Smithsonian Institution
Libraries

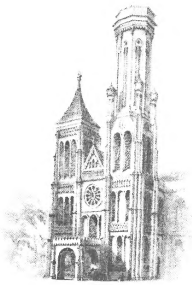

Gift of
Harry Lubrecht

455
8/16

Petri Andreæ

MATTHIOLI SENENSIS MEDICI,

Commentarii in ſex libros Pedacii Dioſcoridis Anazarbei de Medica materia,

IAM DENVO AB IPSO AVTORE RECOGNITI, ET LOCIS PLVS MILLE AVCTI.

Adiectis magnis, ac nouis plantarum, ac animalium Iconibus, ſupra priores editiones longè pluribus, ad uiuum delineatis.

Acceſſerunt quoque ad margines Græci contextus quàm plurimi, ex antiquiſſimis codicibus deſumpti, qui Dioſcoridis ipſius deprauatam lectionem reſtituunt.

CVM LOCVPLETISSIMIS INDICIBVS, TVM AD REM Herbariam, tum Medicamentariam pertinentibus.

CVM PRIVILEGIIS AMPLISSIMIS, vt videre eſt ſtatim poſt Præfationem ad Lectores.

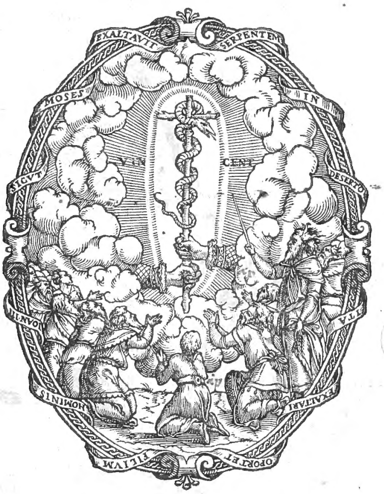

VENETIIS,

Ex Officina Valgriſiana. M D LXV.

MED. SOC. COUNTY OF KINGS LIBRARY 15326

126
D7M44
1565 R6 SI

INVICTISSIMO, POTENTISSIMOQVE ROMANORVM IMPERATORI

semper Augusto, MAXIMILIANO secundo, &c.

SERENISSIMIS, ET ILLVSTRISSIMIS SACRI ROMANI IMPERII ELECTORIBVS, ETC.

FERDINANDO, ET CAROLO,

AVSTRIAE ARCHIDVCIBVS, ETC.

AC CAETERIS VNIVERSAE GERMANIAE PRINCIPIBVS,
DOMINIS MEIS CLEMENTISSIMIS.

Class. 7 1
Medical Sc
Given
Box
subject

HERBARIAM MEDICINAM (ut ab ea primum sermonem exordiar) Inuictissime Imperator, ac Serenissimi Principes, antiquis temporibus à Chirone illo magni nominis Centauro, Saturni ex Phillyra filio, primùm repertam esse testantur, cùm Plinius, tum pleriq; historiarum antiquarum autores. Alij uerò ab Apolline inuentam uolunt, alij ab Aesculapio eius filio, tantæ facultatis excellentiam à nemine excogitari, inueniriq́ue posse putantes, præterquam a Dijs immortalibus. Non enim fieri posse censent, ut homo ipse abditas stirpium naturas, facultatesq́ue inuestigare, ac perspectas habere quiuerit, nisi prius à maximo omnium opifice hasce dotes fuerit edoctus. Nanque (ut Plinius inquit) siquis id ab homine excogitare posse credat, ingratè Deorum numen intelligit. Atqui non desunt probatissimi autores, qui reiectis Poetarum figmentis, & aliorũ, fabulosè suis in historijs de Herbariæ Medicinæ inuentoribus scribentium, certò credunt, allatis cùm autorum testimonijs, tum efficacissimis rationibus, omnium creatorem Deum, Optimum, Maximum, plantarum, & cæterarum rerum omnium, quas terra procreat, & alit, facultates Adæ, primo humani generis propagatori indicasse, eiq́ue illarum cognitionem infudisse, simulatq́; illi è limo terræ conformato uitæ lumen inspirauit. Quod autem admiranda Medicinæ secreta, quæ non solùm in herbis, & arboribus, sed in omnibus rebus, quæ in uniuerso habentur orbe, in humani generis usum creata fuerint, apertissimè testatur in sacris literis moralis, ac uerè diuinus ille philosophus Iesus Syrach: quippe qui scribit Medicinam à summo Deo è terra esse creatam, quam uir prudens abhorrere non debet. Quòd uero rerum omnium scientiam in Adam infuderit ab initio Deus, facilè quidem conijcere quisq; potest ex Mosaicis monumentis libro primo Geneseos. Etenim cum parentibus primis nostris potestatem dederit ipse Deus, ut dominarentur uolucribus Cæli, piscibus maris, cæterisq́; terræ animantibus; En uobis trado (inquit) omnes herbas, quæ in omni terræ solo frigiferæ sunt, omnesq́; fructifero fœtu præditas arbores, semenq́; parientes, quibus ad alimoniam uobis uti liceat. Bestijs autem omnibus terrestribus, cæterisq́; uolucribus, & quæcunq; uitali spiritu animata mouentur, his omnem herbarum

Herbariæ Medicinę origo diuina.

Plãtæ ad usum hominum conditæ.

uiriditatem ad ſeſe alendum tribuo. Hinc itaq; (inquam) conijciendum eſt, quòd cum Deus tam immenſis muneribus hominem ornauerit, haudquaquam prætermiſiſſe illum, quin omnium rerum uires, ac naturam hominem ipſum, uno tantum ſpiritus diuini afflatu docuerit. Nihil enim à quoquam æſtimaretur precioſiſsimũ quantumuis donum, niſi ſcirent in quem uſum ſibi eſſet futurum. Cùm autem Dei opera omnia omni prorſus defectu careant, aliter ſanè nobis cenſendum non eſt, quòd certiores ſumus ipſum Deum haud unquam latuiſſe, humanum genus, tot, tantisq; ſubijci debere malis, quibus tollendis, ac mulcendis (ut pium decet patrem) nunquam prætermiſiſſet is, quin homines auxilia, ac remedia docuiſſet, quæ plantis ineſſent, ipſius tantum hominis cauſa procreatis, ut non deſperaret in afflictionibus, quæ in morbis atrociſsimis proueniunt. In quibus ingenti ſolatio afficimur, ubi medicamentorum auxilia præſentia eſſe uidemus. Ab Adamo omnium parente ſubſequutam ætatem uolunt rerum omnium notitiam habuiſſe, ac ſubinde induſtria adaucta, rem altius, diligentiusq; exquirere cœpiſſe: ita, ut hinc primùm rei herbariæ plurimum cognitionis ac ornamenti acceſſerit. Quod cùm poſtea animaduertiſſent ſapientes, nouiſſentq; maximã huiuſce facultatis eſſe præſtantiam, ac utilitatem, eius uoluptate capti, ipſi quoq; rei herbariæ, & cæteris, de quibus ars medica tractat inueſtigandis, ac cognoſcendis, ſtudiũ impenderunt. Atqui non tantum mira eorum cura fuit, in his, quæ ſatu blandiuntur, aut in cibum ueniunt, ſed culmina quoq; montium inuia, & ſolitudines abditas, omnesq; terræ fibras ſcrutati, inuenere, quid quæq; radix polleret, ad quos uſus herbarum folia pertinerent, etiam quadrupedum pabulo intacta, ad ſalutis uſum uertentes, quibus quantũ illis debeamus, non equidem facilè dixerim, cum tanti beneficij præmium, nullo prorſus theſauro compenſari poſsit. De herbis autem primus omnium, quos memoria nouit, Orpheus accuratiſsimè ſcripſit, apud Græcos, & poſt eum Muſæus, ac Heſiodus ab Aegyptijs (ut narrat antiquitas) edocti. Ab his Pithagoras ſapientia clarus, primus uolumina de Plantarum facultatibus compoſuit, Apollini, Aeſculapioq; omnia accepta referens. Compoſuit & Democritus uolumina de plantis, Perſide, Arabia, Aethiopia, & Aegypto prius peragratis. Hoc quoque ſequuti ſunt alij nobilitate, ac iucunditate huiuſce diuinæ facultatis allecti: quinetiam ſtudio iuuandæ poſteritatis nõ dubitarunt ſe uarijs uitæ periculis committere, dum multas ignotas, aſperasq; peragrarent regiones, ut ueram, legitimamq; medicamẽtorum cognitionẽ conſequerentur. Inter hos reperio fuiſſe Hippocratem, Crateuam, Ariſtotelem, Theophraſtum, Dioclem Cariſtiũ, Pamphilum, Mantiam, Herophilum, Dioſcoridem, Galenum, Plinium, & alios quàmplurimos, quorum nomina, ne longior uidear, quàm par ſit, lubens prætereo. Cæterùm quòd plantarum peritia, aut inuentio, præter eam, quam maximam affert uoluptatem, utilitatem quoque, gloriam, & laudem pariat ſempiternam, nouerunt non tantùm uniuerſi orbis ſapientes, diligentiſsimi rerum indagatores, ſed ſummi etiã, ac potentiſsimi Reges: quippe illorũ claritatem, quæ hinc potiſsimum ortum habuerat admirati, rati in hac antiquiſsima facultate ſummum ſplendorem, ſingularemq; præſtantiam eſſe, tantum ocij, ac ſtudij ad eam percipiendam, & illuſtrandam contulerunt, ut eorum plerique de Plantarum hiſtoria, & uiribus libros condiderint, nonnulli generoſa antidota compoſuerint, ut ita ſuæ, & aliorum mortalium uitæ, uſuiq; conſulerent. Alij, etſi ex rebus cõſilio, & armis præclarè geſtis, ſe illuſtres reddidiſſent, cùm tamen illuſtriores effici ſe poſſe cernerent, ſi clariſsimam ſtirpium facultatem ipſi quoque ſuo eſſent ſtudio proſequuti, è remotiſsimis terrarum regionibus raras, nobilesq; plantas ingẽti ſumptu, & labore conquiſitas, ad ſe transferri curarunt, ut certam, ac ueram earum hiſtoriam deſcriberent. Neq; illos certè hoc latuit, quòd ſi hac in re ſtudiosè diutius uerſati, egregium quicquam inueniſſent, aut ſcriptis tradidiſſent, ſuum nomen eſſet nullis non ſeculis celebre duraturum: quandoquidem herbæ, quæ ſingulis annis reuiuiſcunt, repululant, & reuireſcunt, eos perpetuò in hominum memoriam reuocant, qui illas inuenerunt,

Primi herbarum ſcriptores.

Priſcorum Regum in plantarum inquiſitione mirũ ſtudium.

DSI

runt,uel de ipſarum hiſtoria,& uiribus aliquid poſteritatis memoriæ prodiderunt.Gẽtianam herbam ubique ſcriptoribus commendatam à Gentio Illyriorum Rege inuentam,& ab eo appellationem mutuatam eſſe,illi uerò claritatem,& immortalitatem tribuiſſe,plures ſunt,qui ſcribant autores. Similiter Lyſimachus Macedoniæ Rex Lyſimachiam (ut Plinius eſt autor) inuenit, & ex ſe nominauit, ob hanc perpetuis laudibus celebris. Scordium item Mithridatem Ponti Regem nominis æterni commendat. Clymenos præterea herba Clymeno Regi inuentori ſuo, euphorbium Iubæ Mauritanorum, Telephium Telepho Miſiæ Regibus,Echium,& Anchuſa Alcibiadi Atheniẽſium Duci, famam largiuntur æternam. Hinc etiam clarent Attalus Pergami, & Euax Arabum Reges. Siquidem hic de ſimplicium medicamentorum uiribus ad Neronem Imperatorem multa conſcripſit: ille uerò dum plura aduerſus uenena,& animalium uirus eiaculantium ictus conficeret antidota, plurimum laboris inſumpſit, ut legitimas nanciſceretur plantas. His accedunt Archelaus Cappadociæ,Maſiniſſa Numidiæ,& Agamemnon Argiuorum Rex, quorum nomina nulla penitus uetuſtate extingui poterunt,ob eam,quam in cognoſcendis prodendiſq; ſtirpibus,curam,diligentiamq, adhibuerunt. Omittam Philometera, Hieronem, & alios nonnullos magni nominis Reges,ne uerboſius ,quàm oporteat rem proſequi uidear, qui uel ipſi ex hoc immortalẽ gloriam retulerunt,quòd rei herbariæ ſtudioſi extiterint, in eaq; de poſteris præclarè ſint meriti. Porrò tractu temporis migrauit hæc facultas etiamnum ad Romanos,apud quos M.Cato omnium bonarum artium magiſter, primus, & diu ſolus hanc facultatẽ attigit,boum etiam medicina non omiſſa. Poſt eum unus illuſtrium, nempe C. Valgius eruditione clarus, de re plantaria plura ſcribere tentauit imperfecto tamen uolumine, diuo Auguſto dicato. Sed antea condiderat ſolus apud Latinos plantarum uolumina Pompeius Lenæus,magni Pompei libertus ex Mithridatis promptuario edoctus. Nan que cùm is Rex eſſet, in reliqua ingenij magnitudine medicæ materiæ peculiariter curioſus,à ſubiectis hominibus,quæ fuere magna pars terrarum, ſingula exquirens, ſcrinium commentationum harum, & exemplaria,effectuſq; in arcanis ſuis reliquit. Pompeius autem omni Regia præda potitus eo deuicto, & ſuperato, transferre ea Latino ſermone Lenæum,Grammaticæ artis doctiſsimum,iuſsit,uitæq; ita profuit,non minus, quàm Reipublicæ uictoria illa. Hos multo poſt tempore ſequutus Plinius de Naturali hiſtoria ſcribens,pluribus,& continuis libris de plantis,& herbis fuſius egit,cui ea omnia,quæ ab alijs ante ipſum ſcripta ſunt, accepta referre debemus, cùm iam diu perditis eorum ſcriptis, nihil emolumenti ex ijs capere ualeamus, præterquàm ijs tantum, quæ ab eodem Plinio, in ſua tranſlata ſunt monumenta. Contemplanda quoq; fuit ante id tempus Antonij Caſtoris ſcientia, cui ſumma admodum autoritas erat in ea facultate,uiſendo eius uiridariolo,quo plurimas alebat plantas,centeſimũ ætatis annum excedẽs,nullum corporis malum expertus,ac ne ætate quidem memoria, aut uigore concuſſus, nec aliud mirata magis antiquitas reperietur. Fuere etiam inter Latinos,qui huiuſce facultatis meminere, Poetæ nonnulli,nempe Virgilius,Ouidius,Macer,ſiquidem hi plura de plantis notatu digna, & nunquam interitura carminibus cecinerunt. Herbarum gloriam Mulieres quoq; affectaſſe,& aſſecutas eſſe,ut quæ multum curæ,ac ſtudij earum uiribus inueſtigandis impenderint,non modo Poetæ,ſed etiam hiſtorici tradunt. Etenim ob id Circem, à qua Circea herba dicta eſt, Poetæ Solis filiam fuiſſe fabulantur: Sed hæc re uera , eam demum exquiſitam herbarum notitiam adepta eſt, ut non temerè ob eius mirabilia facta illis ſeculis,diuina potius, quàm humana ſit habita. Talis quoq; Medea fuit,quæ tantam herbarum notitiam habuit,ut cum compoſitis ex ijs medicamentis,pluribus ſenectutem retardaſſet,Aeſonem Poetæ finxerint ultimo affectum ſenio, ab hac iuuentuti fuiſſe reſtitutum. Helena adhæc,Helenio herbæ, quam primùm (ut quidam uolunt) ſeuit, ſuum nomen impertita eſt, atq; ideo in ea nunc etiã nominatiſsima uiuit.Artemiſia uerò Mauſoli Cariæ Regis uxor,alioquin præclariſsimi

Romanorum illuſtrium uirorũ monumenta.

Plinij laus.

Antonii Caſtoris in colendis plantis diligentia.

Poetæ Latini qui de plantis ſcripſerunt.

Heroinæ plantarum ſtudioſæ.

nominis mulier, uel ex hoc memorabilis, & immortalis reddita eſt, quod ſuum nomen herbæ inditum reliquerit. Illud inſuper ſatis eſſe poteſt, ut quemque ad plantarum cognitionem capeſſendam inuitaret, quòd hæc tantum utilitatis in ſe habeat, ut & animalia irrationalia, natura ipſa edocta, plurimarum plantarum uires cognoſcant, easq; mortalibus indicarint. Quandoquidem Cerui dictamnum herbam, quòd uulnerati eius paſtu telum uenatorium eiecíſſent, ſagittarum uulneribus mederi oſtenderunt, ubi ferrum uulneri inhæſerit. Item Ceruæ Seſeli herbam demonſtrarunt. Teſtudines cunilam, muſtelæ rutam, accipitres hieracium, columbæ uerbenacam, hirundines chelidonium, ciconiæ origanum, & alia denique animalia alias innumeras herbas inuenere. Quocirca ſi ad prædicta mentem, animumq́ homines conuerterent, ſi medicæ materiæ primordia ſpectarent, utpote cùm plantæ ſuis diuinis præditæ uiribus, ſtatim ab elementis conditis, è terra emerſerint, nullum mihi dubium eſt, quin omnes ſa terentur hanc facultatem antiquitate, nobilitate, & diuinitate cæteras antecellere. Neque ob id ſolum illi tantum laudis, admirationis, & gloriæ debetur, quòd eius cognitio iucunda, ac delectabilis ſit, ſed etiam quia utilis admodum, & neceſſaria exiſtit. Ea nanque ſanitatem, qua nihil exoptatius homini eſſe poteſt, tuetur, uaria, innumeraq́ue morborum genera fugat, ferarum uirus euincit, & uenenorum lethalium uim demolitur: quin etiam homines in uita diutius ſeruat, & ſæpe etiam deploratos, quorum ſcilicet ſalutis nulla ſpes reliqua ſit, ad uitam reuocat. Quod cum rectè quidem æſtimaſſent Romanorum Imperatorum nonnulli (ut libro primo de Antidoris teſtis eſt Galenus) etſi in Republica adminiſtranda, & prouincijs gubernandis, tuendisq́ue plurimùm eſſent occupati, eos tamen non mediocre tenuit ſtudium colendæ rei Herbariæ, atque etiam illuſtrandæ. Quippe, ut genuinas conſequerentur plantas, utq; ueris aromatis potirentur, in multis ac longinquis regionibus Herbarios magnis ſumptibus alebant, muneribusq́ue donabant: hac præterea animi inductione, ut inde non minus gloriæ, quàm utilitatis referrent, quòd ita quoque ſtuderent immortalitatem beneficio demereri. Sanè memorabili maiorum ſuorum exemplo ducebantur, qui non ſolùm exuuias Regum, quos in bello deuicerant, trophæis dicatas, in triumphis portare, ipſosq́ue Reges uinctos ante ſe ducere ſolebant, ſed etiam raras, & peregrinas plantas, & generoſa aromata, quibus raræ præclaræq́ue dotes inerant, in ijſdem magno cum honore ferebant, nec putabant ij ſe minorem laudem, & gloriam adeptos ex plantis illis, quas poſtea perquàm diligenter ſuis in hortis ſerebant: item ex aromatis, quæ inter ſua alia precioſa reponebant in ſuum, & cæterorum commodũ, quàm ex trophæis, ſimulachris, & arcubus, quæ omnia erigi curabat Senatus, Populusq́ue Romanus, in perpetuam rerum geſtarum memoriã, & eorum gratiam, qui ſe tali laude dignos exhibuerant. Magno etiã honore apud Romanos habiti ſunt, ij, qui de plantarum hiſtoria, & uiribus ſcripſerunt, & in hac facultate claruerunt, argumento ſatis manifeſto, quod expugnata Carthagine omnes Bibliothecas, quas inuenerunt, uarijs Regibus, & Principibus donauerint, præter duo, & triginta uolumina de re herbaria, & agricultura tantùm a Magone Pœno ſcripta, quæ Romam attulerunt, & ut in Latinam linguam uerterentur, mandarunt: tantam nimirum ſolus inijt gratiam Mago ille rei herbariæ, & agriculturæ peritus. Adeo denique fuit attonita ad herbarum facultates antiquitas, ut illorum temporum ſcriptores affirmarent etiam mirabilia dictu, ita ut Xantus hiſtoricus in primo hiſtoriarum libro ſcripſerit, occiſum Draconis Catulum herba quadam à parente reuocatum ad uitam, quam Magi Balim nominant; eadem Thilonem, quem Draco occiderat, ſaluti reſtitutum. Et Iuba Rex Mauritaniæ herba quadam in Arabia hominem ad uitam reuocatum eſſe tradidit. Picum etiam auem adactum ſuis cauernis cuneum, quas in arboribus habet, admota quadam herba extrahere tradiderunt, cùm Democritus, tum etiam Theophraſtus. Quin etiam Aethiopide herba, tactu clauſa omnia aperiri, quibuſdam admurmuratis cantilenis. Id quod mihi miraculo non eſt.

Animalia bruta, quas plantas manifeſtauerint.

Herbarum cognitio utilis & neceſſaria.

Cæſarum Romanorum in re herbaria ſtudium.

Mago Pœnus xxij uolumina de plantis conſcripſit.

Quarundam plantarum admirandi, & propè ſtupendi effectus.

Clauſtrorum apertio.

eſt. Memini enim dum ſuperioribus annis Venetijs agerem, me quendam ſuſpendiò damnatum uidiſſe, cui fores omnes patefierent diſiectis ſeris, una tantum herba admota ſignaculis quibuſdam decantata. Talis ferè facultatis alia haud mihi incognita habetur, in Italiæ montibus proueniens, qua ab equis calcata continuò ferrei ſoluuntur calcei. Herophilum clariſsimum antiquitatis medicum poſteritatis memoriæ tradidiſſe ferunt hiſtoriarum autores, quaſdam haberi plantas, quæ calcatæ tantum prodeſſe, quæque etiam obeſſe poſsint. Obſeruatum certè eſt inflammari uulnera, ulceraq; ſuperuentu eorum, qui pedibus iter confecerunt per loca perniciosis plantis ſcatentia: contra uerò ſanari morbos, ubi ab itinerãtibus uulneratis, ſalubres calcatæ ſunt. Nam Hemionitidis contactu ſpleneticos ſanatos ſcimus; Comitiales ſuſpenſa collo Pæoniæ Romanæ radice: Ictericos ſubſtrato in calceis, nudis pedibus maiori Chelidonio aut Paſtoria burſa: Aconitum pardalianches contactis tantum fœminei ſexus pudendis, paulo poſt necem afferre certum eſt. Tam diu quempiam lippitudine haud tentari obſeruatum eſt, quàm diu is ſylueſtris Rumicis radicem, ſecum nitidiſsimè habuerit. Deſinet ſtranguria cruciari, qui Tamaricis lignum ardens ſua ipſius extinxerit urina. Inguinis tumorem haudquaquam ijs ſubcreſcere putant, qui Myrti ſurculum ſecum gerat. Varices in cruribus ſanari ſcribunt, ubi hederæ radicibus, Luna Aquarium occupante, erutis circundetur affectio. Idemque effici, ſi ternæ eiuſdem hederæ baccæ, per murum repentis, affecto cruri adalligentur. Scordij contactu præſeruari Cadauera, non ſolùm Mithridatis, ſed etiam Galeni teſtantur monumenta. Scythæ, Scythicam herbam circa Bætiam naſcentem adinuenere, guſtatu quidem prædulcem, cuius magna nimirum commendatio, quòd in ore eam habentes, famem ſitimque non ſentiant. Idem præſtat apud eoſdem Hippice dicta, quod equis quoq; eundem effectum præbeat: Traduntq; his herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame, & ſiti. Tantum gloriæ herbæ Vetonicæ tradidere quidam, ut domus in qua ſata ſit tuta exiſtimetur à piaculis omnibus. Coriaceſia herba, quinetiam Callitia, Pithagoras aquam glaciari tradidit. Minaidis ſucco in aqua decocto protinus ſanari ſerpentium morſus, ſi eo foueantur, idem tradidit, & eundem effuſum in herba, qui ueſtigio contigerint, uel eo reſperſi fuerint, inſanabiles perire monſtrifica prorſus natura ueneni, præterquàm contra uenena. Ab eodem Pithagora Aproxis herba appellatur, cuius radix non minus quàm Naphtha è longinquo concipiat ignes. Achemenidon plantã colore electri ſine folio naſci in Tardiſtylis Indiæ meminit Democritus, cuius radice in paſtillos digeſta in dieque ex uino pota, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia, per uanas numinum imaginationes. Adamantida Armenię & Cappadociæ alumnam, qua Leonibus admota, reſupinari eos illico laxo hiatu: nominis cauſam habere aiunt, quòd Adamantis modo conteri nequeat. Ariamidis herbæ contactu ligna oleo prius peruncta, illico accenduntur, ſi decerpatur, cùm Sol fuerit in Leone. Therionarca in Cappadocia, & Miſia naſcente, omnes feras torpeſcere, quibus fuerit admota, nec niſi Hiænæ urinæ aſperſu recreari, tradidere ueteres. Ophiuſa in Elephantina Aethiopiæ naſci etiam tradunt, liuidam, & horribili aſpectu, qua pota terrorem, minasque ſerpentium obuerſari, ita ut mortem ſibi eo metu conſciſcant, qui biberint, ob idq; cogi ſacrilegos illam bibere: aduerſari tamen ei palmeum uinum. Potamantim ad Indum fluuium inueniri narrant, qua pota lymphari homines obuerſantibus miraculis Manicum Solanum (ut Dioſcorides eſt autor) uarias facere ſpecies, imagines q; non iniucundas obuerſari, ſi eius radicis drachma ex uino bibatur. Theangelida in Lybano Syriæ naſci, qua deuorata futura præſagiant homines. In Bactris, & circa Boriſtenem planta prouenit Gelotopyllis dicta, quæ ſi cum uino, & myrrha bibatur, uarias dicunt obuerſari ſpecies, ridendiq; finem non fieri, ni potis ex palmeo uino pineæ nucis nucleis, pipere, & melle additis. Aſciomenes herba (ut Apollodorus eſt autor) uino aſperſa, folia in ſe contrahit. Oenotheta (Crateuas autor eſt) meraco aſperſa,

Alij effectus ex ſolo contactu.

Scythicæ herbæ uis magna ad abigendam famem.

Herba quæ Reos ſua male facta confiteri cogit.

ſa,omnium animalium feritates domat, collo adalligata,uel iugo ſuſpenſa. Parthos ab Antonio fugatos ſcribit Appianus Alexandrinus, cùm fame premerentur, in quandam herbam incidiſſe, quam qui comederent, nihil aliarum rerum reminiſcerentur, aut intelligerent niſi quòd lapides continuò effoderent, quaſi quidpiam magni operis facturi, & ſic debacchati, bilem demum euomentes interirent. Rhamni tertij ramus (autore Dioſcoride) ualuis feneſtrisve impoſitus ueneficia omnia depellit. Scilla tota in limine ianuæ ſuſpenſa,mali medicamenti noxam arcet. Lapathi radices, quinetiam Plantaginis collo adalligatæ (eodem autore) chœradas & ſtrumas ſanant. Verniculi in echinatis Dipſaci capitulis autumno reperti, collo in folliculo adalligati aut ſiniſtro brachio appenſi, quartana febre affectos incolumitati reſtituunt. Atractylis herbæ geſtatu obtunditur Scorpionum ictus, quouſque icti geſtauerint: depoſita tamen illico recrudeſcere dolorem ſcribit Dioſcorides: Quin etiam poſteritatis memorię tradidit,à Scorpione non ici eos, qui Polemoniæ herbæ radicem ſecum tulerit,uel ſi fortè fortuna quiſpiam ictus fuerit, eum quidem nihil moleſti paſſurum. Naſcitur in Iudęa radix Baaras, à loco appellata (ut Flauius Ioſephus ſcribit libro de bello Iudaico) quæ flammam colore imitatur, circa ueſperam uerò ueluti iubar fulgurans: accedentibus autem, eamque uellere uolentibus, facilis res factu non eſt, nam tamdiu refugit, quouſque urina muliebris,uel menſtruus ſanguis ſuper eam fundatur. quinetiam tunc ſiquis eam tetigerit, mors certa eſt, niſi forte eam ipſam radicem ferat de manu pendentem: ideo effoſſæ circunquaque radici, nec dum extirpatæ canem alligant, qui abeuntem inde dominum ſequi uolens, eam extirpat, & continuò moritur, tanquam eius uice, à quo tollenda erat: nullus enim poſthac accipientibus metus eſt. Tantis autem periculis propter unam uim capi eam operæpretium eſt: Siquidem ijs admota, qui cacodæmonibus oppreſsi ſunt, illico libertate fruuntur. Cæterùm & mihi quidem radix eſt, à Franciſco Calceolario Veronenſi reperta, qua unio per noctem macerata,& epoto ſubinde uino, linteolo percolato, à quouis quantuncunque famelico, is quidem edere nequit, nec cibi tantillum deguſtare, niſi aceti cochlear abſorbuerit. Ridendus profectò iocus, ſed res ipſa non omnibus committenda. Foditur radix apud occidentales Indos, folijs Sambuci, quæ humanæ coxæ complet craſsitudinem, cuius ſuccus epotus lethalis eſt. Reliqua uerò expreſſa radix in farinam molita, optimum ac nutritioni ſaluberrimum conficit panem. Illud etiam his addi poteſt, quòd in circulatorum ſpectaculis ſæpe demirantur homines. In uinum radicis cuiuſdam puluerem, cuius guſtatu fauces conuelluntur,immiſcent, & cui fucum facere uolunt, iubent, ut illo in uino intinctum digitum, quaſi præguſtandi cauſa ſugat, tum illico digitum in uino madidum in os inditum, ſibi mordicus, non ſine dolore, & clamore premit inuitus. Interea perinde atque blanditijs mærentem conſolatur Circulator, temporum,carpique arterias, alio quopiam oblinit medicamento, deinde nummum in terram proiectum hortatur, ut tollat. Ibi ille pronus, primùm ſe ſe nequit attollere, mox unguinis ui amens factus, concidit, ſtatimq; eius more, qui metuit, ne mergatur in aqua, natat, ac uociferatur ſimul ſe fluctibus obrui. Ergo eum erigit Circulator. Ille quaſi ulturus iniuriam, primùm maleficium obliquo ac toruo intuitu exprobrare, mox hominem aggredi uidetur. Poſtremò fugientem Circulatorem perſequi, donec abſterſo tandem illiti medicamenti ueneno, recipiat animum,ac menti reſtituatur. Vbi autem ad ſe redijt, quaſi, qui euaſerit à mari naufragus, capillum, ueſtimentaque, ueluti uela torquere, exprimereque, brachia tergere,& nares emungere conſpicitur. Hæc,fabulæ non ſunt. Nam non deſunt multorum teſtimonia, qui uiderunt, quique impoſturam ſuſpicantes, ſuis & amicorum ſuorum famulis (ut hoc anno Pragæ factum eſt) hæc fieri iuſſerunt. Herbam commemorat Theophraſtus, qua deuorata ſeptuagies coeundi poteſtas accedat. Quin & in Indiæ Occidentalis prouincia quadam uerſus Darieu, arborem eſſe Pyri faciem referentem,

Baaras admirabilis planta.

Fucus paraſitis conueniēs.

Circulatorum quorundam iocus.

referentem, ſcribunt Hiſpani, cuius fructus deuorati (ſunt ij butyri ſapore) adeo ualidè eos, qui deuorarunt, in Venerem agunt, ut propè miraculo ſit eorum efficacia: Agnoſoàt illi nomen eſt. Achemenide herba in hoſtium aciē coniecta trepidare agmen, & terga dare ſcribit Plinius. Quinetiam Laticen Legatis dari ſolitam à Perſarum regibus, ut quocunque ueniſſent, rerum omnium copia abundarent. Apud Tartaros plantam inueniri tradunt, cuius fructus Agnum per omnia refert. Obducitur is tenuiſsimo corio, quo utuntur incolæ ad capitis tegmina: internam pulpam Cammari carnes referre aiunt, & è uulnere ſuccum manare ſanguini omnino ſimilem; item dulcore eſſe admirabili: radicemque humo exertam, ſubrigere ad umbilicum uſque. Illud miraculi fouet magnitudinem, quàm diu obſidetur herbis, uiuere illum, quaſi agnum in læto paſcuo: euulſis uerò illis, paulatim contabeſcere. Atqui & illud admirationem auget, appeti à Lupis illum, atque uorari. Non ne & id mirum, quod de Aegyptia traditur Loto? Huius cùm flores, tum etiam ſcapum ueſperi ſub aquis mergi Aegyptij narrant, uſque ad medias noctes, totumque abire in altum, adeo, ut demiſſa quidem manu inueniri non poſsint: uerti deinde paulatimque ſubrigi, & ad Solis exortum emergere extra aquas, ac flores patefacere, & capitula exerere, ut planè ab aqua abſit altè. Cæterùm nec ſyluæ quidem, nec ſaxa, nec antra, horridioque naturæ facies, medicinis carent, Sacra illa parente rerum omnium, nuſquam non remedia diſponente homini. Innumeræ ferè ſunt in ſyluis plantæ, ac arbores, à quibus morborum ſalutem petimus. Sunt & in ſaxis, & in antris aliæ utiliſsimæ: quin etiam in ipſo mari plantæ naſcuntur ſalubres, quemadmodum in lacubus, fluminibus, fontibus, ac paludibus, è quibus ſua habet medicina auxilia: adeo, ut nullus prorſus extet locus, qui hiſce dotibus deſtituatur. Nil enim quiſpiam à natura creatum inueniet, quod in medicum uſum uenire non poſsit. Quandoquidem ipſa uenena non ſolùm ſeſe deſtruunt inuicem, ſed quàmplurimis medentur morbis. Aconitum enim, & ſi (ut prædiximus) adeo perniciosiſsimum ſit, ut contactis tantum fœminei ſexus genitalibus, necem paulò poſt afferat, epotum tamen, ictis à Scorpione, præſentaneo ferè auxilio eos liberat. Mirum quidem, exitialia ambo cùm per ſe ſint hæc duo uenena, in homine commoriuntur, ut homo ſuperſit. Idem oculorum medicamentis, leuandi doloris gratia commodiſsimè adijcitur. Cicuta præterea pernecans planta, ſacros ignes, & ulcera, quæ ſerpunt, illitu reſtinguit, oculorum inflammationes mulcet, & alios quidem plures in Medicina habet uſus. Nerium aſinos, mulos, equoſque, qui deuorauerint, interficit; cæterùm è uino potum demorſos à ſerpentibus ſanat. Meconium in perpetuum ſomnum ſumentes ducit; contrà uerò dolorificos morbos omnes mulcet. Cantharides deuoratæ, in necem hominem trahunt; atque ijſdem curantur à cane rabido demorſi. Vipera reptilium ferè perniciosiſsima, non ſolùm ſui ipſius uenenum extinguit deuorata, & illita, ſed alia etiam uenena deſtruit, & ſuperat. Quid demum plura? nihil non herbarum ui effici poſſet, ſi plurimarum uires non ignorarentur. Hæc tametſi quibuſdam fide carere uideantur, admirationem tamen implent, coguntque confiteri, multum eſſe, quod uero ſuperſit. Quapropter malè audiunt apud doctos, qui talia plantarum miracula rident, cùm & rerum euenta prorſus famæ ſuffragentur. Non protinus hiſtorijs fidem derogare conſentaneum eſt, ſi uel aucupium cauſæ, quo potiri nequeamus, nos fugiat. Siquidem innumera ferè ſunt hominibus conſpicua, quorum ratio non poſsit iniri. Multa in intimis naturæ penetralibus deliteſcunt, quæ nec ratio ulla, nec humanus intellectus comprehendere poteſt. Voluit enim natura hæc potius admirari homines, quàm à quoquam unquam intelligi. Quare qui ſcrupuloſius in perueſtigandis ſingulorum rationibus uerſantur, ex omnibus naturæ miracula ſubmouent. Etenim ubi nos cauſæ ratio deficit, hinc dubitandi manat exordium, hoc eſt philoſophandi. Iccirco philoſophiam modo quodam conatur abolere, qui prodigioſis naturæ miraculis fidem nō habent.

Planta agnos proferens.

Venena uenenis quandoque antidota eſſe poſſunt.

aconiti maligna qualitas

habent. Sed quare non plures nòſcantur plantæ (inquit Plinius) cauſa eſt, quod eas agreſtes, literarumque ignari experiantur, ut qui ſoli inter illas uiuant. Multis enim inuentis nomina deſunt. Nam ſcimus ſine nomine plantam in angulis ſegetis defoſſam, præſtare ne qua ales intret. Turpiſsima cauſa raritatis, quòd & qui ſciunt, demonſtrare nolunt, tanquam ipſis periturum, quod tradiderunt alij. Ita certè recondunt, qui pauca alia nouere, inuidentes alijs, & neminem docentes, in ſcientiæ autoritatem: tantum excogitandis nouis, ac humana iuuanda uita, quorundam mores abſunt. Summumque opus ingeniorum diu iam hoc fuit, ut intra unumquenque rectè facta ueterum perirent. At nos elaborata, ac ijs, nobisque, laboribus ingentiſsimis parta abſcondere, atque ſupprimere cupimus, & fraudare uitam alienis bonis? minimè omnium, imò non tantum aliorum inuentis, ſed proprijs noſtris comparatis auxilijs præſentium, & poſterorum uitam iuuandam ſtatuimus, complurium ætatis noſtræ clariſsimorum, doctorumque uirorum inſtitutum ſequuti, in quorum catalogo præcipui ſunt, Hermolaus Barbarus, Nicolaus Leonicenus, Ioannes Manardus, Ioannes Ruellius, Marcellus Vergilius, Leonardus Fuchſius apud Germanos claræ eruditionis medicus, Antonius Muſa Braſauolus, Iacobus Syluius, Aloyſius Mundella, & alij, qui cùm animaduerterent, Medicam materiam, nullis olim non ſeculis celebrem, medicorum, qui nos præceſſerunt, incuria, ſegnitieque obſoletam, intentatam, & incultam iacere, adeo ut perpauci reperirentur Medici, qui alias ferè plantas, quàm olera, quorum frequentior eſt in cibis uſus, cognoſcerent, humanum genus miſerati, ſtrenuam nauarunt operam, ut diſcuſſa ſuperioris ſeculi caligine, Medicam materiam è tenebris eriperent, & ſuæ priſtinæ luci reſtituerent. Quos equidem eo quo potui maiori ſtudio, atque induſtria imitatus, cùm multis iam annis animaduertiſſem in uniuerſis Italiæ pharmacopolijs, cùm à Pharmacopœis ipſis, tùm maximè à medicis huiuſce facultatis ignaris, quàm plurimos errores, eosque graues, & deteſtandos committi in humanæ uitæ diſcrimen, ac ſæpe in eiuſdem perniciem, ut eorum errores tollerentur, habita noſtrorum Pharmacopœorum ratione, quorum pauci, ſatis Latinè ſciunt, Dioſcoridem Anazarbeum, & Græcum, & antiquiſsimum ſcriptorem, ac in ſimplicium medicamentorum hiſtoria, & uiribus reddendis facilè Principem in Italicam linguam uertendum, & Italicis item commentarijs, ut poſſem, illuſtrandum ſuſcepi. In quos utique quantum ingenio, quantum labore, ac cura, quantum denique iudicio conſequi potui, contuli, ut legitimas, quas puto plantas proderem, meaque ſimiliter de cæteris ſimplicibus medicamentis proferrem ſententiam. Qua in re coacti fuimus, non modò Pharmacopæorum, & Medicorum ſuperioris ætatis, qui hanc Medicinæ partem neglexiſſe uidentur, errata paſsim explodere, ſed recentiorum quoque, qui tamen materiam hanc diligentiſsimè tractarunt, opiniones ſæpenumero refellere. Nec certè mirum, quòd uiri alioqui doctiſſimi, & ſumma laude digni impegerint, lapſique fuerint, uel in tanto rerum diſcrimine uacillantes, uel interdum humana caligine cæcutientes: quod quidem & nobis aliquando accidiſſe, hoc in opere magno, non dubitamus. Porrò Plantarum, & Animalium hiſtoriam latè, quantum res poſtulare uiſa eſt complexus ſum. In uiribus autem recenſendis, eas cuique plantæ ex Galeno in fine reddidi, eoque ferè ſemper contentus fui, niſi quando quid ipſe prætermiſit. Præterea, cùm plura ſint plantarum, aromatum, & aliorum ſimplicium medicamentorum genera, quæ frequentem in Medicina uſum obtinent, partim à Mauritanis, partim ab alijs, qui per ſingulas ætates claruerunt inuenta, de quibus nuſquàm, quod extet, meminerunt Dioſcorides, & Galenus, alijque ueterum Græcorum authores, ea omnia noſtris commentarijs inſeruimus, ipſorumque hiſtoriam, & uires, ea, qua potuimus diligentia deſcripſimus. Hoc opus, ubi ad umbilicum perduxiſſem, uel amicorum hortatu edidi, eo in primis animo, ut aliqua ex parte induſtria mea hominum uitæ prodeſſem, deque

Medicorum ſuperioris ætatis negligentia.

ea benemeritus existimarer. Assecutus hoc sim, necne, nostrum non est ferre iudicium. Nisi temerè fortasse à nobis dictum uideretur, me ex eo coniecisse, non ingratum opus Italis, neque inutile fuisse, quòd paucis post annis, tertio, quarto, quinto, (ni fallor) fuerit excusum, & uenditum. Adderemque non uulgare de eo doctorum uirorum iudicium, ex quo etiam cognoui, me non oleum nec operam planè lusisse. Id profecto me mouere debebat, ut siquid de exteris quoque gentibus promereri possem, tentarem, ne uiderer in hoc Italis solis natus. Sed illud præterea huc accessit, quòd ex illis etiam aliquos nostris commentarijs, quamuis Italicè conscriptis, delectatos esse, ex ijsque fructum aliquem cepisse intellexerim. Cuius rei illud mihi satis manifesto indicio fuit, quòd ex recentioribus tam Germanis, quàm Gallis scriptoribus inuenerim, quibus placuit nostras qualescunque sententias interpretari, suisque scriptis interserere, neque eas tantùm nobis ingenuè acceptas referre, sed de nobis etiam (quæ eorum fuit humanitas) admodum honorificè loqui. Quorum erga nos uoluntatem ut augerem, & studium omnium externorum, si possem, adiuuarem, utque illis gratiam aliquam rependerem, & cum alijs omnibus inirem, nulla mihi commodior ratio uisa est, quàm ut Italicos nostros commentarios in Latinam linguam transferrem. Hos itaque, ut primùm potui Latinos feci, in quibus tamen plura mutaui (quod maxima rei difficultas tulit) plura auxi, & omnia quodammodo illustraui. Adiecimus insuper quàmplurimas plantarum & animalium imagines in minori forma ad naturæ imitationem expressas, non alia, me hercle, ratione, quàm ut ijs, qui terras peragrare non possunt, nec præceptores habent, quasi hortulum exhiberemus, in quo omni tempore, nulla adhibita cultura, uiuas ferè stirpium effigies spectare possent. Cæterùm dum anno à Iesv christo nato M. D. L V III. iterum recudi eadem commentaria curarem, multas adhuc adiecimus imagines, quæ partim plantas, partim uerò animalia nonnulla referunt, de quibus, præterea, quæ à Dioscoride tradita sunt, in hisce commentarijs peculiariter differuimus, quinetiam uel ipsa commentaria permultis in locis auximus. Atqui nunc cùm annis continuis decem in Aula Serenissimi Principis Ferdinandi Archiducis Austriæ &c. uiuam, & eius Celsitudinis Medicum agam, id ocij, quod suffurari licuit, Medicæ materiæ adhuc diligentius excolendæ, contulimus. Vbi non solùm Germanis, & Bohemis in eorum sermone Herbaria peculiaria scripsimus, & Typis excudenda curauimus, sed hæc eadem commentaria nostra Latina locis plus mille auximus, & imagines omnes in forma longè maiori, diligentiorique artificum studio elaboratas, unà cum illis excudi curauimus, additis aliquot nouarũ, peregrinarumq; plantarum centurijs, ad uiuum expressis, quæ antea nunquam à me, neque à quopiam editæ sunt. Eæ enim (ut res ipsa fatetur) adeò artificiosè (sit hoc citra crimen iactantiæ dictum) diligenterque expressæ sunt, tamque ad amussim delineatæ, ut sine coloribus ullis additis, facilè ab omnibus rei herbariæ studiosis dignosci possint. Atque ita fit, ut ubi hactenus Matthioli hortulo usi sunt rei Plantariæ studiosi, nunc amplissimo eiusdem uiridario, cuius intrantibus omnibus patent fores sese oblectari ualeant. Tanta enim nobis semper fuit iuuandæ in uniuersum Reipublicæ promptitudo, ut nec sumptibus ingentissimis, quos in pingendis, sculpendisque tot imaginum tabellis contulimus, neque uigilijs, nec laboribus pepercerimus unquam. Quæ quidem qualia & quanta attulerint uitæ nostræ incommoda, silere potius consilium est, quàm multis explicare, ne his enumeratis, captandis potius legentium animis, quàm iuuandæ posteritati, occupatus esse uidear, præsertim cùm sciam hæc antehac quàm plurimos haud latere, qui ea omnia, & uiderunt, & intellexerunt: quin etiam multos futuros spero, qui operis magnitudinem scrutati, rectè perpendent, quantum oneris, quantum laboris, curæque, quantum denique temporis, sedulitatis, & diligentiæ, in hoc cudendo plantarum uolumine exantlauerim. Tacebo quoque peregrinationum, & itinerum

Matthiolus Germanis & Bohemis Herbaria conscripsit.

Autoris labores ac sumptus in hoc opere cudendo.

nerum labores, ad montes, ualles, syluas, colles, prata, maria, lacus, flumina, paludes, & fontes diuersarum prouinciarum, & regionum, quinetiam ad clarissimarum urbium uiridaria, ad rudera, & collapsas magnorum ædificiorum ruinas, ad speluncas, & longosterræ meatus in subterraneis diuersorum metallorum fodinis, & ad eorum fornaces, ubi cadmia, pompholyx, spodium, flos æris, argenti spuma, & alia plura metallica medicamenta fiunt. Silebo quoque, quàm diu insudauerim, quàmque sedulus fuerim in numerosis peregrinis plantis mihi comparandis, ex Asia, Græcia, Syria, Aegypto, Arabia, Numidiaque allatis. Id quod facilè intelligere poterunt, qui uolumen hoc nostrum in Dioscoridem, diligenter intuebuntur. Nec me certè labores, aut pericula deterruissent à magnis, longisque itineribus, quòd Galeni exemplo mare traiecissem, & Cyprum, Cretam, Lemnum, Syriam, Aegyptum, aliasque regiones peragrassem, ut multa præclara simplicia, quæ hodie desiderantur, essem consequutus, ad mortalium cognitionem, & usum transferenda, nisi meæ animi propensioni obstitissent negotia domestica, ægros curandi pietas, & corporis imbecilla satis constitutio, quæ me quidem maris, & longæ peregrinationis incommoda, ferre non diu permisissent. Itaque hoc in conficiendo uolumine si id mihi non licuit, quod libuit, id saltem, quod potui omni studio, industriaque mea præstare conatus sum. Adeò enim huiusce operis conficiendi cupidus semper fui, ut potius ab ipso etiam principio beneficium hoc in uniuersam Rempublicam, & in futuram posteritatem conferre statuerim, quàm ut cogitarem, quo pacto tam magnis sumptibus non succumberem. Atqui succubuissem profecto, ne Dei Opt. Max. nutu, me dato cumulatius auro iuuissent cùm Cæsar Ferdinandus, felicis recordationis, & Cæsarea Maiestas tua, tum Celsitudines uestræ. (Cæsar inuictissime, & Serenissimi & Illustrissimi Principes) Siquidem Imperator ipse Ferdinandus auro, & argento sanè non modico, hosce meos iuuit conatus. Quem imitatus Cæsarea Maiestas tua, & Serenissimi Principes Ferdinandus, & Carolus, Austriæ Archiduces, suas quoque opes non exiguas liberaliter contulerunt, adeò ut his potius quàm mihi beneficium hoc acceptum referre possit uniuersa Respublica. His accessit non mediocris liberalitas quorundam Germaniæ Principum, qui ad hoc uolumen consumandum, sua contribuere auxilia: Nam inter Illustrissimos Sac. Rom. Imperij Electores primus, qui suppetias amplissimas tulit, mihi recensendus est Illustrissimus Princeps Augustus, Saxoniæ Dux, qui peculiarem suæ Aulæ Veredarium, ære plurimo instructum, ad me misit. cuius liberalitatem, & erga me munificentiam, nunquam satis collaudare possum. Quem postea secutus Illustrissimus Fridericus, Comes Palatinus Rheni, & Illustrissimus Ioachimus, Marchio Brandeburgensis, sua etiam contulere auxilia. Id, quod inter cæteros Germaniæ Principes fecere Illustrissimus, & Reuerendissimus Cardinalis, & Princeps Tridentinus, Christophorus Madrutius, & Illustrissimus, & Reuerendissimus Ioannes Iacobus Archiepiscopus, & Princeps Saltzpurgensis: quinetiam Illustrissimi, Albertus Dux Bauariæ, Gulielmus Dux Cleuensis, & Ioannes Albertus Dux Megapolensis, & Vandalorum Princeps: atque Magnificentissima Norimbergensis Respublica. Quorum omnium liberalitatem non solùm mihi, sed omnibus celebrandam, ac diuulgandam censeo. Lætor autem plurimùm, quòd Mecœnates habuerim Imperatores, Reges, Sac. Rom. Imperij Electores, Archiduces, Cardinales, Episcopos, Duces, ac Principes, quòd hoc longè plus splendoris nostris conatibus addat, quàm cætera de quibus diximus. Sed quid nunc commemorem de clarissimo uiro Ioanne Næuio, Illustrissimi Electoris Ducis Saxoniæ Medico? quibus ego illum præconijs efferam? innumeris, si tantum possem, quòd is non solùm Principem suum hortatus sit, ut tam copiosas mihi mitteret suppetias, sed quòd ex propria sua pecunia (quæ ingens fuit eius in me liberalitas, & in rei herbariæ studiosos pie-

tas)

Principũ Germaniæ in Matthiolum liberalitas.

Matthioli Mecœnates.

Ioannis Næuij Medici, & liberalitas.

tas) aliquot obſignati argenti pondo, ſua ſponte ad conflandum hoc opus contribuent. O uirum multiplici calamo celebrandum cùm ob pietatem, humanitatemque, quibus totus redundat, tum quoque ob inſignem doctrinam, & Medicæ facultatis ſcientiam, in quibus adeo præcellit, ut è longinquis regionibus, ſpe recuperandæ tuendæque ſanitatis, plurimi ad eum confluant homines, adeo ut à Cæſare Ferdinando ad ſe curandum quoque uocatus fuerit. Non defuerunt etiam alij, qui hiſce noſtris conatibus magnam opem tulerunt, & non ſolùm his poſtremis, ſed alijs antea editis, quorum alij plantarum miſsione, alij conſilio, alij rerum inuentarum communicatione, mihi multùm profuerunt. Inter quos potiſsimum non grauarer hoc loco commemorare, ſi poſſem illis ex beneficij accepti cõmemoratione aliquam referre gratiam, Lucam Ghinum Forocornelienſem, Medicum ingenij, & doctrinæ ſingularis, qui Piſis magna cum omnium laude Medicam materiam multis iam annis profeſſus eſt: necnon Doctiſsimum Vlyſſem Aldrouandum Bononienſem, honeſtiſsimi generis, probatæ doctrinæ, & magnæ expectationis cùm Philoſophum, tum etiam Medicum. Quibus eo magis me deuinctum eſſe intelligo, quòd ij pro ſua tantùm humanitate ac liberalitate, me quem non nouerunt, nec uiderunt unquam, amore & officio ſemper ſint proſecuti. Non defuerunt etiam amicitia, & affinitate nobis coniuncti, quorum ſtudio, ac diligentia, mihi licuit hoc tempore non aliter peragranti, ex diuerſis locis plures conſequi plantas, earumque picturas edere, ſed præſertim in hoc pro nobis aſsiduam nauauit operam Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus Medicus ſpectatæ Eruditionis, qui me in patris loco ſemper habuit, & qui ob ſuam præclaram eruditionem à Sereniſsima Imperatrice Maria Cæſaris Maximiliani coniuge, in ſui, & Aulæ ſuæ commodum in Medicum honorificè aſcitus eſt. Sane is tum Patauio, tum Venetijs, complures ſtirpes non uulgares ad nos perferri curauit. Eſt præterea ſumma probitate, & uitæ integritate uir, Franciſcus Parthinus Roboretanus, cuius egregiæ doctrinæ & in re Medica ſingularis experientiæ, tanta eſt apud multos huius ætatis Principes opinio, ut eorum nonnulli, præcipuè uerò Cardinales Tridentinus, & Auguſtanus, cuius aliquot annis Medicum egit, magnæ ſibi laudi duxerint, quòd talem hunc uirum ampliſsimis muneribus uarijsque ornamentis decorauerint. Quo poſtea factum eſt, ut nunc in Inuictiſsimi, Potentiſsimique Romanorum Imperatoris Maximiliani ſecundi, Medicum meritò euectus fuerit. Eſt etiam Hieronymus Donzellinus Brixianus, utraque lingua, eruditione, & iudicio ſummo clariſsimus Medicus, qui quidem modis quàm plurimis labores hoſce noſtros adiuuantes, maximo nobis fuerunt ornamento. Cæterùm poſtremis hiſce noſtris conatibus auxilij plurimum contulit uir Clariſsimus Augerius de Busbecke Flandrus, qui Conſtantinopoli pro Cæſare Ferdinando apud Turcarum Imperatorem, Oratorem egit, quippe qui non ſolùm is multas peregrinas rarasque plantas, mihi tranſmiſit, ſed uetuſtiſsima Dioſcoridis exemplaria, mei tantùm cauſa, ſecum tulit: quorum auxilio ſplendoris plurimum toti operi acceſſit, ut latius, in ſequenti præfatione ad lectorem dicemus. Quinetiam opem maximam præſtitit, & aſsiduam, multis annis nauauit operam Clariſsimus, Doctiſsimusq; Iacobus Antonius Cortuſus Patritius Patauinus, à quo (quæ ſua fuit liberalitas, & beneficentia) complura ad me miſſa ſunt plantarum genera, ipſaque rara, peregrina, & paucis admodum nota. Hunc ſecutus eſt Doctiſsimus Medicus Bernardinus Teruiſanus, qui in Academia Patauina, Materiam Medicam magna cum laude profitetur. Nanque is tum plantarum miſsione, tum etiam conſilio non parum nos iuuit. Nec minus mihi celebrandus eſt uir optimus, & rei plantariæ indagator acerrimus Franciſcus Calceolarius pharmacopœus Veronenſis: quinetiam nec Cecchinus Martinellus Rauennas, quod hic Damaſco Syriæ, ille uero Verona, non paucas ad me raras miſerint plantas, quæ nuſquam antea à me uiſæ ſunt, ſicuti nec à quoquam, qui

Optimorum uirorum commemoratio, qui hoc opus iuuerunt.

Lucas Ghinus.

Vlyſſes Aldrouandus.

Ioannes Odoricus Melchiorius.

Franciſcus Parthinus.

Bernardinus Teruiſanus.

Hieronimus Donzellinus.

Iacobus Antonius Cortuſus.

Franciſcus Calceolarius.

Cecchinus Mattinellus.

ante nos hoc tempore de Medica materia ſcripſerit. Adiuuit nos quoque mirum in modum Georgius Liberalis homo artis pingendi peritiſsimus, & poſt ipſum Volfangus Meierpeck Miſnenſis, qui dum aſsiduè plantarum, & animalium imagines delinearent, nulli quidem labori, ac diligentiæ pepercerunt. Potuiſſem equidem hæc omnia facilè diſsimulare, & mihi ſoli laudem uniuerſam uendicare, ſed abſit omnis inanis gloriæ cupiditas. Etenim benignum eſt (ut ſcitè Plinius in epiſtola ad Veſpaſianum inquit) & plenum ingenui pudoris, fateri per quos proficimus. Cæterùm quandoquidem Dioſcorides non modo quinque libris tradidit uniuerſam Medicam materiam, quæ plantis, animalibus, & metallicis comprehenditur, ſed his etiam ſextum attexuit, in quo ad humani generis uſum de antidotis differuit, quibus uenena omnia arcentur, ac omnium uenenoſorum animalium morſus ictusve curantur, ideo nos ipſum ſecuti, in hunc quoque commentarios ſcripſimus, in quo plura regeſsimus, quæ uitæ hominum profutura ſperamus. Nam præterquàm quòd improborum ueneficorum inſidijs pateant cùm uniuerſum genus humanum, tum maximè Reges, ac Principes, non deſunt etiam complurima animalium genera, quæ morſu, uel ictu homines ex tempore interimunt. Quippe Scorpiones, Stelliones, Phalangia, noſtris in domibus uiuunt, oberrantque, quæ animalia cùm nullam habeant perſonarum, aut locorum rationem, ubique ſeſe recipiunt, & latebras, nidosque parant, quo fit ut interdum à domeſticis inſcientibus moleſtata, ictu uenenum inferant, & ictos in perniciem agant. Latent præterea modò in hortis, ac uiridarijs, modò in uinetis, & pratis, alijsque in locis inter flores, & herbas, aſpides, & uiperæ, & alia uenenoſa reptilia, quæ uel ſi tantillum quidem pede premantur, aut excitentur, illico exitioſum uulnus infligunt: ex quo ſtatim uel paulò poſt icti commoriuntur, niſi eis quàm primùm antidotis ſuccurratur. Eſt & Canis, qui etſi homini familiaris ſit, tamen cùm in rabiem agitur, quos momorderit in horrendum mortis genus plerunque deducit. Quæ cùm diligenter examinaſſent, rectéque expendiſſent ueterum ſapientum complures, quorum ſuperius meminimus, plantarum, aromatum, & aliorum quorumcunque ſimplicium medicamentorum uires altius perſcrutati, uaria aduerſus uenena & uirulentorum animalium morſus antidota compoſuerunt. Quorum ueſtigia ſecutus Mithridates magnus ille Ponti, & diuerſarum gentium Rex, cuius etiam ante mentionem fecimus, cùm non magnam ſatis ſibi gloriam ex eo comparaſſe iudicaſſet, quòd mortalium ſolus (ut teſtis eſt Plinius) duabus & uiginti linguis loqueretur, adeò, ut de ſubiectis gentibus, nullum hominem per interpretem compellaret, nec quòd plurimis potitus eſſet uictorijs, ad maiorem adhuc, immortalemque ſuam gloriam, Medicinæ peculiariter curioſus fuit, & rei herbariæ percipiendæ, maximum ſtudium impendit. Quorum utrunque planè aſſecutus uidetur: nam ex herbarum cognitione antidoti genera inuenit, ex quibus unum compoſuit, quod nomen etiam eius ad noſtra uſq; tempora retinet, & ſuum autorem famæ immortalitati conſacrat. Huius antidoti uſu adeo corpus ſuum Rex ille firmauerat, tutumque à uenenis reddiderat, ut cùm ipſe uitam finire mallet, quàm Romanorum ſeruitutem pati, id ſæpius fertur fruſtra uenenо tentaſſe. Mithridatem imitatus eſt Andromachus, doctiſsimus pariter & elegantiſsimus Neronis Imperatoris Medicus. Is ſiquidem Theriaces compoſitionem adinuenit, quæ Galeni teſtimonio à uenenis ſeruauit non ſolùm plurimos Romanorum Imperatores, ac Principes, ſed & alios quoſque, qui eam opportunè ſumpſerunt. Qua propter Galeni tempore ab ipſo magnificè, ac ſplendidè, ita iubentibus Imperatoribus, hæc parabatur Antidotus. Præteribo Attalum Pergami Regem, de quo etiam nobis antea dictum eſt, quem quoniam idem ſtudium tenuit antidota confi-ciendi, ideo is ab ipſo Galeno maximis laudibus celebratur. Veruntamen noſtra hæc ætas ex horum antidotorum uſu non eum fructum, neque utilitatem capit, ſen-

Pictores qui plantarum icones delinearunt.

Venenoſa animalia quàm facile homines interimunt.

Antidota à Regibus inuenta.

Andromachus Theriacæ inuentor.

Noſtri temporis Antidota antiquorum antidotis deteriora ſunt.

tiṫque

titque, quam ſenſit antiquitas. Nam etſi eorum nomina monumentis tradita habeamus, atque etiam antidota ipſa in officinis parata reperiantur, non eos tamen effectus, uiresque hæc præſtant, quas ſuis nominibus pollicentur, quaſque illa præſtare ueteres memoriæ prodiderunt. Cuius diſcriminis illud nimirum in cauſa eſt, quòd plura à nobis deſiderentur generoſa, & precioſa aromata, quæ legitima, & omnium præſtantiſsima, ſuis antidotis immiſcebant Mithridates, Attalus, Andromachus, Galenus, & alij complures ueterum, quæque ingenti pecunia, ſummo ſtudio, ac labore, ab Arabum, Aethiopum, Troglodytarum, aliarumque diuerſarum gentium regionibus, illius florentiſsimæ ætatis Imperatores Romam afferri curabant. Vbi tamen nemini præterquàm Cæſareis Medicis (quod fatetur Galenus) licebat ueram ac legitimam conficere Theriacen, niſi quis fortè potentiorum fauore ab Imperatoribus eſſet ijs præclaris donatus aromatibus. Id quod maximè facit, ne mirémur, ſi Theriacæ noſtri uſus, itemque Antidotus Mithridatica, non perinde pollent uiribus, atque eorum nomina pollicentur, & ueterum ſcripta teſtantur. At certè in hoc ſatis infeliciter actum eſſe conſtat cum uita hominis, utpote quæ iacturam fecerit maximorum remediorum aduerſus uenena, aliaque grauiſsima incommoda, quibus obnoxia eſt, ac ſæpe affligitur. Quam ob rem hac noſtra ætate, in qua quidem reliqua ferè omnia in priſtinum candorem reduci, & ſuæ integritati reſtitui uidentur, glorioſus, & uerè fortunatiſsimus dici poſſet ſummus ille Pontifex, Inuictiſsimus ille Cæſar, Sereniſsimus ille Rex, Magnanimus ille Princeps, Sapientiſsimus ille cuiuſque Reipublicæ Senatus, qui proprijs animi dotibus Romanos illos Imperatores, & alios potentiſsimos Reges imitatus, nullis ſineret ſe uel ſumptibus, uel laboribus grauari, ſed omne ſtudium, omnem operam, omnem denique ſuam facultatem adhiberet, ut iam diu deperdita aromata, quæ omnino nobis deſunt ad Antidota conficienda, in lucem reuocarentur. Enimuero ſi horum aliquis id faceret, uel ſi omnes id facere contenderent, non ſuæ tantùm, & aliorum mortalium uitæ conſulerent, deque poſteris præclarè mererentur, ſed præterea hinc famam aſſequerentur æternam. Siquidem beneficium id poſteri ſumma cum laude proprijs autoribus perpetuò acceptum referrent. Equidem ſi id mihi non licuit, id ſaltem quod potui omni ſtudio, induſtriaque mea præſtare conatus ſum. Nam cùm uiderem noſtræ huiuſce ætatis homines in ijſdem in quibus priſcæ, atque etiam in maioribus uitæ periculis uerſari, nobis tamen deeſſe uera illa, ac generoſa ueterum antidota, ob ea, quæ hodie in hiſce deſiderantur, legitima, ac præclara ſimplicia medicamenta, tentare uolui, poſſent ne ex legitimis, quæ habemus, antidota parari, quæ illorum uicem penſarent. Feci id quidem magno meo labore, longoque rerum uſu, & experientia: ſed aſſecutus ſim, nec ne, quod contenderam, ignoro. Illud certò fateri poſſem, ea ſemper mihi uiſa eſſe longè felicius Theriacæ, & Mithridaticæ antidoti uires præſtare, quàm quæ paſsim, (paucis exceptis) hac tempeſtate earundem nomine conficiuntur. Verum non omiſi, quin in hoc, ſicut in reliquis, aliorum potius eſſet iudicium, quàm meum: quandoquidem eo promerendi animo, quem ſemper habui, in noſtris Commentarijs in ſextum Dioſcoridis librum, non ſolùm Dioſcoridem ipſum, quantum potui illuſtraui, ſed quædam etiam ſecuta antidota nobis inuenta deſcripſi. Verùm non ob hoc uelim nonnullos eſſe, qui putent hoc tempore ab uſu cuiuſque Theriacæ, Mithridaticæque Antidoti eſſe abſtinendum; ſiquidem ab his tantum abſtinendum intelligo, quæ paſsim ubiq; ueneunt, & de quarum compoſitione nullum extat probatiſsimorum medicorum teſtimonium, quarumque ingens habetur quantitas apud Impoſtores. Etenim ſcio non deeſſe in Italia in famoſis ciuitatibus Pharmacopœos honoris, & humanæ ſalutis cupidos, qui nullis ſumptibus, aut laboribus parcentes, omnem ſuam nauant operam, omneque ſtudium impendunt, ut legitima omnia ſimplicia medicamenta, quibus hæc antidota pa

Antidota quæ uſui eſſe debẽt & quæ non.

rari ſolent, ſibi comparent. Inter quos (ſeruata ſemper cæterorum pharmacopœorum fama, ac fide) mihi maximè laudandus uenit Franciſcus Calceolarius pharmacopœus Veronenſis ad aureæ Campanæ ſignum, quippe qui Theriacam optimam & Mithridatum parare ſoleat, aſtipulantibus Clariſsimis medicis omnibus, & præſertim qui primas in ciuitate tenent. Id quod præ cæteris is præſtare poteſt, quod non ſolum Medicæ materiæ ſit indagator maximus, ſed quod ubique terrarum amicos habeat, qui ſibi peregrina, & alijs ignota ſimplicia mittant, à quo nuper legitimum Coſtum ſum conſequutus, à me nuſquam antea uiſum. Sed de his hactenus ſatis ſuperque diximus. Cæterùm cùm ueterum ſtudioſorum morem ſequutus, de promotoribus defenſoribusque cogitarem, qui labores hoſce noſtros ab inuidorum, uitilitigatorumque morſibus protegerent, ac tuerentur, quorum item amplitudine, authoritate, gloriæque ſplendore, ijdem illuſtriores, ac clariores redderentur, prima illico mihi ſeſe obtulit Sac. Cæs. Maieſtas tua, utpote quæ pro ſumma, & innata uirtute ſua, atque clementia, neminem unquam iniquè depreſſum non extulerit, aut iniuria affectum, non defenderit, nec quempiam non iuuerit bonarum artium ſtudioſum, qui ad eius patrocinium confugerit. Præterea mihi condecens admodum uiſum eſt, ut hoc opus Cæs. Maieſt. tuæ potiſsimum conſecrarem, non ſolùm quòd Romani Imperij Diademate refulgeat, & Vniuerſæ Chriſtianæ Reipublicæ imperet, & præſit, ſed quòd mihi peculiariter (quæ ſua fuit in me Pietas, Benignitas ac Beneficentia) ſemper clementiſsima fuerit. Illud quoque me adduxit, ut Cæs. Maieſt. tuæ hoc uolumen dedicarem, quod in ipſo ea deſcribatur Materia, cuius ſtudio (ut ſuperius commemoraui) complures olim Imperatores, ac Reges ſunt magnopere delectati. Ideoque eò libentius id faciendum mihi propoſui, quò certior ſum Cæs. Maieſtatem tuam ex naturalis Philoſophiæ lectione plurimum capere uoluptatis. Huc accedit immenſa erga ſtudioſos quoſq; Cæſareæ Maieſtatis tuæ benignitas, qua eos perpetuò promouet, iuuat, & fouet, eosque præcipuè, quos de Republica literaria benemeritos eſſe agnoſcit, præſertimque Medicos, utpote qui diuinam potius, quàm humanam excolant facultatem. Id quod apud Hebræos teſtatum reliquit ſapientiſsimus ille Ieſus Syrach, diuino ſpiritu afflatus, dum ſic inquit. Ab Altiſsimo orta eſt Medicina, & à Rege accipiet munera. Medicamenta de terra creauit Dominus, & uir prudens non contemnit illa. Diſciplina Medici exaltabit caput eius, & in conſpectu Magnatum collaudabitur. Hæc ille. Porrò & illud mirum uideri poſſet, quòd Cæs. Maieſtas tua, & ſi in grauiſsimis negocijs, ſuique Romani Imperij, ac Regnorum ſuorum functionibus, & continuis curis, dies, noctesque uerſetur, nunquam tamen prætermittere ſolet, quin ſucciſiuis quibusdam horis uarijs ſcientiarum ſtudijs uacet. Qua re non parum mihi ſperandum eſt, lucubrationes haſce meas apud Cæs. Maieſt. tuam, non minimum authoritatis habituras, tum, quòd ante hac eius erga me ſingularem clementiam, liberalitatemque longè latèque fluentem, iterum, atq; iterum ſim conſequutus: tum quòd omnia quantumuis exigua munuſcula, hilari admodum uultu, ſummaque humanitate ab omnibus ſuis fidelibus ſuſcipere ſoleat. Cæſareę ergo Maieſtatis tuæ beneficia in me ſunt ampliſsima, Sereniſsima Auſtriaca Domus denique tota me ſemper omnibus modis aluit, promouit, & decorauit. Quo fit, ut certa omnino ſpe ductus, mihi perſuadeam de Cæs. Maieſt. tuæ clementia plurimum perpetuo confidere poſſe. Facit enim tua ſummi generis dignitas, Cæſareorumque ornamentorum amplitudo, ut quotquot ab ea iuuari petant, omnes promouendos ſuſcipiat. Cætera uerò uirtutum decora in Cæſarea Maieſtate tua ſic uigent & eluceſcunt, ut uniuerſæ gentes eam magnopere admirentur & colant. Quis enim non admiretur Cæſaream Maieſtatem tuam? Quis non prudentiam, magnanimitatem, & ingentem animi ſplendorem? Quis non ſuſpiciat Iuſtitiam, pietatem, clementiam, religionem, beneficentiam, & generoſitatem tuam? quæ tanquam ex uberrimo

Theriaca à Frãcisco Calceolario parata præ cæteris laudatur.

Dedicatio operis.

uberrimo fonte è tota Maieſtate tua ſcaturiunt, emanant, & diffunduntur. Quæ quidem animi Maieſt. tuæ Cæſareæ dotes, proculdubio efficient (Dei Opt. Max. auxilio) ut ſuperatis, ac debellatis Sac. Rom. Imperij & Regnorum ſuorum inimicis, omnia nobis pacata reſtituat. Poſtremò ut Illuſtriſſ. Sac. Romani Imperij Electoribus, Sereniſsimis Auſtriæ Archiducibus, Dominis meis clementiſsimis, ac cæteris uniuerſæ Germaniæ Principibus, labores hoſce meos dicarem, in cauſa fuit, ut omnes ſimul coniuncti ex hoc intelligant ingentem animi mei erga eos omnes propenſionem, utque hac dedicatione, eorum erga me liberalitatem apud omnes gentes teſtatam relinquerem. Quinetiam quod mihi perſuaſum habeam, non minus hæc noſtra latina commentaria, uniuerſis (ut ſpero) profutura, defendenda, promouendaque ſuſcipiant unà cum Cæſarea Maieſtate tua, quàm ab ijs antea factum ſit de Herbario Germanico noſtro illis dicato. Idque præſertim faciendum ad me ſpectaſſe cognoui, quod non minora auxilia in hoc cudendo uolumine, quàm in illo nobis præſtiterint. Interim me totum Cæſareæ Maieſt. tuæ dedico, dono ac uoueo. Cui Deus Opt. Max. felicia omnia concedat. Pragæ. Vltima Ianuarij. M D LXV.

E. Cæſ. Maieſt. tuæ, Veſtrarumque Celſitudinum.

Humilis Seruitor

Petrus Andreas Matthiolus.

PETRI ANDREAE MATTHIOLI

AD MEDICAE MATERIAE STVDIOSOS,

PRAEFATIO.

I VELLEM eorum morem ſequi, qui anteaquam opus ſuum aggrediãtur, illud in primis profitentur, nihil ſibi maiori curæ ac ſtudio eſſe, quàm ut uitæ, uſuiq; mortalium conſulant, hoc ipſe quoque ingenuè facere poſſem. Nam ea animi propenſione ab ipſa iuuentute, quãtum mihi ocij à medendis ægris, & cura familiari impetrare licuit, id totum ad bonorũ Autorum libros euoluendos, ad ſimplicium medicamẽtorum cognitionem aſſequendam, ac demum ad ſcribendum contuli. Qua in re, ut certè apud omnes teſtatum relinquerem, me hac mente animoque elaboraſſe, ut quantum ſtudio, labore, atq; induſtria, conſequi poſſem, humanæ uitæ prodeſſem, deque ea optimè meritus exiſtimarer. Dioſcoridi omnem meam operã, ac diligentiam adhibui, ut quãtum in me eſſet, illuſtrior redderetur, atq; omnium manibus teneretur. Ad quod ea mihi uiſa eſt ratio cõmodiſſima, ut ipſum Dioſcoridem in noſtram Italicam linguam transferrem; in eumque commentarios, à nobis Italicè item conſcriptos, adijcerem. quòd tunc nos priuatim ſtudium, maiorque cura ſubiret, Italos iuuandi, quàm cæteros. Etenim pauci admodum ſunt in Italia Pharmacopolæ; ad quos tamen potiſſimum hæc de Medica materia tractatio ſpectat, qui Latinam linguam exactè norint. Hoc opus, quod ſumma animi alacritate ſuſceperam, ubi abſoluiſſem, emiſi, uel hortantibus amicis, ut quem fructum antea ex meis laboribus mihi propoſueram, eum poſtea mortalibus percipiendum, ac omnibus æſtimandum exhiberem. Verùm an is talis fuerit, qualis ut eſſet, cõtenderam, malim aliorum eſſe iudicium, quàm meum. Illud certò ſcio (ſi tamen id abſque uitio nobis teſtari licet) à multis in Italia, quorum iudicium cæteris antepono, eo animi candore ſcripta noſtra æſtimata, ac commendata fuiſſe, quo ipſi illa ſcripſimus, atq; etiã Italis non inutilia, neque iniucunda accidiſſe. Quorum ſanè exemplo, deque noſtris commentarijs iudicio, non potui non mihi ipſi gratulari, ac omnibus, quibus illos legendos tradidimus. Acceſſit interea mihi non minor inde cupiditas externos quoque demerendi, eamque cupiditatem illud auxit, quòd intellexerim ijs pergratum fore, ſi noſtri commentarij Latini fierent. Hac igitur ratione adductus, ut etiam ab externis gratiam aliquam inirem, utque omnibus in uniuerſum ſtudio, cura, induſtriaque mea prodeſſem (quod ego quidem antiquum ſemper habui, & præcipuum) noſtros commentarios ex paruo, quod nobis ſupereſt ocio Latinos reddendos, atque illuſtrandos ſuſcepi. Verùm cùm tractu temporis animaduerterem, me non omnes in uniuerſum exteros Latina editione iuuaſſe, cùm longè plures habeantur in unaquaq; natione Latini ſermonis ignari, quàm periti, Germanis, & Bohemis, herbaria peculiaria conſcripſi, & in eorum linguis edita in lucem protuli, additis maioribus plantarum imaginibus. Quæ omnia (ut audio) ijs haud ingrata fuere. Id quod apud omnes perpetuò teſtatum relinquet, Matthiolum ad omnes iuuandas nationes eſſe factum. His expeditis, dum interpretem quærebam, qui idem herbarium noſtrum Gallicum faceret, allatus eſt mihi Francofurto Dioſcorides meus in Gallicum Idioma traductus, quo factum eſt, ut à ſuſcipiendo hoc labore animum auerterim, ac interpreti illi me non parum debere cognouerim, quòd me eo onere ſubleuaſſet. Curaſſem præterea, ut idem, Hiſpanico quoque ſermone exiret, niſi Andreas à Lacuna me præuertiſſet. Sed fortaſſe quoq; fiet, ſi uitæ noſtræ curſum fortunet præpotens Deus, ut in ijs quoque linguis ex Matthioli officina hæc euulgentur herbaria. Scripſeram antea in hac eadem præfatione, me abſoluta Latina commentaria in Dioſcoridem, in multorum gratiam in lucem miſiſſe, mihi uerò hactenus non ſatis concocta. Quo fit, ut nunc locis plus mille aucta, cum pluribus caſtigata, & maioribus admodum, numeroſioribus, elegantioribusque imaginibus illuſtrata uobis inſpicienda legendaque emiſerim: ſed quid hucuſq; præſtiterim, uos in quorum gratiam tantum laboris inſumpſi, & tam ingentes feci ſumptus, de his æqui eritis iudices. Neque aliud ab omnibus petitum uelim, quàm ut hos noſtros Commentarios ea animi ſinceritate, & æquitate æſtiment, qua ſuos ab alijs æſtimari, & perpendi uellent: uel qua ipſi aggreſſi ſumus illos conſcribere. Nam etſi multorum eruditorum ſententias refellere auſus ſum, atque non pauca fortaſſe nimis acriter inſequi, corrupta ſcilicet, quæ indoctorum pertinacia nunquã ſatis explodi poſſunt, id tamen eo conſilio feci, ut quantum ingenio perficere, quantum mente elaborare, quantum denique iudicij in re Medica, ex ſtudijs, laboribus, ac uigilijs mihi comparare potui, liberè in publicum ad mortalitatis fructum, & utilitatem proferrem. Sed certè in hoc longius, quàm ſtatueram, digreſſa eſt oratio noſtra: eò enim neſcio quomodo irrepſit, ut partem aliquam aperirem noſtri ſcribendi inſtituti. Quod tamen non prorſus alienum fuiſſet, niſi eius conſilij ratio cùm alibi, tum præcipuè ſuperius in Epiſtola nuncupatoria à nobis latius expoſita eſſet, atq; à pluribus opinor, comprobata, quàm ut hoc loco paucis attingi debuiſſet. Quare iam ad id nobis accedendum eſt, quod in primis Medicæ materiæ ſtudioſos admonẽdos eſſe putamus, utpote quod nonnihil priuatim ad rem præſentis

Autor Italica Commentaria primũ edidit.

Cur Italica Commentaria in latinam linguam conuerſa fuerint ab Autore.

Autor conſcripſit herbaria Germanis, & Bohemis.

Matthioli Dioſcorides in Gallicam linguam tranſlatus eſt.

Operis auctio.

Authoris excuſatio in aliorũ carpendis erroribus.

Admonitio ad lectores.

præſentis operis facere uideatur. Cum enim ab eo tria potiſſimum comprehendant, Dioſcoridis contextus, noſtri in eum Commentarij, & plantarum imagines, de ſingulis nobis reddẽda ratio eſt, ut qua le n me in unoquoque geſſerim, quod confitendum ſit, non diſſimulẽ. De contextu itaque Dioſc. quẽ nequaquam prætermittendum cenſuimus, ob plures cauſas, quas hic referre nimis longum eſſet, quæret aliquis; Cur Ioannis Ruellij Galli Medici eruditiſſimi interpretationem prætulerim, dignamque exiſtimauerim, quæ præ cæteris in noſtris commentarijs legatur, cùm tamen duo alij uiri ſummi pariter & doctiſſimi Hermolaus Barbarus, & Marcellus Vergilius Florentinus, in idem ſtudium nauiter incubuerint. Fateor ego ingenuè, me Ruellij uerſionem ſequutum eſſe, ſed non propterea aliorum præclaros conatus contempſiſſe unquam: quin potius utriuſque ſtudium ſemper admiratum: quippe quòd uterque in eo maximam laudem promeruerit. Illud autem me magis mouit, ut Ruellium admiſerim, quòd eius conuerſio omnibus facta ſit uulgatior, ac frequentior in ſtudioſorum manibus uerſetur. Adde etiam, quòd hæc communi omnium ferè, medicorum præſertim, iudicio præferatur. Cui nimirum nobis quoque libuit ſubſcribere. Non tamen illud me certè latuit, Ruellium nimis fortè religioſum fuiſſe, quippe qui interdum maluerit Dioſcoridem deſerere, quàm Plinium, modò Latini ſermonis nitore captus, modò etiam rei cognitione incertus, Theodorum ſequutus, qui in conuertendo Theophraſto idem ſæpiſſimè feciſſe uidetur. Qua re à nobis perſpecta, Ruellij quidem interpretationem recepimus, ita tamen, ut nonnuſquam auſus ſim ab eo deſciſcere, uel uetuſtiſſimorum, probatiſſimorumque exemplarium, & unius Oribaſij fidem ſecutus, uel certa rei experientia fretus. Eorum autem, quæ immutaui, nonnulla obeliſco adnotata reliqui, nonnullis etiam ſignum ſuppreſſimus, eo in exemplari, quod poſtremo loco excuſum dedimus. Atqui nunc ad hoc munus latius obeundum me ſummopere iuuit Clariſsimus Vir Augerius de Busbeke Belga, qui annis continuis ſeptem apud Soli manum Turcarum Imperatorem, pro Cæſare Ferdinando Oratorem egit: Siquidem is duo Dioſcoridis exemplaria antiquiſsima Conſtantinopoli ſecum tulit, quorum alterum Antonio Catecuzeno patritio Conſtantinopolitano, alterum cuidam Imperatoris Interpreti (Dragomanum Turcæ uocant) mei tantum iuuandi cauſa, mutuò acceptos referebat. Quorum exemplarium auxilio non ſolum permultis in locis Dioſcoridis exemplar, quod publicè circunfertur, ſed etiam Ruellij ipſius uerſionem caſtigauimus, ut ex quàm plurimis adnotationibus ad marginem diſpoſitis unuſquiſque facilè intelliget. Vt autem omnibus perſpicuum eſſet, unde illas acceperimus, Catecuzeni, Dragomani, meique exemplaris nomen omnibus, & ſingulis annotationibus addidimus. Id quod doctis uiris, & rei plantariæ ſtudioſis non dubitamus gratiſsimum futurum. Itaque hinc factum eſt, ut Ruellij nomen contextui deſcribendum non duxerim, ne uiderer cum eo, nomine conuenire, re autem ſæpe ab eo diſſentire. Satis enim fore putaui, ſi hic ſtudioſos certiores facerem, me Ruellio Dioſcoridis conuerſionem acceptam referre: ſi præterea rationem reddidiſſem, cur illi non ſemper addictus eſſe uoluerim. Quod quia abundè (ut arbitror) præſtitimus, iam ad alterum nobis propoſitum, quod de noſtris commentarijs erat, progrediamur. De quibus profectò mihi ſatius fuerit tacere, quàm pauca dicere, ſi uellem naſutulis, & uitilitigatoribus occurrere. Frequens nanque hodie eſt, in dieſque magis pullulat huiuſmodi genus hominum, qui nullum in toto uitæ ſuæ curſu fructum ſemenve proferunt, alienos tamen auidè carpunt, mox lacerant, & pedibus obterunt: Sed ij omnes Sycophantæ ſunt, temerarij, impudentes: quippe qui tantum bonis, & doctis uiris ſubſannandis ſtudent. Scimus iam dudum non deeſſe huiuſce atræ farinæ nonnullos, qui libellis contra nos ſcriptis, conatus noſtros obſcurare nituntur, nixi tantum ſophiſmatibus, fucatis mendacijs, iurgijs, & conuicijs. Ego autem cùm hos uerius Aſinos, quàm homines exiſtimem, in plateis laſciuientes, pedere ſinam ad ſanguinem uſque. Interim garriant, agãt, ſcribant, & contra me latrent hi perditiſsimi nebulones, lacerent, flagellent, uulnerent, & calumnijs, contumelijs, omnique malorum genere, quibus tantum nituntur, labores noſtros oppugnent, & ſiquid etiam ijs grauius in mentem uenerit, contra nos proferant, non tamen ob id à ſtudijs, & laboribus iuuandæ Reipublicæ, propagandæque ueritatis, me auertent, nec unquam ſuis uenenatis morſibus, ſcripta mea adeo dilacerabunt, labefactabuntque (ut ipſi ſibi perſuadent) quin ea contra innatam eorum malignitatem continuò in medio bonorum, doctorumque uirorum emergant, & auri puriſsimi modo eluceſcant. Nam apud bonos, & ſanctos uiros, uituperari mihi uiderer, ſi ſceleratiſsimi atque perditiſsimi homines me laudarent. Imò uerò ſi ab iiſdem uituperentur ſtudioſi, & de republica benemeriti, maximo id illi eſſe honori ſemper exiſtimaui, cùm huiuſcemodi inſidiatorum conſilia nil aliud moliantur, quàm uirtutem opprimere, ueritatemque confundere: uitium uerò (ſi tantum poſſent) extollere, & mendacium ubique alere, ut præ cæteris hiſce diabolicis illuſionibus, miraculi aliquid in medium afferre uideantur. Græci calumniatorem appellant διάβολον, qua uoce etiam tam Græci, quàm Latini cacodæmonem execrabilem illum, teterrimumque humani generis hoſtem, nuncupant, nimirum calumniarum ſummum architectum, mendaciorum patrem, & diſcordiæ magiſtrum. E cuius ſchola prodeunt atra illa ingenia, liuorem, uirulentiam, fucos, & mendacia, utpote Tartareæ diſciplinæ materiam ſpirantia. Proinde qui mendacijs malunt conniuere, quàm pro ueritate liberè dicere, nõ ex Deo, ſed ex diabolo ſunt. Semper enim legitimi aliquam referunt ex parentibus notam. Noſtra Commentaria (Dei Opt. Max. munere) ab annis propemodum uiginti, magna cum laude, in omnium manibus,

Cur Ruellij uerſionem præ cæteris probauerit Autor.

Emẽdatio cõtextus ex diuerſis exemplaribus, iiſque uetuſtiſſimis.

Contra obtrectatores.

non in Europa ſolùm, ſed in alijs orbis partibus uerſantur, adeò ut in Italia magno ſibi dedecori eſſe exiſtiment, qui Matthiolum domi ſuæ non habeant. Atqui horum uitiligatorum fœdiſsima folia, quòd omni ex parte peſtilentem auram ſpirent, & Stygio tincta ſint ueneno, non dubito quin merito igni breui comburenda tradantur; ſiquidem Salſamentarij halecibus, & farciminibus inuoluendis, olfacta uirulentia, ea haudquaquam admittent. Noſtris Commentarijs, ſcriptis, conatibus, ac ſtudijs (ut Deo Opt. Max. placet) ſubſidij, & auxilij plurimum contulerunt Imperatores, Reges, ac alij complures Sereniſsimi, & Illuſtriſsimi Principes, & Heroes, & noſtros modis omnibus iuuerunt labores; ſed horum commentitiæ uanitates, quæ calumnijs, captiunculis, maledictis, atque etiam blaſphemijs nituntur, comites, aſſeclas, & promotores tantum habebunt, Blaterones, Vitilitigatores, Sophiſtas, Maledicos, Sycophantas, Suſurrones, Nebulones, Inuidos, Detractores, Impoſtores, Impudentes, Temerarios, Thraſones, Gnatones, & alios, quotquot habentur, huiuſce diabolicæ factionis homines. Adhæc tanta apud doctos & bonos uiros (ſit etiam hoc citra inuidiam dictum) eſt autoritas noſtra, tantaq; in uniuerſa Republica nobis amicorum eſt copia, ut certò mihi ſperandum ſit, hos ſuis iniquis, ac uirulentis ſcriptis, longè plures inimicos ſibi comparaturos, quàm in omni eorum opere extent characteres. Sed tantum poteſt inuidia, atq; malignitas, ut ueſanos reddat homines, à quo morbi genere nec Apollinis numen, cuius nomen nouus quidam impudentiſsimus ſibi uendicauit, nec ipſius filius Aeſculapius eos liberare queat. Atqui inter cætera, id mihi ſolatij plurimum affert, quòd rabidorum canum (ut Itali dicunt) nuſquam alantur greges. Nam ubi fortè fortuna infectantium hominum manus euaſerint, poſtridie ſua ipſorum rabie extinguuntur. Porrò facit in præſentia horum nebulonum mentio, ut hic quoque, & ſi præter rei ordinem eſſe uideatur, Ioannem Iacobum quendam Baſilienſem cognomine Vuecker furem appellare auſim. Si quidem is tabulas medicinales noſtras, uigilijs, & ſtudijs non paucis elaboratas, quas Bononiæ a Balthaſſare Burger Labacenſi ſub Matthioli nomine accepit, in librum, cuius ſe autorem fecit, congeſsit, & me laboribus meis expoliauit. Cùm autem res ita habeat, ſciant optimi quique Medici uolumen illud, cui Medicæ Syntaxeos eſt titulus, uſque ad partem παθολογικὴν eſſe continuatum Matthioli opus, unà cum compluribus tabulis de euacuandi ratione, quas impudentiſsimus ille Plagiarius in θεραπευτικὴν tranſportauit. Cætera uerò partim ex Iacobi Syluij libris, partim ex recentioribus in Academia Patauina profeſſorum ſcriptis ablatæ ſunt, adeo ut iam uanus ille Medicus, qui ſe pauonis pennis ornauerat, cum Aeſopi crocitet coruo. Sed nolim Candide Lector, dum hæc legis, Matthiolum maledicentiæ accuſes, cùm & bruta animalia unguibus, & dentibus aduerſus inſidiatores, ſuos partus tueantur, uitamq; ſuam amore prolis, quibuſuis obijciant pericu lis. Non ſum ego autor iniuriarum, ſed propulſator. Armis utor (ut leges inquiunt) nõ quæ offendere, ſed quæ defendere poſſunt. Iuſtiſsima cauſa eſt, ueritatem ab iniuria uindicare, æquè iuſta, & licita, fa mam, exiſtimationem, & dignitatem ſuam tueri, & defendere. Nam & ſi hic affectus fortè ardentius ſeſe exerunt, id uirtus facit, non uitium, honeſtiſsimus eſt zelus inuehi in alienum ſcelus, & refutare calumnias. Vbi ergo & nos aſperius fortaſſe, quàm ætas, & animi noſtri in cæteris moderatio ferat, ca lamum in hos male feriatos Aethiopas ſtrinxiſſe uidebimur, id noſtræ defendendæ innocentiæ aſcribant lectores quæſo. Nam manifeſtum eſt eos, quos dixi obtrectatores, nulla alia de cauſa, quàm ex mera inuidia contra me ſcribere. Atqui ubi Inuidia, & Odium in conſilio eſt, ibi cœcum eſt iudicium. Sed hos nunc miſſos faciam, nunquam poſthac cum illis uerba facturus, ne in ijs caſtigandis, temporis iacturam faciam, in Reipublicæ detrimentum. Elixabunt tandem ſe ipſos (ut de fungis quibuſdam prouerbium eſt apud Hetruſcos) ſuo ipſorum iure. Verùm ad candidos, & æquos, quibus hæc ſcribimus, noſtra ſe conuertat oratio. Neminem uelim moueat, lectores optimi, nec id à nobis factum quiſquam admiretur, ſi noſtris hiſce commentarijs, plures quàm mille plantarum, & animalium imagines non appinximus: cùm infinitus fere ſit ſtirpium numerus. Hoc (ſi ueritatem fateri debeam) factum eſt, non quòd deeſſent adhuc plantæ, ſed ob magnos ingentesque ſumptus, quos diutius tolerare non poteram. His acceſsit magna negociorum moles, quæ ſtudia noſtra adeo impedierunt, ut nullus ferè fuerit reliquus lucubrandi locus. Siquidem poſteaquam ab Imperatore Ferdinando in eius Sereniſſimi filij Ferdinandi Archiducis Auſtriæ, Medicum aſcitus ſum, cùm non ſolùm quotidie præter opinionem multa emergant negocia, ut Medicis Aulicis ferè quibuſcunque plurimùm euenire ſolet, & longa quandoque itinera ſeſe offerant, & bella, quô Medicos, ſuos oporteat ſequi Principes, factum ſanè eſt, cùm hæc omnia exequi me oportuerit, ut hiſce negocijs impeditus, non potuerim per omnia, & uobis, & mihi ſatisfacere. Atqui nobis non parum feciſſe uidemur, ſi inter tot Aulica, bellicaque incommoda, & in tanta negociorum mole, ingraueſcente admodum etiam ætate, Commentarios noſtros uobis nunc damus, non ſolum (ut diximus) plus mille locis auctos, ſed trecentis, ac etiam pluribus ſtirpium, & animalium Iconibus additis, quæ in prioribus editionibus non habentur. Selegimus tamen meliora ac precioſiora, optimos gemmarios imitati, quippe qui relictis infimæ plebeculæ uilioribus Gemmis, Imperatorum, ac regum Coronis, ac monilibus ornandis, Carbunculos, Smeragdos, Sapphyros, Adamantes, ac ſplendidiſſimas Margaritas ſeligunt. Nam & nos precioſioribus plantis afferendis intenti, quàm plurimas nouo hoc in viridario noſtro conſeuimus plantas, ingenti ſumptu & labore ex longinquis regionibus allatas, & à nemine hactenus editas, & à pauciſſimis fortaſſe uiſas.

In Ioannem Iacobũ Vuecker Baſiliẽſem plagiarium.

quæ

quæ procul dubiò ad ſeſe contemplandas, multorum doctorum, bonorumque uirorum oculos allicient. Sed profectò moleſtiſſimum mihi accidit, quòd non deſint, qui noſtras plantarum imagines corrumpant, mutilent, ac deſtruant. Siquidem Andreas à Lacuna ſuperioribus annis, non ſolùm in ſuos in Dioſcoridem Commentarios, Hiſpanico idiomate conſcriptos, maiorem noſtrorum laborum partẽ tranſtulit, ſed imagines omnes antea à nobis editas, artificum negligentia, & illius parſimonia, adeò deformes redditas, ut nihil uatiui ſplendoris, qui in noſtris minoribus elucet, in ijs conſpici poſſit. Sed magis etiam acerbè accuſandus eſt Coterius Typographus Lugdunenſis, quippe qui eaſdem imagines recudi curauit, & in Dioſcoride noſtro, in Gallicum ſermonem conuerſo, appinxit. Nanque is ſi longe magis lucro addictus, quàm ſuæ gentis iuuandæ auidus, imagines ipſas, in tam exiguam formam redegit, ut nihil inde frugis capi poſſit, cùm nec foliorum, nec florum, nec fructuum, nec radicum aperta ſit facies, ſed omnia confuſa, intricata, mutila, & conſpurcata appareant: Adeo ut me quandoq; pœniteat tantum ſuſcepiſſe laboris, & præſertim cùm uideam hoſce impoſtores, impunè alienos corrum pere, & occupare conatus. Cæterùm ut de imaginibus quoque ſeorſim aliquid aliud dicam, equidem aliàs abhorrui ab ijs excudendis, ratus neminem unquam poſſe ex Iconibus, tam ueram, & exactam ſimplicium medicamentorum peritiam aſſequi, ut eorum uarietas poſſit una pictura comprehendi. Siquidem non ea eſt pululanti herbæ facies, quæ adultæ, neque adultæ, quæ iam ſeneſcenti. Quòd ſi eiuſmodi herbarum mutationes omnes, ſingulis picturis deberent repræſentari, quis dubitet id opus futurum infiniti laboris, ac immenſi ſumptus? Verum enimuero cùm uidiſſem tales aliorum conatus ab omnibus propemodum commendari, ac in dies creſcere ſtudium uirorum, rerum effigies in publicum edentium, ne ſolus uiderer in diuerſam ire ſententiam, re ipſa tandem melius perpenſa, & aliter comperta, ac aliud docente ipſa experientia, nolui huic optimo & minimè infrugifero deeſſe ſtudio. Huc accedebat, quod non mediocriter ad hoc me incitaret, Typographi cuiuſdam Mantuani uanitas, qui noſtris operibus Italicè prius editis, furtim quaſdam inſeruerat imagines, minimè a nobis adiunctas, quæ quoduis potius, quàm rem ipſam referrent. Gaudebam id adhuc me ſuperſtite, contigiſſe, ut turpẽ notã falſo mihi inuſtam, ipſe delerem. Ideò, ut & aliorum conatus adiuuarem, & malitioſi huiuſce Calcographi temeritati occurrerem, ipſe quoque experiri uolui, ſiquid hac in re præſtare poſſem, non tantum ut mea in medium proferrem, ſed & ut de uobis ſtudioſis, ſi poſſem, bene mererer. Sed quàm res hæc nobis difficilis fuerit, non eſt quòd pluribus explicem. Omnes enim ſciunt, quàm difficillimè inueniantur homines, qui res ipſas, ita ut ſunt, ad uiuum depingant, & qui depictas diligenter inſculpant. Quorum maior adhuc inopia eſt. Id quod etiam facilè dijudicabitis ſtudioſi, qui in hoc opere non nullas fortaſſe effigies affabrè ſatis, nonnullas uerò haud ſatis ſolerter ſculptas offendetis. Sanè quod in rem communem nauare potui, licet illud exiguum eſſe intelligam, in eo tamen non commiſi, ut meum ſtudium, opera, aut diligentia à nobis deſideretur. Quid autem profecerim neſcio. Veſtrum de omnibus erit iudicium. Sed longe aliter, quàm nos, uidetur feciſſe Cornarius, alioqui in utraque lingua doctiſſimus, ſed qui inter omnes alios fortè ſingularis haberi uelit. Is enim in ſuo Dioſcoride, quem nunc primum in Latinum uertit, emblematibus quibuſdam additis, non ſolum nullas appinxit imagines, ſed eos etiam acriter damnat, qui eas in ſuis inſeruerunt commentarijs. Sed an liuore potius, uel ratione ductus, id fecerit, uos iudices eſſe uelim, ſi quandoque illius boni uiri legeritis præfationem; & eius animum diligenter explorabitis. Nam tametſi Galeno dictum ſit, (id quod & nos ante Cornarium ſcripſimus) plantarum imagines parum conferre ad earum indagandam cognitionem, nõ tamen ob hoc accuſandi ſunt, qui plantarum, & animalium Icones in ſuos conferunt libros. Quippe quoniam nuſquam inuenerim damnaſſe Galenum plantarum imagines, quæ in libris appingi ſolent, ſed eos qui exiſtimant ſe rei plantariæ peritiſſimos euadere poſſe, non ſolum imaginum inſpectione, ſed & librorum quoruncunque lectione, licet fuerint ij à ſummis, grauiſſimisque autoribus conſcripti. Quamobrem non parum mirari ſubit Cornarium alioqui uirum apprimè doctum, Galeni uerba non modò non intelleXiſſe, ſed in reprobum quoque diſtraxiſſe ſenſum. Quo fit, ut hinc facilè ſuſpicari quis poſſit, quòd cùm animaduerterit Cornarius omnium poſtremus Dioſcoridis interpres, nullum ſibi reliquum iam eſſe locum, quo noui aliquid de plantarum imaginibus afferre potuerit, id ſibi conſilij aſciuiſſe, ut eos admodum deteſtaretur, qui plantarum picturas in ſuis libris habent: ratus fortaſſe hoc deteſtandi genere, non ſolum laudis plurimum ſibi comparaturum, ſed etiam ſuum obtecturum infortunium, ſuamque (quod eius pace dicam) in plantarum hiſtoria imperitiam. Quæ enim ſit alia ratio, cur aliorum damnat induſtriam? Quaſi poſteris non ſit id licitum, ut & ipſi aliquid ſuo ingenio, & ſtudio excogitent, quod ab antiquis ante non ſit animaduerſum. At non damnaſſe Galenum plantarum imagines, nec libros de plantarum hiſtoria conſcriptos, ſed homines, qui horum, harumve tantum inſpectione poſſe quenquam rei plantariæ fieri peritum. Crediderunt, id manifeſto fuerit argumento, quod ipſemet Galenus libro primo de alimentorum facultatibus, poſteritatis memoriæ prodidit, cùm inquit Comparatos nobis eſſe hoſce libros, ut nobis ſint eorum, quæ ante didicimus monumenta, non ut rudes, & ignari per illos perfectam doctrinam aſſequantur. Quòd ſi qui ſint, qui præceptoribus careant, uelintque ijs, quæ luculentè, ac copioſè ſunt ſcripta, diligenter incumbere, magnum inde fructum eos accepturos teſtatur idem Galenus, præſertim ſi ea relegere non grauentur. Quibus

Contra corruptores, & raptores imaginum, ex Matthioli commentarijs.

Cornarij opinio de Iconibus non edendis confutata.

palam

palam eſt longè magis deteſtandos eſſe eos, qui clariſſimorum hominum laboribus inuidentes, nil aliud quàm blaterare, ac carpere ſciunt, quàm eos, qui Reipublicæ commodis ſemper prodeſſe cupientes, nil aliud agunt, quàm ut boni ſemper aliquid, & noui in publicum uſum promant. At quare imagines, & non libros damnauerit Cornarius, cùm non minus ex Galeni ſententia, eorum lectione, quàm imaginum inſpectione, quis neutiquam proficere ualeat, non ſatis animaduerto. Cur tantum laboris, ſi nihil profuerit, in uertendo Dioſcoride, adiectis quoque emblematibus, in caſſum ſuſcepit? Hoc ne ei erat ſtudium, hunc ne capiebat animum, ut in uanum laboraret? Porrò nil aliud uobis dandum, dicendumque ſupereſt. Spero tamen ab ijs, qui grati ſunt (ingratos, maleuolos, ac inuidos nihil ſanè moror) me gratiam initurum: quandoquidem mihi communis utilitatis cupidiſſimo, hoc opus non aggrediendi uoluntas defuerit, ſed perficiendi facultas. quam tamen omni ſtudio conſequi aſſiduè conamur. Bene ualete, & noſtra boni conſulite.

Pius PP. IIII.

MOTV proprio &c. Cum ſicut dilectus filius Petrus Andreas Matthiolus Senenſis Artium & Medicinæ Doctor nobis exponi fecerit ad communem Reipub. utilitatem, ſuis proprijs ſumptibus Commentaria ſua in Dioſcoridem Anazarbeum de Medica materia tam Latino, quam Italico ſermone ſcripta, & ante ſepæ ac ſępius impreſſa, nunc iterum recudi facere intendat, ſed in compluribus locis aucta & emendata tum nouis, magnis, ac ferè innumeris plantarum & animalium imaginibus, non ſine magno labore, & ingenti ſumptu conflatis, & ad uiuas plantarum imagines pictis, & antea nuſquã uiſis, quæ ad ea commentaria ſpectant. Vereri autem ne eiuſmodi commentaria poſtmodum abſque eius licentia recudantur, quòd in maximum eius præiudicium tenderet. Nos propterea eius indemnitati conſulere uolentes, Motu ſimili & ex certa ſcientia, eidem Petro Andreæ Matthiolo ne ſupra dicta opera per ipſum poſtquam per aliquem ex inquiſitoribus hereticæ prauitatis reuiſa, & approbata extiterint, imprimi facienda per decem annos poſt dictorum operum impreſſionem, a quocunque ſine eius licentia imprimi aut uendi ſeu uenalia teneri poſſint concedimus & indulgemus, inhibentes omnibus & ſingulis in Italia etiam in Fulginaten. & Racanaten. ciuitatibus exiſtentibus bibliopolis, & librorum impreſſoribus, ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna, in terris uerò S. R. E. mediate uel immediate ſubiectis, ſub ducentorum ducatorum auri, pro una fiſco Cameræ Apoſtolicæ, & pro alia medietate eidem Petro Andreæ Matthiolo eo ipſo applicanda. Et inſuper amiſſionis omnium librorum quoties contrauentum fuerit ipſo facto, & abſque alia declaratione incurrenda, ne intra decennium ab impreſſione dictorum operum reſpectiuè computandum, dicta opera ſine eiuſdem Petri Andreæ expreſſa licentia, imprimere, uendere, ſeu uenalia habere aut proponere quomodolibet audeant. Mandantes uniuerſis uenerabilibus Fratribus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, eorumque uicarijs in ſpiritualibus generalibus, & in ſtatu C. S. R. E. etiam Legatis, & Vicelegatis Sedis Apoſtolicæ, ac ipſius ſtatus gubernatoribus, ut quoties pro ipſius Petri Andreæ parte fuerint requiſiti, uel eorum aliquis fuerit requiſitus, eidem Petro Andreæ efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, præmiſſa ad omnem ipſius requiſitionem contra inobedientes & rebelles per cenſuras eccleſiaſticas etiam ſępius aggrauandos, & per alia iuris remedia auctoritate Apoſtolica exequantur, inuocato etiam ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachij ſecularis. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, priuilegijs quoque indultis, & literis Apoſtolicis quibuſcunque, & præſertim dictis Fulginaten. & Racanaten. Ciuitatibus ſuper libertatibus, & exemptionibus mercatorum quorumlibet, tempore nundinarum eorundem Ciuitati ac alias quomodolibet editis, conceſſis, confirmatis, & innouatis, etiam iteratis uicibus. Quibus omnibus illorum ueriores tenores pro ſufficienter expreſſis haben. hac uice duntaxat ſpecialiter & expreſſe pari motu derogamus. Cæterisque contrarijs quibuſcunque, & inſuper quia difficile admodum eſſet præſentẽ motum proprium ad quælibet loca deferri uolumus, & Apoſtolica auctoritate decernimus ipſius tranſumptis uel exemplis per aliquem loci ordinarium ſeu prælatum Romanæ curiæ ubilibet exiſtentem cum originali collationatis, & ab eo ſubſcriptis plenam & eandem prorſus fidem, ubi tam in iudicio quam extra haberi, quæ præſenti originali habeatur, & quod præſentis motus proprij abſque eo quòd publicatus, aut in eo data apponatur, ſola ſignatura ſufficiat, & ubique fidem faciat in iudicio & extra &c. contraria non obſtante, dummodo non imprimatur in officina per indicem prohibita. Fiat ut petitur.

Et cum abſolutione a cenſuris ad effectum, & cum conceſſionibus, commiſſionibus, & decretis prædictis, atque indultis ac alijs clauſulis ſolitis, conſuetis, & opportunis. Fiat.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſeptimo idus Martij Anno Quarto.

Ego frater Adrianus Venet. Inquiſitor generalis in toto dominio Venetorũ, fidem facio opus egregium D. Petri Andreæ Matthioli Senenſis, de plantis, a me examinatum, & approbatum fuiſſe, & cum inuentus fuerit liber ab omni ſuſpitione erroris utilis, ac neceſſarius Reipub. licentiam dedimus ut imprimatur.

EXEMPLVM PRIVILEGII CAESAREI.

ERDINANDVS diuina fauente clementia, electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, &c. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, & Vuirtenbergæ &c. Marchio Morauiæ &c. Comes Tirolis &c. Notum facimus tenore præsentium uniuersis. Cum Honorabilis doctus, fidelis nobis dilectus, Petrus Andreas Matthiolus Senensis, artium & medicinæ Doctor, Consiliarius noster, & noster quoque ac Serenis. Ferdinandi Archiducis Austriæ &c. filij nostri charissimi Medicus, nobis humillimè exponendum curauerit se constituisse in communem, & præcipuè rei Medicæ studiosorum utilitatem recudere nunc sua in Dioscoridem commentaria cùm latina tum etiam Italica, locis plus mille aucta, additis quoque nouis plantarum imaginibus, alijs antea excusis quadruplo ferè maioribus, quæ millenarium numerum ferè complebant, magno sumptu, labore, & uigilia comparatis: uereri autem ne cum magna sua iactura ab alijs Calcographis recudantur: & propterea ad nos humillimè confugerit, suppliciter petens, ut ipsum firmissimo priuilegio contra æmulorum fraudes, ac dolos munire dignaremur. Nos sanè honestissimos eiusdem Petri Andreæ Matthioli conatus, ac utilissimos labores non solùm clementer probauimus, uerùm etiam authoritate nostra Cæsareæ prouehendos esse censuimus. Quocirca scienter, atque animo bene deliberato, & ex Cæsareæ authoritate nostra diserte uetamus omnibus ijs, qui in sacro Romano Imperio, & Regnis prouincijsque nostris hæreditarijs, uel imprimendis, uel uendendis libris, seu quacunque alia ratione librariam negociationem exercent, ne quis eorum præmotoria commentaria nouiter aucta, & plantarum nouarum imaginibus illustrata, neque etiam easdem imagines, posteaquam dicti Matthioli studio atque opera in lucem prodierint, per annos uiginti ab æditionis absolutæ die numerandos, intra sacri Romani Imperij, & omnium Regnorum, ac prouinciarum nostrarum fines pingendo, cælando, sculpendo, uel imprimendo, siue maiori siue minori forma ac figura, & quocunque caractere æmulari recudere, aut ubicunque recudenda dare, seu alibi etiam impressa, & recusa adducere, uendere, uel distrahere palàm uel occultè ausit. Quisquis uero aliter fecerit, & interdictum hoc nostrum neglexerit, aut uiolauerit, is debebit non solùm eiusmodi libris impressis, quos nimirum præfatus Matthiolus, uel eius hæredes, aut ab eo mandatum habentes auxilio Magistratus eius loci, aut sua quoque auctoritate apprehendere & sibi uendicare poterunt, priuari, uerùm etiam insuper decem marchis auri puri nostro Imperiali fisco fraudis uindici, & dicto Matthiolo, aut eius hæredibus ex æquo soluendis, & numerandis mulctari. Proinde mandamus uniuersis, & singulis nostris, ac sacri Romani Imperij subditis, & fidelibus dilectis tam Ecclesiasticis quàm Secularibus cuiuscunque gradus, status, ordinis & conditionis extiterint, præsertim uero ijs, qui in Magistratu constituti sunt, uel superiorum suorum, uel suo ipsius nomine, ac loco iuris, & iustitiæ administrationem exercentes, ne quenquã hoc priuilegium, siue interdictum nostrum impunè uiolare, spernere, uel negligere patiantur: sed si quos contumaces compererint præscripta pœna plecti, & quibuscunque rectè fieri potest modis coerceri curent quatenus & ipsi grauissimam indignationem nostram, ac eandem mulctam incurrere noluerint. Quod enim hæc rata, & firma sint, his ce litteris nostris testatum esse uolumus, quas dedimus manus nostræ subscriptione, & sigilli nostri impressione roboratas in Ciuitate nostra Vienna, die tertia mensis Aprilis. Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimoquarto. Regnorum nostrorum Romani Trigesimo quarto aliorum uero Tricesimo octauo.

Ferdinandus

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ Maiest. proprium.

Vid. Io. Bap. Vuerben.

M. Singkhmoser.

HARLES par la grace de Dieu Roy de France. A noz amez & feaulx les gens tenans noz courtz de parlement gouuerneurs Bailliz Seneſchaulx preuoſtz ou leurs lieutenans. Reteurs & aultres noz officiers, & Iuſticiers & a chacun deulx ſi comme alui apartiendra. Salut, noſtre cher, & bien ame Pierre Andre Matthiole Siennois medecin de noſtre treſcher, & treſame bon frere Lempereur, & de noſtre treſcher & tres ame Couſin Larchiduc Ferdinand. Nous a faict entendre quil a delibere pour le bien publicq de faire bien toſt imprimer a grandz fraiz, & deſpens les commentaires Latins quil a faitz ſur Dioſcoride parcy deuant imprimez auec petites figures des plantes & animaulx maintenant augmentez en plus de mil lieux, & auec figures plus grãdes quatre fois que les premieres. Et pource quil craint quaucun imprimeur, ou libraire ne les feiſt a ſon grãd deſtriment, & dommaige le imprimer en ce Royaulme ou autres pais de noſtre obeiſſance. ſi ſans obtenir de nous permiſsion. Il les mettoit en lumiere. Il nous a treshumblemẽt faict ſupplier & requerir luy uouloir ſurce pourueoir de noz lettres ace neceſſaires: Nous aces cauſes & aultres ace nous mouuans auons permis, & octroie permettons & octroions par ces preſentes quil puiſſe, & lui loiſe faire imprimer par tel imprimeur que bon lui ſemblera les deſſuſditz Commentaires, & affin que celui ou ceulx deſditz imprimeurs qui auront charge de lui de reffaire aient moien deulx recompenſer des fraiz quel luy conuiendra faire pour ceſt effet. Auons inhibe & deffendu inhibons & deffendõs a tous aultres libraires, & imprimeurs de ceſtuy noſtre Royaulme pais terres & Seigneuries de noſtre obeiſſance que durant le temps, & terme de dix ans enſuiuans, & conſecutifz a compter du iour, & datte que leſditz commentaires auront eſte imprimez ilz naient a imprimer ou faire imprimer ou uendre leſditz commentaires que auront eſte imprimez par aultres que celuy, ou ceulx qui auront charge dudit Matthiole. Auecq les nouuelles figures additions & anotations grecques ala marge. Ne meſmes imprimer ne ymiter les figures ſuſdites en grande ou petite, ou altre forme quelle quelle ſoit. Sur peine de mil eſcuz dor damende aplicables a nous & au dit Matthiole & de perte de touz leſditz liures. Si uoullons, & uous mandons commectons & enioignõs par ces preſentes & a chacun de uous endroics ſoy, & ſi comme a luy apartiendra que ſe lon & enſuiuãt noſdite permiſsion uouloir, & octroy. uous faicts ou faictes faire expreſſes inhibions, & deffences de par nous ſur les peines cydeſſus in dictes, & aultres que uerrez eſtre a impoſer a tous imprimeurs & libraires demourãs en uoz deſtroictz, & iuriſdictiõs que parci apres ilz ne aucũ deulx aultre que celuy qui aura la charge ou cõmiſsion expreſſe du dit Matth. pource faire aient a imprimer, ou faire imprimer inettre ne expoſer en uente durant les ditz dix ans les deſſuſditz Commentaires faitz & a faire, & aultres cy deſſus ſpeciffiez de linuention ou tradution di celluy Matthiole, & ſi apres les ditz comademẽs faictz uous trouuez aulcuns cõtreuenans aiceulx procedez alencontre deulx par condannacions deſdites peines & aultrement ainſi que uerrez eſtre afaire ſe lon lexigence des cas. Non obſtant oppoſitions ou apellations quelz conques & ſans preiudice di celles. Pour les quelles ne uoullons eſtre differe. Car tel eſt notre plaiſir de ce faire uous auons, & a un chacun de uous donne & donnons plain pouuoir autorite commiſsion, & mandemẽt eſpecial mandons, & commandons a tous nous iuſticiers officiers, & ſubiectz que a uous, & a chacun de uous en ce faiſant ſoit obey. Et pource que de ces preſentes lon pourra auoir affaire en pluſieurs, & diuers lieux nous uoulluns que au Vidimus di celles faict ſouuz ſeel Royal foy ſoit adiuſte cõme ace preſent original. Donne a Fontainebleau, le premier iour de Mars lan de grace mil cinqcens ſoixantetrois, & de me Reyne le quatreme.

Par le Roy la Royne ſa mere preſente.

Bourdin.

1564. 22. Februarii in Rogatis.

HE in gratificatione della Ceſarea Maeſtà, & del Sereniſsimo Arciduca Ferdinando, ſuo Fratello, ſia, per auttorità di queſto conſiglio, conceſſo all'Eccellente D. Pietro Andrea Matthiolo, che altri che lui, ò che hauerà cauſa da lui, non poſsi per lo ſpatio di anni uenti, proſsimi uenturi, ſtampare il Dioſcoride ſuo, per auanti ſtampato in queſta noſtra Città; ne le aggionte di nuouo per lui fatte ad eſſo Dioſcoride, iuxta la ſupplicatione hora letta; ne meno contrafare, rediſſegnare, ne in grande, ne in piccola forma, ne ſtampar le figure, ne ſole, ne inſieme co'l libro, ne eſſo libro con le figure, ò ſenza, ne ſtampato altroue uender nel Dominio noſtro, ſotto pena à chi contrafarà di ducati mille, & di perdere tutti li libri, & le tauole delle figure contrafatte, & di pagar ducati doi per ciaſcheduna opera, che foſſe ſtata riſtampata, ò contrafatta, & trouandoſi alcun ſtampatore, libraro, ò altro habitante in queſta noſtra Città, che faceſſe riſtampare il detto libro, ò uero foſſe cauſa, che ſi riſtampaſſe in Dominij alieni, s'intendi eſſer incorſo nella ſopraſcritta pena, della quale un terzo ſia dell'hoſpitale d'Incurabili, l'altro dell'accuſator, & l'altro del Magiſtrato, che farà l'eſſecutione, laqual poſsi eſſer fatta per cadauno Magiſtrato noſtro. eſſendo obligato il predetto Eccellente Matthiolo di oſſeruar quanto per le leggi noſtre è diſpoſto in materia di ſtampe.

Laurentius Maſſa Secretarius.

COSMVS MEDICES FLORENTIAE, ET SENARVM DVX. II. ETC.

VM Petrus Andreas Matthiolus Philoſophiæ, & Medicinæ peritiſsimus, ſuas in Dioſcoridem annotationes, et commentarios tam Latina, quàm Hetruſca lingua editos, iterum Venetijs aut alibi formis recudi, atq; exarari, multisq; additionibus, & maioribus, ac uerioribus herbarum, & plantarum figuris imprimi, & locupletari procuret: id quod abſque maximo eius ſumptu fieri non poterit. Summa propterea æquitate ducti, huiuſce Priuilegij tenore cuicunque impreſſori, negociatori, bibliopolæ, cæterisq; omnibus, Ducalem hanc noſtram tam Florentinam quàm Senenſem Ditionem frequentantibus interdicimus, ne proximo ab illa ipſa noua futura editione decennio præfatos eius in Dioſcoridem commentarios, figuras impreſſas, cæteraq; illiuſmodi in rem Medicam opera tam Latinis quàm Hetruſcis ſermonibus deſcripta excudere, imprimere, aut modo aliquo imprimi facere, ſeu uenalia exponere, citra ipſius Petri Andreæ conſenſum, & uoluntatem audeat, ſub pœna uoluminum ipſorum amiſsionis, & operis authori applicandorum, ſi quis aduerſus ea fecerit, ipſo facto infligenda ac etiam ducentorum aureorum mulcta per quemcunque transgreſſorem perſoluenda: cuius altera pars eidem operis auctori, altera uero Ducalis fiſci noſtri iuribus acquiratur. Quibuſcunque

buſcunque contrarijs cuiusuis tenoris, etiam ſi his inſeri opus ſit, nullo modo obſtantibus. Quorum in fidem Diploma hoc fieri iuſſimus noſtra manu, ac ſoliti Plumbei ſigilli appenſione munitum. Datum Florentiæ Die XV. Septembris M. D. LXII.

Coſ. Med. Florentiæ & Sen. Dux.

Vid. Iachus.

J. Vinth.

BORGARVTIVS

A BORGARVTIIS,

CANDIDIS LECTORIBVS.

S. D.

SI tot, tantisq́ (Cãdidi Lectores) apud Aegyptios celebratur laudibus Mercurius ille Triſmegiſtus; Si tot, tãtisq́ apud Græcos efferuntur encomijs Chiron, Aeſculapius, & Apollo, ut hos inter Deos, ac numina referre minimè ueriti ſint; Si ab ijſdem Græcis, ac ferè omnibus nationibus, ad cælum uſque tolluntur ſcripta Hippocratis, Dioſcoridis, ac Galeni; Cur non ingentes etiam nos Itali, ac uiciſſim uniuerſus orbis, tribuemus laudes præſtantiſſimo Matthiolo, Medicorum, hac noſtra tempeſtate, facilè principi, ac ſimplicium omnium tam acerrimo indagatori? Plurimæ equidem huic debentur laudes. Non enim die, noctuq́ elucubrauit, ut tantummodo plantariam facultatem optimè oculis inſpectam, futuris Medicis declararet, ſed ut quibuſcunque, pro uirili ſua, & ſummo præſidio, & adiumento foret. Ecquis tam fatuus, ac fere mentis inops, qui aſſerere audeat, talem uirum, alia de cauſa, nobis natura comparatum eſſe, præterquàm quòd homines omnibus liberaret

raret anguſtijs, incolumes redderet, ab omniq; prorſus contagione immunes præſeruaret? Quis, inquam, hactenus fuit, qui herbarum uires omnes, earum ueros ſcones, effigiesq; ſic ad amuſsim oſtenderit, ac ad uiuum repræſentarit? Vt tandem, quæ ab Aeſculapio, & ab Hippocrate profecta ſunt, Galenus amplificauit, auxit, & excoluit; æquè ferè Dioſcoridis dogmata Matthiolus, noſtra ætate expoliuit, adauxit, & ampliora reddidit; unde nomen immortale, famamq; incredibilẽ apud omnes ſibi comparauit. Et potiſsimùm in hac ultima Latina commentariorum ſuorum in Dioſcoridem editione, in qua ea præſtitit, quæ ab humanis quidem ingenijs maiora, ac meliora expeti uix potuiſſent. Quantum opus in meliorem redegerit formam, ipſe idoneus eſſe teſtis poſſum: quippe qui inter imprimendum, illius caſtigator fui; & cùm uolumen totum perlegerim, multa repperi ab ipſo Matthiolo, ſuæ integritati reſtituta, adaucta, ac omni decoro inſignita. Quæ quidem omnia, eo quia in publicum ſunt euaſura, meum non eſt impræſentiarum pluribus enarrare. Non eſt etiam, ut in Matthioli laudem plura effundam, cùm ſui præclari nominis, illud perpetuum argumentum, ac teſtimonium extet, quòd Summis Pontificibus, Imperatoribus, ac Regibus chariſsimus ſemper fuerit, nec dubium eſt quin in poſterum futurus ſit. Id reliqui tantummodo eſt, ut admirari nunquam ſatis queam, de inuidorum liuore, qui uelut Scyllæ, ac Carybdes, dies, noctesq; in eum latrantes, haud deſinunt maledictis laceſſere. Deſinant, deſinant quæſo, huiuſmodi angues uirus ſuum eiaculare: adhuc enim ignorant, quibus antidotis, uel qua potius Theriaca, ipſe Matthiolus à talibus ſe præcauebit. Idq; unum certo ſciant, quòd culices, quamuis importuniſsimi ſint, & uſque ad propriam perniciem pertinaces, in cute tamen Elephantis fruſtra aculeos injiciunt. Diſtant enim æra lupinis. Sed de his hactenus. Valete Lectores, & Matthioli lucubrationes boni conſulite, gratesq; ei dignas perſoluite. Venetijs, X V. Kal. Maias. M D L X V.

INDEX EORVM, QVAE IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Cuius primus numerus paginam: sequens uerò paginæ lineam denotat.

A

ABIETIS *historia Matth.* 106.44
Abietis lachryma 106.53
Abietis lachrymæ uires 107.17
Abrotonon Dioscoridi 690.40
Abrotoni consideratio Matthiolo 690.54
Abrotoni maris genera duo 690.40
Abrotoni fœminæ consideratio Matthiolo 690.55
Abrotoni uires ex Galeno 692.19
Absinthium Dioscoridi 685.1
Absinthium marinum Dios. 687.1
Absinthium Santonicum Dios. 687.6
Absinthij consideratio Matthiolo 688.1
Absinthium Ponticum Dios. 687.6
Absinthij Pontici consideratio Matthiolo 688.4
Absinthij pontici uires Matthiolo 688.18
Absinthium marinum siue seriphium Aegyptium Matthiolo 690.4
Absinthij marini consideratio Matthiolo 689.15
Absinthij Seriphij consideratio Matthiolo ibidem,
Absque simplicium medicamentorum notitia rectè mederi nemo potest 2.59
Abutilon herba quæ 926.21
Abutili uires Matthiolo 927.2
Acacalis Dioscoridi 155.1
Acacalis consideratio Matthiolo 155.10
Acacia Dioscoridi 192.38
Acacia altera Dioscoridi 192.51
Acacia in censenda Iacobi Syluij erratum. 195.28
Acaciæ consideratio & historia Matthiolo 192.56
Acacia officinarum adulterina 194.3
Acaciæ alterum genus Matthiolo 195.35
Acaciæ uires ex Galeno 195.40
Acaciæ gummi non haberi 195.10
Acaciæ gummi non esse uulgare Tragacanthæ gummi 195.23
Acanthium Dioscoridi 672.10
Acanthij consideratio Matthiolo 672.13
Acanthus satiuus Dioscoridi 672.28
Acanthi satiui consideratio Matthiolo 672.37
Acanthi Plinio genera duo, alterum aculeatum alterum sine aculeis 672.56
Acanthi uires ex Galeno 673.12
Acanthus syluestris Dioscoridi 672.34
Acanthi syluestris consideratio Matthiolo 673.11
Acarnæ historia ex Theophrasto 810.51
Acetum Dioscoridi 1329.30
Acetum è Betonica Dioscoridi 1335.21
Acetum mulsum Dioscoridi 1330.14
Acetum scillinum Dioscoridi 1330.60
Acetum ex sicchade Dioscoridi 1335.25
Aceti consideratio Matthiolo 1329.46
Acetum contrarijs constat qualitatibus 1329.48
Aceti scillini uires admirabiles ex Gal. 1331.15
Achatæ lapidis historia & uires Matthiolo 1383.49
Achras Dioscoridi 250.56
Acida Muria Dioscoridi 1330.40
Acidæ Muriæ usus exoleuit 1330.46
Acinos Dioscoridi 731.10
Acini consideratio Matthiolo 732.1
Aconitum Cynoctonon Dioscoridi 1080.25
Aconitum Lycoctonon Dioscoridi ibidem
Aconitum Pardalianches Dioscoridi 1080.17
Aconitum Pardalianches Matthioli, & eius imago. 1083.14
Aconitum Pardalianches Plinij & eius imago, & historia 1085.13
Aconitum Pardalianches Theophrasti, & eius imago 1085.15
Aconiti Pardalianches imaginem a Matthiolo repertam non esse fictitiam, idque testimonijs comprobatum aduersus maleuolorum insidias 1083.14
Aconitum Pardalianches minus. quod falsò Doronicum uocant, & eius imago & historia Matthiolo 1086.10
Aconiti Matthiolo genera plura, & eorum imagines 1088.13
Aconiti Pardalianches historia, & uires ex Plinio 1090.17
Aconito in Pardalianche censendo Fuchsii hallucinatio 1093.10
Aconiti uires ex Galeno 1097.38
Aconiti uenenum & eius remedia Dios. 1413.50
Aconiti ueneni noxa, & eius curatio Matthiolo 1414.1
Acontiæ serpentis historia Matth. 1453.49.
Acontiæ morsus notæ, & eius genera Matth. ibidem. 50
Acorum Dioscori. 20.47
Acori consideratio 20.54
Acori historia Matthiolo 20.46
Acorum non esse Galangam contra Brasauolum 21.7
Acori uires Matth. 23.48
Acori uires ex Gal. 23.52
Acuta spina Dioscoridi 163.1
Acutæ spinæ consideratio Matth. 163.10
Acutæ spinæ & Berberis collatio 164.12
Acutam spinam non esse Berberum uulgare 164.3
Adami poma 250.32
Adarces Dioscoridi 1377.55
Adarcæ consideratio Matth. 1378.1
Adarcæ uires ex Gal. 1378.15
Adeps omnis Dioscoridi 376.1
Adipum consideratio Matth. 377.47
Adipis, & pinguedinis differentia Gal. 377.54
Adipis, & pinguedinis uires ex Galeno 377.50
Adipis in cibis facultas 379.13
Adiantum Dioscoridi 1200.59

Adianti consideratio Matth. 1202.20
Adianti historia ex Theophraſto ibidem
Adianti uires ex Gal. 1203.22
Adianti uires ex Meſue 1203.28
Adonis 904.57
Aegilops Dioſ. 1204.10
Aegilopis conſideratio Matthiolo 1205.10
Aegilops hordei uitium 1207.1
Aegilopis uires ex Galeno ibidem.11
Aeris flos Dioſcoridi 1341.30
Aeris floris hiſtoria Matthiolo 1341.44
Aeris floris uires ex Galeno 1341.51
Aeris ſquama Dioſcoridi 1342.15
Aeris ſquamæ conſideratio & uires ex Gal. 1342.22
Aeris ſquamæ letifera uis, & eius remedia Matthiolo 1427.45
Aerugo raſa Dioſcoridi 1343.50
Aerugo ſcolecia Dioſcoridi 1344.10
Aeruginum conſideratio Matthiolo 1344.34
Aeruginum uires ex Galeno ibidem.39
Aeruginum noxa & eius remedia Matthiolo 1429.20
Aes uſtum Dioſcoridi 1341.8
Aeris uſti conſideratio Matthiolo 1341.21
Aeris uſti uires ex Galeno ibidem.51
Aethiopis Dioſcoridi 1151.10
Aethiopidis conſideratio Matthiolo 1151. 9
Aethiopidis uires ex Galeno 1152.11
Aetites Lapis Dioſcoridi 1389.20
Aetitæ lapidis hiſtoria & uires Matth. ibidem.28
Agallochum Dioſcoridi 65.29
Agallochi conſideratio Matthiolo 65.36
Agallochi fabuloſa uulgi opinio 65.47
Agallochi hiſtoria ex Serapione 65.55
Agallochi facultates ex Auicenna 66.28
Agallocho in examinando Fuchſii ſententia improbata 66.11
Agaricum Dioſcoridi 637.26
Agarico in cenſendo Fuchsij opinio reprobata 637. 51
Agarici conſideratio Matthiolo 637.46
Agarici uires ex Galeno 637.58
Agarici facultates ex Meſue 638.17
Agarici nigri noxa, & eius remedia Dioſ. 1431.20
Agarici nigri noxæ curatio Matthiolo ibidem.30
Ageraton Dioſcoridi 1050.1
Agerati conſideratio Matthiolo 1050.11
Ageratum idem cum Meſuis eupatorio contra Andreæ Marinii ſententiam 1050.13
Agerati imago ab Andrea Marino ſuo in Meſue appicta, nihil cum agerato habet 1051.43
Agnus Dioſcoridi 195.53
Agninus pulmo Dioſcoridi 341.30
Agrifolij conſideratio 162.35
Agrimonia 1017.12
Aiuga Dioſcoridi 940.10
Aiugæ ſecundum genus Dioſcoridi 941.15
Aiugæ conſideratio Matthiolo 941.19
Aiugæ uires Matthiolo 942.10
Aiugæ facultates ex Gal. 942.22
Aizon lege Semperuiuum.
Alabaſtrites lapis Dioſcoridi 1386.10
Alabaſtritæ lapidis conſideratio Matthiolo 1386.13
Alabaſtritæ uires ex Galeno ibidem.21
Alaudarum conſideratio, & hiſtoria Matthiolo 352.1
Alceæ Dioſcoridi 928.1
Alceæ conſideratio Matthiolo 928.8
Alceæ uires ex Plinio ibidem.12
Alchimilla 1178.26
Alcibiadon Dioſcoridi 993.10
Alcyonium Dioſcoridi 1377.10
Alcyonij hiſtoria, & conſideratio Matthiolo 1377.27
Alcyonij uires ex Galeno 1377.41
Algæ marinæ conſideratio Matthiolo 1137.6
Alhaſſer quid Serapioni 387.48
Aliſma Dioſcoridi 933.10
Aliſmatis conſideratio Matthiolo 934.10
Aliſmatis uires ex Galeno 935.6
Alliariæ herbæ conſideratio, & uires Matthiolo 844.1
Allium Dioſcoridi 557.30
Allium ſylueſtre Dioſcoridi 557.32
Allij conſideratio Matthiolo ibidem.50
Allium anguinum Matthiolo 559.19
Allium urſinum 560.12
Allium ceruinum 558.14
Alni conſideratio, & hiſtoria ex Theop. 141.20
Alni hiſtoria Matthiolo 141.28
Alni uſus, & uires 141.32
Aloe Dioſcoridi 682.1
Aloes conſideratio Matthiolo 682.30
Aloes uires ex Galeno 682.39
Aloes uires ex Meſue 683.16
Aloes facultates peculiares Matthiolo 684.15
Alphaſaſat Aphris quid [illegible] 548.4
Alſine Dioſcoridi 1114.8
Alſines conſideratio Matthiolo 1115.1
Alſines uires ex Galeno ibidem.5
Altercum quid 1064.12
Althæa Dioſcoridi 924.8
Althææ conſideratio Matthiolo 926.10
Althææ Theophraſto genera duo 926.14
Althææ uires ex Galeno 927.4
Alumen Dioſcoridi 1368.27
Aluminum omnium conſideratio Matthiolo 1368.51
Aluminis rupei faciendi ratio. 1369.9
Alumina cognita, & iam in lucem reddita 1369.55
Alumine liquido in cenſendo Braſauoli, & Fuchſii opinio reprobata. 1369.1
Aluminum uires ex Galeno 1370.15
Aluminum facultas calida, non frigida, ut quidam contendunt 1370.21
Alypon Dioſcoridi 1280.1
Alypi conſideratio Matthiolo 1281.1
Alypi uires ex Paulo ibidem.11
Alyſſon Dioſcoridi 808.22
Alyſſi conſideratio Matthiolo 808.29
Alyſſi hiſtoria uaria ibidem
Alyſſi cuiuſdam imago 1310.1
Alyſſum Aetij 808.44
Alyſſum Plinij 808.31
Alyſſum Galeni 808.51
Alyſſi uires ex Galeno 809.2
Alyſſo in cenſendo Ruellij opinio improbata. 808.58
Amaracum Dioſcoridi 727.1

Amaracum tenuifolium Matthiolo 728.22
Amaraci uires Matthiolo 728.15
Amaraci descriptio Matthiolo 728.12
Amaracinum oleum Dioscoridi 83.1
Amaracini consideratio Matthiolo 83.16
Amaranti historia Matth. 1054.17
Amaranti purpurei uires Matth. 1046.18
Ambarum & eius historia Matth. 65.6
Ambari genera, & uires 66.14
Ambrosia Dioscoridi 850.40
Ambrosiæ consideratio Matth. 850.47
Ambrosiæ uires ex Galeno 851.11
Ambugia siue Ambubeia 502.11.
Amelli Vergiliani historia Matth. 1177.14
Amelli uires *ibidem.5*
Amiantus lapis Dioscoridi 1387.10
Amianti lapidis consideratio Matth. 1387.16
Amianto ex lapide fraus *ibidem.40*
Ammi Dioscoridi 761.1
Ammio in censendo Ruellij lapsus 762.7
Ammios consideratio Matth. 762.1
Ammoditæ serpentis historia, & uenefica uis Matthiolo. 1453.6
Ammoditæ morsus signa, & curatio *ibidem.18*
Ammoniacum Dioscoridi 803.33
Ammoniaci consideratio Matth. 803.46
Ammoniaci historia ex Plinio 803.51
Ammoniaci lachryma duplex *ibidem.53*
Ammoniaci uires ex Galeno 803.58
Amomis Dioscoridi 51.47
Amomum Dioscoridi 51.35
Amomi consideratio Matth. 51.50
Amomum spurium 52.1
Amomi uires ex Galeno 52.48
Amomo deficiente, quid supponendum 52.11
Amomo in censendo Fuchsii opinio improbata 52.30
Ampelitis terra Dioscoridi 1392.48
Ampelitis terræ consideratio Matth. 1392.54
Ampelopraſſum Dioscoridi 551.10
Ampelopraſſi consideratio Matth. 551.5
Ampelopraſſi usus ex Galeno 551.17.& 552.6
Amphisbenæ serpentis ictus notæ & curatio Dioscoridi 1454.8.
Amphisbenæ serpentis consideratio Matth. 1454.30
Amphisbenam bicipitem esse, falsum *ibidem*
Amphisbenæ morsus, signa, & curatio Matth. *ibidem.40*
Amurca Dioscoridi 202.20
Amurcæ usus ex Catone 203.19
Amygdalæ amaræ Dioscoridi 271.36
Amygdalæ dulces Dioscoridi 271.46
Amygdalæ amaræ quomodo dulces fiant 273.2
Amygdalæ amaræ uulpes, & gallinas necant 271.43. & 273.5
Amygdalarum consideratio Matth. 271.50
Amygdalarum uires ex Galeno 271.60
Amygdalinum oleum Dioscoridi 75.1
Amygdalini parandi ratio 75.18
Amygdalini uires Matth. 75.34
Amygdali arboris gummi Dioscoridi 271.44
Amylum Dioscoridi 412.17
Amyli consideratio Matth. 412.31
Amyli uires ex Galeno 412.34
Anacardia, & eorum historia & uires Matth. 281.12
Anacardiorum ueneni signa & curatio 1412.53
Anagallis Dioscoridi 622.1
Anagallidis consideratio Matth. 623.1
Anagallidis genera duo *ibidem*
Anagallidis utriusque uires ex Galeno 623.4
Anagyris Dioscoridi 930.1
Anagyris consideratio, historia et genera Matt. 931.10
Anagyris uires ex Galeno 932.24
Anchusa Dioscoridi 993.1
Anchusæ Dioscoridi genera tria 993.1
Anchusæ Galeno genera quatuor 995.7
Anchusarum consideratio, & historia Matth. 994.7
Anchusarum uires ex Galeno 995.1
Andachoca Mauritanis quid 1166.40
Androsaces Dioscoridi 896.56
Androsacis consideratio Matth. 897.10
Androsacis uires ex Galeno 997.17
Androsæmon Dioscoridi 935.48
Androsæmi consideratio Matth. 36.10
Androsæmi uires ex Galeno 939.12
Anemonæ Dioscoridi 615.1
Anemonis consideratio Matth. 617.9
Anemonis Matth. genera quinque *ibidem*
Anemone in censenda Brasauoli error 618.4
Anemone in considerãda Ruellij opinio explosa. 619.18
Anemones uires ex Galeno 620.12
Anethum Dioscoridi 757.1
Anethi consideratio Matth. 757.10
Anethi uires ex Galeno 757.13
Angelica & eius historia Matth. 1169.13
Angelica satiua *ibidem* 14.& 17
Angelicæ genera plura *ibidem*
Angelica sylueſtris 1170.12
Angelicæ uires Matth. 1170.4
Anguium senectæ Dioscoridi 321.53
Anguium senectæ consideratio Matth. 321.58
Anguium senectæ uires 322.13
Anguria, & eius historia Matth. 518.35
Anguria in censenda Fuchsii opinio improbata 518.6
Anguriam non esse peponem, ut quidam uolunt 518.2
Anguriæ uires Matth. 518.42.
Animalia alia præter canem rabida fiunt 1438.20
Animalia ex ouis nascentia 348.37
Anisum Dioscoridi 754.1
Anisi consideratio Matth. 554.8
Anisi uires Matth. 754.10
Anisi uires ex Galeno 755.2
Anonis Dioscoridi 674.1
Anonidis consideratio Matth. 675.1
Anonidis uires Matth. *ibidem.17*
Anonidis uires ex Galeno 675.29
Anonidis historia ex Theoph. 675.8
Anserinus adeps Dioscoridi 376.1.& 377.39
Anthemis Dioscoridi 904.36.
Anthemidis consideratio Matth. 904.50
Anthemidis uires ex Galeno 905.16
Anthyllis Dioscoridi 904.1
Anthyllidis consideratio Matth. 904.12
Anthyllidis uires ex Galeno *ibidem.30*

Index.

Anthyllide in cẽſenda Fuchſii opinio damnata. 904.14
Antidota Matthioli contra uenena & eorum deſcriptiones 1406.29
Antidoti è ſanguinibus deſcriptio 1408.1
Antidoti è ſcinco deſcriptio *ibidem.*10
Antidoti è terra Lemnia deſcriptio 1408.46
Antidotorum actio 1399.11
Antimonium 1347.29
Antipathes Dioſcoridi 1379.23
Antipathes pulcherrimum apud Matthiolum. 1379.52
Antirrhinon Dioſcoridi 1196.4
Antirrhini conſideratio Matth. 1197.10
Antirrhini uaria hiſtoria 1197.10
Antirrhini genera plura 1197.10. *& inde*
Antirrhini uires Matth. 1197.17
Antirrhini uires ex Galeno *ibidem.* 20
Antiſpodia Dioſcoridi 1349.34
Antora Napelli antidotum 1097.22
Antora & Auicennæ zedoaria idem 1097.27
Antoræ uires Matth. 1097.34
Aparine Dioſcoridi 808.1
Aparines conſideratio Matth. 808.10
Aparines uires Matth. *ibidem.*13
Aparines facultates ex Galeno *ibidem.* 14
Aphaca Dioſcoridi 548.7
Aphacæ conſideratio Matth. 549.1
Aphacæ & uiciæ uires ex Galeno 549.7
Apiaſtrum Dioſcoridi 827.1
Apiaſtri conſideratio Matth. 827.12
Apiaſtri uires ex Mauritanis 827.19
Apiaſtri facultates ex Gal. 827.31
Apios Dioſcoridi 1272.58
Apios conſideratio Matth. 1273.5
Apios hiſtoria ex Tpheoph. 1273.9
Apio in cenſendo Ruellij lapſus 1273.14
Apio in examinando Fuchſii erratum *ibidem.* 17
Apium hortenſe Dioſ. 767.1
Apij hortenſis conſideratio Matth. 769.17
Apij hortenſis uires ex Gal. 751.57
Apij omnis generis uires ex eodem *ibidem*
Apium paluſtre Dioſ. 767.10
Apium montanum Dioſ. *ibidem*
Apium riſus 612.12
Apocynon Dioſ. 1100.30
Apocynum repens 1100.44
Apocyni conſideratio Matth. *ibidem.*40
Apocyni uires ex Gal. *ibidem.*59
Apollinaris herba Dioſ. 1063.1
Apollinaris herbæ conſideratio Matth. *ibidem.*45
Apollinaris herbæ uires ex Gal. 1065.10
Apri iecur Dioſ. 342.25
Apri urina 383.41
Aprinum ſtercus 381.34
Apum conſideratio Matth. 389.14
Apum Rex, & regimen 389.20
Apum mira prudentia 389.40
Apes quibus gaudeant 389.32
Apum mira in opere induſtria *ibidem*
Apum reparatio ex Vergilio 389.62
Apum ictus curatio Dioſc. 1447.17
Apum ictus & eius remedia Matth. *ibidem.*22
Aqua Dioſc. 1327.50
Aquarum differentiæ & facultates 1328.30
Aquæ frigidæ noxa & curatio Dioſc. 1433.30
Aquæ aurificum noxa & curatio 1428.53
Aqua ex humano ſtercore 382.19
Aquæ pauor quouſque oriatur in demorſis a cane rabido Matth. 1442.36
Aquæ pauor quando, & quibus curari poſſit *ibidem.* 49
Aqua marina Dioſc. 1329.6
Aqua mulſa Dioſc. 1327.4
Aquæ metallicæ ſpontè naſcentes et earũ uires 1328.28
Aquæ mulſæ uaria parandi ratio 1327.18
Aquæ ſtillatitiæ quæ cæteris præſtantiores 187.10
Aquæ uitæ ex uino paratæ uires Matth. 1325.41
Aquæ uitæ optimæ parandi ratio Matth. *ibidem*
Aquifolium & eius uires Matth. 162.35
Aquifolium non eſſe crateogonum 162.46
Aquileia ſiue Aquilina & eius conſideratio et uires Matthiolo 630.12. *& inde*
Aquoſa, quæ ament loca 8.44. *& 52*
Arabeia Ananienſibus 431.9
Arabicum gummi, non eſſe Acaciæ 195.5
Arabicus lapis Dioſc. 1385.1
Arabis Dioſc. 978.32
Arabis caput Dioſc. adulterinum 570.40
Arabidis conſideratio Matth. 570.40
Aracus & eius hiſtoria Matth. 422.9
Aracus Gal. quid 422.11
Aracus Theoph. *ibidem.*19
Araneus piſcis 316.17
Araneus Dioſc. 360.35
Araneorum conſideratio Matth. 361.1
Araneus mus Dioſc. 366.54
Aranei muris conſideratio Matth. 366.56
Arbores quæ plantæ ſcandant 9.29
Arboribus quæ innaſcantur 9.27
Arbutus Dioſc. 271.1
Arbuti conſideratio Matth. 271.8
Arbuti deſcriptio Matth. 271.19
Arbuti uſus & uires Matth. 271.27
Arction Dioſc. 1153.1
Arctij conſideratio Matth. 1153.14
Arctij uires ex Gal. 1153.20
Arena Dioſ. 1390.39
Argemone Dioſc. 620.16
Argemones conſideratio Matth. 620.18
Argemones caput adulterinum 621.1
Argemones uires ex Gal. 621.19
Argentina herba 595.19
Argenti recrementum Dioſc. 1349.55
Argenti ſcoriæ conſideratio *ibidem.*58
Argenti ſpuma Dioſc. 1350.10
Argenti ſpumæ conſideratio Matth. 1350.53
Argenti ſpumæ uires ex Gal. 1351.9
Argenti ſpumæ noxa, & curatio Dioſc. 1427.1
Argenti ſpumæ mala Matth. 1427.10
Argenti ſpumæ ſumptæ curatio Matth. *ibidem.*20
Argentum uiuum Dioſc. 1357.28
Argenti uiui conſideratio Matth. 1357.37
Argenti uiui facultates Matth. 1358.19
Argenti uiui noxa, & auxilia Dioſc. 1427.54

Argenti uiui pernitialis natura Matth. 1427.48
Argenti uiui sumpti curatio Matth. 1428.23
Argenti sublimati parandi ratio 1358.15
Argenti sublimati noxa & auxilia Matth. 1428.12
Arida loca, quæ plantæ ament 9.5
Arisarum Dioſc. 599.1
Arisari Matth. genera duo *ibidem.*10
Arisari hiſtoria Matth. 599.8
Arisari uires ex Gal. 600.12
Ariſtolochia clematitis Dioſc. 648.6
Ariſtolochia longa Dioſc. 648.2
Ariſtolochia rotunda Dioſc. 647.20
Ariſtolochiæ conſid. Matth. 649.7
Ariſtolochiæ fructu in cenſendo Plinij error 649.13
Ariſtolochiam clematitem à tenui nihil differre. 649.53
Ariſtolochiæ uires ex Meſue 651.1
Ariſtolochiæ facultates ex Gal. 650.51
Armeniaca mala Dioſc. 238.49
Armeniacorum malorum conſid. Matt. 247.54
Armeniacorum malorum genera plura 247.54
Armeniacorum nucleorum oleum, & eius uires 248.8
Armenius lapis Dioſc. 1352.50
Armenij lapidis conſid. Matth. 1352.54
Armenij lapidis uires ex Alex. 1353.18
Armenij lapidis uires ex Aetio 1353.41
Armenij lapidis uires ex Gal. *ibidem.*49
Armenia terra Gal. 1361.29
Armoniæ terræ uires ex eodem 1362.28
Armoracia Dioſ. 440.11
Arnabo quid 582.16
Arum Dioſ. 595.38
Ari conſid. Matt. 595.42
Ari genus alterum *ibidem.* 53
Ari uires Matth. *ibidem.*60
Ari facultates ex Gal. 597.16
Arum Aegyptium & eius conſid. Matt. 422.45
Ari Aegyptij imago 425.1
Arum Aegyptium non eſſe collocaſiam 422.44
Arſenicum ſublimatum, & eius parandi ratio 1368.12
Arſenici ſublimati uenenum, & curatio Matthiolo 1428.50
Artemiſia Dioſc. 847.53
Artemiſia tenuifolia Dioſc. 848.10
Artemiſia in deſcribenda Plinij error 849.7
Artemiſia in cenſenda Braſauoli errata plura 849.24
Artemiſia tenuifolia in examinanda Ruellij opinio explo ſa 840.40
Artemiſiæ conſid. Matt. 849.1
Artemiſiæ uires ex Gal. 850.30
Arundo Dioſ. 148.1
Arundinis & filicis odium 149.22
Arundinum genera plura 149.1
Arundinum conſid. Matth. 149.1
Aſarinæ herbæ hiſtoria & uires Matt. 37.43
Aſarum Dioſc. 37.1
Aſari conſid. Matth. 37.14
Aſari uires ex Meſue 37.29
Aſari facultates ex Gal. 37.61
Aſaro in cenſendo Plinium perperam à Braſauolo accuſari 37.17
Aſaro quomodo utantur Ruſtici ad febres 37.38
Aſclepias Dioſ. 809.10
Aſclepiadis conſid. Matt. 810.1
Aſclepiadis uires ex Gal. 810.30
Aſclepiade in cenſenda Fuchſii opinio non accepta 810.6
Aſcyron Dioſ. 935.40
Aſcyri conſid. Matth. 936.10
Aſcyri uires ex Gal. 939.13
Aſinina urina Dioſc. 383.44
Aſininum iecur Dioſc. 342.22
Aſininum ſtercus Dioſc. 381.36
Aſinina ungula Dioſc. 344.10
Aſininum lac Dioſ. 370.16
Aſius lapis Dioſc. 1380.7
Aſii lapidis conſid. Matt. 1380.39
Aſii lapidis hiſtoria, & uires ex Gal. *ibidem.*50
Aſpalathus Dioſ. 60.44
Aſpalathi conſid. Matt. 60.53
Aſpalathi uires ex Gal. 61.12
Aſpalathum non eſſe Rhodium oleaſtrum 61.2
Aſpalato in cenſendo Ruellij opinio reiecta 61.2
Aſparagus Dioſ. 476.33
Aſparagi conſid. Matt. 476.46
Aſparagi genera plura *ibidem*
Aſparagi urinam fœtidam trahunt 477.13
Aſparagi uires ex Plinio, & Auicenna 477.1
Aſparagorum uires ex Gal. 476.12
Aſphodelus Dioſ. 600.16
Aſphodeli conſideratio, & hiſtoria Matt. 600.1
Aſphodeli uires Matth. 602.15
Aſphodeli facultates ex Gal. 602.19
Aſpidis ictus notæ, & curatio Dioſ. 1457.48
Aſpidum genera & earum pernicioſus ictus Matthio. *ibidem* 55
Aſpidum hiſtoria, ictus, ſigna, & curatio Matthiolo 1458.3
Aſplenum Dioſ. 898.19
Aſpleni conſid. Matth. 899.10
Aſpleni uires ex Gal. 900.11
Aſpleno in conſiderando quorundam error 899.19
Aſſa fœtida 800.26
Aſtacos piſcis 308.11
Aſter Atticus 1174.10
Aſteris Attici conſid. Matth. 1175.10
Aſteris Attici uires ex Gal. 1178.21
Aſtere Attico in deſcribendo Serapionis error 1176.13
Aſtragalus Dioſ. 1053.46
Aſtragali conſid. Matth. *ibidem.*53
Aſtragali uires ex Gal. *ibidem.*58
Aſtura conchilij genus magnum 300.34
Athera Dioſ. 400.19
Atheræ conſid. Matt. 400.22
Atractylis Dioſc. 810.35
Atractylidis conſid. Matt. 810.41
Atramentum librarium Dioſc. 1393.15
Atramentum ſutorium Dioſ. 1363.17
Atramenti ſutorij conſid. Matth. 1363.35
Atramenti ſutorij conficiendi ratio Matth. 1363.44
Atramenti ſutorij hiſtoria, & uires Gal. 1364.5

Atramenti ſcriptorij optimi conficiendi ratio 214.20
Atriplex Dioſ. 460.1
Atriplicis conſideratio Matt. 460.8
Atriplicis uires deiectoriæ Matt. 465.16
Atriplicis ſylueſtris genera plura Matt. 462.19
Atriplex marina,& eius hiſtoria Matt. 463.11
Auellana nux Dioſ. 282.23
Auellanarum nucum conſideratio Matt. 282.30
Auellanarum uires ex Gal. 283.22
Auellanarum genera plura 282.31
Auellanarum uires Matth. 283.14
Auellana indica Matth. 280.11
Auellanarum indicarum genera plura 282.31
Auena Dioſc. 400.40
Auenæ conſideratio Matth. 400.46
Auenæ facultates ex Gal. 400.49
Auerrois locus reſtitutus 740.11
Auicenna contra Galenum 464.2
Auicennæ defenſio. 369.32.& 739.16.& 1096.52
Auicennæ de generatione lapidum opinio comprobata 1314.6
Aurantia poma,& eorum uires Matth. 250.20
Aureliarum hiſtoria Matth. 357.42
Auri hiſtoria,& præſtantia Matth. 1358.31
Auri uires ex Auicenna 1359.1
Auricula muris Dioſc. 632.40
Auriculæ muris conſideratio Matt. 632.50
Auriculæ muris facultates ex Gal. 632.56
Auricula urſi & eius hiſtoria Matt. 965.19
Auriculæ urſi uires Matt. 966.10
Auripigmentum Dioſc. 1367.32
Auripigmenti conſideratio Matt. ibidem.54
Auripigmenti uires ex Gal. 1368.15
Auripigmenti ſumpti noxa,& remedia Dioſc. 1428.38
Auripigmenti uenefica uis,& curatio Matth. ibidem.44
Azadarachi quid 287.37
Azadarachi arboris uenenum,& remedia Mat. 1417.7
Azaroli arboris deſcriptio Matth. 254.10

B

Baaras radix admirabilis facultatis Ioſepho 1079.30
Baccharis Dioſc. 732.19.
Baccharis conſideratio Matt. 732.30
Baccharis caput Dioſc. haud eſſe adulterinum contra Anguillarium,& alios 732.57
Bacchare in cenſenda Leoniceni,et Braſauoli opinio explo ſa 732.55
Bacchare in examinanda complures Anguillarij errores 732.57
Balaninum oleum Dioſc. 75.44
Balanini olei conſideratio Matt. 75.49
Balanini olei uires 75.51
Balauſtium Dioſc. 226.18
Balauſtij conſid. Matt. 227.30
Balla,ſiue Palla marina quid 1378.5
Ballote Dioſc. 825.1
Ballotes conſid. Matt. 826.1
Ballotes uires ex Gal. 826.5
Balſamina herba & eius hiſtoria Matt. 1288.11
Balſaminæ uires Matt. 1288.12
Balſamina altera 1289.14
Balſamum Dioſ. 58.40
Balſamum cur nunc in Syria non ſit 57.59
Balſami conſid. Matt. 59.11
Balſami uiridarium in Aegypto 59.30
Balſami hiſtoria ex Theophr. 59.37
Balſami ſemen officinis ſuppoſititium 59.55
Balſami uires ex Gal. 60.20
Balſami loco quid ſupponendum 60.10
Balſamum factitium,& eius parandi ratio Matt. 60.24
Balſami factitij uires Matt. 60.34
Barbula hirci Dioſc. 539.17
Barbulæ hirci conſid.& uires Matt. 537.10
Baſiliſci morſus notæ & curatio Dioſc. 1458.30
Baſiliſci uaria hiſtoria 1458.38
Baſiliſci hiſtoria in compluribus fabuloſa Matt. 1459.1
Battiſecula ſiue Battiſocere 504.17
Bdellium Dioſc. 90.42
Bdellium plantæ genus 91.23
Bdellij conſid. Matt. 90.55
Bdellij genera 91.5
Bdellij hiſtoria ex Plinio 91.9
Bdellij uires ex Gal. 91.14
Bdellij locus difficilis diligenter examinatus 91.41
Behen album,& rubrum 1239.33
Bellis genera plura 911.20
Bellis & eius hiſtoria & uires Matt. 911.19
Belzoinum quid 800.30
Belzoinum non eſſe myrrham,ut quidam putãt. 800.31
Berberis uulgaris deſcriptio 166.23
Berberis uulgaris examinatio 166.12
Beta Dioſc. 471.1
Betæ conſid. Matt. 42.1
Beta duplex Dioſc. 471.1
Beta magna,& rubra radice 472.1
Betæ uires Matt. 474.2
Betæ facultates ex Gal. 472.8
Beta ſylueſtris 473.6
Betonica Dioſc. 943.22
Betonicæ conſid. Matt. ibidem
Betonicæ uires ex Ant. Muſa 943.45
Betonicæ uires ex Gal. 946.4
Betula & eius hiſtoria Matt. 141.37.& 42
Betulæ cortex bituminoſus 141.44
Betulæ uires Matt. 141.48
Bezahar lapidis hiſtoria & uires 1362.51
Biſlingua herba 1194.10
Biſtorta & eius hiſtoria Matt. 948.7
Biſtortæ uires Matt. 948.22
Bitumen Dioſc. 115.55
Bituminis conſid. Matt. 116.16
Bituminis hiſtoria,& uires Gal. 118.32
Blatta piſtrinaria Dioſc. 340.29
Blattarum conſid. Matt. 340.32
Blattaria herba,& eius hiſtoria & uires Matt. 1150.10
Blattæ biſantis 304.52
Bliton Dioſc. 452.10
Bliti conſideratio, & genera Matt. 452.11
Bliti uires ex Gal. 454.11
Bœotica Myrrha 87.1

Boli Armenij hiſtoria Gal. 1361.29
Boli Armenij uires ex Gal. ibidem
Bonaga Matth. quid 675.6
Bonifatia lege Hippogloſſum
Bonus henricus Germanis quid & eius uires 596.16
Borrago & eius conſideratio. Et hiſtoria Matthiolo 1186.12
Botrys Dioſcoridi 852.10
Botryos conſid. Matthiolo 852.15
Botryos uires Matthiolo 153.11
Botryos facultates ex Paulo 853.19
Braglia herba quæ 948.61
Branca Vrſina 672.29
Braſſica Dioſcoridi 466.1
Braſſica capitata 469.17
Braſſicæ ſatiuæ conſid. Matthiolo. 469.10
Braſſicæ ſatiuæ complura genera ibidem
Braſſicæ uires Matthiolo 470.11
Braſſicæ facultates ex Gal. 470.21
Braſsicam quæ oderunt 470.5
Braſsica ſyluestris Dioſcoridi 468.1
Braſſicæ ſyluestris conſid. Matthiolo 470.9
Braſſica marina Dioſcoridi 468.8
Braſſicæ marinæ conſid. Matthiolo 470.44
Braſſica marina in cenſenda Ruellij opinio exploſa. 470.51
Braſsicam marinam non eſſe cachilem 470.53
Braſsicæ marinæ uires 470.57
Britannica Dioſcoridi 947.1
Britannicæ conſid. Matthiolo 947.10
Britannicæ hiſtoria ex Plinio 947.10
Britannicæ uires ex Gal. 948.40
Bromos Dioſcoridi 1207.18
Bromi conſid. Matthiolo 1207.24
Bryon Dioſcoridi 61.30
Bryonia Dioſcoridi 1283.10
Bryoniæ conſid. Matthiolo 1284.18
Bryoniæ ſumptæ noxa, & curatio 1432.20
Bubulum lac Dioſcoridi 369.37
Bubuli lactis uires 369.35
Bubulum ſerum 376.27
Bubuli ſeui uires 377.30
Bubulum ſtercus Dioſ. 381.20
Bubuli ſtercoris uires ex Gal. 371.20. & 382.2
Bubulum ſeuum Dioſcoridi 376.28
Buccinum Dioſcoridi 299.6
Buccini conſideratio Matthiolo 299.28
Bugloſſum Dioſcoridi 1185.30
Bugloſſi conſideratio Matthiolo 1185.38
Bugloſſi deſcriptio ex Auicenna 1185.54
Bugloſſi uires ex Gal. 1183.12
Bugloſſi uulgaris genera tria 1187.13
Bugloſſi, & Borraginis uires Matthiolo 1187.15
Bulbus eſculentus Dioſ. 602.37
Bulbus uomitorius Dioſ. 602.40
Bulborum conſideratio Matthiolo 602.57
Bulborum uires ex Gal. 602.60
Bunium Dioſcoridi 1184.24
Bunij conſideratio Matthiolo 1184.35
Bunij uires ex Gal. ibidem 45
Buphthalmum Dioſcoridi 509.8
Buphthalmi conſideratio Matth. 910.10
Buphthalmi uires ex Gal. 911.14
Bupreſtes Dioſcoridi 358.17
Bupreſtum conſideratio Matth. 358.25
Bupreſtis ſumptæ noxa, & auxilia Dioſcoridi 1410.53
Bupreſtium uenenum, eiusq; curatio 141.1
Burſa paſtoris, & eius hiſtoria, & uires Matt. 570.17
Butyrum Dioſcoridi 370.40
Butyri fuligo Dioſcoridi 370.50
Butyri conſideratio & uires Matth. 372.23
Buxus arbor & eius hiſtoria Matth. 192.6
Buxi uſus & uires 191.11
Buxo in cenſendo Amathi Luſitani ſententia exploſa 192.8

C

Cacalia Dioſcoridi 1184.1
Cacaliæ conſid. Matthiolo 1184.10
Cacaliæ uires ex Gal. 1184.16
Cacatreppola Hetruſcis quid 973.70
Cachrys Dioſcoridi 788.10
Cachrys quid 790.39
Cactus Cardui genus 668.17
Cadmia Dioſcoridi 1337.28
Cadmiæ conſid. Matthiolo 1338.1
Cadmiæ hiſtoria ex Gal. 1338.11
Cadmiæ hiſtoria ex Plinio ibidem 33
Cadmiæ facultates ex Gal. ibidem 24
Cæciliæ ictus notæ, & curatio Dioſcoridi 1454.8
Cæciliæ morſus ſigna, & remedia Matthiolo ibidem 14
Cæruleus uide Cæruleus.
Calamus odoratus Dioſcori. 56.50
Calami odorati hiſtoria ex Theophraſto 56.58
Calamo odorato in cenſendo Braſauoli opinio exploſa 57.20
Calamum odoratum uulgare haud eſſe legitimum contra Fuchſii opinionem. 58.17
Calami odorati uires ex Gal. 58.21
Calamintha Dioſcoridi 716.1
Calaminthæ Dioſc. genera tria ibidem
Calaminthæ conſid. Matt. 717.4
Calaminthæ uires ex Gal. 720.6
Calamintha in cenſenda Braſauoli opinio exploſa 717.19
Calamintha in examinanda Ruellij ſententia reiecta. 718.19.
Calcifraga Dioſc. Empetron
Calli in equorum cruribus orti & eorum uires Dioſco. 345.10
Calthæ conſid. & hiſtoria, & uires Matt. 1302.17
Calx uiua Dioſc. 1375.58
Calcis uiuæ conſid. Matt. 1376.6
Calcis uiuæ uires Matt. 1376.8
Calcis uiuæ facultates ex Gal. 1376.13
Calcis aſſumptæ noxa, & remedia Dioſcoridi 1428.38
Calcis malefica uis: & curatio Matt. 1428.44
Cammarus piſcis 309.23
Canabel Apiaris quid 689.13

Cancamum Dioſc. 66.54
Cancami conſideratio Matth. 67.1
Cancelli piſces & eorum hiſtoria Matth. 311.46
Cancri fluuiatiles Dioſc. 307.30
Cancri marini 308.4
Cancrorum conſid. Matth. 308.1
Cancrorum fluuiatilium uires Matth. 310.30
Cancrorum uires ex Gal. 309.16
Cancri fluuiatiles in Hetruria frequentiſſimi 310.18
Canis rabidi Iecur Dioſc. 342.16
Canis rabioſi ſigna Dioſc. 1437.32
Canis rabioſi uenefica natura Matth. 1437.50
Canes quibus cauſis rabie agitentur 1438.8
Canis rabioſi morſus neglecti diſcrimina Mat. 1438.40
Canis rabidi morſus indicia ſalutifera Mat. 1439.4
Canis rabioſi morſus curatio Dioſc. *ibidem* 30
Canis rabioſi morſus curatio Matth. *ibidem* 50
Canis rabidi morſus uſtio Dioſc. 1441.1
Canis rabioſi morſus remedia ſuſpecta Matth. 1440.33
Canis rabioſi morſus religioſum auxilium Mat. 1449.49
Canis rubus Dioſc. 169.10
Canis Rubi conſid. Matth. 169.16
Canis rubi uires ex Gal. 169.50
Canimum Stercus Dioſc. 381.45
Canini ſtercoris uires Matth. 382.47
Cannabis Dioſc. 928.24
Cannabis conſid. Matth. 928.33
Cannabis uires ex Gal. 928.57
Cannabis facultates Matth. *ibidem* 44
Cannella 47.19
Cantharides Dioſc. 358.8
Cantharidum conſideratio Matth. 358.23
Cantharidum uires ex Gal. 359.10
Cantharidum ſumptarum noxa, & uenenum Dioſcoridi 1408.57
Cantharidum ueneni auxilia Dioſc. 1409.1
Cantharidum uenefica uis Matth. 1409.20
Cantharidum ueneni curatio Matth. *ibidem* 43
Cantharidibus in adminiſtrandis Medicorum error. 358.32
Chaphuræ hiſtoria, & genera Matth. 110.30
Caphuræ probatio, & aſſeruandæ rō. 110.37. & 111.9
Caphuræ temperamentum, & uires 110.53
Caphuram non eſſe bitumen contra Fuchſii & aliorum quorundam opinionem 110.42
Caphura in cenſenda Platearij error 110.50
Capnos Dioſc. uide Fumaria
Capni conſideratio uide Fumariæ conſideratio
Capparis Dioſc. 605.60
Capparis conſideratio Matt. 607.7
Capparis ſatio 607.14
Capparis uires ex Gal. 607.19
Capræ ungula Dioſc. 344.10
Caprina urina Dioſc. 383.42
Caprinum Iecur Dioſc. 342.22
Caprinum ſtercus & eius uires Dioſc. 381.28
Caprini ſtercoris uires Matt. 382.29
Caprini lactis uires Dioſc. 369.34
Capriola herba quæ 999.18
Caput lactis quid 372.33
Caput Monachi 502.1
Carcioſi 669.11
Cardamomum Dioſc. 27.53
Cardamomi conſid. Matt. 28.1
Cardamomi officinis genera plura *ibidem*
Cardamomi hiſtoria Matt. 28.2
Cardamomi genera ex Plinio 28.49
Cardamomi uires ex Gal. 28.54
Cardamomi ſuccidaneum Gal. quid 28.54
Cardoni Italis quid 668.15
Carduus Dioſc. 667.7
Carduorum conſid. & genera Matt. 668.10
Carduorum uires Matt. 670.4
Cardui facultates ex Gal. 670.70
Carduus diuæ Mariæ, ſiue lacteus 677.6
Cardui diuæ Mariæ uires Matt. 667.13
Carduus benedictus & eius uires Matt. 813.17
Carduum benedictum non eſſe Attractylim contra Fuchſii opinionem 813.10
Carlina 658.16
Carnes quomodo diutius aſſeruentur 14.57
Carnes noxiæ & remedia 1433.48
Carpaſi ſucci uenefica uis & remedia Dioſcoridi 1417.18.
Carpaſi conſid. Matt. 41.14. & 14.17.22
Carpeſium & eius hiſtoria Matt. *ibidem*
Carpeſium non eſſe cubebas contra Hermolai, Ruellij, Fuchſii, & Monachorum opinionem 42.9
Carpeſii uires ex Gal. 42.44
Carpobalſami conſid. Matt. 59.55
Carpobalſami loco quid ſupponendum 60.11
Carpinus arbor, & eius hiſtoria Matt. 145.5
Cartamum Dioſc. lege Cnicus.
Carum Dioſc. 755.8
Cari conſid. Matt. 755.10
Caro in cenſendo Monachorum opinio confutata 756.5
Cari uires ex Gal. 756.9
Caryophyllata, & eius hiſtoria Matt. 988.10
Caryophyllata Montana Matt. 985.2
Caryophyllatæ uires Matt. 986.10
Caryophyllorum conſid. & hiſtoria Matt. 580.16
Caryophyllorum uires Matt. 580.30. & 35
Caryophyllorum arboris imago 577.10
Caryophylli flores Indici nocati 632.18. & 1303.15
Caryophyllorum florum Indicorum uires Matt. 632.34
Caryophylli flores qui paſſim habētur in hortis et eorum hiſtoria, & uires Matt. 580.47
Caryotæ Dioſc. lege Dactyli
Caſeus Dioſ. 370.29
Caſei conſid. & uires Matt. 372.36
Caſei cuiuſq; facultates 372.37
Caſei noxa 372. *ibidem*
Caſia Dioſc. 44.21
Caſiæ odoratæ conſid. Matt. 48.8
Caſiam odoratam, non eſſe caſiam coronariam 45.20
Caſia mutatur in Cinnamomum 47.28
Caſia fiſtula Græcis quid 47.31
Caſiæ odoratæ hiſtoria ex Plinio 47.42
Caſiæ odoratæ hiſtoria ex Theophraſto 47.50
Caſia odorata legitima quæ 47.18
Caſiæ odoratæ uires ex Gal. 49.56
Caſſia ſolutiua & eius hiſtoria Matth. 51.2

Cassiæ solutiuæ uires 51.13
Castanea Dioſc. 210.30
Castanearum farina panes parantur 210.40
Castanearum conſideratio Matth. 210.34
Castanearum aliud genus, quod equinum Conſtantinopoli appellant 210.44
Castanearum uires Matth. 210.55
Castanearum facultates ex Gal. 211.11
Caſtoreum Dioſc. 329.29
Caſtorij conſideratio, & hiſtoria Matth. 329.43
Caſtorium non eſſe Fibri teſticulum 229.61
Caſtorei adulteratio 330.28
Caſtorei uires ex Gal. 330.40
Caſtorei facultates ex Plinio 331.41
Caſtorei in hiſtoria Strabonis locus reſtitutus 330.33
Caſtorei mali uirulenta uis & eius curatio Matthiolo 1425.56
Catanance Dioſc. 1199.10
Catanances conſid. Matth. 1200.1
Cataputia lege Lathyris.
Catoblepas pernitioſiſſimum animal Matth. 1458.54
Cancalis Dioſc. 528.30
Caucalidis conſid. Matth. 528.34
Caucalidis uires Matth. *ibidem* 40
Caucalidis facultates ex Gal. *ibidem* 37
Caudæ cerui uenenum & eius curatio Matth. 1425.44
Caulium in plantis differentiæ 11.50
Caula metallorum efficiens 1315.31
Cauterij utilitas in canis rabioſi morſus Matthiolo. 1441.20.
Cedrelates arbor 127.17
Cedria Dioſc. 125.45
Cedria in cenſenda Bellonij opinio exploſa 129.37
Cedrides Dioſc. 125.59
Cedrus arbor Dioſc. 125.44
Cedri hiſtoria Matth. 126.13
Cedri caput reſtitutum 126.13
Cedri maioris Plinio genera duo 127.15
Cedri minoris genera 129.14
Cedri & cedriæ uires ex Gal. 130.31
Cedromela Dioſc. 238.50
Cedrus Athlantica quæ. 130.4
Ceſilionis hiſtoria, & conſid. Matth. 91.28
Celticum nardum Dioſc. 33.1
Celtici Nardi conſid. Matth. 33.40
Celtici Nardi uires ex Gal. 34.38
Cenchri ſerpentis ictus notæ & remedia Dioſcoridi 1457.12.
Cenchri ſerpentis conſid. Matth. *ibidem* 20
Centaurium magnum Dioſc. 652.47
Centaurij magni conſideratio Matth. 653.10
Centaurio magno in examinando Braſauoli opinio impro bata. 653.13
Centaurio in deſcribendo Meſuis erratum 654.7
Centaurij magni uires Matth. *ibidem* 16
Centaurij magni uires ex Gal. 654.18
Centaurium minus Dioſc. 654.35
Centaurij minoris conſid. Matth. 654.53
Centaurij minoris uires Matth. 654.59
Centaurij minoris facultates ex Gal. 655.13
Cepa Dioſc. 553.1
Cepa capitata *ibidem*
Cepa fiſſilis Matth. 555.10
Cepa ſectilis Matth. 554.1
Cepa Aſcalonica Matth. 556.1
Ceparum conſid. & hiſtoria Matth. 555.1
Ceparum uires Matth. 557.10
Ceparum facultates ex Gal. 557.18
Cepæa Dioſc. 932.34
Cepææ conſideratio Matth. 932.40
Cepææ uires ex Paulo 932.46
Cera Dioſc. 388.30
Ceræ uires ex Gal. 388.48
Ceraſa Dioſc. 232.49
Ceraſorum conſid. Matth. 332.53
Ceraſorum gummi Dioſc. 232.49
Ceraſorum ſatiuorum genera 232.56
Ceraſorum acidorum genera plura 234.10
Ceraſa unâ modo racemoſa 233.9
Ceraſa plura ex uno pediculo prodeuntia 233.8
Ceraſa ſylueſtria 235.16
Ceraſorum uires ex Gal. 236.14
Ceraſtæ ictus notæ Dioſc. & eius curatio 1457.28
Ceraſtæ morſus exitialis, auxilia Matth. *ibidem* 34
Cerretta herba Hetruſcis quæ 948.61
Cerefolium, & eius hiſtoria, & uires Matth. 523.52
Cherophyllon Plinij à Cerefolio differt 523.7
Ceruinum cornu Dioſc. 355.10
Cerui genitale Dioſc. 343.29
Ceruini genitalis conſid. Matth. 343.31
Ceruorum hiſtoria Matth. 356.1
Ceruis uita longiſſima 356.27. & 52
Ceruorum ætas ex cornibus (ut quidam dicunt) dignoſci non poteſt 356.29
Cerui maria tranant 356.34
Cerui in Aphrica ſunt, contra Ariſtotelem, & Plinium 357.1
Ceruis Achainis fel pernitioſiſſimum in cauda 357.7
Cerui uermes in capite habent 357.10
Ceruorum ſordes in oculorum protenſis angulis reperta. Et eius uires contra uenena ex Scribonio Largo 357.17
Ceruinum ſeuum Dioſc. 376.21
Ceruini ſeui uires *ibidem* 31
Ceruina medulla & eius uires Dioſc. 379.5
Ceruiſia 397.27
Ceruſſa Dioſc. 1351.23
Ceruſſæ conſideratio Matth. 351.44
Ceruſſæ uires ex Gal. *ibidem* 50
Ceruſſæ epotæ noxa, & curatio Dioſc. 1423.1
Ceruſſæ lethalis natura Matth. 1423.14
Ceruſſæ ueneni remedia *ibidem* 26
Ceſtron Dioſc. 943.22
Chalcanthi genera, & hiſtoria 1364.5
Chalcanthi uires ex Gal. 1364. *ibidem*
Chalcanthi oleum, & eius uires 1365.5
Chalcitis Dioſc. 1365.17
Chalcitis conſideratio Matth. 1366.1
Chalcitis hiſtoria, & uires ex Gal. 1366.22
Chamæ Dioſc. 302.28
Chamarum conſid. & hiſtoria Matthiolo 302.31

Chamæacte Dioſcoridi 1268.8
Chamæ ceraſus Matthiolo 235.16
Chameciſſos Dioſcoridi 1184.30
Chamæciſſi conſid. Matthiolo 1184.57
Chamæciſſo in cẽſendo Fuchſii opinio exploſa : ibidem 56
Chamædaphne Dioſcoridi 1216.44
Chamædaphnes conſid. Matthiolo 1216.50
Chamædaphnes uires ex Galeno 1217.15
Chamædrys Dioſcoridi 818.6
Chamædrys altera Matthiolo 820.12
Chamædrys conſid. Matthiolo 819.6
Chamædrys uires Matthiolo 819.9
Chamædrys uires ex Galeno 820.20
Chamælæa Dioſcoridi 1264.34
Chamælææ conſid. Matthiolo 1264.58
Chamælææ uires ex Gal. 1267.8
Chamælææ præſumptæ noxæ & auxilia Matthiolo. 1432.34.
Chamæleo albus Dioſcoridi 657.1
Chamæleo niger Dioſcoridi 658.1
Chamæleonis utriusq; conſid. Matth. 658.16
Chamæleonis utriusq; hiſtoria, & uires ex Theophraſto. 659.17.
Chamæleonis nigri uenenum, & remedia Dioſcoridi. 1422.50.
Chamæleon animal & eius hiſtoria Matth. 366.12.
Chamæleonis animalis uires Matthiolo 366.19.
Chamæleuce Dioſcoridi 1185.14
Chamæleuces conſideratio 1185.17
Chamæleuces uires ex Gal. ibidem. 27.
Chamæmelum Dioſ. 904.36
Chamæmeli conſid. Matth. 904.50
Chamæmeli uires ex Gal. 905.16
Chamæpitys Dioſc. 940.10.
Chamæpityos conſid. Matth. 941.19
Chamæpityos uires Matth. 942.10
Chamæpityos uires ex Gal. 942.22
Chamæriphes & eius conſid. & hiſtoria Matth. 220.1
Chamæſyce Dioſc. 1262.20
Chamæſyces conſid. Matth. 1262.9
Chamæſyces uires ex Gal. 1263.13
Caracias tithymalus Dioſ. 1249.10.
Chelidonium maius Dioſc. 628.1
Chelidonium ab hirundine inuentum 629.2
Chelidonium minus Dioſc. 630.27
Chelidonij maioris conſid. Matth. 629.4
Chelidonij maioris uires Matth. 630.6
Chelidonij minoris conſideratio Matth. 630.36
Chelidonij minoris uires ex Gal. 631.4
Chelidonio in minori cenſendo Fuchſii opinio improbata 630.6c.
Chermeſinum non eſſe arboris gummi contra Fuchſii ſententiam. 67.46
Chermeſinum non eſſe Mauritanorum chermes contra monachorum opinionem 1031.8
Cherſychi natura: morſus, & curatio Matth. 1456.58
Cherua maior lege Ricinus
Cherua minor lege Lathyris.
Cheruæ oleum, & eius uires Matth. 74.59
Chia terra Dioſc. 1391.58
Chinæ Radicis conſid. & uires 184.4
Chondrylla Dioſc. 508.10
Chondryllæ utriusq; conſid. Matth. 509.14
Chryſalides animalia quæ 357.27
Chryſanthemon Dioſc. 1047.12
Chryſanthemi conſid. Matth. 1048.20
Chryſanthemi, & Buphthalmi differentia 1047.18
Chryſanthemi lectio reſtituta 1048.20
Chriſanthemo in cẽſendo Fuchſii opinio exploſa 1049.8
Chryſocolla Dioſc. 1352.17
Chryſocolla factitia 1352.34
Chryſocollæ conſid. & hiſtoria Matth. 1352.17
Chryſocollæ uires ex Gal. ibidem 36
Chryſocome Dioſc. 1043.12
Chryſocomes conſideratio Matth. 1043.20
Chryſocomes uires ex Gal. ibidem 24
Chriſogonon Dioſc. 1043.30
Chryſogoni conſideratio Matth. 1043.35
Chymiſtarum de chelidonio uanitas 629.5
Cicadæ Dioſc. 348.34.
Cicadarum conſid. Matth. 348.20
Cicadarum genera duo 349.1
Cicadarum uires ex Gal. 349.6
Cicadis in cenſendis Alberti lapſus 349.12
Cicer ſatiuum Dioſc. 417.8
Ciceris hiſtoria Matth. 418.10. & inde
Ciceris conſid. & uires ex Gal. 418.8
Ciceris uires ex Aetio 419.12
Cicer Arietinum Dioſc. 418.1
Cicer ſylueſtre Dioſc. 418.5
Ciceris ſylueſtris imago Matth. 418.10
Ciceris ſylueſtris mentio Matth. 419.24
Cicerbita lege Sonchus 496.10
Cichorion Dioſc. 498.10
Cichorij conſideratio Matth. 499.10
Cichorij genera duo ibidem
Cichorium uerrucarium Matth. 503.7
Cichorium Conſtãtinopolitanũ, ſiue polyrhizon. 504.14
Cichorij uires ex Gal. 506.10
Cicci Dioſc. 1248.24.
Cicini olei conſideratio 74.43. & 54.
Cicini olei uires ex Meſue 74.59
Ciconiæ ſtercus 381.42
Cicuta Dioſc. 1097.48
Cicutæ conſideratio Matth. 1097.60
Cicutæ uires ex Gal. 1098.14
Cicutæ epotæ noxa, & curatio Dioſc. 1415.40
Cicutæ uenefica uis Matth. 1415.50
Cicutæ ſumptæ remedia Matth. 1416.8
Cimices Dioſc. 339.10.
Cimicum conſideratio 340.1
Cimices ſylueſtres 340.8
Cimolia terra Dioſc. 1392.6
Cinara Cardui genus 670.11
Cinis ſarmentitius Dioſc. 1376.44
Cineris cuiusq; uires ex Gal. 1376.52
Cinnabaris Dioſc. 1355.29
Cinnabaris conſid. Matth. 1355.40
Cinnamomum Dioſc. 44.40
Cinnamomi conſideratio Matth. 48.1
Cinnamomi hiſtoria ex Gal. 48.7
Cinnamomi penuria unde 48.49

Cinna-

Cinnamomi uulgaris aqua ſtillatitia & eius uires Matt. 50.10
Cinnamomi differentiæ ex Theop. 49.17
Cinnamomi uires ex Galeno 49.53
Cinnamomo in cenſendo Fuchſii, & Amathi opiniones reprobatæ 49.35
Clonia Dioſcoridi 299.10
Circea Dioſcoridi 864.27
Circeæ conſideratio Matthiolo *ibidem.*34
Circeæ uires ex Galeno 864.48
Circunforaneus floris uenenati olfactu interemptus 1398.14
Circumforaneorum uenena innoxiè ſumere profitentium fraudes detectæ Matthiolo 1405.20
Circumforaneorum Diui Pauli proſapiam admentientium fraus Matthiolo 1446.16
Cirſium Dioſcoridi 1173.40
Cirſii conſideratio Matthiolo 1173.50
Ciſtus Dioſcoridi 177.1
Ciſti conſideratio Matthiolo 178.1
Ciſti uires ex Galeno 179.10
Citria mala Dioſcoridi 238.50
Citrij arboris conſideratio & hiſtoria Matth. 248.23
Citria mala quomodo diu aſſeruẽtur incorrupta 248.53
Citriorum in folijs interpretandis in Theophraſti codice Theodori error 248.12
Citriorum uires Matthiolo 248.53
Citriorum facultates ex Galeno *ibidem.*61
Clematis Dioſcoridi 955.46
Clematidis primæ deſcriptio Matthiolo 955.53
Clematidis primæ uires Matthiolo 955.56
Clematis altera Dioſcoridi 955.45
Climatis alterius genera duo 956.16
Clematidum conſideratio Matthiolo 955.50
Clematidum uires ex Galeno 958.13
Clinopodium Dioſcoridi 813.54
Clinopodij conſideratio Matthiolo *ibidem.*60
Clinopodij uires ex Galeno 814.18
Clymenon Dioſcoridi 971.1
Clymeni conſideratio Matthiolo 972.1
Cneori conſideratio, & deſcriptio ex Theopraſto 45.49
Cneorum Matthioli, & eius imago 46.1
Cneorum album non eſſe Lauendulam, nec nigrum eſſe Roſmarinum coronarium, contra Anguillarij ſententiam 45.56
Cneorum non eſſe Chamælæam aut Thymeleam contra nõ nullos ſycophantas 46.18
Cnicus Dioſcoridi 1995.10
Cnici conſideratio Matthiolo 1296.9
Cnici uires Matthiolo 1296.20 *& inde*
Cnici facultates ex Galeno 1296.26
Cnici ſylueſtris hiſtoria ex Theophraſto 1296.10
Coagulum Dioſcoridi 375.26
Coaguli conſideratio Matthiolo 375.40
Coaguli facultates ex Galeno 375.47
Coccum Cnidium Dioſcoridi 1264.56
Coccum infectorium Dioſcoridi 1029.10
Coccum infectorium in Boemia, & Polonia copioſum in quercubus naſcitur 1030.15
Cocci infectorij conſideratio Matthiolo 1029.18
Cocci infectorij uires Matthiolo 1030.13
Cocci infectorij uires ex Galeno 1031.13
Cochleæ Dioſcoridi 305.40
Cochlearum conſideratio Matthiolo 306.13
Cochlearum uires ex Galeno 306.51
Cochlearum in medicinis uſus Matthiolo *ibidem.*29
Cochleæ pomatiæ quæ 306.23
Cochleæ marinæ 305.41. *& 307.14*
Cochleæ nudæ ſine teſta 307.15
Cochlearum lapis, & eius uires 307.17
Cæruleus lapis Dioſcoridi 1354.1
Cærulei lapidis conſideratio Matthiolo 1354.8
Cærulei uires ex Galeno 1354.47
Colchicon Dioſcoridi 1106.10
Colchici, & ephemeri conſideratio Matthiolo 1108.10
Colchici, & Ephemeri uires ex Galeno 1112.35
Colchico perperam pro Hermodactylo utuntur Medici, & Myropolæ 1108.10
Colchicum Conſtantinopolitanum 1112.28
Colocaſia Dioſcoridi 422.34
Colocaſiæ conſideratio Matthiolo 422.40
Colocynthis Dioſcoridi 1274.5
Colocynthidis conſideratio Matthiolo 1275.10
Colocinthidis uires Matthiolo 1276.2
Colocynthidis oleum, & eius uires 1276.9
Colocinthidis uires ex Gal. 1276.13
Colocynthidis ebibitæ noxa & curatio Matthiolo 1432.19
Colophoniæ reſinæ conſideratio 113. *& inde*
Columbarum oua. 347.28
Columbinum ſtercus 381.38
Colluteæ callyteæque conſideratio Matth. 783.13
Colimbades oliuæ Dioſcoridi 202.1
Communis curatio in omnes ictus uirulentos Dioſcoridi 1447.10
Conſerua Plinio quæ 1335
Conſeruæ uires admirabiles ad oſſiũ fracturas 1135.13
Conſiligo, & eius hiſtoria & uires Matthiolo. 1223.42
Conſolida maior 962.20
Conſolida minor Matthiolo 963.3
Conſolida media 963.13
Conſolida Regalis 757.58. *& 966.11*
Conſolidæ Regalis uires Matthiolo 965.15
Coniza Dioſcoridi 869.10
Conizæ Dioſcoridi genera tria 869.10. *& 870.10*
Conyzæ conſideratio Matthiolo 870.5
Conizæ uires ex Galeno 871.16
Conizæ tertiæ uires ex Gal. *ibidem*
Corallium Dioſcoridi 1379.15
Corallium nigrum Matthiolus pulcherrimum habet 1379.50
Corallij conſideratio Matthiolo 1379.26
Corallij facultates Matth. 1379.52
Corallij uires ex Gal. 1379.60
Corallina, & eius uires 1134.45
Coriandrum Dioſcoridi 762.24
Coriandri conſideratio Matth. 762.32
Coriandri facultates ex Galeno 762.36
Coriandri ſemnis uſus 764.21
Coriandri uires ex Auicenna 767.2
Coriandri epoti noxa, & curatio Dioſcoridi 1414.8
Coriandri uenefica natura Matthiolo 1415.15

Coriandri noxæ remedia ibidem.25
Coria ueteramentaria Dioſcoridi 346.7
Coriorum ueteramentariorum uires ex Gal. 346.10
Coris Dioſcoridi 935.55
Coris conſideratio Matthiolo 936.4
Corydalis fumariæ genus Matthiolo 1160.13
Corydalios uires ex Galeno ibidem
Corneola herba quæ 949.11
Cornu ceruinum Dioſcoridi 355.10
Cornu ceruini uires Matthiolo 357.14
Cornus arbor Dioſcoridi 258.58
Corni conſideratio Matthiolo 259.10
Cornorum uſus in cibis 260.9
Cornorum uires ex Galeno 261.2
Coronopus Dioſcoridi 493.1
Coronopi conſideratio Matthiolo 494.1
Coronopi ſylueſtris conſideratio, & uires Matth. 495.38
Coronopi uires ex Gal. 495.42
Coronopo in cenſendo Leoniceni opinio exploſa 494.3
Corpora icta fulmine non putreſcunt 14.58
Corrago Apuleio quid 1186.11
Corruda Dioſcoridi 476.34
Cortices quando ſiccandi, & reponendi 7.19
Cos naxia Dioſcoridi 1390.50
Coſaria herba 949.10
Coſſi qui in ligno naſcuntur antiquis in cibo grati 147.4
Coſſorum in ligno naſcentium uires 147.1
Coſtus Dioſcoridi 52.55
Coſti conſideratio Matthiolo 53.15
Coſtum quæ ſuppleant 54.15
Coſti uires ex Galeno 54.15
Cot Aphris quid 548.4
Cotonea mala Dioſcoridi 238.31
Cotoneorum malorum conſideratio Matth. 242.18
Cotoneorum malorum genera plura 243.12
Cotonea Miluiana Plinio 243.16
Cotonea Struthia appellata 243.14
Cotonea mala à grauidis frequenter odorata quid efficiunt. 244.15
Cotoneorum malorum uires Matth. 244.18
Cotoneorum ſeminum uires Matthiolo ibidem.19
Cotonearum medicamentum ad diſenterias 245.10
Cotyledon Dioſcoridi 1121.14
Cotyledon alterum Dioſcoridi 1122.10
Cotyledone in cenſendo Fuchſii opinio non accepta 1123.14
Cotyledonis utriuſque conſideratio Matth. 1122.5
Cratæogonum Dioſcoridi 878.24
Cratæogoni conſideratio Matthiolo ibidem.29
Creſpini deſcriptio, & uires Matth. 878.29
Crimnon Dioſcoridi 399.1
Crimni conſideratio Matthiolo ibidem.7
Crithmum, ſeu Crithamum Dioſcoridi 488.10
Crithmi conſideratio Matthiolo 489.1
Crithmi marini genera tria 490.14
Crithmum ſpinoſum 499.16
Crithmum terreſtre & eius hiſtoria Matth. 491.14
Crocodili animalis hiſtoria Matth. 364.32
Crocodili terreſtris ſimum & eius uires Dioſ. 381.48
Crocodili animalis genera & uires 365.3
Crocodilion Dioſcoridi 660.20
Crocodilij conſideratio Matth. 660.26
Crocodilij uires ex Gal. 660.38
Crocomagma Dioſcoridi 68.54
Crocum Dioſcoridi 68.24
Croci conſideratio Matth. 69.10
Croci hiſtoria Matth. ibidem
Crocum optimum mittit Vienna Auſtriæ 70.10
Croci uires ex Gal. 70.13
Crocum Saracenium lege Cnicus.
Croton Dioſcoridi 1248.24
Cruciatæ conſideratio Matth. 645.17
Cruciatæ uires Matth. 649.15
Cryſtalli hiſtoria Matth. 1388.30
Cryſtalli uires Matth. ibidem.47
Cubebarum conſideratio Matth. 42.30
Cubebarum uires Matth. ibidem.35
Cuciophora & eius conſideratio, & hiſtoria Matthiolo 220.36
Cucumis ſatiuus Dioſcoridi 513.45
Cucumeris conſideratio Matth. 513.57
Cucumeres longi 515.14
Cucumeres quomodo diu ſeruentur 515.18
Cucumeres præcoces quomodo haberi poſſint 116.11
Cucumere in cenſendo Braſauoli opinio exploſa. 514.16
Cucumeris uires ex Gal. 518.55
Cucumis ſylueſtris Dioſcoridi 1227.10
Cucumeris ſylueſtris conſideratio Matth. 1229.20
Cucumeris ſylueſtris uires ex Gal. 1230.8
Cucurbita Dioſcoridi 510.15
Cucurbitæ conſideratio Matth. 511.6
Cucurbitæ uires Matthiolo 513.10
Cucurbita Indica & eius genera 513.3
Cucurbitarum Indicarum hiſtoria Matth. ibidem
Cucurbitarum uaria genera ibidem, & 513.2
Cucurbitarum facultates ex Gal. 513.14
Cucurbita ſylueſtris 1284.18
Culta, quæ plantæ ament 9.12
Cuminum Dioſcoridi 757.28
Cumini ſatiui conſideratio Matth. 757.50
Cuminum ſylueſtre Dioſcoridi 757.40
Cuminum ſylueſtre alterum Dioſcoridi 757.46
Cumini ſylueſtris examinatio Matth. 757.52
Cumini ſylueſtris alterius imago 1309.1
Cumini uires Matth. 759.15
Cumini facultates ex Galeno 760.10
Cunila quæ 723.5
Cupreſſus Dioſcoridi 118.46
Cupreſſi hiſtoria & conſideratio Matth. ibidem.56
Cupreſſus liquidam reſinam fundit 118.61 & 120.6
Cupreſſus puſilla 120.15
Cupreſſi uires Matth. 120.8
Cupreſſi uires ex Gal. 120.20
Curcuma Mauritanis quid 26.19
Curcumæ caput Serapioni depranatum 27.1
Cur pauci, cur multi lapides fiant 1216.3
Curatio uirulentorum ictuum ſecundum quendam Eremitam 1447.1
Curmi Dioſcoridi 397.14
Curmi conſideratio Matth. 397.25
Cuſcutæ hiſtoria & uires Matth. 1278.50

Cymbalaria uulgaris et eius hiſtoria et uires Matthiolo 1123.11
Cianus & eius hiſtoria Matth. 504.16
Cyani uires Matth. 505.14
Cyani genera duo 505.10
Cyclaminus Dioſ. 587.38
Cyclaminus altera Dioſc. 587.60
Cyclamini utriuſq; conſid.Matth. 588.14
Cyclamini uires Matth. 589.7.*& inde*
Cyclamini uires ex Meſue 889.4
Cyclamini facultates ex Gal. *ibidem*.27
Cyclamini epotæ noxa,& curatio Matth. 1431.58
Cynocrambe Dioſc. 1298.10
Cynocrambes conſid.Matth. 1298.15
Cynogloſſon Dioſ. 1189.1
Cynogloſſi conſid. Matth. *ibidem*.10
Cynogloſſon cum bugloſſo confundit Plinius 1190.14
Cynogloſſi uulgaris deſcriptio Matth. 1189.10
Cynogloſſi uulgaris uires Matth. 1191.10
Cynoſarchis Dioſ. 880.1
Cyparißias tithymalus Dioſ. 1249.13
Cyperus Dioſ. 25.36
Cyperus Indica Dioſ. 25.45
Cyperi conſid. & genera *ibidem*.49
Cyperi uires Matth. 27.10
Cyperi uires ex Gal. 11.27
Cyphi compoſitio Dioſ. 68.15
Cyphi caput Dioſ.aſcititium 68.25
Cypirus arbor 26.17
Cytinus Dioſ. 226.12
Cytini conſid. Matth. 227.30
Cytiſus Dioſ. 1163.15
Cytiſi conſid.Matth. 1164.10
Cytiſus frutex eſt non herba 1165.4
Cytiſi hiſtoria ex Columella *ibidem*.31
Cytiſi hiſtoria ex Plinio *ibidem*.46
Cytiſi uires ex Gal. 1166.11
Cytiſum apibus gratiſſimum aduerſus Galeni ſententiam 1165.60

D

Damaſcena pruna Dioſ. 264.24
Damaſonium Dioſ. 933.10
Daphnoides Dioſ. 1216.35
Daphnoidis conſid.Matth. 1216.50
Daphnoidis uires ex Gal. 1217.15
Daucum Dioſ. 779.1
Dauci conſid.Matth. 780.1
Dauci & paſtinacæ differentia *ibidem*.3
Dauci uires ex Gal. 781.10
Delphinium Dioſ. 781.24
Delphinij conſid. Matth. *ibidem*.33
Delphinio in conſiderando quorundam opinio exploſa 781.37
Dendroides tithymalus Dioſ. 1253.10
Dens caninus 502.11
Dens Leonis *ibidem*
Dentis Leonis,caniniq; uires Matth. 502.15
Dentaria maior, & eius hiſtoria, & uires Matthiolo 965.13
Dentaria altera Matth. 965.1
Deuteria Dioſ. 1326.10
Diapenſia, & eius hiſtoria Matt. 1018.19
Diapenſiæ uires Matth. 1020.11
Dictamnum Dioſ. 705.10
Dictamnum Cretenſe Dioſ. uocatum 707.1
Dictamni conſid. Matth. 707.7
Dictamnum caulem,florem,& fructum ferre 708.13
Dictamni uires ex Gal. 708.45
Dictamni albi conſid. Matt. 134.53.*&* 708.30
Dictamni albi uires Matth. 134.55.*&* 708.37
Dictamnum album non eſſe Tragium Dioſc. contra Sycophantas quoſdam 134.60
Dictamni albi deſcriptio Matth. 708.3
Difficile uni ueneno proprium inuenire ſignum Dioſcoridi 139.48
Dioſcorides in ſimplicium medicamentorum materia primas tenet 5.13
Dioſcorides à Gal.maximè commendatus 5.4
Dioſcorides à calumnia defenditur 7.46
Dioſcoridi uaria ſimplicium nomina adulterina 8.2
Dioſcoridis lectio in agalloco reſtituta 65.38
Dioſcoridis lectio in lentiſcino oleo deprauata 77.56
*Dioſcoridis lectio in thure tribus in locis caſtigata.*96.10 *& 97.1.& inde*
Dioſcoridis lectio in pice reſtituta 115.47
Dioſcoridis lectio quibuſdam in codicibus in meſpilo deprauata 255.1
Dioſcoridis lectio in Moly reſtituta 741.17
Dioſcoridis lectio in oreoſelino reſtituta 771.22
Dioſcoridis locus in Aſclepiade reſtitutus 810.11
Dioſcoridis locus in Leucade diminutus 880.37
Dioſcoridis locus in Leucoio ſuſpectus 877.6
Dioſcoridis locus in ſquama ſtomomatis deprauatus 1343.22
Dioſcoridis locus in Alcyonio ſuſpectus 1377.39
Dioſcoridis locus in Braſſica ſuſpectus 270.47
Dioſcoridis locus caſtigatus in lacte intus coagulato 1426.37
Dioſcoridis locus in aconito ſuſpectus 1081.10
Diphryges Dioſ. 1366.59
Diphrygis conſid.Matth. 1367.11
Diphrygis hiſtoria & uires ex Gal. *ibidem*.16
Dipſacum Dioſ. 660.48
Dipſaci conſid.Matth. 660.58
Dipſaci uermiculus 661.12
Dipſaci uires ex Gal. 662.15
Dipſadis ſerpentis morſus notæ & remedia Dioſcoridi 1455.20
Dipſadis hiſtoria, morſus, ſigna & curatio Matthiolo 1456.13
Domeſtica nobis noxia Dioſc. 1433.30
Domeſticarum rerum noxa Matth. 1433.38
Domeſticarum rerum noxæ remedia *ibidem*
Dorella quid.Lege Myagrum
Doronicum eſſe Aconiti Pardalianchis genus Matthiolo 1086.10
Doronicum medicamentum eſſe uenenoſum ac lethale 1086.11.*per totum*
Doronicum epotum canes necat 1086.12
Doronici conſid.Matth. *ibidem*

Dorycnion Dioſc. 1075.38
Dorycnij conſid.Matt. 1075.45
Dorycnij uires ex Gal. *ibidem.*51
Dorycnij ſumpti noxa, & remedia Dioſc. 1413.15
Dorycnij ueneni conſid.Matt. 1413.23
Draba Dioſc. 570.30
Drabæ conſid. Matt. 570.40
Drabæ caput Dioſc.adulterinum *ibidem*
Draco marinus Dioſc. 315.15
Draconis marini conſid.Matt. 315.20
Dracone marino in cenſendo Plinij, & Rondoletij lapſus 316.22.& 29
Draconis marini, & Serpentis marinæ differentia.ibidem
Draconis marini ictus notæ, & remedia Dioſc. 1450.38
Draconis ſanguis 1355.51
Dracunculus maior Dioſc. 589.36
Dracunculus minor Dioſc. 189.52
Dracunculorum conſid.Matt. 591.1
Dracunculi genera plura 592.7
Dracunculus aquaticus 595.3
Dracunculi uires Matth. 593.10
Dracunculi facultates ex Gal. 594.13
Dracunculus hortenſis Matth. 595.13
Dracunculi ſeminis noxa, & auxilia Matth. 1414.53
Dryini ictus notæ,& remedia Dioſc. 1454.50
Dryini hiſtoria,& eius ictus ſigna Matth. *ibidem.*55
Dryini morſus curatio 1455.14
Dryopteris Dioſ. 1294.5
Dryopteridis conſid.Matt. 1294.12
Dryopteridis uires ex Gal. 1295.3
Dulcis radix Dioſ. 651.10
Dulcis radix Theophra.Scytica appellata 652.30
Dulcis radicis conſid.Matt. 652.8
Dulcis radicis uires ex Gal. 652.35
Dulcis radicis uires Matth. 652.32
Dulci radice in deſcribenda Plinij error 652.18

E

Ebenus Dioſ. 181.10
Ebeni conſid. Matt. 181.24
Ebeni genera duo 181.34
Ebeni uires ex Gal. 181.55
Ebeno in deſcribendo peculiaris Pauſaniæ hiſtor. 181.42
Ebeni ſecundum genus pumilum non eſſe Eghelum contra Anguillarij ſententiam 181.46
Ebulum Dioſc. 181.10
Ebuli conſid.Matt. 1270.10
Ebuli uires Matth. 1271.11
Ebuli facultates ex Gal. 1272.12
Ebur Dioſc. *353.36*
Eboris conſid.Matt. *353.10*
Eboris uires ex Gal. *354.49*
Echinus marinus Dioſc. 295.20
Echini marini conſid.& hiſtor.Matth. 295.20
Echinometia 296.3
Echinorum uires ex Gal. 296.22
Echinus terreſtris Dioſ. 296.30
Echini terreſtris conſid.Matt. 296.35
Echini terreſtris facultas ex Gal. 297.8
Echion Dioſc. 995.40
Echij conſid. Matt. 995.48
Echij uires ex Paulo 996.17
Elæomeli Dioſ. 74.26
Elæomelitis conſid.Matt. 995.48
Elaphoboſcon Dioſ. 777.1
Elaphoboſci conſid.Matt. 777.10
Elaphoboſci uires ex Gal. 777.24
Elaphoboſco in cenſendo Ruellij opinio ſuſpecta. 777.16
Elaphoſcorodon Dioſ. 557.36.*in margine*
Elatenon Dioſc. 1229.4
Elaterium medicamentorum omnium diuturniſſimum 1229.38
Elaterij uires ex Meſue 1229.53
Elaterij noxa & remedia Dioſ. 1431.20
Elaterij epoti curatio Matt. *ibidem.*30
Elatine Dioſ. 1012.8
Elatines conſid.Matt. 1013.10
Elatines uires ex Gal. 1013.17
Eleagnos Theophr. & eius hiſtoria 197.2
Eleagno in cenſendo Matthioli opinio 197.10
Electarij in curatione cantharidum deſcriptio Matthiolo 1410.37
Electrum Dioſ. 136.13
Eleliſphacos Dioſ. 709.1
Eleoſelinum Dioſ. 767.10
Eleoſelini conſid.Matth. 771.2
Eleoſelino in cenſendo Ruellij opinio exploſa 771.13
Elephantorum hiſtoria Matth. *353.10*
Elephantes genua flectunt contra uulgi ſententiã. *354.3*
Elephantorum dentes 354.43
Elichryſon Dioſ. 1043.40
Elichryſi conſid.Matth. 1043.50
Elichryſi uires ex Gal. 1044.13
Elichryſo in cenſendo pingendoque Fuchſii opinio non accepta 1043.18
Elichryſon alterum Matth. 143.61
Elleborine Dioſ. 1156.7
Elleborines conſid.Matth. 1157.10
Elleborum album Dioſ. 1218.12
Elleborum nigrum Dioſ. 1220.1
Elleborum nigrum flore herbaceo non eſſe conſiliginem 1222.45
Elleborum nigrum communis uſus non eſſe Aconitũ, contra Solerium 1223.4
Ellebori utriuſque conſid.Matth. 1222.1
Ellebori utriuſque uires ex Meſue 1223.57
Ellebori utriuſque facultates ex Gal. 1226.10
Ellebori nigri genera tria 1222.2
Ellebori nigri dilutum ad quartanas Matth. 1222.6
Ellebori nigri hiſtoria Matth. 1222.20
Elleboro in propinando Herophili ſententia damnata 1222.37
Ellebori ſemen coturnicum eſca 1222.43
Ellebori albi noxa, & remedia Dioſ. 1431.20
Ellebori epoti curatio Matth. *ibidem.*30
Ellebori nigri noxa & curatio Matth. 1432.9
Empetron Dioſc. 1281.29
Empetri conſid.Matth. 1281.33
Empetri uires ex Gal. *ibidem.*41
Empetro in cenſendo Plinij lapſus 1281.38
Ephemeron Dioſ. 1107.7

Ephemeri colchici consid.Matth. 1108.10
Ephemeri colchici uires,ex Gal. 1112.36
Ephemeri colchici noxa, & remedia Dioſc. 1412.28
Ephemeri colchici uenenum, & curatio Matthiolo ibidem.40
Ephemero in censendo Fuchſii opinio exploſa. 1112.16
Epimedium Dioſc. 988.20
Epimedij consid.Matth. 988.29
Epimedij uires ex Gal. 988.42
Epimelis Galeno quid 253.35
Epipactis Dioſ. 1156.7
Epipactis consid.Matt. 1157.10
Epithymum Dioſ. 1276.20
Epithymi consid.Matth. 1276.26
Epithymo in examinando diſputatio 1276.26
Epithymum ubi plurimum 1278.11
Epithymi uires ex Meſue,& Gal. 1278.40
Equiſetum maius Dioſc. 1025.40
Equiſetum minus Dioſc. 1025.48
Equiſeti genera quatuor Matt. 1026.10
Equiſeti cuiuſque consid.Matt. 1026.10
Equiſeti uires Matth. 1027.15
Equiſeti uires ex Gal. 1027.16
Equiſeto minori in censendo Fuchſii opinio exploſa 1027.11
Equorum Lichenes Dioſc. 345.10
Equinum coagulum Dioſ. 375.30
Equini coaguli uires Gal. 375.54
Equinum ſtercus Dioſc. 381.36
Eretria terra Dioſ. 1391.12
Erica Dioſ. 151.53
Erica baccifera Matth. 153.15
Ericæ consid.Matt. 151.57
Ericæ genera plura 152.1.& 153.1
Ericæ facultates Matth. 154.12
Ericæ uires ex Gal. 154.11
Erigeron Dioſc. 1133.1
Erigerontis uires ex Gal. 1137.17
Erigerontis consid.Matt. 1134.5
Erigerontis Matth.genera duo 1134.12
Erinus Dioſc. 998.15
Erini consid. Matt. 998.20
Erini uires ex Gal. 998.28
Eruca Dioſ. 529.10
Erucæ consid.& uires Matt. 530.10
Erucæ genera duo 530.10
Erucæ uires ex Gal. 530.16
Erucæ facultates Matth. 530.5
Erucæ animalia Dioſc. 357.30
Erucarum hiſtoria Matth. 357.31
Erucarum generatio 357.48
Erucæ quomodo fugentur 357.54
Erucarum in Aurelias tranſmutatio 357.35
Erucæ pinorum Dioſc. 358.17
Erucarum pinorum consid.& hiſtoria Matth. 358.16
Erucarum pinorum ebibitarum ſymptomata, & remedia Dioſcoridi 1410.45
Erucarum pinorũ malefica uis,et curatio Matt. 1411.1
Eruilia quæ 431.8
Eruum Dioſc. 431.24
Erui consid.Matt. 431.38
Erui uires ex Gal. *ibidem.61*
Eruo in cenſendo Braſauoli, & Fuchſii opinio exploſa 431.45
Eryngium Dioſc. 678.15
Eryngium marinum non eſſe Crocodilium 679.12
Eryngium marinum & eius hiſtoria Matt. 679.9
Eryngij consid.Matth. 679.5
Eryngium non eſſe Arabum ſecacul 680.10
Eryngium planum 681.1
Eryngij uires ex Gal. 681.17
Eryſimon Dioſc. 571.10
Eryſimi consid.Matt. 572.10
Erythrodanum Dioſ. 912.17
Erythrodani consid.Matth. 920.19
Erythrodani uires ex Gal. 921.18
Eſula maior 1257.54
Eſula minor 1255.10
Eupatorium Dioſ. 1014.1
Eupatorij consid.Matth. 1015.1
Eupatorij uulgaris hiſtoria Matth. 1015.10
Eupatorij uires ex Gal. 1017.32
Eupatorij uulgaris uires Matth. 1017.20
Eupatorio uulgari in censendo Ruellij opinio non accepta 1016.13
Eupatorio Meſuis in censendo Cordi,& Fuchſii opinio confutata 1017.13
Eupatorium Meſui quid 1016.16
Euphorbium Dioſ. 802.7
Euphorbij consid.Matth. 802.20
Euphorbij inuentor quis 802.29
Euphorbij uires ex Aetio,& Actuario 802.34
Euphorbij facultates ex Meſue 802.40
Euphorbij uires ex Gal. 802.54
Euphorbij epoti noxa, & curatio Matth. 1432.17
Euphragiæ consid. & hiſtoria Matth. 1021.17
Euphragiæ uires Matth. 1021.19
Euphragiatum uinum 1022.11

F

Faba Dioſcoridi 419.30
Fabæ hiſtoria Matth. 419.46
Fabarum uires ex Gal. 419.56
Faba Aegyptia Dioſ. 422.29
Fabæ Aegyptiæ consid.Matth. 422.40
Faba ſylueſtris,& eius hiſt.Matth. 422.5
Fæx Dioſ. 1375.32
Fæcis,& Tartaris consid. & uires Matth. 1375.47
Fagus Dioſ. 203.42
Fagi consid.& hiſt.Matth. 205.6.
Fagi fructu maximè delectãtur Glires, et Sciuri. 205.10
Fagi uires Matth. 205.5
Farfara 846.10
Farfugium, ſiue farranum Matth. 842.27
Farris consid.& hiſt.Matt. 404.27
Farris,& Halicæ differentia 404.*ibidem*
Faufel Serapioni quid 279.54
Fel Dioſ. 379.58
Fellis uires ex Gal. 380.20
Fellis bubuli lapis,& eius uires 380.32
Fellis pardi uenenum & eius remedia Matth. 1425.1

Fellis uiperæ uenefica uis, & auxilia Matth. 1425.9
Fellis canis piſcis uenenum & cura Matth. 1425.18
Fellis cerebri maleficium & remedia Matthiolo 1425.21
Ferri rubigo Dioſc. 1344.54
Ferri rubiginis conſid.Matth. 1345.4
Ferri ſcoria Dioſc. 1345.1
Ferri ſtercus Dioſc. *ibidem*
Ferri ſcoriæ, ſtercoriſq; conſid.Matth. 1345.4
Ferri ſcobis epotæ noxa, & curatio Matth. 1427.26
Ferri ſquamæ epotæ noxa & curatio *ibidem*
Ferri recrementi noxa & cura. *ibidem*
Ferula Dioſ. 792.1
Ferulæ conſid.Matth. 793.1
Ferulæ & ferulaginis hiſtoria ex Theoph. 793.2
Ferulæ uires ex Gal. 793.18
Ferulæ ubi maximæ *ibidem*
Ferulæ aſinis gratiſſimæ, cæteris uero quadrupedibus lethales 793.14
Ferulæ contactu murena piſcis cõfeſtim moritur 793.12
Fiber Dioſ. 329.29
Fibri conſid.Matth. 329.43
Fibros ſibi teſtes amputare, fabuloſum 329.58
Fibrini teſtes parui ſunt, ſubſtricti, & ſpinæ inhærentes 329.55
Ficus Cypria 287.30
Ficus Indica & eius hiſtoria Matth. 289.23
Fici Dioſ. 287.41
Ficorum conſid.Matth. 289.4
Ficorum facultates ex Gal. 289.53
Ficorum uires Matth. 291.25
Ficus agreſtis 291.22
Fici præcoces, ſiue groſſi 288.6. & 289.23
Fici ligni cinis Dioſc. 289.2
Filicula Dioſc. 1291.18
Filiculæ conſid.Matth. 1992.13
Filipendula & eius hiſtoria Matth. 866.12
Filipendulæ uires Matth. 868.10
Filix mas Dioſc. 1289.30
Filix fœmina Dioſc. 1289.40
Filicis utriuſque conſid.& hiſtoria Matth. 1289.49
Filicis ſeminis colligendi ſuperſtitioſa hominum opinio 1289.52
Filicis utriuſq; uires ex Theoph. 1289.55
Fimum Dioſ. 381.20
Fimi uires Gal. 381.5
Flammula, & eius hiſtoria, & uires Matt. 557.13
Flammulæ ſumptæ noxa, & curatio Matthiolo 1414.30
Flores quo tempore decerpendi ac recondendi 6.51
Flores ficci quam diu durent 6.58
Florum in plantis uarietas 12.46
Flos æris Dioſ. 1341.30
Floris æris hiſt.Matth. 1341.44
Floris æris uires ex Gal. 1341.51
Flos diui Iacobi, & eius uires ex Gal. 1334.11
Flos ſalis Dioſ. 1372.40
Flos Punicæ Dioſ. 226.12
Flos Solis & eius hiſt.Matth. 743.11
Flos ſylueſtris punicæ Dioſc. 226.18
Fluminibus quæ plantæ adnaſci gaudeant 8.45
Fœniculum Dioſ. 777.30
Fœniculum erraticum Dioſ. 777.40
Fœniculi utriuſq; conſid.Matth. 777.50
Fœniculi uires ex Gal. 777.59
Fœnum græcum Dioſc. 412.48
Fœni græci hiſtor. Matth. 412.57
Fœni græci uires Matth. 412.60
Fœni græci conſid.& uires ex Gal. 413.12
Foliorum in plantis uarietas 4.14
Foliorum in plantis comparatio, & ſimilitudo inter ſe 10.33
Foliorum in coloribus diſcrimen 11.23
Fomes ignis ex tuſſilagine omnium optimus Matt. 847.6
Fontium in riguis quæ plantæ proueniant 9.3
Foſſilium facultates 1318.57
Fragariæ, & fragorum conſideratio, & uires Matthiolo 1020.21
Frangula & eius uires & hiſtor.Matth. 1272.16
Fraxinella 955.1
Fraxinus Dioſc. 134.20
Faxini ſpecies 134.25
Fraxini conſid.& hiſto.Matth. 134.25
Fraxini uires Matth. 134.44
Fraxinum cum Taxo confundit Plinius 134.31
Fraxini oleum 134.47
Fructus quando decerpendi, & quomodo conſeruandi. 7.8
Frutices 13.14
Fucus marinus Dioſ. 1136.14
Fuci marini conſid.Matt. 1137.1
Fuci marini uires ex Gal. *ibidem.21*
Fuligo è myrrha, reſina, ſtyrace Dioſ. 99.2
Fuligo liquidæ picis Dioſ. 114.45
Fuligo pictoria Dioſ. 1393.10
Fuligo thuris Dioſ. 92.54
Fuliginum omnium uires 115.32
Fumaria Dioſ. 1158.1
Fumariæ conſid. Matth. 1158.14
Fumariæ alterum genus 1159.15
Fumariæ genera ex Plinio 1159.10
Fumariæ uires ex Meſue 1161.3
Fumariæ facultates ex Gal. 1161.19
Fungi Dioſ. 1104.5
Fungorum conſid.& genera Matt. 1104.4
Fungorum uaria genera *ibidem.23*
Fungi lucernarum *ibidem.33*
Fungi corporis affectus *ibidem.52*
Fungi ex albæ populi caudice quomodo facilè haberi poſſint 142.12
Fungorum uires ex Gal. *ibidem.56*
Fungorum ſtrangulatus, & remedia Dioſ. 1423.32
Fungorum uenefica natura Matt. *ibidem.41*
Fungorum præparatio *ibidem.48*
Fungorum ueneni remedia 1423.60

G

Gagates lapis Dioſ. 1383.1
Gagatæ lapidis conſid.Matth. 1383.12
Gagatæ lapidis hiſtoria, & uires ex Gal. 1383.31
Galactites lapis Dioſ. 1385.12
Galactitæ lapidis hiſtoria Matth. *ibidem.22*

Galangæ conſideratio,& genera 23.60
Galangæ uires 24.4
Galaxias lapis Dioſcoridi lege Morochthi comment.
Galbanum Dioſ. 803.1
Galbani conſid.Matt. 803.20
Galbani uires ex Gal. 803.26
Galega quid,& eius uires 740.34
Galeni nauigationes 2.38
Galeni lectio in thure reſtituta 93.53
Galeni in prunis defenſio contra Braſauolum 264.39
Galeni de piſtaciorum uiribus opinio ab Auicenna reprobata 275.14
Galeni,& Dioſcoridis in Seripho,& Santonico abſinthio, ſententia uaria 690.33
Galenus in coriandro à Dioſ. diſſentit 764.1
Galeni locus ſuſpectus de aſpleno 900.8
Galenus notatur in argento uiuo 1358.13
Galeni ſententia de trifolio 839.10
Galeni liber de theriaca ad Piſonem ſuſpectus ibidem.27
Galerita Dioſc. 351.34
Galeritæ conſid.Matt. 352.1
Galion Dioſ. 1132.1
Galij conſid.Matt. 1132.6
Galij uires ex Gal. ibidem.8
Galiopſis Dioſ. 1128.8
Galiopſeos conſid.Matth. 1129.12
Galiopſi in conſideranda Fuchſii opinio exploſa 1130.12
Galiopſim non eſſe ſcrophulariam ibidem.5
Galla Dioſ. 212.10
Gallarum conſid.Matth. 213.13
Gallarum uires ex Gal. 214.32
Galla omphacitide in cenſenda Cornarij opinio exploſa 313.11
Galla omphacitidis 212.10
Gallarum præſagium 214.25
Galli & gallinæ Dioſ. 346.22
Gallorum & gallinarum conſideratio,& uires 346.34
Gallinarum uis in auro reſoluendo 347.3
Gallinaceum ſtercus 381.40
Gallitricum quid 889.6
Gammarorum lapides 310.9
Garum Dioſ. 338.37
Gari conſideratio 339.1
Gattaria herba quæ,& eius deſcriptio Matth. 719.6
Gattariæ uires Matth. 719.18
Geniſtæ conſid.Matt. 1234.17
Geniſtæ hiſtoria & uires 1235.15
Genitale cerui Dioſ. 343.29
Genitalis cerui conſid.& uires Matth. 343.31
Gentes tutæ a ſerpentibus eorumque ictibus medentes 1446.1
Gentiana Dioſ. 643.54
Gentianæ conſid.Matt. 644.17
Gentianæ ſtillatitiæ aquæ uires Matth. 645.14
Gentiana minor duplex 645.17
Gentianæ minoris uires Matth. 646.15
Geodes lapis Dioſ. 1390.54
Geodæ lapidis conſid.Matt. 1390.59
Geranium Dioſ. 854.4
Geranij Dioſc.genera duo 354.4.& 5
Geranij conſid.Matt. 854.9
Geranij Matthiolo genera quatuor 858.12
Geranij primi uires ex Plinio 860.1
Geranij ſecundi uires Matth. 860.4
Gingiber Dioſ. 581.18
Gingiberis conſideratio,& hiſtoria Matth. 581.26
Gingibere in cenſendo Braſauoli opinio exploſa 581.38
Gingiberis uires ex Gal. 581.42
Gingidion Dioſ. 523.30
Gingidij conſid.Matt. 523.37
Gingidij hiſtoria 523.42
Gingidio in cenſendo Ruellij,& Fuchſii opinio exploſa 523.38
Gira ſolc lege Ricinus
Gith Dioſ. 795.1
Gith conſid.Matt. 796.10
Gittago & gittone quid 797.15.& inde
Gladiolus Dioſ. 988.49
Gladioli conſid. Matt. 988.59
Gladioli uires ex Gal. 989.17
Gladiolus Plinio quid 989.14
Glandes Dioſ. 203.38
Glandiferarum arborum conſid.Matt. 203.47
Glandiferarum arborum uires ex Galeno 210.11
Glans unguentaria Dioſ. 1236.24
Glandis unguentariæ conſid.Matt. 1236.35
Glandis unguentariæ uires ex Meſue 1238.15
Glandis unguentariæ uires ex Gal. 1238.28
Glaſtum ſatiuum Dioſ. 633.10
Glaſtum ſylueſtre Dioſ. 633.13
Glaſti utriuſque conſid.Matt. 633.17
Glaſti uires ex Gal. 634.11
Glaucium Dioſ. 804.34
Glaucij conſid.Matt. 804.42
Glaucij uires ex Gal. 804.53
Glaucij adulteratio 804.46
Glaux Dioſ. 1207.37
Glaucis conſid.Mat. 1207.42
Glaucis uires ex Gal. 1207.56
Glauce in cenſendo Ruellij opinio exploſa 1207.49
Gleucinum Dioſ. 82.40
Gleucini conſid. 82.47
Glirium hiſtoria,& uires 368.7
Gluten piſcium Dioſ. 805.3
Glutinum Dioſ. 804.60
Glutinis conſideratio,& uires Matth. 805.8
Glycyrrhiza Dioſ. 651.10
Glycyrrhizæ conſid.Matt. 652.8
Glycyrrhizæ uires ex Gal. 652.35
Gnaphalion Dioſ. 861.1
Gnaphalion conſid. Matth. 861.6
Gnaphalij uires ex Gal. 863.10
Gnidium granum Dioſ. 1264.44
Gnidium oleum 76.29
Gobius Dioſ. 335.39
Gobiorum conſid.Matth. 336.10
Gobij facultas ex Gal. 336.12
Gobij fluuiatiles 336.13
Goſſipij conſid.Matth. 415.10.& 862.9
Gramen Dioſ. 998.38
Gramen arundinaceum Dioſ. 998.41

Gramen Parnasi Dios. 998.42
Gramen dactylitem nõ esse Coronopum contra Ruellij sententiam & Leoniceni 999.8
Gramen dactylite 999.15
Graminis Parnasi Matt. 1001.1
Graminis uires ex Plinio 998.54
Graminis consid.& historia ex Plinio 998.50
Gramen aculeatum 495.19
Graminis uires ex Gal. 1000.15
Grandinis impetum quæ arceant 14.53
Granum regium lege Ricinus
Gratiola herba 696.60
Gratiolæ historia, & uires Matth. 697.11
Grossi Dios. 288.6.& 289.23
Guaiaci ligni consid.Matth. 181.1
Guaiaci genera tria 182.2
Guaiaci cortices 182.46
Guaiaci planta 182.53. eius facultates 182.56
Guaiaci uinum Matthiolus primus dedit 183.10
Guaiaci uini conficiendi, & propinandi ratio 183.27. & 60
Gummi acaciæ examinatio 195.5
Gummi arabici examinatio ibidem
Guaiacum lignum præstantius quod 182.15
Gummi amygdalæ Dios. 271.44
Gummi cerasi Dios. 232.49
Gummi elemi facult.& consid. 203.17
Gypsum Dios. 1376.23
Gypsi consid.Matth. 1376.26
Gypsi uires ex Gal. 1376.32
Gypsi strangulatus remedia Dios. 1424.10
Gypsi ueneficium eiusq; curatio Matth. 1424.17

H

Hæmatites lapis Dios. 1381.44
Hæmatitis lapidis consid.Matth. 1381.60
Hæmatitæ lapidis uires ex Gal. 1381.10
Hæmatitæ lapidis uires ex Alexand. ibidem.22
Hæmorrhoi ictus notæ,& curatio Dios. 1455.20
Hæmorrhoi pernitiosus ictus,& historia Matt. 1455.42
Hæmorrhoi morsus notæ,& remedia 1456.1
Halica Dios. 403.15
Halicæ consid. Matth. 404.1
Halicæ uires ex Gal. 404.19
Halicæ & farris differentia 404.26
Halicacabum solanum Dioscor. lege solanum halicacabum
Halimus Dioscor. 159.37
Halimi consid. Matth. 159.41
Halimus Mauritanis molochia 159.46
Halimi uires ex Gal. 159.56
Handachocha Arabicis quid 1166.40
Harmola Dios. 636.59
Harmolæ consid.Matth. 737.1
Harmolæ descriptio Matth. 738.11
Harmola in censenda Fuchsii error,& eiusdem in Auicennam calumnia confutata 739.16
Harmola in deligenda seplasiariorum lapsus 738.5
Hastula regia Dios. 600.6
Hastulæ regiæ consid.Matth. 602.1
Hastulæ regiæ uires Matth. 602.15
Hastulæ regiæ uires ex Gal. ibidem.20
Hedera Dios. 625.1
Hedera serpentibus gratissima 627.35
Hedera terrestris & eius historia Matth. 627.43
Hederæ terrestris uires Matthiolo 627.43.& 810.7
Hederæ consid.& genera Matth. 626.10
Hederæ facultas Matth. 627.37
Hederæ uires ex Gal. 627.52
Hedychroon Dios. 83.30
Hedychroi compositio ex Gal. 83.34
Hedysaron,uide Securidaca
Helcysma Dios.lege argenti recrementum
Helenium Dios. 71.10
Helenij consid.Matth. 72.1
Helenij historia ibidem
Helenij caput Dios.mutilum,& deprauatum 72.8
Helenium tela ueneno non inficere contra lib. de theriaca ad Pisonem 72.38
Helenium alterum Dios. 71.19
Helenij ægiptij consid. 72.22
Helenij uires ex Gal. 72.37
Helichrysson, uide supra in Elichryso
Helioscopius tithymalus Dios. 1252.15
Heliotropium magnum Dios. 1299.15
Heliotropium paruum Dios. 1300.6
Heliotropij utriusq; consid. 1301.10
Heliotropio in censendo Ruellij error 1301.13
Heliotropij uires Matth. 1301.31
Helleborine uide Elleborine
Helleborum uide Elleborum
Helxine cissampelos Dios. 1010.19
Helxines consid. Matth. 1011.10
Helxines uires ex Gal. 1012.1
Helxines altera Dios. 1112.49
Helxines consid. Matth. ibidem.57
Helxines uires ex Gal. 1113.15
Helxines alterius uires ex Gal. ibidem.6
Hemerocallis Dios. 873.1
Hemerocallis consid.Matth. 873.8
Hemerocallis genus alterum Matth. 873.11
Hemerocallis uires ex Gal. 875.21
Hemionitis Dios. 900.34
Hemionitidis consid.Matth. 900.39
Herba bella donna quæ 1074.34
Herba mirabilis ad excitandam uenerem 886.16
Herbarum formæ descriptæ parum conferunt ad cognoscenda simplicia 3.45
Herbæ quo pacto legendæ, siccandæque sint 6.24
Herbas colligere certis temporibus non est ab re 6.10
Herbæ quæ 8.18
Herbæ quæ in alias prosiliunt plantas 9.32
Herba giulia Hetruscis quæ 1016.18
Herba paris, & eius historia,& uires Matth. 1093.12
Herba paris non est Aconitum contra sententiam Fuchsii 1093.10
Herba trinitatis 1181.11
Herbæ trinitatis uires Matth. 1181.13
Hermodactyli consid. & historia Matt. 1110.17
Hermodactylo in censendo Fuchsii lapsus 1112.30
Hermodactylo in examinando Monachorum opinio explosa 1112.30

Index.

Hermolaus à calumnia uindicatur 1179.42
Hieracium magnum Dioſc. 764.44
Hieracium paruum Dioſc. 764.48
Hieracij utriuſque conſideratio & uires ex Plinio. 764.55
Hieracij utriuſq; hiſtoria Matth. 764.50
Hieraphili lapſus 1222.36
Hiericuntam non eſſe Amomum 52.12
Hiericuntæ uires *ibidem* 18
Hippocampus Dioſc. 297.21
Hippocampi conſideratio & opiniones Matthiolo. 298.1
Hippocampi deſcriptio 298.10
Hippocampi uires ex Gal. 298.32
Hippocampi uires ex Aeliano 298.36
Hippogloſſon Dioſc. 1194.10
Hippogloſſi conſid.Matth. 1195.10
Hippogloſſi uires Matth. 1195.6
Hippolapathon Dioſc. 446.10.11.95.10
Hippolapathi conſid.Matth. 448.14
Hippolapathi genera duo *ibidem*
Hippolapathi uires ex Gal. 449.12
Hippomarathron Dioſc. 777.40
Hippomarathri deſcriptio, & uires Plinio 777.56
Hippophaes Dioſc. 1247.10
Hippophais conſid.Matth. 1248.14
Hippophæſton Dioſc. 1248.5
Hippophæſti conſid.Matth. 1248.14
Hippopotami teſtes Dioſc. 328
Hippopotami hiſtoria Matt. 328.30
Hippopotami imago quæ Romæ habetur deſcriptioni non correſpondet 329.5
Hippopotami uires 329.20
Hippoſelinon Dioſc. 768.17
Hippoſelini conſid.Matth. 771.34
Hippoſelini uires ex Gal. 771.59
Hirci barbula Dioſc. 536.16
Hirci barbulæ conſid.Matt. 536.10
Hircinum Iecur Dioſc. 342.25
Hircinum ſeuum Dioſc. 376.21. *uires* 377.34
Hirculus Dioſc. 33.20
Hirudinum deuoratarum remedia Dioſc. 1430.56
Hirudinum deuoratarum noxa Matt. 1431.1
Hirudinum deuoratarum curatio *ibidem* 7
Hirundines Dioſ. 352.10
Hirundinum hiſtoria Matt. 352.20
Hirundinum uires ex Gal. 352.29
Hirundinum ſtercus oculis perniciosum 352.28
Hiſtoria ruſtici à ſerpente haſta transfixo infecti. 1397.46.
Hiſtoria ruſtici ſuctu morſus feræ perempti 1398.17
Hiſtoria fraudis circumforanei uenenum innoxie ſumere profitentis. 1405.20
Hiſtoria caſus ex cicuta ſumpta 1415.54
Holoſtium Dioſc. 967.8
Holoſtij conſid.Matt. 968.1
Holoſtij mentio 495.41
Holoſtij uires ex Gal. 968.23
Hordeum Dioſc. 195.10
Hordei conſid.Matth. 396.14
Hordei facultas ex Gal. 396.30
Hordeaceus panis 396.3
Horminum ſylueſtre Dioſc. 888.2
Horminum Dioſc. 887.10
Horminum ſylueſtre 889.4
Hormino in cenſendo Plinij lapſus 890.1
Hormini conſid.Matth. 888.4
Horminum cereale 899.4
Humana ſaliua ſcorpiones interficit 384.30
Humanæ urinæ uires Dioſc. 383.30
Humani ſtercoris uires 381.46.&62
Humani lactis uires Dioſco. 320.19. *Galeno ibidem* 52
Hyacinthus Dioſc. 1054.1
Hyacinthi conſid. Matth. 1055.10
Hyacinthi uires ex Gal. 1055.16
Hyacinthi orientalis Matth. genera duo 1055.14
Hydri hiſtoria, morſus, & curatio Matth. 1456.50
Hydromeli Dioſc. lege aqua mulſa
Hydromelon Dioſc. 1332.30
Hydropiper Dioſc. 582.36
Hydropiperis conſid.Matth. 582.44
Hydropipere in cenſendo Ruellij opinio exploſa. 582.44
Hydropiperis uires Matth. 583.7
Hydropiperis uires ex Gal. 584.11
Hyoſcyaminum oleum Dioſ. 76.4
Hyoſcyamini olei uires 761.19
Hyoſcyamini parandi ratio *ibidem* 26
Hyoſcyamum Dioſ. 1063.1
Hyoſcyami conſid.Matth. 1063.45
Hyoſcyami uires ex Gal. 1065.10
Hyoſcyami albi conſid. Matth. 1063.55
Hyoſcyami uires Matth. 1064.14
Hyoſcyami eſu apri conuellunt 1064.18
Hyoſcyami nouum genus & hiſtoria 1063.57
Hyoſcyami noxa, & auxilia 1418.1
Hyoſcyami noxia uis Matt. *ibidem* 10
Hyoſcyami utriuſq; noxæ curatio *ibidem* 24
Hypecoon Dioſ. 1063.1
Hypecoi conſideratio Matth. 1063.7
Hypecoi uires ex Gal. 1063.16
Hypericon Dioſc. 935.30
Hiperici conſideratio Matth. 936.10
Hyperici uires Matth. 938.12
Hyperici uires ex Gal. 938.20
Hyperico in deſcribendo Plinij erratum 936.19
Hyperico in cenſendo Braſauoli opinio improbata. 937.12
Hyperico in examinando Monachorum opinio falſa. 937.20
Hypociſtis Dioſc. 177.5
Hypociſtidis conſideratio Matth. 178.4
Hypociſtidis uires ex Gal. 179.10
Hipociſtide in cenſendo Fuchſij error 179.3
Hipociſtidis loco quæ recipienda 179.7
Hyſſopum Dioſc. 695 1
Hyſſopi conſid.Matth. 696.4
Hyſſopi genera duo Dioſc. 695.1
Hyſſopum montanum & conſid.Matt. 696.38
Hyſſopi hortenſis deſcriptio Matt. 696.41
Hyſſopi uires Matt. 696.44.*Gal.*696.49

Hyſſopi uires ex Meſue 696.51
Hyſtricis mentio 297.15

I

Iacea herba 1181.11
Iaceæ genera duo 1181.15
Iacobi Syluij in acacia opinio improbata 195.30
Iaſminum Dioſc. 84.44
Iaſmini unguenti conſideratio 85.13
Iaſpis Dioſc. 1388.56
Iaſpidum genera plura, & uires Matth. 1389.1
Iaſpidum natura 1389.7
Iaſpidis uires ex Gal. 1389.11
Iberis Dioſc. 293.4. *eius conſid. ibidem* 10
Iberis, & lepidium idem 294.2. & 38
Iberis à Democrate carmine deſcripta 294.10
Iberide in cenſenda Monachorum error 294.38
Iberis altera Paulo 294.44
Ibicis animalis ſtercus, & eius admirandæ uires 383.13
Ibiſcus, uide Althæa
Ichthyocolla Dioſ. lege glutinum
Ictium uirulentorum communis curatio Dioſcoridi 1443.10
Idæa radix Dioſ. 1024.7
Idææ radicis conſid. Matth. 1025.1
Idææ radicis uires ex Gal. 1025.4
Iecur apri Dioſ. 342.25
Iecur aſininum Dioſ. 342.22
Iecur canis rabidi Dioſ. 342.26 & 343.10
Iecur caprinum Dioſ. 342.22
Iecur mergi Dioſ. 342.29. & 343.14
Iecinorum diuerſorum conſid. Matt. 342.31
Iecur lupinum 342.30
Ieſemin unde dictum 86.11
Ieſemini uires ex Serapione *ibidem* 15
Ilex Dioſc. 203.92
Ilicis conſid. Matth. 206.6
Ilicis genera duo 206.9
Imperatoriæ conſideratio, hiſtoria, & uires Matth. 775.4
Imperatrix herba quæ 25.21
Impia herba Plinij 862.1
Impoſtores quandoque etiam peritos decipiunt 3.59
Indica harundo 149.25
Indicum Dioſ. 1354.56
Indici conſid. Matt. 1355.1
Intybus Dioſ. 498.10
Intybi conſid. Matt. 499.10
Intybus ſyluęſtris duplex 499.14
Intybus ſatiua duplex 499.14
Intybi genera quatuor 499.10
Intybus criſpa 501.12
Intybi uires ex Gal. 506.10
Ioannis de Vigo lapſus 86.20
Iocinera animalium 342.20
Iouis glandes Dioſ. lege Nux iuglans
Irini unguenti conſid. 82.15
Irio Dioſ. 571.10
Irionis conſid. Matth. 572.10
Irione in cenſendo Ruellij & Hermolai opinio reprobata 573.10
Irionis genera duo 573.16
Iris Dioſ. deſcripta 16.10
Iridis conſideratio & genera 18.10. *eius uires* 19.46
Iris cognomine aſtragalitis 19.60
Iris mentio à Gal. 20.10
Iridis uires Matth. 19.39
Iridis domeſtici hiſtoria Matth. 18.10
Iridis ſyluęſtris hiſtoria Matth. 18.16
Iridis electuarium ad hydropem 19.42
Irinum oleum 19.37
Iſatis domeſtica Dioſ. 633.10
Iſatis ſyluęſtris Dioſ. 633.14
Iſatis conſid. Matthiolo 633.8
Iſatis uires ex Gal. 634.11
Iſopyron Dioſ. 1178.45
Iſopyri conſid. Matth. 1179.1
Iua muſcata 839.53
Iudaicus lapis Dioſ. 1386.58
Iudaici lapidis uires ex Gal. 1387.2
Iuglandes nuces Dioſ. 275.35
Iuglandium conſid. Matth. *ibidem* 47
Iuglandium uires ex Gal. *ibidem* 61
Iuglandes conditæ 277.14
Iuncus Dioſ. 1036.5
Iuncus floridus Matth. 1037.10
Iunci conſid. & uires Matth. 1037.10
Iunci uires ex Gal. 1037.12
Iunci Galeno genera plura 1037.13
Iuncus odoratus Dioſc. 54.40
Iunci odorati conſid. Matt. 54.50
Iunci odorati uires ex Gal. 56.41
Iunco odorato in cenſendo Monachorum opinio exploſa 55.7
Iuncum odoratum communis uſus genuinum eſſe contra Anguillarium 56.15
Iuniperus Dioſ. 120.34
Iuniperi conſid. Matth. 120.50
Iuniperi caput in Dioſc. depraua tum 120.52
Iuniperi domeſticæ 121.14
Iuniperi materies æterna 121.16
Iuniperi gummi 121.19
Iuniperi uires ex Gal. 122.36
Iuniperum Dioſcor. non eſſe Theophraſti cedrum contra quoſdam 121.10
Iuniperi uires Matth. 122.10. & 24
Iuniperinum oleum, & eius uires Matth. 122.21
Ius galli ueteris Dioſ. 346.28
Ius piſcium Dioſ. 338.40
Ixia Dioſ. 657.1
Ixia uenenum mortiferum 1422.1
Ixiæ uenenum, & remedia Dioſ. 1422.1
Ixiæ uenefica natura Matth. 1422.14
Ixiæ ueneni curatio Matth. *ibidem* 40

K

Kali Mauritanorum mentio 463.18
Kali hiſtoria Matt. 463.10
Karabe Mauritanorum 139.61
Keiri quid lege Leucoium

Kepxis quid 138.10
Kerua quid lege lathyris

L

Labrum Veneris Dios. 660.44
Labri Veneris consideratio Matth. 660.58
Labri Veneris uires ex Gal. 662.15
Labrusca Dioſc. 1319.40
Laburnum 932.5
Lac Dioſc. 369.30
Lactis consid. Matth. 370.57
Lac caprinum Dios. 369.34
Lac ouillum Dios. 369.35
Lac Bubulum Dios. 369. *ibidem*
Lac Aſininum Dios. 370.16
Lactis probatio 371.14
Lac quo pacto ſolutiuum alui euadat 372.3
Lactis bibendi ratio 172.19
Lactis facultates ex Gal. 373.25
Lactis facultates Matth. 372.4
Lactis coagulati uires 372.15
Lac humanum Dios. 370.19
Lac Schiſton Dios. 370.7
Lactis ſerum Dios. 370.5
Lactis intus coagulati noxa, & auxilia Dioſcoridi 1426.8
Lactis coagulati consid. Matth. 1426.16
Lactis in uentriculo coagulati noxa *ibidem*
Lactis in uentriculo coagulati curatio 1426.40
Lacca, & de ea Arabum opinio uaria 67.10
Lacca infectorum eſt Arabum lacca 67.20
Laccæ factitiæ genera 67.41
Lacca & cancamum ſunt idem 67.27
Lacca factitia errore magno myropolas quandoque uti 67.57
Lacerta Dios. 362.28
Lacertarum consid. Matth. 363.10
Lacerta Calcidica Dios. 352.31
Lacerta Calcidicarum consid. Matth. 363.13
Lacrymæ, reſinæ, & gummi 7.37
Lactuca Dios. 519.40
Lactucæ ſylueſtris Dios. 519.50
Lactucæ consid. Matth. 520.10. *uires* 521.19
Lactucæ diuerſa genera 420.10
Lactucæ ſylueſtris consideratio Matth. 522.13
Lactucæ uires ex Gal. 522.18
Ladanum Dios. 179.30
Ladani consid. Matth. 179.45
Ladani uires ex Gal. 179.61
Ladani uires Matth. 179.53
Ladanini olei parandi ratio 179.57
Lagopus Dios. 984.1
Lagopi consideratio Matth. 984.4
Lagopi uires ex Gal. 987.10
Lagrimo uulgò quid 100.56
Lamium herba Plinio 1131.1
Lampſana Dios. 451.1
Lampſanæ consid. Matth. 451.1
Lampſanæ uires ex Gal. 452.2
Lana Dios. 373.52
Lanaria herba Dios. lege ſtbrutium
Lanariæ herbæ consideratio lege ſtbrutij consid.
Lanariæ herbæ uires ex Gal. lege ſtbrutij uires ex Gal.
Lapathum Dios. 445.10
Lapathi genera plura Dios. 445.10
Lapathi consid. Matth. 147.10. *uires* 49.7
Lapathi uires ex Gal. 448.19
Lapides cur pauci, cur multi fiant 1216.1
Lapidum colores unde uarij 1216.16
Lapidum diuerſa diſcrimina 1317.10
Lapis plumbarius lege Molybdenus
Lapidis plumbarij consideratio lege Molybdeni consid.
Lapidis Bezahar Arabum 1362.51
Lapidis Bezahar hiſtoria, & uires *ibidem*
Lapidis in felle Bubulo repertus, & eius uires 380.31
Lapis in oculo ceruorum natus 1363.5
Laricem igne non comburi falſiſſimum cõtra Victruuij & Plinij opinionem 104.61. & 105.10
Larix arbor & eius hiſtoria Matth. 164.51
Larix agaricum profert 106.5
Larigna reſina 106.17
Laricis pannum quid 106.41
Laſer Dios. 799.24
Laſeris consideratio Matth. 799.53
Laſeris uires ex Gal. 801.16
Laſerpitium Dios. 799.20
Laſerpitij consid. Matth. 799.53
Laſerpitij hiſtoria ex Theophraſto 800.40
Laſerpitij uires ex Gal. 801.12
Laſſulata 713.14
Lathyris Dios. 1259.6
Lathyris consid. Matth. 1260.5
Lathyris uires ex Actuario 1260.7
Lathyris uires ex Gal. 1261.7
Lathyris noxa, & curatio Matth. 1432.20
Lauanda ſiue lauendula quæ 31.10
Lauendulæ uires 31.14
Lauer Dios. idem quod ſium
Laueris consid. Matth. 484.9
Laueris uires ex Gal. *ibidem* 24
Laurentia herba quæ 963.16
Laurus Dios. 131.1
Lauri baccæ Dios. 131.5
Lauri hiſtoria Matth. 132
Laurini olei consid. 77.20
Laurini olei uires 77.30
Laurus lapideæ 132.47
Lauri uires ex Gal. 132.25
Laurus ex ſe ignem producit 132.33
Lauri uires Matth. 232.36
Laurus Alexandrina Dios. 1216.1
Lauri Alexandrinæ consid. Matth. 1216.12
Lauri Alexandrinæ uires ex Gal. 1216.17
Ledon Dios. lege ladanum
Lemnia terra Dios. 1360.1
Lemniæ terræ consideratio ex Gal. per totum. 1360.12
Lemniæ terræ exploratio & hiſtoria noua 1361.39
Lemniæ terræ uires 1360.60
Lemnia terra quid cenſeatur 1361.6
Lemnia terra nunc aliter ſe habet quàm tempore Galeni 1361.48

Lens Dioſ. 425.10
Lentis conſid.& hiſtoria Matth. 426.8
Lentium uires ex Gal. 427.4
Lens paluſtris Dioſ. 1115.10
Lens paluſtris altera Matth. 1115.26
Lentis paluſtris conſid.Matth. 1115.7
Lentis paluſtris uires ex Gal. 1116.10
Lentiſcini olei parandi ratio 77.39
Lentiſcus Dioſ. 108.40
Lentiſcina reſina Dioſ. 108.49
Lentiſci conſid.Mat. 108.57
Lentiſci uires ex Gal. 110.13
Lentiſci planta Ruellio ignota 109.15
Leoninus adeps Dioſ. 376.42.*Vires* 377.31
Leontopetalon Dioſ. 815.15
Leontopetali conſid.Matt. 816.10
Leontopetali uires ex Gal. 816.14
Leontopodion Dioſ. 1193.10
Leontopodij conſid.Matt. 1193.6
Lepidium Dioſ. 607.50
Lepidij conſid.Matt. 608.10
Lepidium Plinio 608.13
Lepidium nihil ab Iberide differre 608.10
Lepus marinus Dioſc. 323.26
Leporis marini conſideratio Matt. 323.20
Leporis marini hauſti notæ & curatio Dioſ. 1429.34
Leporis marini ſumpti indicia Matt. 1429.44.*eius noxæ remedia Matth.* *ibidem* 58
Lepus terreſtris Dioſ. 323.7
Leporis terreſtris conſideratio Matth. 324.21
Lepores ubi candidi 324.3
Lepores ubi habent iecinora 324.44
Lepores tam mares quàm fœminæ utero gerere falſum 324.30
Lepores apertis oculis dormiunt 324.28
Leporis facultates 325.1
Leporinum coagulum Dioſ. 323.8.& 965.26
Leporinarum carnium facultas 324.49
Leporinum coagulum Gal.& eius uires 375.48
Leucacantha Dioſ. 675.39
Leucacanthæ conſid. 675.43
Leucacanthæ uires ex Gal. 677.17
Leucacantha in cenſenda Ruellij lapſus 675.49
Leucas Dioſ. 820.29
Leucadis conſid. Matth. 820.33
Leucoon Dioſc. 877.5
Leucoi conſid. Matth. 877.1
Leucoi uires ex Gal. 878.5
Libri explodendi 5.23
Libyſticum Gal.liguſticum
Lichenes equorum Dioſc. 345.10
Lichenum equorum uires 345.12
Lichen Dioſ. 1038.10
Lichenis conſid.Matth. 1038.14
Lichenis genera ex Plinio 1038.18
Lichenis uires ex Gal. 1040.18
Lignum aloes lege agallochum
Lignorum marcor Dioſ. 146.58
Lignorum marcoris conſid. 146.56
Lignorum marcoris uires *ibidem* & 147.8
Ligſticum Dioſ. 745.10
Ligſtico in cenſendo quorundam error *ibidem*
Ligſtici conſid.Matth. 747.1
Ligſtici,ſeu libyſtici uires ex Gal. 747.10
Ligſtrum Dioſ. 169.57
Ligſtri conſideratio Matth. 170.4
Ligſtri uires ex Gal. 171.34
Lilac quid 1236.47
Ligſtro in cenſendo Seruij ſententia exploſa 171.18
Ligſtrum non eſſe caprifolium 171.19
Ligſtrum & Cyprum plantas non eſſe diuerſas contra Herbarium quendam 171.21
Ligſtrinum oleum & eius uires 171.30
Ligſtrina aqua,& eius uires 171.31
Lilium Dioſ. 822.1
Lilij conſid.Matt. 823.6
Lilij hiſtoria ex Plinio 824.4
Lilia quomodo in totum annum uiridia ſeruentur 824.20
Lilia quomodo diuerſis temporibus floreant 824.23
Lilia alba quomodo purpurea fiant 824.3
Liliorum uires ex Gal. 824.40
Liliorum uires Matth. 824.32
Lilium conuallium non eſt hemerocallis 874.10
Lilij conuallij hiſtoria,& uires Matth. 874.11
Limonium Dioſ. 981.1
Limonij conſid.Matth. 981.6
Limonij uires ex Gal. 983.10
Limonia poma 250.8.& *eorum uires ibid.*22
Limoniorum pomorum aqua ſtillatitia quibus conferat 250.23
Lynaria herba lege olyris
Lingua ceruina eſt phyllitis 832.2
Lingua ceruina non eſt hemionitis 832.16.& 900.39
Lingua ſerpentina 595.19
Linguæ ſerpentinæ uires Matth. 595.23
Linguæ ſerpentinæ deſcriptio,& uires Matt. 595.20
Linozoſtis Dioſ. 1296.32
Linozoſtis conſid.Matt. 1296.43
Linum Dioſ. 414.1
Linum ſylueſtre 416.1
Lini conſid. 415.1
Lini uires ex Gal. 416.19
Lini ſeminis oleum,& eius uires 415.3
Liquor admirabilis facultatis ad Gallicum morbum 183.38
Lithargyros Dioſ. 1350.& *lege argenti ſpuma*
Lithargyri conſid.Matth. 1350.10
Lithargyri uires ex Gal. 1351.10
Lithocolla Dioſ. 1390.12
Lithoſpermon Dioſ. 916.40
Lithoſpermi conſid.Matth. 916.48
Lithoſpermi hiſtoria ex Plinio 917.1
Lithoſpermo in examinando Fuchſii opinio improbata 916.55
Lithoſpermi uires Matt. 917.18
Lixiuij ſaponis noxa,& curatio 1428.52
Locuſtæ Dioſ. 349.22
Locuſtarum conſideratio Matth. 349.26
Locuſtarum ingens numerus, quando Italiam irruperunt 350.3.
Locuſtæ in cibis Parthis & Hebræis 50.63

Lolium Dioſ. 410.1
Lolij conſid. Matthiolo 410.10
Lolium in Triticum & Tritici in Lolium degenerat 410
Lolij noxa cum in panificium uenit 411.12
Lolio in cenſendo Fuchſii erratum 411.15
Loliginis piſcis imago 327.1
Lolij uires ex Gal. 412.11
Lonchitis Dioſ. 922.8
Lonchitis altera Dioſ. 923.1
Lonchitis conſid. Matthiolo 923.5
Lonchitis uires ex Gal. 924.13
Lora Dioſ. 1326.10
Loræ parandæ ratio & uires ex Gal. 1326.23
Lotus arbor Dioſ. 255.8
Loti arboris conſid. 256.1
Lotus Italica 258.9
Loti arboris uires ex Gal. 258.48
Loto arbore in cenſenda Ruellij erratum 258.22
Lotus Aegyptia Dioſ. 1166.20
Loti hiſtoria in uertēda ex Theophraſto Anguillarij error 258.27
Lotus altera Conſtantinopolitana 258.40
Loti Aegyptiæ hiſtoria ex Theophraſto 1166.27
Loti Aegyptiæ mentio ex Gal. 1166.43
Lotus ſylueſtris Dioſ. 1161.40
Lotus urbana Dioſ. 1161.30
Loti ſylueſtris, & urbanæ conſid. 1161.48
Loti herbæ utriuſq; uires ex Gal. 1162.7
Lucciola herba quæ 595.19
Lunaria minor, & eius hiſtoria Matt. 900.57
Lunariæ minoris uires Matth. 900.61
Lupinus Dioſ. 433.1
Lupinorum conſid. Matthiolo 434.1
Lupinorum facultates ex Gal. 434.8
Lupinum fimum 382.11
Lupinum ſtercus, & eius uires 382.48
Lupus ſalictarius 1210.56
Lupuli hiſtoria, & uires ex Meſue 1212.14
Lychnis coronaria Dioſ. 820.46
Lychnis ſylueſtris Dioſ. ibidem
Lychnidis utriuſq; conſid. Matthiolo 820.52
Lychnidis facultas ex Gal. 821.18
Lycium Dioſ. 187.54
Lycium officinarum adulterinum 189.6
Lycium Italicum 190.5
Lycij conſideratio Matthiolo 189.5
Licij uires ex Gal. 190.9
Lycij uicem quæ expleant Dioſ. 190.8
Lycopſis Dioſ. 995.20
Lycopſis conſideratio Matthiolo 995.26
Lycopſis uires ex Gal. 995.3
Lycopſim non eſſe uulgarem cynogloſſam contra Ruellij, & Fuchſii ſententiam 995.26
Lygos Dioſ. lege agnos, ſiue Vitex
Lyncurium ex urina lyncis coalefcere, uanum putatur 383.45. & 384.8
Lyncurio in cenſendo Encelij opinio non accepta 384.17
Lyſimachia Dioſ. 948.49
Lyſimachiæ conſideratio Matthiolo 948.56
Lyſimachiæ uires ex Gal. 950.12
Lyſimachia in cenſenda Ruellij opinio non accepta 948.60. & 949.17

M

Macer Dioſ. 143.15
Maceris conſideratio Matthiolo 143.18
Macerem non eſſe officinarum macim 143.20
Maceris facultates ex Gal. 143.31
Macis Arabum conſid. 143.18
Macere in cenſendo Monachorum opinio falſa 143.44
Mænæ Dioſ. 335.19
Mænarum, & ſmaridum conſid. 335.28
Magnes lapis Dioſ. 1384.24
Magnetis lapidis hiſtoria Matth. 1384.28
Magnetis lapidis uires ex Gal. ibidem 57
Magnetis uenefica uis, & remedia Matthiolo 1427.41
Magudaris Dioſ. 799.30
Maiæ piſces Granceuole uulgò appellatæ 311.1
Mala inſana 1079.47
Mahaleb Arabum quid 174.4
Mahaleb examinatio Matth. ibidem 5
Mahaleb uires 175.5
Malorum inſanorum uires 1079.60
Mala aurea Italis quæ 1081.5
Malabathrum Dioſ. 42.43
Malabathri conſid. 42.55
Malabathri uires ex Auicenna 44.19
Malicorium Dioſ. 226. 16. *Matt.* 227.34
Malua Dioſ. 455.1
Maluæ conſid. Matthiolo 456.1
Malua miræ magnitudinis 456.10
Malua maior 456.12
Malua alia maior 457.13
Maluarum aliud genus pulcherrimum à Franciſco Calzolario miſſum 457.12
Maluæ uires ex Gal. 458.12
Maluæ uires Matth. 457.12
Mala Apiana, & roſea 241.11
Mala Perſica Dioſ. 238.48
Mala ſylueſtria Dioſ. 238.27
Malum Dioſ. 238.29
Malorum conſid. Matthiolo 238.57
Malorum genera plura Matth. 239.10
Mala Armeniaca Dioſ. 238.49
Malum cotoneum Dioſ. 238.31
Malorum cotoneorum conſid. Matt. 242.18
Malum dulce Dioſ. 238.44
Malum Medicum Dioſ. 238.50
Malum Medicorum conſideratio Matth. 248.9
Malum orbiculatum, ſiue Epiroticum Dioſ. 238.15
Malorum omnium uires ex Gal. 239.12
Malis ceſtianis in cenſendis Cornarij error 241.15
Mali punici cytini Dioſ. 226.13
Malum Punicum Dioſ. 225.13
Mali Punici conſid. Matt. 227.4
Mali Punici genera tria 227.13
Mala Punica acria quomodo dulcia fiant 227.18
Mala Punica quomodo diutius incorrupta ſeruentur 227.23
Mali Punici uires ex Gal. 227.53

Malorum punicorum uini parandi ratio 227. 26
Malorum Punicorũ florũ conſeruæ & eius uires 227.40
Malorum Punicorum uires Matth. 227.35.& 46
Mandragoras Dioſ. 1075. 55
Mandragoræ utriuſq; conſid. Matt. 1079. 1
Mandragoræ humanam formam referentes factitiæ 1079. 7
Mandragoræ uires ex Gal. 1080. 8
Mandragoræ ſumptæ ſigna, & curatio Dioſ. 1418. 34
Mandragoræ noxia uis Matt. 1418. 41
Mandragoræ noxæ curatio *ibidem* 50
Manna thuris Dioſ. 92. 54
Mannæ thuris conſid. 94. 16
Mannæ cæleſtis hiſtoria, & genera Matt. 94. 23
Manna cæleſtis Mauritanis duplex 94. 42
Mannæ hiſtoria ex Theophraſto, Gal. & Plinio 94. 55
Manna in comitatu Goritienſi, & Foro Iulij quo tempore abundantiſſima reperta ſit 95. 12
Manna ſecto fraxini cortice manans 95. 18
Mannæ cæleſtis temperamentum, & uires 95. 38
Manna in cæleſti cenſenda Fuchſii opinio exploſa 95. 45
Manna graminis dactylitis ſemen 1000. 11
Marcor lignorum Dioſ. 146. 53
Margaritarum hiſtoria Matt. 299. 33
Margaritæ habentur in Bohemia in fluminibus 300. 35
Margaritarum uires 300. 38
Marium, & fluminum litora, quæ plantæ ament 8. 62
Marrubium Dioſ. 827. 42
Marrubij conſid. Matth. 827. 55
Marrubij hiſtoria ex Theophraſto 827. 58
Marrubij uires Matth. 827. 59
Marrubij uires ex Gal. 828. 14
Marrubium nigrum Dioſ. lege ballote
Marrubij nigri conſid. lege ballotis conſid.
Martagon, lilij genus, & eius hiſtoria Matth. 824. 26
Martes animalia 332. 17
Marum Dioſ. 729. 10
Mari conſid. Matt. 729. 14
Mari mentio ex Gal. *ibidem*
Marum Italiæ peregrinum 729. 3. & 22
Mari imago 730. 1
Maſtiche Dioſ. 108. 40
Maſtiches conſid. Matth. 109. 18
Maſtiches hiſtoria Matth. 110. 1
Maſtiches uires Matt. 110. 7
Maſtiches uires ex Gal. 110. 19
Maſtichini parandi ratio, & uires 78. 9
Matricariæ conſid. Matth. 907. 10
Matricariam non eſſe artemiſiæ genus 908. 10
Matriſylua lege periclymenum
Mauritanorum, & ſequacium error in Colchico 1108. 14
Mauritanorum tutela in Cæruleo lapide 1354. 26
Meconium Dioſ. 1059. 13
Meconij mentio 1059. 61
Meconij ſumpti noxa, & remedia Dioſcoridi 1419. 30
Meconij uenefica natura 1419. 44
Meconij noxæ curatio Matth. 1419. 60
Medica herba Dioſ. 547. 1
Medicæ herbæ conſid. Matth. 547. 7
Medica mala Dioſc. 238. 50
Medicorum malorum conſid. Matth. 248. 9
Medicamenta adulterabantur etiam Gal. tempore 2. 48
Medicamenta ſimplicia uenenis aduerſantia 1404. 46
Medicamenta compoſita uenenis aduerſantia. 1405. 3
Medicorum error in una paſſa 1321. 52
Medium Dioſ. 988. 1
Medij conſid. Matth. 988. 9
Medij uires ex Gal. 988. 15
Medulla Dioſ. 379. 25
Medulla cuius animalis optima *ibidem*
Medullæ uires ex Gal. 379. 36
Medullæ in cibis facultas 379. 49
Mel Dioſ. 384. 45
Mel Sardonium amarum 384. 60
Mellis conſid. 386. 1
Mel Heracleoticum uenenoſum 384. 61. & 386. 14
Mellis Heraclia uenenum, & eius remedia Dioſco. 1414. 57
Mellis Heracleotici noxa, & curatio Matth. 1415. 1
Mellis genera non roſcida 386. 17
Mel Ericeum 152. 14
Mel frugum 1166. 6
Melanteria Dioſ. 1363. 40
Melanteriæ conſideratio Matth. 1366. 1
Melanthium Dioſ. 795. 1
Melanthij conſideratio Matth. 796. 10
Melanthium ſylueſtre & genera 796. 14
Melanthij uires ex Gal. 799. 5
Melanthinum oleum Dioſ. 76. 4
Melia terra Dioſ. 1392. 30
Meliæ terræ conſid. 1392. 39
Melicæ conſid. & uſus 407. 9
Melica in cenſenda Ruellij lapſus 407. 6
Melilotus Dioſ. 728. 30
Meliloti conſideratio Matth. 728. 40
Meliloti deſcriptio Matth. 728. 46
Meliloti ſemen in uſum medicum, non flores conuenire 728. 52. & *inde*
Meliloti uulgaris uſus illegitimus 728. 42
Meliloti uires ex Gal. 728. 50
Melimela Dioſ. 238. 44
Melini conſid. 79. 30
Meliſſophyllon Dioſ. 821. 1
Meliſſophyllum Conſtantinopolitanum, & eius uires 827. 29
Meliſſophylli Conſtantinopolitani imago. 131. 2
Meliſſophylli conſid. Matth. 827. 12
Meliſſophylli uires ex Arabibus 827. 20
Meliſſophylli facultates ex Gal. 827. 31
Melitites lapis Dioſ. 1385. 19
Melitites lapidis hiſtoria Matt. *ibidem* 22
Melomeli Dioſ. 1332. 27
Melongena & eius hiſtoria Matt. 1079. 43
Melopeponum conſid. Matt. 516. 17
Melopeponum uires Matth. 518. 17
Melopeponum uires ex Gal. 519. 11

Memphites lapis Dioſ. 1388.14
Memphitæ lapidis conſid.Matt. 1388.24
Mentha Dioſ. 311.30
Menthæ conſid.Matt. 711.43
Menthæ ſpecies diuerſæ 711.45
Menthæ uires Matth. 711.48
Menthæ uires ex Gal. 711.53
Mentha ſylueſtris Gal.calamintha dicitur 711.55
Mentha Græca 713.(
Menthæ Græcæ uires Matt. 7145
Menthaſtrum Dioſ. 711.39
Menthaſtri conſid.& uires Matth. 712.15
Meon Dioſ. 25.1
Mei conſid.Matt. *ibidem.*11
Mei uires ex Gal. *ibidem.*27
Mercurialis Dioſ. 1296.70
Mercurialis conſid. 1296.43
Mercurialis genera duo 1296.43
Mercurialis uires Matth. 1296.61
Mercurialis hiſtoria,& uires ex Plinio *ibidem.*46
Mercurialis uires ex Gal. 1297.1
Mergi iecur Dioſ. 342.19
Meſpilus Dioſ.duplex 253.8
Meſpilorum conſid.Matt. 254.5
Meſpilo in deſcribenda Serapionis error 254.39
Meſpilus altera 254.9.& 31
Meſpilorum uires ex Gal. 254.49
Metallorum differentiæ plures 1316.30
Metopium unguentum Dioſ. 83.50
Mezereon 1264.58
Milium Dioſ. 404.50
Milij hiſtoria Matth. 404.54
Milij uires Matth. 404.61
Milij uires ex Gal. 405.13
Milium Indicum Plinio quid 408.4
Milij Indici uires Matth. 408.10
Milium ſolis 916.48
Millefolium Dioſ. 1140.6
Millefolium maius & eius hiſtoria Matth. 1141.19
Millefolij minoris conſid. Matt. 1142.14
Millefolij utriuſq; uires Matth. 1142.10
Millefolij conſid.Matt. 1141.10
Millefolij uires ex Gal. 1142.17
Millemorbia herba.lege ſcrophularia
Millepedæ Dioſ. 340.13
Millepedarum conſid.Matth. 340.19
Minium Dioſ.quid 1355.29.& 50
Miraſole,lege Ricinus
Miſy Dioſ. 1365.34
Miſyos conſid.Matth. 1366.1
Miſyos hiſtoria,& uires ex Gal. 1366.22
Matuli Dioſ. 301.10
Mitulorum conſid. 302.10
Moly Dioſ. 740.54
Moly conſideratio,& hiſtoria ex Theophraſto,& Plinio 740.59
Moly,ſeu myles uires ex Gal. 741.11
Moly mago 130.8
Molybdæna Dioſ. 1349.15
Molybdænæ conſid.Matt. 1349.24
Molybdænæ uires ex Gal. 1349.40
Molybdoides Dioſ. 1346.15
Molybdoidis conſid.Matth. 1346.34
Momordica lege Balſamina 1288.11
Montes quæ plantæ ament 9.22
Morandola herba quæ 963.6
Morochthus lapis Dioſ. 1385.34
Morochthi lapis conſid.Matt. 1385.42
Morochthi lapidis conſid.& uires ex Gal. 385.58
Morſus Diaboli deſcriptio,& uires Matth. 623.17
Morſus gallinæ 628.1
Morus arbor Dioſ. 283.30
Mori radicum lachryma Dioſ. 283.42
Mori arboris conſid.Matt. 283.44
Mori arboris,& fructus uires ex Gal. 283.59
Moſchardinorum parandi ratio 64.27
Moſchi odorati hiſtoria Matth. 63.20
Moſchi odorati uires 64.23
Mullus piſcis Dioſ. 327.1
Mulli piſcis conſid. Matt. 328.1
Mulli piſcis iecur antiquis in pretio 328.14
Mulli piſcis facultas ex Gal. 328.7
Mulſum Dioſ. 1326.56
Mumia ſepulcrorum 117.58
Mumia in cenſenda Braſauoli error 117.19
Mumia in examinanda Bellonij opinio exploſa 118.6
Mumiæ conſid.Matth. 117.23
Mumiæ uires 118.14
Muria Dioſ. 1372.35
Muriæ parandæ ratio 1373.34
Mures Dioſ. 367.10
Murium conſid. Matt. 367.15
Murium mirum 368.5
Montanorum conſid.Matt. 368.23
Murium alia genera 369.2
Murinum ſtercus 381.43
Mus araneus Dioſ. 366.54
Muris aranei conſid.Matt. 366.56
Muris aranei morſus notæ , & remedia Dioſcoridi 1451.10
Muris aranei morſus ſigna Matth. 1451.27
Muris aranei morſus curatio Matth. *ibidem.*30
Muris auricula Dioſ. 622.40
Muris auriculæ conſid. 632.50
Muſæ arboris , & fructus conſider. & hiſtoria Matthiolo 219.43
Muſæ uires 219.58
Muſcus Dioſ. 61.30
Muſci arborei conſid.Matth. 61.37
Muſcus qui in Larice naſcitur optimus 61.48
Muſcus terreſtris,& eius hiſtoria Matth. 62.10
Muſci terreſtris uires Matt. 62.17
Muſci arborei uires ex Gal.& alijs 61.54
Muſcus marinus Dioſ. 1134.40
Muſci marini conſid.Matt. 1134.45
Muſci marini uires ex Gal. 1135.16
Muſcus marinus alter Plinio 1134.54
Muſtela Dioſ. 331.53
Muſtelæ conſid. Matt. 331.59
Muſtelæ natura,& uis 331.61.& 332.6
Myagron Dioſ. 1132.1
Myagri conſid.Matt. 1173.1

Myagri uires ex Gal. *ibid.*11
Myagro in cenſendo quorundam error 1173.5
Myle,moly Gal. 741.11
Myrica Dioſ. 151.14
Myricæ conſid.Matth. 151.24
Myricæ uires Matth. 151.33
Myricæ uires ex Gal. 151.41
Myriophyllum Dioſ. 1166.50
Myriophylli conſid.Matth. 1167.16
Myrobalanorum Arabicorum genera 1238.40
Myrobalanorum omnium uires ex Meſue 1239.12
Myrrha Dioſ. 86.38
Myrrha Beotica Dioſ. 87.1
Myrrhæ conſid.Matt. 87.5
Myrrha officinarum illegitima 87.15
Myrrhæ hiſtoria ex Plinio 87.39
Myrrhæ hiſtoria ex Theophraſto 87.53
Myrrhæ arboris hiſtoria 87.42.& 56
Myrrhæ uires ex Gal. 89.29
Myrrhæ nice quid ſupponendum 88.36
Myrrhæ Bœoticæ mentio 88.4
Myrrha uertitur in opocalpaſum, ut caſſia in cinnamomum,& chalbanum,in ſagapenum 87.19
Myrrhæ uires Matth. 88.16
Myrrhæ fucus quo utuntur mulieres 88.24
Myrrham uulgarem non eſſe Bdellium contra Braſauolum 87.27
Myrrhis Dioſ. 1168.10
Myrrhidis conſid.Matth. 1168.7
Myrrhidis uires ex Gal. 1171.14
Myrtidanum Dioſ. 230.40
Myrtidani conſid. 232.8
Myrtillus,& eius hiſtoria Matth. 132.18
Myrtus ſatiua Dioſ. 228.1
Myrti conſid.Matt. 230.9
Myrtus exotica,& Tarentina 132.9
Myrti fractu in cenſendo Marcelli lapſus 230.7
Myrti uſus,& uires 232.24.& *inde*
Myrti uires ex Gal. 232.35
Myrtus ſylueſtris Dioſ.lege Ruſcus
Myrti ſylueſtris conſideratio Matthiolo lege Ruſci conſideratio
Myrteum oleum,& eius uires 76.40
Myrtei olei parandi ratio 76.52
Myxa,& myaria quid 267.11
Myxorum conſid.& uires Matth. 267.11
Myxis in cenſendis Fuchſii opinio improbata 268.3

N

Naphtha Dioſ. 116.1
Naphthæ conſid.Matt. 117.3
Naphthæ mira facultas 117.6
Napelli conſid.& hiſtoria Matt. 1094.19
Napelli immanitatis hiſtoriæ tres. 1096.1.& 19.& 30
Napello in cenſendo Auicenna defenditur à Fuchſii calumnia 1096.56
Napelli mus ex eius radicibus uictitans 1097.12
Napellus Moyſi quid 1097.10
Napelli uis lethalis 1095.15.& 18.& *inde*
Napelli uenenum,eiuſq; remedia Matt. 1421.26
Napus Dioſc. 438.10
Napi conſid.Matt. 438.14.*uires* 438.17
Narcaphthon Dioſc. 66.36
Narcaphthi conſid. Matt. 66.39
Narciſſus Dioſc. 1240.10
Narciſſi hiſtoria ex Theophraſto 1242.10
*Narciſſi Matt.genera octo,& eorum imagines expreſſæ à fol.*1240.*uſque ad* 1247
Narciſſi uires ex Gal. 1245.10
Nardum Indicum Dioſ. 29.1
Nardum Syriacum Dioſ. 29.2
Nardum Gangite Dioſc. 29.11
Nardum Samphariticum Dioſ. 29.18
Nardum Indicum quod paſim habetur eſſe genuinum contra Manardum 29.50
Nardum radicem eſſe non ſpicam 29.55
Nardo in cenſendo Braſauoli error 30.12
Nardi Indicæ conſid. 29.31
Nardi Syriacæ conſid. 29.32
Nardi Indicæ uires ex Gal. 32.13
Nardi Indicæ conſid. 29.31
Nardi Syriacæ conſid. 29.32
Nardum Celticum Dioſ. 33.1
Nardi Celtici conſid. 33.40
Nardi Celtici uires ex Gal. 34.38
Nardum Celticum ubi proueniat 33.43
Nardum Celticum non eſſe ſaliuncam 34.13
Nardus Italica 30.61
Nardi Italicæ hiſtoria Matt. 31.10
Nardi Italicæ oleum ſtillatitium 32.10
Nardi Italicæ uires 31.14
Nardi Italicæ florum uires 31.18
Nardum Montanum Dioſ. 34.45
Nardi montani conſid. 34.50
Nardi montani lectio in Dioſ.deprauata 36.1
Nardi montani uires ex Gal. 35.6
Nardinum unguentum Dioſ. 84.44
Naſturtium Dioſ. 565.1
Naſturtij conſid.Matt. 566.1
Naſturtij facultates Matth. 566.5
Naſturtij uires ex Gal. 566.17
Natrix,& eius ictus curatio Dioſc. 1456.42
*Natricis hiſtoria,morſus ſigna, & remedia Matthiolo ibidem.*50
Naxius lapis Dioſc. 1390.50
Naxij lapidis conſid.Matt. *ibid.*59
Nepeta Dioſc.lege calamintha
Nepetæ mentio *ibidem*
Nerion Dioſc. 1102.10
Nerij conſid.Matt. *ibid.*19
Nerij uires ex Gal. 1103.5
Nerij malefica natura Matt. 1416.50
Nerij ſumpti noxæ curatio Matth. 1417.3
Nigella 798.8
Nitrum Dioſc. 1374.20
Nitri ſpuma Dioſc. 1374.22
Nitri,& eius ſpumæ conſid. 1374.38
Nitri,& aphronitri uires ex Gal. 1375.15
Numularia herba 903.13
Numulariæ uires Matth. *ibidem.*14
Numulariæ imago 1013.1

Nux auellana Dioſ. 282.23
Nucis auellanæ conſid.Matth. 282.30
Nucis auellanæ uires ex Gal. 283.22
Nucum auellanarum uires 383.14
Nucum auellanarum genera plura 282.31
Nuces Farfalac 279.53
Nux Indica,& eius hiſtoria, & conſid. Matth. 279.12 278.15
Nucis Indicæ uires 279.12
Nucis Indicæ oleum,& eius uires 279.13
Nux Iuglans Dioſ. 275.34
Nucum Iuglandium conſid. Matth. 275.47
Nucum Iuglandium uires ex Gal. 275.61
Nucum Iuglandium uires Matt. 277.15
Nucis Iuglandis arboris uires Matth. 277.17
Nucum Iuglandium Iuli, & eorum uires ibidem
Nucum Iuglandium oleum ibidem.9
Nux metella,& eius hiſtoria Matth. 279.37
Nucis metellæ ſumptæ noxa & eius curatio Matthiolo 1419.15
Nux myriſtica & eius hiſtoria Matth. 279.11
Nucis myriſticæ uires 279.22
Nucis myriſticæ oleum,& eius uires 279.26
Nux pinea Dioſ. 99.9
Nucleorum pineorum uires 247.38
Nux uomica,& eius hiſtoria Matth. 279.37
Nymphæa Dioſ. 894.1
Nymphæa altera Dioſ. 895.1
Nymphææ conſid. Matth. 896.1
Nymphæa parua Matth. 895.10.& 896.38
Nymphææ uires ex Gal. 896.40

O

Ochra Dioſ. 1355.10
Ochræ conſid.Matt. 1355.17
Ochros legumen 428.10
Ophiogloſſon,& eius hiſtoria,& uires Matth. 595.19
Ophiogloſſi uires Matth. 595.23
Ocimaſtrum Dioſ. 997.1
Ocimaſtri conſid.Matth. 997.11
Ocimaſtrum Nicandro 998.3
Ocimaſtri uires ex Gal. 998.5
Ocimum Dioſ. 532.10
Ocimi conſid.Matth. 533.10
Ocimi genera tria 533.12
Ocimum citratum ibidem.14
Ocimum Garyophyllatum ibidem.17
Ocimo in cenſendo Braſauoli error 534.16
Ocimo in cenſendo Adami Loniceri & Tragi erratum 535.34
Ocimi degeneratio 535.6
Ocimi uires ex Gal. 535.12
Ocimi ab ocymo differentia 535.19
Ocimoides uide Ocimaſtrum
Oenanthe herba Dioſ. 865.1
Oenanthes herbæ conſid. Matth. 866.10
Oenanthes genera plura Matth. 866.15
Oenanthe uitis ſylueſtris Dioſ. 1322.30
Oenanthe in cenſendo Marcelli Vergilij lapſus 1322.56
Oenanthes uitis ſylueſtris conſid.Matth. 1322.40
Oeſypum Dioſ. 373.52
Oeſypi mentio Matth. 375.19.& 866.15
Olea ſylueſtris Dioſ. 200.1
Oleæ ſylueſtris conſid.Matth. 202.31
Oleæ,& quercus odium 203.4
Oleæ Aethiopicæ lacryma Dioſ. 202.13
Oleæ Aethiopicæ lacrymæ conſid.Matth. 203.8
Olei uires Dioſ. 72.50
Olei conſid. 73.37
Olei uſus apud ueteres qualis 73.40
Olei facultates ex Gal. 73.57
Olei omnis generis parandi ratio 76.70
Oleum amygdalinum Dioſc. 75.1
Olei amygdalini parandi ratio 75.18
Olei amygdalini uires 75.34
Oleum amygdalinum haud rectè quibuſdam Pharmacopæis parari 75.24
Oleum balaninum Dioſ. 75.44
Olei balanini conſid.Matt. 75.49
Olei balanini facultates 75.51
Oleum balaninum rancorem non contrahit 75.54
Oleum caryinum Dioſ. 75.46
Olei caryini,ſiue è nucibus Iuglandibus uires 75.61
Oleum cicinum Dioſc. 74.47
Olei cicini conſid. Matt. 74.55
Olei cicini uires ex Meſue 74.59
Oleum cnicinum Dioſ. 76.11
Olei cnicini conſid. 76.32
Oleum ex humano ſtercore 382.19
Oleum Gnidinum Dioſ. 76.11
Olei Gnidini conſid. Matth. 76.29
Oleum hyoſcyaminum Dioſc. 76.7
Olei hyoſcyamini uires 76.10.820
Olei hyoſcyamini parandi ratio 76.27
Oleum laurinum Dioſc. 77.20
Olei laurini conſid.& uires 77.30
Oleum lentiſcinum Dioſ. 77.39
Olei lentiſcini parandi ratio,& uires 77.44
Oleum maſtichinum Dioſc. 78.1
Olei maſtichini parandi ratio 78.9
Oleum melanthinum Dioſc. 76.14
Olei melanthini conſid. 76.34
Oleum myrteum Dioſ. 76.40
Olei myrtei conſid.Matt. ibidem.52
Olei myrtei parandi ratio 76.56.& 77.8
Oleum ex uuorum luteis 348.15
Oleum ex lini ſemine,& eius uires 415.1
Oleum oliuæ ſylueſtris Dioſc. 73.6
Olei oliuæ ſylueſtris facultas ex Gal. 74.12
Oleum omphacinum Dioſ. 72.50
Oleum omphacinum quomodo arte parari poſſit 74.3
Oleum picinum Dioſc. 114.37
Oleum ricinum lege oleum cicinum
Oleum raphaninum Dioſc. 76.12
Olei raphanini conſid. 76.34
Oleum Ricinum 74.47
Olei Ricini conſid.Matth. 74.55
Oleum ſeſaminum Dioſ. 75.47
Olei ſeſamini conſid.& uires 75.57
Oleum Sycionium Dioſ. 73.20

Oleum ſinapinum Dioſ. 76.15
Olei ſinapini conſid. 76.34
Oleum ſtyracinum Dioſ. 89.10
Oleum è Tritico 392.42
Oleum terebinthinum Dioſc. 77.41
Olei terebinthini conſideratio, & uires Matthiolo. ibidem. 57
Olei noſtri de ſcorpionibus deſcriptio, & eius uires Matth. 1407.20
Oleum uetus 74.1
Oliuarum genera plura 202.46
Oliuarum uires ex Gal. 203.25
Oliuæ quo pacto rectè, & cito condiuntur 302.57
Olera quo pacto ab erucarum iniuria uindicẽtur. 357.54
Oloſchænos Dioſc. lege iuncus
Oluſatrum Dioſc. lege Smyrnium
Olyra Dioſc. 399.14
Olyræ conſid. 399.20
Olyra in cenſenda Marcelli erratum 399.21
Olyram non eſſe Secalem 399. *ibidem per totum*
Olyra in cenſenda Hermolai, Manardi, Ruellij, & aliorum error 399.44
Olyrini panes Gal. 400.1
Omphacium Dioſc. 1323.10
Omphacij conſid. Matth. 1323.20
Omphacij uires ex Gal. *ibidem.* 30
Omphacomeli Dioſ. 1332.37
Onagra Dioſc. 1173.20
Onagræ conſid. Matth. *ibid.* 26
Onagræ uires ex Gal. *ibidem.* 34
Onobrychis Dioſ. 935.16
Onobrychis conſid. Matth. 935.20
Onobrychis uires ex Gal. 935.24
Ononis Dioſ. 974.1
Ononidis conſid. Matth. 675.1
Ononidis uires ex Gal. 975.29
Ononidis hiſtoria ex Theophraſto 675.8
Ononidis florum uarius color 675.6
Ononis flore melino haud aculeata 675.7
Ononidis uires Matt. 675.17
Onoſma Dioſ. 892.10
Onoſmatis conſid. Matt. 893.4
Onoſmatis uires ex Gal. 893.9
Opacis locis quæ plantæ lætentur Matth. 9.8
Ophioglоſſon lege lingua ſerpentina
Ophioſcorodon Dioſ. lege Allium ſylueſtre
Ophioſcorodi conſid. lege Allij ſylueſtris conſid.
Ophites lapis Dioſ. 1389.40
Ophitæ lapidis hiſtoria Matth. 1389.47
Ophites marmor 1389.54
Ophris deſcriptio, & uires 1226.15
Opium Dioſ. 1058.16
Opij facultas 1059.59
Opium, quo utimur, adulterinum 1059.58
Opij uenefica natura Dioſ. 1419.30
Opij ueneni curatio Matth. 1419.45
Opobalſamum Dioſ. 58.44
Opobalſami uis ex Gal. 60.1
Opobalſamum factitium *ibidem.* 24
Opocalpaſum Gal. quid 1417.31
Opocarpaſi conſid. *ibidem*
Opuntia Plinij 289.38
Oreoſelinum Dioſ. 767.10
Oreoſelini conſid. Matth. 771.16
Oreoſelini uires ex Gal. 771.57
Origanum Heracleoticum Dioſ. 700.1
Origanum onitis Dioſ. 701.2
Origanum ſylueſtre Dioſ. 701.3
Origanum uulgare 701.11
Origani hiſtoria uaria 703.1
Origani Heracleotici, & onitidis conſid. Matth. *ibidem*
Origani ſylueſtris conſid. Matth. 703.13
Origani uires ex Gal. 703.26
Origanis in deſcribendis Plinij error 703.5
Origano in cenſendo Braſauoli lapſus 703.11
Ornithogalum Dioſc. 541.1
Ornithogali conſid. Matth. 541.7
Ornithogali genera duo 542.14
Orobanche Dioſc. 535.47
Orobanches conſid. Matth. 535
Orobanches facultas ex Gal. 536.4
Oryza Dioſ. 401.10
Oryzæ conſid. 401.15
Oryzæ facultas ex Gal. 402.17
Oſſifragus Dioſ. 351.8
Oſſifragi conſid. Matt. 351.12
Oſſifrago in cenſendo Plinij, & Alberti lapſus 351.22
Oſtracites lapis Dioſc. 1390.1
Oſtracitæ lapidis conſideratio, & uires Matthiolo. *ibid.* 4
Oſyris Dioſ. 1209.1
Oſyridis conſid. Matth. 1209.10
Oſyride in deſcribenda Plinij lapſus 1210.13
Oſyridis uires ex Gal. 1210.13
Othonna Dioſc. 632.1
Othonnæ conſid. Matt. 632.16
Ouillum ſeuum Dioſ. 376.21. *uires* 377.36
Ouorum natura Dioſc. 347.20
Oui candidum Dioſc. *ibidem.* 22
Ouorum conſid. Matth. 347.30
Ouorum partes, & coctura uaria 347.48
Ouorum uires ex Gal. 347.52
Oua columbarum 347.38
Ouorum lutei oleum 348.15
Oua pauonum *ibidem.* 347.38
Oua teſtudinum 348.26
Ouis quæ animalia gignantur 348.18
Ouilli ſtercoris uires 381.33
Oxyacantha Dioſ. 163
Oxyacanthæ conſid. Matt. 163.10
Oxyacanthæ uires ex Gal. 168.17
Oxalis Dioſc. 145.12
Oxalis conſid. Matth. 147.19
Oxalis duo genera *ibidem.*
Oxalmæ Dioſ. 1330.40
Oxycedri conſid. Matt. 129.14
Oxylapathum Dioſc. 445.10
Oxylapathi conſid. Matth. 147.10
Oxymel Dioſ. 1330.10
Oxymelitis confectio triplex Gal. *ibidem.* 28
Oxymelitis confectio ex Meſue *ibidem*
Oxys Plinio 836.2

P

Paederota, acanthus Dioſc.
Pæonia Dioſ. deſcripta 914.1
Pæoniæ Dioſ. genera duo 914.3
Pæoniæ uires Matth. 916.1
Pæoniæ conſid. Matth. 916.1
Pæoniæ uires ex Gal. 916.11
Pagurus piſcis 311.43
Paguro in conſiderãdo Rondoletij opinio nõ accepta. ibid.
Paliurus Dioſc. 160.10
Paliuri conſid. Matth. 160.19
Paliurus diuerſi generis apud authores 161.1
Paliuri uires ex Gal. 162.52
Paliurum haud eſſe tertium Rhamnum Matt. deſcriptum 159.3
Palioram non eſſe Matth. oxyacantham contra quoſdam 162.20
Palli: ſiue Balla marina 1378.5
Palma Dioſ. 217.10
Palma humilis 220.1
Palmæ conſid. Matt. 219.10
Palmæ hiſtoria Matth. ibidem
Palmarum uires ex Gal. 221.17
Palmularum facultas ex Gal. 122.18
Palma elate Dioſ. 218.19
Palmæ elate quæ pars in palmula ibidem. & 220.57
Palmæ elates hiſtoria Matth. 219.16
Palma elate in cenſenda Plinij erratum 221.10
Palma elate Gal. duplex 220.60
Palmarum differentiæ plures 219.31
Palmæ Indicæ uinum fundentes 220.13
Palmæ Thebaicæ 220.8
Palmulæ quæ omnium optimæ 219.23
Palmularum uinum 219.26
Palmæ Chriſti conſid. 885.1
Palmæ Chriſti genera duo 885.3
Palmæ Chriſti uires Matth. 885.19
Palma Chriſti in cenſenda Fuchſii erratum 886.2
Panaces Aſclepij Dioſ. 741.50
Panaces Chironium Dioſ. 741.59
Panaces Heracleum Dioſ. 741.23
Panacis omnis generis conſid. Matth. 742.10
Panacis chironij examinatio Matth. 742.7
Panacis utriuſq; uires ex Gal. 744.10
Panacis lacrymæ facultas ex Meſue 745.1
Pancration Dioſ. 605.13
Pancratij conſid. Matth. 605.20
Panicum Dioſ. 406.8
Panici hiſtoria Matth. 406.11
Panicum ſylueſtre 406.14
Panici uires ex Gal. 407.3
Panis optimi conficiendi ratio 392.22
Panis hordeaceus 396.53
Panis ſiligineus omnium ſynceriſſimus 399.57
Pannum in larice naſcens 106.41
Papauer corniculatum Dioſ. 1060.38
Papaueris corniculati conſid. Matth. 1060.56
Papaueris corniculati uires ex Gal. 1062.2
Papaueris corniculati noxa, & auxilia ſ. 1419.40
Papauer erraticum Dioſ. 1065.14
Papaueris erratici conſideratio Matth. 1059.20
Papauer ſatiuum Dioſ. 1057.14
Papaueris ſatiui conſid. 1059.30
Papaueris lacrymæ facultas 1059.50
Papauerum uires ex Gal. 1059.61
Papauer ſpumeum Dioſ. 1060.50
Papaueris ſpumei conſid. Matth. 1060.50
Papauere ſpumeo in deſcribẽdo Plinij erratum. 1061.16
Papyrus Dioſ. 149.40
Papyri conſideratio Matth. 149.48
Papyri conficiendi ratio antiquis 149.57
Papyri nouum genus 150.2
Papyri uires ex Gal. 151.2
Paralios tithymalos Dioſ. 1251.19
Pardorum adeps Dioſ. 376.42
Parietaria herba 1112.57
Parietariæ uires Matt. 1113.10
Parietariæ uires ex Gal. ibidem.6
Paronychia Dioſ. 1041.1
Paronychiæ conſid. Matth. 1041.7
Paronychiæ uires ex Gal. 1043.6
Parthenium Dioſ. 907.1
Parthenij conſid. Matth. 907.10
Paronychiam noſtram non eſſe Adiantum album contra naſutos quoſdam 1041.9
Paronychia altera 1043.3
Paſſum Dioſ. 1353.50
Paſtinacæ herba Dioſ. 748.1
Paſtinaca in cenſenda Ruellij opinio accepta 749.2
Paſtinacæ herbæ conſid. Matth. 748.10
Paſtinacæ uires ex Gal. 750.1
Paſtinaca marina Dioſ. 325.19
Paſtinacæ piſcis conſid. Matth. 325.27
Paſtinacæ piſcis, & eius radij uires 326.4
Paſtinacæ marinæ ictus notæ, & eius curatio Dioſcoridi 1450.38
Paſtinacæ marinæ ictus ſigna Matth. ibidem.47
Paſtinacæ marinæ ictus remedia 1450.56
Pauonum oua 347.38
Pecten Veneris 528.17. eius uires ibid.20
Pedicularis herba Dioſ. lege ſtaphisagria
Pelecinon Dioſc. lege ſecuridaca
Pelecini conſid. lege ſecuridacæ conſid.
Peplis Dioſ. 1262.3
Peplos Dioſ. 1261.8
Pepli, & peplidis conſid. Matt. 1262.9
Pepli, & peplidis uires ex Gal. 1262.13
Pepo Dioſ. 513.49
Peponum, & melopeponum conſid. Matth. 516.17
Peponum uires ex Gal. 519.7
Periclymenon Dioſ. 973.13
Periclymenum, & caprifolium non eſſe idem contra quorundam opinionem 973.23
Periclymeni conſid. Matth. ibidem.13
Periclymeni uires ex Gal. 973.32
Periploca non repens 1100.44
Periploca repens ibidem
Periſtereon, uerbenaca Dioſ.
Perſea arbor Dioſ. 291.40
Perſeæ arboris conſid. 291.45

Perſea in cenſenda Columellæ erratum 292.12
Perſea arbore in cenſenda Marcelli, & Simphoriani error 247.48
Perſeæ arboris mentio, & uires ex Gal. 291.60
Perſica mala Dioſ. 238.48
Perſici arboris lachryma, & eius uires 247.4
Perſici florum uires 247.13
Perſicorum nucleorum uires. 247. 38. *& olei eorum facultas* 247.41
Perſicorum malorum conſid. Matt. 245.15
Perſicorum uaria genera *ibidem*
Perſicis duracinis in cenſendis Cornarij opinio reprobata 246.16
Perſicorum omne genus à Gal. damnatum 247.30
Perſicorum nucleorum aqua ſtillatitia contra calculum 247.44
Perſicaria 583.19
Perſonata Dioſ. 1153.30
Perſoliata herba quæ 1153.52
Perſoliatæ uires Matth. 1153.58
Perſonatæ conſid. 1153.38
Perſonatæ genera duo Matth. 1153.38
Perſonata in deſcribenda Plinij tutela aduerſus Leoniceni ſententiam 1153.47
Perſonata in cenſenda Braſauoli lapſus 1153.48
Perſonatæ uires ex Gal. 1154.10
Perſonata, Plinio perfolata 1153.41
Petaſites Dioſ. 1155.10
Petaſitis conſid. Matt. 1155.16
Petaſite in cenſendo Ruellij & Fuchſii erratum. 1255.15
Petaſitis uires ex Gal. 1156.14
Petroleum quid 117.6
Petrolei mira facultas 117.8
Petroſelinum Dioſ. 768.14
Petroſelini conſid. Matt. 771.28
Petroſelini uires ex Gal. 771.60
Pettimborſa 646.19
Peucedanum Dioſ. 793.24
Peucedani conſid. Matt. 793.44
Peucedanum officinarum ſuppoſititium 793.58
Peucedani uires ex Gal. 794.10
Phalangium herba Dioſ. 832.33
Phalangij herbæ conſid. 832.40
Phalangij herbæ uires ex Gal. 832.45
Phalangiorum animalium conſideratio & genera Matth. 361.23. & 1447.52
Phalangiorum morſus notæ, & curatio Dioſc. 1447.38
Phalangiorum genera ex Aetio. 361.22. & 1447.52
Phalangiorum genera, & morſus notæ ex Nicandro 1448.5
Phalangiorum morſ s ſigna, & curatio Matt. *ibidem.* 30
Phalaris Dioſ. 918.18
Phalaridis conſid. 919.10
Phalaridis uires ex Gal. 919.12
Pharicon, & eius ueneni notæ, & curatio Dioſcoridi 1420.10
Pharici ueneni conſid. Matt. *ibidem.* 27
Phaſioli Dioſ. 427.50
Phaſiolorum conſid. Matt. 427.53
Phaſiolorum uires Matth. 426.8
Phaſiolorum uarius color 427.*ibid.*
Phaſiolis in cenſendis Marcelli & Manardi error. 428.2
Phellodrys arbor quæ 210.4
Phillyrea Dioſ. 171.44
Phillyrea in cenſenda, Hermolai, Marcelli, & Ruellij ſententia exploſa *ibidem.* 50
Phillyrea in deſcribenda Plinij lapſus 173.17
Phillyream & Liguſtrum non eſſe idem contra Loniceri ſentiam 176.1
Phillyreæ conſid. Matt. 171.50
Phœnix Dioſ. 1023.1
Phœnicis conſid. Matt. 1023.10
Phrygius lapis Dioſ. 1380.6
Phrygij lapidis conſid. Matth. *ibidem.* 13
Phrygij lapidis uires ex Gal. *ibid.* 16
Phu Dioſ. repreſentatum 38.10
Phu conſid. Matt. 39.10
Phu maioris deſcriptio Matth. 39.10
Phu minoris deſcriptio Matth. 39.15
Phu exigui deſcriptio Matth. 39.18
Phu uires ex Gal. 41.10
Phu uires Matth. 40.19
Phycus marinus Dioſ. 1136.15
Phyci marini conſid. Matth. 1137.1
Phyllitis Dioſ. 831.1
Phyllitidis conſid. Matth. 832.1
Phyllitidis uires ex Gal. 832.24
Phyllitide in cenſenda Manardi, Leoniceni, Ruellij, & Fuchſii lapſus 832.14
Phyllitidis uires Matth. 832.28
Phyllon Dioſ. 878.37
Phylli conſid. Matt. 878.45
Phylli mentio ex Theophr. 878.58
Phyteuma Dioſ. 1191.17
Phyteumatis conſid. Matt. 1192.10
Picea arbor Dioſ. 98.4
Piceæ conſid. & hiſtoria 106.4
Pila marina Gal. 1278.13
Pilæ marinæ uires Myrepſico *ibid.* 14
Piloſellæ deſcriptio, & uires Matth. 768.29
Pimpinellæ genera, & uires Matth. 1032.13
Pimpinella altera Matth. 1033.10
Pimpinella maior altera 1033.17
Pimpinella minor altera 1033.10
Pinna conchilij genus 300.35
Pineæ nuces Dioſ. 99.9
Pinei nuclei uires Matth. 108.5. & 275.24
Pinorum erucæ Dioſ. 358.17
Pinorum erucarum hiſtoria *ibid.* 26
Pinorum erucarum hauſtarum notæ, & remedia Dioſco. 1410.44
Pinorum erucarum uenenum, & curatio 1411.1
Pinus Dioſ. 98.4
Pini hiſtoria, & genera 100.1. & 103.1
Pinus domeſtica 96.14
Pinus montana 98.14
Pinus maritima 99.14
Pinus maritima altera 100.14
Pinus ſylueſtris mugo 101.1
Pinus Tarentina 102.1. & 103.23
Pinus, & picea in cenſendis Bellorij opinio reprobata. 100 12. & 108.1. & 103.36

Index.

Piper Dioſ. 574.1
Piperis conſid. Matth. 576.7
Pipere in deſcribendo Plinij lapſus 577.5
Piper Aethiopicum ſiue Nigrorum 579.8
Piperis Aethiopicis imago 575.10
Piper corniculatum ſiue ſiliquaſtrum 580.3
Piperella herba 723.9
Piperitis herba quæ 608.16
Piperite in cenſenda Hermolai, Manardi, et Ruellij lapſus 608.19
Piperis planta in Italia 578.10
Piperiferæ plantæ uariæ *ibidem*
Piperis uires ex Gal. 580.11
Piper montanum quid 1265.17
Piſcium ius Dioſ. 338.40
Piſſaphaltos Dioſ. 115.60
Piſſaphalti conſid. Matth. 116.51
Piſſaphalto in cenſendo Fuchſii error 116.56
Piſſelæon Dioſ. 114.37
Piſtacia Dioſ. 274.1
Piſtaciorum conſid. Matt. 274.7
Piſtaciorum uires ex Gal. 275.12
Piſtacia ſylueſtria quid 275.20
Piſtolochia 649.50
Piſum Matt. & eius hiſtoria, & genera 431.3
Piſo in cenſendo Hieronymi Tragi erratum 431.12
Piſis malè utuntur Germanicæ mulieres 431.15
Pityuſa Dioſ. 1257.46
Pityuſæ conſid. Matth. 1247.54
Pityuſæ uires ex Gal. 1259.2
Pix liquida Dioſ. 114.23
Pix ſicca Dioſ. 114.55
Picis liquidæ fuligo Dioſ. 114.45
Picinum oleum Dioſc. 114.37
Picis conficiendæ ratio 115.12
Picis facultates ex Gal. 115.15
Plantago Dioſ. 478.10
Plantaginis conſid. & genera Matth. 480.6
Plantaginis uires Matt. 481.4
Plantaginis uires ex Gal. 482.3
Plantago aquatica & eius hiſtoria 481.2
Plantæ quæ colligi poſtulant, dum florent 6.32
Plantarum degeneratio 8.23
Plantas melioreſcere cœli clementia, & loci amicitia *ibidem* 38
Plantarum ſitus naturales *ibidem* 43
Plantarum in radicibus uarietas 9.38
Plantæ pro locorum, ac climatum differentia facultates uariant 658.42
Platanus Dioſ. 132.58
Platanus uaſtæ magnitudinis in Lycia 133.13
Platanus uini irrigatione gaudet *ibidem*
Platani cõſideratio 132.58. *eius uires ex Gal.* 134.10
Platani uires Matth. 134.9
Plinius à Braſauoli impugnatione uindicatur in Aſaro 37.17
Plinius in Gladiolo à Dioſ. diſſentit 989.14
Plinius à Dioſ. in malabathro diſſentit 43.4
Plinius in colligendo balſamo à Theophraſto, & Dioſ. diſcordat 59.50
Plinius in perſonata defenditur 1153.48
Plumbago Dioſ. 1346.8
Plumbaginis conſid. 1346.20
Plumbarius lapis Dioſ. 1346.17
Plumbarij lapidis conſid. Matt. 1346.34
Plumbum elotum Dioſ. 1345.38
Plumbum uſtum Dioſ. 1345.55
Plumbi recrementum Dioſ. 1346.8
Plumbi ſcoriæ conſid. Matth. *ibidem* 20
Plumbi facultates ex Gal. 1346.40
Plumbi ſcobis noxa, & curatio Matth. 1427.24
Pnigitis terra Dioſ. 1392.14
Polemonia Dioſ. 959.15
Polemoniæ conſid. Matt. 960.1
Polemoniæ uires ex Gal. 960.10
Polentæ conſid. 396.55
Polion Dioſ. 839.40
Polij genera duo 839.42
Polij conſid. Matth. 839.50
Polij uires ex Gal. 840.18
Polio in deſcribendo Plinij lapſus 840.12
Polij uires Matth. 840.16
Polycnemon Dioſ. 813.36
Polycnemi conſid. Matthiolo 813.42
Polycnemi uires ex Gal. 813.46
Polygala Dioſ. 1207.60
Polygalæ conſid. Matth. 1208.10
Polygonaton Dioſ. 954.7
Polygonatum non eſſe ſecacul contra Manardi ſententiã 955.10
Polygonati conſid. Matth. 955.1
Polygonati uires Matth. 955.23. & 8
Polygonati uires ex Gal. 955.25
Polygonon Dioſ. 950.18
Polygonon fœmina Dioſ. 951.16
Polygonon minus Matt. 952.4
Polygoni utriuſq; conſid. Matth. 952.1
Polygoni minoris uires Matth. 952.6
Polygoni utriuſq; uires ex Gal. 952.11
Polypi piſcis mira magnitudo 326.28
Polypodium Dioſ. 1291.18
Polypodium alterum Matth. 1292.5
Polypodij conſid. Matt. 1292.4
Polypodij uires ex Gal. & Actuario 1293.15
Pomatæ conficiendæ ratio 379.2
Pompholyx Dioſ. 1338.60
Pompholygis conſid. Matth. 1339.54
Pompholygis, & ſpodij hiſtoria ex Gal. 1340.43
Pompholygis uires ex Gal. 1340.50
Populus alba Dioſ. 135.18
Populus nigra Dioſ. 136.12
Populi utriuſq; conſid. Matth. 136.19
Populi albæ hiſtoria Matth. *ibidem*
Populi nigræ hiſtoria Matth. 137.10
Populi Lybicæ hiſtoria Matt. 138.10
Populi uires ex Gal. 147.56
Populi lacrymam non eſſe ſuccinum 139.16
Populnei unguenti examinatio 139.2
Populneo in unguento parando Ruellij ſententia improbata 139.2
Porrum capitatum Dioſ. 549.26
Porri conſid. Matth. 549.40

Porri uires Matth. 549.58
Porri facultates ex Gal. 550.10
Porrum quo mangonio capitatum fiat 549.48
Porri agreſtis conſid. 551.13
Portulaca Dioſ. 475.1
Portulacæ conſid. Matt. 476.7
Portulacæ genera duo 476.6
Portulacæ uires Plinio, & Matth. 476.23
Portulacæ uires ex Gal. 476.12
Potamogeton Dioſ. 1137.26
Potamogetonis conſid. Matth. 1137.30
Potamogetonis uires ex Gal. 1139.10
Potentilla & eius hiſtoria Matth. 1017.35
Potentillæ uires Matth. 1017.41
Poterion Dioſ. 671.1
Poterij conſid. Matth. 671.10
Poterij uires ex Gal. 672.2
Poterio in cenſendo Cornarij opinio exploſa 271.10
Pratis quæ plantæ lætentur 9.14
Præcipitati uocati facultas 1441.34
Primulæ ueris genera duo 1145.7
Primulæ ueris uires Matth. 1146.13
Propolis Dioſ. 388.58
Propolis conſid. 389.1
Propolis uires ex Gal. 359.8
Pruna, & prunus Dioſc. 264.26
Prunorum conſid. Matth. 264.33
Prunorum uires ex Gal. 264.48
Prunis in cenſendis Galenus defenſus contra Braſauoli ſen tentiam 264.40
Pruni ſylueſtris conſid. Matth. 266.12
Prunorum ſylueſtrium uires Dioſc. 264.29
Pſeudoacorum 22.1
Pſeudoapios & eius hiſtoria Matt. 1273.17
Pſeudoaconiti imago 1084.1
Pſeudobunion Dioſ. 1184.24
Pſeudobunij conſid. Matth. 1184.42
Pſeudocoſti hiſtoria Matth. 54.4
Pſeudocoſti uires 54.8
Pſeudodictamnum Dioſ. 706.10
Pſeudodictamni conſid. Matth. 708.46
Pſeudolonchitis 923.14
Pſeudolotus 256.10
Pſeudoelleborum 1223.49
Pſeudomelanthium & eius uires Matth. 798.13
Pſeudomyagrum 173.18
Pſeudoſtruthium 1307.16
Pſeudoſtruthij uires Matt. 1307.16
Pſoricon Dioſ. 1365.23
Pſyllion Dioſ. 1066.10
Pſyllij conſid. Matth. 1067.10
Pſyllij Matth. genera duo 1067.10
Pſylli uires ex Gal. 1069.13
Pſyllij facultates ex Meſue 1068.10
Pſyllij epoti ſigna, & remedia Dioſ. 1415.30
Pſyllij ueneni noxa, & curatio Matth. ibidem.34
Ptarmica Dioſ. 585.1
Ptarmicæ conſid. Matth. 585.10
Ptarmicæ uires ex Gal. 586.14
Ptiſanæ conſid. 396.46
Pueri impubis urina Dioſc. 383.36. Gal. ibidem.61
Pulegium Dioſc. 703.36
Pulegij conſid. 703.55
Pulegij deſcriptio Matth. ibidem
Pulegij Plinio genera duo 704.10
Pulegij uires ex Gal. 704.19
Pulmo marinus Dioſc. 341.12
Pulmonis marini conſid. Matt. 341.19
Pulmones animalium Dioſ. 341.30
Pulmonum animalium conſid. Matt. 342.10
Pulmonariæ hiſtoria, & uires Matth. 1039.14
Pulmonariæ uires ibidem.16
Pulmonariæ alterius deſcriptio, & uires Matthiolo 1039.20
Pulſatillæ hiſtoria, & uires Matt. 618.18
Pulſatillæ uires Matth. 619.16
Pumex Dioſ. 1371.34
Pumicis conſid. 1371.44
Pumicis uires ex Gal. 1371.48
Purpura Dioſ. 299.1
Purpurarum conſid. & hiſtoria Matth. 299.18
Pycnocomon Dioſ. 1272.40
Pycnocomi conſid. Matth. 1272.50
Pyra Dioſ. 250.55
Pyrorum conſid. Matth. 251.10
Pyrorum genera ibidem.11
Pyrorum facultates 252.2
Pyrorum uires ex Gal. 252.5
Pyraſter Dioſc. 250.56
Pyrola herba, & eius hiſtoria Matth. 982.18
Pyrolæ uires Matth. 983.2
Pyrolæ potio admirabilis facultatis ad uulnera interna ſa nanda 983.5
Pyrethrum Dioſc. 785.1
Pyrethri conſid. Matth. 785.8
Pyrethri uires ex Gal. 786.16
Pyrites lapis Dioſc. 1381.5
Pyritæ lapidis conſid. Matt. ibidem.13
Pyritæ lapidis uires ex Gal. ibidem.29

Q

Quercus Dioſc. 203.34
Quercus conſid. Matth. 203.47
Quercus plura alia fert præter fructum ibidem.55
Quercus uires ex Gal. 210.10
Quercus, & oleæ inimicitia 15.33
Quinquefolium Dioſc. 1017.50
Quinquefolij conſid. & genera Matth. 1018.16
Quinquefolio in cenſendo Manardi lapſus 1019.12

R

Radices quando effodiendæ 6.33
Radicum optimarum notæ 5.45
Radices quomodo mundandæ, ſiccandæ, ac conſeruandæ 5.51
Radices quibus in locis reponendæ 5.62
Radicum differentiæ in coloribus, & ſaporibus 10.3
Radicula Dioſ. 587.1

Index.

Radiculæ consid. Matth. 587.10
Radiculæ uires ex Gal. 587.26
Radix Dios. 440.1
Radix syluestris Dioſc. 440.11
Radicis consid. 441.1
Radix dulcis Dios. 651.10
Radicis dulcis consid. Matt. 652.8
Ranæ Dios. 332.49
Ranarum consid. Matt. 333.10
Ranæ palustris sumptæ noxa, & remedia Dioscoridi 1430.1
Ranæ palustris uenenum *ibidem*
Ranæ maleficæ signa, & curatio *ibidem.26*
Ranunculus Dioſc. 610.1
Ranunculi consid. Matt. 611.14
Ranunculi genera plura 611.16
Ranunculi uires ex Gal. 613.14
Raphanus syluestris Dioſc. 440.11
Raphani Theophraſto plura genera 442.9
Raphani consid. Matt. 441
Raphani facultates Matt. 441.10
Raphani uires ex Gal. 443.4
Raphano in syluestri censendo Fuchsii erratum 442.5
Raphanus Rusticanus, siue uulgaris 442.6
Raphaninum oleum Dios. 76.12
Rapum Dios. 434.30
Rapi consid. Matt. 434.44
Rapi uires ex Gal. 436.5
Rapum syluestre Matth. 435.18
Rapunculus, & eius historia Matth. 434.61
Rapunculum non esse syluestre rapum 434.59
Ratio victus in demorsis à cane rabido Dios. 1441.50
Ratio commentariorum in librum sextum 1396.48
Recocta quid, & uires 373.7
Recrementum argenti Dios. 1349.58
Regium granum lege Ricinus
Recrementum plumbi 1346.8
Remedia ad uaria medicamentorum noxiorum symptomata 1432.36
Remedia ad conuulsiones Matth. 1433.6
Res quæ uenena produnt, ijsque suspensæ aduersantur 1402.30
Resina lentiscina Dioſc. 108.49
Resina liquida è pinu, & picea Dios. 112.22
Resinæ aliæ Dios. 112.24. & *inde*
Resina terebinthina Dios. 112.12
Resinæ terebinthinæ consid. 113.9
Resinæ terebinthinæ uires Matth. 113.40
Resinarum omnium uires ex Gal. 113.50
Resta bouis 175.4
Rha Dios. 640.1
Rhabarbarum à Rhapontico differre 64.24
Rhabarbaro in describendo Auerrois opinio exploſa 640.35.
Rhabarbaro in cẽsendo Ruellij opinni improbata 640.52
Rhabarbarum legitimum 642.32
Rhabarbari historia Matt. 642.40
Rhabarbarum Italicum, siue Monachorum. 448.15. & 643.45
Rhamnus Dios. 156.1
Rhamni consid. & genera Matt. 157.1
Rhamni uires ex Gal. 159.29
Rhamno in censendo error quorundam 157.9
Rhamno in examinando Ruellij erratum 159.16
Rhamnum tertium Matt. haud esse Paliurum contra quorundam opinionem 159.3
Rhaponticum Dios. 640.1
Rhapontici consid. Matth. 640.17
Rhapontici & rhabarbari discrimen 641.10
Rhapontici uires ex Gal. 641.29
Rheon Dios. 640.1
Rhei Barbarici nomenclatura unde 642.3. *per totum*
Rhei Barbarici, seu rhabarbari uires ex Mesue 643.13
Rhei Indici nominatio 641.57
Rhei Turcici nomenclatio 641.43
Rhodia radix Dioſc. 1025.10
Rhodiæ radicis consid. Matt. 1025.15
Rhodiæ radicis uires ex Gal. 1025.33
Rhododendron Dioſc. 1102.10
Rhododendri consid. uide Nerij consid.
Rhus Dioſc. 214.53
Rhois consid. Matth. 215.5
Rhoe in considerandæ Monachorum error 216.11
Rhoe in Syriaco censendo Fuchsii opinio exploſa 216.14
Rhois uires ex Gal. 216.51
Ribes Mauritanis quid 156.58
Ribis officinarum consid. Matth. 156.52
Ribis historia Matth. *ibidem*
Ribis uulgaris uires 167.10
Ribe in censendo Bellonij opinio improbata 168.12
Ribe in examinando Dodonei sententia non accepta 168.11
Ricinus Dios. 1248.24
Ricini consid. Matt. 1248.34
Ricini uires ex Mesue *ibid.41*
Ricini uires ex Gal. *ibidem.50*
Ricini sumpti noxa, & curatio Matth. 1432.20
Ricini olei consid. Dios. 74.46
Ricini olei uires ex Mesue *ibidem.59*
Risagalli uenenum, & curatio Matth. 1429.25
Rosa Dioſc. 184.56
Rosarum consid. Matth. 186.6
Rosarum genera plura 186.7. & 40
Rosarum succus, & dilutum 186.18
Rosarum succus, & eius uires Matth. 186.21
Rosarum dilutum absq; noxa aluum deijcere *ibidem*
Rosæ Italis Moschette quæ 186.10
Rosæ syluestres 186.35
Rosæ aureo colore 186.39
Rosarum differentiæ, & genera ex Plinio 186.40
Rosarum partes, & earum uires 186.53
Rosarum aqua stillatitia quæ præstantior 187.10
Rosarum facultates ex Gal. 187.45
Rosarum in aqua stillatitia paranda Fuchsii opinio impro bata 187.31
Rosaceum Dioſc. 78.25
Rosacei consid. Matt. 78.55
Rosaceum num conueniat in noxa mandragoræ 1418.56
Rosaceum omphacinum 78.60
Rosacei omphacini uires 79.1

Index.

Roſei paſtilli Dioſc. 185.8
Roſis in cenſendis Manardi ſententia contra Meſuem explosa 186.30
Roſmarinum Dioſ. 787.1
Roſmarinum coronarium Dioſ. 789.1
Roſmarinum coronarium non eſſe Cneorum 790.15
Roſmarinum ſylueſtre 790.26
Roſmarini conſid. Matth. 789.7
Roſmarini hiſtoria ex Theophraſto 790.1
Roſmarini coronarij uires Matth. 790.16
Roſmarini uires ex Gal. 790.35
Roſtrum porcinum 502.11
Rubeta, & eius noxæ remedia Dioſ. 1430.1
Rubetæ ueneni ſigna ibidem. 26
Rubetæ ranæ maleficæ ſigna, & curatio Matthiolo 1430.40
Rubia Dioſ. 919.17
Rubiæ Dioſ. genera duo 919.20
Rubiæ conſid. Matth. 920.19
Rubiæ uires ex Gal. 921.18
Rubigo ferri Dioſ. 1344.55
Rubiginis ferri conſid. Matth. 1345.4
Rubrica fabrilis Dioſ. 1359.50
Rubricæ fabrilis conſid. Matth. 1359.54
Rubrica lemnia 1360.31
Rubrica ſinopica Dioſ. 1359.15
Rubricæ ſinopicæ conſid. Matth. 1359.21
Rubus Dioſ. 1008.30
Rubi conſid. Matth. 1008.49
Rubi uires ex Gal. 1009.15
Rubus canis Dioſ. 169.10
Rubi canis conſid. Matt. 169.16
Rubi canis uires ex Gal. 169.50
Rubus Idæus Dioſ. 1008.40
Rubi Idæi conſid. Matth. 1008.56
Rumex Dioſ. 445.10
Rumicis conſid. Matt. 447.10
Rumicis facultas ex Gal. 448.19
Ruſcum Dioſ. 1214.1
Ruſci conſid. Matt. 1215.1
Ruta Dioſ. 734.58
Ruta montana Dioſ. 736.6
Ruta ſylueſtris Dioſ. 736.12
Rutæ ſatiuæ, & ſylueſtris conſid. Matth. 736.16
Rutæ utriuſq; uires ex Gal. 736.45
Ruta ſylueſtris altera Dioſ. 736.53
Rutæ ſylueſtris alterius conſid. 737.1
Rutæ ſylueſtris alterius uires ex Gal. 740.28
Ruta capraria 740.30
Rutæ capreariæ uires Matth. 740.38

S

Sabina Dioſ. deſcripta 122.44
Sabinæ conſid. Matth. 122.52
Sabina alia fructifera alia ſterilis 122.53
Sabina in cenſenda Bellonij error 125.2
Sabinæ uires ex Gal. 125.27
Sabinam bacciferam non eſſe iuniperum maiorem neque thuiam, ut ſomniauere quidam 123.14
Sabinæ uires Matth. 125.23
Saccharum Dioſ. 385.8
Sacchari conſid. Matth. 386.23
Saccharum antiquorum à noſtrate non differre. 586.36
Sacchari factitij inuentio 386.60. & 387.1
Saccharum antiquorum 386.60
Saccharum candidum 388.19
Saccharo in cenſendo Manardi, & Fuchſii opinio reprobata 386.27
Saccharo alhaſſer in cenſendo Manardi opinio non accepta 387.29
Saccharo in cenſendo apud Gal. Fuchſii opinio impugnata 387.53
Sacra herba Dioſc. 1052.5
Sagapenon Dioſ. 801.47
Sagapeni conſid. Matth. 801.37
Sagapeni uires ex Meſue 801.41
Sagapeni facultates ex Gal. 801.56
Sagina Italis quæ 407.8
Sagitta herba quæ 1138.10
Sagittæ genera duo ibidem. 12
Sagittarum ambarum hiſtoria, & uires Matt. 1138.12
Sal Dioſ. deſcriptus 1372.1
Sal omnis generis conſid. Matth. 1372.52
Salis facultates ex Gal. 1373.58
Sal Ammoniacus Dioſ. 1372.2
Salis Ammoniaci conſid. 1372.18
Sal Armeniacus officinis 1373.18
Sal Indus quid Paulo, et Auicēnæ. 388.2. & 1373.27
Sal Alchali 1373.26
Salis Indi conſid. ibidem
Salis flos Dioſ. 1372.40
Salis floris conſid. 1373.36
Salis ſpuma Dioſc. 1372.30
Salis ſpumæ conſid. 1373.34
Salnitrum 1373.32
Salamandra Dioſ. deſcripta 359.32
Salamandræ conſid. Matth. 360
Salamandram igni non abſumi, falſum 359.32. & 360.10
Salamandra aquatica 360.25
Salamandræ hauſtæ ſigna, & remedia Dioſ. 1411.10
Salamandræ uenefica natura Matth. ibidem. 18
Salamandræ ueneni curatio ibidem. 34
Saliua humana, & eius facultates 384.25
Saliua humana Scorpiones necat 384.38
Saliuaris herba Pyrethrum Dioſ.
Saliunca, & eius conſid. Matth. 34.13
Saliuncam non eſſe Celticam Nardum contra Leoniceni et Fuchſii ſententiam ibidem
Saliuncam Vergilio, & Plinio eandem eſſe plātam contra Anguillarij opinionem 34.23
Salix Dioſ. 198.5
Salicis conſid. 198.44
Salicis uires ex Gal. 198.58
Salſa parilla quid, & uires. 184.14. *eius uires.* 184.35
Saluia Dioſ. 709.1
Saluiæ conſid. Matth. 710.10
Saluia in deſcribenda Plinij error 711.8
Saluiæ uires Matth. 711.10
Saluiæ uires ex Gal. 711.15
Saluiæ ſylueſtris conſid. Matth. 710.11

Saluiæ Theophrasto duæ species 710.17
Saluiæ uires ex Aetio 711.16
Saluia Romana 713.13
Saluiæ Romanæ uires 714.6
Sambucus Dios. 128.1
Sambuci, & ebuli genera 1270.10
Sambuci, & ebuli uires ex Gal. 1272.12
Sambuci cuiuscunq; examinatio Matth. 1270.10
Sambucus montana Matth. 1270.10
Sambucus aquatica ibid. 14
Sambuci uires Matth. 1270.10
Sambuci è cortice unguenti præstantissimi ad ambustionē parandi ratio Matth. 1271.17
Sambuci utriusque facultates ex Gal. 1272.3
Samia terra Dios. 1391.24
Samiæ terræ consid. Matt. 1391.40
Samius lapis Dios. 1391.34
Samij lapidis consid. ibidem
Sampsuchum Dios. 727.1
Sampsuchi consid. Matth. 728.4
Sampsuchi uires ex Gal. 728.24
Sampsuchinum Dios. 79.60
Sampsuchini consid. Matth. 80.9
Sandaracha Arabum a Græcorum sandaracha quomodo differat 122.1
Sandaracha Dios. 1367.44
Sandarachæ consid. Matt. 1367.54
Sandarachæ uires ex Gal. 1368.18
Sandarachæ potæ noxa, & eius remedia Dios. 1428.38
Sandarachæ malefica uis, & curatio Matt. ibidem. 44
Sandaracha gummi 121.19
Sandaracha ceraginosi mellis genus 122.19
Sandarax Arabum quid 122.3
Sandyx Dios. 1351.40
Sandycis consid. Matth. 1351.54
Sandycis facultas ex Gal. ibidem. 53
Sandycis, & Sandarachæ differentia 1351.54
Sanguinaria mas Dios. 950.18
Sanguinaria fœmina Dios. 951.16
Sanguinariæ consid. & uires. uide in Polygono
Sanguinella herba graminis genus 999.17
Sanguineæ uirgæ consid. Matth. 264.3
Sanguinis arboris consid. & historia ibidem
Sanguinis arboris uires Matth. 262.6
Sanguis Dios. 380.40
Sanguis draconis 1355.51
Sanguine draconis in censendo Plinij error 1356.13
Sanguinis consid. Matt. 380.56
Sanguinis quorundam animalium uires peculiares à Gale. improbatæ 380.60
Sanguis taurinus, eiusque epoti notæ, & curatio Dioscor. 1424.29
Sanguinis tauri uenenata potio Matth. ibidem. 39
Sanguinis menstrui uenenum, & eius remedia Matthiolo 424.56
Sanguinem draconis cancami loco haud supponendum contra Monachos 67.60
Sanicula Vrsina quæ 965.18
Sanguisorba maior & minor 1033.10
Saniculæ genera, & uires Matth. 965.8
Sanicula, quinquefolij species 964.20
Sanicula dentaria, & eius historia Matth. 964.21
Saniculæ dentariæ uires Matth. 965.11
Santalorum consid. & genera Matth. 61.17
Santalorum uires 61.19
Sapa Dios. 1323.51
Sapphirus lapis Dios. 1387.48
Sapphiri consid. Matth. 1387.50
Sapphirus nostri usus suspectus ibidem. 54
Saracenicum frumentum, & eius historia 399.12
Saracenico in frumento censendo Hieronimi Tragi erratum 395.5
Sarcocolla Dios. 804.1
Sarcocollæ consid. Matt. 704.7
Sarcocollæ uires ex Arabibus 804.19
Sarcocollæ facultates ex Gal. 804.29
Sarcophagus lapis 1380.48
Sardonia herba ranunculi genus 613.11
Sardianæ glandes Dios. lege castaneæ
Sardoniæ herbæ noxa, & remedia Dios. 1417.40
Sardonius risus adagium unde dictus 613. ibidem
Sardoniæ herbæ uenenum, eiusque curatio Matthiolo 1417.48
Sarmentitius cinis Dios. 1376.44
Satureia columellæ 722.10
Satureiæ consid. Matth. 722.9
Satyrium Dios. 782.10
Satyrium erithronium Dios. 783.10
Satyrij consid. Matth. 884.5
Satyrij erithronij imago 884.13
Satyrio in censendo Monachorum error 886.5
Satyrij uires ex Gal. 887.1
Saxifraga Dios. 976.1
Saxifragæ consid. & uires Matth. 976.8
Saxifragæ nomen pluribus plantis commune 978.10
Saxifragæ uires ex Gal. 977.20
Saxifraga alba 958.5
Saxosis locis quæ plantæ gaudeant 9.6
Saxifragia magna 979.10
Saxifragæ genera tria Matth. & earum historia 778.10
Scabiosa minor 968.44
Scabiosa maior 968.51
Scabiosæ maioris historia ibidem
Scabiosæ utriusque consid. & historia Matth. 968.44
Scabiosæ utriusq; uires Matt. 968.50
Scammonia Dios. 1262.40
Scammoniæ, & eius succi consid. Matth. 1263.10
Scammonij læsiones ex Mesue 1264.10
Scammonij uires ex eodem ibidem
Scammonij noxa, & eius curatio Matth. 1432.19
Scandix Dios. 526.10
Scandicis consid. Matt. 526.14
Scandicis uires ex Gal. 528.10
Scariola duplex 500.17
Scariola quæ species Intybi 500.2
Schistum lac Dios. 370.8
Schistos lapis Dios. 1382.44
Schisti lapidis consid. Matth. ibidem. 50
Schisti lapidis uires ex Gal. ibidem. 52
Scilla Dios. 604.1
Scillæ uires Matth. 605.45
Scillæ uenenosæ noxa, & curatio Matth. 1414.17

Scillinum acetum Dioſ. 1330.60
Scillini aceti uires admirabiles ex Gal. 1331.15
Scillinum uinum Dioſ. 1331.43
Scillini uini uires ex Gal. 1331.56
Scincus Dioſ. 363.32
Scinci conſid. 363.32
Scinci Vicentini 364.11
Scinci mentio, & uires ex Plinio 364.26
Sclarea, & eius conſideratio, & uires Matth. 889.6. & 886.11
Sciurus animal, & eius hiſtoria Matth. 369.12
Sciuri uires 369.24
Scolopendra marina Dioſ. 317.10
Scolopendræ marinæ conſid. Matt. 317.15
Scolopendræ marinæ legitima imago 317.10
Scolopendræ ictus notæ, & curatio Dioſ. 1449.1
Scolopendræ uenenoſæ conſid. Matth. ibiedm. 11
Scolopendræ morſus remedia Matth. ibidem. 20
Scolopendrion Dioſ. lege Aſplenum
Scolopendrij conſid. lege Aſpleni conſid.
Scolymos Dioſ. lege Carduus
Scordion Dioſ. 841.12
Scordij conſid. Matt. 842.12
Scordium ubi optimum 843.11
Scordij uires ex Gal. 843.17
Scoria ferri Dioſ. 1345.1
Scoriæ ferri conſid. Matth. 1345.4
Scoriæ ferri uires ex Gal. 1345.11
Scoria plumbi Dioſ. 1346.8
Scoriæ plumbi conſid. 1346.20
Scoriæ omnis uires ex Gal. 1345.11
Scorodopraſum Dioſ. 561.1
Scorodopraſi conſid. Matth. 561.6
Scorpænæ piſcis conſid. 314.20
Scorpioides Dioſ. 1304.5
Scorpioidis conſid. 1304.9
Scopioidis facultas ex Gal. 1305.15
Scorpiurus herba Dioſ. lege Heliotropium maius
Scorpius marinus Dioſ. 314.16
Scorpij marini conſid. Matth.
Scorpij marini uires 314.34
Scorpionis marini ictus notæ, & curatio Dioſ. 1450.38
Scorpionis marini curatio Matt. 1450.47
Scorpius terreſtris Dioſ. 313.13
Scorpionis terreſtris conſid. Matt. 313.40
Scorpionum genera 313.28
Scorpiones aligeri 313.40
Scorpionum facultates 314.2
Scorpionum olcum miræ facultatis 314.2
Scorpiones aliquibus admotis ſtupidi reddũtur 15.2
Scorpiones quibus admotis reuiuiſcant 15.4
Scorpiones ictum prohibentia 15.5
Scorpionis ictus notæ, & curatio Dioſc. 1449.30
Scorpionum genera ex Nicandro ibidem. 48
Scorpionum ictuum indicia, & remedia Matth. 1450.5
Scorzonera, & eius hiſtoria Matt. 538.12
Scorzoneræ uires 540.10
Scrophularia, & eius hiſtoria, & uires Matt. 1129.6
Scrophularia in cenſenda Fuchſii erratum 1130.11
Sebeſtena 267.11
Secale frumenti genus 399.27
Secale non eſſe Olyram 399.21. per totum
Secale uires 400.10
Secacul Arabum 955.17
Securidaca Dioſ. 890.10
Securidacæ conſid. Matth. 891.1
Securidacæ genera duo Matth. 891.6
Securidacæ uires Matth. 892.2
Securidacæ uires ex Gal. 892.6
Sedum maius Dioſ. 1116.15
Sedum minus Dioſc. 1117.20
Sedum tertium Dioſc. 1118.1
Sedum arboreſcens Matt. 1120.10
Sedi arboreſcentis genera duo Matth. ibidem
Sedi conſideratio, & genera Matth. 1118.10
Sedi uires ex Gal. 1120.16
Selago quid 122.60
Selenites lapis Dioſc. 1388.17
Selenitæ lapidis conſid. Matt. ibidem. 24
Selinuſia terra Dioſ. 1392.1
Semen ſanctum, ſiue ſemenzina 689.1
Semen ſanctum 699.6
Semina quomodo demetenda 6.61
Seminum, & fructuum in plantis diſcrimina 13.32
Semperuiuum maius Dioſc. 1116.15
Semperuiuum minus Dioſ. 1117.20
Semperuiui tertium genus Dioſ. 1118.1
Semperuiui conſid. & genera Matth. 1118.10
Semperuiui uires ex Gal. 1120.16
Semperuiuum arboreſcens Matth. 1120.13
Semperuiui arboreſcentis genera duo ibidem
Sena herba, & eius hiſtoria Matth. 781.55
Sena in cenſenda Ruellij hallucinatio 782.13
Sena, & eius diluti uires Matth. 782.38
Senæ diluti præparatio 782.45
Senæ uinum 782.50
Senæ folliculis in examinandis Meſuis, & Braſauoli lapſus 784.8
Senæ uires ex Meſue, & Serapione 782.52
Senæ folliculorum uires 784.20
Senectæ anguium Dioſ. 321.53
Senectæ anguium conſid. Matth. 321.58
Senectæ anguium uires 322.13
Senecio Dioſ. 1133.1
Senecionis conſid. Matt. 1134.5
Senecionis genera duo 1134.12
Senecione in cenſendo Brunfelſij error 1134.10
Senecionis uires ex Gal. ibidem. 17
Sepia Dioſ. 326.13
Sepiarum conſid. Matth. 326.20
Sepiarum facultates 326.33
Seps Dioſ. 662.31
Sepis feræ conſid. 663.17. & 1453.26
Sepis morſus ſigna, & remedia Matth. 1453.40
Serica Gal. quid 269.50
Serici conſid. & uires 285.2
Seris Dioſ. 498.10
Seridis conſid. Matth. 499.10
Serpentina 495.8
Serpens marina Ariſtoteli quid 315.26
Serpente in marina cenſenda Plinij & Rondoletij error 316.20. & 29

Serpens marina Saluiano optime examinata aduerſus Ron doletij, & Plinij errorem ibidem
Serpyllum Dioſ. 724.3
Serpylli conſid. 725.1
Serpylli uires ex Gal. 726.6
Serratula 945.15
Sertula campana Dioſ. 728.30
Sertulæ campanæ conſid. Matth. 728.40
Seruij Grammatici error 171.17
Serum lactis Dioſc. 370.5
Seri uires ex Gal. 370.11
Scri uires ex Meſue 370.15
Seſamum Dioſ. 410.1
Seſami conſid. Matt. 410.10
Seſami uires ex Gal. 410.29
Seſamoides magnum Dioſ. 1226.26
Seſamoides paruum 1226.38
Seſamoidis utriuſque conſid. Matt. 1226.44
Seſeli Æthiopicum Dioſc. 751.2
Seſeli Creticum Dioſ. 751.8
Seſeli Maſſilienſe Dioſ. 750.8
Seſeli Peloponenſe Dioſ. 751.5
Seſelis omnis conſid. Matt. 752.1
Seſelis uires ex Gal. 752.10
Sferracauallo herba quæ 901.17
Sicyonium oleum Dioſ. 73.20
Sideritis prima Dioſc. 1001.17
Sideritis ſecunda Dioſ. 1002.1
Sideritis tertia Dioſ. 1002.5
Sideritis omnis conſid. Matt. 1003.10
Sideritis primæ deſcriptio Matt. 1004.10
Sideritis uires ex Gal. 1006.13
Sigillum S. Mariæ, aut Salomonis 955.9
Signa in commune ueneni ſumpti 1403.30
Siliginei panes 399.50
Siliginis hiſtoria 400.15
Siliginem, & olyram non eſſe idem contra Ruellij, Marcelli, & Hermolai opinionem 399.44
Siliquæ Dioſ. 237.10
Siliquarum conſid. 236.1
Siliquarum uires ex Gal. 238.15
Silurus Dioſ. 334.19
Siluri piſcis conſid. Matt. 334.25
Siluro in uertendo Theodori error 334.29
Siluro in cenſendo Saluiani opinio optima 334.35
Silybum Dioſ. 1236.14
Silybi conſid. Matth. 1236.18
Similago tritici quid 399.53
Simplicium peritia acquiri non poteſt ex librorum tantum lectione 3.42
Simplicium peritia à præceptoribus, non ex libris comparatur 3.52
Simplicium nomina uaria Dioſ. adulterina 8.4
Sinapi Dioſ. 562.6
Sinapi conſid. 563.10
Sinapi facultates Matth. 564.12
Sinapi uires ex Gal. 564.17
Sion Dioſ. 484.1
Sij conſid. Matth. 484.9
Sij uires ex Gal. 484.23
Sij uires Matth. 484.21
Sirupus Matth. ſolutiuus cum decocto Guaiaci miſcendus 183.38
Siſer Dioſ. 443.24
Siſeris conſid. Matt. 443.28
Siſeris uires ex Gal. 444.12
Siſon Dioſ. 753.10
Siſonis conſid. 753.12
Siſymbrium Dioſc. 484.30
Siſymbij conſid. Matth. 484.40
Siſymbrij uires Matth. 486.3
Siſymbrij in mentham mutatio 484.47
Siſymbrium aquaticum Dioſ. 484.34
Siſymbrij aquatici conſid. Matth. 485.15
Siſymbrij ſylueſtris conſid. Matth. 484.54
Siſymbrij aquatici uires Matth. 486.17
Siſymbrij utriuſque uires ex Gal. 487.11
Smarides piſces Dioſ. 335.9
Smaridum conſid. Matt. 335.28
Smilax hortenſis Dioſ. 484.47. & 545.28
Smilacis hortenſis conſid. Matt. 545.35
Smilace hortenſi in cenſendo Manardi opinio improbata 545.44
Smilax aſpera Dioſc. 1210.20
Smilacis aſperæ hiſtoria ex Theophraſto 1210.35
Smilacis aſperæ radix idem cum zarza parilla. 1210.47 & 184.13
Smilax lænis Dioſ. 1210.30
Smilacis lænis hiſtoria Matth. ibidem.49
Smilacis utriuſque uires ex Gal. 1213.12
Smilacis glandiferæ conſid. Matt. 207.6
Smilacis glandiferæ mentio apud Galenum 208.1
Smilace glandifera in cenſenda Cornarij erratum. 208.3
Smyris lapis Dioſ. 1390.35
Smyridis conſid. & uires ex Gal.
Smyrnion Dioſc. 772.28
Smyrnij conſid. Matth. 772.42
Smyrnij uires ex Gal. 774.5
Smyrnium Cretenſe Matth. 773.17
Smyrnio in cenſendo Ruellij opinio non accepta. 773.15
Sodomeus lacus 116.46
Solanum halicacabum Dioſ. 1070.8
Solanum hortenſe Dioſ. 1069.18
Solanum manicum, ſeu furioſum Dioſ. 1072.1
Solanum ſomniferum Dioſ. 1071.3
Solani omnis generis conſid. Matth. 1073.10
Solani hiſtoria ex Theophraſto 1075.6
Solani uires ex Gal. 1075.16
Solani hortenſis hiſtoria Matth. 1073.14
Solani hortenſis uires Matth. 1073.20
Solani halicacabi conſid. & hiſtoria Matt. 1074.3
Solani halicacabi uires Matt. 1074.9
Solani ſomniferi hiſtoria Matth. 1074.21
Solani ſomniferi alterum genus 1074.22
Solanum maius & eius hiſtoria Matth. 1074.34
Solano in maiori cẽſendo Fuchſij opin. exploſa. 1074.37
Solani maioris uires Matth. 1074.54
Solani manici noxa & curatio Matth. 1413.30
Solbaſtrella Matth. 1033.10
Solbaſtrellæ genera duo 1033.17
Solbaſtrellæ uires Matth. 1033.13
Soldanella quæ. lege Braſſica marina

Solidago minor,& eius hiſtoria Matth. 963.17
Solidago media,& eius hiſtoria Matt. 963.20
Solidagimis minoris,& mediæ uires 964.13
Solidago regalis 966.10
Sonchus Dioſ. 495.50.& 757.58
Sonchi conſid.Matth. 496.10
Sonchi genera plura *ibidem*
Sonchi uires ex Gal. 497.12. *Matt.*496.8
Sorba Dioſ. 263.1
Sorborum conſid. Matth. 263.8
Sorborum uires ex Gal. 264.19
Sorbus ſylueſtris,& eius hiſtoria Matth. 264.7
Sorbus torminalis,& conſid.Matth. 264.12
Sory Dioſ. 1365.50
Soreos conſid.Matth. 1366.1
Soreos hiſtoria,& uires ex Gal. 1366.22
Sorgo Italis quid 407.8
Sparganion Dioſ. 990.1
Sparganij conſid.Matth. 990.4
Sparganij uires ex Gal. 991.3
Sparganio in cenſendo Ruellij erratum 990.4
Spartion Dioſ. 1233.38
Spartij conſid. Matth. 1233.46
Spartij uſus ex Plinio 1233.58
Spartij uires ex Gal. 1236.9
Spatha Dioſ. 218.18
Spatula fœtida quæ 992.7
Sperma ceti quid 1373.48
Sphacelus quid 711.1
Sphondilion Dioſ. 790.48
Sphondilij conſid.Matth. 790.59
Sphondilij uires Matth. 791.12
Sphondilij uires ex Gal. 791.15
Sphondilio in cenſendo Fuchſii error 791.13
Sphragis ægos Dioſ.lege Lemnia terra
Spinacia 461.5
Spina acuta Dioſ.lege oxyacantha
Spinæ acutæ conſid.lege oxyacanthæ conſid.
Spinæ acutæ uires ex Gal.lege oxyacantæ uires ex Gal.
Spina acuta legitima quæ 164.14
Spina alba Dioſ. 663.10
Spinæ albæ conſid.Matth. 664.10
Spina alba in cenſenda Fuchſii lapſus 665.10
Spina alba in cenſenda Braſauoli calumnia in Meſuem con futata 666.14
Spinæ albæ uires ex Gal. 666.30
Spina Arabica Dioſ. 666.38
Spinæ Arabicæ conſid. Matt. 666.1
Spinæ Arabicæ uires ex Gal. 666.60
Spina infectoria & eius hiſtoria Matth. 159.17
Spinæ infectoriæ uires 159.19
Spino merlo Italicè quid 159.17
Spino cervino *ibidem*
Spodium Dioſc. 1338.60
Spodij,& pompholygis conſid. 1339.54
Spodij,& pompholygis hiſtoria ex Gal. 1340.43
Spodio in cenſendo Braſauoli error duplex 1340.27
Spodio in examinando Fuchſii error 1340.38
Spongiæ Dioſ. 1378.26
Spongiarum hiſtoria ex Ariſtotele 1378.38
Spongiarum uires ex Gal. 1378.59
Spongiarum lapides Dioſ. 1390.1
Spuma nitri,uide nitri ſpuma
Spuma ſalis,uide ſalis ſpuma
Spuma argenti,uide argenti ſpuma
Squama æris,uide æris ſquama 1341.58
Squama ſtomomatis Dioſ. 1342.15
Squamæ ſtomomatis conſid. 1342.18
Squama ſtomomatis quæ legitima 1342.49
Squama ſtomomatis in cenſenda Plinius hallucinatus 1342.30
Squillarum piſcium conſid.Matth. 310.30
Squillas non eſſe cancellos 310.26
Squinanthum 54.40
Stachys Dioſ. 829.1
Stachyos conſid.Matt. 829.10
Stachyos uires Matth. 830.10
Stachyo in deſcribendo Plinij lapſus 830.14
Stacte Dioſ. 84.10
Stactes conſid. 84.15
Staphis agria Dioſ. 1230.26
Staphidis agriæ conſid.Matt. 1230.36
Staphidis agriæ uires ex Gal. *ibid.*40
Staphidis agriæ noxa,& curatio Matt. 1413.3
Staphylodendron 275.21
Stellariæ hiſtoria,& uires 1178.26
Stellionum conſid.Matt. 1411.45
Stellionum morſus remedia 1412.16
Stercoris uires Gal. 381.55
Stercus ferri,uide ferri ſtercus 1345.1
Stibium Dioſ. 1347.18
Stibiũ quo pacto pellucidũ fiat hyacinti modo 1348.45
Stibij pellucidi uires admirandæ 1347.58. *& inde*
Stibij conſid.Matth. 1347.29
Stibij uires ex Gal. 1347.49
Stibij uis dieſtoria 1347.52
Stimmi,lege ſupra ſtibium
Stœbe Dioſ. 968.29
Stœbis conſid.Matth. 968.33
Stœbe in cenſenda Matthæi Syluatici error 968.41
Stœbes uires ex Gal. 970.13
Stœchas Dioſ. 698.1
Stœchadis conſid. Matth. 698.5
Stœchadis deſcriptio Matth. 698.12
Stœchadis uires ex Gal. 699.1
Stœcadis uires,ex Meſue 699.6
Stœchas citrinum 1044.10
Stomoma Dioſc. 1342.14
Stramonia herba 279.43
Stratiotes Dioſ. 1139.4
Stratiotæ conſid. Matth. 1140.1
Stratiotes millefolium Dioſc. 1140.6
Stratiotæ millefolij conſid.Matth. 1141.10
Stratiote in cenſendo Braſauoli error 1141.14
Stratiotæ millefolij uires ex Gal. 1142.16
Strigmenta balnearum Dioſc. 73.28
Strigmenta balnearum quid 73.47
Struthium Dioſc. 585.1
Struthij conſid.Matth. 587.10
Strutij uires ex Gal. 587.26
Struthio in cenſendo Fuchſii lapſus 587.29
Styrax Dioſ. 88.50

Index:

Styracis conſid. Matth. 89.14
Styracis hiſtoria Matth. *ibidem*
Styrax calamita unde dicta 90.2
Styracis uires ex Gal. 90.32
Styrax liquida 84.17
Styracinum oleum Matth. 90.28
Styrace in cenſenda Manardi opinio improbata 90.9
Styrace in examinanda Fuchsij ſententia haud accepta 90.12
Suberis conſid. & hiſtoria Matth. 208.8
Suberis genera duo 208.10
Suberis uires 210.6
Succedanea quando admittenda 1408.25
Succi quomodo exprimendi, ſeruandiq; ſint 7.22
Succinum Dioſ. 136.13
Succini hiſtoria uaria 139.28
Succinum eſſe bituminis genus 139.53
Succino in cenſendo Braſauoli error 140.1. & 141.13
Succini uires 142.14
Succiſa herba 623.9
Sudoris animalium uirus, & remedia Matthiolo 1425.50
Suffrutices qui dicantur 8.16
Suillus pulmo Dioſ. 341.30
Suillus talus Dioſ. 354.55
Suillus adeps Dioſ. 376.12. *uires.* 377.36
Sulphur Dioſ. 1370.40
Sulphuris conſid. Matth. 1370.56
Sulphuris faciendi ratio 1371.9
Sulphuris uires ex Gal. 1371.20
Sycomorus Dioſc. 285.10. & 286.9
Sycomori hiſtoria Matth. 287.13
Sycomori conſid. & uires ex Gal. 287.22
Sycomorus Italiæ adulterina 287.33
Sycomoro ficus Cypria ſimilis 287.30
Syluas quæ plantæ adament 9.26
Sympathia, & antipathia rerum 14.30
Symphyton petræon Dioſ. 961.1
Symphyti petræi conſid. Matth. 962.5
Symphytum alterum Dioſ. 661.8
Symphyti alterius conſid. 962.20
Symphyti utriuſque uires ex Gal. 966.18
Symphoriani Campegij lapſus, in perſea 247.48
Syrupus uiolaceus 1183.13

T

TAlus ſuis Dioſ. 354.55
Tali ſuilli conſid. Matt. 354.58
Tamarix Dioſ. lege myrica
Tamaricis conſid. 151.24
Tamarindorum conſid. Matt. 220.20
Tamarindorum uires 220.29
Tanacetum, & eius uires Matt. 908.20
Tarantulæ conſid. Matth. 362.4
Tarantulæ ictus mirabiles effectus 362.5
Tarantulæ ictus muſica remedium 362.15
Tarantulæ uenenum, & eius auxilia *ibidem*
Tarantulæ curationis mentio Matth. 1448.56
Tartarum uini 1375.49
Tauri ſanguis, uide ſanguis Taurinus
Taurinum ſeuum Dioſ. 383.41
Taxus Dioſ. 1099.1
Taxi conſid. Matt. 1100.1
Taxi hiſtoria ex Theoph. 1100.8
Taxi hiſtoria ex Plinio 1100.17
Taxi uires ex Gal. 1100.23
Taxi noxa, & eius remedia Dioſ. 1416.15
Taxi uenefica natura Matth. 1416.19
Taxus utrum calida, uel frigida 1416.35
Tedæ conſid. 104.12
Tedam arborem per ſe non eſſe contra Plinium 104.29
Tedam pini eſſe morbum non laricis contra Plinij, & Ruellij opinionem 104.42
Telephium Dioſ. 634.18
Telephij conſid. Matth. 635.13
Telephij uires ex Gal. 635.17
Tellinæ Dioſc. 302.1
Tellinarum conſid. 302.10
Tembulum Arabum. lege malabathri conſid.
Terebinthus Dioſ. 112.9
Terebinthi conſid. & hiſtoria Matth. 112.45
Terebinthus amygdalas proferens 112.6
Terebinthi uires ex Gal. 113.43
Terebinthina Dioſ. 112.14
Terebinthinæ reſinæ conſid. 113.9
Terebinthinæ reſinæ uires Matth. 113.40
Terra omnis Dioſ. 1391.8
Terrarum breuis enarratio 1218.20
Terra fornacum Dioſ. 1392.25
Terras alias quære in ſuis proprijs nominibus
Terrantula Italis quid 376.22
Terreni uermes Dioſc. 356.27
Terrenorum uermium oleum, & eius uires 366.32
Terrenorum uermium uires 366.46
Teſtæ fornaceæ Dioſc. 1392.20
Teſticulus Dioſc. 880.1
Teſticulus alter Dioſ. 881.1
Teſticulorum conſid. Matt. 884.1
Teſticulorũ genera plura 879. & 880. & 881. *et* 882. & 883. *per totum*
Teſticulorum uires ex Gal. 886.23
Teucrium, Teucris Dioſ. 816.17
Teucrij conſid. Matt. 817.10
Teucrij alterius imago 1311
Teucrij uires, & hiſtoria ex Plinio 817.15
Teucrij facultates ex Gal. 818.1
Thalaſſomeli Dioſ. 1329.20
Thalictron Dioſ. 1134.24
Thalictri conſid. Matth. 1534.30
Thalictri uires ex Gal. *ibidem.* 33
Tapſia Dioſ. 1231.10
Tapſiæ conſid. Matth. 1233.10
Tapſiæ radices turpeti uicem illegitimè explent 1233.19
Thapſiæ uires ex Gal. 1233.22
Thapſiæ noxa, & remedia Dioſ. 1431.20
Thapſiæ potionis ſigna, & curatio Matth. 1431.30
Taxi pinguedo Matth. 378.59
Theamedes lapis, & eius mira natura 1384.52
Theophraſti locus in corni hiſtoria ſuſpectus 260.2
Theophraſti de generatione lapidum opinio 1313.54

Theriacæ componendæ ratio depraua 83.48
Theriaca laudibus à Gal. celebrata 1445.31
Thlaſpi Dioſ. 567.9
Thlaſpi conſid. Matt. 568.8
Thlaſpi genera plura 569.4
Thlaſpi ſecundum 567.10
Thlaſpi tertium 568.10
Thlaſpi uires ex Gal. 570.7
Thracius lapis Dioſ. 1384.5
Thracij lapidis mentio ex Gal. *ibid.* 11
Thunnus Dioſ. 338.1
Thunni conſid. Matt. 338.10
Thunnorum captura, & nomina uaria *ibid.* 17
Thunnorum in cibis facultas *ibid.* 26
Thus Dioſ. 92.10
Thuris conſid. & hiſtoria Matth. 93.5
Thuris facultates ex Gal. 93.45
Thuris cortex Dioſ. 92.37
Thuris fuligo Dioſ. 92.54
Thuris in Fuligine Gal. locus reſtitutus 93.52
Thuris manna Dioſ. 92.47
Thuris mannæ conſid. 94.16
Thyites lapis Dioſ. 1386.27
Thyithis lapidis conſid. Matth. 1386.30
Thymelæa Dioſ. 1264.40
Thymelææ conſid. Matt. 1246.58
Thymelææ noxa, & eius curatio Matth. 1432.20
Thymoxalme Dioſ. 1330.50
Thymum Dioſ. 720.35
Thymi hiſtoria Matth. 720.44
Thymi genera duo *ibidem*
Thymi uires ex Gal. & Aetio 720.58
Thymbra Dioſ. 722.1
Thymbræ conſid. Matt. 722.5
Thymbræ genera duo *ibidem*
Thymbræ uires ex Paulo 723.10
Tygname officinis quid. uide Narcaphthum
Tiliæ conſid. 172.10
Tiliæ maris hiſtoria Matt. 172.11
Tiliæ fœminæ hiſtoria Matth. 172.12
Tithymali omnes Dioſ. 1249.10
Tithymalorum conſid. Matth. 1253.16
Tithymali cogniti 1255.8
Tithymali Theophraſto tria tantum genera 1257.7
Tithymalorum uires ex Meſue *ibid.* 17
Tithymalorum uires ex Gal. *ibid.* 26
Tithymalorum noxa, & remedia Matt. 1432.20
Tordilium Dioſ. 751.8
Tormentillæ deſcriptio, & uires Matth. 748.20
Torpedo piſcis Dioſ. 317.40
Torpedinis conſid. Matth. 318.1
Torpedinis mira facultas 318.20
Torpedinis uires ex Gal. 318.41
Torpedo uiuum parit animal 318.18
Toxicum, & eius ueneni curatio Dioſ. 1420.27
Toxici conſid. Matth. 1420.37
Toxici ſumpti noxa ex Nicandro 1421.1
Toxico in cenſendo Manardi opinio reprobata *ibidem*
Toxici, & napelli diſcrimen 1420.42
Tragacantha Dioſ. 677.24
Tragacanthæ conſid. Matt. 677.34
Tragacanthæ lacryma in cenſendo Monacorum erratum 677.39
Tragacanthæ uires Matth. 677.56
Tragium Dioſ. 1031.21
Tragium alterum Dioſ. 1031.28
Tragium non eſſe dictamnum album uulgare contra quorundam impoſtorum opiniones 1031.38
Trago in cẽſendo Mat. apologia in Sycophãtas. 1031.38
Tragij uires ex Gal. 1033.19
Tragi conſid. Matth. 1031.34
Tragopogonum 336.16
Tragopogonum flore cæruleo 337.17
Tragoriganum Dioſ. 701.10
Tragorigani conſid. Matth. 703.23
Tragos Dioſ. 400.30
Tragi cerealis conſid. 400.34
Tragos herba Dioſ. 1034.5
Tragi herbæ conſid. Matth. 1035.10
Traſi, & eorum deſcriptio, & uires Matth. 542.16
Tribulus terreſtris Dioſ. 973.42
Tribulus aquaticus Dioſ. 973.44
Tribuli aquatici hiſtoria Matth. 974.15
Tribuli utriusq; conſid. Matt. 973.53
Tribuli utriusq; uires ex Gal. 975.14
Tribulo in cenſendo Ruellij opinio improbata 973.59
Trichomanes Dioſ. 1202.1
Trichomanis conſid. 1202.20
Trichomanis hiſtoria ex Theophraſto *ibidem*
Trichomanis uires ex Gal. 1203.22
Trifolium Dioſ. 833.10
Trifolij omnis generis conſid. Matth. 834.8
Trifolij acuti hiſtoria ex Scribonio 835.6
Trifolium pratenſe tempeſtates prænunciant 837.4
Trifolium acetoſum, & eius conſid. Matt. 336.1
Trifolij acetoſi uires Matth. 336.6
Trifolij uires ex Gal. 838.9
Trinitas herba, & eius hiſtoria, & uires Matth. 837.7
Tripolion Dioſ. 1200.10
Tripolij conſi. Matth. 1200.19
Tripolij uires ex Gal. 1200.52
Tripolio in deſcribendo Plinij erratum 1200.49
Triſſago Dioſ. 818.7
Triſſaginis conſid. Matth. 819.6
Triſſaginis uires ex Gal. 820.20
Triticum Dioſ. 390.28
Tritici genera ex Theophraſto 390.47
Triticum trimeſtre 390.30. & 391.10
Triticum Italicum optimum 391.17
Tritici hiſtoria Matth. 392.9. & 17
Tritici mira fertilitas 392.12
Triticum in lolium facile degenerat 392.41
Triticum Indicum 392.51
Tritici Indici genera plura 392.52
Tritici Indici hiſtoria 392.54
Tritici uires ex Gal. 392.44
Tritici electio 392.21
Tritici oleum 392.42
Tubera Dioſ. 544.1
Tuberum conſid. Matth. 444.7
Tuberum uires ex Gal. 545.16
Turbit Arabum 1200.24

Turpetum, & eius consideratio, & historia Matthiolo. ibidem
Turpeto in censendo Brasauoli erratum 1200.30
Turpeti uires Matt. 1200.44
Turpeto in examinando Fuchsii opinio reiecta 1200.41
Turpeti noxa, & curatio Matth. 1432.19
Tussilago Dios. 845.1
Tussilago maior Matth. quæ 847.9
Tussilaginis consid. Matth. 846.10
Tussilagine in describenda Plinius deceptus 846
Tussilaginis tertium genus Matth. 847.21
Tussilaginis uires ex Gal. 847.77
Tussilaginis maioris facultates Matth. 847.32
Typha Dios. 684.1
Typhæ consid. 684.9
Typhæ usus, & uires 684.12

V

Valeriana maior. lege phu maius
Valeriana minor. lege phu minus
Varia de generatione lapidum sententia 1313.35
Varia de metallorum ortu sententia 1314.59
Veneficorum doli Dios. 1394.32
Venena præcauendi modi Dios. *ibidem*
Venena quot modis mortem adferant 1397.33
Venena petunt diuersa membra 1399.30
Venena calida non possunt in nutrimentum uerti 1400.50
Venena præcauendi modus 1401.36
Venena curandi ratio generalis Dios. 1395. *per totum*
Venena curandi ratio uniuersalis 1403.7
Venena incognita uomitu deprehẽduntur Dios. 1395.21
Venenata animalia Dioſc. 1434.1
Veneni operatio qualis 1397.10
Veneni humidi exemplum 1398.37
Veneni sumpti in commune indicia 1403.30
Venenis, quorum nulla cognitio, quæ opitulẽtur Dioscoridi 1395.10
Venenorum genera unde 1397.22
Venenorum effectus à diuersis causis 1398.21
Venenorum præcautio quædam exposita 1401.39
Venenorum præcautio ex medicamentis 1402.53
Venenorum remedia in generali 1404.16
Venenorum animalium diuersi gradus, & effectus Matth. 1444.20
Venenum quandoque morbis, & alteri ueneno remedium est 1401.20
Venenum serpentium frigidum esse, falsum 1444.2
Veneris pecten 528.17
Veneris umbilicus Dios. 1121.14
Veneris umbilicus alter Dioſc. 1122.10
Veneris umbilici utriusque consid. Matth. 1122.16
Veneris umbilici utriusq; uires ex Gal. 1124.4
Vmbilico Veneris in censendo Fuchsii lapsus 1123.14
Veratrum album, lege supra in Elleboro albo
Veratrum utrunque triginta perdurat annos 6.5
Verbascum Dios. 1143.1
Verbasci consid. & genera 1145.1
Verbasci uires quædam Matth. 1147.4
Verbasci genera, & uires ex Gal. 1150.14
Verbasci syluestris mentio 1145.1
Verbenaca Dioſc. 1051.60
Verbenaca utriusque consid. Matt. 1053.6
Verbenaca in censenda Fuchsii lapsus 1053.19
Verbenacæ uires Plinio 1053.27
Verbenacæ uires ex Gal. 1053.34
Vermes terreni Dios. 366.27
Vermium terrenorum uires 366.46
Vermium terrenorum oleum 366.32
Vermium in lignis enascentium usus 146.61
Veronicæ herbæ historia, & uires Matt. 691.15
Veronicæ genera duo 691.16
Verruca, lege Heliotropium
Vesicaria solani genus 1074.3
Vesicaria altera repens Matthiolo. 1074.15. & 1289.22
Vesparum ictus curatio Dios. 1447.17
Vesparum ictus, & remedia Matth. *ibid.*22
Vgonis Solerij de nigro ueratro opinio exposita 1223.3
Viburnum quid, & eius descriptio 216.34
Viciæ uires ex Gal. 549.7
Victus ratio in morsu rabiosi canis Dios. 1441.50
Victus ratio demorsorum a cane rabioso Matthiolo 1442.20
Victus ratio eorum, qui uenena sumpserunt 1404.1
Vinca peruinca 955.50
Vincetoxicum, & eius descriptio Matth. 810.11
Vincetoxici uires Matth. 810.17
Vinetis quæ plantæ lætè nascantur 9.16
Vina ex diuersis odoramentis facta Dios. 1336.1
Vini natura, & genera Dios. 1323.36
Vini facultates uariæ pro modo usus 1324.40
Vini usus cui ætati conueniat 1224.60
Vini usus moderatus quantum prosit 1324.45
Vini usus immoderatus quantum obsit 1324.50
Vini arte frigefacti noxa 1325.3
Vinum pro tuenda sanitate quale esse debet 1325.11
Vinum pucinum & uipacum 1325.16
Vinorum factitiorum consid. Matt. 1337.7
Vinum abiegnum Dioſc. 1334.30
Vinum abrotonites Dios. 1335.44
Vinum absinthites Dios. 1334.55
Vinum acorites Dioſc. 1336.29
Vinum adynamon Dios. 1326.18
Vinum anethinum Dios. 1336.33
Vinum apiites Dios. 1336.32
Vinum aromatites Dios. 1335.50
Vinum asarites Dios. 1336.15
Vinum e betonica Dios. 1335.26
Vinum bunites Dioſc. 1335.44
Vinum calaminthites Dios. 1335.44
Vinum catorchites Dios. 1333.60
Vinum è caricis Dioſc. 1333.60
Vinum cedrinum Dios. 1334.30
Vinum cedrites Dios. 1334.38
Vinum è celtica nardo Dioſc. 1336.10
Vinum ceſtrites Dios. 1335.26
Vinum chamædrytes Dios. 1335.20
Vinum è chamelæa Dios. 1336.41
Vinum chamæpityinum Dios. 1336.44
Vinum è conyza Dios. 1335.45

Vinum è cucumere syluestri Dios. 1336.37
Vinum cupressinum Dioſc. 1334.30
Vinum cydonites Dios. 1332.20
Vinum daucites Dioſc. 1336.22
Vinum dictamnites Dios. 1335.36
Vinum è dulci radice Dios. 1336.30
Vinum è flore salis Dios. 1336.34
Vinum è Fœniculo Dioſc. 1336.33
Vinum guaiacum, & eius conficiendi, exhibendiq; ratio Matth. 1337.12
Vinum gypsatum Dioſc. 1336.59
Vinum ex Helenio Dioſc. 1336.9
Vinum helleborites Dios. 1336.33.& 50
Vinum hyssopites Dios. 1335.10
Vinum ex iride Dioſc. 1336.7
Vinum iuniperinum Dios. 1334.30
Vinum è labrusca Dios. 1326.40
Vini è labrusca uires ibidem
Vinum laurinum Dios. 1334.30
Vinum lentiscinum Dios. 1333.43
Vinum malabathrinum Dios. 1336.11
Vinum mandragorites Dios. 1336.45
Vinum marathrites Dioſc. 1336.33
Vina marina Dioſc. 1332.9
Vinum è marrubio Dios. 1335.37
Vinum melites Dios. 1332.20
Vinum melitites Dios. 1326.49
Vinum mulsum Dios. 1326.56
Vinum è myrrha Dios. 1336.4
Vinum Miricinum Matth. 1337.14
Vinum myrsinites Dios. 1333.37
Vinum myrtites Dios. 1333.30
Vinum è nardo syluestri Dios. 1336.6
Vinum nectarites Dios. 1336.8
Vinum nouum Dios. 1323.45
Vinum œnanthinum Dioſc. 1332.50
Vinum omphacomelites Dios. 1332.37
Vinum omphacites Dios. 1326.1
Vinum organites Dios. 1335.43
Vinum palmeum Dios. 1333.48
Vinum panacites Dios. 1336.27
Vinum passum Dios. 1323.49
Vinum è petroselino Dios. 1336.33
Vinum phthorion Dios. 1336.36
Vinum picatum Dios. 1334.43
Vinum pineum Dios. 1334.30
Vinum Pucinum, & eius uires 1325.15
Vinum è Pulegio Dios. 1335.44
Vinum è Punicis Dios. 1332.56
Vini ex punicis malis uaria confectio Matth. 1333.1
Vinum ex pyris Dios. 1332.44
Vinum resinatum Dios. 1334.12
Vini ex punicis uires Matt. 1333.9
Vinum rhodites siue Rosaceum Dios. 1336.22
Vinum rhoetes Dios. 1333.1
Vinum saluiatum Dios. 1336.25
Vinum è satureia Dios. 1335.42
Vinum scammonites Dios. 1336.37.& 1337.3
Vinum scillinum Dios. 1331.44
Vini scillini uires ex Gal. 1331.56
Vinum stœchadites Dioſc. 1335.22
Vinum strobilites Dios. 1334.24
Vinum è sycomoris Dios. 1334.9
Vinum è Syriaca nardo Dios. 1336.10
Vinum terebinthinum Dios. 1333.43
Vinum thymites Dios. 1335.39
Vinum è thymelæa Dios. 1336.39
Vinum Tragoriganites Dios. 1335.21
Vinum è ueratro Dios. 1336.35.& 50
Vinum uetus Dios. 1323.37
Vinum Vipacum, & eius uires 1325.13
Viola alba Dios. lege Leucoium
Viola purpurea Dios. 1179.20
Viola calceolaria arboreſcens 1181.1
Violæ purpureæ consid. Matt. 1180.10
Violarum uires ex Mesue 1180.18
Violarum uires ex Gal. 1183.15
Vipera Dios. 319.14
Vipera in censenda Plinij error 319.35.& 320.25
Vipera ex hominis uentre fugata 346.19
Viperæ Aegyptijs cibus 321.42
Viperæ uino delectantur 320.55
Viperæ adeps Dios. 377.43
Viperæ ictus notæ, & curatio Dios. 1451.49
Viperarum consid. Matth. 319.30
Viperarum facies sexusq; discrimen 320.17
Viperinarum carnium esu sanantur ulcera insanabilia 321.41
Viperarum morsus indicia Matt. 1452.10
Viperarum morsus remedia Matth. 1452.30
Viperarum uenatio, & earum pastilli 320.60
Viperinæ carnes Dios. 319.14
Viperinæ carnis uires ex Gal. 320.30
Virga aurea, & eius historia, & uires Matth. 1005.10
Virga pastoris, & eius consid. & uires Matth. 661.14
Virulentorum ictuum, uel morsuum curatio Matthiolo 1444.40
Viscum Dios. 805.18
Viscum quæ arbores proferant 805.33
Visci consid. Matth. 805.27
Visci genera plura ibidem
Visci facultates Matth. 806.17
Visco in censendo Theophrasti opinio nõ accepta. 805.56
Visci utilitas in Hetruria 805.35
Visci uires ex Gal. 807.2
Visnaga quid 523.46
Vitalba 956.16
Vitex Dios. 195.53
Viticis consid. Matt. 196.7
Viticis Plinio genera duo 196.7
Viticis uires ex Gal. 198.3
Viticellæ herbæ historia, & eius uires 1288.13
Vitis alba Dios. 1283.10
Vitis albæ consid. Matth. 1284.18
Vitis uires ex Gal. 1284.41
Vitis albæ uires ex Mesue, & Matth. 1284.30.& inde
Vitis nigra Dios. 1284.50
Vitis nigræ consid. Matth. 1285.10
Vitis nigræ uires ex Gal. 1287.16
Vitis nigræ uires 1287.14
Vite nigra in censenda Fuchsij opinio improbata 1286.15

Vitis ſylueſtris Dioſ. 1281.50
Vitis ſylueſtris conſid. Matth. ibidem. 58
Vitis ſylueſtris uires ex Gal. 1283.6
Vitis uiniferа Dioſ. 1319.30
Vites uiniferæ quomodo ab erucis tueantur 1320.14
Vitis uiniferæ conſid. Matth. 1320.10
Vitis, & braſſicæ odium 14.35
Vituli marini coagulum Dioſ. 375.34
Vituli marini coaguli uires ex Gal. 375.55
Vitulinus adeps Dioſ. 377.30
Viuerra animal 332.29
Vlmus Dioſ. 140.54
Vlmi conſid. & hiſtoria Matth. 144.10
Vlmi Plinio genera quatuor 145.4
Vlmi facultates Plinio, & Matth. 146.25
Vlmi uires ex Gal. 146.43
Vlmo in cenſendo Theoph. & Plinij error 145.9
Vlua quæ 1137.14
Vmbilicus Veneris uide ſupra Veneris umbilicus
Vnedo, Arbutus, ideo quære in Arbuto
Vnguentorum ratio Dioſ. 78.17
Vnguentorum conſid. Matth. 78.48
Vnguentum Abrotonum Dioſ. 80.45
Vnguentum amaracinum Dioſ. 83.1
Vnguenti amaracini conſid. Matt. 83.15
Vnguentum anethinum Dioſ. 86.53
Vnguentum butyrinum Dioſ. 81.57
Vnguentum cinnamominum Dioſ. 84.30
Vnguentum crocinum Dioſ. 81.47
Vnguentum Cyprinum Dioſ. 81.60
Vnguentum elatinum Dioſc. 79.10
Vnguentum gleucinum 82.40
Vnguenti gleucini conſid. Matth. 82.48
Vnguentum gleucinum haud refrigerare contra Plinij ſententiam 82.54
Vnguenti iaſmini conſid. Matth. 85.13
Vnguentum hedychroon 83.30
Vnguentum iaſminum, uide Iaſminum 84.59
Vnguentum irinum Dioſ. 82.15
Vnguenti irini conſid. Matth. 82.34
Vnguentum lilinum Dioſ. 80.60
Vnguenti lilini conſid. 81.27
Vnguentum malabathrinum Dioſ. 84.44
Vnguentum megalinum Dioſ. 83.63
Vnguentum melinum Dioſ. 79.18
Vnguenti melini conficiendi ratio Matth. 79.29
Vnguentum mendeſium Dioſ. 84.1
Vnguentum metopion Dioſ. 83.50
Vnguentum narciſinum Dioſ. 81.32
Vnguentum nardinum Dioſ. 84.43
Vnguentum Nicandri contra ſerpentes Matt. 1446.26
Vnguentum ociminum Dioſ. 80.37
Vnguentum œnanthinum Dioſ. 79.34
Vnguentum onychinum Dioſ. 81.57
Vnguentum roſaceum Dioſ. 78.25
Vnguenti conſid. Matth. 78.55
Vnguentum roſaceum omphacinum 78.60
Vnguentum ſampſuchinum Dioſ. 79.50
Vnguenti ſampſuchini conſid. Matth. 80.10
Vnguentum ſtyracinum Dioſ. 81.57
Vnguentum ſuſinum Dioſ. 80.60
Vnguentum telinum Dioſ. 79.43
Vngula aſini, & capræ Dioſ. 344.10
Vngularum animalium uires 345.1
Vnguis odoratus Dioſ. 303.10
Vnguium odoratorum conſid. 303.18
Vnguibus odoratis in cenſendis Fuchſii opinio reprobata 304.50
Vniones qui præſtantiſſimi 300.24
Vnionum uires 300.38
Vrina Dioſ. 383.30
Vrinarum facultates 383.50
Vrſæ partus non eſſe informes contra quoſdam 342.12
Vrſinus pulmo Dioſ. 341.30
Vrſinus adeps Dioſ. 377.40
Vrtica Dioſ. 1125.1
Vrticæ conſid. 1126.10
Vrticæ genera tria 1126.11
Vrticæ uires ex Gal. 1126.14
Vrtica lactea Matt. 1130.17
Vrticæ ſeminis noxa, & curatio Matth. 1414.43
Vſtio auxilium contra uirulentos ictus Dioſco. 1441.1
Vſtionis utilitas Matth. ibidem. 20
Vtrum uenena in ſtatutum diem interimere poſſint 1399.49
Vtrum quis aſſuefieri poſſit, ut uenena inn ocuè ſumat 1400.30
Vtrum animalia, quæ cibis uenenoſis uictitant exitioſam uim retineant 1400.57
Vua Dioſ. 1319.48
Vuæ conſid. Matth. 1320.10
Vuarum uires ex Gal. 1321.10
Vua paſſa Dioſ. 1321.24
Vuæ paſſæ conſid. Matt. 1321.33
Vuæ paſſæ uires ex Gal. 1322.7
Vua ſpina, & eius uſus 166.41
Vua taminia quæ 1285.11
Vulpinus pulmo Dioſ. 341.37
Vulpinus adeps Dioſ. 341.32
Vulturinum ſtercus 381.42

X

Xanthion Dioſ. 1203.44
Xanthij conſid. Matth. 1203.53
Xanthij uires ex Gal. 1203.58
Xiphion Dioſ. 288.49
Xiphia piſcis 338.15
Xylon, & eius conſid. Matth. 415.10. & 862.9
Xyli uires 416. & 13. & 863.5
Xylobalſamum Dioſ. 59.10
Xylobalſamum officinarum ſpurium ibidem
Xylobalſami uicem quid expleat 60.11
Xylocinnamomum Dioſ. 44.56
Xyris Dioſ. 991.5
Xyridis conſid. Matth. 992.1
Xyridis uires ex Gal. 992.9

Z

Zacintha cichorij genus 503.6
Zarza parrilla quid 184.15

Zarzæ parillæ consid. Matth. 184. 13
Zarzæ parillæ etymologia apud Hispanos 184. 31
Zarzæ parillæ uires 184. 35
Zea Dios. 397. 42
Zeæ consid. 397. 47
Zeæ uires ex Gal. 398. 3
Zedoariæ consid. & uires Matth. 581. 57
Zedoaria habetur longa, & rotunda 582. 4
Zibetti historia, & facultas Matth. 64. 60
Zizypha, & eorum consid. 269. 11
Zizyphorum in uiribus examinandis Auicenna defensus contra Fuchsii calumniam 269. 30
Zizypha ex Aphrica Romam allata 269. 51
Zobella animal 332. 25
Zopissa Dios. 115. 1
Zuccharum albusar 387. 46
Zurumbet Arabibus, idē quod Græcis Arnabo 582. 15
zurumbet quid *ibidem*
Zurumbetam non esse Zedoariam contra Fuchsii, Cordi, et Brunfelsij errorem 582. 21. & inde
Zythum Dios. 397. 10
Zythi consid. 397. 22

FINIS INDICIS.

ERRATA CORRIGENDA.

Pagina 56. linea 29. Schœnianthi. lege Schœni. 20. 49. Galenus Quacelbenus. lege Gulielmus Quacelbenus. 986. 10. Ea recentiores. lege Caryophyllata autem recentiores. 1007. 10. STRATIOTES MILLEFOLIVM. lege ACHILLAEA. Fol. 1013. linea 16. Quæ tamen quod nascatur in Italia &c. deleatur totum usq; ad Galenus. & scribatur hoc modo. Atqui ueram elatinem, cuius hîc imaginem damus, misit ad me Patauio Iacobus Antonius Cortusius, in qua nihil deest, quod desiderari possit. 1066. 1. HYOSCYAMVS NIGER. lege HYOSCYAMVS TERTIVS. 1179. lege totum Isopyri commentum hoc modo. ET SI aliâs scripsi haud mihi contigisse antea uerum Isopyrum inuenire: postea tamen factum est, ut eius plantam, cuius nunc hîc imaginem damus, ab amicis optimis sim consecutus: Ea enim Isopyrum, meo quidem iudicio, per omnia refert. 1193. 21. Leontopetali. lege Leontopodij. 1267. 12. SAMBVCVS. lege SAMBVCVS MONTANA. 1268. SAMBVCVS MONTANA. lege SAMBVCVS.

SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATES SECVNDVM LOCOS, ex Dioſcoride, & Matthioli commentariis.

CAPITIS DIOSCORIDIS

Ad capitis dolores ex frigiditate.

Iris Illyrica cum aceto, & roſaceo illita.
Oleum ſylueſtris oliuæ inunctum.
Oleum Amygdalinum illitum.
Viticis ſemen emplaſtri modo adhibitũ.
Amygdalę amarę cum aceto, uel roſaceo, fronti, uel temporibus illitæ.
Torpedo marina uina admota.
Lana ſuccida cum aceto, & roſaceo impoſita.
Siſymbrium fronti, & temporibus adalligatum.
Hordeacei corymbi, uel foliorum hederaceorum ſuccus, cum aceto, & roſaceo perfuſus.
Aloe temporibus, frontiq; ex aceto, roſaceoq; illita.
Menta fronti adalligata.
Serpyllum coctum, roſaceo, acetoq; madefactum & adhibitum.
Melilotus cum roſaceo, & aceto ſubactus.
Baccharis folia per ſe illita.
Ruta ex roſaceo & aceto.
Scammonia ex aceto & roſaceo perfuſa.
Aniſum per ſe potum.
Sphondylium cum ruta illitum.
Aquæ marinæ uapor operto capite perceptus.
Peucedanum ex roſaceo, & aceto.
Melanthium fronti adalligatum.
Coniza minor adalligata.
Anagyris tenera folia drachmæ pondere ex uino pota.
Rhodia radix recens cum roſacei momento impoſita.
Hippogloſſum coronamenti modo adhibitum.
Chamædaphnes folia trita, & illita.
Elaterium ex lacte naribus infuſum.
Ruſci folia, & baccæ in uino potæ.
Scammonia ex aceto & roſaceo perfuſa.
Aquæ marinæ uapor operto capite receptus

MATTHIOLI

Galanga naribus indita.
Nardum Italicum.
Lauendula.
Thus uirens, cum radicibus contuſum, & illitum.
Cinnamomi ſtillatitia aqua pota.
Cubebæ deuoratæ.
Balſamum factitium & eius aqua illita.

CAPITIS

Moſchus.
Zibetum.
Ambarum. } linimenti modo adhibita.
Laurinum oleum.
Mumia ex amarici aqua naribus infuſa, aut ex caſtoreo, caphura, & oleo balanino.
Maſtiche manſa cum odorata cera.
Dictamni albi florentis aqua naribus infuſa.
Perſicorum nucleorum cremor ex aqua uerbenacæ paratus, fronti, temporibusq; illitus.
Amygdalarum amararum lacteus cremor eodem modo paratus muſtelarum combuſtarum cinis aqua ſubactus, & illitus.
Capæ ſquama feruenti cinere toſta, & calida in dolentis lateris aurem introducta, additis roſaceo laurino, & ſuccida lana.
Flores Caryophylli uocati ſaccharo aſſeruati, & deuorati.
Cyclamini ſuccus in errhinis additus.
Hederæ folia ſeptem, totidemq; oſſium perſicorum nuclei à cortice delibrati, ex oleo, & aceto cocta, & temporibus & fronti illita.
Agaricum in potu ſumptum.
Graminis genus ſeptem internodijs diſtinctum capiti accommodatum.
Rhodia Radix recens contuſa, ex amaraci aqua fronti, & temporibus illita.
Verbenacæ aqua, aut oleum capiti adhibitum.
Verbaſci ſtillatitia aqua fronti illita.
Fungi qui ad imam ſambuci ſedem oriuntur in aqua roſacea macerati, & illiti.
Agaricum in potu ſumptum, aut in catapotijs additum
Colocynthis in catapotijs addita.
Quinta eſſentia noſtra lib. v. capite de uino deſcripta tum pota, tum exterius fronti illita.

MATTHIOLI

Ad diuturnum capitis dolorem.

Ligni Guaiaci
Chinæ radicis } decoctum diebus continuis 40. potum.
Zarzæ parillæ

Punicæ arboris folia, aut eorum ſuccus illitus.
Hederæ folia ſeptem, totidemq; oſſium perſicorum nuclei à cortice delibrati ex oleo, & aceto cocta, & fronti & temporibus illita.
Agaricum in potionibus, aut catapotijs additum.
Colocynthis in catapotijs, aut potione uſurpata.

DIOS-

CAPITIS
DIOSCORIDIS.
Ad capitis dolores à calida cauſa genitos.

Oleum ſylueſtris oliuæ inunctum.
Vnguentum roſaceum illitum.
Liguſtri flores fronti ex roſacco illiti.
Roſarum aridarum ex uino dilutum adhibitum.
Viticis ſemen appoſitum.
Portulaca per ſe impoſita.
Melilotus cum aceto, aut roſaceo aſperſa & adhibita.
Nymphæa radix pota, & naribus indita.
Rhodia radix cum roſaceo, & fronti & temporibus adalligata.
Papaueris liquor fronti cum roſaceo illitus.
Pſyllium ex roſaceo, acetoq; aut aqua impoſitum
Hippogloſſi ſertum capite geſtatum
Sedum maius cum roſaceo illitum.
Solani hortulani folia adalligata.
Viniferæ uitis folia & capreoli adhibita.
Ophites lapis adalligatus.

MATTHIOLI
Arboreus, lapideuſue muſcus recens, roſaceo imbutus & impoſitus.
Populneum unguentum toti capiti inunctum.
Betulæ aqua quæ per ſe è perforato caudice fluxit illita.
Liguſtrinum oleum illitum.
Roſæ, & præſertim purpureæ auſtero uino incoctæ & illitæ.
Pomorum acidorum ſuccus cum Santalis adhibitum.
Cochlearum uiuentium mucus, fronti ex roſaceo illitus.
Punicorum acidorum uinum potum & impoſitum.
Anguum ſenecta & aceto decocta.
Oui recentis uitellus, albumq; ex roſaceo, & roſacea aqua.
Mica tritici panis amygdalino, papauerinoq; oleo imbuta, & fronti adalligata.
Portulaca contuſa, & fronti impoſita.
Plantaginis ſuccus ex roſaceo illitus.
Cucurbitæ, & cucumeris recentis ramenta fronti adalligata.
Lactucæ ſuccus cum roſaceo, & aceto impoſitus.
Fabaria contuſa ex aceto.
Nymphææ recentia folia capiti ſuperpoſita.
Polygoni maioris ſuccus illitus.
Hyoſcyami recentia folia fronti adalligata.
Pſyllij ſeminis mucago fronti ex roſaceo adhibita.
Solani hortulani ſuccus fronti impoſitus.
Mandragoræ recentia folia capiti ſuperpoſita.
Alſine contuſa & adhibita.
Sedi cuiuſcunque ſuccus, aut herba ipſa contuſa, & illita.
Cotiledonis utriuſq; ſuccus impoſitus.
Cymbalaria uulgaris contuſa & illita.
Momordicæ fructus amygdalino oleo inſolatus, cõtuſus, et illitus.
Santalum album cum aqua roſacea adhibitum.
Caphura & roſacea aqua impoſita.
Roſaceum oleum tepidum.
Sylueſtris oliuæ oleum inunctum.
Punicæ folia contrita, aut eorum ſuccus cum roſaceo illitus.
Amygdalæ dulces ex aqua roſacea contritæ, & illitæ.
Oleum in quo cucurbitæ flores inſolati fuerint illitum.
Muſtelarum exuſtarum cinis aqua ſubactus & illitus.
Senæ decoctum, uel dilutum potum.

CAPITIS
Eiuſdem folia in lotionibus addita.

MATTHIOLI
Ad emicraneam.

Thuris & Myrrhæ puluis oui albo exceptus & fronti & temporibus illitus.
Mumia ex amaraci aqua naribus immiſſa.
Sagapenum ex Betonicæ decocto potum.
Cucumeris ſylueſtris radix in aqua elixa, tuſa, et oleo ſubacta, & cum abſinthio applicata.

DIOSCORIDIS
Ad expurgandum caput.

Braſſicæ ſuccus
Anæmonis ſuccus
Betæ ſuccus
Chelidonij ma. ſuccus
Cyclamini ma. ſuccus
Cepæ ſuccus
} *naribus infuſus.*

Pyrethrum
Staphiſagria
} *diu manſa.*

Colocynthis in catapotijs deuorata.
Vua paſſa cum pipere manducata.
Atramentum ſutorium lanis naribus inditum.

MATTHIOLI
Iridis radicis ſuccus naribus infuſus.
Cubebæ cum maſticke manſæ.
Maſticke unà cum cera odorata commanſa.
Gattariæ ſuccus naribus infuſus.
Amaraci ſuccus naribus inditus.
Imperatoriæ radix commanſa.
Senæ decoctum uel dilutum potum.
Sagapenum in catapotijs deuoratum.
Sinapi & naſturtij ſemen commanſum.
Cyclamini ſuccus naribus infuſus.

DIOSCORIDIS
Ad capitis dolores faciunt.

Stiracinum oleum olfactum.
Oliuæ flauæ
Glandes
Palmulæ Phœniciæ
Iuglandes nucles
} *in cibis acceptæ.*

Arbutifructus
Ferulæ caules
} *deuorati*

Mei radices largius ſumptæ.
Abſinthij liquamentum hauſtum.

MATTHIOLI
Vinum generoſum largius ſumptum.
Sinapis in cibis uſurpata.
Ponticæ nuces largius deuoratæ.
Lac abunde potum.

DIOSCORIDIS
Ad ueternoſos.

Viticis ſemen cum roſaceo & aceto perfuſum.
Caſtoreum ex aceto & roſaceo naribus infuſum.
Cæpa decocta, & in cibum ſumpta.
Sinapi deraſo capiti appoſitum.
Sphondilium ſuffitum, & ex oleo capiti illitum.
Peucedanum cum aceto, & roſaceo munctum.

MATTHIOLI
Nardus Italica
Lauendula
} *cùm pota, tum illita.*

Cinnamomum uulgaris ſtillatitia aqua pota.

Balſami facilitij aqua, ſecundarius liquor & oleum inunctum.
Siſymbrij ſuccus ex aceto illitus.
Caryophylli flores ſaccharo conditi & deuorati.
Agaricum potum cum purganti medicamento.
Oleum è floribus & foliis hyſſopi paratum & illitum.
Stœchas addita ſcilla, aut eius aceto pota.
Dictamnus albus quomodolibet adhibitus.
Saluia tam in potionibus, quàm in fomentis uſurpata.
Saccharum è ſaluia floribus paratum.
Gattaria & bibita & fotu adhibita.
Amaracus introrſum, & extrorſum accepta.
Imperatoriæ radix quoquo modo uſurpata.
Roſmarinum, uel ſaccharum ex eius floribus paratum.
Euphorbium occipiti affrictum.
Chamædrys in potionibus addita, & occipitio adalligata.
Quinta eſſentia noſtra li. 5. comment. de uino deſcripta tũ pota tum naribus iniecta.

DIOSCORIDIS
Ad ſomnum conciliandum.

Iris illyrica pota.
Amomum fronti illitum.
Amygdalæ amaræ deuoratæ.
Viticis ſemen potum.
Lactuca in cibum ſumpta.
Aloe illita per ſeſe, uel ex roſaceo.
Baccharis odorata.
Iunci Aethiopici ſemen potum.
Papaueris erratici quinq; ſex ve capita in uini cyathis tribus ad dimidium decocta, & potui data.
Hyoſcyami ſemen potum, ac appoſitum.
Solani ſomnifici radicum cortex drachmæ pondere in uino potus.
Mandragoræ radicis ex uino decoctum cyathi unius menſura potum.
Mandragoræ poma olfacta naribus.
Mandragoræ liquor ſedi pro balano ſubditus.

MATTHIOLI

Arborei, lapideiue muſci dilutum ex uino paratum potũ.
Salicis recentia folia in lotionibus addita.
Perſicorum nucleorum cremor fronti & temporibus adhibitus.
Amygdalæ dulces cum roſacea aqua illitæ.
Lactucæ ſuccus ex roſaceo fronti & temporibus illitus.
Solani ſomnifici radicis cortex drachmæ pondere cum uino potus.
Corallium potum.

DIOSCORIDIS
Somnia terribilia faciunt.

Fabæ
Lentes } *in cibum acceptæ.*
Picnocomi ſemen comæ drachmæ pondere potum.
Smilacis lauis ſemen cum doryenio potum ternis ſingulorum obolis.

MATTHIOLI

Phaſioli in cibum ſumpti.

DIOSCORIDIS
Sternutamenta cient.

Sinapi ſemen tritum & naribus admotum.
Ptarmicæ flores admoti.
Struthij radix trita & admota.

Ranunculi radix ſicca & in puluerem trita, naribus indita.
Daphnoides naribus indita.
Veratri albi radix trita & impoſita.

MATTHIOLI

Piper tritum naribus inditum.
Cyclamini radix indita.

DIOSCORIDIS
Ad uertiginoſos.

Balſami ſemen per ſe potum.
Peucedanum ex aceto & roſaceo illitum.
Galbanum olfactum.
Brioniæ radix pota per continuum annum quotidie drachmæ pondere.
Vitis nigræ uiticulæ primæ recentes decoctæ, & in cibis acceptæ.
Vinum
Acetum } *Scillinum potum.*

MATTHIOLI

Cinnamomi uulgaris ſtillatitia aqua pota.
Balſami facilitij primus, ſecundus & tertius liquor inunctus.
Mumia ex amaraci aqua naribus immiſſa.
Cochleæ cum ſuis teſtis tritæ ex aceto potæ.
Scorzoneræ radix, aut ſuccus potus.
Caryophyllorum flores ſaccaro aſſeruati, & frequenter deuorati.
Combebarum grana quinq; quotidie ſumpta.
Agaricum potioni infrictum, & pro ſapone uſurpatum.
Saluia tam in potu quàm in fomentis ſumpta.
Saccharum ſaluiæ floribus paratum.
Gattaria potui data, & forinſecus illita.
Amaracus tùm pota tùm illita.
Imperatoriæ radix in potiones & localia medicamenta addita.
Senæ decoctum uel dilutum potum.
Roſmarinum quocunq; modo uſurpatum.
Saccharum è floribus roriſmarini paratum.
Sagapenum in potu ſumptum, & exterius inditum.
Chamædrys quoquo modo uſurpata.

DIOSCORIDIS
Ad comitiales.

Cardamomum ex aqua potum.
Cancamum per ſe potum.
Balſami ſemen hauſtum.
Bitumen Naptha ſuffitum comitiales deprehendit.
Populi nigræ ſemen ex aceto.
Ficus ſiccæ in cibum acceptæ.
Conculæ Indicæ ſuffitæ excitant.
Coagulum leporinum potum.
Muſtelæ uentriculus coriandro infarctus, inueteratuſque deuoratus.
Muſtelæ eiuſdem ſanguis potus.
Aſininum iecur toſtum in ieiuno ſumptum.
Vngula aſini combuſta pota.
Equorum lichenes triti, & ex aceto hauſti.
Lapis in hyrundinum pullorum primæ fœturæ uentriculo inuentus pro amuleto in cerui aluta ſuſpenſus.
Semen lactis potum quouſq; aluum citet.
Phocæ coagulum bibitum.
Vrſinum fel ad lingendum datum.
Teſtudinis fel naribus inditum.

Teſtudinis

Teſtudinis terreſtris ſanguis potus.
Ciconiæ ſimum ex aqua potum.
Plantago cum lenticula decocta in cibis ſumpta.
Sinapi tritum naribus inditum.
Piper diu manſum.
Scilla hauſta.
Agaricus drachmæ pondere cum oxymelite hauſtus.
Eryngij radix ex dulci aqua ebibita.
Rutæ ſylueſtris ſemen potum.
Seſelis Maſſilienſis radix & ſemen potum.
Peucedanum ex aceto & roſaceo capiti inunctum.
Sagapenum potum.
Laſerpitij liquor cum aceto mulſo bibitus.
Ladanum olfactum.
Ammoniacum in eclegmate cum melle datum.
Trifolij ſemen & folia pota.
Conyza cum acetо bibita.
Anthyllis altera ex oxymelite pota.
Betonicæ folia hauſta.
Quinquefolium triginta diebus hauſtum.
Papaueris ſpumei ſemen cum mulſa aqua potum.
Veratrum nigrum potum.
Hippophæſtiſuccus trium obolorum pondere hauſtus.
Vitis alba drachmæ pondere anno toto quotidie hauſta.
Vitis nigræ uiticulæ primæ uirentes coctæ, & in cibis ſumptæ.
Acetum mulſum potum.
Vinum & acetum ſcillinum potum.
Selenites lapis tritus ebibitus.
Aetites lapis cum Cyprino unguento, aut gleucino, uel alio excalfaciente illitus.
Cotes naxia pota.

MATTHIOLI

Nardus Italica.
Lauendula.
Aſarina & eius decoctum potum.
Cinnamomi uulgaris ſtillatitia aqua pota.
Balſami factitij liquor omnis illitus.
Mumia ex amaraci aqua naribus immiſſa.
Cranium humanum potum.
Caſtoreum ex oxycrato potum.
Leporis coagulum cum aceto bibitum.
Lapis in felle bubulo inuentus tritus lentis quantitate, & in errhinis additus.
Aqua ſtillatitia humani ſtercoris pota.
Scorzoneræ radix, aut eius ſuccus potus.
Caryophyllorum flores ex betonicæ, aut amaraci decocto poti.
Iidem ſaccharo aſſeruati frequenter deuorati.
Cyclaminus in potione, uel clyſmate infuſus, aut eius ſuccus in errhinis additus.
Agaricum potioni ingeſtum.
Ariſtolochia rotunda.
Hyſſopum quoquo modo ſumptum.
Stœchas cum Scilla, aut eius aceto uſurpata.
Dictamnus albus.
Saluia tam pota, quàm trita adhibita.
Amaracus quouis modo uſu ueniat.
Galegæ ſuccus ſeſcunciæ pondere potus.
Imperatoriæ radix in potionibus addita.
Senæ dilutum uel decoctum potum.
Roſmarinum, uel ſaccharum ex eius floribus paratum.

Sagapenum deuoratum.
Quercini uiſci lignum in tenuiſſimum puluerem redactum & diebus quadraginta potum.
Vincetoxici radices tritæ una cum pœoniæ ſemine.
Cardui benedicti decoctum, aut ſtillatitia aqua pota.
Chamædrys in potionibus addita.
Filipendulæ radicis puluis cibis inſperſus.
Palmæ Chriſti ſeminis puluis drachmæ pondere ex uino potus.
Eiuſdem radicum decoctum diutius uino miſtum potum.
Pœonia Galeni collo ſuſpenſa.
Pœoniæ ſemina filo traiecta, & collo circunligata.
Hyperici florentis aqua ſtillatitia pota.
Chamæpitys decoctum ex rhodomelle, & oxymelite diebus pluribus potum.
Galegæ ſuccus drachmarum quatuor pondere hauſtus.
Ellebori nigri dilutum potum.
Colocynthis in catapotijs addita aut in potionibus.
Quinta eſſentia noſtra libr. 5. comment. de uino deſcripta hauſta.
Acetum ſcillinum frequenter hauſtum.
Stibium noſtrum proprio comment. deſcriptum.
Corallium tam ſuſpenſum, quàm potum.

MATTHIOLI

Ad obliuioſos & deperditam memoriam.

Anacardia.
Quinta eſſentia noſtra comment. de uino libr. 5. deſcripta frequenter uſurpata.

Ad apoplexiam.

DIOSCORIDIS

Vitis albæ radix continuo anno quotidie drachmæ pondere hauſta.

MATTHIOLI

Nardi Italicæ } *ſtillatitia aqua pota.*
Lauendulæ }
Cinnamomi uulgaris aqua ſtillatitia pota.
Balſami factitij liquor primus, ſecundus, tertius illitus.
Agaricum in potu ſumptum aut in catapotijs deuoratũ.
Quinta eſſentia noſtra lib. 5. comment. de uino deſcripta potu.

DIOSCORIDIS

Ad Phreneſim.

Vnguentum Crocinum perfuſum aut naribus illitum.
Vitex aceto & oleo inſtillatus.
Aſparagus in uino albo potus.
Serpyllum cum aceto & roſaceo impoſitum.
Sphõdilium ſuffitum, impoſitum, & capiti ex oleo inunctũ.
Peucedanum ex oleo & roſaceo inunctum.

MATTHIOLI

Maluæ ſuccus octo unciarum pondere potus.
Solani hortenſis, tum foliorum, tum baccharum ſuccus ſinciputi cum linteolis ſuperpoſitus.
Borraginis, aut bugloſſi ſtillatitia aqua.

Ad cerebri inflãmationes quas ſyriaſim uocãt.

DIOSCORIDIS

Cucurbitæ ramenta ſincipiti appoſita.
Peponis ramenta ſincipiti adhibita.
Heliotropij folia fronti adhibita.
Acetum fronti illitum.

MATTHIOLI

Agaricum potui datum.
Sãtala omnia ex roſaceo aceto & caphuræ momẽto illita.

DIOSCORIDIS
Ad melancholiam.

Ocimi ſemen potum.
Veratrum nigrum potum.
Betonicæ folia pota.
Epithymum potum.

MATTHIOLI

Poma dulcia.
Citria mala.
Santalum omne.
Maluæ ſuccus unciarum ſex pondere potus.
Scorzoneræ radix, aut eius ſuccus bibitus.
Agaricum ſumptum.
Thymus drachmarum duarũ pondere ex oxymelite potus.
Senæ decoctum uel dilutum potum.
Vincetoſſici radices tritæ cum ocimi ſemine, aut cum citrei mali cortice, aut cum margaritis hauſtæ.
Meliſſophyllon quocunque modo frequenter potum.
Aſpleni decoctum hauſtum.
Borraginis aut bugloſſi decoctum ex uino, aut ex aqua paratum potum.
Ellebori nigri dilutum.
Sirupus è polypodio, & præſertim ad hypochondriacam. uide lib. 4. comm. de Polypodio.
Acetum ſcillinum hauſtum.
Quinta eſſentia noſtra lib. 5. comm. de uino deſcripta.
Stibium noſtrum quatuor granorum pondere hauſtum.
Argentum uiuum præcipitatum octo granorum pondere ebibitum.
Aurum.
Corallium.
Margaritæ.
Oleum è lapide gagate tum potum, tum illitum.

DIOSCORIDIS
Ad crapulam ebrietatemque tollendam.

Crocum ex paſſo præſumptum.
Punicorum malorum ſuccus
Myrti baccarum ſuccus } *hauſtus.*
Braſſica ſummo cibo ſumpta.
Abſinthium præſumptum.

MATTHIOLI

Acetum teſticulis cum linteolis adhibitum.
Croci florum ſtillatitia aqua pota.
Amygdalæ amaræ ſex ante potum deuoratæ.

DIOSCORIDIS
Ad capitis fluxiones

Vnguentum irinum naribus illitum.
Styrax illita, ſuffitaque.
Bitumen naptha ſuffitum.
Cinnamomum potum.
Mei radices tritæ cum melle in eclegmate deuoratæ, ubi fluxio pectus afficiat.
Nuces auellanæ toſtæ, & cum exiguo piperis potæ.
Dracunculi maioris radix toſta, uel elixa deuorata.
Tragacantha in eclegmate cum melle ſumpta.
Hyſſopum cum fico, ruta, melleq; ex aqua decoctum potũ.
Helichryſi coma trium obolorum pondere in uino diluto pota.
Hyoſcyami ſemen oboli pondere, addito papaueris ſemine hauſtum.

MATTHIOLI

Iuniperinum gummi ſuffitum & capiti inſperſum.

Auellanæ tritæ, & cum exiguo piperis hauſtæ.
Santalum rubrum capiti inſperſum.
Styrax ſuffita, & capiti illita.
Caryophylli aromatici ſuffiti fumo naribus excepto.
Agaricum in potionibus additum.
Roſmarinum.

DIOSCORIDIS
Ad cerebrum roborandum.

Agallochum potum.

MATTHIOLI

Cubebæ deuoratæ
Cinnamomi uulgaris ſtillatitia aqua pota.
Balſami factitij unuſquiſque liquor illitus.
Moſcus.
Zibetum.
Ambarum.
Garyophyllorum puluis capiti inſperſus.
Garyophylli flores ſaccaro conditi frequenter deuorati.
Stœchas.
Mentha Græca.
Saluia.
Sena in capitis perfuſionibus addita.
Roſmarinum atq; ſaccharum ex eius floribus paratum.
Caryophyllatæ radix olfacta.
Rhodia radix olfacta, uel quomodolibet uſurpata.
Quinta eſſentia noſtra commento de uino deſcripta.

DIOSCORIDIS
Ad capitis ulcera manantia.

Thus cum nitro confricatum.
Fici & caprifici lacteus ſuccus cum polenta appoſitus.
Vrina inueterata appoſita.
Fœnum græcum appoſitum.
Cicer adhibitum.
Malua ex urina humana emplaſtrata.
Allij cinis ex melle inunctus.
Cyclamini decoctum fomenti modo adhibitum.
Bulbi cum cremato nitro adhibiti.
Melilotus ex aqua cũ creta chia, uinoq; aut galla inuncta.
Rubi folia impoſita.
Lilij cremata radix ex melle adhibita.
Adiantum in lixiuio decoctum.
Acida muria inſperſa.

MATTHIOLI

Hederæ helicis folia in pileum conſuta, & capiti impoſita.
Centaurij minoris ſuccus illitus.
Mentha illita.

DIOSCORIDIS
Ad conuulſionem

Iris Illyrica ex aceto pota.
Acori decoctum bibitum.
Cardamomum ex aqua potum.
Iunci odorati radicis drachma una cum pari pondere piperis per dies aliquot data.
Coſtus ex uino & abſinthio exhibitus.
Balſamum ex aqua hauſtum.
Helenium ex melle in eclegmate exhibitum.
Vnguentum ſampſuchinum more cataplaſmatis appoſitũ.
Vnguentum metopium illitum.
Bdellium illitum.
Iuniperi baccæ bibitæ.
Cedrides deuoratæ.
Halimi radix drachmæ pondere in aqua mulſa hauſta.

Ficulneus cinis ex oleo illitus.
Erinacei terrestris caro in cibum sumpta.
Castoreum inunctum & potum.
Serpyllum potum.
Fimum caprinum cum aceto bibitum.
Dracunculi radix tosta & elixa deuorata cum melle.
Asphodeli radix drachmæ pondere pota.
Capparis semen potum.
Capparis cortex paritèr haustus.
Argemone emplastrata.
Agaricus sumptus trium obolorum pondere cum mulso.
Rhaponticum potum.
Galbanum deglutitum.
Gentianæ radix drachmæ pondere pota.
Aristolochia rotunda bibita.
Centaurij maioris radix ex uino pota.
Spinæ albæ semen potum.
Acanthij radices potæ.
Abrotani semen cum aqua potum.
Leucacanthæ radicis ex uino decoctum exhaustum.
Origanum estum cum fico.
Eryngij radix pota cum aqua mulsa.
Pulegium cum posca potum.
Calaminthæ decoctum haustum.
Baccharis radix in aqua decocta, & pota.
Panaces herculeum linitum.
Libanotis radices cum loliacea farina emplastratæ.
Peucedanum ex aceto, & rosaceo inunctum.
Clinopodium bibitum.
Chamædryi decoctum potum.
Laser oboli pondere datum & deuoratum.
Sagapenum potum.
Galbanum deuoratum.
Betonicæ folia denarij pondere cum hydromelite data.
Xyridis radix ex passo bibita.
Symphytum ex aceto mulso bibitum.
Psyllium illitum.
Serpyllum potum, aut illitum.
Verbasci decoctum bibitum.
Bryoniæ eclegma ex melle.
Vinum scillinum haustum.
Vinum chamædrytes bibitum.
Vinum tragoriganites bibitum.
Satirij radix ex uino nigro austero bibita.
Coris ex uino pota.

MATTHIOLI

Oleum irinum inunctum.
Nardus Italica.
Lauendula.
Cinnamomi uulgaris stillatitia aqua pota.
Balsami factitij liquores omnes.
Helenij radicis farina.
Oleum nucum inunctum.
Mumia tum foris, tum intus usurpata.
Oleum ex semine lini illitum.
Cyclaminus in potione sumptus, uel clysteré infusus, aut in errhinis additus.
Agaricum potu usurpatum.
Oleum è foliis & floribus hyssopi paratum.
Stœchas in balneis, fomentis, & laconicis addita.
Pulegij decoctum tum potum, tum fotu adhibitum.
Saluia tam pota, quàm fotu usurpata.

Gattaria.
Amaracus.
Imperatoriæ radix.
Euphorbium ex leucoij oleo illitum.
Vnguentum è uisci in pyro syluestri nascentis foliis & recenti capi pinguedine paratum, uide uisci comment.
Chamædrys in fomentis & unguentis addita.
Liliorum alborum oleum illitum.
Cannabis radix decocta, & deinde tusa & illita.
Colocynthis in catapotijs addita.
Stibium nostrum quatuor granorum pondere sumptum.
Oleum è lapide gagate illitum.

MATTHIOLI

Ad stuporem.

Cinnamomi uulgaris aqua stillatitia pota.
Balsami factitij liquores omnes.
Oleum sinapinum.
Nuclei pinei frequenter deuorati.
Oleum è floribus & foliis hyssopi illitum.
Stœchas in balneis laconicis & fomentis addita.
Pulegij decoctum.
Saluia tam intus sumpta quam exterius admota.
Amaracus.
Imperatoriæ radix.
Rosmarinum.
Euphorbium ex leucoij oleo exterius illitum.
Chamædrys.
Chamæpithys decoctum ex rhodomelle potum.
Quinta essentia nostra comment. de uino descripta tam pota, quàm illita.

DIOSCORIDIS

Ad paralysim.

Peucedanum ex aceto & rosaceo inunctum.
Capparis semen & cortex potus.
Sagapenum potum.
Rubiæ radix hausta.
Colocynthis cliſtere perfusa.
Vitis nigræ uiticulæ primæ recentes coctæ, comestáque.
Vinum scillinum haustum.

MATTHIOLI

Iridis radices conditæ, deuoratæ.
Nardus Italica.
Lauendula.
Asarina per se, aut eius decoctum potum.
Cinnamomi uulgaris stillatitia aqua pota.
Balsami factitij liquores omnes illiti.
Helenij radicis farina bibita.
Oleum sinapinum inunctum.
Nuclei pinei frequenter deuorati.
Mumia ex amaraci aqua illita.
Iuglandium oleum illitum cum calce lota.
Anacardia.
Castoreum cum mulsa potum.
Flores caryophylli ex betonicæ aut amaraci decocto poti.
Iidem saccharo asseruati, & frequenter deuorati.
Cyclaminus in potione, uel clysteri sumptus, aut eius succus in errhinis additus.
Agaricum in catapotijs, aut potione sumptum.
Oleum è foliis, & floribus hyssopi paratum inunctum.
Stœchas in balneis laconicis, & fomentis addita.
Pulegij decoctum, cum haustum, tum fotum.

Saluia tam potione quàm fomentis uſurpata.
Gattaria.
Amaracus.
Imperatoriæ radix.
Senæ decoctum uel dilutum.
Euphorbium ex leucoij oleo exterius illitum.
Chamædrys.
Oleum liliorum alborum.
Bellidis genera omnia.
Hyperici florentis ſtillatitia aqua pota.
Chamæpitys decoctum ex rhodomelle, & oxymellite potũ pluribus diebus.
Conditum & pilulæ contra neruorũ reſolutionem. uide chamæpitys commentarium.
Colocynthis in catapotijs addita.
Quinta eſſentia noſtra libr. 5. comment. de uino deſcripta pota et illita.
Stibium noſtrum quatuor granorum pondere ſumptum.
Oleum è gagate lapide inunctum.

DIOSCORIDIS
Ad tremorem.

Cerebrum leporinum toſtum comeſtum.
Caſtoreum potum & inunctum.
Braſſica in cibo ſumpta.
Althææ decoctum potum.

MATTHIOLI

Cinnamomi uulgaris aqua ſtillatitia pota.
Balſami factitij liquor & oleum.
Nuclei pinei frequenter deuorati.
Saluia tum potu, tum fotu uſurpata.
Amaracus.
Imperatoriæ radix.
Chamædrys.
Chamæpitys decoctum cum rhodomelle hauſtum.
Quinta eſſentia noſtra tam pota, quàm illita. parandi ratiõnem habes lib. 5. comment. de uino.

DIOSCORIDIS
Ad fluxiones.

Farina tritici cum Apollinaris herbæ ſucco appoſita.
Farina hordei ex aceto adhibita.

DIOSCORIDIS
Ad ægritudines, & dolores.

Oleum ſicyonium inunctum.
Oleum laurinum illitum.
Elæomeli illitum.
Vnguentum Cyprinum
Vnguentum Gleucinum
Vnguentum Metopium
Vnguentum Amaracinum } *inunctum.*
Bdellium malagmati inſertum.
Lixiuium ex cinere ficus ex oleo illitum.
Caſtoreum potum, & illitum.
Erinacei terreſtris caro deuorata in cibis.
Viperinæ carnes decoctæ, & eſui datæ.
Poterij radicis decoctum potum.
Peucedanum ex aceto & roſaceo inunctum.
Laſer oboli pondere deuoratum.
Centaurium minus ebibitum.
Lilij radix maſſata, melleq; excepta impoſita.
Satyrij radix ex uino nigro auſtero pota.
Althææ radix per ſe, uel decocta in uino, aut aqua mulſæ emplaſtri modo impoſita.

Coccum infectorium cum aceto illitum præciſos iuuat neruos.
Senecij folia ad eadem præſtant illita.
Narciſſi radix illita ad eadem utiliter imponitur.
Hippophæſti ſuccus trium obolorum pondere potus.
Aqua marina perfuſa.
Acetum ſcillinum potum.
Vinum de ſtæchade hauſtum.
Vinum de thymo potum.
Seſamum illitum craſſitiem iuuat.

MATTHIOLI

Oleum larignæ reſinæ, uel terebinthinæ illitum.
Nuclei pinei frequenter in cibis uſurpati.
Terebinthina reſina
Larigna reſina
Abiegna reſina } *deuorata cum chamæpithy.*
Nucis Indicæ
Nucis Myriſticæ } *oleum tum potum tum illitum.*
Fabalium caulium, & ſiliquarum cinis cum uetere axungia illitus.
Stæchas in balneis, fomentis, & laconicis addita.
Pulegium.
Amaracus.
Aiuga.
Cortuſæ herbæ flores in amygdalino oleo recenter præſſo & roſaceo completo pari pondere commiſti diu inſolati, & illiti.

DIOSCORIDIS
Ad neruorum uulnera.

Cochleæ terreſtres tuſæ & impoſitæ.
Terreni uermes tuſi, & illiti.
Butyrum illitum.
Senecionis folia emplaſtri modo impoſita cũ thuris manna.
Dracunculi minoris folia illita.
Poterij radix tuſa, & impoſita.
Lilij radix ex melle ſubacta & illita.
Coccum infectorium cum aceto illitum.
Narciſſi radix illita.

MATTHIOLI

Balſamum factitium impoſitum.
Terebinthinæ
Laricæ } *Reſinæ oleum.*
Abiegnæ
Abiegna lachryma.
Iuglandium oleum.
Cochlearum caro cum farinæ polline impoſita.
Oleum è terrenis uermibus, addito præſertim factitio balſamo, aut oleo è terebinthina confectio.
Hyperici oleum.
Oleum è fructu momordicæ illitum.

MATTHIOLI
Ad contractionem, & duritiem.

Muris montani pinguedo illita.
Taxi pinguedo inuncta.
Oleum ex ouorum uitellis perunctum.
Ceruina & uitulina medulla.
Oleum ex lini ſemine.

MATTHIOLI
Ad contuſiones.

Cochlearum terreſtriũ caro cum farinæ polline impoſita.
Farina fabarum cum oxymelite ſubacta.
Dracunculi radix cum melle & caprino fimo illita.

DIOSCORIDIS
Ad neruorum craſsitiem.

Seſamum emplaſtri modo impoſitum.
Sarmentitius cinis cum axungia uel oleo illitus.

DIOSCORIDIS
Ad palpebrarum defluuium.

Nardi indicæ decoctum fotu adhibitum.
Cochleæ terreſtres acu traijciuntur, ut effluat humor, quo poſtea palpebræ illinuntur.
Oeſipus illitus.
Condrillæ gummi, ac pariter lac impoſitum.
Lapis armenius illitus.

DIOSCORIDIS
Ad palpebrarum, oculorumque ſcabritiem.

Thuris cortex toſtus, & appoſitus.
Picis fuligo illita.
Licium appoſitum.
Sepiæ os leuigatum, & illitum.
Fel { *Marini ſcorpionis* / *Marinæ teſtudinis* / *Perdicis* / *Aquilæ* / *Gallinæ albæ* / *Syluęſtris capræ* } *illitum.*
Sinapi tritum ex melle inunctum.
Omphacium impoſitum.
Squama æris illita.
Rubigo ferri illita.
Chalcitis inuncta.
Hamatites lapis melle exceptus adhibitus.

DIOSCORIDIS
Ad palpebrarum fluxiones.

Amaraci folia cum polenta illita.
Alſine cum polenta impoſita.
Ricini folia cum polenta trita, et emplaſtri modo adhibita.

DIOSCORIDIS
Ad palpebrarum craſsitiem.

Mitulorum cinis plumbi modo lotus, & illitus.
Conchulæ Indicæ cinis inunctus.

DIOSCORIDIS
Ad palpebrarum ſcabiem.

Cæpæ ſuccus cum pari ſpodio impoſitus.
Aloe illita.
Fici lac inunctum.

MATTHIOLI

Tragacanthæ lachryma lacte macerata & illita.
Sagapenum cum aceto ſuperpoſitum.

MATTHIOLI
Ad palpebrarum inflammationes.

Ouum gallinaceum crudum admiſto roſaceo impoſitum.
Solani Halicacabi baccæ muſto dilutæ, & impoſitæ.
Lentis paluſtris ſtillatitia aqua illita.
Borraginis, uulgarisq; buglo ſſi ſtillatitia aqua.

DIOSCORIDIS
Ad oculorum albugines.

Opobalſamum illitum, inſtillatumque.
Cancamum uino maceratum, & impoſitum.
Myrrha illita.
Bitumen naphtha impoſitum.
Mitulorum cinis plumbi modo lotus & illitus.
Conchulæ Indicæ cinis oculis inditus.
Cochlearum putaminum cinis melle exceptus linitus.

Marini ſcorpionis fel inſtillatum.
Idemq; præſtat fel teſtudinis, perdicis, aquilæ, gallinæ albæ, & ſyluęſtris capræ.
Vrina humana æreo uaſe decocta illita.
Lactucæ ſyluęſtris lacteus ſuccus inſtillatus.
Dracunculi ſuccus immiſſus.
Caparum ſuccus perfuſus.
Gingiber illitus.
Chamæſyces ſuccus cum melle inunctus.
Argemones folia impoſita.
Ammoniacum impoſitum.
Horminium ex melle impoſitum.
Loti domeſtici ſuccus ex melle illitus.
Sal impoſitum.
Salis flos eodem modo adhibitus.
Sapphyrus lapis appoſitus.
Aeris ſquama impoſita.

MATTHIOLI

Moſchus impoſitus.
Radix ebeni trita, & cum aqua inſtillata.
Muſtelarum crematarum cinis oculis iniectus.
Chamæleontis dexter oculus, uiuo animali erutus, & cum caprino lacte miſtus.
Centaurij minoris ſuccus cum melle illitus.
Hieracij ſuccus iniectus.
Sagapenũ rutæ ſucco, & auium rapacium felle diutius maceratum, & in collyrijs additum.
Sarcocollæ in cratere uitreo aſinino lacte quinq; diebus macerata, & deinde inſtillata.
Scabioſæ ſuccus cum chryſocollæ & caphuræ momento illitus.
Antirrhinum fronti adalligatum.
Corallij cinis in collyrijs additus.

DIOSCORIDIS
Ad oculorum cicatrices delendas.

Cancamum uino maceratum & infuſum.
Myrrha illita.
Bitumen naphtha inſtillatum.
Cedria illita.
Cochlearum terreſtrium cinis cum melle impoſitus.
Vrina humana æreo uaſe decocta, infuſa.
Fœni græci oleum cum myrteo impoſitum.
Sagapenum inditum.
Chamæſyces ſuccus cum melle illitus.
Aerugo immiſſa.
Vini fex aduſta impoſita.
Corallium tritum inditum.
Hematites lapis immiſſus.
Sapphyrus lapis adhibitus.

MATTHIOLI

Hieracij ſuccus inſtillatus.
Sarcocolla aſinino lacte macerata & inſtillata.

DIOSCORIDIS
Ad oculorum nubeculas.

Acori ſuccus inſtillatus.
Caſia alijs medicamentis ocularibus excepta & iniecta.
Cinnamomum impoſitum.
Ceraſi gummi inditum.
Acacalis dilutum ad collyria additur, quæ oculis claritatem faciunt.
Acaciæ ſuccus elotus & infuſus.
Punicorum malorum cytini tres quantumuis minimi decocti

rati anno, ab omni lippitudine præseruant.
Thus immissum.
Crocomagma illitum.
Ebeni tenuissima ramenta uino optimo macerata, & in collyria addita.
Lycium inditum.
Cedria inuncta.
Pruni arboris gummi illitum.
Viperæ caro decocta, & in cibis desumpta.
Hirundines ficedularum modo in cibis deuoratæ.
Cinis hirundinum collyrijs adhibitus.
Adeps piscium inunctus.
Fœniculi succus infusus.
Fel { *Marini scorpionis, Marinæ testudinis, Perdicis, Aquilæ, Gallinæ albæ, Syluestris capræ* } *infusum.*
Vrina humana æreo uase decocta instillata.
Lactucæ syluestris lacteus succus illitus.
Dracunculi ma. rad. succus inunctus.
Caparum succus inditus.
Loti domestici succus infusus.
Hirundinariæ ma. suc. æreo uase cũ melle decoctus inũctus.
Othonnæ succus instillatus.
Centaurij minoris succus impositus.
Ruta in cibis sumpta.
Omphacium instillatum.
Panaces Heracleum inunctum.
Libanotis foliorum & radicis succus infusus cum melle.
Laser ex melle inunctus.
Apiastri succus cum melle inditus.
Marrubij succus ex melle illitus.
Pumex indita.
Salis flos immissus.
Vini fex cremata imposita.
Pyrites lapis inditus.
Thyites lapis impositus.
Geodes lapis impositus.
Sapphyrus lapis impositus.

MATTHIOLI

Viperæ totius cum thure & succo fœniculi combustæ cinis per se insperſus, aut alijs collyrijs additus.
Leporinum fel saccharo exceptum & illitum.
Mustelarum fel cum fœniculi succo instillatum.
Stercoris humani stillatitia aqua imposita.
Scorzoneræ radicis lac instillatum.
Cæpæ succus inunctus.
Caryophylli in tenuissimum puluerem triti, & inditi.
Chelidonij maioris succus cum lacte muliebri instillatus.
Hieracij succus instillatus.
Sagapenum rutæ succo, & auium rapacium felle diutius maceratum & in collyrijs additum.
Sarcocolla in cratere uitreo asinino lacte diebus quinque macerata, & instillata.
Vinum è fragis instillatum.
Euphragia quouis modo intus sumpta.
Loti urbanæ succus instillatus.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum ungulas.

Sæpiæ piscis os tritum & impositum.

Glycyrrhizæ radicis puluis insperſus.

MATTHIOLI

Tragacanthæ lachryma lacte macerata & illita.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum ictus, & uulnera.

La *cum thure iniectum.*
Sanguis { *Palumbi, Columbæ, Turturis, Perdicis* } *illitus.*
Stœbis folia emplastri modo imposita.
Hæmatites lapis cum lacte iniectus.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum ulcera.

Fuligo { *Thuris, Terebinthinæ, Butyri* } *illita.*
Thuris cortex impositus.
Myrrha iniecta.
Cornu ceruinum ustum impositum lotum.
Amylum linitum, & peculiariter canis ulceribus.
Stimmi iniectum.
Lapis { *Galactites, Sapphyrus, Samius* } *cum lacte infusus.*

DIOSCORIDIS

Ad erosos oculorum angulos.

Oesypum inunctum.
Omphacium illitum.

MATTHIOLI

Picis fuligo imposita.

DIOSCORIDIS

Ad ægilopas, & sinus.

Iuglandium ueterum nuclei triti & illiti.
Myrti decoctum infusum.
Malua cruda commanducata cum exiguo sale adhibita.
Plantago emplastri modo imposita.
Auricula muris altera illita.
Baccharis folia emplastri modo in principio indita.
Anthemis illita.
Solani hortulani concisa folia imposita.
Eiusdem succus cum rubenti gallinarum fimo illitus.
Aegilops adhibita.
Oenanthes. v. labruscæ flos impositus.
Cadmia illita.
Aeris squama indita.
Stimmi inditum.

DIOSCORIDIS

Ad procidentes oculos & uuas.

Fabarum farina cum rosis, ouorum albo & thure emplastri modo imposita.
Rubi folia trita, & imposita.
Sapphyrus lapis adhibitus.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum inflammationes.

Amomum ex uua passa illitum.
Fuligo { *Thuris, Picis* } *illita.*
Cupressi pilulæ cum polenta illitæ.
Myrti baccæ cum polline polentæ impositæ.
Cotoneorum malorum flores emplastri modo.
Caseus illitus.

Saccharum infusum.
Sesame herba ex uino decocta, & imposita.
Portulaca cum polenta illita.
Intybus per se, & cum polenta adhibita.
Cucurbitæ ramenta impositæ.
Ammones radix illita.
Auricula muris cum polenta emplastri modo adhibita.
Gentianæ succus inunctus.
Abrotanum cum cydonio malo decoctum, aut pane & emplastri modo adhibitum.
Melilotus cataplasmatis addita.
Baccharis folia illita.
Sedi maioris folia imposita.
Apium cum pane, aut polenta impositum.
Rubi Idæi flos ex melle inunctus.
Elatinæ folia cum polenta appositæ.
Papaueris liquor cũ tosto oui uitello, & croco impositus.
Hyoscyami semen & folia cum farina, polentaue imposita.
Mandragoræ folia recentia cum polenta adhibita.
Verbasci aureum florem ferentis folia imposita.
Aster atticus illitus.
Violæ purpureæ folia illita.
Ricini folia cum polenta imposita.

MATTHIOLI

Lac muliebre unà cum aqua rosacea, in qua accensum thus trigesies extinctum fuerit, oculis instillatum.
Caphura in collyrijs addita.
Cochleæ in nitido mortario tusæ una cũ ouo gallinaceo in cocto & ex succida lana fronti adalligatæ.
Cyani succus instillatus.
Hieracij succus cum muliebri lacte instillatus.
Betonicæ folia contrita & fronti adalligata.
Consolidæ regalis flores triti & ex rosacea aqua illiti.
Vinum è fragis adhibitum.
Solani hortensis tum foliorum, tum baccarum succus illitis linteolis fronti superpositus.
Solani Halicacabi baccæ musto dilutæ & impositæ.
Lentis palustris stillatitia aqua illita.
Borraginis, & Bugloßi uulgaris stillatitia aqua tam extra quàm intus imposita.
Lapis Achates inspectus.

DIOSCORIDIS.

Ad oculorum dolores.

Oui uitellus tosti addito rosaceo & croco illitus.
Sesame herba in uino decocto illita.
Ocimi succus infusus.
Absinthium ex passo decoctum adhibitum.
Ruta cum polenta emplastri modo imposita.
Aconiti pardalianches radix permiscetur ocularijs medicamentis, quæ doloribus oculorum auxiliantur.

MATTHIOLI

Lac muliebre & aqua rosacea, in qua accensum thus trigesies extinctum fuerit, oculis instillata.
Caphura in collyrijs addita.
Cochleæ in nitido mortario tusæ una cum ouo gallinaceo incocto, ex succida lana fronti adalligatæ.
Cyani succus instillatus.
Consolidæ Regalis flores triti & ex rosacea aqua illiti.
Solani hortẽsis cum foliorum, tum baccarum succus illitus linteolis fronti adhibitus.
Solani halicacabi rubẽtes baccæ musto dilutæ, & ĩpositæ.
Lentis palustris stillatitia aqua imposita.

Lapis acathes inspectus.

DIOSCORIDIS

Ad luscioſos.

Iecoris { *Caprini* / *Hircini* } *emanans succus dum assatur iniectus.*
Caprinum iecur tostum in cibis sumptum.
Syluestrium caprarum fel inunctum.
Sanguis { *Palumbi* / *Columbæ* / *Turturis* / *Perdicis* } *illitus.*

DIOSCORIDIS

Ad ſuffuſiones.

Fel marini scorpionis inditum.
Viperæ adeps admixto cedrino liquore, Attico melle, & uetere oleo. Gal. uerò non probat.
Fel { *Testudinis marinæ* / *Perdicis* / *Aquilæ* / *Gallinæ albæ* / *Capræ syluestris* } *illitum.*
Fabarum farina uino macerata & illita.
Cæparum succus instillatus.
Cyclamini succus infusus.
Sagapenum impositum.
Euphorbium impositum, cum cautela tamen.

MATTHIOLI

Cæpæ succus inunctus.
Hieracij succus instillatus.
Polium fronti adalligatum.

DIOSCORIDIS

Ad lippitudines.

Portulaca & eius succus impositus.
Plantaginis succus infusus.
Sedi maioris folia illita.
Chalcitis inditus cum cautela tamen.
Spongiarum crematarum cinis illitus, & præsertim in arida lippitudine.
Hæmatites lapis tritus cum lacte iniectus.

MATTHIOLI

Aqua rosacea in qua thus incensum trigesies extinctum fuerit instillata.
Crispini baccarum succus cum pompholige & aqua rosacea instillatus.
Margaritæ in collyrijs additæ.
Bubuli fellis lapis naribus inditus.
Fœnugræci decoctum fronti illitum.
Rumicis syluestris radix luna decrescente effossa gestata.
Ophiogloſſi ex uino austero decoctum ablutione adhibitũ.
Hieracij succus instillatus.
Euphragia quoquo modo usurpata.
Vinum Euphragiatum uide lib. 4. cap. 38.

DIOSCORIDIS

Ad oculorum caligines.

Chamædrys trita inspersa, aut ex oleo inuncta.
Loti domestici succus cum melle impositus.
Veratrum nigrum in ocularibus collyrijs additum.
Flos æris inditus.

MATTHIOLI

Thus ex uino albo decoctum, & oculis instillatum.
Vinum ex Helenio paratum frequenter potum.
Lentiscinum oleum in cibis additum.

Eruca

Erucæ ſuccus oculis infuſus.
Ebenum ad cotem tritum, & cum paſſo inditum.
Salicis florētis ſuccus, qui inciſo cortice fluxerit inſtillatus.
Nux myriſtica commanſa.
Margaritæ in collyrijs additæ.
Lapis ex felle bubulo naribus inditus.
Braſſicæ ſuccus ex melle coctus, & oculorū angulis illitus.
Aſparagi in cibis ſumpti.
Stum in cibis deuoratum.
Scorzoneræ radicis lac inſtillatus.
Caryophyllorum puluis tenuiſſime tritus oculis inſperſus.
Hieracij ſuccus inſtillatus.
Roſmarini flores recēter decerpti, & cum ſale & pane quo tidie deuorati toto tempore quo floret planta.
Sagapenum rutæ ſucco, & felle anium rapacium diutius maceratum, & in collyrijs additum.
Sclareæ ſeminis granum in oculo delatum.

DIOSCORIDIS
Ad oculorum hebetudinem.

Cancamum ex uino maceratum infuſum.
Populi albæ pilulæ, quæ primo foliorum exortu exiliunt, ex melle illitæ.
Marini ſcorpionis fel inunctum.
Braſſica in cibo ſumpta.
Sinapi cum melle inunctum.
Anagallidis ſuccus naribus exceptus.
Abſinthium cum melle impoſitum.
Thymus in cibo ſumptus.
Thymbra obſonijs addita.
Rutæ ſuccus in malicorio feruefactus addito fœniculi ſucco & melle infuſus.
Rutæ ſylueſtris ſuccus cum uino, melle, gallinaceorum felle, & fœniculi ſucco iniectus.
Solani ſomnifici ſuccus inunctus.
Flos ſalis inditus.
Aurum tenuiſſime tritum & impoſitum.

DIOSCORIDIS
Ad oculorum fluxiones.

Crocum illitum cum humano lacte.
Thus ex oui uitello impoſitum, uel eiuſdem albo.
Thuris fuligo impoſita.
Picis fuligo illita.
Platani tenerrima folia in uino decocta & illita.
Ebeni ramenta tenuiſſimè trita indita.
Oleæ ſylueſtris foliorum ſuccus iniectus.
Cornu ceruinum uſtum lotum & iniectum.
Butyri fuligo illita.
Amylum impoſitum.
Pompholix elota iniecta.
Fabæ ſine cortice commanducatæ, & fronti impoſitæ.
Ocimi aquatici ſemen duarum drachmarum pondere ex quatuor mellis cyathis temperatum, inunctum.
Elatinæ folia cum polenta impoſita.
Squama æris elota iniecta.
Plumbum elotum iniectum.
Galactites, Morochthus, Samius } *lapis cum lacte iniectus.*
Hyoſcyami ſeminis cremor expreſſus infuſus.
Sarcocolla infuſa.
Alumen impoſitum.
Corallium iniectum.

Tūmex impoſitus.
Hæmatites lapis iniectus.

MATTHIOLI

Moſchus in puluerem tritus & impoſitus.
Aqua florum liguſtri inſtillata.
Tragacanthæ lacryma in collyrijs addita.

DIOSCORIDIS
Ad aurium dolores.

Lauri baccarum ſuccus uino uetere, & roſaceo exceptus inſtillatus.
Populneorum foliorum ſuccus infuſus.
Ladanum ex uino illitum.
Roſarum aridarum decoctum ex uino infuſum.
Salicis foliorum & corticis ſuccus cum roſaceo in malicorio feruefactus illitus.
Malorum acidorum punicorum ſuccus cum melle coctus infuſus.
Opium cum amygdalino oleo, croco, myrrhaq; iniectum.
Anguium ſenecta in uino decocta inſtillata.
Millepedæ ſiue oniſci conciſi, & cum roſaceo in malicorio calefacti infuſi.
Vulpini pulmonis adeps inſtillatus.
Vermes terreni cum anſerino adipe elixi inditi.
Anſerinus, Gallinaceus, Vulpinus } *adeps inſtillatus*
Vrina { *Tauri, Apri* } *cum myrrha cocta inſtillata.*
Mel cum trito foſſili ſale infuſum.
Seſami ſemen ex roſaceo iniectum.
Betæ ſuccus inditus.
Plantaginis ſuccus immiſſus in calida materia.
Cucurbitæ ramentorum ſuccus cum roſaceo infuſus.
Dracunculi utriuſq; ſuccus inſtillatus.
Porri ſuccus cum aceto, thure & lacte iniectus.
Sinapis ſuccus uel eius decoctum inſtillatus.
Hederæ & eius corymborum ſuccus cum oleo inditus.
Abſinthium ſuffitum & cum melle impoſitum.
Origani uirentis ſuccus cum lacte infuſus.
Menthæ ſuccus inditus.
Meliloti ſuccus cum paſſo iniectus.
Rutæ ſuccus in malicorio feruefactus infuſus.
Peucedani ſuccus cum roſaceo inditus.
Aparinæ ſuccus iniectus.
Marrubij ſuccus in roſaceo inſtillatus.
Cannabis domeſticæ ſuccus impoſitus.
Polygoni maris ſuccus infuſus.
Helxinæ ſuccus inditus.
Ocimi aquatici ſuccus cum ſulphure, & nitro iniectus.
Hyoſcyami ſeminis cremor inſtillatus.
Solani hortenſis ſuccus impoſitus.
Alſinæ ſuccus infuſus.
Cucumeris aſinini foliorum ſuccus inditus.
Sal cum aceto iniectum.

MATTHIOLI

Oleum Irinum inſtillatum.
Oleum Hyoſcyaminum, cum caſtoreo, aut croco impoſitū.
Mumia ex Leucoij oleo, aut Hyoſcyamino infuſa.
Oleum è nucleis perſicorum inſtillatum.
Oleum ſcorpionum immiſſum.
Caſtoreum cum maconio infuſum.
Baccarum ſambuci ſuccus, cum melle coctus & inſtillatus.

Oleum ex ouorum uitellis.
Oleum è colocynthide infusum.
Gliris caro melle subacta, & deuorata.
Maluæ succus instillatus.
Sonchi lacteus succus è caule manans & præsertim in marino cum oleo coctus instillatus.
Ari semen tritum, uel baccarum succus ex rosacco impositus.
Amaraci succus instillatus.

DIOSCORIDIS
Ad internas aurium inflammationes.

Crocum iniectum.
Sesamum cum rosaceo impositum.

MATTHIOLI

Ouum gallinaceum crudum ex rosaceo impositum.
Oleum ex ouorum uitellis inditum.
Cucurbitæ ramentorum succus ex rosaceo instillatus.

DIOSCORIDIS
Ad parotidas.

Oesypum impositum.
Caprarũ montanarũ fimus uino uel aceto decoctus illitus.
Lini semen tritum, & emplastri modo impositum.
Fabarum farina cum melle, & fœno græco illita.
Rumex decoctus adhibitus.
Plantago emplastri modo adhibita.
Irionis semen tusum, decoctumq; appositum.
Hyssopum suffitu incensum, & impositum.
Viscum cum pari resinæ, ac ceræ commistum adhibitum.
Althea decocta illita.
Psyllium ex rosaceo, acetoq; aut aqua impositum.
Solani hortulani folia cum sale illita.
Galiopsis ex aceto adhibita.
Cimolia terra impositа.

MATTHIOLI

Iridis radices recentes decoctæ, tusæq; ex hordeacea farina illitæ.
Fœno græci farina in hydromelite decocta, & cum axungia imposita.
Asphodeli radix decocta, & illita.
Eryngij radix decocta, & emplastri modo adhibita.

DIOSCORIDIS
Ad tinnitum & incertos sonos.

Cedria infusa.
Lauri baccarum succus cum uino uetere & rosaceo instillatus.
Ficus siccæ tritæ cum sinapi, & liquore aliquo exceptæ iniectæ.
Taurinum fel infusum.
Mel cum trito fossili sale inditum.
Porri succus cum thure, aceto, lacteq; instillatus.
Cæpæ succus impositus.
Sinapi tritum & cum fico iniectum.
Acetum calidum suffitum per traiectorium instrumentũ.

MATTHIOLI

Lauri & nardi, in uino decocti uapor per infundibulum immissum.
Cyclaminis concisæ radices in rosaceo, amygdalino, chamæmelino, & uini modico calefactę, auribus instillatę oleo prius immisso.
Cyclaminis item contusarum radicum cũ persicorum, amararumq; amygdalarum nucleis, & deinde triduo aquæ uitæ maceratarũ expressus succus & auribus infusus.

Oleum è colocynthide instillatum.

DIOSCORIDIS
Ad purulentas aures.

Myrrha cum Mæconio castoreo & glaucio iniecta.
Thus ex uino dulci infusum.
Resina { *Terebinthina, Larigna, Abiegna, Picea* } *ex melle & oleo indita.*
Lycium infusum.
Rhois decoctum iniectum.
Myrti baccarum succus instillatus.
Oleæ sylvestris foliorum succus ex uino infusus.
Taurinum fel cum caprillo, humanoue lacte instillatum.
Vrina infusa.
Vmbilicus ueneris cum medulla ceruina iniectus.
Asphodeli radicum succus per se, & additis thure, melle, uino, & myrrha instillatus.
Cæpæ succus impositus.
Absinthium cum melle inditum.
Anisum cum rosaceo instillatum.
Sphondilij florum succus instillatus.
Polygoni succus infusus.
Stœbis decoctum iniectum.
Psyllij succus inditus.
Omphacinum cum melle impositum.
Alumen sanguinalis herbæ succo exceptum infusum.
Flos salis iniectus.

MATTHIOLI

Persici foliorum succus instillatus.
Oleum è uitellis ouorum.
Bursæ pastoris succus infusus.

DIOSCORIDIS
Ad contusas aures.

Bulbi cum polenta impositi.
Sulphur cum uino & melle illitum.

DIOSCORIDIS
Ad exulceratas aures.

Oesypum impositum.
Suillum fel instillatum.

MATTHIOLI

Porrum non transplantatum cum terrenis uermibus in oleo decoctum.

DIOSCORIDIS
Ad surditatem.

Hastulæ regiæ radicum ex oleo decoctum iniectum.
Cæpæ succus instillatus.
Veratrum nigrum immissum, & relictum usque in diem tertium.
Bryoniæ succus cum melle instillatus.
Flos æris conditus per fistulam flatu impulsus.
Sulphur raptim per fistulam suffitum.

MATTHIOLI

Oleum resinæ laricæ, aut stillatitia eiusdem aqua infusa.
Fraxini spuma è uiridi ligno in igne positо emanans instillata.
Raphani radicis succus una cum oleo dulcium, & amararum amygdalarum, uino albo & colocynthidis momento calefactus & infusus.
Ecæpa excauata & cumini puluere repleta, & sub feruenti cinere cocta, expressus cremor instillatus.
Oleum è colocynthyde infusum.

DIC-

DIOSCORIDIS

Ad uermiculosas aures.

Cedria cum aceto instillata.
Vrina humana in malicorio decocta instillata.
Capparis radicis succus iniectus.
Calaminthæ succus instillatus.
Psyllij succus inditus.
Acetum infusum.

MATTHIOLI

Oleum è laricea resina destillatum, aut eiusdē aqua infusa.
Foliorum persici succus instillatus.
Ficulneum lac infusum.
Persicariæ succus inditus.
Centaurij minoris succus infusus.
Menthastri succus instillatus.
Trifaginis succus impositus.
Cannabis decoctum, aut eius succus infusus.

DIOSCORIDIS

Ad sanguinis profluuium.

Thus in pulueren tritum iniectum.
Cochleæ terrestres cum suo putamine tritæ, & impositæ.
Porri succus cum thuris polline instillatus.
Ruta trita indita.
Vrticæ utriusq; folia cum succo imposita.
Cuminum ex aceto impositum.
Ferulæ medulla intro missa.
Lisimachia imposita.
Clymeni succus inditus.
Galyopsis flos impositus.
Equiseti succus infusus.
Acetum tum potum, tum iniectum.
Stratiotes adhibita.
Chalcitis succo porri instillata.

MATTHIOLI

Thus cum tela araneæ, oleo & oui unius albo mistum, & cum licinio naribus introductum.
Pannus in annosis laricū candicibus repertus intromissus.
Masliche cum thure, sanguine draconis, leporinis pilis combustis oui albo excepta, frontiq; applicata.
Caphura cum urticæ semine immissa, aut fronti ex sedi, aut plantaginis succo illita.
Sandaracæ puluis ex oui albo fronti, temporibusq; illitus.
Suberis cortex ex aqua calida potus.
Gallæ combustæ inditæ.
Pili è uentre uini leporis euulsi & usti intromissi.
Plantaginis stillatitia aqua cum æquali acerrimi aceti portione manuum uolis, pedum plantis, & iocinori applicata.
Cæpæ succus ex aceto perquam acerrimo infusus.
Cyclaminis stillatitia aqua naribus sursum tracta.
Menthæ florentis stillatitia aqua balneo calentis aquæ destillata unciarum quatuor pondere pota.
Betonicæ folia cum salis momento cōtusa naribus immissa.
Clematis recens collo gulaq; circumducta.
Consolida minor, & media.
Sanicula.
Auricula ursi.
Pilosella.
Pirola.
Millefolij sicci farina naribus indita.
Exusta sambuci folia & in puluerem trita.
Gypsum tritum, & oui albo exceptum, & fronti illitum.

Iaspis lapis suspensus, & in manu gestatus.

DIOSCORIDIS

Ad sanguinem è naribus eliciendum.

Crocodilij radicis decoctum bibitum.

DIOSCORIDIS

Ad polypum.

Cupressi pilulæ cum fico tusæ, & impositæ.
Dracunculi maioris radix imposita.
Laserpitij liquor cum chalcantho, aut rasili grugine illitus forcipe prius exciso polypo.
Flos æris inditus.
Sandaracha cum rosaceo inmissa.

MATTHIOLI

Ari radicis succus.
Ari folia combusta.

DIOSCORIDIS

Ad narium ulcera & Carcinomata.

Dracunculi maioris radix imposita.
Hederæ succus infusus.
Sandaracha cum rosaceo iniecta.

DIOSCORIDIS

Ad narium Tædia.

Hederæ succus infusus.

DIOSCORIDIS

Ad narium destillationes.

Melanthij semen tritum, & in linteolo colligatum sæpe ac, sæpius olfactum.

DIOSCORIDIS

Ad sternutamenta cienda.

Fibrorum testiculi iniecti.
Ocymi semen, aut succus naribus infusus.
Sinapi tritum inditum.
Ranunculi radix sicca, tritaq; iniecta.
Ptarmicæ flores olfacti.
Struthij radix imposita.
Veratrum album tritum iniectum.

MATTHIOLI

Betæ succus infusus.

MATTHIOLI

Ad fœtorem oris.

Iridis radix mansa.
Acorum deuoratum.
Galanga in ore detenta.
Cinnamomi uulgaris stillatitia aqua pota.
Moschus in ore contentus.
Moschardina ita uulgò uocata in ore seruata.
Caryophylli mansi.
Angelicæ radix mansa.
Moschardini in ore retenti.
Aurum in ore contentum.

MATTHIOLI

Ad pustulas.

Bellidis folia commansa.

DIOSCORIDIS

Ad erodentia ulcera.

Cyperi radicis farina in os indita, etiam si ulcera depascantur, uorentq;.
Aspalathi ex uino decoctum ore collutum ad tetra oris ulcera.
Acacia indita.
Plantaginis succus in ore detentus.
Capparis in aceto decocta in collutione.

Glicyrrhyzæ ſuccus in ore detentus.
Origani ſuccus in ore contentus.
Leucoÿ flores ex melle impoſiti.
Teſticulus ſerapias impoſitus.
Anthemis manſa.
Britanicæ ſuccus infuſus.
Tribuli ſuccus ex melle delinctus.
Rubi decoctum in ore contentum.
Quinquefolij radicis decoctum ore collutum.
Verbenaca altera ex uino affuſa.
Staphiſagria cum melle indita.
Labruſcæ flos ori inſperſus.
Alumen cum melle impoſitum.
Sal cum polenta toſtum & iniectum.

MATTHIOLI

Aqua, quæ è perforato Betulæ caudice diſtillat in ore contenta.
Liguſtri folia commanſa.
Aurum in ore contentum.
Malorum punicorum uinum cum aqua plantaginis collatum.
Oleum è calcantho illitum.
Diphriges.
Corallium.
Achates lapis in ore detentus.
Fagi folia eſitata
Pruni ſylueſtris baccarum, & radicum decoctum in ore contentum.
Mororum ſuccus in collutionibus, aut gargariſmatibus additum.
Portulaca commanſa.
Cyani maioris ſuccus in ore detentus.
Flos ſalis in uino decoctus.
Bellidis folia commanſa.
Conſolidæ mediæ minoris; folia, uel eorum ſuccus.
Sanicula.
Auricula urſi.
Virgæ aureæ decoctum.
Piloſella.
Potentilla.

DIOSGORIDIS

Ad oris halitum commendandum.

Reſina lentiſcina manducata.
Myrrha manſa.
Mala medica manducata.
Aniſum manſum.
Bromus cum ſiccis roſis decocta, in ore retenta.

MATTHIOLI

Citri decoctum collutum.
Nux myriſtica commanducata.
Sonchi folia commanſa.
Caryophylli manſi.
Anethum commanſum.
Imperatoriæ radix commanducata.
Roſmarinum manſum.

DIOSCORIDIS

Ad linguæ ſcabritiem.

Mentha confricata.
Rhois ſemen cum melle fricatum.

MATTHIOLI

Mucago ſeminis cydoniorum illita.
Sebeſtena delibrata & ſuperpoſita.

Tamarindorum pulpa confricata.
Saccharum candi in ore detentum.
Cucumeris recentis ſegmina impoſita.
Anguriæ pulpa admota.
Phyllitidis ſtillatitia aqua.
Anguriæ pulpa in ore contenta.
Solidaginis minoris decoctum.

MATTHIOLI

Ad linguæ inflammationem.

Cucumeris recentis uel Anguriæ ſegmina impoſita.
Anguriæ pulpa adhibita.
Lentiſcinum oleum.
Trinitas herba in uino auſtero decocta.

MATTHIOLI

Ad paralyſim linguæ.

Mumia tum bibita tum confricata.
Cinnamomi ſtillatitia aqua in ore detenta.
Pyrethri & longi piperis decoctum, addito Amaracij ſucco & in ore retentum.
Sagapenum.
Pœoniæ ſeminis triginta grana à putamine repurgata, con tritaq; & ex uino pota.

MATTHIOLI

Ad impeditam loquelam.

Nardi Italicæ, aut lauendulæ ſtillatitia aqua pota.
Cinnamomi ſtillatitia aqua tum pota tum in ore contenta.

MATTHIOLI

Ad puſtulas.

Malorum punicorum uinum ex Rhodomelle & aqua plantaginis adhibitum.
Plantaginis ſuccus illitus.

DIOSCORIDIS

Ad dentes purgandos.

Cinis { *Purpuræ, Buccinæ, Mitulorum, Conchulæ, Cochlearum terreſtrium., Sepiæ piſcis, Ceruini cornu* } *dëtibus affricatus.*

Plantaginis radicis decoctum in collutionibus.
Ariſtolochia rotunda confricata.
Alcyonium quintum, Pumex, Arabicus lapis, Samius lapis } *dentibus affricata.*

MATTHIOLI

Cammarorum lapilli in puluerem & affricti.
Maluæ radix ſub cineribus decocta madida papyro circunuoluta, deinde ſiccata & pro dentifricio uſurpata.
Cyclamini ſuccus cum melle illitus.

DIOSCORIDIS

Ad dentium dolores.

Piceæ & pini folia trita ex aceto decocta frequenti collutione.
Cedria dentium cauis indita.
Platani corticis ex aceto decoctum ore collutum.
Tamaricis foliorum ex uino decoctum in ore detentum.
Olei amurca in cupreo uaſe ad mellis craſſitiem decocta ex aceto, aut uino, aut mulſo colluta.
Mori corticis decoctum, aut pariter foliorum in collutionibus adhibitum.

Viculneum lac lana exceptum & cauis dentibus inditum.
Anguium senecta ex aceto decocta in collutionibus.
Pastinacæ piscis aculeus in eius cauda prominens dentibus adhibitus.
Ranarum ex aqua & aceto decoctum in collutionibus.
Lacertæ iecur cauis dentium impositus.
Vermes terreni oleo elixi, & in contrariam aurē instillati.
Rumicis decoctum in collutionibus.
Asparagi radicum decoctum in ore contentum.
Asphodeli radicum succus in contrariam aurem infusus.
Allij, tedæ, thuris q; simul decoctum in ore contentum.
Ononis radicis ex posca decoctum in collutionibus.
Capparis seminis decoctum in collutionibus.
Idem præstat capparis cortex, Quin & radix commanducata.
Lepidij (ut aiunt) radix collo suspensa.
Ranunculi radix imposita.
Anagallidis succus in contrariam narium partē infusus.
Hederæ corymborum acini quinq; cum rosaceo in malicorio feruefacti in contrariam aurem instillati.
Chamæleonis nigri decoctum in ore contentum.
Spinæ albæ decoctum in collutionibus.
Leucacanthæ radix commanducata.
Absinthij decoctum suffitum.
Hyssopi ex aceto decoctum in ore retentum.
Panaces heracleum dentium cauis inditum.
Pyrethri decoctum ex aceto in ore acceptum.
Peucedani succus cauis dentium inditus.
Nigellæ decoctum, una cum teda ex aceto in ore detentū.
Laserpitij liquor cauis dentium impositus.
Galbanum illitum & eorum cauis inditum.
Apiastri decoctum in collutionibus.
Alibeæ decoctum ex aceto in ore detentum.
Betonicæ decoctum ex uino, uel aceto.
Clematis prima commanducata.
Polemonij radix commanducata.
Quinquefolij radicis decoctum in ore retentum.
Hyoscyami radicis ex aceto decoctum in collutionibus.
Solani somnifici ex uino decoctum in ore retentum.
Ephemeri radicis decoctum in collutionibus.
Verbasci decoctum collutum.
Arction ex uino decocta, & in ore detenta.
Cucumeris syluestris decoctum in os sumptum.
Colocynthidis decoctum in collutionibus.
Staphis agriæ decoctum ex aceto in ore contentum.
Tithymali caraciæ lac dentium cauernis inditum, dente prius cera munito, ne lac in fauces incidat.
Acetum calefactum in collutionibus.
Sory dentium cauis inditum.

MATTHIOLI

Mastiche cum cera odorata mansa.
Cupressi conorum decoctum ex aceto collutum.
Sandaracæ suffitus per infundibulum exceptus.
Iuniperinum oleum calidum ore contentum.
Quinta essentia nostra lib. 5. comment. de uino descripta in ore contenta.
Betonicæ decoctum ex uetere uino paratum, in ore detētū.
Iuniperinarum baccarum ex uino albo decoctum additis cupressi pilulis & myrti foliis, & aquæ uitæ momento sæpe collutum.
Myricæ decoctum ore uersatum.
Senectæ anguium ex aceto decoctum ore uersatum.

DENTIVM ET GINGIVARVM

Castoreum ex oleo auri dolentis lateri infusum.
Calli equorū cruribus innati triti, & p aurē ex oleo infusi.
Plantaginis radix commansa, quinctiam dentium collutionibus incocta.
Sinapis semen mansum.
Nasturtij succus calidus in aurē dolentis lateris instillatus.
Cyclamini succus cum melle in ore detentus.
Iridix radix mansa, & eius decoctum collutum.
Nardi Italicæ, aut lauendulæ decoctum ore contentum.
Hyoscyaminum oleum ore contentum tepidum.
Radicum anonidis decoctum ex posca paratum.
Imperatoriæ radicum decoctum ex uino austero paratum.
Rosmarini decoctum ex uino austero & aceto.
Bistortæ radicum puluis, cum aluminis & pyrethri momento cauis dentium inditus.
Potentillæ decoctum ore collutum.
Millefolij folia commanducata.
Angelicæ radix mansa, & dentium cauis imposita.
Calthæ aridæ puluis dentium cauis inditus.

MATTHIOLI

Ad purgandos dentes.

Aristolochia rotunda.
Lapilli cammarorum in puluerem triti & affricti.
Maluæ radix in aqua macerata, et sub cineribus feruentibus decocta & iterum siccata, & affricta.
Cyclamini radicis succus cum melle in ore detentus.

DIOSCORIDIS.

Ad dentes cariosos frangendos.

Cedria eorum cauitatibus indita.
Amurca olei cum omphacio recocta ad mellis crassitudinē & imposita.
Pastinacæ piscis aculeus impositus.
Ranunculi radix iniecta eorum cauitatibus.
Chamæleonis nigri radix cauernis dentium indita.

MATTHIOLI

Cyclamini succus cum melle in ore detentus.
Chelidonij maioris succus inditus.

DIOSCORIDIS

Ad firmandos commotos dentes.

Lentisci decoctum in ore contentum.
Colymbadum muria in collutionibus adhibita.
Syluestris oleæ oleum in ore contentum.
Sory in collutionibus.
Alumen cum aceto & melle solutum & adhibitum.

MATTHIOLI

Crispini baccarum succus in ore detentus.
Viburni foliorum ex posca decoctum collutum.
Mespilorum decoctum ore contentum.
Virgæ sanguineæ baccæ admotæ.
Cornorum, & sorborum decoctum.
Cammarorum lapilli contriti & leuiter affricti.
Portulaca commansa.
Helenium à ieiunis commanducatum sed illud esse oportet, quod erutum terram non contingat.
Virgæ aureæ decoctum.
Potentilla.
Fragaria, & eius radicum decoctum ex uino austero.
Corallij puluis affrictus.

MATTHIOLI

Ad dentitionem facilitandam.

Lapis è capite limaciarum sine testis existētium ademptus, & adalligatus.

DIOSCORIDIS
Ad dentium torporem.

Portulaca commanducata.

DIOSCORIDIS
Ad fluuidas gingiuas.

Cyperi farina imposita.
Rosarum aridarum ex uino decoctarum expressus liquor, in collutionibus impositus.
Colymbadum muria in ore contenta.
Oleum syluestris oleæ in ore detentum.
Gallæ quoquo modo adhibitæ.
Mali punici florentis cytini in decoctis macerati et in collutionibus additi.
Prunorum foliorum decoctum in ore retentum.
Lac asininum in collutionibus.
Pulegium siccatum, crematumq; & in puluerem tritum appositum.
Rubi decoctum in ore detentum.
Staphis agriæ decoctum in collutionibus.
Omphacium cum melle impositum.
Acetum in collutionibus adhibitum.
Rubigo ferri adhibita.
Alumen quocunq; modo adhibitum.
Sal tostum cum polenta impositum.
Alabastrites, Smyris } *Lapis tritus impositus.*

DIOSCORIDIS
Ad erosas putridasq; gingiuas.

Cancamum impositum.
Lycium attritum impositum.
Plantaginis succus in ore detentus.
Aloe ex uino & melle illita.
Tribuli utriusq; fructus ex melle impositus.
Labruscæ florum combustorum cinis cum melle illitus.
Acetum in collutionibus.
Chalcitis, Alumen, Pumex, Aerugo } *trita & imposita.*

MATTHIOLI

Cochlearum putaminum exustorum cinis infrictus.
Cicer columbinum aqua maceratum, & deinde contusum, & illitum.
Potentilla quouis modo usurpata.
Fragariæ herbæ, & radicum decoctum.
Punicorum malorum uinum ex Rhodomelle, & plantaginis aqua.
Corallij puluis illitus.

DIOSCORIDIS
Ad Anginam.

Pix liquida peruncta.
Mori fructus succus in æreo uase decoctus, insolatusq; cum mellis exiguo illitus.
Multipedæ siue Onoscij ex melle inuncti.
Cinis crematarum hyrundinum ex melle more emplastri adhibitus.
Hyrundines sale inueteratæ drachm. i. pondere cum aqua potæ.
Fel taurinum cum melle inunctum.
Fel testudinis illitum.
Acetum gargarizatum.
Mel gargarizatum.

Capæ succus inunctus.
Piper cum melle inunctum.
Absinthium cum melle & nitro illitum.
Raphani semen ex aceto mulso gargarizatum.
Hyssopi cum fico decoctum gargarizatum.
Laserpitij liquor cum mulsa aqua gargarizatus.
Violæ purpureæ ex aqua coctæ, & potæ.
Elaterium efficacissimè illinitur cũ melle, uetere oleo, aut felle taurino.
Sal ex melle, oleo & aceto illitum.
Spartij succus è ramis in aqua maceratis, & mox tusis extractus, & illitus.

MATTHIOLI

Mumia cum oxymelite gargarizata.
Mororum succus illitus.
Succinum suffitum & eius fumus per infundibulum in os receptum.
Cochleæ cum acu uulneratæ succus cum penna illitus.
Viperæ caput in linteolo colligatus collo suspensus.
Caninum stercus fistula insufflatum.
Virgæ aureæ decoctum gargarizatum.
Ebuli radicum succus circa gulam calidus cum linteolis illitus.

DIOSCORIDIS
Ad Gutturis inflammationes.

Cinis crematarum hyrundinum ex melle more emplastri applicitus.
Lac gargarizatum.
Ranæ oleo elixæ ceruicis & colli absceſſibus illitæ.
Mel illitum.
Origani uirentis succus gargarizatus.
Helxine succus gargarizatus, forisq; inunctus.
Vrticæ utriusq; succus gargarizatus.
Chalcitis imposita.
Alumen illitum.
Sal tostum cum melle inunctum.
Acetum gargarizatum.
Aloe cum uino aut melle imposita.
Britannicæ succus illitus.
Tribuli fructus ex melle impositus.
Rubi mororum succus gargarizatus.
Ficuum siccarum decoctum gargarizatum.

MATTHIOLI

Cassiæ solutiuæ pulpa insumpta.
Crespini baccarum succus gargarizatus.
Vuæ spinæ succus.
Ribis uulgaris succus.
Lactucæ succus cum punici mali succo gargarizatus.
Trinitas herba in uino austero decocta.
Virgæ aureæ decoctum gargarizatum.
Ebuli radicum succus circa gulam calidus cum linteolis illitus.
Malorum punicorum uinum ex rosarum aut plantaginis aqua gargarizatum.

DIOSCORIDIS
Ad prolapsam columellam.

Laserpitij liquor cum melle inunctus.
Pruni foliorum ex uino decoctum gargarizatum.
Omphacium impositum.
Acetum gargarizatum.
Flos æris in puluerem subtilissimum impositus.

MAT-

GVTTVRIS ET GVLAE

MATTHIOLI

Pix liquida calefacta unà cum thure, & mastiche derasa occipitio adhibita.
Lauri bacca cum cumino, hyssopo, origano, & euphorbio melle exceptæ, & summo capiti calidæ applicatæ.
Viburni decoctum gargarizatum.
Cochleæ putamen ustum, & insperſum.
Phyllitidis stillatitia aqua gargarizata.
Virgæ aureæ decoctum gargarizatum.
Consolida minor, & media.
Sanicula.
Auricula ursi.
Pilosella.
Potentilla.
Pyrola.
Punicorum malorum unum cum aqua plantaginis gargarizatum.

DIOSCORIDIS.

Ad gulæ destillationes.

Papaueris uasculorum decoctum ex melle in eclegmatis forma redactum, sæpiusq; linctum.
Acetum gargarizatum.
Bdellium cum ieiuna saliua dilutum & illitum.
Verbenaca altera ex uino gargarizata.
Omphacium impositum.
Flos æris pulverizatus, & impositus.
Alumen impositum.
Acetum gargarizatum.

MATTHIOLI

Crespini baccarum succus } *in gargarismatibus.*
Mespilorum decoctum }
Pruni sylvestris bacca, & eius radices in gargaris. additæ.
Tragacanthæ lachryma delincta.
Punicorum acidorum malorum unum gargarizatum.

DIOSCORIDIS

Ad faucium & tracheæ arteriæ asperitates.

Myrrha linguæ subdita, ibique liquata.
Ptisana hordeacea gargarizata.
Amylum delinctum.
Sinapis succus gargarizatus.
Glycyrrhizæ succus linguæ subditus.
Tragacantha in eclegmate cum melle sumpta.
Laserpitij liquor aqua dilutus in delictu.
Symphitum petræum commanducatum.
Quinquefolij radicis decoctum gargarizatum.
Aethiopis cum melle in eclegmate.
Lac gargarizatum.
Licium attritum & delinctum.

MATTHIOLI

Cassiæ solutiuæ pulpa insumpta.
Oleum amygdalarum dulcium.
Oleum sesaminum.
Cochleæ illotæ coctæ, tritæ, & ex passo potæ.
Oui album insumptum crudum.
Maluæ cum foliorum, tum radicũ decoctum gargarizatũ.
Atriplex coctum deuoratum.
Glycyrrhizæ succus.
Tragacanthæ lachryma.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Solidago minor ex aceto, & aqua rosacea decocta, & in ore colluta.

PECTORIS ET PVLMONIS

DIOSCORIDIS

Ad cruenta sputa, & sanguinis reiectiones.

Ouum tepidum bibitum.
Cornu ceruini cinis lotus & ebibitus cum tragacantha.
Climenum potum.
Serpylli succus drachmarum duarũ pondere cũ aceto potus.
Fimum caprinum tritum in uino, aquaue potum.
Triticea farina glutinis modo elixa in delictu data.
Amylum potum.
Ferulæ uiridis medulla pota.
Portulaca ad summum cocta deuorata.
Plantago quoquo modo exhibita, præsertim succus.
Eiusdem semen potum.
Porri semen drachmarum duarum pondere cum paribus myrti baccis.
Agaricus trium obolorum põdere cum aqua mulsa potus.
Rhaponticum haustum.
Lysimachiæ succus haustus, & perfusus.
Centaurij maioris radix pota.
Spinæ albæ radix hausta.
Arabicæ spinæ radix pota.
Aloe cochlearium duorum pondere cũ frigida aqua uel sero pota.
Polygoni maris succus potus.
Saluiæ succus in orbiculos concretus cum melle sumptus.
Symphytum petræum cum aqua potum.
Menthæ succus cum aceto potus.
Altheæ decoctum potum.
Betonicæ folia trium obolorum pondere in diluta uini potione hausta.
Symphyti alterius radix pota.
Achillea hausta.
Tragi cacumina decem in uino bibita.
Personatæ radix cum pineis nucibus pota.
Isopyri semen potum.
Adiantum potum.
Tricomanes pota.
Vitis uiniferæ foliorum & capreolorum succus haustus.
Labruscæ flores poti.
Omphacium parcè potum.
Corallium haustum.
Hæmatites lapis } *cum mali punici succo pota.*
Morochthus lapis }
Samia terra }

MATTHIOLI

Thus potum.
Mumia intro sumpta, & foris illita.
Mastiches in potu.
Mumia hausta.
Iuniperi gummi haustum.
Succinei pastilli exhibiti.
Ligustri florum aqua pota.
Crespini baccarum succus haustus.
Hypocistis potui data.
Rhodosaccharum.
Quercus foliorum stillatitia aqua pota.
Glandes & gallæ in potionibus datæ.
Suberis corticis cinis haustus.
Castanearum tenuior tunica in pulverem hausta.
Persici lachryma ex aqua plãtaginis, aut portulacæ pota.
Mespili folia in pulverem trita, & potui data.
Virgæ sanguineæ baccæ.

Corna.
Sorba.
Cochleæ elixæ, & pro cibo ſumptæ.
Amylum in ouo hauſtum.
Portulaca.
Plantaginis ſuccus addito armenio bolo, aut hæmatite.
Burſæ paſtoris & plantaginis decoctum ex pluuiali aqua addito armenio bolo.
Cyclamini radicis ſtillatitia aqua ſenarum unciarum pondere unà cum ſacchari albiſſimi uncia pota.
Ophioglоſſon ex aqua equiſeti potum.
Rhabarbarũ drachmæ pondere cum mumiæ momẽto potũ.
Tragacanthæ lachryma inſumpta.
Saluiæ ſuccus potus.
Flos ſolis unà cum radicibus contuſus & potus.
Hyperici ſeminis farina è polygoni ſucco hauſta.
Piloſella
Conſolida minor
Conſolida media
Sanicula
Auricula urſi
Caryophyllatæ radix } *quouis modo hauſta.*
Lagopi ſemen
Virga aurea
Potentilla
Piloſella
Pyrola
Pulmonariæ ſuccus potus, & herba ipſa quocunque modo uſurpata.
Amaranthi purpurei flos potus.
Millefolij ſuccus, aut ſicci farina ex ſymphyti maioris, aut plantaginis aqua pota.
Punicorum malorum uinum ex aqua portulacæ, aut roſarum potus.
Armenia terra pota.
Corallium ſumptum.
Iaſpis lapis ſuſpenſus aut iocinori admotus.

DIOSCORIDIS
Ad phthiſim.

Piſtacia
Pineæ nuces } *per ſe aut ex melle ſumpta.*
Terebinthina reſina per ſe, uel ex melle more eclegmatis deuorata.
Pix liquida in eclegmate ex melle cyathi mẽſura deuorata.
Iuniperi baccæ hauſtæ.
Lauri baccæ tritæ cum melle, cum paſſo deuoratæ.
Ficus ſiccæ cum hyſſopo feruefactæ, & potæ.
Cancri fluuiatiles elixi cum ſuo iure ſumpti.
Lac humanum ex ubere ſuctum.
Ius eſculentum omnium adipum datum.
Plantago in potu exhibita.
Porrum cum melle decoctum.
Agaricus drachmæ pondere ſumptus cum paſſo.
Acanthi radices potæ.
Marrubij folia, ſiue expreſſus ſuccus potus.
Betonicæ folia cum melle data.
Myrrhis in ſorbitione pota.
Aſij lapidis flos ex melle delinctus.

MATTHIOLI

Larigna reſina in eclegmate delincta.
Pinei nuclei cum melle, aut ſaccharo exhibiti.
Cochleæ nemorales a muccagine repurgatæ, & ex lacte bu

bulo decoctæ unà cũ tuſſilaginæ, & cibi loco propinatæ.
Ranæ ex capi, aut gallinæ iure decoctæ, deuoratæ.
Gallorum iuuenes teſtes in cibo uſurpati.
Braſſica percocta frequenter deuorata.
Melopeponum ſeminum cremor hauſtus.
Glycyrrhizæ radix, & eius ſuccus.
Veronica mas.
Saluiæ catapotia. uide ſaluiæ commentarium.
Geranij primi radix ex uino pota.
Pulmonariæ ſuccus frequenter potus, aut herba ipſa quocunque modo uſurpata.
Vuæ paſſæ in cibis deuoratæ.
Armenia terra quoquo modo ſumpta.
Corallium potum.
Hæmatites lapis ſumptus.

DIOSCORIDIS
Ad pulmonis abſceſſus.

Semen cyclaminis ſecũdæ ſpeciei quadraginta diebus potũ.
Tragoriganum cum melle in eclegmate exhibitum.
Tuſſilaginis ſiccæ, incenſæq; fumus ore hauſtus apoſtemata interna pectoris rumpit.

MATTHIOLI

Muſtelarum pulmo deuoratus.
Vulpinus item pulmo in puluerem tritus.
Fœnugræci decoctum potum.
Pulmonaria frequenter ſumpta.

DIOSCORIDIS
Ad ſuſpirioſos.

Lauri baccæ tritæ cum melle, uel paſſo & exhibitæ.
Ficus ſiccæ cum hyſſopo decoctæ & potæ.
Vulpinus pulmo exiccatus bibitus.
Ius ſenum gallorum potum.
Vinum hyſſopites bibitum.
Plantago cum lenticula decocta comeſta.
Rhaponticum bibitum.
Aqua mulſa pota.
Ariſtolochia rotunda bibita.
Centaurij maioris radix pota.
Hyſſopum decoctum cum fico, aqua, melle, rutaq; potum.
Stœchas ex aqua decocta pota.
Pulegium cum melle & aloe potum.
Scylla ex melle trium obolorum pondere delincta.
Thymi cum melle decoctum potum.
Satureia eodem modo pota.
Baccharis radicis decoctum potum.
Ruta pota.
Peucedani ſuccus in ouo ſumptus.
Nigella in uino pota.
Galbanum deglutitum.
Marrubij decoctum, ſiue expreſſus ſuccus potus.
Parthenium ex oxymelite ſumptum.
Anagyris folia cum paſſo bibita.
Peryclimeni ſemen potum cum uino.
Adianti potum decoctum.
Fidicula, ſiue trichomanes hauſta.
Elaterium optima ſuſpirioſis eſt purgatio.
Tapſiæ ſuccus exhibitus.
Bryonia cum melle in eclegmate ſumpta.
Sandaracha non reſina in catapotijs data.
Sulphur in ouo ſumptum, uel ſuffitum.
Agaricum drachmæ unius pondere datum.
Cancamum hauſtum ex aqua uel mulſo.

MATTHIOLI

Iridis radicis decoctum potum.
Iridis radices ſaccharo conditæ aſſeruatæ.
Pbu, ſiue ualeriana, præſertim cum dulci radice, uuis paſſis & aniſi ſemine cocta.
Cubebæ deuoratæ.
Cinnamomi uulgaris ſtillatitia aqua pota,
Caſſiæ ſolutiuæ pulpa cum decocto hyſſopi pota.
Balſami factitij liquores, & oleum.
Helenium conditum ſæpè deuoratum.
Oleum amygdalinum.
Oleum cnicinum.
Pinei nuclei melle, aut ſaccharo excepti, & deuorati.
Larigna, aut terebinthina reſina epota.
Pix ex melle linctа.
Perſici lachryma ex mulſo, aut bechij decocto pota addito croci momento.
Amygdalæ.
Nuclei pinei.
Oleum de nucibus Indicis.
Cochleæ magnæ ſemicoctæ deuoratæ, prima die una, ſequẽti duæ, tertio tres, quarto duæ, quinto una.
Braſſicæ caulium medulla ex cremore amygdalino decocta & cum melle in eclegmate parata.
Sonchi lacteus ſuccus in potu ſumptus.
Traſorum cremor e carnium iure paratus, potus.
Porrum coctum, & ex melle delinctum.
Capa elixa, aut ſub prunis toſta, & cum ſaccharo deuorata, & butyri recentis momento.
Sinapis ſemen in cibo uel potione exhibitum.
Ari radix decocta, melleq; excepta deuorata.
Eadem cineribus toſta, & ex amygdalino oleo exhibita.
Agaricum in potionibus additum.
Gentiana & eius aqua ſtillatitia.
Ariſtolochia rotunda.
Centaurij magni radix.
Glycyrrhizæ radix & eius ſuccus.
Veronica mas.
Saluia.
Gattaria.
Hyſſopum.
Menthaſtrum.
Calamintha.
Amaraci decoctum.
Imperatoriæ radix.
Senæ decoctum uel dilutùm potum.
Sagapenum ex Helenij, aut hyſſopi decocto potum.
Botrys decoctum, aut ipſa herba, ex dulcis radicis decocto pota.
Armenia terra delincta.
Vtriuſque ſecuridacæ ſemen ex melle, aut defructo delinctũ.
Stibium noſtrum potum.
Scabioſa quoquo modo uſurpata.
Cnici ſeminis medulla ſaccharo eclegmatis modo excepta.
Quinta eſſentia noſtra cum iulapio uiolaceo frequenter pota.

DIOSCORIDIS

Ad tuſsim.

Iris illyrica aſſumpta.
Cardamomum ex aqua potum.
Cinnamomum deuoratum, uel potum.
Calamus odoratus ſuffitus per ſe, uel ex reſina terebinthina

Helenij eclegma ex melle deglutitum.
Myrrha ad quantitatem fabæ deuorata.
Styrax
Bdellium } *data in eclegmate.*
Terebinthinæ reſinæ ex ſe, uel ex melle eclegma delinctũ.
Maſtix pota.
Iuniperi baccæ bibitæ.
Cedri fructus deuorati.
Paliuri ſemen potum.
Ladanum in medicamentis, & malagmatibus inſertum.
Ceraſi gummi cum uino diluto exhauſtum.
Amygdalæ amaræ cum melle, & lacte in illinctu datæ.
Gummi amygdalarum amararum cum uino diluto potum.
Nuces auellanæ cum aqua mulſa potæ.
Ficus ſiccæ deuoratæ.
Chamædryi decoctum potum.
Scordium potum.
Tuſſilago ſicca ſumpta, ſiue incenſa, accepto fumo per os.
Propolis ſuffita.
Mel deglutitum.
Farina tritici glutinis modo elixa, & ad lingendum cum mentha, & butyro data.
Farinæ auenæ cremor in ſorbitione receptus.
Semen lini cum melle, & pipere ſumptum.
Fabæ in cibis acceptæ.
Raphanus elixus manducatus, præſertim in uetere tuſſi.
Dracunculi maioris radix toſta, & elixa deuorata.
Aſphodeli radix trium drachmarum pondere pota.
Allium crudum & coctum aſſumptum in ueteri tuſſi.
Irionis ſemen cum melle linctum.
Piper delinctu acceptum.
Scilla cum melle in eclegmate in diutinis tuſsibus.
Centaurij maioris radix hauſta, in antiqua.
Tragacantha in eclegmate cum melle.
Hyſſopum cum melle, fico, rutaq; ex aqua decoctum.
Stœchas eodem modo parata.
Origanum in eclegmate cum melle linctum.
Tragoriganum eodem modo paratum.
Baccharis radicum decoctum potum, in diutina.
Panaces cum uino dulci potum.
Seſelis maſſilienſis radix, & ſemen hauſtum.
Smyrnij radix comeſta.
Dauci ſemen potum in diutina.
Peucedani ſuccus in ouo ſumptus.
Laſerpitij liquor in ſorbili ouo datus.
Marrubij decoctum, ſiue expreſſus ſuccus bibitus.
Galbanum deglutitum, in uetere.
Helſinæ ſuccus cyathi pondere bibitus in diutina.
Equiſeti radix, & herba pota.
Iunci decoctum bibitum.
Papaueris uaſcula in aqua ad dimidium decocta, decoctoque addito melle, ut eclegma fiat ad lingendum.
Hyoſcyami ſemen potum.
Verbaſci decoctum potum, in antiqua.
Cacaliæ radix uino madefacta comeſta.
Bryonia cum melle in eclegmate delincta.
Vuæ paſſæ albæ caro exiccata deuorata.
Aqua mulſa pota.
Thapſia illita.
Vinum hyſſopites bibitum.
Sandaracha ſuffita cum reſina, accepto uapore per fiſtulam uel traiectorium.

Sulphur in ouo ſumptum, uel ſuffitum.

MATTHIOLI

Acori decocti uapor hianti ore exceptus.
Phu radix cū dulci radice, uuis paſſis, et ſemine aniſi cocta.
Caſſiæ ſolutiuæ pulpa cum decocto hyſſopi ſumpta.
Helenium conditum deuoratum.
Eiuſdem ſicci farina ſumpta.
Oleum dulcium amygdalarum potum.
Catapotia .x. & thuris drachma, & agarici ſcrupulis quaternis cum hyſſopi ſucco formata & ex ijs unum ad introitum lecti ja[illegible]ptum.
Larigna, ſiue terebinthina reſina in eclegmate delincta.
Nuclei pinei melle & ſaccharo excepti, & deuorati.
Mumia ex zizypharū, hordei, & myxorum decocto epota.
Cupreßini corti impa[illegible]numero minutiſſime triti, & ex uino uetere hauſti.
Mumia ex pectorali decocto pota.
Siliquarum decoctum potum.
Perſici lachryma ex mulſa, aut bechij decocto pota.
Sebeſtena.
Zizypha.
Auellanæ nuces tritæ ex mulſo hauſtæ.
Saccharum candi uocatum.
Fœnugræci decoctum potum.
Melopeponum ſeminum cremor.
Eruca cocta & cum ſaccharo ſumpta.
Traſorum cremor hauſtus.
Porrum coctum ex melle delinctum.
Cæpa elixa, aut cineribus toſta ex ſaccharo & butyro deuorata.
Ari radix cocta ex amygdalis oleo ſumpta.
Lac potum, in quo Ari radix fuerit incocta.
Agaricum in potionibus additum.
Glycyrrhizæ radix, & eius ſuccus.
Tragacanthæ lachryma inſumpta.
Veronica mas in ſua ipſius ſtillatitia aqua hauſta.
Hyſſopum.
Saluia.
Botrys herba ex dulcis radicis decocto pota, aut eius decoctum.
Conſolidæ Regalis flores poti.
Vuæ paſſæ quoquo modo uſurpatæ.

DIOSCORIDIS

Ad pectoris aſperitates.

Glycyrrhizæ ſuccus in ore retentus quouſque colliqueſcat.
Radix cacaliæ in uino madefacta & delincta.

MATTHIOLI

Caßiæ ſolutiuæ pulpa hauſta, & deuorata.
Amygdalinum oleum.
Seſaminum oleum.
Perſici arboris lachryma ex mulſa, aut bechij aqua hauſta.
Porrum coctum ex melle delinctum.
Glycyrrhizæ radix & eius ſuccus.
Tragacanthæ lachryma.

DIOSCORIDIS

Ad uocem expediendam.

Myrrha linguæ ſubdita, quouſque tota liqueſcat.
Tragacantha ex melle in delinctu adhibita.
Laſer aqua dilutum, & in ſorbitione ſumptum.
Styrax delinctus.
Braſſica commanducata.

Vinum hyſſopites.

MATTHIOLI

Iridis radicis decoctum potum.
Iridis radices conditæ deuoratæ.
Amygdalinum oleum } potum.
Seſaminum oleum }
Cnicinum oleum
Styrax hauſta.
Perſici arboris lachryma ex mulſa pota.
Oleum è nucibus Indicis.
Malua cocta & in cibis appoſita.
Porrum coctum cum melle ſumptum.
Glycyrrhizæ radix, & eius ſuccus.
Vuæ paſſæ in cibis deuoratæ.

DIOSCORIDIS

Ad pleuritim.

Suillus adeps ex uino lotus, & cum cinere & calce coactus impoſitus.
Paſtinacæ erraticæ ſemen potum.
Sagapenum emplaſtri modo illitum.

MATTHIOLI

Terebinthina reſina hauſta.
Pomum dulce cineribus incoctum, et glycyrrhizæ ſucco amylo et ſaccharo conſperſum deuoratum.
Amygdalæ & earum lacteus cremor cum ſaccharo.
Cochleæ teſtis exutæ ex ptiſana hordeacea abſortæ.
Eædem contuſæ, & loco dolenti adalligatæ.
Seminis lini oleum recens potum ſelibræ pondere.
Glycyrrhizæ radix, & eius ſuccus.
Cardui benedicti ſtillatitia aqua pota unà cum ſeminis ſemi drachma.
Antemidis decoctum potum, uel eiuſdem florum ſtillatitia aqua.
Syrupus deiectorius ex uiolarum diluto paratus.

DIOSCORIDIS

Ad lateris dolores.

Fimum caprillum cum cera & oleo ſubactum, impoſitum.
Hordeacea farina unà cum meliloto & papauerum uaſculis ex mulſo elixa illita.
Braſſicæ caules uirides cremati & ſuillo adipe excepti & impoſiti.
Leucacanthæ radicis ex uino decoctum hauſtum.
Aſphodeli radix drachmæ pondere ex uino pota.
Gentianæ radicum ſuccus drachmæ pondere ſumptus.
Ariſtolochia rotunda ex aqua bibita.
Centaurij maioris radix pota.
Laſer in ſorbitionibus datum.
Galbanum illitum.
Marrubij folia ex melle adhibita.
Trifolij bituminoſi folia, ſemenve potum.
Aethiopis pota.
Acori decoctum potum.
Coſtus cum abſinthio, & uino potus.
Agallochum ex aqua potum.
Myrrha fabæ pondere deuorata.
Bdellium hauſtum.
Reſina terebinthina illita, appoſitaue.
Bryonia ex melleo eclegmate delincta.

DIOSCORIDIS

Ad pulmonis inflammationes.

Ocimum cum polenta illitum.

Vrticæ utriuſque ſemen cum melle delinctum.
Tragoriganum ex melle in eclegmate ſumptum.
Chryſocome pota.
Aqua mulſa hauſta.
Pulmonaria.
Lentis paluſtris ſtillatitia aqua pota.

DIOSCORIDIS
Ad purulentas excreationes.

Irionis ſemen cum melle delinctum.
Betonicæ folia drachmarum duarum pondere in aquæ mul ſæ cyathis quatuor pota.
Perſonatæ radix cum pineis nucibus ſumpta.
Aethiopis hauſta.
Vinum hyſſopites.
Sandaracha ex mulſo data (hoc medicamentum ego nunquam probauerim.)
Sulphur in ouo potum, uel ſuffitum.

MATTHIOLI

Larigna reſina, & terebinthina in eclegmate delincta.
Pinei nuclei melle, aut ſaccharo excepti, & deuorati.
Terebinthina reſina deuorata.
Pix liquida cum melle miſta, & deuorata.
Vlmi folia, quæ orientem ſpectãt, impari numero decerpta & cum totidem piperis granis contrita ex uino cretico hauſta.
Amygdalæ & earum lacteus cremor.
Nuclei pinei.
Tragacanthæ lachryma delincta.
Glycyrrhizæ ſuccus.
Veronica mas in ſua ipſius aqua propinata.
Botrys decoctum diebus pluribus potum, aut herba ex glycyrrhizæ decocto hauſta.
Scabioſæ farina pota, aut recentis herbæ ſuccus cum melle delinctus, & totius plantæ decoctum pluribus diebus hauſtum.
Pulmonaria quomodolibet uſurpata.

DIOSCORIDIS
Ad aſthmaticos.

Lauri baccæ ex melle uel paſſo acceptæ.
Ficus ſiccæ cum hyſſopo feruefactæ & potæ.
Vrina impubis pota.
Ruta epota.
Cyclamini alterius ſemen potum.
Dracunculi maioris radix toſta, & elixa cum melle in eclegmate ſumpta.
Aqua mulſa pota.
Sphondilij ſemen, & herba ipſa in ſorbitione.
Equiſeti radix, & folia hauſta.
Cnici ſeminis medulla ex ſaccharo eclegmatis mõ ſumpta.
Scabioſa, & eius ſuccus, atque decoctum quomodolibet uſurpata.
Abrotoni utriuſque ſemen tritum, & cum aqua potum.
Hyſſopũ cum fico, melle, rutaq; ex aqua decoctum potum.
Calamynthæ decoctum potum.
Vinum hyſſopites hauſtum.
Thymi cum melle decoctum potum.
Satureia cum melle hauſta.
Seſeli maſſilienſe potum.
Fidiculæ ſiue trichomanis decoctum bibitum.
Cuminum cum poſca ſumptum.
Smyrnij radix comeſta.
Thapſia illita.

Ammoniacum bibitum.
Meliſſophylli folia in eclegmate delincta.
Tuſſilago ſicca, & ſuffita, adeò ut fumus in os ingrediatur.
Hippophæſti ſuccus trium obolorum pondere hauſtus.
Botrys pota, uel in eclegmate data.
Periclymeni ſemen potum.
Adianti decoctum bibitum.

MATTHIOLI

Iridis radices conditæ.
Phu radix cum dulci radice, & ſemine aniſi decocta.
Cubebæ deuoratæ.
Cinnamomi uulgaris ſtillatitia aqua pota.
Caſſiæ ſolutiuæ pulpa cum hyſſopi decocto pota.
Balſami factitij liquores, & oleum hauſtum.
Amygdalarum amararum oleum potum.
Cnicinum oleum bibitum.
Myrrha hauſta.
Styrax deuorata.
Terebintina, ſiue larigna reſina inſumpta.
Pix liquida ex melle pota.
Caricæ duæ, aut tres in aqua uitæ macerata deuoratæ.
Erui farina melle excepta & delincta.
Sonchi lacteus ſuccus potui datus.
Porrum coctum ex melle delinctum.
Cæpa elixa, aut cineribus toſta addito melle, & butyro deuorata.
Senapis, aut naſturtij ſemen in cibo aut potione exhibitũ.
Ari radix cocta & ex melle delincta, aut ex amygdalino oleo.
Agaricum in potionibus additum.
Gentiana & eius aqua ſtillatitia.
Ariſtolochia rotunda hauſta.
Centaurij magni radix.
Veronica mas.
Hyſſopum.
Saluia.
Menthaſtrum.
Gattaria.
Calamintha.
Amaracus.
Senæ decoctum uel dilutum.
Sagapenum ex helenij, uel hyſſopi decocto potum.
Botrys herbæ decoctum addito uiolaceo melle, aut herbæ ipſa & glycyrrhizæ decocto.
Securidacæ utriuſq; ſemen ex melle, aut defruto delinctũ.
Quinta eſſentia noſtra com. de uino deſcripta pota.
Stibium noſtrum quatuor granorum pondere potum.

DIOSCORIDIS
Ad renitentes excreationes.

Iris illyrica pota.
Coagulum fere omne potum.
Raphanus elixus deuoratus.
Porrum cum ptiſana coctum eſui datum.
Naſturtium coctum in ſorbitione datum.
Bulbi breui coctura elixi, & in cibum ſumpti.
Ammoniacum in eclegmate datum.
Scordium potum.
Thapſia linita.
Lini ſemen in eclegmate delinctum.
Scillæ ſiccæ oboli tres ex melle in eclegmate exhibiti.
Marrubium ſiccum potum cum iridis farina.
Vinum hyſſopites hauſtum.

PECTORIS, ET PVLMONIS

MATTHIOLI

Iridis radicis decoctum potum.
Oleum amygdalinum.
Pinei nuclei melle, aut ſaccharo excepti & deuorati.
Terebinthina reſina in eclegmate delincta.
Erui farina melle excepta & delincta.
Agaricum.
Veronica mas.
Hyſſopum.
Pulmonaria quoquo modo ſumpta.
Saluia.
Scabioſæ puluis, quinetiam ſuccus atque decoctum hauſta.
Pulmonaria.

MATTHIOLI
Ad purgandum pectus.

Terebinthina reſina deuorata.
Agaricum in potionibus additum.
Hyſſopum.
Saluia.
Senæ decoctum uel dilutum.
Scabioſa in puluerem trita, tum eius ſuccus cum melle delinctus, aut herbæ decoctum pluribus diebus hauſtum.

DIOSCORIDIS
Ad pectoris deſtillationes.

Irionis ſemen cum melle delinctum.

MATTHIOLI

Agaricum.
Veronica mas.
Saluia.
Armenia terra ex rhodoſaccaro delincta.

DIOSCORIDIS
Ad omnia pectoris incommoda.

Porrum cum melle decoctum comeſtum.
Glycyrrhizæ ſuccus bibitus.
Thymus melli miſtus in delinctu ſumptus.
Thymbra eodem modo parata.
Tordilij radix in eclegmate cum melle ſumpta.
Libanotis radices potæ.
Symphytum petræum in mulſo decoctum bibitum.
Quinque folij radicis ſuccus potus.

MATTHIOLI

Iridis radicis decoctum potum.
Iridis radices conditæ.
Terebinthina deuorata.
Veronica mas.
Glycyrrhiza.
Vuæ paſſæ quomodolibet uſurpatæ.

MATTHIOLI
Ad empiematicos.

Pulmonaria & eius ſuccus ex melle deuorata.
Scabioſæ puluis, ſuccus atque etiam decoctum potum.

MATTHIOLI
Ad pectoris uulnera.

Caryophyllata
Potentilla
Alchimilla
Biſtortæ
Tormentillæ } radices.
Solidagines omnes
Sanicula
Auricula urſi
Puloſella

} *in uino decoctæ, & deinde decoctum ipſum potui datũ.*

CORDIS

Amaranti purpurei flos potus.
Pirola in potionibus addita, potionem eius uulnerariã admirabilis operationis reperies libro 4. cap. 16. comment. de Limonio.
Vuæ paſſæ deuoratæ.

DIOSCORIDIS
Ad deliquium animi.

Cucumis olfactus.
Pulegium ex aceto naribus admotum.
Bugloſſum potum.

MATTHIOLI

Nardi Italicæ, aut lauendulæ aqua pota & arterijs illita.
Cinnamomi ſtillatitia aqua pota.
Santalum omne potum & olfactum.
Moſchus potus & illitus.
Confectio è moſcho deuorata.
Zibetum illitum.
Ambarum potum & impoſitum, aut olfactum.
Ocimum ex aceto naribus admotum.
Scorzoneræ radix aut eius ſuccus potus.
Caryophylli commanſi, uel naribus admoti.
Caryophylli flores quocunque modo ſumpti.
Zedoaria commanſa.
Mentha olfacta.
Meliſſophyllon & eius ſtillatitia aqua.
Phyllitidis ſtillatitia aqua.
Caryophyllatæ radices olfactæ.
Angelicæ radix pota.
Borraginis atque etiam uulgaris bugloſſi decoctum potũ, aut uino admiſtum & hauſtum.
Vinum odoratum, generoſumque in faciem proiectum, ac etiam potum.
Quinta eſſentia noſtra lib. 5. comment. de uino deſcripta, tam pota, quàm arterijs, & naribus illita, & in faciem proiecta.

DIOSCORIDIS
Ad cardiacam.

Intybus per ſe, & cum polenta illita.
Abſinthium in paſſo decoctum & appoſitum.
Rubi folia illita.

MATTHIOLI

Nardi Italicæ aut lauendulæ ſtillatitia aqua pota.
Cinnamomi ſtillatitia aqua pota.
Santalum omne potum, & epithematibus additum.
Moſchus potus & illitus.
Ambarum potum.
Agallochum.
Mumia ex aqua menthæ pota granorum quatuor p ̃odere.
Roſarum ſuccus & dilutum potum.
Caryophyllata olfacta.
Vinum in quo gagates lapis ignitus extinctus fuerit potũ.
Cardiaca herba pota.
Angelicæ radix hauſta.
Borrago, aut uulgare bugloſſum quouis modo ſumptum.
Rhodoſaccharum deuoratum.
Myrti baccæ quoquo modo hauſtæ.
Aurantij, limonumq; florum ſtillatitia aqua pota.
Citria mala.
Aurantia mala.
Limonia mala.
Poma Adami.
Pyra cocta deuorata.

Sericum

Sericum in antidotis additum.
Margaritæ potæ.
Ceruini cordis os epotum.
Scorzoneræ radix, aut succus potus.
Caryophylli in cibis usurpati
Caryophyllorum flores ex Melissophylli decocto poti.
Zedoaria commansa aut in potionibus addita.
Eryngij radix ex buglossi melissophyllive decocto pota.
Saccharum è roris marini floribus paratum.
Vincetoxici radix cum citrei mali semine, & buglossi aqua hausta.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Trifolium acetosum.
Melissophyllon quocunq; modo haustum.

MATTHIOLI

Ad tremorem cordis.

Galanga è succo plantaginis pota.
Cinnamomi aqua stillatitia.
Myrti baccæ quoquo modo haustæ, aut deuoratæ.
Scorzoneræ radix aut eius succus potus.
Vincetoxici radix cum citrei mali semine ex aqua oxalidis pota.
Melissophyllum.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Caryophyllata olfacta.
Quinta essentia nostra lib. 5. commen. de uino descriptæ unciæ pondere pota.
Aurum haustum.
Corallium ebibitum.
Margaritæ deuoratæ.

MATTHIOLI

Ad pulsum cordis.

Scorzoneræ radix, aut eius succus potus.
Vincetoxici radix cum citrei mali semine ex buglossi aqua hausta.
Melissophyllum.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Quinta essentia nostra lib. 5. comment. de uino descriptæ unciæ pondere pota.
Aurum haustum.
Corallium in potu sumptum.
Margaritæ in potionibus additæ.

MATTHIOLI

Ad cordis dolorem.

Viridis pinus aciculæ contritæ, & ex uino optimo potæ.
Scorzoneræ radix, aut eius succus potus.
Melissophyllum.
Phyllitidis stillatitia aqua.
Quinta essentia nostra descripta lib. quinto comment. de uino pota.
Aurum tritum & ebibitum cum corallio, & Margaritis.

DIOSCORIDIS

Ad præcordiorum duritiem.

Rhaponticum potum.
Vinum absinthites potum.

MATTHIOLI

Ad uetustas præcordiorum inflammationes.

Scordium cum cera coactum impositum.

DIOSCORIDIS

Ad mammarum inflammationes.

Thus cum cimolia & rosaceo inunctum.
Cydonia mala cataplasmatis adiecta & illita.

Nuces iuglandes cum ruta & exiguo melle impositæ.
Fabarum lomentum per se, & cum polenta illitum.
Asphodeli radices & folia ex uino exhibita.
Irionis semen illitum.
Hemerocallis radix emplastri modo imposita.
Althea decocta & superposita.
Vuarum uinacei cum sale illiti.
Ostracites lapis cum melle impositus.
Geodes lapis cum aqua illitus.
Terra Samia ex rosaceo, & aqua imposita.

MATTHIOLI

Hyoscyaminum oleum illitum.
Ouum gallinaceum crudum ex rosaceo impositum.
Oryzæ farina decocta & emplastri modo adhibita.
Portulaca contusa & illita.
Trifolium acetosum impositum.
Lenticulæ palustris aqua tum pota tum illita.
Oleum è fructu momordicæ illitum.
Vnguentum ex oleo in mortario plumbeo & pistillo paratum.

DIOSCORIDIS

Ad rigentes à partu mammas.

Triticei furfures ex rutæ decocto elixi & appositi.
Baccharis folia emplastri modo adhibita.
Epimedij folia concisa ex oleo cataplasmatis addita.
Hyoscyami semen tritum ex uino illitum.
Ricini folia imposita.
Vuarum uinacei cum sale illiti.

MATTHIOLI

Cancri crudi triti & illiti.
Marrubium cum uetere axungia tritum & illitum.

DIOSCORIDIS

Ad induratas mammas.

Erui farina emplastri modo imposita.
Chamæpitys prima ex melle illita.
Vuarum uinacei cum sale triti & impositi.

DIOSCORIDIS

Ad mammas exulceratas.

Conchulæ Indicæ cinis illitus.
Asclepiadis herbæ radices impositæ.

MATTHIOLI

Aparinæ farina inspersa.
Vnguentum ex oleo cum mortario & pistillo plumbeo paratum.

MATTHIOLI

Ad Papillarum rimas.

Oleum è luteis ouorum illitum.
Pomata illita.
Aparinæ succus illitus.

DIOSCORIDIS

Ad lac in Mammis concretum.

Ceræ grumi decem granorum milij magnitudine sumpti.
Fabarum lomentum per se, & cum polenta impositum.
Lentium farina illita.
Apium & eius succus illitus.

MATTHIOLI

Mentha recens mammis illita.

DIOSCORIDIS

Ad extinguendum lac.

Cicuta imposita mammis.

MATTHIOLI

Cucurbitæ recentis folia imposita.

DIOSCORIDIS

Ad Lactis ubertatem præstandam.

Halimi folia in cibis sumpta.
Viticis semen potum.
Ptisana hordeacea cum fœniculi semine cocta & in cibum sumpta.
Maluæ decoctum potum.
Sonchi succus haustus.
Lactuca in cibis recepta.
Ocimum deuoratum.
Eruca comesta.
Anemone & eius caules cum ptisana hordeacea deuorati.
Anisum potum.
Anethi aridi seminis, & comæ decoctum haustum.
Fœniculum in cibo sumptum.
Nigella pluribus diebus pota.
Circeæ semen in sorbitione potum.
Clematis prima in cibis accepta.
Echij radix in sorbitione, uel cum uino hausta.
Glaux cum hordeacea farina, sale & oleo cocta & deuorata in sorbitione.
Polygala pota.
Bryoniæ succus cum tritico coctus in cibum sumptus. sed hic prudentia opus est.

MATTHIOLI

Vngularum asini, aut uaccarum cinis potus ex ptisana.
Cicerum decoctum potum.
Brassica cocta & longo pipere aspersa una cum iure deuorata.
Cardui benedicti radicis puluis addito fœniculi semine, & longi piperis momento ex ptisana haustus.
Crystallum in tenuissimum puluerem tritum potum.

DIOSCORIDIS

Ne lac in mammis concrescat.

Mentha cum polenta imposita.
Vini fex cum aceto peruncta.

MATTHIOLI

Fabarum farina illita.

DIOSCORIDIS

Ad mammas cohibendas ne nimis crescant.

Cicuta contrita & imposita.
Cotes naxia illita.

MATTHIOLI

Aqua è nucibus pineis immaturis destillata & imposita cum linteolis.
Alchimillæ seu stellariæ stillatitia aqua aut succus aut decoctū cum linteolis adhibita admistis hypocistide, equiseto, rosis & alumine.

DIOSCORIDIS

Ad uomitiones, & nauseam.

Cotoneorum malorum maceratorum liquor haustus.
Nardus Indica } *ex aqua pota.*
Nardus Celtica }
Palmulæ in cibo sumptæ.
Palmularum muluarum cataplasmatis conferentibus ad iectum.
Gallinaceorum uētriculi interior folliculus siccus, tritusq; cum uino potus.
Succinum haustum.
Faba in posca decocta, & in cibum sumpta.
Lentis xx. grana sine cortice deuorata.
Phaselus in cibo acceptus.

Sisymbrium haustum.
Rubi folia exterius illita.
Lactuca illota deuorata.
Lens syluestris esui data.
Scilla sicca pota.
Agaricus trium drachmarum pondere per se absque liquore sumptus.
Gentianæ radicis succus cum aqua potus.
Albæ spinæ radix hausta.
Menthæ duo, tresve rami cum acidæ punicæ succo poti.
Pœoniæ semen ex uino nigro potum.
Betonica commanducata moxq; uino aqua misto super bibito.
Vitis uiniferæ foliorum, capreolorumq; succus potus.
Myrtites uinum potum.
Vini fex illita.
Scillinum uinum potum.

MATTHIOLI

Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Muſci arborei dilutum ex uino paratum potum.
Pseudoberberi baccæ.
Ribes uulgaris.
Vua spina.
Poma austera cineribus incocta deuorata.
Cydoniorum pomorum uinum, oleū, caro, confectio, Mina.
Eorundem succus, in quo conferbuerint corallium, rosarū semen, rhabarbarum, hypocistis, acacia.
Mespilorum siccorum puluis, rosarum rubearum succo exceptus, additis corallio, caryophyllis & nuce myristica.
Maluæ semen ex rubro uino potum.
Caryophylli ex uino austero, aut malorum cydoniorum succo poti.
Idem cum mastiche, rhoe, corallijs, & balaustijs uentriculo illiti.
Punicorum malorum uinum potum.
Iaspis uiridis lapis super os uentriculi gestatus.
Mentha sicca è mali punici uino sumpta.
Menthæ græcæ succus tam potus quàm illitus.
Rosmarinum in puluerem contritum cum pane deuoratū, aut meraco potum.
Lagopi folia, paniculæ, ac semen ex uino austero, aut punici mali pota.
Sanguisorba sine sorbastrella hausta.
Pulmonaria altera.

DIOSCORIDIS

Ad cœliacos.

Lycium potum & inditum.
Cotonea mala cruda comesta.
Mora immatura siccata, tusaq; obsonijs immista.
Ficulnei cineris lixiuium pondere cyathi exhibitum.
Myrica in potu data.
Gallæ cum aqua aut uino tritæ, & illitæ.
Rhois semen obsonijs insperſum.
Myrti folia trita & ex aqua illita.
Oleæ syluestris folia cum polenta illita.
Coagulum leporinum, & equinum trium obolorum pondere ex uino potum.
Faba in posca decocta, & deuorata.
Aegyptiæ fabæ farina, & corticis ipsius decoctum ex mulso datum.
Oxylapathi, aut oxalidis semen in aqua, aut uino potum.
Plantago elixa in aceto, & cum sale sumpta.

Hyacinthi ſemen potum.
Coronopus decoctus in cibo ſumptus.
Rhaponticum potum.
Spinæ albæ radix pota.
Ferulæ uiridis medulla bibita.
Laſerpitij liquor in uuæ acino ſumptus.
Nymphææ radix ſiccata, & in uino bibita.
Clymeni ſuccus potus.
Limonij herbæ ſemen acetabuli pondere ex uino ſumptum.
Tragi herbæ acini decem ex uino bibiti.
Papaueris uaſculorum decoctum ex melle in eclegmate redactum in delinctu. Si uero efficacius reddere uelis adiũgito hypociſtidis, & acaciæ ſuccum.
Vuarum uinacearum decoctum potum.
Vinaceorum nuclei in farinam polentæ modo inſperſi.
Aqua uel uinum, in quibus ferrum extinctum fuerit pota.
Morochthus lapis potus.
Vinum myrtites potum.
Adiantum ex uino bibitum.
Trichomanes ex uino pota.

MATTHIOLI

Galanga ex ſucco plantaginis pota.
Cinnamomi ſtillatitia aqua pota.
Muſci arborei dilutum in uino auſtero paratum hauſtum.
Thus tam potum quàm illitum.
Mali punicæ è floribus paratum ſaccharum ex uino auſteriuſculo ſumptum.
Myrteum condimentum.
Cydoniorum uinum, miua & oleum.
Cydoniorum confectio.
Meſpila.
Sorba.
Pyra ſylueſtria.
Pruna ſylueſtria.
Nux myriſtica.
Mora immatura.
Cochleæ duæ una cum teſtis contritæ, & ouis gallinaceis duobus exceptis ex uino paſſo, & aqua prius calefactæ potæ.
Anguium ſenectæ roſaceo incoctæ, & impoſitæ.
Oryza prius torrefacta, & in lacte, in quo calculi fuerint extincti decocta in cibum ſumpta.
Sonchi decoctum ex uino potum.
Caryophylli ex uino, aut malorum cydoniorũ ſucco hauſti.
Mentha ſicca cum amylo, & aqua pota.
Anethum toſtum cum mentha exhibitum.
Coriandri ſemen ex aqua.
Roſinarini puluis cũ pane deuoratus, aut ex mero hauſtus.
Amaranti purpurei flos potus.
Malorum punicorum uinum potum.

DIOSCORIDIS
Ad uomitiones ciendas.

Lauri folia pota.
Cochleæ nepribus inhærentes deuoratæ.
Peponis radix ſiccà drachmę põdere ex hydromelite pota.
Bulbus uomitorius deuoratus.
Origanum cum rhois ſemine & cæpis in cupreo uaſe diebus quadraginta, dum caniculæ ſydus flagrat inſolatum potum.
Lemnia terra pota.

DIOSCORIDIS
Ad uentriculi dolores.

Iuncus odoratus potus.
Bulbi comeſti.
Rhaponticum bibitum.
Abſinthium in paſſo decoctum potum.
Melilotum ex uino decocto hauſtum.
Artemiſiæ tenuia folia ex oleo contuſa emplaſtri modo impoſita.
Nymphææ radix illita.
Senecionis caulis in paſſo decoctus, deuoratus uel potus.
Alabaſtrites lapis cum cerato impoſitus.

MATTHIOLI

Caſſiæ ſolutiuæ pulpa.
Ricinum oleum illitum, potum & infuſum.
Amygdalinum oleum potum.
Laurinum oleum illitum.
Maſtiches grumi tres deuorati ab euntibus cubitum.
Myriſticæ nucis decoctum ex rhodomelle & aqua uitæ potum.
Siſymbrium calefactum & uino cretico aſperſum & impoſitum.
Aloe deuorata, aut pota.
Quinta eſſentia noſtra lib. 5. ca. de uino deſcripta pota ubi à frigiditate prouenit dolor.

DIOSCORIDIS
Ad uentriculi eroſiones.

Nardus Indica } *ex aqua pota.*
Nardus Celtica }
Iuncus odoratus potus.
Sycomori ſuccus potus.
Pineæ nuces deuoratæ.
Lac humanum potum.
Sonchi ſuccus bibitus.
Pulegium cum poſca ſumptum.
Hieracij utriuſq; ſuccus hauſtus.
Scordium duarum drachmarum pondere cum mulſa potũ.
Pæoniæ ſemen ex uino nigro potum.

MATTHIOLI

Amygdalarum dulcium oleum potum.
Seſaminum oleum potum.
Pinei nuclei mèlle, aut ſaccharo excepti, & cum ſucco portulacæ hauſti.

DIOSCORIDIS
Ad uentriculi ardores.

Portulaca cum polenta illita.
Sonchus emplaſtri modo impoſitus.
Vmbilici Veneris ſuccus illitus.
Intybus utraq; ex aceto deuorata.
Glycyrrhizæ ſuccus potus.
Apium ebibitum.
Fœniculum cum frigida aqua potum.
Polygonum illitum.
Solani hortulani folia appoſita.
Chamædaphnes folia hauſta.
Vitis uiniferæ folia, & capreoli emplaſtri modo adhibita.
Labruſcæ flos illitus.

MATTHIOLI

Caſſiæ ſolutiuæ pulpa ſumpta.
Santala pota uel aqua roſacea foris illita.
Creſpini, uuæ ſpinæ. Ribis uulgarisq; baccæ deuoratæ.
Rhodoſaccharum.

Quercus

Quercus recentia folia in ore contenta.

Citria
Aurantia } *mala.*
Limonia

Melopeponum seminum lacteus cremor potus.
Glycyrrhizæ radix & eius succus.
Phyllitidis puluis sua ipsius aqua exceptus & illitus.
Trifolium acetosim deuoratum.
Consolidæ regalis flores poti.
Fragæ deuoratæ.
Lenticulæ palustris stillatitia aqua pota.

DIOSCORIDIS

Ad uentriculi flatus.

Mei radices ex aqua feruefactæ, uel citra coctionem tritæ potæ.
Nardi Indicæ & Celticæ ex aqua potæ.
Castoreum bibitum.
Gallinaceorum senescentium ius potum.
Absinthium cum seseli, aut gallica nardo potum.
Liguslici semen, & radix pota.
Smyrnij semen hausum.

MATTHIOLI

Cubebæ deuoratæ.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Calamus odoratus uulgaris hausus.
Oleum ricinum illitum, potum & infusum.
Balsami factitij aqua cum carnium iure sumpta.
Cnicinum oleum potum.
Laurinum oleum illitum.
Mumia ex cumini, ammi & cari decocto sumpta.
Oleum nostrum de scorpionibus illitum.
Castoreum ex oxycrato potum.
Milium torrefactum cum sale mistum, & anthemide in sacculo impositum.
Mentha tam illita, quàm pota.
Menthastrum.
Mentha Græca.
Saluia.
Gattaria.
Imperatoria.
Tanacetum.
Quinta essentia nostra lib. 5. cap. de uino descripta, pota.

DIOSCORIDIS

Ad singultum.

Sisimbrij semen in uino potum.
Rhaponticum hausum.
Aristolochia rotunda bibita.
Menthæ duo, tresue rami cum acidæ punicæ succo poti.
Anethi comæ, & seminis decoctum potum.
Cuminum erraticum cum aceto potum.
Alysson potũ, siue manibus gestatum, uel naribus infusum.
Asplenj decoctum potum.
Periclymeni semen potum.
Saxifraga bibita.

MATTHIOLI

Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Mumia hausta ex cumini aut apij decocto.
Castoreum cum mulsa potum.
Rhabarbarum ex uino hausum.
Mentha è punici mali uino pota.
Anethum cum hausum, tum olfactum.
Phyllitidis stillatitia aqua pota.

Quinta essentia nostra lib. 5. cap. de uino descripta uncia pondere pota ubi ex repletione fuerit singultus.

DIOSCORIDIS

Ad Acidos ructus.

Agaricus drachmæ pondere sumptus.
Tragoriganum potum.
Betonicæ folia fabæ pondere ex despumato melle sumpta.

MATTHIOLI

Coriandrum cochlearij mensura exhibitum.

DIOSCORIDIS

Ad sanguinem & lac in uentriculo concreta.

Ficulnei cineris lixiuium potum.

Coagulum { *Equinum*, *Leporinum*, *Agninum*, *Hædinum*, *Himulinum*, *Vitulinum*, *Bubalinum* } *trium obolorum pondere ex uino potum.*

Helichrysi coma cum mulso pota.
Laser potum.

MATTHIOLI

Cyclamini radicis stillatitia aqua senis uncijs pota cum sacchari uncia una.
Consolidæ mediæ succus epotus.
Auricula ursi.

DIOSCORIDIS

Ad uentriculi inflammationes.

Hieracium maius & minus emplastri modo impositum.
Vitis uiniferæ folia & capreoli cum polenta imposita.
Viola purpurea ex polenta illita.

MATTHIOLI

Cassiæ solutiuæ pulpa sumpta.
Santala omnia tam sumpta quàm illita.
Rosæ illitæ.
Consolidæ regalis flores illiti.
Lentis palustris stillatitia aqua potâ.

MATTHIOLI

Ad famem caninam.

Glirium pinguium caro assa deuorata.

DIOSCORIDIS

Ad appetentiam ciendam.

Piper comestum.
Acetum in obsonijs additum.
Absinthium potum.

MATTHIOLI

Crespini baccæ.
Vua spina.
Ribes uulgaris.
Sinapismum.

DIOSCORIDIS

Ad concoctionem iuuandam.

Eruca in cibo comesta.
Piper omne comestum.
Gingiberis usus.
Scilla cum melle cocta & deuorata.
Absinthium hausum, uel uentriculo adhibitum.
Tragoriganum potum.
Pulegium potum.
Liguslici semen, & radix pota.
Seselis massilicnsis semen cum uino potum.
Garum potum.

Betonicæ folia poſt cœnam ſumpta addito melle deſpumato fabæ magnitudine.
Vinum abſinthite.

MATTHIOLI

Acori radicis & cinnamomi drachma ex uino abſinthite.
Galanga.
Nardus Italica.
Lauendula.
Cubebæ.
Cinnamomi ſtillatitia aqua hauſta.
Acorum potum.
Caryophylli hauſti.
Crocum.
Ladanũ drachmæ pondere duabus horis à cena deuoratũ.
Pyrum uel cidonium cineribus toſta & deuorata.
Piſtacia.
Citria condita.
Iuglandes conditæ.
Nux myriſtica.

DIOSCORIDIS

Ad uentriculi fluxiones.

Adiantum potum cum uino.
Perſici mali ſicci decoctum & bibitum.
Cotonei mali macerati liquor potus.

MATTHIOLI

Myrteum condimentum.

MATTHIOLI

Ad reſtringendam ſitim.

Creſpini baccæ.
Vua ſpina.
Ribes uulgaris.
Citria
Limonia } *mala.*
Aurantia
Pyra.
Portulacæ folia linguæ ſubdita.
Melopeponum ſeminum lacteus cremor.
Anguriæ pulpa.
Glycyrrhizæ radix, & eius ſuccus.
Trifolium acetoſum.
Fraga matura deuorata.
Punicorum malorum ui num ex intybi ſtillatitia aqua aut hordei decocto potum.

DIOSCORIDIS

Ad iecinoris obſtructiones.

Nardus Indica } *ex aqua frigida hauſta.*
Nardus Celtica
Lauri cortex tribus obolis in uino odorato potus.
Piceæ folia drachmæ pondere in aqua, aut mulſa pota.
Amygdalæ amaræ cum melle, & lacte in illinctu datæ nucis auellanæ magnitudine.
Gentianæ radicis ſuccus cum aqua potus.
Agaricum potum.
Rhaponticum exhauſtum.
Eryngium ex uino aſſumptum
Anthemidis decoctum potum.
Chamæpityos folia ſeptem diebus in uino pota.
Betonica in aceto mulſo drachmæ pondere bibita.
Eupatorij herba, aut ſemen in uino potum.
Papaueris corniculati radix pota.
Rubrica Sinopica hauſta.
Glycyrrhizæ ſuccus delinctus.

MATTHIOLI

Nardus Itàlica & lauendula in decoctis additæ.
Aſari decoctum.
Carpeſium.
Cinnamomi aqua ſtillatitia pota.
Caſſia ſolutiua.
Acorum quocunq; modo ſumptum.
Amygdalarum amararum oleum potum.
Cnicium oleum potum.
Roſarum ſuccus & dilutum.
Tamarindorum pulpa.
Amygdalæ.
Piſtacia.
Cicer nigrum & rubrum decoctum & potum.
Ciceris farina ex Intubi ſtillatitia aqua decocta, & illita.
Lupini cocti & cum ruta & pipere deuorati.
Napi ſemen drachmæ pondere ex marrubij decocto frequẽter potum.
Braſſicæ decoctæ ius.
Beta cum ſinapi, aut aceto deuorata.
Cichorium ex uino albo tenui potum.
Ciclamini ſuccus duarum drachmarum pondere potus cũ oxymelite.
Rhabarbarum quocunq; modo potum.
Gentianæ ſtillatitia aqua pota.
Centaurij magni radix tum pota tum in uino macerata.
Centaurij minoris decoctum & ſuccus.
Cardui radicum decoctum hauſtum.
Eryngij radicum decoctum potum.
Aloe quocunq; modo ſumpta.
Veronica mas.
Mentha græca.
Amaracus.
Imperatoriæ radix.
Senæ decoctum aut dilutum hauſtum.
Roſmarinum frequenter uſurpatum.
Marrubium.
Eupatorij uulgaris decoctum, aut ſuccus epotus.
Lupuli flores in potionibus ſumpti.
Frangulæ corticum decoctum potum. parãdi rationem in uenies lib. 4. cap. de ſambuco.
Cuſcutæ decoctum potum.
Quinta eſſentia ferri deſcripta lib. 5. in comment. de ferri ſcoria, ſiue ſtercore drachmæ pondere quotidie pota.

DIOSCORIDIS

Ad morbum regium.

Nardus Indica } *hauſta.*
Nardus Celtica
Ceruinum cornu uſtum, ac lotum, potumq;
Millepedæ ſiue oniſci ex uino poti.
Cicer cum roremarino decoctum comeſum.
Rumicis radices in uino decoctæ & bibitæ.
Atriplicis ſemen bibitum cum mulſa aqua.
Aſparagi radicum decoctum potum cũ ficis & ciceribus.
Crithmi & eius radicum ſeminum decoctum potum.
Irio cum melle linctа.
Scilla cũ melle in eclegmate pondere trium obolorũ pota.
Hyrundinariæ radix cum aniſo, & uino pota.
Sphondilij ſemen potum.
Agaricus drachmæ pondere ſumptus.
Rhaponticum hauſtum.
Abſinthij decoctum, dilutumve trium cyathorum pondere,

dere quotidie hauſtum.
Aloe drachmæ pondere pota.
Origani decoctum corpori perfuſum.
Calamintha cum uino pota.
Fœniculum erraticum potum.
Libanotis radices potæ cum uino & pipere.
Roriſmarini decoctum potum.
Nigella trita cum Irino unguento, naribus appoſita.
Chelidonij radix cum aniſo & uino albo pota.
Laſer cum caricis datum.
Marrubij ſuccus naribus infuſus.
Polij utriuſq; decoctum bibitum.
Conyzæ folia & flores poti.
Aſpleni decoctum potum.
Lichen ex melle inunctus.
Adianti decoctum potum.
Trichomanes decoctum hauſtum.
Anthemidis decoctum potum.
Buphthalmum potum ſtatim à balneo.
Pæoniæ radix bibita.
Hyacinthi ſemen cum uino potum.
Rubiæ radix cum mulſa aqua bibita.
Chamæpityos folia ſeptem diebus in uino pota.
Betonicæ folia cum dulci aqua pota.
Elaterium pota.
Anchuſæ radicis decoctum potum.
Quinquefolij ſuccus cum trium cyathorum pondere aliquot diebus potus.
Oſyris decoctum potum.
Chryſanthemi decoctum balnei more adhibitum.
Vinum ſcillinum potum.
Verbenacæ ſupinæ folia drachmæ pondere cum thuris obolis tribus, & uini ueteris hemina una ieiuna quadragin ta diebus pota.
Lycij herba in aceto decocta & bibita.
Myricæ decoctum potum.
Halycacabi fructus poti.
Chamæciſſi folia trium obolorum pondere ſenis diebus in aqua pota.
Ruſci folia & baccæ in uino pota.
Vinum ſcillinum hauſtum.
Ceruini cornu cinis potus binis ligulis.
Sulphur ſorbili uuo ſumptum.

MATTHIOLI

Iridis radicis decoctum potum.
Nardi Italicæ, lauendulæ ve decoctum additis cinnamomo aſparagi & fœniculi radicibus.
Aſari dilutum ex uino paratum.
Aſarina, aut eius decoctum.
Caſſiæ ſolutiuæ pulpa.
Roſarum ſuccus & dilutum.
Tamarindorum pulpa.
Caſtoris anteriores dentes in poculo contenti, è quo uinum biberit affectus.
Terrenorum uermium cinis ex abſinthij decocto potus.
Bubuli fellis lapis ex uino potus.
Napi ſemen ex marrubij decocto potum.
Oxylapathi ex uino decoctum potum.
Cichorij radices ſaccharo conditæ.
Cichorij & eius radicum decoctum potum.
Melopeponum lactcus cremor hauſtus.
Erucæ ſylueſtria folia læua manu decerpta illicoq; ſuorata.

Cyclamini ſuccus cum ſaccharo hauſtus addita maſtiche, aut myriſtica nuce, aut rhabarbari ſcrupulo.
Aſphodeli radix ex uino ſumpta.
Chelidonium maius in calceis ſubnudis pedibus geſtatum.
Aquilegiæ ſemen ex cretico uino & croci momento potũ.
Rhabarbarum in potionibus additum.
Agaricum in potionibus additum.
Centaurij magni radix quoquo modo uſurpata.
Centaurium minus.
Cardiorum radicum decoctum.
Eryngij radicum decoctum.
Aloe quouis modo uſurpata.
Pulegij, Menthaſtri, Marrubij } decoctum hauſtum.
Cuminum illico à balneo exhibitum.
Senæ decoctum uel dilutum.
Radicum Vincetoxici decoctum in potu propinatum.
Chamædryos ſemen drachmæ pondere ex meraco.
Eupatorij uulgaris decoctum potum.
Lupulorum florum decoctum hauſtum ex uino albo.
Frangulæ corticum decoctum. Parandi rationem habes li. 4. comment. de ſambuco & ebulo.
Cuſcutæ decoctum potum.

MATTHIOLI

Ad fluxum hepaticum.

Quernorum foliorum tenellorum ſtillatitia aqua pota.
Lupinum iecur ſiccum in puluerem ſumptum.
Rhabarbarum tritum & propinatum.

DIOSCORIDIS

Ad Iecinoris dolores.

Acori decoctum potum.
Abſinthij decoctum ex paſſo appoſitum.
Periclymeni ſemen potum cum uino.

MATTHIOLI

Irinum oleum è floribus paratum illitum.
Amygdalinum oleum.
Laurinum oleum.
Eupatorij uulgaris decoctum aut eius ſuccus potus.

DIOSCORIDIS

Ad iecinoris duritiem.

Ammoniacum illitum, & ebibitum.

DIOSCORIDIS

Ad refrigeratum iecur.

Nardus Indica, Nardus Celtica } ebibita.
Amomi decoctum potum.
Pinorum & piceæ folia ex aqua uel mulſo pota.

MATTHIOLI

Acori oxymel potum.
Cinnamomi aquæ ſtillatitia hauſta.
Acorum quocunq; modo ſumptum.
Balſamum factitium cum potum tum illitum.
Caryophylli in potu, aut in cibo ſumpti.
Rhabarbarum tritum & cum uuis paſſis deuoratum.
Mentha Græca.
Imperatoriæ radix.
Eupatorij uulgaris ſuccus aut eius decoctum potum.

MATTHIOLI

Ad iecinoris ſcyrrhum.

Aſarum.
Amygdalinum oleum.

Seſaminum

Seſaminum oleum.
Maſtiche cum impoſita, tum intus ſumpta.
Centaurij minoris decoctum hauſtum.
Frangulæ radicum decoctum potum. Parandi modo inue-
nies lib. 4. comment. de ſambuco.
Scillinum acetum potum.

MATTHIOLI
Ad cacheſiam. i. malum habitum.

Cinnamomi aqua ſtillatitia pota.
Acorus, quem calamum odoratum uulgo uocat, ſumptum.
Balſami factitij liquores omnes.
Nux myriſtica intro ſumpta.
Iecur leporinum arefactum, & potioni inſrictum.
Sium in cibis ſumptum.
Cichorium quoquo modo acceptum.
Rhabarbarum quauis ratione hauſtum, & cum paſſis uuis
comeſtum.
Agaricum.
Abſinthij pontici comæ ſaccharo aſſeruatæ, & deuoratæ.
parandi rationem habes commentario de abſinthio.
Pulegij decoctum potum.
Mentha græca.
Imperatoriæ radix.
Sagapenum exhibitum flauis myrobalanis duplicato pon-
dere additis.
Marrubij decoctum potum.
Eupatorij uulgaris ſuccus, aut decoctum potum.
Frangulæ radicum decoctum hauſtum. Parandi rationem
habes lib. 4. comment. de ſambuco.

DIOSCORIDIS
Ad hydropem.

Aſarum potum.
Cinnamomum ebibitum.
Calami odorati decoctum cum ſemine apij potum.
Erinacei terreſtris caro.
Cochlearum terreſtrium operimentum, et caro ſimul contri-
ta tumoribus hydropicorum impoſita.
Amurca in uilloſa pelle peruncta, & impoſita.
Vrina humana ſui ipſius bibita.
Vrina capræ quotidie cum ſpica pota.
Cicer cum rore marino decoctum.
Raphanus emplaſtri modo impoſitus.
Plantago cum lenticula decocta.
Ebuli radix in uino decocta, & pota.
Allium decoctum manducatum.
Bulbi cum melle & trito pipere emplaſtri modo impoſiti.
Scilla præparata ſumpta.
Anagallidis ſuccus uino potus.
Chamæleonis albæ radix cum uino pota.
Abſinthium bibitum cum ficubus, nitro et loliacea farina.
Adianti decoctum potum.
Trichomanes decoctum potum.
Hyſſopum cum fico, nitroq; emplaſtri modo impoſitum.
Fidiculæ decoctum potum.
Origanum cum fico decoctum.
Pulegij ſiue ſampſuchi decoctum potum.
Ruta cum fico emplaſtrata, & eius decoctum ex uino tum
potum tum corpori perfuſum.
Paſtinacæ erraticæ ſemen potum.
Aniſum potum.
Smyrnij ſemen potum.
Laſerpitij liquor cum caricis datus.

Chamædryi decoctum potum.
Polij utriuſque decoctum bibitum.
Androſaces in uino pota duarum drachmarum pondere.
Betonicæ folia cum aqua dulci pota.
Cucumeris aſinini radicis ſuccus ſeſquioboli pondere et cor-
tex eius acetabuli quarta parte.
Aquæ marinæ balneum.
Vitis ſylueſtris radix in aqua feruefacta, & in uini cyathis
duobus marina aqua diluti pota.
Vinum ſcillinum potum.
Viticis ſemen potum.
Ficus ſiccæ in uino cũ polẽta, et abſinthio decoctæ, et illitę.
Sal.
Alcyonium tertium.
Arena è littoribus ſole feruefacta capite tenus hydropicis
obruta.

MATTHIOLI

Electuarium de ſucco iridis in cap. proprio de iride.
Iridis radices conditæ.
Cyperi radicum, et baccarum lauri puluis pari põdere ex
impubis pueri urina exceptis & uentri adhibitis.
Aſari dilutum ex uino paratum potum.
Aſarina & eius decoctum.
Cinnamomi ſtillatitia aqua pota.
Balſami factitij liquores omnes.
Cnicinum oleum potum.
Lixiuium ex uino albo, & iunipero cinere potum.
Fraxini ſemen cum uino aſſumptum.
Oſſicula acinorum ſylueſtris mali punici trita & pota.
Humani ſtercoris ſtillatitia aqua pota.
Bubulum caprillum ve ſtercus emplaſtri modo impoſitum.
Napi ſemen drachmæ pondere ex marrubij decocto in die-
bus pluribus potum.
Braſſicæ marinæ decoctum potum & præſertim addito rha
barbaro.
Braſſicæ marinæ puluis additis rhabarbaro & cubebis plu
ries ex uino potus.
Sinapis ex impubis pueri urina illitus.
Caryophylli in cibo, uel potione uſurpati.
Cyclamini ſuccus cum ſaccharo potus addita maſtiche, aut
myriſtica nuce, aut rhabarbari ſcrupulo.
Aſphodeli radix ex uino pota.
Rhabarbarum frequenter uſurpatum.
Agaricum in potionibus additum.
Gentiana.
Centaurij magni radix tum uino macerata tum pota.
Cardui radicum decoctum
Cardui benedicti decoctum } hauſtum.
Eryngij radicum decoctum
Zuccharum ex ponticiabſinthij coma paratum. modum pa
randi habes commento de abſinthio.
Pulegij decoctum bibitum.
Mentha græca.
Imperatoriæ radix.
Sagapenum cum duplicato pondere myrobalanorum fla-
uorum potum.
Euphorbium hauſtum.
Vincetoxici radicum ex uino albo decoctum bibitum.
Marrubij decoctum potum.
Eupatorij uulgaris decoctum hauſtum.
Ricini ſemen ex caprino lacte maceratum & hauſtum.
Sambuci, aut ebuli radicum ſtillatitia aqua pota. hæc bi-

nis illa quaternis uncijs ſimul miſta, & diebus xxx. pota.
Frangulæ corticum decoctum potum. parandi rationem in uenies lib. 4. comment. de ſambuco.
Colocynthis cum pota, tum clyſmate infuſa.
Stibium noſtrum granorum quatuor pondere hauſtum.

MATTHIOLI

Ad inflammationem.

Caſſiæ ſolutiuæ pulpa deuorata.
Caphura illita.
Creſpini baccarum ſuccus potus.
Roſæ & earum ſuccus, ſeu dilutum.
Cichorij radices conditæ.
Cichorij flores ſaccharo aſſeruati, & ſæpe deuorati.
Melopeponum lacteus cremor potus.
Phyllitidis farina ſua ipſius aqua ſubacta, & illita.
Trifolium acetoſum deuoratum.
Conſolidæ regalis flores poti.
Fragariæ & radicum decoctum ebibitum.

DIOSCORIDIS

Ad induratos lienes.

Cotonea mala cruda cataplaſmatis addita & impoſita.
Sycomori liquor hauſtus, & illitus.
Raphanus emplaſtri modo impoſitus.
Braſſicæ folia cum aceto deuorata.
Chamædrys decoctum potum.
Lupinorum farina illita.

MATTHIOLI

Helenij radicis farina denarij pondere diebus aliquot ex uino pota.
Amygdalinum oleum.
Terebinthina deuorata.
Seſaminum oleum.
Myrica ex uino decocta.
Cochlearum maiorum cinis cum lini, & urticæ ſemine ex melle potus.
Stercus caprillum illitum.
Dracunculi radix contuſa, & illita.
Cyclamini ſuccus unguentis additus.
Centaurij minoris decoctum & ſuccus tam interius, quam exterius uſurpatus.
Mentha græca ex oleo irino illita.
Oleum liliorum alborum inunctum.
Phyllitis quocunque modo ſumpta.
Oxymel ex floribus geniſtæ paratum.
Saccarum è geniſtæ floribus paratum ſæpe ſumptum.
Frangulæ corticum decoctum potum. Parãdi rationem habes lib. 4. comment. de ſambuco.
Scillinum acetum potum.

DIOSCORIDIS

Ad lienis obſtructiones.

Nardus celtica ex uino pota.
Adiantum bibitum.
Trichomanes hauſta.

MATTHIOLI

Nardus Italica, lauendulaque.
Aſari decoctum hauſtum.
Cubebæ.
Carpeſium.
Helenij radicis farina frequenter ex uino uetere ſumpta.
Amygdalarum amararum oleum.
Cnicinum oleum.

Laurinum oleum.
Mumia ex Cari decocto pota.
Tamarindorum pulpa.
Amygdalæ.
Ciceris rubri decoctum potum.
Lupini cocti & cum ruta, & pipere comeſti.
Braſſicæ decoctæ ius potum.
Beta cum ſinapi aut aceto deuorata.
Sium in cibis ſumptum.
Cyclamini ſuccus binis drachmis ex oxymelite ſumptus.
Rhabarbarum potioni infrictum.
Agaricum in potionibus ſumptum.
Gentiana & eius aqua ſtillatitia.
Centaurij minoris decoctum & ſuccus.
Eryngij radicum decoctum potum.
Veronica mas.
Mentha græca ex oleo irino illita.
Amaracus.
Imperatoriæ radix.
Senæ decoctum uel dilutum hauſtum.
Roſmarinum cum pane deuoratum.
Phyllitis quoquo modo ſumpta.
Eupatorij uulgaris decoctum potum.
Lupuli flores in potionibus additi.
Fragariæ tum folia, tum radices.
Frangulæ corticum decoctum hauſtum. Parandi rationem habes lib. 4. comment. de ſambuco.
Cuſcuta, & eius decoctum.
Quinta eſſentia ferri deſcripta in quinto libro capite de ſcoria ſeu ſtercore ferri diebus pluribus cõtinuis drachmæ põdere pota ex adianti, aut aſpleni, aut myricę decocto.

DIOSCORIDIS

Ad lienis inflammationes.

Iris illyrica ex aceto pota.
Acorum potum.
Nardus Celtica ex uino pota.
Nardus montana ex uino hauſta.
Sarmentitius cinis ex aceto, roſaceo & ruta illitus.
Myricæ ex uino decoctum potum.
Vticis ſemen potum.

DIOSCORIDIS

Ad lienis dolores.

Dictamnum potum & illitum.

MATTHIOLI

Irinum oleum è floribus paratum & illitum.
Laurinum oleum inunctum.
Oleum liliorum alborum inunctum.
Phyllitis quouis modo ſumpta.

MATTHIOLI

Ad refrigeratos lienes.

Acori oxymel ſumptum.
Cubebæ.
Cinnamomi ſtillatitia aqua pota.
Balſami factitij liquores omnes.
Amygdalarum amararum oleum cum potum tum illitũ.
Laurinum oleum.
Rhabarbarum intro ſumptum.
Agaricum potum.
Mentha græca ex irino oleo inuncta.
Imperatoriæ radix deuorata.
Roſmarinum cum pane uſurpatum.
Phyllitis.

LIENIS DIOSCORIDIS

Ad minuendos extuberantes lienes.

Iris illyrica ex aceto pota.
Acorum potum.
Nardus { *Celtica* / *Montana* } *ex uino bibita.*
Myricæ ex uino decoctum hauſtum.
Viticis ſemen potum.
Cyclamini ſecundæ ſemen quadraginta diebus hauſtum.
Sagapenum ebibitum.
Ammoniacum drachmæ pondere ex aceto ſumptum.
Chamædrys ex accto pota.
Naſturtium hauſtum.
Piperis radix illita.
Polij utriuſque decoctum cum aceto potum.
Cyclamini ſuccus inunctus.
Capparis ſemen drachmarum duarum pondere quadraginta diebus ex uino bibitum.
Eiuſdem radix ex uino bibita eodem pondere.
Lepidium cum helenij radice impoſitum.
Hederæ tenella folia ex uino decocta uel arida ex pane cocta impoſita.
Iſatis ſylueſtris tum pota tum illita.
Agaricum drachmæ pondere cum aceto mulſo datum.
Rhaponticum potum.
Smyrnij radix comeſta.
Gentianæ radix duarum drachmarum pondere pota.
Ariſtolochia rotunda pota.
Crocodilij radicis decoctum potum præſentaneo remedio prodeſt.
Hyſſopum cum ficis, nitroq; illitum.
Tragoriganum cum aceto potum.
Pulegium cum ſale illitum.
Siſon potum.
Peucedani ſuccus hauſtus.
Viſcum cum calce, gagateve lapide decoctum.
Teucrium cum poſca potum, uel cum ficis appoſitum.
Leucoij radices cum aceto illitæ.
Nymphææ radix ex uino bibita.
Aſpleni folia pota, uel eius decoctum cum aceto quadraginta diebus hauſtum, uel folia ipſa ex aceto illita.
Bunij ſemen potum.
Hæmionitis cum aceto pota.
Rubiæ ſemen ex aceto mulſo potum.
Lonchitis alterius folia cum aceto hauſta.
Betonicæ folia ex oxymelite ebibita.
Polemonij radix ex aqua ſumpta.
Periclymeni ſemen quadraginta diebus in uino potum.
Xyridis ſemen ex aceto ſumptum.
Anchuſæ radix cum mulſa aqua pota.
Vrtica utraque cum cerato impoſita.
Trichomanes pota.
Vini ſcillini uſus.
Glans unguentaria cum erui farina pota ex mulſa aqua.
ryonia trium obolorum pondere triginta diebus ex aceto hauſta, aut cum ficis illita.
Vitis nigræ uiticulæ primæ recentes coctæ, ac comeſæ.
Filicis maris radix hauſta.
Aqua uel uinum, in quibus chalybs, aut ferrum reſtinctum fuerit in potu.
Alcyonium tertium bibitum.

INTESTINORVM

Corallium ex aqua bibitum.
Aſius lapis ex aceto, & uina calce illitus.
Cotis naxiæ delimata a ferro ſcobes ex aceto bibita.

MATTHIOLI

Helenij radicis farina è uino uetere frequenter denarij pondere pota.
Terebinthina, lariceaq; reſina frequenter deuorata.
Fraxini corticis decoctum potum.
Myricæ rami ex aceti illiti.
Nux myriſtica.
Eruum à ieiunis deuoratum.
Erucæ ſemen potum.
Hederæ helicis foliorum ſuccus ex uino auſtero potus.
Rhabarbarum quoquo modo ſumptus.
Agaricum in potionibus additum.
Mentha græca ex oleo irino illita.
Phyllitis quouis modo ſumpta.
Eupatorij uulgaris decoctum potum.
Lupuli flores in potionibus decocti.
Frangulæ corticum decoctum hauſtum. Parandi rationem habes lib. 4. cap. de ſambuco.
Cuſcuta & eius decoctum.
Corallium frequenter potum.

DIOSCORIDIS

Ad colicos affectus.

Amygdalæ amaræ illinctu adhibitæ.
Cochleæ terreſtres cum ſuo putamine tuſæ addita pauca myrrha, ex uino bibitæ.
Alauda auis toſta in cibo ſumpta.
Suillus talus crematus ad albedinem uſque potus, ubi flatus excruciet.
Butyrum infuſum, ubi colon exulceratum fuerit.
Gallinæ ſimum cum aceto uel uino hauſtum.
Rutæ decoctum ex oleo infuſum.
Petroſelinum potum.
Colocynthis infuſa clyſmatibus.
Cnici decoctum infuſum.

MATTHIOLI

Galanga pota.
Cubebæ.
Cinnamomi ſtillatitia aqua.
Balſami factitij liquores omnes poti & illiti.
Oleum cum pari portione cretici uini ſumptum, aut clyſtere infuſum.
Ricinum oleum potum, illitum & infuſum.
Amygdalinum oleum utrunque.
Cnicinum oleum.
Laurinum oleum.
Succinum ex tepenti aqua potum.
Perſicorum nucleorum oleum tam potum quàm infuſum.
Amygdalinum oleum potum.
Nucum iuglandium oleum hauſtum.
Oleum è ſcorpionibus noſtrum illitum.
Aqua in qua ceruinum genitale elotum fuerit pota.
Ceruorum tenerrima cornua in taleolis conciſa ſiccaq; & in puluerem trita, & cum pipere, & myrrha hauſta.
Lupinum ſimum, quod terram nõ attigerit ex uino albo uel aqua potum, & forinſecus uentri adalligatum.
Braſſicæ ſemen craſſiuſcule contuſum, & in carnium iure feruefactum, potumque una cum ipſo iure.
Ius decoctæ braſſicæ cum uetere gallo potum.
Cyclaminis ſuc. trium drach. põdere in clyſteribus additus.

Imperatoria ex calido meraco pota.
Sagapenum bibitum, aut clysteribus inditum.
Verbasci flores in puluerem triti, & poti.
Trinitatis herba in puluerem trita & pota.
Ricini semen ex ure ueteris galli decoctum & potum.
Colocynthis clysteribus infusa.
Momordicæ puluis haustus.
Quinta essentia nostra pota, et in clysteribus addita.
Stibium nostrum commentario proprio descriptum sumptum quinque granorum pondere.
Gagates lapis in puluerem tritus drachmæ pondere diebus septem potus.

DIOSCORIDIS
Ad intestinorum dolores.

Iris illyrica pota.
Acori decoctum bibitum.
Mei radices tritæ cum melle in eclegmate sumptæ.
Cardamomum ex aqua potum.
Agallocum ex aqua haustum.
Nuces inglandes cum suo putamine peruſtæ, & umbilico admotæ.
Ficuum cum ruta decoctum clysmate infusum.
Halimi folia drachmæ pondere in aqua mulsa pota.
Crocum in potionibus bibitum.
Dauci semen potum.
Libanotidis radices haustæ.
Ferulæ semen in potu sumptum.
Peucedani succus in ouo haustus.
Melissophylli decoctum clystere infusum.
Castoreum potum.
Butyrum clysmatibus infusum.
Serpyllum ebibitum.
Calamintha decoctum haustum.
Eryngium ad potandum datum.
Cera in sorbitionibus data.
Ammi ex uino sumptum.
Triticei furfures ex decocto rutæ elixi, & illiti.
Milium calefactum in sacculis adhibitum.
Orobi farina aceto macerata impositæ.
Sisymbrij semen in uino potum.
Piper cum lauri tenellis foliis haustum.
Scilla in eclegmate cum melle.
Rhaponticum potum.
Sampsuchi decoctum ebibitum.
Centaurij maioris radix epota.
Ruta una cum siccato anetho elixa in potu sumpta.
Panaces cum uino haustum.
Anethi comæ & seminis decoctum potum.
Ligustici semen & radix pota.
Cumini decoctum cum oleo clystere infusum.
Phalangij folia, flores, ac semen haustum.
Centunculum austero uino potum.
Conyzæ folia & flores poti.
Pæoniæ radix in uino pota.
Pseudo bunium ebibitum.
Aqua marina fotu adhibita.
Chamæpitys hausta.
Graminis decoctum ebibitum.
Chamædaphnes folia in potu data.
Sal calefactum in sacculis adhibitum.
Nitrum cum cumino ex hydromelite haustum.
Seselis Massilienſis semen ex uino potum.

Asclepiades radices ex uino potæ.
Alisma per se, aut cum pari pondere seminis dauci haustū.
Suillus talus combustus ad albedinem usque ebibitus.
Lini seminis decoctum per sedem infusum.
Agaricum duorum obolorum pondere sumptum.

MATTHIOLI

Oleum { *Oliuarum cum uino cretico potum, & infusum.* / *Amygdalarum dulcium ebibitum.* / *Laurinum inunctum.*

Ericæ florum decoctum potum.
Persici nuclei deuorati.
Cochlearum elixarum ius potum.
Milium cum sale, & anthemidis floribus mistum, & calidum cum sacculis adhibitum.
Brassicæ ius cum uetere gallo paratum potum.
Cyclamini succus in clysteribus additus.
Chelidonium maius una cum radice tusum & oleo chamæmelino feruefactum, & umbilico adhibitum.
Dictamnum album ex meraco potum.
Menthastrum.
Imperatoria.
Vincetoxici radix ex meraco.
Verbasci flores in puluerem triti & epoti.
Herba trinitatis, aut stillatitia eius aqua pota.
Momordicæ farina potui data.

MATTHIOLI
Ad Dysentericos.

Aspalathi decoctum clystere infusum.
Myrrha fabæ magnitudine deuorata.
Lentiscus ebibita.
Piceæ cortex potus.
Maceris cortex in potu sumptus.
Paliuri folia & radix hausta.
Acutæ spinæ fructus deuorati uel poti.
Rubi canini fructus deuoratus.
Cisti folia & cytini in potu data.
Hypocistis hausta.
Ladanum cum uino uetere potum.
Rosarum fructus in potu sumptus.
Lycium potui datum.
Acaciæ succus haustus.
Glandium interior, tenuiorque tunica decocta pota.
Castaneārum interior pariter tunica ebibita.
Galla omphacitis ex uino, aut aqua trita illita, aut hausta.
Rhois foliorum decoctum clystere infusum, uel potu acceptum.
Eiusdem semina pro sale cibis, obsoniisque aspersa.
Palmæ inuolucri decoctum tum infusum, tum bibitum.
Punicorum acidorum nuclei siccati & ebibiti, uel in defessionibus additi.
Myrti semen & folia pota.
Cotoneæ mala comesa cruda, uel cocta, uel eorum succus potus.
Pyra tam domestica quam syluestria deuorata.
Mespila in cibum accepta.
Loti arboris baccæ comestæ, uel haustæ.
Corni arboris baccæ, siue in edulijs, siue in defructo assumptæ.
Sorba sicca quoquo modo sumpta.
Prunorum syluestrium baccæ deuoratæ.
Siliquæ siccatæ deuoratæ.
Cochleæ terrestres suis cum putaminibus ustæ (ut Galenus inquit) esui datæ.

Siluri piſcis ſalſamentum fomento adhibitum.
Leporinus ſanguis frixus deuoratus.
Garum piſcium clyſmate infuſum.
Ceruinum cornu potum duorum cochlearium menſura.
Cera in ſorbitionibus data.
Lac ignitis iniectis calculis decoctum clyſtere infuſum.
Leporinum, Equinum } *coagulũ triũ obolorum põdere ex uino potũ.*
Aſparagus altilis elixus, uel aſſus in cibo ſumptus mitigat.
Idæa radix bibita.
Altheæ decoctæ ſuccus ex uino hauſtus.
Alceæ radices cum uino, aut aqua potæ.
Phyllitis pota.
Portulaca ad ſummum cocta in cibis ſumpta.
Plantago per ſedem infuſa.
Equiſeti ſuccus potus.
Caprillus adeps cum polenta, & rhoe datus, uel clyſtere in fuſus.
Meliſſophyllum bibitum.
Tragium ſcolopendræ ſimile elixum, & ſumptum in cibo.
Faba in poſca decocta & comeſa.
Aliſmatis radix cum pari pondere ſeminis ſylueſtris paſtinacæ bibita.
Oxylapathi aut oxalidis ſemen in aqua aut uino bibitum.
Lyſimachia potui data.
Tragi cacumina decem in uino pota.
Clematis folia cum uino hauſta.
Stœbis decoctum clyſtere infuſum.
Limonij ſemen in uino potum.
Elatine elixa pota.
Polemonij radix ex uino ſumpta.
Eupatorij ſemen & folia in uino hauſta.
Nymphææ ſiccata radix ex uino ebibita.
Sedum maius cum uino potum.
Sanguis { *Hirci, Capræ, Leporis, Cerui* } *in ſartagine frixus in cibo ſũptus.*
Vitis uiniferæ foliorum, & capreolorum ſuccus potus.
Vinaceorum decoctum ebibitum.
Vinaceorum nuclei in farinam polentæ modo illiti.
Vua paſſa alba comeſa per ſe cum ſuis nucleis.
Omphacium cliſtere infuſum.
Vinum œnanthinum, Vinum cydonites, Vinum rhoites } *potum.*
Terra lemnia ebibita.
Muria clyſmatibus infuſa, ubi diutina dyſenteria inteſtina exulcerata extiterint.
Scordium duarum drach. pondere cum aqua dulci potum.
Hederæ flores trium digitorum carptæ bis in die ex uino hauſti.

MATTHIOLI

Lentiſcinum oleum infuſum.
Roſaceum oleum potum.
Thus potum & clyſtere infuſum.
Armenium lutum unà cum corallio, maſtiche, cornu cerui no & hæmatite potum.
Pinorum nucũ cortices ex aceto acerrimo decocti et ſuffiti.
Maſtiches pota.
Millefolij ſuccus clyſteribus infuſus. quinetiam ſicci farina cum epota tum infuſa.

Potentilla pota, aut uiridis in calceis impoſita ſub nudis pedibus.
Succinei paſtilli hauſti.
Creſpini uuarum ſuccus in potu ſumptus.
Vua ſpina.
Ribes uulgaris.
Liguſtrinorum florum aqua.
Ciſti flores.
Hypociſtis.
Roſaceum ſaccharum.
Roſarum ungues.
Roſarum calyx.
Roſarum ſemen & lanugo circumſtans.
Lycium infuſum.
Quernorum foliorum ſtillatitia aqua pota.
Querna folia, glandes & gallæ.
Fagineæ glandes.
Caſtanearum rubens interior membrana hauſta.
Punicum malum in furno toſtum, tritumq; potui datum.
Punicæ mali florũ ſaccharum roſacei mõ paratũ ſumptũ.
Myrteum condimentum.
Ceraſia auſtera ſaccharo condita.
Poma acerba ſub calidis cineribus aſſa.
Cydonia mala toſta à ieiunis deuorata.
Cydoniorum uinum, miua, oleum, hoc illitum illa hauſta.
Diacydonites confectio.
Cydoniorum pomorum ſuccus, in quo conferbuerint rubrũ coralliũ, rubearum roſarum ſemen, rhabarbarum, hypociſtis, acacia.
Pyra auſtera, uel ſylueſtria aſſa.
Mespila.
Corna cùm cruda tum ſaccharo condita.
Mora immatura arida.
Cochleæ cum teſtis uſtæ, admiſtis galla omphacitide & pipere albo, & cibis inſperſæ, aut ex uino auſtero potæ.
Leporina caro æſſa deuorata.
Leporinus ſanguis adhuc calens cum hordeacea farina decoctus, & deuoratus.
Leporinus ſimus potus.
Cerui genitale ex uino auſtero ſumptum.
Ouum gallinaceum in aceto coctum deuoratum durum.
Ceruinus ſanguis clyſteribus infuſus.
Caninum ſtercus album ex lacte potum, in quo igniti calculi extincti ſint.
Oryzæ decoctum potum, aut infuſum.
Oryza in lacte cocta, in quo igniti calculi extincti fuerint deuorata.
Milij Indici panicularum flores intro ſumpti.
Milij granorum putamen oui uitello exceptum, et probè decoctum ſumptum.
Amylum in cibo uſurpatum.
Oxylapathi ſemen potum.
Portulaca in cibis uſurpata.
Biſtortæ, Tormentillæ, Caryophyllatæ } *radices, in potionibus additæ.*
Lagopi paniculæ pro ſedis abſterſorio uſurpatæ.
Virga aurea pota & clyſteribus infuſa.
Plantaginis utriuſque ſemen ouo exceptum, tegulisq; inaſſatum deuoratum.
Traſorum lacteus cremor ex aqua, in quo candens ferrum extinctum fuerit, paratus potus.

Bursa pastoris cum plantagine, luto armeno ex pluuiali aqua cocta & pota.
Rhabarbarum igne torrefactum ex uino austero & plantaginis succo potum.
Tragacanthæ lachryma tosta, & ex uino cydoniorum pota, tum clysmate infusa.
Flos solis unà cum radicibus ex uino austero potus.
Aparinæ stillatitia aqua pota.
Gnaphalium ex uino austero.
Conyzæ mediæ puluis drachmæ pondere quotidie sumptus ex austero uino.
Palmæ Christi florum puluis ex aqua plantaginis, aut in qua ferrum ignitum extinctum fuerit.
Lunaria minor quoquo modo sumpta.
Canabis foliorum puluis oui uitello exceptus, deuoratus.
Hyperici oleum uentri illitum.
Pyrola, Pilosella, Fragaria } ex uino austero pota.
Amaranti purpurei flos epotus.
Punicorum malorum uinum ex aqua plantaginis potum.
Armenia terra pota aut in clysteribus addita.
Corallium rubrum in pollinem tritum bibitum.
Crystallum tenuissimè leuigatum potui datum.

MATTHIOLI

Ad tormina.

Oleum { Oliuarum cum uino cretico potum & infusum. / Amygdalinum hausturn. / Laurinum illitum.
Ericæ florum decoctum potum.
Persici nuclei deuorati.
Cochlearum ius potum.
Milium cum sale mistum, et in sacculis calidum appositum uentri.
Brassicæ ius cum uetere gallo decoctum bibitum.
Cyclamini succus clysteribus additus.
Chelidonium maius unà cum radice tusum, & oleo chamæmelino feruefactum, & umbilico illitum.
Dictamnus albus ex meraco potus.
Mentastrum.
Imperatoria.
Vincetoxici radix ex meraco.
Verbasci flores in puluerem triti, & potionibus inspersi.
Herba trinitatis aut stillatitia eius aqua pota.
Momordicæ farina hausta.

DIOSCORIDIS

Ad cohibendam aluum, & diarrhœam.

Coagulum leporinum potum.
Lac omne, in quo igniti calculi marini extincti fuerint.
Caseus elixus, & ab elixatione statim sepositus, moxq; inassatus in cibo sumptus.
Fimus caninus ardente Syrio acceptus, & in aqua bibitus.
Panis triticeus siccus inueteratus comestus.
Hordeacea farina cum myrti baccis, aut syluestribus pyris aut malicorio ex uino illita.
Puls ex { Zea, Auena, Milio } in cibum sumpta.
Oryza in cibum accepta.
Lentes cũ suo cortice decoctæ deuoratæ, præsertim si decoquantur ex aceto cum adstringentibus alijs.
Oxylapathi aut oxalidis semen in uino aut aqua potum.

Brassicæ percoctæ cibus.
Beta nigra cum sua radice, & lente decocta esui data.
Plantago ex aceto elixa cum sale comesa, quin & eius semen ex uino potum. Præterea clysteribus infusa.
Intybus tam hortensis, quam erratica in cibum accepta.
Condyllæ succus coctus potus.
Lens syluestris quoquo modo sumpta.
Acinos pota.
Anisum ebibitum.
Anethum, quinetiam eius coma & semen hausturn.
Apium in cibo sumptum.
Phyllitis potui data.
Acanthi radices bibitæ.
Fœniculum erraticum potum.
Ruta in cibo uel potu sumpta.
Orchis Serapias ex uino potus.
Pæoniæ radix ex uino decocta hausta.
Altheæ decoctum bibitum.
Alisinatis radix pota.
Polygoni succus potus.
Clematis prima in uino bibita.
Lagopus ex uino, uel ex aqua sumpta, ubi febris sit.
Xyridis radix in mulso pota.
Anchusæ folia ex uino sumpta.
Rubi ramorum decoctum potui datum.
Quinquefolij radicis decoctum bibitum.
Phœnix in uino austero hausta.
Idæa radix bibita.
Iunci præsertim marini semen frixũ, et in diluto uino potũ.
Astragali radix ex uino hausta.
Hyacynthi radix ebibita.
Papaueris nigri semen ex uino hausturn.
Verbasci radix, & flores potui dati.
Labruscæ flores poti.
Punicorum acidorum uinum potui datum.
Rubrica sinopica in ouo hausta, aut clystere infusa.
Vini fex illita.
Sedum maius ex uino hausturn.
Adianti decoctum potum.
Trichomanes decoctum bibitum.
Acetum cibis incoctum.

MATTHIOLI

Arborei musci dilutum ex uino paratum potum.
Thus potum & clystere infusum.
Mespila, Sorba, Corna, Pyra syluestria } deuorata.
Nux myristica & præsertim tosta.
Auellanarum putamina trita, & ex uino austero pota.
Oryza torrefacta, & in lacte decocta, & in quo igniti calculi extincti sint.
Milij putamen oui uitello exceptum, deinde inassatum & deuoratum.
Oxylapathi semen potum.
Caryophylli prius igni tosti, & in potu, aut cibo sumpti.
Coriandri semen ex aqua potum.
Lagopi folia paniculæ, & semen, ex uino austero, aut puni ci mali hausta.
Virga aurea pota, & in clysteribus addita.
Potentilla pota, aut uiridis in calceis nudis pedibus suppositæ.

Fragariæ folia, atq; radices.
Solbaſtrella, ſiue ſanguiſorba quouis modo uſurpata.
Pulmonaria altera ebibita.
Punicorum acidorum malorum uinum potum.
Armenia terra tam pota, quam clyſmate infuſa.

MATTHIOLI
Ad lienteriam.

Arborei muſci dilutum ex uino paratum.
Lycium.
Saccharum è punicorum floribus paratum ex auſtero uino ſumptum.
Myrteum condimentum.
Siliquæ ſiccæ deuoratæ.
Nux myriſtica, præſertim calido cinere inaſſata.
Milij Indici panicularum flores hauſti.
Milij putamen oui uitello exceptum, deinde inaſſatum, & deuoratum.
Oxylapathi ſemen potum.
Caryophylli toſti in potione uel in cibo ſumpti.
Rhabarbarum toſtum, & uino auſtero, aut plantaginis ſucco hauſtum.
Coriandri ſemen ex aqua.

DIOSCORIDIS
Ad diuturnas alui fluxiones.

Sanguis { *Hircinus*, *Caprillus*, *Leporinus*, *Ceruinus* } *in ſartagine frixus & comeſus.*

MATTHIOLI

Maſtiches pota.
Nux myriſtica.
Myricæ ramorum cortex.
Oxylapathi ſemen potum.
Milij Indici flores intro ſumpti.
Milij putamen uitello oui exceptum, & deinde inaſſatum deuoratum.
Caryophylli toſti in potu, aut cibo ſumpti.
Lagopi folia, ſemen, & paniculæ, ex uino auſtero, aut punici mali pota.
Virga aurea tum pota, tum infuſa.
Pyrola, *Piloſella* } *quomodolibet uſurpatæ.*
Potentilla pota uel uiridis in calceis nudis pedibus ſuppoſita.
Fragariæ folia & radices.

DIOSCORIDIS
Ad emolliendam aluum.

Ceru iſia comeſa.
Melimela eſui data.
Perſica in cibum ſumpta.
Mora matura comeſta.
Ficus maturæ deuoratæ.
Marinus echinus in cibis.
Tellinarum, chamarumq; ius cum ſale hauſtum.
Sepia in cibo ſumpta.
Silurus piſcis in cibis.
Gobij ius bibitum.
Piſcium in uniuerſum ius per ſe, aut ex uino bibitum.
Gallinaceorum ueterum ius epotum.
Lac hauſtum.
Serum lactis potum.
Caſeus recens in cibo ſumptus.

Butyrum comeſtum uel bibitum.
Medulla oſſium deuorata.
Cicer in cibo ſumptum.
Rumex, *Blitum*, *Malua*, *Atriplex*, *Beta candida*, *Aſparagus*, *Lactuca* } *decocta & in cibis ſumpta.*
Braſſica leuiter feruefacta eſui data.
Tragoriganum potum.

DIOSCORIDIS
Ad inteſtinorum inflationes.

Farina tritici cum hyoſcyami ſucco illita.
Farina hordei cum lini, & fœnugræci ſemine impoſita.
Ocimi ſemen potum.
Rhaponticum bibitum.
Anethi comæ & ſeminis decoctum potum.
Cumini decoctum cum oleo clyſtere infuſum, uel eius ſemen cum polenta, & hydræleo maceratum & illitum.
Peucedani liquor in ouo ebibitus.
Anthemidis decoctum potum.

MATTHIOLI

Cubebæ quocunq; modo ſumptæ.
Ciunamomi aqua ſtillatitia pota.
Acorum, quod falsò calamum odoratum uocant.
Balſami factitij liquores omnes.
Ricinum oleum.
Mumia ex ammi & cari decocto ſumpta.
Milium torrefactum cum ſale miſtum, & calidum in ſaccum impoſitum.
Siſymbrium quocunq; modo hauſtum.
Quinta eſſentia noſtra cap. de uino deſcripta pota.

DIOSCORIDIS
Ad latas inteſtinorum tineas.

Cardamomum potum.
Mali punicæ radicum decoctum bibitum.
Nuces inglandes largius eſitatæ.
Mori radicis corticum decoctum hauſtum.
Allium potui datum, uel comeſtum.
Chamæleonis albi radix acetabuli pondere ex caſtorei & origani decocto pota.
Filicis fœminæ radix trium drachmarum pondere ex melle hauſta.
Melanthij ſemen potum, uel ex aqua umbilico illitum.
Atramentum ſutorium drachmæ pondere ſumptum uel cum melle delinctum.
Heliotropij maioris tum folia tum ſemina cum hyſſopo, nitro, & naſturtio pota.

DIOSCORIDIS
Ad teretes inteſtinorum tineas.

Lupinorum farina cum melle linctа, uel cum aceto, pipere, & ruta pota.
Braſſicæ ſemen potum.
Portulacæ ſuccus potui datus. Præſtat idem & ſemen.
Naſturtium bibitum.
Abſinthium marinum per ſe, uel cum oryza decoctum cũ melle ſumptum.
Abſinthium ſantonicum, ut marinum, hauſtum.
Hyſſopum cum melle linctum.
Mentha bibita.

Calaminthæ

Calaminthæ decoctum cum ſale, & melle ſumptum.
Thymum hauſtum.
Thymbra potui data.
Rutæ decoctum ex oleo bibitum.
Coriandrum cum paſſo ſumptum.
Anchuſa tertia cum hyſſopo, & naſturtio pota.
Vinum abſinthites potui datum.
Sedum maius ex uino hauſtum.
Filicis fœminæ radix drachmarum trium pondere cum uino pota, ſed qui ſumunt præguſtare allia debent.

MATTHIOLI

Iridis radicis decoctum potum.
Aſarina quoquo modo hauſta.
Helenij radicum ſuccus aut decoctum potum.
Amygdalarum amararum oleum potum.
Myrrha hauſta.
Iuniperi gummi hauſtum.
Lauri cimæ cum calamintha, & ſale tritæ, & ex tepida aqua potæ.
Creſpini acinorum ſuccus cum aqua graminis, aut portulacæ potus.
Perſici folia contuſa, & uentri ex aceto illita.
Aqua ſtillatitia è limoniorum ſucco pota.
Limonij immaturi ſuccus hauſtus.
Pruni ſylueſtris aqua à floribus ſ. diſtillata.
Sebeſtena deuorata.
Braſſicæ ſemen hauſtum.
Beta candida cum allio ſumpta.
Siſymbrium potum.
Erucæ ſemen ſumptum.
Nucum Indicarum oleum.
Mori arboris radix pota.
Oleum ſcorpionum noſtrum cum potum tum illitum.
Cornu ceruinum ex melle hauſtum.
Apri urina oleo in ſua ipſius ueſica commiſta, diuq; infumo ſuſpenſa naribus & arterijs manuum, & temporum illita.
Secalæ uulgaris decoctum cum coriandro potum.
Lupinus tum illitus tum potus.
Napi ſemen ex limoniorum, aut aurantiorum ſucco potũ.
Caryophylli flores ita uocati ſaccharo aſſeruati deuorati.
Succiſæ radicis puluis potioni iniectus.
Gentianæ ſtillatitia aqua pota.
Cruciatæ radix tuſa, & uentri impoſita.
Agaricum.
Rhabarbarum.
Centaurium minus drachmæ pondere ex melle potum.
Aloe ex lacte uel melle ſumpta, aut bubulo felle, & aceto excepta, & umbilico tenus illita.
Abrotonum.
Abſinthium.
Hyſſopum ex melle & nitri momento.
Dictamnus albus drachmæ pondere bibitus.
Menthaſtrum ex aceto potum.
Menthæ græcæ ſuccus potui datus.
Galegæ ſuccus hauſtus, ſiue herba ipſa recẽs ex oleo amygdalarum amararum calefacta & uentri adalligata.
Pſeudomelanthij ſemen tam potum, quàm ex bubulo felle, & aceto illitum.
Vincetoxici radices cum albo dictamno hauſtæ.
Cardui benedicti decoctum, aut ſtillatitia aqua pota.
Chamædryos ſuccus uel uinum, in quo floreſcens planta fuerit macerata.
Marrubij puluis inſumptus.
Securidacæ utriuſq; ſemen ex dulci lixiuio potum.
Tanacetum.
Cannabis decoctum bibitum.
Hyperici florum oleum cochlearis menſura potum.
Tormentillæ, Biſtortæ ue radicum decoctum potum.
Eupatorij uulgaris ſuccus in catapotijs deuoratus.
Muſcus marinus drachmæ pondere hauſtus & electuariũ ex ipſomet muſco uide lib. 4. eius commentarium.
Lupuli ſemen tritum & potui datum.
Oleum è colocynthide cum felle bubulo umbilico inunctũ.
Argentum uiuum ſemiſcrupuli pondere hauſtum.
Oleum è calcantho ſex granorum pondere ex uino datum.

DIOSCORIDIS

Ad fluxum alui ex epoto medicamento.

Gallorum gallinaceorum ſenum uentriculus ſale inueteratus, & in umbra ſiccatus potus.

MATTHIOLI

Ad iliacam paſſionem.

Iridis illyricæ puluis drachmæ pondere ex paſſo hauſta.
Oleum ſenarum unciarum põdere ex uino cretico potum, aut infuſum.

DIOSCORIDIS

Ad inteſtinorum uulnera.

Equiſeti radix & folia cum aqua pota.

MATTHIOLI

Leporinus fimus, atq; pili, qui ſub uentre habentur ex melle decocti, & fabæ quantitate frequenter deuorati.
Terrenorum uermium oleũ addito factitio balſamo illitũ.
Cyclamini radicum ſtillatitia aqua ſex unciarum pondere hauſta, addito ſelectiſſimi ſaccbari puluere.
Ophioglоſſum ex equiſeti aqua potum.
Terreſtris hederæ decoctum, uide eius commentarium.
Solidago minor & media.
Sanicula.
Auricula urſi.
Piloſella.
} *in potionibus hauſta.*
Pyrola de qua uulnerariam potionem habes lib. 4. comment. de Limonio.
Virga Aurea.
Potentilla.
Alchimilla, ſiue ſtellaria.
} *in potionibus addita.*
Momordicæ ſiccæ puluis cochlearis menſura ex plantaginis, aut equiſeti decocto potus.

DIOSCORIDIS

Ad inteſtinorum ulcera.

Lac omne ignitis calculis calefactum infuſum.
Sapphyrus lapis bibitus.

MATTHIOLI

Solidago minor, & media.
Sanicula.
Auricula urſi.
Piloſella.
Pyrola.
} *tum pota, tum infuſa per clyſteres.*

DIOSCORIDIS

Ad ſedis rimas.

Pix liquida illita.
Amurca in cupreo uaſe ad mellis ſpiſſitudinem decocta illita.
Viticis ſemen cum aqua illitum.
Cancri fluuiatiles combuſti cum melle cocto illiti.

Labri

Labri Veneris radix in uino decocta, & subinde tusa imposita.
Leucoij flores cera excepti, & emplastri modo adhibiti.
Labruscæ flores illiti.
Plumbum elotum impositum.

MATTHIOLI

Iuniperinum gummi cum rosaceo, aut Myrteo illitum.
Cancri fluuiatiles triti & inspersi.
Oleum ex luteis ouorum illitum.
Plantaginis recentia folia trita & illita.
Verbasci genera omnia.
Vnguentum ex mortario & pistillo plumbeo atque oleo paratum.
Diphryges in unguentis additum aut inspersum.

DIOSCORIDIS

Ad sedis ulcera.

Thus tritum cum lacte, & linamento exceptum impositũ.
Punicorum acidorum succus cum melle decoctus illitus.
Oesypus impositus explet & emollit.
Plumbum elotum illitum.

MATTHIOLI

Aloe inspersa.
Solidago minor, & media.
Sanicula.
Auricula ursi.
Pilosella.
Pyrola.
Verbasci genera omnia.
Vnguentum ex oleo mortario, & pistillo plumbeo paratũ.
Dyphryges.

DIOSCORIDIS

Ad condylomata.

Cotonea mala cruda cataplasmatis adiecta.
Oui uitellus assatus, & ex rosaceo & croco illitus.
Aloe cum passo adhibita.
Anethi cremati seminis cinis illitus.
Libanotis emplastri modo imposita.
Ballotes folia in feruenti cinere cocta imposita.
Rubi folia adhibita.
Helsine imposita.
Quinquefolij radix illita.
Sarmentitius cinis, quin & uinaceorum ex aceto illitus.
Rubigo ferri illita.
Plumbum elotum impositum.
Sandaracha cum rosaceo inuncta.
Suillus adeps illitus.
Crocum cataplasmatis inditum.

MATTHIOLI

Lini seminis oleum illitum.
Plantaginis recentia folia trita, & illita.
Verbasci genera omnia.

DIOSCORIDIS

Ad sedis inflammationes.

Lens cum fertula campana, siccis rosis, cydonio malo, malicorio & rosaceo illita.
Sonchi succus illitus.
Melilotus cum fœnigræci farina, & lini semine ex passo impositus.
Libanotis adhibita.
Altheæ radix decocta illita.
Symphyti maioris radix cum folijs senecionis cataplasmatis modo.

Senecionis flores, & folia ex modico uino illita.

MATTHIOLI

Plantaginis recentia folia trita, & illita.
Verbasci genera omnia.

DIOSCORIDIS

Ad induratos sedis tumores.

Pix liquida illita.

DIOSCORIDIS

Ad procidentem sedem.

Lentisci succus, & folia illita.
Malorum cydoniorum decoctum in desessionibus.
Torpedo marina apposita.
Cyclamini succus ad mellis spissitudinem decoctus illitus.
Cærulei anagallidis flores appositi.
Aster atticus illitus.
Acetum illitum & fotu adhibitum.
Acida muria in desessionibus.

MATTHIOLI

Mastiche aspersum.
Cochleæ putamen ustum & aspersum.
Plantaginis recentia folia trita & illita.
Verbasci florum & seminum puluis larigna resina exceptus & suffitus addita Anthemidis florum farina.
Ebuli radicum succus illitus.

MATTHIOLI

Ad hœmorrhoidarum dolorem.

Nucum Indicarum oleum illitum.
Persicorum nucleorum oleum.
Lini seminis oleum.
Plantaginis recentia folia trita & illita.
Porri folia decocta & illita.
Dracunculi radix cineribus calidis tosta & imposita.
Ari radix oleo subacta, & imposita.
Scrophulariæ unguentum, cuius parandi rationem habes lib. 4. cap. 90.
Verbasci genera omnia.
Oleum de momordica ex amygdalino aut lini semine paratum. uide lib. 4. comment. uitis nigræ.

DIOSCORIDIS

Ad hœmorrhoidas ciendas.

Cæpa confricata.

MATTHIOLI

Ficulnea folia affricta.
Cæpa cruda imposita, aut ex aceto illita.
Cyclamini radix recens affricta, aut eius succus ex lana impositus.

DIOSCORIDIS

Ad hœmorrhoidarum defluxiones.

Aloe cum passo illita.
Libanotis emplastri modo imposita.
Rubi folia adhibita.
Palmulæ illitæ.

MATTHIOLI

Iuniperinum gummi ex oleo rosaceo, aut myrteo illitum.
Plantaginis recentia folia trita & illita.
Lagopi paniculatum cinis inspersus.
Verbasci flores una cum oui uitello, & clematide prima, & porri foliis illiti.
Eiusdem uerbasci folia suffita ex molari lapide accenso.

DIOSCORIDIS

Ad hœmorrhoidas sanandas.

Rhois semen illitum.

Palmulæ illitæ.
Ononis decoctum (ut quidam aiunt) potum.
Plumbum elotum impositum.
Arabicus lapis illitus.
Portulaca ad summum cocta imposita.

MATTHIOLI

Iridis radicis decoctum fotum.

DIOSCORIDIS

Ad tenasmos.

Lac { *Ouillum* / *Caprillum* / *Bubulum* } *ignitis calculis calefactum, clysteré in fusum.*
Fœnigræci seminis decoctum infusum.
Lini semen quoquo modo appositum.
Erui farina uino macerata illita.

MATTHIOLI

Thus suffitum addita præsertim colophonia resina.
Verbasci florum, & seminum puluis unà cum Anthemidis florum farina, resina larigna receptus & suffitus.

DIOSCORIDIS

Ad pensiles thymos.

Capræ sylvestris fel illitum.
Fimum ouillum ex aceto inunctum.
Laser in malicorio cum aceto feruefactum.
Acetum illitum.

MATTHIOLI

Plantaginis recentia folia trita & illita.

MATTHIOLI

Ad inflammationes.

Caphura.
Oleum è cucurbitarum uulgarium floribus paratũ illiũ.
Lentis palustris stillatitia aqua tum pota tum illita.

DIOSCORIDIS

Ad renum dolores.

Cardamomum ex uino potum.
Nardum celticum potum ac linitum.
Amomi decoctum bibitum.
Harundinis radix lumborum doloribus proficit cum aceto illita.
Tragacantha drachmæ põdere in passo dissoluta cum adusto, elatoque cerui cornu, & scissilis aluminis tantillo potum.
Peucedani succus potus.
Vua passa alba in cibum sumpta.
Alcyonium tertium potum.
Fœniculi comæ decoctum subditum.
Anagallis pota.
Agarici drachma pota.
Glycyrrhizæ succus cum passo potus.
Tordilium bibitum.
Anthyllis pota.
Pœoniæ radix ex uino pota.
Symphytum petræum ex aqua potum.
Anchusæ decoctum ex aqua haustum.
Vinum melitites ebibitum.

MATTHIOLI

Cassiæ solutiuæ pulpa cum Glycyrrhizæ puluere hausta.
Oleum laurinum iliitum.
Amygdalinum oleum potum.
Filipendulæ radix pota.
Altheæ alterius semen ebibitum.

MATTHIOLI

Ad lumborum dolorem.

Helenij folia ex uino illita.
Agaricum in potionibus additum.

DIOSCORIDIS

Ad renum calculos & arenulas.

Nardus { *Indica* / *Celtica* / *Montana* } *potui data. Verum Celtica cæteris præstat.*
Lauri folia pota, quin & radicis cortex, qui longè potentior est, potus.
Cerasi gummi ex uino hausium.
Amygdalæ amaræ gummi ex passo sumptum.
Anonis radicis cortex cum uino potui datus.
Anisum potum.
Cumini alterius sylvestris semen potum.
Artemisiæ decoctum in desessionibus adhibitum.
Chamæmeli decoctum potum, uel fotu adhibitum.
Parthenij folia hausta.
Altheæ decoctum bibitum.
Alismatis decoctum potui datum.
Tribuli utriusq; fructuum succus haustus.
Rubi radix pota.
Papaueris corniculati radicis decoctum hausium.
Vmbilici Veneris folia cum radice pota.
Vinum absinthites bibitum.
Adiantum potui datum.
Trichomanes potui data.
Vua passa alba comesa.
Melitites uinum assidue potum.
Alcyonium tertium potum.

MATTHIOLI

Iridis radicis decoctum potum.
Iridis radices conditæ frequenter deuoratæ.
Phu radices ex iure sumptæ.
Carpesium.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Cassiæ solutiuæ pulpa ex glycyrrhizæ decocto, aut puluere sumpta.
Balsami factitij liquores omnes poti.
Terrestris muscí ex uino decoctum potum.
Oleum cum pari portione uini Cretici calidum potum aut infusum.
Amygdalinum oleum, & præsertim ex amaris nucibus.
Bdellium in potu datum.

Resina { *Larigna* / *Terebinthina* / *Abiegna* } *deuorata unciæ pondere.*

Os humani capitis hausium.
Fraxini semen ex uetere uino potum.
Aqua defluens ex perforato betulæ caudice hausta.
Quernorum foliorum stillatitia aqua in potu sumpta.
Glandis faginea cinis ex posca illitus.
Cerasorum gummi cum uino potum.
Persici lachryma cum succo raphani, aut limonũ sumpta.
Persicorum nucleorum oleum potum, quinetiam nuclei ipsi in potu hausti.
Persicorum nucleorum, & aliorum nonnullorum stillatitia aqua. uide in commentario persici libro primo.
Limoniorum succus ex uino Cretico propinatus.
Mespilorũ osficula cochlearis mẽsura ex uino albo hausta.
Amygdalinum oleum potum.

Cochleæ putamen caſu inuentum tritum potu datum.
Cammarorum lapilli ex uini albi potione ſumpti.
Cancri fluuiatilis putamen ex uino ſubdulci potum.
Scorpionum cinis ex uino datus.
Scorpionum oleum pubi illitum.
Leporis integri combuſti cinis in potu ſumptus.
Leporini renes tum crudi tum cocti deuorati.
Calli, qui equorum interna crurum parte innaſcuntur triti & ex uino propinati.
Humani ſtercoris ſtillatitia aqua pota.
Ciceris cum nigri tum quoq; rubri ius hauſtum.
Braſſicæ ius potum.
Hippolapathi radix trita ex uino ſumpta.
Anonidis radix trita ex uino ſumpta. item eiuſdem ſtillatitia aqua. cuius parandi rationem habes in eius comment.
Veronica mas.
Dictamnus albus ex uino meraco ebibitus duarum drachmarum pondere.
Filipendulæ radices hauſtæ.
Tanacetum quouis modo uſurpatum.
Hyperici ſemen ex uino.
Polygoni minoris puluis ex uino hauſtus.
Oleum è flammula illitum. Parandi rationem habes lib. 4. commente de clematide altera.
Conſolidæ regalis flores poti.
Saxifragiæ albæ decoctum potum, uel alba radicum circũ ſtantia grana contuſa & deuorata.
Saxifragia magna drachmæ pondere ex uino hauſta.
Pimpinellæ ſaxifragiæ radices potæ.
Vinum è calcatis halicacabi ſolani baccis potum unciarum quatuor pondere.
Primulæ ueris radicum decoctum potum.
Geniſtæ ſemen aut iuncei eius rami cũ foliis in potionibus.
Geniſtæ florum ſtillatitia aqua pota libræ pondere & eorundem conſerua ex ſaccharo parata & deuorata.
Oleum è chalcanto ſcrupuli pondere èx uino potum.

DIOSCORIDIS
Ad renum ulcera.

Lac omne potum.
Plantaginis radices & folia ex paſſo ſumpta.
Vua paſſa alba comeſa.
Melitites uinum aſſiduè potum.

MATTHIOLI

Pinei nuclei ex melle, aut ſaccharo deuorati.
Tragacanthæ lachrima intus ſumpta.
Equiſeti cuiuſq; decoctum, aut aqua ſtillatitia pota.

DIOSCORIDIS
Ad renum obſtructiones.

Rhaponticum hauſtum.
Vinum abſinthites } *potum.*
Vinum Melitites }
Hippolapathi radix contrita ex mero.
Dracunculi radicis farina ex unarum paſſarum cremore, & maſtiches momento ſumpta.
Hippolapathum uino ingeſtum.
Cardui benedicti radicum decoctum potum.
Eryngij radix.
Veronica mas.
Fragariæ radicum, & foliorum decoctum potum.
Vinum è calcatis ſolani haliacacabi baccis quatuor unciarum pondere potum.
Oleum è chalcantho ex uino potum.

DIOSCORIDIS
Ad ciendam remorantem urinam.

Acori decoctum potum.
Mei radices ex aqua decoctæ, uel tritæ citra coctionem & potæ.
Nardus { *Indica, Celtica, Montana* } *potui data.*
Cardamomum ex uino hauſtum.
Aſarum bibitum.
Thus ſicca pota.
Malabathrum potum.
Caſia in potu hauſta.
Cinnamomum potum.
Coſtus ebibitus.
Iuncus odoratus in potu ſumptus.
Calamus odoratus cum graminis, aut apij ſemine ſumptus.
Aſpalathi decoctum hauſtum.
Crocum ebibitum.
Helenij radicum decoctum potui datum.
Crocomagma potum.
Pineæ nuces repurgatæ comeſæ, aut cum paſſo, uel cucumeris ſemine potæ.
Lentiſci decoctum hauſtum.
Terebinthi fructus comeſtus.
Reſina omnis, præſertimq; Terebinthina hauſta.
Cupreſſi folia ex paſſo, & exiguo myrrhæ pota.
Cedrides deuoratæ, uel potæ.
Lauri foliorum decoctum in deſeſſionibus.
Albæ populi cortex unciæ pondere hauſtus.
Paliuri foliorum & radicum decoctum in potu ſumptum.
Phillyreæ folia pota.
Ladanum ex uetere uino hauſtum.
Oleæ æthyopicæ, ac noſtratis lachryma potui data.
Glandes in potu ſumptæ.
Palmæ inuolucri decoctum bibitum.
Punicæ acidæ ſuccus potus.
Ceraſi gummi hauſtum.
Amygdalæ amaræ lachryma bibita.
Erinaceus marinus in cibum ſumptus.
Erinacei terreſtris caro inuecterata ex aceto muſſo pota.
Vermes terreni triti, & cum paſſo poti.
Mel hauſtum.
Ptiſana hordeacea deuorata.
Zythum ex hordeo paratum potum.
Cicerum decoctum potui datum.
Erui decoctum hauſtum.
Lupinorum radicum decoctum bibitum.
Raporum cauliculus elixus, & in cibum ſumptus.
Raphanus comeſtus, quin & eiuſdem ſemen potum.
Siſeris radix in cibum accepta.

Aſparagi breui coctura elixi, & in cibum propinati.
Sion quoquo modo ſumptum.
Cucumeris ſemen potum.
Erucæ utriuſq; ſemen bibitum.
Dracunculus minor hauſtus.
Hortenſis ſimilacis ſiliquæ cũ ſemine elixæ & in cibũ datæ.
Aſphodeli radix pota.
Bulbus uomitorius in cibũ ſumptus, uel eius decoctũ potũ.
Porrum domeſticum, & ſylueſtre comeſtum.
Cæpa decocta in cibum ſumpta.
Allium in cibum ſumptum.
Capparis fructus quadraginta diebus potus.
Anagallidis ſuccus bibitus.
Calaminthæ decoctum potum.
Saluiæ decoctum hauſtum.
Crocodilij ſemen bibitum.
Thymi decoctum potui datum.
Thymbræ decoctum bibitum.
Serpyllum in potu ſumptum.
Ruta quoquo modo ſumpta.
Spinæ albæ radix pota.
Acanthi radices potæ.
Ononis radicis cortex ex uino hauſtus.
Eryngij radix pota.
Abſinthium potui datum, uel eiuſdem decoctum bibitum.
Hyſſopi decoctum in potu ſumptum.
Origanum hauſtum.
Tragorigani decoctum ebibitum.
Ruta ſylueſtris pubi illita.
Liguſtici ſemen & radix pota.
Paſtinacæ erraticæ ſemen hauſtum.
Cari ſemen potum.
Anethi comæ & ſeminis decoctum bibitum.
Apium crudum coctumve in cibum ſumptum.
Petroſelinum in potu hauſtum.
Fœniculi decoctum potum.
Nigella pluribus diebus bibita.
Polij montani decoctum potui datum.
Artemiſiæ decoctum in deſeſſionibus adhibitum.
Anthemidis decoctũ hauſtum, uel in deſeſſionibus additũ.
Lithoſpermi ſemen ex uino albo ſumptum.
Rubiæ radix pota.
Lonchitis radix ex uino ſumpta.
Hypericum bibitum.
Betonicæ folia pota.
Periclymeni ſemen hauſtũ. Eſt. n. ualẽtiſſimũ medicamẽtũ.
Saxifragia potui data.
Xyridis radix trium obolorum pondere bibita, ſed ſemini uis longè maior.
Iunci marini ſemen frixum.
Ageratum ſuffitum.
Veſicariæ, ſiue haliacacabi rubentes acini folliculis incluſi deuorati.
Solani ſomnifici ſemen potum.
Ruſci folia, baccæ aſparagi, radices ue in uino potæ.
Spartij ſemen deuoratum.
Vitis albæ cauliculi teneri decocti, & deuorati.
Cytiſi decoctum potum.
Dauci ſemen hauſtum.
Coris ſemen in potu ſumptum.
Equiſeti ſuccus potus.
Vmbilici ueneris folia cum radicibus manducata.

Bunij & Pſeudobunij ſemen potum.
Aſtragali radix ex uino ſumpta.
Hyacinthi radix bibita.
Vitis nigræ uiticulæ primæ coctæ, comeſtæq;.
Chamædaphnes foliorum ſuccus ex uino ſumptus.
Vinum { *Cydonites, Hyſſopites, Scillinum, Abſinthites* } *potum.*
Aqua mulſa in potum accepta.

MATTHIOLI

Nardi Italicæ, aut lauendulæ flores ex uino feruefacti & pubi impoſiti.
Aſarinæ decoctum potum.
Carpeſium hauſtum.
Cinnamomi ſtillatitia aqua.
Calamus odoratus uulgaris in potu ſumptus.
Bdellium hauſtum.
Iuniperinus cinis ex lixiuio & uino albo potus.
Sabina quocunq; modo deuorata.
Fraxini ſemen potum.
Arundinis radix.
Cochleæ putamen caſu imẽtũ tritũ, & ex albo uino potũ.
Scorpionum exuſtorum cinis potus.
Eorundem oleum pubi illitum.
Sepiæ oua in cibis ſumpta.
Cimices uiui in penis foramen immiſſi.
Aqua in qua ceruinum genitale elotum fuerit, hauſta.
Siſymbriũ aquaticum, cũ raphano omni, & petroſelini radicibus ex albo meraco, butyroq; calefactũ, pubi illitũ.
Melopeponum ſeminum lacteus cremor potus.
Pectinis ueneris planta tota albo meraco & butyro calefacta & pubi impoſita.
Porri ſemen ex paſſo potum.
Sinapi potum.
Gentiana.
Anonidis radicum ſtillatitia aqua. Parandi modum habes commento de Anonide lib. 3.
Cardui benedicti radicum decoctum potum.
Veronica mas ebibita.
Hiſſopum, Pulegium } *potum.*
Mentha Græca ex uino feruefacta, & pubi illita.
Imperatoria hauſta.
Vincetoxicum ſumptum.
Filipendulæ radices ex uino.
Tanacetum feruefactum & illitum.
Polygoni minoris puluis ex uino hauſtus.
Oleum flammulæ inunctum pubi, autcly ſtere infuſum.
Conſolidæ regalis flores aut eorum decoctum potum.
Saxifragia alba ex uino decocta, & pota. uel granula quæ in radice ſunt contuſa & deuorata.
Saxifragia magna.
Fragariæ folia & radices, ſiue earundem decoctũ ex uino.
Pimpinella ſaxifragia.
Trichomanes in puluerẽ trita, & drachmæ pondere ex albo meraco pota.
Lupuli ſemen tritum & potui datum.
Geniſta quoquomodo ſumpta.
Geniſtæ florum ex uino decoctum, aut ſtillatitia aqua; quin etiam conſerua ex ijsdem & ſaccharo parata.
Oleum è chalcantho ex uino potum ſcrupuli pondere.

DIO-

DIOSCORIDIS

Ad urinæ anguſtias.

Cimices lectularij triti, & urinariæ fiſtulæ impoſiti.
Millepedæ ex uino potæ.
Cicadæ inaſſatæ manſæ.
Locuſtæ ſuffitæ, præſertim in fœminis.
Ceruini cornu cinis elotus binis ligulis epotus.
Maluæ decoctum in ſeſſione adhibitum.
Portulaca in cibum ſumpta.
Aſparagi radicum decoctum hauſtum.
Crithami radix, ſemen & folia ex uino decocta pota.
Sandicis decoctum potui datum.
Caucalis olerum modo in cibo ſumpta.
Amaraci decoctum potum.
Baccharis radicum decoctum hauſtum.
Ocimi ſemen bibitum.
Smyrnij radix pota.
Agaricum drachmæ pondere datum.
Peucedani ſuccus potus.
Rhaponticum potum.
Phalaridis ſuccus ex aqua, aut uino hauſtus.
Lotus ſylueſtris trita per ſe, aut cum maluæ ſemine ex uino, aut ex paſſo pota.
Chamæpitys potui data.
Chamæleonis albi radicis decoctum bibitum.
Abrotani ſemen tritum, & ex aqua calefactum potum.
Paſtinacæ ſylueſtris ſemen potum, uel pubi illitum.
Tordilij ſemen in potu ſumptum.
Polemonij radix ex aqua pota.
Siſonis ſemen hauſtum.
Ammi cum uino ſumptum.
Petroſelini ſemen potum.
Galbanum bibitum.
Chamædryos decoctum potui datum.
Triſolij bituminoſi ſemen, & folia in aqua hauſta.
Scordij decoctum ex uino, uel ex aqua paratum potum.
Anthyllis altera drachmarum duarum pondere bibita.
Pæonia potui data.
Althææ decoctæ ſuccus ex uino potus.
Graminis radicum decoctum potui datum.
Arctij radix cum ſemine decocta in potu ſumpta.
Adiantum potum.
Trichomanes hauſta.
Alcyonium tertium potum.

Lapis { *Hæmatites ex uino* / *Morochthus ex aqua* } *bibitus.*

Lapis { *Iudaicus ciceris magnitudine ex aqua calida potus.* / *Spongiæ ex uino hauſtus.* }

MATTHIOLI

Caſſiæ ſolutiuæ pulpa deuorata, aut cum diureticis hauſta.
Amygdalinum oleum potũ, aut per penis meatũ infuſum.
Terebinthina reſina hauſta.
Lauri baccæ cum triticeo furfure, iuniperi baccis, & allio contritæ, & uino ſuper calenti tegula aſperſæ, & pubi ſuperpoſitæ.
Napi ſemen cochlearis menſura addita lini ſeminis drachma ex uino potum.
Raphani ruſticani radix minutim conciſa unà cum petroſilini uulgaris radicibus, ex oleo, uel butyro & uino calefacta, & pubi adalligata.
Raphani hortenſis radix eodem modo uſurpata.

Raphani utriuſque dilutum ex uino paratum hauſtum, uel eorum ſuccus unciarum duarum pondere ex cretico uino ſumptum.
Anonidis radicum ſtillatitia aqua pota. parandi modum habes lib. 3. cap. 8.

DIOSCORIDIS

Ad urinæ ſtillicidium.

Acori decoctum potum.
Siſymbrij ſemen in uino bibitum.
Panaces heraclium ex uino hauſtum.
Seſeli maſſilienſe potui datum.
Cumini ſylueſtris alterius ſemen in potu ſumptum.
Oluſatri radix cum ſemine ex mulſo pota.
Polycnemum ex uino bibitum.
Clinopodium hauſtum.
Oenanthes radix cum uino epota.
Conyzæ folia, & flores in potu.
Aſpleni decoctum potui datum.
Cepæ cum aſparagi radicibus decoctum in potu ſumptum.
Onobrychis bibita.
Polygoni ſuccus hauſtus.
Saxifraga in uino decocta potui data.
Xyridis radix ex mulſo pota.
Tragij liquor, ſemen, & folia in potu ſumpta.
Ruſci folia, radices, baccæ bibitæ.
Lauri Alexandrinæ radix ſex drachmarum pondere potui data.
Elichryſi coma ex uino hauſta.

MATTHIOLI

Rhu decoctum potum.
Caſſiæ ſolutiuæ pulpa cum dulci radice ſumpta.
Nuclei pinei ſaccharo, aut melle excepti.
Sebeſtena.
Zizypha.
Nuclei pinei.
Cochleæ cum ſuo putamine contritæ, ex paſſoq; diebus ſeptem continuis potæ.
Leporini teſticuli in cibo ſumpti.
Cicerum rubrorum decoctum paratum, ut in ciceris Com.
Sonchi lacteus ſuccus è caule manans cyathi menſura.
Amarago ſiue dens leonis ex aceto decoctum potum.
Melopeponum lacteus cremor additis halicacabi paſtillis aut glycyrrhizæ ſucco, mumioq; momento, & gummi arabici, & tragacanthæ nonnihil.
Lactucæ ſemen è papauerini ſeminis cremore hauſtum.
Traſorũ lacteus cremor è carniũ iure abſq; ſale paratum.
Glycyrrhiza.
Cuminum ex dulci uino potum.
Eryngij radix.
Filipendulæ radices, aut earum decoctum potum.
Veronica mas.
Lagopi decoctum cum maluæ foliis, & dulci uino paratũ.
Agrimoniæ ex uino albo decoctum cum ſaccharo hauſtũ.
Solani halicacabi baccarum ſuccus ex papaueris albi cremore aut melopeponum, aut cucurbitæ, aut cucumeris hauſtus.
Lupulorum flores in deſeſſionibus additi.

DIOSCORIDIS

Ad ueſicæ ulcera.

Myrti folia & ſemen pota.
Lac omne bibitum.
Cucumeris ſemen ex lacte, & paſſo hauſtum.

Glycyrrhizæ ſuccus ex paſſo ſumptus.
Vua paſſa alba comeſa.

MATTHIOLI

Nuclei pinei ex melle, aut ſaccharo deuorati.
Mumia ex caprillo lacte pota.
Amyli ſemuncia cum ouo, & uuis paſſis ſubſeruefacta & a balneo ſumpta.
Equiſeti cuiuſque decoctum, aut aqua ſtillatitia cum herbę puluere pota.

DIOSCORIDIS

Ad ueſicæ uulnera.

Butyrum infuſum.
Equiſeti folia ex aqua pota.

DIOSCORIDIS

Ad eijciendos ueſicæ calculos.

Oſſifragi auis uentriculus paulatim in potu hauſtus.
Muris qui muſerta dicitur, ſimus cũ mulſo & thure potus.
Vrina apri potui data.
Rumicis radicum ex uino decoctum bibitum.
Sion crudum, coctumve hauſtum, uel comeſtum.
Siſymbrij ſemen potum.
Baccharis decoctum hauſtum.
Apij ſemen uel radix uino bibita.
Fœniculum erraticum potum.
Sagapenum potui datum.
Adianti decoctum bibitum.
Trichomanes decoctum in potu ſumptum.
Vitis uiniferæ lachryma in caudice concreta ex uino pota.

DIOSCORIDIS

Ad ueſicæ calculos frangendos educendoſque.

Cardamomum cum corticis radicis lauri drachma potum.
Bdellium potum.
Ceraſi arboris gummi bibitum.
Aſpleni decoctum hauſtum.
Lithoſpermum ex uino albo potui datum.
Saxifraga ebibita.
Graminis decoctum hauſtum.
Tragij ſemina pota.
Ruſci radices, ac baccæ in potu ſumptæ.
Iudaicus lapis coti delimatus, ex aqua calida potus.
Lapis ſpongiæ potui datus.

MATTHIOLI

Balſami factitij liquores omnes poti.
Betulæ aqua, quæ è perforato caudice deſtillauit, pota.
Ericæ decoctum tum potum tum balneum ex eo paratum.
Scorpionum cinis potioni inſperſus.
Scorpionum oleum pubi illitum.
Leporis integri cinis in potione ſumptus.
Murium ſtercus potum.
Bubuli fellis lapis in potione ſumptus.
Humani ſtercoris aqua ſtillatitia pota.
Polygoni minoris puluis ex uino potus.
Saxifragiæ albæ ex uino decoctum potum. ſiue albicantia grana radicibus inherentia contuſa & deuorata.
Saxifragia magna drachmæ pondere ex uino.
Primulæ ueris radicum decoctum hauſtum.
Geniſtæ florum decoctum potum.
Corallium uſtum bibitum.

DIOSCORIDIS

Ad urinæ incontinentiam.

Rutæ ſylueſtris ſemen frixum, & in cibis ſumptum.
Phœnix in uino auſtero bibita.

MATTHIOLI

Mumia ex caprillo lacte pota.
Echini terreſtris combuſti cinis cum agrimonio, & interna membrana uentriculi gallinæ ſumptus.
Tormentillæ, Biſtortæ } *radices ex plantaginis aqua potæ.*

MATTHIOLI

Ad ueſicæ ſcabiem.

Caſſiæ ſolutiuæ pulpa cum puluere dulcis radicis pota.
Nuclei pinei deuorati ex melle, aut ſaccharo.
Amygdalinum oleum potum.
Seſaminum oleum hauſtum.
Glycyrrhizæ radix & eius ſuccus.

DIOSCORIDIS

Ad cruentos mictus.

Cumini ſylueſtris alterius ſemen potum.
Elichryſi coma in mulſo pota.
Acida muria infuſa.

MATTHIOLI

Dactylorum oſſa cum crudo ſerico cõbuſta intus ſumpta.
Plantaginis & millefolij ſuccus potus addita philonij perſici drachma.
Millefolij farina unciæ põdere, una cum boli armenij drachma ex lacte bubulo propinata.
Millefolij ſuccus unciæ pondere cum ſyr. myrtino hauſtus.

DIOSCORIDIS

Ad uenerem ciendam ſtimulandamque.

Coſtus ex mulſo bibitus.
Crocum potum.
Semen lini cum melle & pipere deuoratum.
Rapum decoctum in cibum ſumptum.
Eruca largius in cibis comeſa.
Erucæ ſemen hauſtum.
Dracunculi maioris radix toſta, uel elixa ex uino bibita.
Aſphodeli radix aſſumpta.
Naſturtium potum uel comeſtum.
Porri ſemen potui datum.
Bulbus decoctus manducatus.
Allium cum coriandro tritum in cibis.
Vrticæ ſemen ex paſſo potum.
Galij radix aſſumpta.
Menthæ ſuccus potus.
Paſtinacæ erraticæ radix comeſta.
Aniſum potum.
Teſticuli canis radix, quæ uegetior eſt bibita uel comeſta.
Satyrij radix eſitata.
Horminium in uino potum.
Gladioli ſuperior radix ex uino ſumpta.
Scincorum renes drachmæ pondere ex uino hauſti.
Lac omne hauſtum.

MATTHIOLI

Galanga pota, aut in cibis addita.
Moſcus ex cicino oleo peni illitus.
Zibetum eodem modo inunctum.
Piſtaceorum oleum unà cum oleo ſinapino, benzuino, & moſco genitalibus illitum.
Fraxini ſemen cum piſtacijs, & nucibus pineis deuoratum addito ſaccharo.
Nux Indica.
Myriſticæ nucis oleum genitalibus illitum.
Sepiæ piſces cum nucibus & allio paratæ & deuoratæ.
Genitale cerui in puluerem tritum, & ex ouo ſumptum.

Eruca in cibis uſurpata.
Caryophylli quatuor drachmarum pondere ex lacte poti.
Phaſioli in lacte bubulo decocti, & longo pipere, & galanga aſperſi.
Danci ſemen.
Mala inſana elixa, & deinde in butyro frixa & cum longo pipere deuorata.
Vitis nigræ radix ſub feruentibus cineribus decocta et cum pipere & ſale deuorata.

DIOSCORIDIS
Ad augendam geniturã.

Coriandrum bibitum.
Omnia medicamenta, quę uenerem excitant, præter ea, quę in calore, & ſiccitate excellunt.

MATTHIOLI

Seſaminum oleum potum, aut in cibis additum.
Cephiliones cum pipere & ſale.
Nuclei pinei.
Piſtacia.
Nux indica.
Gallinaceorum teſtes frequenter deuorati.
Oryza in bubulo lacte decocta addito croco et cinnamomo.
Cicera cibo data.
Phaſioli in lacte bubulo decocti, longoq; pipere, galanga, & ſaccharo aſperſi.
Raptum in lacte decoctum.
Napi ex pinguium carnium iure decocti addito pipere.
Siſer coctum & cum pipere deuoratum.
Aſparagi in cibo ſumpti.
Traſorum cremor ex carnium iure paratus.
Caryophyllorum puluis.
Caryophylli quatuor drachmarum pondere ex lacte poti.
Cinarę echinus ex pipere deuoratus.
Ferulæ corculum ſub cineribus decoctum cum ſale & pipere deuoratum.
Mala inſana cocta, & in butyro frixa & cum pipere deuorata.
Vitis nigræ radix ſub cineribus feruentibus probè decocta, & cum pipere deuorata.

DIOSCORIDIS
Ad uenerẽ inhibendã & noctũrnas pollutiones.

Viticis ſemen potum & folia teſtibus illita.
Portulaca manducata, pudendiſq; inuncta.
Lactucæ ſemẽ potũ noctũrnas ueneris imaginationes arcet.
Anethi ſummis & comæ decoctum aſſidue potum.
Ruta in cibo, potuque ſumpta.
Canini teſticuli herbæ languida, flacidaq; radix potui data.
Cannabis ſatiuæ ſemen in cibum largius ſumptum.
Gladioli inferior radix pota.
Cicuta cum ſua coma trita, & genitalibus illita, & eſt potentiſſimum medicamentum.

MATTHIOLI

Caphura renibus & teſtibus illita.
Vinum, in quo mullus piſcis fuerit immerſus, potum.
Lactucæ ſuccus cum caphuræ momento teſtibus illitus.
Lactucæ ſemen ex papauerini ſemnis cremore potum.
Siſymbrij ſuccus teſtibus illitus.
Cannabis ſatiuæ ſemen largius ſumptum.

DIOSCORIDIS
Ad ſeminis profluuium.

Nymphęæ radix bibita.
Iridis illyricæ radix ex aceto pota.

MATTHIOLI

Hyoſcyaminum oleum renibus & teſtibus illitum.
Thus drachmæ pondere cum aqua nymphęæ bibitum.
Larigna, aut terebinthina reſina ex aqua plantaginis lota additis ſuccino, uel aſpleno, & caphuræ momento.
Caphura cum ſuccino ex aqua nymphęæ hauſta, exteriuſq; illita.
Roſarum baccarum ſemen, & lanugo in uino auſtero pota.
Roſarum crocei floſculi, capillive epoti.
Saccharum è punicæ floribus paratum ex uino auſtero ſumptum.
Cichorij ſuccus potus.
Lactucæ ſuccus cum caphuræ momento teſtibus illitus.
Lactucæ ſemen è papauerini ſemnis cremore frequenter hauſtum.
Menthaſtri ſuccus potus, & teſtibus illitus.
Aſpleni aurigo drachmæ pondere cum albi ſuccini ſemidrachma ex portulacæ, aut plantaginis ſucco pota.
Lithoſpermi utriuſq; ſemen ſeſquidrachmæ pondere addita pari aſpleni quantitate, & ſuccini ſcrupulis duobus ex ſucco portulacæ pluribus diebus potum.
Millefolium cui candida ineſt umbella una cum floribus tuſum, & cum ſua ipſius aqua ſtillatitia, aut caprino lacte potũ, uel cũ corallio, ſuccino et eboris ſcobe propinatũ.
Vnguentum ex roſaceo in mortario plumbeo paratum.
Diphryges illitum ex roſaceo unguento.
Corallium potum.

DIOSCORIDIS
Ad pudendorum ulcera.

Oeſypus illitus.
Aloe illita, & in puluerem poſita.
Polygoni ſuccus in uino decoctus cum melle adhibitus.
Alumen quocunque modo adhibitum.
Flos ſalis inſperſus.

MATTHIOLI

Mumia ex caprillo lacte pota.
Malicorium cum marina ſpongia exiccatum additis aloe et alumine.
Cucurbitæ exuſtæ cinis.
Cammarorum lapilli cum tartaro triti & aſperſi.
Albe in puluerem aſperſa.
Abrotanum uſtum in puluerem admotum.
Floris ſolis decoctum fotum.
Anethum uſtum & aſperſum.
Solidaginis mediæ folia, aut eorum ſuccus adhibitus.
Sanicula
Auricula urſi
Piloſella
Potentilla } *tum in puluerem inſperſa tum in lotionibus decocta, & fota.*
Pulmonaria altera

DIOSCORIDIS
Ad teſtium inflammationes, & tumores.

Cicer cum eruo decoctum appoſitum.
Faba in uino decocta cataplaſmatis adhibita.
Senecionis folia cum floribus emplaſtri modo impoſita.
Aſphodeli radix & folia illita.
Cimolia illita.
Melilotum emplaſtri modo adhibitum.
Geodes lapis illitus.
Ruta illita cum lauri foliis.
Sal cum origano, & fermento illitum.
Cuminũ cum paſſa uua, fabaq; lomento, aut cera impoſitũ.

Coriandrum cum uua passa, & melle illitum.
Lilij concisa radix cum apollinari herba, & triticea farina cataplasmatis modo.
Samia terra ex rosaceo, & aqua illita.
Hyoscyami semen tritum ex uino impositum.

MATTHIOLI

Iridis illyricæ farina cum alijs quibusdam medicamentis, ut in commento de iride diximus.
Hyoscyaminum oleum illitum.
Fœnugræci farina ex hydromelite decocta, & addita axungia imposita.
Cicerum farina, aut fabarum, aut ervi ex aqua decocta & illita.
Bellidis folia tusa & illita.
Lentis palustris stillatitia aqua illita.
Vnguentum ex mortario & pistillo plumbeo cum rosaceo paratum.

DIOSCORIDIS

Ad genitalium pruritum.

Saluiæ decoctum ex uino illitum.
Resinæ omnes præsertimq; terebinthina illita.

DIOSCORIDIS

Ad induratos testes.

Irionis semen impositum.

MATTHIOLI

Irinum oleum illitum.

DIOSCORIDIS

Ad eos, qui natura præputio carent.

Thapsiæ succus circumlinitus. Tumorem enim excitat. qui deinde pinguiu fotu emollitus, præputij iacturã resarcit.
Mel triginta diebus à balneo illitum.

DIOSCORIDIS

Ad genitalium phagædenas exulcerationes.

Taurinum fel ex melle illitum.
Labruscæ flos tritus cum melle, croco, myrrha, & rosaceo impositus.

MATTHIOLI

Piloselle, Potentille, Solidago minor, & media, Sanicula, Auricula ursi, Pyrola. } *quouis modo usurpata in topicis auxilijs.*

DIOSCORIDIS

Ad genitalium thymos.

Smaridis salsæ crematum caput illitum.
Fel sylvestris capræ inunctum.
Fimum ouillum ex aceto impositum.
Thymus emplastri modo adhibitus.
Tymbra apposita.
Ruta cum pipere, nitroq; confricata.
Tithimali caraciæ lac inunctum.
Chamæsices rami triti, & impositi.
Mercurialis succus illitus.
Heliotropij semen illitum.
Oleum è chalcantho illitum.
Oleum nostrum de antimonio cum cautela adhibitum.

DIOSCORIDIS.

Ad uteri strangulatus.

Mei radices tritæ, & cum melle in eclegmate deuoratæ.
Iuniperi baccæ potæ.
Vngues odorati suffiti.

Cimices lectularij naribus illiti.
Bitumen olfactum, suffitum & admotum.
Phocæ coagulum potum.
Vrina cum ligustrino oleo feruefacta infusa.
Plantaginis succus potus.
Sinapi tritum naribus illitum.
Agaricum drachmæ pondere sumptum.
Ruta trita excepta melle, pudendis & sedi illita.
Panacis herculei semen cum uino bibitum.
Seselis Massilienſis radix, & semen potum.
Peucedanum olfactum.
Sagapenum naribus ad olfaciendum illitum.
Trifolij bituminosi semen, & folia pota.
Pæoniæ nigri seminis grana xv. bibita.
Alisinatis radix pota.
Betonicæ folia drachmæ pondere in aquæ dulci hausta.
Gagates lapis suffitus.

MATTHIOLI

Zibetum cauernulæ umbilici illitum.
Iuglandium iuli in puluerem contriti, et ex uino albo poti.
Castoreum incensum naribus admotum.
Castoreum semioboli pondere cum pari assa fœtida in cata potijs deuoratum.
Imperatoriæ radix ex uino.
Sagapenum cum olfactum, tum catapotijs deuoratum.
Alliariæ semen suppositum.
Tussilaginis maioris radix duarum drachmarum pondere ex mero pota.
Hippoglossi radicum, aut foliorum puluis cochlearis mensura ex uino uel iure hausta.
Antirrhini flores, folia, & semen, cum rosaceo, & melle umbilico adhibita.
Vitis albæ radix ex uino pota.
Quinta essentia nostra in comment. de uino descripta hausta, & in faciem proiecta.

DIOSCORIDIS

Ad menses ducendos.

Iris illyrica ex uino sumpta, & fotui adhibita.
Mei radicum decoctum desessionibus adhibitum.
Acori decoctum in sessionibus.
Cyperi radicum decoctum fotui adhibitum.
Asari radices senis drachmis ex aqua bibitæ.
Phu decoctum potui datum.
Casia odorata in potu sumpta.
Cinnamomum hausta, uel ex myrrha suppositum.
Amomum pessis, aut sessionibus additum.
Costus ebibitus.
Odoratus iuncus potui datus.
Calamus odoratus hausta, & suppositus fotui.
Cancamum ex aqua mulsa potum.
Helenij radicum decoctum potum.
Myrrha cum absinthio, lupinorum cremore, uel rutæ succo admota.
Styrax pota & apposita.
Bitumen ex uino, & castoreo bibitum.
Cedrides ex polline piperis hausta.
Lauri foliorum decoctum fotui admotum.
Phylliræ folia potui data.
Viticis semen drachmæ pondere ex uino hausta.
Oleæ Aethyopicæ, ac nostratis lachryma pota.
Amygdalæ amaræ deuoratæ.
Ficulneum lac cum detrita nuce græca ebibitum.

Cochleæ terreſtres cum ſuo operimento tuſæ, & fœmineis locis admotæ.
Caſtoreum drachmarum duarum pondere hauſtum.
Cepæ ſuccus pudendis illitus.
Oeſypum in lana ſuppoſitum.
Anſerinus & gallinaceus adeps illitus.
Caprarum montanarum ſimum ex odoramento aliquo potum.
Scandulaceum bibitum.
Seminis lini decoctum fotu admotum.
Lupinorum decoctum cum myrrha, & melle ſuppoſitum.
Raphanus in cibum ſumptus uel eius ſuccus hauſtus.
Aſſhodeli radix potui data.
Eryngij decoctum hauſtum.
Braſſicæ ſuccus ex loliacea farina ſuppoſitus, uel eiuſdem decoctum bibitum.
Sium pro olere ſumptum.
Crithmum, uel eius decoctum in potu ſumptum.
Centaurij maioris radix bibita uel eiuſdem ſuc. ſuppoſitus.
Condryllæ gummi ex myrrha ſubditum.
Lactucæ ſylueſtris lacteus ſuccus bibitus.
Porrum domeſticum, & ſylueſtre comeſtum.
Allij comarum decoctum in deſeſſionibus additum.
Cyclaminus tum pota tum ſuppoſita.
Abrotani ſemen ex aqua hauſtum.
Capparis cortex & ſemen potui datum.
Anemones radix ex uellere appoſita.
Hederæ corymbi triti ſubditi.
Pulegium bibitum.
Agaricum cum oxymelle drachmæ pondere hauſtum.
Origanum potum.
Abſinthium hauſtum uel ex melle ſubditum.
Tragoriganum potui datum.
Saluiæ decoctum potum.
Ammi ex uino hauſtum.
Thymi, thymbræq; decoctum in potu ſumptum.
Serpyllum potui datum.
Smyrnij ſemen ebibitum.
Amaraci decoctum hauſtum, uel pudendis illitum.
Baccharis radicis decoctum potum.
Ruta utraque, tum pota, tum ſubdita.
Panaces herculeum ex uino hauſtum.
Liguſtici radix & ſemen potum, & illitum.
Paſtinacæ erraticæ ſemen potum.
Seſelis Maſſilienſis radix, & ſemen hauſtum.
Tordilium potui datum.
Fœniculum ex uino ſumptum.
Siſon bibitum.
Libanotis radices potæ.
Peucedani ſuccus potus.
Petroſelinum potui datum.
Daucum hauſtum.
Hammoniacum in potu ſumptum.
Nigella pluribus diebus hauſta.
Sagapenum potum.
Laſerpitij liquor cum pipere & myrrha bibitus.
Galbanum ſuppoſitum & ſuffitum.
Clinopodium hauſtum.
Chamædryos decoctum potui datum.
Lilij cremata radix ex roſaceo ſubdita.
Meliſſophyli decoctum in deſeſſionibus.
Trifolij ſemen & folia pota.

Polij utriuſque decoctum hauſtum.
Scordij ſuccus bibitus uel herba ipſa ſubdita.
Artemiſiæ decoctum ſeſſionibus additum.
Myrrhis bibita.
Conyzæ folia & flores poti.
Hemerocallis radix cum uellere ſubdita.
Ruſci folia & baccæ ex uino ſumpta.
Leucoij decoctum fotum & ſeſſionibus admotum.
Eiuſdē ſemen drachmarum duarū pōdere ex uino ſumptū.
Anthemidis decoctum tum potum, tum fotu adhibitum.
Pæoniæ radix amygdalæ quantitate hauſta.
Rubiæ radix ſuppoſita.
Adianti decoctum bibitum.
Trichomanes potui data.
Anagyris tria folia ex paſſo ſumpta.
Hypericum tam bibitum, quàm ſuppoſitum.
Coris ſemen potui datum.
Vrticæ utriuſque folia trita, & cum myrrha ſubdita.
Betonicæ folia drachmæ pondere cum uino ſumpta.
Medij ſemen hauſtum.
Chamædaphnes foliorum ſuccus ex uino bibitus.
Gladioli ſuperior radix ſuppoſita.
Tragÿ liquor bibitus, quinetiam ſemen et folia pota drachmæ pondere.
Chryſocome ex mellicrato ſumpta.
Elaterium in peſſo ſubditum.
Helichryſi comæ ex mulſo potui data.
Mandragoræ liquor ſemioboli pondere ſubditus.
Eiuſdem ſemen bibitum.
Daphnoides hauſta.

Veratrum { *Nigrum* / *Album* } *ſuppoſitum.*

Vitis nigræ tenellæ uiticulæ in cibum ſumptæ decoctæ olerum, uel aſparagorum more.
Heliotropij folia ſuppoſita.

Vinum { *Scillinum bibitum.* / *Abſinthites hauſtum.* / *Hyſſopites potum.* }

MATTHIOLI

Nardus Italica & lauendula cum in potionibus tum in fomentis.
Aſarinæ decoctum potum.
Phu quoquo modo ſumptum.
Cinnamomi ſtillatitia aqua pota.
Calamus odoratus uulgaris.
Crocum ex iure ſumptum.
Styrax potus & illitus.
Iuniperinarum baccarum decoctum potum.
Sabinæ decoctum hauſtum.
Arundinis radix.
Cicerum rubeorum, nigrorumve ius.
Lupini decoctum cum myrrha & melle impoſitum.
Sinapi in potione ſumptum.
Dracunculi radix ſuppoſita.
Ari ſemen drachmarum duarum pondere hauſtum.
Gentiana quouis modo ſumpta.
Ariſtolochia longa fotu adhibita.
Centaurij magni radix ebibita.
Centaurij minoris ſuccus ſuppoſitus.
Cardui benedicti decoctū tam hauſtū, quàm fotu adhibitū.

Hyſſopum / *Pulegium* } *quoquo modo uſurpatum.*

Dictamnus albus tum ſuppoſitus, tum cũ pulegio ſuffitus, tum ex mero potus duarum drachmarum pondere.
Gattaria tam pota, quàm in deſeſſionibus addita.
Calamintha tum pota tum ſuppoſita.
Imperatoria quouis modo uſurpata.
Vincetoxici radides in deſeſſionibus additæ.
Artemiſiæ recentia folia cum myrrha & oleo irino trita, & appoſita.
Botrys ſuffitu uſurpata.
Matricaria quoquo modo adhibita.
Lupuli ſemen tritum, & potui datum.
Quinta eſſentia noſtra frequenter pota ſeſcunciæ pondere.

MATTHIOLI

Ad alba uteri profluuia.

Hyoſcyaminum oleum pubi & lumbis illitum, & ſuppoſitum cum lana.
Caphura cum ſuccino, & aqua nymphææ hauſta, aut pubi, aut imo uentri illita.
Floſculi mediĳ roſarum cum ſuis capillis accepti.
Quernorum foliorum tenellorum ſtillatitia aqua hauſta.
Caſtanearum interior rubens membrana cum eboris ſcobe & nymphææ albæ ſtillatitia aqua.
Saccharum è floribus punicæ arboris paratum.
Dactylorum oſſa in pulueren trita, & cum ſanguinis draconis lachryma, & aqua portulacæ pota.
Oſſicula mali punicæ acidi cum thuris polline ex ſtillatitia roſarum aqua.
Auellanarum putamina ex uino auſtero hauſta.
Ebur in tenuiſſimum pulueren tritum, & ex cremore ſeminis lactucæ potum, quod prius in aqua, in qua ferrum candens extinctum fuerit, ſit maceratum.
Milĳ Indici panicularum flores ex uino auſtero hauſti.
Ophioglоſſum ex quernorum foliorum aqua potum.
Saluiæ aridæ folia ſuffita.
Roſmarinum quotidie, idque diutius ſumptum.
Lunaria minor ebibita.
Alchimillæ lunariæ appellatæ ſtillatitia aqua pota aut in uterũ infuſa aut eius decoctũ in deſeſſionibus uſurpatũ.
Caryophyllatæ radices hauſtæ.
Potentillæ ſiccæ farina ex ſua ipſius aqua ſtillatitia additis corallio & eboris ſcobe, pota.
Solbaſtrella, & eius ſemen.
Pulmonaria altera.
Amaranti purpurei flos.
Milleſolium recens contuſum, & ſuppoſitum, pubique illitum uel cum corallio, ſuccino & eboris rarmentis ex ſua ipſius aqua potum.
Malorum punicorum acidorum uinum potum.
Cymbalaria herba in acetarijs deuorata.

DIOSCORIDIS

Ad menſes cohibendos.

Nardus Indica.
Muſcus arboribus innaſcens inſeſſionibus additus.
Thuris cortex in peſſo ſubditus.
Oxyacanthæ baccæ in potu, uel in cibo ſumptæ.
Hypociſtis tum pota tum indita.
Oleæ ſylueſtris ſuccus pudendis admotus.
Rhois ſemen potum, alba profluuia ſiſtit.
Palmulæ immaturæ manducatæ.
Palmularum inuolucrum potui datum.
Punicorum acinorum nuclei ſiccati in ſole, & obſonijs inſperſi, concoctiuè ſumpti.

Gallæ in decoctis additæ ad inſeſſiones paratæ.
Glandium tenuior cortex tum bibitus, tum in paſſo ſuppoſitus.
Myrti ſemen fotu ſubditum, uel deſeſſionibus additum.
Cotoneorum malorum decoctum fotu adhibitum.
Acacia tum pota tum indita.
Lycium ſubditum.
Loti ligni decoctum hauſtum, aut fotu admotum.
Lentiſci folia tam pota, quàm ſubdita.
Coagulum { *Leporinum, Hædinum, Agninum, Ceruinum, Hinnulinum, Vitulinum* } *potum ac etiam ſubditum.*
Ceruinum cornu uſtum, lotum ex adſtringenti liquore aliquo hauſtum.
Caprarum montanarum ſimum ſiccatum, tritumve cum thure in lana ſuppoſitum.
Rumicis radices ſubditæ.
Plantago tum bibita, tum fotu adhibita.
Barbæ hircinæ ſuccus ex uino ſumptus, uel ſuppoſitus.
Porri comæ decoctum ex aqua marina, & aceto in deſeſſionibus.
Rubi ramorum decoctum potum.
Arabicæ ſpinæ radix manducata.
Phœnix ex uino auſtero bibita.
Papaueris nigri ſemen potum.
Achilleæ ſubdita.
Idæa radix hauſta.
Equiſeti folia bibita.
Mentha fotu ſubdita.
Iunci marini ſemen frixum, & ex uino diluto potum.
Ocimaſtrum potum ex uino.
Anilum hauſtum, præſertim ad alba profluuia.
Cuminum ex aceto impoſitum.
Nymphææ flore luteo radix, & ſemen ex uino nigro pota.
Pœoniæ ſeminis grana xij. ex uino auſtero ſumpta.
Lyſimachiæ ſuccus ſubditus.
Moly herba cum loliacea farina indita.
Polygoni ſuccus ſuppoſitus.
Symphyti petræi ex uino decoctum hauſtum.
Clymeni ſuccus bibitus.
Limonij ſemen acetabuli pondere ex uino bibitum.
Mediĳ radix elixa, & ex melle in eclegmate ſumpta.
Tragi ricini numero. x. ex uino hauſti.
Hyoſcyami ſemen oboli pondere in mulſa aqua potum.
Solani hortenſis ſuccus in lana inditus.
Mandragoræ ſemen cum ſulphure, & uino ſuppoſitum.
Semperuiuum maius in uellere ſubditum.
Vuarum uinaceorum decoctum hauſtum, et fotu appoſitũ.
Labruſcæ flos peſſulo inditus.
Omphacium inditum.
Rubigo ferri ſubdita.
Chalcitis cum ſucco porri indita.
Vini fex imo uentris, ac pudendis illita.
Hæmatites lapis ex uino hauſtus.
Morochthus lapis in uellere inditus.
Oſtracites lapis drachmæ pondere ex uino ſumptus.
Samia terra cum ſylueſtris punicæ floribus hauſta.

MATTHIOLI

Hyoſcyaminum oleum pubi et lumbis illitũ, aut ſuppoſitũ.

Roſaceum

Roſaceum unguentum.
Maſtiches.
Iuniperinum gummi.
Creſpini baccarum uinum.
Hypociſtis ſæpe ex uino auſtero hauſta.
Roſacearum baccarum ſemen, & lanugo ex uino auſtero.
Lycium.
Querna folia, Glandes & gallæ.
Suberis cortex tritus, & ex aqua calida potus.
Saccharum ex mali punicæ floribus paratum, & ex uino auſtero potum.
Myrteum condimentum pro intinctu uſurpatum.
Cydoniorum uinum, Miua, oleum, confectio.
Meſpilorum decoctum, & Meſpila ipſa ſæpe eſitata.
Corna ſaccharo condita deuorata.
Virgæ ſanguineæ baccæ.
Pruni ſylueſtris decoctum in deſeſſionibus.
Leporinum ſtercus ſuppoſitum.
Milij indici panicularum flores ex uino rubro.
Portulaca quoquo modo ſumpta.
Burſa paſtoris tum deuorata, tum in deſeſſionibus addita.
Perſicariæ maculoſa in deſeſſionibus, ac etiam intus ſumpta.
Chelidonium maius mammis adhibitum.
Saluia arida ſuffita.
Flos ſolis cum radicibus contritus, & ex aqua plantaginis ſumptus.
Lunaria minor ex uino punicorum hauſta.
Clematitis prima fœmoribus adalligata.
Biſtortæ & Tormentillæ radicum decoctum in deſeſſionibus uſurpatum.
Piloſella tam in corpus ſumpta, quàm exterius uſurpata.
Caryophillatæ radices potæ.
Pyrola, Potentilla, Sanicula, Auricula urſi } *quomodolibet uſurpata.*
Fragariæ folia & radices.
Solbaſtrella, ſeu ſanguiſorba.
Pulmonaria altera.
Amaranti purpurei flos potus.
Millefolium recens tuſum, & ſuppoſitum, pubiq; illitum.
Punicorum malorum acidorum uinum potum.
Corallium tam potum, quàm ſuſpenſum.

DIOSCORIDIS
Ad ſecundas pellendas.

Caſtoreum drachmarum duarum pondere cum pulegio bibitum.
Cyclamini alterius ſemen hauſtum.
Allij comæ decoctum fotu impoſitum.
Ariſtolochia longa cum myrrha & pipere ſumpta uel peſſulo indita.
Pulegium bibitum.
Thymi decoctum potui datum.
Thymbræ decoctum hauſtum.
Apij ſemen in potu ſumptum.
Marrubij decoctum bibitum.
Stachyos decoctum potui datum.
Artemiſiæ decoctum in deſeſſionibus adhibitum.
Circeæ radix quatuor librarum pondere contuſa, & in ſeptem dulcis uini heminis macerata per noctem, diemq; tribus diebus pota.

Oenanthes ſemen, caulis & folia ex mulſo bibita.
Leucoij ſemen drachmarum duarum pondere ex uino hauſtum.
Rubiæ radix ſuppoſita.
Anagyris trita folia ex paſſo bibita.
Chamæpityos ex melle ſubdita.
Chryſocome ex aqua mulſa pota.
Trichomanes hauſta.
Bryonia ſuppoſita.
Myrrha pota.
Peucedani ſuccus potus.
Bunij ſemen potum.
Smyrnij ſemen potui datum.
Adianthi decoctum bibitum.

MATTHIOLI

Nardus Italica aut lauendula pota.
Cinnamomi uulgaris ſtillatitia aqua pota.
Balſamum factitium potum.
Ari ſemen duabus drachmis potum.
Pulegij decoctum potum.
Dictamni albi radices cum pulegio fotu adhibitæ, aut ex meraco potæ duarum drachmarum pondere.
Liliorum alborum ſtillatitia bibita.
Artemiſia recens cum myrrha & irino oleo trita, & ſuppoſita.

DIOSCORIDIS
Ad expellendum fœtum.

Caſtoreum duarum drachmarum pondere cum pulegio ſumptum.
Caniculæ lac primæ fœturæ hauſtum mortuum pellit.
Oeſypus in lana ſuppoſitus.
Caprarum montanarum fimum cum aliquo odoramento potum.
Vulturis fimum ſuffitum.
Ciceris decoctum bibitum.
Lupinorum decoctum cum myrrha et melle fotu adhibitũ.
Sium pro olere in cibo ſumptum.
Dracunculi maioris decoctum infuſum.
Piper hauſtum.
Cyclamini radix fœmori adalligata.
Hederæ foliorum pediculi melle illiti ſubditi.
Gentianæ radix ſubdita.
Centaurij maioris radix indita.
Centaurij minoris ſuccus infuſus.
Pulegium potum.
Dictamnum bibitum, inditum, incenſumq;.
Thymi decoctum hauſtum.
Thymbræ decoctum potui datum.
Baccharis recentiſſima radix ſuppoſita.
Panacis Herculei acuminata radix indita.
Paſtinacæ erraticæ radix ſubdita.
Seſelis maſſilienſis radix pota, quinetiam & ſemen.
Galbanum cum myrrha & uino potum, ſuffitumq;.
Clinopodium potum.
Chamædryos decoctum potum.
Scordij ſuccus drachmæ pondere ſumptus.
Artemiſiæ decoctum in ſeſſionibus adhibitum.
Conyzæ folia, & flores bibita.
Leucoij ſemen duarum drachmarum pondere ex uino potũ.
Onoſmatis folia ex uino hauſta.
Rubiæ radix ſuppoſita.
Anagyris trita folia cum paſſo pota, quin & adalligata,

ſed

ſed ſtatim poſt partum auferantur.
Anchuſæ radix appoſita.
Mandragoræ liquor infuſus.
Myrrhis pota.
Heliotropij folia indita.
Sulphuris fumus in uterum permeans.
Dauci ſemen bibitum.
Ammoniacum hauſtum.
Periclymeni ſemen drachmæ pondere in uino potum.
Lauri alexandrinæ radix ſex drachmarum pondere ex dulci uino ſumpta.
Alumen ſubditum.
Iaſpis lapis fœmori adalligatus.
Aetites lapis pro amuleto fœmori ſuſpenſus.
Samius lapis adalligatus.

MATTHIOLI

Balſami factitij liquores omnes hauſti.
Sabina hauſta.
Centaurij magni radix quouis modo uſurpata.
Centaurij minoris ſuccus ex lana ſuppoſitus.
Pulegij decoctum potum.
Dictamni albi radices cum pulegio fotu adhibitæ aut ex meraco drachmarum duarum pondere hauſtæ.
Calamintha ſeu pota, ſeu admota.
Artemiſiæ radix pota.
Botryos ſuffitus per muliebria exceptus.
Chamæpitys altera recens in aceto decocta & pota.
Chryſocolla mineralis ex ſabinæ ſucco drachmæ pondere pota.

MATTHIOLI
Ad alleuiationem partus.

Iuniperinæ, & laurinæ baccæ cum cinnamomo in turturis uentre aſſatæ, & alternis diebus deuoratæ.
Lauri baccæ ſeptem deuoratæ.
Cochleæ ante partum diebus aliquot comeſtæ.
Malua cum radice ad lëtorem uſq; decocta, & potui data.
Eiuſdem ſuccus potus.
Cardiacæ herbæ ſiccæ farina cochlearis menſura ex uino albo pota.

MATTHIOLI
Ad præſentem difficultatem partus.

Suffitus ex cancris aridis in uuluam exceptus.
Lingua chamæleonis adalligata.
Raphani cortex cum alijs nonnullis ſuppoſitus, lege raphani commentarium.
Dictamnum cretenſe in potu propinatum cum ſuo ipſius decocto.
Dictamni albi radices cum pulegio ſuffitus, aut ex meraco potus duarum drachmarum pondere.
Liliorum alborum ſtillatitia aqua pota, additis croco & caſia odorata.
Lithoſpermi minoris ſeminis drachmæ duæ ex lacte muliebri potæ.
Cardiaca herba in puluerem trita, pota ex uino albo calido cochlearis menſura.
Chryſocolla foſſitia drachmæ pondere pota. Atqui dari non debet niſi in magno diſcrimine uitæ.
Argentum uiuum ſemiſcrupuli pondere deuoratum.

DIOSCORIDIS
Ad conceptionem inhibendam.

Salicis folia per ſe, & cum aqua ſumpta.
Leporinum coagulum poſt triduum à purgatione menſtrua ſumptum.
Sanguis menſtruus illitus.
Braſſicæ flores à purpureio in peſſulo ſubditi.
Aſparagi radix ſuſpenſa.
Piper à coitu illico ſubditum.
Hederæ corymbi drachmæ pondere à purgatione hauſti.
Hedyſarum ante coitum fœminis ſubditum.
Cedria uirili membro illita.
Oſtracites lapis ſicilici pondere 4 diebus à purgatione potus.
Aſplenum (ut quidam credunt) ſilente luna nocturno tẽpore dcceptum cum muli liene uentri adalligatum.
Periclymeni ſemina & folia diebus triginta ſex pota.
Epimedij folia trita illico à purgatione quinq; diebus con tinuis bibita.
Gladioli inferior radix hauſta.
Filicis fœminæ radix potui data.
Heliotropium adalligatum.
Rubigo ferri pota.
Mentha ante coitum uuluæ admota.

MATTHIOLI

Leporinum ſtercus ſuſpenſum.
Vinum in quo uiuus mulus piſcis immerſus fuerit, potum.
Mulæ ungularum cinis hauſtus.

DIOSCORIDIS
Ac conceptionem iuuandam.

Leporinum coagulum cum butyro ſubditum ſtatim à menſium purgatione.
Loliaceæ farina cum myrrha, thure, bitumine, & croco ſuffita.
Paſtinacæ erraticæ ſemen potum.

MATTHIOLI

Saluiæ ſuccus heminæ menſura addito ſalis modico quaternis diebus potus.
Cuminum ſuppoſitum.
Imperatoriæ radix ex uino pota.
Alchimillæ, ſeu ſtellariæ puluis ex uino, aut iure quindecim, aut uiginti diebus continuis potus cochlearis menſura.
Oleum è momordica uteri oſculo inunctum ante ueneris cõgreſſum.
Oleum è gagate lapide illitum.

DIOSCORIDIS
Ad fœtum mortuum educendum.

Dictamnum tum potum, tum ſubditum.
Saluiæ decoctum bibitum.
Galbanum cum myrrha ex uino potum.
Marrubij decoctum hauſtum.
Tuſſilaginis decoctum potui datum.

MATTHIOLI

Balſami factitij liquores omnes hauſti.
Centaurij magni radix.
Centaurij minoris ſuccus ſuppoſitus.
Pulegij decoctum potum.
Calamintha tam pota quàm ſuppoſita.
Botrys cocta ac ſuffita.
Chamæpitys ex aceto decoctum, potum.
Chryſocolla foſſitia drachmæ pondere ex ſucco ſabinę pota.

DIOSCORIDIS
Ad prohibendum abortum.

Aetites lapis ſiniſtro brachio adalligatus.
Samius lapis pro amuleto ſuſpenſus.

MATTHIOLI

Dactyli recentes cum infectorij cocci puluere deuorati.
Cydonia mala frequenter eſitata.
Saluia ſæpe deuorata, uel ſaccharũ ex eius floribus paratũ.
Biſtortæ uel tormentillæ radices bibitæ & uentri, lumbiſq; ex aceto illitæ.
Coccum infectorium quotidie in ouo ſorbili propinatum thure modico addito, aut maſtiche. Pulucrem præſtantiſsimum ad hoc habes lib. 4. cap. 43.
Iaſpis lapis geſtatus.

DIOSCORIDIS

Ad puerperia iuuanda.

Dictamni radix bibita.
Baccharis radicis decoctum fotu adhibitum.
Fœniculum erraticum potum.
Peucedani ſuccus hauſtus.
Pœoniæ ſiccata radix potui data.
Altheæ decoctum infuſum.

MATTHIOLI

Balſami factitij liquores omnes poti.
Dictamni albi radices ſuppoſitæ, aut cum pulegio ſuffitæ: quinetiam ex meraco potæ duarũ drachmarũ pondere.
Menthaſtrum bibitum.

DIOSCORIDIS

Ad prægnantium malacias.

Vitis uiniferæ foliorum, capreolorumq; ſuccus potus.

DIOSCORIDIS

Ad uteri inflammationes.

Nardi Indicæ decoctum fotu adhibitum.
Iunci odorati decoctum in deſeſſionibus adhibitum.
Viticis foliorum & ſeminum decoctum fotu appoſitum.
Butyrum recens illitum.
Sonchi ſuccus inunctus.
Agaricum drachmæ pondere cum oxymelite potum.
Pulegij decoctum fotu ſubditum.
Melilotus cum paſſo emplaſtri modo impoſitus.
Panacis Herculei lachryma ex melle indita.
Artemiſiæ decoctum in deſeſſionibus adhibitum.
Leucoij decoctum fotu appoſitum.
Anthyllidis radix ex roſaceo, lacteq; indita.
Parthenij decoctum in deſeſſionibus additum.
Althea decocta, ac ſubinde anſerino, ſuillove adipe, aut recẽſina terebinthina ſubacta ſubdita.

MATTHIOLI

Hyoſcyaminum oleum illitum.
Conſolidæ regalis flores poti.
Oleum de momordica illitum.

DIOSCORIDIS

Ad exulceratos locos.

Aſpalathi ex uino decoctum infuſum.
Lac in quo igniti calculi extincti fuerint infuſum.
Oeſypum inditum, explet. n. & emollit.
Fœnograci folia ex aceto illita.
Aſclepiadis folia adhibita.

MATTHIOLI

Malicorium cum marina ſpongia exiccatum additis aloe & alumine.
Solidaginis mediæ & minoris farina inſperſa aut ſuccus illitus, aut infuſus.

Sanicula
Auricula urſi
Piloſella } *adhibita.*
Pyrola
Potentilla

Oleum è momordica ſyphone iniectum.

DIOSCORIDIS

Ad induratos locos.

Myrrha cum abſinthio, lupinorum cremore, uel ruta admota.
Styrax illita.
Anſerinus & gallinaceus adeps illitus.
Bdellium inunctum.
Maluæ decoctum inditum.
Ladanum peſſis immiſſum.
Panaces herculeum ex melle inditum.
Ebuli ſambuciq; decoctum fotu admotum.
Parthenij decoctum in deſeſſionibus.
Fœnigræci ex aqua expreſſus ſuccus cum anſerino adipe in peſſulo ſubditus.
Lilij radix admota.
Ageratum ſuffitum.

MATTHIOLI

Amygdalinum oleum.
Seſaminum oleum.
Oleum ex ouorum uitellis.
Cerunina & uitulina medulla.
Lini ſeminis oleum.
Oleum liliorum alborum.
Lupuli florum decoctum in deſeſſionibus uſurpatum.

DIOSCORIDIS

Ad uteri inflationes.

Rutæ ex oleo decoctum clyſtere perfuſum.
Geranium & eius radix drachmæ pondere pota.

MATTHIOLI

Galanga.
Cubebæ.
Cinnamomi ſtillatitia aqua.
Balſami factitij liquores, & oleum in potionibus.
Cnicinum oleum.
Laurinum oleum.
Scorpionum oleum in potu datum, aut exterius illitum.
Caſtoreum cum pipere albo, & mellicrato potum.
Milium cum ſale impoſitum.
Siſymbrium in calenti tegula calefactum & odorato meraco aſperſum, uentriq; applicatum.
Dictamni albi radices duarum drachmarum pondere ex meraco potæ.
Mentha græca in placentis addita, aut eius folia tenui pulticula illita, & deinde in oleo, aut butyro frixa & deuorata.
Carum quouis modo uſurpatum.
Imperatoriæ radix hauſta ex meraco.
Matricaria quoquo modo adhibita.

MATTHIOLI

Ad molam expellendam.

Balſamum factitium potum.
Dictamni albi radices ſuppoſitæ, aut cum pulegio ſuffitæ, aut ex meraco duarum drachmarum pondere bibitæ.

MATTHIOLI

Ad uteri frigiditates.

Nardus Italica.

Lauendula

Lauendula.
Cubebæ.
Cinnamomi ſtillatitia aqua.
Balſamum factitium, & eius liquores omnes.
Nux myriſtica.
Scorpionum oleum in uini potione ſumptum, & forinſecus applicatum.
Dictamni albi radices, aut cum pulegio ſuffitæ, aut ex uino meraco potæ duarum drachmarum pondere.
Mentha Græca tam fotu, quàm potu uſurpata.
Carum quouis modo ſumptum.
Imperatoriæ radix ex uino pota.
Matricaria quomodolibet uſurpata.

Ad uuluam cohibendam.

MATTHIOLI

Nucum ſiue uiridium conorum pini ſtillatitia aqua cum linteolis in ea madefactis admota.

MATTHIOLI

Ad delectandas fœminas in coitu.

Fel { *Auratæ, Lucij, Perdicis, Gallinacei* } *coli uirili inunctus.*

Zibettum penii illitum.

DIOSCORIDIS

Ad procidentem uterum.

Caſia fotu uel ſuffitu adhibita.
Myrti baccarum ſuccus in deſeſſionibus.
Cotoneorum malorum decoctum fotu adhibitum.
Gallarum decoctum in ſeſſionibus additum.
Acacia ſubdita.
Hypociſtis ſubdita.
Vrticæ utriuſq; folia impoſita.
Acetum fotu adhibitum.

MATTHIOLI

Maſtiche aſperſa.

DIOSCORIDIS

Ad uteri dolores & eroſiones.

Adeps { *Anſerinus, Gallinaceus* } *illitus.*

Vrina cum liguſtrino oleo feruefacta impoſita.
Lini ſeminis decoctum infuſum.
Maluæ decoctum fotu adhibitum.
Portulacæ decoctum clyſmate inditum, propriè facit ad eroſiones.
Rhaponticum potum.
Centaurij maioris radix bibita.
Anethi decoctum in deſeſſionibus.
Verbenacæ rectæ folia ex recenti ſuillo adipe uel ex roſaceo ſubdita.
Hyoſcyami ſeminis cremor inditus.
Mandragoræ liquor peſſulis impoſitus.

MATTHIOLI

Irinum oleum illitum.
Cinnamomi ſtillatitia aqua pota.
Amygdalinum oleum hauſtum.
Laurinum oleum inunctum.
Balſami factitij liquores omnes.
Nucis myriſticæ decoctum ex rhodomelite, & aqua uitæ potum.
Nuces myriſticæ cum matricariæ radicibus ex uino albo coctæ, & potui datæ.
Scorpionum oleum in potione ſumptum, aut foris admotũ.
Caſtoreum cum pipere albo ex mellicrato.
Siſymbrium cum Parthenio in calenti tegula calefactum & odorato meraco aſperſum & impoſitum uentri.
Succiſæ radicum decoctum ex uino paratum.
Chelidonium maius cum radice tuſum, & oleo chamæmelino feruefactum, & imo uentri admotum.
Dictamni albi radices ex meraco uino potæ.
Mentha græca in placentis addita.
Imperatoria quouis modo bibita.
Vincetoxici radices in deſeſſionibus additæ.
Oleum liliorum alborum, & è lini ſemine calidum cũ ſuccida lana uentri adhibitum.
Botrys recens in tegula calefacta, & cretico uino aſperſa, & impoſita.
Aliud ſimile medicamentum, ſed præſtantius uide libr. 3. cap. 113.
Matricaria quoquo modo adhibita.

DIOSCORIDIS

Ad podagram.

Amomum illitum.
Mei radices impoſitæ.
Populi nigræ folia ex aceto illita.
Amurca cruda, ac recens fotu adhibita.
Salicis foliorum, & corticis decoctum fotu impoſitum.
Ficulneum lac cum farina fœnigræci, & aceto cataplaſmatis additum.
Cochleæ terreſtres ſuo cum operimento tuſæ impoſitæ.
Muſtelæ crematæ cinis ex aceto inunctus.
Marinus recens pulmo conciſus impoſitus.
Lac humanum cum opio, & cera illitum.
Adeps ouillus, caprillus, hircinusve ex eiuſdem animalis ſimo coactus inunctus.
Sanguis menſtruus inunctus.
Caprarum montanarum ſimum ex earum adipe illitum.
Hordei farina cum cotoneis malis impoſita.
Lens cum polenta decocta, & emplaſtri modo adhibita.
Raporum decoctum fomentis additum.
Braſſica cum fœno græco & aceto in cataplaſmate.
Intybus per ſe, & cum polenta illitus.
Cucurbitæ ramenta impoſita.
Ari radix ſimo bubulo emplaſtri modo excepta.
Aſphodeli radix drachmæ pondere ex uino pota.
Cyclamini decoctum fotu adhibitum.
Bulbi per ſe & cum melle impoſiti.
Panaces herculeum cum paſſa uua illitum.
Libanotis cum loliacea farina, & aceto cataplaſmatis addita.
Scordium ex aceto, aut aqua impoſitum.
Leucoium ex aceto illitum.
Androſaces impoſita.
Helxines ſuccus cera, & hircino adipe exceptus.
Hyoſcyami ſemen, & folia cum polenta cataplaſmatis adhibita.
Semperuiuum inunctum, ubi calor exuperat.
Vrtica emplaſtri modo illita.
Muſcus marinus impoſitus.
Cucumeris aſinini radix ex aceto inuncta.
Thapſiæ ſuccus illitus.
Glans unguentaria illita.
Sãbuci & ebuli folia cũ ſeuo taurino, aut hircino impoſita.
Bryonia cum caprino ſtercore cataplaſmatis addita.

Heliotropij folia illita.
Vua passa à nucleis repurgata, & cum panacis succo inuncta.
Acetum calido fotu cum sulphure adhibitum.
Rubigo ferri illita.
Sulphur cum aqua & nitro inunctum.
Sal cum aceto impositum.
Asius lapis cum fabarum lomento illitus.
Gagates lapis inunctus.
Fornaceæ testæ exustæ impositæ.

MATTHIOLI

Oleum irinum è floribus paratum.
Asarina, aut eius decoctum potum.
Santalum rubrum è sedi succo, aut solani aut portulacæ illitum.
Muscus terrestris ex aqua decoctus & admotus.
Terebinthina resina aut larigna cũ chamæpithy deuorata.
Iuniperini ligni decoctum pro balneo usurpatum. uide Iuniperi commentarium.
Oleum è luteis ouorum illitum.
Oleum è terrenis uermibus.
Faba fresa cocta, & cum adipe suillo subacta & impositа.
Plantago trita & illita.
Dracunculi radix cum melle, & caprino fimo illita.
Ari folia calenti fimo bubulo illita & imposita.
Aristolochia rotunda.
Thymi aridi semuncia cum oxymelle hausta.
Cannabis satiuæ radix in aqua decocta & illita.
Chamæpitys decoctum cum rhodomelle, & oxymelite pluribus diebus potum.
Cortusæ florum oleum illitum: Parandi rationem habes lib. 4. comment. de Iagopo.
Primula ueris illita ac deuorata.
Verbasci minoris folia in aqua decocta, & illita.
Eiusdem florum oleum inunctum.
Genistæ florum conserua ex saccharo parata frequenter deuorata.
Ricini semen ex iure ueteris galli decoctum & potum.
Sambuci tenerrima folia primo germinatu prodeuntia cũ pari pondere radicum plantaginis, suillæq; axungiæ ueteris contrita, & illita.
Colocynthis in catapotijs deuorata, & clysteribus addita.

DIOSCORIDIS

Ad coxendicos affectus.

Mei radices impositæ.
Helenij folia ex uino cocta imposita.
Iridis Illyricæ decoctum clysmate infusum.
Cardamomum ex aqua potum.
Asarum potum uel clystere infusum.
Populi albæ cortex unciæ pondere hausius.
Iberis contusa & emplastri modo imposita.
Siluri piscis salsamentum clysteribus infusum.
Piscium Garum clysteribus iniectum.
Smyrnij semen potum.
Bubulum fimum ex bobus in pascuis degentibus illitum.
Lolij farina ex aqua mulsa decocta imposita.
Lupinorum farina ex aceto illita.
Ammoniacum bibitum.
Ascyri semen ex aqua potum.
Asparagi radicum decoctum bibitum.
Altheæ decoctum potui datum.
Sinapi cũ fico tritum impositum, donec ruborem excitat.

Nasturtium clysmate infusum.
Irionis semen clystere iniectum.
Bulbi per se, & cum melle impositi.
Capparis semen potum.
Lepidij folia & radices cum helenij radice trita & imposita.
Agaricum trium obolorum pondere in aceto mulso potũ.
Rhaponticum potum.
Androsæmi semen bibitum, sed à purgatione aquam exsorbere oportet.
Centaurij maioris decoctum clystere infusum.
Leucacanthæ radicis ex uino decoctum bibitum.
Abrotani semen cum aqua potum.
Rubiæ radix pota.
Pulegium illitum quousq; rubescat cutis.
Calamintha imposita recens, tritaq; donec exuratur locus.
Thymus ex fimo cum polenta impositus. Idem præstat & Thymbra.
Rutæ sylvestris semen quadraginta diebus potum.
Panaces Herculeum ex melle inunctum.
Laser cera, ligustrino & Irino oleo subactum illitum.
Euphorbium in odorata potione sumptum.
Leontopetalum clysteribus infusum.
Hyperici semen quadraginta diebus potum.
Chamæpithyos folia quadraginta diebus ex dulci aquæ bibita.
Betonicæ folia ex aqua bibita.
Polemoniæ radix ex aqua sumpta.
Xyridis radix ex mulso pota.
Ocimastri semen cum uino, myrrha & pipere sumptum.
Quinquefolij radicis decoctum potum.
Heliochrysi coma ex uino hausta.
Papaueris corniculati radicis decoctum potum.
Aethiopis decoctum bibitum.
Arction ex uino haustum & illitum.
Chamæcisti folia trium obolorum pondere in aquæ cyathis tribus tricenis, quadragenisve diebus pota.
Colocynthis clystere infusa, & recens loco conficata.
Cucumeris sylvestris radix clysmate infusa.
Scammonia ex aceto decocta, & cum hordeacea farina imposita.
Acetum mulsum hausium.
Sory ex uino clystere infusum.
Muria clystere indita.
Adarces illitus.

MATTHIOLI

Asari decoctum, siue dilutũ ex caprino sero paratũ potũ.
Balsami factitij liquor secundus, tum hausius, tum illitus.
Abiegna lachryma deuorata.
Nuclei pinei frequenter sumpti.
Terebinthina, aut larigna resina sumpta unciæ pondere addito chamæpithys, aut stœchadis puluere.
Castoreum drachmæ pondere potum cum tribus oppoponacis obolis.
Ibicis stercoris admirabile medicamentum, uide li. 2. commentarium de stercore.
Fabalium caulium & siliquarum cinis cum uetere axungia illitus.
Lupinorum farina cocta, & cataplasmatis modo illita.
Siliquastri recentia cornicula tusa & illita.
Agaricum in potionibus additum.
Calamintha tusa & illita.

Thymi aridi semuncia cum oxymelite hausta.
Sagapenum quoquo modo adhibitum.
Euphorbium ex leucoïj oleo illitum.
Artemisiæ aridæ puluis trium drachmarum pondere ex uino hauſtus.
Bellidis genera omnia quouis modo uſurpata.
Chamæpitys in puluerem cum radicibus trita & cum terebinthi lachrymæ drachmis quatuor excepta, & quotidie diebus quadraginta deuorata.
Oleum flammulæ calidum inunctum, aut infuſum clyſteribus.
Conſolidæ regalis flores poti.
Daphnoidis recentia folia contuſa & illita donec rubeſcat locus.
Saccharum è geniſtæ floribus paratum.
Ricini ſemen ex iure ueteris galli decoctum potum.
Colocynthis in catapotijs deuorata, & in clyſterib. addita.

DIOSCORIDIS
Ad articulorum dolores.

Gallorum ſeneſcentium ius potum.
Braſſica cum fœnogræco, & aceto illita.
Ruta tum hauſta, tum cataplaſmatis adhibita.
Agaricum drachmæ pondere ex aceto mulſo ſumptum.
Meliſſophyllum ex ſale impoſitum.
Quinquefolij radicis decoctum bibitum.
Pſyllium ex roſaceo & aceto, aut aqua illitum.
Mandragoræ radix cum polenta impoſita.
Vrtica cataplaſmatis modo adhibita.
Veratrum nigrum potum.
Fucus marinus recens impoſitus.
Thapſiæ ſuccus inunctus.
Narciſſi radix trita, & ex melle impoſita.
Acetum mulſum potum.
Vinum melitites frequentius potum.

MATTHIOLI

Irinum oleum inunctum.
Balſamum factitium illitum.
Oleum flammulæ inunctum, & clyſteribus additum.
Cortuſæ herbæ oleum. uide lib. 4. comment. de lagopo primulaueris herba.
Abiegna, lentiſcina, terebẽtina larignáq; lachryma unaquæq; per ſe deuorata.
Maſtiche cum cumino, pulegio, ſaluia, lauri baccis, & ſabina omnia melle excepta & impoſita.
Cochleæ cum teſtis tritæ, & impoſitæ.
Oleum è terrenis uermibus.
Agaricum in potionibus additum.
Sagapenum quomodolibet adhibitum.
Oleum liliorum alborum illitum.
Cannabis radix in aqua decocta & adhibita.
Chamæpitys decoctum cum Rhodomelle & oxymelite pluribus diebus potum.

MATTHIOLI
Ad diuturnos articulorum dolores.

Ligni Guaiaci.

Radicis { *Chinæ* / *Zarzæ parillæ* } *decoctum diebus xl potum.*

MATTHIOLI
Ad genuum dolores.

Oleum è nucibus Indicis.

DIOSCORIDIS
Ad articulorum colliſiones.

Sarmentitius cinis cum axungia uel oleo illitus.

DIOSCORIDIS
Ad articulorum tophos.

Cannabis ſylueſtris radix decocta, & illita.
Ochra inuncta.

MATTHIOLI

Oleum indicæ nucis illitum.
Taxi pingnedo.
Muris montani pinguedo.
Sagapenum emplaſtri modo impoſitum addito aceto & capparum ſucco.
Oleum liliorum alborum.

DIOSCORIDIS
Ad perniones.

Thus cum ſuillo adipe, aut anſerino impoſitum.
Pix liquida inuncta.
Acacia illita.
Myrti ſeminis decoctum fotu adhibitum.
Ficus cremata cum cerato impoſita.
Cancrorum fluuiatilium cinis cum decocto melle illitus.
Pulmo marinus recens conciſus, & impoſitus.
Aſininæ ungulæ cinis oleo maceratus illitus.
Vrſinus adeps inunctus.
Vmbilici ueneris ſuccus impoſitus.
Lentes cum meliloto, ſiccis roſis, malicorio, cydonio malo, & roſaceo adhibitæ.
Orobi decoctum fotu impoſitum.
Raporum decoctum fomenti modo.
Betæ decoctum impoſitum.
Dracunculi maioris folia ex uino decocta & impoſita.
Oleum ex incauata aſphodeli radice decoctum illitum.
Cyclamini decoctum fotu adhibitum, quinetiam oleum cũ pauca cera in eius excauata radice feruefactũ illitum.
Scilla cremata impoſita.
Ranunculi decoctum inunctum.
Arction ex uino illitum.
Alumen aqua aſperſum.

MATTHIOLI

Malicorium ex uino decoctum, & impoſitum.
Cancrorum exuſtorum cinis oleo ſubactus, & impoſitus.

MATTHIOLI
Ad pedum tumores.

Tiliæ folia ex aqua aſperſa.

DIOSCORIDIS
Ad pedum inflammationes ex calceorũ attritu.

Pulmo { *Agninus* / *Vrſinus* / *Suillus* } *impoſitus.*

Calceamentorum ueterum ſoleæ combuſtæ, & illitæ.
Cæpæ ſuccus cum adipe gallinaceo impoſitus.

MATTHIOLI

Leporinus pulmo impoſitus.
Vnguentum ex roſaceo in mortario plumbo paratum.

DIOSCORIDIS
Ad pedum rimas.

Cancrorum fluuiatilium cinis cum decocto melle illitus.
Scilla oleo feruefacta, & cum reſina impoſita.

MATTHIOLI

Oleum ex ouorum uitellis.
Oleum ex tritico.
Vnguentum è roſaceo in mortario plumbo diu circunductum ut habes lib. 5. com. de plumbo.

DIOSCORIDIS

Ad digitorum reduuias.

Punicorum malorum ſuccus illitus.
Myrti folia trita & inſperſa.
Oleæ ſylueſtris folia trita & impoſita.
Eboris ramenta in puluerem adhibita.
Aloe cum paſſo impoſita.
Paronychia conciſa & illita.
Bryonia oleo decocta, quouſque liqueſcat inuncta.
Labruſcæ cremati flores ex melle impoſiti.
Rubigo ferri illita.
Acacia illita.
Rhois folia ex aceto, aut melle illita.
Marrubij folia ex melle impoſita.
Quinquefolij radix illita.
Tithymali characiæ lac illitum.
Acetum illitum.
Alumen aqua inſperſum.
Sal impoſitum.

MATTHIOLI

Plantaginis folia recentia trita, & illita.

DIOSCORIDIS

Ad paronychia.

Thus cum melle illitum.
Eboris ſcobes inſperſus.
Paronichiæ folia illita.

DIOSCORIDIS

Ad ſcabros ungues auferendos.

Pix liquida illita.
Lini ſemen cum pari naſturtio & melle.
Cupreſſi pilulæ impoſitæ.
Lapathi cuiuſque radix in aceto decocta illita.
Ranunculi folia, & radices admotæ.
Chelidonium minus illitum.
Viſcum cum trito auripigmento appoſitum.
Alumen cum aqua aſperſum.
Sulphur cum reſina terebinthina inunctum.
Sandaracha cum pice impoſita.
Fex uini cremata ex reſina.

MATTHIOLI

Ranunculus tritus impoſitus.
Chelidonium minus tritum & illitum.

DIOSCORIDIS

Ad mobiles ungues extrahendos.

Vua paſſa illita.

DIOSCORIDIS

Ad contuſos ungues.

Bulbi cum polenta impoſiti.

DIOSCORIDIS

Ad clauos, & callos.

Fermentum triticeum illitum.

MATTHIOLI

Saligni corticis cinis ex aceto maceratus impoſitus.
Blitum illitum.
Lilij radix axungia excepta, & illita.

MATTHIOLI

Ad uerrucas.

Cichorium uerrucarium in acetario deuoratum.
Eiuſdem herbæ ſemen drachmæ pondere tribus diebus potum ante nocturnum decubitum.

DIOSCORIDIS

Ad uarices.

Cirsij radix dolenti loco adalligata.

DIOSCORIDIS

Ad lumborum dolores.

Echij radix pota.
Chamæleuce illita.

DIOSCORIDIS

Ad inguinum inflammationes.

Leporinus pes herba impoſita.
Aſter atticus recens illitus.

MATTHIOLI

Cochleæ minores tritæ, & illitæ.

DIOSCORIDIS

Ad enterocelas.

Cupreſſi pilulæ illitæ.
Punicorum cytini cataplaſmatis additi.
Symphytum petræum emplaſtri modo impoſitum.
Quinquefolium hauſtum.
Equiſeti radix & folia impoſita.
Aloe emplaſtri modo illita.

MATTHIOLI

Bdellium ſaliua matutina ſubactum emplaſtri modo impoſitum.
Cupreſſini coni uirides ex uino uetere decocti, & epoti, interim tamen cupreſſinis foliis affecto loco adalligatis.
Vlmi folliculorum liquor impoſitus.
Cupreſſi item folia contuſa & affecto loco illita.
Leporinus fimus & pili, qui ſub uentre habentur cum melle decocti, & fabæ quantitate frequenter deuorati.
Ophiogloſſum in potione ſumptũ, et extrinſecus impoſitũ.
Trinitatis herbæ puluis dimidij cochlearis menſura ex uino auſtero pluribus diebus potus.
Lunaria minor in potu uſurpata.
Polygonum minus in potionibus ſumptum.
Sanicula quouis modo ſumpta.
Auricula urſi ebibita.
Piloſellæ farina hauſta.
Caryophyllatæ radices ebibitæ.
Potentilla tam in cibis, quam in potionibus uſurpata.
Perſonata in uino decocta, aut trita & epota.
Alchimillæ aridæ puluis ex ſua ipſius aqua ſtillatitia ſumptus.
Hippogloſſi radicum, aut foliorũ puluis ſeſquidrachmæ põdere ex maioris ſymphyti decocto potus.

DIOSCORIDIS

Ad ſarcocelas.

Cinis ſarmentitius illitus.

MATTHIOLI

Anonidis radix trita, & menſibus pluribus hauſta.

SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM

FACVLTATES SECVNDVM GENERA

ex Dioſcoride.

FEBRIVM

DIOSCORIDIS

Ad tertianas.

RANEVS plagellæ confricatus, lin teolove illitus, mox fronti, & tempo ribus impoſitus.

Vermes terreni, cum anſerino adipe de cocti, & illiti.

Plantaginis radices integræ tres, cum uini cyathis tribus, & pari aqua potæ.

Trifolij bituminoſi tria folia trita, totidemq; ſemina epota

Hypericum ex uino bibitum.

Verbenacæ ſupinæ tertius à terra geniculus, cum adiacen tibus folijs bibitus.

Heliotropij ſem. gran. quatuor pota ante febris acceſſionẽ.

Portulacæ ſuccus hauſtus.

MATTHIOLI

Aſari ex uino decoctũ potũ, addito melle, maci, et cinnam.

Roſarum ſuccus, & dilutum potum.

Tamarindi hauſti.

Sebeſtena.

Lapis inuentus in capite nudæ limacis ſuſpenſus.

Caninum ſtercus album in acceſſione cochlearis menſuræ ex uino potum.

Agaricum in potione ſumptum.

Rhabarbarum potui datum.

Gentianæ ſtillatitia aqua pota.

Centaurij minoris decoctum potum.

Chamædryos decoctum aliquot diebus potum.

Iaſpis lapis geſtatus.

DIOSCORIDIS

Ad quartanas.

Cimices lectularij ſeptem, canis fœbarum incluſi, & poti.

Plantaginis radices integræ quatuor, cum uini cyathis quatuor, & pari aqua bibitæ.

Vermiculi qui in dipſaci echino internis partibus concluſi reperiuntur, in aluta collo, brachiove adalligati.

Ruta ſyluęſtris, cum uino pota.

Hyppericum ex uino hauſtum.

Quinquefolij rami quatuor ſumpti.

Verbenacæ ſupinæ quartus à terra geniculus unà cum ad iacentibus folijs hauſtus.

Heliotropij ſem. gr. quatuor, hora una ante acceſſionẽ pota.

MATTHIOLI

Aſari ex uino albo decoctum addito melle, maci, & cinna momo.

Aſarinum oleum pedum plantis, & ſpinæ dorſi illitum.

Myrrhæ drachma ex uino cretico calido pota hora una an te acceſſionem, ſed ægros ſubinde in lecto ſudare opor tet, & potionem tribus in acceſſionibus replicare.

Eadem in catapotijs cum theriaca conformatis.

Gentianæ ſtillatitia aqua pota.

Eringij tenellorum foliorum ſtillatitia aqua.

FEBRIVM

Imperatoriæ radicis drachma, ex mero calido hora una an te acceſſionem pota.

Cardui benedicti decoctum, aut herba ipſa in puluerẽ pota.

Palmæ Chriſti radices per potiones ſumptæ.

Flammula & eius aqua pota.

Verbaſci fœminæ radicis ſuc. duarum drachmarum pon dere, ex cretico uino hauſtus, ipſa hora acceſſionis.

Ellebori nigri dilutum potum.

Stibium noſtrum quatuor granorum pondere ſumptum.

DIOSCORIDIS

Ad diuturnas febres.

Galli ſenis ius Dioſcoridis modo paratum potum.

Agaricum hauſtum.

Vinum melitites hauſtum, ubi uentriculus magna imbecil litate laboret.

MATTHIOLI

Aſari decoctum potum.

Agaricum in potionibus additum.

Rhabarbarum frequenter potum, & eius dilutum.

Gentianæ aqua pota.

Anthemidis florum paſtilli, & ſuo ipſius oleo diſſoluti, & febrientibus à uertice capitis uſque ad pedes illiti. Pa randi modum habes lib. 3. cap. de anthemide.

Eupatorij decoctum potum.

Foliorum, & folliculorum lupuli decoctum.

Ellebori nigri decoctum.

Stibium noſtrum quatuor granorum pondere ſumptum.

MATTHIOLI

Ad continuas.

Caſiæ ſolutiuæ pulpa ſumpta.

Santala omnia pota, uel ex aqua roſacea uentriculo illita.

Melopeponũ ſeminũ cremor ex hordeacea ptiſana potus.

Trifolij acetoſi ſtillatitia aqua.

Anguriæ pulpa deuorata.

DIOSCORIDIS

Ad hepielas.

Hyoſcyami tria, uel quatuor folia pota.

MATTHIOLI

Acori
Fœniculi
Aſparagi
Agarici } *decoctum potum.*

Eupatorium quocunque modo uſurpatum.

MATTHIOLI

Ad quotidianas.

Agaricum in potionibus additum.

Rhabarbarum, & eius dilutum frequenter potum.

Gentianæ ſtillatitia aqua potui data.

Eryngij ſtillatitia aqua pota, quæ è tenellis paratur folijs.

MATTHIOLI

Ad compoſitas febres.

Gentianæ ſtillatitia aqua pota.

Agaricum

Agaricum
Rhabarbarum } *& eorum dilutum potum.*

DIOSCORIDIS
Ad cauſum.

Creſpini baccarum ſuccus cũ uiolaceo iulapio propinatus.
Vuæ ſpinæ iuſculis incoctæ.
Ribes uulgaris.
Salicum & arundinum folia circa lectulum ſparſa.
Ceraſia acetoſa ſaccharo condita.
Melopeponum, cucumerum, cucurbitarumque ſeminum lactens cremor potus.
Anguriæ pulpa deuorata.
Potentilla pedum plantis manuumque uolis admota.

DIOSCORIDIS
Ad hecticam.

Portulaca tum uentriculi oſculo, tum hypocondrijs illita.

MATTHIOLI

Amygdalinum oleum.
Piſtacia quoquo modo ſumpta.
Nuclei pinei.
Stibium noſtrum quatuor granorum pondere ſumptum.

DIOSCORIDIS
Ad febrium circuitus.

Sinapi cibis inſperſum.
Smyrnij ſemen potum.
Piper bibitum.
Ruta pota.
Sagapenum hauſtum.
Anthemis clyſmate infuſa.
Polygoni ſuccus hora ante acceſſionem ſumptus.
Quinquefolij folia ex dulci aqua, aut diluto uino, cum exiguo pipere bibita.

DIOSCORIDIS
Ad febrium algores.

Piper hauſtum.
Agaricum drachmæ pondere ſumptum.
Ariſtolochia rotunda ante acceſſionem bibita.
Abrotonum ex oleo inunctum.
Calaminthæ decoctum potum.
Panaces herculeum illitum.
Smyrnij ſemen, & radix ex mulſo pota.
Pyrethrum inunctum.
Laſer cum pipere, & thure ex uino hauſtum.
Groſſi cocta & illita.
Viperi carnes coctæ, & in cibum ſumptæ.
Muſtellæ ſanguis inunctus.
Aſinini unguis cinis, ex oleo maceratus illitus.

DIOSCORIDIS
Ad peſtilentes febres.

Myrrhis bis, uel ter qualibet die ex uino pota.

MATTHIOLI

Thu decoctum potum, & ipſa quoque radix hauſta.
Myrrha.
Caphura.
Dictamnus albus.
Creſpini baccarum ſuccus.
Vuæ ſpinæ ſuccus.
Ribis uulgaris ſuccus.
Quernorum foliorum ſtillatitia aqua.
Citrij mali ſuccus.
Limonij & aurantij florum ſtillatitia aqua.
Aurantia acida.

E limoniorum ſucco ſtillatitia aqua.
Cyanus herba & eius flores.
Galegæ
Tormentillæ } *radicum decoctum, addito armenio bolo.*
Cardui benedicti decoctum, & ipſa herba pota.
Scordium quouis modo uſurpatum.
Tuſſilaginis maioris radix.
Tormentillæ radicum decoctum, uel aqua ſtillatitia, uel puluis.
Scabioſa quouis modo hauſta.
Sanguiſorbæ decoctum hauſtum.
Lentis paluſtris ſtillatitia aqua.
Punicorum malorum uinum ex oxalidis, aut intybi, aut boraginis aqua potum.
Armenia terra ex oxalidis aqua ſumpta.
Antidotum noſtrum magnum deſcriptum in præfatione ſexti libri.

MATTHIOLI
Ad peſtem, & peſtilens contagium.

Citrij pomi ſemen.
Scorpionum oleum noſtrum, cordi, et arterijs temporũ, manuum, pedumque frigidum quotidie illitum.
Ceruini cordis os.
Scorzoneræ radix, aut eius ſuccus.
Cepæ excauatæ, theriaca, & citrij ſucco repletæ, & calentibus cineribus coctæ expreſſus cremor potus.
Caryophylli tam deuorati, quam ſuffiti.
Saccharum è caryophyllorum floribus paratum.
Caryophyllorum florum ſuccus, ex tota planta expreſſus & hauſtus.
E caryophyllis floribus paratum inſolatumq; acetum manibus & arterijs illitum.
Zedoaria commanſa, uel in potione ſumpta.
Succiſæ radix uiridis, recenſq; carbunculis impoſita.
Eiuſdem ex uino dilutum potum.
Cruciatæ utriuſque radices quoquo modo ſumptæ.
Ariſtolochia longa pota.
Veronica mas drach. duabus unà cum theriacæ drachma ex uino meraco pota, ad ciendum ſudorem.
Dictamni albi radices.
Galega ſiue ruta capraria quouis modo uſurpata quotidie.
Eiuſdem ſuccus, addita theriaca, trium unciarum pondere potus.
Agaricum in potionibus.
Gentiana.
Abrotonum.
Calamintha intus ſumpta, et foris cũ oleo feruefacta illita.
Imperatoriæ radix pota.
Saccarum è roriſmarini floribus paratum.
Vincetoxici radices ex uino potæ.
Carduus benedictus.
Chamædrys à ieiunis quotidie in acetarijs ſumpta.
Scordium quomodolibet ſumptum.
Tuſſilaginis maioris radix duarum drachmarum pondere ex uino calido pota, ad ſudandum.
Scabioſæ ſuccus quatuor unciarum pondere cum theriacæ drachma pota ad ciendum ſudorem.
Pimpinellæ radices quoquo modo ſumptæ.
Sanguiſorba, & eius aqua ſtillatitia.
Angelicæ radicis ſemidrachma cum theriacæ drachma & ſua ipſius aqua pota ad ciendum ſudorem.
Galega per ſe comeſta atque etiam exterius illita.

Stibium noſtrum quinque granorum pondere ſumptum cũ electuario liberantis in principio morbi.
Armenia terra in antidotis addita.
Argentum uiuum præcipitatum ex rhodoſaccaro ſumptũ.
Oleum è calcantho ſcrupuli pondere ſumptum, citato ſubinde ſudore.
Antidotum noſtrum magnum in præfatione 6. libri deſcriptum, tam ad infectos curandos, quàm ad præſeruandos ſanos.
Oleum noſtrum de ſcorpionibus cordi, & arterijs illitum.

MATTHIOLI
Ad exanthemata & morbillos.

Napi rapiue ſemen ex adianti decocto potum.
Cancamum ex caricarum decocto hauſtum.

DIOSCORIDIS
Ad inflammationes.

Harundinum uirentia folia tuſa illita.
Glandes intritæ, & illitæ appoſitæ.
Rhois ſemen ex aqua illitum.
Lupinorum farina, cum polenta, & aqua impoſita.
Vmbilici ueneris ſuccus circumlitus.
Plantago emplaſtri modo impoſita.
Aſphodeli radix cum polenta adhibita.
Acetum cum ſuccidis lanis, aut ſpongijs impoſitum.
Rhaponticum cum aceto illitum ubi diutius perſeuerauerit inflammatio.
Pulegium cum polenta illitum.
Tuſsilaginis folia contrita, & ex melle impoſita.
Parthenium emplaſtri modo impoſitum.
Lonchitis altera impoſita.
Cannabis ſylueſtris radix emplaſtri modo adhibita.
Polygonon illitum.
Tribuli fructus cataplaſmatis additus.
Viridis radix ex aceto impoſita.
Achillea illita.
Helxine cataplaſmatis addita.
Lichen herba adhibita.
Verbenacæ ſupinæ folia illita ubi inflammatio diutius perſeuerat.
Papaueris folia, unà cum calycibus illita, uel calyces tantum cum polenta adhibiti.
Hyoſcyami ſemen, & folia impoſita.
Mandragoræ recentia folia cum polenta illita.
Bryoniæ radix ex uino decocta adhibita.
Sambuci, ebuliq; præterea folia cum polenta illita.
Indicum illitum rumpit.
Triticei furfures accrrimo aceto elixi impoſiti.
Tritici pollen ex hydrelæo, uel aqua mulſa illitus.
Triticeus panis ex aqua mulſa decoctus, et herbis ad idem conferentibus additus, & impoſitus.
Seſamum illitum.

MATTHIOLI

Caphura.
Alui recentia folia.
Liguſtri foliorum decoctum.
Glandes omnes recentes illitæ.
Myrti foliorum, & baccarum decoctum.
Cydoniorum ſeminis mucago.
Cochleæ tam crudæ quàm coctæ, cum teſtis aut, ſine cõtritę & locis affectis agglutinatæ.
Oui album.
Tritici farina, oleo roſaceo, aut chamæmalino ſubacta.
Inulæ frumenti farina.
Secale farina.
Fœno græci farina.
Lini ſeminis farina.
Lini ſeminis oleum.
Maluæ folia cum ſalicis frondibus.
Braſsica.
Portulaca.
Cucumis ſectus, & impoſitus recens.
Anguriæ pulpa illita.
Burſa paſtoris adhibita.
Caſſiæ ſolutiuæ pulpa illita.
Santalum rubrum ex frigidis plantarum ſuccis illitum.
Muſcus terreſtris ex aqua decoctus, & admotus.
Hyoſcyaminum oleum.
Roſaceum unguentum.
Burſa paſtoris trita, & illita.
Lilia diu in oleo macerata, & illita.
Trifolij acetoſi ſuccus.

DIOSCORIDIS
Ad carbunculos.

Liguſtri folia impoſita.
Pix liquida ex melle & uua paſſa illita emarginat diſrum pitúque.
Cupreſſi folia trita, & impoſita.
Sabinæ folia ex uino illita carbunculos circunſcribunt.
Oliuæ maturæ arefactæ illitæ emarginant.
Nucum iuglandium ueterum nuclei peruncti.
Columbinum ſimum cum melle, & lini ſemine ſubactum.
Erui farina emplaſtri modo impoſita.
Lupinorum farina ex aceto adhibita.
Braſsica cum ſale illita rumpit.
Naſturtium impoſitum.
Porrum cum ſale appoſitum.
Panaces herculeum illitum.
Coriandrum cum paſſa uua ex melle impoſitum.
Laſerpitij liquor inunctus.
Tithymali caraciæ lac illitum.
Vua paſſa a nucleis repurgata, & cum ruta impoſita.

MATTHIOLI

Liguſtri foliorum decoctum.
Iuglandium oleum.
Burſa paſtoris trita impoſita.
Scabioſæ folia applicata.
Galega illita.

DIOSCORIDIS
Ad furunculos.

Fermentum triticeum impoſitum.
Helxine illita.
Sal cum uua paſſa, aut ſuillo adipe, aut melle impoſitum.
Haſtulæ regiæ radix in fece uini decocta illita.
Ephemeri folia ex uino cocta, & impoſita.
Vtriuſque urticæ illita folia.
Leontopodij radix ſuſpenſa.
Cucumeris ſylueſtris radix cum terebinthina reſina impoſita.
Scammoniæ ſuccus cum melle, aut oleo illitus.
Mori radicis liquor illitus.
Thapſiæ ſuccus ex melle illitus.
Pycnocomi folia inuncta.
Sandaracha cum adipe impoſita.

Aſius

Asius lapis liquida pice, aut resina terebinthina exceptus, illitus.
Cimolia terra ex aceto illita.

MATTHIOLI

Triticum commansum impositum.
Lilij radix elixa, & cum adipe & oleo adhibita.
Sclareæ folia ex aceto imposita, aut ex melle.
Triticea farina ex hydreleo subacta, & calidè imposita.

DIOSCORIDIS

Ad gangrænas, & sphacelum.

Rhois folia ex aceto, & melle illita.
Punicorum succus inunctus.
Nucum inglandium ueterum nuclei peruncti.
Ficulnei cineris lixiuium spongijs exceptum, et impositum.
Loliacea farina cum sale, & raphano cataplasmatis addita.
Cicerum farina cum hordeo, & melle adhibita.
Lentes cum sertula campana, rosaceo, siccis rosis, malicorio, & salsa aqua illitæ.
Ervi farina illita.
Brassica elixa cum melle, cataplasmatis addita.
Bulbi per se, & cum melle impositi.
Laserpitij liquor illitus, loco prius scalpello exciso.
Galiopsis folia, semen, succus, & caulis, ex aceto imposita.
Verbasci florem aurcum ferentis folia adhibita.
Tithymali caraciæ lac impositum.
Bryoniæ radix, fructus, & folia cum sale illita.
Vua passa à nucleis repurgata, & cum sale imposita.

MATTHIOLI

Iuglandium nucum oleum.
Lupinorum farina, ex uino, & oleo incocta addito croco et emplastri modo adalligata.
Aerugo cum melle, alumine, & aceto incocta & illita.

DIOSCORIDIS

Ad erysipelas, & sacros ignes.

Crocum illitum cum refrigerantibus.
Cupressi folia per se, & cum polenta imposita.
Rhamni folia illita.
Ligustri folia adhibita.
Rosæ illitæ.
Acaciæ succus inunctus.
Oleæ sylvestris folia contrita, & imposita.
Myrti folia cum omphacino oleo, aut exiguo rosaceo, & uino illita.
Menstruus mulierum sanguis circumlitus.
Caprarum montanarum stercus ex uino, uel aceto decoctum impositum.
Vrinæ humanæ sedimen inunctum.
Lentes cum meliloto, siccis rósis, rosaceo, & malicorio adhibitæ.
Malua ex oleo decocta, & illita.
Brassica utraque incisa, & cum polenta emplastri modo imposita.
Portulaca cum polenta cataplasmatis addita.
Plantago illita cum cimolia, & cerussa.
Intybi radix, & folia cum polenta imposita.
Asaridis folia illita.
Acinos cataplasmatis addita.
Rutæ succus cum aceto, cerussa, & rosaceo inunctus.
Coriandrum cum pane, polenta ve illitum.
Lilij folia ex aceto illita.
Tussilaginis folia trita, ex melle imposita.
Parthenium cum floribus emplastri modo impositum.
Polygonum illitum.
Anchusæ radix cum polenta adhibita.
Lycopsis radix cum polenta imposita.
Rubi Idæi flos illitus.
Helxine imposita.
Quinquefolij radix decocta cataplasmatis indita.
Verbenaca recta ex aceto inuncta.
Papaueris uascula concisa cum polenta imposita.
Solani hortensis folia cum polline polentæ illita. Quin & eiusdem succus inunctus.
Mandragoræ radix ex aceto illita.
Cicutæ succus inunctus.
Vmbilici ueneris succus circumlitus.
Psyllium, & eius spissamentum inunctum.
Lens palustris illita.
Ricini folia ex aceto illita.
Semperuiuum maius inunctum.
Stratiotes imposita.
Acetum circumlitum.
Rubigo ferri illita.
Chalcitis inuncta.
Sal cum aceto, & byssopo illitum.

MATTHIOLI

Caphura.
Portulacæ succus illitus.
Plantaginis succus.
Solanum hortense, & eius succus.
Casiæ solutiuæ pulpa illita exterius.
Plantago & eius succus.
Anguriæ pulpa.
Cucumeris recentis ramenta.
Bursa pastoris.
Trifolij acetosi succus.
Solani maioris succus illitus.
Verbasci florum stillatitia aqua imposita.

DIOSCORIDIS

Ad herpetas.

Acaciæ succus inunctus.
Myrti folia cum omphacino oleo, aut exiguo rosaceo ex uino imposita.
Oleæ sylvestris folia contrita, & imposita.
Caprarum montanarum sinus ex uino, uel aceto decoctus illitus.
Lentes cum sertula campana, rosaceo, siccis rosis, & malicorio cataplasmatis inditæ.
Helxines succus cum ceruſsa inunctus.
Plantago imposita.
Chelidonium maius ex uino illitum.
Rubi folia illita.
Solani hortulani succus cum ceruſsa, rosaceo, & argenti spuma illitus.

MATTHIOLI

Pompholyx, *Diphryges*, *Cerussa*, *Cadmia* } *in unguentis addita.*

Liguſtri folia contusa & imposita.
Rhois recentia folia & uuæ contusa & imposita.

DIOSCORIDIS

Ad epinictidas.

Quillum caprillumve stercus ex aceto illitum.

Brassica concisa cum polenta imposita.
Plantago quoquo modo adhibita.
Cucumeris folia cum melle inuncta.
Porri folia cum rhoe obsoniorum cataplasmatis indita.
Absinthium cum aqua illitum.
Coriandrum cum passa una, & melle impositum.
Viscum in splenio adhibitum.
Heliotropij semen inunctum.
Vua passa à nucleis repurgata, cum ruta imposita.

MATTHIOLI

Lac caprillum bubulumve cum linteolis adhibitum.

DIOSCORIDIS

Ad strumas.

Iridis illyricæ radix cocta, & illita.
Pix liquida cum hordeacea farina, & pueri impubis urina decocta, illita.
Ficus siccæ coctæ, & impositæ.
Grossi cocti, & illiti.
Viperinæ carnes coctæ, & in cibum sumptæ.
Mustellæ sanguis inunctus.
Asinini unguis cinis ex oleo maceratus illitus.
Bubulus fimus è bubus herbas pascentibus sumptus illitus.
Hordei farina cum pice, et impubis pueri urina excepta imposita.
Loliacea farina cum fimo columbino ex uino decocta adhibita.
Fabarum farina cum melle, & fœno græco illita.
Lens in aceto cum meliloto decocta, illita.
Lupinorum farina ex aceto inuncta.
Rumex decoctus circumlitus.
Plantago cum sale imposita, uel radix collo suspensa.
Sinapi cum sulphure illitum.
Nasturtium ex muria inunctum.
Piper cum pice impositum.
Coriandrum cum fabæ lomento adhibitum.
Galbanum illitum.
Aparine cum axungia inuncta.
Melissophylli folia cum sale cataplasmatis addita.
Althæa ex uino, uel aqua mulsa decocta, imposita.
Quinquefolij radix decocta, ac concisa adhibita.
Laserpitij liquor ex cera illitus.
Vmbilici ueneris succus circumlitus.
Mandragoræ recentia folia cum polenta imposita.
Semperuiuum tertium impositum.
Galiopsis folia, caulis, semen, & succus cataplasmatis indita.
Pseudobunij rami quaterni ex aqua poti illitiq;.
Adiantum impositum.
Fornaceæ testæ tostæ ex cerato illitæ.
Capparis radix, & folia trita, & imposita.

MATTHIOLI

Cochleæ, quæ salinis inhærent cum putamine tusæ, et illitæ.
Cancri fluuiatiles combusti, tritique ex melle illiti.
Mustelarum fimus melle exceptus addita lupinorum, aut fœnograci farina, & illitus.
Milij Indici arundinum medulla, cum alijs nonnullis. uide panici commentarium.
Cyclamini radices contusæ, & illitæ.
Dracunculi radix contusa, & imposita.
Cruciatæ minoris radix recens contusa, & emplastri modo adhibita.
Eryngij radix decocta, & illita.
Menthastrum illitum.
Lilij radix cocta ex adipe, & oleo adhibita.
Artemisiæ radix ex axungia.
Bellidis genera omnia.
Scrophularia ex butyro illita.
Verbasci folia ex aceto imposita.
Personata emplastri modo adhibita.
Genistæ flores contriti, & ex rhodomelle, aut sorbili ouo deuorati.
Vitis nigræ radicis succus, cum uini, & mellis æquali portione haustus.
Eiusdem radix tusa, melleque excepta, & illita.

MATTHIOLI

Ad ganglium.

Plumbea lamina tenuis probè adalligata.

DIOSCORIDIS

Ad panos.

Oleæ syluestris folia cum melle inuncta.
Ficus siccæ decoctæ, & illitæ.
Bubulum stercus ex pascuis sumptum, impositum.
Lupinorum farina ex aceto adhibita.
Atriplex tam crudum, quàm coctum illitum.
Plantago cum sale imposita.
Bulbi elixi cum polenta, & suillo adipe illiti.
Isatidis folia imposita.
Eryngium adalligatum.
Abrotonum cum farina hordeacea, & hydræleo subacta illitum.
Acinos herba imposita.
Panaces asclepij flores, & semen cataplasmatis indita.
Coriandrum cum fabæ lomento appositum.
Ammoniacum inunctum.
Onobrychis concisa, & emplastri modo imposita.
Gladioli superior radix, cum loliacea farina, & dulci aqua illita.
Psyllium ex rosaceo, acetove, aut aqua impositum.
Mandragoræ folia recentia adhibita.
Galiopsis folia, caulis, succus, & semen illita.
Personatæ radix cum axungia suo super folio imposita.
Pycnocomum adhibitum.
Conyza emplastri modo imposita.
Vinifex illita.

MATTHIOLI

Eryngij radix decocta & emplastri modo imposita.
Sclarea ex aceto aut melle subacta.
Folia uerbasci tusa cineribusque calefacta & imposita.
Malua decocta tusaque ex hordeacea farina illita.
Lilij radix cocta & ex lini seminis farina adhibita.

DIOSCORIDIS

Ad tumores discutiendos.

Cancri fluuiatiles impositi.
Lini semen illitum.
Fœnigræci farina cataplasmatis addita.
Capparis radix, & contusa folia imposita.
Smyrnij radix illita.
Ammoniacum inunctum.
Buphthalmi folia, & flores cera excepta, & imposita.
Mandragoræ recentia folia cum polenta illita.
Galiopsis folia, caulis, succus, & semen adhibita.
Aegilops imposita.
Diphryges cum resina terebinthina, aut cerato.
Pyrites lapis illitus.

Alabastrites

Alabaſtrites lapis crematus, reſina, aut pice exceptus.
Cimolia terra illita.

MATTHIOLI

Iuglandium oleum.
Caricæ pingues cum lilij, Iridis, & altheæ radicibus decoctæ.

MATTHIOLI
Ad cheradas. i. ſcrophulas.

Muſtelarum fimus melle exceptus addita lupinorum aut fœnograci farina, & illitus.
Cruciatæ radix recēs cōtuſa, & emplaſtri modo impoſita.
Cyclamini radices contuſæ, & illitæ.
Cruciatæ minoris radix impoſita in puluerem trita.
Scrophularia contuſa & illita.
Verbaſci folia ex aceto impoſita.
Perſonata contuſa, & adhibita.
Geniſtæ flores ex Rhodomelle aut ſorbili uno deuoratæ.
Vitis nigræ radicis ſuccus ex uino & melle hauſtus.
Eiuſdem radix tuſa, & ex melle illita.

DIOSCORIDIS
Ad ſcirrhum.

Taurinus ſanguis cum polenta illitus.
Bubulus fimus ex paſcuis aſſumptus, ex aceto illitus.
Loliacea farina cum fimo columbino in uino decocta.
Lini ſemen cum nitro, & lixiuio ficulnei cineris decoctum.
Hydropiper illitum.
Cannabis ſylueſtris radix impoſita.

MATTHIOLI

Amygdalinum oleum.
Seſaminum oleum.
Pix liquida.
Bubulum
Caprinum } *ſtercus ex aceto impoſitum.*
Cyclamini radices contuſæ illitæ.
Dracunculi radix tuſa, & impoſita.
Oleum liliorum alborum.

DIOSCORIDIS
Ad carcinomata.

Cancrorum fluuiatilium cinis cū melle decoctus, & illitus.
Irionis ſemen tritum, & impoſitum.
Vtraque urtica adhibita.
Galiopſis folia caulis, ſuccus & ſemen impoſita.

MATTHIOLI

Humani ſtercoris ſtillatitia aqua illita.
Fœnograci farina, ex uino ſubacta, & impoſita.
Sanguiſorba, & eius ſuccus illitus.
Vnguentum ex mortario, & piſtillo plumbeo, & roſaceo confectum.
Plumbum uſtum, & lotum.
Olcum de antimonio noſtrum adhibitum.

DIOSCORIDIS
Ad tumores in uniuerſum.

Suillus adeps illitus.
Braſſica utraq; concisa cum polenta impoſita.
Cucurbita impoſita.
Xanthij ſemen illitum.
Bulbi elixi cum polenta, & adipe ſuillo illiti.
Lini ſemen cataplaſmatis inditum.
Fœnigraci ſemen illitum.
Cæpa decocta, & cum paſſa uua & ficu adhibita.
Narciſſi radix illita.
Bryoniæ radix ex uino decocta, & impoſita.
Iſatidis folia applicata.
Smyrnij radix illita.
Tragoriganum cum polenta impoſitum.
Mentha cum polenta cataplaſmatis addita.
Amaraci folia cum cera cocta, & illita.
Daucum illitum.
Libanotis radices emplaſtri modo impoſitæ.
Nigella ex aceto inuncta.
Horminum ex aqua illitum.
Buſphthalmi flores cera ſubacti.
Althæa decocta impoſita.
Cannabis ſylueſtris radix emplaſtri modo adhibita.
Anagyris folia illita.
Polygonon cataplaſmatis inditum.
Xyridis radix ex aceto inuncta.
Helxine impoſita.
Quinquefolij radix decocta emplaſtri modo.
Verbenacæ ſupinæ folia impoſita.
Pſyllium ex roſaceo, acetove, aut aqua illitum.
Ephemeri folia ex uino decocta, illita.
Cytiſi folia cum pane inter initia impoſita.
Cucumeris agreſtis radix cum polenta impoſita.
Chamæſyces rami triti, & impoſiti.
Pycnocomi ſemen cum polenta illitum.
Indicum inunctum.
Vini fex cruda per ſe, uel cum myrto illita.

DIOSCORIDIS
Ad ſteatomata.

Chryſanthemi flores cum cerato triti, & impoſiti.

DIOSCORIDIS
Ad meliceridas.

Rumex cum roſaceo, & croco illitus.
Melilotus ex aqua inuncta.
Vua paſſa à nucleis repurgata trita, cum ruta impoſita.

DIOSCORIDIS
Ad tumores ex ictu.

Braſſica conciſa cum polenta impoſita.
Cucurbita emplaſtri modo illita.
Hydropiper impoſitum.
Thymus, Thymbraq; illita.

MATTHIOLI

Abſinthium in tegula calefactum & uino aſperſum adalligatum.
Cari ſeminis farina ex melle aut ſapa decocta et impoſita.
Fabarum farina uua cum anthemide & betonica ex defruto decocta & illita.

DIOSCORIDIS
Ad ſugillata.

Caſeus recens illitus.
Succida lana oleo, acetove perfuſa.
Fabarum farina ex melle, & fœnogræco.
Lupinorum farina impoſita.
Raphanus ex melle.
Allij cinis ex melle.
Sinapi illitum.
Hydropiper impoſitum.
Ptarmica cum floribus illita.
Bulbi per ſe, aut ex oui uitello.
Rhaponticum ex aceto.
Aloe ex melle.
Laſerpitij liquor illitus.
Abſinthium ex melle.

Aqua maris calida fotu adhibita.
Hyſſopum ex feruenti aqua.
Calamintha ex uino.
Amaraci ſiccata folia ex melle.
Cuminum erraticum commanſum ex melle, & paſſa uua illitum.
Ammi ex melle.
Acetum ex melle.
Thapſiæ ſuccus, & radix cum thuris, & ceræ æquali portione duabus tantum horis impoſita, & ſubinde marina aqua fotu adhibita.
Bryonia ex oleo decocta quouſq; liqueſcat.
Sal ex melle immiſtum.

MATTHIOLI

Triticum cum radicula commanſum, & impoſitum.
Lupini ex aceto decocti, & impoſiti.
Ari radix cum fabacea farina ex defruto ſubacta.
Succiſa trita, & illita.

VVLNERVM

DIOSCORIDIS

Ad uulnera conglutinanda.

Cupreſſi folia trita.
Vlmi folia, ſed multò magis corticis tilia, ſi faſciæ loco intorqueatur.
Sycomori liquor illitus.
Amurca in cupreo uaſe decocta illita.
Palmulæ immaturæ illitæ.
Viticis folia, & ſemen impoſita.
Punicorum cytini impoſiti.
Thus inſperſum.
Lanæ cinis impoſitus.
Sylueſtris braſſicæ folia impoſita.
Argemone illita.
Glycyrrhizæ ſuccus illitus.
Centaurij maioris recens radix impoſita.
Centaurij minoris folia tuſa, & illita.
Achillea impoſita.
Poterij radix conciſa illita.
Smyrnij radix impoſita.
Aloe in puluerem inſperſa.
Sarcocolla impoſita.
Polycnemon ex aqua impoſitum.
Polium emplaſtri modo impoſitum.
Scordium impoſitum.
Equiſeti folia inſperſa.
Lonchitis folia impoſita.
Althæa in uino, aut mulſa aqua decocta impoſita.
Sideritis folia impoſita.
Chamæpitys ex melle adhibita.
Sideritis altera impoſita.
Polygonum emplaſtri modo adhibitum.
Polygonatum emplaſtri modo admotum.
Symphytum petræum inditum.
Symphytum alterum emplaſtri modo impoſitum.
Clymeni ſuccus impoſitus.
Sideritis quælibet illita.
Lycopſis radix cataplaſmatis indita.
Ocimi ſemen illitum.

Graminis radix conciſa, & adhibita.
Conyza illita.
Quinquefolium adhibitum.
Coccum infectorium tritum, & inſperſum.
Verbenaca illita.
Erigeri folia, & flores cum thuris manna adhibita.
Verbaſci folia ex aceto.
Spongiæ recentes ſine pinguedine ex aqua uel poſca.
Succida lana uino, aceto, oleoue infuſa.
Dracunculi folia ex uino decocta.
Iſatidis folia illita.
Stratiotes millefolium impoſitum.
Morochthus lapis inſperſus.

MATTHIOLI

Oleum ſtillatitium è larigna reſina, aut abiegna.
Abiegna lachryma.
Terebinthina reſina.
Pix arida.
Cupreſſi folia, germina, coni recentes, & molles.
Vlmi folliculorum concluſus liquor illitus.
Papyrus oxycrato, uinoue macerata.
Tiliæ cortex commanſus & deinde illitus.
Ciſli folia impoſita.
Hypociſtis.
Ilycis rubentes pilulæ cum aceto tritæ & impoſitæ.
Querna folia adalligata.
Meſpili folia ſicca, & in puluerem aſperſa.
Corni folia eodem modo adhibita.
Oleum è terrenis uermibus addito balſamo factitio, aut oleo terebinthino.
Cyani maioris folia, & ſuccus.
Tragopogoni ſuccus, aut ſtillatitia aqua.
Burſæ paſtoris ſuccus.
Ophioglooſſum impoſitum, aut eius oleum illitum.
Omphacinum oleum in quo ophioglooſſum diu fuerit infolatum addita lachrima abiegna.
Chelidonij maioris puluis inſperſus.
Centaurij magni radix.
Veronica mas.
Gratiola trita & illita.
Flos ſolis.
Roſmarini ſicci farina inſperſa, poſt ablutionem, è ſuo ipſius decocto.
Aparine ſuccus, aut ſiccæ puluis.
Trinitas herba tam hauſta, quàm exterius uſurpata.
Lunaria minor.
Hypericiflores, & ſemen uel oleum.
Conſolida maior, minor, & media.
Sanicula.
Auricula urſi.
Piloſella.
Pyrola de qua præſtantiſſimam potionem uulnerariam habes lib. 4. cap. 16.
Virga aurea.
Potentilla.
Eupatorij uulgaris flores illiti.
Fragariæ, folia, & radix.
Sanguiſorba.
Pulmonaria.
Alchimilla.
Ophris.

Biſtortæ

Biſtortæ & tormentillæ radices cum uulneribus illitæ, tum etiam in potionibus hauſtæ.
Oleum Balſaminæ, ſeu momordicæ.

DIOSCORIDIS

Ad fluxum ſanguinis.

Sylueſtris oleæ foliorum ſuccus admotus.
Gallæ crematæ uino, aceto, aut muria extinctæ inſperſæ.
Punicorum cytini impoſiti.
Perſeæ arida folia illita.
Cupreſſus pilulæ cum arboris coma tritæ & admotæ.
Thus inſperſum.
Ranarum crematarum cinis illitus.
Arancorum tela adhibita.
Caprarum montanarum fimus ex aceto.
Aſininum ſtercus tum crudum, tum crematum ex aceto.
Stœbis folia impoſita.
Portulaca illita.
Plantago admota.
Idæa radix adhibita.
Iſatidis folia inuncta.
Saluia adhibita.
Galij flos inditus.
Androſæmi folia illita.
Quinquefolium admotum.
Phœnix herba cum punicea lana corpori alligata.
Lichen herba adhibita.
Aſtragali radix indita.
Hyoſcyami ſemen oboli pondere in mulſa aqua potum.
Stratiotes millefolium admotum.
Cinnabaris, & ſanguis draconis inditus.
Alumen admotum.
Sulphur impoſitum.
Gypſum inſperſum.
Spongiæ ſiccæ recentes, & uuæ impoſitæ.
Spongiarum crematarum cinis ex pice.
Eretria terra inſperſa.
Stibium inſperſum.

MATTHIOLI

Pannus in annoſis laricum caudicibus prope medullam repertus impoſitus.
Suberis cortex tritus, & ex aqua calida potus.
Gallæ combuſtæ.
Meſpili ſicca folia in puluerem aſperſa.
Pili leporini uſti è uini uentre euulſi.
Burſa paſtoris tenui pulticula circumlita, et in oleo frixa.
Centaurij magni radix.
Flos ſolis.
Lanugo xyli combuſta, & illita.
Biſtortæ, uel tormentillæ puluis uulneribus inſperſus.
Conſolida minor, & media impoſita.
Sanicula quoquo modo adhibita.
Auricula urſi.
Piloſella.
Pyrola de qua præſtantiſſimam potionem uulnerariam habes lib. 4. cap. 16.
Potentilla quoquo modo adalligata.
Gypſum inſperſum.
Iaſpis lapis nuda manu comprehenſus.

DIOSCORIDIS

Ad ſanguinem ex cerebro erumpentem.

Gallinaceorum cerebrum ex uino potum.
Stibium tritum inſperſum.

MATTHIOLI

Vrticæ communis ſemen tritum & inſperſum.
Xylum combuſtum.

DIOSCORIDIS

Ad ſanguinis grumos.

Chymus impoſitus.
Thymbra illita.

DIOSCORIDIS

Ad uulnera telis uenenatis illata.

Dictamni ſuccus tum potus, tum inſtillatus.

MATTHIOLI

Ceruinus ſanguis ex uino ſumptus.
Cydonia mala deuorata.
Scorzoneræ ſuccus potus, tum uulneri infuſus.

DIOSCORIDIS

Ad oſſa nuda carne ueſtienda.

Iris illyrica illita.
Panacis Herculei radix impoſita.
Myrrha cum cochleæ carnibus peruncta.

MATTHIOLI

Thuris cortex inſperſus.
Myrrha cum thure aloe & ſarcocolla.
Peucedani radix in pulueren trita, & aſperſa.

DIOSCORIDIS

Ad uulnera membranarum cerebri.

Butyrum admotum.

MATTHIOLI

Oleum roſaceum.
Abiegna lachryma.
Oleum ex uuorum uitellis.
Bellidis genera omnia.
Betonica tuſa, & illita, & in unguentis addita.
Matri ſylua eodem modo adhibita.
Sanguiſorbæ ſuccus in unguentis additus.
Gummi elemi
Piloſella
Quinquefoliũ } *in unguentis addita.*
Alchimilla

MATTHIOLI

Ad uulnera carne replenda.

Iridis radicis farina
Thus
Myrrha
Aloe
Sanguis draconis } *rhodomelle & laricea reſina ex cepta aut per ſeſe inſperſa.*
Sarcocolla
Panacis radicũ cortex

DIOSCORIDIS

Ad uulnerum inflammationes.

Bubulus recens fimus ex paſcuis ſumptus, ac ſubinde in foliis inuolutus, & in feruenti cinere calefactus impoſitus.
Pinorum & picearum folia trita, & illita.
Fabarum farina cataplaſmatis indita.
Lupinorum farina admota.
Stratiotes impoſita.
Millefolium ex aceto illitum.
Labruſcæ flores cataplaſmatis inditi.
Aerugo illita.

MATTHIOLI

Roſaceum unguentum.
Caphura illita.

Liguſtrinum

Ligustrinum oleum.
Malvæ folia cum salignis frondibus trita & illita.
Ophioglossum recens, siccumve ex gallinaceo adipe illitum.
Cynoglossæ vulgaris recentia folia circunligata & quotidie bis repetita.

DIOSCORIDIS
Ad infixa vulneribus extrahenda.

Cochleæ terrestres cum suo operimento tusæ, & appositæ.
Siluri salsi caro admota.
Lacertæ concisum caput impositum.
Bulbi cataplasmatis inditi.
Horminum ex aqua illitum.
Anagallis adhibita.
Narcissi radix cum lolij farina imposita.
Aristolochia rotunda imposita.
Dictamnum admotum.
Gladioli radix superior ex vino, & thure illita.
Xyridis radix admota.
Tragij folia, semen, & liquor illita.
Pycnocomi semen cum polenta impositum.
Acutæ spinæ radix admota.
Harundinis radix admota.
Sinapi impositum.

MATTHIOLI

Calami phragmitis radix cum bulbis apposita.
Pectinis veneris radix, cum malua tusa, & adalligata.
Aristolochia rotunda illita.
Eryngij radix ex melle.
Verbasci semen, & folia in vino decocta & imposita.

DIOSCORIDIS
Ad carnis excrescentias.

Gallæ tritæ, & insperſæ.
Palmarum nuclei exusti, lotiq; illiti.
Erinacei marini operimenti cinis admotus.
Crematæ purpuræ cinis inditus.
Conchulæ indicæ cinis illitus.
Smaridis piscis exustum caput impositum.
Lanæ crematæ cinis inunctus.
Scordium siccatum insperſum.
Æs ustum impositum. Quin etiam æris flos admotus.
Plumbum elotum
Stibium
Argenti spuma
Cerussa
Chrysocolla
Ochra
Diphryges
Auripigmentum
Pumex
Corallium
Asij lapis flos siccatus
} *trita insperſa, illita, uel quoquo modo admota.*
Pyrites lapis cum resina impositus.

MATTHIOLI

Alumen combustum.
Chalcanthum.
Mercurius præcipitatus.
Mercurius sublimatus.
Ellebori nigri farina.

DIOSCORIDIS
Ad vulnera cicatrice obducenda.

Cadmia elota insperſa, uel illita.

Plumbum elotum impositum.
Argenti spuma.

MATTHIOLI

Alumen ustum.
Corallium.
Pompholyx.
Plumbum ustum elotum.
Sandix ex plumbo parata.
Aerugo exusta.
Charta combusta.
Linteorum combustorum cinis.
Cucurbita sicca, & combusta.
Vini fex combusta una cum siccis plantaginis radicibus.

MATTHIOLI
Ad vulnera interna.

Thus in potionibus vulnerarijs additum.
Dictamni albi radices in potionibus additæ.
Flos solis potus.
Trinitas & eius decoctum hausturn.
Lunaria minor potionibus addita.
Bellidis genera omnia.
Equisetum.
Solidago omnis
Sanicula
Pyrola
Alchimilla
Piloſella
Virga aurea
} *in uino decocta & pota.*
Bistortæ
Tormentillæ
Dictamni albi
Fragariæ
Caryophyllatæ
} *radices in potionibus additæ.*
Potio nostra de Pyrola in limonij comment. descripta.

DIOSCORIDIS
Ad depascentia ulcera quæ Græci φαγεδαινα uocant.

Pini piceæq; cortex cum chalcantho tritus, illitus.
Lentisci decoctum fotu adhibitum.
Cupressi folia trita inuncta.
Sabinæ utriusq; folia trita, & admota.
Rhamni cuiusq; folia imposita.
Cisti flores per se illiti.
Oleæ sylvestris folia trita, & adhibita.
Lignorum marcor illitus.
Olivæ maturæ exustæ, tritæ, & insperſæ.
Palmæ cortex sine inuolucrum admotum.
Myrti folia trita, cum omphacino oleo aut exiguo rosaceo ex uino imposita.
Amygdalæ amaræ ex uino inunctæ.
Smaridis piscis crematum caput, tritum & illitum.
Garum piscium admotum.
Testudinis fel inunctum.
Loliacea farina cum sale, & raphano illita.
Lini semen ex uino decoctum.
Erui farina admota.
Raphanus tritus inunctus.
Betæ folia imposita.
Plantago quoquo modo indita.
Dracunculi maioris radix concisa, ex melle, bryonia addita.
Asphodeli radix, & folia ex uino.

Anagallis

Anagallis trita adhibita.
Hederæ decocta folia ex uino.
Chelidonij maioris radix ex uino.
Isatidis folia superpositа.
Aristolochia rotunda adhibita.
Chamæleonis nigri radix cataplasmatis addita.
Pulegium uirens appositum.
Marum admotum.
Panacis asclepij flores & semen illitum.
Pastinacæ erraticæ folia contusa ex melle.
Coriandrum cum pane polentave illitum.
Marrubij folia ex melle.
Tithymali characiæ lac illitum.
Omphacium ex aceto inunctum.
Cicutæ succus illitus.
Sedum maius impositum.
Sphondylium cum ruta admotum.
Polygonum superpositum.
Verbenaca ex aceto.
Solani hortulani folia cum polentæ polline illita.
Acetum fotu adhibitum.
Acida muria fotu imposita.
Petasites admota.
Aeris squamma inspersa.
Aerugo illita.
Sal tostum cum polenta adhibitum.
Salis flos inspersus.
Chalcitis illita.
Diphryges inunctum.
Asius lapis tritus ex aceto.
Alumen cum gallæ crematæ pari pondere ex aceti fœce.

MATTHIOLI

Cochleæ contritæ, & illitæ.
Humani stercoris aqua stillatitia, & oleum.
Lupini decoctum adhibitum.
Caninum stercus inspersum.
Plantaginis succus.
Ari radicum succus.
Oleum è chalcantho.

DIOSCORIDIS

Ad ulcera diuturna.

Cisti flores per se illiti.
Centaurium minus illitum.
Panacis Herculei acuminata radix imposita.
Viscum cum thure inunctum.
Chamædrys ex melle.
Lilij foliorum succus in æreo uase decoctus ex aceto, & melle.
Scordium tritum ex melle.
Anchusæ radix oleo incocta ex cera.
Verbenaca trita ex melle.
Astragali radix illita.
Thalictri radix inuncta.
Personatæ folia imposita.
Omphacium ex aceto.
Spongiæ recentes siccæ, & uacuæ impositæ.
Asij lapidis flos siccatus illitus.

MATTHIOLI

Terebinthina.
Carioforum lignorum uermes.
Plantaginis succus.
Crespini baccarum succus.

Bursa pastoris trita.
Hypocistis.
Ladanum emplastri modo impositum.
Sylvestris olinæ oleum.
Aqua in marcescentibus quercum cauitatibus reperta.
Oleum è tritico.
Brassica imposita.
Chelidonij maioris puluis.
Aristolochia rotunda.
Aloe cum sanguine draconis, & myrrha.
Veronica mas.
Flos solis.
Abrotonum ustum.
Aparinæ siccæ farina.
Vtriusq; securidacæ farina.
Consolidæ mediæ uel minoris folia aut eorum succus.
Sanicula.
Auricula ursi.
Pilosella.
Pyrola.
Caryophyllatæ succus admistâ ærugine.
Potentilla.
Eupatorij uulgaris flores illiti.
Fragariæ folia.
Sanguisorba.
Filicis farina inspersa.
Oleum è chalcantho.
Oleum nostrum de antimonio.
Mercurius præcipitatus.
Mercurius sublimatus.

DIOSCORIDIS

Ad malefica dolosaq; ulcera.

Plantago quoquo modo imposita.
Dracunculi concisa radix cum bryonia ex melle.
Petasites illita.
Psyllium tritum ex melle.
Bryoniæ folia, fructus, radix cum sale imposita.
Filicis fœminæ radix trita, & illita.
Cadmiæ puluis inspersus.
Salis flos illitus.
Asij lapidis flos ex melle.
Ostracites lapis ex melle.

MATTHIOLI

Quernæ suberinæq; glandes cum salsa axungia illitæ.
Humani stercoris stillatitia aqua, & oleum stillatitium.
Caninum stercus inspersum.
Lupini cum suo decocto admoti.
Bursa pastoris.
Ari radicis succus.
Carduus benedictus tam potus, quàm admotus.
Vnguen. ex mortario, & pistillo plũbeo, et rosaceo paratũ.
Plumbum ustum, & lotum.
Chrysocolla factitia inspersa.
Oleum de chalcantho.
Oleum de antimonio.
Mercurius præcipitatus.

DIOSCORIDIS

Ad sinus, & fistulas.

Iridis illyricæ radicum decoctum infusum.
Suillus adeps infusus.
Mel infusum.
Plantaginis succus inditus.

Dracunculi maioris radicis ſuccus ex melle.
Ariſtolochia rotunda cum iride ex melle.
Spondilij ramenta circumligata ſinuum callos erodunt.
Quinquefolium cum ſale ex melle.
Stratiotes millefolium infuſum.
Tithymali characiæ lacteus ſuccus inditus.
Omphacium cum aceto.
Chalcitis collyrij modo infuſa.
Cadmia illita.
Spõgia recẽs ſine pinguitudine ex decocto melle impoſita.
Gentiana quoquo modo adhibita.

MATTHIOLI

Aqua ſtillatitia Laricea lachrymæ ſine abiegnæ infuſa.
Oleum è tritico.
Plantaginis ſuccus.
Burſa paſtoris & eius ſuccus.
Hederæ terreſtris ſuccus cum ærugine infuſus.
Caryophyllatæ ſuccus admiſta ærugine.
Alchimilla.
Oleum de chalcantho.
Oleum de antimonio.
Mercurius præcipitatus.
Mercurius ſublimatus.
Chalcanthi ſtillatitia aqua infuſa.

DIOSCORIDIS

Ad ulcera in callum indurata.

Capparis radix exiccata impoſita.
Aerugo cum ammoniaco collyrij modo impoſita.
Spongiæ aridæ lino ligatæ, & in penicilli modo impoſitæ.

MATTHIOLI

Anonidis radix trita & inſperſa.
Mercurius ſublimatus in unguentis additus.

DIOSCORIDIS

Ad ulcera ab erodentibus facta.

Lac omne, & præſertim bubulum illitum.

MATTHIOLI

Oleum è luteis ouorum.
Ceruſa elota
Argenti ſpuma } *in unguentis addita.*
Calx pluries lota

DIOSCORIDIS

Ad phthyriaſim.

Staphiſagria trita, & ex oleo illita.

MATTHIOLI

Argentum uiuum illitum.
Piper ex ſaluia inunctum.

DIOSCORIDIS

Ad ſordida ulcera.

Oleæ ſylueſtris folia tuſa ex melle.
Iris illyrica ex melle.
Colymbades tritæ, & impoſitæ.
Reſina terebinthina illita.
Pix liquida cum melle indita.
Erinacei marini operimentum exuſtum impoſitum.
Purpuræ crematæ cinis illitus.
Conchulæ indicæ cinis inſperſus.
Orobi farina admota.
Braſſica cum fœno græco, & aceto illita.
Aſphodeli folia, & radices impoſita.
Capparis cortex ſiccatus, & adhibitus.
Anemones radix illita.
Hederæ decocta folia ex uino.

Chelidonium maius cum axungia admotum.
Ariſtolochia rotunda impoſita.
Libanotidis radices ſiccatæ ex melle.
Ballotæ ex melle.
Marrubij folia ex melle.
Verbenacæ ſupinæ folia illita.
Narciſſi radix cum erui farina ex melle.
Bryoniæ radix fructuſq; cum ſale admota.
Aerugo ex melle cocta, & impoſita.
Aes uſtum inſperſum.
Vrtica utraq; illita.
Peucedani radix trita inſperſa.
Cadmia indita.
Mel illitum.
Pompholyx admota.
Muria indita.
Alumen quoquo modo adhibitum.
Aſij lapis flos exiccatus, & illitus.

MATTHIOLI

Terebinthina reſina.
Ariſtolochia rotunda.

DIOSCORIDIS

Ad ambuſta.

Platani pilulæ adipe exceptæ illitæ.
Liguſtri foliorum decoctum fotu adhibitum.
Ciſti flores cum cerato impoſiti.
Acaciæ gummi ex ouo illitum puſtulas prohibet.
Myrti folia cruda ſeu cremata cerato excepta.
Mori folia trita ex aceto illita.
Thus ex ſuillo adipe uel anſerino exceptum.
Buccinæ cinis illitus.
Mitulorum combuſtorum cinis admotus.
Conchulæ Indicæ cinis inunctus.
Calceamentorum ueterum cinis impoſitus.
Suillus adeps inunctus.
Fimus { *Ouillus cera & roſaceo ſubactus.* / *Columbinus* / *Gallinaceus* } *cum lini ſemine ex oleo.*
Seſamum ex roſaceo.
Malua decocta ex oleo.
Betæ uirentia folia illita.
Braſſicæ cinis ex oui albo.
Lactucæ ſylueſtris lacteus ſuccus ex humano lacte.
Hederæ flores ex cera. Quin & decocta folia ex uino.
Acanthi radix illita.
Rutæ ſylueſtris ſemen, & folia admota.
Glutinum calida aqua maceratum illitum puſtulas prohibet.
Typhæ flos uetere ſuillo adipe eloto exceptus.
Hemerocallis radix illita.
Althææ folia ex exiguo oleo admota.
Hyperici ſemen, & folia impoſita.
Aſcyri ſemen, & folia adhibita.
Androſæmi folia impoſita.
Anchuſæ radix in oleo decocta ex cera.
Helxine admota.
Papaueris corniculati folia ex oleo.
Verbaſci ſylueſtris folia cataplaſmatis addita.
Stimmi ex recenti adipe illitum puſtulas prohibet.
Alumen ex aqua
Sal ex oleo } *puſtulas prohibet.*
Cimolia terra illita

Phrygius

Phrygius lapis cerato exceptus.
Atramentum ſcriptorium ex aqua.
Cinnabaris, & ſanguis draconis illitus.
Galij flos inunctus.
Lilij radix cremata ex roſaceo. Quin & folia illita.
Cynogloſſæ folia ex ueteri ſuillo adipe.
Sambuci prætenera folia inuncta.
Narciſi radix ex exiguo melle.
Oleum ex cauatis aſphodeli radicibus decoctum illitum.

MATTHIOLI

Liguſtri foliorum decoctum.
Oui album per ſe aut cum uitello impoſitum addito roſaceo.
Oleum ex ouorum uitellis.
Hordei combuſti cinis inſperſus.
Lini ſeminis oleum ex aqua roſarum elotum, & illitum.
Cucurbitæ cinis.
Sambuci ſecundarius cortex.
Cannabis radix in aqua decocta, & impoſita.
Eadem recens cum recenti butyro trita, & illita.
Verbaſci florum ſtillatitia aqua illita.
Vnguentum è ſambuci cortice inunctum. cuius parandi rationem habes lib. 4. cap. de ſambuco.
Oleum è fructu momordicæ illitum.

DIOSCORIDIS

Ad fauos.

Peponis radix ex melle.
Naſturtium illitum.

DIOSCORIDIS

Ad ficos.

Bulbi in cinere toſti, & cum capitum menarum cinere impoſiti.

DIOSCORIDIS

ad intertrigines.

Calciamentorum crematorum ſoleæ illitæ.

MATTHIOLI

Lithargyrium illitum.

DIOSCORIDIS

Ad ulcerum inflammationes.

Aranei tela impoſita.

MATTHIOLI

Cynogloſſi uulgaris ſuccus una cum ceruſſa, & caphura illitus.

DIOSCORIDIS

Ad ulcera cicatrice obducenda.

Purpurarum crematarum cinis illitus.
Mitulorum, Conculæ Indicæ } *cinis illitus.*
Aloe inuncta.
Eupatorij folia conciſa ex ſuillo adipe.
Filicis fœminæ radix ſicca in puluerem aſperſa.
Cadmia admota.
Aes uſtum impoſitum.
Squamma æris inſperſa.
Aerugo ex oleo & cera.
Stimmi, Molybdæna, Argenti ſpuma, Ceruſa, Chalcitis, Pumex, Fex uini cremata } *quoquo modo adhibita.*

Calx lota, Corallium, Aſſi lapidis flos, Fornaceæ teſtæ toſtæ

MATTHIOLI

Plumbum uſtum, elotum.
Corallij cinis impoſitus.
Diphryges illitum.
Alumen uſtum.
Aerugo uſta.
Calx pluries lota.

MATTHIOLI

Ad ulcera morbi gallici.

Argentum uiuum in unguentis additum.
Argentum uiuum præcipitatum inſperſum.
Argentum uiuum ſublimatum.
Oleum noſtrum de antimonio.
Calx lota.
Cinnabaris uulgaris.

DIOSCORIDIS

Ad ulcera caua explenda.

Thus inditum.
Pix liquida cum melle.
Pix arida impoſita.
Medulla oſſium quadrupedum quælibet inuncta.
Mel infuſum.
Cadmia inſperſa.
Corallium inditum.
Aſij lapidis flos ex melle.
Eretria terra illita.
Pumex inſperſus.

MATTHIOLI

Plumbum uſtum elotum.
Corallij cinis impoſitus.
Thus.
Myrrha.
Aloe.
Iridis radix.
Thuris cortex.

DIOSCORIDIS

Ad artuum luxationes.

Harundinis radix cum aceto adhibita.
Perſonatæ radix trita illita, dolores articulorum à contorſionibus ſedat.
Acaciæ decoctum fotu adhibitum.
Viticis ſemen cum folijs cataplaſmatis additum.
Stercus caprillum cum cera, & roſaceo inunctum.
Aſparagi radix ex aceto, uel uino adhibita.
Cyclamini decoctum fomenti modo.
Bulbi cataplaſmatis more adhibiti.
Acanthi radices impoſitæ.
Sampſuchi folia cum cera coacta impoſita.
Anchuſæ folia cum melle, & farina adhibita.
Vrtica utraque impoſita.
Narciſſi radix cum melle trita.
Vitis nigræ folia cum uino impoſita.
Filicula impoſita.
Heliotropij folia linita.
Sarmentorum uitis & uinaceorum cinis ex aceto linitus.
Sal cum farina & melle.

MATTHIOLI

Fœno græci farina cũ hydromelite decocta addita axũgia.

Plantaginis folia ex ſale modico illita.
Primulæ ueris ſuccus tum potus tum illitus.
Thus cum armenia terra et ſanguine draconis oui albo ſub actum & emplaſtri more illitum.

DIOSCORIDIS
Ad oſſa fracta.

Myrthi foliorum decoctum fotu adhibitum.
Succida lana oleo,uino,acetóque perfuſa.
Verbaſci decoctum potum.
Fuligo pictoria cum roſaceo cerato impoſita.
Vlmi foliorum,aut corticis radicum decoctum perfrictũ.

MATTHIOLI

Primulæ ueris ſuccus tam potus,quàm illitus.
Lapis ad oſſium fracturas deſcriptus lib. quinto comm. de lapide morochtho.
Symphyti maioris radix contuſa & circunligata.
Geranij florem cæruleũ gerentis radix contuſa cum axungia & impoſita.
Oua recentia rude agitata additis thure,aloe,ſanguine draconis,& armenio bolo.

DIOSCORIDIS
Ad oſſa fracta euellenda.

Ariſtolochia rotunda cataplaſmatis more impoſita.
Peucedani radix in puluerem impoſita.
Euphorbium impoſitum.
Xyridis radix addito flore æris.
Bryonia trita,& impoſita.
Vitis nigræ radix.

MATTHIOLI

Iridis radix trita & impoſita.
Dictamnum tum potum,tum illitum.
Mercurius præcipitatus impoſitus.

DIOSCORIDIS
Ad eos qui ab alto deuoluuntur.

Gentianæ radicis ſuccus drachmæ pondere hauſtus.
Baccharis radicis decoctum potum.
Millefolium cum aqua,& ſale potum.
Lixiuium ex cinere ſarmentitio factum cum aceto, ſale,& melle.

MATTHIOLI

Mumia cum caſſiæ ſolutiuæ pulpa,lemnia ſphragide, & rubiæ radice ſumpta.
Cammarorum lapilli cum tiliæ carbonibus ſumpti.
Plantaginis folia non ſolum illita, ſed & deuorata.
Cyani maioris puluis,ex aqua plantaginis aut ſymphiti.
Cyclaminis ſtillatitia aqua,cum ſaccharo pota.
Rhabarbarum cum munia, & erithrodani radice hauſtũ.
Ariſtolochia rotunda.
Vincetoxici radices,ex uino, aut ſymphyti maioris decocto potæ.
Lunaria minor ebibita.
Biſtortæ,uel tormentillę ſuccus,aut puluis ex ſymphyti maioris aqua potus.
Cõſolida minor,et media in potionibus uulnerarijs additæ.
Sanicula.
Auricula urſi.
Piloſella.
Virga aurea.
Potentilla.
Alchimilla.
Ophris.

DIOSCORIDIS
Ad ruptos.

Acori decoctum potum.
Cardamomum ex aqua potum.
Calami odorati decoctum cum graminis, aut apij ſemine potum.
Helenij radices in eclegmate cum melle deuoratæ.
Bdellium hauſtum.
Iuniperi baccæ bibitæ.
Cedrides deuoratæ.
Halimi radix drachmæ pondere in aqua mulſa pota.
Dracunculi maioris radix toſta, & elixa cũ melle ſumpta.
Aſphodeli radix drachmæ pondere in uino pota.
Bulbi elixi in aceto,& in cibo ſumpti.
Agaricum trium obolorum pondere deuoratum cũ mulſo.
Gentianæ radicis ſuccus drachmæ pondere hauſtus.
Ariſtolochia rotunda bibita.
Serpyllum potum.
Centaurij maioris radix hauſta cum uino.
Acanthi radices potæ.
Smyrnij radix comeſta,uel pota.
Leucacanthæ radicis ex uino decoctum potum.
Abrotoni ſemen ex aqua potum.
Origanum cum ficu deuoratum.
Equiſeti radix & folia pota.
Calaminthæ decoctum hauſtum.
Baccharis radicis decoctum bibitum.
Libanotis radices potæ.
Sagapenum bibitum.
Laſerpitij liquor cum lixiuio potus.
Galbanum deglutitum.
Polycnemon bibitum cum uino.
Scordium additis naſturtio,melle,reſinaque deuoratum.
Althææ decoctum potum.
Alceæ radix in uino,uel aqua pota.
Betonicæ folia drachmæ pondere in dulci aqua bibita.
Symphytum petræum cum aceto mulſo potum.
Symphyti radix pota.
Xyridis radix ex mulſo pota.
Helichryſi coma in uino pota.
Verbaſci decoctum potum.
Bryonia cum melle in eclegmate deuorata.
Schiſtus lapis potus.

MATTHIOLI

Ophioglоſſum ex equiſeti aqua potum.
Rhabarbarum cum mumia & rubiæ radice potum.
Ariſtolochia rotunda.
Centaurij magni radix.
Vincetoxici radices ex uino aut maioris ſymphyti decocto hauſtæ.
Lunaria minor ebibita.
Biſtortæ & tormentillæ radicum puluis, ex ſymphiti maioris aqua potus.
Sanicula
Auricula urſi
Piloſella
Virga aurea } *quomodolibet ſumpta.*
Potentilla
Alchimilla
Ophris
Perfoliata in uino decocta,aut in puluerem trita,& pota.

MAT-

MATTHIOLI
Ad caluariæ fracturam.

Gummi elemi.
Pilosella & eius succus in unguentis additus.
Ophris quoquo modo illita.

DIOSCORIDIS
Ad omnium uenenorum morsum, aut ictum.

Iridis Illyricæ radix ex aceto pota.
Cardamomum ex uino potum.
Nardus celtica cum absinthij decocto hausta.
Thus antidotis inseritur, quæ uenenatis resistunt morsibus.
Cinnamomum bibitum.
Casia potui data.
Helenij radicis decoctum potum.
Bdellium potui datum.
Platani pilulæ ex uino haustæ.
Ericæ flores poti. Quin etiam coma.
Viticis semen in potu sumptum.
Glandes esitatæ.
Nuces comesæ.
Sycomori lachryma illita.
Ficulneum lac plagis inditum.
Pix liquida cum trito sale illita.
Paliuri foliorum, & radicis decoctum potum.
Gallinaceorum cerebrum cum uino potui datum.
Erucæ, quæ in oleribus reperiuntur ex oleo illitæ.

Coagulum { *Leporinum, Agninum, Hinnulinum, Aprinum, Ceruinum, Vitulinum, Bubalinum, Hædinum, Capreæ, Laticornis* } *potum ex uino trium obolorum pondere.*

Marinæ testudinis sanguis cum leporino coagulo & cumino potus.
Mel ex calido rosaceo bibitum.
Triticea farina, ex aceto & uino imposita.
Porri succus ex melle sumptus. Quin & coma illita.
Porrum syluestre esitatum.
Piper quoquo modo sumptum.
Eryngium ex uino haustum.
Teucrium ex aceto inunctum.
Argemone ex uino epota.
Agaricum trium obolorum pondere ex uino hausum.
Rhaponticum potui datum.
Chamædrys ex uino bibita.
Gentianæ radix drachmæ pondere cum pipere, & ruta ex uino pota.
Aristolochia longa drachmæ pondere potui data, et etiam plagæ admota.
Origani decoctum hausum.
Leucas ex uino sumpta, uel cataplasmatis addita.
Pulegium ex uino potui datum.
Dictamni succus ex uino potus.
Baccharis radix ex uino bibita.
Panacis herculei semen, cum aristolochia sumptum.
Ligustici tum radix, tum semen hausum.
Pastinacæ erraticæ semen potui datum.
Anisum potum.

Asclepiadis radices ex uino sumptæ.
Cuminum ex uino hausum.
Ammi cum uino potui datum.
Delphinium morsui admotum.
Laserpitij liquor tum inunctus, tum bibitus.
Galbanum inunctum homines tutos reddit.
Clinopodium hausum.
Trifolij bituminosi folia ex oxymelite sumpta.
Polij decoctum potum.
Betonicæ folia trium drachmarum pondere ex uini sextarijs hausta, uel admota.
Polygoni succus bibitus.
Clematis prima illita.
Sparganij radix ex uino pota.
Acida muria plagæ indita.
Terra lemnia hausta.
Sal cum origano, melle, & hyssopo illitum.

MATTHIOLI

Thus radix non modo hausta, sed & olfacta.
Cinnamomi stillatitia aqua pota.
Helenium in potu sumptum.
Myrrha ex uino hausta.
Caphura epota.
Dictamni albi radices sumptæ.
Oleum nostrum è scorpionibus, cordi & arterijs illitum.
Humani stercoris aqua stillatitia pota.
Scorzoneræ foliorum, & radicum succus potus.
Porri foliæ melle subactæ & illitæ.
Caryophyllorum flores saccaro conditi, & deuorati.
Zedoaria cum pota, tum exterius illita.
Boni henrici succus hausus.
Agaricum tum foris illitum, tum hausum drachmæ pondere cum uino diluto.
Cruciatæ radices.
Dictamnus albus.
Menthastri folia tam pota, quàm illita.
Galega cõtusa, et uulneri adalligata seu eius succus potus.
Imperatoriæ radix.
Vincetoxicum.
Carduus benedictus tam intro sumptus quàm ictu loco ad bibitus.
Securidacæ utriusque semen potum.
Hypericum cùm intus sumptum, tum exterius demorso loco illitum.
Bistorta.
Tormentilla.
Angelica.
Boraginis
Vulgaris buglossi } *succus epotus.*
Quinta essentia nostra in præfatione lib. 6. descripta seminiæ pondere.
Galli uel gallinæ podex deplumatus & uulneri superpositus repetitis tot gallis quousq; sat sint ad reuocandum uenenum.
Theriaca.
Mithridatis antidotum.
Calx uiua oleo, & melle subacta, & illita.
Ellebori nigri radix uulneri infixa.

Capa
Allium
Asphodeli radix
Dracunculi radix } *elixa, & contusa, & morsibus illita.*

Radices { *Iridis, Ari, Thu, Chamæleonis, Lilij, Hemerocallis, Helenij, Fœniculi, Smyrnij, Gladioli, Scillæ, Sparganij, Cyclamini, Bryoniæ, Raphani, Bulbaceorum omnium* } *concisæ ac decoctæ, & uulneribus illitæ.*

Citria mala deuorata.

Serpentinæ siue syluestris coronopi radix pota.

Theriaca Andromachi.

Superstitiosum remedium eremitæ cuiusdam uide libr. 6. commento cõis curationis in omnes uirulentos ictus.

Lapis bezahar duodecim granorum pondere haustus, & uulneri illitus.

Sordes in ceruorum oculorum angulis reperta pota, & illita.

Melitea terra ex uino pota.

Antidotum nostrum libr. 6. in præfatione descriptum ex uino.

Potio ex antidoto nostro, & aqua uitæ eodem in loco descripta.

Oleum nostrum de scorpionibus cordi et arterijs illitum.

DIOSCORIDIS

Ad uiperarum morsum.

Costus semiunciæ pondere potus.

Cassia potui data.

Pix liquida illita.

Iuniperi folia, & foliorum succus potui datus.

Fraxini folia, uel eorum succus haustus.

Lauri folia admota.

Abrotonum illitum.

Galbanum splenij loco super ictum locum adhibitum.

Origanum uirens inditum.

Pulli gallinarum discerpti, & confestim admoti.

Anthemis detrita cum hordeacea farina, & mulso aceto cataplasmatis modo admota. Sed locus antea aceto mulso calido foueatur.

Rubi folia ex uino illita.

Porri succus ex meri hemina haustus.

Apiastri succus ex uino potus.

Leporis coagulum potui datum.

Omotarichi pisces salitæ carnes in cibum sumptæ, hausto de inde copiosiore uino. Quin etiam admotæ.

Cerui genitale tritum, & ex uino sumptum.

Vrina ipsiusmet demorsi bibita.

Furfures triticei in decocto rutæ elixi, admoti.

Erui farina ex uino macerata, illita.

Raphanus inunctus.

Brassicæ succus cum nitro & iride potus.

Chondrylla manducata.

Allium ex uino sumptum, & illitum.

Scilla decocta in aceto, & imposita.

Anagallidis succus ex uino sumptus.

Ferulæ medulla in uini potione hausta.

Aparinæ succus ex uino potui datus.

Rubiæ radicis succus cum folijs potus.

Tribuli terrestris succus drachmæ pondere potus, plagæq; admotus.

Anchusæ Alcibiadis nomine, folia, radicesque tum comesta tum bibita, tum adalligata.

Ocimastri semen ex uino haustum.

Sambuci, ebulique radix ex uino cocta, potui data.

Bryoniæ radix duarum drachmarum pondere hausta.

Vitium sarmentorum cinis ex aceto illitus.

MATTHIOLI

Lapis bezahar tam potus, quàm illitus.

Sordes in angulis oculorum cerui reperta cùm pota, tum etiam illita.

Antidotum nostrum in lib. 6. præfatione descriptũ potum.

Potio ex antidoto nostro & aqua uitæ ibidem descripta.

Viperei pastilli poti.

Oleum nostrum de scorpionibus, cordi, & arterijs illitum.

Theriaca Andromachi uino pota.

Allium plurimum deuoratum ante cruentam urinam.

Vinum meracum copiosè bibitum, excitatis uomitibus.

Vipera ipsa excoriata resectis capite & cauda, interioribusque exemptis, et anguillarum more cocta, & deuorata.

Viperæ uiuæ caput amputatum mollicula præhensum, & morsui adalligatum ea parte adhuc calente, quæ a reliquo corpore abscissa est.

Gallina uiua dissecta, & calens morsui imposita.

Cucurbitula loco demorso imposita.

Fraxini foliorum succus potus post appositam cucurbitulam, & expressa a succo folia uulneri illita.

Melissophylli folia, & succus, tum ex uino potus, tum exterius illitus.

Melanthij drachmæ quatuor potæ.

Cancri fluuiatiles cum lacte triti, & poti, ac uulneri quoque illiti.

Ranæ coctæ, & in cibum sumptæ, epoto deinde earũ iure.

Testudinis sanguis exiccatus, cum syluestri cumino potus.

Anchusæ radix in potionibus addita.

Hematites lapis haustus.

Heliotropium cum uino ebibitum.

Raphani in cibo accepti, & deinde uomitione reiecti, exhibita statim Andromachi theriaca.

Trifolij bituminosi decoctum fotu adhibitum.

Porrum cum pane, & sale illitum.

Allium cum aceto, aut suo ipsius, aut fraxini cinere cum pane illitum.

Hastulæ regiæ radices tusæ, & illitæ.

Sycomori folia cum pane imposita.

Lauri tenella folia cocta, & oleo subacta, & illita.

Vipera tota contusa, & uulneri adalligata.

Echij epotus succus, & herba ipsa imposita.

DIOSCORIDIS

Ad serpentium & aspidum morsum.

Cancri fluuiatiles crudi, tritique cum asinino lacte potui dati.

Equi fluuiatilis testiculus potus.

Castorium bibitum.

Mustelæ salitæ, et in umbra exsiccatę puluis, drachmarum duarum pondere ex uino sumptus.

Ranæ cum sale in oleo decoctæ, comesæ.

Gobius piſcis deuoratus.
Cimices lectularij ſeptem quoquo modo hauſti.
Aprinum iecur, & recens, & ſiccum ex uino ſumptum.
Gallinaceorum carnes diſſectæ, ita ut tepebunt appoſitæ, crebroque mutatæ.
Butyrum illitum.
Caprarum montanarum fimus in uino, uel aceto decoctus illitus.
Mel ex calido roſaceo bibitum.
Aſphodeli radix trium drachmarũ pondere ſumpta. Quin & folia, flores, & radices in cataplaſmatis addita.
Naſturtium hauſtum.
Spinæ albæ ſemen potum.
Abrotonum ſumptum, ex uino.
Hyſſopum tritum cum melle, ſale, & cumino impoſitum.
Nepeta pota, uel cataplaſmatis indita.
Panacis aſclepij ſemen cum floribus hauſtum, & inunctũ.
Panaces chyronium bibitum, & illitum.
Hieracij ſuccus ex uino potus.
Elaphoboſci ſemen in uini potione ſumptum.
Euphorbium inciſa capitis cute ad os uſque, in uulnus impoſitum ſtatimque conſutum.
Leontopetalum bibitum illico dolorem aufert.
Lilij folia illita.
Meliſſophyllum ex uino hauſtum, & plagæ admotum.
Marrubij folia hauſta.
Serpyllum tum potum, tum impoſitum.
Ruta cum nucibus iuglandibus, & caricis ſumpta.
Phyllitis ex uino hauſta.
Smyrnij radix illita.
Fœniculum ex uino ſumptum.
Sagapenum ex uino potui datum.
Libanotis radices cum uino bibitæ.
Scordium ſiccatum ex uino ſumptum.
Conyza illita.
Clematis in aceto bibita.
Echij radix ex uino pota. Præpota uerò demorderi prohibet, id quod præſtant ſemen, & folia.
Ocimaſtri ſemen potum.
Eupatorij ſemen, & folia in uino ſumpta.
Helichryſi coma ex uino bibita.
Verbenaceæ ſupinæ radix, & folia ex uino hauſta, tum etiam admota.
Mandragoræ radix ex melle, aut oleo illita.
Nerij radix ex uino ſumpta.
Acetum calidum fotu adhibitum, ubi illatum ucnenum frigidum ſit: frigidum uero ubi calidum.
Adianti decoctum bibitum.
Aqua maris fotu adhibita.
Sal cum origano, melle, & hyſſopo inunctum.
Sarmentitius cinis ex aceto illitus.
Samia terra ex aqua pota.
Ophites lapis pro amuleto geſtatus.

MATTHIOLI

Myricæ fructus potus.
Oleum noſtrum de ſcorpionibus cordi & arterijs illitum.
Gallinaceorum deplumatus podex plagæ appoſitus.
Sordes ex angulis oculorum ceruorum exemptæ hauſtæ et illitæ.
Cicerum farina cum hyperico decocta & impoſita.
Maluæ folia cum porris & cæpis illita.
Betæ nigræ ſuccus cum potus, tum illitus.

Serpentinæ radix, ex uino ſumpta.
Scorzoneræ foliorum, & radicum ſuccus hauſtus.
Porri folia melle ſubacta, & illita.
Sinapis farina ex aceto impoſita.
Caryophyllorum ſylueſtrium radices ex meraco ſumptæ.
Centaurij magni radicis ſuccus unciæ pondere hauſtus, ac etiam uulneri illitus.
Hyſſopum cum ſale, & cumino tritum, & ex melle uulneri illitum.
Mentha græca.
Hieracij ſuccus ex uino potus.
Eiuſdem folia toſta, thyrſique triti, & ex aceto hauſti.
Pæoniæ radix, uel ſemen tam potum quàm admotum.
Biſtortæ & tormentillæ radices potæ & exterius illitæ.
Scabioſa tuſa recenſque illita.
Angelicæ radix cum ruta impoſita.
Staphidis agriæ flores, & folia tum pota, tum illita.
Melitea terra ex uino pota.
Antidotum noſtrum in præfatione lib. 6. deſcriptum.
Potio ex antidoto noſtro & aqua uitæ, ibidem deſcripta.
Oleum noſtrum de ſcorpionibus cordi, & arterijs illitum.
Allium cum zito tritum ad nauſeam uſque potum, & uomitione reiectum.
Opopanax potum cum uino, & uomitione redditum.
Origanum cum uino hauſtum.
Centaurium minus cum myrrha, & opij momento plagæ impoſitum.
Rumex contrita & cataplaſmatis modo adhibita.
Theriaca tum pota, tum illita.
Quinta eſſentia noſtra in præfatione ſexti libri deſcripta pota.

MATTHIOLI
Ad Dipſadis morſum.

Antidota omnia quæ uipereis morſibus ſuccurrunt.
Oleum potum, & uomitione redditum.
Emplaſtra attractoria plagæ impoſita.

DIOSCORIDIS
Ad Hæmorrhoi morſum.

Allium bibitum, & illitum.
Merum copioſius hauſtum.
Vitium uniferarum folia decocta, & ex melle ſubacta impoſita.

MATTHIOLI

Allium copioſè deuoratum
Vinum dilutum liberalius potum
Theriaca deuorata
} *anteaquàm cruëta ſit urina, & deinde uomitione reddita.*

Piſces copioſi allio, & oleo perfuſi in cibis ſumpti.

DIOSCORIDIS
Ad Ceraſtæ morſum.

Seſamum cum roſaceo inunctum.
Raphani ſemen ex uino bibitum.
Sal cum cedria, aut pice, aut melle illitum.

MATTHIOLI

Antidota omnia, quæ uipereis morſibus conueniunt.

MATTHIOLI
Ad Tarantulæ morſum.

Antidota omnia quæ phalangiorum ictibus reſiſtunt.
Muſica inſtrumenta & continua tripudia, & ſaltationes, ad laſſitudinem uſque.

DIOSCORIDIS
Ad Scolopendræ morſum.

Aſphodeli radix, & ſemen ex uino pota.

Sal ex melle, & aceto illitum.
Ruta syluestris admota. Qum, & bibita ex uino.
Muria acida, fotu adhibita.
Aristolochia ex uino pota.
Serpyllum potui datum ex uino.
Calamintha ex mero sumpta.

MATTHIOLI

Cinis ex aceto subactus & uulneri illitus.
Scilla imposita.
Pulegium, Ruta, Mentha } *ex uino pota.*

DIOSCORIDIS

Ad dryini morsum.

Aristolochia cum uino hausta.
Trifolij bituminosi folia in potu sumpta.
Asphodeli radix potui data.
Glandes quæcunque bibitæ.
Ilicis radices tusæ, & icto loco illitæ.

MATTHIOLI

Antidota omnia quæ uipereis morsibus conueniunt.
Quercus foliorum succus potus aut stillatitia eorum aqua.

DIOSCORIDIS

Ad natricis morsum.

Origanum tritum, & aqua subactum ex lixiuio, & oleo inditum.
Aristolochiæ cortex minutim contritus cum querna radice, & hordei farina ex melle illitus.
Aristolochiæ binæ drachmæ in potione poscæ potæ.
Marrubij succus ex uino haustus.
Fauus recens ex aceto sumptus.

MATTHIOLI

Cupressi pilulæ drachmæ pondere unà cum baccarum myrthi tantundem ex rhodomelle aut uino mulso potæ.
Calx uiua ex oleo illita.
Oleum nostrum de scorpionibus cordi, arterijs, & uulneri illitum.

DIOSCORIDIS

Ad cancri morsum.

Lactucæ semen cum lini semine illitum.
Satureia cum syluestri ruta, & serpyllo, & asphodeli radice ex uino sumpta.
Gentiana potui data.
Cardamomum deuoratum.

DIOSCORIDIS

Ad muris aranei morsum.

Mus araneus ipse discerptus, & impositus.
Allium cum ficulneis foliis, & cumino illitum.
Absinthium ex uino bibitum.
Chrysogoni radix concisa, & ex aceto imposita.
Galbanum in splenio admotum.
Hordeacea farina ex aceto mulso illita.
Punicæ dulcis acini decocti, & inuncti.
Porrum contritum impositum.
Abrotani decoctum ex uino haustum.
Serpyllum ex uino potum.
Eruca ex uino sumpta.
Cupressi recentis pilulæ ex aceto potui datæ.
Cyclaminus ex aceto mulso sumptus.
Pyrethrum ex uino potum.
Chamæleonis radix bibita.

MATTHIOLI

Eruca semen tritum, & impositum.
Cuminum cum allio simul cum putamine tuso adhibitum.
Mus ipse araneus laceratus, & impositus.
Radix { *Gentianæ, Panacis* } *ex uino pota, & uulneri illita.*
Capparis cortex tam potus, quàm illitus.
Verbenacæ rectæ succus potus.
Theriaca deuorata.
Mithridatis antidotum insumptum.

DIOSCORIDIS

Ad pastinacæ & draconis marini ictum.

Saluiæ decoctum potum.
Simplicia omnia, quæ uiperinis morsibus conueniunt.
Absinthij, aut sulphuris ex aceto decocti potio.
Animalia ipsa dissecta suo cuiusque ictui admota.
Mullus piscis dissectus, & impositus.
Ocimum cum polenta, & aceto impositum.
Plumbum confricatum.
Sulphur admotum.

MATTHIOLI

Furfures aceto incocti, & impositi.
Acetum calido fotu adhibitum.
Fermentum acidum ex liquida pice impositum.
Lauri foliorum decoctum haustum.
Marrubium cum lauri foliis, & cchio potum.
Panacis radix cum saluia deuorata.
Fici lactis guttæ quinque cum tribus serpylli granis potæ.
Saluiæ decoctum potum pluribus diebus.
Scordium ex suo ipsius decocto potum.
Theriaca deuorata.
Mithridatis antidotum.
Quinta essentia nostra cum antidoto nostro parata.
Anchusæ folia, Quinquefolium, Rubi flores, Arctium, Oxalis, Lycopsis, Tordilium, Chamæpitys, Fagi cortex, Pastinacæ agrestris semen, Terebinthi fructus, Phycus marinus, Smyrnium, Eryngium, Libanotis } *plagis illita & intus sumpta.*

DIOSCORIDIS

Ad mustelæ morsum.

Eruca comesta, & post eam bibitum uinum odoriferum.

MATTHIOLI

Vincetoxici radices potæ.

DIOSCORIDIS

Ad basilisci morsum.

Castoreum drachmæ pondere ex uino potum.
Papaueris succus haustus.

DIOSCORIDIS

Ad calcidicæ lacertæ morsuram.

Portulaca percocta deuorata & illita.

MATTHIOLI

Antidota omnia quæ uipereis morsibus succurrunt.

Portulaca plurima in cibo deuorata.
Vinum myrtite, mracius bibitum.
Acetum calidum cum spongia fotum.

MATTHIOLI

Ad ammoditæ morsum.

Mentha ex aqua mulsa pota.
Cassia odorata
Castoreum } ex frigida pota.
Artemisiæ succus cum aqua potus.
Theriaca Andromachi tum deuorata tum illita.
Medicamenta quæ trahendi uim habent imposita.

DIOSCORIDIS

Ad canis rabidi morsum.

Lycium in catapotio datum, aut ex aqua bibitum.
Cancrorum fluuialium cinis cochlearium duorum pondere ex gentianæ radicis uino, per triduum in uino potus.
Smaridis piscis salsa caro.
Omotarichi piscis salitæ carnes illitæ.
Garum omnium piscium fomento adhibitum.
Canis rabidi epar tostum, & in cibo sumptum à metu aquæ præseruat.
Caninus sanguis bibitus.
Canina urina bibita.
Mel bibitum cum rosaceo calido.
Triticum commanducatum, & appositum.
Cæpæ cum ruta, sale, & melle mixta.
Allium cum uino potum, & cataplasmatis inditum.
Panaces herculeum pici mistum, & cataplasmatis additū.
Fœniculi radices concisæ, & ex melle impositæ.
Laser impositum.
Ballote cataplasmatis modo cum sale illita.
Melissophyllum cum uino bibitum, & cataplasmatis inditum.
Alyssum in edulio contusum.
Allium syluestre in cibo sumptum, & illitum.
Salsamentum inditum.
Succus cyrenaicus.

MATTHIOLI

Cancrorum fluuiatilium cinis quadraginta diebus cum gētiana, & thure potus.
Pix brutia cum opopanace & aceto imposita.
Humani stercoris stillatitia aqua pota.
Oxylapathi decoctum fotu adhibitum, herbaq; ipso illita, atq; una cum radicibus hausta.
Scorzoneræ radix deuorata, aut eius succus haustus.
Hyppolapathi radix quadraginta diebus pota, atq; etiam illita.
Vincetoxici radices quotidie sesquidrachmæ pondere potæ ex cardui benedicti decocto continuis quadraginta diebus.
Angelicæ radix exterius cum ruta imposita, & nitro in corpus sumpta.
Bitumē Asphaltite drachmæ pondere diebus pluribus cōtinuis ex aqua potum.
Hippocampus marinus ex aceto nigro, & melle subactus tam potus, quàm illitus.
Rumex fotu adhibita.
Theriaca Andromachi deuorata, & uulneri illita.
Potamogetum cum sale exterius illitum.
Artemisiæ
Absinthium
Allium
Centaurium mi.
Aristolochia
Scordium
Chamædrys
Bryonia
Pulegium } tam intus sumpta, quàm exterius illita.
Caprifici cortex contusus & ex aqua potus.
Cauterium actuale inustum.
Mercurius præcipitatus uulneri inspersus.

MATTHIOLI

Ad hydrophobiam, ideſt aquæ timorem.

Veratri albi, aut nigri potiones.
Epithymum
Fumaria
Sena
Myrobalana
Elaterium
Agaricum
Rhabarbarum
Cētaurium mi.
Genistæ semen
Thapsia
Armenius lapis } in potionibus purgantibus propinata.
Bitumen iudaicum frequenter ex aqua potum.
Coagulum { Leporis / Vulpis / Capreoli } potum.
Catuli coagulum semel potum.
Ciceris nigri decoctum copiose hausta
Mithridatis Antidotum.
Theriaca Andromachi.

DIOSCORIDIS

Ad canis non rabidi morsum.

Amygdalæ amaræ ex melle exceptus.
Mitulorum caro imposita.
Gobius piscis impositus.
Orobi farina uino macerata indita.
Plantago cataplasmatis modo adhibita.
Cucumeris folia imposita.
Bulbi cum melle, & trito pipere cataplasmatis more impositi.
Mentha imposita.
Vrtica utraq; cum sale adhibita.
Cynogloſſi radix, & folia cum suillo adipe ueteri imposita.
Sambuci, & ebuli folia illita.
Sarmentitius cinis ex aceto illitus.

MATTHIOLI

Hyppolapathi radix trita & ex meraco uulneri illita.
Marrubij folia cum ueteri axungia trita & imposita.
Canis qui momorderit pili excisi & uulneri adalligati.

DIOSCORIDIS

Ad phalangiorum morsum.

Myricæ fructus poti.
Myrtus ex mero hausta.
Mori foliorum succus cyathi mensura potus.
Lixiuium ficulnei cineris potum adiecto sale trito & uino.
Cancri fluuiatiles crudi, tritiq; cum asinino lacte poti.
Mullus piscis dissectus, & impositus.
Malluæ decoctum impositum.
Myrrhis ex uino pota.
Asparagi radicum decoctum hausta ex uino.
Lactuca syluestris bibita.

Coris

Coris ſemen potum in uino.
Hederæ ſuccus cum aceto potus.
Abrotanum cum uino bibitum.
Dauci ſemen ex uino aſſumptum.
Nigella drachmæ pondere cum aqua pota.
Aparine ex uino pota.
Meliſſophyllum cum uino bibitum, & cataplaſmatis more additum.
Phalangij folia, flores, ſemenq; potum.
Iunci marini tenella folia prope radicem erumpentia impoſita.
Hyacinthi radix pota.
Semperuiuum mains in potu datum.
Aqua maris fotu adhibita.
Punicæ ſylueſtris radix, quàm tenuiſſimè trita, aut ariſtolochia cum hordei farina, & aceto ſubacta.
Apiaſtri decoctum fotu admotum, aut eius folia.
Abrotani
Aſinini } *ſemẽ propinatum* } *Binarum drachmarũ pondere cũ hemina uini.*
Cumini æthiopici }
Cedrides tritæ admotæ, uel bibitæ.
Platani cortex potus.
Cupreſſi uiridium pillularum admiſto uino decoctum.
Chamæpityos decoctum bibitum.
Trifolij ſemen propinatum.

MATTHIOLI

Atriplicis ſuccus potus.
Cyani utriuſq; folia ſiue ſemen ex uino hauſta.
Porri folia melle ſubacta & illita.
Hieracium ex commiſto uino, & aceto potum.
Trifolij bituminoſi decoctum fotum.
Acetum calidum cum ſpongijs uulneri adhibitum.
Sanguinaria trita & illita.
Porrum cum furfuribus, & aceto incoctum, & illitum.
Hordeacea farina ex uino & melle cocta & impoſita.
Lauri folia cum ruta adhibita.
Caprillum ſtercus cum uino impoſitum.
Amaracus cum ſylueſtri ruta, & cypero ex aceto.
Theriaca Andromachi.
Mithridatis antidotum.

MATTHIOLI

Ad acontiæ morſum.

Antidota omnia, quæ uipereis morſibus reſiſtunt.
Oleum noſtrum de ſcorpionibus plagæ, cordi, & arterijs illitum.
Potio ex aqua uitæ, & antidoto noſtro parata, lege lib. 6. præfationem.

DIOSCORIDIS

Ad ſtellionis morſum.

Seſamum cum roſaceo.

MATTHIOLI

Mithridatis antidotum.
Scorpiones contriti, & illiti.
Oleum noſtrum de ſcorpionibus inunctum.

DIOSCORIDIS

Ad crocodilorum morſum.

Sal impoſitum.

MATTHIOLI

Chrocodili corij cinis ex aceto illitus.
Haſtulæ regiæ radices elixæ & illitæ.
Hypericum recens tritum & morſui adalligatum.

DIOSCORIDIS

Ad quadrupedum morſum.

Aprinum epar tum recens, ti ſiccum bibitum.

MATTHIOLI

Faſeoli commanducati & uulneri adalligati.
Fabarum & erui farina melle ſubacta, & illita.
Abiegna reſina calens, cum roſaceo adhibita.

DIOSCORIDIS

Ad ſcorpionis ictus.

Cyperus impoſitus.
Cardamomum ex uino potum.
Amomum ex ocimo illitum.
Lauri baccæ ex uino bibitæ.
Myrti ſuccus ex mero hauſtus.
Ficus ſatiuæ lacteus ſuccus plagæ inſtillatus.
Cancri fluuiatiles crudi, tritiq; cum aſinino lacte poti.
Scorpius ipſe tritus, & impoſitus, uel toſtus deuoratus.
Delphinium appoſitum.
Mullus piſcis diſſectus, & impoſitus.
Smaridis piſcis ſalita caro, appoſita.
Lacerta diſſecta, & appoſita dolorem ſedat.
Mures domeſtici diſſecti, & impoſiti.
Fimus { *Aſini* / *Equi* } *herbas paſcentis uino dilutus hauſtus.*
Vrina humana pota.
Farina triticea ex aceto, & uino impoſita.
Lychnidis ſemen cum uino potum.
Oxylapathi, & oxalidis ſemen uino, aut aqua potum.
Sonchi ſuccus comeſtus, & cataplaſmatis more impoſitus.
Intybus more cataplaſmatis adhibitus.
Phalangium herba pota.
Lactuca ſylueſtris bibita.
Ocimum cum polenta impoſitum.
Aſphodeli ſemen, & flores in uino poti.
Abrotonum in uino potum.
Sampſuchum ex aceto, & ſale impoſitum.
Hieracium maius, & minus cataplaſmatis more appoſitũ.
Laſer oleo dilutum impoſitum.
Colus ruſtica cum uino piperęq; bibita & manibus geſtata dolorem puncturæ omnino fugat.
Meliſſophylli folia adhibita.
Polemonij radix alligata.
Rubi flos, & mora.
Verbaſci aureum florem ferentis folia impoſita.
Chamæſyces ſuccus illitus.
Scorpioides illita.
Heliotropium potum cum uino, & illitum.
Aqua maris fotu impoſita.
Sulphur ignem non expertum, cum reſina terebinthina exceptum admotum.
Calamintha trita illita, uel cum poſca, fota.
Galbanum ſplenj more ductum impoſitum.
Hordei farina cum uino parata.
Rutæ decoctum fotu adhibitum.
Trifolium tritum iniectum.
Cupreſſus cum uino & ruta.
Peucedani ſuccus hauſtus.
Pulegij
Gentianæ } *decoctum potum.*
Ariſtolochiæ præſertim cortex drachmarũ duarũ pondere.
Sal cum lini ſemine.
Sapphirus lapis illitus.

MATTHIOLI

Mumia ex uero hausta, quin & illita, cum recenti Butyro,
Citrij semen potum & appositum.
Ponticæ nuces in cibis sumptæ, tum quoque in cingulo gestatæ.
Pastinacæ semen potum.
Oleum nostrum de scorpionibus, uulneri, cordi, & arterijs illitum.
Serpyllum
Althææ radix } pota.
Elaphoboscum
Blitum ex uino sumptum.
Atriplicis succus potus, & ipsa herba illita.
Cyani utriusq; folia siue semen ex uino decocta, & pota.
Porri folia melle subacta, & illita.
Sinapis farina aceto subacta, & illita.
Asphodeli radix decocta & plagæ admota.
Gentiana hausta.
Hieracium uulneri illitum.
Achates lapis gestatus, ut carnem tangat.
Cochlea hortulana contusa, & illita.
Terreni uermes triti, & impositi.
Cancer fluuiatilis tritus, & potus ex uino.
Verbenaca recta tum pota tum illita.
Cuminum cum melanthij, & uiticis semine drachmæ pondere potum, ex uino.

DIOSCORIDIS

Ad uesparum, & apium ictus.

Lauri folia trita, & illita.
Malua concisa ex oleo imposita.
Sisymbrij folia imposita.
Althææ decoctum ex posca bibitum.
Sal cum sepo uitulino adhibitum.

MATTHIOLI

Asparagus tritus, & cum melle illitus.
Bubulum stercus cum posca illitum.
Sesamum cum posca.
Muscæ contritæ, & illitæ.
Thymbra
Melissophyllum } illita.
Sisymbrium
Momordicæ oleum inunctum.
Ferrum in quo strombi conchylij imago exculpta fuerit icto loco superpositum.

DIOSCORIDIS

Ad fugandā animalia uenenosa.

Iuniperi accensæ fumus.
Cedrides perunctō corpore adipe uel medulla ceruina exceptæ.
Viticis folia suffita, uel substrata.
Cancri fluuiatiles crudi cū ocimo triti, scorpionib. admoti.
Ceruinum cornu crudum incensum, suffitumq;.
Cerui, & Elephantis adeps inunctus.
Ceruina medulla.
Nasturtium suffumigatum.
Abrotanum stratum, suffitumq; incensum.
Origani folia stratis subacta.
Dictamnum olfactum omnia, quæ ictu aut morsu uenenū relinquunt, enecat.
Calaminthæ suffitus.
Peucedani suffitus.
Lysimachia incensa fugas serpentes, & muscas.

Nigellæ suffitus.
Polium utrumq; incensum, stratumq;.
Conyzæ suffitus.
Gagates lapis suffitus.

MATTHIOLI

Veteramentorum suffitus.
Scordium substratum & suffitum.
Bitumen suffitum.
Succinum suffitum.
Assa fœtida suffita.
Castoreum suffitum.
Ceruina ungula suffita.
Cerui cor ium in terra stratum.

DIOSCORIDIS

Ad uenena omnia.

Phu antidotis insertum.
Cinnamomum potum.
Pix liquida cyathi mensura in eclegmate ex melle data.
Cedrides antidotis impositæ.
Nuces iuglandes cum ruta, & ficis præsumptæ.
Quinquefolij radicis succus bibitus.
Coagulum leporinum potum.
Epipactis hausta.
Castoreum bibitum.
Calamintha præpota.
Mustelæ salitæ, & in umbra exiccatæ puluis cum uino.
Mustelæ uentriculus coriandro farctus, & inueteratus.
Caniculæ lac primi partus potum.
Eryngium cum uino potum.
Butyrum deficiente oleo, haustum.
Sanguis { *Anseris* / *Anatis* / *Hædi* } *antidotis commistus.*
Vrina ipsiusmet infirmi pota.
Semen raparum haustum.
Rutæ semen acetabuli pondere cum uino potum.
Napi semen potum.
Maluæ decoctum cum suis radicibus frequenter potum crebroq; reiectum.
Brassicæ semen antidotis impositum.
Irionis semen haustum.
Laserpitium potum.
Agaricum drachmæ pondere cum diluto uino sumptum.
Chamæleonis albæ radix pota cum uino.
Spina alba in amuletum congesta, colloq; suspensa.
Abrotani semen cum uino potum.
Ruta cum iuglandibus nucibus, & caricis sumpta.
Apij decoctum potum.
Marrubij folia bibita.
Betonicæ folia drachmæ pondere in uino bibita.
Tribuli terrestris succus haustus cum uino.
Polemoniæ radix in uino bibita.
Smilacis asperi acini prius, postue sumpti.
Acetum tepidum bibitum.
Terra { *Lemnia* / *Samia* } *ex aqua hausta.*

MATTHIOLI

Iridis radix pota.
Imperatoriæ herbæ radix sumpta.
Phu radix hausta.
Cinnamomi stillatitia aqua.
Balsami factitij liquores.

Helenium.
Myrrha. *Caphura.*
Mumia cum tribulo marino, & assa fœtida sumpta.
Dictamni albi radices quoquo modo sumptæ.
Quernarum glandium decoctum in potu sumptum.
Citriorum malorum semen hausium.
Nux iuglans cum ficubus, & ruta præsumpta.
Oleum nostrum de scorpionibus, cordi, & arterijs illitum.
Castoris urina.
Cerui ni cordis os.
Napi semen hausium.
Cyani utriusq; folia, siue semen hausta ex uino.
Scorzoneræ radix, aut eius & foliorum succus hausius.
Caryophyllorum flores saccharo asseruati, intus sumpti.
Zedoaria deuorata, uel in potu hausta.
Dictamnus albus, Imperatoria, Vincetoxicum, Scordium, Carduus benedictus, Hypericum } *quouis modo insumpta.*
Bistortæ & Tormentillæ decoctum potum.
Consolidæ regalis flores.
Angelica.
Quinta essentia nostra hausta.
Lapis bezahar octo granorum pondere sumptus.
Meliteæ terra pota.
Antidotum nostrũ magnũ in præfatione lib. 6. descriptũ.
Potio ex antidoto nostro, & aqua uitæ, eodem in loco descripta.
Oleum nostrum de scorpionibus cordi & arterijs illitum.

MATTHIOLI

Ad ueneficia.

Herbæ paridis semen drachmæ pondere quotidie potum ad uigesimum diem usq;.
Argentum uiuum pro amuleto suspensum.
Lapis aetites gestatus.
Vpupæ auis cor suspensus.
Leporis cor in aluta gestatus.
Lupinus oculus dexter gestatus.
Scilla super limine ianuæ suspensa.

DIOSCORIDIS

Ad leporem marinum.

Cedria contrita cum uino hausta.
Cancri fluuiatiles cum suo iure elixi, & comesti.
Lac asininum, Passum } *continuè datum.*
Maluæ radicum decoctum hausium.
Cyclamini radix cum uino bibita.
Veratrum nigrum, Scammonij succus } *drachmæ pondere data cum mulsa, et mali punici acinis.*
Anserinus sanguis tepidus hausius.
Alismatis drachma una, uel altera adhibita.

MATTHIOLI

Humanus sanguis calens potus.
Humanum lac ab ipsis mammis exuctum.
Vulpis caro inassata, & deuorata.
Theriaca diatessaron, tribus diebus pota.

DIOSCORIDIS

Ad rubetam ranam.

Testudinis marinæ sanguis cum leporis coagulo, & cymino bibitus.

Alismatis radix unius, uel duarum drachmarum pondere in uino pota.
Merum largius potum, & uomitu redditum.
Arundinis, Cyperi } *radicis binæ drachmæ potæ.*

MATTHIOLI

Eryngij radix ex ranarum comestibilium iure pota.
Antidotum nostrũ magnũ in præfatione lib. 6. descriptũ.
Oleum nostrum de scorpionibus cordi & arterijs illitum.
Theriaca Andromachi.
Mithridatis antidotum.
Testudinis marinæ sanguis, additis cumino, leporis coagulo, & uino.
Potio ex antidoto nostro, & aqua uitæ in lib. 6. præfatione descripta.
Smeragdi puluis scrupuli pondere ex uino potus, & subinde intret æger nudus in mulum, aut equum recenter exenteratum, ibique conclusus moretur donec defernescat cadauer.
Rhabarbarum, Diacurcuma, Dialacca } *pota.*
Lapis in rubetæ ipsius capite inuentus potus.

DIOSCORIDIS

Ad bupresles, & pinorum erucas.

Oleum { *Irinum, Melinum* } *potum.*
Caricæ comesæ, & earum decoctum ex uino.
Palmulæ in cibo sumptæ, uel tritæ ex mulso, aut lacte potæ.
Pyra omne genus in cibum sumpta.
Humanum lac bibitum copiosè.

MATTHIOLI

Antidota omnia, quæ cantharidum noxæ subueniunt.

DIOSCORIDIS

Ad epotas hirudines.

Muria in scribitionibus data.
Cyrenaicus succus potus.
Laserpitij folia ex aceto hausta. Quin & succus ex aceto gargarizatus.
Betæ folia cum aceto bibita.
Niuis glebula cum posca sumpta.
Cimices uino acetoue poti.
Acetum cum sale potum.
Nitrum ex aqua gargarizatum.
Atramentum sutorium aceto dilutum & gargarizatum.

MATTHIOLI

Salicis decoctum, aut lixiuium ex ipsius cinere paratum potum.
Alumen in lixinio dissolutum gargarizatum.
Salammoniacum aqua dilutum & gargarizatum.
Quinta essentia nostra pota.
Oleum è chalcantho semiscrupuli pondere hausium.

DIOSCORIDIS

Ad epotas cantharidas.

Halicæ, Oryzæ, Tragij, Maluæ, Sem. lini, Semen fœnigræci, Althææ } *decoctum clysmate infusum.*

Nitrum

Nitrum ex hydromelite potum.
Nuclei pinei ex uino sumpti.
Cucumeris semen contritum, ex mulso, aut lacte haustum.
Anserinus adeps ex passo potus.
Samia terra, quæ aster appellatur ex defruto hausta.
Pulegium tritum ex aqua potui datum.
Lac potum.
Vinum dulce liberalius bibitum.
Thuris cortex ex passo sumptus.
Rosaceum cum Irino ex rutæ decocto sumptum.
Vitis recentis ramuli detriti, & ex passo hausti.
Ius esculentum omnium adipum.

MATTHIOLI

Lac humanum ex uberibus ipsis exactum.
Butyrum crudum recens, eclegmatis modo delinctum.
Psyllij, cydoniorum malorum, maluæque seminis spissamentum.
Lactucæ, Portulacæ, Cucumeris, Cucurbitæ } *succus potus.*
Papaueris, Lactucæ, Peponum, Cucumeris, Cucurbitæ, Anguriæ } *seminum cremor lacteus ex haliacacabi solani aqua paratus potus.*
Haliacacabi baccæ decem aut duodecim confractæ, & ex aqua portulacæ, aut hordeacea ptissana potæ.
Amygdalinum dulce selibræ pondere potum.
Oleum è pineis nucleis, Oleum è papaueris semine } *copiosè haustum*
Maluæ, Althææ, Cucurbitæ } *stillatitia aqua abundè pota.*
Theriaca deuorata.
Mithridatis antidotum.
Antidotum è pineis nucleis comment. de cantharidibus descriptum.
Antidotum è lemnia terra.
Oleum è momordicæ syphone in penis meatum infusum.
Balneum ex ibiscis, maluæ, uiolarum, psyllij, sænograeci, hordei, & hyosciami foliis, & seminibus paratum.
Oui album cum succis frigidis iniectum.

DIOSCORIDIS

Ad sanguinem & lac in uentriculo concretum.

Coagulum leporinum epotum.
Acetum tepidum potum, & uomitu redditum.
Grossi lacteo succo turgentes ex posca sumpti.
Nitrum per sese potum.
Coagulum omne ex aceto, & laserpitij radice, aut lasere haustum.
Brassicæ semen ex lixiuio ficulnei cineris potum.
Conyzæ semen cum pipere ex aceto haustum.
Rubi succus ex aceto potui datus.
Hordeacea farina uentriculo, & aluo ex aqua mulsa inuncta.
Thymum ex uino haustum.
Calaminthæ folia arida pota.

MATTHIOLI

Caprifici lac potum.

Chelidonij maioris succus haustus.
Napi semen ex aceto bibitum.

DIOSCORIDIS

Ad salamandram.

Resina pinea in delinctu.
Galbanum ex melle deglutitum.
Nuclei pinei contriti, ex aiugæ decocto poti.
Vrtica cum lilijs ex oleo decocta, & pota.
Testudinis marinæ, & terrestris ouа, cocta, & deuorata.
Ranarum ius, in quo eryngij radix fuerit cocta, potum.

MATTHIOLI

Theriaca, Mithridatis antidotum, Terebinthina resina, Vrticæ semen, Cupressi folia } *pota.*

DIOSCORIDIS

Ad colchicum ephemerum.

Origanum cum passo aut oxymelite potum.
Bubulum lac haustum, quin & asininum largius potum.
Quercus foliorum, aut glandium decoctum potum.
Malicorium haustum.
Serpyllum ex lacte decoctum bibitum.
Sanguinalis herbæ succus potui datus.
Vitis recentium uiticularum succus bibitus.
Rubi succus in potu sumptus.
Ferulæ recentis medulla ex uino sumpta.
Myrti baccæ tusæ, & aqua macerata, & in liquorem solutæ, potæ.
Castaneærum media tunica trita, & cum sanguinariæ succo epota.
Origanum cum lixiuio bibitum.
Simplicia omnia, quæ fungis aduersantur.

MATTHIOLI

Lac Humanum, Bubulum, Asininum } *potum.*
Dictamnum duarum drachmarum pondere haustum.

DIOSCORIDIS

Ad solanum somnificum & manicum, & Dorichnium.

Aqua mulsa copiosè sumpta.
Lac caprillum, Lac asininum } *potum*
Amygdalæ amaræ deuoratæ.
Conchilia omnia, tam cruda quàm tosta deuorata.
Locustæ marinæ, quin & Gammari in cibum sumpti, & eorum iusculа pota.

MATTHIOLI

Antidota omnia quæ opio aduersantur.
Quinta essentia nostra comment. de uino descripta.
Potio ex antidoto nostro, & aqua uitæ, in præfatione libri sexti descripta.

DIOSCORIDIS

Ad hyoscyamum.

Mori cortex potus.
Aqua mulsa largius ebibita.
Lac omne præsertim asininum potum.
Ficuum aridarum decoctum bibitum.
Nuclei pinei deuorati.
Cucumeris semen ex passo potui datum.
Vinum salsum cum suillo recenti adipe, & presso potum.

Vrticæ

Vrticæ ſemen ex aqua ſumptum.
Nitrum ex aqua hauſtum.
Cichorium deuoratum.
Sinapis quoquo modo ſumpta.
Naſturtium, Raphanus, Sæpa, Allium } *ex uino ſumpta*

MATTHIOLI

Theriaca.
Mithridatis antidotum.
Antidotum noſtrum magnum.
Piper longum.
Piſtacea largius deuorata.
Meracum à uomitu potum.
Bubulum lac.
Abſinthium.
Caſtoreum.
Ruta, Lauri baccæ, & folia, Defrutum, Vrticæ ſemen, Cardamomum } *ex meraco hauſta.*

DIOSCORIDIS
Ad aconitum.

Leporinum, Hædinum, Vitulinum } *coagulum ex uino potum.*
Chamæpityos decoctum hauſtum.
Scoria ferri ex aceto mulſo ſumpta.
Origani, Rutæ, Marrubij, Abſinthij } *decoctum cum uino abſinthite potum.*
Sedum maius, Abrotanum, Chamelæa, Ajuga } *ex uino abſinthite pota.*
Opobalſamum drachmæ pondere ex melle, uel lacte cũ caſtoreo, pipere, & ruta æquis ponderibus ex uino potũ.
Vinum, in quo aurum, argentum, ferrumve candens reſtinctum fuerit, potum.
Gallinæius ex lixiuio & uino paratum potum.
Bubularum carnium præpinguia iura cum uino ſumpta.

MATTHIOLI

Eryngij radix ex ranarum comeſtibilium uel Anſerino iure pota.
Lemnia ſphragis duarum drachmarum pondere ex calida aqua pota & uomitione reddita.
Theriaca Andromachi à uomitu hauſta ex uino in quo gẽtiana decocta fuerit.
Antidotum noſtrum magnum in præfatione ſexti libri deſcriptum deuoratum, aut ex uino hauſtum.

MATTHIOLI
Ad napellum.

Lapidis Bezahardici ſeptem grana ex albo meraco.
Napi, aut rapi ſemen potum.
Butyrum bubulũ coctũ, & ſæpe ac large cũ uino ſumptũ.
Glandium putaminum decoctum ex uino paratum.
Diambari diamoſchiq; puluis potus.
Moſcus ambarumq; per ſeſe, & cum Lemnia terra ex uino pota.

Capparis radices contritæ, & hauſtæ.
Mus qui napelli ipſius radices depaſcitur ſiccatus & ebibitus.
Antidotum è muſcis napelli flores depaſcentibus.
Vide lib. 6. Napelli commentarium.
Smaragdus in puluerem tritus duarum drachmarum pondere hauſtus.
Oleum noſtrum de ſcorpionibus cordi, arterijs, atq; naribus replicatis ſæpe uicibus inunctum.
Puluis ſerui principis Ferdinãdi Archiducis Auſtrię, quo non nullos qui Napellum ſumpſerunt ſanatos uidimus.

DIOSCORIDIS
Ad taxum.

Acetum calidum potum, & uomitu redditum.
Simplicia omnia, quæ cicutæ reſiſtunt.

MATTHIOLI

Medicamenta omnia ad cicutam facientia.
Theriaca Andromachi.
Antidotũ noſtrũ magnũ in præfatione ſexti lib. deſcriptũ.

DIOSCORIDIS
Ad toxicum.

Sanguis Hircinus, Caprillus, Leporinus, Cerninus, Caninus } *frixus, & in cibis ſumptus.*
Galbanum cum myrrha ex uino hauſtum.
Quinquefolij radix pota.
Roboris, Fagi, Illicis } *cortex tritus ex lacte hauſtus.*
Cotoneæ mala deuorata, aut cum pulegio, & aqua bibita.
Amomum, Carpobalſamum } *ex uino hauſtum*

MATTHIOLI

Lapis bezahar octo granorum pondere ex uino hauſtus.
Napi, aut rapi ſemen potum.
Tormentillæ radix hauſta.
Glandium omphacides ſiue putamina ex lacte hauſta.
Malorum cydoniorum uinum potum.
Cubebæ deuoratæ.

DIOSCORIDIS
Ad opium & corniculatum papauer.

Mel ex roſaceo calido bibitum.
Origanum cum paſſo aut oxymelite hauſtum.
Aliſmatis radix duarũ drachmarũ pondere ex uino pota.
Acetum bibitum, & uomitu redditum.
Sal cum oxymelite ſumptum.
Meracum uinum cum abſinthio, & cinnamomo hauſtum.
Nitrum ex aqua potui datum.
Origanum cum lixiuio, aut paſſo potum.
Rutæ ſylueſtris ſemẽ cũ pipere, & panace ex uino ſumptũ.
Piper cum caſtoreo ex aceto mulſo, uel cum ſatureiæ aut origani decocto ex uino bibitum.
Pinguia iura in potu ſumpta cum uino aut paſſo.
Oſſium medulla ex oleo pota.

MATTHIOLI

Artemiſia recens deuorata, aut foliorum ſuccus hauſtus.
Quinta eſſentia noſtra cap. de uino deſcripta.
Laſerpitij lachryma pota.
Caſtoreum ebibitum.
Theriaca ſagzanea deuorata.

Mithridatis

Mithridatis antidotum ex uino potum.

Moſchum
Ambarum } *olfactum*

Elleb ori albi puluis naribus inditus.

Sulphuris ſuffitus.

DIOSCORIDIS
Ad cicutam.

Abſinthium ex uino bibitum.

Origanum cum paſſo, aut oxymelite potum.

Acetum bibitum, & uomitu reiectum.

Meracum uinũ largius epotum, & per interualla repetitũ.

Lac tum bubulum, tum aſininum potum.

Caſtorium cum ruta, & mentha ex uino ſumptum.

Amomi
Cardamomi } *uncia pota.*
Styracis

Piper cum urticæ ſeminе ex uino hauſtum.

Lauri folia potui data.

Laſer ex oleo, uel paſſo potum.

Paſſum per ſe largius ebibitum.

MATTHIOLI

Apij ſemen ex uino potum.

Iridis radix potui data.

Seſeli Maſilienſe ebibitum.

Nitrum ex copioſiore aqua potum.

DIOSCORIDIS
Ad ixiam.

Abſinthium ex uino bibitum.

Origanum ex uino ſumptum.

Acetum potum, uomituque reiectum.

Rutæ ſylueſtris ſemen
Laſerpitij radix } *pota.*

Tragorigani decoctum hauſtum.

Reſina terebinthina deuorata.

Nardus Indica potui data.

Caſtoreum
Laſerpitium } *oboli pondere ſumpta.*

Nuces iuglandes cum reſina, caſtorio, & ruta tritæ, ita ut ſingula drachmæ pondus æquent ex uino hauſtæ.

Chamelææ
Thapſiæ
Abſinthij } *ſuccus ſcillitici põdere ex aqua mulſa hauſtus.*

MATTHIOLI

Theriaca Andromachi
Mithridatis antidotum } *ex abſinthij pontici decocto, pota.*

Saccharum è floribus boraginis bugloſſiue paratum, additis corallio, margaritis, moſcho, ambaro, & precioſorum lapidum fragmentis.

Roſaceum cum aceto ſincipiti illitum.

Thlaſpi ſemen potum.

Betæ ſuccus ebibitus.

Triticeæ ptiſſanæ cremor ex paſſo potus.

Abſinthij dilutum potum.

Nitrum ex mulſo hauſtum.

Lac recenter mulſum à uomitu copioſè potum.

DIOSCORIDIS
Ad coriandrum.

Merum per ſeſe, uel ex abſinthio potum.

Oleum potum.

Oua in oleo exinanita, & ex muria liquefacta deuorata.

Muria epota.

Paſſum ex lixinio aſſumptum.

Gallinarum, & anſerum ius copioſè ſalſum, hauſtum.

MATTHIOLI

Theriaca ex mero pota.

Vincetoxici radices potui datæ.

Diamoſchum
Diambarum } *in potionibus.*

DIOSCORIDIS
Ad pſyllium.

Simplicia omnia quæ coriandro aduerſantur.

MATTHIOLI

Theriaca hauſta.

Vincetoxicum ebibitum.

DIOSCORIDIS
Ad herbam ſardoniam.

Aqua mulſa liberalius pota.

Lac affatim bibitum.

Aqua calida fotu adhibita. Quin etiam & oleum.

MATTHIOLI

Vinũ dulce potũ ad ebrietatẽ uſq; ut inde dormiãt affecti.

Caſtoreum è dulci uino potum.

Meliſſophylli ſuccus ex aceto ſumptus.

Oleum de { *Lilio, Caſtoreo, Vermibus, Coſto, Hypericone, Vulpinum* } *occipitio, ceruici, & ſpinali medullæ illitum.*

Vnguentum { *Aragon, Agripæ* } *eodem modo uſurpatum.*

DIOSCORIDIS
Ad mandragoram.

Aqua mulſa copioſè pota, & uomitu reiecta.

Nitrum cum abſinthio ex dulci uino, aut paſſo ſumptum.

Roſaceum cum aceto capiti perfuſum.

Eupatorium
Piper
Sinapi
Caſtorium
Ruta } *ex aceto trita, & ad olfaciendum data.*

Lucernarum extinctarum fumus olfactus.

MATTHIOLI

Coriandri ſemen
Pulegium } *ex aqua calida potum.*

Origanum ex frigida ebibitum.

Veratri albi puluis naribus inditus.

Cantharides ex fermento occipitio adalligatæ.

DIOSCORIDIS
Ad fungos malos.

Fimus gallinæ cum aceto bibitus.

Mel ex roſaceo calido potum.

Raphanus deuoratus, uel potui datus.

Abſinthium cum aceto bibitum.

Meliſſophylli folia cum nitro bibita.

Lixiuium ſarmentitij cineris ex acida muria potum.

Satureia feruefacta, hauſtaque.

Origani iuſculum potui datum.

Acetum calidum potum, & uomitu reiectum.

Atramentum ſutorium ex aqua potum.

Sal cum oxymelite bibitum.

Pyraſtri folia pota, deuorataque.

Oua gallinacea cum ariſtolochiæ drachma ex poſca deuorata.

Panacis radix,& ſemen ex uino pota.
Fœx uini cremata ex aqua pota.
Sinapis bibita.
Naſturtium comeſtum.

MATTHIOLI

Myrti frondes,cum baccarum ſemine tritæ, & inſumptæ.
Braſſicæ ſuccus potus.
Porrum ſub cineribus coctum hauſtum, & comeſtum.
Sinapis pota.
Pyri ſylueſtris cinis potus, quin & ligni ramenta.
Pyra ſylueſtria deuorata,aut cum ipſis fungis elixa.
Quinta eſſentia noſtra pota.
Raphani domeſtici ſuccus potus.
Rutæ folia deuorata.
Origanum. Mel.
Theriaca ex aceto acerrimo pota.
Vinum generoſum in quo piper conſerbuerit.
Allium crudum deuoratum.
Murium ſtercus ex uino potum.
Oleum cum anatis adipe clyſtere infuſum.
Ricinum oleum uentri illitum.
Scammonium ultimo loco potum.
Diapipereos,aut diacyminum,aut diagalanga,aut diamoſchum pota.

DIOSCORIDIS

Ad gypſum.

Origanum cum paſſo,aut oxymelite potum.
Maluæ decoctum potum. Quin & toto corpori inſperſum.
Oleum bibitum.
Aqua mulſa bibita.
Caricarum decoctum potum.
Lixiuium è ficulneo,aut ſarmentitio cinere paratum, cum uino copioſiore hauſtum.
Origanum cum lixiuio,aut aceto,aut paſſo ſumptum. Quin etiam & thymum.
Simplicia omnia quæ fungis reſiſtunt.

MATTHIOLI

Antidota omnia quæ ceruſſæ et fungorũ noxæ opitulãtur.
Maluæ,althææ, fœnogræci,& limi ſeminis decoctum potũ.
Aqua egelida cum butyro pota,& uomitione reiecta.
Mithridatis antidotum ex meraco duarum drachmarum pondere à uomitu bibitum.

DIOSCORIDIS

Ad ceruſſam.

Amaracinum, Irinum } *oleum potum.*
Vlmi liquor potus.
Perſicorum nuclei ex ptiſana poti.
Caricarum, Maluarum } *decoctum hauſtum.*
Lac calidum bibitum.
Seſamum tritum ex uino ſumptum.
Lixiuium ex ſarmentitio cinere hauſtum.
Columbina oua cum thure pota.

MATTHIOLI

Scammonium ex mulſa aqua potum.
Medicamenta quæ ſuapte natura urinam pellunt.
Oleum lilinum ex hydromelite potum, & uomitione redditum.
Atriplicis rapiq́ue ſemen ex mulſa potum, & uomitu reiectum.
Braſſicæ decoctum abſq́ue ſale cum oleo infuſum.

Theriaca.
Mithridatis antidotum.
Vinum album meracum liberalius potum.

MATTHIOLI

Ad arſenicum ſublimatum.

Butyrum frequenter ſumptum,frequenterq́ue reiectum.
Aſininum lac potum.
Rapi ſemen bibitum.
Mucago ex pſyllij,maluæ,et cydoniorum ſemine parata, et pota.
Amygdalinum oleum potum.
Pinguium gallinarum ius copioſè hauſtum.
Cryſtallum in tenuiſſimum puluerem tritum drachmæ pondere ex dulci amygdalino oleo potum.

DIOSCORIDIS

Ad argenti ſpumam.

Hormini ſylueſtris ſemen potum.
Myrrha, Abſinthium, Hyſſopum, Apij ſemen, Piper, Liguſtri flores } *ex uino pota.*
Palumborum aridum fimum cum nardo ex uino potum.

MATTHIOLI

Butyrum cum mulſa potum,& uomitione reiectum.
Gallinarum & anatum adeps ex hydromelite potus & uomitu redditus.
Amygdalinum oleum copioſè potum.
Hydromel clyſtere infuſum.
Apij ſuccus uentriculo inunctus.
Butyrum uentri illitum.
Lathyris ſemen drachmarum duarum pondere hauſtum.

DIOSCORIDIS

Ad argentum uiuum.

Lac copioſè potum,& uomitu reiectum.
Simplicia omnia, quæ faciunt ad argenti ſpumam.

MATTHIOLI

Lac bubulum cum ſuo butyro potum.
Amygdalinum oleum ebibitum.
Aurum in puluerem ſubtiliter tritum potum.

MATTHIOLI

Ad argentum uiuum ſublimatum præcipitatumq́ue,& cinnabarim.

Lac bubulum cum ſuo butyro potum, & uomitione redditum.
Antidota omnia quæ ad cantharidum noxam faciunt.

DIOSCORIDIS

Ad calcem ſandaracham,& auripigmentum.

Lac ex aqua mulſa potum, & uomitu reiectum.
Carnium iura pinguia hauſta.
Althææ, Maluæ } *decoctum ad ſpiſſitudinem redactum potum.*
Tragi herbæ ſemen potum.
Seminis lini decoctum potui datum.
Oryzæ decoctum potum.

MATTHIOLI

Lac abundè potum.
Butyrum, Ius carnium pinguium, Animalium pinguedines, Medicamenta aluum lubricantia } *copioſè pota.*

Seminis

Seminis { Maluæ, Althææ, Pſyllij, Lini, Fœnugræci } mucagines.

Antidota omnia quæ ad cantharidum noxam faciunt.

MATTHIOLI

Ad anacardia.

Amygdalinum oleum dulce, Oleum è pineis nucibus, Oleum è nucibus Indicis, Oleum è papaueris ſemine, Butyrum crudum recens, Bubulum ouillumque lac, Violaceum oleum, Hordeacea ptiſſana. } glacie refrigerata & pota.

Pinguium carnium ius, Suillus, & anſerinus adeps, Cerebrū tā quadrupedū quàm uolatiliū, Oſſium medulla } copioſè ſumpta.

MATTHIOLI

Ad ſtaphidem agriam.

Amygdalarum dulcium oleum, admiſto copioſo hydromelite.

Medicamenta omnia quæ cantharidum noxæ auerſantur.

Theriaca Andromachi pota.

Mithridatis antidotum.

Antidotum noſtrum in lib. 6. præfatione deſcriptum.

MATTHIOLI

Ad ſcyllam malam.

Lac in quo calybs candens extinctus fuerit potum.

Ouorum uitelli in aceto decocti, deuorati.

Carnium pinguia iura pota.

Butyrum crudum ac recens, copioſè ſumptum.

Extrema iuuenum quadrupedū membra elixa et deuorata.

MATTHIOLI

Ad flammulam.

Bubulum lac à uomitu, & clyſtere, potum.

Oleum { Amygdalinum dulce, E pineis nucleis, Papaueris ſemine, Ex Indica nuce } potum.

Semen { Lini, Maluæ, Althææ, Pſyllij, Cydoniorum } ſpiſſamenta pota.

Pinguia carnium iura hauſta.

Halicacabi baccæ deuoratæ.

MATTHIOLI

Ad urticæ ſemen.

Medicamenta omnia quæ ſcyllæ noxæ reſiſtunt.

Malorum cydoniorū ſem. contuſa, & ex calida aqua pota.

MATTHIOLI

Ad dracunculi ſemen.

Butyrum crudum recens hauſtum.

Hordeaceæ farinæ pulticula additis ſaccharo, penidijs, amygdalino oleo, aut recenti butyro.

Pinguia carnium iura hauſta.

MATTHIOLI

Ad rhododendrum.

Fœnugræci decoctum potum.

Dactyli deuorati.

Viticis ſemen, aut folia, aut eorum decoctum potum.

Caricæ ex melle, aut iulapio ſumptæ.

Defrutum potum.

Pinguia omnia deuorata.

Diacaſtoreum potum duarum drachmarum pondere.

Iumperi baccæ pari pondere potæ.

MATTHIOLI

Ad azadarachi.

Theriaca Andromachi, Mitridatis antidotum, Antidotum noſtrum } ex uino pota.

Medicamenta omnia quæ nerio conueniunt.

MATTHIOLI

Ad uomicas nuces.

Butyrum copioſè deuoratum à uomitu.

Vinum meracum copioſum additis pipere, pyrethro, lauri baccis, cinnamomo, & caſtoreo à uomitu epotum.

Ea omnia quæ opij noxam ſuperant.

MATTHIOLI

Ad ſanguinem menſtruum.

Margaritæ drachmæ pondere ex aqua meliſſophylli potæ.

Balneum tepentis aquæ.

Theriaca Andromachi drachmæ pondere ex fumariæ aqua quotidie pota.

Viperei paſtilli ſcrupuli pondere hauſti.

MATTHIOLI

Ad fel Leopardi.

Antidota quæ napello epoto, & uipereis morſibus auxiliantur.

Antidotus Auicennæ è lemnia terra. Vide lib. 6. comm. de taurino ſanguine.

MATTHIOLI

Ad uipereum fel.

Butyrum decoctum potum.

Theriaca Andromachi, Mithridatis antidotus, Viperei paſtilli, Antidotum noſtrum, Moſchum. Ambarum, Diamoſchum. Diambarum } a uomitu ſumpta.

Oleum noſtrū de ſcorpionib. cordi, et arterijs ſæpe inunctū.

Quinta eſſentia noſtra libr. 6. in præfatione deſcripta.

MATTHIOLI

Ad canis piſcis fel.

Butyrum bubulum cum gentianæ radice, cinnamomo, & leporis coagulo potum.

Oleum odoratum quodlibet corpori uniuerſo illitum.

MATTHIOLI

Ad cati cerebrum.

Terra lemnia ex oleo pota, & uomitione reiecta ſemel in ſeptimana.

Diamoſchum quotidie ſumptum horis quatuor ante cibū.

Moſchū per ſeſe ſemiſcrupuli pōdere ex uino pluries potū.

MATTHIOLI

Ad uenenum caudæ cerui.

Butyrum bubulum potum & uomitione reiectum.

Smeragdi puluis ſemiſcrupuli pondere à uomitu ex uino potum.

Piſtacia & ponticæ nuces in cibis largius deuoratæ.

Oleum è citri ſemine preſſum, toti corpori illitum.

Theriaca Andromachi duarū drac. pondere ex uino pota.

Oleum noſtrum de ſcorpionibus cordi & arterijs inunctũ.
Antidotũ noſtrum magnũ in præfatione. 6. lib. deſcriptũ.

MATTHIOLI
Ad quadrupedum quorundam ſudorem.

Butyrum ſiue oleum potum, & uomitione reiectum.
Vinum cum roſaceo à citata uomitione potum.
Rhabarbarum ſemidrachmæ pondere ſumptum addito foſ ſitij ſalis momento.
Theriaca ex terra lemnia Auicennæ.

MATTHIOLI
Ad caſtoreum malum.

Butyrum bubulum, *Aqua mulſa* } *pota & uomitione reiecta.*
Diamoron, *Limonum ſuccus*, *Citrij mali ſuccus* } *a uomitu cum ſaccharo potus.*
Coriandri ſemen toſtum duarum drach. pondere hauſtum.

MATTHIOLI
Ad plumbi ſcobem.

Antidota omnia quæ ad argenti ſpumam faciunt.

MATTHIOLI
Ad ferri ſcobem, & ſcoriam.

Lac recenter mulſum potum.
Medicamenta ualenter aluum ſoluentia ab epoto lacte ſumpta.
Butyrũ tam diu potũ quouſq; inteſtinorum dolores cedãt.

MATTHIOLI
Ad lapidem magnetem.

Auri ſcobes in tenuiſſimum puluerem trita & pota.
Smaragdi puluis potus nouem diebus.
Lac, & amygdalinum oleum clyſtere infuſum.

MATTHIOLI
Ad æris ſquamam.

Mulſa pota, & uomitione reiecta.
Balneum ex hyrcorum capitũ, et cochlearum iure paratũ.
Menthæ ſuccus potui datus.
Roſaceum calidum uentriculo inunctum.
Acori radices trium drachmarum pondere potæ.
Lemnia terra drachmæ pondere ex uino albo hauſta.
Corallium rubrum drachmarum duarum pondere ex uino ebibitum.

MATTHIOLI
Ad æruginem.

Medicamenta, & antidota omnia quæ ad æris ſquamam conferunt.

MATTHIOLI
Ad riſagallum.

Medicamenta, & antidota omnia quæ argenti uiui ſublimati, arſenici, & æruginis noxæ aduerſantur.
Amygdalinum oleum toti corpori illitum.
Violaceum iulapium ex ptiſſana hordeacea potum.
Oleum è pineis nucleis & Indica nuce preſſum ſelibræ pondere potum.
Antidota omnia quæ cantharidibus conueniunt.

MATTHIOLI
Ad elleborum album.

Mulſa cum butyro pota, & uomitione reiecta.
Nymphææ flores duarum drachmarum pondere poti.
Theriaca Andromachi.

MATTHIOLI
Ad elleborum nigrum.

Abſinthium in uino potum.

Aniſi ſemen bibitum.
Nardus Indica unà cum caſtoreo pota.
Caſeus recens, *Mel*, *Butyrum*, *Pinguia*, *Paſſum* } *in cibis ſumpta.*
Lemnia terra ebibita.
Theriaca Andromachi.

MATTHIOLI
Ad euphorbium.

Butyrum potum.
Oleum amygdalinum.
Pinguia omnia.
Aqua { *Solani hortenſis*, *Violarum*, *Nymphææ* } *pota.*
Seminis { *Maluæ*, *Althææ*, *Pſyllij*, *Cidoniorum malorum*, *Lini* } *mucago pota.*
Lac acidum.
Caphura ex aqua roſacea bibita.
Punicorum malorum uinum.
Anguria. *Cucumis*, *Cucurbita*, *Malorum acidorum ſuccus*, *Ptiſſana hordeacea* } *glacie refrigerata & inſumpta.*
Citri ſemen ex uino heleni potum.

MATTHIOLI
Ad turpetum & tithymalos.

Antidota omnia quæ ad euphorbium faciunt.
Theriaca Andromachi ex uino pota in quo Cretenſe dictamnum incoctum fuerit.
Mumia ſepulchrorum drach. pondere ex meraco hauſta.

MATTHIOLI
Ad ſcamonium.

Lac a quo demptum fuerit butyrum potum.
Cotoneorum malorum ſuccus bibitus.
Rhois ſuccus potus.
Ribis uulgaris, uinum hauſtum.

MATTHIOLI
Ad colocynthidem.

Antidota omnia ad euphorbium facientia.
Bubulum lac, & butyrum recens potum.
Lemnia terra frequenter pota.
Smaragdi puluis pluries hauſtus.
Theriaca Andromachi deuorata.

MATTHIOLI
Ad cyclaminum.

Lauri baccæ duarum drachmarum pondere potæ.
Gentiana hauſta.
Nigrum piper in potu ſumptum.
Theriaca. *Lemnia terra.*

MATTHIOLI
Ad thymelæam & chamelæam.

Antidota omnia quæ ad euphorbium faciunt.
Theriaca Andromachi.
Lemnia terra.
Roſaceum ſerapium ex hordei ptiſſana potum.
Origanum toſtum potum.

Ad bryoniam.

Antidota omnia quæ ad euphorbium conueniunt.
Theriaca ex uino hausta in quo helenium incoctum fuerit.

MATTHIOLI
Ad elaterium.

Theriaca Andromachi ex baccarũ lauri decocto, aut melle drachmarum duarum pondere pota.
Menthæ succus ebibitus.

MATTHIOLI
Ad aquam frigidam.

Piper potum.

Creticum uinum potum.
Antidotum nostrum.
Quinta essentia nostra.

MATTHIOLI
Ad uini læsiones.

Vomitus excitatio.
Brassicæ succus potus.
Acetum testiculis adhibitum.

MATTHIOLI
Ad carnes & pisces refrigeratos.

Ea quæ ad maleficos fungos ualent.
Vmi optimi & odorati potus admisto cidoniorum succo.
Lemnia terra cum agallocho, & mastiche hausta.

SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATES, QVAE CORPORI DECOREM præstant, ex Dioscoride.

Ad alopeciam.

MYRRHA cum ladano, et uino myrteo illita.
Harũdinũ corticũ cinis ex aceto inũctus.
Ladanum cum uino, myrrha, & myrteo oleo admotum.
Myrti baccarum succus illitus.
Nucum iuglandium putamen combustum, tritumque, & impositum.
Nucum auellanarum crematarum cinis ex ursino adipe perunctus.
Erinacei terrestris corij cinis ex liquida pice illitus.
Leporinum caput crematum ex ursino adipe.
Ranarum crematarum cinis ex liquida pice.
Murium stercus combustum ex aceto.
Vrsinus adeps illitus.
Caprarum fimus ex aceto.
Raphanus tritus ex loliacea farina admotus.
Brassica cum sale confricata.
Betæ recentia folia cruda illita.
Asphodeli radicum cinis impositus.
Cæpa confricata.
Allij cinis ex melle illitus.
Sinapi illitum.
Nasturtium confricatum.
Cyclamini succus inunctus.
Ranunculi folia, & radices illitæ paruo temporis spatio.
Aloe ex uino.
Abrotoni cinis ex raphani succo, aut cicino oleo.
Laserpitij liquor cum pipere ex aceto.
Nymphææ radix ex pice.
Cynoglossæ folia ex uetere suillo adipe.
Adiãtum illitum cum susino, aut myrtino oleo, aut byssopo, aut uino.

Thapsiæ succus inunctus.
Rubigo ferri illita.
Sandaracha ex resina.
Alcyonium tertium exustum inunctum.
Cortes naxia illita.
Hippocampi cremati cinis ex liquida pice, aut axungiâ, aut amaracino unguento.
Caprillarum ungularum cinis ex aceto inunctus.

MATTHIOLI

Conorum cupressi, & mulorum unguium cinis oleo myrtino exceptus & illitus.
Vlmi radicum decoctarum mucago illita.
Persici nuclei contusi.
Abrotoni cinis cum oleo raphanino, aut sicyonio illitus.
Lilij radix ex adipe, & oleo.
Oleum è colocynthide illitum.

MATTHIOLI
Ad capillorum defluuium.

Conorum cupressi, & mulorum unguium cinis, ex myrtino oleo illitus.
Vlmorum radicum mucago illita.
Humor defluens è medulla dissectæ tiliæ.
Ladanum inunctum.
Sylueſtris oliuæ oleum.
Rhois foliorum decoctum ex lixiuio paratum.
Viperinæ senectæ cinis inspersus.
Murinum stercus ex aceto illitum.
Cæpa affricta.
Abrotoni cinis cum oleo ueteri, aut lentiscino illitus.
Oleum è colocynthide illitum.
Myrti baccarum uinum illitum.
Myrobalana omnia, & præsertim flaua quouis modo usurpata.

DIOSCORIDIS

Ad pilos auellendos.

Oleum in quo decocta fuerit ſcolopendra marina inunctũ.
Lepus marinus per ſe, & cum marina urtica tritus, & appoſitus.
Salamandræ cinis ex oleo.
Hederæ lachrima illita.
Dryopteris radix trita, & poſt ſudorem inuncta.
Aqua è uiridibus uitium ſarmentis igne incenſis emanans admota.
Auripigmentum illitum.
Cyperus babilonicus illitus.

MATTHIOLI

Ad pilos retardandos.

Oleum hyoſcyaminum.
Cicutæ ſuccus illitus.
Hyoſcyami ſuccus inunctus.

DIOSCORIDIS

Ad capitis furfures.

Salicis foliorum, & decoctum corticis in lotionibus.
Myrti baccarum ſuccus illitus.
Fel taurinum cum nitro, & cimolia inunctum.
Humana urina inueterata admota.
Adiantum in lixiuio decoctum.
Fœnum græcum in lotionibus.
Malua ex urina humana.
Betæ decoctum admotum.
Allij cinis ex melle.
Bulbi cum cremato nitro illiti.
Lilij cremati radix ex melle.
Alumen cum eruo ex pice.

MATTHIOLI

Euonymi baccæ in lixiuio decoctæ.
Syluestris oliuæ oleum.
Pomata illita.
Oleum amygdalarum amararum.
Lupini farina confricata.

DIOSCORIDIS

Ad rufandos capillos.

Liguſtri folia trita, & in radiculæ ſucco macerata & illita.
Lycium illitum.
Loti ligni decoctum in lotionibus admotum.
Vini fex cremata ex lentiſcino oleo tota nocte illita.

MATTHIOLI

Ad criſpandos capillos.

Aſphodeli radices deraſo capiti affrictæ.
Caſtaneærũ echinorum cinis deraſo capiti ex melle illitus.

DIOSCORIDIS

Ad denigrandos capillos.

Cupreſſi folia trita ex aceto.
Rhois decoctum admotum.
Mori folia trita ex aceto.
Gallæ aceto, aut aquæ maceratæ illitæ.
Palmæ corticis decoctum admotum, & ſubinde deterſum.
Myrti foliorum decoctum in lotionibus.
Acaciæ ſuccus illitus.
Ilignæ radicis cortex ex aqua coctus, donec mollitus conta beſcat, tota nocte illitus.
Hederæ corymbi illiti.
Saluiæ decoctum ſæpius inſperſum.
Rubi folia admota.

Sory illitum.

MATTHIOLI

Rhois folia in lixiuio decocta.
Eruinæ ſiliquæ priuſquam indureſcant cum ſale ſuiſque ſuccis contritæ, & illitæ.
Oleum è colocynthidis fructu illitum.
Ophris in capitis perfuſionibus addita.

DIOSCORIDIS

Ad pediculos, & lendes necandos.

Cedria illita.
Myricæ decoctum perfuſum.
Mel inunctum capiti.
Betæ decoctum perfuſum.
Allium cum origani decocto potum.
Hederæ lachryma illita.
Staphis agria admota.
Sandaracha ex oleo inuncta.
Alumen ex aqua.

MATTHIOLI

Euonymi baccæ in lixiuio coctæ.
Hederæ gummi illitum.
Hyſſopum cum oleo inunctum.
Albi ueratri radix in lixiuio decocta.
Argentum uiuum extinctum & cum butyro inunctum.
Piper in puluerem tritum & ex ſaliua illitum.

DIOSCORIDIS

Ad prohibendam ſolis aduſtionem.

Albumen ouj inunctum.
Cyclamini ſuccus inunctus.

MATTHIOLI

Melopeponis, Anguriæ } *pulpa illita.*
Seminis maluæ, althææ, pſyllij, et cydoniorum malorum mucago illita ex recenti butyro.
Vlmi folliculorum liquor inunctus.
Vuæ præmaturæ ſuccus illitus.

MATTHIOLI

Ad remorandam canitiem.

Syluestris oliuæ oleum inunctum.

DIOSCORIDIS

Ad faciei nitorem.

Vlmi liquor in folliculis contentus illitus.
Maſtiche illita.
Lupinorum farina illita.
Raparum ſyluestrium ſemen admotum.
Peponis ſuccus cum eius ſemine, & farina in ſole ſiccatus & inunctus.
Polygonatum illitum.
Glans unguentaria ex urina illita.
Ricini ſemen impoſitum.
Vitis ſyluestris acini illiti.
Argenti ſpuma elota, inuncta.
Alcyonium primum, & ſecundum admotum.
Chia terra impoſita.
Crocodili terreſtris fimus illitus.

MATTHIOLI

Caphura circumlitionibus addita.
Eadem cum chryſocolla trita & ex melle illita.
E limoniorum ſucco ſtillatitia aqua.
Cochlearum terreſtrium ſtillatitia aqua.
Fabacea farina.
Aqua ſtillatitia ex phaſiolis, & quibuſdam alijs, uide in phaſiolo.

phaſiolorum commentario lib. 2. cap. 101.
Lupini decoctum perfuſum.
Aqua ſtillatitia ex melopeponibus et alijs multis. uide lib. 2. cap. 128. in comment.
Ari radicum ſtillatitia aqua, uel earum ſuccus inſolatus, & cum eiuſdem ari ſtillatitia aqua illitus.
Primulæ ueris florum ſuccus illitus.
Verbaſci florum & polygonati radicum dilutum per elam bicum diſtillatum.

DIOSCORIDIS
Ad colorem conciliandum.

Cicer in cibis ſumptum.
Agaricum drachmæ pondere potum.
Hyſſopum manducatum, bibitumve.
Chia terra illita.
Ceraſi gummi illitum.
Caricæ in cibis ſumptæ.

MATTHIOLI
Ad puſtulas ſanguineas.

Caphuræ unciæ põdere cum pari ſulphuris portione trita, additis myrrhæ thuriſque cuiuſq; quaternis drachmis, & aquæ roſarum libra, in uitreo uaſe per dies decem inſolata & deinde illita.
Fraxini ſtillatitia aqua.
Tamarindorum pulpa deuorata frequenter.
Vinum è fragis illitum.
Verbaſci florum ſtillatia aqua addito caphuræ momento.

DIOSCORIDIS
Ad faciem derugandam.

Cacaliæ grana poſt excuſſum florem prodeuntia, trita, & cum cerato illita.
Bryoniæ radix cum eruo, creta chia, & fœno græco illita.
Chia terra admota.

MATTHIOLI

Myrrhæ oleum frequenter illitum.
Myrrha ſuffita ex candenti patella.
Conorum pineorum recentium ſtillatitia aqua faciei admota.
Ari radicum ſtillatitia aqua illita, uel inſolatus ex radicibus ſuccus.
Primulæ ueris florum ſuccus illitus.
Verbaſci florum & polygonati radicum ſtillatitia aqua, addito limonio ſucco.

DIOSCORIDIS
Ad cutis uitia in facie.

Sabinæ decoctum perfuſum.
Conchulæ Indicæ cinis admotus.
Glans unguentaria trita ex urina.
Cancrorum fluuiatilium cinis illitus.
Narciſſi radix cum ſemine urticæ ex aceto.
Ricini ſemen admotum.
Vitis ſylueſtris acini illiti.
Cinnamomum ex melle.
Coſti radix cum aqua uel melle illita.
Bryoniæ radix per ſe, & cum eruo, creta chia, et fœno græco admota.
Alcyonium primum, & ſecundum impoſitum.

MATTHIOLI

Reſinæ laricæ aut terebinthinæ ſtillatitia aqua addito oleo è uuæ fece parato.
Pomata illita.
Aqua è ſucco limoniorum parata uitreo alembico.

Oleum ex ouorum uitellis.
Oleum è tritico.
Auenæ farina in aceto decocta.
Fabacea farina.
Lupini decoctum affuſum.
Rapi ſylueſtris ſemen illitum.
Lapati acuti aqua ſtillatitia, & quorundam aliorum. uide lib. 2. cap. 108. in comment.
Erucæ ſemen cum melle inunctum.
Sinapi aqua ſubactum, & cuti affrictum.
Dracunculi radix contuſa & illita.
Boni Henrici ſuccus cum aceto illitus.
Ari radicis ſtillatitia aqua uel inſolatus earum ſuccus illitus.
Gentianæ ſtillatitia aqua illita.
Pſeudomelanthij ſemen in farinam tritum & melle illitũ.
Scabioſæ ſuccus cum chryſocollæ farina, & caphuræ momento illitus.
Vinum quod è fragis elicitur.
Primulæ ueris florum ſuccus illitus.
Verbaſci florum ſtillatitia aqua.
Lupuli florum, & folliculorum decoctum potum.

DIOSCORIDIS
Ad ionthos, & uaros.

Myrrha illita cum melle, & caſſia odorata.
Porri folia cum Rhoe obſoniorum admota.
Cepæ ſuccus cum ſale appoſitus.
Bulbi per ſe, & ex oui uitello.
Pulegium ex cera.
Sory ex aqua.
Alcyonium primum, & ſecundum admotum.

MATTHIOLI

Aqua è ſucco limoniorum uitreo alembico parata.
Aqua è lapathi acuti radicibus, & alijs nonnullis parata. uide lib. 2. cap. 108. in comment.
Centaurij minoris decoctum adhibitum.
Scabioſæ ſuccus cum chryſocollæ farina, & caphuræ momento illitus.

DIOSCORIDIS
Ad cutis faciei uitia à ſole contracta.

Iridis Illyricæ radix cum elleboro admota.
Cinnamomum ex melle.
Coſti radix cum aqua uel melle illita.
Amygdalæ amaræ radicum tritarum decoctum admotũ.
Fici lac inunctum.
Cochlearum tum caro, tum teſta ſimul cremata ex melle.
Leporinus ſanguis inunctus.
Sepiæ crematæ cinis admotus.
Lini ſemen illitum.
Orobi farina impoſita.
Siſymbrium inunctum.
Bulbi cremati cum alcyonio impoſiti.
Hederæ decocta folia ex uino.
Chamæleonis nigri radix.
Alyſſum conciſum ex melle.
Melia terra inuncta.
Cyclamini ſuccus illitus.

MATTHIOLI

Thus cum lacte illitum.
Melopeponum, Anguriæ } *pulpa illita.*
Vuæ immaturæ ſuccus ex lacte humano illitus.

DIOSCORIDIS

Ad lentigines delendas.

Iridis Illyricæ radix cum albo ueratro admota.
Casia ex melle illita.
Costus ex aqua, & melle.
Sanguis leporinus calens inunctus.
Tritici farina ex aceto mulso.
Raphanus cum loliacea farina admotus.
Brassicæ semen insperſum.
Sisymbrium tritum, & impoſitum.
Allij cinis ex melle.
Dracunculi maioris radix ex melle.
Bulbi ex melle, & aceto.
Nigella confricata.
Galbanum cum nitro ex aceto.
Alyſſum conciſum ex melle.
Narciſſi radix cum urticæ ſemine ex aceto.
Ricini ſemen illitum.
Vitis ſylueſtris acinu liniti.
Bryoniæ radix cum eruo, fœno græco, & creta Chia.
Adarces impoſita.

MATTHIOLI

Laricea reſinæ ſtillatitia aqua addito oleo ex uini fæce parato.
Nux myriſtica illita.
Muſtelæ fel ex melle, & ari farina illitum.
Oleum ex ouorum uitellis.
Rapi ſylueſtris ſemen.
Hordei farina, ex aceto, & melle ſubacta.
Auenæ farina in aceto decocta, & illita.
Fœnograci farina, cum ſulphure, & nitro appoſita.
Fabacea farina.
Lupinorum decoctum affuſum.
Sij ſuccus illitus.
Aqua ſtillatitia è lapathi acuti radicibus & aliorum nonnullis. uide lib. 2. cap. 108. in commentario.
Melopeponum pulpa affricta.
Dracunculi radix illita.
Ari radix elixa cum fabacea farina defruto ſubacta.
Gentianæ ſtillatitia aqua illita.
Centaurij minoris ſuccus, aut decoctum.
Menthæ græcæ ſuccus illitus.
Pſeudomelanthij ſeminis farina ex melle illita.
Securidacæ utriuſq; ſeminis farina ex melle.
Scabioſæ ſuccus cum chryſocollæ farina, & caphuræ momento.
Xyridis ſuccus illitus.
Verbaſci florum ſtillatitia aqua.
Lupuli florum decoctum potum.
Scrophæ lac perfuſum & plena manu illitum.

DIOSCORIDIS

Ad næuos.

Alcyonium illitum.

MATTHIOLI

Auenæ farina in aceto decocta, & illita.
Lupinorum decoctum affuſum.
Centaurij minoris decoctum.
Argenti ſpuma ex aceto decocta & illita.

DIOSCORIDIS

Ad totius corporis nitorem.

Maſtiche inſperſa.
Vlmi liquor in folliculis concluſus illitus.

Butyrum inunctum.
Crocodili terreſtris ſimum illitum.
Peponis ſuccus cum eius ſemine, & farina in ſole ſiccatus ex aqua.
Bryoniæ radix inuncta.
Cyclamini ſuccus inunctus.

MATTHIOLI

Caphura illita.
Fabacea farina.
Aqua è uulnerato Betulæ caudice diſtillans illita.
Aqua è limoniorum ſucco parata uitreo alembico.
Fabarum ſtillatitia aqua. uide lib. 2. cap. 101. in comm.
Sinapi aqua ſubactum, & cuti affrictum.
Ari radicum ſtillatitia aqua, uel inſolatus earum ſuccus.
Gentianæ aqua ſtillatitia.
Verbaſci florum ſtillatitia aqua.

DIOSCORIDIS

Ad cicatrices delendas.

Aſininus adeps inunctus.
Fabarum farina cataplaſmatis indita.
Ranunculi folia, & radices illitæ.
Calamintha ex uino decocta admota.
Cucumeris ſylueſtris radix trita, & inſperſa.
Glans unguentaria cocta in aceto cum nitro adhibita.
Bryoniæ radix cũ eruo, creta Chia, & fœnogræco admota.
Chryſocolla illita.
Alcyonium primum, & ſecundum inunctum.

MATTHIOLI

Erucæ ſemen tritum cum felle bubulo illitum.
Ceruina medulla.
Opobalſamum.
Oleum Myrrhæ.
Oui recentis dum aſſatur ſudor.
Caphura cum chryſocolla trita & medulla bubula illita.

DIOSCORIDIS

Ad uitiligines.

Cochlearum terreſtrium teſtæ crematæ, & illitæ.
Leporinus ſanguis inunctus.
Sepiæ crematæ cinis admotus.
Fabarum farina inſperſa.
Lupinorum farina impoſita.
Betæ cruda folia illita. (aqua.
Chondrillæ radix, & folia ex melle, & nitro trita ex
Dracunculi maioris radix ex melle.
Aſphodeli radicis ſuc. inũctus, cõfricata prius ſub ſole cute
Capæ ſuccus in ſole inunctus.
Allij cinis ex melle.
Piper cum nitro impoſitum.
Capparis radix trita ex aceto.
Argemone ſiccata, tuſaq; cum nitro, & uino ſulphure admota.
Telephij folia cum hordeacea farina ex hydrelæo ſex horis admota.
Gentianæ radicis ſuccus inunctus.
Chamæleonis nigri radix cum ſulphure illita.
Ruta cum uino, pipere, nitroq; confricata.
Libanotis ſemen ex acerrimo aceto.
Lilij cremata radix ex melle.
Nymphææ radix ex aqua.
Rubiæ radix ex aceto.
Althææ ſemen tum recens, tum ſiccum tritum ex aceto, in ſole inunctum.

Anchuſæ radix ex aceto.
Narciſſi radix cum urticæ ſemine ex aceto.
Bryonia cum eruo, creta Chia, & fœnogræco illitâ.
Glans unguentaria in aceto decocta cum nitro impoſita.
Cucumeris ſylueſtris radix trita, & inſperſa.
Ricini ſemen illitum.
Veratrum nigrum ex aceto.
Sulphur quoquo modo admotum.
Alcyonium primum, & ſecundum inunctum.

MATTHIOLI

Conorum cupreſſi decoctum affuſum.
Tamarindorum pulpa in potionibus addita.
Aqua è limoniorum ſucco parata uitreo alembico.
Oleum ex ouorum uitellis.
Lupinorum decoctum.
Rapi ſylueſtris ſemen.
Aqua è lapathi acuti radicibus & alijs nonnullis. uide lib. 2. cap. 108. in comment.
Ari radix elixa cũ fabacea farina defruto ſubacta illita.
Menta Græca adhibita.
Chamæleonis nigri radix cum aceto trita, & illita.
Securidacæ utriuſq; ſeminis farina melle excepta.
Scabioſæ ſuccus addito chryſocollæ, & caphuræ momẽto.
Xyridis ſuccus illitus.
Verbaſci florum ſtillatitia aqua.
Lupuli florum decoctum potum.

DIOSCORIDIS

Ad lychenas, & impetigines.

Pini, & piceæ cortex illitus.
Lentiſci foliorum decoctum fotu adhibitum.
Cupreſſi folia cum polenta illita.
Rhamni folia admota.
Lignorum marcor inſperſus.
Naſturtij ſemen admotum.
Rhaponticum ex aceto illitum.
Veratrum nigrum ex aceto illitum.
Glans unguentaria cum lotio impoſita.
Vitis uiniferæ gummi cum nitro illitum, loco tamen prius perfricato.
Sulphur ex terebinthina reſina.
Sal ex oleo, & aceto perfrictum.
Alcyonium primum, & ſecundum impoſitum.
Adarces illita.
Pix liquida inuncta.
Thus inſperſum.
Aethyopicæ oleæ lachryma inuncta.
Pruni arboris gummi illitum.
Ficulneum lac cum polenta illitum.
Mel cum alumine decoctum illitum.
Propolis inuncta.
Triticeus recens panis ex muria.
Loliacea farina cum ſulphure ex uino.
Cicer cum hordeo ex melle.
Lapathi cuiuſq; radices in aceto decoctæ, loco prius ſcarifi cato, & nitro confricato, appoſitæ.
Naſturtium ex melle impoſitum.
Allij cinis ex melle illitus.
Sinapi ex aceto linitum.
Chamæleonis nigri radix ex aceto cocta, & inuncta.
Ruta cum alumine ex melle.
Laſerpitij liquor ex aceto.
Glutinum in aceto ſolutum inunctum.

Cucumeris ſylueſtris radix trita, & inſperſa.
Tithymali characiæ lac illitum.
Bryoniæ radix cum Eruo, creta Chia, & fœnogræco illita.
Aqua maris fotu adhibita.

MATTHIOLI

Pix cum melle illita.
Tamarindorum pulpa frequenter deuorata.
Oleum ex ouorum uitellis inunctum.
Rapi ſylueſtris ſemen.
Saliua humana affricta à ieiunis.
Aqua è lapathi radicibus & alijs nonnullis, uide libr. 2. cap. 108. in comment.
Plantaginis recentia folia trita, & illita.
Aſphodeli radix ex aceto decocta & impoſita.
Gentianæ ſtillatitia aqua fotu uſurpata.
Mentha illita.
Menthæ Græcæ ſuccus impoſitus.
Marrubij folia ex aceto.
Securidacæ utriuſq; ſeminis farina ex melle illita.
Scabioſæ maioris radices decoctæ, & potæ quadraginta diebus, & earundem radicum puluis quotidie drachmæ pondere ex ſero hauſtus.
Xyridis ſuccus illitus.
Lupulorum decoctum potum.
Ellebori nigri dilutum potum.

DIOSCORIDIS

Ad papulas.

Lac omne potum cum crudo melle, admixta aqua, & exiguo ſale.
Serum lactis potum.
Acetum applicatum.
Butyrum illitum.
Vrina humana inueterata adhibita.
Lupinorum farina admota.
Cyclamini ſuccus adhibitus.
Pulegij decoctum corpori perfuſum.
Ruta cum cera & myrteo oleo cataplaſmatis indita.
Staphis agria illita.
Glans unguentaria cum lotio linita.
Rubigo ferri illita.
Alumen cum melle adhibitum.
Cinnabaris, ideſt ſanguis draconis adhibitus.
Fornacæ teſtæ toſtæ admotæ.

DIOSCORIDIS

Ad alphos & cutis maculas.

Thapſiæ ſuccus cum melle illitus.
Glans unguentaria cum lotio linita.
Narciſſi radix cum ſemine urticæ ex aceto.
Lotus ſylueſtris cum melle perunctus.
Cucumeris ſylueſtris puluerizata radix impoſita.
Ricini ſemen illitum.
Vitis ſylueſtris acini liniti.
Bryonia cum eruo, creta Chia, & fœnogræco illita.

MATTHIOLI

Lupinorum decoctum fotu adhibitum.
Rapi ſylueſtris ſemen.
Aqua è lapathi, & aliorum nonnullorum radicibus. Vide lib. 2. cap. 108. in comment.
Melopeponum pulpa affricta.
Cæpa cruda affricta.
Ari radix elixa & cum farina fabacea defruto ſubacta.
Boni Henrici ſuccus ex aceto illitus.

Centaurij minoris decoctum fotu adhibitum.
Verbasci florum stillatitia aqua illita.
Lupuli florum decoctum potum.

DIOSCORIDIS
Ad psoram.

Staphis agria trita ex oleo illita.
Bryoniæ semen inunctum.
Aqua marina fotu adhibita.
Glans unguentaria in aceto cocta.
Sal illitum.

MATTHIOLI

Lupinorum decoctum affusum.
Rapi sylvestris semen illitum.
Florum, & folliculorum lupuli decoctum potum.

DIOSCORIDIS
Ad scabiem.

Cardamomum ex aceto illitum.
Oleæ virentis, & accensæ sudor manans illitus.
Ficulneum lac illitum.
Erinacei marini testa cruda, testave cũ alijs mista & illita.
Hippocampi marini cremati cinis liquida pice, aut axungia, aut amaracino unguento coactus, & capiti inunctus.
Vrina humana inueterata.
Serum lactis potum.
Cicer cum hordeo & melle.
Lupinorum farina.
Argemone siccata, tusaq; cum nitro in balneo confricata.
Hirundinaria minor confricata.
Chamæleonis nigri radix addito exiguo atramento sutorio, cedrinoq; liquore, & axungiæ pauco linita. Quin etiam sulphure, & alumine mistis.
Glans unguentaria cum lotio linita.
Origani decoctum corpori perfusum.
Quinquefolij radix decocta linitaq;.
Potamogeton ualet pruritui imposita.
Lotus sylvestris cum melle peruncta.
Veratrum nigrum linitum cum cera, pice, et cedrino oleo.
Stimmi cum cera, & exigua cerussa.
Alumen cum aqua aspersum aduersus pruritum.

MATTHIOLI

Terebinthina resina illita.
Iuniperi cineris lixiuium è uino paratum.
Oliuæ sylvestris oleum.
Aqua in marcescentium quercuum cauitatibus reperta.
Tamarindorum pulpa frequenter deuorata.
Poma Adami per medium secta, sulphuris puluere aspersa, subq; calenti cinere calefacta, & scabiosis membris affricta.
Nucum iuglandium oleum uetus.
Fœnugræci farina cum nasturtij semine aceto excepta.
Asphodeli radices ex aceto elixæ, & illitæ.
Senæ decoctum uel dilutum potum.
Scabiosæ decoctum & eius succus in unguentis additum.
Xyridis succus illitus.
Eupatorij uulgaris & Fumariæ è caprino sero decoctum potum.
Eupatorij eiusdem succus cum aceto & sale.
Boraginis uulgaris; buglossi decoctum ex uino, aut aqua paratum hausturn.
Buglossi uulgaris radix trita & ex aceto illita.
Lupulorum florum, & folliculorum decoctum potum.

Ellebori nigri dilutum potum.

DIOSCORIDIS
Ad lepram Græcorum.

Fel taurinum cum nitro, & cimolia terra.
Vrina humana addito nitro fota.
Iuniperi cortex crematus ex aqua illitus.
Fraxini cortex crematus ex aqua.
Vlmi folia concisa ex aceto.
Aethiopicæ oleæ lachryma illita.
Resina { Terebinthina, Larigna, Abiegna } cum ærugine, chalcantho, & nitro illita.
Ficulneum lac cum polenta.
Triticei furfures ex acerrimo aceto elixi.
Hordei farina ex aceto acerrimo, & hydrelæo.
Lolij farina cum sulphure ex uino & aceto.
Lapathi cuiusq; radices, loco prius scarificato, & nitro cõfricato admotæ.
Brassica concisa cum polenta adhibita.
Veratrum nigrum ex aceto.
Allij cinis ex melle.
Sinapi ex aceto.
Bryoniæ semen illitum.
Nasturtium ex melle.
Anchusæ radix ex aceto.
Ranunculi folia, & radices appositæ.
Melanthij semen admotum.
Cucumeris agrestis radix in puluerem aspersa.
Glans unguentaria cocta in aceto, cum nitro.
Thapsiæ succus inunctus.
Scammonia in aceto decocta illita.
Vitis uiniferæ gummi admotum, loco tamen prius nitro perfricto.
Aerugo cum nitro ex terebinthina resina.
Alumen cum brassica, & melle coctum.
Sulphur ex resina & terebinthina, & aceto.
Sal ex oleo, & aceto feruefactum.
Alcyonium primum, & secundum illitum.
Adarces imposita.
Melia terra illita.

MATTHIOLI

Tamarindorum pulpa frequenter deuorata.
Chamæleonis nigri radix ex aceto trita, & illita.
Ellebori nigri dilutum bibitum.
Senæ foliorum dilutum potum.
Polypodij radicum decoctum hausturn.
Fumariæ succus ex sero caprino diutius potus.
Viperei pastilli, ex melissophylli succo poti.
Myrobalanorum nigrorum, chebulorumq; decoctum pluribus diebus hausturn.

MATTHIOLI
Ad morbum gallicum.

Myricæ radicum decoctum potum.
Guaiacum lignum, & eius decoctum.
Guaiaci uinum. quære lib. 1. comment. de ebeno.
Radicis { Chinæ, Zarzæ parillæ } decoctum potum
Buxi ligni decoctum.
Pruni sylvestris rad. decoctum & nonnullorum aliorum ad eos qui oris exulceratione laborant. uide libr. primo comment. de pruno.
Asarinæ decoctum potum.

Eringij nouellorum foliorum ſtillatitia aqua pota.
Dictamni albi radices quotidie drachmæ ponderis ex Guaiaci decocto potæ.
Aſpleni decoctum bibitum.

MATTHOILI
Ad obeſos extenuandos.

Cancamum potum.
Fraxini ſemen.
Acetum frequenter potum.

DIOSCORIDIS
Ad pruritum.

Ficulneum lac admotum cum polenta.
Sulphur ex nitro.
Sal ex oleo, & aceto perfrictum.
Alumen cum aqua aſperſum.

MATTHIOLI

Beta nigra in aqua decocta & illita.
Boni Henrici ſuccus ex aceto illitus.
Senæ decoctum uel dilutum potum.
Eupatorij uulgaris, & fumariæ decoctum potum.
Lupuli florum & folliculorum decoctum potum.
Serum lactis hauſtum.

DIOSCORIDIS
Ad elephantiaſim.

Erinacei terreſtris exiccatum corpus in cibis ſumptum.
Cedria inuncta.
Cochlearum terreſtrium cinis illitus.
Salamandra aliis frequentibus medicamẽtibus admixta.
Fel { *Capræ ſyluestris* / *Hircinum* } *inunctum.*
Calamintha in cibis ſero lactis ſuperpoſito.

MATTHIOLI

Myricæ radicum decoctum, & cum paſtis uuis epotum.
Viperina caro deuorata.
Viperei paſtilli inſumpti.
Veronica mas.
Eupatorij uulgaris, & fumariæ ſuccus ſimul potus.
Ellebori nigri dilutum ebibitum.

DIOSCORIDIS
Ad alarum tædia.

Myrrha cum liquido alumine illita.
Myrti foliorum arentium farina inſperſa.
Cardui radix cataplaſmatis more adhibita.
Alumen linitum.

MATTHIOLI

Aſphodeli radices cum hyoſcyamo feruefactæ pice liquida exceptæ, & illitæ.
Alumen ex uino affrictum.
Abſinthium recens appoſitum.

DIOSCORIDIS
Ad clauos, callos, & uerrucas.

Salicis corticis cinis admiſto aceto maceratus, & illitus.
Smaridis piſcis ſaliti crematum caput.
Lacertæ conciſum caput.
Ouillum ſimum ex aceto.
Mel cum alumine decoctum.
Cicerum grana tot accipe, quot ſunt porri, & ſingulis granis ſingulas tange uerrucas, deinde liga grana cicerũ in linteolo, & poſt tergum proijce, & hoc non fiat niſi noua luna.
Heliotropij ſemen linitum.
Scilla cremata perunctæ.

Ranunculi folia, & radices.
Dipſaci radix in uino decocta, tuſa, & impoſita.
Nigella ex uetere urina impoſita, loco prius ſcarificato.
Laſerpitij liquor cera præmollitus impoſitus ſcarificatione prius facta.
Clinopodium diebus aliquot potum.
Chamæſyces rami triti, & impoſiti.
Vitis ſarmentorum uiridiũ incenſorũ emanãs aqua illita.
Aerugo impoſita.

MATTHIOLI

Saligni corticis cinis, aceto maceratus, & impoſitus.
Cichorium uerrucarium in acetario deuoratum.
Eiuſdem ſemen tribus diebus drachmæ pondere inſumptũ ante nocturnum decubitum.
Ranunculus tritus, & impoſitus.
Chelidonij maioris ſuccus illitus.
Verbaſci ſuccus tam florum quàm foliorum illitus.
Cantharides tritæ & exfermento illitæ.

DIOSCORIDIS
Ad acrochordonas, thymos, & myrmecias.

Mali punici uinum adhibitum.
Lac ficulneum cum adipe circa adiacentem carnem illitũ.
Thus ex aceto, & pice illitum.
Ruta cum pipere, uino, & nitro affricta.
Cicer cum hordeo, & melle.
Ranunculi folia, & radices.
Dipſaci radix trita in uino decocta.
Tithymali characiæ ſuccus, & lac illitum.
Chamæſyces rami triti, & impoſiti.
Heliotropij ſemen linitum. Quin & heliotropium minus.
Vitium uiniferarum ſarmentorum uiridium incenſorum emanans aqua illita.
Sal cum ſeuo uitulino illitum.

MATTHIOLI

Saligni corticis cinis ex aceto impoſitus.
Cichorium uerrucarium in acetario deuoratum.
Eiuſdem ſemen drachmæ pondere potum ante nocturnum decubitum.
Ranunculus tritus & impoſitus.

DIOSCORIDIS
Ad labiorum rimas.

Adeps { *Anſerinus* / *Gallinaceus* } *illitus.*
Lycium admotum.

MATTHIOLI

Terebinthina larignáq; reſina.
Fagi folia.
Oleum ex ouorum uitellis.
Pomata illita.
Oleum è tritico.

DIOSCORIDIS
Ad ſudorem ciendum.

Ferulæ ſemen ex oleo impoſitum.
Onobrychis ex oleo inuncta.
Mel heraclium quodam anni tempore deuoratum.
Fici maturæ comeſæ.
Sinapi in cibum ſumptum.

MATTHIOLI

Succinum album ex uino potum.
Aurantiorum & limonum florum ſtillatitia aqua pota.
Quinta eſſentia noſtra in comment. de uino deſcripta unciæ pondere hauſta.

DIOSCORIDIS

Ad ſudorem compeſcendum.

Bulbi comeſti.
Sulphur confricatum.
Gypſum
Morochthus lapis } *admota.*
Samia terra

MATTHIOLI

Sylueſtrium oliuarum oleum illitum toti corpori.
Myrteum oleum.

Cyperi radicum
Nardi Indicæ } *puluis affrictus toti corpori.*
Roſarum ſylueſtriũ

DIOSCORIDIS

Ad extergendam cutim.

Cyclamini radix inuncta.

MATTHIOLI

Rapi ſylueſtris ſemen.
Ari radix elixa cum fabacea farina defruto ſubacta.
Gentianæ ſtillatitia aqua.

SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM

VIRES, QVIBVS EXTVBERANTES IN CORPORE HVMORES VOMITV, & alui deiectione excernuntur, ex Dioſcoride.

EXPELLENTIVM MEDICAMENTORVM

DIOSCORIDIS

Ad bilem educendam.

RIS Illyrica drachmarum ſeptem ponderee x hydromelite pota.
Thlaſpi ſemen potum.
Aloe hauſta.
Abſinthium potui datum.
Tragorigani decoctum bibitum.
Lychnidis ſylueſtris ſemen drachmarum duarum pondere potum.
Androſæmi ſemen duarum drachmarũ pondere hauſtum.
Veratrum nigrum per ſe datum, aut ex ſcammonia cum ſalis drachma.
Pycnocomi radix duarum drachmarum pondere ex aqua mulſa.
Centaurium minus decoctum deuoratum.
Parthenium ſiccatum cum aceto mulſo, aut ſale.
Thapſiæ ſuccus in aqua mulſa potus.
Clematidis alterius ſemen tritum potum.
Seſamoides tritum datum.
Cucumeris ſylueſtris radicis ſuccus, & cortex ſeſquioboli pondere bibitus.
Hippophaes ſuccus oboli pondere potus.
Ricini triginta grana purgata trita hauſta.
Tithymalorũ omnium ſuccus binis obolis in poſca potus.
Mercurialis ius potum.
Lathyris grana ſex aut ſeptẽ cum ficis aut palmulis in catapotio deuorata.
Peplus in hydromelitis cyatho potus.
Scammonij ſuccus drachmæ unius, aut quaternum obolorum pondere hauſtus ex aqua mulſa, uel pura.
Chamelææ folia in catapotijs deuorata cum duabus abſinthij partibus adiecta chamelæa, una cum hydromelite.
Thymelææ uiginti granorum pars interna bibita.
Folia { *Sambuci* / *Ebuli* } *olerum more cocta*
Apios, ſcilicet inferior radicis pars deuorata.
Empetrum in iure aliquo, aut hydromelite potum.
Filiculæ aridæ farina a qua mulſa inſperſa bibita.
Cynocrambæ decoctum hauſtum.
Heliotropij decoctum ex aqua potum.
Agarici drachma una, uel altera, cum mulſa bibita.
Pityuſæ radix drachmarum duarum pondere cum mulſa hauſta, ſeminis uero drachma, & ſucci cum farina ſub acti cochlearium in catapotio.

MATTHIOLI

Aſarum & aſarina.
Caſſiæ ſolutiuæ pulpa.
Manna & ſenæ diluto pota.
Spinæ infectoriæ baccæ, & ſyrupus ex earũ ſucco paratus.
Tamarindorum pulpa.
Pruna.
Sebeſtena.
Zyzipha.
Naſturtij ſemen denariorum decẽ pondere ex aqua potũ.
Thlaſpi ſemen acetabuli menſura hauſtum.
Agaricum
Rhabarbarum
Centaurium minus
Aloe
Sena
Gratiola
Myrobalani flaui
Frangula
} *hauſta.*

DIOSCORIDIS

Ad pituitam eijciendam.

Iris illyrica drachmarum ſeptem pondere ex hydromelite.
Mandragoræ ſuccus duorum obolorum pondere potus.
Veratrum nigrum per ſe datum, uel cum ſcammonia cum ſalis drachma.
Lycij indici ſemen cyathi dimidij menſura potum.
Vlmi craſſior cortex in uino, aut aqua frigida unciatim potus.
Gallinaceorum ſeneſcẽtiũ ius Dioſc. modo paratũ hauſtũ.

Cyclamini

Cyclamini radix ex hydromelite pota.
Scillæ cum melle cocta pota.
Hyssopi decoctum ex aqua, melle, & ruta potum.
Thymum cum sale, & aceto haustum.
Sphondilij semen potum.
Ammoniacum drachmæ pondere bibitum.
Daphnoides folium recens, uel aridum potum.
Hippophæsti succus trium obolorum pondere ebibitus.
Epithymum potum cum melle.
Bryoniæ succus cum aqua mulsa.
Cnici seminis succus cum mulso, uel iure gallinaceo.
Magnes totum trium obolorum pondere cum mulsa.
Centaurij minoris decoctum deuoratum.
Parthenium siccatum cum aceto mulso, aut sale potum.
Clematidis alterius semen tritum potum.
Sesamoides tritum datum.
Cucumeris syluestris radicis succus, & cortex sesquioboli pondere bibitus.
Hippophais succus oboli pondere potus.
Ricini grana triginta trita epota.
Tithymalorum omnium succus binis obolis in posca potus.
Lathyris grana sex, aut septem in catapotio cum ficis, aut palmulis deuorata.
Peplus in hydromelitis cyatho potus.
Scammonij succus drachmæ unius, aut quaternum obolorum pondere haustus ex aqua pura uel mulsa.
Chamelææ folia in catapotijs deuorata, cum duabus absinthij partibus, adiecta chamelæa unà cum hydromelite.
Thymelææ uiginti granorum pars interior bibita.
Folia { *Sambuci* / *Ebuli* } *olerum more cocta.*
Apij inferior pars deuorata.
Empetrum in iure aliquo, aut hydromelite.
Filiculæ aridæ farina aqua mulsa insperſa hausta.
Cynocrambe decoctum bibitum.
Pityusæ radix duarum drachmarum pondere cum mulsa, & seminis drachma, succi uero cum farina subacti cochlearium in catapotio exhibita.
Heliotropij decoctum ex aqua potum.
Agarici drachma una, aut altera cum mulsa pota.

MATTHIOLI

Iridis radicis succus potus.
Asari decoctum aut dilutum potum, & præsertim ex capriloſero paratum cum nardo & hydromelite.
Asarina ex mulsa pota, aut oxymelite.
Cassiæ solutiuæ pulpa.
Cnicinum oleum potum.
Manna ex sennæ diluto pota.
Spinæ infectoriæ baccæ, & earum succus.
Cyclaminus.
Dracunculus.
Agaricum.
Rhabarbarum.
Aristolochiæ utriusque radix.
Centaurium minus.
Aloe.
Gratiola.
Senna.
Myrobalani, Chepuli, Empelici, & Bellerici.
Frangula.

DIOSCORIDIS

Ad atram bilem pellendam.

Mandragoræ succus potus duorum obolorum pondere ex mulso.
Gallinaceorum seneſcentium ius Dioſcoridis modo paratum haustum.
Epithymum ex melle haustum.
Serum lactis potum.
Origanum siccum acetabuli mensura potum ex mulsa.
Pulegium bibitum.
Elleborum nigrum haustum.
Spartium epotum.
Alypum mensura epithymo pari cum sale, & aceto sumptum.

MATTHIOLI

Sena & eius decoctum uel dilutum, & uinum ex ea paratum. Vide comment. eius lib. 3. cap. 70.
Myrobalani nigri.
Ellebori nigri dilutum potum.

DIOSCORIDIS

Ad uomitum ciendum.

Thlaspi potum bilem rubeam educit.
Mandragora pota atram bilem.
Thapsiæ lacteus succus in mulsa bibitus.
Tithymalorum succus cum aqua mulsa binis obolis potus.
Apij superior pars deuorata.
Spartij flores, & semina in mulsa pota.
Anagyris semen commanducatum.
Betonicæ radices ex hydromelite potæ, pituitam eijciunt.
Papaueris ſhumei semen in mulsa acetabuli mensura potũ.
Staphidis agriæ grana quindecim in mulsa data.
Silybi radicis drachma pota.
Glans unguentaria cum hydromelite.
Narcissi radix cocta, esta, seu bibita.
Ricini grana triginta hausta.
Raphani cortex ex aceto mulso potus.
Tithymalorum omnium succus potus.
Aes ustum cum hydromelite bibitum.

MATTHIOLI

Napi semen ex oxymelite & tepenti aqua potum.
Atriplicis semen potum.
Ricini semen.
Lathyris semen haustum.
Asari radicum puluis ex oxymelite potus.
Stibium noſtrum quinque granorum pondere ex rhodoſac charo sumptum.

DIOSCORIDIS

Ad aquam intercutem educendam.

Cyclamini radix ex hydromelite hausta.

Polij decoctum bibitum.
Hippophæsti succus trium obolorum pondere potus.
Hippophais succus oboli pondere potus.
Ricini grana triginta pota.
Lathyris cuiusque grana sex, aut septem in catapotio cum ficis, aut palmulis deuorata.
Sambuci } *folia olerum more cocta.*
Ebuli }
Empetrum in iure aliquo, aut hydromelite haustum.
Cynocrambe decoctum potum.
Asarum bibitum.
Lactucæ syluestris succus in aceto mulso potus.
Trifolij radix drachmarum duarū pondere in uino bibita.
Tithymalorum succus bibitus.
Thymeleæ uiginti granorum pondere pars interna bibita.
Vitis syluestris radix feruefacta in aqua in cyathis duobus uini aqua marina diluti, pota.
Squamma æris ex aqua mulsa hausta.
Mercurialis decoctæ ius potum.

MATTHIOLI

Iridis radicum succus potus.
Persici flores in acetarijs deuorati.
Brassicæ marinæ succus cum rhabarbaro sumptus.
Frangula.
Elaterium bibitum
Rhabarbarum } *in potionibus additum.*
Agaricum }
Stibium nostrum deuoratum quinque granorum pondere.
Turpetum in potionibus additum.

DIOSCORIDIS

Ad aluum emolliendam, citandamque.

Cerasia recentia manducata.
Pruna in cibis sumpta.
Siliquæ deuoratæ.
Fici maturæ deglutitæ.
Lac ficulneum potum,
Chamarum piscium ius potum.
Vnguis odoratus ebibitus.
Raphanus comestus.
Beta alba deuorata.
Blitum comestum.
Rumicis cuiusq; decoctum potum. Quin & ipsa herba decocta deuorata.
Malua in cibo sumpta.
Atriplex manducatum.
Brassica leniter feruefacta comesta.
Lentis decorticatæ decoctum primum haustum.
Asparagorum cauliculi in cibum accepti.
Cucurbitæ integræ feruefactæ expressus succus potus.
Gingiber quoquo modo sumptum.
Peucedanum potum.
Scillæ siccæ cochlear unum, aut alterum ieiunis datum.
Androsæmi semen tritum potum.
Helxines foliorum succus haustus.
Papaueris erratici semina acetabuli pondere, ex mulsa aqua pota.
Cynogloßi decoctum haustum.
Chamæsices rami decocti, & in cibum sumpti.
Bryoniæ cauliculi recentes cocti, & in cibum deuorati.

MATTHIOLI

Cassiæ solutiuæ pulpa deuorata.
Amygdalinum oleum potum.
Manna ex iure sumpta.
Laricea resina deuorata.
Pruna Damascena, et Vngaricæ ex iure, aut uino decocta.
Sebestena iure macerata, & deuorata.
Iuglandes cum garo a ieiunis sumptæ.
Maluę folia, uel teneri eius cauliculi decocti, & ex oleo et aceto deuorati.
Atriplicis coctæ esus.
Beta alba & eius succus.
Asparagi in cibo sumpti.
Betæ albæ succus libræ ponderis infusus.
Eiusdem decocta radix sale aspersa & subposita.
Hieracij succus ex posca duorum obolorum pondere.
Sena decoctum, uel dilutum, aut eiusdem uinum. Parandi rationem habes in comment. proprio lib. 3. cap. 70.
Bellis recens in catapotijs deuorata uel ex iure decocta.
Vuæ passæ ante prandium deuoratæ.

FINIS.

Menſurarum & Ponderum Typi ad Dioſcoridis mentem. Ex Galeno.

DE ARIDORVM MENSVRIS.

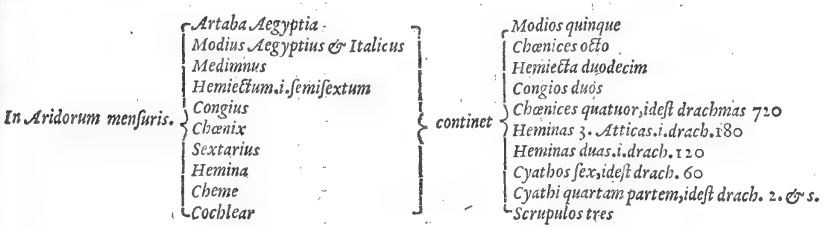

Ponderum & Menſuratum Liquidorum ratio.

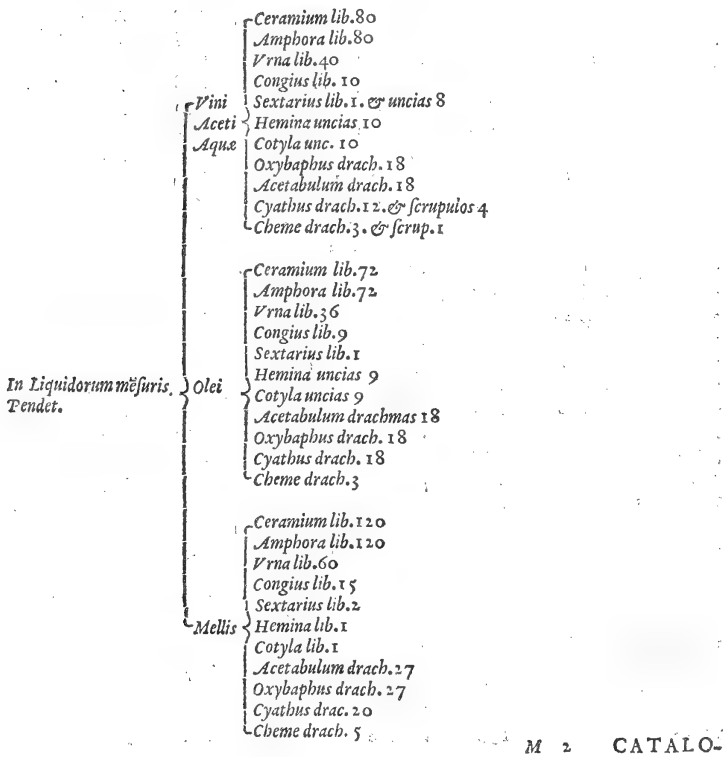

CATALOGVS IMAGINVM

PLANTARVM ET ANIMALIVM,

quæ in hoc uolumine continentur.

IN PRIMO LIBRO

IRIS *domeſtica*	16	*Fraxinus*	135	*Caſtaneæ equinæ*	212
Iris ſylueſtris	17	*Populus alba*	136	*Gallæ*	213
Iris ſylueſtris altera	18	*Populus nigra*	137	*Rhus*	215
Acorum uerum	21	*Populus lybica*	138	*Viburnum*	217
Pſeudoacorum	22	*Alnus*	140	*Palma*	219
Meum	24	*Betula*	142	*Dactyli cum palma elate*	221
Cyperus	26	*Vlmus*	144	*Chamæriphes*	222
Cardamomi ſpecies tres	27	*Carpinus*	145	*Muſa ſine fructu*	223
Nardus Indica	29	*Arundo domeſtica*	147	*Muſa cum fructu*	224
Nardus Italica	31	*Arundo paluſtris*	148	*Cuciophera*	225
Lauendula	32	*Myrica*	150	*Mala punica*	226
Nardus Celtica	33	*Erica prima*	152	*Myrtus romana*	228
Nardus montana	35	*Erica ſecunda*	153	*Myrtus tarentina*	229
Aſarum	36	*Erica baccifera*	154	*Myrtus exotica*	230
Aſarina	38	*Ramnus primus*	155	*Myrtillus*	231
Phu magnum	39	*Rhamnus ſecundus*	156	*Ceraſia*	233
Phu paruum	40	*Rhamnus tertius*	157	*Ceraſia racemoſa*	234
Phu minimum	41	*Spina infectoria*	158	*Ceraſia auſtera*	235
Cneorum Matth.	46	*Halimus uulgaris*	160	*Chamæceraſus*	236
Caſſia ſolutiua	50	*Aquifolium*	161	*Siliquæ*	237
Pſeudocoſtus	53	*Acuta ſpina*	163	*Malus*	239
Iuncus odoratus	55	*Creſpinus*	165	*Cotonea malus*	240
Calamus odoratus	57	*Vua ſpina*	167	*Perſica malus*	241
Muſcus arboreus	62	*Ribes uulgaris*	168	*Armenia malus maior*	242
Muſcus terreſtris	63	*Liguſtrum*	170	*Armenia malus minor*	243
Animal zibetti	64	*Phillyrea*	172	*Medica malus*	244
Crocum floreſcens	69	*Mahaleb*	173	*Aurantia mala*	245
Crocum non floreſcens	70	*Tilia fœmina*	174	*Limonia mala*	246
Helenium	69	*Tilia mas*	175	*Poma Adami*	249
Gelſiminum	85	*Ciſtus mas*	176	*Pyra*	251
Styrax	89	*Ciſtus fœmina*	177	*Meſpilus prima*	252
Pinus domeſtica	96	*Hypociſtis*	178	*Meſpilus ſecunda*	253
Picea	97	*Ladanum*	180	*Lotus*	255
Pinus ſylueſtris montana	98	*Roſa*	185	*Pſeudolotus*	256
Pinus maritima	99	*Lycium*	188	*Loti Africanæ ſpecies*	257
Pinus maritima altera	100	*Lycium Italicum*	189	*Cornus*	258
Pinus ſylueſtris mugo	101	*Buxus*	190	*Virga ſanguinea*	260
Pinus ſylueſtris cembro	102	*Euonimus*	191	*Sorbus domeſtica*	261
Larix	105	*Acacia prima*	193	*Sorbus ſylueſtris*	262
Abies	107	*Acacia altera*	194	*Sorbus torminalis*	263
Lentiſcus	109	*Vitex*	196	*Pruna*	265
Terebinthus	111	*Elæagnus*	197	*Prunus ſylueſtris*	266
Mumia	117	*Salix*	199	*Sebeſtena*	267
Cupreſſus	119	*Olea ſylueſtris*	200	*Zizypha*	268
Iuniperus	121	*Olea ſatiua*	201	*Arbutus*	269
Sabina baccifera	123	*Quercus*	204	*Amygdalæ*	272
Sabina ſine baccis	125	*Fagus*	205	*Piſtacea*	273
Cedrus maior montis Libani	126	*Ilex*	207	*Staphylodendron*	274
Cedrus phœnicea	127	*Suber primum*	207	*Nux iuglans*	276
Cedrus lycia	128	*Suber ſecundum*	208	*Nux Indica*	277
Laurus	129	*Phelodrys*	209	*Nux myriſtica*	278
Platanus	133	*Caſtaneæ*	211	*Nux metel*	280

Nux auellana 281
Auellana Indica 282
Morus 284
Sycomorus 285
Pseudosycomorus 286
Ficus 288
Ficus Indica 290
Persea 292
Iberis 293

IN SECVNDO LIBRO

Echinus marinus 295
Echinus terrestris 296
Hippocampus locustæ genus 297
Hippocampus siue equulus marinus *ibidem*
Purpuræ, & buccinæ 299
Margaritæ 300
Pinna 301
Mituli *ibid.*
Tellinæ 302
Chamæ 303
Vnguis odoratus *ibid.*
Cochleæ 305
Cancer fluuiatilis 307
Cancer marinus 308
Astacus *ibid.*
Cammarus 309
Squillæ 310
Maia 311
Pagurus 312
Cancelli *ibidem*
Scorpiones terrestres 313
Scorpio marinus 314
Scorpena 315
Draco marinus *ibidem*
Serpens marina 316
Scolopendra marina uera 317
Scolopendra marina Rondoletij. *ibi.*
Torpedo 318
Vipera 319
Senecta anguium 322
Lepus terrestris 323
Lepus marinus primus *ibidem*
Lepus marinus alter 324
Pastinaca marina 325
Sepia 326
Loligo 327
Mullus piscis *ibid.*
Hippopotamus 328
Fiber siue Castor 330
Mustela uulgaris 332
Ranæ 333
Bufo 334
Silurus *ibidem*
Smarides 335
Mænæ *ibid.*
Gobius piscis primus 336
Gobius secundus *ibid.*
Gobius tertius *ibidem*
Gobius quartus 337
Gobius quintus *ibidem*
Gobius sextus *ibidem*
Thunnus 338
Cimices lectularij 339
Millepedæ 340
Pulmo marinus 341
Pulmones 342
Iocinera 343
Vngulæ asini, & capræ 344
Lichenes equorum 345
Galli, & gallinæ 346
Cicadæ 348
Locustæ 349
Ossifragus 350
Galerita 351
Hirundo 352
Elephas 353
Sues 355
Ceruinum cornu *ibid.*
Erucæ 358
Salamandra 359
Salamandra aquatica 360
Araneus 361
Lacerta 362
Seps 363
Scincus 364
Crocodilus 365
Chamæleon *ibi.*
Mus araneus 367
Mures *ibidem*
Mus montanus 368
Sciurus 369
Lac, caseus, butyrum 371
Lana 374
Mel, & apes 385
Triticum 391
Frumentum Indicum 393
Frumentum Saracenicum 394
Hordeum 395
Zea 398
Auena 401
Secale 402
Oryza 403
Milium 405
Panicum 406
Panicum sylueſtre 407
Milium Indicum 408
Sesamum 409
Lolium 411
Fœnogræcum 413
Linum 414
Xylon siue gossipium 415
Linum sylueſtre 416
Cicer domesticum 417
Sicer sylueſtre 418
Faba 420
Faba sylueſtris 421
Faba Aegyptia 423
Aracus 424
Arum Aegyptium 425
Lens 426
Phaseoli 428
Pisum maius 429
Pisum minus 430
Eruum siue orobus 432
Lupini 433
Rapum rotundum 435
Rapum longum 436
Rapum sylueſtre Matth. 437
Rapunculus 438
Napus 439
Raphanus primus 440
Raphanus secundus 441
Raphanus rusticanus 442
Siser primum 444
Siser secundum 445
Lapathum 446
Oxalis 447
Oxalis minor 448
Hippolapathum hortense, siue rhabarbarum monachorum 449
Hippolapathum sylueſtre 450
Lampsana 451
Blitum maius 452
Blitum rubcum 453
Blitum album 454
Malua 455
Malua maior 456
Malua maior altera 457
Malua altera 458
Atriplex domeſtica 459
Atriplex sylueſtris prima 460
Atriplex sylueſtris secunda 461
Atriplex sylueſtris tertia 462
Atriplex marina 463
Spinacia 464
Kali 465
Braſsica lævis 466
Braſsica crispa 467
Braſsica capitata 468
Braſsica marina 469
Beta alba 471
Beta nigra 472
Beta rubra 473
Portulaca domeſtica 474
Portulaca sylueſtris 475
Asparagus domeſtica 477
Asparagus sylueſtris 478
Plantago media 479
Plantago maior 480
Plantago longa 481
Plantago aquatica 482
Sium 483
Sisymbrium hortense 485
Sisymbrium sylueſtre 486
Sisymbrium aquaticum 487
Sisymbrium aquaticum alterũ. 488
Crithmum primum 489
Crithmum secundum 490
Crithmum tertium 491
Crithmum quartum terreſtre. 492
Coronopus 493
Coronopus sylueſtris 494
Sonchus alithera 496
Sonchus lævis 497

Sonchus lævis alter 498
Intybus maior 499
Intybus minor 500
Intybus crispa 501
Cichorium domesticum 502
Cichorium sylvestre 503
Cichorium Constantinopolitanum 504
Cichorium verucariũ sive zacynthæ 505
Dens leonis 506
Cyanus maior 507
Cyanus minor 508
Chondrylla prima 509
Chondrylla secunda 510
Cucurbita 511
Cucurbita Indica 512
Cucumer sativus 514
Cucumer longus 515
Melopepones 516
Anguriæ 518
Lactuca crispa 520
Lactuca florescens 521
Lactuca sylvestris 522
Gingidium 524
Visnaga 525
Cerefolium 526
Pecten Veneris 527
Caucalis 529
Eruca sativa 530
Eruca sylvestris 531
Ocimum maius 532
Ocimum medium 533
Ocimum caryophyllatum 534
Orobanche 536
Tragopogonum 537
Tragopogonum alterum 538
Scorzonera Hispanica 539
Scorzonera Bohemica 540
Ornithogalum primum 541
Ornithogalum secundum 542
Trasi 543
Tubera 544
Smilax hortensis 546
Aphaca 547
Vicia 548
Porrum capitatum 550
Porrum sectile ibidem
Porrum commune 551
Ampeloprasum 552
Cæpa capitata 553
Cæpa sectilis 554
Cæpa fissilis 555
Cæpa ascalonica 556
Allium domesticũ & sylvestre. 558
Allium anguinum Matth. 559
Allium ursinum 560
Scorodoprasum 561
Sinapi primum 562
Sinapi secundum 563
Sinapi tertium 564
Nasturtium 565
Thlaspi primum 566
Thlaspi secundum 567
Thlaspi tertium 568
Bursa pastoris 569
Arabis sive draba 571
Irio 572
Irio alter 573
Piper 574
Piper Aethiopicum 575
Piper Indicum 576
Caryophylli aromatici 577
Caryophylli domestici 578
Caryophylli sylvestres 579
Hydropiper 583
Persicaria 584
Ptarmica 585
Ptarmica altera 586
Cyclaminus prima 587
Dracunculus maior 590
Dracunculus minor 591
Dracunculus aquaticus 592
Dragoncellus 593
Ophyoglosson 594
Arum 596
Arum minus 597
Bonus henricus 598
Arisarum 599
Arisarum alterum 600
Asphodelus, sive hastula regia 601
Bulbus uomitorius 603
Scilla 604
Capparis 606
Lepidium 608
Lepidium alterum 609
Ranunculus primus 610
Ranunculus secundus 611
Ranunculus tertius 612
Ranunculus quartus 613
Ranunculus quintus 614
Anemone primum 615
Anemone secundum 616
Anemone tertium 617
Anemone quartum 618
Anemone quintum 619
Pulsatilla 620
Anagallis mas 621
Anagallis fœmina 622
Succisa, sive morsus diaboli 623
Hedera arborea 624
Hedera helix 625
Hedera terrestris 626
Chelidonium maius 628
Aquilina 629
Chelidonium minus 631
Auricula muris 633
Isatis domestica 634
Isatis sylvestris 635
Fabaria 636

IN TERTIO LIBRO

Agaricum 638
Rhabarbarum 639
Gentiana 644
Gentiana minor 645
Gentiana minima 646
Aristolochia rotunda 647
Aristolochia longa 648
Dulcis radix 651
Centaurium magnum 653
Centaurium paruum 655
Chamæleon albus 656
Chamæleon niger 657
Chamæleon niger alter 659
Labrum Veneris 661
Labrum Veneris alterum 662
Virga pastoris 663
Spina alba 664
Spina alba altera 665
Carduus, sive cinara aculeata. 667
Carduus, sive cinara non aculeata 668
Carduus uulgaris 669
Poterium 670
Acanthium 671
Acanthus 673
Ononis 674
Carduus lacteus 676
Tragacantha 678
Eryngium montanum 679
Eryngium marinum 680
Eryngium planum 681
Aloe 683
Aloe florescens 684
Absinthium 685
Absinthium ponticum 686
Absinthium marinum 687
Absinthium Aegyptium 688
Semen sanctum 689
Abrotonum mas 691
Abrotonum fœmina 692
Veronica mas 693
Veronica fœmina 694
Gratiola 697
Stœchas 698
Origanum heracleoticum 699
Origanum onite 700
Origanum uulgare 701
Tragoriganum 702
Pulegium 704
Dictamnum 705
Dictamnum album 706
Pseudodictamnum 707
Saluia maior 709
Saluia minor 710
Mentha 712
Mentha altera 713
Menthastrum 714
Mentha græca 715
Calamintha 716
Calamintha montana 717
Calamintha aquatica 718
Herba gattaria 719
Thymum 721
Satureia Dioſc. 722

Satureia

Satureia altera 723
Serpyllum 724
Serpyllum alterum 725
Amaracus 726
Amaracus tenui folia 727
Melilotus 729
Marum 730
Acinus 731
Baccharis 733
Ruta 735
Ruta ſylueſtris 737
Ruta ſylueſtris hermola 738
Galega, ſiue ruta capraria 739
Panaces Heracleum 742
Panaces Aſclepium 743
Flos ſolis, ſiue panaces chironium 744.
Liguſticum 745
Liguſticum alterum 746
Paſtinaca domeſtica 747
Paſtinaca ſylueſtris 748
Carota 749
Seſeli Maſſilienſe 750
Seſeli Aethyopicum 751
Seſeli Aethyopicum alterum 752
Seſeli Peloponnenſe 753
Aniſum 754
Carum 755
Anethum 756
Cuminum ſatiuum 758
Cuminum ſylueſtre primum 759
Cuminum ſylueſtre ſecundum 760
Ammi 761
Coriandrum 763
Hieracium maius 765
Hieracium minus 766
Apium hortenſe 767
Apium paluſtre 768
Petroſelinum Macedonicum 769
Leuiſticum uulgare 770
Smyrnium 773
Smyrnium creticum 774
Imperatoria 775
Elaphoboſcum 776
Fœniculum 778
Daucum primum 779
Daucum ſecundum 780
Senæ 782
Collutea 783
Pyrethrum uerum 785
Pyrethrum alterum 786
Libanotis, ſeu roſmarinum 787
Roſmarinum coronarium 788
Roſmarinum ſylueſtre 789
Sphondylium 791
Ferula 792
Peucedanum 794
Melanthium ſatiuum 795
Melanthium ſylueſtre 796
Melanthium ſylueſtre alterum 797
Pſeudomelanthium 798
Viſcum 806
Apavine 807
Vincetoxicum 809
Atractylis 811
Carduus benedictus 812
Clinopodium uulgare 814
Pſeudoclinopodium 815
Leontopetalum 816
Teucrium 817
Chamædrys 818
Chamædrys altera 819
Lychnis coronaria 821
Lilium 822
Martagon 823
Ballote 825
Apiaſtrum 826
Marrubium 828
Stachys 829
Pſeudoſtachys 830
Phyllitis 831
Phalangium 833
Trifolium aſphaltite 834
Trifolium pratenſe 835
Trifolium alterum 836
Trifolium acetoſum 837
Trinitas 838
Polium 840
Polium alterum 841
Scordium 842
Alliaria 843
Tuſſilago 844
Tuſſilago maior 845
Tuſſilago altera, ſiue Farfugium 846
Artemiſia 848
Ambroſia 851
Ambroſia altera 852
Botrys 853
Geranium primum 854
Geranium ſecundum 855
Geranium tertium 856
Geranium quartum 857
Geranium quintum 858
Geranium ſextum 859
Gnaphalium 860
Gnaphalium uulgare 861
Goſſipium 862
Typha 863
Filipendula 865
Oenanthe primum 866
Oenanthe ſecundum 867
Oenanthe tertium 868
Oenanthe quartum 869
Conyza maior 870
Conyza minor 871
Conyza media 872
Hemerocallis 873
Hemerocallis altera 874
Lilium conuallium 875
Leucoium album, & purpureum 876
Leucoium aureum 877
Teſticulus primus 879
Teſticulus ſecundus 880
Teſticulus tertius 881
Teſticulus quartus 882
Teſticulus quintus 883
Satyrium erythronium 884
Palma Chriſti maior 885
Palma Chriſti minor 886
Horminum domeſticum 887
Horminum ſylueſtre 888
Sclarea 889
Hedyſarum 890
Hedyſarum minus 891
Onoſma 892
Nymphæa alba 893
Nymphæa lutea 894
Nymphæa parua 895
Androſaces 897
Androſaces altera 898
Aſplenum 899
Hemionitis 901
Sferracauallo 902
Lunaria minor 903
Anthemis 905
Adonis 906
Parthenium 907
Tanacetum 908
Buphthalmum 909
Bellis maior 910
Bellis media 911
Bellis minor 912
Bellis minoris ſpecies tres 913
Pæonia mas 914
Pæonia fœmina 915
Lithoſpermum maius 917
Lithoſpermum minus 918
Phalaris 919
Rubia ſatiua 920
Rubia ſylueſtris 921
Lonchitis aſpera maior 922
Lonchitis aſpera minor 923
Pſeudolonchitis aſpera 924
Althæa 925
Althæa altera, ſiue abutilon Auicennæ 926
Alcea 927
Cannabis 929
Anagyris 930
Anagyris altera 931
Cepæa 933
Aliſma 934
Hypericum 935
Aſcyrum 937
Androſæmum 938
Coris 939
Chamæpitys 940
Chamæpitys altera 941

IN QVARTO LIBRO

Betonica 944
Serratula 945
Biſtorta 946

Polygonum

Tormentilla 947
Lyſimachia 949
Lyſimachia altera 950
Polygonum mas 951
Polygonum fœmina 952
Polygonum minus 953
Polygonatum 954
Clematis 956
Clematis altera 957
Clematis tertia 958
Flammula 959
Symphytum petreum 960
Symphytum maius 961
Solidago media 962
Solidago minor 963
Dentaria 964
Dentaria altera 965
Auricula urſi 966
Piloſella 967
Scabioſa maior 969
Scabioſa minor 970
Clymenum 971
Periclymenum 972
Tribulus terreſtris 974
Tribulus aquaticus 975
Saxifraga 976
Saxifraga ſecunda 977
Saxifraga tertia 978
Saxifraga magna 979
Limonium 980
Limonium alterum 981
Pirola 982
Lagopus 983
Caryophyllata 984
Caryophyllata montana 985
Cortuſa 986
Medium 987
Gladiolus 989
Sparganium 980
Xyridis 991
Anchuſa prima 992
Anchuſa ſecunda 993
Anchuſa tertia 994
Echium 996
Ocimaſtrum 997
Gramen 999
Gramen mannæ 1000
Gramen parnaſi 1001
Sideritis prima 1002
Sideritis ſecunda 1003
Sideritis tertia 1004
Sideritis quarta 1005
Virga aurea 1006
Achillea 1007
Rubus 1009
Rubus Idæus 1010
Helxine ciſſampelos 1011
Elatine 1012
Numularia 1013
Eupatorium 1014
Eupatorium vulgare 1015
Potentilla 1016
Quinquefolium 1018
Diapenſia 1019
Quinquefolium album 1020
Fragaria 1021
Euphragia 1022
Phœnix 1023
Rhodia radix 1024
Equiſetum primum 1026
Equiſetum ſecundum 1027
Equiſetum tertium 1028
Equiſetum quartum 1029
Coccum infectorium 1030
Pimpinella ſaxifragia 1032
Pimpinella ſiue ſanguiſorba maior 1033
Pimpinella ſiue ſanguiſorba minor 1034
Tragum 1035
Iuncus 1036
Iuncus floridus 1037
Lichen 1038
Pulmonaria prima 1039
Pulmonaria altera 1040
Paronychia 1041
Paronychia altera 1042
Helichryſum 1044
Helicryſum alterum 1045
Stœchas citrinus 1046
Amaranthus 1047
Chryſanthemum 1048
Ageratum. 1049
Ageratum alterum 1050
Verbenaca 1052
Hyacinthus 1054
Hyacinthus orientalis 1055
Hyacinthus orientalis alter 1056
Papauer erraticum 1057
Papauer ſatiuum 1058
Papauer cornutum 1061
Hypecoum 1062
Hyoſcyamus niger 1064
Hyoſcyamus albus 1065
Hyoſcyamus tertius 1066
Pſyllium 1067
Pſyllium alterum 1068
Solanum hortenſe 1069
Solanum haliacacabum 1070
Solanum ſomniferum 1071
Solanum ſomniferum alterum 1072
Solanum maius 1073
Mandragora mas 1076
Mandragora fœmina 1077
Melongena 1078
Aconitum pardalianches Dioſco. 1080
Aconitum pardalianches Plinij 1081
Aconitum pardalianches Theophrasti 1082
Aconitum pardalianches minus 1083
Pſeudoaconitum pardalianches 1084
Aconitum ſecundum 1085
Aconitum tertium 1086
Aconitum quartum 1087
Aconitum quintum 1088
Aconitum ſextum 1089
Aconitum ſeptimum 1090
Aconitum octauum 1091
Aconitum nonum 1092
Herba Paris 1093
Napellus 1094
Anfora 1095
Cicuta 1098
Taxus 1099
Apocynum 1101
Apocynum repens 1002
Nerium 1103
Fungi 1104
Colchicum floreſcens 1106
Colchicum ſine flore 1107
Colchicum orientale 1108
Hermodactylus 1109
Pſeudohermodactylus 1110
Ephemerum 1111
Helxine 1113
Alſine 1114
Lens paluſtris 1115
Lens paluſtris altera 1116
Semperuiuum maius 1117
Semperuiuum minus 1118
Semperuiuum minimum 1119
Semperuiuum arboreſcens 1120
Semperuiuum arboreſcens alterum 1121
Vmbilicus Veneris 1122
Vmbilicus Veneris alter 1123
Cymbalaria 1124
Vrtica prima 1125
Vrtica ſecunda 1126
Vrtica tertia 1127
Cardiaca 1128
Lamium 1129
Scrophularia 1130
Galion 1131
Senecio 1132
Senecio maior 1133
Muſcus marinus 1135
Muſcus marinus alter 1136
Potamogeton 1137
Sagitta maior 1138
Sagitta minor 1139
Millefolium aquaticum 1140
Millefolium maius 1141
Millefolium minus 1142
Verbaſcum primum 1143
Verbaſcum ſecundum 1144
Verbaſcum tertium 1145
Verbaſcum ſylueſtre 1146
Verbaſcum lychnite 1147
Verbaſcum aliud 1148
Primula Veris 1149

Primula Veris altera 1150
Blattaria 1151
Acthiopis 1152
Perſonata maior 1154
Perſonata altera 1155
Perfoliata 1156
Elleborine 1157
Fumaria 1158
Fumaria altera 1159
Fumaria coridalis 1160
Lotus urbana 1162
Lotus ſylueſtris 1163
Cytiſus 1164
Myriophyllum 1167
Myriophyllum alterum 1168
Myrrhis 1169
Angelica ſatiua 1170
Angelica ſylueſtris 1171
Pſeudomyagrum 1172
Cirſium 1174
Amellus 1175
Aſter atticus 1176
Stellaria 1177
Iſopyrum 1179
Viola purpurea 1180
Viola arboreſcens 1181
Iacea 1182
Iacea altera 1183
Borago 1186
Bugloſſum uulgare 1187
Bugloſſum alterum 1188
Cynogloſſon Dioſc. 1189
Cynogloſſon uulgare 1190
Cynogloſſum uulgare floridũ. 1191
Phyteuma 1192
Leontopodium uerum 1193
Hippogloſſum 1195
Antirrhinum primum 1196
Antirrhinum ſecundum 1197
Antirrhinum tertium 1198
Antirrhinum quartum 1199
Adiantum 1201
Trichomanes 1202
Xanthium 1204
Aegilops prima 1205
Aegilops ſecunda 1206
Polygala 1208
Oſyris 1209
Smilax aſpera 1211
Smilax lænis 1212
Lupulus 1213
Ruſcus 1214
Laurus Alexandrina 1216
Daphnoides 1217
Chamædaphne 1218
Elleborum album 1219
Elleborum nigrum uerum 1220
Elleborum nigrum alterum 1221
Pſeudoelleborum 1224
Ophris 1225
Seſamoides paruum 1227
Cucumer ſylueſtris 1228
Staphis agria 1231
Thapſia 1232
Spartium 1234
Geniſta 1236
Lilac 1237
Narciſſus primus 1240
Narciſſus ſecundus 1241
Narciſſus Conſtantinopolita. 1242
Narciſſus quartus 1243
Narciſſus quintus 1244
Narciſſus ſextus 1245
Narciſſus ſeptimus 1246
Narciſſus octauus 1247
Ricinus 1249
Tithymalus caracias 1250
Tithymalus myrſinites 1351
Tithymalus paralius 1252
Tithymalus helioſcopius 1253
Tithymalus cyparißias 1254
Tithymalus dendroides 1255
Tithymalus leptiphyllos 1256
Pityuſa 1258
Lathyris 1259
Peplis 1260
Peplus 1261
Scammonea 1263
Chamelæa 1265
Thymelæa 1266
Sambucus montana 1267
Sambucus altera 1268
Sambucus aquatica 1269
Ebulus 1270
Frangula 1271
Apios 1273
Pſeudoapios 1274
Colocynthis 1275
Epithymum 1277
Cuſcuta 1279
Alypum 1280
Vitis ſylueſtris 1282
Vitis alba 1283
Vitis nigra 1284
Balſamina, ſiue momordica. 1286
Balſamina altera 1287
Veſicaria repens 1288
Filix mas 1290
Filix fœmina 1291
Polypodium 1292
Polypodium alterum 1293
Dryopteris 1294
Cnicus 1295
Mercurialis mas 1297
Mercurialis fœmina 1298
Cinocrambe 1299
Heliotropium 1300
Heliotropium minus 1301
Caltha 1302
Caryophyllus Indicus maior. 1303
Caryophyllus Indicus minor. 1304
Scorpioides 1305

IN APPENDICE

Pſeudoſtruthium 1307
Moly 1308
Cuminum ſylueſtre alterum. 1309
Alyſſum 1310
Teucrium alterum 1311
Meliſſophyllum Conſtantinopolitanũ 1312

IN QVINTO LIBRO

Vitis uinifera 1320

IN SEXTO LIBRO

Rubeta rana 1430
Canis rabioſus 1430

IN TRACTATV de diſtillandis aquis.

Fornax prima
Fornax ſecunda
Fornax tertia
Fornax quarta
Fornax quinta
Fornax ſexta

FINIS

Georgij Handſchij in Matthioli effigiem.

Si Mens, ut Corpus, depingi poſſet, Imago
Vna Dioſcoridis, Matthioliq́; foret.

PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI Senensis Commentarii,

IN LIB. PRIMVM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

Præfatio Dioscoridis.

QVANQVAM, amicissime Aree, complures non ueterum modo, sed recentiorum quoque, de medicamentorum compositione, uiribus, atque probatione scripse runt; nobis tamen nec uanum, nec à ratione abhorrentem impetum animi ad hoc opus incessisse, tibi ostendere tentabimus. propterea quòd eorum nonnulli absolutum nihil ediderunt, alij plurima, vt ex narratione acceperant, scriptis tradiderunt. Siquidem Bithynus Iolas, & Heraclides Tarentinus, omissa prorsus herbarum tractatione, rem ipsam paucis perstrinxerunt. neque verò omnes illi de metallicis quicquam rebus, aut odoramentis memoriæ prodiderunt. Crateuas autem herbarius, & Andreas medicus, qui cæteris diligentius hac in parte uersati uidentur, radices multas apprimè utiles, herbasque aliquas haudquaquam adnotatas reliquerunt. Veruntamen priscorum subscribere oportet sententijs: quos, etsi pauca ipsis referantur accepta, magnam tamen impendisse diligentiam constat. Iunioribus minus assentiendum: è quibus est Iulius Bassus, & Niceratus, & Petronius Niger, & Diodotus, Asclepiadæ omnes, qui medicinalem materiam uernaculam, cognitamque uulgò, dignam censuerunt, quæ ab ipsis literis exactè mandaretur: & ut medicamentorum uires, probationesque cursim complexi, sic nullo experimento eorum effectus colligentes, inani uerò reddendarum causarum studio uerba fundentes, alia interdum pro alijs scriptitando, † rem in aceruum, congeriemque controuersiarum extulerunt. Siquidem qui inter eos egregius habetur Niger, euphorbium nascentis in Italia chamelææ succum esse contendit: androsæmonque eandem herbam cum hyperico esse: quinetiam aloen in Iudæa fossilem nasci: & pleraque his similia falsò exponit, quæ prorsus ueritati refragantur. Quibus coniectura colligi potest, ea non oculata fide, sed narratione potius ab alijs accepisse. In ordine præterea ijdem ipsi aberrarunt, partim eorum discrepantes, nullaque cognatione coniunctas uires collidentes: partim per elementa literarum scripta in ordinem digerentes, quò facilius memoriæ mandarentur, genera & eorum effectus à sua cognatione disiungentes. Nos uerò ab ineunte, ut ita dicam, iuuenta, iugi desiderio cognoscendæ materiæ allecti, multis regionibus peragratis (nec enim nescis nos militarem uitam exegisse) tuo hortatu commentationem in sex libros contulimus. Quod opus tibi dicamus, Aree, animi gratitudine obsequentes, ob eum quo nos prosequeris affectum. Etenim natura cùm in omnes eruditione excultos, tum uerò in eos, quibus cum tibi eiusdem artis necessitudo intercedit, pronus ad amicitiam esse soles, in nos etiam aliquantò peculiarius. Enimuero non paruum præbet tuæ probitatis argumentum, optimi uiri Licinij Bassi singularis erga te amicitia: quam unà nobiscum degentes nouimus, cùm mutuam inter uos beneuolentiam æmulatione dignam intueremur. Admonitum autem te uelim, eosque qui in hosce commentarios incident, ne in uerbis facultatem nostram æstimetis, sed potius adhibitam rebus cum peritia curam. Etenim plurima usu ipsi exactissimè cognouimus: quædam etiam ex ea, de qua inter omnes conuenit, historia, percunctationeque rerum apud singulos uernacularum, diligenter accepimus. Dabimus igitur operam, ut differenti ab alijs ordine tradito, genera singularum medicinarum, uiresque describantur. Quòd autem necessaria sit medicamentorum doctrina, nemo est ferme qui ignoret: quòd ea & toti arti coniuncta sit, uniuersisque eius partibus efficax administret auxilium. Quare per medicamentorum compositiones, atque misturas, & facta in morbis pericula extendi, & incrementum capessere potest, plurimùm conferente singulorum medicaminum cognitione. Quinetiam vernaculam, familiaremque materiam complectemur, ut perfecta sit, quæ à nobis relinquetur, doctrina. Verùm in primis curam impendere oportet, ut suis temporibus singula & demetantur, & recondantur. certè pro horum ratione, medicamenta aut ualent uiribus, aut euanidonulloque munere funguntur. Serena igitur cæli constitutione demetenda sunt. magni siquidem refert inter colligendum, si uel squallores, uel imbres infesti sint: quemadmodum si loca, in quibus prodeunt, cluosa, & uentis expolita sint, & perflata, frigidaque & aquis carentia: in his enim locis uires eorum longè ualidiores intelliguntur. Contra, quæ in campestribus, riguis, & opacis, cæterisque locis à uento silentibus enascuntur, plerunque degenerãt,

& minus uiribus ualent: multoque magis, si non suo tempore, nec opportunè colligantur, aut si per imbecillitatem intabuerint. Neque ignorandum, hæc sæpe, pro peculiari loci natura, aut anni clementia, maturius, aut serius adolescere. nonnulla propria ui hyeme florent, & folia pariunt: quædam bis anno florifera. Quare cui in animo est horum peritiam assequi, necesse est eũ prima germinatione solo emergentibus adultis, & senescẽtibus adesse. Nam qui pullulanti herbæ duntaxat adstiterit, adultam cognoscere non potest: neque qui adultam tantùm inspexerit, nuper erumpentem noscet. Quo fit, ut propter mutatam foliorum faciem, caulium proceritates, florum seminisque magnitudinem, & id genus alias peculiares notas, nonnulli, qui olim has rerum uarietates non perspexerũt, magno in errore uersentur. Quæ causa etiam nonnullis scriptoribus imposuit, qui herbas quasdam, uerbi gratia, gramen, quinque folium, & tussilaginem emittere florem, fructum, & caulem negant. Ergo qui sæpius ad uisendas herbas, & earum natales se contulerit, earum cognitionem maximè consequetur. Scire etiàmnum conuenit, sola ex herbaceis medicaminibus ueratri genera, nigrum, inquam, & candidum, multis edurare annis: reliqua à trimatu inutilia. Quæ uerò fruticosa sunt, sicut stœchas, trissago, polium, abrotonum, seriphum, absinthium, hyssopum, & alia id genus semine prægnantia demetantur. Flores quoque antea, quàm sponte sua decidant. Fructus autem, ut maturi decerpantur, necesse est: & semina, ubi siccari cœperint, priusquàm defluant. Herbarum succus, & foliorum elici debet, germinantibus tum primùm cauliculis. Lac, & lacrymæ excipiantur, inciso per summum adolescentiæ uigorem caule. Radices, & liquamenta, cortices ve ut recondantur, eximere conuenit, cùm herbæ suis solijs exuuntur. siccantur etiam expurgatæ inibi, locis asperginem non redolentibus: sed quæ luto, aut puluere sunt obsitæ, aqua elui debent. Flores, & omnia, quæ iucundum odorem efflant, arculis tiliaceis, nullo situ obductis, reponantur. Nonnunquam charta, aut solijs semina, ut perennent, aptè inuoluuntur. Liquidis medicaminibus densior materia, argentea, uitrea, aut cornea conuenit. Fictilis etiam, si modo rara non sit, accommodatur: & lignea, præsertim è buxo: sed ænea uasa ocularijs medicamentis, liquidisque, & omnibus ijs, quæ aceto, pice liquida, aut cedria componuntur. Adipem autem, & medullas stagneis uasis recondi conuenit.

COMMENTARIVS MATTHIOLI.

VANTVM oporteat Medicos omnes, qui legitimum in arte nomen sibi comparare student, simplicium quorumcunq; medicamentorum, quæ medicinæ usui competunt, cognitionem, ac facultatem sensibus exactè consequi, non modò hac præfatione declarat Dioscorides Anazarbeus in hac materia cæteris facilè princeps; sed id quoq; post Dioscoridem admirabili doctrina pluribus in locis memoriæ prodidit grauissimus auctor Galenus: qui hac in re præ cæteris Dioscoridem secutus (ut eius luculentissima monumenta passim attestantur) in simplicium medicamentorum uiribus, ac facultatib. indagandis, relicta (hoc etiam ipse fatetur) Dioscoridi historiarum palma, omnes, qui in hac materia scripserunt, longè admodum superauit. Quippe tanta animi propensione oblectationeq; cognoscendorum simplicium captus fuit (sciebat enim non posse rite se dici medicum sine eorum scientia) ut nullo magni laboris metu, nullis periculis deterritus, in Lemnum, Cyprum, Syriam nauigauerit, atq; alias plurimas peragrauerit regiones, ea demum causa, ut quæ legitima & syncera, quæq; spuria & adulterata essent medicamenta, certò dignoscere posset. Quapropter lib. III. de medic. comp. per genera ita scriptum reliquit. Hinc enim puto bonæ indolis iuuenes incitatum iri, ut medicamentorum materiam cognoscant, ipsimet inspicientes, non semel aut bis, sed frequenter: quoniam sensibilium rerum cognitio sedula inspectione perficitur. cuius rei euidentissimum est indicium, quòd gemini per omnia similes esse nobis uideantur, differentes autem ijs, qui ipsos inspicere consueuerunt. Itaq; herbarum, fruticum, & arborum materiam, priusquàm è terra eximantur, contemplari pulcherrimum est, dum fructus uidelicet futuri sunt, dum eduntur, dum augescunt, & dum uigent. Hæc siquidem continua eorum speculatio docebit te, quando potissimùm ipsos commodè decerpas, ac in siccis domunculis repositos custodias. Vos ergo admoneo, amici, ut in hoc quoq; me sequamini, si artis opera pulchrè obire uolueritis. Nouistis enim, quomodo ex omni natione præstantissima quotannis mihi afferantur medicamenta, eo quòd perditi illi omnigenarum rerum coemptores (Græci ῥωποπῶλας uocant) uarijs modis ea contaminant. Præstiterat forsan non hos solùm, sed multò magis etiam mercatores, qui illa aduehunt, incusare, atq; his multò magis ipsos herbarios. item nihil minus eos, qui radicum liquores, succos, fructus, flores, & germina ex montibus in urbes conferunt: hi siquidem omnium primi in eis dolum exercent. Quisquis igitur auxiliorum undiq; copiam habere uolet, omnis materiæ stirpium, animalium, & metallorum, tum aliorum terrestrium corporum, quæ ad medicinæ usum ducimus, expertus esto, ut ex eis & exacta, & notha cognoscat. Nisi enim hoc modo instructus ad præsentis operis præsidia ueniat, uerbotenus quidem medendi methodum sciet, opus uerò nullum ipsa dignum perficiet. Et primo de antidotis: Medicus autem (inquit) omnium stirpium, si fieri potest, peritiam habeat, consulo: sin minus plurium saltem, quibus frequenter utimur. Earum genera quisquis toto ætatis illarum decursu nouerit, multis in partibus orbis terrarum reperiet, ut ego in Italia multis in locis inuenio: quæ nec quando pullulant, nec quando crescunt, nouerunt isti, qui siccas stirpes tantummodo cognoscunt. Hæc Galenus. Ex quibus satis medicis omnibus perspicuum est, non posse quenquam sine certa simplicium medicamentorum cognitione, nec morbis ratione mederi, neque artem recta methodo exercere, nec nisi fortuna quadam, uel naturæ ipsius robore ægros sanare. Neque enim ullo pacto eis adsiipulandum censeo (ut medicorum plerique faciunt, & ij sæpe, qui primas sibi deferri existimant) qui compositis tantùm officinarum medicamentis, ipsisq; admodum uulgaribus contenti sunt. Nam cùm satis sibi fore persuadeant, scire Diacatholicum omnes in uniuersum humores deijcere, Deiectorium è succo rosarum flauam

Galeni nauigationes, ut legitima cognoscerent simplicia.

Medicamenta adulterabantur etiam Galeni tempore.

Sine simpliciũ cognitione mãca est medendi ratio.

flauam bilem, Diacnicum pituitam, Diasenam, & Catapotia ex cæruleo atram bilem, Coccia caput & cerebrum expurgare; sicuti, quæ Lucida nuncupant, oculis, & quæ ex hermodactylis dicuntur, ac quæ Fœtida uocantur, arthriticis esse peridonea, nihil ultra requirunt: quin potius scire negligunt, è quibus ex simplicibus componantur medicamenta, & an ijs eæ insint uires, quæ suis nominibus pollicentur. an simplicia, quibus conflantur, legitima sint an spuria, syncera an adulterata, recentia an exoleta, sicca an humore, uel situ corrupta, an suo tempore, & opportunè decerpta, sole siccata an umbra, an igne, ut sæpius in temporis angustia officinis fieri solet. Neque unquam animaduertunt, quòd deiectorijs medicamentis, quæ nostro æuo parantur ad bilem deijciendam, sæpe Scammonium lacte tithymalorum, ac pityusa adulteratum, magno ægrorum detrimento immiscent. Officinarum lapsus.

Iis uerò, quæ pituitam ducunt, sæpe legitimi Turpeti loco, modò pityusæ, modò thapsiæ, modò pæoniæ radicum cortices imponunt. quæ impostorum mangonio ita Turpetum referunt, ut non seplasiariorum modò, sed etiam medicorum quorumcunque qui rem plantariam profitentur oculos sæpenumero fallant, nisi fraus gustu, & legitimi Turpeti scrutinio, & collatione deprehendatur. In Catapotijs deinde, quæ ex hermodactylis uocant, cphemerum Colchicum legitimi hermodactyli uice, in Fœtidis uerò cicutæ semen pro agrestis rutæ semine, quorum utrunque mortiferum est medicamentum, omnes injciunt. Adde præter hæc, quòd sæpenumero medicamenta ex ijs simplicibus componunt, quæ ætate exoleta, nihil uiribus præstant. quo fit, ut penitus euanida, ac inualida reperiantur. Quod etsi quandoque malitia, ac propria artificum impostura fiat; id tamen plerunque accidit, ex ipsorum tum incuria, tum etiam imperitia. nam pauci, uel potius nulli habentur pharmacopolæ (eos semper excipio, qui simplicium historias amplexantur) qui suppositijs, ipsisq; innumeris non utantur simplicibus. Officinarum abusus & ignorantia.

Nanque asaro utuntur pro bacchare, urbana Loto pro sertula Campana, calutea pro sena, acoro odorati calami uice, cypero pro galanga, hieracio pro sancho, spondylio pro acantho, chondrilla pro cichorio, agresti lactuca pro intubo, ophioscorodo pro scordio, quibusdam arborum lacrymis pro succino, thapsia pro turpeto, pice pro pissasphalto, resina larigna pro abiegna, & legitima terebinthina, phyllitide pro aspleno, obscuris quibusdam radicibus pro meo, peucedano, & costo. Ad hæc laccam ex brasilio & cocco infectorio confectam pro cancamo usurpant. Rhodium oleastrum pro agallocho, ossa & carnem humanam pro mumia, macim pro macere, chartam pro papyro, crespinum (sic enim uulgò uocant aculeatam quandam plantam) pro oxyacantha, conuoluulum, siue læuem smilacem pro ligustro, agrestium prunorum succum pro acacia, succum uerò baccarum ligustri, & periclymeni pro lycio, cancros pro gammaris, ranunculum pro coronopo, saponariam uulgò dictam pro struthio, carduum, quem benedictum nominant, pariterq; chamæleonem album pro leucacantha, parthenium pro artemisia, cotulam fœtidam appellatam pro parthenio, canis testiculos (sic enim radices quædam nominantur) pro satyrio, polium pro chamæpity. Cadmia præterea officinis ferè omnibus pompholygem genuina mentitur, æruginem æris florem, æris squama stomomatis (quod chalybem dictum putamus) squamam, sandyx minium, terra quædam mangonizata sphragidem lemniam, salnitrum nitrum, & aphronitrum. Alia denique plura, ac diuersa simplicia medicamenta sunt, quæ ubique locorum apud uarias nationes, huius, uel illius uice nulla penitus ratione indifferenter subijciuntur, ubi tum prauum, tum spurium sibi iandiu uendicant usum. quæ, ne uerbosius rem hanc prosequi uideamur, silentio prætermittenda censemus. Hæc autem pluribus in locis non euenirent, si medici omnes ueram, & exquisitam simplicium rerum doctrinam consequerentur. quam maximè, & iure consequi deberent. Quippe materiæ huius peritiam assecuti, & errorum cognitionem nacti, ne seplasiarij in eiusmodi uersarentur erroribus obstarent: neque eis ulla unquam medicamenta confici permitterent, nisi sibi prius perspectis, cognitis, ac probatis simplicibus, quæ in ipsis componendis expetuntur. Dent itaque iam operam imperiti, ut huiusce materiæ cognitionem exactè consequantur. quandoquidem artifici nihil quidem execrabilius, ac turpius esse potest, quàm suæ artis subiectum, & instrumenta ignorare. Quod sanè unicuique medico usu euenire comperimus, qui non modò alienis utitur misturis, sed nec simplicia quidem, nec eorum facultates nouit. Proinde scitè a Galeno dictum est lib. VII. & VIII. de composit. medic. secundum locos, quòd non poterit is, ex quo ordine eiusdem generis medicamentorum compositum sit, cognoscere, num ex mollissimo, an uehementissimo, aut medio, aut alio aliquo inter hunc, & alios intermedio, qui singulorum simplicium potestatem exactè antea non perceperit. Simplicium peritiam nemo potest adipisci ex librorum lectione.

Veruntamen nemo in hac materia se peritum euadere confidat assidua tantùm librorum lectione, etsi eos quidem grauissimi conscripserint auctores, nisi sæpius ad uisendas stirpes se contulerit, & quòd à præceptore in herbarum agnitione diu exercitato, digiti demonstratione prius fuerit doctus, ac oculorum sensu, gustatuq; uarijs anni temporibus omnia hæc diligenter omni ex parte perpendant. Herbarum formæ descriptæ parum conferunt.

Id enim, cùm maximè perpendisset Galenus (ut sexti libri de simplicium med. facul. præfatione legitur) inquit. Equidem non possem non accusare & illos quoq;, qui primi herbarum formas scriptis docere sunt conati, cùm melius existimem ab ipso præceptore oculis discere, ac non adsimilari ijs, qui ex libris prodeunt gubernatores. nam sic & uerior, & manifestior esset doctrina, non herbarum modò, & fruticum, arborumq;, sed & aliorum omnium medicaminum. Scripta quorũ commendet Galenus.

Verùm enimuero si omnino libris est opus, quis adeò miser est, ut præteritis scriptis Dioscoridis, Nigri, Heraclidis, Crateuæ, & aliorum innumerorum, qui in arte ipsa consenuerunt, libros grammaticos scribentis incantationes, transformationes, & decanorum, demoniorumq; herbas sacras perferat? Et libro primo de alimentorum facultatibus: Optima (inquit) illa doctrina est, quæ uiua uoce traditur. neq; enim quisquam ex libro nauclerus, aut alterius artis artifex euadit. In hoc nanq; comparati sunt libri, ut nobis sint eorum, quæ ante didicimus, monumenta, non ut rudes & ignari per illos doctrinam perfectam assequamur. Simplicium peritia à præceptoribus, non ex libris comparatur.

Quòd si qui sint, qui præceptoribus careant, uelintq; ijs, quæ iucundè, ac copiosè sunt scripta (qui nobis scribendi mos est) diligenter incumbere, magnum ij fructum capient, præsertim si eadem relegere identidem non grauentur. Et primo de antidotis: Quòd si nullo (ait) monstrante ex libri alicuius lectione, quales sint commentarij Heraclidis, Crateuæ, Dioscoridis, aliorumq; quorundam in simplicium medicamentum cognitionem peruenire aliquis uelit, longè maiore ipsi opus est inspectione, ut exactè singularum medicinarum uirtutes, ac uitia dijudicare sciat. Scripta quorũ commendet Galenus. Simplicium peritia à præceptoribus, non ex libris comparatur.

Nam qui simplices medicinas diuendunt, tam callidè illarum quasdam concinnant adulterantq;, ut etiam exercitatissimos in eis decipiant. Quare idem Galenus lib. IX. de simpl. medic. facultatibus in diphrygis mentione ita scriptum reliquit. Adijciam huic, qui de illo habetur, sermoni, rem non modò de diphryge scitu utilem, sed & de Lemnia sphragide, & pompholyge, & opobalsamo, & lycio Indico. Nam etiamnum adolescens didici hæc ita præparare, ut à ueris natiuisq;

ris natiuisq; nihil differre uiderentur. Erat autem qui me docebat ingenti mercede, homo curiosissimus, non in his tantùm, sed & alijs similibus. Itaq; in Lemnum, in Ciprum, in Palæstinam Syriam eo studio nauigaui, ut medicamentorum istorum cuiusq; multam copiam, quæ in omnem uitam meam, satis foret, reponerem. Sed & Lycium Indicum cum aloe Indica id temporis commodum accipere contigit, cùm à Palæstina iter reflecterem: cùm persuasum haberem, eo quòd à camelis cum tota sarcina aduectum esset, proculdubio id esse Indicum: quòdq; adulteratum haud nosci ab ijs, qui portassent, posset, propterea quòd materia, ex qua id præparatur, illis in locis haud nascereturporrò satius uisum est mihi illegitimorum compositiones haudquaquam adscribere, utpote cum homines scelerati in lucro ponant talia posse discere. Nec enim necessarium est cum uerorum ac germanorum notis ac indicijs, adulterandorum nosse compositiones, cùm nihil ad ea discernenda conferant: imò optem, si queam, quæ à maioribus me perperam conficiendorum atq; adulterandorum medicaminum proditæ sunt compositiones, omnes prorsum delere atque extirpare. hactenus Galenus. Ex cuius uerbis manifestè percipi potest, ex libris duntaxat non posse in simplicium agnitione peritum fieri quenquam, etiam si in ipsis stirpium imagines uirentibus persimiles omni exquisito artificio fuerint adiectæ. Siquidem (ut hac in præfatione scribit Dioscorides, & locis iam citatis asserit Galenus) qui in stirpium historia peritissimus euadere cupit, illum quidem uiuas omnium plantas non semel tantùm, sed diuersis anni temporibus inspicere oportet. Quandoquidem plantæ ipsæ folia aliàs exhibent, cùm prima germinatione emergunt, aliàs cum adolescunt, & caulem edunt, aliàs ubi flores erumpunt, & aliàs ubi succescentes maturum gestant semen. Videmus enim apertè populum nigram, sicuti ricinum, per initia folia explicare rotunda, quæ tamen post tempus huic platani, illi uerò triangulari sectione laciniata usurpant. Sed contrà hederæ euenit. quippe huic prima statim iuuenta triquetra folia insimt, quæ uetustiora iam facta quadantenus rotundantur. Sisymbrij aquatici folium cùm primùm erumpit, rotundum est, cùm uerò adoleuit, in erucæ modum laciniatur. Lepidio, & nasturtio folia primo exortu circinata, ac circunquaque apij ferè modo laciniata emergunt: at cùm pubescunt, prælonga oleaceis similia euadunt. Quo etiam modo hortense nostrum ulgò petroselinum uocatum cum suis ludere cernimus. Lathyris amygdalinis folijs caulem uestit, quæ in cacumine ita prioris formæ obliuiscuntur, ut in aristolochiæ, aut hederæ folia degenerent. Nonellus acanthus folio lactucæ longiore uiresceit eruca incisuris diuiso: at senior effectus quædam circa totum caulem folia promit tam crebra, acuta, implicita, densa, ac minuta, ut nucamenti speciem quandam referant. Sunt & aliæ nonnullæ, quæ has foliorum mutationes per tempora ostendunt, quarũ nomina breuitati consulentes nunc prætereunda censemus. At fieri quidem nequit, ut huiusmodi stirpium uariationes ex libris, in quibus figuræ expressæ, atque etiam coloribus exornatæ habentur, omnes obseruari possint. quandoquidem plantæ ipsæ appictæ ex tot uarijsq; unam nobis duntaxat imaginem repræsentant. Huc etiam illud accedit, quòd ea, quæ picturæ artificio fiunt, etsi ex optimi artificis penicillo emergant, nunquam tamen naturalium rerum lineamenta ad unguem referre, ac exprimere queunt, quanuis etiam naturam exactissimè imitentur. Eadem ratione putauerim ex cuiuslibet grauissimi auctoris commentarijs, qui stirpium historiam continent, neminem absolutam earum notionem unquam adepturum esse, quæ maximè medicis requiritur. quippe quòd ij suis simplicium monumentis, ac foliorum, caulium, & reliquarum partium historijs, non nisi unam lineamentorum, ac similitudinum enarrationem tradiderint. Quæ tametsi uera sint, nullum tamen præbent mutationis exemplum, ut sæpe ac sæpius plantis compluribus uarijs totius anni curriculis tum in folijs, tum in caulibus, reliquisq; particulis euenire comperimus. Quo fit, ut hac uariandi series nullo alio pacto addisci possit, quàm longa oculorum exercitatione, dum ætate tota plantæ ipsæ solo educatæ uirescunt. Cæterùm ubi scriptores in suis historijs stirpium notas explicant, illi quidem ferè semper similitudinibus utuntur, acorum exempli gratia, xyridem, gladiolumq; iridi similem reddentes: Meon præterea anethoi, cyperum porro, asarum hederæ, phu smyrnio, & hoc illi, & illud huic sæpissimè comparantes. Vnde fieri non potest, quin aliquis, non prius perfectis unà cum doctissimis ac exercitatissimis præceptoribus plantis quibuslibet, cum quibus aliæ inisse tum similitudinem, tum etiam cognationem narrant auctores; & non habita hoc modo earum ratione, possit unquam ex solis libris cum stirpium imaginibus, uel sine eis editis, in summum & perfectum herbarium euadere. Quamobrem etsi stirpium imagines, quæ magno tum pictorum, tum typographorum studio libris excuduntur, inspicientium oculos blandè admodum detineant, atque illas prius a nobis cognitas in memoriam reuocent; magni tamen eas esse emolumenti ijs non crediderim, qui usu & præceptoris auxilio numerosam earundem partem non acceperint prius: quanquam fortassè secus uulgus existimet. Adhibeant igitur curam ij, quibus in animo est rei herbariæ peritiam adipisci, ut in primis uiros huius rei non imperitos sibi præceptores asciscant: deinde ut assuescant per diuersa temporis interstitia, montes adire, ualles, sylnas, ac cætera terræ loca, ubi oculis, reliquisq; sensibus simplicia medicamenta inspicere, & cognoscere ualeant. Quos nec pigeat se conferre ad fodinas, ubi metallica & fossilia medicamenta tam diligenter contemplentur, ut legitima quæque deinde ab adulterinis discernere sciant. Neque solùm in fodinis ipsis uersari debent, sed etiam in fornacibus, ubi metalla funduntur. nam ibi & diphrygem, & pompholygem, & spodium, & cadmiam, & argenti spumam, & alia nonnulla digno scere poterunt: quæ hac nostra ætate factitia, spuria, & adulterata in myropolijs ferè omnibus habentur. Quin & ad magna emporia, luculentissimasq; ciuitates se conferant, ubi peregrina undique importata ueneunt. At certè ridiculi sunt qui inter legendum tum herbas, tum etiam radices, nana ducti religione, quibusdam uerborum, carminum, & suffimentorum superstitionibus uti præcipiunt, quasi uires, & facultates medicamentorum uerba, & carminum incantationes infundere, augere, & diminuere ualeant, ut stulti, & superstitiosi falsò credere, & affirmare non erubescunt. Quos tamen lib. VI. de sim. med. facul. superius citato acerrimè damnauit Galenus, sic inquiens. Et Pamphilus eum in modum tractatum de herbis composuit, uerùm is ad fabulas uersus aniles est, simulq; præstigiaturas quasdam, iunctis nonnullis incantationibus, quas, cùm herbas colligunt, admurmurant. Et sanè utitur ijs ὡς θεμιτὰ, id est, ad quæ suspenduntur, & ad alias manganeias non solũ curiosas, & a medicina alienas, sed etiam falsas uniuersas. Ex hac Galeni sententia omnibus palàm fit, quòd si modò commentarios aliquos admittamus, omissis omni ex parte superstitiosis, eos tantùm legere debeamus, atque in ijs nauare operã, in quibus uera, & exculta simplicium doctrina nitet. Quos præsertim posteritati donarunt ij, qui exactam eorum peritiam indefessis laboribus sunt consecuti: inter quos omnium primus est Dioscorides. Ideoque iure quidem eodem loco cæteris a Galeno præfertur, cum inquit. At Pamphilus, is scilicet, qui libros de herbis composuit, planè ex ijs, quæ uel ipse scribit, præsefert

Scirpes folia immutantes.

Scirpium imagines parum, uel nihil prosunt ad simplicia dignoscenda.

Vanum & superstitiosum incantationibus uti, dum plantæ effodiuntur.

fert grammaticum, indicatq; se nec conspexisse herbas, quas exponit, nec uires earum expertum, sed ijs, qui ante ipsum scripserẽt, fidem habuisse citra ullam explorationem. Hic sanè libros exscripsit frustrà annexo ad unamquanque herbam nominum aceruo: deinde etiam exponens, si qua ex homine ferebatur transformatio: tum incantamenta, & libationes, atq; thymiamata, quæ in colligendis illis adhibebantur, adscribens: necnon & alias eiusmodi præstigiaturas nugaces. At Dioscorides Anazarbensis quinq; libris materiam omnem utilem absoluit, non herbarum tantùm, sed & arborum, & fruticum, & succorum, & liquorum: memorans insuper & metallica omnia, & partes animalium. Et mihi utiq; uidetur omnium perfectissimè tractatum de materia medicamentorum confeciſſe. Nam licet à maioribus multa de illis benè scripta extent, tamen à nemine omnium æque de omnibus. Cæterùm quæ scripta reliquit Heraclides Tarentinus, & Crateuas, & Manteias, non in ordinem digesta, nec in unum omnia collecta uisuntur, quemadmodum illa, quæ scripsit Dioscorides. Et primo de antidotis uolumine: Ac de omni quidem (inquit) medica materia sufficienter à Dioscoride quinq; libris traditum est, a quo tibi discere licet cùm alias omnes notas, tum gustu, olfactuq; perceptas, quibus maximè probatiora medicamenta a deterioribus cognoscuntur & discernuntur. Hinc ergo auctoritate Galeni satis perspicuum esse potest omnibus medicis, itemq; seplasiarijs, ad quos potissimùm spectat rei medicæ cognitio, in ea simpl. medicamentorum facultate Dioscoridem cæteros excellere, & facilè primas tenere. Quapropter ab ijs præclarissimè agerctur, si eius scripta tantisper legerent ac perlegerent, perpetuoq; in sinu gestarent, donec eum planè sibi familiarem redderent. & hoc quidem eo præsertim tempore facerent, quo à peritissimis præceptoribus uera, ac legitima simplicia tum oculorum, tum gustus, tum olfactus sensibus offeruntur. Quod eò citius ducet illos ad optatum finem, quò magis Dioscoridis præclara scripta castigatissima, & a mendis, quàm plurimis expurgata reperient. Quinetiam nostris commentarijs, qui præterea Galeno referunt acceptum ferè quicquid ipse scripsit de simplicium medicamentorum materia, ita dilucidata & illustrata, ut maximam (ni fallor) secum adferant claritatem. Huic igitur soli se dedant, hunc solum sequantur ob iam dictas rationes omnes ij, qui non modò stirpium, sed & reliquorum simplicium medicamentorum doctrinam & facultatem consequi uolunt. Ac contrà tum uulgo semper ignaro, tum ijs etiam, qui coaxantium ranarum instar, è sordido palustrium aquarum limo caput exercre nequeunt, nugaces, ac penitus detestabiles quorundam libros ubi simplicium, & compositorum materia ab ijs tractatur, qui uix lactucam nouissent, nisi eorum cœnis frequentissima extitissent: paritcrq; urticam, nisi acerrime tangentes pupugissent. Quorum insciti am animaduersus Galenus, contra eos locutus esse uidetur lib. VI. de simpl. med. facul. præfatione breuiter & scitè, sic inquiens. Verùm abstinendum est a multis mendacibus, multoq; etiam magis fugiendus est Pamphilus, qui ne per somnium quidem herbas uidit, quarum aggreditur figuras perscribere. nam id genus hominum (quomodo assimilauit eos Heraclides Tarentinus) simillimum est præconibus, qui formam ac notas fugitiui mancipij, licet ipsi non uiderint unquam, præconio tamen publicant. notas enim ab alijs, qui norũt, accipiunt, & ceu cantilenam eas proferunt, ut si fortè is, quem præconio indicant, adsisteret, agnoscere tamen non possent. Hucusq; Galeni uerba. Quæ longè satis sufficere possunt ad eorum monitionem, qui ad simplicium materiam noscendam per rectum ostium introire cupiunt, & securo totius itineris gressu progredi. Verùm in primis, ut opportunè singula demetantur, nosse oportet tempora, quibus maximè plantæ uiribus ualeant. Quapropter a radicibus initium sumentes, dicimus harum uires, sicut etiam aliarum stirpium, partium, non eodem anni tempore æquè in omnibus reperiri. quandoquidem aliæ hoc tempore, aliæ uerò illo humore prægnantes deprehenduntur. Tametsi non desint, qui haud quaquam infirmis rationibus innixi, radices è terra eruendæ asserant semper autumno, cùm scilicet folia decidunt, & caules contabescunt. alij uerò meunte uere, priusquàm folia concrescant: siquidem hisce temporibus radicibus maior uis ineſt, quàm cæteris partibus. Sed ut in genuè in hac re fatear, quid sentiam, credíderim ego omnino maiorem succi ubertatem inueniri in his, quæ uere effodiuntur. quippe quòd plantæ nondum caules, folia, neque flores emiserint, a quibus omnis radicum succus exhauritur. Sed & rationi consonum mihi uidetur, autumnales radices omnes tum paucioris, tum imbecillioris esse succi, quam uernales, quòd scilicet pauco antè tempore & caules, & folia, & fructus ediderint. Non tamen inficiari uelim, quod quæ uere leguntur, copiosiore, quam par sit, humore redundantes, illoq; longè minus concocto eo, qui in autumnalibus habetur, putredini & corruptioni non sint magis obnoxiæ, præsertimq; si longo asseruentur tempore. Qua re a Dioscoride animaduersa, is sanè iussit stirpium radices effodiendas esse, cùm stirpes ipsæ foliis exuuntur. Quod cum narijs anni temporibus ueniat pro natura diuersarum plantarum, curam impendere oportet, ut suo tempore unaquæq; radix integrè, si fieri potest, cum omnibus suis adnatis euellatur, & in ijs locis, atque sub ea cœli constitutione, quam maximè familiarem habeat. Porrò radices abunde nutritæ sint oportet, ac omni putredine, & tabe uacantes: non ita tamen, ut præ nimio alimento ex pingui solo, ubi nascuntur, accepto, debitam & humoris copiam, & corpulentiæ metam excedant, neque ut eiusdem alimenti inopia inanes, & rugosæ reddantur. Quod cùm maximè perspexisset Galenus de iridis radicibus differens libro primo de antidotis: In uniuersum (inquit) ex omni medicinarum genere illæ radices inutiles habentur, quæ inanes sunt, & rugosæ. Atque illæ quidem deteriores sunt mediocriter nutritis, & mediocrem magnitudinem nactis, quæ crassitudinis modum excedunt, & plus humoris in se continent, quàm illis usu ueniat. Hæc Galenus. Cæterùm ubi radices è terra fuerint exemptæ, primùm quidem tandiu aqua clara elui debent, donec omni undique terra, uel limo penitus abstergantur: mox deradi tum a fibris, tum capillamentis omnibus, quibus uniuersim ferè omnes comantur: postremò siccari eas conuenit omni adhibita cura. Quòd si fuerint quales fœniculi, apij, asparagi, rusci, polipodij, rubiæ, intubi, & consimilium, in umbra, ubi orientales uenti respirent, diligenter siccentur. At omnino cauendum est, ne sole feriantur: quippe quoniam potior earum pars ab eis procul dubio euaneſceret, utpote raris & tenuibus. Verùm enimuero si ex eis fuerint, quæ natura crassæ sunt, ueluti gentianæ, helenij, mandragoræ, bryoniæ, & id genus aliæ, & aer sit nubilus, & hyems, ne in umbra situ tabescant, ac proinde marcescant, in sole ac uento tutò siccari possunt. Quod commodius fieri potest, si frustatim dissectæ ita tenui fumiculo traijciantur, ut partes non se contangant, aut cratibus impositæ quotidie sæpius manibus reuoluantur. Atqui curandum est, ante quàm siccentur, ut lignea matrix, quæ omnibus ferè radicibus includitur, ipsis in longum scissis, integra eximatur: quippe omnino inutilis est, nullamq; uim obtinet. etsi gẽtiana, cyclaminus, aristolochia rotunda, iris, bryonia, centaurij maius, nymphæa, aliæq; complures absq; matrice suas præ se ferant radices. Siccatis radicibus, quòd planè constet eas sine tabe, & te-

Dioscorides à Galeno maximè commendatur.

Dioscorides in simplicium medicamentorum materia primas tenet.

Libri explodẽdi.

Tempus, quo stirpium partes legendæ sunt.

Radices quando effodiendæ.

Radicum optimarum notæ.

Radices quomodo mundandæ, siccandæ, ac cõseruãdæ sint.

Radices quib. ĩ locis exiccatæ sint ponendæ.

redine per tempora adseruari posse, iis reponantur in locis, ad quæ solares radij non penetrent, neq; sumo pateat aditus, & quæ neq; uliginosa sint, neq; pulverulenta. Sit igitur locus eminens, & siccus, ad septentrionem vergens, uel etiam ad meridionalem plagam, quando scilicet radices ipsæ non prorsus exiccatæ reconderentur: adhibita tamen cura, ne eo tempore austri humidissimi flatus admittantur. Ita deniq; recondi, ac seruari possunt tot annis, quot ab inanitate, teredine, & tabe uindicari ualeant. Nam etsi quæ tenues sunt, ut asaro, sparago, rusci, & id genus aliæ, anno duntaxat perennent; ueratrum tamen utrunq;, quamuis radicibus constet tenuibus, ad trigesimum annum usque perdurat. Cæterùm demetendi tempus, recondendi locus, perdurandi terminus non modò in radicibus obseruandus, sed & in cæteris tum stirpium, tum etiam animalium partibus, ut in birci sanguine, lupi iecinore, intestino, ac etiam stercore, uulpis pulmone, apri uesica, anguium senecta, aliisq; consimilibus. Assumantur igitur hæc omnia eo demum anni tempore, quo magis suis uiribus sunt præditæ, nullo planè modo neglecta temporum ratione, quibus singula decerpi postulant. Neq; enim damnandi sunt, qui in quibusdam plantis colligendis quædam decreta tempora, nonnullosq; errantium siderum aspectus obseruant: quippe quòd apud graues auctores scriptum inuenerint, pæoniæ radices contra comitiales non esse euellendas, nisi decrescente luna. Quæ quidem opinio non prorsus reprobanda uidetur, nec adineptias incantationum, aliarumq; uanitatum, quas stultè (ut Galenus inquit) prodidit Pamphilus, comparanda. Nam cùm inferiora terrestria a superioribus cœlestibus gubernentur, & regantur, fieri maximè potest, ut luna, ut quæ cæteris errantibus sideribus est nobis magis proxima, motuq; uelocissima, maximam cum plantis omnibus, ac rebus quibusuis alijs habeat rationem, tum cùm augetur, tum etiam cùm minuitur singulis mensibus. Quamobrem non temerè à Galeno proditum est, alyssum herbam tantùm sirio ardente ad canum rabiosorum morsus esse euellendam, sicuti etiam fluuiatiles cancros ad idem peridoneos. Quo etiã tempore captamus scorpiones, atque anchusa radice conflat sanguineo succo madente. Quemadmodum & stirpes, quibus facultas excalfaciens insit, perpetuò in locis calidis, ac siccis demetere conuenit. Quocirca Hippocrates ad Crateuam scribens: Adnitere (inquit) quantum potes, ut nobis montanas maximè, & in altis collibus nascentes herbas à radicibus resecas: quandoquidem hæ firmiores, atque acriores sunt iis, quæ aquosioribus nascuntur locis: idq;, quòd in montibus terra sit densior, & aer tenuior. nam quod attrahunt, frigidus est. Quinetiam dabis operam, ut flores ex his herbis etiamnum decerpas, quæ circa stagnantes aquas, paludes, fluuios, & fontes prodeunt, quas sanè debiles, & exolutas, ac dulcis succi esse scio. Hæc Hippocrates. Herbæ similiter, atq; radices, legendæ sunt, siccandæ, ac asseruandæ, his tamen demptis, quæ tum in medicinæ usu, tum in cibis, tum etiam in obsoniorum condimentis quotidie uirentes usurpantur, ueluti lactuca, intybus tam domestica, quàm agrestis (cichorium appellant) portulaca, bugloſſum, beta, atriplex, blitum, brassica, uiola nigra, malua, helxine, linozostis, ocimum, apium, hyoscyamus, sedum, plantago, asparagus, acanthus, & aliæ complures. Atque non solùm refrigerantibus herbis, uerùm etiam excalfacientibus recentibus utimur: plerunq; enim ex calida potestate præditis, uirides siccis præponimus, præsertim ubi minus calefacere sit opus: siquidem humor in uirentibus exuberans earum calorificam facultatem haud parum demulcet. Cuius quidem cluſſis habentur amaracus, cruca, nasturtium, mentha, absinthium, thymus, satureia, ruta, calamintha, sisymbrium, pulegium, abrotonum, & id genus permulta. Sunt præterea & aliæ, quæ demetiri expetunt, cùm primùm floribus ornantur, ut centaurium minus, uiola purpurea, origanum, symphytum petræum, pulegium, serpyllum, amaracus, polium, thymus, chamædrys, chamæpitys, anthemis, chrysanthemum, stœchas, hyssopum, fumaria, aliæq; consimiles plantæ, quas ne longior, quàm par sit, esse uidear, ex industria prætereo. Hæc igitur omnia serena cœli constitutione, non nubibus, non imbribus infestis in primis colligantur oportet. Deinde terra expurgata, atq; alijs aduentitijs excrementis amotis diligenter in umbra siccentur. Nisi ex eo genere habeantur, quæ caulis crassitudine, ut in acantho, uel foliorum lentore, crassitie, & humoris exuberantia, ut in portulaca, & crithamo, omnino insolari expetant. quandoquidem si eiusmodi herbæ in umbra siccandæ reponantur, dubio procul situ obducentur, & putrescent. Cæterùm cùm rectè siccatæ fuerint, decusso puluere, in sacculis ex corio, uel ligneis capsulis recondantur, ac diligenter claudantur, ne earum uires euanescant. Qua in re errant seplasiariorum plerique, qui herbas iam siccatas in fasciculos digerentes ad officinarum laquearia suspendunt, ubi non solum breui uiribus destituuntur, aeris ambientis exuctione, ac uentorum perflatu, sed etiam puluere, & aranearum telis obsiduntur. quin etiam muscarum stercore, quæ illis die, noctuq; insident, labefactatæ nigricant. Neque uerò planè laudibus efferendi sunt ij, qui in linteis sacculis, ipsisq; textura admodum raris eas trabibus appendere consuenerunt: quippe æstiuus aer in ipsos penetrans, quicquid boni inest, absumit, & abolet. quinetiam puluere obsitæ corrumpuntur, & contabescunt. Idcirco ut tam herbæ, quàm radices suas integras asseruent facultates, nihil quidem præstantius, quàm eas capsulis tiliaceis, uel piceis, uel fictilibus diligenter clausis reponere, ut docet Hippocrates ad Crateuam his uerbis scribens. Omnia medicamenta, quæ succi, & liquoris fluidi sunt, in uitreis uasis ferantur. quæ uerò folia, aut flores, aut radices sunt in fictilibus nouis probè obturatis, ut ne uentis perflata, medicamenti uigorem, uelut in animi deliquium collapsa, amittant. Quod si Hippocrates in recentibus obseruandum præcipit, id maximè in siccis fieri operæpretium erit. Flores insuper non secus, atque reliquæ plantarum partes, eo tempore colligendi sunt, quo magis suo in uigore consistunt, non autem cùm iam flacceſcentes decidui euanescunt. At capparum flores muria asseruandi, antea quàm se explicent, decerpuntur: rosarum uerò cùm non planè explicati uisuntur: cæteri deinde cùm omnino expansis folijs patent. Verùm cùm maiori ex parte omnes ferè flores sint herbis fragiliores, molliores, & tenuiores; idcirco tantum abest, ut in sole siccandi sint, ut ne quidem in umbra, si calida, uel eminentia fuerint loca: quippe, ut solis feruore, sic & aeris calore nimio exoluuntur. Siccentur igitur in locis temperatis, quo tempore sæpius reuoluantur, ne situm contrahant, adhibita etiam cura, ne ficci natiuum colorem deperdant. quandoquidem certum est flores, qui inter siccandum a proprio colore degenerant, nullius esse in medicina usus. Siccantur autem probe ubi subſtratis linteaminibus sparguntur & ijsdem lenibus operiuntur. Flores itaq; in uniuersum sicci ad annum duntaxat, eduvant, etsi anthemidis, centaurij, chrysanthemi, millefolij, spartij, & rosarum flores etiam longiori asseruentur tempore, si ligneis arculis optimè incluſi diligenter recondantur. Non minori etiam studio sunt colligenda semina tam ea, quæ suis in stirpibus nuda innascuntur, ut lithospermi, fœniculi, anethi, & cari: uel uasculis, aut capitulis incluſa, ut papaueris,

Veratrum utrũque triginta edurat annis.

Non est ab re certis temporibus herbas colligere.

Herbæ quo pacto legẽdæ, siccandæq; sint.

Plãtæ, quæ colligi postulant floribus ornatæ.

Officinarum lapsus in herbis siccis reponendis.

Flores quo tempore sint decerpendi, siccandi, ac recondendi.

paueris, nymphæa, melanthij, hyoſcyami, & ocimoidis: aut ſiliquis tecta, ut fabæ, ciceris, phaſioli, dolichi, & lupini: aut corniculis recondita, ut ſœni græci, ſertulæ Campanæ, ſinapis, & erucæ: aut uarijs inuolucris contenta, quàm ea, quæ circa medullam quorundam fructuum intus conduntur, quale eſt mali medici ſemen, aurantij, limonis, pyrorum, cydoniorum malorum, peponum, & melopeponum, cucurbitæ, & cucumeris. Veruntamen hæc aſſumere oportet, cùm fructus, a quibus eximuntur, ſuam maturitatem planè ſenſerint: illa uerò, ubi herbæ iam ſiccæ, non amplius uirent. Et quamuis multa reperiantur ſemina, quæ ad annum ultrà ſuas aſſeruent uires, ea tamen quotannis renouare ſatius, ac tutius erit: ſiquidem pauca ſunt, quæ inueterata rancorem non redoleant. quo fit, ut calorem nanciſcantur extraneum, & ſibi non congenitum. Vbi igitur ſicca fuerint ſemina, arculis ligneis reponantur in locis ſiccis: facilè enim contrahunt locorum humores. Cæterùm fructus, quemadmodum pruna, ſerica, myrti baccæ, cydonia mala, ceraſa, quæ uulgò maraſcas uocant, corna, ſorba, ſicus, punica mala, & alia id genus, quæ in medicinæ uſum reponuntur, operæpretium eſt, ut maturi ex arboribus decerpantur: quanquam ſorba, ut ſiccentur, immatura decerpere conueniat. At animaduertendum eſt, quòd ubi adſtrictione, & repreſſione ſit opus, fructus adſtringentes ut paululum potius immaturi, quàm ſecus, demetantur oportet. Porrò inglandes, amygdalæ, piſtacia, nuclei pinei, & auellanæ non prius ex arboribus excutiantur, quàm planè ultimum maturitatis gradum ſenſerint. Id autem rectè cognoſcitur, cùm extima inuolucra ſponte ſua debiſcunt, & arbore concuſſa unà cum fructibus decidunt, alioquin inſolatu contrahuntur, & ſiderantur. Ex his igitur, qui ſiccati aſſeruantur, capſulis ligneis potius, quàm ſaccis recondantur, ne extraneos humores concipiant. Qui uerò per annum recentes reponuntur, aut maiori ex anni parte perdurant, in locis ſiccis minime aſperginem redolentibus appendantur, ut aſſolet de nuis, pyris, malis cydonijs, & punicis: aut ſuper paleas expandantur, ut ſit cum malis, ſorbis, ac meſpilis: aut hordeo, uel milio ſepeliantur, quemadmodum medica, & aurantia mala. Cortices præterea, qui fructibus auferuntur, ut cytrijs, punicis, & cucurbitis: quique arboribus decerpuntur, ueluti thuri, ligno guaiaco, ſambuco, ac fraxino: qui item herbarum radicibus detrahuntur, ut capparum, mandragoræ, thapſiæ, alypiæ, pityuſæ, ac aliarum, non ſecus ſunt ſiccandi, atque radices: quinetiam ſimiliter reponendi. Succi quoque, utpote in medicina admodum neceſſarij, omni proꝛſus diligentia, ac ratione ſunt conficiendi, atque ita aſſeruandi, ut toto anni curriculo putredinem non ſentiant. Ii igitur non ſolùm ab herbis eliciantur oportet, ſed etiam à radicibus, ac fructibus. Qui è radicibus exprimuntur, ut glycyrrhizæ, uere quidem parandiſunt, cùm primum folia emergunt. Ex foliis uerò, ante quàm ſtirpes flores edant, & earum caules lignoſi fiant. Ex fructibus denique, quidam cùm ipſi ultimam maturitatem ſenſerint, cuiuſmodi eſſe debet malorum punicorum, citriorum, limonum, & ex myrti baccis: quidam uerò antequam ad plenum maturuerint, ut ex iuglandibus, moris, pyxacantha, liguſtri baccis, & acacia: quidam ex immaturis adhuc uuis, ut omphacium. Horum omnium nonnulli diu inſolati, aut lento igne ſiccati reponuntur, ut aloes, ſylueſtris cucumeris, abſinthij, eupatorij, hypociſtidis, glycyrrhizæ, & huiuſmodi generis: aliqui uerò humidi, fluxibilesque reconduntur. Atqui non omnibus eadem eſt conſeruandi ratio: quippe alij paululum primùm ad ignem feruefacti, moxque diligenter defæcati, ut fieri ſolet de ſucco roſarum, intubi, bugloſſi, oxalidis, lupulorum, apij, & fœniculi. Alij uerò ignem non experti tantùm ſubſidere permittuntur, ac deinde uaſis tandiu, transferuntur, donec defæcati pellucẽant. Quod ſit de ſucco malorum punicorum, citriorum, limonum, cydoniorum, & mororum. Veruntamen diligenti admodum animaduerſione opus eſt (ut Galenus inquit lib. VI. de medicamentorum compoſitione ſecundum locos) in ſuccis liquidis conſeruandis: quandoquidem facilè corrumpuntur, niſi feruefactis prius, & mox à fœcibus omnibus percolatis, olei parum ſuperponatur, ut optimè norunt ſolertiſſimi pharmacopolæ. Adhæc habentur uaria liquorum genera, quæ quàm plurimis ex plantis diſtillant, ac deſtuunt, quorum alij gummi, alij reſinæ, alij lacrymæ uocantur. In gummi genere ſunt opopanax, laſer, ammoniacum, ſagapenum, euphorbium, galbanum, bdellium, myrrha, thus, opocalpaſum, ſarcocolla, ſtyrax, & id genus alia. In reſinarum uerò cenſu ſunt terebinthina, lentiſcina, ſtrobilina, pinea, picea, larigna, & abiegna. In lacrymarum denique numero ſunt lac, quod ex papauerum uaſculis excipitur, propriè opium appellatum, ſcammonium, quodque ex thapſia fluit, tithymalorum omnium lac, cancamum, tragacanthæ lacryma, quique deſtuit è uitibus liquor, ex pruno, amygdalo, & ceraſo. Quin & illud, quod uulgus Arabicum uocat gummi. quanquam non deſunt, qui tam hoc, quàm prunorum, ceraſorum, & amygdalorum lacrymæ malint in gummi potius referre, quàm in lacrymas. Sed quoquo modo res habeat, eò tantùm ſumma harum rerum ſpectat, ut exacta ſcilicet earum notitia habeatur. quippe non deſunt mangones, & impoſtores, qui eas adulterent, quemadmodum & medicamenta metallica. Poſtremò ſi forſitan cuipiam naſuto uideretur Dioſcorides non parua erroris culpa ſuſpectus eſſe, quòd in hac præfatione abſolutè pronunciauerit, ex omni herbarum genere ſolum ueratrum multis edurare annis, reliqua uerò à trimatu inutilia eſſe, cum tamen in pluribus locis eius ſententiæ reclamet Theophraſtus antiquiſſimus plantarum ſcriptor; dicimus, ut hos ab huiuſcemodi opinione diſtrahamus, quòd cùm Dioſcorides extiterit in hac facultate peritiſſimus, conſummatiſſimus, & omnium facilè princeps, grauiſſimo quoque Galeni teſtimonio, non modò non credendum uidetur, ſed ne cogitandum quidem, quòd non calluerit is omnes ſirpium proprietates, quodq; haud ſtudiosè legerit ea, quæ ante ipſum trecentis, aut pluribus annis poſteritatis memoriæ mandauerat Theophraſtus, & aliorum ueterum plerique: præſertim cùm nobis perſpicuum ſit, quantum in his rebus deſcribendis fuerit ipſe apprimè fidelis; & diligens. Verùm omnibus perſuaſum eſſe debet, quòd ſicuti in quibuſdam locis huius uoluminis ſcriptura deficit, in alijs ſpurijs additionibus redundat, in alijsq; quandoque ſcatet mendis, ſcriptorum culpa, atque etiam eorum, qui in ſcribendis, uel excudendis auctorum uoluminibus plus, minuſue curæ impenderunt, quàm ſua intereſſet; ita etiam in hac præfatione eueniſſe facilè potuit. Quare pro certo crediderim, longe plura hic deſiderari, quàm ea, quæ hac in re tradiderit Theophraſtus, qui ueratrum ait triginta perdurare annis, ariſtolochiam quinque, uel ſex, chamæleonta nigrum quadraginta, centaurium maius decem, uel duodecim, peucedanum quinque, aut ſex, uitem ſylueſtrem unico duntaxat anno, elaterium centenis annis, ita ut repertum eſſe atteſtetur elaterium ducentorum annorum, quod optimum erat, & pretioſum. Harum itaque rerum hiſtorias omnes tantum abſit, ut credamus non legiſſe, notaſſe, ac monumentis tradidiſſe Dioſcoridem, ut ne imaginemur quidem, etſi ſcriptis ſuis non extent: quin potius locus iſte nobis ſuſpectus & depranatus habeatur. Id-

Fructus quando decerpendi, & quomodo conſeruandi.

Cortices quomodo ſiccandi, & reponendi.

Succi quomodo exprimẽdi, conſeruandiq; ſint.

Gummi, lacrymæ, & reſinæ.

Dioſcorides defenditur à calumnia.

circo non Dioſcoridi, ſed ſcriptorum, & librariorum incuriæ id uitij adſcribendum eſt: quemadmodum additionum redundantia accuſantur ij, qui, ut earum auctores eſſent, ab re hoc opus augere, atq; illuſtrare exiſtimarunt, quales ſunt ſpuriæ additiones illæ, quæ plura & Græcorum, & Hebræorum, & Arabum, & Chaldæorum, & Aegyptiorum, & Magorum, & Latinorum, aliarunq; linguarum nomina coacernant, atque in omni ferè plantarum hiſtoria in pluribus uoluminibus Græcis ſtatim occurrunt ſingulis capitibus. Quæ facilè ex Pamphilo deprompta fuerunt: argumento quòd (ut ſuperius dictum eſt) ei rem hanc uitio uertat Galenus, atque ſine ulla ratione ſint in hoc Dioſcoridis uolumen importata. Cuius rei nobis poſtea præbuit teſtimonium, quòd in quibuſdam antiquis bibliothecis legitima Dioſcoridis uolumina reperta ſint Græcè pluribus centenis annis ſcripta, in quibus nullum prorſus ex his ſpurijs nominibus legebatur. Quorum uetuſtam auctoritatem ſimul cum doctiſſimo Ruellio ſecutus, in meis uerſionibus Italica lingua conſcriptis omnia illa nomina adulterina ab opere abdicaui, quemadmodum facturus ſum in hoc Latino Dioſcoride: etſi Hermolaus, & Marcellus uulgatis exemplaribus decepti, nomina illa ſuis interpretationibus reliquerint, tanquam Dioſcoridi legitima. Sed quoniam non minus utile, quàm neceſſarium duximus, ut omnes ij, quibus in animo eſt plantarum peritiam aſſequi, ſciant ad unguem, quo arbores a fruticibus diſſideant, frutices ipſi a ſuffruticibus, & ſuffrutices ab herbis, dixerim ego Theophraſti auctoritate, omnes illas ſtirpes arbores appellari debere, quæ ab radice ſtatim ſimplici caudice ſurculoſo, diſſolutuq; contumaci aſſurgunt, a quo per internalla tanquam brachia, exorti rami latius diffunduntur, uti olea, ficus, malus, pyrus, quercus, ilex, & id genus aliæ. Frutices uerò, quæ ab radice caudice multiplici, ramoſoq; ſeſe attollunt, in quorum claſſe ſunt rubus, roſa, paliurus. Suffrutices, qui inter herbarum genera annumerantur, ab radice caulem emittunt, lignoſis adnaſcentibus ramulis, foliſq; minutis, quæ non uelut aliarum herbarum folia quotannis areſcunt, & decidunt, ſed perpetuis foliis toto anno uireſcunt, ut ſtœchas, ladanum, ruta, byſſopum, ſaluia, & eiuſdem generis alia. Herbarum deniq; generi ſubſcribunt reliquæ plantæ, quæ inter initia folia tantùm ſine caule pandunt, ac deinde in caulem erectæ, flores, & ſemina ferunt, ut cerealium omnia genera, olera, quæ in hortis ad cibos ſeruntur, & ſylueſtrium ferè innumeræ, quæ ſponte ſua in pratis, campis, ac alijs compluribus locis proueniunt: tametſi ex eis nonnullæ habeantur, quæ neq; caulem, neq; flores, neq; ſemina gignunt, ut phyllitis, aſplenum, cynogloſſum, hemionitis, onoſma. His ita determinatis, ſciendum præterea eſt, herbas aſſiduo quodam cultu, ac diligentia nonnunquam arboreſcere, quod maximè maluæ accidit. Hanc enim pluries uidi ſenis, ſeptenisue menſibus cultam, tanta caudicis longitudine, craſſitudine, & duritie proficere, ut haſtæ inſtar grandeſceret. Frutices quoq; ant temporis diuturnitate, aut cultorum mangonio in arbores non pumilas exeunt, ut uitex, hedera, myrica, paliurus. Contrà ſimiliter fit, ut arbuſculæ quædam, ſi deſit alimentum, aut ſi nullo cultu adhibito dimittantur ſylueſcere, à ſua natura ita recedant, ut in frutices degenerent. Quandoquidem hi tum per adultam ætatem, tum per cultus rationem, uendicato ſibi robore, craſſos prædurosq; fundunt caudices, ac ramos. Illæ uerò tanquam indomitæ ſurculis, ſtolonibus, ac germinibus, qui circa caudicem & radices adnaſcuntur, luxuriantes, ſolidos ita ramos debilitant, & infirmant, ſubrepto illis humore, ut in frutices ſenſim elangueſcant, ut myrto, lentiſco, & corylo quandoq; euenire comperimus. Tantum enim in plantis naturæ germanitas poteſt, ut non ſolum ſæpe prædictos præſtet effectus; ſed etiam ut alteram in alteram ſtirpem facilè uertat, ut caſſia in cinnamomum, ſiſymbrium in mentham, triticum in lolium, hordeum in auenam, & ocimum in ſerpyllum. Porrò ex his omnibus herbarum generibus quædam ſatiuæ ſunt, quædam greſtes. Has uolunt nonnulli priores fuiſſe ſatiuis, cùm earum permultas domita cultu feritate manſueſcere in hortis liquidò conſtet: etſi in permultis quoq; & ſylueſtre, & ſatiuum genus inueniatur. quarum aliæ fœcundæ ſunt, aliæ ſteriles: aliæ florent, aliæ floribus orbantur: aliæ perpetua fronde uirent, aliæ folia amittunt. Quod non aliunde prouenire ſcribit Theophraſtus, quàm a loco ipſo, ubi naſcuntur, ſicuti ab aere eas ambiente: tametſi id accidat interdum particulari radicum uitio. Magni quippe refert, ut fœcundæ, floridæ, & perpetuò uirentes plantæ conſeruentur, ſi clemens cœli conſtitutio, ſitusq; germanitas adſit. Quare nil mirum, ſi circa Memphim, & in Elephantio agro ficubus, ac etiam uitibus folia nunquam decidant, quòdq; in inſulis, alijsq; regionibus nuper in Indijs occidentalibus a Luſitanis, & Hiſpanis repertis, nulla ſpectetur arbor, quæ ſempiterna coma non uireat. Neq; item admirandum, quòd reperiantur arbores procerores, uirentiores, aſpectu pulchriores, & magis frondibus, & fructibus exornatæ in hoc loco, quàm in illo: nanque aliæ hoc ſitu lætantur, aliæ illo pro ſuæ quæque naturæ ratione. Proinde uidemus, quòd quæ montes amant, ut cedrus, larix, abies, pinus, picea, terebinthus, buxus, iuniperus, ſagus, carpinus, ibi proceræ admodum; formáque inſigni proſiliunt. Quemadmodum in plantarum & collium nemoribus quercus, cerrus, ſuber, ilex, lotus, ulmus, acer, fraxinus, corylus maximè proficiunt. Iuxta flumina, & in aquoſis lætiores prouenient platanus, alnus, populus utraque, myrica, ſalix, harundo: etſi harum permultæ non æquè lætæ in montibus, uallibus, planis, & ſyluis exultent. Id quoque diſcriminis in herbis, & fruticibus uſitat. quædam enim paludibus enaſcuntur: aliæ in lacubus, & ſtagnantibus aquis exiliunt: aliæ litora, & fluuiorum ripas deſiderant: quædam humidos, aquoſos, uliginoſoſq; amant tractus: quædam aquas odere, & ob id arida, & ſaxoſa ſequuntur. Nec etiam deſunt quæ in humidis & ſiccis locis uitam ancipitem agant. Sunt deinde quæ in campeſtribus degere cupiant, quæ uinetis lætentur, quæ pratis gaudeant: præterea quæ ualles, quæ colles, quæ denique editos quærant ſitus. Aliæ quoque urbanioribus locis allectæ iuxta urbium, & oppidorum mœnia in macerijs, & ruderibus prodeunt. In paluſtribus, & humentibus locis, ac ſecus magnarum ſcrobium aggeres feliciter enaſcuntur plantago, coronopus, poterium, ſcordium, ranunculum, eleoſelinum, ſphondilium, lyſimachia, aliſma, chelidonium minus, epimedium, pentaphyllum, erinus, equiſetum, limonium, heliotropium parvum, uerbenaca, tuſſilago, hydropiper, onobrychis, conyza tertij generis, eupatorium commune. Et magis paluſtribus gaudent cyperus, typha, ſparganium, iuncus. At tam lacunoſis, quàm admodum paluſtribus innatant nymphæa, potamogetum, lotus Aegyptia, colocaſia, foliis & in aquis conditis, & extra eminentibus. Malabathrum ſimiliter in Indiæ paludibus naſcitur, atq; nobis in Italia oryza, hippolapathon, ac mille folium ſtratiotes. Tribulus æquè in lacubus, paludibus, fluminibus naſcitur, atq; in mari: quorum litoribus, ac ripis familiare ſpectatur nerium. Adianthum, itemq; trichomanes uliginoſis ſpecubus gaudent, præſertim ſi ſecundum amnes exiſtant: aut aſperginoſas ſequuntur ripas, quæ præruptis locis inhærent. Vitex deinde, clichryſon, bubonium, botrys, rha fluminum ripas accolunt. Cruthamum uerò, braſſica marina, androſaces, cornuculatum, papauer, dorycnium, ſolanum ſomniferum, glaux, hippophaës, hyppophæſtum, tragum, tithymalus paralius,

Simplicium nomina uaria Dioſcoridi adulterina.

Arbores.

Frutices. Suffrutices.

Plantarum degeneratio.

Stirpium mutatio.

Plantæ melioreſcunt cæli clementia, & loci amicitia.

Plantarum ſitus naturales, ubi lætæ naſcuntur.

lius, peplis, alypon, abſinthium ſeriphum in maritimis tum litoribus, tum ſcopulis, tum etiam collibus emergunt. Tripolium etiam in maritimis exurgit, ubi ſcilicet allidit unda, iterumq; recedit, modò in mari, modò in ſicco degens. Non niſi aquis proueniunt bryon thalaſſion, corallium, & alga. At in riguis fontium, præſertim quæ hyeme tepeſcunt, ſion, atq; aquaticum ſiſymbrium unà innatant, ut quaſi inuicem fraternam uideantur inijſſe amicitiam. Cæterùm ex his, quæ incontinenti naſcuntur, arida, & ſiticuloſa loca petunt eryngium, ſatureia, lythoſpermon, lycium, ſaluia, ſtachys, onoſma, lonchitis, cynogloſſum, echium, bugloſſum, chamepitys, ueratrum nigrum. Aridiſſimis, & ſaxoſis exurgunt capparis, libanotis, ſymphytum petræum, ſaxifragum, helxine, hemionitis, ſedi utrunq; genus, cotyledon, cymbalion, polytrichon, paronychia, aſplenum, clynopodium, circæa, lichen, ita ut harum pleræq; ſæpius in ædificiorum ruinis, ac ſaxoſis admodum locis nireſcant. In opacis autem naſcuntur chryſocome, aſarum, uiola purpurea, aſtragalus, & cyclamnus. In humidis clematis prima, quæ & ſecus aggeres inuenitur: item phyllitis Hemionitis, Althea, Helenium paludapium. Collium amœnitate capiuntur ſpartum, nepeta, ſylueſtre cuminum, chamedrys, etſi non oderit etiam aſpera, & ſaxoſa: item phalangium, thymum, quod etiam petroſo ſolo naſci uidemus: quin & holoſtium. Culta deinde uirent lagopode, elatine, ornithogalo, coriandro, hyacintho, hypecoo, chamæciſſo, ægilope, oſyride, aphaca, orobanche, melanthio, buphthalmo, anthemide, ſylueſtri papauere, xyphio, leontopetalo, phenice, hyperico, cyano. Inculta uerò uirent pſyllio, hieracio. Pratis lætantur trifolium, lotus ſylueſtris & urbana anonis, daucus, carum, tragopogon, oxylapathum, centaurium minus, hemerocallis, colchicum, betonica: quan quam hac & colles, & montes abunde ſcateant. In uinetis aluntur telephium, portulaca ſylueſtris, peplus, helxine hederacea, ampelopraſum, capnos. Tam intra, quàm extra oppida, & urbes in plateis, monumentis, parietinis, ruderibus, propter muros, & hortorum ſepimenta uſurpantur uerbaſcum, blattaria, thlaſpi, iberis, malua, chelidonium maius, urtica, ebulus, ſambucus, eryſimum, ariſtolochia longa, marrubium, chryſanthemum, galiopſis, ſenecio, terreſtris tribulus, ſideritis, eupatorium, hyoſcyamus, cicuta, perſonata, xanthium, ſylueſtris cucumis. Campeſtria cardui omni genere horrent, atractyli, ferulis, ſylueſtri fœniculo, gramine, thalictro, bunio. Agrorum, & pratorum ſepibus hærent ruſcum, aſparagus, rubus, rhamnus, liguſtrum, rubia. Ephemero autem, hippogloſſo, filice, planitierum ſyluæ nireſcunt. Montes adamant nardum tam Indicum, & Syriacum, quàm Celticum, & montanum, centaurium maius, mandragoras, haſtula regia, ſatyrium, teſticulus, gentiana, liguſticum, alyſſon, ſmyrnium, ueratrum album, ruta ſylueſtris, polemonia, polygonatum, tithymalus characias, polium, ptarmica, thymelæa, chamelæa, glycyrrhiza, aſclepias, narciſſus, thapſia, pæonia, æthiopis, clymenum, onagra, cacalia, aconitum, daphnoides, byſſopum agreſte, peucedanum, chamædaphne, Tormentilla, biſtorta, chamæleo albus, Angelica libanotis. In ſyluis montanis emicat leucacantha, atq; inibi in præruptis locis petroſelinum, & Rhodia radix. Sunt præterea, quæ arboribus innaſci uelint, in quibus reſident, atq; ab iiſdem ſuſcipiunt alimentum, ut agaricum, uiſcum, ſphagnos, polypodium, dryopteris, lichen. Aliæ quidem in arboribus conſpiciuntur, aliæ uerò prius è terra exortæ, per arbores repunt, quemadmodum labruſca, uitis, nigra, bryonia, hedera, clematis altera, ſmilax tam leuis, quam aſpera, lupus ſalictarius, conuoluulus, periclymenum. Non deſunt etiam herbæ, quæ ſine radicibus in alijs herbis proſiliant, neq; alibi, quàm in illis reperiantur, ut cuſcuta, epithymum, epithymbrum, & epiſtæbe. Veruntamen illud ſcire conuenit, quòd etſi harum omnium quæque ſua natura felicius proueniant in prædictis locis, ſuoſq; unaquæq; ſequatur ſitus; nihil tamen obſtat, quin eædem modò in montibus, modò in planis, nunc in collibus, ſæpe in uallibus, nonnunquam in agris, & pratis, ac etiam in alijs uarijs locis nullo diſcrimine inueniri poſſint. Et hæc ſatis ſint quantum ad natalem plantarum ſitum. Cæterùm ut, quantum per me fieri poteſt, harum rerum non minus utilis, quàm neceſſaria doctrina excitetur, augeaturq;, iam ad ſingulas herbarum partes noſter ſe conuertet ſermo, & de radicibus, foliis, caulibus, floribus, ac ſeminibus differemus, primò à radicibus, ueluti à baſi aliarum partium, rem ipſam exordientes. Frumentacea igitur omnia multis nituntur radicibus, ijſq; tenuibus. Legumina uerò ſingulas habent radices præter fabam, easq; ſurculoſas, & duras. Sic & olera feré omnia ſingulari radice cohærent, ut lactuca, apium, beta, bugloſſum, intubus, cichorium. Quinetiam radice ſingulari, ſuſtinentur ſylueſtris ruta, quam harmalam uocant, peplos, crateogonum, ephemerum, & ſæpius uerbenaca. Contrà numeroſis radicibus donantur aſarum, phu, baccaris, ueratri genus utrunq;, capparis, crithamum, haſtula regia, chelidonium minus, aſclepias, circæa, alcea, æthiopis, gramen, filix fœmina, muris, auricula altera, plantago, chryſocome, aſparagus, ruſcus, hippogloſſum, panaces Heracleum, hemionitis, pæonia fœmina, aliſma. At nardi Indici, & Celtici radix in ſpicæ modum capillatur. Prægrandi, firmaq; radice exurgunt helenium, bryonia, mandragoras, ſcammonium, ſylueſtris cucumis, uitis nigra, rapum, nimphæa, colocaſia, radix Rhodia, & China nuper ex Indijs occidentalibus importata, dracunculus, aloe, centaurium maius, libanotis, ſphondylium, œnanthe, ſymphitum ſecundum, papauer corniculatum, raphanus, carduus, periclymenum, ſolanum ſomniferum, ſmilax aſpera, thapſia, hippophaes, hippophaſtum, tithymalus characias, pityuſa, Rhabarbaram, Rhaponticum. Contrà exiguam, tenuemq; radicem gignunt hydropiper, catanances genus ſecundum, ranunculum, panaces Aſclepium, & Chironium, phalangium, trifolium, anthyllis, bechium, onobrychis, holeſtium, britanica, epimedium, onagra, tragium ſecundum, leontopodium, uerbenaca ſupina, phyteuma, pancratium, aconiti tertium genus, chamæciſſos, aſarum, utrunq; ueratrum, plantago minor, coronopus, ſeſamoides, origanum ſylueſtre, alypon, attractylis, heliotropium maius, onoſma, rubia, cepæa, aliſma, betonica, chamæſyce, gingidium, centaurium minus. Radices in lignum dureſcunt æthiopidi, ſmilaci aſperæ, poterio, leucacanthæ, aſtragalo, tithymalo characiæ, cypero, rhododendro. At molli, lentaq; radice conſtant althæa, acanthus, alcea, malua, Symphytum maius. Geniculatæ ueluti arundinibus, ſunt iridi, acoro, polygonato, ruſco, nymphææ, xyridi, hippogloſſo, gramini, lauro Alexandrinæ, colocaſiæ, galangæ, gingiberi, radici Chinæ nuper inuentæ, & Rhodiæ. Radicem digiti craſſitudine fundunt orobanche, eryngium, polygonatum, pæonia mas, pyrethrum, daucus, paſtinaca ſylueſtris, ſymphitum petræum, dorycnium, ebulum, echium, crithamum, elaphoboſcum. Bulboſæ autem inſunt cæparum modo, lilio, hemerocalli, cæpis, bulbis, haſtulæ regiæ, allio, porro, croco, narciſſo, xiphio, teſticulorum omni generi, ſatyrio, ornithogalo, ephemero, ariſaro, hyacinto, dracunculo, ampelopraſo, ſcorodopraſo, moly. In globum extuberant radices ariſtolochiæ rotundæ, cyclamini, apij uomitorij, leontopetali, œnanthes, pæoniæ fœminæ, rapi, chryſogoni, periclymeni, cyperi, argemones, catanances ſecundæ, pycnocomi, Geranij unius, Pſeudoapij, antoræ. Inſuper radices inter ſe diſſident, tum colore, tum odore, tum ſapore: quæ diſcrimina ſi-

Plantarum in radicibus uarietas.

rectè cognoſcantur ab his, qui breui hanc facultatem aſſequi deſiderant, non parum inde haurient utilitatis. Sicuti & maximè confert ſcire, quæ ſint radices magnæ uel paruæ, quæ duræ uel molles, quæ numeroſæ uel paucæ, quæ caparum uel tuberculorum effigie, quæ denique geniculatæ, de quibus hucuſq; abunde diſſeruimus. Sed iam de coloribus agamus. Nigricat foris chryſogoni radix, etſi candicet intus: item papaueris cornuti, nardi montani, helenij ſecundi, cyclamini, chamæleonis, cardui, haſtulæ regiæ, libanotidis, rhapontici, quanquam huius interna rubeſcant, peucedani, leontopetali, epimedij, nymphææ, eryngij, ſymphiti ſecundi, ſmirnij, ſechij, ueratri nigri, aſtragali, anemones, mandragoræ, aconiti tertij generis, thapſiæ, perſonatæ, filicis maris, uitis nigræ, ariſtolochiæ utriuſque, quarum tamen interna buxeo colore pallent, pæoniæ fœminæ: tametſi huic, ſi cut etiam thapſiæ, & mandragoræ deliberata exalbeat. Contrà è candida prouenient radice plantago, polygonatum, dracunculus, arum, ariſarum, ranunculum, ueratrum album, anonis, liguſticum, aſparagus, ruſcus, hippogloſſum, elaphoboſcum, libanotis, ſphondylium, rapum, radix, circæa, alcea, holeſtium, tragũ, trifoliũ, narciſſus, allium, porrum, gingidium, iberis, hippoſelinum, tripoliũ, iris, panaces Heracleũ, tragiũ, ſomniferũ ſolanũ, arction, onagra, chamæciſſos, ſcammoniũ, althæa, pityuſa. At nõ prorſus albæ, ſed ſubalbidæ radices tributæ ſunt aro, polemoniæ, helenio primo. Rubent rubiæ, centaureo magno, rhapontico, rhabarbaro, tametſi tria hæc exterius nonnihil nigricent: item pentaphyllo, heptaphyllo, betæ tertij generis, blito, carotæ, anchuſæ, licopſi, onoſmati, chryſogono, quanquam exterius nigricant. Non planè rubra, ſed ſubrubra radice ſunt acanthus, phu, ſatyrium erythronium, xyris, radix Rhodia, ſolanum ſomniferũ, alypum, coſtus. Ex atro rubeſcunt filici fœminæ, cypero, pycnocomo, ephemero Colchico. Rubro colore purpuraſcunt radices ſymphyti petræi, cæparũ, ſcillæ, pancratij. Flaua intus radice ſunt ariſtolochia rotunda, glycyrrhiza, lapathum, hippolapathum, cyperus Babylonicus, argemone, chelidoniũ maius, gentiana. At herbaceo colore inſunt polypodio, phalãgio, ſmyrnio, & imperatoriæ. Odorata radice fragrant iris, acorus, meon, cyperus, galanga, zedoaria, nardum tam Gallicũ, quàm Indicũ, aſarum, phu, caryophyllata, baccharis, liguſticum, paſtinaca, angelica, ſeſeli Maſſilienſe, hippoſelinũ, ſmyrniũ, libanotis, aſclepias, circæa, aliſma, tripoliũ. quin & radix Rhodia odorẽ expirat nõ iniucundũ. Dulcedinẽ guſtui præbent glycyrrhiza, tragopogonis radix, cẽtaurij maioris, chamæleonis albi, claphoboſci, geranij, arctij, polypodij. Amaritudinem uerò gentianæ, ranunculi, helenij, dictami candidi, leucacanthæ, panacis Heraclei, hippophaës, pancratij, ſcillæ, cichorij, aſparagi, ruſci, centaurij minoris, chelidonij maioris, aſphodeli, cyclamini. Acri autem radice deprehenduntur gingiber, acorus, galanga, zedoaria, imperatoria, crocodylium, angelica, panaces Chironium, ſmyrnium, pyrethrum, aliſma, tripolium, raphanus tum ſatiuus, tum ſylueſtris, utraque iberis, naſturtium, thlaſpi, argemone, hydropiper, arum, dracunculus, eryſimum, ophioſcorodon, ampelopraſum, ſcorodopraſum, cæpa, allium, porrum, ſcandix. Quo fit, ut, ſi exacta notitia differentiarum habeatur, quæ in radicibus forma, numero, colore, odore, ac ſapore notantur, maximum inde percipiant emolumentum ij, qui magna animi delectatione in hac ſimplicium medicamentorum facultate operam impenderint. Ac præterea plurimùm iiſdem contulerit, ſi omnes ſtirpium delineationes, ſimilitudinesq; (de ijs intellige, quæ ſcriptis tradi poſſunt) tum earum pariter & odores, & ſapores aſſequantur, eo inquam modo, ac ratione, quo hic à nobis adnotata reperiuntur. In primis igitur à ſimilitudine, quam inter ſe ineunt plantæ, exorſus, pro uiribus enitar, ut quæ plurimis ignota ſunt, ijs, quæ omnibus ſanè uulgares apparent, rectè comparentur. quapropter ab hederæ primùm, ut quæ neminem lateat, rem ipſam auſpicabor. Hederam igitur foliis æmulantur, etſi quædam maiora, quædam uerò minora cernantur, ſcammonium, aſarum, uterq; cyclaminus, ſmilax aſpera, læuis, & hortenſis, uitis nigra, marina braſſica, Aethiopicum ſeſeli, periclymenon, ariſtolochia utraq; aſclepias, epimedium, gramen parnaſi, apocynum, uiola purpurea, chamæciſſos, helxine cognomento ciſſampelos, cynocrambæ, hortenſe ſolanum, halicacabum, circæa, cucumis tam ſylueſtris, quàm ſatiuus, utraq; clematis. Vitigineum folium repræſentant platanus, acer, lupinus, ricinus, bryonia, ueratrum nigrum, balſamina, colocynthis, cucumis, quem Veneti anguriam uocant. Alba ſpina, & acanthium ſimili uirent folio: ſicuti abrotonum fœmina, & abſinthium ſeriphum uocatum foliis ſe inuicem imitantur. Vitex, & anagyris & foliis, & ramis conueniunt. Apij folia referunt caulis, ſecundum dauci genus, laſerpitium, ſmyrnium, bunium. Amygdalæ fronde ueſtiuntur, perſicus, rhododendrum, ebulus, ſambucus, ſtaphylodendron, lathyris, quàm officinæ cataputiam nominant. Aniſum deinde iſopyro foliis adſtipulatur, anagallis antyrrhino, atriplex xanthio. Vtriuſq; rubiæ folia imitatur aparine, ac galium: quanquam illis maiora, huic uerò minora ſpectentur. Porri, bulbiq; folia præ ſe ferunt hyacinthus, narciſſus, allium, colchicum, cyperus, haſtula regia, ampelopraſon, ſcorodopraſon, canini teſticuli, lonchitis. Buxus, & lycium conſimili comantur fronde. Vitis alba amomo foliis correſpondet, pyrethrum ſylueſtri dauco, hemionitis dracunculo, coris ericæ. Fœniculi folia emittunt altilis aſparagus, panaces Aſclepium, ſeſeli, daucum Creticum, anthemis, libanotis, buphthalmos, anethum, thapſia. Anethi foliis aſſurgit meon. Plantagini non diſſimilia ſunt folia candidi ueratri, gentianæ, aliſmatis, & clymeni. Phœnij folium geranium exprimit. Filicem folio æmulantur ſideritis ſecundum genus, polypodium, dryopteris. Ferula cicutam foliorum imagine refert, hæc uerò myrrhidem. Bugloſſum, & cirſium conſimili modo foliantur. Graminis folium proferunt moly, boloſtium, gramen, arundinaceum, coronopus. Huius uerò folia habent catanance, pſyllium. Cichorum, chondrillæ utrunq; genus, & quod quibuſdam dens caninus dicitur, conſimili ſunt folio. Cnico atractylis folio aſſimilatur, chamæleoni nigro crocodilium, chamæleoni albo ſilybum. Glaſto tripolium ſimile eſt. Coriandri foliis comantur parthenium, adianthum, ſideritis tertia, omnia ranunculi genera (quorum tamen quædam propius, quædam longius eius ſpeciem ſequuntur) uterq; daucus, thalictrum, capnos. Helxines folia produnt anagallis, aliſme, muris auricula: cannabis, aut quinquefolij eupatorium, ſed quæ quadripertitò diuidantur. Cotonei mali frondem exhibent capparis, ſolanum ſomniferum. Smyrnij folium præſtant phu, lauer. Cupreſſi effigiem promit ſabina: iuniperi cedrus minor quæ phœnicia ducitur Hypericum, androſæmum, aſcyrum, folio non diſcrepant. Ciſtus, & ladanus ſicuti in ſpecie, ita & in foliis conueniunt. Cyclamini folium pandit aconitum primum: ciceris ceucrium, ſecuridaca: cumini ſylueſtris ſtratiotes millefolium: cucurbitæ perſonata: lolij phœnix: iuglandis centaurium maius, pæonia mas, gentiana; etſi huic magis cum plantagine conueniat. Iridis folia reddunt, acorum, medion, ſylueſtris iris: item gladiolus, niſi hic breuiora, anguſtioraq; folia ſibi uendicaſſet. In iunci ſpecie collocandum eſſet utrunq; equiſetum, ſed inani caule aſſurgit. Lenticulæ folium ſimulant aphaca, onobrychis, chamæſyce, helenium alterum, anonis, trichomanes, polygala, glaux. Laurea

fronde

Radicum differentiæ in coloribus & ſaporibus.

Foliorum in plantis compatio, & ſimilitudo inter ſe.

fronde uirent polygonatum, clematis prima, daphnoides, nerium, chamædaphne. Lilij folia ſpargunt hemerocallis, pancratium, ſatyrium, martagon (ſic enim appellant lilium quoddam agreſte) phemerum, onagra. Lentiſcum referunt glycyrrhiza, tragus. Nec lepidium arabis diſſimulat. Lactucæ effigie folia ferunt dipſacus, ſyluestris lactuca, lycopſis, anchuſa, ſyluestre glaſtum, mandragoras fœmina. Linguæ bubulæ ſimilia ſunt ſymphyti alterius folia. Myrti folia ruſcus habet, tithymalus fœmina, & canirubus. Mentham ſatiuam folio exprimunt iſiſymbrium, hydropiper, pentaphillon. Marrubij effigie aſſurgit apiaſtrum, ballote, horminum, ſideritis prima. Mercurialis folio eſt cinocrambe: Helſine & elatine folio ſimili comantur. Naſturtij folijs iberis non refragatur nec thlaſpi. Oleam æmula foliorum facie repræſentant halimus, ptarmica, phyllyrea, liguſtrum, uitex, conyza, thelygonum, caninus teſticulus, lithoſpermum, doryenium, hyppophaes. Platanum folio imitantur ricinus, nigrum ueratrum, ſphondilium, aconitum cynoctonum. Verbaſci folia fundunt heleniũ, æthiopis, arctium, bugloſſum, & tithymali genus latifolium. Paſtinaca, & gingidium folijs inter ſe non diſſident. Portulacæ folio aſſimilantur telephium, cepæa, crithamum, terreſtris tribulus, tithymalus helioſcopius. Trifolio correſpondent lotus ſyluestris, medica, cytiſus, ſertula Campana. Thymum, ſtœchadem, ſatureiam ſimile comat folium. Acuta ſpina, & meſpili primum genus ſimili uirent folio. Nec diſſimili pulegio dictamnum & calamintha comantur. Myricæ ſabina, & cupreſſus: ſerpylli clinopodium: ſaluiæ ſideritis prima, horminum, uerbaſcum ſyluestre, folijs ueſtiuntur. Piceæ folium ferunt polygonum, & pityuſa: quercus uerò chamædris, teucrium, ſcordium, betonica ſideritis prima. Neque à rutæ folijs diſſident acacia altera, centaurium minus, ſerpyllum ſyluestre, ambroſia, polygonum primum, androſæmum, polemonia, peplus, paronychia, hypericum, apios. Aloæ, & ſcillæ ſimilia tributa ſunt folia. Sampſuci folium oſtendunt marum, & panaces chironiũ. Solani folio germinant circæa, halicacabus. Rumicis folia æmulantur arum, phyllitis, britanica, et quæ uulgò biſtorta dicitur. Foliorum ſimilitudine inter ſe certant ruſcus, hippogloſſum, laurus Alexandrina. Aſpleni imaginem præbent muris auricula altera, & altera lonchitis: ſicuti ſcmperuiui minoris tertia aiugæ ſpecies, ariſtolochia clematitis. Salicis fronde prouenit lyſimachia, ſertulæ Campanæ liguſticum. Silybus, chamæleo albus, carduus, alba ſpina, ſeſe folijs imitantur. Ex his igitur facile quiſque herbarum germanitatẽ, cognationem, ſimilitudinemq; perdiſcere poterit. quæ omnia in dignoſcendis ſtirpibus non parnam adferunt utilitatem. Cæterùm plantarum omnium folia non modicam in coloribus differentiam habent, tametſi folia ipſa coloribus adeò perſpicuis, uti flores haudquaquam ſplendeant. Niger ſanè color in nullis reperitur herbis, neq; arboribus, quanuis nonnullæ atro quodam uiróre ſint ſuffuſæ, ita ut paululum nigricent, ſicut phillyrea, buxus, liguſtrum, hortenſe ſolanum, nigra uiola, oſyris, hyoſciamus, utraque clematis. Contra nec folia habentur, quæ niueum candorem exprimant. ueruìm pleraque, quæ incana ſunt, ſubalbicant, ut crithamo, echio, ranunculo, abrotono, abſinthio, ſaluiæ, calaminthæ, maro, periclimeno, corniculato papaueri, ſtachy, menthaſtro, althææ, polio, uerbaſco, utrique lychnidi, & mandragoræ mari: quæ omnibus ſuperne candicant, quemadmodum infernè roſmarino coronario, bechio, oleæ, populo, artemiſiæ, & aliis multis. Rubent punicæ malo, amygdalo, lentiſco, terebintho, rhoi, cyclamino, botry, cori, androſæmo, aſcyro, lonchiti, oſyri, blito, amaranto, phyco marino, ſeſamæ, irioni, atriplici, alypo, Celtico nardo, & cuidam betę generi. Folia, quæ lanugine tubent, inſunt dictamno, uerbaſco, lychnidi, gnaphalio, acanthio, althææ, menthaſtro. Aſpera ſunt ſymphito alteri, marrubio, fico, ſaluiæ, ballotæ, & hormino. Aculeis horrent folia bugloſſi, echij, urticæ, eryngij, ruſci, atractylis, ſonchi, chamæleonis utriuſque, dipſaci: quinetiam cardui omne genus aquifolij. Et ilicis. Humi iacent panacis folia, coronopi, anchuſæ, mandragoræ, utriuſque anagallidis, cynogloſſi, glauci, catananeæ ſecundi generis. Reptant etiam humi lithoſpermi, graminis, onoſmatis, canis teſticuli, albique chamæleonis. In uniuerſum plantæ omnes, quæ caule & floribus orbantur, folia per terram ſpargunt. Acuta folia, ut quæ olfactu nares feriant, data ſunt allio, cæpis, naſturtio utrique tam aquatico, quàm terreſtri, ſinapi, erucæ, lepidio, gingidio, hydropiperi, eryſimo, clematidi ſecundæ, thlaſpi, ſerpyllo, thymo, thymbræ, iiſymbrio, pulegio, calaminthæ, dictamno, dracunculo, aro, flammulæ, origano. quæ omnia non modò olfactu, ſed magis etiam guſtu acrimoniam præbent. At amaritudinem poſſident chondrylla, cichorium, gentiana, ruta, abſinthium, aphaca, abrotonum, parthenium, ſcandix, aloe, ſantonicum, ſeriphum, chamædris, marrubium, ſcordium, glaucium, chamelæa, empetrum, & quæ uulgò gratia Dei deiectoriæ facultatis herba dicitur. Odorata folia ſunt aſaro, ſio, ſiſymbrio, menthæ, menthaſtro, calaminthæ, pulegio, ſaluię, ladano, hyſſopo, ſampſuco, origano, thymo, ſerpyllo, ſatureiæ, ſymphyto petræo, roſmarino, liguſtico, ſtachy, malabathro. Nec inſuauem efflant odorem betonica, chamædrys, baccaris, artemiſia minor, & herba illa, quam aliqui ſclaream, nonnulli herbã ſancti Ioannis, & plerique matriſaluiam nuncupant. Nec deſunt ſtirpium folia, quæ ab alijs tum plantis, tum liquoribus odorem emendicaſſe uidentur, ut ſcordium ab allio, trifolium à ruta, & bitumine, cytiſus ab eruca, apiaſtrũ à citreo malo, chamæpitis à pino, xanthium à naſturtio: ita denique hydropiper à pipere mutuatur odorem. Grauiter olent abſinthium, abrotonum, ſeriphum, ballote, polium, ebulus, botrys, ariſtolochia, cannabis, anagiris, galiopſis, cicuta, mandragoras, apocynum, glaucium. Non parum quoque diſcriminis in plantarum tum caulibus, tum ſtolonibus reperitur. quandoquidem ex eis quædam ſingulares, ſimplicemque caulem proferunt: aliæ numeroſos cauliculos edunt. quibuſdam craſſi caules inſunt: alijs tenues aſſurgunt: alijs inanes, & uacui eriguntur, ſiſtularum, & arundinum inſtar: alijs pleni conſpiciuntur: quibuſdam item lõgus proſilit caulis, quibuſdam uerò breuior, nonnullis caules geniculati ſunt: alij enodes exeunt, alij læuore, alij ſcabritia, alij duritia, alij lentore notantur. Nec deſunt, qui lanugine ueſtiantur, & qui ſpinis, & aculeis rigeant. Quibuſdam plantis teretes ſunt, nonnullis quadranguli, & aliquibus ſtriati. Alij denique ſurſum eriguntur, alij per terram ſerpunt, ac repunt. Diſſident præterea inter ſe ſtirpium caules colore, rectitudine, & curuitate: tanta fuit naturæ in plantis formandis uarietas, atque ſolertia. Plures igitur caules ab una tantùm radice exiliunt glaſto ſyluestri, ptarmicæ, plantagini, muris auriculæ, telephio, ariſtolochiæ utrique, rutæ ſyluestri, hyperico, elatinæ, phœnici, tragoſolano ſomnifero, & manico, minori ſedo, chamæciſſo, glauci, oſyri, tithymalo paralio, helioſcopio, & thymelææ. Ramoſo, ac pariter ſurculoſo caule fruticant ſaluia, ſatureia, thymum maius, origanum, hyſſopum, abſinthium, abrotonum, ruta, ſtœchas, ocimum, amaracum, ſymphytum petræũ: & ut ſummatim rem complectar, omnes denique plantæ, quæ ſuffrutices appellantur. Craſſum caulem mittunt dracunculus, chamæleo niger, œnanthe, helenium, ſymphitum alterum, hyoſcyamus, perſonata, ſedum maius. Contrà proditur tenuis ornithogalo, thlaſpi, polemoniæ, ranunculo, limonio, anemonæ, liguſtico, panaci Aſclepio, peucedano, artemiſiæ, phyllo, cynocram

Foliorum in coloribus diſcrimen.

Caulium in plãtis differentiæ.

bæ, buphthalmo, aliſmati, betonicæ, echio, eupatorio, plantagini, chelidonio maiori, muris auriculæ, ariſtolochiæ utrique, ſeripho, tragorigano, mẽthæ, ſiſymbrio, lyſimachiæ, rutæ ſylueſtri, delphinio, melãthio, agreſti cumino, aparinæ, chamedri, ſcordio, teucrio, trifolio, hyperico, ſideriti ſecũdæ, elatine, pẽtaphyllo, uencris umbilico, chamedaphne, tithymalo, belioſcopio, thymeleæ, alipo. Inanes in uniuerſum, ac fiſtuloſos caules habent frumẽta, legumina, & olera. Particulatim uerò cauis emicant colliculis phu, apiũ montanũ, ſonchus, ueratrum album, gentiana, equiſetum, narciſſus, ricinus, cicuta, lathyris, hieracium maius, ſymphitum ſecũdum, ſpina alba, cæpe, porrum, hippoſelinum, thapſia, ferulæ omne genus, omnesq; plantæ ferulaceæ, qualis cicuta, panaces, laſerpitium, ſeſeli Peloponnenſe, & quæ guttatim ſtillant ſagapenum, galbanum, & ammoniacum. Geniculatum cul mum gerunt cerealia omnia: quin & ebulus, ſambucus, phu, cyclaminus ſecundus, gentiana, panaces Aſclepium, polycnemon, crateogonum, polygonum, equiſetum, ferula, cicuta, meon, odoratus iuncus, pityuſa, arundinum omne genus, hydropiper, ligu ſticum, xyphium, & omnes deniq; plantæ, quæ ſæniculacco caule aſſurgunt, ut elaphoboſcum, anethum, ſeſeli Maſſilienſe, pyrethrum, ſphondilium, peucedanum. Læui conſtant caule dracunculus, baſilula regia, typha, nymphea, ſideritis tertium genus, chryſanthemum, aconitum lycoctonum, gentiana, acanthus, aloe, iberis, hyacinthus, millefolium, chamædaphne. Dodrantali caule exeunt chamæleo niger, tripoliũ, hyacinthus, arũ, ſeſamoides, daucũ Creticum, caucalis, caninus teſticulus, epimedium, hypericum, ſideritis tertium genus, centaurium minus, anonis, ſylueſtre cuminum, tuſſilago, ænanthe, anthyllis, anthemis, coris, ocimoides, achillea, elatine, pentaphillum, tragus, ageratum, papauer ſpumeum, pſyllium, aconitum primum, colchicum, sẽ peruiuum minus, umbilicus ueneris, ſtratiotes millefolium, chamæciſſos, glaux, polygala, laurus Alexandrina, tithymalus myrſinites, paralius, belioſcopius, & cypariſſias: itẽ chamælea, & uerbenaca. Duum uerò palmorũ lõgitudine caules extollunt phalaris, thlaſpi, melanthium, pæonia, ueratrum album, cynocrambe. Caulis cubiti altitudine adoleſcit petaſites, plantagini minori, ranunculo, phu, roſmarino, chelidonio maiori, bacchari, panaci Aſclepio, ſphondylio, ſatyrio, alſinæ, betonicæ, fabæ Aegiptiæ, cirthamo, arabidi, aſphodelo, lepidio, xyridi, eupatorio, ſylueſtri papaueri, aconito tertio, ſemperuiuo maiori, ſenecioni, uerbaſco fœminæ, cytiſo, xanthio, ruſco, daphnoidi, chamædaphnæ, lathyri, primo filicis generi, cnico, gladiolo, aſcyro, lyſimachiæ. Interdum cubiti longitudinem caule excedunt aliſma, cyperus, tithymalus characias, pityuſa. At horminum ſemicubitali caule contentum eſt. Binũm cubitorum longitudinem caule æquant dracunculus, gentiana, ſpina alba, acanthus, conyza maior, althea, ſymphytum ſecundum, belenium, glaſtum, glycirrhiza, centaurium maius, dipſacum, carduus, ſeſeli Aethiopicum, lycopſis, ſideritis ſecunda, manicum ſolanum, ſylueſtris lotus, cirſium. Quaternũm cubitorum caulis exit moly: tricubitalis uerò Medio. Duris lignoſisq; nituntur cauliculis hypericum, chamædris, teucrium, ſymphitum petræum, andro ſemum, aſcyrum, ſatureia, thymum, origanum, millefolium, eupatorium, aſter Atticus, hyſſopum, ſtœchas. Lentore & mollitia caules langueſcunt irioni, poterio, maluæ, ſmilacibus omnibus, cucurbitis, peponibus, & melopeponibus, cucumeribus, lupino, periclymeno, bryoniæ, uiti nigræ, uiciæ, helxinæ, quam ciſſampelon cognominant, ſcammonio, iunco, tiphæ, althææ, alceæ, ſolano ſomnifero, oſyri, ruſco, daphnoidi. Spinis horridum gerunt caulem dipſacum, poterium, agriacantha, ſcolymos, paliurus, rubus, canirubus, hieracium maius, ſtœbe, roſa. Spinoſa prorſus lanugine obducuntur urticæ caules, echij, anchuſæ, lycopſis, buglooſſi. Hirſutus caulis uiſitur menthaſtro, orobanche, belenio, ocimoidi, eupatorio, herbæ quam piloſellam uocant, ſecundo ſymphiti generi. Lanugineum caulem nutriunt acanthium, gnaphalium, uerbaſcum, lychnis utraque, tuſſilago, althæa, anemone, panaces Heraclium. Scabritia & aſperitate caulium ſunt paſtinaca, rubia utraque, lupus ſalictarius, aparine, baccaris, ſylueſtris cnicus, æthiopis, equiſetum, ueratrum nigrum, papauer ſylueſtre, & corniculatum. Humi cauliculis repunt polygonum, lithoſpermum, anagallis, clematis prima, boloſtium, tribulus terreſtris, peplos. Caules edunt quadrangulos ſideritis prima, apiaſtrum, marrubium, ballote, cyperus, centaurium minus, mentha, calamintha, baccharis, horminum, aparine, rubia, chamædrys, ſtachys, ſcordium, teucrium, betonica, ſymphitum ſecundum, clymenum, uerbenaca, urtica, galiopſis, æthiopis, lotus Aegyptia, bunium, xanthium, ebulus, pycnocomum. Triangulares inſunt cirſio, & quandoque etiam cypero. Cæterùm caules albicant moly, utrique iberidi, naſturtio, cnico, cacaliæ, cynocrambæ. Rubeſcunt minori hieracio, ſoncho, artemiſiæ, hyperico, aſcyro, phu, uirgæ aureæ, helxinæ, ſenecioni, myriophyllo, orobanchæ. Caule deſtituuntur chamæleo albus, phyllitis, filix, cynogloſſum, dryopteris, polypodium, onoſma, trichomanes, aſplenum, hemionitis, lichen, paronichia, adiantũ, hippopheſtum, chamæſyce. Ad hæc non parum quoque in ſtirpibus dignoſcendis utilitatis præſtat florum tum coloris, tum formæ cognitio, quippe cùm nulla ſit earum pars, quæ prius noſtris ſeſe offerat oculis uere, & æſtate, quàm flores, uaria colorum pictura, quæ in eis refulget. Quapropter non ab re fuerit, horum differentias edocere, quæ in coloribus ita ſe habent. Plantæ igitur, quæ flore candido decorantur, ſunt ut oxyacantha, liguſtrum, orneogloſſum, fraxinus, roſæ, quibus tum ruber, tum etiam purpureus erumpit. Item olea, myrtus, ceraſus, malus, pyrus, meſpilus, prunus, arbutus, iberis, raphanus, ſiſer, cucurbita, caucalis, eruca, ocimum, ornithogalum, cyclamini ſecunda ſpecies, baſtula regia, capparis, poterium, thymus, moly, aparine, phalangium, trifolium, ſed cui flos quandoque rubeſcat, polium, ænanthe, alba uiola, nymphæa prima, althæa, polygonatum, clematis altera, ocimaſtrum, crinus, achillea, helxine ciſſampelos dicta, conuoluulus, dorycnium, ephemerum ſecundum, ſtratiotes millefolium, lotus Aegyptia, chamæſice ſeſamoides magnum, narciſſus, ſcãmonia, thymelea, ſambucus, ebulus, angelica, filipendula, uiburnũ, flãmula, fragaria imperatoria, lilium conuallium dictum, & uincetoxicũ. Rubri flores emicant rosis, in quibus tamen uariant, nam alij candidi, alij purpurei, alij lutei reperiuntur: itẽ malis punicis, fabæ Aegyptiæ, rumici, oxylapatho, oxalidi, blito, aphacæ, ophioſcorodo, anemonæ primo generi, argemonæ, anagallidi maſculæ, papaueri ſylueſtri, ſolano ſomnifero, onagræ, & cariophyllis uocatis, quem florem recentiores quidam, neſcio qua auctoritate ducti, uetonicum appellãt, quanquam & hi purpurei emergant, & quandoque uaria colorum miſtura inficiantur. Flores mentbæ, ſiſymbrij, & hydropiperis colore ſubrubro apparent. In purpura albicantes inſunt phu, roſis, perſico, amigdalo, eruo, bacchari, trifolio, alceæ, periclymeno, rhododẽdro, pæoniæ. Purpurei exeunt aſaro, croco, uitici, uiciæ, ciclamino primo, larici, centaurio minori, albæ ſpinæ, origano, pulegio, ſaluiæ, calaminthæ, thymo ſatureiæ ſimili, thymbræ, ſerpyllo, ſed qui in album quandoque uarient, pſeudo melanthio, chamædry, lichnidi, ſcordio, uiolæ purpureæ, canis teſticulo, onobrychi, betonicæ, ſymphyto utrique: etſi ſecundum modò candido, modò luteo flore lætetur. Item medio, gladiolo, anchuſæ, lycopſi, echio, ſideriti tertiæ, uerbenacæ, aſtragalo, hyacintho, cirſio, capno, bubonio, ſed cuius interna flaueſcant, antirrhino, acanthio, glauci, ueratro nigro: tametſi quando-

Florũ in plantis uarietas.

que

que huic punicei, herbacei, candidi, & in purpuram albicantes flores reperiantur. Item ſeſamoidi maiori, ricino, amaranto, galegæ, perſonatæ, xanthio, hormino, martago (ſic uocant recentiores lilium quoddam) ſcrofulariæ maiori, geranio. At in purpura nigricantes inſunt uiolis, leontopodio, delphinio, napello, pulſatillæ. Aureis floribus coronantur helenium, cornus, rapum, napus, lampſana, braſſica, crithamum, ſonchus, aphaca cichorij genus, tragopogon, cucumis tam erraticus, quàm ſatiuus, pepo, lactuca, irio, ranunculus, anemone ſecunda, aconitum lycoctonon, chelidonium utrunq;, ſertula Campana, ruta, hieracium, atractylis, tuſſilago, coniza, hemerocallis, uiola aurea, nymphæa ſecunda, anagyris, aliſma, hypericum, aſcyrum, androſæmum, chamæpitis, ſpartium, lyſimachia, eupatorium, pentaphyllon, chryſocome, chryſogonon, chryſanthemum: ageratum, papauer corniculatum, hyoſciamus, galium, ſenecio, uerbaſcum, lotus urbana, & ſylueſtris, bunium, oſyris, colocinthis, cnicus, uirga aurea, baliſamina, blattaria, caltha, colutea, tana-
10 *cetum, & quam falsò oxyacantham recentiores nuncupant, abrotonum fœmina, piloſella, potentilla, ſena, ſinapi. Anthemidi flores exoriuntur in medio lutei, circinato orbe candidi, ſicuti & parthenio, buphthalmo, bellidi, & cotulæ fœtidæ. Cæruleum florem edunt linum, intubus, cichorium, chondrilla, anagallis fœmina, muris auricula, clematis prima, bugloſſum, melanthium, eryngium, ſcabioſa, & quæ a uulgaribus morſus diaboli appellatur: item cyanus, & quæ trinitas recentioribus dicitur. Hyacinthino colore placent flores centaurij maioris, chamæleonis nigri, cinaræ: quin & uaria cardui genera. Vario colore inficiuntur iridi, tripolio, maluæ, euphraſiæ. Spicati inſident blito, plantagini, byſſopo, menthæ, menthaſtro, ſiſymbrio, hydropiperi, ſaluiæ, ſampſucho, ſtachy, betonicæ, amaranto, uirgæ aureæ, ſtœchadi, ladano, lauendulæ utrique. Floris effigie lilium æmulantur hemerocallis, martagon, ornithogalum, nymphæa alba, helxine cognomento ciſſampelos, lotus Ægiptia, narciſſus, crocus, conuoluulus, ephemerum primum. Flores, qui roſæ referant ſimilitudinem, proſiliunt malo cydoniæ, meſpilo, althææ, rhododendro, pæoniæ, ueratro nigro, colocaſiæ, corniculato papauer.*
20 *Echinatis capitulis flores condunt uterque chamæleo, centaurium maius, crocodilium, ſpina alba, dipſacus, ſpina Arabica, poterium, acanthium, cinara, leucacantha, atractylis, cnicus, et reliqua carduorum genera. Muſcoſos geſtant flores laurus, labruſca, myrica, erica, liguſtrum, olea, quercus, caſtanea, cornus, galium. Flores in umbellas radiantes, uel muſcarijs emicantes inſunt Meo, ſiſaro, crithamo, caucalidi, origano, panaci, liguſtico, paſtinacæ, ſeſeli omni, ſiſoni, aniſo, caro, anetho, cumino, ammi, coriandro, apio, ſmyrnio, elaphoboſco, fœniculo, dauco, pyrethro, libanotidi, ſpondylio, ferularum omni generi, peucedano. Laſerpitio, ſagapeno, galbano, panaci, ammoniaco, achilleæ, chryſocomæ, agerato, cicutæ, ſtratiotæ millefolio, myrrhidi thapſiæ, ſambuco, ebulo, angelicæ, filipendulæ, uiburno, imperatoriæ, eiq; pimpinellæ generi, quæ nonnullis hircinum ſaxifragum uocatur, quòd hircum maximè oleat. Cytini imaginem repræſentant flores aſari, hyoſcyami, ciſti, arbuti. Corymbis ſimiles racematim cohærent botry, ambroſiæ, anagyri, ſerticæ, lunariæ minori, hippophai. Lanugine quadam obducuntur, atque in pappos euaneſcunt flores omnium carduorum, ſonchi,*
30 *tragopogoni, centaurij maioris, utriuſque chamæleonis, utriuſque hieracij, ſenecionis, cirsij. Stellarum, ſeliſq; flore imaginem referunt eryngium, aſter Atticus, anthemis, parthenium, buphthalmus, bellis, hypericum, pentaphyllum, intubus utraque, cyanus. Præterea exquiſitam prorſus plantarum cognitionem quis aſſequi poterit, ſi ſeminis fructuſq; , quos plantæ ferunt, delineationes habeat. quare non inutile fuerit earum tum figuras, tum diſcrimina, tum etiam ſimilitudines proſequi. Fructus itaque racemoſos proferunt terebinthus, lentiſcus, populus utraque, oxyacantha, uitis nigra, uitis alba, cyclamini, tus ſecunda. Corymbaceos uerò hedera, periclimenus, ſolanum hortenſe, & manicũ, ſmylax aſpera, polycnemon, hippophaes. Semina autẽ racematim cohærent artemiſiæ, ambroſiæ, botry, urticæ noſtrati, mercuriali fœminæ, hydropiperi, ricino. Acinoſa ſunt aſaro, taxo, ueſiciariæ, aſparago, ruſco, lauro Alexandrinæ. Semen folliculari ſpecie ineſt fraxino, rhamno, ſed quod uericillí referat imaginem, naſturtio, thlaſpi, androſacæ. At in ſquamoſis folliculis occluditur gentianæ, cumino ſylueſtri, atripli ci, ſphondylio, œnanthæ, ferulæ, & thapſiæ. Pineam nucem imitantur, & ueluti nucamenta ſunt fructus piceæ, laricis, & cu-*
40 *preſſi. Baccas gerunt olea, laurus, zizyphus, cornus, roſa, capparis. Oblongæ, & quæ magnitudine cedant oliuis, uiſuntur myrto, thymeleæ, polygonato. Rotundæ ſunt liguſtro, iunipero, hederæ, periclymeno, lycio, cedro, oxyacanthæ, ſabinæ. Cæterùm fructum ſemenq; ſiliquis includunt acacia, anagyris, geniſta, ſiliquæ arbor, caſia nigra, dorycnium, apocynum, ſtaphis agria, delphinium, cicer, faba, lens, phaſiolus, lupinus, piſum, cruum, ſena, ſmilax hortenſis, medica, aphaca, uicia, pæonia, leontopetalon, xyris, ſolanum ſomniferum, & tertium aconiti genus. In folliculis uerò abditur halicacabo, colutea, colchico, & ſtaphylodendro: ſuumq; in corniculis modò aduncis, modò rectis ſeruant delphinium, fœnum græcum, lotus ſylueſtris, rapa, napus, raphanus, lampſana, braſſica, cruca, ſinapi, eryſimum, circæa, leucoium, bedyſarum, papauer corniculatum. Capitibus ſemina condunt colocaſia, anemone, argemone, melanthium, ocimoides, papauer tam ſatiuum, quàm erraticum, hyoſcyamus, lotus Ægiptia, xyris Nymphæa. At capitulis paruis concipiuntur lino, ptarmicæ, cumino ſylueſtri, ſparganio, pſyllio, uerbaſco, ſcrofulariæ, iſopyro, ricino, tithymalo paralio & helioſcopio. Semina in*
50 *flocci modum concluſa afferunt porrum, ampelopraſum, ſcorodopraſum, cæpa, allium, & ſi prius folliculo quodam claudantur. Vmbellis nuda reſident ſemina omnibus panacis generibus: itemq; ſeſeli, liguſtico, apij omni generi, aniſo, caro, anetho, cumino ſatiuo, ammi, elaphoboſco, dauco, ſphondylio, peucedano, elichryſo, cicutæ, mirrhidi, angelicæ, imperatoriæ, thapſiæ, coriandro, ſmyrnio, fœniculo, pyrethro, ferulis omnibus, achilleæ, agerato, ſtratiotæ millefolio, ſambuco, ebulo. Semen ueluti ſpicis continetur origano tam ſatiuo, quàm ſylueſtri: quin & ſampſucho. Papaueris imaginem ſemine repræſentant phyllum, nymphæa alba, hyoſciamus, lotus Aegyptia, peplis, peplos, chamæſice. Piperis ſimilitudinem exhibent ſemina tum lycij, tum etiam uiticis. Compreſſo, atq; rotundo ſemine habentur malua, althæa, alcea, ſmilax læuis. Neque ſeminis effigie ab epithymo diſſidet alypon: à lolio phœnix: à uiola alba chamæciſſos: à ſaluia horminum. Hirſuto ſemine, ac aſpero, adeò ut id tactum ueſtibus adhæreat, ſunt perſonata, eupatorium, aparine, helxine, xanthium, & uulgare cynogloſſum. Capiti uiperarum ſimile fert echium, & cytiti non diſſimile antirrhinum. Mucronatum oſtendunt tragos, ſpinachium ſic uulgò uocatum,*
60 *tribulus tam aquaticus, quàm terreſtris. A fœnigræci ſemine non deſciſcit ſemen myagri, item & loti ſylueſtris. Semen fœniculi modo ferunt liguſticum, ſiſon, cicuta, cuminum, carum. Aniſi uerò ſemina, apij, & ammi conſimilem nacta ſunt*

Seminum, & fructuũ in plantis diſcrimina.

formam. Cnici semen suam impartitur imaginem minori centaurio, utrique chamæleoni, spinæ albæ, & Arabicæ, atractyli, cinaræ, Medio, nigro ueratro, & omnibus ferè cardui generibus. Milij semine constant circæa, crateogonum, panicum, sesamum, lithospermum, phalaris, lotus Aegyptia, sesamoides. Erui semen possident catanance, tithymalus paralius, aphaca. Semine marrubium æmulantur ballote, clinopodium, sideritis prima, pycnocomum. Consimili nascuntur semine libanotis, & cri thamum: nt etiam semine conueniunt linum, satyrium erythronium, & quoddam urticæ genus. Semine caudæ scorpionis effigie cernitur scorpioides: & uerrucarum modo pendet minori heliotropio. Semina, quæ fructibus carnosis tam arborum, quàm herbarum delitescunt, gestant aluo mala, cotonea, pyra, citria, limonia, aurantia, punica, mespila, cucurbita, pepones, melopepones, cucumeres, colocynthis: item balsaminæ uulgò uocatæ fructus, mandragoræ, aristolochiæ, halicacabi. quin & mala insana consimili modo suum recondunt semen. Minutum habent semen ruta, iberis, cupressus, circæa, psyllium, mandragoras, apios, cynocrambe, papauer, hyoscyamus, ocimum. Differunt etiamnum colore inter se semina: siquidem albicant dauco, rosmarino, circææ, lactucæ, papaueri latiuo, & spumeo, cucurbitæ, peponi, cucumeri, sesamæ, lithospermo. Vt fructu rubent oxyacantha, terebinthus, cedrus, cornus, zizyphus, rosa, punica, arbutus, taxus, cerasus. Ita similiter semine rubescunt asparagus, halicacabus, ruscus, hippoglossum, rumex, dracunculus, arum, acanthium, paeonia, rubia, tragus, iuncus, coccum infectorium, aspera smilax, chamedaphne, sesamoides. Succo sanguineo manant ascyri, androsæmi, & hyperici grana. Nigrum inest ligustro, lycio, myrto, oleæ. Quin & semina nigricant ocimo, hirci barbulæ, porro, allio, cæpis, ampeloprasoo, hyacintho, scorodoprasoo, ophioscorodo, saluiæ, rutæ, hormino, ligustico, seseli Aethiopico, sisoni, hipposelino, smyrnio, melanthio, phalangio, rubiæ, sideritis primæ, uerbasco, laureolæ, narcisso, syl uestri cucumeri. In longum uerò protensum proferunt semen seseli Massilienſe, & libanotidi: triquetrum uerò staphidi agriæ, & lathyri. Geminatum semen ferunt tordylium, alysson, æthiopis, mercurialis altera. Dissident etiam sapore semina; nanque acre id proferunt porrum, cæpæ, allium, ampeloprasium, scorodoprasum, sinapis, nasturtium, eryſimum, struthium, cyclaminus altera, dracunculus, origanum, panax Herculeum, seseli Massilienſe, tordilium, anisum, hipposelinum, fœniculum, pyrethrum, peucedanum, cardamomum, clematis secunda, smilax aspera, thlaspi, hydropiper, ptarmica, arum, lepidium, ligusticum, & siliquastrum, quod Indicum appellant piper. Odorato semine pollent omnia cardamomi Arabici genera, panaces Herculeum, meon, carum, panaces Asclepium, elaphoboscum, ligusticum, hippoſelinum, smyrnium, fœniculum, daucus pastinaca sylvestris, melanthium, isopyrum, bunium, origanum, ammi, libanotis. Amarum semen inest Aethiopico seseli, omni absinthiorum generi, abrotono, chamæcisso, gentianæ, sesamoidi. In magnam denique duritiem semen coalescit aspa rago, peryclimeno, & rusco. Harum itaque rerum, qui exactum cognitionem fuerit adeptus, is in hac præstantissima facultate absque ullo impedimento potcrit peritissimus euadere. Verùm enimuero ne quid intactum relinquatur, quod in hac facultate tum utile, tum necessarium existimari possit, ob id scire conuenit, quòd permulta creauit natura rerum omnium parens, quæ inter se uel maximè consentiunt, uel admodum dissentiunt. Quò fit, ut nihil hac re admirabilius sit in tota natura nihilq; scitu exoptatius. Quapropter nec ab re quidem fuerit hæc etiam cæteris adnectere, pauciſq; perstringere, & de his præsertim agere, quæ ad ſimplicium medicamentorum materiam spectant. Tam igitur pertinaci odio sese prosequuntur quercus, & oleæ, ut non solùm non uiuant, neque germinent, si altera essossa, in eius scrobe altera implãtetur; sed etiã altera alterã interficiat, si forte propè oriãtur. Nec minor inter brassicã, & uitem antipathia cernitur: quandoquidem obseruatum sit, uitẽ, ad cuius radices assita fuerit brassica, non paruo interuallo sponte sua refugere. Ideo nil mirum, si tantum brassicam contra temulentiã pollere credant, quòdq; Germani quotidianis mensis id olus semper apponant, ut uini noxam effugiant. Nec secus brassicam oderunt origanum, ruta, & cyclaminus, atque illa uites: quippe perspectum est, quòd si seratur brasica iuxta quamlibet explicatarum, confestim cadit, totaq; contabescit. Scilla adeò uenefícijs, & admurmurantium incantationibus aduersatur, ut in limine ianuæ domus integra suspensa ab omni eorum noxa eos, qui inhabitant, uindicet. Quocirca non temere à doctissimis rerum naturalium inuestigatoribus memoriæ proditum est, omnes in uniuersum stirpes, quibus scilla adsita prosiliat, non modò asseruari ab omni aeris intemperie, animaliumq; noxa; sed etiam lætiores, feracioresq; euadere. Ferula in pabulo asinis gratissima est, eosq; mirificè alit: quæ tamen, si ab equis, uel bobus edatur, uenceni præsentanei modo eos interficit: tametsi nulla prorsus noxa ea quoq; ab hominibus edatur prima foliorũ germinatione. Rhododendri flores, & folia mulis, canibus, asinis, & quadrupedum plurimis uenena sunt: hominibus uerò contra serpentum, morsus præsidia. Cicuta esitata homines enecat: item & quadrupedes. nihilominus sturni innocuè eius semine uescuntur. Cucumeres aquam ita diligunt, ut si uas aquæ plenum, dum plantis inhærent, illis subijciatur, admodum longiores effecti, mirè in illam descendunt. Contrà oleum suppositum sic refugiunt; ut in hamos recurruntur. quandoquidem in uniuersum olcum omnibus, quæ seruntur plantis, inimicum est. Quo fit, ut planta quælibet, quæ fuerit eo perunctа, facilè perarescat, & moriatur. Ob id enim admirandum non est, si arbores, quæ oleum ferunt, ac resinam mittunt, cæterarum insitiones aspernantur: quemadmodum eas non respuunt aliarum nonnullæ, quæ nec oleum nec resinam fundunt, siquidem sæpe conspecta est quercus pyra ferre, platanus poma, myrtus punica mala, oxyacantha mespila. At nunquam uisæ sunt pinus, larix, picea, abies, olea, insitionis admiculo, alios ferre fructus, quàm proprios. Grandinis impetum, item & fulminis ictum arcet pellis hyenæ, crocodili, hippopotami, & ituli marini: neque fulmine iciuntur ficus, & laurus. Caprificorum grossi domesticis ficis appensi, non solùm eorum fructus decidere prohibent, sed etiam caducos ad maturitatem usq; remorantur. Apium tantò celeriusadolescit in hortis, quantò magis atteritur, & calcatur: cùm tamen secus, et contrà eueniat de reliquis plantis. Tenerescunt galli, esuiq; aptiores redduntur, qui iugulati prius in arbore fici pependerint. Carnes putredine diutius illæsæ asseruantur, quibus æneus clauus fuerit infixus. Corpora ictta fulmine, etsi exiccentur, nunquam tamen putrescunt. Quæ renõ immeritò poeta ille damnatur, qui Phaethontem cecinit de cælo tactum quibusdam in uallibus computruisse. Sed maiore miraculo nobis illud sese offert, quòd .S. fulminis ictu è loculis aurum adimatur illis illæsis, ac ne confuso quidem ceræ signo: pariterq; ex dolio uinum euanescat, dolio nullibi fracto. Quid enim hoc mirabilius? Martia princeps Romanarum grauida

Sympathia, & antipathia rerum quarundã pro ſimplicium materia.

ictta

ictu fulmine, partu exanimato, ipſa citrà ullum aliud incommodum uixit. Mentha lacti impoſita denſari ipſum in caſeum nõ ſinit. Murenæ piſces ferula tactæ ſtatim moriuntur. Scorpiones item admota delphinio herba, aut lychnide ſylueſtri, aut aconiti radice, quod pardalianches uocant, adeò torpeſcunt, & ſtupidi redduntur, ut potius mortui, quàm uiui exiſtimentur: ueruntamen albi ueratri contactu mirificè excitantur, uiresq; deperditas recuperant. Succo cotulæ manus illitæ apum, ueſpa rumq; aculeo non infeſtantur. Quod item malua præſtat oleo contuſa, corporisq; membris illita. Qui polemoniæ radicem geſtauerit, à ſcorpionibus non icitur: etſi ictus ſit, nulla neque moleſtia, neque noxa afficitur. Porrò tanta eſt arundinis, & filicis diſcordia, ut arundine uomeri annexa, filices in agro enatæ penitus deperdantur. At contrà magnam inter ſe ineunt amicitiam arundines, & aſparagi: quippe in arundinetis ſati longè latiores, quàm alibi adoleſcunt: quemadmodum & uites, quæ ulmos, populosq; ſcandunt. Magna inſuper conueniunt amicitia myrtus, & olea: item hæc, & ficus. Orobanche ſola præ
10 *ſentia legumina ſtrangulat. Cimices lectularij ſi uini deuorentur, non ſolùm quartanis febribus remedio ſunt, ſed etiam percuſſis ab aſpide proſunt. Martyres, feles, & muſtelæ gallinas non attingunt, quæ rutæ ſucco fuerint perunctæ: neque uulpes eas inuadunt, quæ pulmonem uulpinum comederint. Vipera fagi ramulo obuiam facta greſſum ſiſtit, & ueluti attonita manet. quod item facit arundine etiam leuiter percuſſa. Furens elephas ariete tantùm conſpecto manſueſcit: nec eſt taurus tam ferox, qui fico arbori adalligatus non miteſcat. Magnes lapis mirè ferrum ad ſe trahit: at ſi allio confricetur, id neutiquam agit niſi ſanguine hircino lotus uim ab allio obſeſſam redimat. Succinum paleas, & feſtucas ad ſe trahit: nihilominus oleo illitũ, eas reſpuit. Equi, quos lupus momorderit, & pernici curſu, & prolifica probitate pollebunt: at ſi luporum ueſtigia calcauerint, cruribus obſtupeſcunt, ac conuelluntur. Carnes ouillæ à luporum morſibus dilaniatæ, cæteris teneriores, & guſtatu ſuauiores exiſtunt; at earum lana ueſtibus contexta, pediculos creat. Leo animal ferociſſimum præſentem gallum mirum in mo-*
dum ueretur, ac magis terrore concutitur audito eius cantu. Gallinacei pulli elephantem, bouem, & equum minimè metuunt:
20 *atqui ſi umbram tantùm milui in aere uolantis conſpexerint, ad matrem maximè perterriti confugiunt. Nec ſecus agunt oues, & agni lupo conſpecto. Idem lupus ſcillæ bulbo contacto quàm primum ſideratur. Hyenæ umbra contacti canes obmuteſcunt. item hyenæ ipſius lingua à latratu, ac morſu canum etiam mordaciſſimorum ferentem uindicat. Polypodium herba cancro animali admota efficit, ut is paruo temporis tractu tum integentes cruſtas, tum ungues è pedibus abijciat. Ciconiæ plumbeos nidos implent, ut inde ueſpertiliones abigant, quibus cum ingens odium gerunt. Hirundines apium comportant, ut tineas, & blattas nidis inimicas arceant: item & chelidonium maius, quò obcæcatis pullis uiſum reſtituant. Cæterùm lauri folia nidulis important palumbes, accipitres hieracium, cornix arum, upupæ adiantum, cornices ſupinam uerbenacam, turdus myrtum, perdix arundinem, ardeola carum, aquila callitrichum, galerita gramen, cygni uiticem, ut à diuerſis animalium iniurijs ſe uindicent, aut ab alio quocunque, quod noxam adferre poſſit: tam admirabilis in uolatilibus, & quadrupedibus habetur ipſius naturæ inſtinctus, circa rerum uires abſconditas. Catus quadam herba adeò gaudet, ut illi catariæ nomen*
30 *recentiores indiderint. quin etiam phu minoris radicibus maxime delectatur. Ranæ iuncum, ranunculum, & ſtæbẽ diligũt. Teſtudines, & ciconiæ origanum adamant. Serpentes fœniculi affricatu uiſum recuperant. Leo deuorata ſimia febrem efficaciſſime diſcutit. Ceruæ, & feræ capræ non modò dictami pabulo illata uulnera in Creta inſula ſanant, ſed & infixa tela ucnatoribus reijciunt. Vrſi formicas deuorant, ubi mandragoram deguſtauerint, quibus mirificè ſanantur. Elephantes deuorato chamæleonte animali oleaſtri frondes depaſcuntur, quibus incolumes euadunt. Anſeres, anates, ac reliquæ aquaticæ aues ſiderite tantùm herba ſuis incommodis medentur: ſicuti gallinæ helxinem deuorant, grues iuncos, pantheræ humanum ſtercus, apri hederam, & cinaram ceruæ. Præterea rhabarbaro flaua bilis è corpore deijcitur, itemq; manna, & ſcammonio:*
pituita colocynthide, & turpeto: bilis uerò atra helleboro, & Armenio lapide: ſicuti & uenena theriaca ſuperantur. Oculorum ægritudines curant ſolo contactu ſapphiri & anthraces. Ebrietas amethyſto lapide arcetur. Sanguinis defluxus iaſpide ſiſtitur. Topatio appenſo uenus infirma redditur: item & uitice lecto cubantibus ſtrata. Formicæ alis ueſpertilionis, & upu-
40 *pæ corde fugantur. Quin & ſerpentes ueterum calciamentorum ſuffitu abiguntur, ut blattæ, & papiliones hircino iocinore incenſo. Torpedo piſcis non modò manu, ſed & longiori haſta contacta tangentis brachium ſtupidum reddit, quamuis ualidiſſimis muſculis conſtet. Catablepha quemcunque oculo conſpexerit, enecat, & ſi per mille paſſus diſtet. Nec inter homines deſunt, qui laudibus, & oculorum intuitu conſpectos effaſcinent. Cæterùm ſi cæterarum uolatilium pennæ aquilinis permiſceantur, breui carie contabeſcunt: quemadmodum teſtudinum chordæ contactæ diſrumpuntur, ſi una tantùm ex lupi inteſtino parata inter eas reſonet. Eodem pariter modo tympana ouina pelle conſtructa franguntur, ſi tympanum lupina membrana contectum inter alia pulſatur. Tanta muſicis, tibijs, cæterisq; id genus inſtrumentis facultas aduerſus tarantulæ uenenum ineſt, ut languentes etiam inuitos non modò ad choreas, ſaltationesq; alliciat, ſed etiam perſanet. Quinetiam tanta ui pollent*
Marſi, ac Pſylli contra ſerpentes, ut eos ſolo contactu enecent. Taurus peruncti is roſaceo naribus ſtatim uertigine corripitur. Lapis Thracius aqua madens igni admotus præter rerum naturam flammam ſtatim concipit, nec reſtinguitur, niſi affuſo
50 *oleo. Sed de his hactenus: quandoquidem breuitati ſtudentes plura adhuc ſilentio prætercunda duximus.*

† *Hic locus (ut mihi retulit excelentiſs. medicus Auguſtinus Gadaldinus) in antiquo codice ita legebatur: εἰς ὄγκων διαφορὰς ἕκαστον αὐτῶν ἀναφέροντες. Id eſt: in tumorum differentias unumquodque ipſorum referentes. Quæ lectio non ſolùm ob id magis probari poſſet, quàm uulgata, quòd dogmatica ſit, illudq; dogma innuat, quod facultatum medicamentorum cauſam in tumores, & meatus referebat; ſed quòd etiam eius dogmatis meminerit Galenus lib. primo de ſimpl. medicamentorum facultate cap. primo, his uerbis. πῶς γὰρ εἰς τε τὰ μεγέθη, καὶ τὰ σχήματα, καὶ τὰς θέσεις τῶν ὄγκων τε καὶ πόρων ἀναφέρουσιν. Hoc eſt: Quidam enim in magnitudines, figuras, & ſitus tumorum & meatuum referunt.*

IRIS DOMESTICA.

Ἶρις. IRIS. CAP. I.

IRIS à cœleſtis arcus ſimilitudine nomen accepit. Folia fert gladioli, ſed maiora, latiora, & pinguiora. Flores † in ſummitate cuiuſque caulis, æqualibus inter ſe ſpatijs diſtant, incurui, uarij: ſiquidem candidi, pallentes, lutei, purpurei † & cærulei conſpiciuntur: qua diuerſi coloris ſpecie, quædam cœleſtis arcus imago repræſentari uidetur. Radices ſubiacent geniculatæ, ſolidæ, odoratæ: quæ fruſtatim diſſectæ, in umbra ſiccantur; & traiectæ lino reconduntur. Melior eſt Illyrica, & Macedonica: & inter has laudatiſſima, quæ † mutila ferè, & denſa conſtat radice, frangenti contumax, ſubrufo colore † guſtu amaro, odore perquàm grato, & ſyncero, ita ut nullum prorſus ſitum redoleat: quæ dum tunditur, ſternutamenta mouet. Secundum locum habet † Africana, candicans, guſtuque amara. Teredines in uetuſtate

† Omnia exẽp. ἐπὶ καυλῶ. i. in caule.

† τὸ κολοβος. i. ſubmutila.

ſtate ſentiunt; tunc tamen odoratiores reddi ſolent. Vis omnibus excalfactoria, extenuans, contra tuſſim efficax; humorum, qui ægrè reijciuntur, craſſitiem digerunt: bilem, craſſamque pituitam ex hydromelite drachmis ſeptem epotæ purgant; ſomnum conciliant, lacrymas ciunt, torminibus medentur. Eædem potæ ex aceto auxiliantur ſerpentium ictibus, lienoſis, conuulſis, perfrictionibus, horroribus, & quibus genitura effluit: menſes ex uino potæ pellunt. Decoctum earum, fœminarum fotibus utiliter imponitur, ad emolliendos locos, laxandaque in eis uenarum ſpiracula: iſchiadicis infunditur: fiſtulas, ac ſinus carne explet. Radices ex melle glandis modo ſubditæ, partus extrahunt: quinetiam coctæ & illitæ, ſtrumas, ueteresque duritias emolliunt. Siccæ quoque ulcera replent, & cum melle purgant: nudata oſſa corpore operiunt. doloribus capitis cum aceto, & roſaceo magna utilitate illinuntur. Admotæ cum albo ueratro, & duabus mellis partibus, lentigines & uitia cutis in facie à ſole contracta emaculat. Peſsis, malagmatis, & acopis inſeruntur. In uniuerſum magni ad omnia uſus.

IRIS SYLVESTRIS.

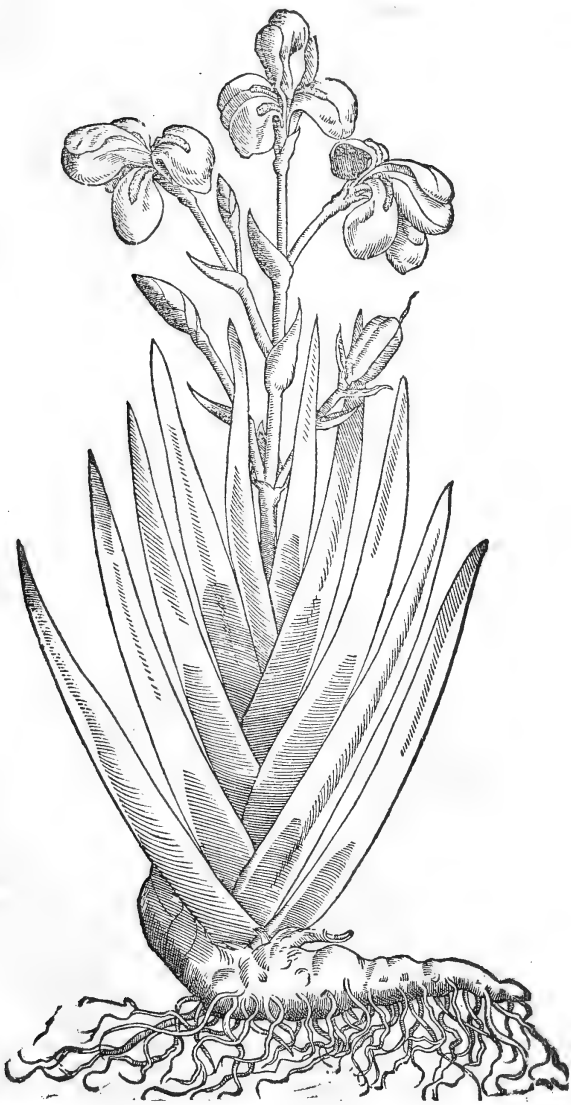

IRIS SYLV. ALTERA.

Iridis genera, eiusq; consideratio.

IRis in uniuersum ſatiua eſt, & ſylueſtris. Satiua paſſim in hortis habetur, folio gladij formam referente, ſtriato, acuminatoq; ; caulem præfert læuem, rotundum, geniculatum, à quo ramuli in ſummitate, exeunt, è quibus flores prodeunt uiolacei coloris, æqualibus inter ſe ſpatijs diſtantes, & uarijs in medio coloribus ſe ſe immiſcentibus. Capitula edit oblonga, gladioli modo, craſſiores tamen, in quibus ſemen concluditur rotundum, ſeſamæ magnitudine. Quo fit ut ij manifeſto ducantur errore, qui Iridem nullum ferre ſemen contendunt. Radix ineſt Iridi candicans, ſolida, geniculataq; , à cuius infima ſede, copioſæ funduntur fibræ, ut in maiori phu, odoratæ, guſtu acres, & ſubamaræ perinde ac radix. Sylueſtris duum eſt generum. Altera, quæ plurimum ſaxoſis naſcitur locis, ſatiuæ per omnia ſimilis, minoribus tamen folijs, & floribus; radicibus gracilioribus, ac & caulibus. ALTERA folijs gladioli longioribus, radice tenui, lignoſa, geniculata, ſubruſa, inodoraq; : caule breui ; flore cæteris longè minori, odore Armeniaci mali. Conſtat hęc folijs nouem purpureis, quorum extima, ſuperiore tantùm parte, aureis pinguntur lineis. Sunt qui hanc legitimam Illyricam putent, Illyricam ab Italica differre exiſtimantes. In quorum ſententiam etſi iampridem deuenerim ; tamen longè aliter rem ſe habere poſtmodum comperi.

Improbatur opinio aſſerentium Iridem nullum ferre ſemen Iridis ſylueſtris genera.

comperi. Quandoquidem præferri Illyricam nouerim, non quòd genere, uel ſpecie à noſtrate differat, ſed quòd cæli, ſoliq; illius conuenientia, præſtantioribus polleat facultatibus: ut abſinthium, quod in Ponto naſcitur: acorum, quod in Colchide, & Galatia: cyperus, qui in Syria, & Cycladibus inſulis: coſtus, qui in Arabia; crocus, qui in Coryco monte: myrrha, quæ apud Troglodıtas, & Minæos legitur: & alia quàm plurima præferuntur à locis, quorum dote ſelectiſſima, præſtantiſſimaq; prouenıunt. Id enim apertè teſtatur grauiſſimus auctor Galenus lib. primo de antidotis, his uerbis. Omnes itaque herbarij unanimes ſcripſerunt Irim in Illyrio natum optimam eſſe; petroſelinum uerò, quod in Macedonia prouenit: bitumen è Iudæa aduectum, item & opobalſamum. Idem & in reliquis fecerunt, quorum dotes à regionibus acceptas, cùm primatim de unoquoque loquemur, ne omittemus. Hæc Galenus. Docuit id etiam ante Galenum Theophraſtus lib. IX. cap. VII. de hiſtoria plantarum, ſic inquiens. In Europa nihil præter Irim inueneris, quæ optima apud Illyrios exit, non tamen parte maritima, ſed mediterranea, magisq; ad ſeptentrionem ſita. Verùm loci à locis differunt, ita ut producere meliorē poſſint. Quibus palàm eſt, Illyricam Irim non genere, & facie, ſed uiribus tantùm à noſtrate diſiungi. Satiua (ut arbitror) ex agreſti originem duxit, quemadmodum plantarum aliarum pleræque, cultu tamen uegetior grandiorq; effecta. Scribit iam & altera, quam flore & foliis minorem eſſe diximus, quæ etiam in hortis frequens eſt, tum ipſius floris amœnitate, tum odoris præſtantia, tum etiam quòd nouis floribus delectentur homines. adeò ut iam tot ſatiuæ, quot ſylueſtris habeantur genera. Sunt tamen, qui putent nullam Irim domeſticam reperiri, quòd ſcripſerit Theophraſtus loco antè citato, nullum Iridi cultum accommodari. Sed ij, meo quidem iudicio, decipiuntur. quandoquidem Theophraſtus eo in loco non de omni in uniuerſum Iride diſſerit, ſed de Illyrica tantùm: quæ cùm loci ac cœli clementia in Illyrico tractu optima ſponte proueniat, non eſt neceſſe, ut colatur. Præterea cùm hodie Iris domeſtica paſſim in Italiæ hortis læta, uirens, pulchraq; ſpectetur: ſylueſtris autem in plurimis montibus ſponte naſcatur, floribus & foliis ſatiuæ longè minoribus, radice tenuiore, breuiore, & aridiore; nulli quidem abſurdum uideri debet, ſi nos utranque depingi curauimus. Quinetiam compertum habeo, uetere quoque Iridis ſylueſtris mentionem feciſſe, non ſolùm Marcelli medici auctoritate cap. XIIII. qui præterea Irim domeſticam cultamq; illis fuiſſe oſtendit; ſed Galeni quidem teſtimonio, is enim Iridis ſylueſtris meminit lib. X. de comp. medic. ſecundum locos. dum nephriticas compoſitiones ab Aſclepiade conſcriptas recenſet. Quin etiam Plinius lib. 27. cap. II. Medij folia Iridis ſatiuæ foliis comparat. Sylueſtris utriuſque generis plurima oritur in Goritienſi agro Saluatino monte, & Iapidiæ collibus inter ſaxa, odore non ingrato: quanuis etiam ambas uiderim in campeſtribus non longè à Sontij ripis. Eſt præterea in ſatiuarum genere, quæ flores niuei candoris quæque aureos proferat. Hanc in Boemia paſſim colunt in hortis. Illam pluribus in locis in Hetruria uidimus; cuius radix odoris fragrantia, & uirium robore Illyricam fere æquat. Nec putes uelim eam quæ flore eſt aureo pſeudoacorum eſſe uulgaris uſus. Eſt enim hæc Iridis propria ſpecies, ut florum figura, et ipſæ atteſtantur radices. Iridis meminit Plinius lib. XXI. cap. VII. ſic inquiens. Iris radice tantùm commendatur, unguentis, & medicinæ naſcens. Laudatiſſima in Illyrico: & ibi quoque non in maritimis, ſed in ſylueſtribus Drilonis, & Naronæ; quod à Nicandro tranſcripſiſſe uidetur. Proxima in Macedonia: longiſſimæ hæc, & candicans, & exilis. Tertium locum habet Africana, ampliſſima inter omnes, guſtuq; amariſſima. Illyrica quoque duorum generum eſt: raphanitis à ſimilitudine, quæ & melior: rhizotomos ſubrufa. Et cap. XX. eiuſdem libri, Iris rufa (inquit) melior eſt, quam candida. Quibus in locis ſibi manifeſtè repugnare uidetur Plinius: quod ſuperius raphanitem, quæ candicat, rhizotomo, quæ rufeſcit, anteposuerit, hic uerò cõtrà. Dioſcoridi præſtat, quæ ſubrufo conſtat colore, qualis Plinio rhizotomos. Cæterum (ſi Theophraſto, & Plinio credamus) non omnis Illyrica præſtat, ſed quæ tantùm in ſylueſtribus naſcitur. ſiquidem quæ in maritimis foditur, humore prægnans improbatur, quòd ſubinde flacceſcens contrahatur in rugas. Succus hydropicis propinandus, quoniam recenti Illyrica deſtituimur, è noſtrate elicitur, ducitq; abunde aquas. Excalfacit Iris ordine ſecundo completo, uel tertio inchoante, & pariter ſiccat. Atque præter uires, quas illi adſcribit Dioſcorides, alijs pluribus pollet, quandoquidem compertum eſt, manſam oris halitum commendare: dentium dolores mulcere, ſi radicis decocto ijdem foueantur. coquit item, abſtergit, digerit, reſoluit, lenit, reſerat, expurgat, & deijcit: uulnerarijs medicamentis immiſta ſarcotica eſt. Radicis expreſſus ſuccus bilem flauam, pituitam, & aquas cutem ſubeuntes pellit: hæmorrhoidas ſotu elicit. Fit quoque electuarium ex ſucci radicum Iridis drachmis tribus, Galangæ, zedoariæ cuiuſque drachmis duabus, Cinnamomi, Cariophyllorum cuiuſque ſeſquidrachma, marinæ braſſicæ ſiliquncia. et mellis quantum ſat fuerit ad excipiendum. quo maximè iuuantur aqua intercute laborantes, ubi quotidie ſemunciam ieiuni deuorauerint. Quin etiam Iridis radicum farina, drachmarum quatuor pondere, additis cinnamomi, & anethi cuiuſque drach. duabus. et croci ſcrupulo, dolores, & tumores teſticulorum mirificè tollit, ſi panni coccinei, fruſto, albo meraco perfuſo, hæc omnia in puluerem contrita excipiantur; et calida apponantur. Eiuſdem radices ueſtibus interpoſitæ, eas à tinearum eroſionibus tuentur, & odoris fragrantia commendant. Radix ipſa contrita, & ex aceto bibita, omnibus aduerſatur uenenis. Succus naribus infuſus cerebrum à pituita mirificè purgat: uentriculo tamen nocet cùm per ſe tantùm bibitur. ideoq; à peritis medicis exhiberi non ſolet, niſi admiſta mulſa, & Indica nardo. Potum radicis decoctum obſtructiones aperit, præſertim ubi craſſa fuerit impacta materia, & uentris tineas pellit, urinas ciet, & renũ calculos cijcit. Datur potandum utiliter ictericis. Quippe ſudores mouet, et auriginem exterit. Pulmones, & thoracem expurgat, et Iocinoris inflammationibus auxiliatur. Recentes Iridis radices ſaccaro aut melle conditæ, dantur utiliter deuorandæ unciæ pondere calculo affectis, et anhelandi difficultate laborantibus, quin etiam hydropicis; ac reſolutis. Eædem in paſſo decoctæ, contuſæq;, addita hordeacea farina, et illitæ, parotidas bellè diſcutiunt. Illyricæ puluis ſeſquidrachmæ pondere, datur ex paſſo calido, perquàm utiliter ad Iliacos affectus. Oleum, quod floribus, et radicum ſucco paratur reſoluit, emollit, concoquit, frigidos dolores mulcet, attenuat, et mirificè confert Iocinoris, et lienis doloribus, Podagricos iuuat, lenitq; articulorum duritiem, ac cæterarum corporis partium. Præſtat et ad frigidos uteri dolores, ad conuulſos, et aurium cruciatus. uſus apud ueteres eſt radicum tantũ, quanuis nunc non deſint recentiores, qui flores quoque in medicum uertant uſum. Reperio quoddam eſſe Iridis genus, quæ Aſtragalitis cognomine dicitur. Id enim oſtendit Galenus lib. I. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos cap. primo ex Sorano tranſcribens: item Actius lib. XIII. cap. III. qui quibuſdam in em-

Opinio reprobata.

Plinii contradictio.

Iridis uires præter traditas à Dioſc.

Elect. ex Iride.

Irid. rad. uires.

Irinum oleum ad quos uſus præſter.

Iridis cognomento altragalitis.

plaſtris Irim aſtragalitidem imponunt. Veruntamen cùm antiquorum, uel recentiorum repererim neminem, qui in ſimpliciũ medicamentorum libris huiuſce Iridis meminerit, quid certi de hac re proferam, ſanè non habeo. Cæterùm Cornarius, qui in prædictos Galeni libros commentarios edidit, Irim aſtragalitem, & aſtragalum idem eſſe exiſtimat: hoc argumento ductus, quòd Plinius Iridem duplicem eſſe tradiderit; alteram, quæ raphanitis a ſimilitudine; alteram, quæ rhizotomos dicitur. At cùm aſtragalus radicem raphani modo ferat, inde Iridem aſtragalitem Aſtragalum eſſe conijcit. quin & Plinio per Iridem raphanitem, aſtragalum intelligi cenſet. Sed mea quidem ſententia rectius fortaſſe rem hanc explicaſſet, ſi per eam Iridem, quæ à ſimilitudine raphanitis uocatur, aſtragalitem ideo deſignari dixiſſet, quòd ut aſtragalus, raphani modo radicem gerat: ſiquidem Plinio Iris raphanitis aſtragalus non eſt, ſed altera Iridis Illyricæ ſpecies. Quamobrem ita Iridem aſtragalitim a Galeno cognominatam eſſe putauerim, quòd radice referat aſtragalum: quemadmodum raphanitis à Plinio dicta eſt, quòd radice raphanum repræſentet. Iridis mentio ex Galeno. *Iridem memoriæ proditam fuiſſe Galeno in libris ſimplicium medicamẽtorum ſanè nuſquam reperi: tametſi libro primo de antidotis eius poſtmodum meminerit his uerbis. Andromachus roſis Iridem Illyricam adiungit. quæ uerbà non fruſtrà, negligenterq; excipienda ſunt, ueluti nec cùm alijs medicinis patriæ nomen apponit, de quibus paulò pòſt diſſerentes, quid quoque in genere optimum ſit, demonſtrabimus. Polium ergo, & chamædris Romam afferuntur, natis in Italia paulò meliora, in aliquot ſiquidem Italiæ locis haud multò deteriora proueniunt illis annis, quibus uer totum humidum non fuerit, ſed ſicuti ſæpe contingit, æſtiuo tempori ſimile. Quod ſi ueris conſtitutio ſiccior obuenerit, multa, quæ in Italia naſcuntur, pluribus Creta allatis paria erunt, aut non multò inferiora, ueluti chamædris, chamæpitis, hypericum, gentiana, tblaſpi, ueratrum nigrum, & id genus alia. At uerò, quòd ad Irim pertinet, ſecus ſe res habet: ſi enim Iris Lybica, quæ plurima ex Africa Romam affertur, Illyricæ comparetur, tantum ipſi cedet, quantũ cadauer uiuo corpori: non tamen alijs in gentibus orta tam multum ab Illyrica degenerare Iris uidetur. Irim igitur, ueluti & reliquas medicinas, odoratiorem eligito: nam unumquodque optimum eſt, quod proprium ſui generis odorem uehementiſſimum habet, qui quidem ex multorum inſpectione manifeſtus unicuique ſit. Ac de guſtu quidem perceptis qualitatibus eodem modo cenſendum eſt: id enim optimum medicamentum eſſe conſtat, in quo id, quod ſuo generi propriũ eſt, exuperat: peſſimum uerò quod ſui generis alijs & tenuius, & exilius eſt. Meliora nanque ſunt omni in ſpecie, quæcunque nec rugoſa, nec exilia fuerint: ſicut quæ conuenientem ſibi magnitudinem exceſſere, peiora ſunt ijs, quæ benè nutritam, & adſtrictam habent ſubſtantiam. Quamobrem, ut dixi, multa ſæpius inſpexiſſe operæpretium eſt, & maximè optima, & quæ longo iam tempore ſui experientiam ipſis naſcendi initijs præbuere, queq; uno ore à peritis medicæ materiæ ſunt commendata. Omnes igitur herbarij unanimes ſcripſerunt Irim in Illyrio natam optimam eſſe. hæc Galenus. Planta, quæ Græcis Ἶρις, Latinis item Iris nominatur: Arabibus, Aſmeni iuni, ſiue Aierſa: Italis, Iride, Giglio azzurro, aut Giglio cœleſte: Germanis, Blauu gilgen, Blauu ſchuuertel, Veiel uurtz, Himel ſchuuertel: Hiſpanis, Lirio cardeno: Gallis, Glaieul aut Flambe: Boemis Koſatec.* Nomina.

† *Malui hoc in loco Marcelli interpretationem ſequi, quemadmodum alibi quandoque facturus ſum, quàm Ruellij, cui non ſemper addictus ero: quòd in aliquot Græcis codicibus legatur ὄπιχαυλα, quæ uox in ſummitate cuiuſque caulis ſignificare uidetur: quòdq; natura in planta ipſa illud manifeſtè demonſtret.*

Κ̓κορον. ACORVM. CAP. II.

ACorum folia iridis habet, anguſtiora tamen: radices non diſſimiles, complicatas, non in rectum, ſed obliquum actas, & ſummo ceſpite ſparſas, geniculis interceptas, albicantes, guſtu acres, odore non ingratas. Optimum eſt † denſum, candidum, † plenum, carie non exeſum, odoratum: cuiuſmodi † Colchidicum, & Galaticum, quod aſpletion dicunt. Radici uis calfactoria. Decoctum potu urinam cit: prodeſt lateris doloribus, & iocineris, atque thoracis: item torminibus, uulſis, ruptis. lienem abſumit: urinæ ſtillicidio, & ſerpentum ictibus auxiliatur: inſidentibus ad muliebres affectus, iridis modo, utiliter imponitur. oculorum caligines ſucco diſcutit. Antidotis radix magno uſu commiſcetur.

Meum πι κρὸν .i. amarum. ἄβρωτον .i. non carioſum. ἐν χαλκίδι. i. in Chalcide.

ACorum legitimum, quod falsò calamum aromaticum uocant, folijs prouenit Iridi anguſtioribus, longioribusque, odoratis, ac guſtu ſeruidis: radicibus Iridi æmulis, frequenter geniculatis, firmis, ſubcandidis, innumeris in inferiore parte adnatis fibris, odoratis, guſtu acri, ac ſubamaro, complicatis, haud in rectum deſcendentibus, ſed in obliquum actis, & ſumma tellure ſe ſe diffundentibus. Caule eſt læui, è quo ramuli prodeunt, in quorum cacuminibus, (ut Galenus Quæ celbenus Medicus ſe uidiſſe affirmabat) nucamenta quædam exoriuntur mihi hactenus non uiſa nucis Ponticæ iulis, aut longo piperi ſimilia. Tales ſanè fuêre legitimæ Acori plantæ, cuius hic imaginem damus, quas Conſtantinopoli ad me miſit Clariſſimus Cæſaris Ferdinandi ad Turcarum Imperatorem Orator Augerius de Busbeckt unà cum ipſo Quacelbeno è Nicomedia à quodam uaſtæ magnitudinis lacu petitas, ubi copioſiſſimum prouenit Acorum, eſt enim Nicomedia Bithyniæ ciuitas, Galatis, ac Colchis uicina, ubi naſci Acorum omnium optimùm ſcribit Dioſcorides. Sed fecit diuturna rei herbariæ ignorantia, ut hactenus non in Italia ſolùm, ſed in quocunque terrarum loco, ubi ſeplaſiarij, & medici habeantur, in legitimi Acori locum ruſa quædam radix ſucceſſerit, quæ paſſim in paluſtribus, & ulginoſis locis inutilis, & inodora plurima naſcitur. eo ſanè argumento, quòd folia, & radices iridis proferat, quanuis hæ colore ruſæ, illa uerò iridis longiora ſpectentur. Hæc itaq; radix apud omnes, qui plantarum hiſtorias neglexerunt, in hoc uſque ævum legitimi Acori munere functa eſt: à qua quantum tum qualitatibus, tum facultatibus recedat, ex Dioſcoride patet. quandoquidem paluſtris hæc nec candicans, nec guſtu ſit acris, nec ullo prorſus commendetur odore. At quanuis hac tempeſtate à peritis rei herbariæ medicis non parum improbentur ij, qui non in hac tantùm ſtirpe, ſed etiam in alijs quàm plurimis defecere, cùm tamen ipſi Acori conſideratio.

probatiſſimos

ACORVM. Galangal.

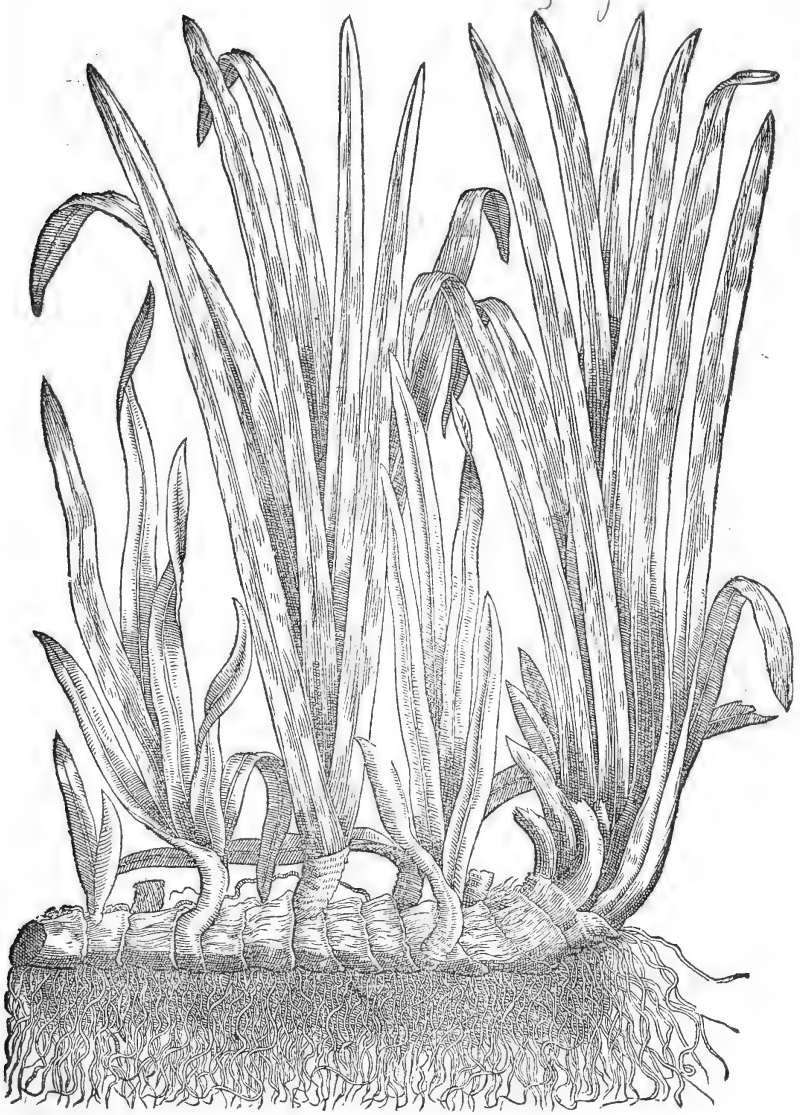

probatiſſimos auctores nuſquam legerint, potius excuſandi ſunt, quàm quidam fortaſſe ætatis noſtræ ſcriptores, tam Græcæ,
10 *quàm Latinæ linguæ peritiſſimi; quibus res ſole clariores propoſitæ ſunt, quiq; in ſimplicium medicamentorum cognitione cæteris præſtantiores haberi uolunt, & ij longius nihilominus (ut arbitror) aberrant, quàm cæteri. E quorum numero eſt Brafauolus Ferrarienſis, uir ſanè doctrina, & fama clariſſimus: qui dum innumera ſimplicia medicamenta declarare, explicare, & palàm facere in ſuo ſimplicium examine ſtudium impendit, etſi id in plurimis aſſecutus fuerit; in hoc tamen, aliiſq; nonnullis (ut ſuis locis in his noſtris commentarijs oſtendemus) in tanto illuſtrium auctorum lumine mihi magis cæcutire uidetur, quàm qui ante ipſum in tenebris errauerunt. Is enim conſtanter aſſerit, Acorum à Dioſcoride deſcriptum aliud non eſſe, quàm eam acerrimam, & odoratam radicem, quam officinæ Mauritanos ſecutæ Galangam uocant, adeò ut malucrit cum Leoniceno errare, tantùm fuit præceptori ſuo addictus, quàm cum Manardo bene ſentire. Sed quantum eius opinio à ueritate, quantumq; ab Acori hiſtoria receſſerit, perquàm facile probari poteſt. Quippe galangam folia iridis proferre apud Syrios nullo nobis teſtimonio conſtat: uerùm quia cum cypero adeò conuenit, ut is ſylueſtris Galanga nonnullis dicatur: ideo non ab re credendum fuerit, galangam potius cyperi, quàm iridis folio prouenire. Præterea quòd galanga radices habeat iridis, nec mihi quidem uidetur, nec ullum id affirmare exiſtimo. neque illud etiam uidere poſſum, quòd eadem aliqua ex parte*

Brafauoli error

te ſubalbicent,ut de Acori radicibus ſcribit Dioſcorides:quin potius tam intus,quàm extra non obſcurè ruſeſcunt.Quòd au- 10
tem guſtu ſint acri,atq; mordaci,qui neget,nullus eſt. Sed non tamen ob id dicendum erit,galangam eſſe Acorum, alijs non
concurrentibus notis: præſertim cùm Dioſcoridis teſtimonio Acorum eſſe debeat acre,non autem acerrimum,nec galangæ
Fuchſij error. modo linguam aduren s.Braſauolum ſecutus eſt Fuchſius medicus clariſſimus,is,cum ſibi nimis pumilæ uiderentur prioris ga-
langæ radices,quàm ut Acori radices referrent,atque propterea Braſauoli ſententiam non probandam duceret, in ſuis de
ſtirpibus commentarijs, alteram craſſiorem galangam,quæ iampridem in Italia fertur,Acorum eſſe contendit. Verùm ſi ani-
maduertatur, quòd ea non ſit iridi ſimilis, multoq; magis ruſeſcat, quàm quòd hæc dictio χαλδηνοις deſignet, quæ albi
cantes,& non rubentes denotat,facilè palàm fiet,quòd una cum Braſauolo ipſe quoque aberrauerit. Sed præter hæc ijs etiam
refragatur Galenus lib.VI.de ſimp.med.facult.quòd aſſerat Acori radicem guſtui non modò acrem eſſe, ſed etiam ſubama-
ram: quæ tamen modica amaritudo neque in hac,neque in illa reperitur galanga: etſi inualidis quibuſdam argumentis ſuo
ultimo examine contendat Braſauolus, quòd galanga præter acerrimam facultatem etiam ſit amara. ſed uereor, ne is tũc
bile perfuſus ſuam deguſtauerit galangam.Amarum quoque eſſe Acorum,facile quiſpiam ex lectione antiqui noſtri exem-
plaris

plaris intelliget, qui legerit ea quæ in margine adnotauimus. Quæ quidem lectio mihi maximè probatur, quod cum Galeno Acorum amarum faciat. Comprobatur præterea aliud eſſe Acorum, & aliud eſſe galangam Serapionis teſtimonio: qui, cùm ſciret non parum diſcriminis inter has radices eſſe, de ijs ſeorſum egit per propria capita, ut pote de rebus genere & facultate diuerſis. Hoc idem probatur ex Actuarij etiam monumentis. ſiquidem is in compoſitione aureæ Alexandrinæ, & Acorum, & galangam imponit, quemadmodum & Nicolaus Myrepſicus, tanquam inter ſe genere diuerſa. His itaque tum rationibus, tum auctoritatibus adductus, à Braſauolo, & Fuchſio diuerſus eſſe cogor. Nec equidem intellexerim unquam, quomodo factum ſit, quòd galanga maior, quæ à minore non genere, & facultate, ſed tantùm ſpecie differt, cùm primum huc è Syria aduecta eſt, in Acorum ſe commutauerit. ſed qui hæc intelligunt; dijudicent. Cæterùm, ut dicam quid hac in re ſentio, crediderim ego unà cum Manardo Ferrarienſi, aliſq; nonnullis huius ætatis in ſimplicium medicamentorum facultate doctiſ- Acorum legitimum.
ſimis uiris, id omnino legitimum eſſe Acorum, quod non modò ſeplaſiæ, ſed omnes in uniuerſum falsò Calamum odoratum uocant. quanquam non deſint noui quidam herbarij, qui noſtram ſententiam deſtruere nitantur Leonicenum, Braſauolumq; ſequuti. Sed ridiculum ſatis, meo quidem iudicio, eorum eſt argumentum, quippe ut probent à loco craſſiorem Galangam, legitimum eſſe Acorum, illam in Syriæ montibus oriri contendunt. Nam cum ſcribat Serapio in Syria naſci Galangam, nec eſt qui dixerit unquam ibi prouenire Acorum, nil aliud probant, quàm Galangam eſſe Galangam. quam quidem in Ponto naſci apud Colchos, aut in Galatia, Bithyniaue, ubi Acorum oriri ſcribunt autores, nemo eſt qui aſſerat. Nec minus infirma ac leuis eorundem ratio eſt, ubi uolunt uno tantum inſpecto Galangæ folio, Iridi (ut aiunt) æmulo è Syria allato, Galangam hanc eſſe Acorum. Etenim, tametſi concedam ego facilè folium illud fuiſſe Galangæ, quod ſciam hanc folio eſſe Cyperi latiore, uegetioreq;, Iridi non omnino abſimili, concedam tamen nunquam ex illius tantum folij inſpectione, rectè affirmare poſſe quenquam Galangam craſſiorem eſſe Acorum, cæteris latentibus partibus ac notis. Folia enim Iridis, Acori, Pſeudoacori, Xyphij, xyridis, Galangæ, Cyperi, ſimilem ferè faciem referunt. Quo fit, ut ex ſolo folio, nihil certi quis affirmare queat. Fabulatur ijdem præterea, imò potius ueritati ſe opponunt, cum dicunt Calami aromatici radices Iridi non eſſe ſimiles, cum tamen geniculatæ ſolidæ odoratæq; ubique ſpectentur. Nam non ſecus ſe habent Iridis radices, ſi Dioſcoridi credimus, ita de ijs diſſerenti Ῥίζαι ὕπεισι γονατώδεις, σπειραὶ δώδεις. i. Radices ſubſunt geniculatæ, ſolidæ, odorati. Atqui non ſolum fabulantur, ſed potius delirant, cum tandem hiſce præmiſſis concludant, nil aliud eſſe uulgaris calami odoratæ radices, quàm generis cuiuſdam Iridis. An nõ item apertiſſime inſaniunt, cum dicunt recentes calami ipſius radices omni prorſus ſapore, & odore deſtitui, & paulo poſt affirmant eaſdem recenter effoſſas, eſſe amariſſimas, & odore admodum ingrato? Furor ſanè hic eſt non uerbis, neque rationibus, ſed antidotis coercendus. Credam ne hoc ego illis? Profectò minimè, quòd recentiſſimas haſce radices deguſtauerim, tum etiam, quòd Tartaros compertum habeam eas ſapidiſſimè pro obſonio cum pane deuorare. Sunt enim tunc nil minus odoratæ, & acutæ quàm, quæ ſiccæ ad nos deferuntur. Cæteras horum ineptias præ
termitto, ne nimis ſeuerus cenſor tantæ oſcitantiæ uidear. Cæterùm qui plura audire cupit, legat Anguillarij Italicum libellum, de ſuis in plantaria facultate opinionibus. Poterit enim æquus lector hinc ſuum quoque de reliquis ferre iudicium: quinetiam facilè agnoſcere craſſiorem Galangam arundinis potius quam Iridis, uel Acori referre radicem. Et ſubinde me cum affirmare calamum uulgaris uſus legitimum proculdubio eſſe Acorum. Siquidem radices illi primùm iridi perſimiles ſunt, geniculis diſtinctæ, reflexæ, ſubalbidæ, acres, odore præſtantes, & (ut inquit Galenus) etiam ſubamaræ. inſuper & folia, quæ integra ad nos unà cum radicibus (ut hæc pictura demonſtrat) è Conſtantinopoli allata ſunt, id apertius affirmant: ſunt enim ferme iridis. Ad hæc ut Aeniponti (Germani Iſpruch dicunt) retulit mihi clariſſimus medicus Ioannes Merula, qui pluribus annis degit apud Lituanos, quod paſſim calamum aromaticum uocant, frequentiſſimum in Lituania, & circa Tartarorum fines, naſcitur: ſolijs iridi æmulis: caule iridis longiore gracilioreq;, à quo tamen nullus exoritur calamus: uocaturq; ab incolis ſuo idiomate Tattarſchi zelij, id eſt, herba Tartarica, quòd fortaſſe à uicinis Tartaris in Lituaniam primum fuerit allata. Ideoq; Plinio memoriæ rectè proditum eſt lib. XXV. cap. XIII. optimum id eſſe Acorum, quod ex Ponto aduehitur. Pontus enim his Tartaris ferè iungitur, qui ultra Lituaniam inhabitant, ubi apud probatiſſimos auctores nuſquam legitur, odoratum calamum oriri. Quamobrem non potui non maximè Braſauolum admirari, quòd ſibi tam facilè perſuaſerit, uulgarem calamum legitimum, & odoratum calamum eſſe, a Dioſcoride, Theophraſto, Galeno, & Plinio non in radicum, ſed in arundinum genere deſcriptum. nam (ut ſuo loco de calamo odorato agentes latius explicabimus) is arundinea eſt fiſtula, non autem radix. Sed de his hactenus. Acorum ponticum à ieiunis deuoratum, optimè facit ad fœtorem anhelitus. Præſtat quoque Acori ex aqua decocti uapor per infundibulum hianti ore exceptus maximo iuuamento ad tuſſim eiuſdem quoque radicis, & cinnamomi drachma in uini abſinthitis hauſtu ſumpta. frigidum, infirmumq; uentriculum roborat. Fit quoque ex Acoro oxymel, quod mirum in modum præſtat, ad refrigeratos lienes, & refrigerata Iocinora hoc modo. Oximel ex Acoro.
Teritur Acori radicum libra craſſiuſculè, & dein tribus diebus maceratur in aceto, poſtea coquitur ad medias, & linteolo percolatur, demum aceto adiungitur mel, quod ſufficit. Et coquitur, quouſque acetum euaneſcat. De quo datur quotidie mane uncia, cum eiuſdem Acori decocto. Aſſeruatur Acori radix ſaccharo uel melle aſſeruata recens a locis in quibus prouenit.
Quin etiam in Italia & Germania paratur è ſicca radice, ſed non ut genuina illa utilis. Acori meminit Galenus lib. VI. de ſimpliciũ medicamentorum facul. ſic inquiens. Acori utimur radice, quæ guſtu acris eſt, & modice amara, odore non iniucunda. Vnde conſtat, quòd facultatis calidæ eſt, & cõſiſtentiæ tenuis. Huic cõſentaneũ eſt, ut urinã moueat, & lienes induratos iuuet, tũ ceratoidis craſſitiẽ detergeat, ſimulq; extenuet. Sed ad hoc melior eſt ipſius ſuccus. Omnino uerò ſiccificum eſſe clarũ eſt. Et ſanè ordinis eſto tertij in utroq;, in calfaciendo. ſ. & deſiccando. Hæc Galenus. Sed quãdo hic aliquid dicere de Galanga occurrerit, cùm a Dioſcoride, aliſq; antiquioribus Græcis nihil de ea memoriæ proditum ſit, differam ego de hac, quæ a Mauritanis, & aliis ſum conſecutus. Eſt itaq; GALANGA duplex: maior altera, altera minor. Minor tenuis eſt radix, interius & exterius in purpura rufeſcens, geniculata, internodijs quibuſdã reflexa, odorata, ſapore admodũ acri, adeò ut manſa piperis, & gingiberis modo linguã, et fauces exurat, odore formaq; cypero ſimilis. quapropter quibuſdã cyperus Babylonicus dicitur. In Italiã nãq; tã ex Memphi, q̃ ex Syria tranſfertur. Optima quæ fuerit grauis, denſa, ſaturatè rufa, odorata, & guſtu acerrima.

Acori uires ex Galeno.

Galangæ conſideratio.

Non

Contra aſſerẽtes craſſiorem Galangam legitimum eſſe acorum.

Nō deſunt tamen impoſtores, qui cyperi radices cōtorquētes, aceto, & pipere macerent, & pro Galāga uēditent. uerùm fraus facilè deprehenditur: quippe abraſo exteriori cortice, nulla in radicis ſubſtantia acredinis nota, nullusq; galāgæ ſapor percipitur. At maior, tametſi longè craſſior ſit radix, ignauior tamen eſt, & uiribus infirmior, colore etiam dilutior, minusq; odorata. Galanga calfacit, & ſiccat ordine tertio. Proinde uentriculum roborat, & eius dolores tollit; ſi tamen à frigore, uel flatu proueniant. Naribus admota frigefacto cerebro utilis eſt: ore retenta anhelitum commendat. Facit & ad cordis palpitationem, ſi è plantaginis ſuco bibatur: cœliacos ſanat, & coli dolores mulcet, qui à flatu oriuntur. Prodeſt flatuoſis uteri affectibus: uenerem roborat: renes refrigeratos calefacit. in ſumma frigidis morbis omnibus ſuccurrit. Cæterùm omnino explodenda eſt Monachorum in Meſue ſcribentium opinio, qui contra Braſauolum & Fuchſium quaſi uelle uidentur, Galangam potius odoratum iuncum eſſe, quàm Acorum. quod tamen planè falſum omnibus iam compertum eſſe non dubitamus. Quod Græce Ἄκορον, Latinè etiam Acorum appellatur: Arabicè, Vage, ſeu Vgi: Italicè, Acoro: Vulgo medicorum & ſeplaſiariorum Calamus aromaticus: Germanice: kalmus. Boemicè pruſtuuorec: pſeudoacorum uero appellant Itali. Acoro falſo: Germani Gelb wuaſſer Lilien: Boemi koſtac zluty: Galli Flambe baſtarde.

Monachorum opinio falſa.

Nomina.

Μῶν MEON.

Meon

CAP. III.

MEon,[quod]Athamanticum[uocant,]in Macedonia,& [Hiſpania] plurimum gignitur, anetho foliis & caule ſimile[ſed eo craſſius:]binûm † ferme cubitorum altitudine attollitur: ſparſis in obliquum,rectumque radicibus,longis,tenuibus,odoratis,linguam excalfacientibus. Quæ feruefactæ ex aqua,uel tritæ citra coctionem,præcluſorum renum,ueſicæque farctæ uitia potu leniunt: urinæ diffi cultati medentur:ſtomachi inflationes diſcutiunt.Torminibus,affectæ uuluæ, articulorum doloribus, atque fluxionibus pectoris,tritæ cum melle in eclegmate auxiliantur. Sanguinem per menſtrua pellunt,deſeſſionibus feruefactæ:infantibus autem illitæ imo uentri,urinas mouent. Quòd ſi plus quàm deceat,ex his bibatur,caput dolore afficiunt.

Oribaſius non legit concluſa. †Non fermè, ſed ὡς τὰ πολλὰ legit Oribaſius. i. ut plurimum.

CRedidimus ſuperioribus annis, legitimum Meon non oriri in Italia, nec eò aliunde aduehi: primùm quòd Mei uice uterentur ſeplaſiarij quibuſdam albicantibus radicibus,ſapore paſtinacæ ſimili: deinde quòd etiam Plinij tempore rarum eſſet in Italia. quippe qui ſcripſerit non ſeri in Italia Meon, niſi a medicis, ijſq; admodum paucis. Quod proculdubio in dicare uidetur, uſque ad Plinij ætum peregrinum in Italia fuiſſe Meon. Sed cùm herbariorum quorundam diligentia, quædam nuper reperta ſit planta cuius hic primo loco imaginẽ damus, quæq; folijs conſtat anethi, caule bicubitali, radicibus nigricantibus, longis, & in obliquum, rectumq, ſparſis, grauiter odoratis, acribuſq;, quam legitimum eſſe Meum, omnes ferè rei herbariæ periti unanimes affirmant, ne uidear mordicus tenere opinionem, facere equidem non poſſum, quin in eorum ſententiam deueniam: tametſi in contrarium aliqua ſeſe offerat ratio, quòd ſcilicet huiuſce plantæ radices odorem non uſque adeò gratum ſpirent, ſed quadantenus grauiter oleant, nec tenues cernantur, ut Dioſcorides inquit, nec folia anetho ſimilia ſed aſparago potius ferat. Hanc Apuli Imperatricem uocant. Et ad uenenoſorum ſerpentium morſus præferunt. Plinius Meo folia aniſo ſimilia reddidit, uocum fortaſſe ſimilitudine deceptus: ſiquidem Dioſcorides anethi folijs Meum oriri tradidit. Nobilius quod Athamanticum uocant, ita dictum, quòd ab Athamante Aeoli filio inuentum ſit, uel quòd præſtantiſſimum in Athamante Phthiotidis proueniat. Quod ad nos affertur, naſcitur in Italia montibus apricis. Radices tantum eius in uſum medicum uenẽre. Et ſi ſemen uiribus non careat ſuis. Sunt qui plantam quam ſecundo loco appinximus pro Meo uſurpent, quòd magis Anethum quàm altera referat, quorum ſententia non mihi omnino improbanda uidetur, ſiquidem ut diximus, priori potius aſparagi quàm anethi folia inſunt. Meminit Mei Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Mei radices perutiles ſunt, calidæ tertio ordine, ſiccæ ſecundo: proinde urinam, menſeſq; ciere uolentes hoc utuntur pharmaco. Sed ſi pluſculum ſumatur, capiti dolorem mouet, utpote cùm pluſculum ſit calidum, quàm ſiccum. quippe quòd eius caliditas humiditatem crudiorem etiamnum, & flatuoſiorem ad caput deferat, atque ita ipſum afficiat lædatq;. Μῶν ita Græcis uocatum, Latinis Meum dicitur: Arabibus, Mu: Italis, Meo: Germanis, Baer uurtz, ſeu Hertz uurtz: Hiſpanis, Pimillo.

Mei conſideratio.

a Addit Catac. καὶ σκληρότερα, καὶ σεινότερα. i. aſperiora, & anguſtiora.

CAP. IIII.

CYperus,[quem aliqui eryſiſceptrum, ut aſpalathum appellant, folia fert porraceis proxima, ſed longiora, & exiliora:[a]caulem [b]odorati iunci, cubitalem, aut maiorem,[c] anguloſum: in cuius cacumine minuta folia cum ſemine exoriuntur: radices, quarum in medicina eſt uſus, cohærentes inter ſe, oleis oblongis ſimiles, aut rotundæ, nigro colore, ſuaui odore, amaro guſtu. In [d]lacunoſis,paluſtribus, & cultis enaſcitur.] Optima eſt grauiſſima,denſa, fractu contumax, [e]plena, & aſpera,odoris cum quadam acrimonia iucundi: qualis eſt Cilicia, Syriaca, & quæ à Cycladibus inſulis petitur.Huic calida uis ineſt. Venarum ſpiracula laxat: urinam ciet: ad calculos, aquamque ſubter cutem utiliſſimè bibitur: aduerſus ſcorpionum ictus remedio eſt: perfrictionibus uuluæ, & præcluſionibus fotu prodeſt: pellit menſes. Contra ulcera oris, etiam ſi depaſcant, uorentq;, farina eius efficax eſt. Malagmatis calfacientibus, & unguentorum ſpiſſamentis benè adijci ſolet. Aliud Cyperi genus tradunt in India naſci, gingiberis effigie: quod manducatum croci uim reddit, guſtu amaro ſentitur, & illitum præſentem pſilothri uim exhibet.

b Odorati deeſt in omnibus exemplaribus.

c Aliqua exẽplaria legunt γονιόδη. i. geniculatum. Sed melius,quæ γωνιώδη habent .i.anguloſum, ut uertit Ruellius.

d Meû exemp. habet tantû μὰ τώδεσιν.

e Meû exemp. ἀδρὰ. aliud uero ἀδρά. Incluſa à quẽ, uſque ad Optima, non legit Oribaſius.

TAmetſi unũ tantùm Cyperi genus memoriæ prodiderit Dioſcorides, cuius radices inter ſe cohærentes oblongas referũt oleas, aut omnino rotundæ ſunt; niſitur tamen Cyperus in pluribus Italiæ locis, qui radicibus conſtat longis, geniculatis ſummo ceſpite uagantibus, colore in purpurã nigricante. Ego hunc, illũ eſſe crediderim, quẽ Plinius Cyperida uocat. Naſcitur hoc Cyperi genus laudatiſſimũ prope Timaui fontes circũſtantibus paluſtribus locis in Iapidiæ finibus, galãgæ uocatæ (ut paulò ante diximus) perſimile, non tantũ facie, ſed etiã odore. Cõmendatur etiãnũ odore is, qui in Hetruria prouenit, radicibus ferè filipendulæ æmulis. ſed non ob id illi fuerit præferẽdus, quẽ Syria mittit: quandoquidẽ hic longè odoratior eſt, & ſubamarus. Cyperi meminit Plin. lib. XXI. ca. XVIII. ubi de iuncis egit, ſic inquiens. Quidã etiãnũ unũ genus faciunt iunci triãguli, cyperon uocant. Et paulò inferius: Cyperos, ait, iũcus eſt, ut diximus, anguloſus, inxta terram candidus, cacumine niger, pinguiſq;: folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, inter quæ eſt ſemen: radix oliuæ nigræ ſimilis, quam, cùm oblõga eſt, cyperida uocant, magni in medicina uſus. Reperitur Cyperus quandoque etiam quadrangulari caule. unde non mirum, ſi quadratum iuncum eum uocauerit Cornelius Celſus lib. III. cap. XXI. At Dioſcorides in hac facultate præclariſſimus, utranque differentiam colligens, nec triangulum, nec quadrangulum Cyperum dixit, ſed anguloſum. Nos autem Cyperum plantam eſſe dicimus, quæ porraceis ferme prouenit folijs, longioribus tamen et exilioribus. Caulem edit cubitalem,

Cyperi genera, & conſideratio.

Κύπειρος. CYPERVS.

bitalem, et non nunquàm maiorem, angulosum, alba intus medulla, ut in iunco, in cuius cacumine folia sunt minora, stellarum modo radiantia, inter quæ semen prodit spicatum herbacei coloris. Radices illi sunt subnigræ, cohærentes, oblongis oleis similes, aut rotundæ, aliquando etiam longæ, galangæ modo. quo fit ut hoc cyperi genus, à nonnullis appelletur syluestris Galanga. Nascitur in palustribus, & humecto solo: quin etiam locis cultis utimur eius radicibus ubi Indica uel Celtica Nardus non sit ad manus earum loco. Optimus defertur ad nos ex Syria, & Alexandria Aegypti, in cuius defectu Italicum supponunt officinæ. Non desunt, qui differẽtiam ponant inter Cyperum, et Cypirum Plinii secuti, qui libro, & capite citatis, Cypirũ gladiolũ esse affirmat, Cyperũ uero angulosum odoratũ iuncũ. Sunt tamen Dioscoridis interpretes, qui utroq; uocabulo pro eodẽ indifferenter utantur, eo φ (ut rectè Hermolaus adnotauit) penultimã Cyperi quandoq; diphthongo longã, quandoq; uocali breuẽ Græci scribant. Est apud Plinium & cypirus arbor ocyssime crescens, & pseudocypirus frutex, ut lib. XVII. cap. XIII. ipse scriptũ reliquit. Cæterùm id Cyperi genus, gingiberis effigie, quod india mittit, eã esse radicẽ peritiores medici putãt, quam officinæ Mauritanos secutæ Curcumam uocant. Nempe præ se fert hæc notas, sanè omnes, quas Indico Cypero reddidit Dioscorides. quandoquidem gingiberi similis est, eius odorem ferme redolet, gustu subamarescit, & mansa

Curcuma cyperi genus.

& manſa croci modo inficit. Quibus illud etiam accedit, quòd depilatorijs medicamentis quibuſdam immiſcetur. Veruntamen ſciendum eſt, hanc non eſſe Curcumam a Serapionis interprete pro chelidonio deſcriptam: ipſe enim nil aliud pro curcuma intelligit, quàm Dioſcoridis chelidonium. quo fit, ut non deſit ſuſpicio erroris uel interpretis, uel ſcriptoris, cùm curcuma neque Mauritanum, neque Græcum ſit uocabulum: Aphri enim chelidonium Kauroch appellant. unde palàm eſt, Curcuma pro Kauroch in Serapione deprauatè legi. Quo factum eſt, ut priores tum medici, tum ſeplaſiarij, qui nunquam hæc perpenderunt, fuerint hallucinati. quippe cùm eos lateret, cuiuſnam plantæ radicem Indica Cyperus, referret, chelidonij maioris radicem eſſe crediderunt ob crocei ſucci ſimilitudinem. Itaq; Serapionis depraua tam lectionem ſecuti, Indicum Cyperum curcumam uocauere. Indici cyperi meminit Serapio Dioſcoridem ſecutus, proprio capite de Cypero. Ex quo apertè conſtat, curcumam Serapioni deprauatè inſcriptam, ſeplaſiarum curcumam, quæ proculdubio Indicus eſt Cyperus, eſſe nequaquam. Cyperi radicum farina, addita baccharum lauri eadem menſura urina impubis pueri excepta, & illita hydropicos mirificè iuuat. Cyperum recenſuit Gal. lib. VII. ſimplicium med. ubi ſic inquit. Cyperi radices maximè uſui ſunt, excalfacientes pariter & exiccantes abſque mordacitate. Itaq; ulceribus, quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, mirificè proſunt: habent enim quiddam etiam adſtringens: quapropter ulceribus item oris conueniunt. Quin & incidendi uim quampiam illis ineſſe teſtificandum, qua & calculo nexatis congruunt, & urinam, menſesq; prouocant. Plantæ, quæ Græca uoce κύπειρος, Latina Cyperus nuncupatur: Arabica, Saberade: Germanica, Vuilder galgan: Hiſpanica, Iuncia de olor, & Iuncia auellanda: Gallica, Souchet. Boemica Galgam plany.

Lectio Serapionis depraua ta.

Cyperi uires ex Galeno.

Nomina.

Καρδάμωμον. CARDAMOMVM. CAP. V.

CARDAMOMI SPECIES

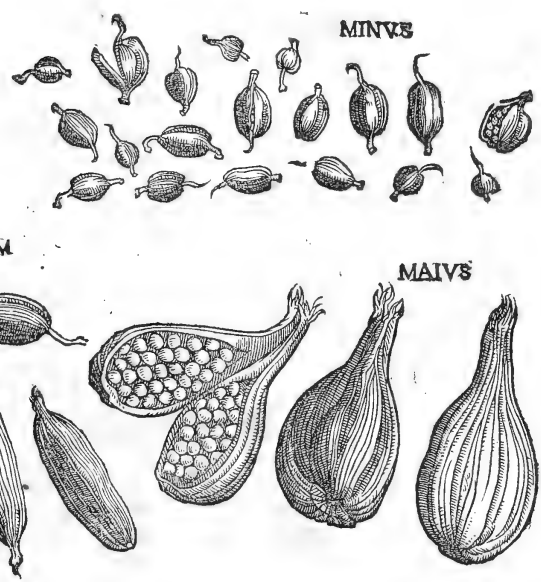

CArdamomum optimum eſt, quod ex Comagene, Armenia, Boſphoroque deuehitur. in India quoque, & Arabia prouenit. Eligidebet plenum, frangenti contumax † occluſum, farctumque (quod enim huiuſmodi non eſt, exoletum iudicatur) & guſtu acre, ſubamarum, & odore caput † tentans. Excalfactoriam uim habet: potumque ex aqua facit ad comitiales, iſchiadicos, tuſſes, neruorum reſolutionem: item ad rupta, uulſa, tormina: latas uentris tineas excutit. Ex uino autem potum, renibus, difficultati urinæ, à ſcorpione ictis, neque non omnibus uenenum uibrantibus, auxilio eſt. Cum cortice radicis lauri epota drachma, calculos comminuit: partus ſuffitu enecat: ſcabiem ex aceto illitum adimit. Et ad unguentorum ſpiſſamenta additur.

† μέμυκος meã aliud μεμυκὸς. † Tentans πλήκτικον. i. feriens.

Cardamomú maius.

Cardamomum medium.

Cardamomum minus.

TRia sunt cardamomi genera, quæ passim ad nos afferuntur, nempe maius, medium, & minus, & omnia suis in folliculis concluſa. Maioris inuolucrum Fici faciem refert, materiæ compactum tenaci, lentaque ac læui Indicæ nucis inuolucro, aut palmæ elates, non absimili, flaminibus nonnullis ſecundum longitudinem diſcurrentibus. Hoc intus ſemine ubiq; farctum eſt, ſubrubro colore, granis inæqualibus multis intercurſantibus membranis, albicantibus, quibus ipſa ſemina contegũtur, quæ Melegetas appellauere quidam, quod Milium Indicum referant, Italis Melegam appellatum, ſaporis acuti, & odoris iucundi, ac ſuauis. Quo factum eſt, ut grana paradiſi quibuſdam nocitentur. Medium folliculo contegitur oblongo, triquetro, ſtriatoque, retuſo in ſummitate cacumine, in quo ſemen reconditur membranis pariter obuolutum, oblõgum, preſſum, canaliculo quodam altera parte diuiſum, pluribus tranſuerſim interſecantibus lineis, colore ex albo rufeſcente. Minus capitulo conſtat breui, facie triangulari, Faginei ferè nuclei effigie, craſſioribus tamen angulis, colore ſubcandicante media'mtus intercurſante membrana, in quo utrinque ſemen, altera parte caua linea diuiſum, ſubrotundum, & tactu ſubaſperum. Omnibus ſemen ineſt fractu facilè, acre, quadam accedente odoris ſaporisq; ſuauitate, & omnis amaritudinis expers. Maius tamen acrius eſt, & aromatis quid magis reſipiens. Minus, ut medium acredinis uehementia ſuperat, ita et odoris fragrantia. ſed an horum aliquod Græcorum ſit Cardamomum, hactenus affirmare non libuit. Concederem tamen ego facilè maius Cardamomum legitimum illud eſſe quo uſi ſunt ueteres, quod Ino è cardamomo ſecundo de antidotis apud Galenum folliculos abijciat Zeno. Quin etiam, quòd in Theriaca carmine deſcripta libro primo antidotorum poſt Damocratis inſcriptionem folliculorum Cardamomi mentio fiat. Et 7. de comp. med. ſec. locos cap. 3. Galenus ex Pamphilo myropola tranſcribens Cardamomi delibrati meminerit; ſed uetat ne concedam in primis ſapor, in quo nulla prorſus reperitur amaritudo, quæ Galeno adeò conſpicua eſt, ut uermes inteſtinorum necare Cardamomum is affirmarit. Deinde Cardamomi uulgaris odor ſuauis eſt, et caput minimè tentat, nec frangente contumax eſt, ſed dentibus facillimè cedit, adeo, ut malleo ferreo, nobis opus nũ ſit. Hæc ita que in cauſa ſunt, ut dubius adhuc ſim an uulgare Cardamomum legitimum ſit quo uſi ſunt antiqui. Hoc dixerim ego nunquam, quòd mordicus meam uelim tueri opinionem, nec quòd alijs, qui aliter ſentiunt contradicere uelim, ſed ut meam tantum ſententiam palam faciam. Adhæc nec Arabum Cardamomum, hoc repræſentare uidetur. quandoquidem aliud Græci, aliud uerò Afri pro Cardamomo intelligunt, ut apertiſſimè teſtatur Serapio, qui quàm plurima ſimplicia medicamenta ex Dioſcoride, & Galeno tranſcripſit. Is enim (ut ſua declarant monumenta) Dioſcoridis Cardamomum Cordumenum appellat. deinde auctore Iſach Arabo ſui Cardamomi peculiare caput inſtituit, idq; Saccolam ſua lingua nominat: quin & duum eſſe generum tradit, alterum maius, alterum uerò minus. quorum nullum non modò Dioſcoridis Cardamomo reſpondet, ſed nec etiam ulli eorum, quibus officinæ indifferenter utuntur. Probatur præterea officinarum Cardamomum Arabicum nullum eſſe quòd Serapioni maius Cardamomum ſemen ſit plantæ, quod oblongis quibuſdam concluditur capitibus, ijs ſanè ſimilibus, quæ è roſis prodeunt, granis obnigris, rotundis, pipere longè maioribus, in quibus minuta ſemina concluduntur, anguloſa, fracta, & odorata: minus uerò nullo contegitur capitulo maioris modo, quanquam colore conueniant. Quod plànè indicat, omne officinarum Cardamomum haud Arabum eſſe, ſed potius ab eo maximè differre. Quare putauerim, illud falsò ſibi perſuaſiſſe Monachos, qui in Meſuem ſcripſere, quòd Arabum Cardamomum minus illud ſemen ſit, quod ſeplaſiæ Meleghettas uocant, Andreæ Bellunenſis, qui Auicennam mendis expurgauit, auctoritate freti. Sed cùm Bellunenſis id aſſerat uulgari tantùm opinione ductus; cùmq; notæ minimè eorum ſententiæ adſtipulentur, erraſſe Monachi facilè deprehenduntur. Semina enim, quæ Meleghettas appellant (ut omnibus planè conſtat) capitulis excepta ſuboriuntur, quod minori Serapionis Cardamomo non cuenit. Crediderunt, Ruellius in ſuis de natura ſtirpium libris, & Fuchſius in ſua methodo, id omnino Mauritanorum eſſe Cardamomum, quod nos PIPER INDICVM, alij ſiliquaſtrum appellant. uerùm cùm planta hæc folijs exeat hortenſi ſolano ſimilibus, floribus luteolis, fructu longo corniculorum inſtar, qui primo exortu uireſcat, maturus uerò adeò rufeſcat, ac læuore quodam ita pelluceat, ut corallium referat, & in quo concludatur pumilum ſemen, lentium modo compreſſum, uſque adeo acre, ut ori tantùm admotum maximè linguam, & palatum exurat, exulceretq;, ambo hac in re lapſi deprehenduntur. Nam etſi Indicum piper in biſce corniculis roſarum ferè modo ſuum includat ſemen, reliqua tamen Serapionis Cardamomo nullis notis correſpondent: hoc enim ſuis in naſculis globulos quoſdam concludit, non lenticulis ſimiles, ſed rotundos, & pipere craſſiores, qui intra ſe minutum quoddam ſemen continent. Huc etiam accedit, quòd cùm hoc piper corniculatum, tum ſemine, tum corniculis ipſis tanta ſit acrimonia præditum, ut non modò manſum, ſed ori tantùm admotum ſtatim quaſi ignis exurat, abſurdum utique fuerit credere Serapionis Cardamomum eſſe, cùm dixerit ipſe magis adſtrictoria facultate pollere, quàm acri. Cæterùm ſcribit Auicenna maius Cardamomum grana ciceribus atris, minus uerò lentibus minora proferre. Quod cùm fortaſſe Ruellius haud rectè percepiſſet, ei errandi anſam præbuit. quippe minori Cardamomo, non autem maiori ſemina lentium modo naſci ait Auicenna: quanquam Ruellius, ut ſuam tueatur ſententiam, ſecus fortè legerit Auicennam. Plinius lib. XII. cap. XIII. quadruplex eſſe Cardamomi genus ſcribit, ſic inquiens. Simile eſt amomo Cardamomum & nomine, & frutice, ſemine oblongo. Metitur eodem modo & in Arabia. Quatuor eius genera. uiridiſſimum ac pingue, acutis angulis, contumax fricanti, quod maximè laudatur: proximum è rufo candicans: tertium breuius, atque nigrius: peius tamen uarium, & facile tritu, odoriſq; prauì, quod uerius coſto uicinius eſſe debet. Hoc & apud Medos naſcitur. hactenus Plinius. Sed neſcio quos auctores ſit ſecutus. quandoquidem tam Dioſcoridi, quàm cæteris Græcis, unum tantùm extet Cardamomi genus. In cuius defectu ſupponit Galenus aut myrtum, aut cyperum. Qui præterea Cardamomi meminit lib. VII. ſimplicium medic. his uerbis. Cardamomum eſt ſanè facultatis admodum calidæ, non tamen uſque adeò, ut naſturtium; ſed quantò ſuauius, magisq; fragrans eſt naſturtio, tantò & imbecillior ei calida facultas ineſt: nec enim ulcerare idoneum eſt uel ipſum per ſe illitum. Porrò adiunctum habet quiddam etiam amaritudinis, qua lumbricos interficit, & cum aceto ualenter pſoras detergit. Cardamomum, καρδάμωμον, quod non ſecus Latinè atque Græcè uocatur: Arabibus Cardameni: ſeu Cordumeni: Italicæ Cardamomo: Germanis, Cardamomelin: Hiſpanis Grana de parayſo.

Piperis Indici mentio.

Cardamomi genera ex Plinio.

Cardamomi ueres ex Galeno.

Nomina.

NARDVS INDICA Νάρδος. NARDVM. CAP. VI.

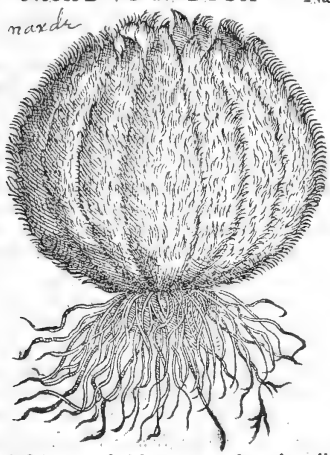

DVo Nardi genera: vnum Indicum, alterum Syriacum appellatur, non quòd in Syria proueniat, sed quòd montis, in quo oritur, pars una ad Syrios, pars altera ad Indos flectitur. Ex hoc Syriaci genere, præcipuum est recens, & leue, largam gerens comam, flauum colore, perquàm odoratum, ac cyperum redolens, † breui spica, amaro sapore, linguam siccante, quod diu in sua odoris gratia permaneat. Ex Indico autem Nardo quoddam Gangitis uocatur, à fluuio Gange, apud quem enascitur, montem præterfluente: quod genus ob multam loci, in quo prodit, uliginem, uiribus infirmius est, atque procerius adolescit, plures ferens spicas, ab unica radice comosas, unaq; conuolutas, ac grauiter olentes. Montanum autem odoratius, spica breui ac mutila, odore cypero uicino, cæteras habens Syriaci dotes. Est & genus quoddam, cui Sampharitico nomen locus indidit frutice breui, in magnas se spargens spicas, candidiore interim medio caule, hircorum uirus supra modum redolente: quod improbatur: madefactum uendi solet. quod uitium ex eo deprehenditur, quod candida sit spica, & squalida, suaq; careat lanugine. Adulteratur stibio cum aqua, aut palmeo uino, inspissationis ponderisque causa inspirato. Intueri autem oportet, si lutum radicibus insideat, & incerniculo puluerem excutere, eluendis manibus utilem. Vim habent excalfactoriam, & exiccantem. Vrinam mouent: aluum potu sistunt: uuluæ profluuia, saniemque appositа supprimunt. Nauseæ ex aqua frigida auxiliantur, & stomachi rosionibus, inflationi, iecinori, regio morbo, renum uitijs. Aquæ autem incoctæ fotu ad insessum, uuluæ inflammationibus medentur. ad glabras oculorum genas ualent: siquidem eas ad densiorem pilum reducunt. perfusis humore corporibus insparguntur. Miscentur antidotis, & in fictili nouo non picato ad ocularia medicamenta reconduntur, trita in farinam, & cum uino in pastillos coacta.

† breui. μικρὸν. i. parua.

Frutice breui, non legit Oribasius, neque ullum exemplar.

NARDVM officinæ Nardi spicam appellant. Sed non desunt, qui credant Indicam nardum in Italiam non aduehi ob regionis distantiam, Syriacam opinantes esse, qua nostro cuo seplasiarij utuntur: tametsi (ut inquit Dioscorides) in Syria non oriatur, uerùm ideo Syriacam dici, quòd ea montis parte proueniat, quæ flectitur ad Syrios. At cùm inter Indos, & Syrios amplissimæ interponantur regiones, nempe deserta Arabia, Persis, Carmania, Gedrosia, Darangia, aliæq; nonnullæ, quæ ultra quatuor millia milliariorum continent, nescio quem profectò, quónam pacto fieri possit, ut mons ille ad Gangem positus, altera parte Syriam tam facilè respiciat, ut Nardus ea parte proueniens Syriaca dici mereatur. Quo fit, ut quandoque mecum disquirere licuerit, eam potius à Syrastene regione, quæ ad Indicum fluuium est, Syrij nomen sibi asciuisse, quam à Syria. quandoquidem, si Ptolemeus uera refert, mons in India uisitur, qui à Gange fluuio ad Syrastenem extenditur. Absurdum enim esset credere, Nardum ad nos non deferri ex India, cùm in Syria nusquam proueniat, cùmq; multa Indiæ aromata, nulla distantiæ habita ratione, per carouanas (ut uocant) in Alexandriam Aegypti conferantur: cum quibus nec temerè credendum est, quin Nardum etiam conuehant mercatores; præsertim cum certò sciam, Nardum Venetias ex Alexandria afferri: nec eam alibi, quàm in India nasci, Dioscoridis testimonio satis apertè monstretur; etsi Plinius contra scribat nasci in Syria Nardum, præter eam quam India mittit Syriacam Dioscoridi appellatam. Cæterùm Manardus Ferrariensis, officinarum nardum nec Indicam, nec Syriacam esse censet. In cuius sententiam non equidem pedibus eo, etsi medicæ materiæ is clarissimus fuerit indagator. quippe quoniam Venetijs pluribus in locis Nardi ingentem copiam uidi, leuis, comosæ, perquàm odoratæ, cyperum redolentis, flauæ, subamaræ, & manse non modò linguam exiccantis, sed odorem etiam non inuicundum per os aspergentis, nullisq; deficientibus notis, quibus optima nardus ex Dioscoridis sententia explorari potest. Sed plerunque accidit, dum per Indicum, & Arabicum mare in Alexandriam defertur, & inde Venetias, ut ascito sibi maris humore (id nanque facilè fit, quòd Nardus sit siccissima) uel situm contrahat, uel subputrescat: unde postea amissa suaueolentia, grauiter oleat. Quo fit, ut hac in re Manardum longè hallucinatum crediderim: qui si rectè perpendisset, quæ Nardi pars sit spica, atque in emporijs, ubi numerosa, præstantissimaq; uisitur, accuratius ipsam expendisset, non equidem uereor, quin aliter de ea scripsisset. Verùm enimuero cùm planè ignorasset, quæ nardi pars spica esset, selectāq;, & incorruptam Nardum minime nouisset, lib. VI. epist. III. scribit, Galenum de nardi spica, quæ antidotis admiscetur, loquentem, ra dicem quidē, non spicam intelligere. Et utinam, inquit, quæ nobis affertur, legitima esset: sed quòd ea ipsa non sit, cognoscitur, quòd nulla odoris suauitate commendetur. Et lib. VIII. epist. I. inquit. Galenus lib. I. de antidotis in theriacæ compositione Nardi radicem tantùmmodo admiscet, eo quòd uiribus ipsa præstantior sit: spicam uerò paruipendit, & pro nihilo habet. Quod sanè declarat, Manardum hanc Galeni sententiam perperam accepisse, atque etiam Nardi historiam ignorasse. quandoquidem nardi radix nil aliud est, quàm spica, ut ipsemet testatur Galenus eodem de antidotis libro, sic inquiens. Iubet Andromachus adijcere nardum Indicam: ea uerò est, quam spicam uocant; non quòd spica sit, radix etenim est, sed quòd spicæ formam referat. Quibus palàm est, idem esse nardi spicam, & nardi radicem, ut etiam num declarat idem Galenus lib. IX. de compositione medicamentorum secundum locos in Philonis antidotum scribens, dum inquit.

Nardi Indicæ, & Syriacæ consideratio.

Quin & nardi ipſius drachmam unam conijciendam cenſet, quam falſi nominis radicem dixit, quandoquidem ſpica nardi nominatur. Quapropter idem lib. VIII. *ſimp. medic. de Nardo caput factiurus, illud inſcripſit Nardi ſpica, utpote quæ pars ſit in tota ſtirpe præſtantior, minimè quidem ignorans, ſe radicem nardi deſcribere. Nam ſi ſenſiſſet, ſpicam a radice differre, eam planè ſilentio præteriiſſet tanquam inutilem, & capiti nomen indidiſſet aut generaliter ab ipſa Nardo, aut a radice tantùm, uti uiribus præſtantiore. Manardo ſubſcribit, & quidem malè, nouus quidam rei plantariæ cenſor, Nardum inquiens, quod ad nos affertur, nec Indicum, nec Syriacum eſt, ſed Gangiticum. Quo argumento quis facile noſſe poteſt, quam diligenter hic peritus herbarius perlegerit Dioſcoridem, quamq; in Geographorum libris fuerit uerſatus. Sed neſcio quis tam fuerit amens, qui dixerit plantas, quæ circa Tyberim naſcuntur, non eſſe Italicas. Atqui Gangiticum Nardum Indicum eſſe apertiſſimè teſtatur Dioſcorides ſic inquiens,* τῆς δὲ ἰνδικῆς ἡμοῦντος. λέγεται γαγγῖτις ἄπυρος ποταμοῦ ὁμωνύμου τοῦ ῥέοντος τὸ ὄρος γάγγου καλουμένου. *Ideſt ex Indico autem Nardo quoddam Gangitis uocatur à Fluuio Gange, apud quem naſcitur montem præterfluente. Sed an Gangitis noſtrum ſit, uel quod in monte naſcitur, difficile quidem ob eas, quas diximus rationes, quempiam affirmare poſſe cenſeo. In hoc, ac longè maiori uerſatur errore Braſauolus. ſiquidem ſuo de ſimplicium examine Nardi ſpicam non modò non eſſe radicem cenſet, ſed nullius uſus eam exiſtimat, ſic inquiens. Venetijs ſpicam, caulem, & radicem emes, quannis & ipſi adulterent. Iubeo autem radicem, & caulem emere, quoniam hæc apud antiquos auctores, ut Dioſcoridem, & Galenum magis in uſu medico ſunt, quàm ſpica: quippe folia abijcit Dioſcorides; ad nos tamen ſpica non defertur, ſed radix. Hæc ille. Sed mehercule quantum ex Dioſcoridis ſcriptis percipere potui, nunquam hactenus ſum conſecutus, quòd ipſe ex omnibus nardi partibus aliam præferat, quàm ſpica. Quòd autem crediderit ipſe ſpicam in Nardo uiribus magis præſtare, quàm cæteræ eius partes; quòdq; cùm de Nardo ſcribit, tantùm de ſpica intelligat, apertè oſtendit, cùm inquit. Ex nardo Syriaca dicta melior eſt recens, & leuis, largam gerens comam, &c. Quippe leuitas, ac comæ magnitudo, nullis nardi partibus, præter quàm ſpicæ competunt; præſertimq; cùm ipſa non uacet cæteris notis, quas illi tribuit Dioſcorides. Adhæc nulli ſanè incompertum exiſtimo, Dioſcoridem huiuſce libri initio in prolegomenis tantùm radicibus, quæ odore commendantur, operam impendere, nempe iridis, acori, mei, nardi, phu, aſari, & huiuſmodi ſtirpium generum, non autem in efferendis caulibus, floribus, foliis, ac ſpicis, quæ caulium ſummitatibus innaſcantur. Quo fit, ut etiam fateri liceat, Braſauolum ignoraſſe ſpicam ipſam eſſe nardi radicem: quin potius pro certo credidiſſe in plantæ ipſius nardi cacumine, non in radice oriri ſpicam, quæ tamen Galeno teſte radix eſt, & cæteris nardi partibus præſtantior. quandoquidem ſi aliter res ſe haberet, commoda longè plura radicibus ex more redderet Dioſcorides, quàm ſpicæ. Quòd præterea Galenus plus laudauerit Nardi caules, quàm ſpicam (ut aſſerit Braſauolus) nuſquam compertum habeo. Cæterùm quanta ſententiæ incõſtantia Nardi hiſtoriam idem deſcripſerit, ex ſuo poſterioris ſimplicium examine, in quo ultimam manum impoſuiſſe fatetur, facilè conijcitur, dum ſenem ſecum colloquentem inſtruit, his uerbis. Ne igitur in his montibus Nardum quæras, ſed Venetijs ſpicam, caulem, & radicem emes. At ſui ipſius ſtatim oblitus uidetur non multis poſt lineis, cùm inquit. Aliud uerò ſunt ſpica, & flos, quæ ad nos non afferuntur. Ex quo facilè crediderim, ipſum non modò Nardi hiſtoriam confudiſſe, atque etiam, quod peius eſt, corruppiſſe; ſed etiam ſibi ipſi, uel potius ſeni uerba dediſſe. primùm namque ait Venetijs ſpicam, caulem, & radicem reperiri: mox ſpicam ad nos aduehi negat. Sed ante hos hac in re Plinium quoque grauiter hallucinatum inuenio: quippe qui libro & capite* XII. *in Nardi ipſius hiſtoria longè diſſideat a Dioſcoride & Galeno, quin & a cæteris materiæ medicæ auctoribus, dum ita ſcribit. Nardum frutex eſt graui, & craſſa radice, ſed breui, ac nigra, fragiliq; q; uanuis pingui, ſitum redolente, cyperi odore, aſpero ſapore: folio paruo, denſoq;. Cacumina in Ariſtas ſe ſpargunt: ideo gemina dote Nardi ſpicas, ac folia celebrant. hæc Plinius. Cuius doctrinam ſecuti, non modò Ferrarienſes illi, ſed Hermolaus, & Ruellius, ipſi quoque pariter aberrarunt. ſiquidem Ruellius (ut puto) nulla alia de cauſa aſſerit, ſe in officinis Nardum uidiſſe, cui inerant dotes omnes illi a Plinio redditæ, quàm ut Plinianam tueretur lectionem. Quod tamen falſum eſſe arbitramur. Ego enim tametſi Nardi quàm plurimum in Venetijs officinis diligenter examinauerim, ac ſelegerim; aliud tamen, quàm ſpicam uidere mihi non licuit. Quapropter nullum inueniri Nardum exiſtimo, quod in caulium cacumine ſpicas proferat, quemadmodum tradidit Plinius, aſſerit Ruellius, & contendit Braſauolus, contra Galeni, & Dioſcoridis ſententiam. Qui Nardum deſcribit plures ferre ſpicas, non quidem a caulibus, ſed ab una tantùm radice prouenientes: non tamen quòd alia radix uiribus præſtans ſpicis ipſis ſubſit, ſed quoniam, cùm plures in radice ſint ſpicæ, neceſſe eſt, ut baſi, uel firmamento aliquo conſiſtant, a quo originem trahant, ut in allio & lilij radicibus conſpicitur.*

Dilutio cuiuſdã obiectionis

Quod pro explorato confiteri poſſum, cùm ſæpenumero Venetijs Nardi ſpicæ ceſpites uiderim, tum figura, tum etiam ſpicarum connexu allium referentes, ut unuſquiſque pro arbitrio experiri poterit. Verùm enimuero ut probè reſponſum ſit omnibus ferè obiectionibus, dicimus, quòd ſi fortè reperirentur, qui aſſererent illas eſſe proprias Nardi radices, quæ capillaceis fibris a ſpicarum baſi oriuntur, ut in allio, cæpis, ac bulbaceis omnibus uiſitur, & ea propter ſpicas ijs adnexas non eſſe Nardi radices, ſed per ſe partes ab his admodum differentes, poteſt eorum obiectio facilè dilui Theophraſti teſtimonio. Siquidem is lib. primo cap. X. *de plantarum hiſtoria apertè declarat, in allio, cæpis, bulbis, lilijs, ac alijs eius generis, & per conſequens in ſpica non ſolùm dici radices ea capillamenta, quæ bulbaceis illarum plantarum capitibus, ſubijciuntur, ſed etiã id bulbaceum totum, quod terra reconditur. Et ut res ipſa clarior omnibus ſit, generali regula expreſſum uoluit, quòd totum id in quauis planta, quod ſub terra obruitur, radix commodiſſimè dicatur. Proinde uidetur Nardum ipſam inter radices idem memoraſſe Theophraſtus lib.* IX. *cap.* VII. *de plantarum hiſtoria; his uerbis. Quibus ad unguenta utuntur, hæc ferè ſunt, caſia, cinnamomum, cardamomum, nardus, nærum, balſamum, aſpalathus, ſtyrax, iris, narta, coſtus, panaces, crocum, myrrha, cyperus, iuncus, calamus, ſampſuchum, lotus, anethum. Horum alia radices, alia cortices, alia rami, alia ligna, alia ſemina, alia lacrymæ, alia flores. Quibus palàm eſt, non poſſe Nardum niſi inter radices recenſeri, cùm nec corticis, nec ligni, nec rami, nec floris, nec ſeminis, nec tandem lacrymæ ſpeciem præ ſe ferat. Quod cùm rectè ſciuiſſet Galenus tum libro.* I. *de antidotis, tum.* IX. *de compoſitione medicam. ſecundum locos, Nardi ſpicam radicem eſſe declarauit. Verùm longè ab omni Nardo diſtat* NARDVS ITALICA, *quæ noſtris uulgò uocatur Spigo.*

Cuius

NARDVS ITALICA.

Cuius etiam generis ea eſt planta, quam aliqui uulgò appellant Lauanda, alij uerò Lauendula. adeò ut hæc fœmina, illa uerò mas in eo genere à quàm plurimis uocitentur. Mas folio conſtat latiore, longiore, craſſiore, robuſtiore, albidioréq;, quàm fœmina. Sed utraque planta fruticoſa, ac lignoſa, ſtœchadis aut roſmarini modo, innumeris referta eſt folijs longiuſculis anguſtiuſculisq; è quorum medio iunci exeunt cauliculi, quadranguli, tenues, dodrantalem longitudinem excedentes: in quorum cacumine flores exeunt ſpicati, colore purpureo, quanuis in fœmina dilutiores, patentioresq;, odore fragrantes, uerùm uſqueadeo acuto, ut nares feriat. Excalfaciunt, & exiccant ambo ordine ſecundo completo, uel tertio inchoante, uiribus a Nardis omnibus no longè recedentibus. Cõferunt omnibus cerebri agritudinibus a frigido prouenientibus Epilepticis, apoplecticis, ueternoſis, conuulſis, reſolutisq; auxiliantur: uentriculum roborant, et iecur ab infarctu liberant: quin & obſtruſos lienes iuuant: uterum calefaciunt, & menſes, & ſecundas educunt. Flores ex uino feruefacti urinam pellunt, & flatus diſſoluunt illiti. Datur decoctum è floribus paratum utiliter morbo regio allectis ab infarctu iocinoris, & præſertim ſi cum Marrubio, cinnamomo, & fœniculi, & Aſparagi radicibus incoquantur. colluuntur item eodem decocto utiliter in dolore dentes reumatiſmis præſertim obnoxij, ſtillatitia florum aqua potu duorum cochlearíorum menſura, deperditam reddit loquelam, & car-

Nardi Italicæ genera, & uires

Florum nardi uires.

LAVENDVLA.

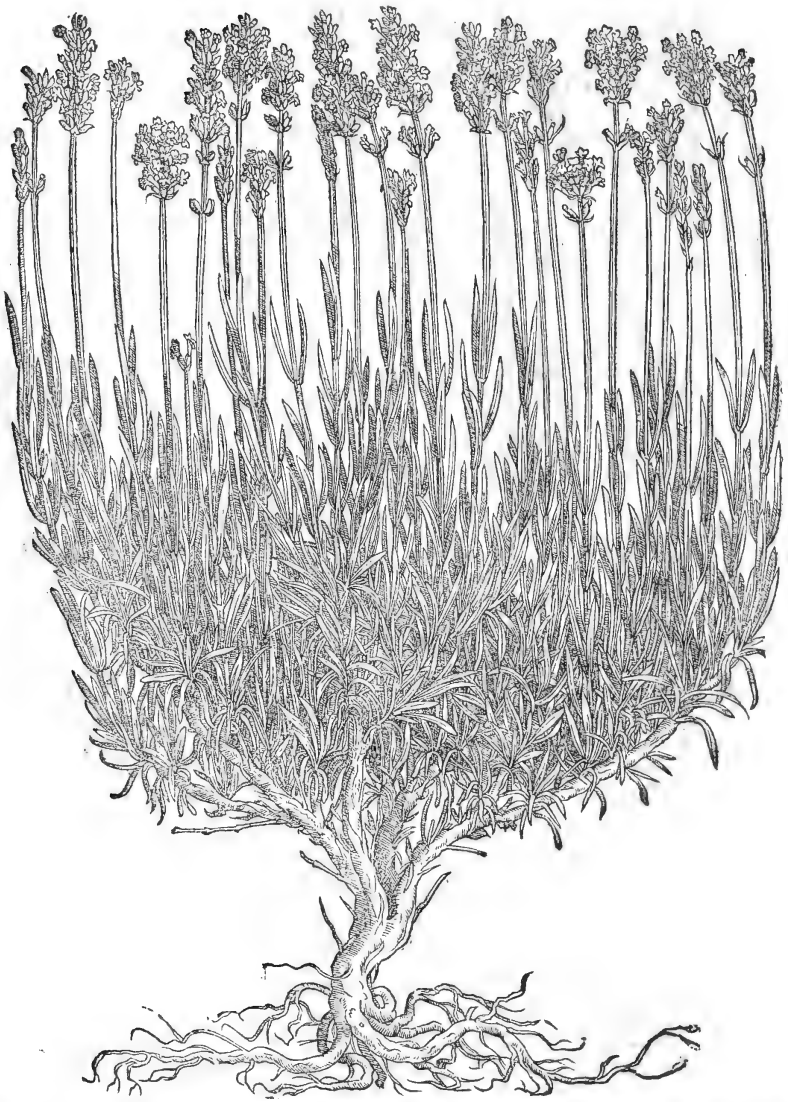

diacam ſanat. præſtat quoque ad animi deliquia non ſolum pota, ſed etiam naribus illita. Fit è floribus ſtillatitium oleum uitreis organis, quod propriè unguentarij uulgò uocant olio de Spigo, odoris adeò acerrimi, ut cætera odoramenta ſuperet. quo fit, ut extra officinas illud aſſeruent, ne moſchi, ambari, zibetti, aliorumq; unguentorum, & aromatum ſuauitatē intercipiat. 10

Nardi In licæ uires ex Gal.

Nardi Indicæ uires ſcripſit Galenus lib. VIII. de ſimplicium medicamentorum facultate, ſic inquiens. Nardi ſpica excalfacit exceſſu primo, & deſiccat ſecundo iam completo. Compoſita eſt ex adſtringente ſufficienter ſubſtantia, & acri calida nō multa, & quadam leuiter amara. Ex his conſtans facultatibus radix & adiecur, & ad ſtomachum rationabiliter conuenit tum pota, tum extrinſecus impoſita. Vrinam ciet, morſus ſtomachi ſanat: in uentre, ac inteſtinis conſiſtentes fluxiones deſiccat, ad hæc & eas, quæ in capite, & thorace. Valentior eſt uocata Indica, nigrioráq;, quàm Syriaca uocata. Ναρδος & ναρδοστάχυς ſic Græcis dicitur, ut Latinis Nardum, et Nardus, ſeu Nardi ſpica: Mauritanis, Stumbel, aut Seubel: Italis ſpigo nardo,

Nomina.

Germanis Edelfrembd, Vuolriechent, Spiken nardi: Hiſpanis, Azũbar, aut Eſpiga ſil: Gallis, Aſpic' do ultremer. Boemis Nardus Indyanſki. At uulgaris nardus, Italis ſpigo. Germanis Gemeinem ſpica nardo. Boemis ſpica nard: Gallis lauande maſſe. Lauendula uero Italis lauanda: Germanis lauendel: Boemis lauendula: Gallis lauande femelle.

Νάρδος

Ναρδος κελτικὴ. NARDVM CELTICVM. CAP. VII.

CELTICVM Nardum naſcitur in Liguriæ alpibus, aliungia patrio nomine appellatum: prouenit que in Iſtria. [a] Exiguè fruticat, & cũ radicibus in manuales faſciculos componitur. Folia habet [b] oblonga, colore in [c] flauum languido; florem luteum. Caulium, & radicum duntaxat uſus eſt, & odoris ſuauitas. unde pridie faſciculos aqua abluere expedit, & exempta terra, pauito ſolo atque humenti, ſubiecta charta reponere: poſtridie repurgare. ſiquidem utile, cum aceroſo alienoque propter humoris uim, non excutitur. Adulteratur impoſita herba ſimili, quæ hirculus uocatur, ab odoris grauitate. Sed facilis cognitio: nanque herba candidior eſt, ſine caule, minus oblongis folijs, radice neque amara, neque odorata, uti uerum Nardum eſt. Itaque radices, atque cauliculi, abiectis folijs, triti ſecernuntur, uino excipiuntur, digeruntur; in paſtillos, & ita fictili nouo diligenter operto, aſſeruari debent. Laudatur maximè, recens, iucundi odoris, radice numeroſa cohærens, plenum, nec fragile. Ad eadem, quæ Syriacum, pollet: ſed uehementius urinam cit. & ſtomacho utilius eſt. Inflammationibus iecinoris, & felle ſuffuſis auxiliatur. Contra ſtomachi inflationes, cum abſinthij decocto bibitur: item aduerſus lienem, renum & ueſicæ uitia, & uenenatos ictus, ex uino. Additur in malagmata, potiones, & calfacientia unguenta.

a θαμνίσκος μικρος i. paruus frutex.
b ὑτομωκη i. ſublonga legit uulgata editio, Oribaſius uero ἐπιμήκη.
c Omnia exẽ. ὑποξάνθη. i. ſubrufa.

TANTÀ fuit ueterum, qui nos præceſſerunt, negligentia, ne dicam ignorantia, ut non modò in ueram ſimplicium medicamentorum cognitionem, quæ peregrina ex longinquis terrarum partibus aduehuntur, probatiſſimorum auctorum ope, uenire non elaborauerint: ſed ne minimam quidem curam adhibuerint, communi reipublicæ beneficio, ut de his ſaltem quæ in quàm plurimis Italiæ locis, ac alijs non longè diſtantibus inueniuntur, quicquàm lucis aſſequerentur, ac poſteris relinquerent. quin potius in ſuis multò uidentur negligentiores, quàm in alienis. Naſcitur Celtica nardus in Liguriæ alpibus, naſcitur & in Iſtria, paritérq; in montibus non longè à Villaco Carinthiæ oppido, & Iudemburgio Stiriæ: attamen non ob id legitima in multis uiſtur officinis: nec fortaſſe in ijs uideretur, niſi his noſtris lucubrationibus annis ſuperioribus Italico ſermone editis, pharmacopolæ plures diligentiores redditi, medicam materiam accuratius expendere cœpiſſent. Sed id magis deteſtandum uidetur, quod ijs in regionibus, ubi Celtica nardus naſcitur, magis hallucinentur homines, quàm alibi, ſiquidem Genuæ, quæ Liguriæ eſt ciuitas (niſi iam admoniti reſipiſcant) alijsq; finitimis locis, ubi Celtica nardus facilè haberi poteſt, tam medici, quàm ſeplaſiarij aliorum ignorantiam ſecuti, illius loco, Lauanda ſic uocata, uel noſtrate Nardo paſſim utuntur. Quæ quantum in hiſtoria omnibus notis, non dicam uiribus, à Celtica nardo diſcrepent, quicunque primùm rem optimè perpenderit, ac deinde notas, & qualitates illi à Dioſcoride redditas, cum Lauandæ, noſtratisq; Nardi notis compararit, manifeſtum eorum lapſum facilè incuſare poterit, quippe Celtica nardus in breuem, exiguamq; plantam conſurgit: Lauanda uerò, & ſocia nardus magno exoriuntur ceſpite, ramuſculis proceris, denſiſſimisq;, comantibus folijs. Illa folia fert ſubrubea, & flores flauo colore: hæ autem folijs conſurgunt incanis, floribus ſpicatis, & colore purpuraſcentibus. Illius caule, & radicibus utimur, quòd hiſce partibus maximè pollcat: harum uerò tantum flores commendantur. Quod ſatis clarè demonſtrat, quàm facilè decipiantur, qui tam leuibus & falſis feruntur opinionibus. Verùm quanquam (ut in ſuperioris Nardi mentione diximus) communi omnium ſententia compertum ſit, Lauandæ, ſpicæq; noſtratis facultas ad omnia Nardi genera propius accedere: hoc tamen eos ab errore non uindicat, qui Lauandam Celticam nardum eſſe contendunt. Præterea non deſunt pharmacopolæ rei herbariæ penitus ignari, qui pro Celtica nardo plantam quandam incognitam emant humi repentem, caule longo reflexoq;, cuius folia, quæ colore ſubflauo conſtant, adeo denſa ac minuta ſunt, ut potius muſcoſam arborum, & lapidum materiam, quàm aliud repræſentent. At quod in neſtiendis caulis ipſius ramuſculis, eos tam

Nardi Celticæ conſideratio.

Seplaſiariorum quorundam error.

tam densè circundant, ut ferè ſpicæ effigiem præ ſe ferant, pro Celtica nardo ab impoſtoribus uenditur: ſed hæc haud amareſcit, nec ulla odoris præſtantia commendatur: Huius imaginem dabimus inferius, ubi de arboreo muſco diſſeremus. Cæterùm ingens legitimæ nardi Celticæ prouentus habetur in Stiria Auſtriæ, & Carinthiæ contermina, ubi Iudenburgenſia rura ſuis è montibus quotannis innumeros comportant faſciculos, quibus magnos admodum replent ſaccos, & mercatoribus uendunt, qui in Syriam, & Aegyptum mercimonia conuehunt. Siquidem (ut ferunt) Syrijs, & Aegyptijs Celtica nardus maximè expetitur, ut balneis eam imponant, quibus frequenter utuntur. Celticam nardum ad me primùm miſit Petrus Salicetus clariſſimus medicus ex Grazio Stiriæ oppido: in cuius plantis & ſpicæ in radicibus, & folia, & flores in caule (ut appicta figura demonſtrat) nullo impedimento cernebantur, adeo ut à Dioſcoridis hiſtoria nulla ex parte recederent: nec ulla tamen ſpica in eius cacumine uidebatur, uti Ruellius & Braſauolus in Indica naſci ſcripſerunt. Quamobrem nobis quoque iam liceat literis memoriæq; mandare, Celticam nardum non modò in Liguria, & Iſtria prouenire; ſed etiam in Stiria, Carinthia, ac etiam alijs fortaſſe locis. quippe ſuperiore anno ego huius nardi nonnullas inueni plantas in quodam Vipaci monte, qui tantùm uiginti millia paſſuum à Goritia diſtat. Verùm ſi eo deſtituantur medici, commodè Indicam ſupponere poterunt. An uerò Celtica nardus ſit Saliunca, aut non, de qua Virgilius, & Plinius ſcripſere, etſi hæc inter ſe nullam habere cognationem pluribus comprobare poſſem; cum tamen ea parum, uel nihil rei medicæ conferant, ſilentio inuoluenda duximus. 10

Leonicæni, & Fuchſij opinio. quanquam eruditiſſimus Leonicenus non animaduertens Dioſcoridem Aliungiam, non Saliuncam Celticam nardum appellaſſe, Plinium accuſat. quæ in re ipſe potius deceptus fuiſſe uidetur: quemadmodum & Fuchſius, uir alioqui noſtræ ætatis clariſſimus. Is quidem in ſuo libro de componendis medicamentis, quem ultimo loco auctum edidit, ubi Diathamaron expendit, Celticam nardum à Saliunca nihil differre exiſtimat. Plinius tamen locis ſeparatis de utraque, tanquam herbis inter ſe differentibus tractauit. Neque ea notis tantùm diſſident apud antiquos auctores, ſed etiam natali ſolo. Dioſcoridi enim Celtica nardus in Liguriæ alpibus, atque in Iſtria prouenit. Plinio uerò Saliunca in Pannonia, & Noricis naſcitur. Itaque Fuchſius ut Ruellij ſententiam ſecutus, qui Celticam nardum Dioſcoridi Saliuncam appellari affirmat, ita mihi & à ueritate defeciſſe, & unà cum illo erraſſe creditur. quandoquidem Celtica nardus Dioſcoridi ἀλιούγγια, non σαλιούγκα nocatur. Cæterùm Saliuncam Plinio aliam ab ea eſſe plantam, de qua Virgilius meminit in Buccolicis, ut Anguillarius contendit, non ita facile conſentiam, tum quòd Seruij authoritas in ſimplicium cenſura perinde ac in Grammatica mihi probanda non ſit, tum quod nullo authorum teſtimonio probare nitatur Anguillarius; nil aliud Virgilio eſſe Saliuncam, quàm Anemonẽ, grammatici tantum illius authoritate fretus, qui nec lactucas rectè fortaſſe nouit. Scribit quidem Seruius Saliuncam uulgo uocari Orcitunicam, cum tamen nec illam (ni fallor) nouerit unquam. Sed qua ratione aut authoritate, Orcitunicam, de qua, nemo eſt, qui meminerit, Anemonem fecerit Anguillarius, nec ipſe dicit, nec ego conijcere poſſum: Miror tamen hominẽ hunc rei herbariæ peritum, in re tam graui, tam leuibus, tamq; nullaribus niti argumentis. Sed is fortaſſe conducibilius ſibi fore putat, noui aliquid in medium afferre, quam de his grauiori iudicio diſſerere. Ego ſanè etſi parum in hac facultate ſum uerſatus, haudquaquam tamen dixerim Anemonem, proceram ſatis plantam, uocari Vergilio humilem: Nam & ipſa Vergilij comparatio noſtræ aſtipulatur ſententiæ. Quippe qui, ut Mopſum plurimum laudaret, ei tantum cedere dicit, Amyntã, quantum Saliunca humillima herba, pumiceis cedit roſetis, facta comparatione à pumila planta ad roſeta. Nec præterea placet Anguillarij ipſius opinio de Hirculo herba, quam a Samphoritico Nardo, quod in India naſcitur, nihil differre putat. Siquidem Hirculus herba eſt, Celticæ nardo ſimilis, non quidem nardi genus, ut Samphoriticum; ita a loco in quo prouenit, denominatum. & in magnas ſe ſpicas diffundens. Sed fortaſſe, quòd hircum redoleat, hirculum id eſſe cenſet Anguillarius, cũ quo Celticam Nardum adulterari ſcribit Dioſcorides. Sed non omnes herbæ, quæ hircino ſunt odore, hirculi ſunt appellandæ. At qui ſi quis plura de Saliunca uidere cupit, noſtras legat epiſtolas Ioanni Cratoni inſcriptas. Meminit Celticæ nardi Galenus lib. VIII. de ſimp. med. fac. bis uerbis. Nardus Celtica iam dictis nardis ſimilis quadantenus in genere facultatis eſt. Cæterùm ad omnia imbecillior, præter quàm ad prouocandum urinam. ſiquidem calidior illis eſt, ſed minus adſtringit. Quæ plan- 20 30 40

Nardi Celticæ uires ex Gal.

Anguillarij opinio reprobata.

ta Græcis Ναρδος κελτικη, Latinis item Nardus Celtica: ſeu Nardum Celticum appellatur: Italis uerò Nardo Celtico.

CAP. VIII.

Oribaſius non legit lineis ducta.

MOntanum Nardum, quod ab aliquibus thylacitis, & niris appellatur, in Cilicia, & Syria naſcitur: caule & folijs eryngio ſimilibus, minoribus, minimè tamen ſpinoſis, aſperisq;. Radicibus binis nititur, aut pluribus, nigris, odoratis, ceu haſtulæ regiæ, ſed longè gracilioribus, † & longè minoribus. † Neque caulem, neque fructum, neque florem profert. Ad eadem, ad quæ Celticum efficax.

Nardi montanæ conſideratio.

VIdetur in hoc capite Dioſcorides non parum à ſe ipſo diſſentire, quòd ſcripſerit primùm montanam Nardum caule, & folijs eſſe eryngio ſimilibus: mox prope capitis calcem eam ſcribat neque caulem, neque fructum, neque florem proferre. Quapropter exiſtimant tum Ruellius, tum etiam Marcellus id facilè accidiſſe ſcriptorum incuria, qui uocum uicinitate decepti παυλας pro κλαδους, uel πλοκας ſcripſerunt. Verùm cùm hæ dictiones ramos, uel ſurculos deſignent, quæ nomina potius arboribus conueniunt, quàm herbis, ſintq; idem rami in arboribus, quod caules in herbis; idcirco non uidetur hic locus, ut illi fortaſſe putant, à mendis uindicatus. Cæterum non crediderim ego, Dioſcoridem, qui eſt hac in facultate facilè princeps, & quem antiqua, & ſecuta ætas tantopere commendat, in tam paucis ſui oblitum, adeoq; turpiter lapſum fuiſſe. quinimo nobis relinquitur ſuſpicio, quòd omnino in altera capitis parte uitium aliquod acceſſerit, non harum uocum uicinitate, ſed potius ſcriptorum dormitantium negligentia, uel uigilantium temeritate. Quo factum eſt, ut hactenus incertus dubiusq; fuerim, an hæc planta in Italia proueniat, uel aliunde eò afferatur. Nardi montanæ imaginem, quam hic excudi curauimus, miſit ad me Clariſſ. Medicus, et rei plantariæ indagator maximus Vliſſes Aldrouandus Bononienſis, quæ etſi folia Eringij non habeat, cum tamen cætera correſpondeant, et in hoc capite plures habeantur mendæ, haudquaquam abduc- 50 60

car

Νάρδος ὀρεινὴ. NARDVM MONTANVM.

car quin credam montanam hanc eſſe Nardum præſertim cum radices perquàm bellè correſpondeant, tum facie, tum odoris fragrantia quæ à cæteris nardi generibus non diſſentit. Braſauolus Ferrarienſis Indicæ nardi uice montanæ plurimum ad nos afferri è Cilicia ſcribit, eamq; propriè montanam exiſtimat, cuius paſſim in officinis eſt uſus. Sed qua ratione ductus nouam hanc protulerit opinionem, ipſe certè neſcio: Nardus enim montana radices habet aſphodelo ſimiles, non utique ſpicatas, leues, comoſas, quemadmodum ea, qua utimur ex India aduecta. Niſi fortaſſe Braſauolus uoluerit Indicam nardum ideo montanam appellare, quòd in montibus oriatur. Ita quidem eius ſententiam ueram eſſe putarem, non tamen à rei herbariæ peritis acceptam iri. Nardi montanæ uires ſcripſit Galenus lib. VIII. ſimp. med. ſic inquiens. Nardus Montana, quæ & thylacitis, & pyritis nuncupatur, plurima in Cilicia naſcitur: ſed prædictis debilior eſt. Νάρδος ὀρεινὴ Græcis, Nardus montana, ſiue Nardum montanum Latinis, Nardo montano Italis nominatur.

Nardi mont. uires ex Gal.

Nomina.

† In Oribaſio, qui ſimplicium deſcriptiones Dioſcoridi acceptas refert, legitur λευκότεραι, hoc eſt, candidiores. quòd Nardus montana conſtet radicibus aſphodelo non ſolùm minorib. & gracilioribus, ſed etiam candidioribus.

† Nulla quidem diſſimulãdæ eſt ratio, qua probatiſſimi quique ſcriptores ueteres à mendis, quæ eorum ſcripta temporum iniuria,

iniuria,& multorum imperitia contraxerunt,uindicari possint. In hoc capite Dioscoridem deprauatum esse, ita ut etiam à seipso dissideat,manifestum est:in qua autem parte uitium lateat,quodq; illud sit,dubiæ feruntur opiniones. Verùm etsi nos quoque eius rei incertos esse antea scripsimus;nunc tamen inclinat animus,ut in hoc loco mendum subesse, illudq; ex malo unius uocis Græcæ intellectu ortum esse arbitremur.Siquidem uerbum φέρει non profert,sed pro συμφέρει;ideſt cõfert,accipiẽdum fuit.Itaque non ὅτε δὲ καυλὸν, ὅτε καρπὸν, ὅτε ἄνθος φέρει,ut uulgati codices habent,& legerunt interpretes, sed ὅτε δὲ καυλὸς, ὅτε καρπὸς, ὅτε ἄνθος συμφέρει,hoc est,Neque caulis,neque fructus,neque flos confert, prodesse, legendum esse indicamus. Etenim radicis,utpote odoratæ,usus præcipuè commendatur,non aliarum partium, quæ ut odore carẽt ita etiam inutiles habendæ sunt.Et certè facilis potuit esse error librarij Græci imperiti, uel potius temerarij, casus nominum mutantis ad ineptam ac incongruam huic loco uerbi illius significationem. Subscribunt huic nostræ castigationi cùm alij rei herbariæ studiosi,tum Gabriel Falloppius Mutinensis uir & ingenio & doctrina celebris,tum etiam Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus,medicus non uulgaris eruditionis. Nardum montanum appellatum Græcè Νάρδος ὀρεινὴ, Italice Nardo montano.

Ἄσαρον ASARVM.

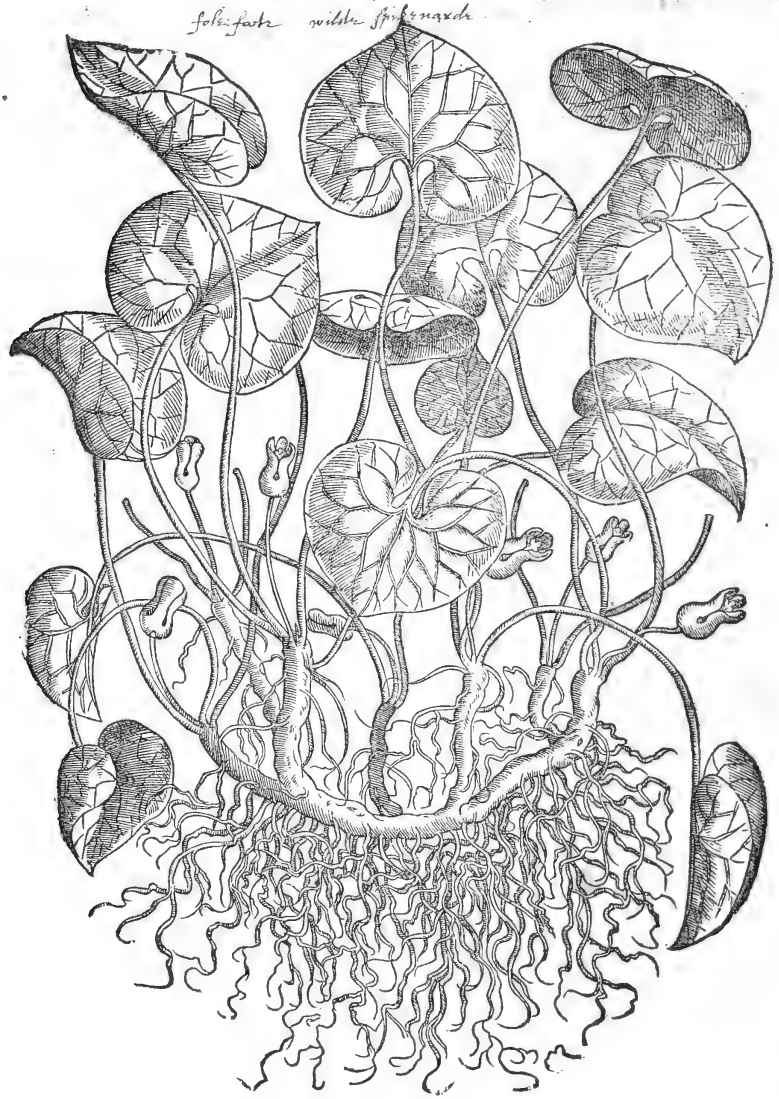

Asarum

ASARVM. CAP. IX.

ASarum † [quod & ipſum aliqui ſylueſtre nardum appellant] hederæ folijs † minoribus multò, rotundioribusque [a] floribus cytino, hyoſcyami ſimilibus, purpureis, inter folia proximè radicem emicantibus, [b] odoratis: in quibus [c] ſemen acinoſum. † Cauliculos habet anguloſos, aſperos, & molles: radices numeroſas, geniculatas, tenues, obliquas, gramini non diſſimiles, [d] longè tamen graciliores, odoratas, excalfacientes, & quæ linguam uehementer mordent. [e] Excalfactoriam uim habet: urinam cit: hydropicis, & uetuſto coxendicum dolori [f] prodeſt. [g] Radices ſenis drachmis ex aqua mulſa potæ, menſes trahunt: & ueratri albi modo purgant. In unguenta additur. Vmbroſis montibus prouenit: ſed plurimum in Ponto, Phrygia, Illyrico, & Italiæ Iuſtinienſi agro.

†Addit Catac. βοτάνη ὡφέλιμος σφαγιαστική. i. herba odorata coronaria. Meũ uero hẽc ἐι δὲ νάρδου ἀγρίαν κάλεσι τόδε εὐώδης σφαγιαστική. Concluſa nõ legit Oribaſius.

† Antiquum exemp. leg. πικνότερα. i. denſiora. Ruel, autem uidetur legiſſe μικρότερα. a Meum exemp. leg. ἀνθοις μεταξὺ τῶν φυλλῶν ὡρὸς τῇ ῥίζῃ, κυανῆν ὑοσκυάμῳ κυτινῳ ἐμφερες. i. flos inter folia ad radicem cyaneus cytino hyoſcyami referens. b Catac. addit λεπτὰ. i. leuiter. c Meum exemp. ἑοικὸς γιγάρτα. i. ſimile uinaceis. d Meum exemp. πολλῶ. Cat. uerò πόλλαι. e Exemplaria omniaad radices hæc tantum referunt. f Meum exemp. habet καὶ ἕιχι. i. & tuſſi. g Ita dicuntur continua oratione cum aljs.

NVllam noſtris temporibus officinæ ponunt differentiam inter *Aſarum*, & *baccharem*: quinimo uno ore ferè omnes *Aſarum Baccharam* appellant, adeò ut & nomina hæc corrumpant, & res ipſas confundant. *At quantum notis, & uiribus inter ſe differant, his rectè iudicet, qui harum ſtirpium hiſtorias accuratius perpenderit: differunt enim inter ſe admodum Aſarum, & baccharis, ut diffuſius libro tertio diſſeremus. Aſarum itaque procul dubio illa fuerit planta, quæ uulgò Bacchara falsò appellatur, cùm nullis ab hiſtoria diſſideat notis. Cæterùm Braſauolus immeritò in Plinium ſpiculum contorſit, cùm dicat ipſum eo etiam in errore uerſari, ut Aſarum baccharem eſſe exiſtimauerit. Sed profectò neſciuerim ego, qua ratione illud Braſauolus in Plinium ſcripſerit. quippe qui libro* XXI. *cap.* VI. *eos acerrimè arguat, qui baccharem, & ſylueſtrem nardum idem eſſe contendunt, his uerbis. Sed eorum quoque error corrigendus eſt, qui bacchar ruſticum nardum appellauere: eſt enim alia herba ſic cognominata, quam Græci Aſaron uocant, cuius ſpeciem, figuramq; diximus in nardi generibus. hæc Plinius. Quibus palàm eſt, Plinium ſeipſum a Braſauolo defendiſſe. Porrò ſi etiam Plinij ætate non deerant, qui Aſarum baccharem uocitarent, non mirum fuerit, ſi in hunc uſque diem protracta hæc ſit appellatio. In qua fortaſſe perſeuerantes ueterum nonnulli Dioſcoridis Aſaro eas ferè omnes facultates reddidere præter auctoris mentem, quas ipſe libro tertio bacchari adſcripſit. quod facilius ad credendum uulgus allexit, Aſarum, & baccharem nomine tantùm differre. Verùm cùm recentiorum quorundam diligentia ac doctrina id totum Dioſcoridi additum deprehenſum ſit, eo quòd diuerſis tum libris, tum capitibus ipſe de his differuerit; cùmq; Oribaſium, & Serapionem uiderint de Aſaro ex Dioſcoride ſcribentes, adulterinam hanc lectionem non admittere, id totum, quod eò acceſſerat præter auctoris ſententiam, tanquam illegitimum abdicarunt. Aſari uires ſcripſit Meſues inter deiectoria medicamenta, ubi ſic habet. Excalfacit Aſarum ordine ſecundo, & ſiccat tertio. Attenuat, reſerat, reſoluit, & prouocat; adſtrictione tamen non uacat. Bibitum non modò uomitiones ciet, ſed & per aluum ducit, & per urinam. Pituitam, & bilem deijcit. Roboratur tamen admiſto caprino ſero, aut nardo, aut hydromelite. At manifeſtius pituitam, quam bilem educit. quo fit, ut coxendicum cæterarumq; compaginum dolore uexatis non obſcurè opituletur: præſertim ſi ſero maceretur, uel decoquatur. Facit mirum in modum ad iocinoris & lienis infarctus, ſcirrhoſoſq; tumores. Quamobrem ſubeuntibus cutem aquis, felliſq; ſuffuſionibus datur maximo iuuamento uino maceratum. Confert item diuturnis febribus, ijſq; præſertim, quæ ex contumaci infarctu proueniunt. Oleum macerationis ipſius admiſto ladano, dorſi ſpondylis inunctum ſudorem commouet: leuiter tamen coqui debet, nam ſi diu feruerit, uim ferè omnem deperdit. neque etiam diuturna indiget contritione: diutius enim contritum facilius uomitiones, quàm alium ciet. Hæc Meſues. a quo edocti fortaſſe, in Germania Ruſtici tertianam febrẽ, & quartanam curant, epoto Aſari, ex uino, decocto, Melle, Maci, cynnamomo, & id genus aromatibus additis. Bibunt enim huius decocti calidi cyathum unum, alij quotidie, alij alternis diebus, itaq; aluum ſubducunt. Et quandoq; bilẽ, aut pituitã uomitionibus reddunt. Accedente autem paroxiſmo, dorſalem ſpinam, & plantas pedum inungunt oleo calido, in quo Aſarum diu fuerit infolatum, & deinde in lecto ſe componunt calido. Sic enim horror minuitur, & ſudor copioſius funditur. Eſt & planta in montibus, naſcens in Boemia, cuius hic imaginem damus, quam ASARINAM uocare libuit, quod Aſaro congener uideatur. Repit hæc humi folio Aſaro rotundiore, ac ſcabriore leuiter circumſerrato, cauliculis piloſis, floribus melinis anthemidis modo ſed longe minoribus, haud inodoris. Radices habet tenues, longasq;, ſumma tellure repentes, acuto guſtu, quadam cum leuiuſcula amaritudine, id quod calidum, ſiccumq; temperamentum indicat. Vim habet abſtergendi modicam, ſed attenuandi, incidendi, aperiendiq; magis præſtantem. Pota drachmæ pondere ex mulſa ſiue oxymelite aluum exoluit, ducitq; craſſam pituitam & atros humores. Ideoq; hanc noui quidam herbarij præferunt ad Morbi Gallici dolores, & articularios morbos. Datur quoq; utiliter hydropicis, & morbo regio laborantibus. Sunt qui ad comitiales, & reſolutos eam propinandam conſulant, nempe aut herbam per ſe ſe, aut eius decoctum. Cit urinam, & menſes. Et uermes inteſtinorum necat. Legitur Autumno, & ſiccatur in umbra, unà cum radicibus. Aſari meminit Galenus lib.* VI. *ſimp. med. ſic inquiens. Aſari radices utiles ſunt, facultate ſimiles radicibus acori, intenſiores tamen. Itaq; ex ijs, quæ de illis prodita ſunt hîc facienda coniectura. Hactenus Galenus. A cuius ſententia (ſit tamen cum uenia dictum) maximè diſſentio. ſiquidem cùm nulla in acoro deiectoria ſit facultas, & Aſarum, ut Dioſcorides inquit, Meſues fatetur, & nobis experimento compertum eſt, ueratri modo expurget, & bilem, pituitamq; & ſupernè, & infernè propellat, non uideo ſanè, cur acoro in omnibus ſuis facultatibus tam facilè comparari poſſit. Planta Græcis ἄσαρον ac etiam νάρδος ἀγρία uocata: Latinis Aſarum, & Nardũ ſylueſtre appellatur: Arabibus, Aſaron: Italis Aſaro, & Bacchara: Germanis, Haſel uurtz: Hiſpanis, Aſara baccara: Gallis, Cabaret.*

† *Hæc uerba ut in Ruellio inuenimus, ita reliquimus. Sed admonendum eſſe lectorẽ duximus, ea non legi in Græcis noſtris codicibus, neque à Serapione referri. quod argumento eſt illa Dioſcoridi accreuiſſe. Suſpicionem augere, uel potius ita eſſe cõfirmare poteſt Oribaſius, qui Dioſcoridem tranſcripſit, & hæc uerba non habet. Sunt tamen Græcè ſic ſcripta:* ἔχον καυλία γωνιοειδῆ, ἀτραχήλα, ἀρέα. *Id eſt: Habens cauliculos anguloſos, ſubaſperos, raros.*

Aſari uires ex Meſue.

Aſarinæ conſideratio.

Aſarinæ uires.

Aſari uires ex Galeno.

Nomina.

ASARINA.

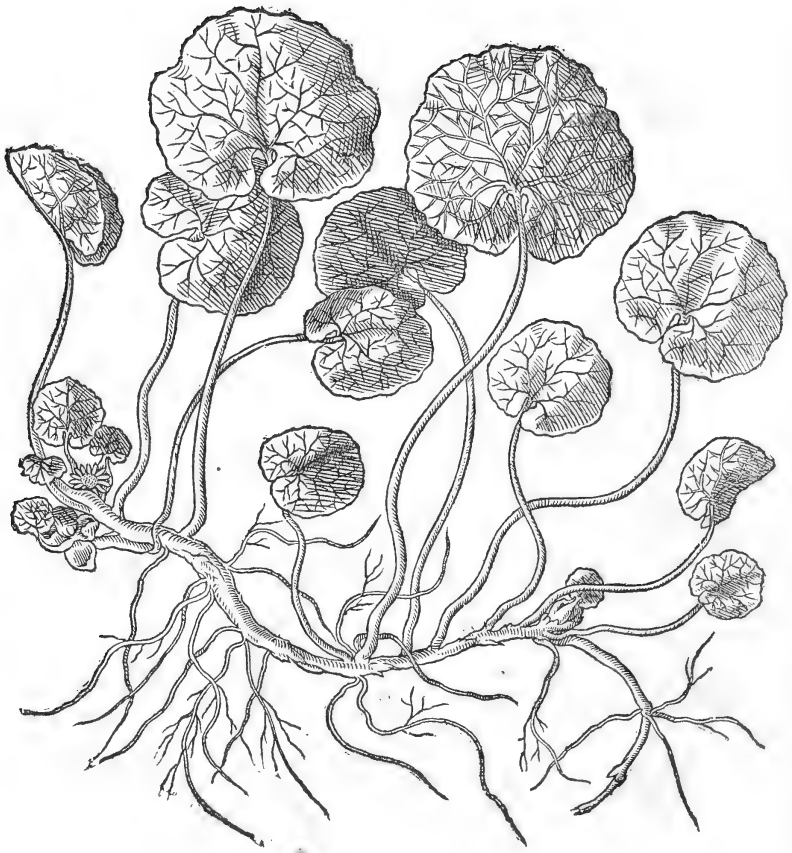

Φοῦ. PHV. CAP. X.

PHu, quod & aliqui ſylueſtrem nardum appellant, naſcitur in Ponto; folio oluſatri, aut elaphoboſci: caule cubitali, aut altiore, læui, [a] cauo, molli, in purpuram uergente, geniculis intercepto: floribus narciſſo proximis, maioribus, [b] tenerioribus, & ex albicante purpureis: radice ſuperius ad digiti minoris craſſitudinem, ex obliquo [c] uilloſa in nigri ueratri, aut iunci [d] odorati modum: capillamentis inuicem contextis, flaueſcentibus, odoratis, cum quadam odoris grauitate nardum æmulantibus. Excalfacit: urinam mouet, ſi ſicca potui detur. Decoctum eadem præſtare poteſt, ad lateris etiam dolorem efficax: menſes cit. antidotis inſeritur. Adulteratur radice ruſci admiſta. Sed maleficium deprehenditur: quoniam hæc dura eſt, & frangenti contumax, ſine ulla odoris gratia.

a Meium μεσοκοιλῶ. i. in medio concauum.
b Orib. non legit, nec ullum exemp.
c Orib. non legit uilloſa ſed ὑποῤῥίζια ἔχει .i. ſubagnatas radiculas habet.
d omnia exép. σχοίνος tãtum habent.

Phu

PHV MAGNVM.

10 PHu trium habetur generum. Maius, minus, & exiguum. Maius folio est Scabiosæ, maiori tamen, nec tot sectionibus diuiso, caule cubitali aut altiore, læui, cauo, molli, in purpuram uergente, geniculis intercepto, in cuius summitate flori da extat umbella, flosculis in purpuram albicantibus. Radicem habet minimi digiti crassitudine agnatis ex obliquo multis prodeuntibus Iridis, Acoriue modo, capillamentisq; inuicem contextis, flauescentibus, odoratis, quadam cum odoris grauitate Nardum æmulantibus. Nascitur in montibus, uliginoso solo, ac etiam in campestribus, unde hoc tempore in hortos & uiridaria transfertur. Minus omnibus cognitum foliis est Fraxini uel Sorbi, læuibus, nigricantibus, humi accubantibus. Caulem & umbellam gerit, ut maius, sed magis habetur exiguum in omnibus suis partibus. Radices habet numerosas, albicãtes, inuicem complicatas. Succisæ uocatæ æmulas, odore cum quadam grauitate iucundo, Nardi modo. Nascitur humectio solo. Exiguum, folio est maioris effigie, sed admodum paruo, caule anguloso, dodrantali, in cuius summitate umbella exit exigua. Colore, ut in alijs generibus dictum est. Radix illi parua, albicans, è qua numerosa oriuntur capillamenta iucundi odoris. Nascitur in montibus, aquoso solo, & in pratis palustribus. Hanc non desunt qui putent Nardum esse montanam, sed decipiuntur. Leguntur in autumno omnium radices. Cæterùm non possum non fateri, eos omnes bene sentire, qui maiorem Valeriã nam sic uocatam, legitimum esse Phu asserunt. Quippe radices primùm forma, odore, colore, ac cæteris in uniuersum notis ab

Phu maius.

Phu minus.

Phu exiguum.

PHV PARVVM.

iis, quæ ſibi Phu ipſum adſciſcit, haud quaquam recedunt. Indicant idem & folia, & caules: illa enim oluſatro non ſunt diſſimilia: hi uerò adoleſcunt cubitali menſura proceriores, leues, inanes, molles, geniculati, & in purpuram uergentes. Flores tamen obſtare uidentur, qui in Phu lilij, uel narciſſi effigiem præ ſe ferunt, non autem umbellæ, uel muſcarij ſpeciem, ut in maiori Valeriana uiſuntur: quanquam floſculi per ſe omnes, qui umbellam conficiunt, forma narciſſinos referant, in purpuram albicantes. Quo fit, ut cum Ruellio exiſtimandum putauerim, hæc de floribus uerba eſſe à ſcriptoribus in Dioſcoride depranata. Nanque uidetur noſtras Valeriana, omnibus tum notis, tum qualitatibus adeò cum Phu conuenire, ut re uera dici poſſit, non aliud, quàm ipſum Phu ad unguem referre. Etſi non deſint (ut audio) qui profiteantur Phu alterum a Valeriana ſe inueniſſe, quod floribus narciſſi proueniat. At quia id pro certo compertum non habeo, & quia non deſunt, qui talia fabulentur, non eſt, quid hac in re certi affirmare poſſim. Omnia genera, odore commendantur: proinde eas ueſtibus quidam interponunt. Præſtat phu ad uenenoſorum ictus, ex uino potum, & aduerſus peſtilentiam non modo hauſtum, ſed etiam olfactum. Valet ad ſtranguriam eius decoctum potum. Datur quoq; utiliter anhelosis, & tuſſientibus, præſertim ſi coquatur cum dulci radice, uuis paſſis, & ſemine aniſi. Deuorata radix flatus pellit. Tota planta uirens unà cum radicibus contuſa, & capiti dolenti illita, dolores, & punctiones mulcet. Facit & ad oculorum uitia; ubi albo uino decoquatur. Et deinde

PHV MINIMVM.

inde uinum in oculũ inſtilletur. Additur in potionibus uulnerum intrinſecorum magno iuuamento. Phu (ut ſcriptũ reliquit Gal. lib. VIII. ſimp. med.) odoratũ quodãmodo eſt. Huius herbæ radix nardo uiribus ſimilis, ſed tamẽ ad pleraq; infirmior. Vrinã plus mouet, quàm aut Indica, aut Syriaca Nardus: ſimiliter autẽ ut Celtica. Simile Phu aſſerit ipſe Gal. eſſe Carpeſiũ, cuius cùm nullibi meminerit Dioſcorides, ut rectè ſciri poſſit quidnam ſenioribus Græcis fuerit Carpeſium, in primis Galeni teſtimonio eius uires & formã deſcribãs: is enim lib. VII. ſimp. med. ſic habet. CARPESIVM *ſimile eſt nocato Phu, non guſtu tantùm, ſed & facultate. Sed plus habet tenuitatis: proinde magis eo etiam uiſcerum obſtructiones extergit, & urinam mouet, renesq; calculis degrauatos expurgat. Non tamen eatenus tenuium eſt partium, ut liceat loco cinnamomi, ſi non ad manum ſit, uſurpare, ſicuti faciebat Quintus. Præſtantius eſt Carpeſium ponticum laertio: nõ tamen uel ipſum cinnamomi uiribus uicinum eſt, imò non paruo deterius optima caſſia. Nuncupatur utrunque à montibus quibuſdam Pamphiliæ, in quibus naſcitur. Ingensq; eius prouentus eſt in Syria. Et primo libro de antidotis inquit. Quintus (ut aiunt) quoties cinnamomum deerat, Carpeſiũ, ut quod uiribus nihil ab optima caſſia differret, in theriacæ cõpoſitione imponebat. Ego idcirco eius plurimum mecum attuli ex ea peregrinatione, qua orientis prouincias adij, diligenterq; repoſitum nunc uſq; multum ſeruo; quod odorem etiammum & ſaporem, ſi non qualem prius habebat, certè nondum exoletum retinet. Eſt autem Carpeſium herba phu*

Phu uires ex Galeno.

Carpeſij conſideratio.

ba phu appellato genere similis, ualentior tamen, atque odoratum quiddam spirans. Plurimum hoc in Sida Pamphiliæ nascitur, emituŕq; propterea illic uilissimo pretio. Quocirca si quis uerùm illuc accesserit, Carpesij plurimum emat, cùm id sibi longo tempore duraturum nouerit. Tennia autem sunt sarmenta, cinnamomi uirgultis similia. Eius duo reperiuntur genera; unum quod Laertium, alterum, quod ponticum cognominatur, à monte, in quo nascuntur, utraque nomen adepta, sed pŏti cum melius est. Quod cùm eius non parum haberem, permultis medicamentis admiscui, in quibus phu uocata imponi debuerat. Est enim Carpesium phu simile, ualentius tamen, & in quo (ut dixi) nonnihil odoratæ qualitatis gustu odoratuq; sentitur. hactenus Galenus. Verùm quid hac tempestate sit Carpesium, arduum sanè fuerit explicare & mihi, & cæteris materiæ medicæ scriptoribus. Tametsi Hermolaus, Ruellius, Fuchsius, ac etiam Monachi Mesuem exponentes pro certo exploratum habeant, Auicennæ, Serapionis, & Actuarij auctoritatibus innixi, fructus piperi similes, qui uulgò Cubebæ uocantur, legitimum esse carpesium. Siquidem Serapio quod Galeno carpesium uocatur, sub cubebæ nomine ipsius Galeni testimonio sic describit. Cubebe est medicina facultate, & sapore Phu non absimilis. quanuis longè tenuior. quare obstructiones totius corporis aperit, urinam ciet, & calculos renum pellit. In hac ferè sententia uersatur & Auicenna cubebas carpesium appellãs: quemadmodum & Actuarius, qui Mauritanorum nomina secutus, in quibusdam medicamentis Carpesium imponit, quod a barbaris κομμέβας uocari ait. Quibus auctoritatibus luce clarius patet, quòd Galeni carpesium, & Arabum cubebæ nulla ex parte differunt. Veruntamen illud animaduertendum est, quòd eos in errore uersari existimem, qui credunt (ut Hermolaus, Ruellius, & Fuchsius) uulgares seplasiariorum cubebas illas referre, de quibus scripsere Serapio, Auicenna, & Actuarius. quandoquidem qui dixerit cubebas plantæ fructum, uel semen esse, eorum reperio neminem: nec minus probari posse putem, id usquam dixisse Galenum, qui carpesium describit his uerbis. λεπτὰ δέ ἐστι τὰ κάρφη, παραπλήσια τοῖς ἀκρέμοσι τὰ κιναμώμου. hoc est. Sunt autem tenuia sarmenta, cinnamomi uirgultis similia. Ipsumq; Phu & odore, & facultatibus adsimilat. Quapropter cùm tantùm Phu radices in usum medicum ueniant, facilè dici potest, carpesium Galeno potius radicum esse sarmenta, quàm caulium: & præcipuè cùm asserat diu asseruari posse quandoquidem solidiores sint radices, quàm caules, qui facilè in omni herbarum genere flaccescunt, & pereunt. Præterea cùm Galenus aliàs cinnamomi uirgulta ellebori radicibus comparauerit, hic mirum uideri non debet, quòd idem contra sarmentosas carpesij radices cinnamomi uirgultis similes fecerit. Adde etiam, quod in plantis non solùm caules sarmentosi, uerùm etiam radices plures sarmentosæ Dioscoridi appellantur. Quo fit, ut crediderim Fuchsium in suis Paradoxis immeritò impugnasse Leonicenum. Ad hæc gustantibus nobis uulgares officinarum cubebas, nullum prorsus Phu saporem deprehendimus. Quod manifestè indicat uulgares cubebas, nec Arabum cubebas esse, nec Galeni carpesium. Ob id igitur, ubi apud Græcos carpesium medicamentis admistum reperitur, & cubebæ apud Mauritanos, phu eorum uice, cùm sit carpesio in omnibus persimile, uel cassia, potius quàm cubebæ uulgaris usus, erunt subijcienda. Iacobus Syluius inter recentiores apprimè doctus, quanquam nouit cubebas nostrates carpesium non esse; non tamen animaduertit, nec etiam Serapionis, aliorumq; Arabum esse cubebas. Aberrauit in cubebarum historia etiam Serapio, quippe quicquid Dioscorides de rusco scriptum reliquit, is cubebis perperam reddidit. Cuius autem stirpis fructus uulgares CVBEBAE *sint, quid affirmare possim non habeo, cùm ex orientali plaga nobis peregrinæ afferantur. Etsi eas dixerim odoratas esse baccas, racematim cohærētes, corymborum hederæ modo, qui gustui præter odoris gratiam, acri moniam & amaroris tantillum relinquunt. Quibus constat, quòd excalfacere ualeant tertij ordinis initio, & siccent in fine eius. Quamobrem languentem ex pituita uentriculum, uel etiam ex flatu roborant: pectus à lentis crassisq; humoribus expurgant. Lienem iuuant, flatus discutiunt, & frigidis uteri affectibus auxiliantur. Diu cum masticbe mansæ, pituitam à capite trahunt, & cerebrum roborant. Quod φῦ Græcis omnibus, aliquibus etiam ἀγρία νάρδος dicitur: Latinis, Phu, et sylueſtris Nardus: Arabibus, Fu: Italis, Valeriana: Germanis, Baldrian: Hispanis, herua benedicta: Gallis, Valeriane: Boemis Kopytnijk.*

Quorundam opinio.

Cubebarum uulgarium confideratio.

Nomina.

Μαλάβαθρον. MALABATHRVM. CAP. XI.

Oribasius non legit inclusa.

MAlabathrum [arbitrantur aliqui esse Indici nardi folium, falsi quadam odoris cognatione: permulta enim nardum olent, quemadmodum phu, asarum, iris. Secus autem res se habet: nanq; Malabathrum folium sui generis est, quod Indicæ gignunt paludes, lentis palustris modo innatans aquis, sine radice. Id collectum statim lino transuitur, & siccatum reconditur. Tradunt siccatis æstiuo feruore aquis, humum aridis fruticibus uri: quod ubi non euenerit, ne amplius quidem renasci.] Laudatur recens, ex candido nigricans, integrum, nec fragile, odore caput feriens, quòd diu in sua ui odore permaneat, & nardum sapore imitetur, nullo salis gustu. Infirmum uero, & minutim contusum, præsertim si cariosum uirus olet, uitiosum est. Eadem nardo sortitur uires: sed efficacius omnia præstat. Urinam uehemētius ciet, ac stomacho magis prodest Malabathri uis. Lippitudinibus, inflammationibusque tritum, & in uino feruefactum commodè illinitur. Subditum linguæ, oris halitum, & suauitatem commendat. Vestium quoque odorem interpositum seruat, & ab erosione tuetur.

Malabathri consideratio.

MAlabathrum, quod plerique folium Indicum uocant, qui hac ætate uiderit, habeo neminem. Nascitur (ut Dioscorides inquit) in India palustribus tantùm locis, aquis absque radice innatans, lenticulæ aquaticæ modo. Sed nec inde amplius ad nos aduehitur, quòd fortasse indigenarum culpa perierit in India, quemadmodum & balsamum in Syria. Etenim Dioscorides refert, Malabathrum non renasci, nisi siccatis æstiuo feruore aquis, humus aridis fruticibus peruratur. Quod cùm iandiu fortè non sit à natura factum, uel potius sit ab indigenis omissum ob eorum negligentiã, facilè postea euenire potuit, ut Malabathri genus omnino deperditum sit. Plinius lib. XII. *cap.* XXVI. *duorum meminit generum, quorum alterum arboris cuiusdam Syriacæ folium esse ait, his uerbis. Dat et Malabathrum Syria, arborem folio conuoluto, arido colore, ex*

re,ex quo exprimitur oleum ad unguenta. Fertilior eſt eiuſdem Aegyptus: laudatius tamen ex India uenit. In paludibus ibi gigni tradunt lentis modo,odoratius croco,nigricans,ſcabrumq́;, quodam ſalis guſtu. Minus probatur candidum. Celerrimè ſitum in uetuſtate ſentit. Sapor eius nardo ſimilis eſſe debet ſub lingua. Odor uerò in uino ſubferuefacti antecedit alios. hactenus Plinius. Qui tamen præter Dioſcoridis ſententiam præſtantius Malabatrũ duxit,quod ſalſum eſt,nõ quod inſulſum. Sed non deſunt recentiores rei plantariæ profeſſores, qui ſibi perſuadent alia quoque haberi folij genera præter Indicum Malabatrum, Galeni primum teſtimonio freti, quòd is in uno, & eodem medicamẽto Malabathrini, & foliati unguenti meminerit cum in libris de comp. med. ſecundum locos, tum de ſanitate tuenda. Deinde, quod apud Iureconſultos trium foliorum fiat mentio, lib. Digeſtorum trigeſimonono, Titulo quarto de publicanis, & uectigalibus. Ego uerò longè aliter rem hanc ſe habere crediderim, quod (quantum uiderim legerimq́;) non ſcripſerint, tractauerintq́; Dioſcorides, & Galenus niſi de uno tãtum folio, nempe de Malabathrino, nec ullus inueniatur autor, qui de pluribus ſcripſerit inter Græcos. Id quod affirmat unum tã tum folium fuiſſe apud antiquos. Nec obſtat quod Galenus Malabathrini & foliati unguenti meminerit in uno, & eodẽ me dicamento, quemadmodum Nardini, & ſpicati. Siquidem mihi quidem perpetuò perſuaſi Malabathrinum apud Galenũ non differre à foliato, quòd Folium, & Malabathrum diuerſa ſint medicamenta, ſed quod diuerſa fuerit parandi eiuſmodi unguẽ torum ratio, alterum foliatum, alterum Malabathrinum uocarit Antiquitas, differentiæ tantum cauſa. Quemadmodum ea dem de cauſa alterum Sampſuchinum, alterum Amaracinum appellat Dioſcorides, quum tamen nil aliud ſit Sampſuchum quàm Amaracus. Atqui illis uenia danda eſt, quòd primis in uiridarijs detenti, ad intima, & ſecreta Galeni loca nõ penetra uerint. Idem quoque ſentio de ſpicato, & Nardino, apud Galenum, cum nihil à Spica differat Nardus. Nec aliter, mea quidem ſententia, res ſe habere poteſt. Nanque ſi Malabathrum, & Folium, Spica, et Nardus diuerſæ eſſent plantæ, haud dubiũ eſt, quin Galenus ambarum meminiſſet in libris de ſimp. med. facultatibus. Id quòd etiã non prætermiſiſſet Dioſcorides. Quã tum uerò ad Iureconſultorum autoritatem attinet, negaucrim ego nunquam trium foliorum ibi fieri mentionem, nempe Malabatrini Barbarici, & Pentaſpheri. Atqui non tamen affirmauerim titulo illi Digeſtorũ eſſe credẽdum, quòd pluribus ibi ſcateat mendis. Nam Caſſamum (ita ibi legitur) Thuriana, Aroma Indicum, Alchelufia, Sargogalla, Omerabicum, Carpaſum, opus Buſicum, Ferrum Indicum, Folium pentaſphærum de quo nullus antiquorum meminit, & alia nõ nulla, quæ ibi de prauatè leguntur, & legi debebant, Cancamum, Thymiama, Ammoniacum, Agallochum, Sarcocolla, Gummi Arabicum, Carpeſium, opus Byſſinum, Ebenum Indicum, affirmant quidem nihil ſolidi, ueriq́; de folio Pentaſphero ibi haberi: quin etiã, nec fortaſſe de barbarico, de quibus nihil apud Theophraſtum, Dioſcoridem, Galenum, Plinij poſteritatis memoriæ traditũ eſt. Cæterum demus nos hæc tria reperiri folia apud Iureconſultos, & cõcedamus hæc omnia olim comportaſſe ad nos merci moniorum Negotiatores, probabunt ne ob id, qui tria faciũt foliorum genera, tria illa apud Iureconſultos genere, aut ſi ecte inter ſe differre? Minime gentium, ſed cognomine tantum dicant oportet, à regionibus in quibus prouenit folium, aut à folio rum latitudine, anguſtiaue, ſibi comparato. Quemadmodum enim cognomine tantum a locis impoſito differunt Rha Indicũ à Rhabarbaro, Coſtum Indicum ab Arabico, et Syriaco, Iris Illyrica a Macedonica, et Africana, Indica Nardus a Syriaca, Amomum Armeniacum, a Medico, Crocum Coryceum a Lycio & Cyrenaico, Styrax Calabites a Piſſidica, & Cilica. Thus Arabicum ab Indico, Chia maſtiche a Cretica, Lacca Cambaitis a Sumatrina. Manna Orientalis a Calabrina, & alia plura medicamenta ab alijs. eadem profectò ratione tenendum eſt Folium Barbaricum, a Malabathrino Indico, cognomine tantum differre. Cum enim ſcribat Strabo lib. uigeſimoquinto ſuæ Geographiæ ea omnia in aromatum & plantarũ genere oriri in Arabia & Aethiopia, ſub qua Barbariam Geographi ponunt, quæ in India Auſtrali proueniũt, nihil ſanè uetat, quin in Barbaria Malabathrum quoque naſcatur. Sed iam ad pentaſphærum me confero, quod non Pentaſphærum legi debere cenſeo, ſed potius Hadroſphærum, aut Meſoſphærum, aut microſphærum. Siquidem Plinius de Nardi folijs ſcribens lib. & cap. xij. trium horum meminit, non quòd ſpecie aut genere differant, ſed amplitudine tantum, & anguſtia foliorum, quæ in una & ea dem planta, alia maiora, alia minora, alia minima habẽtur. Nec alia de cauſa ſelegiſſe ea negotiatores cẽſendum eſt, quàm quòd hæc pluris, illa minoris uenderentur. Id quod manifeſto indicare uidetur Plinius eodem loco his uerbis. folia diuiſere annonam ab amplitudine. Hadroſphærum uocatur maioribus folijs pretio. x. xxx. Quod minore folio eſt Meſoſphærum appellatur. Emitur denarijs ſexaginta. Laudatiſſimum Microſphærum, è minimis folium. pretium eius. x. lxxv. Hæc ille. Sed uereor ne hic Plinius deceptus ſit, quemadmodum in uniuerſa ipſius Nardi hiſtoria. in qua plura fabuloſa deprehenduntur, imo, & ne unà cum alijs quibuſdã crediderit Malabathrum eſſe Indici Nardi folium, falſus odoris cognatione, ut rectè libro primo de Malabathro ſcribens admonuit Dioſcorides; quod non deeſſent ſuo tempore, qui falſa hac opinione ducerẽtur. Nãque non reperio apud ipſum, nec apud Galenum, alioſq́; antiquos Græcos, qui de Nardi folijs uſquam meminerit, nec ea in medicum, aut alium uſum uerterit; imo ea ſilentio prætermiſerunt omnes tanquam ſuperuacua, & nullius uſus. Qua in ſententia confirmat me Arrianus, quippe qui ſcribat in Periplo tres ferè ſimiles Malabathri differẽtias ſic inquiens: Poſt hãc autem regionem, ſub ipſo Borea extrinſecus in quodam loco, ubi mare deſinit, mediterranea quædam maxima ciuitas eſt, quæ Thina dicitur. Ex hac lana, cùm rudis, tum elaborata, tum in ſerica lintea contexta, Barigazam per Bactra, terreſtri itinere primum, atque inde in lymiricam per Gangem fluuium deportantur. In Thinam autem hanc non facile peruenitur. Rarò enim illinc homines, ijq́; pauci exeunt. Locus autem ſub ipſa Vrſa minore ſitus eſt. Dicitur autem conterminus eſſe his partibus, quæ deductæ, auerſæque ſunt, a Ponto, & Caſpio mari, ubi palus Mæotica, quæ proxima eſt, in mare ſe ſe exonerat. Quotannis autem in confinia Thinæ gens quædam uenitat. Corporibus breues, ſed horridi, & lata facie aliqui, (& ut paucis dicam, bi Seſatæ nuncupari dicuntur) qui adductis ſecum uxoribus, & liberis, uagantur ad tempus, & conſiuũt, ferentes magna onera, & culcitras, his quæ ex crudæ uitis folijs fieri ſolent, non diſſimiles. Hærent autem uno aliquo in loco, & ipſorum regioni, & Thinæ incolis confini. Ac prædas agunt ad aliquot dies, culcitras, quæ diximus ſibi ſubſternentes. Tandem domum in interiores ſuæ regionis ſedes ſe recipiunt. Qui autem de eorum diſceſſu certi ſiunt, in ea loca confluunt, & ſtragula colligant, & eneruantes calamos, quos petros uocant, duplicantes folia, rotundantesq́;, ea calamorum uil lis conſuunt. Hinc tria genera efficiuntur. E maiore enim folio, quod Hadroſphærum Malabathrum dicitur: è minore Me-

Nõ Pẽtaſphe-rũ, ſed Hadro-ſphærum, aut Meſoſphærum legẽdum in. ff.

ſoſphærum, ex minimo uerò Microſphærum: Atque hinc ſunt tria genera Malabathri quæ in Indiam poſtea deportantur: Hæc ad literam Arrianus. Quibus facilè adducor ad credendum Pentaſphærum non eſſe per ſe genus, & deprauatè legi in Iureconſultorum digeſtis, ita ut cenſeam unicum tantum eſſe folium, nempe Malabathrum, & Syriacum Plinij Malabathrum potius fabuloſum eſſe, quàm uerum. Cæterùm ex præſcriptis Arriani uerbis facilè quiſquam intelliget quàm fraudulenter, ne dicã infideliter citauerit ex eodem Arriano Malabathri hiſtoriam nouus quidam rei plantariæ ψευδοτιμητίας, dum mecum, immo potius ſecum, de Malabathro contendit. Quippe qui ſcribat gloriari Arrianum ſe reperiſſe Malabathri copiam (quod falſiſsimum eſt, nec uſquam apud Arrianum extat) dum litora, & oras rubri maris legeret. At qui ne ſolo hoc mendacio ſuam ornaret in nos calumniam, corollarium addidit, nempe, quòd ſcribat idem Thinam urbem ſitam eſſe in fine Erythræi maris, ad quã quotannis gens ex Arabia proficiſcatur. Taceo alias fabulas, quas ex eodẽ authore ſibi fingit, ut tantũ uiciſſe uideatur. Porrò fortaſſe cẽſebat ſycophanta ille, qui miſellũ hunc docuit, nõ alibi fortaſſe reperiri Arriani Periplũ, quàm in ſua bibliotheca. ſed quid plura de his, qui meretricum modo frontem perfricuere, quique dolis tantum, & impoſturis aliorum labores inſectantur? Erant præterea recentiorũ nonnulli, in cenſendo Tẽbul (quidã hoc quoque Folij genus faciunt) ꝙ putãt hoc differre ab Indorũ Betel. Nihil enim inter ſe differunt. Siquidẽ, quod Indi Betel uocãt, Arabes, & Perſæ Tembul, & Tember appellant. Id illi continuè mandunt, tam in otio, quàm in negotio, quòd putẽt ſecundæ ualetudini multũ conferre, corporibus uires addere, uenerẽ augere, cor & cerebrũ roborare. Vbi autẽ copioſius edatur mẽtẽ mouet. Iccirco mulieres Tarnaſari in defuncti mariti rogũ ſe ipſas iniecturæ, tantũ illius uorant, ut amentes efficiantur. Id aqua aſpergunt, qua ſoluta ſit calx è conchis parata, ac tum demum ueſcuntur eo. ſed hæc perperã tranſcripſit nouus quidã herbariæ rei indagator, quippe qui hæc folia calce uel cinere circumuoluta, ab Indis deuorari ſcribit, ſed tã ſuaue obſonium mihi non uedet. Excalfacit Malabathrum (ut author eſt Auicenna) ſiccatque ordine ſecundo. φύλλον ſic Græcè, Latinè autem Malabathrum, & Folium appellatur: Italicè, Malabathro, & Folio Indiano,

Fuchſij opinio exploſa.

Nomina.

a Meum ἀρωματόφυρον. i. aromatifera.
b Cat. ὥσπερ ἴρεως. i. inſtar Iridis.
c Meum γένυν λεῖαν. i. anguſtam læuem.
d Omnia exẽ. παχεῖαν τοῖς συριγγίοις πλήρη. i. craſſam, & fiſtulis plenã.
e Me. & Drag. μετὰ πολλῆς πυρώσεως. i. cũ multo feruore.
f Meum εὐέρνης. i. ramoſa.
g Meum καὶ τὴν μὴ ἔχουσαν δὲ τὴν σύριγγα παχεῖαν, ψωρώδη δὲ καὶ λεπτὴν. i. & quæ non habet fiſtulã craſſam, ſed ſcabram & tenuem. Sic item Catecuz.

Κασσία.

CASSIA. CAP. XII.

CAſſia, cuius complura ſunt genera, iuxta[a] odoriferam Arabiam gignitur, craſſi corticis ſarmento: folijs [b] piperis. Eligenda eſt fulueſcens, pulchri coloris, corallij æmula, [c] perquàm anguſta, longa, [d] craſſa, & fiſtuloſa, guſtu mordens, & cum [e] aliquanto feruore adſtringens, aromatica, uinoſo odore: cuiuſmodi eſt, quæ ab incolis achy appellatur, ab Alexãdriæ negotiatoribus daphnitis. Huic præfertur craſſa, purpurea, & nigricãs, zigir cognomine, quæ roſam odore imitatur, præcipui ĩ medicina uſus. Secundũ locum tenet antedicta. Tertia, cui Moſylitico blaſto, id eſt, germini cognomẽ eſt. Reliquæ uiles, ut quæ aſyphemum dicitur, nigra, inſuauis, cortice tenui, ac rimoſo: & quæ darca, & citto uocitatur barbaro nomine. Similior huic eſt pſeudocaſſia, quàm ut explicari poſſit. quæ guſtu coarguitur, cũ nec acris, nec odorata ſit, hærentemq; medullæ corticem habeat. Inuenitur etiam lata quædam fiſtula, mollis, leuis, [f] ſurculoſa: quæ antedictæ præfertur. Damnatur candicans, ſcabra, hircinum uirus redolens, & [g] quæ tenui fiſtula & ſcabra cute ſit. Vim obtinet calfaciendi, urinam ciendi, ſiccandi, & leniter adſtringendi. Conuenit ad medicamenta oculorum, quæ præſtandæ claritatis gratia concinnantur, & ad malagmata: lentigines tollit cum melle illita: menſes trahit: contra uiperarum ictus pota auxiliatur: aduerſus inteſtinas inflammationes omnes, & renum uitia, pota proficit: fœminis in ſolio deſidentibus, aut ſuffimentis, prodeſt ad dilatationem uuluæ. Et duplo pondere medicamentis miſta, cinnamomi uicem ſupplet, ſi ipſum deſit: nam eoſdem effectus præbet. Ad plurima perquàm utilis eſt.

a Meum ὄζοις. i. ramis.
b Meum ἔντε τῇ παρατρίψει μὴ ταχέως διασωζόμενον, καὶ ἐν τῷ θραυέσθαι χνοῶδες. i. inq; attritu nõ cito friatur. Et puluerulentum fit.
c ὄζων. i. ramis ita me. exemp.
d Meum θάλλων. i. germen.
e Meum. θερνῶδες. i. ramoſum.
f Antiquus codex οἰνῶδες. i. uinoſum.
g Meum & Drag. καὶ ῥυσσόκαρφον, καὶ λεῖον καὶ ξυλῶδες δὲ καὶ τὴν ῥίζαν ὡς ἀχρεῖον παραιτοῦ. i. uir

Κιννάμωμον.

CINNAMOMVM. CAP. XIII.

CInnamomi genera plura, patrium ſibi nomen uendicantia. Præfertur tamen Moſyliticum, quòd caſſiæ, cui moſyliti nomen eſt, aliquam referat effigiem: ſed in eo genere recẽs, nigrum, ex uinoſo in cinereum uergens, læue, tenuibus ramulis, ac frequentibus [a] nodis cinctum, perquàm iucũdè olens. Optimi fere indicium, iucundi odoris proprietate conſtat: inuenitur enim cum optimo, eoq; quod peculiare eſt, odor rutæ, aut cardamomo proximus. Inſuper acre, mordens, & cum calfactione quadantenus ſalſum, [b] quod non citò confricant aſperum; aut frianti lanuginoſum, læuibus tamen [c] internodijs appareat. Si certior fieri uoles, uellito ab radice[d] ſurculũ. facilis eſt huiuſcemodi probatio: nanq; fragmenta miſcellanea quædam eſſe uidentur. Quæ autem melius ſpirant, ſuo halitu, cùm nares primùm conſuluntur, olfactum explentia, deterioris dignotionem impediunt. Eſt etiam montanum, craſſum, pumilum fulueſcens, admodum. Tertium à Moſylitico, perquàm ſuauiter olet, nigrum, [e] fruticoſum, paucis intercedentibus geniculis. Quartum fungoſum, candicans, aſpectu tuberoſum, uile, ac friabile, magnam habens radicem, quæ caſſiam planè repræſentat. Quintum genus odore nares feriens, ſubrufum, & cortice fuluæ caſſiæ ſimile, tangenti firmum, minus [f] neruoſum denſa radice firmatum. Ijs, quæ thuris, caſſiæ, myrti, aut amomi odorem ſpirant, minus ſuauitatis ineſt. Deligito ſcabrum, album, rugoſum: [g] at læue, & lignoſum circa radicem, ut inutile, reijcito. Eſt etiàmnum ſimile aliud, cui pſeudocinnamomo cognomen eſt, uile, inualidi odoris, ſolutarumque uirium. Vocatur etiam zingiber, cùm tamen ſit xylocinnamomum, præbens quandam cinnamomi faciem. Eſt autem lignoſum cinnamomum, ſarmenta [h] longa robuſtaque ferens, odore longè cinnamomo inferiore. Sunt qui xylocinnamomum à cinnamomo genere differre dicant, quod a natura eius abhorreat. Cinnamomum omne excalfacit, emollit, & concoquit: urinam ciet, tam menſes, quàm partus potum, aut ex myrrha impoſitum pellit: contra beſtias, quæ uirus eiaculantur, uenenaque conuenit: caliginem pupillis

pupillis oculorum obuerſantem diſcutit: craſſitiem extenuat: lentigines, & uitia cutis in facie ex melle illitum detergit: contra tuſſes, defluxiones, aquam ſubter cutem fuſam, renum uitia, & urinæ difficultatem efficax eſt. Vnguentis pretioſis inſeri ſolet. Et in ſumma, magni ad omnia uſus. Tritum uino excipitur, umbraque ſiccatum, quò diutius eduret reconditur.

gis rugoſum, at læue & lignoſum ad radicẽ, ut inutile reijcito.

† Addunt Meum exemp. & Drag. ὅζει δὲ λεπτόμυρσινννάμωμον, οἷόνοι ἰδιόδοκιννάμωμον καλεῖσιν, εὐέρπες σφόδρα, καὶ παχυεραβδότερον, καὶ πολὺ μᾶλλον τοι ἐλαιῶδες ὀζὶκιννα μώμου, κατὰ ὁσμὴν ἓ κατὰ γευσιν.

h Meum βράδυς μίκρα. i. tiri gulta breuia.

NAtura omnium rerum parens in hoc terrarum orbe quædam ſtirpium genera adeò inexorabilia procreauit, ut ne quà plurimis quidem delicijs, blanditijs, officijs, obſequijſque ea apud nos quiſpiam retinere potuerit. Siquidem ſtirpes ipſæ uinere coactæ in hortis, uiridarijs, mitioribuſq; Italiæ locis, ceu Tempe, omni amœnitate refertis, quemadmodum alpini homines delicias urbium, & maieſtatem aſpernantes, politicis moribus omnino neglectis, non alibi, quàm in ſuis mapalijs hilariter, ac iucundè uigere poſſunt: ita & ipſæ relicta cæli clementia, hortorumq; amœnitate, ſpreto item fontium oblectamento, omniumq; urbanarum ac familiarium ſtirpium conſortio in deſerta, ſolitudinesq; ſuas: à quibus primam duxerunt originem, ſe tandem recepere. tantum patriæ, natalisq; ſoli amor in rerum natura poteſt. In quarum genere Caſſia connumeranda uenit: quæ tametſi in maiore illa Romanæ gentis fortuna multis ac uarijs hortorum locis conſita habebatur: nullibi tamen hac ætate (quod nouerim) in Italia, ne in tota dicam Europa inuenitur. Sed hæc de Caſſia dixiſſe uolumus ſimplicium medicamentorum peritiſſimos ſecuti, qui (ut eorum teſtantur uolumina nihil inuicem differre cenſent, Caſſiam, quæ in arborũ genere Dioſcoridi, & Galeno recenſetur, & eam, quæ antiquis inter coronarias numerabatur herbas, quæq; olim paſſim circa apum aluearia ſerebatur in Italia, quòd ea maximè apes delectentur, & in hortis, & uiridarijs coronis maximè expetita. Verùm enimuero longè aliter hæc res intelligi poſtulat, quod aliam repererim fuiſſe Caſſiam (ut Dioſcorides inquit) è felici Arabia allatam ex arbore (auctore Theophraſto) uiticis magnitudine, ab hac longè diuerſam, quàm apibus, & coronis ſerebat antiquitas, quandoquidem fuerit hæc herba, illa uerò arbor: præſertim cùm nullus (quod ſciam) extet auctor, qui poſteritatis memoriæ mandauerit, Caſſiam adeo copioſam in Romanorum triumphis ex Arabia conuehi ſolitam, ut inde uulgaris facta, ubique paſſim & reperiretur, & ſereretur ab omnibus. Quod ſi fortè euenijſſet, nunquam tamen mihi perſuaſerim, quòd Galenus hac in ſcientia, & facultate omnium diligentiſſimus, & qui Romæ diu uitam duxit, Italicæ Caſiæ hiſtoriam ſilentio inuoluiſſet. Plinius lib. XXI. cap. IX. nonnullas memorans herbas, quorum folia odoris gratia in uſum coronarum uenerant, inquit. Ergo in coronamenta folio uenêre malothron, ſpireon, trigonon, cneoron, quod caſiam Higinus uocat. Id quod ante ipſum palàm fecerat Virgilius Caſiam inter coronarias herbas recolens in Bucolicis ecloga ij. his uerſibus.

Caſſiæ conſideratio.

Caſſiæ odoratæ, & coronariæ diſcrimen.

Tum caſia, atque alijs intexens ſuauibus herbis,
Mollia lutcola pingit uacinia caltha. *Et in Georgicis lib. II.*
Vix humiles apibus caſias, roremq; miniſtrat. *Item Georgicorum lib. IIII.*
Nec circum caſiæ uirides, & olentia latè
Serpylla, & grauiter ſpirantis copia thymbræ
Floreat, irriguumq; bibat uiolaria fontem.

Hæc Maro. Quibus palàm eſt, Caſiam coronariam, & qua tantopere delectantur apes, herbam, non arborem fuiſſe. Quod etiam teſtatur Plinius libro ſuperius citato cap. XII. his uerbis. Verùm hortis coronamentisq; maxime aluearia, & apes conueniunt, res præcipui quæſtus, compendijq; cùm fauit. Harum ergo cauſa oportet ſerere thymum, apiaſtrum, roſam, uiolas, lilium, cytiſum, ſabam, eruilium, cunilam, papauer, conyzam, caſiam, melilotum, meliſſophyllum (lego myriophyllum) cerinthen. Hactenus Plinius. His itaque rationibus, auctorumq; ueterum teſtimonijs innixus Theodorus cneoron Theophraſto caſiam appellat. Quamobrem potius fuerit credendum, cneoron Græcis uocatum antiquis coronariam fuiſſe Caſiam apibus gratiſſimam, quàm eam, quæ in India & felici Arabia prouenit, cinnamomo perſimilis, odoramentis & antidotis expetita, & qua per longas ætates cinnamomi uice uſi ſunt medici. Neque tamen propterea opinioni noſtræ refragari putamus Columellam lib. III. cap. VIII. de re ruſtica, ubi ita ſcriptum reliquit. Iudæam & Arabiam pretioſis odoribus illuſtrem haberi, ſed nec noſtram ciuitatem prædictis egere ſtirpibus: quippe cùm pluribus locis urbis iam caſiam frondentem conſpicimus, iam thuream plantam, florentesq; hortos myrrha & croco. Nam quanuis concedi poſſit Columellæ, caſiam ex Arabia allatam urbis illuſtrandæ gratia Romæ ſuo tempore conſpicuam fuiſſe in hortis procerum & imperatorum; hoc tamen nõ probibet, quin caſia, quam prope apũ aluearia paſſim ſeuit antiquitas, alia fuerit planta: præſertim cùm hæc inter herbas coronarias, illa uerò inter arbores odoratas recenſeatur. CNEORON autem deſcribit Theophraſtus lib. VI. ca. II. de plantarum hiſtoria, his uerbis. Cneori duo genera, aliud enim candidum, aliud nigrum. Candido folium cutaneum, oblongum, figura quaſi oleagineum: nigro quale tamariſci (ſunt qui legant μυρσίνη. i. Myrto) carnoſum. Candidum magis ſe humi ſpargit, odoratumq; eſt: nigrum odore caret. Radix ambobus, quæ altè deſcendit, grandis: ramiq; permulti, craſſi, ſurculoſiq; ab ipſa protinus tellure, aut paulò ſuperius ſparſi, lenti admodum conſtant. Quamobrem hiſce ad colligandum iunci modo utuntur. Germinant, florentq; poſt æquinoctium autumni, & multum denique temporis florent. Hæc Theophraſtus. Sed quænam plantæ oriantur in Italia, uel aliunde eò afferantur, quæ Cneoron referant, quid ueri referam ſanè nõn habeo.

Cneori deſcriptio.

Hallucinatur profectò Anguillarius, quippe qui nulla dubitatione ſibi perſuadet Lauendulam uulgo uocatam Cneorum eſſe album: Nigrum uero Roſmarinum Coronarium. Nam præter id quòd Roſmarinum & Lauendula tantum inter ſe habent cognationis quantum Laurus & Ilex, quod apertiſſimè eius errorem accuſat: ſunt & aliæ notæ quæ illi omnino repugnant. Siquidem Cneorum utrunque (ut Theophraſtus teſtis eſt) floret tantum poſt æquinoctium Autumni. Atqui Roſmarinum bis in anno florere ſcimus; nempe poſt æquinoctium uernum, & ante æquinoctium Autumni. Lauendula uero æſtate tantũ. Præterea Theophraſto utrique Cneoro radix eſt grandis & altè deſcendens. Id quod nec in Lauendula nec in Roſmarino quiſpiã uidit

Anguillarij ſententia confutata.

CNEORVM MATTHIOLI.

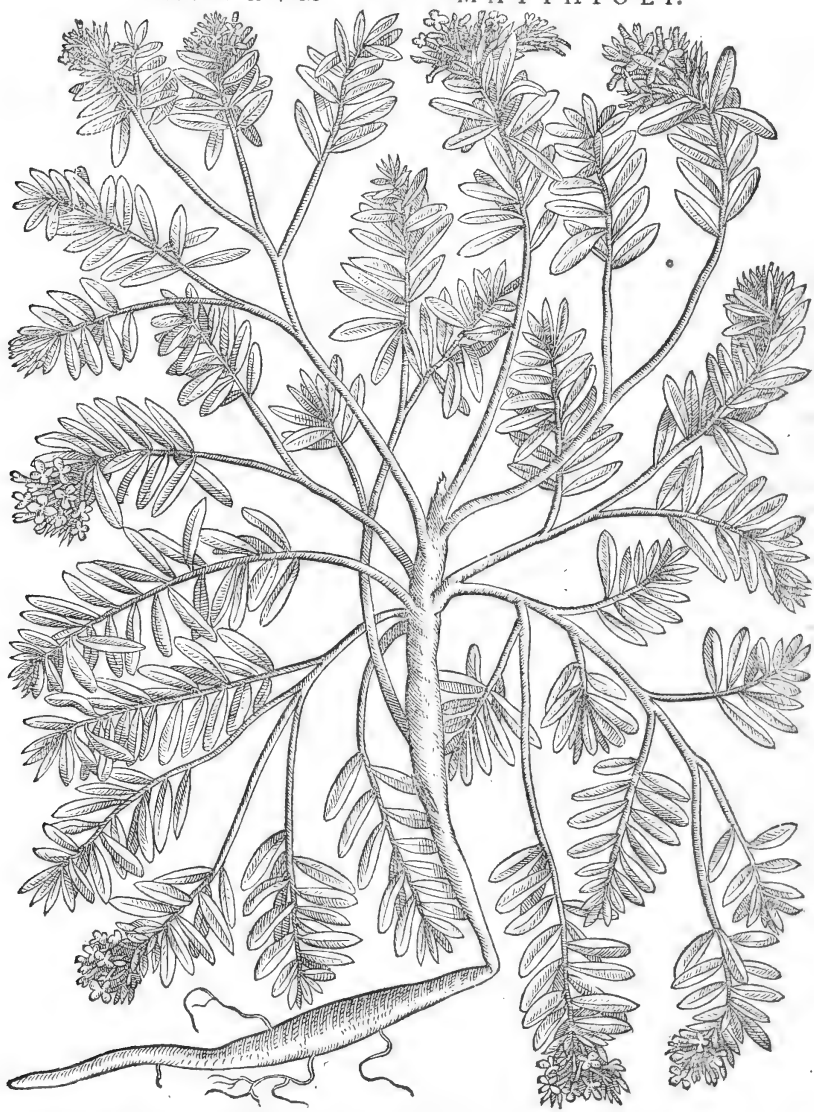

uidit unquam, cum hæ per summa ferè cęspitum mediocres radices fundant, & ob id frigoris impatiẽtes plantæ. Adhæc Cneori utriusque rami flexiles lentique habentur, colligandis aliarum plantarum fasciculis apti: sed cum Rosmarini rami tales nũ sint, nec etiam Lauendulæ, cadit peritq; Anguillarii sententia. Præter id Cneorũ nigrũ nullo esse odore scribit Theophrastus. Siquidem non δύόσμος, ut legit Anguillarius, sed ἀόσμος cum Gaza & Plinio legendum est, qui album tantum Cneorum ex Theophrasto odoratum habet: id quod ipsa Theophrasti lectio manifestè indicat. quæ sic habet. ὁ λεύκος ἔστι δὲ ὀσμῶδης. ὁ δὲ μέλας ἀόσμος. Non ὁ δὲ μέλας δύόσμος, ut perperam legit Anguillarius. ea enim adue satina est oratio, nec ullo pacto uocem δύόσμος admittere potest. Puerilis enim esset oratio, non grauissimi autoris Theophrasti, si locus hic Anguillarij modo legeretur. Sed admodum quidem miror quòd hæc non nouerit Anguillarius, cum tamen is plus Græcæ (ut audio) quàm Latinæ linguæ professorem se dicat. Postremo de Coronario Rosmarino scribens Dioscorides, nihil ibi Cneori meminit, quem tamen totum legisse Theophrastum non ambigo. Aberrant etiam qui contendunt Theophrasti Cneorum Chamælæam esse uel Thymælæam, ut in Epistolis nostris satis superque à nobis comprobatum est. Inuenimus nos hoc anno in Boemiæ syluis plantam, cuius hic imaginem damus, quæ omnibus suis partibus Cneorum candidum refert, siquidem cutaneum

Cneori nouſter reperti cõſideratio.

taneum illi folium eſt, & oblongum; rami flexiles, ac lenti, multi ſurculoſique, ab ipſa protinus tellure, aut paulò ſuperius emergentes, & humi ſeſe diffundentes. Flores illi ſunt in ſurculorum cacuminibus purpurei, odorati teſticuli odorem referentes; radice nititur altè deſcendente, non tenui: quæ notæ albo Cneoro bellè correſpondent. Atqui floret hæc (quantum uiderim) uerno tempore, uerum non ob hãc tantum repugnantem notam adducar, ut credam hanc plantam Cneorum, aut eius ſpeciem eſſe. & præſertim cum a ruſticis intelligam, florere etiam Autumno. Appiximus hic eius imaginem, & eius hiſtoriam deſcripſimus, non tam tuendæ opinionis noſtræ cauſa, quàm ut cæteri rei plantariæ periti de hac planta ſuum quoque iudicium ferant. Nam ubi ij Theophraſti Cneorum ipſam eſſe negauerint, erit mihi ſatis, ſuperáque ſatisfactum, ſi Matthioli Cneorum ipſam appellauerint. Sed iam ad Caſſiam odoratam redeamus. ob cuius cognitionem poſtmodum factum eſt, ut recentioribus medicis, in ea recuperanda, inueſtigandáque multum negocij acceſſerit. Nanque hactenus tum medici, tum ſeplaſiarij (etſi plures iam reſipiſcant) odoratæ caſſiæ loco quædam incognitæ arboris ſegmenta, nec odore, nec uiribus prædita ſemper capeſſerunt. Verentamen poſtquàm nonnulli ætatis noſtræ doctiſſimi uiri, ſtirpium hiſtorias diligenter examinarunt, detecta fraude, mercatores ex Alexandria mercimonia Venetias comportantes, cùm ſuam impoſturam deprehenſam cernerent, à negocio deſciſcentes in aliud nouum Caſſiæ genus ſegmenta illa commutarunt. Quæ ſanè præter odorem, pariterque ſaporem, quibus ferè penitus exoleta ſentitur, caſſiæ a Dioſcoride deſcriptæ admodum habetur conſimilis. Quapropter nec eos erraſſe crediderim, qui dicerent, hanc Dioſcoridis pſeudocaſſiam eſſe. quippe & craſſo cortice conſtat, & in eius cauitate lignoſa etiam uiſitur materies, paululumáque eſt odorata, minimeque acris. Nonnulli hac non contenti, quædam uocati cinnamomi fragmina Caſſiæ uice uſurpant: quæ cùm nullo odore ſaporeque commendentur, potius quercum, uel fagum, quàm Caſſiam referunt. Cæterùm, ut dicam quid ego ſentio, ſi quis fiſtulam, quam Cinnamomum perperam appellamus, & uulgò Cannella, Caſſiæ generibus rectè comparauerit, facilè nouerit uulgaris uſus cinnamomum legitimam Caſſiam procul dubio referre. quinimo diligenter inquiſituris, iudicióque trutina examinaturis huiuſmodi cinnamomi ingentem copiam, quæ magnis ſaccis Venetijs in mercatorum repoſitorijs aſſeruatur, nimirum omnia illa Caſſiæ genera, quæ à Dioſcoride deſcribũtur, facilè ſeſe offerent. quandoquidem mercatores (ut ſemper aſſolent) ad expediendas deteriores merces bonarum lenocinio, quas illis admiſcent, pro uiridi utuntur. Galenus itaque libro primo de antidotis multa Caſſiæ genera recenſuit, ubi ſanè Dioſcoridem ſecutus, eam cæteris præſtare fatetur, quæ zigi cognomine dicitur, hancque aſſerit cinnamomum uſque adeò æmulari, ut eſſent, qui ſuo æuo eam cinnamomi loco uenderent. Quo fit, ut admirari non liceat, ſi hodie quoque tot annis hæc deducta, protractáque conſuetudine, ubique caſſia pro cinnamomo uenundetur. Nec quidem longè aberrarent, ſi modò optimam ſeligerent: quandoquidem Galenus eodem loco palam prodit, Caſſiam ſæpenumero in cinnamomum transmutari, fateturque ſe iam uidiſſe eximæ Caſſiæ ramulos omni ex parte cinnamomum referentes. Contrà pariter inſpexiſſe cinnamomi ſurculos Caſſiæ prorſus perſimiles: adeò ut aſſerat pro qualibet cinnamomi parte in componendis medicamentis duas electæ caſiæ adhiberi poſſe. Deſcribit item Galenus quoddam aliud deterioris Caſſiæ genus, quod tradit iuniorem Andromachum Caſſiam fiſtulam nominaſſe, cùm fiſtularum modo, inanis cauaque ſit, & craſſi corticis: cuiuſmodi in uulgari cinnamomo frequentiſsima conſpicitur. Huius ſanè ea uidetur eſſe generis, quam in ſuo conficiendorum pharmacorum libello præfert Cordus, quòd uelit caſiam, præter Dioſcoridis & Galeni ſententiam, lubrici eſſe guſtus. Porrò Caſſiæ odoratæ fruſtulum cum cortice & ligno ſuo interiore nuper dono mihi dedit Sereniſsimus Princeps Ferdinandus Archidux Auſtriæ dominus mihi clementiſſimus, ab integro ramulo abſciſſum, quem ille inter plures alias res non minus pretioſas quàm raras, reconditum habet. Huius cortex colore quidem cinereo a noſtro uulgari cinnamomo diſſidet, non tamen odore ac guſtu: quandoquidem manſus idipſum, quod uulgus Cannellam uocat, ori planè repræſentat. At lignum, quod cortice contegitur, fragili conſtat materie, neq; ullo prorſus odore, ſaporeq; commendatur. Quare hinc facilè colligi poteſt, corticis tantùm eius uſum eſſe: atq; etiam Theophraſtum non ab re memoriæ prodidiſſe, huius uirgas in fruſta ſecari, recentiq; bouis corio hæc conſui, ut uermiculis, qui ex eo naſcuntur, lignum illud inutile erodatur. Cæterùm odoratæ caſſiæ meminit etiam Virgilius præter coronariam lib. II. Georg. ubi cecinit hoc carmine. Nec caſia liquidi corrumpitur uſus oliui. Quin & Plinius Caſſiæ meminit lib. XII. cap. XIX. his uerbis. Frutex & Caſſia eſt, iuxtaq; cinnamomi campos naſcitur, ſed in montibus, craſſiore ſarmento, tenui cute, uerius quàm cortice: quem contrà atq; in cinnamomo leuari, & exinaniri pretium eſt. Amplitudo fruticis trium cubitorum. Colos triplex: cùm primùm emicat, candidus pedali menſura: deinde rubeſcit addito ſemipede: ultra nigricans. Hæc pars maximè laudatur, ac deinde proxima: damnatur uerò candida. Conſecant ſurculos longitudine binũm cubitorum: mox præſiunt recentibus corijs quadrupedum ob id interemptarum, ut ijs putreſcentibus, uermiculi lignum erodant, & excauent corticem tutum acrimonia, & amaritudine. Probatur recens maximè, & quæ ſit odoris molliſſimi, guſtuque quam maximè feruens, potius quàm lento tepore leuiter mordens, colore purpureo, quæq; plurima minimum ponderis faciat, breui tunicarum fiſtula, & non fragili. Hæc Plinius, quorum plura a Theophraſto tranſcribit. Qui caſſiæ hiſtoriam tradidit lib. IX. cap. V. de hiſtoria plantarum, eamq; fruticem eſſe amerinæ magnitudine ſcribit: quæ cùm nullo pacto decorticari poſſit a ligno, cortexq; tantùm utilis ſit, ob id hominum induſtria inuentum eſſe ait, ut corijs quadrupedum conſuta, interius lignum uermiculis denoretur. Cæterùm planè hallucinantur ij, qui Caſſiæ fiſtulæ loco, ſiliquam Aegyptiam, ſiue Caſſiam ſolutiuam uulgò dictam, atra medulla, ſemine duro, lignoſiſq; membranis confarctam, medicamentis admiſcent Mauritanos ſecuti. ſiquidem Serapio, Auicenna, pariterq; Meſues, ſiue ſit ipſorum, ſiue interpretum lapſus, pari conſenſu Caſſiam nigram Caſſiam fiſtulam uocauêre: legitimam uerò Caſſiam, de qua hic diſſerit Dioſcorides, Caßiam ligneam. Quamobrem certò crediderim, quòd citra omnem cenſuram dici poſſit, in omnibus ijs medicamentis a Mauritanis inuentis, quæ Caſſiam fiſtulam expetunt, ſolutiuam illam eſſe inſerendam. Si uerò in Græcorum monumentis (excipio Actuarium, & Nicolaum Myrepſicum, qui a Mauritanis multa acceperunt) Caſia fiſtula inuenta fuerit, uel in Mauritanorum compoſitionibus a Græcis tranſcriptis, Caßiam odoratam, a Dioſcoride & Galeno deſcriptam, ſemper adhibendam exiſtimo. Niſi medici ſecus intelligentes in eum errorem labi uelint, in quem Leonicenus quoſdam ætatis noſtræ medicos (quæ profectò imperitia multorum eſt) temerè incurriſſe teſtatur, qui ad commouendos menſes,

Medicorum, & ſeplaſiariorum error.

Caſſia legitima.

Error quorúdã.

Cinnamomi consideratio.

menſes, difficiles partus, remorantesq; ſecundas, Caſſiæ deiectoriæ corticibus, odoratæ loco uſquequaq; utebantur. CINNAMOMVM uerò, quod legitimum ſit, quanquam diu multumq; tum Venetijs, tum Neapoli, & apud mercatores, qui ferè quotannis in Alexandriam nauigant, diligenter conquiſiuerim, nuſquam id tamen mihi uidere licuit, neq; etiam percipere potui, num hoc tempore apud magnos negociatores, qui è Luſitania Indiam, & felicem Arabiam claſſe paratiſſima petunt, uel apud quempiam principem, regem, uel imperatorem legitimum reperiri poſſit. Qua de re minimè demiror, cùm & Galeni tempore huius magna in Italia fuerit penuria, adeò ut Cinnamomum nullibi reperiretur, niſi apud Imperatores, qui admirabili cuſtodia inter alia pretioſa illud aſſernari curabant. Cuius rei hiſtoriam in medium affert Galenus libro primo de antidotis, ſic inquiens. De Cinnamomo contraria ijs, quæ de opobalſamo narrauimus, compertum habeo. perſuaſum nanque mihi eſt, ipſum omnium cognitu facillimum eſſe illis, qui ſæpe optimum cinnamomum uiderint. Optimum uerò conſequi nemo poteſt, niſi repoſitum ab imperatoribus intueatur, ſex generibus quodammodo diſtributum. ſiquidem & in hoc ipſo, uelut & in caſſia, optimi ad deterrimum tam magna differentia eſt, ut optima caſſia à peßimo cinnamomo parum diſtet. Neque uerò Cinnamomi uirtus ad uſum apta longo tempore durat: ad triginta ſiquidem annos, quàm à principio uim habuit, integram non conſeruat. nugantur autem, qui Cinnamomum ex hiſce medicinis eſſe dicunt, quæ ſenectutem non ſentiant. Atqui ego non centum, neque ducentùm annorum interuentu, ſed pauciorum, ſi quis ad tantum numerum conferat, iam aliquam mutationem uetuſtiori cinnamomo factam obſeruaui. Quo tempore ſiquidem Antonino imperatori theriacam paraui, uaſa lignea, in quibus eiuſdem generis Cinnamomum inerat, multa conſpexi, alia Traiani, quædam Adriani, nonnulla Antonini, qui poſt Adrianum imperator fuit, ætate repoſita: omniaq; hæc ſeſe & ſaporis, & odoris imbecillitate, uehementiaq; tantum planè ſuperabant, quantum & tempore differebant. Olim è barbarorum terris arca cubitos quatuor & medium longa, Romam perlata cùm fuiſſet, in qua Cinnamomi primi generis integra arbor erat, ex eoq; Marco Antonino imperatori antidotum quandam compoſuiſſem, ipſam cæteris multum præſtare, deprehendi, adeo ut Imperator quoq; ea deguſtata medicinæ concoctionem, uelut in alijs fieri ſolet, expectare noluerit, ſed ſtatim ea uſus ſit non dum integrè duobus menſibus elapſis. Antonino ſubſecutus eſt Commodus, qui nec theriacæ, nec cinnamomi curam ullam habuit, ſub quo non ſolùm arboris illius, quod ſuperfuerat, omne diſſipatum eſt, uerùm etiam quodcunq; poſt Adriani tempora comportatum fuerat. Quo factum eſt, ut nunc imperator noſter Seuerus, cùm me ſibi antidotum eo modo conficere iuſſiſſet, quo Antonino confeceram, ex Cinnamomo Traiani, & Adriani tempore repoſito ſumere coactus ſim, imbecillioraq; planè mihi uiſa ſunt, & tamen nondum anni triginta interceſſerant. Hìc nos optimi Cinnamomi notas quaſdam neceſſarias ſubijcere uolumus, ipſum ſcilicet ſummopere benè olere, inexplicabilemq; præ cæteris bonum quendam odorem ſpirare, ac calidum guſtantibus ſe multùm exhibere, non ita tamen ut mordicando triſtitiam palato inferat: colorem deniq; talem habere, qualem ſi quis lacti nigrum colorem admiſceat, atque cærulei, quem uocant, aliquantulum addat. Ex hoc igitur quantum nolebam, ut mos mihi fuit, cùm accepiſſem, ramuſculos paucos apud me repoſui in ea apotheca, in qua res meas omnes pretioſas ſeruabam. uerùm ipſa combuſta, qua tempeſtate & delubrum pacis incenſum eſt, & hæc, & aliæ quinq; Cinnamomi ſpecies, quas mihi conquiſieram, periere. Nunc itaque cùm imperatori noſtro Seuero theriacam componerem, ex Cinnamomo Adriani tempore repoſito, quod optimum uiſum eſt elegi, de quo etiam utile quiddam lecturis ſubdere, cùm poſim, id facere non grauabor. Superſunt adhuc ibi multa uaſa lignea, quæ omnia habent plurium radicum, uel plurium ramorum, uel ut quiſpiam dicere uelit, Cinnamomorum differentias: nullum tamen ueluti truncus, in ramos plures diuiſus attollitur, ſed ueratri utriuſque figuram præ ſe fert, atque etiam magis damaſonij uocati, quod è Creta ad nos adfertur. Quænis autem Cinnamomi ſpecies ab una radice, ceu frutex quidam paruus conſurgit, emittitq; hæc ſex, illa ſeptem uirgulta, uel paulò plura, pauciora ue, non æquali tamen omnia longitudine ſint: uerùm quod maximum eſt, pedis Romani dimidium non excedit. Vniuerſa autem Cinnamomi natura ſimilis eſt quodammodo optimæ caſſiæ. Hactenus de Cinnamomo Galenus. Cuius uerba hìc recenſere libuit, ut omnibus palàm ſit, quòd cum ſub ijs tam magnis Imperatoribus, qui toti ferè orbi imperabant, tanta eſſet Cinnamomi penuria, admirari non debeamus, ſi ſe nobis penitus incognitum, rariſſimumq; reddiderit. Sed potius id mirum fuerit, quòd cum hac ætate caſſiæ plurimum afferatur, quę ut Theophraſtus, & Plinius inquiunt, naſcitur iuxta cinnamomi campos, ſed in montibus, Cinnamomi tamen nihil importetur. Quare non deeſt ſuſpicio, quin omne ferè Cinnamomi genus deperierit in Arabia, quemadmodum & balſamum in Iudæa. Quandoquidem ſcripſerit Plinius lib. XII. cap. XIX. combuſtas iam eſſe plurimas Cinnamomi ſyluas, his uerbis. Cinnamomi pretia fuere quondam in libras denariorum mille. Sed poſtea auctum id parte dimidia eſt, incenſis (ut ferunt) ſyluis ira barbarorum. Id acciderit ne ob iniquitatem præpotentium, an forte, non ſatis conſtat. Auſtros ibi tam ardenter flare, ut æſtatibus ſyluas accendant, inuenimus apud auctores. Quo fit, ut facilè credi poſsit à Plinij æuo id, quod Cinnamomi reliquum erat, pariter uel barbarorum bello, uel igneis flatibus deperiſſe. Nam ſi aliter reſe haberet, qui caſsiam ad nos deferunt, cum multò plus lucri ex cinnamomo, quam ex caſsia ſe conſecuturos ſciant, Cinnamomum etiam unà cum caſsia ueherent. Hæc autem dixiſſe uolui, non ut hac in re certi aliquid, exploratiq; habeam, cum tantùm cõiecturis agam, ſed ut alijs ulterius explorandi latius pateat iter. Cæterum Strabo non modò cum Theophraſto, Dioſcoride, Galeno, Plinioq; cinnamomum in Arabia naſci ſcribit, ſed etiam in India, ea ſcilicet parte, quæ ad auſtrum uergit. quippe cùm hæc Arabiæ, & Aethiopiæ ſole perſimilis ſit, ea omnia (ut ipſe ait) gignit aromata, nempe cinnamomum, caſsiam, & alia, perinde ac illæ. Veruntamen cur nec inde ad nos afferantur, an quod etiam ibi perierit, an aliam ob cauſam, ij manifeſtius referant, qui hoc tempore liburnicis eò ad aromata conquirenda quotidie nauigant. Sed uidetur Galenus ſatis perplexè de Cinnamomo ſcripſiſſe. quippe primùm arcam Romam delatam prodidit è barbarorum regione longitudine cubitorum quatuor cum dimidio, in qua integra cinnamomi arbor erat. quibus omnino denotat Cinnamomum eſſe arborem. Deinde uerò unamquanque Cinnamomi ſpeciem ſcribit, ab una radice, ceu frutex quidam paruus conſurgere, adeò ut maiora eius uirgulta dimidium Romanum pedem non excedant. quibus proculdubio fatetur, Cinnamomum eſſe in paruorum fruticum genere. Vnde certè neſciuerim ego explicare, quid ſibi hac in hiſtoria uoluerit Galenus; præſertimq; cum tam tenui ipſum ſarmento

Cinnam. hiſt. ex Galeno.

Cinnamomi optimi notæ.

Cinnamomi penuria unde ſit.

mento esse tradiderit, ut ueratri, uel damasonij radicibus comparauerit. Sed illud etiam mirum mihi uidetur, quòd ex cassia (ut ipse ait) Cinnamomum oriatur, spectenturque nonnunquam cassiæ arbores integræ, in quibus aliqua cinnamomi uirgulta è cassiæ ramis prodeant, cùm tamen cinnamomum, & cassia diuersæ inter se sint plantæ. Nisi fortasse inter utranque tanta sit generis cognatio, ut aliquando inuenta sint cassiæ uirgulta tanta odoris saporisque fragrantia, ut omni ex parte cinnamomum referrent, etsi legitima fuerit cassia. Præterea non desunt, qui putauerint hac Galeni auctoritate freti, cassiam & cinnamomum ex una, & eadem arbore prouenire, quæ dum pumila sit, cinnamomum edat, dum uerò adoleuerit, cassiam. Sed cùm dicat Galenus, cassiam mutari in cinnamomum, non autem cinnamomum in cassiam, cadit eorum sententia. Quibus etiam refragatur Theophrastus lib. IX. de plantarum historia cap. V. ubi cassiam, & cinnamomum ostendit diuersas esse plantas: licet de earum forma, & proceritate nihil certi exploratique affirmet. Quandoquidem initio capitis non ex sua, sed aliorum sententia scribit, cinnamomum & cassiam frutices esse magnitudine amerinæ: deinde uerò alios etiam secutus auctores, cinnamomum fruticosum facit. Cæterùm cùm scribat Strabo Arabas cinnamomo, & casbia uti ad ignem parandum, cæterorum lignorum loco, uidentur hæ plantæ non esse adeò pumilæ, ut quidam scribunt. Quod de casbia facilè dici potest, siquidem Venetijs cassiæ Cannellæ uocatæ fistulæ uisuntur tantæ crassitudinis, longitudinisque, ut facilè quisque iudicare possit eas è ramis, seu uirgultis non sanè breuibus fuisse decerptas. Cinnamomi denique sex genera esse produntur à Dioscoride, & Galeno: sed is nullibi (quòd sciuerim) præterquam in libro de theriaca ad Pisonem, quem tamen librum spurium putamus, ea per genera descripsit, fortasse (ut solet) Dioscoridi se remittens, qui etiam tantùm à locis, ubi nascuntur, plus minúsue præstantiæ huic, quàm illi reddidit. At Theophrastus citato nuper loco longè aliter cinnamomi differẽtias haberi ait, his uerbis. Cinnamomum decerptum in quinas partes discerni narrant, & esse præcipuæ bonitatis, quòd germinibus proximum fuerit, idque palmi longitudinem cædi, aut paulò maius. Secundum, quod sequitur, quod etiam minus cæsura est. Tertium deinde, & quartum notatur. Vltimum uerò, quòd deterrimum, proximumque radici: hoc enim minimum corticis habet, in quo summa gratia est, non in ligno, qua de causa præferri cacumina solent, quòd corticis plurimum habeant. Quidam sic aiunt. Alij uerò Cinnamomum fruticosum enarrant, eiusque genera duo, alterum nigrum, alterum candidum. Hæc Theophrastus. Veruntamen cùm nec is hac in historia aliquid constanter, affirmanterque scribat, Imperatorem, Regém ue quempiam desiderarem, qui humanam rempublicam miseratus, explorandi Cinnamomi gratia in Arabiam, & Indiam mitteret, magnanimosque illos imitaretur Imperatores, qui ipsius Galeni æuo ex iisdem regionibus sibi Cinnamomum comparabant. Id enim Cæsar noster Carolus quintus, si illi Deus opt. max. Christianam remp. pacatam redderet, commodè consequi posset. uel fortasse commodius Rex Lusitanus, qui in orientalem Indiam sæpe ad aromata conquirenda suas liburnicas mittit, quo in itinere uniuersas felicis Arabiæ oras explorare posset: quemadmodum & uniuersam Indiæ partem, quæ ad austrum spectat, ubi inquit Strabo Cinnamomum pariter nasci. Sed ò clarissimi Lusitaniæ medici, si res medica uobis cordi est, si nostram cupitis ditare facultatem, medicumque nomen extollere, si charitas uos tenet, si naturalis humani generis iuuandi amor uobis insitus est, iamiam prouinciam hanc suscipite. Quippe si princeps uester hinc sibi immortale nomen, uniuersæ uerò reipublicæ commodum perquàm maximum comparare posse à uobis intellexerit, cũ omni pietate ac magnanimitate (ut audio) præditus sit, nulli dubiũ est, quin omne studiũ, auxiliumque impendat, ut non modò Cinnamomum ipsum reuocetur in lucem, sed & alia fortasse pleraque medicamenta, quibus antiqua medicorum familia suas illustrauit antidotos. Porrò tametsi hactenus illud mihi abunde probatum esse uideatur, quòd cassiam ueram habeamus, desideremus autem optimum & legitimum cinnamomum; sunt tamen hac ætate scriptores, qui non cassiæ solùm, sed etiam cinnamomi genera inueniri tradunt. inter quos extat Fuchsius uir clarissimus, qui libro illo de compositione medicamentorum, quem locupletatum postremò edidit, de cinnamomo differens, ita scribit. Sed haud dubiè in capsis cannellæ refertis & cassiæ, & cinnamomi genera reperiuntur, quare delectu opus erit, qui illa distinguere uelit: distinguet autem notis utriusque diligenter expensis. His nimirum uerbis Fuchsius cinnamomum nobis uerum non deesse asseuerat. Sed quibus id rationibus, aut auctoritatibus comprobet, non uideo: nisi hoc acceptum referat Amato Lusitano, qui eò amentiæ deueniſſe uidetur in suis enarrationibus, quas in Dioscoridem scripsit, ut apud nos cinnamomi genera inueniri, atque etiam illud aroma notissimum esse contendat. Verùm huius ineptias ac uanitates plurimas alibi persequimur, ubi nos ab eius calumnijs defendimus. hîc enim quod de materia medica sentimus, & ingenuè profiteri possumus, libenter scribimus. Quare ea sit nostra de cinnamomo sententia, quæ à nobis antea fusius probata est, quàm modò oporteat pluribus Fuchsium refellere. quem tamen doleo maiorem fidem præstitisse Lusitani illius ineptijs & mendacijs, quàm uirum peritum deceat. Cæterùm illud tantùm addam, quòd nobis, qui cinnamomum lignum non corticem esse ostendimus, mirari quidem subit Fuchsium, qui libro suprà citato eodem loco paulò pòst contrariũ scripsit, ut eius uerba, quæ subijciam, apertè testantur. Cinnamomum, inquit, quod nobis Zeilam insula mittit, cortex est arboris quatuor ferè cubitorum altæ, crassitudinis brachialis, sex uel septem è trunco mittentis ramulos, qui singulis annis amputantur, atque iterum pullulant: quorum cortex, qui cinnamomum est, sit tenuis, odoratissimus, gustatu acris, & ualde mordax, non tamen adeò ut molestè rodat, mansum rutam oleat, &c. In hanc, meo quidem iudicio, uanam opinionem Fuchsius non secus atque in superiorem ueniſſe deprehenditur secutus Amatum Lusitanum: qui eandem ferè prius, quam ille pòst cinnamomo effigiem reddidit, quanquam eam à quodam accepisse fatetur. Cinnamomi uires scribit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Cinnamomum summè tenuium est partium, non summè tamen calidum, sed ex tertio ordine. Nihil autem æquè desiccat eorum, quæ pari sunt excalfaciendi facultate propter tenuitatem scilicet essentiæ. At Cinnamomis est uelut imbecillum cinnamomum, nonnulli ipsam pseudocinnamomum nuncupant. Meminit & Cassiæ codem libro citato, ubi sic habet. Cassia exiccat, & excalfacit tertio quodammodo ordine, sed & tenuium admodum est partium, gustu uerò plurimùm in se acris deprehenditur, leuiter quoque nonnihil adstringens. Quamobrem ob hæc omnia incidit, simulque digerit, quæ in corpore sunt recrementa, & ad hæc robur etiam instrumentis addit. Idoneum uerò etiam suppressis mensibus, cùm uidelicet à copia simul & crassitudine excrementorum, quod sufficiat, euacuari nequit. hactenus Galenus. Cæterùm ex uulgari cinnamomo fit aqua stillatitia, quæ & odore & sapore idipsum pulchrè repræsen-

Cinnamomi differentiæ ex Theophr.

Fuchsij, & Amati opiniones re probatæ.

Cinnamomi uires ex Gal.

Cassiæ uires ex eodem.

CASSIA SOLVTIVA.

Cinnamomi uulgaris aqua ſtillatitia.

tat. eam autem extrahendi ratio hæc eſt. Sumito dicti cinnamomi quantum licet optimi libram, idque leuiter contuſum in uas uitreum uel æneum, quod matulæ formam referat, conijcito: dein aquæ roſarum ſtillatitiæ libras quatuor, & uini albi odorati ſeſquilibram infundito. uas illud in balneum aquæ tepentis et non feruentis imponito, atque inibi ore uaſis prius obturato, uiginti quatuor horis macerari ſinito. poſt id tempus uitreo organo roſtrato; quod ab effectu galerum uocant, uas ante dictum cooperito, & igne fornaci ſuccenſo, per balneum aquæ feruentis aquam ſtillatitiam elicito. Verùm canna ſtagnea, uel uitrea, quæ duorum circiter cubitorum longitudinem expleat, organi uitrei roſtro admouenda inſerendaque eſt. illi poſtremò uas uitreum ſubijcito, quod manantem aquam excipiat. inſuper prouidendum eſt, ut omnia uaſorum orificia diligenter obſtruantur, ne quid expirare poſſit. Hæc aqua contra omnes ægritudines, quas frigus excitauerit, efficax eſt: utpote quæ pituitam humoremque lentitiam digerat, incidat, & abſumat, flatuſque diſcutiat. Priuatim uerò uentriculum, iecur, lienem, cerebrũ, neruoſq; iuuat & roborat: animi deliquio, cardiacisque affectibus præſentaneo remedio ſuccurrit: uenenis uenenoſorumque animalium morſibus aduerſatur: menſes pellit, & urinam ciet: cœliacis auxiliatur: nauſeã ſedat, et faſtidium abigit. uteri morbis perquã utilis eſt: prodeſt ſuſpirioſis, reſolutis, cõuulſis, et comitiali morbo laborãtibus: guſtui gratiſſima eſt, atque oris halitum

halitum commendat. In ſumma ubi excalfacere, aperire, incidere, digerere, & roborare ſit opus, huius aquæ uſus maximam præſtat utilitatem. Veruntamen quoniam nec Dioſcorides, nec ueterum Græcorum quiſquam meminit CASSIAE SOLVTIVAE *dictæ, qua hoc tempore ad citandam aluum frequentiſſimè utuntur medici, quamque Aegyptiam ſiliquam recentiorum quidam appellant, ne hæ noſtræ lucubrationes tam nobili, tam præſtanti, tamque humanæ ſaluti neceſſario medicamento deſtituantur, differam hîc de eo, quicquid ex Mauritanis compertum habeo. Aegyptiæ itaq; ſiliquæ arbor inter ualde proceras annumerari poteſt. Huius materies ſolida, compactaque uiſtur, cortice tenus buxeo colore, medullitus uerò nigra, non ſecus ac ebenum, ſiue guaiacum. Recens grauiter olet, ſicca tamen minimè. Folio conſtat ſiliquæ, ſed magis in acutum tendente, cortice cineritio, radicibus magnis iuglandis modò. A ramis ſiliquæ pendent prælongæ, teretes, denſæ, & cùm maturitatem ſenſerint, colore in rubrum nigricante. Hæ nigra, dulcique replentur medulla, leni ac lento cremori ſimili, non tamen ut in oſſibus continua, ſed crebris lignoſiſque membranis diſtincta. Inhæret unicuique membranæ ſemen durum, ſiliquarum ſemini adeò ſimile, ut alterum ab altero diſcerni non poſſit. ex quo cum non erraſſe putauerim, qui crediderit, has plantas eſſe congeneres. Eligenda eſt, quæ ex Memphi, & Alexandria Aegypti conuehitur, non admodum craſſa, pellucens, recens, grauis, ſarcta, & quæ concuſſa, incluſis ſeminibus minimè conſtrepit. Pulpa excalfacit, & humectat ordine primo. Eadem lenit, reſoluit, ſanguinem mundat, bilisque feruorem extinguit: aluum item commodiſſimè citat, eiusque uis uentriculum non pertranſit. qua propter ſecuriſſimè datur à medicis inchoantibus febribus, alijsque calidis morbis ante uenæ ſectionem, quòd tantùm uentriculum repurget, & aluum emolliat. Nocet tamen inteſtinorum imbecillitate affectis, & his, qui admodum lubrici ſunt: aliàs omnino habetur innoxia. Tollitur id noxæ admiſtis myrobalanis, ybabarbaro, nardo, & maſticbe. Conſtipatis ſi detur, augenda eſt eius facultas ijs, quæ magis eadem ni pollent: proinde ſunt, qui addant amygdalinum oleum, & pſyllij ſpiſſamentum. Vrinæ difficultatibus mirificè auxiliatur, ſi cum urinam cientibus medicamentis hauriatur, uel deuoretur. Aegrè aluum excernit: eaque propter nonnulli roborant eius uires, addito hyſſopo, uel caprino ſero. Bilem, & pituitam excernit, nullo ſanè incommodo: pectus, & fauces mulcet, & eorum inflammationes reſoluit: renes à calculis, & ſabulo expedit; præſertim ſi cum glycyrrhizæ decocto, alijsue medicamentis urinam cientibus bibatur. quinetiam frequenter deuorata calculos renaſci prohibet: quinimo ſunt, qui affirment, ſi quis quotidie ante prandium ternas pulpæ caſſiæ drachmas deuorauerit, is nunquàm calculos in renibus gignet. Et à uentriculi doloribus, & apoſtematibus ſe perpetuò tuebitur. Admodum præter hæc calidis confert febribus. Caterùm exterius illita eryſipelas extinguit, cæterasque inflammationes, quæ cutétenus emergunt. Sunt è recentioribus medicis, qui eam nunquam ſuis ægrotantibus exhibeant, niſi picræ puluerem admiſceant. quod conſultò factum exiſtimo: præſertim ubi uentriculi, & inteſtinorum imbecillitas adſit. Quæ Græcis κασία, Latinis item Caſſia nominatur: Arabibus, Selicha, Selche, aut Selihacha: Italis, Caſſia, atque etiam Italorum uulgo Cannella: Germanis, Zimmet, ſeu zimmet roerlim: Hiſpanis, Canela: Gallis, Canelle.*

Caſſiæ ſolutiuæ conſideratio

Quod uerò Graeci κιννάμωμον, Latini quoque Cinnamomum dicunt: Arabes, Darſeni: Itali, Cinnamomo. Germani zimmertrind: Boemi ſkorice.

Nomina.

Ἄμωμον. AMOMVM. CAP. XIIII.

AMomum [exiguè fruticat, ex ligno ſe conuoluens in racemi modum: flore, ceu candidæ uiolæ, paruo: foliis bryoniæ ſimilibus.] Laudatur quàm maximè Armeniacum, colore ad aurum uergens: ligno ſubrufo, abunde odorato. Medicum, quoniam in campeſtribus, & aquoſis enaſcitur, infirmius eſſe conſtat: eſt autem magnum, ſubuiride, tactu tenerum, frutice uenoſo, odore origani. Ponticum uerò ſubrufum, [a] paruum, fragile, racemoſum, fructu turgens, & odore nares feriens. Deligito recens, candidum, uel ſubrubrum, quod nec adſtrictum cohæreat, nec conuoluatur, ſed ſolutum diffunda tur, ſemine plenum, uuis paruis ſimile, graue, ualde odoratum; modò cariem non contraxerit, acre, guſtu mordens, ſimplici colore non euariante. Vim habet calfaciendi, adſtringendi, exiccandi. Somnum allicit: & illitum fronti, doloris ſenſum aufert: inflammationes, & meliceridas concoquit, diſcutitque: iuuat quos ſcorpius percuſſit, ex ocimo illitum: & podagricis confert: inflammationes oculorum, uiſcerumque lenit ex uua paſſa: ad uuluarum uitia in peſſis, aut inſeſſionibus utile eſt. Decoctum iocinòri, renibus, podagræ, potu conuenit. Antidotis immiſcetur, & pretioſiſſimis unguentis. Adulteratur Amomum herba ſimili, quæ Amomis uocatur, ſed ſine odore, ſine fructu. Naſcitur in Armenia, flore origani. Quare in huiuſcemodi rerum probationibus fragmenta fugienda ſunt: eligenda autem, quæ ab una radice ſuos integros ſurculos emittunt.

Concluſa non legit Oribaſius.

a Meum ἐμμακρόν. i. non longum.

TAnta medicorum, qui nos præceſſerunt, in ſimplicium medicamentorum hiſtoria, & facultatibus ignorantia, ſegnitiaque extitit, ut niſi Deus opt. max. acerrimi, & ferè diuini ingenij uiros, hac ætate nobis produxiſſet in lucem, qui præter id, quod uniuerſam medicam facultatem ab erroribus ſanè innumeris expurgauerint, eandemque illuſtrauerint, uera quidem ſimplicia medicamenta inueſtigarunt; minimè profectò uerendum fuerat, quin paruo temporis tractu ars medica penitus ſubuerſa, extinctaque remanſiſſet. Et certè ſi longiori tempore res ita ſe habuiſſet, nulli dubium eſt, quin huiuſce facultatis cognitio in auram euolaſſet. quandoquidem hæc peſtis radices tam in altum fixerat, ac tam latè ſe diffuderat, ut tametſi nonnulli ingenio, & doctrina præſtantes plurimùm inſudauerint, omneque ſtudium, & operam quam diligentiſſimè impenderint, quo errores, qui ignauia & negligentia emerſerant, à re medica excluderentur, eos tamen hactenus radicitus euellere nequiuerunt. Siquidem non deſunt, qui (quanuis haſce percipiant rationes) malint ſuos proſequi abuſus, omni ex parte deteſtandos, quàm candidiſſimæ inhærere ueritati. Quo fit, ut unà cum alijs innumeris ſimplicibus medicamentis etiam legitimo Amomo careamus. Cuius uice qui-

Amomi conſideratio.

Amomum ſpurium.

dam ſtirpium impoſtores ex Gargano Apuliæ monte profecti, pumilum quoddam ſemen, ſupponunt, colore nigro, odore melanthij. Quod cùm tantillum aromatis reſipiat, & guſtu acri deprehendatur, excogitarunt, ut faciliùs ipſum corraderent, in hominum animis inducere, id procul dubio legitimum eſſe Amomum. Quod tamen (ſi Dioſcoridi fides eſt adhibenda) ſemen edit uuarum racemis ſimile, non autem minutum, quale illud niſitur. Inſuper mihi ſanè non conſtat, Dioſcoridem ſemen in Amomo approbaſſe, ſed potius ligneam arbuſculæ materiem, ut in cinnamomo & caſſia uidere eſt. quo ſit, ut legitimum

Serapionis interpretis lapſus.

Amomum lignum potius, quàm ſemen exiſtimauerim. Sed & turpiter aberrant, qui Serapionis interprete decepti, herbam Pedem columbinum quibuſdam uocatam, quæ geranij præ ſe fert ſpeciem, Amomum eſſe contendunt, & in Amomi locum ſubſtituunt, nullam de his hiſtoriam inquirentes. Cæterùm Amomum, quod iure probari poſſit, nullibi (quòd ſciuerim) in Italia prouenit, nec eò aliunde translatum hactenus uidere potui. Neque propterea uulgare pro eo ſupponendum eſſe cenſeo, quippe de incognitis periculum facere nec decens eſt, nec tutum. Sed potius Galeno mos gerendus fuerit, qui acoro, &

Error quorundam.

Amomo uires conſimiles tribuit. Acorum itaque locum Amomi ſupplere poterit. Porrò & hi omnino explodendi ſunt, qui pro certo aſſerere non uerentur, eam ſtirpem eſſe Amomum, quam Hieriquntam a Hierico Palæſtinæ oppido appellant. Plantam hanc plerunque ad nos è Hierico deferunt ij, qui ad ſanctiſſimum REDEMPTORIS noſtri ſepulchrum peregre proficiſcuntur. Ea enim eſt, quam noſtrates mulieres roſam diuæ Mariæ uocant. Conſtat hanc amomum non eſſe, quòd folia albæ uitis non proferat, nec ullo ſpiret odore. Legitimum enim ualde odoratum eſt, adeò ut nares feriat primo ſtatim occurſu, origanumque reſipiat. Cordus libello de conficiendis pharmacis ſatis inconſtanter de Amomo diſſeruit. quippe in compoſitione aureæ Alexandrinæ pro certo aſſerit Amomum uerum eſſe roſam Hieriquntis: in compoſitione uerò theriacæ, ſui ipſius oblitus habere nos Amomum negat. Vtuntur Hieriquntа noſtrates mulieres tempore partus ad inueſtigandam pariendi horam. quandoquidem (ut ipſæ fatentur) in aquam demiſſa non prius fatiſcit, quàm fœtus naſci incipiat: tanta inter

Fuchſij opinio reprobata.

chriſticolas irrepſit ſuperſtitio. Fuchſius medicus hac noſtra ætate celebris in libro de componendis medicamentis, quem nuper locupletatum edidit, dum ea ſimplicia examinat, quæ Theriacam ingrediuntur, eò productus, ubi Amomi racemoſi carmine meminit Andromachus ſenior, omnes Galeni interpretes inſimulat his uerbis. Botryos, Græce eſt βότρυος. In hac uoce interpretanda omnes Galeni, qui hanc compoſitionem tradit, interpretes hallucinati ſunt. Siquidem Andernacus libro primo de antidotis, nuæ conuertit: alij omnes, & cum ijs Cordus, racemoſi, βότρυος uocem cum Amomi dictione, quæ præcedit, coniungentes, quaſi uero Andromacus de Amomo racemoſo locutus ſit: quod certè Dioſcorides non βότρυν, ſed βοτρυῶδες appellat. Separandæ igitur hæ duæ dictiones per interiectum comma erunt, hoc nimirum modo, ἄμωμυ, βότρυος, ut nos conuertimus: ut intelligamus Andromachum de duabus inter ſe differentibus herbis eſſe locutum, nempe Amomo, & botry. hæc ille. Ex quibus utique abunde liquet Fuchſium ſenſiſſe, botryn quoque herbam, de qua Dioſcorides agit libro tertio, in theriacam addendam eſſe. Veruntamen in hoc nos à Fuchſio, uiro alioqui doctiſſimo, planè diſſentimus: quandoquidem Andromachum non botryn, ſed amomum racemoſum intellexiſſe putamus, idque non ſine rationibus, & coniecturis. Et ne longè progrediamur, in primis Andromachus ipſe ſenior Fuchſio apertè refragatur: illum enim non inuenio in ſuis carminibus, quæ libro primo de antidotis in Galeno leguntur, aliter de amomo ceciniſſe, quam καὶ βοτρυόεντος ἄμωμυ. quæ quidem duæ dictiones non ita ſeparari poſſunt, ut Fuchſius opinatur: neque prior illud unquam ſignificabit, quod idem perperam accipit. Ad hæc non minus, quàm ſenior, noſtræ ſententiæ adſtipulari deprehenditur iunior Andromachus: utpote qui in tradenda theriacæ compoſitione, quam ſoluta oratione deſcripſit, nuſquam (quod equidem legerim) botryn commemoret, ſed amomum tantùm. Quòd etſi Damocrates in eadem antidoto deſcribenda carminibus, quæ loco citato à Galeno referuntur, cecinerit Βότρυός τ' ἄμώμου; hæ tamen duæ dictiones non ſunt temere, meo iudicio, ſeparandæ: nam eas auctor conſultò coniunxiſſe uidetur. Quid præterea de Galeno dicemus? etenim is quanquam libro antè dicto ſigillatim enumerat, ac diligenter expendit ſimplicia medicamenta, quæ in theriacam adduntur; tamen nuſquam (quantum inuenerim) botryos mentionem facit: neque etiam eius meminit de theriaca ad Pamphilianum ſcribens. quid, ſi eandem plantam apud Galenum in ſimplicium medicamentorum cenſu deſiderari omnibus notum eſt. Addam illud poſtremò quòd inter recentiores Græcos Paulus, & inter Arabas Auicenna botryn herbam theriacis non inſerunt ſuis. Quæ ſanè omnia noſtram augent, & confirmant opinionem. Cuiſi illud obijciat Fuchſius quòd Nicolaus Myrepſicus in ſua theriaca botryn Gallicam habeat; reſpondebo ego, quòd Nicolai codex Græcus depranatus eſt, & innumeris ſcatet mendis: id quod ipſe Fuchſius non negabit, quòdidem de Nicolai codice ſæpenumero polliceatur. Ex his itaque ſatis manifeſtum fieri arbitror, quòd ut Fuchſij ſententia, quæ theriacæ botryn adijcere contendit, refellenda eſt, ita Galeni interpretes, qui Amomum racemoſum uertunt, probandi ſunt, ut qui ſint cum Andromacho Dioſcoridem ſecuti. is enim Amomi Pontici notas perſtringens, ipſum racemoſum fecit, ut ſuprà in eius mentione legitur. Amomi meminit Galenus lib. VI. ſimpl. med. ſic inquiens. Amomum acoro ſimilem facultatem obtinet: niſi quòd acorum ſiccius ſit, maiore autem concoquendi facultate Amomum. Hoc Græco nomine ἄμωμυ dicitur: Latino item Amomum: Arabico, Hamemis, aut Hamama: Italico, Amomo.

Amomi uires ex Galeno. Nomina.

Κόστος. COSTVS. CAP. XV.

a Omnia exē. ἀξιόλογος ὧν καὶ μέλας καὶ καυστικὸς ὡς πάρδυξ. i. qui plenus eſt, & niger, & leuis ut ferula.

PRæcellit Arabicus, candidus, leuis, eximia odoris ſuauitate. Secundum locum ſibi uendicat Indicus [a], leuis, uber, ut ferula niger. Tertius eſt Syriacus, grauis, colore buxeus, & odore feriens. Optimus eſt recens, albus, abunde plenus, denſus, aridus, à teredinibus non eroſus, ſine graueolentia, guſtu calidus ac mordens. Vis ei excalfactoria: urinam ciet: menſes pellit: uitijs, quæ uuluam malè habent, tam impoſitu, quàm fotu, & ſuffitu auxiliatur: Contra uiperarum morſus ſextantem bibere prodeſt: item aduerſus pectoris dolores, conuulſa, inflationesque ex uino & abſinthio: uenerem ex mulſo ſtimulat: latas uentris tineas ex aqua pellit: horroribus ex oleo ante febrium

Κόστος. COSTVS. CAP. XV.

brium acceſſiones, & neruorum reſolutionibus oblinitur: uitia cutis in facie, cum aqua, uel melle illitus, emendat. Additur in antidota, & malagmata. Sunt qui, admiſtis helenij Comageni præduris radicibus, adulterent. Quod deprehenſu facile eſt: ſiquidem neque guſtu feruet helenium, neque ualidum odorem uibrat, ut caput tentare poſſit.

COſtus, quo uſæ ſunt officinæ per longas ætates, in amarum, & dulcem diuidi ſolet: tametſi tum Dioſcorides, tum etiam Plinius nec dulcis, nec amari meminerint, ſed nigri duntaxat, & albi. Galenus quidem ſcribit leuiculam Coſto ineſſe amaritudinem: ſed qui inter Græcos ſcripſerit Coſtum inueniri dulcem, hactenus compertum non habeo: quamuis Mauritani, & eos ſecuti, dulcis, & amari quandoque mentionem fecerint. Qui in myropolijs paſſim habetur, adulterinus eſt, quippe nec ulla odoris ſuauitate commendatur; nec guſtu adeò acri deprehenditur, ut admotus exulceret, ut Galenus inquit. Proinde medicamentis, quæ Coſtum excipiunt, non erit, meo iudicio, imponendus, cùm præterea nos planè lateat, cuius nam plãtæ ſit radix. Porrò non deſunt hodie impoſtores, qui ex Gargano Apuliæ monte quotannis ad nos conuehunt Pſeudocoſti Coſti conſideratio.

cuiusdam radices, amari saporis, quæ facie quadantenus Rhodiam radicem repræsentant. Eas autem pro legitimo costo uendunt nostratibus pharmacopœis, iis præsertim, qui in rei herbariæ cognitionem negligentius incumbunt. Plantam nos habere, atq; etiam depingi curauimus ut ex eius imagine, quam hic damus, discant imperiti cuius plantæ sint radices illæ quæ pro legitimo costo circumferuntur. uidetur tamen Pseudocosti planta quandam præ se ferre maiestatem, & ideo non uulgaris iudicanda. Foliis est pastinacæ domesticæ maioribus, densioribus, crispis, & asperioribus, humi accubantibus, caule rotundo fœniculaceo, geniculatoq; bicubitali. E geniculis ramuli oriuntur in uniuerso caule, in quorum summitatibus, umbellæ spectantur melino colore, nudo semine, subrotundoq;. Radice nititur uegeta, crasso cortice, carnosoq;, uestita colore cinereo splendente. Præferunt hanc Herbarij, quicum ex Apulia ad nos comportant, ad omnes capitis, neruorumque affectus frigidos, quinetiam ad pectoris uitia, ad uentriculi cruciatus. Et uiscerum omnium obstructiones, & ad renum uesicæ, & uteri morbos. Ideoque diutino capitis dolore affectis, uertiginosis, comitialibus stupidis, ueternosis, conuulsis, resolutis asthmaticis, anhelatoribus, tussientibus, Ictericis, hydropicis, plurimùm conferre Pseudocostli radicem affirmant, quin etiam flatus expellere, uermes necare, urinas, & calculos eijcere, menses, secundas, & partus ducere, sine bibatur ipsa radix, siue decoctum eius, aut si in fomentis balneis, & defessionibus addatur. Præferunt eandem ad coli cruciatus, ubi decoctum clysteres infundatur, et aduersus articulorum morbos, & coxendicum dolores. Nam cum amara sit, non nihil odorata, & nonnulla sit acredine prædita, hæc omnia Pseudocostum præstare posse, facile concedam. Sunt insuper, qui Costi loco Angelicam recentioribus uocatam supponendam existiment. quorum sententiam magis probandam censerem, quam eorum, qui pseudocostis utuntur. Costum enim hæc radix non obscurè refert: quandoquidem eximia illa odoris suauitate tam iucundè spirat, ut angelicæ nomen sibi meritò uendicasse uideatur. Acris præterea est, nec amaroris omnino expers. Quapropter eos haudquaquam damnandos putauerim, qui Angelicam Costi genus esse crediderint. Contrà uerò eorum opinionem haud unquàm probarim, qui Zedoariam legitimum esse costum contendunt. Siquidem his nec Dioscorides astipulatur, nec etiam Galenus. Ille quidem, quòd Helenij radicibus, quæ uegetæ magnæq; sunt, costum adulterari scribit. Hic uerò quòd pluribus in locis asserat Costum ex discussoria, & adstringente constare facultate: adeoque eximij fragrantisque esse odoris, ut non minus ad unguenta odorata paranda eius apud antiquos inualuerit usus, quàm malabathri, Amomi, Cassiæ, atque Myrrhæ. Quibus tamen tum notis, tum facultatibus prorsus Zedoaria destituitur, quum potius grauiter, quàm suauiter oleat. Adde quòd Costo Galenus leuiculam planè amaritudinem, & ualidam tribuit acredinem, sed hæc in Zedoaria contrario modo se habent, cum in ea ualidior amaritudo, & acredo remissior deprehendatur. Nec præterea desunt calumniatores, qui dicunt, ut nobis insidientur, zedoariam non Indicum esse costum, sed Syriacum. sed quis hos non ridebit, quum nusquam auditum sit in Syria nasci zedoariam? Indica enim radix zedoaria est, quæ per mare rubrum affertur Alexandriam Aegypti. uerum non ob id negauerim pro Costo substitui posse zedoariam, ut aliàs diximus in Epistolis. Costi uires scribit Gal. lib. VII. de sim. med. facultatibus, sic inquiens. Costus leuiculam planè amaram, plurimam autem acrem, & calidam in se qualitatem simul & facultatem continet, adeo ut etiam exulceret. Vnde ipso cum oleo perfricant corpus ante accessionem in rigoribus per circuitus redeuntibus. Sic uerò etiam in resolutis, & ischiadicis, atque in summa in quibus excalfacere partem quãuis, aut ex alto in superficiem extrahere aliquem humorem est opus, ad costum confugitur. Eadem de causa urinas, menses q; prouocat: & ad rupta, conuulsa, ac laterum dolores conuenit. Porrò ob amaritatem, quæ illi inest, lumbricos latos enecat. Ob eandem & ad contractas uelut ex sole maculas, ἐφήλεις Græci uocant, cum aqua, aut melle usurpant. Inest item flatuosa quædam illi temperiei humiditas, per quam & uenerem excitat cum uino mulso. Κόστος ita Græcè nominatur, quemadmodum Latinè Costus, Arabicè Kostos, siue Chast, & Italicè Costo.

Pseudocosti à Costo discrimen.

Pseudocostum quale melius, & quibus polleat uiribus.

Costi uires ex Galeno.

Nomina.

Σκοῖνος ἀρωματικὸς. IVNCVS ODORATVS. CAP. XVI.

a Μηδικὴ.

*O*Doratus Iuncus in [a] Africa, & Arabia nascitur. Laudatissimus ex Nabathæa: proximus Arabicus, quem aliqui Babylonium cognominant, alij teuchitin: pessimus ex Africa. Eligendus est rufus, recens, floribus refertus, tenuis, rubentibus fragmentis, qui manibus confricando rosæ odorem emittit, igneæ mordacitatis ad linguam. Floris, culmorum, radicisque est usus. Vim urinæ ciundæ habet: menses pellit, discutit inflationes, caput aggrauat, modicè adstringit, comminuit, excoquit, ac uenarum spiracula laxat. Flos eius in potu utilis sanguinem reijcientibus: doloribus stomachi, pulmonis, iocinoris, & renum. miscetur antidotis. Radix adstringentior est: ideo [fastidijs stomachi,] hydropicis, conuulsis, drachma una cum pari pondere piperis, per dies aliquot datur. Decoctum uuluæ inflammationibus, ad desidentium fotus, utile est.

Δυσώδεσι στομάχοις. i. graueolentib. stomachis Antiquus codex.

Iunci odorati consideratio.

IVncus odoratus officinis Squinanthum uocatur. Quæ uox, quanuis deprauatè, ex plantæ, & floris nomine componitur, in unam utrisque iunctis dictionibus. Nanque Squinanthum si ad rectam etymologiam referatur, non aliud inferet, quàm duas hasce Græcas dictiones σχοίνου & ἄνθος, quæ Latinè florem iunci significant: σχοῖνος enim iuncum, ἄνθος uerò florem Græcis designat. Veruntamen flos ad nos non importatur. quod tamen mirum non est, cum etiam Galeni tempore non haberetur. Proinde inquit libro primo de antidotis. His præterea Iuncum odoratum ex Arabia allatum immitti præcipit, quem nescio quomodo schœni anthos, id est, iunci odorati florem multi uocent, cum nobis floris copia non adeò suppeditet. Nam etsi tota aduehatur herba, sunt tamen eius superiores partes à camelis sæpe depastæ: uescuntur enim ea, & delectantur maximè. hæc Galenus. Quæ (silicet nobis dicere quod sentimus) potius ridenda, quàm probanda uidentur. Arduum quippe fuerit credere, tam ingentem esse camelorum numerum, qui locustarum modo in uniuersum schœni flores depascantur, ut nulla penitus superfit planta, cui flos non deuoretur. Planta est iuncus Odoratus peregrina, quæ ex Alexandria Aegypti ad nos conuehitur. Nascitur in Arabia, Syriaq; cùm in campestribus & pascuis, tum etiam

IVNCVS ODORATVS.

etiam ubi lacus quodam tempore ſiccantur. Folia habet Caricis uel zeæ, robuſtiora tamen, ſurſum ſpectantia, è quibus culmi exeunt geniculati, in quorum ſummitate flores habentur odorati. Radix eſt illi ima parte uilloſa odorataq́; ſed odor tractu temporis deperditur. Referunt quidam naſci odoratum Iuncum etiam in Apulia. quin & in Campania prouenit, ut Brafauolus inquit Plinij auctoritate. Sed uereor, ne hallucinentur, quòd nec inde flores afferantur, nec paleæ: neque etiam id Plinius affirmanter aſſerat. Is, quo Seplaſiarij paſſim utuntur, non affertur aliunde, quàm ex Alexandria. Cæterùm non paruæ quidem diligentia, dum emitur, eſt adhibenda. quandoquidem non deſunt impoſtores, qui ad merces augendas, ſchœnum palearum, & herbarum quibuſdam feſtucis adulterent. Præterea uidendum eſt, ne uetuſtate exoleuerit: facilè enim (ut in libro de antidotis docuit Galenus) ab hoc uis omnis euaneſcit. Scribunt Monachi illi, qui in Meſuem commentarios ediderunt, odoratum Iuncum, quo paſſim officinæ utuntur, ſpurium & illegitimum eſſe, cum hæ paleæ (ut eorum uerbis utar) Dioſcoridis ſchœnum minimè referant. Siquidem radices primùm medicinæ uſui congruas illi non ineſſe contendunt, ſed capillorum modo tenues: deinde paleas ipſas nullam guſtantibus acrimoniam relinquere, nulloq; roſarum odore fragrare, ſi manibus confricentur: nec poſtremò iuncum aliquem proferre, ſed calamos geniculis interceptos tritici, uel hor-

Monachorum opinio exploſa

dei modo. Qua in re (pace eorum dixerim) duplici errore notantur, primum quòd Dioscoridem oscitanter legerint: deinde quòd illud affirment, quod exprimento proculdubio falsum esse deprehenditur. Quod autem Dioscoridem oscitanter legerint, cùm dicunt schœnum iuncum proferre, non calamum, facilè patet. quandoquidem contrarium scribit Dioscorides, ubi schœni usum reddit his uerbis. χρῆσις δὲ τοῦ ἄνθους, καὶ τῶν καλάμων, καὶ τῆς ῥίζης. id est. Vsus est floris, calamorum, & radicis. Præterea quòd communis usus schœnos acrimoniam non habet, pariter falsum est. quippe, ut experimento quotidie comprobari potest, qui non longo tempore consenuerit, linguam manu ellicat. Quibus palam est, Monachos uel nunquam schœnum degustasse, uel si degustarunt, illum adeò uetustate exoletum fuisse, ut (quemadmodum Galenus inquit) omnem acrimoniam, odoremque amiserit. Quòd autem nostri schœni radices tenues sint, nihil ad historiam refert: siue enim tenues sint, siue crassæ, eas non descripsit Dioscorides. Schœni flores ex Alexandria unà cum integra planta allatos ego in manibus habui, qui digitis attriti rosarum odorem emittebat. Quamobrem non temerè contra Monachorum sententiam affirmandum putauerim, communis usus schœnum legitimum, & probatissimum esse. Sed ij quidem adhuc magis reprehendendi uidentur (non tamen ut eorum dignitati aliquid derogetur) quòd in Diagalangæ compositione scripserint, radicem galangam uocatam legitimum esse schœnum, ipsamq; galangam ad nos afferri. quod prorsus à ueritate alienum deprehenditur.

Fuch. lapsus. Iunci odorati, uires ex Gal.

Cæterùm & in hoc pariter Fuchsium errasse crediderim. quippe qui scripserit sua in methodo, schœni anthi stipites nullam acrimoniam manfu relinquere. Est etiam Anguillarius qui Monachorum fortasse sententiam sequutus pluribus contendit schœnanthum communis usus esse adulterinum. Primùm quòd caulem non habeat Cyperi, ut Dioscorides in Cypero testatur, deinde quòd eius radices similes nostro uocato Phu handquaquam conspiciantur. Præterea, quod antiquis usus fuerit florum caulis radicum non foliorum. quibus tantum nobis est usus. Ad hæc quid in nostratis tum caule tum radice nullus prorsus odor percipiatur, nec sapor, sed tantum in foliis, quibus non utitur Dioscorides. Hæc itaque sunt Anguillarij argumenta, quæ non parum fortasse ualere putaret, qui aliorum sententiam non audierit. Ego uerò hisce argumentis ne minimo quidem ungue à priori mea opinione amoueri possim. Siquidem ante Oribasium nulla Dioscoridi erat Cyperi descriptio, id est, nec foliorum, nec caulis, nec seminis, nec radicis. Quo fit ut illa omnia in Dioscoride addita crediderim adde quod in omnibus exemplaribus Dioscoridis, quæ ad manus sunt, non legitur Cyperum odorati iunci modo calamum proferre, sed iunci simpliciter. Et si odorati perperam addiderit Ruellius id quod ipse uidetur apertè satis demonstrare Dioscorides, cum dicit. χρῆσις δὲ τοῦ ἄνθους, καὶ τῶν καλάμων. Siquidem Cyperi caulis nullam prorsus Calami faciem refert cum rotundus non sit, sed angulosus, alba farctus medulla, non inanis nec ulla in parte geniculatus, ut calamus. Ideoque Schœnanthum, rotundum odoratum Iuncum uocat Galenus lib. 6. de compos. medicament. secundum locos. Adhæc non reperio scripsisse usquam Dioscoridem, Phu radicem haberi Schœnantho similem. Sed quòd Phu superior radix, quæ digiti minimi crassitudinem æquat. ex obliquo adnatas habet fibras, siue exiguas radices ijs ferè similes, quæ in Schœnanthi & Ellebori nigri radicibus uisuntur. Nã ita habent Dioscoridis uerba: ῥίζαι δὲ αἱ μὲν ἀνωτέρω περὶ δακτύλου μικρᾶς τὸ πάχος, πλάγιαι δὲ ἐπιῤῥίζια ἔχει καθάπερ σχῖνος ἢ μέλας ἑλλέβορος: quibus linguæ Græcæ peritis facile palam fiet fibras tantum, quæ in Phu radice habentur. Iunci simpliciter non odorati iunci fibris, (ut hic quoque somniauit Ruellius,) comparasse Dioscoridem. Quòd uerò nostratis odorati Iunci non ueniant in usum caules & radices, sed tantum folia, præter Dioscoridis sententiam, quòd nulla odoris saporisque uis in hisce partibus reperiatur, id euenire crediderim, non quòd sit uerum Anguillarij argumentum, (sunt. n. omnes eius partes odoratæ) sed quòd ita post Dioscoridis tempora inualuerit usus. Quandoquidem Galen. uniuersa utitur planta lib. 8. de simp. med. fac. Ego quidem mihi testis esse possum, habere me nunc ad manus ali quot odorati Iunci plantas, quarum calami ac radices, non minus sunt acres quàm folia. Quo fit ut putem rotundum, odoratum Iuncum, qui non fuerit exoletus, nunquam degustasse Anguillarium, ut nec Fuchsium. Postremò si natale solum ac uires nostri Schœnanthi rectè quidem examinentur, id proculdubio ex Arabia Alexandriam Aegypti importari nos facilè negotiatores certiores reddent: et legitimi odorati Iunci uiribus praditi esse omnes testabuntur Medici, qui curandis ægris sese totos dedere. Schœni uires prodidit Galenus lib. VIII. simp. med. ubi sic habet. Schœni anthos modicè calfacit, modicéq; etiam adstringit, nec planè a tenuitatis natura alienus est. Quocirca his de causis urinam mouet, menses q; ciet adhibitum siue in fomentationem, siue in potionem. prodest & iecoris, & stomachi, ac uentris inflammationibus. Magis eo adstringit radix. Quod uerò florem uocant, calidius est. Porrò in omnibus sui partibus, in alijs magis, alijs minus, gustantibus apparet adstrictio: proinde medicinis, quæ hæmoptoicis, siue sanguinem reijcientibus exhibentur, commiscetur. Σχοῖνος ἀρωματικὸς, Græcis: Iuncus odoratus, Latinis: Adcher, Arabibus: Giunco odorato, & Squinantho, Italis: camelsç heuu, Germanis: Payà de la Mequa, siue Paia de chamellios, Hispanis: Paisture di chameaulx, Gallis nominatur.

Nomina.

Κάλαμος ἀρωματικὸς. CALAMVS ODORATVS. CAP. XVII.

CAlamus odoratus in India nascitur. Melior est fuluus, densè geniculatus, & qui assulosè frangitur, plena araneorum fistula, albicans, lentus in mandendo, & adstringens, cum aliquanta acrimonia. Vrinam potu ciet: quare cum graminis, aut apij semine coctus, in aquæ subter cutem fusæ morbo, renum uitijs, stillicidio urinæ ruptisque commode bibitur: menses & potu, & appositu pellit: tussi suffitu medetur per se, aut ex resina terebinthina, hausto per arundinem fumo: ad muliebres insessus decoquitur, & clysteribus imponitur. Malagmatis, & suffitionibus odoris gratia commiscetur.

Calami odorati historia ex Theo.

CAlamus, & Iuncus odoratus (ut Theophrastus est auctor lib. IX. cap. VII. de historia plantarum) trans Libanũ montem, inter ipsum Libanum, & alium quendam montem parum ualle minima exeunt: non, ut quidam dixere, inter Libanum atq; Antilibanum. Inter quos campus amplissimus, & pulcherrimus est, quem Aulonem appellant. Quà uerò calamus, & iuncus prouenit, lacus in amplius spatiatur, iuxtaq; eum palustribus siccatis isti assurgunt. Occupant locum plus quàm

CALAMVS ODORATVS.

quàm triginta stadia. Virides nequaquam esse uidentur, sed sicci: forma uerò nihil ab alijs differunt. Locum ingredienti protinus odor aspirat, non tamen longius spirat, ut quidam referunt. Hic enim locus à mari plus est, quam stadia centum quinquaginta. Sed in Arabia aspirationem agri odoratissimam esse inter omnes constat. hæc de Calamo Theophrastus. Cui etiam subscribit Plinius libro .XII. cap. XXII. ubi sic habet. Calamus quoque odoratus in Arabia nascens communis Indis, atque Syriæ est: in qua uincit omnis à nostro mari centum quinquaginta stadijs. Inter Libanum montem aliumq; ignobilem, non (ut quidam existimauere) Antilibanum in conualle modica iuxta lacum, cuius palustria æstate siccantur, tricenis ab eo stadijs calamus & iuncus odorati gignuntur. Nihil ergo à cæteris sui generis differunt aspectu. Sed Calamus præstantior odore statim è longinquo inuitat, mollior tactu, melioréq; qui minus fragilis, & qui assulosè frangitur. Inest fistulæ araneum, quod uocant florem. Præstantior est, cui numerosius: reliqua probatio, ut integer sit. Damnatur alibi. Melior quo breuior, & crassior, lentusq; in frangendo. hactenus Plinius. Sed certè satis palam esse arbitror (ut in acori commentarijs diximus) quàm magno ducatur errore Brasauolus Ferrariensis, quòd tam facilè sibi persuaserit, legitimum odoratum Calamum

Brasauoli error

Calamum illam esse radicem, quæ temere omnibus in pharmacopolis illius uicem explet, quamq; uerum esse acorum superius pluribus rationibus comprobauimus. Quandoquidem primùm ex ipsa Calami appellatione, deinde ex eo, quod dixerint Theophrastus, & Plinius non differre hunc forma à reliquis sui generis, id est, ab omni arundinum genere, utique constat odoratum Calamum genere, & forma arundinem præ se ferre, odoratam tamen, non autem esse radicem. Quocirca Plinius Dioscoridem fortasse secutus, dixit. Fistulæ (hoc est cauitati) ineſt araneum, quod uocant florem: non autem radici, ut falsò contendit Brasauolus, araneum illud inueniri in uulgari illo officinarum. Ad hæc Plinius lib. XXIIII. cap. XI. dum plura arundinum genera, & uires recenset, idem apertissime ostendit, his uerbis. Arundinis genera. XXIX. demonstrauimus, non aliter euidentiore illa natura, quàm continuis ijs uoluminibus tractauimus. Et quoniam plura genera fecimus, illa, quæ in India Syriaq; nascitur, odorum unguentorumq; causa, urinam mouet cum gramine, aut apij semine decocta: cit & menstrua admotu: medetur conuulsis duobus obolis pota, iocinori, renibus, hydropi, tussi etiam suffitu, magisq; cum resina. hæc Plinius. Sed præterea uulgares calami radices, quas acori esse censemus, assulosè nequaquam frangi possunt, sed transuersim, quemadmodum & tridis. Quo fit, ut eorum innotescat lapsus, qui Calamum odoratum radicem esse contendunt, qui tamen (ut apertè ostendimus) nil aliud est, quam arundo. Cæterùm si quispiam dixerit, has radices, quarum est usus, esse calami odorati proprias, non acori, illud sanè argumentum destruit, quod intuentibus euidenter apparet. quandoquidem etsi complures illius acori radices habeantur, quæ sicca gerunt in cacumine folia, iridi omni ex parte similia; nulla tamen usquam inuenta est, quæ secum arundinis trunculum cacumini annexum deferat. nempe acori proprium, non odorati calami est, iridis folia ferre. His itaque rationibus Fuchsij quoque sententia improbanda mihi uidetur. quippe qui putauerit in sua methodo, uulgarem officinarum calamum ueri odorati calami esse radicem. Porrò minimè quidem compertum habeo, Dioscoridem, nedum Galenum, qui ex odoribus, ac saporibus uires æquè, ac qualitates omnium simplicium medicamentorum accuratissimè inuestigauit, dixisse aliquid odorato Calamo ineſſe amaritudinis, quam tamen in acoro haberi Galenus prodidit. Qui Calami odorati uires pluribus descripsit lib. VIII. simpl. medicamentorum, sic inquiens. Calamus odoratus leuiculam quandam adstrictionem, ac minimam acrimoniam possidet: magna ex parte essentia eius terrena est, & aerea, in caliditatis frigiditatisq; coniugatione temperata. Quamobrem moderatè urinam mouet, & facultatibus, quæ iecori, & stomacho imponuntur, misceri potest. tum in fomenta quoque uteri, quæ phlegmones gratia, aut irritandis mensibus assumuntur, utiliter admiscetur. Ponatur itaque, habeaturq, secundi ordinis eorum, quæ excalfaciunt, & deficcant: ualentius tamen deficcent, quàm excalfaciant. Ineſt quoque ei quædam partium tenuitas, uelut alijs omnibus odoratis. Cæterùm illorum compluribus tenuium partium plurimum, calamo uerò non multum adest. hæc Galenus. Quibus facilè patet, Calamum officinis uocatum, legitimum esse nequaquam: maior enim illi ineſt acrimonia, quàm suo referat Galenus. Eaq; propter legitimo calamo odorato nos esse hoc uno destitutos fateri non dubitauerim: id quod etiam aliquibus satis persuasum esse puto. Nam propterea sunt qui libellum secuti de substitutis medicamentis falsò (ut, mea quidem fert opinio) Galeno adscriptum, sphagnum, id est, muscum arboreum, calami odorati loco supponendum esse uelint. Quam equidem sententiam ut haclenus probaueram, ita etiam literis mandaueram. Nunc autem quoniam illud mihi absurdum uidetur, quòd ea medicamenta inter se commutari debeant, quæ contrariam facultatem sortita sunt, cuiusmodi esse deprehenduntur calamus odoratus & sphagnos; ideo non temerè cogor mutare sententiam, atque ab illis desciscere. Sed quid pro calamo odorato rectè substitui posse credamus, alibi, Deo concedente, explicabimus. Eius nomen Græcum est Κάλαμος ἀρωματικὸς: Latinum, Calamus odoratus: Arabicum, Hasabel, aut Casab aldatira: Italicum Calamo odorato.

Fuch. opinio improbata.

Calami odorati uires ex Galeno.

Nomina.

Βάλσαμον. BALSAMVM. CAP. XVIII.

BAlsamum arbor albæ uiolæ, [a] lycij, siue pyracanthæ magnitudine conspicitur. Folium rutæ proximum, longè candidius, perpetuò uirens. In Iudæa solùm quadam ualle, & Aegypto nascitur: his differens modis, scabritia, proceritate, gracilitate. Quod igitur tenui, & capillacea coma est, theristum uocant, quasi demessile: fortassis quoniam ob gracilitatem facile demetatur. Aestiuis sub ortu canis ardoribus, arbos unguibus ferreis inciditur, manatque è plaga [b] succus, quem Opobalsamum uocant: sed tam exiguo stillatu, ut annis singulis, ne plures quidem, quàm seni septenive congij cogantur: inibique pondus duplo rependitur argento. [c] Succi probatio est, ut sit recens, ualidi odoris, syncerus, non ad acorem uergens, dilui facilis, lenis, adstringens, ac modicè mordens gustu. Sed uariè uitiatur misto ab aliquibus terebinthi, cypri, lentisci, balani unguento: item sulfino, metopio, melle, aut [d] Cypria cera liquida. Quod maleficium facilè deprehenditur: nanque merus in lanam uestem fusus, [e] neque maculam facit, neque si eluatur, notam relinquit: uitiatus autem inhæret, & lac instillatus coagulat, quod adulteratus non efficit. Quinetiam syncerus in aqua, aut lacte celerrimè liquatur, coloreque lacteſcit: uitiatus uero olei modo innatat, sè conuoluens, aut in stellæ modum diffundens. Syncerus seneſcens crasseſcit, deteriorque redditur. Hallucinantur, qui aqua concretum pessum ire, & ad ima fidere arbitrantur: postea dissipatum supernatare. E ligni genere, quod Xylobalsamum uocant, probatur recens, [f] sarmento tenui, fuluum, odoratum, quadantenus opobalsamum spirans. Necessarius etiam seminis erumpit usus: quare eligatur flauum, plenum, grande, ponderosum, mordens gustu, feruens in ore, modicè opobalsamum olens. Adulteratur semine hyperico simili, quod à Petra oppido defertur. Sed coarguitur magnitudine, inanitate, uirium ignauia, sapore piperis. Efficaciſſima uis ineſt succo, & quàm maximè calfaciens: abstergit quæ tenebras oculorum pupillis offundunt: medetur perfrictionibus uuluæ cum rosaceo cerato appositus: menses quoque, secundas,

a Meum, & Drag. non habent.

b Meum ὀπὸς. i. liquor.

c Meum τοῦ ὀποῦ. i. liquoris.

d Omnia exē. κηρωτιῷ μύρσινων ἢ κυπρίνου λεύκου. i. cerotum myrteū, aut Cyprinum læue.

e Omnia exē. κυλίδα οὐ ποιεῖ οὐδὲ σπίλον. i. maculam non facit, neque notam.

f λεπτοκάρφος. i. habens ramos tenues.

das, & partus extrahit: horrores illitu diſcutit: ulcera ſordida expurgat, & cruda concoquit; urinam potu ciet: ægrè ſpirantibus prodeſt: datur in lacte contra aconitum hauſtum, aut ſerpentium ictus. Miſcetur acopis, malagmatis, & antidotis. In ſumma præcipua authoritas ſucco, ſecunda ſemini, minima ligno. Semen commodè potui datur doloribus lateris, pulmonum uitijs, tuſſi, iſchiadicis, comitialibus, uertiginoſis, orthopnoicis, urinæ difficultati, torminibus, ac ſerpentium morſibus: ad muliebres ſuffitus perquàm utile eſt: uuluam aperit in deſeſſionibus balnearum decoctum, & humorem euocat. Lignum eaſdem habet uires, aliquantò minores. Ex aqua potum cruditatibus, torminoſis, uulſis, uenenatorum ictibus opitulatur: urinam ciet; ad capitis uulnera cum ficca Iri conuenit: ſquamas oſſium extrahit. & ad unguentorum ſpiſſamenta additur.

10 ANtiquitus Balſamum (*ut Plinius libro.*XII.*cap.*XXV.*eſt auctor*) *in duobus tantùm hortis, utroque regio, altero iugerum uiginti non amplius, altero pauciorum uni terrarum Iudææ conceſſum erat. Sed poſtea propagata admodum fuit ſpecies, cùm Iudæa ipſa ſimul cum balſamo Romani potiti ſunt. Qui ueluti politicarum pretioſarumque rerum propagatores, tam dignam, claramq; ſtirpem raram eſſe non tulerunt. Itaque eam malleolis ſerendo, atque iterando non ſecus ac uites in collibus propagantur latius accreuerunt. Quocirca Iuſtinus quoque hæc de Balſamo memoriæ prodidit. Opes genti Iudaicæ ex uectigalibus opobalſami creuere, quod in his tantùm regionibus gignitur. Eſt nanque uallis, quæ continuis montibus, uelut muro quodam cincta ad inſtar caſtrorum clauditur. Spatium loci ducenta millia iugera, nomine Hierico dicitur. In ea ualle ſylua eſt & ubertate, & amœnitate arborum inſignis: ſiquidem palmeto, & opobalſamo diſtinguitur. quanquam ſpecies huius inſignis, ac pretioſæ arboris plurimum adaucta ſit. hæc Iuſtinus. Scripſit Balſami hiſtoriam etiam Strabo lib.*XVI.*ſuæ geographiæ, ubi ſic habet. Hiericus eſt campus à montana quadam circundatus, quæ in theatri ſpeciem ad ipſum declinat. Hoc in loco eſt palmetum palmis abundans ſpatio ſtadiorum centum, & totum irriguum, & habitationibus plenum, ubi & regia eſt, & Balſami uiridarium. Quæ arbor odorata eſt, & fruticoſa, & cytiſo, & terebintho perſimilis. Eius corticem uulnerantes, ſuccum in uaſis ſuſcipiunt tenaci lacti perſimilem. Sed alibi etiam, quàm in Iudæa naſci Balſamum eodem libro idem teſtatur, præter Plinij, & Solini ſententiam, cùm inquit. Et apud Sabæos thus, & myrrha, & cinnamomum naſcitur: in ora etiam Balſamum, & quædam alia planta ualde odorata, hæc ille. Oriri etiam Balſamum in Arabia teſtis eſt Pauſanias in Beoticis magnitudine fruticis myrti, foliis amaraci, ſub cuius umbra innumeræ apricantur uiperæ, & ſuauiſſimo eius liquore aluntur. Sed quónam modo ſit factum (ut in Syriam peregrinantes uno ore fatentur) quod hoc tempore omnibus ſanè Balſami plantis Iudæa ſit penitus deſtituta, cum olim ſola Balſami ferax à compluribus crederetur, quid certi dicam, & quibus auctoritatibus id comprobem, ſanè non habeo. Verùm cùm certo ſciam probatiſſimorum uirorum teſtimonio, qui ex Italia ſoluentes pluries in Aegyptum nauigarunt, Memphi Balſami uiridarium extare, illud fortaſſe euenire putandum eſt, quòd è Iudæa ab Aegypti regibus, quibus uniuerſa ſubijciebatur Syria, omne in uniuerſum Balſamum eò fuerit tranſlatum, quò decoris inde plurimum regię accederet. Quanquam Balſamum in Aegypto quoque prouenire antiquorum monumentis mandatum eſt, ut ex ipſo Dioſcoride conſtat, atque etiam ex Galeno libro primo de antidotis, cap.*IIII.*ubi de melle agit componendis antidotis idoneo. Veruntamen diu eſt, quòd in Italiam, ne in totam dicam Europam, neque lacryma, neque ſemen, neque lignum, neque cortex importantur, niſi adulterijs, & impoſturis uitiata. Cæterùm non modò fuit id ætatis noſtræ adulterium, ſed & antiquorum, ut auctor eſt Theophraſtus, qui hæc de Balſamo lib.*IX.*cap.*VI.*de hiſtoria plantarum poſteritatis memoriæ mandauit. Balſamum in ualle Syriæ prouenit. Eius hortos duos tantum affirmant, alterum uiginti iugerum, alterum multò minorem. Arboris magnitudo, quæ malo punicæ magnæ: rami multi: folium rutæ ſimile, candidum tamen, perpetuò uirens: fructus ſimilis terebintho tam magnitudine, & figura, quàm colore. Is quoque admodum odoratus eſt, & magis quàm lacryma. Colligi lacrymam in caudice, & parte ſuperna tradunt, facta inciſura unguibus ferreis ſub ſydere, cùm æſtus maximè angit. Collectum uerò æſtate fieri tota. Sed quod manat, multum non eſſe, uix enim toto die concham poſſe impleri: odorem tamen inferri eximium, & copioſum, adeò ut ex paruo ſpatium per longum odor ualeat permeare. Verum ſyncerum ad nos nullum aduehi, ſed quod miſtum colligitur: plurimis enim miſtionibus uitiari, quodq; Græciæ ueniatur. Ideoq; Galenus lib. primo de antidotis narrabat, cùm non ignoraret, opobalſamum diuerſis modis adulterari poſſe, ita ut difficulter ementi diſcerni queat, ſe proprio oculorum intuitu cernere uoluiſſe & quomodo creſceret Balſamum, & quomodo lacrymam mitteret: uoluitq; ſynceræ eius lacrymæ partem habere, ueluti regulam ad dignoſcendum alios Balſami liquores, qui per orbem ab impoſtoribus uitiati circunferebantur. Modus autem incidendi corticis, ut inde liquor effluat, apud auctores ſanè uarius eſt. quandoquidem Theophraſtus, & Dioſcorides arborem dixerunt unguibus ferreis ſcalpi, ut inde uulnerato cortice fluat lacryma. Plinius uerò contrà, ſi ferro incidatur, ſtatim ſiccari, atque emori ſcribit: ob idq; qui opobalſamum colligunt, inquit, uitro, lapide, oſſeisque cultellis ad corticem uulnerandum utuntur, deinde ſuccum lana excipientes in corniculis colligunt. Cæterùm cùm mecum ſæpius cogitauerim à tot impoſturis, quæ indies fiunt, nos cauere non poſſe, non alienum fore duximus illud in hominum memoriam reuocare, quod ſi unquam opobalſamum uenale inueniatur (tametſi in Italia per longas ætates non amplius ipſum uenturum putem) non ematur, niſi prius de eo omne fiat periculum, quo clarè cognoſcatur omnibus ijs præſtare tum notis, tum facultatibus, quæ illi ab auctoribus tribuuntur. Ad hæc Balſami fructus, ſiue ſemen, quod Carpobalſamum uocant, ab eo quidem longè differt, quod his temporibus ex Alexandria comportatur. Siquidem optimum legitimumque flauum ſit oportet, farctum, ponderoſum, guſtu mordens, & feruens in ore: non autem nigrum, leue, inane, non acre, & nullum ſpirans odorem, quale, quod circunfertur, deprehenditur. Quo fit, ut non aliud ſuſpicandum ſit, quàm quòd hoc idem ſit ſemen hyperico ſimile, quod etiam Dioſcoridis æuo à Petra Palæſtinæ oppido deferebatur. Hoc idem ligno euenit, quod Xilobalſamum uocant officinæ Græcos ſecutæ. quippe quod paſſim in ijs habetur, potius myrtum, quàm Balſamum refert. Corticis non meminit Dioſcorides, quanuis dixerit Plinius libro*

Balſami conſideratio.

Carpobalſamũ non legitimũ.

libro & cap. superius citatis, ipsum quoque in usu medentium esse. Balsamum memoriæ prodidit Galenus lib. VI. de simplicium medicamentorum facultatib. sic inquiens. Balsamum desiccat, & excalfacit secundo excessu. Est autem tenuiū partium, adeò ut odoratum sit. Sed liquor eius subtiliorum etiam partium est, quàm ipsa planta, non tamen adeò calidus, ut quidam existimant tenuitate partium falsi. Porrò fructus eius persimilis genere facultatis est, cæterùm longè in subtilitate partium inferior. Placet eidem Galeno (ut in libello de suppositiuis medicamentis illi adscripto legitur) ut Balsami uice flactæ myrrhæ, aut oleum irinum, in compositis medicamentis commodè inferi possit: xylobalsami uerò loco leucoij radix. Porrò quid carpobalsami uice supponendum sit, nullibi apud eundem repperi. tametsi in quodam incerti auctoris libello, quem Seplasiarij. Quid pro quo nuncupant, pro opobalsamo oleum terebinthinum, uel laurinum, uel gummi hederæ, subiiciatur; pro carpobalsamo hederæ corymbus: & pro xylobalsamo hederæ ipsius lignum: tantam ille hederæ tribuit auctoritatem. Sed alia est opinio nostra: nam ipse libentius pro opobalsamo oleum myristicæ nucis, uel styracinum suppositum, quàm terebinthinum, uel laurinum; pro xylobalsamo agallochum; & pro carpobalsamo uulgares cubebas. Quod autem Carpobalsami locum cubebæ rectè supplere possint, plerique rei medicæ studiosi id mecum sentiunt. Sed addam præterea, quòd si eæ mandantur, dentibusve conficiantur, mordent gustum, feruentes in ore percipiuntur, & aromatis non modicum respirant. quas nimirum qualitates Balsami fructui inesse Dioscorides testatur. Hinc igitur fit, ut in hoc à Fuchsio, uiro alioqui doctissimo, planè dissentiamus. nanque is in libro, quem de compositione medicamentorum nuper auctum edidit, Carpobalsami loco leucoij radicem supponendam censet: eo quidem argumento (ut inquit) quòd ita scriptū repererit in eo Galeni libro, cui titulus est de substitutis medicamentis. Verùm cùm ipse nusquam (quod equidem legerim) in legitimis Galeni libris inuenerim, hunc auctorem, si desit Carpobalsamum, substituere, uel uiribus proximam facere leucoij radicem, cui nulla prorsus ineſt qualitas, neque facultas, quæ Carpobalsamo respondeat, non est, cur in hoc Fuchsij probem sententiam. Cæterùm affertur iam (ut audio) ex occidentalibus Indijs liquor odoratissimus liquido styraci admodum similis, quem qui deferunt, appellant Balsamum, quòd notas nonnullas Balsami præ se ferat. Veruntamen cùm teste Strabone Balsami lacryma lacteo colore sit, crediderim potius nouum liquorem hunc, ueram esse flactem, uel styracis liquorem, quam Balsami: ob idque non esse penitus ab re, si quispiam eo Balsami loco uteretur. Quidam recentiores cùm se Opobalsamo destitutos conspicerent, illud artificio quodam non sanè damnando componunt. Faciendi modum sic habeto: ego enim hac ratione pluries ipsum mihi confeci. Sumito resinæ terebinthinæ, abiegnæ, cuiusque libram: thuris albi, ladani, cuiusque unc. sex: nardi Indicæ drac. duas: radicum phu, iridis, acori, asari, cyperi, singul. drachmam: masticbes, galangæ, caryophyllorum, cassiæ odoratæ, zedoariæ, cuiusque drach. sex: nucum myristicarum unc. quatuor: macis unc. unam: agallochi unc. duas: gummi elemi unc. sex: aloes hepaticæ, myrrhæ, cuiusque unc. unam & semis: castorei drach. decem: ossium cerui tarum, styracis calamiti pinguis, laseris odorati, sing. unciam: lacrymæ sanguinis draconis sexunciam: florum lauendulæ unc. quatuor: olei unguentariæ glandis unc. sex. Quæ ex his atterenda sunt, in puluerem conterito, liquoribusque admisceto, & uitreo organo (si nescis, Chymistas consulito) diligentissimè ui commensurati ignis oleum elicito. Primùm enim clarissima tenuissimaque emanat aqua, tenuissimarum utique partium, quæ igni admota modo quodam admirabili flagrat: hæc aqua Balsami dicitur. Deinde defluit oleum colore aureo, & substantia inter tenuem, & crassam, quod oleum Balsami uocant. Postremò uerò id manat, quod Balsamum uocant, rufo colore. Aqua, quæ prius fluxit, uentriculi imbecillitate affectos hausta mirum in modum iuuat: siquidem tum pituitam, tum flatum ualenter consumit. Sed quòd acerrima sit, dari sanè per se nequit, nisi uino, aut iure aliquo admista. Liquor deinde, qui secundo stillicidio fluxit, quem quidam cæteris præferunt, mirificè neruorum uulneribus, compaginum cruciatibus, conuulsis, resolutis, comitialibusque succurrit. Vltimum uerò oleum hæc omnia similiter præstat, uerùm debilius. Pollent hi liquores & ad alia innumera corporis incommoda, quæ breuitati consulentes silentio inuoluenda duximus. Βάλσαμον sic Græcè dicitur, ut Latinè etiam Balsamum: Arabicè, Balesem, Bolesina, aut Belsan: Italicè, Balsamo.

Balsami uires ex Galeno.

Fuchsij opinio improbata.

Balsami factitij conficiendi ratio.

Nomina.

Ἀσπάλαθος. ASPALATHVS. CAP. XIX.

Aspalathus, alijs eryſiſceptron, frutex est[a] ſurculoſus, multis ſpinis horrens. Naſcitur in Iſtro, Niſyro, Syria, & Rhodiorum inſula: quo ad unguentorum ſpiſſamenta[b] pigmentarij utuntur. Optimus eſt grauis, detracto cortice rubeſcens, aut in purpuram uergens, denſus, odoratus, guſtatu amarus. Eſt & alterum eius genus candidum, lignoſum, ſine odore: quod deterius habetur. Vim calfaciendi cum adſtrictione obtinet. Vnde decoctum cum uino ad tetra oris ulcera colluenda conuenit: ad nomas genitalium, & [c] ſordida ulcera infunditur: ſubiectum in peſſo, partum extrahit. Aluum ſiſtit eius decoctum: & ſanguinis reiectionem potu cohibet: urinæ difficultatem, inflationeſque diſcutit.

a Meū & Cat. ξυλαίδης. i. lignoſus.

b Meum μυρεψοι. i. unguentarij.

c Meum ὀζαι ραι. ſordida narium ulcera.

Aſpalathi conſideratio.

Aspalathus quidem ex Creta, Rhodo, uel Syria ad nos (quod ego sciam) non aduehitur: etsi existimauerint nonnulli santalum rubrum uocatum esse Aspalathum. Quorum errorem Serapio manifestè prodidit: quandoquidem de santalo agens, nullum (ut assolet) affert Dioscoridis testimonium, sed tantùm suæ gentis nititur auctoritatibus. Quod maximo argumento est, santalum rubrum nihil cum Aspalatho habere cognationis. Meminit tamen Serapio Aspalathi sub Arabico nomine Darsisahan, ubi leguntur omnia, quæ de ipso tradidit Dioscorides. Huic alia ualidior accedit ratio. siquidem Aloisius Cadamustus, Columbus, & Pinzonus in suis nauigationibus ad orientales Indias aliasque ignotas terras, continuas santalorum rectas proceritate syluas unanimiter uidisse narrant. Quod longè abest ab Aspalatho, qui frutex humilis est suauiter odoratus, amarulento gustu; quæ in rubro santalo non deprehenduntur, rubrum enim santalum odoratum non est. Quod si quandoque odoratum sentitur, id (ut optimè norunt periti myropolæ) non euenit, quòd ex se tale sit, sed

ſit, ſed quòd, dum unà cum albo, & flauo importatur, quæ odorata ſunt, ex illis ſibi odorem aſciuerit, qui tamen tractu temporis facilè euaneſcit. Porrò Ruellius (ni fallor) mediocri cenſura non uacat, quòd pro certo aſſerat, id legitimum eſſe Aſpalathum, quòd Rhodium oleaſtrum nonnulli uocant: quo item quondam agallochi uice utebantur myropolæ. Cuius materiem cùm & in ſeplaſijs, & apud artifices, qui precatorias (ut ita dicam) coronas ad Deiparæ uirginis ſalutationes torno conficiunt, diligentiſſimè ſim perſcrutatus, ea ſanè nigra partim, partim uerò ex nigro, flauoque uenoſa mihi ſeſe obtulit. Rubram autem, & ſubrubram (ut Ruellius inquit) nuſquam me uidiſſe ingenuè fateri poſſum. Adde etiámnum, quòd ſit (quemadmodum Rhodij narrant) hæc planta ex olearum genere Rhodio tractu abundè prouenians, quæ oliuas etiam proferat, ſed nec multis ſpinis horrens, nec detracto cortice rubeſcens. Quamobrem (ut mea fert opinio) Aſpalathus non erit Rodium oleaſtrum quamquàm ſententiæ noſtræ non ſubſcribat Anguillarius. Ille Conſtantinum Myropolam teſtem adducit. Ego Rhodios alios, à quibus de his omnibus diligenter ſum percontatus, qui plantã hanc oleaſtrum, non Aſpalathum uocari dicunt. Itaque cùm nobis Aſpalathus deſit, qui tamen facilè ex Rhodiorum inſula afferri poſſet, ſuppleat eius locum uiticis ſemen: ſic enim in Galeni ſuccidaneis ſcriptum reperio. Meminit Aſpalathi Galenus lib. VI. ſimp. med. ſic inquiens. Aſpalathus guſtu quidem acris ſimul & adſtringens eſt: facultate uerò ex diſſimilibus conflat, nempe partibus ſuis acribus excalfaciens, partibus uerò alijs, auſteris ſcilicet, refrigerans. Itaque utriuſque ratione deſiccat, & proinde ad putredines, & fluxiones eſt utilis. hactenus Galenus. Cæterùm quò etiam hi noſtri commentarij Santala redoleant, poſteaquàm antiquiores Græci eorum non meminerunt, de his hic differere non alienum duximus.

Ruellius errore notatur.

Aſpalathi uires ex Gal.

SANTALVM *itaque in utraque India ſyluis denſiſſimis, ingentiſſimiſque naſcitur. Cuius tria numerantur genera: quorum præfertur pallidum, ſecundum locum habet album, poſtremum rubrum, quòd nullo commendetur odore. priora duo ſuaviter ſpirant. Quapropter Mauritanorum ſententiam minimè probandam putauerim, qui Santalum tertio ordine frigefacere, ſiccare uerò ſecundo memoriæ prodiderunt. Rubrum (ut ipſi aſſerunt) priuatim defluxiones prohibet: incandeſcentibus inflammationibus, podagrisque ex ſucco ſolani, aut ſedi, uel portulacæ utiliter illinitur. Candidum, ac pallidum, ex roſarum aqua fronti impoſita, capitis dolores mulcent. Aduerſantur omnia calidis febribus: epota æſtuanti uentriculo mirificè auxiliantur. Fiunt ex ijs, & aqua roſarum epithemata, quæ uentriculo illita eius feruorem in ardentiſſimis febribus extinguunt. Ad hæc (ut auctor eſt Auicenna libro de uiribus cordis) Santalum non modò cordi efficaciſſimè lætitiam affert, ſed & robur non paruum addit. Quare his immiſcetur medicamentis, quæ cordi, & cordis palpitationi maximam opem præſtant. Quod ἀσπάλαθος Græcis, Latinis item Aſpalathus uocatur: Arabibus, Darſiſabam: Italis, Aſpalatho.*

Santalorum conſideratio, & uires.

Nomina.

Βρύον. MVSCVS. CAP. XX.

BRyon, [id eſt, Muſcus, à quibuſdam ſplachnon appellatur. In cedro arbore, populo alba, & quercu inuenitur.] Optimum eſt cedrinum, proximum populneum: in quo genere candidum, & odoratius præſtat: nigricans improbatur. Adſtringendi uim habet. [a] Decoctum inſidentium uuluis utile. Vnguento balanino, oleisque inſpiſſandi gratia inferitur: thymiamatum, acoporumque compoſitionibus conueniens.

Concluſa non legit Orib. a Meum addit μέσον θερμὸν καὶ ψυχρόν. Drag. μετὰ θέρμης καὶ ψύχρας. i. medium in caliditate & frigiditate.

CAlenus lib. VI. de ſimplicium med. facultate, & poſt ipſum Paulus non modò Muſcum, qui cedris innaſcitur, intactum non reliquere; ſed præterquàm quòd populnei, & querni meminerint, de eo etiámnum, qui in picea arbore abieti cognata oritur, tradiderunt. A qua ipſe quidem in uallis Ananiæ montibus ſupra Tridentum muſcum admodum illoſum proprijs manibus quàmplures decerpſi, multò ſanè odoratiorem, pulchriorémque, quàm qui in populo, & quercu prouenit. Nec minus picco ſuauiter olet abiegnus, quo in eorundem montium ſyluis, abietes innumeras adeò illoſas, incanasq; mihi uidere ſæpius contigit, ut prima ſtatim facie crediderim illos frondium loco ijs in arboribus genitos eſſe. Sortitur arboreus Muſcus uaria, ac diuerſa nomina: quippe & muſcus, & bryon, & ſphagnos, & ſplachnon, & hypnon appellatur. Meminit huius Plinius lib. XII. cap. XXIII. ſic inquiens. Sphagnos in Cyrenaica prouincia maximè probatur: alij bryon uocant. Secundum locum obtinet Cyprius, tertium Phœnicius. Fertur & in Aegypto naſci: quin & in Gallia non dubitauerim. Sunt enim hoc nomine cani arborum illi, quales in quercu maximè uidemus, ſed odore præſtantes. Laus primæ candidiſſimis, atque altiſſimis: ſecunda rutilis: nulla nigris. Et in inſulis, petriſque nati improbantur, omneſque, quibus palmarum, atque non ſuus odor ineſt. hactenus Plinius. Cæterũ in eo genere, quod in Italia prouenit, is & nobilior, & odoratior apparet, qui in larice naſcitur: quapropter & uiribus fortaſſe præſtantior erit. Nimirum recordor me non parum eo quandoque fuiſſe oblectatum, dum nocturno tempore quibuſdam in montibus ſuper fœno recumberem, ex conquiſitis plantis defatigatus, ubi larices innumeræ erant omni ex parte illoſo muſco incanæ. Quandoquidem paſtores, ut nos ueluti re noua, & uoluptuoſa reficerent, quodam paruo ignis lumine hos illos incendebant, qui tanto flagrabant impetu, & crepitu, ut nobis quidem uiderentur tormentorum pluuerem facilè ſuperare. Quippe flammæ unà cum ingenti fauillarum copia, in obſcuræ noctis ſilentio ad aſtra tolli uidebantur, relicto ſui odoris oblectamento. Vnde illud exiſtimauerim, quòd Galenus, cùm bryon in quercubus, & piceis inueniri tradiderit, non ſolùm de picea intellexerit, ſed etiam de congeneribus plantis, nempe abiete, larice, & pinu. Is autem lib. VI. ſimp. med. citato, ita de eo ſcriptum reliquit. Bryon, quidam uerò ſplanchnon. Inuenitur autem in quercubus, & piceis, & populis albis. Vim habet adſtringentem, inualidam. Nec enim multùm eſt frigidum, ſed propinquum ferme medijs; quia uidelicet & digerendi, & emolliendi facultatis eſt particeps, maximè quod in cedrinis lignis reperitur. Muſcum officinæ Arabas ſecutæ Vſneam uocant. Inter quos Serapio epotum uinum retulit, in quo diebus aliquot uſnea maduerit, altum ſomnum inducere, uentriculum roborare, uomitiones compeſcere, & aluum ſiſtere. Ad hæc Muſcus (ut Auicenna inquit) utiliter inter cordis medicamenta inferitur, quòd odoris fragrantia animi defectus iuuet.

Muſci arborũ hiſtoria.

Muſci arborei uires ex Gal. & Arabibus.

MVSCVS ARBOREVS.

Muſci terreſtris conſidera tio.

Eſt & planta, cuius ſuperius in celtica nardo meminimus, quam recentiorum quidam TERRESTREM MVSCVM *appellant.* 10
Hæc longas uiticulas ubique oblongis numeroſiſſimiſque foliolis circumueſtitas, funiculi inſtar habet, quæ ſæpe ad ſeptem, octoq; ulnarum longitudinẽ protenduntur. compluribus utrinque adnatis ramulis, pariter foliolis circumſeptis, ut piceæ arboris ſummitates. Tota planta tactu ſicca eſt, & ſubaſpera, colore ex uiridi palleſcente. Serpit humi, & inter ſaxa muſco ſcatentia; nititurque radicibus plurimis capillaribus ex ipſis uiticulis prodeuntibus ut in hedera. Emittit Iunio menſe, in ramuſculorum ſummitate inlos corylaceis ferè ſimiles ſubflauo colore. Naſcitur in ſyluis ſabuloſis, & inuijs locis, & præſertim inter muſcoſos lapides. Hanc plantam pro celtica nardo, adhuc aliqui uſurpant Myropolæ: qui uulgares ſequuntur errores. Præſtat tota planta ad calculoſos affectus: nam ſi uino incoquatur, eo epoto, renum calculi franguntur, pelluntúrque certiſſimo experimento. Idem contuſus, & deinde ex aqua decoctus, inflammationes, et calidos dolores mulcet. ob idque hoc auxilium à multis uſurpatur ad podagram à calore prouenientem. In uinum pendulus impoſitus breui reſtituit illud. Sed quoniam arboreus muſcus odoratiſſimum Moſchon mihi in memoriam redegit, qui ab oriente, & occidente, quibuſdam piloſis utriculis concluſus defertur, etſi Dioſcoridis Galenique æuum hunc ſilentio præterierit; nos tamen haud quaquam diſſimulanda

MVSCVS TERRESTRIS.

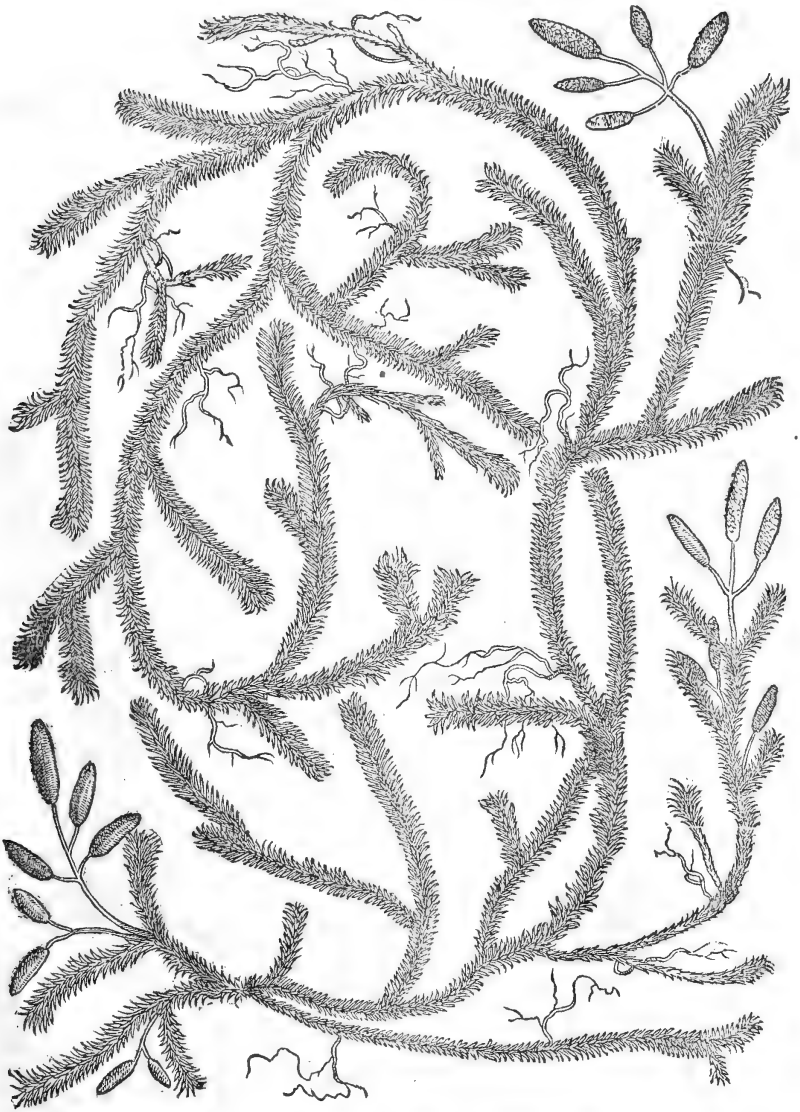

10 *landa putauimus, quæ ad hanc rem pertinere arbitramur. Siquidem hi noſtri commentarij merito de me conqueri potuiſſent, ſi eos tanta odoris ſuauitate deſtitutos reliquiſſem; præſertim cùm omnibus palàm ſit ubique terrarum Moſchum inter pretioſa odoramenta primam ſibi comparaſſe ſedem. Quippe non modò collo, auribuſque ſuſpenſus, ueſtimentis interpoſitus, chirothecis illitus, crumenis concluſus, ore retentus, & barbæ & ſupercilijs inunctus defertur Moſchus, quò alarum, nariumque tædia, ſudoris graueolentia, & inſuaues corporis halitus occulantur, laſciuiæ oblectamenta augeantur, molliorque politia fiat; ſed etiam ut odoris ſuauitate Deiparam uirginem concilient, ne dicam, ut hac fucata hypocriſi laſciuiam diſſimulent (eò enim uanitatis peruentum eſt) Moſchum ipſum in orbiculos componunt, quibus funiculo traiectis angelicas ſalutationes in cælũ eructant. Omnia deniq; quibus miſcetur Moſchus, ſua odoris iucunditate commendat. Quòd ſi hæ lucubrationes eo fortè caruiſſent, uerendum quidem erat, ne cum illis gratiam iniſſent, qui mira undiq; odoramentorũ fragrantia redolent. Quamobrem ut & ij ſibi unguenta omniũ præſtantiſſima, odoratiſſimaq; comparare ualeant, Moſchi primùm, deinde uerò liquoris Zibetti uocati, & Ambari denique hiſtoriam, & facultates deſcribam.* MOSCHVS *itaque (ut Ruellius ex Aetio, tranſcribit, ſi tamen ea Aetij legitima ſunt, cùm potius Symeonis Sethi eſſe uideantur) plura habet genera. Præfertur qui in*

Moſchi odorati hiſtoria.

municipio quodam naſcitur,quod magis,quam Choraſa ciuitas ad orientem uergit:hoc barbaro nomine Pat dicitur, colore ſubflauo.Secundam ſibi ſedem arrogat,qui ab India defertur,priori bonitate cedens,colore ſubnigro. Eo infirmior cenſetur qui à Sinarum agro mittitur.At Moſchus omnis in umbilico cuiuſdam animalis gignitur,quod capreæ ſimile eſt, unico armatum cornu,prægrandi corpore.Huic cùm in uenerem agitur,furoris uehementia umbilicus intumeſcit,ſitáque uomica prægnans cõgeſto inibi craſſiore ſanguine:quo tempore & pabulo,& potu ferum animal abſtinet,humique crebrò uoluitur: quæ uerſatione umbilicum lutoſo,faculentoque ſanguine turgentem exprimit.Cæterùm emiſſa ſanies poſt aliquod tempus ſibi magnam odoris ſuauitatem adſciſcit.De Moſcho inter Arabas ſcripſit diligenter accurateque Serapio,his uerbis.Animalia capreis non abſimilia,quæ moſchum gignunt,in Tumbaſcorum,& Sinarum agro potiſſimùm habentur,loca inuicem contermina.Tumbaſcinus Sinico longè præſtantior eſt,quòd capreæ moſchum gignentes & nardum, & alias odoratiſſimas plantas depaſcantur.Quod Sinis non euenit.nam etſi hæ quoque odoratis ueſcantur herbis;eæ tamen odoris, & facultatis præſtantia,nardum,& cæteras Tumbaſci plantas non æquant.Quinetiam in cauſa eſt demetendi ratio. quippe Tumbaſcini è uomicæ folliculo ſaniem nunquam eruunt,quò adulteria permiſceant,& non niſi ſereno cælo ſyncerum legunt. Sinici uerò uomicæ utriculum exprimunt,& excluſa ſanie impoſturas quaſdam admiſcent,nubilo parumque arridente cælo, & alabaſtris recondunt.Is cæteris præſtat,qui maiore odoris fragrantia redolet,& qui è uomica maximè matura eruitur. Sunt & inter hæc animalia,quæ ab alijs moſchum ferentibus nullo diſcrimine differunt.præterquam caninis uocatis dentibus. quippe hæc uerrium modo exertos palmi longitudine dentes habent,& pariter moſchum præſtantiſſimum gignunt. Moſchus præcox tetro, & inſuaui odore diſplicet.uerùm uenatores immaturi folliculos excutientes,tantiſper eum libero aere ſuſpendunt, dum abacto prorſus fœtore maturuerit.Is enim aeris coctione perfecta,miram ſibi conciliat odoris ſuauitatem. Veruntamen præcipuus habetur,qui ſuapte natura in animalis utriculo ſibi maturitatem comparauerit.Hunc incolæ per ſaxa metunt, & arborum truncos,nanque animal cum uomicam maturam eſſe præſentit,ſaxis & truncis ſeſe magno oblectamento affricat,do nec facto uomicæ emiſſario tota ſamei iis effundatur.Hic ceteros ſanè antecellit,tanquam ſolis coctione, & cæli benignitate maturitatem ultimam conſecutus.Hunc itaque moſchum inde uenatores colligentes eorum animalium utriculis aſſeruãt, quæ aliàs uenatione captauerant.Iſque ille moſchus eſt,quo reges & donantur,& utuntur. Moſchus excalfacit ordine ſecundo,ſiccat uerò tertio.Cor frigidum,ac tremulum roborat,& omnibus ipſius affectibus opem præſtat potus, atque illitus.Detergit tenues oculorum albugines,& humidas defluxiones exiccat:cerebrum roborat, & diuturnum capitis dolorem mulcet,ſi tamen pituitæ redundantia proueniat.Coles ex eo cicino oleo macerato peruncius, promptius in uenerem excitatur. Fit è Moſcho confectio ſuauis in exiguas particulas digeſta,quam Itali appellant Moſchardini, hoc modo. Tragacanthæ gummi uncia,unà cum ſanguinis draconis lachrymæ binis drachmis,ſtillatitia aqua roſarum, duobus diebus maceratur.deinde in mortarium conijciuntur.His adduntur ſacchari albiſsimi drachmæ ſex, amyli drachmæ quinque, moſchi ex aqua roſarum diſſoluti ſcrupulus.Atterumtur deinde piſtillo quouſque ſimul miſceantur. poſtremò digeruntur in particu-

Moſchi odorati ures.

Confectio è Moſcho.

ANIMAL ZIBETTI.

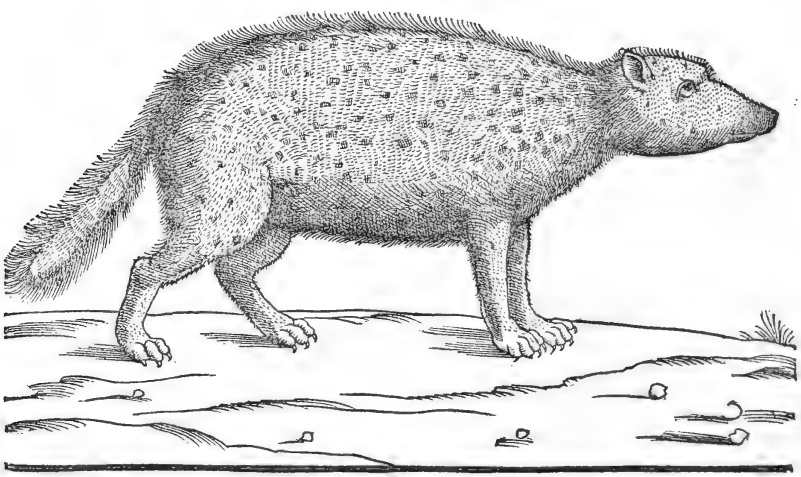

las hordei granis haud maiores,& ſiccantur in umbra.Præſtat ad oris graueolentiam, ſi una,aut altera portio in ore contineatur. Probant nonnulli an Moſchus legitimus ſit, hoc modo. Pondus libra examinatum in labellum humore perfuſum immittunt, tum paulò poſt iterum æqua lance ponderant. Quòd ſi ſuperferatur, ſyncerum & legitimum exiſtimant: ſin cedat, ſpurium, & adulteratum putant. Huic ſimile aliud quodpiam habemus, ſed præterquàm quòd mirum in modum oleat, primo ſtatim occurſu odoris uehementia naves admodum ferit. Hoc uulgari ſermone uocamus ZIBETTO, *unguentarijs maximè expetitum ad ea odoramenta componenda, quæ propriè miſturas appellant. Gignitur*

Zibetti hiſtoria, & facul.

tur id in exteriori testiculorum utriculo cuiusdam animalis, feli, qui veteribus ædificiorum ruinis oberrat, non absimilis. Catos hæc animalia uocant, quos sæpius Venetijs uidi ex Syria delatos. Est autem Zibettum tanquam sudor inter huiusce animalis testiculos concrescens, calidæ, humidæque facultatis. Id cauernulæ umbilici impositum uulnæ strangulationibus mirificè prodest: proinde nec mirum est, si eo uiri peni circumlito magnum mulieribus in coitu afferant solatium: Adulteratur Zibettum ab impostoribus felle bubulo antiquo, aloe, aqua rosarum, cariophyllis, & Moscho, sed fraus gustatu facilè deprehenditur. Porrò ex quo AMBARVM aliud odoramenti genus gignatur, quod nos uulgò uocamus Ambracane, narij uarie opinantur. Alij nanque tradunt ipsum in maris alueo non secus, atque in terra fungos oriri, ac deinde senientibus procellis, è profundo elici, & in litus expui. Nonnulli uerò referunt piscem Azelum nomine Ambarum hoc auidissimè prosequi, cuius esu necem sibi statim conscisce re. Quod cùm sciant piscatores huius rei periti piscem hunc mortuum, undisque fluctuantem coniectis uncis & funibus extrahunt: & Ambarum scisso animalis uentre eruunt. Quod uerò (ut perhibent) proximè dorsi spinam inuenitur, id maximè præfertur alio. Quidam præterea in fontibus quibusdam Ambarum natare scribunt, qui bituminis modo illud eructant. Huius sententiæ è recentioribus Græcis inuenio Symeonem Sethi, qui Ambarum describit his uerbis. Ampar, quod & Ambar appellatur in diuersis locis scaturit. Sunt enim eius fontes ut bituminis, & sulphuris, & verum similium: Tria Ambari faciunt genera. Præfertur colore suluum è Selachito Indiæ petitum. Aliud subalbidum, quod è Sinchrio felicis Arabiæ oppido aduehitur. Tertium atrum, & cæteris uiribus imbecillius. Excalfacit Ambarum, & siccat: cerebrum, & cor olfactu roborat. Senibus, & natura frigidis opem mirificè præstat. Quare ijsdem potius, quàm iuuenibus chirothecæ Ambaro imbutæ concedi deberent. Vino infusum temulentos efficit. Cæterùm ex antedictis quæ sit Ambari historia ut uerior accipienda, non equidem ausim decernere, quòd nihil adhuc certi atque explorati habeam. Neque etiam libet subscribere sententiæ Fuchsij, quamuis uiri eruditissimi: qui in libro de componendis medicamentis, quem ultimo loco auctum edidit, Ambarum nostri usus factitium esse censet, atque legitimum Ambarum, de quo scripserunt Mauritani, quodq; ipse succini generi adscribit, desiderari. Siquidem non uideo, quibus rationibus, uel auctorum testimonijs hanc suam comprobet sententiam. Muscus arboreus βρύον τὸ πολύγνιον Græcis appellatur: Muscus, Latinis: Axnech, aut Vsnee, Arabibus: Mosco, Italis: Mooss, Germanis: Boemis Mech. At Moschus odoratus μόσχος Græcis recentioribus nominatur: Moschus, Latinis: Misch, seu Mesch, Arabibus: Muschio, Italis. Bysem, Pyzmo, Boemis. Ambarum autem uocant: Itali Ambra: Germani Ambar: Boemi Ambor: Hispani Ambar.

Ambari historia uaria.

Ambari genera & uires.

Fuchsij opinio.

Nomina.

Ἀγάλλοχον. AGALLOCHVM. CAP. XXI.

A Gallochum lignum est, quod ex India, atque Arabia deportatur, thuiæ ligno simile, maculatum, odoratum, gustu adstringens cum quadam amaritudine:[a] cute uerius quàm cortice uestitur, aliquantulum uersicolore. Manditur, aut decocto os colluitur, commendandi halitus gratia:[b] fudores arcet toto corpori insparsum: pro thure ad suffimenta substituitur. Radix epota drachmæ unius pondere, humida stomachi uitia, & imbecillitatem, feruoremque mulcet: si lateris, iocinerisue dolor, excruciat, si dysenteriæ, aut tormina infestant, ex aqua bibere prodest.

a Ita leg. Cat. & Drag. sed meū ἐστιμένον. sed uereor ne falsò.

b καὶ διάπασμα δὲ ὅλκ τοῦ σώματος ἐστὶ, i. & siccum, tritumque inspergitur tori corpori.

A Gallochum a Græcis, & Latinis recentioribus, sicuti ab Aphris, Lignum aloes appellatur. Optimum à Lusitanis è Calecut Indiæ emporio ad nos conuehitur. Etsi etiam Venetias hac ætate ex Alexandria Aegypti præstantissimum asseratur: siquidem igni accensum suauissimum, ac periucundum spirat odorem. Nec ob id putandum hoc illegitimum esse, quòd ἐστιμένον, id est punctis maculatum non sit: quoniam Oribasius non legit ἐστιμένον, sed ἐσὶ μὲν ἕν ἐνῶδες, id est. Est igitur odoratum &c. Quemadmodum nec id etiam legit Serapio, qui nec punctorum, nec macularum meminit: sicuti nec Paulus. Cæterùm non dus est, quòd legitimum importari cœpit: nam licet antea, quibusdam non deesset Agallochum uerum; nihilominus, quòd rarissimum esset, officinæ ferè omnes eius loco, ut superius diximus, oleastrum Rhodium suppeditabant: quem falsò existimauit Ruellius aspalathum esse. Nascitur Agallochum (ut Lusitani per meridiem in orientem nauigantes testantur) in insula Taprobana, alijsque confinibus locis, cuius integros truncos in Lusitaniam, & Hispaniam ijdem secum attulere, qui non modò incensi, sed manuum tantùm attritu suauiter (ut aiunt) redolent. Porrò ubique pretiosum Agallochum est: nam & in locis, ubi nascitur, plurimi penditur. Verùm Agallochum, quod tantopere præstet, hactenus mihi uidere non licuit. Sunt, qui somniantes dixerint, Agallochi arborem uidisse neminem, cùm terrestri tantùm paradiso proueniat: illudque ferri fabulantur fluminibus, quæ (ut sacra testantur monumenta) ex eo manant. Atqui pro comperto habetur (ut paucis innuit Serapio) Gangem Indiæ amplissimum fluuium quàm plurima secum Agallochi fragmina uehere, quæ tamen in ipsum ducuntur aliorum fluminum cursu, qui in eum confluunt. Quippe cum fluuij transluant loca, ubi Agallochum prouenit, aquarum inundationibus turgentes, huius truncos, fragmina, ac ramenta rapiunt unà cum alijs uarij generis lignis, & in Gangem transferunt: quemadmodum in nostris etiam fluminibus sæpe ac sæpius uisitur. Cuius rei indicium affert illud, quòd Venetijs uenditur, utpote quod longo aquarum discursu omni ex parte laceratum, exesum, comminutumque spectetur. Quamobrem mirum non est, si dum manibus tractatur, id odoris non præstet, quo illud fragrare prædicant ex natali solo in Lusitaniam aduectum. Eius plura numerantur genera, si Serapioni fides est adhibenda, qui ex Abohanifa Arabo ita transcribit. Dicunt Agallochum in Arabia nunquam oriri; tametsi quædam ibi crescat planta neuig uocata, quæ quà dántenus Agallochum refert. Verum præstantissimum India mittit: & quanuis hoc genere differat (plura enim Indis Agallochi sunt genera) id tamen quod uiribus cætera præcellit per excellentiam Indum peculiariter uocant, quemadmodum nigra myrobalana, quòd cæteris præstent, Inda pariter appellant. Indum in quadam Indiæ insula inuenitur, quæ Fimua nominatur. Selectissimum est nigrum, quod uarium ostendat colorem, succi plenum, ponderosum, duritie compactum, crassum, non albicans, & quod accensum ægerrimè flagret. Secundæ bonitatis est Mondunum à Mondel Indiæ urbe denomi-

a Agallochi confideratio.

Agalloc. fabulosa opinio.

Agallochi historia, ex Serap. & Sym.

natum. Tertium eſt Seificum, quod non obſcuræ bonitatis præſumitur, quòd ſua præſtanti ui, ac grauedine in aqua coniectum, non innatet, ſed ſtatim ſubſidat. porrò ex hoc genere id magis præſtat, quod craſſum eſt, & plurimo humore prægnans. Poſtremam ſedem habet Alcumericum Seifico bonitate cedens: tameſi Alcumeri non longius à Seifi diſtet, quam itinere triduano. Præſtat in Alcumerici genere nigrum nulla albedine uarium, graue, ignium flammis diu reſiſtens, ueruntamen uiribus Seifico infirmius eſt. Item ex auctoritate Chealfetebeni idem ita ſcribit. Ferunt præterea, quod incolæ Agallochum ſtatim ab arbore diſſectum integro anno ſepeliunt, ut ita terra obrutum marceſcat cortex, lignumque tantùm purum remaneat, adeò ut è ligno nihil erodatur. Ferunt inſuper illis in regionibus collabentes ex Agallochi arboribus ramos, raptos à fluminum inundationibus per circunſtantes regiones deferri. hæc Serapio. Cui ſubſcribit è recentioribus Græcis Symeon Sethi, cauſam etiam reddens, cur annua ſepultura diſſectum Agallochum recondatur, cùm inquit. Non aliàs odoratius futurum exiſtimant, niſi prius marcorem aliquem & teredinem ſenſerit: proinde harum regionum incolæ diſſectum ſub terra condunt, ſuoque tempore eximunt, & negotiatoribus uendunt. Nicolaus Myrepſicus ſæpius in ſuis componendis medicamentis Agallochi crudi meminit, ubi Fuchſius prima de antidotis ſectione, ſic adnotauit. Sæpe Agallochi crudi mentionem facit Nicolaus, ideoque hoc loco, quæ noſtra de illo ſit ſententia, exponemus. Per crudum itaque lignum intelligo, quod non putruit: nam (ut teſtis eſt Symeon Sethi) eius regionis, in qua prouenit, incolæ idipſum concidunt, & ſub terra multo puluere obruunt, & poſt aliquod temporis ſpatium, quantum ſcilicet ſufficere uidetur, ligni partes educunt, & mercatoribus uendunt. crudum itaque erit, quod terra non obruitur, ſed ſtatim ab arbore exciſum ad uſum rapitur. hæc Fuchſij ſententia. A quo tamen nos pace ſua diſſentimus. nam ſi in componendis medicamentis præſtantiora ſimplicia ſemper expoſcimus, ſitque Agallochum illud præſtantius, odoratiusque (ut etiam Symeon ille refert) quod terra, uel puluere fuerit ſepultum, non uideo, cur potius inſepultum, & ſtatim ab ipſa arbore exciſum (id enim ob locorum diſtantiam recens habere nequimus) crudum uocauerit Nicolaus, præſtantiusque exiſtimauerit. Puluere enim uel terra conditum coqui non poteſt, quòd nullus ibi ſit ignis, neque calor, ſed potius recrementitia humiditate exui, quæ fortaſſe odorem eius obtundit. Verùm crediderim potius, per crudum Agallochum Nicolao illud deſignari, quod non fuerit antea elixum: quòd inde fortaſſis odoratiſſima lauacra ex Agallochi decocto ſibi conficiant Indi, aliaque odoramenta in regales præparent uſus, ut etiam cum rhabarbaro fieri narrant. Vel forte per crudum illud intelligit Nicolaus, quod impetu fluminum, longoque eorum ductu per regiones non defertur. In his nanque caloriſicis regionibus aquæ à ſolibus non obſcurè calefactæ non modo illud omni ex parte diluunt, ſed etiam elixant. Illud præterea addiderim, quòd cùm non modò crudum, ſed etiam bonum addiderit Nicolaus, nullum aliud expetere uidetur, quàm quod ſepultum præſtantiſſimum euaſerit. Cæterùm Agallochi omne genus excalfacit, & exiccat ordine ſecundo. Facit, ut Auicenna ſcribit, ad cordis affectus: ob idque inter ea medicamenta, quæ cordi præſidio ſunt, Agallochum recenſuit. Huius non reperio meminiſſe Galenum alibi, quàm in ſuccidaneis, ubi centaurium ſupplet pro Agallocho. Lignum, quod Græci ἀγάλλοχον, Latini ſimiliter Agallochum dicunt. Verùm recentioribus Græcis ξυλάλοη nominatur, ut officinis Lignum aloes: Mauritanis, Hoad, Agabian, Agalugin, aut Agalugen: Italis, Agallocho, & Legno aloe: Germanis, Aloes holtz, ſeu Kreuz holtz: Hiſpanis, Lin aloe.

Fuchſij ſententia improbata.

Agallochi facultas.

Nomina.

Νάρκαφθον. NARCAPHTHVM. CAP XXII.

NArcaphthum ex India defertur, corticoſum, ſimile [a] ſycomori libro: quod iucundi odoris gratia ſuffitur. Miſcetur thymiamatis compoſitis. Conſtrictionibus uuluæ ſuffitu prodeſt.

a Meum & Cat. συκαμίνε i. Mori.

TAm breuiter, tamque parcè de Narcaphtho ſcripſit Dioſcorides, ut nimirum mihi perdifficile ſit explicare, quidnam hac ætate ad nos ex India afferatur, quod legitimum Narcaphthum referat. Eoque magis quòd nihil de hoc (quod equidem ſciam) Theophraſtus, & Plinius ſuis monumentis poſteritatis memoriæ prodiderunt. Attamen non deſunt indicia, quæ præ ſe ferant (ſi modò ad nos deferatur) id omnino eſſe Narcaphthum, quod uulgò officinæ uocant Tigname. nam tigname non aliud integrat, quàm thymiama apud Græcos, quod apud Latinos ſuffimentum ſignificat. Proinde cum huius in ſuffimentis frequentiſſimus ſit uſus, nil mirum ſi nouum ex uſu ſibi uendicauerit nomen, quod eſt thymiama. Id quod corrumpentes poſteri tigname pro thymiamate dixere. Ad hæc (ut Dioſcorides inquit) iucundi odoris gratia per ſe ſuffitur, ac etiam aliis ſuffimentis inſeritur. Quod in Tigname facile probatur. quippe id tantum uſu uenit in compoſitis odoramentis, quæ ad ſuffiendum parantur, ita ut præterquàm quòd per ſe id muneris præſtet, raræ quoque fiant ſuffimentorum compoſitiones, quæ ipſum non recipiant. Quare admirari ſinamus, ſi relicto proprio ſuæ arboris nomine, ſibi aſcitiam nomenclaturam ex ſuffimentis uſurpauerit. Serapio Narcaphthum Laſabaten uocat: & illud odorati calami uice ſupponi poſſe autumat. Νάρκαφθον Græcè, ſicut Narcaphthum Latinè appellatur: Arabicè, Nabach, ſiue Laſabaten: Italicè, Agallocho, atque etiam Tigname, ueluti ſeplaſiarum uulgò.

Narcaphthi conſideratio.

Tigname.

Nomina.

Κάγκαμον. CANCAMVM. CAP. XXIII.

CAncamum Arabici ligni lacryma eſt, myrrhæ quodammodo ſimilis, uiroſi guſtus, quam ad ſuffimenta uſurpant. Veſtes eo, additis ſtyrace, & myrrha, ſuffiuntur. Vim proditur obtinere extenuandi obeſos, ſi ternûm obolorum pondere ex aqua, aut mulſo aceto pluſculos dies ebibatur: licenſis datur, comitialibus, & ſuſpirioſis: menſes cum aqua mulſa pellit: oculorum cicatrices confeſtim emẽdat: uino madefactum medetur eorundem hebetudinibus. aduerſus gingiuas humore prægnantes, doloresque dentium, non aliud efficacius.

CAncamum, quod notis omnibus Dioscoridis historiam referat (ut recentiorum ferè omnium medicæ materiæ studiosorum fert opinio) nec ex Arabia, nec aliunde ad nos aduehitur. Quidam tamen pro Cancamo gummi quoddam rufum, ac pellucens ostendunt, quod surculos incognitæ arboris undique circumuestit, myrrhæ quadántenus simile. Veruntamen quod nulla (ut Dioscorides inquit) in eo manso saporis uirositas deprehendatur, alij id potius mentiri, quàm esse legitimum Cancamum uolunt. Expetitur hoc gummi genus hoc tempore maximè infectoribus ad inficienda serica stamina, idque uulgari sermone quidam in Italia appellant Lacca, quidam diminutè Lacchetta. Cuius duo habentur genera, quæ tantùm (ut opinor) bonitate differunt. Præstantius uulgò appellant Lacca sumetri: quòd uerò deterius est, Lacca comberti, cognomentis fortassè à locis Arabum, à quibus deferuntur, acceptis. Primum surculis perpetuò obuolutum uisitur: alterum absque surculis in glebas concretum myrrhæ modò, quod etiam uiliori pretio uendunt. Hinc itaque factum est, ut crediderint illi Serapionis auctoritate freti, hoc legitimum esse Cancamum, nempe quòd is Cancamum Laccam appellet, & quod arboris sit gummi, uel lacryma myrrham quadántenus referens: quòdque etiam eius meminerit Serapio, postquàm de Dioscoridis & Pauli Cancamo egit, his uerbis. LACCA (ut inquit Isac amran) res quædam est rubea, quæ tenuibus lignorum surculis inhæret, sapore non ingrato. Coquitur hæc, & inficiuntur inde panni rubeo colore, quam infectturam chermes appellant. Quod uerò post infecturam subsidet, & infectoribus remanet, pariter Laccam uocant. Cæterum Lacca ex Armenia defertur exiccans, & excalfaciens ordine secundo. Ventriculum, & iecur roborat, eorumque infarctus expedit, ictericos iuuat, & aquas pellit. Eluitur ad medicamenta hac ratione. Ramuli, qui hoc scatent gummi, diligenter franguntur, ac subinde aqua perfunduntur, in qua odoratus iuncus aristolochiáque inferbuerint: deinde pistillo agitantur: cùm autem ab agitatione resederint, aqua leuiter abijcitur. quod si una tantùm lotione non pelluceat, secundò item repurgetur, demum siccetur in umbra, & recondatur in uase uitreo. hæc Serapio. Quibus palàm est, gummi, quod infectoribus uulgò Lacca dicitur, Laccam esse Arabum, & à Græcorum Cancamo differre: quod Dioscoridi Cancamum lacryma sit Arabicæ arboris, uirosi gustus: Serapioni uerò res quædam rubea, ex Armenia, non ex Arabia allata, tenuibus lignorum surculis inhærens, sapore non ingrato. Item Dioscoridi Cancamum obesos extenuat, lienosos iuuat, suspiriosis, & comitialibus prodest, menses pellit, oculorum cicatrices delet, & hebetudinem curat, tumentes gingiuas cohibet, & dentium dolores tollit. Serapioni autem tantùm obstructiones aperit, uiscera imbecilla roborat, iecoris dolores mulcet, & regium morbum, & hydropem sanat. quæ omnia medicamentorum diuersitatem præ se ferunt. Quo fit, ut non ab re existimauerint peritiores medici, nos omnino Dioscoridis Cancamo esse destitutos. Veruntamen non desunt rationes, nec probatissimorum auctorum testimonia, quibus etiam probari possit, Græcorum Cancamum, & Arabum Laccam idem esse. Nam etsi hæc, quæ allata sunt, omni ex parte uera uideantur: si quis tamen Dioscoridis codicem hoc capite scatere mendis animaduerterit, & rem omnem accuratius, diligentiusque perpenderit, certior fortasse fiet, nos Cancamo non omnino destitui. Ego enim cùm Paulum, qui in omni simplicium censu omnia ex Dioscoride transcripsit, accuratius perlegerem, inuenissémque illi Cancamum lacrymam esse Arabicæ arboris, myrrhæ similem, odore grato, & quòd nullius uirosi gustus meminerit, illico orta est suspicio, quòd ea particula Dioscoridi illegitimè accesserit. Auxit deinde suspicionem hanc Serapio: quippe qui capite de Lacca de Cancamo agens, dum (ut assolet) ex Dioscoride transcribit, nusquam huius particulæ mētionem fecerit. quòd fortasse Dioscoridis codex, à quo transcripsit, hac menda facilè uacarit. Sed illud adhuc magis rē ita se habere mihi persuasit, q primū legatur in Dioscoride, Cancamum uirosi esse gustus, quod fœtoris, non suaueolentiæ indicium est: mox cum styrace, & myrrha ad suffiendas uestes expeti, ut grato commendentur odore. quæ ut inter se maximè repugnant, ita etiam depranatæ lectionis præbent suspicionem. His itaque rationibus, & auctoritatibus non ab re adductus esse uideor, ut quasi crediderim Dioscoridis codicem hoc in loco uitiatum fuisse. Vnde postea factum sit, ut eius Cancamum ab Arabico diuersum sese ostenderit. Neque sanè huic opinioni illud obstare uidetur, quòd plura in morbis curandis Cancamo assignauerit Dioscorides, quàm Serapio. siquidem nulli dubium est, quin ea medicamenta, quæ obesos extenuant, lienosos iuuant, & menses cient, possint pariter uentriculum & iecur roborare, eorumque infarctus expedire, & cutem subeuntes aquas, & felle suffusos sanare. Hæc autem silentio inuoluenda non duximus, non ut nostra hæc probetur, uel improbetur opinio, sed ut alijs ueritatis inuestigandæ pateat aditus. Sunt etiam factitiæ Laccæ plura genera: quæ ex diuersarum infectionum sedimento pictoribus tantum parantur. Alia nanque conficitur ex pimpinellæ bacca, quam uulgò uocant Cremesi, & Cremesino: ex infectorio cocco alia: alia ex natiua Serapionis lacca: alia denique ex ligno, quod brasilium uocant, omnium deterrima. quarum nulla ad me dicamenta admittitur. Non tamen desunt, qui credant, chermesinum infectoribus uocatum esse arboris gummi: imò illud idem, quod Serapio, auctore Isac, rem rubeam (ut paulò ante diximus) esse ait, quæ tenuibus lignorum surculis inhæreat, & quòd ea inficiantur panni rubeo colore, quem chermes appellant. quandoquidem huius sententiæ reperio fuisse Fuchsium. Sed meo iudicio non exactè rem explorasse uidetur. quippe chermesinum, quo punicco, & purpureo colore serica stamina inficiuntur, est (ut Itali optimè norunt) pilula, uel bacca exigua pimpinellæ radicibus in orientalibus regionibus adnascens, non autem gummi, uel roscidum, uel aliud per se manans, ab eo perquàm longè diuersum. Siquidem hoc nil aliud est, quàm natiua Serapionis lacca, quam propriè Itali uocant uulgò lacca & lacchetta, infectoribus tantùm expetita ijs inficiendis fericis, quæ uiliori ueneunt pretio. Nec obstat, quòd dixerit Serapio, quem hic secutus est Fuchsius, huiusce laccæ infecturam uocari chermes: quippe proprio capite de chermes, nil sanè aliud per chermes intelligit, quàm coccum infectorium Dioscoridis. quo fit, ut existimaucrim in eo capite de lacca omnino subesse mendam, uel auctoris, uel interpretis: & fortè melior hæc esset lectio. Coquitur hæc, & inficiuntur inde panni rubeo colore, adeò ut coccinci uideantur: uel adeò ut ijs similes sint, quorum infecturis injcitur chermes. Aberrant præterea pharmacopolarum quàm plurimi Dialaccam antidotum componentes, quòd legitimæ Armeniacæ laccæ loco, quam Arabes prodidere, factitias, & pictoribus tantùm dicatas immisceant. Sed caueant, quæso, ne hunc errorem corrigentes in alterum non minus detestandum incidant: id nanque ijs facilè continget, si Monachis, qui in Mesuem scripserunt, morem gerent. Hi enim iam rei medicæ professores asserere non dubitarunt, immiscendam esse loco cancami, seu laccæ in magnam dialaccæ antidotum eam Aphricæ arboris lacrymam,

Cancami consideratio.

Laccæ Arabū opinio uaria.

Cancamum & lacca quòd idē sint, probatur.

Laccæ factitiæ genera.

Fuchsij opinio improbata.

Pharmacopolarum error.

Monachorum lapsus.

crymam, quam ſeplaſiæ ſanguinem draconis appellant, quæque Dioſcoridis cinnabaris ab omnibus eſſe cenſetur. Sed certè ij magis hallucinantur, quàm ut refelli debeant, quòd ea lacryma in compluribus facultatibus cancamo aduerſetur. Quippe Arabicum Cancamum, quod potiſſimè antidotus illa expoſcit, tanquam à Mauritanis inuentum, præterquàm quòd uentriculum, & iecur roborat; adeò eorum infarctus, & obſtructiones expedit, ut ictericos quidem, & aqua intercute laborantes iuuet. Contrà uerò draconis lacryma propria ui efficaciter adſtringit, ita ut ſcriptum reliquerit Dioſcorides, eam lacrymam iiſdem pollere uiribus, quibus hematites lapis: cuius tamen uis eſt, ut menſium profluuia ſiſtat, non autem ut eliciat, Cancami modo, præſertim ubi uaſorum infarctu remorentur. ob idque maximè expetitur ad ſanguinis emanationes, ad uulnera cohibenda, & oſſium fracturas ferruminandas. Sed monachos miſſos faciamus: & ſeplaſiarios admoneamus, ut ſi noſtro conſilio uti uelint, non aliud pro lacca in eam antidotum imponant, quam laccam ipſam Serapionis. quæ natiua ex Armenia ad ſericorum uellerum infectum copioſiſſima ad nos defertur. ſiquidem de hac intellexerunt Mauritani: quos ſecutus Nicolaus Myrepſicus in ſua Dialaccæ confectione laccam infectorum immiſcuit. Quod κάγκαμον Græci, Latini item Cancamum uocant: Arabes, Sach, ſiue lach: Itali, Cancamo: uulgus officinarum, Lacca.

Κῦφοι. CYPHI. CAP. XXIIII.

CYphi odorati ſuffimenti compoſitio eſt, dicata dijs: qua abunde Aegyptij ſacerdotes utuntur. In antidota miſceri ſolet: ſuſpitioſis datur in potu. Permultæ componendi rationes, quarum una hæc eſt. Sumito cyperi dimidium ſextarium, cum pari baccarum iuniperi adultæ modo: uuæ paſſæ pinguis, exemptis uinaceis, minas duodecim: reſinæ purgatæ minas quinque: calami, & iunci odoratorum, & aſpalathi, ſingulorum minam: myrrhæ duodecim: uini ueteris ſextarios nouem, cum duabus mellis minis. Vuam paſſam, detractis uinaceis, tuſam cum uino, & myrrha ſubigito: cætera tuſa, & cribrata adijcito: die uno humorem combibere ſinito. dein mel coquito, dum ſibi glutinis adſciſcat craſſitudinem: eliquatam reſinam accuratè permiſceto cum reliquis diligenter contritis, & in fictile uas recondito.

Cyphi caput adſcititium.

NOn omnes ſanè Dioſcoridis codices, præſertimque uetuſtiores hoc Cyphi caput recipiunt. Quo fit, ut crediderim cum pleriſque rei medicæ peritis, id illegitimè huc acceſſiſſe. ſiquidem non rationi conſentaneum eſſe uidetur, Dioſcoridem hîc de ſimplicium materia ſcribentem, compoſita medicamenta tam inconſultè, ac præter rem ſimplicibus inſeruiſſe: præſertim cùm id nulli ſuperiorum commodè adnecti poſſit, quemadmodum eſt de multis alijs compoſitionibus. Vt κῦφοι Græcis, ita etiam Latinis, & Italis, Cyphi appellatur.

Nomina.

Κρόκος CROCVM. CAP. XXV.

CRocum optimum in medendi uſu Coryceum, recens, & boni coloris, paulum candidi gerens in [a] capreolo, oblongum, [b] omnibus ſuis partibus conſtans, non fragile, plenum, à quo detractum eſt nihil, quod madefactum manus inficit, nec ſitum redolet, aut cariem ſentit, ſubacre: ſin huius generis non eſt, aut uetus, aut humore perfuſum creditur. Secundus locus datur Coryceo, è tractu Lyciæ contermino. Tertius Lycio, è monte Olympo. Dein ex Aegibus Aetoliæ. Cyrenaicum & Centuripinum inter Sicilica omnia uiribus infirmius eſt. Omnium natura oleracea. Itali tamen ob ſucci copiam, & coloris uenuſtatem, tingendis mortarijs dicauerunt: quibus de cauſis magno uenditur. Vtiliſſimum in medicina quod antè deſcripſimus. Adulteratur immiſto crocomagmate tuſo, [c] atque etiam ſapæ ſublitu: contrita, quò pondus adijciatur, ſimul argenti ſpuma, aut plumbagine. Sed maleficium declarat inſidens puluis, præſertim ſi defrutum in odorando ſubolet. Theſſalus ipſum tantùm odoratum eſſe uoluit. Alij exitioſum, tribus drachmis ex aqua potis. Proculdubio uim coquendi, emollendi, atque ſubſtringendi habet: urinam cit: elegantem colorem præſtat: qui ex paſſo biberint, crapulam non ſentient: oculorum fluxiones illitum cum humano lacte cohibet: additur in potiones, quæ interaneorum cauſa temperantur: ad uuluæ etiam, ſedisque cataplaſmata, utiliter inditur: uenerem ſtimulat: uergentes ad ignem ſacrum inflammationes mulcet: auricularijs collectionibus utile. Quò facilius conteratur, in calido fictili † ſole ſiccari oportet, celeriterque ueſari. Vrinam mouet radix ex paſſo pota.

a Meum ἐπὶ τὸ ἕλικος. i. in circuitu.
b Ruel. ὁλοκλήρος. Cat. ἀμίκτης addit. ſed meum ὁλομελὴς.
c Non habet Orib.
† Nouo addit Orib.

Κροκόμαγμα. CROCOMAGMA. CAP. XXVI.

CRocomagma fit expreſſis unguenti crocini odoramentis, & in formas digeſtis. Optimum eſt odoratum, modicè myrrham olens, graue, nigrum, ligni expers, læue, ſubamarum, quod madefactum croci colorem reddit, guſtatumque uehementer dentes ac linguam inficit, multis durans annis: quale eſt quod à Syria defertur. Habet ſuas uires ad delenda, quæ caliginem oculis obuerſant: urinam cit, calfacit, concoquit, & emollit: Vires croci proportione quadantenus repræſentat: quandoquidem plurimam croci partem ſibi Crocomagma uendicat.

CROCVM FLORENS.

Croci conſideratio.

CRocum quidem ubique terrarum cognoſcitur. Planta eſt comoſis folijs longis, anguſtis, capillaceis planis tamen non rotundis, tragopogoni modo, ſed anguſtioribus & numeroſioribus, humi accubantibus, denſis, ac mollibus. Floret poſt æquinoctium Autumni antea quam folia proueniant, floribus Colchico Ephemero ſimilibus, purpureis, ac aſpectu iucundis. E medio rubra prodeunt ſtamina in craſſiuſculum cacumen deſinentia, quibus cum ex eadem ferè origine, quidam exeunt proceſſus exiguæ linguæ figura aurei coloris, ijs ſimilibus, qui in colchici flore habentur. Floret Crocum continuo ferè menſe. A floribus prodeunt ſubinde folia, quæ tota hyeme uireſcunt, ſpretis algoribus. Areſcunt hæc, ac prorſus deperduntur uere, & nunquam per æſtatem apparent. Radicem habet Crocum bulboſam, pluribus contectam tunicis, ipſiſque ſubflaueſcentibus, Gladioli modo. Eruuntur Bulbi quarto anno, uerno tantum tempore ſeruanturque æſtate tota in horreis & ſeruntur: deinde appetente autumno, in tenui ſolo; nam & ſtercora odére, & ſolidam humum. Crocum in Italia, & præſertim in Hetruria, Mauritanorum modo uulgò uocatur Zaffarano: quanquam non deſunt rura in agro noſtro Senenſi, quæ corrupto à Croco uocabulo ipſum appellant Gruogo. Cæterùm crocum Coryceum, & Lycium in Olympo monte decerptum (quod ſciam) ad nos non aduehitur. Quapropter quod ab Aquila Veſtinorum urbe affertur, primum ſibi locum uendicat

CROCVM NON FLORENS.

uendicat in Italia. Constat optimum esse, & Aquilano longè præstantius, quod in Germania oritur, è Vienna Austriæ metropoli deuectum. Sed huiusce modi sanè perexiguum est, idque difficulter transit ad Italos, ob eius frequentissimum in cibis usum apud Pannonios, & Germanos. Floret Crocum (ut Theophrastus auctor est) uergiliarum occasu, paucis; diebus: consestim uerò cum folio florē quoque expellit. Gaudet calcari, & melius ita euadit. Croci meminit Galenus libro. VII. simp. med. sic inquiens. Crocus paululum etiam adstringens quid obtinet, quod terreum, frigidumq; ostendimus. Sed superat in eo calfaciens & qualitas, & facultas, ut tota eius essentia secundi sit ordinis excalfacientium, & primi exiccantium, proinde concoquendi quoq; uim quādā habet adiuuāte. Sin hoc & pauca adstrictione. Quippe quibus medicamentis, cùm non admodum excalfaciant, paucula adest adstrictio, ea parem facultatem habent essentijs emplasticis uocatis, quas cùm inutiles esse caliditati non uehementi contigerit, concoquentes esse ostendimus. Et lib. II. de comp. med. secundum locos: Crocum, ait, suo odore caput ferit, & mentem tentat, peucedani, & fructuum lentisci modo. Κρόκος, Græcè: Crocus, Latinè nominatur: Zahafaran, aut Zafaran, Arabicè: Zaffarano, Italicè: Saffran, Germanicè: Azafran, Hispanicè: Saffran, Gallicè. Boemicè ßfran. Κροκόμαγμα idem nomen retinet apud Græcos, Latinos, & Italos.

Croci uires ex Galeno.

Nomina.

Helenium

Ἑλένιον. ELENIVM. CAP. XXVII.

HElenium folia habet uerbaſci anguſtioris folij, aſperiora, oblonga: caulem [a] quibuſdam in locis non emittit: radicem [b] ſubalbidam, interdum ſubrufam, odoratam, [c] ſubacrem, uegetam, magnam: ex qua agnatæ propagines [d] liliorum, aut [e] ari modo ſeruntur. Montanis, umbroſis, & [f] ficcis locis prouenit. Foditur æſtate radix, particulatimque diſſecta ſiccatur. Potum radicis decoctum menſes, & urinas ciet. Ipſaque in eclegmate ex melle prodeſt tuſſi, orthopnœæ, ruptis, conuulſis, inflationibus, & ſerpentium morſibus. In ſumma excalfaciens eſt. Folia eius ex uino cocta utiliter iſchiadicis illinuntur. Helenij radix & ſtomacho utilis eſt in paſſo condita: ſiquidem ſalgamarij paululum ſiccatam eam, mox decoctam, & frigida aqua madefactam, in ſapam conijciunt, & ad uſus recondunt. Trita, potaque ad cruentas excreationes efficax eſt. Alterum Helenij genus in Aegypto gigni Crateuas tradit. Herba eſt cubitalibus ramulis, ſerpylli modo per humũ repẽtibus. folijs lẽticulæ circa ramos, ſed lõgioribus crebrisq; radice pallida, digiti minoris craſſitudine per ima renui, ſupernè craſſiore, cortice nigro. Naſcitur in maritimis, collibusq;. Radix una in uino epota, contra ſerpentium ictus auxiliatur.

a Ita Cat. Sed Meũ & Drag. ſimpliciter καυλὸν ἔκ. ἀφέσει.

b deeſt in meo & pro ſubrufa habet χίρρων .i. ſiluam.

c Cat. δριμεῖαν. i. acrem.

d deeſt in omnibus exemplaribus.

e Ita Meum, & Drag. Sed Cat. κινναβῶν. i. cinaræ: idq; rectius meo iudicio.

f Meum αὐχμοις. i. ficcis. ſed Cat. ὑπύμοις i. humidis: idq; rectius.

g Cat. add. καὶ μακρὰ. i. & longa.

Helenij consideratio.

HElenium, quod Latinis etiam Inula dicitur, planta est uulgaris notitiæ. Folia habet uerbasci latifolij latiora, longioraque, hirsuta & in acutum desinentia, dorso prominente. Caulem profert bicubitalem, & aliquando maiorem, crassum, hirsutum, in quo flores exeunt aurei, Chrysanthemi modo, sed maiores. Semen edit uerbasco simile, tactu pruritum faciens. Radice nititur grandi, uegeta, tortuosaque. Exterius nigricans, interius uerò albicans, sapore amaro & subacri, ex qua agnatæ propagines feruntur. loca amat uliginosa, quanquam & in montibus quandoque nascitur. Quod autem in Italia prouenit, folio est longè maiore, quàm tradiderit Dioscorides. Quippe non solùm uerbasco angustifolio Inulæ Italicæ maiora insunt folia, uerùm etiam ea magnitudine longè superant, quæ latifolio exoriuntur. Quod tametsi pro locorum uarietate euenire facilè possit: crediderim tamen hoc in loco Dioscoridis codicem pluribus scatere mendis. Siquidem testatur Marcellus Florentinus uir quidem apprimè doctus, se habuisse Dioscoridis uetustissimum, ac probatissimum codicem, in quo longè plura legebantur, quàm in cæteris fere cunctis Græcis exemplaribus. Sed præsertim in hoc capite hæc de caule, floribus, & semine habebantur. Caulem ex se mittit Helenium crassum, hirsutum, cubitalem, & aliquando maiorem, angulosumque: flores luteos: & in his semen uerbasco simile, tactu pruritum faciens. Quare mirum non est, si etiam alia hic desiderari possint; cùm non facilè adducar, ut credam, Dioscoridem Helenij radicis, cuius tantùm est in medicamentis usus, tum amaritudinem, tum formam subticuisse. Meminit Inulæ Plinius lib. XIX. cap. V. ubi sic habet. Sifer his seritur mensibus, Februario, Martio, Aprili, Augusto, Septembri, Octobri. Breuior his est, sed torosior amariorque Inula, per se stomacho inimicissima. Eadem dulcibus mistis saluberrima. Illustrata maximè Iuliæ Augustæ quotidiano cibo. Supernacuum eius semen, quoniam oculis ex radice excisis, ut arundo seritur. Item lib. XX. cap. V. Inula quoque inquit, à ieiunis commanducata dentes confirmat, si ut eruta est, terram non attingat. Condita tussim emendat. Radicis uerò decoctæ succus tineas pellit. Siccatæ autem in umbra farina, tussi, & conuulsis, & inflationibus, & arteriis medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex uino lumborum dolori illinuntur. hactenus Plinius. Vinum, quod Helenij radicibus passim ubique in Germania paratur, frequenter in potu sumptum mirificè uisum acuit. Arridet radicis farina denarij pondere, diebus aliquot ex uino uetere hausta, spleneticos iuuat. Cæterùm Ægyptium helenium, quod Crateuæ auctoritate memoriæ prodidit Dioscorides, ad nos (quod ego sciam) non defertur, nec in Italia prouenit. Hoc à nostrate non distinxit Auicenna, sed utrunque simul confudit. Meminit huius etiam Plinius lib. XXI. cap. X. his uerbis. Helenium è lacrymis Helenæ dicitur natum: & ideo in Helena insula laudatissimum. Est autem frutex humi se spargens, dodrantalibus ramulis, folio simili serpyllo. Item lib. eodem cap. XXI. Helenium, inquit, ab Helenæ lacrymis (ut diximus) natum, fauere creditur formæ: cutem mulierum in facie, reliquoque corpore nutrire incorruptam. Præterea putant usu eius quandam gratiam ijs, uenerémque conciliari. Attribuunt & hilaritatis effectum eidem potæ in uino, eúmque quem habuerit nepenthes illud prædicatum ab Homero, quòd tristitia omnis aboleatur. Est autem succi prædulcis. Prodest & orthopnoicis radix eius in aqua ieunis pota. Est autem candida intus, & dulcis. Bibitur & contra serpentium ictus ex uino. Mures quoque contrita dicitur necare. hæc Plinius. Quibus satis constat, non modo in Ægypto hoc Helenij genus prouenire, sed etiam in Helena Ægæi insula præstantissimum haberi. Helenij radicum succus, cum pari hyssopi succi portione, et aquæ stillatitiæ Tussilaginis triplicato pondere, saccharóque quantum sat fuerit, ad mellis spissitudinem decoctus, mirificè asthmaticos iuuat, si eo frequenter utantur. Helenij uires scripsit Galenus libro. VI. simpl. medic. sic inquiens. Helenij herbæ radix maximè utilis est, non primo statim occursu excalfaciens: ac proinde non dicenda est calida, & sicca exactè, ceu piper tum atrum, tum candidum, sed cum recrementitio humore. Quapropter ecligmatis, quæ faciunt ad educendos ex thorace, & pulmone crassos, lentosque humores, idoneè commiscetur. Rubrificant quoque ea partes frigidas, ac diuturnis uexatas affectibus, cuiusmodi sunt nonnullæ coxarum passiones, ischiadas uocant, & exiguæ assiduæque articulorum quorumdam præ humiditate procidentiæ, ac luxationes. hæc ille. Cæterum sunt, qui dicunt (ut etiam testatur liber de theriaca ad Pisonem, Galeno ascriptus) quòd si Helenij succo tela uenatoria inficiantur, uenenata efficiuntur, idque in Dalmatia fieri narrant, ut feras omnino perdant. Quod tamen potius fabulosum, quàm historicum crediderim. Nam cum plura sint in eo libro, quæ fabulosa habentur, ut latius in nostris scripsimus epistolis, nihil est quod me adducat ad credendum, ex Helenio parari uenenum. Crederem potius illius operis authorem ex aliquo codice hæc transcripsisse, ubi ἑλένιον ἀντὶ τοῦ ἑλλεβόρου deprauatè legebatur. Idque eo magis adducor ut credam, quod sciam in Hispania ex albo ueratro parari unguentum pro illinendis sagittis, adeo uenenosum, quod ubi sanguini se commiscuerit, ante horam animal interficit; nec alio medicamento sanari posse uulneratos, quam deuoratis cydonijs malis, uel succo eorum ebibito. Hoc enim antidoto ijs mirificè succurritur. Planta, quæ Græco nomine ἑλένιον, Latino Helenium & Inula dicitur: Arabico, Iasim, siue Rasen: Italico, Lella, Enoa, aut Enola: Germanico, Alant: Hispanico, Raiz de alla: Gallico, Aulnee. Boemico Vuoman.

Helenij Aegypt. confid.

Fabulosum.

Nomina.

a Meum ὠμόγυιβες. i. crudi.

b Meum hic addit μέσου θερμοῦ λυγροῦ. i. in caliditate & frigiditate temperatum.

c Meum cum Ruellio ἰδρῶτων ἐφεκτικον. i. sudores sistit. Sed Cat. Contrario ἐφέλκτικον. i. elicit sed male.

d Ita Cat. sed Meú & Drag. μαλακτικὸν τῆς σαρκὸς, idque rectius.

Ὀμφάκινον, καὶ παρ' ἔλαιον. OMPHACINVM, ET OMNE OLEVM. CAP. XXVIII.

OLeum: quod ex [a] immaturis oliuis exprimitur, ad multos usus rectè ualentibus accommodatissimum est. omphacinum id appellatur. Præstat recens, odoratum, quod non mordeat. Tale unguentorum compositionibus idoneum intelligitur. [b] Stomacho utile est, quòd astringat: gingiuas contrahit, dentes firmat, si contineatur in ore: [c] sudores cohibet. quò autem uetustius, ac pinguius, eò ad medicamenta aptius est. Et (ut reliqua in commune dicantur) omne oleum calfacit, [d] emollit uentrem, à perfrictionibus corpus tuetur, ipsúmque promptius ad obeunda munera reddit. aluum emollit, ulcerantium medicamentorum uires permistum hebetat: contra uenena datur, assiduè potum, redditumque uomitionibus: soluit aluum heminæ mensura cum pari ptisanæ succo, aut aqua potum: ad tormina calidum simul decocta ruta tribus sextarijs in potu datur: uentris animalia pellit: idem maximè ilei intestini morbo laborantibus infunditur. Vetus magis calfacit, & uehementius discutit:

ſcutit: oculorum claritati ſublitum confert. Si uetuſti non ſit occaſio, in uaſe decoquitur e ad mellis craſſitudinem, ut uetuſtatem repræſentet.

e Meũ & Cat. μέλιτος πάχος καὶ χρῶ τῷ γὰρ αὐτῷ προεφθημένῳ εἶς φέρεται δωάμιν. i. ad mellis craſſitudinẽ, & utitor, eandem. n. cũ prædicto uim habet.

Ἔλαιον τῆς ἀγριελαίας. OLEVM SYLVESTRIS OLIVAE. CAP. XXIX.

OLeum, quod ſylueſtres oliuæ fundunt, uehementer aſtringit, & ad ſanorum uſus ſecundum ſibi locum uendicat. In doloribus capitis utiliter pro roſaceo ſubſtituitur: ſudores arcet, defluentes capillos inhibet: furfures, ulcera capitis manantia, ſcabiem, leprasque abſtergit: tardius canitiem ſentiunt, qui eo quotidie perunguntur. Candidum oleum fit hoc modo. Album colore, nec anniculo uetuſtius, in nouum fictile oris patuli funditur, centum heminarum menſura, & ſub ſolem media quaque die concha refunditur, ex altoque demittitur, ut aſſidua deuolutione, ictuque agitatum reſpumet: octaua die fœnum græcum mundum quinquaginta denariorum pondere, calida aqua madefactum, donec emolleſcat, in ſupradictum oleum deijcitur, ita ne extillet aqua: poſtea tedæ præpinguis piceæ, aſſulatim cæſæ æquale pondus adijcitur, & tranſactis octo diebus, oleum concha mouetur. Vbi candorem contraxerit, in uas nouum uetere uino affuſum recondi debet, ſubſtratis ſertulæ Campanæ corollis drachmas undecim pendentibus, cum pari iridis pondere. ſin minus, rurſus ſoli mandandum, & idem munus obeundum, uſque dum inalbeſcat.

Σικυώνιον ἔλαιον. SICYONIVM OLEVM. CAP. XXX.

SIcyonij componendi ratio hæc eſt. In lebetem oris lati, ſtanno inductum, funditur noui olei albi, quod crudæ oliuæ reddiderunt, congius unus: aquæ ſemicongius. Leui idigne coquitur, leniter mouendo: at ubi bis efferbuit, & ſubtracto igne refrixit, innatans oleum concha decapulatur, & adiecta noua aqua conferueſcit, & reliquis, ut diximus, peractis reponitur. In Sicyonia maximè fieri conſueuit, Sicyonij inde accepto cognomine. Calfactoriam ad quendam uſque modum uim habet. Febri, ac neruorum uitijs prodeſt. fœminæ ad commendandum faciei nitorem eo utuntur.

Ῥύπος. STRIGMENTVM. CAP. XXXI.

STrigmenta à balneis calfaciunt, molliunt, diſcutiunt: ad ſedis rimas, & condylomata illinuntur. Illa uerò, quæ ex palæſtris puluerem ſibi adſciuerunt, in ſordis ſpeciem redacta, articulorum nodos imposita adiuuant: iſchiadicis in fotus, aut malagmatis locum, calida commodè ſufficiũtur. Deraſæ gymnaſiorum parietibus, ſimulacrisque ſordes, calfaciunt: tubercula, quæ ægrè ad coctionem producuntur, diſſipant: deſquamatis, & ulceribus antiquis proſunt.

Meũ & Drag. cõiungunt hoc caput cum ſuperiori.

MVlto quidem artificio ueteres utebantur ad componendum multifariam oleum, ut ex Dioſcoride ſatis ſuperque conſtat. Quod tamen hac tempeſtate à nobis fieri non ſolet: quanuis fortaſſe apud Græcos eiuſmodi parandi olei conſuetudo minimè exoleuerit. Quippe id tantum in communi omnium uſu apud nos habetur, quod è maturis oliuis exprimitur: tametſi quidam, quod et guſtatu iucundius, & ſanitati conducibilius ſibi oleum comparare uelint, id ab immaturis oliuis exprimant, quas eo tempore legunt, cùm ipſæ iam plene flauæ tantillum ſubrubeſcere cœperint. Cæterùm non mirum eſt, ſi ueteres & illud candidum reddere, & multis parare modis curabant: ſiquidem non modò in ciborum condimentis oleo frequenter utebantur; ſed etiam ut agiliores, promptiores, ac expeditiores cuaderent ad obeunda corporis munera frequentius ſibi totum corpus oleo perungebant. Qua de cauſa & balneas frequentabant, & thermas. nanque olei contracta ſordes, ut corpora ſæpius perluerentur, maximè expetebat. Obibant autem id muneris ſerui in balneis, qui non modo corpus totum intrantibus abluebant: ſed & ipſum quibuſdam ſtrigilibus abradebant ad hoc opus aptiſſimis, quas alij ex auro, nonnulli ex argento: quidam ex ferro, aliqui ex ebeno, ac etiam ex præclaris lapidibus ſibi comparabant; denique pro nobilitate, & facultate eorum, qui ad balneas confluebant. Quapropter dum ſe in ipſis balneis abraderent, ſudoremque emanantem detergere curabant, olei ſtrigmenta, quo ſe prius perunxerant, in balnei aquam decidebant: quorum hic meminit Dioſcorides. Fuit præterea in magno, ac præcipuo uſu apud ueteres oleum ad perungendos athletas qui in theatris palæſtræ nudi luctabantur, non ſolùm ut eorum corpora agiliora, expeditioraque in certamine redderentur, ſed ut etiam ij difficilius ſeſe manibus comprehenderent. Cùm autem ibi puluis ob pedum frequentiorem motum concitaretur, athletæ ipſi oleo affatim perunctí, illum in ſe facilè contrahebant; ac multò magis cùm in terram alter alterum conſternebat. Quare balneum ingreſſi, ſtrigilibusque abraſi cœnoſa ſtrigmenta relinquebant, quibus artuum affectibus Dioſcorides mederi tradidit. Sed cùm plurimi athletæ oleo copioſè perunctí inter luctandum palæſtræ parietibus, ac ſtatuis lapideis, ſeſe ſæpius affricarent, contacta loca olei pinguedinem contrahebant. quo facilè fiebat, ut adueniente puluere cœnoſum quoddam unguem parietibus inhæreſceret: de quo etiam Dioſcorides diſſeruit. Oleum, ſi cum pari portione uini Cretici calidum bibatur, aut Clyſtere infundatur, Colicos, iliacos, & calculoſos dolores mirificè mulcet. Olei facultates fuſius proſecutus eſt Galenus lib. VI. de ſimpl. med. facult. ſic inquiens. Oleum, quod ex oliuis conficitur, quod ſanè propriſſimo nomine oleũ appellamus, cuiuſmodi ſit tẽperaturæ, ſuperioribus libris definitũ eſt. quippe humectatoriũ eſſe, & moderatè calidum oſtendimus. Eiuſmodi eſt, quod eſt dulciſſimum, fitque potiſſimùm ex oliuis, quas Græci δρυπετεῖς uocant, nos drupas. Cæterùm quod omotribes, & omphacinum nuncupant, id quantum in ſe habet adſtrictionis, tantum etiam illi ineſt frigidita

Olei conſide ratio.

Olei uſus apud ueteres.

Olei facultates ex Galeno.

tis. Porrò oleum uetus, quod quidem ex dulci inueterato efficitur, & calidius eſt, & magis diſcuſſorium. Quod uerò ex immaturo, id dum reliquum quippiam ſeruauerit adſtrictionis, miſtæ permanet facultatis: ubi uerò illam prorſum abiecerit, reliquo fit ſimile. Quinetiam quicunque in præparando germina iniiciunt, ij & ipſi omphacino ſimile oleum efficiunt. Cæterùm rogandum non eſt, quo pacto ſit præparatum, ſed guſtandum eſt potius: ac ſi præferat adſtrictionis quippiam, eatenus etiam frigidum eſſe exiſtimandum, ceu illud, quod ab Iberia portatur, quod Spanum, id eſt Hiſpanicum nominant. Quod ſi nequaquam guſtantibus adſtringere appareat, ſed adamußim uideatur dulce, id modicè eſſe calidum putandum. Porrò ſi tenue quoque cernatur (tale eſt, quod purum eſt, quodque intuenti translucidum uidetur) ac modicum eius latiſſimè per cutem extenſum ſibi maneat continuum, celeriterque à cute combibatur, id utique pro optimo ducendum, ac olei uirtute quàm maximè pollere, quale eſt Sabinum. Porrò quòd oleum lotum maximè expers ſit mordacitatis, ſuprà poſitum eſt. Cæterùm quo potiſſimum modo id probiſſimè laues, in ſequenti tradam opere, quod inſcribetur de medicaminum compoſitione, ubi & de Sicyonio, & ſi quod eius generis præterea oleum eſt, agetur. nunc ſimplicia proſequor, adijciamque

Oleum ſylueſtre. *& de aliis olei ſpecibus ſermonem. Iam quod ex agreſti olina oleum exprimitur, non ſimplicem temperaturam obtinet, ſed extergit, ſimulque adſtringit. Squalidiſſimum id eſt ex omni olei genere, & poſt Iſtricum quoque: deinceps illis eſt Hiſpanum. Pinguiſſimum eſt Libycum, & Ciliciũ: ſimul autem pingue, & tenue Sabinum. In medio comprehenſorum omnium ſunt tum id, quod per Cyclades inſulas naſcitur, tum quod per Græciam, Aſiamque. Porrò oleum pingue æſtimatur, iudicaturque uiſcoſitate: tenue uerò ſi perluceat, ſi purum ſit, ſi plurimum à minima eius portione inungatur, ſi facilè à cute combibatur. Ex dictis cognoſcere iam liceat & de aliis olei generibus, quæ æquinoctè ipſis dicuntur unguentis, puta roſaceo, melino liliaceo, & quæcunque id genus floribus, fructibus, germinibus, foliis in oleo maceratis conficiuntur. Horum quod que ubi unà cùm aromatibus præparantur, unguentum efficitur. Pro cuiuſque iniectorum natura oleum uariari contingit. Ex iis ergo, quæ in toto hoc opere de quoque iniiciendorum generatim diſces, ſigillatim quoque confectum ex iiſdem oleum*

Nomina. *cognoſcere dabitur. Quod Græci ἔλαιον, Latini Oleum dicunt. id Arabibus Cait, ſeu Zait nominatur: Italis, Olio: Germanis, Oel: Hiſpanis, Azeyte: Gallis, Huyle.*

Ἐλαιόμελι. ## ELAEOMELI. CAP. XXXII.

IN Palmyris Syriæ, quod elæomeli uocant, ex quodam caudice manat, oleum melle craſſius, ſapore dulci. Bilem, cruditatesque detrahit, ſextario cum una aquæ hemina dato. Sed qui ſumpſere, torpeſcunt, & uiribus deficiuntur. quod minimè uereri oportet: uerùm cerebro excitare, ne ueterno preſſi ſomnos captent. Fit & oleum è pinguitudine ſurculorum. Optimum uetus, craſſum, pingue, non turbidum. Calfacit: priuatim caligini bus oculorum illinitur, lepras, neruorumque dolores illitum emendat.

Hermolai lapſus. *QVanquam quotidie plura, uariaque mercimoniorum genera nobis ex Syria conuehuntur, Elæomeli tamen (quod ſciam) non modò non conuehitur, ſed ne ullum quidem unquam audiui, qui ipſum uiderit, uel nouerit. Cæterùm Hermolaus uir quidem præſtantiſſimus dubitat, utrum elæomeli ſit manna, elæomelitis, & aeromelitis, quod mel aeris ſignificat, uicinitate deceptus. Quapropter non poſſum non admirari, doctiſſimum uirum hac in re dubitaſſe, cùm tum Dioſcorides, tum etiam Plinius, quibus cum longam contraxerat conſuetudinem, communi ſententia ſcribant, elæomeli oleum eſſe è quodam arboris caudice manans in Syriæ Palmyris, non mel aereum, neque rorem, qui ab æthere cadat. Eoque magis, cùm addiderit Dioſcorides, non modò elæomeli per ſe ex arbore manare, ſed & factitium haberi tuſis, expreſſisque arboris ſurculis.*

Κύκινον ἔλαιον. ## CICINVM OLEVM. CAP. XXXIII.

CIcinum oleum hoc modo temperatur. Maturi ricini, qua uoles quantitate, torrido ſole flacceſcunt, & aliorum more cratibus inſtrati tantiſper inſolantur, dum ueſtiens cortex fractus decidat. Caro colligitur, & coniecta in pilam diligenter tunditur: poſtea in lebetem ſtanno illitum, qui aquam habeat, demittitur, ſubiectoque igni feruefcunt: & ubi inſitum prorſus humorem reddiderunt, ſublato ab igni uaſe, innatans oleum concha tollitur, & reconditur. Sed in Aegypto, ubi largior increbuit uſus, longè ſecus fieri ſolet. Nam repurgatos ricinos molæ mandant, & accuratè mollitos per ſportulam torculo exprimunt. Tum quidem emanuerunt ricini, cùm continentibus orbiculis exuuntur. Cicinum oleum ad ſporas, & ulcera capitis manantia ualet: prodeſt ſedis inflammationibus, uuluis conuerſis, atque præcluſis: item indecoris cicatricibus, & aurium doloribus: emplaſtra efficaciora reddit additum: potu aquam aluo extrahit: uentris animalia pellit.

Ricini olei conſideratio. *RIcinum, ſiue Cicinum oleum, Cheruæ oleum officinis dicitur; quanuis rarioris ſit uſus. Nanque ſemen plantæ, quam Dioſcorides ricinum appellat, Arabum eſſe cheruam nemo eſt, qui ignoret: quod etiam Serapio pentadactylum uocat, ut diffuſius ſuo loco libro quarto explicabitur. Cæterùm ricinus animal culum eſt fœdum, liuidum, & ſanguine plenum, quod*

Ricinus unde dictus. *Italis zecca uocatur, ſuibus, canibus, capellis, & id genus animalibus infeſtiſſimum. Cui cùm hoc ſemen forma, & colore ſit quàm ſimillimum: idcirco Ricini nomen ſibi comparauit. Meminit huius olei etiam Meſues, qui præter uires ei à Dioſcoride redditas, addidit, id ualide craſſas coercere inflationes. Proinde uentriculi, laterum, colique doloribus prodeſſe illitum, potum, & infuſum.*

Ἀμυγδάλινον

Ἀμυγδάλινον ἔλαιον. AMYGDALINVM OLEVM. CAP. XXXIIII.

AMygdalinum oleum, quod aliqui metopium uocant, hoc fit modo. Semodius ex amaris nucibus repurgatis, ſiccatisque, in pila ligneo piſtillo leniter tunditur in offas, aquæ, quæ ſerbuerit, ſextarius adiicitur, & ubi dimidia hora humorem hauſerit, uehementius quàm antea tunditur: mox tabellis premitur, & quod digitis hæſit, concha excipitur. Preſſis nucibus rurſum hemina aquæ inſpergitur, & poſtquàm ebiberint, idem opus proſequendum. ſingulas heminas reddunt ſinguli modij. Contra uuluarum dolores, ſtrangulatus, conuerſiones, & eorundem locorum inflammationes efficax eſt: uitijs renum, calculoſis, difficili urinæ, ſuſpirioſis, lienoſisque proficit: dolores capitis, grauitatem auditus, ſonos incertos, tinnitusque diſcutit: maculas, & uitia cutis tollit è facie: & eam erugat cum melle, radice lilij, & Cypria cera, aut roſaceo cerato: & oculorum hebetudines emendat. ulcera capitis manantia, & furfures cum uino abſtergit.

CVM amarum omnino dulci ſit temperandum, delinquere ſanè exiſtimarem, ſi oleum ex dulcibus amygdalis expreſſum (etſi illud Dioſcorides ſilentio inuoluerit) ex amaris confecto non adijcerem, rectumque conficiendi modum non explicarem: præſertim cùm noſtræ ætatis medicis maximo ſit uſui, & pauci ſint myropolæ, qui ipſum rectè probeque conficiant. Parandi igitur ratione (ut Meſues tradidit) ſic habeto. Præſtantiores, dulcioresque amygdalæ, qua libet quantitate, ab utriuſque corticibus repurgatæ, optimè in lapideo mortario tunduntur, & in loco calido reponuntur, Amygdalinæ parandi ratio.
quinque horarum ſpatio. dein parum iterum contunduntur: mox prælo tandiu premuntur, quouſque omne, quod continent, effluat oleum. Elicitur etiam hoc modo. Collocantur delibratæ, contuſæque amygdalæ in uitreo, uel ſtanneo uaſe, infunditurque uas in balneo calentis aquæ. eximitur deinde tribus peractis horis, extrahunturque amygdalæ, & ſtatim prælo calentes ſubijciuntur: itaque oleum copioſius excipitur. Tritæ rurſum amygdalæ, & repurgatæ in ſacculis panno duplicato inuolutis ſub arena, cinereue calido reconduntur, & poſtquàm efferbuerint, prælo oleum elicitur. Sed noſtrates ſeplaſiarij plurimùm negligentiæ, ſegnitiæque indulgentes non modò amygdalas non repurgant, neque delibrant; ſed & amaras, & rancidas commiſcent, & omnes ſimul conterentes, in æreum cacabum injiciunt, ignique admouent aſſi ſo aquæ tantillo, ne penitus torreantur: deinde in ſacculum conijciunt, & prælo ſummittunt, & quod inde fluit oleum excipiunt. quod plerunque exuſtionis nidorem tantum obolet, ut haurientibus illico euomendi pariat nauſeam. Qui autem ſic parant oleum amygdalinum, eius lenientem facultatem peruertunt, ac deſtruunt: ſiquidem contuſis amygdalis non delibratis, oleum inde confectum corticum uires aſſeruat. Proinde & conſtipat, & exaſperat, & ſcabritiem inducit. id quod etiam adauget ignis uiolentia, dum in lebetibus amygdalæ torrentur. Hoc itaque diligenter animaduertens optimus Meſues Amygdalini faciundi rationem prodidit, ut uidelicet, cum purgatæ, contuſæque eſſent amygdalæ, calore quodam ſuaui, ac lento leniter calefierent, ſicut diximus, non autem carbonibus ardentibus, quemadmodum hodie ij faciunt myropolæ, qui etiam alia pleraque confundunt. Amygdalinum igitur, ſi rectè, probeque conficiatur, mirificè lenit. quare potum ad libræ dimidium aluum leniter deijcit: aſperæ arteriæ, pulmonis, ac pectoris ſcabritias tollit: duritias omnes emollit: & compaginum, & membrorum omnium ſiccitates humectat. quocirca hecticis plurimùm conducit. Contra uuluarum dolores illitum & potum facilè præſtat: ſicuti ueſicæ cruciatibus eſt efficax, ſi argentea fiſtula conjectum impulſorio inſtrumento injiciatur. Quod autem ex amaris amygdalis exprimitur, dulci in omnibus efficacius habetur. Idcirco in pronocandis lapillis, conciliandisque uiſcerum cruciatibus à ſtatu craſſiore genitis, dulci longè præſtantius reperitur. Nimirum & obſtructiones Myropolarum ignauia, & lapſus.
aperit, & interaneorum tineas enecat. Amygdalini uires.

Βαλανίνον ἔλαιον. BALANINVM OLEVM. CAP. XXXV.

SImili modo fit Balaninum oleum. Quod repurgat maculas, lentigines, uaros, & cicatrices nigras: aluum ſoluit, ſtomacho aduerſatur: contra aurium dolorem, ſonos, & tinnitus auxilio eſt, cum anſerino adipe inſtillatum. Similis ſeſaminum ex ſeſamo conficiendi ratio. Fit etiam è nuce iuglande oleum, quod caryinum uocant. Eandem uim habet, quam balaninum. Antiq. cod. ſeparat ab inuicem hæc tria capita.

OLeum unguentaria glandis, quod Balaninum uocant, à pharmacopolis, & unguentarijs oleum de Ben appellatur: quoniam myrobalanum, quod Latini unguentariam nucem dicunt, ex qua hoc conficitur oleum, Mauritani Ben appellant, ut latius libro quarto diſſeremus. Conſimili modo id Meſues fieri tradit. Et (ut idem etiam eſt auctor) abſtergit, mundat, & obſtructiones aperit. Illitum ſtrumas diſſoluit, durosque tumores. Frigidis tum iocinoris, tum lienis affectibus opem mirificè præſtat: facit & ad frigidas neruorum conuulſiones, & compaginum cruciatus. Sed illud ſibi peculiariter adſciuit, quod etiã ſi diu ueteraſcat, haud quaquam rancidum euadit. Ideoque unguentarijs expetitur ad ſuauiſſima odoramenta excipienda; præſertim cùm moſchos, & ambro chirothecas illinunt. quo fit, ut nullo temporis tractu rancorem unquam reſipiant, ut facilè euenerit, ſi alio quòvis oleo eo in opere uterentur. Quamobrem mirari non licet, ſi ueteres fructum, à quo elicitur hoc oleum, glandem unguentariam nominauerint. Seſaminum uerò (ut Meſues inquit) amygdalini modo exprimitur. Quippe ſeſami repurgatum ſemen primò contunditur, deinde eodem artificio calefactum prælo ſupponitur, tandiuque premitur, quouſque oleum reddat. Id (ut idem teſtatur) pingue miniſtrat alimentum: ſemen adauget, aſperitates quaſcunque lenit, ſed præcipuè Balanini conſideratio.
gulæ: uocē expedit, & dura apoſtemata mollit. Adijcitur Seſaminum plerisque unguentorum compoſitionibus, quorũ in officinis eſt uſus. Verùm quod è iuglandibus nucibus elicitur, nullius in medicina uſus eſſe reperio, et ſi lucernis, & lampadibus, Balanini facultates. Seſaminum, & eius uires. Oleum è nucibus iuglandibus.

qui parſimoniæ ſtudent, id maximopere expetant. quippe ignis funiculo non tam citò conſumitur, quàm id, quod ex oliuis paratur. Præfertur etiam pilleoribus eo, quod è lini ſemine exprimitur. ſiquidem hoc ceruſſæ admiſtum tractu temporis colorem immutat, illud uerò incorruptum perpetuo aſſeruat.

Ὑοσκυάμινον ἔλαιον. HYOSCYAMINVM OLEVM. CAP. XXXVI.

HYoſcyaminum ſic fit. Semen candidum, recens, ac ſiccum tunditur, & calida aſpergitur aqua, ut in amygdalino diximus: dumque inſolatur, ſiccatæ, quæ ſub manu ſunt, partes cum reliqua maſſa permiſceantur: hoc autem fieri oportet, dum nigreſcat, & grauiter oleat: mox preſſum, atque excolatum reconditur. Ad aurium dolores efficax eſt: peſſis miſcetur, ad emolliendum utile. Fit & è grano gnidio purgato, & tuſo. Vis ei aluum ſoluere potu. Non ſecus cnicinum oleum temperatur. cui facultas eadem eſt, quæ facto è gnidio grano, uerùm inualidior. Rhaphaninum è rhaphani ſemine fieri ſolet, cæterorum more. Phthiriaſes mala ualetudine contractas tollit: ſcabritias cutis in facie emendat. Ad obſcenia utuntur Aegyptij. Melanthinum idem, quod rhaphaninum poteſt, eodemque modo paratur. Tritum ſinapis ſemen, [& calida aqua] madefactum, adiecto poſtea oleo exprimitur. Id ad diuturnos dolores efficax eſt: transfert humores, qui in aliqua parte concreuerunt.

ψύχρου ὕδατος i. aqua frigida leg. antiq. cod.

Hyoſcyaminiuires.

TAmetſi perpauci reperiantur medici, qui Hyoſciaminum oleum nouerint, ne dum in uſum receperint unquam; ego tamen idipſum pluries confeci. Siquidem ad tollendos omne genus dolores, ubi cætera præſidia non iuuerint, efficaciſſimum eſt medicamentum, præſertimque inflammationibus pudendorum utriuſque ſexus. Item acutiſſimis aurium doloribus medetur cum caſtoreo, uel croco inſtillatum. Prohibet præterea gonorrhœam, renibus & teſtibus illitum. Menſium exuberantiam cohibet, & albicantia uteri profluuia, tum pubi & lumbis perunctum, tum peſſis infuſum. Mammis à partu inflammatis utiliter illinitur. Dentium dolores mirificè mulcet, ſi tepidum in ore contineatur. Pilorum exortum admodum retardat, alijs quibuſdam additis: ita ut euulſi pili integro anno non renaſcantur, ſi eodem depilata loca ſæpius perungantur. At ipſe in eo faciundo Dioſcoridem minimè ſecutus ſum, ſed aliam parandi rationem adinueni, quæ hæc eſt. Sumito nouum, ſiccumque hyoſcyami ſemen, tundito deinde, ponitoque in ſtanneo, uel uitreo uaſe, ardenti aqua, quæ è uino fit, parumper prius affuſum. His factis ponito uas in calentis aquæ balneo die, ac nocte, demum adhuc feruens ſacculi imponito, & prælo ſubijcito, ſicque oleum habeto. Quod autem è grano Gnidio, quod ruſtici Ananienſes montanum piper appellant, paratur, neceſſit hoc uno à medicorum uſu, eo quòd in deijcienda aluo uiolentiſſimum ſit medicamentum, ruſticis tamen aptiſſimum, cùm ſæpius, ne medicos conſulant, coccum Gnidium deuorent: quo etiam ſæpius morte occumbunt. Porrò Cnicinum (ut Meſues inquit) potum aqua intercute laborantibus, niſi cerum obſtructionibus, uentriculi, & coli cruciatibus aſtuoſitate genitis, efficax eſt. Suſpirioſis mirificè prodeſt, & uocem clarificat. Epotum pituitam tum uomitionibus elicit, tum per inferna ducit. Raphaninum præterea, & Melanthinum aboleuerunt, ſicuti etiam Sinapinum: etſi ubi ad ſummum excalfacere opus fuerit, maximam opem præſtare ualeant. Sinapinum uerò non niſi collacrymantibus oculis ex primi poteſt: tanta enim eſt uaporis acrimonia, ut concepto uapore, illico prodeant lacrymæ. Miſcetur quandoque cum eo, quod è piſtaceis nucibus elicitur: perunguntúrque eo genitalia in frigidis, ut felicius coeant, addito laſere, & moſcho.

Hyoſcyam. parandi ratio.

Gnidinum.

Cnicinum.

Rhaphaninũ. Melanthinum.

Sinapinum.

Μυρσίνινον ἔλαιον. MYRTEVM OLEVM. CAP. XXXVII.

MYrtei faciundi ratio hæc eſt. E myrto nigra, ſylueſtri, aut ſatiua, foliorum molliſſima quæque tuſa premuntur: ſucco pares omphacini olei portiones adijciuntur, ſubiectisque carbonibus inferueſcunt, donec concoquantur: innatans oleum deraditur. Sed longè facilior hæc compoſitio. Tenera folia contuſa coquuntur in oleo & aqua, & quod innatat, eximitur. Priuatim alij deiecta in oleum folia in ſole macerant: alij prius oleum inſpiſſant malicorio, cupreſſo, cypero, & iunco odorato. Efficacius eſt amarum guſtu, & oleoſum, uiride, translucens, & olens myrtum. Aſtringit, & indurat: ideo medicamentis miſcetur, quæ cicatricem obducunt: prodeſt ulceribus in capite manantibus, ambuſtis igni, & papularum eruptionibus. Facit ad attrita, & furfures, ſedis rimas, condylomata, articulos laxatos: corporis ſudores compeſcit: & ad omnia ualet, quæ aſtrictionem, inſpiſſationemque deſiderant.

In myrteo officinarũ lapſus.

MYrteum myropolæ ferè omnes non quidem ex tenellis myrti frondibus, Dioſcoridis more, conficiunt, ſed è fructibus tantùm, nulla ſeruata parandi ratione. Quandoquidem myrti baccas contundentes, oleo, nigroque uino immiſcent, & in æneum cacabum transferunt, ſubduntque (ut citius opus expediant) ignitos carbones, ibique tandiu inferueſcere ſinunt, donec uinum totum abſumatur; mox ab igne tollunt, percolant, & aſſeruant. Neque animaduertunt conficiendi regulam à Meſue explicatam. ſiquidem in calentis aquæ balneo, non quidem uiolento carbonum igne Myrteum parari iubet: ex oleo quę omphacino fieri, non (ut ipſi parant) ex maturis oliuis expreſſo. Nanque, ut balnei humenti, ac leni calore olei compoſitio mirificè digeritur, ac eius omnes conſeruantur partes: ſic contrà uiolento igne ſubdito peruertitur, & deſtruitur tota rei compoſitio. Sed quoniã reipublicæ beneficio (ut etiam ab ipſo exordio pollicitus ſum) decreui non prætermittere quicquã, quo errores, qui indies contingunt, è medio tollantur, dico, oleum omne quod officinæ ad medicamenta uſurpant (illud excipio, quod ab arborum reſinis, ſtirpiumque aliarum gummi, uitreis organis per ſublimationem, ut chymiſtæ uocant, elicitur)

Olei omnis generis parandi ratio.

uaſe

uaſe uitreo, uel ſaltem ſtanneo in balneo calentis aquæ fieri debere: & inibi primùm impoſitis imponendis tribus diebus macerari: poſt tertium uerò diem expreſſis cunctis prius impoſitis, & recentibus infuſis pari temporis ſpatio, eodem in balneo, eadem macerari. Itaque tandiu opus proſequendum, donec ſibi oleum ampliſſimas exceptorum medicaminum compararit uires. Verùm ingens hominum lucri auiditas, auriúe ingluuies, ut admodum ſuperlucrentur, arcamúe auro ad ſummum uſque impleant, non patitur myropolas neceſſarium tempus impendere ad medicamenta exactè paranda: eos, inquam, qui continuè magis crumenis intendunt, & inhiant, quàm ut uitæ ægrotantium ſatagant. Probi tamen, & diligentes hæc mea uerba boni conſulant, his uerò mali errores emendent ſuos. Idcirco Myrteum oleum, quod myrti præſtantiam ad plenum referat, hoc modo temperatur. Sumito fructuum myrti libram, foliorum eius recentium uncias decem, uini nigri adſtringentis libras duas, olei omphacini libras quinque: deinde contuſis baccis, ac foliis omnia oleo excipito, & uaſe uitreo, uel ſtanneo repoſito, tectóque uaſis ore in balneo calentis aquæ immergito, & poſt tres dies extrahito, ac percolato. Rurſus aſſumptis recenter baccis, foliis, & uino, ut antea oleo exceptis, in eodem balneo omnia recondito ad tertium uſque diem. At poſtremo uaſis ore detecto, tandiu id apertum ſinito, donec balnei feruore uinum totum exiliat, & oleum tantùm remaneat. Nec audiendi ſunt ij, qui Dioſcoridis teſtimonio, æneo cacabo (ut ſupradictum eſt) ſubſtratis carbonibus Myrtinum conficiunt. Quippe Dioſcoridis tempore ars medica non adeò exculta erat, quin nec ſeplaſiaria, ut noſtra hac ætate eſſe uiſitur. Quamobrem putandum, quòd ſi huius balnei artificium Dioſcoridi innotuiſſet, ipſum haudquaquam ſilentio præteriiſſet, ueluti nec illud Meſues, nec alij complures præterierunt, qui ſummo ſtudio, & diligentia medicam facultatem excoluerunt, & in ordinem redegerunt.

Myrtei parandi ratio.

Δάφνινον ἔλαιον. LAVRINVM OLEVM. CAP. XXXVIII.

LAurinum fit hoc modo. Lauri baccæ cùm maturæ ſunt in aqua coquuntur: ſiquidem ex obducto cortice quandam pinguitudinem reddunt, quæ manibus ſubacta, concha excipitur. Alij omphacinum prius oleum cypero, iunco odorato, & calamo inſpiſſant, deinde tenera lauri folia concoquunt. alij etiam baccas, donec oleum odorem contraxerit. alij ſtyracem, & myrtum addunt. Optima laurus ad id latifolia, & montana. Oleum laurinum utilius, quò recentius, quoque uiridius colore, amariſſimum, & acre. Vis ei excalfactoria, emolliens: uenarum ſpiracula aperit, laſſitudines diſcutit: omnibus neruorum uitijs, algoribus, deſtillationibus, aurium doloribus, malis renum frigore contractis, illitum non aliud iuuantius: attamen potum nauſeam parit.

Laurini conficiendi rationem aliter à Meſue inſtitutam legimus, ſed tamen ab hac parum recedentem, Ideoque quod id parum, uel nihil referat, rem ipſam ſilentio prætereundam duximus: præſertimque quòd non me latet, Laurinum, cuius eſt uſus in officinis, à ſeplaſiarijs nequaquam fieri, ſed ab alijs confectum emi, qui lecta magna lauri baccarum quantitate ipſum eliciendi artem exercent. Meſues præter facultates à Dioſcoride traditas, id ſummè laudauit & ad iocineris dolores, & ad hemicraneam, quæ frigidis contrahitur ſuccis. Quin & ad uentriculi dolores, coli, uulnæ, & lienis efficax eſſe tradidit.

Laurini conſideratio.

Laurini uires ex Meſue.

Σχίνινον ἔλαιον. LENTISCINVM OLEVM. CAP. XXXIX.

SImilis Lentiſcini ratio. Namè maturo fructu temperatur, factis prius ſpiſſamentis: ut in laurino diximus. Hoc ſcabiem iumentorum, canumque ſanat: utiliſſimum peſſis, acopis, & leprarum medicamentis: ſudores cohibet. Nec ſecus Terebinthinum fieri ſolet: quod † refrigerat, & aſtringit.

Lentiſcinum pluribus in locis Hetruriæ conficitur, ſed præſertim in agro noſtro Senenſi, Ilua, & Gilio Tyrrheni inſulis, non longè à continenti noſtra diſtantibus. Fit autem ab incolis hoc modo. Racemoſas lentiſci baccas aſſumunt, & à putaminibus cunctis expurgant, permittuntque aliquot diebus ſimul flacceſcere: deinde magnum in ahenum collocant, affuſa aqua: & igni tandiu feruent, donec baccæ debiſcant: demum eas extrahunt, & ſaccis includunt, prælóque ſubijciunt, expreſſumque aſſeruant oleum. Quod & quibuſdam Adriatici inſulis hac ſimiliter ratione confici audio, abſque alterius cuiusuis olei adminiculo: ſiquidem fructus is per ſe olei ſatis emittit. Incolæ (ut exprimento comprobatum affirmant) ad acuendam oculorum aciem, caligineſque delendas, illud cibis commiſcent. At ego eoſæpius uſus ſum magno ſanè iuuamento in dyſentericis, non quidem potu exhibito, ſed clyſteribus infuſo. Lentiſcinum ſummis laudibus extulit Galenus lib. v. de comp. medic. ſecundum locos, ad gingiuarum, & linguæ inflammationes, ſi os eo colluatur. Quod autem ſit è fructibus terebinthi, quos Mauritani grana uiridia nuncupant, non ſit in Italia, neque ad nos (quod equidem ſciam) aliunde conuehitur: proinde non uenit in uſum. Hoc tamen (ut Meſues inquit) uulnera conſolidat. Medetur item conuulſis, opiſthotonicis, neruorumque duritijs, & creberrimè cataplaſmatis admiſcetur.

Lentiſcini parandi ratio, & uires.

Terebinthini conſideratio, & uires.

† *In his uerbis mendum ſubeſſe putamus, ut etiam doctiſſimè adnotauit Manardus Ferrarienſis lib. VIII. epiſt. prima. Aliàs ſiquidem ſibi ipſi repugnaſſet Dioſcorides, cum ſcripſerit in Terebinthi mentione eius fructus excalfacere; hîc uerò dicatur, oleo ex eiſdem parato ineſſe refrigerandi facultatem. Huic deprauatæ lectioni illud quoque refragatur, quòd ſint nobis Græci Dioſcoridis codices, in quibus uerba illa de Terebinthini olei facultatibus non leguntur, ſed de eius tantùm conficiendi ratione mentio habetur.*

Μαστίχινον ἔλαιον. MASTICHINVM OLEVM. CAP. XL.

MAstichinum è trita fit maſtiche. Quod contra omnia uuluæ mala efficax eſt: mediocriter calfacit, aſtringit, & emollit. Aduerſus prominentes ſtomachi duritias, cœliacorum, dyſenteri-corumque cruciatus utile: faciem emaculat, & colorem nitidum facit. optimum in Chio inſula componitur.

Seplaſiatiorũ lapſus.

MAſtichini parandi rationem, ſanè quàm paucis Dioſcorides perſtrinxit. quippe è trita tantùm Maſtiche fieri tradidit nulla alia explicata conficiendi ratione. Seplaſiarij autem nonnulli prorſus obliti, ſcripſiſſe Meſuem in balneo calentis aquæ Maſtichinum confici debere, communi oleo, albo uino permiſto: maſtichen admiſcent, & æreo uaſe carbonum igni admouent, ibique tanto tempore efferueſcere ſinunt, quoad uinum prorſus exiliat, ac inde uſui aſſeruant. At ipſe uitreis organis è puriſſimo tantùm maſtiche illud ſæpius confeci.

Μύρων συνθεσις. VNGVENTORVM COMPOSITIO. CAP. XLI.

DE ratione unguentorum conſequenter tractandum exiſtimauimus, quandoquidem ea in nonnullis corporum uitijs, aut medicamentis miſta, aut corporis perfuſa, aut naribus obiecta, plurimùm proſunt. in quorum probationibus conſulere nares oportet, an ea oleant, ex quibus temperantur. Optimum huiuſcemodi iudicium. quod tamen in quibuſdam planè obſeruari non poteſt, propter ea, quæ ad miſcentur, odore cæteris prævalentia: ut in amaracino, & crocino, telino, & pleriſq; alijs, quæ crebra circa hæc meditatione experiri conueniet.

Ῥόδινον. ROSACEVM. CAP. XLII.

ῥυθρῶν. i. rubras. Antiq. codex habet.

ROſaceum ſic fit. Iunci odorati quinque libras & beſſem tundito, & ſubactas aqua in uiginti olei libris: & quincunce ſubinde mouendo, coquito: dumque percolaueris, in olei libras uiginti, & quincuncem, adijcito roſas † non madefactas numero mille, & manibus melle perunctis identidem moueto, interdiu premens, ſinito nocte tota macerari, poſtea exprimito: & ubi recrementum peſſum ierit, mutato uaſe, in craterem melle illitum recondito. Cæterum roſas, quæ antea preſſæ fuerunt, in labellum demittito, & affuſis octo libris & quadrante ſpiſſati olei, iterum premito, eritque ſecundarium oleum. Quòd ſi tertias uſque, quartasve perfuſiones infundens exprimere uoles, ſecundarium fiet, tertiarium, & quartarium unguentum. Sed quoties id feceris, uaſa melle oblini debent. Si uerò ſecundam [a] infuſionem inſtituere libet, in expreſſum oleum, numero pari recentes roſas, nullo [b] humore imbutas injicito: manibus melle præmadefactis agitans premito: & iterum tertiò, aut quartò ſimili modo exprimens facito, totiesque recentes roſas detractis unguibus immittito: fiet enim ita oleum multò ualidius. nam ſeptiès oleum roſarum infuſionem admittit, nec amplius. Prælum melle perungatur, oleum à ſucco diligenter ſecerni oportet, nam ſi minimum quid relinquatur, unguentum corrumpet. Alij autem detractis unguibus, roſas tantùm oleo macerant in ſole hoc modo. Roſæ, quæ ſelibram pondere æquant, in ſextario olei diebus octo madeſcunt, & uſque ad tertiam perfuſionem quadraginta diebus inſolantur, & ſic oleum reconditur. Alij calamo, aut aſpalatho prius olei ſpiſſamenta faciunt. Alij coloris cauſa anchuſam admiſcent, & ſalem, quò minus oleat. Vim aſtringendi, & refrigerandi obtinet: fomentis, & cataplaſmatibus utile. Potum ſoluit aluum: ſtomachi ardorem reſtinguit: ulcera caua replet, & mulcet, quæ cacoethe uocantur: ulceribus in capite manantibus, atq; feruidis eruptionibus illinitur: caput dolens eo perfunditur: dentes inter initia doloris collui prodeſt: ad genarum duritias illitum efficax eſt. ad laceſſita interanea, & concitatas uuluas utiliſſimè ſubijcitur.

a Meum ἐμβολὴν. i. iniectionem.

b Meum ἀβρόχων. i. ſiccarum.

Vnguentorum conſid.

HOc ſub olei nomine comprehendit Dioſcorides oleum omne, quod per ſe tantum, nulla alterius olei admiſtione, aut ex arborum fructibus, aut herbarum diuerſorum generum ſeminibus, aut ſtirpium reſinis elicitur. Sed unguenti appellatione intelligit oleum omne genus, cui & odoramenta, & alia ſimplicia medicamenta admiſcentur, ut in præſentia de Roſaceo agens, & deinde in ſequentibus manifeſtè oſtendit. Quo fit, ut apud Dioſcoridem oleum uocetur, quod ſimpliciter expreſſum ſit: unguentum uerò oleum quodlibet, cuius componendi ratio pluribus conſtet medicamentis. Quapropter Galenus lib. VI. ſimpl. medicamentorum de oleo agens, ſic inquit. Ex dictis cognoſcere tam licèat, & de alijs olei generibus, quæ æquiuocè ipſis dicuntur unguentis, puta roſaceo, melino, liliaceo, & quæcunque id genus floribus, fructibus, germinibus, foliis in oleo maceratis conficiuntur. Horum quodque ubi una cum aromatibus præparantur, unguentum efficitur. Cæterùm oleum roſaceum, quod hoc tempore officinæ completum appellant, à Dioſcoridis roſaceo longè diſſidet, quod etiam eo præſtantius exiſtimandum eſt, ſummum ob artificium, quod in ipſa parandi ratione diligentiores adhibent myropolæ. Quod eorum tamen perpauci (ita ut ingenium eſt multorum à labore procliue ad ignauiam) illud ſecundum Meſuem temperant; tametſi plures ab eo optimi roſacei conficiendi modum ſint conſecuti. Fit etiámnum roſaceum roſis non affatim debiſcentibus in omphacinum demiſſis, modò calentis balnei uiribus (ut in quibuſdam alijs ſuperius adnotauimus) modò inſolatu perquàm longo. Sunt & qui, ut magis uiribus præſtet, oleum prius ex aqua roſacea lauent, deinde pluſculo temporis ſpatio

Roſacei conſideratio.

Roſacei omphacinum.

ter, aut

ter, aut quater roſas infundant, quæ haud penitus fatiſcant: demum expreſſione peracta, immaturarum roſarum ſuccum adijciunt, ac inde diu inſolant. Poſtremò oleum à ſucco ſecernunt, & diligenter aſſeruant. Hoc inflammationes diſcutit, roborat, adſtringit, fluxionesque cohibet, ne ad ægras defluant partes. Potum torminibus dyſentericis medetur. Capitis uulneribus aptiſſimum eſt, quòd roboret, ſiccet, reſoluat, inflammationesque non modo prohibeat, ſed etiam extinguat. Quo circa hac in re maximè probatur Galeno lib. 11. de comp. med. ſecundum locos, ubi de dolore capitis ſcribit, qui uel ex uulnere, uel caſu excitatur. Cuius etiam meminit lib. x. ſimp. med. de ſanguine agens.

Roſacei omphacini uires.

Ἐλάτινον. ELATINVM. CAP. XLIII.

FRacta elate, tuſa, & ſcarificata, in labellum deijcitur: omphacinum oleum triduo infunditur, mox per ſportulam exprimitur: uerùm pares eſſe debent utriuſque portiones. dein mundo uaſe ad uſus reconditur. Viribus roſacco proportione reſpondet: aluum tamen non mollit.

ELATINVM, quod ex Dactylorum inuolucris antiquitus parabatur, hac noſtra tempeſtate obſoleuit.

Μήλινον. MELINVM. CAP. XLIIII.

MElinum hoc modo temperatur. Olei congius decem aquæ ſextarijs admiſcetur. Adijcitur elatæ palmarum fractæ quadrans, & iunci odorati uncia: quæ die uno macerata coquuntur, mox in uas oris patuli oleum excolatur, & indita arundinacea crate, aut rara tegete, cotonea mala ſuperponuntur, & ueſtimentis operta tantiſper inibi reſident, dum malorum uires ad ſe oleum alliciat. Aliqui cotonea decem dierum ſpatio operimentis inuoluunt, ut contineatur odoris ſuauitas, nec euaneſcat: poſtea biduo macerata oleo exprimuntur, oleumque reconditur. Id uim refrigeratoriam, & aſtringentem habet. Contra ſcabioſa ulcera, & quæ ſerpunt, ac furfures, perniunculoſque effectum præbet: exulceratis uuluis infunditur: citatam urinam ſiſtit infuſum: ſudores cohibet: contra cantharidas, bupreſtim, pinorum erucas, bibitur. Laudatur maximè quod cotonea mala olet.

Melini confide ratio.

MElinum oleum ad hodiernum officinarum uſum hoc modo conficitur. Cotonea nondum planè matura in taleolis diſſecta omphacino oleo macerantur, & uino ex eis expreſſo ſuperaddito inſolantur. Deinde in calentis aquæ balneo iterum, atque iterum perfunduntur, & extrahuntur, ut in alijs ſuperius oſtendimus.

Οἰνάνθινον. OENANTHINVM. CAP. XLV.

OEnanthe è labruſca, optimè olens poſtquàm emarcuit, deiecta in omphacinum oleum mouetur, uoluiturque: & cum biduo manſerit, exprimitur, & reconditur. Aſtringit, proximum roſaceo effectum præbens: ſed aluum non reſoluit aut mollit. Probatiſſimum eſt, quod odore œnanthen refert.

OEnanthinum nullam à nobis requirit explanationem: quoniam à Dioſcoride tam apertè proditur eius parandi ratio, ut non ſit opus, illud pluribus explicare.

Τήλινον. TELINVM. CAP. XLVI.

FOeni græci libræ quinque, calami libra una, cyperi libræ duæ, olei libris nouem ſeptenis diebus macerantur, quotidie ter mouentur, poſtea, premuntur, & reponuntur. Aliqui pro calamo cardamomum ſubſtituunt, & cyperi loco xylobalſamum macerant. Alij oleo antea his odoribus ſpiſſato fœnum græcum macerantes exprimunt. Hoc telinum abſceſſus emollit, & concoquit: omnibus uuluarum duritijs magnopere conuenit, fœminis difficilè parientibus ſubijcitur, ubi præ excretis humoribus loci ſiccitatem contraxerunt: ſedis inflammationes lenit, teneſmo ſubditum prodeſt: ulcera capitis manantia, furfuresque expurgat: ambuſtis, & pernionibus addita cera proficit: uitia cutis in facie emendat: pigmentis ad conciliandum faciei nitorem inſeritur. Eligi oportet recens, quod non uehementer fœni græci odorem præ ſe ferat, & manus abſtergat, ſapore ex dulci in amarum inclinato: tale enim optimum iudicatur.

OFficinarum Luminaria ex Raſis auctoritate aliam, quamuis exoletam, Telini componendi rationem tradunt, in quo calamo odorato, & cypero elaterij beſſem adijciunt.

Σαμψύχινον. SAMPSVCHINVM. CAP. XLVII.

SErpylli, caſſiæ, abrotoni, florum ſiſymbrij, frondium myrti, ſampſuchi ſingulæ portiones, quadam pro uiribus ipſorum coniectatione, unà tunduntur, atque is omphacini olei modus adijcitur, qui

madentium uires non euincat: hæc poſt quatriduum exprimuntur. denuo noua alia ſimili menſura, & æquali tempore macerata premuntur: ita enim ualidius reddi ſolet. Eligi oportet ſampſuchum colore ex atro uiridi, plurimùm redolens, mediocriter acre. Vim habet acrem, calfactoriam, extenuantem: aduerſus uuluæ præcluſiones, conuerſionesque efficax eſt: menſes, & ſecundas, & partus extrahit, uuluæ ſtrangulatus recreat: lumborum, inguinumque dolores lenit: ſed cum melle uti eo præſtat; quandoquidem uehementi aſtrictione locos indurat. Laſſitudines illitum diſcutit: in opiſthotonicorum, uulſorumque cataplaſmata utiliſſimè additur.

Sampſuchini confid.

QVanquam ex Theophraſti, Dioſcoridis, & Plinij ſententia idem eſſe conſtat ſampſuchum, & amaracum: cùm tamen Galenus, & Paulus de his diuerſis capitibus ſeorſum ſcripſerint, eorumque temperamenta per gradus diſſidere tradiderint; non ab re credidere nonnulli aliud eſſe ſampſuchum, aliud uerò amaracum. Quorum opinionem auxit etiam Dioſcorides, quòd in his unguentorum compoſitionibus Sampſuchinum, & Amaracinum diuerſis capitibus digeſſerit. Quod facilè pleroſque ad credendum induxit, has ſtirpes tum facie, tum uiribus differre, hac ratione freti, quòd ſi alterum ab altero non diſtaret, omnino præter rationem de his uarijs in locis ſcripſiſſet Dioſcorides, alterum unguentum Amaracinum, alterum uerò Sampſuchinum appellans. Porrò ut huiuſmodi controuerſia tollatur, ſciendum eſt, ſtirpem eam, quæ Galeno, & Paulo amaracum appellatur, id ſanè amaracum non eſſe, quod Theophraſtus, Dioſc. & Plinius ſampſuchum uocauere, ſed potius (ut ego exiſtimo) Marum, id quod etiam ſentiunt clariores noſtri ſeculi ſimplicium indagatores. Nanq; Mari nec Galenus, nec item Paulus quicquam prorſus in ſimplicium medicamentorum libris meminerunt. Quare non deeſt ſuſpicio, quin librariorum culpa, in Galeno Mari titulus in amaracum abierit: quandoquidem in eius tum gradibus, tum facultatibus aſſignandis Galenus à Dioſcoridis Maro non longè receſſerit. Sunt & qui uelint apud Paulum, & Galenum id amaracum dici, quod 10 20

Solutio contro uerſiæ.

Opinio quorundam.

Dioſcorides parthenium uocat: quippe & hoc quibuſdam amaracum uocatur. Cuius rei indicium eſſe exiſtimant, quòd tam Galenus, quàm Paulus nullibi in ſimp. medic. libris aliquid de parthenio poſteritatis memoriæ prodiderunt. quorum opinio non omnino reprobanda uidetur. Cæterùm licet Dioſcorides Sampſuchini, & Amaracini diuerſis per ſe capitibus meminerit; non obſtat propterea, quò minus idem eſſe poſſint ſampſuchum, & Amaracum. Siquidem duabus de cauſis ut alterum ab altero diſtingueret, Dioſcorides facilè impulſus fuit. quarum altera eſt, quòd ſi diligenter animaduertantur utrorunque compoſitiones, utique Amaracinum tum multò odoratius, tum Sampſuchino pretioſius iudicabitur. Ideoque auctor, eo quòd nolebat unguentum hoc apprimè nobile intactum relinquere, quòdque ob eius claritatem id particulari deſcriptione dignum cenſebat, ut præſtantiæ diſcrimen faceret, utque etiam minus probatum à probatiſſimo digноſceretur, homonymiam immutauit, ipſumque non quidem Sampſuchinum, ſed Amaracinum appellare uoluit: nam ſi id non feciſſet, quòdnam altero præſtantius eſſet, diſcerni non potuiſſet. Huc accedit alia ratio, qua alterum Sampſuchinum, alterum uerò Amaracinum Dioſcorides appellauerit: quòd (ut libro tertio proprio capite legitur) in Cyzico ſampſucum amaracum appellabatur, unde hoc unguentum inſigne petitur. Et quoniam à Cyzicenis claris illius compoſitoribus ex eorum more Amaracinum uocabatur, talem nomenclaturam Dioſcorides haud quaquam permutandam cenſuit. Quare ipſum in eadem reliquit appellatione, quam ſecum ex Cyzico tulerat. 30

Ὠκίμινον. OCIMINVM. CAP. XLVIII.

OCiminum oleum fit ut cyprinum. Ocimi folia decerpta librarum undecim, & beſſis pondo, die noctuque uiginti olei libris macerato, premito, colato: cùmque exhauſeris quallum, rurſus parem olei modum fundito, & exprimito. Vocatur autem id ſecundarium: nam tertiæ perfuſionis non eſt capax. Deinde recens ocimum æquali pondere, ut in roſaceo diximus, rurſus maceratur, & cùm tãto temporis ſpatio maduerit, exprimitur, & oleum reconditur. quòd ſi in animo fuerit ter, aut quater madefacere, ſemper ocimum recens addes. Poteſt ex omphacino confici: ſed illo modo melius. Idem quod ſampſuchinum poteſt, ſed inefficacius. 40

Ἀβροτόνινον. ABROTONINVM. CAP. XLIX.

OLei cyprini odoribus imbuti libris nouem & quincunce, foliorum abrotoni libras octo die noctuque madefactas, premito. Quòd ſi in longum tempus oleum uelis aſſeruari, eiectis prioribus folijs, noua appones, & macerata exprimes. Calfacit: ad uuluæ duritias, præcluſionesque efficax eſt: menſtrua, & ſecundas pellit. 50

Ἄνηθινον. ANETHINVM. CAP. L.

†παλαιοῦ. i, antiqui. leg. Orib. Concluſa leg. Orib. τὸ αὐτὸ .i. tantundem.

OLei † libris octo & dodrante, florum anethi [libras undecim & beſſem,] maceratas in oleo die una, manibus premito, & recondito. Quòd ſi iterum perfundere uelis, recentes anethi flores conſimiliter madefacito. Vuluarum duritias emollit, uenarum ſpiracula laxat, contra horrores febrium circuitu redeuntes auxiliatur: calfacit enim, & laſſitudines diſcutit: prodeſt articulorum doloribus.

Σύσινον. SVSINVM. CAP. LI.

SVſinum, quod alij lilinum appellant, ſic temperatur. Olei libræ nouem cum quincunce, calamili libræ quinque & quadrans, myrrhæ unciæ quinque, permiſto odorifero uino decoquuntur, & colato, oleo 60

to oleo, cardamomi tuſi & cœleſti aqua madefacti libræ tres & ſemis macerantur, premunturque, tres libræ cum ſemiſſe ſpiſſati olei aſſumuntur. mille lilia decerptis foliis, in latum, non tamen profundum, labellum demittuntur: iniectum oleum manibus melle perunctis agitatur: die noctuque conquieſcũt, & in pyxidem matutinis exprimuntur. quod defluet oleum, protinus ab aqua, quæ ſimul expreſſa fuerat, colo incerni oportet: non enim, ut roſaceum moram tolerat; nam concalfactum feruet, & computreſcit; quare ſæpius decapulandum. Vaſa melle illinenda, tenuis ſal inſpargendus, & ſi qua ſordes uaſis faucibus hæſit, eximenda. Odoramentis iam expreſſis ex quaſillo in labellum transfuſis, rurſum olei prius odoribus imbuendi, quod primum pondus æquet, & cardamomi tuſi drachmæ decem conij ciuntur. Hæc manibus ſcitè preſſa, interiecta breui mora exprimuntur: quod profluit, repurgatur. Tertiò eadem infunduntur, adiecto cardamomo, & ſale, & manibus melle madefactis. Longè optimum erit, quod prius exprimitur: ſecundum, quod ſequitur: tertium locum ſibi uendicat, quod nouiſſimum prodit. Denuo in mille lilia euulſis foliis expreſſum primò oleum infunditur: tum eadem ratione proſequendum, idemque faciendum, ut prius: addito cardamomo, dein expreſſo, fac eadem in ſecundo, & tertio, ut dictum eſt: & quò frequentius recentia lilia macerueris, eò ualidius unguentum efficies. Denique cum factum abunde uidebitur, ſingulis compoſitionibus miſcere conuenit myrrhæ quàm optimæ duas & ſeptuaginta drachmas, & croci decem, cardamomi quinque & ſeptuaginta. Croci uerò, & cinnamomi pares portiones tunduntur, & cribratæ in lutram cum aqua demittuntur, expreſſumque primò unguentum infunditur, & paulò poſt excipiuntur uaſculis ſiccis, myrrha, aut gũmi antea perfuſis, & croco, & melle, & aqua madefactis. Eadem fiunt in altera, aut tertia expreſſione. Aliqui ſimplex ex balanino, aliove oleo, & liliis componunt. Optimum eſſe conſtat in Phœnice, mox Aegypto factum. ſed cum primis laudatur, quod lilia redolet. Excalfacit, emollit: uuluæ præcluſiones, & collectiones aperit: utiliſſimum ad muliebria mala. ulcera in capite manantia, feruidas eruptiones, uaros, furfuresque emendat: uibices, cicatricesque celerrimè ad colorem reducit, ita ut ſæpe fallant. In ſumma extenuat: potum bilem per aluum extrahit, urinam ciet: ſed ſtomacho alienum eſt, & nauſeam parit.

Antiq. cod. legit. χύζεων καὶ φλεγμονῶν. i. frigiditates & inflammationes.

Hoc, quod ex lilijs temperatur: illud item, quod ex ocimo, abrotono, anethoque conficitur oleum, cùm uniuſcuiuſque parandi ratio per ſe clara ſit, ideo noſtris explanationibus non indigent. Cæterùm Suſini compoſitio mihi quidem pluribus in locis librariorum potius, quàm auctoris incuria depranata uidetur.

Νάρκισσινον. NARCISSINVM. CAP. LII.

NArciſſini ſpiſſamenta ita fiunt. Sex libræ aſpalathi cum ſextante tunduntur: olei eloti libræ ſeptuaginta cum uncijs quinque aſſumuntur. Aſpalathus aqua madefactus in tertia olei parte coquitur: quo exempto, calamus quinque libris & beſſe adijcitur, cum myrrhæ gleba contunditur, cribrataque ac uino ueteri odorato immiſta, decoquitur: ſimulac autem cum ijs efferbuerit, eximitur. refrigeratum oleum excolatur, cuius portio in labellum mittitur, flores narciſſi quàm plurimi conijciuntur, qui bidui ſpatio (ut in ſuſino dictum eſt) permoti exprimuntur. Oleum ſubinde decapulandum: ſiquidem celerrimè putredinem ſentit. Valet hoc ad emolliendas uuluæ duritias, præcluſionesque: ſed capi tis dolores facit.

Narciſſinum, quod ego ſciam, non paratur noſtratibus myropolis. quod mirum non eſt, cùm id etiam Plinij ætate parari deſiiſſet, ut ipſe libro XIII. cap. primo memoriæ prodidit.

Κρόκινον. CROCINVM. CAP. LIII.

CVm Crocinum componere uoles, prius olei, ut in ſuſino diximus, ſpiſſamenta facies, eiſdem ponderibus, & menſuris: cuius olei libras tres & ſemiſſem, croci unciam unam aſſumes: identidem quotidie moueto, & ſexta die, quàm hoc aſſiduò peregeris, oleum à croco colis incernito, eidem croco parem olei modum adijcito: moue triduo, dein contuſæ myrrhæ, atque cribratæ drachmas quadraginta permiſceto, & in pila agitatum recondito. Aliqui oleo aromatibus ad cyprinum imbuto in croci compoſitione utuntur. Optimum eſt, quod abunde crocum ſpirat, in medendi uſu expetitum. Proximum quod myrrham refert. Calfacit, ſomnum allicit: quare perſæpe phreneticis ſubuenit perfuſum, aut naribus admotum, aut illitum: pus mouet, ulcera purgat: contra uuluæ duritias, atque præcluſiones, & ulcera, quæ cacoethe uocantur, prodeſt cum croco, cera, medulla, duplicato olei pondere: cõcoquit enim, emollit, humectat, & permulcet. ad oculorum glaucitates ex aqua illinitur. huic autem proportione reſpondent butyrinum, onychinum, & ſtyracinum: quæ etſi nominibus diſtant, uiribus, & compoſitione cognata ſunt.

Κύπριον. CYPRINVM. CAP. LIIII.

OLei omphacini eloti pars una, aquæ cœleſtis tantundem cum ſemiſſe, cuius una parte oleum diluitur, altera adijciendis odoramentis admiſcetur. Dein aſſumptis aſpalathi libris quinque & ſemiſſe, calami

calami libris ſex & ſemiſſæ, mirrhæ libra una, cardamomi libris tribus & dodrante, olei libris nouem, & uncijs quinque, aſpalathus tuſus, & aqua affuſus decoquitur in oleo, donec conferuefcat: myrrha autem uino uetere odorifero ſubacta, contuſusque ſimul calamus, digeruntur in offulas, quæ exempto aſpalatho immittuntur, & ubi efferbuerint, ſublato aheno oleum percolatur. Cardamomum tuſum reliqua aqua aſperſum infunditur, ſpatha agitatur, nulla, dum refrixerit, interpellatione. Poſt hæc colato oleo in uiginti octo libras olei, floris liguſtri, quod cyprum uocant, ſex & quadraginta libræ cũ beſſe inſtillantur, quæ ſufficienter madefactæ per ſportulam exprimuntur. Quòd ſi copioſius deſideretur, idem recẽtium florum pondus iniectum ſimili modo prematur: & iterum aut tertiò, ſi quis uelit, ma defacere poterit, & ita reddetur efficacius. Eligi oportet bonum, quod cum odoris ſuauitate nares feriat. Aliqui cinnamomum addunt. Calfacit, emollit: ora uenarum adaperit: uuluæ, neruorumque uitijs conuenit, pleuriticis, fractisque, per ſe, uel cerato immiſtum. malagmatis imponi ſolet, quæ opiſthotonicis, angina laborantibus, inflammationique inguinum opitulantur: item in acopa adijcitur.

Ἴριννον. IRINVM. CAP. LV.

SPathæ quàm minutiſſimè contuſæ ſex libras cum beſſe, in tribus & ſeptuaginta libris & quincunce olei, æreo uaſe, additis decem aquæ heminis incoquito, quoad odorem acceperit: poſtea in capulam melle oblitam colato: ex eo aromatibus imbuto oleo, irinum primò temperatur, iride ex oleo inſpiſſato macerata, ut ſcripſimus. Sed alia eſt componendi ratio. In olei ſeptuaginta libris & quincunce, xylo balſami (ut dictum eſt) contuſi libras quinque & ſextantem excoquito: poſtea detracto xylobalſamo, tuſi odorati calami nouem libras & dextantem adijcito, & myrrhæ glebam uetere uino odorato perfuſam, & in olei ita odoribus imbuti quatuordecim libris, totidem tuſæ iridis, binis diebus ac noctibus madefacito, ſtrenuè; & uehementer diſtringito. Quòd ſi uis ualidius fieri, par pondus iterum ac tertiò ſimiliter maceratum exprimito. Longè optimum eſt, quod ſolam irin olet, quale illud eſt, quod in Perga Pamphiliæ, & Elide Achaiæ componitur. Vim habet calfactoriam, atque emollientem. cruſtas adimit, ſordida ulcera & putrida purgat. confert fœminis uuluæ cauſarijs: item inflammationibus eiuſdem, atque præcluſionibus: partus eijcit, hæmorrhoidas recludit: contra aurium ſonitus ex aceto, ruta, & amaris amygdalis, prodeſt. diuturnis deſtillationibus, naribus illitum, & contra graueolentia earum ulcera, quas ozænas uocant, auxiliatur: aluum purgat cyathus epotus: facit ad ilei cruciatus, urinam mouet: difficiles uomitiones adiuuat, perunctis eo digitis & immiſſis, uel ijs, quæ ad uomitum ciendum induntur: anginæ etiam illinitur, aut ex aqua mulſa gargarizatur: item contra arteriæ ſcabritiam. datur etiam ijs, qui cieutam, coriandrum, aut uenena fungorum hauſerunt.

Irini conſideratio.

QVanquam Irini præparatio (eſt enim per ſe clara ſatis) non magis, quàm Crocini, & Liguſtrini explanari expoſtulat: illud tamen ſilentio minimè prætereundum uidetur, quòd non Iridis flores, ſed radices, cum hæ odore fragrent, illi uerò malè oleant, in hoc olei ſpiſſamento imponi debent. Quod etſi Dioſcorides non explicauerit; cùm tamen unguenta odorum iucunditate commendentur, de Iridis radice, non de floribus intellexiſſe Dioſcoridem exiſtimandum. Quippe quæ & ſuauiter oleant, & ad unguentorum ſpiſſamenta floribus præſtantiores habeantur.

Γλέυκινον. GLEVCINVM. CAP. LVI.

GLeucinum abſolutè conſtat omphacino oleo, iunco odorato, calamo, Celtica nardo, ſpatha, aſpalatho, ſertula Campana, coſto, & muſto: circundatis interim uinaceis uaſi, quod aromata, uinum, & oleum conceperat. Tricenis diebus, bis in die mouetur, poſtea expreſſum oleum reconditur. Calfacit, emollit, remittit: horroribus, & neruorum, uuluæque uitijs auxiliatur. omni acopo iuuantius, quippe quòd emolliat.

Gleucini conſideratio.

MInimè quidem mirari licet, quòd Gleucini parandi rationem ſimplicem appellauerit Dioſcorides. Siquidem aliæ habentur unguentorum compoſitiones, quæ multò pluribus ſimplicibus conſtant odoramentis, ſicuti Columella lib. XII. capite L. apertè indicat. Cæterum non poteſt Gleucinum (ſi rectè admiſta ſimplicia conſiderentur) non uehementer excalfacere: tametſi Plinius lib. XXIII. cap. IIII. id tum adſtringere, tum refrigerare ſcripſerit. Quod euidenti argumento eſt, aut Plinij gleucinum, ſiue muſteum, ab hoc Dioſcoridis, & Columellæ diuerſum eſſe, aut Plinium non exactè illius temperamentum perpendiſſe. Verùm cùm is lib. XV. cap. VII. ſcribat, gleucino muſtum incoqui in uapore lento, non ut alia ad moto igne, ſed circundatis uinaceis per ſe calentibus: uidetur non parum cum Dioſcoride conuenire. Quamobrem crediderim potius Plinium, cùm dixit gleucinum refrigerare, lapſum fuiſſe, quàm ſecus. Nam etſi oleum omphacinum, cum quo muſteum conficitur, tantum (ut Galenus inquit) frigiditatis, quantum adſtrictionis habeat: cùm tamen ſit aliarum quæ litatum ſuſceptiuum, fieri quidem non poteſt, quin admiſtis calidis odoramentis, puta cypero, calamo odorato, Celtica nardo, dactylorum operimento, aſpalatho, meliloto, & coſto, ualde calidum euadat. Quippe eadem ratione aqua, cùm frigida admodum ſit, temperamentum permutat (ut Galenus aſſerit, & experimento comprobatur) cùm calida in ea macerantur medicamenta: quandoquidem & ipſa facilè alias recipit qualitates.

Plinij lapſus.

Ἀμαράκινον.

Ἀμαράκινον. AMARACINVM. CAP. LVII.

AMaracinum longè optimum in Cyzico fieri ſolet ex omphacino oleo, & balanino: ſpiſſamentis è xylobalſamo, iunco odorato, & calamo factis: conditisque amaraci, coſti, amomi, nardi, caſſiæ, carpobalſami, & myrrhæ odoribus. aliqui, quò pretioſius fiat, cinnamomum addunt. Mel autem, & uinum aſſumuntur: hoc in uaſorum illitionem, illud ad cogendas tuſorum aromatum offas. Amaracinum calfacit, ſoporem mouet, uenarum ſpiracula aperit, emollit, feruorem excitat, urinam cit: putrilaginibus, ac fiſtulis perquàm utile: necnon humentibus hernijs, poſtquàm medica manus operam ſuam impenderit: cruſtas, & tetra ulcera, quæ theriomata uocant, rumpit: difficili urinæ illita ſede, & eius inflammationibus auxiliatur: hæmorrhoidas illitu ſoluit: uuluæ ſubditum menſtruos curſus euocat: duritias, ac uuluæ tumores diſcutit: uulneratis neruis, & muſculis confert, laneo centunculo modicè madefactum, & impoſitum.

Vperius in ſampſuchini commentario abunde de Amaracino à nobis dictum eſt. Quo fit, ut hîc de eo plura ſcribere non ſit opus. Huius meminit Galenus libro primo de antidotis, dum hedycroum explicat, quod theriacæ admiſcetur, ubi diffuſius de eo agens ſcribit, quòd ſui temporis unguentarij amaraci loco, ex quo in Cyzico antiquitus parabatur, Marum imponebant, ut maiorem expiraret odorem. Cæterùm ſe iuſſiſſe ait, ut legitimum experiretur amaracinum, id ſibi ex ſolo amaraco præparari, quod etſi odoris fragrantia uideretur inferius, non tamen uiribus imbecillius fuiſſe teſtatur. Amaracini conſideratio.

Μεγαλεῖνον. MEGALINVM. CAP. LVIII.

FAcitabatur olim Megalinum, ſed nunc compoſitio exoleuit, & prorſus obliterata eſt. Cuius ad hiſtoriæ complementum meminiſſe non fuit alienum. Miſtura cum amaracino eadem erat, ſed reſina exuperabat, hac tantùm ratione differens. Quare leuiter emollit. Reſina unguentis, neque tutelæ, neque uoluptatis gratia adijcitur, ſed coloris, craſſamentique cauſa. Ea tantiſper coquitur, dum deſinat olere: cuius coquendæ ratio declarabitur, cùm de reſina diſſeremus.

Ἡδύχροον. HEDYCROVM. CAP. LIX.

QVod Hedychroon uocant, in Co fieri ſolet: eiſdem præditum uiribus, & miſturis, quibus amaracinum, ſed ſuauius ſpirat.

Hedychroi compoſitionis meminit Galenus libro primo de antidotis, cùm omnia, quæ cõtinet, odoramenta uino ſabacta Andromachi theriaca recipiat. Cæterùm etſi hedychroi parandi rationes plures dicat reperiri, unam tamen elegit, quam hoc modo deſcripſit. Hedychroum habet mari drachmas duas: aſari, amaraci, aſpalathi, ſchœni, calami odorati, phu pontici totidem: xylobalſami uerò, & opobalſami, cinnamomi, coſti, ſingulorum drachmas tres: myrrhæ drachmas ſex, totidem folij malabathrini, nardi Indicæ, croci, caſſiæ: duplo autem plus amomi, aduectæ uerò ex Chio abundante plurimis fontibus inſula maſtiches drachmam unam: uino falerno omnia excipe. Cùm igitur hæc miſcueris, fac trochiſchos ſimiles theriacis, & ſcillinis, quos exiccabis eo modo, quo diximus. Productus fuit Galenus, ut hunc parandi modum deſcriberet, tum quod Andromachus hedychroum (ut inquit) nullibi literis mandauerit: tum etiam ut rei medicæ imperitos doceret, quidnam eſſet hedychroum in theriacæ præparatione, ne in eorum errorem caderent, in quem ſua ætate medicum quendam Romæ lapſum fuiſſe commemorat: qui compoſiturus antidotum, quærebat apud myropolas Hedychroum; exiſtimans eſſe herbam, aut radicem, aut quodpiam ſimplex medicamentum. id quod etiam hac noſtra tempeſtate quàm plurimis euenire ſolet compertum. Auicenna, & cæteri Arabicæ familiæ ſcriptores in ſua theriacæ compoſitione hedychroum trochiſchos Alindaracaron appellauere: tradentes uarias eorum compoſitiones, in ſimplicibus medicamentis, pondere, & menſuris à Galeni doctrina plurimùm differentes. Quare mirari non licet, ſi iandiu legitima Theriacæ compoſitio infeliciter ſucceſſerit; cùm & ab Arabibus, & à myropolis, adulterinis medicamentis fuerit deprauata. Hedychroi cõpoſitio ex Galeno. Theriacæ deprauatio.

Μετώπιον. METOPIVM. CAP. LX.

FIt in Aegypto unguentum, quod Metopion patrio nomine appellatur, propter galbani miſtionem: nam lignum, in quo galbanum enaſcitur, metopion uocant. Conſtat amygdalis amaris, omphacino oleo, cardamomo, odorato iunco, calamo, melle, uino, myrrha, balſami ſemine, galbano, & reſina. Probatur pingue, graui odore, quod magis cardamomum, & myrrham, quàm galbanum reſipiat. Calfacit uehementer, & adurit, atque extrahit: ora uenarum aperit: ulcera purgat, extrahitque: ad præciſos neruos, & muſculos, ad hernias humore contractas, cum erodentibus medicamentis efficax eſt. ceratis, & malagmatis inſeritur: horroribus, conuulſisque, præſertim quibus ceruix in ſcapulas deiecta, & retrorſum contracta eſt, utile habetur: ſudores ciet, uuluæ ſpiracula recludit, & eiuſdem duritias laxat. In ſumma molliendi naturam habet.

Μυρδίνιον.

Μενδήσιον. MENDESIVM. CAP. LXI.

MEndesium constat balanino oleo, myrrha, cassia, & resina. Aliqui tamen post singulorum ponderatum, cinnamomi exiguum addunt, nullo compendio: nam quæ simul excocta non fuere, uim nullam exhibent. Similem metopio uim obtinet, sed inferiorem multò.

Στακτὴ. STACTE. CAP. LXII.

λίαν, ualde non leg. Orib.

STacte uocatur pinguitudo recentis myrrhæ cum exigua aqua tusæ, & organo expressæ. Ea perquàm odorata, ac pretiosa est, atque unguentum per se facit, quòd Stacte nominatur. Maximè probatur, quæ nullam olei mistionem admisit, cuius minima portio compos est uirium plurimarum. Vim calfactoriam, myrrhæ, & calidis unguentis respondentem habet.

Stactes consideratio.

STactè Serapioni, quemadmodum & reliquis Mauritanis, pariterque officinis Styrax liquidus appellatur, cuius copia non jòlùm Venetijs ubique uenalis habetur, sed & in omnibus ferè officinis reperitur, quæ medicamentorum componendorum artem exercent. Quòd autem Stacte myrrhæ sit liquidus uocatus Styrax, facilè probat Serapio. quippe qui capite de Styrace calamita, liquidum styracem ex myrrhæ primum aqua conspersa, ac deinde expressa, fieri tradidit: qua in re Dioscoridem ad unguem imitatur. Cui quidem sententiæ illud adstipulatur, quòd liquidus styrax (de legitimo sanè loquor) sit perquàm odoratus, & gustui non obscurè amarus. Porrò animaduertendum est, quòd hoc æuo syncerum haud facilè inuenias, ut fermè euenit cùm cæteris medicamentis, quæ ex Alexandria Aegypti, uel Syria ad nos eonuehuntur. Siquidem cùm omnia hæc per Mauritanorum, Turcarum, Iudæorumque manus transeant, qui nobis Christicolis semper dolos, fraudesque moliuntur, Dijs sacrificium facere sibi persuadent, cùm nos aliqua in re fallere possint. Cæterùm, ut redeam, unde diuerteram, mea quidem fert opinio, si synceram stacten nancisci possemus, non alienum fore, ipsam in myrrhæ locum substituere. Sed certè perquàm difficile erit legitimam inueniri, nisi fortè uera stacte sit liquor ille, de quo superius in balsami commentatione diximus.

Styrax liquidus.

Medicam. peregrina cur adulterentur.

Κιννα μώμινον. CINNAMOMINVM. CAP. LXIII.

CInnamominum confit è balanino oleo: & xylobalsami, calami, iunci odorati spissamentis: atque cinnamomi, & seminis balsamini suauitate conditur, quadruplaque myrrhæ ad cinnamomũ portione: mel ad cogenda omnia adijcitur. [a] Laudatur non acre, molli odore, planè myrrham redolens, crassum, odoratum, gustu perquàm amaro. Id non à resina, sed myrrha crassitudinem obtinuit: resina enim neque amaritudinem præbet, neque ullam odoris gratiam adijcit. Vim habet admodum acrem, amaram, & calfacientem. Itaque ora uenarum aperit, calfacit, discutit, diffundit: humores & spiritus attrahit, caput aggrauat: contra uuluæ uitia cum duplo oleo, cera, & medulla efficax est. Ita enim ferè multum acrimoniæ exoleſcit. & quædam emolliendi uis contrahitur: alioqui adurit, & præ omnibus crassis unguentis indurat. Facit mirum in modum ad fistulas, & ulcera, quæ putredinis uitium senserunt: item ad hernias humidiores, carbunculos, gangrænasque cum cardamomo: quin & ad febrium horrores, & tremores: aduersus serpentium morsus illinitur: scorpionum, & phalangiorum ictibus, cum tritis grossis imponitur.

a Drag. δ'σκιμον δ'ἐ ἐστὶ τὸ δριμύ. i. probatur quod acre est.

Νάρδινον. NARDINVM. CAP. LXIIII.

RAtio Nardini faciundi euariat. Nam aut malabathrino folio, aut sine eo fit: plerunque autem balanino oleo, aut omphacino. Iuncus odoratus spissamenti gratia adijcitur: sicuti propter odoris suauitatem, costus, amomum, nardum, myrrha, balsamum. Laudatur tenue, non acre, nardi aridæ, aut amomi odorem referens. Vis ei extenuans, acris: expurgat, calfacit, absterget humores, rarefacit. Hoc liquidum est, nec habet strigmenti crassitudinem, nisi resinam recipiat. Fit etiam simplex ex omphacino oleo, iunco, calamo, costo, & nardo.

Μαλαβάθρινον. MALABATRINVM. CAP. LXV.

MAlabathrinum spissamenta nardini habet: insuper myrrhæ plusculum additur. Qua de causa calfacit, crocino, aut amaracino uiribus respondens.

Ῥάσμινον. IASMINVM. CAP. LXVI.

Ex meis Drag. & Catac. Exẽplaribus nullũ habet hoc caput.

APud Persas fit, quod Iasminum cognominatur, ex albis floribus uiolæ; quorum sextans in Italicum sextarium sesamini olei demittitur, uiolis, ut in lilino diximus, uicissim permutatis. Apud Persas inter epulandum usurpatur odoris causa. Quinetiam toti corpori conuenit; præsertim cùm in balneas

GELSIMINVM.

neas deſcenſum eſt. Sed is opitulatur corporibus, quæ calfactionem, laxationemque deſiderant. grauius tamen ſpirat, quàm ut libenter à pleriſque recipiatur.

IAſminum unguentum non eo quidem ſilentio prætereundum duximus, quo aliqua in præcedentibus à nobis omiſſa ſunt: in illis enim nihil ſanè, in hoc uerò aliquid nobis ſeſe offert declarandum. Itaque primùm ſcire conuenit, quòd Iaſme uocabulum apud Græcos, aliorum etiam teſtimonio, nil aliud ſignificat, quàm uiolaceum. Et certè cùm ſcribat Dioſcorides, unguentum hoc fieri ἐκ τῶν ἀνθῶν τῶν λευκῶν τοῦ ἴου, hoc eſt uerbum uerbo reddendo, ex floribus albis uiolæ, id Violaceum meritò appellari debet. Sunt tamen è recentioribus, qui pro certo ſibi perſuadeant, uocabulorum fortaſſe uicinitate decepti, illud ex floribus ijs perquàm odoratis fieri, quos in Italia Gelſomini uulgò appellamus. Quorum opinioni non parum ſuffragantur tum Hermolaus Barbarus, tum Marcellus Florentinus. Qui præcipuè, ut ſuam comprobet ſententiam, ueteres aſſerit, præſertimque Dioſcoridem, inter leucoïj genera noſtratem gelſiminum comprehendiſſe, illudque ſpeciatim gelſiminum intellexiſſe, quod floribus cæruleis prouenire nonnulli pro certo aſſerunt. Cuius ſententiam non modò non proban-

Iaſmini conſideratio.

Hermolai, & Marcelli opinio improbata.

H dam cen-

dam censeo, sed omnino refellendam existimo. siquidem nullo pacto cogitandum est, nedum credendum, quòd Dioscorides, qui in simplicium historia, & in eorum declarandis separandisque generibus, omnium diligentissimus fuit, adeò imprudenter nullo discrimine existimauerit cæruleum leucoium gelsiminum esse: cum id foliis, uiticuloso caule, radicibus, ramis, floribus, cæterisque notis ab omni leucoio dissideat. Sed hoc uerum esse Marcello concedamus, etsi minus concedendum sit, quánam ratione dicet unquam, Iasminum unguentum fieri ex floribus gelsimini, quod cæruleum Dioscoridis leucoium esse asserit, si Dioscorides ipse palàm prodit, Iasminum ex albis uiolis temperari? Ad hæc differre gelsiminum à leucoio abunde ostendit Serapio, qui non modò fuit Dioscoridis imitator, sed etiam interpres, cùm alterum ab altero diuersis capitibus distinxerit, & de utrisque tanquam de rebus diuersis disseruerit. Quinimo de gelsimino agens capite centesimo septuagesimo sexto nullam Dioscoridis, nec Galeni auctoritatem affert, sed tantùm suæ gentis monumentis inhæret, asseritque gelsiminum floribus tum albis, tum luteis, tum cæruleis reperiri, quale etiam ætate nostra uisitur. Quod nobis maximo argumento esse potest, ut credamus, gelsiminum Dioscoridi cæterisque ueteribus incognitum fuisse. Cæterùm cur Arabes stirpem hanc IESEMIN appellauerint, causa facilè assignari potest: quòd cum gelsimini flores odoratos, albicantesque albæ uiolæ modo conspicerent, Græcos barbaricè imitari uolentes, ipsi uiolæ nomen indidere, quod est Iesemin: tametsi uernacula eorum lingua Zambach, siue Sambach uocitetur. Id autem sicut odore fragrat, ita & uiribus pollet: siquidem Serapionis testimonio, excalfacit ordine secundo, humores discutit, pituitæ lentitiam senibus frigidis digerit, cruciatibusque ex pituitæ lentore prouenientibus mirificè prodest. Flores tam recentes, quàm sicci, lentigines, & impetigines in facie abstergunt. Paratur ex ijs etiam oleum Zambachinum appellatum, quod frigidis affectibus non obscurum affert auxilium. Hoc unguentarij cum amygdalino oleo parant, hominum barbis odoris gratia perfundendum: quod tamen temperie calidis caput adeò excalfacit, ut quandoque è naribus sanguinem eliciat. Hallucinantur, qui falsi nocabuli similitudine Sambacinum, & Sambucinum idem esse existimant. Inter quos errore implicatur Ioannes de Vigo chirurgicus nostri temporis non obscurus capite de Sambuco in suo paruo de simplicium libello. Non diu est, quòd Iesiminum, siue (ut nos) Gelsiminum in Italiam allatum est: quamuis nunc ubique horti opere topiario tum albis, tum luteis, tum etiam cæruleis gelsimnis ornentur. Planta itaque est Gelsiminum topiarijs operibus maximè expetita, non modo quod adhibendas attegias, pergulas, & umbracula contexenda plurimū ualeat, sed quòd flores odoratissimos proferat. Tota uiticulosa est planta, facilè scandès. A radice uiticulæ oriuntur flexiles, longæ, uirides, ac lentæ, è quibus folia prodeunt oblonga, septem uno è pediculo exeuntia, ut in lentisco in mucronem definentia, mollia, & saturate uirentia. Flores habet in cauliū summitate racematim prodeuntes, lilij parui effigie, odoris iucundi, uarijs, ut prædiximus, coloribus, è quibus rarissimè semen oritur. In aliquibus tamen locis Gelsiminum semen edit, lupino simile, quod a Doctissimo uiro Iacobo Antonio Cortuso Patauino mihi missum est. Amat amænos & calidos tractus, passimque habetur in hortis & uiridarijs. Oleum quod ex eius paratur floribus liuino facultatibus æquiparari potest. Fit etiam ijsdem ex floribus oleum aliud ab unguentarijs tantum ad odoramenta, recentibus floribus, delibratis dulcibus amygdalis commistis, pluribus replicans uicibus, quousque nuces humorem odoratum combiberint. Tunduntur deinde in lapideo mortario, & calidæ sacculis concluse premuntur. Reddunt enim oleum perquàm odoratum, quod etiam in medicum usum uenit, quòd uiribus ijs polleat omnibus, quibus suum pollere scribit Dioscorides. Gelsiminum, Italicè appellatur Gelsimino: Arabicè Iesemin: & Zambach, siue Sambach.

Iesemin unde dictum.

Iesemini uires ex Serap.

Ioannis de Vigo lapsus.

Olium è Iasmino.

Σμύρνα. MYRRHA. CAP. LXVII.

MYrrha lacryma est arboris, quæ in Arabia gignitur, Aegyptiæ spinæ non dissimilis: è cuius uulnere defluit lacryma in subiectas tegetes.[a] alia circū caudicem concrescit. Dicitur ex his aliqua pediasimos præpinguis, qua expressa, stacte emittitur. Alia gabirea pinguissima, læto & pingui solo nascēs: ea copiosam sudat stacten. Omnium prima est, quæ Troglodytica appellatur, accepto cognomine à loco, in quo prouenit, splendens, subuiridis[b] ac mordens. Quinetiam legitur tenuis quædam, quæ à Troglodytica secunda est, bdellij modo mollis, uerùm odore grauiuscula, apricis nascens. Alia caucalis cognominatur præter modum exoleta, nigra, & retorrida. Omniū deterrima quæ ergasima dicitur, pingui carens,[c] cano situ obducta, acris, ad gūmi imaginē uergens, & uiribus eius proxima. Improbatur aminnea cognomine. Ex ijs pastilli fiunt, sed è pinguibus pingues, & odorati: è siccioribus haudquaquā pingues, & inodorati. Minus odore pollet, quæ oleū non admisit, cum in pastillos digerebatur. Adulteratur macerato gūmi aqua, in qua myrrha maduerit. Eligenda est recens,[d] fragilis, leuis, undique concolor, quæ confracta uenas unguium modo candidas & læues ostendat, minutis glebis, amara, acris, odorata, calfaciens. superuacua, & inutilis est ponderosa, coloris picei. Calfacit, cohibet, soporem gignit, glutinat, siccat, astringit, uuluā emollit, & præclusam aperit: menses & partus celeriter extrahit cū absinthio, lupinorum cremore, uel succo rutæ admota: tuberculo fabæ deuoratur in uetere tussi, orthopnœa, in laterum pectorisque doloribus, in alui profluuio, & dysenteria: horrores discutit duabus horis ante febrium accessiones fabæ magnitudine pota cum pipere, & aqua: subdita linguæ liquataque, scabritiem arteriæ expolit: obtusam uocē expedit, uētris tineas enecat, contra grauē oris halitū manditur, & aduersus alarū tædia cum liquido alumine illinitur: gingiuas, & dentes stabilit colluto cum uino, & oleo ore: uulnera capitis illitu glutinat: medetur fractis auribus, ac ossibus nudatis, peruncta cum cochleæ carni bus: item purulentis auribus, inflammatisque cum meconio, castorio, & glaucio: ad uaros autem cum cassia, & melle illinitur: impetigines ex aceto purgat: defluentes capillos cū ladano, & uino myrteo illita, firmat: diuturnas destillationes lenit, † illitis penna naribus: oculorum ulcera complet, albugines tollit, caliginem discutit, scabritiem læuigat. Fit è myrrha, perinde atque thure, fuligo: & ut postea

a τὸ δὲ ἐπὶ τῶ σελέχει περιτιθ ύμενόν καλ λίον. i. alia uerò quę in caule cō crescit melior est leg. Orib.
b Non leg. Orib.
c Μεῦ ἀχαρα. i. squallore fragilis, alij ἀ Supos.
d ἀ δυρος. i. friabilis.

oſtendemus, ad eadem conueniens. Bœotica myrrha diſſecta radix eſt arboris cuiuſdam in Bœotia naſcentis. Melior eſt, quæ myrrham odoris ſuauitate repræſentat. Vis ei calfactoria ineſt, emollit, diſcutitque: ſuffimentis commodiſſimè inſeritur.

Myrrhæ conſideratio.

Myrrha, quæ ex Alexandria Aegypti hac ætate ad nos affertur, admodum ſanè ab ea differt, quam inter præſtantiſſimas Myrrhæ ſpecies recenſuit Dioſcorides. Quippe uniuerſa ferè myrrha, quæ in officinarum uſu habetur, iis omnibus qualitatibus, ac notis deſtituitur, quibus optima commendatur. Nanque ea (ut uidere eſt) minimè uireſcit, pinguis non eſt, non odorata, non undique concolor, nec confracta uenas unguium figura leues intus oſtendit, nec ſapore acri deprehenditur; tametſi guſtui amaritudinem relinquat. Verùm ſi fortaſſe cuipiam uideretur & hæc inter Myrrhæ ſpecies eſſe recipienda (quod tamen non ſatis compertum habeo) aut caucalim, aut ergaſimam, eſſe crediderim, aut potius quam P linius ex India deferri ait, cum hæ cæteris deteriores habeantur, certoque ſciamus ex India in Alexandriam myrrham importari. Nam ea, quæ plurima ad nos affertur, non modò ſicca, nigraque eſt, ſed etiam retorrida, macilenta, & cano quodam ſitu obducta: & quanquam inter huiuſcemodi globulos aliquod quandoque reperiatur fragmentum, quod & clarum ſit, & pellucens, confractum tamen diuerſicolor apparet. Ecquid magis? nec guſtui inſigniter amarum, nec myrrhæ odore præditum ſentitur. Quo fit, ut credere liceat, eiuſmodi Myrrham aut è deterioribus eſſe, aut gummi alicuius, aliarumque miſtionum adulterio minimè uacare: hac enim impoſtura (ut Dioſcorides inquit) myrrha adulterari ſolet. Sed hæc ita de illa conijcimus, quæ paſſim uulgaris habetur. Cæterùm electam Myrrham iam ad nos aduehi ſcimus, quæ & legitima, & probatiſſima eſſe cenſetur. Verùm ea hactenus tam rara eſt, ut non niſi ad oſtentationem aſſeruetur, & ad aliarum dignoſcendarum regulam. Habebatur myrrha Galeni tempore in opocalpaſum, quod calpaſi lethalis, uenenoſaque eſt lacryma conuerſa, ut caſſia in Cinnamomum, & Chalbanum in Sagapenum. Idcirco libro primo de antidotis. Opocalpaſum (inquit) exitiale eſt, multoſq; nos ſorte quadam uidimus noſtræ ætatis decurſu mori, quòd inſcij myrrham, cui opocalpaſum admiſtum erat, aſſumpſiſſent. De induſtria nanque nonnulli eorum, qui antidotos præparant, ut laudatiſsimam imponebant, eo quòd uiderent collyrijs indi tam optimum eſſe medicamentum. Quippe quæ pus citra mordicationem diſcutiat, & interdum incipientem oculorum ſuffuſionem ſiſtantia tenuem: ſiue autem in emplaſtrum, ſiue in ceratum, ſiue in aliquod digerens medicamentum, quod extrinſecus imponitur, huiuſmodi myrrham injicias, uim ipſius augebis: at intra corpus aſſumptum lethale eſt medicamentū. Hæc igitur fuſius dicta ſunt, tum quòd orationis ſeries ita expoſtularet, tum etiam quia hæc ſpeculari non eſt inutile. hactenus Galenus.

Braſauoli opinio improbata.

Adhibenda itaque diligentia eſt, ne & nos Myrrham quandoque opocalpaſo adulteratam emamus. Ad hæc Braſauolo Ferrarienſi animus inclinare uidetur, ut exiſtimet Myrrham officinis uulgarem bdellium eſſe. Cui haud quaquam aſſentiendum putauerim: ſiquidem myrrha hæc pellucens adeò non eſt, nec taurino glutino ſimilis, ut bdellium eſſe tradidit Dioſcorides. Et licet quædam noſtratis myrrhæ fruſtra quandoque translucida reperiantur; ſint tamen potius hæc (ut dictū eſt) gummi adulteria, quàm myrrha, uel bdellium: nempe guſtu maleficium detegitur. Præterea bdellium incenſum (Dioſcoridis teſtimonio) odorem unguibus odoratis ſimilem ſpirat, quod in noſtrate myrrha nunquam, facto periculo, ſum conſecutus. Huic etiam alia accedit ratio, quæ magis ac magis Braſauoli animum immutare poterit: quòd ſcilicet bdellium diu digitis ductum, tractatumque facilè lenteſcat, & confractum pingue ſpectetur: myrrha uerò, quæ officinis uenditur, digitorum attritu conteritur, & ſi frangatur perquàm arida ſeſe offert. Cæterùm improbauit Dioſcorides, omniumque Myrrhæ ſpecierum deterrimam iudicauit, quæ aliquibus minæa, alijs aminnea uocatur, quam cùm Galenus probauerit libro primo de antidotis, omnibusque Troglodyticis prætulerit, factum eſt, ut exiſtimauerint quidam, in hoc loco Dioſcoridis codici mendam ſub eſſe. Sed cum in Dioſcoride Græco legatur aminnea, & in Galeno minæa, ego potius crediderim, eos non idem myrrhæ genus intellexiſſe. Plinius lib. XII. cap. XV. myrrhæ arboris faciem diligenter expreſſit, his uerbis. Myrrham in iiſdem ſyluis, ubi & thus, permiſtam arborem naſci tradidere aliqui: plures ſeparatim. Quippe multis in locis Arabiæ gignitur. Conuehitur & ex ſyluis laudata, petuntque eam etiam à Troglodytis Sabæi tranſitu maris. Satiua quoque prouenit multum ſyluestri prælata. Gaudet raſtris, & ablaque ationibus: melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinque cubita, nec ſine ſpinis: caudice duro, & intorto, craſſiore quàm thuris, & abradice etiam, quàm aliqua ſui parte: corticem læuem, ſimileméque unedoni: ſcabrum alij ſpinoſumque dixere: folium oliuæ, uerùm criſpius, & aculeatum: iuba oluſatri. Aliqui ſimilem iunipero, ſcabriorem tantùm, ſpinisque horridam, folio rotundiore, ſed ſapore iuniperi. Necnon fuere qui è thuris arbore, utrunque naſci mentirentur. Incidūtur bis & ipſæ thuris modo, ijsdemque temporibus, ſed à radice uſque ad ramos, qui ualent. Sudant autem ſponte priuſquàm incidantur, ſtacten dictam, cui nulla præfertur. Ab hac ſatiua, & in ſyluestri quoq; melior eſtiua. Non dant ex myrrha portiones Deo, quoniam & apud alios naſcitur. Et ſequenti capite inquit. Adulteratur myrrha lentiſci glebis, & gummi: item cucumeris ſucco amaritudinis cauſa, ſicut ponderis argenti ſpuma. Reliqua uitia deprehenduntur ſapore gummi dente lenteſcentis. Facillimè autem adulteratur Indica myrrha, quæ ibi de quadam ſpina colligitur. Hoc ſolùm peius India affert, facili diſtinctione, tantò deterior eſt. hæc Plinius. Quo fit, ut facilè crediderim noſtri uſus myrrham Indicam eſſe. nanque per mare rubrum, & inde per caroüanas (ut dicunt) Alexandriam importatur.

Myrrhæ hiſtoria ex Pli.

Myrrhæ quoque hiſtoriam non iniucunde ſcripſit Theophraſtus lib. IX. cap. IIII. de plantarum hiſtoria, ſic inquiens. Gignitur thus & myrrha regione Arabum media circa Saba, & Adramytta, & Citibæna, & Mamali: & exeunt thuris, myrrhæque arbores aliæ ſuper montem, aliæ in pede montis culturis proprijs: quamobrem aliæ coluntur, aliæ uitam agunt incultæ. Montem iſtum præaltum affirmant, & ningi ſolitum: amnes quoque de eo in plana fluere. Myrrhæ arborem thure altitudine minorem, fruticoſioremque narrant: caudice duro, contortoque iuxta terram, craſſiorique ſura hominis, cortice læui adrachnæ ſimili. Alij uerò, qui ſe uidiſſe affirmant, de magnitudine ferè conſentiunt. Neutram earum arborum magnam referunt, & minorem myrrhæ humilioremque. Sed thuris folium laurinum, læueque: myrrhæ aculeatum, non læue, ulmeo ſimile: criſpum tamen, extremò ſpina horridulum, iligni modo. Iidem ea nauigatione, qua ex ſinu heroum uehementer egreſſos ſeſe aquam in monte quæſiſſe dixere, atque ita uidiſſe has arbores, & lectionem notaſſe hoc modo ambarum: & caudices, et

Myrrhæ hiſtor. ex Theophraſto.

ramos incisos quidem, sed alios veluti securi percussos uideri, alios tenuiores incisuras habere: & lachrymam aliam decidere, aliam arbori inhærere: nonnusquam etiam subiectas tegetes ex palmis contextas, alibi solum tantummodo circumpauimentatum. Montem autem uniuersum Sabæis diuisum dixere: hos enim loci illius dominos esse, iustitiáque mutua degere, quamobrem nullum suas arbores custodire: unde & thus, myrrhamque sese largè ad naues solitudine deportasse narrarunt. Illud quoque se audiuisse dixere, myrrham, thusque collectum undique ad solis delubrum conuehi: quod Sabæorum esse sanctissimum inter omnia regionis illius, custodesque Arabes armatos habere, quibus singulos suum thus aceruatum, & myrrham eodem modo relinquere, posita super aceruum tabella, literis significante numerum mensurarum, & pretium, quod pro singulis mensuris ponendum sit. mercatores uerò, qui uenerint, tabellas aduertere, eiusque quod placuerit, acta mensura pretium in eodem ponere loco, unde merces acceperint: sacerdotem deinde uenire, parteque tertia pretij Deo accepta, reliquum ibidem relinquere: idque seruari tutissimè dominis, donec acceptum uenerint. Alij myrrhæ arborem terebintho simillem reddidere, sed scabriorem, spinosioremque: folium paulò rotundius, gustatu proximum terebintho: earum quoque ueteres præstantiores haberi. Nasci uerò hanc, & thus in eodem loco terra subargilla, & sabulosa: & aquas fonte fluentes raras admodum comperiri. Hæc ergo illis repugnant, uidelicet ningi, & imbribus perlui, & amnibus locum illum exhilarari. Sed hi quidem altera quoque longè maiore ignorantia laborarunt: thus enim, & myrrham nasci ex eadem arbore putauerunt. Quamobrem uerisimilius ipsi narrarunt, quos ex heroum oppido profectos naui retulimus. Myrrhæ aliud stillatitium, aliud fictitium constat. Probatur melior gustu, eiusque norma cocolorem accipiunt. hactenus Theophrastus. Myrrhæ drachma ex uino Cretico, calido pota, hora una ante paroxismum datur utiliter quartanarijs, sed sudare eos in lecto statim oportet, tribus replicatis potionibus, in ipsis accessionibus. Hoc medicamento ego ipse curatus sum. Valet quoque ad idem in Catapotijs cum Theriaca conformatis, magnitudine ciceris. Horum si unum quotidie uoretur, hora una ante paroxismũ, quartanarij bene habebunt. Myrrha ponitur in Antidotis, quæ ad uenena, uenenosorum animalium ictus, & aduersus pestilentiam parantur. Fit quoque è Myrrha oleum, quod ita paratur. Decoquuntur ouæ gallinarum, quousque durafiant; deinde secantur secundum longitudinem in duas partes æquales, & exemptis uitellis, replentur, Myrrhæ puluere, conduntúrque in humido loco, donec Myrrha liquefcat in oleum. Huius uires sunt ad tollendas uulnerum cicatrices, & faciem erugandam, ubi frequenter illinatur. Cæterum alio quoque myrrhæ fuco mulieres nonnullæ faciem absque rugis præseruant. Admonent igni ferream nouam patellam, quousque candefcat; deinde uino albo cum impetu ore proiecto, patellam ipsam restinguunt, mox capite linteo amplo contecto, uaporem facie excipiunt, subinde in eandem patellam rursus igne candentem Myrram contritam proijciunt, eodemque linteolo contectæ fumum recipiunt. Demum ipsomet linteo faciem contegunt, & dormitum se conferunt. Fit eiusmodi fuco, singulis octo diebus parato, ut eæ perpetuo erugatæ, iuuentutem etiam iam senescentes mentiantur. Myrrhæ meminit Gal. lib. VIII. simplicium medic. ubi ita scriptum reliquit. Myrrha secundi ordinis est tum excalfacientium, tum deficcantium. Itaque capitum uulneribus illita glutinare ea potest. Inest & amaritas non pauca, per quam fœtum, & lumbricos tum enecat, tum ejcit: adest hinc ei & abstergendi potentia. Sic igitur ocularibus misceturfacultatibus, utique quæ ad ulcera, & crassas cicatrices præparantur. Eadem de causa inditur & medicamentis, quæ ad tussim ueterem, & asthma, siue anhelationem exhibentur: non tamen arteriam exasperat, sicut abstergentium nonnulla. Verùm adeò moderatam obtinet absterfionem, ut nonnulli eam arteriacis quæ uocant medicamentis commisceant, tanquam sufficienter excalfacions, & desiccans medicamen: scilicet absterfionem proficiscentem ab amaritudine nihil uerentes. hæc Gal. Porrò ubi mirrha desit, Gal. in succidaneis (si tamen liber is Galeni est, nobis enim spurius censetur) odoratum calamum supplet: Constantinus uerò amaras amygdalas eodem pondere. Sed equidè hic myropolas admonitos uelim, ut nullo pacto eorum sequantur doctrinã, qui iubent, Auicennæ auctoritate malè intellecta, myrrhæ loco piper nigrũ supponere. Nanq; Auicenna hanc sententiã omnino refellit, cũ utatur his uerbis. Pro myrrha substituendũ piperis nigri dimidiũ, aliqui perhibent: sed hoc falsum est. Postremò illud etiã notandũ est, quòd (ut Gal. inquit lib. II. de cõp. medic. per genera) myrrha semper medicamentis est cõmiscenda, cũ ab igne tolluntur: quippe quæ coqui minimè patiatur, ueluti etiã thus, & aloe. De Bœotica autem myrrha, quid dicam non habeo, quòd ætate nostra sit (ut arbitror) omnibus incognita. Σμύρνα sic Græcis dicta, Myrrha Latinis appellatur: Ler Mur, seu Mor, Arabibus: Mirrha, Italis: Mirrhen, Germanis: Mira, Hispanis: Myrrhe, Gallis: Myrrha Boemis. † Exemplaria Græca typis expressa habent, διαχριομένη περῶ τῶν μυξωτήρων, id est, illita alæ narium. Quæ uerba inunctionem ad partem nasi referre uidentur, non autem ad instrumentum, quo debeat fieri inunctio. Siquidem, teste etiam Galeno lib. XI. de usu partium, πτερὸν seu πτερύγιον pars quædam nasi uocatur.

Myrrhæ uires ex Gal.

Myrrhæ succidaneæ.

Bœotica myrrha.

Nomina.

στύραξ. STYRAX. CAP. LXVIII.

STyrax lacryma est arboris malo cotoneæ similis. Præfertur pinguis, flauus, resinosus, albicãtibus grumis, quàm plurimùm in sua odoris gratia permanens, qui dum mollitur, melleum liquorem reddit: qualis è [a] Catabalis, Pissidia, & [b] Cilicia deuehitur. Deterior niger, furfurosus, [c] friabilis, canoque situ obductus. Cæterùm lachryma inuenitur gummium similitudine, perlucida, & myrrhæ æmula: uerùm perpauca manat. Adulteratur ligni scobe, quam uermiculi erodentes excusserunt, melle, & iridis sedimento, & quibusdam alijs. Alij ceram, aut adipem odoribus imbutum, flagrantissimis solibus cum styrace subigunt, & per laxa cribri foramina in frigida aqua ueluti uermiculos exprimunt, uænundantq; Styracem hunc, † quoniam in uermiculorum speciem contrahatur, scoleciten cognominant, quem tanquam syncerum imperiti approbant, non animaduertentes ad præcipuam odoris fragrantiam: siquidẽ acer admodum est, qui adulterationis uitio caret. Styrax calfacit, emollit, & concoquit: medetur tussi, destillationibus, raucedini, grauedini, & interceptæ uoci: uuluæ præclusæ, duritiaue laboranti conuenit: citmenses potu, apposituque: aluum leuiter mollit, si exiguum cum resina terebinthina catapotij modo deuoretur.

a Orib. leg. γαβαλίτης λύκιος.
b
c Meũ, habet tantum λαβυρσο. i. friabilis.

STYRAX.

deuoretur. Miſcetur utiliter diſcutientibus malagmatis, acopisque. Adoletur autem, & igni torretur, ut fiat ex eo, ueluti ex thure, fuligo: ad eadem conueniens, ad quæ thuris fuligo. Ex eo etiam in Syria ſtyracinum oleum componitur, quod calefacit uehementer, & emollit: uerùm caput dolore afficit, aggrauatque, & ſoporem adfert.

STyracis planta proceritate, ac forma malo Cotoneæ eſt ſimilis. Folia tamen longè minora profert, auerſa parte albicantia, ſolidaque, oblonga paulò, latiore tamen ambitu. Flos eſt illi albus, aurantiæ mali ſimilis. Baccas profert longo pediculo appenſas. Et tenui quadam lanugine obductas rotundas, & in acutum deſinentes, nucis ferè Ponticæ magnitudine, in quo aliquot concluduntur officula ſemen continentia. Habentur Styracis plantæ in Italia non ſolum in hortis nonnullis, ac uiridarijs, ſed etiam ſponte prouenientes in Romano, ac Tyburtino agro. Sed in Italia gummi non proferunt. Hanc plantam uidi ego primùm Venetijs, in uiridario clariſſimi medici Maffei à Maffeis, ubi alia plura, & rara, diligenter coluntur. Gummi, quod è Styracis planta emanat uocatur paſſim in Italicis officinis Storax Calamita, quod cognomen ex Galeno libro

primo de antidotis acceptum crediderim. Nanque ipse de simplicibus medicamentis agens, quæ ad theriacæ compositionem faciunt, optimum iudicauit styracem, qui in calamis è Pamphylia ferebatur: unde calamitæ cognomen sibi facilè uendicauit. Itaque cùm non alius habeatur styrax, qui sit hoc genere præstantior, in usu medentium est, ut dum pharmacopolis imperant fieri medicamenta, quæ styracem excipiunt, calamitæ cognomen adiiciant, quo indicent, se primum dotibus intelligere. Nec illud quidem ab re: quandoquidem Galenus eodem loco memoriæ prodiderit, hoc styracis genus tantum præstare cæteris, quantum uinum falernum illud bonitate excellit, quod à cauponibus uenditur. Quo argumento fretus Manardus Ferrariensis existimauit, ubi in Dioscoridis codice legitur τοιοῦτος ἐστὶν ὁ καταβαλίτης, hoc est, talis est Catabalites, potius legendum esse, talis est calamites. Neque probat lectionem mutandam esse in Gabaliten, quemadmodum fecit Marcellus. Sed profectò hac in re (etsi Manardus fuerit uir summa doctrina præditus) mihi magis Marcelli sententia probanda uidetur. Quippe quæ Plinij testimonio comprobatur lib. XII. cap. XXV. ubi sic inquit. Styracem Syria Iudææ proxima supra Phœnicem gignit circa Gabala, & Marathunta, & Cassium Seleuciæ montem. Atque etiam ei adstipulatur Oribasij codex manu scriptus, in quo lib. XII. legitur γαβαλίτης, & non καταβαλίτης. Porrò Fuchsius medicus nostræ ætatis clarissimus, in libro, quem de compositione medicamentorum secundò condidit, styracem calamiten liquidum fuisse censet, non alia (quantum equidem uideo) ratione fretus, quàm quòd in calamis adueheretur. Verùm in hoc Fuchsius (pace eius dixerim) à ueritate defecit. quandoquidem Dioscoridi styrax lacryma est arboris malo cotoneæ similis: cuius ille præstat cæteris, qui flauus est, resinosus, grumos habet albicantes, & dum mollitur, melleum liquorem reddit. Ex quibus facilè constare arbitror, styracem non fuisse liquidum, sed in grumos concretum. Neque certè mihi rationi consonum uidetur, ex eo quòd Galeni tempore styrax in calamis nebebatur, inferre ipsum fuisse liquidum. Nam (ut mea fert opinio) non alia de causa qui styracis lacrymam colligebant, eam statim in calamis includebant, quàm ut suauis eius odor conseruaretur. Id quod etiam cum dictamno faciebant ij (ut memoriæ prodidit Theophrastus lib. IX. cap. XVI. de historia plantarum) qui ipsum in Creta legebant. siquidem ij dictamni manipulos in ferula, aut arundine intercludebant, ne uis eius expiraret. Præterea cùm apud neteres Græcos nulla (quod legerim) extet liquidi styracis mentio, haud quaquam possum huic Fuchsij sententiæ adhærere: quinimo cogor eam prorsus refellere, quod rectius sentire uidear cum Arabibus, & recentioribus, qui per liquidum styracem non aliud intelligunt, quàm stacten myrrhæ. Cæterum Plinio loco citato laudatur styrax post supradicta ex Pisidia, Sidone, Cypro: è Creta uerò minimè. Reddidit Plinius causam, quare est, quod Styrax plerunque puluerulentus existat, dicens, quòd in eum circa canis ortum aduolant pennati uermiculi erodentes, ob idque ipsum in scobe fordescere. Adulteratur etiam styrax (ut idem scribit) cedri lacryma, uel gummi, melle, aut amaris amygdalis. quocirca retinendæ sunt notæ, quibus Dioscoridis auctoritate præstantissimus cognosci potest. Paratur è Styrace oleum odoratum hoc modo. Styrax biduo è rosarum aqua maceratur. Deinde unà cum aqua in uitreo uase, luto circunlinito collocatur huic rostrato lambico super imposito & in fornace collocato, ignis sit moderatus, quousque aqua tota in recipiens uas destillauerit. Cùm uerò oleum fluere incæperit, fortiore igne opus est, donec totum effluxerit. Præstabit hoc oleum non solùm ad odoramenta, sed etiam ad ea omnia ad quæ styrax. Est tamen longè ad omnia ualentius. Huius meminit Galenus lib. VIII. simp. med. sic inquiens. Styrax excalfacit, emollit, concoquit: quamobrem tussibus, catarrhis, pituitæ destillationibus, rauedinibusque, quas κορύζας, καὶ βράγχους uocant, prodest. Tum menses seu potum, seu admotum proijcit. Combusti eius fuligo, thuris fuligini quodammodo est similis. Στύραξ ut Græcè, ita etiam Latinè Styrax nuncupatur: Arabicè uerò Miha, Mehaba, seu Astarach: Italicè, Storace: officinis, Storax calamita: Hispanicè, Estoraque.

Styracis consideratio.

Manardi lectio non probata.

Fuchsij opinio reprobata.

Oleum ex Styrace.

Styracis uires ex Galeno.

Nomina.

† quoniam in uermiculorum speciem contrahatur. Hæc uerba non leguntur in Græcis codicibus. Sed ea (ut arbitror) à Ruellio interprete adiecta sunt ob maiorem rei declarationem. Quæ hanc ob causam, lectore tamen admonito, nobis quoque relinquere placuit.

Βδέλλιον. BDELLIVM. CAP. LXIX.

a Ori. nó leg. & meû habet βλογὸν ita etiã Dr.

b ἐμαλακτόν. i. quod facilè mollescit.

c Meû σαλατώδες.

d Non leg. Orib.

e ὑποτέλειν. i. subtilium Me.

BDellium [a] [alij bolchon appellant, alij madelcon:] lacryma est † Saracenicæ arboris. Probatur gustu amarum, transluciduin, taurini glutinis in morem, intus pingue, [b] liquescens facilè, ligni ac fordis expers, † suffitu odoratum, unguisimile. Est etiamnum bdellij genus fordidum, nigrum, uberioribus glebulis in offas conuolutum, [c] aspalathi odore, ex India aduectum. Defertur etiam à Petra oppido [d] siccum resinosum, [e] liuescens, sed facultate secundum. Adulteratur gummi, sed ita uiatum non perinde gustui amaritudinem repræsentat, nec usqueadeò suffitionibus odoratum. Calfacit, & emollit: duritias, & turgentia guttura, humidasque hernias discutit cùm ieiuna saliua dilutum: uuluæ spiracula laxat appositu, & suffitu: & partus, humiditatesque omnes extrahit: calculos potu comminuit, urinam mouet: tussientibus, & à serpente percussis utilissimè datur: ualet ad rupta, uulsa, laterum dolores, & discursantes spiritus. Malagmatis inseritur, quæ contra duritias, & neruorum nodos prosunt. Contusum resoluitur affuso uino, aut aqua calida.

Bdellij confideratio.

PRæstantissimum Bdellium Dioscoridi transluciduin est, taurini glutinis in morem, amarum, tactu liquescens facilè, & quod incensum odorem emittat ungui odorato similem. Quod si modò nostro tempore in Italiam importatur, adeò rarum est, ut (quemadmodum de myrrha diximus) ad ostentationem tantùm asseruetur, uel ad adulterini, & reprobati dignoscendi normam. Credidere quidam, hoc uulgare Bdellium, cuius pasim in officinis est usus, constare partim ex nigro, quod India mittit, partim uerò ex eo Arabici genere, quod siccum, resinosum, liuensque ex Petra deferitur, utrisque à mercatoribus simul missis. Quod si ita res se haberet, non esset planè molestè ferendum, quod saltem mediocre impertiretur, postquam nobis optimo interdictum est. Verùm etsi hoc fieri possit, cùm tamen in eo parum, uel nihil amaroris sentiatur, cùmq; cæteris

cæteris ferè omnibus tum notis, tum qualitatibus ſit expers, quas ei Dioſcorides tribuit; eſt potius opinandum factitium id & adulterinum eſſe, quàm legitimum. Hinc factum eſt, ut quidam recentiores ſimplicium indagatores, cum nobis perſuadere euellent, Bdellium in officinis reperiri, licet non aduectum ex Saraca felicis Arabiæ ciuitate, unde aduehi conſueuerat ſomniauerint, communem myrrham legitimum eſſe bdellium, ut eorum ſententiam refellentes, in præcedenti commentario ſcripſimus. Huius, quo paſſim utimur, plura quidem habentur genera. Siquidem aliquod quandoque uidi nigrum, reſinoſum, odore fœtido laſeri quadántenus proximo: aliud translucidum, ut pote taurinum glutinum, ſed ſiccum; amaroris expers, nulloque odore præditum: quoddam uerò adeò uulgari myrrhæ perſimile, ut ab ea uix dignoſci poſſet. Quæ omnia genera tametſi illegitima cenſeantur; officinis tamen tanquam legitima, & præſtantiſſima in medicamentis paſſim temerè uſurpantur. Bdellium ſcriptis tradidit Plinius lib. XII. cap. IX. his uerbis. Vicina eſt Bactriana, in qua bdellium nominatiſſimum. Arbor nigra eſt, magnitudine oleæ, folio roboris, fructu caprifici natura. Gummi alij brochon appellant, alij malachran: alij maldacon. Nigrum uerò, & in oſſas conuolutum badrobolon. Eſſe autem debet translucidum, ſimile ceræ, odoratum, & cùm fricatur pingue, guſtu amarum citra acorem. In ſacris uino perfuſum odoratius. Naſcitur & in Arabia, Indiaque, & Media, ac Babylone. Aliqui peraticum uocant ex Media aduectum: facilius hoc, & cruſtoſius, amariusque. At Indicum humidius, & gummoſum. Adulteratur amygdala nuce. hæc Plinius. Bdellij facultates prodidit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Bdellium quod Scythicum nominant, quod ſanè & atrius eſt, & reſinoſum magis, emollientis admodum, & efficacis uirtutis eſt. At alterum, nempe Arabicum, quod dilucidius eſt, magis deſiccat, quàm emolliat. Igitur recens, & humidum eſt, & contuſum facilè molleſcit, ad omnia, ad quæ Scythicum, idoneum. At quod antiquius eſt, & admodum guſtu amarum, & acre, & ſiccum, ab eorum, quæ indurata molliunt, mediocritate excidit. Vtuntur autem quidam illis, & potiſſimum Arabico, & ad gutturis ramices, & hernias aquoſas, ſalina matutina, ieiunaque ſubigentes, ut emplaſtri conſiſtentiam accipiat. Porrò Arabicum & calculos renum in potu ſumptum frangere apparet, tum urinas ciere, & crudorum flatuum diſcurſus, præterea laterum dolores, & rupturas perſanare. hactenus Galenus. Cæterùm inuenio Serapionem duobus capitibus Bdellij meminiſſe: quorum alterum appellauit Iudaicum, quod nimirum eſt ipſum Dioſcoridis bdellium: alterum uerò cuiuſdam plantæ palmæ ſimilis fructum eſſe tradidit. Hoc Neapoli frequentiſſimum uidimus, ijſque in officinis accepimus, ubi ſacchari arundines è Sicilia petitas uenundantur. Nam cùm illic eſſem cum Bernardo Cleſio Cardinali, & Principe Tridentino, qui apud Cæſarem Carolum. V. inuictiſſimum Imperatorem agebat, multarum uidendarum rerum, quæ ad medicam materiam ſpectant, fuit mihi facultas. Hoc igitur palmæ genus (ut ab incolis accepi) ex Sicilia cum folijs palmeis, ac radice defertur cubitali, uel paulò ampliori longitudine. Vocantur hæ plantæ Neapoli uulgò CEFAGLIONI. quarum quoddam duntaxat germiculum comedunt, tenerrimum, ſapidum, & ori gratiſſimum. Includitur hoc mille quibuſdam inuolucris, tanquam totius plantæ corculum. Hoc quidem tuberibus, & carduis, carduorumque echinatis capitibus (carioffi, & archichiochi Itali uulgò uocant) præferunt. quandoquidem id ſecundis menſis pro bellarijs cum pipere, & ſale ſolemniter aſſumunt, tum quod guſtui is cibus admodum arrideat, tum etiam quòd uenerem conciliet. Porrò illa uulgaris Ceſaglioni appellatio (quantum conijcere poſſumus) à Mauritanis accepta eſt: ſiquidem Serapio ſic inquit. Ceſilio eſt cor iſtius palmæ; & natura eius eſt, ſicut natura palmerij. Galenus inſuper lib. VIII. ſimplicium med. de palma differens, eius medullam encephalos appellari tradidit. Ex quo adducor, ut ſuſpicer, inde Arabes Græca noce corrupta ſuum Ceſilionis nomen accepiſſe. Quod Βδέλλιον Græci, Bdellium ſimiliter Latini uocant: Mauritani, Molochil, Molochal, Mochol, aut Mochel: Itali, Bdellio: Hiſpani, Bedelio.

Bdellij uulgaris genera.

Bdellij hiſtor. ex Plinio.

Bdellij uires ex Galeno.

Bdellium alterum Serapioni palmæ genus.

Ceſilionis conſideratio.

Nomina.

† Licet Saracenicæ arboris lectio admitti poſſit, quòd Saraca, unde Saraceni dicti ſunt, urbs ſit in Arabia; non tamen improbanda uidetur lectio Arabicæ arboris. Quod non ſolùm Plinius ſcribat bdellium in Arabia naſci, & Galenus alterum bdellij genus Arabicum faciat: ſed etiam quod Oribaſius lib. XI. legat δάκρυον ἐσὶ δένδρου ἀραβικοῦ. hoc eſt: lacryma eſt arboris Arabicæ.

† Hoc loco in uulgatis Græcis codicibus ſic legitur: ἀῶδες ἐν τῇ δυμιάσει, ἐοικὸς ὄνυχι. hoc eſt, ſi uerbũ uerbo reddamus: odoratum in ſuffitu, ſimile ungui. Eadem uerba ex Dioſcoride referunt inter Græcos Aetius & Oribaſius. Cæterùm in iis uerbis illud dubium ſententiam facit, quòd non facilè colligi poſſit, quid per ὄνυχι intelligat Dioſcorides. nam cùm hæc uox homonyma ſit, & plura ſignificet, cui potiſſimùm rei conueniat, auctor non explicauit. ut hinc uel aliquid deeſſe ſuſpicandũ ſit, uel hac uoce diuinandum de nota illa bdellij optimi magis ſit, quàm aliquid certi ſtatuendum. Auget difficultatem, quòd interpretes omnes, uiri doctiſſimi, uerba illa in diuerſum ſenſum trahant. Alij enim probatum bdellium uolunt bene odoratũ eſſe ſemper, ſed incenſum, fieri ungui ſimile, ut Manardus libro ſuarum epiſt. octauo: alij dum incenditur, odore malunt ungui aſſimilari, ut Hermolaus. quorum tamen utrunque conſtat de odorato ungue intelle xiſſe. His adſtipulari uidetur Serapio inter Arabas, qui bdellij deſcriptionem Dioſcoridi acceptam ferens, uerba illa interpretatur in hunc ſenſum: cùm incenditur, bonum ſpirat odorem, odori unguis odorati ſimilem. Sunt porrò qui bdellium ſuffitu odoratum faciunt, ungui ſimile, ut Ruellius. qui certè ea ſimplici uerborum illorum uerſione non minus ambiguum reliquit illius notæ ſenſum, quàm in Græco reperiatur. Marcellus autem diuerſam ab antedictis ſententiam protulit, nam ita uertit illa uerba: cum incenditur, odoratum, & humano ungui colore ſimile. Hæc utique Marcelli interpretatio plura habet, quam in Græcis codicibus legantur, ea fortaſſe ratione ab eo addita, ut nulla reliqua eſſet ambiguitas, quanquam in hoc à Manardo redarguitur. Mihi quidem hactenus placuit Serapionis interpretationi ſubſcribere, ut patet in principio huius commentationis. Nunc uerò quid mihi ſentiendum ſit, ſere incertus ſum. Videntur enim uerba illa Dioſcoridis ita diſtincta eſſe, ut duas bdellij optimi notas faciant: quarũ altera eſt, ut odoratum ſit, cùm ſuffitur: altera, ut ſit ungui ſimile. Sed relinquitur dubitatio, an unguis odoratus, aut humanus ſit intelligendus. Eò tamen inclinat animus, ut putem humanum unguem intelligi, quòd Plinius lib. XII. cap. IX. de bdellio differens, Bactriano ungues reddat candidos, cùm inquit. Bactriano nidor ſiccus, multíque candidi ungues. Ex his nimirum uerbis liquet, bdellium illud albis maculis ungui humano ſimilibus refertum eſſe. Id quod etiam uidetur bdellio aſſignaſſe Damocrates in ſuis carminibus, quibus cyphcos compoſitionem cecinit, & quæ à Galeno referuntur lib. II. de antido-

tis, dũ ita ſcribit. Σχοίνȣ ιβ'. καὶ κρόκȣ μίαν, βδέλλιȣ Ὄνυχας < γ'. ἀσπάλαθον β' s. *Hæc duo carmina ſoluta oratione ad uerbum ſic uertemus. Iunci odorati duodecim, & croci unam, Bdellij ungues drachmas tres, aſpalathi duas ſemis. Sanè quòd Damocrates bdellij ungues in cypheos compoſitionem addat, me magis mouet, ut credam bdellium notam peculiarem habere, qua unguium effigiem repræſentat: aut quòd illud bdellium ſit præſtantius, cui ſint maculæ humanis unguibus ſimiles. Sed hæc fortaſſe fuſius, quam deceat, ut quid alij, & quid ego ſentiam in illis Dioſcoridis uerbis, exponerem, ita tamen ut malim eruditiorum quoque iudicium eſſe.*

λίβανος. THVS. CAP. LXX.

THus in ea gignitur Arabia, quæ thurifera cognominatur. Primatum tenet in eo genere maſculum ſtagonias appellatum, ſuapte natura rotundum: tale autem † indiuiduum eſt, candidum, cum frangitur, intus pingue, in ſuffitu ſtatim ardens. Indicum uerò [a] fulueſcit, & colore liuet, ſed rotundum induſtria factitant: nam in quadrangulares formas diſſectum fictilibus uerſant, donec rotunditatem contrahat: uerum huiuſmodi thus tempore flaueſcit, quod atomum, aut ſyagrum appellant. Secundum locum habet † Arabicum, & in [b] Smilo naſcens, quod aliqui copiſcum uocant, minus multò, & fuluius. Eſt & genus aliud, cui amomite cognomen eſt, alioqui candidũ: quod dũ mollitur, maſtiches more digitis cedit. Adulteratur omne thus † in itinere pini reſina, & gummi. quod facile deprehendi poteſt: ſiquidem ſuffitum gummi flammam non eiaculatur, & reſina in fumum euaneſcit, thus uerò ſtatim ardet: idem maleficium odor prodit. Ad calfaciendum, & aſtringendum pollet: oculorum caliginem diſcutit, caua ulcera complet, & ad cicatricem perducit: cruenta uulnera glutinat, infrenatque cunctas ſanguinis eruptiones, etiamſi cerebri membranis effluat: ulcera, quæ cacoethe uocantur, & ſedis, & reliquarum partium permulcet tritum cum eo & lacte linamentum: formicantes uerrucas inter initia, impetiginesque ex aceto, & pice illitum tollit: ambuſta igni, pernionesque cum ſuillo adipe, aut anſerino, & ulcera in capite manantia cum nitro, ſi infricetur, ſanat: paronychijs cum melle, auribus fractis cum pice, medetur: ad reliquos aurium dolores cum dulci uino infunditur: inflammatæ à partu mammæ cum cimolia, & roſaceo magna utilitate perunguntur: additur ad arteriæ, uiſcerumque medicamenta: prodeſt ſanguinis excreationi potum. Sed in ſecunda ualetudine hauſtum inſaniam mouet, & largius cum uino potum interficit. In fictili mundo thus crematur, flagrante glebula ſuccenſum à lucerna, donec exuratur: poſt perfectam uſtionem operire oportet, uſquedum reſtinguatur: ſic enim in cineres non redigitur. Aliqui ollulam æneo uaſe cauo circa medium perforato cingunt ad excipiendam fuliginem, ut in eius mentione mox oſtendemus. Alij crudo fictili luto oblito, & in fornacem indito, cremant. Fictili etiam nouo uiuacibus prunis torretur, dum non amplius bulliet, aut pinguitudinem, uaporémue emittat: facilè enim comminuitur, quod peruſtum non eſt.

a Meum ὑποκίῤῥος.

b Meum ἐν μήλῳ.

φλοιὸς λιβάνου. CORTEX THVRIS. CAP. LXXI.

PRæfertur thuris cortex craſſus, pinguis, odoratus, recens, læuis, minimè ſcaber, ſine membranis. Adulteratur admiſto [a] pini, aut nucis eius cortice. ſed horum index ignis eſt: ſiquidem reliqui cortices ſuffiti nequaquam incenduntur, ſed ſine odore fumum eructant: thuris uerò cortex ardet, & cum odoris fragrantia uaporem eiaculatur. Thuris modo uritur: & uis eadem, quæ thuri, ſed ualidior, adſtringentiorque. Quare potu cruentis excreationibus, uuluis fluxione laborantibus in peſſo confert: ad cicatrices oculorum, & caua, ſordesque efficax eſt. toſtus ſcabris lippitudinibus auxiliatur.

a Meum στροβιλίνȣ ἢ πιτυΐνȣ. i. Strobilino aut pineo.

Μάννα λιβάνου. MANNA THVRIS. CAP. LXXII.

MAnna thuris probatur candore, micarum frequentia, & puritate. Vim habet eandem, quam & thus, ſed inualidiuſculam. Sunt qui [a] cribrata pini reſina, ac polline, aut cortice thuris contuſi adulterant. Sed hæc igne deprehenduntur: neque enim æquè ſuffitu aerium uaporem, ſed fuliginoſum, & impurum expuit, & permiſtum ſuaueolentiæ halitus uirus habet.

a Non leg. Orib.

Ἀιθάλη λιβανωτοῦ. FVLIGO THVRIS. CAP. LXXIII.

FVliginem thuris ſic facito. Forcipicula lucernis accenſas ſingulatim thuris glebas in nouam fictilem ollam concauam imponito: & æreo uaſe in medio perforato, deterſa diligenter ſorde, obtegito: alteram admoueto, ex altera eius parte, aut utraque ſubiectis quaternûm digitorum altitudine lapillis, quò facilius perſpici queat, ſi urantur: & quà locus capax fuerit, glebulas alias [a] ſupponito, & anteaquàm prorſus prior gleba reſtinguatur, aliam imponito, donec ſufficientem fuliginem uidearis coegiſſe. Continuò tamen externæ æramenti partes ſpongia, aqua frigida madefacta, abſtergantur: ita enim temperato æris feruore, fuligo omnis inhærebit, quæ alioqui per leuitatem decidua thuris cineribus admiſcetur. Deraſa itaque fuligine, cinis cremati thuris ſeorſum ſubſtrahendus eſt. Idem opus, quoad

a ἀθρόȣς. integras Orib. addit.

quoad ſatis factum tibi uidebitur, obeundum. Oculorum inflammationes mitigat, fluxiones ſuſpendit, ulcera purgat, caua explet, carcinomata ſiſtit. Simili modo è myrrha, reſina, ſtyrace, reliquiſque lacrymis fuligo excipitur, ad eadem conueniens.

Cvm thus, Thuris cortex, manna, & fuligo ab una tantùm arbore proueniant, non alienum duxi de his omnibus uno commentario differere. Sed primùm à thure exordiens, cùm Dioſcorides in eius ſcribenda hiſtoria, non latè ſe diffundat, ut eos uoti compotes faciam, qui eam audire deſiderant, hîc referam, quæ ex Theophraſto lib. IX. cap. IIII. quæque ex Plinio libro XII. cap. XIIII. diligenter excerpſi. Gignitur itaque thus (ut illi prodiderunt) præter Arabiam nullis, ac ne Arabiæ quidem uniuerſæ, ſed priuatim cuidam loco in medio ferè regionis poſt Atramitas pago Sabæorum, qui caput regni eſt. Tractus is ſpectat ad orientem undique rupibus inuius, & à dextra maris ſcopulis inacceſſus. Syluarum, quæ thus proferunt, longitudo eſt centum millia paſſuum, latitudo autem dimidium eius: quas & Minæi attingunt alium pagum colentes, per quos thus euehitur uno tramite anguſto, à quibus etiam thus Minæum olim dictum eſt. Siquidem hi primi fuere thuris repertores, eiusque commercium primi fecere, maximeque exercent. Cæteris interdictum eſt, his exceptis, uidere thuris arbores: ac ne Minæorum quidem omnes (ut perhibent) ipſas arbores uidere poſſunt. Ius enim in thus, ipſumque legendi poteſtas, tricentùm tantummodo eſſe familiarum dicunt, quæ per ſucceſſiones id ſibi uendicant, quæ etiámnum ob id à propinquis populis ſacræ uocantur, quòd cùm uulnerant arborem, quò liquor defluat, aut cum metunt, nec fœminarum, nec funerum congreſſu polluuntur: atque ita religione merces augentur. Quidam promiſcuum ius Minæis omnibus eſſe tradunt, & unoquoque anno inter ipſos diuidi. Cæterùm quanquam priſci Romani in Arabia bella geſſere; thuris tamen arboris facies à nullo (quod equidem legerim) Latinorum tradita eſt: neque Græcis etiámnum auctoribus (etſi plures de ea conſcripſerint) de eius effigie ſatis inter ſe conuenit, licet dixerit Theophraſtus, quòd arbos thuris, quæ ſuper Sardes apud delubrum quoddam ſurrexit, fronde lauri conſtet. Thus duntaxat meti ſolebat inciſo arboris cortice, canis ortu, flagrantiſſimis æſtibus, quòd tunc eſſet humoribus maximè prægnans, quod poſtea legebatur ſequenti autumno. Verùm dulcedo quæſtus aliam uiam attulit, qua etiam primo uere ipſum legeretur, inciſis per hyemem arboribus. Excipitur quod ex arbore proſilit, atque diſtillat palmea tegete, ubi loci natura poſcit, aliubi area circumpauita. Purius, & perlucidius illo modo, ſed hoc ponderoſius, minus pellucet, minuſque uiribus pollet. Vindemia uerna thus rufum emittit, nec comparandum priori: uires enim imbecilliores ſibi ſortitur. Creditur nouellæ arboris candidius eſſe, quàm ueteris. Quod hæſit in arbore, ferro depectitur, ideoque corticoſum. Tradidit Dioſcorides præter Arabicum inueniri & Indicum, id tamen flaueſcere. quod indicat, thus & in alijs regionibus naſci præter illud, quod ex Arabia deuehitur. Quod cum Theophraſtus, & Plinius ſatis compertum haberent, quanuis prius ſcripſiſſent, thus præter Arabiam nullis gigni; dixere tamen poſtea, quòd ex relatu acceperant, id etiam naſci in quibuſdam inſulis. Datur utiliter potandum dyſentericis, & diarrhœa laborantibus, & iiſdem clyſtere quoque infunditur. Linitur cum lacte aduerſus ſolis ardores. Cum aqua autem nymphææ bibitur drachmæ pondere ad gonorrhœam. Auget memoriam bibitum oboli pondere. fugat triſtitiam, & lætificat cor, & conuenit omnibus eius affectibus, præſertim ubi miſceatur cum medicamentis, quæ cordi opem præſtant. Fit è thure medicamentum, quo nihil præſtantius, certiuſque uidi ad oculorum lippitudinem, & ruborem. Etenim ſæpe una tantum nocte affectos iuuit. Accenditur Thuris grumus, acuto ſtilo affixus, cerea candela, mox in aquæ roſaceæ uncias quatuor reſtinguitur, repetuntur incenſiones, extinctioneſque trigeſies, & deinde percolata aqua linteolo mundo, oculorum angulis cum penna ueſperi illinitur, dum cubitum affecti ſeſe recipiunt. Atqui ſi rubor, lachrymæque uehementi cum dolore fuerint, additur tantundem lactis muliebris. Siſtit Thus ſanguinem è naribus manantem, ſi cum tela aranea, & aloe, excipiatur oui unius albo, & cũ licinio introducatur in nares. Thuris ſuffitu ſanatur quoque tenaſmus, addita præſertim colophonia reſina. Fiunt ex Thuris drachma, & agarici ſcrupulis quaternis cum hyſſopi ſucco catapotia decem admodum utilia ad frigidam tuſſim, ſi unum tantum quotidie ſumat æger ueſperi, iturus dormitum. Paratur ex Thure puluis quoque admodum utilis ad dyſenteriam hoc modo: Sinito Thuris, Maſtiches, cuiuſque drachmas duas, luti Armenij drachmam, coralliorum rubeorum, cornu cerui uſti, ſingulorum dracb. ſemis. Lapidis hæmatitis uſti ſcrup. duos. Terito ſimul omnia. Datur ex uino rubeo ſeſquidrachma, horis duabus à cœna. Thuris & Myrrhæ puluis oui albo exceptus, fronti temporibuſque illitus, hemicranios dolores mulcet. Thus (ut ſcribit Galenus lib. VII. ſimp. medicamentorum) excalfacit ordine ſecundo, deſiccat uerò primo, paululumque adſtringit. Sed candido minimum adſtrictio manifeſta. Cortex eius euidenter adſtringit: proinde ſanè ſtrenuè quoque deſiccat, adeò ut ex ſecundo ſit ordine completo deſiccantium. Eſt autem craſſiorum partium, quàm ipſum Thus, & minimè particeps acrimoniæ. Ob has igitur tum facultates, tum qualitates multus eſt eius uſus apud medicos in hæmoptoicis, ſtomachicis, cœliacis, & dyſentericis, non tantum ijs, quæ extrinſecus applicantur, ipſum admiſcentes; ſed & ijs, quæ intrò in corpus ſumuntur. Ramus eius (lego fuligo eius, & infra rationem reddam) tum ſiccioris, tum calidioris eſt facultatis, quàm ipſum thus, adeò ut ad tertium uſque exceſſum perueniat. Habet uerò etiam abſterſorium quiddam: itaque eo nomine expurgare, & implere, quæ in oculis conſiſtunt ulcera, uidetur, uelut & myrrhæ, & ſtyracis. hæc Galenus. Verùm, ne quiſpiam fortaſſe me perperam Galeni lectionem immutaſſe exiſtimet, illud ſciendum eſt, quòd in Galeni loco citato non ſolum Gerardi Gaudani uerſio reprehendenda (quod tamen interpreti uitio minimè dandum eſt) ſed etiam in Græcis tum ipſius Galeni, tum Pauli Aeginetæ codicibus cõmunis lectio depranata uidetur. quippe ubi in thuris capite legitur apud Gal. ὁ δὲ θαλλὸς αὐτοῦ ξηροτέρας ἐστὶ, καὶ θερμοτέρας ἢ κατὰ αὐτὸν τὸν λιβανωτὸν δυνάμεως, hoc eſt, ut uertit Gerardus, Ramus eius tum ſiccioris, tum calidioris eſt facultatis, quàm ipſum thus, rectius legendum putauerim, ἢ δὲ αἰθάλη αὐτοῦ, hoc eſt, Fuligo eius &c. Quæ quidem lectio primò Dioſcoridis teſtimonio comprobatur: qui præterquàm quòd ramorum non meminit, ipſi thuris fuligini, non ramis, tum expurgandi, tum implendi, quæ in oculis conſiſtunt ulcera, facultatem ineſſe teſtatur. Deinde id manifeſtè innuiſſe uidetur Galenus in prædicti capitis calce illa comparatione, cùm inquit, ueluti ex myrrha, & ſtyrace. Nam libro VIII. ſimp. medic. de ſtyrace agens: ſtyracis combuſti fuligo, inquit, thuris fuligini quodammodo eſt ſimilis. Et

Thuris hiſto. ex Theophr. & Plin.

Thuris facultates ex Gal.

Galeni locus reſtitutus.

libro

libro. VII. de fuligine ſcribens; Primùm enim, ait, thuris fuligine utuntur, in ocularias medicinas miſta, eas tui delicet, quæ ad oculos etiámnum phlegmone tentatos accommodantur, atque etiam fluxione tentantur, & ulcera habent: nam & illa expurgat, & carne replet. Ad hæc uſurpant quoque eam ad facultates, quas uocant calliblepharas. Præterea terebinthinæ, myrrhæque fuligo moleſtia caret, non aliter, quam thuris: ſed ſtyracis his quodammodo nalentior eſt. His igitur rationibus aſſerere non dubitauerim, hoc in loco uulgatos Græcos codices fortaſſe librariorum incuria uocum ſimilitudine deceptorum deprauatos eſſe: quòdque loco huius uocis ἀιθάλη, quæ Latinè fuliginem reddit, ſucceſſerit θαλλὸς, quæ ramum germenue ſignificat. Quod etiam apertiſſimè confirmat Serapio: qui cùm hunc Galeni locum ſuo tempore legitimum, & incorruptum haberet, quæ hoc Galeni loco noſtra ætate de thuris ramo leguntur, ea ipſe Galeno accepta referens, de thuris fumo, ſeu fuligine legit. Quod item apud Actium uidere licet: quinetiam apud Auicennam cap. de olibano legitur. fumus eius eſt uehementioris exiccationis & ſlipticitatis tametſi Paulus hac menda non uacet, uel ſui ipſius fortaſſe, uel potius librariorum culpa. Nam aliàs non poſſem non admirari, quòd in Galeno lectionem hanc depraua tam eſſe non animaduertiſſet, quemadmodum hac in re noſtræ ætatis interpretes mihi quidem admiratione digni uidentur. Cæterùm thus (ut Galenus ſcribit lib. IIII. de compoſitione medicamentorum per genera) concoquit, & pus mouet in temperatis corporibus, nam in humidis ſarcoticum eſt. Præterea cùm dixerit Dioſcorides, thus in ſecunda ualetudine hauſtum, inſaniam facere, & largius cum uino ſumptum interficere, hinc Auicennam erraſſe crediderim, qui & deprauatis ſenſibus, & abolitæ memoriæ thus opem præſtare tradit. Porrò credidere nonnulli thuris Mannam apud Græcos eſſe, quam noſtra ætate è cælo collapſam ſuper arborum frondes colligimus, quamque tanquam omni ex parte innocuum medicamentum, & utero gerentibus mulieribus, & pueris, & delicatis deijciendæ alui gratia propinamus. Verùm res quidem aliter ſe habet: nanque Plinius, & alij complures produnt, Mannam thuris eſſe micas eius concuſſu eliſas, quod dum conuehitur, euenit. Quod etiam teſtatus eſt Galenus lib. IIII. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Sed quoniam thuris Manna mihi redegit in mentem Mannam hanc purgatoriam cælitus demiſſam, ut plenius legentibus ſatis fiat, cùm huius nuſquam meminerit Dioſcorides, de ea tradam, quæ ex Arabum monumentis deprompſi, quæque ipſe etiam in Calabria uidi, ubi laudatiſſima colligitur. Eſt igitur MANNA quidam ros, ſiue liquor ſuauis, qui ex aere ueniens ſublucanis temporibus, arborum ramis, & frondibus, herbis, lapidibus, & ſolo interdum innenitur hærere: qui breui temporis curriculo coaleſcens, grumoſus in gummi morem efficitur. Huius duo tantum genera ipſe in Italia uidi, quorum alterum ab orientali plaga, alterum uerò à Calabris defertur. Eius, quod ex oriente petitur, duplex habetur ſpecies; præſtantiſſima altera, quam Maſtichinam appellant, nomine à granorum maſtiches ſimilitudine ſumpto: infirma uerò, & uilis altera, quæ Bombycina nuncupatur. quippe quæ nil aliud eſt, quam aut euanida, & ſenio exhauſta Maſtichina, aut ſaccaro, aliiſque impoſturis adulterata. Calabrienſis plurimi penditur, quæ ſtirpium frondibus inſidens colligitur, proinde foliorum Manna cognominata, minutis granulis conſtans, translucida, grauis, maſtiches granulis ſimilis, candida, guſtu dulcis atque ſuauis. Secundas partes ſibi adſciſcit, quæ ramis inſidet: tertias uerò quæ lapidibus, & ſolo inhæret: nimirum hæ granulis conſtant craſſioribus, & colore longè minus ſyncero. Ex ea, quæ nocte peracta è cælo ceciderat, Coſſentiæ, quæ eſt Calabriæ ciuitas, mihi facta fuit copia ſuper fraxineis frondibus, quæ iulapij perfectè cocti guttas prorſus referebat. Accepi inibi ab incolis, quòd hæc mane legitur, priuſquam ſol exortus admodum excalfaciat: namque poſtea ſole liquefacta, abſortaque facilè euaneſcit. Quapropter plerique, ubi in magna deciderit copia, ſummo mane arborum ramos præſcindunt, & in opacis collocant, ubi concretam maiori commodo legunt. Hinc uerò fit, ut neſciuerim ego, qua ratione ductus Fuchſius uir eruditiſſimus ſcripſerit libro de componendis medicamentis, quem nuper auctum edidit, Mannam (ut ſuis uerbis utar) Calabrinam grano conſtare grandiori, floccorum lanæ & bombycis referente effigiem, candidiori, & obid alio nomine Bombycinam uocari: quin & hanc uiliori pretio uendi. Atqui cùm is à nobis planè diſſentiat in Mannæ, quæ ex Calabria aduehitur, hiſtoria, ratus gnarusque hanc, quam paulò antè reddidi, ueram eſſe, non plura adijciam: ſed relinquam in hoc fore iudicium eorum (ſint uel medici, uel pharmacopæi, uel mercatores) qui Mannæ illius naturam rectius norunt, atque eam ſatis exploratam habent. Duo Mannæ genera etiámnum à Mauritanis diuerſis capitibus prodita reperio: quorum alterum Mannam, alterum uerò Tereniabin appellant. Tamen non aliam inter ea ſpecierum differentiam eſſe conſtat, quàm quòd alia liqueſcens, melli ſimilis, alia in grumos concreta uideatur: quæ profectò illa eſt, quæ ad nos aduehitur. Quam uerò ij Tereniabin uocant, Serapionis teſtimonio & ipſam eſſe Mannam manifeſtè oſtenditur. Nanque Abicis auctoritate, Tereniabin, inquit, febrium ardentium inflammationes mulcet, ſitim extinguit, aluum mediocriter emollit, pectori, & tuſsi opem præſtat, nec aliud eſt, quàm Manna. Teſtatur Braſauolus Ferrarienſis, Nicolaum quendam Ferrariæ (ut arbitror) pharmacopolam emiſſe à quodam Mauritano uas plenum cuiuſdam Mannæ melli ſimilis, quæ in medicamentis non ſatis laudari potuit. Hanc equidem ex eo genere fuiſſe exiſtimauerim, quod Mauritani Tereniabin nominant: etſi Braſauolus ipſe contrarium ſenſerit, cùm uelit, Tereniabin Mauritanorum eam eſſe Mannam, qua communiter utimur: eorundem uerò Mannam eſſe huiuſce liquidæ ſpeciem. Quæ tamen ſententia Arabum ſcriptis prorſus refragatur. quandoquidem ipſe inuenerim apud Serapionem, quòd Tereniabin quidam ros eſt è cælo cadens melli grumoſo ſimilis, & quòd aliter mel roſcidum appellatur. Auicenna uerò de Manna agens, inquit, eam gummi modo concreſcere: à quo Meſuem nihil diſſentire comperio. Credidit Auerroes, & poſt eum alij quam plurimi, Mannam uteribus, præſertim Galeno, incognitam fuiſſe. Quibus illud reclamat, quod ipſe Galenus ſcriptis tradidit libro. III. de alimentorum facultatibus, capite de melle, ſic dicens. Memini aliquando cùm æſtate ſuper arborum, ac fruticum, herbarumque folia mel quam plurimum fuiſſet repertum, agricolas uelut ludentes cecinifſe, Iupiter melle pluit. Præceſſerat autem nox, ut per æſtatem, ſatis frigida (nam tum tempus anni æſtiuum erat) pridieque calida, & ſicca fuerat aeris temperies. Atqui peritis naturæ interpretibus, halitus è terra, & aquis prodeuntes, ſolis calore exactè attenuati ac cocti, à frigore ſecutæ noctis in unum coacti, ac denſati fuiſſe uidebantur: ſed apud nos rarò id accidit: in monte autem Libano quotannis perſæpe. Itaque coria ſuper terram extendentes, & arbores excutientes, quod ab eis defluit, excipiunt, & ollas, ac ſictilia melle implent, uocantq; idroſcidum

10 Auicen. lapſus.

Manna thuris.

20 Mannæ cæleſtis hiſtoria, & genera.

30 Fuchſij opinio.

40 Mannæ Arabum.

Braſauoli lapſus.

50 Mannæ hiſtoria ex Galen. Pli. & Theop.

60

idroſcidum mel, & aerium. Hæc Galenus de Manna memoriæ prodidit. Ex quibus eorum error deprehenditur, qui putant hanc ei fuiſſe incognitam. Exiſtimandum igitur eſt, quod hinc Arabes ſuum deduxerunt Tereniabin; præſertimq; cùm ſcribat Serapio, hoc ab eis mel aerium appellari. Huius etiam meminit Plinius libro undecimo, capite duodecimo, his uerbis. Venit mel hoc ex aere, & maximè ſiderum exortu, præcipueque ipſo ſirio explendente ſit, nec omnino prius uergiliarum exortu ſublucanis temporibus. Itaque cum prima aurora, folia arborum melle roſcida inueniuntur. At ſi qui matutino ſub dio fuere, unctas liquore ueſtes, capillumque concretum ſentiunt. Siue ille eſt cæli ſudor, ſiue quædam ſiderum ſaliua, ſiue purgantis ſe aeris ſuccus, utinam eſſet & purus, ac liquidus, & ſuæ naturæ, qualis deſluit primò. hactenus Plinius. Sed tam antiqua Manna res eſt, ut ante Galenum, & Plinium, eius etiam meminerit Theophraſtus Heſiodi auctoritate, libro. III. capite nono de plantarum hiſtoria, his uerbis. Sin autem auctore Heſiodo, mella, apesque quercus ferat, magis quoque illud confirmatur. Ergo naſcitur uel hic melleus humor è cælo cadens, in hac maximè inſidens. Mannam utriuſque conſiſtentiæ è cælo demiſſam uidimus in Comitatu Goritienſi, uniuerſoque Foroiulienſi agro, ac circumuicinis locis, Anno à CHRISTO nato M. D. XLVI. Maio, & Iunio menſibus: fuitque mihi ambarum colligendarum ampliſſima facultas. Siquidem ea, quæ fici, fraxini, & orneogloſſi frondibus inhæſerat, gummi modo concreuerat, colore candida. At quæ ſuper amygdalæ, perſicæ, ac quercus folia deciderat, mellis modo liqueſcens ab arbore defluebat, flauo colore. Quo factum eſt, ut facilè crediderim, quòd non ſui ipſius facultate gummi modo Manna concreſcat; ſed foliorum, in quibus delapſa recumbit. Quare ab Arabibus diligentiſſimè perſpecta, utriuſque Mannæ hiſtoriam diuerſis per ſe capitibus ſuis monumentis prodidere. Sed profectò non admittenda, quin potius explodenda uidetur ſententia Monachorum, qui in Meſſuen commentarios ſcripſere, cùm pro certo aſſerant, ſirio ardente Mannam non ſolùm roris modo ſuper arborum, & herbarum folia reperiri aeris, & cæli clementia: ſed etiam ab arboribus, fraxino ſcilicet, & orneogloſſo abſque aliquo cæli rore, gummium modo inciſo earum cortice in lacrymas concreſcere. Quod tamen ut à rei natura, ita etiam à ratione, & à ueritate abhorrere putauerim. Siquidem ea Manna, quæ inciſo harum arborum cortice in Apulia, & Calabrienſi agro hac ætate canicularibus diebus collacrymare cœpit, nullus quidem plantæ liquor eſt, ſed ipſa eadem Manna, quæ diebus ſuperioribus eaſdem in arbores ab aere deciderat. Nam cùm illis regionibus uſu ueniat, quòd præ cæteris prædictæ arbores eo mellifluo rore affatim, abundæque madeſcant, ſitque cortex ſolis ardore nimio ſitiens, ac rimoſus, magnam liquoris quantitatem intra ſe abſorbet. Quo fit, ut poſtmodum exurente canicula inciſo eodem cortice idem liquor exiliat, & in grumos concreſcat: qui tamen cùm leues, fungoſique ſint ob arboris ſucci miſtionem, infeliciter operantur, nec alterius Mannæ uiribus correſpondent. Quòd autem id tantùm fraxino, orneogloſſoque eueniat, cùm melleus ille ros in uniuerſum omnes occupet plantas, in cauſa eſt harum arborum nobis occulta poteſtas, ut magnetis ad ferrum, & ſuccini ad paleas. quippe omnibus clarum eſt, apud Calabros, & Apulos ſolam fraxinum eique congenerem orneogloſſum Mannam in ſe contrahere, retinere, denſare, ac cohibere: ex alijs uerò arboribus eandem ſtatim defluere, & in ſubiectas herbas, petras, ſolumque diffundi. Quare ab his duntaxat arboribus inciſo cortice non ſanè primò, & ſecundum naturam, ſed ex accidenti deſluit Manna. Verùm optimi illi patres contenti (ni fallor) cortice, internas illarum arborum partes penetrare neglexerunt. At incolæ, qui ex maiori huius liquoris prouentu, plus auri referunt, rei naturam diligentius inueſtigarunt. Cæterùm ex his, qui thuris Mannam cæleſtem hanc eſſe crediderunt, unum Crinitum Florentinum fuiſſe comperio. In cuius cenſuram Manardus Ferrarienſis libro primo ſuarum epiſtolarum peculiarem epiſtolam conſcripſit. Veruntamen uenia illi danda eſt, cùm & Serapio, qui Mauritanis omnibus in ſimplicium medicamentorum hiſtoria præſtitit, thuris Mannam cum cæleſti inepte confundat. Meminit Mannæ inter alios Græcos etiam Actuarius libro de medicamentorum compoſitione, ibique de eius uiribus ac facultatibus diſſeruit. Manna tam Auicennæ, quàm Meſuis teſtimonio, æquali ferè temperamento conſiſtit, licet ad calidum paululum inclinet: at Auerroi calida, humidaque habetur. Aluum deuorata, aut hauſta ciet, per ſe tamen imbecilliter. Idcoque tum fœminis utero gerentibus, tum pueris ipſis tutò ſemper exhiberi poteſt. Alijs medicamentis addita uires eorum auget. Bilem facilè educit: ſitim extinguit: aperit, emollit, læuigatque gulæ, pectorisque partes. Quæ ex Alexandria Aegypti adfertur Maſtichina uocata, uno duntaxat anno in ſuis uiribus perſiſtit; ſed quæ in Italia prouenit, præſertimque Calabrienſi agro, pluribus annis incorrupta perdurat. Enimuero Fuchſius medicus noſtra ætate & doctrina, & rerum cognitione clarus, in libro de compoſitione medicamentorum, quem ſecundò auctum excudit, Mannam à medicorum uſu explodere conatur his uerbis. Manna leuem certè, aut ferè nullam ſoluendi, aluumque ſubducendi uim habet. Quod ijs compertum eſt, qui iuxta Libanum fuerunt. Nam referunt, indigenas eius montis, cùm abunde ea ſatientur, nihil tamen lædi, aut aluum ſibi quoquo pacto ſubduci ſentire, ſed ea tanquam obſonio nutriri. Quapropter cùm melli quodammodo ſimilem facultatem habere conſtet, facilè ea carere liceret, modò peregrinorum admiratione non ita duceremur; neque ſtulti, contemptis noſtratibus, è longinquis regionibus allatis uti potius, quàm ijs, quæ noſtris in hortis proueniunt, mallemus. ſed ſtultitiæ noſtræ, temere ſumptus immodicos facientes, condignas damus pœnas. hæc Fuchſius. Quibus nimirum uerbis liquet eum uelle uſum Mannæ prorſus adimi, atque ipſum ad medicamenta deferri, quæ noſtris in regionibus proueniunt. utinam æquè commodè & tutò fieri poſſet iſta commutatio, ut ſaltem, quod ipſe uehementer cupit, immodicis ſumptibus parceremus. Sed quoniam rationes, quas affert, non ſunt eæ, quibus id perſuaderi poſſimus, idcirco cogor in hoc eius ſententiæ refragari. Nam quòd Manna aluum ſubducat, & eam quidem innocuè, non ſolùm conuenit inter auctores, qui hactenus de illa ſcripſerunt, ſed id etiam quotidiana experientia docet. ſiquidem duarum & ſemis unciarum pondere data aluum perbellè deijcit, & priuatim bilem educit. Quod autem Libani montis indigenæ Manna non ut medicamento quòd purget, ſed ut obſonio, quod nutriat, utantur, quis tam facilè ut Fuchſius, referentibus credet? cùm nos quotidie contrarium experiamur: aut ſi credat, non aliquam facti illius rationem adinueniet, qua ut decet, experimentum tueatur. certè nullus, ſi rectè iudicio. Vt autem medicamenta peregrina aboleſcant, quæ mitiſſimam ſoluendi uim habent, inter quæ iandudum Manna principem ferè locum obtinet, utemur noſtratibus, & fortaſſe lathyri, pityuſa, tithymalis, bryonia, & alijs huiuſmodi, quæ paſſim naſcuntur in hortis & campeſtribus, atque uim lethiferam ac perniciosam ſortita

Manna in comitatu Goritienſi, & Foro Iulij.

Monachorum opinio explosa.

Manna ſecto arborum corticе manans.

Petri Criniti error.

Serap. lapſus.

Mannæ temperamentum, & uires.

Fuchſij opinio reprobata.

tita ſunt & abſit, meo quidem iudicio. Malim ergo in hoc ſequi exemplum Dioſcoridis, Galeni, & aliorum tum Græcorum, tum Arabum probatiſſimorum auctorum, quàm alterius quicunque ſit. illi enim non contenti ſimplicibus medicamentis, quæ ſuis in locis naſcebantur, peregrinis etiam uti uoluerunt. quos tamen tantum abeſt, ut ſtultos dicamus, ut etiam ſapientes iudicemus. Quare non potui ſatis mirari Fuchſium ita malè de Manna ſenſiſſe, quam omnibus, eo excepto, perſpicuum eſt ſine moleſtia uentrem purgare. Equidem optarem, ut ij, qui alicui medicamento uſum abrogare ſtudent, uel id æquius & modeſtius agerent, aut è noſtratibus ea proferrent, quæ eandem uim præſtare poſſent. neque enim ego is ſum, Nomina. *qui peregrina noſtratibus præferre uelim, modò hæc cum illis uiribus certare ualeant.* Λίβανος καὶ λιβανωτὸς id Græcis dicitur, quod Latinis Thus: Arabibus, Ronder, Conder, aut Kateth: Italis, Incenſo: Germanis, Vueirauch: Hiſpanis, Encienſo: Gallicis, Encens: Boemis kadidlo.

† ἄτομος. Hæc dictio hîc, & paulò pòſt legitur in uulgaribus Græcis codicibus: qua in primo loco thus natura rotundum insignitur, in ſecundo uerò arte tale factum cognominatur. Sed quia abſurdum uidebatur Marcello, Dioſcoridem uſum fuiſſe homonymia, ideo mutauit lectionem, alterum ſcilicet ἄτομον in ἔντομον, ad rem nomen accommodans. Quam tamen

PINVS DOMESTICA.

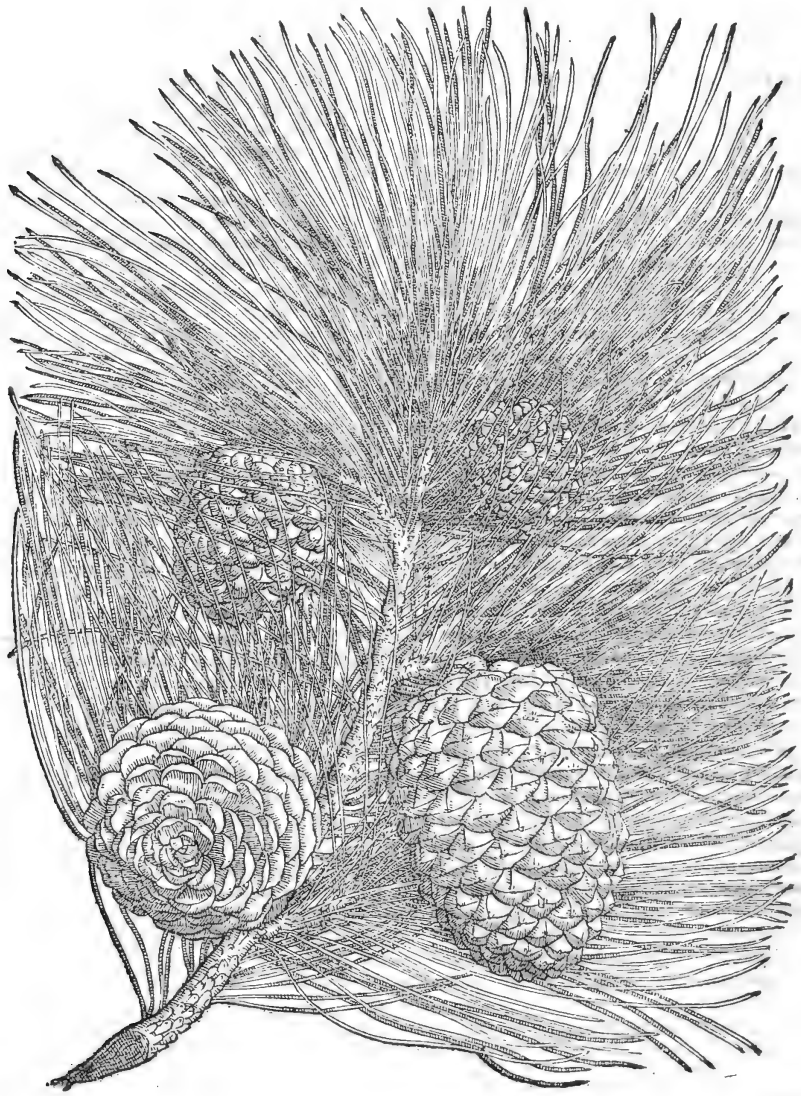

lectionis

lectionis mutationem minimè probat Manardus: qui prætcrea dubitat quo modo atomos Latinis ſit reddendus. Hæ difficultates mihi quidem uidetur ab Oribaſio ſublatæ lib. XII. ubi primò non ἄτομος, ſed ἄτμητος legitur, quæ uox ſine controuerſia illæſum, atque non ſciſſum thus facit: ſecundò uerò nihil legitur. quod argumento eſt, atomum ſecundum accreuiſſe Dioſcoridi. Legitur autem σύαγρος, quæ uox ut eſt illius factitij thuris cognomentum, Oribaſio teſte, legitimum, ita non mutanda uidetur.

† Hîc uulgaris lectio habet, ὁ ἀραβίας, καὶ ὁ ἐν σμίλῳ, ὃν ἔνιοι κοπίσκον καλοῦσι, id eſt: Arabias, & in Smilo naſcens, quod aliqui copiſcum uocant. Marcellus non ἀραβίας, ſed ὀρόβιας legit. Cui lectioni adſtipulatur Oribaſius libro. XII. ubi ὁ ὀρόβιος tantùm, reliqua uerò ut addititia non leguntur.

† Exemplaria Græca uulgata hoc in loco legunt μεθοδευόμενος: quæ uox, in itinere, à Ruellio, & artificioſè conformatum, uertitur à Marcello. Sed equidem eam aduentitiam putauerim, quòd non legatur ab Oribaſio.

P I C E A.

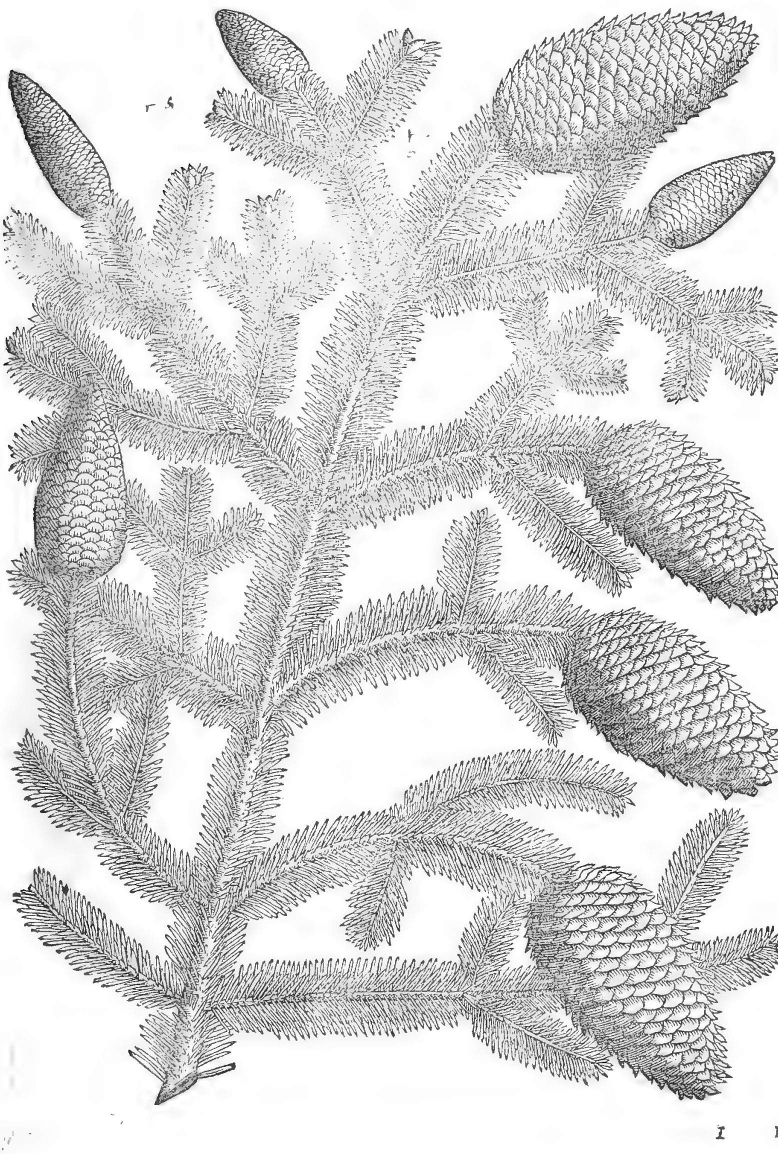

Πεύκη, καὶ Πίτυς. PINVS, ET PICEA. CAP. LXXIIII.

PINVS, ET PICEA generi eidem aſcribuntur, ſed quandam flagitant ſpecierum diſtinctionem, arbores uulgò cognitæ. Quarum cortex adſtringit: prodeſt tritus, & illitus intertrigini, ulceribus ſummum corpus occupantibus, ambuſtiſque cum ſpuma argenti, & manna: ulcera delicatulorum acrimoniam recuſantium cerato myrtino exceptus ad cicatricem perducit: tritus cum ſutorio atramento ſerpentia cohibet: ſuffitu partus, & ſecundas eijcit: potus aluum ſiſtit, urinam mouet. Folia eorum trita, & illita inflammationes leniunt, uulnera ab inflammatione uindicant: trita autem, & decocta in aceto feruenti collutione dentium dolores mulcent: hepaticis utilia ſunt drachmæ pondere in aqua, aut mulſa pota. Pineæ nucis cortex, & folia potu idem præſtant. Teda earum particulatim ſecta, ſi in aceto coquatur, & decocto dens colluatur, dolores leuat. Ex his etiam fit ſpatha acoporum,

PINVS SYLVESTRIS MONTANA.

peſſorum

peſſorumque compoſitionibus idonea. Quinetiam earum crematarum fuligo ad librarij atramenti confectionem excipitur: ea circumlitionibus efficaciſſimè imponitur, quibus palpebras ornant, coloremque mentiuntur, calliblephara Græci uocant: arroſis oculorum angulis, calloſis, glabrisque genis, & collacrymationibus opitulatur. Pityides [a] appellantur pinorum, piceæque fructus, qui in conis inueniuntur. Vim aſtrictoriam habent, & aliquantulum excalfacientem: tuſſi, & pectoris uitijs auxiliantur, per ſe, aut ex melle ſumpti. Nuces pineæ cum repurgatæ manduntur, aut cum paſſo, aut cucumeris ſemine bibuntur, urinam cient: acrimonias in renibus, & ueſica hebetant: ſtomachi roſiones leniunt. datæ cum portulacæ ſucco, uirium infirmitatem roborant, corruptorum quoque humorum labem obtundunt. Pineæ nuces integræ recenter arboribus decerptæ in paſſo franguntur, & decoctæ, uetuſtæ tuſſi, ac tabitudini conferunt, ſi quotidie ex eo liquore terni cyathi bibantur.

[a] appellantur pinorum, piceæq; fructus. ita habent omnia exemplaria, quæ uidi. ſed locus eſt mihi ſuſpectus. nam puto alicunde irrepſiſſe in contextu καὶ τῆς πεύκης.

PINVS MARITIMA.

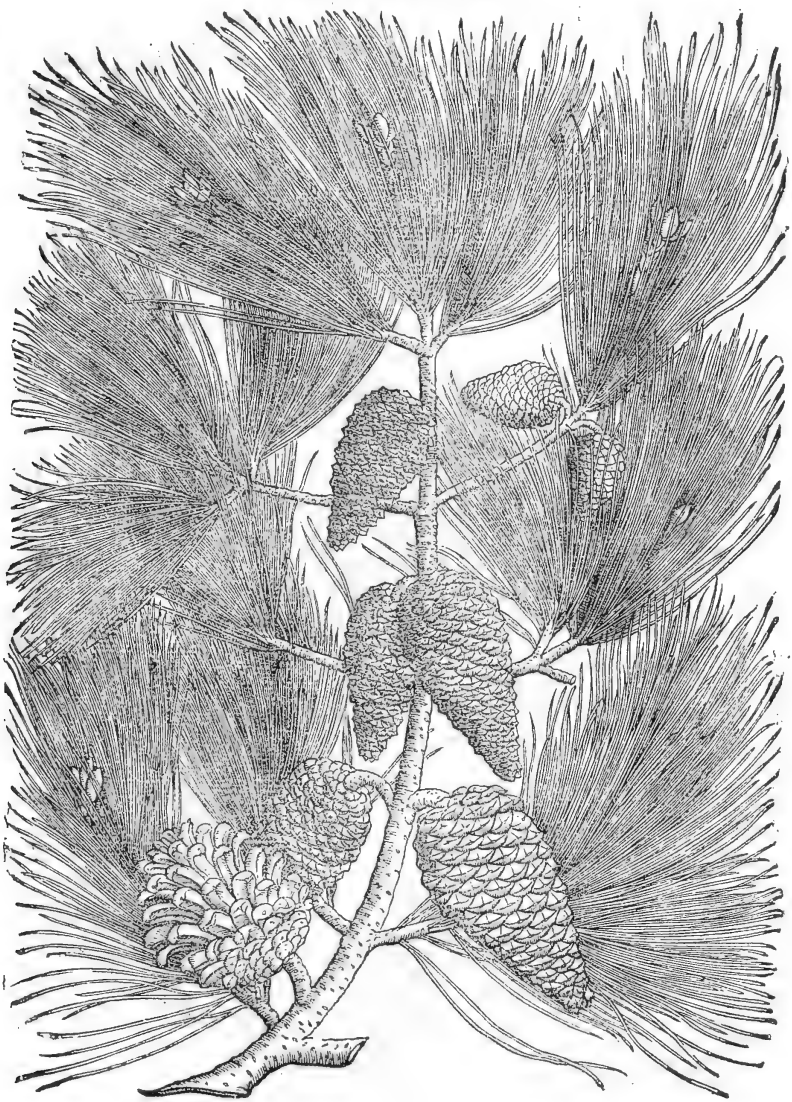

Pini hiſtoria, eiusq; genera.

NOſtræ nimirum negligentiæ adſcribendum foret, cùm nos aſſiduè habeant pinorum, abietum, piceārum, & laricum ſyluæ, niſi harum omnium ampliſſimam, ueramque hiſtoriam traderemus: eoque magis ad hoc teneri uideor, cùm animaduerterim Plinium, recentiorumque nonnullos eum ſecutos, in huiuſcemodi plantarum hiſtoria, qui reſinas fundunt, longè ab eo diſſentire, quod in Tridentinis montibus noſtris oculis perſpectum, apud alios etiam teſtatum relinquere poſſumus. Rem itaque à Pinu exordiens, inuenio Theophraſtum lib. III. cap. X. de plantarum hiſtoria, duas Pini ſpecies adnotaſſe, domeſticam alteram, alteram uerò ſylueſtrem: huiuſque in maritimam, & montanam diſtinctionem feciſſe, hiſce uerbis. Pinorum aliam urbanam, aliam ſylueſtrem aſſignant. Syluęſtris binum ſtatuunt genus, quorum alterum Idæam, alterum maritimam uocant. Harum rectior, celſior, materieque craſſior Idæa: folio imbecilliori, tenuioríque maritima: & cortice læuiori, utiliúque ad coria, quod alteri minus. Nux maritimæ rotunda, breuiúque debiſcens: Idææ oblongior, uiridis, minuſque hiſcens, tanquam ſyluęſtrior. hactenus Theophraſtus. Verùm non deſunt, qui contendant Theophraſtum hæc de picea ſcripſiſſe, non autem de pinu: ea nimirum ratione freti, quod πεύκη, de qua hîc diſſerit Theophraſtus, Græcis picea, non pinum ſignificet. Quamobrem Petrus Bellonius Cenomanus communem Græcorum ſententiam ſecutus libro,

Petri Belloniij opinio explosa.

PINVS MARITIMA ALTERA.

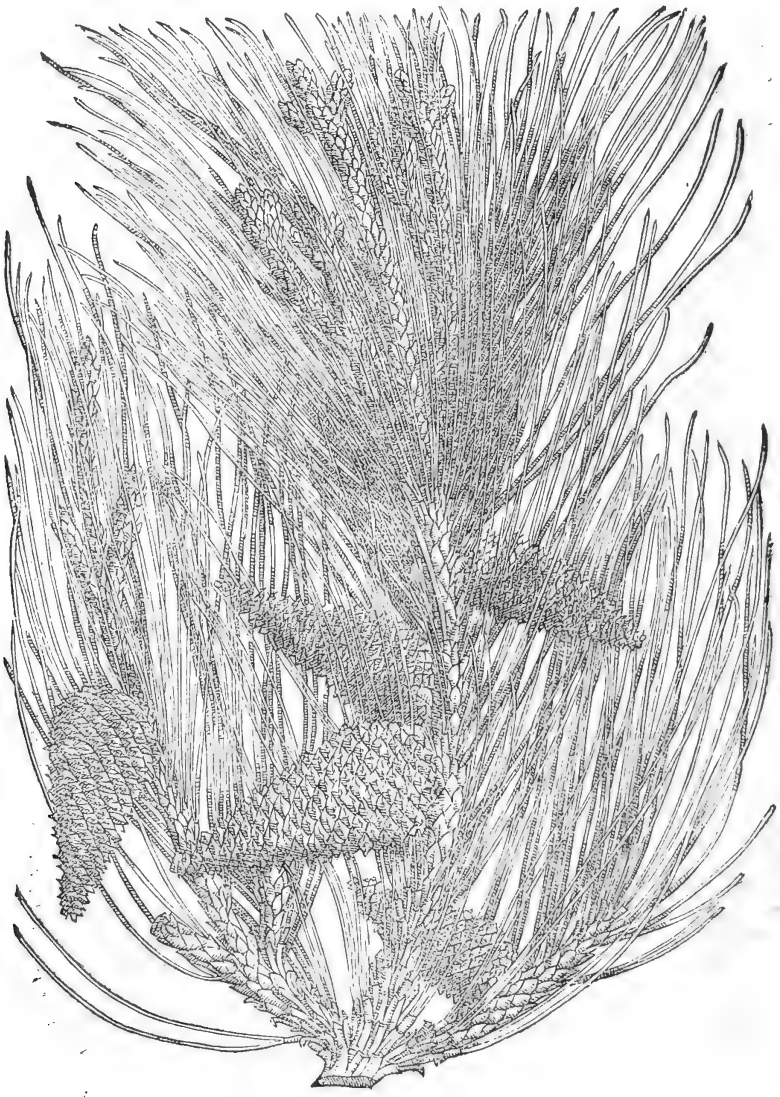

eum

PINVS SYLVESTRIS MVGO.

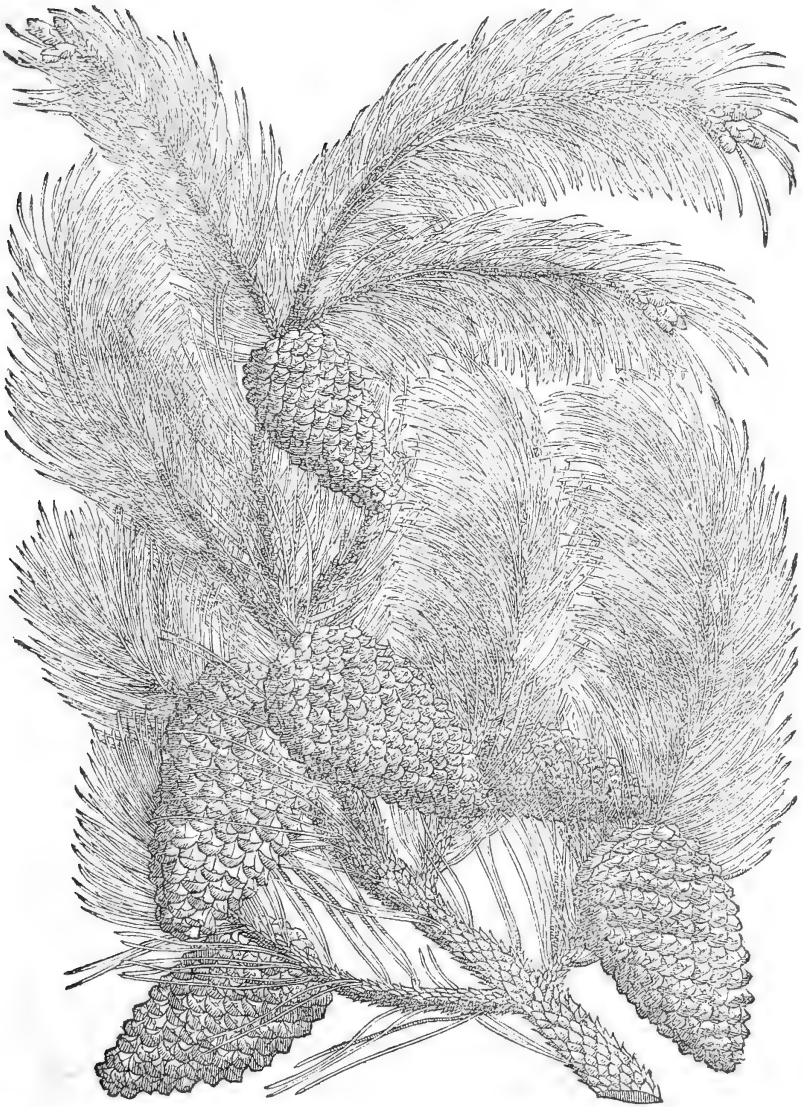

quem arboribus coniferis dicauit, id totum piceæ arbori reddidit contra Theodori interpretationem, quod Theophr. περὶ πεύκης Græcè scriptum reliquit. Sed equidem hac in re Bellonium (pace uiri boni dixerim) hallucinatum arbitror, non quòd propterea eum Græci sermonis imperitum iudicem, sed quòd mihi uideatur non diu uersatus in Theophrasti & Galeni lectione, aut de plantis ijs scripsisse, quarum non certam habuit cognitionem. nam plura sunt, quæ eius opinioni refragantur. In primis mihi quidem non dubium est, quin ueteres Græci πεύκλω pro pinu, & πίτυι pro picea usurpauerint. Negare uerò uerisimile est, Theodorum Theophrasti interpretem natione Græcum, & linguæ tum Græcæ, tum Latinæ peritissimum, ignorasse quid per illa tam usitata & trita uocabula intelligerent Græci scriptores. Deinde Theophrastus ipse τῆς πεύκης nucem τρόβιλον uocat. ex quo palam fit, cum nomine πεύκης de pinu, non autem de picea scripsisse. Quandoquidem τρόβιλος non aliud designat, quàm nucem pineam, ut apertè declarat Galenus lib. II. de alimentorum facultatibus his uerbis. Nucis pinea boni ac crassi est succi, multumque nutrit, non tamen facile coquitur. Appellant autem nunc Græci ipsam nucem πίνον, sed τρόβιλον. Idem libro de cibis boni & mali succi, ita scribit. His ipsis plus crassi, non autem mali, succi habet nucleus pineus, qui κάρυος uocatur. ipsum uerò etiam τρόβιλους ueteres appellant. Item lib. VII. de simplicium medicam.

PINVS SYLVESTRIS CEMBRO.

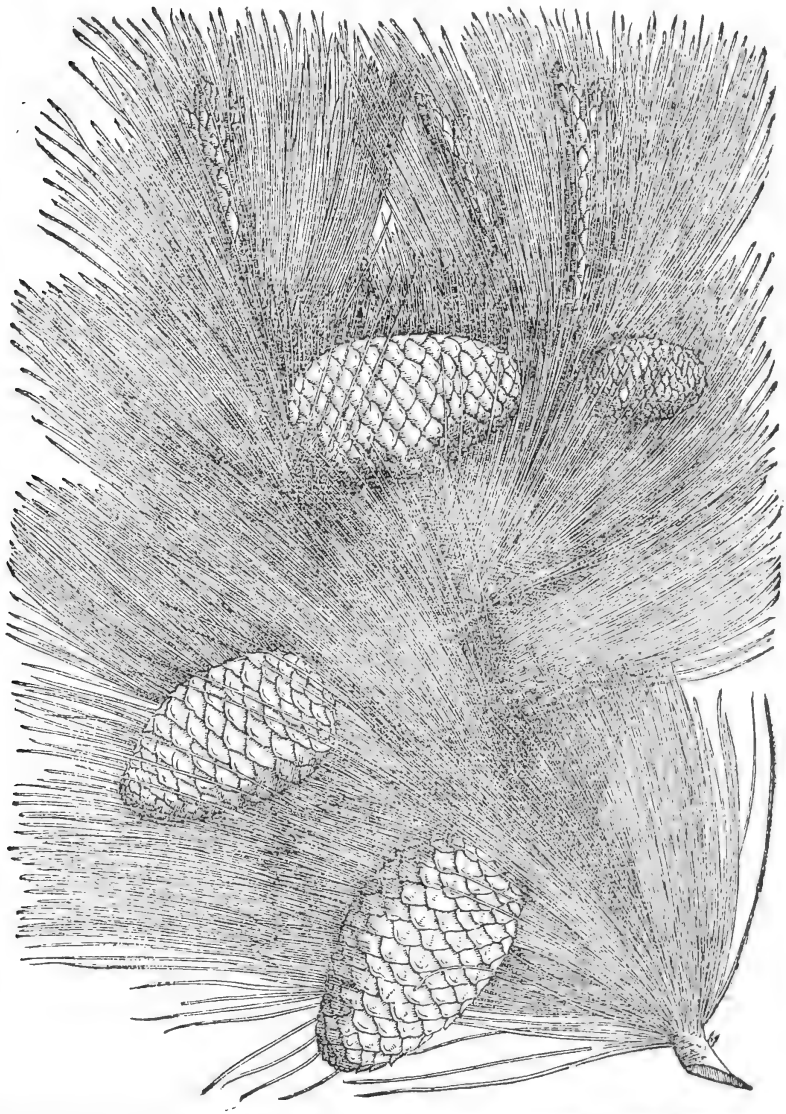

facultatibus, sic inquit. Coni fructus, quem quidem & coccalon nominant, & strobilon &c. Adhæc commentarii quarto 10
de nictus ratione in morbis acutis apud eundem hæc scripta leguntur. Nempe κόκκαλος ab Hippocrate dictus, non ea, sed
κώνος magis ab antiquis Græcis appellatur, ueluti à recentioribus medicis propemodum omnibus στρόβιλος. Galeno quoque
adstipulatur Symeon Sethi, utpote qui nucleos pineos κωνάρια τοὺς στροβίλους etiam nominet. Ex quibus utique constat pu-
to contra Bellonij opinionem, Theophrastum sub πίτυι nocabulo pinum descripsisse, non piceam. Nam si Theophrasto ieu-
ce strobilum profert, quem Galenus inter cibos connumerat, non uideo, quo modo is piceæ fructus esse possit, cuius nulei
non sunt edendo, Bellonij etiam testimonio. Quòd insuper hoc loco per πίτυν pinum intelligat Theophrastus, illud maximo
esse potest argumento, quòd nusquam picea uisa sit urbana, nisi fortè è sylvestrium semine ad spectaculum in hortis sata. Ci-
ius tamen contrarium deprehenditur in pinu, quæ domestica atque urbana frequentissima conspicitur. Hinc porrò factum
est, ut Bellonius sua ductus opinione, ex hoc in alium quoque errorem inciderit. Quippe illud falsum est, quòd ex teda pi-
ceæ fiat pix, ut Bellonius asserit, perperam, meo iudicio, Theophr. hoc loco interpretatus. Siquidem rara admodum est picea,
quæ tedam habeat: atque pix omnis, cuius est usus, ex pinea tantùm teda conficitur in Italia, quemadmodũ & in Bohemi,
ni

ubi ingentiſſimæ ac frequentiſſimæ ſunt pinorũ ſyluæ. Sed iam ad legitimã, ueramq; Pini hiſtoriã ueniо, quæ ſic habet. Pinorũ duo genera. Alterũ domeſticũ, alterũ ſylueſtre. Domeſtica Pinus numeroſos fundit ramos in proceri caudicis ſummitate circũ uagantes, comoſis ac firmis foliis in cacumine aculeatis, et in longitudinem proteníis. Nuces edit magnas, compactas, ſolidas, in quibus nuclei concluduntur oblõgis, ac duris putaminibus concluſi, nigra quadam fuligine obductis. Interior nucleus tenui tunica circumtegitur, flauo colore, quæ digitorũ attritu facilè expellitur. Sapor illi dulcis ac iucundus. Subſtãtia pinguis, oleo ſaque. Habetur copioſa domeſtica Pinus in agro Rauennate, nõ longè ab Adriatici maris littore. Habetur & in alijs Italiæ locis & præſertim in cœnobiorũ uiridarijs. Sylueſtriũ uaria ſunt genera, quæ in alpina, & maritima partiũtur. Alpinorum tria genera. Excelſius cæteris primũ, quod copioſiſſimũ habetur, in omnibus Boemiæ Sileſiæ & Poloniæ ſyluis ac etiã in Tridentino agro, cum in Ananienſibus, tum etiam in Flemenſibus montibus, è quibus ſyluani homines picem perpetuò parant. Pinorum ſpecies, & conſideratio.

Pinus hæc omnibus ſuis notis domeſticæ ſimilis eſt, ſed minores edit nuces: ſunt enim cupreſſinis paulo maiores, longiores tamen, ac compactiores, ſquamarum congerie domeſticis nucibus per omnia ſimiles, reſinoſæ, ac odoratæ. Secundum genus Mugum Ananienſibus appellatum, quo Rouena mons in ſummitate abundat, caudicem nullum edit, ſed humotenus ramos à radice fundit, qui humi perpetuò repunt, decem, quindecim ve cubitorum ſpatio. Fructum profert prædictæ ſimilem, uel paulò uegetiorem, ac reſina magis obductum, odoris non ingrati. Huiuſce ramis utuntur incolæ ad uaſa uinaria cingenda. Nam præter id quòd longiſſimi habentur, flexiles, ac tenaces admodum ſunt. Tertium quòd Tridentini & Ananienſes Cembro, & Cirmolo uulgò uocant, prouenit frequens in Tridentino agro, tum in Gauia Phœbeæ uallis, tum in Flemenſibus, Vulturenæ, & Rhetinorum montibus, & in Comitatu Tyrolenſi, non longè ab Oeniponte. Id ſpecioſa ſatis prouenit proceritate. ita, ut ad tabulas parandas materiem non modo pulcherrimam præbeat, ſed etiam odoratam, attamen non tam procerum eſt, ut alterum genus, nec caudicis cortex, ut in cæteris pinorum generibus, flaueſcit. Huius fructus Piceo craſſitudine æquè ſimilis eſt, breuior tamen, reſinoſus, colore ſubpurpuraſcente, omniumque fragilior. Concluduntur inter eius nucamenta nuces, domeſticis minores, triquetræ, breues, fructu faciles, ut quæ dentibus facilè cedant; ſapore quadantenus domeſticas referentes; niſi quòd guſtui quandam leniculam relinquunt aſperitatem, quod omnium ſylueſtrium eſt proprium. Quo facile adducor, ut credam hanc Plantam Pinum eſſe Tarentinam, de qua libro 15. cap. 10. meminit Plinius, digitis (ut ille inquit) fragili putamine, auiumque expoſitum furto in arbore. Etenim ita eæ nuces fragiles ſunt, ut non difficulter ab auibus roſtro frangantur. Manat etiam ex hoc genere reſina, tum alba, tum odorata, neluti ab alijs ſui generis plantis. Tabulæ ex his paratæ ad extruenda ædificia Germanis plurimi fiunt, non modò quòd pulchra materie, & uenarum ſerie placeant, ſed quod etiam ut diximus, odoris fragrantia præſtent. Id enim ad eorum hypocauſta paranda, quibus maximè ob frigidiſſimam regionis temperiem, & indigent, & utuntur, plurimum affert ornamenti. Marinorum duplex obſeruaui genus, nucum tantum magnitudine, ac parnitate differens ut ex appictis hîc imaginibus quiſque facilè conijcere poterit. Omnia in uniuerſum genera reſinam albam, & odoratam mittunt, in tædam uertuntur, & picem nigram fundunt. Cæterùm his: quæ de ſylueſtrium pinorum generibus ſcribit Theophraſtus, in noſtro climate refragatur, quæ ſenſibus clariſſimè patet experientia. ſiquidem agreſtes, quæ plurimæ in maritimis noſtris Seneníibus proueniunt, fructum ferunt ſpithama oblongum, pyramidalem, firmum, ac ſolidum, nec per ſe facilè debiſcentem. Quæ uerò numeroſæ uireſcunt in Ananijs, reliquiſque Tridentinis montibus, ac etiam in Boemia, Morauia, Poloniaque fructu conſtant paruo, breui, qui quàm primùm aruerit, affatim debiſcit, & ex arbore decidit. Sed id euenire exiſtimamus, clima- Bellonij alia opinio explo-
tum, & regionum uarietate, uel etiam quòd maritimæ plura ſint genera. Bellonius, cuius paulò antè meminimus, libro de arboribus reſiniferis hoc pini genus (quantum ex eius uerbis colligere potui) pinaſtrum eſſe cenſet. Sed non rectè, mea quidem ſententia. nanque pinaſter, Plinio lib. XVI. cap. X. auctore, nihil aliud eſt, quàm pinus ſylueſtris, mira altitudine, gignitur-
que non modò in montibus, ſed etiam in planis, Bellonio uerò contra, pinaſter pino humilior eſt: & plana, & montium ſupercilia prorſus reſpuit, nec alibi prouenit, præterquàm in excelſiſſimis montium iugis. Huic profectò ut quis adſtipularetur. fortaſſe ex eo adduci poſſet, quòd peregrinationi, quam ille in Aſiam, Græciam, Syriam, Aegyptum, aliasque regiones ſe feciſſe fatetur, plura tribuere uellet, quàm probatiſſimorum authorum ſcriptis, quibus ſæpe Bellonius perperam refragatur, ita ut ſuam putet auctoritatem illis præferendam eſſe. Sed ego miror, quod mihi relatum ſit uirum hunc eſſe uulgaris peritiæ, neque tot loca peragraſſe, quot eius ſcripta perhibent. Quod autem ad rem noſtram attinet, Bellonius ubi pinaſtri hiſtoriam exordiтur, hanc pinaſtri uocem ex uerſione Latina frequenter legiſſe ait apud Theophraſtum, ſed non propterea Theophraſtum eam agnouiſſe plantam, quòd non naſcatur in Græciæ, aut Aſiæ montibus: atque ideo nullum eſſe ex Græcis authoribus, qui de pinaſtro, aut pinu ſylueſtri meminerit. Sed quanta ſit huius boni uiri arrogantia, & in Græcorum authorum lectione negligentia, antea explicauimus, ubi ex Theophraſto ſcripſimus duo eſſe pini genera, unum urbanum, alterum ſylueſtre. Veruntamen ſi is mordicus ſuam tenuerit opinionem, quòd ſcilicet Theophraſto πεύκη piceam ſignificet, non pinum, & quòd ex conſequenti idem hîc de picea ſylueſtri ſit locutus, demus illi ita eſſe, quid reſpondebit ad illa Theophraſti loca, in quibus πίτυς ἀγρία legitur? mehercule nihil, quantum reor. Subijciamus ergo quæ Theophraſtus lib. III. cap. IIII. de plantarum hiſtoria in cenſu arborum quæ in montibus naſcuntur, contra Bellonij ſententiam poſteritatis memoriæ prodidit, ijs uerbis. Γίνεται δὲ τὰ τοιάδε τῶν δρυϊνῶν, ἃ ἐν τοῖς πεδίοις οὐ φύεται· περίτε Μακεδονίαν ἐλάτη, πεύκη, πίτυς ἀγρία. hoc eſt. Montibus autem propria ſunt illa, quæ in planis non proueniunt. Macedoniæ, abies, picea, pinaſter. Addamus præterea quæ eodem capite, ubi plantarum meminit, quæ perpetuò uirent, idem ſic habet. ἀείφυλλα μὲν οὖν τῶν ἀγρίων, ἃ καὶ πρότερον ἐλέχθη, πεύκη, πίτυς ἀγρία. id eſt. Ergo inter ſylueſtria perpetuò uirent, quæ primo uolumine retulimus, abies, picea, pinaſter. Ex his itaque manifeſtum fieri arbitror, Bellonium multa in Theophraſto oſcitanter legiſſe, plura etiam temere & falsò ſcriptis tradidiſſe: ut hinc ipſum inanis gloriæ, uel alicuius dignitatis cupidum potius, quàm ueritatis ſtudioſum fuiſſe facilè iudicem. Nec minus ballucinatus in his cenſendis reſiniferis arboribus uidetur Anguillarius, quippe qui tantum ſua ipſius ductus opinione, nullis adductis rationibus, nec autorum teſtimonijs Montanam ſylueſtremve Pinum, ac eam quam Mugum uocari Ananienſibus diximus, picearum generi aſcribit, cum tamen hæc à pinis alijs quibuſcun- Anguill'arij lapſus.

que nisi magnitudine, & conorum exiguitate differant, cæteris nihil dissentientibus. Nam omnibus eadem facies, eadem folia, idem flores, eadem germina, eadem ligni materies, idem cortex, eadem resina, idem odor, idemque sapor. Adde etiam quòd hæc omnia pinorum genera in tædam uertantur & picè copiosissimam fundant, quod omnium scriptorum consensu pinorum proprium est, non picearum. Nec minus decipitur in censenda Tarentina pinu, quam quibusdam nocari Cembro diximus. Quippe is hanc, sua tantum sententia ductus Montanam pinum esse censet; sed cùm inter cætera pinorum genera, tam syluestrium, quàm urbanarum, nulla habeatur pinus, quæ fragiliori sit fructu, quàm hæc, cadit, pevitáque Angillarij sententia. nanque Theophrasti Testimonio syluestris Montana pinus, nucem edit Maritimæ compactiorem, durioremque, ac minus debiscentem, tanquam syluestrior, ac robustior. Cætera quæ plurimum huiusce hominis sententiæ refragantur, siquis audire desiderat, legat epistolam priorem nostram ad Clariss. Medicum Vlyssem Aldrouandum. Ibi enim plura sanè reperiet, quæ antea à nemine de pino & picea usquam sunt explicata. Cæterum non potui non admirari dixisse Plinium, scandulas è pino ad contegendas domos, ex omnibus, quæ resinam fundunt, arboribus aptissimas esse, cùm laricem non ignoraret materiei præstantia, duritie, & firmitate, nulli æquiparandam esse. Præterea scribit Theophrastus (nos id quotidie uidemus) quòd pini interitus est, ut teda fiat. Cuius uerba sunt hæc loco suprà citato. Morbum pinis accidere talem Idæi incolæ narrant, cùm non solùm cor, sed etiam pars externa caudicis in tedam transierit, tunc strangulari quodammodo. quod sponte accidit ubertate arboris largissima, quo ad quis coniectare possit: teda enim totum efficitur. Ergo hæc pini propria affectio est. Quare autem pinus teda fiat, scribit idem Theophrastus libro VI. cap. XV. de causis plantarum, sic inquiens. Pinus enim radicem agit teda totam refertam, ut antè dictum est. Ratio eadem, quæ in animalibus est, quòd pars alimenti, quæ ferbuerit, excoctáque sit, quoniam purgatissima est, assidet: & collecta, densataque pinguedinem reddit. Reliquum uerò sursum transmissum, partes, quæ supra terram eminent, nutrit: non per illam pinguedinem subiens, sed per alios quosdam meatus. Nam quæ in tedam omni ex parte mutatæ sint, obesitate moriuntur, ut dictum est: cùm enim nullum transitum habeant, spiritus strangulantur, sicut animalibus accidit, quæ ultra modum pinguerint. hæc ille. Cæterùm quòd teda opus sit ad picem conficiendam, non defuit sanè ratio, qua etiam arte fieri possit, ita ut pinus non sua utique sponte, sed artificio teda fiat. Id enim idem docuit Theophrastus libro IX. cap. II. de historia plantarum, his uerbis. Idæi ubi arboris caudicem cortice dispoliarint, quod parte solari, binis, aut ternis à terra cubitis facere consueuere, confluxum istuc fieri non sine teda uno cùm plurimùm anno affirmant. Idque cùm securi detraxerint, secundo iterum anno teda locum expleri: & tertio pari modo. Posthac ob eam paulatinam incisuram arborem extenuatam, putrefactamque humi facilè à flatu prosterni, tum eius cor extrahi (hoc enim tedam maximè præfert) necnon & radicem effodi. hæc etiam ille. Quibus palàm est contabescente pino, tam sponte, quàm arte fieri oriríque tedam. Quamobrem putauerim hac in re non parum cæcutisse Plinium: quippe qui lib. XVI. cap. X. ubi resiniferas enumerat arbores, tedam propriam, & per se esse arborem censet, cùm inquit. Sextum genus est teda propriè dicta, abundantior succo, quàm reliqua: parcior, liquidiorque, quàm picea: flammis, ac lumini sacrorum etiam grata. Et lib. eodem cap. XVIII. Nunc, ait, celeberrimis arborum dictis quædam in uniuersum de cunctis indicanda sunt. Montes amant cedrus, larix, teda, & cæteræ, è quibus resina gignitur. hæc Plinius. Verùm si quis Plinij defensor diceret per tedam ipsum hoc in loco non aliud intelligere, quàm pinum, itaque eum tueri uellet, hanc tutelam illud (ut puto) uanam esse ostendit, quòd cùm eo capite Plinius resiniferas arbores omnes per genera describat, & primum omnium genus pinum faciat, nullo pacto pinum pro teda accepisse uidetur, cùm sexto resinarum generi tedam postea adscripserit. Hinc fortasse & Marcelli error defluxit, qui in hoc Dioscoridis capite, pinum tedam interpretatur. In hoc etiam uersatur errore Adamus Lonicerus Ruellium secutus in suo de plantarum historia uolumine, ubi fictam potius, quàm ueram arborem pro teda pinxisse uidetur. Sed animaduertendum est, non è pinu tantùm fieri tedam, sed ex alijs etiam plantis resinam fundentibus, nempe larice, & picea: à quibus nos in Ananiensibus syluis pinguissimam excisimus. Sed in his rara admodum, teda est. Quapropter dicebat Theophrastus lib. IIII. cap. VI. de historia plantarum, quòd in Ponto ex syluestribus desint pinaster, abies, atque picea, & omnino quæ tedam in se se gerunt. Quibus clarè patet, alias præter pinum arbores esse, quæ in tedam contabescunt. Sed quòd id morbi magis pino eueniat, quàm cæteris, propria pini affectio esse creditur. Quo fit, ut & in hoc Plinium errasse crediderim, qui non pini, sed laricis morbum esse ait, ut teda fiat: ac eidem omnes attribuit tum uires, tum notas, tum qualitates, quas Theophrastus pino reddidit. Quare cùm Ruellius eum sibi familiarissimum ab huiusce modi lapsu uindicare uellet, non mirum, inquit, quòd in hoc Plinius æquiuocatione sit usus, quando & perpetua fronde perinde ac pinus, sit larix, & situs idem in montibus, eademque facies, minimè animaduertens, quàm magno ipse quoque fuerit errore implicitus: quemadmodum & recentiorum alij. Quandoquidem pro certo attestari possum, laricem me uidisse nunquam (etsi centenas laricum syluas uiderim) cui per hyemem folia non deciderent, & quæ tantam contraheret cùm pino cognationem, quantam Ruellius tradidit. Itaque ut uera eius quoque promulgetur historia, hìc ea de larice disseremus, quæ & uidimus, & experientia comprobauimus. LARIX igitur arbor est eximiæ proceritatis, cortice perquàm crasso (non autem læuiori, quàm picea, ut Adamus Lonicerus scribit) in rimas undique debiscente, intusque rubente: ramos gradatim circa stipitem totum emittens, adnatis compluribus salicis more lentis, colore lutco, odore non iniucundo: foliis circum ramulos prodeuntibus, densis, oblongis, mollibus, comosis, pineis angustioribus, minimè aculeatis, quæ aduentante hyeme pallida effecta ad caudicis radices decidunt, ibiq; marcescunt: ita ut sola larix inter cæteras resinâ fundentes arbores, spreta omni algoris immanitate, nuda per hyemem uitam transigat. Nouella cupressum prorsum æmulatur, non autem piceam, ut Ruellio placet. Eius coni (quanquam credidit Plinius laricem sterilem esse) cupressinis admodum similes sunt, neque ingratum efflant odorem. Veruntamen flores longè odoratiores sunt, qui uere emergentes è ramusculorum cacuminibus arborem uniuersam mirum in modum condecorant, quippe cùm in purpura ardenter rubescant, comantibusque foliolis, miro quodam naturæ artificio annectantur, non parum uiatorum oculos remorantur. Lignimateries durissima, præsertimque rubescens, & in caudicis meditullio sita: eaque propter in ædificijs omnibus extruendis, cæteras longè præcellit. Vanum profectò est credere, ut Plinius, Vitruuius,

Plinii lapsus. 10

Tedæ confide ratio.

Plinii error, & quorundam. 20

30

40

Plinii & Ruellij error.

50

Laricis historia.

60

LARIX.

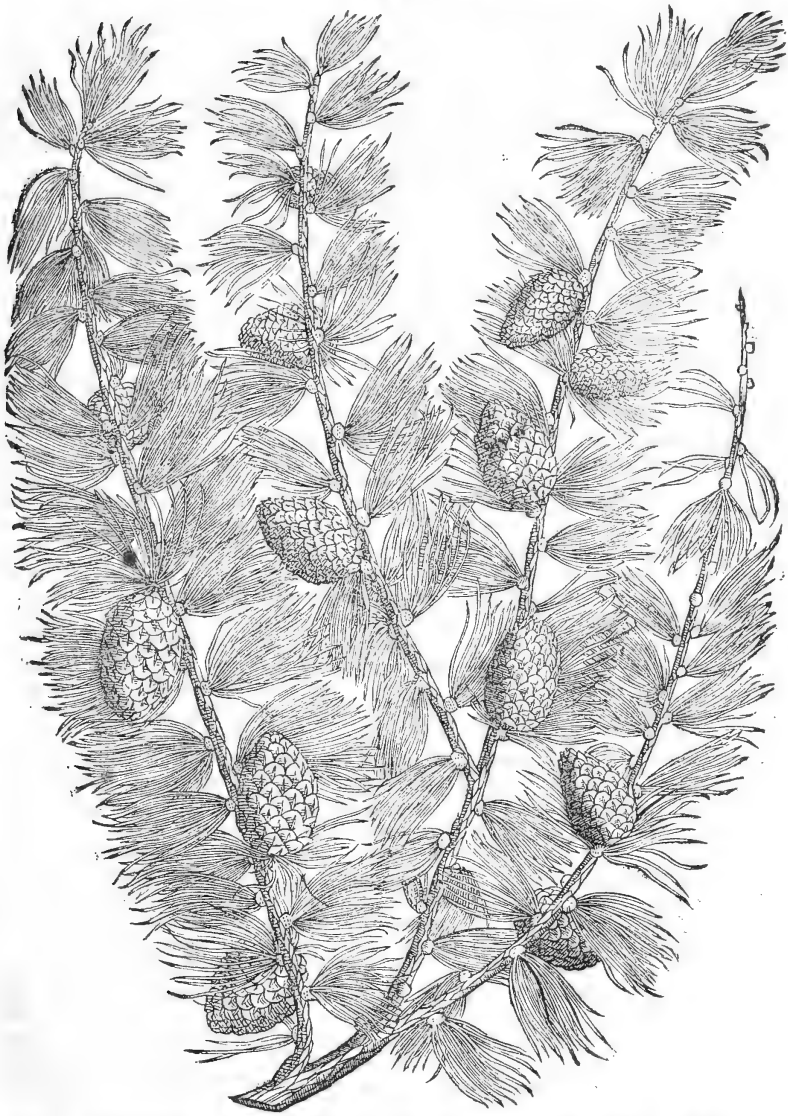

10 *Vitruuius, & recentiorum plerique perhibent) quòd nec flagret Larix, nec in carbones uertatur, ſed ueluti calcarium ſaxum in fornace exuratur. Quin etiam ij proculdubio falluntur, qui horum authoritate freti, Laricem noſtram legitimam haud eſſe contendunt, quòd eam tam facilè accendi, cernant. Siquidem cum omnium tam antiquorum, quàm recentiorum ſcriptorum conſenſu, præſertimque ipſius Plinij, ac Vitruuij Larix præpinguem, & copioſam reſina fundat, quæ perinde ac bitumen igne admota quàm celerrimè accenditur, ignari ſanè hominis eſt, credere Laricis reſinoſum, & pinguiſſimum lignum ignem reſpuere, quum lapides ipſi, qui propria ſui natura flammis accendi nequeunt, ubi tamen bitumine redundent perinde, ac ligna exuruntur, editis continuo flammis, quouſque uertantur in cineres. Quod facilè teſtabuntur Flandri, Brabantij, & aliæ Aquilonares gentes, quæ ob lignorum penuriam hiſce tantum lapidibus ſuos fouent ignes. Si uero plura contra horum ſententiam quiſpiam audire cupiat, legat ſecundam epiſtolam noſtram ad Clariſſimum Medicum Vlyſſem Aldrouandum. Ibi enim plura reperiet authorum teſtimonia, quæ nulla dubitatione affirmant noſtratem, & antiquorum laricem eandem eſſe plantam. Malè quidem cum fornacibus ageretur, in quibus fit ferrum in Tridentinis montibus, & in ea præſertim ualle Ananijs contermina, quam Solis nuncupant, ac alijs multis Camonicæ, & Eliotropiæ*

Plinii, & Vitruuii error.

Eliotropiæ uallis fornacibus, in Brixienſi agro, ſi larigno carbone carerent, cuius inibi maxima conflagratur copia. Nanque (ut referunt in hac arte periti) nullo alio carbone in fornacem indito, rude ferri metallum tam celeriter colliqueſcit, quàm lariceo. quin & lignum eius ſiccum, cùm abunde ſit reſinoſum, impetu flagrat perquàm uehementi. Quamobrem in Tridentinis montibus laricinis tantùm lignis furnos incendunt, tam eos, quibus panis coquitur, quàm quibus hypocauſta calefiunt. Cæterùm ſelectiſſimum Agaricum in larice prouenit. nanque ipſe quidem ſæpius in Ananienſibus montibus præſtantiſſimum agaricum parua quadam ſecuri à laricibus compluribus deiecì, emíque ſæpius ab his, qui reſinas colligunt. Naſcitur etiam agaricum (ut prodit Plinius) in Gallia, non in larice duntaxat, ſed in alijs arboribus, præſertim glandiferis. Dioſcorides, ſicuti & Galenus, non ſatis compertum habet, an Agaricum fungus ſit, aut radix, licet aſſerat in cedro gigni. Braſauolus agaricum Comachij in ilicibus inueniſſe fatetur, necnon per Galliam equitans, id uidiſſe ait quercuum caudicibus inhærere. Enimuero ipſe in tota Hetruria, in alijſque quàm plurimis Italiæ locis, denique in multis Germaniæ, Carniolæ, Dalmatiæque prouincijs, ubi ſyluæ quercubus, cerris, ilicibus, ſuberibuſque refertæ conſpiciuntur, non ſolùm nunquam uidi, ſed ne quidem audiui in his agaricum prouenire: tametſi illis inhærere uiderim fungos alios plurimos lignea materie concretos, duros, ac nigros: quibus ubique paſſim fomites fiunt ad ſuſcipiendum ignem, cùm e ſilice calybe excutitur: quinetiam ijs ignitis ad machinulas exonerandas uenatores frequentiſſimè utuntur. Ad hæc quamuis in Tridentinis montibus, præſertimque Ananienſibus præter abietes, pinos, larices, & piceas, innumerabiles adſint quercus; in nulla tamen agaricum, præterquàm in larice, naſcitur. Porrò ex larice etiámnum præſtantiſſima illa reſina manat, quæ falsò officinis terebinthina uocatur, cùm terebinthina ex terebintho proueniat. Verùm cùm mercatores præterito iam ævo terebinthinam ad nos minimè afferrent, ob idque larigna eius loco uterentur tum medici, tum myropolæ, facilè factum eſt, ut larigna ex uſu ſibi terebinthinæ nomen uendicauerit. Et quòd larigna terebinthinæ nomen & locum antea paſſim occupauerit, ut etiam hodie in officinis eiuſdem, ſi deſit, uicem ſuppleat, omnibus notiſſimum arbitror. Attamen Fuchſius nir alioqui doctiſſimus, in libro, quem ſecundò edidit de compoſitione medicamentorum, ſcribit pharmacopæos legitimæ terebinthinæ uice abietinam ſupponere. Qua in re apertè fallitur, quòd omnes (ut dixi) pro terebinthina larignam uſurpent. Atqui Galeni tempore liquida picea terebinthinæ loco uendebatur, ut ipſe libro tertio de compoſit. medicam. per genera memoriæ prodidit, ſic inquiens. Ex harum genere eſt & larigna uocata, prædictis planè humidior: ſubſtantia uerò ſimilis liquidæ piceæ, quam loco terebinthinæ inſtitores uendunt ignorantibus eas diſcernere. eſt autem talis reſina odore guſtu, & facultate, quam terebinthina acrior. Cum hac igitur, & terebinthina, larigna uocata perſimilem potentiam obtinet, ſed tenuiori ſubſtantia, maioreque diſcutiendi uirtute prædita eſt. Hanc Tridentini, ac etiam qui ijs contermini ſunt, uernaculo ſermone Largà appellant, deflexa à lariae, à qua emanat, appellatione. Hæc tamen ſponte ſua non defluit: ſed qui ipſam colligunt, magno, & longo terebro laricis caudicem ad medullam uſque per æſtatem perforant, & inde manantem reſinam uaſculis quibuſdam è piceo cortice paratis excipiunt. Splendidiorem mittunt inuenculæ arbores, ſicuti de thure diximus: turbidiorem uerò amoſæ. Hæc ad quàm plurima expetitur medicamenta, & præſertim ad uulnerum, ulcerumque auxilia paranda. Deuorata unciæ pondere, purgat per inferna. Renes expurgat, calculos expellit, & urinam ciet, & præſertim, ſi cum Benedictæ ſimp. ſeſquidrachma deuoretur. præſtat & ad Gonorrhoeam, ubi abſorbeatur, pluries cum aqua plantaginis lota, aut nymphææ, addita ſelectiſſimi ſuccini drachma, uel aſpleni, & caphuræ momento. Delinctа in eclegmate commodiſſimè auxiliatur tabidis, empicis, ac diuturna tuſſi laborantibus. Fit ex ea oleum, & aqua, diſtillatorio uaſe, ad recentia uulnera glutinanda plurimum præſtans, quin etiam ad neruorum articulorumque dolores à frigiditate prognatos. Cæterùm aqua quæ in primis diſtillat, ſi ſcrupuli tantum pondere ex uino albo bibatur, ubi uentriculus pituita repletus languet, paulo poſt eam per uomitum expellit, magno inuamento. Eadem lentigines, uaros, alphoſque abſtergit, cùm in facie tum in quacunque alia corporis parte; addito oleo, quod ex uini fæce paratur. Præſtat quoque ad ſmuoſa ulcera infuſa, & ad uermiculoſas aures, addito fellis bubuli momento. quin etiam ad ſurditatem, unà cum oleo ſuo infuſa.

Agaricum larici innaſcens.

Reſina larigna.

Pannum in larice naſcens.

Reperitur præterea in auuoſis laricum caudicibus prope medullam ipſam pannum quoddam albicans quandoque, cubiti amplitudine, corio, ex quo chirothecæ conficiuntur, adeò perſimile, ut uix alterum ab altero diſcerni poſſit. Vtuntur hoc incolæ ad uulnera glutinanda, & ad ſanguinis fluores compeſcendos. Cæterùm admodum inter ſe ſimiles ex his, quæ reſinam fundunt, arbores ſunt PICEA, *&* ABIES, *ita ut ſæpe etiam lignarios fabros fallant. Siquidem eadem utrique proceritas: ambæ iſdem ſunt foliis oblongis, duris, ac denſis: utriuſque ramuſculi produntur crucis in morem, à duorum duntaxat ramorum lateribus exeuntes: quod & foliis euenit. Veruntamen hoc tantùm diſcriminis inter ſe habent, quòd piceæ folia colore ſint abiegnis longè nigriora, quin & paululum latiora, molliora, læuiora, minuſque pungentia ac ramos circumquaque ueſtientia. Præterea piceæ cortex nigreſcit, tenax eſt, lentus, & lori modo flexilis: abieti uerò albicat, & ſi flectatur, facilè perfringitur. Piceæ rami plerunque ad terram flectuntur: quod in abiegnis non iuſitur. Lignis denique materies piceæ multò ſpecioſior, ac etiam utilior: habet enim uenas rectiores, minuſque nodoſas. Ambæ conos ferunt ſpitamæ longitudine, nucamentis quamplurimis inuicem ſubintrantibus compactos, in quibus ſemen eſt ſubalbum nulla intus medulla. Picea fert reſinã inter corticẽ, & lignũ gũmi modo concretã, licet nonnunquã ex ea defluat liquida, larignæ ſimilis. Abies uerò inter corticẽ & corticẽ præſtãtiſſimũ liquorẽ illũ cõcludit, quẽ uulgò* LAGRIMO, *quaſi abietis lacrymã, appellãt: de quo ueteres nihil (quod equidẽ ſciã) poſteritatis memoriæ prodidere. Niſi quiſpiã dixerit, per abietis lacrymã intellexiſſe Galenũ lib. III. de comp. medic. genera paulò antè citato, piceã illã liquidam reſinã, quã pro terebinthina inſtitores uendebant. Cuius rei illud indiciũ eſſe uidetur, quòd ſcribat ipſe, hanc & guſtu, & odore terebinthinæ eſſe perſimilẽ, quod in abiegna lacryma maximè notatur: & quod inſuper ſit quadantenus terebinthina acrior. nanque huiuſmodi qualitates in liquida piceæ reſina mihi me reperiuntur. Quo fit, ut ſuſpicandũ putauerim, in his Galeni uerbis librariorum fortaſſe culpa mendum aliquod ſubeſſe; licet conſtet antiquos ſcriptores in arborum reſinas ferentium hiſtoria in quàm plurimis inter ſe differre, & alteram ſæpe pro altera (ut ſupra diximus) ſubſtituere. Anxit mihi ſuſpicionem hanc Galenus: quippe qui ſcripſerit deinde eodem libro in Euphorbij medicamẽto, inter reſinas cæteris odoratiores haberi terebinthinam, & abiegnam, hancque illa calidiorem eſſe.*

Picea, & Abietis hiſtor.

Abietis lacryma.

Falluntur

ABIES.

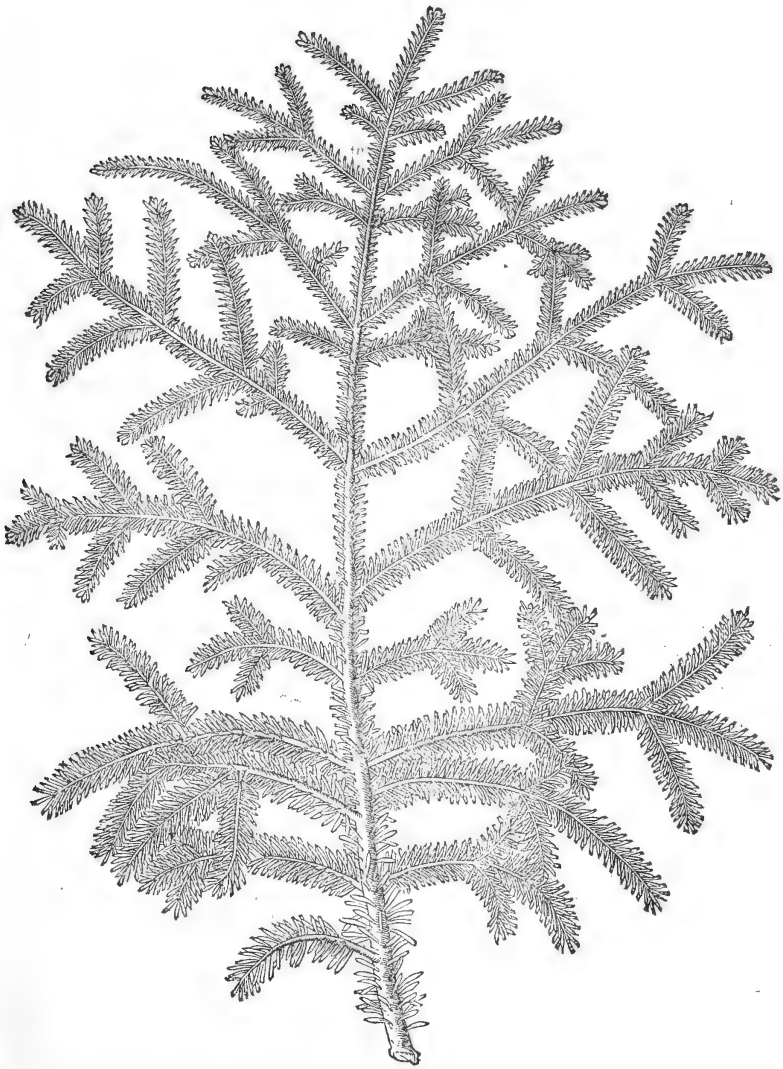

10 *Falluntur autem, qui putant abiegnam lacrymam, clariſſimam eſſe larignam: quandoquidem illa inter abietis cortices uomicæ modo coaceruatur, & ſecto corio (ut in abſceſſibus ſanie uexatis fieri ſolet) elicitur: hæc uerò manat è laricis cau-* Error quorundam.
dice ad medullam uſque perforato, ut ego experientia doctus facilè atteſtari poſſum. Nam, ut rem omnem hac in hiſtoria exactius exploratam haberem, & à larice larignam, & ab abiete abiegnam per memet elicere libuit. Sunt qui huic illam admiſceant, ut hac impoſtura magis lucrentur, eo quòd omnes abiegnam pluri faciunt, quàm larignam. Nec deſunt qui percolatam larignam, & ad ultimam claritatem redactam pro abiegna uenditent, cùm rariſſimi reperiantur myropolæ, qui rectius alteram ab altera dignoſcant. Sed fraus cognoſci poteſt, quòd abietis lacryma ſubſtantia minus conſiſtat, odore præ-
ſtantiſſimo fragret, & guſtui larigna ſit amarior, ad annumque aſſeruata quadantenus flaueſcat. Ea uulneribus recentibus Abiegnæ lacrymæ uires.
maximum affert præſidium, quòd non ſolùm glutinet, ſed & mundet, & ſarcotica habeatur. Pota renum calculos eijcit, arthriticos dolores mulcet, coxendicumque cruciatus lenit. Capitis uulnera mirificè ſanat, adeò ut hac ſola nonnulli utan-
tur. Additur & in antidotis balſami uice. Affirmat Ruellius abieti croceum florem innaſci: uerùm in Tridentinis monti-
bus, ubi undique ea montes ſyluescunt, Abies omnis eſt & floribus, & fructibus infœcunda. Sed ut ad piceam noſtra re-
deat

Bellonij opinio falsa.

deat oratio, non satis compertum habeo, quam arborem pro Picea intelligat Petrus Bellonius: quanquam ex imagine, quam exhibuit, atque etiam ex notis, quas suæ piceæ assignauit, aliquod pinastri genus intelligere uidetur. Cæterùm arbor, quam idem sua tantùm auctoritate, ne dicam temeritate, ductus perperam Sapinum uocat, ac abieti similem facit, non est (quantum ego conijcere potui) nisi legitima picea. Quippe hæc abieti adeò similis est, ut sæpe syluanos homines, & lignarios fabros fallat, ut suprà dictum est. Idcirco Plinius lib. XVI. cap. XXIIII. eadem folia reddidit piceæ & abieti, sic inquiens. Infecta pectinum modo (intellige, folia sunt) piceæ, abieti. Iis etiam idem Taxum simulem fecit eodem lib. cap. x. quemadmodum & Dioscorides lib. IIII. Taxum autem (ut obseruauimus) maximè foliis æmulatur picea, quam magno & pudendo errore Bellonius Sapinũ appellat. nã Sapinus, teste Plinio, pars tantùm est in abiete, ut eius uerba declarant lib. XVI. cap. XXXIX. ubi ita scribit. Abietis quæ pars à terra fuit, enodis est. Hæc, qua diximus, ratione fluuiata decorticatur, atque ita Sapinus uocatur, superior pars nodosa duriorque substerna. Quibus utique Plinij uerbis palam est Sapinum non esse per se arborem, sed tantum abietis partem, sicuti etiam Vitruuius testatur. Verùm Bellonius, quod audiuerit tam piceam, quàm abietem indifferenter du Sapin suis Gallis nominari, hanc fortè uulgarem & confusam nomenclationem secutus, ut eam ueram putauit, ita etiam piceam Sapinum appellauit. Sed is mihi quidem non uidetur in Plinio rectè considerasse resiniferarum plantarum historiam, neque in Theophrasto cognouisse quod πεύκη & πίτυς significarent, neque etiam animaduertisse, quòd hæ duæ uoces sæpe à Græcis una pro altera usurpantur. Sed hîc fusius, quàm decet, aliquot Bellonij errata persecuti sumus. alius enim locus erit, nisi quid mihi humanitus accidat, ubi alia plura in hoc genere consultò tractabimus. Cæterùm his expeditis, iam tempus admonet ut de nucleis pineis, & eorum uiribus agamus, quinetiam de recenti pini nuce. Siquidem aqua, è uiridibus pinorum nucibus, quas conos uocant, distillatorio uase parata, rugas in facie delet & mammas admodum extuberantes cohibet, ubi linteolis in ea madefactis sæpius foueantur: eadem unluam anguistiorem reddit, & à fluxionibus tuetur sed longè ad hoc efficacior est succus. Nuclei autem è domesticis nucibus exempti humano corpori magno sunt usui. Sunt enim in suis qualitatibus temperamento proximi, paululum tamen ad calidum inclinantes. Maturant, leniunt, agglutinant, resoluunt, & impinguant, & leuiuscula quadam acimonia mordicant: belle nutriunt, ac quanuis crassiusculum potius quam tenue præbeant alimentum, non tamen improbantur. emendant enim humiditates in intestinis putrescentes, ægrè tamen concoquuntur: ideoque natura frigidis dari debent cum melle, calidis autem cum Saccharo. Id enim corrigit eorum contumaciam. Cæterùm ubi tepenti aqua macerantur, acrimoniam exuunt, & oleosum quam possident qualitatem. Sanant, frequenter deuorati, neruorum, ac dorsi dolores. Dantur utiliter Ischiadicis, paralyticis, stupidis, & tremore affectis. Pulmones mundant, & eius ulcera, humores lentos, & saniem inde expurgantes. Propinantur tussientibus. Remorantem excitant Venerem, aqua tepida prius macerati, & deinde saccharo, aut melle excepti, & deuorati. Præstant quoque ad renum & uesicæ ulcera. Ideoque opitulantur urinæ cum stillicidijs, tum etiam ardoribus. Impinguant macilentos, & sanant uentriculi eroſiones, cum succo portulacæ hausti. Cæterùm uiridis pinus aciculæ contritæ, ex uino optimo potui datæ, cordis dolorem sedant. Sed à pinguibus ægros abstinere oportet. Pini Conorũ cortices in aceto acerrimo decocti, perquàm utiliter suffiuntur dysentericis. Arbor, quæ plerisq; Græcis πίτυς, Latinis Pinus appellatur: Arabibus, Sonobar: Italis, Pino: Germanis, Hartzbaum, Fichtenbaum & Kynholtz: Hispanis, Pino: Gallis, Pin: Boemis Borowuiczi. Quæ autem Græcè πεύκη, Latinè Picea nominatur: Arabicè, Arz: Italicè, Pezzo: Germanicè, Thannẽbaum: Hispanicè, Pino negro: Gallicè, Vng abre du genre du pin. Quæ deinde Græco nomine λάριξ, Latino item Larix, Italico Larice, et Germanico Lerchenbaum uocatur. Quæ denique Græcis ἔλατη, Latinis Abies dicitur: Italis, Abete: Germanis, Thannen, siue Thannenbaum.

Nomina.

Σχῖνος. LENTISCVS. CAP. LXXV.

LEntiscus nota arbor est. Cui toti uis inest astringendi: semini enim, folio, ramo, cortici, radicibusque cognatæ insunt uires. Liquamentum autem ita fieri solet. Folia, cortex, & radix in aqua coquuntur, & ubi abunde cocta, refrigerataque sunt, folia abijciuntur: aqua denuo coquitur, donec mellis habeat crassitudinem. Lentiscus sua astringendi dote, ualet aduersus sanguinis reiectiones, alui profluuia, & dysenterias in potu: item contra eruptionem sanguinis è uulua, & eiusdem, aut sedis procidentia. In totum acaciæ, & hypocistidis uicem repræsentat. Idem facit succus è tritis foliis. Decoctum fotu caua explet, & fracta ossa ferruminat, uuluæ fluxiones sistit, nomas arcet, urinam pellit, motus dentium collutione stabilit. Virentes surculi calamulorum uice dentibus repurgandis affricantur. Fit è semine oleum astrictoriam uim habens: quod prodest, cum quid astringi opus est. Lentiscus resinam gignit, quæ lentiscina cognominatur, & ab aliquibus mastiche. Pota utilis est sanguinem reijcientibus, & tussi ueteri: stomacho auxiliatur, sed ructum mouet. additur in dentifricia, & illitiones faciei, ad nitorem cuti conciliandum: palpebras oculis incommodas replicat: manducata halitum oris commendat, gingiuas contrahit. Optima, & copiosissima in insula Chio prouenit. Præfertur, [a] nitedulæ modo, resplendescens, & candore Tyrrhenicæ ceræ similis, adulta, [b] [retorrida,] friabilis, odorata, stridorem edens. Viridis autem inferior est. Adulteratur thuris, resinæque pinæ nucis mistura.

a Græcè uno uerbo λαμπυρίζουσα.
b καὶ πυῤῥὰ. Et fulua. leg. Orib.

Lentisci consideratio.

LEntiscus in Italia frequentissima nascitur, præsertimque in Hetruria maritimis nostris Senensibus. Gignitur in collapsis Romanorum ædificijs, ac ruderibus. Quinetiam in tractu Tyrrheni ubique copiosa oritur, in Campania maximè. Cæterùm Lentisci nonnullæ sunt plantæ, quæ in arborem mediæ proceritatis assurgunt: nonnullæ uerò humiles, quæ nullo grandiore caudice à radicibus sublato, sed urgultis, stolonibusque innumeris corylorum syluestrium modo dissiliunt. ueruntamen Lentiscus tum ramis, tum foliis densior constat, magisque urgultorum cacumnibus ad terram deflectitur,

LENTISCVS.

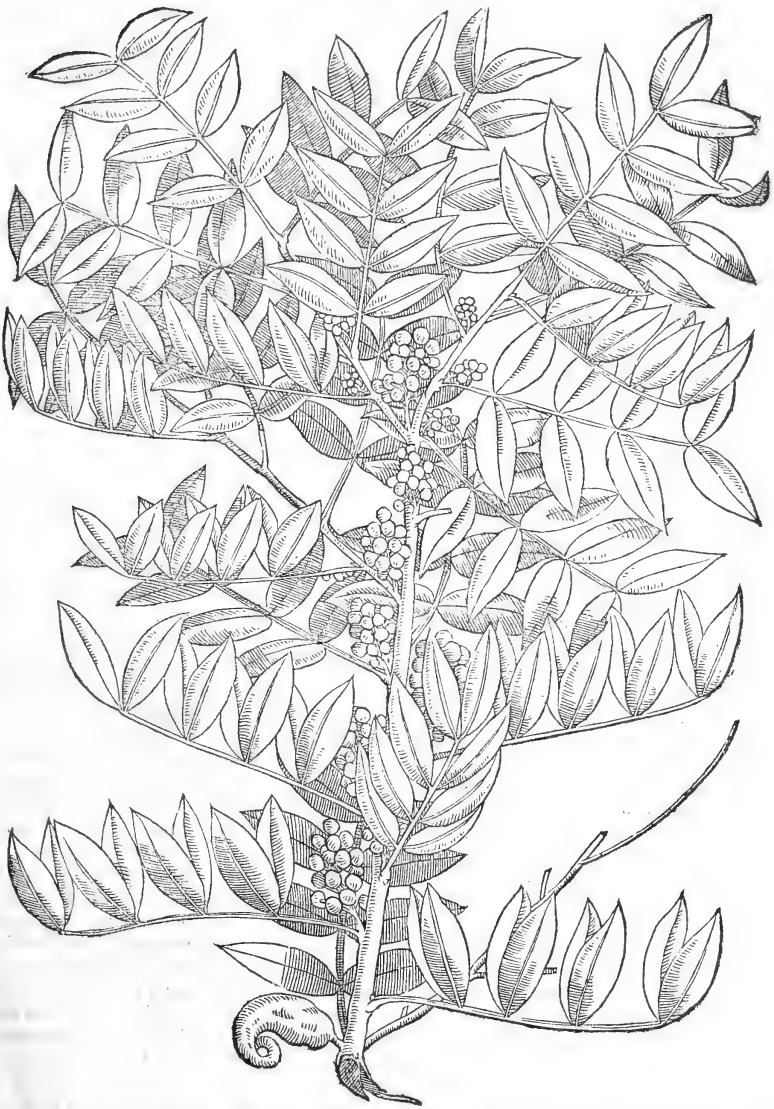

flectitur. Folijs utrag; eſt Myrto æmulis, octo ex uno pediculo prodeuntibus, pari utrunq; exortu graueolentibus, pinguibus, friabilibus, & in obſcurũ uirentibus, in ambitu tamen rubent, ſicuti & quibuſdã uenulis. Perpetua fronde uiret. Cortice eſt ſubrufo, lento, tenaci, flexibiliq;. Profert terebinthi modo, præter racemoſos fructus, folliculos corniculi modo intortos, in quibus includitur liquor limpidus: qui tandẽ ueteraſcẽs uertitur in beſtiolas ijs perſimiles, quæ ex ulmi, et terebinthi folliculis euolãt. Tota plãta grauiter olet: quapropter nonnulli, quòd olfactu caput aggrauet, ipsã deuitant. Sed Lentiſcũ, quæ roboris magnitudine proueniat, folio ſorbi, acinis ſylueſtris punicæ rubẽtibus, ut Ruellius ſcribit, hactenus nõ uidi, nec id unquã me leRuel. & Hermolai lapſus.
giſſe memini apud probatos auctores. Idcirco Ruelliũ hac in re hallucinatũ crediderim. quemadmodũ & Hermolaũ, qui ea eſſe lentiſci folia exiſtimat, quibus coriarij Venetijs pelles conficiunt, uulgò propriè appellata foglia. Siquidẽ planta, à qua hæc folia decerpuntur, maximè à lentiſco differt; etſi cum terebintho aliquã habeat ſimilitudinẽ. Fert etiã Lentiſcus Italica maſtichen, ut ipſe atteſtari poſſum. Sed rara admodum, nec Chiæ comparanda. Itaque immeritò à nonnullis notatur Auicenna, quòd maſtichen Italicam memoriæ prodiderit. Quippe quòd ij, qui maiori in errore uerſantur, exiſtimauerint non alibi fortaſſe, quàm in Chio naſci. Indicam maſtichen è ſpinoſa quadam planta manare, non ſolùm Theophraſtus, ſed etiam alij tradidere, quemadmodũ & Plinius. qui lib. XII. cap. XVII. non modò Chiæ maſtiches meminit, ſed aliarum quoque,Maſtiches confideratio.

quæ in Arabia, Asia, Græcia, Pontoque proueniunt. Quæ ad nos comportatur, & in uniuersam ferè Europam, in Chio tantum, Aegei maris insula, prouenit, ex domesticis solùm lentisci plantis, uulnerato quotannis arboris trunco. Fluit enim inde Mastiche, & in terra circumpausita concrescit. Mastiches id omne quod in tota Insula prouenit, Reipublicæ debetur, quo fit ut qui uindemiæ tempore proprijs in agris Mastichem colligunt, id totum absque dolo in commune ferant. Mulctantur secta manu, qui Lentiscum Mastichem fundentem in proprio, uel alieno agro exciderit, tanta est Masticbes cura, & reuerentia apud Chios. Nec ab re quidem, cum illis tantùm Mundus ferè uniuersus tam necessarium ac salubre medicamentum acceptum referat. Audio etiam in Creta lentiscum Mastichen fundere. Sed flauam, amaram, & Chia longe deteriorem. Restringit Mastiche sanguinem è naribus manantem, si unà cum Thure, sanguine draconis, & leporinis pilis combustis, excipiatur oui albo, & fronti applicetur, fascia superposita, quæ arctè constringat. Manditur unà cum cera odorata ad dentium dolores, & ad pituitam à capite detrahendam. Tollit, mulcetque mastiche frigidos articulorum dolores, si unà cum cumino, pulegio, saluia, lauri baccis, & sabina, melle excipiatur, & dolorifico loco applicetur. ualet ad uentriculi dolores, ubi affectus iturus dormitum tres masticbes grumos deuorauerit. Non solum enim hoc medicamento tollitur dolor, sed fit quoque, ne post hac sentiatur. Lentiscini meminit Galenus lib. VIII. de simp. medic. facultatibus, sic inquiens. Lentiscus facultate ex aquea essentia leuiter calida, & terrena frigida non pauca compositus est, ob quam & moderatè adstringit. Deficcat igitur secundo ordine completo, aut tertio incipiente: in caliditatis, & frigiditatis differentia quodammodo est medius, & symmetrus. Similem omnibus sui partibus adstrictionem obtinet in radicibus, ramis, extremis turionibus, germinibus, ac foliis, præterea fructu, & cortice: ac si succum ex foliis eius uiridibus exprimas, similis hic ordinis est, moderatè adstringens. Itaque bibitur & per se, & cum alijs medicamentis, quæ dysenterias, & alui affectus sanant. quin & ad sanguinis expuitiones, sanguinisque ex utero eruptiones, tum sedis, uulueæq; procidentias idoneus est, utpote ad hypocistida nonnihil propè accedens. Meminit idem & masticbes lib. VII. simp. med. bis uerbis. Mastiche candida quidem, & Chia consueto more cognominata, quodammodo ex contrarijs composita facultatibus est, adstringente uidelicet, & emolliente. Proinde stomachi, uentris, intestinorum, iccoriscq; inflammationibus competit, utputa secundo ordine excalfaciens, & desiccans. Nigra uerò, quæ Aegyptia cognominatur, tũ magis desiccat, tum minus adstrictoriæ facultatis est particeps: quamobrem aptior est ad ea, quæ ualidiorem digestionẽ per halitum exposcunt. hac igitur ratione & furunculis bonum est remedium. Porrò oleum, unguentumque mastichinum ex Chia conficitur, non admodum sanè ex Aegyptia. cæterùm similis est & ipsum mastichæ facultatis. Hæc de lentisco, & masticbe Galenus posteritatis memoriæ prodidit. Sed cùm mastiche mihi Caphuram in memoriam redegerit, quòd certò sciam, eam mastiche, ardenti aqua, zedoariaque ab impostoribus adulterari, cùmque Dioscorides, Galenus, & cæteri illius seculi scriptores ipsam non solùm non adnotauerint, sed ne nouerint quidem, silentio minimè dissimulandum fore putauimus, quò magis legentibus satisfiat, quantum tum à Serapione, tum etiam ab his, qui meridionalem plagam, & Indiæ ora hoc æuo nauigationibus perlustrarunt, memoriæ proditum est. CAPHVRA igitur est gummi arboris cuiusdam in India nascentis tantæ magnitudine, ac proceritate, ut sub eius umbra hominum centuriæ recondi possint. Nascitur hæc arbor in montibus mari propinquis, materie leui, ferulacea, qua prodit Caphura. Huius largioris prouentus augurium est, cùm frequentibus cælum fulgetris corruscat, aut crebro tonitru constrepit, uel cùm terra motu concutitur. Huius multa traduntur genera. Vna in interuenijs ligni, lamellarum modo impacta figitur. Alia foras emergit cortice abrupto, ueluti resinæ, illisque gummi modo inhæret, inaculis inter initia rubentibus, postmodum uel calore solis extosta, uel ignium ui candefcit. hanc sumpto à rege quodam Riach illius loci nomine, indigenæ Riachinam appellant: quandoquidem is primus dealbandæ Caphuræ rationem adinuenit. Hæc cæteris & bonitate, & tenuitate præstat, longioriq; perdurat tempore. Alia crassior, nec pellucens, atro colore: promde bonitate cedens. Tertia uilior reperitur, fusco colore. Succedit huic impurior alia, quæ arboris scobe, ramentis, & assulis implicita, gummi more agglutinata lentescit, tuberculo amaræ nucis, aut fabæ, aut ciceris. Hanc pontificum, & sacerdotum sussimentis, sicut thus, & myrrham, costumq;, in tẽplis dicant. Sed hæ omnes in duo tantùm fastigia rediguntur, in rudem, & elaboratam. siquidem rudis est Caphura omnis ignem non experta: elaborata uerò, quæ solis, uel ignis ardore ex cocta, atque purgata album contraxit colorem, utpote & cera. Fuchsius lib. primo de componendis medicamentis, putat Caphuram esse bituminis Indici genus, quòd scripserit Serapio auctoritate Almazodi, largioris Caphuræ prouentus augurium esse, cùm cælum crebris fulgetris corruscat, aut plurimis strepit tonitruis, uel cum regio, in qua prouenit, terræ motu concutitur: argumento, quod similiter ex terræ concussu magna tum sulphuris, tum bituminis copia profundi soleat. Sed dissentit ab eo opinio nostra: quandoquidem nec Serapionis, nec aliorum quoruncunque hanc fuisse sententiam existimem: cùm tam ipsi, quam cæteri, qui de Caphura scripsere, arboris cuiusdam uastissimæ proceritatis gummi, uel resinam Caphuram esse scribant. His accedit quod ex omni bituminum genere per alembicum (ut Chimistæ uocant) oleum & aqua elici potest. id quod ex capl. ura, haud quaquam succedit. Siquidem ea hydrargyri modo ad uasis cacumen ascendit, ubique tota purior facta coharet. Numerum oscitanter de hac scripsisse uidetur Platearius Salernitanus: quippe qui Caphuram gummi arboris esse inficiatur, Dioscoridis, & complurium testimonio, ex succo cuiusdam herbæ fieri tradens. Quod profectò falsum est, cùm nullibi Caphuræ memmerit Dioscorides. Eam autem esse gummi non solùm Auicennæ, & Serapionis testimonio probatur, sed & Lusitanorum, qui nostro æuo per meridiem ad Calicut orientalis Indiæ emporium nauigant. Credidere Serapio, & Auicenna, Caphuram tertio abscessu & siccare, & refrigerare: quæ tamen cum uehementer etiam in aquam proiecta conflagret, sit perquam odorata, & adeò tenuium partium, ut sæpe per se in auram euanescat, illis reclamare uidetur. Quo fit, ut quis suspicari possit, aut legitimam Caphuram ad nos non aduehi, aut hoc loco Arabum monumenta (ut in alijs quam plurimis) esse uitiata. Capitis dolores (si tamen in hac parte credendum est Mauritanis) ex calore prouenientes Caphura illita mulcet, incandescentes inflammationes restinguit, præsertimque iocinoris. Renes, & seminaria uasa refrigerat, sanguinemque cogit. Circumlitionibus imponitur ad cutis nitorem conciliandum, & ad arcendas tam uulnerum, quam ulcerum inflammationes. Erysipelas extinguit, & aduersus gonorrhœam, & albas uulnæ fluxiones efficax est cum succino, & aqua nymphæa hausta. Idem præstat pubi, seu imo uentri, testibus, renibusque illita: quæ tamen antea pessilli seminis fussamento

Lentisci uires ex Galeno.

Mastiches uires ex Gal.

Caphuræ historia, & genera.

Fuch. opinio improbata.

Platearij error.

Caphuræ temperamentum, & uires.

ſpiſſamento, aut omphacio, aut ſolani ſucco probè ſit macerata. Sanguinem è naribus profluentem ſiſtit, aut cum urticæ ſemine immiſſa, aut ex maioris ſedi, & plantaginis ſucco fronti circumlita. Collyrijs ad calidas oculorum lippitudines utiliter imponitur. Renibus, ac teſtibus illita uenerem extinguit. Corpora à putredine præſeruat: proinde commodè antidotis admiſcetur, quæ contra uenena, uenenoſorum animalium ictum, & peſtilentes affectus conficiuntur. Caphura unà cum Chryſocolla, qua utuntur auri fabri trita. Et cum melle illita, faciei cutim clariorem ſplendidioremque reddit. Eadem trita unciæ pondere cum ſulphuris æquali portione additis myrrhæ, thurisque. cuiusque quaternis drachmis, & aquæ roſarum libra, & uitreo uaſe exceptis omnibus, diebusque decem inſolatis, remedium eſt præſtantiſſimum ad faciei ruborem puſulis ſcatentem, ſi cum hac aqua ſæpe lauetur. In uniuerſum uiribus innumeris pollet. quas breuitati conſulentes prætermittimus. Legitimæ probatio talis eſt. In calido pane è furno recentiſſimè ſublato, bipartitoque manibus ſciſſo, Caphura po- Caphuræ probatio, & conſeruatio.
natur. quòd ſi humore madeat, ſyncereæ eſt argumentum: ſin contrà perareſcat, ſpuriæ ac factitiæ ſignum. Cæterùm niſi diligenter aſſeruetur, ex operculatis etiam capſulis nonnunquam euaneſcit: itaque ſæpe deluduntur ſeplaſiarij. Aſſeruatur tamen ſecurè uaſe marmoreo, aut alabaſtrino, lini & pſyllij ſemine ſepulta. Nec deſunt, qui eam pipere felicius aſſeruari putent. quod nec planè comprobandum uidetur. Venetias Caphuram omnem rudem important, ibique igne, & arte uitreis

TEREBINTHVS.

Nomina. *organis elaboratur, ſic ut candeſcat, atque pelluceat. Σχῖνος Græcis, Lentiſcus Latinis appellatur: Daru, Arabibus: Lentiſco, Italis: Mata, aut Arueira, Hiſpanis: Lentiſque, Gallis. Huius reſina μαστίχη Græcè uocatur: Latinè, Maſtiche, aut Reſina lentiſcina: Arabicè, Maſtehc, Maſteche, ſiue Maſtoche: Italicè, Maſtice: Germanicè ac Gallicè, Maſtic: Hiſpanicè, Almaſtiga. Quod Arabibus Kaphor, ſeu Chafur, recentioribus Græcis κάφουρα, ut etiam Latinis Caphura nominatur: Italis, Camphora: Germanis, Campher: Gallis, Camphre.*

Τέρμινθος. TEREBINTHVS. CAP. LXXVI.

TErebinthus cognita arbor eſt. Cuius folia, & ſemen, & cortex aſtringunt, & ad eadem, ad quæ lentiſcus, conueniunt, ſimili parata modo, ſumptaque. Fructus eſui aptus eſt, ſed ſtomacho aduerſatur: excalfacit, urinam mouet, uenerem excitat: contra phalangiorum morſus conuenienter in uino bibitur. Reſina eius ex Arabia petræa defertur. Prouenit etiam in Iudæa, Syria, Cypro, Aphrica, & [a] Cycladibus inſulis. Sed præualet candida, perlucida, uitreo colore, [b] [& in cæruleum uergente,] terebinthum olens. Terebinthina reſinas omnes antecedit: proxima lentiſcina, & è pinu, & abiete: has ſequitur è picea, & pineis nucibus reſina. Natura omnibus calfacere, mollire, diſcutere, expurgare. Tuſſi, ac tabi conueniunt per ſe, aut in eclegmate ex melle: uitia pectoris expurgant, urinam cient, cruda concoquunt, uentrem emolliunt, palpebras commodiſſimè replicant: lepras tollunt, cum ærugine, ac ſutorio attramento, nitroque: auribus ſaniem emanantibus cum melle & oleo, item in pruritu genitalium utiles, malagmatis, acopisque admiſcentur. Laterum doloribus per ſe, illitu & appoſitu auxilio ſunt.

a Meum addit. καὶ ἐν εὐβοΐᾳ.
b Hæc non leg. Orib.

Ρητίνη ἄλλη. RESINAE ALIAE. CAP. LXXVII.

LIquida reſina è pinu, & picea, à Gallia, & Hetruria conuehi ſolet, atque olim à Colophone peteba tur; hinc Colophoniæ ſibi cognomentum uendicauit. A Gallia quoque ſubalpina: quam uernaculo nomine larica, hoc eſt, larignam, appellant incolæ. Ea [a] [in linctu, & per ſe] magnopere prodeſt tuſſi ueteri. Colore inter ſe diſtant: ſiquidem alia candida eſt, alia oleoſa, alia mellei liquoris ſimilitudine, ut larigna. Cupreſſus etiam liquidam fundit reſinam, quæ ad eadem pollet. Quæ uerò aridarum generi aſcribuntur, quædam ex pineis nucibus, aliæ abiete, aliæ picea, & pinu exierunt. Eligi debet longè omnium odoratiſſima, translucens, non retorrida, neque [b] diluta, quandam ceræ faciem præbens, & friabilis. [c] E picea, & abiete reſinæ cæteras antecedunt: odoratæ enim ſunt, atque thus odore imitantur. Præſtantiores à Pityuſa inſula deferuntur, quæ ſecundum Hiſpaniam ſita eſt. Sed quæ è picea, nucibus pineis, & cupreſſo manarunt, nihil ad illas, nec tantis uiribus potiuntur. ueruntamen eorundem gratia, quorum & illæ, ſumi ſolent. Lentiſcina terebinthinæ reſpondet. Vritur reſina omnis liquida in uaſe quadruplæ capacitatis ad humorem, qui infunditur. itaque reſinæ congius in duobus aquæ pluuiæ coquitur, ſubiectis leuibus prunis, reſina aſſiduè mouetur, donec omnis odor aboleatur, & friabilis, & retorrida reddatur, ac digitis cedat. Cæterùm ubi refrixit, in fictile non picatum, quod aconitum uocant, id eſt, non illitum, reconditur. Fiet etiam eximij candoris, ſi reſina omnis eliquata præcoletur, quò fæculenta ſordes excernatur. Vruntur quoque ſine aqua, primùm lento igne, & ubi coire cœperunt, maior carbonum ſtrues ſupponitur, & triduo citra intermiſſionem diſcoquuntur, uſque dum antedictas naturæ ſuæ notas exuerint; mox, ut dictum eſt, reponuntur. Aridas unius diei ſpatio decoxiſſe ſatis eſt. Vſtæ odoratis malagmatibus, & acopis, & unguentorum colorationibus magnopere utiles ſunt. E reſina perinde atque thure, fuligo excipitur, ad circumlitiones ido nea: quibus palpebras fucant, & colorem mentiuntur. prodeſt glabris genis, collacrymationibus, croſisque oculorum angulis. Ex ea fit atramentum ſcriptorium.

a Hæc delet Orib.
b καθύγρα. i. liquida Meũ.
c Meum & Drag. πιτυΐνη. ἀπὸ ἐλατίνη. i. pinea & abiegna.

TErebinthus folio eſt fraxini, craſſiore, pinguioreque. Ligni materies lentiſco ſimilis quemadmodum & cortex. Radices ualidæ, altè deſcendentes. Flos oleæ ſimilis, ſed rufeſcens, è quo fructus rubens racematim prodit, unarum modo, Iuniperi baccarum magnitudine, reſinoſus, duruſque, Coracula edit rubentia, caprinorum ſimilitudine, in quibus culices quidam concluduntur, unà cum liquore quodã, ut in lentiſco. Reſina è trunco manat, ut è reliquis plantis ipſam fundentibus. Terebinthorum (ut Theophraſtus memoriæ prodidit lib. III. capi. XV. de hiſtoria plantarum) alia maſcula, alia fœmina. Maſcula ſterilis eſt, ob idque ſexui maris adoptatur. Fœminarum alia fructum protinus rufum promit, magnitudine lentis, qui concoqui nequit: alia uiridem editum, rufum poſtmodum tingit, & cum uua matureſcentem, nigrum nouiſſimè facit, magnitudine fabæ, reſinoſum, & ſulphuroſum. Circa Idam, & Macedoniam breuis, fruticoſa, contortaque naſcitur: at apud Damaſcum Syriæ magna, copioſa, decoraque: montem enim imbi terebinthis refertum, ut nil aliud habeat, referunt. Materies ei lenta, radices ualidæ in profundo, atque in totum incorrupta hæc arbos habetur. Flos oleæ, uerùm colore rufo. Folia circa unum pediculum, pleraque ſpecie laurinorum, coniugatim, quemadmodum ſorbo, quòdque parte poſtrema acuminet, impar exit: uerùm minus angulata, quàm ſorbo, ambituque laurino ſimiliora, & pinguia cum uniuerſo fructu. Fert & ad mucis ſimilitudinem quædam concaua, ut ulmus: quibus beſtiolæ tanquam culices innaſcuntur. Fit in his reſinoſum quid, lentumque: ſed reſina tamen non hinc legitur, ſed à ligno. Fructus reſinæ copiam non mittit, ſed manibus tantùm adhæret: etſi non lauetur, poſtquàm collectus eſt, inter ſe cohæreſcit: cùm uerò lauatur, candidus, probeque non maturus ſupernatat, niger ſubſidit. Idem refert deinde lib. IIII. capite V. hiſtoriæ plantarum, Indicam etiámnum Terebinthum haberi: cui folia, & rami, & reliqua omnia terebintho ſimilia: fructus autem diuerſus, ſimilis enim amigdalis. Nam & in Bactris

Terebinthi hiſtor. ex Theophrasto.

Etris terebinthum hanc eſſe, ferreáque nuces amygdalarum magnitudine: quoniam non magnas, ſed uiſu ſimiles, & ſuauitate amygdalis præſtantiores: & ideo loci illius incolas his potius uti. hæc Theophraſtus. Quibus facilè adducor ad credendum Indicam Theophraſti Terebinthum, nil aliud deſignare quàm noſtratem Piſtaceam. Eſt enim hæc tota facie Terebintho ſimilis, & nuces profert Amygdalis ſuauiores. Terebinthum uidi ego primum in colle uulgò cognomine Caſtel Trento, non procul à ciuitate Tridenti prope Atheſim, à Theophraſti hiſtoria haud quaquam diſſimilem, facta huius uidendi mihi copia à clariſſimo medico Iulio Alexandrino Tridentino: reperiáque ipſam deinde in alijs compluribus Hetruriæ locis, uidelicet in collapſis Romanorum ædificijs, ac ruderibus: ſed frequentem admodum in Iapidiæ collibus prope Pucinum caſtrum, Adriatico ſinu non longè à Tergeſto. Ab hac ſæpe, dum illac iter haberem, & fructus, & folliculos caprarum cornibus non abſimiles, quibuſdam intus beſtiolis culicis figuram præ ſe ferentibus, & reſinam decerpſi: quæ etſi omnium præſtantiſſima ſit; non tamen diu eſt, quòd Venetias defertur ex Cypro. Antea coctam afferebant, uel quòd eſſet aduectu aptior, uel quòd impoſtoribus ad adulterationem aditus hoc modo facilior fieret. Verùm liquida ut per ſe ex arbore manat, iam frequens facta eſt. Cæterùm quia terebinthina iandiu in Italiam non aduehebatur (ut ſupra in laricis mentione diximus) larigna non modò terebinthinæ locum ſibi uendicauerat, ſed etiam cognomentum. At cùm eodem loco à nobis de pinea, picea, larigna, abie gnaque reſina, & earum à quibus colliguntur arboribus, abunde ſcriptum ſit, operæpretium quidem non eſt, ut hic iterum ea repetamus. Scire tamen conuenit, rariſſimas eſſe abietes in montibus Tridentinis, quæ præter fluentem lacrymam, aridam fundant reſinam: ſed ſi quædam inueniuntur, hæc eſt (ut Plinius inquit) arboris morbus. Cuius rei manifeſtum argumentum eſt, quòd omnis abies, quæ reſinam fundit, tabida ſit, putris, & cariоſa. Braſauolus de reſinis diſſerens, Plinium in earum hiſtoria à Dioſcoride diſſentire autumat, quòd ſcilicet Plinius libro XXIIII. capite VI. tradiderit ſummas reſinæ ſpecies duas, ſiccam & liquidam: ſiccam in pinu, & picea fieri: liquidam è terebintho, larice, lentiſco, cupreſſo. Dioſcorides uerò ex pinu, & picea, & liquidam præter ſiccam haberi ſcriptum reliquerit. Quos tamen melius erat ſic conciliaſſe, quòd quamuis aſſerat Plinius, ſiccas reſinas è pinu, & picea colligi; non propterea obſtat, quominus ferant pariter huiuſcemodi arbores & liquidas, & ſiccas reſinas. Quandoquidem in Tridentino tractu pluribus uarijſque locis, è pinu, piceáque antea longo tempore cæſis, ſoliſque ardore æſtuantibus liquidas reſinas exudare comperimus larignæ non abſimiles. Quod etiam ſæpe euenit in aſſeribus ex biſce arboribus paratis, & in tignis, uel trabibus, quæ ædificijs coaptantur. Verùm enimuero malim dicere Plinium erraſſe, quòd liquidarum generi lentiſcinam adſcribat, quæ eſt noſtra maſtiche, cæteris profectò durior. Ad hæc ſcire etiam conuenit, quòd quæ in officinis Colophonia, Hiſpanica, Græcaque dicitur, illius ſpecies eſt, quam coquere Dioſcorides edocuit. Conſtat hæc coloribus diuerſis, utpote cryſtallina, hyacinthina, ſaturatoque colore, pro reſinarum ex quibus conficitur, uarietate. quippe (ut Dioſcorides ait) alia candida eſt, alia olei, alia mellis colore, qualis eſt larigna. Quæ uerò à Colophone Ioniæ urbe ſibi cognomentum comparauit, eſt (ut refert Plinius lib. XIIII. cap. XX.) præter cæteras fuluæ: neque alia de cauſa uocatur & Hiſpanica, & Græca, niſi quòd ex iiſdem etiam regionibus aduehatur. Attamen animaduertendum eſt aliam ab hac, quæ neque fricta, nèque excocta eſt, haberi Colophoniam. ſiquidem ſcribit Dioſcorides quòd pinea, piceáque liquida, ac pinguis reſina ex Colophone afferebatur: ob idque Colophonia per excellentiam uocabatur. Quod item teſtatur Galenus lib. VII. de compoſ. med. per genera, cùm inquit. Quoniam uerò piceam reſinam & frictam, & colophoniam appellare conſueuerunt, ſciendum uenit, aliam quandam eſſe colophoniam Chiæ maſtichæ perſimilem, molliens aliquid habens, quemadmodum illa, & thus. Et libro II. eiuſdem. Eſt, inquit, inter liquidas etiam colophonia thuris redolens, quæ nonnullis ſola uocatur colophonia, odoratu ſuauitatem quandam referens, ut abietina, & calore ſicut illa medicri prædita. naſcitur admodum modica, atque ob id pretioſa eſt. Porro ſi quiſpiam diceret, non cognouiſſe Plinium, neque Dioſcoridem, liquidam abiegnam, quam aliqui lacrymam, nonnulli uerò abietis oleum nuncupant, eum ne tantillum quidem à ueritate deſciſcere putauerim: ſiquidem hi de liquida abiegna (quod legerim) nihil memoriæ prodiderunt. Terebinthina reſina auxiliatur laterum doloribus, ſanat cum labiorum, tum faciei rimas. Scabiem & impetiginem delet illita, ulcera expurgat, & uulnera recentia glutinat. Splenem attenuat ſæpe deuorata, ualet ad articulorum dolores, nempe ad podagram, chiragram, & iſchiadicos affectus, ubi frequenter ſumatur unciæ pondere, addito chamæpitis, aut ſaluiæ, aut ſtœchadis puluere. Terebinthi, & reſinarum meminit Galenus lib. VIII. de ſimplicium medicamentorum facultate, ubi ita ſcriptum reliquit. Terebinthi tum cortex, tum folia, tum fructus adſtrictorium quiddam obtinent: ſed & ſecundo ordine excalfaciunt. Itaque quòd etiam deſiccent, manifeſtum eſt: recentes quidem etiámnum, humidiáque modicè; ſicci uerò, ordine ſecundo. Cæterùm fructus aridus propinquus eſt etiam tertio ordini deſiccantium: eſt enim adeò calidus, ut manè dentibus protinus eius caliditas percipiatur. Itaque etiam urinam prouocat, & lienibus prodeſt. Paulò ſuperius de reſinis diſſerens, ſic inquit. Reſinæ omnes deſiccant, & excalfaciunt. Cæterùm inter ſe diſcrepant, quòd plus, ac minus habeant in guſtu quidem acrimoniæ, in facultate uerò caliditatis: tum quòd aliæ plus, aliæ minus ſortitæ ſunt partium tenuitatis, præterea quòd nonnullæ adſtrictionis ſunt participes, aliæ nequaquam. Primas meruit omnium non iniuria lentiſcina: eam uocant maſtichen. Nam præterquàm quòd paucula ei adeſt adſtrictio, adeò ut ſtomachi uentriſque & iecoris imbecillitatibus, & phlegmonis conueniat, inſuper illi ineſt mordacitate uacans deſiccatio: minimùm enim acris eſt, & maximè tenuium partium. Inter alias præfertur terebinthina, manifeſtam quidem, non tamen ſimiliter atque maſtiche, ad ſtrictionem poſſidens. Cæterum adiunctam habet amaritudinem quandam, per quam magis etiam, quàm maſtiche digerit. Ob eandem qualitatem ineſt & abſterſio, tanta quidem, ut & ſporas ſanet. quinetiam quæ in profundo reſident, cæteris reſinis magis attrahit, nimirum cùm illis maiorem habeat partium tenuitatem. Attamen picea, & hac etiam magis ſtrobilina acriores quidem ea ſunt, ſed non magis tamen digerunt, neque attrahunt. Mediæ inter has ſunt pinea, & abietina, acriores quidem quàm terebinthina, minus tamen, quàm aut picea, aut ſtrobilina. Habet porrò etiam emolliens quiddam terebinthina: ſecundum locum habet in emolliendo lentiſcina, ſicut & cypariſſina acrimoniæ. Et lib. III. de compoſitione medicamentorum per genera inquit. Etenim cera ad liquiditatem multo pingui indiget: at reſinæ, quæ quidem aridæ prorſus ſunt, modico: liquidæ & ſiccam quandam ſubſtantiam ad emplaſtri craſſitudinem

Reſina terebinthina.

Braſſopinio reprobata.

Colophoniæ conſid.

Terebinthi uires ex Gal.

Reſinarum uires ex Gal.

assumere postulant. In ceris igitur non magna humiditatis, ac siccitatis differentia est: in resinis, sicut etiam in picis genere contrà, aridæ ab humidis permultum differunt. Omnium ergo resinarum siccissima est, quam nonnulli frictam, alij colophoniam appellant. Huic succedit, quæ ex fictilibus impura, nec frixa sumitur, quam si purges, in frictam mutabitur. His ambabus siccior est, quæ dicitur pityinon physema, ac si dicas pinea germinatio. Hanc sanè, ceu squalidam in præsentis emplastri compositionem non esse idoneam ratus, abiecí; usus autem sum fricta, & liquidis. Iam verò ex his quoque nonnullæ diutius liquidæ permanent, quemadmodum terebinthina, aliæ citò inarescunt, sicut strobilina: media utriusque est abietina. Quinetiam facultate calidior est quidem strobilina, mox verò abietina, deinde terebinthina: cupressi resinam miscere non ausus sum, ut quæ nonnihil adstringeret. Putabit forsan aliquis nobiscum dissentire Dioscoridem Anazarbeum in sermone de resinis hæc uerba scribentem, primo de medica materia commentario. Ex omnibus resinis principatum terebinthinæ datur, post eam lentiscinæ, tum ei, quæ de pinu raditur, & abiete, post quas picea, strobilinaque numeratur. In his enim Dioscorides tanquam de infima strobilina, optima verò terebinthina sentire uidetur. Verùm ego ex his tribus resinis strobilna, abietina, terebinthina, principem certè strobilinam calore, secundam abietinam, postremam terebinthinam esse dixi. hactenus de resinis Galenus. Sed hac in re animaduertendum est, quòd hoc in loco cæteris strobilinam non aliter præfert Galenus, nisi quòd omnes caliditate tantùm antecellat: siquidem in uniuersum in medicamentis componendis à Dioscoride nequaquam dissentit, uidelicet quòd inter omnes terebinthina primas occupet sedes, ut paulò post declarauit, dicens. Inter resinas optimam, tanquam medicamentum in multiplices usus accommodatum, meritò terebinthinam affirmaueris, non tamen caliditate primas obtinere. Arbor, quæ Græcè τέρμινθος, Latinè Terebinthus appellatur: Arabicè, Baton, Boton, Botin, siue Albotin: Italicè, Terebintho. Resina uerò ita Latinis uocata, Græcis ῥητίνη nuncupatur: Arabibus, Ratim, siue Natig: Italis, Ragia: Germanis, Hartz.

Nomina.

Πίσσα ὑγρά. PIX LIQVIDA. CAP. LXXVIII.

PIx liquida, quam alij conum uocant, è pinguissimis pini, piceæque lignis congregatur. Optima est splendens, syncera, læuis. Contra uenena, phthisim, purulentam excreationem, tusses, suspiria, & pectoris humores, qui difficilè extussiuntur, efficax est, eclegmate cyathi mensura cum melle dato: tonsillarum & uuæ inflammationes, anginæque utiliter perunguntur: purulentis auribus infunditur cum rosaceo, & illinitur cum trito sale serpentium morsibus: adiecta uerò pari cera, scabros ungues extricat, impetiginesque emendat: uuluæ duritias, ac sedis tubercula discutit: cum farinaque hordeacea, & pueri impubis urina decocta, strumas rumpit: cohibet ulcera, quæ serpunt, cum pineo cortice, aut sulphure, aut furfuribus illita. Cæterùm cum thuris manna, & cerato profundos ulcerum sinus conglutinat: rimis sedis, & pedum magno auxilio illinitur: ulcera replet, & cum melle purgat, quin & cum uua passa, & melle carbunculos, & putrida ulcera emarginat, disrumpitque. Erodentibus medicamentis, quas septas uocant, probè immiscetur.

Πισσέλαιον. PICINVM OLEVM. CAP. LXXIX.

Orib. nõ legit.

EPice fit quod pisselæon appellant, separato liquore aquoso, qui supernatat pici, sicut serum [lacti.] Nam expansa, quandiu pix coquitur, supra cortinam uellera pura madescunt, acceptoque halitu eius exprimuntur in uas, idque tandiu fiat, donec pix coquatur. Quas pix liquida, præbet utilitates: alopecias capillo replet cum farina hordeacea illitum: quibus & liquida pix medetur: iumentorum ulcera, scabiemque emendat.

Λιγνὺς τῆς ὑγρᾶς πίσσης. FVLIGO LIQVIDAE PICIS. CAP. LXXX.

FIt hoc modo è liquida pice fuligo. In lucerna noua, quæ ellychnium habeat, nonnihil picis incendito, lucernamque fictili uasc in clibani speciem conformato, superius in angustum fornicato, inferius perforato, ut clibani esse solent, operito, & adoleri sinito; consumptoque liquore nouum infundito, quoad sufficientem usui fuliginem collegeris. Vis ei astringens, acrisque. Vsui est ad pigmenta, quibus palpebras linunt, & uenustant, & ad circumlitiones. Item ubi glabris genis pilos restitui oportet, ad imbecilles, lacrymososque oculos, insuper ad eorundem ulcera non inutilis est.

Πίσσα ξηρά. PIX ARIDA. CAP. LXXXI.

Conclusa non legit Orib.

LIquida pix decocta in spissam coit, [quam uocant aliqui palimpissam,] quo in genere quædam uisci modo lentescit, [boscas cognominata:] altera sicca est. Probatur pura, pinguis, † odorata, subrufa, resinosa. Talis Brutia, & Lycia picis, resinæque simul naturam habentes. Calfactoriam uim habet: dura emollit, pus mouet, tubercula panosque discutit, ulcera replet; uulnerarijs medicaminibus commodè permiscetur.

Ζώπισσα. ZOPISSA. CAP. LXXXII.

ZOpiſſam aliqui aiunt deraſam nauibus reſinam cum cera, quam alij apochyma appellant. Ea diſſipandi naturam habet: quoniam marino ſale macerata ſit. Alij pineam reſinam hoc nomine uocauerunt.

TAmetſi de pluribus Picis generibus, de oleo, earumque fuligine diuerſis, ac proprijs capitibus differat Dioſcorides; cùm tamen horum omnium hiſtoria notior ſit, quàm ut a nobis explicari debeat, operæpretium non eſt, ut de his pluribus agamus. Sed quoniam fortaſſe nonnullos delectabit audire, quónam modo pix ipſa conficiatur, ut illis & mihi ſit ſatisfactum, hîc rem paucis aperiam, omniaque de ea referam, quæ Tridentino tractu in Flemarum montibus coràm clarè perſpexi. Sic ergo picem, quæ paſſim naualis dicitur, eo quòd picandis nauigijs ſit aptiſſima, artifices conficiunt. Veteres pinos, quæ prorſus teda confectæ ſint, in particulas ſecuribus concidunt, ut ex aliarum arborum truncis ad carbonis opus fieri ſolet. Deinde uerò area ex creta pauitur in medio paululum elata, extremitatibus æqualiter dependentibus, ut liquor è teda reſudans in canalem totam aream ambientem facilius defluere poſſit. Itaque conciſam tedam in area ſtruis congerie locant, uelut in carbonis artificio: mox hac primùm abietum, picearumque frondoſis ramis undique tecta circundataque, tum demum terra ſepta, lutoque obſtructa, ne quòuis modo fumo ac flammis pateat exitus, per foramen in cacumine paratum ignem ſuccendunt eadem quoque ratione, qua & carbones coquuntur. Quare cùm deſit locus, per quem flamma erumpere poſſit, ſentiatque ob id congeſta moles maximum ignis ardorem, pix liquitur, & per areæ pauimentum confluens in canalem circumpoſitum defluit, qui per alios canales inibi artificioſè paratos picem fluentem corriuat in ſcrobes ligneis aſſeribus circundatas, ne terra defluxam picem combibat: unde poſtea & dolia, & cadi, & utres implentur. Operis perfecti ſignum, ſi rogus decumbat, ſubſidatque, & liquor defluere deſinat. Sic enim picem fieri uidimus a ſyluicolis eam parantibus, qui quodammodo ſecuti uidentur Theophraſtum lib. IX. cap. III. de hiſtoria plantarum, ubi eadem ferè ratione Macedones picem terere latius tradidit. Pix liquida calefacta unà cum Thure & Maſtiche, deraſo occipitio adhibita prolapſam columellam reſtituit. Picis facultatem memoriæ prodidit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Pix ſicca quidem deſiccat, & excalfacit ſecundo à mediocribus, ſine ſymmetris exceſſu: ac plus deſiccare poteſt, quàm excalfacere. Humida uerò contrà, plus uidelicet calfacit, quàm deſiccat: habetque nonnullam partium tenuitatem, qua & aſthmaticos, & purulentos adiuuat. Satis eſt autem cyathi linxiſſe menſuram melli miſtæ. Sed & abſtergenti quandam uim habent, atque concoquendi, digerendique: ueluti & in guſtu ſubamarum quid obtinent, & acre. Sic leproſos ungues eximunt miſtæ cum cera, lichenaſque detergunt: concoquunt item duros, & crudos tumores omnes cataplaſmatis inditæ. Ad ea omnia humida ualentior eſt: arida uerò pix tametſi ad hæc quidem deterior eſt, glutinandis tamen uulneribus magis congruit. Ex his itaque clarum eſt, humidæ pici calidam humiditatem affatim eſſe admiſtam. Meminit item Galenus picis fuliginis lib. VII. eorundem ſimp. ubi ita de omni fuligine ſcriptum reliquit. Fuligo omnis exiccatoria eſt, ac proinde terreſtris eſt eſſentiæ, habens quaſdam etiam ignis, qui materiam combuſſit, reliquias: ſed id puſillum eſt. Porrò tota eius natura terrena eſt, tenuium partium. Sed quæ ſpeciatim in ea differentiæ ſunt, ex prouſta materia eueniunt: ex acriore, & calidiore, tali etiam proueniente fuligine: ex dulciore ſimili quoque & hinc fuligine proueniente. Primùm enim thuris fuligine utuntur, in ocularias medicinas miſta, eas uidelicet, quæ ad oculos etiámnum phlegmone tentatos accommodantur, atque etiámnum fluxione uexantur, & ulcera habent: nam & illa expurgat, & carne implet. Ad hæc uſurpant quoque eam ad facultates, quas uocant calliblepharas. Præterea terebinthinæ, myrrhæque fuligo moleſtia caret, non aliter quàm thuris: ſed ſtyracis his quodammodo ualentior eſt: magis etiam picis liquidæ, qua etiam magis cedri. Porrò acrioribus utuntur ad uitia palpebrarum uocata ptila, & croſos oculorum angulos, humidoſque citra phlegmonem. At mollioribus, mitioribusque tum ad hæc, tum ad ea, ad quæ competere paulò ſuperius diximus thuris fuliginem. Πίσσα ὑγρὰ Græcis dicitur: Latinis, Pix liquida: Arabibus, Eerf, Ceſt, Zeft, aut, Kir: Italis, Pece liquida: Germanis pix omnis, Bech: ſicut etiam Hiſpanis, Pex negra: Gallis, Poix fondue, liquida tantùm. Πίσσα ξηρὰ, καὶ παλιμπισσία Græcè uocatur, Latinè, Pix ſicca: Italicè, Pece ſecca: Gallis, Poix ſeche. Quod Græci πισσέλαιον, Latini Picinum oleum dicunt: Arabes Kepſen, ſeu Kapſe: Hiſpani, Azei de pez.

† Hoc loco non ἐώδης, id eſt, odorata, ut communis lectio habet, ſed ἰξώδης, hoc eſt, uiſcoſa legitur in Oribaſij codice manuſcripto, libro. XII. ſimplicium. Harum lectionum quæ ſit melior in probatione picis ſiccæ, aliorum ſit iudicium.

Picis conficiendæ ratio.

Picis facultates ex Galeno.

Fuliginum uires ex Galeno.

Nomina.

Ἄσφαλτος. BITVMEN. CAP. LXXXIII.

BItumen Iudaicum cæteris anteponitur. Cuius probatio eſt, ut purpuræ modo ſplendeat, ſitque ponderoſum, ac ualidum odorem uibret: nigrum autem & ſordidum, uitioſum eſt. Adulteratur pice. Gignitur in Phœnice, Babylone, Zacyntho, & Sydone. [a] [Liquidum inuenitur in Agragantino Siciliæ, fontibus innatans: quo utuntur ad lucernarum lumina, olei uice. Hallucinãtur, qui id Sicilicum oleum nominant: nanque liquidi bituminis genus eſſe conſtat.]

a Non habet Orib.

Πισσάσφαλτος. PISSASPHALTVM. CAP. LXXXIIII.

NAſcitur in Apolloniatarum agro circa Epidaurum, quæ piſſaſphaltos appellatur. Ea Ceraunijs montibus deuoluta impetu fluminis rapitur, æſtuque in litus expuitur, illic coacta in glebas miſtam bitumini picem redolet.

Νάφθα. NAPHTHA. CAP. LXXXV.

a Ista omnia desunt in meo, & Dragomani.

a NAphtham uocant Babylonij bituminis colamen,colore candidum: inuenitur etiam nigrum. [Vis ei ignium rapax,ita ut ex spatio protinus in eam transiliant. Ad suffusiones oculorum, & albugines utilis.] Bitumen omne discutit,glutinat,emollit,ab inflammatione tuetur; uuluarum procidentia,strangulationesque olfactu, suffitu,impositu,emendat:comitiales morbos suffitum deprehendit,gagatæ lapidis more:purgationes mulierum cum uino,& castorio potum elicit; tussim ueterem, & anhelitum adiuuat:serpentium morsibus,coxendicum,laterumque doloribus auxiliatur; datur cœliacis in catapotio deuorandum: cum aceto potum discutit sanguinem concretum:dysentericis cum ptisana liquatum infunditur: destillationibus suffitione medetur:mitigat dentium dolores oblitum. Cæterum pilos incommodos siccum replicat, specillo impositum:concalfactum autem, & cum farina hordeacea,nitro,& cera illitum,podagris,articulorum doloribus,lethargicisque prodest. Pissasphaltos eadem,quæ pix,& bitumen,si misceantur,potest.

Bituminis consideratio.

LEgitimum quidem Iudaicum Bitumen hoc æuo(quod sciam)in Italiam non aduehitur: id nanque, quo officinæ utuntur, impostura quædam est, pice, petroleo, & alijs nonnullis parata. Igitur mirari non licet, si id Dioscoridis historiæ minimè respondere uideatur. Optimum in Iudæa prouenit in quodam lacu, quà Iordanis amnis influit, qui ab urbe Hierico quindecim tantùm millia passuum distat, si Brocardo fides habenda est, qui Palæstinæ topographiam edidit. Nil uerò aliud bitumen est,quàm pingue quoddam lacus illius aquis supernatans, quod undis uentoque agitatum in littore concrescit, densatur, coit, tenacissimumque redditur. Nullum in hoc lacu (ut Galenus testatur lib.IIII.cap.XX. simpl. medicamentorum)animal, nullaque stirpis immascitur, neque uisitur ob aquæ ingentem salsedinem. Imò cùm duo ingentia flumina in eum confluant, in quibus pisces innumeri, præsertim in eo, quod prope Ierichontem fluit, quod Iordanem appellant, nullus omnino piscium fluminum ostia excedit. Quinimo, eodem auctore,de his, quæ in eum proijciuntur, nihil mergitur, sed instar nauis, super aquam fertur. Quippe hoc esse uerum probari facilè potest experimento, quod sensibus patet:nam unaquæque nauis leuius admodum marinis, quàm dulcibus fertur aquis. Proinde loco citato hæc scitè prodidit Galenus. At aqua, quæ ex lacu Syriæ Palæstinæ, quem alij quidem mare uocant mortuum, alij stagnum bituminosum, gustantibus non salsa modo,sed & amara est. Salem uero etiam habet ex sese natum, perinde subamarum,primoque statim aspectu unà cum uniuerso mari tum candidior, tum crassior apparet, salsugini meræ similis: in quam si salem inijcias, ne liquari quidem etiam possit: plurimum enim eius in se habet:ac si quis in eam se mergat, continuò sale tenuissimo uelut conspersus, undique emergere conspicitur. Quapropter etiam aqua illa, quàm cætera marina grauior est, idque tanto pondere, quanto fluuiali marina. Itaque si uolueris te ipsum deijcere in profundum,ne sic quidem poteris deorsum ferri: ita attollit, eleuatque aqua: non sanè quia natura leuis sit,quod quidam ueterum sophistarum prodidit, sed ut censuit Aristoteles, propter grauitatem instar luti, quæ leuiora sunt, gestans. Proinde si hominem ligatis manibus, pedibusque in stagni illius aquam conieceris, deorsum haud ferretur. quin uerò sicut naues in mari onera plura, quàm in fluuijs citra submersionem portare ualent, eundem in modum in stagno mortuo multò plura, quàm in mari. Tantò enim est, quæ in illo est aqua, marina grauior, quantò marina lacustri, aut fluuiali. inest enim ei salis substantia,quæ terrea,grauisque est. Ipsique tibi marinam, si lubet, efficere licet, sale in aqua fluuiali colliquato, cognoscereque quantò grauior reddatur aqua eiusmodi, quàm sit dulcis. Quin & modum iam inuenerunt, moderatam ad saliendum conficiendi salsuginem, si ouum in ea uideatur natare:nam ubi etiámnum sidit, ac nondum super salsuginis superficiem innatat,aquosa magis est,& dulcis: grauiter uerò salsa est, ubi tanta est salis copia indita, ut amplius liquari, qui postea adijcitur, nequeat. quam aquam si pendere non grauaberis, omnium aquarum comperies grauissimam. Itaque ego quandoque inanem esse diuitis cuiusdam ambitionem ostendi, qui tantam in Italia maris mortui aquam deuexit,quæ cisternam implere posset. Nam id ipsum ego expeditè præstiti,sale plurimo in aquam potabilem conjecto. hæc Galenus. Lacus iste, quem aliqui mare mortuum uocant,ille quidem est, quem sacra testantur monumenta exortum esse,ubi Sodoma,Gomorrha,aliæque finitimæ ciuitates cælesti igne absortæ,subuersæque fuere. Quod etiam Galeni auctoritate comprobatur, qui eodem loco citato lacum hunc Sodomeum appellari scribit. Eructat continuè is (ut quidam Patriarcha Hierosolymitanus suis scriptis perhibet) nebulosos quosdam uapores fœtorem intolerabilem uibrantes, qui postea uentorum flamine per conualles olim fertilissimas exagitati, perpetuam sterilitatem relinquunt, ita ut longo terrarum spatio nec herba,nec arbos,nec ullum denique germen proueniat, neque uiresçat,nisi inxta Hiericum,ubi ab Elisei fonte irrigantur horti. Tradit Plinius hunc lacum longitudine centum millia passuum excedere, latitudine maxima uiginti quinque millia passuum implere. Idem Pissasphalti inter picis genera meminit libro.XXIIII.capite VII.sic inquiens. Est & Pissasphaltos mista bitumini pice naturaliter ex Apolloniatarum agro: quidam autem ipsi miscent. Affertur ex eodem agro etiámnum hoc æuo: siquidem ex Apollonia Epiri,quam uulgò Valonam nuncupant, Venetias pissasphaltum pro picandis nauigijs copiosum importatur: quippe quòd pineæ pici commistum,ualentissimè id muneris præstet. Nuper ex Dalmatia asseri cæpit, ubi prope Lesinam non longè à Narenta foditur: cuius amicus quidam mihi copiam fecit. Foditur & in Pannonia, ubi id incolæ fossitiam ceram esse existimant. Scribit Fuchsius libro primo de componendis medicamentis, pissasphaltum nunc etiam tribus ferè milliaribus ab Ispruch reperiri, uocarique Germanico sermone Trischemblut, cuius portionem aliquam adhuc se habere fatetur, sibi à Georgio Collimitio transmissam, quæ succensa bitumen ac picem uerissimè redolet. Sed equidem uereor, ne ipse quoque decipiatur, una cum Georgio illo. Is enim lapidem gagatem,qui ferè tribus ab ea ciuitate Germanicis milliaribus (ut Fuchsius inquit)in litore cuiusdam torrentis frequentissimus reperitur, pro pissasphalto ostendebat. Sed illius error, dum ego in Ispruch essem, à clarissimo Ioanne Petro Merendio medico Regio, & à me pariter deprehensus

Pissasphalti consideratio.

Fuch.& quorũ dam lapsus.

prehenſus eſt: quod lapis Germanica lingua Triſchemblut uocatus, etſi lapidis gagatæ modo conflagret, & bitumen redoleat accenſus; nunquam tamen ut pix, & aſphaltus igne liquefcit, ſed ligni, uel tedæ modo comburitur. Præterea ultimum bituminis genus, quod Naphtham uocant, Plinius libro. II. *capite* CVIII. *in Auſtagenis Parthiæ inueniri prodidit tamque eſſe huic ignium cognationem, ut tranſiliant protinus in ipſum undecunque uiſum. Quod etſi in Italiam aliunde (quod ſciam) non inferatur; inibi tamen pluribus in locis id generis erumpit, quod eoſdem cum igne præſtat effectus: quale eſt, quod in agro Mutinenſi & alijs quibuſdam in locis in Inſubria ſcaturit, petroleum, ſiue ſaxeum appellatum. Cæterum id quidem mirum admodum de petroleo omnibus uideri debet, quod mihi narrauit Poſonij Vngariæ Illuſtris comes Hercules à Contrarijs Ferrarienſis, eo tempore, quo Maximilianus Romanorum, & Boemiæ rex, Pannoniæ coronam ſuſcepit. Narrabat itaque Comes ſuo quodam in prædio ſe puteum habere, in quo unà cum aqua petroleum diſtillat è terræ meatibus. At qui cum rimæ quædam in putei fundo hiantes exortæ eſſent, è quibus petroleum ſenſim labebatur, cementarium fabrum ſe conduxiſſe, dicebat, qui rimas diligenter obſtrueret. At cum artifex ſine lumine id præſtare nequiret, laternam expoſtulaſſe, eamque illi in puteum demiſſam eſſe perquã diligenter occluſam, uerum paulo poſt, eueniſſe affirmabat, ut petroleum ignium rapax accenſis putei parietibus, & impetuoſo admodum excitato uapore, non ſolum cementarium artificem illum, perinde ac è bombarda extinctum ſurſum extra puteum eiaculaſſe: ſed etiam putei tectum totum in aera euexiſſe accenſis lagenis nonnullis petroleo plenis extra putei hoſtium exiſtentibus. quarum igne aſtantes quidam maximè læſi ſunt. Hinc itaq, adducor omnino ad credendum, nil aliud petroleum eſſe, quam Naphtham, bituminis colamen, de quo ſcripſere Dioſcorides, & Plinius. Sed ut redeamus, unde digreſſi ſumus, bitumen Sodomeum non niſi fictitium, uel impoſtorum malitia adulteratum aduehitur. Proinde Braſauolus in ſynceri defectu Mumiam à Mauritanis uocatam ſubſtituit, quòd certò crediderit, mumiam eſſe legitimum Palæſtinum aſphaltum. Quandoquidem exiſtimauit, ſicca tum Arabum, tum aliarum gentium corpora, quæ pro mumia ex Syria, & Aegypto Venetias deferuntur, cùm ſint ex infima illius regionis plebecula, uice aloes, myrrhæ, croci, & balſami ex more Iudaico, duntaxat aſphalto impleri: quòd eorum pauperies aromatum ſumptus non toleret. Hoc fundamentum hinc ieciſſe uidetur, quòd Strabo literis mandauerit bitumen Sodomei lacus in uſu eſſe ad tutanda hominum cadauera. Sed quantum ipſe ex Arabum ſcriptis deprompſi, apud eos* MVMIA *potius eſt piſſaſphaltum, quàm*

Naphthæ mentio.

Petrolei cuiuſdam hiſtoria.

Braſa. opinio improbata.

Mumiæ conſideratio.

MVMIA.

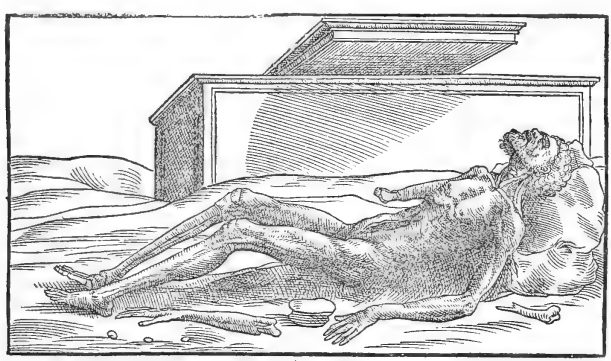

aſphaltum: ſiquidem ſcribit Auicenna, mumiam eadem præſtare, quæ aſphaltus pice commiſtus. Ex quo facilè conijcere poſſumus, cadauera illa piſſaſphalto tantùm impleri. Cui etiam ſubſcribit Serapio, qui de Mumia differens, ex Dioſcoridis authoritate, eadem, quæ Dioſcorides de piſſaſphalto tradidit, ipſe uerbotenus ad mumiam retulit, ſic inquiens. Mumia eſt in terris Apolloniæ: deſcendit nanque ex montibus, qui ducunt flumina cum aqua, & eijcit eam aqua fluminis in ripis, & eſt coagulata, & fit ſicut cera, & habet odorem picis miſtæ cum aſphalto cum aliquo fœtore: & uirtus eius eſt, ſicut picis, & aſphalti miſtorum. Vnde potius aſſerendum putauerim, noſtram Mumiam eſſe piſſaſphaltum, quàm aſphaltum. Et quamuis dicat Strabo bituminis Iudaici uſum fuiſſe ad conſeruanda cadauera; non tamen negat, quin bitumini picem admiſceant, fiatque piſſaſphaltum factitium. Verùm Serapio, & Auicenna has miſturas optimè nouerant, utpote quibus non modo Syri, ſed & ſuæ gentis Mauritani uterentur. Quo fit, ut Braſauoli ſententiam non probandam exiſtimem, quod ſcilicet uulgaris Mumia bituminis loco in componendis medicamentis ſubſtituatur. Nanque Mumia præterquam quod eſt (ut puto) ſyncerum piſſaſphaltum, uel aſphaltum pice miſtum, concepit defluentem humorem, qui continuò è cadaueribus in ſepulcris liquatur. Ex quo credendum eſt, eam non parum ſuam immutaſſe naturam. Porrò ſatius ducerem Galenum, & Paulum conſulere, qui in ſuccidaneis, ſi deſit aſphaltus, picem liquidam ſubdunt. Cæterùm notare conuenit Serapionem Mumiam Dioſcoridis piſſaſphalto adiciſſe, ut quæ aliquam inter ſe cognationem haberent, abinuicem non diſiungeret: non enim erat neſcius, humoſcemodi cadauera piſſaſphalto impleri, quemadmodum myrrha, croco, aloe, ac etiam balſamo ſimul admiſtis implebantur: quæ ueram tractu temporis conficiebant mumiam, cuius meminit eiuſdem capitis initio, his uerbis. Mumia ſepulcrorum ſit e myrrha, aloe, alijsque rebus his additis, & humiditate, quam exudant humana corpora. Veruntamen hac noſtra tempeſtate in Italiam haudquaquam aduehitur: quippe quod hac miſtione nulla earum regionum cadauera præter nobilium, ac diutum condiantur: & hi quidem ſepulcra habent ſibi conſtituta, diligenterque occluſa. Idcirco non ita facilè iſtorum corpora

ſurripi

surripi possunt à mercatoribus illuc profectis, ut minori tum difficultate, tum suspicione auferri possunt pauperum, & ignobilium, asphalto pice misto, uel ipso pissasphalto confarcta. Ideoque apertissimè falluntur, qui pro legitima Mumia arefactam istiusmodi cadauerum carnem assumunt, non autem eorum infarctum, ueluti sepulturariorum quàm plurimi, qui carnes & ossa contundunt, eaque medicamentis admiscent, quæ mumiam exposcunt. Necessum igitur esset legitimam mumiam expetentibus ut in hospitalibus nostris cadauera obeuntium aloe, myrrha, & croco repleri curarent, eamque deinde suo tempore eximi. Hanc tamen nostram sententiam pluribus refellere contendit Petrus Bellonius Cenomanus, uir ex eo fortasse peritus iudicandus, quòd profiteatur se Asiam, Græciam, Syriam, Ægyptum, & Arabiam peragrasse. Quippe qui putet, non aliam esse Mumiam apud Græcos, & Arabas, quàm pissasphaltum. Sed quod eius argumenta non sint tanti momenti, ut oppositum nobis persuadere possint, & quòd potius idem hallucinetur, in epistolis, quas conscribere instituit, adiuuante Deo, latius ostendam. Vbi etiam plurima eius errata attexemus, quæ in libellis, quos tum de medicamentis cadauera seruantibus, tum de resiniferis arboribus, tum etiam de piscibus condidit, legendo adnotauimus. Quandoquidem nostrum in primis institutum non est in his commentarijs nostras adunguem tueri sententias, atque ab erroribus, quibus notati erimus, nos uindicare, sed quantum possimus materiam medicam à mendis expurgare, eamque illustriorem reddere, & in pristinum candorem restituere conamur. Porrò Mumia, de cuius uiribus iam nobis differendum est, (ut Arabes tradunt) quàm plurimis pollet facultatibus: siquidem secundo ordine tum siccat, tum excalfacit: capitis dolores frigiditate obortos absque humorum præsentia mulcet. Medetur hemicraneæ, paralysi, oris distractionibus, comitialibus, uertiginosisque, si ex amaraci aqua naribus inmittatur. Leucoij oleo, siue hyoscyamino grani pondere subacta, ad aurium dolores frigidos utiliter in earum concauitatem infunditur. Prodest quatuor granorum pondere ex thymbræ decocto resoluta, gulæ cruciatibus. Epota ex zizypharum, hordei, & myxorum decocto tribus diebus continuis, tussientibus opem non modicam præstat. Granorum item quatuor pondere sumpta ex aqua menthæ cordis affectus removet: cum decocto uerò cumini, ammi, & cari, tum uentriculi, tum intestinorum flatus discutit. Bibitur utiliter ab alto denolutis ex siliquæ Ægiptiæ medulla, additis Lemnia sphragide, & rubiæ radice. Hausta trium, uel quatuor granorum pondere singultum inhibet, si tamen ex cumini, & apij decocto assumatur. Erinis imposita, additis mosscho, castoreo, caphura, & oleo balanino, naribus commodè inditur ad diuturnos capitis dolores; præsertimque cum, adhibitis alijs, contumax morbus non soluitur. Gargarizatur cum oxymelite aduersus anginam: & ad lienis affectus ex cari decocto utiliter bibitur: & contra lethalia uenena ex decocto tribuli marini, & fœtidi laserpitij gummi iuuamento non modico sumitur. item ex mero contra scorpionum ictus bibitur, ictisque locis cum recenti bubulo butyro utilissimè imponitur. Adstringit mumia illita externa sanguinis profluuia, pota uerò interna: proinde peritilis ad cruentas excreationes. Ex caprillo lacte pota opitulatur exulceratæ uesicæ, internis penis desquamationibus, & uri nam ægrè continentibus. Non desunt qui credant, humanorum cadauerum ossa in puluerem redacta, & in potu exhibita uarijs corporis languoribus prodesse, os suum unicuique membro tribuentes. Quod penitus refellendum non est: siquidem ipse pluries uidi in comitiali morbo cranium humanum in puluerem redactum maximè profeciisse, sicuti etiam calculosis renibus, & eorum doloribus. Sed ad Bitumen redeamus, à quo nos penè disiunxerat mumia, ne à nostro instituto recedamus. Huius meminit Galenus lib. XI. simplicium medicamentorum sic inquiens. Bitumen, unum & ipsum est ex ijs, quæ in aqua marina prouenunt, & in alia quapiam, quæ non est marinæ dissimilis, ut in Apollonio Epiri, & per alia id genus loca, multis aquis spongiæ nascentibus, ceu spuma quædam innatans hoc medicamen reperitur, & molle quidem est, dum innatat, posteà uerò resiccatum pice ficca duritiæ efficitur. Optimum uerò bitumen in mari, quod mortuum uocant, prouenit. Est autem id stagnum salsum in cœle, hoc est cauæ, Syriæ. Cæterùm medicaminis ipsius uis est tum resiccatoria, tum excalfactoria in secundo ordine. Meritò itaque eo utuntur & ad glutinationes uulnerum cruentorum, & ad alia omnia, quæ exiccari debent cum modica excalfactione. Nomen eius Græcum est ἄσφαλτος: Latinum, Bitumen: Arabicum, Hafral ieudi, siue Chefer alibeud: Italicum, Bitume, & Asphalto: Germanicum, Iudenleim. Πισσάσφαλτος uerò sic Græcis, dicitur, ut Latinis Pissasphaltum: Arabibus, Mumie, Mumiay, seu Mumia: Italis, Pissasphalto: Hispanis, Cera de minera.

Bellonij opinio explosa.

Mumiæ uires.

Bituminis histor. & uires ex Galeno.

Nomina.

Κυπάρισσος. CVPRESSVS. CAP. LXXXVI.

CVpressus refrigerat, & astringit. Cuius folia ex passo, & exiguo myrrhæ pota, uesicæ rheumatismis, & urinæ difficultati auxiliantur. Pilulæ autem ex uino tusæ in dysenteria, alui fluxione, tussi, & orthopnœa, aut si reijciatur sanguis, conuenientissimè bibuntur: earum decoctum eosdem præbet effectus: [a] [tusæ cum fico duritias emolliunt, nariumque polypo medentur: in aceto coctæ, & cum lupinis detritæ scabros ungues cijciunt: hernias intestinorum prolapsu erumpentes illitu reprimunt. Folia eadem præstant.] Pilulæ cum arboris coma suffitæ, culices abigere existimantur. Folia trita, & imposita uulnera conglutinant, sanguinem supprimunt: trita ex aceto capillum tingunt: illinuntur per se, aut cum polenta ignibus sacris, ulceribus quæ serpunt, carbunculis, & oculorum inflammationibus: admota cum cerato stomachum corroborant.

a Cõclusa non legit antiquũ manu scriptum exemplar. sed meum, & Catag. hęc omnia habent.

Cupressi historia.

TAmetsi Cupressus arbor notissima sit in Italia: quin etsi uulgaris sint notitiæ eius fructus, quos tam Græci, quàm Latini conos appellant; attamen cùm nihil de eius historia memoriæ prodiderit Dioscorides, ut lectoribus undequaque sit satisfactum, hic nobis de ea differendum est. CVPRESSVS itaque duum est generum. Quorum alterum mas est, alterum fœminam appellant. Hæc metam in fastigium acuminatam ducens, illa uero ramos in latum spargens. utraque procera est planta, recta, ramos in summitate tantum habens. Foliis est Sabinæ bacciferæ uiridioribus, ac longioribus. Conos edit ter in anno, lariceis similes, crassiores tamen, duriores, compactiores, speciosioresque, in quibus semen. Fundit caudex resinam,

CVPRESSVS.

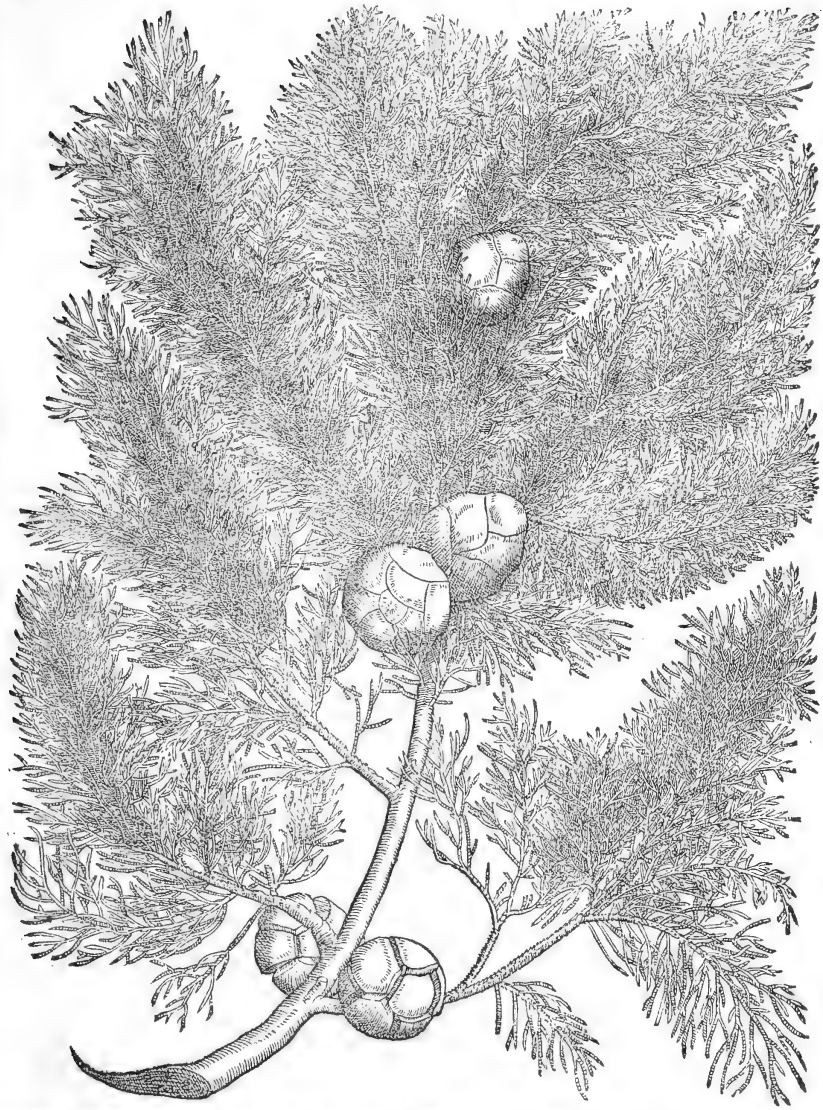

10 reſinam, ſed modicam, Terebinthinæ haud abſimilem & facultatis ferè eiuſdem. Ligni materies ſolida, compacta, & odorata, ſantalorum ferè modo. Aduena igitur quondam fuit Italiæ Cupreſſus, & difficillimè naſcentium, natuque moroſa, ut quæ in educatione plurimum diligentiæ expetat, & præſertim in locis, ubi ſuapte natura non prouenit. Tradiderunt ueteres cupreſſum Diti ſacram: & ideo funebri ſigno eius ramos ante domos ponere ſolebant, ubi aliquis defunctus iaceret. Ex quo more creditur eius umbra infauſta, nec quidem gratioſa. Cupreſſi patria, ac proprium natale ſolum Creta inſula eſt. nanque inibi quocunque loco terra moueatur, ſubactáque ſit, niſi ſeruentur alia, hæc ſua ſponte gignitur, atque protinus emigrat. In Idæis etiam montibus, qui ad Troadem ſpectant, non appellato ſolo, Cupreſſus numeroſa ſponte proſilit. Quod admiratione non uacat, alibi non niſi tempore, & perquàm diligenti cultura prouenientis, & cultorem magnopere faſtidiens. Odere cupreſſi flumina, lacus, omnesque aquoſos tractus, quo fit, ut in eiuſmodi locis ſatæ confeſtim inareſcant. Quod ſi rectè ſciniſſet Adamus Lonicerus, non tam facilè (ut puto) ſcripſiſſet, cupreſſum humidis gaudere locis. Aſpernantur & ſimum, quo etiam, ſi circumfoſſura impleatur, non multo pòſt tempore pereunt. Mira eſt Cupreſſi fœcunditas: etenim trifera eſt, colliguntur eius coni menſibus Ianuario, Maio, & Septembri. Semen ijs innaſcitur, grauis adeò pu-

Adami Lonicerilapſus.

pilis,

sillis, ac minimis, ut atomis comparari possit: ob id enim ægrè perspicitur. Non omittendum naturæ miraculum, ex tam paruo semine gigni tam proceras arbores. Semen mirè formicis expetitur, ampliato etiam miraculo, tantuli animalis cibo absumi natalem tantarum arborum. quo fit, ut fructiferæ Cupressi nunquam formicis sint destitutæ. Cupressus perpetua coma uiret, eiusque materies nec cariem, nec uetustatem sentit, ut etiam cedri ebeni, loti, taxi, buxi, & oleæ. Proinde ueteres non aliam ob causam ex cupressina materie simulacra sculpebant, nisi quòd ad æternam diuturnitatem permansura putarent, ueluti Romæ illud Iouis in arce. Fert & Cupressus liquidam resinam larignæ similem, sapore uerò acerrimam. Reliqua semina tradunt, folijs cupressi tusis si misceantur, à uermiculis quibuscunque non tangi, neque erodi. Lignum autem (ut aiunt) nulla temporis diuturnitate suaueolentiam exuit. Conorũ decoctum ex aceto paratum dentium dolores mulcet, si eo sæpe os colluatur. Idem quoque præstat foliorum decoctum. Hoc quoque medicamento uitiligines curantur. Eorundem & mulorum unguium cinis, oleo Myrtino exceptus ualet illitus ad capillorum defluuium. Iidem (ut Marcellus inquit) impari numero minutissimè triti, & ex uino uetere hausti, tussim potentissime leniunt. Recentes, uiridesque coni herniosos magnopere iuuant, si eorum decoctum ex uino uetere paratum, quotidie affecti biberint trium unciarum pondere. Interim tamen folia cupressi trita testiculis illinenda sunt. est enim hoc auxilium multis experimentis comprobatum. Idem præstant tenera arboris germina commansa, ita ut eorum succus deglutiatur. Sunt qui pusillam cupressum, nonnullis etiam Cipresso uulgò dictam, abrotonum fœminam uocent, à similitudine, quam hæc cum arbore in multis habet. Idcirco nec fortasse aberraret, qui certo crederet, Plinium libro XXIIII. capite XV. de chamæcyparisso herba differentem, de hac intellexisse: præsertim eũm tradat, ipsam ex uino potam contra serpentium omnium uenena, scorpionumque ictus pollere: siquidem & nostra hac ætate plerique abrotonum fœminam ad idem usurpant. Quod item ad alui tineas necandas bellarijs immiscent, ut arte pueros ad comedendum alliciant. Hetrusci hanc Santolina uulgò nominant, de qua cùm libro tertio in abrotoni mentione nobis latius sit differendum, hîc plura dicere superuacaneum esset. Cupressi meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Cupressi folia, germina, pilulæ recentes, & molles magna uulnera conglutinant in duris corporibus: ex quo clarum est, quòd resiccandi uim habeat absque insigni acrimonia, aut caliditate, sicut certè & gustus testificatur. Apparet enim in ea leuis quidem acrimonia, sed plurima amaritudo, multoque etiam plus acerbitatis in tota planta. Tanta ei inest acrimonia caliditasque, quanta satis sit deducendæ in altum acerbitati, ac nullam tamen mordicationem, aut caliditatem in corporibus efficiat. Proinde in alto latentes in flaccidis, putrescentibusque affectibus humiditates innoxiè, tutoque depascitur, atque absumit: cùm quæ excalfaciunt simul, desiccantque, eas quidem quæ contentæ sunt, absumant, cæterùm acrimonia, & caliditate alias attrahant. Sic enterocelicos iuuat: siquidem exiccat, roburque addit corporis partibus præ humiditate laxis, utpote cùm adstrictio in altum subeat, deducente ipsa caliditate, quæ admista est, eum seruante modum, ut deducere quidem ualeat, non tamen mordicare queat. Quidam ea utuntur ad carbunculos, & herpetes polentæ miscentes, tanquam absumat citra excalfactionem eos morbos facientem humiditatem. Sunt qui ad erysipelata utantur, admista nimirum polenta cum aqua, aut oxycrato aquoso. Κυπάρισσος Græcè uocatur: Latinè, Cupressus: Arabicè, Saro, aut Seru: Italicè, Cipresso: Germanicè, Cypressen: Hispanicè, Cipres: Gallicè, Cyprez.

Cupressus pusilla.

Cupressi uires ex Gal.

Nomina.

a [Ἀρκευθίς. IVNIPERVS. CAP. LXXXVII.

IVniperi genera duo, altera maior, altera minor. utraque acris est. Excalfacit, & urinam mouet; accensa serpentes fugat. [b] Baccarum nonnullæ nucis iuglandis magnitudine nonnunquam grandescere, aliæ nucem Ponticam æquare inueniuntur, rotundæ, odoratæ, in mandendo dulces, subamaræ, quæ arceuthides etiam id est, baccæ Iuniperi, nominantur. Modicè calfaciunt, & adstringunt, stomacho utiles: contra pectoris uitia, tussim, inflationes, tormina, & serpentium ictus efficacissimè bibuntur: urinam cient, unde ruptis, conuulsis, & uuluæ strangulatui subueniunt. [c] [Folia acrimoniam habent: ideo tam ipsam, quàm eorum succum ex uino contra uiperarum morsus illini, aut bibi prodest. Corticis cinis cum aqua illi tus, lepras eximit.] [d].

a Antiquus codex habet. περὶ Ἀρκεύθου μικρᾶς cap. περὶ Ἀρκευθίδος μεγάλης in multis antiquis codicib. reperitur.

b Meum & Drag. τεμένου καρπὸν ὁ μέντοι κατὰ καρύα ποντικοῦ τὸ μέγεθος, εὑρίσκεται δὲ κυάμῳ ἴσος. i. Profert fructum magnitudine nucis ponticæ, reperitur & fabæ æqualis. Sed Catac. primo loco habet καρύα simpliciter: Secundo uerò καρύα ποντικοῦ. c Conclusa desunt in meo, sed Catacuz. habet. d Cat. addit. τὸ δὲ ῥίνημα τοῦ ξύλου ποθὲν ἀναιρεῖ. i. ramenta uerò ligni deuorata interficiunt. quin etiam addit alterum caput de Iunipero maiore hunc in modum. Ἄρκευθος μεγάλη οἱ δὲ κυπάρισσος ἀγρία οἱ δὲ μνησίθεος ῥωμαῖοι ζυνιπέρουμ, ἐστὶ δὲ καὶ αὕτη γνώριμος τοῖς πλείοσι, ἐμφερὴς κυπαρίσσῳ γενομένη ἐν τραχέσι καὶ παραθαλασσίοις τόποις ὡς ἐπὶ πλεῖστον. δύναμιν δὲ ἔχει τὴν αὐτὴν τῇ προειρημένῃ. Id est. Iuniperus magna, quæ & Cupressus syluestris & mnesitheos dicitur, Romanis Iuniperus, plurimis cognita, similis est cupresso. Nascitur plerunque asperis & maritimis locis. Easdem habet uires cum prædicta.

REperiuntur Græci Dioscoridis codices (ut etiam adnotatum reliquit Marcellus) in quibus Iuniperi caput prorsus deprauatum legitur, quibusdam additis, quæ Dioscoridis doctrinam minimè sapiunt. Siquidem nec Galenum, nec item Paulum Æginetam, minusque Serapionem, qui tamen uerbotenus Dioscoridis scripta per capita singula refert, illud usquam posteritatis memoriæ prodidisse constat, quòd scilicet ramenta ligni Iuniperi epota homines perdant; præsertim cùm eius baccæ contra serpentium ictus efficacissimè deuorentur: bibaturque, ac illinatur foliorum expressus succus ad uiperarum morsus. Adde etiam quòd facto periculo id omnino falsum esse deprehendatur. Quare non modo non credendum, sed ne cogitandum quidem, eiusmodi ineptias à Dioscoride scriptas: quin potius illi adscriptas esse existimandum. Siquidem cùm Oribasius qui Plantarum historias perquam diligenter ex Dioscoride transscribit, Iuniperi historiam prætermittat, id quidem manifeste indicat hæc omnia esse Dioscoridi adulterina. Nam scripsisse Dioscoridem, maioris Iuniperi fructum haberi nucis iuglandis magnitudine, alterius uerò nucem ponticam æquare, nihil est quod me adducat ad credendum, & præsertim cum de re hac tam uariæ sint lectiones. His ergo rationibus adductus, non temerè partem illam, utpote addititiam, ex hoc capite resecandam

Iuniperi consideratio.

IVNIPERVS.

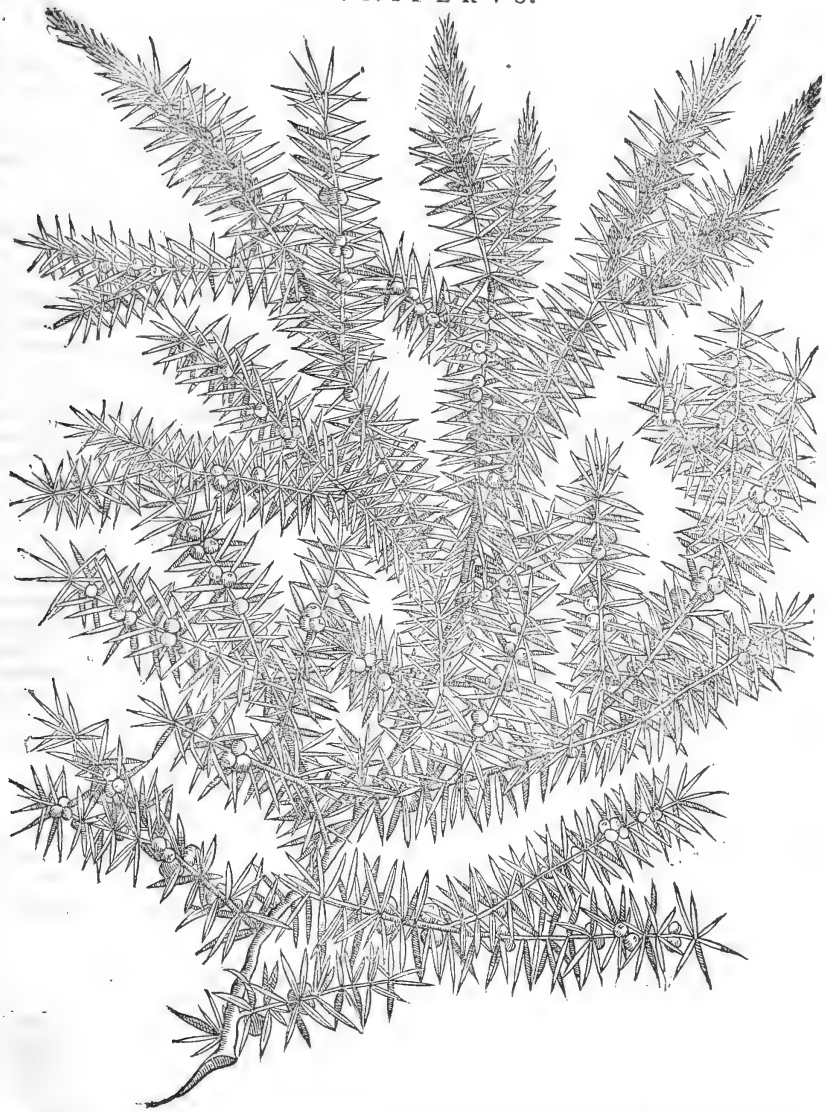

te resecandam duxi. Sed non desunt recentiorum quidam, qui ut noui aliquid in medium afferre uideantur, Dioscoridis Iuniperum contendunt, nil aliud esse quàm Theophrasti cedrum. & erroris in hoc Dioscoridem accusant. Sed ij potius uidentur somnia describere, quàm uera, ut facilè cuipiam palam fiet, qui diligenter Theophrastum perlegerit. Habet enim is duo cedri genera, alterum lycium, alterum Phœnicium, de quibus in Iunipero nihil meminit Dioscorides. Sed maiorem & minorem Iuniperum describit, non lycium & Phœnicium ex Theophrasto, ut noui hi censores somniauêre. Maior, & minor Iuniperi species in pluribus Italiæ locis reperitur. Tuscia urbanas alit, quæ in proceram arborem assurgunt, uisunturque hæ frequentes in agro nostro Senensi: quarum fructus sylvestribus & crassior, & dulcior habetur. Folio utraque est aculeato, coronarij Rosmarini effigie, angustiore tamẽ. Ligni materies ad cẽtenarios annos incorrupta perdurat: proinde iussit Hannibal (ut Plinius tradidit libro XVI. cap. XL.) templum Dianæ Ephesiæ Iuniperinis trabibus extrui, quòd per multas ætates esset duraturum. Igitur mirari non licet, si chymistæ asseuerant, carbonem Iuniperinum accensum, & sito cinere obrutum ignem integro anno fouere. Profert ex se Iuniperus gummi mastichæ simile, quod & Sandaracham, & Vernicem appellant. Hoc primùm cùm metitur, candido splendescit colore: senescens uerò in rufum abit. Porrò haud ignorandum est, hanc Arabum Gummi Iuniperi.

 sandaracham

ſandaracham à Dioſcoridis ſandaracha perquam longè diſſidere. Nanque Græcis ſandaracha eſt foſſilis ad arſenici, ſiue auripigmenti genera referenda, erodens, & exitiale medicamentum, ut amplius in quinto libro, Deo duce, dicemus. Verùm hæc ſandaracha nomenclatio in gummi Iuniperi inuecta fuit à medicis, qui Mauritanos ſecuti ſandarax Arabicum nomen (ſic enim Arabes Iuniperi gummi uocant) in ſandaracham conuerterunt. Quamobrem illud adnotandum eſſe uidetur, quòd ubi Arabes, ſandaracham medicamentis inſerendam eſſe præcipiunt, gummi Iuniperi immiſcendum intelligunt: ubi uerò à Græcis de ſandaracha fit mentio, foſſilis illa rufa, & auripigmento ſimilis, eſt intelligenda. Non deſunt tamen qui uelint Mauritanorum Sandaracham non eſſe gummi Iuniperi, ſed Oxycedri. Quorum equidem iudicio auſim facilè ſubſcribere. etenim pauci admodum ſunt, qui non putent oxycedrum eſſe Iuniperum maiorem: adeò ut plerique uulgarium illam ab hac neſciant diſtinguere. Tradit Plinius libro XIII. *cap.* XI. *plura gummi genera, ubi gummi Iuniperinum ad nihil eſſe utile ſcribit. Cuius tamen frequens uſus in medicamentis contrarium indicat. Quippe hoc ſyncero, & oleo ex lini ſemine preſſo, fit uernix liquidus: cuius eſt uſus ad illuſtrandas picturas, & ad nitorem ferri conciliandum: utilis etiámnum ad ambuſta, & præcipuus ad dolores, & tumores hæmorrhoidum. Siccus uernix, hoc eſt gummi Iuniperi (ut author eſt Serapio) deſtillationes ſuſpendit, menſium profluuia ſiſtit, ſinus exiccat immiſtus, hauſtus uerò pituitam, quæ uentriculo, & inteſtinis hæſerit: tineas & cætera uentris animalia necat. Neruorum reſolutionibus, quas humores frigidi contraxerint, opitulatur. Capitis diſtillationes ſuffitu diſcutit. Idem exceptus ſanguinis excreationes ſupprimit, & hæmorrhoidas fluentes illitus. Addito tum roſaceo, tum myrtino ſedis rimas coercet, & hiantibus frigore manuum, pedumáque ſciſſuris illitu ſuccurrit. In ſumma calfacit, & ſiccat primo receſſu. Sandaracæ igni admotæ fumus dentium dolores mulcet, ubi per infundibulum ad affectum dentem peruenerit. Eiuſdem puluis oui albo ſubactus, & fronti temporibuſque illitus, ſanguinem è naribus fluentem ſiſtit. Eſt & Sandaracha ceraginoſi mellis genus apud Plinium, qui de ea libro* X I. *cap.* VII. *ita ſcribit. Præter hæc conuehitur Erithace, quam alij ſandaracham, alij cærinthum uocant. Hic erit apum, dum operantur, cibus, qui ſæpe inuenitur in fauorum inanitatibus ſepoſitus, & ipſe amari ſaporis: gignitur rore uerno, hactenus Plinius. Cæterùm oleum, quod ex Iuniperi materie (ut chymiſtæ dicunt) per deſcenſorium duobus aduerſis fictilibus, tum pariter uitreis inſtrumentis elicitur, calidum ore contentum dentium dolores mirificè mulcet, ſi tamen frigida defluxione afficiantur. Fit ex baccis hoc longè præſtantius, odore perquàm iucundo foliorum & baccarum Iuniperi decoctum potum ualentiſſimè pellit menſes. Decoquuntur quoque iuniperinæ baccæ ex uino albo prius confractæ, nnà cum roſis, cupreſſi pilulis, & myrti folijs, utiliſſimè ad dentium dolores. Siquidem hoc decocto calido in ore contento facile leuantur affecti, & præſertim addito aquæ uitæ momento lixiuii ex uino albo, & iuniperino cinere paratum, unciarum quatuor aut quinque pondere potum, ualentiſſimè pellit urinam ita ut nonnullos uiderim hydropicos hoc tantum auxilio ſanatos. Idem ſcabiem ſanat ubi eo affecti ſeſe perfundant. Paratur ex iuniperino ligno balneum admirabilis facultatis ad podagricos, hoc modo: Sumito ligni iuniperini, conciſi lib. xij. coquito in aqua in cortina magna, quouſque tertia tantum pars ſuperſit. Deinde decocti unà cum ligno in labrum proijcito. In hoc ubi deſcenderit ager, ſedeat umbilicotenus, & membra languida foueat. Atqui hunc præpurgatum eſſe oportet; Hoc enim balneo nonnullos podagricos in Boemia uidimus in lectulo iacentes, perpetuoque dolore uexatos, qui adeo reualuerunt, ut expeditiores facti, ad negotia redierint, quoquolibet ambulantes. Iuniperi & lauri cuiuſque ſeptenæ baccæ addita caſiæ lignææ uulgaris ſemidrachma, & cinnamomi drachma. Si in Turturis uentrem integra omnia coniiciantur, & Turtur deinde aſſatus, & gallinaceo adipe perfuſus, mulieri propediem parituræ, ueſperi alternis diebus, deuorandus præbeatur, prægnans facillimè puerpera fiet. Iuniperi meminit Gal. lib.* VI. *ſimp. med. ſic inquiens. Iuniperus, calida, & ſicca utrinque tertij ordines At fructus ſimiliter quidem calidus eſt, ſed non ſimiliter ſiccus, uerùm in hoc primi ſuerit ordinis. Arbor Græca uoce ἀρκεύθις dicta, Latina Iuniperus appellatur. Mauritana, Arconas, aut Archenas: Italica, Ginepro: Germanica, VueKholter, & Krametbaum: Hiſpanica, Enebro, Gallica, Geneure. Boemica Ialouuec. Eius autem gummi Græci uocant κόμμι ἀρκεύθιδος: Latini, Gummi iuniperi: Mauritani, Sandarax: Itali, Gomma di ginepro: Germani, Verns: Hiſpani Verniz: Galli, Vernix.*

Gummi Iuniperi uſus.

Sandaracha alia Plinij.

Iuniperi uires ex Gal.

Nomina.

Βράθυς. SABINA. CAP. LXXXVIII.

SAbina duorum generum eſt. Vna folijs cupreſſo ſimilis, ſpinis horridior, [a][grauiter olens,] acris, & feruens. [b]arbor eſt coactæ breuitatis, quæ ſeſe magis in latitudinẽ fundit. huius folijs nonnulli pro ſuffitu utuntur. Altera tamarici folio ſimilis eſt. Vtriuſque folia nomas ſiſtunt, collectiones illitu mitigant: quin & cum melle illita nigritias, ſordesque repurgant, & carbunculos rumpunt: cum uino pota ſanguinem per urinam eliciunt: partus appoſita extrahunt, & ſuffitu idem præſtant. Vnguentis calfacientibus immiſcentur, & priuatim [c] gleucino.

a βαρυσμάτερον grauius olens Orib. leg.

b Meum ἰσχυρὸν δὲ τὸ δένδρον. i. eſt autẽ arbor robuſta. Sed Catecuz. κολοβὸν δὲ τὸ δένδρον. i. eſt autem arbor curta.

c In gleucini compoſitione apud Dioſcoridem nulla fit ſabinæ mentio.

Sabina. Planta eſt denſa in latitudinem potius, quàm in longitudinem ſe ſe diffundens. Ramos edit flexiles, & fractu contumaces, folijs, ſquamisue circunquaque ueſtitos. Dulcem eſt genus, alterum quidem frugiferum, alterum ſterile. Sterilis, uulgaris eſt notitiæ: Folijs exit hæc cupreſſo ferè ſimilibus, ſed acuto, pungentique cacumine, grauiter olentibus, acribus, ferruentibusque. Fructifera etſi non adeo uulgaris in Italia uſitur, in Germania tamen frequens reperitur, ſponte prouenies, folio tamarifci; craſſiore tamen, minimè aculeato, nec adeo, ut alterius, grauiter olente, acrique. Differt hæc quoque baccarum colore, quæ in altera rubentes, in altera cæruleæ ſpectantur, ſed odore, ſaporeque ſimiles. Cæterùm non deſunt imperiti, qui pro Sabina quandam herbam dodrantalem ſumunt, quæ quibuſdam in montibus plurima naſcitur, folio tamaricis, licet nec odore, nec ſapore ſabinam referat. Hanc ſæpius exiſtimani eſſe Selaginem à Plinio lib. XXIIII. *cap.* XI. *commemoratam. Nanque inibi ſelaginem eſſe affirmauit, ſabinæ ſimilem. Olim ſelaginem contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum uitia ſuffitam prodeſſe. At tanta extitit tunc temporis ſuperſtitionum magorumque*

Sabinæ conſideratio.

Selago Plinij.

SABINA BACCIFERA.

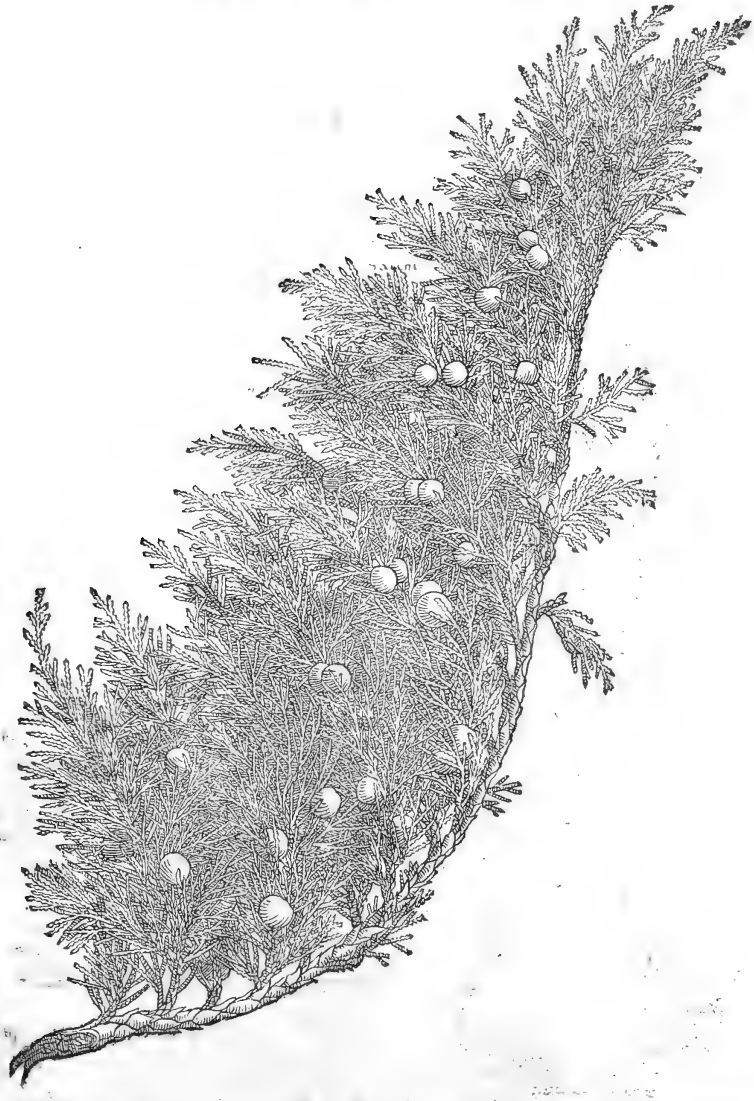

rumque uanitas, uelut & hoc euo apud pleraſque gentium turbas uiſitur, ut ij nunquam ad ſelaginem legendam accederent, niſi prius Dijs ſacra feciſſent. Quin & eam inualidam omnino cenſebant, niſi dextra manu, & nudis pedibus legeretur. Cæterùm non deſunt qui bacciferam ſabinam, haud ſabinam eſſe contendant, hoc, ni fallor, argumento, quòd hæc baccas proferat, quarum in ſua Dioſcorides non meminit. Vnde factum eſt, ut quidam putauerint, eam maiorem iuniperum eſſe, alij uerò thuiam, quam Theophraſtus memoriæ prodidit libro & cap. v. de hiſtoria plantarum. Verùm utrique, meo iudicio, in errore uerſantur: illi quidem, quòd hæc planta nec folio, nec flore, neque fructu, non materie, non odore, neque ſapore, non cæteris denique notis iuniperum referat: hi uerò, quòd thuia, ut eſt auctor Theophraſtus, naſcatur apud Ammonis delubrum, atque in Cyrenenſi agro, forma cupreſſo ſimilis cùm ramis, tum folijs, caudice, fructuque, uel potius ceu cupreſſus ſylueſtris. præterea quòd, ut idem ſcribit, thuiæ materies omnino incorrupta perduret, nihil eius radice criſpius ſit, atque ſimulacra ex ea antiqui ſculpere ſint ſoliti, quemadmodum ex cupreſſo, loto, & buxo. Hæc autem arbor conos ſeu galbulos non fert cupreſſi modo, ſed baccas: caudice non attollitur longo, ſed eo breui contenta eſt: materie non conſtat incorrupta ſolidaque, ſed caduca & fungoſa: non ut thuia peculiaribus locis gaudet, ſed ubique ferè locorum naſcitur. ut hinc ma-

Opiniones quorundam reprobatæ.

ius atque euidentius discrimen in ijs plantis appareat, quàm ut illorum error, qui eas unam faciunt thuiam, pluribus explodi mereatur. Ideoque nostris antigonistis mihi astipulandum non est, quòd nostris non respondeant argumentis, sed friuolis admodum nitantur coniecturis, ubi bacciferam sabinam Thuiam facere nituntur. Sed dicant, si sapiunt, quomodo, & quo pacto Thuia ex Mauritania, euolauerit in Germaniam, ubi in Tyrolensi comitatu plurima baccifera sabina prouenit. Hæc profectò somnia sunt, sapientium indignatio, risus posteritatis. Sed certè relinquitur, ut miremur eos, qui stirpem hãc, quam depictam exhibemus, ueram Sabinam esse inficiantur, cùm nullis careat notis ex ijs, quas illi Dioscorides reddidit. Atqui illud nobis obijciunt, quòd Dioscorides in describenda Sabina nullam baccarum mentionem fecerit. id mehercule, quod legatur, non fecit. Sed quid dicent ij, si in quàm plurimis plantis ex ijs etiam, quæ ab omnibus legitimæ habentur, plures notæ, & eæ quidem præcipuæ, nonnunquam desiderentur? quas nimirum Dioscoridem omisisse credendum est, uel quòd plantæ eæ essent alioqui uulgo cognitæ, uel quòd omnes earum partes non satis exploratas haberet, uel alias ob causas, quas 10 *prosequi non est hic locus. quarum omnium aliqua facilè potuit esse, cur Sabinæ baccas non adnotatas reliquerit. Addam & id fortasse ex eo euenisse, quòd Sabina frequentior sterilis occurrat, quam fructifera. Atqui fructum proferre Sabinam te-*

SABINA SINE BACCIS.

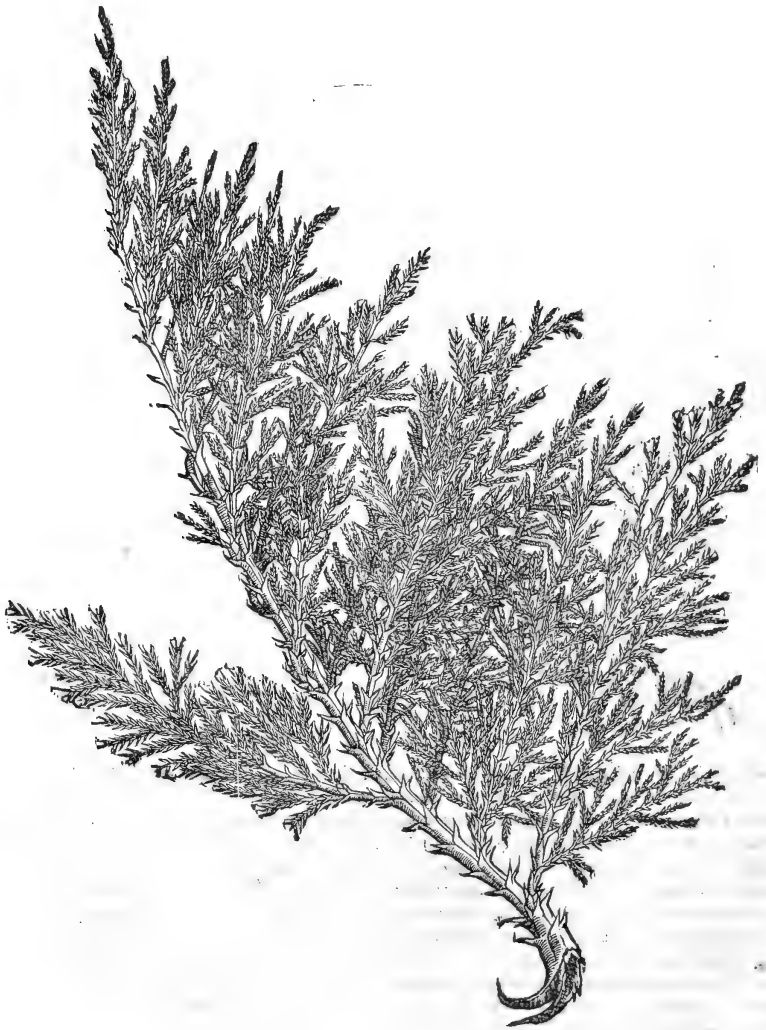

catur

ſtatur apertiſſimè Auicenna, illum ad aurium ſurditatem præferens, & ad menſes ducendos. Ex ijs igitur meritò colligendum eſſe arbitror, hanc noſtram Sabinam eſſe legitimam, ut quæ non ſolùm notis Dioſcoridis delineationi pulchrè reſpondeat, ſed etiam facultatibus. Bellonij opinio abſurda. *Porrò Petrus Bellonius de arboribus coniferis differens, ijs ineptè ſatis, meo quidem iudicio, Sabinam admiſcet: atque in ea deſcribenda, quam ſecundo loco ponit Dioſcorides, mihi non parum hallucinatus deprehenditur, quòd conſtanter affirmauerit ſe uidiſſe frequentiſſimum hoc Sabinæ genus in Amano & Olympo Phrygiæ montibus, tota facie uniperum maiorem referens, magnitudine amygdalæ arboris maioris, foliis cupreſſo per omnia ſimilibus, baccis per maturitatem in cæruleo nigricantibus, & caudice reſinam ferente. Etenim Dioſcorides non tradit quæ ſit huius plantæ facies, & quæ magnitudo, ſed eam in foliis tantùm à priori uariare ſcriptum reliquit. Quod non alia de cauſa auctorem hunc feciſſe reor, quàm quòd ſciret nullum utriuſque eſſe in reliquis notis diſcrimen. Quare quòd alterum Sabinæ genus tota facie uniperum maiorem referat, magnitudine amygdalum arborem æquet, cupreſſum foliis prorſus æmuletur, & ex caudice reſinam fundat, ut Bellonius ſuum depingit, mihi quidem planè abſurdum uidetur. Sed quòd rem hanc turpiter confuderit Bellonius, uel ex eo manifeſtum eſſe puto, quòd quam plantam nunc Dioſcoridis alteram Sabinam aſſerit, eandem paulò poſt arborem illam conſtituit, quam Plinius lib. XII. cap. XVII. Brutam appellat, quaſi Plinius non meminerit utriuſque ſabinæ lib. XXIIII. cap. XI. Tantum quidam ſuis peragrationibus tribuendum eſſe putant, ut eos non pudeat ſæpe abſurda, & fabuloſa, & quæ cum ſummis & probatiſſimis authoribus pugnent, narrare ac ſcriptis tradere ut nouus alius quidam impoſtor facere ſolet. Neque certè id propterea dico, quòd peregrinationes damnem, quas ſemper, Galeni exemplo, utiliſſimas duxi ad legitimam ſimplicia medicamenta cognoſcenda. Sed optarem, ut ij, qui multas regiones peragrarunt, illa tantùm in medium proferrent, quæ eſſent rationi & ueritati conſona, & ueterum ſcriptorum auctoritate comprobata. Quod ſi à Bellonio, qui tot terras ſe peragraſſe profitetur, factum eſſet, nimirum eas laudes iure ſibi comparaſſet, quæ rei medicæ inquiſitoribus maximè debentur. Atque hæc obiter dicta ſint. Quòd autem idem Bellonius primum Sabinæ genus eam arborem ſuſpicetur, quam Theophraſtus thuiam nominat, non miror: nam & alij idem ſentiunt. Verùm quandoquidem hanc opinionem ſuperius abunde (ni fallor) improbauimus, ideo hîc non eſt ut plura addamus, atque idem repetere ſupernacuum eſſet. præſtat ſabinæ puluis cum adipe uaccini lactis miſtus magno iuuamento. ad manantia infantium capitis ulcera; quin etiam incenſæ fumus Gallinarum pituitam excutit, & grauedinem. Idem drachmæ pondere ex butyri uncijs tribus, & binis mellis ſumptis mirificè aſthmaticos iuuat. Dantur quoque magno auxilio binæ ſuccí ſabinæ drachmæ, additis ternis ſcrupulis Chryſocollæ foſſitiæ, & uini albi uncia, ægrè parturientibus. uerum dari non debet, niſi in maximis difficultatibus.* Sabinæ uires ex Galeno. *Reliquum igitur eſt, ut Sabinæ ſuas uires reddamus, de quibus Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum diſſeruit ijs uerbis. Sabina ex numero eſt fortiter exiccantium, idque ſecundum tres qualitates, quas in guſtu præ ſe fert, ſimiliter cupreſſo, niſi quòd ea & acrior eſt, & ut ſic dixerim, magis aromatica, ſeu odoratior. Igitur huius, quam modo dixi qualitatis eſt particeps, nempe acrimoniæ conſiſtentis in temperamento calido, præterea amaritudinis, & adſtrictionis obſcurioris, quàm in cupreſſo. Siquidem quantò magis acrimonia ſuperat, tantò etiam potentius digerit. Itaque ghutinare nequit ob ſiccitatis, & caliditatis robur. nam utriuſque illi tantum ineſt, ut etiam tendat, & inflammationem afferat. At putredinibus ſimiliter cupreſſo accommodari poteſt, maximè ubi rebelliores fuerint, & diuturniores. nam hæ citra noxam uim medicamenti perferunt. Quin & quæ atra ſunt reddita, & admodum ſordida, ea cum melle expurgat: carbunculos item ſoluit. Porrò eſſentiæ tenuitate menſes quoque prouocat, ut ſi quid aliud, & ſanguinem per urinas mouet. Fœtum etiam uiuentem interficit, & mortuum eijcit. Eſto autem hoc medicamen tertij ordinis, tum excalfacientium, tum deſiccantium ex numero eorum, quæ uel maximè tenuium ſunt partium. Et hoc utique nomine unguentis inditur, & maximè gleucino, & in multas antidotos injicitur. Quidam uerò etiam cinnamomi uiceduplum eius ſubjiciunt. Eſt enim extenuandi, & digerendi facultatis, ſi epotum fuerit.* Nomina. *Βραθυς Græcè, Sabina Latinè uocatur: Arabicè, Abel, Abhel, ſeu Alharar: Italicè, Sabina: Germanicè, Seuenbaum: Hiſpanicè, Sabina: Gallicè, Sauiniera, aut Sauinier. Boemicè Klasterska Chuuogka.*

Κέδρος. CEDRVS. CAP. LXXXIX.

a Cataeuz. Κέδρος δένδρον ἐστὶ μέγα ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συνάγεται. Καρπὸν δὲ ἔχει ὅμοιον κυπαρίσσῳ μακρότερον μὲν παρὰ πολὺ λέγεται δὲ καὶ ἄλλη κέδρος μικρὰ ὁ καθάπερ ἄκανθος φέρουσα καρπὸν μέγεθος μύρτα περιφερῆ id est CEDRVS arbor magna est, ex qua cedria colligitur, fructum producit uelut cupressus, maiore tamé ut plurimū. Reperit & alibi cedrus parua aculeata,

CEdrus arbor magna eſt, ex qua picem colligunt, quæ cedria uocatur. Iuniperi modo baccas parit, baccarum myrti magnitudine, rotundas. Cedria optima eſt craſſa, perlucida, grauis odoris: quæ dum effunditur, guttatim non diſſipata coit. Cui ea uis ineſt, ut defuncta corpora conſeruet, & uiuentia corrumpat: qua ex cauſa mortuorum uitam aliqui eam appellauere. Veſtimenta quoque, & pelles eximia calfaciendi, & ſiccandi dote, corrumpit. magni ad ocularia medicamenta uſus: quippe illita oculis claritatem affert, albugines cicatricesque detergit: inſtillata autem cum aceto, uermes aurium necat: cum hyſſopi decocto infuſa ſonitus, ſibilosque ſedat: cauis dentium indita eos frangit, & dolores leuat: idem facit cum ex aceto colluitur: perunćto ante coitum genitali, concipiendi uim adimit: anginæ ea perunguntur, tonſillarum inflammationibus auxilio eſt; lendes, pediculosque illitu enecat: ceraſtæ morſibus cum ſale impoſita ſubuenit: contra hauſta leporis marini uenena, in paſſo ſumpta, auxiliatur: in elephantia aut linctu, aut perunctione proficit: pulmonum ulcera purgat, & ſi cyathus eius abſorbeatur, perſanat: uermes, & tineas ſubter indita necat, & partus extrahit. Fit & oleum à cedria ſeparatum dum coquitur, uelleribus ſupra halitum eius expanſis, ut in pice. Eiuſdem ad omnia uſus: priuatim uehementer perunctum, ſcabiem quadrupedum, canum, boumque perſanat: ijsque inhærentes ricinos enecat, & ulcera, quæ ex tonſura acceperunt, ad cicatrices perducit. Cedrides cedri fructus uocantur. Calfactoriam uim habent: ſtomacho aduerſantur: auxilio ſunt tuſſi conuulſis, ruptis, ſtrangurię: menſes ciunt ex polline piperis poti; contra hauſtum leporem marinum in uino ſumuntur: ſerpentes fugantur, perunćto ex adipe ceruino, aut medulla, corpore. In an-

CEDRVS MAIOR MONTIS. LIBANI.

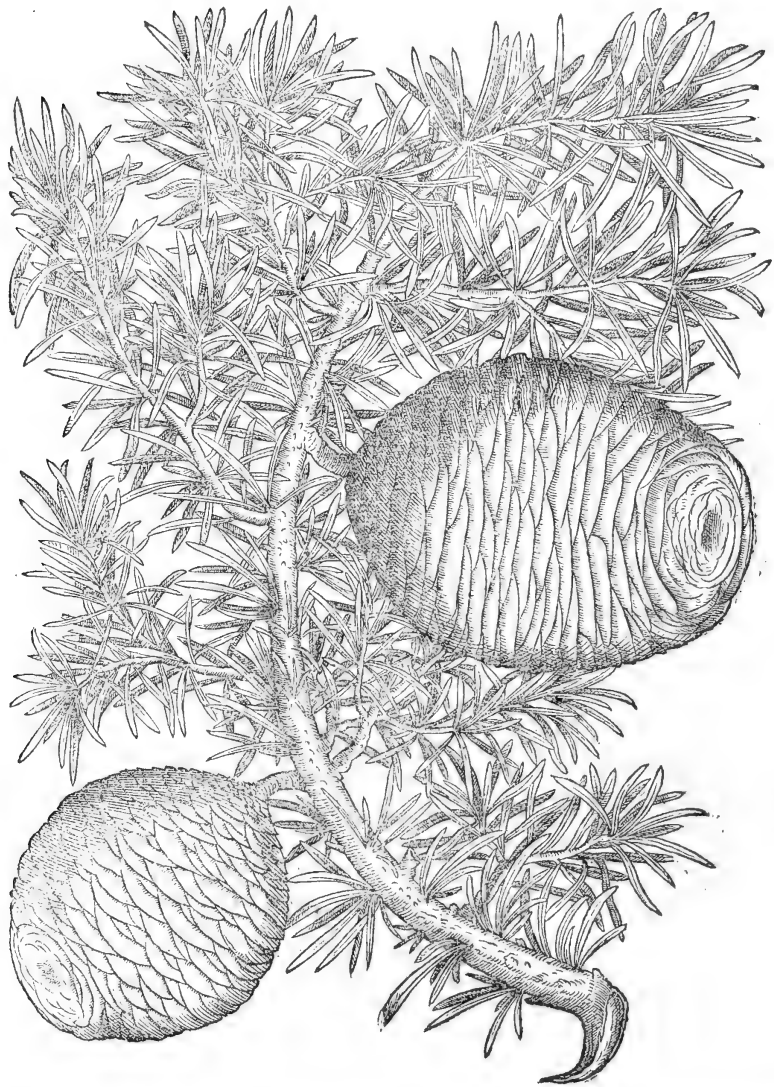

instar Iunipe-ri, ferens fructum magnitudine myrti rotundi.

tidota adduntur. † Fuliginem, quomodo ex pice, congeri oportet: quæ eandem, quam picea fuligo, uim præbet. 10

Cedri arboris confid.

Fecit deprauata Dioſcoridis lectio, & ſcriptorum negligentia, ut non ſolum is author multis in locis à recentioribus erroris reprehendatur, ſed ut rei herbariæ indagatoribus multum acceſſerit negotij in agnoſcendis, demonſtrandiſq; ipſius Dioſcoridis plantis. Id, quod in Cedro accidiſſe uidemus, cum non deſint recentiores, qui in deſcribenda maiori Cedro toto cœlo aberraſſe Dioſcoridem dicunt: quippe qui ſcripſerit magnam cedrum baccas edere iuniperi modo rotundas baccarum myrti magnitudine. Hoc idem nobis quoque magnum faceſſebat negotium donec clariſſimus utr Augerius de Busbecke Flander, qui ſeptem annis, Cæſaris Ferdinandi, apud Turcarum Imperatorem, oratorem egit, ad nos rediit. Siquidem is antiquum Dioſcoridis exemplar habuit ab Antonio Catacuzeno Conſtantinopolitano uiro optimo acceptum, cuius teſtimonio mihi iam compertum eſt, ne minimùm quidem unguem in deſcribenda Cedri hiſtoria à ſcopo aberraſſe Dioſcoridem. Id

quod

CEDRVS PHOENICIA.

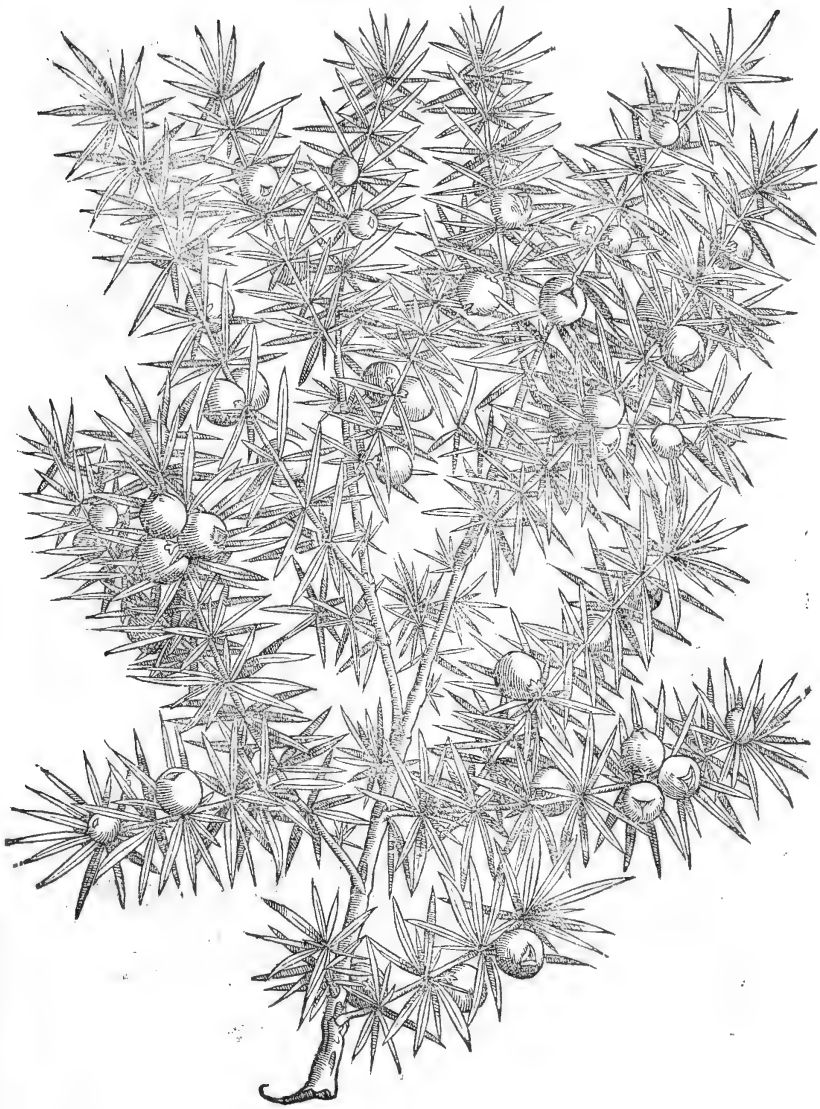

quod doctiſſimo Augerio uniuerſa poſteritas referret acceptũ. Exemplar enim illud ſic habet κέδρος δένδρον ἔστι μέγα ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συνάγεται. κάρπον δὲ ἔχει ὥσπερ κυπαρίσσου μακροτέρον μὲν παρὰ πολὺ λέγεται δὲ καὶ ἄλλη κέδρος μικρὰ ἀκανθώδης ὥσπερ ἀρκεύθου φέρουσα καρπὸν μέγεθος μύρτου περιφερῆ. Ideſt Cedrus arbor magna eſt, ex qua cedria colligitur, fructum producit uelut Cupreſſus, maiorem tamen ut plurimum. Reperitur & alibi Cedrus parua, aculeata inſtar Iuniperi, ferens fructum magnitudine myrti, rotundum. Quibus manifeſtò palam eſt, utriusque cedri hiſtoriam rectè ſcripſiſſe Dioſcoridem, quemadmodum Theophraſtus, & Plinius, qui maioris cedri duo genera facit lib. XIII. cap. V. ubi ita ſcribit. Et maioris cedri duo genera. quæ floret, fructum non fert: fructifera non floret, & in ea antecedentem fructum occupat nouus. ſemen eius cupreſſo ſimile. Quidam cedrelaten uocant. Ex hac reſina laudatiſſima. materiæ uerò ipſi æternitas. itaque & ſimulacra deorum ex ea factitauerunt. Et libro XXIIII. cap. V. idem inquit. Cedrus magna, quam cedrelaten uocant, dat picem, quæ cedria uocatur. hactenus Plinius. Qui fortaſſe non ineptè magnam cedrum cedrelaten appellauit, quoniam cedri arbores, quæ in monte Libano proueniunt (ut mihi retulerunt amici, qui uniuerſam ferè Syriam peragrarunt) tota facie abietem referunt.

CEDRVS LYCIA.

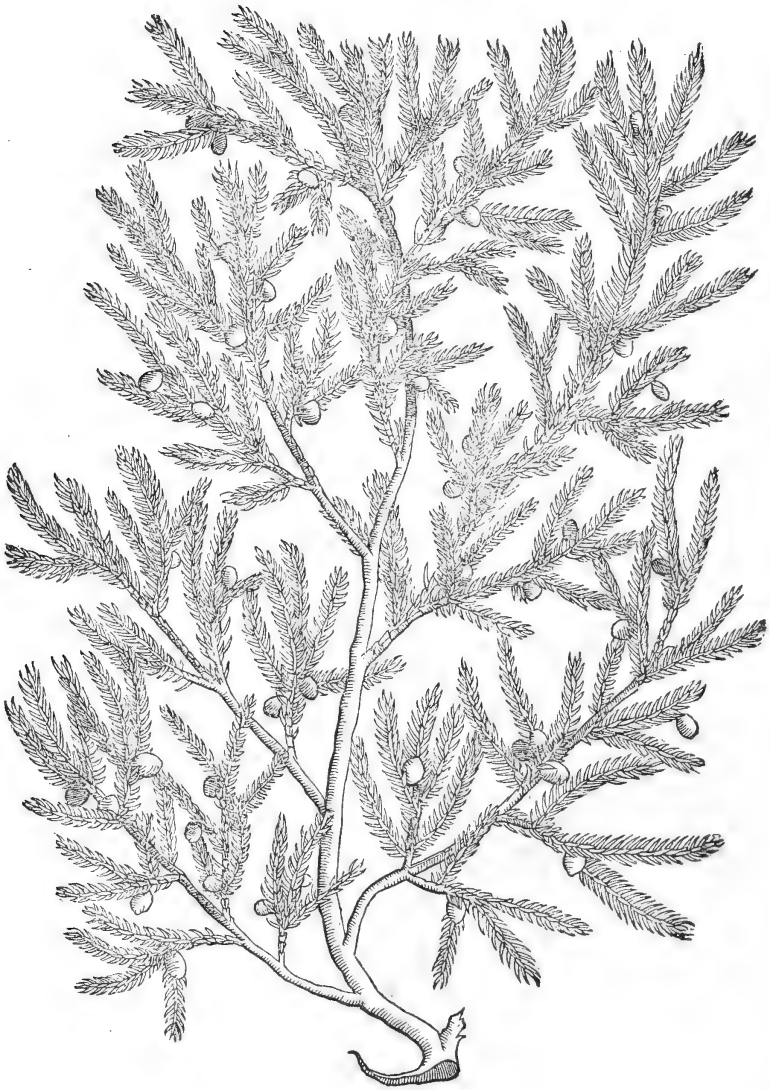

Abies autem Græcis ἐλάτη dicitur. unde cedrelate poterit cedrabies Latinè reddi. Arbor hæc (ut ijdem mihi narrarunt) 10
adeò magna & procera eſt, ut nuſquam arborem ſe uidiſſe affirment, quæ cedrelaten magnitudine excellat. Cortice ueſtitur læui & glabro, ea parte excepta, quæ à terra ad primos uſque ramos attollitur: hæc enim aſpera cernitur. corticis color eſt ceu loti arboris. Rami ab imo uſque ad cacumen ferè in rotæ modum per interualla caudicem cingunt, & ſpatiantur: qui tantò minores uiſuntur, quantò ſuperius erumpunt. hinc eſt, quod eminus conſpecta arbor pyramidis faciem repræſentat. Folia illi capillata aſſignant, ueluti larici, uel pino, breuiora tamen, & minimè aculeata. id quod etiam teſtatur Plinius lib. XVI. cap. XXIIII. Conos profert piceis æmulos, uerùm breuiores, craſſiores, duriores & uegetiores, ut ex eius imagine quiſpiam uidere poteſt, pediculo pertinaciter inhærentes. in quibus ſemen includitur cupreſſo ſimile, ut Plinius tradit. Caudex reſinam fundit albam, & liquidam: ſed tractu temporis, ſolis feruore in grumos concreſcit. Sunt qui aſſerant, hanc cedrum duplicem reſinam ferre: atque alteram intra corticem uomicæ modo coaceruari, ut abiegnam lacrymam in abiete oriri

te oriri ſuperius diximus: alteram uerò extra corticem emanare. utranque ab arbore cedriam nominant. Hæc ſunt, quæ de magna cedro à peregrinis accepi. Porrò Cedrus cor habet duriſſimum, ac odoratum, colore perinde rubens atque larignum. Tota cedri materies duriſſima. quam ob cauſam credidere maiores, eam neque cariem, neque uetuſtatem ſentire, ſed æternam eſſe. Qua etiámnum ratione ductus Salomon Hebreorum rex Dei optimi maximi templum Hieroſolymis ex cedri materie extruendum curauit. Ex ea quoque priſci ſimulacra factitarunt, exiſtimantes tantam illis ineſſe diuturnitatem, quantam marmoreis, aut metallicis. Cedri materies optima naugijs non modò extruendis, ſed & palatiorum, & arcium fabricis conueniens: quippe quoniam incorrupta quaſi in perpetuum perdurat. Cedrus ſaxoſis & frigidis locis gaudet, & montes amat præ cæteris tractibus. Perpetua coma uiret, qua ſi caſtretur, decacuminata demoritur, nec unquam inde regerminat, ut pote & cupreſſus, pinus, larix, & aliarum plures. In Aegypto ac Syria (ut Theophraſtus & Plinius narrant) reges inopia abietis cedro ad claſſes feruntur uſi. Maxima ea in Cypro traditur ad undeciremem Demetrij ſuccisa, centum triginta pedum longitudinis, craſſitudinis uerò ad trium hominum complexum. Cedri huiuſce maioris ramum unà cum fructu, è Libano Monte allatum, cuius hic imaginem damus, miſit ad me Verona Franciſcus Calzolarius pharmacopeus, ab Aurea Campana, uir quidem rei plantariæ ſtudioſiſſimus, à cuius icone edocti, qui medicam materiam colunt, facilè intelligent, quàm magno ducantur errore, qui noſtratem laricem, Cedrum hanc magnam eſſe contendunt. Cæterùm minoris cedri binæ item ſpecies ſunt (ut prædicti auctores teſtantur) Lycia, & Phœnicia, iuniperi ſimilitudine differunt folio: nam Phœnicia folium habet iuniperi, durum, ſpinoſum, acutum, & ob id oxycedros appellatur. Lycia uerò folio conſtat minore, frequentiore, longè minus aculeato, ut ita iuniperum paruam quadántenus referat: cortice obducitur ſubrubro, & ramos emittit lentos, utilium inſtar. Vtraque omni tempore fructum gerit: uerùm in oxycedro maior & pulchrior ſpectatur. Phœnicia cedrus frequentiſſima naſcitur in Iſtria, atque etiam in nonnullis Iapidiæ locis, iunipero admodum ſimilis, nec niſi fructu differens, maiore, rubente, ac dulci: quo tamen eam incolæ à iunipero neſciunt ſecernere. At cùm ipſe oxycedri ramuſculo eſſem donatus à Georgio Reſſingero primario prouinciæ Carniolæ medico, qui illum ex Peſino Iſtriæ oppido ſecum attulerat, rubentibus baccis undique refertum, eaque in memoria haberem, quæ apud Theophraſtum, Galenum, ac ueteres alios legeram, mihi quidem fructum intuenti ſtatim inclinauit animus, hanc plantam minorem eſſe cedrum. Etenim (ut memorant ſtirpium ſcriptores tum ueteres, tum recentiores) difficile admodum eſſet dignoſcere oxycedrum à iunipero, niſi huic cæruleus, pumilusque; illi uerò flauus rubénsue, ac grandior fructus ineſſet. Eam igitur plantam, quam in Iſtria naſci diximus, & cuius hîc effigiem damus, non maioris cedri genus ullum, ſed minoris ſpeciem eſſe cenſemus, nimirum Phœniciam, quæ & oxycedros uocatur. De Lycia autem cedro quid ſentirem, uel quam plantam pro ea in medium proferrem, hactenus non habui, ut quæ mihi planè incomperta eſſet. Sed hoc anno, dum Pragæ Bohemorum ago, plantam mihi oſtendit Adamus Leonorus ſpectatæ doctrinæ, & magnæ ſpei iuuenis, ex quibuſdam Moraniæ montibus à quodam uulgari herbario pro Sabina allatam. Vt autem ille hanc ueram cedrum Lyciam adinuenit, & pro ea mihi demonſtrauit; ita mihi eius cognitionem illi acceptam referre iucundum eſt: atque ideo ipſam pictura, quam hîc damus, exprimere curaui. Huius plantæ folia ſi digitis atterantur, ſuauiſſimum ſpirant odorem, illi quadántenus ſimilem, qui in pinorum ſtrobilis percipitur. Ea baccas profert, longè tamen minores quàm altera, quæ in ramuſculorum tantum cacuminibus prodeunt. Hæ non ſecus ac illæ primo exortu urent, mox flaueſcunt, denique rubent ubi plenè maturuerint. Saporem habent ſubamarum, atque non obſcurè odoratæ ſentiuntur. Manat ab arbore magni cedri (ut ſuprà dictum eſt) etiam reſina, quæ propriè Cedria dicitur, utilis ad multos in medicina uſus. Sed hanc ad nos non adferunt Cyprij, neque mercatores, qui ex Syria mercimonia conuehunt: tametſi regiones illæ plurimis (ut aiunt) cedris maioribus ſcateant. Petrus Bellonius lib. III. de medicato funere, item libro de coniferis arboribus putat non modò cedrum Cedriam fundere, ſed & piceam, tedam, laricem, cupreſſum, iuniperum & betulam. Quinetiam idem ſuis malè excogitatis cedrijs eas omnes facultates aſſignauit, quas Dioſcorides, Galenus, & alij quàm plurimi auctores cedriæ duntaxat reddiderunt: adeò ut magno ac ridendo errore dixerit ſuas haſce cedrias defuncta corpora conſeruare, quemadmodum ea conſeruat legitima cedria. quaſi idem quoque uelit, quòd picea, pinus, larix, cupreſſus, iuniperus, & betula nullis prorſus inter ſe facultatibus differant. Neque certè alia uidetur mihi auctoritate uel ratione ductus, ut in hanc iuerit ſententiam, quàm hac, quod ſcripſerit Plinius lib. XVI. cap. XI. picem in Syriâ cedrium uocari. Sed quòd Bellonius maximè hallucinetur, utpote qui Plinium non rectè intellexerit, ex uerbis Plinij, quæ modò ſubijciam, ſatis, ut puto, manifeſtum fiet. Pix, inquit, liquida in Europa è teda coquitur naualibus munierdis, multoſque ad alios uſus. Lignum eius conciſum furnis undique igni extra circundato feruet. Primus ſudor aquæ modo fluit in canali. Hoc in Syria cedrium uocatur. cui tanta uis ineſt, ut in Aegypto corpora hominum defunctorum ea perfuſa ſeruentur. Ex iis Plinij uerbis non aliud (meo quidem iudicio) intelligi poteſt, quàm quòd Syri liquorem illum cedrium uocauerint, quoniam olim ij ex cedro tantùm picem ſuam conficiebant, ut ea in Europa è teda fit. Quòd autem pix ex cedro paretur, authores eſſe poſſunt Dioſcorides, Galenus, & Plinius: non tamen contra quòd cedria ab alijs reſiniferis plantis defluat. Adde quòd à ueteribus, nempe Theophraſto, Dioſcoride, & Galeno, nuſquam (quod equidem ſciam) memoriæ proditum eſt, reſinæ aut picis genus ullum defuncta corpora conſeruare, & uiuentia corrumpere, præter cedriam, de qua omnes illi id ſcriptis tradiderunt. Ex quo abunde conſtare arbitror, Plinium quidem loco citato de pice tantùm cedri ſcripſiſſe, Bellonium uerò in hoc ſimiliter hallucinatum fuiſſe, atque in alijs pluribus rebus, ut aliquando, Deo iuuante, latius oſtendemus. Cæterùm uariat in Dioſcoridis codicibus de cedria lectio. Quippe uulgata βαρεῖα τῇ ὀσμῇ habet, id eſt grauis odore, cùm tamen antiquiſſimus codex manu ſcriptus habeat δ' τονος τῇ ὀσμῇ, id eſt uehemens odore. quod indicat cedriam eſſe uehementer odoratam, non autem grauiter olere. Quod etiam maximè teſtatur Virgilius libro VII. Aeneidos his uerſibus de Circe canens.

Cedri minoris genera.

Bellonij opinio falſa.

Proxima Circææ raduntur littora terræ,
Diues inacceſſos ubi ſolis filia lucos
Aſſiduo reſonat cantu, tectiſque ſuperbis

Vrit

Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum,
Arguto tenues percurrens pectine telas.

Fuchsij opinio

Gummi cedri meminit Fuchsius uir eruditissimus libro illo de componẽdis medicamentis, quem postremò locupletatum excudit, in compositione antidoti Mithridatis: proque eo, quando non possit inueniri, lacrymam abietis substituendam præcipit, ratus utique eandem utriquę facultatem inesse. At ego quidem Galenum secutus malim ladanum substitui, donec ab aliis aptiora proferantur, quorum meliori iudicio subscribendum sit. Estetiam (ut Plinius inquit lib. 13. cap. 15.)

Cedrus alia Plinij.

aliud cedri genus, quod in Atlante Mauritaniæ monte, quadam in peculiari sylua prouenit. Arbor est cupressо fœminæ, etiamnum siluestri similis, folio, odore, caudice. Huius existimatio summa mensarum causa eburneis pedibus subiectis. Ex huiusce arboris materie mensæ duæ (ut idem inquit Plinius) altera M. Ciceronis, altera Galli Asinij, quæ sestertium undecies uenundatæ sunt. Traditur & Iubas Rex duas uendidisse, quarum alteri pretium sestertium quindecies, alteri paulò minus. Sunt qui dicant, & rectè quidem, Cedrum hanc à Thuia siue Thya nihil differre, de qua meminit Theophrastus lib. & cap. 5. de plant. hist. Quamobrem Plinium redarguunt, quòd simulac de Cedro Atlantica disseruit, illico caput proprium de Thuia scripserit, tanquam de arbore diuersa. Verum longè aliter se habet sententia nostra. Nam diligenter Plinij lectionem enucleantibus, palam apertissimè fit, Thuiam Plinio nil aliud designare, quàm Atlanticam Cedrum cum ibi sic habeat. De mensis tamen tacuit Theophrastus: & aliàs nullius ante Ciceronianam uetustior memoria est, ex quo nouitiæ apparent. Etenim hæc uerba non solum Theophrastum excusant, quod eius ætio nulla cedrinarum mensarum extiterit memoria, sed manifestо sunt argumento, haudquaquam ignorasse Plinium Thuiam, & cedrum eandem esse plantam, cùm paulò superius Ciceronianam mensam ex Atlantica cedro asseruerit, fuisse paratam: Adde quòd in antiquis Plinianis codicibus Thuiæ caput à Mauritana Cedro separatum non sit, quod manifestè arguit Plinium adhuc Cedri illius historiam prosequi de Thuia agentem, quemadmodum & ipsa uerba clarissimè indicant. Quæ in antiquis codicibus ita habent. Nota etiam Homero fuit: Trogete uocatur, ab alijs Thya. Idest eadem Cedrus nota etiam fuit Homero, quam alij Trogetem, alij Thyam appellant. Ideoque perperam egerunt, qui in Frobeniana editione Thuiæ siue Thyæ caput ab Atlantica Cedro diuiserunt, haud rectè Plinium intelligentes. Ac præter id lectionem eius corruperunt ubi se emendasse crediderant. Cæterum Anguillarius de Sabina agens, eam quæ Cupressinam exprimit faciem foliorum tantum similitudine, Thuiam nulla dubitatione esse censet. Atqui cum deinde Thuiam nihil ab Atlantica cedro differre existimet, sequitur, ut uelit nihil à Cedro hac, differre Sabinam. Sed credam ne ego Anguillario Sabinam hanc esse Cedrum Atlanticam, uel Thuiam? Minime omnium, quod hæc nusquam gentium proueniant nisi in Cyrenaica regione apud Ammonis delubrum: & in ea Atlantis parte, ubi Anchorarius mons habetur, Plinij adusque tempora exhaustus. quodque caudice, & odore, qum etiam fructu nullam habeat Sabina cum Cupressо cognationem. De Citris autem, quibus aurea totius ferè Italiæ uiridaria exornantur, tam in Tyrrheni, quàm Benaci litoribus in sequentibus, capite de malis, ubi ipsorum mentionem facit Dioscorides, adiuuante Deo, plura dabuntur. siquidem arbor illa ab hac, de qua nunc agitur, plurimùm differt. Cedri meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum his uerbis. Cedrus specie duplex est, altera fruticosa iuniperis adsimilis, altera arbor non exigua.

Cedreæ uires.

Vtraque est calidæ, siccæque temperaturæ tertij quodammodo ordinis, secundum utrunque. Cæterum Cedrea (uocatur ita cedri oleum) quartum etiam ordinem uidetur attingere, abunde calida simul, & tenuium partium. Molles itaque carnes promptè citraque dolorem putrefacit, sicut alia omnia, quæ cùm eiusdem sint in calfaciendo ordinis, adiunctam etiam habent substantiæ tenuitatem. At in duris plusculo tempore, & uix operatur. Porrò talia omnia medicamenta septica uocantur, & septa: sed inter sese maioris, minorisque ratione dissident. Est autem in hoc genere medicamentorum ex primo, & infirmissimo ordine cedrea: pleraque enim eorum admodum sint efficacia. Talia itaque & mortuorum corporum carnes corrumpunt: at cedrea exiccat, simulque à corruptione tuetur corpora demortua, utpote humiditates eorum superfluas depascens, cæterùm solida corpora haud attingens. At in uiuentibus calor ipse, qui in corporibus est, cedreæ uires adaugens, causa efficitur, ut teneræ ab ea carnes deuorentur. Nec mirum uideri debet, si cùm tanta polleat potentia lendes, pediculos, & tineas, & in auribus natos uermes interficere ualeat, tum factum appositа uiuentem quidem interimat, mortuum autem eiiciat, sicut sanè etiam in coitu semen, pudendo circumlita. proinde conceptum impediens est medicamentum, si sic utaris, nulli secundum: aliaque multa eiusmodi particulatim efficit. Itaque argumentum est, ipsum ualenter excalfacere, sicut ubi dentium forammibus instillatur: siquidem dolores eorum mitigat, sed & ipsos consumit. Extenuat quoque oculorum cicatrices, & uisus hebetudini ab humorum crassitudine ortæ medetur. Porrò quod eius est pinguissimum, & ad unguem oleosum, quod suspensis supra eam dum coquitur, lanis excipitur, ac colligitur, tota cedrea tenuius quidem est, sed minus acre; quanquam non minus excalfaciens. Eandem quippe rationem habet ad id quod reliquum est cedreæ, crassius illud uidelicet, quàm oleum ad amurcam. Proinde illud utpote crassius, mordax est, & maiore aperiendi facultate præditum. Itaque ulcera irritat, phlegmonemque illis excitat. Porrò oleosa illa cedrea adeò clementibus est uiribus, ut etiam plebeij experientia docti uulnera quibus occasione tondendi à forfice facta, illa illitа sanent, sicut etiam pice humida. Vtuntur autem ea & ad ouium scabiem, & ricinos, Græci κρότωνας uocant. Porrò cedrides (nam ita fructum cedri nuncupant) moderatiores uires obtinent, adeo ut comedi quoque possint. Attamen si liberalius ijs utare, capiti dolorem inferent, ardoremque, ac morsum in uentre percipies. Quæ arbor Græcis κέδρος, Latinis, item Cedrus nominatur: Arabibus, Serbin: Italis, Cedro. Eius autem liquor ut Græcè κεδρία, ita etiam Latinè Cedria, dicitur: Arabicè, Kitran, siue Alkitran: Italicè, Cedria.

Nomina.

† *Hic lectorem admonitum uolumus, illa de fuligine Cedri uerba non legi in Græcis tum uulgatis, tum etiam antiquis omnibus codicibus, quos legimus. Quare cùm neque à Marcello uertantur, qui plura exemplaria Græca habuisse fatetur, ea potius additiția, quàm legitima censenda uidentur.*

Δάφνη. LAVRVS. CAP. XC.

LAurus quædam tenui folio conſtat, altera latiore. Vtraque excalfactoriam naturam habet, & emollientem. Vnde decoctum earum in muliebres inſeſſus additum, uuluæ, & ueſicæ uitijs conuenit. Virentia [a] folia ſenſim ſubſtringunt: illita quoque, ac trita ueſparum apumque ictibus opitulantur: eadem cũ polenta, & pane illita inflammationẽ omnẽ mitigant: ſed pota ſtomachũ effundunt, & uomitiones mouent. Lauri baccæ magis, quàm folia calfaciunt. ergo in eclegmate tritæ cum melle, uel paſſo proſunt tabi, orthopnœæ, & omnibus thoracis rheumatiſmis: contra ſcorpionum ictus ex uino bibuntur: uitiligines emaculant. Succus baccarum utiliſſimè aurium dolori, [& grauitati] inſtillatur cum uino uetere, & roſaceo. In medicamenta autem adijciuntur, quæ neruorum laſſitudines reficiunt, acopa uocant: & ad unguenta, quæ calfaciunt, & diſcutiunt. Cortex radicis calculos rumpit, partus necat, hepaticis prodeſt, tribus obolis in uino odorato potus.

a Ita Catac. & Drag. At meum exẽplar legit τὰ δὲ χλωρὰ τῶν ξύλων. i. uirentia ligna. καὶ ἴχοτε. i. ſonitu leg. antiq. cod.

LAVRVS.

Laurus

Lauri hiſtoria.

Laurus tam tenui folia, quàm latifolia, arbor eſt odoratiſſima, neminique in Italia non cognita, quòd non ſolùm in hortis, uiridaryjsque ac uineis ſata ubique ureſcat, ſed per ſe in ſyluis, locis præſertim maritimis, ac etiam in montibus, & collibus apricis, qui lacus, & maria reſpiciunt, ſponte naſcatur. Folia habet oblonga, & lata origine in acutum deſinentia, craſſa, ſolida, & odorata, in uno quidem genere latiora. in altero anguſtiora: qua foliorum differentia alteram marem, alteram fœminam cenſemus. Flores mittit paruos muſcoſos, oleæ ferè ſimiles, ex luteo albicantes, è quibus baccæ prodeunt oleis ſimiles, colore primùm uiridi, & per maturitatē nigro, craſſo intus nucleo, ut in Ruſci baccis. Decerpuntur Lauri baccæ in fine Autumni, uel ſtatim in ipſo hyemis principio. ut etiam oliuæ. Et oleum ex ijs elicitur, quod Laurinum uocamus. Laurus planta eſt, Apollini luciduſſimo ſacra: quinetiam à Ioue colitur. Vna quoque laurus Romæ antiquitus imperatorum pontificumque domos exornare ſolebat. Quod ſimiliter, atque alij complures gentilium mores, in hunc uſque diem apud nos perdurat. Nanque ubi dies feſtus aduenerit, laurus non modò templorum ualuas decorat, ſed & ubi dies geniales adfuerint, ingentium palatiorum eſt ianitrix. Quo fit, ut magnis aduentantibus principibus, lauri frondibus & columnæ, & arcus in pacis ſignum extruantur: ſiquidem pacifera laurus eſt, non ſecus ac olea. Ideo antiquitus etiam, ſi eius rami præ tendebantur inter armatos hoſtes, firmum quietis erat indicium. Qua obſeruatione ductus Bernardus Cleſius Cardinalis ampliſſimus Tridentinus, tum pacis, tum quietis ſectator maximus, lauri, & palmæ floridæ ramum adnectebat, ut nitida marmora, præclara metalla, ſpecioſæ picturæ, aureæ, & argenteæ uaſa, ac reliqua admiranda demonſtrant, quibus magna eius palatia fulgent. Romanis laureus ferebatur lætitiæ victoriarumque ſigno. Idcirco laurum in templis in Iouis gremio reponebant, quoties Romæ lætitiam victoria noua attulerat. Quinetiam grata Apollini dona unoquoque anno mittere ſolebant in Parnaſo monte, quod ibi laurus ſpectatiſſima creſceret. Cæterùm quòd laurus Romæ à Ioue è cælo miſſa fuerit, ut ea imperatores coronarentur: facilè perhiberi poteſt: nanque Liuiæ Druſillæ, quæ poſtea Auguſta matrimonij nomen accepit, cum pacta eſſet illa Cæſari, gallinam conſpicui candoris ſedenti in hortis aquila ex alto abiecit in gremium illæſam, intrepideque miranti acceſſit miraculum, quòd teneret roſtro laureum ramum ſuis baccis onuſtum. Quod audientes conſeruari alitem, & ſobolem iuſſere aruſpices, ramumque cum ſeri, ac rite cuſtodiri. Quod factum eſt in uilla Cæſarum ſtunio Tyberi impoſita, iuxta nouum lapidem flaminia uia, quæ ob id uocatur ad gallinas. Porrò tam creuit ramus laureus, tamque ſe propagauit (tametſi radicibus deſtitutus) ut breui tempore ibi mirè ſylua prouenerit. Ex qua triumphans poſtea Cæſar laurum in manu tenuit, coronamque in capite geſſit. Ac deinde imperatores Cæſares cuncti triumphantes lauro coronabantur, tenebantque in manu eiuſdem ramos. Quos poſt triumphos traditus eſt mos ſerendi in eminentioribus locis in celebratis Romæ collibus. Quo factum eſt, ut plures laurorum ſyluæ Romæ ureſcerent, quæ ob id laureta uocabantur: qualis erat, quæ in monte Auentino multo ante alios tempore uiguit. Nimirum indicat laurum dijs gratiſſimam eſſe arborem, quæ ſui habetur ab impetu fulminum ratio: ſiquidem nulla habita, cùm è cælo ruunt, nec diuinitatis, nec principum amplitudinis ratione, plerunque templorum turres iciunt, ſuperba mundi palatia dilacerant, ac ſæpius homines immaniter interimunt. hæc tamen ſola arbor fulmine non percutitur, niſi in futuræ calamitatis prodigium: ac ne quidem domus, in quibus adſint eius rami, de cælo tangantur, pro certo creditur. Proinde Tyberius Cæſar fulminibus perterritus, tonante cælo lauro coronabatur. Laurus ex ſeſe nim habet ignem producendi: quippe ſi exiccatæ ramus ramo frequentius confricetur, ſuper aſperſo ſulphuris puluere, ignis ſtatim exiliet. Eadem perpetua fronde uiret, tantaque pollet ui, ut eius ramis in aruo defixis, uuligo, maxima ſegetum peſtis, abigatur, tranſeatque in earum folia ex aruis. Poetæ perfectionis ſigno lauro coronantur, idque præmium eſt Apollineorum muſas colentium. Coruus occiſo chamæleonte, fronde lauri deuorata infeſtum uirus extinguit. Qua etiam palumbes, graculi, merulæ, & aliæ perplures aues annuum faſtidium purgant. Lauri tenerrimæ ſummitates unà cum nardo in uino ferue factæ, aurium grauitatem, & ſonos curant, ſi decocti calentis uaporem, per infundibulum in aures intromittant affecti. Reſtituunt Lauri baccæ pi olapſam columellam, ſi cum æquali pondere cumini, byſſopi, origani & Euphorbij melle excipiantur, & ſummo capiti calidæ applicentur. Eadem cùm triticeo furfure Iuniperi baccis, & allio contritæ, & uino ſubinde ſuper calenti tegula aſperſæ, pubique admotæ, urinam ſuppreſſam prouocant. Septem lauri baccæ, à prægnantibus propediem parituris, cum ſe dormitum recipiunt, deuoratæ facilem, felicemq; partum præſtant. Tenerrimæ lauri cimæ, una cum calamintha, & ſale contritæ, ex tepida aqua ſumptæ, aluum concitant, pituitamq; & lumbricos celeriter eijciunt. Cæterùm lapideas lauros oriri in mari rubro ſcribit Theoph. lib. IIII. ca. VIII. de plant. hiſtoria, ſic inquiens. In ſinu autem Heroo cognominato, ad quem deſcendunt Aegyptij, laurus eſt, & olea, & thymum: uerùm non uiridia, ſed lapidis ſpecie parte a mari eminente, ſimilia tamen uiridibus tam foliis, quàm germinibus. Colos quoque floris in thymo, tanquam nondum perfectè floruerit, liquidò deprehenditur. Longitudo arbuſcularum cubitorum ternorum eſt. hæc ille.

Lauri natura.

Lauri uires ex Galeno.

Laurum ſcriptis commendauit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Lauri arboris & folia, & fructus deſiccant, & calfaciunt uehementer, plusque etiam fructus, quàm folia. At radicis cortex minus quidem acris eſt, & calidus, plus tamen amarus, habetque etiam adſtrictionis nonnihil. Quamobrem & calculos confringit, & iccori prodeſt. Bibitur ex uino fragrante trium obolorum pondere.

Nomina.

Arbor δάφνη ſic Græcis uocata, Latinis Laurus dicitur: Mauritanis, Gaur, ſeu Gar: Italis, Lauro: Germanis, Lorbeerbaum: Hiſpanis, Laurel, ſiue Loureiro: Gallis, Laurier: Boemis Bobek. Huius fructus Græcè δαφνίδες uocantur: Latinè, Lauri baccæ: Italicè, Bacche di lauro: Germanicè, Lorbeer.

Πλάτανος. PLATANVS. CAP. XCI.

Laurus lapidea.

TEnerrima Platani folia in uino decocta, mox illita, oculorum fluxiones ſiſtunt: tumores, & inflammationes leuant. Decoctus cortex in aceto, dentes in dolore colluit. Virides pilulæ in uino potæ, ſerpentium morſibus auxiliantur: exceptæ autem adipe, igni ambuſta ſanant. Inſidens foliorum, pilularumque lanugo, oculos, & aures offendit.

Platanus

PLATANVS.

PLatanus Italiæ aduena, peregrinaque est; quanquam regionem diluunt (ut Theophrastus est auctor) multi, magnique fluuij. Verùm enimuero si ibi nonnullæ uirescunt Platani plantæ, ut quas ipse Neapoli, & Patauij uidi, sunt quidem ex longinquis regionibus allatæ, ut etiam antiquitus à Romanis per mare Ionium inuectæ fuere, eorum duntaxat umbræ gratia Romæ expetitæ, ubi platanis tantum honoris increbuit, ut diu nutritæ sint mero radicibus infuso. Nanque hæc arbor plurimum uini irrigatione gaudet: tametsi maiorem in modum fontes, & fluuios amet. Platanus ad amplissimam ramorum amplitudinem adsurgit, adeò ut Licinius Mutianus ciuis Romanus, Plinio teste, hoc prodendum etiam posteris putarit: qui prouinciæ Liciæ legatus affirmat, in ea fuisse platanum sociam gelidi fontis amœnitate itineri appositam, octoginta atque unius pedum specu, numeroso uertice, se uastis protegentem ramis arborum instar, & agros longis obtinentem umbris: ac ne quid desit speluncæ imagini, saxea intus crepidinis corona, muscosos complexa pumices: intra quam se epulatum cum duodeuigesimo comite, largè ipsa toros præbente fronde, ab omni afflatu securum, optantem imbrium per folia crepitus, lætiorem

Platanus consideratio.

quàm marmorum nitore, picturæ varietate, laquearium auro, cubuisse in eadem. In Creta insula ad Cortyniam platanus stetisse fertur apud fontem quendam, quæ folia hyeme non amitteret, sub qua Ioui compressam Europam indigenæ fabulantur. In Asia longè maiores habentur. Nam earum folia, quæ una cum fructu ad me misit Constantinopoli Gulielmus Quaccelbenus, eruditissimus Medicus, uniferæ uitis maiora sunt. Pilulæ uerò iuglandis magnitudinem æquant. Et hirsutiores spectant tur, quàm quæ in Italia proueniunt. Quæ in Italiam inuectæ fuerunt, climatis inclementia in magnam proceritatem non adolescunt: attamen sunt cortice crasso. Subalbicante, fronde uitiginea, auersa parte candida, sed multò minore lata, longo rubro pediculo, floſculo paruo ac pallido, baccis rotundis, scabris, & lanuginosis: ex quibus oleum fieri prodidit Plinius libro XV. *capite* VII. *Platani umbra usque eò delectatum Xerxem in terra Lydia scribit Aelianus, ut diem integrum sub ea cùm maximo exercito consumpserit, floccipendens tam breui uoluptate tot copias remorari. Platani aduersantur uespertilionibus. Earum pilulæ addito melle, & illitæ, lentigines, uetereſque nigritias emendant. De platano disseruit Galenus lib.* VIII. *simplicium medicamentorum, sic inquiens. Platanus humidioris, frigidioriſque essentiæ est, non ita multo quàm symmetra. Proinde folia uiridia trita, & illita, non obscurè phlegmonas nascentes adiuuant. Cortex autem, & pilulæ magis desiccantem uim obtinent, ut ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeatur dolores: pilulæ uerò cum adipe ad ulcera ambusta. Sunt autem qui cortice combusto medicamen desiccatorium, & absterſorium efficiunt, ut cum aqua lepras sanet, per seſe autem illitum, ob humorem nimium, uetera, & sordida. Vitandus est puluis folijs arboris insidens: alioqui si spiritu attrahatur, arteriam offendit, ualenter desiccans, & exasperans, uocemque ledit, sicut sanè etiam uisum, & auditum, si in oculos, aut aures inciderit.* Πλάτανος *ut Græcis, ita pariter Latinis Platanus appellatur: Arabibus, Dulb: Italis, Platano.*

Platani uires ex Galeno.

Nomina.

Μελία. FRAXINVS. CAP. XCII.

Fraxinus arbor nota est. Cuius foliorum succus, & ipsa ex uino pota, & illita uiperarum ictibus auxiliantur. Corticis cinis ex aqua illitus lepras eximit. Ligni ramenta, scobemque potu perniciem afferre tradunt.

Fraxini hiſto. ex Theophr.

Fraxinus arbor est notissima. Eius (ut Theophrastus memoriæ prodidit lib. III. *cap.* XI.*) duo reperiuntur genera: quorum alterum excelsum, procerumque est, lignum habens candidum, crassiuenium, nernatum, mollius, enodius, ac crispius: alterum humilius, minus auctile, scabrius, durius, & flauius. Folia laurinis, lauri latifoliæ similia, in acutius tamen coacta, & ambitu leuiter serrata. Ramulus totus, quem folium unum putaueris, quòd simul cuncta folia ferat, singulari pediculo, & singulis folijs coniugatim, ueluti per genicula, pendentibus constat: amplo internallo coniugationibus distinctis, perinde atque in sorbo. Fert fructum in siliquis minutum, mucosum, qualem amygdalæ, gustu subamarum. Tradidit Plinius fraxini folia iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua. Quæ de taxo, non de fraxino Theophrastus prodidit, inquiens. Si iumenta (ut ferunt) taxi folia comederint, emoriuntur: si ruminantia, nihil incommodi patiuntur. Sed nominum uicinitate Plinium deceptum esse crediderim: nam Græcis fraxinus* μελία*, taxus uerò* σμίλαξ*, & μίλος appellatur. Vnde unum pro altero sumens Plinius, facilè (ut diximus) in errorem incidit. Rei fides fuerit in hoc Plinium lapsum fuisse, clara in Italia experientia: siquidem taxi folijs, non fraxini iumenta non ruminantia necantur. Quinimò hæc salutare præstant remedium lethalibus serpentium uenenis: quibus adeò inimica est fraxinus, ut ne matutinas quidem occidentésue umbras quàm libet spatiosas serpens arboris huius attingat. Quapropter expertum proditur, si fronde ea gyro claudatur ignis & serpens, in ignem potius, quàm in fraxinum fugere serpentem. Mira naturæ benignitas, priusquàm hæ prodeant, florere fraxinum, nec ante conditas folia dimittere. Humiliorem Fraxinum Ornum & Orneoglossum uocauere quidam ab ipsius fructus figura, quæ linguæ imaginem refert, quamobrem auis linguam illum uocant officinæ. De quo differens Plinius libro* XXIIII. *cap.* VIII. *mederi id iocineris, & lateris doloribus in uino tradidit: aquam, quæ subdit cutem, extrahere: corpus obesum leuare onere, & ipsum sensim ad maciem reducere. Id quoque in recentiorum medicorum usu est ad stimulandam uenerem. Fraxini spumam, quæ à uiridi ligno igni expoſito manat, additis succi cyclamini, scillæ, rutæque æqualibus partibus, omnibus simul paruper feruefactis, plurimum ualere ad surditatem scimus, si in aurem sanam hic liquor calidus infundatur, cum se cubitum receperit æger: Atqui eum super affecta aure iacere oportet: ubi uerò utranque aurem surditas occupauerit, in eam fundatur, quæ minus affecta fuerit, & super altera iaceat. Fit è uiridi fraxini ligno tesseratim conciso per descensum aqua, simul, & oleum, ut ex ligno lumiperi. Quæ quidem aqua, cum quarta parte aquæ uiolarum purpurearum faciei illita, ruborem, & pustulas cum eo erumpentes sanat. Ramorum cortex in aqua decoctus splenem absumit, ubi pluribus diebus eiusdem decoctum bibant splenetici. Semen, quòd auis linguam uocant Myropolæ, datur utiliter potandum in lateris dolore, & ad ciendam urinam. Venerem idem excitat, & præsertim, si una cum pistacijs, & nucibus pineis deuoretur, addito saccharo. Idem Semen in Nouembris initio decerptum, et in furno siccatum, datur perquàm utiliter potandum calculoſis, ex uetere uino. Folia fraxineis similia fert stirps illa apprimè celebris, quam uulgò* DICTAMVM ALBVM *nuncupant, ob idque à recentiorum nonnullis pumila fraxinus cognominatur. Hæc nullis tam Græcorum, quàm Arabum auctoribus (quod equidem legerim) usquam descripta est. Quare non possum non admirari, quónam pacto sibi dictami nomen uendicauerit. Ea est uisu pulcherrima, speciosaque: floribus formosis, impensè redolentibus, in purpura albicantibus, citrei arboris modo. Radix ei candida, odore hirci, amaro sapore: proinde mirum non est, si uentris tineas perimat. Tradunt etiam suapte ui pollere aduersus lethalia uenena, ac omnium uenenoſorum animalium morsum, ictumque, nec minus aduersus pestilentiam. Prodest stomachicis, & suspirioſis. Elicitur è floribus aqua, quæ naribus infusa capitis morbos frigiditate obortos mirificè propellit. Cæterùm non desunt antigonistæ, qui uelint Dictamum hunc esse Dioscoridis Tragium. Sed cum tātum in Creta Dioscoridis, Galeni, Oribasii Pauli, Plinijque testimonio proueniat Tragium, cadit peritque horum sciolorum*

Plinij lapſus.

Fraxini uires.

Dictami albi conſideratio.

FRAXINVS.

ſciolorum ſententia, quos & illi perpetuo ridebant qui haud ignorant quanto grandior ſit, albo Dictamno Lentiſcus. Nanque quis ſanæ mentis dixerit dictamnum hunc herbam ſeſquicubitalem ramos habere lentiſco arbore non infima, maiores, aut grandiores? ſed ita ſæpe ducuntur inuidi ad ſtultitiam uſque. Atqui plura de his in Epiſtolis ſcribemus. Quæ arbor Græcè Μελία, *Latinè Fraxinus appellatur: Italicè, Fraſſino: Germanicè, Eſchern, Eſcherbaum, Steyneſchern: Hiſpanicè, Freſno, & Frexo: Gallicè, Fraiſne. Boemicæ Geſen.*

Λεύκη, καὶ Λεύκερος. POPVLVS ALBA, ET NIGRA. CAP. XCIII.

POtus albæ populi cortex unciæ unius pondere, iſchiadicis, ac urinæ ſtillicidio prodeſt. ſterilitatem inducere tradunt, ſi cum mulino rene bibatur. Folia quoque cum uino poſt purgationes pota idem præſtare produntur. Tepens foliorum ſuccus utiliter aurium dolori inſtillatur. Pi-

POPVLVS ALBA.

Iulæ, quæ primo foliorum partu exiliunt, tritæ & cum melle illitæ, oculorum hebetudini medentur. Memoriæ prodiderunt, corticem albæ populi, & nigræ particulatim cæſum, & ſulcis ſtercoratis mandatum, omni tempore anni edules fungos proferre. Populi nigræ folia cum aceto illita, magna utilitate podagricis doloribus illinuntur. Reſinam populus fundit, quæ in malagmata additur. Semen potum ex aceto comitialibus utile eſt. Lacrymam populorum commemorant, quæ in Padum amnem defluat, durari, ac coire in ſuccinum, quod electrum uocant, alij chriſophorum. Id attritu iucundum odorem ſpirat, & aurum colore imitatur: tritum, potumque ſtomachi, uentrisque fluxiones ſiſtit.

Populorũ conſideratio.

Populus tres habet ſpecies: Alba, nigra, & Lybica ſiue montana, quæ Græcis Κερκὶς *dicitur. Alba arbor eſt procera. Craſſo caudice, albicante cortice, ac læui. Folia illi ſunt uitiginea, auerſa parte maxime albicantia lanuginoſaq; Bechij herbæ*

POPVLVS NIGRA.

herbæ modo, quod a similitudine chameleucen uocauere Græci, unde illi nomen, λεύκη. Nigra, procerior, rectiorq; habetur, folio hederaceo, nõ tamen ut in alba dissecto, sed integro, paululũ serrato, longo tenuique appenso pediculo, apice in acutum desinente. Cortice est cineritio, non tenui. Materie alba ad ædium fabricas idonea, præsertimque ad asseres parandos. Lybica in Boemia, & in uniuersa Germania frequentissima uisitur. Folio rotundiore, tenuiore, anguloso, leuiter in ambitu serrato, punctis quibusdam albis conspersо, longo, tenuique pediculo appenso, continuò fere se mouente, etiam si nullus in aere spiritus sentiatur. Caudice est cæteris breuiore, nigrioreque cortice uestito, & materie imbecilliore. alba tamen, ac tenaci. Alba sterilis. Nigra uerò fructum fert racematim uuæ speciem repræsentantem, baccis orobi magnitudine, in quo plurima concluditur lanugo albicans, quæ, ubi maturuerint baccæ, in pappos euolat. Amat utraque nasci in fluminum ripis, in scrobium aggeribus, & uliginosis tractibus. Semen legitur anteaquam rumpatur, & siccatur in umbra. Harum omnium meminit Theophrastus lib. III. cap. XIIII. de historia plantarum, ubi sic habet. Populus alba, nigraque uniformes habentur: ambæ natura erectæ, sed excelsior, lauiorque nigra: figura foliorum adsimilis, & ligni materies albedine similis

POPVLVS LYBICA.

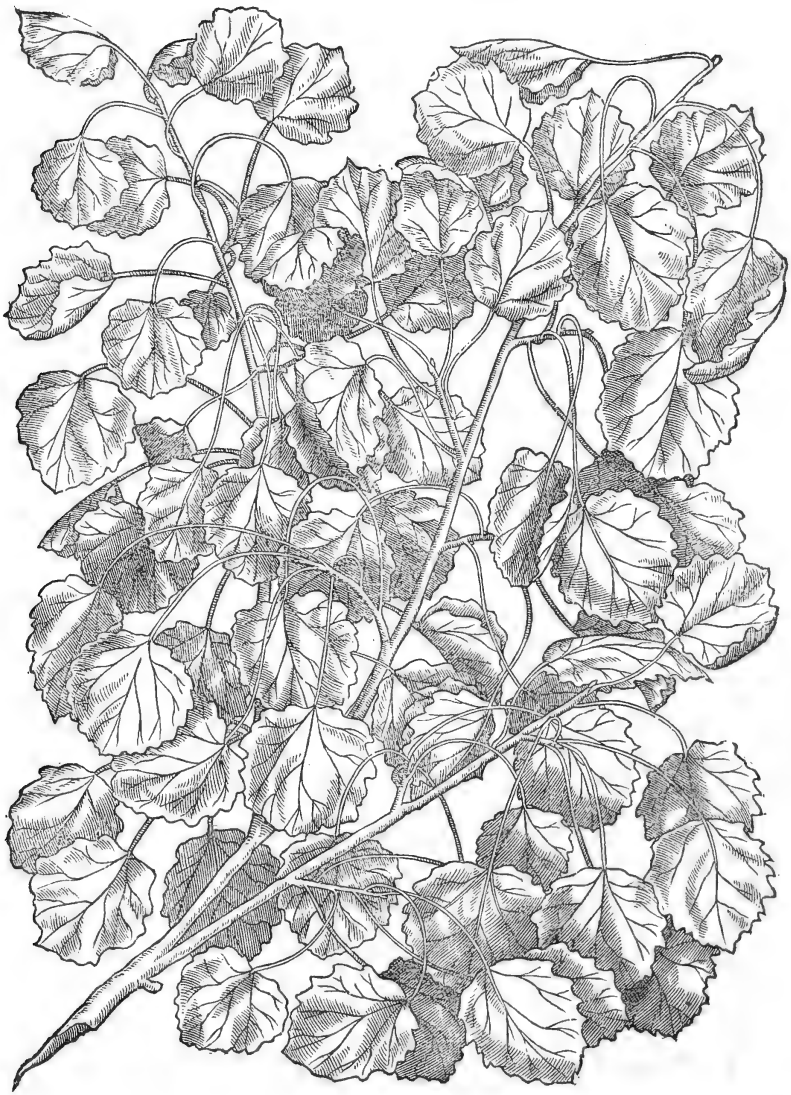

uiſitur: utranque ne florem quidem habere exiſtimant. Κερκὶς *(quam quidam Alpinam, quidam Lybicam uertunt) populo albæ non abſimilis, cùm magnitudine, tum uerò quòd ramis albicantibus ſpargitur: folio hederæ, ſed parte altera ſine angulo, altera uerò oblongo, inque angulum exeunte acutum: colore parte reſupina, pronaque ferme ſimili: pediculo prolixo, tenuique annexo. quamobrem non erecto, ſed inflexo. Cortice aſperiori, quàm populus alba, ſcabriorique ut pyrus ſylueſtris. hæc Theophraſtus. Hæc omnibus paſſim nota ſunt. Lybica Plinio lib.* XVI. *capite* XXIII. *minima folio eſt, ac nigerrima, fungisq; enaſcẽtibus laudatiſſima. Alba folio bicolor, ſupernè cãdicãs, inferiore parte uiridi. Sed hîc Plinius apertè errore notatur, quòd hæc contra ſupernè uireat, infernè uero albicet, candida efflorescẽte lanugine, quæ tamẽ in nigra nõ uiſitur, ut Plinius exiſtimat, cũ indifferẽter inquit. Populorũ foliis grandiſſima lanugo. Sed & tertio idẽ errasſe deprehẽditur: quippe qui ſcripſerit eodẽ libro capite* XXVI. *populũ nec fructũ, nec ſemẽ ferre, cũ tamen fructũ ferat, uarii ſpeciem præ ſe ferentem, intus alba lanugine refertum. atque etiam ſcribat Dioſcorides, ſemen ex aceto potum comitialibus prodeſſe. Sed quid opus eſt pluribus,*

Plinij plures laplus.

pluribus, ſi Plinius ſeipſum accuſat? ſiquidem libro XXIIII. *cap.* VIII. *populum & uuas, & ſemen ferre fatetur, illas utique unguentis, hoc uerò comitialibus præferens. Sed caueant myropolæ, ne ob id communis uſus unguentum populneum uocatum, ex populi uuis conficiant, ut Ruellius credidit à Plinio deceptus, & quòd ijs ad unguenta odorata uteretur antiquitas. Quandoquidem Nicolaus Myrepſicus non uuas, ſed germina, uere primo prodeuntia admiſcet: odorata enim ſunt, & ceraginoſa, cum tamen nullus prorſus uuis ſit odor. Verùm enimuero an antiquitas populi uuas odoratis unguentis admiſcuerit, dubitandum ſanè eſt. Nam Plinio libro* VII. *cap. ultimo, ubi de unguentorum materia egit, nil aliud eſt populi uua, quàm bryon, Latinis muſcus uocatus. Quem etiam præter cedrinum, & quernum prætulere ad unguenta Dioſcorides, & Galenus, & inter alia odorata recenſuerunt. Quo fit, ut facilè credi poſſit, Plinium errore ductum exiſtimaſſe, muſcum in populo naſcentem nihil ab eiuſdem uuis differre, cùm inquit. Eodem & bryon pertinet uua populi albæ. Optima circa Guidum, & Cariam, in ſitientibus, aut ſiccis, aſperisque locis. Secunda in Lycia cedro. hæc ille. Sed cùm cedrus nullas ferat uuas, ſed muſcum perquàm odoratum, hinc Plinij error manifeſtè deprehenditur. Populus utraque frequentiſſima naſcitur in agro Mantuano, ac Ferrarienſi, non modò in Padi ampliſſimi fluminis litoribus, ſed & per agros, & prata in foſſarum aggeribus. Ideoque fabulantur poetæ, ictu Phaetontis fulmine ſorores fletu mutatas in populos arbores iuxta Eridanum amnem, quem Padum uocant, ex corticis meatibus inſtar auratæ lacrymæ, electrum, ſiue ſuccinum fundere, ut adhuc uiuentes lacrymas effundebant: quæ noſtro tempore in orbiculos, quibus Deiparæ uirgini fœminæ ſalutationes enumerant, effinguntur, & uulgaribus & infimis mulierculis monilium uice, collo geſtantur decoris gratia. Quare Dioſcorides, qui poetarum fabellis adhibere fidem haud quaquam cenſebat, noluit pro comperto fabuloſam ſuccini hiſtoriam aſſerere, ſed dubiam, & ſuſpenſam tenere. Ideoque inquit. Lacrymam populorum commemorant, quæ in Padum amnem defluat, durari, ac coire in ſuccinum, quod electrum uocant, alij chryſophorum. Ex quo facilè percipi poteſt, quòd cùm Dioſcorides aliquid de ſuccino ſuis monumentis mandare decreuiſſet, nullam eius certam tenens hiſtoriam, ipſum populi generi utrique adiunxit: ea tamen ratione id dijudicans, quòd non alio in huiuſce operis loco aptius ſuccinum accommodari poſſet. Quandoquidem in fabulis nactus eſſet poetas cecinisse carminibus, ſuccinum populos fundere: tametſi non ignoraret, ſuccinum populorum gummi eſſe nequaquam. ſiquidem huic fabulæ datus eſt locus ob ſuccini innumeros globulos, qui olim filo traiecti ab Eridani accolis collo ſuſpendebantur. Quippe cùm plerique ipſorum, præſertim uerò fœminæ, ob nimis humidum regionis aerem in gulæ morbos, ac ſtrumas incurrerent, his exiſtimabant ſuccinum aduerſari. Quod fortaſſe non erat ab omni ratione alienum: nanque cùm facultatem habeat ſuccinum ſiſtendi fluxiones, collo etiam geſtatum, facilè inhibere potcrat, ne capitis deſtillationes in guttur defluerent. Quo fit, ut non demirer, ſi etiámnum Germani in oculorum defluxionibus magno ſucceſſu ſuccineos globulos occipitio adnectant. Reperio in enarranda Succini hiſtoria, auctores complures, ſed re uera admodum uarios: qui etſi grauius (ut hiſtoricos decet) hac de re loquantur, tamen cum ipſi ſuccini originem nuſquam uiderint, & quicquid de eo ſcripſerunt, alijs acceptum referant, his nulla, aut ſanè pauca adhibetur fides. Philemon ſuccinum foſſile eſſe dixit, & in Scythia erui duobus in locis, uno candidum, altero uero croceum. Sudines, & Metrodorus ſuccinum prodiderunt in Liguria arboribus effluere. quod Sotacus credidit in Britannia euenire. Pythias tradidit eſſe locum in Britannia prope Gutones, ubi à fluctibus maris non procul ab Abalo inſula ſuccinum aduehitur: quo incolæ ad ignem pro ligno utuntur, ipſumque Teutonis uendunt. Nicias hiſtoricus ſuccinum ſolis radiorum ſuccum eſſe uoluit: hic enim credit radios uehementius actos in terram pinguem ſudorem in ea parte relinquere, deinde æſtate ſiccari, & à fluctibus maris in Germanorum litora eijci. Idem & Aegypto naſci ſimili modo dixit. Item in India, gratiusque thure eſſe Indis. Non defuerunt etiámnum, qui ſuccinum naſci tradiderint iuxta mare Atlanticum in lacu Cephiſide dicto, qui ſole excalfactus è limo fundat electrum. Non deſunt præter hos plures, qui de ſuccino differentes in diuerſas iuerint ſententias quas nunc, utpote non probandas, ſilentio inuoluam. Vnde iure dici poteſt, ſuccinum apud eos uel cereum, uel figulino luto ſimile haberi, cùm ipſum in tot uarias formas, ac imagines tranſmutauerint. Sed ut tandem referam, quod pro comperto habetur, gignitur ſuccinum in inſulis ſeptentrionalis oceani. Id olim à Germanis Gleſum appellabatur: unde à nonnullis, qui erant cum Germanico Cæſare, ibi claſſibus rem gerente, una inſularum ob ſuccini copiam, Gleſaria fuit appellata. quæ prius Auſtrauia à barbaris dicebatur. Hîc nimirum (ut Plinius inquit) naſcitur ſuccinum arboribus pinei generi defluens in terram, ubi poſtea denſatur. Cùm uerò intumeſcens æſtus fertur in proximas ſyluas, ex ijs in ſe rapiunt fluctus maris, & in Germanorum litora expuunt. Itaque Cornelius Tacitus rectè ſcriptum reliquit, Germanos huius maris accolas ſolos omnium ſuccinum habere, & legere. Quod ſuccinum ſit arboris ex pinorum genere lacryma, olim Romanis teſtimonium perhibuit quidam eorum eques illuc miſſus ad id comparandum à Iuliano curante gladiatorium munus Neronis principis, qui ea litora peragranit, ipſum uidit, uerum eius originem didicit, & ſecum ingentem copiam Romam inuexit. Præterea ſuccinum eſſe pineæ arboris gummi indicio eſt pineus in attritu odor, & quòd accenſum tedæ & reſinarum modo deflagret. Liquorem eſſe copioſè ſtillantem, tenacem, ac lentum, argumento ſunt quædam intus implicita, ut formicæ, culices, ac etiam lacertæ, feſtucæ, ac paleæ, quæ tranſparentia inſpiciuntur. Cùm enim hæc animalia, & alia ſtramenta humoris lentore facilè implicentur, dureſcente deinde materia, ueluti carcere includuntur. Hæc partim ex Plinio, partim uerò ex aliorum ſcriptis decerpſimus. Atqui ego potius credam una cùm Georgio Agricola, ſuccinum nõ aliud eſſe, quàm bituminis genus, quod à quibuſdam ſcopulorum crepidinibus erumpens in mare defluit, ubi aquarum ſalſedine dureſcit. Ita enim affirmant Boruſſi medicæ materiæ haud ignari, ad quorum tantum littora maris fluctibus ducitur ſuccinum. Nam, quod nigerrimum eſt, ex quo etiámnum globuli ad angelicas numerandas ſalutationes conficiuntur, aliquid cognationis cum piſſaſphalto habere uidetur. Succinum incoctum adipe lactentis ſuis expolitur, & redditur tranſlucidum, quemadmodum tradit Archelaus, qui rubeum corticibus arboris, ex qua defluit, inhærens, ſe uidiſſe affirmat. Cæterùm, quantum uideo, plures de ſuccino ueteres narrauerunt fabulas. Atqui, compertum eſt, quòd ſicuti magnes ferrum reſpuit, ſi adſit adamas, uel ſi allio affricetur; ita nec ſuccinum ad ſe paleas allicit, quæ ſint aleo perfuſæ. Verum eorum opinio uana eſt, qui ſuccinum tradiderunt peculiari dote ocimum reſpuere. nam ipſe ſæpe ac ſæpius huius rei periculum feci, & ſemper ſuccinum ad ſe ocimum trahere comperi. Officinæ communi nomine ſuccinum uocant*

Ruellii erratũ.

Poetarum fabula.

Succini uaria hiſtoria.

Brasauoli opinio reprobata.

Karabe Mauritanos secutæ. Licet Brasauolus Ferrariensis in suo de simplicium examine deceptus existimauerit, Arabum Karabe succinum esse nequaquam, sed uerum populi albæ gummi, Serapionis, & Auicennæ testimonio: etsi eorum neuter, sicut nec Dioscorides, quem illi sequuntur, id quidem pro comperto asseuerauerit. Nanque Serapio(ut in omnibus adsolet) quicquid de Karabe adnotauit, uerbotenus ex Dioscoride deprompsit, sic inquiens. Et dicitur, quòd gummi Haurromi, quod nascitur iuxta fluuium, qui dicitur Eridanus, quando distillat in flumine illo, coagulatur ibi, & est illud, quod dicitur Alipton, id est electrum, & sunt, qui nominant ipsum Arsopodon, & est Karabe. Eadem sententia elicitur ex Auicenna: quippe qui capite de Haur, itemque capite de Karabe, non asserat eam esse populorum gummi, sed quòd ita perhibetur. Nec alia ratione duobus capitibus de Karabe disserit, nisi ut ostenderet, Karabe per se à populorum gummi differre. Præterea comprobat id esse Karabe apud Mauritanos, quod electrum apud Græcos, nominis significatum: quandoquidem Karabe lingua Persica, Auicenna auctore, non aliud designat, quàm rapiens paleas. Quod sensu comprehenditur proprium esse succini, aut electri, non autem populorum gummi. Insuper astringentes pastillos, quos Galenus lib. VII. de com-

ALNVS.

positione

positione medicamentorum secundum locos, Paulus sui uoluminis etiam septimo, & Actuarius in suo de compositione medicamentorum, electri trochiscos uocant, Arabes de Karabe appellant, eosdem à Galeno, & Paulo assumentes. Quo fit, ut hac in re manifestè aberrasse Brasauolus deprehendatur. Itaque dicendum esse putauerim, electrum idem esse apud Græcos, quod succinum apud Latinos, & Karabe apud Arabes. Neque etiam illud ideo populorum gummi esse crediderim, ut Brasauolus asseuerat, quòd Paulus quoque dixerit: Electrum populi albæ lacrymam dicunt, quæ iuxta Eridanum amnem destillat, & in spissitudinem coit, aureo colore. Nam his uerbis non probat electrum esse albæ populi gummi, sed id tantùm refert ex aliorum opinione, quemadmodum fecit Dioscorides, quem secutus est Paulus. Ex his igitur satis patere arbitror, falsum esse, quòd idem sint electrum, gummi populi, & Karabe: quin potius clarum, succinum, & gummi populneum esse inter se diuersa. Credidit Demostratus fieri succinum ex lyncis urina (quemadmodum credidere pharmacopolæ, & uulgus medicorum ex eadem fieri lapillos, quos lyncis appellant) succinum asserens, quod flaueſcit, fieri ex urina maris, album uerò ex urina fœminæ. Quibus refragatur Plinius: quandoquidem ipse manifestè dicat, hoc esse falsum. Quòd cùm & Diocles, & Theophrastus credidissent) non autem Dioscorides, ut ei falsò Brasauolus imponit de lapidibus lyncis agens) eos eiusdem criminis Plinius accusat. Quòd autem Diocles, & non Dioscorides (ut Brasauolus putat) huius erroris accusetur, ostendit ipse Dioscorides libro secundo capite de urina, ubi in eandem Plinij sententiam ueniens, hæc uerba protulit: Lyncis urinam, quam lyncurium appellant, simul ac excernitur, glaciari, coirche in calculi duritiam, uulgo creditum est. quare quod de ea proditum est, uanum esse conuincitur. Est enim quod à nonnullis uocatur succinum pterygophoron, ideo dictum, quòd pennas ad se alliciat. At cùm Brasauolus minus fortasse accuratè Dioscoridis uerba legendo percurrisset, dixit de Karabe agens, sensisse Dioscoridem electrum esse lapillum, in quem lyncis urina concrescit. Quod tamen falsum esse facilè constat ex prædictis Dioscoridis uerbis. Cæterùm cùm non desint etiam poetæ, qui Phaethontiadas non in populos, sed in alnos mutatas fabulentur, Alni quoque historiam, & uires, præcedentibus adnectere non ab re fore existimauimus. Est itaque ALNVS (ut Theophrastus est auctor lib. III. capite XIIII. de plantarum historia) sterilis & unigena, natura caudice recto: ligno, medullaque molli, adeò ut graciliores uirgæ totæ concauentur: folio pyri, sed ampliore, neruosioreque: cortice scabro, rufoque intus, qua de causa coria tingit: radice summa, nec maiore, quàm laurus. nascitur in aquosis, alio nullo pacto. hactenus Theophrastus. Qui tamen eodem lib. cap. XV. non utique pyri folio alnum uirescere tradidit, sed ponticæ nucis. Nec eandem prodidit esse sterilem lib. eodem cap. VI. cùm inquit. Terebinthus circa tritici messem, aut paulo serius semen reddit: fraxinus, atque acer æstate: alnus, nux iuglans, pyrorumque syluestrium genus quoddam autumno. Quo fit, ut alterum omnino suspicandum uideatur, aut sibi ipsi Theophrastum repugnare, aut eius codicem his locis mendis scatere. Alnus in Italia nascens, folio est coryli crassiore, neruosioreque, materie molli, rubente, in aquosis ferè semper proueniens. Hetrusci uulgò appellant onio: alij uerò in Italia auno. Italica fructum fert uiridem, oblongum, moris forma similem, squamis quàm plurimis in se compactis. Matureſcit autumno, minuto intus semine, colore in nigrum fuluo. Præfertur lignum ad ædificiorum fundamenta. quæ in fluminibus, lacubus, paludibusque fiunt, quod in aqua nunquam putrefcat. Ob id enim expetitur maxime Venetis ad iacienda palatiorum, ædiumque fundamenta, quòd crebrò fixa non modo ad æternitatem permaneat immortalis, sed quòd ingentes admodum ferat moles. Recentia folia tumores imposita dissoluunt, & inflammationes restinguunt. Eadem nudis pedum plantis supposita uiatoribus itinere defatigatis leuamentum præstant. Quin & rore matutino madentia cubiculis ad necandos pulices per æstatem utiliter sparguntur. Præstat cortex tingendis corijs atro colore. Sunt etiam, qui ijs & fructu uiridi utantur, gallarum uice, ad scriptorium atramentum conficiendum, additis gumi, & chalcantho. Sed nec BETVLA omittenda uidetur: quæ cùm cortice albo sit albæ populo adsimilis, nunc nobis sese offert describenda. Hæc Theophrasto folio est caryæ sic Græcis uocatæ (quid autem sit carya compertum hactenus non habeo) præterquàm quòd paulò angustiori, cortice autem uersicolore, & materie læui, non nisi ad baculos utili. Plinio lib. XVI. cap. XVIII. Betula arbor est Gallica mirabili candore, atque tenuitate: terribilis magistratuum uirgis: eadem circulis flexilis: item corbium sportis. Bitumen ex ea Galliæ excoquunt. hactenus Plinius. Betula in Tridentino agro frequentissima prouenit, materie adeò tenaci, lentaque, ut ad uasa uinaria cingenda circuli ex ea parati omnium præstantissimi habeantur. Ananij è suis Betulis non modo optimos conficiunt carbones, ad coquenda liquandaque metalla, sed è delibrato, contortoque cortice, faces ad nocturna lumina parant, quæ quòd bituminosa pinguitudine redundent, tedæ modo conflagrant, & resinosum quoddam picis colore reddunt. Nec fortasse alia de causa Betula dicitur, nisi quòd bitumine scateat. Hanc Tridentini corrupta uoce uulgò appellant Bedollo. Gaudet frigido tractu ac niuoso & ideo in Boemia frequentissima: folio est nigræ populi, sed parte prona asperiori, uiridiori que, per ambitum serrato. Sterilis hæc, nec fructum ferens quanquam inlos, ut Corylus edit. Huius caudex terebro perforatus ingentem aquæ copiam reddit, cui uim maximam ineſſe quidam asserunt ad comminuendos tam renum, quam uesicæ calculos si diutius bibatur. Eadem maculas in cute delet, nitoremque conciliat, oris ulcera sanat collutione ex ea facta. Foliorum succus coagulo admistus, cascos à carie, & uermibus uindicat. Sed iam ad Populos, & ad Succinum nostra reuertatur oratio, in quibus medicinæ nobis reddenda ratio est, ut in omnibus fere facere consueuimus. Nigræ populi prima erumpentia germina, odorata sunt & glutinosa. Expetuntur ad capillorum nitorem conciliandum à mulieribus. Contundunt enim ea cum recenti butyro, & deinde aliquot diebus insolata, à butyro percolant. quo postea capillos inungunt, abluto prius capite. Lybicæ autem populi folia ad ea omnia præstant ad quæ nigræ populi ualere diximus. sed longè inefficaciora creduntur. Primùm igitur de uiribus Populi nigræ disseruit Galenus libro. VI. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Populi nigræ flores calidi facultate quidem sunt in primo recessu à temperatis: sed in differentia, quæ habetur in siccando & humectando, paulum à temperatis & mediys ad siccius deflexerunt: uerùm & subtiliorum potius, quàm crassiorum sunt partium. Et folia quidem ipsius quodammodo floribus similia sunt, nisi quòd ad omnia imbecilliora, minusque efficacia. Sed & resina eius floribus similem facultatem obtinet, atque etiam calidiorem. Porrò semen tum resina, tum floribus & subtiliorum est partium, & exiccantius: non tamen est admodum calidum. Deinde libro VII. eorundem simplicium idem Galenus Populi albæ

Brasauoli lapsus.

Alni historia, & uires.

Betulæ consideratio.

Betulæ uires.

Populorum uires ex Gal.

uires

BETVLA.

uires deſcripſit his uerbis. Populus alba arbor miſtæ quodammodo temperaturæ eſt, ex aquea tepida, & terrena extenuata eſſentia. quamobrem & abſtergentis facultatis eſt particeps. hactenus Galenus de utriuſque Populi facultatibus. At- 10
Succini uires. qui præter ea quæ à Galeno de populi facultatibus ſcripta ſunt, ſciant hoc uelim rei medicæ ſtudioſi, populum albam humotenus ſectam ad radicem uſque & aqua calida, in qua fermentum fuerit diſſolutum, perfuſam, infra quatriduum fungos copioſos edere, eſui quoque gratiſſimos. Cæterùm non inuenio Galenum Succini meminiſſe in ſimplicium medicamentorum cen ſu. qui tamen lib. VII. cap. IIII. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos paſtillum ex ſuccino confectum ab Aſclepiade tranſcripſit: quem quidem is hæmoptoicis, longo tempore tuſſientibus, & recenter phthiſicis, purulenta è pectore diſſiculter eijcientibus, ſuppuratis, cæliacis, dyſentericis, & inflatis conferre tradidit. Atqui referunt Prutheni, in quo rum litora fluctus maris ſuccini plurimum expuunt, eius genus quoddam reperiri, quod planè cryſtallum repræſentat. Huic uim mirabilem meſſe teſtantur, quò ſcilicet fœmina deprehendatur an uirgo ſit & incorrupta, nécne. Nam ſi ex uino ieiunæ exhi-

næ exhibeatur, efficere aiunt, ut corrupta & uitiata protinus urinam reddere cogatur. id quod uirgini euenire negant. Datur succinum magno auxilio tritum duorum coclearium mensura, Coli dolore affectis, diebus tribus continuis ante cibum ex tepenti aqua potandum. Idem, & præcipue album, ex aqua frigida potum, sitim illico sedat, & sudorē ualentissimè prouocat. Arbor λεύκη Græcis dicta, Latinis Populus alba uocatur: Arabibus, Haur: Italis, Popolo bianco: Germanis, Bellen, Poppelbaum, & Sarbaum: Hispanis, Alamo blanco: Gallis, Peuplier. Nomina. *Quæ uerò Αἴγειρος Græco nomine, Latino Populus nigra uocatur: Mauritano, Haur romi: Italico, Popolo nero: Germanico, Aspen, aut Poppel uocidem: Hispanico, Alamo nigrillho: Gallico, Tremble, & Peuplier. Boemicè Topel. Quod Græcè ἄλεκτρον καὶ χρυσοφόρον, Latinè Electrum seu Succinum dicitur: Arabicè Karabe siue Kakabre: Italicè, Succino, & Ambra gialla: Germanicè, Agstein, aut Boernstein: Hispanicè, Esclarimente, aut Ambar: Gallicè, Ambra: Alnus uerò Græcis dicitur αἴγειρος Italis Alno: Gallis Aulne: Germanis Erlenbaum: Boemis uuolse. Betula autem Græcis Σημύδα dicitur Italis Betula: Tridentinis Bedollo: Germanis Birckē: Boemis Brizza: Gallis Bouleare.*

Μάκερ MACER. CAP. XCIIII.

MAcer ex Barbaria aduehitur, cortex flauescens, crassus, gustu perquàm astringens. Qui contra cruentas excreationes, dysenterias, & alui fluxiones bibitur.

NVnquid officinarum Macis, quo myristicæ nuces prætextus instar conteguntur, Dioscoridis sit Macer, non modò dubitandum est, sed etiam credendum (ut ego arbitror) magnam inter utrunque esse differentiam. Cùm enim Dioscorides dicat, Macer, qui ex Barbaria aduehitur, est cortex crassus, flauescens, & gustu perquàm astringens: manifestè declarat, Macerem non esse officinarum macim, quòd hoc tenue sit, gustu feruens, acre, perquàm odoratum, amariusculumque. Adde quòd dixerit Plinius lib. XII. ca. VIII. Macis ex India aduehitur, cortex rubens, radicis magnæ, nomine arboris suæ: quales sit ea, incompertum habeo. Hanc etiámnum differentiam non ignorauit Serapio: nam postquàm tradidisset ex auctoritate Isach, Macim esse nucis odoratæ operimentum, dixit secus esse, de quo loquebatur Dioscorides: quippe quòd scriptum reliquerit, Macerem esse ligni corticem, siue corium. Quod cum compertum haberet Auicenna, de utroque seorsum tractauit, & Macim odoratæ nucis inuolucrum ad caput 456. relegauit: Macerem uerò radicis corticem capite 694. sub titulo Thalisfar descripsit. Præterea maximo est argumento, quòd Macis & Macer utique inter se differant, quòd Dioscorides, Galenus, & Paulus de odoratis nucibus: quorum Macis est tegumentum, nihil scriptis memoriæ reliquerint. Quippe si Macer, qui eis conuehebatur, Macis nobis uulgare extitisset, credendum sanè est, quòd cum illo quoque aduectæ essent myristicæ nuces: quarum illi historiam, & facultatem, cùm sint & in uiribus, & in odore admirabiles, nequaquam describere prætermisissent. De macere Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, hæc scripsit tradidit. Macer cortex est, qui ex India conuehitur, gustu multùm acerbo, cum leuicula quadam acrimonia odorata, iucundum sanè redolens, ut pleraque aromata, siue odorata, quæ ex India conuehuntur. Videtur itaque & ipse ex mista constare essentia, pleraque terrena frigida, paucula uerò calida, & tenuium partium. Quamobrem ualenter desiccat, astringitque: proinde cœliacis, & dysentericis miscetur facultatibus: in tertio exiccantium consistens ordine, in caloris, frigorisque differentia neutrum insigniter efficiens. hæc Galenus. Ex quibus haud obscurè colligi potest, quòd Macer longè differat à Maci. nanque ipse gustu non reperio hoc esse adeò acerbum, nec tam leuiusculæ acrimoniæ: quin potius si degustetur, linguam, & fauces admodum nellicat: odorem iucundum perfundit, & leuiusculum amarorem quadam cum siccitate relinquit. Quod facilè ostendit, quòd Macis tantum calidi, quantum sicci conceperit, uel fortasse plus calidi: & quòd pleraque ipsius essentia sit tenuium partium. Idcirco errare non crediderim, qui dixerint Macim odoratum excalfacere, & pariter siccare in fine secundi, uel in principio tertij. Quāobrem id Macer esse non potest, cùm dicat Galenus constare macerem essentia pleraque frigida terrestri, paucula uerò calida. Quibus facile concludi potest, quòd macer à Dioscoride, & Galeno descriptus hoc æuo ad nos non aduehatur: siquidem nullus in officinis reperitur cortex, qui possit maceris historiam explere. Et quamuis Monachi illi, qui in Mesuem commentarios scripsere, nullam inter macim, & macerem ponendam esse differentiam pro certo affirment; nulla tamen auctoritate (quod equidem sciam) aut ratione nituntur. Cæterùm haud ignorandum est nec Galeno, nec Plinio, quod dixerint ex India aduehi macerem, Dioscoridem repugnare, cùm ex Barbaria ipse afferri dixerit: quoniam (ut Ptolomæus est auctor) quædam in Indo fluuio insula, uel urbs sita est, quæ Barbaria dicitur, ex qua facile comportabatur macer. Vel quod afferretur ex Arabia eo maris sinus, qui à Barbaria insula Barbaricus appellatur. Quandoquidem (ut inquit Strabo) omnia, quæ in India proueniunt, ea scilicet parte, quæ ad austrum uergit, similiter in Arabia nascuntur. Maceris et Macis discrimen. Monachorum opinio falsa. *Μάκερ ut Græcis, ita Latinis Macer, atque etiam Machir appellatur: Arabibus, Thalisfar: Italis, Macero. Quod Arabibus Bisbese, recentioribus Græcis Μάκις quemadmodum & Latinis, & Italis Macis nominatur: Germanis, Muschaten blumen: Hispanis, Macias, & Macas.* Nomina.

Πτελέα. VLMVS. CAP. XCV.

VLmi & folia, & cortex, & [a] rami uim habent spissandi. Folia trita ex aceto ad lepras efficaciter illinuntur: uulnera glutinant, sed multo [b] magis corticis tilia, si fasciæ loco intorqueatur: nam in lori morem flecti potest. Crassior cortex in uino, aut aqua frigida unciatim potus, pituitas trahit. fracta ossa celerius solidescunt, si decocto foliorum, corticis, aut radicis foueantur. Humor in folliculis enascens prima germinis eruptione, cuti illitus nitorem inducit, faciemque splendidiorem præstat: qui dum sicca tur, in animalia abit, quæ culicum formam gerunt. Folia cùm tenerescunt cocta, olerum more ad obsonia usurpantur.

a ἀκρέμονες. b μᾶλλον δὲ ὁ φλοιὸς. meum habet exemp. & ita Catac. Sed rectius uer tisse uidetur Ruellius.

Tametsi

VLMVS.

Vlmi hiſtoria. TAmetſi *Vlmus notiſſima omnibus ferè ſit arbor; non tamen ob hoc eius hiſtoriam ſilentio inuoluendam putauimus. Vlmi itaque duo ſunt genera. Altera montana, altera campeſtris. Fruticoſior hæc, illa uerò auctior. Folium habet indiuiduum, leuiter circumſerratum oblongumque, criſpum, ſcabrumque. Folliculos profert multos, non paruos, ſubrotundos, ac criſpos humani ſcroti effigie in quibus liquor concluditur lentus, ac clarus una cum culicibus compluribus ut in Terebinthi & lentiſci corniculis. Ligni materies neruoſa, tenax, robuſtaque: deformis tamen: Montana Iulos profert, & deinde ſemen, quod ſamaram uocant. Cortex illi ſuperius aſper, cruſtoſusque, & inæqualis. Sed interior, qui lignum ambit; contrario modo ſe habet. Siquidem lentus, & lori modo flexilis habetur. Ideoque Vlmus, dicebat Theophraſtus lib. III. cap. XIIII. de plantarum hiſtoria) duobus diſtinguitur generibus: cuius altera mõtana, quam Græci ὀρεσσέαν uocant: altera campeſtris, ulmus, proprie uocata: fruticoſior hæc, illa uero auctior: folium indiuiduum, leuiter circunſerratum, oblongius quàm pyro, ſcabrum, non læue. Præſtat hæc arbor & amplitudine, & celſitudine, non crebra circa Idam, ſed rara, irriguis amica: materies fla-*

10

uaſco-

ua, robuſta, neruoſa, deformis, ut quæ tota cor ſit. Vtuntur ea ad fores lautiores: uiridis facilè cæditur, ſicca difficile. Sterilis denique putatur: ſed gummi in petiolis gignit, & animália quædam culicea: cachryes peculiares gerit, autumno multas, minutas, nigras: cæteris uerò temporibus quid ferat, minus animaduerſum eſt. hactenus Theophraſtus. Plinius uerò quatuor ulmi genera ſtatuit lib. XVI. cap. XVII. his uerbis. Inter has, atque frugiferas, materie nitiumque amicitia accipitur ulmus. Græci duo eius genera nouere, montoſam, quæ ſit amplior: campeſtrem, quæ fruticoſa. Italia attineas uocat, ex celſiſſimas: & ex ijs ſiccanas illis præfert, quæ non ſunt riguæ. alterum genus Gallicas. tertium noſtrates, denſiore folio, & ab eodem pediculo numeroſiore. quartum ſylueſtre. Attineæ non ferunt ſamaram, ita uocatur ulmi ſemen, omnesque è radicum plantis proueniunt, reliquæ uerò ſemine. hæc Plinius. Qui tamen unà cum Theophraſto erraſſe deprehenditur, quod hic ulmum cuiuſuis generis ſterilem eſſe ſcripſerit: ille autem quod attineam ſic Italis appellatam, ſemen nullum ferre prodiderit. Quandoquidem Theophraſto præter id, quod experientia nobis compertum eſt, repugnat Plinij authoritas: quip-

Theoph. & Plinij error.

CARPINVS.

pe qui ulmos omnes præter attineam semine prouenire scribit. Plinio deinde, qui attineam semen ferre negat, refragatur Columella lib. v. c. vi. cùm inquit. Vlmorũ duo esse genera conuenit, Gallicũ, & uernaculum: illud attinia, hoc nostras dicitur. At tiniam ulmum Tremellius Scrofa non ferre samaram (quod est semen eius arboris) falsò est opinatus. Nam variorem sine dubio creat, & idcirco plerisque & sterilis uidetur, seminibus inter frondem, quam prima germinatione edit, latentibus. Itaque nemo iam serit ex samara, sed ex sobolibus. Est autem ulmus longè lætior, & procerior, quàm nostras, frondemq; iucundiorem bubus præbet. Vlmo folijs fere adsimilis planta est, quam Itali passim CARPINVM *nocant, omnibus notissima. crescit hæc in syluis inter quercus, & cæteras syluestres arbores, foliys (ut diximus) Vlmo proximis, sed tenuioribus. Caudice assurgit procero, cortice subalbicante, modicè scabro. Ramos fundit copiosos, robustos, in latitudinem sese diffundentes, foliosos umbratilesque. Ex his per æstatem petioli quidam pendent, in quibus triquetra quædam folia, subpallida, & crassa, folliculari specie, circumquaque racematim dependent, quorum medius apex cæteros longitudine superat. & inter hos par una quædam capitula exeunt, ciceris magnitudine, in quibus semen concluditur. Radicibus nititur firmis, crassisque. Ligni materies alba, solida, tenaxque, è qua iuga boum uillici in Italia parant. Cæterùm an hæc Carpinus sit legitima, de qua Theophrastus, & Plinius scripsêre non parum mihi dubitandum relinquitur: Siquidem utrique ζυγία, quam Plinius Carpinum interpretatur, Aceris genus est, à qua (ni fallor) nostra Carpinus omnibus ferè dissidet notis: si tamen arbor, quam passim Acerem appellant, legitima fuerit Acer, de qua ijdem scripserunt authores. cum enim illorum neuter Acerẽ (quod uiderim legerimque) descripserit, quemadmodum nec Carpini, non habeo sanè quid de eorum Acere affirmare queam. Præterea Theophrasto Carpino materia est flaua, crispaque, cortex uerò paulò scabrior, quàm Tiliæ, crassus, & spissior quam Piceæ, & fle xui contumacior. Atqui nostra Carpinus alba constat materie, minimè crispa, cortice Tiliæ haud scabriore Piceæ tenuiore, & qui detractus facilè inflectatur. Corticis tamen colore non differunt, cum in utraque cinereus habeatur, aut subalbicans. Adhæc Theophrasto Carpinus rara inuentu est, & riguis tractibus gaudet. Nostra uerò contrà syluis ferè omnibus, montibusque communis, & numerosa habetur, & raro humectis reperitur locis. Verùm in hoc tantum conuenire uidentur, quòd è nostrate quoque iuga parentur. Atque ita tot alijs repugnantibus notis, affirmauerim ego nunquam, nostratem, & Theophrasti Carpinum, eandem esse arborem, nisi compareat aliquis, qui hæc mihi dubia dissoluat. Dixi sententiam meam. Esto quoque aliorum iudicium.* Carpini consideratio.

Sed hactenus de Carpino, ulmi autem facultates hæ sunt. *Folia, & cortex, & rami uim habent spissandi, & uulnera contrahendi. Corticis utique interior tilia, lepras sedat, & folia ex aceto illita. Corticis denarij pondus potum in hemina aquæ frigidæ aluum purgat: pituitasque, & aquas priuatim trahit. Imponitur & collectionibus lacryma: & uulneribus, ambustisque decocto fouere prodest. Humor in folliculis arboris huius nascens cuti nitorem inducit, faciemque gratiorem præstat. Cauliculi foliorum primi uino decocti tumores sanant, extrahuntque per fistulas. Idem præstante tilia cortices. Multi corticem commanducatum uulneribus utilissimum putant. Folia trita, aqua aspersa, pedum tumori. Humor quoque è medulla castratæ arboris effluens capillum reddit capiti illitus, defluentesque continet. Hæc Plinij uerba de ulmi facultatibus lib.* XXIIII. *cap.* VIII. *Cæterùm humor in folliculis ulmi contentus (ut ego experientia compertum habeo) medetur puerorum enterocelis, si splenia siue linteola in eo madefacta sæpe inguini partis ruptæ super imponantur, atque inibi subfemorali, quòd Italis uulgo brachiere appellatur, subligentur, & constringantur. Idem liquor uitreo uase exceptus sepelitur in terra, aut fimo, uigintiquinque diebus, ore diligenter obturato, & collocato uasis fundo, super salis communis strato. Fit enim hoc tempore ut sex subsidat, & liquor clarissimus super natet. Is ad uulnera recentia conglutinanda adeo efficax est, ut dictu mirum sit, quàm bellè celeriterque id præstet, si cum splenijs; aut confractis linteolis applicetur. Quin & corticis radicum decoctum articulorum duritias emollit, & neruorum conuulsiones resoluit, si in fotus, uel balnei modum adhibeatur: item tumores discutit, quos iugi attritus in collo boum excitauit. Interiores Vlmi radices si diu decoquantur, & iuri supernatans pinguedo colligatur, illinaturque ea sæpe, locus glaber, à quo pili defluxerunt, breui repullulabunt. Eiusdem cortex contusus, & muria usque adeo subactus, ut malagmati similis sit, illitus, podagricos dolores mulcet. Folia Vlmi quæ ad orientem spectant, impari numero decerpta, & cum piperis granis totidem contrita, & ex uino Cretico pota à ieiunis purulentas tusses mirificè iuuant, ut Marcellus est author. Vlmi meminit Galenus lib.* VIII. *simp. medicam. sic inquiens. Vlmi folijs quandoque recens uulnus glutinauimus, confidentes adstringentem pariter & abstergentem inesse illis facultatem. Cortex amplius etiam subamarus est, & adstrictorius: itaque cum accto & lepram sanat. Porrò uiridis etiámnum ac recens, si uulneribus uinculi uice circumligetur, ea glutinare potest. Radices eandem uim obtinent: nam & decocto earum quidam perfundunt fracturas, quæ topho, siue callo inducto opus habent. Huius arboris nomen Græcum est πτελέα: Latinum Vlmus: Arabicum, Didar, Dirdar, seu Luzach: Italicum, Olmo: Germanicum, Ylmen, Rustholtz, Lindbast, Yffenholtz: Hispanicum, Vlmo: Gallicum, Orme: Boemicum Gilm. At Carpinus Græcus ζυγία uocatur: Italis Carpino.* Vlmi facultates ex Plin. Vlmi uires ex Galeno. Nomina.

Σαπρότης ξύλων. LIGNORVM MARCOR. CAP. XCVI.

EX caudicibus, lignisque ueteribus caries congeritur. quæ farinæ modo illita ulcera purgat, & ad cicatricem perducit: serpentia cohibet, si cũ pari aniso & uino subacta, linteisq; imposita illinatur.

Cariei lignorum consid.

NOn sanè prorsus negligenda est lignorum ueterum, & contabefactorum caries, cùm tanta facultate polleat, ut ulcera expurget, solidetque, & eadem serpentia sistat. Quod eò præstat efficacius, si ex lignis arborum colligatur, quæ tum adstringendi, tũ etiã abstergendi uim possident. Quo fit, ut ligni Guaiaci caries cæteris hac in re facilè præstet: quippe quæ non modò ulcera, quæ contumacia non sunt, sanat; sed & quæ cacoethe dicuntur, quæque Gallica pestis contracta sunt. Quare puden dorum exedentibus ulceribus inspersa mirificè medetur. Cæterùm non modò lignorum marcor, siue caries in medicum usum uenit, sed & VERMES *in carioſis lignorum cauticibus nascentes, si Plinio credimus, qu. libro* XXX. *cap.* XIII. *de his sic*

Vermium lignorum usus.

bis sic scriptum reliquit. Cossi, qui in ligno nascuntur, sanant ulcera omnia: nomas uero combusti, cum pari pondere anisi, & ex oleo illiti. Delicatiores fuisse hos olim, & in cibis idem posteritatis memoriæ tradidit lib. XVII. *cap.* XXIIII. *cùm inquit. Vermiculantur magis, minusue quædam, omnes tamen fere, idque aues cani corticis sono experiuntur. Iam quidem & in hoc luxuria esse cœpit, prægrandesque roborum delicatiore sunt in cibo, cossos uocant: atque etiam farina sagmati, hi quoque altiles fiunt. Quapropter mirum non fuerit, si etiam antiquitas cicadas, quæ nondum alas deprompserint, in cibis deuorauerit, Aristotelis testimonio, qui etiam addidit gustantibus esse suauissimas. Sed cur illud admirandum fuerit, si nostris etiam temporibus uermes, qui carioſis caseis innascuntur, magna admodum cum uoluptate à compluribus deuorentur? Galenus cùm & ipse ad arborem, ex qua caries decidit, particularem scopum habuisset, lib.* VIII. *simp. med. sic de illa scripsit. Caries lignorum, & maximè, quæ particeps est adstrictionis simul, & absterſionis, uelut ulmus, expurgat, impletque ulcera humida.* Cariei uires ex Galeno.

Σαπρότης ξύλων *ita Græcè dicitur, quod Latinè Lignorum marcor, siue caries: Arabice, Nucharer ueasab: Italicè, Tarlatura del legno: Germanicè, Vuurmmeel: Hispanicè, Carcoma.* Nomina.

ARVNDO DOMESTICA.

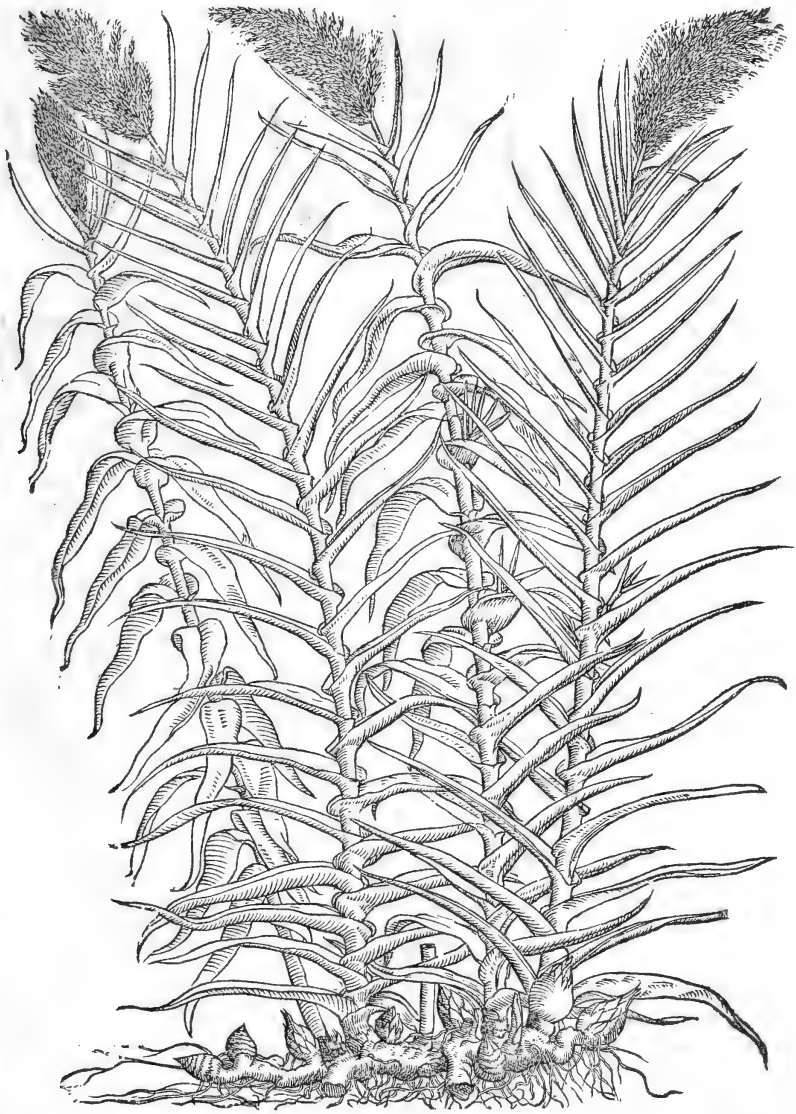

Κάλαμος. ARVNDO. CAP. XCVII.

IN Arundinum genere quædam naſtos, id eſt farctior uocatur, ex qua ſagittæ factitari ſolent. Alia fœmina, qua tibiarum ligulas efficiunt. Alia, quòd fiſtulis addicta ſit, ſyringias: cui multum ineſt carnis, crebris cincta geniculis, ad librorum conſcriptionem accommodata. Alia craſſa, concaua, apud amnes naſcens: quæ à quibuſdam cypria, ab alijs donax appellatur. Alia phragmites, ſeu uallatoria, [a] gracilis, candicans, uulgò cognita: cuius trita radix per ſe, aut cum bulbis ſuis illita, ſpicula aculeosque corpore extrahit: luxata, lumborumque dolores cum aceto mulcet. Virentia folia tuſa, & impoſita ignibus factis medentur, & cæteris inflammationibus. Corticis cinere perunctæ cum aceto alopeciæ ſanantur. Paniculæ lanugo, ſi aures intrauerit, exurdat. Eundem effectum implet arundo, quæ cypria dicitur.

a Cat. ὑπλᾶσ-πος. i. aliquantulum tenuis.

ARVNDO PALVSTRIS.

Arundinum

ARundinum quinque genera tantùm, ueluti notiora hoc in loco à Dioscoride produntur: licet Plinius lib. XVI. cap. XXXVI. & lib. 24. cap. XI. uiginti nouem arundinum species describserit: inter quas (ut superius diximus) odoratam recensuit, quæ Græcis κάλαμος ἀρωματικὸς appellatur, in India, Syriaque nascens, odoris iucunditate unguentis accommodata. Quod apertè indicat calamum odoratum esse inter arundinum genera reponendum, non autem inter radices, ut nulgus medicorum, & Brasauolus Ferrariensis contendunt, acori radices pro legitima odorata arundine assumentes. Quæ in Italia frequentissima in uineariis Arundinetis è radicũ geniculis seritur ad uitium palos, ad decem cubitorum altitudinem adolescit, militaris hastæ crassitudine, robusta, ac firma materie, inanis tamẽ intus, compactis per interualla geniculis. Cortice uestitur squammoso, & qui facilè auferatur, aspero ac subalbicante. Folia illi sunt longa, milij, Indici æmula, sed latiora, ac longiora, aspera ubique superficie, & acuta circunferentia. radix illi est alba, dura, tuberosa, contortaque, ac geniculata, ut in Iride, sed longè maior, ac robustior. Secantur Arundines quotannis humotenus; sectæque illico regerminant, crescuntque anno toto ad priorem altitudinem, crassitudinemque. Illa, quæ nastos dicitur, solida, farctaque, quamuis gracilis & lenis, in communem sagittarum usum à Syris accepta, non oritur, quod sciam, in Italia, nisi nascatur (ut tradidit Plinius) in Rheno Bononiensi amne. Illa etiam, quæ thelys, hoc est, fœmina appellatur, cuius tantùm est usus ad tibiarum ligulas, hactenus mihi incognita est. Nanque nostra tempestate fiunt eiusmodi ligulæ ex communibus arundinibus, ex ea scilicet specie, quam Dioscorides uallatoriam nuncupat, qua nostri in uiridarijs, ac hortis in topiarijs extruendis utuntur, ac palos uitibus aptissimos efficiunt. Quòd autem uallatoria sit hæc nostra communis, mihi aliquando dubitandi præbuit ansam Dioscorides: quippe qui dicat, eam esse gracilem, & candidam, cùm tamen communis nostra sit crassior. Verùm cùm postea inuenerim Theophrastum scribentem lib. IIII. cap. XII. de plantarum historia, crassiorem, firmioremque illam arundinem esse, quæ uallatoria nominatur, facilè sum ad credendum inductus, hunc Dioscoridis locum esse depraua-
tum: eoque magis, quòd septis, palis, & topiarijs operibus crassæ sunt tenuibus aptiores. Illa uerò, quæ ad scribendum usurpatur, cui authoritatem pennæ derogarunt, plurimis reperitur in locis, estque omnibus notissima: ueluti & ea, quæ Cypria uocatur, in paludibus nascens, & apud amnes. Traditur à pluribus rei agrariæ auctoribus, tum etiam à Plinio, inter arundinem, & filicem herbam intestinum esse odium: proinde arundinem uomeri alligatam filicem in agro destruere, ac enecare prodiderunt. At eò maior arundini cum asparagis intercedit amicitia: nam si serantur in arundinetis, inibi mirificè proueniunt. Quidam præterea prodiderunt, arundines in India ad tantam assurgere molem, ut singula internodia nauigiorum uicem præstent per fluuios, & lacus, ternos homines capiente alueo. At si plura de arundinum generibus quis audire cupiat, Theophrastum legat, qui longiori sermone earum historiam literis memoriæque mandauit. Pota arundinis radix urinam, & menses ciet. Eadem recens tusa scorpionum ictibus utiliter imponitur. Non desunt impostores, qui Arundinum radices combustas pro spodio usurpent. De arundine Galenus lib. VII. simpl. medic. hæc scripta reliquit. Calami phragmitis radicem cum bulbis aculeos, & stipites ex alto extrahere quidam scripsere, ceu trahendi quædam uis ei inesset. Nos tamen eius rei periculum non fecimus: uerùm quantum gustu liceat coniecere, abstergentem facultatem possidet non paucam, minimeque acrem. Cæterùm folia ipsa abstergentis sunt facultatis. Cortex uerò eius combustus admodum tenuium partium, & digerentis facultatis efficitur, adiunctum habens absterſorium quiddam, ut exiccet, & excalfaciat tertio quodammodo ordine, plus tamen desiccet, quàm excalfaciat. Vitandum autem est eius id, quod anthelen uocant: nam si in aures incidat, adeò tenaciter adhærens affigitur, ut auelli non possit, auditumque uitiat: quamobrem sæpissimè exurdat. Arundo sic Latina uoce uocatur, ut Græca κάλαμος: Arabica, Casab: Italica, Canna: Germanica, Kor: Hispanica, Cannas: Gallica, Vng roseau: Boemica, Trest.

Arundinum consideratio.

Arundinis, & filicis odium.

Arundinis utres ex Gal.

Nomina.

Πάπυρος. PAPYRVS. CAP. XCVIII.

PApyrus, qua chartæ fiunt, nullis non cognita, præcipuæ in medicina utilitatis ad laxandas fistulas: madefacta lino inuoluitur, usque dum inaruerit: constricta enim, atque immissa in hiatum humore completur, & intumescendo fistulas aperit. Habet nescio quid alimenti radix: itaque Aegyptij eam mandunt, succum tantùm deuorantes, & mansam expuunt. Ipsis radicibus pro ligno utuntur. Cræmate papyri cinis depascentia ulcera cùm omnium partium, tum oris maximè, cohibet: uerum melius id combusta charta præstat.

QValis Papyrus sit, Italia nescit: siquidem (ut Theophrastus est auctor lib. III. cap. IX. de plantarum historia, & Plinius lib. XIII. cap. XI.) Papyrus in Italia non nascitur, sed in Aegypto quibusdam in locis tantùm prope Nilum fluuium, quiescentibus Nili aquis, ubi hæ euagatæ stagnant, duo cubita non excedente altitudine gurgitum: brachiali obliquæ radicis crassitudine, triangulis lateribus, decem non amplius cubitorum longitudine, in gracilitatem fastigiatum, thyrsi modo cacumen includens: semine nullo, aut usu eius alio quàm floris ad deos coronandos. Radicibus incolæ pro ligno utuntur, nec ignis tantùm gratia, sed ad alia quoque utensilia uasorum. Ex ipso quidem papyro nauigia texunt: & è libro uela, tegetesque, necnon & uestem, etiam strágulam, ac funem. Mandunt quoque crudum, decoctumque, succum tantùm deuorantes. Nascitur & in Syria, circa quem odoratus ille calamus lacum. Nuper & in Euphrate nascens circa Babylonem Papyrum intellectum est eundem usum habere, quem chartæ: & tamen adhuc malunt Parthi literas uestibus intexere. Præparantur ex eo chartæ diuisæ acu in prætenues, sed quàm latissimas philuras. hæc Plinius. Qui deinde sequenti capite fusius docuit Papyri conficiendi rationem, his uerbis. Post hanc papyrum est, extremumque eius scirpo simile, ac nefunibus quidem nisi in humore utile. Texunturque omnes tabulæ madentes Nili aqua. Turbidus liquor uim glutini præbet, cùm primò supina tabula scheda adlinitur longitudine papyri, quæ potuit esse, resegmimibus utrinque amputatis. Transuersa postea crates peragitur: premitur deinde prælis, & siccantur sole plagulæ, atque inter se iunguntur. proximarum sem-

Papyri consideratio.

Papyri conficiendi ratio.

per bonitatis diminutione ad deterrimas. Nunquam plures ſcapo, quàm uicenæ, magna in latitudine earum differentia XIII. *digitorum optimis. Hactenus de papyro Plinius. Videntur & Papyri quoddam eſſe genus, tenuia, læuiaque illa folia è iuncea quadam planta prodeuntia, quæ ab inſulis diui Thomæ, Braſilij, & Mederæ, ad nos conuchuntur, ſaccharcis ut uocant panibus inde delatis circumuoluta. Quandoquidem fragmentum retinemus à clariſſimo medico Luca Ghino Piſis ad nos miſſum, nigris rubriſque Arabicis characteribus manu ſcriptum. Quod clariſſimum præbet indicium, earum inſularum incolas tenuiſſimis his foliis, pro papyro paſſim uti. Veruntamen hoc non eſſe papyrum, è quo antiquitas ſuas confecit chartas, certò ſcimus, quòd hoc arte (ut Plinius eſt auctor) fieret, illud uerò tale à natura producatur, & proprium ſuæ ſtirpis ſit folium. Antiqui itaque ex Papyro chartam factitabant, quemadmodum nos ipſam ex contritis linteis conficimus: unde hactenus antiquum retinens nomen, etiámnum Papyrus apud pleroſque dicitur. Credidere nonnulli, ueram eſſe Papyrum arundines illas, quas Indicas uocant, quibus imbecilles principes, atque hierarchæ, prelati uulgò dicti, ad ægram ſenectutem* 10

Indica arundo.

MYRICA.

fulciendam

fulciendam pro ſcipione utuntur, materiem auro, uel argento ſuccingentes. Quod tamen aſſerere non auſim, nec utique re probare, cùm huiuſce rei certam cognitionem adhuc aſſequi non potuerim. Papyri meminit Galenus lib. VIII. *ſimpl. med. ſic inquiens. Papyrus ipſa quidem per ſe in uſum medicinalem non uenit, at macerata, aut uſta utilis efficitur. Igitur oxycra to, uinóue macerata, recentia ulcera glutinat, maximè in circulum circumpoſita. Verum hîc quidem eſt, cæu materia, quæ medicamina ſanantia accipiat: at ubi uſta fuerit, medicamen eſt exiccatorium, uelut & chartæ combuſtæ cinis, niſi quatenus infirmior eſt, quàm papyri. hæc Galenus. Cæterùm animaduertendum eſt, quod noſtri uſus charta, quæ ex ueteribus confi citur linteis, iiſdem non pollet facultatibus, quibus ea commendatur, quam ueteres ex papyro arbore parabãt. Quo fit, ut du bium mihi ſit, quónam modo parari poſſit illud Galeni medicamentum, quod de charta combuſta dicitur, ulceribus ſordidis, & ſinuoſis utiliſſimum: itemque paſtillus Fauſtini a Paulo lib.* VII. *traditus.* Πάπυρος *Græcis, Latinis pariter Papyrus appellatur: Arabibus, Burdi, ſeu Berdi: Italis, Papiro.*

Papyri uires ex Galeno.

Nomina.

Μυρίκη. MYRICA. CAP. XCIX.

MYrica, ſeu tamarix, [arbor uulgo cognita] eſt, cùm apud pigras, & ſtagnantes aquas enaſcatur, fructum quaſi florem ferens, compage muſcoſum. Aegyptus, Syriaque alteram gignunt mitiorem, ſylueſtri cætera ſimilem. Fructum parit gallæ proximum, inæqualiter aſtringentem guſtu: quo con uenienter utimur uice gallæ in medicaminibus oculorum, orisque. Datur cruentæ excreationi in potu, & cœliacis, & contra profluuia fœminarum; regium morbum; & phalangiorum morſus: illitus tumores inhibet. Cortex in eoſdem uſus adhibetur. Decoctum foliorum cum uino potum; lienem abſumit: ad dolorem dentium in collutionibus ſalutare, & mulieribus fluxione uuluæ opportunis in deſeſſionibus: phthiriaſi, lendibusque circunfuſum prodeſt. Abundantiam fœminarum ſiſtit impoſitus arboris cinis. Potorios calices è caudice lienoſis moliuntur, quò datus in his potus proficiat.

Orib. non habet.

VRbana Myrica, quòd ſciam, non naſcitur in Italia: quanquam in Aegypto, & Syria gignitur. Quæ uerò alicubi reperitur in hortis, & in quibuſdam uiridarijs mitior reddita, non alia eſt, quàm ſylueſtris, in locos mitiores translata. Cuius rei certo ſunt indicio fructus, & flores, quos omnino ſylueſtribus ſimiles profert, non autem gallæ modo, ut domeſtica. Vmbra arboris inſigni proceritate ſæpe per æſtatem Romæ me oblectatum fuiſſe recordor ad Tyberis ripas, in hortulo quodam hoſpitalis Sancti ſpiritus. quæ etſi domeſtica haberetur ab omnibus; florem tamen, & fructum ferebat ſylueſtri ſimilem. Hæc in fluminum ripis frequentiſſima naſcitur in Italia. Quare non potui non admirari Dioſcoridem: quippe qui dicat tantùm naſci Myricam apud paludes, ac reſides aquas, cùm oppoſitum ſanè eueniat in Italia. Quod me ſæpius adduxit, ut crediderim, aut Dioſcoridis codicem hoc loco deprauatum eſſe, aut in Græcia ſecus, quàm in Italia myricam proximè ſtagna ac paludes oriri. E` myricæ trunco aluei excauantur (ut Columella ſcribit) aquaque replentur, ut ſubinde poſtea bibant ſues: nam hoc potu ſplenis incremento ſanantur, quo morbo æſtate maximè torquentur, dum, quæ eorum eſt pabuli inſatiabilis auiditas, arborum fructus conſectantur, qui plurimi eo tempore propter ariditatem in terram decidunt. Porrò myricæ cinerem omnia ulcera ignis exuſtione contracta, efficaciter exiccare author eſt Serapio. Folia ſimul cum tota planta totu frigidas collectiones inhibent, ac reprimunt. Rami conciſi, ex aceto illiti Lienem attenuant. Datur ramorum cortex ad diuturnas alui fluxiones. Fructus potui datus confert uipereis morſibus. Elephantiaſim ex lienis uitio obortam myricæ radicum decoctum, & eum paſſis uuis epotum ſanare tradidit Alcanzius Arabs: id quod ſe uidiſſe ait in duabus mulieribus, quæ hac labe laborarunt. Ex quo mihi perſuaſum eſt, id non incongruum in Gallica peſte fore medicamentum, Guaiaco forſitan ligno non abſimile. Myricæ radices pro odorata caſia uenditabant impoſtores. Sed poſtquàm fraus à peritis medicæ materiæ uiris deprehenſa eſt, eius in officinis uſus penitus exoleuit. Meminit myricæ Galenus lib. VII. *ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit. Myrica abſtergentis eſt, ac incidentis facultatis, abſque perſpicua deſiccatione: habet uerò etiam adſtrictionem nonnullam. Has ob qualitates, facultatesque admodum prodeſt lienimdurato decocta cum aceto, aut uino, ſiue radice, ſiue ſolijs, ſiue extremis ramulis: ſanat porrò dentium dolores. Cæterùm fructus, & cortex non paucã ſortita ſunt adſtrictionẽ, adeò ut gallæ omphacitidi proxima ſint, niſi quòd acerbitas euidẽs eſt in galla, ſed myricæ fructui tẽperatura ineſt inæqualis: immiſta eſt enim naturæ eius multa partium tenuitas, atque uis abſtergendi: quod ſanè gallæ non accidit. Attamen ubi galla forte ad manum non erit, eo uti liceat ad omnia, ad quæ illa utimur, in eiſdem & cortice. Porrò myricæ combuſtæ cinis admodum deſiccatoriæ facultatis eſt, plurimam habens abſtergendi facultatem, pauxillam adſtringendi.* Μυρίκη *arbor ita Græcè uocata, Latinè Myrica, & Tamarix nuncupatur: Arabicè, Tarfa, ſeu Carfa: Italicè, Tamarigio: Germanicè, Tamariſcken, aut Porſt: Hiſpanicè, Tamargueira, & Tamariz: Gallicè, Tamariſc.*

Myricæ confideratio.

Myricæ medicinæ.

Myricæ uires ex Galeno.

Nomina.

Ἔρεικη. ERICA. CAP. C.

ERica fruticoſa arbor, myricæ ſimilis, longè minor. cuius flore apes reprobum mel efficiunt. Tam flos, quàm coma ſerpentium ictibus illitu medetur.

ERica ſtirps fruticoſa Aſiæ, Græciæque fruticibus aſcribitur. Hæc (ut plantarum ſcriptores aſſerunt) bis anno floret. quo fit, ut prima, & ultima habeatur, quæ inter ſylueſtres ſtirpes floreat. Plinius lib. XXIIII. *cap.* IX. *Ericam deſcribens inquit. Ericen Græci uocant fruticem non multum à myrice differentem, colore roris marini, & penè folio. Hanc aduerſari ſerpentibus tradunt. hæc Plinij uerba. Verùm non ob id facilè fuerit affirmare, quenam planta nobis legitimam Ericam præ ſe ferat, cùm tam paucis notis deſcribatur ab omnibus: tametſi hæc, cuius hîc figuram appinximus, nil aliud, quàm*

Ericæ conſideratio.

ERICA PRIMA.

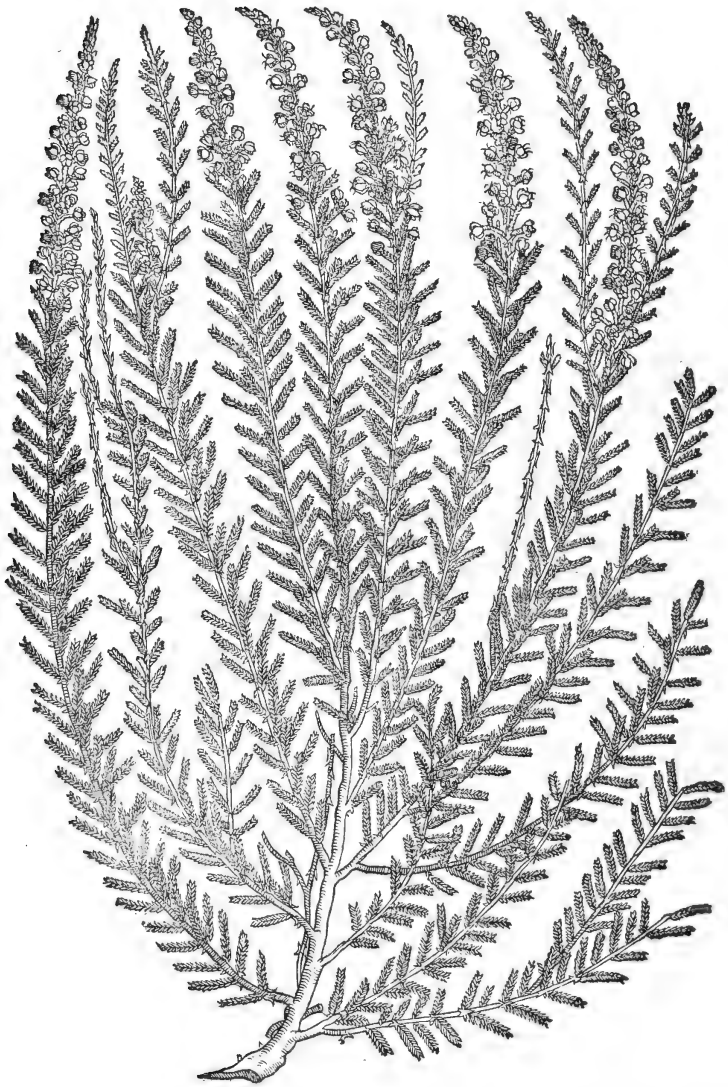

Ericam deſignare uideatur. Siquidem fruticoſa eſt planta, ſemicubitalis, colore roris marini, foliis ferè myricæ, cui eam 10
Dioſcorides aſſimilat: uere primo & autumno floreſcens, quod huius fruticis proprium eſt, ſi rei herbariæ ſcriptoribus eſt adhibenda fides. Adde, quòd huiuſce flores autumno maximè depaſcantur apes, ea fortaſſe de cauſa, quòd non modò Ericæ prima ſit, & ultima ſylueſtrium, quæ floreat; ſed quòd etiam diutius floribus quàm plurimis ornetur, nempe autumno toto,
Mel ericeum, *& ad hyemem uſque. Vnde mel, quod ex ijs apes faciunt, ericeum (ut Plinius eſt author) antiquis appellatur, quod conuehi tradidit poſt primos autumni imbres, cùm erica ſola floret in ſyluis. Præterea cùm lib. III. ſcribat Dioſcorides, corim, hypericum aliquibus uocatum, fruticem eſſe folio ericæ, minore tamen, ſitque hæc cori folio admodum ſimilis, magis adhuc inclinauit animus ad credendum, hanc eſſe Dioſcoridis ericam. His ergo rationibus adductus non temerè factum putaui, pro legitima erica huius effigiem expreſſam dare. Oritur hæc frequentiſſima in Goritienſi agro eo præſertim tractu, quà à Diuo Andrea (ita appellatur uicus) ad Vipacum fluuium itur. incolæ uernaculo ſermone eam nominant Grione. Sed in Hetruria longè*

ERICA SECVNDA.

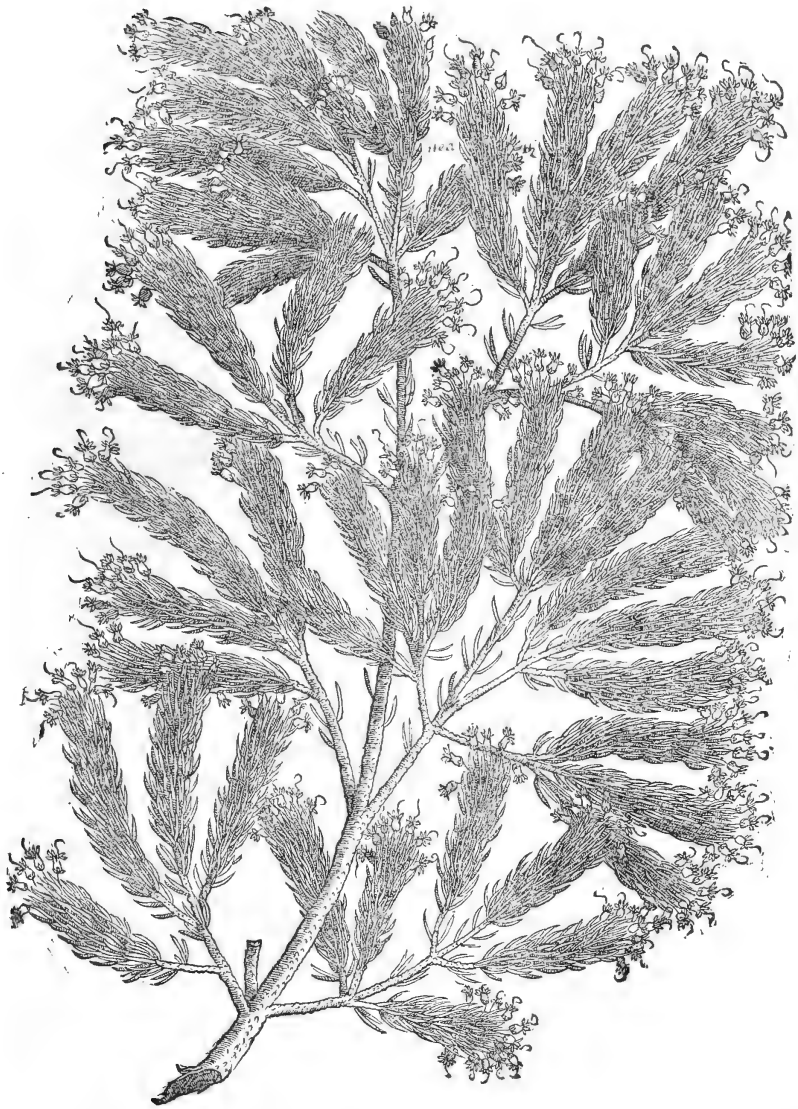

10 *ria longè magis adoleſcit, ſiuntque ex eà ſcopæ aptiſſimæ ad mundandas ædes, & ob id vulgò hæc planta propriè vocatur Scopa. Marcellus, neſcio qua ratione ductus, ericam magno errore geniſtæ ſpeciem putat. Ericam aliam: cuius etiam hîc imaginem exhibemus, vt quæ fortaſſe non minus, quàm antedicta, veram referat, miſit ad me Gabriel Falloppius Mutinenſis medicus ſingularis ingenij & eruditionis, dum Patauij honorificè humani corporis diſſectionem & materiam medicam profi tetur. Eſt & planta in montibus naſcens, qui Boemiam à Sileſia diſterminant, & à quorum fontibus Albis fluuius originem ducit humi procumbens, & latas occupans areas, ſolio penè vulgaris Ericæ, quæ baccas edit purpureas, Iuniperinis haud minores, ſed molliore pulpa, lenta, & colore ſubuireſcente vt in primo. Ramis eſt lignoſis, ex atro ruſeſcentibus, flexibilibus, obſequioſisque: flores videre non licuit, ſed ipſam tantùm bacciferam menſe Auguſto. Hanc Ericam bacciferam appellandam duximus. Quam vnà cum altera à Fallopio mihi miſſam libenter depingi curauimus, atque in medium proferre libuit, vt rei herbariæ peritos in his, quemadmodum & in cæteris plantis, iudices conſtituamus: quorum ſanè iudicio ſubſcribent ſin-*

dinſi,

ERICA BACCIFERA.

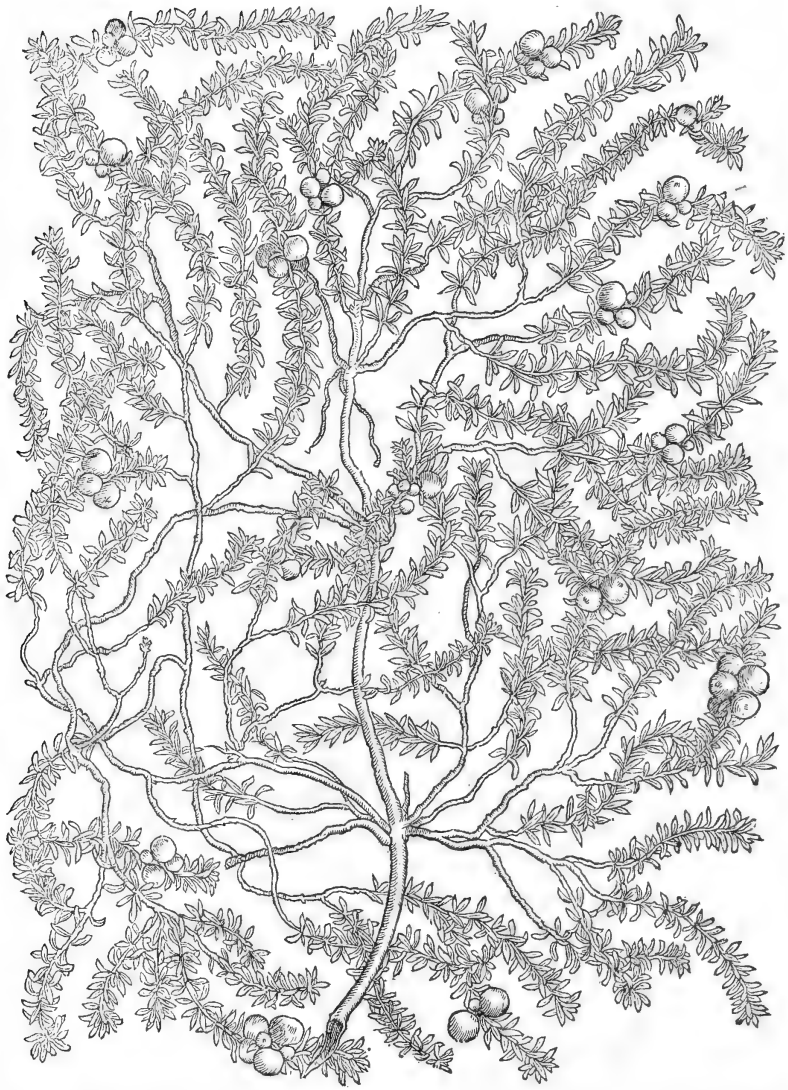

Ericæ facultates ex Gal.

dioſi, quibus nos quidem, quantum labore atque induſtria conſequi poſſumus, non grauamur prodeſſe. Ericam paucis perſtrinxit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Erica digerendi per halitum facultatem obtinet. Flore eius potiſſimum, ac foliis utendum. hæc Galenus. Cæterùm aqua, in qua vulgaris Erica, decocta ſit, ſumpta tepida tam mane quàm veſperi triginta dies quinque unciarum pondere tribus horis ante cibum, valet ad veſicæ calculos comminuendos & expellendos. Verùm poſt id tempus malè affecti in balneum decoctionis eiuſdem plantæ ingredi, atque imbi dum morantur, ſuper Ericam decoctam ſedere debent: idque pluries repetendum eſt. Equidem noui aliquos, qui ſeruata recta victus ratione, hoc tantùm potu veſicæ calculum in minimas partes comminutum eiecerunt. Florum decoctum potum lumborum & uentris doloribus ſuccurrit: foliorum ſuccus oculorum imbecillitatem ſanat, ſi guttatim inſtilletur. Planta hæc, quæ Græcis ἔρεικη, Latinis item Erica nominatur, pariter & Italis: Heyden, Germanis: Queiro, Hiſpanis: Bruyere, Gallis, vures.

Nomina.

Ἀκακαλὶς. ACACALIS. CAP. CI.

ACacalis fructus eſt naſcentis in Aegypto fruticis, [a] ſeminis myricæ quadantenus ſimilis. Cuius aqua, in qua maduerit, ad collyria additur, quæ ad excitandam oculorum aciem conueniunt.

a Meum exẽ. ἐοικὼς κατὰ τὶ τῷ μυρικὴς καρπῷ. 1. quadantenus ſimilis eſt myricæ fructui.

ACacalim Aegyptiæ arbuſculæ ſemen ad nos hac ætate conuehi non equidem arbitror. quippe quòd inter ſemina, quæ peregrina nobis importantur, nullum adhuc repererim, quod Acacalim legitimè referat.

RHAMNVS PRIMVS.

Rhamnus

Ῥάμνος. RHAMNVS. CAP. CII.

Et aculeos, non legit Orib.

RHamnus fruticat in ſepibus, ramos ferens rectos, [& aculeos] in acutæ ſpinæ modum: folijs paruis, oblongis, ſubpinguibus, teneris. Alterum ei genus candidius. Tertium nigrioribus, latioribusque folijs conſtat, & quadántenus rubentibus: cuius rami quinûm ferè cubitorum longitudinem implent, ſpinoſiores quidem, ſed infirmioribus, minusque rigentibus aculeis. Fructum edit latum, candidum, tenuem, folliculari ſpecie, uerticillo ſimilem. Omnium folia igni ſacro, & ſerpentibus ulceribus, efficaciter illinuntur. Fama eſt ramos huius ualuis, feneſtrisve impoſitos, ueneficia depellere.

RHAMNVS SECVNDVS.

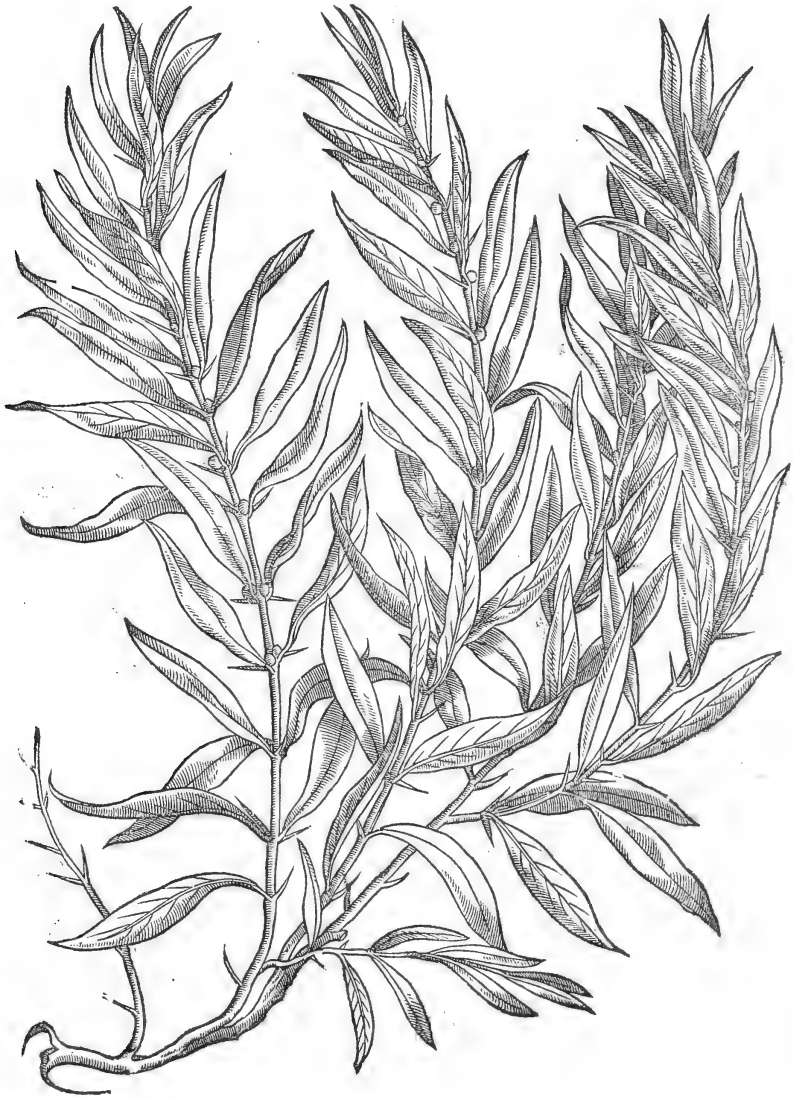

Rhamni

RHamni tria genera facit Dioſcorides, ac etiam eum ſequutus Oribaſius. Primum, & tertium ubique in Hetruria fruticant. Illud priuatim in ſepibus naſcitur, quo noſtrates mulieres utuntur ad inſolandas ficus: ſiquidem eas adhuc recentes longis huiuſce fruticis aculeis perforant, & ad ſolem appendunt. Fert aculeos in acutæ ſpinæ modum: folia oblonga, mollia, ſubpinguia: corticem habet album, læuemque, & rubentes inter folia baccas. Hoc, quod nigrius eſt (ut etiam Dioſcorides inquit) quinùm ferme cubitorum altitudine attollitur, infirmioribus aculeis, alijs rectis, alijs incuruis, folijs latioribus, ſolidioribus, neruoſioribusque: floribus muſcoſis, ſubcroceis. fructu tenui, folliculari ſpecie, rotundo, uerticillo non abſimili. in cuius medio nucleus eſt durus ac rotundus. Ciceris ferè magnitudine, in quo ſemen concluditur, lenti is inſtar compreſſum, rubro cortice, & alba intus medulla. Secundum uerò genus, quod cæteris candidius eſt, ad nos miſit clariſſimus medicus Lucas Ghinus, cuius etiam hîc effigiem damus. Verum non deſunt recentiores quidam rei plantariæ ſtudioſi, qui cenſent tertium Rhamni genus, Dioſcoridi eſſe adulterinum, quòd (ut ipſi aiunt)

Rhamnorum conſideratio.

RHAMNVS TERTIVS.

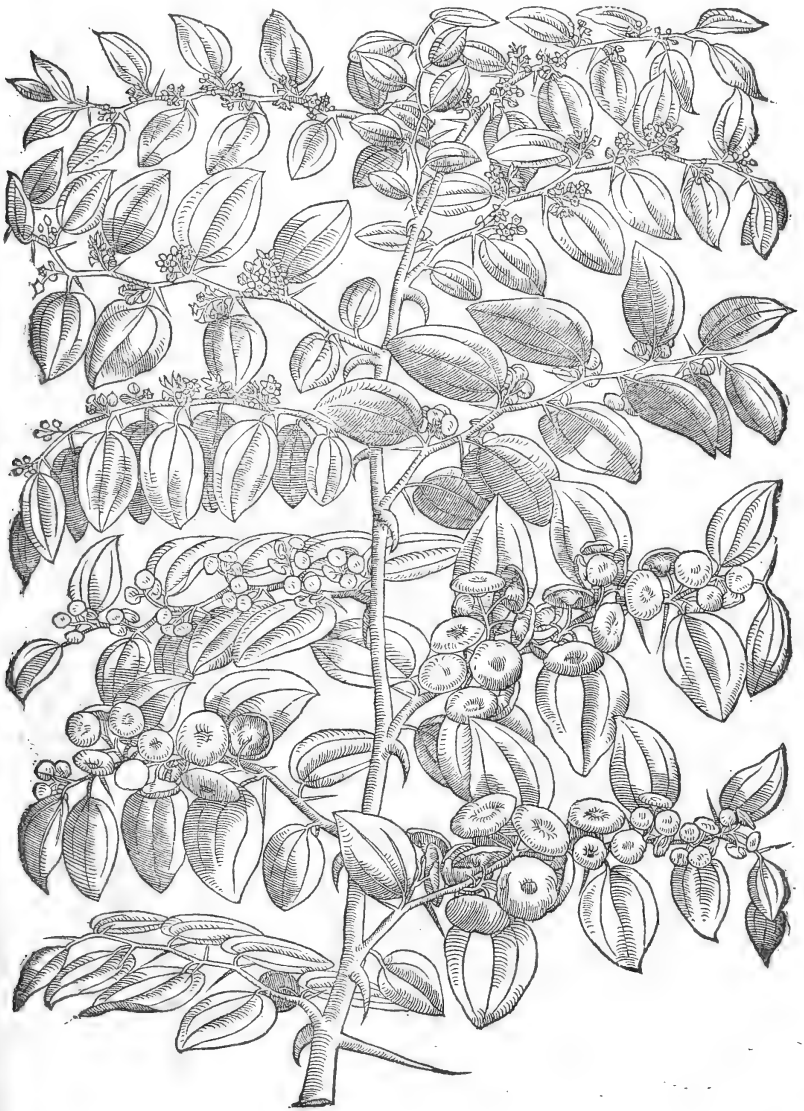

infructus descriptione non desit contradictio. Nanque ipsi ita legunt. καρπὸς δὲ πλατὺς λευκὸς λεπὶς οἷς δυλακάνθης ἑοικὼς ἀσφοδέλῳ. Id est fructum edit latum, candidum, tenuem, veluti folliculum Asphodelo similem. Quæ comparatio adeo absurda uidetur (ut illi contendunt) ut nihil prorsus Dioscoridis lectionem respiret. Quippe quòd Asphodeli fructus, nullam penitus habeat folliculi speciem, nec latus aliqua ex parte uideatur, nec tenuis, nec candidus, sed uiridis, & globuli instar rotundus. Quæ sortasse argumenta possent facilè nonnullos in eorum trahere sententiam, quam nos minimè probamus. Siquidem Oribasius qui plantarum historias perquàm fideliter ex Dioscoride transcribit, non legit ἑοικὼς ἀσφοδέλῳ, Sed *ἑοικὼς σφενδυλίῳ, ut etiam legit antiquus Dioscoridis codex, cuiusmodi exemplar habuisse Ruellium haud ambigo, quippe qui uerterit. Fructum edit latum candidum, tenuem folliculari specie uerticillo similem, quo scilicet utuntur in fusis mulieres. Quæ quidem notæ in tertij Rhamni fructu manifestò deprehenduntur. Fideliores codices habuere quoque Marcellus Virgilius, & Cornarius: quippe qui una cum Ruellio uerterunt uerticillo similem: atque eorum impugnauerunt opinionem, qui deprauata lectione decepti, antea longè à Scopo aberrauerant. Notæ enim, quibus Rhamni fructum describit Dio-*

SPINA INFECTORIA.

scorides

ſcorides ad fuſorum uerticillos manifeſtè pertinent, quorum figura, authore Theophraſto, natura pluribus plantis semina dedit. Hos itaque, qui tertium Rhamnum Dioſcoridi adimunt, nullam aliam ob cauſam id moliri crediderim, quàm ut hoc Rhamni tertium genus Dioſcoridi legitimum, Paliurum confingerent. Sed hallucinari eos, uel potius eorum fallaciam à nobis deprehenſam, is facilè conijciet, qui apud Theophraſtum libro tertio, cap. 17. de hiſtoria plantarum legerit paliurum ἐν λοβῷ proferre ſemen. ideſt in ſiliqua prælonga fabæ inſtar, non autem in fructu rotundo, ac uerticillato, qui non uere folliculus ſit, ſed folliculare quendam referat ſpeciem, & ut propriè Dioſcorides inquit θυλακώδης. Græcis enim ſcriptoribus λοβὸς longam, uel oblongam ſiliquam in plantis deſignat Suida, & Phauorino teſtibus, ut fabæ folliculi ſunt, & Terebinthi Cornicula, non autem rotundum fructum uerticilli faciem referentem. Quod ucrò Paliuri fructum ſiue folliculum ob longum ſit, id quidem manifeſtò teſtatur idem Theophraſtus lib. 3. cap. 11. de Plant. hiſt. de Acere ſcribens. Ibi enim Acerem fructum ferre ait oblongum, Paliuro ſimilem. Obſtat præterea ne tertium hoc Rhamni genus Paliurum eſſe poſſit, ipſum quoque ſemen, quod non ἐν λοβῷ ſed in duro, ac rotundo, concluditur oſſiculo, in ipſius uerticilli centro lateſcente, fungoſa quadam pulpa exterius obducto, triplici intus cauitate diuiſo, ubi ſemen ipſum ſe continet, ac latitat, lentis inſtar compreſſum, ruſa ac læui cuticula contectum, alba dulcique intus medulla, non autem fuligineſum, & pingue, ut de Paliuri ſemine ſcribit Dioſcorides. Quæ omnia maximo ſunt argumento, falli proculdubio, qui putant hoc tertium Rhamni genus Dioſcoridi adulterinum eſſe, & plantam, quam nos tertium Rhamnum eſſe non dubitamus Paliurum eſſe contendunt. Cæterùm Ruellium deceptum eſſe crediderim, quippe qui Rhamni genus eâ eſſe ſtirpem arbitretur, quâ nos uulgari ſermone SPINO merlo, Lõgobardi Venetique Spin ceruino, Foroiulienſes ucrò Spin guerzo appellant. Hæc enim foliis eſt latis, pyri quadantenus modo: fructu liguſtri effigie, baccarum inſtar, cuius ſucco utuntur pictores, ubi colore uiridi inficere ſit opus. Quamobrem hanc plantam nobis SPINAM INFECTORIAM appellare libuit. Fit è baccarum huiuſce arboris ſucco liquor aluum exoluens. qui diu aſſeruari poteſt, hoc modo: Sumito ſucci baccarum probè maturarum (id nanque fit circa calendas Octobris) libras duas (Atqui anteaquam ſuecum prelo extrahas, baccas ſemicontuſas quaternis diebus in fictili uitreato maceraui per ſeſe in calido loco permittito) quibus addito ſaccharo optimi ſesquilibram, uel mellis electi probè deſpumati tantundem. Deinde lento igne decoquito ad Iulapij uel ſirupi ſpiſſitudinem. demum linteolo rariore colato, addito que pulueris Cinnamomi ſelectiſſimi, Gingiberis, cuiusque drach. quatuor, Caryophillorum drach. duas, & mundo uaſe aſſeruato. Datur potandum unciæ quantitate, & uſque ad drach. decem. Educit enim facilè pituitam, & craſſos, ac lentos humores. Ideo podagricis bellè confert. Aberraſſe præterea Ruellius deprehenditur, quòd Theophraſti teſtimonio ea de Rhamni fructu tradiderit, quæ ſtatim Theophraſtus abſoluta rhamni hiſtoria de paliuro diſſeruit. Sed in errore longè maiore uerſantur Monachi, qui in Meſuem commentarios edidere, cùm Rhamnum exiſtimauerint rubum quendam, qui humi repens, incultisque proueniens, mora cæruleo potius, quàm nigro colore profert. Rhamni meminit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Rhamnus deſiccat, & digerit exceſſu ſecundo, refrigerat in primo completo, aut ſecundo incipiente. pròinde herpetes ſanat, & eryſipelata non magnopere calida. Cæterùm ad hæc teneris utendum eſt foliis. Huic plantæ nomen Græcum ῥάμνος: Latinum, Rhamnus: Mauritanum, Naufig, ſiue Naufegi: Italicum, Rhamno, & Marruca: Hiſpanicum, Scambrones. Spina autem Infectoria Italis dicitur ſpino merlo, ſpin zerbino: Germanis Creutzbeer: Boemis Bodlak.

Ruellii error.

Spinæ infectoriæ ſuccus, & eius uires.

Monachorum error. Rhamni uires ex Gal.

Nomina.

Ἅλιμος. HALIMVS. CAP. CIII.

HAlimus frutex eſt ſepimentis idoneus, ſimilis rhamno, ſine ſpinis, foliis oleæ, ſed latioribus. Naſcitur in ſepibus. † & maritimis. Folia decoquuntur ciborum gratia. Radix conuulſa, rupta, torminaque mitigat, drachmæ pondere in aqua mulſa potæ: eadem lactis ubertatem facit.

† καὶ κρημνοῖς addit Orib. t. eminentibus.

Halimi conſideratio.

ESt profectò & Halimus planta, cuius uariæ ſunt inter auctores ſententiæ. Alij enim (ut Plinius auctor eſt lib. & cap. XXII.) halimum fruticem eſſe dicunt, Dioſcoridem ſecuti. Alij maritimum olus, ſalſo ſapore. Tertium quoque genus addidit Crateuas ſub hedera tantùm naſci, longioribus foliis, birſutioribusque odore cupreſſi. Quæ autem à Dioſcoride hoc loco deſcribitur, etſi alicubi fortaſſis proueniat in Italia; tamen qui illam mihi oſtenderet, adhuc reperi neminem. Verùm, ſi Ruellio credimus, frequens in Gallia naſcitur in ſepibus. Solinus plurimam in Creta naſci tradit, mirabili, ſi credamus, eſſe ictu, quod ea tantum admorſa fames arceatur. unde ſi nomen adinueniſſet, ea proculdubio ſine aſpiratione ſcribenda eſſet. Halimus Mauritanis molochia, & atriplex marinus appellatur. Cuius hiſtoriam referens Serapio, narrat, quòd eam uenalem circumferentes in manuales faſciculos componunt, & per Babyloniam clamitant, molochia, molochia. Quod manifeſte indicat, Halimum apud Mauritanos herbam potius eſſe, quàm fruticem, uel arborem, eamque fortaſſe, quam Plinius maritimam, ac ſalſam prodidit. Quo fit, ut ſalſam quandam herbam (incolæ Bidone uulgò appellant) quæ frequentiſſima in litoribus Venetis prouenit, hanc eſſe putauerim: quippe quòd ea inſtar oleris in ciborum uſum recipiatur. Hæc nimirum (ut eius pictura, quam hîc damus, apertè demonſtrat) folia fert oliuæ ſimilia, craſſiora tamen, ac perinde ferè pinguia, ut portulacæ, ſubalbida, læuia, ſapore ſalſo. Caules emittit albicantes, tenues, & lentos, in quorum ſummitate ſemen profert minutum, racematim cohærens. Naſcitur frequens prope Tergeſti mœnia circa ſalinas, ubi etiam ſeparatim, nec minus copioſa uiſitur atriplex marina, quæ ſylueſtrem maximè æmulatur. quâquam apud Mauritanos atriplex marina, idem eſſe uidetur cum halimo. Sed quòd inter ſe differant, manifeſtum fiet libro ſecundo in atriplicis commentatione. Halimi meminit Gal. lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Halimum, hæc planta frutex eſt plurimo in Cilicia præcipuè prouentu, ubi & germina eius recentia eſitant, & reponunt quoque in poſterum futura uſui. Semen pariter, & lac planta ipſa generat, eſtq; guſtus ſalſi, & ſubadſtringentis. Ex quibus omnibus palàm eſt, ipſam eſſe diſſimilarem. Maior autem pars eius, ſubſtantiæ calida eſt temperatè, cum humiditate inconfecta, & leuiter flatuoſa. Quæ planta Græcè ἅλιμος, Latinè ſimiliter Halimus dicitur: Arabicè, Molochia: Italicè, Halimo.

Halimi uires ex Gal.

Nomina.

HALIMVS VVLGARIS.

Παλίουρος. PALIVRVS. CAP. CIIII.

PAliurus frutex cognoſcitur, aculeatus, durus: cuius ſemen, pingue, & fuliginoſum inuenitur. Quod potum tuſſi opitulatur, ueſicæ calculos comminuit, ſerpentium ictibus aduerſatur. Folia & radix aſtrictoriam uim habent: quorum decoctum potu aluum ſiſtit, urinam trahit, contra uenena, & ſerpentium morſus auxiliatur. Radix recentia tubercula, tumoresque omnes diſcutit, trita, & impoſita.

Paliuri conſideratio.

ADeo inter ſe in quibuſdam plantarum hiſtorijs diſcrepant ſcriptores, ut perſæpe eorum mentes maximè perturbent, qui rerum ueritatem indagare ſtudent. Id autem diſcriminis nimirum euenit de Paliuro. Nam quæ huiuſce ſtirpis à Dioſcoride

Dioſcoride traditur hiſtoria: omnino differt ab ea, quam diuerſis generibus protulit Theophraſtus. Hæc autem non conuenit cum ea, cuius Plutarchus eſt auctor: & hæc à prædictis omnibus prorſus diſſentire uidetur. Paliurus Dioſcoridis (ut ab eo primùm exordiar) eſt frutex ſpinoſus, durus, omnibus notus: cui ſemen pingue, & fuliginoſum. Paucis eius hiſtoriam perſtrinxit Dioſcorides, nulla habita de foliis mentione, quòd ſuperuacaneum exiſtimauerit pluribus agere de Paliuro, utpote planta apud ſuas regiones notiſſima. quòd nobis eſt impedimento, quò minus ueram Paliurum, de qua ipſe intellexit, cognoſcere ualeamus. Theophraſto deinde lib. III. cap. XVII. de plantarum hiſtoria plura ſunt Paliuri genera, quæ omnia in ſiliquis ſemina terna, aut quaterna proferunt, lentorem præ ſe ferentia, ut lini ſemen. Amat naſci locis aridis, quemadmodum & rubus, nec minus quoque dilutis. Cæterùm ab hac non parum differre uidetur & illa, cuius idem meminit inferius lib. & capite quarto: ſiquidem hanc plurimam naſci teſtatur in Aphrica foliis ei, quæ in Græcia naſcitur, non abſimilem. Quæ quamuis folio Græcam æmuletur, fructu tamen diuerſo prouenit, ut qui non latus, neque folliculari ſpecie, ſed rotundus, rubérque

AQVIFOLIVM.

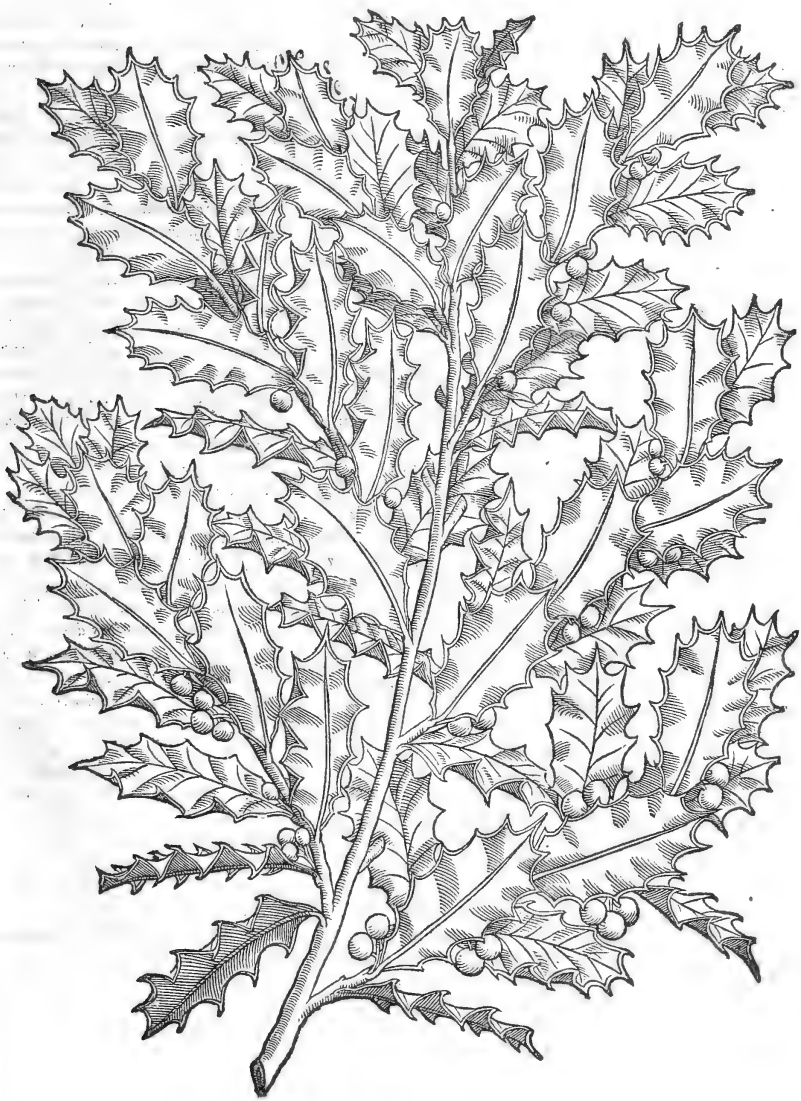

sit, cedri fructibus magnitudine similis: cui & nucleus ineſt acinorum punici modo, qui non manditur. Fructus uerò per ſe iucundus habetur, atque ſi quis uinum infundat, tum ipſum ſuauiorem, tum uinum ſuauius reddi aiunt. Ex quo aliquando mihi perſuaſi, eum non longè aberrare, qui dixerit, hanc illam eſſe ſtirpem, quam Plinius Aquifolium uocat: & nos AGRIFOLIVM *dicimus. quòd foliis ſit undique aculeatis loto maioribus, fructu cedri, rotundo, rubro, nucleum intus habente, iucundo, & guſtui non ingrato: non tamen, quòd pro certo hoc aſſerere uelim, quòd hæc propria ſit Aphricæ planta; ſed quòd aliquando his notis perſuaſus putauerim, Paliurum hanc aut Agrifolium eſſe, aut omnino arborem ſibi ſimilem non autem ziziphum, ut ille impudentiſſimus ſomniauit Guilandinus: ſiquidem ziziphi baccæ rotundæ non ſunt, ut cedrides, ſed oblongæ oliuarum modo, neque os intus habent punicæ malo ſimile, ſed ut in Oliua longum, durumque. Plinius ex Theophraſto hanc ipſam literis mandauit lib.* XIII. *cap.* XXVII. *Sed cùm de uiribus eius diſſereret lib.* XXIIII. *eam recenſuit, quam & Dioſcorides. Nullam ego arborem bacîferam reperi, quæ Paliuro Aphricanæ ſimilitudine reſpondeat, præter Agrifolium, ut dixi. Verùm, ut ad noſtrum inſtitutum redeamus, Agatocles Paliurum omnino, ab illis differentem tradit, quippe quoniam aſſurgat in Alexandria (ut ipſe inquit) ad Pinus, Vlmique proceritatem, ramis frequentibus, & aculeatis, folio uiridi rotundo tenui. Hæc biſera eſt, nam tam Vere quàm Autumno fructum profert oliuæ phaulit uocatæ, magnitudine. Crudus manditur is, ac uirens, ubi uerò exaruit, in farinam molitur, atque ea ita eſtur nullo liquore ſubacta. Aliud Paliuri genus in monte Coccygio naſci prodit Plutarchus ex Cteſiphontis authoritate libro arboribus dicato, cui ſi auis, aut aliud animal uulnere ſit dat, uelut inueſcatum cohæret, præter cuculum, cui ſoli parcit, ſi tamen his fides eſt adhibenda. Quare cùm de Paliuro, tot ac diuerſæ ferantur ſententiæ, & habeantur hiſtoriæ, facilè crediderim, Paliurum eſſe nomen ad nationum placita uarijs, ac diuerſis aculeatis ſtirpibus impoſitum. etſi Ioſephus Salandius medicus apprimè doctus, & in ſtirpium hiſtoria non imperitus dum Veneta claſſe in Græciam traiciſſet, Dioſcoridis Paliurum ſe uidiſſe mihi pro certo affirmauerit, ſemine ſuliginoſo, ac pingui: atque inibi proprium adhuc nomen retinere. Sunt tamen è recentioribus, qui putent Paliurum Dioſcoridis eam eſſe arborem, quam nos ſequenti capite oxyacantham eſſe pluribus comprobabimus. Sed profectò non placet eorum opinio, quòd planta, quàm oxyacantham cenſemus, arbor ſit, non frutex: quodque fructum proferat myrti magnitudine, confertum, fragilem, rubrum, oſſiculos intus habentem, & in racemi modum cohærentem. Paliurus uerò non fructum, ſed ſemen ferat ſuliginoſum, pingue, & (ut Theoph. inquit lib.* III. *cap.* XVII. *de hiſtoria plantarum) in ſiliquis concluſum, lentum, pingueque lini ſeminis inſtar. Verùm ij fortaſſe Theodorum Theophraſti interpretem ſequentes, hac in re decipiuntur. Siquidem is libro primo cap.* XVI. *ſic uertit: Quædam folia cum extremo, tum etiam lateribus ſinuata concidunt, ut ilicis, roboris, ſimilacis (glandiferæ ſcilicet, & ilici ſimilis) rubi, paliuri, & aliorum. Vbi animaduertendum eſt, eum perperam uertiſſe παρακαμπτοντα ſinuata, cùm ea dictio Græca nil aliud Latinè ſignificet, quàm ſpinis horridula. Error præterea ex eo manifeſtè deprehenditur, quod omnibus ſenſu pateat, ilicem, ſimilacem, rubum folia non proferre aliqua parte ſinuata, uti ea eſſe cernuntur, quæ plantæ illi exeunt, quam nos acutam ſpinam arbitramur: ſed longa, & per ambitum ubique tenuiſſimis, ac crebris aculeis circumſepta, in eiuſdem capitis progreſſu idem oſtendit Theophraſtus, cùm inquit. Simili modo nonnulla ex his caulem primo mitem, pòſt horridulum ſpinis gerunt, ut lactuca, & cuncta folia ſpinoſa redduntur, atque etiam magis in fruticum genere, ut rubus, paliurus. Quibus palàm fit, plantam, quam nos uulgò uocamus Bagaia, alij uerò Amperlo, non eſſe Paliurum, ſed potius acutam ſpinam ijs tum rationibus, tum auctoritatibus, quæ ſequenti capite nobis adducentur. Cæterùm quoniam Paliurus* AGRIFOLIVM, *ſiue* AQVIFOLIVM (*ut Plinius appellat*) *mihi in mentem reuocauit, non ab re factum eſſe putaui ſi de eius hiſtoria & uiribus hîc uerba facerem. Eſt itaque Aquifolium Planta arboreſcens, ad acutæ Spinæ magnitudinem, foliis perpetuò uirentibus, Lauri æmulis, ſed in toto ambitu per interualla aculeatis, carnoſis, ſolidisque. Virgas edit uirenti libro ueſtitas, lentas, ac flexiles: baccas rotundas, Ruſci æmulas, & nucleo etiam ſimili albo craſſoque. Radicum decocto fouentur utiliter articuli, qui prius luxati duritiem contraxerunt. nam emollit & reſoluit, tumores diſcutit, & oſſa fracta ferruminat. Folia ſuſpenduntur circa funes, è quibus falſæ carues ſub tecto pendent. prohibent enim ſuis aculeis, ne mures accedant. Sunt, qui etiam ſcopas ad uerrendas domos è ſol oſis uirgis parant. Ramis, quòd perpetuò uireſcat hæc arbor, hyeme ornantur templorum fores, & Aræ, quos deinde in ſuas ædes deportant ruſtici, putantes hiſce ramis fulgura inhibere. Et faſcino aduerſari gentilitatis ſuperſtitionem ſectantes, à Plinio edocti: quippe qui ſcribit. Aquifolium arborem in domo aut in uilla ſatam ueneficia arcere. Eiuſdem arboris flore (eodem authore ex Pithagora,) aquam glaciari legimus. Item baculum ex ea factum, in quoduis animal emiſſum, etiam ſi citra ecciderit defectu mittentis, ipſum per ſe ſe recubitu propius adlabi, tam præcipuam naturam ineſſe arbori. Cenſet idem Plinius lib.* 27. *cap.* 8. *Cratæogonon, ſiue Cratæogona Theophraſto eam arborem deſignare, quam Latini Aquifoliam appellant. Sed an is rectè ſenſerit, ex Theophraſti lectione indicare poterunt, rei plantariæ ſtudioſi: ſiquidem is ita habet lib.* 3. *cap.* 15. *de hiſtoria plantarum. Crateogon. folio meſpilæ, promiſſo ſcilicet eſt, uerum maiori, latiori oblongioréque, nec ſerrato, quemadmodum illa ſit. Hæc non admodum magna neque craſſa. Materies ei uerſicolor, ualida, fulua, cortex læuis, meſpilo ſimilis, radix ſingularis, acta in profundum. Magna ex parte fructus rotundus qui matureſcens ſiccatur, nigreſcitque, guſtu & ſucco meſpilaceus. quapropter ueluti ſylueſtris meſpilus apparuerit, eſt ſpecie ſimplex, & ſine ullo diſcrimine. Galenus Paliuri à Dioſcoride deſcripti meminit lib.* VIII. *ſimp. med. his uerbis. Paliuri folia, & radix adeò non obſcuram habent aſtringendi facultatem, ut & uentrem fluentem cohibeant: adeò digerunt, ut & phymata curant, quæ quidem non admodum phlegmonode ſunt, & calida. Fructus porrò tantam obtinet incidendi uim, ut & calculos ueſicæ comminuat: & pectoris, pulmonisque excretionibus auxilietur.* Παλίουρος *Græcis, Paliurus Latinis, Paliuro Italis pariter appellatur. Aquifolium autem uocant Itali Agrifoglio. Germani* vvald diſteln.

Agrifolium.

Aquifolium.

Recentiorum opinio. reprobata.

Aquifolii conſideratio.

Aquifolii uiræ.

Paliuri uires ex Galeno.

Nomina.

Ὀξυάκανθα. ACVTA SPINA. CAP. CV.

ACuta [a] [ſpina,quam pyrinam,aut pityanthem aliqui uocant,] arbor eſt [b] pyraſtro ſimilis, ſpinoſa ualde,& minor:baccas profert myrti,plenas,rubras, † fragiles,& intus [c] nucleum:radicem multifidam, altè deſcendentem. Huius baccæ potu, aut cibo, alui profluuium, & abundantiam fœminarum ſiſtunt. Radix illita aculeos, & ſpicula extrahit:abortum fieri tradunt,ſi ter radice uenter aut ſenſim feriatur,aut perungatur.

a Orib. hæc non habet.
b ἀκράδι.
† Non legit Catacuz.
c πυρῆνας.i. nucleos leg. Orib.

10 *HAbet pro comperto tota recentiorum medicorum familia, quod arbor Dioſcoridi ὀξυάκανθα,id eſt,acuta ſpina, uocata, quam Mauritani Berberim dixere, ea ſit nimirum arbuſcula ſpinis horrens, quam rura Tridentina, ubi in ſepi-*

Acutæ ſpinæ conſideratio.

ACVTA SPINA.

bus, ſyluis, & conuallibus frequentiſſima naſcitur, Creſpino uulgò nominant: medicorum uerò uulgus, ac officinæ Arabes ſecutæ Berberim appellant, ita eſſe certò credentes, ut opinione ducuntur. Veruntamen ſi rectè delineationes notæque perpendantur, quas oxyacanthæ reddidit Dioſcorides, creſpini notis prorſus acuta ſpina reclamare conſtabit. Qua potiſſimùm ratione adductus, quo magis ueritas eluceat, errorisque nebula tollatur, non dubitaui eorum opiniones refellere, qui inter recentiores medicos de ſtirpibus commentaria conſcribentes, Criſpinum uocatum legitimam oxyacanthæ eſſe aſſeuerant. Neque me fugit, non parum ſuſcepiſſe negotij, ut eos à concepta iandiu opinione in ſententiam noſtram, quam ueram putamus, uenire compellam, cùm magna admodum ſit tum medicorum, tum ſeplaſiariorum turba, quæ hac in hiſtoria longo uſu aberrat. Verùm cùm compertum habeam, quod ueritas ſit niue candidior, ſoleque ſplendidior, & eorum tum uera, tum fida comes, qui uirtutibus, ac probitate præſtant, duxi meas rationes multorum auctoritate comprobatas, nullam horum doctiſſimorum uirorum auribus moleſtiam allaturas, qui nolentes aberrarunt: quinimo ijs, utpote ueri defenſoribus, ſore iucundiſſimas, atque gratiſſimas: Nam qui, ut ſibi placeant, malunt errare quàm ueritati, & æquo cedentes, errores cognoſcere, eosque corrigere, non ſunt in philoſophorum, ac rationabilium hominum numero recipiendi. Sed ne apologeticis uerbis tempus conteratur, rem inſtitutam aggredior. Dioſcorides acutam ſpinam arborem eſſe pyraſtro ſimilem ſcribit, minorem tamen, magisque aculeatam, fructumque gerere myrti ſimilitudine, plenum, fragilem, rubentem, & intus nucleum, cui radices ſubſint multifidæ, alteque deſcendentes. Ex quo palàm eſt, ipſum non alias acutæ ſpinæ notas expreſſiſſe, quàm proceritatis, craſſitudinisque, ſtipitis, ramorum, radicum, ac fructuum, omiſſa foliorum, florum, & corticis hiſtoria. Quæ omnia ipſe accuratè perpendens, in primis Creſpinum omnibus notis pyraſtro reclamantem comperio, cui tamen prorſus adſtipulari acutam ſpinam Dioſcorides èſt auctor. Siquidem ſylueſtris pyrus, quemadmodum & oxyacantha, ſimplex è ſolo proſilit, atque unico duntaxat caudice attollitur, ac inde tam in longum latumque creſcit, ut ad communem arborum proceritatem aſſurgat. Creſpinus uerò, cuius ſanè innumeræ mihi præ oculis quotidie ſeſe offerunt plantæ, nullum ab radicibus mittit caudicem, ſed pluribus, ac diuerſis aculeatis ſtolonibus fruticat, qui uirgarum modo in altum ſe attollunt, nec unquam arboreſcunt, niſi raro, & longo temporis tractu: quippe qui omnium maiores habentur, pollicarem craſſitudinem rariſſimè excedunt, niſi ætate longa incrementum ſuſceperint. quin & rara inueniuntur eius uirgulta, quæ hominis longitudinem æquent. Ad hæc pyraſter cortice conſtat aſpero, ſquamoſo, inæquali, craſſo, colore in nigro ruſeſcente. Creſpinus uerò cortice ueſtitur albo, læui, & admodum tenui: quo fit ut non adeò leuiter ferro, uel lapide tangi poſſit, quin ſtatim cortex frangatur, & crocea ligni materies detegatur. Præterea pyraſter prunorum modo aculeata conſpicitur, aculeis ſingulis ex eodem loco erumpentibus, licet rami frequentiſſimis horreant ſpinis, iisque nigris, ualidis, candidi rhamni modo mucronatis. At creſpinus ternis per interualla armatur aculeis, ſimul ex uno, eodemque puncto prodeuntibus, adeò ut trifurcato ordine prodeant, duobus ſcilicet utrinque ſe pandentibus, tertio uerò medium occupante, albis, planis, non quidem rotundis, ſragilibus, & admodum pungentibus. Illud inſuper diſcriminis addam, acutam ſpinam fructum afferre myrti magnitudine. Creſpinum uerò racematim in uuæ modum, cuius oblongi acini tritico paulò maiores, uiuidi, ac rubentes, eleganteque racemis adnexi, puniceos acinos quadantenus repræſentant: quanquam minores, oblongiores, acidiores, & colore etiam multò uinaciores habeantur. Creſpini deinde folia minimè pyraſtrum referunt, ſed potius punicam malum, quanuis latiora, nec adeò in mucronem deſinentia, per ambitum ſpinis tenuiſſimis, frequentiſſimisque horrida. Radices etiam, quæ profectò æquè flauæ ſunt, ac ſi croco eſſent infectæ, etſi plures ſint, atque exiles; nihilominus altè non deſcendunt, ueluti acutæ ſpinæ, ſed in latus ſummo ceſpite uagantur. Flos denique pyraſtro admodum refragatur: nanque melinus ex racemo uuæ ſimili erumpit, ſui fruticis interno colore, à quo dum explicatur, atque debiſcit, perquàm ſuauem ſpirat odorem. Quibus euidentiſſimè colligi poteſt, & oxyacanthæ Græcis, & berberim Arabibus non eſſe creſpinum, cuius communis eſt uſus apud medicos, & ſeplaſiarios. Sed præter hæc illud etiam certò credendum eſt, quòd ſi Dioſcorides per acutam ſpinam creſpinum intellexiſſet, nunquam ſilentio diſſimulaſſet folia mirabili opere per ambitum aculeata: neque fructum, quem ramis pendulum gerit, acinis inter ſe racematim cohærentibus, myrti baccis aſſimilaſſet: nec ſcriptum reliquiſſet, radices in profundum agi: nec denique flauum earum colorem unquam reticuiſſet, quo inſigniter natura infectæ ſunt. Non prætermiſiſſet etiam ſpinarum hiſtoriam, utpote quæ ternæ ſuis uirgis innaſcantur, à pede ad uerticem: non corticis candorem, non tenuitatem: non item, quòd ſæpius ſine caudice, uarijs ueluti ſtolonibus fruticet: non denique ipſam pyraſtro prorſus ſimilem reddidiſſet, à qua profectò non minus diſſidet, quàm quercus ab olea. Cæterùm ſi modo dicendum eſt, Oxyacantham naſci in Italia, eam equidem aculeatam arborem eſſe crediderim, ſtipite, cortice, ramis, floribus, proceritate, ac ligni materie planè pyraſtrum referentem, quam in Hetruria rura noſtra Senenſia Bagaia uulgò nominant. Anauenſes, & cæteri Tridentinarum uallium incolæ quidam Amperlo, quidam uerò Pan d'orſo uernaculis nominibus uocant, & Goritienſes barazzo bianco uulgari ſermone appellant, quippe quæ omnibus notis, ac lineis acutam ſpinam referat. Primum enim hæc manifeſto indicio eſſe poſſunt, arboris ſcilicet ſtipes, rami in qualibet parte acutiſſimis, firmiſque aculeis armati, ligni materies, ſubſcaber ſquamoſus que cortex, ueluti pyraſtro. Tum ita eſſe comprobant radices in profundum deſcendentes, & fructus, quem ferit myrti craſſitudine, uiſu iucundus, rubeſcens, plenus, fractu facilis, ori ſuauſterus, in quo modò unus, modò plures concluduntur nuclei. Flos etiam, quem album edit, pyraſtro admodum adſtipulatur: quippe quòd ſit illi haud quaquam abſimilis. Porrò folia duntaxat à pyraſtro diſſidere uidentur: nam diſſecta ſunt apij modo, paululumque longiora. Verum mihi quidem illud non uidetur ob multas rationes aliqua ex parte noſtræ repugnare ſententiæ: conuenientias enim pluribus ex partibus peti certum eſt, non autem ex paucioribus. Quali ergo acuta ſpina uireat fronde, hìc non explicauit Dioſcorides; ſed tantum dixit, eam eſſe arborem pyraſtro ſimilem quemadmodum Arbutum Cotoneæ malo & ilicem & fagum Quercui idem comparauit Dioſcorides. quòd magis ad ſtipitis, ramorum, corticis, florum delineationem, & ligni materiem reſpiceret, quàm ad folia, quæ nihilominus laciniata conſtant apij modo: tametſi hoc in loco id adnotare prætermiſerit Dioſcorides. Hoc autem probatur manifeſto ipſius Dioſcoridis, ac etiam Theophraſti teſtimonio. Nam Dioſcorides, cùm de meſpilo ageret, duo me ſpilorum genera conſtituit, & relicta in capitis calce uulgata, quæ frequens, & communis uiſitur in Italia, illam in primis

Acuta ſpina non eſt offic. Berberis, ſiue Creſpinus.

Legitima oxyacantha.

primis deſcripſit, quæ Neapoli noſtra tempeſtate uulgò Azarolo uocatur, & ueteribus aronia dicta eſt, ſic inquiens. Μέσπιλον τὸ δένδρον, ὃ παρ' ἐνίοις ἀρονία καλεῖται, ἀκανθώδες ἐστὶν ὅμοιον τοῖς φύλλοις ὀξυακάνθῃ. καρπὸν φέρον μικρῷ μήλῳ ὅμοιον, ἡδύν· id eſt, uerbum ex uerbo. Meſpilus arbor, quæ à nonnullis aronia uocatur, ſpinoſa eſt, ſimilis folijs oxyacanthæ: fructum ferens exiguo malo ſimilem, ſuauem. Quibus autem folijs conſtet illa meſpilus Azarola uocata, Theophraſtus lib. III. cap. XII. demonſtrauit his uerbis. Huius folia diſſecta ſunt, extremitatéque apio ſimilia. Ita fit, ut concludamus oporteat, ſi meſpilus aronia folio oxyacanthæ prouenit, coque ſciſſo (ut Theophraſtus prodidit) apij inſtar, hanc ſpinoſam arborem Bagaiz uulgo dictam, eſſe proculdubio acutam ſpinam, quandoquidem eius folia in modum apij diſſecta ſunt, meſpili aroniæ modo. Theophraſtus lib. VI. cap. ultimo de hiſtoria plantarum ſcribit, oxyacanthæ fructum fuiſſe antiquis in coronarum uſu. Quod etiam non paruo eſt argumento, illam legitimam eſſe oxyacantham, quam in medium attulimus. Quandoquidem fructus eius, qui autumno toto, & ad mediam hyemem uſque perdurat, adeò læuore quodam pellucet, ruboréque decoratur, ut globu-

CRESPINVS.

los è præ-

Antigonistarũ argumenta cõfutata.

los è præstantiori corallio paratos referat: id quod in coronis maximè præstasse crèdiderim. Hanc nostram de oxyacantha sententiam, duobus argumentis impugnant Antigonistæ. Primum sane est, quod nostræ folia decidant, Theophrasto verò perpetuò Acuta spina uirescat. Secundum quòd ipsius etiam Theophrasti testimonio Acutæ spinæ aculei ijs similes habeantur, qui in Medica malo proueniunt. Quæ tamen, non magno quidem labore dissolui, ac conuinci possunt. Siquidem ut reperitur fabulosum apud Theophrastum lib. primo cap. XV. de hist. plantarum, Tiliã & Myricã perpetua fronde uirescere, & libro tertio cap. 16. Suber folio esse haud perpetuo, sed deciduo, ita pariter de Oxyacantha dixerim: sed uerendum est potius ne in hoc capite, quemadmodum in alijs plerisque locis, plura depranata legantur, quàm quòd in his aberrauerit Theophrastus. Quod autem ita sit, maximo est mihi argumento Plinius, qui plantas perpetua fronde uirentes ex Theophrasto transcribens lib. 16. cap. 21. ubi nec Tiliæ, nec oxyacanthæ meminit. Id, quod manifestè arguit in Theophrasti codice hæc haud quaquam adinuenisse Plinium. Sed non desunt etiam Theophrasti exemplaria quæ αυξάκανθος, non ὀξυάκανθος legunt. Præterea si Dioscoridis, & Galeni testimonio Oxyacantha fuerit pyrastro per omnia similis, ut aduersarij contendunt, nusquam hanc perpetuo uirescere dicam, sed unà cum Pyrastro folia hyeme amittere. Quantum verò ad aculeos attinet, si quis Theophrasti uerba diligentius, quàm illi fecerint, expenderit, ea nihil prorsus pro ijsdem affirmare comperiet. Inquit enim Theophrastus de mali Medicæ aculeis agens ἀκανθας δ' ἴσας ἄπος ἢ ὀξυάκανθος. Idest spinas quales Pyri, aut Oxyacanthæ. Atqui cum domestica Pyrus nullis rigeat aculeis, de syluestri intellexisse illum necesse est. Verùm quantum agrestis Pyri aculei, à mali Medici aculeis differant, quispiam per se se uidere poterit. Quo fit ut Theophrasti uerba nil aliud exprimere putarim, quàm quòd Medica malus aculeata sit, ut Pyraster, & Oxyacantha. non autem quod harum arborum aculei sint omnino similes. ut perperam ille interpretatur. Postremò quòd baccæ, quas nostra profert acuta spina, sint dulces, ut ultimo loco contendit illorum unus nec adstringant, sed potius adstrictos muliebres locos ducant, ij id omnino iudicabunt, qui sapidiori gustu ac saniori à natura fuerint procreati. quique aliquando huiusce plantæ fructus periculum fecerint. Reliquum igitur est, ut dicamus, Crespinum aliud esse ab Oxyacantha, plantamque ideo fuisse ueteribus incognitam, quòd eorum nullus, qui de plantarum historia scripserunt huius aculeatæ stirpis (quod ego sciam) meminerit. Porrò CRESPINVS frutex potius, quàm arbor est, è terra urgultis plurimis assurgens, ueluti corylus: è quibus non desunt, quæ quandoque longo temporis tractu, ægrè tamen, arborescant. Hæc ab imo ad summum spinis quibusdam acutissimis horret longis, compressis, albicantibus, fractuque minime contumacibus, quæ (ut suprà dictum est) per internalla ternæ ex eodem prodeunt puncto. Cortex toti plantæ candidus, læuis, ac tenuis: cui subest ligni materies flaua, fragilis, atque fungosa. Numerosis tota urgultorum congeries nititur radicibus impensè flauis, quæ per summa terræ diuagantur: folijs ferè punicæ, tenuioribus tamen, latioribus, minusque in mucronem extensis, per extremum ambitum minutissimis spinis circumseptis. Flores emittit ineunte Maio luteos, racematim cohærentes in uuæ ferè modum, odore non ingrato. Quibus postea succedit fructus acinis oblongis, racemo pendulis, qui maturitate maximè rubent, punicæ mali acinis haud quaquam absimiles, quanquam figura longiores, gustu acido, & subaustero, paruis reconditis intus nucleis. E fructu post uindemias incolæ uinum exprimunt, quod falsò de Berberi uocant officinæ: cui austeritatis aciditatisque longè plus inest, quam mali punicæ succo. Quod si in acutis, pernicioseque febribus, uti causus, & quæ pestilens est, iulapio uiolaceo commistum, ac aqua ægrotantibus exhibeatur, non modò sitim restinguit, sed biliosas, pestilentesque exhalationes supprimit. Datur utiliter cœliacis, cibum reijcientibus, & dysentericis, & ubi bilis à iocinore in uentriculum regurgitans cholericos excitauerit affectus. Non secus tamen sumptum, quàm inditum mensium profluuia cohibet. Timeas uentris enecat, præsertim si bibatur ex aqua graminis, uel portulacæ, uel abrotoni, addito sacchari tantillo. Prodest cruentis excreationibus: firmat commotos dentes, si eo sæpius foucantur: quinetiam gingiuas roborat, & gargarizatu faucium uuæque inflammationes discutit, atque destillationes eo confluentes reprimit. Vulnera recentia in carnis superficie glutinat, & ulcera uetera desiccat. Nihilominus nocet his, qui ex flatu, ac frigiditate laborant uentriculi doloribus, atque etiam ægrè spirantibus. Datur etiam utiliter ad Iocinoris inflammationes. Confert oculorum destillationibus, lachrymasque cohibet, ubi guttatim in oculorum angulos distilletur cum pompholyge, & aqua rosarum. Cæterùm postquam acutæ spinæ historia eò me deduxit, ut de nonnullis alijs aculeatis stirpibus disseruerim, non erit ab re, ut plantarum faculta-

Vuæ spinæ mẽtio.

tes augeatur, si illam additerim plantam, quæ folio etiam apij constat, & undique spinis riget, ab aliquibus VVA SPINA, à nonnullis Vua marina, & à plurimis Vua crespina uocata. Planta hæc antiquis (ut puto) incognita, arbuscula est parua, fruticosa, folio apij, aut oxyacanthæ: ramulis, ac uirgis albicantibus, ubique aculeatis. Duorum est genera. Satiua altera, altera syluestris. Flos utrique albus, & quandoque ex uiridi purpurascens. Vuas profert non racematim cohærentes, sed baccarũ more dispositas. Eædem facie sunt rotunda, pilosæ, præsertimq; syluestres. Succo abundant pluuino, uinoso, sapore acido adstringente. adeo, ut prorsus omphacium referant. Color illis ante maturitatem uiridis. Atqui matureſcentes colorem unà cum sapore permutant. Siquidem flauescunt, & succum subdulcem reddunt. Habent & nucleos, fragiles tamen, & imbecilles, adeo ut unà cum fructu mandantur. Leguntur ante maturitatem, Maio mense, ac Iunio. Frigidæ sunt, & siccæ adstringentes & in cibis omphacij loco gratæ. Quæ & febrientibus iusculis incoctæ non sine utilitate exhibentur. In summa mulieribus utero gerentibus magnopere expetuntur. Huic accedit & altera planta ueteribus, quantum reor, incognita, & silentio inuoluta, quam aliqui falsò Mauritanorum RIBEM esse contendunt. Ea fruticosa est, topiaria, folio paruo, uitigineo, perinde ac albæ populo, sed longè uiridiori. Ramuli sunt ei lenti, ac flexibiles: è quibus fructus paruarum unarum modo, ut in crespino, racematim dependent, rotundis, simulque cohærentibus acinis magnitudine piperis, qui maturitatem adepti, maximè rubent, sapore subacido, admisto etiam dulci. floret mense Maio floribus in luteo candicantibus, & in stellæ modum radiantibus. Vulgaris est planta, in hortisque frequens: quippe quoniam ad sepiendos hortorum puluinos eleganter seratur. Verum eos hallucinari abunde constat, qui putant, hanc arbusculam esse Arabum Ribem. Siquidem, ut posteritatis memoriæ prodidit Serapio, Ribes est arbor proferens capreolos colore uiridi rubescente, & folia lata, magna, & rotunda. Quas sanè notas huic non respondere satis notum est: neque enim fert hæc capreolos, neque eiusmodi folys uiret. tametsi fructu Ribem admodum referat, quod is gustui sit acidus simul & dulcis, qualem esse

Ribis officin. confid.

Error quorundam.

VVA SPINA.

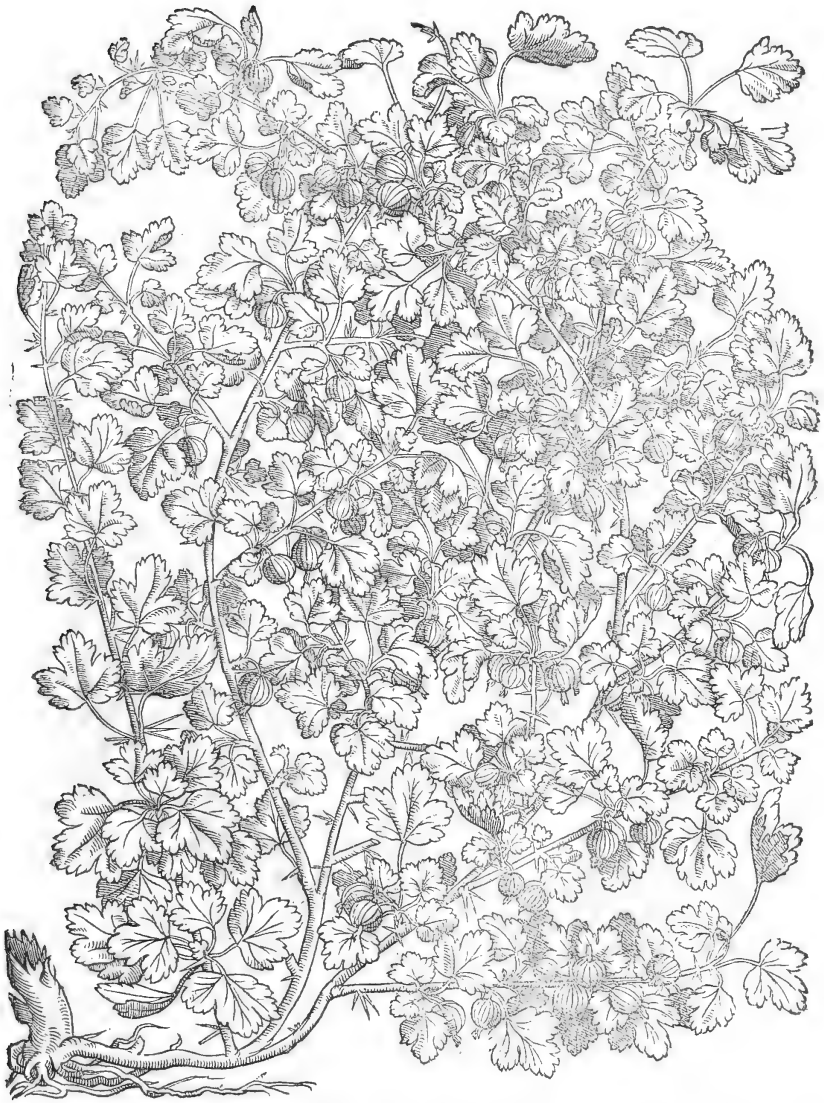

esse Ribis baccam auctor est Serapio. Quamobrem is ad ea, quæ ille iure poterit usurpari, utpote quòd febribus acutis opitu-
letur, æstuantem uentriculum refrigeret, sitim restinguat, nauseam & uomitiones sistat, cibi appetentiam incitet, cœlia-
cos, & lientericos iuuet, & biliosis defluxionibus uexatos: sanguinis feruorem demulceat, bilis acrimoniam retundat, im-
petumque domet. Quare non damnandi, quin potius laudandi uidentur seplasiarij, qui ex huiusce arbusculæ fructu uinum
exprimunt, & per annum asseruant, ut illud Ribis loco medicamentis immisceant. Non desunt, qui id esse hanc plantam ar-
bitrentur, quod Galenus lib. VII. de compositione medicamentorum secundum locos Vrsi uuam appellat. Quorum error
satis ab ipsomet Galeno refellitur eodem loco: quandoquidem asserit huiusce uuæ plantam memæcyli folio uirescere. Meme-
cylum enim Galeno, etsi Arbuti fructum designat lib. 7. de simplicium medicamentorum fac. aliquando tamen ipsam quoque
Arbuti plantam designare uidetur. ut loco superius citato, ubi Gal. continens pro contento accipiens, Arbutum Memæcy-
lum appellauit. Inquit enim quæ ursi uua appellatur in Ponto nascitur. Planta est humilis, & fruticosa, folio Memecyli.

Cæterum

RIBES VVLGARIS.

Cæterum cum magna differentia habeatur inter Ribis folia, quæ uitigineæ sunt, & Arbuti, quæ laurina æmulantur, explo- 10
d nda est omnino Dodonei sententia; quippe qui nulla dubitatione censeat unlgarem Ribem Vrsi unam esse Galeni, sua tantum
Bellonij opinio improbata. *opinione falsus. Bellonio uerò in libro de arboribus coniferis Ribes Serapionis planta quædam censetur, quam se inuenisse scri*
bit in monte Libano ad supremum cacumen, folijs oxylapathi, grandioribus retusioribusque: è quorum medio racematim
exeunt baccæ rubentes, ut in hippoglosso, rusco, & lauro Alexandrina. At certè ego non audeo, nec possum Bellonij iu-
dicio subscribere, quòd planta illa non respondeat notis, quas Ribi tribuit Serapio. Ea enim folia non fert rotunda, sed oxyla
pathi, non habet capreolos, & baccas è medijs folijs exerit. Vnde facilè adducor, ut putem eius Ribem falsam & adulte-
Oxyacanthæ uires ex Gal. *rinam esse potius, quàm ueram & legitimam. Oxyacanthæ memmit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic in*
quiens. Oxyacanthus, arbor ut pyro syluestri similem habet speciem, ita & uires non dissimiles: quin & ipsi fructus, pyri qui-
dem syluestris absolutè acerbus est, cæterùm oxyacanthæ, & tenuium est partium, & paulum quiddam incisuum obtinet.

Porrò

Porrò arboris huius fructus pyri sylvestris fructui similis non est, uerùm myrtis, scilicet rubens & rarus. Habet uerò & nucleos. Porrò non esus tantum, sed & bibitus affectus omnes fluxionum, quos ῥοώδεις Græci uocant, cohibet. Hæc planta Græcis ὀξυάκανθα nominatur: Latinis, Acuta spina: Arabib. Amirberis, seu Amyrbaris: Italis, Bagaia, et Amperlo: Hispanis, Piritero, & Piliriteros: Germanis Hagdorn: Boemis Hloc. Crespinus uerò officinis Berbero: Italis Crespino: Germanis saurach, Saurdorn, & paisselbeer: Boemis Drac, siue Dristal: Gallice Espine uinette dicitur. At Vua crispa Italicè uocatur vua spina, siue uua spinella. Germanicè Kloster beer. Boemice Chlupate yahody. Gallis Groiselier. Cæterus uulgaris Ribes Italis uocatur vuetta rossa, et Ribes: Germanis S. Iohans treuble. Boemis uuijno S. Iana. Gallis Groiselles d'outre mer. Nomina.

Κυνόσβατος. RVBVS CANIS. CAP. CVI.

FRutex est arboris instar, rubo longè maior. Folia fert multò latiora myrto, robustis circa ramos spinis, flore candido: fructu oblongo, nucleo oliuæ simili, qui per maturitatem fuluescit, & flocculos intus continet. Fructus exemptis interioribus floccis arefactus, aluum sistit: feruefacti enim ij in uino, mox poti, arteriam infestant.

NOn equidem putauerim esse Rubum canis illud rosarum sylvestrium genus, quæ rosas edunt ijs quadantenus similes, quas Moschette uulgò uocamus, quæque rubentes baccas rosarum fructibus non absimiles, licet minores, proferunt: nec etiam quoduis aliud sylvestre rosarum genus, quemadmodum nonnulli existimant. Nam si ita res se haberet, sat erat Dioscoridi dicere, quòd canis Rubus rosæ similis esset, non autem quod arboris instar assurgeret, rubo longe maior, quodq; folia ferret myrto latiora, à quibus sylvestris rosa profectò plurimum dissidere uidetur, nec fructumque mittere non modo oliuarum nucleis, sed oliuis ipsis multo crassiorem. In eam autem sententiam non modo me pluries deduxit, sed etiam confirmauit Plin. quādoquidem ipse li. VIII. c. XLI. peculiari nomine rosam sylvestrem cynorrhodon appellat. i. caninam rosam, non cynosbaton. i. caninū rubum, cuius radicē ad canis rabidi morsum miris laudibus extulit. Quod iterū asseruit li. XXV. c. II. ubi illud etiā addidit, quod apud ueteres nil aliud cynorrhodon erat, quā ῥῳγιόλα illa, quæ mediis sylvestriū rosarum ramis oboriuntur. Cæterùm cùm de cynosbato, hoc est, canirubo idem differeret, eum à rosa sylvestri longe diuersum fecit, ut uidere est libro XXIIII. cap. XIIII. ubi ait, cinosbaton folio esse uestigio hominis similem. Huc illud etiam accedit, quod posteris scriptum reliquit Theophrastus lib. III. cap. XVIII. de plantarum historia, ubi sic inquit. Canirubus fructum subrubrum parit malo punico similem: est inter arborem & fruticem medius, & punicæ proximus, folio uiticis. Ex quibus palàm est, non parum inter se habere discriminis canirubum, & sylvestrem rosam, de qua postea libro & cap. VI. particularem tradidit historiam. Vbi cùm primùm satiuas rosas longa prosecutus fuisset oratione, de sylvestri ita paucis differuit. Sylvestres rosæ domesticis asperiores tum uirgis, tum folijs constant, & florem minus odoratum, minùsque coloratum, nec tanta magnitudine ferunt. Quare pro comperto habetur, aliud genus esse rosam sylvestrem à canirubo, quorum alterum κυνόῤῥοδον, alterum κυνόσβατος à Græcis appellatur. Quocirca manifesto in errore fuisse deprehenditur Marcellus Dioscoridis interpres, & commentator: quippe qui idem esse crediderit cynosbaton, & cynorrhodon, non animaduertens, quàm illa inter se dissimilia fecerit Plinius sibi familiarissimus. Hunc forsitan secuti Monachi in Mesuem scribentes, ipsi quoque in eundem lapsum inciderunt, credentes sylvestrem rosam legitimum esse canirubum. Quibus præterea animo exciderat, Dioscoridem scripsisse rubi canis fructum oliuarum nucleis esse similem: quandoquidem ipsi illum pyris compararunt. Ex quo aliquis facile indicabit, hos nullam canis rubi cognitionem habuisse. Ad hæc non reperio, quod dixerit Dioscorides, canis rubi fructum semen ali quod includere, quo tamen rosarum sylvestrium fructus refertus inuenitur: sed lanosum quoddam continere dixit. Accedit his Serapionis authoritas, qui de canino rubo inter alia rubi genera egit, non autem inter rosas: quod omnino compertum haberet, hunc à rosis quam plurimùm differre. Illud insuper addiderim, quòd cùm rosæ sylvestres ferè omnes non leuiter ex albo purpurescant, cynosbato uerò flos perpetuò sit candidus, non est legitimè asserendum, sylvestrem rosam esse cynosbaton. Ex ijs igitur omnibus satis (ut arbitror) liquet, canirubum à sylvestri rosa longè abesse, tantoque magis, quòd memoriæ prodiderit Theoph. lib. & cap. IX. de plantarum historia, caninæ sentis fructum auerso flatu colligendum esse, alioqui periculum oculis imminere. Quod aperte demonstrat, super eo uel tenuem quandam lanuginem, uel quid puluerulenti insidere, quod si à uento expellatur in colligentium oculos, facile ijs cæcitatem inducat. quod tamen in sylvestrium rosarum fructibus nunquam uisitur. Sed nescio quo iudicio quaue authoritate Cynosbati plantam nasci apud Pelignos & Ethruscos scribat aduersarius quidam, eamque arbores scandere, quum manifestò scribat Dioscorides fruticem esse arboris instar, & posteritatis memoriæ prodiderit Theophrastus Canirubum medium esse inter arborem, & fruticem, malo punicæ proximum. Meminit Rubi canis Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum sic inquiens. Huius fruticis fructus, non segniter adstringit, folia uerò mediocriter. Itaque particularis eius usus haud ignotus est. Cauendum ab eo, quod in fructu eius lanæ speciem habet, ceu arteriæ infestum. Frutex is Græcè κυνόσβατος uocatur: Latinè, Rubus caninus: Arabicè, Sent: Italicè, Rouo canino. Rubi canis confid. Marcerum, Monacholli & lapsus. Rubi canis ulres ex Gal. Nomina.

Κύπρος. LIGVSTRVM. CAP. CVII.

LIgustrum arbor est oleæ folijs circum ramos similibus, latioribus, mollioribus, & colore uiridioribus: flore candido, [muscoso,] odorato: semine sambuci, nigro. Optimum nascitur in Canope, & Ascalone. Folia astrictoriam uim habent: quare commanducata ulceribus oris medentur: illita feruidis inflammationibus, carbunculisque prosunt: decocto eorundem igni ambusta fouentur: capillum rufant trita folia, quæ in radiculæ succo maduerint. Flos ex aceto fronti illitus, capitis do- Cozeuóδη. i. racemoso leg. Orib.

lorem ſedat. Cyprinum oleum, quod ex eo fit, odoratum, excalfacit, emollitque neruos; ſi quæ fer uenti natura prædita ſint, aſſumat.

Ligustri conſideratio.

Ligustrum in Hetruria Guiſtrico corrupta uoce uulgus noſtrum appellare conſueuit. Quod inibi etiam aliqui Oliuetta, nonnulli Oliuella: quidam Chambroſſene uulgò uocant. Mauritanis uerò Alcanna nominatur. Naſcitur frequens in ſepibus ſecus uias paſſim in Italia. Floret abeunte uere, & ineunte æſtate, flore muſcoſo, uel (quandoquidem Oribaſius legit βοτρυώδη) racemoſo, candido, odore ſuaui, ſed qui decerptus ſtatim flacceſcat. Oriuntur ex eo baccæ in cacumine racematim cohærentes pyramidis modo, hederæ baccis minores, læuiores, ac nigriores, ſapore amaro ac iniucundo purpureo intus ſucco. Hæ ſua in arbore hyeme ferè tota perdurant incorruptæ, quibus aues ueſcuntur, præſertimque merulæ ac Turdi. Folia edit oleagina, latiora tamen ac uiridiora, adſtringentis guſtus. Virgas habet lentas, flexilesque, ſolida tamen materie, 10

LIGVSTRVM.

è quibus.

è quibus caueæ fiunt ad canoras seruandas auiculas, ac uirgæ ad instruendos equos. Sunt qui baccas à Virgilio, uacinia uocari putent. Sed meo quidem iudicio non rectè planè sentiunt. Quemadmodum nec Fuchsius, qui rubi mora, quoniam Græcis βάτια, uacinia esse putat: liquidem uacinium florem, non fructum esse pluribus constat. Cæterùm in nothis Dioscoridis stirpium nomenclaturis legitur, hyacinthum uacinium Romanis fuisse uocatum. Ex quo facilè crediderim, uacinium Virgilio nil aliud designare, quàm hyacinthum. Neque mirum est, quod Virgilius hyacinthum uacinij nomine nigrum appellauerit: nam hyacinthus facilè cum uiolis colore purpureo certat, purpureus autem color à compluribus niger intelligitur. Hanc nostram sententiam comprobat Virgilius: quippe qui semper uacinia floribus admiscet, ijsdemque comparat, nõ autem fructibus. Quod manifestè declarauit in Bucolicis, ubi de uacinio sic cecinit, primò Eclog. II.

Vacinii uariæ opiniones.

Alba ligustra cadunt, uacinia nigra leguntur. Deinde in eadem.
Mollia lutcola pingit uacinia calthа. Item in ultima.
Et nigræ uiolæ sunt, & uacinia nigra.

Nec placet præterea Marcelli opinio, qui pluribus comprobare nititur, uacinium esse Irim. Siquidem præterquàm quòd nunquam legerim Irim in coronis uenisse, color non æquè prompte correspondet, quod uarius adeo sit, ut non aliunde sibi nomen comparauerit, quàm à cœlestis arcus colorum uarietate. Adde etiam, quod cùm Iridis flos omnium fragilissimus caducissimusque sit, poeta nullo pacto hunc ligustro prætulisset. Quidam Ligustrum eam conuoluuli speciem esse autumant, quæ sepibus, fruticibus, & arbustis se circumuoluit, ac etiam sæpius uitium palis in uinctis, flore candido, lilij, seu calathi effigie, quam ego leuem esse similacem nunquam dubitaui. E quorum numero fuit Seruius Grammaticus Virgilij commentator Ecloga secunda Bucolicorum. Nempe falsus (ut arbitror) quòd neglexerit in hac historia Plinium consulere, Dioscoridem, & alios de stirpium natura differentes. Non defuerunt etiam qui existimauerint ligustrum esse Mauritanorum caprifolium, quod sanè nil aliud est, quàm Dioscoridis pyxacantha, seu lycium, non autem periclymenon, ut Ruellio placet. Sed isti quoque à ueritate defecerunt. Nec in minori sanè errore uersatur quidam nouus Herbarius; quippe qui censeat Cyprum, & Ligustrum diuersas esse stirpes: idque tam friuolis argumentis ex Plinio desumptis, ut ea potius contra illum, quàm pro illo faciat. Hallucinatur profectò, qui non uidet Ligustrum omnibus suis notis referre Cyprum. Prouenit enim Ligustrum foliis circum ramos oleæ similibus, latioribus tamen, mollioribus ac uiridioribus, gustu adstringenti: quinetiam, & flores edit, candidos, muscosos, racemosos que, & fructum nigrum, Sambuci baccis simulum. Præterea si Ligustri facultates expendamus, nullum reperiri posse medicum tam inexpertum crediderim, qui non nouerit ligustrum ijs omnibus præstare uiribus, quibus pollere Cyprum scriptum reliquerunt Dioscorides, & Galenus. Atqui Herbario illi uenia danda est, quod is noscendis tantum plantis, non autem earum facultatibus examinandis operam nauarit. Verùm uideat is quo pacto Plinij uerbis suam tueatur sententiam, cum ipse lib. xxiij. cap. x. affirmanter scribat, Ligustrum eandem esse arborem, quæ in Oriente Cypros appellatur. Paratur è Ligustri floribus oleum, ijs in oleo insolatis, quod plurimum præstat ad uulnerum inflammationes. Valet idem & ad capitis dolorem à bile proueniente. Fit etiam è floribus aqua, non in odora ad ea sanè utilis, quæ refrigerationem, & adstrictionem postulant. Eadem pota auxiliatur Cœliacis, dysentericis, & cæteris alui fluxionibus affectis. Uterinas quoque fluxiones cohibet tam bibita, quàm suppositа. Datur eadem utiliter potanda sanguinem reijcientibus sicut oculorum fluxiones, per se, aut cum pompholyge adhibita. Ligustri meminit Galenus lib. VII. simp. med. sic inquiens: Cypri seu ligustri folia, summaque germina in usum ueniunt, & facultatis, & temperamenti maximè mistis: habent enim quiddam digerens cum aquea substantia modicè calida, habentque etiam adstrictorium quiddam ex terrena subsтantia frigida. Itaque eorum decocto quidam ambusta fouent. Utuntur uerò etiam aduersus igneas phlegmonas, & carbunculos. Nam absque molestia & morsu desiccant. Quinetiam sponte prouenientibus in ore ulceribus aphthodesi, & ipsis puerorum aphthis commansa accommoda sint. Κύπρος arbor ita Græcis, Latinis uerò Ligustrum appellatur: Mauritanis; Kenne, Henne, seu Hanne: officinis: Alcanna: Italis, Guistrico, Oliuella, Oliuetta, & Chambrossene: Germanis, Rheinuneiden, Beynboeltzlin, & Mundholtz: Hispanis, Alfena, siue Alhena: Gallis, Du troesne: Boemis Ptacij zob.

Marcelli opinionis reprob.

Seruij Gram. lapsus.

Herbarii cuiusdam error.

Ligustrinum oleum, & eius uires.

Ligustrina aqua, & eius uires.

Ligustri uires ex Galeno.

Nomina.

φιλλυρέα. PHILLYREA. CAP. CVIII.

PHillyrea arbor est ligustri magnitudine, foliis oleæ nigrioribus, & latioribus: fructu lentisci, nigro, subdulci, racematim cohærente. asperis nascitur. Huius folia astringunt: ad eadem utilia, ad quæ oleaster, cùm astrictione est opus: maximè ad oris ulcera commanducata, aut si decocto colluantur: pota urinam, ac menses cient.

REcentiores Dioscoridis interpretes, ut Hermolaus, Ruellius, & Marcellus Florentinus, Phillyream hic descriptam à Dioscoride, eam esse arborem certò credidere, quæ Tilia dicitur, nimirum falsi nominis similitudine. Quandoquidem tilia Græcis φιλύρα, non autem φιλυρέα, dicatur. Quod cùm nullus horum animaduertisset, alter alterum secuti concordes phillyream tiliam appellarunt, ita Græcum nomen malè, meo quidem iudicio, in Latinum uertentes. Quo factum est, ut multis sit persuasum, uel quòd Dioscorides tiliam nunquam uiderit, uel quòd illi à uulgari tilia alia esset longè diuersa, utpote quæ omnibus notis tiliæ refragatur. Sed quod Dioscorides tiliam seorsum à phillyrea cognouerit, uel saltem in ijs plantis discrimen posuerit, satis perspicuum fieri arbitror in huius libri præfatione circa finem, ubi hæc uerba leguntur. Flores, & omnia, quæ iucundum odorem efflant, reponantur ἐν ἀιβωτίοις φιλλυρίνοις. Quæ sanè uoces Græcæ non solùm quod rectè uertantur ab interpretibus, in aruculis tiliaceis, sed quod postrema quidem non à φιλλυρέα, sed à φιλύρα, quæ Latinis tilia est, deduci possit, abunde declarant, has plantas diuersas esse in hoc ipso auctore. Porrò hinc facilè comprehendi potest quod illi non solùm nomina, sed etiam rem confuderint: nam si tiliam cognouissent, nulli dubium est, quin phillyream Dioscoridis proprio nomine separassent à philyra, hoc est tilia Theophrasti, qui eam libro. III. cap. X. de plantarum historia his uer-

Phillyreæ, & Tiliæ confid.

Interpretum Dioscoridis lapsus.

PHILLYREA.

Tiliæ hiſtoria.

bis memoriæ prodidit. TILIA quædam mas eſt, quædam fœmina. Diſtant inter ſe tum materie, tum totius corporis forma, & quod altera ſit fructifera: altera uero ſterilis. Nam materies mari dura, flaua, nodoſior, ſpiſſiorque: fœminæ candidior. & cortex mari craſſior, detractuſque inflexibilis propter duritiam eſt: fœminæ candidior, flexibiliorque, ex quo ciſtas faciunt; item fœminæ odoratior. & mas ſterilis, nulloque flore eſt: fœmina & florem, & fructum gignit. Flos calyculo intectus præter folij pediculum, amentumque futurum, pediculo altero annexus, uiridis, dum in calyculo eſt, detectus autem leuiter flauus: floret cum urbanis. Fructus oblongus, orbiculatus, magnitudine fabæ, ſimilis hederæ acino, quinis angulis, ueluti neruis eminentibus, inque acutum; cum ſeſe contrahentibus partitus, qui ſcilicet maiuſculus eſt, minutiuſculus autem confuſior conſtat: cùm ille maiuſculus ſcabitur, paruula quædam, ac prætenuia ſemina, quanta atriplicis emittit. Folium, & cortex dulcia, ſuauiaque: folium formæ hederaceum, niſi quod in angulum acutiorem rotundatur: & quanquam iuxta pediculum curuatius; tamen de medio in acutius coactum prætendit, ſeque prolixius protrahit, criſpum in orbem leuiter, atque

MAHALEB.

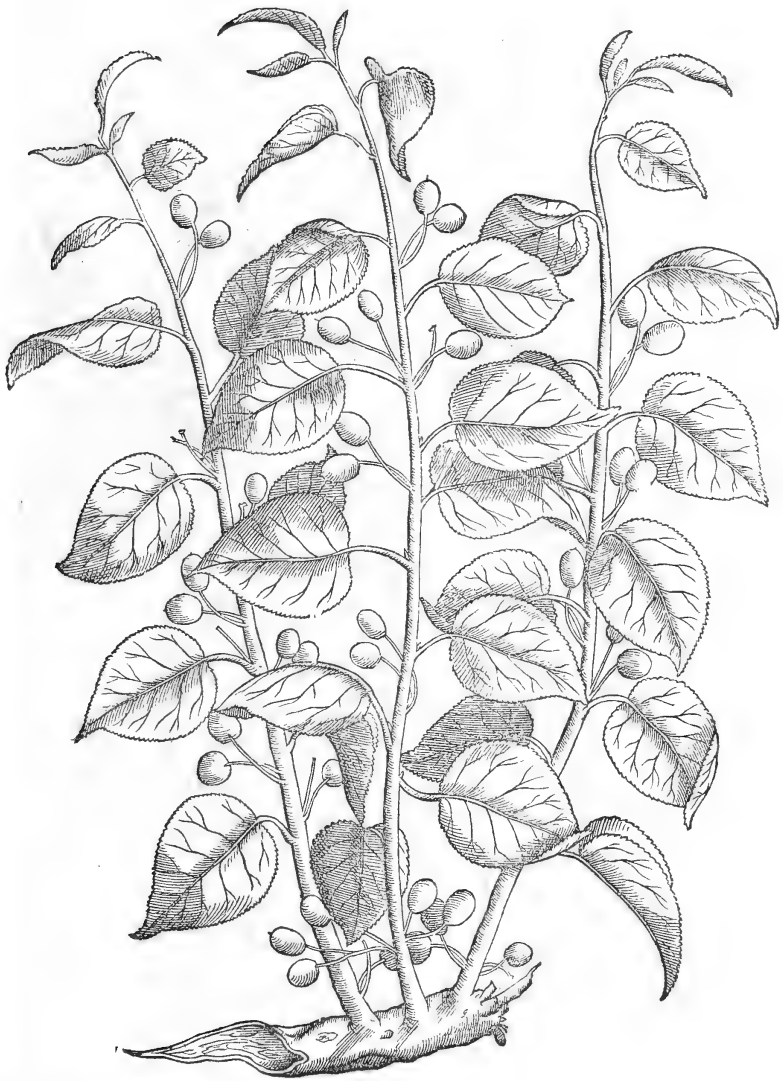

atque ſerratum. Medullam exiguam materies continet, nec multò reliquo molliorem corpore: nam & reliquum ligni molle eſt. Hæc de tilia Theophraſtus. Quibus ſanè notis ad amuſſim reſpondent noſtræ tiliæ, quarum hic imagines damus. Sed eas, mea quidem ſententia, non inuenias in phillyrea Dioſcoridis: ſiquidem hæc folio conſtat oleæ, illa uerò hederæ: huic fructus lentiſco ſimilis, racematim cohærens, rubens, granis, quæ uocant paradiſi, non abſimilis; illi uerò oblongus, orbiculatus, ad fabæ magnitudinem, quinis angulis, ueluti neruis, diſiunctus, cui intus ſemen atriplicis inſtar. Quod apertè oſtendit earum diſcrimen. Id etiam declarat tiliæ proceritas, amplitudoque, ac ramorum denſitas: nam phillyrea Dioſcoridi arbor eſt pumila, liguſtri magnitudine. Et quanquam tradat Plinius, tiliam arborem eſſe proceritate perquàm modica; tamen cum ſenſibus, & experimento contrarium conſtet, credendum certè putauerim, Plinium quoque deceptum propinquitate uocabuli & Theophraſti phillyram, & Dioſcoridis phillyream ſimul confudiſſe: à quibus facilè ea, quæ de tilia ſcripſit, accepit. In quam ſententiam hæc quoque ratio me deducit, quod Plinius uni tantùm ſpeciei, ſcilicet noſtræ uulgari tiliæ, uires attri- Plinij lapſus.

TILIA FOEMINA.

buit, quibus pollere phillyream Dioſcorides eſt auctor, præter alias plures, quæ ipſi tiliæ ſunt propriæ, quemadmodum fecit & Ruellius illum ſecutus. Eſt itaque Phillyrea arbor à Tilia utraque ualde diuerſa, cuius imago, quam hîc appinximus, deſcriptioni haud parum aſtipulari uidetur. Sed non ob id affirmare auſim, hanc legitimam eſſe Phillyream, quòd eius baccæ ſubdulces non habeantur. Quamobrem, minimè eorum ſententiæ ſubſcribam, qui liguſtrum de quo ſuperiori capite diſſeruimus, Phillyream eſſe contendunt. Serapio ex Dioſcoride tranſcribens, Phillyream MAHALEB appellat. Verùm planta, quam nonnulli Mahaleb uocant, cuiuſque baccarum nucleis Vnguentarij noſtri utuntur, ad ſmegmata odorata paranda, Dioſcoridis Phillyreæ haudquaquam reſpondere uidetur. Siquidem Phillyrea Dioſcoridi folia habet oleæ, ſed latiora, & baccas racematim cohærentes. quæ quidem notæ in Mahaleb, cuius imaginem hîc expreſſimus longe aliter ſe habent. Verum etſi negauerim hanc eſſe Phillyream, non deſunt tamen argumenta, quæ me inducunt ad credendum eandem legitimum eſſe Mahaleb, de quo Arabes ſcripſerunt, quod uideam apud Arabas, quos in eodem capite citat Serapio, eorum Mahaleb à Phillyrea

Mahaleb à Phillyrea diſcrimen.

TILIA MAS.

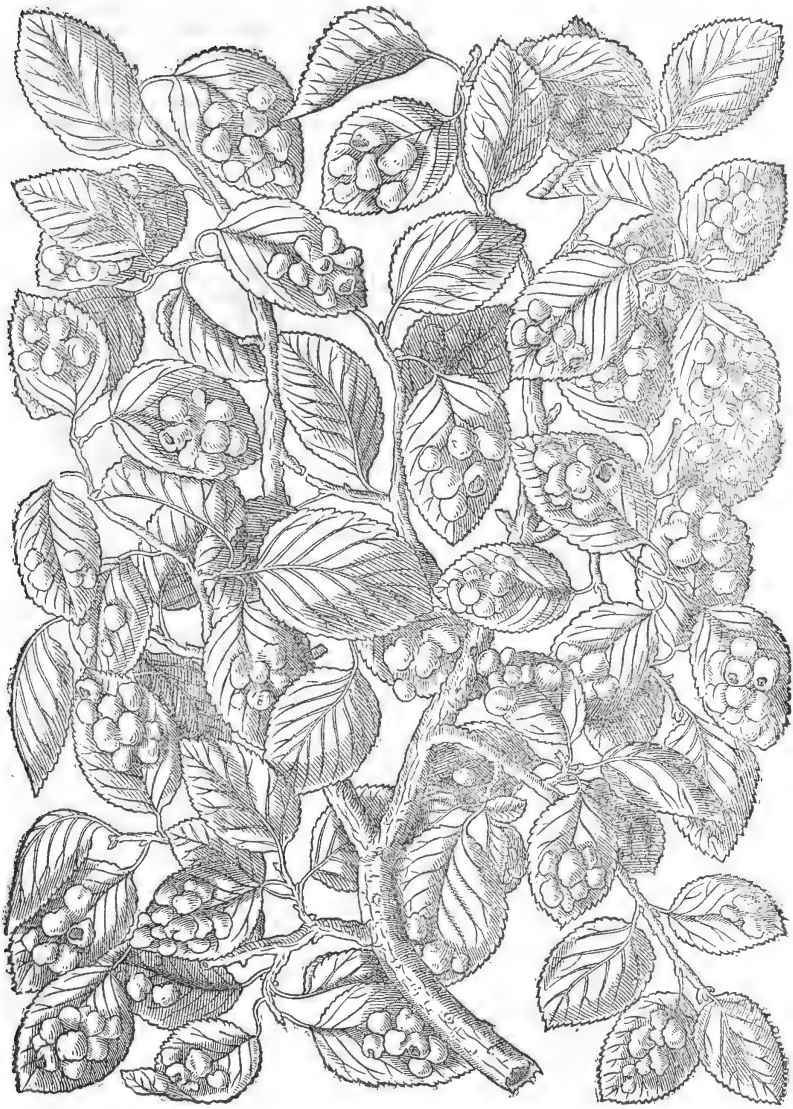

lyrea plurimum facultate differre. Phillyrea enim Dioſcoride adſtringit oleæ agreſtis modo. Serapioni uero, Auen meſuai & Raſis teſtimonio excalfacit, & emollit. Id quod uulgaris Mahaleb nuclei, quorum tantum eſt uſus, manifeſtò præſtant. Nam cutis aſperitatem, duritiemque facilè tum emolliunt, tum læuigant illiti, confricliue. Quapropter eos haud aberrare crediderim, qui plantam, cuius hic imaginem damus, Mahaleb Arabum legitimam eſſe cenſent. Atqui non parum hoc in loco aberraſſe Serapionem animaduerto, quod putarit Dioſcoridis Phillyrea ab Arabico Mahaleb nihil differre. Mahaleb Auicennæ abſtergit, attenuat, reſoluit, & dolores ſedat. Ideoque utiliter illinitur iliorum, & dorſi doloribus: Ex mellicrato pota, animi deliquijs ſubuenit. Datur quoque aduerſus coli cruciatus, & renum calculos. Cæteris uerò Arabicis, quorum authoritate nititur Serapio, uentris tineas pellit, & urinam cit: quæ omnia Mahaleb communis uſus præſtare poſſe non ambigimus. Huius plantam miſit ad me primum Iacobus Antonius Cortuſus Patritius Patauinus, rei plantariæ admodum ſtudioſus; & deinde eandem quoque miſit Franciſcus Calzolarius Myropola Veronenſis ad auream Campanam; uir

Serap. lapſus.

Mahaleb unde ex Auic.

Adami Lonicerí error.

quidem medicæ materiæ haud ignarus. Adamus Lonicerus in ſuo de ſtirpium hiſtoria libro conſtanter aſſerit, nulla tamen huc allata ratione, nec authoritate, liguſtrum, & phillyream unam & eandem eſſe plantam: contenditque caput hoc omnino Dioſcoridis ſpurium eſſe. Verùm is ideo hallucinatus uidetur, quod primum phillyreæ delineatio à liguſtro, quod Græcis κύπρος dicitur, non parum diſſentiat: ſecundo quod non ſolum codices Dioſcoridis Græci, & ij quidem probatiſſimi, habeant phillyream: ſed etiam Oribaſij codex manu ſcriptus, in quem ipſe ex Dioſcoride ſimplicia tranſtulit: quemadmodum eam

Tiliæ uires.

etiam habent Paulus, & Serapio, qui Arabico ſermone phillyream Mahaleb appellauit. Tiliæ cortex commanſus, ac inde illitus uulneribus agglutinandis efficax eſt. Folia uerò trita, & aqua conſperſa pedum tumores diſcutiunt. Humor è medulla caſtratæ arboris defluens capiti illitus capillos reddit, defluentesque continet.

Nomina.

Arbor, quæ Græcis φιλλυρέα, Latinis item Phillyrea uocatur: Arabibus, Mahaleb: Italis, Phillirea. Quæ uerò Græcè φιλύρα, Latinè Tilia, pariter & Italicè nominatur: Germanicè, Linden: Boemicè Lippa: Gallis Tilleu femelle. Mas uero Tilia Italis uocatur Carpino nero: Germanis Stein linden: Gallis Tilleu masle.

CISTVS MAS.

CISTVS

Κίσος. CISTVS. CAP. CIX.

CIſtus, quem aliqui citharon, aut ciſſaron uocant, ramoſus frutex eſt, ſed improcerus, [a] folioſus: ſaxoſis locis naſcens: folijs rotundis, [b] acerbis, hirſutis. flos † maſculo [c] ut mali punicæ, fœminæ albet. Vis aſtringens: unde flores in uino auſtero bis in die poti, proſunt dyſentericis, & nomas per ſe illiti cohibent: uetuſtati ulcerum, & igni ambuſtis cum cerato medentur. Hypociſtis rhobethron, aut cytinus à nonnullis cognominata, iuxta ciſti radices naſcitur, floris punici ſimilitudine. Quædam rufa, † altera herbacea, tertia candida. Liquatur acaciæ modo. Aliqui tamen exiccant, fractamque macerant, & incoquunt, reliquaque ut in lycio proſequuntur. Vires acaciæ habet, uerùm aliquanto magis ſiccat, & aſtringit. Prodeſt dyſentericis, cœliacis, ſanguinem excreantibus; fœminarum profluuio & pota, & indita.

a Meum συλλώδης. i. folioſa. Cat. uero ξυλώδης. i. ligneſa.

b Meum μέλανα. i. nigra, ſed Cat. cum Ruellio τρυφερά. i. acerba.

c Cat. ὅμοιον ῥοδαῖ. i. ut roſæ.

CISTVS FOEMINA.

Naſcitur

Cisti, & hypocistidis consideratio.

NAscitur uterque Cistus, è cuius radicibus Hypocistis prosilit, in pluribus asperis Hetruriæ locis, & præsertim in Apennino monte. Duûm est generum; Alterum mas: alterum fœmina. Arbuscula Cistus est pumila, ramosa tamen & folioſa, saxosis ac aridis locis nascens. Mas foliis est rotundis, crispis, acerbis, hirsutis albicantibus. Flos mari ut mali punici, fœminæ uerò albus, & folia oblonga Saluiæ æmula. Hanc Rustici Patauini Syluestrem Salutam uocant. Hypocistis uerò iuxta utriusque Cisti radices, quinetiam Ladani nascitur floris punici figura, uel potius Orobanches. Elicitur ex eo succus ad medicamenta: & subinde insolatur. Siccat enim & potenter adstringit. Quare probi quidem, ac diligentes seplasiarij omni studio, atque ope niti deberent, ut sibi utrunque genus cum hypocistide uel ex Apennino ipso, uel aliunde comportaretur: quandoquidem sine legitima hypocistide legitima non possit fieri theriaca, nec præterea alia quædam, quæ in medicinæ usum ueniunt, antidota, ac medicamenta. Nanque hypocistin, qua passim utuntur officinæ, ex hirci barbæ radicibus impostores conficiunt, succum inde exprimentes, at ut concrescat, insolantes. Errandi tamen, ac simul impostu ram faciendi causam de

HYPOCISTIS.

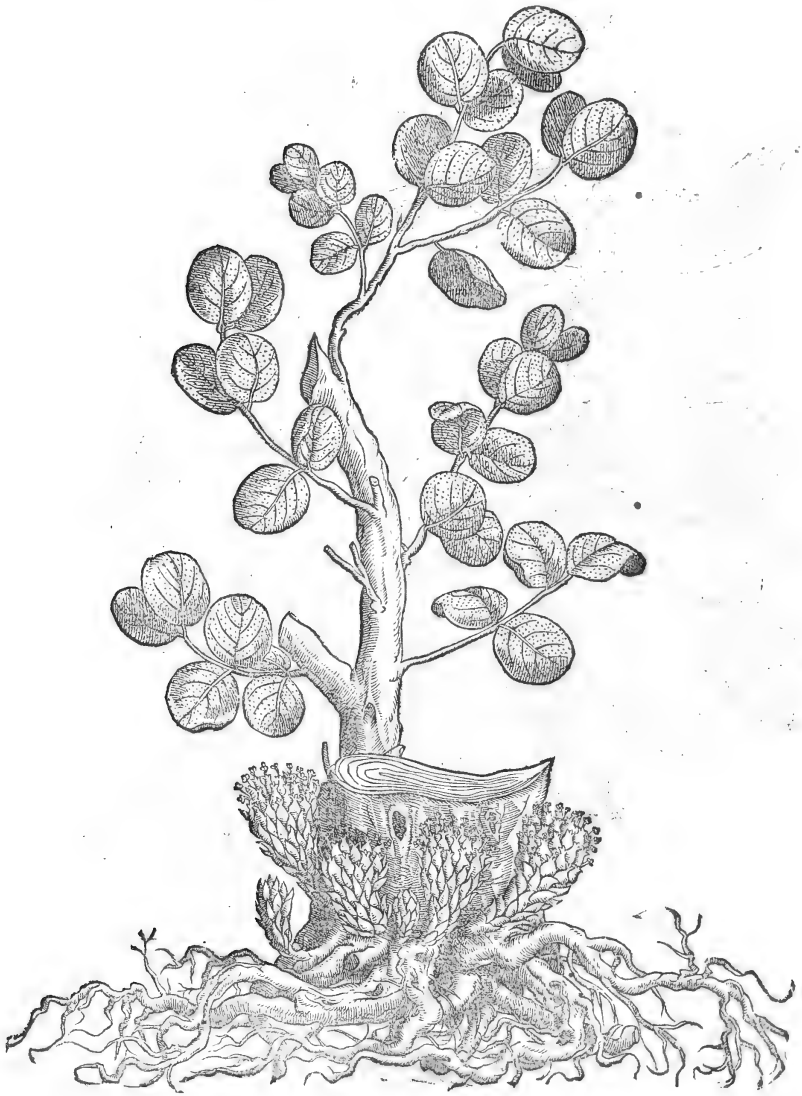

derunt

derunt Arabes, quod cistum hirci barbulam appellent. Quo factum est, ut ij omnino aberrauerint, qui officinis hypocistidem parant, sibi persuadentes hirci barbam, quam Græci τραγοπώγωνα uocant, illam esse stirpem, de qua Arabes intelligunt. Quo errore ducti non modò seipsos decipiunt, sed etiam alios, qui passim adulterina hypocistide utuntur. Atqui Fuchsius in libro de componendis medicamentis, quem secundo edidit, ubi pastillos ex succino perpendit, non sine magno errore (pace uiri eruditi dixerim) putat hypocistim fungum esse. Quandoquidem hypocistis non fungus est, sed ueluti germen, quod è cisti radicibus pullulat, effigie ferè punicorum cytinos repræsentans, ut optimè sciunt ij, apud quos cisti plantæ copiosæ proueniunt. Hypocistidis locum supplere acaciam tradidit Dioscorides, ut etiam habetur in Galenicis succidaneis; qua illius uice uti possent officinæ, si modo & ea careret adulterio. Potest etiamnũ, si desit hypocistis, assumi eius loco floris agrestis punicæ succus, quippe qui eadẽ præstet, quæ hypocistis, auctore Dioscoride. Plinius deceptus uocabulorũ germanitate ineptè satis, meo iudicio, commiscet cisti, & cissi historiã: quamobrẽ non immeritò eũ damnauit doctissimus Leonicenus. Cisti meminit Gal. lib. VII. simp. med. sic inquiens. Cistus, aut Cistarus frutex est gustu adstringens, omnibusque particulatim operibus. Attamẽ folia, & parua germina trita adeò desiccant, adstringuntq; ut uulnera glutinare ualeant. At flores magis sunt efficaces, adeò ut cùm uino poti dysenterias, uentris imbecillitates, fluxusque, ac humiditates sanent: cataplasmatis ritu illita ulcerum putredinosa iuuant. Est enim eorum facultas non instrenuè desiccans, fereque secundi excessus à temperatis absoluti. Adeò uerò frutex hic frigidus est, ut tepidi caloris sit particeps. Porrò Hypocistis, quam uocant, multo est magis adstrictoria, quam folia, admodum efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, puta sanguinis reiectiones, profluuia muliebria, cœliacos, dysenterico sq; affectus. Quin si quam partem roborare consilio sit, quæ uidelicet pluisculo humore exoluta fuerit, robur, ac firmitatẽ illi non imbecilliter addit. Sic sanè stomachicis epithematis, hepaticisque commiscetur, & ex uiperis confecto antidoto iinditur, nimirum quo corpora confirmet, ac roboret. Frutex, Κίσος, κίσταρον, aut κίσσαρον Græcis dictus, Latinis quoque Cistus appellatur: Arabibus, Kaniet, Altheis, seu Lhaie althis: Italis, Cisto: Hispanis, Cerguacos. Hypocistis uerò sic Latina uoce, quemadmodum ὑποκιστὶς Græcè dicitur: Arabicè, Taratith: Italicè, Hipocisto: Hispanicè, Pultegras.

Cisti, & hypocistidis uires ex Galeno.

Nomina.

† Hæc dictio non legitur in Græcis codicibus. Sed eam huc ad clariorem (ut puto) sensum ex Plinio transtulit Ruellius: quod uerbum illud à Dioscoride studio fortasse breuitatis omissum, satius addendum esse duxerit, quàm subintelligendum. quod etiam Hermolaus fecit.

† Nil mirum esse debet, quod Plinio duo tantùm hypocistidis genera prodantur, coloribus rufo, & candido distincta: quandoquidem ijs duntaxat Oribasius quoque contentus fuisse uidetur lib. XII. ubi genus χλώρον, hoc est, herbaceum, ut uulgati codices habent, non legitur.

Λῆδον. LEDVM. Λάδανον. LADANVM. CAP. CX.

EST & alterum cisti genus, Ledon à nonnullis appellatum, frutex simili modo nascens, longioribus folijs, & nigrioribus; quæ uerno tempore quiddam contrahunt pingue. Foliorum uis astringens, ac eosdem, quos cistus, effectus præbens. Fit ex eo quod Ladanum dicitur. Liquidem cùm cisti frondes pascuntur capræ, hircique, pinguitudinem conspicuè barba carpunt, & suo lentore uillosis cruribus adhærescentem reportant: quam depectentes incolæ, colantesque cogunt in offas, & ita recondunt. Alii uerò attractis funiculis, insidentem fruticibus lentorem abstergunt, conglomerantque in ladanum. Maximè probatur odoratum, subuiride, [a] facilè mollescens, quod arenas non collegit, nec squalore obsitum est, resinosum,] quale in Cypro gignitur. Arabicum uero, Libicumque uilius. Natura ei spissandi, calfaciendi, molliendi: ora uenarum patefacit: capillum fluentem continet, addito uino, myrrha, & myrteo oleo: cicatricibus decorem reddit, cum uino illitum: medetur aurium doloribus, cum hydromelite, aut rosaceo infusum: suffitu secundas eiicit: pessis immissum uuluæ duritiem sanat. In medicamenta, quæ aurium dolorem, tussimque finiunt, & malagmata utiliter inseritur: aluum sistit cum uino uetere potum, & urinam ciet.

a Meũ & Cat. Μαλακτὸν λεπτοῦ, ἀμέτοχον ψάμμου, ἢ ψαθυρίας, ῥητινώδες. i. facilè mollescens, pingue, expers arenæ, nec friabile; sed resinosum.

LAdanum, quod uulgo alij appellant Laudano, alij uerò Odano, tametsi plerumque impostorum malitia adeò fabulo, & alijs adulterijs sit uitiatum, ut nihil ualoris præstet; ego tamen præstantissimum sæpius Venetijs emi ab unguentarijs, qui odoramenta conficiunt. Verùm apud pharmacopolas, qui medicamenta nobis parant, Ladanum, quod syncerum, purumque sit, rarissimè reperitur: cùm eorum plurimi potius curent, ut rem minoris emant, quàm ut seligant legitima ab adulterinis. quòd tamen iniquum est, inhumanum, ac detestabile crimen. Arbuscula, è qua Ladanum colligitur, Ledum appellatur, & inter cisti genera recensetur. Cæterùm Plinius uocabulorum uicinitate deceptus (ut etiam in superiori commentatione dictum est) ex cisso, id est, hedera, non autem ex cisto ladanum colligi dixit. Ex quo item multis falsò persuasum est, quod non à cisto, sed ab hedera Ladanum legeretur. Est ladani planta Cisto fœminæ ferè similis, sed longioribus folijs & nigrioribus. Ladanum, additur in emplastris, quæ ad roborandum uentriculum parantur. Atqui non modo id præstare ladanum extrinsecus palam est, sed etiam in catapotijs drachmæ pondere deuoratum, duabus horis à cœna: si quidem hoc modo concoctionem adiuuat. Additur in odoratis suffitibus. Consolidat antiqua ulcera, emplastri modo impositum. Purgatur Ladanum calore remollitum, & uino albo, & aqua rosacea deinde pluries elotum. Expetitur ita purgatum ad globos qui parantur aduersus pestilentem auram, Ambaro, Moscho, Caryophyllis, Santalo, & Agalloco additis. Paratur ex optimo pinguique ladano ab Vnguentarijs Oleum odoratum hoc modo: Sumunt ladani præstantissimi libram. Secant in tenuissimas portiones, & in æreo cacabo collocant, superadduntque deinde aquæ rosarum senas uncias, & amygdalini olei dulcis uncias quatuor, posthac igni haud magno admouẽt, feruescereque sinũt sesquihora. Posthac tollũt, & toties percolant, quousq; clarum fiat. De Ladano plura memoriæ prodidit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Cistus, aut Ladanum.

Ladani consideratio.

Plinii lapsus.

Oleum ex Ladano quo paretur.

Ladani uires ex Galeno.

LADANVM.

danum. In calidioribus regionibus hic Ciſtus proueniens, tametſi haud alius ſit genere, quàm qui apud nos naſcitur: exi- 10
mium tamen à regione, ac peculiarem, digerentemque caliditatem nactus eſt: atque utroque à noſtrate differt, tum quia frigiditatem depoſuit, tum quia calorem aſſumpſit. Itaque cætera quidem huius ciſti, illis quæ in noſtrate uiſuntur, ſimilia ſunt. Verùm Ladanum, quod uocant, ex eo prouenit, medicamentum primo exceſſu iam quodammodo complete calidum, ut uidelicet & ſecundum attingat, habens etiam adſtrictionis paululum. Ad hæc ſubſtantia tenui, ac proinde emolliens, ſiue ma-
lacticum, pariterque moderatè digerens, ac uidelicet etiam συμπεπλικὸν. hoc eſt concoquens. Itaque mirandum non eſt, ſi peculiariter ad uteri uitia conueniat: quandoquidem ad dicta paulum quiddam adſtrictionis obtinet. Quocirca diffluentes capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorum praui humoris ſederit, id omne abſumit: tum meatus, quibus inſixi ſint, contrahit, & conſtringit adſtrictione. Cæterùm alopecias, & ophthalmias ſiue lippitudines, ſanare non poteſt, utpote ma-
gis diſcuſſorias uires, quàm quæ Ladano inſunt poſcentes. quippe proueniunt hæ ex prauis ſuccis, lentis, craſſis q; quos ſecan-
tia,

tia, ac digerentia medicamenta potissimum euocant, atque euacuant. Cæterùm tenuium partium sint facultatis oportet, & minimè astringentis: non tamen usque adeò tenuium partium, & desiccatoriæ, ut nimio plus desiccent, unaque cum collectis inibi succis præter naturam, naturalem quoque humiditatem incrementa pilis suppeditantem absumant. nam sic non tantum alopecia liberabunt, sed & caluiciem afferent. Sed hæc ad curandi rationem pertinent. Arbuscula, quæ Græcè λάδανον, *Latinè similiter Ledum nominatur, Arabicè Chasus. Quod uerò* λάδανον *Græci, Latini item Ladanum uocant: Mauritani, Ieden, siue Laden: Itali, Laudano, & Odano: Hispani, Xara.* Nomina.

Ἔβενος. EBENVS. CAP. CXI.

EBenus optima habetur Ethiopica, & nigra, nullos habens [a] uenarum discursus, tactitii cornus læuore: cum frangitur, densa apparet, mordens gustu, atque [b] astringens. Suffitur iucundo odore supra carbones, sine fumi tædio. Recens autem ad ignem prolata, ob pinguitudinem accenditur, & trita ad cotem rubescit. Altera est Indica, [c] internatis segmentis candicantibus, & [d] modicè fuluis, item frequentibus maculis. cæterùm prior bonitate antecedit. [e] Apud quosdam sesamina, aut spinea ligna consimilia pro ebeno uæneunt. Quod discernitur ex eo, quod fungosa sunt, & in purpureas assulas resoluuntur, nihil mordacitatis in gustu, nec redolentiæ in suffitu præferentia. Caliginem oculorum absterget; ad ueteres destillationes, pustulasque mirum in modum pollet: si quispiam facta ex eo coticula collyrijs utatur, melius proficiet. Ad oculorum medicamenta efficax est, si scobes, ramentáue uino Chio die, noctuque macerata, in collyria digerantur. Nonnulli præterita ipsa excolant. reliquaque eundem in modum peragunt. Alij pro uino aqua utuntur. Vritur in fictili nouo, donec in carbones redigatur. Lauatur plumbi usti modo, & ita siccis, scabrisque lippitudinibus conducit.

a Meum κτενόδραγα. i. pectines.
b Meum ὑποτύφουσα. i. subastringens.
c Meum διαφύσεις λεύκας. i. lineas albas.
d Meũ & Cat. κίρρας. i. fuluas.
e Meum ἔνιοι δὲ τὰ σησάμινα ἢ ἀκανθίνα ξύλα ἐμφερῆ ὄντα αὐτῇ ἐξένευσαν. i. quidã Sesami, aut Acanthi lignã, quòd illi similia sunt, p Ebano uẽdũt.

CRedidit Theophrastus in India tantùm nasci Ebenum libro IIII. cap. V. de historia plantarum, ubi sic habet. Ebenus quoque eius regionis uernacula est. Huius duo genera constant: alterum materie laudatum, pulchrumque: alterum uile, & uitiatum. Rarum, quod præstantius: reliquum permultum habetur. Colorem commendatum, non recondita, sed statim sua natura capescit. hæc Theophrastus. Quod etiam sensisse uidetur Virgilius in Georgicis libro II. ita canens. Ebeni consideratio.

Sola India nigrum
Fert ebenum, solis est thurea uirga Sabæis.

Plinius etiam libro XII. cap. IIII. Ebenum nusquam alibi, quàm in India nasci scriptum reliquit: nec eam tamen Indiam uniuersam mittere, sed exigua sui parte gigni, præter quoddam fruticosi genus cytisi modo, in tota India dispersum. Herodotus uerò (eodem auctore) Ebenum Aethiopiam solam ferre intellexisse uidetur: quippe qui de Indica nullam fecerit mentionem. Veruntamen ex hoc Dioscoridis capite palam est, nasci Ebenum in ambabus his regionibus. Indi quidem non nisi ex ebeno Deorum simulacra fingunt, regesque ex eo tantùm sceptrum sumunt. Item pocula, craterasque ex ebeno factitant, quòd sanè credant contra maleficia efficacissimum esse, & quicquid ueneficii fuerit, tactu eius auerti. Itaque nihil mirum, si quod peregrinum in Italiam importatur, summo sit in pretio, cum etiam ab ipsis, quibus prouenit, maximo honore habeatur. Ebenum ex India Romæ primum magnus Pompeius Mithridatico triumpho ostendit, cuius materies densissima omnium constat. Quo fit, ut quanuis multis annis exarescat, non fluitet in aquis, sed tota mergatur. Ebeni siccatos truncos maximè hac ætate nouit Italia: nanque innumeri uisuntur in eorum officinis, qui pectines conficiunt ad explicandos, aptandosque capillos: itemque apud illos, qui globulos funiculo traiiciendos ad mulierum preces numerandas torno in orbiculos expoliunt. Pausanias in libro primo, Græciam describit. Audiui autem, inquit, Cyprium hominem oppido quàm peritum in herbarum generibus, ad medendi usum notandis, qui diceret Ebenum nulla folia, nullumque omnino fructum ferre, quin & stirpem nullam esse soli expositam: radices tantum terra occultari, quas eruant Aethiopes, atque ij in primis, qui quo maximè loco reperiatur, norunt. Hæc ille. quæ etsi fabulosa fortasse uideantur, facilius tamen illi crediderim, quàm Anguillario, qui minorem Anagyrim, quam Ananienses Egbenum, uel Egbelum uocant, uocis tantum similitudine fretus, secundum ebeni genus, (ridenda sanè opinione) Theophrasto esse censet. Cum Egbenus fœtidissima sit planta, & scribant Theophrastus, & Plinius id ebani genus in India tantum nasci, & in India tota esse dispersum. Cæterum an Ebenum, quod ad nos affertur legitimum sit (si Dioscoridi credimus) non parum uidetur dubitandum, quod suffitum nullo commendetur odore: Verum quum cæteræ eius notæ legitimi sint Ebeni, non omnino eorum opinio uidetur reijcienda, qui nihil de Ebeno dubitant, & præsertim cum Theophrastus, & Plinius nullibi (quod legerim, sciuerimque) odorati Ebeni memmerint. Ebeni uires scripsit Plinius lib. XXIIII. cap. XI. his uerbis. Non omittam propter miraculum ebenum. Scobem eius oculis unicè mederi dicunt: lignoque ad cotem trito cum passo caliginem discutit, ex aqua uerò & radice albugines oculorum. Item tussim pari modo cum melle, ac dracunculi adiecta radice. Ebenum medici & inter erodentia assumunt. Ebeni meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum sic inquiens. Ebenus ex ijs lignis est, quæ trita cum aqua in succum soluuntur, ut lapidum nonnulli. Vis ei inest excalfaciendi, extergendi, & tenuium partium. Quamobrem quæ pupillas offuscant, extergere creditur: miscetur alijs remedijs ocularibus, quæ ad ulcera uetera, fluxiones, & bullas, siue pustulas accommoda sunt. hactenus Galenus. Sunt qui lignum ex Indijs petitum, quod quidam GVAIACVM, nonnulli Guaiacanum, pleriq; uerò Lignum sanctum appellant, cuius aduersus Gallicam luem præcipuus est usus, ebeni genus esse crediderint. Quod quidem nec asserere, nec negare ausim; quandoquidem nusquam inuenerim apud quenquam tum ueterum, tum recentiorum scriptorum, quas frondes, quos flores, quosque fructus proferat ebenus: Illud tamen omnibus perspicuum est, Guaiacum Guaiaci consideratio.

nihil, nisi summa nigritia, ab ebeno dissidere, quæ in hoc summo splendore nigricat, in illo albescit: cæteris verò qualitatibus id maximè cum ebeno certat. Tria ad nos Guaiaci genera afferuntur, ut in suis Epistolis doctissimè annotauit Manardus Ferrariensis: quod & nobis iandiu planè compertum est, cum hæc omnia sæpius nobis præ manibus fuerint. Primum itaque genus crassiori, uegetioríque mole constat, quo resecto materies apparet interiore parte nigra, exteriore verò subpallida, & ueluti perplexis lineis quibusdam ad fuscum tendentibus per longum interfecta. Alterum caudice minori, nec adeo uegetiori habetur, cuius extimæ partes maiore ambitu se diffundunt: intimæ verò, quæ pariter nigricant, minore satis orbe concluduntur. Tertium, quòd propriè sanctum appellant, caudice cæteris exiliore uisitur, intrinsecusque & extrinsecus albicans. cuius materies lienis admodum exilibus in longum actis perplexe distinguitur, estque hoc longe cæteris & acrius, & odoratius. Cæterùm credendum non est eiusmodi ligna, etsi colore, magnitudine, ac pondere inter se discrepent, idcirco diuersarum esse plantarum, diuersorumque generum, ut quidam fortasse existimant. Nam quod hoc tam intus, quàm extra candicet, illud uerò interiore sui parte nigricet, non aliunde prouenit, quàm quod hoc magis, illud uerò minus adoleuerit, uel consenuerit. Quippe eo sane nigrius cernitur lignum Guaiacum, quo ad maturiorem ætatem peruenerit arbor, à qua decisum fuerit: & per consequens tantò magis album apparet, quantò minus adoleuerit illa, quemadmodum conspicitur in nonnullis Italiæ arboribus, & præsertim in moro, nuce, & anagyri. Veruntamen illud cuique perfuasum sit, ætatem plus, quàm alteri uirium addere, ac demere. Qua de re uerba facturi, dicamus, cum illud, quod planè omni ex parte adhibeat, odoratius, acrius, & amarius habeatur, cumque eius decoctum crassius, & cæterorum decocto pinguius sit, & acri monia, & amarore admodum refertum, ut ipsa me docuit experientia, nil mirum esse crediderim, si in eo, utpote iuniore, uis insit uegetandi præstantior, ac propterea plus in se succi contineat: quin & cæteris uiribus præstet. Eaque propter putauerim ego, hoc illis in usu perpetuo fore, quibus ob Gallicam luem ulcera emerserint depascentia, contumaciaque: ossa uerò cariosa sint, ac putrilagine consumpta, & tumores in osseam penè duritiem occaluerint: & quibus denique perpetuus articulorum cruciatus, diuturnusque capitis dolor inhæserit, coque magis, quo patiens iunior extiterit, fortior, & natura robustior. Huic illud succedere existimamus, quod medium obtinet locum: siquidem hoc & odoratius est, & acrius eo, quod nigrius, ac crassius inuenitur: neque illud quidem ab re, quandoquidem id minus est ætate confectum, & maiore humoris copia redundat. Quocirca commodissimè hoc uti poterunt, qui natura delicatiores sunt, & temperamento imbecilliores, atque etiam ij, in quorum artus huiusce luis furor nondum grassari cæperit. Postremò illud minus cæteris præstat, uiribusque infirmius habetur, quod nigrius, crassius, & annosius reperitur. Nanque quælibet consenescens planta (quemadmodum etiam cunctis animalibus euenit) continuo exarescit, humidoque priuatur. Cuius rei certissimum est argumentum, quod in annosarum arborum truncis maior appareat nigredo, quàm in alijs uel iunioribus, uel ætate tenellis: nigredo enim siccitatis indicium est, quinetiam deperditi caloris innati, & humidi naturalis: id quod tam in plantis, quàm in animalibus locum habet. Nihilo tamen secius illud diligenter animaduertendum est, quod Guaiacum albicanti prorsus colore præditum, recens, incorruptumque sit: quippe cùm cæteris exilius sit, citius ac facilius exarescit, & ob humoris redundantiam uelocius cariem sentit, atque fracescit. Quam ob causam satius quandoque foret uetustiore recenter cæso uti, quàm iuniore, quod multo ante tempore fuerit ab arbore decisum. Sunt quoque recentiorum nonnulli, de quorum numero unus est Alphonsus Ferreus, qui de ligni guaiaci decocto elegans admodum opusculum edidit, qui tantùm Guaiacum illud præferunt, quod è plantarum ramis ætatis mediæ desumptum fuerit. Quorum opinio non planè refellenda uidetur: nam quicunque rem naturalibus expenderit rationibus, ramos antiquioris à caudice mediocris ætatis parum differre cognoscet: item ramos huius à caudice iunioris. quippe plus humoris ad se trahit ramorum auctrix facultas, quam caudicis. Idcirco non alia de causa plantæ reiuuenescunt, cùm earum rami implantantur, seruntur, & propagantur, nisi quòd illud idem humidum innatum intra se continent, & eodem uigent temperamento, quo qui adolescunt: etenim surculi, atque rami sunt caudici, perinde atque filij, & propterea animalibus ætate tenellis non absimiles. Id quod maximè confirmat Theophrastus libro primo, cap. XII. de causis plantarum, ubi sic habet. Etenim quodque germen quasi planta quædam in arbore, perinde, ac in terra consistit. Atqui mihi longe magis iunioris caudicis placeret usus: siquidem in hunc immediatè à terra humor, & alimentum defertur, ac præterea quoniam is fortasse nullum adhuc fructum protulerit: quandoquidem fœtus à plantis, ut etiam ab animalibus, multum uirium aufert. Præstantissimum itaque lignum Guaiacum illud erit, quod ex iuniori caudice recenter cæsum fuerit, tam exterius, quàm interius albicans, rimis carens, densum, ponderosum, minimè cariosum, odoratum, gustui & acre, & suauarum. Cæterùm quoniam nostra ætate æquè cortices, atque lignum in usum ueniunt, eandem in ijs rationem seruandam censeo, ut quinam meliores, præstantioresque sint, dignosci possint, quàm nos in eligendo optimo ligno in medium attulimus, ut scilicet illi eligantur, & probatissimi habeantur, qui à præstantiori caudice detracti fuerint. Importatur Guaiacum tam ex occidentalibus, quàm orientalibus Indijs: nam & Hispani è suis regionibus nouiter repertis, & Lusitani ex Calicut, Taprobana, & Iaua insulis, & Mauritani, Aegyptij, Arabes, ac Persæ à mari rubro per camelorum carouanas (ut aiunt) Guaiacum ad nos conuehunt: quin & ex Aethiopia, ut quidam narrant. At cùm omnibus compertum sit, ea in medicamentorum genere longè magis cætera præcellere, quæ ex orientali plaga comportantur, ob id omnino censendum fuerit, Hispanicum uiribus esse imbecillius, quàm quod ex Lusitania, uel Alexandria in Italiam importatur. Guaiaci planta (ut ij referunt, qui eam in Syluis se uidisse testantur) ad fraxini proceritatem, & ad hominis mediocris habitus crassitudinem plerunque assurgit. Folia fert quadantenus plantaginis æmula, dura, ac breuia. Flores eius producuntur luteis fructus uerò inglandis magnitudine, qui esu aluum subducit: cortex annosis niger, iuuenibus uerò subrutilus. Porro si Guaiaci uires, ac qualitates rectè perpendantur, proculdubio liquidò constabit, ea præstare posse, quæ in arcenda Gallicæ lue requiruntur: nam cùm id ex partibus admodum calidis, ac tenuibus consistat, itemque siccis, habeatque sibi resinæ plurimum admistum, nimirum etiam potest suis uiribus ea efficaciter exiccare, attenuare, liquefacere, atque expurgare, quæ humores infecerint: quinetiam sudorem ciere. Huc accedit etiam, quòd parte resinosa, quam possidet, contagiosi, atque putredini mirificè resistit: quæ quidem incommoda hanc pestem comitari solent. Cæterum eo tempore, quo primum in Italiam Guaia

Guaiacum lignum præstantius.

Guaiaci corticis electio.

Guaiaci plãta.

Guaiaci facultates.

liam Guaiacum inferri cœpit, necnon etiam multis poſt annis, non ſine ſummo timore dabatur potandum. Etenim ferebatur illi manifeſtum necis periculum imminere, qui rectam exquiſiti victus rationem per panis, & uuæ paſſæ modicum non ſeruaſſet, quique non perſtitiſſet in curatione ad quadrageſimum diem uſque in tenebris incluſus, ita ut ne acris quidem claritatem inſpiceret, nedum pedem è cubiculo efferret: ijs inſuper carnium eſu, & uini potu interdictum erat, non ſecus atque ueneno. Verùm enimuero cùm ſæpius euenisſet, ut ante conſtitutum tempus quidam ob tenuiſſimam victus rationem ita imbecilles, ac uiribus deſtituti conſpiccrentur, ut penè ſpiritus, & uita deficerent, ij ne in tam manifeſto uitæ diſcrimine uerſarentur, à conſanguineis, & aſſidentibus perſuaſi, caporum, gallinarumque iura, ac contuſas carnes in cibum ſumere, tantum inde percipiebant iuuamentum, ut uitam quaſi deperditam recuperarent. Quo poſtea medici experimento edocti, uanam illorum doctrinam ridentes, qui tam grauem ægris legem imponebant, paulò pleniori victu uti iuſſerunt, nempe iuuenum gallinaceorum carnibus, ac maiore panis portione. At nullus tamen adhuc auſus erat uinum exhibere. Quare à me ſæpius animaduerſa, ego primus (ni fallor) inter Italos medicos rationibus non obſcuris adductus tentare uolui, poſſet ne uinum dari ex Guaiaci macerationeijs maiori cum iuuamento, qui Gallica lue correpti eſſent. Quod cum mihi in frigidis morbis felicius ceſſiſſet, quàm ex aqua tantum lignum decoquere, id potiſſimum me adduxit, ut hanc uini potandi rationem ad commune omnium commodum literis, poſteritatiſque memoriæ mandarem. id quod feci pluribus iam annis elapſis: quo ſcilicet tempore Dialogus noſter de morbo Gallico Bononiæ excuſus prodijt in lucem, ubi eodem anno Carolus V. inuictiſſimus Imperator à Clemente VII. Pontifice maximo imperiali diademate feliciter eſt coronatus. Ex quo poſtea factum eſſe audiui, ut plerique medici ex illis noſtris lucubrationibus, breui temporis tractu plurimum laudis, ac gloriæ ſibi comparauerint, utpote qui uinum Guaiaci ad ſuam praxim uertiſſent, proſpero admodum ſucceſſu. Licet fuerint, qui alijs perſuadere conati ſint, ſuum illud eſſe inuentum: qui ut rem facilius prætexerent, omnibus huiuſmodi uini præparationem diſſimulabant, & occultabant: uel id facerent, ut rem ita plurimi facientes, inde maiorem quæſtum conſequi poſſent. Sed cauendum profectò eſt à quibuſdam impoſtoribus, qui cum ſint earum rerum ignari: quæ medicæ facultatis contemplationem ſpectant, dum lignum, uel eius cortices ex uino decoquunt, cyclaminum, bryoniam, pityuſam, colocynthidem, & turpetum admiſcent, atque alios mille cacodæmones, qui eos de medio tollant. Quippe nulla habita temperamenti, ægritudinis, temporum anni, ſexus, nec ætatis ratione, ſingulis diebus huiuſce decocti tepidi cyathum omnibus indifferenter præbent potandum. Quo fit, ut ſi forte quadam unum quandoque perſanant, decem poſtea ingulent, tanquam improbi carnifices. Verùm ut quiſque horum manus cuitare, atque effugere poſſit operæpretium uiſum eſt, uini Guaiaci conficiendi rationem ſubiungere, ac ſubinde hauriendi modum addere. Sumito igitur ligni Guaiaci præ- Vini Guaiaci conficiendi, & exhibendi ratio.
flantiſſimi limæ in ſcobem tenuiſſimam attriti, aut tornatili inſtrumento minutim conciſi libras quatuor: corticum eiuſdem libras duas: cardui benedicti libram unam & ſemis: adianti, aſpleni, florum utriuſque bugloſſi, cuiuſque libram: caſſiæ odoratæ drachmas ſex: ſeminis aniſi ſeſcunciam: ſacchari libras quinque. Deinde conijciantur omnia in cado uinario mundo aptæ capacitatis, deſuper affuſis uini albi quàm optimi & ſeruentis, libris centum, & quinquaginta, mox diligenter uas operculetur, omniaque ſic macerari triduo dimittantur. Poſt triduum uerò linteo percolentur, aſſeruenturque huiuſce macerationis uinum in alio uaſe ad ægrotantium potum. Siquidem bibitur hoc tam in prandio, quàm in cœna ſecundi Guaiaci decocti loco: non mane, neque ueſperi ſerapij iuice, quemadmodum temerè multi facere conſueuerunt. Hoc idem uinum longè etiam melius, & maiore quantitate uindemiarum tempore confici poteſt, admiſtis ligno, cortice, cæteriſque alijs, recentibus uuis albis in muſtum compreſſis: ibique tandiu dimiſſis, quouſque muſtum efferueſcere deſinat, & pellucidum, clarumque reddatur: ueruntamen multiplicanda ſunt omnia, quæ conueniunt medicamenta, pro unarum quantitate. Præter huius uini potum cibis aſſociandum, bis in die mane ſcilicet, & ueſperi tribus, aut quatuor horis, antea quam ſumatur cibus, ægrotantibus exhibeo decocti ligni ex aqua ſecundum communem medicorum uſum ſenas uncias, admiſtis uncijs duabus liquoris hoc modo parandi. Sumito primum adianthi, lupi ſalictarij, fumariæ, aſpleni, ſenæ, ſingulorum manipulos tres: radicum centaurij magni, glycyrrhizæ, ſiliculæ, utriuſque bugloſſi, ſingularum uncias quatuor: ſeminis aniſi, melanthij, florum ſatiui, & erratici bugloſſi, omnium ſantalorum, caſſiæ, quam cinnamomum uocant, ſingulorum drachmas quinque. Hæc ex aquæ libris uiginti quatuor decoquantur ad tertias, demum colentur. Sumito deinde præſtantiſſimæ ſenæ libras duas, conijcitoque in uas fictile oris anguſti, demum percolatum decoctum feruens ſuperimponito, ac inde obturato fictilis ore puluinari anſerinis plumis farcto, ignique prius calefacto fictile inuoluito, & loco calido collocato, itaque per diem, ac noctem reponito. Poſtridie uerò manibus ſena premitur, mox dilutum percolatur: cui adiiciuntur diluti roſarum efficaciter aluum ſubducentis libræ ſex, ſacchari libræ octo: efferueſcunt deinde ſimul ſubiecto igne, quouſque tertia pars euaneſcat. quo facto additur electiſſimi Rhabarbari minutim conciſi uncia, ac ita iterum feruent omnia donec iulapii modo conſiſtat liquor. Poſtremo percolatur linteolo, & uaſe uitreo reconditur. At ſi ægrotantes multa pituita redundent, decoctò præſcripto optimi turpeti uncia utiliter addi poteſt. Supereſt victus ratio, quæ ægro talis præſcribenda eſt, ſcilicet ut tam in prandio, quàm in cœna edat panis ternas tantum uncias, ſitque is ſimilaceus, ac probe in clibano coctus: item totidem carnis pullorum gallinaceorum, perdicum, attagenarum, turdorum, ac auicularum in ſyluis, uineis, ac montibus uicti tantum, aſſatæ potius, quam lixæ: quin & uuæ paſſæ modicum. Bibat autem oportet præſcripti uini æquam cum cibo menſuram. Quod ſi quis purum id bibere non poſſet, diluatur aqua, quæ in phialis uitreis addita Guaiaci unceola breui tẽporis ſpatio efferbuerit. Tempus autẽ huic curationi aptiſſimum profectò uer eſt martio, aprili, & Maio menſibus. quod ſi hoc tempore fieri non poſsit, fiat menſe ſeptembri in autumno: nam ſicuti æſtiuis ardoribus, & exurente iam ſirio non modo diuturnæ pharmacæ, ſed ne quidẽ breuia tolerant homines, ita nec brumali tẽpore, dum ingenti frigore ſæuit hyemes. Interea ægris ſine metu noxæ indulgere licet, modo cæli ſerenitas adſit, ut quandoque in proximis hortis, ac uiridariis ſolatii cauſa lento gradu deambulent: quippe quoniam eiuſmodi hortorum amœnitate animus plurimum leuari ſolet. In hac etiã curandi ratione quoſdam magis, alios minus perſeuerare oportet, pro morbi neceſsitate, & ſalutis menſura. Hac ergo ratione uinum Guaiaci exhibitum nõ modo medetur cuique acerrimo Gallicæ peſtis incommodo; ſed etiam diuturnis articulorum, capitis, neruorũ, uentriculi,

triculi,iocinoris,liciuisque morbis pituita genitis mirificè succurrit. Nec minus etiam podagra laborantibus opem fert, modò diuturna admodum non fuerit ægritudo. Porrò in hoc illud etiam obseruandum est, quòd ego Guaiaci uinum ijs tantùm potandum exhibeo, quibus pituita redundet: uel saltem non exuperet bilis. Siquidem biliosis secundum ac tertium ligni ex aqua decoctum, uini loco semper cum cibis præbendum censui, ut communiter ab alijs fieri solet. Non desunt præterea hoc tempore, qui radicem illam, quam alij CINAM, alij Chinam uocant, Guaiaco præferant, etsi Vesalius admirabilis humani corporis fabricæ professor oppositum senserit. Huius radicis iandudum apud Hispanos inualuit usus contra podagras,maximeque apud inuictissimum Imperatorem Carolum V. cui meritò præclaram laudem acceptam referre potest. Aduehitur hæc (ut audio) tam à Lusitanis, quàm ab Hispanis ex regionibus æquinoctiali proximis, legituróque in litoribus maris è terra eruulsa. nam in paludibus exorta, ac inde maris fluctibus rapta, in litus reijcitur. Radix est fungosa, perinde ac arundinacea, leuis, colore rufescente, Rhodiæ radicis admodum æmula. Præfertur recens, firma, & quæ neque teredinem, neque cariem senserit, & quæ magis rubescat. Damnat eam acriter Vesalius, ut dixi. Sed quibus ualidis rationibus id faciat, compertum satis non habeo, præsertim cùm illud certò sciam Cæsarem inuictissimum nunquam ea toties usum fuisse, nisi ex ea plurimum adiumenti percepisset. Cæterum non minus China, & Guaiaco præstat ea radix, quam Hispani ZARZAM PARILLAM uocant, quinimo hoc ego asserere possum, nonnullos à me esse curatos morbo Gallico affectos, qui Guaiaci decocto pluries epoto, antea curari non potuerunt. Affertur hæc ab Hispanis ex occidentali India, sed plantam cum folijs hactenus uidere non licuit. Sunt tamen rei plantariæ studiosi, qui uelint zarzam Parrillam Smilacis asperæ esse radicem, in quorum opinionem ego facilè concedo. Nam inter cæteros, qui ita esse, affirmant, primus fortasse in Italia fuit Lucas Ghinus medicus clarissimus, & rei plantariæ peritissimus, qui se uidisse palàm affirmabat apud Illustrissimum Florentiæ Ducem zarzæ parrillæ integram plantam ex Hispania allatam, quæ omnibus suis partibus, ac notis, nihil ab aspera Smilace differebat; imò nil aliud hanc plantam esse censebat, quàm genuinam Smilacem asperam. Id quod paulò post experimento deprehendit. Siquidem, erutis asperæ Smilacis radicibus, earum decocto plures curauit morbo Gallico affectos. Hoc idem quoque ab alijs medicis esse factum intelligo, & Romæ, præsertim sub Paulo tertio Pontifice Maximo, à Giberto Horschio Flandro medico non uulgari, & rei plantariæ studiosissimo, ut lib. tertio nostrarum Epistolarum, historiam hanc posteritatis memoriæ commendauit Ioannes Hessus medicus Norimbergensis. Cæterum non desunt alij, qui hanc opinionem impugnent, quod uideant zarzæ Parrillæ, & asperæ smilacis radices facie non parum differre, cum hæ nodosæ, illæ uerò rugosæ habeantur. Ego autem quid de re hac ueri affirmare possim, sanè non habeo, quod nusquam integram uiderim Zarzæ Parrillæ plantam. Veruntamen cogor interim sequi Lucæ Ghini opinionem, quod is (ut ego sincerè attestari possum) præter id, quod in censendis plantis, dum uixit nemini secundus habebatur, sed quod candidus admodum, fidelis, & uerax perpetuo fuerit. Nec admodum obstat radicum differentia, quandoquidem (ut Theophrastus est autor) loci à locis differunt, & sæpe climatum, cæli, solique uarietate differunt cum forma, tum sapore & odore plantarum radices. His Accedit nomenclaturæ significatio: nanque Zarza parrilla apud Hispanos nil aliud designat, quàm Rubus uiticulosus. Parra enim Hispanis uitis dicitur, Parrilla uiticula, & zarza Rubus. Hetrusci quoque Asperam smilacem, quod aculeos Rubi æmulos habeat, Ceruinum rubum appellant. Ea arbores etiam proceras ad summum usque scandit. quo fit, ut Hedera aculeata pluribus dicatur. Quamobrem aut asperam smilacem Zarzam Parrillam esse dixerim, aut plantam illi uiribus, & facie congenerem. Vis illi excalfaciens, & attenuans, & quæ ualenter sudorem pronocat. Peculiariter autem præstat non solum ad Gallicum morbum curandum, sed ad quoscunque articulorum dolores: quinetiam ad quascunque cutis infectiones, ulcera contumacia, & Lichenas. Auxiliatur præterea ijs, qui ædemate laborant, uideturque proprias habere facultates ad frigidos capitis, & cerebri affectus. Decoquuntur huiusce radicis unciæ quatuor, in libris quindecim aquæ, in aqua prius maceratæ fuerint die & nocte una, ad medias, ac etiam diutius, ubi decoctum ualentius desideretur. Vbi autem deferbuerint, limteolo mundo colantur, & asseruatur decoctum, ad potandum. Dantur huiusce decocti quotidie ægris tam mane, quam uesperi, horis quatuor ante cibum unciæ octo, prius calefacti, & deinde sudant in lecto stragulis contecti horis duabus, in trigesimum, & quandoque (ubi morbus contumax sit) in quadragesimum diem usque. Est hæc radix magis tenuium partium, quàm China, & Guaiacum, ob idque copiosiorem pronocat sudorem, & longè melius morbos, qui sunt in ambitu corporis, curat. Est tamen operæpretium decimo quoque die bibentes purgare, aut catapotijs, aut potionibus ad morbum facientibus. Victus ratio eadem instituitur, quæ Guaiaci decoctum sumentibus institui solet, nempe ex pane biscocto, & uuis passis, quanquam quandoque imbecillioribus gallinacei pulli, & auiculæ concedantur. Daturque potandum cum cibis idem decoctum, pro affectorum uoluntate. Quibus quoque, ubi ferena, quietaque fuerit dies, conceditur, ut paulisper egrediantur. Cæterùm oportet, ut qui hoc medicamento uti uolunt, ij prius præpurgati ad hanc curationem accedant. Sed de Zarza parrilla hactenus. Sed iam ad Ebenum redeamus, atque de nominibus agamus. Eius nomen Græcum est ἔβενος, ueluti & Latinum ebenus: Arabicum, Abanus, seu Abenus: Italicum, Ebeno. Quod uerò Latini Lignum Guaiacum, Lignum sanctum, aut Lignum Indum uocant, Italis, Legno santo, Guaiaco, & Guaiacane appellatur: Germanis, Frantzosem holtz: Hispanis, Legno santo, & Legno dellas antilhas: Gallis, Linsaint.

Chinæ radicis consideratio.

Zarzæ parrillæ consideratio.

Zarzæ parrillæ etymologia apud Hispanos.

Zarzæ parrillæ uires.

Nomina.

Ῥόδον. ROSA. CAP. CXII.

a Orib.nõ legit.

b Addit Cat. καὶ λύζει. i. & refrigerat.

ROsa refrigerat, [a] [& astringit,] sed ficca magis astringit. [b] Succus recentibus folijs exprimitur, defectis forfice unguibus (sic appellantur candidæ foliorum partes) reliquum in pila premi, & teri debet in umbra, donec cogatur, & ita ad oculorum circumlitiones recondi. Siccantur etiamnum folia rosarum, continuò uersata, ne muceant, néue situs in ijs insideat. Aridis rosis, & in uino decoctis expressus liquor, facit ad dolores capitis, aurium, oculorum, gingiuarum, sedis recti intestini, ac uuluæ penna illitus, aut infusus. Eadem sine expressione tusa, præcordiorum inflammationibus, humidis stomachi

ſtomachi uitijs, igni ſacro illini prodeſt: ſiccis, ac tritis ſemina aſperguntur. Miſceri ſolent uulnerarijs antidotis, atque compoſitionibus, quas antheras uocant. Folia uruntur in calliblephara. Flos, qui in medijs roſis inuenitur, ſiccatus, gingiuarum fluxionibus efficaciter inſpergitur. Capita pota citam aluum, & cruentas reiectiones ſiſtunt.

Rodides. ROSEI PASTILLI. CAP. CXIII.

PAſtilli, quos rhodides uocant, hac ratione conficiuntur. Roſarum uiridium, quæ nullo antea humore madefactæ extabuerint, drachmæ quadraginta, Indicæ nardi drachmæ decem, myrrhæ drachmæ ſex, tritæ digeruntur in paſtillos, qui trium obolorum pondus æquent: ſiccatique in umbra

ROSA.

in fictili non picato, atque obturato reconduntur. Alii adiiciunt cofti drachmas duas, iridis Illiricæ totidem, & uinum Chium cum melle miſcent. Mulieribus monilium uice collo circundato uſui, ſunt, ad retundendum graue ſudoris uirus. Tritis etiam utuntur ad illitiones, & diapaſmata, quæ fiunt ad ſudores coercendos, ita ut à balneis inareſcant corpora, dein frigida aqua abluantur.

Roſarum conſideratio.

Roſa adeo uulgaris eſt planta, ut ſuperfluum omnino iudicauerim eius hiſtoriam à me deſcribi debere. Multa tamen ſunt Roſarum genera, quæ in uſum medicum ueniunt. At uulgatiſſimæ in Italia ſunt, albicantes punicææ, & quæ ex albo ruſeſcunt, quas uulgò appellant incarnate. Præſtantiſſimæ, quæ puniceo colore rubent: proxima laus ijs, quæ in rufum candicant: uiliſſimæ albicantes, in quarum tamen genere eæ odoratiſſimæ excipiuntur, quæ Hetruſcis Damaſcenæ, & alijs Moſchette uulgò dicuntur. Siquidem non modo cæteras excellunt, quod odore admodum ſuaui fragrent, ſed quod etiam magis aluum ſubducant, id quod indicat earum iucundiſſimus odor. Roſæ diuerſis partibus conſtant. quo fit, ut pro diuerſis tam internis, quàm externis particulis, diuerſum quoque temperamentum ſibi aſciſcant. Primum itaque terreſtribus, & aquis partibus, quæ tamen in ipſis mediocriter ſe habent, ſubſtantiam, & adſtrictoriam facultatem acceptas referunt. Ab aereis uerò & ſubdulcem, & odoratum ſaporem aſſumunt. Ex his demum, quæ ignis naturam ſequuntur, amarorem concipiunt, ac etiam coloris rubedinem, quæ ſcilicet rubicundæ ſpectantur. quo fit, ut plus inſit caloris puniceis, quàm ſubrubentibus. In recentibus adſtrictioni præſtat amaritudo, in ſiccis uero minimè: eaque propter compertum eſt, earum deijciendæ alui facultatem, quam priores Græci non animaduerterunt, tantùm ex amaritudine prouenire, cũ recentes aluum ſubducant, ſiccæ uerò nequaquam. Succus medicamentis componendis expetitus, præſtantior è puniceis elicitur, item ex ſubrutilis, uerum huic infirmior facultas. Dilutum Græcis ἀπόβρεγμα, è quo rhodopharmacum aluum innoxiè deijciens conficiunt, plerunque ex ſubrubeſcentium maceratis aqua folijs paratur: etſi hac in re ijs Damaſcenæ Hetruſcis uocatæ longè præſtent: quippe ex earum uicenis deuoratis folijs facilè quidem, & citra noxam ſubducitur aluus. Roſarum ſuccus referat, diſcutit, abſtergit, & deijcit: quapropter & bilem trahit, & ſanguinem bilioſum expurgat. Idem felle ſuffuſis: & uentriculi, iocinerisque obſtructionibus opem mirificè præſtat. Cor item corroborat, eiusque palpitationi ſalutare eſt remedium: nam illos deijcit humores, qui cordi officiunt. Facit & ad biliоſas febres, cuiuſmodi ſunt cuiuſuis generis tertianæ. Ad hæc roſarum dilutum, ex quo conficitur rhodopharmacum, quod pharmacopolæ Sirupum roſatum ſolutiuum appellant, in eorumi medicamentorum genere recentiores medici recenſent, quæ quoniam abſque aliqua noxa aluum ſubducant, ſuo more Bened. Eta nuncupant. Albicantes deinde roſæ (Damaſcenas tamen exceptas uelim) non alium in medicina ſibi uendicant uſum quàm ut ex ſe aquam ſtillent: ſiquidem iis deiectioria uis, qua pollent punicææ, ac ſubrutilæ, multò infirmior ineſt. Quamobrem uidetur Manardus Ferrarienſis, uir alioqui doctiſſimus, immeritò id Meſui uitio uertiſſe. Nam albæ, quas Damaſcenas, appellamus, etſi maiore deijciendi ui cæteris præſtent: credendum tamen eſt, de his non intellexiſſe Meſuem, quod eas illi facilè incognitas fuiſſe exiſtimem; uerùm de ijs albis tantùm, quibus paſſim roſeta florent. Cuius rei illud maximo argumento eſſe poteſt, quod Damaſcenæ Hetruſcis uocatæ nuper in Italia florere cæperint, quodque eas ueteribus cognitas fuiſſe (quod ſciam) memoriæ prodiderit nemo: ni fortaſſe eas credamus eſſe, quæ Plinio ſpineolæ appellantur. Sanè roſæ magnificandæ ſunt, ſummoque in pretio habendæ, non modo quod uiridarijs, & hortis ſint ornamento, ac aſpectu perquam iucundo: ſed etiam quod in præclariſſimis medicamentis conueniant, quibus humanæ uitæ ſuccurritur. Sylueſtres maiore ad ſtringendi facultate ſunt præditæ, quàm ſatiuæ, ſed minori fragrantia redolent, atque deijciendæ alui ne tantillum quidem facultatis retinent. Ideirco Theophraſtus lib. & cap. VI. de hiſtoria plantarum: Sylueſtres, inquit, roſæ domeſticis aſperiores tum uirgis, tum folijs conſtant: florem præterea ferunt, quo ab illis odore, colore, atque magnitudine ſuperantur. hæc Theophraſtus. Cæterum quædam etiam roſæ naſcuntur in Italia, quæ aureo colore fulgent, ſed odore ſunt admodum ingrato, atque inſuani. Roſarum differentias longa hiſtoria proſequitur Plinius lib. XXI. cap. quarto, ubiſic inquit. Contra roſæ genera noſtri fecere celeberrima, Præneſtinam, & Campanam. Addidere alij Mileſiam, cuius ſit ardentiſſimus colos, non ex cedentis duodena folia. Proximam ei Trachiniam, minus rubentem. Mox Alabandicam uiliorem, albicantibus folijs. Vtiliſſimam uerò plurimis, ſed minutiſſimis ſpineolam. Differunt enim multitudine foliorum, aſperitate, læuore, colore, odore. Pauciſſima quina folia, ac deinde numeroſiora. Cum ſit genus eius, quam centifoliam uocant, quæ eſt in Campania Italiæ, Græciæ uerò circa Philippos, ſed ibi non ſuæ terræ prouentu. Pangæus nanque mons in uicino fert, numeroſis folijs, ac paruis: inde accolæ transferentes conſerunt, ipſaque plantatione proficiunt, non autem talis odoratiſſima eſt, nec cui latiſſimum maximumque folium: breuiterque indicium eſt odoris ſcabritia corticis, Cyrenis odoratiſſima eſt: ideoque ibi unguentum, pulcherrimum. Carthagine Hiſpaniæ hyeme tota præcox. Refert & cæli temperies: quibuſdam enim annis minus odorata prouenit. Præterea locis ſiccis, quam humidis, omnis eſt odoratior. Seri nec pinguibus uult, nec argilloſis locis, nec riguis, contenta raris, proprieque rudcratum agrum amat. Præcox Campana, ſera Mileſia, nouiſſimè tamen deſinit Præneſtina. Roſa ex ſpina naſcitur. Germinat primo incluſa granoſo cortice, quo mox intumeſcente, & in uirides alabaſtros faſtigiato, paulatim rubeſcens debiſcit, ac ſeſe pandit, in calicis medio ſui ſtantis complexa luteos apices. hactenus Plinius.

Roſarum ſuccus, & dilutũ.

Roſarum genera ex Plin.

Partes in roſa, earumque uires.

Partes in Roſa ſex antiqui adnotarunt, quæ omnes ſunt & ſcitu dignæ, & in medicina utiles, etſi pauci habeantur ſeplaſiarij, qui ſeparatim eas reponant. Primum quidem duæ partes inueniuntur in folijs: quarum altera eſt, ubi calyci folia inſeruntur, unguium modo albicans, ob idque roſarum ungues hæ extremitates appellantur: altera uerò foliorum reliquum. His aliæ duæ ſuccedunt, in ijs floſculis, qui ueluti minuta ſemina tenuiſſimis capillis annexi flaueſcunt in roſarum umbilico: horum enim partem faciunt granula, partem uerò capilli. Poſtremo quæ reliquæ ſunt, in ipſo Roſarum alabaſtro continentur: una ſ. in cacumine, altera in fundo. Folia cor, uentriculum, iecur, & retentricem inſuper facultatem corróborant: dolores ex caliditate prouenientes leniunt, & inflammationes auferunt. Vngues etſi propriam a ſcriptoribus non receperint dotem; miſceruntur tamen utiliter lotionibus omnibus, & clyſteribus ad inhibendas fluxiones. Floſculi medij cum ſuis capillis gingiuarum defluxiones cohibent, quinetiam, auctore Plinio, alba fœminarum profluuia mirificè inhibent. Calyx denique, quem

caput

caput etiã aliqui dicunt,cũ rẽliqua parte baſis,alui fluores,& cruentas excreationes ſiſtit.Cæterum præter has,quæ in floren tibus roſis conſiſtũt,tres etiamnum in fructu cõperiuntur partes,ubi rubeſcit is,& maturitatẽ ſenſit,uidelicet, ſubſtãtia carnis, ſemen & lanugo concluſa:quibus non obſcura ineſt adſtringendi uis. Idcirco & ipſæ remedio ſunt contra alui fluores, & fœminarum abundantiam qualemcunque:item contra gonorrhœam, in qua præcipuè pollent. Et præſertim ſylueſtrium. Nanque harum fructus una cum ſeminibus prius ſiccati & in puluerem triti, utiliter ſeminis profluuio affectis dantur drachmæ pondere ex uino auſtero.Sunt,qui floſculos capillis appenſos,qui uerò alabaſtros,antheram eſſe exiſtiment. Quorundam lapilus.

Sed re uera hac in re planè hallucinãtur:etenim anthera Celſo, Gal. & Paulo nuſquã ſimplex eſt medicamentũ,ſed quædã ex pluribus rebus cõpoſitio,cuius frequens erat uſus apud antiquos ad oris ulcera:itẽ ad pedum rimas,digitorumq; pterygia.Cu ius etiam parandi rationem adnotatam reliquit Galenus lib. VI. de comp.medicamentorum ſecundum locos,de oris ulceribus differens. Ex roſis ui ignis fit aqua pluribus, ac diuerſis inſtrumentis: ueruntamen ea cæteris præſtantior, ac odore fragrantior habetur, quæ per balneum calentis aquæ uitreis organis elicitur, cuiuſmodi & aliæ ſunt, quæ eodem modo ad uniuerſum medicinæ uſum confici ſolent. Quandoquidem inter has, & illas, quæ plumbeis inſtrumentis lignorum, uel carbonum igne extrahuntur, tanta deprehenditur differentia, quanta inter plumbum, & aurum deprehendi poteſt. Quippe quæ fiunt in balneo calentis aquæ uitreis roſtratis organis, ab herbis, & floribus, à quibus manant, nec ſapore, nec odore diſſentiunt, adeò ut non ſolùm proprias plantarum qualitates ſecum referant, ſed ne etiam tantillum quidem tum fumi, tum rei aduſtæ reſipiant. Quod quidem in ijs non inuenias, quæ uulgo plumbeis, & æreis inſtrumentis eliciuntur:has enim nunquam, uel rariſſimè guſtaueris, quin tibi fumidum uirus, nidoremque reddant. Quæ res non modò ægris ingentem moleſtiam afferunt, & nauſeam plerunque mouent, ſed & plurimum noxæ pectori, uentriculo, iocinori, uiſceribuſque omnibus inferunt: quòd à metallicis organis, à quibus diſtillant, malam eorum qualitatem ſibi uendicent, ut libro tertio in abſinthij commentatione, annuente Deo, latius explicabimus. Quare hac ætate perſpecta, doctiſſimi, ac peritiſſimi medici ueteres ſecuti, decoctis, ac dilutis tantùm uti cæperunt. Quæ tametſi uiribus aquas qualeſcunque ſublimatas (ita enim ſtillatitias uocant) præcellant; eæ tamen, quæ calentis aquæ feruore (ut ſuprà diximus) fiunt, cùm proprios tum odores, tum ſapores herbarum, ac florum, à quibus extrahuntur, ſecum trahant, iure quidem decoctis non modò ipſas æquipollere, ſed etiam præſtare crediderim: non tamen, quòd uiribus præcellere dixerim, ſed quòd guſtui ſuauiores, & uiſui iucundiores habeantur: quod non parum ſolatij ægrotantibus affert. Nos quidem alijs aquis non utimur, quàm his, ad quas eliciendas nobis organum affabrè parari fecimus, cuius ope haſce ſtillatitias, ac præſtantiſſimas aquas ſuo tempore conficimus. Quarum aliæ ſapore conſtant amaro, aliæ acri, aliæ auſtero, aliæ acido, aliæ denique inſipido pro uarijs ſimplicium medicamentorum qualitatibus, à quibus eliciuntur. Quapropter ſeplaſiarij, & medici, quos magis decet humanam charitatem colere, quàm aurum & argentum,dent operam,ut iam plumbea, & ærea organa aboleantur, & balnea, de quibus diximus, in eorum locum ſuccedant. quippe in hoc etiam (quanuis plus laboris, minus uerò emolumenti ſuſcipiant) & Deo, & hominibus ſimul rem gratam facere poterant. Cæterùm Fuchſius medicus noſtræ ætatis clariſſimus in libro de compoſitione medicamentorum, quem nuper edidit, unicè cauendum præcipit in ſuccis ſtillatitijs eliciendis, ne eius uaſculi fundum, in quo ſtirpes continentur, aquam in cacabo bullientem attingat, ſed ſolo uapore ab ea eleuato incaleſcat. Qua in re ſecutus potius uidetur fuiſſe Manardum uirum de arte medica præclarè meritum, qui ita ſcriptum reliquit in ſuis epiſtolis, quàm rei experimentum. Verùm ipſe non poſſum omnino eorum ſententiæ ſubſcribere, ut qui iudicem non eſſe ſemper ea exquiſita ratione procedendum in herbis diſtillandis, quòd certò ſciam nihil referre, quando etiam uaſculum herbas recipiens in aquam in maiore uaſe bullientem immergatur. Nam etſi aquæ, quas illi uolunt ex herbis uapore tantum ab aqua bulliente eleuato extrahi,cæteris præſtantiores habeantur:tamen quæ ex herbis eliciuntur uaſculo impoſitis, quod aqua bulliens circumluat, parum certè,aut ferè nihil illis bonitate cedunt. quod mihi compertum eſt in ijs aquis,quas ſæpiſſimè libuit utroque modo elicere & experiri. Attamen aliquis illud diſcrimen eſſe dicet, quod illo modo aquæ ex herbis extrahantur, quæ tenuiores partes retinent,quòd uaporis illius caliditas imbecillior ſit,quàm ut poſſit totam herbæ ſubſtantiam conficere:hoc autem modo aquæ eliciantur,quæ omnes herbarum partes ſecum referunt. Hæc ſanè differentia,quæ facilè concedi poteſt, non eſt,meo iudicio, tanti momenti,ut illa regula perpetuò ſit obſeruanda,hæc uerò euitanda: quin potius facit,ut hæc mihi uideatur probanda,illa uerò reijcienda tanquam cautio nimis religioſa. Roſarum uires collegit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum,ſic inquiens. Roſarum uis,atque facultas ſuperioribus libris pluribus uerbis expoſita eſt, nempe quòd ex aquea ſubſtantia calida miſta duabus alijs qualitatibus, adſtringenti uidelicet, & amaræ, compoſita ſit. Quinetiam cuius ſit naturæ utraque; amara ſcilicet,& adſtringens, in horum commentariorum quarto declarauimus. Flos earum magis etiam ipſis roſis adſtringit,ac proinde ſanè etiam exiccatorius eſt. Roſa, quam ita Latini uocant,Græcis ῥόδον dicitur: Arabibus,Nard,Naron,ſeu Vard:Italis,Roſa:Germanis,Roſen:Hiſpanis, Roſas: Gallis,Roſe:Boemis Ruoze.

Aqua roſarum præſtantior.

Roſarum facultas ex Gal.

Nomina.

ΛΥΚΙΟΝ. LYCIVM. CAP CXIIII.

LYcium, [a] [quod aliqui pyxacantham uocant,] arbor eſt ſpinoſa, ramis trium cubitorum, aut longioribus:foliis buxi, denſis: [b] fructu piperis, nigro, læui, amaro, denſoque: cortice pallido, non diſſimili lycio madefacto:radicibus [c] [multis,obliquis,] lignoſis. Naſcitur plurimum in Cappadocia, Lycia,& plerisque alijs locis. aſpera loca amat. Succi extrahendi ratio hæc eſt. [d] Rami cum radiculis tuſi,& antè per multos dies macerati coquuntur,tum abiectis lignis, itidem liquor coquitur, donec mellis craſſitudo fiat. Adulteratur id lycium,adiecta decoctioni amurca, aut abſinthii ſucco, aut felle bubulo. Innatans ſpuma inter coquendum exempta, oculorum medicamentis additur:reliquo ad alia utuntur. Simili modo fit lycium femine expreſſò,& inſolato. Optimum, quod uri poteſt,

a Oribaſius non legit.
b Addit meſ, μέζον θερμῶ καὶ ξυρῷ. i. medium in caliditate & frigiditate.
c πλατείαις. i. latis legit Ori.
d Meſue χυλὸς δὲ τῶν

restinctumque rubentem [e] [spumam] ostendit, glebis intrinsecus nigris, intus, cùm fregeris, [f] rufis, odore minimè uiroso, cum amaritudine astringens, crocino colore: cuiusmodi Indicum est, cæteris præstans, & efficacius. Lycium adstringit, caliginem oculorum discutit: genarum scabiem, pruritus, uteteresque fluxiones sanat: facit ad purulentas aures, exulceratas gingiuas, tonsillas, labiorum fissuras, sedis rimas, attritusque illitum: cœliacis, dysentericis, potum, inditumque conuenit: datur sanguinem excreantibus, & tussi ex aqua: contra rabiosi canis morsus in catapotio deuoratur, aut in aqua bibitur: flauos facit pilos: reduuiis, ulceribus, quæ serpunt, aut putrent, medetur: fœminarum profluuia appositum sistit: rabiosorum ictibus ex melle potum, aut uice catapotii deuoratum, auxiliatur. Tradunt Indicum fieri Lycium, ex frutice lonchitide appellato. Ea spinarum generi ascribitur, ramos rectos habens, ternûm cubitorum longitudine, maioresve, rubo crassiores, à radice numerosos: fractus 10

e οὐλλον σὺν τοῖς θάμνοις θλασθέντων. i. Elicitur succus foliis unà cum frutice tusis.

e κάπνον. i. Fumû leg. Orib.

f Μυῶν κίρρον. i. fuluum.

LYCIVM.

cortex

cortex rubeſcit: folia oleæ ſimilia. Herba in aceto decocta proditur lienis inflammationibus, & regio morbo mederi, & fœminarum purgationes elicere. Aſſeuerant etiam crudam in potu, eoſdem effectus præſtare: ſemen cyatho dimidio potum, pituitam expurgare, uenenis quoque auxilio eſſe.

Lycium medicamentum, quo hodie officinæ paſſim utuntur, nimirum notis illi plurimum reclamat, quod nobis hic reddidit Dioſcoridis. Siquidem illud officinarum igni admotum non accenditur, nec intus rufeſcit, nec ullam guſtantibus, affert amaritudinem, quæ omnia certo ſunt indicio, id omnino impoſturis, & adulteriis non uacare. Tradidere quidam hoc ab impoſtoribus fieri è liguſtri fructu, alij id tribuunt periclymeni baccis, alij ſanguineæ uirgæ corymbis, alij porrò ex his omnibus ſimul contuſis elici produnt, ac inde inſolari. At legitimum, & quod ſyncerum ſit, quoquomodo ſe res illa habeat, compertum eſt, hoc æuo ex Lycia, unde illi nomen, ad nos non importari. Lycij plantam cuius hic imaginem damus, appictam Lycii conſideratio.

LYCIVM ITALICVM.

mihi

Lycium in Italia naſcens.

mihi miſit Baptiſta Baliſtus Dalmata, Myropola, & rei plantariæ ſtudioſus; ſed uenera planta ipſa uiua à me nuſquam uiſa eſt. Cæterum quanquam cenſet utilitigator quidam hanc fictitiam potius quàm ueram eſſe Lycij Plantam, nos tamen cum Lycij hiſtoriam omnibus ferè notis illam repreſentare uideamus, eam ex Commentarijs noſtris eruncandam non duximus, quouſque alius compareat, qui ex Lycia uel Cappadocia, ubi naſci Lycium ſcribit Dioſcorides ueriorem Lycij Plantam ad nos afferat. Habetur quoque alia quædam planta, quæ non parum Lycio æmulatur. Hanc primum Verona ad me miſit Franciſcus Calzolarius rei plantariæ admodum ſtudioſus, cuius hîc imaginem damus, ut de ea quoque aliorum ſit iudicium. Qui nam præterea aculeatus ille ſit frutex Lonchitis appellatus, è quo Indicum parari Lycium ſcribit Dioſcorides, hactenus mihi non conſtat. Lycij uices Dioſcoridi explet amurca in cupreo uaſe decocta, aut etiam rhus decoctus, quouſque eius liquamentum mellis craſſitudinem acquirat. Lycij meminit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum ſic inquiens. Lycion, ſiue pyxacanthon, arbor ſpinoſa, ex qua lycium, quod uocant, conficitur: id uidelicet medicamen- 10

Lycii uires ex Galeno.

BVXVS.

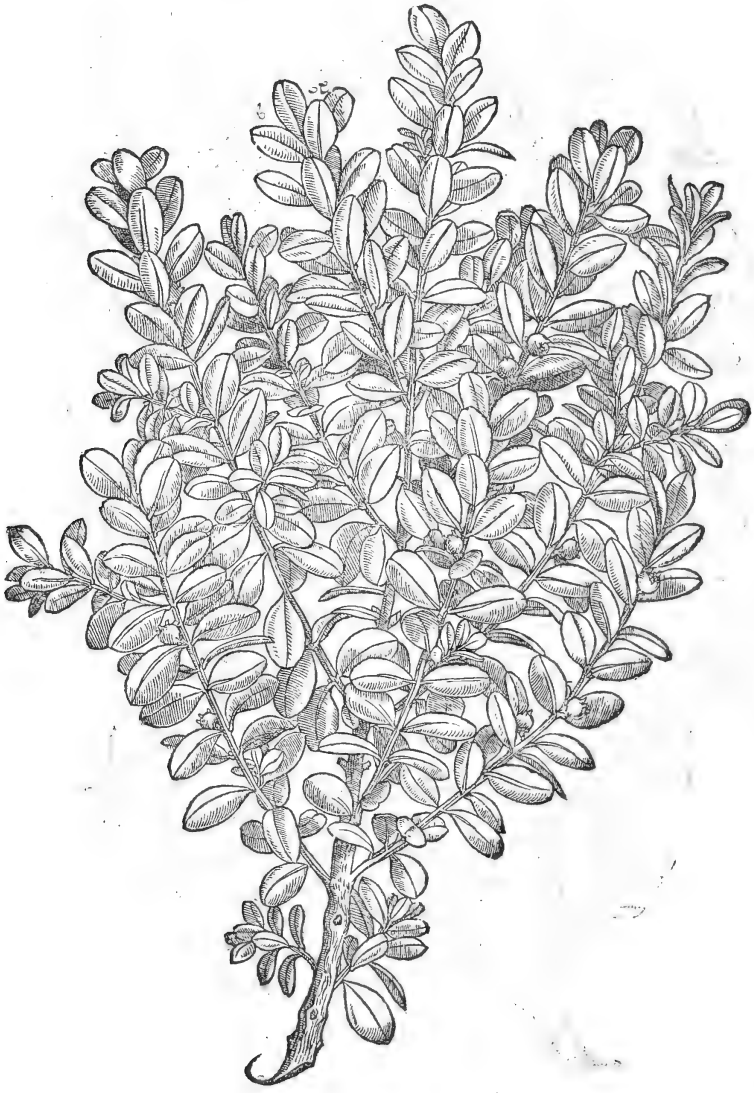

tum

tum liquidum, quo ad ſugillata utuntur, & ſedis, oriſque phlegmonas, ulcerationesque, tum herpetas, putredines, & ulcera contumacia, & aures pure fluentes, & intertrigines, ac paronychias. Eſt autem facultatis exiccatoriæ, compoſitum ex diuerſi generis ſubſtantijs, quas ἑτερογενεῖς Græci uocant: altera quidem tenuium partium digerente, atque calida: altera terreſtri, & frigida, ex qua adſtrictionem obtinet: Porrò hæc qualitas puſilla medicamento ineſt, digerit uerò, & deſiccat non parum, nempe in ſecundo receſſu, in calore autem medijs, & ſymmetris proximum eſt. Proinde ad diuerſos affectus hoc utuntur medicamine, ut abſtergente quidem ad ea, quæ pupillas obtenebrant: ut contrahente uerò, cœliacis, dyſentericis, ac muliebri proſtuuio adhibentes. Lycium hoc in Lycia, & Cappadocia plurimum prouenit: alterum uerò Indicum ad omnia ualentius eſt. Et primo de antidotis, non facilè aduleterinum lycium à legitimo dignoſci idem memoriæ prodidit. hæc Galenus. Cæterùm quoniam Pyxacantha, quo nomine lycium ab aliquibus appellatur, mihi Buxum, quæ Græcis πύξος dicitur, in memoriam redegit, non omittendum duximus, quin de ea etiam aliquid dicamus. Buxi conſideratio.

BVXVS itaque nobis notiſſima eſt planta, quòd plurima in Italia prouenit, folio myrti minore, denſiore, craſſiore,

EVONIMVS.

uiridiore;

uiridiore; ac ſubrotundiore: uiret perpetua coma, eaque propter topiario operi accommodatiſſima: flore herbaceo, fructu quadriplici, apice in cacumine diuiſo, ciceris magnitudine, ſemine rufeſcente, omnibus animantibus inuiſo. Craſſiſſima in Corſica, flore non ferendo: quæ cauſa amaritudinis mellis. Frigidis gaudet, & apricis. Materies buxo honorata, rarò criſpanti, nec niſi radice: cæterò lenis quies materiæ, ſilentio quodam, & duritie, ac pallore commendabilis. Eadem ſpiſſiſſima, & denſiſſima, atque ponderoſiſſima, adeo ut in aquis non fluitet, nec cariem ſentiat. Hæc etſi (ut quidam putant) nullius ſit in medicina uſus, & ob id à Dioſcoride eſſe prætermiſſam, nos tamen compertum habemus capillos rufos fieri, ubi frequenter lauentur lixinio in quo decocta fuerint folia & rami. Sunt etiam qui dicant ligni ſcobe hauſta, ſanari alui profluuia. Non deſunt etiam è recentioribus, qui uelint non aliud eſſe Italis buxum, quàm Indis lignum, quod Guaiacum appellant: ea tantum ratione ducti, quod pluries experimento compertum ſit, eius decocto etiam felicius eos ſanatos eſſe, qui Gallica lue affecti erant. Quod etſi experientiæ concedi poſſit, illud buxi lignum præſtare: attamen quod buxus in Italia naſcens, & Guaiacum ab Indis petitum una, & eadem ſint planta (ut in ſecunda centuria Amatus Luſitanus aſſerere uidetur) nunquam profecto crediderim. Siquidem Guaiacum pingue, reſinoſumque uiſtur: materie intus nigra ebeni ferè modo: quin & ſapor huic amarior, & acris. quibus omnibus notis ſiccam buxi materiem carere conſtat. Quinetiam Guaiaco (ut narrant ij, qui ab Indis ad nos redeunt) folia inſunt plantagimis, breuiora, craſſiora, durioraque: lutei flores, & fructus iuglandis magnitudine. Buxus uero folia fert myrti, breuiora: flores herbaceos, & fructum myrto nuſquam grandiorem. Quo fit, ut omnino exiſtimem eos hallucinari: qui putant buxum quæ in Italia naſcitur, idem eſſe cum Indico guaiaco, ut nuper ſenſiſſe uidetur Luſitanus loco antedicto. Sed quam ab eo ieiunè, ne dicam imprudenter actum ſit de ſimp. med. cognitione, eorum facile iudicium futurum ſpero, qui non mediocriter in re herbaria uerſati fuerint, & huius ſcripta legent: atque etiam legere non grauabuntur apologiam, quam nos aduerſus illum ſcripſimus, cui plurima errata attexuimus, quæ in eiuſdem in Dioſcoridem enarrationes adnotauimus. Quoniam autem buxo cùm materie, tum quoque baccarum facie quadantenus ea arbor ſimilis ſpectetur, quam nos in Tuſcia uulgari idiomate uocamus Silio: alij uerò Fuſaro quod ex ea optimi fuſi fiant quibus mulieres è lino ſtamina ducunt, nos uerò euonimum eam eſſe putamus, prætermittendum ſanè non duximus, quin de ea hic ſcriberemus. EVONIMVS itaque Theoph. lib. tertio, ca. ult. de plantarum hiſtoria, arbor eſt mali punicæ magnitudine, atque folio eiuſdem, maiori quam chamædaphne, molli, ut punica. Germinare menſe ſeptembri incipit: floret uere. flos colore albæ uiolæ ſimilis, odore infeſtus, uelut cruorem inferens. Fructus cum putamine ſiliquæ ſeminæ proximus, præterquàm quod in uerſus diuiditur quaternos. Hic pecus enecat guſtatus, quinetiam folium idem facit; & potiſſimum capras, niſi purgentur, interimit. Purgantur autem Anocbo. Hæc ille. quæ quidem ſiquis cum Silio noſtro conferat eam Euonimum eſſe facile coniicient. Id enim ut credam, non ſolum huiuſce plantæ notæ me adducunt, ſed quod ſciam, arbuſculam nobis Silio uocatam pecoribus eſſe aduerſiſſimam, quinetiam quod grauiter oleat. Lixiuium in quo baccæ decoctæ fuerint (ut noſtræ referunt mulieres) capillum ſplendidum facit, furfures extergit, & pediculos necat. Materie eſt Buxi modo pallida, neque non adeo grauis, ac ſolida. Errat toto cœlo Tragus, qui hanc plantam Theophraſti ζυγίαν contendit. Lycium Latini ſimiliter atque Græci λύκιον nominant, Arabes, Hadhadh, Hadad, Kilulem, ſiue Felzakarag: Itali, Licio. Quæ uerò planta Græcis φύξος, Latinis Buxus appellatur: Italis, Boſſo. Germanis Buxbaum: Boemis, Poſſpan. Euonimum denique appellant Itali Silio. Germani ſpindelbaum.

Quorundam opinio reprobata.

Euonimi conſideratio.

Nomina.

A'καcια. ACACIA CAP. CXV.

ACacia in Aegypto naſcitur, ſpina inſtar [a] arboris, fruticoſa, non ſe in rectum attollens. Florem habet candidum, & [b] ſemen lupino ſimile in folliculis: ex quo, [c] ſuccus expreſſus ſiccatur [d] in umbra, niger ex maturo ſemine, ſubrufus ex uiridi. Eligatur modice rufus, & odoratus, ut in hac arbore eſſe poteſt. Aliqui exprimunt ex foliis, & ſemine ſuccum: Manat & gummi ex ea ſpina. Vis ei ad ſpiſſandum, refrigerandumque efficax. Succus oculorum medicamentis utilis: ualet ad ignem ſacrum, ulcera quæ ſerpunt, perniones, pterygia, & oris ulcera: procidentes oculos reprimit: menſium abundantiam ſiſtit, prociduam uuluam cohibet: citam aluum ſupprimit, aut potus, aut ſubter inditus: capillos denigrat. Lauatur oculorum medicamentis, trito in aqua, mox effuſo, quod concreuerat, donec pura extet aqua; & ita cogitur in paſtillos. Vritur etiam in cruda fidelia, donec fictile fornacibus percoquatur: torreturque in carbonum halitu perflata. Spinæ decoctum ſolutos artus fotu committit. Præfertur eius ſpinæ gummi, quod in uermiculorum ſpeciem contrahatur, & uitri modo perluceat, ligni expers: proximum eſt candidum: ſordidum uerò: ac reſinoſum inutile. Cutis meatus obſtruit, & medicamentorum, quibus admiſcetur, acrimoniam hebetat: ambuſtis ex ouo illitum, puſtulas non patitur erumpere. Alterum Acaciæ genus in Cappadocia, Pontoque prouenit, Aegyptiæ ſpinæ ſimilitudine, [longe minus, tenerius, humile: aculeorum uallo munitur, folia habens rutæ; ſemen lenticula minus fert autumno, in loculis connexis, ternûm, quaternûmúe capacibus. Succus eius adſtringit,] uiribus inferior, & ocularibus medicamentis inutilis.

a Meũ & Cat. δένδρωδες θαμνοειδὲς.
b Meum κέρατον. i. fructum.
c Me. χυλίσματα.
d Oribaſius ἐν ἡλίῳ. i. in ſole.

Hæc non leg. Orib.

Acaciæ hiſt. ex Theoph.

ARbor, quæ Dioſcoridi Acacia uocatur, Theophraſto Spina ſimpliciter dicitur lib. IIII. cap. III. de plantarum hiſtoria, ubi de ea ita ſcriptum reliquit. Spina ex eo nomen accepit, quod tota arbos aculeis horret, excepto candice: nam & ſuper germina, foliaque aculeos gerit. Magnitudine excellit, materies quippe duodenorum cubitorum, ſectis idonea cæditur. Eius duo genera ſunt: quædam enim candida, quædam nigra: & altera imbecillis, facileque putre[ſcit]. nigra autem robuſtior, atque incorrupta, ob id in nauium fabrica ad coſtas, uentriſque compagines ea utuntur. E[a] non ualde aſſurgit. Fructum fert in ſiliqua, leguminum modo, quo incolæ coria perficiunt uice gallæ. Fios & [folia] aſperi[ſcit].

eſpectu, ut coronas ex eo facerent: & medicamentis perutilis, quæ de cauſa colligi à medicis ſolet. Fit & gumma ex eo manat hæc tum arbore percuſſa, tum ſponte ſine ulla plaga: cum autem cæſa fuerit, anno tertio protinus reſurgit. Copia huius arboris largè habetur, & ſylua ingens circa agrum Thebanum eſt, ubi & robur & perſea, & olea quoque eo loco emigrat, non aquis fluuii riguo (diſtat enim plus, quam trecentis ſtadijs) ſed ſuis fontibus, qui circa eum tractum permulti exiliunt. Materies arboris dura, & cæſa colorem celtis utique repræſentat. hactenus Theophraſtus. A quo Plinius non diſſentiens, ipſe quoque eius hiſtoriam memoriæ prodidit lib. XXIIII. cap. XII. cuius ſic uerba ſonant. Eſt & acaciæ ſpina. Fit in Aegypto alba, nigráque arbore, item uiridi, ſed longè melior è prioribus. Fit & in Galatia tenerrima, ſpinoſiore arbore. Semen omnium lenticulæ ſimile, minore eſt tamen & grano, & folliculo. Colligitur autumno, quoniam ante collectum nimio ualidius. Spiſſatur ſuccus ex folliculis aqua cæleſti perfuſis, mox in pila tuſis: exprimitur organis, tum denſatur in ſole mortarijs in paſtillos acacia dicta, arboris uidelicet ſuæ nomine. Fit & ex folijs per ſe minus efficax. Ad Ex Plinio.

ACACIA I.

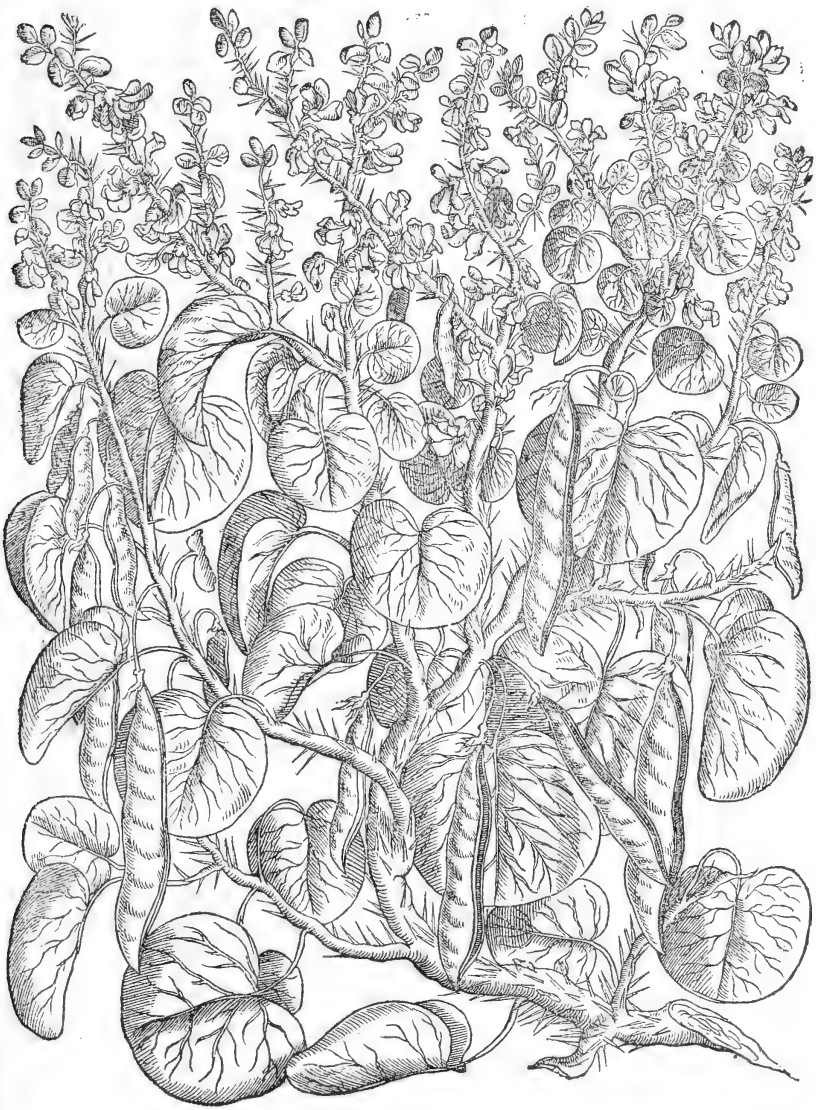

R copia

coria perficienda ſemine pro galla utuntur. Foliorum ſuccus, & Galatiacæ acaciæ nigerrimus improbatur: item qui valde rufus eſt. hæc Plinius. Succus è recenti ſemine expreſſus, ac poſtea longa inſolatione concretus Græcis nomine ſuæ arboris Acacia nuncupatur. In cuius defectu ſupponunt tum officinæ, tum medicorum uulgus ſuccum è ſylueſtribus prunis expreſſum in tenues quaſdam placentulas in ſole denſatum: ſiquidem legitima acacia ad nos non affertur. Vbi acacia defecerit, licet (ſi Dioſcoridi credimus) eius uice tum rhois arbuſculæ folia, tum lentiſci foliorum ſuccum, tum etiam hypociſtidem medicamentis immiſcere. Quamobrem his potius ſeplaſiarij uti deberent, quàm ſuppoſititio ſylueſtrium prunorum ſucco. Acaciæ imaginem, quam hic appingi curauimus, detulit ad me Conſtantinopoli Clariſsimus Augerius de Busbeke Flander, Cæſareus orator ad Turcarum Imperatorem, quæ omibus ſuis partibus, notisque ueram legitimamque acaciam imitatur. Nam plantæ integræ imago, cuius unum tantum ramum appinximus, caudicem habet non in rectum, ſed in obliquum ſe attollente, nigro omnino libro, ramos, ſurculosque ubique ſpinis rigentes. Folijs eſt rotundis, pini magnitudine, ue- 10

Acacia officinarum.

ACACIA ALTERA.

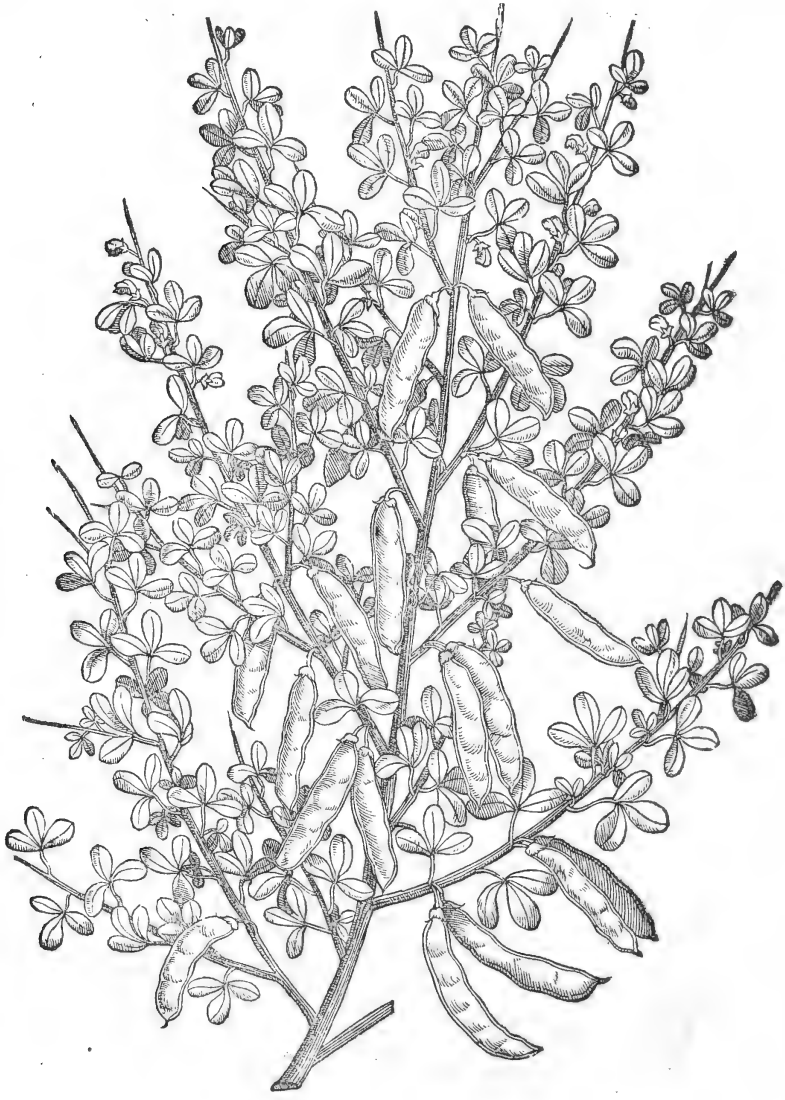

noſis,

noſis, parte prona fuliginoſis, ſupina uerò ex uiridi ſubalbicantibus, minimè ſerratis, ſubnigricante pediculo, floribus ex albo purpuraſcentibus, & ſiliquis, & ſemine Lupino ſimilibus. Dioſcorides tamen Acaciæ albos reddidit flores. Atqui cum Acacia Theophraſto, & Plinio tum nigra, tum alba, generis diuerſitate habeatur, facilè crediderim albam, album proferre florem: nigram uerò (ut noſtra hæc eſt) purpureum, & præſertim cum Theophraſtus ſcribat Acaciæ florem aſpectu eſſe purpureum, & coronas ex eo factitari. Nam purpureus color longe pulchrior ſpecioſiorque eſt, quàm albus. Scire etiamnum conuenit, gummi, quod ab arbore acaciæ manat, ideo Serapioni Arabicum nuncupari, quod ab Arabia regione Aegypto contermina ſuo tempore importaretur. Sed animaduertere oportet, quod Arabicum uulgaris uſus gummi longè quidem ab illo differt, quod ab acacia colligitur: nanque illud non contractis uermiculis ſimile, ſed in grumis uerſicoloribus conſpicitur, quorũ alij ſuccinum, alij topatium, alij chryſopatiũ, alij beryllum colore, & nitore referunt. Quod autem nobis gummi Acaciæ deſit, illud argumento eſſe poteſt, quod ipſa quoque legitima acacia hactenus, quod ſciam, non defertur. Nam ſi hoc, quo utimur, ſyncerum, legitimumque acaciæ eſſet gummi, proculdubio ipſa quoque acacia ad nos conueheretur, cùm longè magis in paranda theriaca, aliiſque componendis medicamentis expetatur, quàm gummi. Hinc itaque facilè quiſque conijcere poteſt, gummi ex Aegyptia ſpina defluens ab eo ſanè plurimum differre, quod Arabici gummi nomine officinarum uulgus habet. Hoc igitur uulgare gummi illud equidem eſſe exiſtimauerim, quod Græcis gummi ſimpliciter uocatur. In quam ſententiam me addixit Galenus: ſiquidem lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquit. Gummi lacryma eſt congelata, concretaque in truncis arborum ipſam fundentium, uelut reſina quoque in multis uiſitur plantis, quæ reſinam fundere poſſunt. Cæterum quod exiccatoriæ, emplaſticæque ſit facultatis, conſtat. hæc Galenus. Ex cuius uerbis palam eſt, gummi ſic in uniuerſum Græcis appellatum, noſtrum gummi eſſe uulgò Arabicum dictum. Quod quidem (quantum ſenſuum iudicio conſequi poſſumus) ex pluribus arborum gummi miſcellaneum eſt. Cuius rei manifeſto indicio ſunt cùm grumorum formæ diuerſitas, tum colorum uarietas. Huc etiam accedit, quòd Galenus unica nomenclatione omnia earum arborum gummi comprehendit, quæ reſinam non proferunt. Quamobrem omnino explodenda uidetur eorum ſententia, qui ubi Græci gummi abſolutè ſcriptum reliquerunt, illud gummi intelligendum eſſe contendunt, quod è ſpina Aegyptia manat. Non deſunt præterea, qui gummi ſpinæ Aegyptiæ illud eſſe opinentur, quod gummi Dragaganthi, hoc eſt, tragacanthæ officinis appellatur, propterea, quòd effigie contractos uermiculos referat, quo nihil certè melius illi competere poſſet. Sed tamen hoc etiam illud non eſt, ut ſuo loco dicemus. Galenus lib. VII. de compoſitione medicamentorum per genera, Acaciæ gummi κόμμιν βαΐνην uocat: hoc fortaſſe argumento, quod ſcripſerit Theophraſtus (ut ſupra dictum eſt) ingentem huiuſce ſpinæ ſyluam eſſe in agro Thebano. Sed cum ad nos non perferatur acacia (ut paulò ante ſcripſimus) nec etiam eius gummi importari credendum eſt. Gummi Acaciæ meminit Iacobus Syluius uir ſanè ætatis noſtræ ingenio & doctrina celebris ſuo de natura ſimplicium medicamentorum libello, his uerbis. Gummi acaciæ non meminit Galenus in Acacia libro ſexto ſimplicium, uti nec acaciæ mentionem facit paulò poſt in Acantha Aegyptia, ſeu Arabica, quo nomine ſolo Dioſcoridi uocatur. Vnde colligas licet, acaciam, & acantham Aegyptiam, ſeu Arabicam, diuerſas eſſe in Aegypto ſpinas arbores. hæc ille. Sed mea quidem ſententia, Syluius manifeſtè aberraſſe deprehenditur: quandoquidem Galeno acantha Aegyptia arbor utique non eſt, ſed herba è carduorum genere, quemadmodum & Dioſcoridi libro tertio, ἀκάνθη λάκτη, hoc eſt, ſpinæ albæ ſimilis, quam Mauritani ſiechaa appellant. Quocirca eo capite acaciæ meminiſſe Galenum omnino fuiſſet abſurdum. Cæterum alteram ACACIAM, quam in Cappadocia, Pontoque prouenire tradit Dioſcorides foliis rutæ, quamq; hic depictam damus, accepimus hoc anno à quodam ex ijs, qui rei herbariæ dant operam. Et quoniam ea Dioſcoridis hiſtoriam perbelle repræſentare uiſa eſt, non potuit animus non inclinari ad credendum hanc ſecundam eſſe Acaciam. Eſt enim aculeis horrida, folio rutæ, ſemine lenticula minore, in ſiliquis ternùm quaternúmue capacibus, quod autumno profert, guſtu etiam adſtringente: color ſiliquis aureo quodam fulgore reſperſus, adeò ut in ſole auri modo pelluceat. Ab hac ſanè opinione non recedam, anteaquàm eam uiderim plantam, quam Anguillarius ſecundam Acaciam eſſe cenſet. Nam eius iudicio minimè ſubſcribam, niſi prius plantam conſpexerim. Acaciæ uires adnotatas reliquit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit. Acacia & planta ipſa acerba eſt, & fructus, & ſuccus, qui lotus quidem & imbecillior, & minus mordax redditur, utpote acrimoniam quandam per lotionem deponens. Porrò ſi parti alicui ſanæ illinatur, protinus eam & ſicciorem, & contractam efficiet, nullum quidem caloris ſenſum inuchens, ſed nec frigoris admodum ualentem. Vnde conſtat medicamen id eſſe frigidum, & terreſtre, immiſta quadam etiam eſſentia aquea. Et ſanè coniectura eſt, non eſſe ſimilare, uerùm quaſdam in ſeſe diſperſas habere partes tenues, & calidas, quæ in ipſa ablutione ſegregentur. Eſtoque & hoc tertij ordinis exiccantium, & ſecundi refrigerantium, ubi quidem elotum fuerit, illotum uerò primi. Nomen, quod ἀκακία habet apud Græcos, idem, quod eſt Acacia, retinet apud Latinos & Italos. Ea autem Arabicè Achachie appellatur.

Gummi Arabicum.

Quorundam laplus.

Iacobi Syluii opinio reprobata.

Acaciæ alterũ genus.

Acaciæ uires ex Galeno.

Nomina.

Ἄγνος. VITEX. CAP. CXVI.

VItex, ſiue lygos, frutex eſt in arborem aſſurgens. Naſcitur in fluminum ripis, [a] aſperisque locis, ac torrentium alueis: ramos gerit longos, fractu peruicaces: folia oliuæ, ſed molliora. Duo genera eius: una harum album florem mittit [b] cum purpureo: altera tantùm purpureum, & ſemen, ut piper. Excalfactorias uires habet, & adſtrictorias. Semen eius potum uenenatis ictibus, aquæ quæ cutem ſubiit, lienoſisque auxiliatur: lac euocat: menſes ciet, drachmæ pondere in uino potum: genitu ram exoluit: caput tentat, & ſoporem affert. Decoctum herbæ, & ſeminis in deſeſſione, mulieribus uuluæ malo opportunis opitulatur: item inflammationibus. Purgationes mouet ſemen cum pulegio potum, etiam ſuffitu, uel appoſitu: capitis dolorem diſſoluit illitum: inſtillatur cum aceto, & oleo capiti in lethargo, & phrenitide. Folia ſuffitu, aut ſubſtratu fugant uenenata: illita quoque ſerpentium

a Cat. πεδίοις ἐφύδροις. i. campis udis.

b Omnia exémplo ὑποπόρφυρα. i. cum ſubpurpureo.

morſibus auxiliantur, teſtium duritias, cum butyro, & foliis uitium emolliunt. Rimas ſedis ſemen cum aqua illitum mitigat, & cum foliis medetur luxatis, uulneribusque. Virgam qui manu teneat, dum iter facit, negatur intertriginem ſentire. Agnum, quaſi dicas caſtum, uocant Græci, quoniam matronæ in Theſmophoriis Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, foliis huius cubitus ſibi ſternunt. & lygon, quaſi uimen, propter inuictam ferè ramorum flexilitatem.

Viticis conſideratio.

VItex, quam uulgus herbariorum Agnum caſtum appellat, arbuſcula eſt in Italia uulgaris notitiæ. Duo eius genera recenſet Plinius lib. XXIIII. cap. IX. Maior in arborem ſalicis modo aſſurgit: minor ramoſa, foliis candidioribus, lanuginoſis. Prima album florem mittit cum purpureo, quæ & candida uocatur: nigra, quæ tantum purpureum. Naſcuntur in paluſtribus campis. Non multum à ſalice uitilium uſu diſtat uitex: foliorum quoque aſpectu, niſi odore gratior eſſet. Gra- 10

VITEX.

ci lygon

ri lygon uocant, alij agnon, quoniam matronæ in Theſmophorijs Athenenſium caſtitatem cuſtodientes ijs foliis cubitus ſibi ſternunt. Meminit præterea Theophraſtus lib. 4. cap. xi. de plant. hiſtoria. Cuiuſdam plantæ ἐλαίαγνος appellatæ (ex oleæ & agno nomenclatione deducta, quod utrique ſimilis habeatur) ſic inquiens. Ἐλαίαγνος *natura fruticoſa, nec cæteris Amerinis abſimilis folio, figura quidem proximo cæteris, ſed molli, lanuginoſoque, flore populi albæ, ſed minore, fructu nullo: naſcitur plurima ſuper inſulas fluitantes. Verum an ea uera ſit* ἐλαίαγνος, *quam nouis quidam herbarius in Vmbria, & apud Pelignos oriri ſcribit, non auſim ego affirmare, quòd illam non uiderim uſquam. Naſcitur tamen, & in Boemia plantæ, quæ omnibus notis Elæagno aſtipulari uidetur. Eſt enim frutioſa, folio uiticis ſimile, molli ac lanuginoſo. Flore albo gradatim ex uirgis propè foliorum exortum prodeunte; odore non inſuaui, è quo nullus prouenit fructus. Huic alia per omnia, ſimilis habetur Viennæ Auſtriæ, in Viridario Sereniſſimi Cæſaris Ferdinandi, quæ baccas profert oleæ figura, ſed longè minores apice in ſummitate aculeo ſimili. Hanc ego Elæagnum appellarem, quod folio ac uir-*

OLIVA BOEMICA SIVE ELAEAGNOS.

gis Agnum, fructu uerò oleam referre uideatur. Et si sciam Theophrasti Elæagnum non esse. quod hæc sterilis sit. non fructum ferens, nisi fortasse deceptus sit Theophrastus, uel eius codex deprauatus, ut in alijs quàm plurimis locis.

Viticis uires ex Galeno.

Vitex, ut scriptum reliquit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum caliditatis, & siccitatis classem tertiam sortita est, uerùm ea est multum tenuis substantiæ, tum gustu acris simul & adstringens: ipsas tamen uitices ad medicinam habet inutiles: cæterùm folia, semenque calida, siccaque facultate sunt, substantia uerò tenui. Nam & utentibus ita apparet, & gustantibus acre simul & subadstringens percipitur tum folium, tum flos, tum semen. Edendo tamen etiam semen est, uerùm tam perspicuo calfacit, ut capiti hoc nomine dolorem pariat. At si frigatur (nam & sic editur cum bellarijs) minus caput tentat. Porrò flatus uentris discutit & cùm non frictum, & multò magis cùm frictum fuerit. Cohibet præterea semen impetus in uenerem tum frictionis expers, tum etiam ipsum expertum. Folia item, floresque ipsius fruticis idipsum præstare possunt. Itaque non tantùm esa, potaque ad castitatem conferre creduntur, uerùm etiam substrata. Hinc est, quòd Athenis in Thesmophorijs, hoc est, sacris Cereris, mulieres totum sibi fruticem substernunt: hinc illi quoque nomen inditum agni, hoc est, casti. Ex quibus omnibus manifestum est, si quidem memoria teneamus, quæ superioribus commentarijs sunt dicta, agnum calfacere, simulque exiccare, tum omnium maximè flatus discutere. Porrò quòd exactè tenuium sit partium, facultas eius indicio est. Nam quòd caput tentat, non magis à multitudine uaporum ab eo prognatorum, quàm à caliditate eius, ac subtilitate partium fieri rationabile est. Nam si flatuosum spiritum procreare posset, sanè & uenerem inflaret, & uenerem stimularet, perinde ut eruca. Verùm cùm non tantùm non excitare, imò etiam reprimere queat, fuerit profectò secundum rutæ maximè facultatem tum in excalfaciendo, tum in resiccando: non tamen illi par est, nam utroque paulò est inferior: siquidem ruta tum magis est excalfactoria, tum magis desiccatoria. Differt etiam qualitatis simul, ac facultatis mistione. Nam agni semen, ac germina modicam ferunt adstrictionem: at ruta ubi aruerit, exactè amara est, & acris: ubi uerò humida, subamara. Non tamen austeritas, aut acerbitas illi inest: aut si cui uideatur inesse, ea utique omnino obscura, scio, uidebitur, nec par ei, quæ est in agno. Quocirca & ad iccur, & lienem indurata, & obstructa agni semen potius, quàm rutæ competit. Sed hæc ad curandi iam methodum pertinent, quam ut omnino non attingam de medicamentorum pronuncians facultatibus, fieri non potest: uerùm celeriter ad rem propositam reflectere, uiri est utique temperati. Magisque etiam idipsum in sequentibus medicamentis efficere conabor, hoc est, ubi ex quibusdam paucis euidentibus generalè facultatem collegero, particulares postea actiones omittam. Nam in præsens id solùm nouisse sufficit, quod agnus calidus est & siccus facultate, idque non mediocriter, sed tertio excessu, tum admodū tenuiū partium. Hæc qui norit, ac postea methodum curandi didicerit, ipsemet inueniet, quo pacto menses hinc cieat, quo pacto partes induratas digerat, quo pacto lassitudinem soluens, seu acopum, & excalfactorium ex eo unguentum præparetur. hactenus Galenus.

Nomina.

Huius plantæ nomen Græcum est ἄγνος καὶ λύγος: Latinum, Agnus, Vitex, & Salix amerina: Arabicum, Famancheſt, Samancheſt, seu Bengicheſt: Italicum, Vitice, & uulgare, Agno casto: Germanicum, Schaffs mullem, & Keuſchlamp: Hiſpanicum, Cattillo casto: Bocmicum Drmek: Gallicum Agnus castus.

a Cat. ὁ δὲ ἐκ τῶν φύλλων κατὰ τὼ αὐθινσιν ἐν κελύφοις θέρμανθεις. i. Succus ex foliis tempore floris in cortice mali punici calfactus.

b Meum τὰ ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις. i. quæ obtenebrant pupillas.

Πτέα. SALIX. CAP. CXVII.

SAlix uulgo nota est. Cuius semen, folia, cortex, & succus spissandi uim habent. Trita folia cum exiguo pipere, & uino pota, ileosis subueniunt: sumpta per se, & cum aqua præstant mulieribus, ne concipiant. Salignum semen in potu sanguinem expuentibus prodest. Cortex eosdem præbet effectus. corticis cinis admisto aceto maceratus, illitu clauos, & callos tollit. [a]Ex foliis, & cortice succus cum rosacco in calyce punici calfactus, aurium doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foueri utilissimum: furfures purgat in corpore. Excipitur succus, qui manat ex ea, cum floret, excisō cortice: in plaga enim concretus humor inuenitur, qui ad purganda, [b] quæ obstant oculis, suam uim præbet.

Salicis consideratio.

QVamuis de Salice, ut una tantùm agat Dioscorides; eius tamē plura traduntur genera tum à Theophrasto lib. III. cap. XIII. de plantarum historia, tum etiam à Plinio lib. XVI. cap. XXVII. Nam quædam in tantam proceritatem assurgunt, ut ex eis in Liguria fiant & perticæ & pali maximi usus ad uitium pedamenta. Aliæ non tam procerè crescunt, colore rufescentes, sequaces lentitiæ quæ ligandis cadorum uinariorum circulis commodè finduntur. Hanc Salicem Græcam uocat M. Cato suo de re rustica libro. Rursus aliæ firmiores corbibus, & rusticanæ suppellectili admodum expetitæ. Aliæ denique sunt minusculæ, ac spectabili tenuitate, texendis canistris, cistellis, ac calathis aptissimæ omnibus folia oleagina oblonga superne uirentia, & inferne candicantia. Salicis lacrymam trium generum esse prodidit Plinius libro XXIIII. cap. IX. tametsi unius tantùm generis meminerit Dioscorides. Vnam arbor ipsa sponte exudat, altera manat in plaga, cùm floret, excisō cortice trium digitorum magnitudine: tertia est detruncatione ramorum autumni tempore à falce distillans. Cæterum qui Salicis albicantem spumam adnotatam reliquerit, inuenio neminem: quæ delapsis statim floribus è ramusculis uuæ modo dependet, donec uentis arrepta huc, & illuc plumæ modo impellitur. Salix citò senescit, ac breui uitæ spatio perdurat. Salicis recentia folia utiliter a Medicis adduntur in lotionibus, quæ ad somnum conciliandum parantur. Epotum salicis decoctum, aut lixiuium è salicis cinere paratum, inhærentes gutturi birudines necat soluitque. uiridia folia sparguntur utiliter circa febricitantium lectulos. Ligni materies, cadis, ac scutis conficiendis, aptissima, quod suo lentore frangi contumax sit, & lenitate polleat.

Salicis uires ex Galeno.

Salicis uires memoriæ prodidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum his uerbis. Salicis folijs ad cruenti uulneris glutinationem quis uti posset. Verùm floribus eius maximè prope omnes utuntur medici ad exiccantis emplastri præparationem: est enim uis eorum ita deiccatoria, ut morsu absimilet: habet uerò etiam quandam adstrictionem. Sunt uerò etiam, qui succum ex ea expressum, medicamen seruent mordacitatis expers, & exiccatorium, ad multas res uti

le. Hand

SALIX.

10 *le. Haud enim inuenias quid ad plures res utilius medicamento citra mordacitatem exiccante, quod paulum etiam adſtringat ſicut in opere de medicamentorum compoſitione exactius demonſtrabitur. Porrò arboris cortex ſimilem facultatem obtinet tum floribus, tum folijs, niſi quod temperaturæ ſit ſiccioris, uelut omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, cinúſque cineres utuntur ad omnia, quæ ualenter deſiccare oportet. Nam clauos quos uocant, callos Græcis τύλους, myrmeciaſque tollunt, aceto acri ipſum macerantes. Nonnulli autem dum floret ſalix, corticem eius incidunt, & ſuccum quendam colligunt, utunturque ad ea, quæ pupillas offuſcant, extergente uidelicet, ſimulque tenuium partium medicamine. Vti uerò illo ad multa alia quis poſſet, ſiquidem talis fuerit. Salix ita Latinis dicta, Græcis Ἰτέα: Arabibus, Bulef, Bhulles, Saſſaf, aut Chalif nominatur: Italis, Salice, & Salcio: Germanis, Vueiden, & Felbinger: Hiſpanis, Salce, aut Salgueiro: Gallis, Saulz: Boemis Vurba.* Nomina.

Ἀγριελαία. SYLVESTRIS OLEA. CAP. CXVIII.

SYlueſtris oleæ, quam aliqui cotinon, id eſt, oleaſtrum appellant, alii Aethiopicam oliuam; folia aſtringunt; trita autem & impoſita ignem ſacrum, ulcera quæ ſerpunt, epinyctidas, carbunculos, reduuias, nomasque cohibent: cruſtas emarginant cum melle illita: quinetiam ſordida ulcera repurgant: inflammationes, panosque cum melle impoſita diſcutiunt, cutem à capite uulſam conglutinant: oris ulceribus, & priuatim infantium commanducata medentur. Succus, & decoctum eoſdem habent effectus. ſanguinis eruptiones, ac muliebre profluuium, admotus ſuccus inhibet: uuæ oculorum, puſtulisque prodeſt; ulcera, & ueteres defluxiones ſiſtit: quapropter in collyria additur, ad palpebra-

OLEA SYLVESTRIS.

rum

rum eroſiones perquàm utilis. Exprimitur ſuccus tuſis foliis, affuſo uino, aut aqua, ſiccatusque ſole in paſtillos digeritur: ſed longe ualidior ad recondendum ſuccus habetur, qui cum uino, quam cum aqua expreſſus eſt. auribus ſubuenit, ſiue ulcerentur, ſiue pus effluat. Folia conuenienter cœliacis cum farina hordeacea illinuntur. Vruntur cum floribus folia, ut ſpodii uicem cinis præſtet, in cruda olla, oblito ore luto, uſque dum figlinum percoquatur: reſtinctaque uino, & rurſus ſubacta, eodem modo uruntur: poſtremo ceruſæ modo elota coguntur in paſtillos. Huiuſcemodi cinerem in medicamentis oculorum conſtat ſpodio non cedere, ſed eiſdem uiribus præditum eſſe putandum eſt. Foliorum ſatiuæ oleæ eadem uis intelligitur, ſed aliquanto inferior: unde ocularibus medicamentis ob ſuam mitiorem uim conuenientior eſt. Sudor ligni uirenti accenſo manans, illitu ſanat lichenas, furfures, & ſcabiem. [a] Oleaginum ſemen illitum medetur furfuribus, & ulceribus, quæ depaſcunt, uorantque: quod

a Meum καρπος. i. fructum.

OLEA SATIVA.

autem

autem intra nucleum eſt, ex adipe, & farina ſcabros ungues excutit. Colymbades tritæ, & ambuſtis illitæ, puſtulas gigni prohibent: ſordida ulcera purgant. Muriæ ſuccus collutas gingiuas contrahit, & motus dentium firmat. Oliua[b] flaua, & recens ſtomacho utilior eſt, uentri difficilis: nigra autem, & matura corruptioni opportuna eſt, ſtomacho aduerſatur, oculis non conuenit, capitis dolorem mouet: arefacta illitu depaſcentia ulcera fiſtit, & carbunculos emarginat. Oleum ſylueſtris oliuæ gingiuis putri uligine laborantibus colluitur, dentium mobilitates ſtabilit: calfacti fotus gingiuis fluxione laborantibus utilis eſt: lanam enim ſpecillo circumligatam oleo madefacere oportet, & gingiuis admouere, donec albæ ſpectentur.

b Meum ὑπόπυρρος. i. ſubfuſca.

Δάκρυον αἰθιοπικῆς ἐλαίας. LACRYMA AETHIOPICAE OLEAE. CAP. CXIX.

Quæ concluſa ſunt tribus in locis non leg. Orib.

LAcryma, quam Aethiopica olea ſtillat, ſcammonio ſimilis quadantenus eſt, fulua, ſtillis, exilibus conſtans, mordax. Quæ autem [ammoniaci, aut gummi ſimilitudinem refert,] colore[a] nigricans, [nec] guſtu mordens, ſuperuacua eſt. Noſtrates [oleæ,] oleaſtri [que] ſimilem lacrymam ſudant, quæ commode ad oculorum hebetudines illinitur: cicatrices, albugines que illitu emendat: urinam, & menſes ciet: cauis dentium impreſſa ad dolores efficax eſt. Inter uenena ſcribitur, partus pellit: lepras, & impetigines ſanat. Appellatur autem Aethiopica, & agreſtis olea.

a Meum μέγα καὶ λεῖον. i. magnum & læue.

Ἀμόργη. AMVRCA. CAP. CXX.

a ἐλαίας. i. olei, leg. Orib.

AMurca[a] [expreſſæ] oliuæ recrementum eſt. Decocta in cupreo uaſe ad craſſitudinem mellis adſtringit, cæteros præbens lycii effectus. Inſuper dentium dolori, & uulneribus cum aceto, uino, aut mulſo commode illinitur; additur in medicamenta ocularia, & meatus inducta ſuo obſtruentia. Vetuſtate meliorem fieri conſtat. Vtiliter infunditur ſedis, genitalium, ac uuluæ exulcerationi. Si uerò cum omphacino recoquatur ad mellis craſſitudinem, carioſos dentes extrahit: iumentorum ſcabiem cum decocto lupini, & chamæleonte illitu ſanat. Cruda, & recenti amurca podagras, articulariosque dolores foueri, utiliſſimum: peruncta in uilloſa pelle, & hydropicis impoſita, tumoris molem reprimit.

Oleæ ſylueſtris conſid.

CVm olinæ, oleum, oleæ Aethiopicæ lacryma, & amurca ex una tantum arbore prouenian[t]: non ab re duximus de his omnibus ſimul pertractare, & ita ſingulis partibus unicæ commentatione, quantum opus erit, ſatisfacere, & quicquid ad eas ſpectat, ſimul perſtringere. Oleæ itaque folia habent longa, in acutum deſinentia, craſſa, pinguiaque, ſupernè uirentia, infernè albicantia, ſapore amaro & acriuſculo. Florent omnes Iulio menſe floribus albis, racematim prodeuntibus, è quibus baccæ prodeunt primum uirides, deinde appropinquante maturitate palleſcunt. tandem purpureæ prius factæ ſaturate nigreſcunt. decerpuntur menſe Nouembri, & Decembri; nanque anteà non matureſcunt. Sternuntur deinde in pauimentis, donec rugoſæ fiant, deinde molæ ſubponuntur, & torculari præmuntur, affuſa feruenti aqua. Ita enim oleum reddunt. Ligni materies pulchra, ſolida uenoſa, criſpa; ardetque uiridis, perinde ac ſicca. Naſcuntur ſylueſtres oleæ copioſæ in agro noſtro Senenſi, aliſque Hetruriæ locis: naſcuntur & in Dalmatiæ tractu, & in quàm plurimis Adriatici inſulis. uerùm domeſticis longe minores, folijs breuioribus, aculeatisque ramis. Earum baccæ etſi numeroſa fœcunditate uincant, magnitudine tamen ſatiuis cedunt: quin & ori ſapidiores exiſtunt. Cuius rei certo ſunt teſtimonio turdi, merulæ, ac ſturni: quippe quoniam ſylueſtres oliuas libentius deuorant, quàm ſatiuas. Incolæ, qui aucupijs delectantur, agreſtes oleas ſummo ſtudio, ac induſtria ab auibus tuentur: nempe quòd confecta ſatiuarum uindemia, auiculæ ad has aduolant, ubi menſe Decembri, & Ianuario uiſco innumeræ capiuntur, præſertimque turdi. Pauci admodum ſunt in Hetruria, qui oleaſtri baccas legant: ut oleum inde exprimant: nam ea demum magna ſatiuarum copia eſt, quæ facit, ut inibi omnino paruipendantur ſylueſtres. Oliuarum genera decem in antiquorum notitiam peruenisſe reperio, pauſias uidelicet, algianas, licinianas, ſergias, neuias, culminias, orchites, regias, circites, murtcas: etſi Virgilius trium generum tantum meminerit, quemadmodum etiam plura non nouit hac noſtra ætate Hetruria, præſertimque noſter Senenſis ager. Primum harum genus eas noſtri faciunt, quæ licet à minoribus olearum plantis proferantur, ſunt tamen ſpectata forma, & magnitudine Bononienſibus non quidem inferiores. His tantum muria aſſeruatis utuntur in cibis: quandoquidem oleo minus aptæ ſint, quod multò plus amuricæ quàm olei fundant. Proximæ tum colore, tum magnitudine præſtantes, quamuis prædictis longè minores ſint, ſunt tamen omnium aptiſſimæ ad olei conficiendi uſum. quippe quod oleum ex eis expreſſum, ſit non modo flauum, dulce pellucidum, ac cæteris præſtans; ſed etiam copioſum. Gignuntur hæ à proceriſſimis oleis, prægrandibus, inglandium nucum inſtar, ramos in altum, latumque ampliſſime fundentibus. eas rura noſtra Oliuaſtre uulgo uocant. Tertij uerò, ac poſtremi generis eæ denique ſunt, quæ paſſim in uniuerſa Italia naſcuntur, & omnium uulgariſſimæ habentur. Laudatiſſimæ oleæ Bononienſibus, & noſtratibus craſſiores muria aſſeruatæ Romam, Venetias, & ad alias complures Italiæ clariſſimas urbes, ubi magnificæ, opiparæque parantur menſæ, ex Hiſpania importantur. Condiuntur muria oliuæ breui tempore, ſeruata natiua uiriditate, hoc modo. Sumuntur calcis uiuæ cribratæ libræ ſex, aquæ quod ſufficit ad diſſoluendum, quoniſque calx pulticula liquida fiat. Huic adduntur cineris querni cribrati libræ duodecim, & aquæ tantum, quod ſufficiat ad diſſoluendum. Deinde in hac pulticula macerentur oliuarum uiridium electarum libræ uigintiquinque, horis octo continuis, aut ad ſummum decem. (hoc tẽporis ſpacio omnem amaritudinem exuent) ſed interim lignea rude leuiter commiſceantur, ne lædantur, contundan-

Oliuarum genera plura.

Oliuas condiẽdi ratio.

contundãturúe. Eximuntur deinde, & lauantur in aqua, in qua poſthac macerantur quinis, ſenisúe diebus, mutata, affuſaq; ſæpius aqua. Extrahuntur deinde, & condiuntur muria in qua ferbuerint prius fœniculacei caules in particulas diſſecti: & aſſeruantur fictili, quod commodum fuerit. Ita enim paratæ natiuam uiriditatem ſeruant, & eſui delectabiliores euadunt.

Cæterum olea, & quercus tam pertinaci odio inter ſe diſſident (ſi rei agrariæ ſcriptoribus fides eſt adhibenda) ut altera prope alteram depacta breui tempore pereat. Oleæ item ſi primo germinatu à capra depaſcantur, adeo ſterileſcunt, ut nullo remedio in poſterum prolificæ fiant. At ſi alia de cauſa raras admodum, uel nullas proferant baccas, nudatas earum radices à circumſtante terra hybernis algoribus opponere, certiſſimum eſt remedium. Amant oleæ apricos tractus, & colles, calidasque regiones, nam in frigidis locis non proueniunt. Oleæ, & quercus odium.

Sylueſtris, ſeu Aethiopicæ oleæ lacryma, licet multis polleat uiribus: eius tamen in Italicis officinis nullus eſt uſus: neque quod ea ad nos afferatur, adhuc compertum habeo. Aethiopicæ oleæ lacryma.

Sunt, qui hanc putent illud eſſe gummi, quod medici recentiores, & officinæ gummi elemi appellant. Verùm illud certo argumento eſt, oleæ Aethiopicæ lacrymam gummi elemi non eſſe, quod guſtatu mordax non ſit, neque linguam uellicet: tum etiam, quod omnibus perſpicuum ſit, eam lacrymam (etſi impropriè gummi appelletur) non in gummi quidem; ſed uerius in reſinarum genere eſſe recipiendam: cùm igni expoſita ſtatim colliqueſcat, & diffundatur, quemadmodum & reſinæ, quæ è pinu, picea, & aliis reſinam fundentibus plantis colliguntur: licet nobis prorſus ignota ſit planta, à qua in oriente defluit. Siquidem nullum gummi genus (quod ego ſciam) igne colliqueſcit, niſi addito aceto, uel uino: quin potius ſtatim comburitur. Eſt & alia oleæ maris rubri lacryma, ex qua (ut Theophraſtus inquit lib. IIII. cap. VIII.) medici ſiſtendo ſanguini medicamentum componunt. Cæterum quanuis ætate noſtra obſcura admodum ſit gummi Elemi origo; eius tamen uires clariſſimæ apud chirurgicos, & uulnerarios medicos reperiuntur: nam in caluariæ fracturis, ac uulneribus mirificè unguentis, & emplaſtris additur, adeò ut præſtantiſſimum ſit in his ſanandis medicamentum. Gummi elemi.

De Amurca olei poſtremo nil aliud dicendum eſt, niſi quod ſit admodum utilis (ut memoriæ prodidit Cato) apotecharum, & officinarum fabricis, ubi lanei, uel ſericei panni reconduntur. Nam ſi calci admiſceatur, & ea inde parietes incruſtentur, oblinanturque, item laquearia, & paimenta non modò parietes contractos, uel aduentitios humores nunquam collacrymant, & ſitum minimè contrahunt; ſed nec blattæ, nec aranei, nec cuiuſuis generis uermiculi ibidem gigni poſſunt. Sylueſtris oliuæ oleum cæteris adſtringentius eſt. In doloribus capitis utiliter pro roſaceo ſubſtituitur, ſudores illitu arcet, & defluentes capillos cohibet, capitis furfures, ulcera manantia, ſcabiemque abſtergit. Tardius etiam canitiem ſentiunt, qui eo quotidie perunguntur. Amurca olei.

Oliuæ uires prodidit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Oliuæ rami quantum habent adſtrictionis, tantæ & frigiditatis participes ſunt. Fructus uerò, ſi quidem ad unguem maturuit, moderatè calidus eſt: ſin immaturus eſt, magis tum adſtringit, tum refrigerat. Oliuæ uires ex Galeno.

Olea ſatiua, ſic Latinè, ut ἐλαία ἥμερος Græcè uocatur: Arabicè, Zaiton, ſeu Caiton: Italicè, Oliuo domeſtico: Germanicè, Oelbaum: Hiſpanice, Oliuo, & Azeytuno: Gallicè, Oliuier. Sylueſtris autem Græcis Ἀγριελαία, ἢ κότινος appellatur: Latinis, Oleaſter, & Olea ſylueſtris: Italis, Oliuo ſaluatico: Germanis, Vuilder oelbaum: Hiſpanis, Azebuche: Gallis, Oliuier ſauuage. Nomina.

Δρῦς. QVERCVS. Βάλανος, GLANS, φηγός, FAGVS. Πρῖνος. ILEX. CAP. CXXI.

QVercus omnis adſtrictoriam uim habet, præſertim liber, qui cortici, & ligno intercedit: quinetiam tunica putamini glandis ſubiecta. Decoctum ex iis datur dyſentericis, cœliacis, ſanguinem excreantibus. Trita in peſſo fœminis fluxione uuluæ laborantibus ſubiicitur. Glandes eoſdem effectus exhibent: urinam ciunt: capitis dolorem, & flatus in cibum ſumptæ pariunt: reſiſtunt eſitatæ uenenatorum ictibus. Decoctum earum, & corticis cum lacte uaccino potum, prodeſt contra toxica. Intritæ cruda inflammationes illitu leniunt: ad duritias, quas cacoethe uocant, & malefica ulcera cum ſalſa axungia conueniunt. Iligneæ glandes uiribus quernas antecellunt. Fagus, & Ilex quercus generi aſſignantur, & conſimile munus obeunt. Iligneæ radicis cortex cum aqua coctus, dum mollitus intabeſcat, & tota nocte illitus, denigrat capillos, prius cimolia terra purgatos. Folia omnium tuſa, & trita tumoribus proſunt, & imbecillas membrorum partes corroborant.

Sunt & aliæ glandiferi generis arbores, præter Quercum, Ilicem, & Fagum: inter quas numerantur Cerrus, Suber, Aeſculus, Phellodrys & aliæ nonnullæ, quæ ſuo more rura noſtra appellant, quarum omnium exacte rationem reddere poteſt uniuerſa Hetruria. Quippe quòd & in maritimis noſtris Senenſibus, & Faliſcorum agro, ac etiam Romano tractu, omnia hæc glandiferarum genera adeo numeroſa in naſtiſſimis ſyluis proueniant, ut glandibus innumerabiles porcorum greges incolæ ibi quotannis ſaginent. Verum ne aliquis exiſtimet, harum non meminiſſe Dioſcoridem, quod fortaſſe eas non cognouerit, ſciendum eſt, eum, meo quidem iudicio, δρῦος nomine comprehendiſſe in uniuerſum omnes glandiferas arbores, non ſolùm quod ſciret, una uoce omnia illa genera contineri poſſe, ſed etiam ut breuitati conſuleret. δρῦς enim apud Græcos non modo quercum particulatim ſignificat: ſed uniuerſim quancunque glandiferam arborem. Quo fit, ut dixerit ipſe: Δρῦς πᾶσα συνῆκται ἔχει δ' ὡάκιν, id eſt, Quercus omnis adſtrictoriam uim habet, ac ſi dixiſſet, arbor omnis glandifera adſtringit. Porrò mirum eſt (ut Theophraſtus eſt auctor lib. III. cap. VIII. & IX. de plantarum hiſtoria) quod alia plurima præter fructum ferat quercus. Nam gallam gignit paruulam, atque alteram reſinoſam, & nigram: quin & aliud ſpecie ueluti morum, ſed durum, & fractu admodum difficile: id tamen rarum. Ad hæc aliud effigiem colis repræſentans. Cum uerò perficitur, durum quid parte emicante, & perforatum, & tauri caput quodammodo æmulans profert, quod præruptum nuclei oleæ ſpeciem intus oſtendit. Fert & quod quidam pilum appellant. Id pilulæ eſt comam gerens lanaceam, mollem, nucleo durior, qua in lucernarum luminibus utuntur. Flagrat etenim probe, ut galla nigra. Fert & alteram comigeram pilulam, cæterùm

Glandiferarũ arborum conſideratio.

Quercus quæ proferat.

QVERCVS.

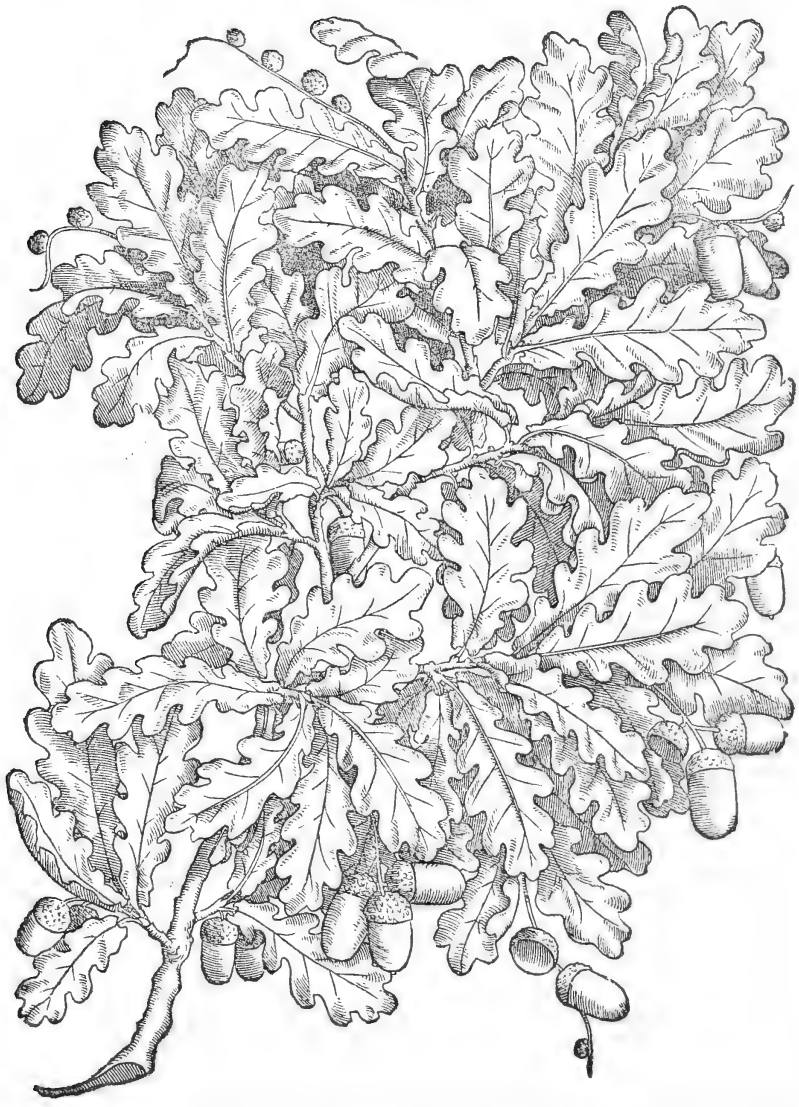

rum quidem inutilem, uerno autem tempore ſucco melligeno inficientem, tum tactu, tum guſtatu. Inque ramorum alis pilulam aliam gignit ſine pediculo, concauoque ſeſſilem, peculiarem certè, uerſicoloremque. Nam eminentes quoſdam umbilicos candicantes, uel paſſim uariantes nigris maculis habet: partem mediam grani tinctura infectam, ſplendidamq; oſtendit aperta, nigra, & putricans cernitur. Lapillum quoque puniceum magna ex parte gignit, quanquam raro. Item aliam eò rariorem pilulam è foliis conuolutam, compreſſam, atque oblongam. Super foliis uerò tergo adhærentem pilulam fert candidam, aquoſam, dum tenera eſt: hæc etiam interdum muſcas intus continet, ueniensque ad incrementum iuſtum in modum lænis parunlæ gallæ indureſcit. Fungos omitto, qui è radicibus, & iuxta radices erumpunt: communes enim eos cum cæteris habet arboribus. Quinetiam uiſcum taceo, quippe cùm in alijs quoque proueniat. Sed nihilominus (ut dictum eſt) ferax hæc arbor habetur plurimarum. hactenus Theophraſtus. Cæterum non dubitandum eſt, quin omnes ij partus ſuos habeant ujus, ſuisque polleant uiribus. Stillatitia aqua, quæ in balnei calentis aquæ uitreo organo à tenellis quercus foliis primo ipſarum

mo ipſarum exortu decerptis elicitur, iocineris defluxiones ſiſtit, renum calculos comminuit, & mulierum alba profluuia cohibet. Datur quoque potanda utiliter dyſentericis, & ſanguinem reijcientibus. Sunt qui in peſtilentialibus febribus eam propinent, quod aduerſus uenena non parum ualeat. Recentia folia uentriculi ardorem tollunt, ſi ſuper lingua teneantur. Cæterum aqua quæ in marceſcentium quercuum reperitur cauitatibus, ſcabiem omnem ulceroſam ſanat. Ad hæc eius echinatæ pilulæ ſiccæ, ac tritæ uim apprimè adſtrictoriam poſſident: eaque propter efficaciſſimo ſunt remedio contra omnes alui fluxiones. In ſumma præſtant, ubi ſupprimere ſit opus. FAGVS *quoque glandiferis arboribus adnumeratur, tametſi fructus effigies glandibus prorſus reclamet. Eſt autem Fagus folio carpini non abſimili, grandiore tamen, læuiore; nec adeo criſpo. At qui, ut ad fructum redeamus, eſt quidem is extima parte, calyculo includitur rotundo, quadantenus echinato, hiſpido, ac ſcabro: interius uerò triangulari forma nuclei ſunt, qui tenui, & læui cute, caſtanearum modo, in atrum rubeſcente obteguntur. Horum ſapor dulcis, & ſubadſtringens. Glires hoc pabulo maximè delectantur, ac pingueſcunt. Quamob-*

Fagi conſidera tio.

FAGVS.

S rem cum

rem cùm eius aduenit maturitas, innumeri capiuntur glires in Carniolæ, Stiriæ, & Carinthiæ ſyluis: quippe iis in locis incolas mane inſpexeris, qui ſaccos gliribus plenos ferant una tantùm nocte captis. Delectantur ſagi fructu etiam mures: ſiquidem è longinquis regionibus natura ducti gregatim ſyluas ingrediuntur. Item & ſciuris gratiſſimus eſt cibus, ac etiam turdis, merulis, aliisque compluribus uolatilibus. Quin & obſeſſos hoſtibus homines in oppido Chio ea tantùm glande uictitaſſe, Cornelius Alexander eſt auctor, donec ſe obſidione liberaſſent. Fagi folia eſitata labiorum, gingiuarumque uitijs mirificè opitulantur: tuſa, illitaque torpentia membra corroborant. Glandis faginæ cinis renum calculis utiliter illinitur. Ilicis conſideratio. *Ilex inſuper arbor eſt in Italia notiſſima, ſpectateque proceritatis, cortice in rufum nigricante. Materies eius denſa admodum eſt, ac robuſta, in atrum rubeſcens. Foliis laurinis, ac perpetuis uiret: ſed quæ externè candicent, ſcabræque ſint; internæ uerò uirescant, læuesque cernantur: quin & in toto ambitu ſerrata ſunt. Duum Ilex eſt generum. alterum folio ſpinoſo, ſine aculeis alterum. Hoc ubique fere ſcatet Hetruria. illo uerò Hiſpania. Meminit utriuſque Columella lib.* VI. *cap. tertio de re Ruſtica.* IO

I L E X.

ſic inquiens:

ſic inquiens: Poſſunt & ficulnea folia bubus probè dari, ſi ſit eorum copia. Ilignea tamen uel melior eſt quernea, ſed eius generis, quæ ſpinas non habet. Nam id quoque uti Iuniperus, reſpuitur a pecore. Quare non rectè ſentiunt, qui Plinij tantùm & Theophraſti teſtimonio freti, Ilicem haud ſpinoſam, legitimam eſſe negant. Glandes profert quernis minores, quæ & in reliquis minus præſtant. Iligneus carbo Hetruſcis in pretio eſt, non modo quod ignem diu foueat, ſed etiam quòd (ut aiunt) uapore caput minimè tentet. Hæc præter glandes, pilulas quaſdam rubentes gignit, quæ tritæ cum aceto uulneribus recentibus, & cruentis oculis utiliter imponuntur. In Ilicis genere (ut memoriæ prodidit Theophraſtus libro III. cap. XVI. de plantarum hiſtoria) eſt arbor illa, quam Arcades Smilacem uocant, ilici ſimilis (ea autem non eſt taxus, quæ etiam ſmilax dicitur, quoniam de taxo capite X. eiuſdem libri diſſerit Theophraſtus) folio tamen non aculeato, ſed molliori, profundioque, differentijsque pluribus diſtinguendum: nec materie, ut illa, ſolida, ſpiſſaque ſed ſoluta, mollique in opere. Sunt qui ceu ſeant Ilicem non ſpinoſam ſmilacem eſſe. Sed cum Smilaci materies ſit ſoluta, mollisque in opere, (ut Theophraſtus ſcribit)

Smilacis conſideratio.

SVBER PRIMVS.

cur eorum ſententiam comprobem, non habeo. Meminit huius Gal. lib. VI. cap. III. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos in columellæ remedijs, ſic inquiens. His fortiora ſunt myrti, ac baccarum eius decoctum, & ex acerbis cotoneis malis, & uirgultorum tenerorum ilicis, arbuti, ſmilacis, ac fagi. Super quo loco dubitat Cornarius, quomodo fieri poteſt, quod ſmilax (taxum, uel eius ſpeciem intelligit) quæ ab omnibus uenenoſa deſcribitur, ponatur à Galeno inter gurgulionis remedia. In dubij uerò ſolutione nil aliud determinat, niſi quod, cùm non ubique (ſic ipſe putat) taxus ſit uenenoſa, ex eo genere ſumi debeat, quæ lethali careat noxa. Sed ſi Cornarius Theophraſtum ſibi alioquin familiarem conſuluiſſet, qui ſmilacem quandam (ut paulò antè oſtendimus) in arborem ilici ſimilem refert, rectius, meo quidem iudicio, & paucioribus rem hanc explicaſſet. SVBER *denique arbor eſt fructu, & folio ilicis, perpetua ſimiliter coma uirens, quanquam id negat Theophraſtus, ſed craſſiſſimo cortice ueſtitur, atque ilici magnitudine cedit, ut ij quidem atteſtari poſſint, qui Baccano Romam profecti ſunt: eo enim in itinere innumeræ Suberum plantæ uiſuntur. Atqui duo eius uiſuntur genera: alterum folio* 10

Cornarij lapſus.

Suberis conſideratio.

SVBER SECVNDVS.

prolixiore

prolixiore acuminatioreque: alterum verò breuiore, rotundioreque, & per ambitum serrato, acuminatis quibusdam in locis incisuris. Hoc in Romano, illud in Pisano agro prouenient. Hæc cortice exuta minimè arescit, quemadmodum reliquæ arbores: quandoquidem natura haud ignara, quod sæpissimè cortice expolianda esset, materiem duplici cortice muniuit. Inter plures, ac varios corticis suberei usus, qui in rebus domesticis celebrantur, ille præcipuus est, & vulgaris, quod sutoribus maxime sit expetita ad crepidas conficiendas. Quin & globis ex ea factis utuntur piscatores, quod ea nunquam aquis mergatur, sed supernatet sustinendis retibus plumbeis glandibus in altum ductis. Ideoque Plinius lib. XVI. cap. VIII. scriptum sic reliquit. Suberi minima arbor, glans pessima, raraque: cortex tantùm præcrassus, ac renascens, atque etiam in denos pedes undique explanatus. Vsus eius anchoralibus maximè nauium, piscantiumque tragulis, & cadorum obturamentis: præterea in hiberno fœminarum calceatu. quamobrem non infacetè Græci mulieres cortices arborum appellant. Sunt qui
10 *Suberem fœminam ilicem uocent, atque ubi non nascitur ilex, pro ea subere utuntur, in carpentarijs præcipuè fabricis, ut*

PHELLODRYS.

circa Elin, & Lacedæmonem. Nec in Italia tota naſcitur, nec in Gallia omnino. Et eodem libro, cap. XL. *inquit. Eius materies tardiſſimè uetuſtatem ſentit, ſicut robur, larix, caſtanea, iuglans, hæc Plinius. Eſt & alia arbor glandifera, quam, quòd folia ferat ſuberis, corticem uerò, & ligni materiem cerro non abſimilem, Hetruria uulgò appellat Cerroſugaro, quaſi Cerriſuberem dicas. Id quod etiam feciſſe uidetur antiquitas: quandoquidem Theophraſto loco ſuperius citato ea* PHELLODRIS *dicitur. copioſa hæc in agro Senenſi in omnibus Archidoſſi, & comitatus S. Floræ. Sed illuc uſque non peruenit Anguillarius, cum de hac arbore nihil meminerit inter glandiferas, quæ in Italia proueniunt. Suberis cortex tritus ex aquæ calidæ potus ſanguinem fluentem ex utralibet parte ſiſtit. Eiuſdem cinis ex uino calido ſanguinem excreantibus magnopere laudatur. Omnium Glandes in farinam tritæ, & potui datæ, drachmæ pondere, ex ſucco plantaginis, auxiliantur omnibus alui, & uteri fluxionibus. confert earum decoctum potum contra uenena. Crudæ ac recentes intritæ, illitæque inflammationes leniunt. Illinuntur eædem cum ſalſa axungia maleficis ulceribus. Calix quo Glandes in arbore ſuſtinentur, eaſdem poſſidet facultates, ſed magis tum adſtringit, tum contrahit. Galeno tam quercus, quàm quarundam aliarum glandiferarum arborum medicinæ commemorantur libro* VI. *ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Quercus partes omnes adſtringentis qualitatis participes ſunt. Sed plus tamen habet, quæ in trunci cortice membrana ſubeſt, tum quæ ſubglandis ipſius calyculo, ea uidelicet, quæ fructus carnem conueſtit. Quamobrem ad profluuium muliebre, & ſanguinis expuitiones, tum dyſenterias & diuturnos uentris fluxus commodam eſſe credunt. Maximè uerò ea utuntur decocta. Valentius tamen adſtringunt, fagus, & ilex, ſeu quis eas ſpecies eſſe roboris uelit, ſeu toto genere diuerſas. Quin & folia harum plantarum tenella illita non inſtrenuè deſiccare ualent, minus autem quæ ſunt alterius roboris, nimirum quanto minus ſortita ſunt adſtrictionis. Siquidem ego quandoque glutinaſſe me uultus memini falce inflictum, cùm nullum adeſſet ad manum medicamen præter ipſius quercus folia: trium ea in læui petra, & uultus, omnemque uicinum locum contexi. Eandem uim folijs habet & fructus roboris, eoque medici nonnulli ad incipientes, & creſcentes utuntur phlegmonas. nam quæ iam uehementes ſunt, adſtringentia reſpuunt. Sed talia ad curandi potius rationem, quàm præſentem tractatum attinent. Cæterùm in præſentia nouiſſe, quòd eatenus adſtringentem, quatenus dictum eſt, facultatem quercus obtineat, ſufficit: ac proinde deſiccandi, atque adſtringendi: excalfaciendi autem paulò infra media, in genere ſcilicet eorum, quæ (ut ſic dicam) tepida ſunt.* Glandiferarũ arborum uires ex Galeno.

Nomina. *Arbor, quæ δρῦς Græcis, Quercus Latinis appellatur: Chullot, Hullet, aut Beluth, Arabibus: Quercia, Italis: Eychbaum, Germanis: Robre, Hiſpanis: Cheſne, Gallis. Quæ uerò φηγὸς Græcè, Fagus Latinè dicitur: Arabicè, Chinaos, aut Chiachas: Italicè, Faggio: Germanicè, Buochbaum: Hiſpanicè, Haia: Gallicè, Fagus. Quæ denique Græca uoce πρῖνος, Latina Ilex nominatur: Arabica, Barbes, ſiue Carmas: Italica, Elice: Hiſpanica, Anzina, & Anzinheira. Germanica Steecheychen. Suber autem Græcis φελλὸς. Italis ſugaro. Germanis pantoffelholtz.*

CASTANEAE. CAP. CXXII.

Κάσανα.

SArdianæ glandes, quas aliqui Caſtaneas, aut Iopima, aut glandes Iouis appellant, adſtringunt & ipſæ, ſimilesque effectus præbent: præſertim tunica, quæ carnem, & corticem media intercurſat. Caro his, qui ephemerum biberunt, conueniens eſt.

Caſtanearum conſideratio. *Caſtaneæ nuces ſunt in tota Italia uulgò notiſſimæ: item & earum arbores haud quaquàm incognitæ. Antiqui caſtanearum complura fecerunt genera: nominibus plerunque inditis à locis, unde importabantur. Sed duo tantùm in Hetruria habentur genera, ſatiuum ſcilicet, & ſylueſtre. Mitiores facilè purgantur, harumque illæ principem locum tenent, quas uulgus Marroni appellat: quippe quòd cæteris ſint maiores, ſapidiores, ſpecioſioresque. In montanis, ubi quotannis aliarum frugum annona deficit, incolæ caſtaneis per hyemem uictitant. Nanque eas in cratibus fumo prius exiccatas ab utroque cortice repurgant, moluntque in farinam, ac deinde cogunt in panem. Materies arboris ædificijs, atque alijs domeſticis uterſilibus admodum apta eſt: ſiquidem non modò ex ea fiunt trabes, tigna, aſſeres, & pedamenta; ſed & cadorum coſtæ, & eorum cinctus: uerùm igniarijs inepta. Montibus, & opacis gaudet magis, quàm campeſtribus, & apricis. Creauit quoque natura aliud Caſtanearum genus, in orientalibus regionibus, de quo tam apud antiquos, quàm recentiores (quantum uiderim, legerimque) nemo eſt, qui meminerit. Arbor eſt Caſtanea hæc ſpectatæ proceritatis, folio pentaphylli, ſed longe humana manu, quin etiam Ricini folio, grandiore, longo ac tenui pediculo appenſo. Echinos fert in cacumine, magnitudine noſtratibus æquales, rufo colore, uerum duriore ac craſſiore putamine, aculeis raris, ſed robuſtis ac firmis, & colore flaueſcentibus. Singuli, ſingulam includunt caſtaneam noſtratibus fere ſimilem. craſſiorem tamen rotundioremque, cortice ſubnigricante, præterquam anteriori parte, qua interno echini putamini coniungitur, ea enim albicat, macula cordis figuram præſeferente, quemadmodum uidemus in repentis ueſicariæ ſemine. Totus idem robuſtus eſt, ſimplex tamen, nullam intra ſe aliam tunicularn habens illi ſimilem, qua noſtrates caſtaneæ conteguntur. Sapor pulpæ uulgaribus ferè ſimilis habetur, ſed dulcior paulò, nec adeo mandentibus grato, ſi tamen ex ſicco fructu id quidem recte percipi poteſt.* EQVINAS *haſce caſtaneas appellant Conſtantinopolitani, quòd anheloſis, ac tuſſientibus equis plurimum auxilij afferant deuoratæ. Plantæ ramum, unà cum prægnantibus echinis miſit ad me Conſtantinopoli Gulielmus Quaccelbenus Flander, medicus inſignis, unà cum quàm plurimis alijs, de quibus in epiſtolis latius diximus. Caſtaneæ uehementer ſiſtunt tum alui, tum uentriculi fluxiones, idque maximè ſiccæ: quin & ſanguinem excreantibus proſunt. Tritæ cum ſale, melleque ſubactæque rabidorum canum morſibus utiliter imponuntur: & cum bordeacea polenta, & aceto illitæ mammarum duritias diſcutiunt. Venerem excitant, eo quòd flatum gignant. Largius in cibis ſumptæ capiti dolorem inferunt, inflant, alium adſtringunt, ac ægrè concoquuntur. Attamen quæ cineribus obrutæ torrentur, nullnerato prius in latere cortice, crudis, & elixis innocentiores reddantur, præſertim ſi cum pipere, & ſale, uel ſaccharo edantur. Interior caſtanearum membrana rubens, qua albicans pulpa circumueſtitur, ex uino auſtero pota, duarum drachmarum pondere, ſiſtit ualenter immodicos omnes alui fluo-*

Caſtanearum uires.

CASTANEAE.

res, & ſanguinis reiectiones, quinetiam cum pari pondere ramentorum Eboris, alba fœminarum profluuia cohibet, ex aqua albæ Nymphææ hauſta. De caſtaneis differens Galenus libro ſecundo de alimentorum facultatibus, ſic inquit. Caſtaneæ omnium glandium ſunt præſtantiſſimæ. Sunt qui hos fructus λοπίμους appellent: hi nanque & ſoli inter fructus agreſtes alimentum memorabile corpori præbent. hactenus Galenus. Illud porrò in his uerbis animaduertendum, quòd Caſtaneæ, quanuis eas Galenus plurimùm nutrire prodiderit; non tamen in cibis commendantur, ſi comedantur frequenter. Nanque, ut idem auctor eſt libro de tenui victus ratione, ſint illæ in aqua coctæ, ſint toſtæ, ſint etiam frixæ, ſemper eſitantibus noxam inferunt, multoque magis, ſi crudæ edantur. Quod etiam libro de cibis boni, & mali ſucci memoriæ mandauit. Caſtaneæ ita Latinis uocatæ, Græcis κάσανα, σαρδιανὰ βάλανοι, ἢ Διὸς βάλανοι, ἢ λοπίμαι dicuntur: Arabibus, Sadianalach, Caſtal, & Stebulot: Italis, Caſtagne: Germanis, Keſten: Hiſpanis, Marones: Gallis, Caſtaignes: Boemis, Kaſtany.

Caſtanearum uires ex Gal.

Nomina.

CASTANEAE EQVINAE.

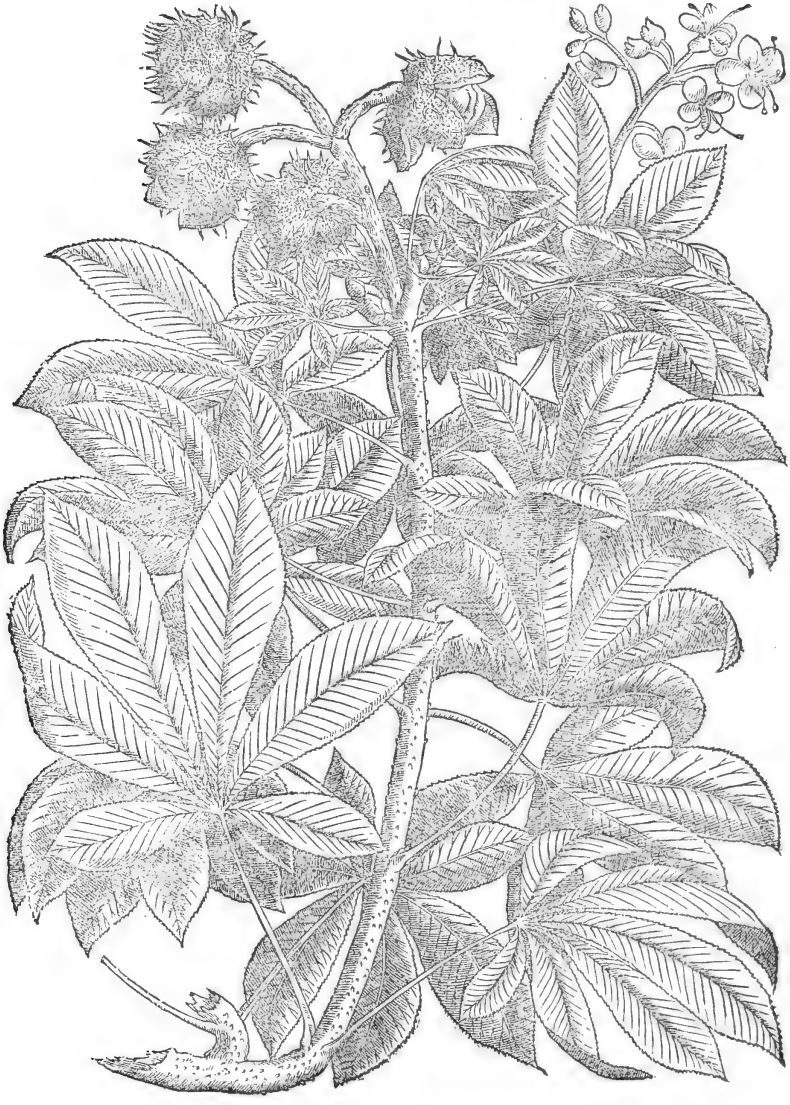

Κιττὶς. GALLA. CAP. CXXIII.

GAlla fructus eſt quercus. Aliqua omphacitis appellatur, parua quidem, ſed † articulorum magnus modo rugoſa, ſolida, nullo foramine peruia. Altera [a] plana, leuis, perforata. Eligi debet omphacitis, quæ efficacior eſt. Vtriuſque uis uehementer adſtringere. tritæ excreſcentia in carne, fluxiones gingiuarum & uuæ, atque oris ulcerationem cohibent. Nucleus dentium cauernis inditus, dolorem ſedat. Crematæ carbonibus, donec igne flagrent, & uino, aut aceto, aut acida muria extinctæ, ſanguinem ſupprimunt. Decoctum quibus inlidere expedit, efficax eſt, & contra uuluas procidentes, fluxiones que. Capillos denigrant, aceto, aut aqua maceratæ: dyſentericis, cœliacisque cum

a Meú & Cat. λεῖα læuis.

GALLA.

cum uino, aut aqua tritæ conuenienter illinuntur, aut bibuntur: obſoniis addi debent, aut integræ in aqua præcoqui, in qua nonnihil excoquendum eſt, quod his affectibus conferat. In ſumma his utendum ad adſtringenda, aut ſiſtenda, aut ſiccanda, quæ opus ſunt.

Gallæ uulgò notiſſimæ ſunt, easque ferunt arbores omnes (ut Plinius auctor eſt) quæ & glandem. Naſcuntur ſole de geminis exeunte: & ſi æſtu nimio excipiuntur, areſcunt protinus, nec amplius adoleſcunt. Quercus in Italia præter glandes duo Gallarum genera ferunt. Minores quæ rugoſa cute ſpectantur, fullonibus, & coriariis expetitæ, quæ Græcis omphacitides dicuntur. Maiores uerò, quæ læuiores habentur. Cæterùm neque in hoc Cornario adſtipulandum eſſe iudico, quòd ſuis in Galenum commentariis tam primo, quàm ſexto libro de comp. med. ſecundum locos, acriter contendat, nil aliud omphacitidem gallam eſſe Dioſcoridi, & Galeno; quàm calycem illum, quo glandes in arboribus continentur. Hoc tantùm

Gallarum conſideratio.

Cornarij opinio reprobata.

tantùm argumento ductus, quod Paulus capite de dysenteria in quodam clysteri scribat: ὀμφακίδος κεκαύμενος. ἔστι δὲ τὸ κοῖλον, ἐξ ἧ ἐκπέφυκεν ἡ τῆς δρυὸς βάλανος, ἅ περ οἱ Συρσεῖς χαλῶντα. dicit: omphacidis ustæ. est autẽ cauum illud, ex quo glans quercina enascitur, quo coriarij utuntur. Vbi ipse non omphacidos, sed omphacitidos putat legendum, uulgatam lectionem immutans. Ex qua postea non aliud omphacitidem gallam (ut diximus) esse existimat, quàm cauum illud, in quo glandes inseruntur, quod recentiores cupulam uocant. Statuitque nunquam à sua opinione recedere, nisi quis planè corruptum apud Paulum locum docuerit, aut ὀμφακίδα ab eo substantiuè pro eo, quod calycem Plinius dixit, & uulgò cupula glandis uocatur, dictum ostendat. Sed equidem non possum non admirari, quòd is, quem alioquin suorum scriptorum testimonio, acutissimi ingenij, sanissimique iudicij uirum semper existimaui, in re tam, meo iudicio, clara, tam facilè aberrauerit. Nam si Paulus non putasset, quòd ὀμφακὶς Græcum uocabulum ob sui raritatem permultis fuisset obscurum, quemadmodum & Cornario fuisse uidetur, ei certè non fuisset opus per circumlocutionem illud declarare, ut fecit, cùm inquit. Est autem ὀμφακὶς cauum illud, ex quo glans querna enascitur, quo coriarij utuntur. Quod præterea Paulus pro omphacitide galla glandium calycem non acceperit, illud manifesto argumento esse potest, quod ipse libro septimo de gallis, non autem de glandibus differat, duóque gallarum genera constituat, quarum alteram omphacitidem appellat: alteram uerò magnam, flauo colore, uiribusque inferiorem esse scribit. Quod etiam antea Dioscorides, & Galenus fecere. qui omphacitidem gallam glandium calycem esse nusquam, quod sciam, tradidere: quòd non ignorauerint (ut Cornarius ignorasse uidetur) & genere, & specie à gallis differre glandes. Adde, quòd Galenus, Dioscorides, & Paulus nusquam, quod equidem legerim, usi sunt hoc uocabulo ὀμφακίτις pro galla, nisi adiectiuè, & cum suo substantiuo κηκὶς. Quare concludendo putauerim, in Paulo legendum esse, ὀμφακίδος, non ὀμφακίτιδος, ut contendit Cornarius: quinetiam crediderim Græcis glandium calycem ὀμφακίδα propriè appellari. Tametsi Cornarius, & Andernacus, qui in Paulo uocem illam acerbam uuam interpretatur, Græcæ linguæ peritissimi, hæc non cognouisse, neque animaduertisse deprehendantur. Fit ex omphaciti Galla, Chalcantho, gummi, & uino atramentum scriptorium optimum, hoc modo. Sumito gallarum crassiusculè confractarum uncias quinque, calcanthi Romani uncias tres, gummi Arabici uncias duas, salis drachmam. Ponantur hæc omnia in fictile uitro circumlitum, & deinde superinfundito uini albi potentis, feruentisque libras quinque, & uncias quatuor, & occluso nasis orificio, quindecim diebus insolato, uel post uaporarij fornacem hyeme reponito, miscetoque quotidie rudicula. Illud peculiare sibi maiores gallæ uendicauere, ut quotannis aut annonæ fertilitatem, aut sterilitatem, aut pestilentem auram prænuncient: nam si rumpantur integræ, & quæ perforatæ non sint, aut muscam, aut aranеum, aut uermiculum exponent. Si musca uolat, futuri belli; si repit uermiculus, annonæ penuriæ; si currit araneus, pestilentium morborum præsagium est. Neque cuiquam mirum uideatur, quòd ex omnibus gallis ista exoriantur animalcula: etenim ego huius rei sæpius periculum feci, nullamque unquam sum consecutus, prius non perforatam, quæ ex tribus animalibus unum intra se non contineret: nam foramine conspecto facilè indicium sumi potest, iam animal exisse. Diximus igitur licet, quercum & fructum, & animal gignere. Cuius rei haud ignari ueteres illi patres, non sine causa quercum dixerunt Ioui summo esse dicatam. Gallarum uires memoriæ prodidit Galenus lib. VII. simpl. medic. sic inquiens. Galla, quæ omphacitis nuncupatur, admodum acerbum est medicamen, pleraque sui parte essentiæ terrenæ, & frigidæ: perquàm desiccat, & repercutit fluxiones: ad hæc constringit, contrahitque partes laxas, ac languidas: omnibusque fluxionum affectibus strenuè resistit. Esto uerò tertij in desiccando, secundi autem in refrigerando ordinis. Altera autem galla, flaua illa, & magna, laxaque, & ipsa desiccat quidem, sed tantò minus, quantò minus acerbæ qualitatis est particeps. Cocta itaque ipsa per se, ac deinde trita, cataplasma est non instrenuum sedis phlegmonarum, ac procidentiarum. Porrò coquenda est, si modica opus sit adstrictione, in aqua: sin uehementiore, in uino. Ac si augere insuper adstrictionem sit opus, uino utare austeriore. Hanc rustici nostrates ὀινοκηλίδα, quasi uini gallam dicas, nominant. Denique gallæ combustæ sanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirum etiam calorem, & acrimoniam ex ustione assumunt. sunt que ijs, quæ ignem expertæ non fuerint, tum subtiliorum partium, tum maiore desiccandi potestate. Cæterùm cùm ad sanguinis suppressionem præparare eas uoles, carbonibus impositas, dum undequaque candeant, aceto, aut uino extinguere oportebit. Quercus fructus κηκὶς Græcè dicitur: Galla, Latinè, pariter & Italicè: Hasi, aut Hasus, Arabicè: Galloepffel, & Eychoepffel, Germanicè: Galha, & Bugalha, Hispanicè: Noix de galle, Gallicè. Boemicè Galles aneb bublinky.

Atramenti scriptorij cõficiendi ratio.

Gallarum præsagium.

Gallarum uires ex Gal.

Nomina.

† *Hoc loco Græci codices habent κοιλιώδης. Qua uoce constat, iudicio meo, Dioscoridem gallæ omphacitidis figuram designasse, cùm prius magnitudinem expressisset. Attamen ex interpretibus Marcellus manifestè eam etiam ad magnitudinẽ retulit. Ruellius autem, cùm eam tuberosam interpretetur, ipse quoque magnitudinem innuisse uidetur. Quocirca nobis satius uisum est, omphacitim rugosæ parti articulorum in digitis, cùm extenduntur, similem reddere: quòd non solùm id innuat Græcum uocabulum: sed multò etiam magis omphacitides ipsæ apertissimè demonstrent.*

Ῥοῦς. RHVS. CAP. CXXIIII.

Orib. non legit concluſa. † μικρὸν, i. parua habet Ori.

RHus, quæ obsoniis aspergitur, [ab aliquibus erythros appellata,] semen est coriarii fruticis, [sic uocati, quoniam coriorum infectores eo utuntur ad inspissandas pelles.] Arbuscula † est in petris nascens binùm ferè cubitorum altitudine: foliis oblongis, subrubentibus, in ambitu serratis † ilicis modo: acino uuarum gracilium, denso, magnitudine terebinthi, quadántenus lato: cuius corticosa tunica perquàm utilis est. Folia uim habent adstringendi, & acaciæ effectus præbent. Decoctum capillos denigrat: dysentericis infunditur, & in potus eorum, insessusque adiicitur: instillatur auribus purulentis. gangrænas, & pterygia cohibent folia ex aceto, aut melle illita. Liquamentum fit ex aridis foliis, ad crassitudinem [mellis] in aqua decoctis, ad eadem, ut lycium, conueniens. Semen eosdem effectus exhibet: cœliacorum, dysentericorumque obsoniis inspergitur: fracta, desquamata, liuidaque illitum

Orib. non legit concluſa.

RHVS.

illitum ex aqua, ab inflammatione uindicat: linguæ aſperitates cum melle abſtergit: candida fœminarum profluuia ſiſtit: hæmorrhoidas ſanat, cum querno carbone intrito admotum. Aqua, in qua ſemen maduit, decocta cogitur, coitque, efficacior quodammodo ipſo ſemine. Gummi defert, quod dentium cauis imprimitur, ad dolores finiendos.

RHus Græcorum, cui (ut ſcribit Plinius lib. XXIIII. cap. XI.) Latinis non eſt inditum nomen, Sumach officinis uulgò uocatur, uocabulo nimirum à Mauritanis accepto, ut in alijs quàm plurimis ab illis fieri ſolet. Hac in condimentis pro ſale utebantur antiqui: idcirco Dioſcoridi in ipſius capitis fronte, Rhus dicitur, quæ obſonijs aſpergitur. Cuius uſus, ut audio, & apud Syros, & apud Aegyptios in hunc uſque diem perdurat, ubi rhus prouenit præſtantior. Naſcitur & in Italia Apennino monte pluribus in locis, ijs omnibus planè notis, quæ illi à Dioſcoride tribuuntur. Huius aridis foliis bircorum, caprarumque

Rhois conſideratio.

caprarumque pelles illæ ſpiſſantur, criſpantur, concinnanturque, quas vulgò Somachi nuncupant. Cæterùm illud non vide tur prætercundum, quòd etſi Galenus tum alibi, tum præcipuè lib. VI. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, plu ra Rhois nomina, & genera explicaſſe videatur, ut qui id modò Syriacum appellet, modò Ponticum, modò obſoniorum, modò coriarium, modò rubrum; non tamen propterea cenſendum eſt, Rhois arbores inter ſe genere, uel ſpecie differre. Quan doquidem nobis conſtat, unum tantùm genus Dioſcoridi hoc loco deſcriptum eſſe, quemadmodum & Galeno libro VIII. ſim plicium medicamentorum. Atqui hac in re ſcire conuenit, quòd Rhus obſoniorum nil aliud eſt, quàm ſemen, coriariorum uerò nil aliud, quàm folia, & fruticis ramuſculi. Noſtræ enim ſententiæ ſubſcribit Dioſcorides, qui ſcriptum réliquit. Rhus ſemen eſt exiguæ plantæ, qua coriarij ad inſpiſſandas pelles utuntur. Quod etiam Galenus confirmat loco citato. Rhus uerò rubens nil aliud eſſe comperitur, quàm eius ſemen immaturum, cui maior adſtringendi uis ineſt, quàm maturo, cuius aci ni quadántenus nigricant. Syriaca præterea, atque Pontica rhus, etſi in aliis naſcatur regionibus, à quibus nomen inuenit, nihil tamen genere diſtat ab Italica, atque Iberica, niſi illa magis, hæc uerò minus uiribus præſtet. Ideóque Monachos il los, qui in Meſuem commentarios edidere, longè hallucinari crediderim: nempe qui ſibi perſuaſerint, Rhoem Ponticam alte rius eſſe generis ab ea, cuius extitit uſus apud antiquos in obſoniis. Qua in re & Plinius deceptus eſſe uidetur, cùm de coriario particulariter ſcripſerit, ipſumque diuiſerit ab eo, quo in ciborum condimentis antiquitus utebantur. Fuchſius ue rò medicus ſingularis eruditionis, non contentus duobus Rhois generibus Plinij imitatione, tertium adinuenit. Etenim is in libro de componendis medicamentis, quem ſecundo loco edidit, Rhoem Syriacum non ſolùm differre ſcribit ab eo, qui tum culinis, tum coriarijs expetitur; ſed peculiarem quidem Syriacæ arbuſculæ ſuccum eſſe cenſet, quòd Galenus libro VI. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos ſuccum rhois Syriaci in quoddam medicamentum addat. Sed errat Fuch ſius in hoc, mea quidem ſententia. quandoquidem non uideo, quomodo ex mentione ſucci rhois Syriaci à Galeno facta, col ligi poſſit, rhoem Syriacum eſſe genus ſeparatum. nam ego potius adducar ut credam, ita eum cognominatum fuiſſe à Ga leno, quòd apud Syros cœli & ſoli illius temperie proueniat cæteris præſtantior. Et quanuis Theophraſto lib. III. cap. XVIII. Rhus duplex reddatur, mas ſcilicet, & fœmina, quòd alia ſterilis, alia fructifera ſit, non tamen ob hoc poſteritatis memo riæ prodidit, quòd altera cibis, altera corijs naſceretur, ſed ambas ad coria inficienda deſtinauit: quòd coriarij folia, & ra muſculos tantùm accipiant, non autem ſemen. Rhoem, quæ in Cornelio Celſo ros Syriacus deprauatè legitur, Mannam, quæ ex Syria nobis aduehitur, eſſe putauit Petrus Crinitus Florentinus capite ſeptimo libri ultimi de honeſta diſciplina, falſus no cum ſimilitudine, quòd ros, quæ dictio rhos Græcè legenda eſt in Celſo, aeris rorem ſignificare crediderit: etenim manna ros quidam eſt. Veruntamen eius ſententiam acriter exploſit Manardus Ferrarienſis libro epiſtolarum ſuarum primo. Theodorus in Theophraſto, Rhois uocabulum fluidam interpretatur, quod nomen Græci etymum ſecutus ſibi Latinè finxit: quippe (ut Plinius eſt auctor) rhus Latinum nomen non habet. Id quod mihi errandi præbuit anſam, cùm iandudum pro cer to exiſtimauerim, fluidam Theophraſto eam arbuſculam eſſe, quæ uulgo Lantana uocatur, è cuius radicibus uiſcum quidam conficiunt. Verùm cùm accuratius Græcum Theophraſti codicem perlegiſſem, Theodoríque nouum uocabulum non ſine bi le examinaſſem, erroris mei cauſam facilè deprehendi. Quo factum eſt, ut iam fateri libeat, fluidam Theodori nil aliud Theo phraſto deſignare, quàm Rhoem, & ob id Lantanam ſic à uulgaribus uocatam, ut prius crediderat, non eſſe. Quæ tamen (ut mea fert opinio) potius VIBVRNVM imitatur, quòd maximè lenta, obſequioſa, flexuque inuicta ſit. Tale enim eſſe uibur num Virgilius in Bucolicis cecinit hoc carmine.

Monachorum error.

Fuchſii opinio damnata.

Petri Criniti lapſus.

Viburnum.

Quantum lenta ſolent inter uiburna cupreſſi.

Exit hæc ramulis digitali craſſitudine, bicubitalibus, foliis ulmeis, incanis, & piloſioribus, quæ paribus internodijs aduer ſis pediculis coniugatim adhærent, per ambitum tenuiſſimè ſerrata. Florem edit album, umbellæ modo cohærentem: à quo acini prodeunt lentium modo preſſi, qui primo ſtatim exortu uirides, deinde rubri, demum uerò nigri ſpectantur: radice per ſumma ceſpitum uagante: uirgæ adeo flexiles, lentæque habentur ut ad colligandum faſciculos ijs commodè utantur ruſtici. Naſcitur in Sepibus, & frutetis, & inculto ſolo. Folia aſpera ſunt, & guſtu adſtringentia. Sententiæ noſtræ aſtipulatur Ruellius, non ſolùm quòd hæc planta flexilis admodum ac lenta omnibus ſuis partibus habeatur, ſed etiam quòd hactenus in Gallia proprium retineat nomen. Nam detrita una tantum litera ibidem uiurna uocatur. Plura de hac Planta diximus aduerſus Guilandini calumnias in Epiſtolis noſtris. Non deſunt autem, qui geniſtam quandam Viburnum faciant, eo tan tum argumento, quòd Calabri Geniſtam illam, Vauorna nuncupent. At qui nihil eſt, quòd me adducat ad credendum Virgilium Geniſtam uocaſſe Viburnum, cum hæc proprium habet nomen. Viburni itaque folia adſtringentis ſunt facultatis, ut prædiximus, idcoque præſtant ad uacillantes dentes confirmandos, & gingiuarum reumatiſmos, ſi unà cum oliuæ foliis decoquantur in aqua & aceto, & ex hoc decocto ſæpe foueantur dentes. Gargariſſatur idem ad columellæ promi nentiam, & ad faucium fluxiones. uuarum acini arefacti anteaquam matureſcant, & in puluerem poti, alui fluxiones ſi ſtunt. Paratur è radicum corticibus ſub terra maceratis, & ſubinde decoctis, & diu tuſis, uiſcum ad aucupia. Folia ubi in lixiuio decoquantur, capillũ denigrãt, & eoſdem fluentes ſiſtũt. De Rhoe hæc, quæ ſequuntur, nobis ſcripta reliquit Galenus lib. VIII. ſimp. med. ſic inquiens. Rhus fruticoſa planta adſtringit, deſiccat. Nam & coriarij ad deſiccandum, & adſtrin gendum pelles planta utuntur: ac proinde βυρσοδεψικὸν, hoc eſt, excoriaria appellata eſt. Porrò medicis in uſu ſunt in primis fructus eius, & ſuccus multùm auſteræ qualitatis. Conſentaneus eſt uſus particularis ipſi guſtus ſenſui. Fuerit itaque & hoc medicamen ex tertio ordine exiccantium, ex ſecundo uerò refrigerantium.

Rhois uires ex Galeno.

Nomina.

Pẽs ut Græcis, ita etiam Latinis Rhus nomi natur: Sumach, Adurion, Rosbar ſadiſlicos, ſeu Roſaidicos, Arabibus: Rhu, & Somacho, Italis: Sumach, & Suma gre, Hiſpanis: Germanis, Gerberbaum. Viburnum autem Italis Viburno. Inſubris Lantana. Germanis, Schlingbaum.

† *In uulgatis Græcis codicibus hic legitur* φηνοειδὲς, hoc eſt, ilicis modo. Hæc dictio qua ratione ab interpretibus Ruel lio, & Marcello omiſſa fuerit, certè neſcio. Sed mihi quidem uiſa eſt non omittenda, quòd non modò eam quoque Oribaſius le gat, ſed quòd etiam Rhus ſolijs pulchrè Ilicem æmuletur.

VIBVRNVM.

PALMA. CAP. CXXV.

PAlma in Aegypto gignitur. Ea medio maturitatis uigore, autumno decerpi ſolet, Arabici myrobalani ſimilis, pomatis cognomine, colore uiridi, & odore mali cotonei: quòd ſi ad maturitatem peruenire ſinatur, phœnicobalanus fiet. Palma acerba eſt, & adſtringens: contra alui, fœminarumque profluuia, in uino auſtero bibitur: hæmorrhoidas ſiſtit: uulnera glutinat illitu. Phœnicobalani recentes plus ſiccis adſtringunt: capitis dolorem afferunt: copioſiores in cibo inebriant. Sicciores ſanguinem excreantibus, ſtomachicis, & dyſentericis utiles in cibo: illinuntur cum cotoneo, & cerato œnanthino ueſicæ uitiis. Caryotæ, præſertim eſu, faucium aſperitati medentur. Thebaicarum decoctum potu æſtuationem ſedat: uires recreat cum hydromelite ueteri ſumptum: cibo idem faciunt. Fit ex eis uinum ad eadem conueniens. Decoctum per ſe potu, & gargarizatione magnopere adſtringit,

PALMA.

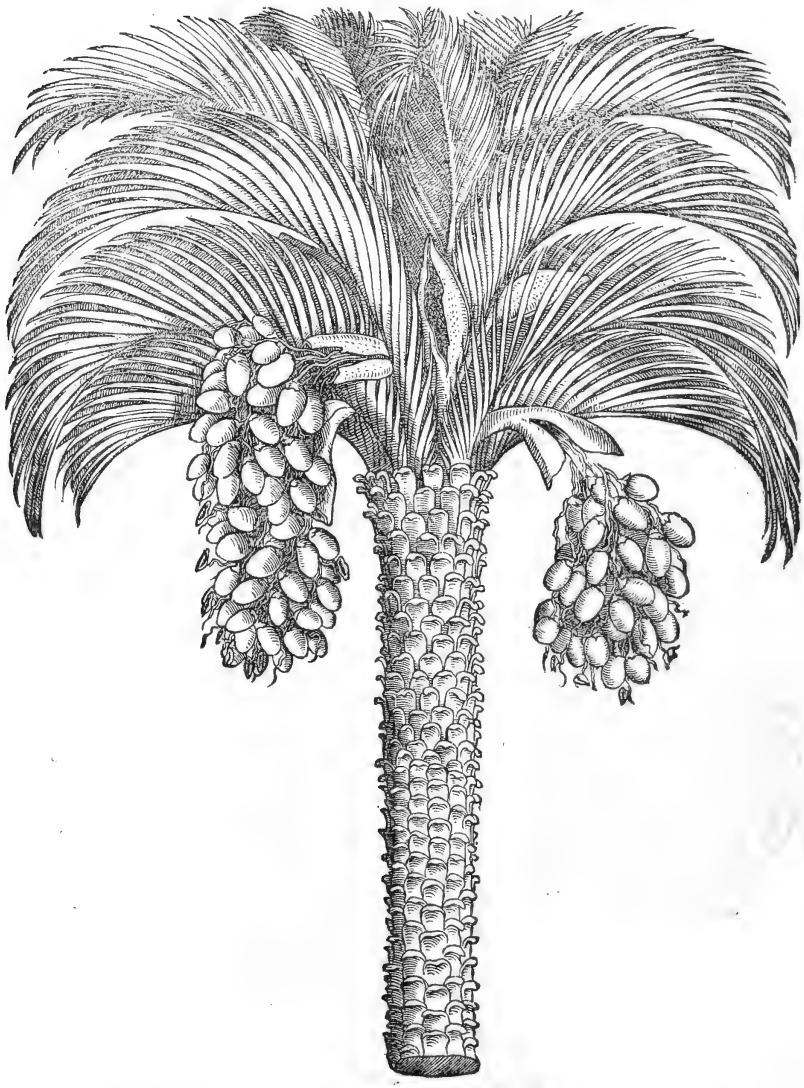

& cohibet. Nuclei palmarum, cæterorum more, cremati in crudo fictili, & uino reſtincti, cinere loto, ſpodii uicem efficiunt, miſcenturque in calliblephara. quòd ſi non iuſtam uſtionem acceperint, denuo cremandi. Vim adſtringendi habent, & ſpiracula cutis obductu ſuo claudunt: contra oculorum uuam, & puſtulas, palpebrarum defluuia, cum nardo effectum præbent: corporis excreſcentias cum uino reprimunt: ulcera ad cicatricem perducunt. Sed inter primas utiles ex palmis humilibus Aegyptiæ.

φοίνιξ ἐλάτη

PALMA ELATE. CAP. CXXVI.

PAlma, quam aliqui elaten, aut ſpathan appellant, fructus palmarum adhuc florentium inuolucrum eſt, calyxque: quo in ſpiſſamenta unguentarii utuntur. Optima habetur odorata, adſtringens, ponderoſa,

ponderoſa, præcluſa, intus pinguis. Vis ei adſtrictoria: ſiſtit ulcera, quæ depaſcunt: laxatos artus committit: trita miſcetur cataplaſmatis,& malagmatis: prodeſt præcordiis, imbecilli ſtomacho,& iocineri affecto, miſta conferentibus cataplaſmatis. Eius decoctum ſubinde deterſum,capillos denigrat:datur bibendum congruè renum,ueſicæ,& uiſcerum uitiis: uuluæ, ac uentris fluxiones ſiſtit: ſcabiem cum reſina,& cera † ſanat, ſi uiginti diebus recens apponatur. Inuolutusque in ea elate fructus, quem ſuo amplexu fouet, elate etiam uocari ſolet,& ab aliquibus boraſſus. Adſtringit,& ſpathæ effectus præſtat,non ſic unguentis expetitus. Alba medulla caudicis recens in cibo, aut decocta,eadem facit,quæ boraſſus.

† ἐψηθεῖσαι. I. cocta legit Antiquus cod. Palmæ hiſtoria.

Palma,arbor eſt procera,caudice admodum ſquamoſo; ramos in cacumine tantum fundit, in orbem actos, cacuminibus ſolum ſpectantibus: foliis longiſſimis, duplicibus, gladij figura. Flores profert numeroſos, tenuibus quibuſdam uillis appenſos, in magni racemi modum,facie crocinis ſimiles:ſed multò minores,albo colore. Ii anteaquàm emergant, magno quodam concluduntur inuolucro, quod palmam elaten uocant, quo tandem debiſcente,emergunt, ac panduntur. Hinc ſubindè dactyli prodeunt,qui per Autumnum,unà cum ficubus matureſcunt,rufo colore. Decerpuntur eodem tempore,& inſolantur ad uſus; nucleo intus duriſſimo,oblongo,canaliculatoque. Naſcitur Elate ex ipſo caudice inter primos ferè ramos, duarum ſpithamarum longitudine,ea,quæ hic appicta eſt,imagine. Hanc,cuius hìc imaginem damus, miſit ad me integram,unà cum dactylorum racemo;Gabriel Fallopius Medicus clariſſimus:quinetiam eodem tempore, eiuſdem Elates icones graphicè delineatas nobis miſit Iacobus Antonius Cortuſus patritius Patauinus,uir quidem ut proſapia,& uirtute præclarus,ita omni humanitate,& liberalitate præditus. Viſuntur palmarum arbores in compluribus Italiæ ciuitatibus, nempè in hortis, uiridarijs,& monachorum clauſtris dictis,inſigni magnitudine,ac ſpecioſa proceritate;cùm tamen climatis noſtri temperies earum naturis inclementior ſit,fructum nobis non proferunt,ſed ſteriles conſeneſcunt. In Hiſpania tamen maritimis quibuſdam locis fructum edunt, uerùm immitem,& qui nunquam matureſcat. Quæ in Creta proueniunt, fructum ſanè percoquunt,ſed magis admodum Cypriæ. Principem locum tenent,& palmulas omnium præſtantiſſimas ferunt, quæ in Iudæa proueniunt,& inter has maximè (ut inquit Galenus) quæ in Hiericunte naſcuntur. Venetias palmarum fructus, qui nonnullis palmulæ, aliquibus cariotæ, quibuſdam uerò dactyli dicuntur, ex Syria,& Alexandria Aegypti aduehuntur, ac etiam ex Neapoli illuc prius ex Numidia importati. Ex recentibus ab arbore ſtatim decerptis, quibus Italia caret, uinum fieri auctor eſt Plin.lib.XIIII.cap.XVI. quo Parthi,& Indi utuntur, ac cæteri, qui orientalem plagam incolunt. Et ut idem refert lib.XIII.cap.IIII. Palmæ fœminæ fructum non proferunt, niſi prope marem conſerantur: quo exciſo, aut exiccato,uiduæ poſtea ſterileſcunt. Nec tamen ob id putandum, quòd mares fructum non ferant. Quandoquidem ſcribit Theophraſtus lib.II.cap.VIII.de hiſtoria plantarum,quòd ex fructiferis (plures enim ſunt, quæ fructum non ferunt) tam mares, quàm fœminæ fructus edunt. Quorum plures ſunt differentiæ, quoniam alij ſine oſſe, alij duro oſſe,alij molli proueniunt. Colore quoque inter ſe diſcrepant:alij enim candidi,alij nigri,alij flaui:ad ſummum non pauciores, quàm ficorum colores, neque abſolutè pauciora genera ſtatuunt. Ad hæc differre magnitudine,figuráque uolunt: quoſdam enim rotundos eſſe in modum malorum: magnitudineque tantos, ut quatuor tantùm in ſpicam teneantur,alios minutos cicerum magnitudine. Saporibus item plurimùm differre inquiunt, ſed optimum tam inter nigros, quàm inter candidos,genus,quod regium uocant,cùm magnitudine,tum uirtute,ſed rarum id eſſe. Quædam non fructu modò,uerùm & arbore ipſa, longitudine,formaque reliqua diſtant: non enim magnæ,excelſæque,ſed breues fœcundiores, quàm cæteræ,trimæ protinus fructificantes. Tales etiam in Cypro, in Syria quoque, Aegyptoque palmæ proueniunt; quæ quadrimæ, aut ut plurimùm quinquennes fructificant, hominis altitudine aſſurgentes. Genus aliud eſt in Cypro, quod & ſolum amplius habet,& fructum multò ampliorem, diſcriminéque peculiari diſcretum, magnitudine mali punici, figura oblongum: non tamen ſapidum, tanquam cæteræ:ſed radicibus ſimilem,ut non deuoretur, ſed ſucco tantùm expreſſo expuatur. hæc de palmis hiſtoria ex Theophraſto. Sunt præterea, qui palmarum generi adſcribant plantam in Aegypto, Cyproque naſcentem, quam Veneti inde redeuntes MVSAM appellant,& Muſas ſimiliter fructus. Adoleſcit hæc(ut referunt) ad quinúm, ſenúmue cubitorum proceritatem è ſtolonibus alterius ſatæ:folio eſt arundineo, quod tamen perquàm longo, latoque ambitu ſe diffundit, adeò ut in longum trium cubitorum menſuram quandoque excedat; in latum uerò ſeſquicubitum ſpatietur, lata,craſſaque per medium excurrente coſta. Torreſcunt folia æſtate ſui natura, uel etiam fortaſſe ſolis ardore, adeò ut menſe ſeptembri eorum coſtæ prorſus nudæ cernantur, decidente foliorum materia,quòd admodum ſit tenuis. Caulis ſquamoſo foliorum cortice ueſtitur, palmæ,uel arundinis modo. Ramos habet nullos, ſed caudice tantùm conſiſtit. E uertice germen emergit materie molli, longitudine ferè cubitali, à quo alia ab origine ad ſummum prodeunt germina ternúm,quaternúmue digitorum inuicem diſtantia: è quibus circumeminent fructus,parui cucumeris magnitudine, qui per maturitatem quadántenus flaueſcunt,cortice fici, qui eodem modo digitis detrahitur. Subſtantia pulpæ conſiſtit melopeponum modo,nullo intus oſſe,neque ſemine. Primùm guſtantibus fructus inſipiditatem quandam præſe ferre uidentur,adeò ut primo ſtatim guſtu non placeant: uerùm qui eſui aſſueſcunt,iis indies magis delectantur: quippe qui quadam occulta ſaporis ſuauitate allecti,quæ niſi tractu temporis cum palato init gratiam, nunquam ſaturi uideantur. Ita Muſam mihi deſcripſere qui ex Aegypto,& Cypro ad nos reuertuntur. Sed qúænam antiquis Muſa fuerit planta, quid referam non habeo. Inclinat tamen animus eam eſſe,quæ Theophraſto in palmarum genere recenſetur: quam idem in Cypro naſci tradidit,folio cæteris ampliore,& fructu longè maiore, magnitudine mali punici,& figura oblongo. Muſæ ex Arabibus Serapionem inuenio mentionem feciſſe inter ſimplicia, ubi de eius uiribus in hunc ſenſum diſſeruit. Muſa excalfacit in medio primi abſceſſus,humectat autem in eius fine. paucum præbet alimentum. Priuatim prodeſt thoracis, pulmonis,ac ueſicæ ardoribus.aluum emollit. Verùm liberalior eius uſus ſtomacho aduerſatur,ac iecur obſtruit. Quamobrem ſi quis,cùm frigidi ſit temperamenti, ea copioſius ueſcatur, ſubinde aquam mulſam, oxymel, aut gingiber conditum ſumat neceſſe eſt. Fœtum in utero alit,reni-

Palmæ conſideratio.

Muſæ plantæ hiſtoria, & uires.

Cameriphis consideratio.

bus opitulatur, urinam ciet, & uenerem stimulat. hactenus Serapio. Est & aliud palmæ genus humile pumilumque, quod in Sicilia copiosissimum prouenit: quinetiam in maritimis nostris Senensibus, cubiti altitudinem parum excedens, folio cæteris simili, sed minore breuioreque. Flores edit ex obliquo è capillacea quadam coma emergentes; è quibus baccæ racematim prodeunt, ut ex appicta hîc imagine quispiam certior fieri poterit. Pars radici propinquior in globum extuberans, germen quoddam, quod cerebrum uocant, innumeris ferè inuolucris circumseptum habet, tenerrimum, sapidum, & ori gratissimum. Estur id secundis mensis, cum pipere & salis momento. Cardui aut Echinate cinaræ modo. Arridet enim maximè gustui. Rami quadragesimali tempore deferuntur uenales per totam ferè Italiam, ad exornandos oliuarum ramos, qui sacra palmarum die ab omnibus in templis gestantur. Præstant ijdem ad sportulas, tegetes, & scopas parandas: Sunt enim ad uerrendas domos non solum peridoneæ, sed etiam utiles, quòd non confringantur, nisi tempore longo. Hoc Palmæ genus, Theophrasto χαμαιρίφης appellatur lib. 2. cap. 8. de historia plantarum ubi sic habet. Palmæ autem nocatæ χαμαιρίφης aliud quoddam genus est, tanquam eiusdem nominis. Nam excepto cerebro uiuunt, & ab radicibus succisæ repullulant. Fructu quoque, & foliis distant. Sunt enim lato, molliqué folio: ob id sportulas, tegetes, & capitis umbracula eo contexunt: quin & in Creta insula multæ, ac etiam multo plures in Sicilia tales proueniunt ubi Cefaglioni uulgò uocantur. Palmæ genus India profert (ut Iosephi Indi nauigationes perhibent) è cuius truncis, excisis consultò ramis mense augusto, distillat liquor, quem incolæ uasis excipiunt, ebibuntque suauiter uini uice: ueruntamen nisi excoquatur, post triduum in acetum acerrimum desciscit. Eaque propter illum decoquunt: ut nos defrutum, sitque hoc modo, uelut mel suauissimum, quod post modum ex aqua resoluunt, & diebus uiginti artificio quodam percolant, donec optimè sit defæcatum, atque pellucidum: quo artificio iucundissimus redditur potus, diuque perennat. Porrò Palmulæ, quas Dioscorides Thebaicas nocat, quantum ex pluribus auctoribus comperi, adeò tractu temporis insolatæ siccescunt, ut molitæ cogantur in panem. Est & aliud ab

Tamarindorũ consideratio.

bis palmularum genus, quod officinæ Mauritanos secutæ TAMARINDOS appellant, Græci uerò à saporis acrimonia oxyphœnica: siquidem Mauritani per Tamar dactylos significant: quare Tamarindorum uocabulo idem intelligunt, quod nostri palmulas Indicas. Indici igitur dactyli producuntur (ut inquit Serapio) à quibusdam plantis, quæ foliis longis, acuminatisque, salignis similibus uirent: licet à nonnullis existimentur Tamarindi fructus agrestium palmarum. Sed equidem malim adstipulari Serapioni, quàm illis; præsertim cùm non constet è ueteribus, qui de Tamarindis quicquam memoriæ prodiderit. Ex ijs, qui ad nos importantur, nulli, uel pauci admodum integri reperiuntur. Nam plerunque contriti, & in massam quandam compacti deferuntur, quam si discideris, flauos nucleos inuenies, uarias formas referentes. Præstant, qui in obscuro rubescunt, molles, recentesque, & qui neruosis quibusdam uillis farcti inueniuntur. Adulterantur ab impostoribus prunis, sed deprehenditur fraus tum colore, tum etiam gustu: quippe nec admodum sunt acidi, nec tam saturato colore nigricant. Refrigerant, ac desiccant (ut scribit Mesues) ordine secundo, tametsi Auerroi tertio describantur. Alui cient, quapropter potibilem facilè soluunt: item & præsatos humores leniunt, & insaniam, & furorem mulcent. Dantur obstructis, aqua intercute affectis, arquatis, & lienosis utiliter. Faciunt & ad scabiem, lepras, uitiligines, & lichenas: quin & contra omnes cutaneas exulcerationes, quæ à sanguine præsatto emersere. Officiunt tamen frigidum uentriculum habentibus: sed noxa tollitur, admisto maci, masticbe, cassia, aut Indica nardo. Aegrè munus obeunt suum, sed roborantur, si admisto caprino sero, aut fumariæ, aut lupi salicarij succo bibantur. In summa palmarum uaria, ac diuersa sunt genera. Quare curiosum remittemus ad Theophrastum loco superius citato, & ad Plinium lib. XIII. cap. IIII. ubi de

Cuciopheræ pl. ces, & eius fructus consid.

his latissimè scripsit. Atqui non ob id scribere prætermittam, quòd est etiamnum Theophrasto planta κεκιοφόρον appellata libro. 4. cap. 2. de plantarum historia palmam candice & foliis repræsentans. Verùm à Palma differt, quòd hæc indiuidua simplexque assurgat, illa uerò quum aliquatenus increuerit, scindatur, & bisida fiat, iterumque horum utrunque pari modo diuidatur & subinde uirgas breues, & multas proferat, cortice sicuti palmæ ad utensilium nexus utili. Fructum peculiarem parit: magnitudine & figura, & succo singularem. Quippe magnitudine ferè, qua manum impleat, rotundum, colore flauicantem, succo dulcem, & ori gratissimum, non racematim congestum, ut Palma, sed per singula discretum, nucleo magno, uehementer duro; ex quo annulos detornant quibus in uersicoloribus stragularijs uinculis utuntur. Materies à palma plurimum distat. Altera enim rara corpore, & neruosa, & uiridis: altera spissa, grauis, carnosaque, & cæsa crispa admodum, atque dura. Persæ quidem maiorem in modum eam præferunt ad lectorum pedes conficiendos. Hæc ex Theophrasto transcripsimus, quod hæc planta palmarum generi ascribatur. Huiusce arboris poma (ut puto) missit ad me Constantinopoli Gulielmus Quaccelbenus Flander Medicus insignis. Sed re uera tunc temporis, cuius arboris essent fructus conijctare non poteram. Verum cum posthac illustrandis augendisque commentarijs hisce nostris operam nauarem, legeremque apud Theophrastum, de Cuciopheri fructu, ac de admirabili nuclei ipsius duritia, illico inclinauit animus, hæc poma, quæ nuces appellabat Quaccelbenus, legitimos Cuciopheri esse fructus. Cum omnibus suis notis descriptioni correspondeant. Sunt enim ea magnitudine, qua manum implere possint, orique gratissima, & suaui quadam dulcedine prædita, colore flauicantia perinde, ac Cydonia mala. à quibus etiam parum facie distant: glabra tamen sunt, & carne fibrosa. Os internum habent inglandis magnitudine, quadrilateri ferè figura, ima tamen parte lato, & suprema in acutum desinente, color illi exterius, qualis in inglandium, auellanarumue, aut Pineæ nucis putaminibus uisitur. putamine altero obductum grandiori, haud fragili, sed duro, nullis quibusdam nalido compactu sese stringentibus, colore ex rufo nigricante. Ossis substantia

Palma elate.

interior, ut colore marmor imitatur, ita etiam duritie excedit, in cuius centro cauitas est, in qua sylueltris auellana una cum putamine recondi facilè possit: uerum nullo intus nucleo: sed inanis & uacua. Cæterum quid in palma illud sit, quod aliqui elaten, aliqui spathan uocant, manifestè declarat Dioscorides, cùm inquit. Palma, quam aliqui elaten, aliqui spathan appellant, fructus palmarum adhuc florentium inuolucrum est. Cui adstipulatur Theophrastus loco iam citato, ubi ita scribit. Fructiferarum aliæ masculæ, aliæ fœminæ. Interest autem, quòd mas primùm super spathan floret: fœmina fructum oblongum illico præstat. Sed elate, siue spathæ Galeno duo uidentur esse genera lib. VIII. simplicium medicamentorum, alterum quod tenerum sit palmæ germen, alterum quod eius sit tegumentum. Primum uerò genus fortasse illud erit, quod in

interiore

DACTYLI CVM PALMA ELATE.

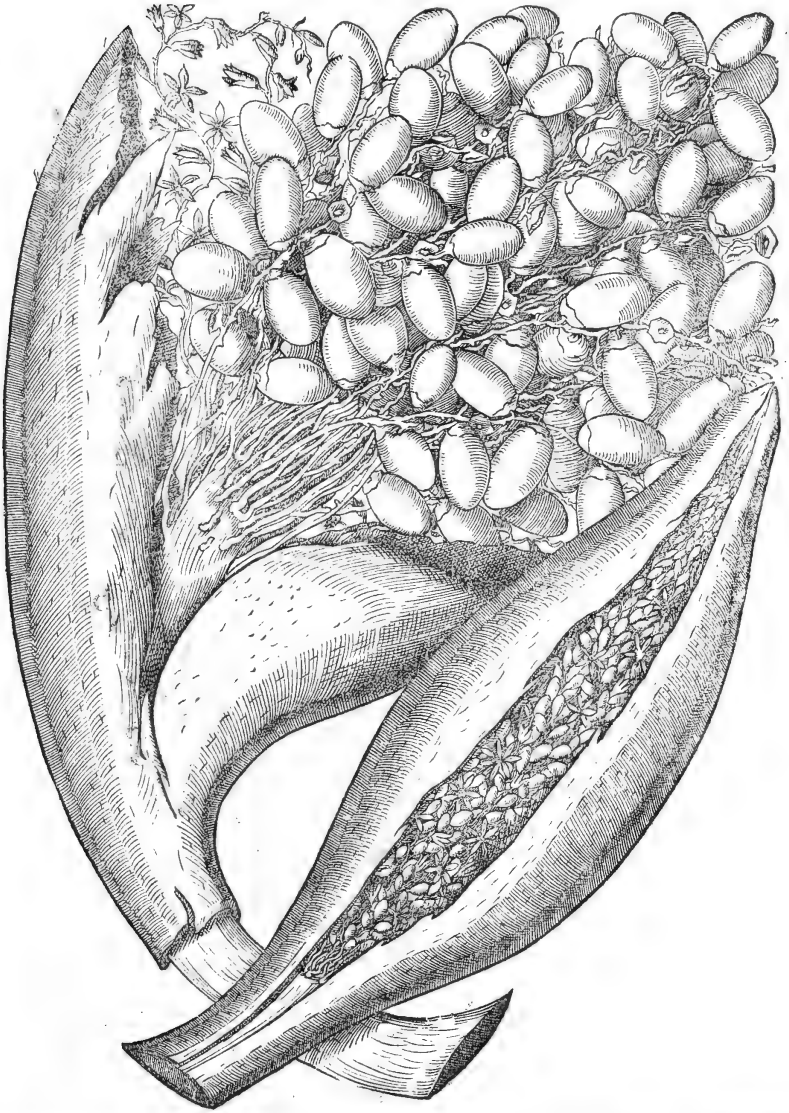

interiore parte inuolucri gignitur antequàm flores prodeant. Id, Dioſcoridis teſtimonio, ab aliquibus Boraſſus appellatur: atque etiam Elate dici ſolet. Verùm hac in re maximè cæcutiſſe Plinium illud apertiſſimè oſtendit, quod ipſe lib XII. cap. ultimo ſcriptum reliquit, ſic inquiens. Eſt præterea arbor ad eadem unguenta pertinens, quam alii elaten uocant, quod nos abietem, alii palmam, alii ſpathen. Quibus palàm eſt, Plinium palmæ adhuc florentis fructus inuolucrum cum abiete arbore confudiſſe, uocabulorum propinquitate deceptum: Græcis enim ἐλάτη Latinis abietem ſignificat. Quinetiam eundem putaſſe elaten palmam arborem eſſe, cùm tamen uel germen palmæ tantùm, uel florum ſit inuolucrum. Nec minus inter recentiores hallucinari deprehenditur Adamus Lonicerus Germanus, qui ſpathan in palma nil aliud eſſe cenſet, quàm folia, quòd enſiformia uideantur. De Palmarum uiribus pertractans Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum ita ſcriptum reliquit. Phœnix arbor adſtrictoriæ facultatis omnibus ſui partibus eſt particeps. Igitur ramorum ſuccus auſterus eſt, ex aquea ſubſtantia tepida, & terrea frigida conſtans. Similis naturæ eſt encephalos, quem uocant, hoc eſt cerebrum,

Plinii, & Lonicerilapſus.

Palmarum uires ex Gal.

CHAMERIPHES SIVE PALMA HVMILIS.

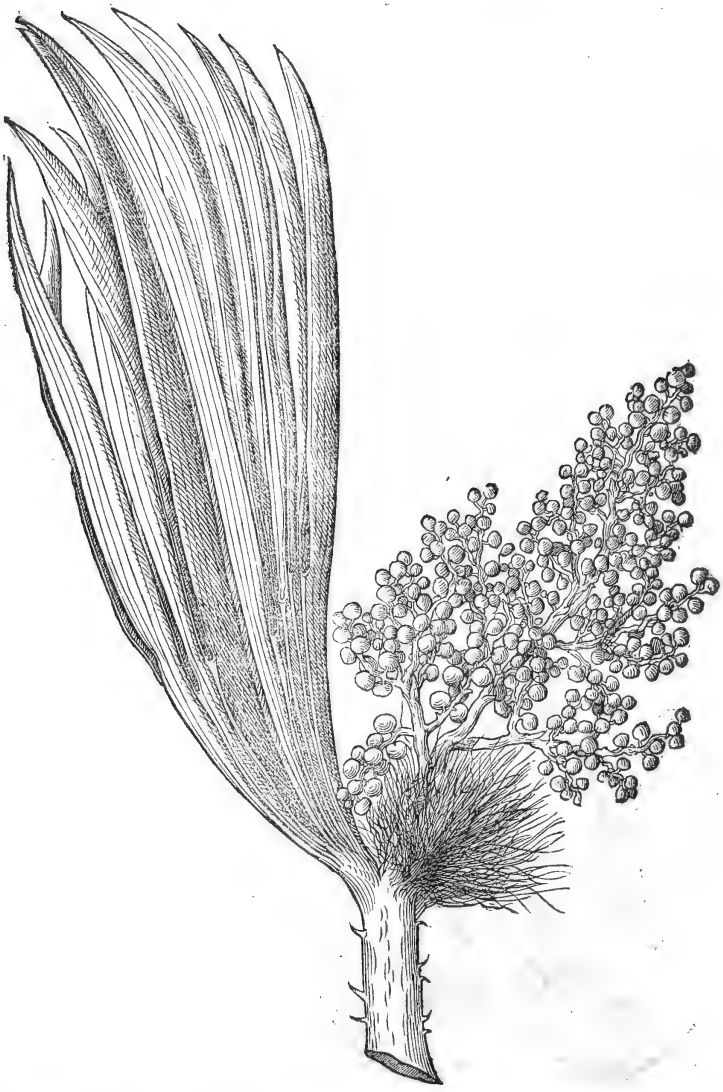

ſiue medulla, eſui aptus. At fructus eius, & maximè dulcis, non paucam obtinet caliditatem. Cæterùm cùm edendo ſit, 10
multo eſt uſui, non tamen foris impoſitus, ubi quid roborare, & deſiccare, contrahere, ſtipare denſareque conſilium eſt; ſed & tanquam cibus ſumptus & ſimul cum alijs, & per ſe. Porrò quod elaten uocant, nempe tenerum illud palmæ germen, eandem cum cerebro eius facultatem poſſidet. Quod uerò uelut tegumentum eius eſt, adſtringentem & ipſum qualitatem habet: uerùm plus quàm dicta omnia exiccat, utpote quòd & eſſentiæ conſiſtentia illis ſiccius eſt, & minimè particeps eſt humiditatis. Itaque iure utuntur illo ad ulcerum putreſcentia, miſcentque medicamentis articulos plus iuſto laxatos con-

Palmularũ facultas ex eodem.

trahentibus: ad hæc facultatibus hepaticis, & ſtomachicis, ſeu intrò ſumantur, ſeu foris admoueantur. Sed & radix plantæ deſiccatoriæ citra morſum facultatis eſt, adiunctum habens & ipſa adſtrictionis quippiam. Et de Palmarum fructu differens libro ſecundo de alimentorum facultatibus, ſic inquit. Eſt autem non parua in Palmulis differentia: aliæ nanque ſiccæ ſunt, & adſtringentes, ut Ægyptiæ: aliæ molles, & humidæ, & dulces, ut quæ caryotæ appellantur. Hæ autem

MVSA SINE FRVCTV.

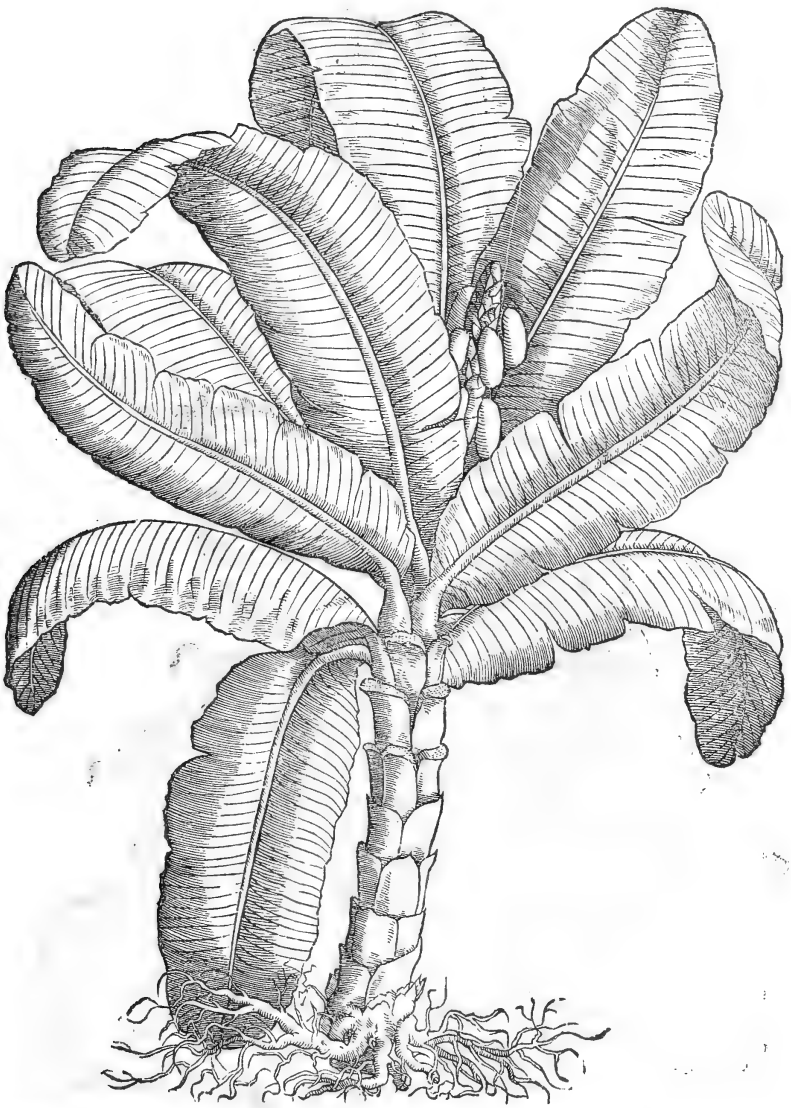

tem præſtantiſſimæ in Syria Palæſtina naſcuntur in Hierichunte: reliquæ omnes palmulæ inter dicta duo genera mediæ cenſentur. Verùm concoctu difficiles ſunt, capitique dolorem inferunt: quarum aliæ quidem magis, aliæ minùs ſunt humidæ ac dulces, ſiccæ atque adſtringentes. Sed conſtitutis extremis iam omne quod in medio eſt facillimè deprehendes. Nulla ergo ex ipſis eſt, quæ non dulcedinem quandam, & adſtrictionem habeat. Siquidem caryotæ leuiuſculè adſtringunt, & Thebaicis obſcura quædam ineſt dulcedo. At ſuccum quidem dulcem nutrire, auſterum autem gratum eſſe ſtomacho, & aluum ſiſtere oſtendimus. Omnes autem palmulæ, ſi largius ſumantur, concoctu ſunt difficiles, & capiti dolorem adferunt. Quædam etiam morſus cuiuſdam ſenſum ori uentriculi, quod medici ſtomachum uocant, inducunt. Succus autem ex ijs in corpus diſtributus, craſſus quidem omnino eſt, cum quodam etiam lentore, ubi pingues fuerint palmulæ, ut caryotæ. Cùm autem huic ſucco dulcedo etiam miſta fuerit, celerrimè quidem hepar ab eo obſtruitur: læditur autem maximè ab ipſorum eſu, quòd & inflammetur, & ſcirrho obſideatur. Poſt hepar autem & lien obſtruitur, ac læditur. At multò ſanè maximè u-

MVSA CVM FRVCTV.

rides palmulæ ad omnia ſunt noxiæ, ſi paulò largius ſumantur. Perſpicuum porrò eſt, dulces quidem calidiore; adſtringentes uerò frigidiore ſucco præditas eſſe. Virides præterea palmulæ inflationes pariunt, ueluti & ficus eadem nanque palmularum uiridium ad alias eſt proportio, quæ ficuum ad caricas. Cæterùm in regionibus non admodum calidis, palmulæ non perfectè matureſcunt, adeò ut reponi queant. Quo fit, ut homines ipſis uiridibus uſci coacti, crudis ſuccis impleantur, rigoribuſque, qui ægrè calefiant, & hepatis obſtructionibus prehendantur. Dactyli recentes duo oſſe exenterati, & infectorij cocci puluere repleti, deuoratique ſæpe à prægnantibus, abortum prohibent. Præſtant quoque dactylorum oſſa in puluerem trita ſemunciæ pondere addita ſanguinis draconis lachrymæ drachma, & portulacæ aqua pota, ad albas uteri fluxiones eadem combuſta drachmæ pondere, cum crudi ſerici combuſti ſemidrachma, ſanguinem mingentibus medentur. Arbor, quæ φοίνιξ Græcis, Latinis Palma uocatur: Arabibus Machla, aut Nachal: Italis, Palma: Germanis, Dattelbaum: Hiſpanis, Palmera: Gallis, Arbre de dattes. Huius autem arboris fructus, qui δάκτυλοι καὶ φοίνικες Græcis, Latinis

Nomina.

Palmulæ

CVCIOPHERA.

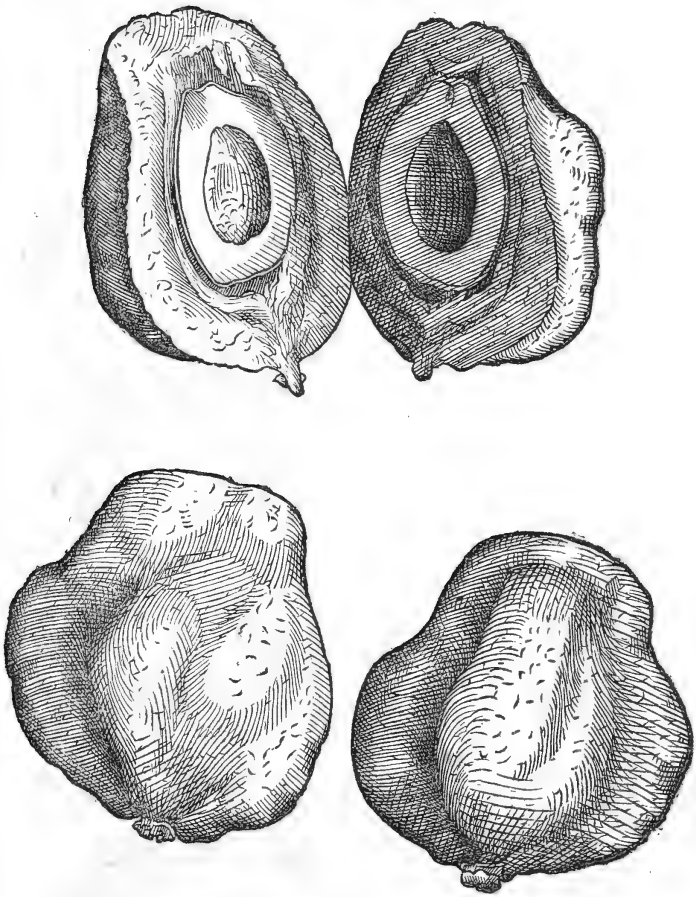

Palmulæ & dactyli dicuntur: Arabibus, Tamar: Italis, Dattoli: Germanis, Dattilen: Hiſpanis, Tamaras, & Dattiles: Gallis, Dattes: Boemis Daktyle.

10 Poſid. MALVM PVNICVM. CAP. CXXVII.

MAlum punicum omne boni ſucci eſt, ſtomacho utile, perexiguum ſufficiens alimentum. Dulcia ſtomacho utiliora habentur, ſed aliquantulum in eo calorem gignunt, inflationes pariunt, unde in febri abdicantur. Acida adſtringunt, æſtuanti ſtomacho auxiliantur, & multò magis contrahunt, ac urinam cient: [a] ora, gingiuasque lædunt. Vinoſa uerò mediam ſortiuntur naturam. Nuclei acinorum acidi punici in ſole ſiccati, & obſoniis inſparſi, concoctiue, fluentem aluum, ſtomachumque ſiſtunt: cœleſti aqua madeſcunt, bibunturque commodè ſanguinem excreantibus: ad deſeſſus dyſenterico-

a Meum ὑυσό μαχοιδ's καὶ ευπλικὴ. i. ſtomacho utile

MALA PVNICA.

sentericorum, fœminarumque fluxione uuluæ laborantium utiles sunt. Expressus nucleorum succus coquitur cum melle, ad oris, uirilitatis, & sedis ulcera, nomas, [b] reduuias, & ea, quæ in corpore extuberant, aurium dolores, & narium uitia; præsertim acidorum. Huius flores cytini uocantur: qui adstringunt, siccant, cohibent: sanguinolenta glutinant: quas punicum, præstant utilitates. humida gingiuarum uitia, mobilesque dentes decocto colluuntur: herniam prolapsu intestini erumpentem, cataplasmate repellunt. Memoriæ tradunt, qui tres quàm minimos cytinos deuorauerit, nullam eo anno lippitudinem passurum. Eliquatur hypocistidis exemplo. Malicorium asperum est mali punici putamen, quod aliqui sidion appellant. Id spissandi uim habet, & quos cytini, præbet usus. Decoctum [c] [radicis,] potu latas uentris tineas pellit, & easdem euocat. Balaustium syluestris punicæ flos est, cytino similis. Cuius complura genera reperiuntur, candidum, [d] [fuluum,] colore rosaceo.

est adstringens sed C.t. ὄξος μὲν καὶ συστ. i. origanum & adstringens.

b Meum πεφύγμα τὰ ἐν δακτύλοις. i. ad reduuias in digitis.

c ῥιζῶν leg. antiq. cod.

d πορφυρέον. i. purpureum, legit Orib.

faceo. Succus ex eo exprimitur, hypociſtidis modo: cui adſtrictoria uis ineſt, eadem faciens, quæ hypociſtis, & cytinus.

PVnica Malus arbor eſt minimè procera, foliis Oleaginis, Myrti æmulis, ſaturatè uirentibus, craſſiuſculis, rubris intercurſantibus uenulis, rubroque pediculo appenſis. Rami illi ſunt flexiles, ſpinis horridi. Flores punicei calathi modo patuli, ore ſtellatim circumſecto, è quo folia prodeunt tenuia, colore coccineo, agreſti papaueri æmula, granulis quibuſdam mediis capillamentis appenſis, ut in Roſa. Fructus coriaceo tegitur cortice, exterius rufeſcente, & interius flaueſcente, innumeris refertus granis anguloſis, rubentibus, uinoſo ſucco refertis, oſſiculo intus latente, quæ intercurſantibus flauis tenuibuſque membranis, miro quodam naturæ ordine diſtinguuntur. Ligni materies flaua, cinereo libro ueſtita. Punica ita que Mala in pluribus Italiæ locis uulgò, ſicut etiam Latinè Granata dicuntur, à multis intus concluſis granis: quanquam non deſunt, qui ita appellari uelint à Granata Hiſpaniæ regno, quòd inibi numeroſa proueniant. Sed quomodocunque ſe res habeat, nuſquam non cognita ſunt in Italia: ſiquidem inibi & in hortis, & in uinetis, & in uiridariis, eorum frequentiſſimæ uiſuntur arbores. Triplici (ut etiam ſcribit Dioſcorides) diſtinguuntur ſpecie: quippe quòd alia dulcia ſint, alia acida, alia uinoſa. Vinolenta ea ſunt, quæ uulgò Vaiani uocat Hetruria, quæque aliubi Schiaui, & alibi dimezo ſapore Italico ſermone appellantur. At Plinio lib. XIII. cap. XVII. quinque enumerantur ſpecies, dulcia ſcilicet, acria, miſta, acida, & uinoſa. Verùm hæc omnia Dioſcorides in tria redegit faſtigia: utpote qui uni dulcia; alteri acria, & acida; tertio uerò generi miſta, & uinoſa adſcripſerit. Hæc omnia Italia habet, & celebrat: ſed & fructus, & acinorum magnitudine, tum liquoris copia excellunt dulcia, & uinolenta. Acida miteſcere, & dulcia fieri tradunt, ſi ſuillo, aut humano ſtercore foueantur arboris radices, & uetere urina ſæpius irrigentur. Cæterùm ne fructus in arbore debiſcant, remedio ſunt lapides tres, cùm ſeritur arbor, ad radices collocati; quin etſi iam conſita ſit, & fructum ferat, eadem ratione emendatur. Sed & hoc item præſtabitur, ſi ſcilla ſecundum radices conſeratur. Si florem arbor non continet, urinam ueterem cum pari aquæ menſura temperare, & ter per annum radicibus infundere, efficaciſſimum eſt remedium. Eundem præſtabis effectum, ſi arboris florentis truncum plumbeo concluſeris, circulo, uel anguis corio inuolueris. Seruantur punica mala incorrupta anno toto, ſi cùm ferè matura fuerint, petioli, quibus pendent, intorqueantur in arbore, uel ſi poſtquàm decerpta fuerint, argilla ex aqua reſoluta undique oblinantur, ac deinde pluribus diebus inſolentur. Sunt & qui, ut diu integra perennent, ea in feruentem aquam immergant, ſtatim eximant, & ſole ſiccanda exponant, octo dierum ſpatio. Vini ex omnibus conficiendi ratio hæc eſt. Acini maturi diligenter à corijs, & membranis purgati prælo committuntur, ac exprimuntur: mox uinum ſaccis ad id accommodatis percolatur, & in uaſculis reponitur, quouſque fæx reſidat: defæcaturque deinde, & clarum reponitur, affuſo deſuper oleo, ne corrumpatur, uel aceſcat. Sunt & qui ſine oleo illud in cadis aſſernent, ſed id per æſtatem facilè aceſcit. De floſculi nomine inter ſe diſcrepant auctorum ſententiæ. Dioſcorides florem ſatiuæ punicæ cytinum appellat, balauſtium uerò ſylueſtris. Plinio lib. XXIII. cap. VI. primus tam ſatiuæ, quàm ſylueſtris partus florere incipientis cytinus uocatur; balauſtium uerò flos utriuſque in ipſo erumpens cytino. Laudatiſſimi ſatiuarum flores colore perquàm rubro ex Creta, & Cypro hoc æuo Venetias importantur, aſpectu quidem ſpecioſo, & uiribus cæteris præſtantiores. Sed & mangonio fiunt in Italia peregrinis non diſſimiles, non tamen uſquequaquè præſtantes. Immaturus punici cortex ideo Malicorium antiquis dicebatur, quòd eo, ut Rhu ad perficienda coria uterentur. Dulcia punica, quæ apyrena alio nomine uocantur, uentriculo inutilia haberi, dentes gingiuaſque lædere, auctor eſt Plinius; etſi rectius fortè id Dioſcorides acidis atribuat. Puluis mali punici in olla noua operculo indito in furno toſti, potus fluentem aluum efficaciter ſiſtit. Sylueſtris uerò acinorum oſſiculi utiliter bibuntur triti ad aquam, quæ cutem ſubierit, ſiccandam. Cortice punici ex uino decocto, & impoſito perniones ſanantur. Punica, & myrtus, (ſi rei agrariæ auctoribus credimus) mutua conſuetudine mirum in modum oblectantur, ita ut etiam reddantur fertiliores, ſi altera in alteram inſeratur. Paratur ex Punicæ floribus, hoc eſt ex internis Cytinorum puniceis, ac tenuibus foliis Saccharum, perinde ac ex puniceis roſis. admirabilis facultatis, ad utrasque uteri fluxiones, ſi ſeinunciæ pondere ſumatur ex uino rubro auſteriuſculo, aut ex punicorum acidorum ſucco, aut ex aqua in qua ferrum quod Græci σίωμα uocant, extinctum fuerit. quinetiam ex carnium iure, ubi alia non ſint ad manus. Præſtat quoque magno ſanè præſidio, ad Gonorrheam, ad Cœliacos & dyſentericos: quo medicamento plurimæ adiutæ ſunt mulieres, quæ diuturna uteri fluxione laborarunt. Id quod Franciſco Calzolario Pharmacopæo Veronenſi acceptum refero, qui mihi tantum hoc ſalubrimum auxilium reuelauit. Cæterùm eſt etiam Malicorio præcipua uis aduerſus pudendorum ulcera. Siquidem id exiccatum, & cum ſicca pariter marina ſpongia, & aloe tritum, æquali omnium portione, addito aluminis uſti momento, penis ulcera in uiris, & uuluæ in mulieribus, breui ad ſanitatem deducit. Punicæ folia diligenter contrita, aut eorum ſuccus roſaceo permiſtus, potenter inueteratos capitis dolores mulcet, fronti frequenter illita. Punicum malum fictili uaſe incluſum, cooperculo argilla circumlito, & in furno combuſtum dyſentericos, & torminoſos, præſentaneo remedio iuuat, ubi ipſius ſeſquidrachmam in puluerem contriti: ex uino potandum propinabis. Oſſiculi punicorum malorum acidorum uncia una cum thuris drachma in tenuiſſimum puluerem contrita, auxiliantur fœminis albis uteri profluuij laborantibus, ſi quotidie ex roſarum ſtillatitia aqua huiuſce pulueris binas hauſerint drachmas. Malorum punicorum uires prodidit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum ſic inquiens. Malum granatum omne adſtringentem qualitatem obtinet, non tamen in omnibus ea exuperat. Sunt enim inter ea quædam acida, quædam plus dulcia, quàm auſtera: & ſanè quæ ab unoquoque eorum procedit utilitas, ſecundum unicentem eueniat qualitatem neceſſe eſt. Dictum autem in quarto horum commentariorum eſt ſuper dulci ſapore, auſtero, & acido. Itaque ex illis de malorum punicorum differentia licet colligere. Porrò acini magis, quàm ſuccus tum adſtringunt, tum exiccant, his etiam magis putamina: uocantur autem ſidia. Adſimilem illis uim habent cytini. Malum, quod Græcis ſοιὰ, Latinis Malum punicum appellatur: Arabibus, Kuman, Ruman, ſeu Roman: Italis, Melagrano, & Pomo granato: Germanis, Granatoepffel: Hiſpanis, Granadas, & Romanas: Gallis, Pomme de granade, & Mygrenes: Boemis Grana Iouuè yablka.

Punici mali conſid.

Cytinus, & balauſtium.

Malicorium.

Mali punici uires ex Gal.

Nomina.

MYRTVS.

Μυρσίνη. MYRTVS. CAP. CXXVIII.

a Me. κυρτὸς. i. fructus.

MYrtus ſatiua nigra utilior eſt medicinæ, quàm candida, & in hoc genere multò magis montana: ſemen tamen imbecillius parit. Vis & myrti, & ſeminis adſtringit.[a] Semen uiride, aut aridum in cibo datur ſanguinem excreantibus, & ueſicæ eroſionibus. Succus uirentibus baccis expreſſus, eoſdem effectus exhibet: ſtomacho utilis, urinam cit: prodeſt contra phalangii morſum, & ſcorpionis ictus in mero. Seminis decoctum capillum tingit. Ius decocti in uino ulcera in extremis membris nata ſanat: oculorum inflammationes illitum cum polline polentæ lenit: contra ægilopas illinitur: crapulam arcet præſumptum uinum, quod feruefacto aliquantùm eius ſemine exprimatur: alias 10

MYRTVS ROM.

enim

enim acorem contraheret. Præſtat idem ſeminis effectus: utile procidentiæ uuluarum in deſeſſionibus, ſedis uitijs,& fœminis fluxione uuluæ laborantibus: purgat furfures, ulcera capitis manantia, atque eruptiones papularum: fluentes capillos continet. Additur quoque in medicamenta, quas liparas uocant, uti oleum, quod ex folijs eius factum eſt. Decoctum foliorum ad deſeſſiones balnearum conuenit, & contra laxatos artus, & malè ſolideſcentes: eo fracta ferruminationi repugnantia utiliſſimè fouentur: utiliginem emendat, purulentis auribus infunditur, & capillos denigrat. Succus eorum eadem efficit. Trita folia, & ex aqua illita humidis ulceribus, & partibus omnibus fluxione laborantibus, cœliacisque proſunt: & admiſto omphacino oleo, aut exiguo roſaceo cum uino, ad ulcera ſerpentia, ignem ſacrum, teſtium inflammationes, epinyctidas,& condylomata. Arentium foliorum farina utiliter inſpargitur paronichijs, pterygijs,& contra alarum, feminumque perfuſiones: car

MYRTVS TARENTINA.

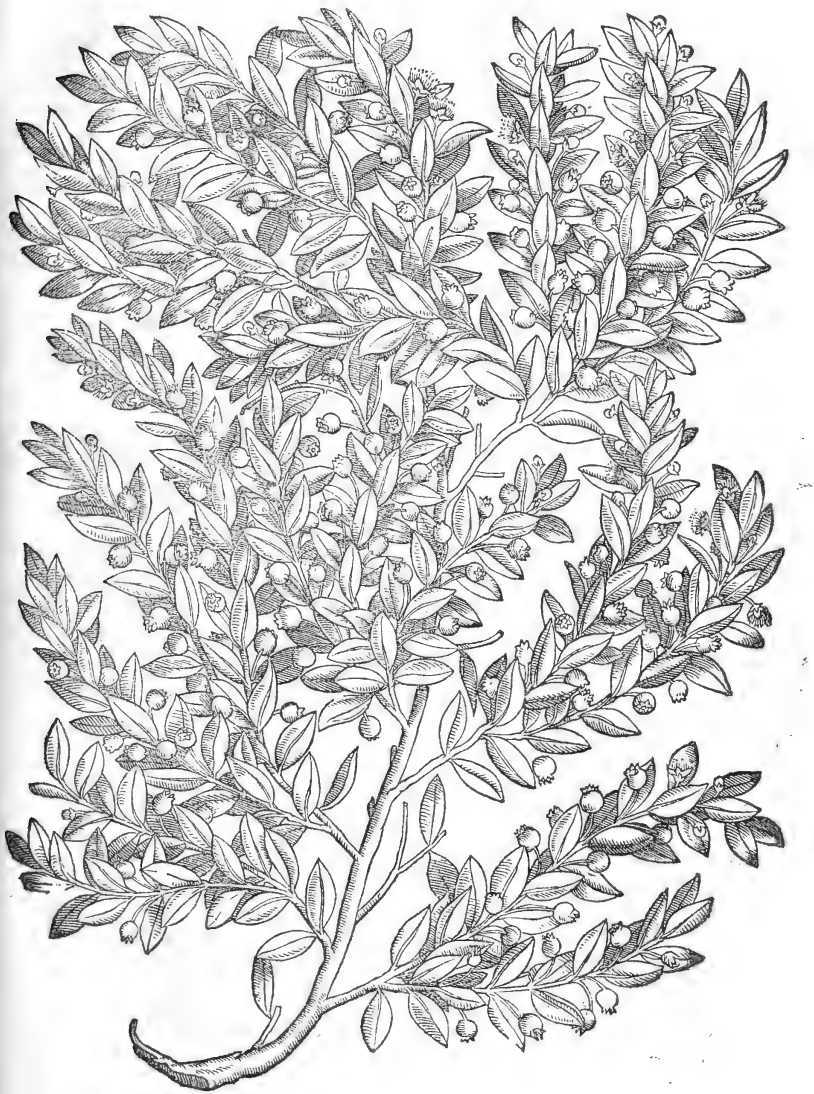

diacorum ſudores cohibet. Folia cruda, ſeu cremata cum cerato, ambuſtis, paronychiis, pterygiisque medentur. Exprimitur foliis ſuccus, adfuſo uetere uino, aut aqua cæleſti, cuius recentis uſus eſt: nam exiccatus planè cariem ſentit, & uires amittit. Myrtidanum dicitur, adnatum inæquabile, [b]uerrucoſum, intumeſcensque, & concolor: quod perinde quaſi manus, myrti caudicem amplectitur. Magis quàm myrtus adſtringit. Tuſum addito auſtero uino reponitur, coactumque in paſtillos ſiccatur in umbra: multò efficacius & folio, & ſemine, cerato, peſſis, inſeſſionibus, cataplaſmatis admiſtum: ubi adſtringendum aliquid eſt.

b Meum ὀχβώδη.

Myrti conſideratio.

Myrtus arbor frequens in Italia naſcitur. Cuius duo produntur genera: ſatiuum, quod in candidum, & nigrum diuiditur: & ſylueſtre, quo uniuerſa ferè Tyrrheni litora uireſcunt, ac redolent. Siquidem in agro noſtro Senenſi in

MYRTVS EXOTICA.

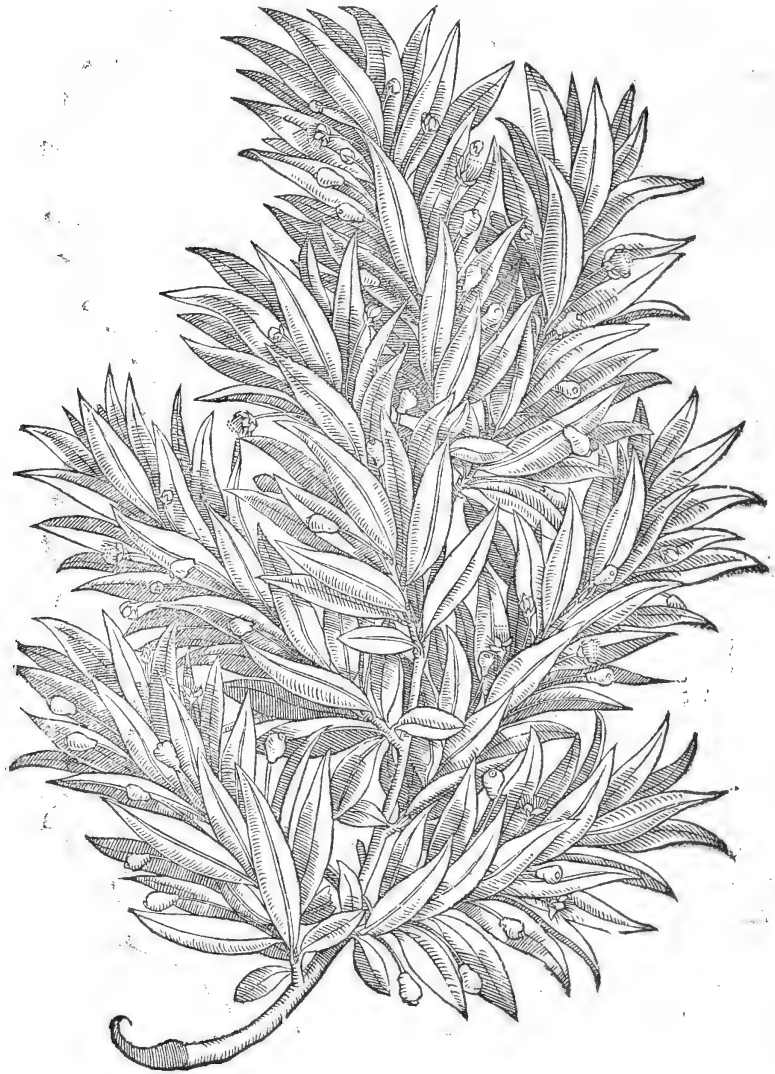

maritimis,

maritimis, ac in uniuerſo Liguriæ tractu, Romano, atque Neapolitano ubique Myrti ſponte proueniunt. Satiuæ in arbores facilè adoleſcunt, ramis flexilibus, ac lentis: rubro cortice, folijs longiuſculis, perpetuoque uirentibus, punicæ æmulis; quanquam in nigris nigriora, in candidis candidiora ſpectantur. Flores omnibus inſident candidi, odorati: ideoque aqua ex ijs confecta odoris ſuauitate unguentarijs plurimum expetitur. At cùm noſtras æquè ſit odorata, atque olfactu iucunda; eam tamen odoratiſſimam exiſtimauerim, quæ ex Aegyptia myrto elicitur: ſiquidem & odoratiſſimam, & iucundiſſimam in Aegypto naſci Myrtum memoriæ prodidit Theophraſtus. Satiuarum utrunque genus baccas fert oblongas, agreſtes oleas quadantenus referentes, multò ſanè ſylueſtribus maiores: etſi contrarium aſſeueret Marcellus. Quippe experientia compertum eſt, quòd ubicunque ſatiua Myrtus colitur, grandiores, uegetioresque baccas edit, quàm ſylueſtris: cultura enim Myrti manſueſcunt, & longè magis humore replentur, utpote & aliæ ſatiuæ ſtirpes omnes: quod quidem indomita tellus ſylueſtribus denegat. Cæterùm, ne quis decipiatur, hîc lectorem admonendum eſſe duxi, cùm de ſylueſtri Myrto loquor, non me

Marcelli lapſus.

MYRTILLVS.

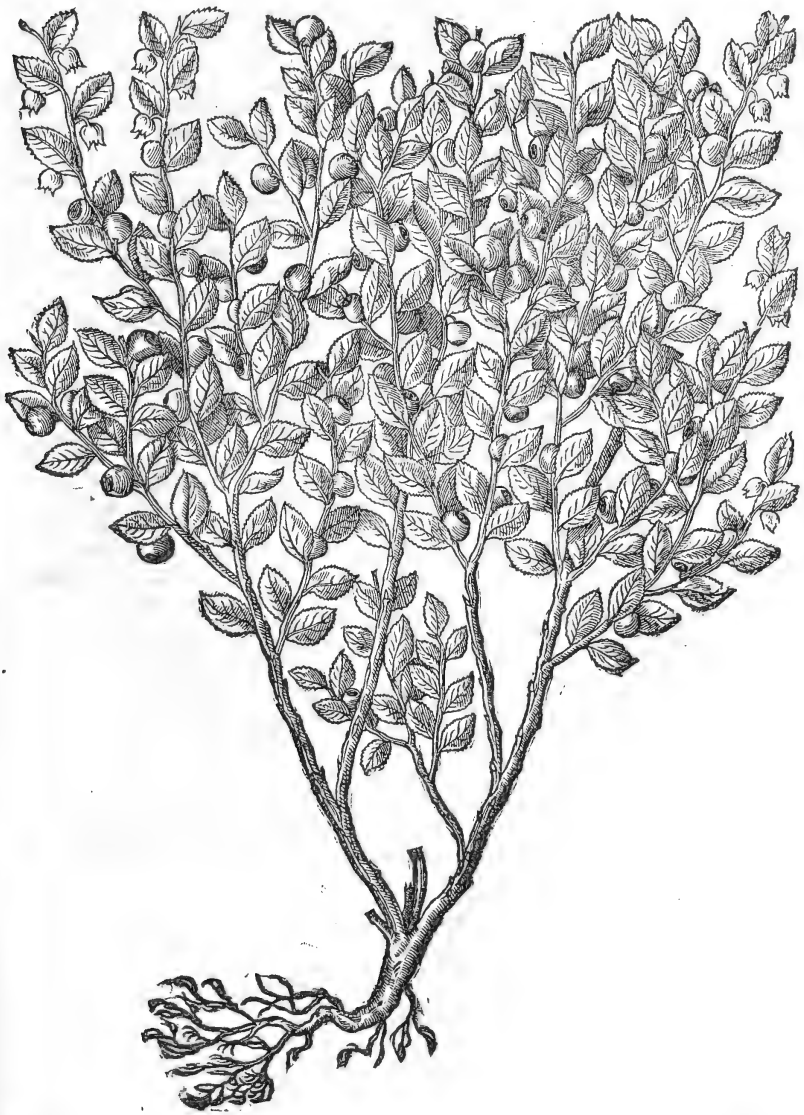

de ruſco intelligere, qui & Dioſcoridi, & Plinio ſylueſtris, & acuta myrtus appellatur: ſed de uera ſylueſtri myrto, quæ ſua ſponte in litoribus ſine cultu oritur: quæ item in mediterraneis, in collibus, ſyluis, ac campeſtribus prouenit. Hæc tametſi præter ruſcum à Dioſcoride non fuerit expreſſa: cùm tamen dicat initio capitis, Myrtus ſatiua, & reliqua his uerbis & ſylue ſtrem eiuſdem generis myrtum tacitè dari fatetur. Porrò inter ſylueſtres alba quoque, & nigra reperitur, quemadmodum & inter urbanas. quandoquidem ipſe quàm plurimas ſylueſtres myrti plantas uidi in mille locis, quibus maturæ inerant baccæ, non ſanè nigræ, ſed in purpuram albicantes. Myrti montes non amant, quin & frigidos odère tractus: tamen cùm in mediterraneis, nempe in hortis, uiridarijs, uinetis, & campis maximè proueniunt: tum in maritimis præcipuè, atque amœnis ſtagnorum, & lacuum ripis à natura nullo ſtudio editæ, mirificè proficiunt, uitamque lætam agunt. Quod Dioſcoridi Myrtidanum nominatur, nullo notiſſimum eſt, ubi ſcilicet myrtus frequens naſcitur. Sunt & alia ueteribus Myrti genera, nobis quoque non ignota, nempe Tarentinum, & exoticum. Tarentina à Tarento Apuliæ ciuitate ita uocata, folio eſt noſtrate longe minutiore, robuſtioreque: fructu minore copioſiore. Et in ſummitate pluribus apicibus coronato, colore ex nigro purpuraſcente, minutis, crebris, albicantibusque intus oſſiculis floribus communi Myrto ſimilibus. Exotica habetur nunc in Italia in hortis, & uiridarijs. Hæc folio eſt noſtrati non abſimili, dilutiore tamen, acuminatiore, copioſioreque, & adeo denſo, ut eo rami ubique ſtipentur. Fructum fert oblongum, communi Myrto haud abſimilem. Vtraque topiarijs operibus peridonea habetur. Viribus quoque pollet utraque noſtrati paribus. Harum Plinius meminit lib. XV. cap. XXIX. his uerbis. Satiuarum genera topiarij faciunt. Tarentinam folio minuto, noſtratem patulo, exoticam denſiſſimo, ſenis foliorum uerſibus. Hæc non eſt in uſu, ramoſa utraque alia. In Germania & Boemia, quod legitima Myrto careant, aliam in ſyluis naſcentem ſibi comparârunt pharmacopolæ, camque Myrtillum uocauere. Prouenit hæc in montibus & ſiluis, frutice cubitali, caudice, & ramis uiridibus. Foliis uiret buxo ferè ſimilibus, ſed tenuioribus, & ſenſim perambitum ſerratis. flores illi ſunt, tintinnabuli figura, ſuis è pediculis dependentes inter folia, colore ſubpuniceo, rufo intus ſtamine. Floribus baccæ ſuccedunt, quæ maturæ cum ſunt, colore, & magnitudine Iuniperinis non abſimiles, uinoſæ, auſteriuſculæque. Et in ſummitate concauæ, umbilicatæ. Hæ itaque Germanis unà cum uniuerſa planta haud inefficaciter Myrti uicem præſtant: Peculiariter autem eis utuntur ad inficienda ſtamina, & chartam cæruleo colore: quinetiam eduntur à paſtoribus, & alijs, nam guſtui placent. Myrti noſtratis in Hetruria coria ubique perficiuntur: quippe quòd ea pelles denſentur, criſpentur, atque craſſeſcant. Myrti baccis ultimam maturitatem adeptis, noſtrates mulieres utuntur ad ciborum intinctus, qui cum aſſatis carnibus eſitati maximam cum palato ineunt gratiam. Ideoque Plinius loco ſuprà citato ita ſcriptum reliquit. Succorum natura præcipuam admirationem in myrto habet, quando ex una omnium olei, uinique bina genera ſiunt. Item myrtidanum, ut diximus. Et alius uſus baccæ fuit apud antiquos, antequam piper reperiretur, illius obtinens uicem. Quodam etiam generoſi obſonij nomine inde tracto, quod etiámnum myrtatum uocatur. Eademque origine aprorum ſapor commendatur, plerumque ad intinctus additis myrtis. hæc Plinius. Myrteum condimentum languidos uentriculos roborat: idcirco & cœliacis, & dyſentericis utile: quin & fœminarum fluxiones, qualeſcunque ſint, ualenter inhibet. Myrti frondes, itemque baccarum ſemen tritum contra fungorum ſtrangulationes mirificè præſtant. Arida folia longè plus ſiccant, quàm uiridia. Foliorum, baccarumue decoctum, auxiliatur calidis collectionibus, nempe cryſipelatibus & herpetibus. Baccæ quoquo modo hauſtæ, aut deuoratæ, cor corroborant, & eius tremori mirificè conferunt. Folia ſicca uruntur in fictili crudo, quouſque in cinerem albiſſimum uertantur, lauanturque deinde, & pro ſpodio, uel pompholyge ſupponuntur. Myrtus (ut memoriæ prodidit Galenus libro ſeptimo ſimplicium medicamentorum) ex contrarijs ſubſtantijs planta conſtat: uincit tamen in ea frigidum terrenum. Habet uerò etiam tenue quiddam calidum, unde ualenter deſiccat. Porrò tum folia, tum germina, tum fructus, tum ſuccus, non parum inter ſe in adſtrictione diſſident. Cæterùm quod ramis, & trunco adnaſcitur tuberoſum, quam quidam myrtada nuncupant, quantò dictis ſiccius eſt, tantò & deſiccat, & adſtringit uehementius. Quidam id tundentes reponunt, poſtea uino ſubigentes in paſtillos formant. Folia item arida uiridibus plus deſiccant: miſcetur enim uirentibus humiditas quædam. Porrò ſuccus non tantùm ex uirentibus foliis exprimitur, ſed & fructu. Reſtringendi uim hæc omnia habent tum foris impoſita, tum intro ſumpta in corpus, quòd ſcilicet nondum ullam deleteriam, aut purgatoriam ſubſtantiam habeant admiſtam. Planta, quæ μυρσίνη Græcis, Latinis Myrtus nominatur: Arabibus, Aes, Alas, ſiue As: Italis, Myrto: Germanis, Vuelſch heydelbeer: Hiſpanis, Murta, aut Raiam: Gallis, Meurte. Myrtillus uero Germanis Heydelbeer: Boemis, Byaodi aut ſuramoka

Myrtidanum. Myrti alia genera.

Myrti uſus.

Myrti uires ex Galeno.

Nomina.

Κεράσια. CERASIA. CAP. CXXIX.

a κόμμι.

CErafia aluo utilia ſunt, ſi uiridia ſumantur: eadem ſiccata illam ſiſtunt. [a] Gummi, quod cerafi reſudarunt, cum uino diluto, tuſſi uetuſtę medetur: colorem commendat, uiſum exacuit, appetentiam in uitat: idem ex uino potum calculoſis auxilio eſt.

Ceraſorum cõfideratio.

NVlla hodie arbor eſt in Italia, quæ uulgo notior ſit Cerafis. Cerafus itaque arbor folia fert Meſpilo latiora, & per ambitum ſerrata: flores albos racematim dependentes, è quibus rubentes oriuntur baccæ, longo, ac tenui pediculo iunci modo flexili, appenſæ, prona parte diuiſura quadam ſectæ, duro intus oſſiculo, piſi magnitudine, aut maiore, in quo nucleus concluditur, ſubamariuſculo ſapore. Ligni materies fibroſa, compactaque, cortice ueſtitur læui, pluribus inuoluchris referto. Genera Ceraſorum diuerſa habentur. Nam alia dulcia, alia ſubamara, alia auſtera, alia acida, alia inſipida reperiuntur. Harum plãtas ſcribit Plinius lib. XV. cap. XXV. nouas, & peregrinas, nec anteæ uiſas è Ponto ſecum primùm aduexiſſe in Italiam Lucullum, poſtquàm debellato Mithridate is uictoria potitus Romã uenit. Sed poſtea tanta agro Italo amœniſſimo cum hac arbore interceſſit affinitas, & conſortium, ut non ſolùm ager is ſatiuarum plantas ſeruauerit, propagauerit, & adauxerit, ſed & ueluti ex eius humore (quæ ſumma ſunt inter ſe ſocietas) grauida terra facta, ſine aliquo ſemine in campis, in montibus

CERASIA.

montibus,& syluis numerosissimas plantas procreauerit,& ediderit. Satiuarum speciosissimi fructus,qui Cerasa, & Cerasia Latinis etiam appellantur,diuersorum sunt generum:quo fit,ut diuersa quoque sortiantur nomina. Inter hæc illa principem sibi locum uendicant, quæ Hetruscis uulgò Marchiane,& duracine uocantur:tametsi horum alia maiora, alia minora,alia saturato colore rubeant,alia uerò potius albicent. Quæ autem Plinio Iuliana,nobis uerò uulgò Æquaiuole, hoc est,aqueæ dicuntur,in nullo sanè habentur pretio:quandoquidem adeò sunt tenera,& fragilia:ut nisi sub arbore sua comedantur,facilè gestatu collidantur,& marcescant:quin & ob aqueæ partis redundantiam insipida sunt,oriq́ ingrata. Quæ autem,quod ad modum Coruorum modo nigricent,Corbine nos uulgò uocamus,Plinius uerò actia,& cæciliana,cùm sint duriuscula,& dulcia,gustatu habentur non iniucunda: ueruntamen quòd manus,dentes, ac labra atro colore inficiant, discumbentesq́ deturpent,mensis rarò apponuntur. Sunt & Cerasa,quæ uno tantùm petiolo,terna,quaterna,quinaue nitantur: quinetiam, quæ racematim uuæ modo proueniant. quorũ imagines misit ad me Verona Franciscus Calzolarius. In cerasiorum genere numerantur

Cerasiorum genera.

CERASA RACEMOSA.

meraintur & illa, quæ Romæ Viſciole, Senis Amarine, & in alijs compluribus Italiæ locis Maraſche uulgò nuncupantur, à ſa-
pore (ut puto) dicta, quòd non iniucundi amaroris tantillum reſipiant. Horum porrò uaria notantur genera, quæ & ſi om-
nia ſibi acidum aſciſcant ſaporem; hæc tamen eius plus, illa uerò minus habent. Rura Tridentina ea Maraſche uulgò no-
minant, quæ minus acida guſtu deprehenduntur, quorum genus quoddam eſt, quod ori admodum gratum habetur: quippe
quòd in ijs acido dulce ſit admiſtum, ob idque illa palato maximè placeant. Quædam præterea inibi Marine, & Marinelle
cognominantur, quæ & minora, & rotundiora ſunt, & breuiori pediculo appenſa, guſtu nihil ferè prædictis reclamante.
Eſt & horum tertium genus, quæ uulgus illud Verule nominat, longiore pediculo, bacca etiámnum cæteris craſſiore, guſtu
acerbo, & admodum acido, colore perpetuò rufeſcente, nec unquam in atrum uergente. etſi cætera, ubi plenè maturuerint,
in atrum rubeſcant. Omnia hæc ceraſiorum (ut ita dicam) Amarinorum genera aptiſſima ſunt, ut inſolentur, & ut ſaccha-
ro condiantur. Quinetiam ſapore commendantur ad intinctus conficiendos, quibus non modò ſanis edulia iucundiſſimè con-
diuntur;

CERASA AVSTERA.

diuntur; sed etiam ægrotantibus, præsertimque biliosis febribus uexatis. Siquidem illis non modò sitim extinguunt, sed oris insuauitatem emendant, & cibi appetentiam conciliant. Syluestre pumilumque horum genus nulla adhibita cultura Sylueſtria cerasia.
Anamiensibus in Tridentino agro, ac etiam in Boemia circa Pragam, & in Austria circa Viennam sponte prouenit, nihil prorsus tum colore, tum etiam sapore ab illis dissidens, quæ inibi, ut diximus, Verule uulgò uocantur. Hæc breui pediculo pendent in arbusculis admodum pumilis, tantæque breuitatis, ut raræ, uel potius nullæ dodrantalem æquent mensuram. Quo factum est, ut crediderim (etsi id pro comperto asserere non ausim) hæc eadem esse, quæ Plinio Macedonica dicuntur. Cæterùm ego horum plantam Chamæcerasum potius uocauerim. Syluestria, quibus plerunque uescuntur aues, rarò in cibis admittuntur, præterquàm à rusticis, tum quòd plus ossis, quàm carnis habeant, tum etiam quòd cum quadam acerbitate amara sentiantur. Degenerant cerasi quocunque simo radicibus admoto, id usqueadeò oderunt, & horrent. Contrà proficiunt, si sui ipsius putamina falce concisa circum radices sepeliantur, ibique marcescant. Præcoces illæ fructus ferunt, quibus ante florum

CHAMAECERASVS.

exortum calx uiua radicibus circumponitur: uel quibus aqua calida ſæpius pedes irrigantur, etſi poſtea paruo temporis tra- 10
ctu inareſcant. Sine oſſibus ceraſa proueniẽt, ſi arborem teneram ad duos pedes recides, & eam uſque ad radicem findes, medullamque partis utriuſque ferro curabis abradi, & ſtatim utraſque partes in ſe uinculo ſtringi, & oblini fimo, & ſummam partem, & laterum diuiſuras. Ita poſt annum cicatrix ducta ſolidatur. Hanc arborem ubi ſurculis, qui adhuc fructum
Ceraſiorum ui res ex Gal. *non attulerunt, inſeres, baccas ſine oſſibus dabit. Galenus habita Ceraſiorum omnis generis ratione lib. VII. ſimpl. med. ea hiſce paucis perſtrinxit. Ceraſus arbor fructum fert non paris adſtrictionis in omnibus particulatim plantis participem. Nam & in horum, ſicut etiam malorum granatorum, & malorum, quibuſdam auſtera qualitas, in quibuſdam uerò dulcis, in nonnullis autem acida exuperat. Quinetiam ipſorum dulcium ea, quæ nondum cocta ſunt, ac matura, quædam admodum acerba ſunt, quædam ſimiliter moris acida. Sed in moris immaturis acida qualitas acerbam exuperat, in ceraſijs non ſemper. Ergo quæ dulciora ſunt, magis quæ in inteſtinis ſunt, ſubducunt, ſed minus utilia ſtomacho ſunt. contrà auſtera. Quæcunque uerò aci da ſint,*

da ſunt, ea pituitoſis, excrementoſisque ſtomachis conueniunt: ſiquidem auſteris magis deſiccant, & nonnihil etiam incidunt. Porrò ipſius arboris gummi communem omnibus uiſcoſis, & mordacitate carentibus medicamentis facultatem obtinet, quæ & ad arterias exaſperatas accommoda eſt. Proprie autem (ſi quidem uerum eſt quod quidam ſcribunt) calculis uexatos cum uino potum adiuuat. Nam ſic illi tenuium partium quædam facultas ineſt. Ceraſorum fructus, qui Græcis Κεράσια, *Latinis item Ceraſia, & Ceraſa dicuntur: Arabibus, Saraſie: Italis, Ciregie: Germanis, Kirſen & Chirſchen: Hiſpanis, Cerezas: Gallis Ceriſe. Boemis Wuißnè.* Nomina.

Κεράτια. SILIQVAE. CAP. XXX.

SIliquæ recentes ſtomacho aduerſantur, aluum ſoluunt: eædem ſiccatæ fiſtunt, ſtomachoq; utiliores fiunt: urinam ciunt, ſed præcipuè, quæ uinaceis condiuntur.

SILIQVAE.

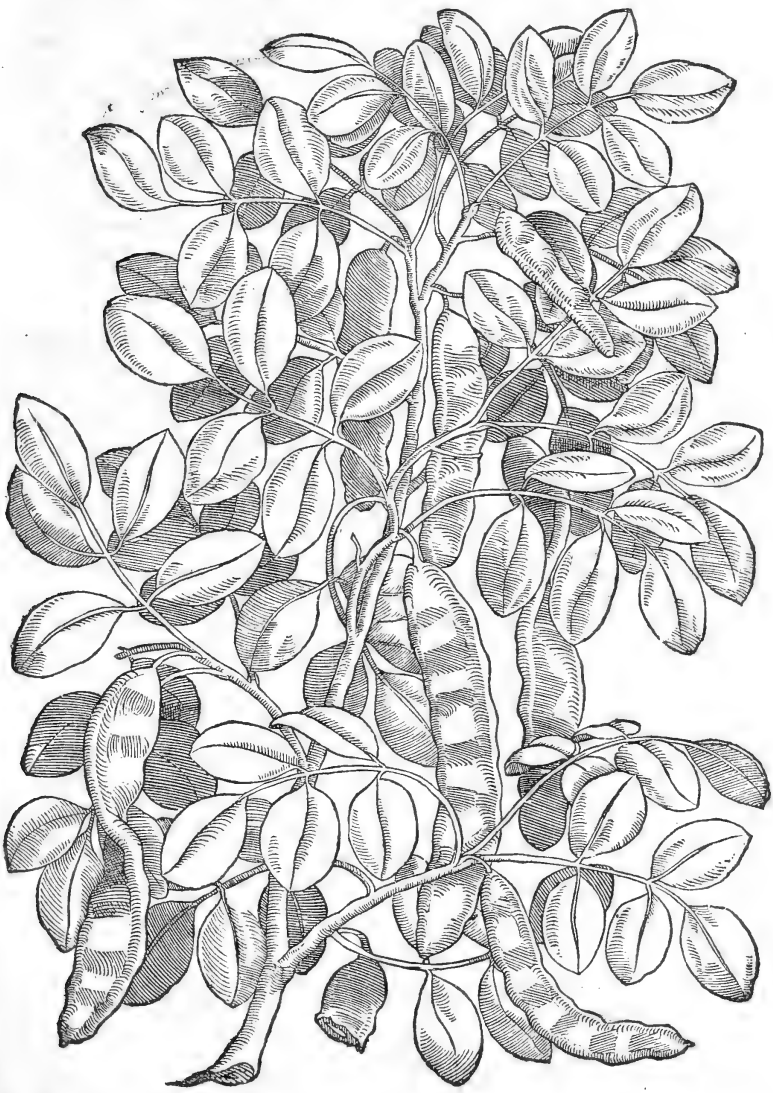

Siliquæ

Siliquarum cõsideratio.

Siliquæ, quæ Græcis κεράτια dicuntur, in Italia officinis uulgò Carobe, & Carobole appellantur. Nascuntur arbores, quæ Siliquas ferunt, in regno Neapolitano, præsertim in Apulia, ac etiam in Campania, ut optimè sciunt ij, qui Fundo Itrum, & hinc Molam iter faciunt: siquidem in illa ob læuigatos lapides inibi stratos laboriosa admodum uia, quam Appiam uocant, frequentissimæ conspiciuntur. Incolæ has plantas Salequa uulgò nominant, uocabulo nimirum à Siliqua detorto. Arbores in spectatam satis proceritatem attolluntur, ramis in latitudinem potius, quàm in longitudinem protensis: cortice cineritio ad cæruleum inclinante, loti arboris instar. Folio uirent fraxineo, latiore tamen, duriore, rariore, ac magis circinnato. Florent discedente hyeme, aut uere iam appetente: fructificant uerò æstate, & autumno. Siliquæ recenter ab arbore decerptæ ingrato displicent sapore, sed tractu temporis in cratibus expansæ, & siccatæ, adeò mitescunt, ut & dulces euadant admodum, & gustui suaues fiant. Melleo succo refertæ sunt, eæque præsertim quæ in orientalibus nascuntur regionibus. Ideoque Indi, & Arabes, non paruam mellei succi copiam ab eis exprimunt, quo zingiber, Myrobalanos, Myristicas nuces, & alia aromata condiunt. Id quod testatur Strabo lib. XV. suæ Geographiæ de Indicis arboribus scribens. Aliud siliquarum genus, quod ficum Ægyptiam cognominant, scriptis tradiderunt Theophrastus, & Plinius: de quibus mihi differendum non proposui, tum quòd Italis nusquam (quantum equidem sciam) nascantur, neque cognoscatur; tum etiam quòd nullum habeat usum in medicina. Siliquæ siccæ, etsi omnium consensu manifestò adstringunt, compertum est tamen, præstare earum decoctum potum mirificè tussientibus, ob dulcem, mellcamque substantiam, quæ ijs inest. Siliquas in cibis damnauit Galenus lib. 2. de alimentorum facultatibus, his uerbis. Ceratia quorum tertia syllaba per τ, literam & scribitur, & pronunciatur, nihil cum cerasijs per σ, scriptis habent similitudinis. Est autem praui succi edulium, ac lignosum: unde necessariò sequitur, ut concoctu sit difficile: nihil enim quod lignosum est, facilè coquitur. Præterea incommodum illud ipsis inest non paruum, quòd non celeriter deijciantur. Proinde satius esset, ea ad nos non importari à regionibus orientalibus, in quibus nascuntur. Sed de uiribus quas & arbor, & ipsæ habent in medicina, idem Galenus differens lib. VII. de simplicium medicamentorum facultate, sic inquit. Ceratonia exiccantis est, & adstringentis facultatis: sicut & fructus eius, quæ ceratia uocant, nonnihil etiam dulcedinis continent. Accidit autem istis quiddam simile cerasijs. Nam si humida sumas, magis uentrem subducunt: sicca uerò magis sistunt: utpote cùm humiditatem expirent, & quod essentiæ est crassioris, tantùm reliquum habeant. Κεράτια *Græcè, Latinè Siliquæ uocantur: Arabicè, Charnub: Italicè, Carobe & Carobole: Germanicè, S. Iohanes brot: Hispanicè, Alfarobas: Gallicè, Carouge: Boemicè Swatheo Ianachleb.*

Siliquarum uires ex Gal.

Nomina.

Μῆλα. MALA. CAP. CXXXI.

FOlia, flores, & germina cùm omnis mali, tum maximè cotoneæ adstringunt. Pomis acerbis adstringendi uis inest, maturis uerò longè secus. Ex iis uerna bilem gignunt, neruos omnes lædunt, inflationes pariunt. Cotonea stomacho utilia, urinam cient: uerùm tosta mitiora habentur. Prosunt cœliacis, dysentericis, purulenta extussientibus, cholericis, præsertim cruda. Maceratorum liquor commodè in stomachi, aut uentris fluxionibus, potui datur. Succus crudorum assumptus orthopnoicis salutaris est. Decocto fouentur uuluę, & sedes, si procidant. Cotonea, quæ melle condiuntur, urinam mouent: mel autem sibi constringentem illorum uim, & inspissantem adscisçit. Quæ cum melle coquuntur, stomacho, atque ori gratiora sunt, sed minus inspissant. Cruda cataplasmatis adiiciuntur, ad cohibendum aluum, aut si stomachus æstuet, aut in uomitiones effundatur, ad mammarum inflammationes, præduros lienes, & condylomata. Fit uinum ex ipsis tusis, expressisque; sed quò perduret, quin decim sextariis succi unus mellis adiungitur, alioquin in acorem degenerat. Prodest ad omnia, quæ dicta sunt. Fit & oleum ex iis, quod melinum uocauimus: quo utimur, quoties adstringenti oleo est opus. Eligi oportet uera, quæ sanè sunt rotunda, parua, & odorata. quæ uerò struthia dicuntur, magna quidem sunt, sed minus utilia. Flos & uiridis, & siccus cataplasmatis imponitur: iis conueniens, quæ adstrictionem desiderant, inflammationibus oculorum, reiectionibusque sanguinis: contra citam aluum, & mensium impetus, in uino bibitur. Melimela uentrem molliunt, & ab eo animalia expellunt: stomacho negotium exhibent: æstuationem faciunt. ea multis dulcia mala uocantur. Epirotica mala, quæ Latinè orbiculata dicuntur, stomacho utilia: sistunt aluum, urinas euocant: malis tamen cotoneis inualidiora. Syluestria mala similia sunt uernis, & adstringunt. Sanè in hunc usum immatura omnia opus sunt. Persica poma matura tam stomacho, quàm uentri utilia sunt. acerba aluum cohibent, sed sicca uehementius Decoctum è siccis alui, stomachique fluxiones sistit. Armeniaca, quæ à Latinis præcocia dicuntur, minora sunt supradictis, & stomacho utiliora. Medica mala, persicaue, aut cedromela, quæ Latini citria uocant, nemini non cognita. Arbor ipsa omnibus anni temporibus pomifera, aliis deciduis, aliis subnascentibus. Malum oblongum est, rugosum, colore aurum imitans, cum grauitate odoratum. semen habet pyri. Id in uino potum uenenis resistit, aluum mouet: oris suauitatem commendat, decocto eius colluto, aut succo: estur in malacia mulieribus. Vestiariis impositum ab erosionis uitio uestes uindicare existimatur.

Malorum consideratio.

In malorum quoque genere Dioscoridi recensentur Persica, Præcocia, Cotonea, & Citria: quippe quòd eandem effigiem, & formã repræsentare uideantur. Sed nos primùm de uulgaribus malis agemus, reliqua subinde sigillatim prosequemur. Malorum itaque planta unico tantum exit caudice, ramos inde statim mittens, in latum longumque se diffundentes: Vestitur crasso satis libro, cinereo exterius colore, & interius flauo, læui potius, quàm aspero. Folijs est oblongis, carnosis, per ambitum tenuiter serratis. Flores edit uerno tempore foliatos, albo colore uel ex candido purpurascentes: è quibus poma, oriuntur.

Μηλέα. MALVS.

oriuntur. Radicibus nititur paucis, non in profundum actis, ſed ſumma tellure uagantibus. Fructuum diuerſa ſunt genera, ac plura, quàm explicari poſſint: quinetiam & ſapore, & forma diuerſa; quo fit, ut uariæ quoque ſint eorum functiones. Alia nanque (ut Galenus inquit libro ſecundo de Alimentorum facultatibus) auſterum, alia acidum, dulcemue ſaporem gerunt. Sunt etiam quæ ex ijs miſtum habeant, ita ut appareant & dulcia ſimul & auſtera. Quædam præterea cum dulcedine manifeſtè acida ſentiuntur: ad hæc alia cum acore acerba. Inuenias autem nonnunquam & quæ tres ſimul ſapores plane referant, dulcem ſcilicet, & acidum, acerbiq́ue nonnihil. Cæterùm mala quidem, quæ adſtringunt, ſuccum habent frigidum, ac terreum. Quæ uerò acida apparent, frigidum quidem ſuccum habent, uerùm tenuium eſt partium. Mediæ autem temperaturæ ſunt dulcia, quæ ad calidius uergunt. Quemadmodum quæ omnis qualitatis ſunt expertia, inſipidáue, ac ueluti aquoſa, ad frigidius inclinant. Malis igitur uteris pro uincentium ſaporum facultatibus: auſteris quidem, cùm uentriculus uel propter calidam intemperiem, uel ob multam humiditatem fuerit imbecillus; acerbis autem, cùm hæc aucta admodum

Κυδώνιος μηλέα. COTONEA MALVS.

dum fuerint: acidis, cùm craſſum ſuccum, qui non magnopere frigidus ſit, ſuſpicaberis in ipſo eſſe collectum. Siquidem ſuccus frigidus non acida, ſed acria poſtulat. Vtraque certè & acida & acria ſuccos craſſos incîdunt: in eo tamen differunt quòd hæc quidem cum refrigeratione; illa autem cum calfactione id præſtent. Porrò dulcis malorum ſuccus, cùm ſine acrimonia, & craſſitie, hoc eſt, cùm ſolus exquiſitè fuerit, celerius, quantum in ipſo eſt, diſtribuitur. Quòd ſi acrimoniam, aut craſſitiem habuerit, citius ſubducitur. Cæterùm optima etiam genere mala uitanda ſunt, antequàm in arboribus maturuerint: quippe quoniam concoctu ſunt difficilia, & frigida, tardeque permeant, & praui ſunt ſuccitad hæc ſuccum habent frigidum, & leuiter craſſum. Quæ uerò bellè matura in hyemem, & uer proximum aſſeruant, ea morbis ſæpenumero perquàm utilia ſunt, aut farina aqua ſubacta circumlita, aut calidis cineribus mediocriter aſſata, aut pulchrè in aquæ bullientis ma-
poribus percocta. Dare autem ipſa conueniet ſtatim poſt cibum, aliquando etiam cum pane, ad uentrem, & ſtomachum ro-
borandum, iis qui cibum faſtidiunt, tardeque concoquunt, quique uomitu, diarrhœa, ac dyſenteria infeſtantur. In hunc uſum
que

Περσικὴ μηλέα. PERSICA MALVS.

que uſum apta ſunt acerba: nam parata, ut modò dixi, mediocrem retinent adſtrictionem. In Hetruria principatum obtinent, quæ Appie, & Mele roſe uulgò uocantur: quandoquidem hæc duo genera, cùm ſuauiter oleant, guſtuiq; arrideant, cum naribus, & palato maximam ineunt gratiam. Eaque propter non longè eum aberrare putauerim, qui dixerit Appia eſſe Dioſcoridi melimela: Roſea uerò, quæ eidem epirotica, & Latinis orbiculata dicuntur. Quæ uerò adeò rubent, ut cruore perfuſa uideantur, & acido guſtu ſunt prædita, non alia de cauſa ita rubeſcunt (ſi rei agrariæ auctoribus credimus) niſi quòd ex mali, & mori nigræ inſitione ſuam traxerint originem. Cornarius ſua tantùm, ni fallor, opinione ductus, putat in ſuis commentarijs in Galeni libros de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, Ceſtiana poma eſſe arantia, ſiue aurantia mala, quæ in Citrei mali genere ab omnibus recenſentur. Nec eum potuit à ſua ſententia reuocare Plinius, qui libro 15. capite 14. apertiſſimè ſcribit à Ceſtio ceſtiana, à Matio matiana, à Manlio manliana, à Claudio claudiana, & ab Appio appiana mala per inuentorum nomina, à quibus habuerunt originem, Romanis fuiſſe cognominata. Quocirca eo loco ſcriptum reli-

Cornarii opinio reprob.

Ἀρμενιακὴ μηλέα. ARMENIACA MALVS.

quit Galenus ex auctoritate Apollonij, quòd in capitis dolore ex ebrietate ceſtiana mala ſic in urbe Romana appellata, in ci- I
bis cocta conferunt, quòd auſtera ſint facultate: non ut ſomniaſſe uidetur Cornarius, aurantia, quæ præterquàm quòd Apol
lonio, & Galeno incognita fuiſſe cenſentur, nuſquam gentium, quòd equidem ſciam, cocta exhibentur. Quo fit, pace omnium
dixerim, ut qui ſuæ ceruicis duritiam conſulunt, ſuas ſæpius reprobare ſententias audiant. Malos, quæ fructus ſuos tan-
quam ſteriles, dare recuſant, fœcundas effeceris, ſi plumbeo circulo earum caudicem altitudine pedis à terra ſtrictim con-
cluſeris ante florum aduentum, & cùm mala cœperint adoleſcere, ſoluto uinculo eas libertate donaueris. Præſtant dul-
cia poma ad melancholicos affectus, quinetiam contra pleureſim. Nam ſi dulce pomum calidis cineribus coctum, & glycyr-
rhizæ ſucco amylo, & ſaccharo albiſſimo conſperſum, pleuriticis edendum præbeatur, tam mane, quàm ueſperi, horis, duabus
ante cibum, illos quidem mirificè iuuat. Mala Cotonea primùm in Italiam aducta fuerunt è Cydone Cretæ oppido, un-
de Græcis cydonia dicta ſunt. Eſt itaque Planta Cydonia malus communi malo ferè ſimilis. Atqui folia anguſtiora ſunt
læuiora,

ARMENIACA MINOR.

lo *læuiora, carnoſiora, duriora, & à tergo candidiora, florem fert album, uel ex albo purpuraſcentem, ſylueſtris roſæ figura, quinque per ambitum foliis diſtinctum, qui uere prodit. Hæc rarò procera niſitur, fructu ſcilicet incuruatos deprimente ramos. Cydoniorum malorum tria in Italia inueniuntur genera. Palma illis, quæ peculiariter. Mala cotonea cognominantur, preſſa, inciſuris interſecta, colore ad aurum inclinato, lanuginoſa, & longè cæteris odoratiora. Proximum locum ſortiuntur, quæ maiore admodum corporis mole proueniunt, Dioſcoridi, & Galeno ſtruthia uocata. Hetruſci hæc pyra cotonea uocant: quippe quòd forma magis pyra, quàm mala referant. Pulpa, ac ſucco cæteris prævalent, colore tamen, ſuaueolentia, ac uiribus cedunt. Poſtremò Plinio miluiana ſunt, quæ nonnullis notha dicuntur, quòd tantùm proueniant ex cotoneis malis, quæ ſtrutheis inſitæ fuerint, uel ex ſtrutheis, quæ cotonearum ſurculos receperint. Hæc malis grandiora, pyris uerò, ſiue ſtrutheis minora niſuntur: forma uerò, ac facultate inter utrunque media. Cæterùm ſanè hæc omnia, præcipuè mala, maximè officinis expetuntur in medicinæ uſum. Nempe quòd ex omnibus præter uinum, minam, oleum, & quod Dyacidonium*

Malorum cotoneorum conſideratio.

Κίτριον. MEDICA MALVS.

uocant, conficiantur & intinctus, & congelati liquores: quæ omnia non ægris modò apta sunt, sed etiam sanis utilia æquè & grata. Galeni æuo (ut ipse testatur in libris, quos de alimentorum facultatibus conscripsit) Cydonite placenta, quam officinæ Diacydonium nuncupant, ex Iberia, & Syria Romam conuehebatur, ex melle tantùm, & cotoneorum carne confecta, tam ad cibi, quàm medicamenti commodum. Quæ saccharo, uel melle condita reponuntur, perfectè matura legi debent, aliàs indurescunt lignorum instar, ita ut dentibus confici nequeant. Quæ cruda per hyemem asseruantur, seorsum à pensilibus uuis reponenda sunt, quòd uuas suo acerrimo sapore adeò uitient, ut ex flatim marcore conficiantur. Mirum est, quod multi ferunt, ut si mulier prægnans Cydonia mala crebrius esitauerit, paritura sit infantem cum industrium, tum ingeniosum. Struthiorum radix adalligatur utiliter strumosis, sed anteaquam eruatur, terra circumscribenda est sinistra manu: quin & oportet, ut qui fodit, dicat se id facere, & cuius causa. Cydonia mala præsumpta, aluum sistunt, contra uerò citant. Et uapores caput petentes reprimunt. Semina si in aqua decoquantur, quousque ius mucaginem contrahat, prosunt illita omnibus

AVRANTIA MALA.

ta omnibus inflãmationibus, linguæque ſcabritiem mirificè lęuigant. Cydoniorum ſuccus libræ põdere in quo corallorum rubeorum; ſeminis roſarum rubearum, & Rhabarbari, cuiuſque drachma, unà cùm hypociſtidis, & acaciæ, binis ſcrupulis, ad tertias bullierint, auxilium eſt magnum, ad bilioſas uomitiones: quinetiam ad dyſenteriam. Datur is quotidie potandus mane, & ueſperi horis binis ante cibum. Verùm affectos purgatos eſſe oportet. Perſica autẽ malus notiſſima eſt: foliis Amygdalæ per omnia ſimilibus, materie fungoſa, & imbecilli. Flores quoque amygdalinos profert, ſed magis purpuraſcentes. Radicibus nititur imbecillibus, minimè in altum actis, unde fit, ut citò conſeneſcat, & cadat. Perſicorum plurimæ reperiuntur ſpecies. nam quædam rubent, alia aureo colore fulgent, alia uireſcunt, alia candida ſunt, alia ſanguinea, alia duracina, alia cotonea uocantur. Ad hæc quædam habentur dulcia, quædam acida, quædam uinoſa, quædam amariuſcula, & quædam etiam auſtera. Prima laus in cibis duracinis, ſic ex re dictis, quòd caro tam pertinaciter hæreat oſſi, ut nullo pacto ab eo auelli queat. Præcipua autem in hoc genere illis laus, quæ ab aurei coloris nitore, odoreque perquàm iucundo Cotonea

Perſicorum conſideratio.

LIMONIA MALA.

cognominant. Secundas ſibi uendicant partes, quæ cortice detracto ſanguineum ſuccum fundunt, non propterea modò quòd ſint guſtu reliquis ſuauiora: ſed etiam quia magnitudine, & colore ſunt ſpecioſa. Proxima ſunt, nec prædicto generi fortaſſe cedunt, quæ à nucis ſimilitudine Nuciperſica cognominantur: hæc enim cum colore, & ſapore non refragentur perſicis cotoneis, tum etiam non ingrata dentibus duritie, guſtum mira afficiunt uoluptate. Eſt & genus aliud Perſicorum in Hetruria, ac in alijs Italiæ locis agricolarum mangonio factum, quæ ideo Perſica amygdala appellant, quoniam perſicorum oſſium uice dulces amygdalarum nucleos includunt. Cæterùm ſanè multis contendit Cornarius, in ſuis commentarijs in ſecundum Galeni librum de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, ubique corruptum eſſe Plinij codicem, ijs in locis, in quibus de duracinis perſicis tractat: quin & Pauli, & Palladij, & Conſtantini Cæſaris libros corruptos eſſe, ubi in ijs de duracinis perſicis aliquid ſcriptum reperitur. Quandoquidem is, ubi in horum monumentis de duracinis perſicis factam fuiſſe mentionem legitur, ibi de rhodacenis, non autem de duracinis legendum eſſe cenſet. Verùm cùm inibi nulla uel ratione, uel auctoritate

Cornarij opinio reprob.

auctoritate nitatur, quibus id comprobet, sua tantùm ductus opinione uidetur: atque ob id facilè pronunciasse, horum omnium codicibus (quòd tamen absurdum esset credere) mendum subesse. Quamobrem in hoc potius Cornarium hallucinatum, quàm libros depravatos esse crediderim. Quinimo uirum alioquin doctissimum admiror, quòd rem per se claram obscuram reddere conatus sit, quòdque non intellexerit, quid Plinio, & Palladio duracina, quid Paulo δοράκια, quidue Aetio, & Constantino, ac alijs quibusdam Græcis ῥοδάκινα, extiterint. Nam si animaduertisset, hæc inter se & nominibus, & re ipsa differre, facilius, meo quidem iudicio, rem dubiam explicasset, nec omnes in uniuersum auctorum codices depravatos pronunciasset: cùm, ut equidem arbitror, eorum nullus his in locis sit uitiatus. Paulo enim δοράκια, ut nulgata habet lectio, non ῥοδάκινα Cornarij modo, legendum semper existimaui, quòd ipse eo loco de præcocibus, & armeniacis tantùm malis disserat, non autem simpliciter de persicis. Siquidem, ut Cornarius ipse fatetur, Rhodacene non est alia, quàm malus persica, quemadmodum Rhodacena nil aliud sunt, quàm mala ipsa Latinis persica uocata. id quod & nos sine ulla controuersia probamus. Sed Paulo δοράκια (ut diximus) genus est præcocis, siue armeniaci mali, ut ipse declarat his uerbis. τὰ δὲ ὡραικόμιά τε καὶ δοράκια, καὶ ἀρμένια κρείσσονα τῶν περσικῶν. ἔστε γὰρ ὀζώδεα, ἔστε ὡσαύτως διαρθμέρεται. id est. Præcocia, doracia, & armenia persicis præstant: neque enim acescunt, neque similiter corrumpuntur. Quibus palàm est in Paulo potius δοράκια quàm ῥοδάκινα esse legendum, quòd tantùm persica malus Græcis ῥοδακινῶν uocetur, non autem armenica, doracia, & præcox: quarum fructus, tametsi à quibusdam inter persica numerentur, quòd forma tantùm ijs similes uideantur, non tamen uera sunt simpliciter persica, quæ propriè Græcis nonnullis ῥοδάκινα μῆλα in uniuersum uocãtur, ut ipse etiam Cornarius testatur. Quippe nugaretur ineptè Paulus, si uellet, quòd rhodacena persicis præstarent, cùm nil aliud sint rhodacena, quàm persica. His itaque rationibus liceat nobis dicere, δοράκια Paulo nec ῥοδάκινα nec duracina designare, sed præcocis, siue armeniaci mali genus sibi peculiare. Sed iam ad Plinium uenio, cui duracina persica persicorum species sunt, quibus palma inter omnes, non autem genus, quemadmodum & duracina cerasa, & uuæ etiam duracinæ inter uarias cerasorum, & uuarum species eodem Plinio, & Palladio describuntur. Quod maximè arguit, aliud eisdem designare duracina, aliud uerò Græcis ῥοδάκινα, quòd uerbum hoc uniuersaliter de omni persico prædicetur, non autem de aliqua particulari specie. Neque, ut ait Cornarius, uocat nostra ætas quædam persica mala duracina, quòd osse cæteris duriora sint, sed antiquos secuta, quòd pulpæ consistentia gustui gratiora sese offerant, & longiori tempore perdurent. Quod quidem palàm facit Plinius libro XIIII. cap. III. cùm ait. Duracina uua sine ullis uasis in uite seruabilis est: tanta est contra frigora, æstus, tempestatesque firmitas. Hanc & Columella prætulit in cibis. Postremò quòd rhodacene arbor, persicam arborem in uniuersum significet, cùm Cornarius ipse id firmiter asserat, opus sanè non esset, hoc pluribus comprobare. Sed ne fortassis putaret sibi ipsi non esse adhibendam fidem, Aetium consulat, Constantinum Cæsarem, & Symeonem Sethi inter recentiores Græcos. Siquidem ij pluribus in locis manifestè demonstrant, nil aliud per Rhodacenem se intellexisse, quàm ueram, legitimamque persici plantam. Persicorum omne genus damnauit Galenus lib. 2. de alimentorum facultatibus, ut praui succi, & quæ facilè corrumpantur, ac noxam uentriculo inferant: quapropter Persica primis mensis semper edenda præcipit. Quare ego certè nescio, ex quorum scriptis deprompserit Plinius, quòd innocua expetantur ægris. Nisi fortasse & ipse pro persico persicum de ceptus acceperit, quemadmodum fecere recentiorum nonnulli. Plinij lapsus.

Persici flores esu alnum deijciunt, itemque uomitiones cient. Hydropicorum aquam pellunt, si recentes in acetarijs edantur sed non absque labore. Arboris lachryma datur ex aqua plantaginis, aut portulacæ utiliter ad cruentas reiectiones, tussientibus uerò & anhelosis, ex mulsa, aut Tussilaginis decocto, addito croci momento, facit ad raucedines, & asperæ arteriæ impedimenta. Datur calculosis cum succo raphani, aut limonum, aut ex uino duarum drach. pondere contusa folia illinuntur utiliter uentri ex aceto ad interaneorum uermes. Eorundem succus purulentis, uermiculosisque auribus instillatur. Nuclei tormina uentris tollunt, si deuorentur. Quinetiam potantes inebriari prohibent, si seni septeniue præsumantur. Tunduntur ijdem & decoquuntur in aceto, quousque liquescant, pulticulæ modo, ad alopeciam, nanque illiti mirum in modum capillos replicant. Contusorum cremor ex aqua Verbenacæ illinitur utiliter fronti, ac temporibus, in capitis dolore. Idem præstat oleum ex ijs expressum. conuenit enim, peculiariter hemicraniæ, & somnum conciliat, id quod & cremor facit. Instillatur oleum cum utilitate ad aurium dolores. Idem tam potum, quàm clysteribus infusum, coli dolores à flatu genitos, ac etiam à fecibus exiccatis, perbellè mulcet. Datur pariter potandum iliacis, ac calculosis: quatuor unciarum pondere. Atqui maximè calculosis auxiliantur hoc modo. Sumito nucleorum ossium persicorum quinquaginta, nucleorum ossium cerasorum centum, florum sambuci manipulum, uini Cretici odorati libras tres. Excipiantur hæc omnia fictili nouo, & sepeliantur in fimo, diebus decem. Deinde distillentur Vitreis organis. Aqua quæ inde fluxerit, pota ante cibum, quatuor unciarum pondere, mirum in modum renum calculos pellit. Non defuerunt, ut Marcellus Florentinus, & Simphorianus Campegius in historialibus Galeni campis, qui existimauerint eandem plantam esse persicam, & perseam, de qua agit Dioscorides in huiusce primi uoluminis calce. Quæ (ut tradunt) ea profectò est, quæ in Perside exitiosa nascitur, etsi translata in Aegyptum cœli illius clementia mortiferam in salutarem uerterit naturam, adeò ut in cibos recepta, tam sanis, quàm morbosis prorsus habeatur innocua. Huius historiam latius prosequitur Theophrastus lib. IIII. de plantarum historia (ut infrà suo loco dicemus) quam si quis perlegerit, hanc à nostris persicis plurimùm dissidere comperiet. Manifesto etiámnum argumento sunt Dioscorides, & Galenus, quòd hæ plantæ inter se differant: quandoquidem ij de his ut forma, & genere differentibus seorsum suis scriptis tradiderunt. Marcelli, & Simphoriani error.

Armeniacorũ consideratio.

Armeniaca præterea quæ Latini, ut in Dioscoride legitur, præcocia nominant, & Græci hericocia pronunciant, nos in Hetruria Græcos imitati uulgò Bacoche, & Moniache corruptis uocabulis appellamus, ac si diceremus Bericocia, & Armeniaca. Plura eorum uisuntur genera magnitudine potius, quàm genere differentia. Quod cuenit non modò cæli clementia, & terræ admodum frugiferæ dotibus; sed & cultorum mangonio: nanque ex multiplicata insitione maximè proficiunt. Porrò omnia, ubi maturitatem senserint, aureo colore splendent. Idcirco Romanis uulgò Grisomele, quasi chrysomela dicuntur, eaque præcipuè, quæ eo tractu cum persicis magnitudine certant. Maturescunt ineunte æstate mense Iunio ante alios fugaces fructus, unde meritò Præcocia dicta. Ea parum genere, & naturæ dotibus à persicis dissidere, testis est Galenus libro secundo de alimentorum

facultatibus: sed non item in uentriculo, ut illa, tam cito corrumpi. quanquam recentiores medici ea longè magis, quàm persica, corruptioni obnoxia experientia contendunt. Hæc arbor rarò procera admodum uisitur. Folia fert nigræ Populi æmula, in summitate acuminata. Et per ambitum serrata, quaterna, quinaue simul emergentia. Flores profert albos Cerasi figura, è quibus fructus prodeunt persicorum forma, sed aureo colore, cum purpura misto. Plura eorum habentur genera, cum sapore, tum magnitudine differentia. Quod non modo cœlis, soliq́ue clementia euenire crediderim, sed etiam cultorum mangonio. Nanque multiplicata insitione maximè proficiunt, & augescunt. Os omnia intra se concludunt, utraque parte turgens, in quo nucleus concluditur eadem figura, qui in quibusdam amarus reperitur, ut in Persico, in alijs uerò dulcis, ut in amygdala. Oleum è nucleis expressum, mirificè ualet inunctum ad inflammatas hæmorrhoidas. Valet quoque ad ulcerum tumores, ac linguæ impedimenta, & partier ad aurium dolores. Insuper Medica mala, ut ex nomine cognosci potest, ex Media primùm aduecta sunt: hæc Latinis Citria, uel Citromala uocantur. Eorum arbor aurantiorum, ac limoniorum plantas magnitudine æquat. Folia, quæ perpetuò ei uiresc unt, aurantijs parum, uel nihil refragantur, foraminibus usum ferè effugientibus ubique punctim traiecta. Quamobrem nescio uerim ego, qua ratione Theophrastus (ut Theodorus interpretatur) ei folia assignaucrit portulacæ, quæ illi nullis notis consentiunt. Quo fit, ut admirari non liceat, si recentiorum pleriq́ue existimauerint Theophrasti codicem hoc in loco scatere mendis, & quòd ubi legitur ἀνδράχνης id est, portulacæ, legi potius debeat ἀράχνης, id est, araneorum telæ. Quandoquidem ijs fortasse uidebatur, quòd, cùm mali Medicæ folia sint ubique minutis admodum punctis perforata, ita ut linteoli spissioris modo sint transparentia, facilè telis araneis comparari possent. In quorum sententia ego quoque perstiti, quousque Plinius inde me reuocauit. Quippe cùm accuratius Plinium perlegissem, comperi Theodorum, alioquin uirum & Græcum natione: & Latinæ linguæ peritissimum, malè Theophrastum hoc in loco fuisse interpretatum, & uocabuli significatum minus rectè accepisse. siquidem, ut apertissimè declarat Plinius libro XIII. cap. XXII. Adrachne arbor est arbuto admodum similis. Inquit enim, Adrachnem omnes ferè Græci portulacæ nomine interpretantur, cum illa sit herba, & andrachne uocetur, unius literæ diuersitate. Cæterùm adrachne est syluestris arbor, neque in planis nascens, similis unedoni, folio tantùm minore, & nunquam decidente. Hinc ergo facilè colligi potest, huic plantæ, quæ arbuti frondibus perpetuò uiresc it laurinis similibus, Medicæ mali folia comparasse Theophrastum. Citreæ arbor (ut diximus) Aurantij folio perpetuo uiresc it. Ramos habet flexiles, uiridi libro uestitos, atque spinosos. Flores edit subpurpureos, calathi effigie capillamentis quibusdam è medio emergentibus, omnibus horis pomifera est. Alia nanque matura cadunt alia matures cunt, alia uero subnascuntur. In pomis non parua spectatur diuersitas, cum magnitudinis, tum saporis. Quandoquidem non nulla in tantam excrescunt molem, ut melopepones magnitudine æquent, cuiusmodi sunt, quæ ex Liguria, & Hadriatici, Aegeiq́ue pelagi insulis afferuntur. Alia his paulò minora, alia uerò limonum magnitudine, aut paulò maiora, cuiusmodi sunt, quæ à Lacu Benaco comportantur. Hæc principem in cibis obtinent locum. Nam etsi cæteris pumiliora sint, maiorem tamen reliquis ab ore ineunt gratiam. Atqui quæ grandiora sunt, etsi spetiosa magnitudine excellant, cum tamen insipido gustu non multum placeant, in cibis recentia non æque ac illa præstant. Verum quòd pulpa copiosiore constent, officinis expetuntur, saccharo uel melle asseruanda. Color omnibus aureus, facies oblonga, ut limonum, sed densiore corticis pulpa. Cortex illis rugosus, odore præstans perquàm grato. Acidam concludunt medullam, succo plenam, in qua semen latitat hordei figura, grandius tamen, & duro obductum cortice, amaro sapore. Matures cunt integro anno, decerpunturq́ue cum aureo colore fulues cunt: nanque matura cadunt: alia matures cunt, alia uerò subnascuntur. Hæ Plinij æuo non erant in Italia, ut ipse testatur lib. XII. cap. III. ubi inquit, sæpius tentasse gentes, plantas è Media transferre ad se, quæ tamen ibi diu uiuere nequiuerunt, licet magna cultorum solertia fuerint enutritæ. Nunc uerò contrà translatitiæ factæ sunt, atque cum Italo solo tantam iniere gratiam, ut non modò in maritimis, sed in mediterraneis quidem tum hortis, tum uiridarijs, tum etiam nobilium lacuum ripis frequentissimæ feliciter germinent. Pòstquàm cultu, & diligentia Palladij (is enim proditur primus artem adinuenisse) factum est, ut ex Media in Italiam translatæ profilierint, ac propagauerint. Theophrasti ætate Citria mala nondum in ciborum usum uenerant, eorum testimonio, quæ ipse lib. IIII. de plantarum historia memoriæ prodidit, sed tantùm odoris gratia uestibus inserebantur. Quin & eorum usus erat antidoti loco contra uenena, ad quæ demoliendo semen præcipuè efficacissimum habent. Refert Atheneus, quòd cùm princeps quidam Aegyptius maleficos quosdam damnasset nebulones, quò suorum facinorum luerent pœnas, aspidibus secundum Aegyptias leges in prædam exponendos, ij Citrium in itinere, dum ad bestiarum pabulum ducerentur, comederunt, quod caupona quædam uicem eorum dolens, atque miseriam, illis dederat. Mox cùm in theatrum descendissent, & ab immanibus, ferocissimisq; feris demorsi essent, nihil sanè molestiæ senserunt. Qua de re præfectus non paruam cæpit admirationem, & à militibus diligenter inquirens, an antidotum aliquod præsumpsissent, certior factus est, citrium tantùm ex integra simplicitate donatum, eos comedisse. Postridie uerò iussit uni præberi, alteri denegari, & denuo in theatrum trudi ad supplicium. Quo facto, qui comederat, demorsus nihil incommodi passus est, alter uerò à fera ictus undique luidus factus, confestim interijt. Narrat præterea Theopompus Chius duodequadragesimo suarum historiarum uolumine, Clearchum Heracleotam Ponti tyrannum multos ueneno necasse: sed ille, inquit, plures adhuc interfecisset, si populum præstantissima citrij uis latuisset. Seruantur citria mala diutius incorrupta, si hordei, uel milij aceruis obruantur. Sed habita medicinæ ratione, iam de eorum uiribus plenius differendum est. Citria itaque uenenis aduersantur, eorumq́ue maximè semen. Citrij decoctum collutione, oris halitum commendat, suauitatemq́ue accersit. Ipsa autem integra uestiarijs condita, uestes non modo gratissimo odore perfundunt; sed eas etiam à tineis, & blattis uindicant. Si cruda tamen manduntur, non facilè coctioni obediunt: quin & crassum generant succum: ob hoc uesci ijs melle, aut saccharo conditis satius est, quòd uentriculum comodè calefaciant, ac roborent: quanuis hæc nostra ætas gulæ nimium indulgens in cibis citria cruda præferat cum assatis carnibus esitata. Citria aduersus atram bilem, & morbos mœstos, quos illa excitat, opitulantur. Semen pri natim scorpionum ictibus & potum, & appositum mirificè medetur. Acidus eorum succus flauam reprimit bilem, arcetq́ue pestis contagia. Proinde recentiores medici ad febres pestilentes serapijs ex eo confectis feliciter utuntur. Citrij mali meminit Galenus lib. VII.

Theodori lapsus.

Citriorum mira facultas.

Citriorum uires.

POMA ADAMI.

lib. VII. ſimplicium medicamentorum ſic inquiens. *Mali medicæ fructus non amplius malum medicum, ſed ab omnibus Citrium nuncupari adſolet. In ſemine quidem uincentem habet qualitatem acidam, & ſiccam; ut ipſum tertij ſit ordinis reſiccantium, refrigerantiumque. In cortice uerò itidem deſiccantem temperiem eſt ſortitus, non parum tamen habentem acrimoniæ: proinde deſiccat hic ſecundo exceſſu, non tamen frigidus eſt, ſed aut temperatus, aut paulò infrà. Porrò caro eius pariter craſſi ſucci eſt, & pituitoſa, frigidáque: nam & ipſa editur, ſicut & cortex. Semen omne edi ineptum eſt, tum humidum illud, & acidum, de quo primùm diſſeruimus: tum nucleus, qui in illo inuenitur, id quod re uera ſemen eſt. Hic amarus eſt, & digerendi uidelicet, ſiccandique facultatem obtinens, ſecundo quodammodo ordine à temperatis recedens. Folia uerò denique exiccandi, ac digerendi uim obtinent, hactenus Galenus. Vbi animaduertendum eſt, quòd cùm initio capitis inquit, In ſemine quidem uincentem habet qualitatem acidam, & ſiccam; ut ipſum tertij ſit ordinis reſiccantium, ac refrigerantium, Galenus non de nucleis intellexit, neque de uero eorum ſemine; ſed tantùm de acido Citrij ſucco, in cuius medio ubique includitur*

Citrii mali uires ex Gal.

cluditur semen. Eam autem fuisse in hoc Galeni sententiam, eius uerba in calce ferè capitis ostendunt: quæ ita sonant. Semen omne efsi ineptum est, tum humidum illud, & acidum, de quo primùm disserui: tum nucleus, qui in illo inuenitur, id quod re uera semẽ est. Hic amarus est, & discutit, hoc est calefacit, & exiccat secundo recessu. Quam rẽ malè, meo quidem iudicio, assecutus Auicenna, utpote qui non rectè distinxerit, neque hac in re planè Galeni sententiam acceperit, libro suorum canonum secundo semini Citrij secundam calidorum, & siccorum sedem assignauit: tractatu uerò, quem cordis uiribus dicauit, eidem tertiam frigidorum, & siccorum classem adscripsit, nullum quidem uerbum faciens de acido Citrij succo, quem à Galeno sub seminis nomine comprehensum fuisse demonstrauimus. Non longè natura, & uiribus à citrijs distant mala LIMONIA, & AVRANTIA dicta, & illa, quæ ADAMI poma uulgò uocantur, nos uerò Lomie dicimus: tametsi Limonia magis cùm facie tum facultate Citria referant. Sunt tamen Citrijs minora, oblonga, cute non adeo crassa, & magis succo prægnantia, qui gustu acidior percipitur, semine fere simili, & colore pallida. Aurantia uerò poma, rotundiora, & per maturitatem aureo prorsus colore nitentia: cortice limonibus crassiore, amarioreque. Internus succus, quo maximè sunt referta, non in omnibus eodem percipitur sapore. Nam in hoc genere acidus, in illo dulcis, in altero uinosus habetur. Horum arbores quemadmodum, & Citrei mali coma perpetua uirent, foliis Lauro latifoliæ proximis, crassis, læuibus, odoratis, & in acutum desinentibus. Rami pariter illis sunt flexiles, lentique, aculeati, cortice ex uiridi subalbicante. Flores albi, odore perquàm præstanti. Decerpuntur flores, ubi copiosi prouenerint ab Vnguentarijs ad uaria odoramenta paranda. Peculiariter autem distillatur ex ijs aqua, quæ non solum odoris præstantia cæteras præcellit, sed ad medicamenta etiam optimè facit, & præsertim ad pestilentes febres, quæ cum exanthematibus eueniunt. Datur enim potanda sexunciarum pondere, magno sanè auxilio, ubi per sudorem à centro ad circunferentias infectos humores trahere sit opus. Siquidem hæc aqua ualenter sudorem prouocat, & cordi plurimum succurrit. Arbor hæc semper pomifera est, & eadem ferè, quæ citria præstat. Aurantia calidiore sunt Cortice: quandoquidem is reliquis acrior, atque amarior gustu deprehenditur. Dulcia omnibus partibus excalfaciunt, cæterorum uerò succus refrigerat, & putredini aduersatur. Quocirca febricitantibus bellè conueniunt, dulcia uerò contra. Fit è Limoniorum succo, sicut & citriorum, serapium ad restinguendum bilis feruorem non inutile. Item & ad pestilentes febres, & eas, quæ contagione non uacant. Aqua, quæ è Limoniorum succo calentis aquæ balneo, & uitreis organis extrahitur, præterquàm quòd mulieribus expetitur pro fuco ad faciem expoliendam, uitiligines ubicunque sint, & totius corporis maculas emendat, uaros delet, & acaros interimit. Serapijs admista febribus acutis, & contagiosis mirè succurrit. Epota uentris tineas enecat: id quod etiam præstat succus recenter expressus, unciæ pondere potus idem ex immaturo pomo expressum sesquiunciæ pondere. Ex uino cretico potus, mirificè calculos pellit. Cæterùm non parum laboris impendisse uidetur Brasauolus in præfatione sui de simplicium examine libri, ut doceret, unde emanauerit Arantiorum uocabulum. Sed licet ibi plura de eius origine referat; ea tamen, meo quidem iudicio, non multùm nomini quadrant. Quandoquidem ego potius existimauerim, uulgò Arantia, quasi Aurantia, altera expuncta litera, dicta fuisse. Nam cùm hæc poma auri colore reluceant, ab auro meritò nomen accepisse uidentur: unde, quantum equidem reor, Aurantia, hoc est, aurea mala dicta fuere. Cæterum non longè natura, & uiribus à Limonibus distant, quæ Adami poma uulgus uocat. Siquidem planta, quæ hæc profert, folio est Limonij arboris maiore, patentioreque, ramis etiam similibus, floribus Citrei mali æmulis; fructu Aurantijs duplo triploue maiori rotundoque, cortice non admodum crasso, pallido, crispo, & inæquali, fissuris quibusdam apparentibus, perinde ac si dentibus demorsus esset, unde illi nomen, quòd putet ignarum uulgus hoc illud esse pomum, quod ab Adamo in Paradiso delitiarum demorsum fuit. Sed hæ fabulæ sunt. Succosa, ac acida madet pulpa sapore, limonibus haud longè absimili, sed non ita palato grata, in qua semina latitant Citrei, aut Limonij mali similia. Præstat pomorum succus ad ea omnia, ad quæ limonia præstare diximus, minore tamen efficacia. Peculiariter autem ualet poma ad scabiem, si per medium secta, & tenuissimo sulphuris puluere aspersa, & deinde, Cinere ferueuti calefacta corpori scabioso confricentur. Reliquum est, ut singulis malis sua reddamus nomina. Mala ita Latinis dicta, Græcis μῆλα uocantur: Arabibus, Tuffa, seu Tufaha: Italis, Mele: Germanis, Oepffel: Hispanis, Manſanas: Gallis, pomes. Ea uerò, quæ Græcè κυδώνια μῆλα, Latinè Cotonea, & Cydonia mala dicuntur: Arabicè Saffargel: Italicè, Mele cotogne: Germanicè, Quitten, aut Kutten: Hispanicè, Membrilhos, & Marmellos: Gallicè, Conting. Quæ autem Græcum nomen habent μελίμηλα, ἢ λευκώμηλα, eorum Latinum est Mellita, uel Dulcia mala: Arabicum, Melomella, & Galopomella: Italicum, Mele dolci. Mala, quæ περσικὰ μῆλα, καὶ ῥοδάκινα Græco nomine, Latino Persica mala appellantur; Arabico, Sauch, seu Chauch: Italico, Pesche: Germanico, Pferſich: Hispanico, Pexegos: Gallico Pesches. Μῆλα ἀρμενιακὰ, φραικόκκια, καὶ βερικόκκια quæ Græci, Latini Armeniaca mala, & Præcocia nominant: Mauritani, Mermex seu Mirmix, Mex, Mesmes, siue Mismis: Itali, Armeniache, Bacoche, Moniache, & Grisomele: Germani, S. Iobans pferſich: Hispani, Albricoques, Albarchigas, & Aluaricoques: Gallis, Abricot. Mala denique Μηδικὰ μῆλα, ἢ κεδρόμηλα à Græcis uocata, Latinis similiter Medica mala, aut Citromala, & Citria dicuntur: Italis, Cedri, & Citroni: Germanis, Citrin oepffel, Iuden oepffel, & Citronaten: Hispanis, Cidras: Gallis, Citron: Boemis Citrynowuy.

Auicenna notatur.

Limonia, & Aurantia, & Adami poma.

Nomina.

Ἄπια.

PYRA. CAP. CXXXII.

PYrorum multa genera. Quæ tamen omnia adstringunt: proinde adduntur conuenienter in repellentia cataplasmata. Decoctum è siccis, & cruda ipsa aluum sistunt: iciunos esitata lædunt. Achras pyrastri genus est, quod tardissimè maturescit. Vim pyro adstringentiorem habet, & ad eadem conuenit. stringunt etiam eius folia. Ligni pyrorum cinis efficaciter his auxiliatur, quos fungi strangulant. Aiunt fungos, si sylueſtria pyra cum eis coquantur, innoxios fieri.

PYRA.

Pyrorum conſideratio.

QVoniam Pyra uulgatiſſima ſunt non modò in Italia, ſed ubique in tota Europa: ideo ſuperuacaneum duxi eorum arbores per hiſtoriam explicare. Multa, ac uaria apud nos Pyrorum numerantur genera, quemadmodum & apud antiquos. Qui, ut Plinius refert libro, & capite XV. celebrauere ſuperba, falerna, decumiana, dolobelliana, pompeiana, liceriana, ſeueriana, tyranniana, fauoniana, lateriana, anitiana, tiberiana, ſignina, purpurea, ſementina, laurea, amphorina, coriolana, cucurbitana, & alia, quorum enumeratio longa foret. Quas ſanè uarias appellationes mutuata ſunt, uel ab hominibus, qui primùm ea in ciborum uſum reuocarunt: uel à locis, unde uenerant; aut à notis, quas aliquibus fructibus acceptas referebant; aut à colore proprio; aut à tempore, in quo ab arboribus decerpebantur. In hoc itaque noſtri quoque Hetruſci antiquorum conſuetudinem ſecuti, nariis nominibus à diuerſis inditis cauſis ſua Pyra uulgò appellant moſchatelle, giugnole, ciampoline, roggie, ghiacciuole, ſpinoſe, quadrane, carouelle, papali, ſan Nicolo, durelle, zuccaie, campane, uernareccie, gentili, porcine, ſementine, & plura alia habent alijs nomenclaturis appellata. Cæterùm ſi quis uellet in noſtratibus, ueterum

ueterum Pyra collatione aſſequi, operæpretium eſſet, ut unumquodque eorum genus peculiarem, perſpicuamque habuiſſet deſcriptionem: quandoquidem fieri non poteſt, ut ex ſola nomenclatura innoteſcant. Porrò in uniuerſum de eorum uiribus differentes, dicamus, ſicuti etiam de malis diximus, quòd pyrorum facultates, ex ſaporibus guſtu dignoſcuntur: cùm dulcia natura diſtent ab acerbis, acidis, auſteris, & ab his, quæ unum, uel plures præ ſe ferunt ſapores: & contrà, hæc deinceps ab illis ſint diuerſa. Pyra (ut ſcriptum reliquit Galenus lib. v. ſimplicium medicamentorum) eſu ſtomacho grata ſunt, quin & rim habent exiccandi. Atqui ſylueſtribus magis adſtringendi facultas ineſt: ob id etiam magis præſtant contra fluxiones. Et lib. 11. de alimentorum facultatibus ita ſcribit. Quæ de malis diximus, ſi omnia ad pyra, & ſimilia transferantur, nihil nouo alio ſuper his ſermone opus erit. Nam in ijs quoque alia auſtera tantùm, uel acerba apparent: ueluti quædam acida, quædã dulcia, quædã deniq; ex horũ miſtione compoſita ſunt quæ nullã penitus huiuſcemodi qualitatem exuperantem habent: quo fit, ut cùm aquea ſint, ac hebetia, nulla roborandi ui polleant. Talis igitur omnino pyrorum uſus, qualis malorum.

Pyrorum facultas.

pyrorum uires ex Gal.

MESPILVS PRIMA.

At pyris,

At pyris, præſertimque grandibus, quæ apud nos menatæ uocantur, aliqua alendi facultas donata eſt. Proinde ea ſecta in tenues orbiculos: ſiccataque reponunt. Quibus coctis per hyemem, & uer, cùm fames eſt, ciborum parum nutrientium uice ueſcuntur. Pyri fructus, qui ἄπια Græcis, Latinis Pyra dicuntur: Arabibus, Humechte, Cirmetre, ſeu Kemetri: Italis, Pere: Germanis, Pyren: Hiſpanis, Peras: Gallis, Poires: Boemis Hruſßky. Nomina.

Μέσπιλον. MESPILVS. CAP. CXXXIII.

MEſpilus, quæ à nonnullis aronia uocatur, ſpinoſa arbor eſt, folio pyracanthæ, ſiue oxyacanthæ. Fert pomum ſuaue, exiguo malo non diſſimile, tribus intus officulis: qua ex cauſa id nonnulli tricoccon appellauere. Tardè matureſcit, eſu adſtringit: ſtomacho gratum eſt, aluumque ſupprimit.

MESPILVS ALTERA.

Alterum

Alterum meſpili genus in Italia naſcitur, quod aliqui ſetanium, alij epimelida uocant. Arbor folijs mali, ſed minoribus. Pomum fert rotundum, eſui aptum,[a] umbilico latiore: quod adſtringit, ſeroque matureſcit.

[a] στυφελὸν. i. fundum; meum habet.

Meſpilorum conſideratio.

Meſpilorum hic à Dioſcoride duo recenſentur genera: quorum illa, quæ folijs eſt pyracanthæ, ſiue oxyacanthæ noſtratibus haud quaquam adſtipulari uidetur. Quippe (ut ſenſu patet) noſtrates Meſpili folijs oblongis, ceraſorum ferè ſimilibus uirent, non autem apij modo per ambitum inciſis, ueluti oxyacantha. Fructum ferunt non quidem guſtatu ſuauem, ſed potius iniucundum, quòd acerbus ſit, & auſterus. Quin & is quina includit oſſicula, non ſanè terna, ut primo Meſpilorum generi aſſignat Dioſcorides. Cæterùm ſi fructum profert Italia, qui priori Meſpilo legitimè adſcribi poſſit, eius nimirum arboris erit, quæ Neapoli, ubi copioſa ſeritur in hortis, uiridarijs, ac uineis, Azarolo uulgò nominatur. Huius plu- 1
Azaroli deſcriptio. res plantas uidi ego primùm Neapoli in ampliſſimo uiridario Pompei Cardinalis à Columna uia, qua itur ad poetæ Maronis ſepulcrum, uel ut uulgò dicunt à Pedigrotta. Arbor eſt mediocris proceritatis, cortice, ac materia primo haud abſimilis: ſpinis horrida, non tamen admodum acutis: folijs laciniatis, apij æmulis, floribus albicantibus, racematim cohærentibus. Fructus illi ſunt oblongi, rubentes, uulgaribus meſpilis æquales, ſed arctiore umbilico, tribus tantum intus oſſiculis. Matureſcunt Autumno; Septembri tantum menſe. Ex quo perſpici poteſt, eos Dioſcoridis codices hoc loco ſcatere mendis, in quibus depraua tè legitur, hanc arborem folijs eſſe pyxacanthæ, non autem, ut legitimè legi debet, oxyacanthæ. Nam (ut ſuperius ſuo loco explicauimus) oxyacantha folijs germmat diſſectis; pyxacantha uerò buxi modo oblongis. Cuius rei illud manifeſto eſt indicio, quod de hoc Meſpilorum genere poſteritatis memoriæ prodidit Theophraſtus lib. III. cap. XII. cùm inquit. Magnitudine arbor iſta excellit, gyroque comatur. Folium magna ex parte infiſſum, quod uel apium parte poſtrema imitatur, ampliore figura, quodque promiſſum, neruoſum, apio tenuius, oblongius, totumque circuntuſum eſt, & 2
pediculo tenui, ac longo dependet: antequàm decidat, uehementer rubet. Radice numeroſa, altaque arbor cohæret: ob id diu turna, & inextirpabilis eſt. hactenus Theophraſtus. Quæ ſanè uerba certo ſunt argumento, eam Dioſcoridis lectionem planè deprauatam eſſe, quæ huic Meſpilorum generi pyxacanthæ frondes reddit. Quinetiam folium explicant oxyacanthæ à Dioſcoride eius in hiſtoria ſilentio diſſimulatum, quòd ſcilicet apij modo per ambitum ſit diſſectum. Sed illud etiam non ignorandum, tantam oxyacanthæ cum hac Meſpilo interceſſiſſe cognationem, ut ſi Meſpilus hæc oxyacanthæ inſeratur, omnium ſpecioſiſſima proueniat, & longè magis fructifera euadat. Sed ut redeamus eò, unde codicis mendæ, quæ librariorum incuria eſt, nos diduxerant, dicimus, quòd Azaroli uocatæ fructus nullis prorſus notis reclamant Meſpilis, quæ primo loco à Dioſcoride deſcripta ſunt. Siquidem ij exigui ſunt, terna includunt oſſicula alijs Meſpilis duriora; quanquam magnitudine, & forma diſſimili, ſeram ſentiunt maturitatem, ori grati habentur, ſtomacho non inuncundi, & reliquis denique notis, ac qualitatibus illorum ſpeciem adeò repræſentant, ut non aliud hac in re aſſerendum putauerim, quàm quòd idem ſint Azarola, & 3
Dioſcoridis Meſpila à quibuſdam aronia dicta. Hæc cum maturitatem ſenſerint, guſtui haud parum placent. quo fit, ut ab incolis pro delitijs, non ſolum cruda expetantur in cibis, ſed ijs etiam ſaccharo, melleque aſſeruata edantur. Eadem gratiſſimus
Meſpilus altera. ſunt cibus utero gerentibus. Quippe non modo ſapore placent, ſed earum malaciæ ſubueniunt. Quæ porrò Meſpili aliquibus Setaniæ, & Epimelides appellantur, uulgaribus noſtratibus collatæ nihil inter ſe diſſentire comperiuntur. Quapropter nil mirum ſcriptis mandaſſe, Dioſcoridem, alterum hoc Meſpili genus copioſum in Italia naſci. Veruntamen Galenum Epimelidis appellatione aliam arborem à noſtratibus Meſpilis diuerſam ſumpſiſſe, liquidò conſtat. Quandoquidem lib. VI. ſimplicium medicamentorum ſcribit, eius fructum acerbum eſſe, & uentriculo noxium. Epimelida autem à ruſticis Italiæ
Serap. lapſus. unedonem nominari. Hoc inſuper illud confirmat, quòd Galenus de utroque Meſpilorum genere, ſeorſum diuerſis capitibus tradiderit. In Meſpilorum hiſtoria Serapio apertè hallucinari deprehenditur, quippe qui ſorbi titulo omnia referat, quæ de utroque Meſpilorum genere ſcripſit Dioſcorides. Verùm etſi hac in re is quidem aberret: declarat tamen primum 4
Meſpilorum uires ex Gal. Meſpili genus nobis Italis Mauritanos ſecutis Azarolum eſſe: nanque is Arabico idiomate Meſpila Zaror appellat. Vulgaria Meſpila deuorata cœliacos, dyſentericos, & diarrhæa affectos iuuant. Siſtunt faucium, gutturis, dentium, & gingiuarum fluxiones, ubi eorum decocto os colluatur. In hoc ſi inſideant fœmmæ, menſium abundantiam ſiſtit. Fit è ſiccis Meſpilis, roſarum ſucco exceptis, additis aliquot Cariophyllis, & coralliorum rubeorum nonnihil, quinetiam myriſticæ nucis, caſtaneæ, ori uentriculi admouendum, ad compeſcendas uomitiones, & præſertim, ubi cibus reijciatur. Sicca folia in puluerem aſperſa, recentia uulnera glutinant, & ſanguinis profluuium ſiſtunt. Ideo dantur quoque utiliter ad cruentas reiectiones. In ſumma ubi adſtrictione, corroboratione que opus ſit, cum folia, tum fructus plurimum præſtant. Meſpilorum oſſicula, in puluerem contrita, calculos è renibus pellunt, ubi coclearis menſura ex uino, in quo uulgaris petroſelini radices decoctæ fuerint, cibantur. Meſpilorum uires recenſuit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Meſpili fructum, alij tricoccum nominant, quòd tria intus in uniuerſum gerat, grana, quorum unumquodque arboris eſt ſemen, 5
ceu ea, quæ in malis inueniuntur, ipſius mali, & acini, ipſius uitis: & ficus, minuta illa grana, quas cenchramidas Græci uocant. Arboris huius fructus admodum acerbus eſt, uixque edi poteſt, uentrem ſtrenuè coercens. Quin & in germinibus, & folijs acerba hæc qualitas non pauca reperitur. Et libro II. de alimentorum facultatibus ſic inquit. Horum eadem quoque prædictis eſt ratio. Ambo enim adſtringunt, ſed multò fortius Meſpila, quàm ſorba. Quamobrem aluo fluenti in cibo accommodatiſſimè exhibentur: ſorba tamen ipſis ſunt ſuauiora. Prorſus nanque nihil acerbi, ut Meſpila obtinent, ſed ſuccus eorum citra acerbitatem auſterus eſt. Illud porrò neminem puto latere, hæc omnia parcè, non affatim, ut ficus, uuaſque eſſe comedenda: nequaquam enim eis, ut cibis, ſed ut medicamentis potius indigemus. Hæc nouiſſe longè tibi fuerit utilius, quàm ſi primam huius dictionis ὄυον ſyllabam ab antiquis Athenienſibus per ω ſolùm prolatam, ſcriptamque fuiſſe cognoſcas. Meſpila, nullis ineus oſſiculis, miſit ad me Verona Franciſcus Calzolarius. Arbor μεσπίλον, ἡ μεσπίλη Græcis, Latinis item Meſpilus, & Meſpila nominatur: Arabibus, Zaror, ſeu Zarur, & Alzarur: Italis, Neſpolo: Germanis, Neſpel: Hiſpanis, Neſperas, Gallis, Neſflier: Boemis Nyſſpule. 6
Nomina.

† Ne

† *Ne uideamur hîc temere communem lectionem immutaſſe: quæ eſt pyxacanthæ, lectorem admonere non alienum duximus, uariam eſſe huius loci ſcripturam in Græcis tum impreſſis, tum uetuſtis exemplaribus. Verùm ea nobis magis probanda uiſa ſunt, quæ habent pyracantham, uel oxyacantham (idem enim eſſe putamus) innixi rationibus, quas in commentario adduximus.*

Λωτὸς δ' ἐν ὕδωρ. LOTVS ARBOR. CAP. CXXXIIII.

LOtus arbor eſt uaſtæ magnitudinis, ferens baccam pipere maiorem: dulcem, cibis gratam, ſtomacho facilem. Aluum ſiſtit baccis. Ramentorum ligni decoctum ſiue potu, ſiue infuſione dyſentericis, ac fœminis fluxione uuluæ laborantibus auxilio eſt: rufat capillos: citam aluum cohibet.

LOTVS.

Loti arboris historia.

LOtus (inquit Theophraſtus lib. & cap. quarto de plantarum hiſtoria) proprium genus præſtat, magnitudine quanta pyrus, aut paulò minore, inciſuras folium habet, ac Ilicis eſſe videatur: materies nigra. Genera eius plura, fructibus inter ſe diſcreta. Fructus magnitudine fabæ: matureſcit uuarum modo, uarie colores immutans. Naſcitur ut myrta, aduerſa inter ſe denſus ſuper germina, guſtatu inter Lotophagos dictos prædulcis, ſuauis, innocuus, atque etiam bonæ frugis. Ventribus, eſt bonus, ſuauior uerò, qui ſine ligno interiori eſt: nam uel genus huiuſmodi eſt, & uinum eo exprimitur. Multa hæc arbor, fructúque copioſa eſt. Exercitum itaque ophelli cum in Carthaginem proficiſceretur, uel eo fructu diebus pluribus paſtum commeatuum defectu, accepimus. Eſt igitur in Inſula Lotophagia, Tharide uocata, larga copia. Hæc autem inſula abeſt, & non multum diſtat. Cæterùm non minor in continenti, ſed longè largior eſt. Plurima enim hæc omnino in Lybia. Hæc Theophraſtus. Cui ſubſcribit Plinius lib. 13. cap. 17. his uerbis. Eadem Africa, quæ uergit ad nos, inſignem arborem Loton gignit, quam uocant Celtim, & ipſam Italiæ familiarem, ſed terra mutatam. Præcipua eſt circa

PSEVDOLOTVS.

Syrtes,

Syrtes, atque Naſamenas. Magnitudo, quæ pyro. Inciſuræ folio crebriores, alioqui Ilicis uiderentur. Differentiæ plures, eæque maximè fructibus fiunt. Magnitudo huic fabæ, color croci, ſed ante maturitatem alius, atque alius, ſicut in uuis. Naſcitur denſius in ramis myrti modo, non ut in Italia Ceraſi, tam dulci ibi cibo, ut nomen etiam genti, terræque dederit. Melior ſine interiore nucleo, qui in altero genere oſſeus uidetur. Vinum quoque exprimitur illi ſimile mulſo, quod ultra denos dies negat durare Nepos. Baccaſque contuſas cum Alica ad cibos dolijs condunt, quin & exercitus paſtos eo accepimus, ultro, citroque commeantes per Aphricam. Ligno colos niger, ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breueſque alios uſus excogitant. Dioſcorides non alijs notis reddidit Lotum, quàm quòd arbor eſſet uaſtæ proceritatis. Cui ſubſcribens idem Plinius lib. XVI. cap. XXX. ſic inquit. Lotus præcipuè domibus expetitur, ramorum petulantia, latiſſima expatiantium umbra, & in uicinas domos ſæpe tranſilientium. Item eodem loco ita ſcribit. Loti fructus ſylueſtris quidem eſt, ſed ceraſorum penè natura. Nulli breuior opacitas, nec aufert ſolem hyeme decidentibus folijs. Nulli cortex iucundior,

LOTI AFRICANAE SPECIES.

aut oculos excipiens blandius. Nulli rami longiores, ualidioresque, aut plures, ut dixisse totidem arbores liceat. Cortice pelles tingunt, radice lanas. & libro decimo septimo, capite primo, lotos ingentes esse arbores quoque ostendit his uerbis. Ea sex arbores fuere Loti patula ramorum opacitate lasciuæ. Cæterùm non solum ingentes esse arbores Lotos testatur Plinius, sed etiam in longas perdurare ætates lib. XVI I. idem ostendit his uerbis. Romæ uerò Lotos in Lucinæ area anno qui fuit sine magistratibus CCCLXIX. urbis æde condita: incertum ipsa quanto uetustior. Esse quidem uetustiorem non est dubium, cum ab eo luco Lucina nominetur. Hæc nunc circiter annum CCCCL. habet Antiquior illa est, sed incerta eius ætas quæ capillata dicitur, quoniam uestalium Virginum capillus ad eam defertur. Verùm altera Lotos in Vulcanali, quod Romulus constituit ex uictoria de Decumis, æquenia ibi intelligitur, ut autor est Massurius. Radices eius in forum usque

Lotus Italica. *Cæsaris, per stationes municipiorum penetrant. Quamobrem putauerim ego, si modo hodie Loti nascuntur in Italia, eum non aberrare, qui ueram lotum, præsertim Dioscoridi, & Plinio, eam esse arborem dixerit, quæ in Tridentino & Goritiensi agro uulgò Bagolaro uocatur: in Veronensi uerò, & in alijs quibusdam Italiæ locis Perlaro. Siquidem licet harũ arborũ multæ pyri magnitudinẽ æquent; plerǽque tamen conspiciuntur, quæ longè admodum pyrum proceritate uincunt. Hæ itaque præterquàm quòd caudice constant crassissimo, ramis latissimis in altitudinem latitudinemque se extollentibus; cortice spectantur læui, colore in cæruleum nigrescente. Quo fit, ut is grato coloris aspectu recipientium oculos mirum in modum ad se alliciat, ut tradidit Plinius. Folijs uirent ilici proximis, per ambitum serratis, asperisque quæ medio autumno flaccescunt. Fructus eis (ut Plinius libro XIII. & decimo sexto inquit) ceraſorum similitudine, qui ut illa, longiore pediculo pendet. Is primo uiret, mox in candidum flauescit, deinde per maturitatem rubescit: denique, postquàm maturuerit, nigricat, gustu non ingrato. Quæ omnes huiusce arboris delineationes, ac notæ, Dioscoridis, & Plinij loto planè respondere uidentur. Non desunt tamen, qui nostræ refragentur sententiæ, censentes fortasse Lotum haud prouenire in Italia, sed his maximè repugnat Plinius, qui Lotum Italiæ familiarem esse affirmat. Itaque cum nulla alia arbor crescat in Italia, quæ Plinianam referat lotum, quàm ea de qua diximus, nulla ratione possimus, debemusque à nostra deflectere*

Ruellij error. *sententia. Quare non equidem diffitebor, Lotum quoque hoc æuo Italiæ esse copiosam. Cæterùm nescuerim ego, quorum testimonio, & auctoritate fretus Ruellius lotum existimauerit plantam exiguam illam, quam Hetrusci uulgò Agrifolio dicunt: è cuius cortice (ut superius de paliuro differentes diximus) uti ex uiburno nostro, uulgò uerò lantana, quidam uiscum conficiunt, quo aues capiuntur. Quæ sanè opinio tantùm abest ab historia loti, quam ex Theophrasto, Plinioque retulimus, ut etiam ei prorsus aduersetur. Quippe quoniam Agrifolium arbor est, perpetua uirens coma, folijs admodum per ambitum*

Anguillarii lapsus. *aculeatis, exigua proceritate, & cortice uiridi: quæ notæ penitus loti descriptioni repugnant. Atqui ridenda magis uidetur Anguillarij diligentia in uertenda ex Theophrasto Loti historia in Italicum sermonem. Siquidem is, dum nescio quos carpit, quod perperam (ut ille putat) Theophrasti lectionem uerterint, ipse præ cæteris dum se peritissimum eiusdem interpretem facit, erroribus illis omnibus, quibus alios accusat, apertissimè notari potest. Namubi Theophrastus habet δ' κάπαπερ τὰ μύρτα, παραλλήλως, ille quidem uertit. Come quelli del Mirto intrecciati. ideſt Myrtimodo triplici ordine implicitis. Deinde ubi statim Theophrastus habet πυκνὸς ἔστι τῶν ϲλαϲῶν manifestò declarans fructum ipsum densum prouenire super ramorum germina; ille ad arborem, non ad fructus respiciens, autoris sententiam destruit. his uerbis. è copioso di germogli. ideſt germinibus copiosus est. deinde, ubi paulo inferius Theophrasto legitur καὶ ἔστι φρὸς τὼ κοιλίαν ἀγαθὸν. ἥδιον δὲ ὁ αὐρλωϲ ἔστι γὰρ καὶ τοιῦτον γένος, ποιῆσαι δὲ καὶ οἶνον δὲ αὐτοῦ, inutile admodum, & sine ullo prorsus sensu, uertit Anguillarius hoc modo, Ma di questo è piu soaue il primo, percioche ue n'è una sorte cosi chiamata, & di questo se ne faceua uino. ideſt isto suauior est primus, quoniam genus unum est ita uocatum, ex quo uinum parabatur. Hæc qui uiderint, facilè cognoscent Anguillarij in Græcis literis peritiam. Præterea manifestò is hallucinatus deprehenditur, ubi Plinij authoritate parari uinum dicit ex eo loti arboris fructu, qui nucleum habet. Siquidem contra Plinius ex ijs loti baccis uinum fieri scribit, qui sine interiori nucleo habetur: quemadmodum scribit etiam Theophrastus. Sed de his satis. Cæterùm misit ad me plantam, cuius hic imaginem damus, Constantinopoli allatam, Augerius de Busbecke, uir quidem clarissimus, cui subscriptum erat, Dactyli ex Trapesonda dulces, & gustu delectabiles. Hanc itaque ego inter Lotorum genera annumeranda censerem; & præsertim, cum legerim apud Athenæum eadem de loto scripsisse Polybium, quæ de dactylis scripsit Herodotus, nec fortasse ab re fuerit, inter lotos recensere aliam quoque plantam, quam, hîc Pseudoloton uocauimus. Sed hæc obiter dicta sint. ut alijs quoque, qui rem plantariam excolunt, suam his mentem adhibeant. Sunt etiam qui putent Lotum Atheneo Zyzyphum esse nostratem, sed decipiuntur, quod zyzyphus folia non ferat Rhamno latiora, nec baccas rotundas puniceasque, sed oblongas, & aureas potius, quàm rubentes. Quinetiam, quòd zyzypha esui ficubus, dactylisque haud persimilia sint, nec eos odoris suauitate præcellant. Lotum scriptis tradidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Lotus arbor non ita multæ adstrictoriæ qualitatis est particeps, sed & tenuium partium est, & exiccatoria. Itaque lignorum ipsorum ramenta muliebri accommodantur profluuio, & dysenterijs, & cœliacis affectibus. Decoquuntur uerò interim in aqua, interim in uino, nimirum prout usus popoſcerit, nec infunduntur tantùm, sed & bibuntur. Quinetiam quòd pilos defluentes cohibeat, non paruum signum est ipsum adstringentis esse cuiusdam, similiter mediocriter desiccantis facultatis. Dictum*

Nomina. *quippe est & in sermone de ladano, eiusmodi esse facultatis oportere, quod fluentes capillos esset cohibiturum. Planta, quæ Græcis λωτὸς δένδρον, Latinis Lotus arbor, & Celtis appellatur: Arabibus, Sadar, Sedar, seu Alsadar: Italis, Loto albero: Hiſpanis, Almez.*

Κράνια. CORNVS. CAP. CXXXV.

a Meum & Drag. ξανθὸν ἢ κηρωειδῆ. i. flauus aut ceramcolore referẽs, sed Cataczc. ξανθὸν ἢ κροκωειδῆ. i. flauus aut croceus.

COrnus dura arbor est, baccas ferens oliuæ modo oblongas, quæ primùm uirent, dein per maturitatem [a] rubescunt, aut ceræ colorem repræsentant. In cibo adstringunt: profluuio alui, atque dysenteriæ salutares, siue in edulio, siue in defruto exhibeantur. Muria, ut oliuæ, condiuntur. Sanies, quam uirentia folia torrendo resudarunt, impetigini conuenienter illinuntur.

Cornus

CORNVS.

CORNVS eſt vulgaris notitiæ. Cæterùm (ut lib. III. de plantarum hiſtoria, cap. XII. memoriæ prodidit Theophraſtus) ſexus in ea duplex inuenitur. Nanque conſurgit mas duodecim cubitorum altitudine: folio amygdalæ, niſi quòd pinguius, craſſiuſque: cortice neruoſo, & tenui: caudice non minus craſſo. Fœmina uirgas paruas, ſicut ſalix amerina, ſuo latere profert, & fruticoſior eſt. Nodos ambæ, perinde ac uitex, tum germinatos, tum inuicem congruos habent. Materies maris excors, totaque ſolida, cornibus denſitate, firmitateque ſimilis, unde illi nomen. Fœminæ uerò medullam continet & mollior eſt, atque cauatur: ob id ad uenabulorum uſum inutilis. Qui Idam Troianam incolunt, marem ſterilem dicunt; fœminam autem fructuoſam. Nucleum fructus oliuæ ſimilem habet, guſtu dulcis, odoratuque gratus. Flos oleæ, & floret, fructificatque eodem modo, ut ſingulari pediculo plura proferat. In Macedonia uerò (ueluti etiam in Italia) ambæ fructiferæ ſunt: ſed mas per æſtatem, fœmina uerò per autumnum baccas maturat, huius tamen baccæ tantum maſculæ bonitate cedunt, ut mandi uix poſſint. Porrò cauendum eſt, ne Corni arbores prope alueraria conſerantur, uel à natura productæ ibidem

Corni conſideratio.

ibidem permittantur: quandoquidem apes flore eius degustato aluo citata commoriuntur. Atqui contrarium in homine operatur. At certè mirandum est, quòd scriptis mandauerit Theophrastus, Cornum arborem amygdalæ solito uirescere, cùm longè diuerso prorumpat. Eaque propter dixerim ego, aut in Theophrasti exemplaribus hoc loco mendum subesse, aut in Ida monte prope Troiam tum soli, tum etiam cæli magis æstuante natura, corno folia adeò restringi, ut amygdalæ quadántenus æmula uideantur: etsi, meo quidem iudicio, potius putandum sit, Theophrasti lectionem hoc in loco depranatam esse.

Theophrasti locus suspectus.

Arbor est Cornus mediocris proceritatis, plerunque fruticosa, uirgis numerosis, è breui caudice emergentibus, nodosis, firmis, robustisque. Tota arbor scabra uestitur cortice, adstringenti admodum sapore: proinde expetitur pistrinarijs fabris, ad parandos rotarum dentes. folia illi sunt sanguineæ uirgæ, tactu læuia, mediocriter crassa, ac uenosa. Flores edit muscosos aurei coloris, è quibus baccæ oriuntur rubentes, oblongæ olivarum figura, præduro intus osficulo. Fit ex baccarum pulpa quoddam obsonij genus cydonite non dissimile. Quin & ex eorum decocto, & saccharo liquor ignis opere, & coctura concrescit, coagulaturque, qui præterquàm quòd gratissimo placeat gustu, datur utiliter dysentericis, ac fœminis mensium

Cornorũ usus in cibis.

VIRGA SANGVINEA.

profluuio

profluuio laborantibus. Aduerſatur cornus à canibus rabidis demorſis ut inferius lib. VI. diffuſius dicemus. Corni uires memoriæ prodidit Galenus lib. VII. de ſimplicium medicamentorum facultate, ſic inquiens. Corni arboris fructus admodum acerbus eſt, eſui aptus. Itaque mirum uideri non debet, ipſum ualenter uentrem reſtringere, ſicut & meſpila. Folia quoque & germina guſtu acerba ſunt, ualenterque deſiccant. Itaque maxima uulnera glutinare poſſunt, potiſſimum durorum corporum: at paruis uulueribus, & mollioribus corporibus magis contraria ſunt. Nam nimium ea contendunt, ac plus ſatis deſiccant. Corno haud longè abſimilis eſt planta, quam nos uocamus in Hetruria à ſanguineo uirgarum colore uulgari idiomate SANGVINO, *& Sanguinello. Creſcit hæc in dumetis, & ſepibus, uirgis Corno tenuioribus, robuſtis, nodoſisque. Cortice ſanguinis modo rufeſcente: foliis Corno proximis, paulò tamen latioribus, nerueſis, & rubenti pediculo nitentibus. Floret Vere umbellis albicantibus, quarum flores baccas edunt, racematim cohærentes, ſanguineis tenuibusque pe-* 10 *tiolis appenſæ, orobi magnitudine, primùm uirides, & per maturitatem nigricantes: è quibus Anauienſia Rura, in Triden-*

Corni uires ex Gal.

Virgæ Sanguineæ conſideratio.

SORBVS DOMESTICA.

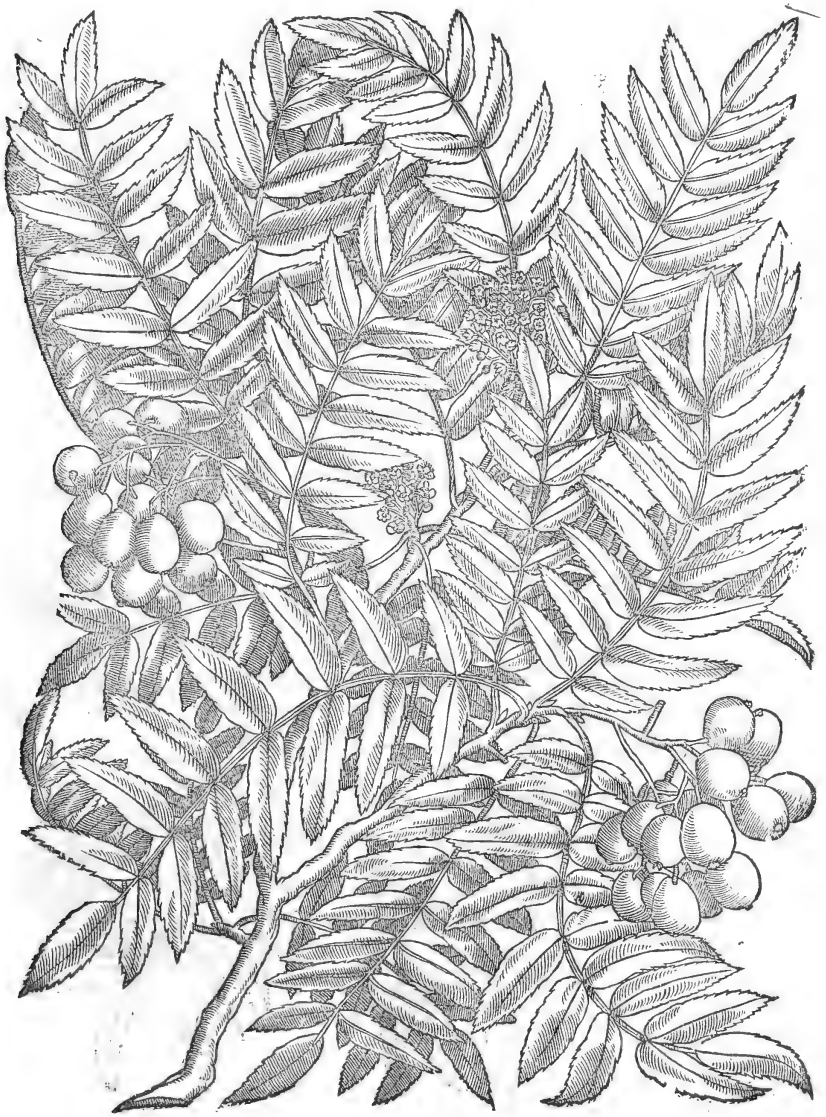

tino

tino agro,oleum conficiunt. ad lucernarum uſum expreſſis torcularibus,decoctis prius in aqua baccis. Ligni materies dura,oſſeaque habetur. Corno minimè cedens. ob idque ſunt qui uelint hanc Cornum eſſe fœminam, ſed non uideo, quibus argumentis hoc probare nitantur. Atqui fortaſſe à ſcopo non longè aberraret qui diceret, hanc uirgam eſſe ſanguineam, de qua Plinius meminit libro uigeſimo quarto cap.decimo.his uerbis. Nec Virga ſanguinea felicior habetur, cortex eius interior cicatrices,quæ præſanauere, aperit.Hæc ille.Sed an planta, ſanguino nobis uocata id præſtare poſſit, non dum periculum feci,quo fit,ut hanc ſententiam non auſim affirmare,cum nullis notis de ea meminerit Plinius. Baccæ quæ ad maturitatem peruenerunt, amaro,acerbo,adſtringentique ſapore deguſtantur. Quare oleum, quod ex ijs exprimitur, tale quoque eſſe, neceſſe eſt.Porrò plura non habeo, quæ de hac planta in medicum uſum ueniant. Nomina. *Arbor,quæ Græcis κρανία, Latinis Cornus uocatur:Italis,Corniolo,ueluti fructus eius Cornole: Germanis arbor,Cornelbaum,Kurbeerbaum,& Dierlem: fructus uerò Vuelſch Kirſen:Hiſpanis,Cornizolos:Gallis,Cornier:Boemis Drinkowy.*

SORBVS SYLVESTRIS.

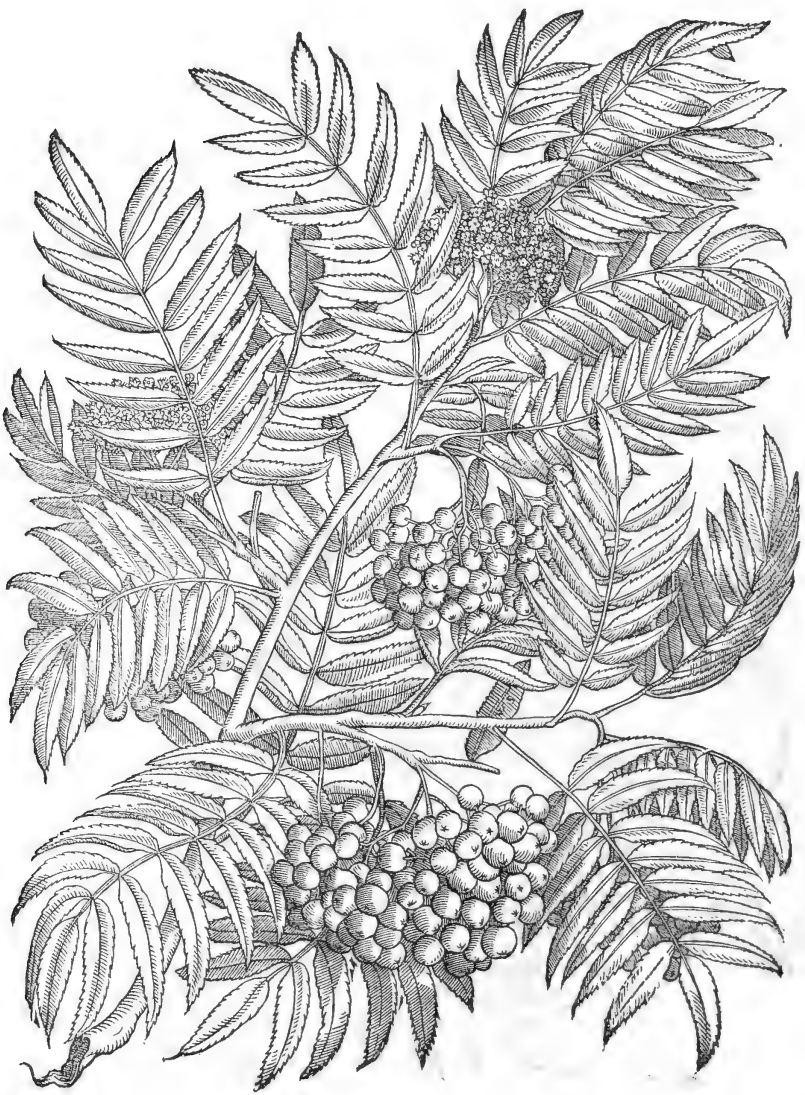

SORBA.

Οξυ. SORBA. CAP. CXXXVI.

SOrba [a] colorem luteum referentia, priuſquàm matureſcant, diſſecta, & ſole ſiccata manduntur, ut aluum ſiſtant. Eadem eſt functio molitorum farinæ, ſi polentæ loco ſumatur. Quod & decoctum eorum in potu præſtat.

a Meum μηλὰ ζουτα.

SOrba fructus ſunt in Italia uulgatiſſimi, nulliſque non cogniti. Duorum ſunt genera, quæ domeſtica ſunt, quemadmodum & quæ ſylueſtria. Domeſtica pomorum diuerſitate noſcuntur. Nam alterum quidem mas, alterum fœmina. Vtra que arbor caudice exit rectò, ac longo, ramis in altum aſſurgentibus: folio Fraxini ſed anguſtiore, anerſa parte albicante, &

Sorborum conſideratio.

SORBVS TORMINALIS.

per

per ambitum serrato. Album edit florem, racematim prodeuntem, è quo fructus exeunt in racemi modum, & ex uno tantum exortu pediculos ducentes, in altera quidem orbiculati, & succo odoratiore, ac mitiore, in altera uerò ouati pyri faciem referentes, & gustui asperiores, insuauioresque, & minus olentes, colore subpallido, & in latere rufescente. Decerpuntur immatura Autumno, & in manipulos, colligata suspẽduntur, uel reponuntur substratis straminibus, ut ita matescant, nam aliter præ nimia austeritate nec mandi, nec deglutiri possunt. Ligni materies solidissima, ac compacta. Ideoque ad mensas parandas lignarijs fabris perquàm libenter expetitur, quemadmodum & uirgæ à bubulcis ad stimulos parandos. Cortice uestitur scabriusculo, colore ex flauo albicante. Radix illi rara, crassa, solida, atque descendens. Sylvestrium (ut diximus) similiter genera duo. Vnũ quod propriè sylvestre appellatur, alterum quod TORMINALE uocat Plinius. Sylvestre ferè facie à satiuo non differt, præterquàm fructu, qui umbellatim sambuci modo prodit, crocantibus in rusum baccis oxyacanthinis, magnitudine ferè æqualibus, sapore tamen à domesticis non parum dissimili, quæ per hyemem à rusticis ad aucupia asseruantur. Eæ enim turdis gratissimæ sunt Torminalis folio est uitigineo, Platani modo, lævi, haud infirmo: baccis oblongis, asperiusculis, teretibus, racematim coeuntibus, & longo pediculo appensis, colore ferrugineo, sapore acido, & austero. Arbor ipsa spectatæ satis habetur proceritatis, cortice obducta lævi, & materiæ haud fragili. Hanc Anguillarius manifesto Janè errore Cratæogum esse censet. Siquidem Theophrasto lib. 3. cap. 15. de historia plantarum Cratæogus folio Mespili prolixo. sesti, uerùm maiori, latiori, oblongiorique, nec serrato quemadmodum illa sit. Atqui quantum distet Torminalis sorbi folium à Mespili foliys, manifesto testatur Plinius lib. 15. cap. 21. Quippe qui Torminali Sorbo Platani, non Mespili folia esse scribit. Adde quòd huic Sorbo ligni materies, nec uersicolor sit, nec ualida, nec flaua, qualis Cratæogo esse debet; si Theophrasto credimus. Quinetiam nec fructus conuenit, qui in hac Sorbo oblongus semper nisitur, in Cratæogo uerò magna ex parte turbinatus. Sorba, testimonio Galeni tum lib. 8. simplicium medicamentorum, tum lib. 2. de alimentorum facultatibus, eandem adstringendi naturam præstant, quam mespila, sed imbecilliore effectu. Vtraque tamen in medico usu magis, quàm in cibis expetuntur, probanturque. Sorbi fructus Græci ἕα, Latini Sorba, Itali, Sorbe: Germani, Speierling, Sporoepffel, Sperbieren: Hispani, Sorbas: Galli, Cormiera nominant: Boemi Kzerbiny.

Sorbi Torminalis consid.

Sorborum uires ex Gal.

Nomina.

Κοκκυμηλέα. PRVNVS. CAP. CXXXVII.

PRunus arbor est nota. Cuius pomum estur, sed stomachum malè habet, aluum mollit. Syriaca pruna, & præcipuè quæ Damasci gignuntur, exiccata stomacho utilia sunt: aluum adstringunt. Folia pruni in uino decocta collutione, & gargarizatu, uuam, gingiuas, & tonsillas fluxione laborantes reprimunt. Præstant idem sylvestrium Prunorum baccæ, post maturitatem exiccatæ: cum sapa uerò decoctæ stomacho utiliores redduntur aluumque magis adstringunt. Gummi prunorum agglutinat: [a]potum in uino calculos comminuit: ex aceto quoque illitum, lichenas infantium sanat.

[a] Addit Cato. παρεμπλάσικον. i. cutis meatus obstruens.

Prunorum consideratio.

PRunorum differentiæ inexplicabiles ferè sunt. Nam alia reperiuntur herbaceo colore perfusa, alia rubeo, alia eburneo, alia luteo, alia purpureo: quædam deinde magna, quædam uerò parua: quædam mediocria: dulcia nonnulla, alia acida, alia uinosa, alia dura, alia mollia: alia denique rotunda, alia oblonga, alia ouata constituntur. Cæterùm licèt Dioscorides pruna Damascena sicca aluum sistere prodiderit: Galenus tamen aliter sensisse uidetur septimo simplicium censu, ubi sic inquit. Pruni fructus uentrem subducit, recens quidem plus, aridus uerò minus. Sed haud scio, cur Dioscorides pruna Damascena siccata uentrem sistere dicat, cùm & ipsa perspicuè soluant, minus tamen ijs, quæ importantur ex Iberia. hactenus Galenus. Atqui in hoc Brasauolus Ferrariensis medicus nostræ ætatis clarissimus, apertè refragatur Galeno in simplicium medicamentorum omnium peritissimo æquè atque doctissimo, suo de simplicium examine, ubi Galenum scribit hac in re, non Dioscoridem fuisse deceptum. Quippe quòd Galenus non animaduerterit, Dioscoridem de siccis prunis Damascenis loqui: quæ præterquàm quòd sicca sunt, gustu etiam acida sentiuntur, & adstringentia. Qua quidem in re Brasauolus potius (pace suæ dixerim) planè hallucinatus, & à recto ueritatis tramite lapsus deprehenditur. Quandoquidem non meminerit, quòd non solùm pruna Damascena sicca; sed etiam alia quàm plurima simplicia medicamenta deiectoriam simul & adstringentem uim obtinent, ut manifesto testimonio sunt tamarindi, & myrobalana omne genus: item rhabarbarum, & alia pleraque, quæ præter id quod primùm aluum deijciant, posteà illam adstrictam relinquunt. Quam sanè prunorum facultatem etsi Brasauolus non perpenderit, Galenus tamen optimè nouit, & expertus est. Idcirco cùm loco citato pruna Damascena sicca aluum ciere tradiderit, eadem etiam adstrictoria ui pollere, lib. 11. de alimentorum facultatibus his uerbis attestatur, Prunis æquè ac ficubus concessum est, ut uel exiccata utilia permaneant. Damascenis à Damasco Syriæ monte, in quo nascuntur, appellatis, prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima ijs, quæ in Iberia, & Hispania proueniunt. Verùm hæc quidem nihil adstrictionis præ se ferunt: nonnulla uerò Damascenorum uel plurimum. Probatissima in his sunt, quæ cum mediocri adstrictione, magna, laxaque sunt. At parua, dura, acerbaque & in cibo praua sunt, & uentri subducendo minùs idonea. hæc Galenus. Ex cuius uerbis satis constare arbitror, nulla ferè ratione, nec nisi inualidis admodum argumentis Brasauolum adductum fuisse, ut hac in re Galenum ipsum accusaret, quasi Galenus omnino ignorauerit, quam sapores, quam odores, quam cæteræ denique non fructuum modò, sed & omnium ferè simplicium medicamentorum qualitates naturam, & facultatem sortitæ essent. De quibus omnibus adeò doctè, & copiosè disputauit, ut parem unquam repererit neminem, ut omnibus perspicuum est ex suis primis quinque libris, quos de simplicium medicamentorum facultatibus accuratissimè conscripsit. Huic sententiæ æquè & rationibus accedit quoque communis medicorum experientia: nempe quòd compertum sit, pruna Damascena laudatissima, ijs similia, quæ Galeno præferuntur, esu uentrem soluere non inefficaciter adstricta aluo postmodum relicta, tamarindorum, & myrobalanorum modo. Sic igitur Galenum à Brasauoli reprehensione seruasse uolumus. Sed si Dioscoridem quoque tueri uelimus, nil aliud dicendum putauerim, quàm quòd pruna Damascena siccata

Galeni tutela contra Brasauolum.

PRVNVS.

na ſiccata aluum adſtringere tradiderit, ut referuntur ad alia, quæ minus adſtringunt: non tamen, quòd uoluerit, ea eſſe deiectoriæ facultatis expertia. Porrò pruna bilem deijciunt: proinde ea utiliter uſurpant medici ad febres, aliosque bilioſos affectus. Quin & ſeplaſiarijs expetuntur: quippe qui ex ijs quotannis electaria, intinctus, liquoresque uarios parare conſueuerint, quibus non modò ſani guſtu non ingrato delectantur; ſed etiam qui languent, refocillantur. Habetur & in Aegypto prunus (ut Theophraſtus eſt auctor lib. IIII. cap. III. de plantarum hiſtoria) inſignis magnitudinis, fructum ferens natura, & magnitudine meſpilis proximum; niſi quòd rotundum nucleum habet. Florere incipit menſe Iulio, fructum circa brumam perficit, nec folia dimittit. Qui circa agrum Thebanum habitant, propter arborum copiam fructum ſiccant, & oſſe exempto tundunt, offasque faciunt. Hæc Theophraſtus. Pruna quæ dulcia ſunt, minus frigidæ naturæ poſſident, contra uerò acida, & auſtera. Atqui omnia frigida, & humida ſunt. Palma datur (ut Galenus inquit) Damaſcenis, quæ ſicca ex Syria Venetijs importantur. Secundas tenent in Germania, quæ ex Pannonia, et Tranſyluania conuehuntur. in quorum ge- Prunorũ uſus.

PRVNVS SYLVESTRIS.

uere, quæ minuſcula ſint, maiorem cum palato ineunt gratiam, in uino decocta, & ſaccharo aſperſa. Hoc enim modo parata, & primis menſis deuorata, præter id quod eſui placent, commodiſſimè aluum citant. Nihil enim adſtrictionis habent, Pruni ſylueſtris conſid.
ſed dulcia ſunt. Habetur & ſylueſtris prunus, in dumetis creſcens. Pumila eſt arbuſcula fruticoſa, & ubique aculeata
folio ſatinæ pruni, uerum longè anguſtiore, duriore, aſperioréque. Vere floret floribus albis numeroſisque, è quibus baccæ
proueniunt magnitudine uuæ, acinis æquales, colore in purpura nigricante, uiridi intus pulpa, auſtero, & adſtringenti admo-
Pruni ſylueſtris uires
dum guſtu, in quo oſſiculus includitur ceraſorum ſimilis. Tota planta adſtringenti facultate præſtat, quemadmodum &
baccæ. Baccæ cœliacis, & dyſentericis utiliter deuorantur. Eædem cum arbuſculæ radicibus ex aqua, uel uino auſtero deco-
ctæ, ſanant oris, linguæ & gingiuarum ulcera, & fluxiones, quinetiam columellæ & faucium ulcera, gargariſſato earum de-
cocto. Quamobrem non parum recreantur hoc medicamento, qui hydrargyro perunctí, oris ulceribus, & fluxione laborant
addito lycio, alumine, & Rhodomelle. Idem decoctum in deſeſſionibus auxiliatur fœminis uteri fluxionibus obnoxijs. Aqua è
floribus

PRVNVS SEBESTENA.

floribus diſtillata hauſta inteſtinorum uermes interficit. Non diſſident effigie à prunis, nec diſſimili admodum ſunt facultate fructus ij, quos officinæ Arabes ſecutæ SEBESTEN nominant, quique Græcis Myxa, & Myxaria uocantur. Quòd etſi Dioſcorides, & Galenus horum ſuis monumentis non meminerint, de ijs tamen à poſterioribus Græcis, nempe Paulo, Aetio, Pſello, & Actuario frequens facta fuit mentio. Arbores ſeri in Italia cœperunt Plinij ætate: nunc uerò nullis ibi in hortis aut uiridarijs (quod ſciam) uireſcit. Plantæ ramum unà cum fructu miſit ad me Præclariſſimus Medicus Gabriel Falloppius Mutinenſis, uir quidem, ut doctrina & facundia præcellens, ita humanitate, & liberalitate illuſtris. Eſt itaque arbor Sebeſtenus pruno non admodum diſſimilis ei tamen magnitudine cedens. Foliis comatur pruno rotundioribus, ac firmioribus, floribus albicantibus, racematim prodeuntibus, è quibus fructus oriuntur prunis parnis ſimiles, caliculo quodam ut glandes, ima parte colligati nucleo intus triquetro, qui ſatis baccæ proportione correſpondet. Ii maturitatem adepti, in atrum uireſcunt, guſtu ſunt prædulci, ac lenta, tenaciq́ue pulpa. Ex qua Syri, & Aegyptij uiſcum conficiunt, quod Venetijs Sebeſten conſideratio.

Fuchsij opinio reprobata.

Alexandrinum appellant, aucupijs commodiſſimum: Argumento ſunt nuclei, qui in eo reperiuntur, color, & dulcedo, quæ guſtatu deprehenditur. Pollent autem deiectoria facultate, non ſecus atque pruna, tam Græcorum, quàm Arabum teſtimonio: id quod etiam comprobatur quotidiana medicorum experientia. Tametſi contrarium ſenſerit Fuchſius medicus hac noſtra ætate celeberrimus: quippe qui ſuis in paradoxis cap. 27. ut fortaſſe in Arabes inueheretur, quos ubique ferè odiſſe uidetur, nullam Sebeſtenis deiectoriam eſſe facultatem contendit, quin potius ea adſtrictoria ui pollere. Sed longè diſſentit ab eo opinio noſtra, & uulgata, comprobataque continua medicorum experientia. Quandoquidem quòd Sebeſtena aſſumpta in medicamentis aluum cieant, teſtis in primis eſt Paulus Aegineta, qui lib. 7. de ijs uerba faciens, ſic inquit. Myxa arboris fructus eſt, minor quidem prunis, facultate uerò conſimilis. Ex quibus Pauli uerbis elicitur, quòd ita uentrem molliant Sebeſtena, quemadmodum pruna. de quibus idem diſſerens eodem libro Galenum ſecutus: Pruni fructus, inquit, uentrem ſubducit, recens quidem magis, aridus uerò minus. Neque huius rei neſcius Actuarius hæc pluribus com-

ZIZYPHA.

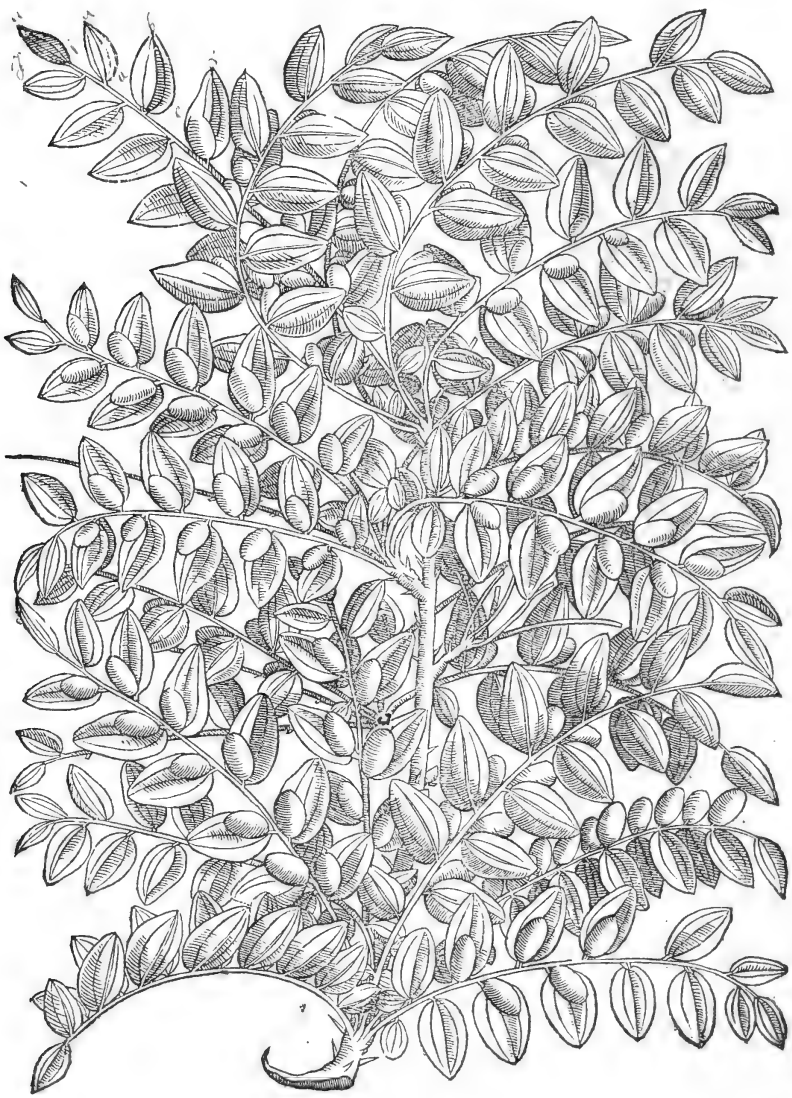

miſcet

miſcet medicamentis, quæ bilem eijciunt, ut uidere eſt ſuo de compoſitione medicamentorum compendio. Eorum inſuper deijciendæ alui facultatem maximè comprobat uulgaris experientia, clariſſimum omnium lumen. Siquidem (ut iam millies expertus ſum) eorum pulpa drachmarum decem pondere deuorata, aut ad ſummum duodecim, coſdem ferè præbet effectus, quos Aegyptia ſiliqua caſſia uocata. His ergo rationibus, & auctoritatibus adducor, ut illam quoque Fuchſij opinionem minùs probem, quæ eſt, quòd electuarium de Sebeſten officinis dictum uentrem deijciat, non Sebeſtenorum facultate, ſed aliorum ſimplicium medicamentorum deiectoria ui præditorum, quæ ijs adduntur. Nam ſi id per ſe præſtant, ut oſtendimus, idem etiam alijs admiſta præſtabunt. Quare, ut ingenuè dicam quod ſentio, non Fuchſius tantùm, quem alioquin ſemper admiratus ſum, ut uirum doctiſſimum, & de medicina ampliſſimè meritum: ſed plerique alij, nunquam adeò Græcis addicti eſſe deberent, ut prorſus à Mauritana familia deſciſcentes, nonnunquam & rationes, & experimenta firma noſtræ artis, & ueritatis præſidia, cogantur deſerere. Sed ut eò noſtra reuertatur oratio unde diuerterat, dicimus auctoritatibus, & experientia freti: Sebeſtena deiectoriam uim habere. Quocirca utiliter dantur ex bile febricitantibus, atque (ut auctores ſunt Paulus, Aetius, Pſellus, & Actuarius) linguæ aſperitatem mirificè leniunt: quin & pectori, atque tuſſi opitulantur: uentris tineas pellunt: urinæ ardoribus à bile, uel ſalſa pituita prouenientibus maximam opem præſtant deuorata triginta, aut quadraginta. ex iure carnium macerata, prima ſtatim menſa, aluum commodiſſimè citant. præſtantiora ſunt plena, pinguia, & carnoſa, quæq; ſitu non redolent, nec teredinem ſenſerunt. Cæterùm quoniam Sebeſtena nobis ZIZIPHA, quæ officinis Iuinbæ dicuntur, in mentem reuocarunt, cùm eorum Dioſcorides nuſquam, quod extet, meminerit, duximus non fore quidem ab re hîc eius hiſtoriam & uires diffuſius recenſere. Arbor itaque eſt zizyphus pruno paulò humilior, caudice contorto, cortice ſcabro, uitis ferè uiniferæ ſimili. Materie oxyacanthæ proxima, radicibus firmis, ac ſolidis. Spinis ubique fere riget, longis, læuibus, firmis, acutiſſimisque, colore ex nigro rufeſcente, quemadmodum, & rami è quibus innocui quidam proceſſus exeunt, colore pallido, tenues ſparti modo, lenti, ac flexiles, ſpithama longiores, in quibus utrinq; per interualla folia exeunt, ut in fraxino, & ſorbo, impari tamen exortu, oblonga, non magna, firma, ut in clematide, quam uincam pernincam uocant: & ſenſim per ambitum ſerrata. Flores à foliorum exortu naſcuntur pallidi, ac muſcoſi, è quibus baccæ exoriuntur oliuarum inſtar, primùm uirides, deinde ſubalbicantes: poſthac aureo colore, & cum ad ultimam uenerint maturitatem rufeſcentes, in quibus nucleus oſſeus concluditur oliuæ ſimilis. Pulpa ante maturitatem ſunt uiridi, auſteriuſculo ſapore referta, at in præmaturis, dulcis euadit, & guſtui non ingrata. Quo fit ut zizypha in humiditate, & calidita te temperata habeantur. Galenus, qui (ut nonnulli cenſent) ea Serica uocat, de eorum uiribus libro ſecundo de alimentorum facultatibus ſic habet. Ne his quidem, quid ad tuendam ſanitatem, morbósue profligandos ualeant, teſtis eſſe poſſum. Nam ab inſolentibus, ac effrænatis pueris, & mulieribus cibo duntaxat expetuntur. Exiguum præbent alimentum, difficilè concoquuntur, ideo ſtomacho non ſunt utilia. Eandem ſententiam ex ipſo Galeno ſumptam reddidit Auicenna, cui tantùm illud addidit, quòd ea ad pectoris, atque pulmonis uitia conferant, & quòd quidam (ut ferunt) cùm maximè recens, tum etiam ueſicæ affectibus prodeſſe cenſeant. Verùm quoniam (ut diximus) ſcribit Galenus, nullam ſe adiacentiſſe in Sericis facultatem ad corporum affectus curandos, hinc capta occaſione Fuchſius iterum digladiatur, honeſto quidem ſtudio, non modò cum Auicenna, ſed etiam cum cæteris Arabicæ familiæ auctoribus, aſſerens id omne, quod de zizyphis Arabes ſuis monumentis commendarunt, omnino falſum eſſe, & à ueritate alienum. In quo tamen ſi uitium aliquod Mauritanis adſcribendum eſt, illud quoque Græcis poſterioribus adſcribendum erit. Quandoquidem conſtat, Actuarium & Græcum, & medicum peritiſſimum ſuo de compoſitione medicamentorum uolumine, zizypha ad pectoris uitia compoſitis medicamentis compluribus admiſcere, ubi ſcilicet ex calidorum humorum redundantia morbus emerſerit, item eandem in his uſurpare, quæ bilem deijciunt. Quod & Nicolaum Alexandrinum in ſuis compoſitis medicamentis, perſæpe feciſſe comperio. Ideoque nil mirum ſi ad hæc omnia præſtare zizypha tradiderit Auicenna: nanque ſuo lentore, ac ſua, qua ægrè permeant, craſſitie (ut rei ueritas adſtruit) ſanguinem craſſum reddunt, qui flauæ bilis redundantia tenuior, quàm par ſit, redditur. Cùm itaque tradat Auicenna, zizypha & pectori, & pulmoni prodeſſe, non temerè quidem eum locutum eſſe crediderim (ut fortaſſe aliquis putant) ſed illud ea ratione ſcripſiſſe, ut in morbis tantùm calidis, & acutis intelligendum eſſet, in quibus medici utiliter zizyphis uti poſſint & debebant. Id quod eius uerba apertè indicant, cùm dicat, quòd ſanguinem incraſſant. Neque enim erat Auicenna adeò ignarus, ut datis iam præmiſſis neſciret ſubinde concluſionem inferre. Sed certè pulchrum, atque tutum eſſe iudico, quòd quandoque cum mortuis luctemur. Et quoniam (ut ſæpe antea polliciti ſumus) nulli medicorum ſectæ, nec huic magis, quàm illi noſter animus erit addictus, ſed ueritati propagandæ, addam ex prædictis rationibus cum Auicenna, eos, meo quidem iudicio, labi, ac falli, qui zizyphis ſanguinem expurgari, ac abſtergi contendunt, quique ea ijs commiſcent medicamentis, quæ pectoris affectibus frigiditate obortis parari ſolent, ut recentiorum nonnulli: qui zizyphis nulla eorum habita ratione ad quoduis pectoris uitium indifferenter utuntur, & plerunque cum maximo ægrotantium diſcrimine. Cæterùm an Galeno Serica zizypha ſint dubitandum ſanè fuerit, cùm aliud Plinio fuiſſe reperiantur lib. XV. cap. XIIII. ubi ſic habet. Aequè peregrina ſunt zizypha & tuberes, quæ & ipſa non pridem uenêre in Italiam. Hæc ex Africa, illa ex Syria Sextus Papinius, quem conſulem uidimus, primus utique attulit, diui Auguſti nouiſſimis temporibus, in caſtrorum aggeribus ſata, baccis ſimiliora, quàm malis: ſed aggeribus præcipuè decora, quoniam & tecta iam ſyluæ ſcandunt. Tuberum duo genera, candidum à colore Sericum dictum. Et lib. 16. cap. 25. Ab amygdala, inquit, proximè florent armeniaca, dein tuberes, & præcoces: illæ peregrinæ, hæ coactæ. Item lib. 17. cap. 10. Et zizyphæ ait, grano ſeruntur menſe Aprili. Tuberes melius inſeruntur in pruno ſylueſtri, & malo cotoneo, & in calabrice, ea eſt ſpina ſylueſtris. hæc Plinius. Columella tamen tuberum nuſquam, quod legerim, meminit, ſed zizyphorum lib. 9. cap. 4. duo tradidit genera, quòd harum floribus maximè delectentur apes, nempe rutilum, & album. Quo fit, ut ſuſpicandum ſit, Plinij codicem hoc in loco deprauatum eſſe. Illud ſuſpicionem auxit, quòd inter Arabes Auicenna, & inter Græcos recentiores Symeon Sethi, duas zizyphi ſpecies ſcriptis mandauerint, & quòd tamen in Plinio una tantùm legatur zizyphus. Verùm cùm Actuario, Nicolao Myrepſico, & Symeoni Sethi ζίζυφα, ζιζύφα, καὶ ζιζύφα (tot enim modis ſcripta inueniuntur) ea eſſe uideantur, quæ

Zizyphorum conſideratio.

Auicennæ de ſenſio contra Fuchſium.

Galeno ſerica, eademque Auicennæ, Serapioni, aliisque pluribus Mauritanis, mihi quidem ſtatuendum uidetur, Galeno ſerica non aliud deſignare, quàm zizypha. Ex his præterea omnibus maximum eſſe argumentum crediderim, in Plinio hîc ſubeſſe mendam, & illi de zizyphis id adſcribendum eſſe, quod de tuberibus deprauatè fortaſſe legitur. leguntur zizypha ad calcem Septembris in Autumno, unà cum uinceis ramuſculis, & in manipulos colligata, Laquearibus ſuſpenduntur, prius diebus aliquot inſolata; poſtremo decerpuntur, & aſſeruantur in capſulis, ad medicos uſus. Sunt etiam qui decerpta & ſuper cratibus, aut tegetibus ſtrata tam diu inſolant quouſque rugoſa fiant. Fructus pruni, qui κοκκύμηλα Græcis, Pruna Latinis appellantur: Arabibus, Anas, Auas, ſeu Agias: Italis Prune, & Succine: Germanis, Praumen, Pflaumen, & Kriechen: Hiſpanis, Prunas, Andrinas, & Amexeas: Gallis, Prune. Fructus uerò, qui Græcis recentioribus, μύξα, μύξα, καὶ μυξάρια, Latinis ſimiliter Myxa, & Myxaria, atque etiam Sebeſtena Mauritanorum imitatione dicuntur: Arabibus, Sebeſten, Motheica, Mukeita, & Mokaita. Vulgo & officinis, Sebeſten: Gallis, Sebeſte. Fructus præterea, qui item recentioribus Græcis ζίζυφα καὶ ζιζύφια, & Galeno σπρίνα, Latinis Zizypha uocantur: Arabibus, Hunen, Zufalzef, ſeu Hanab: Officinis, Iuiubæ: Italis, Giuggiole: Germanis, Rot buſtbeerle: Hiſpanis, Azufecifa, Gallis, Iuiubes.

Nomina.

ARBVTVS.

ARBVTVS.

Κέμαρος ARBVTVS. CAP. CXXXVIII.

ARbutus, siue unedo, arbor est cotoneæ malo non dissimilis, tenui [a][folio:] cuius fructus pruni magnitudinem implet, nullo intus nucleo. huic memæcylo cognomen est. Maturus ant [b] flauet, aut rubescit: in esu acerosus, stomacho aduersatur, capitisque dolorem mouet.

a λεπτόφυλλον id est tenui cortice leg. Orib.
b Meum ὑποκιδῶν. i. subfuscum.

ARbutus in Hetruria frequentissima prouenit, ubi uel per hyemem perpetuis uiresci frondibus. Hæc etsi Dioscoridi reddatur malo cotoneæ adsimilis, magis tamen putauerim, ab eo arboris proceritatem repræsentari cotoneæ, quàm folia, & candicis corticem. Vel deprauatus fortasse (ut magis suspicor) est hoc in loco Dioscoridis codex: quandoquidem Serapio, Dioscoridis ipsius testimonio, Arbutum non describit in uniuersum cotoneæ malo similem, sed eam tantùm proferre folia malo cotoneæ minora. nec scribit tenuia habere folia, ut uulgata habet Dioscoridis lectio. Siquidem, ut palàm est Arbuto folia insunt laurinis, & iligneis crassiora. Meminit Arbuti Theophrastus libro III. cap. 16. de plantarum historia, sic inquiens. Arbutus, quæ pomum cibo idoneum ferat, magnitudine non nimium præstat: corticem tenuem, tamarici similem habet, folium inter ilicem, & laurum: floret Mense Iulio. Flores singulari appendice parte postrema racematim cohærent, specie quisque myrto oblongo similis: & magnitudine tantus: non foliatus, concauus, tanquam ouum excalptum, ore aperto. cùm autem defloruerit, retinaculum perforatur: quodque defloruerit, tenue, sicut uerticillus circa fusum. Fructus anno integro maturescit, ut simul hunc haberi, atque alterum flore sponderi contingat. hactenus Theophrastus. Quæ in Hetruria nascitur, folia profert laurinis, iligneisue similia, breuiora tamen paulò, crassioraque, colore potius pallido, quàm uiridi, in ambitu ubique serrata, rubra per medium excurrente costa. Caudex cortice uestitur subrubro, aspero, squamosoque, à quo rami prodeunt rubentiores, ac læuiores. Floret mensibus Iulio, & Augusto, floribus candidis, paruis, lilij conualij uocati figura, racematim dependentibus. E quibus fructus gignuntur rotundi, sorborum ferè magnitudine: qui primo exortu uirent, deinde flauescunt, maturi uerò rubent, aspero tactu, nullo intus osiculo, fragorum modo, quorum etiam effigiem referunt. Sapor his insipidus, simul & austerus: quinetiam dum eduntur, linguam, & palatum stimulant acerosa quadam substantia, qua exterius conteguntur, ita ut planè acerosi uideantur. His maximè delectatur turdi, & merulæ. Quo fit, ut hyeme, quo tempore ipsa poma maturitatem sentiunt, eiusmodi aues imibi laqueis, retibus, aliisque aucupii generibus facilè capiantur. Arboris folia coriariis expetuntur. Sunt qui credant, arbutum maximam opem præstare aduersus pestem. Quamobrem aquam, quæ ex foliis extracta sit, admisto esse in cerui corde reperto, ubi statim morbus inuasit, magno (ut ipsi aiunt) iuuamento ægrotantibus exhibent. Arbuti meminit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ubi paucis inquit. Arbutus arbor ipsa qualitate acerba unà cum fructu est. eum memecylum nuncupant. Est autem hic, & infensus stomacho, & capiti dolorem inferens. Huius arboris nomen Græcum est κόμαρος: Latinum, Arbutus: Arabicum, Hatiladib: Italicum, Albatro: Hispanis, Madronho, aut Madromeiro: Gallis, Arbouces.

Arbuti consideratio.

Arbuti usus, & uires.

Nomina.

Ἀμυγδαλαί. AMYGDALAE. CAP. CXXXIX.

AMygdalæ amaræ radicum tritarum decoctum uitia cutis in facie corrigit. Illitæ nuces idem munus præstant: menses admotæ ciunt: capitis dolori auxiliantur, illitæ fronti, aut temporibus cum aceto, uel rosaceo: epinyctidas sanant ex uino: item putrescentia ulcera, & quæ serpunt, & morsus canum cum melle. Earum autem esu dolores finiuntur, aluum emolliunt, somnum faciunt, urinam cient: contra sanguinis reiectiones cum [a] amylo, † & mentha assumuntur: renum uitiis, & pulmonum inflammationibus [b][ex aqua in potu, aut eclegmate cum resina terebinthina dantur: calculosis, difficilique urinæ in passo auxiliantur: & illinctu cum melle, & lacte hepaticis, tussi, & inflationibus coli, [c] nucis auellanæ magnitudine. quinis, septenisue præsumptis, ebrietatem non sentiunt potores. Vulpes si cum quadam esca eas uorauerint, emoriuntur. Gummi eius calfacit: & adstringit: reiicientibus sanguinem, potum auxilio est: impetigines, quæ summum corpus occuparunt, illitum cum aceto tollit: tussi uetustæ cum diluto uino potum medetur: calculosis cum passo bibere prodest. E nucibus Græcis; dulces cibo idoneæ, sed multò minus ualent in remediis, quàm amaræ: attamen extenuant, urinam ciunt. Recentium seu cum suo putamine, humida stomachi uitia emendantur.]

a Cætac. σὺν ἀμύλου λάκκοτάτα. i. cum amylo albissimo.
b Concluſa Orib. non legit.
c Meum & Drag. καρύς, simpliciter.

AMygdalæ tam dulces, quàm amaræ fructus sunt ubique uulgò notissimi. Differunt tamen inter se: nam amaræ maiore excalfaciendi, exiccandique facultate præditæ sunt, quàm dulces. quo fit, ut etiam dulcibus longè præferantur ad crassos, pituitososque humores expectorandos. Arbor est Amygdalus, spectatæ satis proceritatis, candice crasso, rarò tamen, recto, cortice aspero, paucis radicibus, siquidem plurimùm singulari nititur radice, robusta, grandi, altè descendente. Folia habet persico per omnia similia, cui quoque tota æmulatur planta, nam & flores in amygdalo spectarentur, quales in Persico, nisi huius saturatiori purpura rubescerent. Floret uere incohante. Nuces edit cordis figura, quæ antequam obdurescant, integræ cum putamine comeduntur, & præsertim ab utero gerentibus. Sunt enim gustui non ingratæ. Duplici conteguntur putamine, quemadmodum iuglandes. Leguntur Augusto mense ad finem æstatis; cum extima earum tunica debiscit. Tactu gaudent calidiore. quo fit ut in Apulia, Siciliaque optimæ, copiosissimæque proueniant. Galenus dulces paucis perstringens lib. II. de alimentorum facultatibus, sic inquit. Amygdalæ nihil prorsus adstrictoriæ facultatis sortitæ sunt: sola enim extenuandi, atque abstergendi ui pollent: qua tum uiscera purgant, tum humorum è pulmone, ac thorace excreatus moliuntur, ac promouent. Et de utroque Amygdalarum genere differens lib. VI. simplicium medicamentorum, primò

Amygdalorũ consideratio.

Amygdalorũ uires ex Gal.

AMYGDALAE.

amaras, deinde dulces prosequitur his uerbis. Amygdala, quæ quidem palàm amara sunt, omnino extenuandi uim possident: quod & qualitas ipsa indicat, & experientia comprobat. Ac de amara quidem qualitate in quarto horum commentariorum proditum est. Cæterùm duo experientiæ exempla proponi satis est, unde uim eorum possis discere. Siquidem ephelim expurgant, & excreationibus ex pectore, pulmoneque crassorum, lentorumque humorum impendio conferunt. Porrò hæc ostensa sunt genere quidem incidentis, specie uerò extergentis esse facultatis. Quin & quòd per accidens facultatem item habeant ab obstructione liberandi, & ipsum suprà demonstratum est, sed & experientia monstrat: nam in iecore crassorum, uiscosorumque humorum in extremis uasis impactorum obstructiones abunde expurgant, expediuntque. Quin & laterum dolores ab huiusmodi causa natos, & lienis, & coli, & renum sanant. Porrò & ipsa arbor uniuersa similem sortita uim est. Nam huius radices coctæ, atque illitæ ephelei purgant. Quotquot uerò sunt amygdala dulcia, & ipsa leniculam amaritudinem possident, quæ tamen dulcedine superante occultatur: cæterùm id temporis spatio clarum fit. Demonstratum

tum autem vetrò eſt, qualitatem dulcem moderate eſſe calidam. hactenus Galenus. Amygdalæ, ut Theophraſtus, & Plinius prodidere, ex amaris dulces fiunt, ſi circumfoſſo ſtipite, & ab ima parte circumforato, defluens undique humor abſtergatur. Et contrà, dulces amarescunt, ſi primo germinatu tenellæ arbores à pecore decacuminentur. Amygdalæ (ut etiam tradidit Galenus) non multum ſuppeditant alimenti: quanquam eis plerique utuntur & ad roborandam uenerem, & ad reficiendas uires. Amaræ Gallinas, & Gallinaceos necant, ſi ab ijs deuorentur. Eædem contritæ, & fronti, temporibuſque illitæ, capitis dolorem mulcent, & ſomnum conciliant, & præſertim, ſi aqua Verbenacæ excipiantur. Hæc ut Græcis ἀμυγδάλαι, ita etiam Latinis Amygdalæ uocitantur: Arabibus, Iauz, Kauz, ſeu Lauzi: Italis, Mandorle: Germanis, Mandelkern: Hiſpanis, Almendras: Gallis, Amandes: Boemis Mandly. Nomina.

† *In uulgatis Græcis exemplaribus hîc non legitur* καὶ ἡδύοσμα, *id eſt, & mentha. Verùm dictionem hanc uertit Marcellus ex antiquis codicibus, quos habuiſſe teſtatur. eam quoque & Oribaſius, & Scrapio ex Dioſcoride tranſcribunt. Quæ ut ueræ Dioſcoridis lectioni adſtipulantur; ita hoc loco menthæm addendam eſſe putauimus.*

PISTACIA.

PISTACIA

Πιστάκια. PISTACIA. CAP. CXL.

PIstacia, quæ conſtat in Syria gigni, pineis nucibus ſimilia ſunt, & ſtomacho amica. Trita cum uino contra ſerpentium ictus proſunt, ſiue edantur, ſiue bibantur.

Piſtaciorum conſideratio. *PIſtacia, quorum eſt communis in officinis uſus, ex Syria Venetias importari ſolent. Quæ & è Syria (ut Plinius auctor eſt) Lucius Vitellius cenſor in Italiam primus intulit, cùm legatus in ea prouincia fuiſſet, nouiſſimis Tyberij Cæſaris temporibus. Horum arbores Venetijs, Caietæ, Neapoli, & in alijs Italiæ locis uidimus, Tota arbor Terebintho ſimilis eſt, folijs colore ex uiridi in luteum inclinante, Terebinthi modo, è ramuſculis utrinque emergentibus. Nuces racematim*

STAPHYLODENDRON.

prodeunt

prodeunt è ramorum extremitatibus. rufa exterius tunica & odorata: albo ſunt putamine, facie unguentariæ glandi ſimili. Internus nucleus cuticula contegitur rufa. Atqui medulla uireſcit, ſapore pineæ nuci proximo, ſed odoratiore. Quo fit ut legitimam Indicam Theophraſti Terebinthum, Piſtaciam arborem nulla dubitatione eſſe cenſeam, ut ſuperius de Terebintho agentes latius diximus. Etenim notæ tam perſpicuæ ſunt, ut id negare nemo cum ratione poſſit. His accidit Athenæi teſtimonium. Quippe qui libro XIIII. ca. XX. Dipnoſophiſtarum. Nicander colophonius, inquit, in Theriacis Piſtacio rum meminit ſic inquiens. Phiſtacia aſſimiles truncos onerare uidebis prorſus Amygdalinis. Meminit de his & Poſſidonius Stoicus lib. hiſtoriarum tertio, his uerbis. Ipſum fert Perſia, Arabia, & Syria, ac Biſlacium uocant. Fructus racematus eſt, albo cortice, ac longus lachrymiſque ſimillimus, atque uuarum modo uicißim cohæret. Quæ interius ſunt, uirent, minuſque bonum habent ſuccum, quàm nux Pineæ, at melioris ſunt odoris. Fratres uerò, qui Georgica conſcripſerunt, hæc inquiunt, & Fraxinum & Terebinthum, quæ Syri nunc Piſtacia uocarunt: atque hi per p Piſtacia dixerunt, cum tamen Nicander aſpirauerit, dixeritque phiſtacia. Hactenus Atheneus. Hæc (ut lib. II. de alimentorum facultatibus ſcriptum reliquit Galenus) parum præbent alimenti; tametſi infarctas humore iocineris uias expediant, & à uitijs liberent. Porrò an ſtomacho noxia ſint, an utilia, an aluum molliant, an adſtringant, nullum huius rei certum habere teſtimonium, ſcribit Galenus. Cuius ſententiæ refragatur Auicenna, qui cum palàm, & nominatim Galenum refellere nollet, libro ſecundo hac dicendi ratione utitur, his ferè uerbis. Inquit quidam, non inuenio, quòd Piſtacia ſtomacho proſint, aut ſanè officiant. Ego autem dico, quòd nauſeam diſcutiunt, & uentriculi os roborant. Argumento eſt ſubamara, ſubauſteraque qualitas, quæ guſtu in ijs deprehenditur. Hac igitur ratione freti medicorum nonnulli, non modò ad iocineris infarctus Galenum ſecuti piſtacia exhibent, ſed ad iecur ipſum, uentriculumque roborandum, ea tam cibis, quàm medicamentis immiſcent: quin & ad conciliandam uenerem, & ad pinguedinem inducendam macie, & maraſmo affectis commendant. Quibuſdam in locis piſtaciorum ſylueſtrium nomine appellantur cuiuſdam arboris fructus, quàm Plinius libro, & capite XVI. STAPHILODENDRON nominat, etſi à piſtacijs effigie, & ſapore plurimùm diſſideant. Planta hæc humilis eſt, folio ſambuci, materie admodum imbecilli, floribus albicantibus racematim dependentibus, quemadmodum & fructus: qui folliculis prouenit, rufo colore, ciceris effigie, maior tamen: in quo ſubuirens nucleus includitur, ſapore dulcis, ſed nauſeam commouens. Sapore piſtacijs ſimiles ſunt Pinei nuclei, qui in ſtrobilis includuntur. Hi enim (ut loco citato tradidit Galenus) corpus aluunt, bonum procreant ſuccum, ſed craſſum, tametſi ægrè concoquantur. Verùm, ſi Auicennæ etiam credimus, digerunt, leniunt, reſoluunt, ac impinguant. Proſunt præterea pulmonum uitijs, purulenta excreantibus, & tuſſi moleſtatis: ſed priuſquàm edantur, aqua calida macerare eos oportet, alioquin uentriculum lædunt. Semen augent, & uenerem excitant. Renes, & ueſicam non modò expurgant, ſed etiam roborant, eorumque ulcera prohibent. Vrinæ ſtillicidio opem mirificè præſtant. Quam ob cauſam ſtrobilini nuclei apud recentiores medicos in frequentiſſimo habentur uſu ad huiuſcemodi affectus.

Staphylodendron.

Nuclei pinei uires.

Nomina.

Quæ nuces Græcè Πιτάκια, Latinè quoque Piſtacia, & Piſtacea appellantur: Arabicè, Puſtech, aut Feſtuch: officinis & Barbaris, Fiſtici: Italis, Piſtacchi: Germanis, Vuelſch Bimpernuſzlin: Hiſpanis, Albocigo: Gallis, Piſtaches: Boemis, Piſtacya.

Κάρυον βασιλικὸν. **NVX IVGLANS. CAP. CXLI.**

NVces Iuglandes, quas nonnulli Perſicas uocant, ſunt difficiles concoctu, ſtomacho inutiles, bilioſæ, capitis dolorem inferentes, tuſſientibus inimicæ: uomituris tamen ieiunis in cibo aptæ. Cum ruta uerò, & caricis præſumptæ, & à ſummo cibo, uenenis reſiſtunt, nec minus ſi à ueneni hauſtu comedantur: largius eſitatæ, tineas latas pellunt: illinuntur mammarum inflammationi, abſceſſibus, luxatisque, cum mellis exiguo, & ruta: cum cepa autem, ſale, & melle, canis, hominisque morſui proficiunt: tormina, cum calyce ſuo peruſtæ, & umbilico admotæ, ſedant. Putamen combuſtum, tritumque in oleo, & uino, infantium capite peruncto, nutrit capillum, alopecias replet. Siſtunt menſes nuclei uſti, ſi triti ex uino admoueantur: iidem è ueteribus illiti carbunculis, gangrænis, & ægilopiis medentur: alopeciis commanducati, & impoſiti præſenti ſunt remedio. Nucibus tuſis oleum exprimitur. Recentes ſtomacho innocentiores ſunt; utpote ſuauiores: itaque allio miſtæ eximunt acrimoniam. liuores in corpore illitu tollunt.

Nucum Iuglandium conſid.

NVces Iuglandes, quæ in communi ſunt uſu, itemque arbores, à quibus eduntur, omnibus uulgò notiores ſunt, quàm ut à nobis repræſentari debeant, cùm nulla arbor Nuce ubique frequentius occurrat. Hæ Latinis Iuglandes, quaſi Iouis glandes interliſis literis appellantur. Quo nomine primo mundi æuo eas appellatas eſſe, plures tradidere auctores. Quippe cum homines primùm glandibus tantùm diu uictitaſſent, inuenta tandem arbore, quæ nuces ferebat, deguſtato nucleorum ſapore, horumque dulcedine mirum in modum allecti, nuces Iouis glandes ob excellentiam appellauere. Iuglandium arbor prægrandis ſpectatur. Caudice procero, ac craſſo, ramis multis, ingentibus, & longè lateque ſe ſe diffundentibus. libro ueſtitur cinereo, craſſo, ac rimoſo. Radicibus nititur prælongis, robuſtiſque. Frondibus pluribus utrinque ab eodem pediculo exeuntibus, ut in Fraxino, oblongis, & grauiter olentibus. Vere incobante in ipſa prima germinatione, Iulos edit, ſiue paniculas, quæ breui flacceſcentes decidunt: tum ſuper horum pediculo flos emergit herbaceus, totidemque caliculacea tegumenta, quot flores petiolo contrahuntur, ſingulisque his, ſingulæ includuntur nuces, duplici obductæ munimento. & (ut Plinius inquit) puluinato primùm calice, mox ligneo putamine. Criſpo intus nucleo, quadripartitoque, calloſa intercedente membrana. Genera Iuglandium plura, quæ cum forma, tum putaminis duritia, fragilitateque dignoſcuntur. Præſtant oblonga, putamine albicante, ac fragili albo intus nucleo, putamini haud hærente, & guſtu dulci. Iuglandes aquas odere, Montes amant algoris cupidæ. Leguntur incobante autumno, perticis excuſſæ. Et ſiccantur in umbra, exuto exteriore indumento. De ijs differens Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ita ſcriptum reliquit. Nucis arbor tum in folijs,

Iuglandium uires ex Gal.

NVX IVGLANS.

in fólijs, tum in germinibus adſtrictionem quandam poſſidet: cæterùm euidentem, multamque in nucis putamine recenti pariter & ſicco, proinde eo tinctores quoque uti ſolent. At nos eius expreſſi ſucco ſimiliter, ut mororum, & ruborum in melle decocto, uice ſtomatici medicaminis utimur, & ad omnia reliqua adhibemus, ad quæ modò dicti ſucci conuenire cenſentur. Porrò nucis ipſius id, quod edendo eſt, oleoſum eſt, & tenue: itaque ob id etiam facilè exprimitur, & quò diutius recondítum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrem oleum ex eo inueterato exprimere liceat. Tunc ſanè admodum ſit per halitum euaporatorium. Itaque quidam eo gangrænas, & carbunculos, & ægilopas ſanant, ac nonnulli ad νευρόπροτα, hoc eſt, neruorum uulnera utuntur. Et lib. 11. de alimentorum facultatibus ſic inquit. Habet Iuglans & adſtringentis qualitatis non exiguum quæ temporis proceſſu marceſcit, degenerante tota eius ſubſtantia in pinguem ſuccum, adeò ut cibo prorſus fiat inidonea, quòd ueteri oleo, ſua pinguitudine adſimilis appareat. Viridis autem, atque etiamnum humida, neque adſtringentis qualitatis, neque oleoſæ conſpicuè eſt particeps, ſed magis eſt quodammodo ἄποιος, id eſt, qualitatis expers: quod ſaporis genus aqueum

NVX INDICA.

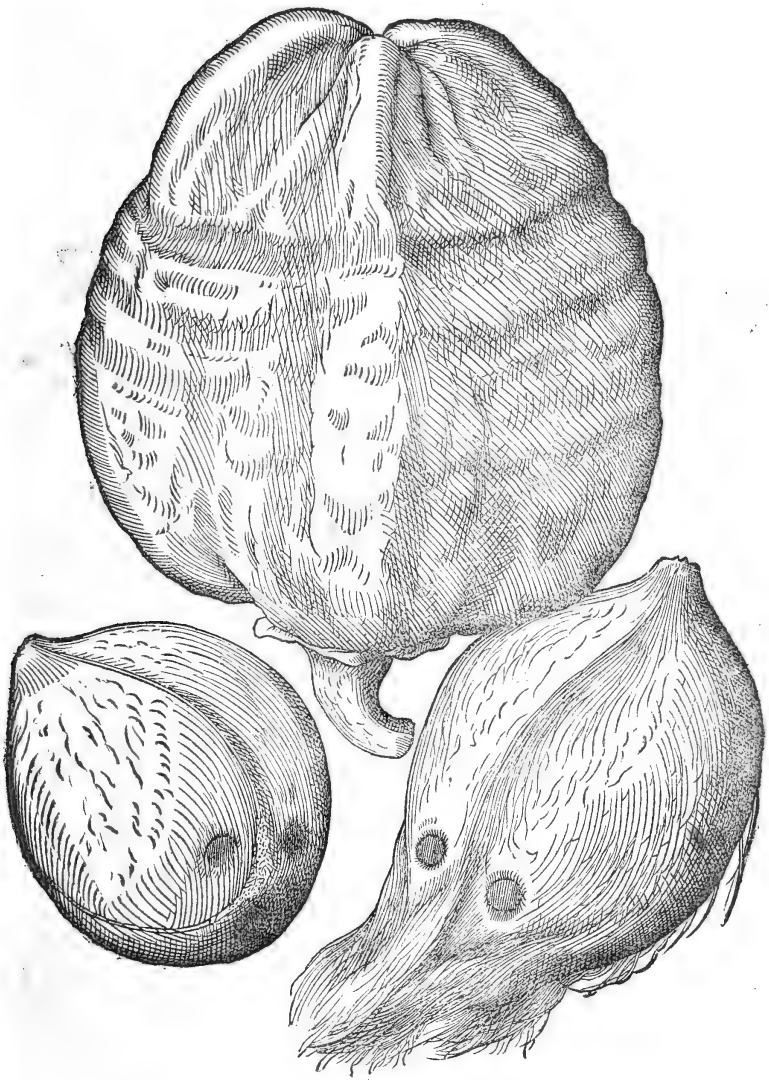

o aqueum (ut dixi) uocare conſueuimus. Iuglans facilius, quàm auellana concoquitur, ſtomachoque utilior eſt, & multò magis, ſi unà cum caricis edatur. Proditum autem eſt à pleriſque medicis, ſi ambo hæc cum ruta ante alios cibos ſumantur, hominem non magnopere à lethalibus pharmacis lædi poſſe. Conſtat præterea humidas deiectioni magis, aridas uerò minus conuenire. Non pauci quoque cum garo iuglandes præſumunt, uentris ſubducendi gratia. Ad hoc autem uirides aptiores ſunt, utpote quæ adſtringentis qualitatis minùs participes ſunt. Quin & aridarum quoque, ubi prius in aqua fuerint macerate (ut nonnulli faciunt) ſimilis, ac uiridium facultas habetur. hæc Galenus. Cæterùm Iuglandes uirides decerptæ menſe Maio, uel Iunio appetente, antequàm earum putamina obduruerint, ſaccharo, uel melle aſſeruatæ ſtomacho utiles euadunt, & ori non ingratæ. Iuglandium iuli, qui menſe Martio prima germinatione erumpunt, ſicci et in puluerem contriti, & ex uino albo poti drachmæ pondere, fœminis ſtrangulatu uuluæ affectis mirificè proſunt. Fit quoque è nucibus oleum, quo ad Lucernas utuntur Inſubres, quinetiam pictores, & fabri lignarij, ubi ſplendorem ſuis operibus addere uolunt. Hauſtum hoc quinque aut ſex

Iuglandes conditæ.

unciarum pondere, flatus potenter dissipat, quo fit, ut in coli affectibus à flatu genitis plurimum afferat auxilij. Illitum tumores discutit & contractos neruos emollit, addita præsertim calce lota. Antiquum uerò scabiem sanat. Sed quoniam sermo nobis est de nucibus, cùm Dioscorides, Galenus, ac cæteri posteriores Græci de Indicis, Myristicis, Metellis, ac Vomicis nihil, quòd constet, memoriæ prodiderint, hîc ea non dissimulanda putaui, neque alienum duxi recensere, quæ de ijs ex Mauritanorum monumentis, & recentiorum quorundam historijs sum consecutus. Sed primò de Indicis dicamus. Nuces igitur

Nucis Indicæ confid.

INDICAE *myropolijs omnibus uulgatissimæ, fructus sunt arboris cuiusdam (ut Mauritani auctores sunt) palmæ effigie, prægrandes, magnorum melonum instar, ab arbore dependentes: nanque magna inuolucrorum mole obteguntur. Cortex ijs extimus colore constat in atrum rufescente, subdurus, tenax, callosusque: intus uerò uilloſa materie compactus, quæ manibus extrita in capillamenta fatiscit. Subtus est putamen triquetrum, uillosum, barbatumque, cornu instar prædurum, eiusdem ferè coloris nucleum continens, oui anserini magnitudine, intus concauum: substantia illi pinguis, crassitudine semidigi-* 10

NVX MYRISTICA.

tali,

tali, duriuſcula, tenax, calloſaque, albicans, ſapore dulci, butyrum referens: tenui ſed aſpero obtecta cortice, putaminis colore. Probantur recentes, eaque præſertim, in cuius concauitate liquor quidam dulcis includitur: ſiquidem hoc argumento recentiores facilè cognoſcuntur. Excalfaciunt ſecundo abſceſſu, humectant uerò primò. In cibis ſumptæ, etſi noxium admodum ſuccum non gignant; uentriculo tamen laborem inferunt: ſemen augent, & uenerem excitant. Oleum, quod è nucibus Indicis exprimitur, utiliter hæmorrhoidibus inungitur, oleo præſertim admiſto, quod è perſicorum nucleis elicitur: per ſe illitum lumborum, & genuum dolores mulcet, & uentris animalia pellit. Quòd uerò recentes nuces preſſæ ſtillauerint oleum, denſum eſt, candidum, & pingue: in ſumma ſubſtantia, qualitate, ſapore, ac denique facultatibus butyro non diſſimile, ſed longè melius ſubminiſtrat alimentum. Præſtat idem inunctum ad neruorum dolores, quinetiam pectus lenit, non modo illitum, ſed etiam hauſtum. Raucedini opitulatur, macros impinguat, ſemen auget, & induratos articulos emollit. Nux Indica latiore ſagina corpora reficit. Idcirco ſtrigoſas mulieres mirum in modum impinguat, & ad craſſitiem reducit. hactenus de Indicis. His ſuccedunt MYRISTICAE, *quæ uulgò officinis ob odoris præſtantiam Muſcatæ, quaſi mo ſcatæ dicuntur. Hæ (ut referunt ij, qui Indica litora perluſtrarunt) proueniunt copioſiſſimæ in inſula quadam nomine Badan: ibique eas proferunt arbores quædam noſtratibus perſicis haud abſimiles, anguſtioribus tamen foliis, ac breuioribus. Fructus noſtratibus nucibus adhuc in arbore exiſtentibus perſimiles ſunt. Siquidem primò craſſo, ac uiridi cortice conteguntur, cui deinde ſubeſt nux ipſa, duro ſatis putamine occluſa, noſtrate tamen tenuiore, quo fracto Macis apparet rubicundus reticulæ inſtar nucleum circumueſtiens, quem myriſticam, moſcatamue nucem uocamus. Id quod palam faciunt myriſticæ nuces, quæ ſaccaro, aut ſiliquarum melle aſſeruatæ, integræ ex India ad nos conuehuntur. Has, cum ſuo tempore matureſcunt incolæ legunt certatim, & quàm quiſque poteſt uberius, quoniam ſunt ibi omnia communia. Arbores abſque cultu, ſuppeditante tantùm natura, ſuos fructus edunt. Myriſticæ nuces ſuo maci, tanquam rete comprehẽſæ, Venetijs in officinis quàm plurimis uiſuntur, duro putamine concluſæ, auellanarum modo, colore ſubnigro: quo fracto compactilis ſubeſt globulus, nuclei uice, & is eſt nux Myriſtica, quam uſurpare ſolemus. Præferuntur recentes, quæ nullam præſenſerint cariem: item ponderoſæ, farctæ, præpingues, humore redundantes, ita ut adacta acu confeſtim è uulnuſculo exeat humor. Siccant (ut Mauritani ſcribunt) & excalfaciunt ordine ſecundo completo. Adſtringunt, oris ſuauitatem commendant, & fœtentis animæ uirus commanſæ abolent: lentigines in facie emendant, uiſum acuunt, uentriculum & iecur roborant: lienem abſumunt, urinam ciunt, fluentem aluum ſiſtunt, flatus diſcutiunt, & frigidis uteri affectibus mirificè proſunt: & ut in uniuerſum dicã, facultas eis eadẽ, quæ & caryophyllis. E recentibus prius contuſis, & in cacabo calefactis prelo exprimitur liquor, qui refrigeratus ceræ nouæ inſtar concreſcit, fragrantiſſimum ſpirans odorem, neruorum & articulorum diuturnis doloribus à frigore excitatis utiliſſimus: quin & uenereis unctionibus maximè expetitur. Mulcet mirificè myriſtica nux uentriculi dolores, ſi trita decoquatur ex rhodomellis ſenis uncijs, & aquæ uitæ binis, quouſque aqua euaneſcat. Nanque ſi huiuſce liquoris colati tria coclearia quotidie dentur ieiunis, proculdubio iuuabuntur, ubi cauſa à frigidis oriatur excrementis, aut à flatu. Præſtat eadem ad flatuoſos uteri cruciatus, hoc modo. Coquitur una craſſiuſculè tuſa, cum matricariæ radicibus, ex ſenis uncijs uini albi generoſi ad tertias. Deinde percolatur decoctum, & additis ſacchari duabus drachmis propinatur. Myriſticas nuces ueteribus Græcis ignotas fuiſſe illud fidem facit, quòd Theophraſtus, Dioſcorides, & Galenus earum, quòd in ſuis monumentis legerim, nuſquam meminerint. Quare & hîc quoque aſſerere non dubitauerim, macerem (ut in eius mentione diximus) Dioſcoridi, & Galeno myriſticæ nucis florem eſſe nequaquam. Nam ſi ad eos floris cognitio peruenijſſet, ueri quidem ſimillimum eſt, quòd etiam fructus notitiam habuiſſent: quos, certò ſcio, ob ſuas admirabiles facultates, & naturæ dotes nunquã ſcriptis diſſimulaſſent. Præter odoratas, eas etiam nuces memorant Mauritani, quas* VOMICAS, & METELLAS *uocant, in quibus cenſendis, me antea in errore uerſatum eſſe, nunc primum intelligo. Credideram enim nuces, quas Vomicas ſeplaſiæ uocant, genuinas eſſe Methellas, nec id tamen ſine adſtipulantibus indicijs. Atqui quum diligentius legerem apud Auicennam Nucem Methel craſſis, ac breuibus rigere aculeis, & ſemen ferre Mandragoræ ſimile, non potui me ipſum non accuſare. Siquidem non is ſum, qui (ut multi faciunt) uelim mihi potius, quàm ueritati aſſentiri, & ſtudioſæ imponere poſteritati. Hinc itaque factum eſt, ut priore mea reuocata ſententia, eorum prorſus inhæſerim opinioni, qui nucem Methellam Stramonij fructum eſſe affirmant. Siquidem is præter id, quod nucis imaginem refert, & aculeis craſſis, ac breuibus riget, mandragoræ etiam ſemen ſimile habet. Nec dubito, quin fructus ipſe, ac etiam tota planta ſoporiferæ ſint facultatis. Nam & ipſa plantæ facies ſolanis non abſimilis, & odor illius grauis, id quidem manifeſto indicare uidentur. Cæterùm hinc quoque conijcient alij, Vomicam nucem, quam uocant, non eſſe genuinam. Quandoquidem (ſi Auicennæ, & Serapioni credimus) Vomica nux, Methellæ aſſimilis eſſe debet: ſed aculeorum uice (ut Serapio inquit) nodis quibuſdam referta. Quibus non ſolùm uulgaris Vomica caret, ſed nullam prorſus nucis faciem refert. Itaque hanc Caninam, non Vomicam poſthac appellare licebit, quòd Canes deuorata, parua temporis mora interimat. Sunt & aliæ quædam nuces, quas quidam methellas putant, Myriſticarum magnitudine & colore. Atqui non omnibus eadem eſt facies: quippe quod aliæ rotundæ ſint, altera parte ſeſſiles, aliæ oblongæ. Conteguntur hæ capillaceo quodam inuolucro, in acutum deſinente, colore ſubflauo, ut quiſpiam uidere poterit ex earum imagine, quam hic appingi curauimus, ut alij quoque Medicæ materiæ ſtudioſi ſuam de his ſententiam proferant. Nuces Farfalach Conſtantinopoli nocari eas, ſcripſit ad me Gulielmus Quaccelbenus, Medicus inſignis, ut latius in Epiſtolis antea nobis ſcriptum eſt. Ego uerò has Indicas crediderim eſſe Auellanas, Serapioni Faufel appellatas. Nam illis omnibus notis correſpondere uidentur. Videtur haſce nuces rectè agnouiſſe Matthæus Syluaticus, quippe qui de his ita ſcriptum reliquerit. Faufel, ideſt Auellana Inda, eſt ſimillima nuci Muſcatæ, niſi quòd pars una eſt plana, altera eminentior, ita ut poſſit ſtare erecta, ſicut calculus, qui in ludo dicitur pedes. In cæteris intus & extra nuci muſcatæ ſimilis eſt, ſine odore, & ſine ſapore. Naſcitur incluſa in quadam lanugine, ſimili folliculo ſerici. Multoties fertur inter alias ſpecies à Calucut, & ego uidi ipſam in ſuo folliculo. Hæc ille. Auellanæ huiuſce planta, (ut Serapio eſt author) eſt ſimilis Nera-gil, ideſt Nuci indicæ. Refrigerat & ualenter adſtringit: proinde membra corroborat, confert calidis morbis quibuſcunque tam bibita, quàm exterius illita. Decoquitur in uino ad dentium dolores, & fluxionem. Siquidem ſi eo calido foueantur, non ſo-*

Oleum ex nucibus Indicis.

Nucis myriſticæ conſid.

Myriſticarum uires.

Nuces uomicæ, & metellæ.

NVX METEL.

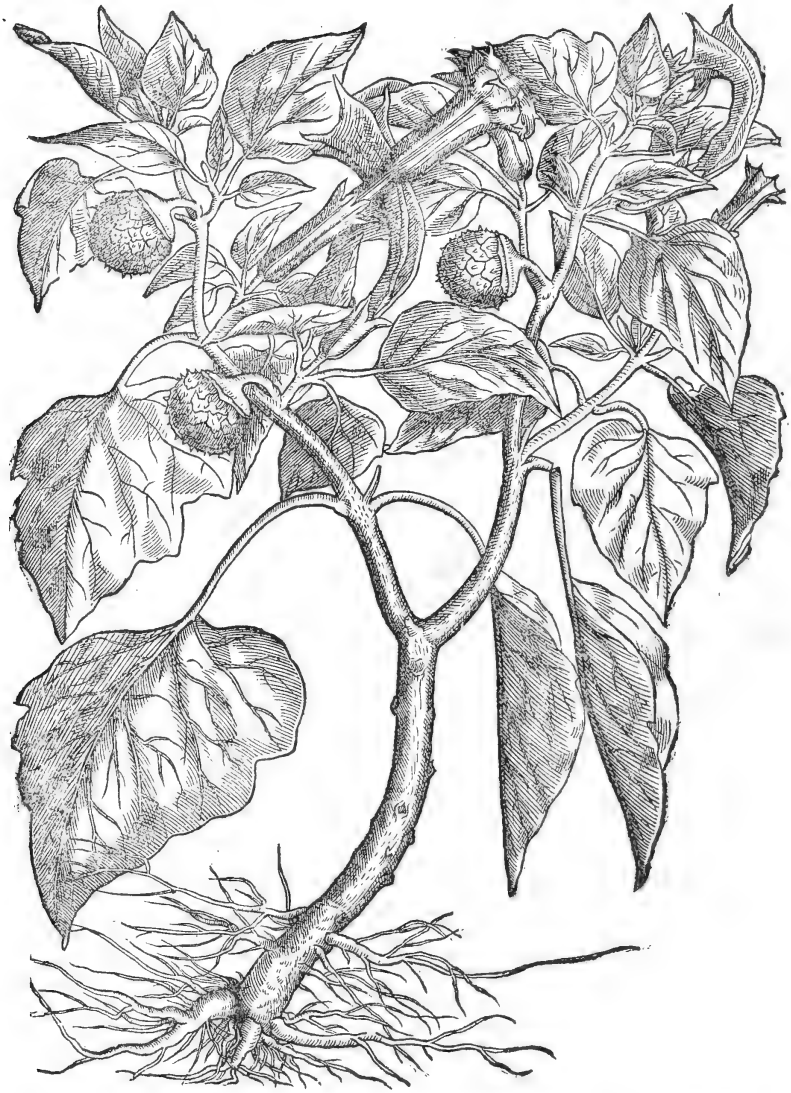

lum eorum dolores mulcet, sed commotas firmat, gingiuas laxas stringit, & fluxiones inhibet. Illinitur quoque utiliter ad palpebrarum scabiem. Additur in collyrijs, quæ parantur ad oculorum inflammationem. Sed alia est Auellana Indica, quam mihi dono dedit Iacobus, Antonius Cortusus, patritius Patauinus, rei plantariæ peritissimus. Siquidem hæc longè alia est, cum facie, tum magnitudine, ut ex eius imagine, quam hic appinximus, quisquam uidere poterit. Contegitur hæc putamine exteriori cardamomi maioris putamini simili, sed duriore, compactiore, & colore magis obscuro: magnitudine iuglandis, uiridi adhuc putamine circumtecta. In eo itaque Auellana concluditur, oblonga utraque parte acuminata, dorso arcuato, & inferiore parte lata, ac sessili, osse contecta duro, læui, castanearum colore, in quo nucleus concluditur solidus, eiusdem ferè figuræ, tenui albaque membrana circumuestitus, dulcique intus medulla, & ipsa quidem albicans. Atqui de eius facultatibus, nihil hactenus compertum habeo. Ceterùm, dum hæc scribo, altera quoque comparuit Indica Auellana, superiori longè minor, ab eodem Clarissimo Cortuso mihi Patauio missa. Est itaque hæc, suo tegumento exempta, quod læue molleque

NVX AVELLANA.

IO ue molleque eſt, colore ſubpallido, nec folio Palmæ craſſius glandis acuminatæ, aut Myrobalani flaui ferè figura, duro putami ne, colore uulgaris Auellanæ, oblongo intus nucleo, pumilam amygdalam referës, ut ex eius hîc imagine omnibus palam fiet. Sed quoniam ſcribenti mihi de Nucibus omnibus ANACARDIA ſeſe obtulere Græcis ueteribus ignota, cùm & ipſa in officinarum uſu expetantur, de eis quoque uerba facere ex Arabum teſtimonio, non quidem ab re fore duximus. Sunt igitur Anacardia (ut teſtis eſt Serapio) fructus cuiuſdam arboris auicularum corculis non diſſimiles, unde & nomen, colore etiamnum cordis modo rufeſcente, cum ſcilicet ab arbore decerpuntur. Ineſt ijs liquor mellis craſſitie ſub cortice reſidens, ſanguinis modo rubicundus, ſub quo eſt & nucleus paruæ amygdalæ effigie. Naſcuntur in Siciliæ montibus, qui continuè igneas eructant flammas. Excalfaciunt, & exiccant tertio exceſſu. Præſtat in medicina liquor; etſi myropolæ communi errore & cortice, & nucleo utantur. Anacardia (ut aiunt) labantes reuocant ſenſus, memoriæ iacturam reſarciunt, & neruorum, & cerebri affectibus, quos frigida cauſa attulerit, auxiliantur: nihilominus ſanguinem exurunt, & cutim ulceranſ.

Anacardij mẽtio, & uires.

AVELLANA INDICA.

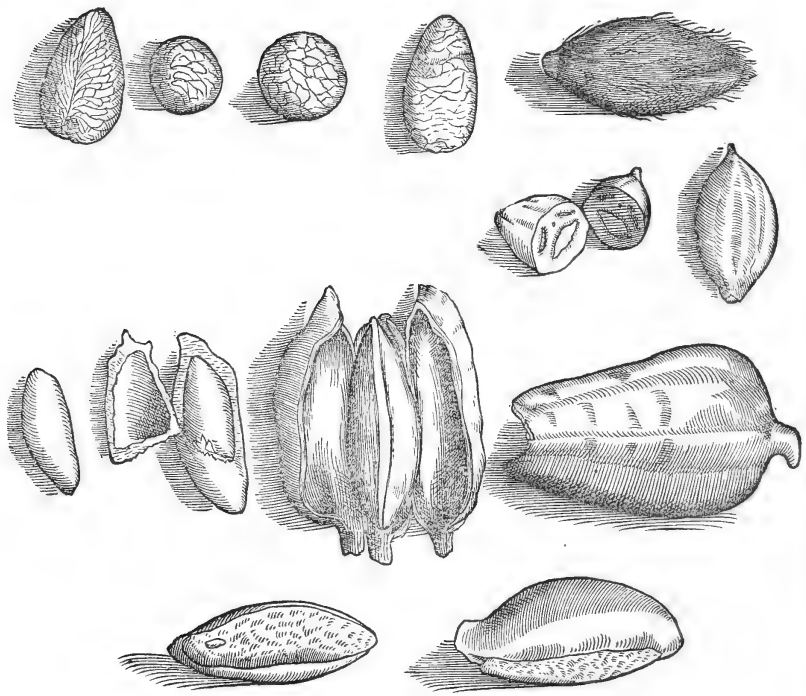

cerant. Quare Anacardia iuuenibus noxia sunt, cùm & adurant, & deleteria facultate non uacent: cui tamen remedio est lac affatim potum, & oleum ex eorum nucleis expressum. Hactenus de uarijs nucibus, nunc earum nomina sunt nobis reddenda. Nuces communis usus Græci uocant κάρυα βασιλικά: Latini, nuces Iuglandes: Arabes, Ieuz, Leuz, aut Giauzi: Itali, Noci: Germani, Nussen, & Vuelschnusz: Hispani, Nuezes: Galli, Noix. Nux verò, quæ ex India defertur, recentioribus Græcis κάρυον ἰνδικὸν appellatur: Latinis, Nux Indica: Arabibus Neregil, Dabig, seu Giauzialhēd: Italis, Noce d'India: Germanis, Indianisch nusz: Hispanis, Nuez de las Indias: Gallis, Noix d'Indie. Nux deinde, quæ μοσχοκάρυον, μοσχοκαρύδιον κάρυον μυριτικὸν, ἢ κάρυον ἀρωματικὸν Græcè, Nux myristica, aut Nux moscata Latinè dicitur: Ieuzbaue, Iusbague, seu Giauzi ban, Arabicè: Noce moscada, Italicè: Muschat nusz, Germanicè: Nuez de especie, Hispanicè: Nois muscades, Gallicè. Nux præterea, quæ Arabibus Leuz alkei, seu alke, officinis ac Barbaris Nux uomica, & Italis Noce uomica nominatur. Nux denique Arabica uoce Leuz alrachaha dicta, Latina Nux metella: Barbara, Nux Methel: Italica, Noce metella nuncupatur. Quod autem ἀνακάρδιον Græci, Latini item Anacardium dicunt: Arabes, Baladar, seu Beladur: Hispani, Anacardo. 20

Nomina.

Κάρια ποντικὰ. NVCES AVELLANAE. CAP. CXLII.

NVces auellanæ, quas & leptocarya uocant, stomacho infestæ sunt: ipsæ tamen tritæ, & in aqua mulsa potæ, tussi ueteri medentur: tostæ, & cum exiguo piperis potæ, destillationem concoquunt. Crematarum cinis cum axungia, aut adipe ursi perunctus, alopeciis capillum reddit. Aiunt nonnulli usta earum putamina, & in cineris speciem redacta, cum oleo, cæsiorum oculorum pupillas infantibus deni grare, perfuso sincipite.

Auellanarum consid.

AVellanæ nuces ideo Græcis Ponticæ dictæ sunt, quòd in Græciam (ut Plinius inquit) è Ponto primùm allatæ fuerunt. In Italia tamen & in urbanarum, & in sylvestrium genere numerosè reperiuntur. Cæterùm ex domesticis aliæ oblongæ, aliæ rotundæ sunt: ueruntamen oblongas & præstantiores, & gustui gratiores esse constat; & illæ præsertim, quæ putamine uehementer rubent, & fractu minimè sunt contumaces, quales sunt Vicentinæ quæ tam suaui sunt sapore, ut pistacijs ferè comparari

comparari poſſint. Siquidem non omnibus Auellanis idem ſapor reperitur, neque eadem pulpæ gratia. Siquidem aliæ prædulces ac manſu faciles, aliæ uero aſperiuſculæ, & ingratiores, & manſu duriuſculæ habentur. Oblongæ ſerius maturitatem ſentiunt, celerius uerò rotundæ. quapropter ille uegetiori ſunt nucleo, diuque perdurant. Sylueſtribus coryletis ferè innumeris, ſcatent Tridentini montes, quæ oblongas pariter, & rotundas larguntur nuces, tanta ubertate, ut eas rura ſaccis legant, ubi maturitatem ſenſerint. Auellanarum planta, quæ corylus dicitur rarò procera ſpectatur. Sed quæ ab ipſis ſtatim radicibus numeroſos emittat caudices, è quibus in ſummitate rami exeunt frondoſi, ac uirgis non breuibus; cuiodi materie. Folijs eſt Alno ſimilibus. latioribus tamen, criſpioribus, tenuioribusque, & in ambitu ſerratis. Cortice ueſtitur tenui, albis maculis uario. Radicibus nititur minimè craſſis, altis tamen, uiuacibus, ac robuſtis. Florere hanc arborem non uidemus, ſed Iulos emittere Autumno, quo tempore folia decidunt, longi piperis figura. Debiſcit is ineunte Vere, ac deſluit, cum folia proſiliunt. Tunc calyculacea tegumenta totidem quot Iuli, ſupra pediculum exeunt, eorumque ſingulis nuces ſingulæ. Veſtitur Auellanæ, nucis putamen, uiridi calloſaque membrana, in extremitatibus tamen mollior, & fimbriata in barbæ modum protrahitur quo fit ut quibuſdam hæ barbaræ nuces appellentur. Et ſi genus reperiatur haud barbatum, ſed adeo breui amictu, ut putamen anteriori parte nudum uideatur. Nucleus primò molli calyculo innaſcitur, alba occluſus medulla. Atqui ſubinde indurescente putamine, is adoleſcit, tenui membrana circumplexus. Bilem nuces augent, & dyſenteriam faciunt, uberius deuoratæ. Tritæ tamen, & ex mulſa hauſtæ, tuſſi ueteri medentur, & cum exiguo piperis hauſtæ deſtillationes concoquunt. Crematarum cinis cum axungia, aut adipe urſi perunctus, alopeciæ capillum reddit. Putamina ipſa cruda in tenuem pulueren contrita, & ex uino auſtero hauſta drachmarum duarum pondere, diarrhœam cohibent; & alba fœminarum profluuia. Verum ad hoc, ac etiam menſes cohibendos, ſunt qui magis, præſtare affirment ſubruſeſcentem medullam, quæ putamini intus inhærens nucleum circum ambit. Aiunt nonnulli uſta earum putamina, ac oleo excepta, Cæſiorum oculorum pupillas infantibus denigrare, perfuſo ſincipite. Obſeruauit ſimplex ruſticitas, ſerpentem prorſus obtorpeſcere, quæ Coryli uirga percuſſa fuerit, & tandem emori: nec fortaſſe mirum, cum nux ipſa cum ficubus, & ruta deuorata, uenenis, ac uenenoſorum animalium morſibus reſiſtat. Oleum è nucleis expreſſum articulorum dolores inunctum iuuat. Auellanæ (ut memoriæ prodidit Galenus tum lib. VII. ſimp. med. tum ſecundo de alimentorum facultatibus) plus habent eſſentiæ terreſtris, ac frigidæ, quàm Iuglandes. quin & plus præbent alimenti: ſiquidem denſiores ſunt, & minus pingues. Diocles auctor eſt, Auellanas nuces minus amygdalis alere, cibis in uentriculo ſupernatare, largius eſitatas caput tentare; innocentiores tamen eſſe uirides, quàm aridæ. Auellanarum uires ex Gal.

Nuces, quæ κάρυα ποντικὰ, καὶ λεπτοκάρυα Græcis, Latinis Nuces Ponticæ, nuces Præneſtinæ, & nuces Auellanæ dicuntur: Arabibus, Agileuz, ſeu Bunduch: Italis, Noccinole, Auellane, & Nocelle: Germanis, Haſelnuſz: Hiſpanis, Auellanas: Gallis, Noyſette, & Melline: Boemis Vuoredi Lijſkowy. Nomina.

Μορέα. MORVS. CAP. CXLIII.

a MOrus arbor nota eſt. Cuius fructus b aluum ſoluit, ſtomacho inutilis eſt, & facilè corruptionem ſentit. Hoc idem præſtat mori ſuccus: decoctus autem æreo uaſe, atque inſolatus, adſtringentior redditur. Facit ad fluxiones, nomas, & tonſillarum inflammationes, addito mellis exiguo. Sed inoleſcit uis eius adiecto ſciſſili alumine, galla, croco, & myrrha: item myricæ ſemine, iri, & thure. Immatura mori poma ſiccantur, tuſaque acinorum rhois uice, obſoniis miſcentur, ut cœliacos iuuent. Radicis cortex decoctus in aqua, & potus aluum reſoluit: latas uentris tineas excutit: his quoque auxiliatur, qui aconitum hauſerunt. Folia trita ex aceto illita, ambuſtis igni medentur: tinguntque capillum, uitium, & fici nigræ frondibus ſimul coctis in aqua cœleſti. Succus foliorum cyathi menſura potus, contra phalangiorum morſus auxilio eſt. Feruefacti corticis, & foliorum iure, dentes aptiſſimè in dolore colluuntur. Radix circiter meſſem inciſa, facto in ambitu ſcrobe, ſuccum emittit, qui poſtridie concretus inueniri ſolet. Is in dolore dentium efficax eſt: tubercula diſcutit, & aluum purgat.

a Omcia exẽ. μορέα ἥδε συκαμινέα. i. Morus ſiue ſycaminea.

b Cat. ſχοιλίοις μαλακτικὸν καὶ λυτικὸν. i. alui mollit & ſoluit.

MOri duo ſunt genera, album uidelicet, & nigrum, à fructuum colore ita appellata. Nam & nigra, & alba mora reperiuntur, quæ non ſolum colore, & magnitudine differunt, ſed etiam ſapore. Nigra Morus caudice plurimum eſt contorto gibberoque, ac nodoſo; & ſi nonnunquã ſatis ſpectatæ proceritatis reperiatur. Ramos edit craſſos, in latum magis, quàm ſurſum ſpatiantes. libro ueſtitur craſſo, lento, flexilique. Cui materies ſubeſt robuſta, & medullitus flaua. Radicibus nititur numeroſis, magnis ac robuſtis, non tamen altè deſcendentibus, ſed quæ ceſpite tenus in ingentem ſe ſe diffundunt longitudinem, & præſertim albæ mori, ſortaſſe, quoniam hæc amplior, altior, proceriorque, ſemper quàm nigra habeatur. Nigræ folia latiora craſſioraque ſunt, & ambabus in acutum deſinentia, & circumquaque ſerrata, quanquàm nonnulla, in utraque moro, uitiginea quandoque ſpectantur. Nigra fructum fert rubi. grandiorem tamen & oblongiorem, ſanguineo ſucco madentem, qui contactu manus & os inficiat, is primum uiridis eſt & ſubcandicans, dum adoleſcit, rubeus, & per maturitatem niger. Idem dum rubet acido, adſtringentique ſapore deguſtatur, ſed ubi maturuerit, adeo miteſcit, ut dulcis ferè fiat, modica remanente auſteritate. In alba autem baccæ minores habentur, quæ ante maturitatem ſubuirides factæ, auſteriuſculo ſapore percipiuntur. ubi uerò ultimam ſenſere maturitatis coctionem, melleam prorſus dulcedinem reſipiunt, quo fit ut minime cum nigris facultate conueniant. Alba ubique ſcatet Italia, ad alendos bombyces Sericeos. Sapientiſſima antiquis Morus dicta eſt, quòd ultima inter urbanas arbores germinare incipiat. Amat amænos tractus. Materie conſtat utili operibus quæ flexu conſtant, eique hac in re primatus datur. Aeternam arbitrantur ac ualidam, ideo furculas ex ea circoſque faciunt, utunturque ea in nauigiorum fabricis. Mora (ut prodidit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, item ſecundo de alimentorum facultatibus) immatura quidem uentrem ſubducunt, immatura uerò ubi aruerint, admodum reſtringunt. Itaque ad dyſenterias accommoda ſunt, item ad cœliacas, & quaſcunque alias fluentes affectiones. Porrò quòd matu-

Mori conſid.

Mori uires ex Galeno.

MORVS.

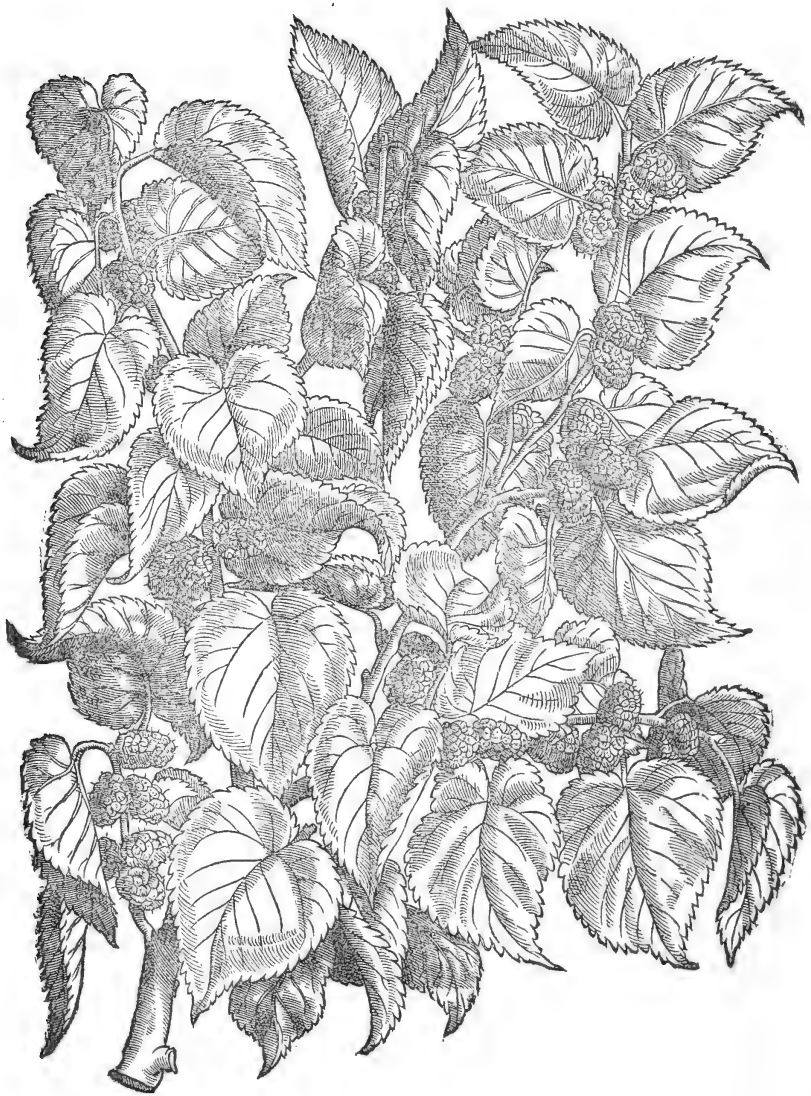

rorum ſuccus ad oris medicamenta ſit utilis, propter eam uidelicet, quæ ineſt illi, adſtrictionem, neminem latet. Præterea ad alia complura particularia, quæ mediocrem expoſcunt adſtrictionem, competit. At immatura mora præter acerbitatem, ſortita ſunt & aciditatem, & tota adeò arbor in omnibus ſuis partibus miſtam aliquam uim obtinere uidetur, ex reſtringente, & purgante compoſitam. Attamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeò ut & latas interaneorum tineas perimat. In alijs autem partibus reſtringens uincit, in folijs tamen, & germinibus quodammodo media utriſque temperies eſt. Mora ubi primùm manſa fuerint, ingeſta citiſſimè tranſeunt, & alijs cibis ſuo ueluti ductu uiam ſtruunt. Verùm ſecundo loco ſumpta, celerrimè alijs unà cum cibis corrumpuntur: id quod etiam faciunt, ſi cùm eduntur prauo in uentriculo humori occurrant. Quòd ſi corruptionem non ſentiant, corpus quidem humectant, ſed non planè refrigerant, niſi actu frigida aſſumantur. Pauciſſimum miniſtrant alimentum ſimiliter atque pepones; haud tamen uomitum cient, nec ſtomacho, ut illi aduerſantur. De Moris autem, quæ rubi ferunt, lib. IIII. in Ruborum commentatione, I

Serici mentio, & uites.

Deo

Deo fauente, latius diſſeremus. Sed quoniam Mori folijs & ueſcuntur, & aluntur uermiculi, qui admirabili naturæ ſpectaculo nobis SERICVM *uellus conficiunt, quo recentiores medici in his, quæ cordi conueniunt, medicamentorum compoſitionibus utuntur, ut, quantum per me fieri poteſt, omnibus rei medicæ ſtudioſis fiat ſatis, ea de Serici uiribus hîc perſtringam (quandoquidem non inuenio ueteribus Græcis, qui de hoc quicquam prodiderit) quæ Auicenna poſteritatis memoriæ commendauit tractatu, quem de uiribus cordis inſcripſit. Sericum itaque (eodem auctore) mirificè exhilarat, qua in re crudum eo longè præſtat, quòd ignem fuerit expertum; tametſi coctum quandoque in uſum ueniat, uerùm antequam in infectorum cortinis immerſum inficiatur. Excalfacit ſericum, reſiccatque ordine primo, exiccat, & attenuat ea naturæ dote, ut cor recreet, lætumque efficiat. Quapropter laxat, firmat, purificat, & illuſtrat ſpiritus, neque eius facultas uni tantùm aſſignatur ſpirituum generi in una tantùm diſpoſitione; ſed ei proprium eſt, omnibus æquè ſpiritibus opem ferre, ita ut ſpiritus tàm uitales, & animales, quàm naturales reſicere ualeat. Cæterum quamuis negauerit Auicenna decoctũ ſericum, & fullonum coloribus im-*

SYCOMORVS.

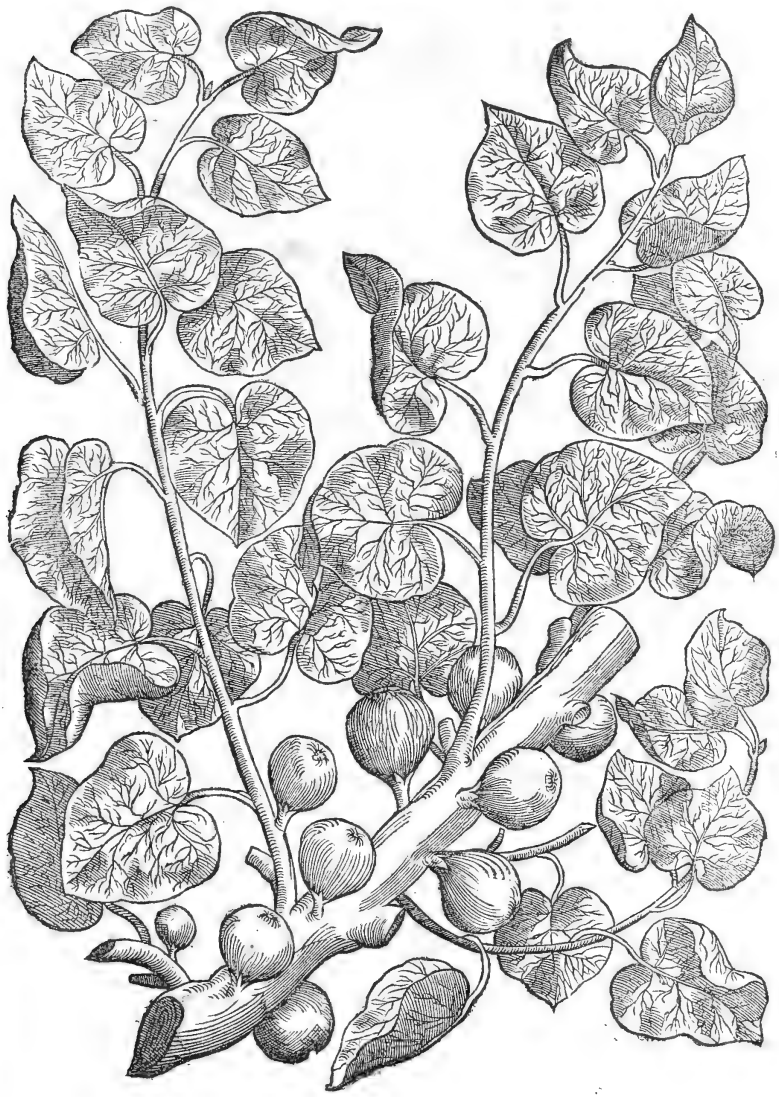

butum

butum in medicos uenire uſus; Meſues tamen in eo ſerapio, quod de pomis inſcribitur, id ſericum admittit, quod cocco legitimè ſit infectum. Idque ſimiliter inſerit in ea medicamenti compoſitione, quam Alchermes, ipſe nuncupauit. Arbor, quæ

Nomina. *μορέα, ἢ συκάμινος Græcè, Latinè Morus appellatur: Italicè, Moro. Eius fructus Græcis συκάμινον, Latinis Morum dicitur: Italis, Moro. Arabes utrunque Tut, ſeu Thut nominant: Germani, Maulberbaum, & Maulber: Hiſpani, Moras del moral: Galli, Meurier & Meure.*

συκόμορος. SYCOMORVS. CAP. CXLIIII.

a Meum ita diſtinguit πολυκομόν, σφόδρα

SYcomorum, aliqui etiam ſycaminum, id eſt, morum, uocant, cuius fructus ſycomorum etiam, propter inefficacem guſtum, appellatur. Arbor eſt magna, fico ſimilis, [a] frondoſa, multo lacte abun-

PSEVDOSYCOMORVS.

dans:

dans: foliis mori: pomum ter, aut quater anno fert, non ramis, ut fico, ſed caudice ipſo, caprifico non diſſimile, dulcius groſſis, ſine granis interioribus: quod non matureſcit, niſi ungue, aut ferro ſcalpatur. Naſcitur plurimum in Caria; Rhodo, locis que non multi tritici feracibus: ubi prouentu fœcundo, reſtibilique iuuamentum adfert, cùm annonæ caritas premit. Pomum aluo utile eſt, ſed perquàm exilem præbet alimoniam: ſtomacho aduerſatur. Succus primo uere tenera arbore antequàm fructum ferat, eximitur, lapidis ictu ſummo cortice deſquamato: ſi enim altiore plaga uioletur cortex, nihil effluet. Spongia, aut uellere lacryma excipitur, quæ ſiccata, & in paſtillos coacta, fictili uaſe reponitur. Vis [b] ſucci emollit, uulnera conglutinat, diſcutit collectiones coctioni repugnantes: bibitur etiam, aut illinitur contra ſerpentium morſus, duratos lienes, ſtomachi dolores, & per frictiones. cclerrimè teredinem ſentit. Gignitur & in Cypro arbor genere diſtans, quæ cùm ſit ulmus, prædita tamen eſt foliis [c] ſycomori, fructu pruni magnitudine, multò dulciore, ſupradictis cætera ſimilis.

ἐοικὸς τοῖς φύλλοις μορέα. i. foliis Moro uallde ſimilis. At Ca. σφόδρα refert ad πολυκομὸν. Illud uero, quod ſequitur. i. multo laʃte abũdans, in omnibus exemplaribus deeſt. b ὄπος liquor. c Meum συκαμίνω.

Sycomorus (ut Theophraſtus eſt auctor lib. IIII. capite II. de plantarum hiſtoria) arbor eſt moro noſtrati ſimilis, quippe folio, magnitudine, aſpectuque proxima. Fructum præter cæteras peculiariter gignit: non enim germinibus, non ramis extremis, ſed caudice pomum parit magnitudine ficus, & uiſu proximum, ſucco atque ſapore caprificis ſanè ſimile, nerium longè dulcius, granisque internis omnino carens, multitudine numeroſius matureſcere nequit, niſi ſcalpatur. Scalpitur autem unguibus ferreis: & cùm ſcalpata poma ſunt, ad quartum diem matureſcunt: hiſce ablatis, alia, & alia ex eodem loco ſubnaſcuntur, terno ita, & quaterno partu copioſa. Lactuoſa arbor admodum eſt, & materies (quòd ſit ſolida, robuſta, & nigra) ad multa commoda exiſtit. Hæc inter cæteras arbores id ſibi proprium uendicauit, quòd cæſa continuò uiret, neque ſiccatur unquam, niſi aqua obruatur. Eaque propter & lacubus, & ſtagnis demergitur, madefactaque in profundo ſiccatur cùmque ſicca omnino fuerit, ſuperfluitat, atque innatat. hactenus Theophraſtus. Hanc quam appingi curauimus, Sycomori imaginem, miſit ad me clariſſimus Medicus, & rei plantariæ ſtudioſiſſimus, Vlyſſes Aldrouandus Bononienſis, uir quidem non ſolum doctrina, ſed etiam liberalitate, & humanitate præclarus. De Sycomoro diſſeruit Galenus libro II. de alimentorum facultatibus, ubi ita ſcriptum reliquit. In Alexandria Sycomori plantam uidi unà cum fructu, paruæ, candidæque ſicui adſimilem. Is fructus nullam habet acrimoniam, exiguæ dulcedinis eſt particeps, eſtque facultate humidior quodammodo, ac frigidior, ueluti mora. Quiamo inter mora, ac ficus medium iure quis ipſum collocarit, atque hinc nomen ipſi indutum eſſe mihi uidetur. Ridiculi nanque ſunt, qui fructum hunc ob id aiunt ſycomora fuiſſe nominatum, quòd paruis ficubus aſſimiletur. Ipſius autem naſcendi ratio ab alijs arborum fructibus quodammodo eſt diuerſa: haud enim ex primoribus ramulis, ac germinibus, ſed ex prægrandibus ramis, caudiceque enaſcitur. hæc Galenus. Sycomoro ſimilis eſt (ut loco citato memoriæ prodidit Theophraſtus) quæ in Creta uocatur Cypria ficus: nam & ipſa fructum edit, caudice, ramiſque craſſiſſimis. Differt tamen à priore, quòd germen quoddam emittit ſine ullis foliis, radiculæ ſimile, cui fructus præpilatur. Caudex arboris magnus, & populo albæ proximus, eiusque folia ulmum repræſentant. Quater anno fructum fundit, ſed nullum ad maturitatem perducit, niſi pomo ipſo immaturo inciſo, emiſſoque lacte. Dulcedo ficubus non abſimilis, & interna groſſis planè conueniunt. magnitudo autem pruni eſt. hæc Theophraſti uerba. Quæ ſanè maximo ſunt argumento, hanc quoque plantam in Sycomori genere annumerandam eſſe. Cæterùm apertè hallucinantur ij, qui putant arborem Sycomorum eſſe, quæ plerunque uiſitur in monachorum clauſtris uulgò uocatis, & in templorum plateis, ubi mortuorum cadauera humantur, è cuius baccis monachi uerticillos factitant, quibus mulieres ſuas numerant preces. Hanc (ut Bellunenſis caſtigauit) Azadarachi appellat Auicenna, quam deleteriæ facultatis participem eſſe prodit Fen ſexta quarti, ut latius libro ſexto dicemus. Arbor, quæ Συκόμορος Græcis, Latinis Sycomorus, & ficus Aegyptia nominatur: Arabibus, Mumeiz, Iumeiz, Aliumeiz, ſeu Giumeizi: Italis, Sycomoro, & Fico d'Egitto: Boemis Moruſſe.

Sycomori hiſtor. ex Theophraſto.

Sycomori mentio ex Gal.

Ficus Cyprία.

Vulgaris error.

Nomina.

Συκάμινος.

FICI. CAP. CXLV.

Fici maturæ recentes ſtomachum lædunt, aluum ſoluunt, ſed facilè contracta ab eis fluxio ſiſtitur: ſudorem euocant papulasque, ſitim ſedant, calorem reſtinguunt. Siccis natura excalfaciendi, [a] uires alunt, ſed ſitim magis ſtimulant, aluo utiles; rheumatiſmis uentris, & ſtomachi contraria: gutturi autem, arteriæ, renibus, ueſicæ, & iis, quos longa ualetudo decolorauit, anhelatoribus, hydropicis, comitialibus aptiſſimæ. feruefactæ cum hyſſopo, & potæ, thoracem purgant: tuſſi ueteri, diuturnisque pulmonum uitiis conueniunt. aluum molliunt tuſæ cum nitro, & cnico, dein manducatæ. Decoctum arteriæ, & tonſillarum inflammationibus gargarizatu prodeſt [b]. cum hordeacea farina cataplaſmatis miſcentur, & in muliebres fotus cum fœnogræco, & ptiſana. Cæterùm cum ruta coctæ, torminibus infunduntur: coctæ, illitæque duritias diſcutiunt: parotidas, & furunculos emolliunt: panos ad maturationem perducunt, maximè nitro, iri, aut calce addita. Crudæ, ſi cum antedictis tundantur, eadem efficiunt: cum malicorio, pterygia purgant: cum atramento ſutorio, deploratis ferè tibiarum fluxionibus, & cacoethicis ulceribus medentur: quin & cum uino decoctæ addito abſinthio, & hordeacea farina, utiliſſimè hydropicis illinuntur. Crematæ cum cerato ſanant perniones: prurigines, ſonitusque, ſi crudæ terantur, & ſinapi, liquoreque aliquo exceptæ auribus inſtillentur. Tam ſylueſtris, quàm ſatiuæ fici [c] lacteus ſuccus coaguli modo lac contrahit, concretumque diſſoluit, ut acetum: exulcerat corpora, meatus aperit, ſoluit aluum, uuluam recludit cum detrita [d] nuce Græca potus: menſtrua ciet cum luteo oui appoſitus, aut Tyrrhenica cera: podagricorum cataplaſmatis cum farina fœnigræci, & aceto utilis: lepras, lichenas, uitiligines, uitia cutis in facie, pſoras, ulcera in capite manantia, cum polenta expurgat: inſtillatus plagæ percuſſis à ſcorpione, uenenatorum ictibus, & rabioſi canis morſibus auxiliatur: prodeſt

a Meum τρόφιμα. i. nutriũt.

b Meũ & Cat. καὶ εἰς τὰς ὠμυλύσεις μίγνυται. i. admiſcetur & hordeaceæ farinæ.

c Meum ὄπος. i. liquor.

d Meũ μετὰ ἀμύγδαλης. i. cum Amygdalo. ſed Cat. σὺν ἀμύλῳ. i. cum amylo.

deſt dentium dolori lana exceptus, & cauis eorum additus uerrucarum informicationes tollit cum adipe, circumlita in ambitu carne. Hoc idem præſtat ſuccus è teneris ramis ſylueſtris fici, qui lacte præ gnantes, ſilente adhuc oculo, tuſi exprimuntur, & ſiccatus in umbra reponitur. Et lac, & ſuccus imponuntur exulceratoriis medicamentis. Decocti cum bubulis carnibus ramuli ficulni, facilem afferunt decoctionem. Lac efficiunt, quod magis ſoluat, ſi inter coquendum ficulneo ſurculo, ſpathæ loco, moueatur. Groſſi, quæ erinei nonnullis uocantur, coctæ illitæ, ſtrumas, nodosque omnes emolliunt. Crudæ [e]formicas, uerrucas, & thymos, nitro, farinaque additis, tollunt. Folia eadem poſſunt. Illita cum ſale, & aceto ulcera in capite manantia, epinyctidas, & furfures ſanant: iis [f]ficoſæ extuberationes, & palpebrarum ſcabritie perfricantur. Nigræ ficus, foliis, cauiculisque, candidæ uitiligines perungunt: faciunt ad canum morſus, [g]& ulcera, quæ ceria, id eſt, fauos, uocant. Groſſi cum ſylueſtris papaueris ſo

e Meum μυρμηκίας. i. formicas, τὰτὰ habet.
f Meum συκώδη καὶ θραχέα τῶν βλεφάρων. i. ficoſæ, & aſperæ palpebræ. Cat. καὶ τὰ βραχέα. i. breues.
g Addit Cat. σὺν μέλιτι. i. cum melle.

FICVS.

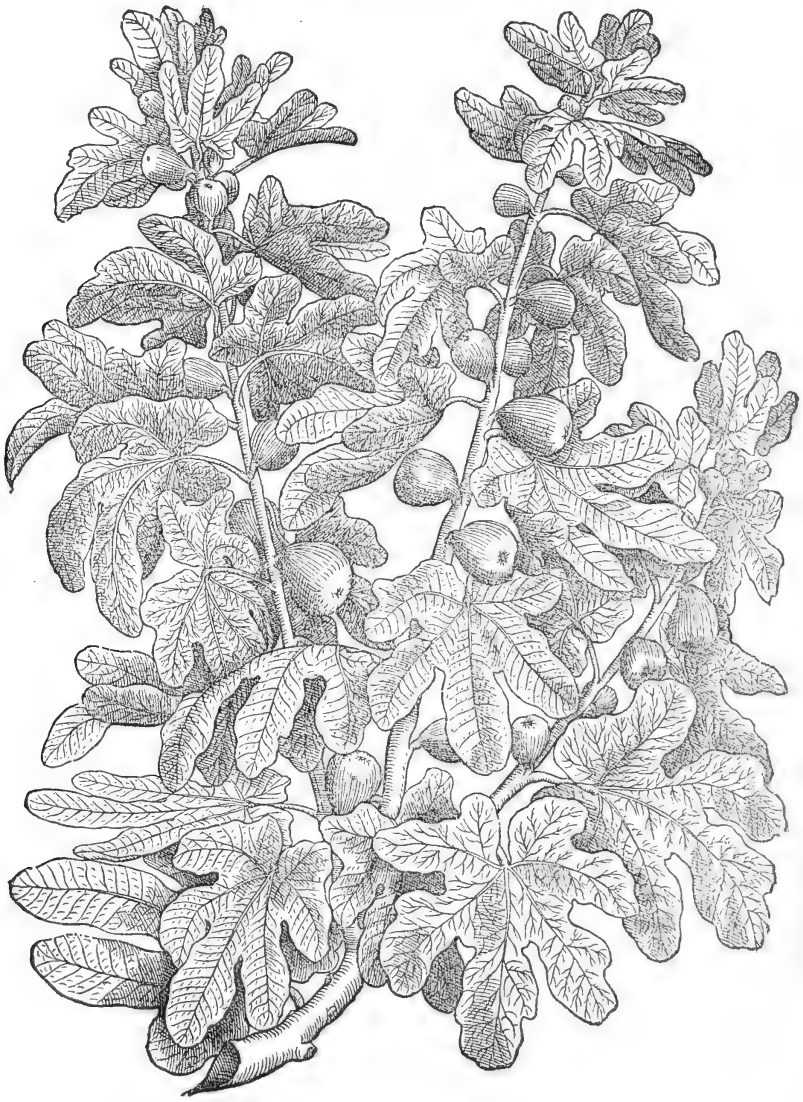

Iis ossa extrahunt;furunculos cum cera discutiunt:contra muris aranei morsus, & scolopendræ uenena,cum cruo,& uino illitæ,auxiliantur. Fit ex cinere ficus tam syluestris,quàm satiuæ lixiuium,crematis ramorum cauliculis,quod subinde macerari opus est,& inueterascere:liquidem inter caustica intelligitur. Gangrænis prodest,nanque expurgat,& consumit,quæ excrescunt,eoque sic utendum est:spongia assiduè hoc lixiuio imbuta superponitur.Interdum dysentericis, & in fluxiones uctustas, h & sinus cuniculatim exedentes,magnosque,instillari conueniet. Etenim purgat conglutinat,carne replet, & oras committit,non secus atque emplastra,quæ cruentis uulneribus iniiciuntur,enæma uocant. Bibitur ad discutiendum sanguinem concretum,& contra præcipitationes, rupta, conuulsa, cum cyatho aquæ recenter colatum;addito olei exiguo: cœliacis, dysentericis,per se cyathus datus prodest: neruorum uitiis,conuulsionibus,commodè illinitur ex oleo,utpote quod sudores moueat: aduersus gypsi potum;& phalangiorum morsus bibitur.Hæc eadem præstant reliqua:lixiuia,præsertim quernum:omnia tamen adstringunt.

h Meum χύλπων ὑπονόμων καὶ μεγάλων.i. finus cuniculosos & magnos.

Ficorum consideratio.

Ficus arbor caudice plurimum est breui, contortoque: subalbicante libro,lacteoque succo madente,gustu adstringente, acri,amaroque,ita ut exulcerare possit. Materies illi alba,& fungosa,ut in uite, tenax tamen;& ad scuta paranda peridonea.Radicibus nititur multis, sed summa tellure uagantibus, quo fit,ut algoris, & frigoris sit impatiens. Folia fico sunt aspera,ampla,firma,nitiginea,rotundis, ac robustis pediculis nitentia.Fructus edit,nullis apparentibus floribus,a foliorum exortu,extremis tantùm ramis,turbinatos,& uarios:siquidem alij pyri faciem repræsentant, alij sessiles sint,alij uerò inter hos medij. Differunt etiam colore Ficus:quippe quòd aliæ albæ,aliæ nigræ,aliæ purpureæ,aliæ uirides,aliæ subrufæ,aliæ pallidæ,& aliæ uariegato colore spectentur.Molli præterea sunt pulpa,granis minutis referta,quæ esui maximè placeat. Eæ præ cæteris laudantur,quæ maturæ rimosa cute uisuntur,& quæ pulpæ pinguedine,dulcedine,atque sapore cæteras antecellunt.Matures cunt Autumno,Augusto,& Septembri.Sed Grossi æstate perficiuntur.Decerpuntur maturæ,& in sole siccantur cratibus,non solùm ad ciborum,sed etiam ad medicamentorum usum.Siccæ in cadis ligneis asseruantur. Atqui longè à nostratibus distant Indicæ Ficus,de quibus Theophrastus lib.4.cap.v.de historia plantarum ita scriptum reliquit. Indica autem regio arborem ficum uocatam sortitur,quæ è ramis radices dimittit singulis annis,ut primo uolumine retulimus. Dimittitur autem non ex nouellis,sed ex anniculis,atque etiam uetustioribus.Illæ se terræ coniungentes,ceu sepem circum arborem faciunt,ita ut ueluti tabernaculum condatur, quo etiam morari homines solent.Radices autem nascentes,euidentissimè à ramis discernuntur. Sunt enim albiores,hirtæ,tortuosæque,binaque fronde foliatæ.Item arbos comam supernam lasciuam gerit,totaque formicato ambitu pulchrè orbiculatur,& magnitudine uehementer excellit,quippe umbram bino stadio facere fertur,& crassitudine caudicis plerasque ultra quàm sexaginta graduum orbem colligere, magna uerò ex parte quadraginta. Folium pelta non minus habet,fructum admodum paruum,magnitudine ciceris,ficui similem, quamobrem Græci ficum eam arborem appellabant. Parum mirum in modum fructificat,non tantùm pro magnitudinis desiderio,uerùm etiam omnibus rebus. Nascitur arbos hæc circa Acesiuam amnem.Hæc Theophrastus. Atqui eadem ferè à Strabone lib.xv.suæ geographiæ,& a Plinio lib.xii.cap.v.de Indica Ficu scripta reperio,sub qua,ut idem scribit Plinius lib.vii.capite secundo,turmæ conduntur equitum.Cæterùm ea longè ab hac differre uidetur, quam nos quòd ex Indijs occidentalibus allata sit Indicam Ficum uocamus:siquidem hæc nec caudice,nec ramis,nec folijs,nec fructu genuinam Indicam ficum refert, de qua scripsêre Theophrastus,Strabo,ac etiam Plinius. Hanc Indi suo idiomate TVNE *uocant. Ego uerò eandem,plantam esse censerem Opuntiam Plinio appellatam,quòd circa Opuntē proueniat,ut Theophrastus inquit his uerbis. Huic Indicæ Fico simile,uel potius quodammodo mirabilius,siquid ex folijs radicem dimittat, qualem circa opuntem herbam esse quandam enarrant,cui datum est,ut mādi suauitate possit.Nam ut nobis manifestò constat,abscisso ab hac planta uno tantùm folio,huic ad medium usque sepulto,prognatis è se radicibus paulo post folia supernè ex ipso prodeunt,adeo,ut hac serie folijs è folijs prodeuntibus,in arboris spetiem hæc planta assurgat,sine caudice,sine ramis, germinibusque,ut ex appicta hîc imagine, quispiam cernere possit.Adeo ut inter naturæ miracula hæc planta merito recenseri possit. Folia ei crassissima sunt,ita ut quandoque pollicis crassitudinem excedant, è quibus albæ,tenues,longæ acutæque prominent spinæ,& si sine spinis nonnullæ uisæ sint.Parit hæc planta illis in regionibus in foliorum summitatibus fructus ficubus nostratibus similes, sed crassiores, & qui anteriore parte in coronæ speciem desinant,colore ex uiridi purpurascēte.Interior pulpa perinde est ac in nostratibus, uerùm adeò succosa,rubicundaque, ut sanguineo succo,mororum modo,manus inficiat, & urinam sanguineam reddat. Id quod multis non exiguum terrorem incussit,non sine Medicorum,& consociorū risu.Audio quoque in quibusdam Italiæ locis haberi hanc plantam, quæ ficus proferat, quod tamen hactenus,mihi in Boemia agenti, uidere non licuit.Habui quidem, ego, dum Goritiæ agebam, hanc plantam,hominis magnitudine,sed nunquam edidit fructum.Cæterùm ut ad nostrates ficus reuertar,& ut præter id,quod à Dioscoride proditum est,earum omnibus facultas innotescat, & temperamentum: quin & ut omnes cognoscant,quod præbeant alimentum,quamque utilitatem,ac noxam inferre possint,ea paucis edisseram, quæ ex Galeno deprompsi, qui in primis lib.ii.de alimentorum facultatibus sic scriptum reliquit. Ficus tametsi minus praui succi gignant, quàm cæteri omnes non modò fugaces, sed etiam autumnales fructus, non tamen id uitium prorsus effugere potuerunt.Cæterùm hæc ipsis insunt bona,nempe quòd commeabiles sint,& facilè in totum corpus pernadant,penetrentque. Nam & abstergendi ui pollent haud obscura:cuius gratia post ipsarum esum nephritici multas arenulas excernunt. Cùm porrò omnes autumnales fructus exiguum corpori alimentum præbeant,minimè omnium ficubus id usu uenit.Carnem tamen non compactam,neque firmam generant,ceu panis,& siilla caro, sed turgidulam, & subinanem, ueluti fabæ. Quin uentrem flatibus implent & ipsæ,& non mediocrem hinc profectò molestiam intulissent, ni etiam celerem descensum essent adeptæ, cuius beneficio, cùm celeriter peruadant,flatus quem excitant,non diu manet,atque ob id minus cæteris autumni fructibus lædere consueuerunt.Cæterùm maturæ ficus immaturas non mediocriter antecellunt,quod & in alijs quidem omnibus*

Ficorum facultas ex Gal.

cernitur fructibus: quanquam non tantum in illis discrimen existit. Siquidem ad plenum maturæ ficus paulò minus omni prorsus noxa uacant. Et sequenti capite, ubi uarium facultates recenset, sic inquit. Ficus, & unæ quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent; ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimumque praui succi habent, præsertim cùm exactam maturitatem fuerint adepta. Porrò quòd ipsa nutriant, maximo argumento sunt ij, qui uinearum fructum custodiunt: siquidem hi cùm duos menses solis unis, ac ficubus, quorum custodiæ præsunt, uescantur (nisi fortè panis quidpiam cum illis adant) obesi tamen, ac pingues fiunt. At caro, quæ ex ipsis gignitur, haud quaquam est firma, ac densa, quemadmodum ea, quæ ex carnibus fit; sed laxa est, ac præhumida: ob id celeriter etiam, cùm uesci ipsis desierint, contrahitur, ac considet. Idem etiam de Ficubus siccis differens loco prius citato, ita scribit. Caricæ multiplicem quidem habent utilitatem; si quis tamen largius esitauerit, ab eis offendetur: non admodum enim probum sanguinem gignunt, quapropter pediculorum quoque agmen eas comitatur. Incidendi, extenuandique uim habent, qua & uentrem ad excretionem irritant, & renes ex- I

FICVS INDICA.

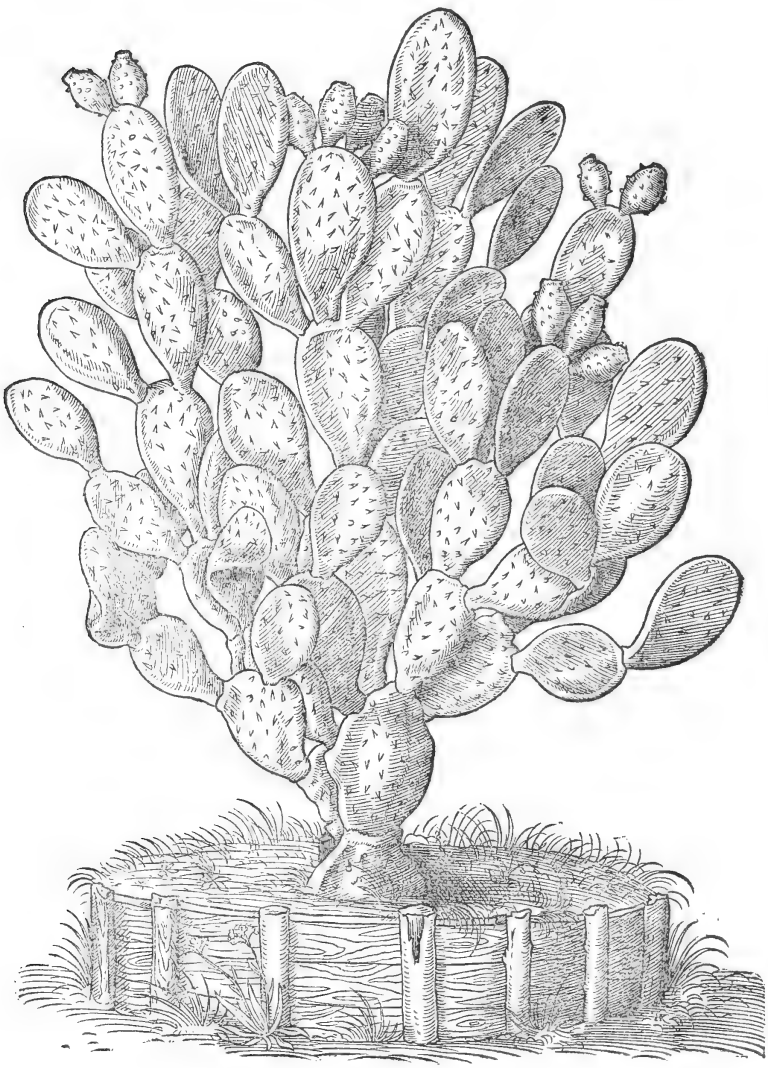

purgant.

purgant. Iecori autem, lieníque inflammatione obsessis sunt noxiæ, quemadmodum & ficus, non peculiari quadam eximia facultate, sed communi ratione dulcium omnium ciborum, ac potuum. Obstructis autem illis, aut scirrho tentatis, ipsæ ex sese nihil prosunt, nec obsunt: sed medicamentis incidentibus, ac extenuantibus, & abstergentibus mistæ, non mediocriter auxiliãtur. Ideóque nonnulli medicorum in dictis lienis, ac hepatis affectibus exhibent ipsas longè ante cibum cum thymo, aut pipere, aut zingibere, aut pulegio, aut satureia, aut calamintha, aut origano, aut hyssopo. Ad eundem etiam modum, si caricæ cum alio quopiam eorum, quæ facultatem habent acrem, aut omnino incidendi, ac extenuandi assumantur, non solùm sic affectis; sed sanis quoque utiles erunt. Siquidem iecoris meatus, per quos fertur alimentum, apertos esse non ægrotantibus modò; sed benè ualentibus etiam tutissimum est. Proinde hoc pacto ficus cum sale extenuante, aceto, & garo præparatas uulgò comedunt, quòd id utile esse experientia didicerint. Verisimile autem est, ipsorum nonnullos medici cuiusdam consilio adductos, ficus hoc modò primùm comedisse; deinde eã notitiam ad uulgus dimanasse. Qui uerò cum cibo aliquo incrassante ficus, & caricas edunt, non mediocriter offenduntur. Item lib. VIII. de simplicium medicamentorum facultate idem Galenus ita scribit. Ficus aridæ uim habent excalfaciendi ordine primo etiam completo, aut secundo incipiente: habent uerò etiam partium tenuitatem quandam. Ex istis duobus idoneæ sunt, quæ tumores duros concoquant: statim uerò etiam ea discutiunt. Atque ipsæ per se illitæ eiusmodi uim obtinent. Sed & decoctum earum eiusdem utique naturæ est. Verùm ubi magis concoquere consilium est, misceenda est farina triticea: ubi uerò plus discutere, hordeacea. panis horum in medio est. Sed hæc magis sunt propria tractatus de medicamentorum compositione, & rationis curandi. uerùm in præsentia hæc de caricis nouisse sufficiat. Porrò scire oportet, quòd quæ pinguiores sunt, magis possunt concoquere: quæ uerò gustu acriores, magis tum extergere, tum discutere. Cæterùm quod ex ijs plurimùm in aqua coctis efficitur, simile est melli, non solùm consistentia, sed & facultate. Porrò ficus uirides comesæ, propter admistam humiditatem, facultatis sunt imbecillioris: subducunt tamen aliquam utrãque tum humidæ, tum siccæ. Ficus arbor calidæ, tenuiumque partium temperaturæ est, ceu indicant tum liquor eius, tum foliorum succus: ualenter enim eorum uterque calidus est. Itaque non mordicat tantùm, aut absterget uehementer, sed & ulcerat, & ora uasorum reserat, & formicas, quas myrmecias uocant, ejcit: qumetiam purgare potest. Porrò ficus agrestis, quam erineum Græcè (Latinè caprificum) nominant, tum liquor, tum succus ad omnia quàm satiuæ ualentior est. Sed & cradæ, hoc est, rami earum adeò sunt calidæ, tenuiumque partium temperamento, ut carnes bubulas duras, si coquendis adjiciantur, friabiles, ac teneras efficiant. hæc de ficubus Galenus. Cæterùm nobis experimento compertum est, caricas duas, aut tres nocte una in aqua uitæ maceratas asthmaticos iuuare, qui mane eas deuorauerint. Democritus præcoces ficus fieri pollicetur, si oleo, & colũbaceo fimo arbor illinatur. Et contrà, serotinas, si primæ grossi, cùm fabæ magnitudinem excesserint, detrabantur. Ficum arborem item atque laurum, è cælo fulminibus non ici compertum est. Ficus arbores, ut perquàm pumilæ habeantur, & in uasculis super fenestris spectentur à uiatoribus, ita docuêre Mangones. Abscindito Fici Surculum Verno tempore, paulò ante germinationem, prominente iam corculo, & subinde contorto manibus cacumine, in quo uis uasæ terra referto surculum ipsum serito cacumine inuerso, circa quem ordei Milijque nonnihil inspargito, & terra deinde obruito, demissa extra tellurem resecta parte. Fit enim hoc mangonio, ut inde ramuli enascantur paruuli, qui circum uasse se fundentes, breui admodum tempore ficus optimos edant, pumila perpetuo manente arbore. Ficulneo lacte uermiculosæ sanantur aures. Et ficulneis folijs facilè afflictu citantur hæmorrhoides. Pani quoque probè maturantur, illitis caricis, decoctis, additis lilij, aut Iridis, aut Altheæ radicibus. Fici fructus σῦκα Græcis, Latinis Fici, & Ficus appellantur: Arabibus, Sin, Fins, seu Tin: Italis, Fichi: Germanis, Feighen: Hispanis, Higos: Gallis, Figuier: Boemis Fijk stepei.

Fici præcoces.

Nomina.

Περσέα. PERSEA. CAP. CXLVI.

PErsea arbor est in Aegypto, fructum ferens cibo idoneum, stomacho utilem. in quo phalangia cranocolapta nomine inueniuntur, præsertim in Thebaide. Arida folia in farinam redacta, illitu sanguinis eruptiones sistunt. Arborem hanc prodiderunt aliqui in Perside exitiosam esse translatamque in Aegyptum, mutata natura in cibos receptam.

Perseæ arboris consid.

QVemadmodum superius in malorum commentatione prodidimus, Persea arbor Aegyptia non est (ut putat Marcellus Virgilius Florentinus) nostras Italica malus persica, sed planta plurimùm dissidens ab ea, ut & Dioscoridis, & Galeni testimonio facilè probari potest: quandoquidem ij utranque, sed ut alteram ab altera diuersam, diuersis capitibus tradiderunt. Hæc (ut lib. 4. de plant. historia cap. 2. scribit Theophrastus) arbor est Aegypti, aspectu magna, formosáque: folio, flore, ramo, totaque figura potissimùm pyro uicina: nisi quòd altera folio perpetuo, altera deciduo est. Fructum abunde parit, omnique tempore perficit: quippe nouus anniculum semper occupat. Maturitas anniuersariorum afflatu conficitur: reliquũ crudiorem auferunt, atque recondunt. Est magnitudine pyri, figura oblongus: amygdalæ modo, colore herbidus. Nucem intus habet, ut prunum, uerùm longè minorem, molliorémque. Caro eius suauis, ac prædulcis manditur, concoctúque facilis, & innocua, etiam largiore cibo sumpta. Radice arbor exuperat, tum longitudine, tum etiam crassitudine, multitudinéque. Materie constat robusta, dura, uisúque decora, ueluti lotus. Quapropter ex ea & simulacra, & lectulos, & mensas, & reliqua similia factitant. Ex his igitur Theophrasti uerbis, si Perseæ notæ, ac delineationes cum nostra persica malo diligenter conferantur, liquidò patere arbitror, has plantas inter se diuersas esse. Huius imaginem suis coloribus ornatam dono mihi dedit Tridenti Odoardus Polonus Medicus, & rei plantariæ studiosissimus, qui Syriam, & Aegyptum peragrauit. De Persea uerba faciens Gal. lib. II. de aliment. facult. hæc memoriæ commendauit. Hanc etiam plantam uidi in Alexandria, quæ & ipsa magnis arboribus est annumeranda. Tradunt autem fructus huius apud Persas adeò noxium esse, ut edentes interimat: in Aegyptum uerò translatum, in esculentum mitescere & pyrorum, malorumque modo, cum quibus & magnitudine conuenit, æstimari. Eadem recensuit Galenus libro II. de compositione medicamentorum secundum locos, ubi de cephalæa curatione

Perseæ mentio ex Gal.

PERSEA.

tione agens, ſic inquit. In ſola alexandria perſeæ arborem uidi, at non in alia Romanis ſubdita gente. Quidam perſion ipſam appellant, aiuntque in Perſis lethalem eius arboris fructum eſſe, cùm tamen is in Aegyptiorum regione innocuus exiſtat. hactenus Galenus. Ex cuius etiam uerbis palàm eſſe crediderim, perſeam à perſica malo prorſus diſſidere, cùm in tota ferè Europa perſica malus frequentiſſima proueniat. Quin & ex ijs facilè dixerim, Columellam erraſſe, quòd exiſtimauerit, perſica ea eſſe poma, quæ à Perſis ad Aegyptios allata perſea dicuntur, ut libro cultui hortorum dicato his uerſibus teſtatur.

Columellæ lapſus.

Tunc præcox bifera deſcendit ab arbore ficus,
Armenijſque, & cereolis, prunisque Damaſci
Stipantur calathi, & pomis quæ Barbara Perſis
Miſerat (ut fama eſt) patrijs armata uenenis.
At nunc expoſiti paruo diſcrimine lethi
Ambroſios præbent ſuccos, oblita nocendi.

Nomina. *Arbor, quæ περσέα Græcis, Latinis ſimiliter Perſea nominatur: Italis, Perſeo Græcè uocis imitatione dicetur.*

Περὶ ἴβεριδος. IBERIS. CAP. CXLVII.

†IBeris, ſiue cardamantica, folia habet naſturtii, uere uirentiora: caulem cubitalem, aut minorem, in incultis naſcitur. Aeſtate lacteum florem promit, quo tempore efficacior eſt. Radices duas naſturtio ſimiles habet, calfacientes, & adurentes. Ipſæ enim iſchiadicis cum ſalſa axungia emplaſtri modo utiles, quaternis horis alligatæ, ut dein in balneas deſcendatur, & poſtea oleo cum lana locus perungatur. Iberidis caput non habet antiquus manuſcriptus codex nec alia, quæ uidi exemplaria.

Iberidis conſideratio.

10 VIdimus primùm Iberidem, quam nobis indicauerat Iulius Alexandrinus medicus Tridentinus, qui nunc ob præclaras ſui ingenij, & doctrinæ dotes, apud Sereniſſ. Ferdinandum Regem Romanum artem medicam exercet, extra ciuita-

IBERIS.

tem Tridenti,ubi uulgò dicitur alle Laſte,effigie nimirum,qua deſcribitur à Dioſcoride,ac alijs pluribus Græcis auctoribus. Huius Galenus in ſimp.cenſu nuſquam ſeparatim meminit,ſed hanc,& Lepidium non niſi nomine differre prodidit. Quod etiã idem teſtatus eſt lib.x.de comp.med.ſecundum locos circa finem de coxendicũ curatione agens,ubi ex Damocrate ſic inquit. Damocratis extat libellus,qui Clmicus inſcribitur,in quo uerſibus iambicis, quemadmodum ſolet,de tribus diſſerit medicamentis. Ac primò quidem de eo diſſerit,quod ex herba conſtat,quam ipſe Iberidem appellat, quod ad coxendicum dolores commendauit. In Iberide medicum quendam amicum ſuum curatum fuiſſe ait herba,quam(ut dixi)ipſe Damocrates Iberidem uocat,ut qui tantùm uiſu herbam cognouerit,nomen autẽ eius nullum audierit, cùm etiam id ipſum ignorauerit is, à quo eius uſum didicerat. Porrò ex notis, quibus eam repræſentat, uidetur iberidem appellare, quæ à Græcis lepidium nominatur, appellatione ducta à regione, in qua amicus eius curatus fuit. Deſcribit autem ipſius formam

Iberis, & lepidium idem.

ijs carminibus.

Herba hæc ubique multaque frequens naſcitur,
Monumenta iuxta antiqua,muros,& ueteres.
Tritasque quondam publicè pedibus uias,
Quas iuxta aratrum duxit haud quis agricola.
Semper uireſcens,foliis naſturtij
Florentibus uere,attamen maioribus.
Caulem cubitalis longitudinis gerit
Paulò minorem,aut rurſus ampliorem: ab hoc
Aeſtate pendent folia,donec multa hyems
Sarmentitiam deducat hæc ad imaginem,&
Deiecta,& exiccata depereant gelu.
Adnata radici tamen cernes alia.
Aeſtate florem fert colore lacteo,
Multùm tenuem,uariumque ualde,cauliculus.
Ad quem ſequitur ſemen penitus ſic exiguum,
Viſum ferè ut fallens,oculos quoque effugiat.
Odorem habet radix at inde acerrimum,
Verò ſimilem quàm maximè naſturtio.

Huc illud etiam accedit,quòd Galenus item loco citato,Hygieni Hipparchi auctoritate,Iberidem,& Lepidium idem eſſe teſtatur his uerbis. Si coxendicum dolores leuare eſt animus,herbam Iberidem, quam aliqui lepidium uocant, aut naſturtium ſylueſtre colligito. Ex cuius certè ſententia aſſerere non dubitauerim, Iberidem apud Græcos eandem eſſe cum Lepidio. Vnde perſpicuum eſt,hoc Iberidis caput huiuſce primi uoluminis calci accreuiſſe nimia uel librariorum,uel medicorum curioſitate. In quam ſententiam cum antedictis cauſis,ea ratio me potiſſimùm deducit, quòd conſtet,huius primi uoluminis calcem,non eſſe legitimum locum,in quo Iberidis hiſtoria fuerit collocanda: quandoquidem eiuſmodi herbas Dioſcorides lib. II. ordinatè diſpoſuit,ac de eis diſſerit, ubi priuatim lepidio,quod Damocrati Iberidem exiſtimamus, propriam aſſignauit ſedem. Idcirco rectè Paulus Aegineta Lepidium Iberida etiam appellari ſcribit,& ex tertio excalfacientium ordine eſſe, ac naſturtio uiribus proximum. Et lib. III. in iſchiadis curatione: In totum,inquit,iſchiadicos reſtituit ſanitati iberidis herbæ uſus,quam lepidium quoque appellant. Quare apertè hallucinari deprehenduntur monachi illi uenerandi,qui in Meſuem commentarios ſcripſere cùm expreſsè contra Galeni,& Pauli auctoritatem,& contra rationes,quas ſuperius adduximus,aliud à lepidio iberidem eſſe contendant. Quos tamen excuſatos habeo,utpote qui fortaſſe maius ſtudium rebus diuinis impenderint,quàm ut certam ſimplicium medicamentorum cognitionem aſſequi potuerint. Dixi de Iberide ſententiam meam non hic ſolum: ſed etiam diffuſius in Epiſtolis noſtris Medicinalibus,ad Bartolomeum Maranthan ſcribens,quam qui impugnare uolunt, noſtris in primis reſpondeant argumentis, & deinde ſuas exordiantur opiniones, ſiquas habent meliores. Cæterùm non ignorandum eſt,Paulum præter Iberidem,de qua nũc agimus,alterius etiam meminiſſe ab illa longè diuerſæ,eiuſque item uſum ad iſchiadas commendaſſe. Quod eius uerba demonſtrant,quæ eodem loco ita ſonant. Quæ uerò apud nos Iberis fruticoſa naſcitur ſimilibus lauri foliis,& multò amplioribus,reſpondere multa experimenta teſtantur, non ſolùm in coxarum, ſed in alijs quoque diuturnis affectibus. Huic planè adſtipulatur Lepidium, quod Plinio lib. XIX. cap. VIII. his paucis deſcribitur. Exit lepidium in cubitalem altitudinem,foliis laurinis. Quibus ſanè notis ſatis apparet, hoc ſecundum Iberidis genus, uel lepidij dicamus, quod lauri folia mittit,eam eſſe ſtirpem,quæ hodie paſſim in hortis frequens naſcitur, à quibuſdam Tiperitis ob uehementem eius acrimoniam dicta. Itaque manifeſtè aberrarunt uiri alioqui clariſſimi Barbarus, & Ruellius,cùm lepidium illud eſſe putauerint,quod uulgus herbariorum Raphanum ruſticanum appellant. Veruntamen folia,quæ huic raphano inſunt,uerbaſco maiora,& helenio æqualia,manifeſtè declarant,his legitimum non innotuiſſe lepidium niſi forſan lepidium Raphani nomine acceperint. Plantæ, quæ ἰβέρις, καρδαμαντικὴ, καὶ ἀγριοκάρδαμον Græcis dicitur, nomen Latinum eſt Iberis, & Lepidium: Arabicum, Seitaragi, Aſceitaragi, ſeu Sitharegi, & Hauſab: Italicum, Iberide, & Lepidio: Germanicum, Vuilder kreſs: Hiſpanicum, Naſturtio monteſino: Gallicum, Chaſſe rage, Paſſerage, & Naſitort ſauuage: Boemis ſleuniyk.

Iberidis caput additicium.

Monachorum lapſus.

Iberis altera Paulo.

Barbari, & Ruel. lapſus.

Nomina.

† *Quòd caput hoc de Iberide accreuerit in Dioſcoride eique adſcriptum ſit,illud maximè corroborat rationes in commentario allatas,quòd reperti ſint uetuſtiſſimi Græci codices,in quibus hoc caput non legebatur.*

LIBRI PRIMI FINIS.

PETRI

PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI Senenſis Commentarii,

IN LIB. SECVNDVM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

IN PRIMO, chariſsime Aree, libro, quem de medicinali materia condidimus, de aromatibus, oleis, unguentis, arboribus, & naſcentibus ex eis ſuccis, lacrymis, ſeminibusque diſſeruimus. In hoc autem ſecundo de animantibus, melle, lacte, adipe, frugibus, atque oleribus explicabimus, ſubnexis herbaceis, quæ acri prædita ſunt facultate, utpote quæ cum ipſis cognatione iuncta ſint: qualia allium, cepa, ſinapi intelliguntur. Idque ideo, ne cognatorum uires diſiunxiſſe uideamur.

Ἔχινος θαλάσσιος, ECHINVS MARINVS. CAP. I.

MArinus Echinus ſtomacho, uentrique utilis eſt: urinam cit. Huius teſta cruda inaſſata commodè medicamentis admiſcetur, quæ ſporas abſtergunt. Crematæ uerò cinis ſordida ulcera expurgat, luxuriantem carnem reprimit.

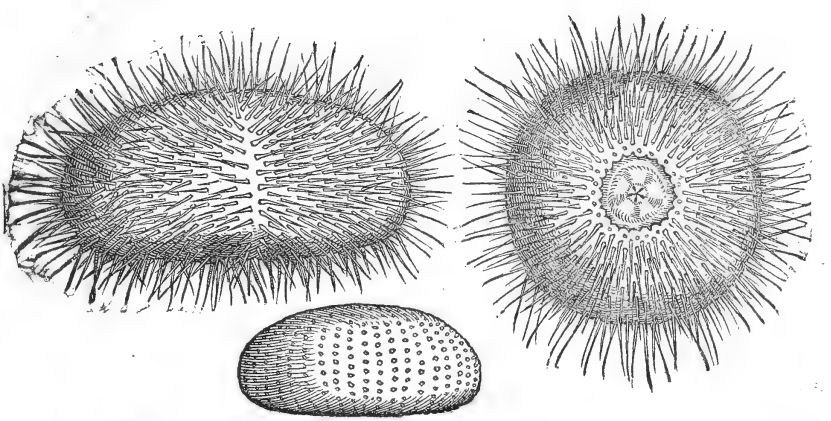

ECHINVS MARINVS.

ECchinus marinus notiſſimus eſt, ijs præſertim, qui in Italia tam Tyrrheni, quàm Adriatici littora accolunt. Ingentem Echinorum numerum uidimus nos, dum placidis mare ageretur undis, in alueo magni portus Ciuitatis uetereæ in Roma no litore, nigris horrentibus ſpinis. Alios uerò uidi ex Pirano Iſtriæ oppido allatos, his longè maiores, purpureo colore ſuffuſos, quos Echinometras appellauerim, quòd ſcripſerit Ariſtoteles libro IIII. de hiſtoria animalium capite quinto, hos cæteros magnitudine excedere. Habentur circa Toronem Echini marini candidi teſta, ſpina, & ouo: augeri forma productiore, quàm cæteri, ſoliti: ſpinis paruis, non rigidis, ſed mollioribus. Genera (ut idem inquit) Echinorum plurima ſunt. Primii, Echini marini conſideratio.

quod cibo idoneum eſt,in quo,quæ oua appellantur, magna, eſculentaque conſiſtunt,pariter in maiore corpore, & minore: nam nouelli adhuc,paruique pleruſculi illis conſtant. Secundum, ac tertium ſpathagi, ac briſſi,quæ genera pelagia ſunt,rara que inuentu. Ad hæc,quæ Echinometra appellatur (quaſi matrem,aut matricem dixeris echinorum) quæ quidem omnes magnitudine excedit. Genus item aliud eſt minutum, ſpinis longis,præduriſque, gigni in alto gurgite ſolitum, quo non-

Iouii error. *nulli ad deſtillationes urinæ medicamento utuntur. Quo fit,ut Paulum Iouium planè aberraſſe crediderim:quippe qui ſuo de Romanis piſcibus libello,Echinometram Ariſtoteli deſtillationibus urinæ opitulari, non autem huiuſce minuti generis,memoriæ prodiderit. Corpus Echinis clibani forma uiſitur,priore,atque nouiſſima parte ſpiſſum, & continens: cætera uerò non continuum,ſed ſimile laternæ,cui non obducta membrana eſt. Omnium maximè à natura muniti ſunt,utpote qui teſta undique ſpinis circumuallata celentur, quibus utuntur perinde ac pedibus: ijs enim nitibundi mouentur, ſedemque permutant, cuius rei argumentum eſt,quòd ſemper algam ſpinis implexam gerant. Euenit autem,ut quod caput appellant, & os,echinis uerſum in terram ſit:quod uerò ad excrementi exitum deputatum eſt,id ſupra habeatur.quod idem omnibus turbinatis, patellisque euenit: paſtus enim de imis petatur neceſſe eſt. Vnde fit,ut os inuerſum ad paſtum ſit,excrementum uerò ſuperius parte prona teſtæ contineatur. Dentes quini Echinis omnibus ſunt, caui intrinſecus: inter quos caruncula quædam interiacens linguæ officio fungitur,mox iungitur gula, deinde uenter in partes quinque diſtinctus,perinde ac ſi plures numero uentres hoc animal haberet: ſunt enim omnes diſtincti plenique uacantis materiæ, & ex uno ſtomacho dependent, in unumque oſtium excrementi finiunt. Caro echinis circa uentrem nulla, ſicuti in uniuerſo corpore. Sed quæ oua appellantur, numeroſiora teſtæ adhærent, membranulis ſingula obuoluta,& paribus diſtincta interuallis: nigra etiam quædam circum ab ore fuſim ſparguntur, nomine adhuc nullo appellata. Sed cùm non unum,ſed plura genera Echinorum ſint,omnium partes quidem eas omnes ſortiuntur: ſed oua appellata,nec omnes cibo idonea, & parua admodum continent,exceptis ijs,qui nuda incolunt. Tradunt ſæuitiam maris Echinos præſagire, correptisque operiri lapillis, mobilitatem pondere ſtabilientes. Quod*

Echinorum uires ex Gal. *ubi uidere nautici, ſtatim pluribus anchoris nauigia infrænant.hæc ex Ariſtotele. Meminit utriuſque Echini Galenus, marini,ſcilicet,& terreſtris unico tantùm capite libro XI. ſimplicium medicamentorum,ſic inquiens. Erinacei utriuſque tum marini,tum terreſtris corpus totum uſtum cinerem efficit facultatis tum extergentis,tum digerentis,tum detrahentis. Itaque eo quidem & ad excrefcentia, & ad ſordida uſi ſunt ulcera.*

Nomina. *Animal,quod ἐχῖνος θαλάσσιος Græcis,Latinis Echinus marinus appellatur: Hiſpanis,Erizo de la mar: Italis,Riccio marino.*

ECHINVS TERRESTRIS.

ἘΧῖνος χερσαῖος. ECHINVS TERRESTRIS. CAP. II.

TErreſtris erinacei corium combuſtum alopeciis cum pice liquida aptiſſimè illinitur. Aſſiccatũ corpus,& cum aceto mulſo potum renum uitiis auxilio eſt:item aquæ, quæ cutem ſubiit,conuulſionibus, elephantiæ,& malè habitis, quos cachectos uocant:uiſcerum fluxiones exiccat. Eiuſdem iecur fictili ſolibus excocto arefactum, ad eoſdem uſus utiliſſimè reconditur.

Echini terreſtris conſid. *TErreſtris Erinaceus uulgaris notitiæ animal in Italia eſt. Duplici conſtat genere, canino ſcilicet,ac ſuillo, quemadmodum & taſſus. Differentia dignoſcitur ex eorum roſtro. Id nanque alij ſuillum,alij uerò caninum habent. Rarò*

ex

ex cauernis exeunt, nisi noctu, quo fit, ut nocturno tempore à uenatoribus plerunque capiantur. Matureſcentibus uuis per æſtatem, & autumnum uineas petunt, ubi ad uuas, quæ ſolum attingunt, accedentes, acinos pedibus diducunt. His conſtratis in terra, in orbem ſe conglomerant, & ſuper eos ſe uolutant, itaque ſpinis affixos portant in ſpecum. Eodemque actu ſylueſtrium arborum poma à uentis decuſſa, aut maturitate decidua, in cauas arbores gerunt. Inter quadrupedes ſolus Erinaceus uolatilium more teſtes renibus hærentes habet: eaque propter uelociſſimè coit, non quidem aliorum quadrupedum more ſuperueniens, ſed erectus coniungitur propter ſpinas. Vbi præſenſit uenantem, ſtatim in globum ſe contrahit, ne quid comprehendi poſſit præter aculeos: itaque oblatrantes deludit canes. Affuſa conglomerato aqua, illico ſoluitur is, & ingreditur. Frigidi temperamenti animal Echinus eſt, excrementis compluribus redundans, quibus aculei nutriuntur. Idcirco eius carnes in medicamentorum potius, quàm in ciborum uſu ſunt expetendæ: terreſtres enim cùm ſint, ægrè concoquuntur, & minimum ſanè præbent alimenti præſtat terreſtris Echini combuſti cinis trium drachmarum pondere additis Agrimoniæ uncia & internarum membranarum uentriculi gallinarum quaternis drachmis adeo qui dum dormiunt in lecto mingunt. Datur hîc puluis ex uinoueſperi cum ſe cubitum recipit affectus. Vires longè plures ijs Echino reddidit Raſis libro de ſexaginta animalibus. Veruntamen quoniam illa, quæ ibi leguntur, potius apocrypha, quàm fide digna ſemper exiſtimaui: ideo hîc ea adnotanda non duxi. Cæterùm qui ſunt harum rerum cupidi, eò ſe conferre poterunt, ubi diffuſius tractantur. Erinaceorum generi adſcribitur HYSTRIX, *quod forma ſit illi non abſimilis, quanquam corpore longè maior: quin & longioribus aculeis, firmis, tenuiſſimèue mucronatis undequaque riget: in ſpecubus moratur, & noctu magis, quàm interdiu: ad paſcua exit. Latet hoc animal hyeme in cauernis, ut urſus, totidemque diebus fert utero fœtum. Irata hyſtrix intendit cutem, & tunc ſuos iaculatur aculeos. Quo fit, ut non modo canes, ſed quandoque uenatores feriat. Combuſti cinis potus (ut Plin. eſt auctor) partus conceptos continet. Animal, quod ἐχῖνος χερσαῖος Græco ſermone, Echinus terreſtris Latino uocatur: Arabico, Ceufud, ſiue Caufed: Italico, Riccio terreſtre: Germanico, Hechel, aut Ygel: Hiſpanico, Erizo: Gallico, Heriſon.*

Echini terreſtris facult.

Hyſtricis mentio.

Nomina.

Ἱππόκαμπος. HIPPOCAMPVS. CAP. III.

HIppocampus marinum animal eſt exiguum. Cuius cremati cinis exceptus cum liquida pice, aut axungia, ſeu amaracino unguento illitus, alopecias replet.

HIPPOCAMPVS, LOCVSTAE GENVS.

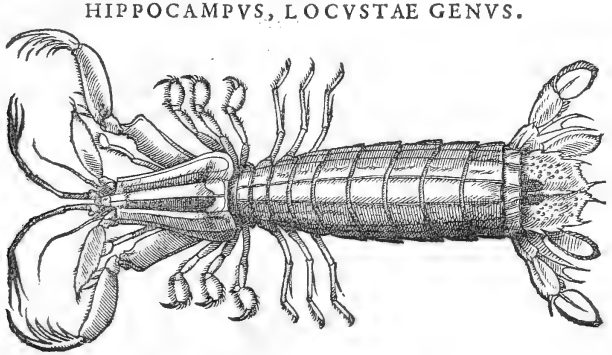

HIPPOCAMPVS, SIVE EQVVLVS MARINVS.

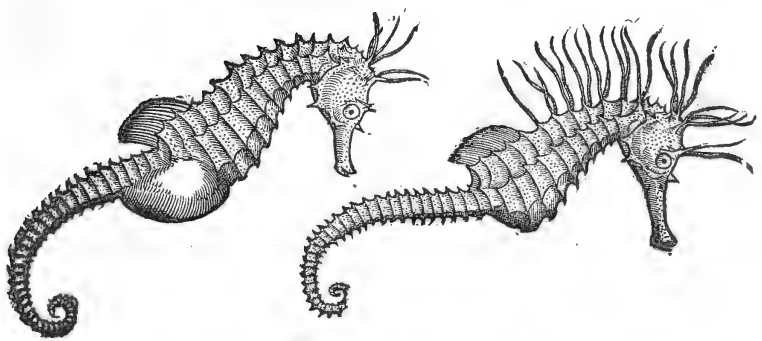

Quanquam

Hippocampi consideratio,& opiniones.

QVanquam non desint scriptores,(ut Mercullus inquit) qui in locustarum genere Hippocampum recenseant, quique ad multos in medicinis usus eum commendent:eorum tamen hactenus reperi neminem, qui peculiaribus notis eius historiam tradiderit,effigiemque expromperit.Cæterùm sunt,qui credant,Hippocampum id nominis sibi ascuisse ab erucis, quæ in hortis olera,in campis uerò herbas uniuersas,& arborum frondes depascuntur,quasque propriè Græci κάμπας uocant.quippe quòd illis fortasse forma,ac facie sit persimilis. Ad hæc non desint, qui Dioscoridem mirentur, quòd scripserit,Hippocampum exiguum animal esse,cùm tamen nomen plerunque magnitudinem innuat: ἵππος enim Græcis grande significat, ut hipposelinum,hippolapathum, hippomarathrum clarissimè demonstrant. Veruntamen non ob id Dioscoridem impugnandum existimant,nec pariter alios,qui de eo idem scripsere. Quoniam licet comparatum hoc animal marinis beluis, alijsque in aquatilium genere grandioribus,paruum uideatur;si tamen eo erucarum generi comparetur, quarum imaginem, formamque reddit,& à quibus nomen accepit grande sanè fuerit.Sunt & alij, qui pro certo uelint, Hippocampum esse pisciculum illum,uel potius marinum monstrum, qui quibusdam Draunculus,alijs uerò Equiculus marinus uocatur,cuius nullus in cibis usus,flexuosum equum Hippocampum uertentes. Visitur plerunque hic in piscarijs foris inter minutiores piscículos,semidrodantali longitudine.Caput illi est equinum, quemadmodum & collum:rostrum oblongum fistulæ in modum cauum oculi rotundi perspicuè: à supercilijs duo oriuntur aculei, qui in mare in crines desinunt:Frons illi glabra: Sinciput crinitum est,quemadmodum superior colli pars.Id quod in fœminis non uisitur,namque ijs sinciput tantum crinitum est.Verùm crines in uiris tantum uidentur.extinctis enim illico decidunt.Pinnam habet in dorso singularem,qua ad natandum regitur. Ventre est albicante, extuberanteque sed fœmina uentricosior est.Mas sub uentre rimulam habet, qua excrementa excernuntur.fœminæ uerò præter hanc alteram dedit natura. excludendis ouis idoneam cauda est quadrata, reflexaque unci modo. Totum corpus ex cartilagineis circulis compactum est, & ubique ferè aculeatum. Nanque duplici utrinque à capite ad caudam usque aculeorum serie rectis lineis spectatur,nec disparibus aculeis collum præcingitur.ac per longum recta secatur. Horum opinionem,sicut & aliorum, cur rationibus,aut auctoritatibus comprobem, cur item contrà reprobem, sanè non habeo, cùm hactenus nusquam in probatissimorum auctorum monumentis legerim, qui per notas ipsum delineauerit. nam etsi Plinius lib.XXXVI.cap.V.dum Praxitelis, & eius filij Cephisodori admiranda percurrit marmora, uideri asserat in maxima dignatione Cn.Domitij delubro in circo Flaminio Neptunum,Thetim,atque Achillem, Nereidasque supra delphinos,& hippocampos; cùm tamen hæc poetica fabulosaque sint, nullam certè ijs adhibendam esse fidē existimauerim. Multa enim & pictorum, & sculptorum adhuc extant figmenta, ubi locis innumeris marini uisuntur equi piscium in morem natantes, quibus tantùm equina sit facies, reliquum uerò corporis partium numerosis squamis contectum,alijsque perquàm amplis ad natandum munitum piscium modo, partim uerò serpentis instar prælongum ac sinuosum, magna quidem, non parua corporis mole. Quòd si fabulosa sequamur, hoc facilè Plinio Hippocampos esse probabimus. Cæterùm tametsi notarum nihil de Hippocampi facie ex authorum monumentis habere possim,inclinat tamen animus, hunc uerùm esse Hippocampum, cuius hic cum maris, tum fœminæ imaginem damus cuiusque historiam descripsimus, & præsertim cum non pauci doctissimi uiri, qui aquatilium historias describunt, in eadem persistant sententia. Hippocampi uires recensuit Galenus libro XI.simplicium medicamentorum, sic inquiens. Et Hippocampum animal illud marinum si totum usseris alopecijs prodesse proditum quibusdam est, ipsumque uidelicet desiccantis esse facultatis, & tenuium partium, aut certè eius cinerem: quem quidam unguento amaracino commiscent, quidam pici liquidæ, alij ueteri adipi suillo. hæc Galenus. Cæterùm longè alias Hippocampi uires retulit Aelianus lib.XI.cap.LII.de historia animalium: cuius uerba hic subijciam. Rei piscatoriæ ritè periti homines dicunt Hippocampi uentrem in uino decoctum si quis dederit cuipiam bibere, eum primò ex ea potione acerrimo singultu affici, deinde tussi uehementer torqueri. At enim nihil excreare, sed & superiorem ei uentrem intumescere, & calidos uapores in caput sursum efferri, ac inde per nares minutatim defluere, & pusculentum odorem reddere,simul & oculos eius sanguine suffusos igneique coloris flagrantia laborare,& eorundem oculorum genas inflari,& uomendi quidem cupiditate ardere ferunt, uerùm nihil emittere. Quòd si natura euicerit, hunc tamen, periclitata prius morte, in obliuionem, & dementiam incurrere. sin in uentrem inferiorem delapsum fuerit, ipsum omnibus iam membris captum è uita excedere. Ex morte porrò qui euadunt, mente capti aquam summo studio persequuntur.hanc enim ipsam idcirco expetunt aspicere, tum stillantem audire,quòd sanè eis ægritudinis leuationem afferat, & somnum conciliet. Itaque ad perennes fluuios, aut ad litora,aut iuges fontes, aut lacus commorationes eis gratæ sunt, & iucundæ: cùm tamen non magnopere desiderent bibere,sed & ipsum natare, & pedes aqua alluere eis plurimum iucunditatis adfert. Sunt qui non hæc mala dicant huius bestiæ uentrem creare, sed Hippocampum algam acerbissimam,ex qua ita afficitur, depasci.Veruntamen solertia ueterani piscatoris, & ad res maritimas bene prudentis, salutaris etiam repertus est Hippocampus. is & Cretensis erat,& filios admodum adolescentes piscatores etiam habebat. Accidit autem,ut hic piscator Hippocampos simul cum alijs piscibus caperet, & peradolescentes à rabida canicula morderentur. Cùm eorum in Methyna Cretensi ad litus iacentium uicem dolentes spectatores interficiendam caniculam censerent,& illius iecur medicamentum ad rabiem edendum iniuribus dandum esse:alij consulerent à Diana salutem petendam esse; senex piscator eos de consilijs,quæ afferrent, laudatos dimisit, & Hippocamporum exenteratorum alios assos eis comedendum dedit, alios in acetum & mel contriuit, iisque morsus ulcera obligauit, atque hominum adolescentium rabiem uicit, eosque ad incolumitatem tandem restituit. hactenus Aelianus de Hippocampi uiribus.

Equiculi marini consideratio.

Hippocampi uires,ex Gal.

Hippocampi uires ex Aeliano.

Nomina.

Hoc animal ut Græcis ἱππόκαμπος, ita etiam Latinis Hippocampus appellatur: Italis pariter Hippocampo.

Πορφύρα, Κήρυκες, Κιόνια.

PVRPVRA, BVCCINA, CIONIA. CAP. LIII.

PVrpura uſta exiccat, dentes abſtergit, excreſcentias in carne cohibet, ulcera purgat, & ad cicatricem perducit. Eadem præſtant concremata [a] Buccina, ſed uehementius urunt. Siquis ſalis plena fictili crudo adurat, dentifricio conueniunt: ambuſtis utiliter illinuntur, quibus ſolui medicamentum non oportet: nam poſteaquàm uulnus cicatricem duxerit, ipſum in teſtæ modum induratum, ſponte ſua decidet. Fit etiam calx è buccinis, ut in eius mentione demonſtrabimus. [b] Cionia uocantur purpurarum, buccinorumque mediæ partes, circa quas teſtæ uolumen clauiculatim intorquetur. Cremata ſimili modo; maiorem purpuris, buccinisque facultatem urendi conſequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinent. Buccinorum carnes ori gratæ ſunt, & ſtomacho utiles, ſed aluum non molliunt.

a κήρυκες ita meum ſcribit, & Drag.

b κιόνια. alii ἰόνια.

PVRPVRAE, BVCCINAE.

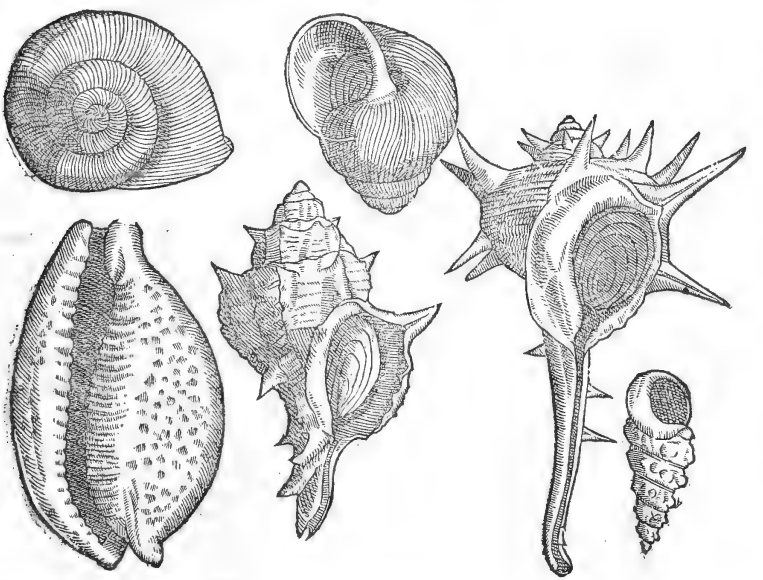

SVnt & Purpuræ marini piſces, eius ſanè generis, quæ teſta integuntur. Hæ (ut auctor eſt Plinius lib. IX. capite XXXVI.) illum magni pretij florem retinent, purpureum propriè dictum, tingendis regum ueſtibus expetitum. Hunc in medijs faucibus gerunt, candida quadam uena concluſum, colore nigricantis roſæ pellucidum. Viuas capere contendunt, quia cum uita ſua ſuccum illum euomunt. Latent circa canis ortum tricenis diebus. Congregantur uerno tempore, mutuoque attritu lentorem cuiuſdam ceræ ſaliuant. Lingua Purpuræ digitali longitudine, qua paſcitur perforando reliqua conchylia: tanta duritia aculeo eſt. Capiuntur autem purpuræ paruulis, rariſque textu ueluti naſſis, in alto iactis. Ineſt ijs eſca, cluſiles, mordacesque conchæ, quales mitulos uidemus. has ſemineces, ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcentes, appetunt purpuræ, porrectiſque linguis infeſtant. At illæ aculeo extimulatæ claudunt ſeſe, comprimuntque mordentia: ita pendentes auiditate ſua purpuræ tolluntur. Aqua dulci necantur, & ſicubi flumini immerguntur: alioqui captæ diebus quinquagenis uiuunt ſaliua ſua. Anno magnitudinem implent, celerrimeque creſcunt, quemadmodum & conchylia omnia. Purpurarum conſid.

Eſt in purpurarum genere & Buccinum ad ſimilitudinem eius buccini, quo ſonus editur: unde & cauſa nomini, & rotunditate oris in margine inciſa. Sed maior eſt purpura, cuniculatim procurrente roſtro, & cuniculi latere introrſus tubulato, qua proferatur lingua. Cui circùm orbes aculeati, qui buccino non inſunt, ſed utriſque orbes totidem, quot habent annos. Buccinum non niſi petris adhæret, circaque ſcopulos legitur. Purpuræ, buccinaque ſimul, quemadmodum & reliqua conchylium genera longa ſanè narratione ſcriptis celebrata ſunt ab Athenæo. Ad eius igitur uolumina accedant ij, qui plura ſcire deſiderant. Sed quoniam MARGARITAE, *quæ non modò ad mulierum, hominumque decorem, ſed etiam ad medicamenta maximo luxu expetuntur, à marinis & ipſæ gignuntur conchis, hîc inter pretioſa conchylia eas recenſere non ab re fore duximus; præſertim quòd neque Dioſcorides, neque Galenus de his quicquam, quod legerim, poſteritatis memoriæ prodiderunt.* Buccinum.

Margaritarũ, & earum conchæ hiſtoria.

MARGARITAE.

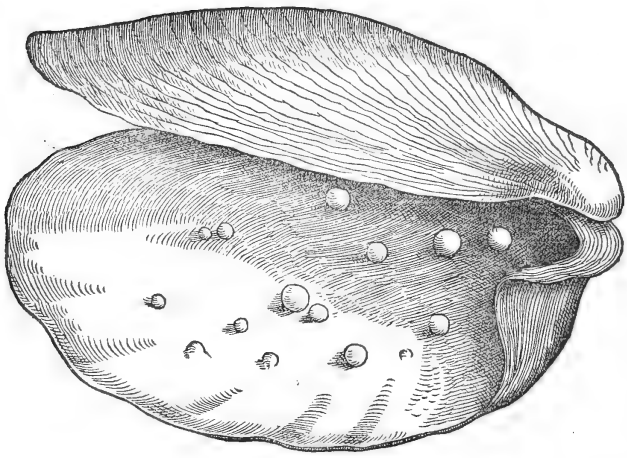

diderunt. Nasci itaque animalia, quæ margaritas gignunt, in oceano Indico refert Plinius lib. IX. cap. XXXV. Fertilis admodum earum est Taprobane, & Toroi: item Perimula promontorium Indiæ, circa Arabiam in Persico sinu maris rubri. Origo, atque genitura conchæ est haud multùm ostrearum conchis differens, ut liquidò constat ex ijs, quas nostri nulgò Madriperle appellant, quæ ad nos deferuntur. Has ubi genitalis anni stimulauerit hora, pandentes sese quadam oscitatione impleri roscido conceptu tradunt, grauidas factas postea eniti, partumque concharum esse Margaritas, pro qualitate roris accepti. Nam si purus influxerit, candorem conspici: si uerò turbidus, & fœtum sordescere: eundem pallere cælo minante conceptum. Et ex eo quippe constare, cælique eis maiorem societatem esse, quàm maris. Inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutino serenum: si tempestiuè satientur, grandescere, & partus: si fulguret, comprimi conchas, & pro ieiunij modo minui. Si uerò & tonuerit, pauidas, ac repentè compressas, quæ uocant Physemata efficere speciem, uerùm inani inflatam sine corpore. Cæterò in aqua molles sunt Margaritæ, at exemptæ protinus durescunt. Quidam tradunt, sicut apibus, ita concharum examinibus singulas magnitudine, & uetustate præcipuas esse, ueluti duces, mirè ad cauendum solertiæ. Quocirca has summo studio petunt urinantes piscatores: siquidem capto rege facilius cæteras palantes retibus includunt. Concha ipsa cùm manum uidet captiosam, comprimit sese, operiúntque opes suas gnara propter illas se peti, manumque si præueniat, acie suæ abscindit, nulla iustiore pœna, & alijs munita supplicijs. Captæ multo obruuntur sale in uasis fictilibus: nanque erosa carne, uniones, siue margaritæ puræ, & expurgatæ decidunt in ima uasis. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere; tametsi raræ admodum sint Margaritæ, quæ his omnibus dotibus præstent. Tradit Iuba Arabicis concham esse simulem pectini insecto, hirsutam echinorum modo, inesseque illi Margaritam grandini similem. In conchis quaternos, aut ad summum quinos uniones reperiri Plinius scriptum reliquit. Verùm Americus Vesputius, qui nostro æuo liburnicis omnem ferè australem oceanum explorauit, talem ibi concham se quandoque habuisse testatur, in qua uniones ultra centum, & triginta reperti sunt. Quod non modò confirmant ij, qui post ipsum ad occidentales Indias nauigarunt; sed etiam addunt numerosiores ibi uniones in una tantùm concha nasci: præterea alia plura de Margaritarum historia referunt, quæ à Plinij sententia plurimùm dissident. Porrò certum est & nasci, & capi margaritas in oceano occidentali Scoto, & Anglico sinu, sed eas quidem paruas, nec adeò pellucidas, ut orientalibus comparari possint, è quibus contextum thoracem asseruant, quem Dianæ templo Iulius Cæsar dicauit. Reperiuntur Margaritæ quandoque etiam in Pinnis magnis, quas Veneti uocant ASTVRAE, ut Plin. testatur. Ad hæc non in mari tantùm, sed etiam in fluminibus aquæ dulcis conchæ proueniunt, quæ margaritas gestant. Huius autem rei ego quidem testimonium perhibere possum, quòd iam mihi in Bohæmia degenti compertum sit in Vuotaua flumine & reperiri & capi conchas, quæ pulcherrimos includunt uniones, magnitudine, forma, & candore præstantes. Atque certè mihi subijt quandoque mirari, cum earum margaritarum copiam uidi tum apud Serenissi. Principem dominum meum, tum etiam apud primarios Bohæmiæ homines. Margaritæ in medicum etiam usum ueniunt: quandoquidè scribunt Serapio, & Auicenna, eas ad cordis affectus præcipuam opem ferre. Quinetiam collyrijs admistas oculorum inuberculas detergere, & aquam eò defluentem absumere. Animal, quod πορφύρα Græcè, Purpura Latinè nominatur: Arabicè, Naporam, & Porphyra: Italicè, Porpora. Quæ uerò Latinis Buccina, κήρυκες Græcis dicuntur: Arabibus, Barcora, Cobros, seu Cobron: Italis, Buccinc: Hispanis, Bozios: Gallis, Bios cornetos. Cæterùm quod Græci μαργαρίτας, Latini item Margaritas & Vniones uocant: Arabes, Hageralbato: Itali, Perle: Germani, Perlin: Hispani, Perlas.

Vniones præstantissimi.

Plinii error.

Vnionũ uires.

Nomina.

PINNA, SIVE ASTVRA.

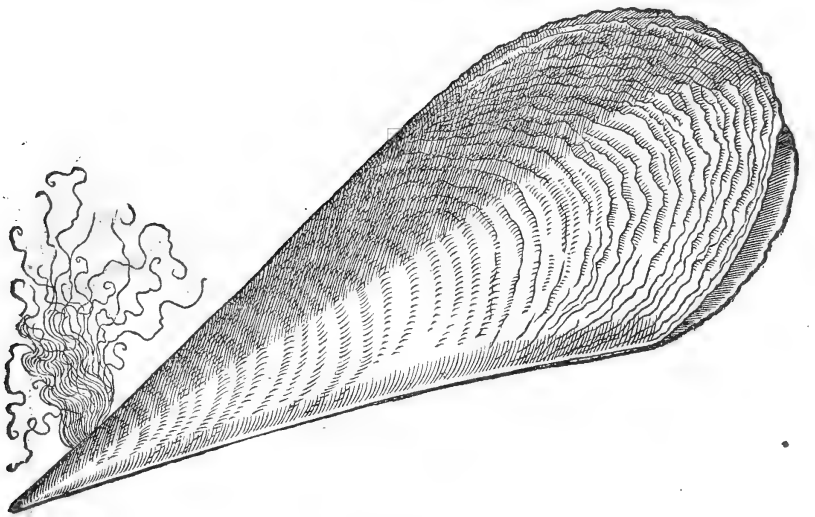

Μύαξες. MITVLI. CAP. V.

10 MItuli laudatiſſimi in Ponto. Cremati eundem buccinis effectum præbent. priuatim plumbi more eloti, oculorum medicamentis cum melle utiles habentur: palpebrarum craſſitudines abſumunt, albugines purgant, & cætera, quæ oculis caliginem offundunt. Carnes eorum ad canis morſus utiliter imponuntur.

MITVLI.

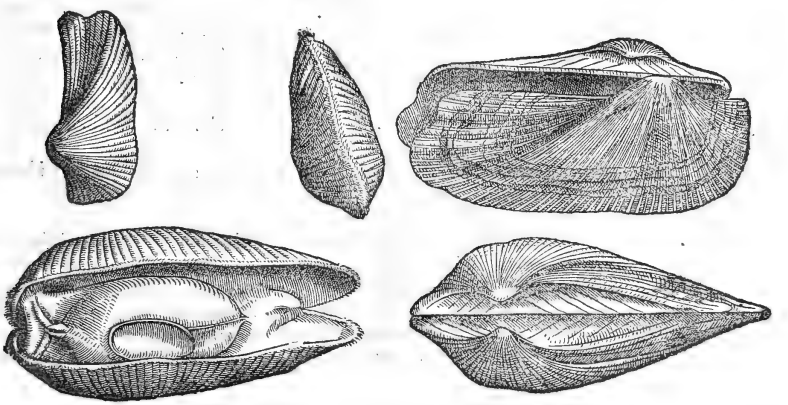

Τελλῖναι. TELLINAE. CAP. VI.

REcentes Tellinæ aluo utiles, ſed maximè ius earum. Salitæ uruntur, tritæque in cinerem, & cum cedria inſtillatæ, auulſos palpebrarum pilos renaſci non patiuntur.

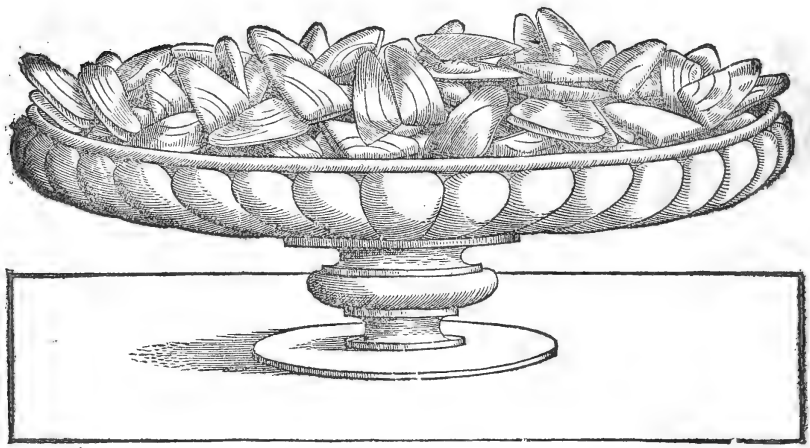

Mitulorum, & tellinarum conſideratio. Iouii lapſus.

NOn deſunt, qui Mitulos, & Tellinas idem eſſe cenſeant. In quam ſententiam potiſſimùm ueniſſe comperio Paulum Iouium uirum apprimè eruditum: quippe qui libello, quem de Romanis piſcibus edidit, malit (etſi medicus eſſet) cum Athenæo errare, quàm cum Dioſcoride rectè ſentire. Ex cuius ſcriptis ſatis apertè conſtat, aliud eſſe mitulos, aliud tellinas: nam præterquàm quod de his duobus diuerſis capitibus ipſe diſſeruerit, differentes etiam utriſque reddidit dotes, haud neſcius illis ineſſe differentiam. Idem ſimiliter ſenſit Galenus lib. XI. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ubi de uiperis diſſerens, eodem capite mitulorum etiam meminit, tellinarum uerò peculiari capite, ſingulis proprias, & diuerſas reddens facultates. Non ſecus ac illi, ſenſit Paulus Aegineta, fidelis nempe utriuſque ſectator. Quamobrem dicendum putauerim, differentes nimirum eſſe mitulos, & tellinas. Notiſſimæ ſunt in Italia Tellinæ, præſertim Romæ, ubi plurimæ uenales circumferuntur, quòd edendo ſint, & ori admodum gratæ, ſi tamen ab arena optimè repurgentur. Cæterùm quales Mituli ſint in Italia, qui hac noſtra tempeſtate explicauerit, hactenus inueni neminem. Præter unum Maſſarium Venetum qui eos mitulos putat: quos Adriatici accolæ uulgò appellant Muſcioli, quaſi muſculos dixerint. Cuius opinio nobis maximè probatur: quippe quòd & forma, & nomine conchylia ita uocata legitimos referant mitulos. Sunt enim tellinis paulò maiores, teſta exterius lineis quibuſdam ſcabra: intus uerò pellucida, & tota pondere lenis. Μύακες ita Græcis, Mituli Latinis appellantur, pariter & Italis: Arabibus uerò, Amarchas: Hiſpanis, Mixilbus. Τελλῖναι ut Græcè, ita etiam Latine Tellinæ, & Italicè Telline dicuntur: Arabicè, Sedef, & Talſam: Hiſpanicè, Brignigois.

Nomina.

Χῆμαι. CHAMAE. CAP. VII.

CHamarum, aliarumque conchularum in exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet. id cum uino aſſumitur.

Chamarum conſideratio.

QVanquam Chamæ inter cætera conchyliorum genera longa deſcriptione ab Athenæo referuntur; nihilominus tamen tot huiuſmodi teſtaceorum habentur ſpecies, ut non facilè ſit, eas inter ſe diſtinguere. Cæterùm præter cæteras conchas, id ſibi peculiare aſciuere Chamæ, quòd plerunque in litore hiantes inueniuntur. Idcirco eas rectè Chamas dici poſſe putauerim, quæ in marinis oris, pandentes ſeſe læui teſta contectæ reperiuntur. Harum quàm plurimas ipſe uidi in Adriatici litore. Verùm quoniam nulla alia facultate ſunt præditæ, præter eas, quibus & reliqua concharum genera commendantur; ideo non eſt, ut plura de his dicamus. Quæ Græcis χῆμαι, Latinis Chamæ, Arabibus Hame, & Italis Chame nominantur.

Nomina.

CHAMAE.

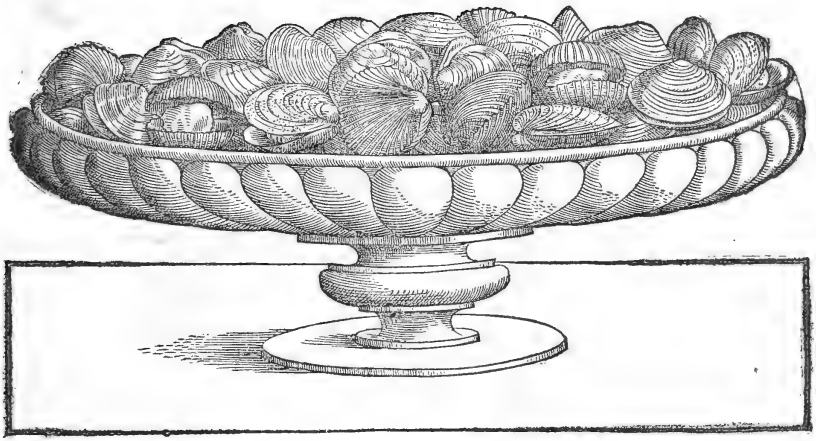

ὄνυξ. VNGVIS ODORATVS. CAP. VIII.

VNguis, ſiue onyx conchylij tegumentum eſt, ei ſimile, quo purpura integitur: quod in Indiæ nardiferis paludibus inuenitur, ſuauem ideo ſpirans odorem, quòd conchylia inibi nardi pabulo ueſcantur. Colligitur poſteaquàm ſtagnantes aquæ æſtiuis ſqualoribus inaruerunt. Laudatiſſimus qui à rubro mari defertur, candicans, pinguis. Babylonicus nigreſcit, atque minor conſpicitur. Ambo odoris gratia ſuffiuntur, ſed aliquatenus caſtoreum olent. Iidem ſuffitu excitant fœminas uuluæ ſtrangulatu oppreſſas, comitialesque: poti uentrem molliunt. Crematum conchylium eadem efficit, quæ purpura, & buccinum.

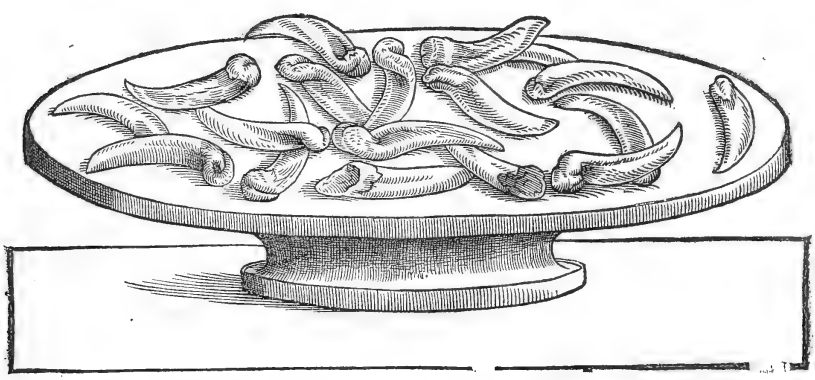

QVi diligenter caput hoc de unguibus odoratis legunt, & expendunt, non ab re fortaſſe mirantur Dioſcoridem, quòd ſcripſerit, onyches, id eſt ungues odoratos in Indiæ nardiferis paludibus inueniri. quando nuſquam à ueteribus & recentioribus memoriæ proditum ſit, nardum in paludibus naſci, ſed in montibus, arido & ſicco ſolo. Admirationi ſuæ illud

Vnguium odoratorum conſideratio.

non obstare putant, quòd memoret Dioscorides, Indici nardi genus esse, quod Gangitis uocatur, à fluuio Gange, apud quem enascitur, montem præterfluente. Neque enim uolunt eam nardum in fluuio illo, aut in paludibus prouenire, sed in monte, aut infima eius parte, quam flumen ipsum alluit. Præterea cùm scribat Dioscorides conchulas odoratas in Indiæ paludibus inueniri, illis planè absurdum uidetur, quòd præ cæteris eas laudauerit, quæ à rubro mari deferuntur: quòd item Babylonici generis meminerit. Addunt insuper, quòd cùm ungues ij, quorum in officinis pharmacopœorum communis est usus, si urantur, non suauem spirent odorem, sed potius castoreum oleant, qui nimirùm odor ab omnibus & iniucundus, & ingratus habetur, fieri non potest, quòd odoris gratia suffiantur, præsertim quòd ijdem suffitu (ut Dioscorides tradit) excitant fœminas uulnæ strangulatu oppressas, comitialesque. Sciunt autem, quòd qui huiusmodi morbis tentantur, ab odoratis lædantur, & à fœtidis iuuantur. Verùm quia nitimur quantum possumus pro nostra uirili parte Dioscoridem defendere, & ab erroris Suspicione uindicare, quid mihi illa cogitanti occurrerit, nunc edisseram. In primis igitur non ita mihi mirum uidetur, quòd 10
à Dioscoride scriptum sit, ungues odoratos in nardiferis Indiæ paludibus inueniri. Nam si, eodem auctore, aliqui arbitrati sunt, malabathrum esse Indici nardi folium, falsi quadam odoris cognatione, facilè fieri potuit, ut ijdem rei herbariæ imperiti paludes, quæ malabathrum gignunt, nardiferas uocauerint, simili ratione decepti. Quorum fortè Dioscorides appellationem secutus, eas paludes Indiæ nardiferas nominauit, in quibus huiusmodi habentur conchilia. Nec placet Rondoletij, alioqui uiri doctissimi opinio, qui putat conchilia, nullibi haberi posse, præterquàm in mari, sic inquiens. Nam si conchilia marina sunt animalia, quomodo in lacubus inueniuntur, colliguntur q; aquis æstu exiccatis? an mare deserunt turbinata, ut fluuios lacusque subeant? Hæc ille. qui etsi præclarus sit, & doctrina non uulgari præditus, non tamen omnia naturæ secreta rimari potuit. Quandoquidem & conchæ Margaritiferæ, quæ marina quoque sunt animalia, in Boemia habentur, quæ à mari longè lateque distat, in flumine Vltauua, ut de margaritis agentes paulò superius diximus. Deinde illud quoque mi- 20
rum non esse debet, quod ad nos adferantur conchulæ Indicæ ex mari rubro, ac Babylone. Etenim hoc non euenit, quòd ibi nascantur, sed quòd Dioscoridis tempore non secus ac nostro, mercimonia, quæ ex India in Græciam & Italiam conuehebantur, omnia prius per mare rubrum conuecherentur in Aegyptum, nempe Memphim, aut Alexandriam. Sed quomodo fit, dicet aliquis, quòd rarè admodum reperiantur conchulæ Indicæ, quæ suauem spirent odorem, eoque nardum imitentur, atque odoris gratia suffiantur? Certè non aliam ob causam fieri puto, nisi uel quòd propter maximam locorum distantiam in longo itinere adscititium illum malabathri odorem amittant, ut Indicæ nardo euenire libro superiori in eius mentione diximus: uel quòd cæ, quæ ad nos adferuntur, in paludibus capiantur, quæ malabathro prorsus destituuntur. Nam quoniam multo iam tempore malabathrum ad nos non aduehitur, facilè adducor, ut credam id in India cultorum negligentia periisse, perinde ac balsamum in Iudæa. Quippe ut malabathrum renascatur (id quod Dioscorides refert) necesse est, ut siccatis, æstiuo feruore aquis, humus aridis fruticibus uratur. Quod cùm ab Indis fortasse fuerit omissum & neglectum, facilè postea factum est, ut uniuersim malabathri genus omnino deperditum sit. Atque adeò hinc est, ut ungues ij, qui hodie ad nos adfe- 30
runtur, nullo nardi odore commendentur. Postremò illud mihi haudquaquam absurdum esse uidetur, quòd conchulæ Indicæ suffitu pressas uteri suffocatione mulieres comitialesque reuocent. Nanque, quòd fieri potuerit, nos non negamus, onyches olim fuisse odoris grati atque iucundi, utpote qui malabathrum redolerent. Sed equidem existimo odorem illum partibus ita tenuibus inhæsisse, ut igni imposita testa ille statim exhalaret. Testa uerò eadem relicta & incensa, quid mirum si odorem fœtidum emiserit, & castoreum oluerit? ex quo sanè (ut experientia docet) mulieres uulnæ strangulatione laborantes suscitantur. Ideoque uariat nostra à Rondoletij sententia, qui ut Dioscoridis lectionem seruare uideatur, dicit ὦδες Dioscoridi designare non semper id quod grato olùm & iucundo, sed aliquando, quod uehementi, aut graui est odore; quippe etsi id haud negauerim ego, non tamen affirmauerim ἐυῶδες hoc in loco iniucundum significare aut grauolentum: siquidem cùm Dioscoridi hi ungues suauem spirent odorem, quòd conchilia, quorum tegumenta sunt, nardi pabulo uescantur, ratio sanè non consentit, ut Rondoletio subscribam. Cæterùm cùm onyx unguem significet (unde conchula Indicæ unguis odo- 40
rati nomen accepit, quòd fortassis unguis alicuius effigiem referat) cur ipsum purpuræ tegumento similem fecerit Dioscorides, mihi hactenus incompertum est cum purpuræ operculum rotundum sit, quemadmodum & buccinæ, conchilij uerò longum, nisi unà cum Rondoletio dicamus, haud intellexisse Dioscoridem, odoratos ungues facie purpurarum opercula referre, sed quòd ijs conchilia operiantur, ut purpuræ suis, à substantia rei, non quidem à forma comparatione facta. At certè, ut dicam quod sentio, mihi non placet eorum opinio, qui non alia de causa hoc conchylij genus onychẽ appellari uolunt, quàm quòd eius tegumentum sit rugarum, concauitatis, asperitatisque expers: læuore autem, ac candore præditum, humanorum unguium modo. Siquidem purpuræ testa, cui onychem assimilat Dioscorides, in uniuersum aculeata conspicitur: quin & inæquali, sinuosoque cortice obducitur. Porrò quòd uideam ungues odoratos, qui in myropolijs passim habentur, brutorum quorundam ungues repræsentare, atque si urantur castoreum olere, facit ut ferè non dubitem affirmare eas legitimas es- 50
se. Fuchsius in suis in Nicolaum Myrepsicum doctissimis annotationibus in compositione aureæ Alexandrinæ, ubi ipso uertente legitur, ossis anterioris narium purpuræ, scribit id nil aliud Nicolao, designare, quàm quod Aëtuario, & alijs posterioribus Blattium byzantium, siue byssantis dicitur, quòd in quibusdam interpretationibus in Nicolaum legatur βλάττιον βυζάντιον ὀστοῦν τῆς ῥίνος τῆς πορφύρας. Quin & differre inter se ait Blattium byzantium, & Dioscoridis onychem, quòd onyx conchilij sit tegumentum, blattium autem os anterius narium purpuræ. Quod etiam confirmauit libro primo de compositione medicamentorum, illud etiam addens, officinis hodie hoc os, quod in ore, aut naribus purpuræ reperitur, Blattam Bisantiam uocari. Sed longè quidem ab eo dissidet opinio nostra. Primùm quòd Serapioni, & Auicennæ, quorum uocabula medicamentaque tam simplicia, quàm composita (ut ipsemet fatetur Fuchsius) recentiores Græci sæpius usurpant, nil aliud designat Blattium byzantium, quàm Dioscoridi onyx, Latinis unguis odoratus dictus, ac pariter conchulæ Indica. Huic alia accedit ratio, quòd cum hactenus non inuenerim, qui purpuram os tam oris, quàm narium (ut Fuchsio placet) siue testa earum tegumentum odore aliquo commendauerit, quique inter odoramenta recensuerit, atque 60
antidotis inseruerit; sed qui tantùm scripserint, earum crematarum cinerem exiccare, dentes abstergere, excrescentias in car
ne cohibere.

Fuchsij opinio reprobata.

ue cohibere, ulcera purgare, & ad cicatricem perducere: contra uerò conſtet omnibus odoratos ungues à Mauritanis præferri, quòd aroma quoddam reſipiant, & tennium, atque adſtringentium ſint partium, ad uentriculi, iocineris, cordis, uterique affectus, non modò Fuchſii, ſed Nicolai quoque ſententia (modò huius codex non ſit depranatus) inanis profectò, & planè refellenda uidetur. Quòd autem ad hos affectus odoratos ungues prætulerint Arabes, quibus recentiores Græci longè plura accepta referunt, teſtis eſt Serapio authoritate Meſehaæ, cùm inquit. Conchula Indica excalfacit, & ſiccat ordine tertio: quin & adſtrictionis, & tenuium partium eſt particeps: uentriculo, cordiſque palpitationi, iocineri, uulnæque odoris fragrantia conferens. Quo fit, ut etiam facilè crediderim, Actuario nil aliud Blattium, ſiue blattum byſantium repræſentare, quàm Indicam odoratam conchulam, non ut Fuchſius arbitratur, os in ore, uel naribus purpuræ inuentum. Miſcetur itaque Indica conchula, uel eam uoces odoratum unguem, non ſine magna ratione, & auctoritate à poſterioribus Græcis in aurea Alexandrina, quòd ad cardiacos, & uiſcerum morbos ſit admodum utilis. Quin & in antidoto è margaritis, quòd omnẽ uirium imbecillitatem firmet, animi defectum ſiue à corde, ſiue a uentriculo originem ducat: maximè iuuet: longo morbo deie ctos, & imbecillitate languentes recreet, & uteri ſtrãgulatus in mulieribus auertat, ut Actuarius, & Nicolaus Myrepſicus teſtantur. Quæ omnia odorata conchula per ſe ferè præſtare poteſt, ſi primùm eius qualitates, demum uerò facultates perpenderimus, quarum nullæ (quòd ſciam) purpuris aſſignantur. Quare non immeritò Nicolaum damnauerim (ſi tamen error illi adſcribendus eſt) qui narium purpurarum oſſa excogitauerit his antidotis eſſe admiſcenda, cùm purpuræ in uniuerſum præter teſtam, qua conteguntur, oſſibus careant. Niſi fortè is in purpuris narium os appellauerit, quod in anteriori teſtæ parte prominet, & roſtri potius, quàm narium ſpeciem repræſentat. Illud præterea falſum eſſe deprehenditur, quòd officinis hæc excogitata purpurarum oſſa Blattæ bizantiæ uocentur, cùm etiam quæ legitimæ in officinis habentur, pro priè ſint odorati ungues. Poſtremò quæque ſint illæ in Nicolaum expoſitiones, quibus maxime nititur Fuchſius, eas noſtris rationibus, & auctoritatibus adductis haud quaquam obſtare poſſe putauerim, cùm fortaſſe incerti ſint auctoris, uel ſi certi, minimè probandi, quod is rationi, ac ueritati refragetur. Niſi quis dixerit, illum contra quàm Fuchſius intellexerit, Nicolai uerba interpretatum fuiſſe, & lectores admoniſſe, nil aliud Nicolao deſignare ὀσῶν τῆς ῥίνος τῆς πορφύρας quàm βλάττου βυζαντίου, id eſt, unguem odoratum. Siquidem cùm Nicolai uerba ſecundum Fuchſij interpretationem adeò per ſe clara ſint, ut nulla indigeant explanatione, nõ erat opus, ut ille interpres ea aliter exponeret; ſed potius, ut declararet, animaduerſa depranata Nicolai lectione, pro eo purpurarum oſſe in Nicolai antidotis Blattum byzantium, id eſt, Indicam conchulam admiſceri debere. quòd facilè ſciret, fabuloſum eſſe purpuras in naſo uel ore gerere oſſa. Quod etiam ſenſiſſe uidetur antiquus fragmentorum Nicolai interpres: quippe qui non purpurarum oſſa in aurea Alexandrina, & diamargaritio ſit interpretatus, ſed byzantiam blattam, quam odoratum unguem eſſe; hactenus nos abunde demonſtraſſe exiſtimamus. Huius nomen Græcum eſt ὄνυξ: Latinum, Unguis odoratus, & conchula Indica: Arabicum, Athfar ateb, aut Adfar al- Nomina.
thaib: Italicum, Unghia odorata.

COCHLEAE.

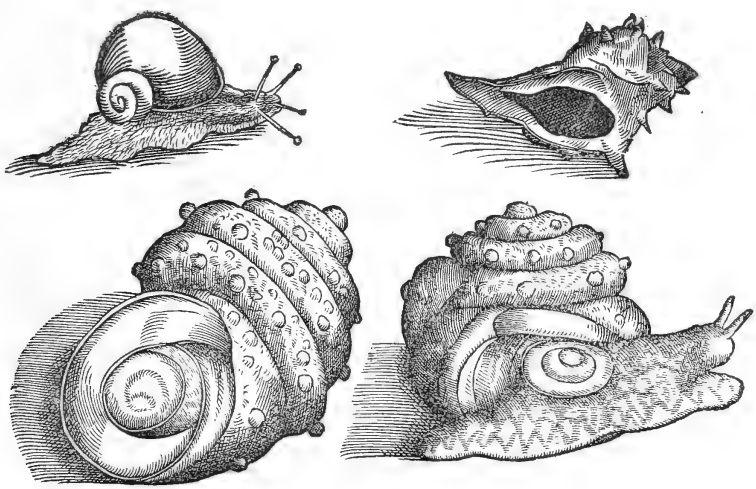

Κοχλίαι. **COCHLEAE. CAP. IX.**

TErreſtres cochleæ ſtomacho utiles ſunt, & non facilè corrumpuntur. Optimæ Sardonicæ,[a] Aphricanæ, Aſtypaleicæ, & quæ in Sicilia, ac Chio gignuntur, & quæ in Liguriæ alpibus, pomatiæ, id eſt, operculares, cognominatæ. Marina ſtomacho idonea, & facilè aluo excernitur. fluuiatilis uirus

a Meum λιβυκὰ i. Lybicæ.

b Meum & Drag. addunt ἢ σεσιλιτικὸν. i. aut seſilitim.

rus olet. Quæ uerò uepribus: frutetisque glutinata cohæret, quam uocant nonnulli [b] ſeſilon, uentrem, & ſtomachum turbat, uomitiones excitat. Crematæ omnium teſtæ excalfaciendi, & urendi naturam ſortiuntur: purgant lepras, uitiligines, dentesque: emendant oculorum cicatrices, & uitia cutis in facie, albugines, ac uiſus hebetudines, ſi cum carne ſua uſtæ, tritæque ex melle illinantur. Crudæ cum tegumentis impoſitæ, aquæ inter cutem tumores exugunt, ſed non antè ſoluantur, quàm omnis hauriatur humor. podagricas inflammationes leniunt: impactos corpori aculeos illitæ euocant: menſes tritæ, & admotæ ciunt. Carnes earum cum thure, & myrrha illitæ, cùm uulnera alia, tum maximè quæ nerui acceperunt, conglutinant: tritæ in aceto, ſanguinem naribus erumpentem infrænant. Viuæ corpus, & præſertim Aphricanæ, cum aceto deuoratum, ſtomachi dolores mitigat. trita cum teſta, uino, & myrrha, ſi exiguum inde bibatur, coli, ueſicæque cruciatus ſanat. Terreſtris pilos incommodos replicat, ſi quis abraſo acu lentore eius, pilum attingat.

Cochlearum conſid.

Cochleæ uulgò notiſſimæ ſunt. Hæ licèt albæ, nigræque reperiantur, tum magnæ, tum paruæ, tum mediocres; omnes tamen eandem naturam in uniuerſum obtinent. Si uerò aliquo pacto inter ſe differunt, id natalis ſoli cauſæ adſcribitur: nam quæ in apricis admodum locis odoratis uictitant herbis, ijs ſanè præſtant, quæ in opacis degunt, ac in paluſtribus. Id enim guſtu facilè deprehenditur, quòd hæ uel inſipidæ habeantur, uel paluſtrem reſipiant limum: illæ uerò ſapidiores, eſuique gratiores exiſtant. Quandoquidem abſinthium depaſtæ amaritudinem reddunt, ſicuti quæ ſerpyllum, pulegium, calaminthum, origanum, aliaſque odoratas herbas aſſumunt, odoris gratia commendantur. In quarum numerum æquè referri poſſunt, quæ paulò lupinis maiores in agro Romano leguntur, ubi autumno quorundam carduorum caulibus aceruatim cohærentes innumeræ uiſuntur. Cochleas olim uſque adeò cœnis expetitas memorat Plinius lib. IX. cap. LVI. ut ijs uiuaria à nonnullis fuerint inſtituta, diſtinctis quidem generibus earum, quò melius gulæ fieret ſatis: ſeparatim ut eſſent albæ, quæ in Reatino agro naſcuntur: ſeparatim Illyricæ, quibus magnitudo præcipua: Aphricanæ, quibus fœcunditas: Solitanæ, quibus

Cochleæ pomatiæ.

nobilitas. Saginam quinetiam commentati ſunt ſapa, & farre, aliiſque rebus. qua eas alebant. Non me fugit, quas Dioſcorides pomatias uocat, plurimas reperiri in montibus Tridentinis, uicinisque alijs locis, & eas quidem præſtantiſſimas. Eruuntur enim è terra hyeme in ſepibus, & frutetis, uncis quibuſdam ferreis prope fruticum radices terra circumfoſſa. Concluduntur hę contra frigoris iniuriam, quodam albo operimento, duro, gypſi ſpeciem referente, ſicque contectæ terra ſe condunt. Fit enim ob hoc, ut in cibis ijs longè ſuauiores, gratioresque habeantur, quæ uere, & æſtate imbribus excitatæ hinc inde uagantur. Quòd autem ſic hyeme recondantur, deliteſcantque ſub terra circùm fruticum radices, Hetruria planè ignorat; cùm tamen & ibi eodem modo ab his eruantur, qui alibi artem didicerunt. Præſtant cochleæ, præter, ea quæ à Dioſcoride ſcribuntur ad uaria corporis incommoda. Siquidem teſta exutæ, & hordeacea ptiſſana incoctæ lateris dolorem tollunt, ubi ptiſana ſorbenda detur, cochleæ uerò contuſæ loco doleti illinantur. Eorundem diu elixarum ius potum iliacos iuuat. Eædem elixæ, ac tritæ, cruentis excretionibus medentur. Diſuriæ efficaciſſimè proſunt, ſi crudæ cum ſuo ipſarum putamine contritæ bibantur ex paſſo, diebus ſeptem continuis, aut ad ſummum nouem. Vertiginoſis quoque proſunt ſuſpirioſiſque, ubi primæ die cochleæ unam magnam, ſequenti duas, tertio tres, quarto duas, quinto unam, ſemicoctas uorauerint affecti, nec minus uertiginoſis, quàm amentibus medebitur is, qui ſingulas cochleas diebus ſingulis plurimis, cum ſuis teſtis contritas, ex defruto potandas dederit, ſed has maiores eſſe oportet. ſi uerò minus res ſucceſſerit, triduo quieſcat affectus. & ſubinde eandem potionem diebus pluribus replicet: Cœliacos quoque iuuant cochleæ duæ, unà cum teſtis contritæ, & duobus ouis gallinaceis exceptæ uini paſſi ternis uncijs, & aquæ quaternis, ac demum fictili uaſe calefactæ, & haustæ. Præſtant eædem ad ſaucium moleſtias, & aſperitates, ſi illotæ coquantur, & deinde tritæ ex paſſo ebibantur. Partus faciles reddunt, ſi à grauidis fœminis edantur aliquot, ante partum diebus. Adduntur utiliter in emplaſtris, quæ pus mouent. Nanque non ſolùm bubones & cæteros tumores concoquunt, ſed etiam abrumpunt. Contritæ crudæ, & illitæ, ſerpentibus ulceribus medentur. Quæ uerò ſalinis inhærent, ſtrumas illitæ reſoluunt, ſi cum putamine tuſæ illinantur: Columellæ uitia ſanat cochleæ uinæ ſuccus acu uulneratæ, cum penna illitus. Complures crudæ, in nitido mortario tuſæ, unà cum ouo gallinaceo incocto, ex ſuccida lana utiliter fronti adalligantur, ad ſedandas oculorum epiphoras. Combuſtarum cinis cum lini, & urticæ ſemine ex melle potus, intra paucos dies lienoſos ſanat. Quæ autem cæteris minutiores habentur, tritæ, & illitæ, inguinum tumores reſoluunt. Omnium putamen uſtum, & in pulucrem tenuiſſimum contritum, gingiuarum putredines, exulcerationeſque illitus tollit. Idem caſu inuentum tritumque, & potui datum, calculos expellit: quin etiam urinam mirificè pellit, ſi duarum drachmarum pondere ex uino albo, & aqua calida bibatur: prolapſam columellam cohibet; & procidentem quoque ſedem, ſed prius inteſtinum ablui oportet aqua in qua ferrum candens pluries reſtrictum fuerit. Cochleis numeralibus à mucagine natiua diligenter repurgatis, & in lacte bubulo recenter mulſo unà cum Tuſſilagine conciſa decoctis condimentum ſit optimum tabidis, cibi loco propinandum. Cochleæ ſi totæ cum teſtis urantur (ut Galenus memoriæ

Cochlearum uires ex Gal.

prodidit libro XI. ſimplicium medicamentorum) admiſta galla omphacitide, ſimulque pipere albo, mirificè proſunt dyſenteriis, in quibus ulcera nondum putredinoſa ſunt. Conuenit autem ut piperis ſit pars una, gallæ uero duæ, quatuor cineris cochlearum. Hæc ubi ad unguem læuigaris, cibis inſpergito, bibendumque, aut ex aqua, aut ex uino albo, & auſtero præbeto. Cæterùm abſque gallæ miſtione cinis cochlearum admodum reſiccantis eſt facultatis, obtinens item nonnihil ex uſtione calidum. Porrò cochleæ, quæ uſtionem non ſunt expertæ, ſi tritæ unà cum teſtis imponantur, & toti uentri aqua inter cutem laborantium, & in arthritidis articulorum tumoribus, ægrè quidem diuelli poterunt, cæterùm impensè deſiccant. Et omnino inhærere ipſas ſinere oportet, quoad ſponte decidant. Idemque faciendum in tumoribus ex ictu natis difficilè ſolubilibus, & ex contuſione facta in auribus. Deſiccant enim illos magnopere uniuerſos, etiamſi uiſcoſius, craſſusque in alto humor contineatur. Idem libro citato, cùm de diuerſis carnibus uerba faceret, ſic de cochlearum quoque carne diſſerit. At cochlearum caro prius in mortario contuſa, ac poſtea ad lauorem redacta, omnium ualentiſſimè deſiccat

ſiccat partes ſuperfluo humore grauatas, adeò ut & hydericis conueniat. Ipſarum autem humor ſolus per ſe citra carnem ſumptus (uocatur autem is à multis μύξα κοχλίε, hoc eſt, mucus limacis) thuri miſtus, aut aloæ, aut myrrhæ, aut horum quibuſdam, aut omnibus, quoad habeat cerati craſſitiem, medicamentum fit glutinatorium, deſiccatque pulchrè purulentos mucos aurium: ſed & fronti impoſitum inhæret, oculorum fluxiones reſiccans. Quidam etiam ad palos eximendos utuntur totis unà cum teſtis ad læuorem tritis: ſed & quidam ad ſiſtendos menſes. Et quidem ego aliquando in agro carnes ipſas ſolas in uulnus cum nerui uulneratione, & contuſione factum tritas impoſui, ipſumque uulnus pulchrè glutinatum eſt, & neruus phlegmonem haud perpeſſus. Erat autem homo durus, & agreſtis: miſcui tamen illis contritis pollinem farinæ acceptum à pariete molæ proximo. Scripſere autem maiores me nonnulli medici, ad eiuſmodi uſum miſcendum ipſi thus, aut myrrham. Verùm horum habebam tum neutrum, ut qui tunc ab urbe abeſſem in uilla. Poſſis autem & reſinæ frictæ contri
10 *tæ admiſcere, ſi adſit, quippiam. Porrò ubi multi muci cochlearum accipere uoles ſeorſum, ſtylo carnem earum pungito. Sed non ante multos dies uenatas eſſe expedit: alioqui enim tempore deſiccantur. Nam recentes plurimum habent uiſcoſæ illius humiditatis, quam ſtylo compunctæ effundunt. Humiditas hæc pilorum in palpebris præter naturam gluten eſt. hæc Galenus. Cochleæ tum crudæ, tum coctæ cum teſtis ſuis, aut ſine, contritæ emplaſtris concoquentibus, & ſaniem è nomicis fracta cute educentibus utiliter immiſcentur. Marinæ in Italiæ mediterraneis perquàm rarò in cibis ueniunt: quanquam ijs qui maris litora inhabitant, frequentiori ſint uſui. Sunt & in cochlearum genere, quæ tegumento, uel teſta carent, quæ nobis ſpeciatim Lumache uulgò appellantur, noctu potius, quàm interdiu ad paſcua exeuntes. Degunt hæ non modò in campis, & hortis; ſed in cellis uinarijs, & alijs ſubterraneis uliginoſiſque ædium locis. Gerunt in capite lapidem (non tamen omnes) quem febribus tertianis adalligatum uulgus prodeſſe exiſtimat. At Plinius lib. XXX. cap. XV. auctor*
20 *eſt, hunc lapidem adalligatum dentitionem facilem præſtare. Expetuntur hæ mulieribus ad expoliendam faciem: nanque ex ijs in ſtillatorium uas conjectis, additis quibuſdam alijs, aquam eliciunt, qua inde earum elota facies læuorem mentitur. Quin & his Aphricam abundare ſcriptum reliquit Plinius lib. XXX. cap. III. & eas combuſtas dyſentericis utiliſſimas eſſe, dariique ex eo cinere cochlearia bina in uino myrtite, aut quolibet auſtero. Eædem cum Thuris polline contritæ, addito oui Gallinacei albo, & illitæ, faciunt mirificè ad puerorum Enterocellas. ſed interim pueros in lecto iacere oportet. Vruntur & ipſæ utiliter, & in pulueres teruntur, qui inſperſus quancunque pedum exulcerationem ſanat.* Κοχλίαι *ut Græcis, ita Latinis Cochleæ nominantur: Arabibus, Balzum, & Halzum; Italis, Chiocciole: Germanis, Schnecken: Hiſpanis, Caramuyos, & Caracoles: Gallis, Eſcargotz.*

Cochleæ marinæ.

Cochleæ ſine teſta.

Nomina.

Καρκίνι. CANCRI. CAP. X.

30 CAncrorum fluuiatilium exuſtorum cinis, qui duo cochlearia expleat,[a] adiecto dimidio radicis gentianæ modo, triduo potus cum uino, magnopere prodeſt canis rabioſi morſibus: rimas pedum ſedisque, perniunculos, & carcinomata, cum decocto melle lenit. Triti crudi, potique ex aſinino lacte, auxiliantur contra ſerpentium phalangiorumque morſus, atque ſcorpionum ictus. Decocti autem, & cum iure eſitati, ijs proſunt, qui tabe conficiuntur, aut leporem marinum hauſerunt. Necant ſcorpiones triti, & cum ocimo admoti. Poſſunt eadem marini, uerùm inefficacius omnia præſtant.

[a] σὺν γεντιανῆς ῥίζης κοχλιαρίῳ ἑνί. cum gentianæ radicis cochleario uno.

CANCER FLVVIATILIS.

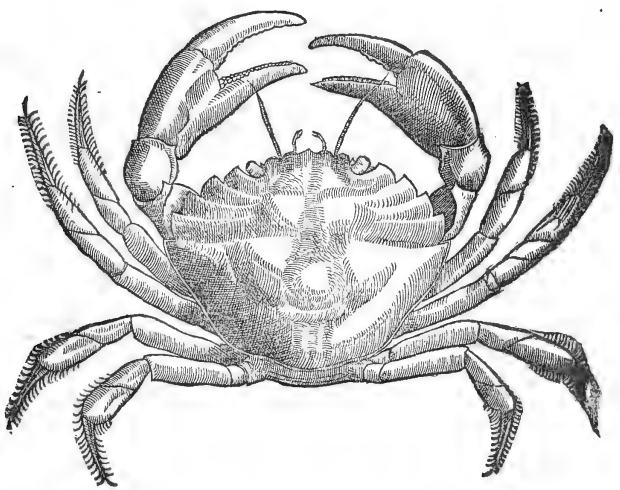

Cancrorum consideratio.

Multorũ error.

HAllucinantur, qui credunt Cancros à Dioscoride, & Galeno descriptos illos esse, quos vulgus Italorum Gambari nominat. Καρκίνος enim Græcè (ut hoc loco scribit Dioscorides) non eum significat cancrum perperam vocatũ, qui ἀστακὸς appellatur à Græcis, sed qui rotundo corpore habetur, quem nos Hetrusci vulgari nomine dicimus Granchio. Is Venetijs, ubi MARINORVM numerus propè infinitus habetur, ubi crustam exuerit, à corporis mollitie vulgò vocatur Molecca. E`

CANCER MARINVS.

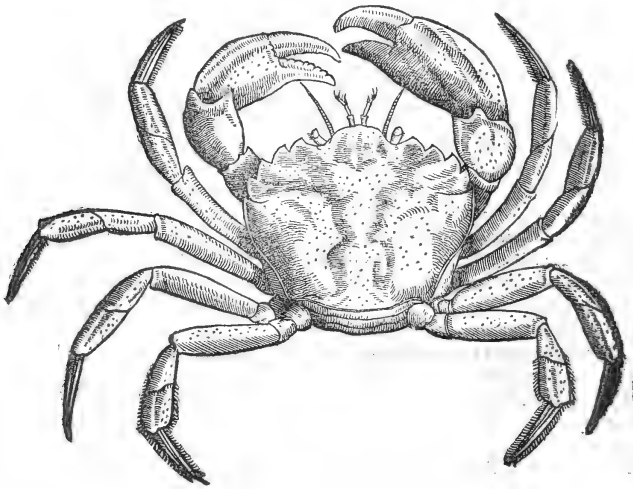

quorum genere sunt etiam quæ appellantur Macinette: nam & hæ suo tempore crustam exuunt. Hoc ita esse testatum reliquit Aristoteles lib. IIII. ca. II. de historia animalium, ubi sic inquit. ὁ δὲ καρκίνος μόνος τῶν τοιούτων αὐτοδρεπτύγιον, καὶ τὸ σῶμα τὸ μὲν τῶν καράβων, καὶ καρίδων ἁρμονικὸν, τὸ δὲ τῶν καρκίνων στρογγύλον. hoc est. Cancer solus ex crustaceis non regitur cauda, & corpus cùm quidem locustis, squillisque longum sit, cancris uerò rotundum est. Porrò ASTACOS Oppiano speciatim

ASTACVS.

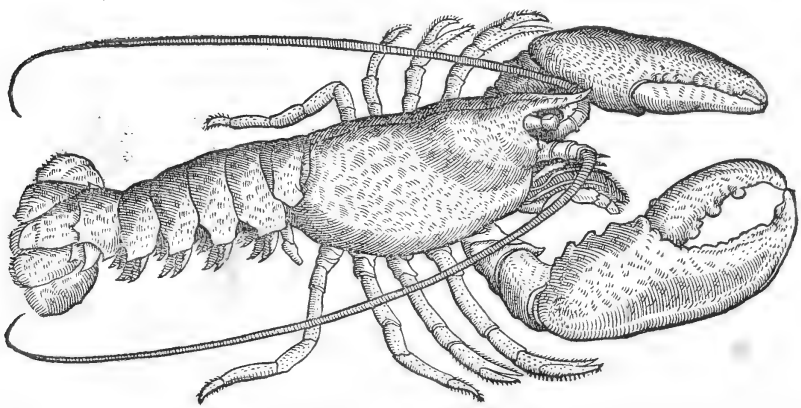

dicitur gammarus magnus ille marinus, quem Romani, & Tyrrheni litora incolentes Leonem appellant. Veneti autem, quasi adhuc Græcum nomen retineant, eum vulgò Astase nominare consueuerunt. Idem dictus est gammarus à Theodoro Aristotelis interprete: quippe quòd vulgaris gammari faciem repræsentent. Veruntamen (ni fallor) Aristoteli ἀστακὸς nil aliud esse

esse crediderim, quàm quod Venetis astase, Romanis uerò leo nuncupatur: quandoquidem is paulò inferius postquàm de marinis, quæ crusta integuntur, animalibus disseruisset, uidetur sanè uulgares fluuiatiles gammaros describere statim post fluuiatiles cancros, cùm inquit. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον γένος μικρὸν μὲν, ὅμοιον δὲ καρκίνοις τὸ εἶδος ὅμοιον τοῖς ἀστακοῖς. *hoc est. Genus item aliud est, quod quidem paruum est ueluti cancri, facie uerò astacis simile. Hæc, meo quidem iudicio, declarant, Græcis fluuiatilem gammarum proprio carere nomine, utpote & paruorum cãcrorum aliqua genera, ut ipse eodem loco testatur Aristoteles, cùm inquit. Cæteri minutiores, & nullis penè nominibus annotati. Quo fit, ut putauerim ego gammaros Galeno appellari* γαμμαρίδες, *mutuato, cùm Romam uenisset, à Latinis uocabulo, quòd eo carerent Græci. Nanque lib.* III. *de alimentorum facultatibus:* Ἀστακοὶ (inquit) καὶ πάγουροι καὶ καρκίνοι τε καὶ καράβοι, καὶ καρίδες, καὶ καμμαρίδες, ὅσα τἄλλα λεπτὸν ἔχει τὸ περιέχον ὄστρακον. *hoc est. Astaci, paguri, cancri, locustæ, carides, gammarides: & id genus alia tenui testa cõcludun-*
10 *tur. Magisque hoc affirmare non dubitauerim, quòd nomen hoc à Galeno Græcum factum, nec apud Aristotelem, nec apud quenquam repererim unquam. Quibus etiam ex uerbis palàm certè est, inter* GAMMAROS, *& cancros ma-*

CAMMARVS.

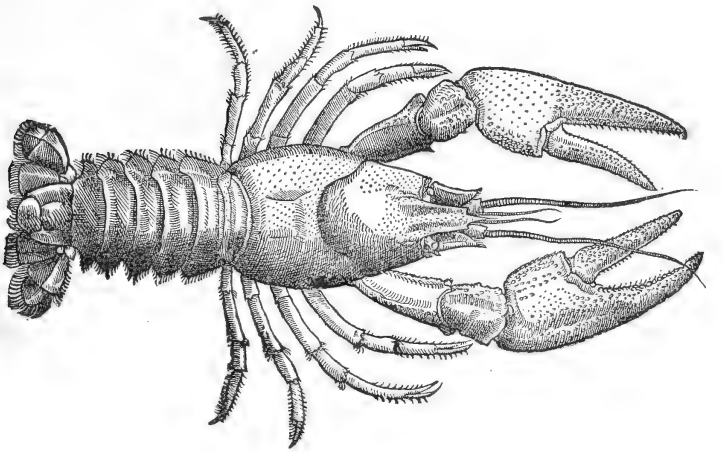

nifestam esse differentiam. Quamobrem eos medicos hallucinari censemus, qui pro Cancris ad canum rabidorum morsus, itẽque ad tabidos, & marasmo laborantes Gammaris utuntur: quandoquidem cùm Dioscoridem, tũ Galenum non de gammaris quidem, sed de cancris intellexisse nobis compertum sit. De cãcris Gal. lib. XI. *de simp. med. hæc fusius scripta reliquit. At* Cancrorum ui res ex Gal.
fluuiatilium cancrorum cinis, quanquam similiter prædictis exiccatorius est; substantiæ tamen proprietate mirificè contra rabiosorum morsum efficax est, isque tum solus, tum cum gentiana, & thure multò præstantior. Thuris sanè partem unam esse
20 *oportet, quinque autem gentianæ, porrò cancrorum decem. Et raro equidem aliter illis ustis nos sumus usi: cæterùm ad eum modum plerunque, quo Aeschrion empiricus ille utebatur, medicamentorũ peritissimus senex, conciuis, ac præceptor meus. Patella erat æris rubri, in quã impositos cãcros uiuẽtes, bactenus urebat, dum facilè ad læuorẽ redigi possent. Hic Aeschrion paratum ac promptũ semper in ædibus hoc habebat medicamen, urẽs cancros tempore æstiuo post ortum canis, quando sol in leonem transisset, luna decima octaua. Porrò bibendum hoc medicamen ijs, qui à cane rabido fuissent morsi, præbebat quotidie usque ad diem quadragesimum, mensura cochlearij satis magni aquæ inspersum. At si non protinus ab initio, uerùm aliquot post dies curam cœpisset demorsi, tunc quotidie duo cochlearia aquæ infpergebat. Ad ipsum uero uulnus emplasticum applicabat medicamentum, quod ex pice brutia, & opopanace, acetoque conficitur, habens picis libram unam, unum aceti acerrimi sextarium Italicum, opopanacis uerò uncias tres. Hæc tametsi à præsenti instituto essent aliena, scribenda*
30 *tamen censui, quia magnopere medicamento huic ipse confiderem: nimirùm cùm nullus unquam eorum, qui illo, ut dictum est, fuerunt usi, sit mortuus. Cæterùm seorsum alterum librum conscribam aliquando de ijs, quæ proprietate substantiæ totius quid agunt, è quorum numero sunt id genus omnia. Ignoscendum itaque tum hoc in loco scribendi importunitati, tum sicubi præterea id mihi hoc in opere contigit: nempe quia ex dictis summa proueniret utilitas, quam sanè posteris impertire uolebam, si forsan me prius, quàm quæ his deinceps sunt opera, perfecissem, mors occupasset, propositum impediens. Cæterùm Pelops doctor meus, & ipse omnium eiusmodi causas reddere uolens, non abs re inquit. Cancer cùm animal sit aquaticum, prodest à cane rabido morsis, quibus uidelicet metus est ne corripiantur affectu siccissimo, nempe rabie: quamobrem sanè etiam aquam metuunt. Ac fluuiatiles, non marinos conuenire cancros dictitabat, scilicet quòd animalia marina ob admistionem*

miſtionem ſalis naturæ ſiccißimi haud æquè exactam tuerentur eam,quæ eſt aduerſus rabiem,contrarietatem. Ac cùm quidam ſubiecißet, cur non omnia, quæ in potabili aqua degunt animalia, perinde ut cancri, iuuare aſſolent? quia, inquit, ſimilem cancris præparationem non admittunt. Nam horum uſtorum cinerem, exiccatorius cùm ſit, canum mordentium uenenum abſumere, ſimulque digerere profeſſus eſt. Hæc igitur Pelops dicebat ambitione magna iactitans, omnium ſe talium nouiſſe cauſas. At ego niſi planè me ſcire quippiam prius perſuaſum habeam, alijs perſuadere non tento. Itaque nec Pelopis rationem, ut ueram accepi, ut quæ crebras habeat contradictiones: uerùm cancros opinior ex proprietate totius ſubſtantiæ proteſſe. Quoniam autem nullum eorum mortuum ſcieueram, qui fuerant illis uſi, totis utique corporibus, hoc aperiendum, recenſendumque à me exiſtimaui, tametſi non eſſet huius inſtituti proprium: nam id non erat propoſitum. hactenus Galenus. Cæterùm gammarorum faciem referunt locuſtæ, & ſquillæ; quanquam hæ chelis careant. Gerunt gammari eo tantùm tempore, quo cruſtam exuunt, duos in capite lapillos albos, rotundosque, quibus utuntur medici utiliter ad expellendos renum calculos: conterunt enim hos in puluerem, & ex uino potandos exhibent. Sunt, qui hos igne prius toſtos, ad idem magis probent. Et præſertim ubi ex petroſelini uulgaris ſucco propinentur. Nec deſunt, qui cenſeant eoſdem ad cordis imbecillitatem facere, atqui ego de re hac, quid certi affirmare poſſim, non habeo. Idem cum uini excremento, quod circa uaſa lapidis inſtar concreuit (Tartarum uocant chimiſtæ) ulceribus pudendorum medentur, ſi ſimul triti aſpergantur. Dantur quoque cum Tiliæ arboris carbone utiliter ab alto deuolutis, quinetiam ad diſſoluendos internos ſanguinis grumos. Eorundem puluere dentes quoque dealbantur, firmanturque. Cæterùm, rotundis cancris marinis ſimilibus, quos Adriatici accolæ, maris & fœminæ diſcrimine uulgò Granci, & Macinette nuncupant, abundat maximè ubique ſuis in fluminibus, ac riuulis Hetruriæ. nam quemadmodum Inſubriæ, Tranſalpinarumque regionum fluuij, ac lacus gammaros alunt; Ita Hetruria cancros, utpote & Græcia, ubi ab Aeſchrione, & Galeno à cane rabido demorſis ex eorum cinere ſaluberrima parabatur antidotus. Cancri fluuiatilis putamen diligenter contritum, & ex uino ſubdulci potum, renum calculos pellit. Iidem combuſti, tritique, & ex melle illiti, Strumas diſcutiunt. Eorundem puluere ſanantur ſedis rimæ. Exuſtorum cinis oleo ſubactus, perniones curat. Suffiuntur ſicci; ubi fœtus hæſerit mortuus in uteri ceruice. Iidem triti crudi, & tumentibus mammis illiti, mirificè proſunt: quinetiam impactas mammarum durities reſoluunt, et lac exiccant. Scorpiones proximos omnes ad eum locum conuenire tradidere quidam, ubi cancri decem fluuiatiles, mariniue cum ocimi manipulo contriti, repoſiti fuerint. Fluuiatiles autem peculiariter hortorum erucas pellere dicunt, qui de colendis hortis ſcripſêre, ſi pluribus in locis inter olera ligneis clauis figantur. Sed & illi non minori in errore uerſantur, qui putant marinos minutiores (ut ita dicam) gammarulos, quas uulgò Gambarelli, & Gambaruſoli appellamus, eos eſſe, quos tum Ariſtoteles, tum Galenus, tum Aelianus, tum Plinius cancellos nominant: quippe quod hi gammaruli Ariſtoteli propriè ſquillæ paruæ dicantur. Siquidem ij, qui in hoc genere nunquam rufeſcunt, Venetis, alijsque quàm plurimis populis proprium adhuc SQVILLAE *retinent nomen: uulgo enim Scbille dicuntur; quanquam in Hiſpania, præſertimque in Cantabria omnes hi gammaruli Squillæ nulla differentia uocitentur. His, ut diximus, adſtipulatur Ariſtoteles lib.* IIII. *de partibus animalium cap.* VIII. *cùm inquit. Squillæ à cancrario genere differunt, eo quòd caudam habeant: à locuſtario uerò, quòd forcipe careant. Quibus ſanè claret, cancris nullam ineſſe caudam. quapropter omne cruſtatorum genus, cui cauda deſit, in cancrario*

Gammarorum lapilli.

Cancri fluuiatiles.

Cancrorum fluuiatiliũ uires.

Quorundam error.

Squillarũ conſideratio.

SQVILLAE.

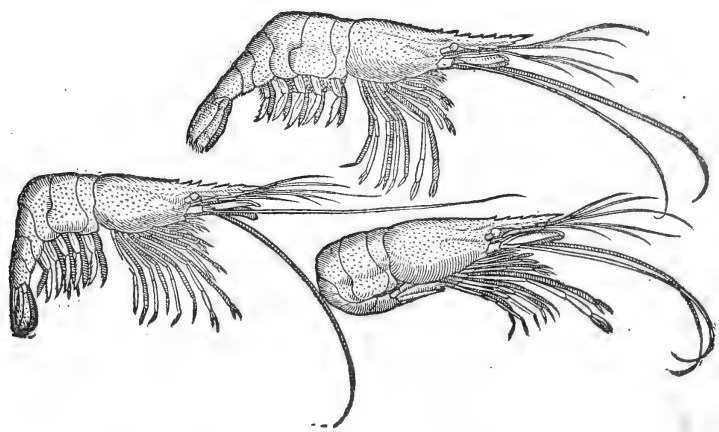

cancrario genere fuerit recenſendum. Cuiuſmodi ſunt Maiæ uulgò Granceuole, paguri uulgò Granciporri, marini ac fluuiatiles canchri uulgò Granchi appellati: & id genus plura. Nec aliam ob cauſam diximus gammarulos paruas dici ſquillas, niſi ut omnibus notum ſit, eas etiam haberi his longè maiores, ut memoriæ prodidit Ariſtoteles lib. IIII. cap. II. de hiſtoria animalium, ſic inquiens. Squillarum enim genere continentur gibbæ, crangones, & paruæ, quæ maiores nunquam effici poſſunt. Quibus liquidò conſtat, uulgares gammarulos Ariſtoteli paruas facilè eſſe Squillas, cùm ij maiores nunquam euadant, quàm qui ſemper parui in piſcarijs habentur uenales. Quinetiam id ipſum affirmare non dubitamus, quòd ijs cauda ſit locuſtarum, & gammarorum modo, chelæ uerò, ſeu forcipes deficiant. Squillæ tametſi concoctu contumaces ſint, Galeno tamen teſte, ſtomachicis conferunt. Eædem tritæ, & cum aceto potæ, lumbricos, & tineas eijciunt. Quadam autem peculiari

Cancellorum conſideratio.

MAIA.

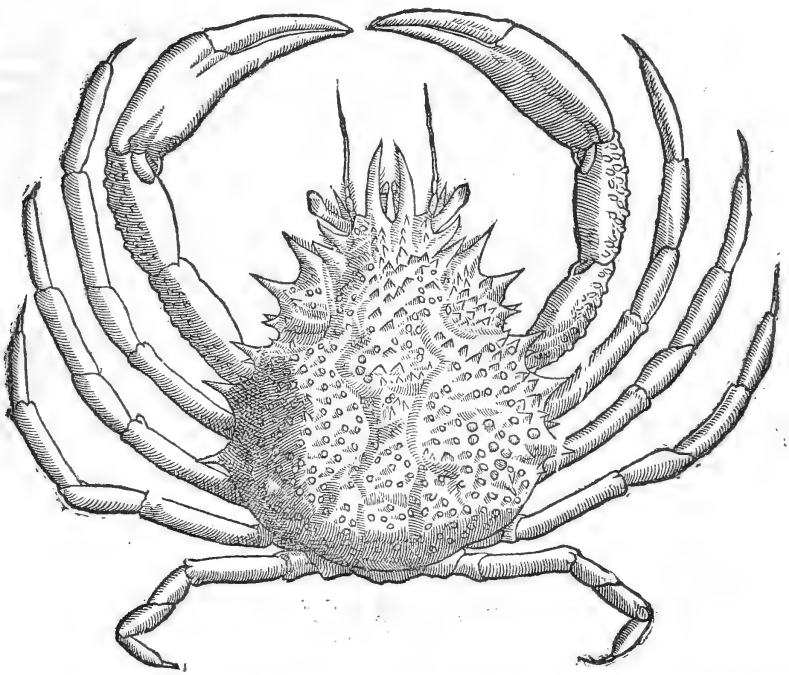

facultate ad mulierum conceptus in cibis efficaces ſunt. A Scorpionum ictu ſecurum dicunt illum, qui Squillæ marinæ imaginem in achate lapide ſculptam in anulo geſtauerit. Cæterùm Rondoletius uir quidem doctiſſimus, atque præclariſſimus, Pagurum, què Granciporro Itali uocant, Maiam facit. Sed facilè quiſpiam illum deceptum deprehendet, qui diligenter Aelianum de Paguris ſcribentem legerit. Sclaui, qui Iapidiam incolunt, quorumque littora Adriaticum mare alluit, Græcum adhuc nomen ſeruantes, qui nobis Granciporri uocantur, Paguri uulgò appellant. è Paguris in cauernis extinctis oriri ſcorpiones, teſtis eſt Nicander. Sed ad Cancellos redeo nomine ipſo paruulos cancros deſignantes, de quibus ſcripſit Galenus libro tertio de alimentorum facultatibus: Cancelli, inquiens, animalcula ſunt perexiguis cancris ſimilia, colore flauo. Aſſeruntur enim cancelli inter minutulos piſciculos duplici ſanè genere, ut quarto tum libro, tum capite de animalium hiſtoria retulit Ariſtoteles his uerbis. Quem autem cancellum appellant, communis ferè ſocius cruſtatorum, & teſtatarum generum eſt, quippè qui natura locuſtis ſimilis ſpectetur, naſcique ſeorſum per ſe ſolitus ſit. Verùm quòd teſtam deinde petit, quæ ingreſſus uitam traducat, hinc ſimilis teſta contectis animantibus eſt. quapropter is in ancipiti eſſe, genuſque ſibi uendicare utrunque uidetur. Forma tamen (quod ſimplicius dixerim) ſimilis arancis eſt; niſi quòd partem capiti, & pectori ſubditam ampliorem, quàm aranei habeat. Cornicula duo rufa, tenuia gerit, quibus oculi magni totidem ſubiacent, qui nunquam intrò recedant, ut cancrorum, ſed ſemper eminentes appareant. Os ſub ijs eſt, quod uelut capillamentis quibuſdam pluribus circundatur. Iis pedes ſubiuncti duo bifurces, quibus cibum ori admoueat: bini item utrique adhærent lateri, & tertius paruus. Thoracis pars inferior mollis tota eſt, diſiectoque ſinu pallidum intus cernitur. Meatus ab ore ad uentrem pergit. foramen excrementi perſpici nullum poteſt. Pedes, ac thorax duritiem præ ſe ferunt, ſed minus, quàm cancri. Nexu nullo teſtis adhæret, purpurarum modo, & buccinarum, ſed abſolutus liberque uagatur. Oblongior eſt, qui turbinem ſubit, quàm qui neritem (quem naticem interpretamur) genus enim diuerſum eſt, quod in natice degit, cætera quidem non abſimile: ſed dextrum bifurculatum pedem paruum habens: cùm lævum grandiuſculum habeat, & ingredi eodem ipſo grandiore potiſſimùm

PAGVRVS.

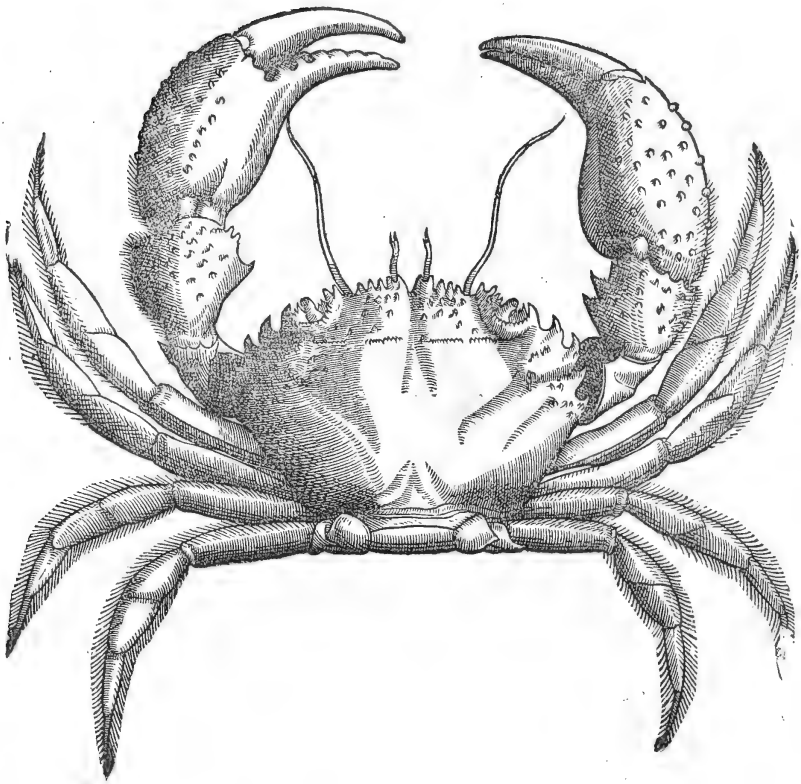

CANCELLI.

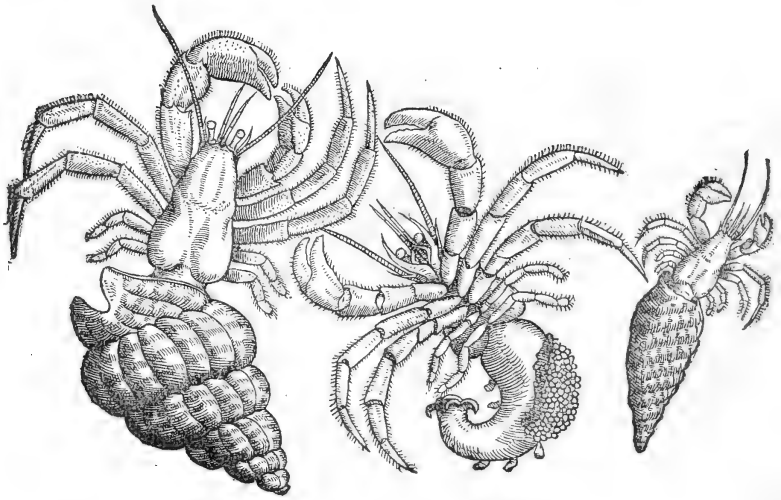

ſimùm ſolet. hæc Ariſtoteles. Aelianus uerò lib. VII. *cap.* XXXI. *de cancellis ita ſcribit. A conchis quidem inopes, & nudi primùm cancelli naſcuntur, deinde eas tanquam domicilia ad habitandum deligunt. Cùm enim uacuas, & inanes offenderunt conchulas purpuræ, aut turbinis, primò intra eas ingrediuntur: deinde cùm in ampliorem magnitudinem excreuerunt, quàm ijs ut capi queant, in teſtam laxiorem tanquam domum alteram demigrant, neque modò in ſupradictorum conchas immigrant; ſed & in permultas alias capaciores tranſeunt, & ampliorem nacti, ea tanquam maiore domicilio gaudent; ac ſæpe de ſpolijs multo certamine inter ſe contendunt, uiribuſque inferiore repulſo, uictor exuuias aſſequitur. hactenus Aelianus. Cui in omnibus ſubſcribit Plinius lib.* IX. *cap.* XXXI. *&* XLII. *His igitur diligenter perſpectis, omnibus, ut arbitror, palàm fiet, & cancros à gammaris, & cancellos à ſquillis differre. Animal, quod καρκινος Græcè Cancer Latinè appellatur: Arabicè, Sartham, ſeu Sarthan: Italicè, Granchio: Hiſpanicè, Cangreio: Gallicè, Cancres.* Nomina.

10

σκορπιος χερσαιος. SCORPIO TERRESTRIS. CAP. XI.

TErreſtris Scorpio tritus crudus, & impoſitus, ſuæ plagæ remedium eſt. Quin eſtur aſſatus, ad eadem.

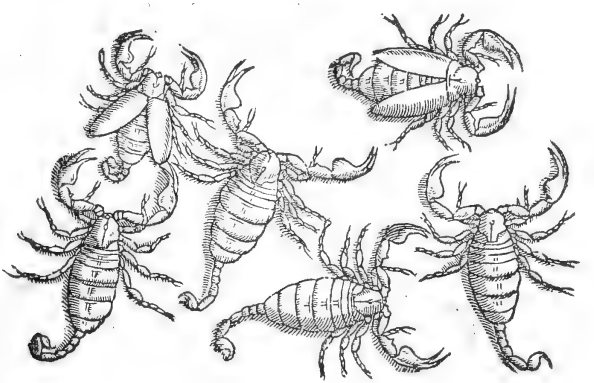

TErreſtres Scorpiones animalia ſunt uulgò nota, quòd in quacunque domo, non modò in cubiculis, & cellis uinarijs, ſed ubique paſſim reperiantur: adeò eſt hominum uita periculis obnoxia. Licèt autem ſint in Italia minus uenenoſi, minuſque nocui, quàm alijs in regionibus, quæ ſub meridie ſitæ ſunt; ipſe tamen complures uidi in Hetruria à Scorpionibus ictos, qui ſæuiſſimas perpeſſi ſint exacerbationes, & quaſi ad mortem redacti. Contrà in regionibus frigidis minus nocui ſunt. In agro Tridentino à ſcorpionibus icti nihil noxæ percipiunt. Quod tamen euenire affirmant gratia peculiari ſibi à Deo impertita precibus diui Vigilij epiſcopi, quem & patronum præcipuum habent, & aduocatum apud Deum. Hoc idem aſſerit Ariſtoteles lib. VIII. *cap.* XXIX. *de animalium hiſtoria, ubi ſic inquit. Morſus beluarum ex locorum diuerſitate pluriмùm differunt, ut in Pharo, locisque alijs, ſcorpiones non lædunt. At in alijs locis, & præcipuè in Scythia, multi & magni nocui ſunt, & uel hominem, uel quamuis beſtiam percuſſerint, interimunt: nec ſues euadere poſſunt, quanquam cæteros uirulentos ictus minimè ſentiunt. Plinius, Auicenna, Albertus, Aelianus, & aliorum plerique nouem Scorpionibus genera aſſignant, diuerſis duntaxat coloribus diſtincta: nimirùm quòd alij ſint flaui, alij rufi, alij cinerei, alij ferruginei, uirides alij, alij lutei, ſubatraque cauda, alij uinoſi, alij albi, alij denique fuliginis colore. Præter nigros, & ferrugineos, uirides quàm plurimos me uidiſſe, legiſſeque recordor, in comitatu Arci non longè à Sarca flumine, quadam in ſyluula nouellis quercubus conſita apud ſacellum diui Pauli, ubi paruo admodum tempore, ſirio ardente, ego, & eremita quidam, de his qui ſub ſaxis latebant, plus quàm mille, & quingentos collegimus, craſſos, & plurimùm farctos. Plures inter eos fœminas inuenimus, quæ ſuos nuper editos fœtus albos, pediculi magnitudine, ſub uentre ſecum ubique gerebant, ſinguli ſingulis cruribus adhærentes. Quapropter non ab re prodidit Ariſtoteles lib.* V. *cap.* XXVI. *de hiſtoria animalium, quòd terreſtres Scorpiones uermiculos ouorum ſpecie pariant complures, & incubent: mox ut prolem perfecerunt: pellantur ab ea ipſa, & interimantur à ſuis liberis magno numero: ſæpius enim undenos pariunt. Plinius auctor eſt, Scorpionum ictum, multò magis fœminis pernicialem eſſe, quàm uiris: præſertim uirginibus, quibus ſemper lethalem eſſe ait. Quibus ſepteni in cauda internodij numerantur, longè ſæuiores habentur, quàm ij, quibus tantùm ſeni inſunt. Nonnulli præterea literis mandarunt, quibus ſubſcribit Strabo lib.* XV. *ſuæ Geographiæ, Scorpiones quoſdam habere alas, quibus per aera uolitantes de una in aliã regionem deferuntur. Hoc enim credere non uidetur abſurdum, cùm idem formicis ſimiliter eueniat: quandoquidem & hæ ijſdem ferè coloribus diſtinguuntur. Tantoque magis credendum eſt, quòd in Caſtella Hiſpaniæ regione ſæpius agricolæ aliquos terræ ceſpites aratro ſcindant, ubi formicarum more innumeri ſcorpiones gregatim hyeme deliteſcunt. Citra Cynamolgos Aethiopas latè deſerta regio eſt, à ſcorpionibus gente ſublata, ſi Plinio credimus. Qui præterea tradit, (ut in Cancro ſuperius diximus) quòd ſi decem cancri cum ocimi manipulo adalligentur, omnes, qui ibi ſunt ſcorpiones, ad eum locum coibunt. Quod tamen Dioſcoridi manifeſtè refragari uidetur, nam ſuperius in cancris ita ſcriptum reliquit Dioſcorides. Cancri ſcorpio* Scorpionum conſideratio. Scorpionum generà. Scorpiones alij geri.

nes necant, ſi triti cùm ocimo admoueantur. Ferunt à ueſpis, apibus, & crabronibus eos non ici, qui prius à ſcorpione percuſſi fuerint. Quinetiam narrat Plinius lib. XXV. cap. IX. Scorpiones mortuos reuiuiſcere, admoto albo ueratro. Quidam medici utuntur Scorpionum cinere, qui uiui ſint exuſti, ad urinam ciendam, ijs præcipuè, qui renum, aut ueſicæ calculo obſtruuntur. Quo fit, ut in hunc uſum commendauerit Meſues oleum ex ijs paratum, quod officinæ habent, renibus & pubi illitum. Hoc idem commendauit Auicenna ad aurium dolores. Ego tamen illud uſu exploratum habeo, quòd oleum per me factum, in quod ſanè magnus ſcorpionum ingreditur numerus, cordi duntaxat, & pulſantibus temporum, manuum, & pedum arterijs illitum, ab omnibus liberat uenenis, dummodo erodenti facultate uacent. Quin & eos ſanat, qui tam à uiperis, quàm cæteris uenenoſis animalibus uel icti, uel demorſi fuerint. Qua de re ij (abſit tamen uerbis iactantia) teſtimonium perhibere poſſunt; qui prius oleo ſancto à ſacerdotibus illiti, noſtro poſtmodum perunctí euaſere incolumes. Præſtat item maximè hoc olcum, cùm in homines peſtilentia ſæuit: quippe quòd non modò peſte infectos iuuet, ſed & ſanos præſeruet. Præſtat denique ad omnes interancorum uermes, omneſque dolores mulcet ex flatu, uel ex frigore genitos, præſertim uentriculi, coli, ac uteri. Eius parandi rationem trademus (Deo concedente) libro ſexto, ubi de uenenorum remedijs: ſiue antidotis latius diſſeremus. Σκορπίος χερσαῖος Græcis, Latinis Scorpio, & Scorpius uocatur: Arabibus, Harrab, ſeu Hacharab: Italis, Scorpione terreſtre: Hiſpanis, Alacrna.

Scorpionum facultates.

Olei ex ſcorpionibus uires.

Nomina.

Σκορπίος θαλάσσιος. SCORPIO MARINVS. CAP. XII.

MARINI Scorpionis fel conuenit ad ſuffuſiones oculorum, albugines, & hebetudines.

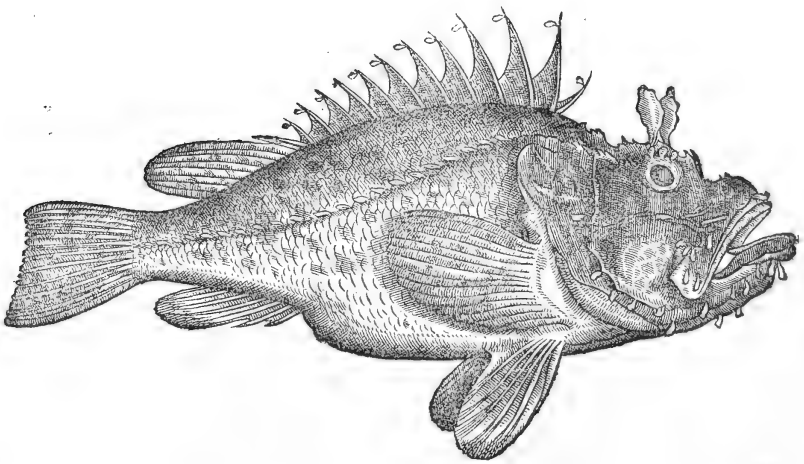

Credidere quidam marinum Scorpionem, & Scorpænam uocatam, nihil inter ſe differre. Veruntamen hos piſces inter ſe differre haud inficiabitur, qui Plinij & Athenæi autoritate nitatur: uterque enim adinuicem diſtinxit illos. Porrò uterque in dorſo ſpinam gerit uenenatam, qua imprudentes piſcatores ſæpius icit: neque iam defuerunt, qui eius ictu ſint interempti. Proinde exiſtimarunt nonnulli, ictuum ſimilitudine falſi, inter ſcorpænam, & marinum ſcorpionem nullum prorſus intereſſe diſcrimen. Atqui Scorpio ſpinas quoque in capite habet, quæ prædictis non ſunt minus uenenoſæ. Cæterùm Scorpio, & SCORPAENA (ut equidem arbitror) eiuſdem ferè generis ſunt, ſed in ſpecie & forma pulpæque præſtantia (ut Athenæus eſt author) inter ſe pluribus differunt. Siquidem Scorpius è pelagijs piſcibus eſt, ſcorpæna longè maior; adeò ut octonas, nouenasque quandoque ponderet libras. Scorpæna uerò piſcis, eſt littoralis, ſcorpione multò minor. Scorpius item uniuerſo corpore rubet; cornua bina in capite gerit, ſed mollia: & acutos in ore dentes, minutulos tamen: pinnis conſtat aculeatis, tam his, quæ per medium excurrunt dorſum; quàm his, quas anteriore, & poſteriore parte gerit, ſed ijs tantùm aculeis icit, qui dorſo annectuntur: quorum tamen uis his, qui ſcorpænæ inſunt, imbecillior eſt. Hunc ſunt, qui uulgo uocẽt Peſce cappone, ſed in Hetruriæ maritimis quibuſdam locis uocatur Cerna. Scorpæna autem, quæ ſuum apud omnes retinet nomen, dentes adeò acutos non habet. gerit tamen in dorſo aculeos ſcorpij modo, ſed eminentiores, ac duriores, nec uſqueadeò pinnatos: in cæteris uerò pinnis ijs omnino caret, præterquàm circa branchias, ubi duos prælongos habet aculeos, & nonnullos circa caput: corpore eſt in nigro uireſcente. Sunt tamen, qui indifferenter ſcorpium ſcorpænam uocent. Vinum in quo marinus Scorpio necatus fuerit, hauſtum, iocinoris doloribus medetur. Nec minus ad id quoque ualere dicunt lapidem in eius capite inuentum, oboli pondere ſumptum. Cæterùm ſcorpij marini felle ex lana ſuppoſito, ſecundas, & menſes elici cer-

Scorp. marini, & ſcorpænæ conſid.

SCORPENA.

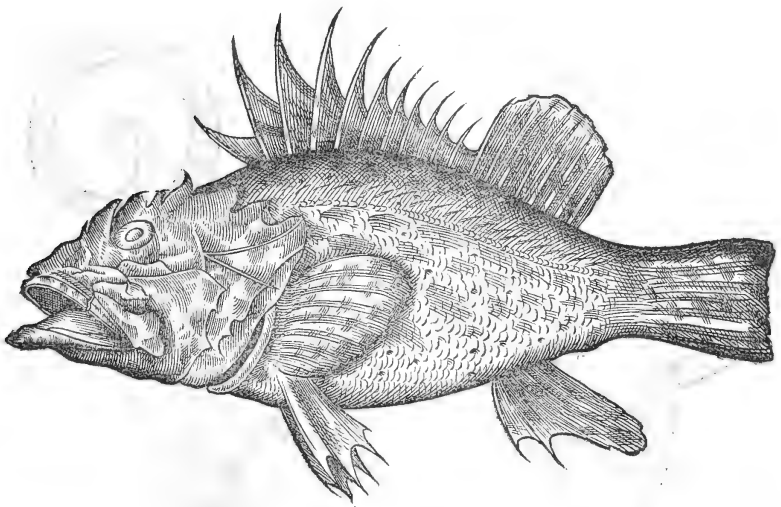

ci certum eſt: quinetiam eodem incipientes ſuffuſiones oculorum, & albugines tolli, ex melle oleoque illito, intermiſſis diebus. Adhæc trium Scorpenarum paruarum uſtarum cinis epotus, calculos exterit. Σκορπίος θαλάσσιος Græcè, Scorpiò marinus Latinè. Italicè Peſce cappone & Scroſano dicitur: Scorpena autem ſcroſanello. Nomina.

Δράκων θαλάσσιος.

DRACO MARINVS. CAP. XIII.

DRACO marinus diſſectus, & apertus, impoſitusque ictus ſpinæ ſuæ, qua ferit, medela eſt.

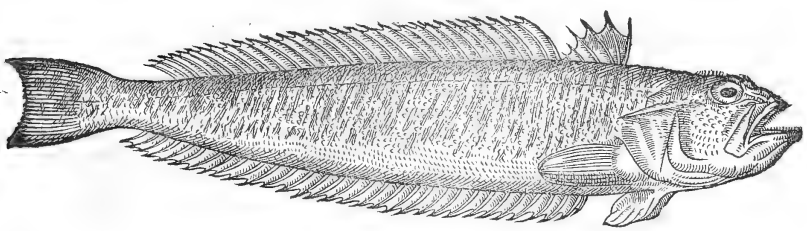

VAriat auctorum ſententia in marini Draconis hiſtoria. Quandoquidem Alberto marinus draco ingens eſt beſtia, ſerpentis faciem referens, alis non amplioribus, quàm quæ ad natandum ſufficiant, ſed ob uirium præſtantiam omnium aquatilium uelociſſimus cenſetur. quapropter breui admodum tempore ingentia metitur maria. Quin & uenenoſum eſt illi animal, adeò ut quoſcunque piſces, uel alia quæcunque animalia dente uulnerauerit, interimat. Piſcatorum præterea artificio captus, ſtatim ut in arenam ſeſe protrahi cernit, mira celeritate ſcrobem in litore fodit, qua ſe condere poſſit. hæc Albertus. Qui etſi ex Ariſtotele, & Plinio (ut opinor) tranſcribat; plura tamen addere uidetur, quibus an multa ſit adhibenda fides, quid ſtatuam non habeo. Siquidem hoc animal Ariſtoteli tanta admiratione non præſtat, nec draco appellatur, ſed ſerpens, ut is poſteritatis memoriæ commendauit libro IX. cap. XXXVII. de hiſtoria animalium his uerbis. SERPENS MARINA colore, & corpore congro proxima eſt, ſed obſcurior, atque acrior. Hæc ſi capta dimittatur foris, in arenâ roſtro quàm primùm adacto terebrat, ſubitóque tota. Eſt ore acutiore hæc, quàm terreſtres. Et lib. II. cap. XIIII. Sunt Draconis marini conſid.

SERPENS MARINA.

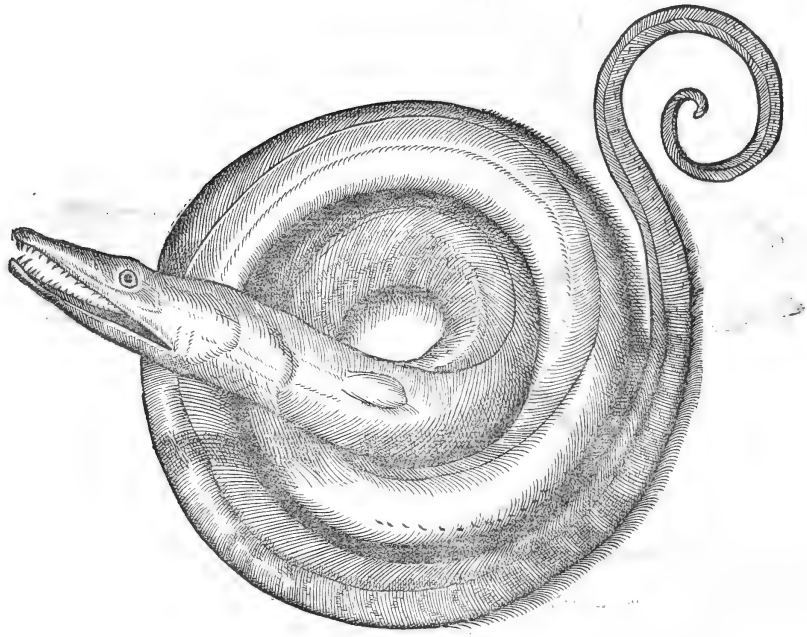

etiam (inquit) maris indigenæ ſerpentes terreſtribus ſimiles: niſi quòd caput habeant congri. Et quidem genera eorum plura ſunt, colore numeroſæ uarietatis. Naſci eas non in altiſſimis gurgitibus certum eſt. De marino autem Dracone ſcribens libro octauo, cap. decimotertio, de hiſt. anim. Draco marinus, inquit, piſcis eſt litoralis quemadmodum dentex, ſcarabeus, cernua, aurata, mugil, mullus, turdus, pulcher, gobius, atque alij complures, & omne ſaxatile genus. Meminit quoque de eo Plinius libro trigeſimo ſecundo cap. ſeptimo, ſic inquiens. Extra has ſunt rotundæ in oleario uſu cochleæ, cucumis, cynopus, cammarus, cynoſdeſia, draco, quidam uolunt eſſe dracunculum. Eſt autem graculo ſimilis, aculeos in branchijs habet ad caudam ſpectantes. Huic ſanè non parum correſpondere uidetur, quem Veneti piſcatores, quinetiam Tergeſtini, & Aquileienſes uocant peſce Ragno, Itali uerò Traſcina. Quippe qui inter litorales, aculeos circum branchias habeat caudam uerſus ſpectantes, & altos in dorſo adeo uenenatos, ut ab eo icti, niſi curam admiſerint diligentem, uel doloribus intenſiſſimis crucientur, uel moriantur. Itaque & is uidetur Plinio fuiſſe Draco, quem libro nono cap. quadrageſimo octauo ipſe araneum quoque uocauit: cum inquit: Atque peſtiferum animal Araneus, ſpinæ in dorſo aculeo noxius: præſertim cum libro trigeſimo ſecundo, cap. ultimo, inter litorales piſces, & mari magis peculiares, non aliter araneum recenſere uideatur, quàm draconem Ariſtoteles. Cæterùm is libro nono, capite uigeſimo ſeptimo, Serpentem marinam, de qua ſuperius ex Ariſtotele diximus, draconem quoque uocat, & utriuſque hiſtoriam errore manifeſto confundit ſic inquiens: Rurſus draco marinus captus, atque immiſſus in armena, cauernam ſibi roſtro mira celeritate excauat. Id quod Ariſtoteli marini draconis non eſt, ſed marinæ ſerpentis. Quibus apertiſſimè conſtat, Plinium aut negligenter hoc in loco Ariſtotelem legiſſe, aut eius lectionem haud rectè intellexiſſe. Nec ſanè quiſpiam Plinium excuſabit, qui dixerit draconem marinum in arenam immiſſum, perinde ac ſerpens illa, roſtro ſibi cauernam fodere, quandoquidem cum nullo roſtri mucrone ſit inſtitutus (ut rectè uir doctiſſimus Saluianus inquit) ſed obtuſo quidem ore habeatur, nulla prorſus conſentit ratio, ut cauernam in arena ſibi tam facilè excauare queat. Itaque Matthiolus non tam leuiter Rondoletio ſubſcribet, qui hoc Plinij erratum haud animaduertens, Præterea, inquit, quod de dracone ſcripſit Plinius, id in araneo noſtro (araneus illi Draco marinus eſt) quiuis experiatur, qui piſcium capturæ intereſſe uoluerit. Captum enim araneum arena ſemper ſe obuoluentem cernet. Atqui aliud, mea quidem ſententia, deſignat Plinio, roſtro in arenam immiſſo cauernam ſibi mira celeritate excauare draconem: aliud uero Rondoletio, in arena ſe obuoluere, ut fere cæteri faciunt piſces, qui uiui è retibus in litus à piſcatoribus deuoluuntur. Quare non abſque iniuria in Matthiolum inuehitur, (illum tamen non nominat) cum dicit abſurdam eſſe illius opinionem, qui in Dioſcoridem commentaria ſcripſit, quod ſcribat is non eundem eſſe Plinij, & Dioſcoridis marinum Draconem.

Draconem. Sed hanc iniuriam ijs refellendam, imo potius ægrè ferendam relinquo, qui hoc loco Rondoletij uiri alioqui doctissimi negligentiam in examinanda Plinij lectione facilè cognoscent. Non uideo sanè, quo pacto Draconem libro nono cap. uigesimo septimo à Plinio descriptum facere legitime possit Rondoletius Dioscoridis Dracone minimè differentem, cùm ibi nil aliud describat Plinius, quàm serpentem marinam Aristotelis. Cæterùm marinæ serpentis imaginem, primus (quod uiderim le gerimúe) ad amussim delineatam edidit Hippolitus Saluianus, medicus doctissimus, in pulcherrimo suo de piscibus uolumine, unde nos hanc, quam pinximus, accepimus. Δράκων θαλάσσιος *Græcè. Italicè Trascina. Gallicè Viue dicitur.* Nomina.

Σκολόπενδρα. SCOLOPENDRA. CAP. XIIII.

SCOLOPENDRA marina in oleo decocta si illinatur, auellit capillos: sed contactu pruritus facit.

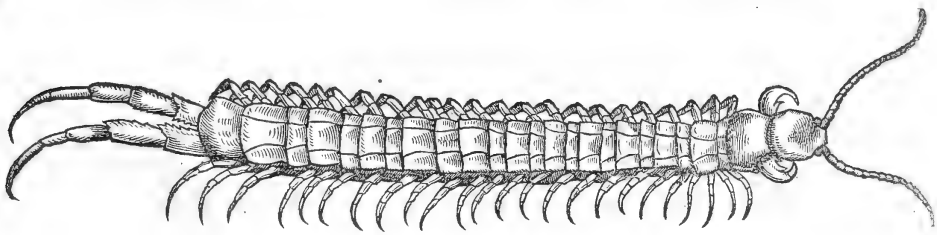

SColopendra marina animal est non magnum. Scribit de ea Aristoteles lib. secundo cap. XIIII. sic inquiens. Marinæ Scolopendræ terrenis similes sunt, magnitudine tamen paulo inferiores: gignuntur in saxosis locis: colore magis rubro, pedum numero terrestres superant, sed cruribus sunt graciliorib us. Serpentum more non altis gurgitibus nascuntur. Hæc ille. Quibus haud parum astipulari uidentur, quæ à Rondoletio in suo de piscibus libro pinguntur: ac etiam à nobis quoque ex illius codice huc translatæ sunt, uermium terrestrium figura, & numerosis, tenuibusque utrinque pedibus stipatæ. Verùm ab his longè differt marina Scolopendra, quam mihi dono dedit Constantinopoli allatam Clarissimus Augerius de Busbecke, qui superioribus annis apud Turcarum Imperatorem pro Cæsare Ferdinando oratorem egit. Hanc ego legitimam Scolopendræ contideratio.

SCOLOPENDRA MARINA RONDOLETII.

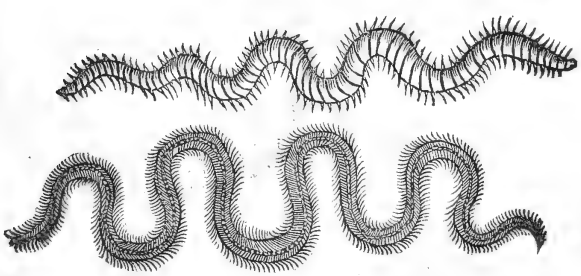

esse marinam Scolopendram censeo, ideoque eam hic excudi uolui, ut aliorum quoque sit iuditium: Aristoteles lib. nono cap. trigesimo septimo de historia animal. Quæ autem, inquit, centipeda appellatur, ubi hamum deuorauerit, euomit foras sua interiora, donec hamum reijciat, non recipit intrò. Id quod etiam scribit Plinius libro nono cap. quadragesimo tertio. Sed hæc fieri in tam exiguo animali, quod pro marina Scolopendra pingit Rondoletius, uix credibile uidetur, cum tam exiguo sit ore, & angusto: ut hamum quantumuis tenuem deglutire nequeat. Quo sit, ut omnino adducar ad credendum, nostram hãc legitimam ueramque esse Scolopendram. Id enim adeò manifestum facit uniuersa eius effigies, ut omni prorsus iudicio eum carere putem, qui aliter senserit.

Νάρκη. TORPEDO. CAP. XV.

MArina Torpedo diuturnis capitis doloribus admota, cruciatus uehementiam mulcet. eadem apposita euersam sedem, prociduamque coercet.

Torpedinis consideratio.

Torpedo in chartilagineorum, planorumque piscium genere ab auctoribus recensetur, perinde ac raia, læuiraia, rhombus, solea, pastinaca, & alia id genus plura. Corporis facies, si caudam abscideris, orbicularis fuerit. Caput adeò inter scapulas contractum est, ut ipsius nullum uestigium appareat: Oculos tamen habet anterius, superiori parte, sed exiguos, & citra hos paulò foramina duo semicirculi effigie, quæ perpetuò reclusa spectantur. Os habet supina parte haud amplum, minutis intus dentibus. Lingua illi nulla, os præcedunt foramina duo, quæ olfactus gratia nata uidentur. Eadem in parte, (ut author est Aristoteles libro secundo cap. decimotertio de hist. anim.) Branchias utrinque quinas habet, sed exiguas, & arcuatas. Excrementorum meatus ima corporis parte suum habet locum; prope caudæ exortum, quæ illi breuis est, sed carnosa, & in latam desinens pinnam. In caudæ dorso duas quoque pinnas habet, sed prior altera maior, quinetiam ad caudæ ipsius exortum binas gerit, utrinque unam, latiores semicircularesque, de quibus tantum libro quarto, cap. decimotertio de partibus animalium meminit Aristoteles, cæteris silentio præteritis. Atqui haud rectè eodem in loco eundem de Torpedinis cauda scripsisse iudico, cum Torpedini non secus ac Pastinacæ, cæterisque cartilagineis, longam, spinosam, rigidamue caudam tribuat. Corpus totum molli ac læui cute contegit. Supina parte albicat, sed prona flauescit, uinoso ferè colore. Dorso non omnibus eadem facies. Siquidem aliquibus quinque sunt in dorso maculæ nigræ, orbicularesque oculorum ferè effigie, pentagonique figura dispositæ. Vnde illi nomen, Romanis occhiatella: Alijs eædem ferè uisuntur maculæ, sed non ut in primo genere nigræ. Sunt enim circulis uersicoloribus pictæ, nota quadam in medio existente, quæ oculi pupillam quadantenus refert. Nonnullis hæ maculæ desunt, sed minores, minutiores, ac numerosæ in toto dorso dispersæ spectantur. Quibusdam uerò nullæ prorsus apparent; dorso tantum flauescente. Cæterùm, etsi præscriptis notis Torpedines diuerso esse genere uideantur, non tamen in ijs uariat torporis inducendi facultas. Nanque omnibus eadem est. Torpedo uiuum parit animalculum prius intra se genitis, ut cætera ferè cartilaginea, & adeo prolifica est, ut, scripserit Aristoteles, Torpedinem uisam esse grandem; quæ intra se fœtus circiter octuaginta haberet. Tanta huic uis peculiaris inest, ut retibus capta, antea-

TORPEDO.

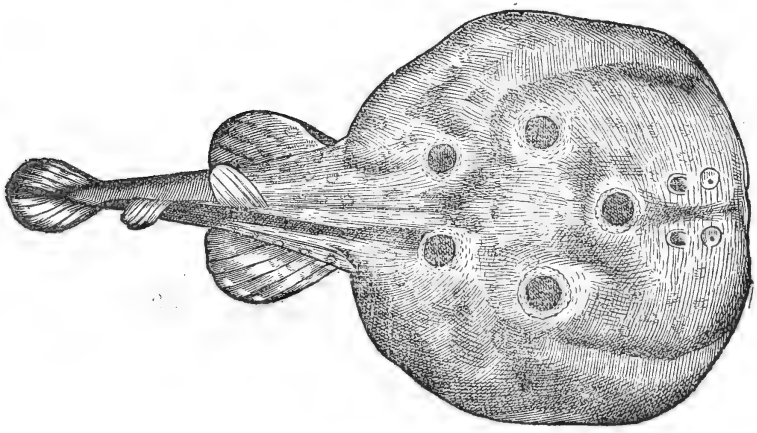

Torpedinis mira facultas.

quàm manu attingatur, & manus, & lacertos piscatoris stupore non modico afficiat: id quod etiam fit, si capiatur hamo. Talis nanque huius facultas per setas, & hastam insensibili quodam modo permeans, ad manum piscatoris tandem transuecta, celeriter torporem inducit. Idcirco Galenus libro VI. de locis affectis: Ea (inquit) potentia torpedo prædita est, ut si fuscina attingatur à piscatore, transmissa qualitate per hastam ad manum, eam repentè obstupefacit. Idem postea retulit Plinius libro XXXII. cap. I. sic inquiens. Torpedo etiam procul, & è longinquo uel si hasta, uirgáue attingatur, quàmuis prævalidos lacertos torpescere facit, & pedes quàm libet ad cursus ueloces alligat, & retinet. Et lib. IX. cap. XLII. ita scribit. Nouit torpedo uim suam: ipsa enim non torpens, mersaque in limo se occultat, pisces, qui securi adnatantes obtorpuere, corripiens. Quod ante ipsum prodiderat Aristoteles lib. IX. cap. XXXVII. de historia animalium sic inquiens: Torpedo pisces, quos appetit, afficit ea ipsa, quam in suo corpore continet, facultate inducendi torporis, atque ita retardatos præstupore capit, & uescitur. Addit sese in arena, & limo, tum pisces, qui adnatantes obstupuerunt, corripit. Quam rem plerique conspectam à se retulerunt. Est enim pigra Torpedo ob pinnarum in corporis mole defectum, & cũ piscibus uescatur, cumque lento motu eos capere nequeat, astu illos capit, cuius rei inditio sunt Mugiles, qui cum uelocissimi sint, sæpius in torpedinum uentriculis reperiuntur. Cæterùm proprietas hæc uiuis duntaxat inest: nam si eadem in exanimatis persisteret, comestæ (ueniunt enim frequenter in cibis) uniuersum corpus stupidum redderent. Quamobrem Galenus lib. XI. simp. med. de ea

Torpedinis ures ex Gal.

ita

ita scriptum reliquit. Sed & Torpedinem totam (dico autem animal marinum) capitis dolores sanare capiti admotam, sedemque euersam coercere, à quibusdam est proditum. Verùm ego cùm utrunque essem expertus, neutrum facere comperi. Eam igitur cùm cogitassem, adhuc uiuam esse applicandam, cui caput doleret (posse enim fieri, ut hoc medicamen anodynon sit, hoc est, dolore liberet, similiter alijs, quæ sensum obstupefaciunt) ita habere comperi. Putoque eum, qui primus est usus, tali quapiam motum ratione uti aggressum. hæc Galenus. Non desunt authores, qui putent uim torpidam in Torpedine haud in toto corpore esse diffusam, sed in quibusdam tantum particularibus eius corporis mẽbris. sed an hoc uerum fabulo sumue sit. haud facilè fuerit asserere: sunt tamen rationes, quæ illorũ sententia non parum, refragantur. Venetijs piscis hic ab effectu, uulgò Tremolo appellatur: siquidem membro stupefacto, subinde tremorem incutit. Romani uerò (me quidem latet, unde id nomen traxere) eundem uulgari nomine Batti potta, & Fotterigia dicere consueuerunt. Quæ τάρκη Græcis, Torpedo Latinis nominatur: Arabibus, Tcad: Italis, Torpedine: Hispanis, Hugia: Gallis, Turpilles. Nomina.

Ἔχιδνα. VIPERA. CAP. XVI.

VIperinæ carnes si coctæ edantur, claritatem oculis afferunt: neruorum uitijs auxiliantur: increscentes strumas reprimunt. Detracta autem cute, caput caudaque, quoniam carne uacant, amputari debent. quippe [a] commentitium est quod præcipitur, certam utrinque mensuram præcidi oportere. Reliquum uerò corpus exemptis interaneis elotum, dissectumque discoquitur cum oleo, uino, salis exiguo, & anetho. Aiunt iis, qui uiperas esitent, pediculos procreari: quòd planè à ueritate abhorret. Adiiciunt aliqui longam senectutem agere, qui eo cibo uescuntur. Sal ex eis ad eadem conficitur, sed inefficacior est. Viua autem uipera in fictile nouum demittitur: adiiciuntur salis, caricarumque tritarum, singulatim quinque sextarij, mellis cyathi sex, mox fictilis operculum luto oblinitur, & fornacibus inflatur, donec sal in carbones redigatur; qui postea tritus in puluerem faciem reconditur. Plerunque, ut ori gratior fiat, immiscetur [b] spica, aut folium nardi, aut malabathri momentum.

a μυθώδης. i. fabulosa.

b ναρδοσάγυος ἢ μαλαβάθρου φύλλα βραχέος. i. spicæ nardi, & malabathri folii parũ, ita habet antiquus manuscriptus codex.

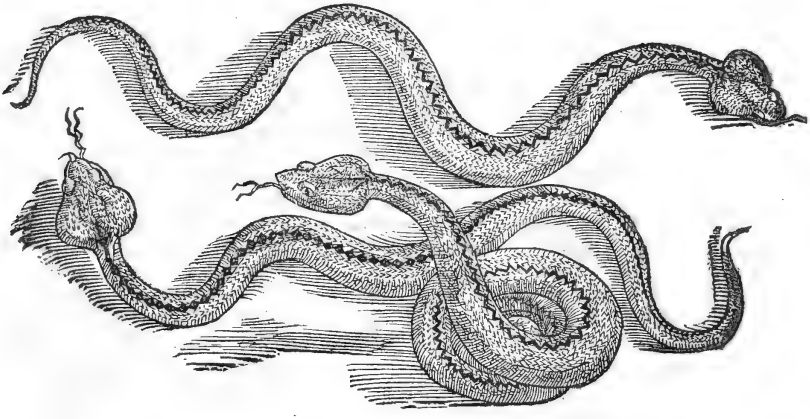

Iampridem cæptum est ueras Viperas nanciscii in Italia. Earum enim partus eas indicarunt: quandoquidem recentiorum medicorum quidam Viperas summo studio indagantes, ut Galeni more, hoc etiam æuo legitimã possent parare theriacam, inito consilio cum bis circumforaneis, qui serpentibus alendis quæstum factitant, Viperas ipsas prægnantes sint consecuti, quæ in capsulis conclusæ catulos peperere, quòd proprium Viperarum sit animal edere, non quidem oua cæterorum serpentium more. Nec tamen propterea illud uerum esse compertum est, quòd nascentes Viperæ uiscera abrodant, occisa parente, ut libro de theriaca ad Pisonem prodidit Galenus (si tamen is liber legitimus est) ex Nicandri auctoritate, & Plinius lib. X. cap. LXII. Qui Aristotelis uerba præterquàm interpretari deprehenditur, à quo Viperæ historiam ipsum accepisse liquidò constat. Cuius sententiam non tantùm explodit: quod experimento compertum est; sed & Aristoteles ipse: quandoquidem nusquam dixerit, uiperinos fœtus parentis uiscera, aut uterum abrodere, sed quòd qui tardius eduntur catuli (tardius enim ideo illi excluduntur, quòd Vipera singulos singulis diebus parit) abrodunt membranam quandam, qua in matris utero obuoluuntur, ut citius prodeant in lucem. Qua in re, ut hoc omnibus palàm sit, sic lib. v. de historia animaliũ capite ultimo, sonant Aristotelis uerba. Τῶν δὲ ὄφεων ὁ μὲν ἔχις ἕξω ζωοτοκεῖ, ἐν αὐτῷ τῷ ᾠῷ τὸν ἀποκισμὸν τὸ δὲ ᾠὸν, ὥσπερ τῶν ἰχθύων, μονόχρων ἐστὶ, καὶ μελανόδερμον. ὁ δὲ νεοττὸς ἀνωθεν περιγίνεται, καὶ ὑπερέχει φλοιὸς ὑγρακώδης, ὥσπερ ὑμὴν· ὁ δὲ τὰ τῶν ἰχθύων τίκτει δὲ

Viperarum consideratio.

Plinii lapsus.

μικρὰ ἐχίδια ἐν ὑμέσιν, οἳ περιῤῥήγνυνται τριταῖοι. ἐνίοτε δὲ καὶ ἔσωθεν διαφαγόντα αὐτὰ ἐξέρχεται. τίκτει δ' ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καθ' ἕν. τίκτει δὲ πλείω ἢ εἴκοσιν. id est. *Vipera è serpentibus animal edit, cùm intra se primùm oua pepererit. Ouum hoc unius coloris, & molli cute contectum, ut piscium est. Fœtus supernè gignitur, nec duro cortice continetur, sicut nec piscium quidē. Parit paruas uiperulas membranis obuolutas, quæ tertia die rumpuntur. Euenit interdum, ut qui in utero sunt, abrosis membranis prorumpant. Singulos diebus singulis parit, pluresque parit quàm uiginti. hæc Aristoteles. Cuius sententiam (ut dictum est) peruertens Plinius, ubi ei dicendum fuerat, quòd ultimæ uiperulæ adhuc in matris utero degentes, sua abrodunt inuolucra, anteaquàm prorumpant, dixit cæteras tarditatis impatientes, perrumpere latera, occisa parente. Porrò huic explosæ sententiæ etiam Philostratus refragatur. nam in uita Apollonij Tyanei narrat, Apollonium ipsum uiuam, ac incolumem uidisse Viperam quæ suos catulos nouissimè exclusos lingebat. Marsi præterea, qui serpentium domitores se prædicant, quique falsò ex diui Pauli prosapia se originem duxisse gloriantur, Viperam Marasso uulgò appellant, utque maiorē cum spectatoribus ineant gratiam, sæpissimè uiperinos dentes, longos, acuminatos, atque mortiferos ostentant, conditos (ut Plinius inquit lib. XI. cap. XXXVII.) gingiuis, atque membranula quadam circundatos, lethali ueneno referta. Quin & uiperarum nuper editos fœtus ostendunt, quos Viperæ suis alunt in capsulis, quibus eas deferunt: nec tamen illi matris uiscera scindunt. Cæterùm quòd Viperæ primùm intra se oua pariant, mox animalia gignant, Theophrastus quoque auctor est libro VII. cap. XIIII. contra eos, qui secus sentiunt. Viperæ (ut scribit Auicenna libro quarto, ubi de uenenis agit) caput habent pressum, latumque, ubi ceruici annectitur, quæ peculiariter illis tenuis est: nec corpore admodum sunt longo, utpote nec cauda. Ad hæc Galenus, cùm scriptis tradere uellet, quibus notis mares Viperæ à fœminis distent, eo libro, qui de theriaca ad Pisonem inscribitur, sic inquit. Viperæ fœminæ subrufæ sunt, & perquàm agiles, ceruice elata: oculis subrubentibus, inuerecundis, atque intuitus ferì: ijs caput latius, quàm mari, quem etiam excedunt uniuersa corporis mole, earumque excernens meatus suum propius caudam obtinet situm. Mari duo tantùm insunt canini dentes; fœminæ uerò plures. Proinde igitur Nicander cecinit his uersibus.*

Viperarum facies, & sexus discrimen.

Τοῦ μὲν ὑπὲρ κυνόδοντε δύο χροῒ τεκμαίρονται,
Γονέρδ γόμενι, πλέονες δὲ τοι αἰὲν ἐχίδνης. *Hoc est soluta oratione.*

Masculi quidem supra canini dentes duo colore notantur, uenenum eructantes: at plures semper fœminæ insunt. Illud insuper addiderim, Aristotelem memoriæ mandasse lib. VIII. cap. XV. de historia animalium, quòd licet hyeme cæteri serpentes cauernas subeant terræ: uiperæ tamen sub saxis condantur. Ex quo palàm est, Plinium hoc etiam loco non rectè intellexisse Aristotelem: quippe quòd tradiderit lib. VIII. cap. XXXIX. Viperam solam terra condi; cæteras arborum, aut saxorum cauis. Illud item reticuit Aristoteles, quod Plinius poetas secutus retulit, fœminam scilicet in coitu mari caput abrodere uoluptatis dulcedine. Sed ut iam Viperis uires suas, ac facultates reddamus, hîc ea nunc referam, quæ de ijs lib. II. simplicium medicamentorum tum libris de antidotis pluribus posteritatis memoriæ prodidit Galenus. Viperarum igitur carnes palàm uidere est excalfacientes, & desiccantes, ubi condiuntur ceu anguillæ, nempe oleo, sale, anetho, porro, & aqua, seruato nimirum modo. Quòd autem totum corpus per cutim purgent, discere tibi liceat uel ex ijs, quæ ego iuuenis etiámnum in Asia nostra sum expertus: quæ singulatim deinceps narrabo. Homo quidam morbo, quem elephanta cognominant, laborans aliquousque cum sodalibus conuersabatur, donec ex ipsius consuetudine conuersationeque quidam nostrûm morbi inficerentur contagione: ille iam graueolens erat, ac deformis. Constructo igitur illi tugurio proximè uicum in iugo collis propter fontem, illic hominem collocant, tantum illi quotidie ciborum ferentes, quantum uictui suppeteret. Cæterùm ad canis exortum, cùm fortè messoribus haud procul inde metentibus uinum esset allatum in fictili sanè quàm fragrans, is quidem, qui attulerat, deposito illo propè messores, abijt. Verùm ubi eius bibendi aduenisset tempus, sublato fictili adolescens, ut pro more impleto cratere, competente aqua uinum temperaret, in cratera uinum effundit, & unà excidit uipera mortua. Qua re attoniti messores, ueriti ne quod, si ebibissent, inde sibi malum eueniret, suam quidem sitim aquæ potione sedare maluerunt. Cæterùm cùm illinc discederent, quasi præ humanitate ac misericordia: homini illi elephantico obuoxio uinum largiuntur, rati expedire illi potius mori, quàm uiuere in ea miseria. At ille, ubi ex hoc bibisset, admirabili quodam modo sanitati restitutus est. Nam tuberosum illud omne cutis totius non aliter, quàm animalium à testis mollitie nuncupatorum malacostracῶn, tegmen decidit. Quantum autem reliquum erat, molle admodum apparuit, instar cutis cancrorum, & locustarum (carabos Græci uocant) ubi extima testa exciderit. Alterum quoque eiusmodi non dissimili casu in Mysia Asiæ, non procul ab urbe nostra accidit. Vir quidam elephanto laborans profectus est ad aquarum calidarum sponte nascentium usum, sperans inde nonnihil se commodi adepturum. Erat illi scortum ancilla, iuuencula sanè formosa, compluribus amatoribus ambita. Profectis igitur illis, cùm aquis uteretur, in ædibus, quibus uicinus erat locus squalidus, & uiperarum plenus, fortè fortuna ex illis una in urceum uini incidit negligentius positum: extinctaque est. Ac scortum quidem in lucro id reputans, quod sors euenisset, hero id uini propinat. Cæterùm ille, ubi ebibisset, ad eum modum, quo ille, qui degebat in tugurio, persanatus est. hæc Galenus. Qui etsi alia è uiperis experimenta ibidem scripserit, unde similiter alij incolumes euasere, ut eius firmior redderetur ratio, quòd scilicet uiperarum esu elephantiaci sanentur: attamen breuitati consulentes, ea hoc loco silentio inuoluenda duximus. Verùm enimuerò nil mirum alicui fuerit, Viperas ambas, quarum meminit Galenus, se tam facilè immersisse uino: siquidem illis natura comparatum est, ut uino summopere delectentur. Quamobrem narrat Aristoteles lib. VIII. cap. IIII. de historia animalium, quòd ideo uiperas aliqui uino cum fictilibus ad sepes disposito uenantur, quia uini incontinentes sunt: ebriæ enim capiuntur. Id quod etiam dixit Dioscorides in sexti libri præfatione de uenenis, uenenatisque agens. Quinetiam uiperæ (ut ad Pisonem scribit Galenus) buprestes, & cantharides deuorant. Item Aristotelis testimonio lib. 8. cap. 29. de historia animalium, scorpium deuorari à uipera certum est: ob idque (ut idem est auctor) eorum uenenatorum morsus grauiores sunt, quæ alijs animalibus uenenatis uescuntur: quod profectò faciunt uiperæ. Hæ theriacen ingrediuntur: at non omnes, nec omni tempore captæ probantur. Proinde Galenus libro primo de antidotis rem hanc scitè & apertè declarauit, sic inquiens. Viperas non ut aliqui faciunt, æstate,

Plinii lapsus.

Viperinæ carnis uires ex Galeno.

Viperæ uino delectantur.

Viperarum uenatio, & earum pastilli.

æstate mediâ, neque statim, ubi cauernas egressæ fuerint, uenari conuenit: æstate siquidem earum caro sitim excitat, sitimque ab egressu frigida est, sicca, & extenuata. Optimum itaque tempus est, quod ijs medium intercedit, quod & Andromachus ipse significauit, quo tempore & qui Bacco sacra faciunt, uiperas dilacerare solent, uere quidem finiente, nondum tamen æstate inchoata. Vel si uer ad magnam sui partem hyemale fuerit, circa principium æstatis, non multo tempore post pleiadum ortum. Viperas autem, quæ prægnantes sunt, reijcere oportet: aliarum uerò caput, ac caudam abscindere. nam præterquàm quòd hæ particulæ uirulentiores esse uideantur, etiam duræ, & parum carnis habent. Sufficit autem in magnis uiperis, id, quod utrinque amputatur, quatuor digitos æquare. Totum uerò reliquum corpus, intestinis exemptis, pelleque detracta, aquis primo abluendum, atque in uas fictile coniiciendum est: deinde aqua pura superinfusa, uiridique anetho (tunc enim uiget) ollæ prunas, ut coquatur subijcere conuenit, uel arida ligna, quæ, quòd fumum non emittant, ἄκαπνα uocant; uel quod melius adhuc est, uitium sarmenta. Salis autem, siquidem suo tempore uiperas ceperis, tantillum immittere oportet: (in æstate iam incipiente, nihil. Porrò obseruandum est, ne illæ capiantur, quæ in maritimis locis, quæue in aliqua salsa aquarum lacuna degunt: antidotus enim quæ ex huiusmodi uiperis confecta fuerit, sitim excitabit. Cùm igitur Viperæ probè coctæ fuerint, ac si quis comedere uellet, eas ex aqua eximere oportet, deinde carnes ita à spinis auellere, ut nihil ex spinis simul auferatur: atque his exquisitè contritis, panis ex purissima farina optimeque confecti, qui præcipuè & bene fermentatus sit, & in furno, non sub clibano coctus, modicum quiddam admiscere. Nonnulli tamen in commiscendo panem Viperis hanc mensuram seruandam præcipiunt, ut panis pondus uiperinarum carnium dimidio minus sit: alij ne tertiam partem excedat malunt. Ego uerò quandoque quartam, quandoque & quintam panis imposui. Cæterùm nisi probè coctus fuerit, periculum est, ne aliquid aciditatis medicamentum contrahat. At satius est, panem hunc ita coctum per aliquot dies loco aliquo sicciori prius exiccasse. Verùm cùm uiperas, & panem commixeris, diligenterque adeò subegeris, ut nulla uiperinæ carnis particula non contusa remanserit, pastillos ex ea massa conficito, qui tenues sint: nam crassi cùm difficulter siccescere soleant, & carnem putrere, & panem acescere sinunt. Quamobrem panem quoque antè siccatum terere melius est, & non, quemadmodum ante nos qui Cæsari theriacam faciebant, uiperarum iure maceratum: id quod ipse quoque diu feci, sed mihi postea melius esse uisum est, panem antea contritum uiperarum carnibus exactè iam subactis admiscere: citius nanque pastilli siccantur, qui siccum panem, non madidum acceperint. Sit autem cella, in qua pastillos siccabis in superiori domus parte, ad meridiem conuersa, uel saltem ad septentrionem non respiciat, ut solis radios tota penè die admittat. tali enim in loco commodè siccescent. Statim ubi fuerint conformati, ea parte collocentur, qua solares radij peruenire non possint. Frequenter autem ipsos conuertere opus erit, ut æqualiter utraque ex parte siccescant, quod facere si quis omiserit, superior quidem pars celeriter arescet; inferior autem humida diutius permanebit, periculumque erit ne marcescant. Postea uerò quàm exiccati fuerint, maneant adhuc aliquot diebus eadem in cella longius, quàm prius à solis radijs, sæpeque denuo conuertantur. Sufficient autem ad hæc omnia quindecim dies ad summum: post quod tempus donec theriacam conficere uolueris, recondi debent in uase stanneo, aut uitreo, aut etiam aureo. Vitrum siquidem, & aurum nullam fraudem admittit: stannum autem plumbi mistura adulteratur. quod uitare conueniet, non solùm in hac, sed & in quibuscunque alijs antidotis: quemadmodum & argentum, si purum non fuerit: uasa nanque ex eo fabricata celerrimè rubiginem contrahunt, purum autem argentum, Romani candidum uocant. Cæterùm longè melius est, haud multò pòst, quàm pastillos confeceris, ipsis uti. quanquam non multum detrimenti capiunt, etiamsi peracto anno, atque etiam multo post eis utaris. Rectè nanque à principio siccati, ad tertium, quartumque annum integri perseuerant, dummodo tamen aptè reponantur, & subinde puluisculus quidam, qui ipsis obnasci consueuit, mundis linteis interdum abstergatur. Is nanque si diutius inhæreat, pastillos perforabit. Perspicuum est autem eos inutiles euadere, qui perforati fuerint. quemadmodum antequàm hoc ipsis accidat, etiamsi multum tempus interceperit, utiles permanent. Hæc Galenus de conficiendi pastillos Vipereos ratione, quò optimi & præstantissimi habeantur. Cæterùm illud Dioscoridi ridiculum uidetur, quòd qui uiperas esitent, pediculos procreent. Cui tamen reclamat Galenus lib. XI. simplicium medicamentorum, ubi id certò ijs euenire asserit, quibus plurimum mali succi in corpore exuperat. Narrat Plinius lib. 30. cap. III. quòd Antonius Musa Cæsaris Augusti medicus cùm incidisset insanabilia ulcera, uiperas edendas dabat, miraque celeritate persanabat. In Aegypto Aegyptios ipsos uiperis, alijsque serpentibus similiter, atque anguillis uictitare prodidit Galenus lib. III. de alimentorum facultatibus. Quibus item eos uesci traditum, est, qui occidentales, nouiterque repertas Indias incolunt, perinde ac ij, qui orientales inhabitant, ut libro 7. auctor est Plinius. Cinis ex uiperea pelle factus, capiti assiduè aspersus, alopeciæ fœditates aufert. Viperæ totius cinis, quæ uiua in uas nouum fictile coniecta fuerit, additis succi fœniculi uncijs duabus, & thuris grumo, & deinde cooperculo argilla circumlito tecta, & in fornace combusta, oculorum hypochises, & caligines potenter tollit, collyrijs adhibitus, aut per se tantum. Viperæ caput linteolo colligatum, & collo suspensum, magnum sanè amuletum est contra anginas, quippè non solùm iam factas sanat, sed ne fiant, prohibet. Vipera ita Latinis dicta Græcis ἔχις ἡ ναι uocatur: Arabibus, Labane alfahay: Italis, Vipera: Germanis, Brantschlangen: Hispanis, Biuora, & Bicha: Gallis, Viperes.

Aegyptiis uiperæ cibus.

Nomina.

Τῦφλος ὄφεος.

SENECTA ANGVIVM. CAP. XVII.

SEnectus anguium in uino decocta dolori aurium, infusu, & dentium, collutione auxilio est. Addunt eam in medicamenta oculorum, sed præcipuè uiperinam.

NVllis non cognita anguium Senecta: quippe quæ sæpe in campestribus inter saxa, & stirpes inueniatur. De hac cùm differeret Aristoteles lib. 8. de historia animal. cap. 17. sic inquit. Serpentes senectam exuunt tum uere, cùm egrediuntur, tum etiam autumno. Vipera etiam exuit tam uere, quàm autumno. Cùm serpens exuere incipit, ab oculis primùm detrahi aiunt, ita ut obcæcari uideatur ijs, qui rem non intelligunt. Tum caput exuitur: glabrum enim hoc omnium antequàm

Senectæ anguium confid.

SENECTA ANGVIVM.

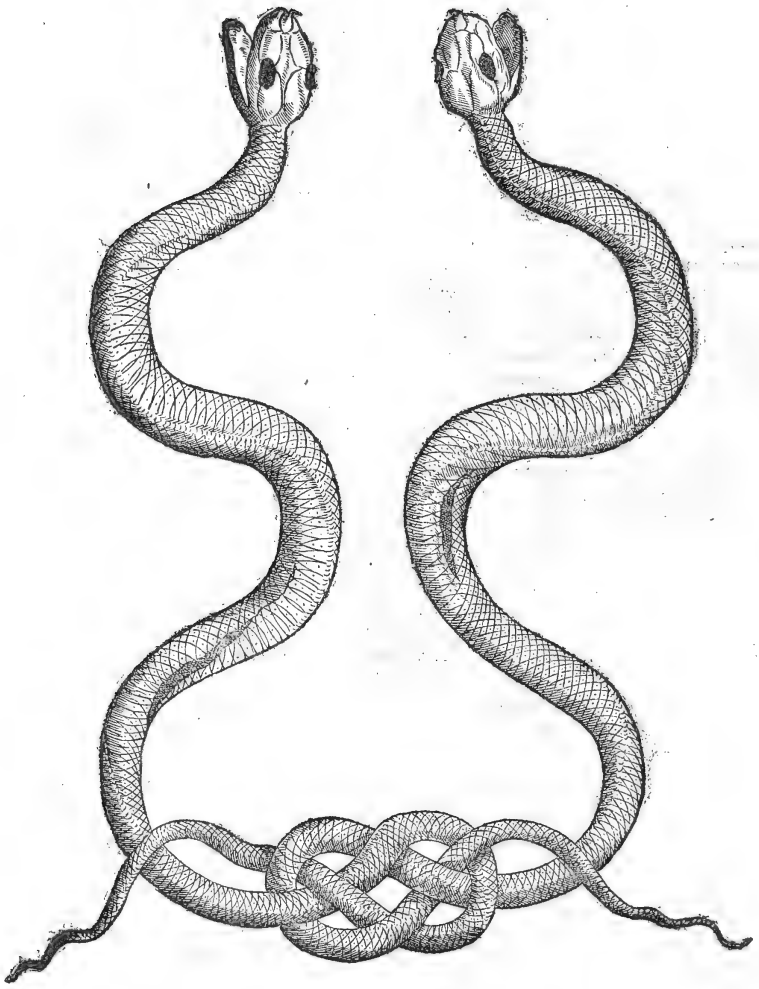

quàm reliquum corpus, apparet: atque una ferè nocte, & die ſenectus tota exuitur à capite orſa ad caudam: & cute altera intus ſubnaſcente, ipſa remouetur. Vt enim fœtus inuolucro ſecundarum, quo contentus prodierit, exuitur: ſic iſta ſenectute detracta renouantur. Porrò de ea nil aliud memoriæ prodidit Galenus libro XI. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, quàm quòd in aceto decocta dentium dolori medetur, Marcellus tamen empiricus anguium ſenectam uulſis commendat, ſi ijs licio alligetur. Eandem quoque prætulit, ad cœliacos, in roſaceo prius decoctam in ſtanneo uaſe, & deinde uentri impoſitam. Nomina. *Ἔχεως ὄφεος Græcè, Senecta anguium Latinè uocatur: Alchalha, & Selach alhaie, Arabicè: Spoglia del le Serpi, Italicè: Schlangen balck, Germanicè: Pelle de la culebra, Hiſpanicè.*

LEPVS

Λαγὼς θαλάσσιος, καὶ χερσαῖος. LEPVS MAR. ET TER. CAP. XVIII.

LEpus marinus loligini paruæ similis est: qui per sese tritus, aut cum [a] urtica marina illitus capillos euellit. Terrestris leporis inassatum cerebrum manditur, iuuandis tremoribus, qui ualetudine contracti sunt: affrictu, aut cibo facilem infantibus dentitionem præstat; exustum caput, & cum adipe ursino, aut aceto illitum, alopeciarum inanitatibus medetur. Leporinum coagulum post triduum à concubitu potum, conceptum adimere, partusque spem intercipere proditur: uulnerauæ, & alui fluorem sistit: comitiales iuuat: contra uenena ex aceto bibitur, præsertim aduersus concretum lac, & uiperarum morsus. Sanguis eius si calidus illinatur, uitia cutis in facie, uitiliginem, lentiginesque sanat.

[a] ἁλαλύσης. cum urtica simpliciter non cũ urtica marina ut Ruellius, Marcellus, & Cornarius uertunt. Ita.n. habent omnia exemp.

LEPVS TERRESTRIS.

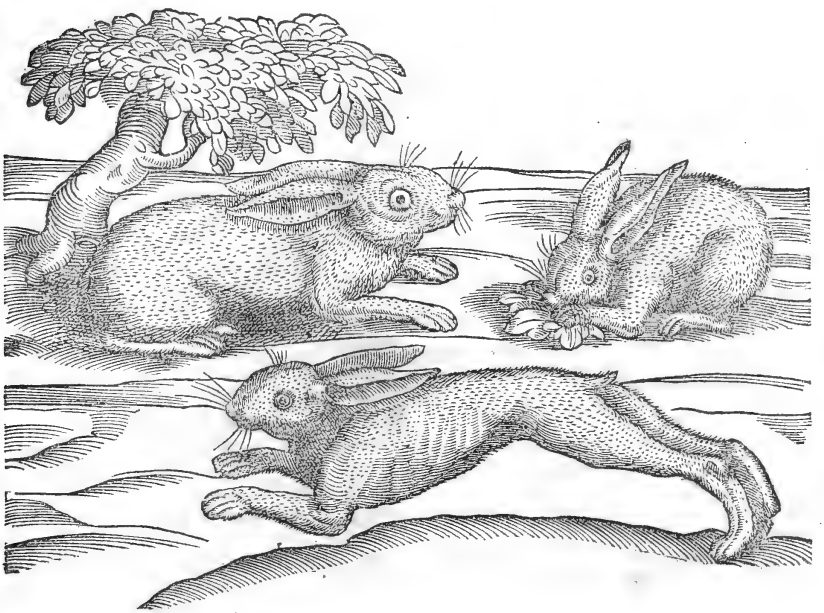

MArinus Lepus (ut nonnulli memoriæ prodidere) sic primùm appellari cœpit, quòd terrestris leporis faciem referat. Quapropter hæc de eo à Plinio produntur lib. 9. cap. 43. Lepus, inquit, qui Indico mari nascitur, etiam tactu pestilens, uomitum, dissolutionemque stomachi protinus creat. In nostro ossa informis, colore tantùm lepori similis: in Indis & magnitudine, & pilo duriore tantùm. nec uiuus ibi capitur. hæc Plinius. Ex quibus facilè conijci potest, Dioscoridem potius de nostratium marium Lepore intellexisse, quàm de ijs, qui in Indico innatant pelago, argumento quòd paruæ loliginis similem marinum leporem reddiderit. At Aeliano marinus lepus cochleæ exenteratæ similis habetur, cui sane is, cuius imaginem hic primo in loco ex Rondoletio appinximus, illi haud parum similis uidetur. Huic color in dorso est ex ruso nigrescens. Caput habet deforme, cuius alterum cornu Libellæ, quam Græci ζυγαίναν uocant, simile cernitur. alterum uerò mutilum est, foramine apparente, per quod processum quendam carneum exerit ac retrahit adeò, ut linguæ ferè imaginem exprimat. In horum medio oris rima uisitur. Os habet in dorso perinde ac Sepia, sed tenuius ac tortuosum. Exerit & cornicula duo mollia, cochlearum modo citra capitis sedem, sed breuiora, & resciſſa. Atramento refertus est, ut loligines, quibus quoq; internis uisceribus omnibus similis habetur. Est et alterũ genus grandius, atque exterius à præscripto differens. Siquidẽ anteriore parte appendices duas habet latas, carnosas q;, ore in medio reposito. Inferius paulò cornicula quoque duo prominent, sed breuiora quàm in altero, & acutiora. osse hic in dorso caret, cætera Sepiæ similia sunt: atque uisceribus loligi-

Leporis marini consid.

LEPVS MARINVS I.

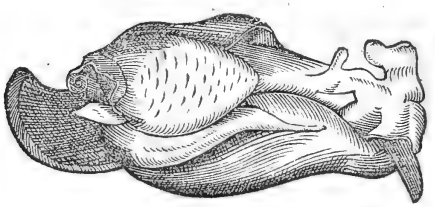

Leporis marini alterum genus.

LEPVS MARINVS ALTER.

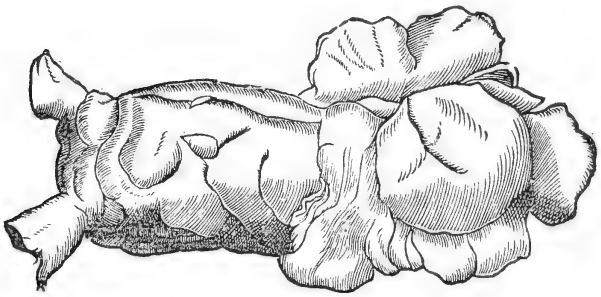

nem quoque refert.quemadmodum atramento. Pernitiosum ualde Lepus marinus animal est, lætalique ueneno refertus, adeò,ut deuoratus interimat, & conspectus à prægnantibus abortum faciat, ingenti excitata prius nausea. Ideoque recte Plinius scripsit lib 32.cap.primo.Lepus marinus uenenum est,alijs in potu,aut in cibo datus,alijs etiam uisus,siquidem gra uidæ si omnino aspexerint fœminam ab eo genere duntaxat,statim nausea,& redundatione stomachi uitium fatentur, & deinde abortum faciunt. Cæteræ moriuntur totidem diebus, quot uixerit lepus, incertique temporis ueneficium id esse,autor est Lycinius Macer. Hæc ille.Tetrum & pisculentũ odorem spirant marinus Lepus;nec alibi degit, quàm in limo, & sordibus.Albertus auctor est,tertium Leporis marini genus reperiri, communi piscium magnitudine, sed capite lepori non absmili, dorso rufescente; esculentum:tametsi à nonnullis explodatur,ut pote quod & concoctu contumax sit,& elephantiasim gignat. Dioscoridi marinus lepus præstat tantum illitus ad euellendos pilos.Plinio præstat quoque ad strumas,si imponatur,& celeriter amoueatur.Idem(ut Marcellus empiricus est autor)aut eius sanguis cum oleo tritus, euulsos pilos renasci prohibet.Verùm si renascantur,adeò molles futuros dicit,ut si iterum euellantur, & posthac illinatur locus, haud quaquàm eos renascituros. Cæterùm terrestris Lepus notissimum animal est,& cursu uelocissimum. Solùm hoc inter cætera terræ animalia,quæ utrinque dentata sunt (ut scriptum reliquit Aristoteles lib.III. de partibus animalium, cap. XV.) & quæ unicum tantùm continent uentrem, coagulum habet. Sunt & lepores albi,quales etiam Plinius lib.8.cap.LV. refert in Alpibus inueniri. Hi hyberno tempore admodum albicantes in summis uallis Ananiæ montibus frequentes reperiuntur; eo præsertim tempore, quo ij nimibus altissimis uestiuntur: qui tamen adeò magni non sunt, nec ita in cibum parati cum palato ineunt gratiam,ut qui in campestribus capiuntur.Cæterùm candidi hyeme tantùm conspiciuntur:nam liquescente nive subrubescunt, quemadmodum & cæteri. Cuius rei indicio sunt, illi quicùm non perfectè priores pilos exuerint, partim candidi, partim subrutili uisuntur. Lepores apertis oculis dormiunt,nec (quæ sua maxima timiditas est)alio quàm fugase tutari sciunt. Huic soli pilos in bucca intus, & sub pedibus esse adnotauit Aristoteles lib.III. de historia animalium, cap.12.Archelaus auctor est.cui etiam sententiæ plerique subscribunt,Leporibus utrunque sexum, & utranque gignendi uim inesse,& omnes lepores & què gignere,ac si essent hermaphroditi. Verùm inualuit falsa hac opinio,quòd crediderint homines tumores binos in inguinibus utriusque sexus prominentes,testiculos esse.Atqui hi testes non sunt (ut in castore inferius dicemus, sed folliculi glandulæ faciem referentes,qui meatum intus habent obliquum, è quo liquor quidam effluit, perinde ac è castoris folliculis, quos omnis superior ætas falsò testiculos putauit. Hos quoque, quinimò & uulgus uniuersum,hac in opinione confirmauit,quòd uiderint, Lepores,quanquam plurimi quotidie capiantur, etiam quodammodo fœcundius procreare. Veruntamen id non euenit, quoniam mares ipsi pariant; sed quia (teste Aristotele libro VI.de historia animalium,cap.37.)insuperfœtant,dum adhuc utero gerunt, similiterque statim a partu concipiunt,ita quòd singulis mensibus generant. Sed fœtus edunt non uniuersos: interpositis enim diebus, quot res tulerit,peragunt partionem. Vnde tam innumera fœcunditas: nam etsi fœmina lac nuper natis præbeat; nil tamen prohibet, quin eadem repetat coitum, & lactans,gerensque utero, denuo concipiat fœtum. Mares(ut loco citato idem prodidit Aristoteles) auersi coeunt cum fœminis: retro enim ijs genitale membrum à natura datum est, ut apparet, dum urinam reddunt. Ex quo etiam multis persuasum est, mares fœtum concipere; siquidem cognitu perquàm difficile est,an mares,an fœminæ sint, ut etiam cuniculis contingit: qui cùm fœcundius etiam prolificent, quàm lepores; non ob id tamen mares unquam parere uisi sunt, quamuis quolibet mense fœminæ pariant. Tradit Plinius lib.XI.cap.37.bina iecinora Leporibus inesse circa Briletum, & Thernem, & in Cherroneso ad Propontidem: at translatis alio alterum statim absumi.Id quod ante ipsum memoriæ prodiderat Aristoteles libro II. de historia animalium,cap.17.Item libro III. de partibus animalium,cap.VII. ubi hoc leporum genus pluribus in locis reperiri testatur,speciatim uero in Sycino agro,circiter Bolbam lacum. In Ithaca insula (ut idem tradidit libro VIII.de historia animalium,cap.28.) Lepores si aliunde illati dimittantur, uiuere nequeunt: sed eodem reuersi, unde maris introierint insulam,moriuntur. Leporinæ carnes in cibis esitatæ præter id quòd ægrè concoquuntur,crassum,atrabilioſumque generant succum.Veruntatem(ut inquit Rasis lib.de LX.animalibus)dysentericis conferunt,si assatæ sumantur. Iecur uerò arefactum,ecmorosis utiliter exhibetur potandum.Integer cum pelle Lepus,operculato fictili impositus, in clibanoque igne succenso tandiu dimissus,ut penitus exuratur,urinæ uitijs mirificè opitulatur, adeò ut calculos eijciat,tam in renibus,

Leporis terrestris consid.

Vana opinio.

Leporis facultates.

renibus, quàm in uesica genitos. Leporinum fel saccharo exceptum, oculorum argemas, nubeculasque delet. Leporinum stercus (ut aiunt) mulieribus gestatum, conceptum impedit. Sed illud experientia compertum est, quòd uuluis earum immissum, & mensium defluxiones cohibet, & humentem exiccat uterum. Renes crudi, præsertim adhuc calentes deuorati, auxiliantur mirificè calculosis, quin etiam cocti idem præstant. Pulmo autem frequenter adhibitus, attritos ex calciamentis pedes sanat: eiusdem testiculi ijs salubriter manduntur, qui uesicæ molestijs laborant. Leporinus sanguis adhuc calens, cum hordeacea farina decoctus, ac deuoratus, dysentericorum profluuium illico sistit. Ad idem quoque ualet leporinus fimus potus. Idem, atque pili, qui sub uentre habentur (ut Marcellus est autor) cum melle decocti, & fabæ quantitate frequenter deuorati, rupta intestina conglutinant, etiã si læsio in gracilioribus fuerit intestinis, uerùm assiduè hoc medicamento utendũ est, donec periculum omne tollatur. Pili leporini usti, sanguinem undequaque fluentem sistunt, peculiariter autem ad fluxum sanguinis nariũ ij ualent, qui è uentre uiui leporis euulsi fuerint, si in nares intromittantur. Sunt qui scribant, eos uentriculi doloribus affici nunquam, qui leporinum Talum secum portauerit. Sed hæc superstitiosa sunt, quanquam non omnino reijcienda. Animal λαγὼς θαλάσσιος Græcis, Lepus marinus Latinis nominatur: Italis, Lepre marina. Quod uerò λαγὼς χερσαῖος Græcè, Lepus terrestris Latinè dicitur: Arabicè, Arneberri: Italicè, Lepre terrestre: Germanicè, Haſe: Hiſpanicè, Lieure: Gallicè item Lieure. Nomina.

Τρυγὼν θαλάσσια. PASTINACA MARINA. CAP. XIX.

MArinæ Pastinacæ radius, qui eius cauda enatus aduersis squamis reflectitur, dentium dolorem mitigat, nam eos frangit, & euocat.

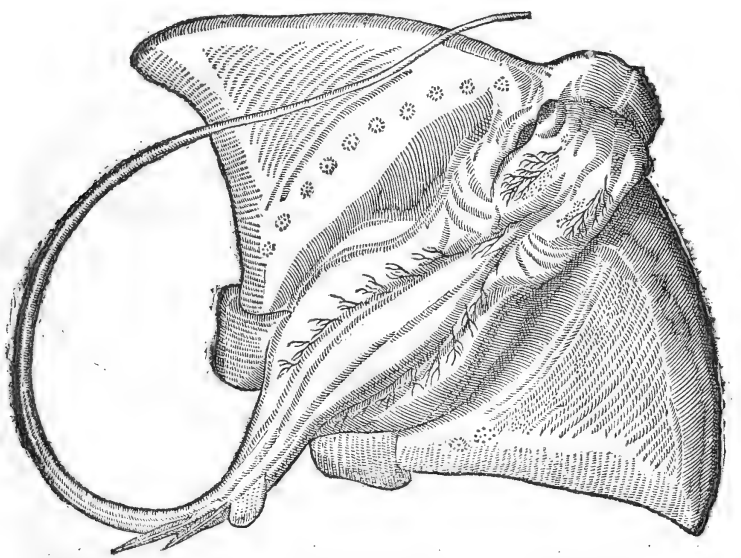

PAstinaca marina similiter atque raia, & alia id genus, in piscium planorum, & chartilagineorum genere collocatur. Hanc Veneti pesce colombo, Romani Bruco appellant. Duo eius uidimus genera, aliarum, cuius unus tantùm aculeus caudæ inest: alterum, cui duo. Postremam hanc Aquilam quidam esse censent. Verùm cum Aquila uno tantum aculeo sit munita, nec parum capitis figura, & caudæ longitudine à Pastinaca differat, piscatorum sententijs ego potius accesserim: quippe qui dum Istriæ litora perlustrarem, Pastinacas nonnullas mihi obtulerunt, quarum aliæ unico, aliæ gemino aculeo armatæ spectabantur; has mares, illas fœminas appellantes. Sed mirum dictu, quàm acriter feriant Pastinacæ. Aculeos enim robustos admodum habent, utrinque minutis dentibus, ipsisque aduncis serræ in modum excisis, quorum uenenato ictu piscatores grauiter afficiuntur. Quam ob causam memoriæ prodidit Aetius lib. III. quòd qui à marina pastinaca percussi sunt, his uulneris locus manifestè apparet. Sequitur autem dolor pertinax, & totius corporis stupor: acutum enim, & firmum habet aculeum, quo uehementissima ui in altum impulso nerui sauciantur. Quapropter in aliquibus mors derepente totum conuellens corpus comitatur. Idcirco non absque forti ratione Plinius lib. 9. cap. 48. ita scriptum reliquit. Nullum usquam execrabilius uenenum, quàm radius super caudam eminens trigonis, quam nostri Pastinacam appellant, quincunciali magnitudine, arbores infixus radici necat. Arma ut telum perforat & ferri, & ueneni malo. Latet piscis hic: & ut idem auctor est libro citato, cap. 42. latrocinatur ex occulto, transeuntes radio figens. Marcellus Virgilius, nimirum cupidus ineundi rationem, qua pastinacæ radio uti posset, dentium doloribus sedandis, quippe quòd Pastinacæ piscis confid. Marcelli ignoratio.

id ſilentio inuoluerit Dioſcorides, fatetur, etſi diligenter, ut conſentaneum eſt, inquiſuerit; nunquam tamen apud antiquos ſcriptores eam ſe conſecutum fuiſſe. Qua in re apertè declarat, ſibi cum Plinio parum interceſſiſſe conſuetudinis: quandoquidem Plinius lib. 32. cap. IIII. nos abunde docuerit modum, quo eo radio in dentium doloribus uti nalcamus ſic inquiens. Paſtinacæ quoque radio ſcarificare gingiuas, & in dentium dolore utiliſſimum. Conteritur is, & cum helleboro albo illitus, dentes ſine uexatione extrahit. Quapropter mirari non licet, ſi quandoque in plateis circulatores, dentium extractores cernimus, qui dentes abſque ferreis inſtrumentis, nullo illato dolore extrahant. Idem radius equos perſanat, qui ſubcutaneis uermibus exeduntur, ſi eo ulcera ſcarificentur, purganturque. Paſtinacæ iecur oleo incoctum non modò hominum ſcabiem ſanat; ſed etiam brutorum. Piſcis tamen eſculentus eſt, ſi abſciſſis in uniuerſum cauda & capite, decoquatur. Paſtinacæ, & eius radii uires.

Nomina. *Τρυγὼν θαλασσία ita Græcis, ut Paſtinaca marina Latinis, pariter & Italis nuncupatur.*

Σηπία. SEPIA. CAP. XX.

SEpiæ coctæ dum eſtur atramentum, egrè concoquitur: aluum mollit. Collyriis è teſta factis conſuenienter genarum ſcabritie perfricantur. Vſtum in ſua teſta; donec id, quod cruſtoſum eſt, abſcedat, poſtea tritum, expurgat uitiligines, furfures, dentes: & uitia cutis in facie. elotum in medicamenta oculorum addi ſolet: contra albugines, oculis iumentorum efficaciter inſpiratur: pterygia oculorum abſumit, cum ſale tritum, & iniectum.

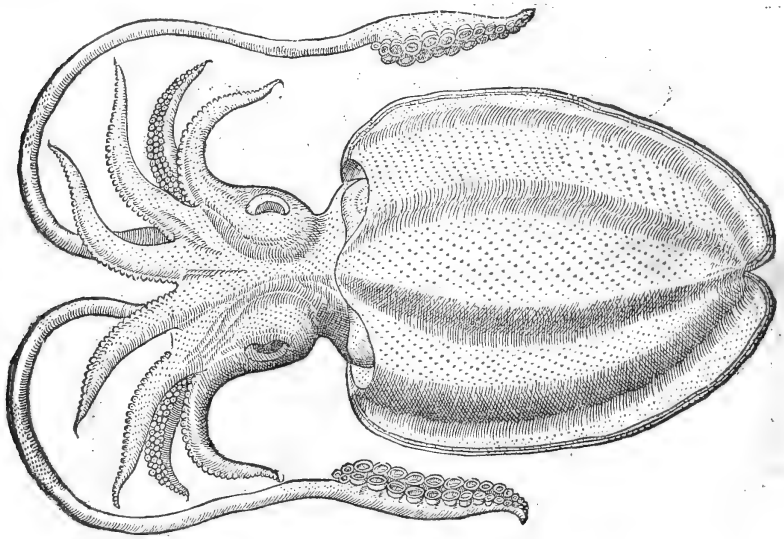

Sepiarum conſideratio. *SEpiæ in omnibus Italiæ piſcarijs, proprium retinent nomen, uenalesque habentur, in ijs inquam, in quibus marini uenerunt piſces. Hæ polypis ſimiles ſunt, præterquàm quòd hi innumeris pedibus excellunt, illæ uerò maiore corporis mole. Eſt Sepijs in dorſo os candidum, ſuperiori parte durum, ac læue: inferiori autem fungoſa quadam medulla repletum, quæ & leuiter aſpera, & ligni modo frequentibus uenis diſtincta uiſtur. Expetuntur Sepiæ oſſa auri fabris: facilè enim in partè illam fungoſam annulorum, cæterarumque rerum formas imprimas, quæ metallis igne colliquatis expleri ſolent. Sepiæ ſuo etiam aſtu non uacant: ubi enim piſcantem ſenſere effuſo atramento, quod pro ſanguine his eſt, infuſcata aquæ abſcondunt. Id quod etiam faciunt aduenientibus uoracioribus piſcibus. Pariunt (ut prodidit Plinius lib. 9. cap. 51.) omnibus menſibus, plerunque autem in terreno inter harundines, aut ſicubi enata fuerit aga: neque his bimatu longior eſt uita. Id quod de polypis retulit Ariſtotcles lib. 9. de hiſtoria animalium, cap. 37. Qua in re dixerim, quod ſi hiſtoria, quam tradit Plinius lib. 9. cap. 30. de illo tam ingenti Polypo, cuius caput Lucullo oſtenſum fuiſſe narrat dolij magnitudine amphorarum quindecim capax: atque pedes, quos uix utroque brachio complecti eſſet, longitudine pedum triginta, uera perhibetur, nullum ſequetur abſurdum, quin polypi & denis, & bis denis annis uiuere poſſint. Quod etiam tum ſepijs, tum loliginibus cuenire poſſe non dubitauerim; præſertim cùm eodem loco ſcripſerit Plinius, ſepias, loliginesque eiuſdem polypi magnitudine in Hiſpanico litore undis expulſas eſſe repertas.* Polypi mira magnitudo.

Sepiarum facultates. *Sepiæ atramento tantam uim eſſe Anaxilaus eſt auctor, ut eo in lucernis accenſis addito: cæteris ablatis luminibus, homines circumſtantes Aethiopes uideantur. Hîc an iure, uel iniuria me redarguat Gesnerus, doctis uiris relinquo iudicandum, cum ego ſenſum, non uerba Anaxilai referam. Sepiæ, polypi, loligines, & cætera id genus mollia difficillimè concoquuntur. quam ob cauſam antea cædi uerberibus ſolent, quàm excoquantur. Quanquam Athenæus Sepias aqua elixas uentriculo utiles exiſtimauerit, dixeritque eas ſanguinem attenuare, atque*

hæmorrhoides

LOLIGO, SIVE CALAMARO.

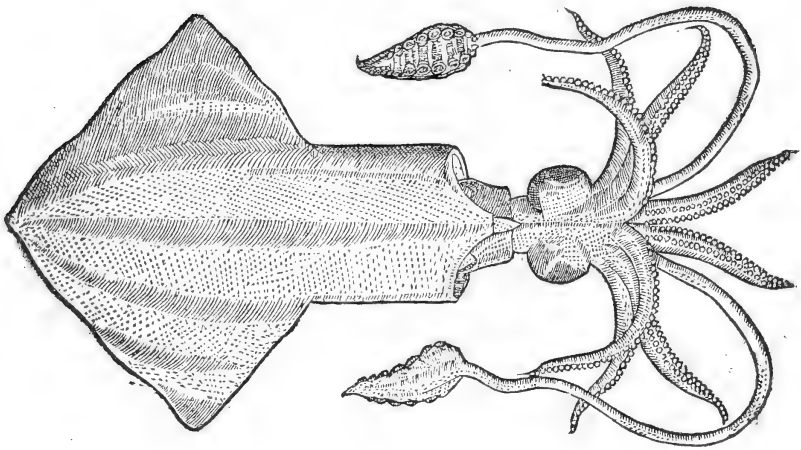

hæmorrhoides ciere. Cæterùm (ut Galeno placet lib. III. de alimentorum facultatibus) duræ ſunt carnis, ægrè conficiuntur, & ſucci crudi plurimum gignunt. Attamen ijs quibus probè concoquuntur, non parum corpori præbent alimenti. Quin & eius teſta exuſta (ut lib. XI. ſimplicium medicamentorum, idem ſcriptum reliquit) ad uitiligines, lentes, & ſcabiem uſum utilem præſtat: miſta præterea foſſili ſali, in oculis exiſtentes ungues eliquat, & antequam uratur frictione dentibus ſplendorem affert, & illitione ulcera deſiccat. Sepiæ ouа in cibis ſumpta urinam ciere Plinius commemorat, renumque lentorem diſiicere. Sepiis nucibus, & allio paratis quidam ueſcuntur, ut ſalaciores in uenerem prorumpant. Quæ σηπία Græcis, Sepia item Latinis, & Italis appellatur: Arabibus, Sarathan, & Sarthan: Germanis, Blacfich: Hiſpanis, Siba: Gallis, Seche. Nomina.

Τρίγλαι. MVLLVS PISCIS. CAP. XXI.

MVllorum aſſiduo cibo, aciem oculorum hebetari conſtat. Is marini draconis, aranei, ac ſcorpionis morſibus medetur: ſi crudus, atque diſſectus admoueatur.

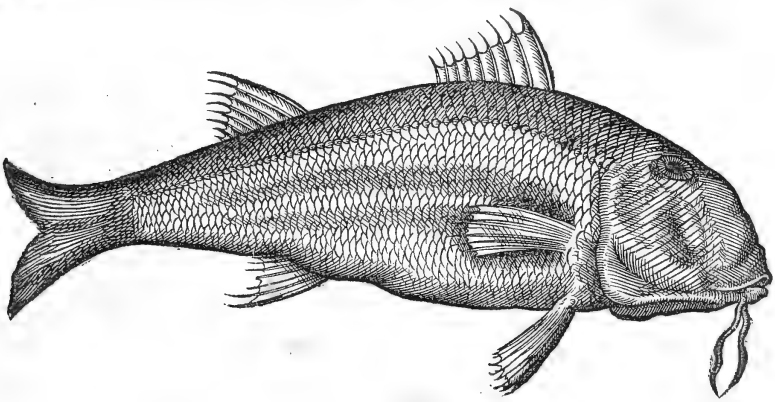

Mulli confideratio.

MVllus piſcis Latinis olim ſic dictus, relicta mulli appellatione, hodie Græcorum more Latinè etiam Triglа & Italicè triglia nominatur. Duo eius habentur genera (ut diligenter obſeruauit Saluianus) colore & magnitudine differentia. Maior qui pedali longitudine ſæpe uiſitur, rubro neſtitur colore, aureis lineis à capite ad caudam ductis. Minor purpureus eſt, maculis quibuſdam flauis, liuentibuſque apparentibus, nec palmarem longitudinem excedit. Ambo barbati ſunt, ideóque à Venetis appellantur Barboni. Antiquis is magno expetebatur pretio, præcipuè ganeonibus: cùm ex fide dignis conſtet monumentis, Mullos ſæpenumero à priuatis etiam hominibus argenti libra ſingulos ueniſſe, tanta cum eorum iecore, & capite gratia interceſſerat gulæ. Quamobrem Galenus lib. III. de alimentorum facultatibus de eò hæc memoriæ prodidit. Mulli iecur à guloſis mirabilem in modum uoluptatis nomine commendatur. Quidam uerò ipſum ne per ſe quidem ſolùm edendum cenſent, ſed garelæo, quod uocant, in uaſe præparato, cum pauxillo uini uſcus in eo tantiſper diſterunt, dum ex uniuerſa eius ſubſtantia, & præparato liquamine unus, ac ſimilaris ſuccus, quantum ſenſu poſſis iudicare, factus eſſe uideatur, in quo intincta mulli carne ueſcuntur. At mihi profectò nequaquam tantæ ſuauitatis uiſum eſt, ut eum honorem mereatur, neque tam inſignem corpori utilitatem conferre, uti nec ipſum caput: quanquam hoc quoque laudant ganeones, ac ſecundas poſt iecur ferre prædicant. Cæterùm intelligere nequeo, cur permulti grandiſſimos mullos emptitent, cùm nec adeò ſuaui ſint carne, ut minores: nec concoctu facili, ut quæ dura admodum eſt. Itaque cùm aliquando quendam ingenti pecunia prægrandes mullos ementem interrogarem, cuius rei gratia illos tantopere expeteret, reſpondit ſe primùm propter hepar illos tanti emiſſe: tum autem & propter caput. Idem loco citato, circa capitis initium ita ſcribit. Mullus omnium ferè aliorum duriſſimam habet carnem, impendioque friabilem: quodperinde, ac ſi dicas, nihil in eo eſſe lentoris neque pinguedinis. Eaque ex parte cunctis aliis præſtantius nutrit, dummodo propè concoquatur, hactenus Galenus. Mulli, auctore Plinio, ter anno fœtificant: tantaque ijs ingluuies, ut etiam hominum cadaueribus ueſcantur. Ii cæteris in cibis præſtant, qui inferiori labro, utrinque barbati habentur. Romani Neapolitanis, & Venetis longè præſtant. Vinum, inquit Athenæus, in quo mullus uiuus immergitur, hauſtum, uenerem uiris mirum in modum inhibet: fœminis uerò conceptum. Piſcis τρίγλα Græcis, Mullus Latinis uocatur: Italis, Triglia, & Barbone: Hiſpanis, Salmoneta.

Mulli facultas ex Gal.

Nomina.

ὑποπόταμος. HIPPOPOTAMVS. CAP. XXII.

à Meſu & Cætæ. addunt μετὰ ὄξους. i. cum aceto.

HIPPOPOTAMI teſtes exiccati, ac triti, [2] contra ſerpentium morſus bibuntur.

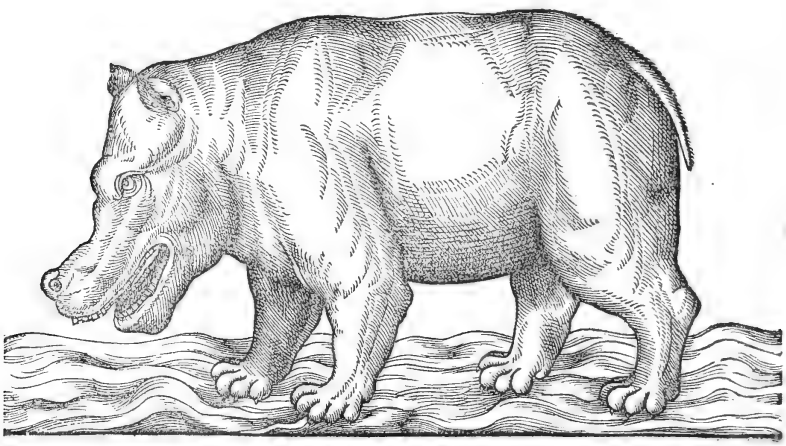

Hippopotami hiſtoria.

HIppopotamus eſt (ut Plinius narrat lib. 8. cap. 25. & 26. belua, quæ in Nilo editur crocodilo altitudine maior: unguli bifidi, quales bubus: dorſo equi, & iuba, & hinnitu: roſtro reſimo, cauda torta, & dentibus aprorum aduncis, ſed minus noxijs: tergoris adeò ſcuta, galeaſque impenetrabilis, præterquàm ſi humore madeat. At Ariſtoteles lib. II. de hiſtoria animalium, cap. 7. a quo Plinius tranſcripſiſſe uidetur, de fluuiatili equo ita ſcriptum reliquit. Os quibuſdam animalibus reſciſſum, ut cani, leoni, denique omnibus, quibus dentes ſerrati, alijs paruum, ut homini, alijs mediocre, ut generi ſuum, equo fluuiatili, quem gignit Aegyptus, iuba equi, ungula qualis bubus, roſtrum reſimum. Talus etiam ineſt biſulcorum modo, dentes exerti, ſed leniter, cauda apri, uox equi, magnitudo aſmi. Tergoris craſſitudo tanta, ut ex eo uenabula faciant. Interiora omnia equi, & aſini ſimilia. Hæc ille. Cæterùm (ſi Pauſaniæ credimus) Hippopotamus dentes in inferiori maxilla, ut aper exertos habet, coſque adeo conſpicuos, ac grandes, ut in Arcadicis ſcribat is apud Proconneſios matris Dindymenæ ſimulachrum aureũ extitiſſe, cuius facies, eboris uice, è dentibus Hippopotamorum erat conformata. Sed longè admodum diſtare uidetur ab Hippopotami hiſtoria animal, cuius hic imaginem damus, quanquàm illud pro Hippopotamo primus Bellonius pinxit, & deinde eum ſequutus Gesnerus. Siquidem huic boum modo pedes biſulci non ſunt,

nec

nec talus bisulcorum similis. sed canum, luporumue similes, multifidi, unguibus in digitorum extremitatibus emergentibus. Os non mediocre illi esse uidetur, cum Bellonio crocodilum in ore habeat. Dentes nulli uisuntur exerti aprorum modo: iuba illi nulla, nullaque equi, aut asini facies: cauda elephanti potius quàm apri è posterioribus pendet. aures habet ursinas, & rostrum porcinum, quod etsi resimum sit, absurdum tamen fuerit affirmare hoc animal hac tantùm nota esse Hippopotamum: nam potius toto corpore, præterquàm pedibus, porcum referre uidetur. Nec me a mea diducit sententia statua illa lapidea Nili, quæ Romæ habetur, prope quam tale animal, quale hic pinximus, stare uidetur, ore crocodilo apprehenso, atque sublato: siquidem cum id nullis notis equum fluuiatilem referat, de quo Aristoteles, Plinius, & cæteri antiqui scriptores meminêre mihi persuadere non possum, ibi hoc animal Hippopotamum representare. Et præsertim cum nusquàm legerim, Hippopotamum crocodilos uenari, & eos dentibus mordicus retinere. Sed Bellonium potius miror, quippe qui scribat, se uidisse Constantinopoli Hippopotamum huic similem, qui absque humore tribus annis in sicco uixerat, unde atque adhuc: cùm scribat Aristoteles lib. octauo cap. secundo de hist. anim. quædam esse animalia, ut sunt, quæ marinæ testudines appellantur, Crocodili, & equi fluuiatiles, quæ uiuere quidem disclusa ab aquæ natura non ualeant; id quod ipsa naturæ ratio, & experientia comprobant: quare dixerim ego, potius errasse Bellonium, quàm Aristotelem. Hippopotamus olim non solùm Nilo flumine alebatur: sed Bambotho quoque iuxta Athlantem Africæ, & Indo Indiæ flumine, ut Strabo, & Iulius Solinus narrant: Nusquam ueri Hippopotami reperiuntur, inquit Ammianus Marcellinus, ut coniectantes regionum incolæ dicunt, insectantis multitudinis tædio ad Blemmas migrasse compulsi. Segetes Hippopotamus astu magno depascitur destinatione ante determinatas in diem: nempe ex agro ferentibus uestigijs, ne quæ reuertenti insidiæ comparentur. Primus eum uiuum, & quinque crocodilos, Romæ ædilitatis suæ ludis M. Scaurus temporario euripo ostendit. Hippopotamus in quadam medendi parte etiam magister existit. Assidua nanque satietate obesus exit in litus, recètes harundinum cæsuras perspeculatus, atque ubi acutissimum uidet stipitem, imprimens corpus uenam quandam in crure uulnerat: atque ita profluuio sanguinis morbidum aliàs corpus exonerat, & plagam limo rursus obducit. Huius corij cinis cum aqua illitus panos sanat. Adeps frigidas febres: item simus suffitu. Dentes è parte læua dolores dentium, scarificatis gingiuis. Pellis eius è sinistra parte frontis in inguina adalligata, uenerem inhibet. Eiusdem cinis alopecias explet. Testiculi drachma ex aqua contra serpentes bibitur. Belua, quæ ἱπποπόταμος Græcis, Hippopotamus item Latinis, & fluuiatilis equus appellatur: Italis, Hippopotamo.

Hippopotami uires.

Nomina.

Κάστωρ. FIBER. CAP. XXIII.

Fiber ancipitis uitæ animal; plerunque cum piscibus, & cancris ex aqua uictum capessit. Huius testes serpentium uenenis aduersantur, sternutamenta mouent, & in uniuersum uarios obtinent usus. Siquidem menses, ac partus ciunt, duabus drachmis cum pulegio poti: partus, secundásque eiiciunt: contra inflationes, tormina, singultus, uenena, ixiamque ex aceto bibuntur: lethargicos, & utcunque ueterno obdormiscentes excitant infusi: cum aceto autem, & rosaceo olfactu, & odoris suffitu, idem faciunt: poti & illiti prosunt tremulis, conuulsis, & omnibus neruorum uitiis. In summa calfactoriam uim habent. Eligi debent testes, qui ex uno ortu connexi sunt (fieri enim non potest, ut gemini folliculi in una membrana coniuncti reperiantur) liquore intus ueluti ceroso, odore graui, & uirus redolente, gustu acri, mordente, ac friabili, naturalibus tunicis circundato. Quem fraude aliqui corrumpunt, coniicientes in follem gummi, aut ammoniacum cum sanguine, & castorio subactum, & ita exiccantes. Vanum est, quod traditur, testes ab ipsis euelli, & à sese abiici, cùm uenatu urgentur: siquidem tangi nequeunt, ita, ut in sue, substricti. Operæ autem pretium est, diuisa pelle melleum liquorem cum euesticente tunica assumere, & siccatum † potui dare.

Quemadmodum in superiore spectatur Germania, ubicunque Rhenus influit: quin & in Austria, atque Pannonia, ubi Danubius, in alijsque finitimis prouincijs, ubi Drauus, & Sauus discurrunt, Fiber sanè, quem Græci κάστορα appellant, animal est (ut Dioscorides inquit) quod ex amphibio habetur genere: quippe quod & terris, & aquis uitam ducat: ibi nanque uidetur modò in fluminibus natare, modò in litore uagari, modò in propinquis syluis spatiari. Fiber lutræ ferè faciem refert, maior tamen. Caput huic est subrotundum, dentes, & oculi murini, lingua suilla, leporinæque maxillæ, rostro retuso, minimè prominente, longis quibusdam setis barbato, quemadmodum & supercilia. Dentes anteriores, qui utrobique, bini spectantur, illi sunt longi, latique, incurui, acuti, & intus concaui, flauo colore: molares autem in utraque parte octoni, sed inæquales, & limæ instar, asperi. auriculæ breues, subrotundæ, paruæ, pilosæ. Priores pedes digitis quinque conspicuis constant muris montani, aut sciuri modo, firmis unguibus armati, non autem Simiæ similes, ut scribit uir quidam clarus: posteriores uerò anserinos æmulantur, digitis pariter quinque, cartilagine nigra comprehensis. Caudam habet latam, superiori parte squamosam, altera uerò sede læuem, & pilis, ut superior uacuam, qua unà cum posterioribus pedibus ad natandum utitur. Iecur habet magnum, subnigrum, lobis quinque dissectum; ubi quoque fel hæret inter minores. Renes longè maiores sunt, splen uero minor, quàm requirat corporis moles, uesica sinillam refert. Testes illi sunt parui, substrictique & adhærentes spinæ, qui adimi sine animalis uita non possunt. Id quod rectè apud Plinium animaduertit Sestius medicus. Idcirco manifestò fabulantur Solinus, Andromachus, Aelianus, Apuleius, Iuuenalis, Cicero, & Plinius: quippe qui scripserint, Castorem sibi testes dentibus amputare conspecto uenatore. sed miror Plinium in hac falsa perstitisse sententia, cùm legerit apud eundem Sestium (ut ipsemet scribit lib. trigesimo secundo, cap. tertio) id esse fabulosum, & comprobatum ab eo errorem cerneret. Cæterum cùm fibris testes sint manifestò spinæ cohærentes, & gallorum Gallinaceorum testiculos non admodum magnitudine superent, castorea, quæ in medicamentis usurpamus, ueri testes non sunt, sed folliculi quidam, qui tam

Fibri considerratio.

Vana opinio.

CASTOREVM SIVE FIBER.

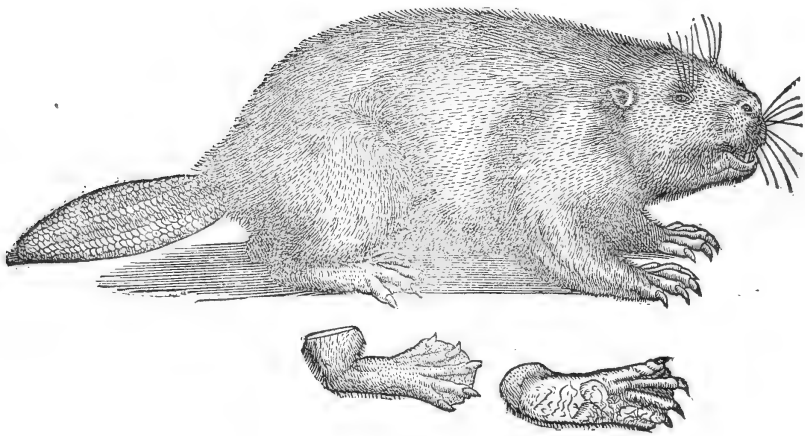

in maribus, quàm in fœminis, utrinque in inguinibus, ſtatim ſub cute ouorum gallinaceorum magnitudine, & ſæpe maiores conſpiciuntur. Meatum uteréque habet, cuius orificium extra corpus circa pubem perſpicuum eſt. parumque alterum ab altero diſtat, ex utroque exudat, fluitque humor ſubſtantia oleoſus, odore perquàm graui, quem animal lingua lambit, & deinde ſeipſum inungit. Liquoris, quo folliculi ijdem referti ſunt, in uiuis adhuc animalibus fluidus eſt, olei modo: deinde exemptis folliculis, & aliquandiu aſſeruatis, mellis ſpiſſitudinem, coloremque contrahit. Poſtremò ceræ in modum concreſcit, ubi in fumo ſuſpenduntur folliculi. Quòd autem hi tumores, folliculiue teſticuli non ſint, ex hoc liquidò conſtat, quod tam in maribus, quàm in fœminis habeantur. quòdque nullus in ijs ſit meatus in penem, qui inter illos tamen ſitus eſt, quinetiam ipſorum folliculorum magnitudo eos non eſſe teſticulos facilè conuincit. Poſtremò cum teſticuli intus ſpinæ cohærentes conſpiciantur, ipſique parui, ut prædiximus, nulla conſentit ratio, ut Caſtorea, teſticuli eſſe poſſint. Nos ergo id primùm à Rondoletio edocti, rei nouitate excitati, Caſtores duos, marem alterum, alterum fœminam, à Sereniſſimo Auſtriæ Archiduce Ferdinando nobis dono datos ſecuimus, unà cum Claudio Richardo, Cæſaris Ferdinandi Chirurgo, collegis noſtris chariſſimis, Andrea Blauio, Ioanne Villebrochio, Georgio Handſchio, & alijs nonnullis aſtantibus medicis, qui omnes non aliter rem ſe habere inuenimus, quàm ipſe deſcribat Rondoletius, cui ſequuntura poſteritas huiuſce ſecreti munus acceptum referre debet. Cùm Antiquitas uniuerſa, & ad hæc uſque tempora ſecuta ætas, in hoc uerſata ſit errore, ut crediderit caſtorea ueros Fibrorum eſſe teſticulos. Fœmina uno tantùm meatu & parit, & egerit, & mingit uteri & ueſicæ cernicibus illuc concurrentibus. Cauda unà cum poſterioribus pedibus eſtur, & quòd guſtatu piſcium carnes planè ſapiat, ijs etiam editur diebus, quibus nobis carne interdictum eſt à lege. Dentes Fibris anteriores (ut diximus) ferociſſimi, atque acutiſſimi ſunt, quibus arborum ramos, ut ferro, cædit, quos poſtea miro coaptat artificio, ſibique domum conſtruit pluribus tabulatis in riparum cauis, ubi iuxta flumina degit. Animal eſt horrendi morſus: nam hominis parte comprehenſa, non antè, quàm fracta concrepuerint oſſa, morſu reſoluit. Cæterùm diligenter animaduertere oportet, ne ab impoſtoribus adulterata caſtorea emantur: nanque pauca admodum habentur ex ijs, quæ uenalia, Venetias importantur, quæ quidem adulterio careant. Cuius manifeſto eſt indicio nimia eorum magnitudo. Quinetiam præſtantiæ indicium præbet concluſus liquor in recentibus mellis inſtar, in diutius uerò aſſeruatis, ceræ modo concretus. Adulterantur contritis eiuſdem animalis renibus, ſarctis inde teſtium folliculis. At mihi quidem ſæpius contingit & uidere, & habere ex Auſtria, Styria, & Carniola Caſtorea, quæ omni prorſus adulterio uacant. Plinius libro XXXII. cap. III. eos Caſtoris teſtes efficaciſſimos putat, qui è Ponto afferuntur, id quod prius ſcripſerat Strabo lib. III. ſuæ Geographiæ, his uerbis. Producit Capreas Hiſpania, equoſq; ſylueſtres affatim. Quibuſdam in locis lacus incrementa ſuſcipiunt. Cygni, & eius generis aues plurimæ: ſimiliter & otides aues. Fluuij quidem ferunt Caſtoras: ſed Caſtoreum non eam, quam Ponticum, habet uim. Pontico enim proprium eſt, uim in medicamentis habere efficaciſſimam, ut in alijs permultis. Ideoque male uertit Strabonis interpres παρμακῶδες uenenoſum, cùm potius medicamentoſum uertere debuiſſet, id eſt in medicamentis præſtantius, ut alia permulta quæ ibi proueniunt, cuiuſmodi eſt abſinthium, Phu, Acorum, Amomum & alia complura. Quòd cum Damocratem non lateret, in Mithridatis antidoto Ponticum Caſtoreum addit. Horum meminit Galenus libro XI. ſimplicium medicam. ſic inquiens. Teſticulos caſtoris nuncupant Caſtorium, medicamentum & celebre, & multi uſus, adeò ut Archigenes de Caſtorei uſu totum conſcripſerit librum.

Fibri teſtium adulteratio.

Caſtorei uires ex Gal.

librum. Atque ille sanè particulares eius facultates exposuit, nos uerò uelut in alijs medicamentis fecimus, ita & in hoc quoque generalem modò facultatem dicemus: ad quam si quis respiciat, ipse per se particulares inuenire poterit. Itaque quòd excalfaciat, manifestum est. nam si uoles ipsum ad unguem lænigatum oleo maceratum parti cuipiam illinire, & infricare, euidenter illam incalescere percipies. Porrò calfacientia omnia, ubi contactæ substantiæ quippiam digerunt, continuò etiam illam deficcant; nisi si quid natura fuerit humidum, ceu oleum & aqua, atque aduentitiam qualitatem calidam, non facultatem assumpserit: sicut certè hæc ipsa igni, & soli æstiuo admota. Itaque cùm Castorij consistentia quoque sit sicca, & calfaciendi potentiam habeat adiunctam, meritò deficcat. Atque hoc illi cùm multis alijs medicamentis commune existit. Porrò quoniam impensè subtilium est partium, ob id plus ualet, quàm alia, quæ similiter ut ipsum & calfaciunt, & deficcant. Nam quæ tenuium sunt partium medicamenta, ijs quæ sunt crassarum, plus sunt efficacia, etiamsi parem sortita fuerint facultatem, nimirum quia penetrent, & in altum subeant admotorum corporum, potissimùm si ea densa fuerint, uelut neruacea. Palàm igitur talia ob causam positam magnificè iuuantur à castorio. Cæterùm falluntur medicorum plerique in usu Castorij, cùm id modò consideraut, partem quampiam aut tremere, aut conuelli, aut sensu motúue priuatam, aut ægrè sentire: haud scientes id genus symptomata ad dissimiles sequi corporis affectus. At tu ab Hippocrate doctus, ex plenitudine pariter, & inanitione conuulsionem fieri, ubi quidem quæ in neruis continentur præter naturam, euacuare consilium est, ibi & bibendum exhibe, & foris cuti castorium impone. Vbi uerò ex siccitate nimia obuenerit conuulsio, scito hoc medicamen illic esse aduersissimum. Ad eundem modum, ijs qui præ plenitudine tremunt, utilissimum: aduersissimum uerò ijs, quibus huiusmodi affectus accidit ab inanitione. Ad portionem modò dictorum affectuum, ubi singultus euenerit stomachi, perfrutato prius, inuentoque illius affectu, ac discreto, si quidem à plenitudine ipsum ægroti perpetiantur, ad castorij usum accedito. Sin autem à siccitate, & euacuatione, aut acrium humorum morsu prouenerit, medicamen hoc fugito. Sanè si odori, gustuique aduertas animum, suspicaberis humano corpori aduersissimam habere substantiam: tametsi in natura nihil efficere comperiatur eorum, quæ talia facere assolent. Siquidem alia stomachum utiant, alia uentrem, alia caput, alia aliam quamuis partem lædunt. At hoc medicamen siue corpori humido applices resiccationem poscenti, siue frigido ex calfactionem, siue humido simul frigidoque excalfactionem pariter & resiccationem requirenti, magnam utique ostendit utilitatem: nec ullam parti cuiquam noxam imprimit, potissimùm si febri uacet, aut non admodum calidam perpetiatur homo febrem, sed ut sic dicam tepidam, qualis accidit in cataphoris maximè, & lethargis. Ac multis sanè Castorium exhibuimus unà cum pipere albo, utrunque mensura cochlearij ex melicrato bibendum præbentes: nec quisquam ullam sensit noxam. Sed & mensibus retentis, ubi per uenam, quæ in talo est, modicè euacuassem, oblato castorio unà cum pulegio, aut calamintha, semper medicamen hoc expertus sum purgationem ciere, absque ut fœminam læderet. Præterea locos morantes eijcit. eaque omnia ex melicrato potum efficit. At quibus ita uenter flatu distenditur, ut ægrè curationem admittat, aut torminibus uexatur, atque singultu, idque ob frigidos, uiscososque humores, aut crassos, flatulentosque spiritus, eos ex oxycrato potum adiuuat. Quæ porrò iuuat in corpus introsumptum, ijs prodest quoque cuti impositum cum sicyonio, aut ueteri oleo. Quæ uerò ampliori caliditate indigent, iis etiam per sese infricari debet. Iuuat etiam, si quis suffitum eius in prunis impositi inspiratione hauriat, maximè humidos, & frigidos affectus in pulmone, aut cerebro consistentes. Attamen lethargicos, & cataphoricos affectus, qui quidem adiunctam habent febrem, præstat non dictorum oleorum quopiam macerantes curare; sed potius ex rosaceo capiti, colloque imponere. hactenus de castoreo Galenus. Castoreum suffitum, fumo naribus admoto, fœminas uteri strangulatu collapsas reuocat. Præstat idem, & quidem ualentius, semiboli pondere cum eadem assæ fœtidæ quantitate in catapotio deuoratum. Citat quoque aluum drachmæ pondere bibitum, & induratas educit fæces, flatusque sursum, deorsúmque pellit. Mirificum quoque est auxilium, ubi discrimen adsit, ne colica, aut uteri doloribus laborantes, tremore, contractione, conuulsione ue afficiantur. Datur cum mulsa utiliter resolutis, & singultientibus. Iuuat & Ischiadicos potum drachmæ pondere, cum tribus opopanacis obolis. Non desunt superstitiosi, qui dicant anteriores dentes sanare regium morbum, si in poculo teneantur, è quo unum biberit affectus. Castorei uires ex Plin.

Cæterùm, ut Plinius est auctor libro XXXII. *cap.* III. *Castoreum sumptum comitialibus auxiliatur. Medetur & dentibus ex oleo in aurem infusum, à cuius parte doleant. Aurium doloribus melius, si cum meconio infundatur. Vrina quoque Fibri resistit uenenis, et ob id in antidota additur. Asseruatur autem optimè in sua uesica, ut aliqui existimant. Animal, quod κάστωρ Græcè, Fiber Latinè dicitur: Arabicè, Inchiam alginde beduster, Giendedestar, seu Giendibidestar: Italicè, Castoreo: Germanicè, Byber: Hispanicè, Biuaro, & Biuerio: Gallicè, Bieure.* Nomina.

† *Cùm in impressis hoc loco legatur* ποτίζειν, *id est, potui dare: tamen in codice manu scripto, in quem Oribasius (ut aliàs diximus) Dioscoridis uerba retulit, legitur* ἀποτίθεσθαι, *id est, reponere. Quæ lectio eo uerior esse uidetur, quòd castorium (te ste Dioscoride) non solùm potui detur; sed etiam infundatur, & suffiatur.*

Γαλὴ κατοικίδιος. MVSTELA VVLGARIS. CAP. XXIIII.

MVstela, quæ in domibus nostris oberrat, ambusta exenteratur, & inueterata sale, in umbra siccatur. Ea binis drachmis cum uino pota, aduersus omnia serpentium uenena præsentaneo est remedio: toxico, simili sumpta modo, resistit. Eius uentriculus coriandro farctus, inueteratusque, percussis à serpente, & comitialibus potu auxiliatur. Cremata in fictili podagricis confert, cinere ex aceto illito. Sanguine perunctæ strumæ iuuantur: comitialibus etiam prodest.

MVstela uulgaris notitiæ in Italia, animal est miræ sagacitatis, & quanquam corpore paruum; animo tamen inuicto constat, atque feroci. Mustelarum duo genera esse auctor est Plinius lib. XXIX. *cap.* IIII. *Alterum syluestre, quod in agris, & uepribus uitam agit. Alterum domesticum, quod in domibus nostris oberrat. Vtraque adeò cupidè catulos suos* Mustelæ consideratio.

MVSTELA VVLGARIS.

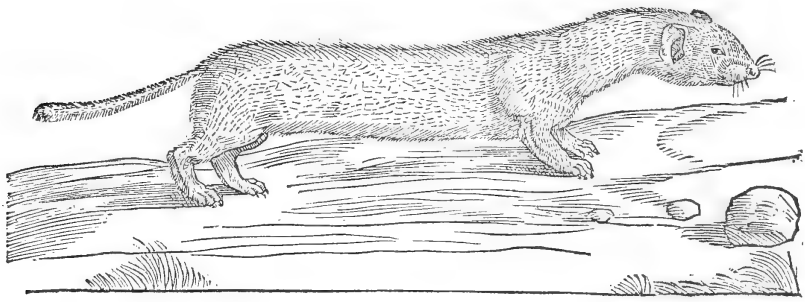

Vana quorundam opinio.

diligunt,ut eos hinc aliò transferant,uerentes ne ſibi ij ſurripiantur.Quo factum eſt,quemadmodum memoriæ prodidit Ariſtoteles lib. III. *de generatione animalium,cap.*VI. *ut cùm uidiſſent quidam,Muſtelas catulos ſuos, quos paruos admodum parit,ore ſuſceptos transferre,falsò opinati ſunt,eas ore parere.Quorum opinionibus adſtipulatur Ouidius: cui tamen uenia danda eſt,cùm poetis quælibet audendi ampliſſima ſit poteſtas. Non eſt ſimiliter in eo audiendus Chriſtophorus Encelius, uir alioquin eruditus,quòd lib.* III. *cap.* LIIII. *de foſſilium natura, uulgi fortaſſe ſententiæ addictus magis,quàm Ariſtotelis & aliorum probatiſſimorum auctorum,ſepias,ſoligines,locuſtas,& ſquillas ore coire ac parere,ridenda hiſtoria ſcriptum reliquerit.qui præterea coruos & ſyluestres gallinas ore concipere magno errore tradidit.*

Martes,& earum hiſtor.

Cæterùm in muſtelarum genere recenſentur quæ MARTES *appellantur,quarum duæ in Italia habentur ſpecies.Vna nanq; pilo ueſtitur ſuluo nigricante, excepta gutturis parte,quæ albicat.hanc nos uulgò dicimus Faina.Hoc animal oderunt rura,quòd ſæpe domos illorum ingrediatur,ubi non modò gallinas,quas inuenit,iugulat,ſanguine plerunque exucto,ſed etiam oua exhaurit & exorbet. quin & in turres aſcendit,atque inibi columbas(modò eas comprehendere poſſit)earumque pullos enecat.Altera ſyluas incolit,raroque illas deſerit.hæc propriè Mars uocitatur. Differt ab illa,quòd corpore conſtet aliquantulùm longiore, gutture ſit luteo,& pilo contegatur clariore,tactúque molliore.ut uel his nominibus eius generis pelles magnatibus expetantur ad hyemales ueſtes ſuffulciendas.Sunt qui putent,poſtremam hanc duorum eſſe generum:alterum quidem, quod in fageis, quernis, ilicineisque ſyluis uerſatur:alterum uerò,quod in piceis & abiegnis tantùm oberrat,pulchrius nimirum aſpectu.*

Zobellæ hiſt.

Muſtelarum quoque generi adſcribitur quod Germani ZOBELLAM, *nos uerò Zibellinum uocamus.Hæc corporis tum forma,tum magnitudine parum differt à marte,quanuis paulò minor ſit. Totum corpus habet pilis ſuluis ueſtitum, præterquàm guttur,quod ex albo nigricat. Zobellis referta eſt Moſcouia,& Lituania, atque etiam ijs abundant finitimæ aliæ regiones,à quibus eorum pelles ad nos conuehuntur. Væneunt magno pretio in locis etiam,ubi capiuntur.quo fit,ut uenatores quandoque ditiſſimi fiant.*

Viuerra.

Porrò & VIVERRA *inter muſtelas annumeratur. Ea autem animal eſt ſciuri magnitudine,pilo ſubluteo,audax admodum, & animantibus ferè cunctis inimicum,præſertim cuniculis,quos ſæpe gregatim ſuis exantris pellit. Oblectatur ſanguine mirum in modum,adeò ut ſanguine potius,quàm carnibus uictitet. Inueniuntur præterea (ut audio)in Germania,Polonia,& uicinis locis alia Muſtelarum genera: quæ quoniam hactenus ipſe non uidi,neque explorata ſunt mihi,ideo quid de ijs ſcribam, non habeo.Verum quòd nunc in Bohæmia uitam agam, equidem futurum ſpero fauore atque auxilio Sereniſs.Ferdinandi Archiducis Auſtriæ Principis,& domini mihi colendiſſimi,ut non ſolùm mihi liceat tractu temporis hæc & alia animalia uidere & cognoſcere,quæ in hac boreali plaga proueniunt; ſed & multa rara conſequi,quæ ad rem tum herbariam,tum metallicam ſpectabunt.*

Muſtelæ natura,& uis.

Muſtelæ ſerpentes acriter perſequuntur,dimicantque deuorata prius ruta.Baſiliſco muſtelæ uirus exitio eſſe auctor eſt Plinius libro VIII. *cap.* XXI. *adeò naturæ nihil placuit eſſe ſine pari. Injiciunt enim eas cauernis facilè cognitis,ſola tabe. Necant illi ſimul odore, moriunturque, & naturæ pugnam conficiunt.Muſtelæ etiam oculis punctu erutis aiunt uiſum reuerti, eademque, quæ in lacertis, & annulis faciunt.*

Muſtelæ cuiuslibet ſimus moſchum nonnihil reſipit.Is melle exceptus,addita lupinorum aut fœni græci farina,ſtrumas, cæterosque pituitoſos tumores diſcutit.Muſtelarum felle cum ſucco fœniculi utuntur quidam ad oculorum argemas & nubeculas.quinetiam idem lentigines,& alia huiuſmodi cutis uitia emaculare perhibent, ſi cum melle, & uitis albæ radicis, aut ari farina illinatur. Nec deſunt,qui putent Muſtelarum pulmonem ad omnes pulmonis morbos efficacem eſſe. Muſtelarum combuſtarum cinis aqua ſubactus illitu capitis dolores mulcet:oculis uerò iniectus ſuffuſiones emendat. Hoc animal

Nomina.

ταλὴ Græcis dicitur: Latinis,Muſtela:Italis,Donnola.

Βάτραχοι. RANAE. CAP. XXV.

CONtra omnium ſerpentium uenena pro antidoto ſunt Ranæ,ſi ex ſale & oleo decoctæ edantur, iuſque earum itidem ſorbeatur:contra inueteratos tendinum rigores pollent.Illitus earum cinis, profluentis ſanguinis impetus ſiſtit:explendis alopeciarum inanitatibus ex liquida pice illinitur. Viridium ranarum cruor auulſos genis pilos renaſci prohibet,in ueſtigia euulſorum inſtillatus. decoctæ in aceto,& aqua,dentium dolores collutione leniunt.

Ranæ

RANAE.

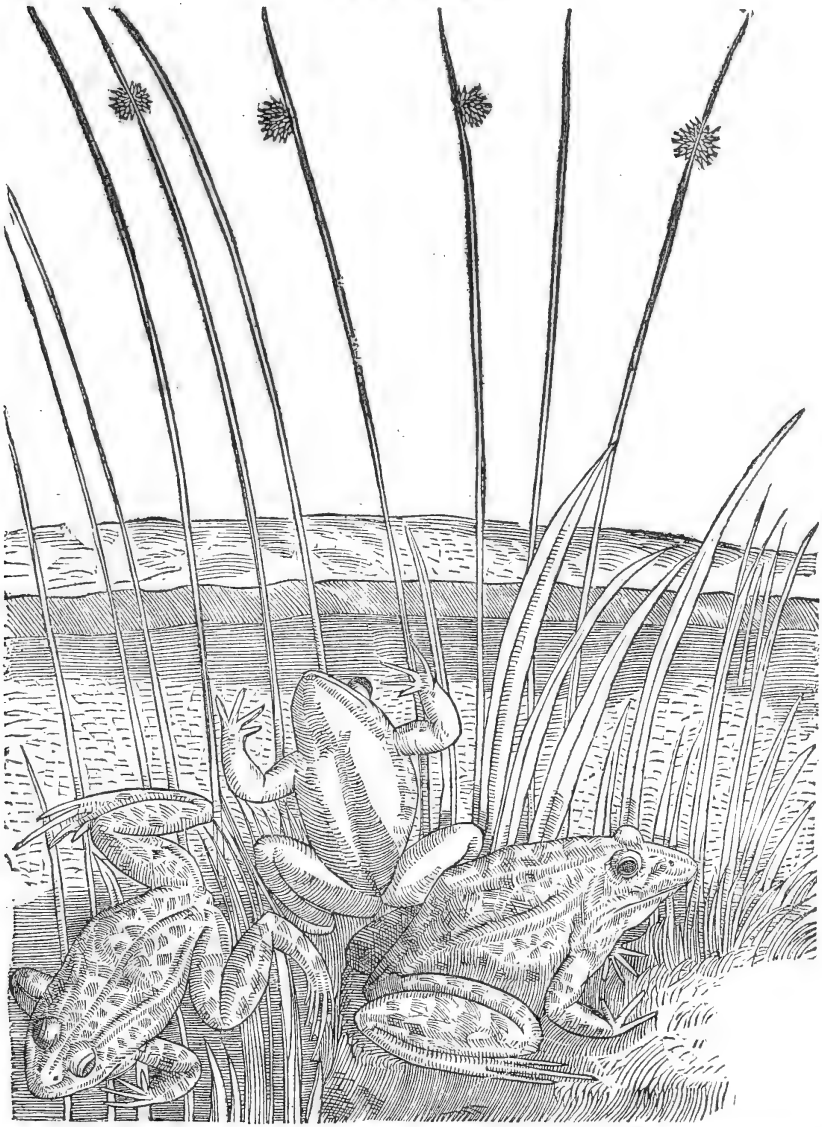

10 *RAnæ Italis, præſertimque Inſubriæ populis frequentiſſimæ. Genere ſanè differunt, quemadmodum magnitudine, colore, ac natura. Aliæ nanque ex putredine gignuntur æſtiuis imbribus puluere madefacto, quibus ſic ortis breuis eſt uita, nullusque earum uſus. Aliæ uerò ritè, & ſecundum naturæ ordinem, proueniunt in mari, fluuijs, paludibus, ac lacubus. Sunt & terreſtres, quæ in frutetis, & rubetis plerunque uictitant, ob idque Rubetæ Latinis dicuntur. Nec deſunt in hoc genere, quæ etiam Calamitæ dicantur, quòd in arundinetis uitam agant. Verùm utræque & uenenatæ, & lethales habentur. Cæterùm illæ in fluuijs, paludibus, & lacubus uerſantur, & degunt, quarum nobis in cibis inualuit uſus, colore uiridi, aut ſubrutilo, cinereóue. tametſi & inibi quandoque ex his cernuntur, quæ non tutò edi poſſunt: utpote quæ à rubetis non multum permicie diſtent. Pariunt Ranæ, ut Plinius tradit lib. IX. cap. LI. & experientia quotidie comprobari poteſt, minimas carnes, nigras, quas gyrinos uocant, oculis tantùm, & cauda inſignes: mox pedes figurantur, cauda findente ſe in poſteriores. Mirumque ſemeſtri uita reſoluuntur in limum nullo cernente, & rurſus uernis aquis renaſcũtur, quæ*

Ranarum conſideratio.

Ranarum partus.

fucre

BVFO.

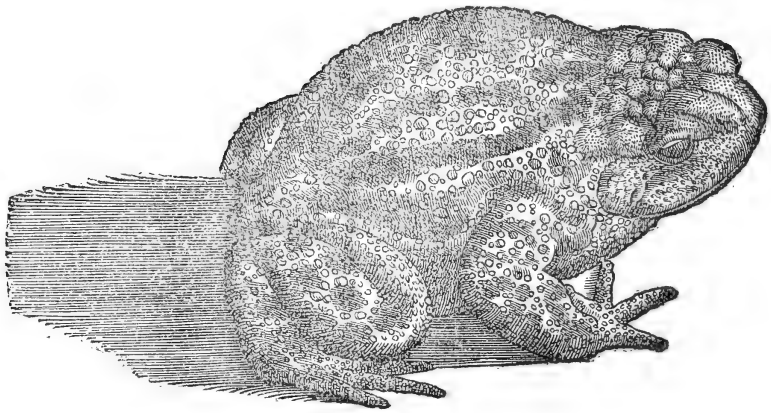

fuere natæ, perinde occulta ratione, cùm omnibus annis id eueniat. hæc Plinius. Cui tamen ſententiæ prorſus refragatur experientia: quippe quòd in paludibus maritimis, quæ glaciem nunquam hyeme contrahunt, quocunque anni tempore ranas conſpicere liceat. Quapropter dicendum fuerit, Plinium eas tantùm quotannis in limum reſolui exiſtimaſſe, quæ ex ipſius aquæ, & terræ putredine gignuntur. Carnem habent Ranæ albam: ijs ſanè utilem: qui hectica febre aut phthiſi laborant, & præſertim ſi è capi, aut gallinæ iure decoquantur. Vnguentis addantur, ubi ſiccare, ac diſcutere ſit opus. Decoctæ, Nomina. *quouſque diſſiliant, & fiant ueluti unguentum, ſcabiem equorum ſanant illitæ.* Βάτραχοι *ſic Græcè, Ranæ Latinè uocantur: Arabicè, Difdaha, ſeu Dafda: Italicè, Rane: Germanicè, Froſch: Hiſpanicè, Ranas: Gallicè, Granoille, & Raine.*

Αἴλουρος. SILVRVS. CAP. XXVI.

SIlurus recens in cibo nutrit, & facilem præbet aluum: ſale uerò conditus, minimum ſuppeditat alimentum. arteriam expurgat, & uocem expedit. Illita ſaliti caro, aculeos, & infixa corpori ſpicula extrahit. Muria eius incipientibus dyſenteriis prodeſt, ſi in deſidentium fotus adiiciatur: fluxiones ſiquidem ad ſumma cutis elicit. iſchiadicis infuſa medetur.

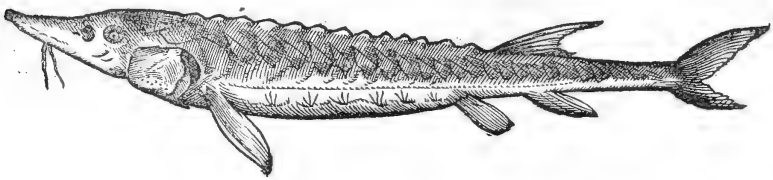

MIrum ſanè eſt Theodorum Gazam, Græcum hominem, atque doctiſſimum, adeo Plinianæ lectioni fuiſſe addictum, ut Plinij errores potius, in uertendo Theoph. & Ariſtotele fuerit ſequutus, quam ipſorum Græcorum genuina cùm plantarum, tum animalium nomina. Id quod in Siluro ab eo factum eſſe, quis facilè cognoſcet, qui Plinium cum Græco Ariſtotelis codice contulerit. Siquidem id omne, quod de Glanide ſcripſit is, Plinius errore magno, ſuo tribuit Siluro. quo factum eſt ut Theodorus Glanidem in Ariſtotele Silurum uerterit. Hæc itaque falſa interpretatio alijs errandi præbuit anſam, qui tantùm Latinum Ariſtotelis codicem legerunt, ubi Glanidem Silurum uertit interpres. Id quod nobis quoque antea accidit, quippe qui Gazæ ipſius interpretationem ſequuti, illius, & Plinij erratum non agnoſcentes, Pauli Iouij opinionem refutauimus, quòd Sturionem nullis armatum dentibus ſciremus, Silurum uerò Plinio ualde dentatum eſſe, & rapina uiuentem; adeo, ut is natantes in fluminibus equos ſæpe demergat. Verùm cùm poſt hac & Plinij, & Gazæ ipſius errorem agnoſcerem, non potui utrumque non accuſare, quòd me quoque in errorem uocauerint. Qua re fit in præſentia, ut ego ſubſcribam Saluiano, qui Pauli Iouij opinionem firmis defendit argumentis, contra Rondoletij & Gesneri ſententiam, quòd hic Glanidem potius, quàm legitimum Silurum, pingat: ille piſcem quendam marinum potius, quàm fluuiatilem,

tilem, dentibus armatum, quem à Gesnero sibi missum scribit, quanquam id manifesto negat Gesnerus. Nec probo tamen friuola Rondoletij argumenta, quæ contra Iouij & Saluiani opinionem scribit, cùm Saluianus ea omnino superauerit. Scribant itaque illi, quicquid uolunt, ego quidem nunquam à Iouio, & Saluiano posthac dissentiam, nisi prius horum scripta ubique ab ijs confutata conspexero. Piscis qui Græcis σιλούρος. *Silurus Latinis appellatur. Arabibus Harbe: Italis Storione: Germanis Stér, siue Styrle: Gallis, Esturgeon: Hispanis, Suillo.* Nomina.

Σμαρίδες. SMARIDES. CAP. XXVII.

SMaridis piscis saliti caput exustum, [a] excrescentes ulcerum oras, puluillosque reprimit, nomas cohibet; thymos, clauosque absumit. Caro [b] non secus atque salsamentum prodest à scorpione percussis, aut à cane demorsis.

a Meum ἕλκη σέλλει ὑπερσαρκῶντα. i. ulcerum supercrescentem carnẽ cohibet.

b Meum καθάπερ τὰς τάριχος. i. ueluti omne salsamentũ.

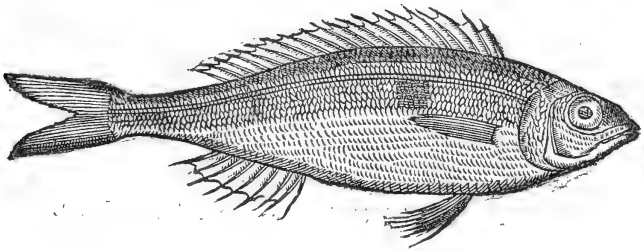

Μαινίδες. MAENAE. CAP. XXVIII.

MAenarum ex capitibus cinis, si illinatur, callosas sedis rimas abolet. Eius etiam garum oris putrilagines collutione sedat.

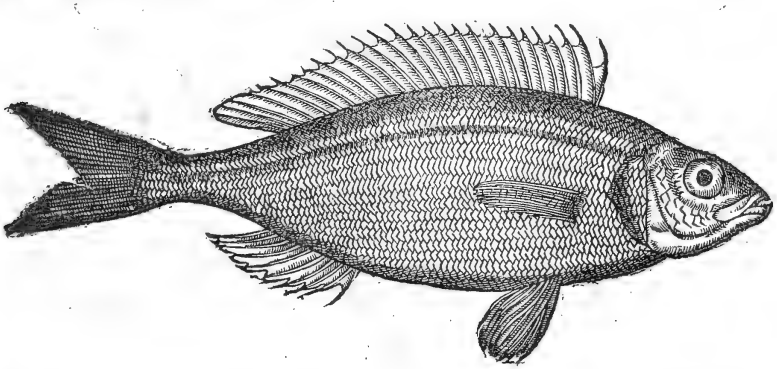

ETsi studij, ac diligentiæ plurimum impenderim, ut quinám piscis sit Smaris, certior fierem; numquam tamen apud Aristotelem, nec Plinium, nec denique ueterum quenquam aliquid certi nactus sum, ita ut planè Smaridem cognoscere, ac describere possem. Illud tantùm inueni, ijs Smaridem esse piscículum, mœnis facie similem. Ex quo facilè adductus sum, ut eos non longè aberrare putauerim, qui Smarides eos piscículos dixerit, quos uulgò Veneti appellant Girolì: nanque hi præter id quod corpore minores sunt, mœnas notis omnibus repræsentant. Cæterùm cùm Mœnæ, quæ uulgò Menole dicuntur, sint uulgaris notitiæ, non est, cur plura de eis disseram. Σμαρίδες *ita Græcis, ut etiam Latinis Smarides nominantur: Arabibus, absamaris: Italis, Smaridi. Quæ uerò Græcè* μαινίδες, *Latinè Mœnæ dicuntur: Italicè, Menole: Hispanicè, Pandelhas.* Smaridis consideratio. Mœnæ. Nomina.

Κώβιος. GOBIVS. CAP. XXIX.

GObius recens in suillum uentrem coniectus, si consuta rima in duodecim aquæ sextariis, donec duo supersint, decoquatur, excolatus & sub diuo refrigeratus potui detur, aluus sine molestia deiicitur. Illitus contra serpentium, canumque morsus auxilio est.

Gobij

GOBIVS I.

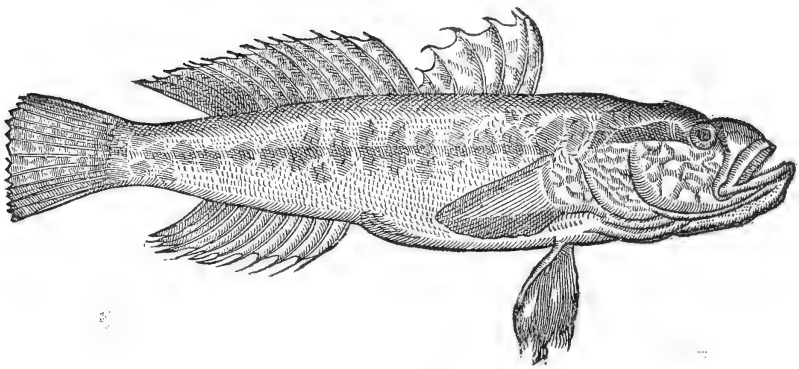

GOBII ALIVD GENVS, SIVE PAGANELLO.

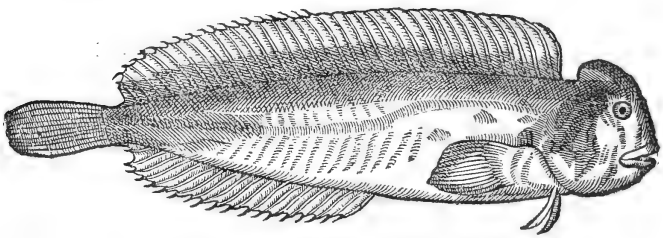

Gobiorum consideratio.

Gobii facultas ex Gal.

Gobii fluuiatiles.

GObij in Venetis ichthyopolijs frequentissimi conspiciuntur, quòd inibi in finitimis lacunis mirum in modum fœtificent, ac numerosi proueniant. Quare non immeritò prodidit Aristoteles in marinis litoribus, ubi in profundum non labatur aqua, summa cum uoluptate morari Gobios. Hos Veneti detractis posterioribus syllabis Go uulgò uocant. Capite sint amplo, gustuque persuaues, quod carnem habeant tum pinguem, tum etiam friabilem. Proinde de his differens Galenus libro III. de alimentorum facultatibus, sic inquit. Gobius litoralis est piscis, ex eorum numero, qui parui perpetuò manent. Præstantissimus autem ad uoluptatem, coctionem, simul ac distributionem, & succi bonitatem est is, qui in arenosis litoribus, aut saxosis promontorijs uiuit. At qui in fluminum ostijs, aut stagnis, aut stagnis marinis uersatur, non æquè suauis est, neque probi succi, neque concoctu facilis. Cæterùm sciendum est (ut etiam annotauit Galenus) Gobios non in mari tantùm reperiri, uerùm etiam in fluminibus, & lacubus, quemadmodum testantur ij, qui in Lario lacu, itemque Verbano capiũ- 10

GOBIVS III.

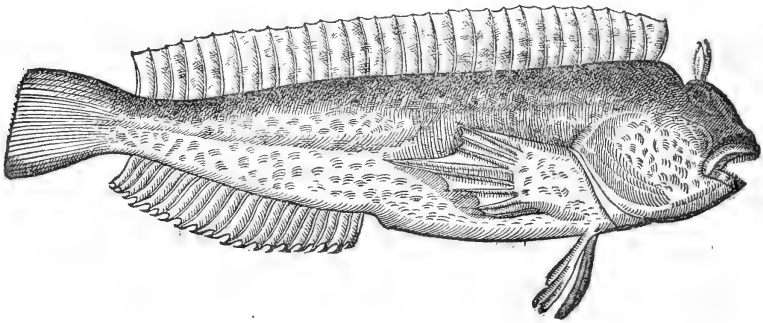

tur.

GOBIVS IIII.

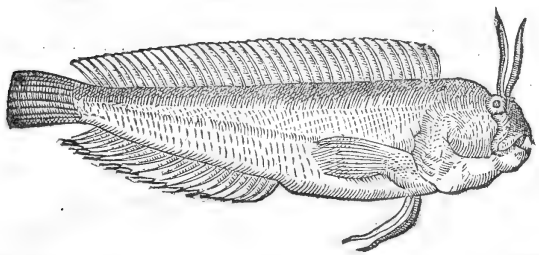

tur, laudatissimi quidem, propterea quòd eorum iecur maximam cum palato ineat gratiam. Nam tametsi hi pisces, qui Italis dicuntur Bottanisse, fluuiatiles Gobij non sint, de quibus meminit Ausonius, sunt tamen omnibus suis partibus, pulpaque adeo Gobijs similes, ut mihi nihil uerendum sit, quin rectè in gobiorum fluuiatilium, lacustriumque genere recenseri possint, quemadmodum & ij, qui in fluuijs uniuersim minores existunt, quanquam ex ijs etiam nonnullos inuenias, qui duas, aut tres

GOBIVS V.

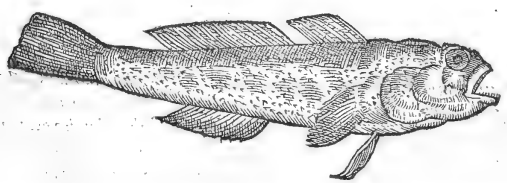

uncias pendant. In agro Tridentino pauci admodum sunt fluuij, qui Gobios non alant: nanque & Athesis & Nesius, & Lauisius, & Sarca ijs refertissimi sunt. Hos inibi quidam uulgò uocant Capitoni, quidam uerò Marsoni: at in Hetruria, ubi tamen rarissimi habentur, corrupto à Gobijs uocabulo, uulgò dicuntur Ghiozzi. Sunt hi pisciculi non modò concoctu facillimi; sed & ori suauissimi, atque gratissimi, præsertim cùm ouis turgent: hæc enim in his & pinguia, & copiosa sunt, gustui uerò

GOBIVS VI.

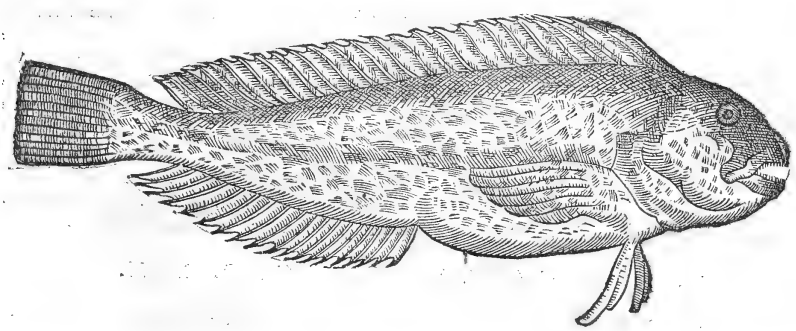

suauissima. Quo fit, ut solertissimi piscatores horum fœturas obseruantes, non minus expiscandis ouis operam nauent, quàm piscibus ipsis. Κωβίος Græcis, Latinis similiter Gobius appellatur: Arabibus, Kamen: Italis, Gobio: Germanis, Goeb: Hispanis, Cadozes: Gallis, Gouiones. Nomina.

Θυννος. THVNNVS. CAP. XXX.

COnditanei thunni caro, quam omotarichon uocant, ſumpta iis auxiliatur, quos uipera nomine preſter momorderit: ſed oportet uinum quàm plurimùm ſubinde cogantur haurire, ita ut uomitione reddatur. Contra acrimonias eſitatorum maximè ualet: canum morſibus utiliſſimè illinitur.

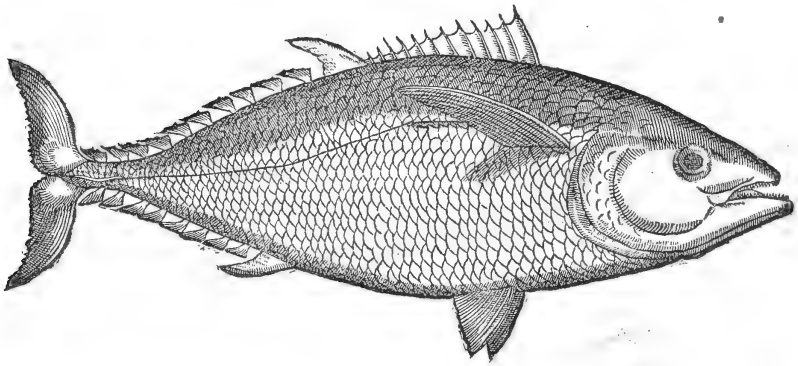

Thunni conſideratio.

THunni piſces inter cetaceorum genera recenſentur. Ii multitudine ſua omnibus litoribus ſunt noti, præſertimque Tyrrheni accolis magis, quàm ijs, qui Adriatici litora inhabitant. In Euripis maxima eorum eſt captura. Irrumpunt Maio Menſe, ac Iunio in mare noſtrum mediterraneum per Herculis columnas ab Atlantico oceano, cogentibus xiphijs, hoc eſt, ſpathis piſcibus; qui enſe à roſtris prominente inſtructi, eos toto mari perſequuntur: ſunt enim xiphiæ immanes beluæ.

Xiphia piſcis.

Nam (ut Plinius inquit libro XXXII. cap. II. mucronato roſtro tam ualidè naues perfodiunt, ut in oceano mergantur, præſertim ad Mauritaniæ locum, qui Cotta uocatur, non procul à Lixo flumine. Thunni igitur cùm piſcium ſimpliciſſimi, timidiſſimique ſint, non aliter in fugam à xiphijs gregatim aguntur, quàm ouium greges à lupis. Quam ob cauſam uel inanibus

Thunnorum captura, & nomina.

terriculamentis acti, facilè uadis, atque litoribus intruduntur. Porrò ſumma ſpectantium uoluptate Maio, & Iunio menſibus Thunni a Gaditanis non longe ab Herculeo freto capiuntur, ad quam piſcationem uniuerſus concurrit populus; maximo clamore, tympanorum ſonitu, ac bellicis puluere, & igne concrepitantibus terriculamentis. Hæc enim eorum capturam faciliorem reddunt: quandoquidem ſtolidi cùm ſint, uocibus, & ſtrepitu territi, concitantur ad uada: quo in loco poſtea gregatim retibus capiuntur, maximoque omnium plauſu trahuntur in litus. Thunni diuerſa ſortiuntur nomina: nanque primus thunnorum fœtus ab ipſo ſtatim ouo Cordilla dicitur, qui mox in Limarias euadit: ex limarijs autem adoleſcentibus Pelamides fiunt, ſic à luto dictæ: cùm uerò hæ pedalem exceſſere menſuram, in Thunnos abeunt. Athenæus hos diu uiuere ait, & in prægrandes euadere piſces. Sed huic opinioni uidetur aduerſari Ariſtoteles, cùm aſſeueret, eos biennio uitam finire. Animal eſt paruum (ut ſcribit Plinius) ſcorpionis effigie. Hoc ardente ſirio ſub pinna affigit aculeo, tantoque infeſtat dolore ut in naues exiliant, quo tempore, ut maximè noxij damnantur in cibis. Cæterùm thunnorum uentres, quò in cibatu ori graTh ūnorum in cibis facultas.

tiores habentur, eò magis uentriculo nocent: contrà eorum carnes, quæ omni prorſus pinguedine carent, etſi non tantam cum palato ineant gratiam; minorem tamen uentriculo inferunt noxam. Quanquam huiuſcemodi piſces, qui in cetaceorum genere recenſentur (ut Galenus eſt author lib. III. de alimentorum facultatibus) dura carne ſint præditi: quam ob cauſam & praui ſint ſuccis, & excrementitium præbent alimentum. Quapropter ſale macerata plerunque eduntur, quòd inde alimonia tenuior facta ex ipſis in corpus diſtribuatur: ob idque ſit coctioni, & ſanguini faciendo accommodatior. Nam recens

Nomina.

horum caro ni admodum probè concoquatur, magnam crudorum ſuccorum copiam in uenis congerit. Piſcis, qui Græcis Θυννος, Latinis item Thunnus uocatur: Arabibus, Keſam, & Aliena: Italis, Tonno: Hiſpanis, Atuni: Gallis, Thun.

Γαρον. GARVM. CAP. XXXI.

GArum omne, quod ex piſcibus, carnibusque ſale maceratis liquamen eſt, ſi ex eo fotus fiat depaſcentia ulcera ſiſtit. Morſus à cane medetur. dyſentericis, atque iſchiadicis infunditur: nonnullis, ut exulcerata aduret; aliis autem ad laceſſenda, quæ ulcera non ſenſerunt.

Ζεμὰς ἰχθύων. IVS PISCIVM. CAP. XXII.

REcentium piſcium ius, modò per ſe, modò ex uino potum, aluum ſubducit. Priuatim ad hunc uſum conficitur è phycidibus, & ſcorpionibus, & iulide, è percis, & recentibus aliis ſaxatilibus, nec uirus reſipientibus, ſimpliciter cum aqua, oleo, & anetho.

Garum

GArum dictum eſſe à ueteribus tradidit Plinius lib. XXXI. cap. VII. quòd olim conficeretur ex piſce, quem Græci garon uocabant, inteſtinis illius ſale maceratis; ac eliquatis. Quod item poſtea è ſcombri extis confici cœptum eſt. Fuit olim Garum complurium ciborum condimentum, adeò ut nullus ferè liquor, qui ad gulæ luxum magis præſtaret, ab antiquis fuerit excogitatus. Veruntamen de hoc non intellexit Dioſcorides: ſed generatim de omni piſcium, & carnium muria, quæ hæc diutius aſſeruari ſolent. Cæterùm de piſcium iure non eſt cur pluribus agam, cùm ſatis ab ipſo auctore de eo proditum ſit. Quod Græci γάρον, Latini ſimiliter Garum dicunt: Arabes, Muri, ſiue Almuri: Itali, Garo, & Salamuoia. Quod uerò Græcis ζωμὸς ἰχθύων, Latinis Ius piſcium dicitur: Italis, Brodo de peſci. Gari conſiderat o.

Nomina.

Κόριεις κλινικοὶ. CIMICES LECTVLARII. CAP. XXXIII.

CImices, qui in cubilibus enaſcuntur, cauis fabarum incluſi, ſi ante febrium ſignificationes ſepteni deuorentur, quartanis auxilio ſunt: & citra fabas ſumpti, percuſſis ab aſpide proſunt: uuluarum exanimationes olfactu reuocant. Poti cum uino aut aceto, adhærentes ſanguiſugas abigunt: triti, & urinariæ fiſtulæ impoſiti, urinæ anguſtias leuant.

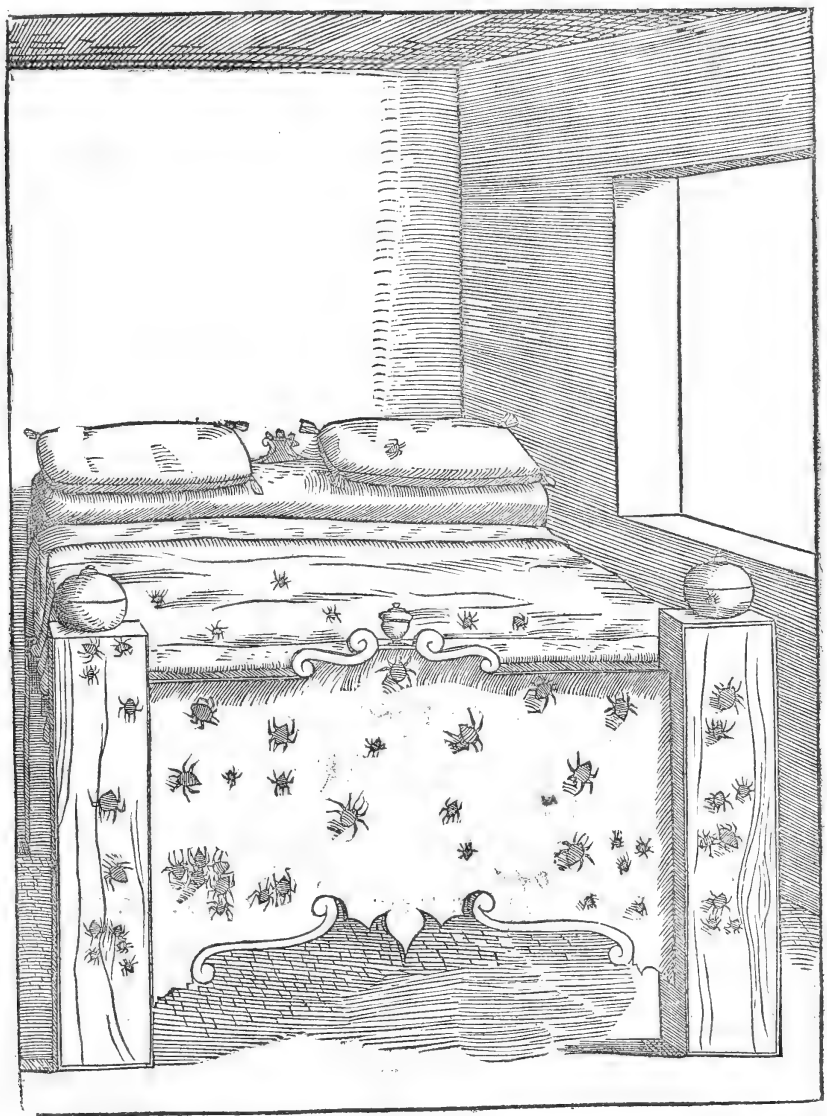

Cimicum conſideratio.

INter omnes nocturnos hoſtes, qui nobis dulcem ſomni quietem intercipiunt, nulli quidem nocentiores, infeſtioresque habentur, quàm Cimices: quippe qui non ſolùm morſu dilacerent, quo & ſomnum interturbant, & ſanguinem nobis adimunt; ſed etiam fœtorem adeò deteſtabilem, abominandumque nobis ex ſe relinquunt, ut eo longè magis ſenſus, ſpiritusque lædantur, quàm uniuerſæ corporis partes, quæ ab iis fuerint ictæ. Cæterùm tametſi infeſtiſſima, fœtidiſſimaque ſint animalia: noluit tamen eos genuiſſe natura omnium rerum parens, quin ſuum haberent in medicina uſum. Vtuntur iis recentiores quidam ad ciendam urinam, uiuis in penis organum immiſſis, non autem mortuis, & tritis, Dioſcoridis modo. Quod mihi magis conſentaneum eſſe uidetur: ſiquidem in meatum urinarium inditi, ingreſſu titillationem excitant, & urinæ uim expultricem proritant. Sunt & ſyluestres Cimices, qui ex herbis uictum, & locum habent, lectularijs maiores, colore uiridi, æquè ac illi fœtidi. Sed hi nullum, quod ſciam, obtinent in medicina uſum.

Cimices ſylueſtres. Nomina.

Cimices ita Latinis, κόριες Græcis appellantur: Italis, Cimici: Germanis, Vuantzen: Hiſpanis, Chiſmes, Chimeſas, & Paruelhos: Gallis, Puneſes. 10

Οψει. MILLEPEDAE. CAP. XXXIIII.

MIllepedæ, quæ ſub aquario uaſe ſtabulantur, animalia ſunt multis pedibus nitentia, quæ contacta manu contrahuntur in orbem. Hæ ex uino potæ difficili urinæ, & regio morbo auxiliantur. Millepedæ cum melle anginis utiliter illinuntur. tritæ, & in cortice mali punici calfactæ, doloribus aurium, addito roſaceo, conuenienter inſtillantur.

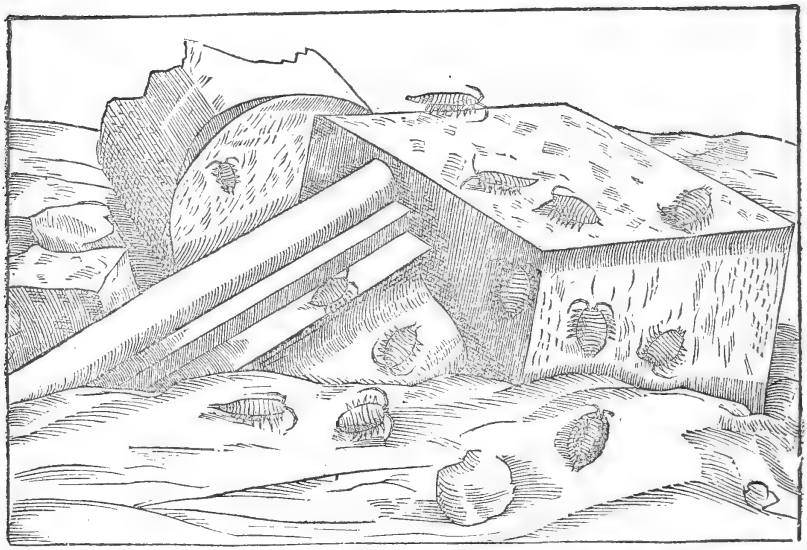

Millepedarum uſus.

MIllepedæ, quas uulgò appellamus Porceletti, animalia ſunt exigua, & omnibus uulgaria. Proinde non operæpretium duxi, ut plura de eis in præſentia referam, quàm tradiderit Dioſcorides. Cæterùm animalcula hæc Galeno commendata ſunt lib. II. de comp. med. ſecundum locos ad diuturnos capitis dolores, ubi ſic inquit. Maximè etiam proſunt ſub aquario uaſe naſcentes aſelli, millepedæ appellati, ſi oleo incoquantur. Quamobrem neſciuerim, cur dixerit Plinius lib. XXIX. cap. ultimo, Millepedam animal eſſe è uermibus terræ piloſum, multis pedibus arcuatim repens. Animalia, quæ Græcè ἕρπ, Latinè Millepedæ, Aſelli, & Multipedæ uocantur: Arabicè, Harna: Italicè, Millepedi: Germanicè, Eſel: Hiſpanicè, Gallmilha: Gallicè, Cloporte. 20

Σίλφη. BLATTA. CAP. XXXV.

BLattæ eius: quæ in piſtrinis inuenitur, interanea trita: aut cum oleo decocta, aurium dolores inſtillatu mitigant. 30

Blattarum cõſideratio.

BLattarum plura eſſe genera, auctor eſt Plinius lib. xxix. cap. ultimo. Verùm hæ, quarum in Hetruria aliquibus locis ingens eſt multitudo, & quæ uulgò uocantur Piattole, noctu magis, quàm interdiu in cellis unarijs apparentes circa latrinarum ora, in piſtrinis, balneis, uliginoſis ſq; ædium partibus, fœdiſſima quidem, nauſeoſaq; ſunt animalia. Gryllos, hæ qui noctibus æſtate ſtrident, quadantenus referunt: planiores tamen, cruribus etiamnum tenuioribus araneorum modo: proinde fugæ citiſſimæ. Lux iſtis aduerſiſſima, ita ut, ſi nocte lumen repentè inferatur, humentibus locis, in quibus degunt, celerrimo

rimo curſu refugiant. De his igitur, utpote quæ multùm in piſtrinis uerſantur, intellexiſſe Dioſcoridem credendum eſt: non autem de illis uermiculorum modo oblongis, quæ in apum aluearijs, & in carnibus diu ſale inueteratis enaſcuntur: quan quam & hæ Blattæ nomen ſibi uendicauerint. Nobis hæ uocantur uulgò Barbeggie, alijs uerò Carpe. Blattarum uires, quas pluribus Plinius conſcripſit, ſilentio inuoluimus, rati gratioribus, ſalubrioribuſq; remedijs morbos poſſe ſanari, q̃ ijs, qui à tam fœtidis, atq; execrandis ſumuntur animalibus. Quæ Græcis σίλφη, Latinis, pariter & Italis Blatta nominatur: Germanis, Grillen, & Heymichen: Hiſpanis, Rapa coua. Nomina.

Πνεύμων θαλάσσιος. PVLMO MARINVS. CAP. XXXVI.

PODAGRAS, pernionesque emendat pulmo marinus recens, tritus, & illitus.

PVLMO MARINVS.

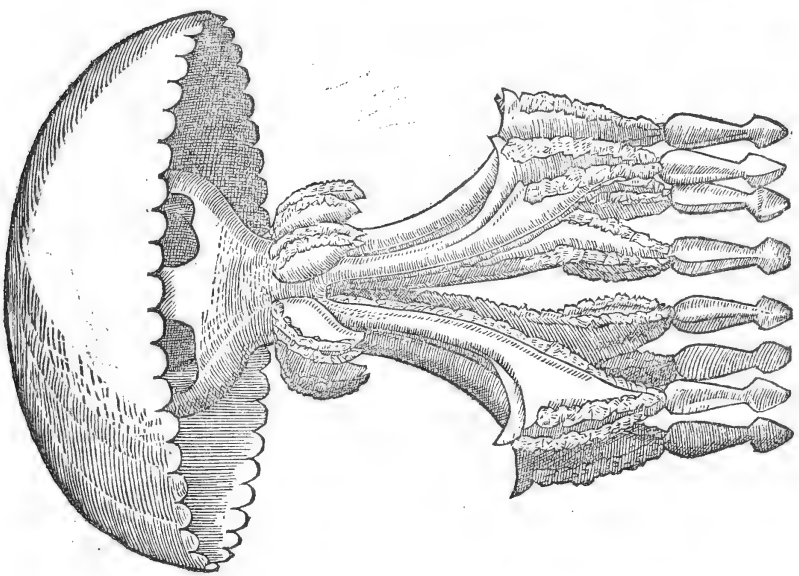

PVlmones marini animalium pulmonibus non abſimiles habentur. His (ut Plinius eſt auctor libro IX. *cap.* XLVII.*) eadem quæ frutici ineſt natura, perinde ac ſpongijs, urticis, ſtellis, & olothyris. Conſpiciuntur marini pulmones plerunque undis ſupernatantes, futuram maris procellam præſagientes. Colore criſtalli in modum pellucido, cum cæruleo miſto, ſubſtantia tam fragili, ut uix è mari integer eximi queat. Mirum, quòd ſi ijs uirgæ baculiq; perungantur, nocte facium accenſarum modo lucem edunt. admotus pruritum facit, & ruborem excitat, id quod ego in me ipſo expertus ſum. πνεύμων θαλάσσιος ita Græcis, Latinis uerò Pulmo marinus appellatur: Italis, Potta marina: Hiſpanis, Natura de uieya, & Capacha de uelha.* Pulmonis marini conſid. Nomina.

Πνεύμονες. PVLMONES. CAP. XXXVII.

SVillus, & agninus, urſinusque pulmo impoſitu, attritus a calceamentis contractos, ab inflammatione tuetur. Vulpinus uero ſi arefactus bibatur, ſuſpirioſos adiuuat. Adeps [a] quoque liquefactus, infuſusque aurium dolores finit. a Meum. εὐτηνς. i. ipſius.

PVLMONES.

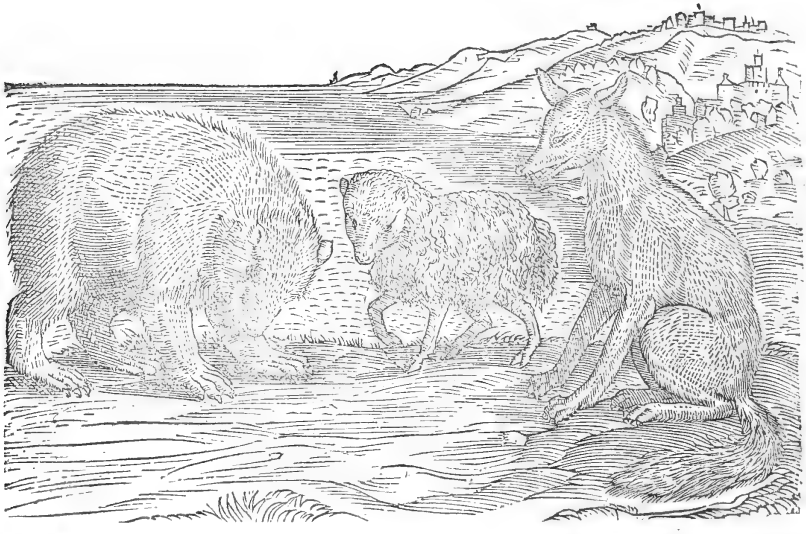

Vana de uſæ partu opinio.

MVltæ præterea ſunt horum animalium membra, de pulmonibus quorum diſſerit Dioſcorides, quæ medicamenti uim poſſident, de quibus poſtea ſpeciatim ſuis locis dicetur. Verùm cùm hæc animalia nemini non ſint cognita, non opus eſſe exiſtimo, ut de ijs plura dicamus. Quanquam illud ſilentio non diſſimulandum, quòd ſcilicet Vrſarum partus non ſit plurimis membris indiſcretus, cruribus præſertim, & undique rudis, ac informis: nec quòd parentis linctu formam tandem recipiat urſinam, ut nonnulli ſcriptis commendarunt, & credit uulgus. Quandoquidem in ualle Anania ſupra Tridentum udimus nos prægrandem Vrſam prægnantem, ab ipſis uenatoribus exenteratam, cuius catuli adhuc in utero exiſtentes, omnibus ſuis membris diſtinctis, ac formatis reperti ſunt, non autem informes, ut plerique exiſtimant, magis fortaſſe Ariſtotelis, & Plinij auctoritatibus freti, qui ita eſſe memoriæ prodiderunt, quàm ſenſibus, & experientia. 10

Nomina. πνεύμονες Græcè, Pulmones Latinè dicuntur: Arabicè, Rich, & Riche: Italicè, Polmon: Hiſpanicè, Leuianos: Gallicè, Polmon.

Ἡπατα IOCINERA. CAP. XXXVIII. 20

ASini iecur inaſſatum eſu comitialibus prodeſt: ueruntamen ieiunis edendum præcipitur. Capræ uerò inaſſati decidua ſanie, inungi luſcioſos prodeſt: & dum coquitur, apertos oculos halitu eius uaporari prodeſt in cibo toſtum ad eadem. Tradunt hircini iocineris cibo comitiales deprehendi. Aprinum recens ſi arefactum teratur, ex uino potum, contra ſerpentium, tuolucrumque morſus auxilio eſt. Iecur canis, qui rabie exagitatur, toſtum, & in cibo ab emorſis ſumptum, ne tententur metu aquæ tueri creditur. Vtuntur autem ad arcendos aquæ pauores dente eo, qui caninus dicitur. hunc à cane, qui momordit, exemptum, & folliculo inditum, pro amuleto brachio adnectunt. Inueteratum autem ſale mergi iecur, ex hydromelite binis ligulis potum, ſecundas pellit.

Iocineris lupi conſideratio.

PRater Aſini, Capræ, Hirci, Apri, rabidi Canis, & Mergi iecur, eſt & Lupinum, quo utuntur medicorum nonnulli, qui primas tenent in uniuerſa Italia. Siccant enim lupinum iecur, mox in puluerem conterunt, & tanquam præcipuum medicamentum ijs exhibent, qui iocineroſis afficiuntur fluxionibus: ijſq; ſimiliter, qui aqua inter cutem laborant. Quanquam id probare non uideatur Galenus lib. XI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Iecur lupinum ſæpenumero in medicamentum indidi hepaticum, quod ex eupatorio conficitur, nec tamen quod memoria dignum ſit, amplius præſtare comperi, ad illud uidelicet comparans, quod ſine ipſo componitur. Secus autem Galenus de iecore lupino ſcripſit poſtea lib. & cap. VIII. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, ubi iecinoris medicamenta recenſet, cùm ſic inquit. Cochlearum terreſtrium carnem ualde probè tero, & affuſis uini nigri cyathis tribus calfacito, ac bibendum dato. Videntur autem hæc iuxta totam ſubſtantiam efficacia eſſe, non ſecundum unam aut alteram qualitatem. Quale eſt & Lupinum hepar, cuius abunde experimentum habemus. Vſus autem ipſius conſimilis cochleis eſt. teritur enim exactè hepar lupinum, & datur drachma una cum uino aliquo dulci, qualia ſunt theræum Creticum, & ſcybelites, ac dulce protropum. Benigna enim hæc ſunt uiſceri, ipſum nutrire potentia, & media iuxta calidi & frigidi oppoſitionem: & ob id talia pharmaca omnibus intemperaturis conuenire uidentur, ut quæ ex ſubſtantiæ proprietate commoditatem de ſe exhibent, & neq; calidas, neq; frigidas intemperies

NOn ſolùm Aſini, & Caprarum ungulæ in medicum uenjunt uſum: ſed & Vaccarum ex prioribus tantùm pedibus exutæ, ut auctor eſt Raſis libello de LX. animalibus. Siquidem harum combuſtarum cinerem potum, nutricibus lactis copiam præbere exiſtimat, Mularum uerò mulieres infœcundas reddere. Quinetiam mures earum ſuffitu fugari, ipſis carbonibus impoſitis, & accenſis. Earum nomen Græcum ὄνυχες, Latinum Vngues, & Vngulæ: Arabicum, Chafit, Stes, & Daleſ: Italicum, Vnghie: Hiſpanicum, Vnhas de animal: Gallicum, Ongle.

Vngularum uires.

Nomina.

Λειχῆνες ἵππων. LICHENES EQVORVM. CAP. XLI.

LIchenes ſunt in equorum genibus, & ſuper ungulas indurati calli. qui triti, & in aceto poti, comitialibus mederi traduntur.

DE Callis, qui equorum cruribus innaſcuntur, meminit Plinius libro XXVIII. *capite* XI. *&* XV. *ijſq; tritis, & per aurem cum oleo infuſis, dentium dolorem mulceri ſcribit, diebuſq; quadraginta ex uino aut mulſo potis calculos expelli.*

Callorum equi uires.

pelli. Cæterùm Galenus, cui etiã subſcribit Paulus, addidit hos quibuſdam uſurpari ad quemlibet animalium morſum. Λεχὼς ἵππων, ita Græcis, Latinis uerò Liebenes equorum nominantur: Arabibus, Zeide: Italis, Calli de caualli: Hiſpanis, Impigenes dellos caualos: Gallis, Cal des iambes des chenas.

Nomina.

Καπύματα. CORIA VETERAMENTARIA. CAP. XLII.

VETERIS corij cremati illitus cinis ambuſta igni, intertrigines, necnon calceamẽtorũ attritus ſanat.

COria uetera, quæ uidelicet ueteramentorum ſunt, uſta (ut Galenus memoriæ prodidit libro XI. de ſimplicium medicamentorum facultatibus) ad attritiones commodari calceamentorum ſcriptum à quibuſdam eſt, tanquam ſcilicet hoc faciant ex antipathia quadam. Certè quæ phlegmone obſidentur, haudquaquam iuuantur: uerùm ubi ſedata fuerit phlegmone, non iniuria iuuantur, nempe quia reſiccantur. hæc Galenus. Cæterùm ueteramenta prunis accenſa fumo naribus acceptо, efficaciſſimum conſtat eſſe remedium ad uuluæ ſtrangulatus, ut mihi quoque experientia comprobatum eſt: quandoquidem hoc tantùm remedio ego deploratas in eo affectu mulieres incolumes pluries reddidi. Iis ſimiliter accenſis ſerpentes efficaciter fugari compertum eſt, neque eos modò, qui in domibus noſtris oberrant; ſed eos etiam, qui in hominum corpora ingrediuntur, dum homines per æſtatem alto ſomno oppreſſi, ore aperto in campeſtribus obdormiunt. Quod ſcriptis tradidit Marcus Gattinaria noſtræ ætatis medicus non contemnendus, accidiſſe ſuo tempore cuidam homini; cui cùm fruſtrà adhibita eſſent innumera medicamenta, ipſaq; alioquin efficaciſſima; illud tamen magnificè præſtitit ueteramentorum fumus traiectorio in corpus hauſtus. Siquidem cùm primùm immanis fera (erat enim uipera non parua) fumi nidorem præſenſit, uiſa eſt à circumſtantibus egredi per anum non ſine magna omnium admiratione. Καπύματα ſic Græci, quæ Latini Coria uetera mentaria uocant: Arabes, Geldalatiche: Itali, Scarpe uecchie: Hiſpani, Zepatos uiegos.

Veteramentorum uires ex Galeno.

Vipera ex homine fugata.

Nomina.

Ἀλεκτορίδες, καὶ ἀλεκτρύονες. GALLINAE, ET GALLI. CAP. XLIII.

DIſſectæ gallinæ, & adhuc calentes appoſitæ, ſerpentium morſibus auxiliantur: ſed identidem aliàs ſufficere oportet. Earum cerebellum in uino bibendum datur contra ſerpentium morſus: ſanguinem à cerebri membrana profluentem ſiſtit. Quæ interiore uentriculi galli ſinu reſidet membrana, ſecti in laminas cornus ſpecie ſimilis (ea uerò inter coquendum abijci ſolet) ſiccatur, tritaque in uino conuenientiſsimè ſtomachicis datur in potu. † Ius è uetere gallinaceo aluum deijcit. Abiectis itaque interaneis ſalem conijci oportet, & conſuto uentre dẽcoqui in uiginti ſextarijs aquæ, donec ad tres heminas redigantur: totum id refrigeratum ſub diuo, datur. Aliqui incoquunt olus marinum, mercurialem, cnicum, aut filiculam. Crudos humores, craſſosque, atram bilem, & ſtrigmenta elicit: prodeſt longis febribus, ſuſpirijs, articularijs morbis, & inflationibus ſtomachi.

GALLINAE GALLI, ET OVA.

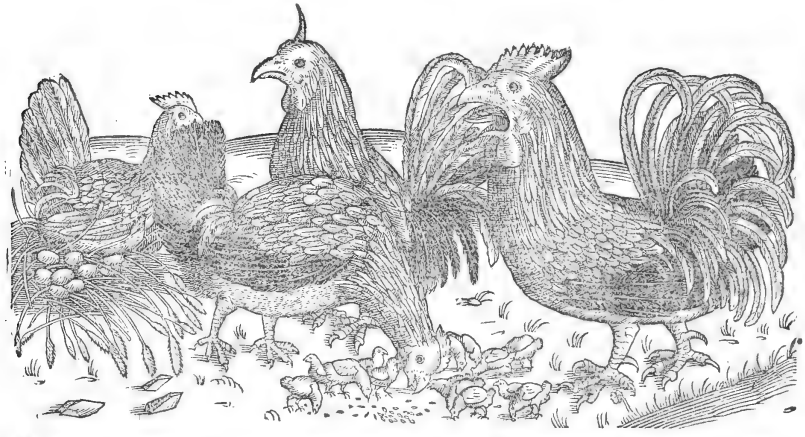

Gallorum, & gallinarum uires ex Gal. & alijs.

TAmetſi Gallinarum ius ſimplex (ut Galeno proditum eſt libro XI. ſimplicium medicamentorum) retinendi uim habeat; gallorum tamen ueterum cum ſale diutius decoctorum, ſubducendi facultatem obtinet. Aduerſus ſerpentium morſus tam gallinis, quàm gallinaceis utuntur medici non tantùm ipſis diſſectis, & appoſitis (ut docet Dioſcorides) ſed uiuentibus adhuc plumas detrahũt ab ano, eumq; demorſis partibus apponunt: attrahunt enim hæc animalia cucurbitularum modo in ſe uenenum, quo mox interficiuntur. Quamobrem alios gallinaceos uiuos continuò apponere neceſſe eſt, donec iectum uirus penitus abſumatur. Vtuntur præterea gallinarum adoleſcentium iure, ad æquandos corporis humores, poſt febrium diſceſſum, cum ſaccharo, ſerapij modo. Ad hæc gallorum cum gallinis nondum coeuntium teſtes, deperditas in morbis

uires mirificè reſtituunt: quam ob cauſam hectícis, & maraſmo laborantibus, morborumq; diuturnitate macrefactis utiliter exhibentur. Inſuper gallinaceorum teſtes ſemen prolificum ſuppeditant, & uenereas roborant uires. Plinius cùm de gallinis differeret lib. XXIX. cap. IIII. hæc inter cætera memoriæ prodidit. Non præteribo (inquit) miraculum, quanquam ad medicinam non pertinens ſi auro liquefcenti gallinarum membra miſceantur, conſumunt illud in ſe; ita hoc uenenum auri eſt. At gallinaceis ipſis circulo è ſarmentis addito collo non canunt. In quibus illud quoq; ſibi à natura datum, non eſt non ſummopere admirandum, quòd noctis horas diſtinguant ſuo cantu: qua in re nunquam adeò ſomno capiuntur, quin ſtatis horis cantent; etſi per anni circulũ noctes modò breues, modò maximæ fiant. Gallinæ ſic Latinis ἀλεκτορίδες Græcis uocantur: Arabibus, Degedi, ſiue Giaziudiuch: Italis, Galline: Germanis, Han, & Hennen: Hiſpanis, Gallinas: Gallis, Gallines, & Coque. Nomina.

† *Codices Græci typis expreſſi hoc in loco habent. ὁ δὲ ζωμὸς τῆ νόσῳ μάλιστα δίδοται ἐπικράσεως χάριν φαυλοτήτων, καὶ ἐπὶ τῶν σύμπαντων πυρεμένων λιτῶς σκέπασις. hoc eſt ad ſenſum. Ius galli iunioris maximè datur ad contemperandos humores uitioſos, & in ardoribus ſtomachi ſimpliciter paratum. Verba illa Ruellius, cuius interpretationem aliquin ſequimur, uel neglexit, uel illegitima iudicauit. Nos uerò huc ea afferenda duximus, non ſolùm quòd in uulgatis codicibus, ac antiquiſſimo (teſte Marcello) legantur; ſed quia etiam à Serapione referuntur. Quibus etiam ſubſcribere uidetur uerborum ſeries, & communis rei uſus.*

Ὠὸν. OVVM. CAP. XLIIII.

OVum molliculum plus alit ſorbili, & durum plus molli. Luteum oui contra oculorum dolores utile eſt: inaſſatum ſedis inflammationibus prodeſt, cum croco, & roſaceo: & condylomatis, cum meliloto: cum uua autem fruticis eius, quem rhoa dicunt, aut galla in patinis frigitur, ut cibo aluos ſiſtat: per ſe etiam offerri ſolet. Candidum oui crudum refrigerat: ſpiramenta cutis occludit: inflammationes oculorum infuſum lenit: ambuſta, ſi ſtatim eo perungantur, puſtulas non ſentiunt: faciem à ſolis aduſtione tuetur: fronti impoſitum cum thure fluxiones arcet, auertitq; ue: inflammationes oculorum lana exceptum, addito roſaceo, melle, & uino mitigat: utiliter contra hæmorrhoidis ſerpentis morſus crudum ſorbetur: ſummè tepidum prodeſt ueſicæ roſionibus, renum exulcerationibus, gutturis ſcabritiæ, reiectionibus ſanguinis, deſtillationibus, & thoracis rheumatiſmis.

Ouorum conſideratio.

DE Gallinarum tantùm ouis hic locutum fuiſſe Dioſcoridem, credendum eſt: quippe quæ ſint cæteris præſtantiora, eorumq; ſit tum in cibis, cùm in medicinis præcipuus uſus. Nam quemadmodum teſtatur Galenus lib. III. de facultatibus alimentorum, & Iſach Arabicus in ſuis diætis, gallinarum oua gratioris ſunt ſaporis, ori iucundiora, plusq; afferunt alimenti, quàm cætera. Alunt hæc, & breui reficiunt tempore, recreant, ſemen prolificum augent, & uires ad coitum ſuppeditant. Quæ omnia eò præſtant efficacius, quò recentiora ſunt, & à gallinis edita, quæ prius admiſſarios gallos ſuſceperint: quandoquidem (ut Galenus inquit) recentia ueteribus plurimum præſtant, quippe optima ſunt recentiſſima, peſſima autem uetuſtiſſima. Secundũ locum ſibi uendicant à perdicibus, & phaſianis edita, quanquam gallinacea uiribus non excellant. Deteriora uerò ſunt anatum, anſerum, gruum, & reliquarum aquatilium; aggrauant enim uentriculum, ſuccum craſſum gignunt, & ægrè concoquuntur; tametſi plurimum præbeant alimenti, ubi à ualidis, robuſtiſq; uentriculis optimè confician-tur. Columbarum oua admodum calida ſunt, potius in medicamentorum, quàm ciborum uſum expetenda. Pauonum autem, ac ſtruthiocamelorum peſſima ſunt, ſaporis horrendi, concoctu contumacia, & humanæ temperaturæ inimica. In ouis luteum candido longè præſtat: nempe quòd illud temperatum conſtat, ori non ingratum, boni ſucci, & concoctu minimè contumax: hoc uerò frigidum eſt, pituitam gignit, ægreq; concoquitur. Oua uarijs, & diuerſis modis decoquuntur. quo fit, ut etiam diuerſum afferant nutrimentum, & ob id diuerſos in corpore pariant ſuccos. Probantur, quæ cum putamine decoquuntur, & horum præ cæteris, quæ tremula uocant, quòd lactis ſemicoagulati inſtar tremant. Sorbilia, quæ ut uelocius hauriantur, breuiorem coctũram experiuntur, minus ſanè nutriunt. Quæ autem cum putamine longiore elixatione indurueſcunt, difficillimè concoquuntur, craſſos generant ſuccos, obſtruunt, in uentriculo marceſcunt: arenulas, & calculos gignunt: & coli, & uentriculi excitant cruciatus. Porrò ex ijs, quæ extra putamina coquuntur, ea cæteris præſtant, quæ integra in feruentem immerguntur aquam. hæc à noſtris, quòd quaſi diſpergantur, uulgò Sperdute uocantur. Veruntamen curandum, ne hæc quo que indurentur: ſiquidẽ ubi duritiem contraxerint, non ſecus atque alia diutius cocta, redduntur noxia. Quæ deinde ex oleo, aut butyro integra friguntur, uentriculum lædunt, ructus commouent, ægrè conficiuntur, conſocium corrumpunt cibum, malum præbent alimentum, & putridas pariunt exhalationes. Quæ demum ſuper prunis torrentur, aut ignitis figulinis tegulis inaſſantur, aluum cohibent, difficileq; concoquuntur. Et hæc ſufficiant ad ouorum in alimentis facultates. Cæterùm quibus, quantisq; oua in medicamentis polleant uiribus, retulit Galenus libro XI. de ſimp. medicam. facultatibus, ſic inquiens. Ouorum album & tenue illud, quo item ad ophthalmias utimur, ex numero eſt medicamentorum minimè mordicantium. Itaq; utendum eſt oui albumine non tantùm ad oculos: uerùm etiam ad alia omnia, quæcunque medicamenta requirunt maximè expertia mordacitatis, ut ſunt omnia ſedis, ac pudendorum ulcera maligna. Miſcetur quoq; utiliter medicamentis profluuium ſanguinis ex cerebri membranis ſupprimentibus, quæ nimirum citra morſum illinuntur, atque adſtringunt. Sed & ad ulcera rebellia miſcetur ijs, quæ abſq; morſu ea poſſunt deſiccare; cuiuſmodi eſt medicamen pompholyx elota, & metallicorum quædam elota, de quibus priuatim ſuprà diſſeruimus. Porrò & ipſe uitellus adſimilis eſt naturæ, ac proinde miſcetur ceratis morſus expertibus, ouis uidelicet aut lixis, aut aſſis. Verum id tamen manifeſtum eſt inter hæc leuiculam exiſtere differentiam, quòd paulò plus deſiccent quæ ſunt aſſa: ac quantum huius accipiunt facultatis, tantum deperdant de mitigandi potentia. Miſcetur & cataplaſmatis phlegmonem arcentibus, ut ijs quæ ex meliloto conſtant, ſedi appridandis: Ouorum partes, & coctura uaria.

candis:

candis: Crudo uerò ouo toto utimur admisto rosaceo ad palpebrarum, aurium, mammarumq; phlegmonas, quæ scilicet aut ictis illis, aut alio quouis modo euenerint, aut extiterint in neruosis corporibus, puta cubito, & digitorum tendonibus, aut articulis, idq; in pedibus pariter, & manibus. Porrò in aceto coctum ouum si edatur, fluxiones uentris desiccat. At si etiã quippiam eorum, quæ ad dysenteriam, aut cœliacum affectum conueniunt, illi miscueris, atq; in igne modico, fumiq; experte (qualis est qui ex prunis constat) in sartagine frixeris, edendumq; ita præbeas, non minimè sanè laborantes adiueueris. Aptissima tamen ad mistionem sunt omphacium, rhus, tum ipse qui cibis adspergitur erythros nuncupatus, tum succus ipsius, galla, sidia, hoc est mali granati putamina, cinis cochlearum integrarum ustarum. Apta quoq; & uuarum acini, & myrta, & mespila, & corna. Magis istis medicamentosa sunt balaustium, hypocistis, cytini, siue mali punici flores. Sed & ad ambustiones protinus crudum impositum est utile, siue quis seorsum albumen duntaxat ipsum molli lana excipiat, siue etiam cum uitello totum commiscens applicet. Etenim mediocriter refrigerat, & citra morsum desiccat. Nam medicamentis, quæ humiditates desiccant, aut lixum, aut assum, aut in sartagine frictum miscetur: ijs uerò, quæ crassa in pectore, pulmoneq; incidunt, sorbile quod uocant: id quod in aqua eo usque lixari debet, dum incaluerit. Eiusdem ipsius naturæ nomine & ad eos, quibus fauces aut ex uociferatione, aut ex humorum acrimonia exasperatæ sunt, assimitur: tum scilicet quòd affectis partibus illinitur, atque cataplasmatis modo inhæret: tum quòd substantiæ suæ lenitate eas mitigat, sanatq;. Eadem ratione stomachi, uentris, intestinorum, ac uesicæ medetur asperitatibus. hæc Galenus. Cæterùm oleum, quod è uitellis diu in sartagine frixis elicitur, illitum asperitatibus cutaneis mirificè prodest: serpigines, & uitiligines emendat: rimas labiorum, manuũ, sedisq; sanat. Quinetiam ulcerum dolores, & articulorum cruciatus mulcet. Prodest & aurium doloribus, atque ulceribus: item ambustis utiliter illinitur: cerebri contusas membranas putrilagine affectas mirum in modum à partibus sanis segregat, ut nos compluries magno cum honore periculum fecimus. Ex ouis præterea omnibus uolucribus generatio euenit, quanquam & aquatilibus ferè omnibus, præterquàm phocæ, delphino, & alijs nonnullis. Gignuntur item ex ijs & è terrestribus quædam, ut crocodili, lacertæ, testudines, stelliones, & alia: & è reptilibus omnia, uipera excepta. Verùm, ut Hippocrates auctor est libro de natura pueri, seu fœtus (nisi fortassis librariorum culpa eo in loco codex sit depravatus) pullus ex uitello nascitur, informaturq;, ex albumine uerò alimentum, & augmentum capessit. Cui sanè sententiæ illud prorsus refragatur, quod de pullorum creatione longo satis sermone posteritatis memoriæ prodidit Aristoteles li. VI. ca. III. de hist. animalium. Illud insuper eam refellit sententiam, quod experientia sæpe a mulierculis compertum est, quæ suis gallinis ouа incubanda subijciunt. Siquidem exempto quandoque fœtu, die uno, atque duobus ante tempus exclusionis, fractis pulli uisceribus magnam uitelli partem inuenerunt in corpus assumptam. Testudinum ouа, quanquam diutius elixantur: nunquam tamen eorum album concrescit, quamuis luteum admodum durescat. Præterea experimento compertum habeo testudines siatim ouа non edere cùm testa obducuntur, quemadmodum uolucres, sed postquàm omnia, quæ in corpore fuerint, testaceum contraxerint putamen: nanq; mihi quandoque contigit dissecuisse testudinem, quæ utero septena gerebat ouа, suo putamine obducta, quod & serpentibus euenire quidam existimant. Ouum quod Latini, ωὸν, Græci uocant: Arabes, Naid, Beid, seu Baid: Itali, Vouo: Germani, Ein, & Ey: Hispanis, Hueuo, & ouo: Gallis, Oeuf.

Quorum uires ex Gal.

Oleum ex ouorum luteis.

Animalia ex ouis orta.

Ouа testudinum.

Nomina.

Τέττιγες. CICADAE. CAP. XLV.

Cicadae, quæ inassatæ manduntur, uesicæ doloribus prosunt.

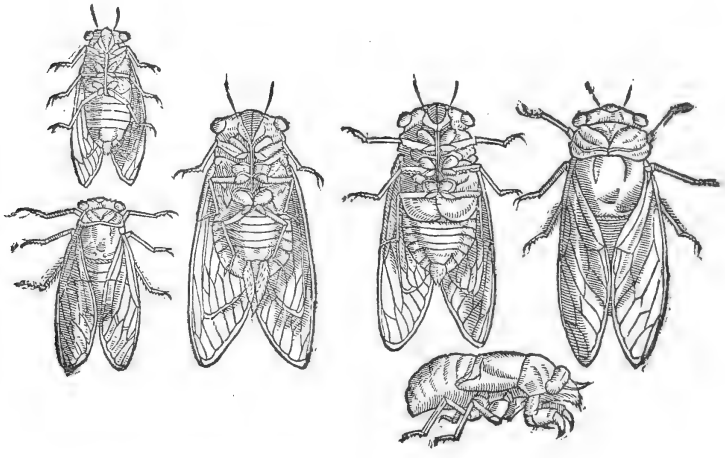

Cicadarum cõsideratio.

Cicadæ passim in Italia cognoscuntur, atq; adeò inibi uulgaris notitiæ sunt, ut sæpe æstate assiduo cantu messores, agricolas, ac uiatores in campestribus obtundant. Cæterùm, quemadmodum tradidit Aristoteles libro V. ca. XXX. de historia

adultas, desertoris pœna in eum, qui cessauerit. Et in Lemno insula certa mensura præfinita est, quam singuli enecatarum ad magistratus referant. Necare & in Syria militari imperio coguntur: tot orbis partibus uagatur id malum. In India tormina pedum longitudinis esse traduntur, adeò ut fœminarum crura serrarum usum præbeant, cùm inaruerint. Earum nomen Græcum ἀκρίδες: Latinum, Locustæ: Italicum item Locuste: Hispanicum, Lagostas de tierra, & Gasanthotes grandes: Gallicum, Locuste.

Φίνης. OSSIFRAGVS. CAP. XLVII.

VEnter eius auis, quam Latini ossifragum appellant, particulatim potus, calculos cum lotio pellere proditur.

Ossifragi confideratio.

VAria admodum est inter scriptores Ossifragi historia. Siquidem Aristoteli uolucris est aquila maior, colore cinereo, albicante. Probe hæc fœtificat, & uiuit. Pia, & benigna est: non enim suos tantùm nutricat pullos; sed & aquilæ. Cùm autem illa suos è nido eiecerit, anteaquàm adolescant, quòd inter se cibi aniditate dimicent, hæc recipit eos, & educat. Parùm Ossifragus oculis ualet: nubecula enim oculos habet læsos. At Plinio lib. X. cap. III. Ossifragus in aquilarum genere annumeratur, isq; ab eodem proditur ex haliaëto, hoc est, aquila marina natus. Marinam hanc suum genus non habere, sed ex diuerso aquilarum coitu nasci, idem auctor est. Alberto præterea Ossifragus ea uidetur auis, quam idem lib. XXIII. Arrebica uoce appellat Kirij, cùm sic inquit. Kirij auis est præda uictitans bonæ pullificationis, & diligenter pullos nutriens non solùm suos, sed et ab aquila abiectos tædio nutriendi. hæc ille. Qui uel clarius meminit Ossifragi inter aquilarum genera, ubi ita scribit. Quintum autem aquilæ genus est paruulum ualde, & à quibusdam uocatur frangens os, eò quòd quando carnes comedit, ossa in altum defert, & super lapidem cadere permittit, ut ex ijs confractis medullam sugat. hactenus Albertus. Verùm is ab Aristotele dissentire manifestè cognoscitur, quòd Aristoteli Ossifragus non sit genus aquilæ minimum, sed auis maior aquilis, dempta Germana. Quo fit, ut in hac historia Albertum hallucinatum esse credam, quemadmodum & Plinium in eadem deceptum puto. Nanq; marina illa clarissima aquila uocata (ut Aristoteles tradit) oculorum acie maximè pollet, ac pullos adhuc implumes cogit aduersum intueri solem: tum cuius oculi prius lacrymarint, hunc occidit, reliquum educat. Id quod abunde ostendit hac in re Plinium errasse, atq; oscitanter fortasse Aristotelem legisse. quippe cùm marinæ aquilæ pulli acerrimi omnino sint uisus, nullam ij cum Ossifrago cognationem habere uidentur, quòd hic potius quadantenus cæcitate laboret. Cæterùm, quòd nobis esset Alberti codex librariorum culpa deprauatus, in quo ossifraga pro osina legebatur, iandudum credidimus ossifragum apud Albertum eam auem esse, quæ in maritimis nostris Senensibus circa Herculis portũ, & Orbetelli stagnum frequens uisitur, cygno maior, rostro longo, inferiori parte sacculi instar ampli. Hæc autem incolis uulgò uocatur Agrotto. Sed cùm postea animaduertissem Albertum in hac historia apertè Aristoteli refragari, atq; aliud Alberti exemplar nactus essem, in quo osina, non ossifraga, ut uitiosè in alio scriptum erat, cæpi eos acriter accusare librarios, quorum negligentia in causa fuit, ut in hoc mihi ipsi hactenus imponerem, secutus depranatam Alberti lectionem. Auis quæ Græcis φίνης, Latinis Ossifragus nominatur.

Alberti, & Plinij lapsus.

Nomina.

Κορυδαλλὸς. GALERITA. CAP. XLVIII.

GAlerita auicula est parua, apicem in uertice, pauonis modo, gestans. Hæc assa, & in cibo sumpta, cœliacos adiuuat.

Alaudarum historia.

Alaudarum(ut memoriæ prodidit Aristoteles libro IX. *cap.* XXV. *de historia animalium)duo sunt genera. Alterum terrenum,cristatum,Galerita à crysta appellatum. Alterum gregale,nec singulare,more alterius,uerùm colore simile:quanquàm magnitudine minus,& galero carens. Campestres ambæ sunt aues, uermiculis uictitantes,decidentibusq; seminibus. Mares suauiter canunt,primæq; sunt aues,quæ æstatem cantu pronuncient. Porrò Alaudæ adeò ad aucupes aues expaueſcunt,ut sæpe,dum sentiunt se persequi,in hominum gremia confugiant,ne rapiantur. Mares in cauеis diutius retenti, altero sæpius obcæcantur oculo. Quæ auis Græcè κορυδαλλὸς,Latinè Galerita, & Alauda uocatur: Arabicè, Hanabroch,seu Kanabroch:Italicè,Lodola,Germanicè,Vualdtlerch: Hispanicè,Cucuyada:Gallicè,Alouette.*

Nomina.

χελιδὼν. HIRVNDO. CAP. XLIX.

DIssectis creſcẽte luna pullis hirundinis, qui primo partu excluſi sunt, in uentre eorum lapillos offendes:è quibus duos,unum colore uarium,alterum purum eximes: ij priusquàm terram attigerint,in iuuencæ corio, aut ceruina pelle brachio, aut collo adalligati,comitialibus proderunt, & sæpe prorsus eos recreabunt. Hirundines,uti ficedulæ, in cibo,acici uisus medicamentum præbent. Tam pullorum,quàm matrum in fictili olla crematarum cinis cum melle oblitus,oculis claritatem adfert:anginæ eo commodè perunguntur:uuæ & tonsillarum inflammationibus hoc cinere succurritur. Et ipsæ,& pulli exiccati,si drachmæ pondere ex aqua bibantur,hos iuuant, qui anginæ morbo conflictantur.

Hirundinum historia.

Hirundinum tria habentur genera:unum nostra tecta subit: alterum uetustorum ædificiorum muros, cauernulas, & montium scopulos expetit:tertium uerò nidificat in altis fluminum ripis. Hæ quotannis(ut Plinius auctor est)ex Aphrica maria transeuntes,appetente uere ad nos aduolant,& Martio plerunq; Mẽse nostras ingrediuntur ædes:ibiq; è luto,& quibusdam stramentis sibi construunt nidos,in quibus bis ouа pariunt,& bis pullos excludunt, tantum humanæ fidunt benignitati:atq; ubi ultimos educauerint partus, æquinoctij autumnalis tempore in suas remigrant regiones.

Chelidonia.

Chelidoniam herbam ab his inuentam tradunt, unde illi nomen est inditum. Hanc suis obcæcatis pullis deferunt in nidum,hoc tantùm medicamento ijs usum reddentes. Quinetiam experientia compertum esse quidam aiunt, quòd si data opera pullorum hirundinum oculi acu perforentur,sanantur paucis diebus,allata à matre chelidonia herba. Hinc igitur edocti medici ad oculorum claritatem chelidonium adhibent; sed his refragatur Aristoteles ut in maiori chelidonio inferius disseremus.

Hirundinum uires ex Gal.

Hirundinum uerò stercus oppositum præstat:excæcat enim,si calidum in oculos decidat. Quod etiam sacra testantur monumenta,in quibus, Tobiam hoc stercore excæcatum fuisse, legitur. Cæterùm uires Hirundinum recensuit Galenus lib. XI. *de simpl.medic.facultatibus,sic inquiens. Hirundinibus quoq; usi sunt multi,comburentes uidelicet, & cineri mel admiscentes, ac deinde synanchicos inungentes, & in totum omnes quicunque in faucibus atq; columella cum tumoribus consistunt affectus. Vtuntur & ad acuendum uisum hoc cinere nonnulli. Alij uerò eas arefactas drachmæ pondere bibendas exhibent.*

Nomina.

Aliis χελιδὼν Græcis,Hirundo Latinis appellatur: Arabibus,Thartaf,Chatas,aut Chataf:Italis,Rondine:Germanis, Schualb;Hispanis,Golandrina,& Andorinha:Gallis,Arondelles.

Ἐλέφας. EBVR. CAP. L.

EBORIS scobe illito,paronychia sanantur. Vim adstringendi ebur obtinet.

Omnibus

ELEPHAS.

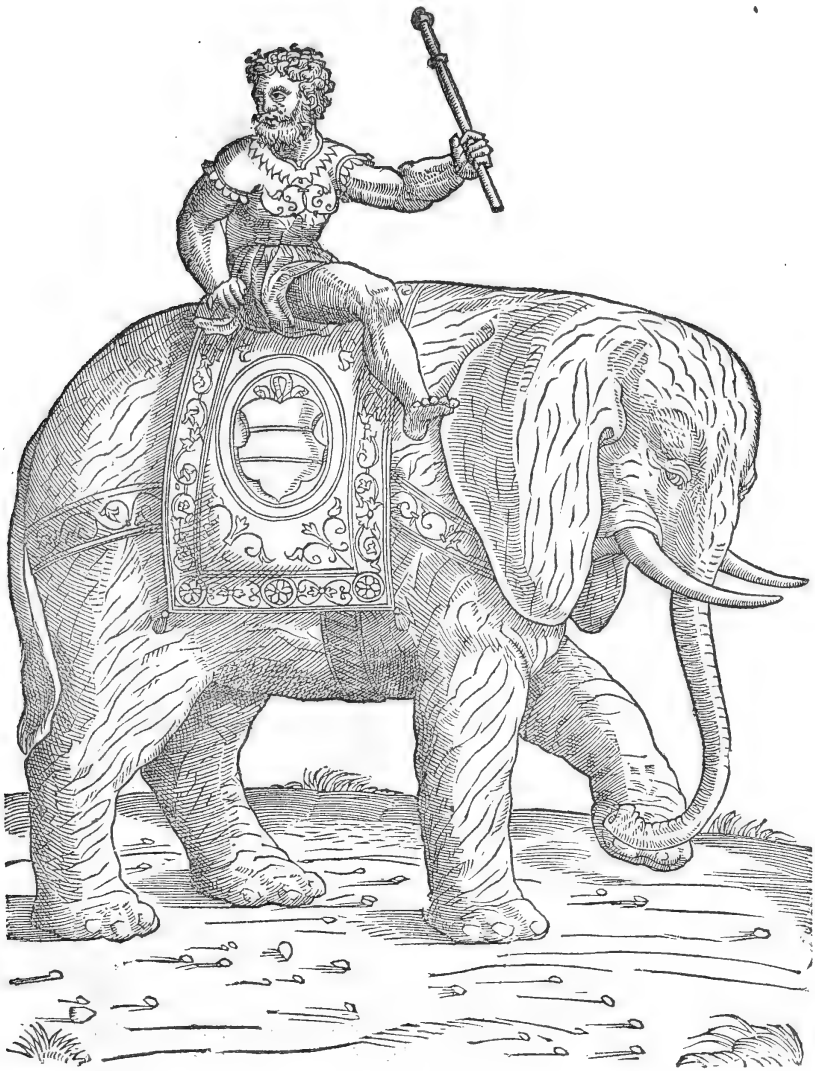

Elephantorum hiſtoria.

OMnibus ſanè perſpicuum eſt, nil aliud Ebur, eſſe, quàm Elephantinorum dentium materies, multis apta operibus. Elephantorum meminit Plinius longa admodum hiſtoria initio libri octaui pluribus capitibus: tametſi non omnia, quæ ſcribit, probanda putauerim. Elephantos fert Aphrica ultra Syrticas ſolitudines, item Mauritania, & Aethiopia: ſed maximos India mittit: Ii quanquam magnitudine cætera excedant quadrupeda, Ariſtotelis tamen teſtimonio adeò cicurantur, ut omnium ferarum mitiſſimi, & placidiſſimi euadant: quippe qui per multa officia & erudiantur, & intelligant. Corio Elephanti integuntur bubalino ſimili, ut is uerum præbuit exemplum, quem Roma uidit Leonis decimi Pont. Max. æuo, etſi rariſſimis horreat pilis. Caput eis magnum, collum breue, aures uerò undique duûm palmorum amplitudine: naſum, quem peculiariter in Elephanto promuſcidem appellant, longiſſimum habent, concauum, grandis tubæ inſtar: hic infra anteriores dentes ad terram ferme promittitur, quo pro manibus utuntur. Os gerunt pectori proximum, ut quod cum ſuillo ineat ſimilitudinem; è cuius ſuperna parte dentes duo prominent præcipuæ magnitudinis (quales plurimi uenales conſpiciuntur Venetijs

in publico foro vulgò Merceria dicto, ac in alijs Italiæ emporijs) qui proni cuſpide deorſum vergunt. Pedibus nituntur rotũdis, diſci inſtar, latitudine duûm, triumúe palmorum, quos calloſa materia obducit: ungulis quinque circùm, rotundis, mediocrium concharum magnitudine. Crura ijs magna, ac fortia, neque (ut quidam imperiti exiſtimant) uno tantùm oſſe conſtant indiuiſa, ſed genua flectunt, utpote & cætera quadrupeda. Quamobrem Elephanti (ut refert Aloiſius Cadamuſtus, qui claſſe in Aethiopiam, & ad Calicut nauigauit) ut eos, qui deferri uolunt, ſuſcipiant, genua ſubmittunt, ſeſeque erigunt deinde. Elephantis cauda bubali, trium palmorum circiter longitudine, rariſſimis ſetis referta. Quocirca haud facilè ſe tueri poſſent à muſcarum iniuria, niſi aliam illis induſtriam natura tribuiſſet, qua ab ijs ſe uindicent: quandoquidem ſcrientibus muſcis, cutim, quam cancellatam obtinent, contrahunt. Quo fit, ut arctatis in rugas repentè cancellis, muſcas comprehenſas enecent. Hominibus non niſi laceſſiti nocent. Veruntamen irritati homines promuſcide comprehenſos, adeò in ſublime iaciunt, ut priuſquàm in terram decidant, ſuffocentur, & pereant. Ad hæc nullus hominum tantæ pernicitatis inuenitur, quem mox Elephas non comprehendat, etiam non currens, ſed gradatim incedens. Id efficit uaſta animalis moles: quandoquidem ſui greſſus longitudine, humanam omnem pernicitatem euincat. Victitant arborum tam frondibus, quàm fructibus: neque ulla tam ingens eſt arbos, quam ij promuſcide non proſternant, frangant, ac dilacerent. Adoleſcunt ad ſexdecim palmorum altitudinem, quapropter qui eos conſcendere non aſſuenere, non ſecus faſtidio afficiuntur, ac illi, qui nauibus non aſſueti mariaſulcant. Effrenes præterea adeò natura Elephanti ſunt, ut nullis habenis cohiberi poſſint, quo fit, ut liberi incedere dimittantur: uerùm cùm maximè gubernantibus ſuarum regionum hominibus pareant, & eorum ſermonẽ intelligant, idcirco uerbis facilè reguntur. Adeò conſpectum ignem expaueſcunt, ut eo territi à fuga reuocari non queant. Qua re ab ijs non cognita, qui eius Elephanti curam gerebant Romæ, in cuius dorſo oppidulum conſtruxerant, eo die, quo Iulianus Medices Pontificis Max. frater uxorem è Gallia duxit, in magno ſanè diſcrimine uerſati ſunt: nam ubi bellica tormenta ignem eructantia conſpexiſſet, magnumque, ac terrificum ſonum ſenſiſſet, tantæ ſe fugæ dedit, ut nunquam cohiberi uoluerit, donec unà cum concluſis in oppidulo hominibus in Tyberim ſeſe commiſerit. Elephanti non coeunt, neque gignunt, niſi annum uigeſimum agant, ut auctor eſt Ariſtoteles lib. VI. cap. XXVII. de hiſtoria animalium. Qua in re Plinij error manifeſtus deprehenditur: quippe qui marem quinquennem, fœminam decennem generare memoriæ prodiderit. Elephanti nulla nouere adulteria: nam unius tantùm fœminæ coitu utuntur, eamque cùm uterum gerentem uiderint, non amplius tangunt. Quantum uerò temporis unaquæque fœmina utero gerat, haudquaquam ſciri poteſt: quòd Elephanti pudore nunquam niſi in abdito coeant. Idcirco alij eis annum & ſex menſes ſtatuerunt, alij biennium, alij denique triennium. Pariunt fœminæ cum dolore, quemadmodum & mulieres. Pullum editum ore lambunt, qui ſtatim cùm natus eſt, cernit, & ambulat. Viuere Elephantos (ut inquit Ariſtoteles) tradunt quidam annos ducentos: ſed florere ætate circa ſexageſimum, uel ſeptuageſimum narrant. Idem hyemis, ac frigoris impatientes ſunt. Gaudent amnibus maximè, circaque fluuios uagantur, quos intrant libenter bubalorum more. Cæterùm Elephanti ingenio, & intellectu hominibus proximi ſunt: ſiquidem patrios ſermones intelligunt, ſummam præſtant obedientiam, prudentiam ſeruant, & religionem præ ſe ferunt: ſolem nanque, ac lunam uenerantur. Cuius rei auctores ſunt Mauritani, in quorum regionibus Elephanti innumeri conſpiciuntur: qui gregatim noua nitеſcente luna ad amnes deſcendunt, ibique lauantur: mox purificati genibus flexis ſalutant ſidus, & in ſyluas reuertuntur. Sunt, qui tradant tanta intellectus ſagacitate Elephantos pollere, ut maria tranſituri ad alienas regiones, non antea naues conſcendere uoluerint, quàm ij, qui eos ducebant, inreiurando de reditu promiſerint. In ſyluas iturі gregatim ferè ſemper mgrediuntur, quorum agmen ducit natu maximus: cogit uerò ætate illi proximus. Produnt Elephantos à uenatoribus circumuentos, cùm ſciant prædam ſolùm in dentibus ſuis ab illis expeti, dentibus uehementer impingentes arboribus eos ſibi euellere, prædaque ſe redimere. Quod facilè crediderim uanum, ac fabuloſum eſſe: quemadmodum eſſe falſum ſuperius oſtendimus, quod ſiber uiſo uenatore, ſibi ipſi teſtes amputet. Elephanti omnes natura indomiti, ſylueſtreſque ſunt, mitеſcunt autem arte, ut pleraque alia fera animalia. Item ſi parui, & ætate tenelli educantur: quanquam Plinius ſcribit, natu grandes domari poſſe, & uerberibus; præſertim ſi alijs domitis, qui tumultuantem coerceant, admoueantur. Porrò non deſunt in Elephantorum genere, qui naturæ feritate nunquam domari poſſint, quales in Senega (ut in ſuis nauigationibus ſcriptum reliquit Aloiſius Cadamuſtus) Aethiopiæ regno reperiuntur. Elephantorum dentes admirabilis magnitudinis uenales ſpectari poſſunt in compluribus Italiæ urbibus, ueluti Romæ, Venetijs, Mediolani, & Neapoli: è quibus non ſolùm innumeri pectines parantur ad explicandos capillos, ſed etiam alia plura inſtrumenta, quæ ad humanum uſum accommodantur. Hinc itaque fit, ut neſciam ego, qua ratione ductus Fuchſius, uir alioqui rerum peritus, ſcripſerit in libro de compoſitione medicamentorum, quem nuper auctum edidit, Eburnullibi penè uerum reperiri: atque illud, quod uulgò eius uice in officinis proſtat, marinorum piſcium dentes eſſe, quòd in hoc erret euidentius, quàm ut à nobis oſtendatur. Præſtat Ebur ad albas mulierum fluxiones, ſi tamen in tenuiſſimum puluerem, lapide porphyreo redigatur, propinetúrque ex lactucæ ſeminis cremore, aqua in qua chalybs extinctus fuerit, prius macerato ſemine. Quod Græcis ἐλέφας, Latinis Ebur nominatur: Italis, Auorio: Germanis, Helffantheyn: Hiſpanis, Diente de elefante, aut Marfil: Gallis, l'Yuoire.

Error quorundam.

Plinii laplus.

Eboris uires.

Nomina.

Ἀσράγαλος ὑὸς. SVILLVS TALVS. CAP. LI.

SVis talus comburitur, dum è nigro albeſcat: qui tritus, & potus inflationibus coli, longisque torminibus medetur.

TAlus in animalibus os illud ultimum pedis eſt, quod tibiæ cruris annectitur. Id Græcis ἀσράγαλος, uulgò autem os cla uiculæ appellatur, de quo non operæpretium eſt, ut plura dicamus. Nomina ſubijciam. Græcum eſt ἀσράγαλος ὑὸς. Latinum Talus Suillus: Italicum, Talone del porco: Hiſpanicum, Tornizuelo de pie de puerco: Gallicum, Talon de porceau.

Nomina.

SVILLVS TALVS.

Ἔλαφος κέρας. CERVINVM CORNV. CAP. LII.

CEruini cornu cinis elotus, binis ligulis epotus, prodeſt dyſentericis, excreantibus ſanguinem, cœliacis, [a]regio morbo, & ueſicæ doloribus cum tragacantha: fœminis fluxione vuluæ laborantibus, cum liquore huic rei accommodato. Cerui cornu contuſum, crudo fictili, luto circumlito, & in furnum indito, uritur donec albeſcat. Id cadmiæ modo elotum, ulceribus oculorum, & defluxionibus ſalutare eſt, infrictum dentes expurgat. Crudi cornu ſuffiti nidore ſerpentes fugantur, feruefactum in aceto, ſi eo gingiuæ colluantur, maxillarum à dentitione dolorem adimit.

a Antiquus codex. ὑστερίκους. id eſt, utero affectis.

Ceruorum historia.

CErui animalia sunt notissima. Sed quoniam eorum natura non omnibus cognita est, ut candido cuiq; lectori fiat satis, ea de Ceruis hic referam, quæ Aristoteles tum VI & IX. de historia animalium libris, tum IIII. de partibus eorundem posteritatis memoriæ prodidit. Cerui itaque sylvestrium animalium genere cõstant, magnitudine asinorum, cursu velocissimi, & ingentibus armati cornibus. Ii cùm turgente iam Venere coitum appetunt, adeò rabie libidinis æstuant, ut insaniant, & maximo cum strepitu, & clamore uagentur in syluis, quo fit, ut conualles, & montium cauitates, eorum boatu resonent. Tanto impetu, tantáque rabiæ mares feruntur in coitum, ut sæpe inter coeundum fœminas declinent, atque prosternant in terram. Cùm autem maris genitale utpote durum, sustinere non possint, fœminæ euntes, & currentes coeunt, & concipiunt. Mares non in eadem immorantur, sed mutant, & hircorum modo, breui interposito tempore aliam, atque aliam supergrediuntur. Si fortè fortuna in unam tantùm fœminam concurrant plures, imis, cornuũ adminiculis, statim supra frontem enatis, acriter inter se pugnant ad mortem usque. Cum mares impleuerint fœminas, separantur per se ipsi, & propter libidinis grauceolentiam quisque solitarius scrobes fodit. Fœtent ut hirci: facies quoque eorum nigrescit aspergine, ut hircorum. Degunt ita quousque imber accedat, tum pascua repetunt. Hæc ideo cerno accidunt, quia salax animal suapte natura est, atque etiam quia pingui abundat: pinguescunt enim æstate supra modum. Quamobrem nec currere quidem possunt: sed secundo aut tertio cursu capiuntur ab ijs, qui pedibus insectantur. Quo fit ut ubi se præpingues sensere, latebras quærant, fatentes incommodum pondus. Coitus est ab arcturo, Mense Augusto, & Septembri. Implentur ceruæ paucis diebus, & ab eodem multæ. Vtero ferunt octo Menses. Pariunt magna ex parte unum: sed nonnullis etiam geminos ceruam peperisse perspectum est. Ferarum quadrupedum Cerua maximè prudentia præstare uidetur, tum quia circa semitas pariat, quò scilicet beluæ rapaces propter homines minus accedunt: tum etiam quia cùm peperit, inuolucrum primum exedit, quòd ad multa (ut nonnulli asserunt) in medicamentis expetatur. Redeunt mox ad prolem, deuorata à partu seseli herba. Anniculis maribus nondum cornua nascuntur, nisi quoad indicij gratia sit initium quoddam prætuberans, quod breue, hirtumque est. Binis cornua primùm oriuntur simplicia, & recta ad subularum similitudinem: quamobrem Subulones per id temporis eos nocant. Trimis bifida exeunt. Quadrimis trifida, atque deinceps ad hunc modum (ut Aristoteles inquit) procedit numerus usque ad annum sextum. Ab hoc similia semper prodeunt, ita ne sit dignoscere ætatem ramorum numero. Verùm in Italia (sit tamen cum Aristotelis uenia dictum) usque ad undenarium numerum ramificant, quod & Albertus testatur se uidisse in Germania, quemadmodum, & nos uidisse fatemur. Addam prætereà, quod certò scimus, Gulielmum Bauariæ ducem inter res suas pretiosas habuisse bina cerui cornua, quorum singulus unum & uiginti ramos fundebat. Hæc admiranda cornua postea dono, utpote raro ac singulari, data fuerunt Serenissimæ Pannoniorum Reginæ Mariæ, Caroli V. Imperatoris, & Ferdinandi Romanorum Regis sorori. Vanum est credere Ceruorum ætatis annos dignosci posse ramorum numero, quòd singulis annis unum superaddant: quippe cùm longæui admodum sint, si quotannis ramorum numerus augeretur, profectò ijs, qui ultra centum annos uixisse narrant auctores, cornua quercubus, & pinis maiora fuissent. Cæterùm (ut Aristoteles scribit) duplici indicio senes cognoscimus, tum quòd dentes aut nullos, aut paucos habeant: tum quòd adminiculis careant, qui imis cornibus prominent ante frontem; Nam ijs in pugna utuntur iuniores, sed in senibus non renascuntur, cùm prælijs omnino cesserint. Cerui (ut etiam Theophrastus inquit libro, & capite primo de historia plantarum) quotannis cornua amittunt: ideo sub ipsa die quàm maximè inuia petunt. Latent amissis uelut inermes, sed & ipsi bono suo inuidentes. Fit hoc mense Aprili, statuto tempore. Idque opacis faciunt locis, ut muscarum tædio uacent. Pascuntur per id tempus noctu quasi uerecundantes, donec recipiant cornua. Decidua amittunt difficilibus, & inaccessis locis, & qua inueniri nequeant. unde illud prouerbium ortum. Qua cerui amittunt cornua. Quasi enim sua amiserint arma, cauent ne inermes reperiantur. Cornu sinistrum compertum esse (inquit Aristoteles) à nemine adhuc fertur; occultant enim id tanquam quodam medicamento præditum: etsi Plinius, & Albertus occuli dextrum memoriæ prodiderunt. A phalangio demorsi, uel à quouis generis eiusdem, cancros edunt: quod idem homini etiam prodesse putatur: sed non carent fastidio. Cerui sibilo, & cantu uenantium, pastorumque fistulis capiuntur: mulcentur enim allicuntúrque ea uoluptate, ita ut alter uenantium cantet palàm, aut sibilet, alter clàm feriat à tergo, ubi socius iam tempus esse significarit. Nanque animal simplex ceruus est, & omnium rerum miraculo stupens, intantum ut equo, aut bucula accedente, propius hominem iuxta uenantem non cernat, aut si cernat, arcum ipsum sagittasque miretur. Si ceruus erectas auriculas teneat, acerrimè sentit, nec latere insidiæ possunt: sin demissas, facilè interimitur. Maria tranant gregatim natantes porrecto ordine, & capita imponentes præcedentium clunibus, uicibusque ad terga redeuntes. Hoc maximè notatur à Cilicia Cyprum traijcientibus. Nec uidẽt terras, sed in odore earum natant. Ceruorum fœminæ cornua non habent: nec maribus nascuntur, si cùm per ætatem nondum cornua gerunt, castrentur: sed si cornigeris testes exciduntur, non decidunt cornua, & magnitudine eadem seruantur. Ceruas tamen cornigeras, non sine naturæ miraculo, quandoque inuentas esse compertum habeo. Huius autem miraculi fidem facere possunt illa cornua ceruæ, quæ sunt Augustæ Vindelicorum apud Antonium Fuggerum nobilissimum diuitem, in quorum singulo sex rami conspiciuntur. Atque idipsum confirmari potest non dissimilibus ceruæ cornibus, quæ argento laborato ornata conseruat Dux ille Bauariæ, de quo à nobis paulò antè facta est mentio. Vita Ceruis (ut Plinius memoriæ prodidit lib. VIII. cap. XXXII.) in confesso longa: quandoquidem post centum annos quidam capti sint cum torquibus aureis, quos Alexander magnus addiderat, adopertis iam cute in magna obesitate. Cæterùm quòd uita tam longa sint cerui, quanta eos esse ferunt, non uidetur approbasse Aristoteles lib. VI. de historia animalium, ubi sic inquit. Vita esse quàm longa hoc animal fertur. Sed nihil certi ex ijs, quæ narrantur, uidemus: nec gestatio, aut incrementum binnuli ita euenit, quasi uita esset prælonga. hæc Aristoteles. Qui re uera nihil certi nancisci potuit ex his, qui centum annos post Alexandrum capti sunt cum torquibus aureis. Nec etiámnum ex Cæsaris Augusti cerua, quæ similiter innumeris elapsis annis post eius imperium capta, nunquam tugulari potuit, prohibente torque argenteo temporis diuturnitate cute quasi contecto, in quo scripta legebantur uerba hæc. Noli me tangere, quia Cæsaris sum. Monte Asiæ Elapho nomine apud Arginusam, quo loco Alcibiades mortem obijt, ceruæ omnes scissa aure sunt, qua nota uel alibi si loca mutauerint, dignoscuntur. Mirum quippe est dixisse Aristotelem lib. VIII. cap. XXVIII. de

Vulgaris opinio uana.

Aristotelis, & Plinij lapsus.

XXVIII. de historia animalium, Aphricam nec ceruos, nec apros gignere. Cui etiã subscribit Plinius lib. VIII. ca. XXXIII. Cùm tamen palàm omnibus sit, & aprorum, & ceruorum greges in Aphrica haberi. Nisi forsan posteriori æuo aliunde eò fuerint illati. Dictamnum herbam extrahendis sagittis (ut Plinius auctor est lib. VIII. cap. XXVII.) cerui monstrauere percussi eo telo, pastúque eius herbæ eiecto. Quod tamen Dioscorides capris attribuit telo in Creta uulneratis. Cerui manifesto fel in iecore non habent, quemadmodum equi, asini, muli, cameli, damæ: & in natalitium genere delphinus, & phoca: sed id in uenulis continent, quæ per intestina sparguntur: quo fit, ut eorum uiscera non modo in cibis minimè recipiantur: sed nec à canibus quidem edantur, nisi præpinguia sint: amarescunt enim bile, qua suffunduntur. At ceruis Achainis cognomine, fel contineri in cauda creditur, auctore Aristotele. Est quod ibi contineri aiunt, colore quidem simile felli, sed non ita ut fel humidum, lieni simile parte interiore. Hoc degustantibus atrocissimum est uenenum, adeò ut breui temporis spatio hominem è medio tollat. Vermes cerui omnes continent in capite uiuos, qui nasci solent sub lingua in concauo circiter uertebram qua cernici innectitur caput, magnitudine haud minores ijs, quos maximos carnes putres ediderint. Gigni uniuersi, atq; contigui solẽt numero adeò circiter uiginti. Ceruinus sanguis (ut Rasis inquit libro sexaginta animalibus dicato) clysteribus infusus intestinorum ulcera sanat, & diuturnas alui fluxiones cohibet: ex uino uerò sumptus, uenenatis sagittis restitit. Eius cerebrum neruorum, & compaginum collectiones mundat. Cornu ad candorem usque exustum, ex melle haustum, alui tineas pellit. Iuuenum ceruorum tenerrima cornua, quæ adhuc lanuginosa cuticula operiuntur (auctore Scribonio Largo) in taleolis concisa, & nouo fictili indita, ac inde operculo argilla circumlito, in clibanum imposita, donec adeò arescant, ut in puluerem facilè conteri possint, additis pipere, & myrrha, coli cruciatibus mirificè medentur. Sordes etiam, eodem autore, quæ in protensis oculorum ceruorum angulis hærent, ac coalescunt, tam haustæ, quàm illitæ, præstant mirificè ad uenenatorum serpentium morsus. Ideoque à siculis uenatoribus diligenter colligi scribit, et quocunque portari cùm ipsis in cingulo. Os præterea, quod in ceruorum corde reperitur (tametsi Vesalius uir alioqui clarissimus libro, quem de humana fabrica edidit, nullum inibi os reperiri falsò contendat) omnibus cordis affectibus confert. Quin & contra omnia uenena mirificè præstat, antidotisque admiscetur, quæ pestilentiæ aduersantur. Sed cauendum est, ne huius loco seplasiarij bubulam tracheam arteriam accipiant in compositionibus, ut facere consueuerunt. De Tubere, seu Boleto ceruino, uel fungo, quem è cerui semine oriri quidam asserunt, satis superque à nobis dictum est in libro nostrarum Epistolarum. Itaque qui hæc non legerunt, ibi huiusce fungi historiam, & uires inuenient. Quod Græci ἐλάφου κέρας id Latini Ceruinum cornu uocant: Itali, il Corno del ceruo: Germani, Hirtzhorn: Hispani, Cuerno de cieruo, & punta de cieruo: Galli, Corne de cerf.

Vermes in capite cerui.

Cerui usus in medicina.

Nomina.

κέμπαι. ERVCAE. CAP. LIII.

Erucis, quæ in oleribus gignuntur, cum oleo peruncti, à uenenatis bestijs feriri negantur.

Erucæ, quibus olitores maximè inimicantur, animalcula sunt uulgaris notitiæ, sed hortis admodum noxia, quòd quandoq; adeò numerosæ proueniant, ut inuitis olitoribus olera cuncta una tantùm deuorent nocte. Gignuntur (ut memoriæ prodidit Aristoteles libro V. cap. XIX. de historia animalium) ex uirentibus herbarum foliis, maximeque ex brassica. Primùm minus quid milio consimile in folio: mox uermiculi inde contrahuntur, & augentur: tum intra triduum eruculæ afformantur. Hæ tempore senescentes motu cessant, suaq; forma immutantur, durioriq; cortice integuntur, cuius color auro fulget: ob idq; (ut Aristoteles prodit, & post ipsum Theophrastus lib. V. de causis plantarum) appellantur tantisper chrysalides, quasi aurelias dixeris. Dum eo putamine integuntur, ad tactum tantùm mobiles sunt, & palpitantes, meatibus araneosis obductæ: non os, nõ aliud ex mẽbris, quod conspicuum sit, possident. Longo post tempore putamine obrupto, cuolant inde animalia pennigera, quos papiliones nocamus. Itaque primum dum Erucæ sunt, cibo aluntur, atq; excrementum emittunt: at uerò cùm in aurelias transierint, nihil uel gustant, uel excernunt. Harum, dum adhuc puer essem, ingentem copiam quodam anno peperit Hetruria, adeò ut pueri omnes mirabili quadam ostentatione numerosas in plateis gestarent aurelias, ita aureo nitore fulgentes, ut ex puro auri metallo factas quisque credidisset, nisi deprehensæ fuissent palpitantes. Fuit eo anno tanta Erucarum multitudo, ut uniuersas eroserint herbas. Quo postmodum factum est, ut ubiq; stirpium folia, ac rami, ædificiorumque parietes, ijs ueluti uino ac palpitanti fulgerent auro. Facies eis quasi humana, capite bicorni, corpore infantuli modo fascia obducti: id quod silentio dissimulauit Aristoteles. Hæ quærentibus quotannis sese offerunt circa urbium mœnia, & ædificiorum muros, circa eos præsertim, quibus adiacent horti, ac uiridaria: plerunque enim in ædificiorum cauis capite ad terram uerso reperiuntur appensæ. Cæterùm & si dixerit Aristoteles, erucas ex herbarum, olerumque præsertim foliis ex sese gigni, absque animalis semine; uisimtur tamen hoc æuo papiliones ex aurelijs exorti, auersis olerũ foliis oua parere subalbida, milio minora, ex quibus erucæ tandem prodeunt, ut sericino Erucarum generi cuenire comperimus. Vnde mihi quidem dubitandum uidetur, an rem hanc diligẽter perpenderit, uel exquisitè tractauerit Aristoteles. Quã quam minimè negauerim, quin & ex putri quodam humore per se Erucæ nasci possint, quemadmodum & mures, angues, uermes, aliaq; complura generantur. Plin. grana illa ex rore fieri putat, soleq; addensari. quod tamen naturæ speculatores non ita facilè comprobant. Erucis olera non erodi auctor est Plinius, si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere fœminæ duntaxat. Aduersus quas & cancrum fluuiatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt etiam qui sanguinis uirgis tangunt ea, quæ nolunt his obnoxia esse. hæc Plinius. Columella præterea lib. XI. de re rustica circa calcem, necandis prohibendisque erucis hæc in medium protulit. Vbi uerò apricis regionibus post pluuias noxia incesserint animalia, quæ à nobis appellantur Erucæ, Græcè autem κάμπαι nominantur, uel manu colligi debent, uel matutinis temporibus frutices olerum concuti. Sic enim dum adhuc torpent nocturno frigore, si deciderint, non amplius superiorem partem proreppunt. Id tamen superuacuum est facere, si ante sationem semina succo herbæ sedi macerata sunt: nihil enim sic medicatis nocent erucæ. Sed Democritus in eo libro, qui Græcè inscribitur περὶ ἀντιπαθῶν affirmat, has ipsas bestiolas enecari, si mulier,

Erucarum historia.

Erucarum generatio.

Remedia contra erucas.

mulier, quæ in menſtruis eſt, ſolutis crinibus, & nudo pede unamquanque aream ter circumeat: poſt hoc enim decidere omnes vermiculos, & ita emori. Sed poſtrema hæc, quæ à Columella referuntur, ſuperſtitioſis ſunt relinquenda.

Nomina. *Κάμπαι ita Græcè, Latinè Erucæ uocantur: Arabicè, Riapſa: Italicè, Bruchi: Germanicè, Raup, ſeu Holtz wurm: Hiſpanicè, Bruchi.*

Κανθαρίδες. CANTHARIDES. CAP. LIIII.

a Meum. σφαρ. i. efficaces. b Luteis. in meo non legitur, nec etiam in pennis.

EFrumentis congeſtæ Cantharides ad recondendum idoneæ ſunt, quæ fictili uaſe non picato conduntur, & raro mundoque linteo obligato ore, & deorſum conuerſo ſuſpenduntur ſuper aceti feruentis quàm acerrimi halitum, donec æſtu exanimentur: poſtea lino transfixæ reponuntur. [a]Potentiſſimæ omnes uariæ, [b]luteis lineis, quas in pennis tranſuerſas habent, promiſſoque corpore, craſſæ, ac blattarum modo præpingues: ſed inertes, ac imbecillæ, quæ unius ſunt coloris.

Βυπρήστεις, καὶ πιτυοκάμπαι. BVPRESTES, ET PINORVM ERVCAE. CAP. LV.

SImili modo reconduntur bupreſtes, genera quædam cantharidum, & pinorum erucæ, quæ ſupra ſcribrum ſuſpenſum feruenti cinere pauliſper intoſtæ, reponuntur. Vis omnium communis erodere, ulcerare, calorem elicere: qua de cauſa admiſcentur medicamentis, quæ lepras, ferosque lichenas, & carcinomata ſanant: menſes ciunt peſſis emollientibus additæ. Aliqui cantharidas antidotis impoſitas, aquæ ſubter cutem auxiliari prodiderunt: argumento, quòd urinam moueant. Alij pennas, pedesque contra potarum ueneficia, remedio eſſe tradiderunt.

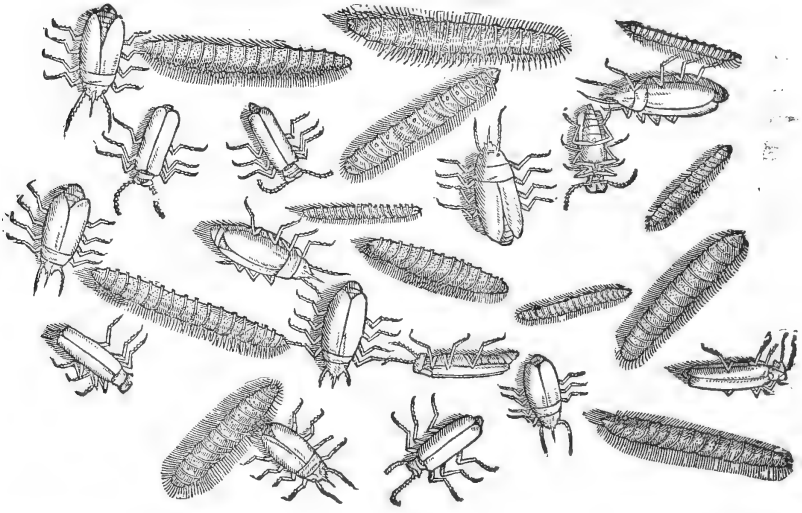

Cantharidum conſid. *Cantharides uulgata ſunt animalia, nomine à cantharo, qui Latinè ſcarabeus eſt, deducto, ac ſi eas dixeris paruos ſcarabeos. Sunt in Italia frequentiſſimæ, calidioribus præſertim regionibus, ubi non modò in frumentis inueniuntur: ſed in fraxinis quoque ſtabulantur. Præſtant quæ ſolidæ, recentesque ſunt, nam ueteraſcentes facilè cariem ſentiunt, unde*

Bupreſtes. Pinorũ erucæ. *inutiles fiunt in medicamentis. Bupreſtes autem (ut Plinius inquit lib. XXX. cap. III.) non perinde in Italia ſunt uulgares, & frequentes, ſunt tamen ſcarabeis ſimiles, quanquam minores. At pinorum erucæ numeroſæ ſanè habentur in Tridentinis montibus, quòd inibi pinorum perpetuò uireant ſyluæ, Ananienſi præſertim tractu, ac Flemarum conuallibus. In extremis arborum ramis, & ijs plerunque, qui in earum cacumine attolluntur, innumerabiles Erucæ rufeſcentes, ac piloſæ miro artificio nidificant, quibuſdam tenuiſſimis uelleribus innumeris inuolucris contextis. Latent in his hyeme, ita frigoris noxam euitantes. Nidi magnitudo adeò ampla eſt, ut nonnunquam concluſi uermiculi millenarium numerum exceedant. In-*

Error multorum. *uolucri materies, qua concluduntur, tenuiſſima ſerici uelamina maximè æmulantur, tenuior tamen eſt. Hæc ſanguinis manationibus aptiſſima eſt, quare impoſita confeſtim fluorem ſiſtit. Sed de his hactenus. Cæterùm ſunt medicorum quàm plurimi Mauritanos præcipuè ſequentes, qui quotieſcunque Cantharidas medicamentis miſcent, præcipiunt capita, alas, & pedes abijci, tanquam partes cæteris nocentiores. Quod tamen Galeni ſententiæ omnino repugnat. Quippe qui lib. XI. ſimp. medicamentorum*

medicamentorum integras cantharidas medicamentis addendas præcipit, quemadmodum & iis integris ipſe perpetuò fuerat uſus. Sed ſi reſponderint iſs illud nec eorum eſſe inſtitutum, nec Mauritanorum, ſed Hippocratis lib. IIII. *de uictus ratione in morbis acutis, audiant quæſo quibus uerbis eodem loco Hippocratis ſententiam declaret Galenus, cùm inquit. Quidam dictionis huius mentem haud quaquam intelligens audax medicus, prædictas partes à cantharidibus abiecit, deditque hydropi: cui cùm à primo die abſceſſus in ſura comparuiſſet, poſt tres alios dies ſectus eſt, effuſaque copioſa aqua, curatus eſſe uiſus eſt: quòd pars tumoris præter naturam plurima ſtatim ad moderationem redacta ſit, ueruntamen non multis pòſt diebus obijt. Quam ob cauſam medico quidam crimen ingeſſit, perperàm data eſſe cantharidum corpora inquiens. Nempe propinanda, ablatis corporibus, tum caput, tum pedes, tum alas, idque eſſe quod in dictione enunciaretur. Quare non cunctatus audax ille medicus, hydropi alteri ita propinauit: moxque facto ſimiliter in femore abſceſſu, ſectoq́; multis pòſt diebus hominem mori contigit, quanquam urinarum prouocatorio medicamento ex cantharidibus confecto, quidam citra bibentium incommodum uſi ſint. hæc Galenus. Ex quibus facilè cognoſcitur, Arabes non rectè Hippocratem intellexiſſe. Quamobrem dicendum eſſe exiſtimauerim, quòd ablatis cantharidum extremitatibus, exuantur antidoto, quo natura ſunt præditæ in proprij ueneni remedium. Quod cùm accuratè perpendiſſet Galenus, eas integras ſuis medicamentis ſemper admiſcuit; ut facilè atteſtantur quæ libro* XI. *de ſimplicium medicamentorum facultatibus memoriæ prodidit, ſic inquiens. Veruntamen ſufficientem habemus de cantharidibus experientiam, quòd in ungues pſoricos cum idoneis ceratis, aut emplaſtris impoſitæ, ſic illos educunt, ut toti cadant. Miſcuimus eas etiam facultatibus pſoris, & lepris congruentibus, necnon quibuſdam ſeptis, atque interim etiam iis quæ clauos, quos uocant, eiiciunt. Porrò præceptorum meorum quidam earum paulum quiddam in medicamenta urinam cientia inijciebat. At quidam ſolas alas, & pedes inijciunt, quæ aiũt eſſe alexiteria iis, qui corpora ipſorum bibiſſent. Alij contrà. At nos totas indimus. Cæterùm aptiores ſunt ad ea, quæ expertum me dixi, eæ cantharidum, quæ innentæ in frumento, lutea tranſuerſim in alis cingula obtinent, potiſſimùm ſi injiciãtur in uas fictile nouum, deinde ori uaſis linteum obductum ſit rarum, & uas ita teneas inuerſum, ut linteum, quod cantharidibus ſubeſt, uaporem ab aceto ſurſum elatum excipiat, donec emoriantur ipſæ cantharides. Et de bupreſtibus agens, ita ſubdit. Sic Bupreſtes quoque reponere expedit. Sunt autem & ipſæ animalis quoddam genus cantharidibus tum ſpecie, tum uiribus adſimile. Mox de pinorum erucis; quin & eruca (inquit) quæ in pinis naſcuntur, meritò nuncupatæ pityocampæ, huius ſunt facultatis.* Κανθαρίδες *ut Græcis, ita etiam Latinis Cantharides appellantur: Arabibus, Dherarie, ſiue Caraviha: Italis, Cantarelle: Germanis, Goldt Keffer; Hiſpanis pariter & Gallis, Cantarides.* Βυπρήστεις *Græcè, item Latinè: Bupreſtes nominantur: Arabicè, Xoſoſtis: Italicè, Bupreſti: Germanicè, Knoelſter: Hiſpanicè, Arebenta buei.* Πιτυοκάμπαι *Græcis, Pinorum erucæ Latinis dicuntur: Bruchi de pini, Italis: Pytoriapſa, Arabibus: die uum uon fichten, Germanis: Gauſanos del pino, Hiſpanis.*

Cantharidum uires ex Gal.

Nomina.

Σαλαμανδρα. SALAMANDRA. CAP. LVI.

SAlamandra lacertæ genus eſt, iners, varium, quod fruſtrà creditum eſt, ignibus non uri. Vim habet erodentem, calfactoriam, exulcerantem. Additur, ut cantharis, in medicamenta, quorum uis eſt exeſſe,[a] & lepras abolere: ſimilique modo reconditur. Liquefacta in oleo pilos euellit. Exenterata, detractis pedibus, & capite in melle ſeruatur ad eundem uſum.

a Orib. addit. καὶ ἑλκωτικὰς δυνάμεως. i. exulcerare.

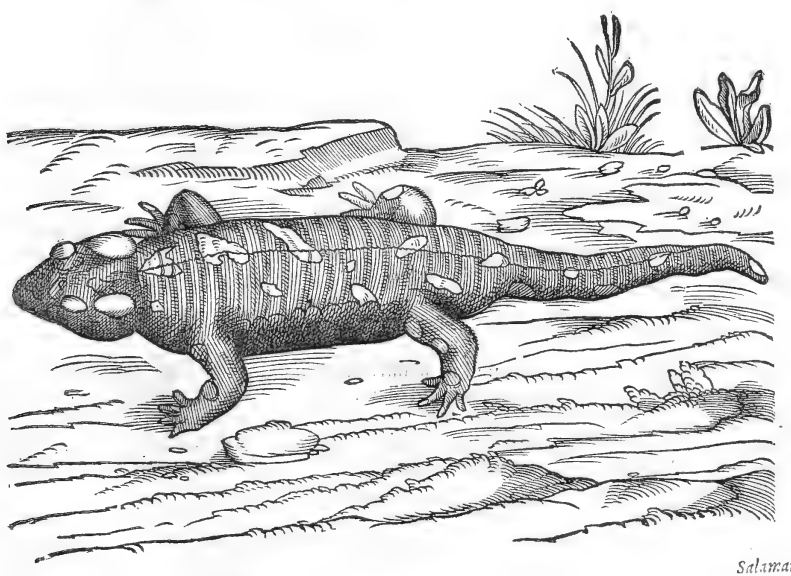

Salamandræ

Salamandræ consideratio.

Salamandræ in agro Tridentino copiosæ inueniuntur, Ananiensi præsertim ualle, iuxta semitas, & in opacis, uliginosisque locis. Incipiunt enim apparere uerno tempore, atque etiam autumno, cælo maximè pluuio. Sed æstate ob solis feruores; itemque hyeme ob urgentissima frigora, suis è latebris non exeunt. Salamandra corporis magnitudine, formaq; lacerto similis est; uerùm capitis, ac uentris crassitudine excellit, breuiore tamen constat cauda. Illa & si altioribus nitatur cruribus, ad gressum tamen ignauior est, hic uerò contrà agilis, celeréque conspicitur. Color illi niger, luteis non minimis infectus maculis, quadam lætitate pellucidus. Visu Salamandræ horribiles, atque abominandæ sunt, ita ut facilè eorum aspectus hominibus nauseam pariat. De hac differens Plinius lib. X. cap. LXVII. sic inquit. Salamandra animal lacerti figura stellatum, nunquam nisi magnis imbribus prouenit, & serenitate deficit. Huic tantus rigor, ut ignem tactu extinguat, non alio modo, quàm glacies. Quod quidem facit prunis superposita, non secus atque cæteræ animalium carnes, quæ prunis assandæ tradun-

Vana opinio.

tur. Veruntamen in medium magni ignis, ubi flamma ualentius agit, uel in fornacem proiecta, statim comburitur. Vanum est 10 *ergo credere (ut etiam Dioscorides inquit) igne eam minimè absumi posse, eoq; uictitare, ut chamæleon aere: quandoquidem facto periculo, igne exustam breui salamandram uidimus. Quo fit, ut scripserit Galenus lib. III. de temperamentis, Salamãdram ad certum usque temporis spatium ab igne nihil patituri tamen, si ea longius igni sit admota. Quod postea effecit, ut*

Aristot. uanæ opiniones.

explicare nesciam quo argumento, quáue ratione prodiderit Aristoteles lib. V. cap. XIX. de historia animalium, Salamandram igne minimè comburi, sed per eum inambulantem flãmas, & prunas extinguere: cùm cõtrarium experiẽtia facilè probari possit. Illud præterea mihi dubium est, an idem eodem capite uera retulerit, cùm asserit in Cypro insula ærarijs fornacib. ubi chalcites lapis ingestus compluribus diebus crematur, in medio igne exoriri pennatas bestiolas, paulò muscis grandibus maiores, quæ per ignem saliant, atque ambulent, amotoq; igne statim emoriantur. Quippe quòd maximè id naturæ operibus repugnet. Adde etiam quòd si hæc uera essent, ea nunquam reticuisset Galenus, qui diligentissimè omnia Cypri metalla inuestigauit, ac nouit, pariterq; metallorum fornaces, cùm fuerit ipse harum memorabilium rerum accuratissimus indaga-

20 *tor. Vidi ego in Germania ærarias complures fornaces, à quibus utranque cadmiam, pompholygem, sposium, æris florem, & alia mecum retuli; sed muscas per ignem obambulantes mihi nunquam uidere licuit. Qua in re nescierim, quonam pacto Aristoteles seruari possit. Nisi dixerimus, ipsum hoc in loco non suam, sed aliorum historiam recensere. Sed de his hactenus. Cæterùm Salamandræ nihil gignunt (ut Plinius tradit) neque est in eis genus masculinum, fœmineumue. Nascuntur enim ex putri quodam humore terræ. Morsu uenenum inferunt, serpentium modo. Quinetiam fructus, & herbas quadam oris saliua ueneno inficiunt, maxima degustantium iactura. quandoquidem non pauci reperti sunt, qui hoc ueneno interierc. Est*

Salamandra aquatica.

& Salamandræ aquaticum genus Vtinensibus frequentissimum, capite terrestribus breuiore rotundioréque, cauda anguilla-

SALAMANDRA AQVATICA.

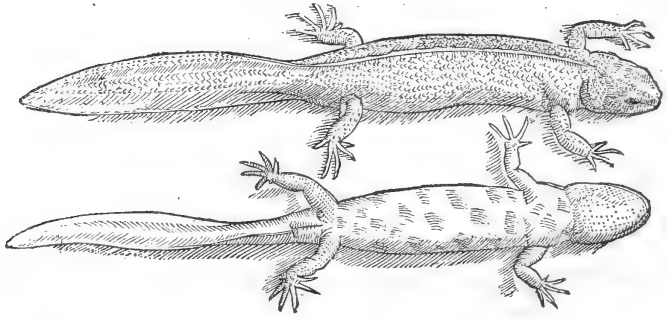

Nomina.

rum modo, nigro undique dorso, uentre autem rufescente, luteis maculis respersо, horrendo aspectu, æquè atq; terrestre. Animal, quod Græcis σαλαμανδρα Latinis similiter Salamandra nuncupatur: Arabibus, Adhaya: Italis, Salamandra: Germanis, Olm siue Molch: Hispanis, Salamantegua: Gallis, Salamandre. 30

Ἀράχνη. ARANEVS. CAP. LVII.

ARaneus, quem holcum, alij lycon, id est lupum uocant, subactus cum splenio, & linteo illitus, pro latusq; utrisq; temporibus, aut fronti, tertianos circuitus persanat. Pela eius impositа sanguinem sistit, uulnera, quæ summam cutem occuparunt, ab inflammationis iniuria uindicat. Est & alterum aranei genus, qui candidam, tenuem, densamque telam orditur. quem in aluta ligatum, & lacerto appensum, quartanis circuitibus mederi narrant. Decoctus ex rosaceo, & infusus, aurium doloribus auxiliatur. 40

Arancorum;

ARANEVS.

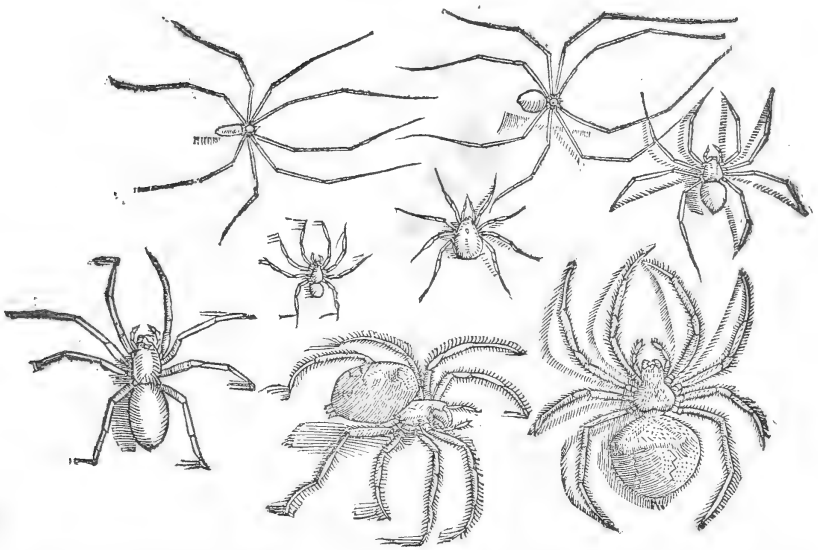

ARaneorum, & phalangiorum (ut lib. IX. *cap.* XXXIX. *de hiſtoria animalium ſcribit Ariſtoteles) plura ſunt genera. Mordax, quod in duo diſtinguitur, alterum ſimile ijs, quæ lupos appellant, eſt parvum, uarium, procax, ſalax, pulex nuncupatum. Alterum maius, coloris nigri, cruribus prioribus nigris, tardum, & lente ambulans, nec uiribus ualens, neque ſaliens. Cætera, quæ medicamentarij proponunt, aut nullum, aut certè exilem inferunt morſum. Genus ſecundum, quod lupi nomen accepit, partim exiguum eſt, quod non texit: partim maius, quod aſperam, paruamque telam apud terram, aut ſepes orditur, bucculis intexere ſolitum primordijs intus poſitis obſeruatur, dum aliquid in tela offendens cõmonuerit, mox accurrit, ut capiat: partim uarium eſt, quod paucam uilemque telam ſub arboribus facit. Tertium genus, quod ſapientiſſimum, lautiſſimumque omnium eſt, noſtris ædificijs latiſſimas contexit telas. Huius, ut equidem arbitror, hic meminit Dioſcorides.* Araneorũ, & phalangiorum genera.

Plinius araneos, qui ictu, uel morſu uenenum inferunt, phalangia nominat, quorum hiſtoriam libro XXIX. *cap.* IIII. *diffuſius enarrauit his uerbis. Phalangium eſt Italiæ ignotum, & plurium generum. Vnum ſimile formicæ, ſed multò maius, rufo capite, reliqua parte corporis nigra, albis intercurſantibus reſperſum guttis. Acerbior huius, quàm ueſpæ ictus. Viuit maximè circa furnos, & molas. Aequè phalangion Græci uocant inter genera araneorum, ſed diſtinguunt lupi nomine. Tertium genus eſt eodem phalangij nomine araneus, lanuginoſus, grandiſſimo capite. Quo diſſecto inueniri dicuntur intus uermiculi duo, qui ceruina pelle concluſi, & mulieribus adalligati ante ſolis ortum, præſtant, ne concipiant. Vocatur & rhagio, acino nigro ſimilis, ore minimo ſub aluo, pedibus breuiſſimis, tanquam imperfectis. Dolor à morſu eius, qualis à ſcorpione. Vrina ſimilis araneis textis. Idem erat aſſertion, niſi diſtingueretur uirgulis albis. Huius morſu genua labefactantur. Peior utroque eſt cæruleus, lanugine nigra, caliginem concitans, & uomitus araneoſos: etiámnum deterior, à crabrone penna tantùm differens. hic & ad maciem perducit. Myrmecion capite formicæ ſimilis, aluo nigra, guttis albis diſtinguentibus. ueſparum dolore torquet. Tetraganthij duo genera habent, peior medium caput diſtinguente linea alba, & tranſuerſum altera. hic oris tumorem facit. At cinereus poſteriori parte candicans, lentior. Minimè autem noxius eodem colore, qui telas muſcis in parietibus latiſſimè pandit. Hactenus de araneis, & phalangijs Plinius. Cui ſubſcribens Aetius lib.* XIII. *cap.* XVIII. *Phalangiorum genera, inquit, plura ſunt. Quæ uerò apud eos, qui de nexus beſtijs ſcripſerunt, refcruntur, ut plurimum ſex numero exiſtunt. Vnum quidem ex eis rhagium, alterum lupum, tertium formicarium, quartum cranocolaptes, quintum ſclerocephalon, ſextum ſcolecion appellatum. Ac primùm quidem rhagium, id eſt acineum, figura rotundum eſt, colore uerò nigrum, acini uuæ nigræ ſimilitudine, unde etiam appellationem accepit: & os quidem iuxta medium uentrem habet, pedes uerò ex utraque parte quàm breuiſſimos. Alterum uero lupus appellatum, muſcas perdit, eiſque paſcitur: ac corpus quidẽ habet latum, ac uolubile, partes uerò circa eius ceruicem inciſæ ſunt: amplius autem, & os eius eminentias tres habet. Tertium autem myrmecium, hoc eſt, formicarium dictum, quòd formicis maximè aſſimiletur, colore eſt ſuliginoſum: corpus uerò eius uelut aſtris quibuſdam inſignitum, præſertim circa deorſum. Quartum deinde cranocolaptes, oblongum eſt, & uiride, ſtimulumque iuxta collum habet, atq; ſi in aliquem irruat, locos circa caput petit. Quintum ſclerocephalum dictum, caput habet ſaxeum, & obduratum: lineamenta uerò per omne corpus ſimilia animalibus illis, quæ lucernas noctu circumuolitant. Sextum poſtremò ſcolecium, ſiue uermicarium appellatum, ſublongum eſt,* Phalangiorum genera ex Pli.

Phalangiorum genera ex Aetio.

& ſubmaculoſum, maximè circa caput. Atque hæ quidem ſpecies phalangiorum enumerantur. Hæc de phalangijs Aetius. Ego autem aſſerere non dubitauerim, omnia hæc phalangiorum genera haberi in Italia: quippe quæ à me ſæpius ſint uiſa.

Tarantulæ cõſideratio.

quanquam ſcribat Plinius, phalangia in Italia non oriri. Quin potius præter prædicta genera, inibi & alterum reperitur omnium pernicioſiſſimum, quod à Taranto Apuliæ ciuitate, ubi innumera æſtate tota uagantur in campis, Tarantulam appellant. Icti uerò ab his uariè, ac diuersè torquentur: ſiquidem alij perpetuò canunt, alij rident, alij plorant, alij clamitãt, alij dormiunt, alij nigilijs afficiuntur, plerique uomitionibus laborant, nonnulli ſaltant, ſunt qui ſudant, alij tremebundi fiunt, quidam pauoribus infeſtantur, & alij alia patiuntur incommoda, fiuntque phreniticis, lymphaticis, ac maniacis ſimiles. Quæ quidem ſymptomata tam uaria, ac diuerſa non aliunde prouenire dicendum eſt, quàm aut ex uario horum animalium ueneno, aut ex demorſorum hominum temperamentis. Nam atra bile tentatis, pro eorum temperaturis omnia hæc accidiſſe conſpeximus: tametſi non deſint, qui putent Tarantulæ uenenum dictim, uel horatim immutari, fierique ob hoc, ut tam uarijs ſymptomatibus uexentur, qui ab ea iiciuntur. Habentur Tarantulæ etiámnum in maritimis noſtris Senenſibus Tyrrheno litori adiacentibus, & Romano agro frequentes: ueruntamen non perinde ac in Apulia numeroſæ. Degunt hæ inter ſegetes in quibuſdam terræ cauernulis, è quibus interdiu exeuntes, ſæpe eos meſſores iciunt, qui huius inſidiæ ignari, crura ocreis non munierunt. Ictos uidi ego nonnunquam in plateis iacentes, & in xenodochijs, qui prædictis affectibus torquebantur. Sed mirum certè, quàm facilè huiuſce ueneni uis muſica mulceatur. Quandoquidem (ut equidem atteſtari poſſum) auditis lyricis inſtrumentis, uel tibiarum ſono, primo ſtatim occurſu icti à Tarantula à languoribus ceſſant, & in medium tripudiare, & ſaltare incipiunt, tamque diu rem proſequuntur, ac ſi ſani eſſent, & nullo unquam tenerentur dolore. Quod ſi eueniat, ut tibicines tantillum conquieſcant, ac interponant, non multo poſt tempore in terram concidunt, & ad priſtinos redeunt languores: niſi tandiu indeficiente ſonitu ſaliant, atque tripudient, donec ueneni uirus, partim inſenſibiliter per cutis meatus, partim per ſudorem exeat, & diſcutiatur. Ob id igitur tibicines ſtipendio conducuntur, alternatimque mutantur, ut abſque ulla ſonitus intermiſſione, tandiu tripudient demorſi, quouſque penitus curati quieſcant: cùm tamen, dum hæc aguntur, ſint, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mithridatico, ac alijs, quæ uenenoſorum morſibus aduerſantur.

Tarantulæ remedium.

Nomina.

Nomen ἀράχνη Græcum eſt, ut Latinum Araneus: Arabicum, Hamdebut, ſeu Hanchebut: Italicum, Ragno: Germanicum, Spinn: Hiſpanicum, Arana: Gallicum, Areine.

Σαῦρα. LACERTA. CAP. LVIII.

LAcertæ caput intritum, & appoſitum, aculeos, & omnia corpori infixa extrahit: uaros, formicantes uerrucas, & penſiles, quas acrochordonas uocant, tollit. Iecur exeſis dentibus coniectum dolores finit. Si diuulſa admoueatur, ictis à ſcorpione leuamentum præſtat.

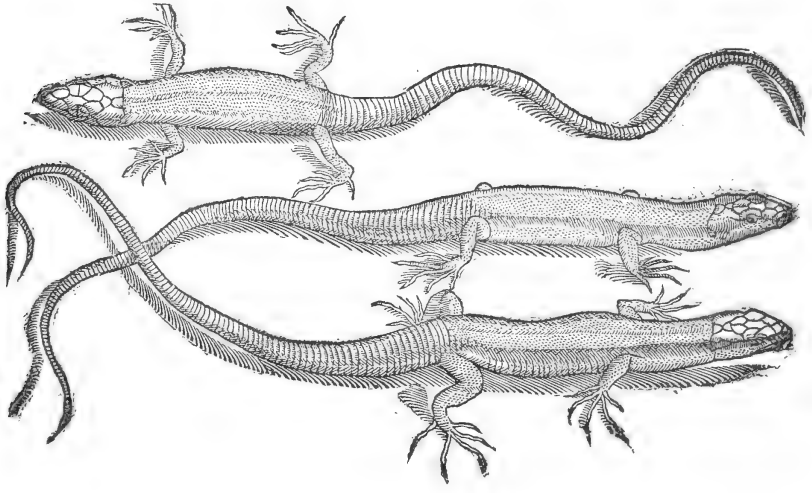

Σὴψ. SEPS. CAP. LIX.

Seps, quam aliqui lacertam chalcidicam uocarunt, in uino pota, morſus ſuos ſanat.

SEPS.

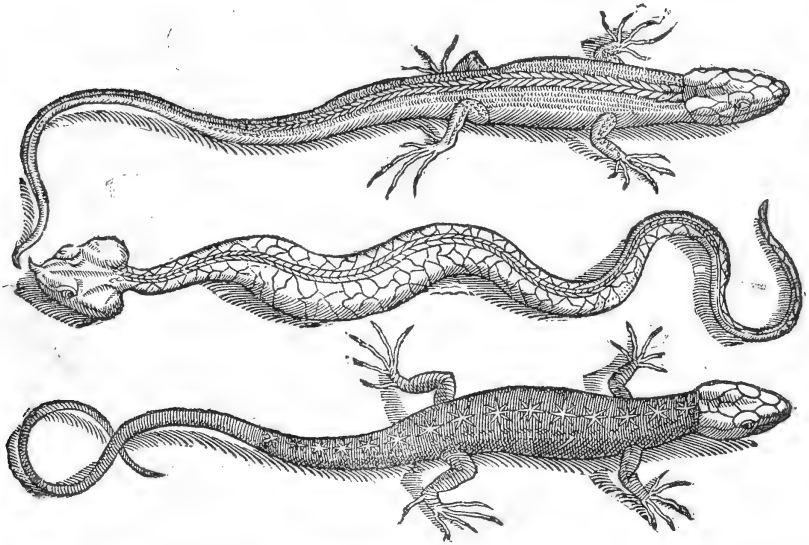

Lacertæ, quæ ubique vulgares oberrant, oua quemadmodum ſerpentes pariunt, & cochleis maximè inſidiantur. In Arabia (ut Plinius eſt auctor) cubitalem æquant menſuram: & in Mauritania, auctore Strabone, bicubitales reperiuntur: in India verò Niſa monte, ſi Plinio credimus, ad XXIIII. pedum longitudinem lacerti reperiuntur, colore fului, aut punicei, aut cærulei. Eſt & Inſula Capraria lacertis maximis referta, ut referunt, qui ad fortunatas nauigarunt inſulas. Cæterùm, quæ Chalcidicæ uocantur, in Libya, & Cypro copiosè prouenientes, non habentur in Italia. Morantur hæ plerumque in locis aridis, & inter ſaxa. Varia eſt harum hiſtoria apud auctores: nam quidam noſtratibus lacertis ſimiles ipſas fecere, quidam verò inter ſerpentium genera recenſent. Nicander Dioſcoridi ſubſcribit: quippe qui in theriacis ſuis dicat. Vitabis & Sepem corpore humilibus lacertis ſimilem. Veruntamen Aetius lib. XIII. Sepam inter mortiferos recolit angues, ſic inquiens. Serpens, qui Seps appellatur, longitudine quidem duorum cubitorum reperitur, ex craſſo autem in tenuem abit: recta verò, ac tardè proſerpit. Caput habet latum, os acutum, uniuerſum autem corpus multis albis notis reſperſum. Cæterùm ij, qui ab eo percuſſi ſunt, intra tres, aut quatuor dies pereunt. hæc Aetius. Pauſanias porrò aliter ſentire uidetur: inquit enim. Aegyptum Arcadiæ quondam regem in uenatione occupatum, & imprudentem Seps oppreſſit. Viperæ ſimilis eſt minimæ, cineris colore, maculis ex interuallo uarius, lato capite, anguſta ceruice, aluo maiori, cauda breui, obliquo inceſſu, quaſi cancer, quod & ceraſtæ ſerpenti proprium eſt. Quamobrem credendum putauerim, aut fabuloſam eſſe lacertæ Chalcidicæ hiſtoriam, aut pluribus hoc nomen conuenire ſerpentibus. Verùm minimè reticendum duximus, reperiri in Hetruria, in Romano agro, ac etiam in Apulia quoddam lacertarum genus Terrantola uulgò dictum, quoniam ſub terra delitеſcat. Quæ cum homines morſu perimat, fecit, ut mecum quandoque cogitauerim, an ea fortaſſis Nicandro, ac Dioſcoridi Chalcidica eſſet lacerta: aut Stellio, quòd ſtellis maculata, inſignitaque cernatur. Sed hæc libro ſexto, duce Deo, latius explicabimus, ubi de his, quæ morſu, uel ictu uenenum emittunt, ſermonem faciemus. Quæ Græcis σαῦρα, Latinis Lacerta nominatur: Italis, Lucertola: Germanis, Heidex: Hiſpanis, Gartixa. Quæ verò σὴψ Græcè, Latinè Seps, & Lacerta Chalcidica uocatur: Italicè, Sepa.

Chalcidicarũ conſideratio.

Lacertarum conſideratio.

Terrantola.

Nomina.

Σκίγκος. SCINCVS. CAP. LX.

SCincus aut Aegypti, aut Indiæ, aut rubri maris alumnus, quanuis inueniatur [a] in Lydia Mauritaniæ. Eſt autem terreſtris crocodilus, ſui generis, ſale inueteratus cum naſturtio. Aiunt carnes, quæ renes amplectantur, id ſibi uirium uendicaſſe, ut ſi drachmæ pondere bibantur, uenerem accendant. Verùm dococto lentis cum melle, aut ſemine lactucæ cum aqua poto, ueneris cupiditates inhibentur. additur in antidota.

Orib. legit. ἀπελλαγίαν Apolloniæ.

TAmetſi ſcribat Dioſcorides, Scincum eſſe terreſtrem crocodilum, ſui generis: aquatile tamen animal eſt. Quandoquidem qui Venetias importantur, in mari rubro, & in Aegypto Nilo flumine capiuntur. Hi quanuis forma crocodilos referant; magnitudinem tamen longè minorem habent: nanque qui ad ſummum adoleuerunt, noſtra-

Scinci conſid.

SCINCVS.

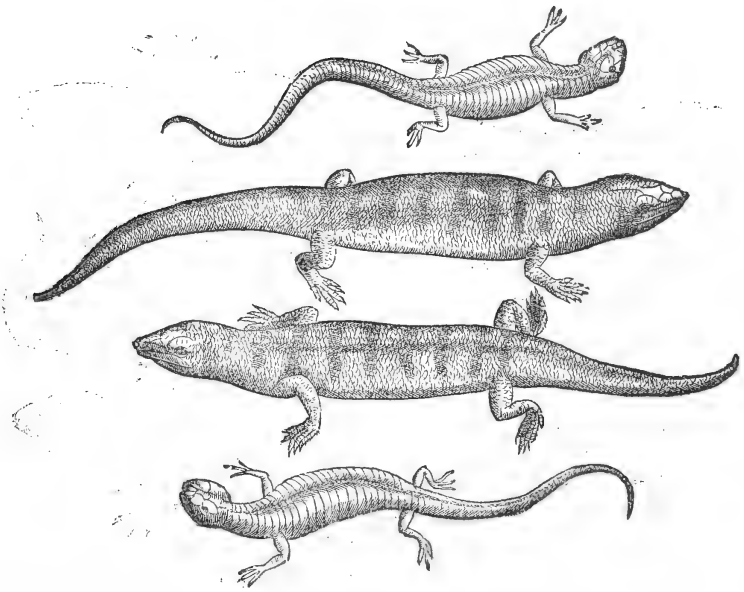

tes lacertas magnitudine non excedunt. Squamis ueſtiuntur ſubluteis, cæſia à capite ad caudam diſcurrente linea.

At non eadem crocodilis tunica: quippe qui nigro natura ſunt dorſo. Pauſanias in Libya bicubitales reperiri Scincos tradidit: ueruntamen ij ad nos non deferuntur. Sunt in agro Vicentino lacus quidam, qui Scincos etiam gignunt, ſed minutulos, ac nigricantes, quibus ſæpius utuntur ſeplaſiarij deficientibus marinis, non ſine magno fortaſſe hominum diſcrimine. Reprobat hos Fuchſius quoque libro primo de compoſitione medicamentorum, ſic inquiens. Scincus animal eſt in aquis degens, lacertæ magnæ ſimile, ſed uentricoſius: cauda lata, ut anguilla, ad natandum apta. Quapropter quos officinæ ſubijciunt, cum duabus caudis, ueri non ſunt, ſed ex Vicentino agro allati. hæc ille. Qui tamen dum aliorum errorem merito damnat, ipſe (pace uiri alioquin clariſſimi dixerim) in alterum non minorem mihi quidem incidiſſe uidetur, quòd exiſtimauerit, legitimum Scincum, cuius effigiem damus, regi lata cauda ad natandum, anguillæ modo. Quandoquidem Fuchſij Scincus, quo Foroiulienſis ager, & quæ circum Vtinum ciuitatem ſtagnantes ſunt aquæ, maximè ſcatent: & cui lacertæ magnæ corpus, tumidus uenter, ac maculis uarius, rotundum quadantenus caput, anguillæ cauda, nigrumque dorſum eſt, Scincus uerus non eſt: ſed potius animal ſalamandræ generi adſcribendum, quòd terreſtrem ſalamandram nõ paucioribus referat notis, quem aquatiles teſtudines terreſtres repreſentant. ob id itaque rectè Vtinenſes hoc animal Salamandram aquaticam uocant, abhorrentq; maximè, quòd inter uenenata omnino reputent. Huic ſanè cùm Aegyptio ſcinco nulla eſt cognatio: quippe Aegyptius capite conſtat longo, dorſo quadantenus elato: uentre lacerta non maiore: corio ſquamis ſubluteis, numeroſis, minutiſq; in uniuerſum referto: cauda lacertæ modo tereti, breuiore tamẽ: ceſiaq; à capite ad caudã diſcurrente linea. Talis nimirũ Scincus eſt, qui quot annis ab Alexãdria Aegypti Venetias numeroſus conuehitur. Scincorũ meminit Plinius libro XXVIII. cap. VIII. ubi ita ſcribit. Ex chamæleontis ſimilitudine eſt Scincus, quem quidam terreſtrẽ crocrodilum eſſe dixerunt: candidiore autem, & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoſcitur à crocodilo aquatico ſquamarum ſeta à cauda ad caput uerſa. Maximus Indicus, deinde arabicus. Afferuntur ſalſi. Roſtrum eius, & pedes in uino albo poti, cupiditates ueneris accendunt. Vtique cum ſatyrio, & erucæ ſemine ſingulis drachmis omnium, ac piperis duabus admiſtis, ita ut paſtilli ſingularum drachmarum bibantur. Per ſe laterum carnes obolis binis cum myrrha, & pipere pari modo potæ efficaciores ad idem creduntur. Prodeſt & contra ſagittarum uenena, antè poſteaq; ſumptus. In antidota quoq; nobilia additur. hæc Plinius. Porrò CROCODILVS (ut refert Ariſtotcles in libris de hiſtoria, & partibus animalium) animal eſt magnum, ad quindecim uſque cubita creſcens: quanuis ad duodeuiginti ſcripſerit Plinius. Hic animal non parit, ſed ouum anſerini magnitudinem non excedens: idque in terra, non autem in aquis. Parit cùm plurimùm ſexaginta, uiuitq; diu, maximumq; animal minima hac origine euadit: nanque fœtus ex ouo excluſus proportione reſpondet, lacertorum magnitudinem æquans. Linguam adeò indiſcretam habet, ut omnino ea carere uideatur. Cuius rei cauſa eſt, quòd idem & terreſtris, & aquatilis quodammodo eſt. Ergo ut terreſtris, locum obtinet linguæ, ut uerò aquaticus elinguis. Piſces enim aut nullam habere linguam uidentur, niſi ualde reſupinentur, aut inexplanatam habent. Solus inter

cætera

Scinci Vicentini.

Fuchsij error.

Crocodili hiſtoria.

CROCODILVS.

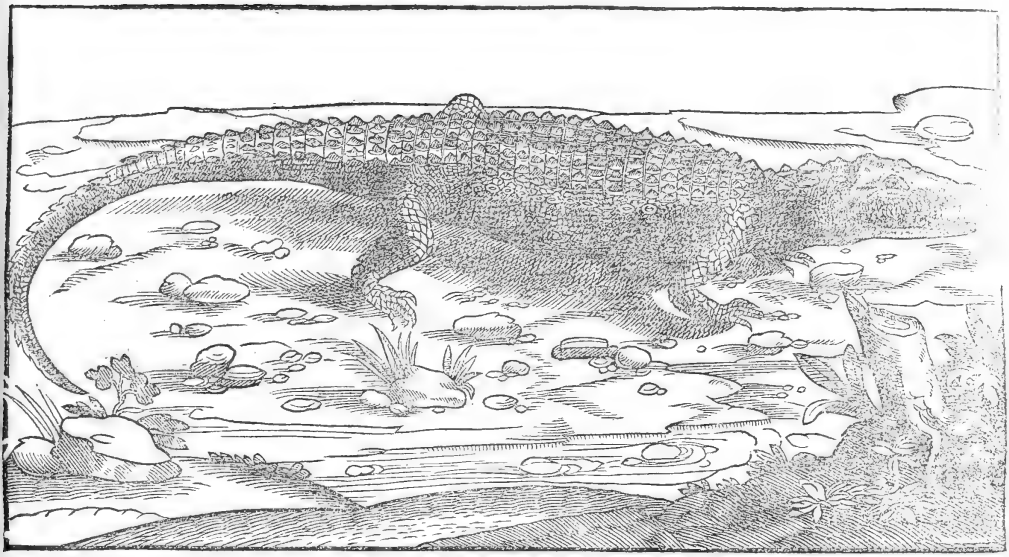

cætera ſuperiorem mouet mandibulam, minimeque inferiorem. cauſa eſt, quòd pedes ad capiendum, retinendumque inutiles habet. Oculi crocodilo ſuilli, dentes exerti, & ungues in pedibus acutiſſimi, coriumque duriſſimum, telis, ac ſagittis minimè cedens. Interdiu plerunque terram incolit, noctu uerò aquis ſe mergit, innatatque flumine. Duo eius eſſe genera Crocodili genera, & uires. *Plinius eſt auctor loco citato. Vnum maius, de quo diximus: alterum minus illi ſimile, multum infrà magnitudinem, in terra tantùm, odoratiſſimisque floribus uiuit. Ob id inteſtina eius diligenter exquiruntur, iucundo nidore farcta. Crocodi-*

CHAMAELEON.

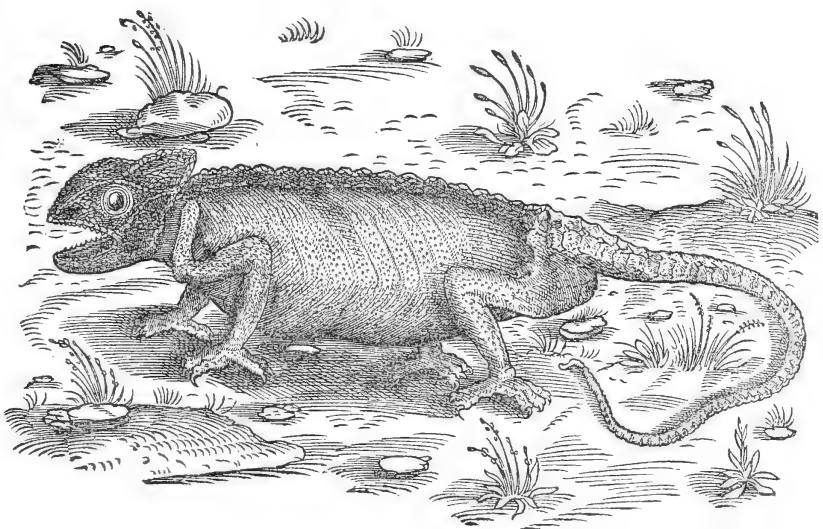

leam uocant, oculorum uitijs utilissimam, cum porri succo inunctam, & contra suffusiones, uel caligines. Illita quoque ex oleo cyprino molestias in facie enascentes tollit. Ex aqua uero morbos omnes, quorum natura serpit in facie, nitoremq; reddit. Lentigines tollit, ac uaros, omnesque maculas. Et contra comitiales morbos bibitur ex aceto mulso binis obolis. Felle inunctis oculis contra suffusiones nihil utilius prædicant. Maioris dentes è dextra maxilla adalligati dextro lacerto (si credimus) coitus stimulant. Corij utriusque cinis, ex aceto illitus his partibus, quas secari opus sit, aut nidor cremati, sensum omnem scalpelli aufert. Sanguis utriusque claritatem uisus inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat. Cor annexum in lana ouis nigræ, cui nullus alius color incursauerit, & primo partu genitæ, quartanas abigere dicitur. Corpus ipsum, excepto capite pedibusque, elixum manditur ischiadicis. hæc Plinius. Veruntamen quæ is alterius intestinis assignauit, ea Dioscoriden fimo tribuisse constat. Cæterùm cùm Scincus Chamæleontem, cuius formam refert, mihi in mentem 10
renocauerit, ueniatque & ipse in medicum usum, non ab re fore duxi, eius tum historiam, tum etiam facultates enarrare.

Chamæleōtis historia. CHAMAELEON igitur (ut Aristoteles memoriæ prodidit lib. II. cap. XI. de historia animalium) figura totius corporis lacertam planè repræsentat. Latera deorsum ducta uentri unguntur, ut piscibus: & spina modo piscium eminet. Rostrum simiæ porcariæ simillimum: cauda prælonga in tenue desinens, & longis implicata in se orbibus. Elatior à terra est, quàm lacerta. Pedes singuli bipartitò secantur, partesque talem inter se habent situm, qualem pollex ad manus, reliquam partem obiectam. Sed ipsæ etiam reliquæ partes paulò tenus in digitos quosdam finduntur, aduncis unguiculis. Corpus asperum totum, ut crocodilo. Mutat suum colorem inflatus. Omnium uniperorum tenuissimus est: quippe qui omnium maximè inopia sanguinis rigeat. Causa ad mores animæ eius referenda est: præ nimio nanque metu multiformis efficitur. Motus ei piger admodum, ut testudinis, palleſcit cùm moritur, defunctus que colorem eundem seruat. Subit cauernas, & latitat more lacertarum. Caput eius, & guttur si quernis accendatur lignis, imbrium, & tonitruum concursus facere Democritus narrat. Item iecur in tegulis ustum. Dextro oculo, si uiuenti eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli. 20
Lingua adalligata, pericula puerperij adimi. Linguam, si uiuenti exempta sit, ad indiciorum euentus pollere dicunt. Item dextram maxillam ad formidines, pauoresque: corpore uero illito detrahi pilos: & felle glaucomata, & suffusiones corrigi. Σκίγκος ut Græcis, ita etiam Latinis Scincus appellatur: Arabibus, Aſchancur, siue Scanchur: Italis, Stinco, & Scinco: Hispanis, Stinco.

Chamæleōtis uires.

Nomina.

Τῶν ἑρπετῶν. TERRENI VERMES. CAP. LXI.

TErreni uermes impositi, præcisos neruos glutinant: tertianas discutiunt. Decocti cum anserino adipe, infusi, affectis auribus medentur: cum oleo autem decocti, si in contrariam aurem instillentur, dentium doloribus præstant auxilium. Triti in potu ex passu urinam ciunt. 30

Terrenorum uermium, & eorū olei uires.

TErreni uermes etiam in medicum usum ueniunt. quandoquidem oleo incoquuntur ad articulorum, neruorumque cruciatus. Veruntamen aberrant plerunque myropolæ in olei conficiendi ratione. Imponunt enim uermiculos in æneum cacabum, & affuso inde oleo igni feruefaciunt: quo fit, ut paruo momento ij non modo inassentur, sed penitus comburantur, nullo in oleo humore relicto. Fit autem rectius, cùm uasa uitrea excipiuntur, & diutius calore balnei macerantur, oleo innatantes: nanq; hoc modo eorum succus elicitur, comburiq; nequeunt. Præstat hoc oleum ita paratum, præsertim si uermes rosaceo macerentur, ad podagricorum dolores, à calidis defluxionibus prouenientes, inunctis prius locis dolentibus oleo, ac mox superpositis uermibus in eo elixis, tusis, admistisq; cum æquali cerati pondere, quod triapharmacum uocant ex argenti spuma, oleo, & aceto conflatum. Quibus etiam commendauit Plinius lib. XXX. cap. III. ipsorum uermium cinerem cum melle triduo emplastri more impositum. Quin & ipsos uermes in oleo ueteri elixos, & superpositos. Ad hæc ter- 40
restres uermes prius uino albo eloti, ac per se absq; oleo uasa uitrea excepti, operculato uasis ore, ne quid expirare possit, in balneum calentis aquæ immerguntur, tandiuq; efferuescere permittuntur, donec in liquorem oleo similem uertantur. Præferunt quidam hoc, quòd maximè præstet neruorum, & intestinorum uulneribus glutinandis. Quod longè efficacius efficit, si factitio balsamo, de quo libro primo diximus, fuerit admistum: aut oleo, quod uitreis organis è larigna, siue abiegna lacryma elicitur. Nanq; his additis uniuersa corporis recentia uulnera breui tempore glutinat, ijs exceptis, quæ capiti inferuntur. Dantur utiliter terreni uermiculi igne cremati, & in puluerem contriti felle suffusis, ex marrubij, uel absinthij decocto: addunturq; in electuarijs ad idē paratis, ut Galenus docuit libro de theriaca ad Pisonem. Triti, ac rosaceo subacti (ut idem author est) podagricorum inflammationes extinguunt. Τῶν ἑρπετῶν Græcis dicuntur: Latinis, uermes terreni: Arabibus, Charatin: Italis, uermi terrestri, & Lombrichi: Germanis, Regen uurm: Hispanis, Lumbrizes de tierra: Gallis, Vers de terre. 50

Nomina.

Μυογάλη. MVS ARANEVS. CAP. LXII.

MVs araneus dissectus, & impositus, sui morsus ueneficia luit.

Aranei muris consid.

ARaneus mus (ut Aetius inquit) colore quidem mustelæ similis est, magnitudine autem muri. Os uerò sublongum habet, & exiguam caudam. Dentes ei tenues, duplici ordine nati, in utraque maxilla: quo fit, ut quatuor dentium ordines habeat. Quibus utique notis abunde respondent ij, à quibus picturam, quàm hîc damus, mutuati sumus. Meminit muris aranei Nicander in suis theriacis, dixitque perire in rotarum orbita, si progrediens in eam inciderit. Quod tamen fabulosum, poeticumque censemus: tametsi non desint, qui terra è plaustrorum rotis excussa, huiusce succurrant mor- 60
sibus. Scribit Plinius lib. VIII. cap. LVIII. mures araneos ultra Appenninum non haberi, cùm tamen hoc æuo in inte-

uersa

MVS ARANEVS.

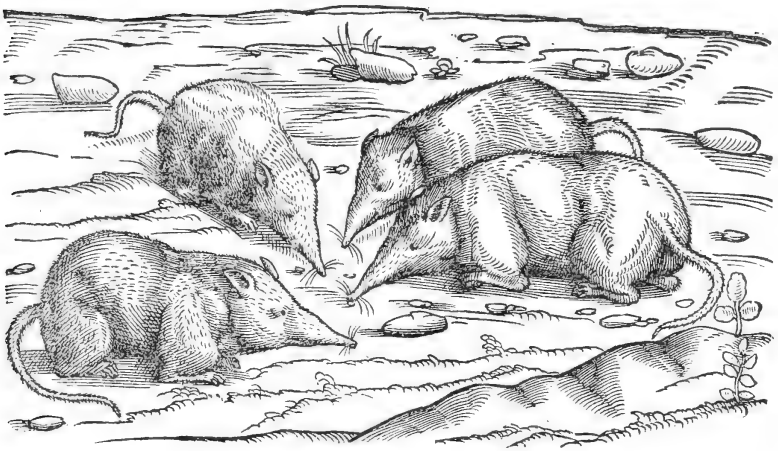

uerſa reperiantur Italia. In Ananienſibus montibus, Tridentino agro frequentes uiſuntur. Nihilominus incolæ inter uenenata non habent: id quod fortaſſis & cœli, & ſolis temperamento euenit. Siquidem nec ſcorpiones ibidem exortis, neq; uenenum relinquunt, ut in eorum mentione ſuperius diximus. Μυγάλη *Græcè, Mus araneus Latinè appellatur: Italicè, Topo ragno: Germanicè, Ziß mauß: Hiſpanicè, Murganho.* Nomina.

Mũres. MVRES. CAP. LXIII.

MVres, qui in domibus oberrant, conciſos ſcorpionum plagis utiliſſimè imponi, in confeſſo eſt. Si inaſſatos infantes ederint, oris ſaliuam exiccari promittunt.

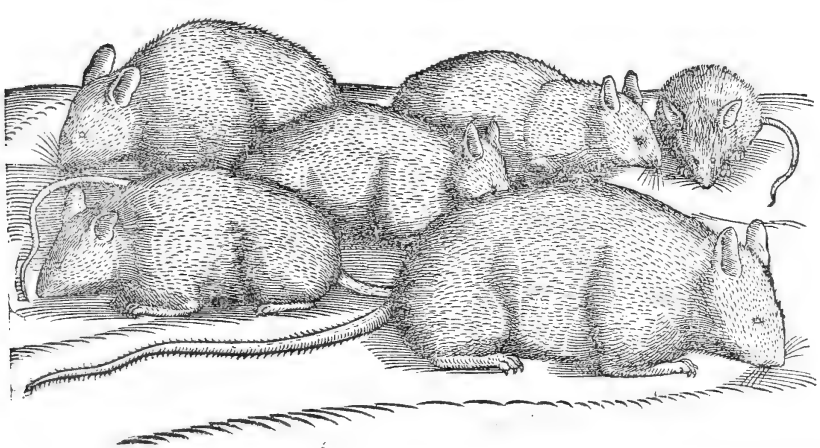

MVres diuerſorum ſunt generum, ſiquidem domeſtici, ſylueſtres, ac montani reperiuntur: ſunt etiámnum aquatiles marini. Verùm primùm de ijs diſſerentes, qui noſtris in domibus oberrant, quiq; etiam in agris in magnam ſegetum perniciem morantur, Ariſtotelis uerba referam, qui lib. VI. de hiſtoria animalium, cap. ultimo ſic habet. Murium generatio mirabilis præter cætera animalia, maiorem in modum eſt, tum numero, tum celeritate. Iam enim fœmina prægnante in uaſe miliario aliquando occupata, paulò poſt reſerato uaſe, muſculi numero uiginti & centum reperti ſunt. Mirum etiam percipi mus ortum redundantis agreſtis murium generis. Locis enim compluribus agri, tam inaudito modo oriri ſolent, ut parum ex uniuerſo frumenti relinquatur: tam cito abſumitur, ut nonnulli mediocres agricolæ, cùm pridie metendum ſtatuerint, poſtridie Mures conſideratio.

ſtridie mane cum meſſoribus accedentes ad ſegetem, abſumptam inueniant totam. Interitus autem minimè euenit ratione: paucis enim diebus omnino abolentur: quanquam ſuperiore tempore homines uincere, uel ſuffiendo, uel ſues, ut latibula effoderent, admittendo, non poſſent. Quinetiam uulpes eos uenantur, & cati ſyluestres in primis: ſed tamen ſuperare copiam, & celeritatem prouentus nequeunt. Nec aliud quicquam omnium uincit, niſi imbres: ijs enim quàm primùm intereunt. Terræ Perſicæ parte quadam mure fœmina reſciſſa, fœtus fœminini prægnantes comperiuntur. Sunt qui uehementer confirment, Mures, ſi ſalem lambant, impleri ſine coitu. Aegyptijs muribus prædurus, ferè ut erinaceis, pilus eſt. Habentur

Glirium conſideratio.

in murium genere & GLIRES. Idcirco (ut Plinius auctor eſt lib. XXXVI. cap. primo) apud Romanos cenſoriæ extabant leges, Glires in cœnis apponi uetantes. Verùm hoc æuo ganeonibus maximè expetuntur in cibis, non modicam palato iuriam fieri putantes, ſi tam pingui priuetur alimento. Sed ij minimè perpendunt, uel potius negligunt, quòd glires pinguedinis exuberantia uentriculi appetentiam deſtruant, lentum ac frigidum gignant ſuccum, concoctúque contumaces exiſtant. Notatum non congregari glires, niſi populares eiuſdem ſyluæ, & ſi miſceantur alienigenæ, amne, uel monte diſcreti, interire dimicando. Genitores ſuos feſſos ſenectâ alunt inſigni pietate. Senium finitur hyberna quiete. Conditi enim & hi cubant, rurſus æſtate iuueneſcunt. Montibus Goritienſi agro conterminis, & in Carniolæ, Carinthiæ, ac Stiriæ alpinis ſyluis maxima eſt horum quandoque fœtura. Quo fit, ut numeroſi à uenatoribus capiantur, præſertim cùm fagina glande abundant ſyluæ. Excunt uenatum nocte, & arbores ſuffientes, in quibus ſtabulantur, ſic eos ſtupefactos innumeros capiunt, adeò ut ijs repletis ſaccis domum plerunque redeant, quos poſtea excoriant, & impoſitos præ nimia copia cadis ſale, & muria aſſeruant, quemadmodum piſces. Horum caro ijs utiliter eſtur, qui canina laborant fame: nanque exuberante pinguedine obtunditur appetentia, & tollitur morbus. Diſcoquitur Gliris caro detracta pelle, & inteſtinis exemptis melle in fictili nouo, addito nardo ad tertias, atque ita aſſeruatur, quòd conſtet deplorata aurium uitia eo remedio ſanari. Georgius Agricola, uir alioqui doctiſſimus, & acerrimus rei metallicæ indagator, quòd fortaſſe ueros glires non uiderit neque cognouerit, non ſine magno errore putat in libello, quem ſubterraneis animalibus dicauit, Sciuros à uilloſa cauda

Agricolæ error.

Murium montanorum conſideratio.

qua ſe operiunt & inumbrant, ita uocatos, Glires eſſe. Sed quòd hæc duo animalia inter ſe maximè differant, omnibus notius eſſe arbitror, quàm ut pluribus exponi debeat. Porrò MONTANI mures cuniculos magnitudine æquant, ac

MVS MONTANVS.

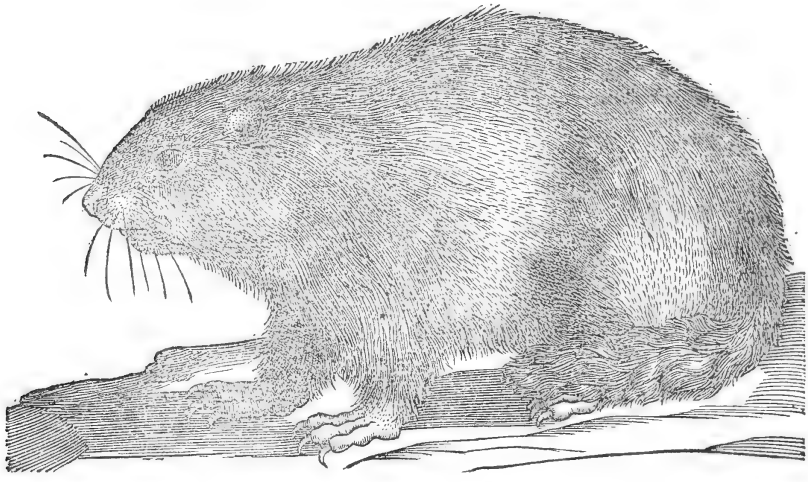

etiam nonnunquam ſuperant, cruribus non uſqueadeò longis. Capite leporem referunt: uerùm tam brenibus auribus ſunt, ut nix ſupra pilos appareant. Pilo ueſtiuntur uario taſſi modo, oblongo. Brenem habent caudam, & pedes acutis unguibus armatos. Hyeme admodum pingueſcunt, & obeſi fiunt, ita ut aliquando monſtroſè intumeſcant. Hi Anauienſibus, Phœbeiſque montibus, in Tridentino agro frequentes habentur, uocanturque uulgò corrupto uocabulo Marmontane, quaſi Mures montanos dixerint. Eriguntur ſæpius urſi modo, anterioribus pedibus ueluti manibus, cibum ori miniſtrantes. Dentes anteriores quatuor habent leporis inſtar, ſed longiores, atque acutiores, quibus ſæuiſſimè mordent. Sed mirum eſt (ego enim qui periculum feci, id certò teſtari poſſim) quòd ſi acutis forcipibus ſecentur, una tantùm nocte renaſcuntur. Domi retenti ſi iuuenes ſint, exuta quadantenus feritate miteſcunt, ſed utenſilibus damnum inferunt: quippe qui omnia, quibus obuiant, erodant, & deſtruant. Hyeme deliteſcunt, fœno ac paleis, in acernum congeſtis plerunq; ſe condentes. Dormiunt integris menſibus, quemadmodum & glires. In montibus uiuunt. Stramenta in cauernas comportant, quibus à frigore ſe tueantur. Exterrefacti acutiſſimè uociferantur, ac ſibilant, & ad tumulos confugiunt. Horum carnes ſylueſtri, & graui quodam odore adeò ſpirant, ut quibuſdam nauſeam moueant. Quo fit, ut ſale, & muria aſſeruati tum odoris grauitatem, tum etiam exuperantem humiditatem ob pinguedinis copiam exuant: cùm tamen tam recentes, quàm ſale conditi

le cõditi concoctu admodum contumaces exiſtant, uentriculo laborem inferant, corpusque uniuerſum excalfaciant. Horum pinguedo medicis expetitur, quod contractos molliat & reſtituat neruos. Sunt uerò & alia quoque murium genera, Murium alia genera.
nempe Ponticum, Laſſicum, Noricum, Pannonicum, Indicum, à regionibus prouincijsque cognominata. Ponticus pilo eſt niuei candoris, ſed ſuperiore caudæ parte ſaturatè nigricat: ea enim digiti longitudinem non excedit. corporis magnitudo illi ut ſciuro. inſectatur aues & mures. Hunc ſanè id eſſe cenſemus, quod Armellinum uocamus. Laſſicus pilis ueſtitur in cinereo candidis, uentre tamen albicante: eſt Pontico paulò maior. hunc Varium appellamus. Noricus corporis mole domeſticam muſtelam æquat, pilis leporinis ferè ſimilibus. breui conſtat cauda. caret auribus, non tamen foraminibus, quæ habet aurium inſtar. Pannonicus, cui color ſubuiridis, muſtelæ ſpeciem refert, uerùm magnitudine domeſticos mures non ſuperat. Poſtremò Indicus colorem habet ferè murium montanorum, albis tamen compluribus intercurſantibus pilis. capite eſt & ore in longum porrectis, quin & auriculis breuiuſculis: cauda ab ipſis clunibus craſſiore in exilitatem ad imum prolixè deſluente: cruribus dodrantalibus. Corpore felem æquat, pedibus aliquantò breuioribus, ac pilo biſpidiore, præſertim ſi aduerſo tractu mulceas. Atque hactenus de murium generibus. Cæterùm poſſet & SCIVRVS in murium

SCIVRVS.

genere recenſeri, nam præter caudam, quæ illi adeo uilloſa, amplaque eſt, ut ea ſe totum inumbret & contegat, cætera Ponticomuri ferè ſimilia ſunt. Animal uulgò notum. Meminit ſciuri Plinius libro octauo cap. trigeſimo octauo, his uerbis: Præuident tempeſtatem & Sciuri, obturatisque quà ſpiraturus eſt uentus, cauernis, ex alia parte aperiunt fores. De cætero ipſis uilloſior cauda pro tegumento eſt. Ergo in hyemes alijs prouiſum pabulum, alijs pro cibo ſomnus. Hæc ille. Non deſunt, qui Sciuri carnes in cibum paratas commendent, & quòd utile corpori præbeant alimentum, quodque cum palato non uulgarem ineant gratiam. Habet etiam eius pinguedo ſuum in medicamentis uſum ubi emollire, ac diſcutere opus ſit. Cæterùm murium ſtercus (ut in libro de theriaca ad Piſonem legitur) aceto ſubactum, capillis deſluentibus utiliter illinitur. Quinetiam per ſe potum, ueſicæ lapidem comminuit. Nomina. *Mũes ita Græcis, Latinis uerò Mures appellantur: Italis, Topi: Germanis, Mauß: Hiſpanis, Ratones: Gallis, Sorizes.*

Γάλα. LAC. CAP. LXIIII.

LAc generatim omne boni ſucci eſt, corpus alit, aluum emollit: ſtomachum, & inteſtina † inflatione uexat. Vernum tamen dilutius æſtiuo habetur, & è uiridi pabulo aluum magis emollit. Probatur autem candidum, æquali craſſitudine, quod ungui inſtillatum cogitur. Aluum minus tentat caprinum: quoniam pecus hoc adſtringentibus pabulis, robore, lentiſco, & oleaginis frondibus, & terebintho magna ex parte ueſcitur: inde ſtomacho accommodatiſſimum reddi ſolet. Ouillum autem dulce, craſſum, & præpingue: non autem uſqueadeò utile ſtomacho. Bubulum tamen, aſininum, & equinum, uentri magis idonea: ſed ipſum turbant. Quibus in locis pecora, ſcammoniam, ueratrum, clematidem, aut mercurialem paſcuntur, lac omne uentrem, & ſtomachum ſubuertit: [a] quale in Iuſtinis montibus eſſe, à nobis proditum eſt. Siquidem capræ, quibus candidum ueratrum pabulo fuerit, primo foliorum partu euomunt: & eorum lac hauſtum nauſeam creat, & ſtomachum in uomitiones effundit. Ventrem adſtringit lac omne decoctum, præcipueque candentibus calculis

a Meum. ὃς καὶ ἐν τοῖς Ἰταλικοῖς ὄρεσιν ὑφ' ἡμῶν ἱστόρηται. ſicut in Iuſtinis mõtibus à nobis uiſum eſt.

calculis marinis exuſtum. Et in ſumma, omnibus auxiliatur internis exulcerationibus; præſertim faucium, pulmonis, interaneorum, ueſicæ, & renum: foris uerò contra pruritum cutis, eruptiones papularum, & uitiatos corporis ſuccos, recens cum melle crudo, addito ſale, datur exigua aqua dilutum. Minus inflat quodcunque ſemel feruefactum. Decoctum cum calculis marinis ad dimidias, ulceroſas uentris fluxiones adiuuat. Lac quodcunque ſerum continet implicitum, quod ubi diſceſſit à lacte, multò potentius ad purgationes redditur. Datur quibus ſine acrimonia uolumus deiectionem moliri, ut melancholicis, comitialibus, lepris, elephantijs, & erumpentibus toto corpore papulis. Ex omni lacte fit, quod ſchiſton, id eſt ſciſsile, appellant. Lac autem fictili nouo feruet, ramoque ficulneo recenti mouetur, inſparſis, poſtquàm bis, aut ter efferbuerit, totidem aceti mulſi cyathis, quot ſunt heminæ lactis: ita enim ſereſcens liquidum ab eo diuiditur, quod in caſeum concreuit. Sed cùm feruet, ne ſuperfundatur, conueniet ſpongia ex frigida continuò fictilis labrum detergere, ſextariumque argenteum frigidæ aquæ plenum demittere. Bibitur heminis per interualla ſingulis, uſque ad quinas, ita ut intercedentibus ſpatijs, potantes ambulent. Lac autem recens efficax eſt contra roſiones, uſtionesque, ab exitialibus medicamentis factas: uti à cantharidibus, aut ſalamandra, bupreſte, aut pinorum eruca, hyoſcyamo, dorycnio, aconito, aut ephemero: præſertim bubulum ad id eximiè confert. gargarizatur autem exulceratis faucibus, tonſillisque. Aſininum peculiariter collutos dentes, gingiuasque ſtabilit. Fluxiones alui, ſi ulcera ſentiantur, teneſmosque, ouillum, bubulum, aut caprinum, cum marinis lapillis decoctum, ſiſtit. per ſe autem, & cum hordeacea ptiſana, aut halicaceo cremore infuſum magnopere inteſtinorum roſiones mitigat: exulceratæ uuluæ immittitur. Humanum lac dulciſſimũ eſt, & maximè alit: mammis autem exuctum, prodeſt tabi, & ſtomachi roſionibus: contra hauſtum leporem marinum præſidio eſt: oculis cruore ex ictu ſuffuſis, cum thuris polline inſtillatur: podagricis utile eſt, cum meconio, & cerato illitum. Lac omne reſpuendum ſplenicis, hepaticis, comitialibus, vertiginoſis, & neruorum uitio laborantibus, febriculoſis, & capite dolentibus: niſi ſi quis interdum purgationis gratia, ut oſtendimus, ſchiſtum præbeat. Primiparæ canis lacte perunctos narrant glabreſcere: potum contra uenena antidoti uicem obtinet: abortus mortuos expellit.

Τυρὸς. CASEVS. CAP. LXV.

CAſeus recens ſine ſale ſumptus alit, ſtomacho utilis eſt, & facilè in membra delegatur: carnem facit, aluum modicè emollit: alius tamen alio præſtantior, pro natura lactis, a quo conficitur. Decoctus autem, & expreſſus, deinde inaſſatus, aluum ſiſtit. illitus, oculorum inflammationibus, & ſugillatis prodeſt. Qui uerò recens ſalitus eſt, minus alimenti præbet. carnem aptè minuit, ſtomacho aduerſatur, negotium uentri, interaneisque exhibet. Vetuſtiore ſiſtitur aluus. Sero, quod a caſeo manauit, quàm optimè canes aluntur. Quod hippacen uocant, caſeus eſt equinus: ea uirus redolet, magnopere alit, bubuloque proportione reſpondet. Nec deſunt, qui hippacen, equinum coagulum appellarint.

Βούτυρον, καὶ αὐτῆς λιγνὺς. BVTYRVM, ET EIVS FVLIGO. CAP. LXVI.

EX lacte pinguiſſimo probatum fit butyrum, quale ouillum eſt. Fit & ex caprino, agitato in uaſis lacte donec pingue ſeparetur. Butyrum natura oleoſum eſt, & emolliens: unde largius epotum, uentrem reſoluit: prodeſt, ubi oleum non adfuerit, contra uenena. Cum melle ſi infricetur, dentitiones adiuuat: gingiuarum pruritus, & oris ulcera infantibus emendat. Illitum foris capaciora alimentorum facit corpora, & ab albidis puſtulis per ſumma ſcatentibus aſſerit. Contra inflammationes, & duritias uuluæ, quod nec uirus reſipit, nec uetuſtatem ſentit butyrum efficax eſt: dyſentericis, & coli exulcerationibus infunditur. In medicamenta addi ſolet, quæ pus mouent: utile præſertim cùm nerui, aut cerebri membranæ, ueſicæ ceruix, uulnera acceperit. Id autem purgat, replet, carnem creat: ab aſpide percuſſis utiliſſimè imponitur. Recens obſonijs additum olei uicem penſat, & adipis uice fungitur in bellarijs. Colligendæ ex eo fuliginis ratio hæc eſt. Butyrum in lucernam nouam ingeſtum accenditur, fictiliqúe operculato, quòd ſupernè in ſiphunculi ſpeciem deſinat, & infima parte cuniculos clibani modo habeat, crematur, & ſubinde aliud in abſumpti locum ſufficitur, dum coaceruetur fuliginis modus, quem facere inſtitueris: penna poſt deraditur ad uſus. Eius effectus eſt in medicamentis oculorum, exiccare, & adſtringere: fluxiones cohibet, & ulcera celeriter ad cicatricem perducit.

Lactis conſid. *LAc eſt benigni alimenti ſuperfluum in fœminarum mamillis ex bina ſanguinis coctione progenitum. Conſtat autem id tribus diuerſis eſſentijs: nimirum caſeoſa, butyroſa, ac ſeroſa, quæ abinuicem ſeparatæ, uariam conſequuntur temperiem. Sed à lacte primùm rem exorſus, de eo tantùm facultates diſſeram, cuius hac tempeſtate tam in cibis, quàm in medicamentis eſt uſus. Tale autem eſt humanum, caprinum, ouillum, bubulum, bubalinum, & aſininum. Et quanuis ueteres uſi fuerint tum camelino, tum etiam equino; cum tamen in Italia, ac in alijs conterminis regionibus, quod ſciam, eorum*

bus, alijſque primatibus ſummopere expetatur. Quippe qui odoratas redoleat herbas, quibus ubique noſtrates referti ſunt colles, ijque præſertim, qui non longè diſtant ab urbe noſtra. Bubulus præterea caſeus, etſi plus cæteris nutriat, pinguioréque exiſtat; eſt tamen reliquis concoctu difficilior. Caprinus verò quanquam ex temperatiori lacte ſit confectus; inueteratus tamen reliquis caſeis eſt deterior, cum ſtatim exiccetur, & friabilis fiat. Bubalinus demque in globos illos iunceis uinculis conſtrictus conformatur, qui noſtris Mozze, Romanis autem Primature uulgari ſermone dicuntur. Is caſeus, quo paſſim Hetrusci ueſcuntur, ori quidem gratiſſimus eſt, & dulcis, ſed ægrè concoquitur, quòd ſubſtantiam habeat admodum pinguem ac lentam. His accedit, quæ uulgò nobis Recotta dicitur. Fit hæc ex ſeroſa lactis parte ad ignem decocta. Recoctæ uires.

Recens (ſi Auicennæ, Raſi, & Iſach credimus) minus uentriculum uexat, quàm caſeus omnis recenter preſſus. Confert calidis defluxionibus obnoxijs, ſitim ſedat, ſomnum conciliat: ueruntamen obeſt uentriculum frigidum habentibus, & neruorum morbis. Inueterata autem ægrè concoquitur, ſitim excitat, parum nutrit, aluum cohibet, & flatus procreat. Seri uires ex Galeno. *Reliquum eſt Serum, quod lactis aquoſa eſt ſubſtantia. Hoc (ut Galenus inquit lib. x. ſimplicium medicamentorum) extergendi potentiam poſſidet, ſumiturque ſubducendi uentris gratia, ac per clyſteres injcitur, extergens, & abluens ſine mordacitate inteſtinorum acrimoniam. Præterea ſi quis ulcera, quæ ſanie infeſtantur acri, uice aquæ ſero colluat, optimè ſanè fecerit. Præterea quæcunque medicamenta digerere ſolent ecchymomata, & atra, ea præſtat ſero, quàm aqua diluere. Sic etiam eo utimur ad ſugillata, & hypoſphagmata, peculiaribus ad hæc medicamentis commiſcentes.* Ex Meſue. *Prætulit Meſues ſerum, quod ex nigrarum caprarum lacte elicitur, deinde quod ex ouillo, ſic inquiens. Aqua lactis macerationis materia eſt, & per ſe quidem innocuum medicamentum. Præfertur, quæ fit ex lacte nigrarum caprarum, in laudatis paſcuis uictitantium, recenterque fœtarum. Excalfacit hæc, atque ſiccat ordine primo completo, & uſque ad ſecundum. Quinetiam attenuat, abluit, abſtergit, & nitroſa, qua referta eſt facultate, aluum abſque aliqua mordacitate leniter ſubducit. Bilem tum flauam, tum atram ab exuſtis humoribus genitam deijcit: quo fit, ut mirificè conferat maniacis, & melancholicis. Præſtat item ad uiſcerum infarctus, & morbis inde prouenientibus opitulatur: nimirum aqua inter cute laborantibus, felle ſuffuſis, & lienoſis. Datur utiliter febrientibus ex bile, & uiſcerum, ac uaſorum obſtructionibus. Competit etiámnum uitijs in cute à bile, & peruſtis humoribus emergentibus. Quare lichenibus, mitiligínibus, alphis, pſoris, lepriſque admodum conuenit. hæc Meſues. Optimi ſeri parandi rationem docuimus ſuſius nos, quodque magis in medicina præſtet, in noſtro Epiſtolarum medicinalium uolumine. Lactis autem facultates memoriæ prodidit Galenus loco nuper citato, ubi ita ſcribit. Lac ubi aliam quampiam exiccantem facultatem habuerit adiunctam, optimum eſt remedium dyſenteriæ, & omnium uentris acrium fluxionum.* Lactis facultates ex Gal. *Eam accipit à lapidibus, qui prædecocto ipſi injciuntur igniti. Porrò eos eſſe oportet, quos uocant πάχνακας. Et lac conſque decoqui debet, dum pleraque ſeroſi in eo humoris abſumpta pars fuerit. At nos injectis ferreis in ipſum cylindris candentibus eandem, aut etiam meliorem facultatem efficimus. Porrò lac totum ad acres oculorum fluxiones tum per ſe, tum cum mollium collyriorum quopiam eſt utile: præterea ad hypopia, & hypoſphagmata. Quinetiam palpebris extrinſecus, ubi qui ophthalmia laborant, ſomno ſeſe dabunt, impoſitum ſimul cum roſaceo, & ouo, phlegmonas eorum concoquet. Sed hoc eſto lac mulieris recens ex mamillis expreſſum. Infundimus ipſum & utero ulcerato tum per ſeſe, tum ijs medicamentis commiſcentes, quibus miſceri poteſt, utique circa morſum curantibus, & ubi in ſede ulcera mitigamus præ ſaniei acrimonia dolentia, aut phlegmonas, aut rugas perpetienda. Sic & ad ulcera pudendorum utimur, & omnia quæ leniri poſtulant, ſiue ob inflammationem, ſiue morſum, ſiue ob malignitatem. Eaque propter & cancroſis applicatur ulceribus, medicamentis anodynis commiſtum, qualia ſunt, quæ ex pompholyge conſtat. Et quid attinet commemorare, quod ore contentum, collutum, gargarizatumque uel maximè phlegmonas eius mitigat? Sed & tonſillas, & columellam, & antiadas phlegmone affectas admodum mitigat, & proinde anginam. Atque ut ſemel dicam, medicamentum eſt leniens, totam quidem ſubſtantiam habens mordacitatis expertem: ſed multò magis, ubi concoctione moderata potiſſima pars ſeroſi humoris abſumpta eſt. Sic mihi uidentur etiam medici ad uenena, quæ eroſione interimunt, lac dariſuadere, uelut & lepus marinus interficit, & cantharis. Sed & ſunt, qui exhibent ijs, qui aconitum, & thapſiam ſumpſerint. Sed hæc ex ratione fecerunt.* Nomina. *Quod Græci γάλα, Latini Lac dicunt: Arabes, Leben: Itali, Latte: Germani, Milich: Hiſpani, Leche: Galli, Laict. Caſeus uerò ita Latinis, τυρὸς, Græcis uocatur: Arabibus, Lubon, ſeu Gieben: Italis, Caſcio: Germanis, Keſen: Hiſpanis, Queſo: Gallis, Fourmage. At Serum Latinè dictum, Græcè ὀρὸς γάλακτος appellatur: Italicè, Siero: Germanicè, Molken: Hiſpanicè, Suero de leche: Gallicè, Ser dulaict. Quod denique Græci βούτυρον, Latini ſimiliter Butyrum nominant: Arabes, Zebd: Itali, Burro: Germani, Butter, & Anchen: Hiſpani, Mauteca: Galli, Beurre, & Buyre.*

† *Illud hoc loco non prætereundum duxi, quòd in Græco codice manu ſcripto non φυσητικὸν, hoc eſt inflationem pariens, ſed φυσικὸν, id eſt, naturale legatur. quòd lac potius ſtomachum iuuet, quàm inflatione uexet: id enim innuit uerbum naturale. Hanc lectionem ſecutus fuiſſe uidetur Serapio: quippe qui ex Dioſcoride ita tranſcribat. Et lac confert ſtomacho. Quin & facilis potuit eſſe librariorum lapſus ob uocum ſimilitudinem.*

Ἔρια, καὶ ὄισυπος. LANAE, ET OESYPVS. CAP. LXVII.

SVccidæ lanæ molles è collo, fœminibusque laudatiſſimæ habentur. Subueniunt inter initia uulneribus, percuſſis, deſquamatis, liuidis, oſſibus fractis, aceto, oleo, aut uino imbutæ: ſiquidem facilè ſuccos combibunt, quibus immerguntur, & ob pecudum ſordem (ſic enim œſypum uocant) emolliunt. capitis, ſtomachi, aliarumque partium doloribus, cum aceto, & roſaceo efficaciter imponuntur. Crematarum lanarum cinis cruſtas obducit, excreſcentias in carne cohibet, & ulcera ad cicatricem perducit. Mundæ autem, & carptæ, in fictili crudo, cæterorum more uruntur. Nec ſecus fimbriati marinarum purpurarum flocculi cremari ſolent. Aliqui cum ſordibus lanas carpunt, & melle irrigant, eodemque modo urunt. Alij in fictili oris patuli, uercula

LANA.

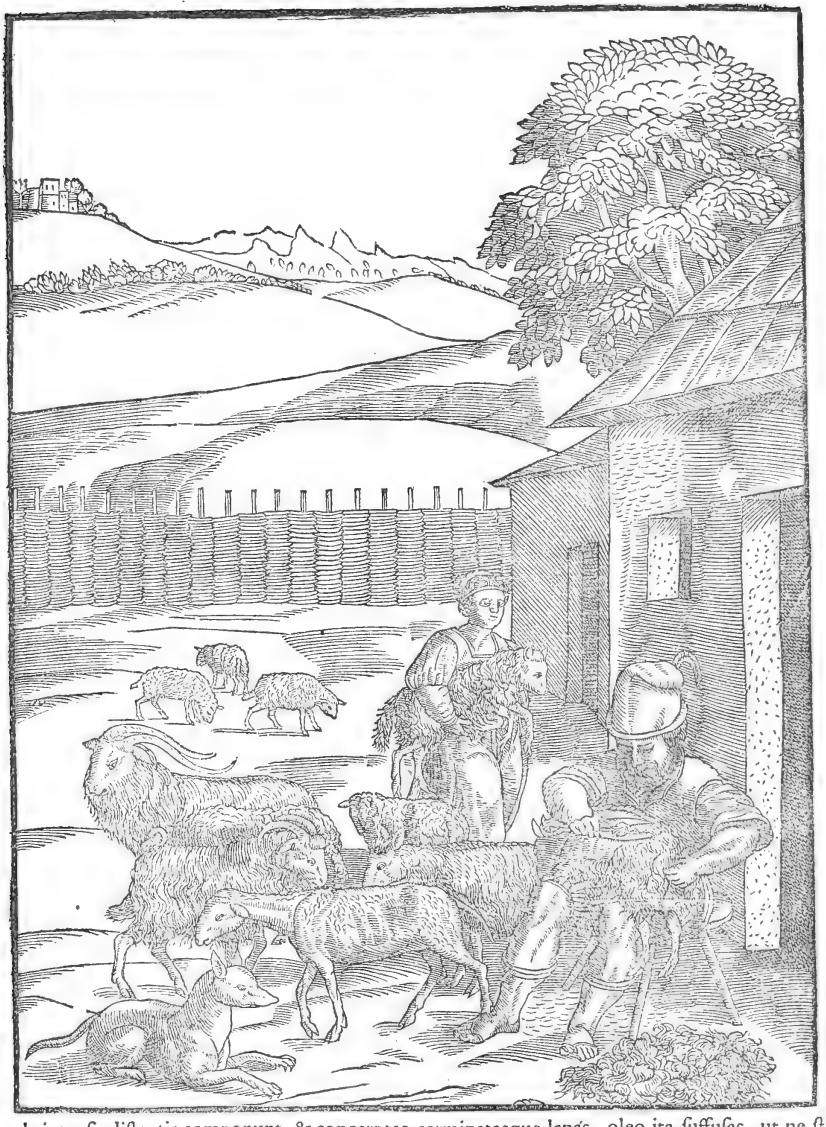

cula inter ſe diſtantia componunt, & concerptas carminatasque lanas, oleo ita ſuffuſas, ut ne ſtil- 10
lare quidem poſſint, aſſulis tedæ ſubiectis, & eiſdem, lanisque permutatim interſtratis, leuiter ſuccendunt, & uſtas tollunt. Quòd ſi è teda pix, pinguitudove ulla profluit, collecta reconditur. Lauantur ad oculorum medicamenta. cinerem in labellis, aqua addita, manibus confricant, & conſidere patiuntur: idque ſæpius, mutantes aquam, donec linguam adſtringat, nec mordeat. Oeſypum uocant Græci, ſuccidarum lanarum pinguitudinem: cuius parandi ratio hæc eſt. Succidæ molles, radicula non curatæ, calida aqua lauantur, & quibuſcunque ſordibus expreſſis, & in labellum oris ampli coniectis, aqua infunditur, magnoque impetu ligula, uti reſpumet, agitatur, aut lignea rude ualidiuſculè conturbatur, quo largius ſordida ſpuma colligi poſſit, deinde marina reſpergitur: & conſidente pingui, quod ſupernatabat, collectoque in altero fictili uaſe, denuo aqua in labellum fu-
ſa agitatur:

ſa agitatur: ſpuma iterum mari perfunditur, & demum eximitur. hoc tantiſper fieri ſolet, dum conſumpta pinguitudine, nihil prorſus ſpumæ extet. Collectum œſypum manibus emollitur, & ſi qua inſedit ſpurcitia, confeſtim demitur: excluſaque ſenſim omni aqua, recentique affuſa, manibus miſceatur, donec admotum linguæ œſypum adſtringat leuiter, nec mordeat, atque pingue, candidumque ſpectetur: tum in fictili uaſe conditur. uerùm omnia feruido ſole fiant. Nonnulli excolatum pingue frigida aqua eluunt, & manibus, non ſecus atque ceratum mulieres, confricant: ita enim candidius redditur. Alij elotis lanis, & ſordibus quibuſcunque exemptis, ac lento igni in æneo uaſe ex aqua decoctis, pingue, quod ſupernatat, collectum aqua, ut diximus, lauant: colatumque in fictilem patellam, quæ calidam aquam contineat, linteo operiunt, atque ſoli mandant, donec candidum fiat, & ſatis craſſum. Alij bidui ſpatio aquam effundunt, nouamque adijciunt. Melius eſt læue, radicula non curatum, quod ſuccidarum uirus oleat, & ſi manu in concha fricetur cum aqua frigida, albeſcat, nihil in ſe duri, aut concreti habens: ueluti quod cerato, aut adipe adulteratur. Oeſypum excalfacit, explet ulcera, & emollit; præſertim ſedis, ac uuluæ, cum meliloto & butyro. In uellere appoſitum menſes, & partus euocat: ulcera non aurium modò ſanat, ſed & genitalium cum anſerino adipe: contra eroſos angulos oculorum, ſcabioſoſque, genas quæ occalluerunt, & ciliorum defluuia, efficax eſt. In teſta noua torretur, donec redactum in cinerem pinguitudinem amittat. Ex eo etiam fuligo colligitur: uti demonſtrauimus: quæ in oculorum medicamenta commodè addi ſolet.

CVm Lanæ ſuccidæ, & earum ſordida pinguitudo, quam Græci Oeſipum appellant, & officinarum uulgus Iſopum humidam uocat, plenißimè à Dioſcoride deſcripta ſint, nihil nobis hic relictum eſt, quod declarandum, uel adijciendum eſſe putemus. Cæterùm ἔριον quod Grecis, Lana Latinis dicitur, pariter & Italis: Arabibus, Sauf, aut Suf: Germanis, Schmutzigwuolen: Hiſpanis, Lana: Gallis, Laine. Quod uerò Græcè οἴσυπος, Latini item Oeſypus nominatur: Arabicè, Senferatab: Italicè, Eſipo: Hiſpanicè, Iſopilho humido; Gallicè, Greſſe de la laine ſorge. Nomina.

πτύε. COAGVLVM. CAP. LXVIII.

LEporis coagulum tribus obolis ex uino, uenenatorum morſibus, cœliacis, dyſentericis, & fœminis fluxione uuluæ laborantibus, ac reiectionibus à pectore, auxiliatur, ſanguinem in grumos concretum diſcutit. Poſt menſtruas purgationes appoſitum uuluæ cum butyro, præſtat mulieribus, ut concipiant: potum uerò partus enecat, & à puerperio, pariendi ſpem adimit. Equi coagulum, quam hippacen aliqui uocant, priuatim cœliacis, dyſentericisque conuenit. Hœdi, agni, hinnua aco præ laticornis, & dorci, apri, cerui, uituli, bubalique coagula, ſimiles naturas ſortiuntur: contrli. caniti potum in uino, & concretum lac in aceto conuenienter aſſumuntur. Hinnuli priuatim triduo à purgationibus admotum, partus ſpem intercipit. Vituli marini, caſtorei uires repræſentat: comitialibus, ſtrangulatis uuluis, potu conferre exiſtimatur. Sed ſi ſit uituli marini, hoc experimentum eſt: aqua inſpergitur, qua pauliſper cùm alterius animantis, tum præcipuè agni coagulum, maduerit: nam ſi erit ſyncerum, ſtatim liqueſcit in aquam: ſin minus, conſimile permanet. Excipitur autem catulis, qui nondum natare poſſunt. In ſumma, coagulum omne diſſipata cogit, & coacta diſſoluit.

ANimalium coagulum (ut Ariſtoteles memoriæ prodidit lib. III. cap. XXI. de hiſtoria animalium) lactis ſubſtantia eſt: quippe quod in eorum uentriculo, quæ adhuc lactent, contineatur. Eſt ergo coagulum lac ignem habens intra ſeſe, quod cùm animalis tepore concoqueretur, caſeum traxerit. Habent coagulum omnia ruminantia; & inter dentata utrinque lepus. Quò uetuſtius coagulum eſt, eò præſtantius: tale enim profluuio alui mederi præcipuè poteſt: atque etiam quod leporis eſt. Sed laudatiſſimum hinnuli. hæc Ariſtoteles. Quòd autem leporinum coagulum ſanguinem reijcientibus conueniat, ut Dioſcorides ſcribit, minimè quidem probare uidetur Galenus lib. x. ſimp. medicamentorum ubi ſic inquit. Coagulum omne acris, ac digerentis potentiæ eſt, ac nimirum etiam exiccatoriæ: nam neceſſariò id ſuperiora comitatur. Ac leporis quidem coagulum comitialem morbum, ſi cum aceto ebibatur, præterea profluuium muliebre ſanare proditum eſt: ſed & lac in uentre coagulatum diſſoluere: quod certè & nos experti ſumus, non ſolùm in leporino; ſed etiam in aliorum animalium coagulo. Attamen leporinum omnium eſt præſtantiſſimum. Sed & ſanguinem in uentre concretum ſimili modo epotum diſſoluit, ac efficacius fortaſſe cæteris leporinum: uerùm non ſolùm, quod quibuſdam ſcriptum legitur, ſed & hoc commune eſt omni coagulo. Quidam autem ſanguinis ex thorace reiectiones leporinum coagulum epotum ſupprimere prodiderunt. cæterùm nec alium quenquam eo uſum noui, nec ipſe ſum auſus acri uti remedio ad affectum adſtrictionem poſcentem. Porrò coagulum equinum ad dyſentericos, & cœliacos accommodari ſcripſerunt nonnulli. At phocæ coagulum eximiè aptum eſſe quidam prædicant, tanquam uires obtineat caſtorij. Verùm quæcunque proditum eſt, quodque coagulum ſecundum eſſentiæ totius præſtare proprietatem, non eſt nunc tempus exponere. Eius nomen Græcum πτύε: Latinum, Coagulum: Arabicum, Anfea, Anſhae, ſeu Anſhaa: Italicum, Caglio: Germanicum, Lypp, Kymmlypp, & Kaeß lypp: Hiſpanicum, Coalho: Gallicum, Preßeure. Coaguli conſideratio. Coaguli facultates ex Gal. Nomina.

Στέαρ. ADEPS. CAP. LXIX.

ADeps anſerinus, aut gallinaceus recens, & ſine ſale conditus, ad uuluæ uitia proficit. Sale inueteratus, & qui temporis ſpatio acrimoniam concepit, uuluæ inimicus eſt. Recens exemptis membranis in fictilem ollam demiſſus, quæ altero tantopere capacior ſit, quantus ſit modus adipis, quem curare inſtitueris, obſtructo diligenter uaſe flagrantiſſimo ſoli exponitur: eliqueſcens inde humor in fictile alterum excolatur, donec adeps omnis abſumatur: mox loco uehementer frigido reconditur, & ad uſus digeritur. Alij fictile fulciunt ſuper aquam calidam, aut tenuem & elanguidam prunam, quæ ſolis uicem penſet. Eſt & alia curandi ratio. Exemptis membranis teritur, coniectusque in ollam eliquatur, adiecto minuti ſalis momento: mox lineo colo transfuſus reponitur. Vtiliter in medicamenta additur, quæ laſſitudines, & fatigationes leuant. Suillus adeps, & urſinus hoc curantur modo. Recens, præpinguis, renibus potiſſimùm detractus, in largiore aqua cæleſti, & quàm frigidiſſima, exemptiſque tunicis, diligentiſſimè manibus confricatur, & exprimendo ferme ſiccatur, ſubindeque noua aqua abluitur: cæterùm fictili capacitatis duplæ inditus, in aquam demergitur, & ſubditis leuibus prunis ſpatha mouetur, eliquatusque, colo transfunditur in aquam. Vbi uerò refrixit, & guttatim aquam omnem excluſit, in prælotum fictile demittitur, & infuſa aqua leniter eliquari debet, & manu deprimi, quò facilius fæculentum uirus peſſum eat: poſtea in pilam ſpongia madefactam transfunditur. ubi coire cœpit, reſidens in imo ſordes eximitur. Tertiò citra aquam eliquatur, repurgatusque, fictili bene operculato, perquàm frigidis locis reponitur. Hircinum ſeuum, ouillum, ceruinumque ita curato. Elotum ex his quodcunque tunicis(ut in ſuilli mentione dictum eſt) exemptis, pilæ emolliendum tradito, ac manibus fricato, affuſa paulatim aqua, donec ne amplius quidem cruentum uirus excernatur, aut pingue aliquod innatet, ſed nitida ſpectetur. Deinde in ollam fictilem conijcito, & adiecta aqua, ut ſuperemineat, leui pruna liquefacito, & moueto, atque in aquam colato: cùmque refrixerit, iterum in loto fictili eliquato, & quæ antè diximus, facito. Tertiò ſine aqua liquefactum, in perfuſam liquore pilam colato, refrigeratumque, ut in ſuilli ratione diximus, recondito. Bubulum autem ſeuum, renibus maximè detractum, exemptis membranis, aqua marina ex alto petita eluendum eſt: mox in pila tundendum diligenter, affuſa maris aqua. Cùm uerò diſſolutum fuerit, in fictilem ollam conijciendum, & marina aqua, quæ non minus dodrante ſuperemineat, proluendum. decoquendum, donec omnis aboleatur odor, additis ad ſingulas ſeui Atticas minas, quaternis Thyrrhenicæ ceræ drachmis: excolatumque, detractis quæ peſſum ierant ſordibus, in nouo fictili reponendum, opertumque ſoli interdiu credendum, ut ad candorem reducatur, & odoris uirus euaneſcat. Priuatim taurorum pingue ſic curari debet. Renibus euulſum pingue profluente amnis aqua abluito, detractis que tunicis, fictili nouo, poſtquàm exiguum ſalem inſperſeris, liquefacito: dein in nitentem aquam excolato: & ubi concreſcere cœpit, manibus iterum confricando uehementer lauato, aqua ſæpius infuſa, refuſaque, donec quàm optimè elotum uideatur. Rurſus in olla cum pari modo uini odorati decoquito, & cùm iterum efferbuerit, dempto ab igni uaſe, ibidem ſinito pernoctare: poſtridie ſi grauiter adhuc oleat, noua olla repetitum, uino odorato perfundatur. eadem quæ prius, fiant, dum omne uirus euaneſcat. Colliquatur & ſine ſale, præſertim affectionum earum cauſa, quibus ſal aduerſari ſolet, ſed ita paratum non magnopere albeſcit. Eodem modo pardorum, ac leonum pinguia curari oportet.[a] Taurinum autem, & uitulinum pingue, necnon ceruinum, atque etiam huius animalis medulla, odoramentis imbuitur, hac ratione. Pingue, quod odoratum reddi debet, demptis, quo diximus modo, membranis, elotum, & uino quàm odoratiſſimo, nulla maris aqua diluto, feruefactum, pernoctare ſinitur: alterum id genus uinum eadem menſura infunditur, colliquatur, & exquiſitè colatur: nouemque eius heminis, iunci Arabici ſeptem drachmæ adijciuntur. Quòd ſi ipſum odoris fragrantioris fieri uoles, quadraginta floris eiuſdem drachmæ, cum paribus palmæ, calami, & caſſiæ modis adduntur: & xylobalſami, aſpalathi ſingulæ drachmæ: cinnamomi, cardamomi, & nardi, ſingulæ unciæ. omnia exactius tundantur, & affuſo uino odorato, in uaſe operto, quod ſupra carbones firmiter collocatum ſit, ter efferueſcunt, & ſemoto ab igni uaſe inibi pernoctant: poſtridie uinum effunditur, aliudque generis eiuſdem adijcitur. Ter ſimili modo bene conferueſcat: deinde matutinis exempto adipe uinum effundatur, & abluto uaſe, ſi quid imo ſubſidens hæſit, detergatur. poſtremò eliquatum pingue, & excolatum, ad uſus reconditur. Hoc autem modo odoramentis imbuitur, quod antea curatum eſt. Verùm antè dicta prius inſpiſſari ſolent, quò facilius ſibi odoramentorum uires adſciſcant. Itaque aſſumens quodcunque horum uoles, cum uino feruefacito, impoſitis unà myrti ramulis, ſerpyllo, cypero, item aſpalatho plenius tuſo. Aliqui tamen ad hunc uſum, uno duntaxat horum contenti ſunt. Cùm autem ter efferbuit, exemptum leniter, & linteo colatum, aromatis, uti expoſitum eſt, imbuitur. Adipibus ſpiſſamenta ſic fiunt (quemcunque acceperis, oportet, ut recens tundatur.) Syncerus, & ſanguinis expers adeps, reliquas habens notas, quas ſæpe retulimus, in ollam nouam demittitur, infuſo uino albo, uetere, odorato, quod ſemipedis altitudinem ſuperet: lento igni feruefcat, dum uernaculus

Orib. legit. λοστάδα. i. ollam.

Hæc omnia uelut ſubditicia non deſcribuntur ab Oribaſio.

naculus odor aboleatur, planeque uinum redoleat. At ubi depoſito uaſe refrixit, duæ adipis minæ in ollam mittuntur, & duo uini eiuſdem ſextarij, & ſeminis loti, eius inquam, cuius è ligno ludicræ tibiæ factitantur, tuſi minæ quatuor adijciuntur: lento igni ſubinde miſcendo decoquuntur: cùmque odoris uirus euanuerit, excolatusque adeps refrixerit, una contuſi aſpalathi mina, cum amaracini floris minis quatuor, & uetere uino ſubigitur. Nocte una hæc odorem rapiunt, combibuntve: poſtridie in fictilem ollam tricongialem ea omnia cum adipe iniecta, additis ſextarijs tribus uini, unà feruescunt, quouſque & uim, & odorem ſpiſſamentorum adeps ipſe contraxerit: qui eliqueſcens colatur, & reponitur. Quòd ſi maiorem odoris fragrantiam efflagites, drachmas octo quàm pinguiſsimæ myrrhæ uino maceratæ, quod multos in annos aſſeruatum eſt, miſceto. Gallinaceus, anſerinusque ſic odoribus imbui ſolent. Cuiuſuis eorum percurati ſextarij duo fictili olla excipiuntur: eryſiſceptri, xylobalſami, palmæ elatæ, & calami planè contuſi, ſingulorum ſeſcuncia admiſcetur: uini Lesbij ueteris cyathus unus adijcitur: ea ter efferuescunt prunis, mox uaſe ſublato ab igne, die, noctuque refrigerantur: poſtridie liquata per linteum craſſum mundum in uas excolantur. ubi uerò adeps coierit, concha excipitur, fictilique nouo denſius operto perfrigidis locis reponitur. Hyberno tempore id inſtituere oportet: æſtate ſiquidem pinguia non coguntur. Nec deſunt, qui Tyrrhenicæ ceræ momentum adijciant, quò facilius in unum corpus omnia coaleſcant. Eadem ratione ſuillus adeps, & urſinus, cæterique id genus, odoramentis imbuuntur. Verùm ſampſuchi odorem adeps ipſe repræſentabit hoc modo. Curati quàm optimè adipis, præſertim taurini, mina una, tempeſtiuique ſampſuchi exquiſitè confracti ſeſquimina miſcentur, & inſperſo largiore uino digeruntur in offas, quæ in uaſe cooperto nocte quieſcunt. Matutinis in fictili olla leuiuſculo igni, affuſa aqua leuiter coquuntur: dumque ſuum adeps odorem exuerit, defæcatus, ac bene opertus, nocte tota permanet. poſtero die deterſa ſorde, quæ peſſum ierat, ſampſuchi, ut dictum eſt, contuſi iterum ſeſquimina priori paſtillo adijcitur, eodemque modo in offas cogitur: alijs quæ diximus peractis, decoquitur, & colatur, & ſiqua fundo hæſit ſpurcitia, deraditur, & frigido loco reconditur.] Si quis tamen incuratum adipem anſerinum, gallinaceum, aut uitulinum à putredine tueri uelit, ita faciundum eſt. Quémuis adipem diligenter elotum, & ſiccatum in umbra ſuper cribrum, per lintea munda manibus uehementer exprimat, linoque conſutum umbroſo in loco ſuſpendat, & poſt multos dies noua charta inuolutum, frigido loco recondat. Pinguia autem indito melle uindicantur à putredinis uitio. Vis omnium eſt excalfacere, mollire, rarefacere. Taurinus adeps, bubulus, & uitulinus aliquantum adſtringunt. Earundem uirium compos leoninus: nam reſiſtere eum aiunt ijs, qui inſidias moliuntur. Ceruino, elephantinoque perunctos, ſerpentes fugiunt. Adſtringentior eſt caprinus: qua ex cauſa decoctus cum polenta, rhoe, & caſeo dyſentericis datur, & cum piſanæ ſucco infunditur. Ius decocti phthiſicis in ſorbitionibus prodeſt, datur quoque utiliter ijs, qui cantharidum uenena hauſerunt. Hircinus, ut qui ualidiſsimè diſcutiat, podagricis auxiliatur, cùm ſimo capræ, & croco impoſitus. huic proportione reſpondet ouillus. Suillus uerò contra uuluæ, & ſedis uitia idoneus eſt: ambuſtis igni medetur. E ſue uetuſtiſsimus quiſque ſale conditus excalfacit, & emollit: elotus uino pleuriticis prodeſt: cinere, aut calce exceptus, inflammationibus, fiſtulis, ac tumoribus ſuccurrit. Aſininum tradunt cicatrices corpori concolores reddere. Anſerinus, gallinaceusque conueniunt muliebribus malis, & ad labiorum rimas, ad mangonizandam faciem, & contra aurium dolores. Vrſinum conſtat raptos uitia alopeciæ capillos reſtituere, pernionibus ſubuenire. Vulpinus medetur aurium doloribus. Fluuiatilium piſcium pinguia perunctis oculis claritatem afferunt, ſi in ſole liqueſcant, & melli admiſceantur. Viperæ adeps contra oculorum hebetudines, ſuffuſionesque efficax eſt, addita cedria, melle Attico, & pari oleo uetere: pilos alis euulſos perunctis radicibus recens, & per ſe illitus obliterat, atque renaſci non patitur.

Tametſi de adipibus, ſeuis, & pinguibus, quæ in medicũ uſum ueniunt, copioſè, & abundanter locutus ſit Dioſcorides: utpote qui non eorum modò facultates, & uires tradiderit: ſed etiã rationem docuerit, qua illa curentur, ſpiſſa & odorata reddantur, & à putredine uindicentur. tamen cùm de eorum natura, & facultate accuratius (meo quidem iudicio) coperſius etiam, & particularius differuerit Galenus, nec uanum, nec à noſtro inſtituto alienum duximus, hic ea omnia referre, quæ ab ipſo memoriæ prodita ſunt lib. XI. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcriptum reliquit. Pinguedo, & adeps & hæc quoque communiſſima ſunt inter animalium partes. Nam omnia, quæ benè nutriuntur, aut pinguedinem, aut adipem obtinent. Quæ uerò macilenta ſunt, maleque nutriuntur, ſæpe omnino ne habere quidem apparent: ſæpe uerò adeò pauculum, idque ſiccum, ut ægrè uti poſſis. Porrò differt à pinguedine adeps craſſitie: ac propterea animantibus totam naturam terroſiorem habentibus adeps prouenit, uelut humidioribus pinguedo. Proinde pinguedo celeriter ab igne liqueſcit, nec facilè, ubi liquata fuerit, rurſum concreſcit, cogituráe. At adeps nec facilè funditur, liqueſcitáe, & fuſus celerrimè coit, ac conglaciatur, multoque apparet pinguedine durior. Sus enim bene nutritus, paſtuſáe multam habet pinguedinem, ob naturalem temperamenti humiditatem. At boues, & capræ, & quæcunque id genus cornigera, ob ſiccitatem adipem plurimum generant. At tu ſi uoles, oleoſam, & pinguem in animalibus ſubſtantiam omnem adipem appellato, ut plerique medici. Sed & pinguedinem appellare totum hoc genus tibi licet. Non tamen licet tibi citra mendaciũ adipẽ caprinum humidiorem eſſe dicere, quàm ſuum. Nam hic omnium ferme aliorum eſt humidiſsimus, ac proinde actione ſua uicinam

Pinguedinis uires ex Cal.

oleo uim possidens, quanquam oleo magis tum emolliat, tum concoquat: ac proinde cataplasmatis, quæ ad phlegmonas accommodantur, commisceri solet. Qui uerò mordicationes perpetiuntur aut in recto intestino, aut in colo, ijs potius caprinum adipem, quàm suillum injicimus: non quòd acrimonias plus obtundat (nam ex natura sua suillus obtundit magis, ac proinde miscetur medicamentis ulcera curantibus, cuiusmodi est, quod uocant parygrum) sed quod caprinus ob crassitiem citius concrescat, suillus autem instar olei defluat: proinde ipsum potius dysentericis, & tinesmosis injicimus, quando morsum eorum mitigare consilium est. Porrò ob tenuitatem partium nonnulla acrimonias magis retundunt, ubi nimirum in alto mordicatorum corporum, quod molestum est, hæserit. Nam quod crassarum est partium, minus; magis autem quod subtilium partium est, tota corpora penetrat, & omnibus ipsum saniebus mordicantibus permiscetur. Hac ratione adeps anserinus, quæ in alto corporum mordicant, magis obtundit: sed & suillo calidior est. Horum tamen in medio est gallinaceorum adeps, ac gallinarum. Porrò calidior semper, ac siccior est masculorum animalium, & horum ipsorum exectorum minus tum calidus, tum siccus. Quippe mas castratus eiusdem semper generis fœminæ assimilatur. Hoc autem sermonis caput commune est, cuius meminisse oportet: Pro animalium temperatura semper existere differentias eius, quæ in illis est, pinguedinis, aut adipis, aut quocunque modo appellare libebit totum hoc genus corporis in animantibus oleosi, & pinguis. Igitur cum sit omnibus propè quadrupedibus animalibus in caliditate, ac siccitate inferior sit; proinde pinguedinem quoque minus habet calidam, magisque humidam. Omnis igitur pinguedinis facultas est humectatoria; & excalfactoria humanorum corporum. Huius enim meminisse perpetuò oportet in principijs huius operis dicti. At differentiæ, quæ sunt cuiusque singulatim in maioris, minorisque ratione sunt. Nam pinguedo suis, ut ad nos quidem, largius humectare potest, sed non æquè excalfacere, ut oleum: uerùm pinguedinis suum talis est caliditas, qualis spectatur in nobis. Porrò taurorum adeps suillo multò calidior est, & siccior. Rursum id & hîc memoria repetentibus nobis, marem fœmina esse tum calidiorem, tum siccioremmarem autem castratum assimilari fœminæ, uelut quicquid iuuenilis est ætatis. Et inter iuuenilia fœmina mare humidior est, & minus calida. Sic & adeps uitulinus, taurino minus, tum calidus est, tum siccus: & hædorum, quàm caprarum: sed & caprarum minus, quàm hircorum. Et rursum taurorum minus, quàm leonum: nam horum adeps omnium propè quadrupedum adipe potentius digerit. nam & ipsorum calidissimus est, & maximè tenuium partium. Itaq; si ipsum medicamentis ad ulcera, & phlegmonas conuenientibus commisceas, non modo nihil adiuueris; uerùm etiam læseris, nimirum addita maiori, quàm conueniat acrimonia. Inueteratis tamen tumoribus atque scirrhi in morem induratis, tum nerorum curuaturis (ἀγκύλας Græci uocant) & in summa quæcunque scirrhosa sunt, ijs aptissimus est, in quibus sanè inefficacissimus apparet suillus. Taurinus autem ab utroque ex æquo distat, ut quantò calidior, siccioráque suillo est, tantò superetur à leonino. Itaque tanquam in medio consistens, meritò utrique medicamentorum miscetur generi, & ijs scilicet quæ scirrhosis medentur, & ijs, quæ phlegmonas concoquunt, cuiusmodi est tetrapharmacum quod uocant, ex cera, resina, pice, & adipe constans. Nam siue in hoc taurinum, siue uitulinum, siue hircinum, siue caprinum, siue suillum indideris, semper puri mouendo aptum, & concoctorium medicamen effeceris. Sed suillus si addatur, in pueris, & fœminis, & ut breuiter dicam, omnibus, quibus caro est mollior, competit. Sin taurinum adieceris, fossoribus, & messoribus, & omnibus carnem duram habentibus, siue ob naturalem temperiem, siue ex ratione, ac forma uitæ, conueniens effeceris. Cæterùm adeps omnis dum inueterascit, se ipso & calidior, & tenuior efficitur, ac proinde quoque magis discussorius. Verùm id omnibus ferè inueterascentibus accidit, quæ quidè putrescere non anticipent. Nã uinum, mel, acetum, frumentum, butyrum, lana succida, oleum omne, siue lentiscinum, siue cicinum, siue raphaninum, siue ipsum quod ex oliuis conficitur, uetustate & calidiora, & tenuioris essentiæ efficiuntur: ac proinde gustantibus apparent acriora, & ad induratos, ægrèque solubiles affectus omnes adhibentibus potentius digerentia. Atque ego sanè gustantibus acriora uideri dixi. At quidam, quibus studium est nominum significatus corrumpere, non acria, sed adstringentia uocant id genus omnia, adusque piper: tanquam interfit nihil, adstringens, an acre dixeris. Etsi denuo illos roges de galla, myrtis, mespilis, mali punici putaminibus, quæ sidia uocant, rhoe, & omphacio, & hæc dicunt adstringere: tametsi aduersissimum ex illis sensum percipiamus ei, qui in nobis sit à pipere, pyrethro, napy, euphorbio, cepa, allio, & adarce. Igitur si quemadmodum adstrictionis uocabulum de utroque affectu, quem gustu percipimus, communiter efferunt, sic ipsos quoque affectus unam habere naturam existimant, quiduis aliud potius habendi sunt, quàm homines, ut qui soli proprios sensus obtineant. At si omphaca, rhoa, gallam, balaustium, hypocistida contra here, constringercque nostram fateantur substantiam: secernere uerò, mordicare, ac penetrare, piper, napy, pyrethrum, improprie adstringentia nuncupant, quæ mordicant, & excalfaciunt: cæterùm in cognoscendis ipsis medicamentis non peccant. Verùm si oportet coniectantem dicere, an in uocabulis, aut in rebus hallucinentur, equidem in uocabulis potius falsos uiros illos dixerim, & maximè quibus Græca lingua insueta est, qualis est Dioscorides Anazarbensis, qui profectò multa bene dixit eorum, quæ de materia medica memoriæ prodidit, cæterùm significata Græcanicarum uocum non satis pernouit. Hic ergo cum ait magis esse adstrictorium adipem caprinum suillo: si quidem acriorem significare uelit, per magis adstrictorium, accipimus sermonem ceu uerum. At si illud, talem habentem qualitatem, & facultatem, qualem rhus, rheon, hypocistis, balaustium, haud uerum esse sermonem dicemus. Porrò quoniam uiperarum adipem, ubi radicitus pilos sub alis emulseris, prohibere illos recrescere illitum referunt, uisum est mihi eius facere periculum esse satius: at ubi prout iubent, feciſſem, mentitos comperis, sicut etiam quòd initia suffusionum sanet. Verùm ursorum adipem alopecias curare uerè scripserunt: cùm tamen probatiora habeamus ad eum affectum remedia. Porrò cùm dicant tamen uulpinum adipem dolores aurium sanare, absque ut explicent, quos aurium dolores dicant, ceu non noscentibus ipsis distinguere, quæ dicunt, attendendum non est. Alij piscium adipem laudant, tanquam ad suffusiones, aut quemcumque alium affectum nommare uelint, congruat. Alij non simpliciter piscium, sed aduncum fluuiatilium: alij uerò potius marinorum, quò uidelicet aliquid plus scire uideantur, quàm uulgus. hæc Galenus. Cæterùm de Tassi pinguedine, quæ (ut experimento manifesto constat) contractos neruos, & articulorum duritias emollit, & discutit, nihil posteritatis memoriæ prodiderunt Dioscorides, Galenus, & Paulus. Nec præterea Galenus pinguedinis curandæ, ac parandæ rationem ullam, quod sciam, tradidit: nec quibus odoramentis

ramentis ueteres pinguedinem imbuerent, & in unguenti morem conficerent. quemadmodum hac noſtra ætate unguentarij illam parant, quam uulgò POMATA *uocamus. Ea autem hoc modo paratur. Sumunt ceruini adipis, aut hædi binas libras: ſuilli uerò recentis uncias ſex, deinde exemptis membranis, uino albo lauant, exprimuntque tandiu, donec uinum omne exeat. Poſt hæc elotam pinguedinem in fictile nouum, uitro, uel plumbo oblitum conijciunt, additis nardi Indici granis tribus, caryophyllorum ſemuncia, nucis myriſticæ drachmis duabus, malis appianis, uel ſylueſtribus ſemicontuſis ſenis, uel ſeptenis. Hæc omnia in ſufficienti aquæ roſaceæ quantitate macerant die una: deinde lento igne tandiu decoquũt uas operculo contegentes, & rudicula ſæpius miſcentes, quouſque uniuerſa ferè aqua euaneſcat. Percolant deinde linteolo ſpiſſiori ſubdito uaſe mundo, aqua roſarum madente, dimittuntque concreſcere. Quo facto in fictile nouum iterum conijciunt, adiectis olei amygdalini dulcis uncijs ſex, ceræ albæ uncijs quatuor, & adignem colliquant, ac poſtmodum linteolo percolant in nitidiſſimum catinum aqua roſarum affuſa: ſiuntque concreſcere. Demum eadem aqua moſcum experta, aut alijs refragrantibus aquis tandiu lauant rude miſcentes, donec unguentum illud ad ſummum albeſcat. Tunc enim extrahunt, & uitreo uaſe recondunt, ſeruantque in frigido loco, ne rancorem contrahat. Hoc in Italia frequentiſſimum obtinet uſum ad labiorum, manuum, & mamillarum rimas, tam à frigore, quàm ab acri ſucco factas. Vtuntur eo præterea ad deſquamatam cutem, & ad cruſtoſas papulas, quæ pueris in capite enaſcuntur. Sunt qui ei corallia porphyreo lapide leuigata admiſceant, ut melius, citiusque rimæ occludantur. Alij uerò cinnabarin addunt, ut flammeum referat colorem.* Pomatæ paran dæ ratio, & uſus.

Porrò (ut libro tertio de facultate alimentorum ſcribit Galenus, & Iſach Arabicus in diætis) Adeps omnis in cibis ſumptus uentriculum effundit, appetentiam deijcit, pituitam auget, parum nutrit, ſuccum illaudabilem gignit, alui fluxiones commouet, retentricem uentriculi facultatem imbecillem reddit: ſenſus, & intellectum hebetat, ſomnolentiam inducit, & in uentriculis facilè in bilem uertitur, & in uapores caput petentes. Quare adeps eſt potius in ciborum condimentis, quàm in alimentis expetendus. Adipis in cibis facultas.

Στέαρ. Nomina.

Græcis, Latinis adeps, & pinguedo appellatur: Arabibus, Menim, Vxaham, ſiue Saham: Italis, Graſſo: Germanis, Feyſt, Fettigkeit, & Schmaltz: Hiſpanis, Gordura: Gallis, Greſſe.

Μυελὸς. MEDVLLA. CAP. LXX.

LAudatiſſima eſt ceruina, mox uitulina, poſt hanc taurina, dein caprina, & ouilla. Colliguntur æſtatis exitu, cùm appetit autumnus: quippe cum alijs anni temporibus concrementum ſanguinis, & ueluti caro friabilis, in oſſibus inueniatur: nec facilè cognoſci poteſt, ni quis eam oſſibus extrahat, & recondat. Omnes medullæ molliunt, calfaciunt, rarefaciunt, ulcera explent. Ceruina perunctos uenenata fugiunt. Curantur recentes, adipis modo, aquæ reſperſu ſubactæ, ſelectisque oſſibus tantiſper elotæ, & in linteum expreſſæ, donec aqua ſyncera emanet: & deterſa ſorde pinna, ſiqua innatet, liquatæ in duplicato uaſe in pilam exprimuntur: & ubi coiere, omni fæce, quæ ad ima ſidit, deraſa, fictili nouo reponuntur. Quòd ſi libet incuratas reponere, facito omnia, quæ de anſerum, & gallinarum adipe demonſtrauimus.

Medulla, ut ſcriptum reliquit Galenus libro XI. *ſimplicium medicamentorum, uim habet indurata, & ſcirrhoſa corpora emolliendi, ſiue muſculis, ſiue tendonibus, ſiue ligamentis id accidat, ſiue etiam uiſceribus. Optimam ſemper expertus ſum ceruinam: deinde ipſorum iumorum boum, quos uitulos etiam nominant, ac proinde medullam eorum uitulinã appellitant. At bircorum, & taurorum tum acrior eſt, tum ſiccior. Itaque durities ſcirrhoſas diſſoluere nequit, ſiqua etiam memoria manet eorum, quæ in quinto libro de his ſunt prodita. Ex uitulina igitur, & ceruina medulla peſſi componuntur unguenta emollientes. Et extrinſecus uteris medicamenta imponuntur, quæ ex medulla præparantur, uim habentia emolliendi. Accipitur autem non ſolùm medulla ex oſſibus, quæ ſanè re uera eſt medulla: ſed & ex ſpina, quam & ipſam medullam nominant, ſpinalem uidelicet: quæ tum durior, tum ſiccior eſt, quàm alia. Illa enim mollior eſt & pinguior: ac proinde ego ſpinalem ſeorſum per ſeſe abſque illa repono. Sed ea mihi utriuſque medullæ cura eſt, ne aut putreſcant, aut ſitum colligant. Itaque in hyeme primum eas capio, uelut & adipem, deinde in ædibus ſiccis, atque editis, planè humoris expertibus, cum foliis lauri ſiccis repono. Nam quæ recentia ſunt & humida, multum etiam qualitatis ſuæ illis impartiunt, ut acriores fiant medullæ. At ſi quando ambiente calido, & auſtrino medullas, aut adipem uoles reponere, paratum ſit in hoc cubiculum neque calidum, qualia ferè ſunt quæ meridiem ſpectant (putreſcunt enim in talibus) nec humo proximum, atque humidum (nam in talibus ſitum contrahunt) ſed ſupernum atque excelſum, & ad aquilonem obuerſum, paruas habens feneſtras apertas, ut tam noctu, quàm interdiu ab Arctο ſpirantes uentos accipiat. hactenus Galenus. In uſu uerò ciborum ſpinalis medulla id nutrimenti corporibus exhibet, quod cerebrum. Idcirco pituitoſum, ac craſſum generat ſuccum, ægrè concoquitur, uentriculo nocet, nauſeam concitat: robuſtis tamen uentriculis concocta, bonum præbet alimentum. Porrò quæ ex oſſibus elicitur medulla, quanquam largius ſumpta uentriculi appetentiam deſtruat, pituitamque gignat: ſi tamen probè conficiatur, ualentiſſimè nutrit, magisque ori placet, quàm ſpinalis, quòd hæc ſapidior ſit in omnibus ſuis partibus.* Medullæ uires ex Gal.

Μυελὸς Nomina.

Græcè, Medulla Latinè uocatur: Arabicè, Mochial halhadam, ſeu Moch ſimpliciter: Italicè, Midolla, Germanicè, Marck: Hiſpanicè, Tuetanos, & Tutanos: Gallicè, Moelle.

Χολὴ. FEL. CAP. LXXI.

FEl omne reponitur hoc modo. Recens præligato ore folliculi lino tandiu demiſſum in feruentem aquam, dum quis ſpatium trium ſtadiorum percurſaret, mox exemptum ſiccatur umbroſo loco, aſperginem non redolente. Sed quod ad oculorum medicamenta adijci ſolet, ligatum lino in uitreum

uas, quod mel habeat, immittitur: circumuoluto ad os uasis lini principio, & operto uase reconditur. Est autem omnis fellis uis acris, & excalfaciens: intensis tamen, & remissis uiribus differunt. Siquidem præstantius in effectu esse uidetur fel marini scorpionis, & piscis qui callionymus appellatur, marinæ testudinis, hyænæque: item perdicis, aquilæ, gallinæ candidæ, & syluestris capræ. quod priuatim prodest contra suffusiones incipientes, & oculorum caligines, argemas, & genarum scabritias. Ouillo, suillo, hircino, atque ursino, taurinum multò efficacius. Felle omni perfacilem, præsertim infantibus, deiectionem quis molietur, si intinctum eo tomentum, aut fimbriam sedi subijciat. Priuatim taurino anginæ cum melle perunguntur: sedis ulcera sanat, & ad cicatricem usque perducit. Idem auribus fractis, & purulentis cum muliebri lacte, aut caprino instillatum, medetur: & sibilo earundem ex porri succo. Admisceri insuetis uulnerarijs emplastris, & circumlinitionibus, quæ contra uenenata parantur: phagedænicis ulceribus, colis, & scroti doloribus ex melle prodest: lepras, furfures cum nitro, & terra cimolia quàm optimè purgat. Ouillum, & ursinum contra eadem pollent, uerùm inefficacius hæc præstant. Vrsinum eclegmate comitiales adiuuat. Fel testudinum anginis, & in ore infantium nomis, prodest: naribus inditum comitiales erigit. Syluestrium caprarum felle peculiariter peruncti lusciosi sanantur. Hircinum idem obit munus: thymia abolet, & luxuriantes elephanticorum extuberationes illitu reprimit. Suillum autem contra aurium ulcera, reliquaque omnia magno usu assumitur.

Fellis uires ex Gal.

Quanuis de fellis reponendi ratione, atq; etiam de eius uiribus abunde scripserit Dioscorides; non tamen ob hoc prætermittenda existimaui nonnulla, quæ à Galeno libro x. simplicium medicamentorum de fellis facultatibus scitè memoriæ sunt commendata. Est igitur fel (auctore Galeno) succorum, qui in quoque sunt animalium, calidissimum. Itaque sicuti sanguinem, & carnes dissimiliter temperata obtinent animalia, eadem ratione & fel. Quocirca calidissimorum fel, aliorum quoque animalium fel excellere necesse est: & quæ illis minus sunt calida, proportione & hunc humorem illis inesse minus calidum, quantò scilicet & in alijs sunt inferiora. Cæterùm hæ differentiæ habentur non modò pro diuerso animalium genere, quòd hæc magis, illa uerò minus calida sint; uerùm etiam pro diuerso eiusdem generis animalium temperamento, ac etiam irritamento. Quandoquidem fel tauri interfecti, qui funibus adalligatus, uiolenterque diu tractus, & cursu, & canum latratu defatigatus, & sitim, famemq; & multum laborem perpessus fuerit, ab eius felle plurimùm differre inuenietur tum substantia, tum colore, tum facultate, qui in pascuis lætus, liberq; uitam desidem, ac quietam duxerit. Nam defatigati, ac uexati animalis fel substantia crassius erit, colore nigrius, aut uiridius, aut magis cæruleum, magisque ærugini simile: ob idq; etiã longè calidius erit quàm alterius, qui in pace, & otio degerit. Ideoque fel animalium quantò tenuius est, ac colore consiat dilutiore, tanto minus spissioribus & magis colore saturatis excalfacit. Gignitur in bubulo felle lapis quidam nonnunquã oui magnitudine, croceo colore, facilq; friabilis, cuius Dioscoridem, & Galenũ meminisse non reperio. Hic (ut pleriq; perhibent auctores) potus, uesicæ calculos comminuit. Naribus inditus uisum mirificè acuit, & aquã in oculos fluentem inhibet. Tritus lentis quantitate, & betæ succo commistus, & in erinis naribus attractus, comitialibus subuenit. Non desint etiam qui idem magno successu ex uino exhibeant potandum felle suffusis. Deniq; auratæ, lupi piscis, perdicis, & galli gallinacei felle mirificè delectantur in coitu fœminæ, si uiri penis eo perungatur. Quod Græcis χολὴ, Latinis, Fel appellatur: Arabibus, Saratac, aut Merara: Italis, Fiele: Germanis, Goll: Hispanis, Hiel: Gallis, Fiel.

Fellis bubuli lapis, & eius uires.

Nomina.

Αἷμα.

SANGVIS. CAP. LXXII.

SAnguis anseris, anatis, & hœdi, utilissimè in antidota miscentur. Palumbi autem, turturis, & columbæ, necnon perdicis, oculis cruore suffusis, & recentibus eorum uulneribus, lusciosisque illinuntur. Peculiariter columbæ sanguis, cruorem membranis cerebri erumpentem inhibet. Hirci, capræ, cerui, & leporis sanguis inassatus sartagine, dysenterias, & cœliacorum profluuia sistit, in uino potus contra toxica efficax est. Leporinus sanguis ita ut tepet illitus, uitia cutis in facie, lentiginesque emaculat. Caninus commodè ab his bibitur, quos efferata in rabiem bestia momorderit: contra epotum toxicum auxilio est. Testudinis terrestris sanguinem epotum tradunt prodesse comitialibus. Marinæ autem testudinis cum uino, & leporis coagulo, cominoque contra serpentium morsus, & hausta rubetæ uenena conuenienter bibitur. Taurinus cum polenta illitus, duritias discutit, emollitque. Sanguis equarum, quæ admissuram expertæ sunt, in medicamenta additur, quæ erodunt, septica uocant. Sanguine chamæleonis genarum palpebras euelli creditum est. Hoc idem uiridium ranarum sanguine præstatur. Menstruus sanguis fœminarum, circumlitu conceptum inhibere existimatur: aut si omnino mulier menstrua supergrediatur. leuat podagræ dolores, & ignem sacrum illitus.

Sanguinis conſideratio.

Differens de sanguine Galenus, statim initio libri x. de simplicium medicamentorum facultatibus, etsi minimè eat inficias, quin animalium sanguini aliquid insit, quod medicamentorum usui rectè competat, ut Dioscorides, & pleriq; alij qui de eius uiribus scripserunt, liquidò affirmarunt: declarat tamen, multa de sanguinis uiribus à scriptoribus esse prodita, quæ facto periculo fabulosa potius, & uana reperiuntur, quàm uera. Siquidem, ut idem refert Galenus, falsum sanè esse omnibus in confesso est, quòd epotus noctuæ sanguis difficulter spirantes sanitati restituat. Vespertilionum uerò peruncti uirginum mammis, eas extuberare non sinat: pilosque renasci inhibeat, ijs partibus illitus, unde recenter

Vana ſanguinis experimenta.

ipſi

ipſi euulſi fuerint. Falſum ſimiliter eſſe aſſerit, comitiales ebibito agni ſanguine curari: piloſque è palpebris euulſos renaſci prohiberi uiridium ranarum cruore. Quibus facilè conijcere poſſumus, hoc in loco Dioſcoridis codicem librariorum fortaſſe culpa mendoſum eſſe. Quippe quòd ibi legatur, oculorum palpebras ranarum uiridium ſanguine depilari, cùm potius Galeni teſtimonio (etſi ſententiam hanc non approbet) euulſi in palpebris pili harum ſanguine renaſci prohibeantur. Quin & aliud huic capiti mendum ſubeſſe uidetur: quòd hic ea, quæ de admiſſariorum equorum ſanguine prodidit Galenus, de equarum ſanguine, quæ admiſſuram expertæ ſunt, legantur. Niſi fortè interpretum uitium ſit, qui ſexum in Dioſcoride perperàm mutarint. Præterea inquit Galenus, Tametſi non deſint, qui turturis, uel columbæ ſanguinem præferant in perforata caluaria, ubi roſaceo melius inuenire nihil poſſis: nonnulli uerò laudibus extollant gallorum, gallinarumque ſanguinem ad ſanguinis fluorem è cerebri membranis: crocodili uerò terreſtris ad roborandam oculorum aciem: admiſſariorum equorum, quòd ſepticus ſit, ad exulcerandam ubique cutim: domeſticorumque murium ad ἀποχαρδόνας Græcis uocatas; id tamen nunquam experiri uolui. Metuebam enim (inquit) ne curioſius, uel ſtolidus uiderer, ſi tantis, tamque probatis remedijs ſemel præteritis confiderem, ſanguinem horum animalium illis plus poſſe præſtare. Quòd ſi quis hæc experiri uolet, certò ſcio, damnabit non modò, qui talia ſcripſerunt, ſed & ſe deluſum facto periculo reperiet. Taurinus autem ſanguis epotus antea quàm concreſcat, inter deleteria recenſetur medicamenta, quòd haurientem protinus ſtrangulet, ut ſexto uolumine diffuſius dicetur. Eius nomen Græcum αἷμα: Latinum, Sanguis: Arabicum, Dem: Italicum, Sangue: Germanicum, Bluot: Hiſpanicum, Sangre: Gallicum, Sang. Nomina.

Ἀποπάτος. FIMVM. CAP. LXXIII.

ARmentariæ bouis fimum, ſi recens admoueatur, uulnerum inflammationes mitigat: folijs autem inuoluitur, & calfactum cinere feruenti ſuperponitur. coxendicis cruciatus fotu compeſcit: illitum ex aceto duritias, panos, & ſtrumas diſcutit. Priuatim ſuffitu fimi, quòd à maſculo boue redditum eſt, procidentes uuluæ reprimuntur: accenſi nidore culices abiguntur. Fimum caprarum, præſertim in montibus degentium, potum in uino, regium morbum emendat: menſes cit cum odoramentis hauſtum, & partus euocat. Tritum in farinam, & impoſitum lanis cum thure, fœminarum profluuia ſiſtit, cæteroſque ſanguinis impetus ex aceto cohibet. Medetur alopecijs exuſtum, & cum aceto, aut oxymelite illitum: cum axungia uerò impoſitum his, qui podagra tentantur, auxilio eſt. Caprillum in aceto decoctum imponitur ſerpentium morſibus, ulceribus quæ ſerpunt, igni ſacro, & parotidibus. Vtilem iſchiadici uſtionem hunc in modum accipiunt. In eo interſtitio, ubi pollex brachiali committitur, caua ueluti lacuna ſubſidet, in qua lana oleo imbuta ſubſternitur, deinde ſigillatim feruentes ſtercoris caprini pilulæ imponuntur, dum uapor per brachium ad coxam ſentiatur peruenire, & coxendicis dolorem mitigare. aduſtio id genus Arabica appellatur. Ouillum ex aceto illitum ſanat epinyctidas, clauos, penſiles uerrucas, thymos, & ambuſta igni, roſaceo cerato exceptum. Fimum ſuis ſylueſtris aridum, in aqua, aut uino potum, reiectiones ſanguinis ſiſtit: uetuſtum lateris dolorem mulcet: ad rupta, & conuulſa ex aceto bibitur: luxatis cum cerato roſaceo medetur. Tam aſinorum, quàm equorum fimum, ſiue crudum, ſiue crematum, ad dito aceto, ſanguinis eruptiones cohibet. Armentarij, qui herba paſcitur, ſiccum fimum liquatum in uino, mox potum, contra ſcorpionum ictus magnopere auxiliatur. Columbinum uehementius & excalfacit, & urit: cum hordeacea farina miſtum, ſtrumas ex aceto diſcutit: carbunculos emarginat, tritum cum melle, lini ſemine & oleo: ambuſtis igni medetur. Gallinaceum uerò omnia eadem, ſed inefficacius præſtat: priuatim tamen contra uenena fungorum, & coli cruciatus ex aceto aut uino bibitur. Ciconiæ fimum, ſi ex aqua hauriatur, comitialibus prodeſſe credunt. Vulturini fimi nidore partus excuti produntur. Murinum detritum cum aceto, & illitum, alopecijs medetur: cum thure, & mulſo calculos expellit: ſubditæ infantibus muſcerdæ, alui deiectionem promouent. Caninum, quod flagrantiſſimo canis ſydere fuerit exceptum, cum uino, aut aqua potum, ſiſtit aluum. Humanum ſtercus illitum, uulnera ab inflammatione uindicat, & obiter intumeſcere non patitur: ſed ea ſtatim glutinat. ſicco ex melle anginæ perungi commodiſsimè traduntur. Terreſtris crocodili fimum, crocodileam uocant, quæ mulieribus colorem nutrit in facie, nitoremque ſeruat. Optima eſt candidiſsima, & friabilis, amyli modo, minimè ponderoſa, in humore ſtatim eliqueſcens: quæ cùm teritur, fermenti acorem quadántenus refert. Adulterant eam ſturnorum fimo, quos captos oryza paſcunt, ipſumque non diſſimile uendunt. Alij amylum, aut cimoliam miſcent, & adſcito anchuſæ colore per rarum cribrum paulatim exprimunt, ut ſe contrahat in uermiculorum ſpeciem: qui ſiccati pro crocodilea uæneunt. Inter omnes conuenire inuenio, humanum ſtercus, caninumque gutturi impoſitum, anginis auxiliari.

STercus, ut poſteritatis memoriæ prodidit Galenus libro. X. ſimplicium medicamentorum, uim habet uel maximè digerentem. Verum humanum ob fœtorem abominandum eſt. At bubulum, caprinum, crocodilorum terreſtrium & canum, ubi oſſibus duntaxat ueſcuntur, neque grauiter olet, & multa experientia non tantùm nobis; ſed & alijs medicis me natu maioribus comprobatum eſt. Siquidē Aſclepiades, cui cognomentū erat Pharmaceon, & alia omnia cōpoſita medicamenta collegit, ut multos impleret libros, & ſtercore ad multos ſæpe affectus utitur, non modò medicamentis, quæ foris imponuntur commiſcens, ſed ijs quoq;, quæ intrò in os ſumuntur. Cæterùm humani ſtercoris hoc habeo experimentum. Stercoris uires ex Gal. Humani ſtercoris experimentum.

tum. Aſſiduè quidam à phlegmonis ad fauces exiſtentibus uexabatur, adeò uehementer, ut ſuffocationis ſubiret periculum, & ſanè ob hoc periculum uenam ſecare cogebatur. In hunc cùm fortè quis incidiſſet, pollicitus eſt ſe præbiturum medicamenti experimentum, & ſe uocari, ſi quando rurſus aliqua in parte gutturis emicuiſſet phlegmone, ante ſanguinis miſſionem præcepit. Itaque uocatus, medicamento illito, ſtatim hominem curauit. Vt autem iterum profecit, non in ipſo tantùm; ſed & in alijs, qui ſimiliter erant affecti, rogabat is, qui aſſiduò ſuffocari periclitabatur, data mercede, ut ſe medicamentum illud doceret. Erat enim ille & locuples, & in pecuniæ ſumptu liberalis. Porrò ubi conuentum eſſet de pretio, is qui uendebat ſcripturam: Hoc medicamentum, inquit, per antipathean quandam utilitatem obtinet. Eſſe autem eam antipathean, ut qui curatur neſciat, unde conficiatur. Iuſſit itaq; alium daret, qui pro ipſo diſceret, quiq; iureiurando reciperet, ſeſe nulli eius medicamenti factarum copiam, priuſquàm ipſe, qui dediſſet, foret defunctus. Itaque à morte eius, qui indicarat, non tantùm ille qui didicerat, ſuum hominem; ſed & alios ſanabat: & mihi ne petenti quidem medicamenti exemplumuolens ac lubens obtulit. Erat autem ſtercus pueri ſiccum, cum melle Attico ad læuorem tritum. Victitabat autem puer, cuius ſtercus acceptarus erat, ut ipſe qui medicamentum dederat oſtendit, lupinis, illis uidelicet, qui ex more edi ſolent cum pane bene cocto in clibano, modicum ſalem, & fermentum habente. Præbebat autem bibendum uinum uetus: atq; hæc omnia mediocri in quantitate, modò ut perfectè ea puer poſſet concoquere. Itaq; cùm primo die eo uictu eſſet uſus, poſtero tamen die nondum ſtercus capiebat, ſed in eo quoque die rurſum eodem alebat uictu, ac tertio demum excretum ſumebat: ac poſtea arefacto utebatur, ſimiliter ut ſtercore canino, ut antè dictum eſt. Dicebat autem illum, qui docuerat, fugitantem alios cibos ob fœtorem, prætuliſſe lupinos: ſeſe uerò experimenti gratia, carnes gallinaceas, aut perdicum ex aqua, aut tenui iure bene cocta perſæpe exhibuiſſe, & medicamentum nihilo minus operatum. Atque ego ſanè hæc tibi de humano ſtercore narrare poſſum. hæc Galenus. Cæterùm ſit ex humano ſtercore uitreis organis aqua, præſertimque ex eo, quod homo rufus excreuerit, quæ cuniculoſis, exedentibus, ſinuoſis, & contumacibus ulceribus mirificè opem præſtat. Delet & oculorum argemas, ac nubeculas. Quinetiam carcinomata ſanat exterius adhibita. Intus uerò ſumpta comitiales iuuat: lapidem in renibus, & ueſica comminuit; aqua intercute laborantibus prodeſt: item & ijs auxiliatur, qui non modò à cane rabido demorſi ſunt; ſed etiam ab omnibus alijs animalibus icti, quæ uenenum eiaculantur. Porrò oleum, quod poſt eius ſtillatitiam aquam ab organo emanare ſolet, carcinomata, ſinus, aliaque ulcera, quæ Græcis cocoethe dicuntur, etiam ualentius ſanat. Bubulum deinde ſtercus (ut idem Galenus citato loco ſcriptum reliquit) exiccantis, attrahentisque & ipſum eſt facultatis, ut palàm facit, dum apum ueſparumque morſus uuat. Atque hæc ut à proprietate ſubſtantiæ totius inuentur, fieri poteſt. Cæterùm humidum illud uere collectum, cum boues herbas depaſcuntur, impoſitum ruſticorum phlegmonas diſcutit, & aqua intercute laborantes iuuat. Scire tamen oportet, omnia id genus medicamenta duris agreſtium hominum corporibus aptari, nempe foſſorum, & meſſorum, & qui opus obeunt adeò ualidum. Quæ & ad eorum ſcirrhoſos tumores aceto in cataplaſmatis formam compoſita illinuntur. Caprinum præterea digerentis, & acris eſt facultatis, adeò ut induratis ſcirrhorum in modum tumoribus congruat, nec tantùm lienis, ad quos creberrimè medici non pauci huiuſmodi ſtercora applicant; ſed etiam aliarum partium. Siquidem ego (inquit Galenus) eo uſus ſum ad genu tumorem habens inueteratum, & ægrè ſolubilem, iuſſo fieri cataplaſmate ex farina hordeacea per oxycratum, indito uidelicet hoc ſtercore, & mirificè homo ille fuit adiutus. Erat autem ruſticus, in quo id factum eſt. Et iam etiam alius ruſticus, cùm ſic uſus eſſet, non tantùm in genu; ſed etiam alijs in partibus ad tumores ſimiles, perinde adiutus eſt. Nam acrius eſt medicamentum, quàm ut mulieres urbanas, aut pueros, aut omnino qui molli ſunt carne, ſanare poſſit. Quin & ad aquam intercutem, & adſplenicos uarie caprino ſtercore utimur. Sed & uſtum tenuiorum quidem partium, uerùm haud manifeſtò redditur acrius. Quamobrem ſanè ad alopecias congruit, & omnia adeò quæ extergentia medicamenta deſiderant, ut lepras, pſoras, lichenas, & hoc genus alia. Miſcetur & digerentibus cataplaſmatis, qualia ſunt quæ accommodantur ad parotidas, & bubonas diuturniores. Eſt enim uis eius cuiuſque etiam uſti, abſterſoria, & digerens, nec eam paruam habet digerendi potentiam. Nam medicus quiſpiam ex ijs, qui in agris, & uicis medicinam exercent, uteba tur eo ex aceto ad uiperarum morſus, & multò ſanè etiam magis aliarum beſtiarum, ac profectò ex ijs complures ſeruauit. Et hic ipſe quoque medicus arquatis potandas ipſas ἀνυφάιρεσ, hoc eſt, pilulas caprinas ex uino præbuit, & ad profluuium muliebre cum thure appoſuit. Quæ omnia ſanè optimus medicus ignorare non debet. cæterùm potiora eligere potiſſimùm ad urbanos, & honoratos, alicuiusque exiſtimationis uiros: in quibus equidem ego tali nunquam ſum uſus medicamine, cùm multò meliorum ſuppeteret copia. Attamen exiſtit nonnunquam talium uſus, aut in itinere, aut in uenatione, aut ruſticatione, cùm ſcilicet meliorum nihil adfuerit, aut homo ruſticus perinde fuerit carnis duræ, ac aſinus. Nam eiuſmodi multos in agris reperias dignos, qui bibant ſpyrathos. Cæterùm è canibus oſſa comedentibus ſtercus, præterquàm quòd cæteris tum præſtantius, tum candidius habeatur, fiſtula gutturi inſufflatum anginam curat: ſicuti & dyſenteriam ex lacte caprino hauſtum, in quo prius igniti calculi fuerint extincti, aut ignitum ferrum, quod Græci σίδηρον uocant. Quinetiam periodicas, circularesue fugat febres, ſi cochlearis menſura in acceſſu ex uino præbeatur bibendum inſcio patiente. Prodeſt & malignis ulceribus inſperſum, uel emplaſtris ad id facientibus commiſtum. Pollet etiam ſuis uiribus Lupinum: idcirco id magnis laudibus extulit Galenus citato loco, ſic inquiens. Lupinum ſtercus quidam colicis potandum dabat non tantùm in ipſis paroxyſmis, ſed etiam in interuallis, ſi quidem phlegmone uacarent. Quorum ego quoſdam uidi non amplius hoc affectu correptos, & correptos non amplius id grauiter paſſos, ſed nec poſt paucum temporis. Accipiebat autem ille albius potius luporum ſtercus, quale ubi oſſa ederint, ſolent excernere. Verùm illud etiam in eo mirabar, quòd uel ſuſpenſum euidenter ſæpenumero iuuiſſet. Itaque hic ſtercus capiebat, quod non decidiſſet in terram: id quod non erat inuentu difficile. Ea enim eſt luporum natura, quæ canum, ut ſuſpenſo altero poſteriorum crurum, & meiant, & cacent in eminenti quopiam loco ex terra. Itaque in ſpinis ſæpe æſtate ſtercus lupinum reperitur, & fruticibus, uepribus, herbisque procerioribus. Inuenitur porrò in ſtercore illorum & nonnihil oſſium deuorati animalis, quod ut effugit commanſionem, ita & concoctionem: quod & ipſum contundens ac conterens, bibendum præbuit colicis: ac ſi homo eſſet puritatis amans, miſcebat, & ſalis

Aqua, & oleũ ex humano ſtercore.

Bubuli ſter. uires ex Gal.

Caprini ſter. uires ex Gal.

Canini ſtercoris uires.

Lupini ſterc. uires ex Gal.

& ſalis quippiam, aut piperis, aut quippiam eiuſmodi. Vt plurimùm autem ex uino albo conſiſtentiæ tenuis bibendum præbebat: interim uerò etiam ex aqua. Hoc ergo ſtercoris, quod patientibus ilibus applicandum eſſet, iubebat ſuſpendi in culo confecto ex lana non cuiuslibet ouis, uerùm multò præſtabat eam eſſe ouis à lupo laniatæ, unde quod ad hunc uſum ac commodaretur, eſſet conficiendum. Quòd ſi talis non adeſſet lana, ex pelle ceruina, & lorum quod cingeret ilia, & in quo ſtercus contineretur, parari præcipiebat. At nos ollulam ad magnitudinem maximæ fabæ confecimus, quam experiundi gratia indito ſtercore quibuſdam ſuſpendimus, nec potuimus non mirari, cùm plurimos ipſorum uideremus adiutos: cæterùm ad ollulam duas ceu aures affiximus, per quas lorum tranſmitti poſſet. Quòd autem iconiæ ſimum comitiales iuuet, planè refellit Galenus, aſſerens eos eſſe redarguendos, qui talia ſcripſerunt. De ouillo, columbino, gallinaceo, murino, & crocodilino, cùm ſatis ſuperque diſſeruerit Dioſcorides, nec plura à Galeno, & alijs deſcripta repererim, quæ medicinæ magis competere poſſint, non eſt quid amplius addendum exiſtimem. Veruntamen animaduertendum eſt, quòd, quemadmodum etiam de animalium fellibus diximus, ſtercora ipſa inter ſe plurimùm differunt temperamenti, & uictus animalis ratione. Quippe quòd alterum ſit altero plus, minúsue calidum, pro animalium diuerſorum generum temperie, aut pro alimentorum temperamento in eiuſdem ſpeciei animalibus. Cæterùm non duxi prætermittendum, quod de Ibicis ſtercore ſcribit Marcellus empiricus, ad iſchiadicos, & arthriticos, cum certè admirabile ſit auxilium. Ille itaque ſic habet: Incredibile, & unicum remedium iſchiadicis & arthriticis, hoc eſt, quo & ipſe Auſonius medicus ſanatus eſt, & multos ita iacentes, ut mouere ſe ſine cruciatu nequirent, intra quinque dies ſtare, ambulare autem intra ſeptem dies facit. Conficitur ſic: Fimum Ibicum luna ſeptimadecima colliges, quanquàm & alia luna uetere collectum, ſimili efficacia proſit, dum modo medicamen ſeptimadecima luna componatur. Ex eo ergo fimo quantum unius manus pugno pleno poteris comprehendere, dummodo impar ſit numerus pilularum, in mortarium mittes, atque adijcies piperis grana nigintiquinque, diligentiſſimè trita. tunc addes mellis optimi heminam, & uini ueterrimi optimi ſextarios duos, & contritis prius pilulis uniuerſa miſcebis, & reponcs in uaſculo uitreo, ut cùm fuerit opus, paratum habeas medicamentum ad ſubueniendum. Sed ut maior ſit medicaminis efficacia, luna ſeptimadecima illud facere debebis, & cùm daturus fueris, à die Iouis incipe, & per dies ſeptem continuos dato, ita, ut qui remediandus eſt, ſtans in ſcabello contra Orientem bibat. quæ potio, ſi ita, ut ſcriptum eſt, data, & obſeruata fuerit, etiam ſi omnibus articulis, & coxa infirmus contractuſque fuerit, & immobilis, ac deſperatus iacuerit, neceſſe eſt, ut ſeptima die ambulet. Hæc ille. qui etſi non dixerit, quantum huiuſce medicamenti quotidie ſumere affectos oporteat, intelligendum tamen cenſeo, ut in ſeptem æquales partes diuidi debeat, & una quotidie ſumi. Quod Græcè ἀπόπατος, Latinè Stercus & ſimum uocatur: Arabicè, Hebel, Zebel, aut Bhar haiuan: Italicè, Sterco: Germanicè, DrecKen: Hiſpanicè, Eſtiercol: Gallicè, Fiante.

Ciconiæ ſtercus.

Nomina.

Οὖρον. VRINA. CAP. LXXIIII.

HVmanam urinam ſuam cuique bibere, contra uiperæ morſus, ac uenena, incipientemque aquam inter cutem proderit: ſcorpionis, uiperæ marinorum, draconisque morſus, ea conuenientiſſimè fouentur. Canina ad perfundendos canis morſus idonea eſt: pruritus, & lepras nitro addito expurgat. Sed uetus ulcera capitis manantia furfures, pſoras, & feruidas eruptiones, multò magis abſtergit: nomas, & præcipuè genitalium, cohibet: auribus infuſa manans pus ſupprimit: decocta aque in calyce mali punici, earum uermiculos abigit. Pueri impubis reſorpta urina, orthopnoicis auxiliatur: decocta in æreo uaſe cum melle emendat cicatrices, argema, caligines que. ex ea, & cupro idoneum auri ferrumen conficiunt. Quod in urina ſubſidit, illitu ignem ſacrum mitigat: feruefactum cum cyprino, inditumque, uuluæ dolores mulcet, ſtrangulatus leuat, genas deterget, oculorum cicatrices expurgat. Taurina ſi cum myrra inſtilletur, aurium dolores lenit. Aprina uiribus eiſdem prædita eſt: priuatim comminuit ueſicæ calculos, & potu expellit. Caprina ad aquam quæ cutem ſubijt, cum nardi ſpica quotidie binis cyathis cum aqua bibitur: urinamque per aluum extrahit: aurium doloribus inſtillata medetur. Aſinina traditur renum uitijs mederi. Lyncis urinam, quam lyncurium appellant, ſimulac excernitur, glaciari coireve in calculi duritiam, uulgo creditum eſt. quare quod de ea proditum eſt, uanum eſſe conuincitur. Eſt enim quod à nonnullis uocatur ſuccinum pterygophoron, ideo dictum, quòd pennas ad ſe alliciat. Id potum ex aqua ſtomacho, aluoque fluxione laboranti conuenit.

VRinæ omnes quidem, ut ſcriptis tradidit Galenus lib. x. ſimplicium medicamentorum, facultate ſunt calidæ: ſed plus tamen animalium calidorum, minus autem frigidorum. At urina hominis omnium propè aliarum urinarum eſt imbecillima, exceptis porcis domeſticis, quibus exempti ſunt teſtes. Nam illorum ſimilis eſt totius corporis temperatura temperiei hominum, & urina ſimiliter debilis. Verùm montanorum aprorum ualida eſt, ut etiam ex odore apparet, qui utique acerrimus eſt. Hac utuntur Hetruſci ad puerorum uermes, oleum ſuo in utriculo urinæ admiſcentes, & in fimo tandiu ſuſpendentes, donec craſſeſcat ad mellis ſpiſſitudinem: deinde illud diligenter aſſeruant, eoque puerorum nares, tempora, & umbilicum inungunt magno ſanè ſucceſſu: nam & ego ſæpe periculum feci. Sed quanuis Dioſcorides complurium urinarum uires deſcripſerit, ut quas uarijs, ac diuerſis morbis utiles eſſe exiſtimauerit; Galenus tamen urinarum medicamenta paruipendiſſe uidetur. Quippe qui crediderit (quemadmodum & de ſanguinibus differens inquit) cùm parata reperiantur ualentiora medicamenta, ac experimento comprobata, ijs præcipuè morbis congruentia, quibus urinam conferre nonnulli autumant, earum medicinas ad curioſos ſuperſtitioſoſque ſpectare magis, quàm ad peritos medicos, qui hæc nauſeoſa, incertaque remedia nunquam probatis, expertisque præponunt. Quòd autem puerorum urina ægrè ſpirantibus conferat (ut

Vrinatũ facultates ex Gal.

Vrina apri.

Vrinę medicinas contempſit Galenus.

(ut Dioſcorides auctor eſt) minimè probat Galenus, cùm loco citato inquit. Vrinam pueri orthopnœæ uocatæ gratia ebibere neceſſarium non eſt, cùm ſint & alia medicamenta, quæ huic medeantur affectui. Quin cùm bibiſſet quidam, affectu liberatus non eſt, ut non eximium quid præter alia poſſideat. Chryſocollæ conficiendæ rationem, quam fieri ex puerorum urina prodidit Dioſcorides, quamque ſeplaſiarij, & aurifices uulgò Borrace nominant, duobus in locis ſcriptam reliquit Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum, ubi de ea ſpeciatim egit, & lib. x. eorundem de urinis diſſerens. Et quamuis (ut libro quinto dicetur) legitima, probataque chryſocolla foſſitia habeatur; ſit tamen artificio ex pueri urina in ardentiſſimis ſolis caloribus æreo mortario, atque etiam piſtillo æreo tandiu circumacta, donec mellis ſpiſſitudinem aſſequatur. Præſertur, quæ hoc modo parata ſit, ad contumacia ulcera ſananda, exedentiaque coercenda. Illud profectò uanum, ac fabuloſum eſſe manifeſtè deprehenditur (ut hîc Dioſcorides ſcribit, & nos eum ſecuti ſuperiori libro in ſuccini mentione oſtendimus) quòd urina lyncis, ſimulac excernitur, duretur, coeátue in lapidem illum, quem Lyncurium uocant. Quippe quòd is inter ſuccini genera ab omnibus fide dignis auctoribus recenſeatur, quòd ſuæ proprietate naturæ pennas ad ſe trahat, quemadmodum & cætera ſuccini genera paleas, feſtucas, ac leuiſſima quæque alliciunt. Quantum uerò à legitimo lyncurio uulgaris ille lapillus differat, qui officinis lapis lyncis appellatur, & cuius eſt uſus apud ſeplaſiarios, & medicos, qui ſimplicium medicamentorum ſcientiam negligunt, ij dijudicent, ubi ſimplicium hiſtorias, & facultates optimè norunt. Quandoquidem is, quem pro fabuloſo lapide lyncis uenditant impoſtores, lyncurium ſuccini genus haudquaquam eſt nec alius quinis lapis ei uiribus reſpondens, nec ſi quidem urinam cicat, & renum, ueſicæque calculos comminuat, ut ſeplaſiariorum, & medicorum uulgus opinatur: qui parum Dioſcoridis, aliorumque in re medica bonorum auctorum familiaritatem curant. Cæterùm hinc ſatis conſtare arbitror, Chriſtophorum Encelium (pace uiri alioquin docti dixerim) planè hallucinari, quod lib. III. cap. XXVII. de re metallica, poetarum fortaſſe, & aliorum quorundam fabulis addictus magis, quàm ueris probatiſſimorum auctorum teſtimonijs, probare contendat, Lyncurium ex urina lyncis coaleſcere, atque ex maris urina fuluum fieri, ex fœminæ uerò urina album. Hanc autem opinionem ſuam ex eo comprobare uidetur, quòd aliquando in ueſica apri, item que ſuis domeſtici lapillos inuenerit. Ex quo poſtea colligit, mirum non eſſe, quòd lyncis quoque urina in lapillos concreſcat. Sed quàm leuis & infirma ſit hæc ratiocinatio, ut comprobet quod contendit, quámq; uana ſit opinio hæc, eorum ſit iudicij, qui magnis laboribus, multis ſtudijs, ſummaque diligentia rerum ſimplicium peritiam ſunt aſſecuti. Atque hactenus de urinis, & lyncurio. Reſtat modò, ut etiam de Saliua aliquid in medium afferamus. Itaque cùm eius non meminerit his libris Dioſcorides, poſſitque nonnullis humani corporis morbis opitulari, ea de eius uiribus, & facultatibus hîc referam, quæ à Galeno libro x. ſimplicium med. memoriæ produntur his uerbis. Sielon, ſiue ſialon, ſiue ptyelon appellare libet, nihil intereſt. Verùm id ſciendum eſt, uim eius eſſe differentem, tum in animalium ſpeciebus, tum in eorum unoquoque ſano, aut ægroto, ieiuno, aut ſitibundo, aut cibo potúque ſumpto. Etenim ut urina, & bilis, & ſudor; ſic etiam ſaliua ſumpto quidem cibo imbecilla eſt: ualida & acris eorum, qui ingenti aut inedia, aut ſiti premuntur. In medio utriuſque eſt eorum qui probè concoxere quidem, nondum tamen cibum potumue ingeſſerunt. Hac ergo ſaliua nutrices puerorum lichenas curant, paruum uidelicet digitum rigantes, ac deinde cutem affectam confricantes. Idáque faciunt ſubinde tanto ſcilicet interuallo, dum ſaliuæ uires in lichene perdurent, ac nondum ſint extinctæ. Sed & triticum mandentes ruſtici non pauci furunculis imponunt. Nam celeriter eos & digerit, & concoquit: cùm ſi macerarent aqua, non æquè prodeſſet. Ex quo liquet ſaliuam ipſam auxilij robur adferre. Atque corporibus mollibus, & puerorum, pancm, non triticum imponunt ore cõmanſum. Porrò omnia ſic commanſa digerunt, & ſugillata, cæteraque ecchymomata, maximè ubi panis ſimul cum pauco radiculæ fuerit commanſus. Porrò tota ſubſtantia uel maximè aduerſa eſt ſaliua beſtijs hominem interficientibus, ceu ali cubi etiam Nicander docta refert. Pollicitus autem mihi quidam incantationem ſeſe oſtenſurum, quæ ſcorpios interficeret: ubi illam ſemel dixiſſet, in ſcorpium exput: inde rurſum eam obmurmurans iterum ſcorpium conſpuit: ac ubi tertiò dixiſſet, atque expuiſſet, mortuus eſt ſcorpius. At poſtea ego abſque incantatione à ſola ſaliua morientem uidi ſcorpium, idáque celeriter paſſum à ſaliua eſurientium, aut ſitientium; tardè autem ab illis, qui cibo, potúque fuerant impleti: in alijs autem pro portione. Quod ὕδωρ Græcis, Latinis, Vrina, & Lotium nominatur: Arabibus, Baul: Italis, orina. Quod uerò σίελον, σίαλον, & πτύελον, Græcè, Saliua Latinè, pariter & Italicè uocatur: Arabicè, Buſach, Bezach, & Lhab.

Chryſocolla fabrilis.

Vana de lyncurio opinio.

Encelij opinio uana.

Saliuæ uires ex Galeno.

Nomina.

Μέλι. M E L. CAP. LXXV.

PRincipem locum obtinet mel, quod Atticæ regionis eſt, præcipuè ex Hymetto, mox Cycladibus inſulis, & è Sicilia, cognomine hyblæum. Magis probatur dulcius & acre, odoratius, ſubflauum, nec humectum, graue, & minimè fluxum, quod ob ſequacem lentitiam non facilè abrumpitur, tractum que reſilit in digitos. Mel abſtergendi uim habet: ora uenarum aperit, humores euocat. qua ratione in ſordida ulcera, ſinusque, commodiſſimè infunditur. Decoctum, atque impoſitum, abſcedentem carnem glutinat, medetur impetigini coctum cum liquido alumine, & illitum: item aurium ſonitui, & dolori cum foſſili ſale trito, tepidum inſtillatur: lendes, & fœda capitis animalia illitum necat: nudam glandem recutitis operit, præſertim quæ circunciſione aperta non eſt, ſi melle præputium à balneo triginta diebus emolliatur: oculorum caliginem diſcutit: faucibus, tonſillis, anginæ collutum, gargarizatumve medetur: urinam ciet: auxiliatur tuſi, & à ſerpente percuſsis: contra hauſtum meconium, cum roſaceo calidum aſſumitur: aduerſus uenena fungorum, & rabioſi canis morſus linctum, aut potum proficit. crudum tamen aluum inflat, tuſsim laceſsit, & ea de re deſpumati uſus aptior eſt. Primatum tenet in mellis genere uernum, deinde æſtiuum: hybernum uerò, utpote quod craſsius conſtet, deterrimum reputatur, ceragini faciundæ idoneum. Quod in Sardinia gignitur mel, amarum eſt: quoniam apes inibi abſinthio ueſcantur. quo uitia cutis in facie, & maculæ aptiſſimè perunguntur. Heracliæ in Ponto quibuſdam

quibuſdam anni temporibus, propria quorundam florum dote, mel conflatur: quod qui edêre, mente abalienantur, ac ſudore diffluunt. Remedio ſunt eſitata ruta, & ſalſamenta, aut epotum mulſum; reſumpta, quoties uomitione reijciuntur. Acre autem eſt, & olfactu ſternutamenta mouet. Quod cum coſto illitum, fœminarum cutem emendat, & cum ſale ſugillationes rapit. Eſt & aliud concreti mellis genus, quod ſaccharon nominatur. In India uerò, & felici Arabia in arũdinibus inuenitur. ſalis modo coactum eſt, dentibus, ut ſal, fragile: aluo idoneum, & ſtomacho utile, ſi aqua dilutum bibatur: uexatæ ueſicæ, renibuſq; auxiliatur. Illitum ea diſcutit, quæ tenebras oculorum pupillis offundunt.

M E L.

Mellis confid. MEL, quod apes colligunt, omnibusque vulgarissimum est (auctore Galeno lib. III. de alimentorum facultatibus) oritur in plantarum foliis: earumque neque succus, neque fructus, neque pars, ullo pacto dici potest, sed eiusdem cum rore generis est: non tamen assidue, nec copiose, ut ille, prouenit: repertumque est aliquando æstate super arborum, ac fruticum, herbarumque folia mel quàm plurimum adeò ut agricolæ uelut ludentes canerent, Iupiter melle pluit. Cui subscribens Plinius lib. XI. cap. XII. sic inquit. Mel ex aere uenit, & maximè siderum exortu, sitque præcipuè ipso sirio explendente, nec omnino prius uergiliarum exortu sublucanis temporibus. Itaque cum prima aurora arborum folia melle roscida inueniuntur. At si qui matutino sub dio fuere, unctas liquore uestes, capillumque concretum sentiunt. Siue ille est cæli sudor, siue quædam siderum saliua, siue purgantis se aeris succus, utinam esset & purus, ac liquidus, & suæ naturæ, qualis desluit primò. Nunc uerò è tanta cadens altitudine, multumque dum uenit sordescens, & obuio terræ halitu infectus. Præterea à frondes, ac pabulis potus, & in uterculos congestus apum: ore enim uomunt. Ad hæc succo florum corruptus, & alueis maceratus, totiesque mutatus, magnam tamen cælestis naturæ uoluptatem affert. Ibi optimus semper, ubi optimorum doliolis florum conditur. Atticæ regionis hic, & Siculæ Hymetto, & Hybla ab locis, mox Calydna insula. Hactenus de melle Plinius citato loco. Verum cnimuero (ut idem auctor est libro XI. cap. XIIII.) mel, quod in Creta Carina monte colligitur, muscæ non attingunt, nec eo in monte eadem usquam reperiuntur. Porrò uenenatum mel, quod in Heraclia Ponti prouenit, cuius hic meminit Dioscorides, Plinius quoque recensuit libro antè citato, cap. XIII. Subiunxitque & alterum eodem in Ponto gignigente Sannorum, quod ab insania, quam gignit, Mænomenon uocant. Id existimatur contrahi flore rhododendri, quo scatent sylvæ. Habentur præterea & alia mellis genera, quæ roscida non sunt, sed ex plantis nascuntur, ut illud, quod ex anacardijs fluere Arabes scribunt, & inter Græcos Strabo Geographicorum libro XV. ex arborum siliquis, quas arbores proferunt, denorum digitorum longitudine, mellis plenas, quod qui ederint, non facilè euadant. Quinetiam refert Pomponius Mella tertio de situ orbis, tam pinguis alicubi, & tam feracis soli Indiam esse, ut in eo mella ex arborum frõdibus defluant. Exprimitur etiámnum è uulgaribus siliquis, quæ Græcis κεράτια dicuntur, quo tam Indi, quàm qui Troglodyticã Arabiam incolunt, gingiberis radices recentes uiridesque asseruant, ac etiámnum myrobalana omne genus. Quod facilè conijcitur ex ijs quæ ex Alexandria Aegipti Venetias quotannis comportantur. Cæterùm non desunt inter recentiores medicos, qui disputent, an Saccharum, quod sub mellis genere scripserunt ueteres, præsertim Dioscorides, & Galenus in India, & felici Arabia nasci, idem cum nostrate Saccharo dici possit. Et quamuis plerique reperiantur, qui dubio procul existiment, ac pro certo affirment, communis usus saccharum, & quod ab antiquis describitur, unum & idem esse, quòd ex eadẽ prouenient planta; tamen Manardus Ferrarienſis, & Leonardus Fuchsius ipsum secutus, maximam inter ea ponunt differentiam, omnino opinantes in alio arundinum genere concreuisse antiquorum saccharum, de quo inter mellis genera scripsere Dioscorides, & Galenus: concrescereque ad hanc diem usque ex cælesti rore, quemadmodum & id, quod mannam uocamus: non autem in ijs arundinibus, è quibus in aqua decoctis huiusce ætatis saccharum in Medera, Sicilia, Creta, Rhodo, & Cypro insulis, ac etiam in Aegypto exprimitur. Qua in re eos uiros alioqui doctissimos, planè hallucinatos crediderim, quòd nullo, ut puto, auctorum probatorum testimonio ducti sibi persuaserint, mannæ in modum ex rore concrescere antiquorum saccharum solis ardore super arundinum folia tam in India, quàm in felici Arabia. Quippe quòd nusquam repererim scripsisse Dioscoridem, Galenum, nec ueterum, uel recentiorum quenquam, concrescere saccharum in arundinum foliis ex rore solis feruore concreto, siue potius exiccato, quemadmodum in quibusdam arborum frondibus manna per se concrescit. Quo fit, ut mihi refellenda uideatur eorum sententia. Nam si uerum illud esset, ut ipsi imaginantur, non modò non est credendum, sed ne cogitandum quidem, Dioscoridem, qui diligentissimè simplicium medicamentorum historias literis, memoriæque mandauit, silentio præterijsse tam pulchrum, & admirabile, scituque dignum naturæ opus in saccharo conficiendo. Nec minus id reticuisset Galenus naturæ operum maximus indagator, quemadmodum nec reticuit lib. III. de alimentorum facultatibus, aerei mellis historiam, quod nos mannam uocamus, quodque sua ætate in monte Libano, alijsq; locis super arborum frondes repertum scribit. Quamobrem magis ueritati consonum uidetur, ut dicamus, nil aliud ueteribus saccharum extitisse, quàm nostratis sacchari arundinum lacryma, seu liquor, qui nimia succi copia aperto in latere calamo, perinde ac gummi, exterius concreuerit. Huic nostræ opinioni subscribit Plinius lib. XII. cap. VIII. sic inquiens. Saccharon & Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in arundinibus collectum gummium modo, candidum, dentibus fragile, amplissimum nucis auellanæ magnitudine. hæc Plinius. Ex quibus facilè cognosci potest, quòd non ex rore, ut mannæ euenit, coalescat antiquorum saccharum super arundinum folia, sed quòd fractis calamis earum internodijs cohæreret collacry mans, è quibus uulgare nostrum conficitur. Quandoquidem hoc modo resinæ, gummæque omnes scisso sui arboris cortice emanant. Alia præterea huc accedit ratio, quæ (ut equidem arbitror) Manardi, ac Fuchsij sententiæ prorsus aduersatur. Nam quemadmodum in Apulia, & Calabria manna à sole tacta, dum arborum inhæret foliis, paruo temporis internallo in auram euanescit (ut libro primo diximus in mannæ mentione) eadem sanè ratione id saccharo euenisset, si ex rore (ut ipsi cõtendunt) concrescret. Siquidem à sole tactum, rarefactumque facilè disiliisset in auram, nec gummium modo concreuisset. Eoque magis, quòd nusquam legerimus Dioscoride, nec Galeno saccharum è foliis arundinum colligi. Sed in ipsis calamis cõcretum reperiri. Quod etiam testatur Strabo libro XV. Geographiæ, ubi apertè scribit, in India arundinem mel sine apibus gignere: non autem quòd ex rore in arundine fiat, ut quidam peruicax, ignarusque medicus mecum contendere, atque etiam, ut suam mordicus teneret opinionem, Strabonis codicem corrumpere non est ueritus. Præterea cùm memoriæ prodiderint Dioscorides, Galenus, & Plinius, antiquorum saccharum durum esse, salis modo coactum, album, dentibus fragile, ex his cõiectare licet, è rore saccharum nequaquam fieri. Quippe quoniam manna, quæ eodem modo è rore concrescit, sal minimè refert, nec dentibus fragilis deprehenditur, sed potius mandentibus tenax, & ceræ modo lentescens. Quare crediderim antiquis saccharum fuisse tenuiorem, ac præstantiorem illius partem in arundinum saccharifera rum medulla, quæ per internodiorum fissuras exiens solis calore concreuerat, ut & saccharum nostrum calore ignis arte concrescit, & addensatur. Quod cùm accuratissimè perpendissent homines, liquorisque præstantiam agnouissent, à natura edocti hoc arte se facturos existimarunt

Mel Heracleoticum.

Mellis genera non roscida.

Sacchari consideratio.

Manardi, & Fuch. opinio reprobata.

Antiquorum saccharum.

*marunt. Neque id incaſſum attentaſſe uidentur. quandoquidem ſacchari integros calamos aſſumentes, minutimque incidentes, ignis calore tandiu decoxerunt, donec uniuerſus liquor, abſumpta igni aqua, diu efferueſcens in ſaccharum ſalis modo in uaſis fundo concreuerit. Verùm etſi ſacchari arte facti nihil meminerint Dioſcorides, & Galenus; non deſunt tamen qui dicant, hoc etiam ante eos factum eſſe, Solini auctoritate freti, qui in Indiæ paluſtribus arundinem ita craſſam progigni ait, ut fiſſis internodijs lembi uice uectitet nauigantes, è cuius radicibus dulcem etiam exprimunt humorem ad mellis ſuauitatem. At qui liquorem hunc, qui ex harum cannarum radicibus elicitur, ſaccharum noſtri uſus fuiſſe exiſtimant, proculdubio falluntur. quòd Indi non modò ex decoctis cannarum; ſed aliarum quoque arborum radicibus ſibi potus parent, cùm illius cœli & ſoli clementia frequentiſſimæ ſint plantarum radices, quæ mellea dulcedine imbuuntur, ut Strabo teſtis eſt loco nuper citato, ubi ſic inquit. Nullus annus in India inuenitur utroque tempore ſine pluuia. Quapropter contingit annum ferace*m *eſſe, cùm ſemper terra ſit fœcunda: fructus autem arboreos multos gigni, arborumque radices, præſertim magnarum arundinum, & natura, & decoctione dulces eſſe, aqua à ſolibus tepefacta, tàm cæleſti, quàm fluuiali. Adeò quòd ea, quæ apud alios & fructuum, & ſuccorum maturitas dicitur, apud illos concoctio eſt: quæ tantum ad dulcedinem operatur, quantum ea, quæ per ignem fit. Sententiæ noſtræ Lucanus quoque ſuffragatur, illud explicans hoc carmine.*

Factitij ſaccharj inuentio.

Quique bibunt tenera dulces ab arundine ſuccos.

Quinetiam Marcus Varro, qui eodem ferè tempore claruit, his tribus uerſibus atteſtatur, dum inquit.

Indica non magna nimis arbore creſcit arundo,
Illius & lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant ſucco contendere mella.

Aliquorum lapſus.

Ex ijs palàm eſt, hos omnes de factitijs Indorum potionibus, quæ ijs uini loco ſunt, fuiſſe locutos: non autem quòd ex illis cannarum radicibus ſaccharum aliquod pararetur. Quandoquidem & nos è glycyrrhizæ radicibus, quin & è decoctis, preſſiſque ſiliquis, ſicut & alij è dactylis, dulces elicimus ſuccos ad uarij uſus potationes. quemadmodum & occidentales Indi è pluribus dulcibus arborum fructibus ſuos ſibi parant potus. Sed non ob id dicendum hos liquores, quòd mellis dulcedinem præſtent, eſſe mel, neque ſaccharum. Nec mirum ſanè ſi Indicæ arundines radicibus dulciſſimum præbeant ſuccum non modò illæ magnæ; ſed etiam quæ ibi naſcuntur noſtris fortaſſe non multò grandiores: cùm etiam noſtrates recentes manſæ quadántenus ori dulces ſentiantur. Quòd autem minores arundines in India radicibus dulces præbeant potus, ſuperioribus carminibus explicauit abunde Marcus Varro: cui non magna nimis eſt arbor. In hoc tamen à Solino diſſentit: cui arundines, quarum meminit, uaſtiſſimæ ſunt proceritatis. Hinc ergo eorum ſententia explodenda uidetur, qui credunt ex illarum magnarum arundinum radicibus, ſaccharum noſtro ſimilius factitaſſe, Indos, quòd non quidem ſaccharum, ſed dulces inde potus uini loco ſibi conficiant. Sed ut ſuam opinionem auctoritatibus fulciret Manardus Ferrarienſis, utque lucidius comprobaret antiquorum ſaccharum, perinde ac mannam, ex rore fieri, lib. IX. epiſt. v. Auicennam etiam admittit, quem tamen aliàs ubique reiecit, ac reprobauit, aſſerens, quòd cùm ipſe huius fuerit ſententiæ, ultimo capite libri ſecundi antiquorum ſaccharum mannam uocauit, cùm inquit. Zuccharum albuſar eſt manna cadens ſuper albuſar, & eſt ſicut fruſta ſalis. At nos, qui huic opinioni minimè adſtipulamur, dicimus Albuſar, ſiue Albaſſer (ut Bellunenſis caſtigauit) nullo pacto Arabica lingua arundinem ſignificare, ſed aliam Aegypti, & Arabiæ arborem, ſic ab eius loci indigenis appellatam: quandoquidem Arabes (ut teſtatur Serapio) arundinem caſab dicunt. Quod manifeſtè declarat zuccharum albaſſer apud Auicẽnam huiuſce arboris eſſe mannam, uel gummi, non autem Græcorum ſaccharum in calamis concretum. Illud inſuper noſtram comprobat ſententiam, quod eodem loco addidit Auicenna, ſic inquiens. Et in zuccharo quidem albuſar eſt cum abſterſione pauca, ſtipticitas, & amaritudo. Siquidem auſteritatis, & amaritudinis, quæ in antiquorum ſaccharo fuerint, nuſquam meminere Dioſcorides, & Galenus: nec item quòd conferret id pulmoni, & aquæ intercuti; ut paulò infrà uoluit Auicenna. Qui etſi dixerit deinde zuccharum hoc oculorum morbis, pariterque renum, & ueſicæ uitijs auxiliari: non tamen ob hoc dici poteſt, zuccharum albaſſer eſſe antiquorum ſaccharum. Sed rectè quidem contra Manardi ſententiam, Auicennæ teſtimonio (cùm & ipſe hoc in loco Auicennæ auctoritate nitatur) probari poteſt, quòd antiquorũ ſaccharum gummi modo collacrymans in arundinibus concreſceret, non autem ex rore. Quippe quòd is de zuccharo agens loco nuper citato, ibique antiquorum ſaccharum recenſens, inquit. Aſſumptum ſicut gummi ab harundine abſtergit oculum. Quibus palàm fit, antiquorum ſaccharum, perinde ac gummi, ab interiori medulla exterius emanaſſe, ibique poſtmodum ſolis ardoribus concreuiſſe. Verùm enimuero quòd albaſſer apud Arabes ſui generis arbor ſit, & ab arundine maximè differat, & quòd eius zuccharum, quanuis ab Auicenna manna dicatur, quòd fortaſſe granulis concreſcat mannæ ſimilibus, ex rore haudquaquam fiat, ſed gummium modo ab arbore deſtillet, manifeſtè oſtendit Serapio capite de ſaccharo his uerbis. Albaſſer habet lata folia, & habet zuccharum, quod egreditur ab oculis ramorum ſuorum, & à locis foliorum eius, & colligunt de eo homines rem conuenientem, & in zuccharo eius eſt amaritudo, & egrediuntur ab hac planta mala quædam, ſicut teſticuli camelorum, è quibus liquor quidam emanat adurens, ſtipticæque facultatis, ad cauteria peridoneus. Et lignum quidem Albaſſer eſt leue, craſſum, rectum, pulchrumque: & ideo aſſimilauerunt cantilenarij in cantilenis ſuis brachia, & cruræ dominarum ligno eius. hæc Serapio. Ex quibus facilè & Manardum, & Fuchſium, uiros alioqui doctiſſimos, hac in re hallucinatos putauerim. Cæterùm Fuchſius, ut probaret antiquorum ſaccharum è roſcido cæli ſucco in calamis concreſcere, utque illud à noſtrate diuerſum oſtenderet, dicit, quod cùm noſtri uſus ſaccharum, perinde ac mel calidum reperiatur, ſitimque facilè concitet, antiquorum ſaccharum eſſe non poteſt, eo quòd Galenus ſuæ ætatis ſaccharum id efficere non prodiderit. Cuius tamen ſententia (pace ſua dixerim) experimento minimè reſpondet: à quo non diſcedens Galenus libro. VII. ſimplicium medicamentorum de ſaccharo ita ſcribit. Sacchar, quod ex India, atque felici Arabia conuehitur, in calamis, ut aiunt, concreſcit, & ipſum mellis eſt ſpecies: minus certè noſtrate dulce, ſed adſimiles ei uires obtinens, quod ad abſtergendum, deſiccandum, & digerendum attinet. Porrò quatenus nec inimicum ſtomacho eſt, ceu noſtras, nec ſitim afferens, eatenus ab illo ſubſtantia differt. Quibus Galeni uerbis clarum

Manardi ratio infirma.

Alhaſſer quid ex Serapione.

Fuchſij opinio reprobata.

est, quòd cùm saccharum melle minus sit dulce, minus etiam calidum sit necesse est. Eaque propter asserit Galenus, saccharum non perinde ac mel, sitim excitare: non tamen quòd nulla ab eo sitis excitetur, uti Fuchsius interpretari uidetur. Quinetiam idem Galenus lib. VIII. cap. IIII. methodi medendi, saccharum inter ea connumerat, quæ febrientibus exhiberi possunt. His igitur rationibus, & auctoritatibus adductus sum, ut certò crediderim, antiquorum saccharum ab ijsdem arundinibus emanare, à quibus uulgare nostrum exprimitur: sed hanc tantùm inter se differentiam esse, quòd à natura factum sit nostrate factitio longè tenuius. Ideoque Auicenna: Zuccharum (inquit) tabarzed frigidius est, & subtilius. Hoc laudi-

Sal Indum. *bus extulit Paulus, & post ipsum Auicenna. Archigenis auctoritate Sal Indum ipsum appellans, ad linguæ scabritiem, aridi-tatemque in acutissimis febribus. Sed eo nos hac ætate caremus, quòd amplius non asseratur. quanquam ego non ita pridè à uiris fide dignis acccpi, qui diui Thomæ insulam, itemq; Mederam lustrarunt, adhuc ijs in locis saccharum inueniri in arundinibus sacchariferis concretum (illi non dissimile, quod arte fit, & candidum cognominatur) postquàm ab illis sponte emanarit gummi modo. Quòd autem adferri desierit, non aliud in causa esse existimamus, quàm quòd hodie paucum admodum proueniat. Siquidem Dioscoridis, & Galeni tempore, quo ad eos copiosum conuehebatur, cùm adhuc non innotuisset exprimendi ratio, necesse quidem erat, ut arundines sacchari liquore prægnantes, cùm annis compluribus adoleuissent, & falcem nunquam expertæ essent, per se liquorem exudarent, ueluti innumeris arboribus gummi, & resinæ emanant. Proinde non mirum, si eius à natura facti antiquis fuerit ubertas. Sed postquàm lucri dulcedo, fulgentisque auri sitis docuit homines artem modumque, quo saccharum concisis, decoctis, pressisque arundinibus copiosius elicerent, factum est, ut Indi quotannis uniuersos inciderint calamos, ac iterum quotannis seuerint. Hinc igitur euenit, ut nullis remanentibus, quæ saccharo plurium annorum ætate turgeant, naturæ impedita sit operatio, deperditumque hac de causa sit antiquorum saccharum. Cuius uice eo recentiores utuntur, quod officinæ candidum cognominant, arte factum, pellucidum, salis fossitij modo, dentibusque fragile, ut antiquorum saccharum undequaque referat. Competit perinde ac illud, scabritiei linguæ, pectoris que asperitatibus. Verùm ad hæc id præstantius est, quod in fictilibus, ubi uiolaceum Iulapium asseruatur, æstate concreuit: eo quòd uiolarum diluti facultate humectet, leniatque magis. Cæterùm qui plura de saccharo legere desiderant, quæ sententiam nostram longè magis probant, uideant in Epistolarum nostrarum uolumine Epistolam ad Iacobum Bosellum scriptam, ibi enim plura quàm hic à nobis comprobata inueniet.*

Nomina. *Quod Græcis μέλι, Latinis Mel appellatur; Arabibus, Hael: seu Hassel: Italis, Mele: Germanis, Honig: Hispanis, Miel: Gallis, Myel. Quod autem Græcè σάκχαρον, Latinè quoq; Saccharum dicitur: Arabicè, Zuchar: Italicè, Zucchero: Germanicè, Zucker; Hispanicè, Azucar: Gallicè, Succre.*

Κηρὸς. CERA. CAP. LXXVI.

CEra optima est subfulua, subpinguis, pura odorata, & halitum quadantenus melleum referens, natione Pontica, aut Cretica. Secundum locum obtinet candicans, & suapte natura pinguis. Candida fit hoc modo. Ex ea radunt album, syncerumque, atque transfundunt in uas, quod satis habeat marinæ ex alto petitæ, inspersoque nitri momento, decoquunt: cùmque iterum, tertioue inferbuit, separatum uas refrigerant, ac ceræ pastillum eximunt, detersa sorde, siqua fortè adhæsit: tum denuo indita noua maris aqua feruet, uti retulimus: & uase dempto ex igne, fundum ollulæ nouæ aqua frigida madefactum, in ceram summam suspensa manu intingunt, quò celerius concrescat, & quàm minima portio extrahatur. Suscepto primo ceræ orbiculo, iterum uasis imum aqua refrigeratum, tantisper in ceram immitti debet, dum tota excipiatur. Orbiculi lino consuti, interuacante spatio suspenduntur, & interdiu continuò sub sole, noctu sub luna asperguntur, usque dum perfectè albescant. Verùm si eximius ille candor desideretur, eadem factitari, & identidem recoqui operæpretium est. Nec desunt, qui pro marina, in muria quàm acerrima semel, aut iterum excoquant: dein laguncula tenui, rotunda, ansam habente extrahunt: postea orbiculos substrato affatim cespite herboso, insolant, donec candorem summum contraxerint. Præcipiunt hoc obeundum munus uere, cùm sol remissa uehementia humorem pariat, ut non facilè liquetur. Cera omnis mollit, calfacit, mo dicè explet corpora: datur in sorbitione dysentericis. ac milij magnitudine decem grana ceræ hausta, lac in nutricibus non patiuntur coagulari.

Ceræ uires ex Galeno. *CEra, ut Galenus scriptis mandauit libro VII. simplicium medicamentorum, medio quodammodo tenet calfacientium, refrigerantium, humectantium, & deficcantium. Habet uerò quiddam etiam crassarum partium, atque emplasticum. quamobrem non modò exiccare: sed & per accidens humectare uideri fortassis poterit, perspirationes uidelicet prohibens. Quapropter aliorum medicamentorum tum excalfacientium, tum refrigerantium materia est. Ipsa autem per se ex genere fuerit debiliter concoquentium: nec tamen introrsum in corpus assumpta, sed foris imposita. Siquidem paulum quiddam digerentis, calidæque facultatis retinet, quæ plurima melli ineras.*

Nomina. *Eius nomen Græcum κηρὸς: Latinum, cera: Arabicum, Hamaba: Italicum, cera: Germanicum, Vuachs: Hispanicum, Ciera: Gallicum, Ciere.*

Πρόπολις. PROPOLIS. CAP. LXXVII.

Orib. leg. σύμπηκτος πνεύσαν. i. styracem spirans. PRopolis eligi debet flaua, odorata, styracem referens, in uehementi ariditate mollis, & mastiches more ductilis. Magnopere calfacit, & euocat: aculeos, & omnia infixa corpori extrahit: in uetere tusi suffita proficit, impetigines admota tollit. Ea in aluearium foribus, ceroseæ naturæ inuenitur.

Quanquam

QVanquam, *ut hîc Dioſcorides inquit, & Marcus Varro lib. tertio de re ruſtica, Propolis ea eſt ceroſa materia, quæ in aluearijs præ foribus reperitur, ſeu, ut apertius dicam, præ ſpiraculis, ubi intrandi, exeundiq; apibus patet aditus: tamen Plinius lib. XI. cap. VII. ita ſcriptum reliquit. Prima fundamenta comoſin uocant periti, ſecunda piſſoceron, tertia propolin. Inter coria, cerasq; magni ad medicamina uſus. Comoſis cruſta eſt prima, ſaporis amari. Piſſoceros ſuper eam uenit picantium modo, ceu dilutior. Ceræ initium, plerunq; e mitiore gummi. Propolis craſſioris iam materiæ, additis floribus, nondum tamen cera, ſed ſauorum ſtabilimentum, qua omnes frigoris, aut iniuriæ aditus obſtruuntur: odore & ipſa etiámnum graui ut qua plerique pro galbano utantur. Huius etiam meminit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Propolis extergentis, non ita ualentis eſt facultatis, cæterùm admodum ualenter attrahentis: eſt enim eſſentia tenui. Porrò excalfacit receſſu ſecundo completo, aut certè tertio incipiente. Et ut idem quoque ſcribit libro III. de compoſitione medicamentorum ſecundum genera, Propolis ualentius attrahit, quàm cuiuſuis generis reſina. Quamobrem illis in neruorum uulneribus medendis propolin admiſcet. Cæterùm cùm propolis, cera, & mel, de quibus hîc diſſeruit Dioſcorides, medicamenta ſint omnia miro artificio ab apibus conflata, non ab re his quoque addendam fore duximus Apum hiſtoriam. APES igitur (ut Plinius auctor eſt) ſunt & ruſticæ ſylueſtresque, horridæ aſpectu, multò iracundiores, ſed opere ac labore præſtantes. Sunt & urbanæ, quarum duo genera. Optimæ breues uariæque, & in rotunditatem compactiles. Deteriores longæ, & quibus ſimilitudo ueſparum, etiámnum deterrimæ ex ijs piloſæ. Apes odêre fœdos odores, proculque fugiunt, ſed & infectos. Itaque unguenta redolentes infeſtant. Icientes pereunt: relicto enim aculeo interiora diſrumpunt. Quin & morbos ſuapte natura ſentiunt. Index eorum triſtitia torpens: & cùm ante fores in teporem ſolis promotis aliæ cibos miniſtrant: cum defunctas progerunt, funerantiumq; more comitantur exequias. Reges habent, pluresque inchoantur, ne deſint. Poſtea ex his ſoboles cùm adulta eſſe cæpit, concordi ſuffragio deterrimos necant, ne diſtrahant agmina. Duo eorũ genera: melior rufus, quàm niger, uariusq;. Omnibus forma ſemper egregia, & duplo quàm cæteris maior: pennæ breuiores, crura recta, ingreſſus celſior: in fronte macula quodam diademate candicans. Multùm etiam nitore à uulgo differunt. Cùm rex procedit, unà eſt totum examen, circaque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore cum populus in labore eſt, ipſe opera intus circuit, ſimilis exhortanti, ſolus immunis. Circa eum ſatellites quidam, lictoresque aſſidui cuſtodes auctoritatis. Procedit foras non niſi migraturo examine. Id multò intelligitur antè aliquot diebus murmure intus ſtrepente, apparatus indice diem tempeſtiuum eligentium. Si quis alam ei detruncet, non fugiet examen. Cùm proceſſere, ſe quæque proximam illi cupit eſſe, & in officio conſpici gaudet. Feſſum humeris ſublcuant: ualidius fatigatum ex toto portant. Si quà laſſatus deficit, aut fortè aberrauit, odore proſequuntur. Vbicunque ille conſedit, ibi cunctarum caſtra ſunt. Duce prehenſo totum tenetur agmen: amiſſo dilabitur, migrantque ad alios. Eſſe utique ſine rege non poſſunt. Inuitæ autem interimunt eos, cùm plures fuere, potiusque naſcentium domos diruunt. Rege conſumpto, mœret plebs ignauo dolore: non cibos conuehunt, non procedunt, ſed triſti tantùm murmure glomerantur circa corpus eius. Subtrahitur itaque deducta multitudine: aliàs ſpectantes exanimem luctum non minuunt. Tunc quoque ni ſubueniatur, fame moriuntur. Gaudent Apes æris plauſu, ac tinnitu, amœniſſimisque locis, & fragrantibus herbis. Harum ergo cauſa prope aluearia oportet ſerere thymum, apiaſtrum, roſam, uiolas, lilium, cytiſum, ſabam, eruilium, cunilam, papauer, conyzam, caſiam, melilotum, meliſſophyllum (malim legere myriophyllũ) cerinthen. Eſt autem cerinthe folio candido, incuruo, cubitalis, capite concauo, mellis ſuccum habente. Horum florum auidiſſimæ ſunt, atque etiam ſynapis. quod miremur, cùm oliuæ florem ab his non attingi conſtet. Ideoque hanc arborem procul eſſe melius eſt, cùm aliquas quàm proximè ſeri conueniat: quæ & euolantium examina inuitent, nec longius abire patiantur. Cornum quoque arborem caueri oportet: nam flore eius deguſtato (etſi is nobis profluuia ſiſtat) aluo concita moriuntur. Remedium ſorba contuſa è melle præbere ijs, uel urinam hominum, uel boum, aut grana punici mali amineo uino conſperſa. Amant & geniſtas circumſeri aluearijs, ijſque gratiſſimam. Mira apum prudentia, earumque operis obſeruatio, ut annotauit Ariſtomachus Soleníis, quem admirabili admodum diligentia duodeſexaginta annis, apum amore captum, nihil aliud egiſſe tradunt. Ratio autem operis ita ſe habet. Interdiu ſtatio ad portas more caſtrorum: noctu quies in matutinum, donec una excitet omnes gemino, aut triplici bombo, ut baccino aliquo. Tunc uniuerſæ prouolant, ſi dies mitis futurus eſt. Prædiuinant enim uentos, imbresque, & tunc ſe continent tectis. Itaque temperiæ cæli (hanc enim inter præſcita habent) cùm agmen ad opera proceſſit, aliæ flores aggerunt pedibus, aliæ aquam ore, guttasque lanugine totius corporis, quibus eſt. Quarum adoleſcentiores ad operam exeunt, & ſupradicta conuehunt: ſeniores intus operantur. Quæ flores comportant, prioribus pedibus femina onerant, propter id natura ſcabra, pedes priores roſtro, totaq; onuſtæ remeant ſarcina pădatæ. Excipiunt eas ternæ aut quaternæ, atque exonerant. Sunt enim intus quoque officia diuiſa: aliæ ſtruunt, aliæ poliunt, aliæ ſuggerunt, aliæ cibum comparant ex eo, quod allatum eſt. Neque enim ſeparatim neſcuntur, ne inæqualitas operis, & cibi fiat, & temporis. Struunt orſa ea concamerationc aluei, textumque uel uſque ad ſumma tecta deducunt, limitibus binis circa ſingulos arcus, ut alijs intrent, alijs exeant. Faui ſuperiore parte affixi, & paululum etiam lateribus ſimul hærent, & pendent unà. Alueum non contingunt, nunc obliqui, nunc rotundi, qualiter poſcit alueus, aliquando & duorum generum, cùm duo examina concordibus populis diſſimilcs habuere ritus. Ruentes ceras fulciunt, pilarum intergerinis à ſolo fornicatis, ne deſit aditus ad ſarciendum. Primi ferè tres uerſus inanes ſtruuntur, ne promptum ſit quod inuitet furantem. Nouiſſimi maximè implentur melle: ideoque auerſo alueo faui eximuntur. Gerulæ ſecundos flatus captant. Si cooriatur procella, apprehenſi ponduſculo lapilli ſe librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Iuxta uerò terram uolant in aduerſo flatu nepibus hebetato. Mira obſeruatio operis. Ceſſantium inertiam notant, caſtigant, mox & puniunt morte. Mira munditia. Amolluntur omnia è medio, nullæque inter opera ſpurcitiæ iacent. Quin & excrementa operantium intus, ne longius recedant, unum congeſta in locum, turbidis diebus, & operis ocio egerunt. Cùm adueſperaſcit in alueo ſtrepunt minus, ac minus, donec una circumuolet, eodem quo excitauit bombo, ceu quietem capere imperans: & hoc caſtrorum more. tunc repentè omnes conticeſcunt. Si fortè fortuna apum uniuerſum deperderetur genus, facilè reparari poſſet ex bienni uitulo, ut lib. IIII. Georgicorum clarè docuit Virgilius, ita canens.*

Propolis conſideratio.

Propolis uires ex Gal.

Apum conſideratio.

Apum rex, & regimen.

Apes quibus gaudeant.

Mira apum in opere ſuo induſtria.

Apum reparatio ex Virg.

Exiguus primùm, atque ipſos contractus aduſus
Eligitur locus: hunc anguſtiq́ue imbrice tecti,
Parietibusq́ue premunt arctis: & quatuor addunt
Quatuor à uentis obliqua luce feneſtras.
Tum uitulus bima curuans iam cornua fronte
Quæritur: huic geminæ nares, & ſpiritus oris
Multa reluctanti obſtruitur: plagisq́; perempto
Tunſa per integram ſoluuntur uiſcera pellem.
Sic poſitum in clauſo linquunt: & ramea coſtis
Subiiciunt fragmenta, thymum, caſiasq́; uirentes.
Hoc geritur zephyris primùm impellentibus undas,
Antè nouis rubeant quàm prata coloribus, antè
Garrula quàm tignis nidum ſuſpendat hirundo.
Interea teneris tepefactus in oſſibus humor
Æſtuat: & uiſenda modis animalia miris,
Trunca pedum primò, mox & ſtridentia pinnis
Miſcentur: tenuemq́ue magis, magis aera carpunt:
Donec, ut æſtiuis effuſus nubibus imber,
Erupêre: aut ut neruo pulſante ſagittæ,
Prima leues ineunt ſi quando prælia Parthi.

De reparatione Apum hactenus Virgilius. Cæterùm etiam apes in medicina uſum habent: ſiquidem ſiccæ & in pulueren contritæ, ijs admiſtæ, quæ ad id faciant, ex oleo, & cera inunctis alopecijs capillum reſtituunt. Πρόπολις *ut Græcis, ita etiam Latinis Propolis appellatur: Arabibus, Mum, uel Iaſach alcut: Italis, Propoli: Germanis, Vorſtoſz: Hiſpanis, Betum de colmena.*

Nomina.

Πυρὸς. TRITICVM. CAP. LXXVIII.

OPtima è tritici generibus ad ſecundæ ualetudinis uſus habentur, quæ recentia, & iam perfectè adulta, colorem luteum referunt. dein ſequuntur trimeſtria, quæ nonnullis ſitania nominantur. Itaque cruda in cibis teretes tineas gignunt: canum morſibus proſunt, manſa & impoſita. Confectus eorum ſimilagine panis, plus alit, quàm cibarius. E trimeſtrium farina panis, leuiorem cibum præbet, & qui facilè in membra demandetur. Farina eorum cum hyoſcyami ſucco illinitur aduerſus neruorum fluxiones, quas Græci rheumatiſmos uocant: item contra interaneorum inflationes: lentigines ex aceto mulſo tollit. Furfures autem in acri aceto decocti, turgentes mammas ſedant: uiperarum ictibus auxiliantur: & torminoſis proſunt. Farinaceum fermentum calfaciendi, extrahendiq́ue uim habet: [a] priuatim callos pedum, clauosque extenuat: & cætera tubercula furunculosque ex ſale concoquit, & aperit. Sitaniorum farina, contra uenenatos ictus cum aceto, aut uino commodiſſimè illinitur: eadem ſi decocta in glutini modum delingatur, cruentis excreationibus proderit: contra tuſſim, & exaſperatas arterias, cum mentha & butyro decocta, efficax eſt. Tritici pollen ſi ex aqua mulſa, aut hydrelæo decoquatur, omnem diſcutit inflammationem. Panis & crudus, & coctus cum aqua mulſa inflammationes omnes illitu mulcet, cùm emolliat, & quadántenus refrigeret: ſed herbis, ſuccisue huic rei accommodatis admiſceatur. Vetus panis aridus, adiectis conuenientibus, citam aluum cohibet. Recens muria maceratus, illitu uetuſtas impetigines ſanat. Glutinum ex ſimilagine, & polline, quo chartæ glutinantur, ſanguinem excreantibus prodeſt, ſi liquidius, ac tepidum cochlearis menſura detur ſorbendum.

a Omnia exé. ἰδίως τὰ ἔν πέλμασι λεπῖζοντα καὶ τὰ ἄλλα φύματα .i. priuatim ea, quæ in plantis pedum, & alia tubercula attenuat.

Tritici genera ex Theoph.

TRitici genera (ut Theophraſtus auctor eſt libro VIII. cap. IIII. de plantarum hiſtoria) plurà notantur, cognomina ex locis ſortita, ut Aphricum, Ponticum, Thracium, Aſſyrium, Aegyptium, Siculum. quæ & colore, & magnitudine, & ſpecie, & proprietate inter ſe differunt. Quædam uel aliunde cognomina ſortiuntur pro ſuis uiribus tum alijs, tum uel maximè quæ ad cibum pertineant, ut cachrydias, ſilengys, alexandrinus. quorum omnium differentias in ſupradictis colligere licet. Nec uerò ab re fuerit, ſi illa quoque pro differentijs capies: & aliud præcox, aliud ſerum: & aliud auctu amplum multumq́ue reddens, aliud ieiunum quoddam parumq́ue ferens: & aliud ſpicam grandiorem effundens, aliud paruam: & aliud diu in folliculo manens, aliud aptum breui abſolui, ut Aphricum: & aliud culmo tenui conſtans, aliud craſſo. quod etiam ipſum Aphrico datum eſt: craſſo tamen & cachrydias dictum conſiſtit. Item aliud tunicis paucis, aliud multis ueſtitur, ut Thracium: & aliud unicalamum, aliud multicalamum, & magis, minusq́ue. Adde etiam ſi quid aliud his, aut prædictis, ratione uirium proximum eſt: eiuſmodi nanque differentiæ naturaliores profectò appareant. Quibus & trimeſtrium annumerari genus par eſt, & bimeſtrium, & ſi quid intra pauciores dies ualeat conſummari, ut in Eubœa genus quoddam intra quadraginta dies craſſari, perficiq́ue poſſe affirmant: idemq́ue firmum eſſe, ac ponderoſum, nec trimeſtris modo leue. Quamobrē famulis id præberi inquiunt: etenim nec multum in hoc furfuris eſſe uolunt. Igitur genus id celerrimum quidē ad cōſumationem, ſed inuentu rariſſimum eſt. Et bimeſtria uero quædam habentur, quæ ex Sicilia & in Achaiam aduecta ſunt: ſed hæc paucum reddunt, parumq́; fœcunda habentur: quanquam cibo facilia, & iucunda ſunt. Naſcuntur & alia quædam genera

TRITICVM.

nera in Eubœa, & præcipuè apud Cariſtum. Trimeſtria uerò permulta, & ubique habentur: leuia hæc, & parum fœcunda, unicalama ſunt, atque in totum infirma. Leuiſſimum igitur triticum, quoad ſimplici ratione agere licet, Ponticum eſt: ponderoſius ex ijs, quæ in Græciam aduehi ſolent, Siculum datur. Sed eo ponderoſius, quod Bœotia fert. Indicium aſſerunt, quòd athletæ, qui Bœotiæ ternos ſemiſextarios uix poſſint conſumere, cùm Athenis fuerint, facilè quina conſumunt. Leue ſatis & quod in Laconmo agro conficitur. Horum igitur cauſa in terris cœloque intelligi debet. Nam & Aſiæ ultra Bactra quodam in loco adeò grande frumentum fieri tradunt, ut nucleis oliuæ ſua æquiparent magnitudine grana ſingula. In Piſſoris autem dictis adeò firmum naſci affirmant, ut ſi quis plus comederit, diſrumpatur neceſſe ſit. Hactenus de tritici generibus Theophraſtus. Cæterùm Plinius Italicum noſtrum omnibus prætulit lib. XVIII. cap. VII. his uerbis. Tritici genera plura, quæ fecere gentes. Italico nullum equidem comparauerim candore, ac pondere, quo maximè decernitur. Montanis modò comparetur Italiæ agris externum. Hæ fuere ſententiæ Alexandro magno regnante, cùm clariſſima fuit Triticum Italicum.

Græcia, atq; in toto terrarum orbe potentiſſima: ita tamen, ut ante mortem eius anni ferè centum quadraginta quinq; Sophocles poeta in fabula Triptolemo frumentum Italicum ante cuncta laudauerit. ad uerbum translata ſententia.

Et fortunatam Italiam frumento canere candido.

Quæ laus peculiaris hodie Italico eſt. Quo magis admiror, poſteros Græcorum nullam mentionem huius feciſſe frumenti. hæc Plinius. Nec ſanè mirum uideri debet, quòd Græcus ille Sophocles Italicum frumentum cæteris prætulerit. Quandoquidem natura Italos adeò præ cæteris adamauit, & moribus, ac legibus, omniq́ue ornatu ad politicè (ut ita dicam) uiuendum inſtituit, ut meritò etiam frumentum omnium præſtantiſſimum in eorum alimentum procrearit: quemadmodum & aliæ multa, quibus Italia plerasq́ue ſuperat gentes. Triticum omne radicibus numeroſis, ac prætenuibus nititur, folio uno, germinibus omnino multis, ſed quæ in ramos brachiari non poſſint. Tota hyeme herbaceum eſt: remollito autem cælo caulículus de medio aſſurgit, cuius tertio, aut quarto geniculo, ſpica geritur, non prius euidens, quàm folliculo incluſa. Conſumato eo flos erumpit, quarto aut quinto pòſt die, ac totidem ferè diebus perdurat: poſt florem granum craſſeſcit, maturaturq́ue intra quadrageſimum diem quanquam etiam citius in calidiori tractu. In aliquibus Italiæ locis, ac præſertim in agro noſtro Senenſi, maritimis locis planta una uiſa eſt XXIIII. *ferre ſpicas, tantaq́ue reperitur ibi ſoli ubertas, ut quandoque modius unus centum afferre ſit uiſus. Quare rectè ita de eo ſcripſit Plinius. Tritico nihil eſt fertilius. Hoc ei natura tribuit, quoniam eo maximè alat hominem, utpote cùm è modio, ſi ſit aptum ſolum, quale in Bizacio Africæ campo, centeni quinquageni modij reddant. Miſit ex eo loco Diuo Auguſto procurator eius ex uno grano (uix credibile dictu) quadringenta, paucis minus, germina. Miſit & Neroni ſimiliter, trecentas & quadraginta ſtipulas ex uno grano: cum centeſimo quidem & Leontini Siciliæ campi fundunt. alijq́ue, & tota Bætica, & in primis Ægyptus. Triticum omne folio exit arundinaceo, anguſtius tamen quàm hordeum, culmis quoque læuius, nec perinde fragile. Notatur & in ſpicis differentia. Siquidem aliæ ſine Ariſtis, tonſæ proueniunt: ut in uniuerſa uiſitur Boemia: aliæ uerò longis, aſperisq́ue rigent ariſtis, quod quidem, genus altero melius eſt, & fœcundius. Triticum autem, ex quo omnium optimus fit panis, eligi debet fractu contumax, denſum, graue, colore aureum, lucidum, læue, trium menſium, maturum, mundum, pinguiq́ue terra ortum. Nam plerunque euenit (teſte etiam Galeno libro primo de alimẽtorum facultatibus) ut quod foris flauum denſumq́ue apparet triticum, intus rarum, laxum, albumq́ue conſpiciatur, quod utique plurimum furfuris habet. Quo fit, ut panes furfuracei inde confecti infirmum non modo præbeant alimentum; uerùm etiam uentriculum ipſum excrementis replent. Farina porrò ea cæteris præſtat, quæ non ad ſummum molita, non noua, non longi temporis, & craſſi furfuris fuerit. Nam quæ ſuperfluè molitur, ſur furaceos facit panes: & quæ recentior eſt, adſcititiam molæ caliditatẽ retinet: quæ uerò iandiu molita fuit, puluere, ſitu, ſcarie, aut uiroſo aliquo odore labefactatur. Hæc deinde, dum fit panis, optimæ eſt aſſocianda aquæ, eaq́ue ſubigenda, quæ fluxerit è laudatiſſimis fontibus, pellucida ſit, non paluſtris, neque cœnum, aut limum redoleat. Quinetiam fermentum admiſcendum fuerit triticeum, non antiquum, mediocris quantitatis, ne inde ipſius abundantia panis acorem contrahat. Injiciendum eſt & ſalis albi parum, ut panis ſapidior efficiatur. Poſt hæc farina ita ſubacta, optimè manibus pinſitur: mox maſſa illa in panes mediocris magnitudinis digeritur, qui poſtquàm abunde creuerint, & fermentati fuerint, in clibanum prius æqualiter calefactum, dein à cineribus, & prunis expurgatum decoquendi immittuntur. Sed furnus iuſtæ capacitatis ſit oportet, ita ut quantitati panis proportione reſpondeat. Quippe quemadmodum modica panum quantitas in amplum clibanum miſſa exiccatur, ac comburitur: ita & magna in anguſto ſimul comprimitur, & decoqui nequit. Quamobrem panes (dicebat Galenus citato loco) ad concoctionem probatiſſimi ſunt, qui plurimùm fermentati, & probè elaborati in clibano igne moderato percoquuntur. Nam profuſior ignis primo ſtatim occurſu adurens, exteriorem ſuperficiem in teſtæ modum induratrudis incoctisq́ue remanentibus interioribus partibus. Vnde accidit, panem hunc uſu iniucundum fieri, & duplici nomine, prauum quòd internè crudus ſit, atque illaboratus: externè uerò ſiccus, & præaſſatus. Qui autem longiore ſpatio undique æquabiliter præaſſatur, hic & probè in uentriculo concoquitur, atque ad actiones, quæ coctionem conſequuntur, accommodatiſſimus redditur. Triticum in agris facilè degenerat in lolium: præſertim cum annus pluuius, frigidusq́ue aduenerit, ut in lolij mentione latius dicemus. Fit è tritici granis inter ferri laminas igne calefacti compreſſis oleum, quod ad ulcerum ſinus commendant. Sunt etiámnum, qui eo utantur ad pedum, & manuum rimas, quas frigus excitauerit: item ad aſperam cutim lænigandam. Meminit tritici Galenus lib.* VIII. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Triticum ut medicamentum foris impoſitum, primi eſt ordinis excalfacientium: non tamen nec reſiccare, nec refrigerare manifeſtò poteſt: habet uerò etiam quiddam uiſcoſum, & obſtruens. Porrò quod ex eo conficitur amylum, eo tum frigidius eſt, tum ſiccius. Quod uerò ex pane fit cataplaſma, uim habet magis digerentem, quàm quòd ex tritico: mirum cùm & ſalem, & fermentũ panis adiuncta habeat: quippe cùm fermentum uim habeat attrahendi, digerendiq́; ea, quæ in alto reſident. Et primo de facultate alimentorum: In cibum aſſumptum (inquit) ægrè concoquitur, flatus excitat, laborem uentriculo infert, & caput uaporibus tentat. Poteſt inter Tritici genera quoque recenſeri illud frumenti genus, quod quidam perperam Turcicum appellant. Perperam, inquam, quòd* INDICVM, *non Turcicum, uocari debeat. Nam ex occidentalibus Indijs primò allatum eſt, non ex Turcia, & Aſia, ut credidit Fuchſius. Huius quatuor uidimus genera, colore tantum cùm granorum, tùm ſpicarum differentia. Nanque & rufeſcentibus ſeminibus, & nigricantibus, & crocantibus, & ſubalbicantibus Indicum frumentum habetur. Calamum edit arundinaceum, quemadmodum & folia, craſſum, rotundum, procerum, geniculatũ, & alba farctum medulla, Saccharifera rum Arundinum modo, in cuius ſummitate paniculas fundit diuulſas, ſpicis pluribus inde emergentibus, mutilis tamen, & granis uacuis, nunc luteo, nunc candido, nunc purpureo colore, prout frugiferæ ſpicæ coloratæ ſunt. Fructus, in quo grana uaginis foliaceis concluduntur, in ipſo caule è lateribus prodeunt. Horum ſpica piceæ arboris conum tum longitudine, tum craſſitudine æquat, circa quam totam nuda coacernantur grana, penitiſſimè ſeſe ſtipantia, læua, ac ſubrotunda; piſi magnitudine, inque octo aut decem uerſus, rectis lineis ordine digeſta. E uaginarum faſtigio capillacea coma dependet, eo ipſo colore, quo grana habentur. Radicibus nititur multis, duris, ac neruoſis, ſed minimè craſſis. Serunt Indi hoc ſemen, quod Malitz uocant, hoc modo: Deſcendunt in agrum aliquot ſimul, recta linea diſpoſiti, æqualiterq́ue*

Tritici electio, & panis optimi confíciendi ratio.

Oleum è tritico.

Tritici uires ex Gal.

FRVMENTVM INDICVM.

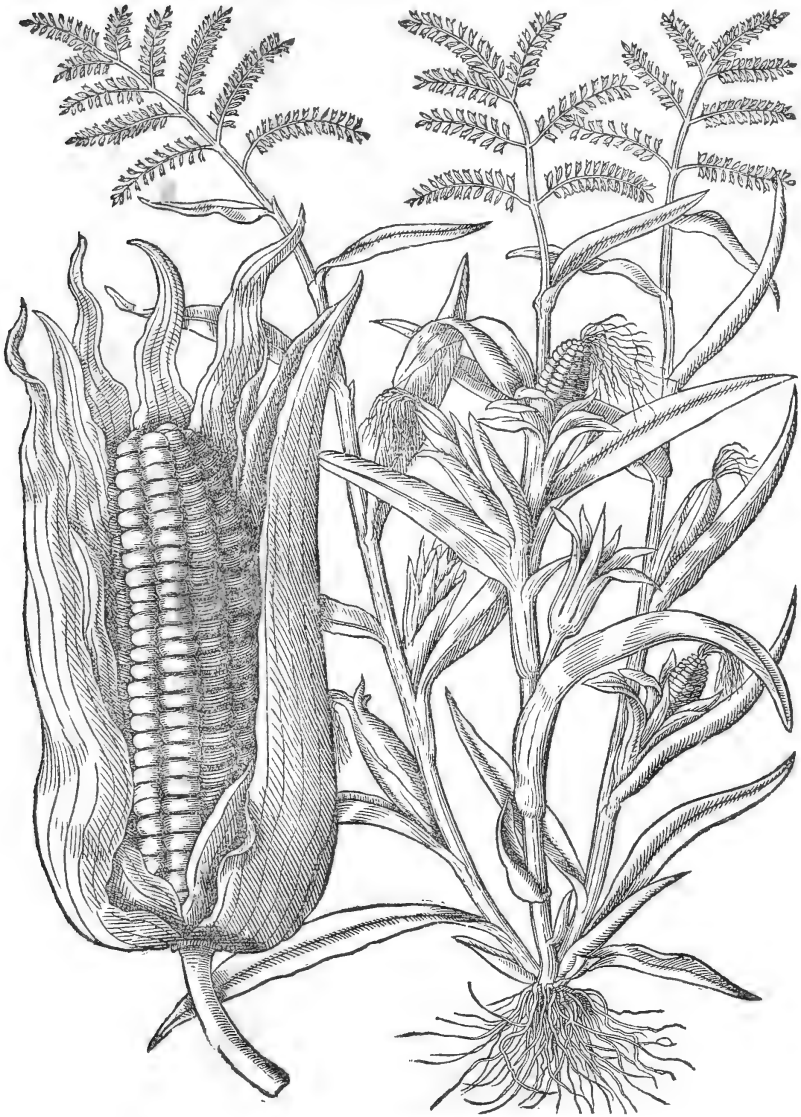

10 *terq́ue diſtantes,& deinde acuto palo terram perforant dextra manu,& ſtatim quatuor quinqueue grana ſiniſtra manu in unumquodq́ue foramen conijciunt, pede altero foramina occludentes,ne Pſitaci ſemen depaſcantur. Et ita ſeriatim paſſu ſuo diſtantias metientes,agrum totum ſemine replent retrocedentes. Verùm anteaquam ſemen terræ credant, biduo id aqua macerant,nec ſerunt,niſi prius terra pluuia maduerit. Naſcitur infra paucos dies,& quarto in India demetitur menſe. Eſt etiam huiuſce frumenti peculiare genus,quod duobus tantùm menſibus,& ſeritur,& demetitur. Quinetiam aliud, quod quadraginta tantùm diebus a ſatione matureſcit. Verùm minutum eſt,& infirmius, nec aliam ob cauſam ſeritur,quàm quòd ubi futurã annonæ caritatem uerentur. Eius temperamentum noſtro tritico ſimile eſſe creditur, aut paulò calidius,id quod indicare uidetur panis ipſius dulcedo. Farinã mittit candidam,è qua panes pinſunt,craſſiore tamen ſubſtantia, ac magis uiſcida,quàm noſtri,adeo ut eorum alimentum craſſius quoque ſit,& quod facilè obſtruere poſſit. Quo fit ut eiuſmodi frumenti farina ijs in cataplaſmatis ſit utilis, quibus mouendi pus inſit facultas. Nam ſuo lentore meatus obſtruens, apoſtematibus*

maturandis

FRVMENTVM SARACENICVM.

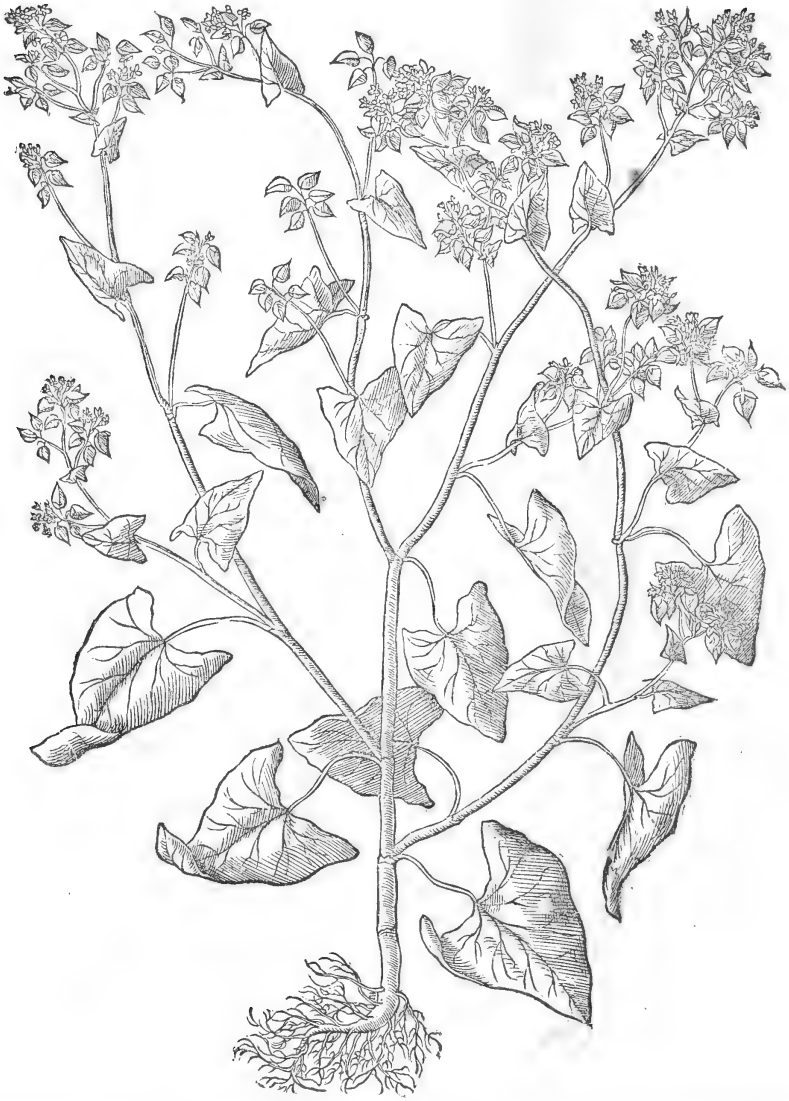

maturandis peridonea exiſtit. Cæterùm facit Indicum frumentum, ut de Saracenico, quod id mihi in mentem reuocauit, aliquid diſſeram. Hoc primùm ex Aphrica allatum dicunt, & Ideo ab Italis appellatur multis in locis Saracino, hoc eſt SARACENICVM, *quanquam non deſint, qui illud quoque uocent Formentone, quaſi uile frumentum. Creſcit id in primis folio ſubrotundo, quod deinde tractu temporis hederaceum euadit, uerùm acutius, & mollius. Caulem edit fragilem, rotundum, inanem, bicubitalem, rubentem, folioſumque. Florem deinde fundit parum, candidum, racemoſum, è quo ſemen oritur triquetrum, nigro exterius cortice, ſed alba intus medulla. Seritur Aprili, & metitur Iulio menſe in calidioribus locis, adeo ut ibi bis in anno, in eodem agro proueniat. Id quod in pluribus ſit Italiæ locis. Ruſtici ex eius farina non ſolùm panes conficiunt, ſed pulmenta, quibus hyeme uictitant. Pinſunt quoque idem in Pila, & priſanam inde conficiunt, qua nonnulli ueſcuntur è carnium iure decocta, eſt enim cibus non ingratus, ſi rectè coquatur, nec adeo, ut grana diſſiliant in pultem, ſed integra permaneant. Ruſtici, qui circa Italiæ, & Germaniæ fines degunt, pultem, quam uulgari idiomate appellant Polenta,*

lenta, conficiunt, & deinde forti stamine massam in tenues, ac latas portiones secant, & caseo, & butyro subinde conspersas in cibum sumunt. Est enim (ut ego quoque testari possum) non ingratus, nec uentriculum grauat, perinde ac puls illa, quæ è milij farina paratur à Syluanis. Quanquam autem flatus expers non est, haud tamen adeo inflat, ut faselus, & faba, atq; pisum. Hallucinantur profectò, qui putant hoc frumenti genus illud esse pabulum, iumentis purgandis aptissimum, quod antiqui ocymum uocauêre. Quo fit ut Tragus manifestò fuerit deceptus; nòn solùm quòd in hoc uersetur errore, sed etiam quòd huic frumento omnes tribuerit uires, quæ ocymo odorato tribuunt autores. Quod quidem non parum ridendum uidetur, ijsque præsertim, qui rei plantariæ excolendæ inuigilant. Triticum sic Latinè dicitur: πυρὸς Græcè: Henta, Henca, siue Hantha Arabicè: Grano, Italicè: Vueyssen, Germanicè: Trigo, Hispanicè: Fourment, Gallicè. Nomina.

10 κριθὴ. HORDEVM. CAP. LXXIX.

[2] HOrdeum est candidum, purumque. Id minus, quàm triticum alit. Ptisana tamen ob cremorem in decoctione redditum, plus alimenti præbet, quàm polenta ex hordeo facta. contra acri- a Omnia exê. Κριθὴ δὲ ἄρισ- τη λευκὴ καὶ καθαρά. i. Hor

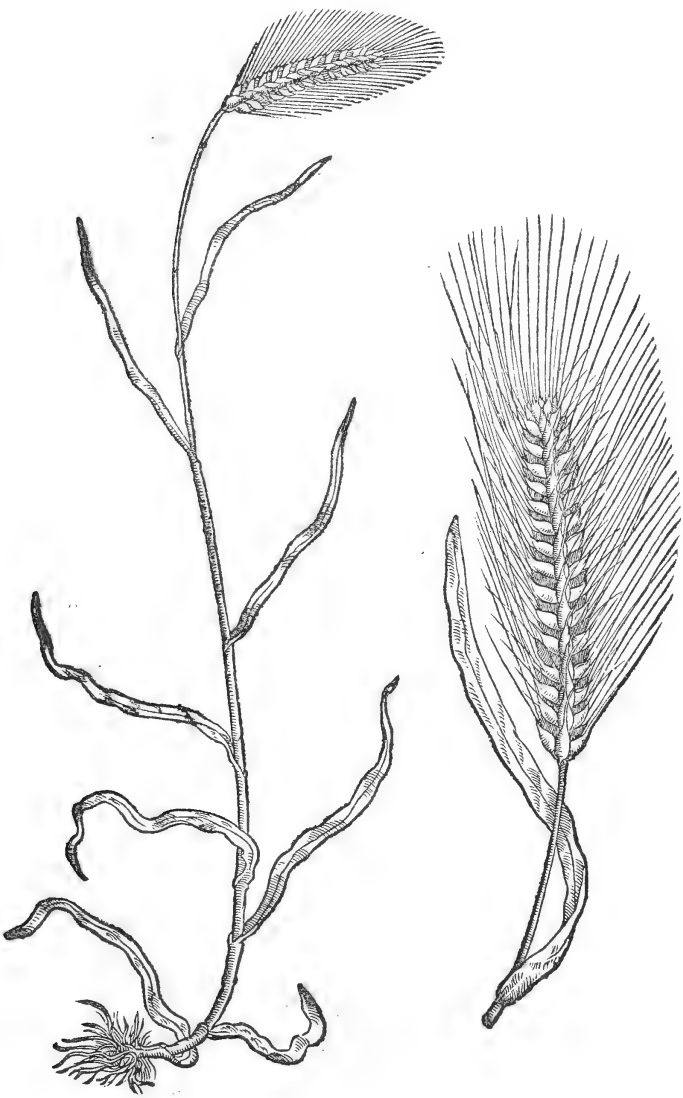

monias,

deum optimũ esta ibum, & mundum.

monias, atque gutturis scrabritias, exulcerationesque pollet: quibus etiam triticea ptisana præsidio est: sed plus alit, magisque vrinam mouet. Lac abunde suppeditat, si cum fœniculi semine decocta sorbeatur. Hordeum absterget, vrinam ciet, inflationem parit, stomacho aduersatur, tumores concoquit. Farina hordeacea decoquitur in mulsa aqua cum fico, vt inflãmationes, collectionesque discutiat: duritias [b] cum resina, & fimo columbarum concoquit: cum meliloto autem, & papaueris calyce dolores finit, qui latus excruciant: aduersus intestinorum inflationes cum lini semine, fœnogræco, & ruta illini iuuat: strumas cum pice liquida, cera, oleo, & impubis pueri vrina, ad concoctionem perducit: & cum myrto, aut vino, aut malicorio, aut sylvestribus pyris, aut rubo, alui profluuia sistit: podagricis inflammationibus cum cotoneis, aut aceto prodest: decocta in acri aceto, modo quo hordeaceum cataplasma, & calida imposita, lepris medetur. Cremor verò farinæ ex aqua, atque cum pice, & oleo decoctus, puri mouendo est, cum aceto subactus, itidem & cum pice contra articulorum fluxiones prodest. Farina ex his aluum cohibet, inflammationesque mitigat.

b Omnia exẽ. μετὰ πίσσης καὶ ῥητίνης. i. cum pice, & resina.

Hordei consid.

NOn minus Hordeum in Italia vulgaris notitiæ est, quàm triticum. Est autem (ut Theophrastus lib. VIII. *cap.* IIII. *de plantarum historia memoriæ prodidit) in hordei genere differentia. quippe quòd aliud binis uersibus, aliud ternis, quaternisque, cumque plurimum senis: est enim uel eiusmodi quoddam genus. Quod verò pluribus constituitur uersibus, hoc semper ferè spissius, positúque arctius constat. Magnam & Indicum differentiam facit: quando quidem ramis natum sit brachiari, ut proposui. Et spicæ verò alijs grandiores, rariores que constant: alijs minores: frequentiores que: & alijs distantiores a solijs, alijs proximiores, ut Achilleis cognomine. Et hordeorum ipsorum aliud rotundius, minusque: aliud oblongius, mansq;, atq; in spica varius. Item aliud candidum, aliud accedens ad purpuram, quod & farinam reddere copiosius creditur: & contra hyemem, & flatus, & in totum contra cæli mutationes candido ualidius esse uidetur. hactenus Theophrastus. Oritur & in Gallia hordeum, quod cantherinum dici putauerim, quia folliculo castratum enascitur. Galli qui serunt, mundum uocant hordeum, quòd sponte granum gluma concidat, in reliquo autem non nisi ægrè deglubitur. Hordeum magis, quàm triticum, rubiginem sentit, minusque tolerat imbrium impetus. Siquidem infestis imbribus, aut ulginosis locis, aut longiore pluuia dilutis satum in lolium degenerare affirmant. Exit Hordeum folio tritici latiore, asperioreque, quinetiam culmo fragiliore, ac minore, sed octonis articulis geniculato, simplici in stipula folio, & eo quidem scabro, latoque: grana simplici amiciuntur tunica, quæ tamen solidè inhæreat, è cuius acumine aristæ prodeunt, firmiores, longiores, mordacioresque quàm in tritico. Nititur fibrata radice. Pinguissimo agro Hordeum committendum, quod eius satu facilè macrescat solum, nec seri postulat, nisi soluta, siccaque terra. Præstat, quod candidissimum est, sarctum, ponderosum, coctu facilè, & quod situm non contraxit. Rufum enim, ut contra cæli tempestatem, & hyemem ualidius, sic medicatui infirmius. Hordei meminit Galenus libro* VII. *simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Hordeum primi est ordinis in exiccando, & refrigerando: habet etiam pauxillum abstersionis. Paulò etiam plus desiccat, quàm farina fabacea, cui non insint cortices: cætera uerò similia sunt foris utentibus. In cibo autem hoc fabis præstat, quod flatuosam naturam exuat: fabis, quantumcunque coxeris, flatuosa natura remanet: sunt enim crassioris essentiæ, quàm hordeum. quamobrem eo plus etiam alunt. Porrò quoniam utrunque paulùm à medio recessit, multo sunt usui. Nam talia medicamenta multis alijs miscentur, ceu materiæ quædam: itaque etiam cera, & oleum, non paucis medicamentis coniunguntur. Alphiton verò, hoc est polenta, multò plus hordeo desiccat. Et primo de facult. alimentorum sic inquit. Hoc item semen in usu frequenti apud homines est, quod non eandem cum tritico habet facultatem. Siquidem illud palàm calfacit, hoc verò non modò non calfacit (quo modo nonnulla, quæ in medio sunt calefacientium, & refrigerantium, uti amylum, & elotus panis) sed quoquo modo ipso utare, siue panes ex ipso feceris, siue ptisanam coxeris, siue polentam parueris, uim quandam refrigerandi habere cernitur. Dissidet præterea succi specie à tritici natura hordeum: nam ex succis, quos utrunque semen gignere natum est, qui quidem è tritico in nobis prouenit, crassius, & uiscosius est, qui ab hordeo, tenuis, ac nonnihil detersorius. Nulla igitur apparandi ratione hordeum unquam calfacit: sed uariè pro modo præparationis humectat, ac desiccat. Etenim manifestè cernimus, polentam ex tosto hordeo factam siccare: ptisanam contrà humectare, si quidem ut decet fuerit parata, hoc est, cùm in coctione quam plurimùm intumuerit, postea igne lento per multum otium in chylum fuerit redacta. hæc Galenus. Hordei combusti cinis, ambustis, & carnibus, quæ recedunt ab ossibus, utiliter inspergitur. Hordei quoque farina ex aceto, & melle, subacta utiliter illinitur lentigines. Cæterùm cùm recentiores medici Galeni ptisanam non ritè, & ad unguem parare nouerint, eius uice integrum deglubitum hordeum accipiunt, & tantisper decoquunt, dum poltis speciem referat: tunduntque deinde, & tenui uiminiculo percolant, modò saccharum, modò dulcium amygdalarum, modò melopeponum, ac papauerum seminis cremorem, pro morborum ratione addentes. Manardus verò Ferrariensis ætate nostra acutis morbis minimè competere antiquorum ptisanam, minusque recentiorum existimat: quòd, ut ipse asserit, Itali huic cibo à teneris non assueuerint, quodque nostri usus hordeum antiquorum hordeo facultate sit longè infirmius. Cuius tamen sententiæ non ulgari ratione ducti medici Hippocraticam, Galenicamque doctrinam sequentes, minimè adstipulantur. Porrò hordeaceus panis præter id, quòd uentriculo laborem inferat, frigidos, lentosque succos generet, parum nutrit, flatusque gignit: quanquam asserunt nonnulli podagricis hordeaceum panem perdoneum esse. Sed cùm polenta speciatim ex hordei farina fiat, interponaturque sepius à Dioscoride simplicibus medicamentis, ut omnibus palàm sit, quidnam extiterit polenta apud antiquos, non alienum duximus hic de ea differere. Polentam ueteres pluribus modis faciebant, ut Plinius est auctor libro* XVIII. *cap.* VII. *Græci enim perfusum aqua hordeum nocte una siccabant, ac postero die frigebant: deinde molis frangebant. Erant & qui nebulentius tostum rursus exigua aqua aspergerent, siccarentque prius quàm molirent. Alij uero uirentibus spicis decussum hordeum recens purgabant, madidumque tundebant in pila, atque in corbibus eluebant: siccatumque in sole rursus tundebant, & purgatum molebant. Quocunque autem genere præparato uicenis hordei libris, ternas seminis lini, & coriandri selibras, salisque,*

Hordei facultates ex Gal.

Ptisanæ cõsid.

Manardi opinio.

Panis hordeaceus.

Polentæ consideratio.

ſalisque acetabulo, torrentes ante omnia miſcebant in mola. Itali uerò ſine perfuſione hordeum toſtum in ſubtilem formam molebant, ijsdem additis, atque etiam milio. hæc ex Plinio. Cæterum aliam rationem parandi polentam prodidit Galenus libro primo de alimentorum facultatibus. Vbi non ex alijs ſeminibus admiſtis, ut Plinius tradit; ſed ex hordeo tantùm recenti, ac nouo mediocriter toſto laudatiſſimam fieri polentam ſcribit. Quare crediderim, ijs medicamentis, quæ in Dioſcoridis, & Galeni ſcriptis polentam expetere inueniuntur, eam legitimè imponendam eſſe, quæ ex recenti, & uiridi adhuc hordeo modicè toſto, & in farinam redacto parari debeat: quòd de hac utrunque intellexiſſe non dubitem. Hordeum quod Latinis, κριθὴ Græcis appellatur: Arabibus, Xahaer, aut Shair: Italis, orzo: Germanis, Gerſten: Hiſpanis, Ceuada: Gallis, Orge. Nomina.

Ζύθος. ZYTHVM. CAP. LXXX.

EX hordeo potus fit, cui Zytho nomen eſt. Is vrinam cit. renes, & neruos tentat: membranis, præſertim cerebrum veſtientibus, officit. Inflationem parit, vitioſum ſuccum creat, elephantiaſin gignit. Perfuſum zytho ebur, obſequioſum, & operi tractabile redditur.

Κοῦρμι. CVRMI. CAP. LXXXI.

FIt & ex hordeo potus, quem Curmi nominant. eoq; ſæpe potu pro uino vtuntur: verùm dolorem capitis mouet, malum ſuccum gignit, neruis nocet. Conſimilia etiam potus genera ex tritico fieri ſolent, in Iberia, quæ occidentem ſpectat, & Britannia.

ZYthum, quãtum ex Dioſcoride colligi poteſt, potus ſanè fuerit ex macerato hordeo, uel tritico paratus, illi maximè ſi milis, qui aquilonaribus regionibus Ceruiſia appellatur. Siquidem huius rei teſtis eſt Plinius lib. XXII. capite ultimo, ubi ſic inquit. Et frugum quidem hæc ſunt in uſu medico. Ex iiſdem fiunt & potus: zythum in Aegypto: cælia, & ceria in Hiſpania: ceruiſia, & plura genera in Gallia alijsque prouinciis. hæc Plinius. A zytho parum differt Curmi, quod & ipſum paretur è frugibus, nimirum hordeo, triticoque in aqua maceratis, bibaturque uini loco. Quamobrem credendum eſt, nil aliud zythum, & curmi fuiſſe antiquis, quàm Ceruiſia, quã loco uini bibit hoc ævo uniuerſa regio ſeptentrionalis: nempe Germania, Bohemia, Polonia, Cimbria, Gallia, & aliæ algentes Europæ regiones. Necaliam inter zythum, & curmi crediderim eſſe differentiam, quàm in conficiendi ratione, cùm eorum utrunque fiat ex eadem fruge. Siquidem conficiendi ratio uno, uel altero modo adhibita, verum facultates & auget, & imminuit, cùm plus, uel minus coctura adhibent artifices, quemadmodum etiam hac tempeſtate in Germania euenit. Nam & ſi omnes illi potus ex hordeo, uel tritico parentur; diuerſa tamen eſt apparandi ratio, cùm ſaporibus inter ſe differant. Aliæ nanque dulces, gratæque guſtui ſunt: aliæ verò amaræ, auſteræque habentur. quinetiam aliæ turbidæ, aliæ claræ pellucidæque cernuntur. In Boemia, Germaniaque hos potus ſuos conficiant, hordeum, & triticum macerant lupulorum decocto. Quo fit, ut in his locis non leui plectatur pœna, qui lupulos ſecuerit, uel deperderit. Serunt enim lupulos, coluntque hanc ob cauſam, ut nos uites, demetuntque eorum flores, & fructus ſtatutis temporibus: quandoquidem eorum decocto maceratæ fruges, non modò fermentantur; ſed & uini ſpeciem induunt. Quapropter potus inde confectus guſtatu gratior euadit. Inebriat is largiùs ſumptus, quemadmodum & uinum, perduratq; eius temulentia longè diutius, quòd craſſior, concoctuque difficilior ſit, quàm uinum. Ζύθος. *ſic Græcè, ut Zythum item Latinè, & Italicè Zitho uocatur: Germanice, Birra: Boemice Piua.* Zythi, & curmi conſid. Nomina.

Ζειὰ. ZEA. CAP. LXXXII.

ZEa duorum generum eſt. vna ſimplex: altera in geminis putaminibus grana bina iuncta gerit, ob id dicoccos appellatur. Plus quàm hordeum alit, ori grata, digeritur in panificia, minus quàm triticum alens.

NIſi Zea, de qua hîc diſſerit Dioſcorides, illud fuerit frugis genus, quod Itali partim Spelta, partim Pirra uulgò dicunt; aliam quidem frugis ſpeciem prouenire in Italia non facilè crediderim, quæ legitimam referat zeam. Verùm enimuero quòd zea, Italica ſit ſpelta, facilè ex Dioſcoride coniectari poteſt, quòd ſcripſerit duplicem eſſe zeam, quarum una ſimplex, altera dicoccos appellatur, eo quòd in geminis putaminibus grana bina gerat. Nam & Spelta apud Italos duũm eſt generum: una ſpicas profert ſimplicibus granorum uerſibus: altera uerò ijs duplicibus conſtat. Zeam hanc quidam, ut Foroiulienſes, Pirra farra uulgo appellant, quòd ex ipſius deglubitis granis farris modo halicam conficiant. Plinius præterea libro XVIII. cap. VIII. zeam eſſe Italiæ in Campania maximè, & ſemen uocari ait. Id quod manifeſtè oſtendit, cùm zea fuerit copioſa fruges in Italia, facilè in hunc uſque diem eius perdurare prouentum. Quòd cùm ita eſſe certò credam, nil aliud antiquorum zea eſſe poteſt, quàm ſpelta nobis uocata. Hanc Hetruſci antiquos quadantenus ſecuti appellant uulgò biada. Nam quemadmodum hoc nomen ſemen, omnibus ſeminibus eſt commune: ita biada, quæ idem eſt, quod ſeges, cunctis ſegetibus, & frugibus communiter aptari poteſt. Sunt & apud Inſubres, qui Speltam, algam quaſi alicam uocent: quod facilè atteſtatur hanc eſſe zeam. Siquidem & ueteres deglubitam zeam halicam appellauere. Zea itaque, quam nos ſpeltam uocamus, tritico haud abſimilis prouenit, tenuiore tamen culmo, firmioreque. Verùm ſpica, a tritico differt, quòd plana ſit, granis tantùm utrinque è lateribus prodeuntibus, ariſtis longis, ac tenuibus. Duo eius ſunt genera. Maius, firmiore, grandioreque culmo, & ſpica grandiore prouenit, quæ duabus ſiliquulis ſimul coniunctis duo grana profert. Alterum, Zeæ conſid.

ZEA.

quod minus eſt, minore tum culmo, tum ſpica ſpectatur, in qua grana ſingula, ſingulis includuntur putaminibus. Tunditur utraque in pilis, donec glumam exuat, & frangitur in particulas, ptiſſanæ Hordaceæ modo; ut ſuo loco paulò inferius dicetur. Zeæ meminit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Zea uniuerſa ſua facultate quodammodo in medio eſt tritici, & hordei. Itaque ex illis cognoſcatur. Eius nomen Græcum ζειὰ, Latinum, pariter & Italicum zea: Arabicum, Hais: Germanicum, Speltz, S. Peters Korn, Kin: Korn, & Dinckelkorn: Hiſpanicum, Spelta: Gallicum Eſpeltra, & Eſpeautre.

Nomina.

Κρίμνον. CRIMNON. CAP. LXXXIII.

CRimnon crassior est ex zea, triticoque farina, ex qua pultem faciunt. Abunde alit,† sed ægrè conficitur: aluum vehementius adstringit,si zea,ex qua fit,prius torreatur.

CRimnum crassior zeæ, aut tritici farina extitit apud antiquos, qua ad pultem conficiendam utebantur: quaque loco panis diutius uictitarunt,ut Plinius est auctor libro XVIII.cap.VIII. Κρίμνον id Græci,quod etiam Latini Crimnum,& Hispani Farina atorcolada,aut Rolum uocant. Crimni consideratio.

† Neque Ruellium, neque communem, uulgatamque Græcam lectionem hîc secuti sumus: sed Marcellum, qui probatissimi codicis testimonio non ἀκατέργασον, quod facilè conficiatur,sed ἀκατέργαστον, quòd ægrè concoquatur, legendum putat. Nomina.

Ὄλυρα. OLYRA. CAP. LXXXIIII.

EIdem zeæ generi olyra adscribitur, sed minus aliquantò nutrit. In panes, vt zea, cogitur. Fit quoque ex olyra crassior farina,quam Græci crimnon vocitant.

OLyram zeæ esse speciem, Dioscoridis testimonio,ambigit nemo;tametsi hac ætate non seratur in Italia.Ideoque Galenus ijsdem Olyram pollere facultatibus ait,quibus & zea:is enim utranque inter triticum,& hordeum mediũ tenere temperamentũ asseruit.Adducitur aũt Marcellus,Dioscoridis interpres,ut ferè credat,Olyram à Secalo uulgò uocato,è quo rustici Alpium cultores panem conficiunt,minimè differre. Qua in re Plinium alioqui sibi familiarem haud accuratè legisse uidetur, cùm non animaduerterit, seorsim ac differenter scripsisse illum de Olyra & Secale,quod speciatim Farraginem appellat. Nam lib.8.cap.10.de olyra sive Arinca sic idem habet Plinius:Ex Arinca dulcissimus panis,ipsa spissior quàm far, et maior spica,eadem et ponderosior. Rarò modius grani decem & septem libras implet. Exteritur in Græcia difficulter,ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc est,quam olyram uocant. Eadem in Aegypto fertilis,facilisque. De Secale autem scribens libro XVIII.cap.XVI.Id autem inquit,quod Secale sive Farrago appellatur, occari tantùm desiderat. Secale Taurini sub Alpibus Asiam uocant,deterrimum, & tantùm ad arcendam famem utile.Fœcunda,sed graculi stipula, nigricia triste,sed pondere præcipuum. Admiscetur huic Far,ut mitiget amaritudinem eius,et tamen sic quoque ingratissimum uentri est. Nascitur qualicunque solo.Hæc ille.Quibus non solùm liquidò constare non ambigo, Secala quidem ab Olyra differre,sed quòd nullum aliud sit granum,quàm uulgaris Siligo nostra.Siquidem hæc,præter id,quod in Italia adhuc genuinum nomen retinet,ubi Secala ubique ferè appellatur,cæteris quoque notis Pliniano Secali correspondet. Est enim fœcunda stipula tritico graciliore,nigricans, tum ipsa,tum eius panis. quinetiam Rustici farris loco, tritici aut Milij tertiam partem admiscent,ut panis amarorem amittat, quæ seminum mistura olyra minimè indiget,cùm dulcissimum per se conficiat panem. Ad hæc plurimum differre Olyram à Secala nostrate testatur grauissimus author Galenus libro I.de alimentorum facultatibus, ubi sic habet,de Typha,Olyra,& Zea scribens: Typhæ semen extrinsecus corticem habet, ueluti Olyra & Hordeum,uerùm decorticatum in panes congeritur.& paulò pòst inquit.Ex nobilissima autem Olyra cùm ut decet, fuerit decorticata, nominatim Tragum conficiunt. id quod repetijt libro de attenuante uictus ratione, sic inquiens. Cæterùm semen ut Hordeum,Olyra,& Auena,est mundandum,et cortice spoliandum;ideoque dicebat Plinius,quòd in Græcia Olyra difficulter exteritur.Siquidem Secala uulgaris nostra decorticatione non indiget, quẽadmodum nec Triticum, cùm ipsa tritura tantùm nuda è folliculo prodeat. Præterea ex colore quoque noscitur,Olyram non esse Secalam uocatam,ut Galenus libro I.de alimentorum facultatibus testatur his uerbis: Color in hordeis quidem & Olyris est albus,in triticis autem subflauus;id quod nusquam in Secala uisitur. In eodem uersatur errore Otto Brunsfelsius,& Ianus Cornarius,quorum sententiis manifestò ea,quæ diximus,refragantur. Præter id non possum non admirari Hermolaum, Manardum & Ruellium, alioqui doctissimos uiros, quippe qui uno ore fateantur,quod tamen nusquam reperitur, Olyram Plinio Siliginem nuncupari, cùm is non siliginem,sed Arincam Olyram uocauerit,& speciatim de utraque tanquam de rebus inuicem discrepantibus scripserit lib.XVIII.ca.VIII. IX. & X. Is enim pro siligine intelligit quoddam præstantissimi frumenti genus, è cuius farinæ selectiore parte ueteres panem conficiebant omnium præstantissimum,leuissimumque.Pro Olyra autem aliam frugis speciem, è qua dulcis fiebat panis. Plinij autem uerba sunt hæc:E siligine laudatissimus panis, pistrinarumque opera laudatissima. Olyræ consid.

Præcellit in Italia,si Campana Pisis nata misceatur. Ruffior illa,at Pisana candidior, ponderosior uerò Cretacea.Iustum est è grano Campanæ,quam uocant castratam,è modio redire sextarios quatuor siliginis,uel è gregali sine castratura,sextarios quinque. Præterea floris semodium,& cibarij, quod secundarium uocant,sextarios quatuor,furfuris sextarios totidem. E pisana autem siliginis sextarios quinque,cætera paria sunt.Item eodem libro capite X.Similago,inquit,ex tritico fit laudatissima,ex Aphrico iustum est,e modijs redire semodios,& pollinis sextarios quinque. Ita enim appellant in tritico,quod florem in siligine. Hoc crariæ officinæ, chartariæque utuntur. Et capite XI.Panis summa laus, ait, Siliginis bonitate, & cribri tenuitate constat. Plinio quoque uidetur subscribere Galenus libro I.de facultatibus alimentorum,capite de Tritico de panibus scribens,ubi sic habet: Et apud Romanos quidem,ut etiam apud alios propemodum omnes, quibus ipsi imperant,panis quidem purissimus σιλιγνίτης id est Siligineus. Qui autem huic est proximus σεμιδαλίτης, id est Semilaceus nuncupatur. Verùm σεμίδαλις quidem Græcum nomen est,& antiquum. Σελίγνις uerò neque Græcum est, neque ipsam aliter possum exprimere.Inter panes igitur Siligineus plurimum alimenti præstat, post ipsum autem Semilaceus, tertio loco Medius,qui & σιγκομίστος & αὐτοπύρος dicitur,quartum post hunc sordidorum genus,in quibus furfuraceus est postremus. De

olyra autem agens Olyrini ſanè panes, inquit, ſi ex bona Olyra fiant, poſt triticeos ſaltem ſunt præſtantiſſimi, ſecundi autem ab his ſunt Typhini. Quod ſi olyrini ex uitioſo ſemine ſint facti, Typhini non erunt eis inferiores. Hæc ille. Quibus ſanè nulla dubitatione conuincitur, contra eorundem doctiſſimorum uirorum ſententiam, Olyram non eſſe Siliginem. quæ quantum differat à Secala noſtrate, non ſolùm ex panis ipſius præſtantia ſcire quis poterit, qui aliter ſentiat, ſed etiam ex eius hiſtoria apud Plinium libro decimo octauo, cap. decimo, ubi ſic habet: Siligo nunquam matureſcit pariter, nec ulla ſegetum minus dilationem patitur, propter teneritatem, ijs, quæ maturuere, protinus granum dimittentibus, ſed minus quàm cætera frumenta in ſtipula periclitatur, quoniam ſemper rectam habet ſpicam, nec rorem continet, qui rubiginem faciat. Hæc ille. Quæ ſanè euidenter admodum diſtinguunt ſecalæ Vulgaris, & Siliginis antiquorum differentias. Sed mirum, quòd ſecuta à Romanis ætas adeo hoc præſtantiſſimum ſemen neglexerit, ut non ſolùm in Italia, ubi frequentiſſimum habebatur, ſed in tota Europa, nuſquam hoc æuo reperiatur. Secalæ uulgaris farina, quod glutinoſa, emplaſticaque ſit, utiliter additur in emplaſtris pus mouentibus. Seminis decoctum tineas uentris pellit, præſertim addito coriandri ſemine. Ideoque Mulomedici Secalam decoctam dare ſolent iumentis, quæ tineis infeſtantur. Culmi aqua macerati utiles ſunt feſtucandis uitibus, iunci enim, aut geniſtæ uicem explent. Olyra Græcis Ὄλυρα. Siligo Latinis dicta, aliud apud alias nationes nomen non habet. Secala autem uulgaris Latinis Secale, ſine farrago. Germanis Korn: Italis Segala: Hiſpanis centeno blanquo: Gallis Seigle blanche: Boemis Zito.

Nomina.

Ἄθηρα. ATHERA. CAP. LXXXV.

AThera ex zea fit tenuiſsimè molita. Eſt autem ſorbitio, quaſi liquida pulticula, infantibus conueniens, & cataplaſmatis efficax.

Atheræ conſi.

CVm Dioſcorides, ſatis ſuperque declarauerit, quid ſit Athera, neceſſarium quidem non duximus de ea plura ſcribere. Veruntamen illud ignorandum non eſt, quòd nonnulli auctores ſunt, qui Atheram etiam fieri aſſerant ex tritico, olyra, & amylo. Hæc Germanis uulgò Moſa nuncupatur: utunturque ea plurimùm non modò infantulorum lactentium cibis, quemadmodum nos pane in aqua decocto; ſed & quotidianis menſis, quam ex farina, lacte, & butyro parant, ut ij quidem norunt, qui diu in Germania uerſati ſunt. Quæ ἄθηρα Græcè, Athera item Latinè, & Italicè nominatur: Germanicè, Muos: Hiſpanicè, Papas.

Nomina.

Τράγος. TRAGOS. CAP. LXXXVI.

TRagos quandam halicæ frugis figuram gerit. Multò minus, quàm zea nutrit, quòd multum aceris habeat: quare ægrius conficitur, aluumque magis emollit.

Tragi conſid.

TRagos, quem aliqui halicam, nonnulli uerò far notis referre aſſerunt, hac ætate, quod ego ſciam, non prouenit in Italia. At quoniam (ut Plinius inquit lib. XVIII. cap. X.) ex oriente peregrinus nobis inuectus erat, unde noſtro etiam æuo innumeræ deferuntur plantæ mirũ quidem non eſt, ſi, tam longo temporis tractu, relicto Italico cultu, in proprium redierit ſolum, ex quo primùm ad nos aduehi cœpit, ut in alijs quàm plurimis euenire ſolet comperimus. Nomen eius Græcum τράγος, Latinum quoque Tragus: Arabicum, Sult: Germanicum, Hamelkorn: Gallicum, Duble turguet.

Nomina.

Βρῶμος. AVENA. CAP. LXXXVII.

2 μεῖ. ὥσπερ ἀκρεὰ δίκολλα. i. ueluti locuſtas bipedes. Cat. ἀκρίδια δίκολλα. i. locuſtulas bipedes.

AVena genicula quædam habet: folio, & ſtipula triticum imitatur: & in cacuminibus dependentes paruulas ueluti [a] locuſtas bipedes gerit, in quibus ſemen continetur, utile ad cataplaſmata, uti hordeum. Pulte huius aluus ſiſtitur. prodeſt tuſsientibus in ſorbitione ſuccus.

Auenæ conſid.

Auenæ facultas ex Gal.

TAmetſi Auena, uulgaris notitiæ ſeges, edita ſit à natura in equorum potius, quàm hominum alimentum; in Germania tamen ab aceribus repurgata, & iure pinguium carnium elixa, frequenter in cibis ſumitur, quemadmodum in Hetruria far, & oryza. Quin & pulticulam Germani ex ea parant eadem ratione, quam in Athera paulò ſuperius retulimus. Bromos, id eſt, Auena (ut Galenus memoriæ prodidit libro VI. ſimplicium medicamentorum) unum eſt ex leguminibus: uerùm ut medicamentum ſimilem hordeo uim obtinet. Nam illitum deſiccat, & digerit mediocriter, & ſine morſu. Temperiem autem habet paulò frigidiorem. Nonnihil etiam adſtrictionis obtinet, ut uentris profluuia iuuet. Et primo de alimentorum facultatibus: Hoc ſemen (inquit) in Aſia perfrequens eſt, & potiſſimùm in Myſia, quæ eſt ſupra Pergamum; ubi & typhæ, & olyræ uberrimus eſt prouentus. Iumentorum autem eſt alimentum, non hominum: niſi utique aliquando extrema fame, ad panes ex eo quoque ſemine conficiendos compellantur. Citra famem autem coctum, ex aqua eſtur cum uino dulci, aut ſapa, aut muſſo. Cæterùm Auenæ farina (ut Plinius adnotauit lib. XXII. cap. XXV.) decocta in aceto næuos tollit. Seges hæc, quæ βρῶμος Græcè, Auena Latinè uocatur: Arabicè, Cartamum, ſiue Churtal: Italicè, Vena: Germanicè, Habern: Hiſpanicè, Auena, & auea: Gallicè, Auoyne.

Nomina.

AVENA.

10 Ὀρυζα. ORYZA. CAP. LXXXVIII.

ORyza frugum generis eſt, in paluſtribus, riguisque naſcens. Mediocriter alit: ſed aluum ſupprimit.

ORyza folio exit arundinaceo, carnoſo, porro haud abſimili. Culmum fert cubitalem, & ſæpe maiorem, geniculatum, & tritico craſſiorem, firmioremque, in cuius ſummitate ſpica prodit, in ramulos diuulſa, in quibus ſemen utrinq; impari exortu prouenit, cortice ſubflauo, aſpero, tenuibus quaſi coſtis ſtriato, oui figura, quod gluma expoliatum, candi- Oryzæ facultas ex Gal.

SECALE.

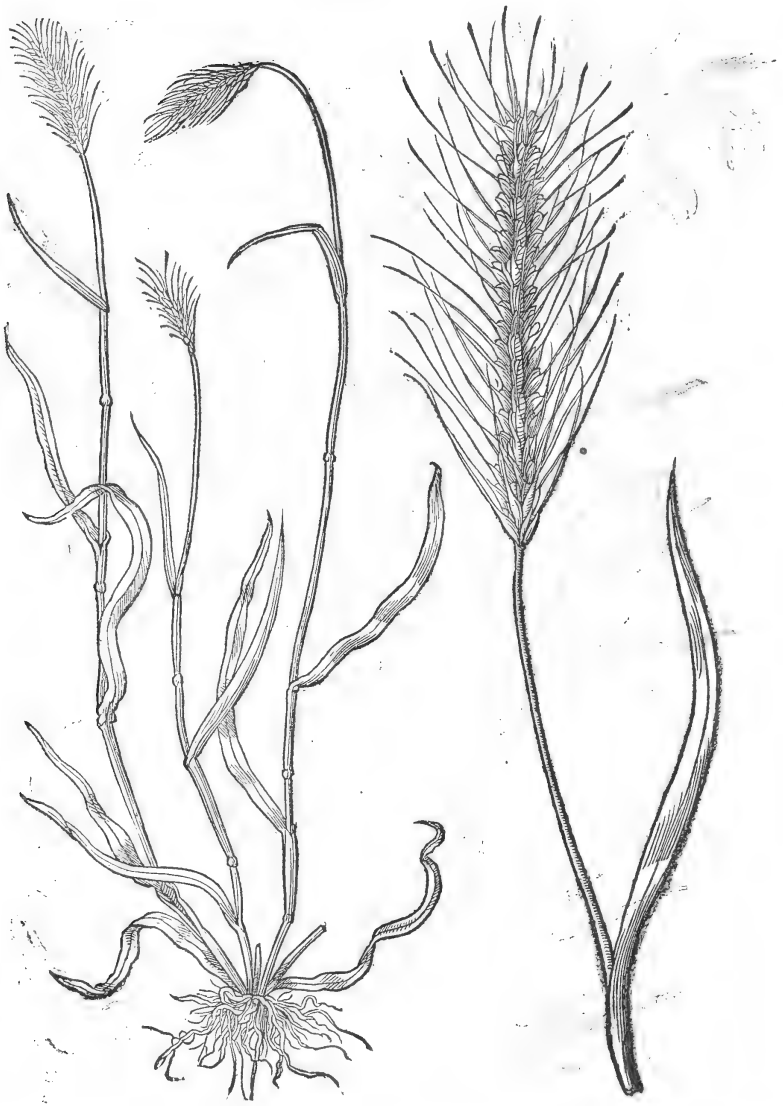

dum eſt. Prouenit copioſa in nonnullis Italiæ locis, humecto tantùm ſolo. Sed copioſiſſima in Aſia, Syria, & Aegypto. In 10
cibis Oryza admodum eſt familiaris, concoctuque facilior euadit, & ori gratior, ubi ex lacte bubulo, aut amygdalarum cre-
more, aut carnium pingui iure decocta fuerit. Datur utiliter in cibis, dyſentericis, cœliacis, & diarrhœa affectis, præſertim
ubi prius torrefacta, in lacte, in quo igniti calculi fuerint extincti, decoquatur. Sunt, qui oryzam quoque dicunt genitale auge
re ſemen, in bubulo lacte decoctam, additis ſaccharo, & cinnamomo. Oryzæ decoctum utiliter dyſentericis infunditur, ac
etiam potandum datur. Farina bellè quidem cataplaſmatis admiſcetur repellentibus. Mammarum incipientes inflammatio
nes arcet. Huius meminit Galenus, qui lib. VIII. de ſimp. med. facultate, ſic de ea paucis ſcribit. Oryza habet adſtrictorium
quippiam: quare mediocriter uentrem ſiſtit. Et lib. primo de alimentorum facultatibus: Semine hoc, inquit, omnes in ſiſtenda
aluo

ORYZA.

aluo utuntur ipſum eodem modo, quo halicam decoquentes. Difficilius tamen quàm halica conficitur, & minus alit, ceu utique & in edendi ſuauitate ab ea quàm plurimum deficit. Vt ὄρυζα Græcis, ita etiam Latinis oryza nominatur: Arabibus Arz ſeu Arzi: Italis, Riſo: Germanis, Reiſz: Hiſpanis, Atroz: Gallis, Ris. nomina.

Κόνδρος. HALICA. CAP. LXXXIX.

HAlica fit ex zea, quam dicoccon appellauimus. Plus alit, quàm oryza: aluum [a] magis cohibet [b] ſto macho longè utilior. Decocta in aceto, illitaque lepras tollit: unguium ſcabritias extricat: incipientibus ægylopijs medetur. Decoctum dyſentericis, quos excruciat dolor, infuſum, idoneum eſt.

a Magis, non leg. Orib.
b Orib. Δύσμαχος. noma cho utilis.

Halicæ confid. HAlicam antiquitus parabant ex zea,cretam,& gypſum admiſcentes. Huius rei auctor eſt Plinius lib.XVIII. cap. XI.ſic inquiens. Halica fit è zea,quam ſemen appellauimus. Tunditur granum eius in pila lignea : nam lapidis duritia conteritur. Nobilius,ut notum eſt,pilo uinctorum pœnali opera. Primori ineſt pyxis ferrea,excuſſis inde tunicis. Iterum iiſdem armamentis nudata conciditur medulla. Ita fiunt halicæ tria genera, minimum,ac ſecundarium, grandiſſimum uerò apherema appellant. Nondum habent candorem ſuum,quo præcellunt. Iam tamen Alexandrinæ præferuntur. Poſtea, mirum dictu, admiſcetur creta, quæ tranſit in corpus, coloremque, & teneritatem affert. Inuenitur hæc inter Puteolos, & Neapolim in colle Leucogeo appellato. Halica adulterina fit maximè è zea, quæ in Aphrica degenerat. Latiores eius ſpicæ, nigrioresque, & breui ſtipula, pinſunt cum arena, & ſic quoque difficulter deterunt utriculos. Poſteaquè gypſi pars quarta inſpergitur, atque ut cohæſerit, farinario cribro ſubcernunt. hactenus Plinius. Ex quo non ſatis admirari poſſum,quòd ueteres & cretam,& gypſum in cibis ſimul cum Halica citra noxam eſitaſſent, cùm procul dubio compertum ſit,gypſum in corpus aſſumptum adeò ſpiritibus meatus obſtruere,ut facilè homines ſtrangulet. Niſi fortaſſe dixerimus,quod quanquam aliqui cretam, alij uerò gypſum halicæ commiſcerent,ut candidior,& mollior euaderet: ablutionibus tamen prius eam expurgabant,quàm decoquendam traderent. Nanque & hoc tempore gingiberis radices fabrili rubrica inficiunt, ut illas à carie, & teredine indicent: quæ tamen & abluitur, & deraditur, & cribro excutitur, cùm in ciborum condimentis, uel medicamentorum miſturis eæ expetuntur. Hoc enim mihi uiſus eſt immiſſe Galenus lib. primo de alimentorum facultatibus,cùm ait. Cæterùm diligentiſſimè,dum ex halica elota ſorbitiones parantur, animaduertere oportet. Quippe cùm Halicam ad ſorbitiones parandas elui præcipiat,id ſanè facere uidetur,ut repurgetur à creta, & gypſo,quibus inficiebatur. Quòd autem in cibum non ſumeretur Halica,quæ ab omni mangonio non eſſet purgata, oſtendit idem Galenus loco nuper citato,cùm inquit. Halica ex genere eſt tritici,quæ ualenter nutrit,ſuccumque lentum habet,ſiue in aqua duntaxat coctam cum mulſo,aut dulci uino,aut etiam adſtringente ſumas,ſiue ex oleo,ſaleque conditam. Qui autem per ſanitatem ob uehementem uentris mordicationem,ſiue à bilioſi humoris copia,ſiue aliunde profectam, ſorbitione egent, ijs halicam affatim coctam, quoad teneram flaccitatem adepta colliqueſcat, deinde conditam,& colatam,ut ptiſanæ colato cremori perſimilis ſit,ſorbendam exhibeto. Hæc Galenus. qui certè tot laudibus hac in re Halicam non commendaſſet, ſi cretam,uel gypſo admiſtam aſſumpſiſſent in cibum. Fiebat antiquitus Halica non modò ex zea,quæ dicoccos dicitur; ſed etiam ex tritico,& alijs frumentaceis, ut ex Galeno,Paulo,Aetio,& alijs intelligi facilè poteſt. Fit & hoc tempore in uniuerſa Italia,quanuis eam non Halicam, ſed Far falsò appellitent. Nanque far ab halica longè diuerſum putamus. Quòd autem Far à chondro,ſiue halica differat,ſitque per ſe frumenti,uel tritici proprium genus,antiquis Adoreum uocatum, è quo Far ipſum paratur,id ſanè ex plurium probatiſſimorum auctorum ſcriptis apertiſſimè conſtat. Siquidem id primùm declarat Plinius lib.XVIII.cap.VIII.ſic inquiens. Frumenti genera non eadem ubique,neque ubi eadem,ſunt iiſdem nominibus. Vulgariſſimum far,quod Adoreum ueteres appellauere. Quin & eodem capite,ut fortaſſe palàm faceret,aliud eſſe zeam, è qua fit halica,aliud uerò far: Qui zeæ ututur,inquit,non habent far. Item cap.VII.eiuſdem libri: Populum Romanum, ait, farre tantùm è frumento trecentis annis uſum Verrius tradidit. Quo tempore Romanis nullus fuit halicæ uſus, ut ipſe teſtatur Plinius lib.XXII.cap.XXV.cùm inquit. Halica res Romana eſt,& non pridem excogitata,neque arbitror Pompei magni ætate in uſu fuiſſe. His accedit Aſclepiadis, & Galeni auctoritas lib.VII.de compoſitione medicamentorum ſecundum locos in quodam eclegmate ad cruenta ſputa,ubi ſic habet. Farris Cluſini appellati ſextarij dimidium, decocti marrubij uiridis ſextarium unum. Hæc in uas uitreum conjecta per diem,& noctem macerari ſinito. Sequenti die pharmacum mollito,quemadmodum halicam maceramus. hæc Galenus. Quibus palàm eſt à farre differre halicam. Galeno deinde ſubſcribit Aetius lib.IX.cap.XLV. ubi ex Archigene hæc habet. Quod uerò Latinè in regionibus Romæ uicinis far appellant, hoc modo paratur. Frumentum modico tempore aqua madefacito: indeque extractum,ac in pilam conjectum,ueluti ptiſanam,à cortice repurgato. Vbi uerò corticem exuerit tollito,atque in ſole ſiccato: deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum,craſſiſſimè molito,ita ut granum unum in quàtuor,aut quinque partes redigatur,& ſiccum aſſeruato. Vſus autem tempore halicæ modo coquitur,& à ſanis in cibo ſumitur. Pro ægris uerò uariè apparatur, & epithematis quoque admiſcetur. Quidam ſpicas frumenti adhuc uirides tollunt,ex ipſiſque far concinnant,quo modo & ſuauius, & iucundius redditur. hactenus Aetius. Ex cuius,& ſupradictorum teſtimonio,illud planè omnibus patere arbitror, quòd far ab halica diſſideat. qua de re etiam plura,duce Deo,dicemus in epiſtolis noſtris. Quod Græcis κέγχρος, Latinis pariter & Italis Halica nuncupatur: Arabibus, Chandaros.

Halicæ uires ex Galeno.

Farris, & halicæ differentia.

Nomina.

κέγχρος. MILIVM. CAP. XC.

MIlium in panes coactum, minus cæteris frugibus alit: ſiſtit pulte ſua aluum, urinam cit. Torretur milium, feruenſque in ſacco ponitur, ut torminibus, reliquisque doloribus, ſi foueatur,auxilio ſit.

Milij uires ex Gal. MIlium, folia profert arundinacea,panico æqualia,calamum cubitale,craſſum, geniculatum, lanuginoſumque, radicem multiplicem, ac duram, paniculis diuulſis è cacumine dependentibus. In quibus copioſum oritur granum,rotundum,ſolidum,ſubflauum, tenui tunica ueſtitum. Eius panis dum recens eſt,& arte quadam piſtoria rectè paratus: ut Veronæ fit,& ita calidus;ut ex furno excipitur,deuoratus, ſua quadam dulcedine placet,& à pluribus expetitur. Quare non deſunt,qui ipſum calidum per plateas circunferant,clamantes, Pan di miglio caldo,caldo. At cum obduruit, ingratus ſanè eſt. Syluani,qui carbones,& arbores ſecant in Tridentino agro,ſola pulte Miliacea,quam uulgo appellant Polenta,ſe alunt, eam cum lacte edentes;nec alio dicunt ſe poſſe alimento perdurare. Quare anno toto hoc tantùm alimento uiuunt,& fontanam aquam potant. Milium fomentum eſt optimum ad ſiccandum citra morſum,& ad flatus repellendos, præſertim ubi cum

MILIVM.

cum ſale admiſtum fuerit. Siquidem rectè ad tormina adhibetur, quæ à flatu excitantur, quin etiam præſtantius eſt additis chamæ mali floribus. Medicamenta, quæ in milij aceruo ſepeliuntur, diutius à carie, & putredine præſeruantur, imò & ipſæ carnes recentes milio æſtate ſepultæ, pluribus diebus à putredine uindicantur. Milium, ut lib. VII. ſimp. med. prodidit Galenus, primo ordine refrigerat, exiccat uerò tertio exoluto, aut certè ſecundo intenſo. paululum etiam habet tenuitatis. Ex hac tum conſiſtentia, tum temperatura inſtar quidem edulij comeſtum, planè inter omnia frumentacea edulia minimum confert nutrimenti; ſed & uentrem deſiccat. Porrò foris impoſitum in ſacculis idoneum eſt fomentum ijs, quæ citra morſum exiccari poſtulant: & cataplaſmatis modo illitum exiccare poteſt. attamen admodum friabile eſt, proinde difficilis eſt eius in cataplaſmatis uſus. Quibus omnibus ea prorſus adſtipulantur, quæ idem de Milio tradidit libro primo de alimentorum facultatibus, cùm inquit. Milio item in pane nonnunquam utuntur, urgente frugum penuria. Panis tamen ex eo exigui eſt alimenti, & refrigerans. Conſtat inſuper præaridum, & inſtar arenæ, aut cineris friabilem eſſe: nihil enim in ſe habet pinguitudinis, &

nis,& lentoris. Iure ergo aluum humentem deficcat. Agricolæ huius farina cocta, admisto adipe suillo,& oleo uescuntur.

Nomina. Κέγχρος Græcè, Milium Latinè dicitur: Arabicè, Ieuers, Geguers, siue Giaures: Italicè, Miglio: Germanicè, Hirsz: Hispanicè, Milho,& miyo: Gallicè, Millet.

Ἔλυμος. PANICVM. CAP. XCI.

a Meum. ὃ τινὲς μελίνην καλοῦσι. eam Iali qui Melinè appellant.

PAnicum a frumentaceis seminibus annumeratur, milio simile, eodemque modo in panes subigitur. Eosdem habet usus; minus tamen & nutrit,& stringit.

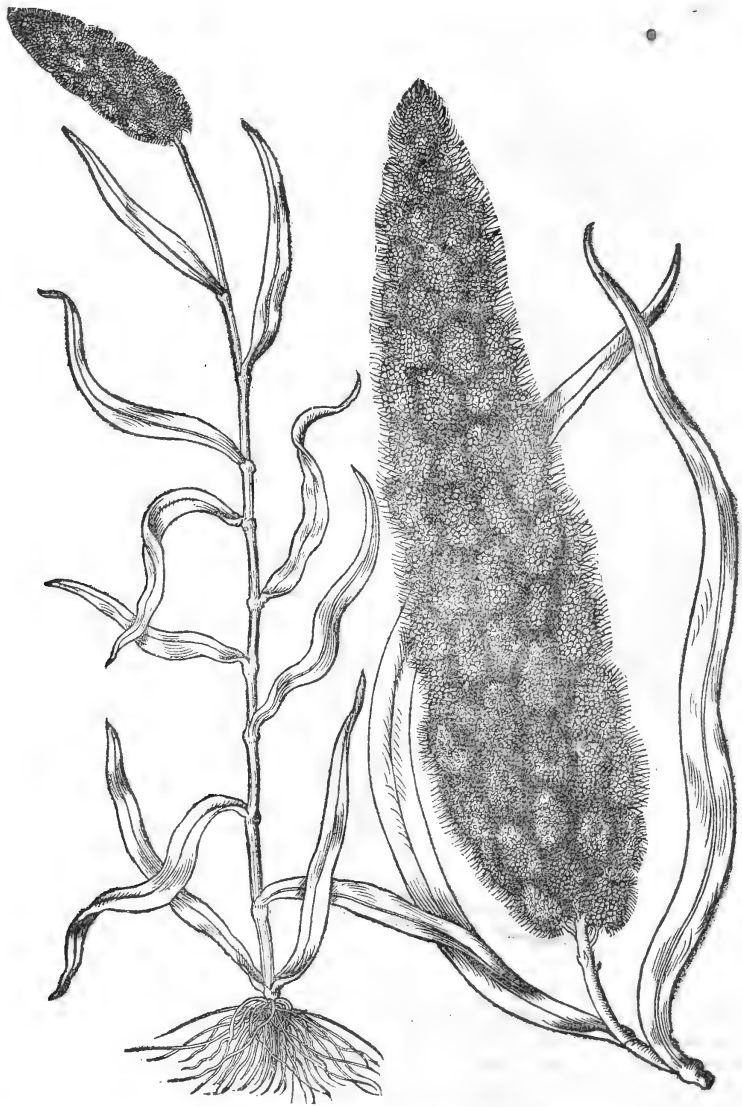

Panici uires ex Galeno.

PAnicum folio, radice, culmo, milio est per omnia simile, paniculis autem differt. Siquidem in Panico pedali longitudine panicula prouenit, ad terram uersa, non ut in milio diuulsa, sed prædensis compacta racemis, granis numerosis, hirsutisque. Est & aliud genus, quod mammosas ferè paniculas gerat, & pene semen racematim proferat, copiosiore prouentu. Color paniculis uarius. nanque in quibusdam candicat, in alijs rufescit, in pluribus uerò flauescit. Reperitur & siluestre, sed

ſed cibis inutile, & tantùm auiculis alendis idoneum. Hoc ſatiuo longè minus, gracili admodum ſtipula, cubitali longitudine, aut maiori, foliis anguſtioribus, breuioribus, aſperisque, paniculis in cacumine hirſutis, & ſubrubentibus, adeo, ut pertinaciter ueſtibus inhæreant, ſed panico ualde minoribus. Vis illi panico ſimilis, ſed longè magis adſtringit, ac refrigerat. ut ſcriptum reliquit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ex leguminum genere eſt, milio ſpecie ſimile, facultate certè paruci nutrimenti, & exiccatoria. Siſtit quoque nonnihil uentris fluxus, ceu ipſum etiam milium. Si uerò foris illinatur, exiccat, atque refrigerat. hæc Galenus. Cæterùm ſcribit Ruellius ſecundo de natura ſtirpium uolumine, Panicum in Italia Melicam appellari. Qua in re apertè hallucinatur: nanque melica, quæ apud Inſubres uulgò Melega nominatur, illud genus frugis eſt, quam noſtrum uulgus in Hetruria Saggina uocat. Alij uero in Italia populi Sorgo appellant. Nec uſquam, quod ſciam, in Italia panicum melica uocatur. MELICA *autem (ut utar hoc nomine) frugis eſt genus tam forma, quàm proceritate arundinem referens, adeò ut campi, in quibus ad maturitatem uſque adoleuerit, arundineta repræſentare uideantur. Eius tamen calamus non ut uulgarium arundinum, manis eſt, ſed ſacchariferarum arundinum modo, alba farctius medulla.*

Ruel. lapſus.

Melicæ cõfid.

PANICVM SYLVESTRE.

Paniculæ

Paniculæ quas ad Cybelis pomorum magnitudinem ſummis proferunt culmis, quædam cùm maturitatem ſenſerint, in nigro rufeſcunt: quædam verò nigredinem in univerſum contrahunt, granis compluribus onuſtæ. Depectitur granum à ruſticis, molituráque in farinam, & inde in agreſtem cogitur panem: etſi in Hetruria potius ad columbarum, gallinarumque ſeratur ſaginam, quàm ad hominum alimentum. Hoc Plinio libro XVIII. *cap.* VII. *milium eſt Indicum. quod tamen non animadvertit Ruellius alioqui maximus Plinij ſectator. Plinius enim ſic habet. Milium intra hos decem annos ex India in Italiam invectum eſt, nigrum colore, amplum grano, arundineum culmo. Adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem, prægrandibus culmis, lobas vocant, omnium frugum fertiliſſimum. Eſt & aliud Milij Indici genus, quod primum mihi Patavio miſſum eſt, à Iacobo Antonio Cortuſo, Nobili Patavino & rei plantariæ ſtudioſiſſimo. Verùm hoc altero longè nobilius, præſtantiusque habetur, nam glumam facilè exuit, & minorem, pulchrioremque conficit panem. Idem culmo, foliis, paniculisque alteri ſimile habetur. Sed hæc omnia in Boemia minora provenerunt, aeris fortaſſe inclementia. Fit è milij Indici communis arundinum medulla medicamentum ad ſtrumas valde utile, hoc modo: Sumuntur huiuſce milij internodia decem, extrahiturque inde uni-*

MILIVM INDICVM.

verſa

uerſa medulla, huic ſpongia nouâ integrâ, rubenſque additur, & igni ſimul comburuntur. Deinde in puluerem teruntur, addi tis piperis nigri granis duodecim. Pulueri admiſcetur triticea farinæ uncia, & poſtea exceptis omnibus ouo recenti, inde pla centula conficitur, & ſub feruentibus cineribus coquitur. Demum in ſex partes diuiditur, & Luna decreſcente, pars una alter nis diebus ueſperi, ſtrumoſo dormitum ituro propinatur, nullo addito potu, ſitéque ita, quouſque affectus ſenas illas uorauerit particulas. Deinde altera, & tertia luna, idem repetitur. Hoc medicamento plures curati ſunt. Flores, qui è rubris Milij In dici paniculis excutiuntur, drachmæ pondere ex rubro uino hauſti, rubra fœminarum proſluuia ſiſtunt, quemadmodum ex al bis paniculis accepti albos quoque uteri fluores cohibent. Dantur pari iuuamento etiam dyſentericis, & cæteris alui fluxioni bus affectis. Idem præſtat granorum putamen, oui uitello probè decoctò exceptum. Et à ieiunis illicò deuoratum. Quod ἕλυμος Græcis, Panicum Latinis appellatur: Arabibus, Dochon: Italis, Panico: Germanis, Pfenich, Heydelpfenich pray, Fuchsſchu- Nomina.
uantz: Hiſpanis, Panizo, & Paniſo: Gallis, Paniz.

SESAMVM,

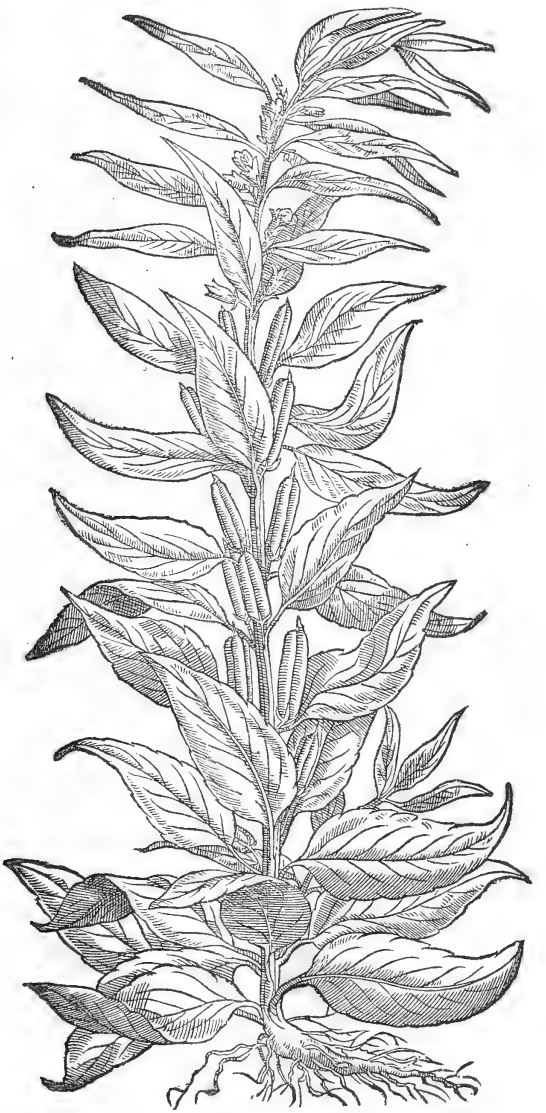

Σήσαμον. SESAMVM. CAP. XCII.

SEsamum stomacho inutilis cibus. halitus grauitatem facit, quoties inter mandendum, commissuris dentium inhæsit: neruorum crassitiem illitu discutit: medetur auribus fractis, ambustis, inflammationibus, coli doloribus, & ceraſtæ morsibus: capitis dolores, qui æstuatione concitantur, ex rosaceo lenit. Eadem efficit herba decocta in uino: præsertim inflammationibus oculorum, doloribusque prodest. Ex ea fit oleum, quo Aegyptij utuntur.

Sesami consid. TAmetsi Sesami semen, à quo copiosum exprimitur oleum, officinis notissimum sit: pauci tamen reperiuntur seplasiarij, qui Sesami plantas uiderint unquam, cùm nullum, uel rarissimum, quòd agros steriles reddat, seratur in Italia. Siquidem quod in myropolijs habetur, ex Græcia, & Peloponneso ad nos conuehitur. Prouenit (ut Theophrastus est auctor) cum milio simili, crassiore tamen, ac altiore: foliis rubentibus: flore uiridi, herbaceo: semine uasculis incluso, papaueris modo. Sesamum, teste Plinio, ab Indis primùm aduectum est. Ibi enim copiosissimum seritur, cùm oleum inde maximo prouentu conficiant, non modò ad lucernarum usum: sed ad ciborum condimentum, quemadmodum nos ex oliuis. Non temerè scripsisse uidetur Ruellius, nihil ita, ut Sesamum, emacrare solum, utpote cui crassior, & multiplicior arundo sit, quàm milio, & radix quoque numerosior. Siquidem id legimus Theophrasto proditum esse lib. VIII. cap. IX. de plantarum historia, ubi sic inquit. Omnium, quæ æstinis sementibus ager recipit, Sesama terræ molestissima esse, plurimumque posse extenuare putatur, utpote quæ multipliciori crassioriq́ue calamo, & numerosiore constet radice, quàm milium. hactenus Theophrastus. Cæterùm, Plantam, quàm hîc pro Sesamo excudi curauimus, misit ad me Pisis Lucas Ghinus præstantissimus plantarum indagator. At si uerum fateri debeam, non ausim ego affirmare hanc genuinum esse sesamum, quòd in primis culmum non gerat milio crassiorem, altiorem, numerosioremque, nec radices longè plures, sed scapum fabæ æmulum, in quo fabarum more siliquæ gradatim exeunt triquetræ, aut quadriquetræ, in quibus semen: Deinde quod eius folia non rubescant, nec flos herbacco sit colore. Dixi sententiam meam. Videant nunc alij, an hæc planta pro legitimo sesamo sit recipienda. Cæterùm duas diuersas imagines pro Sesamo exhibuimus, quòd uaria quoque sit hoc tempore herbariorum de eo sententia: alij enim hanc plantam, illam alij pro legitimo Sesamo demonstrant. Mihi quidem (ut ingenue fatear) neutra placet, quòd utraque historiæ refragetur, quam de Sesamo Theophrastus & Plinius tradiderunt. Has tamen plantas hîc depingi curauimus, ea saltem ratione, ut illud lectores admonerem, quòd ex meo iudicio, notis ueri Sesami non respondeant: quòdque in manifesto errore uersentur, qui secus opinantur. Sesami meminit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, ita scribens. Sesamon non parum in se continet uiscosum, & pingue: quare emplasticum est, & emolliens, ac modicè calidum. Eiusdem facultatis est, quod ex eo conficitur oleum: & herbæ quoque decoctum similem uim obtinet. Et libro primo de alimentorum facultatibus: Sesami semen, inquit, pingue est, ideoque repositum celerrimè fit oleosum: quamobrem & eos, qui ipso uescuntur, celeriter implet, & stomachum subuertit, tardè concoquitur, & pingue corpori præbet alimentum. Liquet ergo quòd uentris partibus nigorem, ac robur addere nequit, quemadmodum neque aliud quòduis pingue. Est autem crassi succi, ideoque non celeriter peruadit. Σήσαμον Græci, pariter & Latini Sesamum dicunt. Arabes, Semsem, aut Sensera: Itali, Sesamo: Hispani, Iorgilim, & Alegria: Galli, Iugioline.

Sesami uires ex Gal.

Nomina.

Ἄιρα. LOLIVM. CAP. XCIII.

LOlium, quod inter segetes nascitur, molitum, nomas, putrescentia ulcera, gangrænasque compescit cum raphanis, & sale illitum: & ex aceto, & sulphure uiuo feros lichenas, & lepras sanat: strumas quoque discutit, cum semine columbino, & lini semine decoctum in uino: rumpit, quæ ægrius ad coctionem perducuntur. Decoctum ex aqua mulsa utilissimè ischiadicis illinitur: si cum polenta, thure, myrrha, aut croco suffiatur, conceptionem adiuuat.

Lolij consid. LOlium omnibus notissimum est. Nascitur in aruis è tritico, & hordeo corruptis uligine seminibus, aut per hyemem in bre nimio madidis, ut superius quoque in tritici, & hordei commentatione dictum est. Verùm etsi non desint, qui Lolium uere tantum exoriri putent; prouenit tamen (ut Theophrastus memorię prodidit libro VIII. capite VII. de plantarum historia) hyeme ineunte, folio angusto, pilosso, & pingui, eiusque peculiare pinguitudo notatur. Cæterùm non solum triticum, hordeumque in Lolium degenerat, sed & ipsum quoque Lolium in Triticum mutatur. Id quod non solum affirmant Ruricolæ, sed & Theophrastus quoque testatur lib. quarto cap. sexto de plantarum causis, sic inquiens: Sed de mutatione in formam alienigenam, ceu ex tritico in Lolium, & rursus ex Lolio in triticum, & ex semine in auenam, mirandum sanè est. &c. Quo fit ut potius exibilanda sit nostrorum antagonistarum opinio, quippe qui mutari plantas in melius negant, uoluntque eorundem mutationes perpetuò in deterius fieri. An non ipse Theophrastus libro secundo cap. quinto de historia plantarum scribit Typham, & Zeiam tertio quoque anno mutari in Triticum? an non scribit idem, cupressum fœminam in marem mutari? Hippocrates grauissimus autor, ad calcem lib. sexti de morbis popularibus, scribit contra hos sycophantas: Phaesam Piteæ uxorem, quæ antea fœcunda erat, uirum hirsutum barbatumque esse mutatam. & Plinius testatur se uidisse in Africa mutatum ex fœmina in marem ipso nuptiarum die Lucium Cossicum, ciuem Tisdutanum: Naturam enim sagacissimam qui negant in melius operari, ij sanè amentia, aut furore agitantur. an non ex putri simo lutove animalia gignuntur? an non ex putri iuuenci cadauere apes procreantur, quæ nobis suauissima fundunt mella? an non ex rudi uliq́ue materia gignuntur in terræ uisceribus pretiosissima metalla, & gemmæ? Sileant ergo hi blaterones, naturæ monstra,

LOLIVM.

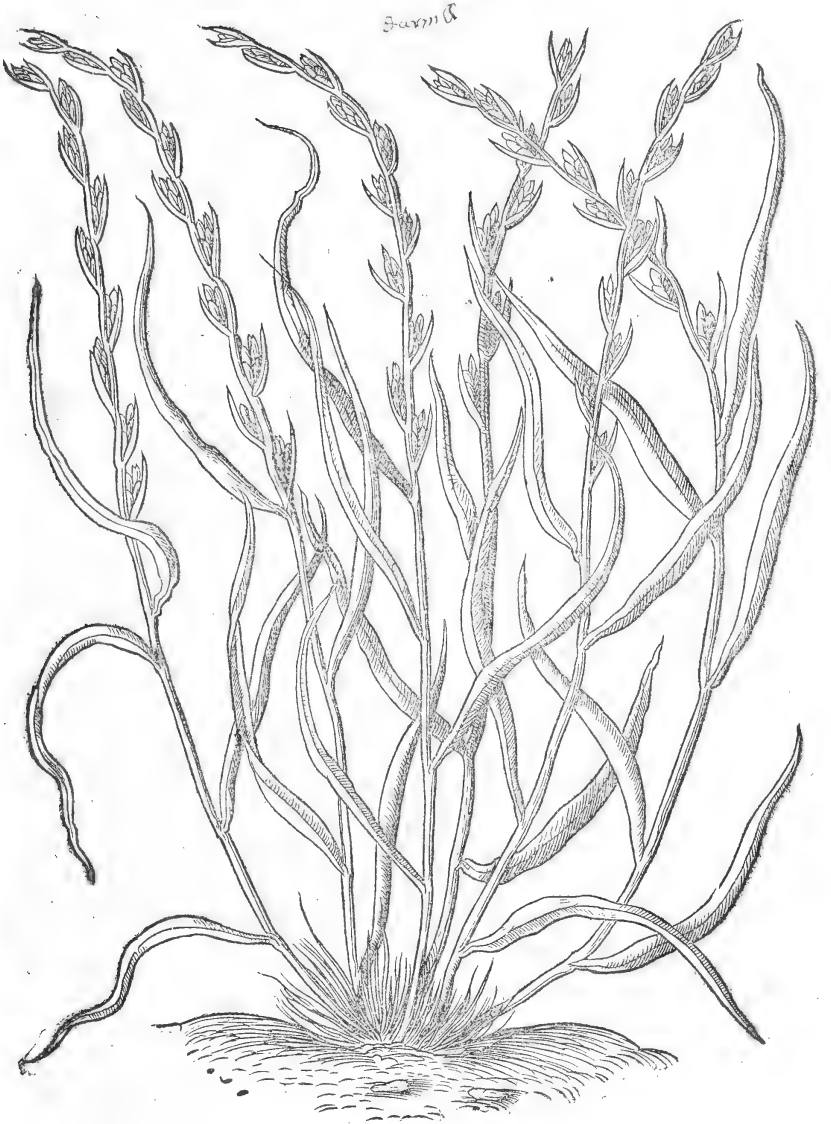

ſtra, qui potius ad perdendas ſcientias, uitiandasque, quàm iuuandas nati ſunt. Sed hæc iam miſſa faciamus, & ad inſtitutum noſtrum redeamus. Eſt itaque Lolium, ut prædiximus, uitium frugum, & hyeme ſtatim prima è terra proſilit, folio longo, pingui, hirſuto, culmo tritici graciliore, in cuius ſummitate ſpica habetur longa, aculeatis ſiliquulis impari exortu utrinque referta, è quibus grana tria uel quatuor cumulatim exeunt, cortice contumaci contecta. Matureſcit unà cum tritico. Attenuat, reſoluit, & abſtergit. Panis qui Lolij multum admiſit, inebriat, & caput maximè afficit, adeo, ut qui ederint, ſomno quodam graui opprimantur, & quaſi uertiginoſi fiant. Nocet oculis, & uiſum obtenebrat. Ideoque Itali, apud quos plurimũ inter ſegetes prouenit, cribris ad hoc paratis lolium à tritico, magna diligentia ſecernunt, ſeruantq; pro alendis gallinis, & capis. Nanque non ſolùm ab eo non læduntur, ſed bellè ſaginantur. Credidit Leonardus Fuchſius (ut declarauit in ſuis clariſsimis de ſtirpium hiſtoria commentarijs) Pſeudomelanthium, quod inter ſegetes frequens naſcitur, legitimum eſſe Lolium. Id quod (pace ſua dixerim) non modò communi doctiſſimorum uirorum, qui in Fuchſij error.

ſtirpium doctrina diu uerſati ſint, ſententiæ refragatur; ſed & ueterum ſcriptis, qui Lolium in ſpica, non calyce, non capitulis Melanthij, uel papaueris modo incluſum, ſemen proferre tradiderunt. Et quanuis Theophraſti auctoritate nitatur, ut ſui Lolij effigiem repræſentet, plura tamen ex eo reddidiſſe uidetur, quàm ipſe uſquam in Theophraſto legerim. Qua in re mihi quandoque iocandi fuit occaſio, ut dixerim Fuchſium ideo in lolio tam manifeſtè lapſum fuiſſe, quòd fortè eo tempore, quo hæc ſcribebat, contigerit ei lolium in pane comediſſe. Quòd autem id legitimum ſit Lolium, quod rei herbariæ peritis, agricolis etiam, & omnibus ferè uulgò cognitum eſt, teſtis eſt Dioſcorides lib. IIII. cap. de phœnice, ubi phœnicem ſpicam lolio ſimilem proferre prodidit. Ex quo palàm fit, lolium in ſpica, non autem in capitulis pſeudomelanthij, & papaueris modo ſemen ferre. Ex uulgata quoque Lolij facultate Fuchſij error deprehendi poteſt. Siquidem panis, (ut prædiximus) in quo lolium fuerit, ſtupiditatem quandam, & ueluti temulentiam eſitantibus parit cum inexpugnabili ferè ſomno. Quamobrem ubique locorum incerniculis à tritico, alijſque cerealibus ipſum ſeparant, qui eius noxam

Lolij uires ex Galeno.

ſenſere. Lolium, ut ſcriptum reliquit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, deſiccat, & excalfacit efficaciter, ut propinquum ſit acribus, magis quàm iris. ſed non eſt perinde ut illa ſubtilis eſſentiæ, ueràm multum in hoc deficit. Secundum hoc ponat ipſum quiſpiam in principio tertij ordinis excalfacientium, ſecundi uerò extremò exiccantium. Eius nomen Græcum ἄμπα: Latinum, Lolium: Arabicum, Sceilem, ſeu Zeuen: Italicum, Loglio, & Gioglio: Germanicum, Tuualch treſpe, Rucuueyſſen, & Lulch: Hiſpanicum, Yoio: Gallicum, Iuayra, & Yuroie.

Nomina.

Ἄμυλον. AMYLVM. CAP. XCIIII.

Concluſa non leg. Orib.

Amylum [ex eo appellatum eſt, quòd ſine mola fiat.] Optimum [a] [ex trimeſtri, natione Creticum, aut Aegyptium. Ratio faciendi amyli hæc eſt. Purgatum trimeſtre triticum madefacit] quinquies die, &, ſi fieri poteſt, nocte: cùm emollitum fuerit, effunditur ſenſim ſine agitatione aqua, quò minus cremor utilis unà excludatur. ubi molliſſimum eſſe uidetur, mutata aqua, pedibus calcari oportet: rurſus infuſa, teri: tum demum enatantes ibi furfures incerniculo eximendi. reliquumque quallo ſportisque ſiccatum tegulis nouis confeſtim torreatur flagrantiſſimo in ſole: nanque ſi pauliſper udum maneat, acorem concipit. Contra fluxiones oculorum, puſtulas, cauaque ulcera efficax eſt: ſanguinis reiectiones potu cohibet, exaſperatas fauces lenit. lacti, atque obſonijs admiſcetur. Fit etiam amylum ex zea, quæ maceratur, ac eluitur uno, aut altero die, & ſubactæ farinæ modo manibus ſubigitur: preſſaque feruentiſſimo in ſole, ut antè retulimus, exiccatur. Nullus in medicina uſus, ad alia tamen conueniens.

a Orib. addit. τὸ ἐκ πλωσομένου, καὶ βρεχομένου, ἐνίοτε καὶ πλυκεῖ ἀποχεόμενον. i. quòd fit ex tritico, purgato, loto, & madefacto, aqua dulci affuſo.

Amyli conſid.

Amylum, quod uulgò Amidum officinis uocatur, omnibus quidem notum eſt. Probatur autem, auctore Plinio libro XVIII. cap. VII. leuitate, ac leuore, atque ut recens ſit, & candidum. Cæterùm etſi prætulerit Dioſcorides Amylum, quòd è Creta aduehitur; Plinius tamen longè magis Chium, cui inſulæ (ut ipſe ſcribit) Amyli inuentio debetur, præſtare aſſerit. Amylum, ut memoriæ prodidit Galenus lib. I. de alimentorum facultatibus, ex tritico conficitur, læuigandi exa-

Amyli uires ex Gal.

ſperatas partes uim obtinens, quæ communis eſt omnibus ſubſtantijs conſiſtentia ſiccis, quæ neque adſtrictionem, neque acrimoniam, neque aliam quámuis facultatem habent inſignem. quas ſubſtantias iure ἀπάθειας id eſt, qualitatis, quæ ſenſu deprehendi queat, expertes appellant: qualis inter humidas ſubſtantias eſt aqua. Cæterùm amylum ſimilem lotis panibus habet facultatem: nam, ut illi, minus quàm panes non loti, corpori præbet alimentum, & non calfacit, cùm cæteri panes calfaciant. Quòd uerò ad triticũ in aqua elixũ attinet, cum ea amylũ ne conferendum quidẽ eſt, cùm palàm id tum calfaciat, tum ualenter nutriat, ſi cõctum fuerit: ad quod factu (ut diximus) eſt difficile. Porrò Amylon (ut Pli. tradit lib. XXII. cap. XXV.) hebetat oculos, & gulæ inutile, contrà quàm creditur. Item ſiſtit aluum, epiphoras oculorum inhibet, & ulcera ſanat. Item puſtulas, & fluxiones ſanguinis. genas duras emollit. Datur cum uuo his, qui ſanguinem reiecerint: in ueſicæ uerò dolore ſemuncia amyli cum uuo, & paſſis tribus, ſufferuefacta à balneo. Quod Græci ἄμυλον, Latini ſimiliter Amylum uocant: Mauritani, Nixe: Itali, Amido: Germani, Amlung: Hiſpani, Amydon: Galli, Amydum.

Nomina.

Τῆλις. FOENVM GRAECVM. CAP. XCV.

FOeni Græci farina uim habet emolliendi, diſcutiendiq́ue: in aqua mulſa decocta aduerſus tam internas, quàm externas inflammationes, efficaciter illinitur: lienem cum aceto, & nitro trita extenuat. Succus decocti eius fœminarum malis ſubuenit: & ſiue tumor, ſiue præcluſio ſit uuluæ, fouentur, & inſident. Fœni græci in aqua decocti cremor expreſſus, capillos, furfures, & manantia capitis ulcera purgat: locos dilatat, & emollit, ſi cum anſerino adipe peſsi uice ſubijciatur. Viride cum aceto utiliſsimum imbecillibus locis, & ulcera ſentientibus. Decoctum eius prodeſt aduerſus teneſmos, fœtidamq; dyſenthericorum proluuiem. Oleum, quod ex eo exprimitur, & myrto, capillos, & genitalium cicatrices abſterget.

Fœni Græci uires ex Gal.

FOeni Græci ſemen profert planta trifolio ſimilis. folia habet per ambitum ſerrata, caules exiles, complures ab una radice prodeuntes: Flores candidos, paruos, è quibus cornicula prodeunt incurua, acuminataque, in quibus ſemen concluditur ſubfuluum, pingue, odore graui. Radice nititur multiplici atque tenui. Seritur Februario, & Martio. Sicci ſeminis farina, cum ſulphure, & nitro lentigines delet. Medetur ulceroſæ ſcabiei, ſi cum quarta parte ſeminis naſturtij, excipiatur aceto, & ſubinde illinatur. Eadem in hydromelite decocta, addita axungia, auxiliatur genitalium tumoribus:

FOENOGRAECVM.

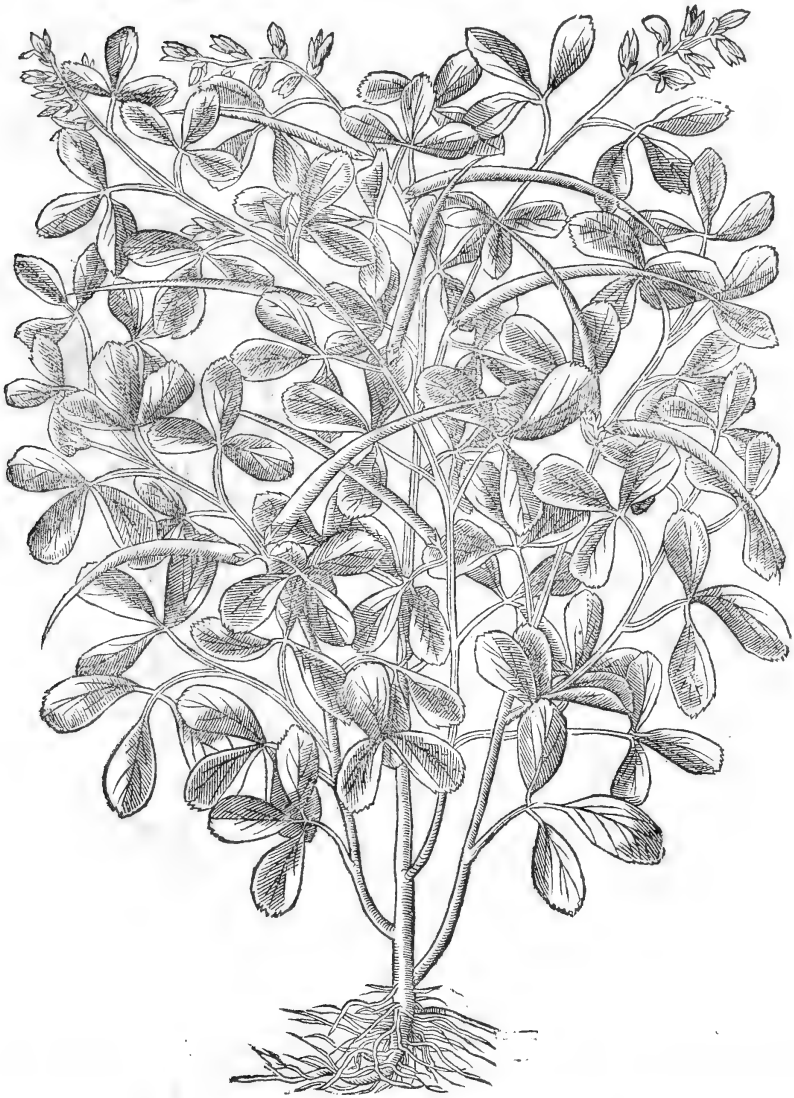

ribus: quinetiam parotidas iuuat, chiragram, podagram, & articulorum luxationes. Ex uino ſubacta carcinomata purgat. Datur utiliter potandum fœnogræci decoctum diuturna tuſſi laborantibus, & ubi pectus fuerit exulceratum. Seminis decoctum, madefactis in eo linteolis, & fronti adhibitis, oculorum fluxiones auertit. Huius meminit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Fœnum Græcum calidum eſt ſecundi ordinis, deſiccat primo: proinde feruentes phlegmonas irritat, acerbatque. quæ uerò minus ſunt calidæ, & magis duræ, eas digerendo curat. Τῆλις, & βέτκερος id Græcè dicitur, quòd Latinè Fœnum græcum: Arabicè, Olba, Helbe, ſeu Hebbe: Italicè, Fien greco: Germanicè, Fenigrec, & Bockshorn: Hiſpanicè, Alfornas & Alholuas: Gallicè, Fenigrec, & Senegreue. Nomina.

Aſter. LINVM. CAP. XCVI.

LInum uulgò notum eſt. cuius ſemen eaſdem, quas fœnum græcum, uires habet. Diſcutit, & emollit omnem intus, foris que inflammationem, cum melle, oleo, exiguaque aqua decoctum, aut melle cocto exceptum: uitia cutis in facie, varosque crudum tollit: illitum cum nitro, & ficulneo cinere, parotidas, duritiasque diſcutit: ulcera, quæ ſerpunt, fauosque cum uino decoctum expurgat: ungues ſcabros eximit, cum pari modo naſturtij, & mellis: uitia pectoris extrahit, ſi ex melle in eclegmatis uicem ſubſtituatur: tuſſim lenit: uenerem ſtimulat, ſi farina piperis, & melle exceptum, pro placenta largius adſumatur. Huius decoctum interaneorum, uuluæque eroſionibus immittitur, alui excrementa euocat, ad uuluæ inflammationes in deſeſsionibus perquàm utile.

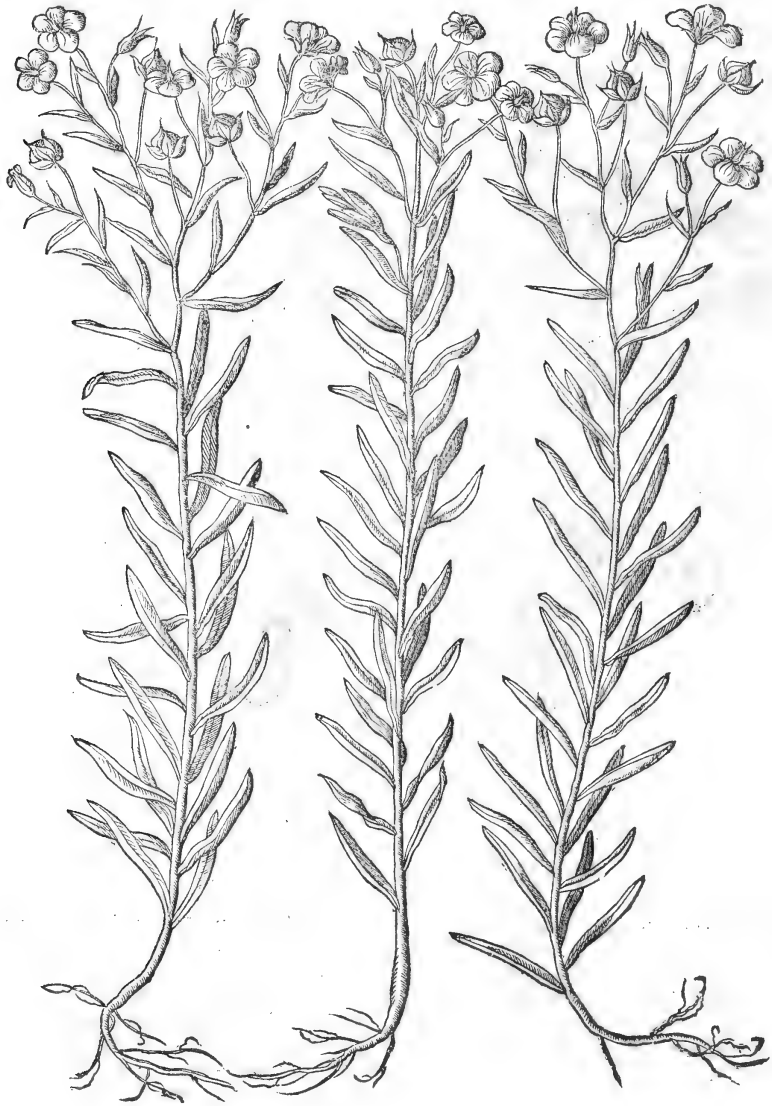

Chm

CVm Linum,& eius semen sint non modò medicis omnibus: sed etiam cæteris,& præsertim agricolis, vulgò notissima, superuacaneum quidem foret, pluribus eorum historiam persequi: etsi seminis usus,& uires minimè silentio sint prætereundæ. Exprimitur ex semine oleum, quod non solùm medicis,& seplasiarijs expetitur: sed etiam pictoribus, lapicidis, lignarijs, cæmentarijs, ac ferrarijs fabris. Præstat & ad lucernarum usum, quod diutius igni resistat, quàm quod ex oliuis exprimitur. In medico autem usu neruorum conuulsionibus peridoneum est. Quinetiam ad eorum emolliendas duritias,& ad ossium compagines explicandas mirificè prodest. Perutile est omnibus sedis affectibus, nempe hæmorrhoidibus, condylomatibus, rimis, ac doloribus: fœminarum induratos locos mollit. Nymphæa, aut rosarum stillatitia aqua ablutum, ambustis auxiliatur. Sunt & qui hoc bibendum magno successu ijs exhibeant, qui laterali dolore uexantur. uerùm recens sit oportet: quandoquidem inueteratum, contracto rancore non modò excalfacit, plusquàm par sit: sed & nauseam commouet. Cæterùm quoniam (ut Plinius inquit libro XIX. capite primo) XYLON, *siue Gossipium, quod nos uulgari sermone Bambagia,*

Olei ex lini semine uires.

Xyli mentio, & uires.

XYLON, SIVE GOSSIPIVM.

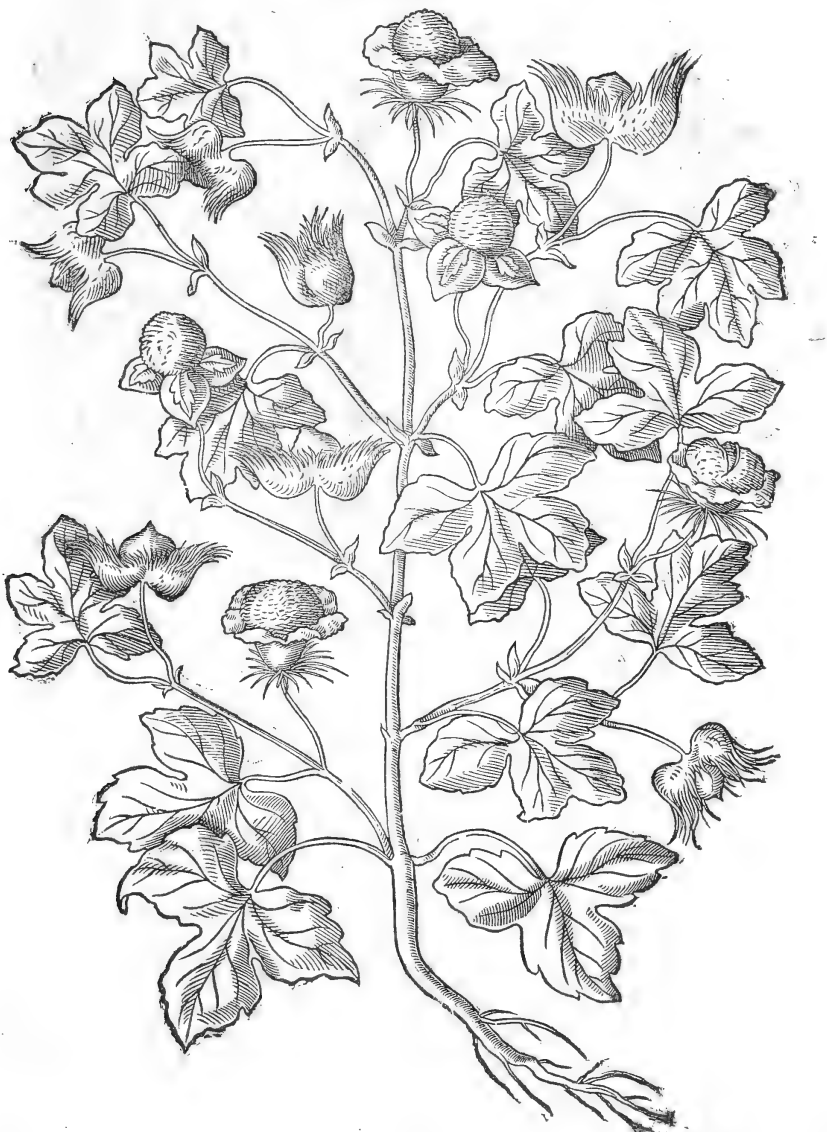

LINVM SYLVESTRE.

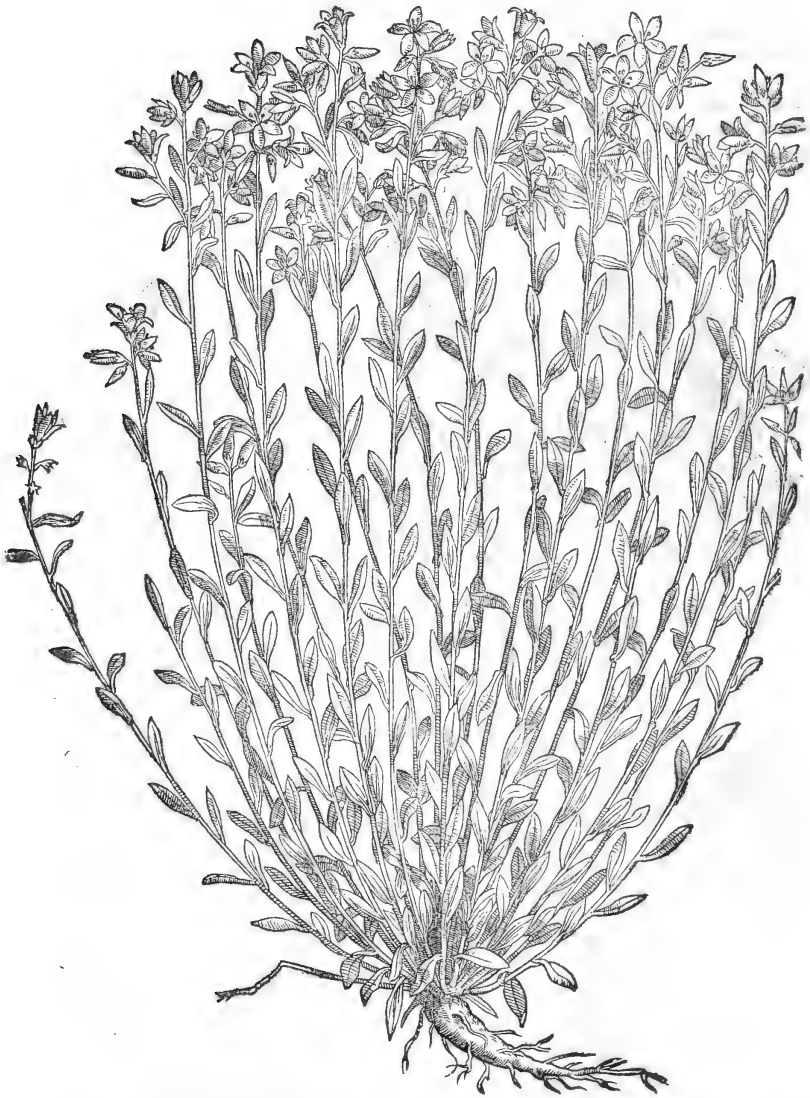

alij Cotone appellant, *inter lini genera nonnulli annumerant, & cùm eius, quod sciam, nusquam meminerint Dioscorides,* 10
& Galenus, vbi sanè prætermittendum non fuit, quin de eo hic dissererem. Planta est Xylon *non admodum magna, caule tamen ramis non paucis referto, foliis triquetris, fructu barbato, ponticæ nucis ferè modo, in quo semen concluditur, unà cum mollissima, ac candidissima lanugine, quæ maturo iam fructu eximitur, atque netur ad multa utilis. Excalfacit eadem & siccat. Vsta sistit sanguinis profluuia; & præsertim in vulneribus. Seminis medulla tussientibus, & difficulter spirantibus mirificè auxiliatur, genituram quoque auget. Oleum è seminis medulla expressum lentigines, & cæteras cutis infectiones delet. Est & planta lino similis, tum foliis, tum caule, tum quoque florum ipsarum figura; quanquam aureo sint colore. Hanc nobis* LINVM *syluestre vocare libuit, non solùm, quod Linum facie referat, sed quòd lini modo in stamina trahi possit. Herba ipsa*
Lini vires ex Gal. *unà cum floribus decocta, & illita, tumores resoluit, & inflammationes lenit, quinetiam induratos articulos emollit, panosque in inguinibus sanat. Lini seminis facultates memoriæ prodidit Galenus lib.* VII. *simplicium medicamentorum, sic scribens.*

bens. Lini ſemen eſum flatuoſum eſt, etiam ſi frigatur, adeò ſanè excrementitia humiditate plenum eſt. Eſt uerò etiam in primo ordine quodammodo calidum, ac humiditatis, & ſiccitatis quodammodo in medio eſt ſitum. Quod Græci λίνον, *Latini item Linum appellant: Arabes, Bazarichichen, ſiue Bezerchetan: Itali, Lino: Germani, Lein, & Flachs: Hiſpani, Lino: Galli, Lin.* Nomina.

Ἐρέβινθος. CICER. CAP. XCVII.

CIcer ſatiuum aluo idoneum eſt, urinam ciet, inflationem parit, colorem commendat, menſes ac partus expellit, lac auget. Cum eruo decoctum illinitur ad inflammationes teſtium, uerrucoſas informicationes: ad ſcabiem, ulcera capitis manantia, impetiginesque, item contra carcinoma-

CICER DOMESTICVM.

ta, &

ta,& ulcera, quæ cacoëthe uocantur, cum melle,& hordeo prodeſt. Alterum genus arietinum nominatur. Vtrunque cit urinas,dato cum rore marino hydropicis, aut regio morbo laborantibus,eorum decocto. Lædunt ea exulceratam ueſicam,& renes. In uerrucarum formicantium, penſiliumque genere, prima luna ſingulis granis ſingulas tangunt,eaque grana linteolo deligata abijci poſt ſe præcipiunt,ita decidere eas arbitrantur. Syluestre cicer,folijs ſatiuo ſimile eſt, odore acri, ſed ſemine diſcrepat. Idem quod ſatiuum præſtat.

Ciceris conſideratio, & uires ex Gal.

IN Cicerum genere habetur candidum,quod & Columbinum uocatur. Eſt & rubeum Venereum dictum, quòd ad excitandam uenerem mirificè præſtet. Habetur item & nigrum cæteris minus,quod Arietinum appellant. Adoleſcit ciceris planta cubitali altitudine, paulò procerior, folijs oblongis, denticulatis, albicantibus, piloſis, caule lignoſo, haud

CICER SYLVESTRE.

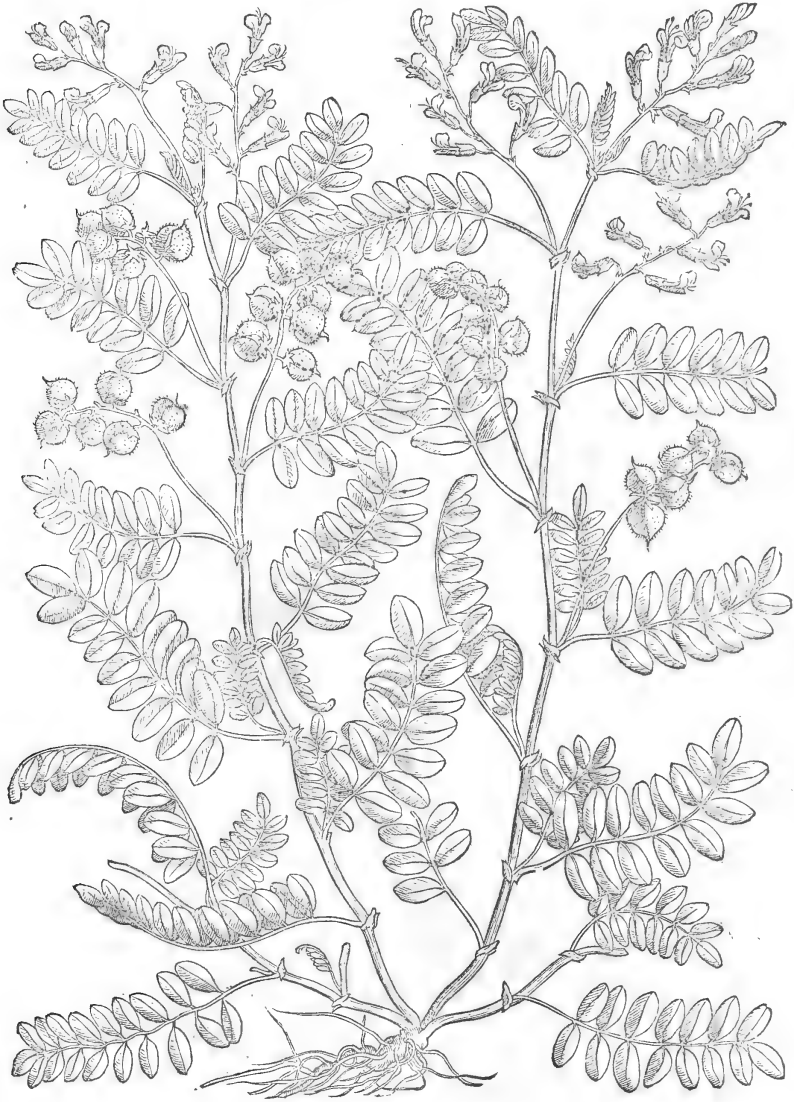

recto,

rectò, ramis multis brachiato, floribus subpurpureis, è quibus siliquæ prodeunt breues, farctæ, in mucronem tenuem desinentes, in quibus ad summum cicera duo concluduntur. Radice nititur lignosa, fibrosa quæ, altè descendens. Solum amat pingue. Seritur uere, & matureſcit Æstate, quo etiam tempore demetitur. Horum meminit Galenus primo de alimentorum facultatibus, sic inquiens. Cicer non minus quàm faba inflationes excitat, sed nalentius nutrit. Venerem stimulat, creditumque est etiam simul semen generare: cuius gratia admissarijs equis quidam ipsum exhibent. Inest præterea Ciceribus facultas abstergendi maior, quàm fabis: adeò ut quædam ex ipsis contractos in renibus calculos euidenter frangant, atque comminuant. Nigra autem sunt ea, & exigua in Bithynia præcipuè nascentia, Arietinaque uocata. Huius ex aqua decoctum potare præstiterit. Vescuntur & uirentibus adhuc ciceribus homines ante adeptam maturitatem, quemadmodum & fabis. hactenus Galenus. Nigrum uocari Arietinum tradidit Plinius, quòd arietum capita sua imagine repræsentet. Theophrasto quoque Cicerum plures sunt differentiæ lib. VIII. cap. v. de historia plantarum, ubi sic habet. Cicer & magnitudine, & sapore, & odore, & forma, plerasque differentias ostendit, ut arietinum, & columbinum. Candida inter omnia dulcedine præstant. Ciceris facultates recensuit etiámnum Aetius, sic inquiens: Cicer flatuosum legumen, ac alimentosum, uentri accommodatum, urinam ac menses euocat, & lac, & sperma copiosè generat. Huius decoctum, præsertimque nigri, calculos renum frangit. Alterum uerò genus, quod Orobiæum uocatur, attrahit, discutit, incidit, & abstergit. Iecur, lienem, & renes expurgat: scabiem, & impetigines exterit: parotidas, ac testiculorum durities discutit: affertque ad ulcera maligna præsidium non pœnitendum. hactenus Aetius. Cicerum farina ex intubi stillatitia aqua decocta, & Iocineri illita, tumores illius resoluit, & serpentium morsibus medetur, præsertim, si cum Hyperici decocto misceatur. columbinũ aqua maceratũ, & deinde contusum, & illitum, putrescentes gingiuas sanat. Paratur è ciceru rubeorum sesquilibra, addi tis quibusdam alijs, decoctum perquàm optimum ad urinæ ardores, hoc modo: Sumito eorum sesquilibram, & in libris. x. aquæ die una macerato, & ad tertias decoquito. Deinde percolato decocto addito dulcis radicis unciam, item maluæ, & eius radicis, graminis, & altheæ, agrimoniæque, & cuscutæ manipulum, Sebestena, & zizyphas decem, præterea seminis melopeponis delibrati binas uncias, baccarum Halicacabi, & hortensis Solani, & lithospermi, singulorum drachmas quatuor, ossium dactylorum contritarum drachmas tres. Et permitto hæc omnia feruere ad tertias. propinato quotidie manè uncias quatuor. Cæterùm sylueſtre omnibus ferè notum est. & si Plinio fides est adhibenda, uentrem subducit: sed flatus, & intestinorum dolores gignit. Græcis ἐρέβινθος, Latinis Cicer nominatur, Arabibus, Chemps, Hamos, seu Alhamos: Italis, Ceci: Germanis, Kichern, Kichererbs, & Zifer erbs: Hispanis, Grauancos: Gallis, Cices.

Ciceris uires ex Aetio.

Nomina.

Κύαμος. FABA. CAP. XCVIII.

[a] FAba inflationem excitat, ægrè concoquitur, tumultuosa somnia facit, tussi confert, carnem gignit, media calidi, frigidique natura. Decocta in posca, & cum suo cortice esitata, dysenterias, & cœliacorum profluuia sistit: contra uomitiones conuenienter manditur. Inflatio leuior contrahitur, si aqua prior inter coquendum abijciatur. Viridis plus negotij stomacho exhibet, maioremque flatum parit. Lomentum eius & per se, & cum polenta illitum, inflammationes, quas uulnus excitauit, mitigat: cicatrices concolores facit: turgentes grumoso lacte mammas, etiam si inflammatione tententur, adiuuat: lac restinguit: furunculos, sugillata, parotidasque cum fœni græci farina, & melle discutit: cum rosa autem, thure, & oui candido, procidentes oculos, tumores, uuasque reprimit: subactum uino, suffusiones, & ictus oculorum recreat. Manducata sine cortice faba, ad auertendas fluxiones, fronti, illinitur: decocta in uino testium collectiones sanat: quò tardius pubes erumpat, pueris, imo uentri illinitur: uitiligi-nem purgat. Fabarum cortice illiti capilli, qui post euulsionem renascuntur, gracilescunt, & minus alimenti capessunt: cum polenta, sciſſo alumine, & uetere oleo impositi cortices, strumas discutiunt. Decocto earum lanæ inficiuntur. Faba dempto cortice in illas partes diuisa, in quas suapte natura scinditur, imponi solet sanguinis defluxionibus ab hirundine concitatis: nanque eas supprimit, si semisecta apprimatur.

a Omnia exẽ. κύαμος ἑλληνικὸς. i. faba græca.

FAba, caule exit quadrangulo, obliquo, geniculis interſepto, inani, alis multis, è quibus flores plures ex uno pediculo racematim exeunt, non quidem utrinque, sed uno tantum latere seriatim appensi, uersicolores, hirti, ac cristati. Prodeunt è caule rami dispari exortu, è quibus folia emergunt pinguia, utrinque quaterna. E ramusculorum cacuminibus capreoli exeunt singulares, sed adeo tenues, ut facilè perdantur. Siliquas primas edit ijs è floribus, qui in inferiori caulis parte habentur, cæteris leguminibus maiores, crassiores, carnosioresque, apice in acutum desinente, in quibus fabæ concluduntur, forma, & magnitudine differentes. Nam aliæ magnæ, aliæ paruæ, aliæ subrotundæ, aliæ compressæ, & aliæ quidem colore sunt albicante, aliæ subrutilo, aliæ subnigro. Planta tota unica nititur radice, tenuibus adnatis fibris. Gaudet irrigari pluuia, dum floret, defloreſcens uerò contra, tunc enim nisi exiguas desiderat aquas. Seritur a nonnullis solùm ad arua impinguanda: Nanque cum florere incipit, totaque succosa est planta, illam arant agricolæ, quæ subinde sepulta contabescens, lætissimum, pinguissimumque agrum reddit. Fabalium caulium, & siliquarum cinis, ad coxendices, & ueterum neruorum dolores, cum uetere axungia illitus, prodest. Fabæ, ut memoriæ prodidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, in exiccando, & refrigerando secundum utrunque ad medium temperamentum propinquissimè accedunt. Caro Fabæ paulum quid abstergentis facultatis continet, sicut cortex nonnihil adstringentis. Idcirco medicorum nonnulli totam fabam cum oxycrato decoctam dysentericis, cœliacis, & uomentibus, quos ἐμετικοὺς nominant, exhibuerunt. Porrò ut edulium, sta tulenta est, ac coctu difficilis, si quid aliud: excreationibus ex thorace, & pulmone idonea. Vt medicamentum uerò foris impositum: sine molestia desiccat. In podagricis ea sæpenumero usi sumus ex aqua decocta, & deinde adipi suillo admista.

Fabarum consideratio, & uires ex Gal.

Ad

Ad neruorum tum contuſiones, tum uulnerationes, farinam eius cum oxymelite impoſuimus. Ad eos, quos ex ictu iam phlegmone occupauerat, cum polenta. Sed & teſtium, & mammarum aptum eſt cataplaſma. Nam hæ partes cùm phlegmone tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè cùm mammæ ex lacte ipſis concreto phlegmonem patiantur. Quin lac quoque ab eo cataplaſmate extinguitur, ſicut puerorum pubes farina fabacea illita plurimo tempore glabra permanet. Et libro primo de aliment. facultatibus, ſic inquit. Inflatis cibus quocunque modo apparetur: nec per quámuis longam decoctionem id uitij poteſt amittere. quod ptiſanæ minimè negatum eſt: deponit enim per illam quicquid habet flatulenti. Qui porrò affectus ſingulos cibos ſequi natos, animaduertere, & mente conſequi uolet, quandam totius corporis tenſionem, quaſi à flatulento ſpiritu perſentiſcet, maximeque qui ad huiuſmodi eſculentum non fuerit aſſuefactus, aut ipſum minus rectè coctum aſſumpſerit. Habent autem fabæ non denſam, nec grauem, ſed fungoſam, leuemque ſubſtantiam: quæ tamen ipſa non nihil abſterſoriæ poſſidet facultatis, ſimiliter ptiſanæ. Etenim manifeſtè fabacea farina cutis ſordes detergere conſpicitur. 10

F A B A.

Quod

Quod intelligentes mangones, ac mulierculæ, in balneis quotidie hac utuntur, uelut alij nitro, atque aphronitro, & in uniuerſum uys, quæ abſtergent. Illinunt præterea & faciem hac, quemadmodum ptiſana: nam quæ in ſumma cute eminent lentes, exterit, & maculas uelut ex ſole contractas. Huius ergo facultatis nomine ne in alui quidem tranſitu diu cunctatur, ſicut quæ glutinoſa, & craſſi ſucci ſint ſine ulla abſtergendi facultate, qualia halicam, tragum, ſimilaginem, & amylum eſſe perhibuimus. Cùm porrò ferculum ex freſa faba paratum, quod ἔρυος Græci nuncupant, flatibus non careat, multò amplius integræ fabæ inflabit cibus, quanquam fricta (nam hoc modo aliquando pro bellariis ſumunt) flatum deponit, ſed tum concoctu perdifficilis, tardoque deſcenſu incommodior redditur, & craſſi ſucci alimentum in corpus diffundit. Quòd ſi uiridis, immatura, nondumque arefacta edatur, commune omnium fructuum, quos ante perfectam maturitatem ingerimus, rationem obtinens, corpori humidiorem alimoniam exhibebit, ac proinde maiorem excrementorum uim non tantùm in uijs inteſtinorum; ſed etiam per uniuerſum corporis habitum producet. Meritò igitur minus quoque nutriet,

FABA SYLVESTRIS.

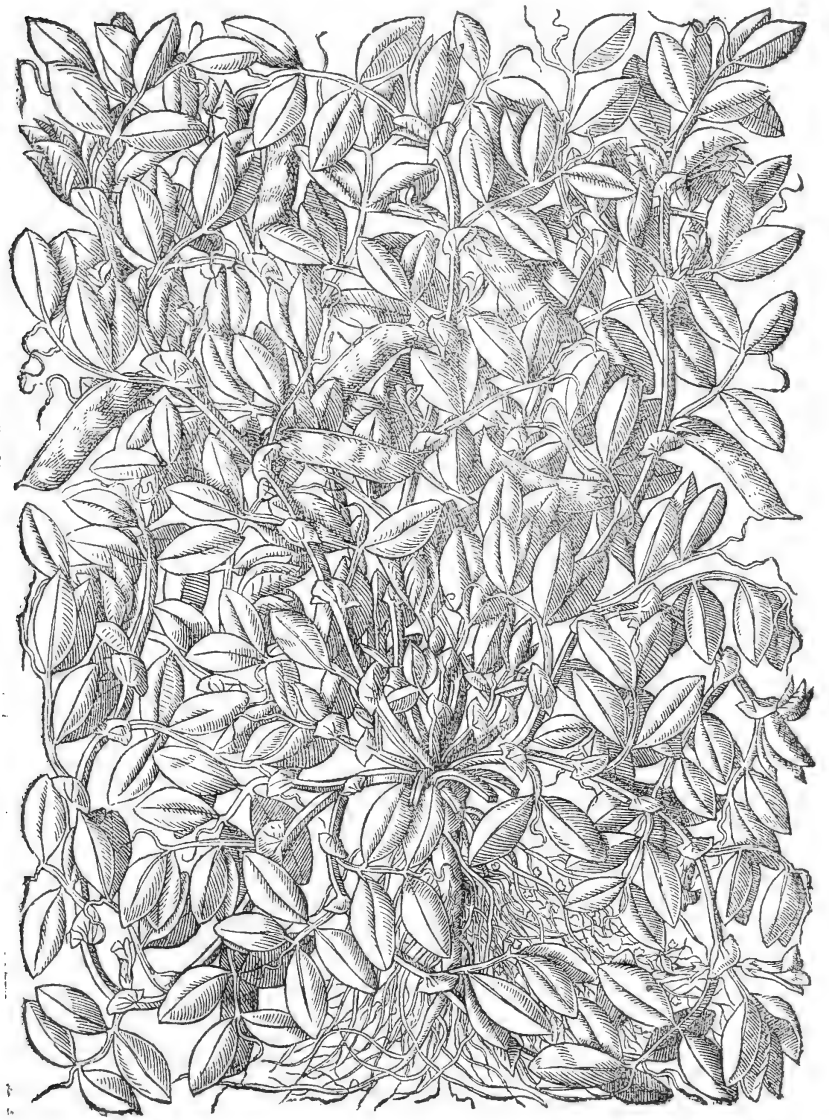

ſed prõptius deijcietur. Plerique autem hominum non crudas ſolas fabas comedentes, unà eas cum ſuilla carne decoquunt, ueluti olera conſueuerunt: ruri uero etiam cum caprina, & ouilla. Alij fabas inflare ſentientes, cepas admiſcent, cùm in oſſis pulmentum ex illis ſtruunt. Sunt qui non ſimul elixatas, ſed cum pulmento cepas ingerant crudas. In omnibus nanque dapibus quicquid flatuoſum continetur, per calfacientia, & extenuantia corrigi comparatum eſt. Eſt etiam planta, cuius hîc imaginem appingi curauimus, quam SYLVESTREM FABAM *appellare libuit, quòd cum domeſtica non paruam habeat ſimilitudinem. Creſcit hæc in Apulia, ut quidam mihi retulerunt, paſſim in campeſtribus humi repens, caulibus quadrangulis ſeſe inuicẽ implicantibus, folio domeſticæ fabæ, floribus in purpura albicantibus, è quibus Siliquæ oriuntur compreſſæ, fabarum longè minores, in quibus ſemen continetur rotundum, fabarum ſapore. Sunt qui hanc plantam uelint Galeno libro primo de alimentorum facultatibus* ARACVM *uocari domeſticum, qua in re fortaſſe non malè ſentiunt, nec uolo ego quoque horum ſententi e contradicere. Et, ſi ego ſylueſtrem fabam eam uocauerim, ob ſimilitudinem, & præſertim, cùm alia ſit planta, cuius hîc imaginem quoque expreſſimus, quæ Arachum ſecundo loco à Galeno deſcriptum per omnia referat. Dicant alij rei plantariæ ſtudioſi ſuam quoque ſententiam: quam facilè ex Galeni uerbis elicere poterunt, qui de Aracis ſiue Arachis ita ſcriptum reliquit. Poſtremam nominis Aracorum ſyllabam ſcriptam per, c, in Ariſtophanis Helcadibus inuenimus, ubi inquit, Aracos Triticum, ptiſſanam, alicam, zeiam, Lolium, Similaginem. Semen hoc cicerculæ ſimile eſt adſimile, fuerunt quẽ nonnulli qui putarunt ipſum non eſſe generis à cicercula diuerſi, quandoquidem & uſus ipſius omnis, & facultas, cicerculæ facultati eſt adſimilis, niſi quòd Araci ſunt duriores, minusque facilè elixantur; quæ cauſa etiam eſt, cur cicerculæ concoctiu ſint difficiliores. Apud nos autem ſylueſtre quoddam, rotundum, ac durum, eruoque exilius, in fructibus cerealium repertum, quod Arachum nominant, non per, c, ſed per ch, ultimam ſyllabam proferentes, proijciunt ipſum, uti & ſemen ſecuridacæ, ſeligentes. Hæc ille. Meminit quoque Araci Theophraſtus libro & cap. octauo de hiſtoria plantarum ſic inquiens: Nam & Auena magis in hordeo exire uidetur, & in lente Aracus, res ſcabra, & dura. Id quod in planta, quam pro ſylueſtri Aracho appiximus, quis facilè uidere poteſt. Verùm in altera nullam uideo ego Cicerculæ cognationem, quo fit, ut eam fabam ſylueſtrem appellauerim.* Κύαμος *ſic Græcis, Latinis uerò Faba uocatur: Arabibus, Hachille, Haballe, ſiue Bachale: Italis, Faua: Germanis, Bonen: Gallis, Fabue.*

Nomina.

Κύαμος αἰγύπτιος. FABA AEGYPTIA. CAP. XCIX.

AEgyptia Faba, quam aliqui Ponticam uocant, in Aegypto plurima prouenit: in Aſiæ etiam, Ciliciæque lacubus inuenitur. Folia habet ampla, † etiam ſi ad arborum frondes comparentur: caulem cubitalem, digiti craſſitudine: florem roſeum, dupla papaueris amplitudine: & ubi flore exuitur, fert folliculos ueſparum fauis ſimiles, in quibus faba ſupra operculum, bullantis ampullæ modo, prominet. Ciborion, aut Cibotion, id eſt arculam, ideo nominant, quoniam ſeratur ipſa, humenti glebæ mandata, & ita in aquam demiſſa. Radice firmatur arundine craſſiore, quæ cruda coctaue eſtur. ci Colocaſiæ nomen eſt. Faba uirens manditur, & exiccata nigreſcit: uulgarem magnitudine ſuperat. Adſtringendi facultatem obtinet, & ſtomacho utilem: dyſentericis, cœliacisque prodeſt, inſparſo polentæ uice, lomento: datur quoque in pulte. Cortices in uino mulſo decocti, ſi terni inde cyathi bibantur, magis proficient. Facit ad aurium dolorem, quod in earum medio uiride ſpectatur, guſtu amarum, ſi tritum, & cum roſaceo coctum inſtilletur.

egyptiæ fabæ confid.

SVnt qui Aegyptiam fabam ſuæ radicis appellatione Colocaſiam nuncupent. Hanc primùm Tridenti anno 1538. oſtendit mihi Odoardus Polonus, qui alias quoque plantas, & eas quidem raras, ſecum deferebat ex Syria & Aegypto. Cæterùm eos equidem in errore uerſari crediderim, qui putant plantam illam ex Aegypto allatam, quæ ari ſpeciem repræſentat, eſſe fabam Aegyptiam. Siquidem hæc, nec caulem, nec flores, nec fabas edit, nec radice nititur craſſiſſima, arundinaceaque, nec ſpinis ſubhorrens, ut Theophraſtus inquit: Cæterùm explodenda uidetur Anguillarij ſententia, ubi probare contendit AEGYPTIVM ARVM *legitimam eſſe Colocaſiam. Siquidem ipſe, non aliam ob cauſam Ari huiuſce plantam caule uiduam perpetuò eſſe cenſet, quàm quòd illarum regionum incolæ, quotannis radices effodiant ad eſum, nec permittant eam ad ſuam peruenire frugem. Sed quàm friuolo nitatur argumento, ipſamet planta palam facit, cùm neque in Italia pluribus annis ad ſenectutem uſque in fictilibus, & uiridarijs educata, uſquam caulem ediderit. Deinde quis crediderit unquam effodi has plantas, ijs in regionibus adeò diligenter, ut alicubi quandoque, aliqua non remanſerit? Abſurdum quidem hoc eſt, & minimè credendum. Idcoque cum ijs conſentiam, qui Ari ſpeciem eſſe putant. Siquidem cùm folio, tum radice Arum imitatur, ut ex eius imagine hîc expreſſa, quam mihi dono dedit Augerius de Busbecke; uir ſanè clarus, ex Conſtantinopoli allatam, quis certior fieri poterit. Meminit huius Theophraſtus lib. IIII. cap. x. de plantarum hiſtoria, ubi ita ſcribit. Faba Aegyptia in paludibus, ſtagnisque exit. Caulis eius, qui longiſſimus, quaterna cubita perficit: craſſitudo digitalis eſt, ſimilis calamo molli, non geniculato. Rimas intrinſecus habet tendentes per totum, lilij modo. Caput in cacumine orbiculatum, ueſparum fauo non abſimile. Inque ſingulis cellis, ſingulæ fabæ continentur, paulò ſuper id eminentes, multitudine plurimùm terdenæ. Flos papauere duplo maior, colore roſeus, in plenum caput. Super aquam folia ad ſingulas fabas amplexa exeunt. Fabam quanque conterenti amarum illud, ex quo pilula fit, inflexum pateſcit. Fructus ita ſe habet. Radix illi craſſiſſima, arundine plenior, rimas ſimiliter atque caulis habens: manditur & cruda, & elixa, & aſſa: eoque cibo, qui incolunt paludes, utuntur. Naſcitur itaque ſponte uel plurima, cæterùm & ſeritur in limo paleis largè admiſtis, ut deſcendat, incorruptaque maneat: ſicque fabeta faciunt. Si autem ſemel apprehenderit, perpetuò manet. Radix enim ualidæ*

FABA AEGYPTIA.

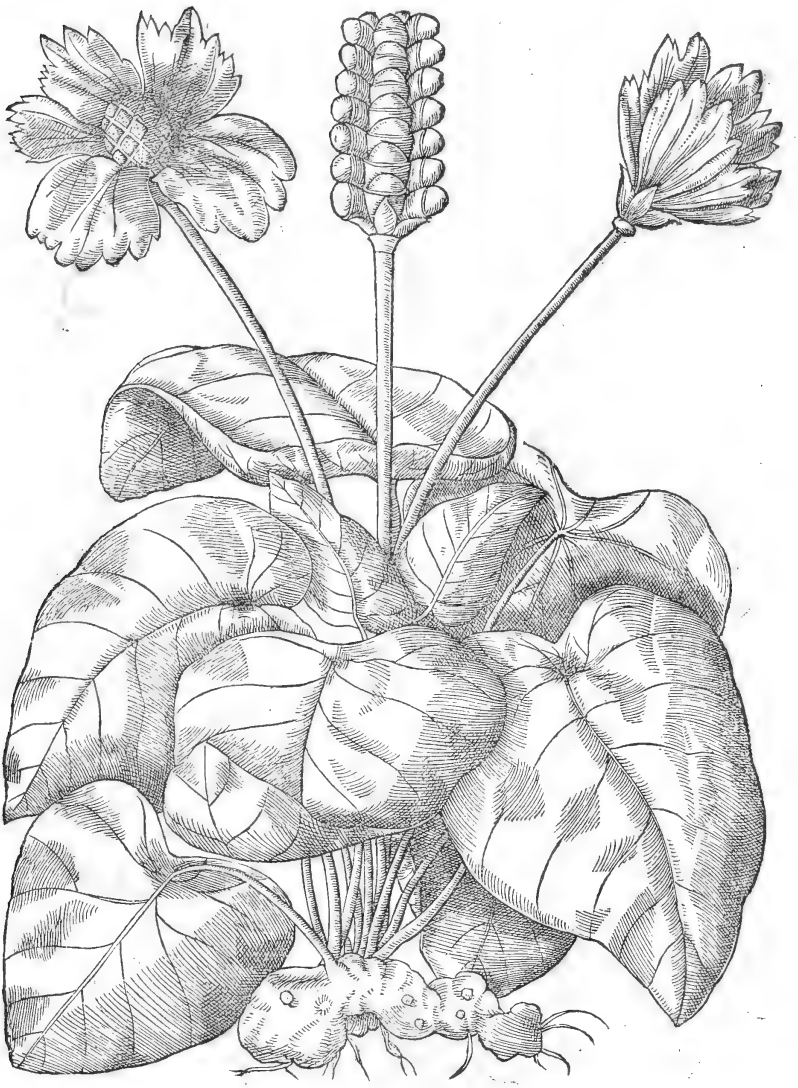

ualida eſt, nec procul arundinum ſtirpibus, uerùm ſpinis ſubhorrens. Quamobrem eam crocodilus refugit, ne occurrens oculo offendatur, quoniam acutè non uidet. Naſcitur hæc etiam in Syria, Ciliciaque, hactenus Theophraſtus. *Hanc ampliſſima emittere folia tradidit Plinius lib. XXI. cap. XV. ubi ſic inquit. In Ægypto nobiliſſima eſt Colocaſia, quam cyamon uocant aliqui. Hanc à Nilo metunt: caule, cùm coctus eſt, araneoſa in mandendo: thyrſo autem, qui inter folia emicat, ſpectabilis: foliis latiſſimis, etiam ſi ad arbores comparentur, ad ſimilitudinem eorum, quæ perſonata in noſtris amnibus uocamus. Adeoque Nili ſui dotibus gaudent, ut implexis Colocaſiæ foliis, in uariam ſpeciem uaſorum, potare gratiſſimum habeant. Scitur iam hæc in Italia, hæc Plinius. Ægyptia faba (ut Galenus auctor eſt libro primo de alimentis) ſicuti noſtratem magnitudine longè præcellit, ita & naturam humidiorem, magisque excrementitiam ſortita eſt Planta, quæ κύαμος αἰγύπτιος Græcè, Faba Ægyptia Latinè dicitur; Italicè, Fava d'Egitto: Hiſpanicè, Inhame.*

Colocaſia ex Plinio.

Nomina.

ARACVS NIGER.

† *Græci codices hoc loco habent* ὡς πίτυρον, *id eſt, inſtar galeri. Quæ autem horum loco affert Ruellius ex Plinio ſumpſit loco citato. Vbi uerbis, quæ illa ſequuntur, rectius fortè hunc Dioſcoridis locum interpretari uidetur.*

ARVM AEGYPTIVM.

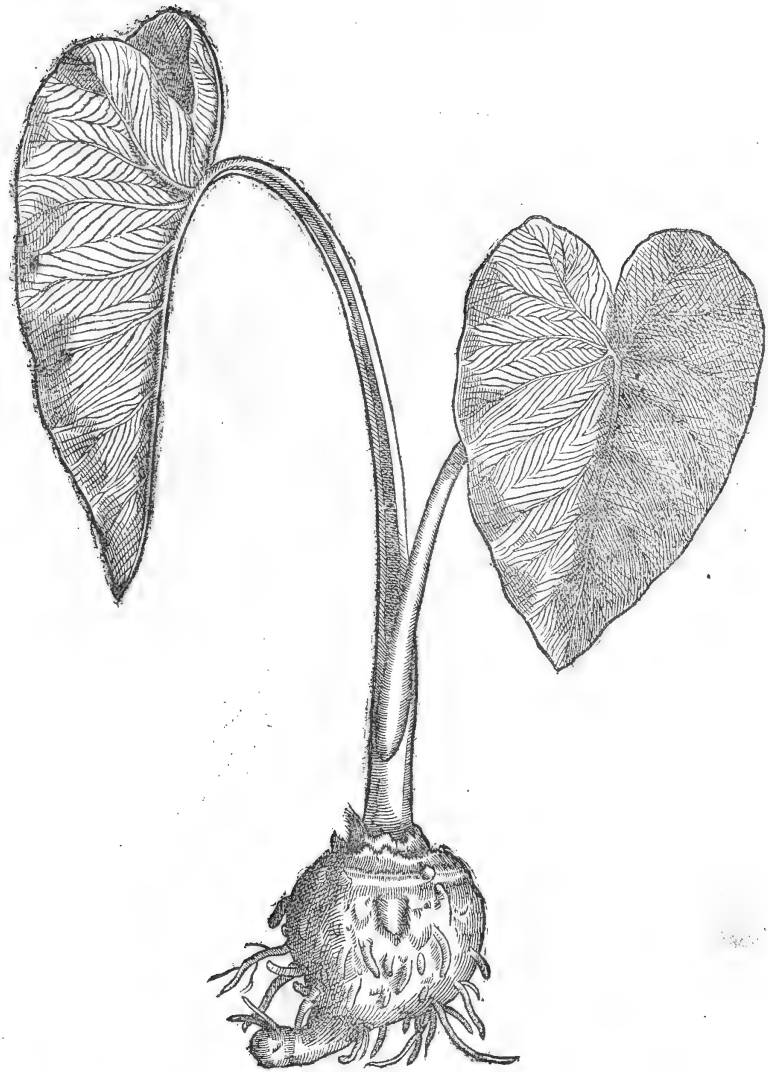

Θαλὸς. LENS. CAP. C.

10 LEns frequenti cibo aciem oculorum obtundit, ægrè concoquitur, ſtomachum malè habet, eumque & inteſtina inflat: ſed aluum cum cortice cocta ſiſtit. Præſtat in cibo, quæ facillimè coquitur, nihil atri in maceratione reddens. Vim habet adſtringendi: qua ex cauſa aluum cohibet, ſi detracto antea cortice diſcoquatur accuratè, primaque aqua inter coquendum effundatur (quippe primum id de coctum uentrem reſoluit.) Somnia tumultuoſa excitat: capiti, neruis, ac pulmoni inutilis: melius ſuo fungetur munere contra alui fluxiones, addito cum aceto intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut baccis myrti, aut putamine punici, aut aridis roſis, aut meſpilis, ſorbis ve, pyris Thebanis, aut malis cotoneis, aut cichorio, aut plantagine, aut gallis integris, quæ poſt decoctionem abijciuntur, uel rhoe, quæ obſonijs inſpargitur: uerùm acetum cum ea diligenter percoqui debet, aliàs aluum conturbat. Contra

ſubuerſionem ſtomachi,triginta grana lentis delibrata deuorari proderit. Decocta cum polenta, & illita,podagras lenit:ſinus cum melle glutinat, cruſtas rumpit,ulcera purgat. Decocta in aceto duritias,& ſtrumas diſcutit:cum cotoneo,aut meliloto medetur inflammationibus oculorum, ſedisq;,addito roſaceo:ſed in amplo ſinu,ut inflammationibus ſedis,quæ maius remedium exigunt, cum putamine punici,ac ſiccis roſis,adiecto melle,decoquitur:nomis quæ in gangrænam euaſerunt, adiuncta maris aqua: puſtulis, & his quæ ſerpunt,igni ſacro,pernionibusq;,ut antea dictum eſt: contra mãmas in quibus lac in grumos coijt,& præ nimia ſui copia profunditur,cocta in aqua maris,& illita auxiliatur.

LENS.

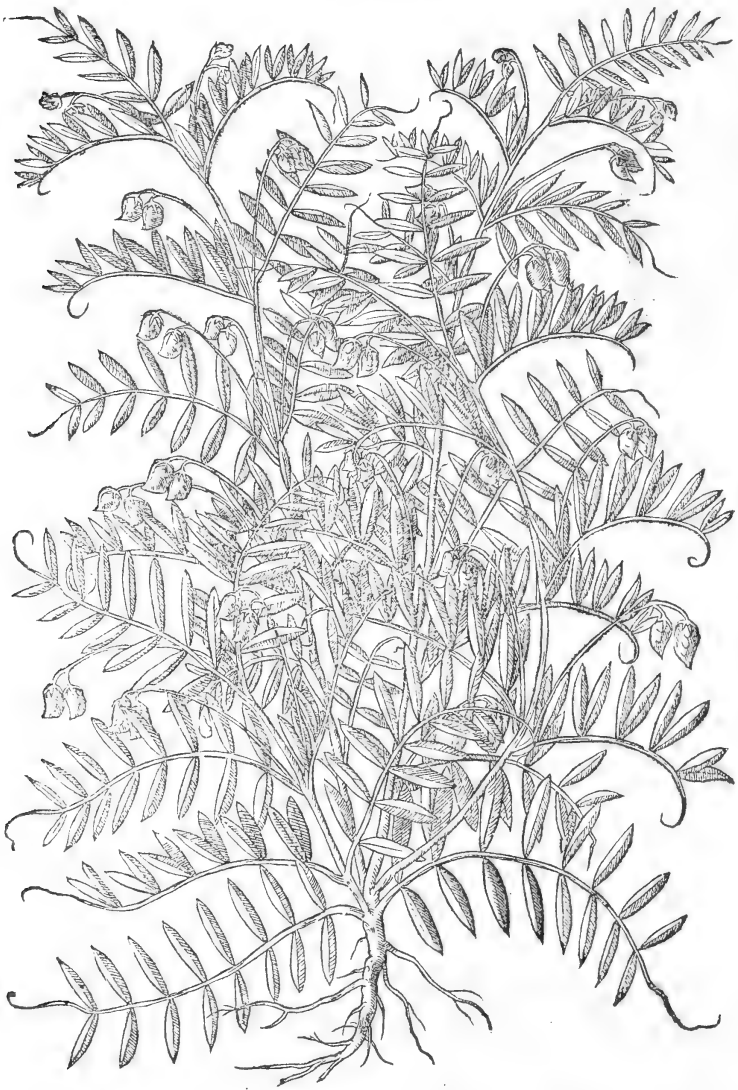

Lentium conſideratio.

LEns,legumen ubique cognitum,folio eſt,uiciæ minore,& flore haud longè diſſimili, ſiliqua parua, compreſſa, molliterque in latitudinem fuſa, in qua ſemina terna,quaternáue concluduntur,rotunda,preſſa,læuique cuticula contecta.Generatius duo,album,quod minus eſt,& in cibis gratius:cinereo colore alterum, orbe paulò maiore. Huic flos eſt in purpu-

ram

ram candicant, alteri ſimpliciter albus. Necatur ſtrangulaturque lens, adnata illi aparine herba. Semina quæ ante ſationem bubulo ſimo obruuntur, præſtantiora proueniunt, & celerius demetuntur, ſi rei agrariæ indagatoribus credimus. Lentis decoctæ cremor ad oris, & genitalium exulcerationes utiliter adhibetur. Sunt qui ſcribant, certoque affirment, epoto primo lentis iure, necari expellique citiſſimè puerorum uermes. Lentes quemadmodum lib. VIII. ſimplicium medicamentorum ſcriptum reliquit Galenus, ualenter adſtringunt: in caliditate uero, & frigiditate medium tenent; deſiccant tamen in ſecundo ordine. Ipſum itaque earum corpus deſiccat, & ſiſtit uentrem: cæterùm decoctum prouocat: proinde etiam prior aqua abijcitur, ubi retentionis cauſa adhibentur. hactenus loco citato Galenus. Cæterùm aſſerenti Dioſcoridi Lentes aluum cohibere, ſi detracto antea cortice diſcoquantur accuratè, primaque aqua inter coquendum effundatur, omnino refragatur Galenus, qui libro primo de alimentorum facultatibus ſic ſcribit. Ne ex lente quidem panem quis tentauerit: præarida enim ſine pingui, & friabilis eſt. Cortex eius uehementer adſtringit, carnea ſubſtantia tenuiter, quæ & craſſi ſucci, & terreſtris eſt. Succus porrò lentis, ſicut antè retulimus, adſtringenti eſt contrarius. Quocirca ſi elixæ in aqua inſeulum ſale garo, oleoque conditum bibatur, aluum deijciet. At quod ex bis decocta lente ad eum modum, quem retulimus ferculum apparatur, contrariam ſucco uim obtinet. Nam quæ uentri obueniunt, fluxiones deſiccat, os uentriculi, inteſtina, & totum denique uentrem corroborans. Quamobrem cœliacis, & dyſentericis accommodatus eſt cibus. Lens uerò decorticata, ut illam adſtringendi uehementiam, cumque hac alia uidelicet omnia, quæ conſequuntur amittit: ita alibilior, quàm integra illa efficitur, craſſum, præſumque ſuccum gignens, tardè commeans: alui tamen fluores haud deſiccat, uti ea quæ cortice non eſt ſpoliata. Iure igitur qui modum in hoc edulio non ſeruant, elephantiaſim quam uocant, & cancrum incurrunt. Siquidem craſſa, ſiccaque cibaria facilè in melancholicos humores uertuntur. Quare ijs duntaxat, quibus uitioſa eſt habitudo ob aquam in carne diffuſam: lens cibo utiliter præbetur: ceu aridis, & ſqualentibus admodum damnosè. Eandem ob cauſam uſum integrum, & inculpatum hebetat, immoderatè exiccans. Ei uerò, qui contrario modo ſe habet, humidiori uidelicet, opitulatur. Menſtruis purgationibus inepta eſt: craſſum enim, & tardifluum ſanguinem facit. At muliebri appellato profluuio conuenientiſſima. Cùm porrò lens, & ptiſana contrariæ inter ſe ſint facultatis, ex amborum commiſtione præſtantiſſimum edulium componitur, quod nos in Aſia phacoptiſanam nuncupamus. Verùm non æqua utriuſque portio eſſe debet: minus enim ptiſanæ adijciendum, ut quæ per decoctionem in cremorem latè diffunditur, & in magnam attollitur molem: lens autem cocta exiguum quendam tumorem aſciſcit. Sed enim huius edulij eadem ac ptiſanæ eſt confectio, præterquàm quòd ſatureia, & pulegio adiectis, iucundius & paratius concoctioni efficitur: cum ptiſana illis minimè gaudeat, ſed ſolo anetho, porroque ſit contenta. Deterrima eſt lentis conditio, quam diutum coci ſapa inficiunt: minimè enim incraſſantia ſibi uult admiſceri, ſed liquida potius, & craſſitudinem incidentia. Cui uerò ſapa commiſcetur, iecoris obſtructiones gignere nata eſt, & ipſius uiſceris, atque unà lienis inflammationes inaugere, niſi addito melle corrigatur. Illud præterea non arbitror obſcurum, dureſcentes uiſceris utriuſque affectus, quos ſcirrhos uocant, hoc epulo exacerbari. Quòd ſi ſuillam ſimul libeat incoquere, ptiſanæ recentem, lenti ſale aſſeruatam congruere deprehendes: ceu utique quæ inter has media eſt, quam πεαλὶ, id eſt, recenter ſalitam appellant, phacoptiſanæ percommodè & ad ſuauitatem, & concoctionem immittitur. Magis tamen lens cum ſalſis carnibus eſitata, craſſos humores augebit. Nam hæ quoque ſanguinem craſſiorem, & melancholicum magis generant. Quapropter neque iſtis affatim, ſæpeque uti expediet, præſertim cui corpus melancholico præcraſſo, & omnino prauo humori obnoxium eſt. Hæc eadem & de regionibus, anni temporibus, & aeris conſtitutionibus in unoquoque edulio intelligere oportet. Ac autumno quidem melancholicis, ac ſiccantibus cibis abſtinendum: hyeme uerò eis utendum: uti ſanè in æſtate humectantibus, & refrigerantibus: in uere mediij temperamenti, mediaque facultatis epulas offerendum. Eſt porrò mediorum non una, nec ſimplex ſpecies: quædam enim huiuſmodi ſunt, quoniam cum extremis nihil habent commune: quædam ex duorum contrariorum æquo interuallo à medio diſtantium miſtione ſunt mediocritatem adepta: ut ſi quis iuxta id, quod paulò antè dixi, ptiſanam lenti commiſceat. Sic & teutlophacen, quæ ex beta, & lente nomen apud Græcos inuenit, Heraclides Tarentinus non ſanis modò, uerùm etiam laborantibus exhibebat. Eſt enim & hoc ex pugnantibus compoſitum edulium: quamobrem etiam tardius, quàm beta: citius uerò, quàm lens per aluum deſcendit. Eſt & illud perſpicuum, huius ſuccum in corpus diſpartitum, ex amborum uirtute, lentis uidelicet, ac betæ, eſſe permiſtum. hactenus Galenus. Ex cuius uerbis facilè colligi poteſt, Lentes in frequenti ciborum uſu minimè eſſe recipiendas; præterquàm ab ijs, quibus morbi alicuius ratione, ut medicamenta potius, quàm ut cibus conueniant. φακὸς, Græcis eſt, quæ Lens Latinis: Hades, Arabibus: Lenticchia, Italis: Linſen, Germanis: Lenteyas, Hiſpanis: Lentile, Gallis.

Lentium uires ex Gal.

Nomina.

φασίολοι. PHASIOLI. CAP. CI.

PHaſioli inflat, ſpiritus cient, ægrè coquuntur. Virides cibo aluum emolliunt: ad uomitiones idonei.

PHaſioli ſunt in Italia uulgares, & in hortis, ac aruis frequentes. Diuerſa eorum habentur genera, uarijs coloribus diſtincta: nam & candidi, & rubeſcentes, & melini, ac diuerſis reſperſi maculis reperiuntur. Quos ſuperiori quoque ætati cognitos fuiſſe putauerim, etſi nonnulli eos nuper in Italia ueniſſe exiſtiment. Candidi, quibus granum cæteris minus eſt, cæterorum leguminum more, in aruis ſeruntur. At rubeſcentes, melini, ac uarij ſeminantur in hortis alijſue locis, ubi umbra æſtiua fuerit opus. Siquidem præterquàm quòd fructum ſuo tempore demetendum proferunt, ſuis etiam inuolucris, ac ſequaci foliorum, clauicularumque reptatu, teſtudines, attegias, mapalia, tuguria, cameras, pergulas, ſcenas, ac tabernacula è lignis cancellatim fabricata opacant, ac ueluti topiario opere contexunt: ſolareſque radios inhibent, non ſecus quàm uitis, lupus ſalictarius, bryonia, colocynthis, clematis, periclymenum, & ſtirpium id genus, quæ arbores, & ſepes ſcandunt, perreptant, implicant, ac connectiunt. Quo fit, ut crediderim ego, illos à ueritate haudquaquam deſciſcere, qui dixerint,

Phaſeolorum conſid.

hoc Phaſeolorum genus hortenſem eſſe ſmilacem, hoc etiam libro à Dioſcoride deſcriptum: quippe quòd illi maximè reſpondeat, ut in ſequentibus dicetur. Quamobrem longè aberraſſe uidetur Marcellus in carpendo Hermolao tantopere auidus, cùm dixerit ſibi parum ueriſimile uideri ad eam altitudinem, & foliorum copiam poſſe legumen aliquod augeri, ut ſcenas, & tabernacula ueſtiens inumbret. Quandoquidem non modò huic refragatur Dioſcorides; ſed & ipſius ſmilacis numeroſus plantarum prouentus, quæ in quàm plurimis hortis, ac uiridarijs longiſſimos ſcandunt palos, & cancellata tecta conueſtiunt. Cæterùm nec eos quidem hallucinari putauerim, qui pro certo aſſeruerint, Phaſiolos ſupradictis coloribus infectos, quos equidem nihil ab hortenſi ſmilace differre exiſtimo, Dolichos eſſe, quorum meminit Theophraſtus lib. VIII. cap. III. de plantarum hiſtoria: & Galenus libro primo de facultate alimentorum: & ipſum ſecutus Paulus. Quippe quoniam Dolichi (ut adiuuante Deo infrà in ſmilacis hortenſis mentione dicemus) non ſint illud piſorum genus, quod Auſonijs uulgò dicitur Roniglione, Tridentinis uerò Arabeia, ut Manardo Ferrarienſi placet. Quandoquidem hanc ſub Ochri nomine, tam 10

Marcelli error.

Manardus notatur.

PHASIOLI.

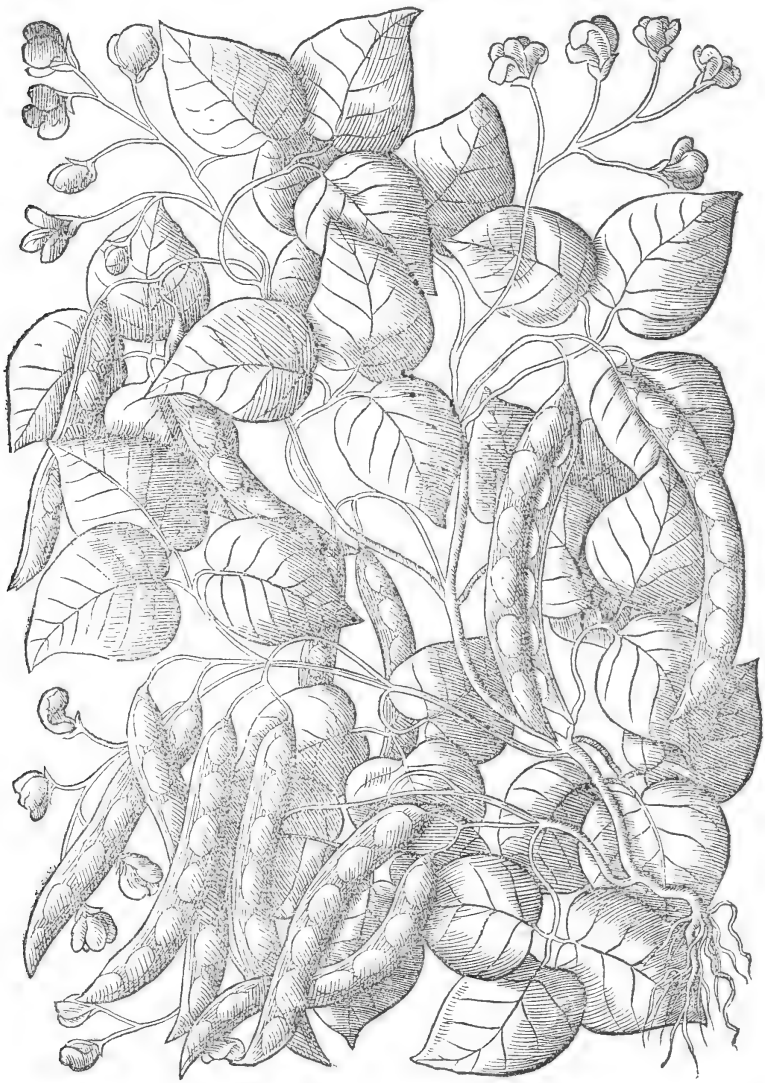

Galenus,

Galenus, quàm Paulus deſcripſere, ut eo, quem modò citauimus, loco patebit. Porrò in hoc præſenti capite Dioſcorides de candidis tantùm, ac uulgaribus phaſiolis diſſeruit, non de ernilia Arabeia uulgò uocata: in ſequentibus uerò capite de hortenſi ſimilace, eorum mentionem fecit, qui uel rubentes, uel lutei, uel uerſicolores enaſcuntur. Albi itaque & magis uulgares, qui ſeruntur paſſim in campis, ſine pedamento per ſe ſubſiſtunt, ſed in latum ſe pandunt, foliis hederaceis, maioribus tamen & mollioribus, uenoſis, ternis ex uno pediculo prodeuntibus. flores mittit candidos, piſo minores, è quibus palmaria cornicula prodeunt, teretia, & in acutum deſinentia, primo quidem exortu uiridia, & per maturitatem albicantia. In his ſemina, quæ phaſiolos appellamus, continentur, facie quadrupedum renibus ſimilia, alba, præter umbilicum, qui tantum in ijs nigricat. Phaſioli excalfaciunt, & humectant ordine primo. In cibum ſumpti inflant, & uentriculo laborem faciunt, ſemen tamen generant, & uenerem ſollicitant, præſertimque ubi longo pipere, galanga, & ſaccharo aſperguntur: Atqui id ualentius præſtant, ſi lacte bubulo pingui decoquantur, quouſque rumpantur. Redduntur in cibis innocentiores

PISVM MAIVS.

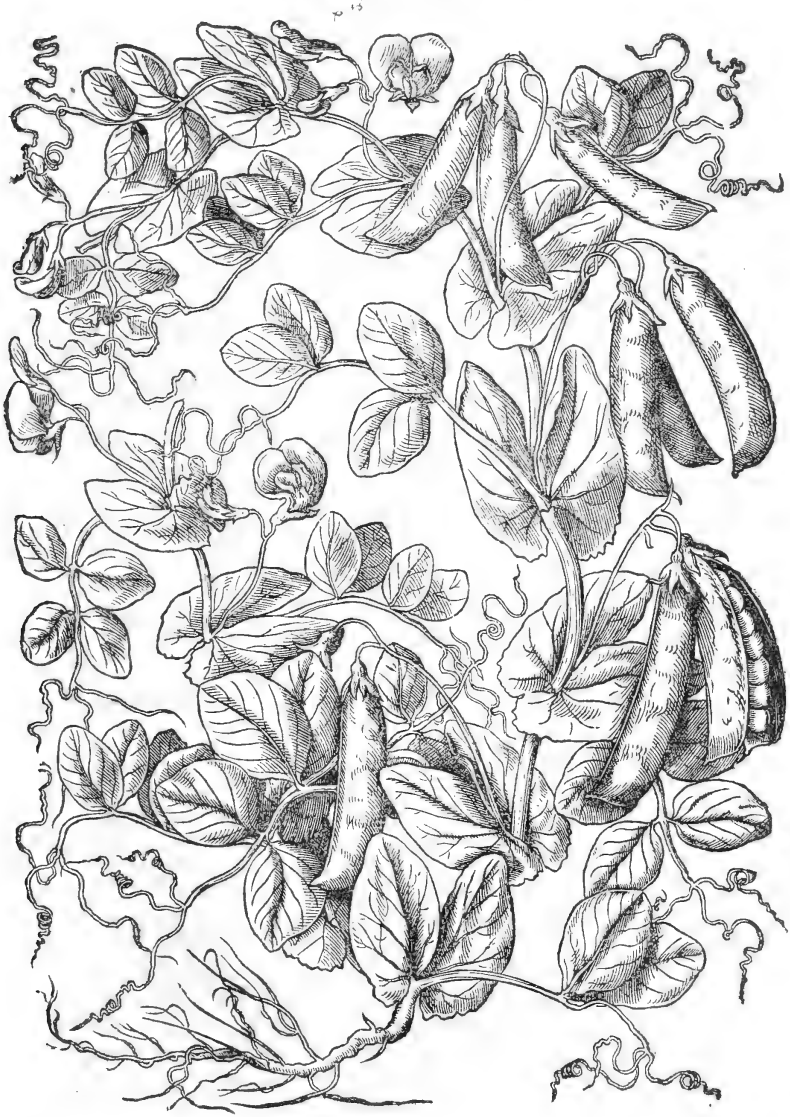

ſicum

ſi cum ſin pi uel cari ſemine edantur. Tumultuoſa præterea ac terrifica faciunt ſomnia, perinde ac lentes. Cornicula dum tenerrima ſunt, elixantur, & in acetarijs deuorantur, addito pipere, guſtu non ingrato. Eadem prius elixa, & farina circumlita, & deinde in oleo feruenti, aut butyro frixa, addito pipere, & uuæ acerbæ ſucco, Italis quoque expetuntur in cibum. Præſtant peculiariter propria ſua ipſius facultate ad ſanandum equorum morſus, ſi dentibus attriti crudo uulneri illinantur. Parant quoque è phaſiolis muliebrem fucum hoc modo. Sumunt phaſeolorum alborum, micæ panis tritici albiſſimi, ſingulorum libram; Cucurbitam longam, teneram, uirentemque unam: Diſſecta prius cucurbita macerant ſimul omnia ex lacte caprino nocte una, deinde addunt ſeminum melopeponum uncias quinque, nucleorum perſicorum mundatorum uncias tres, nucleorum pineorum delibratorum ſelibram. Conterunt per ſe omnia in lapideo mortario, & deinde addunt pullum columbinum domeſticum unà cum plumis in particulas diſſectum, abiectis tantùm inteſtinis, & omnibus ſimul miſtis. Ex uitreo organo, ad hoc parato, in uaſe feruentis aquæ collocato, aquam diſtillant, & ſubinde diligenter cuſtodiunt. 10

PISVM MINVS.

Siquidem

siquidem huiusce aquæ lotione nitorem faciei conciliant. Et cuti mollissimum addunt læuorem. Cæterùm cùm phasioli pisa mihi in mentem reuocauerint, & nihil de eis meminerit Dioscorides, prætermittere quidem non potui, quin de eis quoque differerem. PISVM itaque caulibus exit fistulosis, ramosisque, capreolis multis, folio numeroso, longiusculo, crassiusculoque, ac subpingui, Siliqua cilindracea, rotundo, & candido semine: albi ciceris magnitudine. Florem edit papilionis animalis figura: circa umbilicum purpureum, radice imbecilla: Grana in siliquis sese inuicem stipant, ut in uicia, & eruo. Seritur Vere, & Æstate demetitur. Duo eius sunt genera, alterum maius, alterum minus. Maius pedumanto gaudet, quo fit, ut Agricolæ arborum ramos illi adiungant. Minus humi accumbit, gracilius omnibus suis partibus, nec adeò in cibis gratum: Duûm hoc est generum, album, & cinereum, quod Eruiliam uocant quidam. Ananienses, & cætera Tridentina Rura Arabeia uernaculo sermone appellant: alij Rouiglione. Exiccant pisa fabarum modo, remissius tamen. Sunt qui scribant, pisorum iure hausto purgari puerperas, & lactis copiam augeri, Auriginosos sanari, & aquæ intercuti succurri. Sed proculdubio decipiuntur, quòd hæc haud quaquam præstare possit medicamentum, quod refrigeret, & siccet. Verùm errandi ansam cæteris præbuit Tragus, quippe qui perperam putarit Pisum cicer esse Arietinum, cui ea inest facultas. At quantum ab Arietino cicere distet Pisum, facilè quispiam conijcere poterit ex his, quæ superius in cicere diximus. Cicer enim Arietinum nihil ab alijs ciceribus differt, nisi colore; cætera similia sunt. Ideoque errorem hunc debent diligenter uitare Germani, qui suis puerperis pisorum ius propinant: quin etiam ijs, qui sumpserunt purgatiuum medicamentum, extergendi uentriculi gratia. Nulla enim pisis inest absterſoria facultas, ut Galenus inquit libro primo de Alimentorum facultatibus his uerbis: Pisa tota substantia cum fabis quandam habent similitudinem, eodemque cum fabis modo sumuntur. His duabus tamen rebus ab eis discrepant, tum quòd non æquè ac fabæ sint flatulenta, tum etiam quòd detergendi facultatem non habent; ideoque segnius quàm illæ per aluum secedunt. Ita φασίολοι Græcè, ut etiam Phasioli Latinè dicuntur: Italicè, Fagiuoli. Nomina.

ὄροβος. ERVVM. CAP. CII.

[ERuũ paruus frutex omnibus cognitus, angusto folio, tenuis, semina in ualuulis habens: è quibus farina fit, nomine eruina, ad medendi usus conueniens. Eruum capiti onerosum est: aluum esu turbat: sanguinem per urinam extrahit: elixo boues saginantur.] Parandæ farinæ ratio hæc est. Vberiora grana candidaque deligantur, permiscendoque aqua resperguntur, donec sufficienter combibant: postea torrentur, usque dum hians cortex disiumpatur: molitaque, farinario cribro incernuntur: postremò farina reconditur. Hæc aluo utilis est: urinam ciet: meliorem colorem efficit: sanguinem per ueficam, aut aluum cum torminibus elicit, si largius in cibo, aut potu assumatur: ulcera cum melle purgat: lentigines, & uitia cutis in facie, & maculas, totumque corpus emendat: nomas, gangrænas, duritiasq; serpere non patitur: mammarum duritias emollit: atra ulcera, quæ theriomata uocant, fauosque emarginat: carbunculos rumpit: cum uino subacta illitu morsibus liperarum, canum, hominumque medetur: urinæ difficultates, teneſmosque ex aceto mitigat. Eruum tabidis, qui alimentum non sentiunt, tostum, & ad nucis magnitudinem melle exceptum, sumptumque conuenit. Eius cremor perniones, & pruritus in toto corpore, sanat foueudo. Conclusa non legit Orib.

ERuum officinæ, Græcorum more, Orobum appellant. Planta itaque est eruum folioſa, humi procumbens, caulibus ac ramis multis sese implicantibus, folijs paruis, longiusculis, lente minoribus, pluribus ex uno pediculo, utrinque pari exortu per interualla prodeuntibus, uno in cacumine permanente. Flores edit paruos, ipsosque subpurpurascentes, & aliquando candicantes: Siliquam gerit Pisi ferè similem, sed breuiorem, & graciliorem, in qua semen rotundum concluditur, pressa, strictáue inter granum & granum siliqua. Duûm est generum, candidum, & rufum. Galenus tertium quoque addidit, nempe pallidum, inter priora medium. Non diu est, quod legitimum habetur, & seritur iam ubique in Italia. Alterum quoque uidimus erui genus, quod Creticum uocant, nostrati ferè simile, sed minutiore semine, & siliquis gracilioribus. Porrò Brasauolus, credidit Eruiliam, quæ Theophrasto, Galeno, ac Paulo ochros appellatur, legitimum esse Eruum, nominis uicinitate fortasse deceptus. Qua in re Fuchsius quoque hallucinatus deprehenditur, quòd suo de plantarum historia uolumine Cicerculam uulgò uocatam, satiuum Eruum esse existimauerit: etsi cicerculam omnes rei herbariæ periti Galeno lathyrum appellari non dubitent. In cicercula enim, ut periculum facientibus clarissimum est, haudquaquam eæ reperiuntur facultates, quibus pollere Eruum tradidit Dioscorides. Quandoquidem præter id, quòd omni prorsus amaritudine uacat, largius esitata nunquam sanguinem per ueficam, & aluum cum torminibus elicit, ut de orobo fatentur Dioscorides, & Galenus. Ex quo planè constat tam Brasauolum, quàm Fuchsium, utrinque pace, hac in re deceptos esse. Sed ignorandum non est, quòd etsi Eruum ab agricolis seratur; habetur tamen & inter sponte nascentia: nanque & per se inter segetes frequens oritur. Verùm cùm à paucis cognoscatur, illud inter uiciæ species annumerant. Animaduertendum præterea est, quòd quanquam ad Eruinam farinam conficiendam eligit Dioscorides candidius Erui semen: Galenus tamen lib. 1. de facultate alimentorum, candidum pallido, ac rufescente, longè minus præstare scribit. Quapropter Brasauolus Galeni rationem minimè habuisse uidetur, cùm sibi ex Dioscoridis tantùm sententia persuaserit, album erui semen in medicamentorum usu tam rufum, quàm pallidum uiribus antecellere. Erui farina melle excepta uj recreantur, quorum pulmones crassis excrementis redundant. Expectorat enim ex Thorace id omne, quod inhæserit. Lienem minuit Eruum, à ieiunis deuoratum. Inguinum bubones resoluit, ex melle illitum. Virides eius siliquæ priusquàm indurescant, cum suo caule foliisque contritæ illitæque, nigros faciunt capillos. Eruina farina in Theriacam quoque uenit. Nam sine ea parari nequeunt Viperei pastilli. Erui uires prodidit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum Erui consid. Brasauoli, & Fuch. lapsus. Erui uires ex Galeno.

OROBVS.

mentorum ita inquiens. Orobus deſiccat quidem exceſſu ſecundo intenſo, calfacit uerò primo. Porrò quatenus amaritudinis eſt particeps, eatenus incidit, extergit, atque obſtructiones expedit. Cæterùm ſi ſumatur copioſè, ſanguinem per urinas euocat. Et libro primo de alimentorum facultatibus ait. Boues apud nos, ut apud alias pleraſque gentes, Eruo in aqua edulcato paſcuntur. Hominum cibis prorſus hoc ſemen damnatur. eſt enim & inſuauiſſimum, & prauí ſucci. Cæterùm in magna fame nonnunquam, ſicut Hippocrates quoque ſcripſit, neceſſitate coacti homines ad id etiam confugiunt. Nos eruo inſtar lupini præparato ex melle utimur, ut medicamento craſſos pulmonis, thoracisque humores expurgante. Candidum minus eſt medicamentoſum, quàm id, quod ad flauum, aut pallidum colorem tendit. Eruum bis elixum, & in aqua identidem condulcefactum, inſuauitatem certè deponit, ſed unà cum ea & abſtergendi, & incidendi uim, ut ſola in eo relinquatur terreſtris ſubſtantia. Itaque citra amaritudinis intellectum deſiccans ſit eſculentum. Id Græcis ἔρεβος, quod Latinis Eruum nominatur: Arabibus, Herbum, Keiſene, ſiue Kerſene: Italis, Eruo: Germanis, Eruen: Hiſpanis, Iernos: Gallis, Ers.

Nomina.

Θέρμος.

Θέρμοι. LVPINI. CAP. CIII.

SAtiuus Lupinus notus eſt. Cuius farina cum melle delinctu, aut potu, uentris animalia expellit. Ipſi quoque macerati, & cum ſua amaritudine eſitati, eadem efficiunt. Decoctum eorum idem munus præſtat, cum ruta, & pipere potum: quare lienoſis prodeſt. eodem ulcera tetra, quæ theriomata uocant, gangrænas, incipientem ſcabiem, eruptiones puſtularum, ulcera in capite manantia, uitiligines, maculasque fouere utiliſſimum: menſes, & partus extrahit, cum myrrha, & melle ſubditum in uellere. Eorum farina cutem, liquoresque corrigit: inflammationes cum polenta, & aqua mitigat: tubercula, & coxendicum cruciatus, ex aceto lenit: ſtrumas in aceto[a] cocta, illitaque diſſipat: carbunculos rumpit. Decocti cœleſti aqua, donec in cremorem lenteſcant, faciem abſtergunt: mendentur pecorum ſcabiei, cum radice nigri chamæleontis, ita ut tepente decocto abluantur. Cit urinam radix cum aqua cocta. Lupini triti, ubi maceratu dulceſcere cœperint, cum aceto poti, faſtidium detrahunt, & cibi auiditatem faciunt. Gignuntur & ſylueſtres Lupini,[b] ſatiuis ſimiles, ſed omnino minores: qui eadem quæ ſatiui poſſunt.

a Drag. addit. μετὰ μέλιτος. i. cum melle.

b Omnia exé. ἔμερης τῶν ὅ-μερω κατὰ παντα, μικρο-τερὸς δ'ε.i. ſatiuo per omnia ſimilis, minor autem.

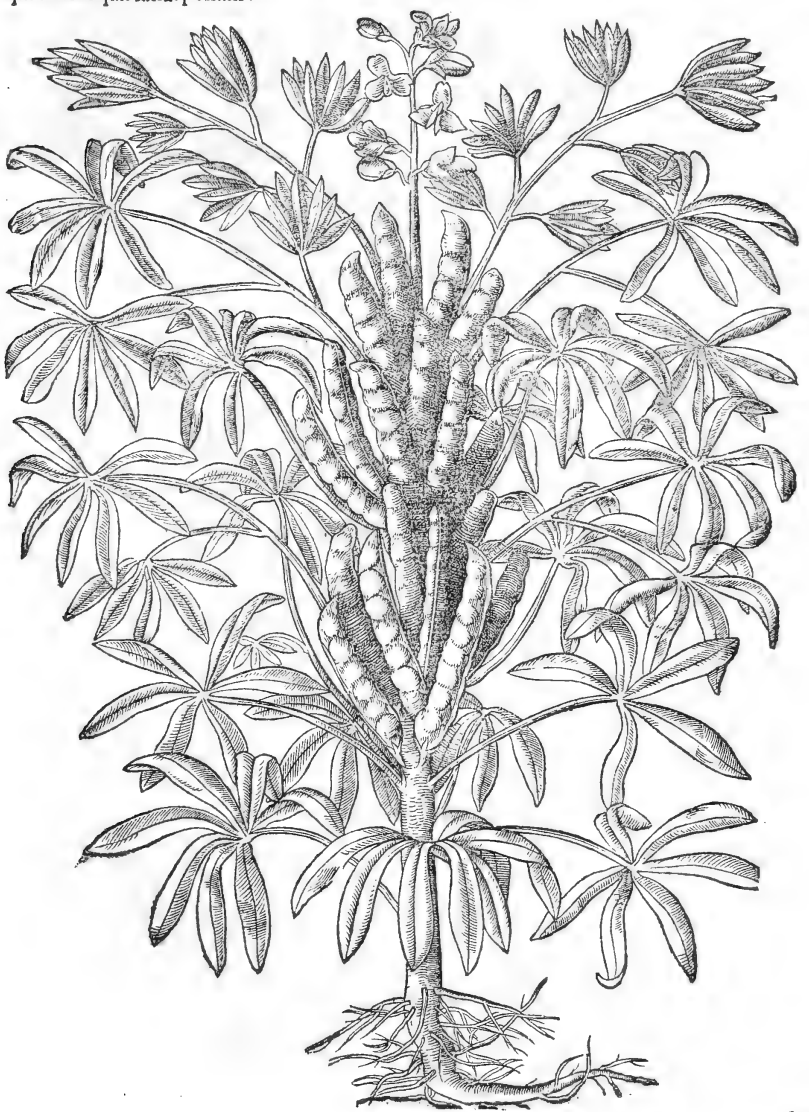

Lupinorum conſideratio.

Lvpinus uulgaris planta unico exit caule, haud infirmo, folio ſeptifariam diſſecto, piloſo, molli, ſubcandicante. flore candido, ſiliquis compreſſis, per ambitum crenatis, albicantibusque, ſabarum modo longis, in quibus quina, ſenáue continentur grana, membranis diſtricta; orbiculata, preſſa, umbilicotenus concaua, ex albo flaueſcentia, & inſigniter amara. Radice nititur ſublutea, in multas diuaricata partes. Nullis lupinus peſtiferis ſtrangulatur plantis, cùm ipſe noxias omnes ſtrangulet herbas, quæ illi adnaſcuntur. Floret in primis circa medium caulem. Seruntur in Hetruria Lupini non modò ad alimentorum uſum, ſed ad agros impinguandos. Cæterùm præter ſatiuos Lupinos, ſylueſtrium in Hetruria innumeræ exoriuntur plantæ, quæ maio menſe in campeſtribus uiſuntur, floribus roſeo colore ruſeſcentibus. Satiui dulcorantur in

Lupinorum facult. ex Gal.

Italia, ibique frequenter eduntur cum ſale. Lupinus (ut ſcriptum reliquit Galenus lib. 1. de alimentorum facultatibus) multi uſus legumen cenſetur. Elixus enim, ac deinde in aqua dulci, donec omnem ſibi ingenitam exuat inſuauitatem, commadefactus, ita editur cum garo, ac oxygaro, uel ſine his etiam, ſale modico conditus: non uelut hordeum, & alia multifariam inſtructa. Lupini dura, ac terreſtris ſubſtantia eſt. Quocirca neceſſariò cõcoctioni repugnat, & craſſum gignit ſuccum: ex quo non probè in uenis confecto, crudus propriè appellatus ſuccus acceruatur. Et lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquit. Lupinus editur coctus, multis antè diebus in maceratione in aqua amaritudinem deponens: ſitque tunc nutrimentum ſucci craſſi. Cæterùm ut medicamentum ita præparatus ex genere eſt emplaſticorum. At qui natinam amaritudinem habet, is etiam extergendi, digerendique uim obtinet. Interficit lumbricos tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex poſca epotus. Quin & decoctum eius lumbricos eijcere poteſt. Tum etiam foris identidem perfuſum, uitiligines, achoras, puſtulas, exanthemata Græci uocant, ſporas, gangrænas, ulcera maligna, quæ cacoethe uocant, iuuat, partim extergendo, partim citra mordacitatem digerendo, ſiccandoque. Expurgat iecur, & uenem cum ruta, & pipere ſuauitatis gratia aſſumptum. Elicit menſes, ac fœtum cum myrrha, & melle impoſitum. Porrò Lupinorum farina ſine mordicatione digerit: nec enim liuida tantùm, ſed & chœradas, & dura phymata curat: ſed tunc in aceto, aut oxymelite, aut poſca coquatur oportet, idque pro laborantium temperamento, & affectus diuerſitate, quod ex uſu eſt eligendo. Sed non eſt præſentis inſtituti talia diſtinguere. Digerit item quæ liuida ſunt. Et quæcunque modò diximus præſtare poſſe decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt uerò etiam qui eam iſchiadicis cataplaſmatis modo illinunt. Lupinus agreſtis amarior eſt, & ad omnia

Nomina.

ualentior domeſtico, eiuſdem genere cum ipſo facultatis. Lupinus ſatiuus ſic Latinis, Græcis θέρμος ἥμερος appellatur: Mauritanis, Tarinus, Arinus, ſeu Tormus: Italis, Lupino domeſtico: Germanis, Vuickbonen, Feighonen, Vuolffaſckbonen: Hiſpanis, Entramuces, & Entramocos: Gallis, Lupinis. Lupinus uerò agreſtis Latinis, θέρμος ἄγριος Græcis, & Italis Lupino ſaluatico dicitur.

Γογγύλη. RAPVM. CAP. CIIII.

Decocta Rapi radix halit, inflationem parit, humentem ac fluxam carnem creat, uenerem ſtimulat. Decocto podagræ, pernionesque fouentur: contritoque rapo, atque impoſito iuuantur. Si excauatæ radici roſaceum ceratum adigatur, & feruenti cinere cliqueſcat, [a] exulceratis pernionibus proficiet. Cymæ eius decoctæ manduntur, & urinam ciunt. Semen antidotis, & theriacis, præſertim quæ ſenſum doloris auferunt, anodyna uocant, idoneum eſt: potum contra uenena ſalutare eſt: uenerem concitat. Rapum muria conditum, minus alimenti ſufficit: ſed multò magis appetentiam recreat. Syluestre rapum in aruis naſcitur. † Frutex eſt in cubiti altitudinem aſſurgens, ramoſus, læuis in cacumine. Folia fert læuia, digitali latitudine, aut maiora: & fructum in ſiliquis calyculatis: cùmque eorum inuolucra aperiuntur, alia intus ſiliqua ſpectatur, quæ quandam capitis ſpeciem præbet. in qua ſemina paruula concipiuntur, foris nigra, intus alba. Additur in medicamenta, quibus ad deter gendam cutem in facie, totoque corpore, utimur: præſertim quæ ex lupini, aut erui, tritici, aut lolij farina, fieri ſolent.

a Cat. εἱλκωμένας διαθέσεις i. exulceratas affectiones.

Rapi conſid.

Rapum in Italia uulgò notiſſimum eſt, præſertim apud Inſubres, ubi ſtatim poſt meſſem æſtate, Iunio, ac Iulio menſibus, in aruis ſecundò ſeritur: deinde menſe Octobri, cùm radix ad ſummum extuberauerit, è terra eruitur. Satiuum in triplici recenſetur genere, ſeßile, longum, & rotundum: tametſi literis mandauerit Plinius libro XVIII. cap. XIII. longum erraticum eſſe. Non omittendum naturæ miraculum, ex tam paruo ſemine tribus penè menſibus gignitur tam magna radix, ut ea aliquibus in locis plus quàm centenas libras pendat. At librarum triginta pondere nos ſæpius innumera rapa uidimus in Ananienſi agro, longa, & colore purpurea. Rapum & radix (ut Theophraſtus eſt auctor lib. VII. cap. IIII. de plantarum hiſtoria) gaudet frigoribus: & ſic ea dulceſcere putant, ſimulque incrementum in radicem, non in folia uerti. Auſtrinis, atque ſerenis temporibus celeriter cauleſcunt. Nurſinis Plinio palma, quòd eo fortaſſe ſolo magnitudine, & dulcedine cæteris præſtent. Alpinis, quibus rara ſeges, rapa utilia admodum, ac neceſſaria habentur, tam in hominum alimentum, quàm iumentorum pabulum. Quæ æſtate ſeruntur, uindicantur ab erucarum iniuria, quæ plerunque tenella folia in uniuerſum erodunt, commiſta ſationis tempore ſemini fuligine: aut maioris ſedi ſucco per noctem macerato ſemine. Siquidem Columella rem hanc ſibi experientia comprobatã aſſerit. Sylueſtris rapi plantam ob meam ab Hetruria ubi frequens naſcitur, abſentiam, hactenus conſequi non potui, atqui uolo etiam me ipſum accuſare, quòd rem ipſam neglexerim apud amicos. Quare Rapi ſyluestris imaginem, quam hîc appingi curauimus, etſi ſyluestre Dioſcoridis rapum non referat, refert tamen plurimùm domeſticum. Quam ob cauſam, illud quoque excudi curauimus; tanquam Rapum ſyluestre noſtrum. Non deſunt rei herbariæ ſtudioſi, qui uelint Rapunculum uulgò nocatum, quo Itali in acetarijs ueſcuntur, unà cum Fuchſio rapum eſſe ſyluestre Dioſcoridis, quorum opinionibus refragari cogor. quippe quoniam Rapunculi capitula, in quibus ſemen conclu ditur, duplicia non ſunt, nec ulla in ipſo ſemine reperitur qualitas, quæ abſtergere poſſit. RAPVNCVLVS *itaque planta eſt cubitalis,*

RAPVM ROTVNDVM.

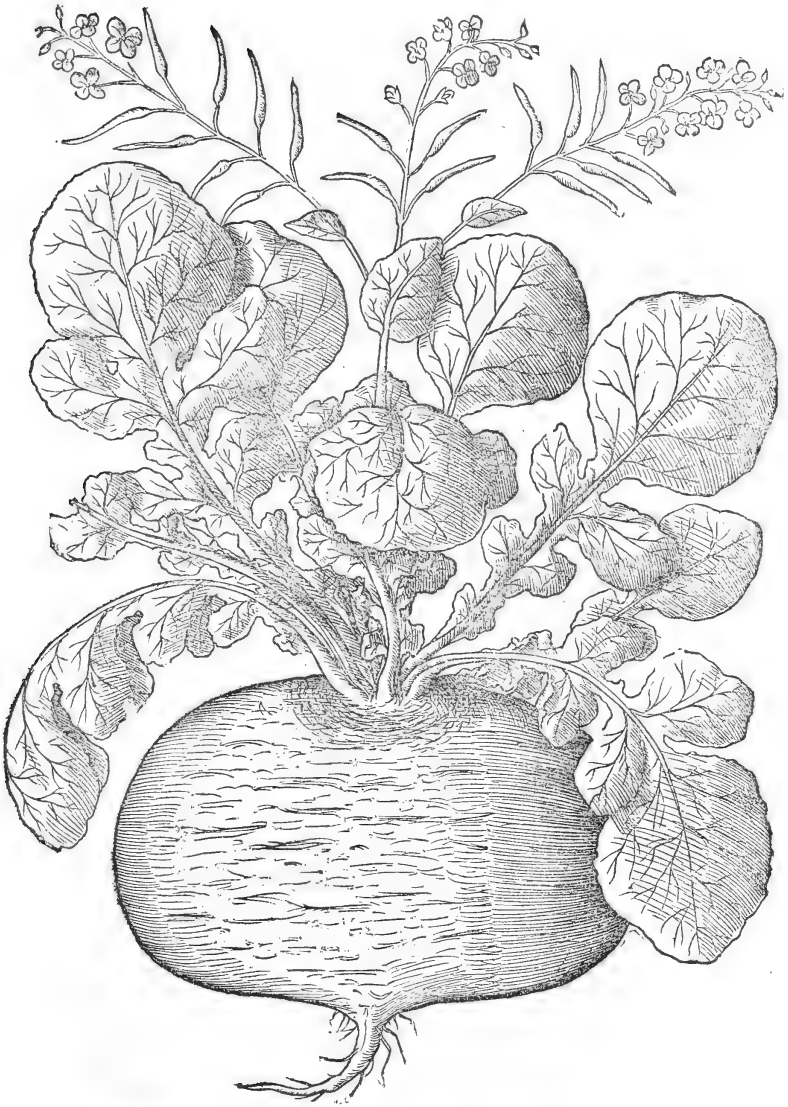

cubitalis, caulibus pluribus ab una radice prodeuntibus, in cacumine ramoſis. Antea quàm caulem edat, folia profert oblonga humi accubantia, ſed quæ in caule fere toto ſunt longiori facie, ſed breuiora & anguſtiora ſpectantur. Flores fert in ramuſculorum cacumine purpuraſcentes, & ad cæruleum inclinantes; quatuor tantum, foliis conformatos. Semen in ſimplici capitulo continet minutum, pullo colore. Radice nititur alba, trium digitorum quatuórue longitudine, craſſiuſcula, extuberante media ipſius parte, alba, fragili, tenera, & ſubdulci quodam ſucco prædita. Id quod, meo quidem iudicio, non prætermiſiſſet Dioſcorides, ſi Rapunculus noſter ſylueſtre illi fuiſſet Rapum. Naſcitur in aruis non cultis, in collibus, & in prætis, quin etiam in hortis iam ſeritur, ut grandiores edat radices, quarum eſu plurimi delectantur. Eduntur in Acetarijs eædem non ſolùm crudæ, ſed etiam coctæ. Cæterùm quid in medium uſum Rapunculus præſtare poſſit, nondum compertum habeo, & ſi nõ deſint, qui putent lactis ubertatem facere, ſi coctus cum longo pipere edatur. Sed ad SYLVESTRE *rapum noſtrum uenio, quod frequens in Boemia in agrorum marginibus naſcitur. Exit hoc folio, caule, flore, ſemine domeſtico ſimile,*

RAPVM LONGVM.

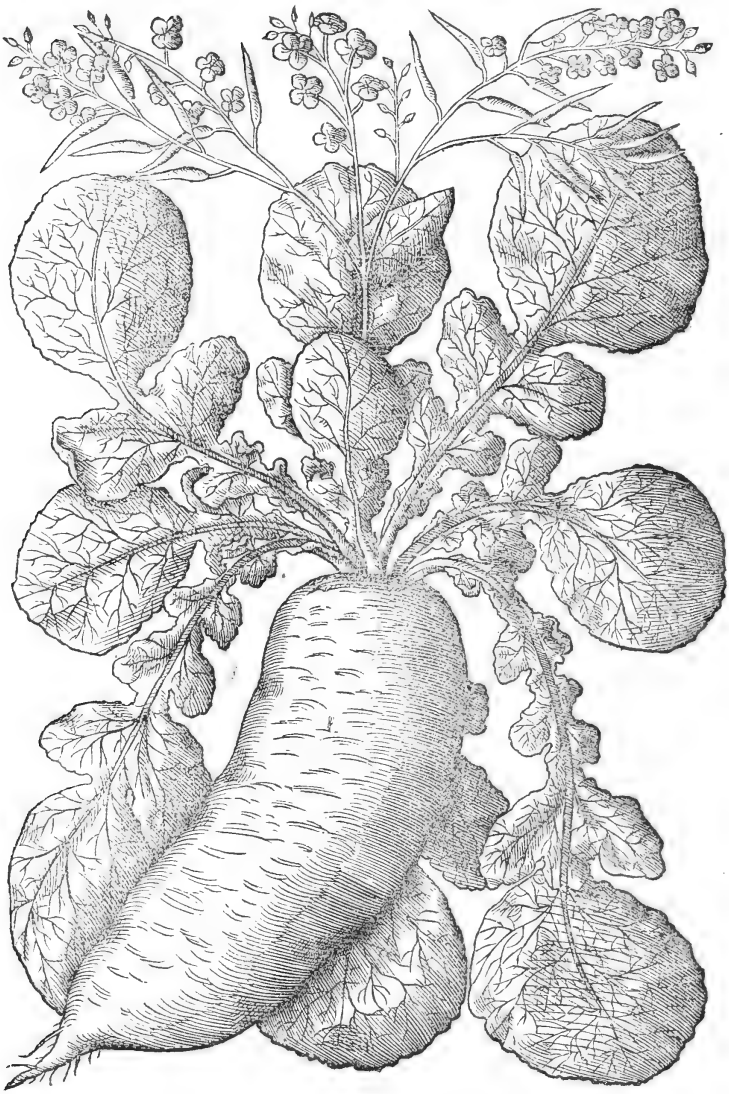

ſed agreſtioribus folijs. Radix illi eſt raphani modo longa, craſſaque, ſed ſapore per omnia domeſticum refert: quo factum 10
eſt, ut ſyluestre rapum hanc plantam uocauerim. Legitimum naſci copioſum in Hetruria diximus, non quòd ipſum uſquam à nobis uiſum ſit, ſed quòd id ex aliorum relatione intelleximus. Noſtri ſemen, cum inſigniter amarum habeatur, & abſterſoria ſit facultate præditum, alterius loco ſecurius illini poterit, ubi cutem detergere fuerit opus; quin etiam necandis uermibus utile quoque fuerit. Rapi uires recenſuit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ita inquiens. Rapi ſemen uenerem excitat, utpote ſpiritum flatuoſum procreans. Sic & radix concoctu difficilis eſt, inflatque, & ſemen generat. Et libro 2. de alimentorum facultatibus, inquit. Rapum ſiue γογγυλίδα, ſiue βωνάδα appellare uelis, quod eius extra terram eſt, oleraceum cenſetur. Radix, quæ terra continetur, ante elixationem & dura eſt, & cibo aliena: in aqua autem decocta, mirum ſi aliqua ex congeneribus plantis minus nutriat. Hanc quoque ipſam multifariam homines parant: nam & in muria, & in aceto reponunt, quò in totum annum uſui eſſe poſſit. Succus ex ea in corpus digeſtus, temperato craſſior eſt: ideoque ſi quis

Rapi uires ex Galeno.

ultra

RAPVM SYLVESTRE.

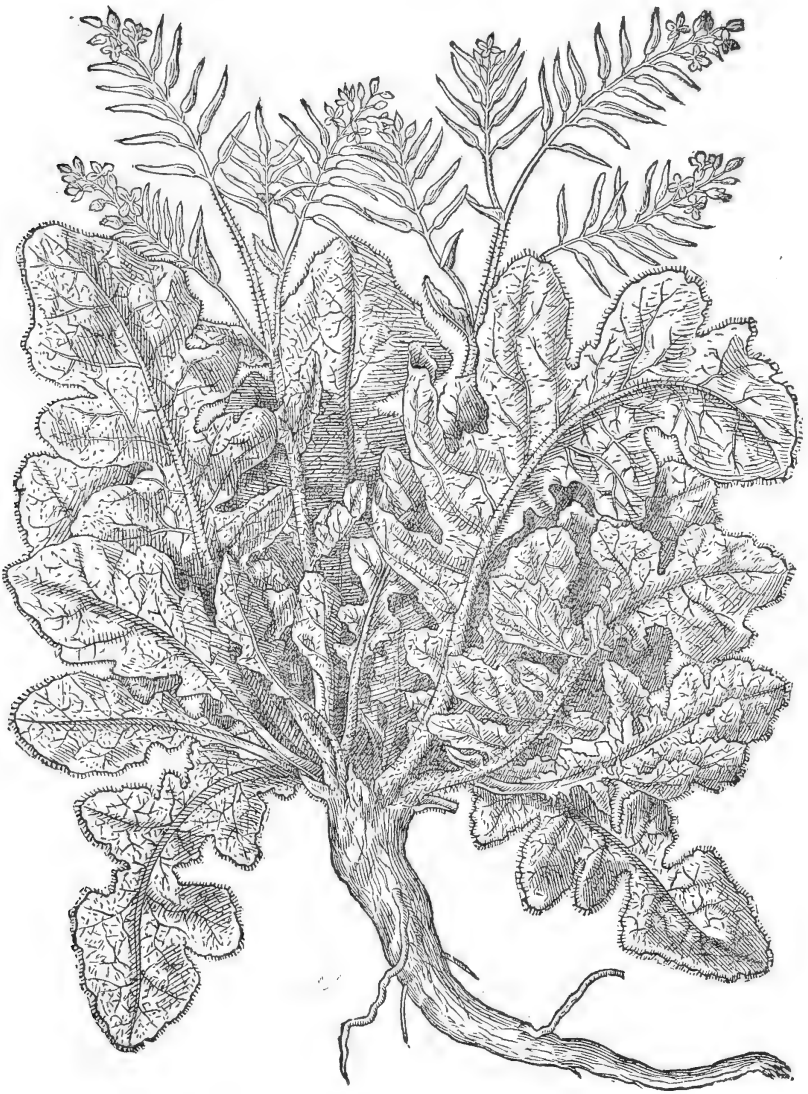

ultra modum eſitauerit, & maximè ſi perfectè conficere eam nequeat, crudum ſuccum in uenis congeret. Ad alui deiectio-
10 *nem nec conferre quicquam, nec officere dixeris, potiſſimùm quando bene fuerit percocta, ut quæ longam elixationem requirat, optimaque ſit bis decoctionem perpeſſa, ad eum modum uidelicet, quem antea in hac præparandi ratione docuimus. Sin crudior ingeratur, concoctu eſt difficilior, ac flatulenta, ſtomachoque noxia: nonnunquam autem & uentrem mordicat.* Nomina.
Σογγύλη *id Græcè uocatur, quod Latinè Rapum: Arabicè, Seliem, Selgem, Selgiem, ſiue Alſegiem: Italicè, Rapo: Germanicè, Rueben: Hiſpanicè, Nabo: Gallicè, Raue, ſeu Naueau blanc de iardin.*

† *Quod in Græco hìc legitur* Τέμνος, *Ruellius uertit fruticoſum. Quæ uox eſt potius ab eo ex Plinio lib. xx. cap. 111. re poſita, quod etiam aliàs ſæpenumero facit, quàm Græcè Latina reddita. Nos fruticem uertimus, licet hac, ut alijs plerisque uocibus, Dioſcoridem impropriè uſum fuiſſe exiſtimemus.*

RAPVNCVLVS.

NAPVS. CAP. CV.

COcta Napi radix inflat, modicum alit. Semen eius potum uenenorum uires hebetat: antidotis ad miſcetur. Conditur ſale radix.

Naporum conſideratio.

NApi in raporum genere recenſentur, & quanquam folio, & radice, raphanos magis referant, caule tamen, floribus, ſemineque rapum æmulãtur. Plura Theophraſto, & Plinio produntur genera: quanquam hac tempeſtate duo tantùm repererim, nempe album, & flauum. Flaui tametſi albos craſſitudine ſuperent, magisque colore placeant; ſunt tamen inſipidiores, & guſtui ob id minus grati. Omnes melius placent in pinguium carnium iure decocti, inflant tamẽ, & magis quàm rapum ſaturant, & magis quoque uenerem excitant, & præſertim addito pipere. Semen additur in Theriaca, quod uenenis potenter

NAPVS.

potenter reſiſtat. Necat & interaneorum animalia, ex limonum, aut aurantiorum ſucco potum; ex Adianti autem, ſine lentium decocto, potum morbillos, & exanthemata ad cutim propellit. Duplici enim nomine morbillis affectos iuuat, tum quòd à centro ad circunferentias corporis materiam morbiferam ducat, tum quoque quòd propria ſui ipſius facultate morbi malignitatem ſuperet, ac compeſcat. Datur utiliter cochlearis menſura ex uino addita lini ſeminis drachma ad ciendam urinam. Ventriculi cruditates uomitione extrahit, ubi ex oxymelite, & tepenti aqua hauriatur. Datur quoque diebus pluribus quotidie drachmæ pondere, ex marrubij decocto, utiliter Ictericis, & aquæ intercuti incipienti. Sed plura de eo in epiſtolis diximus. In Aegypto frequentius ſeritur, quòd inibi ex eius ſemine copioſum exprimant oleum. Nomina. Bunàs, nomen Græcum eſt: Napus, Latinum: Italicum, Napo: Germanicum, Steckrueben: Hiſpanicum, Nabicas: Gallicum, Nauet.

Ραφανὶς. RAPHANVS. CAP. CVI.

RAdix,quæ Græcis raphanus dicitur,excalfacit,flatus gignit,ori ſuauis eſt:ſed ſtomacho aduerſatur,ructus ciet,urinam pellit,aluo aptior:ſummo tamen cibo ſumi debet,quò magis eius diſtributionem adiuuet:cum autem præſumitur,cibum ſuſpendit:quare uomituris commodiſſimè datur ante cibum:ſenſuum aciem excitat. Decocta contra ueterem tuſſim,& pituitæ craſſitiem in pectore,efficax eſt.Cortex ex aceto mulſo,celerius uomitiones mouet: hydropicis commodiſſimè illinitur; lienoſis utilis:ſugillata cum melle rapit,& nomas amolitur:contra uiperarum ictus auxiliatur: alopecias ad pilum reducit: lentigines cum loliacea farina emẽdat:his qui fungis ſtrangulantur,tam cibo,quàm potu ſalutaris eſt: menſes cit. Semen, uomitiones facit, vrinam mouet, lienem extenuat: cum aceto illitum gangrænas ualidiſsimè emarginat: coctum cum aceto mulſo, anginis perquàm utiliter gargarizatur: contra ceraſtis morſus,potum ex uino, auxilio eſt. Sylueſtris raphani,quam Romani armoraciam uocant,folia ſatiuo ſimilia,ſed magis lampſanam imitantur: radix gracilis,tenera,ſubacris. Tam folium,quàm radix in olera recipitur: ſed hæc excalfacit,urinam concitat,æſtuoſa eſt. 10

RAPHANVS I.

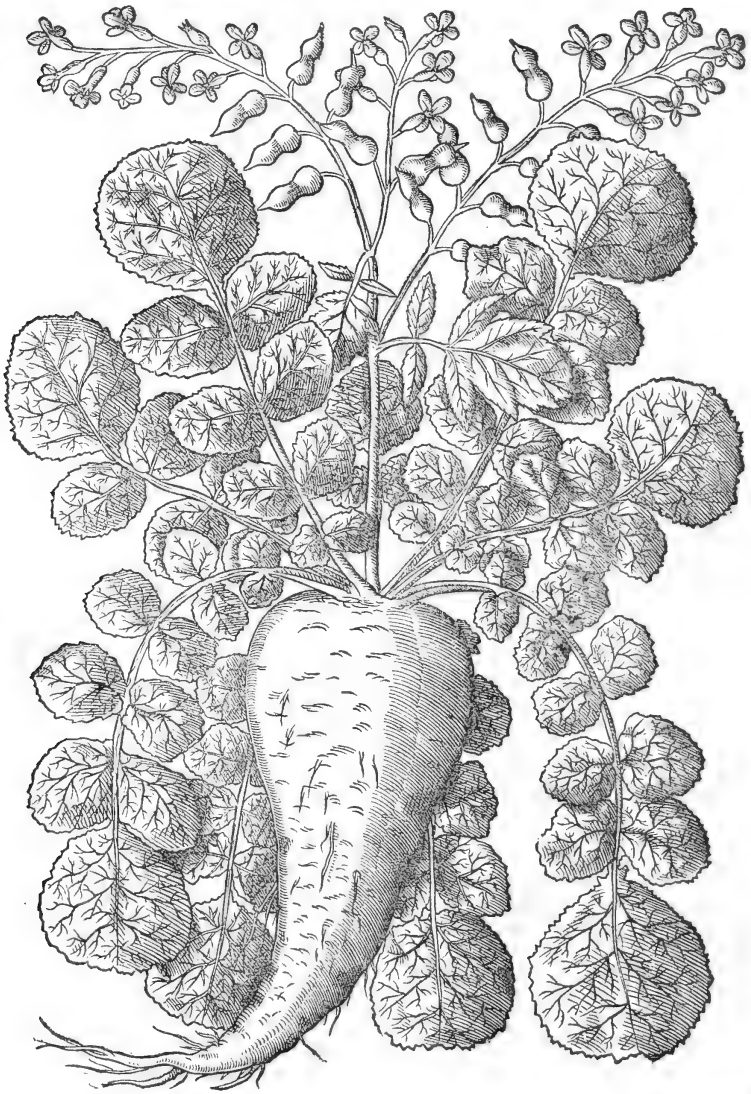

Raphanus

Raphani conſideratio.

RAphanus Græcis dictus, Latinis Radix appellatur. In Hetruria, quòd Latinũ nomen imitentur, Radice unlgò uocant: quemadmodum & Romani ſuam antiquam Raphani ſylueſtris appellationem retinent, qui ipſum primæ literæ metathеſi Ramoraciam appellant. Cæterum cùm ſylueſtris, ſatiua longè durior, acriorq; deprehendatur, Dioſcoridis codex hìc, ut in alijs plerisq; locis, mendi ſuſpitione non uacat: utpote qui Armoraciæ radicem reddat teneram mollemue, & ſubacrem. Folio prouenit Raphanus napo ſimili, & rapo anguſtiore, ſcabriore, ac magis hirto, caule tereti, ſiliquis tumentibus, rapo quæ duplo maioribus, in mucronem deſinentibus, in quibus ſemen concluditur rotundum, ruſum, & ſapore acutum, rapi, napique ſemine cum minus, tum etiam durius. Radix illi uaria, nam nonnullis longa, alba, teres, tenera, fragilis, nec admodum acris, quæ cæteris in Hetruria præſtantior habetur: aliquibus craſſa, napi penè figura, altera longè durior, acrior, & guſtui ingratior. Differunt quoque colore: Nanque & alba, & nigra, ubique ferè habetur. Sed hæc altera minus frequens. Recens minutim inciſa radix, albo meraco inſperſa, & in Sartagine calefacta, & pubi admota, remoratam urinam pellit. Idem præ-

RAPHANVS II.

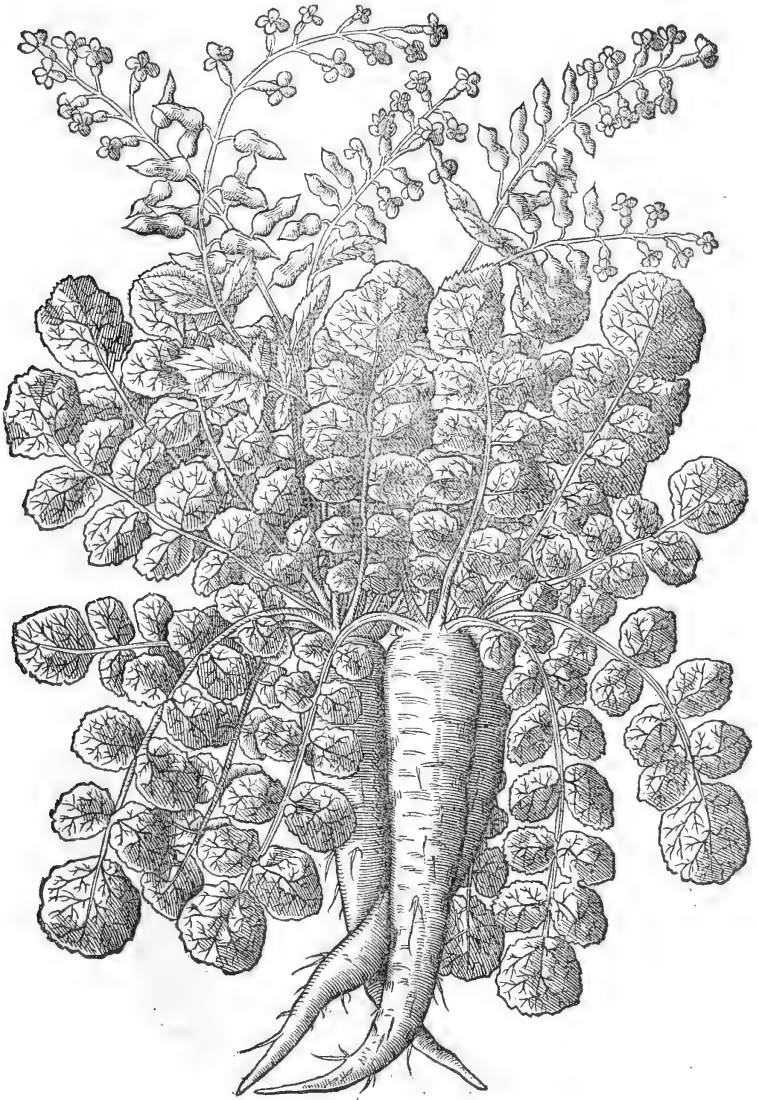

ſtat

ſtat eiuſdem ſuccus, duarũ unciarum pondere ex cretico uino hauſtus. Vncia corticis cum tantundem mercurialis, croci granis quatuor, caſiæ odoratæ pulueris drachma, & drachmis duabus ſucci ſabinæ, omnibus ſimul in mortario contuſis, & tenuiſſimo linteolo exceptis, & uteri ceruici adhibitis, ſubuenit præſentaneo auxilio ægrè parturientibus. Eiuſdem radicis ſuccus unà cum oleo dulcium, aut amararum amygdalarum, & uini albi nonnihil ferueſactus, addito colocynthidis momento, aurium ſonitus curat, ſi calidus inſtillabitur. Fuch. error. *Leonardus Fuchſius, medicus ætatis noſtræ clariſſimus, Armoraciam eam eſſe ſtirpem putat, quam Raphanum ruſticum nonnulli uocauere, folijs oxylapatho maioribus, radicibus acerrimis, quibus utitur uniuerſa Germania, & Pannonia ad carnium intinctus. Qua in re eum, alioqui peritum, facilè hallucinatum crediderim, acerrimo fortaſſe illius plantæ ſapore fretum. Quòd ſi is uel Romam unquam profectus eſſet, uel cæteras notas accuratius perpendiſſet, nunquam (ut arbitror) in eum errorem incidiſſet. Raphani Theophraſto lib. VII. cap. IIII. de hiſtoria plantarum, plura ſunt genera: nempe corinthium, cleoneum, liothalaſſium, bœotium. Adoleſcit ampliſſimè Corin-*

RAPHANVS RVSTICANVS, SIVE VVLGARIS.

thium

thium, quod uel radice conſtet detecta. Hoc enim ſurſum uerſus protruditur, non ut cætera in terram ampliari ſolitum eſt. Liothalaſſium, quod Thracium uocant, ualidiſſimum aduerſus frigora traditur. Bœotium dulciſſimum eſt, & figura rotun du n, nec ut Cleoneum prælongum. Quibus folia læuia, dulciora, ſuauioraque ſunt: quibus autem ſcabra, acriora. Genus præterea redditur, quòd folijs erucæ ſimile conſtat. Raphanus (ut lib. VIII. ſimplicium medicamentorum ſcribit Galenus) excalfacit quidem exceſſu tertio, deſiccat uerò ſecundo: agreſtis autem in utroque efficacior eſt. Quin & ſemen ipſum planta efficacius eſt. Facultas ei ineſt digerendi. Itaque ad ſugillata, & alia id genus liuida ob talem facultatem accommoda exiſtunt. Meminit item Galenus Raphani lib. II. de alimentorum facultatibus, ſic inquiens. Radiculam ſolam, crudamque urbani homines ut plurimùm prima menſa ex garo ſumunt, alui ducendæ gratia: pauci autem acetum admiſcent. Ruſtici uerò frequenter cum pane eſitant, non ſecus ac alia, quæ nobis natura non ars parauit obſonia, in quibus eſt origanum uiride, naſturtium, thymum, ſatureia, pulegium, ſerpyllum, mentha, calamintha, pyretrum, eruca. Quippe hæc omnia uiridia, eduliorum ſunt obſonia, unà cum illis ſumpta, ſuntque herbacei generis plantæ. Radiculæ caulis quoque, & folia nonnunquam eduntur, ſed neceſſitate magis, quàm ſponte. Radix in eorum numero eſt, quibus obſonij potius, quàm nutrimenti nomine aßiduè ueſcimur. Vim extenuatoriam gerit, cum qua conſpicuè unà calfacit: acris enim in ea qualitas exuperat. Verno tempore caulem in altum aſſurgentem producere ſolet, ceu alia, quæ nata ſunt excauleſcere. Hic elixus eſtur ex oleo, garo, & aceto, ut rapæ caulis, ſinapique, & lactucæ: nutritque magis caulis iſte, quàm cruda radicula, ut qui acrimoniam in aqua deponat: quanquam minimam ſanè & ipſe alendi poteſtatem habet. Quidam non ſolùm caulem: ſed unà ipſas radiculas elixantes comedunt, raparum modo. Cæterùm cùm medicos, tum idiotas illos mirari ſubit, qui à cœna crudas eas edunt, concoctionis iuuandæ gratia. Ipſi quidem id ſe experientia abunde compertum habere dicunt; nullus tamen eos citra damnum potuit imitari. Radix, quæ Græcis ῥαφανὶς, Latinis item Raphanus & radix appellatur: Arabibus, Fugel, ſiue Fegiel: Italis, Raphano, & Radice: Germanis, Rettich: Hiſpanis, Rauano, & Rauanillo: Gallis, Refort. Nomina.

Σίσαρον. SISER. CAP. CVII.

SIſer uulgò cognitum. Cuius radix decocta ori grata eſt, & ſtomacho utilis: urinam ciet, & appetentiam inuitat.

ET ſi antiquis omnibus Siſer adeò notum fuit, ut horum nullus habeatur, (quod ſciuerim uiderimque) qui eius ſcripſerit hiſtoriam, nobis tamen adeò obſcurum, ignotumque eſt, ut hoc æuo difficillimum ſit, cùm nobis, tum cæteris, qui ante nos ſcripſerunt, uerum ac legitimum oſtendere Siſer. Ego ſuperiori tempore, quorundam relatione perſuaſus ſcripſeram reperiri uerum Siſer in agro Maguntino circa Rhenum. Sed poſtquam deinde cum alijs doctis uiris regionis illius de re hac conferrem, affirmabant id eſſe falſum: quippe quòd ea radix, quam priores illi Siſer faciebant, eadem eſſet, quam nos hîc appinximus, quamque Germani Gell Ruben, & Moeren uocant. Quæ res in cauſa fuit, ut nunc aliter ſentiam. Adducor itaque, ut putem ſi Siſer nunc apud nos extat, id eam eſſe plantam, numeroſis radicibus refertam, & paſtinacæ domeſticæ faciem referentem, cuius hîc quoque imaginem expreſſimus. Hoc ut cenſeam, plura ſunt, quæ me inducunt. Primum, quòd Siſer apud ueteres, ſi cuncta ab eis de Siſere tractata obſeruentur, paſtinacæ congener ſit. Nanque Plinius, (ut cæteros omittam) libro uigeſimo, capite quinto, ubi de paſtinaca egit, illico de Siſere, tanquam de congenere tractauit, quemadmodum & hoc noſtrum eſſe uidemus, præterea, quod eius radix (ut idem Plinius inquit) neruum ſiue matricem intus habeat, quæ eximitur, cùm cocta fuerit. Deinde quod ſeratur frequentius, aut ulſis à radice agnatis, ut Inula, lilium, Arum, quàm ſemine, quod ſemine ſatum nonniſi tertio anno eſu idoneum proueniat, radice uerò quotannis. Id quod feciſſe ueteres in Siſeris ſatione teſtatur Marcellus, Dioſcoridis interpres, & Ruellius, qui quamuis non ſcribant, ubi id legerint, nec à quibus autoribus acceperint, ego tamen illis credendum eſſe cenſeo, quòd mihi certò perſuadeam; boſce probos, doctoſque uiros, haud quaquam ſcripſiſſe hæc, niſi id alicubi legiſſent apud antiquos autores. In qua ſententia confirmat me Columella lib. undecimo, cap. tertio de re ruſtica, ſic inquiens: Paſtinaca & Siſer, atque Inula, conualeſcunt altè paſtinato, & ſterco rato loco, ſed quàm rariſſimè ponenda ſunt, ut maiora capiant incrementa. Quæ uerba ſi diligenter expendantur, radice ſeri Siſer, non ſemine facilè conſtabit. quinetiam quòd numeroſa ſit radice Aſphodeli ferè modo, rariſſimè idem poni oportere, ut latius radices fundantur, & incrementum ſuſcipiant. Nam quò craſſiores fiunt, eò guſtui ſuauiores habentur. Ideoque dicebat Plinius libro decimonono, cap. quinto. Inter medica dicendum Siſer, & ipſum Tiberius Princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis a Germania. Gelduba appellatur caſtellum, Rheno impoſitum, ubi generoſitas præcipua. ex quo apparet frigidis locis conuenire. Ineſt longitudine neruus, qui decoctis extrabitur. Hæc ille. quibus palam eſt, Germanicũ Siſer Tiberio fuiſſe gratũ, quòd in frigidioribus regionibus generoſius, & grãdius proueniret. Adhæc ſcribit Dioſcorides, decoctam Siſeris radicem, & ori gratam eſſe, & ſtomacho utilem. Id quod in huius plantæ radicibus manifeſtò deprehenditur, ubi prius elixæ, & deinde butyro in patellis farina circumlitæ frigantur. Vnus tantùm mihi ſcrupulus reliquus eſt, quippe quòd in hoc noſtrate Siſere nulla ferè percipiatur amaritudo, cùm tamen Galeno, & Plinio, Siſer amarore non uacet. Verùm hoc a mea me non diduxit ſententia, quòd haud me lateat, regiones ſæpe plantis immutare ſaporem. Siquidem cepa, quanquam ſui natura acris admodum ſit, in Caietano tamen agro, ubi omnium maxima prouenit, nulla prorſus acredine redundat: id quod multis in locis, in Raphano uidemus, & in Aro (ut Galenus inquit) quod in Cyrenaico agro prouenit. Dixi ſententiam meam, non ut hanc plantam legitimum faciam Siſer, ſed ut noſcant rei plantariæ ſtudioſi, non leuibus rationibus me adductum eſſe ad credendum, eam ipſam eſſe Siſer. Sylueſtre quoque extare Siſer, perinde ac Paſtinacam, teſtis eſt Plinius libro XX. cap. V. ubi inquit. Siſer erraticum ſatiuo ſimile eſt, & effectu ſtomachum excitat, faſtidium abſterget, ex aceto Laſerpitiato ſumptum, aut ex pipere, uel mulſo, uel garo. Vrinam ciet, ut Opion creditur, & Venerem. Siſeris conſideratio.

In eadem

SISERI.

In eadem ſententia eſt & Diocles. Præterea cordi conuenire con-
uaclides contra argentum uiuum dedit; Veneri ſubinde offer-
lacte caprino potus ſiſtit aluum. Hæc Plinius. Siſeris me-
Nomina. *dix cocta ſtomacho grata eſt, & urinam mouet, ſecu-*
leuiculą adſtrictione. Siſer Græcis σισαρον dic-
entium, aut poſt multas uomitiones perquàm utile. He- 10
agrisque ſeſe recolligentibus. Satiui priuatim ſuccus cum
ilenus lib. VIII. de ſimp. medic. facult. his uerbis: Siſari Ra-
excalfaciens, adiectam habens amaritudinem quandam, cum

SISER II.

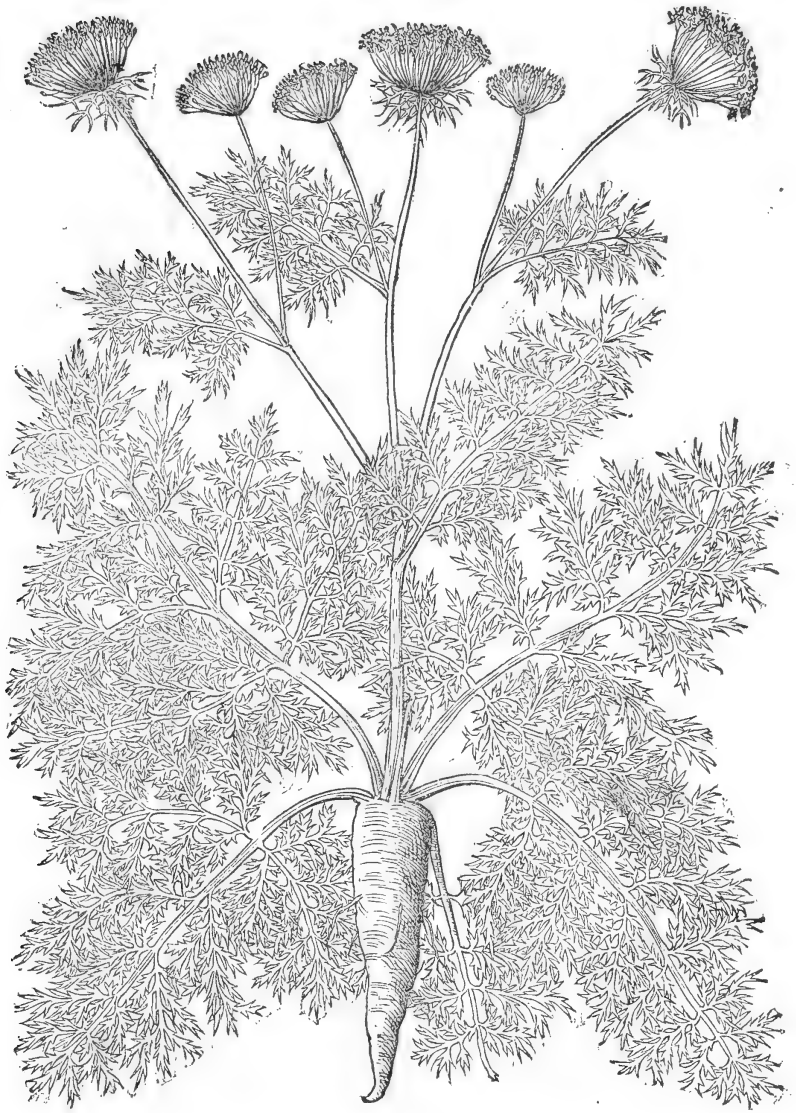

Ἀδάπαθον. LAPATHVM, SIVE RVMEX. CAP. CVIII.

EX generibus rumicis, oxylapathum uocant, quod in acutum tendit, dura habens extrema, in paluſtribus naſcens. Alius eſt ſatiuus,† illi[a] diſſimilis. Tertium genus ſylueſtre, paruum, plantagini proximum, humile, & molle. Quartum eſt, quod alij oxalida, alij anaxirida, aut lapathon uocant. Folia eius ſylueſtri, ac exiguo rumici ſimilia: caule non magno: ſemine ſubacuto, rubente, acri, in caule, & agnatis appendicibus, emicante. Omnium decocto olere aluus emollitur. Crudi illitu, meliceridis, roſaceo, aut croco adiecto, diſcutiuntur. Sylueſtris, & oxylapathi, & eius quam oxalida nominant, ſemen ex aqua, aut uino utiliter bibitur, contra dyſenterias, & cœliacorum affectus, ſtomachi

a Cat. οὐκ ὁμοιον. i. non diſſimile.

faſtidia, ſcorpionum ictus. Quòd ſi quis in potu præſumat, nihil moleſti ex ictu patietur. Radices ex aceto coctæ,aut illitæ crudæ, lepras,impetigines, & ſcabroſos ungues perſanant: ſed antea locus aceto,& nitro in ſole perfricandus eſt. Pruritus corporis,decoctum earum ſedat, ſi foueatur:aut in ſolijs balnearum confricetur. Coctæ in uino, & inſtillatæ, aurium dentiumque dolorem mulcent: ſtrumas, parotidasque diſcutiunt: lienem cum aceto extenuant. Aliqui amoliendis ſtrumis radicum geſtamine utuntur, eas collo appendentes. Tritæ,& admotæ fœminarum profluuia ſiſtunt: cum uino autem potæ regio morbo medentur,calculos ueſicæ comminuunt,menſes cient, ſcorpionum ictibus auxilian tur. Hippolapathon olus eſt magnum, in paludibus naſcens. Eaſdem habet uires, quas ſupradicta rumicis genera.

OXYLAPATHVM.

Tametſi

OXALIS, SIVE ACETOSA.

TAmetſi Rumex, qui & Lapathum, nomine à Græcis mutuato, appellatur, hodie in hortis non ſeratur; in ijs tamen ſponte frequens naſcitur, quinetiam in cultis locis, foliis nigræ betæ minoribus plantagini proximis, humi accubantibus, caule cubitali, ſtriato, flore rubro, ſemine minuto, pellucido, ſubnigricante, radice crocata amaraque. Lapathum, quod in paludibus naſcitur, Dioſcoridi Oxylapathum uocatur, non quidem quòd guſtu acutum, ſeu acidum ſentiatur, ut oxalis, quam nulgus officinarum Acetoſam appellat, ſed quòd foliis proueniat in acutum deſinentibus. Siquidem ὀξὺ Græcorum appellatione, modò ſignificat acutum ſaporis reſpectu, modò mucronatum reſpectu formæ. Ad quod non aduertentes Auicẽna, pariterque Serapio Lapathum omne nullo diſcrimine Acetoſam nominant, perperàm id ad ſaporem referentes, quod ad foliorum figuram retulit Dioſcorides in primo lapathi genere. Plinius lib. XX. cap. XXI. Oxylapathon non niſi in paluſtribus naſcens, ſatiuo ſimilius eſſe ſcribit, cùm tamen alterum alteri diſſimile faciat Dioſcorides. Illud uerò, quod ab acido ſucco ὀξαλὶς Græcis dicitur (etſi id ſilentio inuoluat Dioſcorides) duorum eſt generum, maius nimirum, & minus. Illi folia ſunt

Rumicis conſideratio.

Oxylapathi.

Oxalidis conſideratio.

OXALIS, SIVE ACETOSA MINOR.

agreſtis rumicis,adeò ut quandoque oculos fallant, tanta eſt lineamentorum ſimilitudo,atqui herba deguſtata, illico cognoſcitur. Eſt tamen folio minore,paulo læuiore,anguſtioreque ſagittali ab ipſo exortu figura: Radicibus nititur pluribus, ſed haud in Rumice crocantibus,acido guſtu,perinde ac folia & caules. Alteri uerò folia ſunt longè minora, lanceæ cuſpidis figura,mollia,læuia,quibuſdam ueluti capillamentis ſubrubentibus inſperſa,ſuccoſa,foliiſque maioris acidiora. Semen utrique idem præterquàm quòd maiori maius,minori uerò minus. Hippolapathum. *HIPPOLAPATHI duo obſeruauimus genera,Hortenſe alterum,alterum ſylueſtre. Quod in hortis ſeritur Rhabarbarum Monachorum uocant. Siquidem hoc folio, ſemine, radice,ac cæteris in uniuerſum notis legitimum Hippolapathum refert. Sylueſtre autem non ſolum in paluſtribus prouenire uidemus; ſed etiam in montibus, iis præſertim in locis, ubi pecudes diutius ſtabulari ſolent, & ubi eorum fimo pingueſcit ſolum,illi plantæ omnino reſpondens, quæ ſub Rhabarbari nomenclatura, paſſim hodie in hortis, ac uiridarijs plantatur.* Lapathi uires ex Gal. *Lapathi meminit Galenus lib.* VII. *ſimpl. medic. ſic inquiens. Lapathum moderatè digerentem fortitum facultatem eſt, at oxy-*

HIPPOLAPATHVM HORTEN. SIVE RHABARB. MONAC.

10 *at oxylapathum miſtam: nam ſimul cum eo quòd digerit, nonnihil quoque repercutit. Semen eorum manifeſtam quandam etiam adſtrictionem obtinet, adeò ut, & dyſenterias, & diarrhœas, ſiue profluuia ſanet, & maximè oxylapathi. Porrò hippolapathum, quod in totum in paludibus prouenit, eaſdem dictis facultates obtinet, ſed imbecilliores. Et libro ſecundo de alimentorum facultatibus: Rumicem, ait, uti antè diximus, ſylueſtrem betam poſſit quis appellare, cùm non guſtu ſolùm; uerùm etiam facultate horteníi betæ perſimilis ſit. Quoniam autem beta iucundior eſt rumice, idcirco ea magis homines ueſcũtur. Quare nec nos quoque prolixius hîc de rumice ſcribere oportet, cùm in beta omnia ad rem facientia expoſuerimus. Oxylapathum (Aetius author eſt) peculiariter præſtat ad canum rabioſorum morſus, ſi uulnus in primis eius decocto foueatur, & deinde herba ipſa illinatur, atq; potanda unà cum radicibus præbeatur. Fit è lapathi acuti radicibus aqua per Alembicum, quæ omnes cutis, & præſertim faciei, maculas ac puſtulas tollit, nempe alphos, ionthos, uitiligines, lichenasque. Sumuntur aquæ radicum oxylapathi, & melopeponis præmaturi ſingulorum libræ duæ, ona hirundinum decem,*

HIPPOLAPATHVM SYLVESTRE.

salis nitri ſemunciam, Tartari albi uncias duas. Attritis terendis ponuntur ſimul cum aquis præſcriptis in uitreum Alembicum, & ſuccenſo igne extrahitur aqua. Cum qua mane abluitur facies, & ueſperi illinitur oleo de Tartaro, & Amygdalino ſimul miſtis. Vinum decoctionis oxylapathi diebus aliquot potum, auriginem pellit, & cutim ad priſtinum nitorem reſtituit. Credunt quidã lippire nunquã eos, qui Rumicis ſylueſtris radicẽ luna decreſcente effoſſam, nitidiſſimè ſecũ portauerit. 10

Nomina. *Planta, quæ Græcis λάπαθον, Latinis etiam Lapathum & Rumex appellatur: Arabibus, Humadh, Hunadh, ſeu Hamad: Italis, Rombice, & Lapatio: Germanis, Ampffer: Hiſpanis, Labaca: Gallis, Lampe. Quæ uerò Græcè ὀξαλὶς, oxalis item Latinè dicitur: Germanicè, Sauer ampffer: Hiſpanicè, Azederilha: Gallicè, Ozille, Vinette, & Salette.*

† *Nihil fortaſſe Plinius à Dioſcoride diſſentiet, ſi in hoc loco ſequamur lectionem Oribaſij lib. XI. ſimplicium, qui habet ὁ κατὰ παῦ ὄμιον τῷ πρώτῳ, id eſt, non prorſus ſimile primo. Nam ex hac patere arbitror, non tantum priora lapathi genera inter ſe differre, quantum uulgata lectio innuere uidetur.*

Λαμψάνη.

Λαμψάνη. LAMPSANA. CAP. CIX.

LAmpſana ſylueſtre olus eſt. Plus alit, quàm rumex, & ſtomacho utilius. Cuius folia, caules que coquuntur in cibo.

Lápſanæ conſideratio.

QVanuis hîc inter olera, quæ in alimentorum uſum uenere, Lampſana recenſeatur à Dioſcoride; nullis tamen notis ab ipſo deſcribitur, quòd fortaſſe ſuis in regionibus notiſſima haberetur. Id quod nobis Italis non euenit. Quamobrem dixerim unà cum Plinio lib. XX. cap. IX. inter ſylueſtres braſſicas lampſanam eſſe pedalis altitudinis, hirſutis folijs, napi ſimilimis, niſi candidior eſſet flore. Naſcitur hæc frequentiſſima in Hetruria, Apulia, ac plerisq; Italiæ locis, ys præſertim cam-

LAMPSANA.

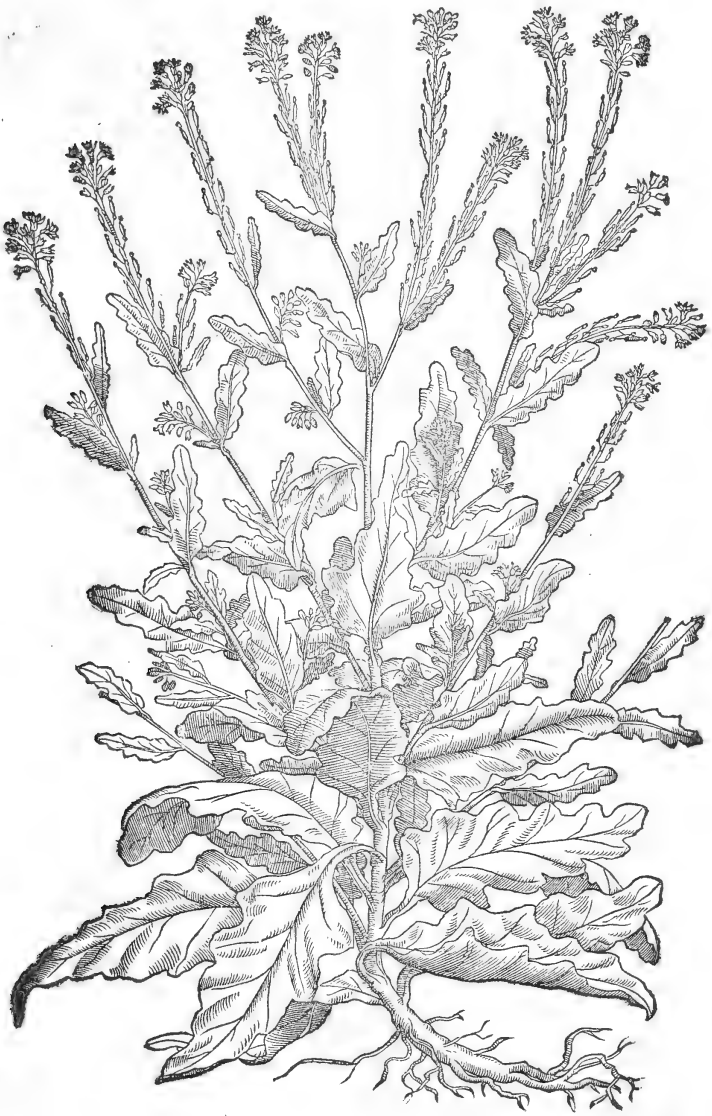

pis, qui aratrum eo anno minimè senſere: tametſi nobis hac tempeſtate non fuerit, niſi forſan urgente annonæ penuria, in ali-

Lampſanę uires ex Gal. *mentorum uſum recepta. Meminit huius Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, his paucis uerbis. Lampſana eſa ſuccos pranos procreat. Cæterùm illita abſtergendi nonnullã, digerendique facultatem poſſidet. Olus hoc ut Græcis λαμψανη, ita Latinis, & Italis Lampſana nominatur.*

Nomina.

Βλῖτον BLITVM. CAP. CX.

Blitum eſtur oleris modo. aluo utile eſt: nullius in medicina uſus. 10

BLITVM MAIVS.

Bliti conſid. *Blitum duorum eſt generum, rubrum nimirum, & album. Vtrunque notum, in hortis, & campis naſcens. Rubro caulis, & folia adeò rubeſcunt, ut coccineo colore infecta uideantur, etſi temporis tractu tandem purpureſcant. Folia*

amarantum

BLITVM RVBEVM.

amarantum referunt, ſicut etiam caulis. Quin & radix ſanguineo ſucco madet. Eſt in hoc rubri genere alterum, quod no-
bis MAIVS BLITVM *uocare libuit, quod creſcat arbuſculæ magnitudine, folijs, & caule altero longè maioribus: flore*
grandi numeroſis paniculis, ſiue ſpicis ſcatente, cacumine deorſum ſpectante, rubentibus amaranthi modo, caule brachiali,
ſtriato, firmóque. ALBVM prouenit ijsdem folijs, latioribus tamen, & colore ſubalbidis. Flores & ſemen racematim co-
hærentes tenuibus inſident ramuſculis ex alarum caulis prodeuntibus, panicularum effigie, ſylueſtris panici modo. Hoc
olus Tridentina rura Biedone uulgò appellant, recipiturque nonnullis in cibum. Id nanque aqua prius decoquunt, demum
affuſo oleo, uel butyro in ſartagine frigunt additis allio, & omphacio, uel aceto. Veruntamen cibus is nonnunquam (ut ego
ex uiſu teſtari poſſum) uomitiones mouet, uentriculi & inteſtinorum tormina facit, & alui fluxiones ciet, excitata bile.
Eaque propter Plinius lib. XX. cap. XXII. ita de eo ſcriptum reliquit. Blitum iners uidetur, ac ſine ſapore, aut acrimonia
ulla. Vnde conuitium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile eſt. Ventrem adeò turbat, ut choleram
faciat

BLITVM ALBVM.

Bliti uires ex Galeno.

faciat aliquibus. Dicitur tamen aduersus scorpiones potum, e uino prodesse, & clauis pedum illini. Item lienibus, & tem- 10
porum dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat. hactenus Plinius. Bliti meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, his uerbis. Blitum olus est esculentum, humidæ, frigidæque temperaturæ, in secundo maximè excessu à temperatis. Item secundo de alimentorum facultatibus: Qui porrò, inquit, attriplicis, blitiq; gustabilem qualitatem intelligit, brassicæque saporis commeminit, lactucam in brassicæ, ac horum olerum medio esse non diffitebitur: siquidem illa egregiè desiccat, hæc contra planè humida, aquosaque sunt. Quapropter non ex solo oleo, garoque, sed addito aceto sæpius, meliusque assumuntur: aliàs nanque stomacho infesta sunt. Diximus autem istiusmodi olera nonnihil ad læuigandam aluum momenti afferre, maximè si cum humiditate glutinosam lubricitatem sortita sint. hæc Galenus. Quo fit, ut mirari liceat, si Plinij, & Galeni scripta perpendamus, quòd dixerit Dioscorides, Blitum aluo utile esse, & nullius in medicina usus.

Nomina.

Eius nomen Græcum est βλιτον: Latinum, Blitum: Arabicum, Bachala iamenia, siue Bachale aliemanie: Italicum, Blito: Germanicum, Mayer: Hispanicum, Bredos: Gallicum, Poree rouge.

Μαλάχη.

Μαλάχη. MALVA. CAP. CXI.

MAlua ſatiua eſui longè aptior ſylueſtri. ſtomacho aduerſatur: aluum iuuat, ſed multò magis caules: interaneis,& ueſicæ utilis. Cruda folia cum ſalis exiguo manducata,ægilopas ex mel le ſanant: uerùm cùm cicatricem trahere cœperint, ea demum citra ſalem utendum eſt. Contra aculeatos apium,ueſparumque ictus,illita efficax eſt: eadem cruda cum oleo trita peruncti non feriuntur: ulcera manantia in capite,furfuresque cum urina ſanat. Sacris ignibus,& ambuſtis decocta folia,tritaque,utiliſsimè ex oleo imponuntur. Eius decoctum uuluas in ſeſsione mollit: prodeſt eroſionibus ueſicæ,& inteſtinorum, uuluæ,ſediſque, clyſtere infuſum. Ius decoctæ cum radice ſua contra omnia uenena auxiliatur,ſi continuò à bibentibus reuomatur. contra phalangiorum morſus remedio eſt. lac euocat. Semen in uino potum,addito loti ſylueſtris ſemine,ueſicæ cruciatus lenit.

MALVA.

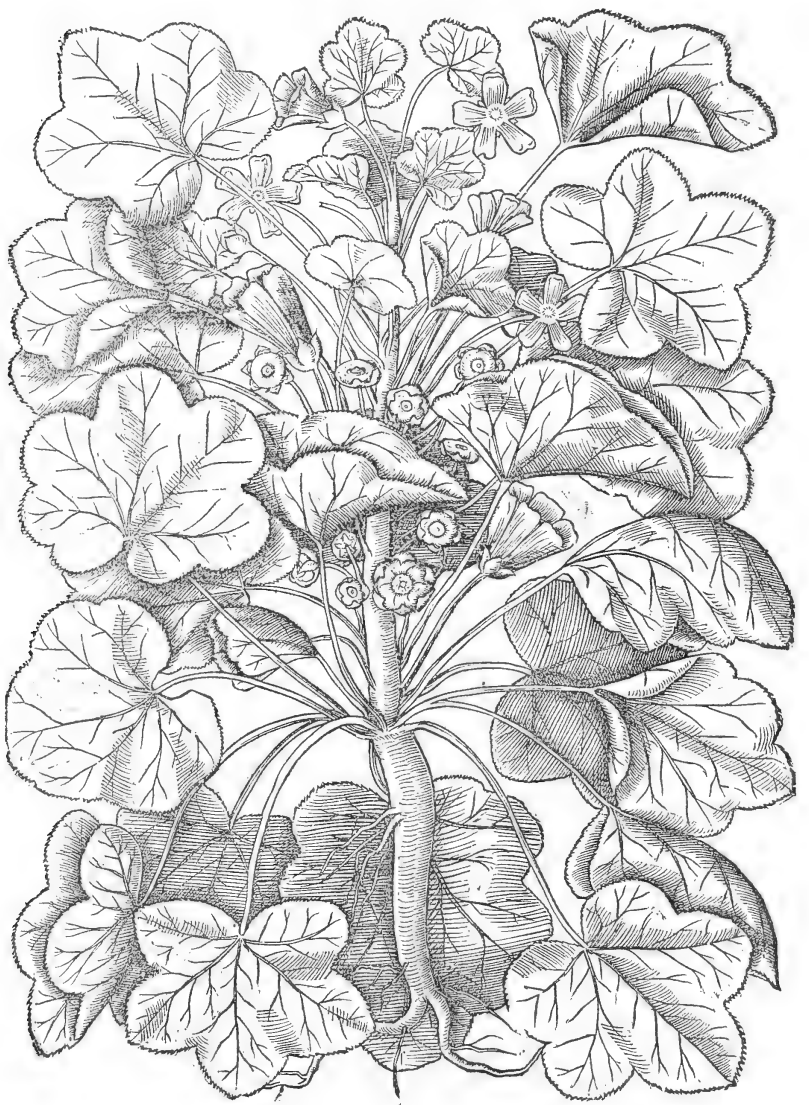

Malua

Maluæ consideratio.

Malua uulgaris adeò notitiæ est, ut nulli ferè reperiantur, qui eam non nouerint. hæc olim antiquis de industria in hortis serebatur, in quibus nunc spontè frequentissima prouenit, ea enim tunc uescebantur homines, cæterorum olerum modo. Plura eius genera: sed ea, quæ aliquibus locis in Italia arboreſcit, nil aliud est, quàm satiua cultorum mangonio in tantam magnitudinem assurgens, ut libro primo de plantarũ historia cap. v. prodidit Theophrastus, cùm inquit. Quædam etiam comperta sunt ob culturam diuersa effici, atque à sua natura discedere, ut Malua in altum se attollens, atque in arborem transiens. Quippe ita sit neque tempore longo, sed mensibus senis, aut septenis, ita ut longitudine, crassitudineque instar hastæ possit grandescere: quapropter commodè ad usum baculi uenit. Tempore uerò longiore exacto, pro ratione magis quo que incrementa capessit. hactenus Theophrastus. Plinio lib. XIX. cap. IIII. præter eam, quæ in Arabia septimo mense arboreſcit, & baculorum usum præbet extemplo, est & Malua arbor in Mauritania Lixi oppidi æstuario, ubi Hesperidum hortis fuisse produntur. Ipsa altitudinis pedum uiginti, crassitudinis quam circumplecti nemo possit. In simili genere habetur & canabis. Maluam, quæ in arborem degenerauerat, uidi ego primùm Grignani ad Bænaci ripas in quodam monachorum cœnobio, ubi eorum otio, & cultu tantam sibi asciuerat amplitudinem. Est & ea inter maluarum genera recensenda, quæ in hor-

MALVA MAIOR.

tis ac

tis ac uiridarijs grandeſcit arbuſculæ inſtar, caudice ſimplici, magno, rotundo, baculi faciem referente, foliis amplis, rotundis, perambitum ſerratis, ijs uerò, qui in caule ſunt, uulgaris maluæ modo diuiſis: floribus in toto ferè caule magnis roſarum effigiem referentibus, folioſis, colore uario: nam in quibuſdam plantis purpureus inflammatus, in aliquibus candidus, in nonnullis, carnis colorem referens uiſitur, adeò ut forma ita etiam colore cum roſis certare uideatur. Huius flores minus quàm Roſæ fugaces ſunt, ſed inutiles & nullo prorſus odore præditi. At Roſa & ſi fugacior ſit, hoc magnopere præcellit, quòd odore ſit gratiſſimo, tam recens, quam ſicca; tum quoque quòd præclariſſimis ſit facultatibus prædita. Radice nititur longa, Althææ modo flexili, ac lenta. Hanc itaque, nihil eſt, quod prohibeat, quin Maiorem Maluam appellare poſſimus. quanquàm non deſint, qui arboream maluam ipſam appellent. Cùm tamen Galeno lib. VII. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, et lib. XIIII. nihil aliud ſit ἀνδενδρομαλάχη, quàm Althæa. Scripſit ad me ſuperioribus annis Ioannes Iordanus Medicus, naſci arboream maluam copioſam in Genuenſi litore, ſed hactenus non potui ab eo hanc plantam extorquere. Tertiam, quam hîc quoque expreſſimus, nuſquàm antea à me conſpectam, mihi dono miſit Franciſcus Calzolarius Pharmacopœus Veronenſis, & rei plantariæ ſtudioſus. Maluæ radix ſicca, die una in aqua macerata, & de-

MALVA MAIOR ALTERA.

inde madida papyro circumuoluta, & ſub cinere feruenti decocta, & iterum ſiccata, utiliter uſurpatur ad dentifricia. Mundat enim affricta dentes, & gypſeam materiam ſoluit. Foliorum & radicum decoctum gargariſmatu exaſperatas fauces lenit: mucago uerò acrimonias emendat. Feruefacta folia in cibũ appoſita raucedines expediunt, ex oleo autẽ, ſale, & recẽti butyro aluum citat. Fit è foliis cum ſalignis frondibus tritis præſtantiſſimum emplaſtrum ad uulnerum, & alias quascunque inflammationes. Valent eadem cum porris & cepis illita ad ſerpentium uenenoſorum morſus. Succus auribus inſtillatus dolorem ſedat. Decocta unà cum radice ad lentorem uſque, datur potanda ægrè parturientibus magno iumamento: Id quod etiam præſtat ſuccus ſelibræ pondere hauſtus. Semen ex uino rubro potum nauſeam tollit. Cauliculi molles decocti comeduntur ex aceto, oleo & ſale, aſparagorum modo, prima ſtatim menſa, ad citandam aluum. In ſumma: malua ad multa utilis eſt. Ideoque non immeritò antiqui Maluam omnimorbiam appellauerunt. Datur utiliter ſuccus potandus melancholicis,

Maluæ uires ex Gal.

ſex unctarum pondere, at inſanientibus unciæ octo propinantur. Maluæ meminit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Malua agreſtis quidem digerentis paululum, & emollientis leuiter eſt facultatis. Hortenſis uerò quantò plus habet aqueæ humiditatis, tantò facultate imbecillior eſt. Fructus eius tantò ualidior eſt, quantò & ſiccior. 10

MALVA ALTERA.

Porrò

Porrò huius generis eſt & ea, quæ Anadendromalache *nuncupatur, ſed efficaciſſima comprehenſarum in digerendo. Appellatur etiam althea. Et libro* II. *de alimentorum facultatibus: Eſt, inquit, ab hac hortenſi alia quædam ſylueſtris malua, ceu à lactuca eſt* Θριδακίνη, *id eſt lactuca ſylueſtris. Inter uerò has congeneres plantas id eſt diſcriminis, nempe quòd ſicciora ſint ſylueſtria, ſatiua humidiora. Permiſtum quoque eſt maluæ ſucco aliquid glutinoſum, quo lactuca caret. A refrigerandi facultate manifeſtè abeſt, ut etiam ante ſumptionem cernere licet, ſi ex ambobus uiciſſim oleribus cataplaſma ad calidum quempiam affectum, quale eſt eryſipelas, componas: id quod factitare homines conſueuerunt, molliuſcula folia perquàm diligenter tundentes, donec ad lauorem exactiſſimum redacta ſint. Tum nanque cognoſces lactucam manifeſtò refrigerare: maluam uerò modicum, & quaſi tepidum quendam calorem obtinere. Facilè hoc olus deorſum labitur, non tantùm quia humidum eſt, ſed etiam quia glutinoſum, præcipuè cùm oleum, garumque affatim unà hauritur. Ad concoctionem mediocriter ſe habet. Si horum trium olerum, ſuccos inter ſe compares, tenuis & abſterſorius beta, malua craſſior glutinoſiorque, lactucæ in utriuſque medio ſtatuetur. Herba, quæ* Μαλάχη *Græcè, malua Latinè uocatur: Arabicè, Chubeze, ſeu Chabazi: Italicè Malua: Germanicè, Pappel: Hiſpanicè, Maluas: Gallicè, Malue.*

Nomina.

ATRIPLEX DOMESTICA.

Ἀτράφαξις. ATRIPLEX. CAP. CXII.

ATriplicem aliqui chrysolachanon uocant.cognitum olus est.Duo eius genera,sylueſtre, & satiuum.Coctum estur,ut olus:aluum mollit.Panos discutit,siue crudum, siue coctum illinatur. Semen cum aqua mulsa potum,regium morbum sanat.

Atriplicis confideratio.

ETsi in Hetruriæ hortis rara admodum sit Atriplex ;frequentissima tamen apud Insubres seritur, quòd ex ea præsertim rura sibi quoddam placentæ genus conficiant hoc modo.Incidunt enim acutissimo cultello Atriplicis folia, & caseo in scobem attrito, butyro, ac ouis commiscent, & in sartaginibus foliosa pasta substrata, decoquunt,comeduntque

ATRIPLEX SYLVESTRIS I.

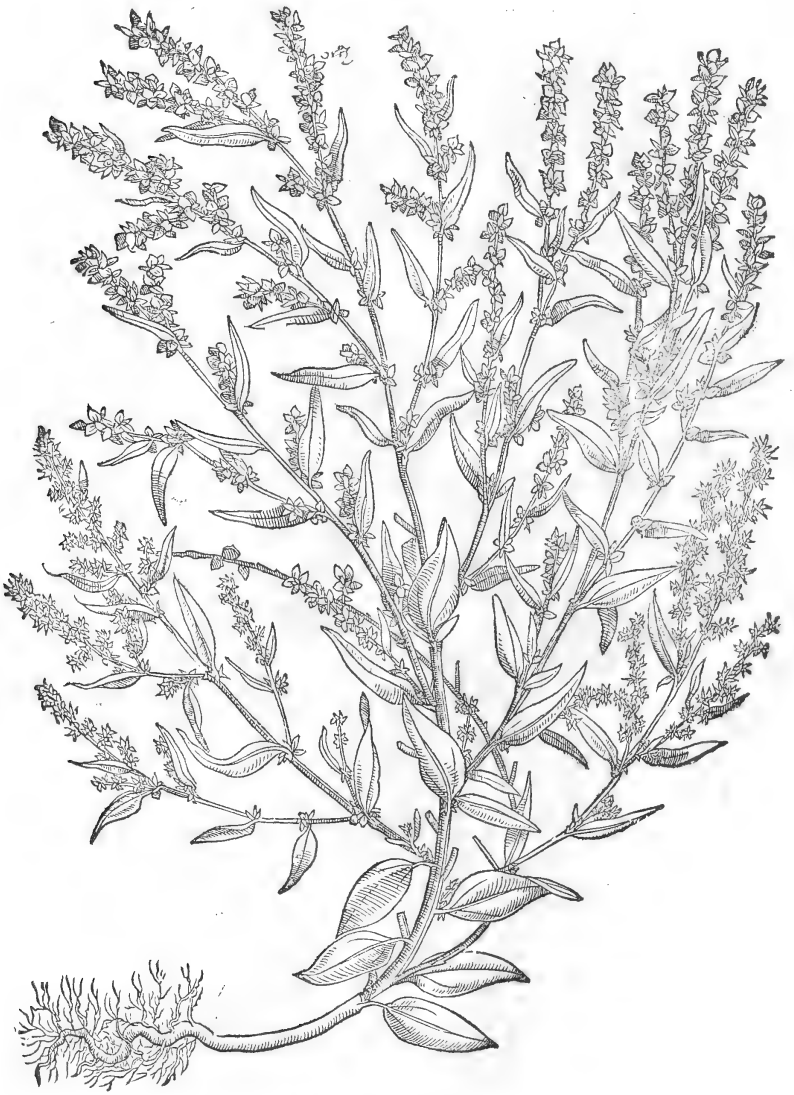

abunde,

abunde, perunctis undique labijs. Hæc inter olera ocyſſimè aſſurgit: nam & ſeritur, & manditur decimo quinto à ſatu die. Folia promit caule tenus lata, in mucronem tamen deſinentia, ſagittarum inſtar, pinguia, ſuccoſa, colore ex uiridi in luteum langueſcente. Caulis, qui illi rubet, multis undique adnatis, ad quatuor cubitorum menſuram adoleſcit: ſemine preſſis, tenuibuſque folliculis concluſo. Præſtat Atriplex in cibis uere tantùm: ſiquidem ut ocyſſimè creſcit, ita & uelociſſimè ſeneſcit, & deperditur. Credidere recentiorum quidam Atriplicem, & Spinaciam uulgò dictam, eiuſdem eſſe generis. Verùm ij, meo quidem iudicio, falluntur apertiſſimè. quippe præter id, quòd Spinacia nouum in Italia olus eſt, & foliorum, & caulis, & ſeminis forma, atque colore ab atriplice maximè differt, ſicuti & ſapore. Namque ſuſpicatur Manardus Ferrarienſis, neſcio tamen qua ratione ductus, Atriplicem, & Spinaciam chryſolachani ſpeciem eſſe. Sed eius ſententiam minimè probandam cenſeo: chryſolachanon enim Latinis aureum olus ſignificat. quod tametſi Atriplici competere poſſit; non tamen ob id Spinaciæ conuenire uidetur, quæ folijs, caule, flore, ac ſemine perpetuò uireſcit. Seritur Au

Recentiorum quorundã opinio reprob.

ATRIPLEX SYLVESTRIS II.

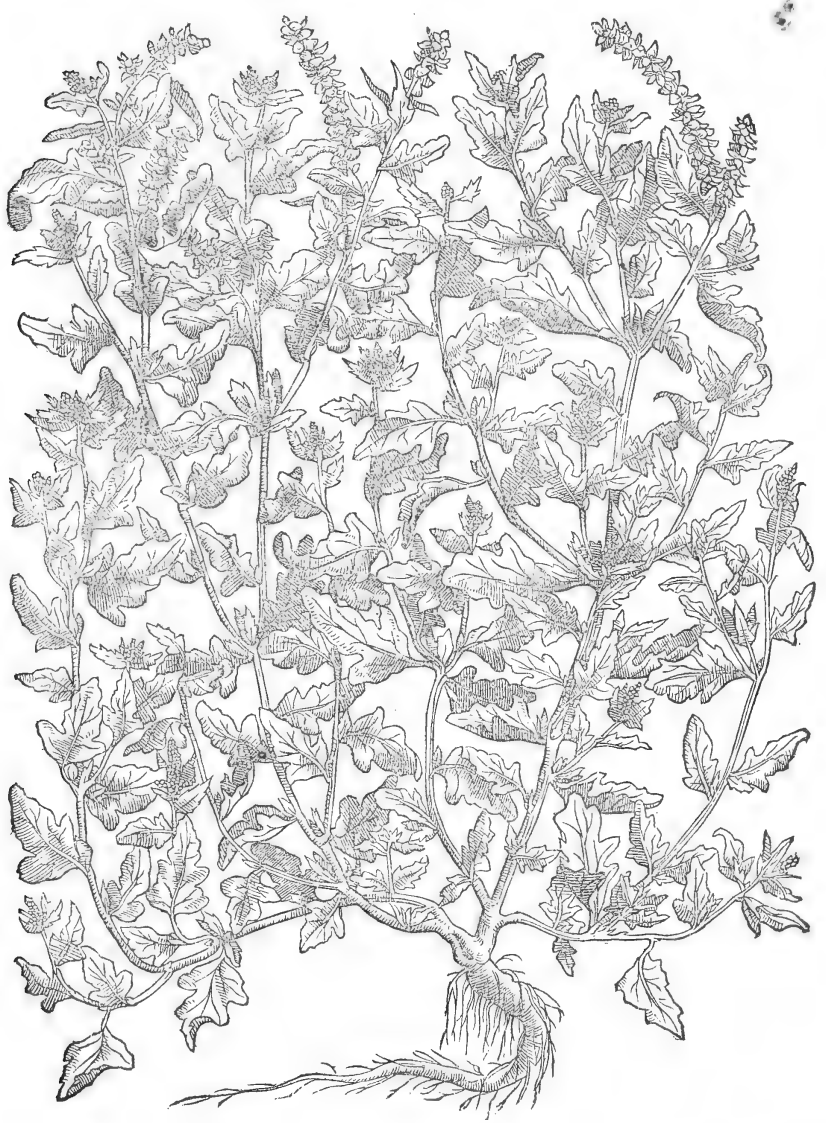

ATRIPLEX SYLVESTRIS III.

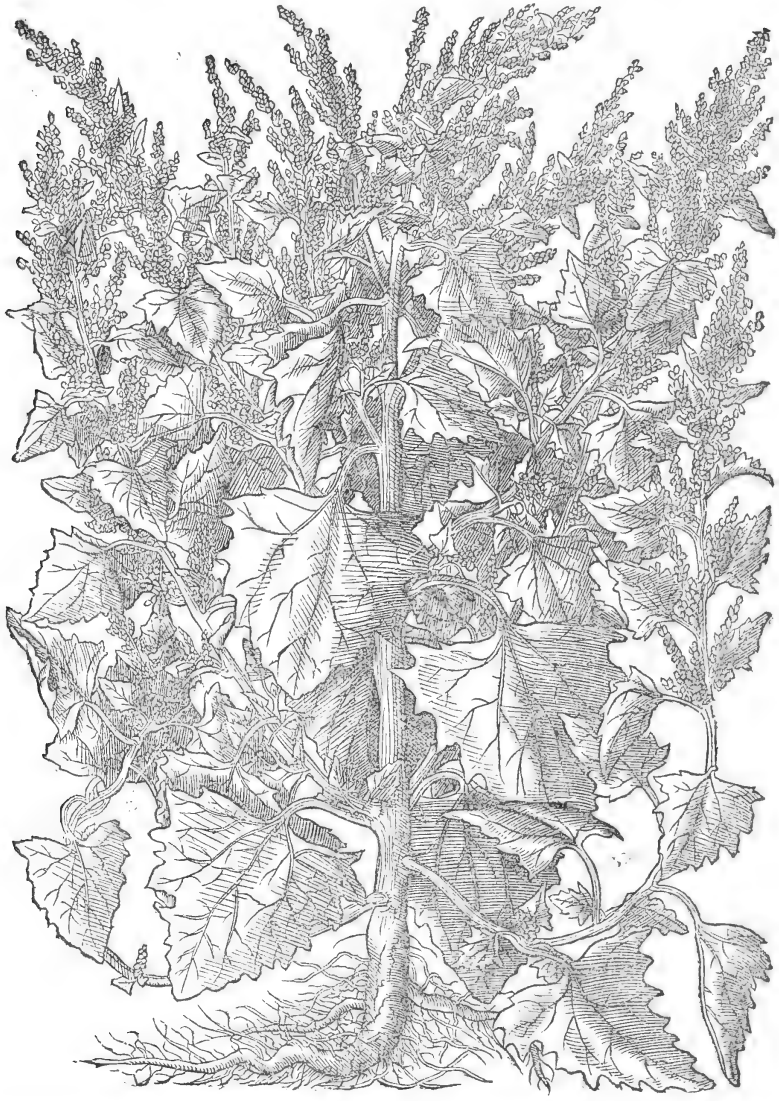

guſto, quinetiam Martio. Naſcitur ſeptem diebus à ſatu, folio primùm triangulari, deinde ſagittali, mox à pediculo intubi 10
modo laciniato, exigua nititur radice, tenuibus capillamentis fibrata, caule cubitali, & ſæpe longiore, intus cauo. Flores
gerit in uertice rotundos, paruos, herbacco colore, racematim cohærentes: ſemen ſpinoſum, anguloſumque prouenit, in quo
cunque ſolo, quod ſtercoratum fuerit, & copioſa ubique creſcit in hortis: hyemes, & frigora ſpernit. Nam in Boemia, hye-
me tota, uenalis in plateis reperitur, & frequentiſſima. In quo genere fœmina quoque habetur. Hæc facilè noſcitur, quòd
ſemen nuſquam proferat. Non deſunt, qui putent hoc olus ex Hiſpanijs primùm fuiſſe aduectum, ob idque uolunt ſpana-
ceum, non ſpinaceum appellari debere, ſed re uera, à ſpinoſo ſemine ita denominari cœpit. Coquitur plerunque ſine aqua,
nam cum multum humoris inter coquendum remittat, proprio contentum iure uidetur. Refrigerat, & humectat ordine
primo, aluum emollit, flatus parit. Bibitur eius ſuccus ad ſcorpionum, & araneorum ictus, ac etiam uulneri illinitur,
Atriplicis alia genera. *quinetiam coctum lenit exaſperatas fauces. Caterùm duo alia Atriplicis genera habentur, unum ſylueſtre, alterum ma-*
ritimum.

ATRIPLEX MARINA.

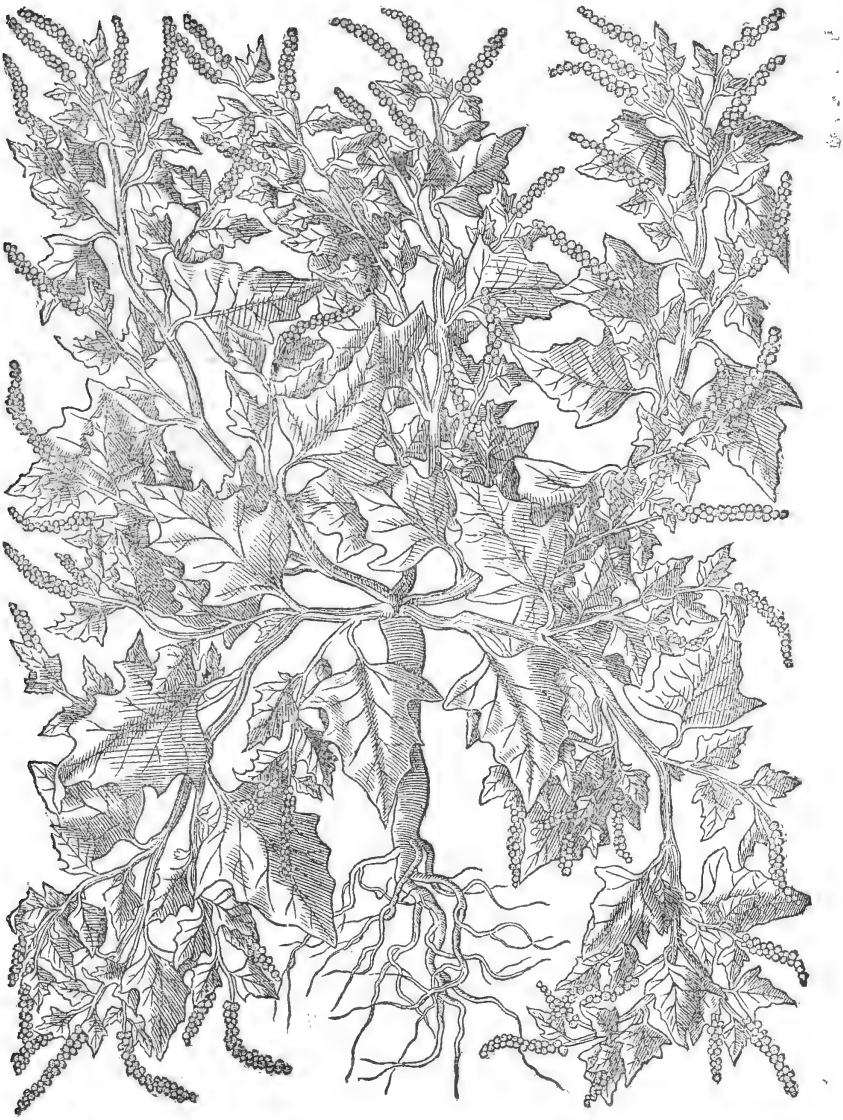

10 *ritimum. Sylueſtre aliquot habet ſpecies. Nos hic tres excudi curauimus. Naſcuntur propè Vrbium muros, in hortis, & in campeſtribus, ab hortenſi haud multo abſimiles.* ATRIPLEX *uerò in maritimis naſcens, humi iacet, ſuos circumquaque caules ſpargens, in quibus folia ſunt ſubalbicantia, ſpinachij oleris figura, ſed minora. Semen profert in caulium ſummitatibus, baccis quibuſdam inæqualibus racematim cohærentibus. Radice nititur multiplici. Vis illi, quæ cæteris atriplicibus, ſed propter ſalſedinem, qua referta eſt, magis quidem aluum citat, magisque abſtergit, ſi è carnium iure decocta edatur. Huius nulla (quod equidem ſciam) facta eſt mentio à Dioſcoride & Galeno, ſed ijs facilè ſeſe offeret, qui non grauabuntur, ut hanc & alias maritimas herbas cognoſcant, maris litora peragrare. Eam nos copioſam inuenimus Tergeſti ad ſalinas in maris litore, nimirum diuerſam ab halimo olere maritimo, ut eius imago, quam hic damus, apertè declarat. Inibi quoque plantam illam nobis contigit uidere, quæ* KALI *Mauritanis appellatur, cuius cinere utuntur fabri uitriarij ad uitrum conficiendum: ex decocto autem eiuſdem herbæ paratur ſal illud, quod Alkali* Kali Mauritanorum mētio.

SPINACIA.

iisdem dicitur. Hæc cùm primùm terra emergit, folium est tereti forma, minori sedo non absimile: atque deinde crescens, 10
caule erecta geniculato, non multo pòst tempore in digitalem fermè longitudinem attollitur. Cùm verò amplius adoleuerit, è geniculis folia emittit pingnia ac crassa, in medio cana, & ex lata origine mucronata. Vbi denique planta adulta senescit, folia in caulium cacuminibus longè minora exilioráque conspiciuntur, colore rufo: ex quorum ortu pilulæ prodeunt rotundæ ac paruæ: quibus exile semen includitur. Caules habet pingues & rufos. Sapor uniuersæ plantæ salsus, ueluti crithmo. Hanc quidam alteram Dioscoridis Anthyllidem esse censent. Sed errant, meo quidem iudicio, ut latius dictum est in sequenti libro, tum etiam in ea Apologia, quam in Amatum illum Lusitanum scripsimus. Atriplex, ut memoriæ prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, humida, & frigida temperie est, humida quidem secundi ordinis à medijs, frigida verò primi, quam utique tepidam esse caliditatem posuimus, cuiusmodi rosis inest: non tamen adstrictionis est particeps, sed aquea est, & minimum terrena, similiter maluæ. Quin & uentrem celeriter permeat, ut illa, ob lubricitatem.

Atriplici uires ex Galeno.

KALI.

lubricitatem. Porrò paululum omnino eius eſt, quod digerendi obtinet potentiam. Hortenſes autem atriplex, & malua, quàm agreſtes tum humidiores ſunt, tum frigidiores. Proinde phlegmonis, & phygethlis incipientibus, gliſcentibuſque, & mollibus etiámnum, ac uelut feruentibus hortenſes: uigentibus autem, & declinantibus, ac indureſcentibus commodiores ſunt agreſtes. Semen eius abſtergendi uim habet: itaque ad morbum regium ex pituitæ (rectius fortè hepatis legendum) infarctu prognatum utile eſt. hæc Galenus. Scribit Serapio Raſim uidiſſe hominem quendam, qui ex Atriplicis ſemine duarum drachmarum pondere ſumpto, crebris tum uomitionibus, tum alui deiectionibus uexatus fuit, adeò ut ad extremam uirium imbecillitatem deuenerit. Quod mihi quidem mirum non eſt: quandoquidem noui ego pharmacopolam quendam, qui ad ruſticos purgandos Atriplicis tantùm ſemen exhibebat: quod ijs non ſine moleſtia magna aluum abunde ciebat, atque etiam ſimul crebros prouocabat uomitus. Quæ tamen facultas paucis, ut puto, hactenus innotuit. Atriplex ſic Latinis, Græcis ἀτράφαξις, & χρυσὸν ἄχανον uocatur: Arabibus, Cataf, ſeu Caraf: Italis, Atriplice: Germanis, Molten & Milten: Hiſpanis, Armoles: Gallis, Follete, & Femes. Nomina.

Κράμβη.

Κράμβη. BRASSICA. CAP. CXIII.

BRaſſica ſatiua aluo idonea eſt, ſi modò leuiter feruefacta edatur. nam percocta alūum ſiſtit, ſed multò magis bis cocta, aut quæ in lixiuio coquitur: ſtomachum autem malè habet. acrior eſt æſtiua. In Aegypto propter amaritudinem non eſtur. Cæcutientibus, & tremulis eſſe prodeſt. Summo cibo ſumpta crapulam diſcutit, & uini noxam reſtinguit. Melior ſtomacho cyma, ſed acrior, & ad ciendum urinam ualidior. ea condita ſtomacho inimica eſt, aluum conturbat. Crudus ſuccus cum nitro, & iri deuoratus, aluum emollit: cum uino quoque epotus, uiperarum morſibus auxiliatur: cum fœnigræci farina, & aceto, podagris, & articulorum uitijs illinitur: prodeſt & ſordidis ulceribus, & 10

BRASSICA LAEVIS.

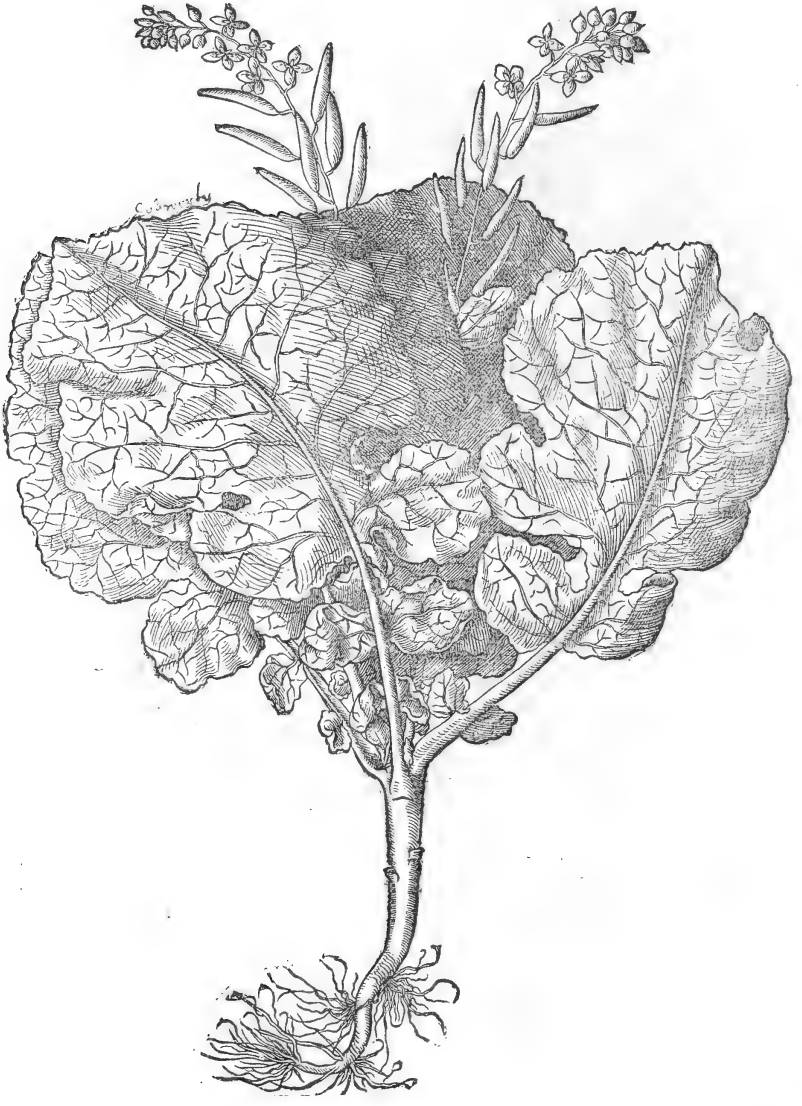

uetuſtis

uetuſtis illitus: caput purgat naribus infuſus: menſes extrahit, cum loliacea farina inditus. Folia per ſeſe illita, aut cum polenta trita, conferunt inflammationibus, tumoribusque: epinyctidas, ignem ſacrum, leprasque ſanant. carbunculos ex ſale rumpunt: fluentes capillos retinent. Cocta addito mel le aduerſus depaſcentia ulcera, gangrænasque ualent. Lienoſisque ex aceto cruda proſunt. Manſa, deuorato ſucco, retuſam uocem inſtaurant. Decoctum eius potu, aluum, & menſes ciet. Flos poſt conceptionem in peſſo ſubditus, partum abortu uitiat. Semen eius, præſertim quæ in Aegypto naſcitur, potum tineas repellit. In antidota theriaca additur: faciei cutem, lentiginesque expurgat. Vi
10 rentes cauliculi cum radice cremati, & adipe porci uetuſto excepti, diuturnos laterum dolores mitigant.

BRASSICA CRISPA.

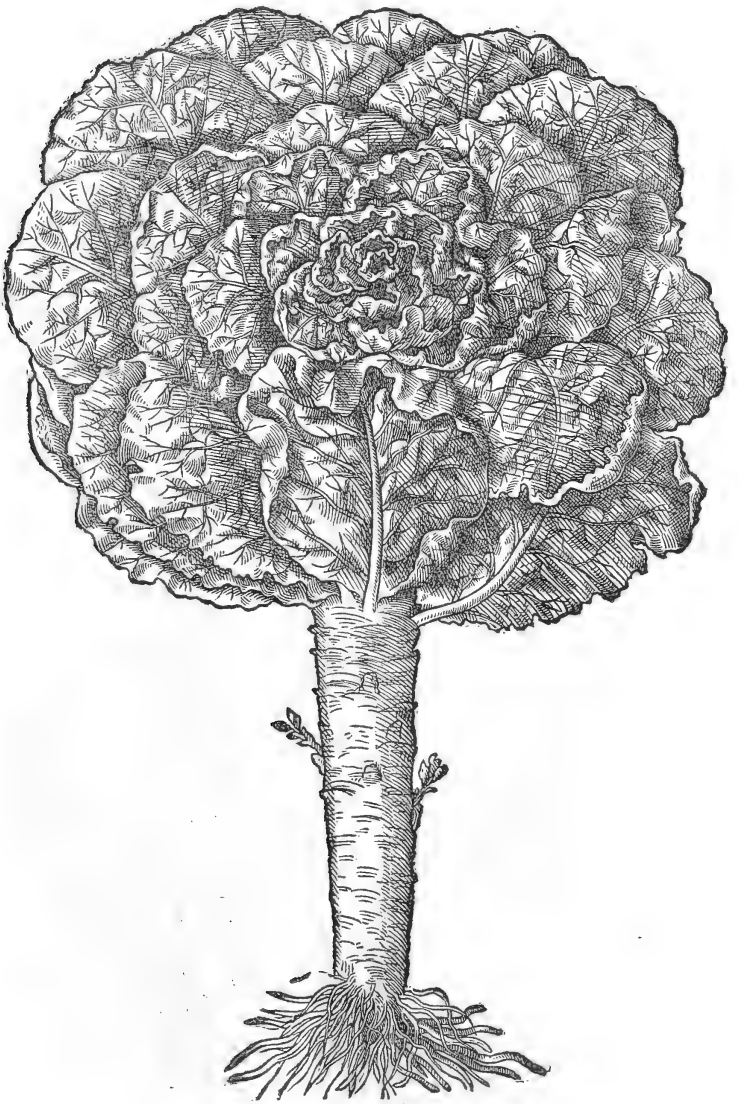

Κράμβη.

Κράμβη ἀγρία. BRASSICA SYLVESTRIS. CAP. CXIIII.

SYlueſtris Braſsica, maritimis præruptisque locis, magna ex parte gignitur: ſatiuæ ſimilis, ſed candidior, hirſutiorque, amara. Cuius cyma in lixiuio cocta, ori non inſuauis. Folia illitu uulnera conglutinant, & inflammationes, tumoresque diſcutiunt.

Κράμβη θαλασσία. BRASSICA MARINA. CAP. CXV.

a Meum. λευκὸν ὄπον. i. album liquorẽ. b Cat. λιπαρὰ τὴν σύστασιν. i. pinguis conſiſtentia, ſed de herba non de ſucco ſcribit Dioſ.

MArina Braſsica à ſatiua prorſus abhorret, quòd folia ferat rotundæ ariſtolochiæ, longa, tenuia: ſingula à ramulis rubentibus exeunt, ſingulari, ut hedera, pediculo [a]. Albo ſucco prædita eſt, ſed pauco, ſalſo guſtu, & aliquantum amaro, [b] pingui concretu. Herba in totum ſtomacho inimica, acris: uehementiſsimè aluum ciet in cibo cocta. Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne. 10

BRASSICA CAPITATA.

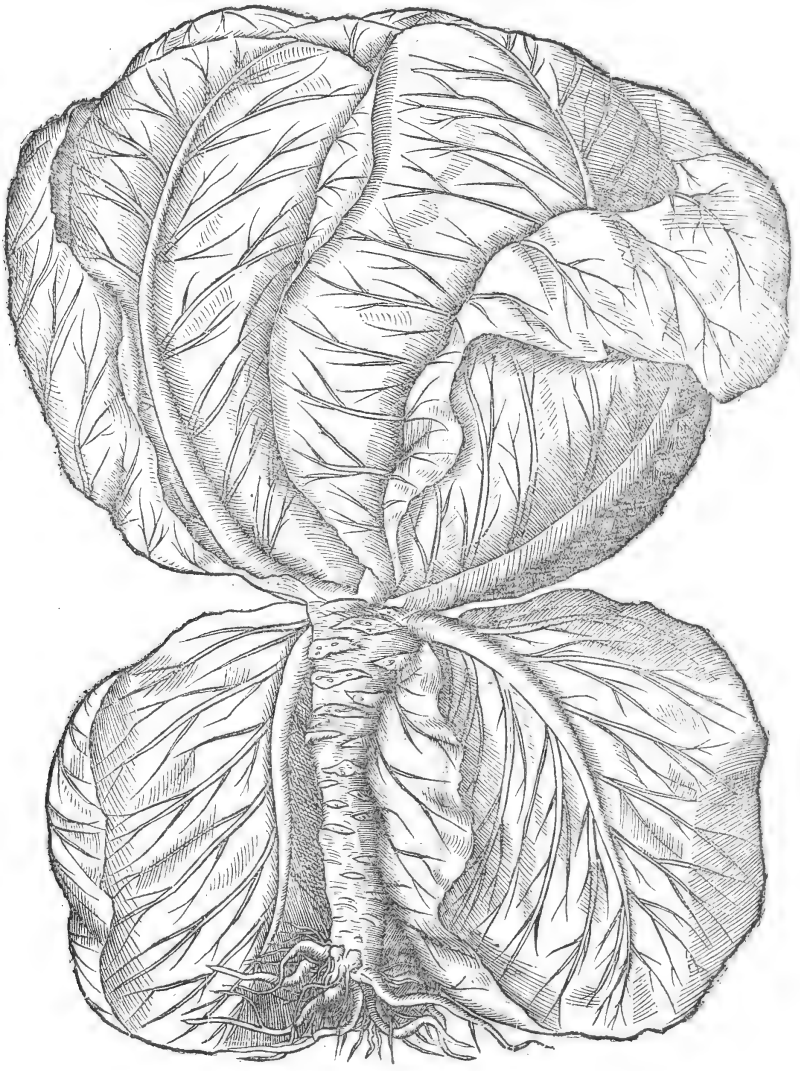

Satiua

BRASSICA MARINA.

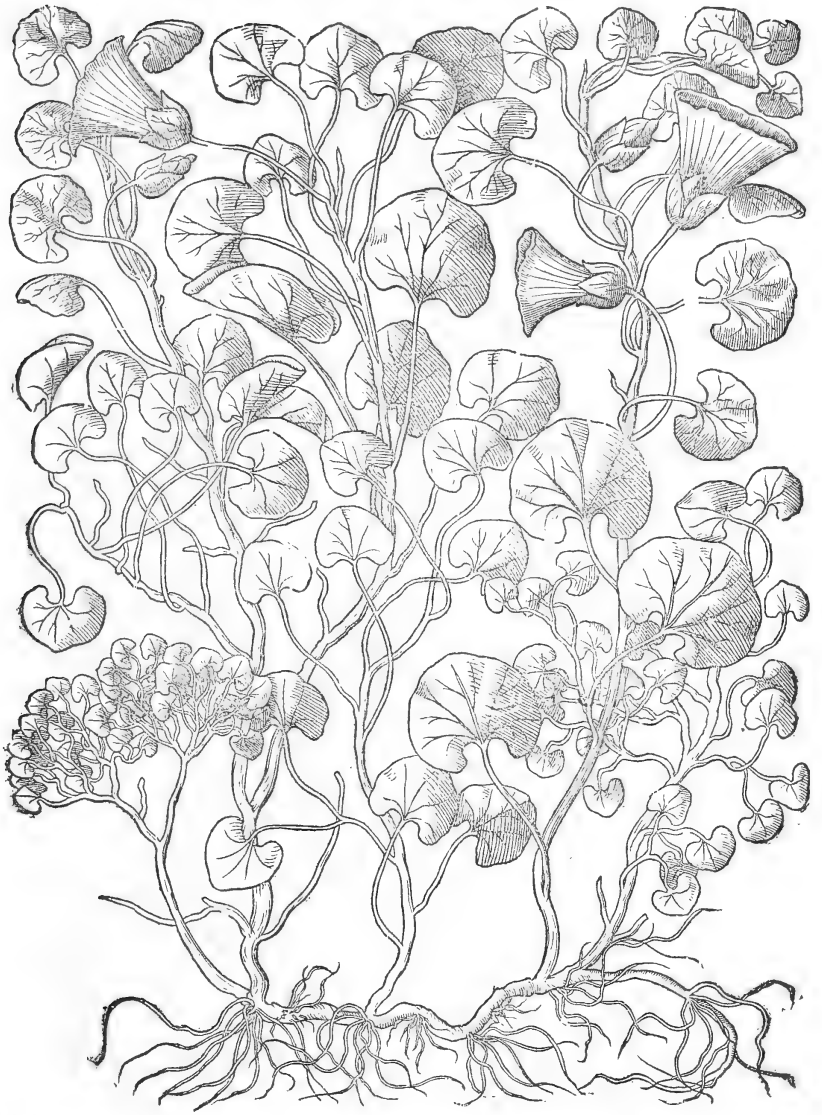

SAtiua Braßica, Theophraſto, & Plinio auctoribus, in multiplici recenſetur genere. Id quod & horti in Italia atteſtantur: nam in ijs multiplex, & uaria creſcit Braſſica. Cato braſſicæ tria fecit faſtigia. Vnam grandibus, latisque folijs, caule magno, tonſilli cymarum luxuria. Alteram criſpo folio, quam ab apij ſimilitudine apianam uocant. Tertiam propriè uocatam crambem, minutis caulibus, tenerioribus folijs, læuem, teneram, tenui ſucco, acerrimam quidem omnium, & magis medicamentoſam. Verùm Plinius libro XIX. cap. VIII. Braſſicæ (ut diximus) complures enumerauit ſpecies. Inter quas eam Sabellicam appellari tradidit, quæ criſpis admodum folijs, lactucæ modo in ſe concluditur, intus albicans, tenera, ſubdulcis, & quæ hac ætate omnium præſtantiſſima habetur. Ait enim, Sabellicæ uſque in admirationem criſpa ſunt folia, quorum craſitudo caulem extenuat, ſed dulciſſima perhibetur ex omnibus. Eſt & capitata conglomeratis undique in orbem folijs, Plinio lacuturris appellata, qui loco citato ſic inquit. Nuper ſubiere lacuturres ex conualle Aricina, ubi quondam fuit lacus turriſque, quæ remanet, capite prægrandes, folio innumeri. Alij in orbem porrecti, alij in latitudinem Braſſicæ ſatiuæ genera.

titudinem torosi. Nec plus capitis ullis post tritianum, cui pedale aliquando conspicitur: & cyma nullis serior. Quæ omnia nostratibus brassicis capitatis, quæ uulgò Capucci dicuntur, pulchrè respondent. Est insuper ex ijs, quæ nostris Italiæ hortis proueniunt, alia quædam, cuius caulis rapi in morem extuberat, manditurque subinde medulla, pingui iure incocta raporum modo. Huius non reperio meminisse Plinium, nec eo uetustiores alios, qui de hortorum sationibus scripsere: sicuti nec illius, quæ foliis admodum per ambitum laciniatis, minutimque intercisis assurgit. Pernicialia porrò Brassicis omnibus cum uitibus odia seruantur. Vitemque uiuam oleris huius odore fugari Theophrastus, & Plinius affirmant: asitamq; ad olus diffugere Varro tradidit. Quo argumento usus Androcides, Brassicam contra temulentiam pollere credidit. Sed cur crapulam sedet, id causæ reddidit in problematibus Aristoteles, quòd scilicet dulcem nimirum succum, abstergentemque contineat. Sylueſtris in maritimis nostris Senensibus Argentario promontorio, alijsque tum Tyrrheni, tum Adriatici litoribus frequens nascitur. Hanc non longè à Terracina urbe, uia qua itur Neapolim, plurimam uidimus, foliis dome 10
sticæ similibus, sed hyoscyami modo hirsutis, amaro ac insuaui gustu. Ex semine Brassicæ ueteris (ut Plinius est auctor libro XIX. cap. X.) rapæ fiunt, atque inuicem. Brassicæ semen crassiusculè contusum, & in carnium iure feruefactum, potumq; unà cum ipso iure colico dolore laborantes præsentaneo remedio iuuat. Brassica tormina discutit, si biscocta edatur, addito cumini semine, sale, & oleo, & hordeaceæ farinæ polline, præsertim si sine pane deuoretur. Idem facit ius decoctæ cum uetere gallo. Prodest idem ius iocinorosis, lienosis, &, renum calculo laborantibus. Prodest percocta tabidis, si frequenter edatur. Succus ex melle coctus, uisum clarificat, angulis tantùm oculorum illitus. Datur succus utiliter potandus aduersus fungorum uenena. Cocta, & longo pipere aspersa, unàq; cum iure sumpta, nutricibus lactis ubertatem præbet. Caulium medulla ex cremore amygdalino decocta, & cum melle in eclegmate parata, datur lambenda magna utilitate anhelosis. In summa, Brassica est ad omnia utilis, id quod antiquitus Chrysippus medicus testatus est, si quidē is de Brassica integrum uolumē scripsit, per singula membra hominis digestum. Quãobrem haud nobis mirum uideri debet, si D C. 20
annis antiquitus Romani, & pulsis medicis, sola Brassica sibi ad omnes morbos medicinam fecerunt. Brassica satiua, & esculenta, ut memoriæ prodidit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, desiccandi uim habet tum esa, tum foris imposita, non tamen etiam admodum acrem. Alioqui & ulcera glutinat, & maligna ulcera sanat: præterea phlegmonas iam induratas, ac ægrè solubiles, & id genus quoque erysipelata. Eadem facultate epinyctidas, & herpetes sanat. Habet quiddam etiam in se absterſorium, quo lepras curat. Porrò semen eius potum lumbricos interficit, maximè brassicæ Aegyptiæ, quanto ea scilicet temperatura siccior est. Sanè amaræ qualitatis particeps semen est, sicut uidelicet omnia alia medicamenta, quæ ad lumbricos idonea sunt. Secundum eandem facultatem ephelidas, & lentes, & quæcunque alia modicam absterſionem postulant, adiuuat. Caules brassicæ combusti, cineres efficiunt admodum desiccantes, ut uidelicet iam aduentem uim participent. Hac ratione ei ueterem adipem commiscentes, ad inueteratos laterum dolores, & si quid eius fuerit generis, adhibent. Nam ualenter digerens medicamentum efficitur. Brassica uerò agrestis quodammodo calidior, siccioráq; 30
domestica est, ceu alia propemodum omnia agrestia sui generis, domesticis secundum utranque hanc facultatem ualentiora sunt. Quamobrem neque intra corpus citra noxam sumitur, ut quæ longius ab humana recesserit temperatura. Eadem de causa & gustantibus amarior est, quàm domestica: quanquam domestica quoque subamarum quiddam, & acre contineat: sed utranque habet agrestis ualidam. quare etiam extergit, & digerit quàm domestica ualentius. Marina autem brassica suprà quàm quòd uentrem deijciat, utpote subsalsa, & subamara gustu, fuerit sanè etiam ad externos corporis usus, & ad omnia ea, ad quæ tales qualitates accommodantur, idonea. Et lib. II. de aliment. facultate: Brassica quoque, inquit, à multis ut obsonium estur, medici autem, ut desiccante medicamento, ea utuntur. Diximus de hac quædam cùm de facultatibus medicamentorum ageremus, tum etiam in libro superiore: quæ nunc summatim perstringemus. Ergo brassicæ succus purgandi uim quandam obtinet: contrà solidum eius corpus siccitatis ratione cohibere magis, quàm incitare deiectionem
potest. Proinde cùm expellere alui excrementa propositum erit, abeno, in quo elixa unà cum aqua fuit, propius admoto, 40
ipsam eximere confestim, nasculoque in quo paratur, oleum cum garo injcere oportebit: si salem pro garo sumas, nihil refert. At humentem aluum siccare uolentes, cum mediocriter bullisse uidebitur, priore aqua effusa repentè, aliam calentem injicimus: ac ita rursus in ea discoquimus, usque dum tenera flaccidaque euaserit. quod non facimus, cùm uentris subducendi gratia sumitur. bactenus Galenus. Cæterùm licet Dioscorides prodiderit marinam brassicam folia ferre rotundæ aristolochiæ, longa, ac tenuia; ea tamen non ab re ab omnibus esse censetur, quam uulgus officinarum Soldanellam appellat. Quippe quæ in maritimis nascatur, foliis lacteo succo madeat, ramulis constet rubentibus, è quibus prodeunt ipsa folia, hederæ modo, quæ gustu salsa, & amara, & quadántenus acria sentiuntur. Quamobrem Dioscoridis codicem hoc in loco, sicut & in alijs permultis, mendi suspicione non uacare putamus. Facilè enim euenisse crediderim librariorum incuria, ut folia μακρὰ, id est, longa, pro μικρὰ, id est, parua, hoc loco succesſerint: & certè facilis fuit unius literæ lapsus. Siquidem Soldanella uocata omnibus notis marinam brassicam repræsentat, exceptis foliis, quæ sunt aristolochiæ rotundæ mi- 50
nora. Ruellius uir doctissimus, & si in hoc nobiscum cæteriq; consentiat, quòd marina brassica hæc sit herba, quæ uulgò Soldana, & Soldanella dicitur, nulla etiam (ut inquit) reclamante nota; in eo tamē manifestè aberrasse deprehenditur, quòd Soldanæ folia aristolochiæ longæ, atque etiam prælonga reddiderit. Errat præterea in hac planta Matthæus Syluaticus pandectarum auctor, quòd crediderit Arabum Chachile Soldanellam esse. Cuius error apertè conuincitur ipsius Serapionis testimonio: quippe qui Cachile suum usneæ simile fecerit, folioque non aristolochiam, sed nasturtium imitari tradiderit. Marinam brassicam in litoribus Venetis, Aquileiensibus, ac Tergestinis, ubi copiosa nascitur, nos sæpius uidimus, ac legimus. præstat eius decoctū, potū cum rhabarbaro, ad ducendas hydropicorum aquas. Idem facit eius pulus, addito Rhabarbaro & cubebis pluries ex uino potus. Κράμβη ita Græcis, Brassica Latinis appellatur: Mauritanis, Corumb, siue Karumb: Italis, Cauolo, & Verza: Germanis, Kocl: Hispanis, Colhes, & Couues: Gallis, Choils.

Brassicæ sylue stris consid.

Brassicæ uires ex Gal.

Brassicæ marinæ consid.

Locus Dioſc. ſuſpectus.

Ruellij error.

Syluatici error.

Nomina.

Τεῦτλον. BETA. CAP. CXVI.

BEta duorum generum eſt. E` quibus nigra coquitur cum lenticula, ut uentrem ſiſtat: quod magis radice eius præſtatur. Candida aluo utilis eſt. Vtraque tamen propter nitroſum humorem, quem habet in ſe, noxij ſucci eſt. Vnde ſuccus earum, cum melle naribus inditus, caput purgat: aurium doloribus auxiliatur. Decoctum radicis, & foliorum, furfures, lendesque deterget: perniones fotu mitigat. Crudis folijs utiligines, nitro antea perfrictas: alopeciarum inanitates, ſcalpello prius exaſperatas: atque depaſcentia ulcera, illini prodeſt. Eruptionibus papularum, igni ſacro, ambuſtisque cocta medetur.

BETA ALBA.

Betæ confid.

Beta tam candida, quàm nigra in Italiæ hortis frequentissima nascitur. In Germania tamen habetur et rufa, non modò folijs; sed etiam radice, quæ illi raporum oblongorum magnitudine extuberat: colore adeò rufescente, ut eius succus uiuum sanguinem referat. Hanc Germani hyeme in aqua, aut cineribus calentibus obruta coquunt, subinde corticibus exuunt, & in acetarijs asperso pipere concinnant ad esum, carotæ uulgò uocatæ modo. Sed, & illis dulcior est, & gustui gratior. ad hæc eas quoq; parumper elixant, & deinde transuersim in particulas secant, & fictili uase cum aceto recondũt, addito rustico Raphano, quem illi Cren uocant, minutim conciso. His uescuntur deinde cum assis carnibus. Transferuntur à satione omnia genera; cum folia quinque eruperint, uerùm lætiora, ampliora, & grandiora euadunt, si radices recenti fimo bubulo liniantur, & deinde transferantur. Betæ facultates adnotauit Galenus lib. VIII. simplicium medic.

Betæ facultates ex Gal.

sic inquiens. Beta nitrosæ facultatis particeps est, qua tum digerit, tum extergit, & per nares purgat. Cæterùm cocta nitrositatem omnem exuit, sitáque facultatis phlegmonis aduersæ, leuiter digerentis. Porrò ad detergendum, digerendumque

BETA NIGRA.

ualidior

ualidior eſt beta alba. Nam nigra adiunctum habet adſtrictionis quippiam, & magis in radice, quàm alijs partibus. Et libro II. *de alimentorum facultatibus inquit. Betæ abſterſorius ineſſe ſuccus conſpicitur, adeò ut aluum ad excretionem extimulet, & nonnunquam ſtomachum demordeat, præſertim ijs, quibus natura ſenſu exactiore præditus eſt: ob idq; largius commanſa, ſtomachum infeſtat. Huius, ceu aliorum olerum, exigua eſt alimonia. Iecoris obſtructionibus, quàm maluа, aptius accommodatur: magis autem ubi cum ſinapi eſtur, aut aceto. Lienoſos item ſimiliter manducata mirificè iuuat. Iure enim quis ipſam medicamentum potius, quàm alimentum dixerit, ubi hoc modo manditur. hactenus Galenus. Inueniri ſyluеſtrem Betam tradidit Plinius libro* XX. *cap.* VIII. *eamque uocari Limonium, quod deſcribitur à Dioſcoride libro quarto, à Galeno uerò libro* VII. *ſimplicium medicamentorum. Cuius ſententiæ refragatur Galenus libro* II. *de alimentorum facultatibus, cùm inquit. Equidem non ſatiuam ſolùm maluam, ſed agreſtem quandam etiam eſſe perhibuimus, quemadmodum & lactucam. At agreſtis Beta nulla eſt, niſi utique quis lapathum ita nominare uelit. At Aſinus quidam*

Beta ſyluеſtris Plinio.

BETA RVBRA.

Galenum lacerare, non erubuit, ut Plinium seruasse uideretur, qui aliorum fidem sequutus, in quàm pluribus deceptus est. Candida beta, Plinio loco nuper citato auctore, cocta, & cum allio crudo sumpta, alui tineas enecat. Succus à fœcibus expurgatus (ut ipse sæpius periculum feci) clysteribus infusus, ad indurata alui euocanda excrementa mirum in modum pollet, præsertimque ubi lenientia clysmata nihil profecerint. Albæ radix derasa, & melle, saleque illita, suppositaque aluum exonerat. Nigræ autem in aqua decocta, & illita, pruritum extinguit. Succus ex ea expressus, ualet tam potus, quàm illitus ad serpentium uenenosorum morsus. Candida beta cocta, & cum allio crudo deuorata, uentris tineas abigit.

Nomina. *Olus Græcè Τεῦτλον, Latinè Beta uocatur: Arabicè, Decka, & Celb: Italicè, Bietola: Germanicè, Mangolt, & Pieſſen: Hiſpanicè, Aſelgas: Gallicè, Porree.* 10

PORTVLACA DOMESTICA.

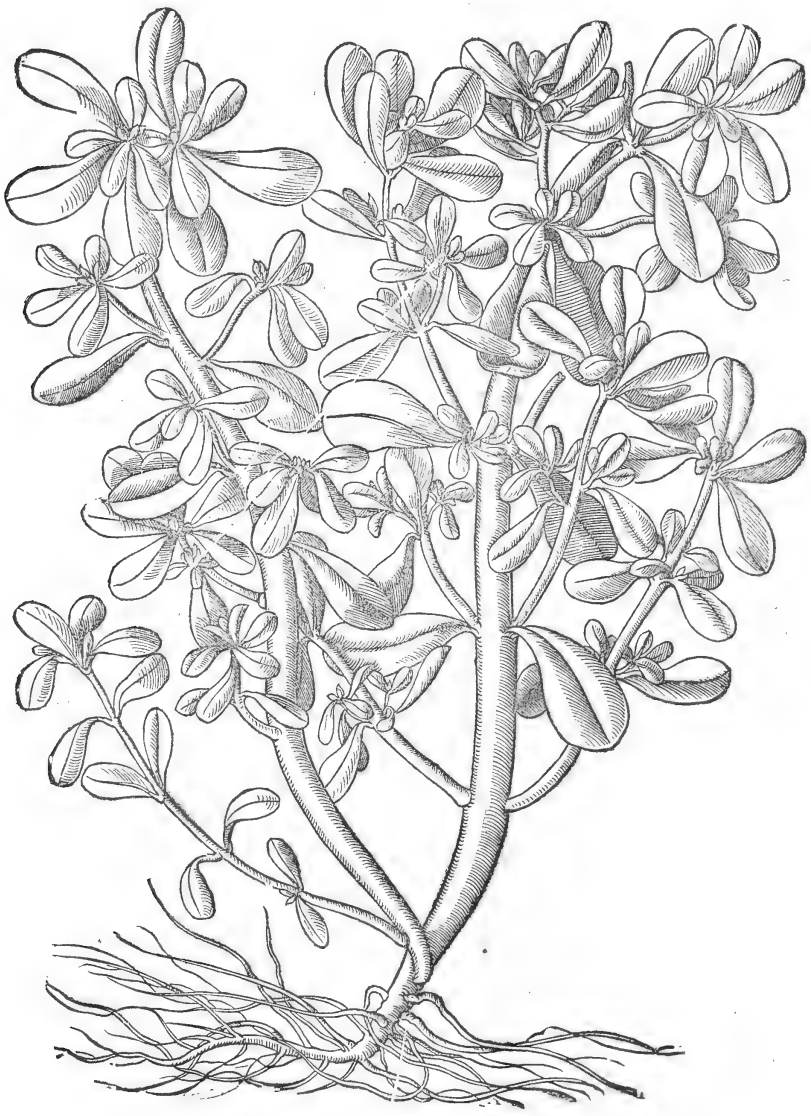

Ἀνδράχνη

Ἀνδράχνη. PORTVLACA. CAP. CXVII.

POrtulacæ uis adſtringit. Capitis doloribus, inflãmationibus oculorum, cæterisque, cum polenta imponitur: ardoribus ſtomachi, ſacro igni, ueſicæ doloribus, auxilio eſt: commanducata dentium ſtupores ſedat: ſtomachi, & inteſtinorum æſtuationem, fluxiones que mulcet: renes, & ueſicam adiuuat, etiam ſi eroſionem ſentiant: Veneris impetus exoluit. Succus epotus ſimili effectu prodeſt, in febribus ualens. Contra teretes uentris tineas, cruentam excreationem, dyſenteriam, hæmorrhoidas, & profluuia ſanguinis, percocta efficax eſt: item contra ſepis morſus. Ocularibus medicamentis

PORTVLACA SYLVESTRIS.

utiliſſimè commiſcetur: interaneis fluxione laborantibus, atque uuluarum eroſionibus, infunditur: contra dolores, quos æſtus excitauit, caput ex roſaceo, & oleo fouetur: eruptiones papularum in capite, cum uino emendat: uulneribus, quæ ad ſyderationem ſpectant, ex polenta illinitur.

Portulacæ genera.

Portulaca omnibus uulgariſſima eſt. Duo eius habentur genera. Vnum ſatiuum, cui folia inſunt latiora, pinguia, fabariæ uulgò uocatæ modo, ſplendentia, & à tergo candicantia, guſtu inſipido, quadam cum auſtera aciditate. caulem edit craſſum, glabrum, erectum, ſubpuniceo colore, atque pinguem: ſemine nigro, exiguo, in herbaceis calyculis incluſo: Radice multifida. Quæ autem ſponte naſcitur in hortis, umeis, & alijs locis, prouenit caulibus rotundis, lentis, pinguibus, rufeſcentibus, humi ſeſe diffundentibus. Folia gerit alteri ſimilia, ſed multò minora, & oblongiora. Cætera conſimilia ſunt.

Portulacæ uires ex Gal.

Manditur cruda ad oris ulcera, & commotos dentes. Folia linguæ ſubdita, bibendi deſiderium reſtinguunt. Alterum uerò ſylueſtre humi repens, minoribus, tenuioribus, ac crebrioribus foliis. Portulacæ meminit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcribit. Portulaca frigida, & aquea temperamento eſt, paucæ cuiuſdam particeps auſteritatis. proinde fluxiones repellit, & maximè biliоſas, & calidas, cum eo, quòd eas mutet, et in qualitate alteret, magnopere refrigerans. Et fuerit ſanè in refrigerandi quidem facultate tertij exceſſus a temperatis, ac mediis: in humectandi uero ſecundi. Hac ratione & æſtuantes, ut ſi quid aliud, adiuuat tum uentris oſculo impoſita, tum totis hypocondrijs, potiſſimum in febribus hectícis. Præterea dentium ſtuporem ſanat, nempe quæ ab acidorum ſuccorum contactu, aſperè exiccata fuerant, leniens, atque replens, utpote cùm uiſcoſam habeat humiditatem. Similiter uerò & ſuccus eius. Itaque non foris modò impoſitus, ſed epotus quoque refrigerat. Hoc ſanè & toti herbæ comeſæ accidit. Quoniam autem ſubaſtringit, utiliter dyſenteríci editur, & mulíebri profluuio, & ſanguinis reiectionibus. Sed ad hæc quidem multò eſt, quàm herba, ſuccus ipſius efficacior. Et lib. II. de alimentorum facultatibus: Portulaca (inquit) quidam ut cibo utuntur: ſed imbecillem præbet alimoniam, eamque humidam, frigidam, & glutinoſam. Vt medicamentum autem, dentium ſtupori medetur ob lentorem ſuum morſus expertem. de ea diffuſius in opere de facilè parabilibus ſumus locuti. Hæc ipſa, ut tradidit Plinius lib. & cap. XX. emplaſtri modo imponitur umbilico prociduo. Sanat & mammarum, & podagræ inflammationes, cum melle, aut cimolia creta. Prodeſt in uniuerſum omnibus calidis affectibus. Huius herbæ nomen Græcum eſt ἀδράχνη: Latinum, Portulaca: Arabicum, Bakleancha, ſeu Bachele albanicha: Italicum, Portulaca, Procacchia, et Porcellana: Germanicum, Burtzelkraut, & Portzelkraut: Hiſpanicum, Verdolagas, & Baldroegas: Gallicum, Pourpier, & Pourchaille.

Nomina.

Ἀσπάραγος. ASPARAGVS. CAP. CXVIII.

a Cataeuz. πτηραῖος. i. petræus.

Corruda, ſiue [a] ſylueſtris aſparagus, uulgaris eſt notitiæ. Huius caliculi in cibo cocti, uentrem emolliunt, urinam cient. Radicis decoctum contra urinæ difficultatem, regium morbum, renum uitia, & coxendicum cruciatus, in potu proficit: cum uino autem, phalangiorum morſibus auxiliatur. Si decocti ſuccus ſuper dente contineatur, eius dolori medetur. Semen potum ad eadem ualet. Canes, ut aiunt, ſi decoctum bibant, emoriuntur. Aſparagum etiam naſci prodiderunt, arietis cornibus contuſis, atque defoſsis. quod, quantum equidem ſentio, planè à ueritate abhorret. † Altilis autem aſparagus, multis ramis fruticat, foliis fœniculi, longis, numeroſis: radice rotunda, grandi, ſpongiam habente. Huius teneri cauliculi triti in uino albo, renum dolores ſedant. Aſſus autem, coctusve, urinæ ſtillicidium, difficultatemque, ac dyſenterias mitigat. Radix cum uino, aut aceto cocta, luxatos artus mulcet. Decocta cum ficis, aut ciceribus, ſumpta, regium morbum ſanat: coxendicis cruciatus, ſtranguriamque leuat. Alligata radix, aut hauſtum eius decoctum, conceptum adimit, & ſterilitatem adfert.

Aſparagorum uires ex Gal.

Aſparagus duplex habetur, altilis, & ſponte proueniens. Huius tria uiſuntur genera, nempe Paluſtre Græcis ἕλειος uocatum, montanum, & petræum, corruda propriè dictum. Altilis paſſim in hortis ſeritur, cæteriſque notior eſt, quàm ut debeat explicari. Thyrſum is primùm è radicibus mittit, cacumine craſſiore, in acutum deſinente, orobanche modo, qui tandem auctus in ramos ſeſe explicat, in quibus folia ſunt capillacea, fœniculo breuiora, tenuioráque. Florem edit exiguum, quo flaccſcente, baccæ ſubſequuntur, primùm uirides, & deinde ruſeſcentes. Radice nititur circa caulem ſpongioſa, à qua numeroſæ oriuntur fibræ ellebori modo, albicantes, craſſioresque, ut in Ruſco. Montanus, & paluſtris, facie uix ab altili differunt. Horum omnium cauliculi, qui in cibis paſſim expetuntur, dulces ſunt, & guſtui grati. Corrudæ uerò contrà, ſi quidem ij amariuſculi ſunt, & nullam ferè in cibis gratiam habent. Naſcitur Corruda ficcis, & ſaxoſis locis, & præſertim in ſepibus, & frutetis, caule ligneſo, albicante, foliis exiguis, præduris, & aculeatis. Naſcentur altiles Aſparagi totius anni decurſu, ſi ubi fructum legeris, radices, quæ ſummo ceſpite uagantur, circunfoderis, ac aperueris. Meminit horum Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum ſic inquiens. Aſparagus petræus, aut myacanthinus abſtergendi uim habet, idque citra manifeſtam aut caliditatem, aut frigiditatem. Hinc renes, ac iecur infarctu liberat, & maximè herbæ ipſius radices, & ſemen. Quin & dentium dolores ſanat ſiccitatis nomine, quam uel maximè dentes requirunt. Et lib. II. de alimentorum facultatibus: Inſuper (inquit) aſparagorum alius regius in hortis naſcens, alius ἕλειος id eſt, paluſtris appellatur, ceu alius ab iis, qui à bryonia oritur. Omnes autem ſtomacho utiles ſunt, urinam cient, & parum præbent nutrimenti. Si tamen ij probè concoquantur, olerum aſparagis magis alunt, nimirum quantò illis ſunt ficciores. hæc Galenus.

ASPARAGVS.

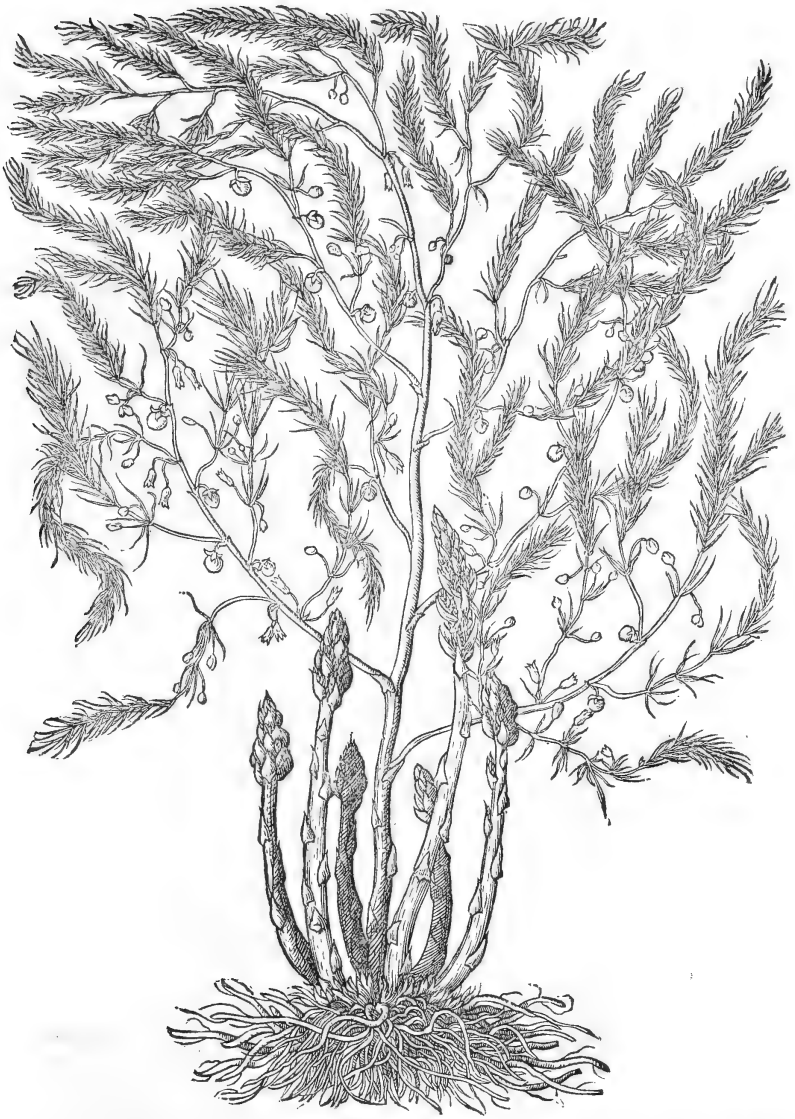

nus. *Aſparagi in cibo ſumpti, ut ſcribit Plinius lib. xx. capite x. oculis claritatem afferunt: pectoris, & ſpinæ doloribus proſunt. Venerem ſtimulant, & uentrem leniter molliunt. Aſparago trito cum oleo perunctos, pungi ab apibus negant. hactenus Plinius. Cæterùm, ut memoriæ prodidit Auicenna Fen ultima libri quarti, Aſparagi in cibis ſuaui odore corpus totum commendant: uerùm urinam fœtidam trahunt. Græcis ἀσπάραγος, Latinis aſparagus nominatur: Mauritanis, Halion, ſiue Helium: Italis, Aſparago: Germanis, Spargen: Hiſpanis, Eſparagos: Gallis, Eſparge.* Ex Plinio, & Auicenna.

† *Licet in Græcis non planè conſtet, hic altilis, uel ſatiui aſparagi mentionem fieri: tamen non uideo, quomodo hæc ad ſylueſtrem quoque referri poſſint, ut aliqui referenda cenſent. Cùm enim hunc notum eſſe antea dixiſſet Dioſcorides, non aliam, ut ſolet, eius ſubiecíſſet deſcriptionem. Quo fit, ut hæc potius ad ſatiuum referenda putemus, uel ſaltem mendum ſubeſſe ſuſpicemur.* Nomina.

ASPARAGVS SYLVESTRIS.

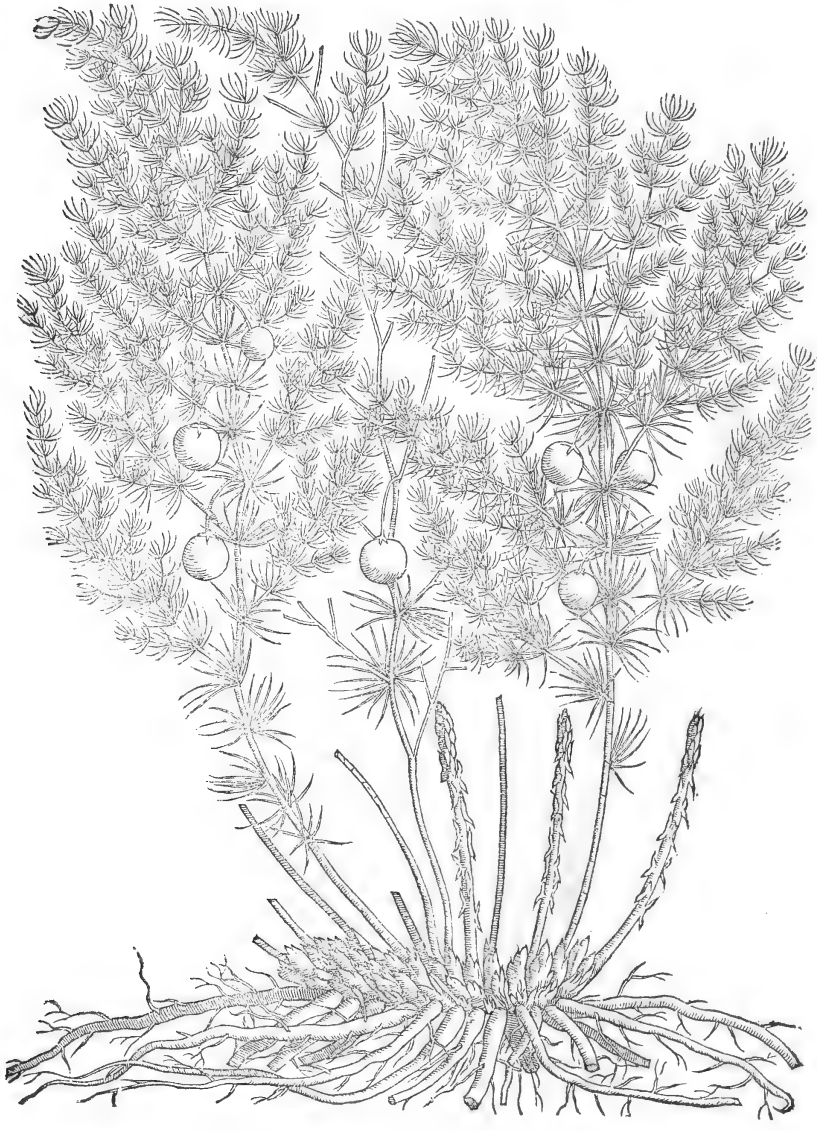

Ἀσπάραγος. PLANTAGO. CAP. CXIX.

a Orib. ſic habet. Ἀσπάραγος σπανιοὶ δὲ ἑπτάπλευρον, οἱ δὲ πολύκλαδον, διττὸν ἐστὶ τὸ μὲν μικρὸν τὸ δὲ μέγα. i. Plantago, quam alij

DVo[a] Plantaginis genera. Minor folia habet anguſtiora, [b] minora, molliora, læuiora, & tenuiora: cauliculo anguloſo, in terram inclinato: floribus pallidis: ſemine ſummis caulibus emicante. Altera maior, lætior uirentiorque, latis conſtans folijs, oleracei generis: cuius caulis cubiti altitudinem petit, anguloſus, ſubruber, à medio ad uerticem tenui ſemine circundatus: radicibus nititur tenuibus, hirſutis, candidis, digitum craſsitudine æquantibus. Naſcitur in lacunoſis, ſepibus, & locis humidis. Multò utilior magna eſt. Vim habent folia exiccatoriam, conſtringentem. quare omnibus malignis ulceribus, & fluxioni opportunis, atque elephanticis, ſordidisque illita proſunt: profluuia ſanguinis,

nis,ulcera quæ ſerpunt,epinyctidas,carbunculos,nomasque cohibent : uetera ulcera, & inæqualia cicatrice obducunt : chironia ſanant : ſinus conglutinant: morſibus canis,ambuſtis igni, inflammationibus,panis,parotidibus, ſtrumis , ægilopijs , illita cum ſale proſunt. Coctum cum aceto & ſale olus, dyſentericis,cœliacisque,ſumptum ſubuenit. Datur & in locum betæ cum lenticula coctum, & ad aquam intercutem,cui leucophlegmatiæ nomen eſt, datur & herba decocta poſt aridas epulas,ſic ut media antecedat. comitialibus,& ſuſpirioſis data proficit. Foliorum ſuccus , colluta ſubinde oris ulcera , purgat : cum cimolia , aut ceruſa igni ſacro medetur :fiſtulis infuſus prodeſt : lippitudinibus , & aurium doloribus idem ſuccus inſtillatur . additur quoque in oculorum collyria . gingiuis cruore ſuffuſis,& ſanguinis reiectionibus , potu confert : clyſtere dyſentericis infunditur : contra tabem datur in potu : aduerſus ſtrangulationes uuluæ,in uellere ſubijcitur,etiam ſi uulua fluxione laboret . Semen

heptaneuron , alij polyneuron uocant , duum eſt generum , aliud paruum, aliud magnũ. b Orib.habet. μακρότερα.i. longiora.

PLANTAGO MEDIA.

exulno

ex uino potum alui fluxiones,& ſanguinis excreationes ſiſtit. Decocta radix, & manducatu, & collutione,dentium dolores ſedat: eadem cum folijs, ulceribus renum, & ueſicæ in paſſo datur. Ferunt tres radices,cum tribus uini cyathis, & pari aquæ modo, tertianis auxiliari: & quatuor, quartanis. Sunt qui radicis geſtamine,diſcutiendis ſtrumis utantur.

Plantaginis conſideratio.

QVanquam à Dioſcoride,Plinio, Apuleio, alijſque omnibus antiquis authoribus,duo tantùm Plantaginis genera recenſentur,maius nimirum,& minus;eam tamen,quam uulgus, quòd lanceæ cuſpidis formam referat, Lanceolam appellat,eſſe tertiam quandam Plantaginis ſpeciem,nemo eſt qui ambigat.Hetruſcis plantago Centinerbia uulgo uocatur, corrupto à Quinqueneruia uocabulo.Maior eo quòd eius folia,quæ latiora ſunt, fibris ſeptem tanquam neruis diſtinguuntur,Septineruia appellatur. Media,quoniam in eius folijs quinque apparent coſtæ, Quinqueneruia dicitur. Minima uerò, 10

PLANTAGO MAIOR.

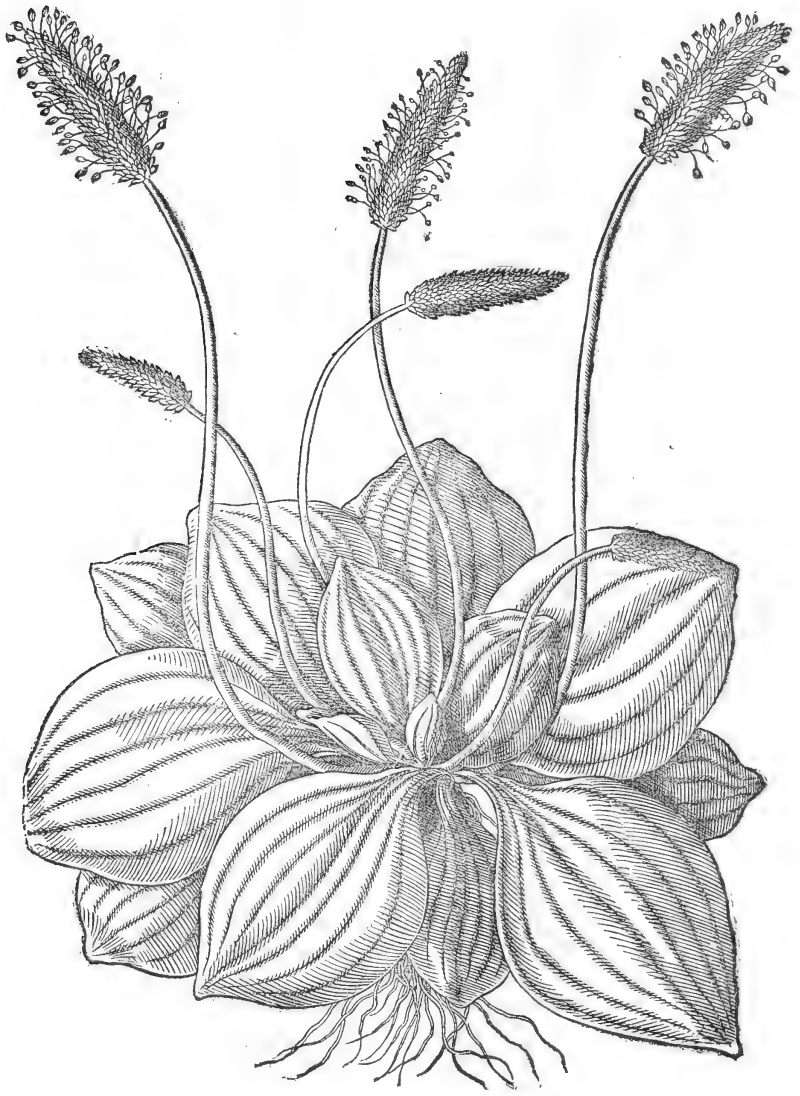

quòd

quòd eius folia, quæ leuiter birſuta ſunt, tres tantùm habeant neruos, Trineruia dici poteſt. Quam uero recentiores AQVATICAM uocant, folio eſt cæteris craſſiore, carnoſiore, robuſtioreque, ac læuiore, ex lata origine in acutum deſimente, lanceæ cuſpidis modo, caulem gerit cubito longiorem, ramoſum, floſculis candidis. Radicibus nititur numeroſis, albicantibus, ut in Elleboro. Naſcitur in aquoſis, & paluſtribus. Maioris, & minoris ſemen tritum, ouoque exceptum, & calenti tegula inaſſatum, dyſentericos iuuat, frequenter deuoratum. Recentia folia trita, & illita, lichenis auxiliantur: quinetiam uitia ſedis omnia curant, nempe ficus, rimas, condylomata, hæmorrhoidas, procidentiaſque. Illinuntur quoque utiliter primo impetu rubenti podagræ. Medentur omnibus digitorum uitijs. Luxatis, cùm dolores, tum tumores tollunt folia tuſa, & ſale modico illita: contuſis, uerberatis, & ab alto deuolutis, non ſolùm illita, ſed deuorata proſunt. Succus ex roſaceo fronti adhibitus, capitis dolores à calida cauſa prouenientes mulcet. Datur quoque magno iuuamento ad cruenta ſputa, addito Armenio bolo, aut hæmatite lapide. Idem cum millefolij ſucco miſtus, cruentam urinam reddenti-

PLANTAGO LONGA.

bus mirificè medetur potus, & præsertim addita philonij persici drachma. Illinitur quoque rectè erysipelis, addito aceto, & solani, sediq; succo. Stillatitia plantaginis aqua, cum æquali acerrimi aceti portione, sanguinem è naribus fluentem cohibet, si linteola in ea madefacta applicentur pedum plantis, manuum uolis, & iocinori. Plantago (ut scriptum reliquit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum) mistæ est temperaturæ: habet enim quiddam aqueum frigidum: habet uerò & austerum quiddam, id quod terreum est, siccum, frigidum. Itaque refrigerat simul, & desiccat, et in utroque secundi excessus a medijs est. Porrò medicamenta, quæ cum hoc quòd refrigerant, unà etiam sicca sunt, ea & ad ulcera rebellia omnia, & ad fluxiones, & putredines conueniunt, ac proinde & ad dysenterias: nam & sanguinis profluuia sistunt, & si quid aduratur, refrigerant: tum sinus quoque glutinant, & alia ulcera recentia simul & uetera. In omnibus ferè id genus medicamentis primas tenet, aut certè nulli secunda est plantago, idque temperaturæ symmetria, & conuenientia. Nã siccitatem obtinet morsus expertem, & frigiditatem, quæ nondum obstupefaciat. Semen eius, & radix similis sunt facul- 10

Plantaginis ui res ex Gal.

PLANTAGO AQVATICA.

tatis,

tatis, niſi quòd ſiccioris, & minus frigidæ. Sed ſemen etiam ſubtilium eſt partium: radices uerò craſſiorum. Ipſa autem herbæ folia exiccata tenuioris, & minus frigidæ facultatis fiunt: nempe diſſlato ex eo, ac digeſto excremento aqueo. Hæc ratione & radicibus utuntur ad dentium dolores tum mandentes, tum collutionibus ipſorum incoquentes. Præterea ad iecinoris, & renum obſtructiones, non has tantùm adhibent; ſed folia quoque, & multò magis ſemina. Hæc enim quandam in ſe abſtergendi facultatem obtinent: quam & in herba uiridi ineſſe ſatis conijci poteſt, uerùm ab humiditatis copia unci. Nomina.

Herba, quæ Græcis ἀρνόγλωσσον, Latinis Plantago uocatur: Arabibus, Liſin, aut Leſan alhamel: Italis, Piantagine: Germanis, Vuegerich: Hiſpanis, Lhantem, Tamehagem: Gallis Plantain.

SIVM.

Σίον. SIVM, SEV LAVER. CAP.CXX.

a Me.& Drag. πόα λαμυροειδὴς ὀλίγη ἔχουσα πολλὰ φύλλα περιφερῆ. i. herba fruticosa, exigua, habens multa folia rotunda.

† Orib. λιπαρὰ. i. pinguia.

SIon in aquis inuenitur, frutice pingui, recto, folijs latis, olusatro similibus, sed minoribus, & odoratis. Quæ cruda, coctaque esu, calculos rumpunt, atque excernunt: urinas cient: menses, & partus extrahunt: dysentericis in cibo auxiliantur. De sio Crateuas tradit, a herbam esse fruticis specie, pauca folia ferentem, rotunda, maiora quàm menthæ, nigra, &† ad erucam acc edentia.

Sij confid.

SIum in scaturientium fontium riuis, quorum aquæ hyeme calent, æstate uerò frigescunt, plerunque nascitur. Cæterùm falluntur apertissimè, qui pro Sio herbam Crescione uulgò uocatam, tam scilicet dulcem lactucæ similem, quàm acrẽ, ac subamaram, cui nasturtij sapor, & eruca folia insunt, in medicamentis usurpant. Quippe quòd ea non alia sit planta, quàm sisymbrium aquaticum sequenti capite à Dioscoride descriptum, non legitimum Sium, quod nostratibus Senensibus uulgò uocatur Gorgolestro. Hoc enim à Dioscoridis Sio nullis prorsus dissidet notis: quandoquidem pinguis est planta, caule recto: folijs latis, in ambitum serratis, olusatro similibus, sed minoribus, & odoratis: floribus candidis: semine corniculis incluso. Rari admodum sunt fontium riuuli, quibus aquaticum sisymbrium innatet, qui Sium etiam non habeant. Plinius lib. & cap. XXII. *Sium cum aquatico sisymbrio confudisse uidetur: quòd Sio sisymbrij aquatici uires assignauerit, nominis fortasse communitate deceptus. Nam Dioscoridis testimonio, sisymbrium hoc, quod aliqui cardaminam uocant, nonnulli etiam Sium appellant. Vnde quòd fortè existimauerit Plinius Sium, & cardaminam unam, & eandem plantam esse, uni tantùm Sio utriusque facultates reddidit: etsi prius lib.* XX. *cap.* XXII. *speciatim de sylueſtri sisymbrio in riguis prouenient disserserit. Serapio Sium Senation uocat: Verùm Senecio Dioscoridi alia est planta, ut lib.* IIII. *in eius mentione explicabitur. Confert Sium in cibis ijs, qui oculorum hebetudine laborant, quinetiam splenèticis, & malo habitu laborantibus. Ventris tineas pellit, id quod ualentius facit eius semen tritum, cochlearis mensura, ex uino austero potum. Succus illitus lentigines delet. Decoctum cum sale, & nitro, equorum scabiem sanat. Vtuntur etiam eo quidam in acetarijs. Sy meminit Galenus lib.* VIII. *simplicium medicamentorum sic inquiens. Sium quantum gustu odoratum est, tantum etiam excalfacientis facultatis est particeps. Digerit autem, & urinam mouet, & calculos renum frangit, & menses euocat. Quod Græci σίον, Latini quoque Sium uocant: Mauritani, Ror eathalmi, & Inbamehanella, seu Hamehanella: Itali, Sio, & Gorgolestro: Germani, Vnasserm erck: Hispani, Rabacas: Galli, Berle.*

Plinij lapsus.

Sij uires ex Galeno.

Nomina.

Σισύμβριον. SISYMBRIVM. CAP. CXXI.

a Orib. μέγαν ...nagonum. sed sylueſtre non legit.

b εὐοδέστερον. i. odoratum leg. Orib.

SIsymbrium (alij serpyllum a sylueſtre uocant) in solo inculto nascitur, menthæ hortensis similitudine, b odoratius, latiore folio. Inseritur coronis. Calfaciendi uim habet. contra stillicidia urinæ, calculosque, semen ex uino bibitur: tormina, & singultus sedat. Folia in capitis dolore, fronti, aut temporibus illinuntur. Item contra uesparum, apumque ictus. Vomitiones potu cohibet. Alterum sisymbrij genus, aliqui cardaminam, alij sion appellant. Ea herba riguis gaudet, & eisdem in locis, quibus sion, prouenit: quæ idco nonnullis cardamina nominatur, quòd gustu cardamum, id est nasturtium repræsentet. Folia primùm rotunda prodeunt, adulta erucæ modo finduntur. Id excalfacit, urinas mouet. crudum esur. Purgat lentigines, cutisque uitia in facie, noctibus impositum, matutinisque detractum.

Sisymbrij consideratio.

TAmetsi prodiderit Dioscorides Sisymbrium in solo inculto nasci, Theophrastus tamen lib. VI. *cap.* VII. *de plantarũ historia, & lib.* V. *cap.* VIII. *de earum causis, satiuum etiamnum Sisymbrium in hortis reperiri posteritatis memoriæ commendauit. Quod sanè eam herbam esse crediderim, quæ hodie in omnibus ferè hortis prouenit, quam nostrates officinæ Balsamitam, uulgus uerò mentham Romanam, uel crispam appellat. Quippe quòd hæc proferat folia circinata, & uulgaris menthæ latiora, crispa tamen: caulem quadrangulum, rubentem, uirentemque: & odore, gustuque mentha longè acrior sentiatur. Cuius rei illud etiam, præter assignatas notas, manifestum indicium facit, quòd Balsamita hæc facilè in mentham degeneret, nisi diligens admodum adhibeatur cultura. Quod libro de plantarum causis paulò antè citato, apertè testatur Theophrastus his uerbis. Sisymbrij mutatio in mentham, uelut prædictis opposita scilicet est, cùm ex neglectu euenit. Fit enim cùm quis non excolit, neque curam solitam adhibet, ut radices amplius deducantur, quàm in partem ui tota conuersa, debilior pars superna consistit, odorisque sui uehementiam amittit, quasi ex ambobus illis, germine, atque odore similitudo proueniat. Quippe acritudine exolescente, reliquus odor, quia mollis quidem, remissusque est, proximè ad mentham accedit. Quamobrem transferre sæpenumero iubent, ne istud eueniat. Hæc Sisymbrij causa est. hactenus Theophrastus. Sed equidem non putauerim Dioscoridis Sisymbrium sponte in incultis nascens, cum Theophrasti Sisymbrio conuenire: quin potius alterum ab altero longè dissidere crediderim. Sylueſtre enim in Ananiensi agro in incultis natum compluribus locis uidimus, ac legimus, nullis deficientibus notis illi à Dioscoride tributis. quod mihi quidem satiuo effigie planè reclamare uisum est. Huc alia accedit ratio, qua facilè probari potest, sylueſtre Sisymbrium à satiuo plurimùm differre. Quandoquidem si idem essent, cum Sisymbrium culturæ negligentia in mentham degeneret, fieri quidem non posset, ut sylueſtre aliter usquam inueniretur, quàm in mentham permutatum, cùm nulla hominum cultura nascatur. Quo postmodum fieret, ut locus, in quo Sisymbrium primò adoleuisset, breui temporis tractu ubiq; mentha scateret. quod tamen nusquam hactenus factum reperi. Cæterùm Brasauolus, cùm hæc fortasse non perpendisset, credidit Balsamitam, quam ipse Florentinam menthã appellat, tam satiuum, quàm sylueſtre Sisymbrium indifferenter explere posse.*

Sisymbrij in mentham mutatio.

Brasauoli error.

Qui

SISYMBRIVM HORTENSE.

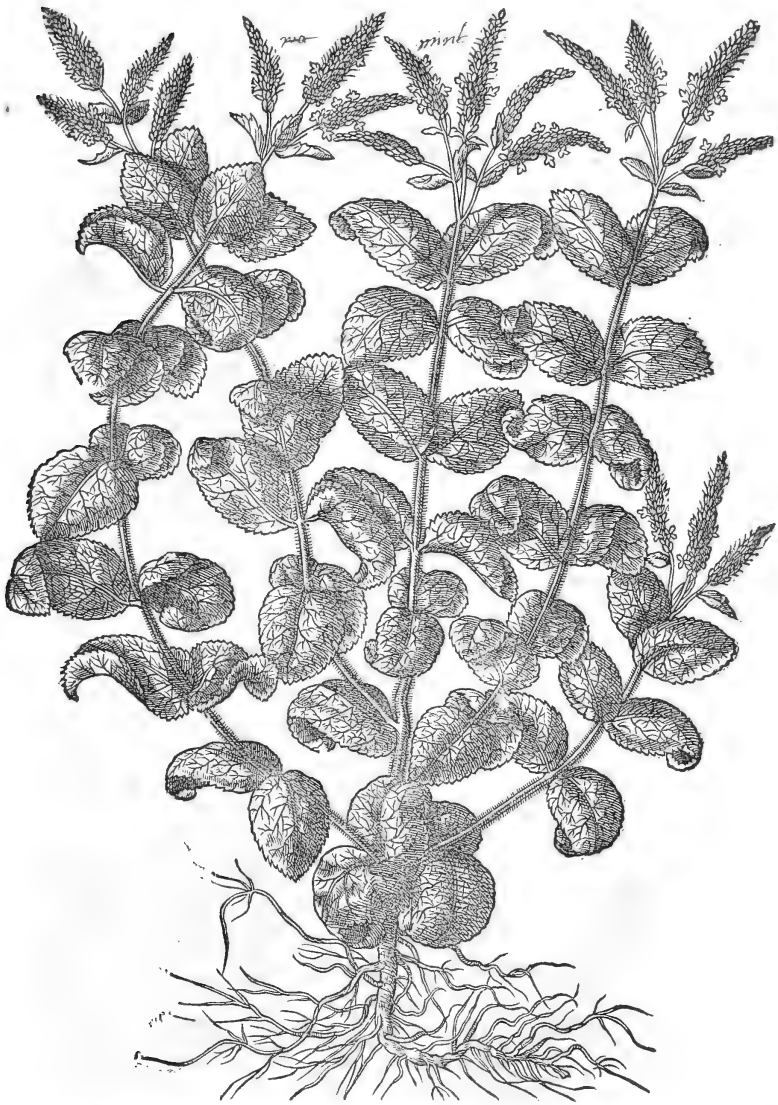

Qui præterea fatetur ſe uidiſſe (quòd potius eum oculos fefelliſſe putauerim) Balſamitam deſciuiſſe in calamintham, Tri-
10 *nium quidem, non Theophraſtum ſecutus. Siquidem Theophraſtus in mentham, non in calamintham Siſymbrium deſciſcere prodidit. Plinij uerò codices nonnulli libro XIX. cap. X. ſcriptum quidem habent, quòd Siſymbrium in calamintham degenerat, quam lectionem accepit Braſauolus: ſed ea lectio depranata cenſetur. Idcirco factum eſt, ut ij, qui Plinium caſtigarunt, eam reſtituerint, quòd compertum habuerint Plinium ex Theophraſto, hiſtoriam ſumpſiſſe. Itaque iam eius loci uera, & legitima lectio eſt, ut in caſtigatis codicibus legitur, quòd Siſymbrium in mentham deſciſcat, non in calamintham. Siſym-*
brium uero, quod (ut Dioſcorides inquit) aliqui Cardaminam, alij Sium appellant, ea nimirum herba eſt, quam uulgò noſtri Creſcione appellant, acri ſapore prædita, de qua etiam diximus in præcedenti capite, de Sio diſſerentes. Siquidem ea in fon-
tiũ riuis diſcurrẽtibus comite Sio naſcitur, foliis primo exortu rotundis: cùm uerò adoleuerint, erucæ modo diſſectis: odore, ac ſapore ſatiuo naſturtio proximis. Meminit huius Plinius libro XX. cap. XXII. quanuis libro XIX. cap. VIII. aliud Si-

Siſymbrium aquaticum.

SISYMBRIVM SYLVESTRE.

symbrij genus commemoret his uerbis. Sisymbrium simili modo seritur. Lætissimum nascitur in puteorum parietibus, & circa piscinas, & stagna. Hinc quidam existimarunt, Plinium de uulgari menthastro, quod in aquosis passim prouenit, disseruisse. Sisymbrium tam hortense, quàm sponte prouenies, & flatus, & lumbricos pellit, cum herba ipsa in puluerem trita; tum eius decoctum potum. ualet ad uteri inflationes, si unà cum parthenio in calenti tegula calefactum, & odorato meraco aspersum, uentri applicetur: ualentius quoque uterinis doloribus à partu subuenit, si unà cum parthenio, anthemidis floribus, tenuiter concisa, tribus, aut quatuor ouis excipiatur, & deinde in patella, cum oleo lilino ad ignem fiat placenta, & calida applicetur uentri, super ipso umbilico. Illinitur tam recens, quàm siccum calefactum, & uino cretico aspersum, ad uentriculi dolores. Succus testibus illitus nocturnas pollutiones cohibet. Cæterùm aquaticum Sisymbrium cum raphano omni, & petrosilini radicibus, ex albo meraco, & butyro calefactum, & pubi adhibitum, urinas remorantes educit. Succus ex aceto illinitur utiliter ueternosis: Est & alterum eiusdem generis, sed foliis & caulibus longè minoribus, ramulis numerosis,

SISYMBRIVM AQVATICVM.

10 *roſis, in cacumine tantùm comantibus, in quibus floſculi exeunt albicantes. Hoc autem non ſolùm in aquoſis, & riguis prouenit, ſed in hortis & ſecus itinera, acuto ſapore. Siſymbrij utriuſque mentionem fecit Galenus libro* VIII. *de ſimplicium medicamentorum facultate, ſic inquiens. Siſymbrium tenuium partium, digerentis, excalfacientis, & exiccantis facultatis eſt, & temperaturæ in tertio ordine. Sed & ſemen eius tenuium partium eſt, & calidum. Quocirca ipſum quidam cum uino exhibent ſingultientibus, & tormina patientibus. Siſymbrium uerò, quod quidam Cardaminam uocant, quandoquidem cardamo, hoc eſt, naſturtio ſimile quiddam guſtu præfert, cùm ſiccum eſt, tertij eſt ordinis excalfacientiũ, & deſiccantiũ: cùm humidum, & uiride, ſecundi. Vt Græci* σισύμβριον, *ita etiam Latini Siſymbrium dicunt: Arabes, Siſnabarion, ſeu Siſnasbar: Itali, Siſembro, & Menta Romana: Germani, Vuaſſermuntz, & Bachmuntz: Hiſpani, Hierua buena de agua: Galli, Menthe aquatiche. Quod uerò* σισύμβριον ἕτερον *Græcis, Siſymbrium alterum Latinis appellatur: Italis, Siſembro aquatico, & Creſcione: Germanis, Brunkreſſen, & Vuaſſerkreſſen: Hiſpanis, Berros, & Agriois: Gallis, Creſſon.*

Siſymbrij utriuſque uires ex Galeno.

Nomina.

SISYMBRIVM AQVATICVM ALTERVM.

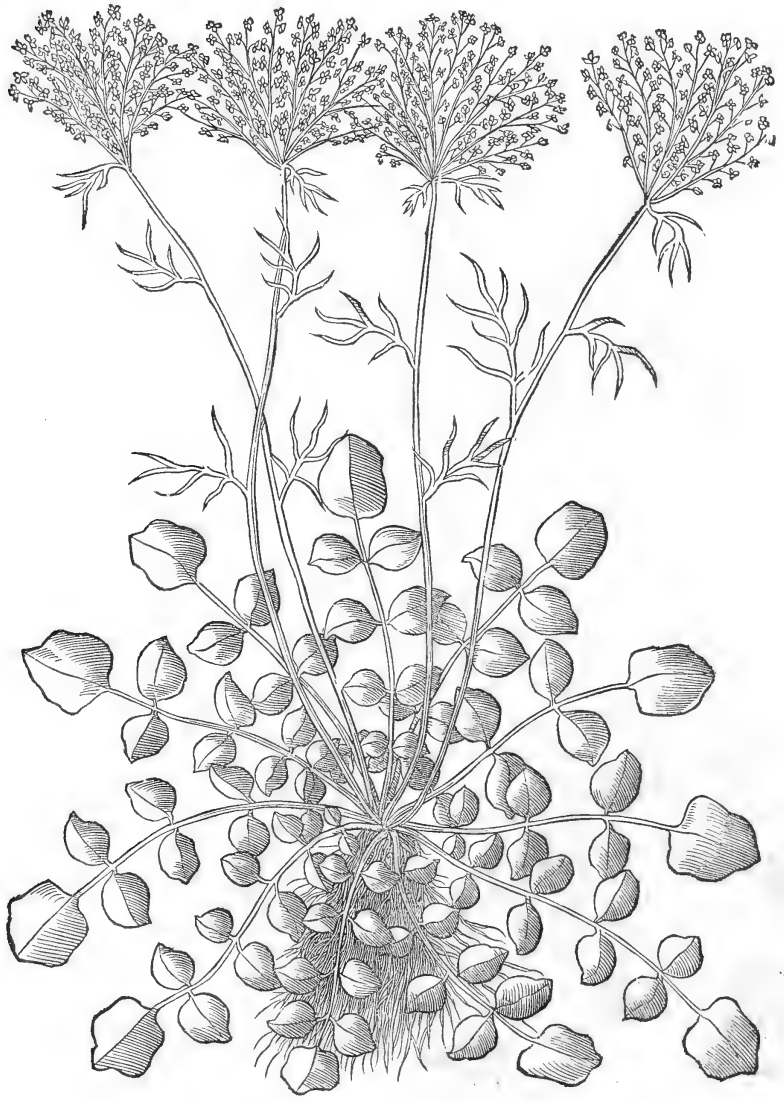

Κρίθμον. CRITHMVM. CAP. CXXII.

CRithmum, ſeu, ut aliqui, Crithamon, fruticoſa, & undique folioſa herbula eſt, cubiti altitudinem ferè petens. Naſcitur in maritimis, & petroſis: folijs pinguibus, numeroſis, albicantibus, ueluti portulacæ,[a] latioribus, & longioribus, ſalſo guſtu: flores [b] candidi ſunt: & ſemen, ceu roſmarini, odoratum, molle, rotundum, quod ſiccatum rumpitur: habet intus tritici modo nucleum: radices digiti craſsitudine, tres, aut quatuor, grati odoris, & iucundi. Radix, ſemen, & folia incocta uino, potu urinæ difficultati, & regio morbo auxiliantur: menſes cient. Eſtur crudum, coctumve in olere. ſeruatur etiam in muria.

a Cat. παχύτεροις. i. craſſioribus.
b μίλινα. i. lutei. Orib.

Naſcitur

NAſcitur Crithmum non modò in omnibus Tyrrheni promontorijs, ſcopulis, ac rupibus, præſertim Argentario monte in maritimis noſtris Senenſibus, & uniuerſo circum Italiam litore; ſed etiam in Adriatico ſinu, ubi ſcopuloſa, & prærupta ſuperſtant litora: quemadmodum nobis contigit uidere eo tractu per quem à Timauo fonte Tergeſtum nauigatur: nanque inibi illa ſcopuloſa litora crithmo referta ſunt. Crithmum Romæ, & in uniuerſa ferè Hetruria Fœniculum marinum dicitur: etſi in alijs quàm plurimis Italiæ locis, ubi à maritimis in hortis, ac uiridarijs translatum uireſcit, herbam ſancti Petri appellitet uulgus. Quo nominis argumento non deſunt, qui exiſtiment, plantam hanc legitimum eſſe Empetron, libro IIII. à Dioſcoride deſcriptum inter ſimplicia medicamenta, quæ deiectoria pollent facultate. Inter hos inuenio Pandulphum Collinutium in defenſionibus Plinij contra Leonicenum, qui Empetron corrupto uocabulo Sanpetram herbam uocari putat, nulla habita facultatis, notarumque ratione. Cuius ſententiæ maximè refragatur experientia, quòd Crithmum quanquam abunde, copioſeque ingeſtum, nec pituitam, nec bilem, nec aquam intercutem trahit, quemadmodum

Crithmi conſideratio.

Quorundam lapſus.

CRITHMVM I.

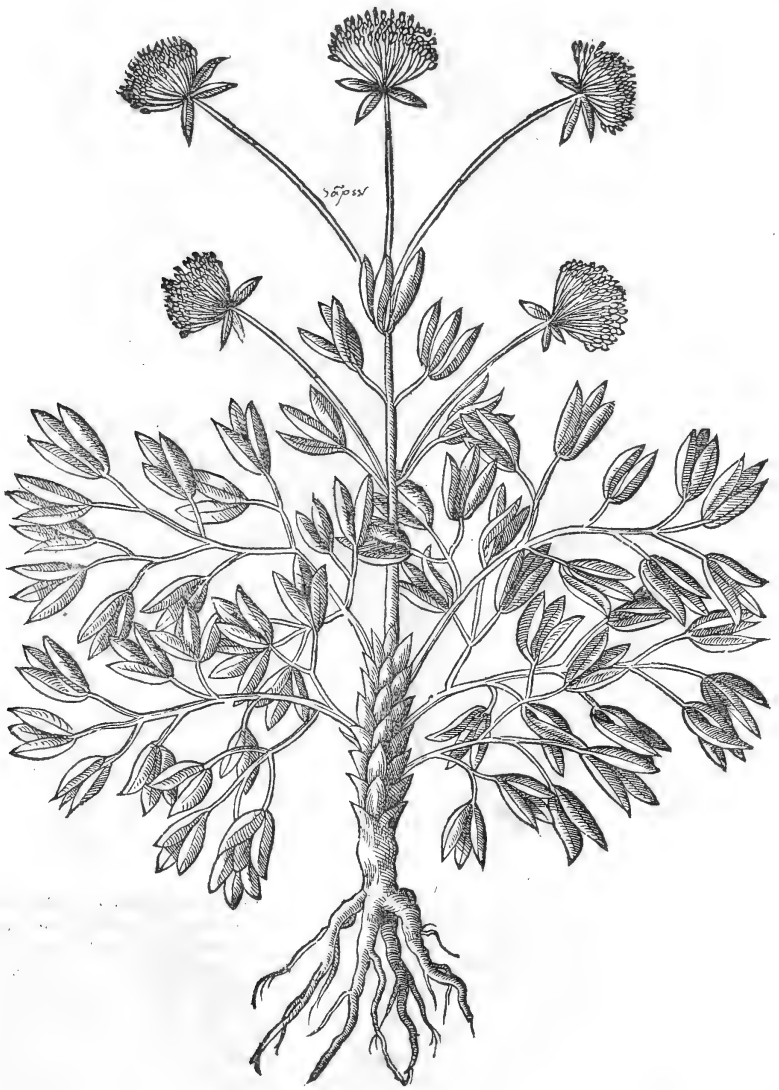

empetro

CRITHMVM II.

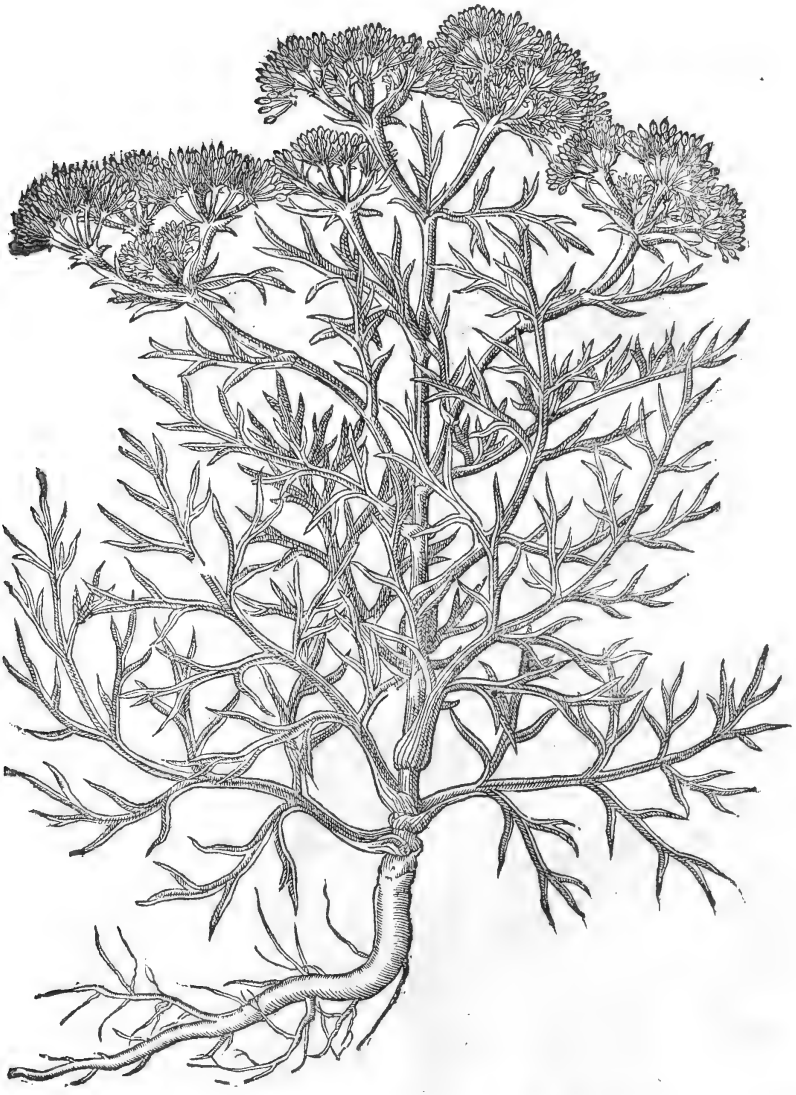

empetro reddidit Dioſcorides. qui propterea illud inter ea, quæ aluum deiiciunt, medicamenta locauit. Quomodo autem 10
Empetron quis idem cum herba ſancti Petri rectè dixerit, ſi empetron nullis alijs à Dioſcoride repræſentatur notis, quàm quòd naſcatur in montibus, & maritimis, ſalſo, & amaro ſapore? Verùm enimuero non modò putandum; ſed etiam pro certo, meo quidem iudicio, affirmandum erit, herbam hanc Crithmum eſſe. Quippe quòd ea notis omnibus, quæ radicibus, folijs, caulibus, ac ſeminibus, & uniuerſæ denique plantæ tribuit Dioſcorides, Crithmum planè referat. Cæterùm maritimi crithami duo alia habentur genera. Primum, à præclariſſimo uiro Iacobo Antonio Cortuſo mihi miſſum, uulgari ferè ſimile eſt, niſi quòd folijs eſt anguſtioribus, & in cacumine mucronatis, atque pungentibus, ſalſo, & acuto ſapore: caulibus uerò prægnantioribus, ſuccoſioribus, uegetioribusq́; in quorum cacumine ramuli exeunt bini, terni, quaterniue ſuas ſinguli umbellas proferentes, albis floſculis refertas, è quibus ſemen oritur fœniculo quadantenus ſimile, cui radicem quoque ſimilem profert. Alterum ab una radice plures emittit caules rectos, circa quos totos folia habentur, per interualla tamen plura

ex una

CRITHMVM III.

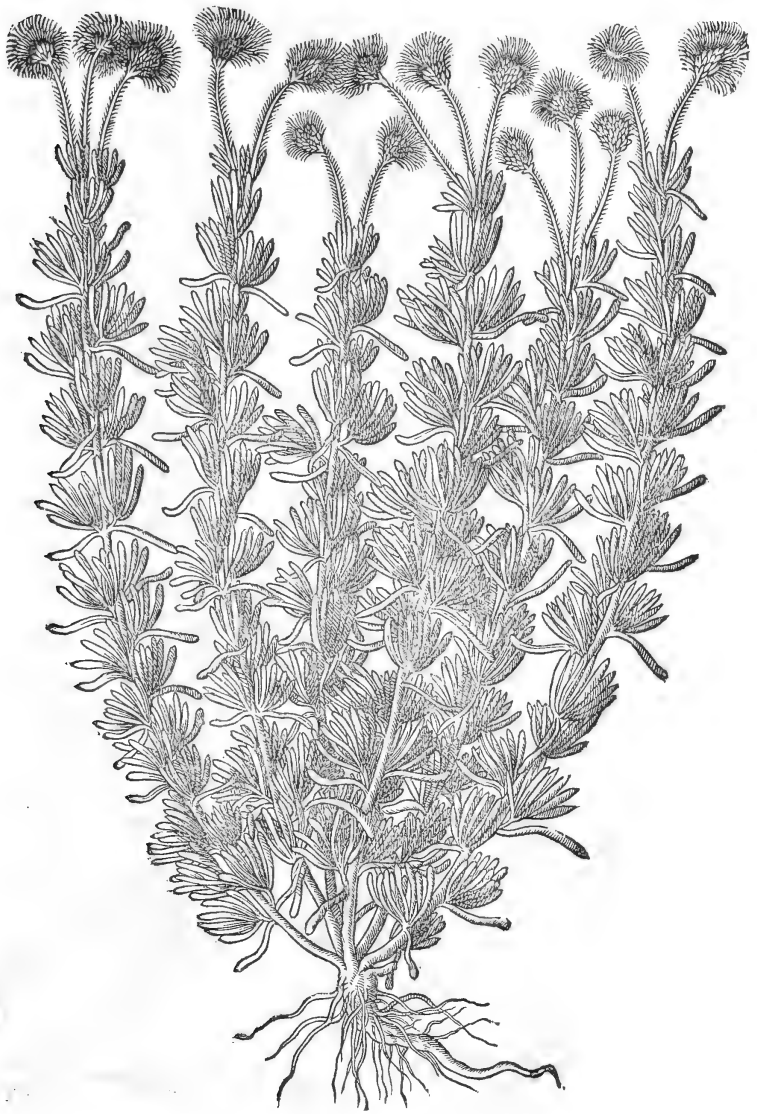

ex una origine gregatim prodeuntia, longiuſcula, craſſa, & ſalſo etiam guſtu, ſub horum exortu peculiare quoddam erum-
10 *pit folium, cæteris duplò longius, è quo propè caulis cauitatem pediculus exit, è quo ſex, ſeptemue folia breuiora produntur, ut ex appicta eius imagine quiſpiam uidere poterit. Flores fert in cacumine orbiculatos, milloſosque, colore pallido: Radice nititur longa, tereti, non ſine aliis adnatis. Non deſunt quoque, qui hanc Empetron faciant, ſed ego iis haud ſubſcribere auſim, cum plura ſint, quæ reclament. Hæc enim nuſquam in montibus oritur, nec pota uentrem exoluit. Eſt & altera planta, quæ non ſolum odore, ſaporeque Crithamum refert, ſed quadantenus ſua ipſius facie. Hanc nos Terreſtre Crithamum, his de cauſis appellare uoluimus. Naſcitur hæc in Boema copioſa, præſertim in agro Pragenſi non ſolum inter ſegetes, ſed in agrorum marginibus, & ſecus uias, foliis longis, anguſtis, firmis, ternis ex uno pediculo, ipſoque longo prodeuntibus, utrinq; denticulatis, ſalcis frumentariæ modo. Cæterùm quæ in caulium ſummis partibus habentur, minora, breuioraque ſunt. Caulem gerit ramoſum, alis concauum; geniculatumque, in cuius ſummitate ramuli exeunt diuulſi, in quibus floridæ, albi-*

cantesque

CRITHMVM IIII.

cantesque ſint, umbellæ, in quibus poſtremò ſemen oritur paruum, oblongum, acre, & odoratum. Radice nititur ſylueſtri paſtinacæ haud abſimili, minore tamen: ſapore in primis dulci, ſed ſi diutius mandatur, acri, & odorato. Crithami uires recenſuit Galenus lib. v 1. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Crethmum guſtantibus ſalſum quodammodo eſt, cum paucula amaritate. quamobrem uis eius eſt exiccatoria, & abſterſoria: utraque tamen imbecillior in eo eſt, quàm in amaris. Κρίθμον Græci, Crithmum item & Crithamum Latini uocant: Itali, Crithamo, Finocchio marino, & herba di ſan Pietro: Germani, Bacilen, & Meerfenchel: Hiſpani, Perexil de la mar, & Vnhas de agnula yerua: Gallis, Bacille, & Fenoil marin.

Crithmi uires ex Gal.

Nomina.

Κορωνόπες.

Κορωνόπους. CORONOPVS. CAP. CXXIII.

COronopus oblonga herbula eſt, per terram ſtrata, fiſsis folijs. coquitur in olere. Radicem habet tenuem, adſtringentem, quæ in cibo cœliacis facit. Prouenit in aggeribus, & locis incultis, & ſecus uias.

CORONOPVS.

Coronopi consideratio.

VArias, ac diuersas reperio eorum fuisse sententias, qui non parum laboris, ac studij impenderunt, ut plantarum historiam à mendis omnibus expurgatam pristinæ, ac propriæ redderent integritati, in inuestigando, quænam inter tot plantas legitimè Coronopus dici possit. Quorum unus extitit Nicolaus Leonicenus, uir quidem ingenio, & doctrina præclarus, qui longa uerborum serie hac de re scripsit, concluſitque tandem, Coronopum eam herbam esse, quam ipse uernaculæ suæ linguæ Capriola, nos uerò nostra Sanguinella appellamus, quòd eam pueri æstate naribus indant, ut inde sanguinem eliciant. Verùm cùm eius sententiam minimè probandam existimauerit Manardus Ferrariensis, hac in re magis Dioscoridi addictus, quàm Plinij, ac Theophrasti placitis, qui Coronopum inter aculeata recensent, his magis adstipulandum esse iudicauit, qui uolunt Coronopum Dioscoridi eam esse herbam, quæ uulgò dicitur Herba stella, omnibus Italiæ hortis uulgaris, ac admodum frequens, quòd in acetarijs passim usurpetur, quàm ijs, qui Capriolam, siue Sanguinellam dictam Coronopum 10

CORONOPVS SYLVESTRIS, SEV SERPENTINA.

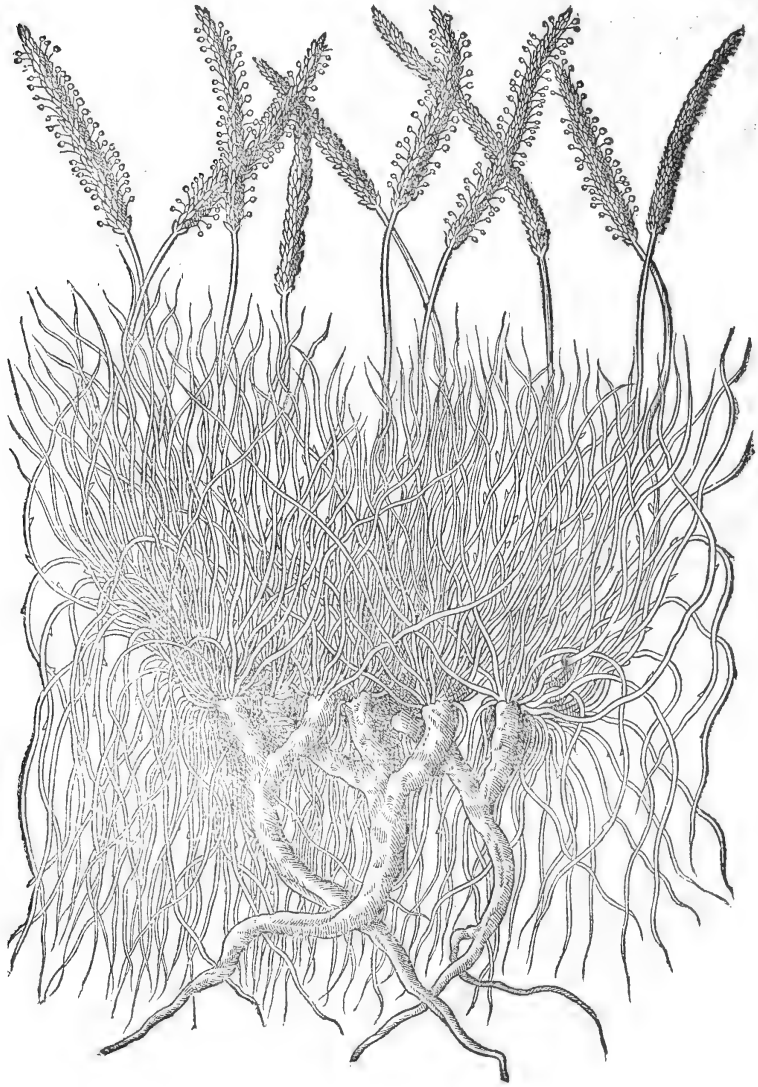

esse

eſſe cenſent. Quandoquidem hæc uuſquam, quod ſciam, in cibis ſumitur, ſed in brutorum tantùm uenit pabulum. Nec deſunt præterea, qui firmiter aſſeuerent, quòd quæ inter plantas uulgò nonnullis Pes coruinus uocatur, aliquibus uerò Pes gallinaceus, qua utuntur nonnunquam medici ad exulcerandas corporis particulas, ubi id expoſtulet neceſſitas, legitimus ſit Coronopus. Inter quos non modò deprehenſi ſunt commentatores Auicennæ, quos nullam rei herbariæ peritiam habuiſſe conſtat: ſed & recentiorum quidam, præſertim ex eorum numero, qui de ſtirpium hiſtoria, & facultatibus ſcripſere commentarios. Nanque Otho ille Germanus cognomine Brunfelſius, tametſi non ignoraret, eos à probatiſſimis uiris refelli, qui in hanc uenerunt ſententiam: tamen (quæ multorum eſt pertinacia) maluit cum rei herbariæ imperitis errare, quàm cum doctis, & peritis rectè ſentire. Quippe Pes coruinus uulgò uocatus (ut in ſequentibus ſuo loco differemus) Coronopus non eſt, ſed proculdubio ranunculus, qui Græcis βατράχιον appellatur, cuius uariæ Dioſcoridi proponuntur ſpecies: inter quas uulgaris Pes coruinus ſuam retinet ſedem. Quòd autem Leoniceni Capriola Coronopus ſit Dioſcoridis, ego quidem cum Manardo nunquam affirmauerim. Nam & ſi gerat hæc herba in ſui culmi faſtigio quinque ueluti graciles ſpicas, quæ cùm manibus dilatantur, cornicis, uel alterius uolucris formam pedis repræſentant; cùm tamen (ut etiam Manardus inquit) in hominum cibum non expetatur, folio exeat nullis inciſuris diſſecto, non ſeratur in hortis, & arida tanquam fœnum aſſurgat, nullo pacto aſſerendum cenſeo Capriolam eſſe Coronopum. Cæterùm ſi modò quis in eo Plinium ſequi uelit, quòd dixerit lib. XXI. cap. XVI. (quod tamen ex Theophraſto ſumpſit) aculeatarum caules aliquarum per terram ſerpere, ut eius, quam Coronopum uocant; fruſtrà, meo quidem iudicio, probare contendet Sanguinellam, ſiue Capriolam eſſe Coronopum, quòd eius caulis culmi modo geniculis interſectus, humi minimè repat, ſed rectus in altum aſſurgat, & culmorum in morè ſpicas ferat. Verùm eos non aberrare putauerim, qui dixerint Capriolam hanc aculeatum eſſe gramen, cuius meminit Plinius lib. XXIIII. cap. XIX. his uerbis. Sunt qui & aculeatum gramen uocant trium generum, cùm in cacumine aculei ſunt plurimùm quini, dactylon uocant. Hos conuolutos naribus inſerunt, extrahuntque ſanguinis ciendi gratia. Neque uſquam, quod equidem legerim, expreſſit Plinius (ut Ruellius teſtari uidetur) gramen hoc aculeatum eſſe coronopum. Illud præterea animaduertere oportet, quòd Dioſcorides non ſcribit Coronopum aculeatam plantam eſſe, neque eum inter aculeatas libro tertio recenſuit, ſed hîc inter olera, quæ in ciborum uſum ueniunt. Quanuis contrarium fecerit Theophraſtus, quòd fortaſſe ad foliorum formam alluſerit, qui laciniarum tenuitate coronopo aculeata uidentur; cùm tamen pungere non ualeant, ut cum acanthinis pariter luſit Dioſcorides. Quare facilè adducor, ut credam, Coronopum tam Theophraſto, quàm Dioſcoridi idem eſſe. Ideóque Plinius libro XXI. Theophraſtum ſecutus, Coronopum aculeatum facit: libro uerò XXII. Dioſcoridem fortaſſe imitatus, aculeorum haudquaquam meminit. Sed & illud ſilendum non duximus, quòd ex illo grami nis genere, quo pueri ludentes ſanguinem è naribus eliciunt, Sclaui Carniolæ incolæ, item Goritienſes ſemen colligunt, deglubuntque in pilis, & milij, uel panici modo carnium iure decoquunt, granulis oblongiuſculis panico minoribus, guſtui non ingratis, adeò ut Germani himeldauu uocent, hoc eſt, cæleſtem mannam. Huius plantam (cuius inferius libro quarto inter gramina mentionem faciemus) Sclaui cornicis pedem appellant. Quo fit, ut quaſi certò crediderim, quòd Leonicenus ab ijs fortaſſe doctus, putauerit hanc plantam eſſe Dioſcoridis Coronopum. Qui cùm Coronopum ſcribat ſpinis nullis rigere, ſeriquè in hortis in ciborum uſum, eos nihil falli exiſtimauerim, qui nobiſcum ſenſerint eam plantam legitimum eſſe Coronopum, quæ uulgò nobis Herba ſtella uocatur. Nempe nullam hactenus plantam uidi, quæ perinde ac illa adamuſſim Coronopum referat. Coronopus itaque folia fert longa, anguſta, per interualla corniculata, humi accubantia, & in ſtellæ modum radiantia, caulem, ſpicam, florem, & ſemen gerit per omnia plantagini ſimilia, adeò ut nulla ferè accedat notarum differentia, radice nititur unica, numeroſis tamen adnatis capillamentis, foliorum ſapor plantaginis eſt. Quo fit, ut crediderim Coronopum eiuſdem eſſe generis. Inuenitur quoque Coronopus ſponte naſcens diluto extenuatoque ſolo in comitatu Goritienſi, non longè à Soutij fluminis ripis, & in loco, qui dicitur in collibus. Eam inibi uulgò Serpentinam appellant, quòd eius radix in uino pota uiperarum, aliorumque uenenoſorum animalium morſibus maximè aduerſetur, ſitque præcipuum remedium, ita ut ipſa ſola (quod equidem experientia compertum habeo) liberet demorſos. Sunt, qui hanc Holeſtium eſſe cenſeant, quorum non poſſum non probare ſententiam, ut lib. quarto fuſius differam. Coronopi uires paucis perſtrinxit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Coronopodis radix cœliacis prodeſſe creditur manducata.

Quorundam opinio damnata.

Leoniceni opi nio reprobata.

Gramen aculeatum Plinij.

Coronopi ſylueſtris mẽtio, & uires.

Coronopi uires ex Gal.

Eius nomen Græcum κορωνόπους, item & Latinum Coronopus: Italicum, Coronopo, & herba ſtella: Germanicum, Kraen fuoß: Hiſpanicum, Guiabelha: Gallicum, Capriole.

Nomina.

Σόγχος. SONCHVS. CAP. CXXIIII.

SOnchi duo genera. Sylueſtrior quidam eſt, & magis ſpinis horret. Alter teneritate quadam molleſcit, cibis expetitus. Caule conſtat anguloſo, † inani, interdum rubente: folijs in ambitu per interualla diſſectis. Vtriuſque uis refrigerat, modicè adſtringit. unde æſtuanti ſtomacho, & inflammationibus illiti proſunt. Succus eorum ſtomachi roſiones ſorbitione mitigat: lac elicit. in uellere appoſitus, ſedis, ac uuluæ collectionibus opitulatur. Tam herba, quàm radix illita, uibratis à ſcorpione ictibus ſubuenit. Alter ſonchus tenerior, arboris inſtar eſt, latis conſtans folijs: caulem in ramos exeuntem folia diſtinguunt. ſed ad eadem pollet.

SONCHVS ASPERA.

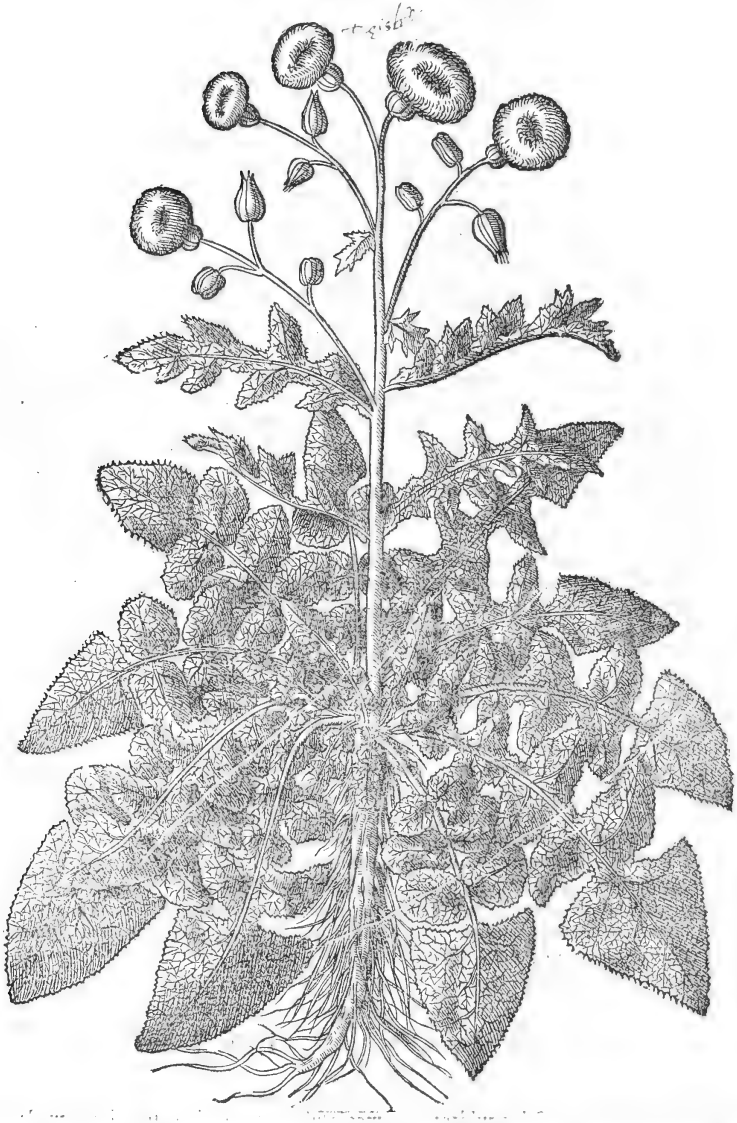

Sonchi confid.

Sonchus in Hetruria, ubi Latinum nomen adhuc perdurat, Cicerbita uulgò uocatur. Viſuntur in hortis, campis, & 10 ſuineis duo ſonchi genera, alterum aſperum, alterum læue. Folia utraque ſonchus profert cichorij modo laciniata, quæ quidem in aſpero criſpa, aſpera, & pungentia, ſubrubentiaque habentur. in læui uerò læuia, & ſpinis nullis rigentia. Huius duo habentur genera; quæ tantum folijs aliquatenus differunt, nempe eorum alterum læuioribus habetur folijs, minus quoque laciniatis, ac etiam magis extenſis. Omnibus caulis eſt cubitalis, intus uacuus, mollis, fragilis, lacte prægnans, & plerunque ruſeſcens. Flores gerit in caulium ſummitate melinos; ſenetioni haud abſimiles; qui deinde in pappos euaneſcunt. Sed tertium illud genus, de quo in fine capitis diſſeruit Dioſcorides, non ſolùm non inuenitur in Italia, ubi non recordor me hactenus uidiſſe plantam, quæ Sonchum arboreſcentem referat; ſed neque etiam de eo quicquam, quod equidem legerim, memoriæ prodiderunt Theophraſtus, & Plinius. Soncho noſtri utuntur hyeme in acetarijs, præſertimque eius radicibus, quæ cùm teneræ ſint, manſuque dulces, frequenter menſis expetuntur. In uino decoctus ſtomachi fluxionibus medetur.

Lactuus

SONCHVS LAEVIS.

Lacteus liquor à caule emanans, datur potandus ægrè ſpirantibus, & aſthmaticis. Idem auribus inſtillatus dolorem tollit, & præſertim in malicorio cum oleo decoctus. Stranguriam quoque ſanat, ciathi menſura potus. Commanducata folia oris grauedinem tollunt. Sonchi uires nobis deſcripſit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Sonchus ubi adoleuerit, ex ſpinoſis plantis eſt. Cæterùm uiridis etiamnum, & tener eſtur, perinde ut cætera olera ſyluęſtria. Temperamentum eius quodammodo miſtum eſt: conſtat enim ex aquea, terreaque eſſentia, utraque leuiter frigida. Nam & adſtrictionis cuiuſdam eſt particeps: & ſiue cataplaſmatis in morem illinatur, ſiue edatur, manifeſtò refrigerat: poſtea uerò quàm planè reſiccatus fuerit, terreſtre eius temperamentum redditur, modicam habens caliditatem. ζόνχος, *ſic Græcè, ut etiam Latinè Sonchus appellatur: Italicè, Soncho, & Cicerbita: Germanicè, Vuilder haſen koel, Gens dyſtel: Hiſpanicè, Serraya, & Serralha: Gallicè, Latteron, & Palais an licure.* Sonchi uires ex Gal.

† *Hæc dictio κενὸς, quæ uacuum, & inanem ſignificat, hîc non legitur in uulgatis Græcis. Sed tamen eam habent uetuſti codices, quibus etiam adſtipulatur Oribaſius. Ergo non erit, ut aliqui putant, ex Plinio duntaxat repoſita.*

SONCHVS LAEVIS ALTERA.

Σέρις. SERIS, SIVE INTYBVS. CAP. CXXV.

SEris duûm generum eſt. Altera ſylueſtris, quæ picris, & cichorion uocatur. Altera ſatiua, latioribus folijs conſtat, ſtomacho quàm hortenſis utilior. Quæ iterum in duas ſpecies digeritur. una folio latiore prodit, lactucarum ſimillima: altera anguſtiore eſt folio, & guſtu amara. Vtraque refrigerat, & adſtringit, ſtomacho utiliſſima: aluum ſiſtit cocta, ſi cum aceto adſumatur. Silueſtres ſtomacho meliores: quandoquidem æſtuantem ipſum, & quem imbecillitas uexet, cibo leniunt. Cardiacis per ſe, aut cum polenta, utiliter illinuntur: podagris, & oculorum inflammationibus auxilio ſunt. Herba cum radice illita, percuſsis à ſcorpione ſubuenit: igni ſacro cum polenta medetur. Succus cum ceruſa, & aceto, ualet ad illitus eorum, quæ refrigerationem deſiderant.

Quoniam

INTVBVS MAIOR.

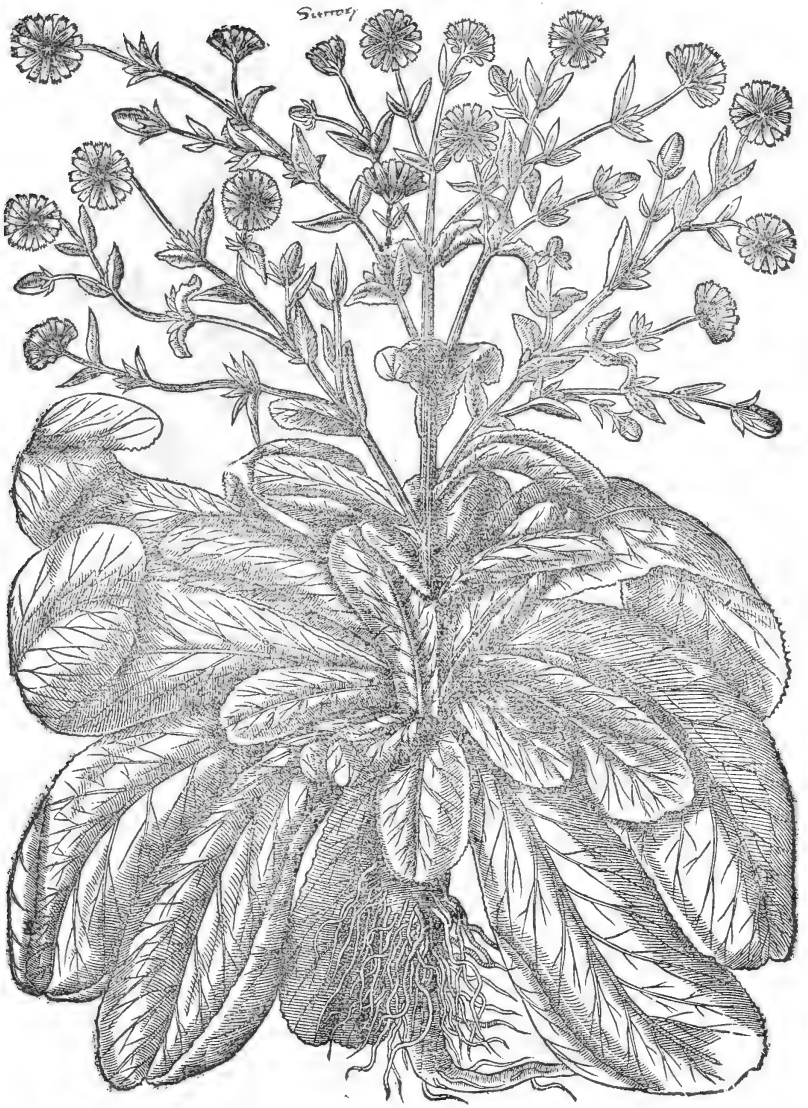

Seridis, ſiue Intybi conſid.

10 *QVoniam in Græcis vulgatis codicibus initium iſtius capitis & in verbis nonnullis, & in Seridis generibus depravatum, & confuſum legitur; ideo ex libro Oribaſij ſimplicibus dicato, atque etiam ex antiquiſſimis Dioſcoridis codicibus manuſcriptis, illud legitimè, & ordinatè legendum putamus, hoc modo.* Σέρις ἀγρία, καὶ κηπαία τις. ὧν ἡ μὲν ἀγρία διπλῆ. ἡ μὲν γὰρ πικρίς, ἡ καὶ κιχώριον καλεῖται. ἡ δὲ ἥμερος πλατυφυλλοτέρα, καὶ ὑγροτέρα τῆς κηπαίας. τῆς δὲ κηπαίας διπλοῦν εἶδος. ἡ μὲν ἐστὶ θριδακοειδέστερα, καὶ πλατύφυλλος. ἡ δὲ στενόφυλλος, καὶ ἔμπικρος. *id eſt.* Seris ſylueſtris, & hortenſis. Sylueſtris quidem duplex: altera picris, quæ & cichorion nocatur: altera ſatiua latioribus foliis, & ori gratior, quàm hortenſis. Hortenſis verò duplex genus: una folio latiore, lactucæ ſimilior: altera folio anguſtiore, & guſtu amara. Huic lectioni maximè adſtipulatur Serapio, quippe qui ex Dioſcoride tot habeat ſylueſtris Seridis ſpecies, quot domeſticæ. Id quod etiam ex uſu clariſſimè patet, cùm tam ſatiua, quàm ſua ſponte naſcens Seris quotidie ſit præ manibus, & ſumatur in cibis. Satiua quidem ubique ſerè in Italia in hortis colitur, folio erraticæ ampliore, læuioreque, ab hortenſi anguſtifolia Seride non longè diſſimilis:

INTVBVS MINOR.

quin & ori erratica gratior. Ea uerò, quæ ſponte prouenit, paſſim ferme uireſcit, folijs in ambitu longè magis laciniatis, anguſtioribus, aſperioribus, & amarioribus. Sunt qui pro certo habeant, Scariolam à domeſtica latifolia Seride nihil differre, quòd ita eſſe comprobet Serapionis ſcriptura. Alij Scariolam uocant alteram domeſticæ ſpeciem, quæ anguſtiore eſt folio, & guſtu amarior. Sed animaduertendum eſt, Scariolam in Serapione, Scrapionis non eſſe, ſed interpretis, cui nulla, mea quidem ſententia, in hoc fuerit adhibenda fides. Quippe cùm ſciuerit is Scariolam, corrupta à barbaris uoce, nil aliud ſignificare, quàm Seriolam, Serimq; non aliud eſſe Græcis, quàm Latinis Intybum, huius genus latifolium (perperàm tamen) Scariolam appellauit. Qua in re eorum equidem ſententiam magis laudauerim, qui anguſtifoliam Serim, quòd latifolia ſit minor, Scariolam, ſeu potius Seriolam, ac ſi paruam Serim dixeris, uocant: tametſi in ſylueſtrium quoque genere, ea etiam Seriola dici poſſit, quæ paſſim in hortis colitur, quòd domeſticæ Seriolæ non longè ſit abſimilis. Omnesitaque in Italia uulgaris ſunt notitiæ, quòd noſtratibus menſis frequentiſſimè in acetarijs apponantur. Quamobrem olitores has hyeme ter-

10

ra, &

INTVBVS CRISPA.

10 *ra, & ſabulo in hortis obruunt, quoniam hoc artificio mirum in modum albeſcunt, & tenerrimæ euadunt, & in totam aſſeruantur hyemem, artem hanc à natura docti, quòd uiderint ſæpius in campeſtribus Cichorium aquarum inundationibus terra, uel arena obrutum, & tenerrimum, & candidiſſimum reddi, exuta omni ex parte amaritudine. Eſt quoque tertium* INTYBI HORTENSIS *genus, amplo, folioſoque ceſpite proueniens, folijs magnis, ſed ubique in ambitu criſpis, ac fimbriatis, caule cæteris maiore, craſſiore, teneriorèque, in acetarijs expetitum. Reliqua cum cæteris paria ſunt. Verùm quanuis aſſerat Dioſcorides ſylueſtrem Intybum, quemadmodum & ſatiuum duorum tantùm eſſe generum; Chondrillam tamen, cuius hiſtoriam ipſe ſub duplici ſpecie ſequenti capite deſcribit, inter Cichorij genera eſſe reponendam, nemo eſt qui ambigat. Quemadmodum & tertiam illam, quæ Theophraſto lib.* VII. *cap.* XI. *de plantarum hiſtoria Aphaca uocatur. Hæc enim illis ingnſtabilis, & amara eſt: feſtinanter hæc floret, ſed celeriter flos ſeneſcit, atque in pappos euaneſcit. Tum alius iterum prouenit, atque iterum alius, idque tota hyeme, uereque toto uſque æſtatem facilitatur. Flos melini ſpeciem gerit. hæc*

illa.

CICHORIVM DOMESTICVM.

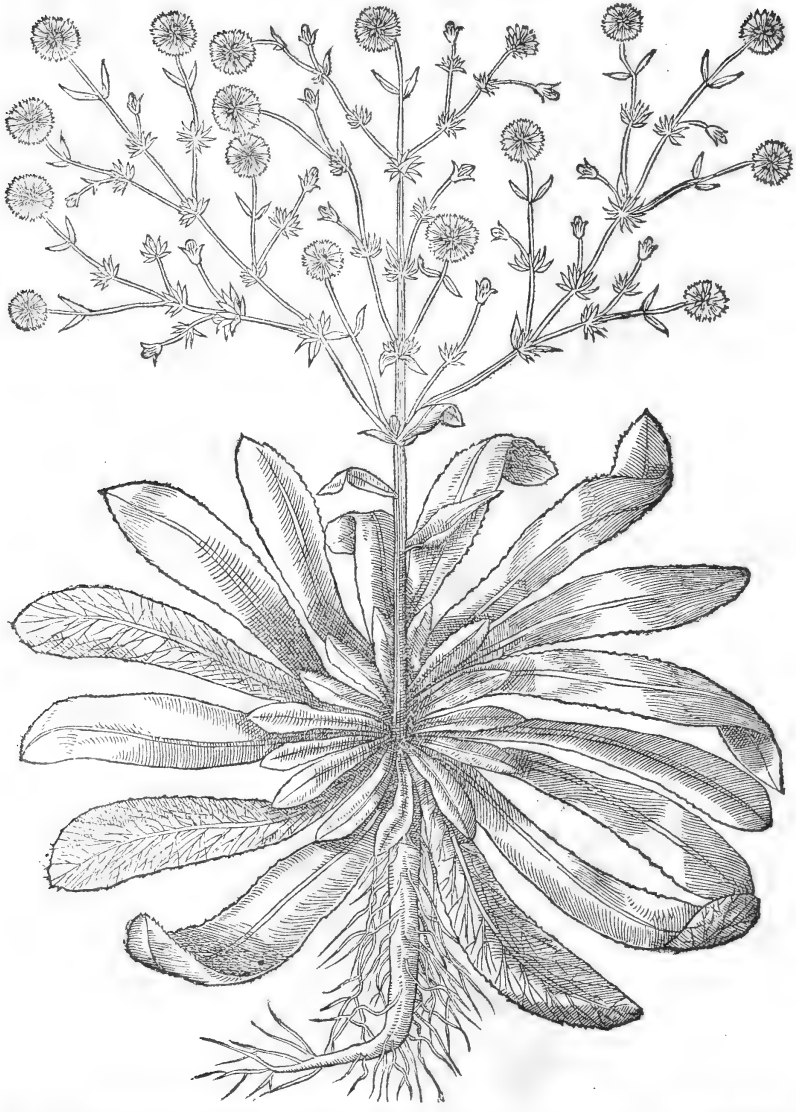

ille. Huic per omnia in uniuerſum reſpondet, quæ nonnullis DENS LEONIS, *alijs Dens caninus, quibuſdam Caput monachi, aliquibus Roſtrum porcinum, pleriſque ucrò Ambubeia uocatur. Tametſi Plinio Cichorium ipſum propriè Ambugia, uel Ambubeia dicatur. E terra prodit hæc herba, in ipſo ſtatim Veris initio, foliis cicoraceis, frequenter laciniatis, in ſagittæ modum, humique accubantibus; caule palmari, rotundo, glabro, ſubrubente, concauo, lacteo ſucco prægnante. Flore luteo, ſolioſo, quo decidente ſubcreſcit papposum caput; & admirabile naturæ ludentis opus, quòd tandem ſpirante uento efflatur in auras. Radicem habet Cichorio proximam, lacteo ſucco plenam, ſed longè amariorem. Cocta ſtomachum diſſolutum adſtringit, cruda uerò aluum ſiſtit, eadem dyſentericis auxiliatur, ſed magis cum lente decocta. Succus potus prodeſt, quibus genitura effluit. In aceto decocta, urinæ tormina diſcutit. Vniuerſæ plantæ decoctum potum, auxiliatur regio morbo laborantibus. Tradunt magi ſucco totius cum oleo perunctis fauorem conciliari, eoſque facilius impetrare quæ uolunt.* 10

Seplaſiariorũ negligentia.

Sed profectò maxima eſt ſeplaſiariorum multorum negligentia, atque ignauia, qui cùm in hortis numeroſiſſimum, præſtantiſſimum

tiſſimumque habeant Intybum, & in campeſtribus Cichorium ubique frequentiſſimum, harum plantarum loco modò hieracium, modò ſylueſtrem lactucam ſuo lacte refertam ſubijciunt, atque ex ijs aquam, quam nomen de Endiuia mentiri faciunt, ſuis plumbeis cliciunt organis. Quod maximè deteſtandum, eſt: nam etſi hieracio, ſylueſtrique lactucæ uis frigida inſit: tamen præterquam quòd nullam cum iocinore habeant conuenientiam, lac, quo eo potiſſimùm tempore turgent, quibuſdam ſuis partibus calorificum adeò eſt, ut linguam exurat, ac uellicet: quibuſdam uerò adeò ſomnificum, ut non deſint, teſte infrà Dioſcoride, qui illud meconio permiſceant. Eſt & alia Cichoracei generis planta, quam quidam Zacintham uocauere, nobis autem ab effectu CICHORIVM VERRVCARIVM appellare libuit. Radice hæc nititur rapũculi figura, ſubnigricanti colore, adnatis circumquaque capillaceis fibris. Folia habet Cichorij, uerùm paulo aſperiora. Caules edit cubitales, & quandoque maiores, tenues, aſperiuſculoſque, in quorum ſummitatibus flores oriuntur aurei, cicoracea ſpecie, quibus flaccefcentibus ſemen remanet ſubnigrum, capituli inſtar, circunquaque ſecundum longitudinem ſecti, melopeponis modo. Mira

CICHORIVM SYLVESTRE.

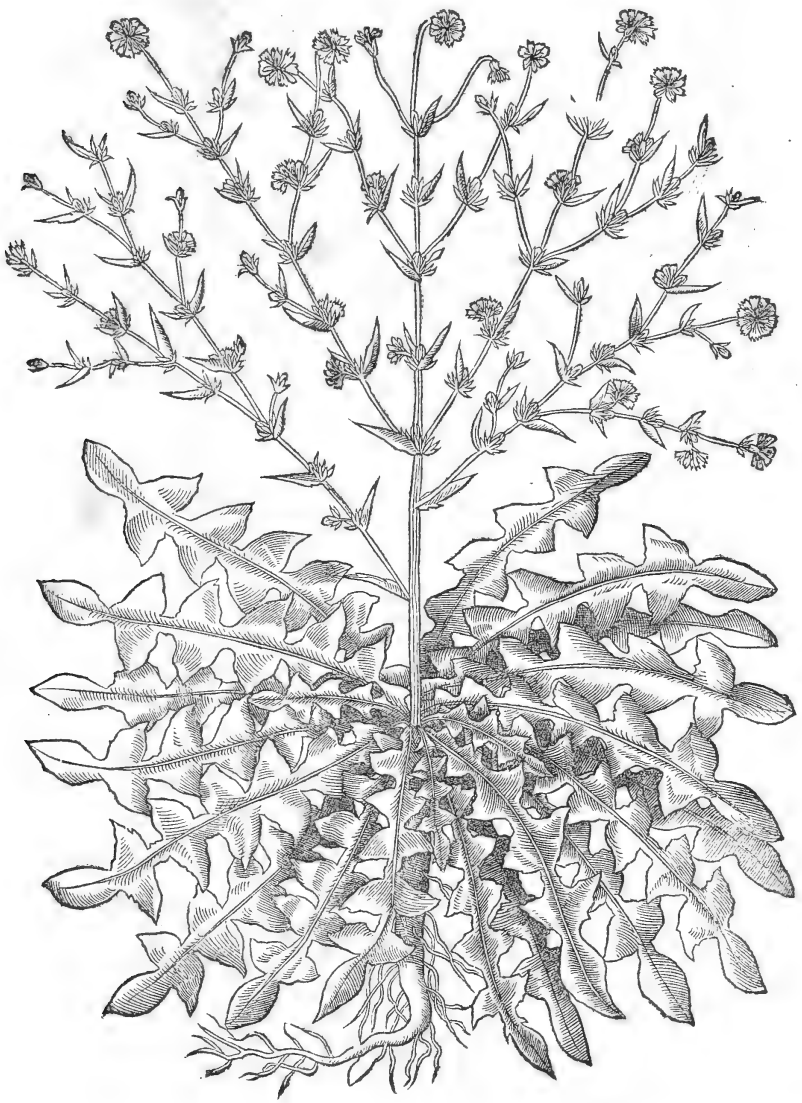

huius

CICHORIVM CONSTANTINOPOLITANVM.

huius plantæ facultas eſt ad tollendas uerrucas. Siquidem ſcimus nos nonnullos, quorum manus uerrucis admodum numerosis ſcatebant, ſanatos eſſe, deuoratis in acetario ſemel tantùm huiuſce Cichoraceæ plantæ foliis. Idem præſtat eius ſemen, tribus dubus drachmæ pondere deuoratum, dum ſe cubitum recipiunt Verrucoſi. Hoc uelim acceptum referant reiplantariæ ſtudioſi Franciſco Calzolario Pharmacopæo Veronenſi, qui plantam ad me unà cum facultatibus miſit. Cæterùm aliud CICHORII *genus,* CONSTANTINOPOLI *allatum, miſit ad me Vienna Clariſſimus Augerius de Busbecke Flander, radicibus numeroſis, Aſphodeli modo dependentibus, ſiliquarum ferè raphani figura. Cuius imaginem, ob rei nouitatem, hîc appingi curauimus.* Cyani mentio. *Sunt præterea qui Intybaceo generi herbam adſcribant, quæ à flore cyaneo* CYANVS *Plinio dicitur; aliquibus uerò uulgò Battiſcula, uel Battijuocere, nobis autem ſior Campeſe, quòd in campis inter ſegetes, Maio, & Iunio menſibus numeroſus proueniat. Expetitur hîc maximè ruſticanis puellis, ſuis contexendis coronis, quibus per æſtatem caput & tempora cingunt. Sed quibus notis, quibúsue rationibus inter Intybacea annumerari poſſit, quid dicam, non habeo.*

Duûm

ZACINTHA, SIVE CICHORIVM VERRVCARIVM.

Duûm eſt generum, maius, & minus. Hoc frequentius in campis habetur, folio longo, piloſo, albicante, barbulis quibuſdam diſſecto. Caules edit plures, bicubitales, lanugino ſoſq; , atq; folijs minoribus refertos, floribus in cacumine cæruleis, in ambitu crenatis, ſquaroſo è calyce prodeuntibus. Radice nititur unica, ſed fibroſa. Maius latioribus prouenit folijs, albioribus, piloſioribus, & nulla in parte diuiſis, ut in lychnide. Vegetiores quoque habet caules, albicantioreſque, breuiores tamen, & flores longè maiores, & patentiores. Naſcitur in montibus frequentius, quàm in campeſtribus. Huiuſce uires nullus antiquorum, quod ſciuerim, ſcriptis mandauit. quanquam Placentinus, quòd affirmauerint aliqui Cyanum peſtilentibus morbis propria dote aduerſari, ſuo de Cichorea Serapio, quod ad peſtilentes febres maximè commendauit, Cyanum etiam inſeruit. Maioris puluis datur utiliter ab alto deuolutis, & ſanguinem reijcientibus, ex aqua plantaginis, aut maioris ſymphyti, aut equiſeti: ſuccus illitus recentia uulnera glutinat, & oris ulcera ſanat. Vtriuſque folia, ſiue ſemen, ex uino decocta, & hauſta, auxiliantur à ſcorpione, Phalangioque ictis: quinetiam omnibus uenenis reſiſtunt. Succus illitus oculorum inflammationes

DENS LEONIS.

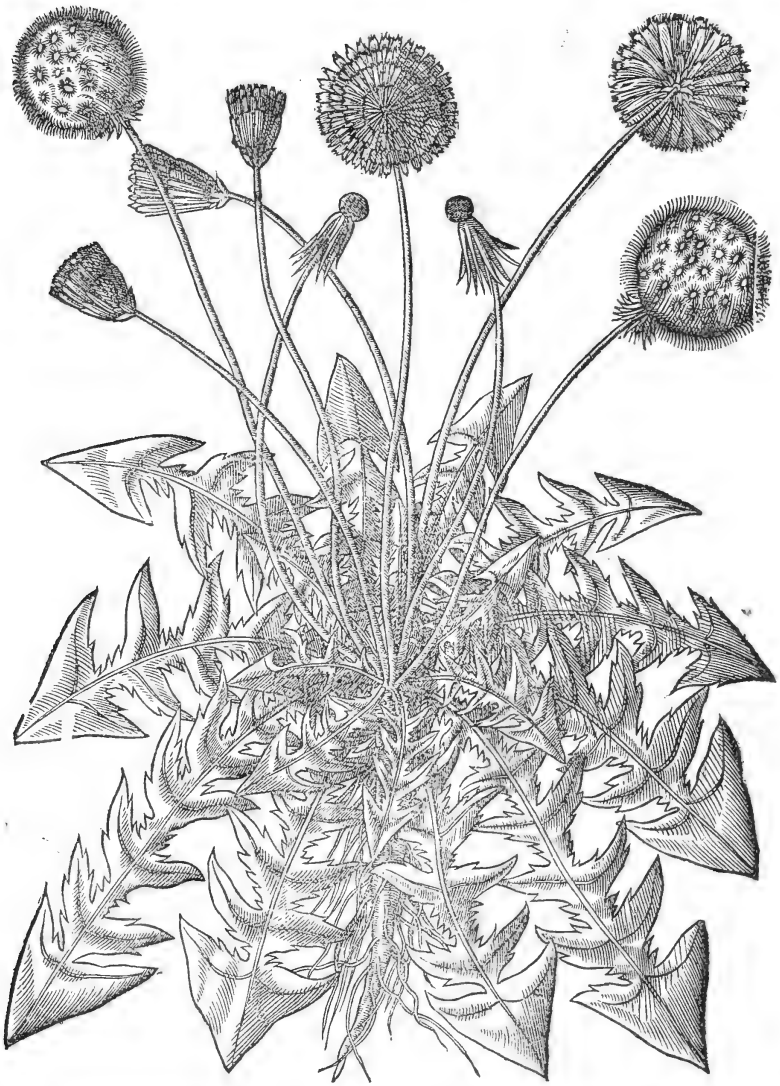

Intybi,& Cichorij uires ex Galeno.

tiones tollit. *Intybi,& Cichorij uires recenſuit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Intybus olus eſt ſubamarum,& magis quod agreſte eſt, quod ob id ipſum picrida, hoc eſt amaram, quidam nuncupant, quidam uerò Cichorium appellant. Eſt autem ea ſiccæ, frigidæque temperaturæ, utrunque ſecundo exceſſu. Porrò domeſtica magis etiam quàm agreſtis refrigerat. Sed & humiditatis multæ admiſtio ſiccitatem extinguit: uerùm utraque adſtringentis qualitatis eſt particeps, uelut & chondrilla: nam & ipſa eſt ſeridis, ſeu intybi ſpecies. Et libro VIII. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos: Cichorium, inquit,& Seris cibarij generis exiſtunt: apud nos nanque rurales ambo hæc edunt & cruda,& cocta. Facultas horum olerum ſubfrigida eſt,& ſubamara, ac moderatè adſtringens: & propter has qualitates, optima pharmaca calidis in temperaturis ipſius hepatis exiſtunt. Vltra hoc enim, quòd moderatè refrigerant, amplius & robur uiſceri addunt per adſtrictoriam facultatem: inſuperque commiſſuras oſculorum uenarum in ſima uiſceris parte ad eas, quæ in gibba ſunt, extergent. Neque uerò frigidas intemperies magnopere lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem*

CYANVS MAIOR.

humiditatem abſque adſtrictione, aut amaritudine poſſident, facere ſolent. Iuuare etiam uiſcus talium olerum ſubſtantia poteſt, etiam ſi citra ſeroſorum, aut aliorum humorum uitiationem intemperies fiat per ſe, & cum humiditatis cuiuſcunque complexu: ex miſtura enim mellis humiditatem per urinam educunt. Quapropter etiam ſi ſiccatu tuſa, quis potioni inſpergat, itidem iuuant. Quin & decoctorum decoctum potatum multum commodi affert. Si uerò non calida aliqua intemperies infeſtet, aut ſi obturatio quædam ſit circa uiſcus, magnopere auxiliantur ex uino albo tenui potata cum his, quæ urinam ciunt. Vtilis autem non ſolùm ſuccus ipſorum eſt tum recens, tum exiccatus; ſed & ipſa olera exiccata, tuſaque, ac trita potui inſperſa, & eorum decoctum in potu acceptum, auxiliantur. Planta, quæ σέρις Græcis, Intybus ſatiuus Latinis dicitur: Mauritanis, Dumbebe, Hundebe, ſeu Endeba: Italis, Endiuia: Germanis, Endiuien: Hiſpanis, Endiuia: Gallis, Endiuie. Quæ uerò σέρις ἀγρία κιχώριον, & σικρὶς, Græcè, Cichorium Latinè uocatur; Italicè, Cichorea: Germanicè, Vuegueiß, & Vueguuartz: Hiſpanicè, Almerones, & Cichoria: Gallicè, Cichoree. Nomina.

CYANVS MINOR.

Χονδρίλλη. CHONDRILLA. CAP. CXXVI.

CHondrilla,quam aliqui cichorion,alij ſerin appellant,caulem,flores, & folia habet cichorio ſimi lia. qua ex cauſa nonnulli ſylueſtris intybi ſpeciem eſſe pronunciarunt,uerùm tenuior tota eſt. In cuius ramulis,gummi maſtiches ſimillimum, magnitudine fabæ inueniri ſolet: quod cum myrrha tritum,& linteo appoſitum,inſtar oliuæ, fœminarum menſes trahit. Tuſa cum radicibus herba, adie cto melle, diuiditur in paſtillos: qui nitro admiſti uitiligines emaculant. Gummi inordinatos pilos replicat. Quod item tenera radix efficit,ſi intincta ſucco acus,pilis admoueatur: contra uiperas in uino pota proficit. Succus decoctæ,in uino,aut per ſeſe potus, aluum ſiſtit. Aliud habetur chondrillæ genus,

CHONDRILLA I.

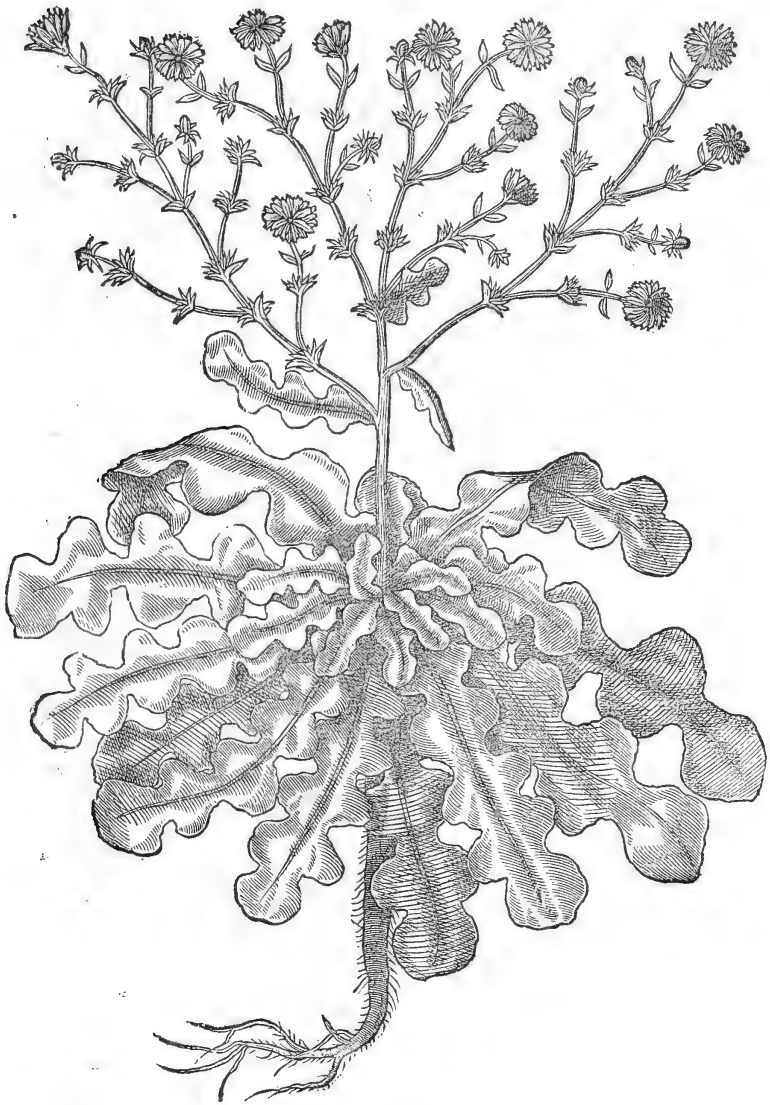

genus, folium ferens oblongum, circumroſum, humi ſparſum: caulem ſucco madentem lacteo: radice tenui,[a] rotunda, læui, uegeta, flaueſcente, ſuccoſa. Cuius & caulis, & folia concoquendi uim habent. Succus incommodos palpebrarum pilos reflectit. Naſcitur in lætis, & cultis.

a Orib. ἐπ' ἄκρᾳ κορυφὴν ἐχέσα. i. in ſummo uerticẽ habens.

Nimirum ſylueſtris cichorij ſpecies Chondrilla eſt: gracilioribus tamẽ folijs, caule, floribus, ac ſemine. Frequentiſſima hæc non modò in Hetruria, ſed etiã in uniuerſa Italia in cultis locis, ſcrobiũ aggeribus, & ſecus uias uireſcere, ac ſuo tẽpore floreſcere conſpicitur: nec minus etiam, quàm cichorĩũ, in acetarijs recipitur, quãuis amarior ſit. Viſitur & alterũ genus huic nõ longè diſſimile, folijs tamẽ non ita in ambitũ laciniatis, nec adeò in mucronẽ deſinentibus. Hæc à lactis ubertate, quo in omni parte, præſertim ſue radice redundat, à noſtris uulgò Lattainola uocatur. Rura eam ſuis acetarijs pro cicho-

Chondrillæ utriuſque conſideratio.

CHONDRYLLA. II.

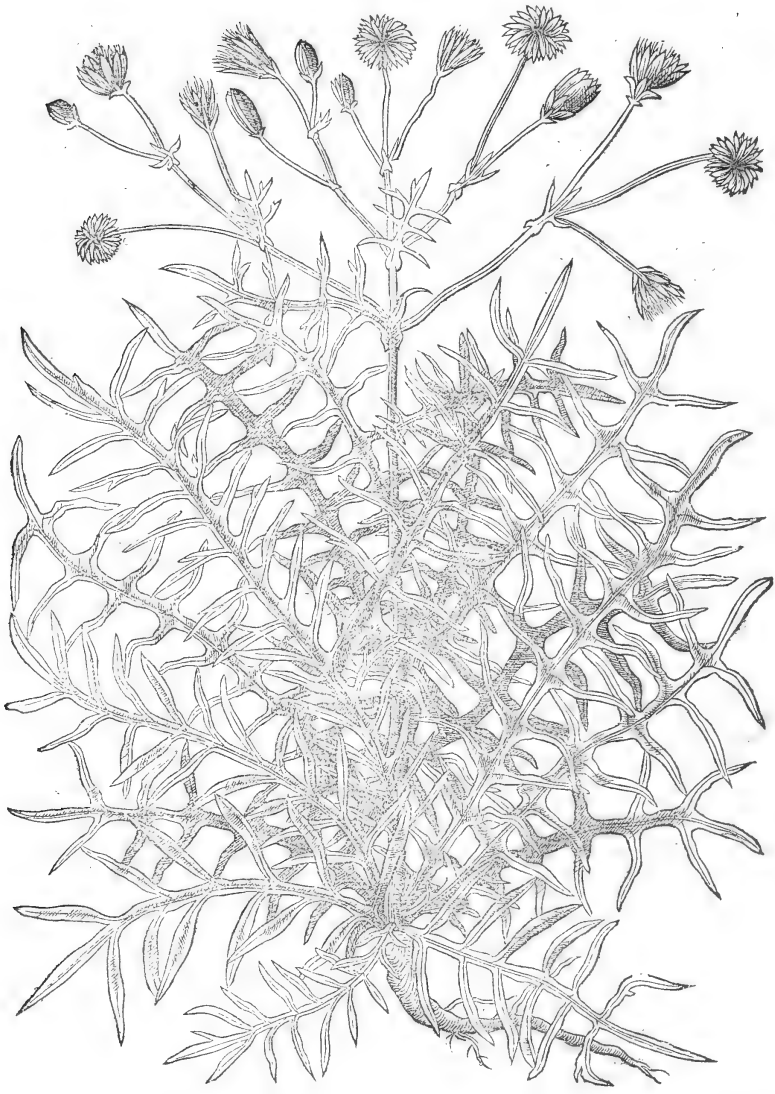

rio indifferenter admiſcent. Chondrillæ uires ſcripſit Galenus lib. VIII. *ſimplicium medicamentorum, ubi ſimul de intybo, & cichorio differuit, nihilque ei peculiare reddidit, præterquàm quòd intybi ſit ſpecies. Veruntamen libro* II. *de facultatibus alimentorum non ſanè intybo, nec cichorio, ſed lactucæ Chondrillam ſimilem fecit. Huic nomen Græcum* χονδρίλλη: *Latinum, pariter & Italicum Chondrilla: Arabicum, Candarel, Cadaron, ſeu Amiron: Hiſpanicum, Leitugas, & Lechugas dentre los planos: Gallicum, Lettron.*

Nomina.

Κολόκυνθα. CVCVRBITA. CAP. CXXVII.

CVcurbita eſui apta. Cruda, trita illitu tumores, & abſceſſus mitigat. Ramenta eius infantibus contra capitis ardorem, quam ſyriaſin uocant, in ſincipite illinuntur: oculorum inflammationes, podagraſque

podagrasque refrigerant. Succus è ramentis tuſis per ſe, aut cum roſaceo infuſis aurium doloribus auxiliatur: aduſtiones cutis in ardenti febre illitu adiuuat. Totius feruefactæ, & expreſſæ ſuccus, cum melle exiguo, & nitro potus, aluum leniter reſoluit. Vinum in cucurbitam recentem excauatam, infuſum, ſi miſtum ſub diuo teneatur, potum aluum læuigabit.

CVcurbita ſatiua, quæ per æſtatem in cibum frequentiſſimè uario ſumitur apparatu, in triplici conſetur genere, nempe longa, rotunda, & ſeſſilis. Sed quanquam Cucurbitæ inter ſe forma diſſimiles habeantur; non tamen propterea uiribus, & natura ſibi inuicem repugnant. Siquidem (ut Columella tradit, & Plinius refert libro XIX. *cap.* V.) *forma uaria in cucurbitis arte, & mangonio fieri facilè poteſt. Nam ſemina, quæ proxima collo fuerint, proceras parient: item ab imis, ſed non comparandas ſupradictis: quæ in medio, rotundas: quæ in lateribus, craſſas, breuiores, ac ſeſſiles, aptiſſimas quidem* Cucurbitæ cõſideratio.

CVCVRBITA.

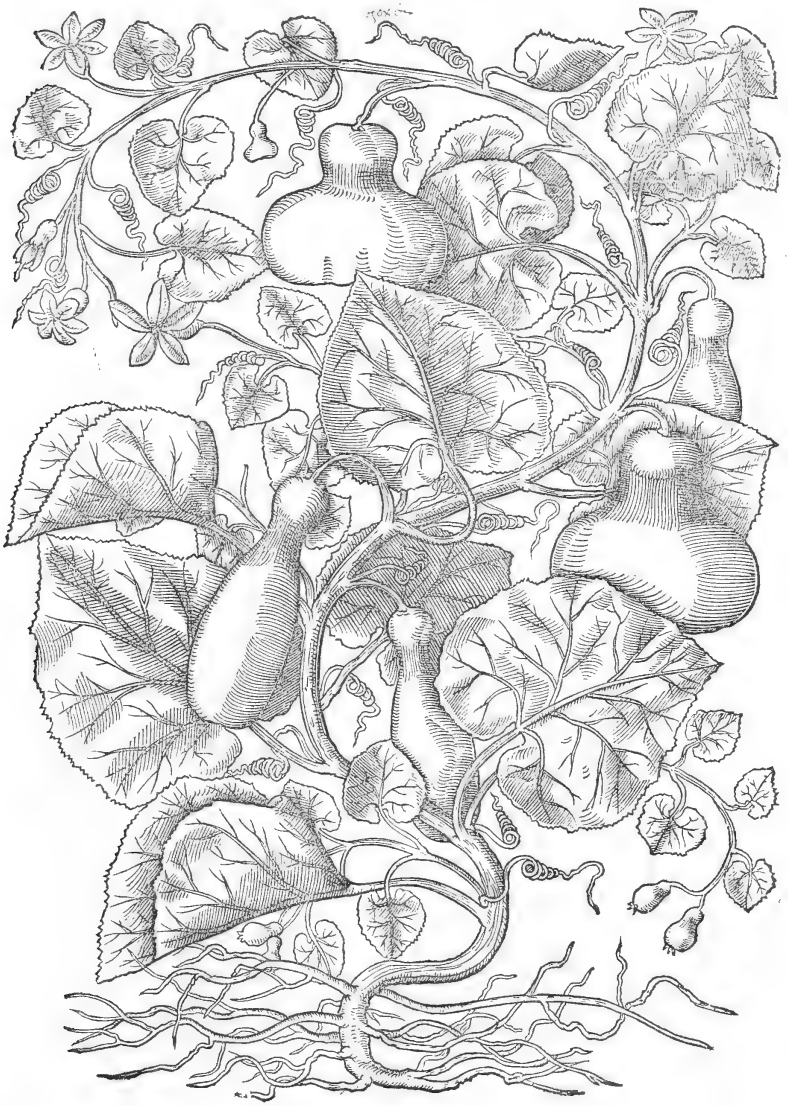

ad recipiendum tum uinum, tum oleum, tum alios quoslibet liquores, urceorum, & cadorum uice. Si uero cordi sit, ut fiant corpore uastiores, de media cucurbitæ parte semen inuerso seratur cacumine. Sed diligenter custodiendum est, ne eo mulieres accedant: nanque earum contactu facilè elangueſcunt incrementa uirentium. tantoque magis, si eis fluxerint menses: tunc enim solo oculorum intuitu tenellos enecant fœtus. Quæ autem ad semina seruantur, è primo seligantur prouentu, pendeantque in sua uite ad hyemem usque: deinde sublatæ insolentur, aut ponantur in fumo, donec penitus siccescant: aliter facilè earum semina, ascita putredine, depereunt. Amant Cucurbitæ mirum in modum aquas: nam si propè in patens uasculum aqua subijciatur, à quinque uel sex digitorum interuallo, ante posterum diem adrepentes cognoscentur descendisse. Sine semine nascentur, si per triduum antea, spargenda semina oleo sesamino macerentur. Hederaceis uirescit cucurbita foliis, sed amplis admodum, & subcandicantibus: flagellis formentosis, angulosis, & humi repentibus. Verùm ubi adminiculum nacta fuerit, illud facilè comprehendit clauiculis, quibus arbores, & pergulas scandit, ipsque sese implicat. Flores illi 10

CVCVRBITA INDICA.

albi

albi grādioresq́;,& in stellæ ferè modū diuisi,uerùm perpauci frugiferi. Noscuntur hi facile,conceptu sub ipsis extuberante. Sunt & alia Cucurbitarum uaria genera Italiæ peregrina, quæ diu per hyemem recentes asseruari possunt. Ferunt has ab occidentalibus Indijs in Italiam uenisse: unde Indicæ à pluribus uocitantur. Harum uaria habentur genera,magnitudine, facie,& colore differentia,referunt tamen omnes Melopeponum effigiem. Sed aliæ magnæ, aliæ paruæ, aliæ mediocres,& aliæ oblongæ, aliæ rotundæ,uario colore; quæ quidem omnibus notiores sunt, quàm à me describi debeant. Crescunt foliis nostratibus longè maioribus,firmioribusque,asperis,& rigenti pediculo adnexis, uitiginea facie. Sarmenta illi crassa angulosa,aspera,hirsutaque. Ea humi repunt,longo admodum tractu; atque etiam scandunt,& pergulas,& attegias opacant. Flores magni,lilij ferè effigie,aureo colore. Fructus decerpuntur Autumno,& asseruantur hyeme tota in culinis. Semen condunt magnum, amigdalini nuclei figura,in quo nucleus concluditur dulcis,& suauis. Sapor ijs subdulcis,non ut nostratibus usque adeò insipidus: uerùm gustui insuaues sunt, nisi præcipuis condimentis saturentur. Vulgarium cucurbitarum folia recentia iumentis illita,muscas abigunt. Eadem mammis puerperarum adhibita, lac siccant. Oleum quod è cucurbitarum floribus paratur, ijs in eo diutius insolatis, renum calores inunctum extinguit, & capitis dolorem ex calida causa ortum ducentem & præsertim febricitibus. Aridæ cinis ambusta,& pudendorum ulcera sanat. Cucurbitæ facultates scriptas reliquit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum his uerbis. Cucurbita humidæ, frigidæque temperaturæ est, utraque qualitate secundi ordinis. Quocirca ramentorum eius succus ad aurium dolores cum phlegmone unctos,cum rosaceo utentibus utilis est. Sic tota quoque illita calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. Comesta autem humida est,& sitim propellens. Et libro II. de alimentorum facultatibus: Cucurbita, inquit, cruda cibo insuauis est,stomacho pernicioſa,& concoctu planè inexpugnabilis: adeò ut si quis alterius cibi inopia ingerere eam compellatur,ceu quidam iam ausus est,pondus cum algore uentriculo incumbere sit sensurus, stomachumque euertet,& ad uomitum concitabit, quo solo ab urgentibus symptomatibus poterit uindicari. Hanc igitur,aliaque ex fugacibus complura, aut mox quàm elixata est,aut frictam in sartagine,aut assam omnes homines esse consueuerunt. Cucurbita uerò, de qua dicere cœpimus,elixa nullam euidentem saporis qualitatem habet: nisi quis eum quoque saporem nominare uelit, qui neque acris,neque salsus est, nec acerbus, nec amarus, nec id genus quippiam manifestè representat, ueluti nec ipsa aqua. Ad huiusmodi cuncta communi nomine omnes ἄτοια, id est,qualitatis expertia uocitare solent (Latini fatua, aut insipida dicunt) quoquo modo nos quoque clarioris doctrinæ gratia appellabimus. Talis ergo cùm sit cucurbita,non immeritò uarios apparandi modos admittit,utpote quæ in medio omnis excessus constituta est,ob idque ad quemuis excessum ex æquo duci potest. Proinde cucurbita,quantum in se est,humidum,frigidumque corpori alimentum præbet, omnium humidorum ciborum rationem; qui scilicet citra adstrictionem tales sunt. Nec sanè infeliciter concoquitur, modò non anteuertat corruptio. Nam ea illi solet non nunquam accidere,cùm aut uitiosè fuerit præparata, aut prauos humores in uentriculo aceruatos offenderit. Est aliquando ob nimiam in eo moram: quod alijs quoque omnibus fugacibus,quæ humido sunt temperamento,euenire solet. Nam in uentriculo corrumpuntur & ipsi,ni celeri descensu id mali effugiant. Quemadmodum ergo cucurbita pura,& ut in se ipsa est,succum in totum corpus alendi gratia digestum,expertem qualitatis gustabilis obtinet: ita cùm alicui uehementem habenti facultatem fuerit iuncta, facilè illi adsimilatur; ut si cum sinapi sumatur, succus ex utroque in membra diffusus acris efficietur cum manifesta caliditate. Eadem ratione, si cum salso quopiam esitetur,ceu nonnulli in patinis cum salsamento instruunt,salsum in corpore humorem generabit. Est porrò sic apparata cibus longè suauissimus, si salsamentum ex ponticis illis fuerit,quæ μύλλαι appellantur. Quòd si cum malis cotoneis elixa,decenterque condita fuerit, succum austerum in distributione habebit præpollentem. Assa autem,uel in sartagine fricta,ut propriæ permultum humiditatis deponit; ita reliqua eius pars nullam sibi ualentem uim adscisciti,uti nec cùm in iure simplici paratur. Cæterùm ob aqueam qualitatem sibi innatam non immeritò origano iungi gaudet. Quæcunque enim talia sunt,acribus, aut acidis, austerisue, aut salsis permisceri saporibus postulant,si quis & cum uoluptate ea sumere, & nauseam cupiat euitare. Cucurbita Latinis dicta,Græcis κολοκυνθα ἐδώδιμος,appellatur: Arabibus,Haraba,Hara,seu Charha: Italis, Zucca: Germanis,Kurbß: Hispanis, Calabazza: Gallis,Vne courge.

Cucurbitæ facultates ex Galeno.

Nomina.

Σίκυος ἥμερος. CVCVMER SATIVVS. CAP. CXXVIII.

SAtiuus Cucumis aluo, & stomacho perquàm utilis habetur: refrigerat, qui corruptionem non sentit: ueticæ prodest: olfactu reuocat, quos animus liquerit. Semen modicè urinam mouet: cum lacte,aut passo,ueticæ exulcerationibus subuenit. Illita cum uino folia, morsus canum sanant: & epinyctidas,cum melle. Peponis caro in cibis urinam cit: inflammationes oculorum illita sedat. Ramenta eius contra aduſtionem infantium, quam syriasin uocant, sincipiti imponuntur: fronti admota oculorum fluxiones auertunt. Succus cum semine, adiecta farina siccatus in sole cogitur in smegmata, quæ faciem repurgant,& nitorem afferunt. Radix sicca, & ex hydromelite pota, drachmæ pondere, uomitionem mouet. Si quisquam moderatè secundum cœnam uomere cupiat, geminis obolis sit contentus. Sanat quoque illita cum melle,ulcera concreta in modum faui, quæ ceria uocant.

Cucumeris consideratio.

QVanquam Græci(ut Galenus est auctor libro II. de alimentorum facultatibus)omnia tam Cucumerum,quàm Melopeponum genera Pepona nominant,peculiariter tamen ἱκυους, nomine,quo præsens caput inscribitur à Dioscoride & Galeno secundo libro de alimentorum facultatibus,statim posi Pepones,& Melopepones id tantùm omnes ferè comprehendi uolunt,quod Latinis cucumis appellatur. Verùm non ob id plane decerni potest,an hîc reddat Dioscorides nostratis Hetrusci Cucumeris uires,qui alijs Italiæ populis Anguria uulgò nuncupatur, an alterius,qui propriè Insubribus,& Venetis

CVCVMERES.

tis Cucumis dicitur, Hetruſcis uerò Citrulus, omnibus notiſſimus. Siquidem non ex Dioſcoride modò, ſed nec ex alijs ueteribus hactenus quenquam reperi, qui Cucumis Græcis propriè σίκυος appellatus, notis ullis repræſentet. Sed quòd Græci σίκυος uocabulo noſtratem Citrulum, & Inſubrium Cucumerem ſignificent, facilè conijci poteſt ex ipſo Dioſcoride. Quippe qui lib. IIII. Cucumerem ſyluestrem aſſerat fructu ſolo, quem oblongis glandibus non diſſimilē parit, à ſatiuo diſsidere, cùm aliàs foliis, floribus, ac ſarmentis ſatiuum prorſus referat. Verùm cùm huic ille per omnia reſpondeat, quem nos Citrulum, alij uero Cucumerem dicunt, non poſſum non liberè pronunciare, Dioſcoridem hîc citruli nobis uocati, non autem anguriæ uires deſcripſiſſe. Quamobrem hac in hiſtoria apertè hallucinari Braſauolum putamus, quòd procul dubio exiſtimauerit, ueteres Græcos, præſertimque Dioſcoridem, σίκυος appellatione anguriam, uel Hetruſcorum cucumim repræſentaſſe. Quandoquidem aſſignatis iam rationibus accedit & Plinij auctoritas, qui li. XIX. cap. V. Cucumeres, ait, in Italia uirides, & quàm minimi: in prouincijs quàm maximi, & citrini, aut nigri. Placent copioſiſſimi Aphricæ, grandiſſimi Mœſiæ. Viuunt hauſti in

CVCVMERES LONGI.

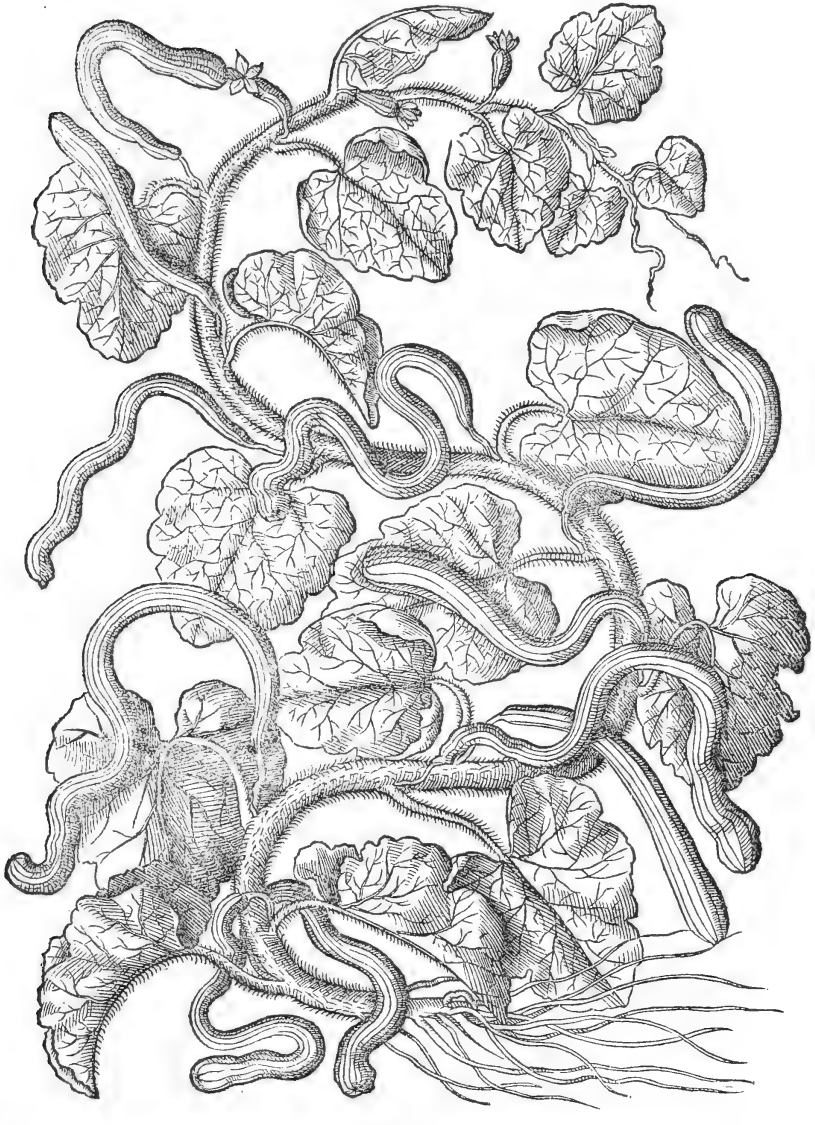

ſtii in ſtomacho in poſterum diem. Quod proprium eſt citruli nobis uocati, non autem anguriæ uulgò Inſubribus appellatæ. Anguriæ enim in Italia in magnam extuberant molem, & cùm aqueæ ſint ſubſtantiæ, ac prædulces, quæ maturitatem ſenſere, ingeſtæ facilè à uentriculo labuntur. Quod noſtratibus citrulis, & Inſubrium cucumeribus non euenit. Nam cùm glutinoſo, frigidoque ſucco referti ſint, ob idque concoctu perquàm contumaces habeantur, non niſi poſt longum tempus à uentriculo deſcendunt. Ad hæc (ut citato loco ſubdit Plinius) Cucumeres, in fiſtula flore demiſſo, mira longitudine creſcunt. Atque ijdem in tantum odêre oleum, ut ſi è uite pendentibus uas olei ſubijciatur, adeò refugiunt, ut in hamum curuentur. quod anguriis, quæ ſphericam formam referunt, minimè euenire poſſe comperio. Videmus præterea Citrulos noſtrates adhuc florentes in fiſtulas coniectos mira longitudine creuiſſe. E quorum ſemine qui poſtmodum orti ſunt, eandem retinuerunt formam, adeò ut in uite pendentes anguium modo contorti uiderentur. Seruantur Cucumeres (ut Plinius auctor eſt) uſq; ad alios penè prouentus: & id quidem non ſolùm muria ſit, ſed & ſcrobe oleaco in loco arena ſubſtrato, fœnoque ſicco operto, ac

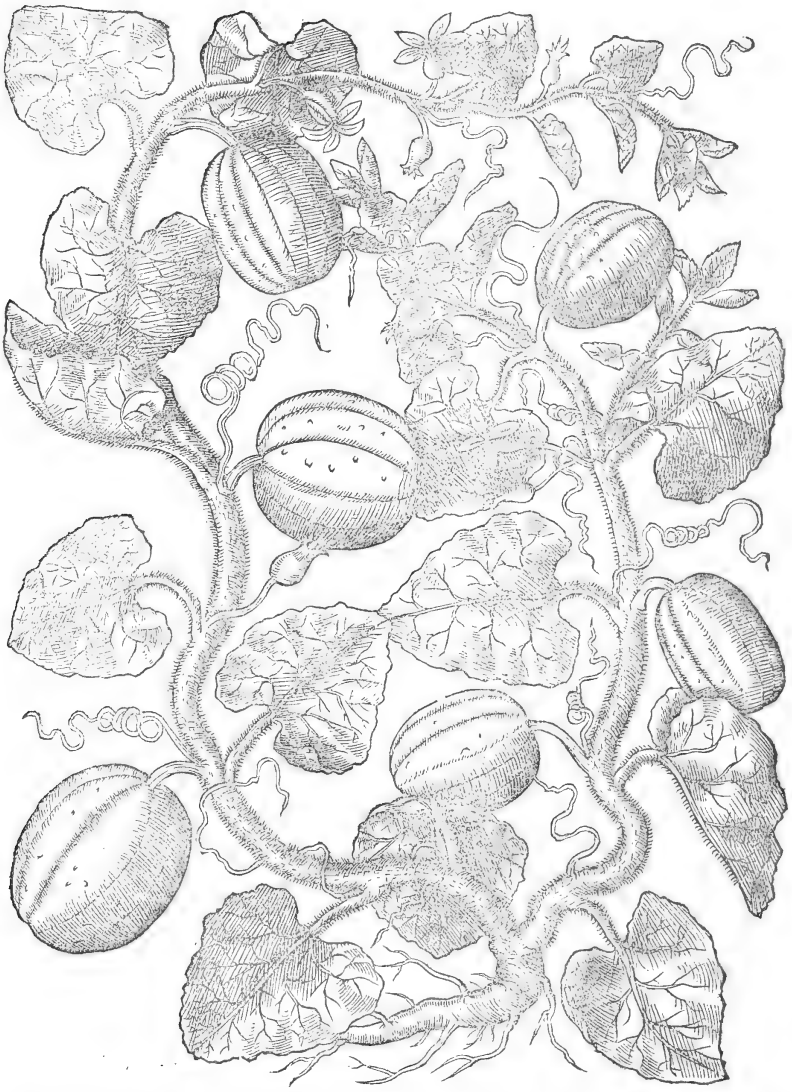

tòs,ac deinde terra obrutos : ita enim uirides seruari tradunt. Hyemem odêre omnes, & frigora: die sexto, uel septimo à satione prodeunt. Tenerrimi autem, ac iucundissimi fient, si semen ante sationem lacte fuerit maceratum. Qui uerò præcoces habere uolunt, confecta bruma, stercoratam terram in cophinis habeant, ibique semen condant, & modicum præbeant humorem: deinde cùm enata semina fuerint, tepidis diebus, & insolatis, iuxta ædificia sub dio ponant, & omni à uento protegãt. Caterùm frigoribus, ac tempestatibus sub tectum referant, idque tandiu faciant, quousque æquinoctium uernum conficiatur, & nulla amplius reliqua sit pruinæ suspitio. Postea totos cophinos dimittant in terram. Sic enim præcoces fructus habebunt. Recens cucumis in tenues particulas sectus, & impositus, quascunque inflammationes sedat, quinetiã in ardentibus febribus ariditatem linguæ aufert, si frequenter in ore retineatur. Quid autem ueteribus fuerint, quidue nobis sint Pepones, ac Melopepones, non equidem facilè ausim decernere : etsi non desint, qui dicant Melopepones Galeno libro 11. de alimentorum facultatibus, communes nostros Melones esse : Pepones uerò, quos in eo genere Veneti corrupta inde uoce uulgò Pipone

Peponum, & melopeponum consideratio.

ANGVRIAE.

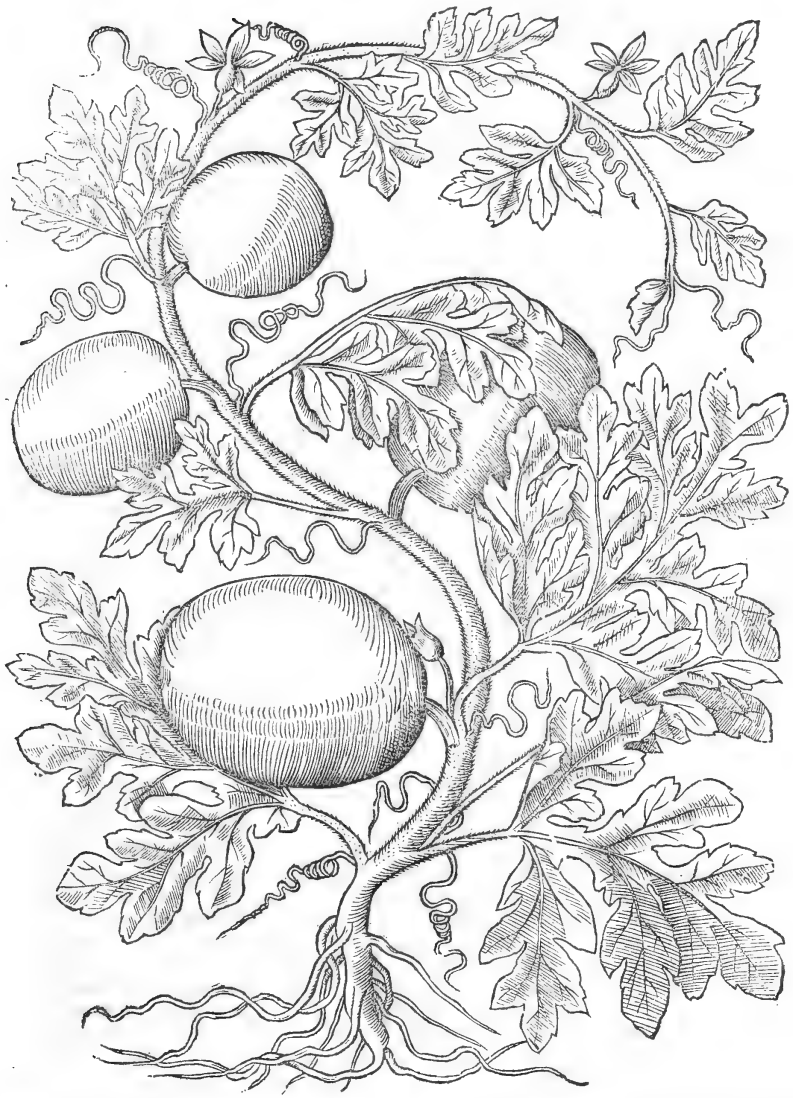

10 gò Pipone uocant. *Verùm enimuero cùm asserat Galenus, quòd pars intima carni semen includens, cùm in Peponibus edendo non sit, in Melopeponibus passim ab hominibus manditur, mihi animum adeò dubium reddit, ut aliquid in hac re certi statuere nequeam, neque inuenire possim, quid Pepones, & Melopepones Galeno extiterint. Quippe quoniam utrinsque generis, tã scilicet Peponũ, quàm Melopeponũ carnea pars semen continens estur, & nũ estur, prout fructus ij, plus, minusue maturitatis fuerint adepti: nã utrisq;, cùm ultimã senserint maturitatem, id supremæ carnis unà cum seminibus in medium fructus concidit. quod cùm euanidum, & insuaue reperiatur, nusquam comeditur. Quod tamen utrisque minus maturis, non euenit: eaque propter extractis prius seminibus estur tota eorum caro. Hæc igitur tametsi me (ut dixi) dubium reddant; inclinat tamen animus ad credendum, per Melopepones Galenum nostrates Melones intellexisse, si modò ipse eorũ unquam habuit notitiam. Dixi sententiam meam, quam ijs ruminandam relinquo, qui Vipereo ore non sunt. Siquidem nihil tam dulce, tam suaue, tam bonum, tamque proficuum reperitur, quod uenenatis labijs non amarescat. Cæterùm quid per*

Pepones intellexerit, nihil prorſus (ut ingenuè fatear) quod proferam, hactenus habeo. Verumtamen cum illis mihi non facilè conuenit, qui Venetas Piponas dictas Galeno Pepones eſſe exiſtimant. Minus adhuc illis aſſentior, qui Pepones Angurias eſſe dicunt. Nanque Serapio cùm primùm ex Galeni auctoritate de Peponibus, & Melopeponibus diſſeruiſſet, dein peculiare de Anguria caput fecit, quam Arabica lingua Dullaha nuncupauit. In cuius reddendis uiribus nullum affert Græcorum teſtimonium, ſed tantùm ſuæ gentis auctoritatibus innititur. Hinc facilè adducor, ut credam angurias uete-

Fuch. error. *ribus Græcis penitus ignotas fuiſſe. Eas equidem nunquam uidiſſe, uel non cognouiſſe demonſtrat Fuchſius medicus clariſſimus, quippe qui ſuis de ſtirpium hiſtoria commentarijs non ſine magno errore putat cucumeres, quos citrulos Hetruſci nominant, angurias eſſe. Nam etſi Hetruria angurias uocitet cucumeres, non tamen contrà cucumeres uulgares uocat angurias, ut perperàm, meo quidem iudicio, Fuchſius & intellexiſſe, & ſcriptis mandaſſe uidetur. Sed ad noſtros* 10 *pepones iam uenio, qui tametſi notiores ſint, quàm à me explicari poſſint, non ob id tamen eorum hiſtoriam mihi haud deſcribendam putaui. Serpit itaque melopeponum, aut peponum planta (liceat nobis eos quouis modo appellare) longis ac uiticuloſis ſarmentis, cucumeris modo, folio uitigineo, minoribus tamen inciſuris, ſcabris, birſutisque, floribus luteis, fructu grandi, humani capitis inſtar, & ſæpe longè maiori, cortice cartilagineo. Non omnibus idem eſt color. Nanque alij herbaceo ſunt colore, alij pallido, nonnulli flauo, quidam albo, plerique cinereo. Sunt qui tota cute textura quadam reticulari, magno naturæ artificio proueniant. Striati ferè ſunt omnes, prominentibus circumquaque toris, in uertice, & umbilico coeuntibus. Interna pulpa guſtui ſuauis, uerſicolor tamen. In altero enim genere rubet, in altero albicat, aut ex albo rufeſcit. Qui præſtant (plurimi ſunt, qui nulla commendantur gratia) præter odoris iucunditatem, dulces, & ſuaues ſunt; ſemen in utero gerunt copioſum, oblongum, albo contectum putamine, in quo dulcis concluditur nucleus. Gaudent læto, & aprico ſolo, ac etiam libertate, qua poſſint ultrò uagari. Rigari uolunt, ubi pluuiæ* 20 *defecerint: ubi uero fructus concoqui cœperunt, pluuiæ ijs aduerſiſſimæ ſunt, ijs enim triſtantur, & ignaui, inſipidi, & ingrati redduntur. Atqui mirum ſanè eſt, ut inter complures, qui ex eadem proueniunt planta, pauci præſtent, cæteris inſuauibus redditis. Bonitatis inditium præbent, qui odoratiores habentur, quibuſque craſſior fuerit pediculus, quin etiam ponderoſitas præſtantiæ argumentum eſt. Sunt qui roſarum, qui moſchi odorem ſpirent, olitorum mangonio; ſeminibus ea parte, qua germinant, parumper apertis, & in roſacea ſtillatitia aqua maceratis, quæ moſcum exceperit. Eſt & genus, quod tota ferè hyeme aſſeruatur, poſtquam decerptum eſt, flauo colore, hos Hetruſci Melle, ſaccharoue con-*
diunt, citriorum pomorum more. Vertêre quoque mulieres melopepones in ſuum uſum, formæ concinnandæ gratia. Iis itaque in particulas ſectis, Ari, & brioniæ radices addunt, quinctiam limonium ſuccum, conijciunt que in alembicum. Deinde caprilli lactis id addunt, quod hæc omnia ſuperet, & in aqua feruentis balnei diſtillant, & aqua, quæ fluxerit, faciem concinnant. Semen in medicamentis ſuum quoque habet uſum. Cremor enim ipſius lactei us febrientibus utiliter pro- 30 *pinatur ex hordeacea ptiſana; ſiquidem non ſolùm refrigerat, ſitimque extinguit, ſed oppilationes tum iocinoris, tum uaſorum expedit, & urinam prouocat. Datur item tuſſientibus, tabidis, & maraſmo affectis. ac etiam in urinæ ardoribus, additis ueſicariæ paſtillis; aut dulcis radicis ſucco, mumiæ momento, & gummi Arabici, & tragacanthæ non nihil. ualentius tamen proficit, ſi accedat ſeminum papaueris cremor, & baccharum Halicacabi, & maluæ decoctum. Sed de peponibus, & melopeponibus noſtris hactenus. Reliquum nunc eſt, ut de Anguria, quam Dullaha appellat Serapio, quoque diſſeramus. Eſt itaq; Anguria planta, folia ferens colocynthidis medicamentoſæ, maiora tamen, aſpera, & per ambitum diuſa: caulem ſarmentoſum, humi repentem, ut cucumis, & pepo. Florem edit aureum, fructum magnitudine mirum in modũ extuberantem, ponderoſum, ſubrotundumque: Cortice læui herbaceo colore, maculoſo tamen, & ea parte, qua humi iacet, albicante, carne intus humida, aquoſa, in quibuſdam prædulci, in nonnullis autem ſubacida, inſipidaue, ſitique extinguendæ*
perquàm idonea. Semen concludit latum, peponum duplo maius, cortice ſolidiori, & nucleo grandiore. Eſt quoque ſeminis 40 *in colore differentia, quod uni nigrum, alteri rubrum imaſcatur. Decerpitur fructus, & diu quoque aſſeruatur in horreis. Tritici enim aceruis inſidens, non ſolùm a putredine tuetur, ſed coquitur, ſi immaturus decerpatur. Frigidus eſt, & humidus, ordine ſecundo, ſiti arcendæ aptiſſimus. Quo fit, ut Itali ardente Syrio eius pulpa interna ſe refocillent. Conſert aduentibus febribus, & linguæ ariditati quàm maximè. Acutos humores uincit, & ijs præſertim auxiliatur febrientibus, qui humorum malignitate magis, quàm abundantia ſcatent. Siquidem Anguria (ut Serapioni placet) aluum in principio fortiter non citat. Ideoque illis conuenit, qui tenuis, & imbecillis ſunt temperamenti, macri, & exangues: Etenim ijs alterantibus magis opus eſt, quàm ducentibus humores, uerùm quamuis id effici poſſit acidis medicamentis, inſipida tamen, quæ non-*
nullam dulcedinem habent (ut Anguria) hiſce in caſibus longè magis conueniunt. Impoſſibile enim eſt, quin acida, & quæ cum ipſo acceto parantur medicamenta, incidant, & attenuent. Id quod imbecillia corpora, macra, & exanguia, haud quaquam ſuſtinere queunt, quod eiuſmodi acidæ potiones maciem augeant, & uentriculum lædant. Atqui etiam ubi quiſpiã
acida adſtringentia propinauerit, impoſſibile quidem uidetur, ut non obſtructiones augeantur, ſi eæ in iocinore, & eius 50 *meatibus extiterint. Etenim acida, & adſtringentia medicamenta exiccant, & nihil prorſus humectant. Porrò inſipida, & quæ craſſæ ſunt ſubſtantiæ, quibus aliqua (ut in Anguria) dulcedo inſit, ſuo quidem temperamento humectant, ac ſimul refrigerant, generantque in ipſo iocinore ſanguinem aquoſum, qui flauæ bilis feruorem, & malitiam coercet, tam in iocinore, quàm in uenis. In calidis regionibus Anguria ſuauior prouenit. Ideoque Circa Romam, in Campania, Apulia, Calabria,*

Cucumeris uires ex Galeno. *& Sicilia, præſtantiores habentur, & mole uaſtiores. Cucumeris uires memoriæ prodidit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Cucumis eſculentus maturus quidem tenuioris eſſentiæ eſt; qui uerò immaturus eſt, craſſioris. Sed & abſtergendi, & incidendi facultate participant. quare & urinam mouent, & corpus ſplendidum reddunt: ac magis quoque ſi quis ſemine arefacto, contuſoque, atque cribrato, mice pulueris abſterſorij utatur. Superat in eis humida, frigidaq; temperies, non tamen magnopere, ſed quaſi in ſecundo cenſetur ordine. Attamen ſi quis aut ſemen, aut radicem areſaciat,*
haud etiam humidæ fuerit naturæ, ſed iam deficcantis, idque in primo quodammodo ordine, aut etiam in ſecundo incipiente. 60 *Eſt & in iſtis maior abſtergendi facultas, quàm in fructus ipſius carne. Et libro II. de alimentorum facultatibus idem de*

Cucumeribus

Cucumeribus ita ſcribit. Vrinam quidem & ipſi, quemadmodum pepones, cient, ſed minus quàm illi, quòd ipſorum ſubſtantia minus eſt humida: ideoque non facilè, ut illi, in uentriculo corrumpuntur. Ergo quibus cucumeres bene concoquere datum eſt, dum in hoc ſiſi, intrepidè, affatimque ijs ſe explent, longi temporis tractu, gelidum, & utcunque craſſum humorem in uenis aceruari contingit, qui per eam, qua uenæ funguntur, concoctionem, haud facilè in probum ſanguinem poteſt conuerti. Proinde omnibus praui ſucci edulijs, quantùmuis probè à nonnullis conficiantur, abſtinere in totum conſuleuerim. Clam enim ſenſimque poſt longum tempus prauus in uenis ſuccus ex ipſis ſuggeritur, atque accumulatur: qui uel leuicula putredinis arrepta occaſione, febres ſæuiſſimas, & mirè contumaces excitabit. Et paulò antea de Peponibus ſcribens: Vniuerſa (inquit) peponum natura frigidior cum larga humiditate exiſtit: habent & quandam abſtergendi uim: ideoque urinam cient, & deorſum expeditius, quàm cucurbita, & melopepones rapiuntur. Quòd porrò abſtergeant, diſcere licet ſordidam cutem defricando. Quamobrem etiam maculas calore ſolis factas, & lentes faciem occupantes, atque in ſuperficie alphos extergere poſſunt. Sed ſemen, quod in eorum ueluti carne continetur, ad hoc efficacius, adeò ut renibus etiam calculo infeſtatis ſit accommodatum. Gignit pepo in corpore uitioſum humorem, potiſſimum quando non probè concoctum fuerit. Tum uerò morbum etiam, qui cholera dicitur, inducere conſueuit. Etenim priuſquàm ad corruptionem peruenit, uomitioni quoque idoneus eſt: largiusque ingeſtus, niſi quis aliquid eorum, quæ probi ſunt ſucci, ſuper mandat, omnino uomitum concitabit. Et de Melopeponibus agens: Melopepones (ait) & minus humidi quàm pepones ſunt, nec adeò praui ſucci: minus item urinam prouocant, tardiusque deorſum deſcendunt. Ad uomitum uerò excitandum non eandem uim peponibus obtinent, ſicut nec celeriter adeò ut illi in uentriculo corrumpuntur, cùm prauus humor in eo collectus fuerit, aut alia quæpiam corruptionis cauſa ipſum prehenderit. Cæterùm tametſi in iuuando ſtomacho autumnalibus fructibus longè ſint inferiores, haudquaquam tamen ei, ut pepones, officiunt. Hæc ille. Cæterùm prætermittendum mihi non duxi, quin legentes admoneam, eſſe imporem, qui me redarguat, quòd ſcripſerim, hoc nomen σικυος cucumerem tantùm deſignare, quòd reuera id generale ſit nomen omnium horariorum fructuum; uidelicet peponum, melonum, cucumerum, anguriarum, & cæterorum generis eiuſdem. Vtque hæc comprobare uideatur, Galenum adducit libro ſecundo περὶ χυμῶν διυάμεως, quippe qui ſcribat, negare medicos nonnullos, fructum, qui pepon dicitur, ſimpliciter appellandum πέπονα. ſed cum additione σικυοπέπονα, ideſt peponem cucumeralẽ, ac ſi πέπων ex genere τῶν σίκυων eſſet. Id quod minimè Galenus affirmauit, ſed potius reprobauit his uerbis. Medici quidam non ſimpliciter nominare uoluerunt peponas, ſed totum id σικυοπέπονα nominare oportere contenderunt. Nos uerò in præſenti ſermone de eiuſmodi non laboramus, ut quæ ad medicinam nihil conferant: multo enim ſatius eſt, rem dilucidè interpretari, quàm huiuſmodi anxia diſquiſitione doctrinam obſcurare. Tum porrò clariſſimè explicabimus, cùm uocabula uulgò maximè uſitata eligentes, ipſorum ſignificationem ſeruauerimus. Hæc ille, quibus palam eſt, nebulonis illius impoſturam, ſibi longè magis aduerſari quàm mihi. nunquam enim negaui, nomen σικυος ad illa omnia generaliter referri poſſe, ſed dixi, peculiariter Dioſcoridi uulgarem tantùm cucumerem deſignare, quemadmodum quoque Galeno, apud quem nuſquam me legiſſe memini, nomen σικυος, aliud deſignare, quàm cucumerem. Ideoque de cucumeris alimento ſcripturus eodem libro, poſtquam de Peponibus, & Melopeponibus egit, περὶ σικυων, ideſt de cucumere, quos alio nomine appellare non potuit, peculiare caput inſtituit. Id quod etiam fecit lib. octauo de ſimplicium medicamentorum facultatibus ubi de domeſtico, & ſylueſtri cucumere egit. Σικυος ἥμερος Græca uoce, Cucumer ſatiuus Latina uocatur: Arabica, Chathe, ſeu Chetha: Italica, Cocomero, & Cedruolo: Germanica, Cucumeru: Hiſpanica, Cogombro: Gallica, Cocombre. At πέπων Græcis, Pepon item Latinis appellatur: Mauritanis Batheca, ſeu Bathiech: Italis, Mellone: Germanis, Pfeben, & Melaon: Hiſpanis, Melon: Gallis, Melons. Anguria ita & Latinè nominatur: Arabicè, Dullaha: Germanicè, Gurchen: Hiſpanicè, Cogombro: Gallicè, Cogombre.

Peponum uires ex Gal.

Melopeponũ facultates ex Galeno.

Nomina.

Θρίδαξ. LACTVCA. CAP. CXXIX.

LActucæ ſatiuæ, quibus natura refrigeratrix ineſt, ſtomacho gratæ habentur, ſomnum conciliant, aluum emolliunt, lac euocant: uerùm decoctæ magis alunt. Stomachicis illotas eſſe prodeſt. Eotum ſemen, aſſiduas libidinum imaginationes in ſomno compeſcit, & ueneri refragatur. Ipſæ uerò frequentiores in cibo, claritati oculorum officiunt: inflammationibus, & ignibus ſacris opitulantur. Muria condiuntur. Cùm in caulem exierunt, uim quandam nanciſcuntur ſucco, aut lacti ſylueſtris lactucæ ſimilem.

Θρίδαξ ἀγρία. LACTVCA SYLVESTRIS. CAP. CXXX.

SYlueſtris lactuca ſatiuæ ſimilis eſt, ſed longior caulis, & candidiora folia, graciliora, & aſperiora. Amaro guſtu eſt, & uiribus [a] aliquantum papaueri ſimilis: unde lacteum eius ſuccum aliqui meconio permiſcuerunt. Aquam per aluum elicit, potus in aceto mulſo ſuccus ad duos obolos: argema, caliginemque repurgat: contra aduſtiones efficaciter illinitur, cum lacte mulierum. In ſumma ſomnum allicit, doloris leuamentum præſtat, menſes trahit: contra ſcorpionum, & phalangiorum ictus bibitur. Semen non aliter quàm ſatiuæ libidinum imaginationes in ſomno amolitur, ac uenerem arcet. Succus ad eadem ualet, ſed uiribus infirmior. Reponitur in fictili nouo lac eius, antea, ut in alijs liquaminibus moris eſt, inſolatum.

a Cat. κατὰ πᾶσαι ſcilicet διώαμιν. i. ſecundum omnẽ facultatem. Meũ, & Drag. κατὰ πᾶσαν. Ideſt ſecundũ omnem.

LACTVCA CRISPA.

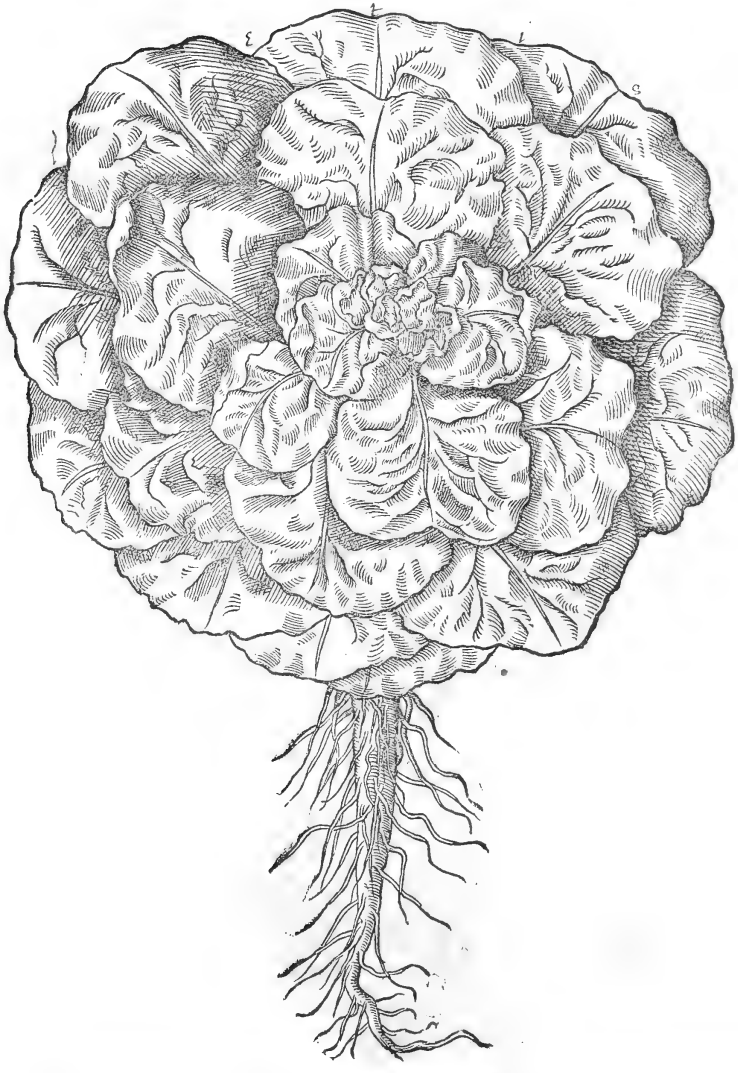

Lactucæ consideratio.

LActuca satiua herbarum ferè omnium uulgò notissima est. Cuius etsi plura, ac diuersa in Italia reperiantur genera, ut in hortis, & olitorijs foris æstate tota conspici potest; non ob id tamen existimandum est, quòd ea uiribus, & facultatibus inter se differant: quanquam non negauerim ego, alteram alteri in cibis præstare. Eam siquidem, quæ conglobatis in orbem foliis crispa, teneraque inuenitur, quis neget maiorem cum palato inire gratiam, quàm quæ dura, patula, ac lacteſcens habetur? Est etiam quam à lato caule laticaulem, & à rotundo rotundicaulem, & quam sessilem, quòd humi procumbat, appellauerint Græci. Nos uerò in capitatam, rotundam, & crispam duximus. Differunt etiam foliorum colore, nam alia saturatè uiridis est, alia subuiridis, alia subcandicans, & quæ cruentis maculis sit respersa, quam è Cipro allatam ferunt. Crispa foliis exit crispis, Intybo maiori similibus & per ambitum laciniatis. Rotunda in orbem spargitur, rotundioribus foliis, tenerioribusque unà sese stipantibus. At capitata, seu sessilis, foliis parum à rotunda differt, sed in globum folia circumuoluuntur, & extuberant brassicæ capitatæ modo. Est & quartum quoddam genus, cui in cibis prima laus, Romanum

LACTVCA FLORESCENS.

manum vulgò vocatum, foliis maioribus, pinguioribus, viridioribusque. id in ouatum caput extuberat, vbi in cacumine ligatur. & cæteris tenerius, albiusque euadit, & præſertim ſi terra circumducatur ad cacumen uſque. Tenereſcit enim hoc mangonio mirum in modum, & candidius, & palato gratius redditur. Caulem edunt omnes albicantem, lacte prægnantem, & in ſummo brachiatum, foliis plenum, in acutum tendentibus, quæ ſeneſcentes amarorem contrahunt. Flores in ramuſculorum cacuminibus prodeũt lutei, qui tractu temporis papposi effecti, in aurã reſoluuntur. Semen omnibus oblongum, in acutum deſinens, colore non ſolùm albo, ſed etiam nigro. Naſcitur quarto, aut quinto die à ſatione, & adulta transponitur. Olim Lactuca ultimis apponebatur menſis. Ideoque inquit Martialis ille Epigrammaticus:

Claudere quæ cœnas lactuca ſolebat auorum,
Dic mihi cur noſtras inchoet illa dapes?

Lactucæ ſuccus ex roſaceo fronti, & tẽporibus illitus, non ſolũ febr. ẽtibus ſomnũ conciliat, uerũ etiã capitis dolorẽ mulcet.

LACTVCA SYLVESTRIS.

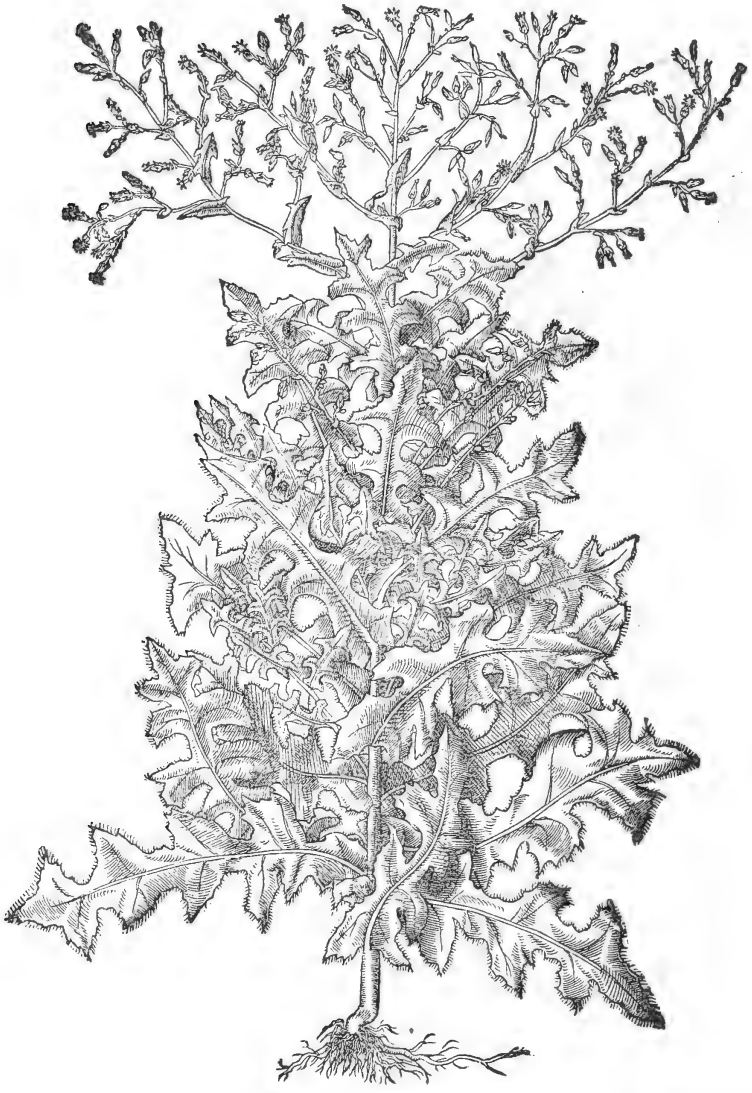

Gargarissatur idē utiliter ex punici mali succo, ad colūnellæ inflāmationē. Testiculis illitus nocturnas pollutiones cōpescit, & seminis profluuiū, & præsertim addito caphuræ momento, sed Venerē restinguit. Idē præstat epotū semen, è papauerini se-

Lactuca syluestris. *minis cremore hausti; nec minus urinæ ardoribus opitulatur. Cauendus autē lactucarū usus suspiriosis, sanguinem excreanti-bus, pituitosis q; sed ijs maximè, qui procreandis liberis dant operā. Syluestris in cāpestribus nascēs, facilè dignoscitur, quòd caule, floribus, semine, & folio satiuam iam flores, & semina proferentem æmuletur: uerùm gustu amara est, & lacte copio-siore referta. Meminit huius Theophrastus libro VII. cap. VI. de plantarum historia, sic inquiens. Syluestris lactuca folio breuior, quàm satiua est, idque consummatum aculeatur, & caule simili modo breuiore perficitur, succum acrem, ac medi-*

Lactucæ uires ex Gal. *catum habet. Nascitur in aruis. Lac eius extrahunt per messem tritici, & purgare aquam intercutem dicunt, & caligi-nem arcere ab oculis, & argemam auferre, cum lacte mulieris. Satiua (ut memoriæ scriptum reliquit Galenus lib. VI. sim-plicium medicamentorum) humidum est, frigidumque olus, non tamen extremè (siquidem edendo non foret) uerùm maxi-*

mè

mè secundum aquæ, ut sic dicam, fontanæ frigiditatem: proinde ad calidas phlegmonas accommodũ est, & ad parua, & leuia erysipelata: non tamen maioribus satisfacere idonea est. Est etiam edulium situm arcens. At semen potu genituræ pro fluuium cohibet: quamobrem etiam ijs, qui libidinosis somnijs uexantur, datur. Sic & agrestis lactucæ semen. Cuius quoq; colligitur succus, argema, & caliginẽ expurgans: ad adustiones etiã cũ lacte mulierum inungitur. Et lib. II. de alimen. facul. Plerique medicorũ (inquit) reliquis omnibus hoc olus, ceu ficus, autũnalibus fructibus, prætulerũt. Nã inter ipsa aliud melioris succi nõ inuenias. Quod porrò nonnulli uitio uerterunt, id in præcipuã ei laudem cedit: & si ita se re uera haberet, non modò nulli olerũ; sed ne optimi quidẽ succi, ac maximi nutrimenti edulijs esset secundũ. nẽpe sanguinem aiunt lactucã generare. Quidam non simpliciter sanguinem dicunt, sed multum addunt, multum sanguinem lactucam generare affirmantes. Verùm ij tametsi prudentius obijciant, longius tamen alijs à uero absunt. quanquam hoc ipsum, puta multum sanguinem pro creare, non est quòd meritò quis damnet. Constat enim huiusmodi edulium laudatißimi succi censendum esse, quòd plurimum quidem sanguinis, aliorum uerò succorum nullum producere sit comparatum. Si uerò, quia permultum è lactuca sanguinis congeratur, idcirco damnandam eam censeant, facillimè huic malo occurri potest: quippe cùm uescentibus, & liberalius exerceris, & ea parcius uti integrum est. Hæc ergo aduersus eos, qui olus hoc non rectè uituperant, dixisse sufficiat. Illud porrò nouisse conuenit, omnibus alijs oleribus pauciſſimum sanguinem, & uitiosum generantibus, ex sola lactuca non multum quidem, nec uitiosum, haud tamen omni ex parte laudabilem gigni. Vt plurimùm quidem cruda ipsa uescuntur. Æstate autem, cùm in semen iam proruptura est, in aqua dulci præcoquentes, cum oleo, garo, & aceto assumunt, aut cum aliquo ex condimentis, obsonijsue, præsertim ijs, quæ caseo constant. Plerique etiam antequàm excaulescat, in aqua elixa utuntur: uti ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores esse cœperunt. Nam amicus quidam meus cùm olere hoc à longo tempore me ut familiari cibo usum fuisse sciret, uideretque post mandi à me citra magnam molestiam non posse, coctura rationem indicauit. Etenim in inuentute, quoniam assiduò os uentriculi bile efferuescebat, æstus moderandi gratia lactucis utebar. Cùm autem ad prouectam ætatem peruenissem, olus hoc contra quàm in iuuentute, somnum iam studio, & industria accersenti mihi, auxilio fuit. Quippe qui etiammum iuuenis lucubrandi gratia uigilijs dedita opera me assueſeceram, declinante iam ætate, ipsa ex se insomni, grauius hoc incommodo molestabar. Aduersus quod unicum mihi præsentißimum remedium lactuca uespere commanducata semper fuit. Lactuca sic Latinis, θρίδαξ Græcis appellatur: Mauritanis, Cherbas, seu Chas: Italis, Lattuca: Germanis, Lactuck: Hispanis, Lechuga, aut Alfalfa: Gallis, Laictue.

Nomina.

Τιτυΐδιον. GINGIDIVM. CAP. CXXXI.

GIngidium, aliqui lepidion, in Syria, & Cilicia plurimum nascitur. Herbula est syluestri pastinacæ similis, tenuior, & † amarior: [a] radice parua, candicante, subamara. Olus hoc crudum, coctum, conditumve estur, magna stomachi utilitate: urinam cit. Decoctum ex uino potum uesicæ prodest.

† Antiquus codex. μικρότερον. i. minor. a Meum, & Drag. ῥιζαν πικραν. i. radicẽ amaram. Cat. ῥιζιον πικρίζον. i. radicẽ paruã amarã.

NOn potui unquam eorum subscribere opinionibus, qui plantam Cerefolium uulgò uocatam, Gingidiũ esse censent, ut in alijs commentarijs nostris antea editis dissernimus. Quare & Fuchsij, & Ruellij sententiam improbamus. Nunc autem certò primùm animaduerto, me hac in re haud esse hallucinatum; habita, & inspecta legitimi Gingidij planta, quam è Syria allatam mihi misit Iacobus Antonius Cortusus, Patritius Patauinus, Vir ut omni humanitate clarus, ita rei plantariæ indagator acerrimus, unà cum altera planta peregrina, quam ipse Visnaga uulgò uocari significauit. Cuius hîc quoque imaginem expressimus. Est itaque GINGIDIVM pastinacæ syluestri haud absimile, amarius tamen; caule ramoso, rotundo, sesquipedali, striato, subnigricante, geniculatoque, umbella in cacumine alba, minoribus circunquaque comantibus folijs. è floribus semen prodit, quo matureſcente, umbellæ in seſe contrahuntur, ut in Pastinaca, & tactu glutinosæ sentiuntur. Radicem habet candicantem, palmari longitudine, subamaro sapore. copiosum in Syria prouenit, unde in Italiam aduectum semen iam in hortis seritur. Non desunt, qui uelint VISNAGAM, uel ipsum legitimum esse Gingidium, uel eius alterum genus, quod folia quadantenus magis Pastinacam referre uideantur. Sed mihi non arridet eorum opinio, quòd planta sit pastinaca longè maior, et grandes robustasque faciat umbellas, adeò ut festucæ, siue pediculi, qui illam conficiunt, pro dentifcalpijs iam multis in usum uenerint. Ego quidem ipsam potius maiorem pastinacam uocarem syluestrem, si quidem non solùm notis omnibus pastinacam refert, sed etiam uiribus. Cæterùm ut de planta, quam uulgò Cerefolio uocant, aliquid dicamus, cùm & ipsa in ciborum usum ueniat, & suas quoque habeat in medicina uires; ita hîc de ea disseremus. Est Cerefolium planta nemini non nota, passim in hortis nascens, fragilis, ac tenera, senis ab imo pediculo emergentibus folijs, uulgaris petroselini modo, per ambitum incisis: caulibus sesquicubitalibus, pinguibus, subrufescentibus, inanibus, geniculatis, umbellam in summo caule gerit albis floscul is ornatam, è quibus tenuia rectaque oriuntur cornicula, plura, ex uno pediculo prodeuntia, pilosa, rufescentiaque, & in cacumine aculeata, in quibus semen longiusculum concluditur, pullo colore. Radix illi breuis, in plures diuaricata fibras. Tota planta dulcis est, & odorata, atriusculo quodam accedente sapore, uix ferè sensibili, quo fit, ut alijs oleribus addita, ea gustui gratiora reddat. Cherephylli meminit Plinius libro decimonono cap. 8. sic inquiens: Rursus alio comitatu æquinoctio Autumni seruntur coriandrum, anethum, atriplex, malua, lapathum, cerephyllon, quod pæderota Græci uocant: & acerrimum sapore, ignei effectus, saluberrimum corpori. Verùm Plinij cerephyllon cerefolium nostrum esse non potest, quòd hoc nostris hortis familiare, tam uehementi acredine non sit præditum. Nec crediderim illud idem esse eidem Plinio secundum Acanthi genus, quòd is libro, & cap. 22. pariter Pæderotam uocari scri-

Gingidii consideratio.

GINGIDIVM.

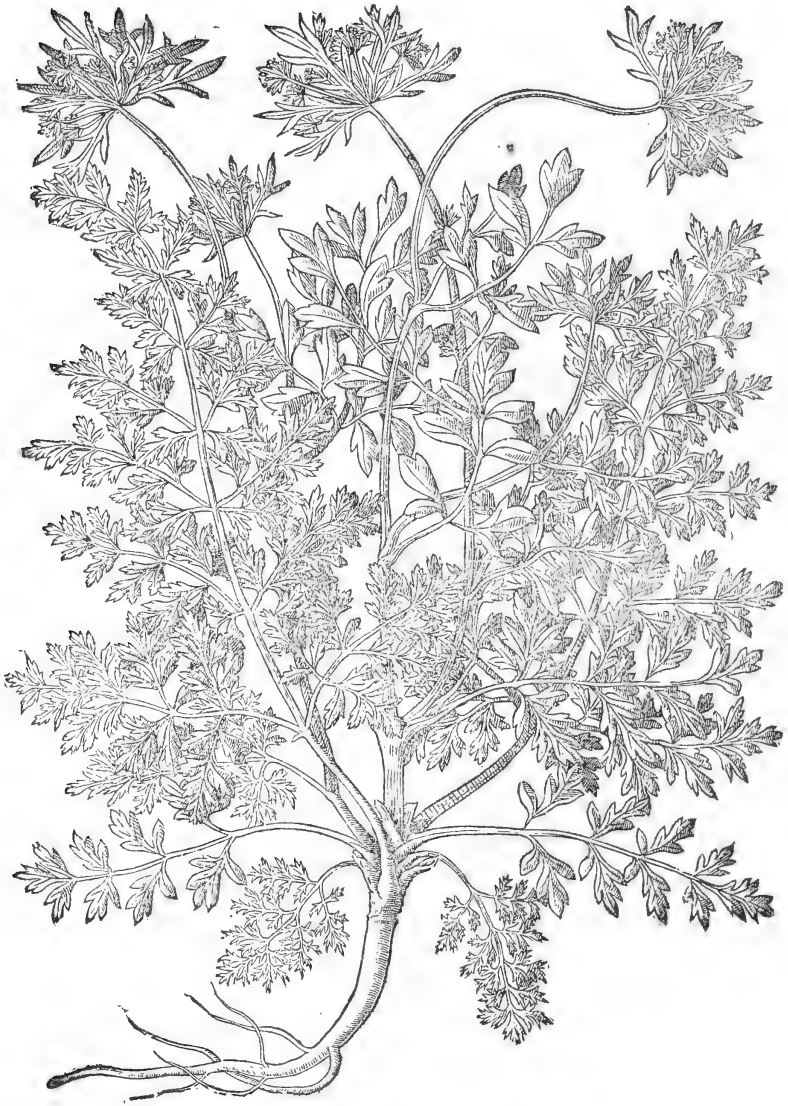

Gingidij uires ex Gal.

bit, cùm Acanthus omni prorsus acredine uacet. Meminit Gingidij Galenus libro VI. simplicium medicamentorum his uerbis. Gingidium sicut gustu amaritudinem, & adstrictionem præfert, sic temperamento quoq; ipso caliditatem & frigiditatem. Secundum uerò utranq; qualitatem desiccatorium est. Sed enim stomacho amicum est, utpote non paruam obtinens adstrictionem. Quamobrem non admodùm conspicuam caliditatem possidet: secundo autem recessu desiccat. Et lib. II. de alimentorum facultatibus sic inquit. Plurimum in Syria Gingidium nascitur: esturq; similiter ac scandix apud nos. Stomacho mirè utile siue crudum, siue elixum libeat sumere: longioris autem decoctionis impatiens est. Nonnulli ipsum cum oleo, & garo mandunt. Alij uinum etiam, aut acetum adijciunt, ac multò magis ita stomachum iuuat. Cum aceto sumptum fastidiosos ad cibum inuitat. Perspicuum uerò est, quòd hæc herba medicamentum potius est, quàm alimentum. Quippe

VISNAGA.

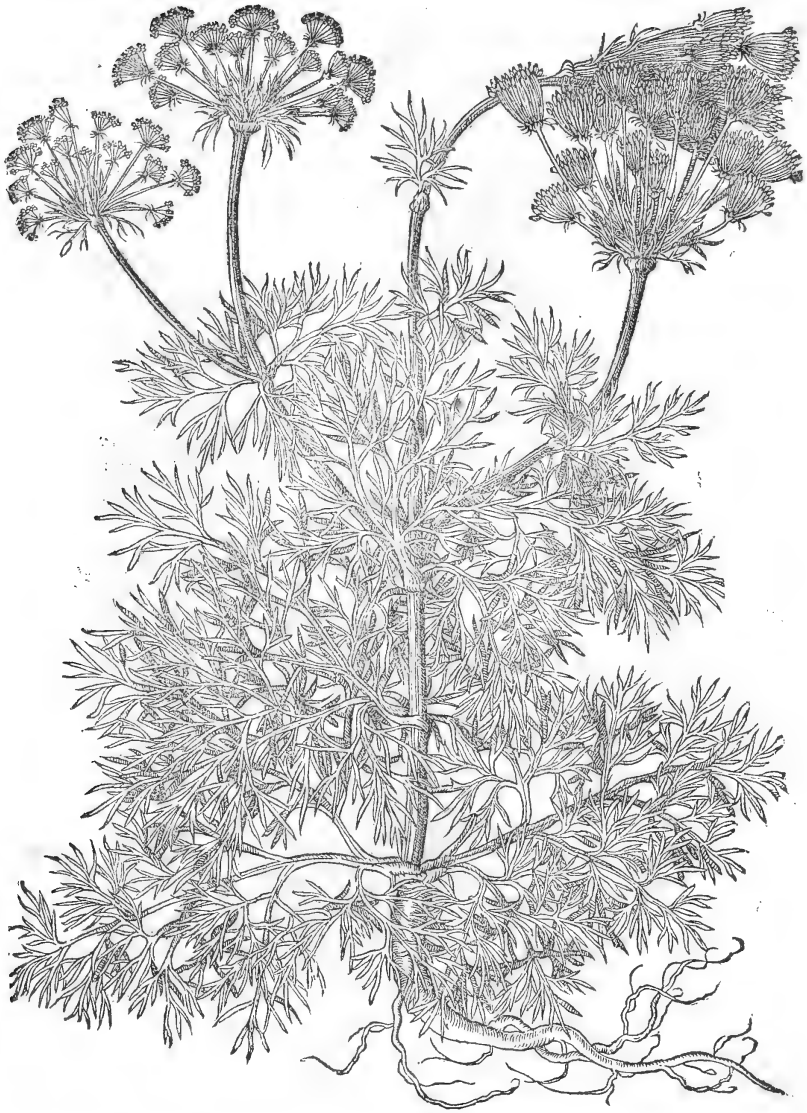

Quippe quæ adſtrictionis, & amaritudinis non obſcuræ, nec exiguæ particeps eſt. hæc Galenus. Ex quibus facilè comprobari poteſt, Chærefolium non eſſe Gingidium, quòd in ipſo eæ amaroris, & adſtrictionis qualitates guſtu haud manifeſtè deprehendantur. Quod Græci γιγγίδιον, Latini ſimiliter Gingidium uocant: Itali, Gingidio: Germani, Kocrffel, & Kerbelkraut: Galli, Cerfueil. Nomina.

CEREFOLIVM

CEREFOLIVM.

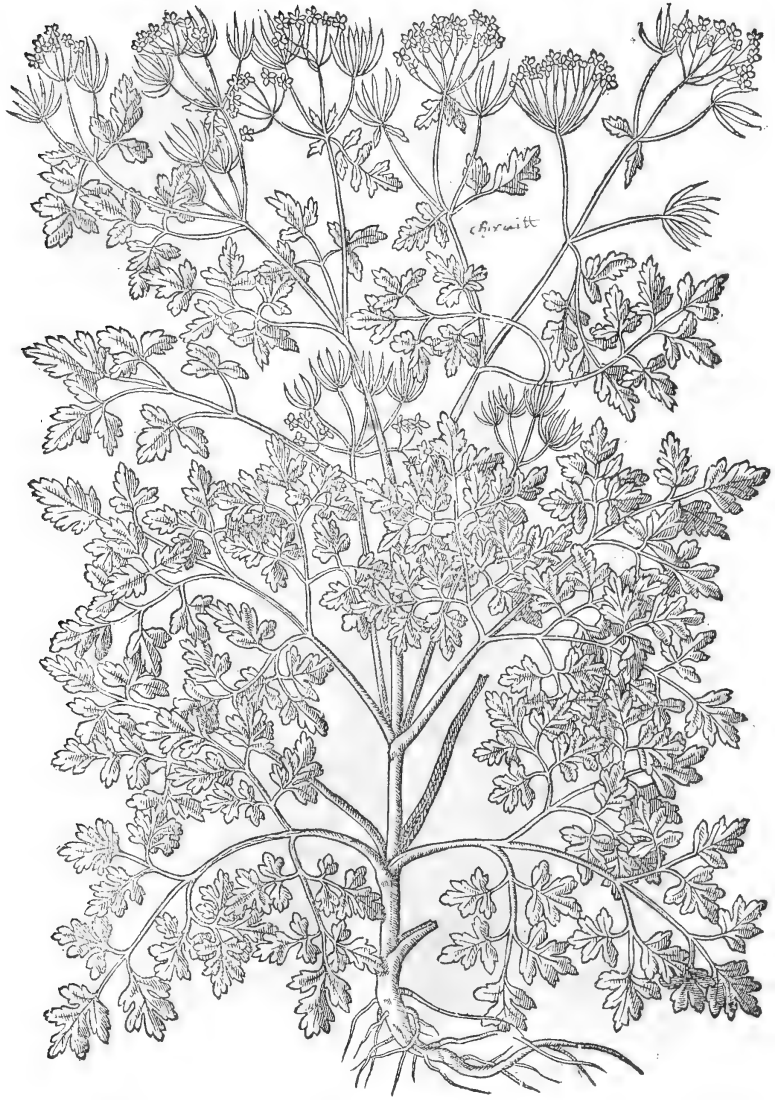

Σκανδιξ. SCANDIX. CAP. CXXXII.

SCandix, syluestre olus est, amarum, subacre: quod crudum, coctumve manditur: stomacho, & uentri utile. Decoctum in potu, uesicæ, renibus, & iecinori confert.

Scandicis consideratio.

QVanquam Scandix antiquis rei herbariæ scriptoribus stirps fuit notissima, ut quæ ab ijs in frequenti ciborum usu haberetur alijs admista oleribus; cùm tamen hactenus eorum repererim neminem, cui fides sit abhibenda, qui Scādicem notis aliquibus, uel lineamentis descripserit, nesciuerim profectò quónam pacto, quáue ratione affirmari possit & in Italia Scandicem nasci, & pariter dignosci à compluribus. Cæterùm scribit Hermolaus uir doctissimus, & in stirpium historia omnium suæ ætatis facilè primus, se uidisse Scandicem in exemplari Græco Dioscoridis appictam folijs fœniculo proximis,

PECTEN VENERIS.

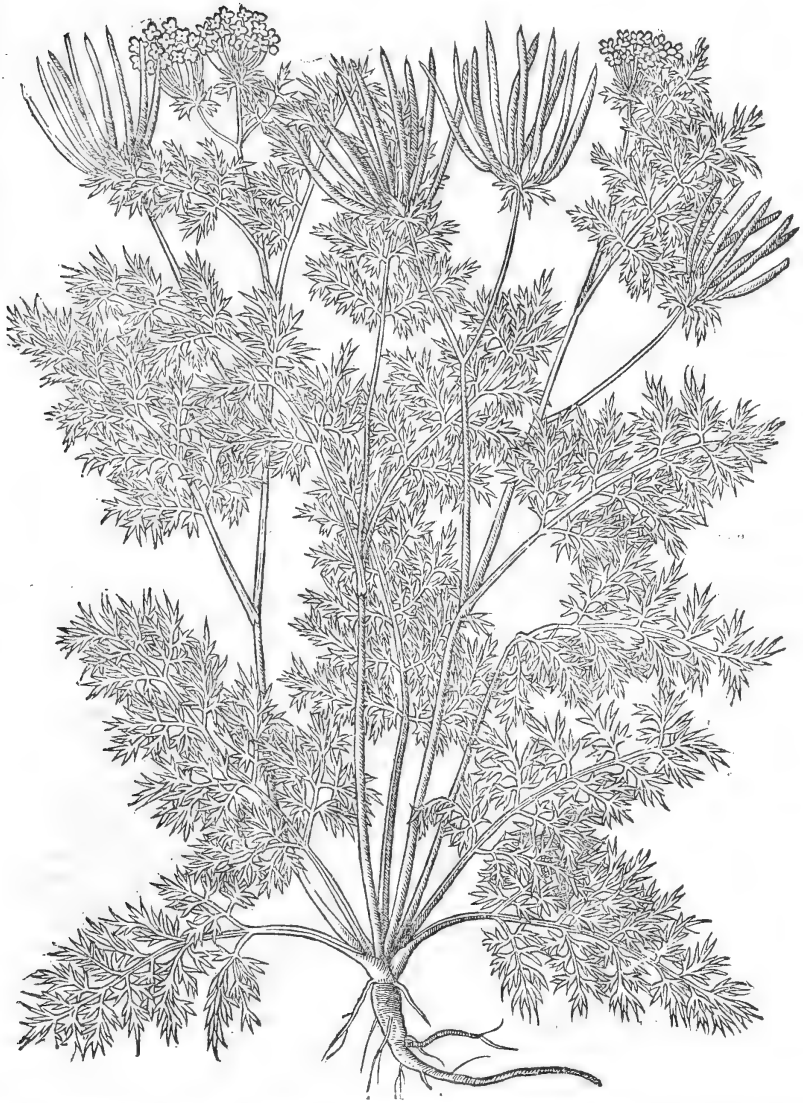

10 *ximis, floribus luteis, ſiue albis, corniculis caule ſummo emergentibus. Hanc ipſam nos quoque ſæpius uidimus Maio, & Iunio menſibus inter ſegetes, præſertimq; in agrorum marginibus. Sed quamuis tradiderit Hermolaus eam fœniculi foliis aſſurgere; mihi tamen magis ſumariam, & quadantenus anthemidem referre uidetur, quàm fœniculum. Flores gerit hæc chærefolio proximos, albicantesq;, è quibus tandem prodeunt cornicula tenuia, longiuſcula, recta, acuminata, acubus, quæ in geranio emicant, non diſſimilia, quemadmodum & in chærefolio niſuntur, licet huic longè tenuiora, & fragiliora emaſcantur. Quo fit, ut rectè intuentibus ſpecie tantùm, non autem genere differre hæ plantæ haud dubiè appareant: id quod etiam indicat eorum ſapor. Quamobrem qui chærefolium ſcripſerunt eſſe gingidium, id non ſine ratione fecerunt. Cùm enim certò crederent, hanc de qua in præſentia diſſerimus, plantam legitimam eſſe Scandicem, facilè etiam hinc perſuaderi potuerunt, ut aſſererent chærefolium eſſe gingidium. quoniam Dioſcorides conſueuit ſtirpes per cognationes deſcribere. Quapropter in eorum ſanè iremſententiam, ſi hæc, quam Scandicem putant, tantum acrimonia,*

& amaroris

& amaroris gustantibus relinqueret, quantum in Scandice ueteres inueniri prodiderunt. Verùm cùm eas non obscuras quidem qualitates, quas ueteres neræ Scandici assignant, in hac, ut ita dicam, nouâ Scandice nunquam ego repererim, sicuti nec in chærefolio, quæ ueteribus gingidio tribuuntur, cogor omnino eorum sententiæ refragari, & ab ipsis dissentire. Quapropter nisi regionis, & climatis ratione, & locorum mutatione cueniat, ut hæ stirpes omnem tum acrimoniam, tum amarorem exuerint, non facilè quidem adduci potero, ut credam harum alteram gingidium, alteram uerò scandicem esse. Neq; ab hac mea me deterret opinione Hermolaus, quòd uiderit is Scandicem hanc in Græco Dioscoridis codice appictam: quippe cùm inter omnes rei herbariæ scriptores nullus, quod equidem sciam, reperiatur, qui per notas aliquas Scandicem descripserit, nesciuerim ego quánam historia, & ratione fretus aliquis unquam illam pictura expresserit. nisi fortasse Dioscorides ipse manu propria eo in libro ipsam appinxerit. Plinius Scandicem anthriſco similem reddidit. Sed cùm ignotum per ignotius describerit, nihil nobis luminis his in tenebris affert. Scandicem commemorat Galenus lib. VIII. *simplicium medicamentorum his uerbis. Scandix ex agrestium olerum genere est, subacre, & amarum, adeò ut in siccando, & excalfaciendo secundi sit ordinis intensi. Vrinam ualenter ciet, & uiscera obstructione liberat, ex dictis qualitatibus constans. Hæc Galenus. Ex quibus etiam manifestè colligi potest, plantam, quam pro Scandice accepit Hermolaus, quamq; pro eadem plerique recentium herbariorum hodie ostendunt, nullo pacto legitimam esse Scandicem. Quandoquidem ea non tantam acrimoniam, nec amaritudinem gustui repræsentat, ut dici possit primum caliditatis, & siccitatis, gradum excedere. Cæterùm si ulla est planta, cui hæc comparari possit, eam adamussim mihi quidem referre uidetur, quam Plinius lib.* XXIIII. *cap.* XIX. *à pectinum similitudine,* VENERIS *pecten appellat. Siquidem hæc radice nititur candida, caudiculis semipede maioribus: foliis syluestris pastinacæ, uel ferè anthemidis, exilibus: floribus albis, tenuibus, emicantibus summatim ab eodem capitello compluribus acuminatis rostellis, inter se disiunctis, quæ pectines planè referunt, quibus linum mulieres concinnant. Quæ certè omnia reperiuntur in hac uulgari Scandice. Huius radix cum malua tusa, corpori infixa extrahit. Eadem cum herba, & floribus in patella calefacta, ex albo meraco, & butyro, unà cum hortensis petroselini foliis, pubiq; adhibita, remorantem urinam, pueris præsertim, prouocat. Quæ herba σκανδὶξ Græcè, Latinè Scandix similiter nominatur: Italicè, Scandice.*

Scandicis uires ex Gal.

Nomina.

Καυκαλὶς. CAVCALIS. CAP. CXXXIII.

[a] Cat. μαράθρῳ ὅμοια, λεπτοφυέστερα, i. fœniculo similia; cùm tenuibus incisuris.

CAucalis, quam alij syluestre daucum uocant, cauliculo est dodrantali, aut maiore, subhirſuto: foliis apio similibus, [a] fœniculi modo per extrema multifidis, hiſpidisq;: candida in cacumine umbella, suauiter olente. Crudum, coctumve olerum modo estur: urinam mouet.

Caucalidis confideratio.

VIsitur Caucalis in Hetruriæ campestribus, inculto præsertim solo, ut & Ananiensi tractu in Tridentino agro, nullis reclamantibus notis. Rura nostra hanc Petrosello saluatico uulgò appellant. Quippe quòd folia, quæ per ima prope radicem exeunt, apium quadántenus effigie referant, quod uulgò Petrosello dicunt. Etsi quæ superiore parte prodeunt, per ambitum sint fœniculi modo capillamentis diuisa. Caulem mittit pastinacæ: in cuius cacumine umbellam gerit floribus candicantem, odoratam, dauco non absimilem. Quapropter Galenus lib. VII. *simplicium medicamentorum, ita de ea scriptum reliquit. Caucalidem quidam daucum syluestrem nuncupant: est enim ei adsimilis gustu simul ac uiribus. Nam excalfacit ut ille, & desiccat, urinam ciet, & muria ad repositionem conditur. Hæc ille. At nos dicimus, longè pluribus caucalim pollere uiribus, siquidem cordi utilis est. Succus calculo s, & arenas pellit, & iocinoris, lienis, Renumque pituitas extenuat. Semen potum oculorum aciem acuit, & menses fœminarum adiuuat. Datur uiris contra feminis profluuia, unà cum aſplene, & uiticis semine. Steriles, prolificas facit, assiduè ex uino potum. præstat aduersus Trigonis, Draconis, & scorpionis marinorum ictus, uulneri illitum. Herba tota ex aceto mansa, et uomitione reddita, uentrem purgat, appetitum languescentem excitat, & nauseæ fastidia discutit, melancholicos iuuat, tum herba ipsa in cibis deuorata; tum succus potus, tum semen, quemadmodum totius plantæ decoctum, proinde datur utiliter quartanarijs, & scabiosis, quinetiam morbo gallico affectis. Vt Græcis* καυκαλὶς, *ita etiam Latinis Caucalis appellatur: Italis, Caucalide.*

Caucalidis uires ex Gal.

Nomina.

CAVCALIS.

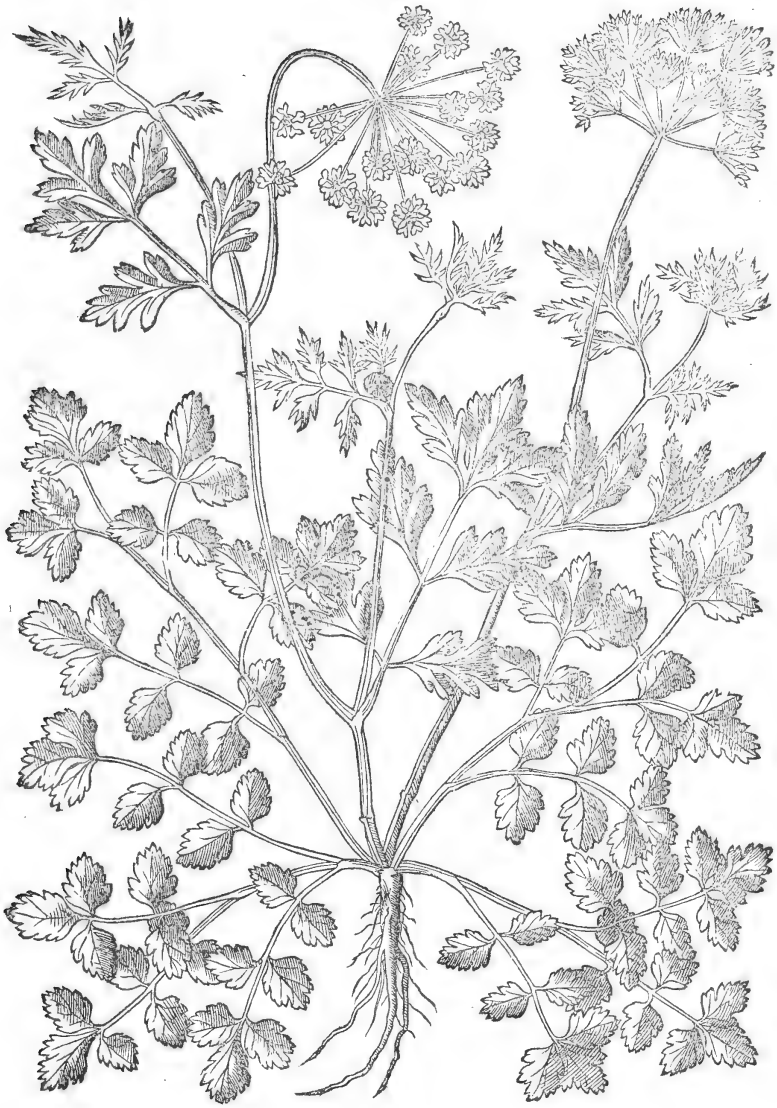

10 Ἔρυσιμον. ERVCA. CAP. CXXXIIII.

CRuda eruca uenerem largiore cibo concitat. Semen eius idem præſtat, urinam cit. Concoctio ni prodeſt, aluo perquàm accommodata. Semine ad condimenta vtuntur: quod, uti in longum tempus aſſeruetur, adiecto lacte, aut aceto, digerunt in paſtillos. Gignitur etiámnum ſylueſtris eruca, maximè in Iberia, quæ occidentem ſpectat. Cuius ſemine pro ſinapi incolæ utuntur. Vrinam uehementius pellit, & multò ſatiua acrior.

ERVCA SATIVA.

Rocket.

Erucæ consideratio, & uires.

VVlgaris admodum planta eſt Eruca tam ſatiua, quàm ſponte naſcens, quòd frequentiſſimè in cœnis acetarijs inſeratur. Satiua folijs exit longis profundè, ſed rarioribus inciſuris laciniatis Siſymbrij aquatici modo, ſapore acri, & amariuſculo, caule ſeſquipedali, floribus in cacumine albicantibus, ſemine in tenuibus corniculis concluſo, ut in Irione. Radix illi eſt alba, tenuis, acri ſapore. Erratica arido ſolo gaudet, adeò ut in muris quoque naſcatur, folijs domeſticæ anguſtioribus, ac frequentius laciniatis, guſtu acriori, ſapidioriq́ue, caulibus numeroſis, floribus luteis, corniculis in uniuerſa ferè planta copioſis, ſurſum ſpectantibus, ſemine ſinapi ſimile, acri & amariuſculo. Cocta Eruca infantum tuſſi medetur, addito ſaccharo. Tradidere quidam (ſuperſtitioſum tamen mihi eſt) tria ſylueſtris erucæ folia, ſiniſtra manu decerpta, illicoque deuorata, Ictericos ſanare. Excalfacit olus (ut teſtatur Galenus libro 11. de alimentorum facultatibus) perquàm manifeſtè, adeò ut non facilè ſolum abſque uuccis lactucæ folijs edatur: nam ita immodico calori par

ERVCA SYLVESTRIS.

par frigus admiſtum exceſſum temperat. Quinetiam genitale ſemen augere creditur, & in uenerem ſtimulos addere. Caput etiam magis dolore afficiet, ſi ſolum edatur. Semen (ut ſcribunt antiquorum nonnulli) muris aranei morſibus medetur. Ventris tineas enecat, lienemq; extenuat. Tritum, & cum felle bubulo miſtum, nigras ulcerum cicatrices ad candorem reducit. Cum melle uerò perunctum, uitia cutis in facie emendat, & lentigines emaculat. Herba, quæ Græcis ἔρυσιμον, Latinis Eruca uocatur: Mauritanis, Iergir, Ergit, ſeu Giargir: Italis, Ruchetta, & Rucola: Germanis, Vueiſz ſenff: Hiſpanis, Oruga, & Arugua: Gallis, Roquette. Nomina.

OCIMVM MAIVS.

Ὤκιμον. OCIMVM. CAP. CXXXV.

OCimum uulgò cognitum. Id copioſiore cibo oculorum aciem hebetat, aluum mollit, ſpiritum mouet, urinam pellit, lac euocat: ægrè tamen conficiuntur. Illitum cum polline polentæ, aceto, & roſaceo, pulmonum inflammationibus auxilio eſt. Draconis marini, & ſcorpionis ictibus per ſe prodeſt: & cum uino Chio, oculorum doloribus. Succus uiſus caliginem abſtergit: deſtillationes exiccat. Semen potum conuenit[a] atram bilem gignentibus, difficili urinæ, inflatisq; : naribus hauſtum, ſubinde mouet ſternutamenta. quod idem herba efficit. Sed oculos premi neceſſum eſt, cùm ſternutamentum urget. Sunt qui in cibis abdicandum cenſeant: quandoquidem manducatum, & in ſole poſitum uermiculos creat. Aphri autem adijciunt, ſi feriantur a ſcorpione, qui ocimum ederint, nullo conflictari dolore.

a Meum. μεμαγχολῶσι. Infanientibus.

OCIMVM MEDIVM.

Ocimi consid.

10 OCimum quemadmodum odoratissimum, ita & omnibus notissimum est. Nanque perraræ sunt ubique, ædium fenestræ, perraraque cœnacula, ac uiridaria, quæ Ocimo non redoleant, utpote quod frequens seratur, & foueatur in figulinis uasis. In Italia hoc æuo Ocimi tria habentur genera. Quorum primum foliis assurgit amaranto longè maioribus, latis, longis, ac crassis, citreæ malo similibus. Secundum foliis exit, ac ramulis, dicto longè minoribus, cuius duæ habentur species, alterum odore plebeij ocimi, alterum citrei mali adeo simili, ut ferè nulla sit odoris differētia. Proinde hoc citratum uocauere Arabes, quo modo ipsum quoque Mesues nominat. Tertium, quòd foliis constet minutis atq; angustis, sitq; cæteris odore fragrantius, Italis uulgò appellatur Basilico gentile. Horum omnium meminit Serapio, uocauitque medium hîc à Dioscoride descriptum, Ocimum non garyophyllatum: garyophyllatum uerò, quod cæteris tum minutius, tum odoratius habetur. Demum Citratum à Citreo odore alterum, ut omnibus palam fiet, qui Serapionis monumenta perlegerint de Ocimo differentis. Idcirco uideant quæso patres illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios scripsere, quo iure,

OCIMVM CARYOPHYLLATVM.

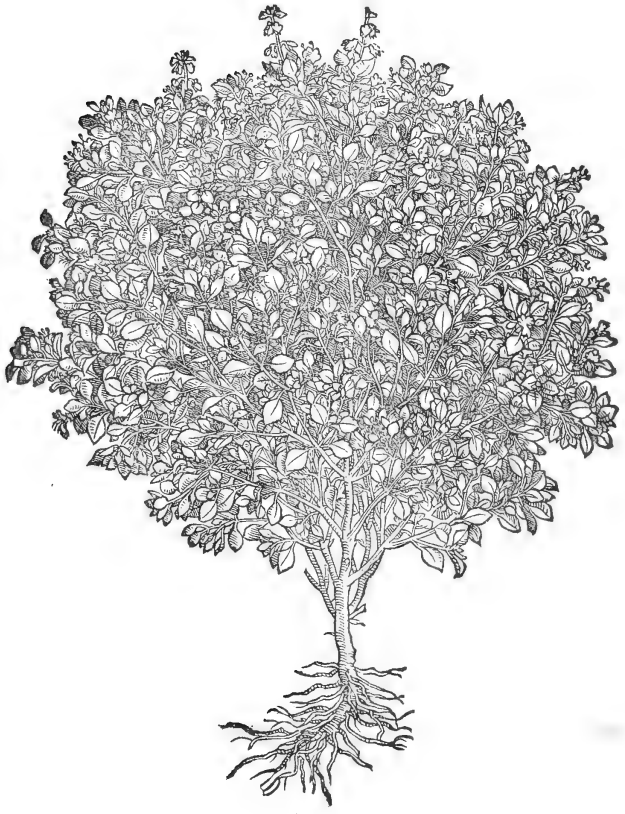

Monacorum iactantia.

quaúe ratione in electuario de gemmis se iactent Ocimum caryophyllatum hac tempestate primos adinuenisse, cùm hoc Serapioni foliis exeat paruis, & caule quadrangulari: monachis uerò foliis melissophyllo maioribus, per ambitum serratis, & caule minimè anguloso. Qua in re eos, pace sua, apertè hallucinatos putauerim. Nec equidem credendum arbitror, quòd de alio ocimi genere intellexerit Mesues, quàm de tertio illo genere in deliciis habito, de quo diximus. Nam cùm cæteris odoris fragrantia longè præstet, nulli dubium est, quin in roborandis cordis ipsius uiribus cæteris sit longè aptius, atq; etiam præstantius, ut quod in electuarium de gemmis addatur ad cordis affectus. Ideoque datur utiliter odorandum ex aceto, in animi deliquio.

Brasauoli lapsus.

Scribit Brasaolus suo de simplicium examine Romæ primùm excuso libro, tantam de ocimi uiribus inter Plinium, & Dioscoridem esse controuersiam, ut alterum ipsorum errasse dicendum sit. Quippe ex Aphris tradit Dioscorides, quòd si à scorpione feriantur, qui ocimum ederint, nullo dolore afficiuntur. Contrà uerò Plinius, qui libro XII. cap. XX. si eo die, inquit, feriatur quispiam à scorpione, quo ederit ocimum, seruari non posse. Qua in re lectionis impatiens deprehenditur Brasauolus: quandoquidem si eo loco Plinium de Ocimo differentem, patienter perlegisset, cognouisset utiq; quàm rectè Plinius ipse hanc dirimat controuersiam, ijsque respondeat, qui ocimum accusant, cùm inquit. Ocimum quoq; Chrysippus acriter increpuit, inutile esse dicens stomacho, urinæ, & oculorum claritati. Præterea insaniam facere, & lethargos, & iecinoris uitia. Ideoque capras id aspernari, hominibus quoque fugiendum censet. Adiciunt quidam tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere. Commanducatum, & in sole positum uermes afferre. Aphri uerò, si eo die feriatur

feriatur quispiam à scorpione, quo ederit ocimum, seruari non posse. Secuta ætas alacriter ocimum defendit: nam id esse capras, nec minus, quàm mentham, & rutam scorpionum terrestrium ictibus, marinorumq; uenenis mederi ex uino, addito aceto exiguo. Vsu quoq; compertum deficientibus ex aceto odoratu salutare esse. Item lethargicis, & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris, impositum ex uino: stomacho quoque esse utile, hæc Plinius. Ex quibus clarissimè patet, Plinium eorum placitis refragari, qui tam acriter ocimum damnarunt. Degenerat quandoque Ocimum in serpyllum, ut auctor est Theophrastus lib. v. cap. VIII. de plantarum causis, ubi sic inquit. Ocimum autem, quod loco soli exposito situm est, transit in serpyllum, quia uehementer siccatur. Folio nanque minus, odoreq; uehementius redditur. Quippe cùm alimenti quoq; minus habeant, quæ sicca sunt. Sed huiusmodi mutationes ita euenire putandum, ut aliquid similitudinis faciant, non ut omnino speciem exprimant alienam. hactenus Theophrastus. Cæterùm Auicenna libro de uiribus cordis à Dioscoride dissentire uidetur. Nam ocimum, scribit, sanguinem turbidum, & melancholicum generat, quoniam superflua humiditas, quæ est in ipso, parit inflationem in uenis. Nec aliter uidetur sensisse Galenus, qui libro VIII. simplicium medicamentorum de ocimo ita scriptum reliquit. Ocimum ex secundo est ordine calfacientium: habet autem recrementitiam humiditatem: proinde nec commodum est, quod in corpus sumatur. Cæterùm foris illitum, ad digerendum, & concoquendum utile est. Item libro II. de alimentorum facultatibus, cùm inquit. Ocimo etiam plerique ut obsonio utuntur, ex oleo, & garo esitantes. Vitiosi autem est succi. Admentiuntur ob hoc quidam dicentes, si tritum fictili nouo inditum operiatur, celerrimè intra paucos dies scorpiones gignere, præsertim ubi quis quotidie ollam ad solem calfecerit. Sed hoc sanè à uero abest. Id porrò uerè de eo dixeris, olus esse praui succi, stomacho noxium, & concoctu difficile. Sed illud in Ocimo non ignorandum puto, quòd ocymum per y ab ocimo per i maximè differre deprehenditur probatissimorum auctorum testimonio. Siquidem apud antiquos Ocymum erat pabuli genus dictum uel quòd citò proueniret: uel primum inter cætera pabuli genera è terra erumperet: uel quòd iumentis citaret alium, sic appellatum ὠκὺς ab Græca uoce, quæ Latinis ualet citò. Ocimum uerò herba est illa odorata, de qua suprà disputauimus, sic nominatum ab ὄζω uerbo Græco quod redolere significat. Vnde rectius fortè per z quàm per c scribendum esset. Cæterùm ocymum antiquis quibusdam boum pabulum erat ex secta uiridi segete, priusquàm indurescerent culmi: uel ex seminibus pluribus simul in agro satis. Nempe è fabarum modijs decem, uiciæ duobus, & eruilicæ tantundem unà in ugero satis, & ante maturitatem recisis. Catoni tamen è uicia, fœno græco, faba, eruoq; in unum, commistis, & exinde satis ocymum est. Quo fit, ut putauerim ocymum antiquis, non modò herbaceam, uiridemq; fuisse segetem, è pluribus seminibus unà in agro satis in primum iumentorum pabulum; sed etiam ex uno tantùm cerealium genere, nempe hordeo, auena, uicia, eruo, alijsq; his cognatis, quòd eiusmodi pabulo uerno tempore, non modò alantur boues, ac etiam equi: sed etiam repurgentur. Id quod nostra quoq; ætate fit pluribus in locis in Italia, præsertim cum hordeo, eruo, & uicia. Nec placet eorum sententia, qui sibi nulla, ut arbitror, ratione, nec auctoritate persuadent, Ocymum plantam esse sui propry generis. quòd è ueteribus nullum hactenus inuenerim (quantum equidem uidi, & legi) qui ocymi herbæ historiam literis memoriaq; mandauerit: sed comperi quidem, quòd uocabulum hoc non magis uni, quàm alteri conueniat. quandoquidem unicuique pabuli generi, quod primo statim uere citò proueniat, accommodari potest. Quare planè explodenda uidetur Adami Lonicceri opinio, & Tragi quòd non sine errore ridendo frumentum Turcicum, siue, ut alijs placet, Saracenicū, quod Tridentina rura uulgò appellant Formentone, & Foroiulienſi à pullo seminis colore Saracino, ocymum esse firmiter existimet. Quinetiam ij turpiter aberrasse deprehenduntur, quòd huic plantæ, quæ sium Ocymum est, omnes odorati ocimi facultates reddiderint. Nec alia ratione moti frumentum Saracenicum ocymum esse censent, quàm quòd satum tertia à satu die erumpat. Verùm ocymum non ea de causa nomen hoc (mea quidem sententia) sibi comparauit, sed quòd citius cæteris pabulorum generibus uere primo adolescat: nam innumera essent ocymi genera, si id omne, quod statim ferè à satu oritur, ocymum uocari debeat. Quod ὤκιμον (ut antè dictum est) Græci, ocimum item Latini appellant: Mauritani, Berendaros, & Bedarog; Itali, Basilico: Germani, Basilien, & Basilgram: Hispani, Albahaca: Galli, Basilich.

Ocimi degeneratio.

Ocimi uires ex Gal.

Ocymi ab ocimo differētia.

Adami opinio uana.

Nomina.

Ὀροβάγχη. OROBANCHE. CAP. CXXXVI.

a Omnia exemp. καυλίον ἐστὶν ὑπερύθρον ὡς διαπίθαμιαῖον, ἐνίοτε δὲ καὶ μεῖζον, φύλλοις ὑπολίπαρον, ἔνθασυ, σχυφέρον. i. Cauliculus est subruber, ad duos dodrantes altus, aliquando etiam maior, foliis subpinguibus, hirsutus, tener.

OROBanche[a] cauliculus est sesquipedalis, & interdum maior, subruber, hirsutus, tener, sine folio, pinguis: flore subalbido, aut in luteum uergente: radice digiti crassitudine, & cùm ariditate flaccescit caulis, fistulosa. Hanc inter quædam legumina nasci constat, & ea strangulare: unde orobanche sibi cognomentum usurpauit. Estur, ut olus, cruda, & in patinis, asparagi modo, decocta. Legumentis addita, concoctionem accelerare creditur.

Orobanches consideratio.

OROBanchen, quæ omnibus notis legitimæ Dioscoridis respondet, uidimus primùm in Ananiensi agro supra Tridentum, ac deinde ubique ferè in Italia nasci comperimus, in campis non modò inter omnia leguminum genera, sed & inter segetes, cannabim, linum, & in uijs secus agrorum sepes. Cæterùm etsi scriptis mandauerit Theophrastus lib. VIII. de historia, & v. de causis plantarum, Orobanchem eruum necare amplexu, complexuq; suo; ea tamen, quæ hîc à Dioscoride repræsentatur, & à Plinio lib. XXII. cap. ultimo, nullo sanè complexu, sed sua tantùm præsentia, legumina, segetes, cannabim, & linum interimit, quæ prope ipsam oriuntur. Quam ob causam Ananienses, quòd uicinas strangulet, ac deuoret plantas, Herba lupa uulgò orobanchen appellant. Profilit hæc (ut inquit Dioscorides) nullis unquam foliis, sed uno tantùm assurgit cauliculo, asparagi instar, colore subrubro, hirsuto, molli, pinguiq;, & qui sesquipedalem non excedat longitudinem.

OROBANCHE.

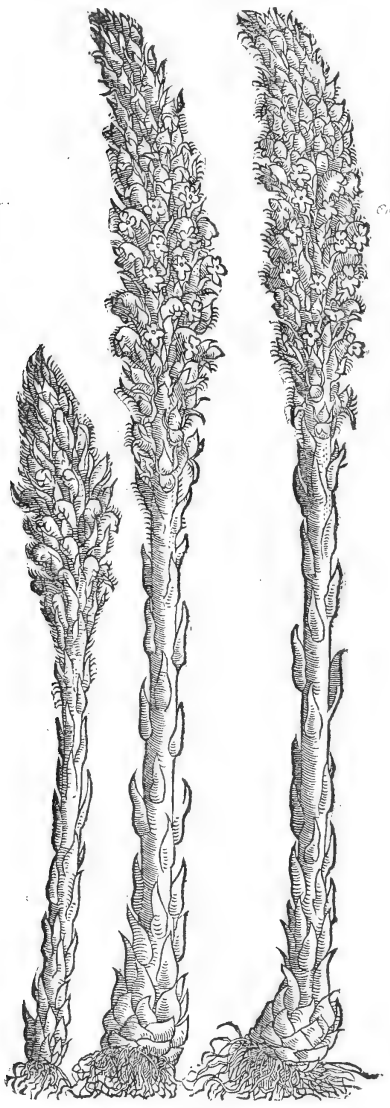

nem. Flos è quibuſdam pateſcit globulis in cacumine congeſtis, ſubalbidus. Radix digitali uiſitur craſſitudine, fungoſa, ac fragilis. Hæc planta nonnullis etiam uulgò Coda di leone appellatur, alijs uerò Herba tora uocatur, quòd uaccæ ea deguſtata (ut paſtores factò periculo teſtantur) ſtatim taurum adeant. Sunt & qui (ut loco citato ſcribit Plinius) cynomorion eam appellent à ſimilitudine canini genitalis. Ex quibus omnibus non temerè dicendum exiſtimauerim, uel Theophraſtum (pace ſua) hac in re deceptum eſſe, uel aliam à Dioſcoride, & Plinio orobanchem concepiſſe. Orobanche, ut Galenus eſt auctor libro VIII. de facultate ſimplicium medicamentorum, eſt ſiccæ, frigidæq; temperaturæ in primo ordine.

Orobanches facultas.

Nomina.

Huius plantæ nomen Græcum eſt ὀροβάγχη, quemadmodum et Latinum Orobāche, nec non Erui angina: Italicũ, Orobāche.

Τραγοπώγων. BARBVLA HIRCI. CAP. CXXXVII.

BArbula hirci, quæ ab alijs come vocatur, breui eſt caule: folijs croci: radice longa, dulci: magno ſuper caulem calyce: è cuius ſummo ſemen nigrum dependet, unde nomen inditum eſt. Herba eſui apta eſt.

Hirci

TRAGOPOGON, SIVE BARBA HIRCI.

10 *HIrci barbula, quam Hetruria uulgò appellat Saſſefrica, uulgaris admodum eſt notitiæ. Radix, quòd guſtu dulcis, iucundaq; ſit, eſtur hyeme frequenter in acetarijs. Folijs exit hæc croci, latioribus tamen, ac longioribus: flore aureo, roſtro porcino uocato non abſimili, maiore tamen, qui calyce continetur. Is ſereno cælo fatiſcit, nubiloſo uerò contrahitur, occluditúrque calyce, quemadmodum & chamælonis echinus. E` concluſo calycis uertice barba dependet incana, prolixaq;. unde nomen accepit, ut Theophraſtus prodidit lib. & cap. VII. de plantarum hiſtoria. Sed certè neſciuerim ego, qua ratione ductus negauerit Hermolaus, hanc Theophraſto, & Dioſcoridi legitimam Hirci barbulam eſſe, cùm illa pulchrè, huius notis reſpondeat. Glutinat hæc recentia uulnera, ſi foliorum ſuccus, uel eius ſtillatitia aqua ſplenijs, & attritis linteolis ſuperponatur. Aliud quoque Tragopogoni habetur genus, quod à foliorum colore, purpureum uocant. Prodit hoc folijs alteri ſimilibus, ſed à radice numeroſioribus, uiridioribus, latioribus, robuſtioribusq;, caule quoque ſimili, geniculato, conſpicuis propè genicula alis, è quibus rami prodeunt. Flores edit in cacumine purpureos, ſed altero minores, radiantibus circumquaque*

Barbulæ hirci conſideratio.

Hermolai error.

TRAGOPOGON ALTERVM.

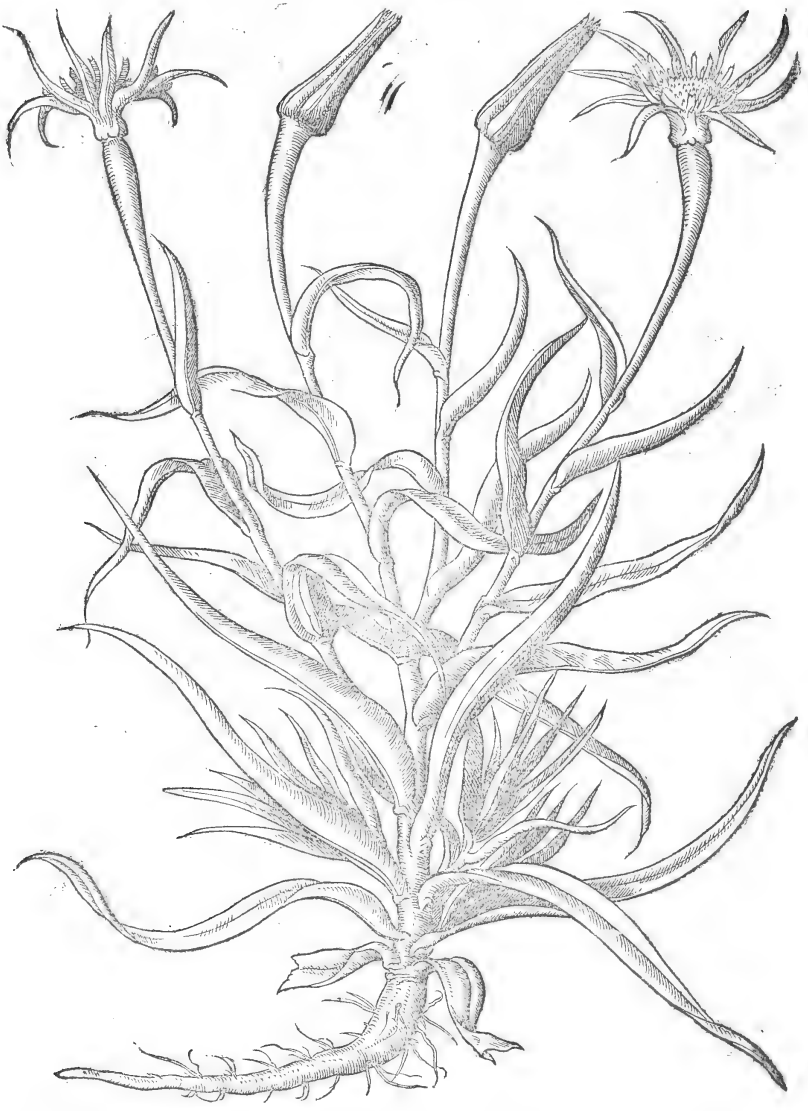

cumquaque calycis apicibus, in stellæ ferè modum. Radice nititur quoque grandiore, longioreque, quinetiam robustiore, 10
duriore, & lacteo succo referta, non quidem ut in altera, dulci, sed adstringente, & amariusculo. Tragopogono congener uidetur quoque planta SCVRZONERA, siue SCORZONERA Hispanis uocata, quòd à Vipera demorsis, quam ij Scurzo uocant, præsentaneo remedio auxilietur. Hæc noua est planta, nec puto esse quenquam, qui de ea ante nos scripserit. Inuenta est primùm Scorzonera in Catalonia Hispaniæ, à quodam Seruo Aphro, à Ceruero Leridano Viro nobili, pretio empto. Nam cum quidam messores in agro à uiperis demorderentur, hic qui in Aphrica plantam hanc nouerat, propinato eiusdem radicis succo, incolumes seruabat omnes, quotquot demorsi fuerant, sed nemini plãtam ostendebat, ne lucro defraudaretur. Quo postea factum est, ut uafriores quidam obseruantes à longinquo tractum, à quo Aser ille plantam deferebat, illuc concesserint: plantamque consequuti sint, inuentis rescissæ nuper herbæ reliquijs. Ea itaque effossa, factoque ipsius periculo, diuulgata res est, & SCVRZONERAM, ideſt VIPERINAM eam appellauerunt. Hanc primum misit ad me siccam Clarissi

mus

SCORZONERA HISPANICA.

IO mus Reginæ Romanorum medicus, Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus. At paulò poſt uiridem, uiuentémque eandem uidimus, ad Cæſarem Ferdinandum ex Hiſpanijs allatam, ob rei raritatem. Cæterùm non multo pòſt tempore, copioſam quoq; in Boemia naſci compertum eſt, clariſſimi Doctoris Riberæ, eiuſdem Cæſaris medici diligentia in monte quodam ſylluoſo, uiginoſóque non longè à Poggebrot, dum Cæſarem ſequeretur ad uenationes. Folia fundit hæc planta ſpithamæ longitudine, ſucciſæ uocatæ æmula, ſed longiora, & quæ ſolo propinquiora ſunt, fibrata, longo preſſoq; pediculo à radice prodeuntia, humíque accubantia: quorum nonnulla leniter ſinuata ſpectantur. Caulem edit ſiſquidodrantalem, & ſæpe maiorem, rotundum, geniculatum, in quo folia anguſtiora, breuioraque ſpectantur. Flores profert aureos, Tragopogonis adeò æmulos, cui & tota planta (ut prædiximus) congener eſſe uidetur, ut alterum ab altero, paucis admodum notis dignoſci poſſit. Hi flacceſcentes in pappoſum mutantur orbem, in quo ſemen continetur album, longum, Tragopogono ſimile. Radix illi ſubeſt, ſeſquidodrantalis, pollicari craſſitudine raris adnatis fibris, cortice ſubnigricante, uegeta, tenera, fructu facilis,

ſuccoſa,

SCORZONERA BOEMICA.

ſuccoſa, alba intus pulpa, lacteo ſucco prægnans, dulcis, & guſtatu iucunda. Naſcitur in ſyluis, & uliginoſis locis. Floret æſtate unà cum Tragopogono. Nos hìc eius imagines appingi curauimus, quarum quæ radice breuior, craſſiorque habetur, ex Hiſpania allata eſt, altera uerò in Boemia prouenit. Foliorum aut radicum ſuccus datur præſentaneo remedio potandus, aduerſus uiperarum, cæterorumq; uenenatorum ictus, quin etiam ad quoſcunque peſtiferos morbos. Deuorata radix quotidie, peſtilentialia contagia arcet, & uenenis quibuſcunque reſiſtit. Datur eadem, aut eius ſuccus, utiliter quoque comitialibus. Item cardiacis, uertiginoſis, & animi deliquijs, cordis pulſu, tremoreue obnoxijs. Enimuero commanducata per ſe radix triſtitiam diſcutit, hilaritatemque conciliat. Quin etiam lacteus radicis ſuccus oculorum aciem acuit. In ſumma, tota planta magni eſt ad omnia uſus. Τραγοπώγων *ita Græcis, Latinis uerò Barbula hirci uocatur: Italis, Barba di becco, & Saßefrica: Germanis, Bocks bart, & Gauch brott: Hiſpanis, Barba de cabron.*

Nomina.

Ὀρνιθόγαλος.

Ὀρνιθόγαλος. ORNITHOGALVM. CAP. CXXXVIII.

ORnithogalum cauliculus eſt tener, candicans, tenuis, ſeſquipedalis, tribus aut quatuor in cacumine mollibus agnatis: à quibus flores prodeunt foris herbacei, & cùm hiantes ſe pandunt, lactei uiſuntur: inter quos diſſectum, cachryos modo, capitulum emicat. Coquitur cum pane, ut melanthium. Radix bulboſa, cruda, & cocta manditur.

ORnithogalum adeò inter ſegetes frequens oritur, ut ſi Maio menſe in aruis requiratur, perpenſis prius notis illi à Dioſcoride attributis, facilè ab omnibus inueniatur. Ruellius in Gallia ornithogalum copioſum naſci ſcribit, pueris non incogitum, qui propter aſtantes, cùm ab agricolis aratro terra proſcinditur, aut in latiores porcas ſulcatur, ornithogali radices uomere erutas colligunt: & cùm ſint caſtaneis ſuauiores, ijs & crudis, & in cineribus incoctis ueſcuntur, odore iucun- Ornithogali conſideratio.

ORNITHOGALVM I.

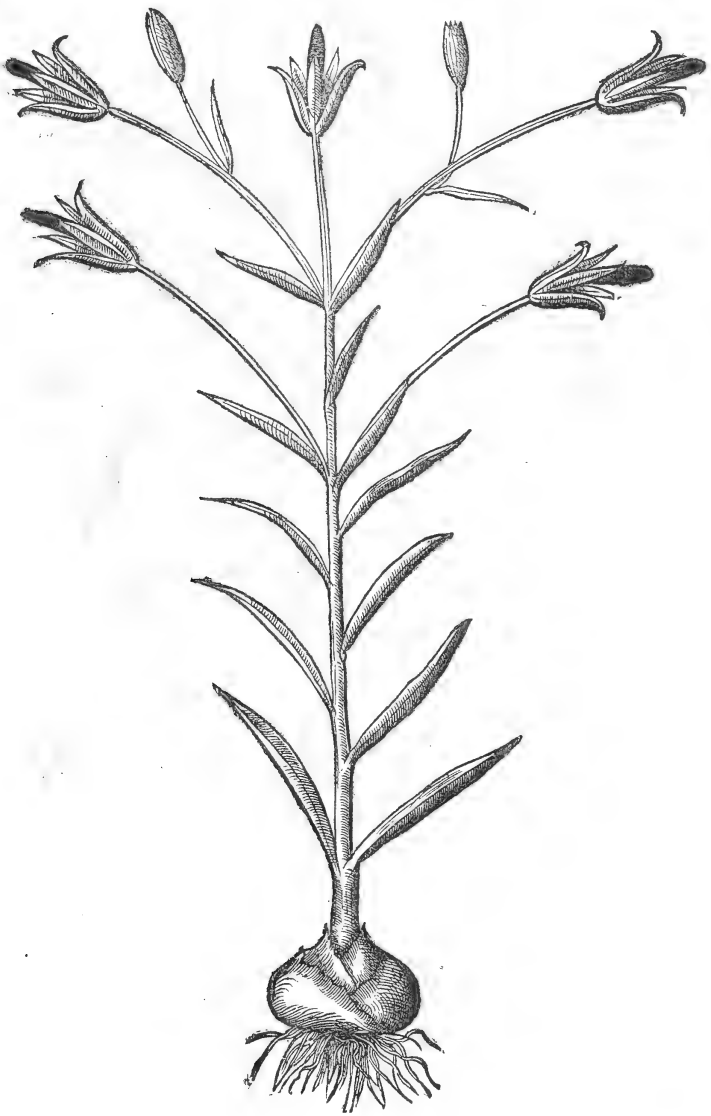

ORNITHOGALVM II.

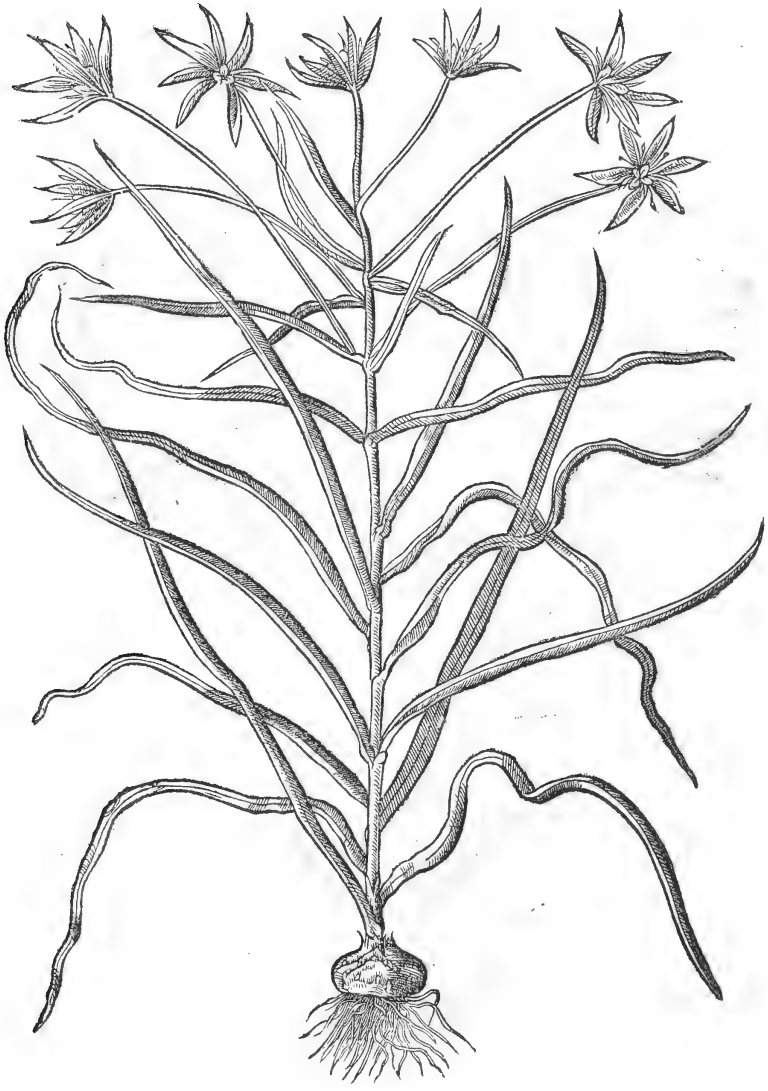

diſſimo, os mirum in modum commendante. Radices in orbem ferè collectæ ſunt: cortice pullo: candidiſſima intus carne, per quàm odorata: uere, uel æſtate cum fronde uirent, hyeme uel autumno cùm exarantur agri, radicitus uelluntur. Diu ſeruari poſſunt, & ubi annonæ premit inopia, plebis ruſticæ famem, & ieiunia caſtanearum more ſatiant. Mirè ſuibus expetuntur, qui roſtro ſcrobiculos excauant, & harum capti dulcedine, gregatim ad has eliciendas, radicitusq; uellendas aduolant. Duas ORNITHOGALI *plantas expreſſimus, quòd duo eius genera eſſe cenſeamus. Cæterùm cùm ornithogali radices ſuauitatis ſuæ præſtantia, in mentem mihi reuocauerint illas, quæ in agro Veronenſi, ubi tantùm, neque alibi, quod ſciam, naſcuntur in Italia, uulgò uocantur* TRASI, *ſaporis dulcedine caſtaneis proximè accedentes, recentioribuſque quibuſdam in medicamentis eædem expetantur, eas hic recenſere non ab re fore duximus. Sunt igitur* TRASI *Bulboſæ radiculæ, fabarum magnitudine, oblongæ; & cum ſiccantur, rugoſæ. Harum planta folio exit longo, in mucronem exeunte, Cyperi modo, quem quidem planta tota plurimum æmulatur. Caules enim edit cubitales, & angulosos, in quorum cacumine*

Traſorum mẽtio, & uires.

TRASI.

mine folia exiliora ſtellarum modo radiant, inter quæ flores exeunt ſpicati, ſubfulueſcentesque. Radices habet numeroſas, tenues, à quibus globuli dependent bulboſi, oblongi, ſabarum quantitate, colore ſubrufeſcente, alba dulciq; intus medulla, caſtaneárum ſapore. Harum plantam miſit ad me Franciſcus Calzolarius Veronenſis. Siquidem Traſi (quòd ſciam) non proueniunt ſponte in Italia, niſi in agro Veronenſi. Harum cremore pectoris, & laterum uitia expurgantur, quo fit, ut tuſſientibus opem non modicam præſtent: tunduntur enim, macerantuŕq; carnium iure, deinde per linteolum exprimitur cremor. quem etiam uenereis potionibus miſcent recentiorum nonnulli. Præſtat idem cremor bibitus ad urinæ ardores. ualet item potus ad dyſentericos. Siquidem humorum acrimoniam retundit, & præſertim ubi ex aqua paretur in qua candens ferrum extinctum fuerit. Veronenſes pro bellarijs utuntur. Manduntur unà cum cortice, qui, quòd ſit aſper, ac ſiccus, expuitur, exucto cremore. Sunt radices hæ, ut experientia compertum eſt, & ex dulcedine conijci poteſt, in calefacientium, & humectantium genere, ſed flatus quodammodo gignunt. Quod ὀρνιθόγαλον Græci, Latini pariter Ornithogalum nominant: Itali, Ornithogalo. Nomina.

Τύφα. TVBERA. CAP. CXXXIX.

TVbera rotundæ radices ſunt, ſine caule, ſine folijs, flaueſcentes, uere fodiuntur. Cruda, & cocta eduntur.

Tuberum conſideratio.

TVbera, quæ occulta quadam facultate terra in ſe parit, & conglobat, numeroſa in Hetruria à ruſticis effodiuntur, quòd magnatibus maximè expetantur in cœnis. Duo eorum in Romano agro habentur genera. Quorum alteri candida, pulla uerò alteri pulpa ſubeſt. Rimoſus utriſque cortex, ac niger. Eſt & tertium genus in Ananienſi, & Tridentino tractu prouenies læui cortice, colore ſubrufo, cæteris longè minus, inſipidum, & guſtu iniucundo. Tuberum memi- 10

TVBERA.

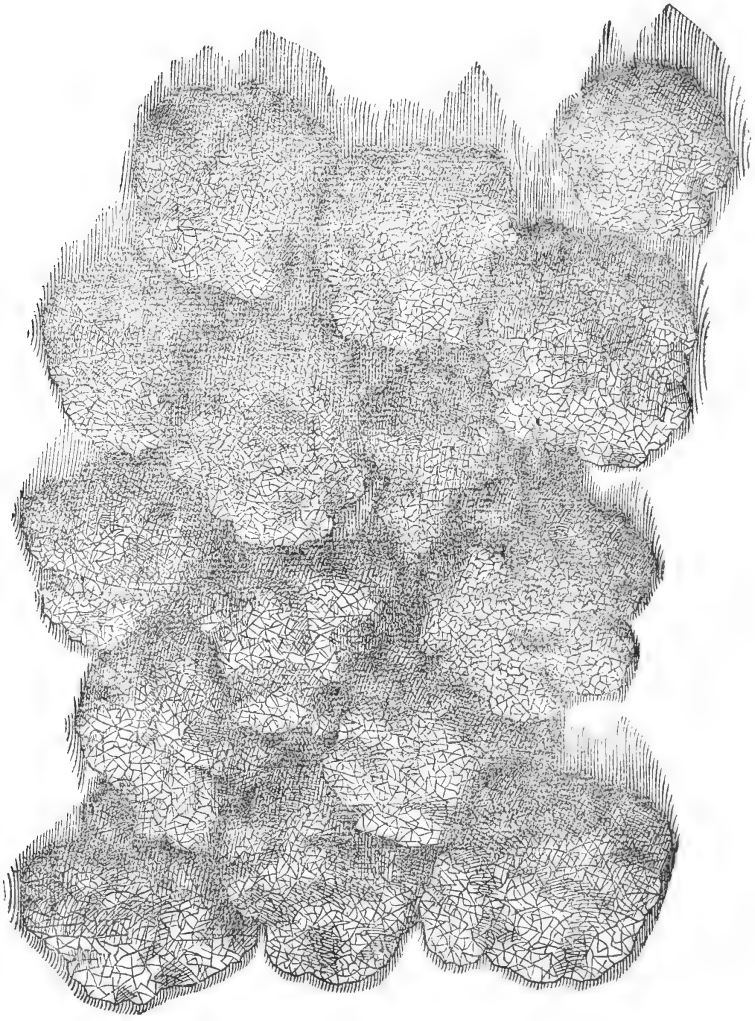

nit Pli-

nit Plinius lib. XIX. cap. II. sic inquiens. Et quoniam à miraculis rerum cœpimus, sequemur eorum ordinem, in quibus uel maximum est aliquid nasci, aut uiuere sine ulla radice. Tubera uocantur hæc, undique terra circundata, nullisque fibris nixa, aut saltem capillamentis, nec utique extuberante loco, in quo gignuntur, aut rimas urgente, neq; ipsa terræ cohærent. Cortice etiam includuntur, ut planè nec terram esse possimus dicere, neque aliud, quàm terræ callum. Siccis hæc ferè, & fabulosis locis, frutetosisque nascuntur. Excedunt sæpe magnitudinem mali cotonei, etiam librali pondere. Duo eorum genera arenosa, dentibus inimica, & altera syncera. Distinguuntur & colore rufo, nigroque, & intus candido. Laudatissima quæ Aphricæ crescunt. An ne uitium id terræ? neque enim aliud intelligi potest: malum ne id ea protinus globetur magnitudine, qua futurum est, & uinat ne, aut non, haud facilè arbitror intelligi posse. Putrescendi enim ratio communis est ijs cum ligno. Lartio Licinio prætorio uiro iura reddenti in Hispania Carthagine paucis his annis scimus accidisse, mordenti tuber, ut deprehensus intus denarius primos dentes inflecteret. Quo manifestum erit terræ naturam in se globari. Quod certum est ex ijs, quæ nascuntur, & seri non possunt. Et libro eodem capite tertio: De tuberibus (inquit) hæc traduntur peculiariter. Cùm fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc nasci, & maximè è tonitribus, nec ultra annum durare, tenerrima autem uerno esse. Quibusdam locis acceptantur riguis, & seruntur, sicut Mitylenis. Negant nasci, nisi exundatione fluminum inuecto semine ab Tiaris. Est autem is locus, in quo plurima nascuntur. Sunt & in fungorum genere à Græcis dicti pezicæ, qui sine radice, aut pediculo nascuntur. Hactenus de tuberibus Plinius. Tubera (ut memoriæ prodidit Galenus libro II. de alimentorum facultate) radicibus, aut bulbis sunt annumeranda, ut quæ nullam cuidentem habent qualitatem. Qui ergo his utuntur, ad excipienda condimenta tanquam materiam habent, ceu alia qualitatis expertia, & innoxia, gustuq; aquosa sunt. Quibus omnibus commune est, ut alimentum nulla insigni facultate constans, corpori præbeant, sed frigidiusculum duntaxat, crassitudine tale, quale id ipsum est, quod ingestũ fuerit: ex tuberibus quidem crassius, ex cucurbita liquidius & tenuius. In alijs eadem est proportio. Sed longè aliter de his scripsit Auicenna, cùm inquit. Tubera terrena magis, quàm aquea sunt, omniq; prorsus sapore expertia. Atrabiliares, & crassos gignunt humores, magis quàm cætera ciborum genera. Quo fit, ut frequenter deuorati apoplexiam, & paralysim concitent. Ad hæc concoctu contumacia sunt, & uentriculum aggrauant. Quæ Græce ὕδνα, Tubera Latinè dicuntur: Arabicè, Ramech, Alchamech, Tamer, & Kema: Italicè, Tartuffi: Germanicè, Hirtz brunst: Hispanicè, Turmas de tierra: Gallicè, Truffle.

Historia ex Plinio.

Tuberum uires ex Gal.

Ex Auicenna.

Nomina.

Σμίλαξ κηπαία. SMILAX HORTENSIS. CAP. CXL.

HOrtensis Smilax frutex est, cuius semen à nonnullis lobia uocatur. Folia habet hederæ, molliora tamen: tenues caules, & capreolos uicinis fruticibus circumuolutos: qui tantum adolescunt, ut topiarias scenas repræsentare uideantur: siliquas fœni græci profert, longiores, torosiores: in quibus semina rerum similia sed inæquali colore, recluduntur: quæ quadam ex parte [a] fuluescunt. Siliquæ cocta, cum semine in oleribus asparagi modo estur. Vrinam ciet, & tumultuosa somnia facit.

[a] Oribasius. ὑποπόρφυρα. i. subpurpurea.

Hortensis Smilax (ut suprà nobis dictum est in Phaseolis, sub quorum appellatione falsò credidit Manardus de eruilia scripsisse Dioscoridem) nil aliud, mea quidem sententia, esse potest, quàm ea Phaseolorum genera, uarijs coloribus depicta, quæ uulgò Italis dicuntur Fagiuoli Turcheschi. Siquidem præter id, quòd rubentes, uersicolores, & (ut Dioscorides inquit) renum figura cernantur, foliis exeunt hederaceis, caule tenui, è quo capreoli prodeunt, quorum reptatu non modò palos, & arbores scandunt, ac uinciunt; sed in hortis attegias, pergulas, testudines, scenas, & tentoria inumbrant, & opacant. Hos Galenus lib. primo de alimentorum facultatibus, ex auctoritate Theophrasti dolichos appellat, sic inquiens. Dolichus adacto longo palo consurgit, & fructum gerit: sin hoc adminiculo careat, uitiosus fit, & rubigine tentatur. Quod quotidie uisitur in hoc phaseolorum genere. quippe quòd nullo sustentaculo in altum euecti, humi repunt, & contracto tractu temporis humore, situ, ac rubigine depereunt. At ubi longissimo inhæsernt pedamento, breui temporis spatio, ad culmen usque illi se circumuoluunt. Quo fit, ut longè aberrasse Manardum existimem, quòd asserat lib. I. epist. III. Dolichos nil aliud esse Galeno, quàm Eruiliam, quæ Italorum nonnullis uulgò appellatur Rouiglione, alijs uerò Arabeia, cùm tamen Galenus, itemq; Paulus Eruiliam appellitent Ochrum. Nec nobis obstat, quod Eruilia (ut ipse asserit) rubiginem contrahat, cùm adminiculis caret, quibus à terra subleuetur, quòdq; huiusce tantùm leguminis siliquæ unà cum semine comedantur, ut Gal. lib. II. de ali. fac. præfatione, & Paulus Dolichos mandi testantur. Nam etsi aliquando Eruiliæ secti arborum rami apponantur, ut illos implicent; nunquam tamen longissimi adfiguntur pali, quòd ea minimè illos scandere ualeat, uersicolorum phaseolorum modo. At hæc Eruilia, quæ humi serpat, rubigine minimè deperit, ut Tridentinus ager ubiq; testari potest. Quippe quòd ibi frequentissima seratur, dimittaturq; nullo propè fixo pedamento humi accumbere. Nec obstat præterea (ut ipse Manardus scribit) quòd sola Eruilia inter legumina cum siliquis comedatur. Nam quanuis decocta unà cum siliquis mensis apponatur; nunquam tamen aliquem me uidisse fateri possum, qui siliquas simul cum granis deuorauerit: est enim eruiliæ inuolucrum suibus potius, quàm hominibus in cibum exhibendum. Vnde equidem omnes, quod uiderim, Eruiliam mandentes, semina dentibus extrahunt, & membranosas, exhaustasq; siliquas dentium attritui prorsus repugnantes, in patinis suibus relinquunt. Secus autem cum huiusmodi phaseolorum corniculis euenit: quandoquidem cùm tenella adolescunt, anteaquàm consenescant, aqua prius elixa, non modò in acetarijs integra, nullisq; abiectis putaminibus, assumuntur in cibum, sed butyro, uel oleo frixa addito gingibere, & omphacio, iucundissimè deuorantur. Hinc itaq; fit, ut certò potius credam, hoc phaseolorum genus dolichos esse, quàm eruilium Manardo uocatam. Illud insuper hac in re sentit Manardus, quòd Dioscorides phaseolorum appellatione, de quibus suprà mentionem fecit, non quidem communes, ac triviales, sed Eruiliam significauerit: Similacis uerò hortensis nomine, de qua hic sermo, uulgares illos phaseolos repræsentauerit. Qui (ut suam

Smilacis hortẽsis confid.

Manardi error.

SMILAX HORTENSIS.

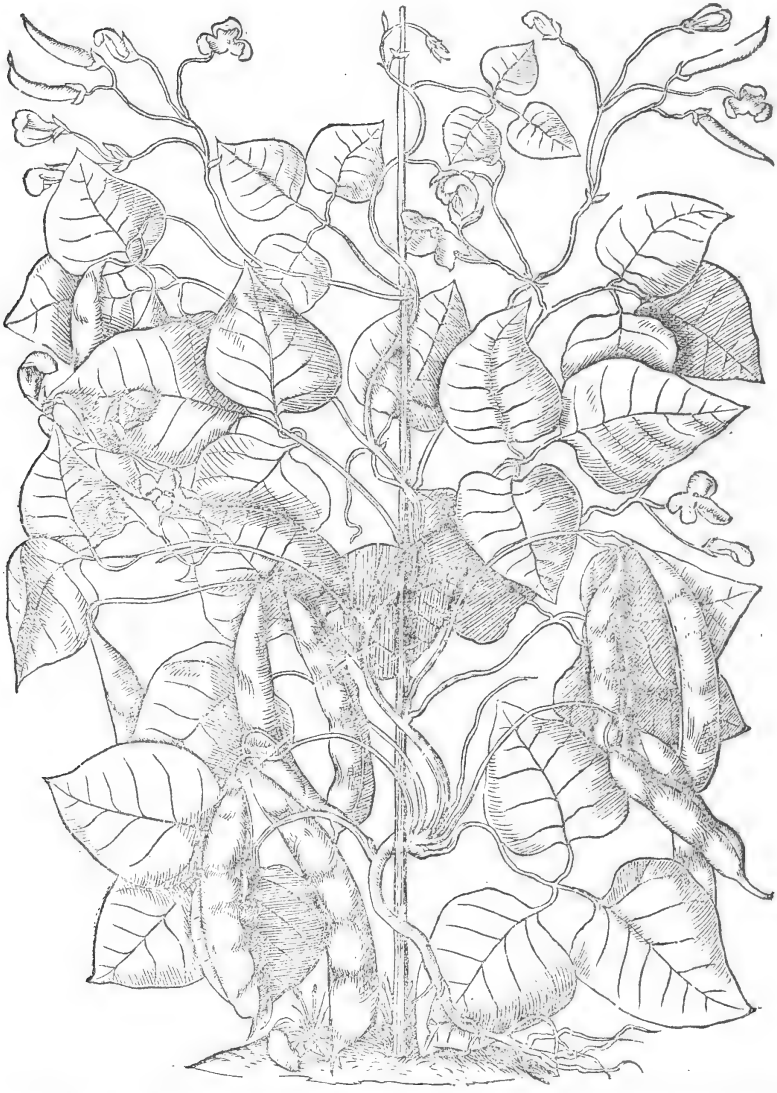

ueatur ſententiam) conſentaneum minimè uideri inquit, quòd duobus diuerſis capitibus eodem libro de phaſeolis ſcripſerit Dioſcorides. Sed haudquaquam à ratione, & ueritate eum alienum exiſtimarem, qui reſponderit, primùm tractaſſe Dioſcoridem de uulgaribus, et candidis phaſeolis, qui paſsim in campis aliorum leguminum more ſeminantur, ubi de omni ſegete, & leguminibus diſſeruit. Deinde uerò de uerſicoloribus, qui in hortis, & uiridarijs ad opera topiaria explenda ſeruntur, inter ea, quæ in hortis, & uiridarijs coluntur. Quamobrem ut hortenſes à campeſtribus ſecerneret, inquit: Hortenſis Smilax frutex eſt, &c. Quod manifeſtè declarat, eum hîc de hortenſibus, illic uerò de ijs, quæ in campis proueniunt, intellexiſſe, atq; eos ita ſeiunxiſſe. Qua in re non potui non quandoq; admirari Manardum medicum alioquin ingenio, & doctrina inſignem, quòd tam facilè adductus eſſet, ut aſſeueraret dolichos eſſe eruiliam, cùm eum legiſſe exiſtimandum ſit, Galeno, & Paulo eruiliam ochrum uocari. 10

Nomina. *Planta, quæ σμίλαξ κηπαία Græcis, Smilax hortenſis Latinis appellatur: Arabibus, Lubia: Italis, Smilace de gli horti, & Faginolo Turcheſco: Germanis, Welſch bonen: Hiſpanis, Feyones: Gallis, Faſeoles, & Fabes painctes.*

Mal ſuũ.

Μηδική. MEDICA. CAP. CXLI.

MEdica, cùm recenter prodijt, folijs, & caule trifolio pratensi similis est: procedens verò folia contrahit, caules edens trifolij, & siliquas cornicul orum modo intortas, in quibus semen lentis magnitudine dependet. Id siccatum, iucundi saporis gratia, conditaneo sali admiscetur. Viride, quibus refrigeratione opus est, vitio illitu suffragatur. Herba tota pro gramine utuntur, qui pecora alunt.

MEdicam inde nominationem inuenisse certum est, quòd primùm, Plinio lib. XVIII. cap. XVI. auctore, ex Media in Italiam aduecta fuerit. Verùm etsi hæc quondam in uniuersa Italia sereretur ad pecorum pabulum, & omnibus ferè cognosceretur; nec tamen pauci sanè reperiuntur, qui Medicam uiderint, ne dum serant: quamquam non desint, qui eam se consecutos existiment. Non defuerunt, qui mihi uarias plantas pro Medica ostenderent. At quoniam paucis admodum Medicæ consideratio.

APHACA.

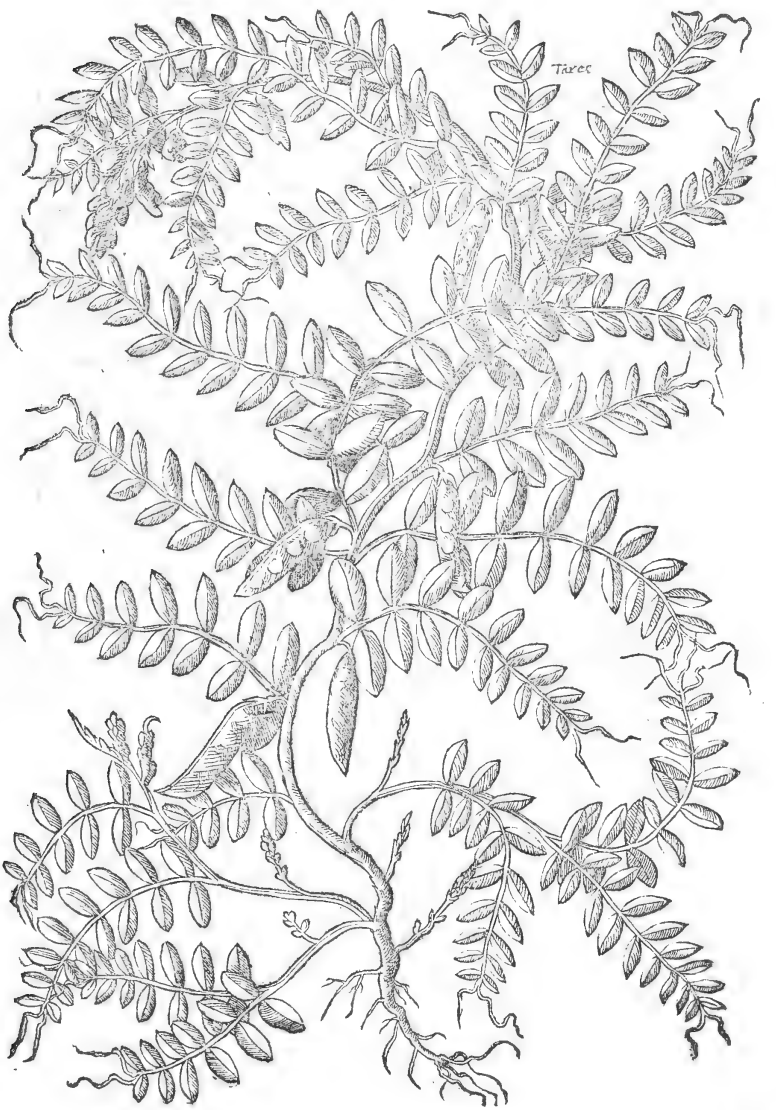

notis medicam referebant,non libuit ullam Medicæ imaginem hîc exprimere. Hæc(ut Plinius tradit loco citato, & antiquorum plerique teſtantur)uno tantùm ſatu plus tricenis annis perdurat. Eadem (ut quidam referunt)abundat Hiſpania, ubi magna admodum cura colitur ad iumentorum, & pecudum pabulum: eamque Alfalfa uocant, nomine ab Arabicis corruptè mutuato. Nam(ut lib. 11. capite de Cot inquit Auicenna) uocatur etiámnum Aphris Alfaſafat. Naſcitur & in Gallia,ſi Ruellio credimus,ibique maius trifolium appellatur. Medicaſic Latinis, & Italis, ut Græcis μηδικὴ nominatur: Mauritanis(ut modò dictum eſt)Cot,& Alfaſafat: Hiſpanis,Alfalfe,Eruaye, & Alfalfa.

Nomina.

Ἄφακη. APHACA. CAP. CXLII.

APhaca [a] in aruis naſcitur,altior lente,tenuibus foliis: ſiliquas lenticula maiores fert, in quibus terna,quaternaue ſemina nigra,lente minora,continentur. Quæ adſtringendi uim habent. quare torrefacta,ſtomachi,aluique fluxiones ſiſtunt, ſi freſa lentis more decoquantur.

a Meum.θάμνος ἐστιν. i. frutex eſt.

VICIA.

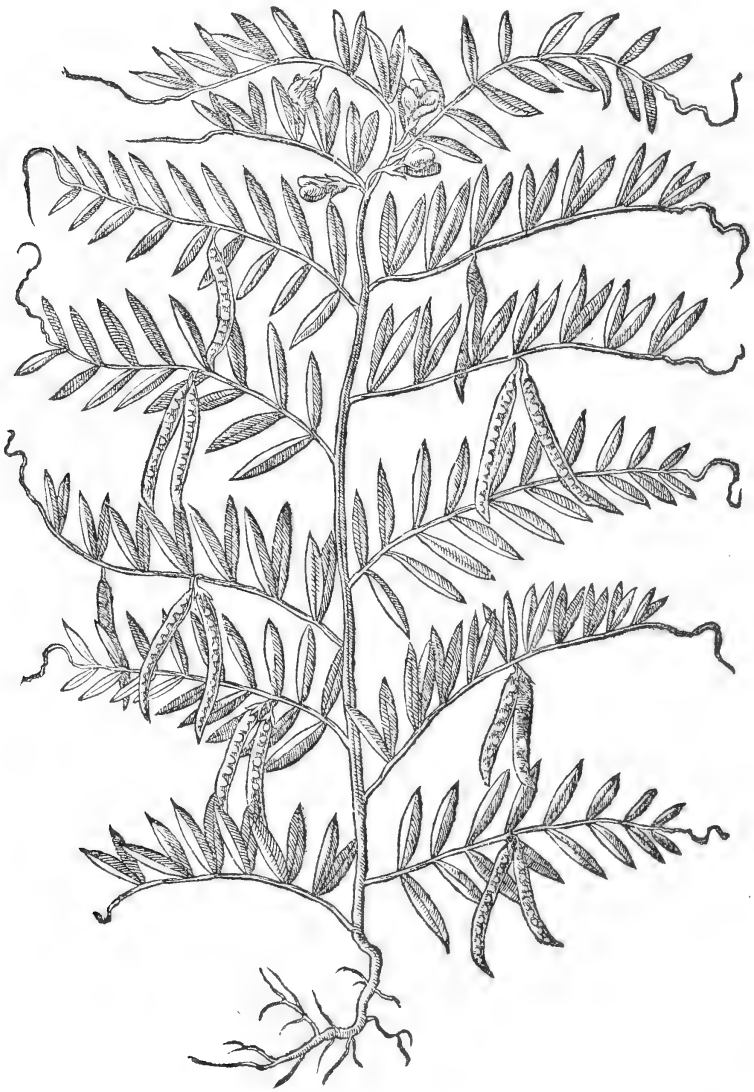

Non

NOn ſolùm in uniuerſis Italiæ locis Aphaca ſponte naſcitur, ſed & à multis in campis ſcritur leguminum, & erui modo ad columbarum ſaginam. Folio germinat uiciæ maiore, craſſioriq́, quadrangulari caule, flore ſubrubeo, ſiliquis inde dependentibus piſorum inſtar, breuioribus tamen, ſed lenticulæ maioribus, in quibus includitur ſemen, uiciæ quadántenus maius. Goritienſi agro frequentiſſima naſcitur inter ſegetes, & prope ſepes. Quo fit, ut maxime aberrent, qui cenſent Aphacam nihil a uicia differre, quæ inter ſegetes, ubiq; copioſè prouenit. Quippe quòd hæc minori ſit folio, tenuiori caule, flore in purpuram rubeſcente, ſiliquis longioribus, gracilioribus, ac rotundioribus. Eaq́ue propter de Aphaca, & Vicia diſſerens Galenus lib. I. de alimentorum facultatibus, ita ſcribit. Aphacæ, & uiciæ ſeminum figura non rotunda eſt, ueluti fabarum, ſed aliquantò latiuſcula, ſimiliter lenti. Hæc quoque cum ſua planta, & ualuulis integra ruſtici reponunt, ut brutis pecudibus pabulo ſint. Per famem tamen quoſdam nonnulli, qui hæc quoque comederint, potiſſimùm uere, cùm etiámnum uirent, quemadmodum fabas, & cicera eſitare conſueuerunt. Semina autem hæc non ſolùm inſuauia ſunt, ſed concoctu etiam difficilia, & alium retinentia. Perſpicuum ergo eſt, cùm huiuſmodi naturam obtineant, alimoniam quoque, quæ ex ipſis in corpus permanat, improbi, craſſiq́ue ſucci eſſe, idoneam ad humoris melancholici generationem. hactenus Galenus. Sed non deſunt, qui ſcribant, Aphacæ, & Viciæ farinam, urinas ciere, tabidoſq́ue iuuare, ubi ex ptiſſana frequenter ſumatur. Illinitur quoque utiliter uino ſubacta, ad ſerpentium, hominum, canum, cæterorumq́; quadrupedum morſus: melle excepta, & illita lentigines, uaros, & cætera cutis uitia delet. Cæterùm illud animaduertendum eſt, quòd Theophraſtus lib. VII. cap. VII. & XI. de plantarum hiſtoria Aphacam inter intybacea, uel cichorij genera connumerat. Quare mirandum non eſt, ſi etiam in aliis quibuſdam à Dioſcoride diſcrepet, quemadmodum in coronopo, orobanche, ac alijs nonnullis oſtendimus. Nec mirum etiam Plinium hac in hiſtoria uariaſſe: nam lib. XXVII. cap. V. Dioſcoridis Aphacam ad uerbum retulit: libro uerò XXI. Theophraſtum ſecutus, eam inter cichoracea repoſuit.

Aphacæ cóſideratio.

Quorundam lapſus.

Aphaca intybi genus.

Quæ Græcis ἄφακη, Latinis item Aphaca, & Aphace nuncupatur: Arabibus, Apaki, Afaki, ſiue Albikia: Italis, Aphaca: Germanis, Wuilde uuicken, & Vogels uuicken.

Nomina.

Πράσον κεφαλωτόν. PORRVM CAPITATVM. CAP. CXLIII.

CApitatum porrum inflationem facit, noxium ſuccum creat, tumultuoſum ſomnium parit, urinam ciet, aluo accommodatur, extenuat, oculorum aciem hebetat, menſes pellit: ſed lædit exulceratam ueſicam, renesque. cum ptiſana uerò coctum, eſu pectoris uitia extrahit. Coma eius in aqua maris, & aceto cocta, in deſeſſionibus ad præcluſiones uuluæ, & duritias, utilis habetur. Porrum bis aqua mutata coctum, tum frigida maceratum, dulceſcit, & multò minus inflat. Semẽ acrius eſt, & quandam adſtrictoriam uim habet. quare ſuccus cum aceto, addito thure, aut manna, ſanguinis profluuia ſiſtit, maximè ſi naribus erumpat. Venerem ſtimulat: contra omnia thoracis uitia, [a] tabemque, pro delinctu efficax eſt: arteriam eſu purgat: ſed ſi aſſiduè eſtur, uiſus obſcuritatẽ inducit: ſtomacho aduerſatur. Succus ex melle potus, aut illitus, contra beſtiarum morſus auxilio eſt. Ipſum quoque cum aceto aut thuris polline, lacte aut roſaceo, utiliter aurium doloribus, & ſonitui inſtillatur. Varos tollunt folia illita cum rhoë, qua ad obſonia utuntur: epinyctidi medentur: cruſtas ex ſale illita rumpunt. Veteres ſanguinis reiectiones cohibent, ſeminis drachmæ binæ, cum æquali baccarum myrti pondere potæ.

a Oia exemp. καὶ πρὸς τοὺς ἐν θώραξι παντὸς σὺν μέλιτι αὐτὸ ἑλκυστέ. ποιεῖ καὶ πρὸς φθίσεις βρωθὲν, καὶ δὲ καὶ τοὺς ἀρτυριακ. .i. & ad omnia thoracis uitia, cum melle pro eclegmate uſurpatur. Facit & ad phthiſim comeſtum, ſed & arteriam purgat.

POrrum, quod copioſum quadrageſimalis noſtri ieiunij tempore plerunq́; in foris olitorijs unà cum oleribus uenale copioſumq́; reperitur, omnibus notiſſimum eſt. Cæterùm etſi magnopere laborent hortorum cultores, ut eorum porri, longi, craſſi, candidi, ac teneri euadant; neſciunt tamen eos capitatos efficere: quanuis ij apud ueteres in frequentiſſimo uſu fuiſſent, quòd longis, qui propriè ſectiui appellantur, ſapidiores, guſtuiq́; gratiores haberentur. De his igitur tanquam præſtantioribus ſcripſit Dioſcorides, non tamen quòd à ſectiuis genere differrent, è quibus mangonio capitati fiunt, tegula in tranſplantatione ſuppoſita, inciſis prius ante medullam folijs, ne adolendi facultas in ſublime feratur, nec ad radices, ſed in ipſo capite conſideat: uel ſarculo conuelluntur radices, ut delumbatæ alant, neque diſtrahant, ut ſcriptum reliquit Plinius lib. XIX. cap. VI. Quæ quidem Columellæ accepta referre debemus: Quippe qui lib. XI. de re ruſtica cap. ultimo. Porrum, inquit, ſi ſectiuum facere uelis, denſius ſatum præceperunt priores relinqui, & ita cum increuerit, ſecari: ſed nos docuit uſus longè melius fieri, ſi differas, & eodem more, quo capitatum modicis ſpatijs, id eſt, inter quaternos digitos depangas, & cum conualuerit deſeces. In eo autem quod magni capitis efficere uoles, ſeruandum ſit, ut antequàm translatum deponas omnes radiculas amputes, & fibrarum ſummas partes intondeas: tum teſtulæ, uel conchulæ quaſi ſedes, in ſingulis ſubiectæ ſeminibus adobruuntur, ut fiant capita latioris incrementi. Cultus autem porri capitati aſſidua ſarritio, & ſtercoratio eſt, nec alius tamen ſectiui, niſi quòd toties, rigari, & ſtercorari, ſarririq́ue debent, quoties demetitur. Hæc ille. Eſt Porrum, folijs allio ſimilibus, latioribus tamen, ac longioribus, carinatis, & in acumen deſinentibus. Ceruix illi longa, bulboſaq́ue, candicans, craſſiori ſummitate; radicibus multis capillata; & numeroſis tunicis circumpacta: Bimum in caulem proſilit, cæpæ modo, longum, cauumq́; floribus in cacumine in orbem conglomeratis: ſemine nigro, cepaceo non abſimili. Seritur in hortis. Illinuntur decocta folia ad tumentes, dolorificasq́ue hæmorrhoidas, magno ſanè auxilio. Folia melle ſubacta illinuntur utiliter ad phalangiorum, & cæterorum uenenoſorum ictus. coctum, & ex melle delinctum, præſtat ad omnia tracheæ arteriæ, & pectoris uitia. Sumitur ſub cineribus toſtum, ad fungorum uenena. Crapulam, & ebrietates diſcutit. Semen ex paſſo potum, urinæ difficultates ſoluit. Porrum non tranſplantatum cum terrenis uermibus, in oleo decoctum

Porri conſideratio.

PORRVM SECTILE, ET CAPITATVM.

decoctum ad tertias, contumacia aurium ulcera sanat, si quotidie oleum in aures infundatur. Porri facultates recensuit Galenus lib. 11. de alimentorum facultatibus, ubi simul etiam de allio, & cepis agens, sic inquit. Harum plantarum radicibus pererebrò uescuntur homines, rarius caule, foliisq; acri admodum facultate præditis pro radicum portione. Corpus excalfaciunt, & crassos in eo humores extenuant, glutinososq; incidunt. Bis tamen, aut ter in aqua decocta, acrimonia spoliantur, quanquam ne sic quidem uim perdunt extenuandi. Verùm facultatem quandam obscurissimam alendi corporis exinde acquirunt, cuius antea, quàm decoquerentur, nihil prorsus obtinebant. Cæterùm alliam non modò ut obsonium, uerùm etiam ut medicamentum sanitati accommodum, quòd obstructa soluere, & discutere possit, usurpatur. Aliquantisper elixum, usque dum acritudinem abijciat, suiribus quidem suis imbecillius fit, sed succi prauitatem non amplius seruat, quemadmodum nec porri, nec cepæ, cùm bis fuerint decocta. Πράσον κεφαλωτὸν id uocant Græci, quod Latini Porrum capitatum, Arabes, Curat, seu Kurat: Itali, Porro capitato: Germani, Lauch: Hispani, Puerro: Galli, Poureau.

Porri facultates ex Gal.

Nomina.

PORRVM COMMVNE.

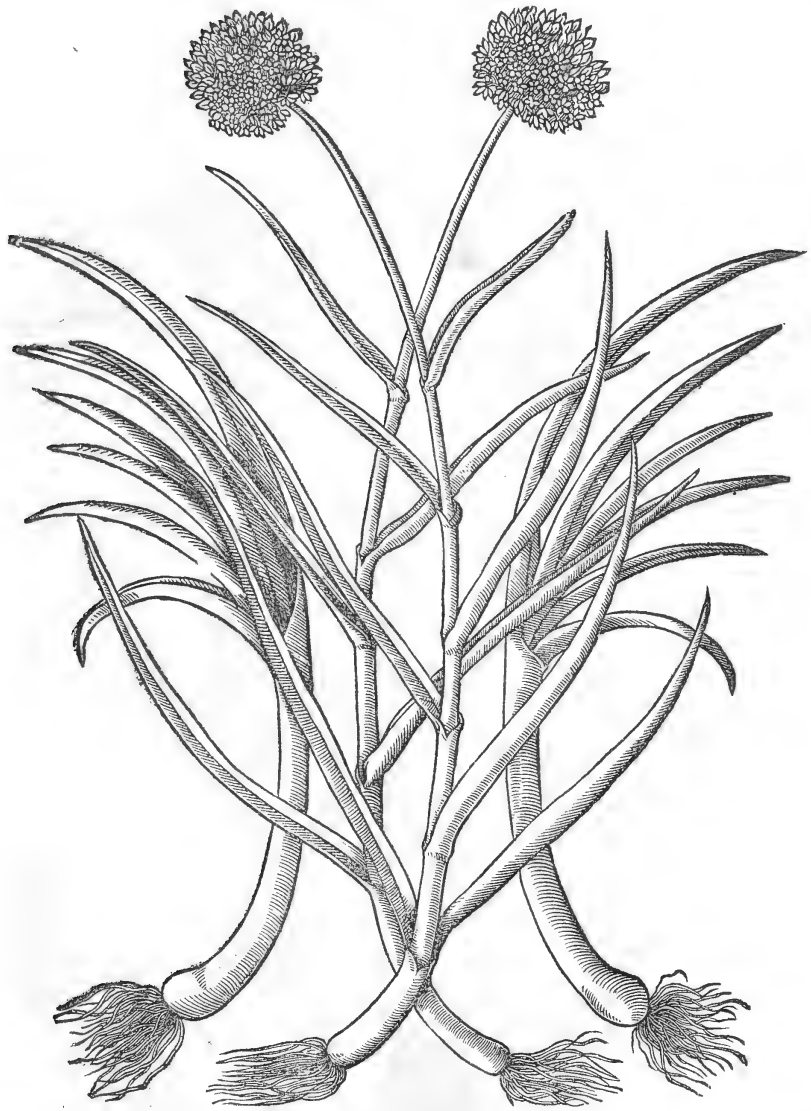

Ἀμπελόπρασον. AMPELOPRASVM. CAP. CXLIIII.

AMpelopraſum ſtomacho magis, quàm porrum aduerſatur: plus autem excalfacit: urinam, & menſes uehementius ciet. Id contra ſerpentium morſus eſſe conuenit.

PRouenit agreſte porrum plerunq; in uineis, unde à natalibus ἀμπελόπρασον, quaſi uineale porrum, Græcis appellatur. Naſcitur hoc in uniuerſa Hetruria non ſolùm in uinetis; ſed etiam frequens admodum in agrorum marginibus, & in amœnis collium locis. Rura noſtra ipſum uulgari ſermone appellant Porrandello. Eſtur à ruſticis, & agricolis in acetarijs crudum, recentis allij uice: quanquam manſu durius ſit, guſtu acrius, & concocta difficilius. Eſt præterea Ampelopraſum (ut lib. VI. ſimplicium medicamentorum prodidit Galenus) acrius, & ſiccius domeſtico, ſicut agreſtia omnia reliqua domeſticis: ac proinde ſtomacho, quàm illud nocentius: ſed & craſſos, ac lentos humores potentius incidit, ualentiuſque infarcta organa obſtructione liberat. Hac quoq; ratione urinas, & menſes ſæpe prouocauit, ubi à craſſis, & lentis retinebantur

Agreſtis porri conſid.

AMPELOPRASVM.

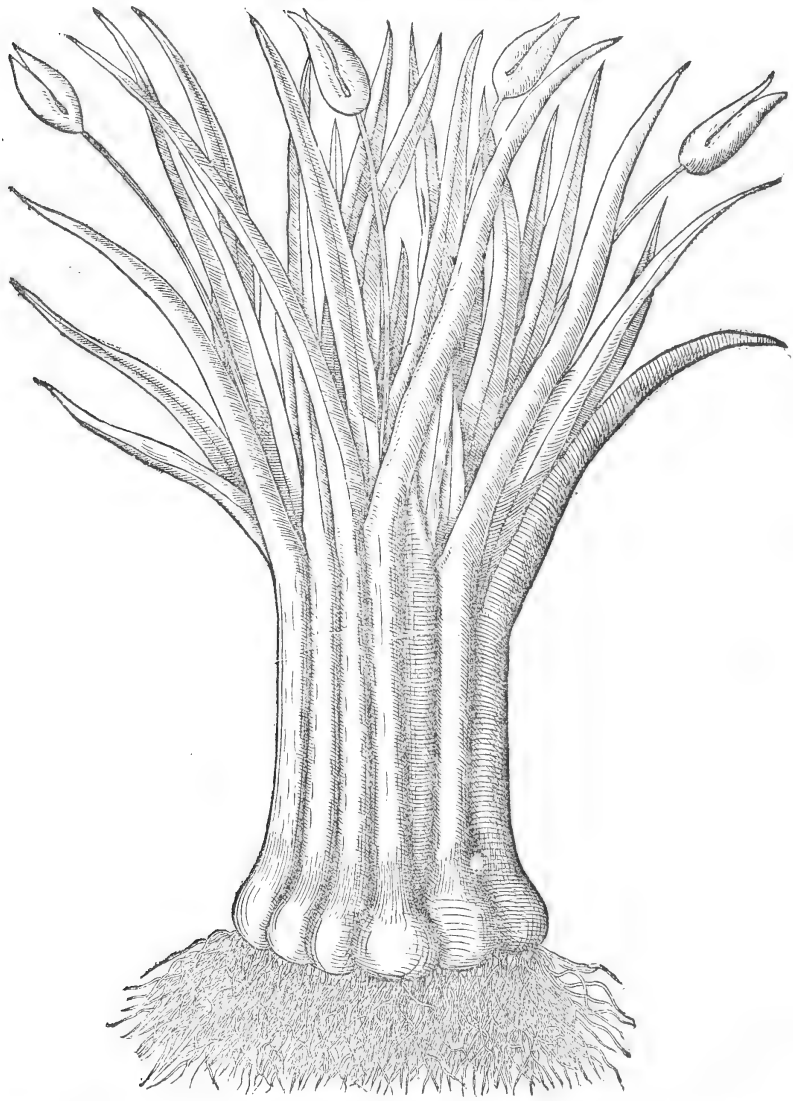

nebantur humoribus. Adeò uerò eſt calidum, ut illitum cataplaſmatis modo exulceret. Dictum eſt autem antè, quòd quæ eum in modum ſint calida, extremi ſint ordinis. hactenus Galenus. Cæterùm illud ſilentio haud diſſimulandum puto, quòd Galenus minus fortaſſe rectè id tribuerit Ampelopraſo, quod nominis ſignificationi reclamat, & potius ſcorodopraſo competere uidetur, cùm loco citato inquit. Si inter allium, & porrum medium quiddam concipias, facultatem ampelopraſi inueneris. Quandoquidem ſcorodopraſum, teſte infrà Dioſcoride, ut allij, & porri uires; ita & nomen ſibi uendicauit: ampelopraſum uerò dictum eſt, quòd in uinetis naſcatur. Id quod ipſemet Galenus confirmat libro VIII. ſimp. medicamentorum his uerbis. Scorodopraſon ſicut guſtu, & odore mediam allij, & porri qualitatem poſſidet, ita & uires. Et libro II. de alimentorum facultatibus: Ampelopraſi (inquit) à porro tanta eſt differentia, quanta in alijs congeneribus plantis inter ſylueſtria, & ſatiua inuenitur. Sunt qui hoc in totum ſequentem annum reponant, aceto condientes, haud aliter quàm cepas, eaq; ex parte cibo commodius, & prauo minus ſucco obnoxium efficitur. Quod ἀμπελόπρασον Græci, Latini Porrum agreſte, & Ampelopraſum dicunt: Mauritani, Nabati: Itali, Porro ſalnatico, & Porrandello: Germani, Vuild lauch: Hiſpani, Ayos, & Puerros de las uinhas: Galli, Pourea de chien.

Nomina.

Κρόμμυον

Κρόμμυον. CEPA. CAP. CXLV.

CEpa longa acrior eſt, quàm rotunda, item flaua quàm candida, & ſicca quàm uiridis, & cruda quàm cocta, aut ſale condita. Omnes tamen mordent, flatus gignunt, appetentiam inuitant, ſitim mouent, & extenuant, faſtidium pariunt, & expurgant: aluo utiles ſunt. Eæ detractis purgamentis in oleum coniectæ, hæmorrhoidas, reliquosq; excretionum exitus referant, ſubditæ pro balanis. Succus cum melle illitus, oculorum hebetudinibus, argemis, nubeculis, & incipientibus ſuffuſionibus auxiliatur: anginæ eodem perunguntur: ſuppreſſos menſes pellit: caput purgat, naribus infuſus: canis morſibus cum aceto, ruta, & melle illinitur: cum aceto autem perunctas in ſole uitiligines ſa-

CEPA CAPITATA.

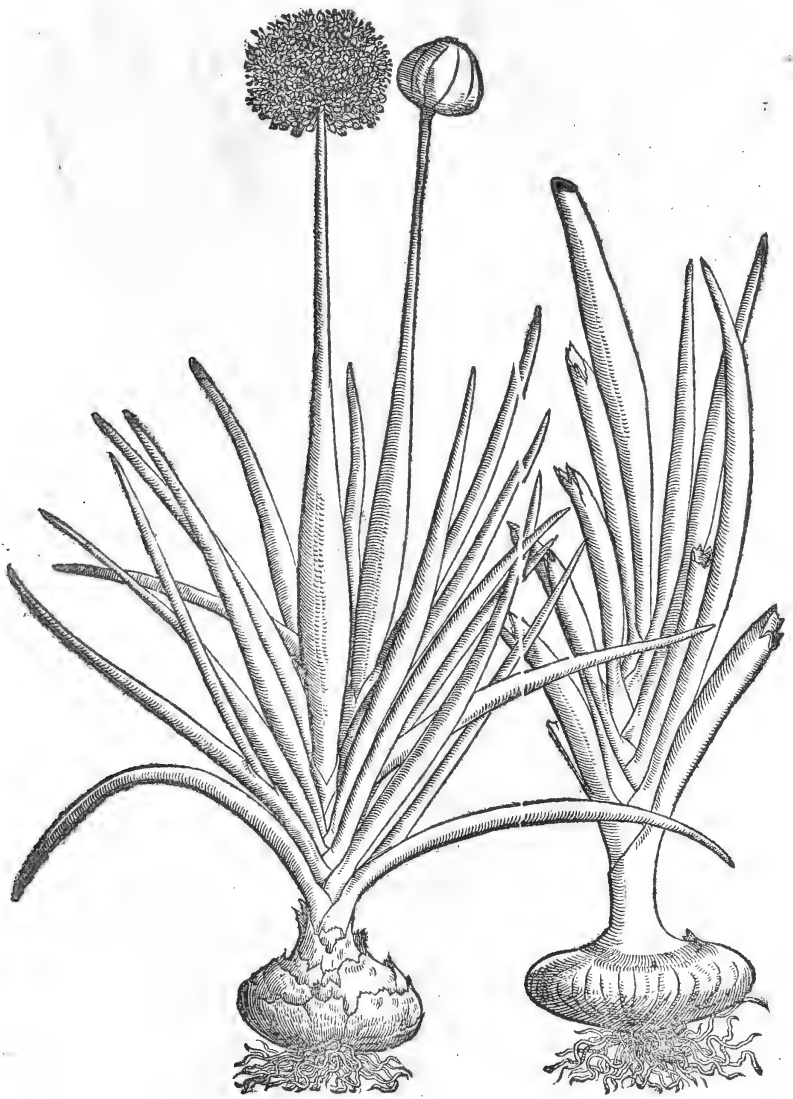

CEPA SECTILIS.

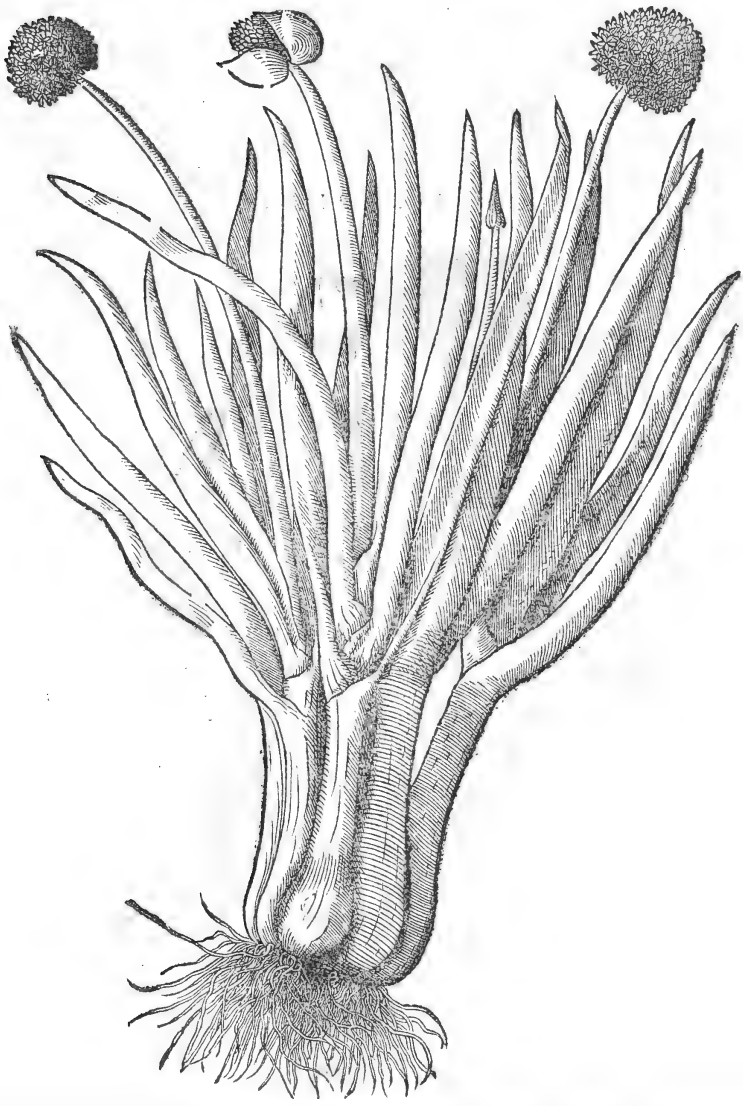

nat: & cum pari ſpodio, ſcabras lippitudines ſedat: uaros cum ſale reprimit: contra calceamentorum attritus, cum gallinaceo adipe utilis eſt: citæ aluo prodeſt: in auribus ſonitum, ac grauitatem emendat: ad purulentas aures, & eliciendam earundem aquam, ualet: alopeciæ earum ſucco perfricantur, qui ce lerius quàm alcyonium pilos euocat [a]. Largiore cibo cepa capitis dolores ciet, coctaque uehementius urinam pellit: eos lethargicos efficit, qui ualetudinibus aduerſis, ea etiam cocta, plus æquo ueſcantur. elixa, & cum paſſis uuis, & fico illita tubercula concoquit, & celerrimè rumpit.

a Meum, & Drag. ἐσὶ δὲ καὶ κεφαλαλγὲς, πλεοναζὸν τα δὲ ἐν νόσοις λιθάργυς ποιεῖ, ἐψηθέντα δὲ ἠρτικώτερον γίνεται. i. capitis dolorem inducit, ſi uerò uberius edatur in morbis, lethargos facit, cocta uerò magis diuretica euadit. Cat. uerò ſic ἐσὶ δὲ κεφαλαλγὲς πλεῖον ὀρωδὲν, ἐψηθέντα δὲ ἠρτικώτερον γίνεται, πλεῖον δὲ ἐδόμενον ἐν νόσοις λιθάργικες ποιεῖ. i. capitis dolorem inducit largius comeſta. Cocta uerò magis urinam mouet. Vberius uerò comeſta in morbis lethargicis facit.

Ceparum

Κρόμμυον. CEPA. CAP. CXLV.

CEpa longa acrior eſt, quàm rotunda, item flaua quàm candida, & ſicca quàm uiridis, & cruda quàm cocta, aut ſale condita. Omnes tamen mordent, flatus gignunt, appetentiam inuitant, ſitim mouent, & extenuant, faſtidium pariunt, & expurgant: aluo utiles ſunt. Eæ detractis purgamentis in oleum coniectæ, hæmorrhoidas, reliquosq; excretionum exitus reſerant, ſubditæ pro balanis. Succus cum melle illitus, oculorum hebetudinibus, argemis, nubeculis, & incipientibus ſuffuſionibus auxiliatur: anginæ eodem perunguntur: ſuppreſſos menſes pellit: caput purgat, naribus infuſus: canis morſibus cum aceto, ruta, & melle illinitur: cum aceto autem perunctas in ſole uitiligines ſa-

CEPA CAPITATA.

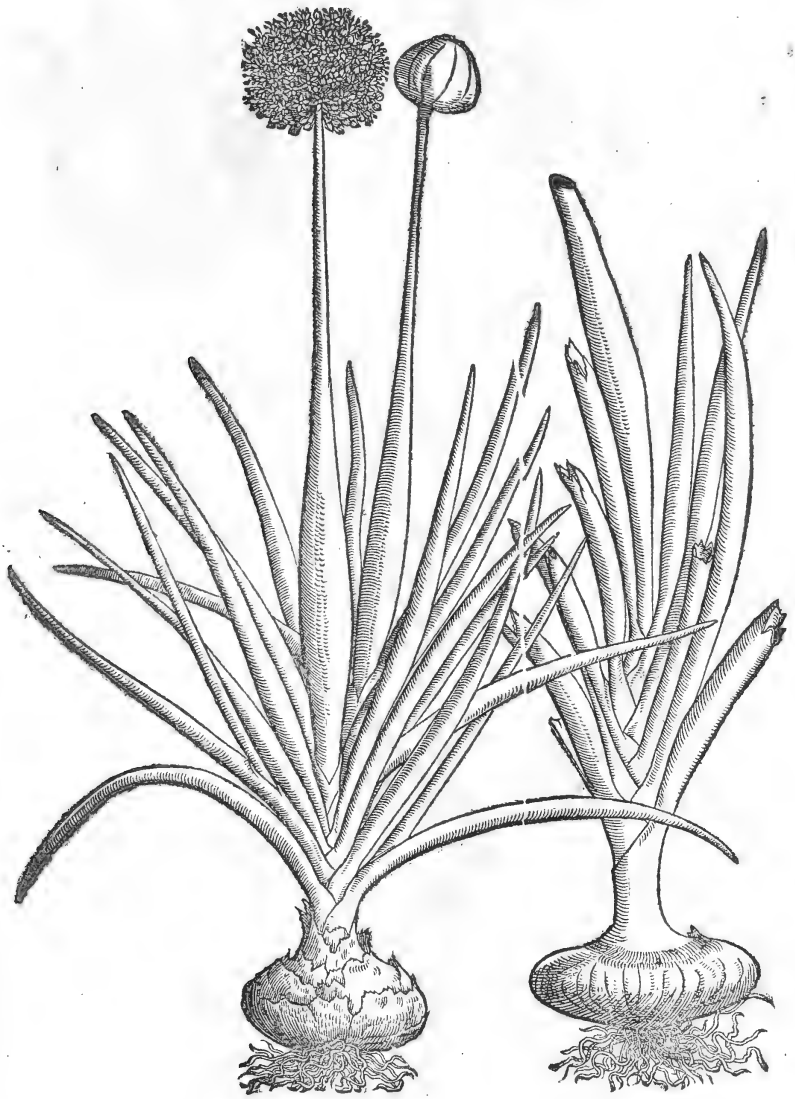

CEPA SECTILIS.

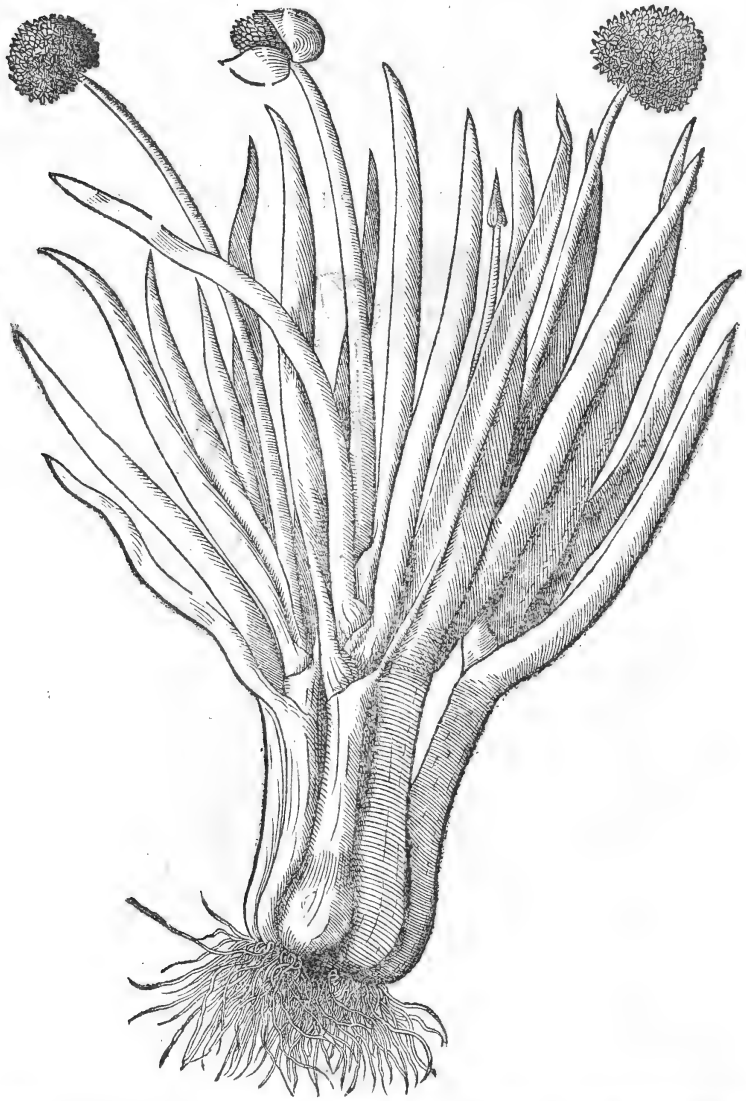

nat: & cum pari ſpodio, ſcabras lippitudines ſedat: uaros cum ſale reprimit: contra calceamentorum attritus, cum gallinaceo adipe utilis eſt: citæ aluo prodeſt: in auribus ſonitum, ac grauitatem emendat: ad purulentas aures, & eliciendam earundem aquam, ualet: alopeciæ earum ſucco perfricantur, qui ce lerius quàm alcyonium pilos euocat [a]. Largiore cibo cepa capitis dolores ciet, coctaque uehementius urinam pellit: eos lethargicos efficit, qui ualetudinibus aduerſis, ea etiam cocta, plus æquo ueſcantur. elixa, & cum paſſis uuis, & fico illita tubercula concoquit, & celerrimè rumpit.

a Meum, & Drag. ἐσὶ δὲ καὶ κεφαλαλγὲς, πλεοναζόντα δὲ ἐν νόσοις λιθαργικὰς ποιεῖ, ἐμφάντα δὲ ἐρητικώτερον γίνεται. i. capitis dolorem inducit, ſi uerò uberius edatur in morbis, lethargos facit, cocta uerò magis diuretica euadit. Cat. uerò ſic ἐσὶ δὲ κεφαλαλγὲς πλεῖον ἔρωδὲν, ἐμφάνδε ἐρητικώτερον γίνεται, πλεῖον δὲ ἑδώδιμον ἐν νόσοις λιθάργικὰς ποιεῖ. i. capitis dolorem inducit largius comeſta. Cocta uerò magis urinam mouet. Vberius uerò comeſta in morbis lethargicis facit.

Ceparum

CEparum plura Theophrasto notantur genera libro VII. cap. IIII. de plantarum historia, ubi sic habet. Differunt & cepæ, & allia genere. Sed Ceparum genera plura, ut quæ à locis nomina accepere: gardiæ, cnidiæ, samothraciæ: item setaniæ, & fissiles, & ascaloniæ. Ex his Setaniæ minimæ, sed largè dulces. Fissiles uerò, & ascaloniæ, tum cultu, tum natura inter se differunt. Fissilem etenim hyeme sua cum coma, inertem relinquunt, uere externa folia detrahunt, & reliqua colunt: detractis his foliis, altero germinant, simulq; inferius finditur, unde fissiles appellatæ sunt. Quidam uel omnibus detrahenda folia censent, ut uim suam imo contineant, neq; effusæ semineſcant. Ascaloniarum peculiaris quædam natura notata est: etenim solæ fissiles, & quasi steriles, ab radice consistunt, nec ea parte crescere, ac proficere possunt. Quamobrem non eas deponunt, sed semine serunt: deinde circa uer, cùm germinatum sit, transferunt. Perficiuntur adeò celeriter, ut cum cæteris, aut etiam prius euelli possint. Plus temporis dimissæ in terra, putrescunt. Plantatæ caulem edunt, semenq; tantummodo fundunt: tum exinaniuntur, atque inarescunt. Harum igitur talis natura est. Differunt & colore nonnullæ:

Ceparũ historia ex Theophrasto.

CEPA FISSILIS.

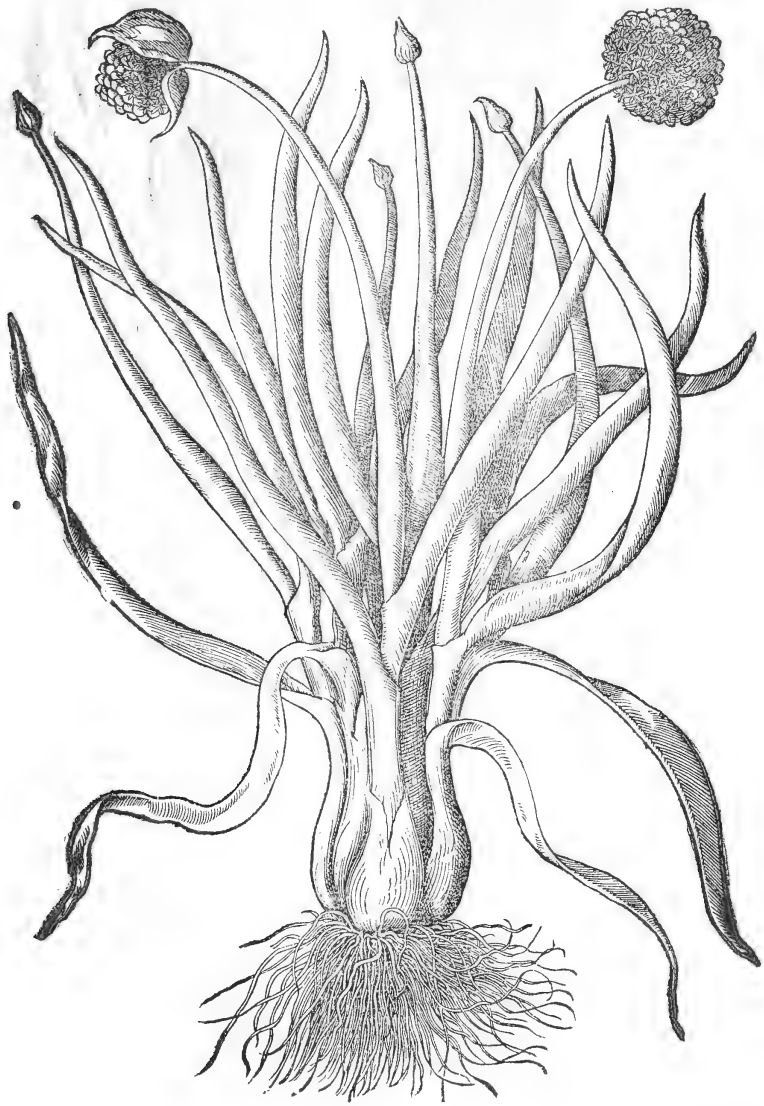

CEPA ASCALONICA.

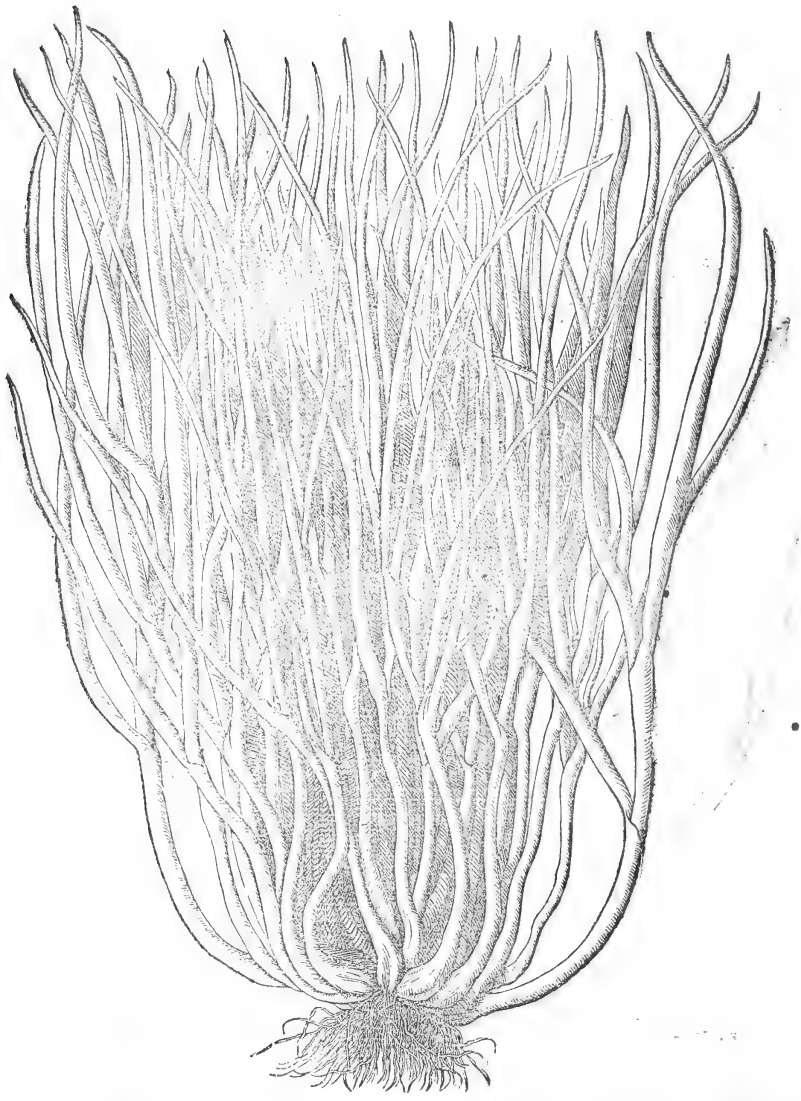

etenim apud Iſum cætera quidem candidis ſimiles conſtant, ſed colore candidæ admodum proueniunt, Sardianiſq; ſimiliter ferre affirmant. Cretenſium peculiaris maximè natura notatur, ſed Aſcaloniis quodammodo proxima, ni fortè uel eadem dici debeat. Eſt enim in Creta genus quoddam, quod ſemine quidem ſatum in radice craſſatur: depoſitum uerò, in caulem, ſemenq; totum funditur: ſine capite, ſaporeque dulce eſt. Id enim quaſi è contrario cæteris habet: omnes nanque depoſitæ melius, celeriusque perficiuntur. Omnes poſt arcturum proueniunt, tepido adhuc ſolo, ut depoſitas imbres occupent. Seruntur & toto capite, & circumciſo, ſed germinationes haud ſimiles fieri ſolent. Parte nanque inferiore cepæ naſcuntur, ſuperiore herba tantùm erumpit: ſectæ uerò in rectum, germinare omnino nequeunt. Gethyum dictum ſine capite eſt, & quaſi longa ceruice conſiſtens: ob id germinatio tota in fronde, ſæpiusq; retondetur, ut porrum. qua de cauſa ſemine ſeritur, id nec deponitur. Cepas hiſce ferè differentijs diſcernere licet. hactenus Theophraſtus. Naſcuntur Cepæ in uniuerſa Italia frequentiſſimæ, quæ etiam inibi multiplici ſiguantur genere, ut refert Plinius lib. XIX. cap. VI. & ut nos quotidie ui-

die uidemus. Quandoquidem forma aliæ maiores, aliæ minores, quædam longæ, quædam rotundæ, quædam uerò sessiles proueniunt. Sicut colore rubentes, & subrubentes aliæ, quædam uirides, & candidæ nonnullæ. Quin & sapore uel acerrimæ, uel mediocri acrimonia præditæ sunt, aut nihil penitus acres inueniuntur. Omnium maximæ sunt, quæ Caieta Romam importantur. Hæ tametsi ad summum rubescant, ac crassioribus tunicis compactæ sint; leuiusc ula tamen acrimonia pollent, mansuque tenerrimæ comperiuntur: ob idq; in cibis cæteras antecellunt. In Hetruria eæ minus acres notantur, quæ magis rubent. Contrà uerò albæ, quippe quæ omnium ibi acerrimæ proueniant. Quam ob causam ad medicamenta potius, quàm ad cibos seruantur: quanquam secus fortasse in Græcia eueniat, quòd planas candidis acriores esse memoret Dioscorides. Connumerantur etiámnum inter ceparum genera (ut locis supra citatis Theophrastus, & Plinius testantur) quæ Ascaloniæ ab Ascalone Iudææ oppido appellantur, & quæ his similes sunt Theophrasto sectiles nominatæ, nobis uerò in Hetruria uulgò Cipolle malizie. Datur Cæpa utiliter deuoranda, elixa, aut subprunis tosta; cum saccharo, anbelosis, asthmaticis, & tussientibus, addito butyri momento. Excauatur alba ea parte, qua sunt radices, & præstanti repletur Theriaca, citrei mali succo subacta: & deinde occluso foramine, sub calidis cineribus coquitur, donec probè fuerit macerata: deinde premitur, & excipitur cremor, ijs sanè perutilis, qui pestilentia laborant, sed illico sudare oportet affectos. Excauatur item, & cumini puluere repleta coquitur, & exprimitur eodem modo, instillaturque utiliter succus ad aurium surditatem. Crassior Cæpæ squama sub ferenti cinere tosta, antiquum capitis dolorem sedat, ubi frustulum eius calidum in dolentis lateris aurem introducatur, superaspersо rosaceo, & laurino oleo, succidaq; addita lana, quæ totam operiat aurem. Cepæ succus cum acerrimo aceto mistus, sanguinem è naribus manantem sistit, ijs immissus. Cepa (ut memoriæ prodidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum) ex quarto est ordine excalfacientium: essentia autem eius potius crassarum est partium. Vnde etiam hæmorrhoidas aperit tum appositа, tum cum aceto inuncta. In sole alphos abstergit, tum alopecijs attrita pilos alcyonio citius restituit. Porrò si succum eius exprimas, quod reliquum est, admodum terreæ substantiæ est, eiusq; calidæ: at succus aqueæ, aereæq; caliditatis. Hic igitur ijs, qui suffusi sunt, aut aciem oculorum obtusam præ crassitudine humorũ obtinent, inunctus prodest. Ex huius temperatura tota cepa flatuosa est manducata. Itaq; quæ tem peratura sunt sicciore, minus flatuum generant. hæc Galenus. Quod autem Cepæ corporibus præbeant alimentum, suprà in porri mentione retulimus ex ipso Galeno, qui de ijs simul disseruit libro II. de alimentorum facultatibus. Κρόμμυον Græcè, Cepa & Cepe Latinè uocatur: Arabicè, Basil, seu Bassal: Italicè, Cipolla: Germanicè, Zunibel: Hispanicè, Cebolha: Gallicè, Fiboule, & Oignon.

Ceparum uires ex Gal.

Nomina.

σκόροδον. ALLIVM. CAP. CXLVI.

ALlium quoddam satiuum, atque hortense habetur. quod in Aegypto, singulari ut porrum capite constat, [dulce, in purpureum uergens, paruum: reliqua uerò magna & candida,] ex pluribus coagmentantur nucleis, quos aglithas, id est spicas, Græci nominant. Aliud est syluestre, quod ophioscorodon: id est anguinum, uocant. Vis allij acris est: excalfacit, mordet, excernit, aluum turbat, inflationes facit, stomachum exiccat, sitim gignit, flatum permouet, summam corporis cutem exulcerat: aciem oculorum esu hebetat[a]. [Eosdem effectus præbet anguinum, quod & elaphoscorodon dicitur] latas uentris tineas in cibo sumptum abigit, urinas detrahit: contra uiperarum ictus, & priuatim hæmorrhoi, prodest, ita ut non aliud magis, si cum uino iugiter assumatur, aut tritum in eodem ebibatur: contra rabiosorum morsus, & illitu, & cibo ualet. Magnæ & allio utilitates contra aquarum mutationes: uocem clarificat: ueterem tussim crudum, coctumve lenit: potum autem cum origani decocto, pediculos, & lendes enecat: cremati cinis illitus fugillationibus cum melle, & alopecijs cum nardino unguine, medetur: eruptiones papularum cum oleo, & sale sanat: uitiligines, lichenas, lentigines, ulcera capitis manantia, lepras, & furfures, cum melle eximit: cum thure, & teda decoctum, dentium dolorem leuat, si in ore contineatur: contra uenenatos muris aranei morsus, cum ficulneis frondibus, & cumino illinitur. Feruefactæ comæ ius, fœminarum desessionibus additum, menses, & secundos partus extrahit. Allium eiusdem gratia suffitur. Factum ex eo, & nigra oliua intritum, quod myttoton uocant, esu cit urinam, ora uenarum patefacit, hydropicis utile.

Concussa ita legit Oribasius. λευκὸν καὶ λεπτὸν. i. candido ac tenui.

a Catacur. Ἐλαφοσκόροδον οἱ δὲ ἀγριοσκόροδον. Ῥωμαῖοι ἀλλιον κέφαλιναμ, φύεται ἐν ὀρεινοῖς καὶ τραχέσι χαρίοις ἐμφερὲς τῷ ὀφιοσκορόδῳ. δύνασμιν δὲ ἔχει δριμείαν, θερματικὴν, διηκτικὴν, συσταλτικὴν, κοιλίας παρακτικὴν, ξηραντικὴν, σο-

μάχε, καὶ ποιητικὴν δλέσεως. i. Elaphoscorodon, quod & syluestre scorodon. Romanis allium ceruinum. Nascitur in montanis & asperis collibus. Simile est ophioscorodo. Vim autem habet acrem, excalfacientem, mordacem, flatuosam, aluum turbandi, stomachum siccandi & sitim faciendi.

Allij considerатio.

Allium uulgaris est notitiæ. Cæterùm quanquam scribit Dioscorides Allium, quod non cohærentibus nucleis, siue spicis, sed singulari, & solido capite constat, in Aegypto nasci; eiusmodi tamen & in Hetruria, & in cõpluribus alijs Italiæ locis prouenit, ibiq; Allium mas appellatur. Allij meminit Theophrastus lib. VII. cap. IIII. de plantarum historia, sic inquiens. Allium ante solstitia, aut paulò post solstitia seritur nucleatim diuisum. Discrimen eorum, quòd aliud præcox, aliud serotinum: est enim genus quoddam eiusmodi, ut sexaginta diebus perfici possit. Differunt præterea magnitudine singulari. Cyprium uocatum maximè tale est, quod non decoquunt, sed in myttotis utuntur: & cùm tunditur, mirum quàm spuma increscat. Quin & illud differentiam facit, quòd quædam non nucleis coagmentantur. Dulcedo autem, & odor, & crassitudo, eorumque causa, tempore, cultuque pene uidentur contingere, ut etiam aliorum. Perfici etiam semine potest, sed tardè: primo etenim anno caput accipit porri, sequente discerni in nucleos incipit, tertio redditur perfectum, nec quicquam deterius, sed etiam quidam uel deposito melius id existimant. Radicis autem allij, aut Cepæ haud similis ortus fieri solet: allij nanque cùm nucleus extumuerit, tota intorquetur: & hinc aucta in nucleos rursus discernitur, atque ex uno plura efficiuntur, dum caput consummatur. At cepæ continuò ab radice aliud, atque aliud obducit, ut &

ALLIVM DOMEST. OPHIOSCOR. ET ELAPHOSCORODON.

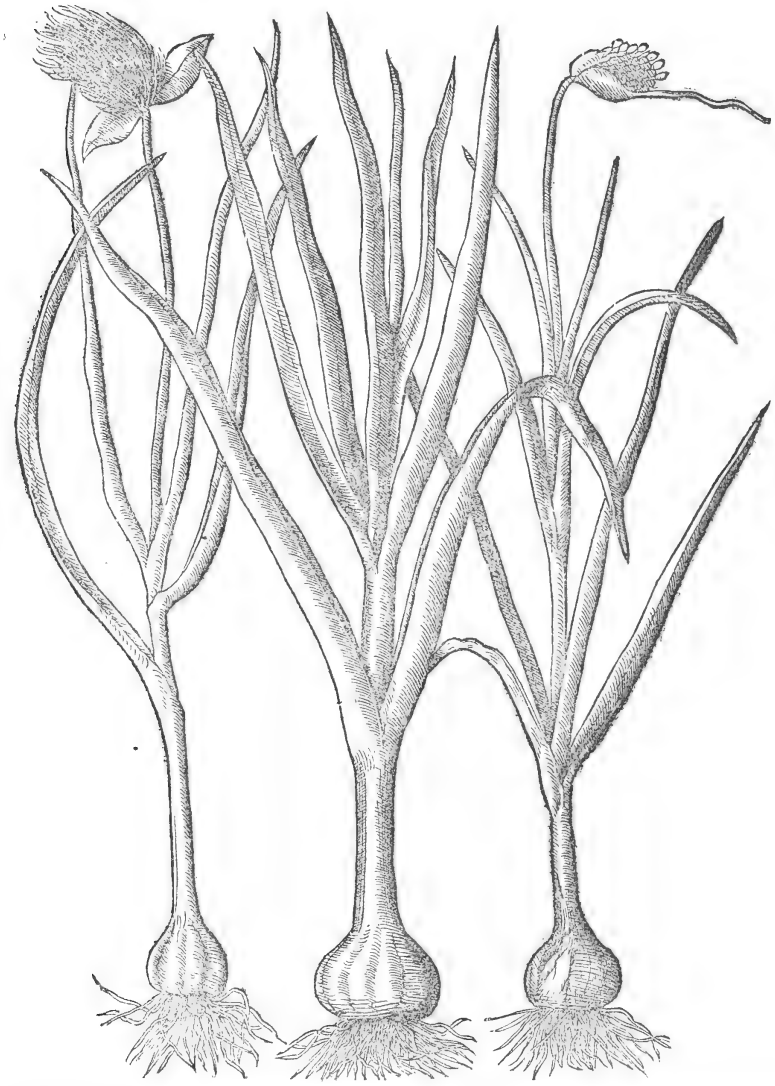

Allium syluestre.

bulbus, & scylla, & eiusmodi omnia. Etenim allia, & cepæ, si non euellantur, plura indies fiunt. Super fistula quoque, & allium capitari posse, & cepæ affirmant. hactenus Theophrastus de allio domestico. Syluestre verò, quod Græci ὀφιοσκόροδον, id est, anguinum allium uocant, ubique, in montibus præsertim, & collibus nascitur, nullis diuisum nucleis, satiuo longè minus, sed odore, & sapore illi persimile: folijs angustioribus, gracili caule: in cuius cacumine flos emicat, ex rubeo purpurascens, à quo nigrum gignitur semen. Simile huic habetur, quod elaphoscorodon appellatur. Quare utrunq; unà cum domestico, quod medium locum tenet, hîc appingi curauimus. Atqui cum ophioscorodon aliquando in montibus legerem unà 10

Arabũ lapsus.

cùm alijs herbarijs, nobis occasionem præbuit loquendi de errore detestando, in quo turpiter uersati sunt Arabes, & eos secuti: quòd pro scordio herba, quæ trissaginem folijs æmulatur, de qua Andromachus, & Galenus intellexerunt, allium syluestre in pastillos theriacos addiderint, & in illius locum substituerint, non minus uocabulorum uicinitate, quàm imperitia deceptis, ut sequenti libro in scordij mentione (Deo fauente) latius explicabimus. Porrò illud hîc silentio non dissimulandum duxi,

ALLIVM ANGVINVM.

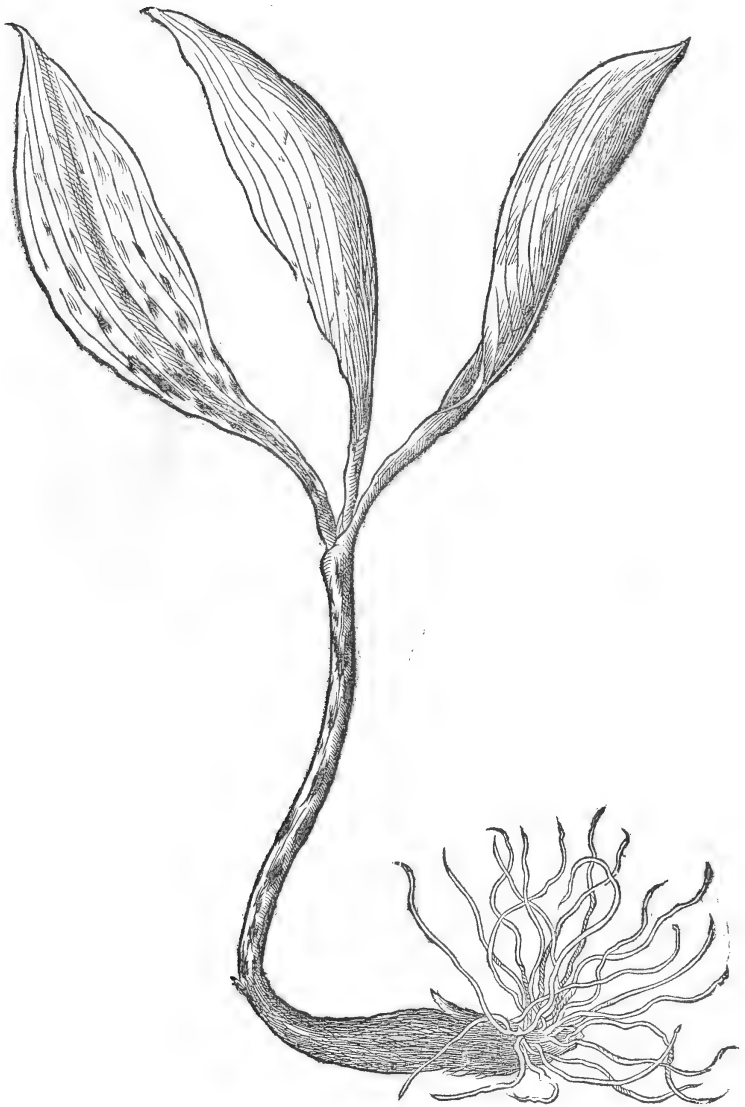

duxi, ne fortè ſeplaſiarijs imponat, quòd Braſauolus apertè falli deprehẽditur libro ſuo de ſimplicium examine Romæ prius excuſo, ubi ſylueſtre allium ampelopraſon, ſiue ſcorodopraſon à rei medicæ auctoribus appellari ſcribit. Qua in re non uno tantùm, meo quidẽ iudicio, ſed duplici, pace eius dixerim, notatur errore. Primũ quòd exiſtimauerit, alliũ ſylueſtre ſcorodopraſum, uel ampelopraſum eſſe. Deinde quòd certò crediderit, ampelopraſum, & ſcorodopraſum unam & eandẽ plantã eſſe. Hi Braſauoli errores manifeſtè redarguuntur Dioſcoridis auctoritate. Siquidẽ is nõ ſolùm eas plantas nominibus, ſed etiam capitibus, & facultatibus diſtinxit: quem etiam ſecutus eſt Galenus, licèt, ut in ampelopraſo diximus, huic tribuerit, quod ſcorodopraſo tribuendum erat. In his igitur palàm fit, allium ſylueſtre ophioſcorodum appellari, ſylueſtre porrum, quòd in uineis proueniat, ampelopraſon: tertium uerò, quòd promiſcuas allij, & porri facultates obtineat, ſcorodopraſum. Quare uti rari ſubit Braſauolum uirum alioqui doctiſſimum, quomodo is, qui ſimplicium medicamentorum examen conſcripſit, hæc in Dioſcoride, & Galeno non uiderit, uel non animaduerterit. Cæterùm plantam, quam hîc nouã expreſſimus, ANGVINVM quoque

Braſauoli error.

ALLIVM VRSINVM.

quoque allium appellare libuit, quòd radix non ſolùm genuino allij ſapore, odoreq; ſit prædita, uerùm etiam, quòd folia nigris ſint maculis conſperſa. Nunc primùm à me inuentum eſt, dum ſuperiori anno M D LXIII. *Montes qui Boemiam à Sileſia diſterminant, in quibus Albis fluuius originem ducit, perluſtrarem. Addidimus &* VRSINI *allij quoq; imaginem, ſed cùm de uiribus hactenus nihil certi, exploratiq; habeamus, non eſt ut latius de eo ſermonem faciamus.* Σκόροδον *Græci, Latini Allium dicunt: Arabes, Chaum, Cairin, & Thum: Itali, Aglio: German, Knoblauch: Hiſpani, Ayos: Galli, Ail, & Aux.*

Nomina.

Σκοροδό-

Σκορόδοπρασον. SCORODOPRASVM. CAP. CXLVII.

SScorodopraſum magnitudine porrum æquat, qualitatum porri, & allij particeps. Vnde promiſcuas ſibi uires ex utroque uendicauit, effectus allij, & porri præbens: ineſficacius tamen. Coctum, porri modo, dulceſcit, & in olerum uicem tranſit.

QVoniam antiquorum nullus, præter Dioſcoridem, Galenum, & Paulum, Scorodopraſi meminit, propterea exiſtimat Marcellus arte, & cultorum mangonio ex allio, & porro in unum ſub terra colligatis, non autem natura, ſcorodopraſum prouenire. Sed hac in re Marcellum, pace ſua dixerim, cæcutiſſe illud manifeſto indicio eſt, quòd compertum ſit, legitimum Scorodopraſum natura, non mangonio factum, in compluribus Italiæ locis ſponte ſua naſci: ac indè poſtea tranſlatum in hortis, & uiridarijs depoſitum uireſcere, ita ut intuentibus legitimum ſe oſtendat, & Marcelli errorem prodat.

SCORODOPRASVM.

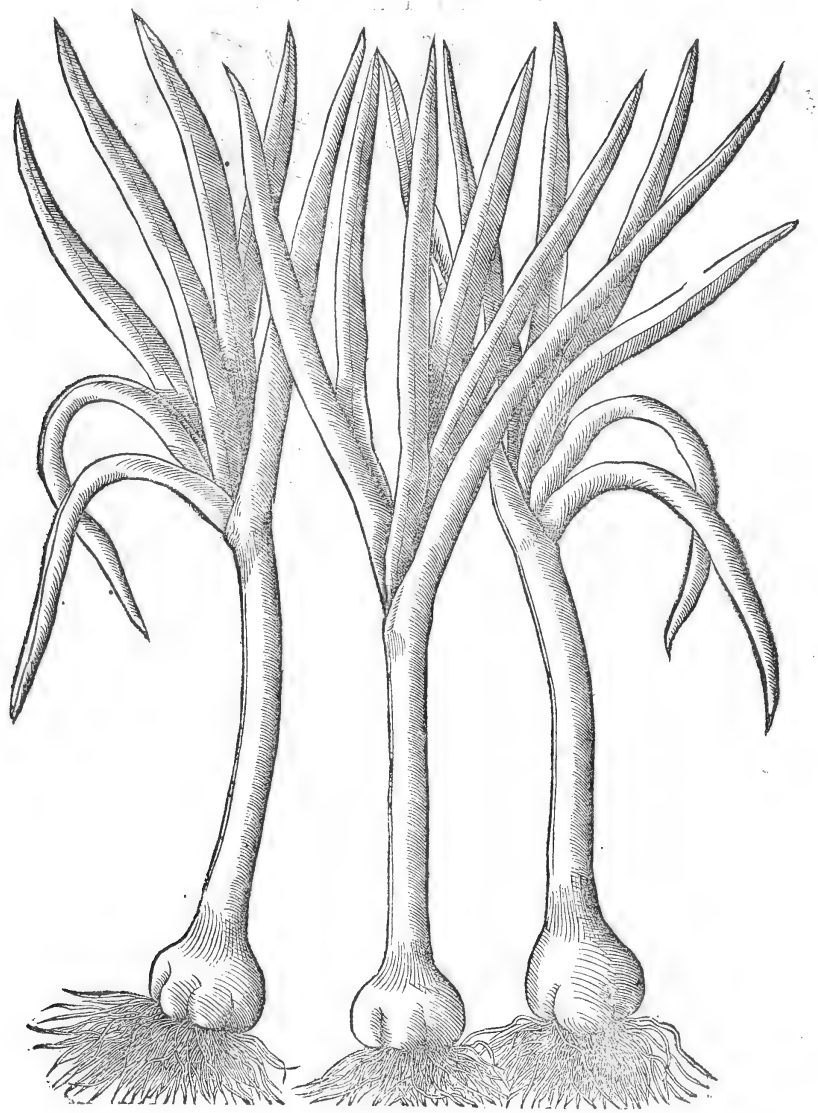

Creſcit

Crescit id porraceis foliis, quæ digitis attrita ita allium, & porrum simul respiunt, ut illorum etiam effectus præbent, quem admodum rectè prodidit Dioscorides, & Galenus attestatur lib. VIII. simplicium medicamentorum, his paucis. Scorodoprasum sicut gustu & odore mediam allij & porri qualitatem possidet, ita & uires. Id Græcè σκορδόπρασον, Latinè similiter Scorodoprasum appellatur: Italicè, Scorodopraso: Germanicè, Aber Knoblauch: Gallicè, Ail porreau.

Σίναπι. SINAPI. CAP. CXLVIII.

a Meum, & Cit. ἐκλέγε μὴ καὶ καταξηρὸν, καὶ καταπύῤῥον. i. elige quod non ob aridum est, & fulvum.

SInapi hortense, aliqui napi uocant[a]. Eligi debet adultum, ualde rufum, non magnopere siccum, sed quod fractum internè uiresçat, & ueluti quodam succo madeat, cæsiũ colore: siquidé recens id genus, tempestiuũ habetur. Ad calfaciendum, extenuandum, extrahendum, efficax est. Ad eliciendam capitis pituitam manditur: contra præduros tonsillarum tumores, ac ueterem, callosamque arteriæ scabritiem, succus ex aqua, & melle conuenienter gargarizatur: sternutamenta ciet, tritum, & naribus admotum: comitialibus quoque auxiliatur: fœminas uuluæ strangulatu oppressas excitat: lethargicis, deraso capite, illinitur. Cum ficis admistum, donec rubescat locus, & ad coxendicum cruciatus

SINAPI PRIMVM.

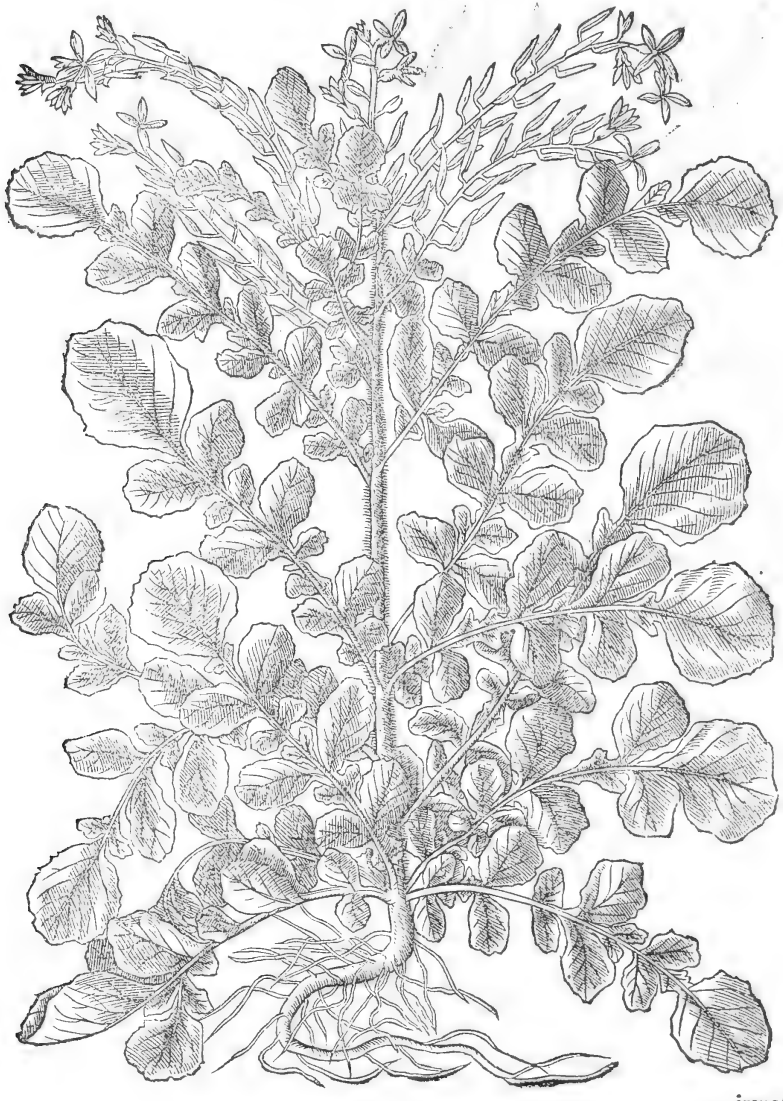

impositum,

impoſitum, ad lienes,& omne genus dolores confert, cum permutandæ ualetudinis cauſa ex alto uitia extrahenda ſunt:alopecijs illitum medetur:faciem purgat:fugillata cum melle,adipe, aut cerato rapit:feræ impetigines,& lepræ,eo cum aceto perunguntur: contra febrium circuitus aridum bibitur, aut potui, polentæ modo inſpargitur:extrahentibus emplaſtris,ſcabiemque extenuantibus, utiliter ad miſceri ſolet:tritum grauitati aurium,& ſonitui cum fico impoſitum prodeſt. Succus ad hebetudines oculorum,& genarum ſcabritias magna utilitate cum melle illinitur. Expreſſus recenti ſemine ſuccus in ſole ſiccatur.

10 *Sinapi, Plinio libro* XIX. *cap.* VIII. *auctore, trium eſt generum. Quorum unum gracili aſſurgit folio: alterum rapitiæ frondem exprimit: tertium erucæ folio laciniatur. Hæc omnia Sinapis genera obſeruantur in Italia: illud ſiquidem, quod tum folio, tum etiam ſemine tenui naſcitur, erraticum eſt. Quod uerò rapi fronde conſtat, cæteris maius, hortenſe eſt, eiuſque in officinis uſus. Tertium deinde & ipſum ſatiuum eſt, ſemine albo, minuſque acri. Tritum hoc, muſtoque* Sinapi confi.

SINAPI SECVNDVM.

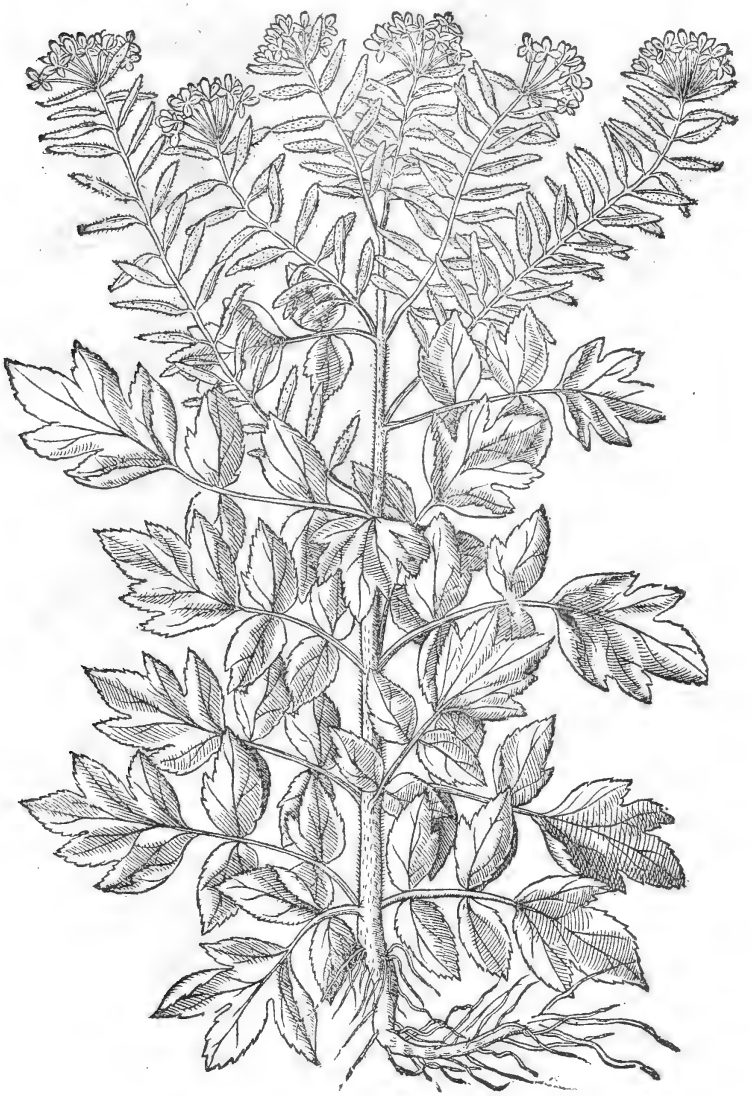

recenti

SINAPI TERTIVM.

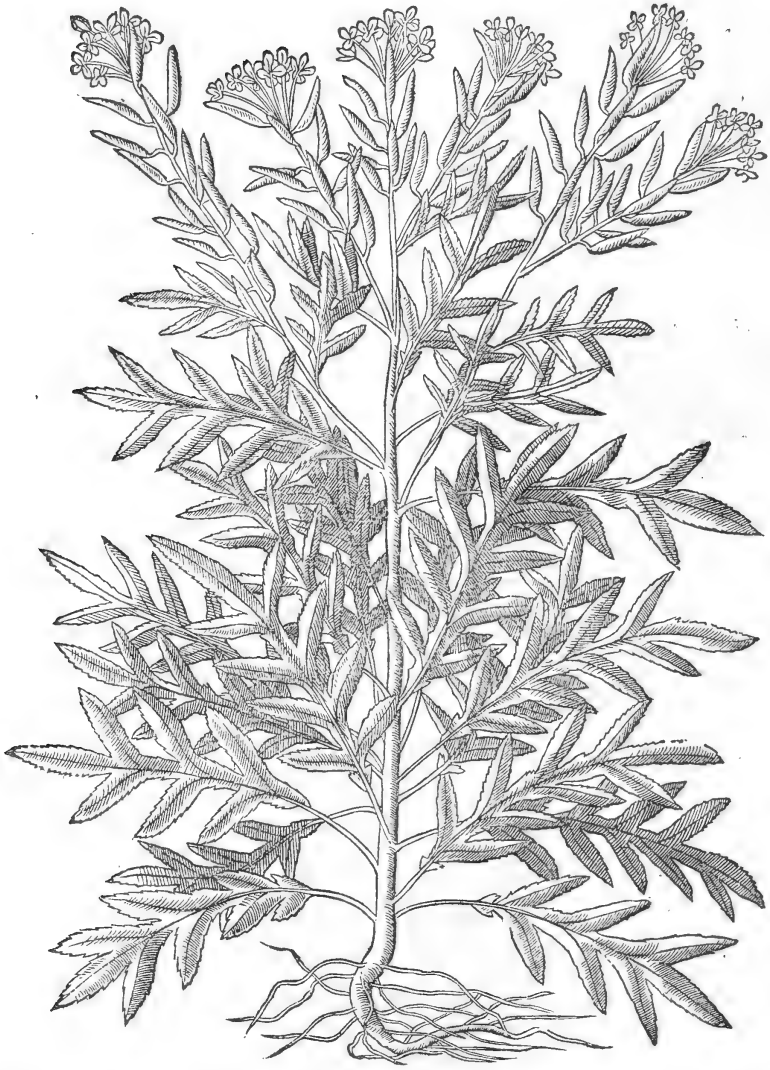

recenti commiſtum, diutius eius dulcedinem tuetur, atque eam deficere prohibet, quòd ebullitionem reprimat. Eaque propter qui ex Tridentino agro in Germaniam muſtum comportant, hoc Sinapis genere cadis impoſito, dulcedinem muſti conſeruant. Seminis farina illinitur aceto ſubacta, ad ſerpentium & ſcorpionum ictus, pota autem ſuccurrit fungorum uenenis. Manditur ſemen contra dentium dolores: Datur quoque utiliter ſuſpiriosis & aſthmaticis, ſenſus purgat: menſtrua & urinam ciet. Illinitur etiam hydropicis ex pueri impubis urina. Sordities corporis omnes expurgat: & cuti natiuum conciliat nitorem, ſi cum ea aqua ſubacta fricentur ex corporis partes, quæ extergendæ ſunt. Fit ex ea intinctus, quem Sinapiſmum uocant, quo uelut irritamento langueſcens uentriculus ad appetendum cibum excitatur. Eo enim uelut igniculo, moroſius palatum titillante, uorandi conciliatur auiditas, ſed huius uis confeſtim in ſublime fertur, nec aliud magis in nares & cerebrum penetrat. Sinapis temperamentum tantùmmodo expreſſit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Sinapi calfacit, & deſiccat quarto ordine. Huic nomen Græcum σίναπι, & νάπυ: Latinum quoque Sinapi, & Sinapis: Arabicum, Cardel, aut Chardel: Italicum, Senape: Germanicum, Seneff: Hiſpanicum, Moſtaza: Gallicum, Seneue.

Sinapi uires ex Gal.

Nomina.

Κάρδαμον,

Κάρδαμον. NASTVRTIVM. CAP. CXLIX.

NAſturtium optimum conſtat eſſe Babylonicum. Omnium ſemen eſt acre: excalfacit, ſtomacho aduerſatur, aluum turbat, tineas excutit, lienem imminuit, partus exanimat, menſes cit, uenerem ſtimulat, ſinapis, & erucæ ſimile intelligitur: lepras, & impetigines abſterget. Illitum cum melle lienem extenuat, fauos expurgat: pulmonum uitia extrahit, ſorbitionibus incoctum: ſerpentium uenenis potum reſiſtit, atque eas ſuffitu fugat: capillorum defluuia cohibet: carbunculos ad ſuppurationem perducit, & rumpit: coxendicibus cum polenta commodè ex aceto illinitur: tumores, collectionesque diſcutit: emittit furunculos illitum cum muria. Herbæ ad omnia eadem effectus, licet minor.

NASTVRTIVM.

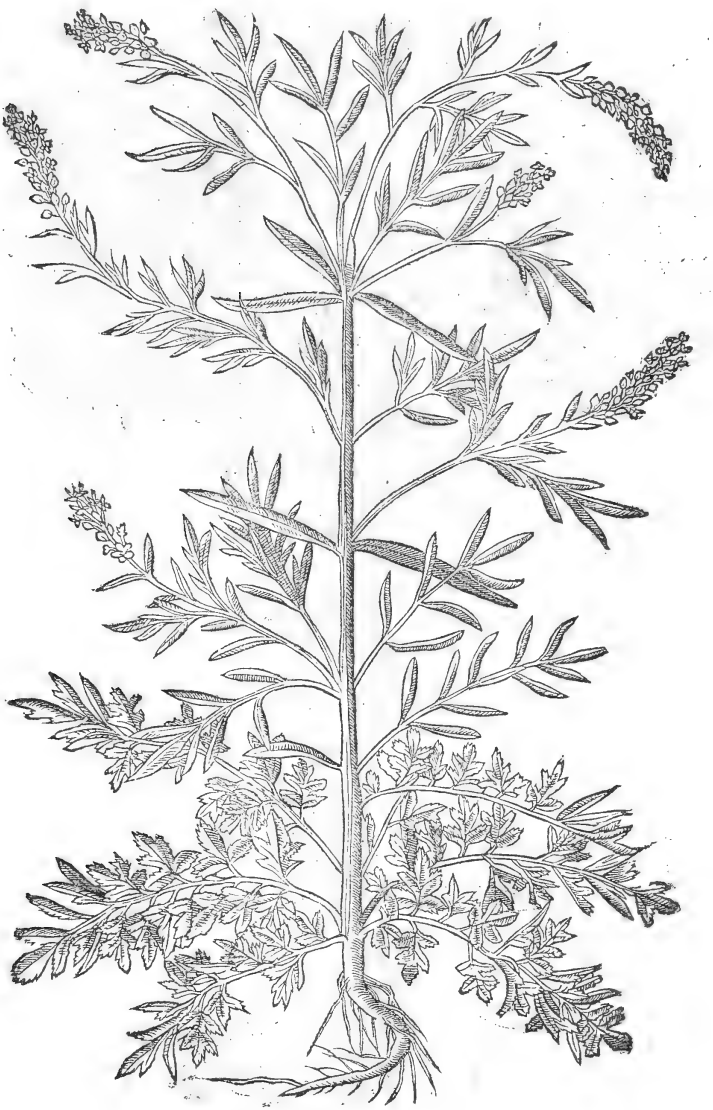

Nasturtij consideratio.

Nasturtium hortis familiaris, & frequens herba est, tenuis: foliis paruis, laciniatis: caule tenui, sesquipedali: flore albo: semine in rubeum nigricante, folliculis rotundis, ac pressis contento, thlaspi modo. Plinius author est lib. XX. cap. XIII. album, & nigrum reperiri. Verùm cùm Nasturtium uenerem inhibere scribit, uel codicem eo in loco deprauatum, uel Plinium ipsum Nasturtij naturam non rectè nouisse, & ideo in hoc deceptum esse crediderim, quòd experimento, & Dioscoridi repugnet. Excalfacit, attenuat, urit, extrahit, resoluit, & incidit. Animum exacuere uescentibus traditur, unde animi torpore affectos ad nasturtium deuorandum adhortatur adagium. Succus dentium dolorem mulcet, si calidus in aure dolentis lateris fuerit instillatus. Semen denariorum decem pondo ex aqua potum bilem subducit, capitis uitia purgat, uisumque clarificat. Nasturtij semen (ut lib. VII. de simplicium medicamentorum facultate memoriæ prodidit Galenus) aduentis facultatis particeps est, sicut sinapi. Proinde coxendicis, & capitis dolores atq; adeò quodcunq; aliud rubrificationem postulat, eo perinde atque sinapi excalfaciunt. Miscetur quoque remedijs, quæ exhibentur asthmaticis, tanquam.

Nasturtij uires ex Gal.

THLASPI I.

scilicet

ſcilicet id, quod craſſos ſuccos ualenter incidere ualeat: uelut & ſinapi. Nam omnia ei ſimile eſt. Porrò & herba arefactà ſimilem ſemini uim poſſidet. Humida uerò adhuc, & uiridis propter aqueæ humiditatis admiſtionem, multò ſemine inferior eſt: adeoque ſic mordacitas eius moderata eſt, ut cum pane ea uti liceat, ceu obſonio. Κάρδαμον, *Græcis, Naſturtium Latinis uocatur: Mauritanis, Norf alchef, ſeu Narf: Italis, Naſturtio, & Agretto: Germanis, Kreſſen, & Gartenkreſſ: Hiſpanis, Naſturcyo, & Malpica: Gallis, Creſſon de iardin, & Naſitort.* Nomina.

Θλάσπι. THLASPI. CAP. CL.

THlaſpi herbula eſt anguſtis folijs, digitali longitudine, in terram uerſis, ſubpinguibus in cacumine diuiſis binûm dodrantum cauliculo, tenui, non ſine adnaſcentibus ramis: fructu circa ipſum to-

THLASPI II.

tum,ab extremo in latius ſe pandente: ſemine naſturtij,incluſo uaſis lenticulæ effigie, niſi quòd infrin gitur: unde nomen accepit. flos albicat. Naſcitur in ſemitis[a],& ſepibus, foſſiſq;. Semen aſperi guſtus, excalfaciens: bilem utrinq; extrahit, potum acetabuli menſura: prodeſt iſchiadicis infuſum: ſanguinem potu educit,internas ſuppurationes rumpit: menſes ciet,ſed partus enecat. Alterum thlaſpi tradit Crateuas,quod aliqui Perſicon ſinapi uocant, latis folijs, radicibus magnis: utile iſchiadicorum infuſioni.

a Meum. ἐπὶ θριγχῶν, καὶ τειχῶν.i. in ſepibus & parietibus. Drag. τριγχοῖς καὶ τάφοις.i.in ſepibus, & ſepulchris.

Thlaſpi conſideratio.

TAmetſi Thlaſpi,cuius hîc imaginem habemus,caule iam edito,folijs non ſit in cacumine diuiſis,cùm tamen cæteras habeat notas,quas ſuo Thlaſpi inſcripſit Dioſcorides, nihil impedit, quin credam id eſſe legitimum; & præſertim cùm iam obſeruauerim,antea quàm cauleſcat,ipſo ineunte Vere,hoc Thlaſpi folia fundere, humi accubantia, quæ utrinque circa

THLASPI III.

cacumen

cacumen diuiſa ſunt. Sed hæc adeò fugacia ſunt, ut paulò poſt conflaccęſcant, & pereant. Quæ autem in caule habentur, ſunt quidem, ut Dioſcorides inquit, anguſta, ſubpinguia & digitali longitudine: caule deinde eſt tenui, duorum dodrantum longitudine, non ſine adnatis ramulis, in quibus fructus circa ipſos totos ſpectantur, nempe folliculi compreſſi, lenti, aut diſco ſimiles, in quibus ſemen concluditur, naſturtio ſimile, acuto ſapore. Ideoq; manifeſtò hallucinatur nouus quidam ſtirpium cenſor, qui hoc Thlaſpi Crateuæ, non Dioſcoridis eſſe contendit. Error patet, quòd Dioſcorides Crateuæ Thlaſpim ſcribat folijs eſſe latis, & radicibus magnis, quibus qui non uidet carere hoc noſtrum, is prorſus cecutire dici poteſt. Atqui ſi planta eſt, quæ nobis nota ſit, quæque Crateuæ Thlaſpim referre poſſit, eam ipſam ego putarem eſſe, quam ſuperius ſtatim poſt raphanum appinximus, & Vulgarem Raphanum & Ruſticanum appellauimus. Siquidem hæc lata folia habet, & radices magnas, & ad Iſchiadicos herba utilis eſt. Cæterùm planta quam THLASPI ALTERVM *uocauimus, quòd eius ſemen Thlaſpis haud abſimile uideatur, naſcitur in agro Pragenſi, locis ſaxoſis & aſperis. Floret medio Vere, &*

BVRSA PASTORIS.

Iunio menſe fert ſemen, acuto ſapore. Verùm non deſunt, qui exiſtimauerint, Thlaſpi, & Burſam paſtoris uulgò diſſam unam, & eãdem eſſe plantam; cùm tamen hutuſce Burſæ paſtoris folia, quæ per ambitũ ſinuatim laciniata uiſuntur, ſemenq; his, quæ de Thlaſpi memoriæ prodidere Dioſcorides, & Galenus, minimè conueniant, eorum ſententia prorſus explodenda uidetur. Cæterùm legitimum reperiri in Italia certum eſt: ſiquidem eo maximè abundant & Goritienſis ager, & Gradiſcæ mœnia, ea parte qua Sontius alluit. Naſcitur frequentiſſimum, & acerrimum in Pago ſancti Petri non longè à Goritia, alijſq; circumſtantibus locis, ſemine perquàm acri, in folliculis incluſo, in cacumine diuiſis, lenticulæ effigies, ſuperna parte preſſis, ut Dioſcorides inquit. Memnit Thlaſpi Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Thlaſpi ſemen habet & ipſum facultatem acrem, adeò ut internos abſceſſus potum diſrumpat. Menſes ciet, & fœtus enecat. Per ſedem infuſum ſanguinolenta euacuans, iſchiadibus prodeſt. Eſt enim alioqui tum ſupernè, tum infernè bilioſorum humorum euacuatorium, acetabuli menſura potum. Et libro primo de antidotis: Vtuntur Thlaſpi (inquit) quod è Creta affertur, quodq; ubiq; naſcitur, colore inter luteum, & flauum medium, figura rotundum, exiguum adeò, ut multoties grano milij cedat. Melius eſt autem è Cappadocia comportatum thlaſpi imponamus. Hoc ad nigredinem inclinat: figuram non exactè rotundam habet, & antedictum magnitudine permultùm ſuperat, atq; ab uno latere paruam quandam, ueluti compreſſionem præ ſe fert, unde & nomen obtinuit. Prouenit autem ut hoc, ita & illud in Cappadocia quàm plurimùm. Ideoq; non abſolutè quod inde aſportatur, optimum cenſendum eſt, ſed quod peculiariter in Sauro naſcitur, nec Cretico, nec paſſim naſcenti ſimile. Hæc de Thlaſpi Galenus. Ex quibus ſatis conſtat, Italicum thlaſpi illi, quod Cappadocia profert, non eſſe uiribus comparandum. Reliquum eſt, ut de BVRSA PASTORIS, *cuius ſuperius meminimus aliquid in medium afferamus. Sed cùm ueteres nihil de hac poſteritatis memoriæ mandauerint, ea tantùm recenſebo, quæ à recentioribus de eius uiribus adnotata inuenio, cùm planta ipſa omnibus uulgò notiſſima ſit. Eſt igitur Burſa paſtoris ex refrigerantium, exiccantium, & adſtringentium genere. Quapropter prodeſt attrita, & emplaſtri more impoſita inflammationibus, & ſacris ignibus. Decoquitur pluuiali aqua cum plantagine, & Armenio luto, bibiturq; eius decoctum ad inteſtinorum difficultatem, & ad cruentas excreationes. Herbæ ſuccus recentia uulnera glutinat, & auribus purulentis infuſus medetur. Siſtit menſium abundantiam, ſi eius, & perſicariæ decocto inſideant mulieres. Eſturq; ad idem, & contra deniq; omnes ſanguinis fluxiones efficax eſt tenui pulticula circumlita, & in oleo frixa. Additur in emplaſtris, quæ ad capitis uulnera componuntur, & in unguentis compluribus. Quæ herba θλάσπι Græcis, Thlaſpi quoq; Latinis dicitur: Barbaris, Naſturtium tectorum: Italis, Thlaſpi: Germanis, Biſemkraut: Hiſpanis, Paniqueſo deſtor blanquo: Gallis, Seneue Sauuage.*

Thlaſpi nires ex Galeno.

Burſæ paſtoris uires.

Nomina.

† *Hoc loco Ruellius legiſſe uidetur φακοειδὲς, quòd uerterit lenticulæ effigie: nec temerè, quòd Thlaſpi ſemen illi palchrè reſpondeat. Verùm uulgati Græci codices habent διπλοειδὲς, hoc eſt, diſci figura.*

Ἄραβις, ἢ δράβη. ARABIS, SIVE DRABA. CAP. CLI.

DRaba herba ad cubiti altitudinem aſſurgit, tenues ſpargẽs ramos, & ex utroque latere folia, ceu lepidij, ſed molliora, & candidiora. In cacumine uerò ſambuci umbellam gerit, candidos flores habentem. Herba hæc cum ptiſana coquitur, in Cappadocia maximè. Semen aridum pro pipere obſonijs admiſcetur.

Drabæ conſideratio.

Drabæ caput multis ſanè argumentis conſpicuum eſt, eſſe Dioſcoridi adulterinum. Nam ſi primùm plantæ nomenclationem expendamus, illam quidem facilè coniiciemus, (ut Marcellus rectè animaduertit) nec Græcam eſſe, nec Latinam appellationem. Deinde cùm nec apud Galenum, Oribaſium, Paulum, Aetium, aliosq; Græcos Authores, quicquam de Arabi, Drabaue ſcriptum reperiatur, hinc facilè conijci poteſt, Drabam Dioſcoridi eſſe adulterinam. Ad hæc illud quoq; rem ſic ſe habere, maximè arguit, & ab aliquo Dioſcoridi additam eſſe Drabam, quòd bis in Græco exemplari manuſcripto in ſecundo hoc libro habeatur, tum ut hîc ſtatim poſt Thlaſpi, tum etiam poſt Glaſtum, ad libri calcem intruſa; ſed iſthic Arabis appellatur, & aliàs iſtic de ipſa traditur, etiam iiſdem uerbis, ut nec de nomine, nec de re ſatis conſtet, maximè cùm apud nullum aliũm ſcriptorem, neque Drabæ, neque Arabis, mentio fiat. Cæterùm, quocunq; modo res ſe habeat, mihi dubitandum haudquaquam fuerit, quin planta, cuius hîc imaginem expreſsimus, legitima genuinaq; ſit Draba hoc in loco addita. Drabam Serapio Naſturtij generibus adiecit, & eam Naſturtium orientale nominat, quod inſignis eius acrimonia indicium eſt: & quoniam in noſtrate leuiuſcula ſentitur acrimonia, idcirco an hæc, quæ in Italia naſcitur Serapionis ſaltem ſit Draba, ego profectò affirmare non auſim: niſi fortè id Drabæ accidat pro regionum diuerſitate, quemadmodum Aro euenire inferius dicetur ex Galeni auctoritate. Herba, quæ ἄραβις, & δράβη Græcè, Arabis item, & Draba Latinè, pariter & Italicè appellatur: Barbaricè, Naſturtium orientale: Gallicè, Draue.

Nomina.

ARABIS, SIVE DRABA.

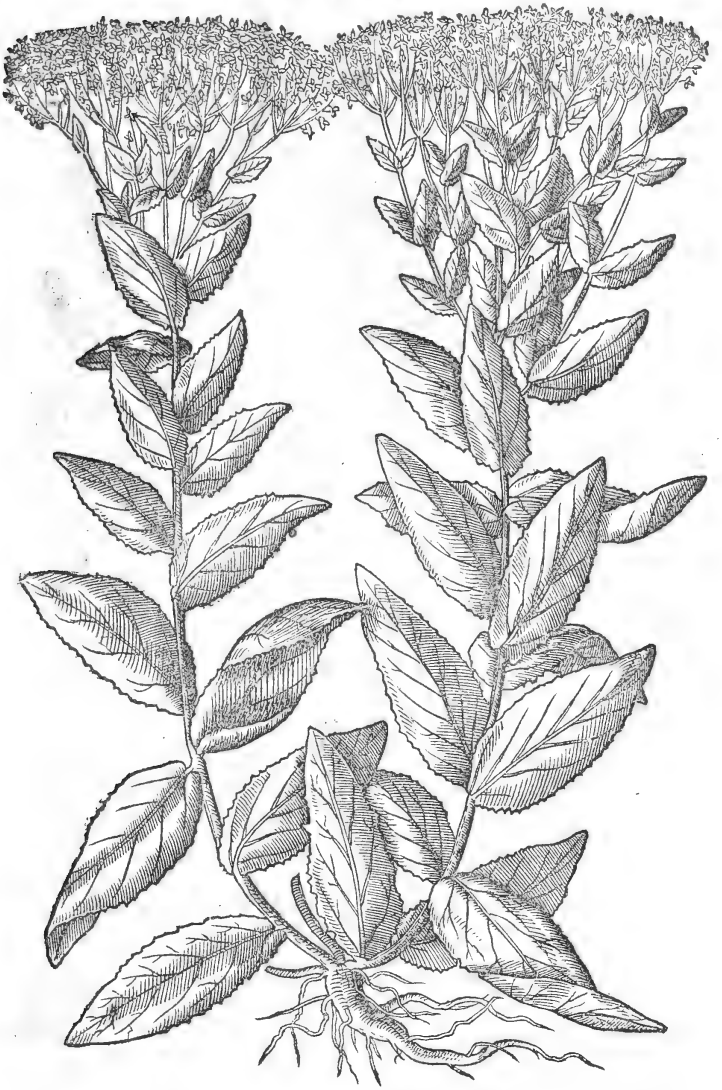

Ἐρύσιμον. IRIO. CAP. CLII.

IO ERysimon, Latini Irionem uocant, iuxta urbes, rudera, hortosque nascitur: folijs erucæ syluestris: cauliculis in lori modum lentis, & obsequiosis: floribus luteis: siliquis in cacumine gracilibus, ut fœno græco, corniculatis: semine nasturtij, exiguo, urentis gustus. Contra thoracis fluxiones efficax est, & si [a] purulenta extussiuntur: regio morbo, & coxendicibus prodest: contra uenena in delinctu cum melle datur. Illinitur ex aqua, aut melle utiliter [b] cæcis carcinomatis, parotidibus [c], duritijs mammarum, & testium inflammationibus. In totum extenuat, & excalfacit. Mitius multò ad clysteres fiet, si aqua madefcat, atque torreatur, uel linteo illigatum [d], pinsita farina oblitum peraffetur.

a Drag. ἐμπύους, βὺχαι. i. suppuratis Tussi. Meum. ὕκτερον, ἰχιάδας, ἐκλειχόμενον σὺν μέλιτι πίνεται καὶ πρὸς τὰ θανάσιμα φάρμακα. i. icterum, coxendicum dolores, delincta cum melle. Bibuntur etiam aduersus læthalia medicamenta.

b Drag. μικρά. i. parua. c Meum. κρύπτα. i. cæca. d Cat. διδύμων καὶ μαζῶν φλεγμονάς. i. testium, & mammarum inflammationes.

e Meum. σίατος. i. farina subacta.

IRIO.

Eryſimi, ſeu Irionis conſid.

QVanquam Theophraſtus, & antiquorum alij Eryſimon inter cerealia commemorant: & ſeſamo ſimile faciant: quod tamen à Dioſcoride repræſentatur, folijs erucæ æmulis, tanquam ab illo admodum diſsimile, hîc inter acerrimas plantas, non inter frumentacea, ubi de ſeſamo diſſeruit, ab eo repoſitum eſt. Eaq; propter facilè dici poteſt, Eryſimon aliud deſignare Theophraſto, aliud uerò Dioſcoridi. Ideoq; Plinius utriſque in Eryſimi hiſtoria adſtipulari uidetur. Nanq; lib. 18. cap. VII. ac X. Theophraſtum ſecutus, ipſum frugibus adſcribit, ſeſamoque ſimile facit. Et lib. XXII. cap. XXV. Dioſcoridem imitatus, folijs erucæ paulò anguſtioribus, & ſemine naſturtij Eryſimum eſſe prodidit. Hoc idem palàm eſt feciſſe Galenum: quippe qui lib. VI. ſimplicium medicamentorum, Eryſimum plantis comparauit, quæ acrimonia præditæ ſint, uti naſturtium, & ſinapi. Et lib. I. de alimentorum facultatibus ipſum inter fruges retulit, quæ in cibum ueniunt, una cum ſeſamo, ſic inquiens. Vt porrò milio panicum adſimile eſt quodammodo, ſed ad omnia deterius, ita & ſeſamo Eryſimum corporis ſubſtantia nonnihil affine: ſed manſum inſuauius eſt, & tenuioris alimenti, adeo quòd in omnibus illo deterius

IRIO ALTER.

deterius exiſtit. Cæterùm Ruellius, quòd dixerit Plinius Eryſimum, & ſeſamum rubentibus prouenire folijs, item ipſis uirentibus nullum animal ueſci, illud frugis genus autumat Eryſimum eſſe, quod uulgò Tridentina rura appellant Formentone, Foroiulienſes uerò, quòd pullo ſit colore, nominant Saracino. Verùm hac in re Ruellius deceptus deprehenditur, quòd nullis notis reſpondeat hoc Eryſimo, quod Theophraſto, & Plinio deſcribitur: quandoquidem, quod uulgò appellatur Formentone, caule tantùm rubet, non folijs, à nulloq; pecude reſpuitur, ſed ab omnibus auidiſſimè depaſcitur, nec ulla ex parte ſeſamum æmulatur. Porrò ſciendum eſt, Dioſcoridis Eryſimum non eſſe ſylueſtrem erucam illam, quam nos nobilem appellamus ut credit Hermolaus, itemq; Ruellius ipſum ſecutus, ſed ſtirpem ab ea diuerſam. IRIONIS itaq; duo uidentur genera, ut ex iconibus uidere eſt. Illud autem magis Dioſcoridi genuinum eſſe cenſeo, cuius folia minora, & cornicula paulo uegetiora ſpectantur. Verùm non ob id negauerim, aliud quoq; Irionis eſſe genus, cùm omnibus Irionis ferè notis ſit præditum. etſi ſcio non defuturos canes, qui me allatrabunt. Id Græcis ἐρύσιμον dicitur, quod Latinis ſimiliter Eryſimum, & Irio: Italis, Eriſimo, & Irione: Germanis, Hederich, & Vuilder ſenff: Hiſpanis, Rinchaon: Gallis, Velar, ou de la tortelle. Πέπερι.

Ruellij, & Hermolai lapſus.

Nomina.

πέπερι. PIPER. CAP. CLIII.

PIper[in India naſci,breui arbore traditur: quæ]inter initia,prælongum fructum, ueluti ſiliquam, promit,quod longum piper eſt: habet intus aliquid tenui milio ſimile, quod tandem in perfectum piper euadit. Id autem ſuis temporibus dehiſcens,pandensque ſeſe, racemos emittit,grana ferentes qualia uidemus. Ea acerba candidum piper faciunt, aptum ocularibus remedijs, antidotis, & medicaminibus,quæ contra uenenata parantur, [theriaca uocant. Longum uerò uehementius mordet: & quoniam priuſquàm ematureſcat, decerptum eſt, ſubamarum relinquitur, antidotis, & theriacis medicaminibus expetitum.] Nigrum uerò,utpote quod tempeſtiua maturitate collectum

Quæ in piperis capite concluſa ſunt non habet Oribaſius.

PIPER.

ſit,

ſit,odoratum eſſe conſtat, candido ſuauius, acrius, [& ori gratius, necnon ad condimenta utilius.] ſed candidum,& adhuc in acerbum uergens,antedictis infirmius eſt. Eligi oportet grauiſſimum, plenum,nigrum,ſine multis rugis,recens,ac minimè furfuroſum. Inueniuntur etiámnum in genere nigri ſemina nutrimento defecta,caſſa,inania, minimiq́ue ponderis,quod uocant braſma. Vis omnium excalfacit,urinam ciet,concoquit,extrahit,diſcutit,abſterget caliginem,quæ oculis obuerſatur. Piper febriũ horroribus circuitu repetentibus,ſiue potu,ſiue illitu ſubuenit:ſerpentium morſibus auxiliatur: partus extrahit:conceptum adimere creditur,ſtatim à concubitu ſuppoſitum: tuſsi, omnibuſq́ue pectoris uitijs,ſiue eclegmate,ſiue potu ſuccurrit:anginæ eo,& melle conuenienter perunguntur:potum cum recentibus lauri folijs,tormina diſcutit:cum uua paſſa manducatum pituitam à capite elicit: ualetudinem tuetur,dolores ſinit,appetentiam mouet,concoctionem adiuuat. ad intinctus eſculentorum

PIPER AETHIOPICVM.

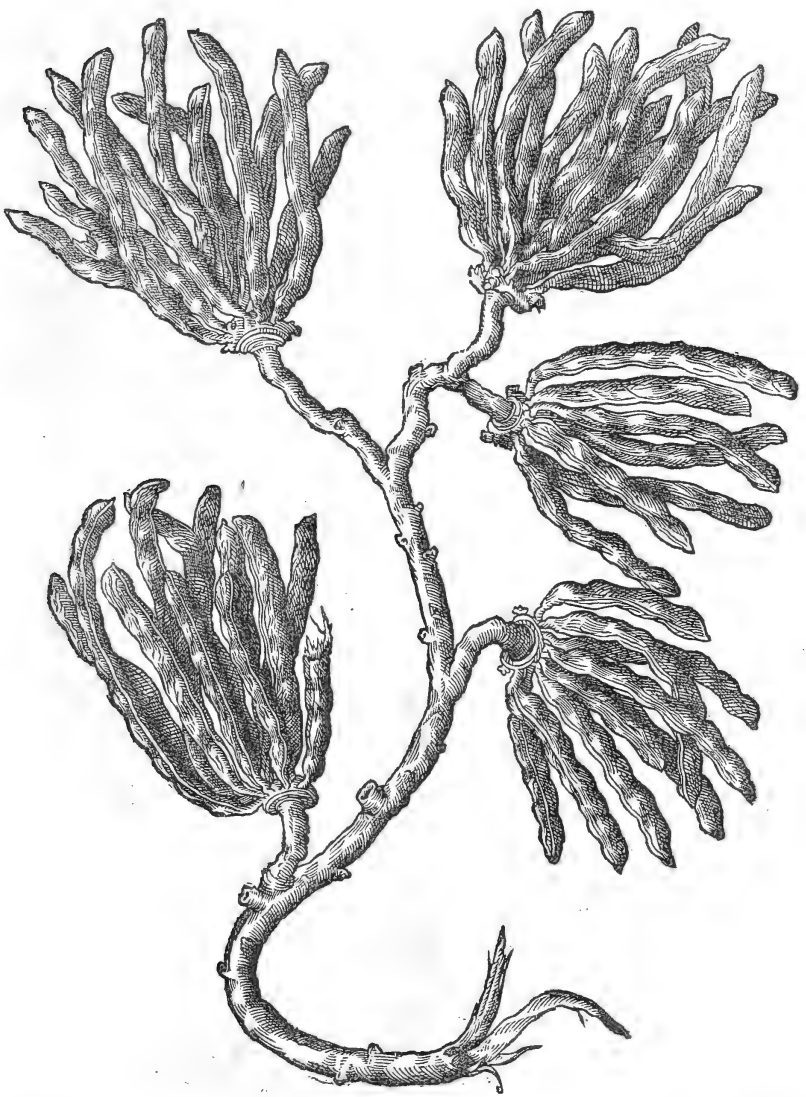

additum:

additum: strumas cum pice discutit: uitiligines ex nitro emaculat. Fictili nouo, ut aiunt, motum torre tur. Non est huius arboris radix gingiber, ut aliqui existimauere, sicuti paulo pòst ostendemus. Nanq; piperis radix cosło similis est, ora gustantium accendit, saliuam ciet. Hæc lienem reprimit, cum aceto illita, aut pota: caput etiam purgat, manducata cum semine pedicularis herbæ, quam staphidem agriam uocant.

Piperis, & plantæ eius histor.

Lvsitani nauigationibus suis hoc ævo confectis per oceanum Atlanticũ uersus austrum primò, & hinc deinde in orientem ad Calecut, Taprobanam, aliasq; Indici pelagi insulas: item Hispani liburnicis uecti ad occidentales Indias, Peru, atque alias complures regiones, quæ antiquos Geographos penitus latuerunt, non modò Pipere, & huiusmodi odoratis simplicibus uniuersam repleuerunt Europam; sed & stirpium historias, à quibus oriuntur, posteritatis memoriæ 10

PIPER INDICVM.

prodiderunt.

prodiderunt. Quod poſtea fecit, ut nobis planè ignoraſſe uideantur Theophraſtus, Dioſcorides, & Plinius, aut ob regionum diſtãtiam (indigenam potius in hoc fidem ſecuti, quàm quòd fortè ea uiderint, quæ de pipere ſcriptis tradiderunt) aut ob aliam quàmuis cauſam, plantæ illius formam, ac notas, quæ piper in India gignit, ac quónam modo piperis planta ſuum edat fructum, an ſcilicet racematim, an corymborum modo, an in ſiliquis incluſum, an bacciferarum arborum more. Siquidem Plinius lib. XII. cap. VII. ita ſcribit. Arbores quæ paſſim piper gignunt, iunipero noſtris ſunt ſimiles. Quam quam in fronte Caucaſi ſolibus oppoſita gigni tantùm eas aliqui tradidere. Semina à iunipero diſtant paruulis ſiliquis, quales in phaſcolis uidemus. Hæ priuſquam debiſcant, decerptæ, toſtæq; ſole, faciunt, quod uocatur piper longum. paulatim uerò debiſcentes per maturitatẽ, oſtendunt candidum piper, quod deinde toſtum ſolibus colore, rugisq; mutatur. hæc Plinius. Quibus à Dioſcoride non longè diſſidere uideretur, niſi piperis plantam ſimilem iunipero reddidiſſet: nanq; Dioſcorides nullis eam notis repræſentauit, neq; alicui ſimilem fecit. Theophraſtus præterea quanquam ſcriptum reliquit lib. Plinij lapſus.

CARYOPHYLLI AROMATICI.

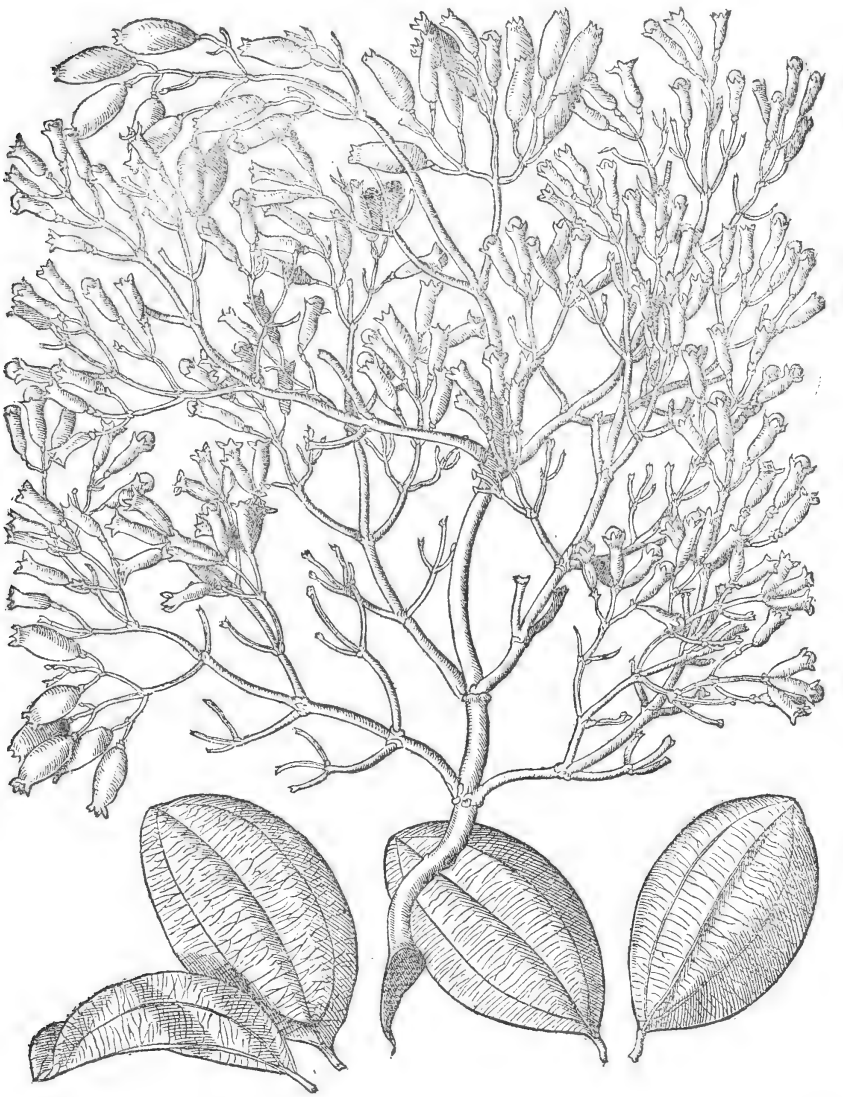

IX. *cap.* XXII. *de plantarum hiſtoria, Piperis duo eſſe genera unum rotundum, alterum oblongum; eius tamen arboris effigiem ſilentio præteriit. At hi, qui ſuis liburnicis immenſa traiecerunt maria, propriasq; perluſtrarunt regiones, ubi piperis utriuſque plantæ innumeræ uireſcunt, nigrum, ac rotundum gigni narrant à quibuſdam infirmis uiticulis uicinas arbores altiore complexu ſcandentibus, acutæ clematidi non diſſimilibus, folio tamen malum Aſſyrium æmulantibus. Quin & racematim proferri uuarum labruſcæ modo, confertius tamen, deinde menſe Octobri per maturitatem decerpi, & ſub feruenti ſole tegetibus palmeis expanſum torreri, quouſque nigreſcat, & rugoſum euadat: quod tridui ſpatio plerunque fit. Longum autem, ut ijdem teſtantur, aliæ ferunt arbores, eſtq; uelut nucamentum quoddam, exilibus granulis ſquamatim compactum, quod uelut iulus in pontica nuce, cui pulcbrè adſtipulatur, uermiculoſa facie dependet, piperato guſtu: nunquam tamen in album, uel nigrum piper coaleſcit. Galenus indigenam fidem, & Dioſcoridem ſecutus, eandem plantam tam rotundum, quam longum piper edere credidit. Piperis fruticem uidimus nos Neapoli, qui Luſitanorum deſcriptioni*

Piperis plantæ in Italia.

10

CARYOPHYLLI DOMESTICI.

maximè

maximè reſpondere uiſus eſt, quòd uiticuloſo caule eſſet, clematidis acutæ modo. Sed & aliam arbuſculam piper racematim proferentem uidi Venetijs, quæ prorſus illius plantæ faciem exprimit, quam uulgus Ribem appellat. Viret hæc in horto clariſſimi medici Maphei à Mapheo, in quo plurima ſimplicia notatu digna uiſuntur. Quo fit, ut mirum non ſit, ſi in piperis hiſtoria uariant auctores. Quandoquidem cùm uariæ in Italia piperiferæ habeantur arbuſculæ, facilè credendum eſt, uarietatis longè maioris eas in India reperiri. Cæterùm piperis planta, cuius hîc imaginem appinximus, nuſquam uiua, aut ſicca à me uiſa eſt, ſed ita Pragæ Boemorum eam mihi deliniabat Luſitanus quidam miles, qui Indicas perluſtrauerat oras. Verùm integros nigri piperis racemos Verona ad me miſit Franciſcus Calzolarius Pharmacopæus haud indoctus. Porrò & aliud piperis genus habetur, quòd AETHIOPICVM, *ſiue piper nigrorum uocat Serapio. Hoc in ſiliquis racematim prouenit, piſorum, aut phaſeolorum modo, granis pipere nigro paulò minoribus, & pertinaciter ſiliquis inhærentibus. utuntur hoc Aethiopes ad dentium dolores. Affertur ex Alexandria Aegypti cum alijs aromatis. Non deſunt, qui huius*

CARYOPHYLLI SYLVESTRES.

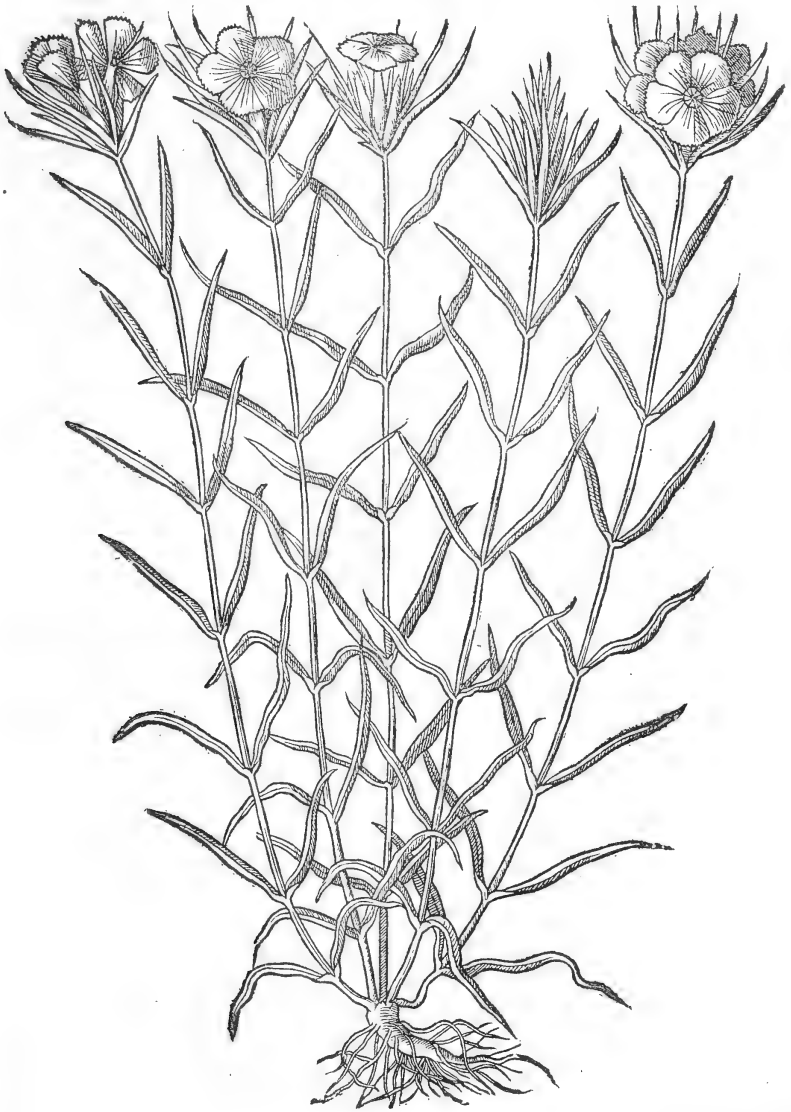

historiam ignorantes, quam describit Serapio cap. 337. de grano Zelin, illud perperam Carpesium esse putent. quorum opinionem haud probandam conuicimus in nostrarum epistolarum uolumine, ad Ioannem Hessum, medicum Norimbergensem scribentes. Addunt quoq; piperis generibus corniculatum illud piper, quod uulgò Indicum appellant, aut ut alij uolunt Siliquastrum, quòd acerrimi sit gustus. Ea planta itaq; prouenit foliis hortensis solani maioribus, longioribusque, caule cubitali, ac etiam longiore, uiridi, ramis compluribus brachiato, geniculatoque: floribus candicantibus, è quibus uaginæ oriuntur corniculorum speciem referentes, herbaceo primùm colore, & deinde coralliorum modo rubescente, ac pellucido; gustu acerrimo, adeò ut piper omne sua superet acredine. In his semen concluditur minutum, colore subalbicante, eiusdem protinus gustus. Huius plura habentur genera: Nam aliud pumilius tota planta prouenit, & corniculis longè minoribus, aliud uerò rotundis ferè siliquis. Sed omnibus eadem est acredinis uehementia. Excalfaciunt omnia excessis quarto. Ideoque ualenter urunt, & exulcerant corpus. Recentia cornicula tusa & illita Ischiadicos iuuant, siquidem locum exurunt. Piperis meminit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Piperis radix nires costo similes potissimùm obtinet. Porrò fructus eius nuper quidem admodum germinantis, longum piper est: quare etiam maturo humidius est. humiditatis eius indicium est, quòd facilè repositum perforetur, ac non protinus mordicet, sed pòst paulò incipiat, uerùm plusculum duret. Porrò fructus, qui uelut omphax est, piper album est, nigro quidem acrius. Nam illud iam quasi superassatum est, & superexiccatum. Verùm utrunque ualenter tum excalfacit, tum desiccat. Cæterùm quoniam Dioscorides inter simplicia de CARYOPHYLLIS, quæ mihi piper in mentem redegit, nihil posteritatis memoriæ mandauit, cùm ea ex eisdem afferantur regionibus, sintque in præcipuo medicorum usu, adeò præstantissimum, odoratissimumque medicamentum, silentio non dissimulandum duxi. Prouenit igitur Caryophyllorum arbor in orientali plaga, quibusdam Indici pelagi insulis, non longè à Badan. Huius caudex buxo simillimus est, eademque materies. Folia uerò cinnami uulgaris instar habet, sed rotundiora. Fructu est paruo, ex atro rufescente, in claui modum capitato, exertis in aduersum quatuor denticulis, sese stellatim decussantibus, prominulo apice, quadrati alueoli sinu medio umbilicatim prodeunte. Cultores arundinibus flagellant arborem, constrato prius circumquaq; tegetibus palmeis solo. Caryophylli meminit Plinius libro XII. cap. VII. his uerbis. Est etiámnum in India piperis grani simile, quod uocant Caryophyllon, grandius, fragilius q;. Tradunt in Indico luco id gigni. Aduehitur odoris gratia. Horum nusquam inuenio mentionem feciſſe Galenum: tametsi Serapio ex Galeni auctoritate plura de Caryophyllis tradiderit suo de simplicium medicamentorum uolumine. Quamobrem crediderim aut Galeni librum, in quo de Caryophyllis disserit, periisse, aut Pauli potius, quàm Galeni testimonio de his scripsisse Serapionem. Nam de Caryophyllis prius Paulus isdem, quibus postea Serapio, uerbis tractauit, libro VII. ubi hæc habet. Caryophyllon, quasi dicas nucifolium, non eam habet substantiam, quæ nomine prætenditur, sed ex India ueluti flores cuiusdam arboris festucacei, & nigri sunt, longitudine ferè digitali, odorati, acres, subamari, calidi, & sicci in tertio propemodum ordine: qui multiplicis usus sunt, tum ad obsonia, tum ad alia multa medicamenta. Caryophylli, ut scribit Serapio, iecinori, stomacho, & cordi auxiliantur. Concoctionem adiuuant, & alui fluxiones cohibent. Quinetiam eorum puluis quatuor drachmarum pondere cum lacte sumptus, uenereas nires adauget. Exacuunt præterea, Auicenna auctore, oculorum usum, & eorum nubeculas, argemasq; exterunt. Atque hactenus de historia & uiribus Caryophylli seminis aromatici. CARYOPHYLLORVM plantæ ramusculum, Caryophyllis onustum, cuius hîc imaginem damus, misit ad me Franciscus Calzolarius Veronensis. Excalfaciunt Caryophylli, & extenuant ordine tertio, roborant, & aperiunt simul, incidunt q;. In cibis deuorati, uentriculi, iocinoris, cordis, & capitis affectibus auxiliantur. In pulueremel hausti ex uino, aut malorum cydoniorum succo, uomitiones cohibent, cæliacos iuuant, nauseam remouent, & cibi appetentiam reuocant, roborant q; cùm uentriculum, tum etiam caput. Afferunt & iocinori præsidium. nanque ubi refrigeratum fuerit, bellè excalfaciunt. Ideo q; hydropicis, & præsertim anasarca affectis, utiliter propinantur. Olfactu reuocant animi deliquijs laborantes, manfiq; anhelitum commendant. Conferunt comitialibus, resolutis, conuulsis, stupidis, & ueternosis. concoctiones adiuuant, & alui fluores torrefacti cohibent. illinuntur quoque perquàm utiliter cum mastice, Rhoe, corallis, & pumici floribus, ad uentriculi morbos, & præsertim hos, quibus adstrictione opus est. Hausti quatuor drachmarum pondere ex bubulo, capriſoue lacte, uenerem excitant. Exacuunt præterea oculorum aciem, & caligines tollunt, quin etiam nubeculas, & argemas, in tenuissimum pulucrem triti, & oculis inditi. Iidem tam deuorati, quàm suffiti, ualent aduersus pestilentem contagionem: suffiuntur utiliter capitis fluxione obnoxijs, & qui narium obstructione laborant, fumo naribus exceptо. Adduntur in antidotis, & in succis, qui uentriculo, & capiti roborando parantur. Cæterùm quoniam in Caryophylli nomen incidimus, hîc non prorsus intactos relinquemus flores illos, qui ab odore similiter CARYOPHYLLI, & Garosoli uulgò uocantur. Hi quidem non fuerunt, quod ego sciam, à ueteribus cogniti, etsi nobis hodie sint adeò celebres, uulgares æquè ac incundi, ut nullus iam sit hortus, nullæ ædium ferè fenestræ, quæ hisce floribus non ornentur. Horum plantam recentiores nonnulli Vetonicum Coronarium appellant, sed quo authore, hactenus compertum non habeo. Verùm ne uidear eorũ inuenta negligere, liceat etiam mihi eadem uti nomenclatione. VETONICVM itaq; coronarium, quod caryophyllum appellamus, folijs est longis, Tragopogoni modo, breuioribus tamen, carnosioribus, ac pinguioribus, incuruis, & in acutum desinentibus. Cauliculos edit numerosos, rotũdos, geniculatos, læues, cubitales, tribus, quatuorue in summitate adnatis, in quorum cacumine teres, longiusculusque calyx spectatur, superiore parte serræ modo denticulatus, è quo flos spetiosissimus oritur, Caryophyllorum odoratu, unde illi nomen. Variat in floribus color. quandoquidem alij coccineo colore rutilant, alij saturata purpura nitent, alij candido, alij carneo colore gaudent. Sunt & uersicolores nonnulli, sed mangonio parati, seminibus diuersorum generum simul constrictis. Stipantur ferè omnes numerosa foliorum serie, perinde ac rosæ, cum quibus de pulchritudine, odoris præstantia, & colorum uarietate ad uictoriam usque certant. Ideoque mirum, nullam apud antiquos horum extare memoriam. Habetur eadem planta etiam sponte nascens, altera floribus rutilis, altera candidis, utraque tamen gracilior, flore paruo, haud foliosо, & nullo caryophyllorum odore. Nascuntur locis incultis, & aridis. Calida, siccaq; pollere facultate altile Vetonicum indito esse potest odoris fragrantia, & saporis amarulentia quædam. Flores, & præsertim:

Piperis uires ex Galeno.

Caryophyllorum hist.

Caryophylli floris & eius mentio.

tim purpureorum, præstant ad omnes cordis affectus, nempe ad animi deliquia, & cordis ipsius tremorem: præstant item ad uertigines, epilepsiā, paralysim, & conuulsiones, ex Betonicæ, aut amaraci decoctio poti. Asseruantur, saccharo, perinde ac rosæ, utiles admodùm non solùm ad prædicta omnia, sed ad cuncta uenena, & uenenosorum animalium ictus. Dantur ad inteſtinorum animalia necanda, & aduersus pestilentiæ contagia. Valentius tamen id facit succus, ex uniuersa planta expressus. Nanq; is haustus, quatuor unciarum pondere, ubi morbus innaserit, liberat. Syluestrium radices, trium drachmarū pondere haustæ ex meraco, à uipera demorsos sanant. Fit ex altilium floribus acetum, ijs in eo insolatis, quo naribus illito re nocantur animi deliquio consternati. Idem quoq; utile est pestilenti auræ arcendæ, ubi eo quotidie nares, arteriæ, & manus irrorentur. Quod Græci πέπερι, id Piper Latini uocant: Mauritani, Fulfel, seu Fulful: Itali, Pepe: Germani, Pfeffer: Hispani, Pimienta: Galli, Poyure. Quod uerò Græcis καρυόφυλλον, Latinis pariter Caryophyllum appellatur: Mauritanis, Carunfel, seu Charunful: Barbaris, Gariofilus: Italis, Garofano: Germanis, Naegel: Hispanis, Clauo de especia, siue Clauel: Gallis, Girophles.

† *Ex Græcis nulgatis codicibus aliqui hoc in loco scriptum habent ὡς φασιν, quod sonat, ut dicunt: alij uerò ὡς φακὸν id est, ut lenticula. Vnde etiam ex interpretibus alij hanc, alij illam secuti sunt lectionem. Oribasius uerò nec hoc, nec illud legit: qui præterea alia multa & hîc, & alibi non describit, quæ fortasse non temerè quis illegitima iudicare possit.* Nomina.

Ζιγγίβερι. GINGIBER. GAP. CLIIII.

GIngiber sui generis planta est, in Troglodytica Arabia magna ex parte nascens. Qua uirente ad multa, perinde atque nos ruta utuntur, & primis potibus, & edulijs admiscent. Huius radices, cyperi modo, paruæ sunt, candicantes, & odoratæ, atque piper sapore imitantur. Eligi debent, quæ teredines non nouerunt. A multis tamen ob id condiuntur, quòd celeriter cariem sentiant: & fictilibus in Italiam asportantur. Gingiber cibo conueniens est, & cum condimento assumitur. Excalfactoriam uim, & excoquentem habet: aluum leniter emollit: stomacho utilis est: efficax aduersus ea, quæ oculis caliginem offundunt. in antidota addi solet. In summa, piperis uiribus respondet.

GIngiber (ut referunt Lusitani, qui plurimum se uidisse fatentur in India) radix est, quæ geniculatis repit internodijs, folijs arundinaceis, quæ bis, terue in anno reuiuiscunt, ac reuiresc unt, sed quæ in cacumine fastigiantur graminis ampli tudinem non excedere aiunt, nec quicquam in ea regione frequentius inueniri. Subdunt non nihil subesse discriminis in sapore cùm præcox eruitur. Opportunum demetendi tempus, cùm folia inaruerint, alioquin & teredini obnoxium est, & carie tentatur. Eruiturq; nonnunquan eius radix libræ pondo. sed non omnibus eadem est amplitudo. Plus in profundum non agitur, quàm ad ternos, quaternosue palmos. Cùm eruitur, radicis internodium in scrobe fossores relinquunt, terramq; illi aggerunt, ceu eius radicis semen, proximo anno erumpat fructum, id est, regerminatas radices. Aduehitur gingiber in Italiam copiosum ex Calecut magno Indiæ emporio, atque ex Troglodytica Arabia non solùm tractu temporis exiccatum, sed & saccharo recentissimum asseruatum, uel quodam mellis genere, quod quibusdam è siliquis exprimunt. Id sanè longè magis Veneto præstat: cùm hoc officinarum mangonio ex aridis fiat radicibus, longo temporis tractu modò acerrimo lixiuio, calce, quernóque cinere parato; modò muria; modò dulci aqua maceratis, & edomitis, quibus non modò odor deperditur, ac euanescit; sed & sapor, & acrimonia subtrahitur. Illud uerò cùm statim è terra effossum nulla ferè macceratione condiatur, uires & facultates non exuit, sed eas seruat. Quanquam Brasauolus non rectè, meo quidem iudicio, uelle uideatur, quòd Venetijs mangonizatum Gingiber gustantibus plus acrimoniæ relinquat, quàm illud, quod recentissimum in India siliquarum melle, aut saccharo conditum asseruatur, & cum alijs aromatum generibus ad nos conuehitur. Quod quantum à ueritate, & ratione dissonet, ij iudicare poterunt, qui diu in myropolijs uersati, rem omnino exploratam habent. Gingiberis uires memoriæ prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Gingiberis radix utilis est, quam utique ex Barbaria ad nos conuehunt. Excalfacit potenter, sed non primo statim occursu, uelut piper: unde sanè & minus esse subtilium partium, quàm piper, existimandum. siquidem in tenues solueretur partes, & celerrimè actu ut illud fieret calidum. Apparet enim illaborata, & crassior adhuc quædam ei inesse substantia, nec ea sicca, & terrestris, sed humida potius atque aquea. Quo sit, ut facilè perforetur, cùm scilicet recrementitia insit humiditas. Neque enim quicquam eorum, quæ aut planè sicca sunt, aut humida, sed elaboratam, & familiarem continentia humiditatem, huic uitio obnoxia sunt. Idem usu uenit piperi longo. Atque hinc est, quòd diutius perseuerat, quæ proficiscitur à gingibere, aut pipere longo caliditas, quàm quæ ab albo, aut nigro. Nam sicut ab aridis calamis flamma simul celerrimè accenditur, & undequaque dispergitur: eundem in modum, quæ à siccis potestate medicamentis editur caliditas. At quæ prodit ab humidioribus, ceu ligna sunt uiridia, & tardius accenditur, & durat diutius. Ex quo fit, ut utriusque medicamenti diuersus sit usus. Siquidem ubi totum corpus celeriter excalfacere consilium est, ea tunc exhibenda sunt, quæ & celeriter à caloris nostri contactu incalescant, & celeriter quocunque ferantur. Verùm ubi partem quámuis refrigeratam recalfacere studemus, contrà agendum, nimirum quæ tardè calescentia plurimo tempore perdurent, ea offeruntur. Cæterùm licèt gingiber, & piper album hac ratione à nigro pipere differant, non magna tamen est differentia. At nasturtium, napi, thapsia, & agreſtium columbarum stercus maiori tempore perfectè accenduntur, & plurimo tempore perdurant. hactenus Galenus. Faciem gingiberis repræsentat radix illa, quam Mauritani, & officinæ ZEDOARIAM *appellant, odoratior tamen, amariuscula, neque adeò ut gingiber acris. Huius nusquam, quod sciam, memnere ueteres Græci, etsi recentiores ab Arabicis edocti nempe Aetius, & Actuarius eam suis medicamentorum compositionibus admisceant. Zedoaria (ut cap.* CLXXII. *testis est Serapio conuehitur è Sinarum regione ultra extremas Indiæ oras. Et sunt radices rotundæ cum facie, tum magnitudine Aristolochiæ rotundæ similes, colore autem, & sapore Zingiberi æmulantur. Excalfacit Zedoaria, & siccat ordine secundo,* Gingiberis historia. Brasauoli error. Gingiberis uires ex Gal. Zedoariæ histor. & uires.

do,flatus diſcutit,& propria quadam facultate impinguat. Pòſt ſumpta graue uirus animæ, quod allium, cepa, uel uinum excitauit,abigit.Venenoſorum animalium morſibus opitulatur,alui fluxiones ſiſtit, uteri abſceſſus reſoluit, uomitiones reprimit,& coli cruciatus tollit.Hæc Serapio.Cuius quidam autoritate freti,cum Zedoariam, quæ paſſim in myropolijs habetur radices eſſe longas inſpiciant,minimè conſentiunt legitimam has Serapionis eſſe Zedoariam, ſed genuinum eſſe Coſtum affirmant.Verùm ſi rotundas Zedoariæ radices inſpicerent,quæ apud me ſunt,à Franciſco Calzolario Veronenſi mihi dono datæ,Ariſtolochiæ faciem referentes,& ſoliditate pares, nihil mihi uerendum eſt, quin illi ſuam immutarent ſententiam, ſiquidem uiderent rotundam Zedoariam eiuſdem eſſe ſaporis,coloris,odoriſq;, quibus longa referta eſt, & nihil niſi forma ab ea differre aſſerere cogerentur.Quinetiam proculdubio faterentur(ut ego quoq; exiſtimo, imò potius non dubito) duo haberi Zedoariæ genera perinde ac Ariſtolochiæ,nempe rotundum alterum,alterum longum.Atqui re uera,non parua oritur mihi ſuſpitio an Auicennæ,& Serapionis Zedoaria eædem ſint radices, cum ſcribat Auicenna præſtantiorem Zedoariã apud Napellum naſci,& ipſius eſſe Theriacam. Id quod me adducit ad credendum eam eſſe Auicennæ Zedoariam; quam quidam Antoram(ego Antitoram) appellant, quod hæc,omnium conſenſu unà cum Napello naſcatur, & eius ſit antidotum. Toram enim uulgus Napellum appellat. Et Antitoram,uel Antoram Auicennæ Zedoariam, quòd contra Toram præſentaneum ſit auxilium:Deinde opinionem auget,quòd uideam Auicennam Serapionis Zedoariam,& eiuſdem uires deſcribere ſub capite,& nomine Zurumbeti,ut latius in Epiſtolis noſtris ſcripſimus ad Gulielmum Quacelbenum. Non deſunt,qui crediderint,quòd ARNABO,*de quo ſcribit Paulus, & Mauritanorum zedoaria unum, & idem referant medicamentum. Verùm Serapionis teſtimonio cap.* CCLXXI. *Arnabo apud Græcos nihil aliud deſignat, quàm Zurumbet apud Arabes: quippe quòd hoc loco de zurumbet eadem ſcribat Serapio,quæ de arnabo ante ipſum adnotauit Paulus. Eſt autem Arnabo,ut ex Serapionis authoritate memoriæ prodidit Iſach, arbor procera, in oriente proueniens: foliis longis colore uiridi,in luteum langueſcente,ſalicis modo,ſicuti & ramorum cortex. Infrugifera eſt,citreum odorem ſpirans. Qui bus facilè patet,arnabo non modò zedoariam non eſſe,ſed nec in Europam ad nos aduchi. Quo fit,ut Cordus aberraſſe deprehendatur: quippe qui zurumbet zedoariæ genus exiſtimet. Hunc fortaſſe ſecutus Fuchſius medicus doctiſſimus,in libro de compoſitione medicamentorum,quem locupletatum nuper edidit, non ſine magno errore putat zurumbet & zedoariam idem eſſe. Qui non minus in Arnabo quoque erraſſe cognoſcitur,quòd uelit Doronicum orientale id eſſe, quod Paulo Arnabo. atqui res hæc aliter ſe habet,ut ex antè dictis ſatis colligi poteſt. Hallucinatur etiam hac in re Brunfelſius: quòd is ſcripſerit ſuo de medicis uocabulis onomaſtico,quòd arnabo unguëtum eſt odoriferum. Verùm eius lapſus non aliam cauſam fuiſſe arbitror,quàm quòd oſcitanter Paulum legerit: nam Paulus apertiſſimè aſſerit,Arnabo unguentis expeti,quòd ſuauiter oleat,non autem unguentum eſſe,ut Brunfelſius ſomniaſſe uidetur. Id* ζιγγίβερι,ζιγγίβερις,& γιγγίβερις,*Græcè,quod item Latinè Zingiber,& Gingiber,nominatur: Arabicè, Lengibel, ſeu Zingibel: Italicè, Gengeuo: Germanicè, Ingber: Hiſpanicè,Gengiure: Gallicè,Gingimbre. Quod uero* ζέδοαρ,ζέδουρ,& ζέδερα *poſterioribus Græcis,Zadura,& Zedoaria Latinis:pariter & Italis appellatur: Germanis,Zituuen: Gallis,Cretonart.*

Arnabo, & Zurumbet hiſt.

Cordi,Fuchſij, & Brunfelſij error.

Nomina.

ὑδροπέπερι. HYDROPIPER. CAP. CLV.

HYdropiper apud aquas naſcitur,quæ ſtagnant,aut pigro lapſu repunt. Caulem edit geniculatum†,ſolidum,multis alis concauum: folia menthæ,maiora,molliora, candidioraque,† guſtu piperis,acri,citra tamen ullam odoris gratiam: fructum acrem, in ſurculis paruis, prope folia racematim cohærentem. Folia cum ſemine illita tumores, ueteresque duritias diſcutiunt, ſugillata delent: quæ poſtquàm inaruerunt, tuſa pro pipere in obſonijs admiſcentur. Radix parua, nullius in medicina uſus.

†Solidum non legit Orib. † δειμήτερα,i. acriora. Orib.

Hydropiperis conſid.

Ruel.lapſus.

TAmetſi pro uirili parte contendat Ruellius, ut non minus doctis, quàm elegantiſſimis uerbis comprobet, eam non ſpernendam ſtirpem, quam uulgus officinarum Eupatorium appellat, legitimum eſſe Hydropiper;is tamen hac in re apertè hallucinari deprehenditur,quanuis alioqui fuerit non modò in medica materia peritus, ſed & Latinis, & Græcis literis apprimè doctus. Siquidem Dioſcoridi Hydropiper folia edit menthæ maiora, molliora, candidioraq;, guſtu piperis, acri,citra tamen ullam odoris gratiam:non autem amaro ſapore,ut Ruellius ait, Dioſcoridis uerba peruertens,quò facilius ſuam aſtruat ſententiam. Vulgare uerò Eupatorium ſolijs creſcit cannabinis, duris, hirſutis, amaro guſtu, non quidem acri,ut piperis:quinetiam adeò odoratis,ut hac de cauſa herbam eſſe uiribus inſignem, quamuis ab antiquis ſilentio præter miſſam,ſemper exiſtimauerim,cùm tamen odoris fragrantiam in hydropipere reperiri neget Dioſcorides. Præterea hydropiperi caulis ineſt geniculatus;ſolidus,à foliorum, & adnatorum exortu alis plurimis concauum: ſemine etiámnum acri,in ramuſculis prope folia racematim cohærente. Pſeudoeupatorio uerò caulis eſt procerus, minimè geniculatus, in cuius ramis nullum apud frondes racematim cohæret ſemen: ſed in cacumine flores gerit ſubrubentes, qui diuiſi muſcarij facie,ſylueſtris origani modo,per maturitatem in pappos euaneſcant: è quibus ſemen prodit amarum totius plantæ ſapore; quanquam eſſe hoc acrimonia præditum non rectè Ruellius aſſeueret. Qui quoniam uulgare Eupatorium plerunq; in aquoſis oriri conſpexerit,id omnino legitimum eſſe Hydropiper pro certo aſſerere non dubitauit, nulla prorſus habita ratione, an aliæ inter ſe reſponderent notæ. Quamobrem,ut ex dictis rationibus clariſſimè patet, Ruellius hac in re non ita maturè mihi uidetur ſenſiſſe,ut eius clara doctrina,ingeniíq; præſtantia expoſcere uidebatur. Quandoquidem cùm uulgare hoc Eupatorium primo ſtatim occurſu guſtui amarorem relinquat haudquaquam obſcurum, facilè hinc indicium conſequi potuiſſet, hoc non eſſe hydropiper,quo unà cum ſale in ciborum condimentis piperis uice priſca ætas utebatur: nam quæ amara ſunt,

præterquàm

HYDROPIPER, SIVE PERSICARIA.

10 *præterquàm quòd piperis uicem explere minimè ualent in cibis addita, ab omnibus reſpuuntur tanquam naturæ inimica. Cæterùm ſi in Italia Hydropiper naſcitur, illa meo quidem iudicio eſt perſicariæ (ut uocant) ſpecies, quæ in alterius diſcrimen, ſui folia inſunt pullo colore emaculata, nullis ſimilibus inficitur notis, ſed folio tantùm uiridi adoleſcit. Quippe quæ foliis proueniat oblongis, menthæ maioribus, mollioribus, ac candidioribus: caule admodum geniculato, duroque, alis concauo: è cuius adnatis rufum ſemen racematim prodit, acri admodum guſtu, ita ut linguam uehementer uellicet. Illud inſuper hanc opinionem corroborat, quòd prope ſtagnantes aquas hæc planta plerunque uireſcat, ubi eam Dioſcorides naſci teſtatur. Manebo itaq; hac in ſententia, etiam latrantibus Sycophantis, quouſq; nouus quiſpiam appareat Dioſcorides, qui aliud afferat nobis Hydropiper, quod ſua è ſede hinc abigat perſicariam. Sternitur commodè hæc recens, uiridisq; in Thalamis, pulcibus necandis, & poſtera die eijcitur. Stillæ carnes ſalſæ, circunducta herba præſeruantur à tarmis, & uermibus. Ideoq; præſtat ſuccus ad uermiculoſas aures. Cæterùm Altera, quæ maculoſis prouenit foliis, uiridis eſt longè imbecillioribus,*

Quæ Perſicaria ſit Hydropiper.

PERSICARIA ALTERA.

lioribus, nam cùm nihil prorſus acredinis reſipiat, ſed aſpero, & adſtringenti ſapore prædita ſit, excalfacere perinde ac altera haudquaquam poteſt. Meminit Hydropiperis Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Hydropiper à locis, in quibus naſcitur, & à ſimilitudine, quæ illi cum pipere in guſtu eſt, nomen ſortitum eſt. Cæterùm calidum eſt, ſed non tantum, ut piper. Attamen herba ipſa etiámnum uiridis cum ſemine, cataplaſmatis in modum impoſita, ſuffillata, & tumores induratos digerit. Herba, quæ Græcis ὑδροπέπερι, Latini ſimiliter Hydropiper uocatur: Italis, Hidropepe, & Pepe acquatico: Germanis, Vuaſſer pfeffer, & Mucken Kraut: Hiſpanicè, Hierua pexiguera ſin manchas.

Hydropiperis uires ex Gal.

Nomina.

PTARMICA.

Πτερμικὴ. PTARMICA. CAP. CLVI.

PTarmica exiguus frutex eſt, ſurculos habẽs paruos, multos, †& rotundos, abrotono nõ diſſimiles: & circa eos folia oleæ, longa, multa: & in cacumine capitulum, uti anthemidis, paruum, rotundum. quod ſuo acri odore ſternutamentum excitat: unde nomen accepit. Folia cum floribus illita, ſugillationes rapiunt. Flores ſternutamenta efficaciſſimè mouent. Naſcitur in montibus, & petroſis. † Orib. λεπτὰς. i. tenues.

10 *PTarmica in Boemia paſſim in hortis ſeritur, è montibus, in quibus naſcitur, illuc translata. Hanc, quòd acri ſit ſapore, quidam Pyrethrum uocant. Surculos habet tenues, ſeſquidodrantales, rotundos, & circa eos folia oblonga, oleagina,* Ptarmicæ hiſtoria.

PTARMICA.

copioſaque.

PTARMICA ALTERA.

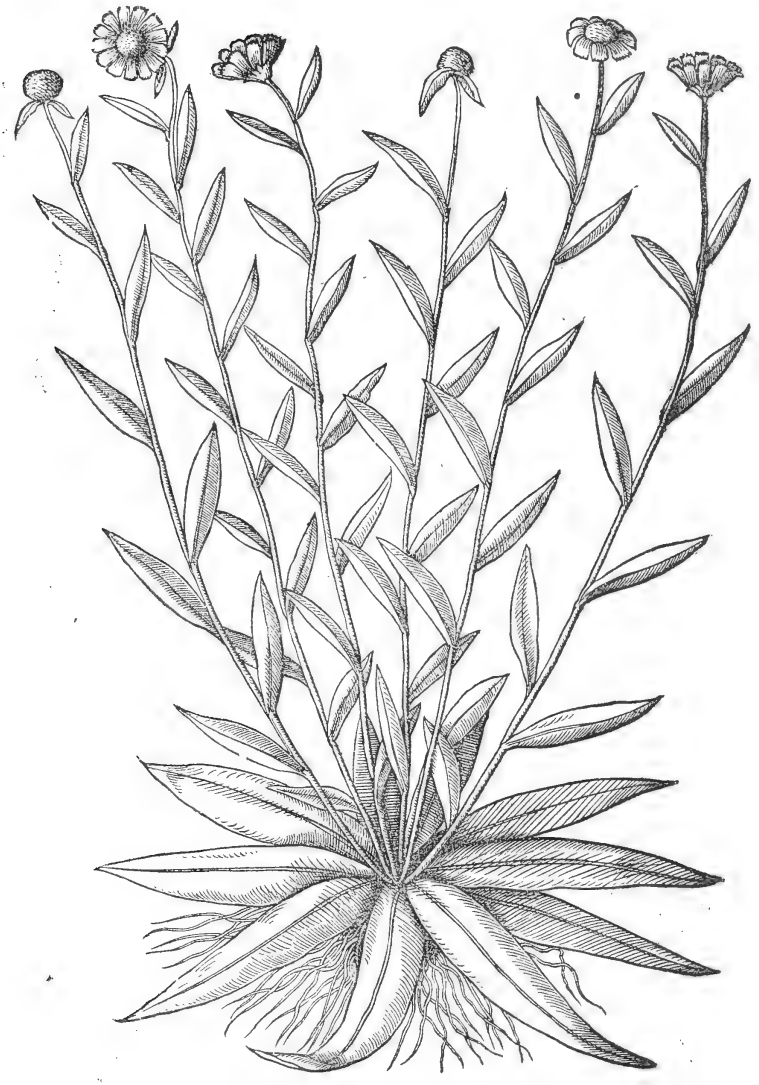

copioſaque. & flores in cacumine Anthemidis figura, ſed dilutiore umbilico, qui ſuo acri odore ſternutamenta mouet, unde illi nomen. Naſcitur ſua ſponte in montibus, ſaxoſis locis. Aperit ptarmica, diſcutit, prouocat, attenuat, & incidit. Siccæ puluis naribus inditus ſternutamenta mouet. Manſa radix dentium dolores mulcet, & pituitã detrahit. Eſt quoq; ALIA PLANTA, quam Ptarmicam appellare libuit, quòd caulibus tenuibus proueniat, foliis oleæ, & floribus, & capitulis, quæ naribus immiſſa, ſternutamenta cieant. Verùm hæc Dioſcoridis Ptarmica non eſt. Huiuſce meminit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Ptarmicæ flores ciendæ ſternutationis uim obtinent: eſt enim temperies eius calida, & ſicca, uiridis etiámnum ordine ſecundo, ſiccatæ tertio. Eius nomen Græcum πταρμικὴ: Latinum item Ptarmica, & Sternutamentaria: Italicum, Ptarmica.

Ptarmicæ uires ex Gal.

Nomina.

RADICVLA,

Στρούθιον. RADICVLA, SEV LANARIA, HERBA. CAP. CLVII.

STruthium herba uulgò nota: qua purgandis lanis utuntur, qui eas eluunt. Huius radix est acris, urinam ciet: prodest tussi, iocinerosis, orthopnœæ ex melle sumpta, cochlearis mensura: aluum soluit. Eadem cum panace, & capparis radice, calculos frangit, & cum urina exturbat: duritiam lienis absumit: menses impolita trahit: partus efficaciter enecat. Cum polenta autem, & aceto illita, lepras tollit: tubercula discutit, cum farina hordeacea, & uino decocta. Miscetur & malagmatis, & ocularibus collyrijs, claritatis causa. Sternutamenta mouet: per os purgat, trita cum melle, & naribus infusa.

Struthij consideratio.

STruthion, seu Radicula, adeò olim uulgaris notitiæ fuit, quòd purgandis lanis ea uterentur, ut Dioscorides eam notis ullis repræsentare superuacaneum duxerit. Sed cùm tractu temporis huius exoleuerit usus, eius quoq; notitia simul abolita uidetur. Quo fit, ut arduum sit nobis nunc dijudicare, quænam planta Italis Struthion iure dici posit. Mauritanis, & officinis Condisi ea nominatur, quam illi frequenter medicamentis admiscent, quibus naribus inditis sternutamenta cient. Nec propterea usquam in officinis reperitur, quamuis medicorum compositionibus sæpius inseratur. Quamobrem asserere non ausim, an Struthion nascatur in Italia: quippe quòd hactenus ipsum non modò non uiderim, sed neminem, qui illud cognosceret, & ostenderet, adinuenerim. Theophrastus inter folio aculeatas struthium habet lib. VI. cap. III. de plantarum historia. Plinius uerò lib. XIX. cap. III. his uerbis struthium describit. At quæ uocatur Radicula, lanandis demum lanis succum habet: mirum quantum conferens candori, mollitiæq;. Atque nascitur satiua ubiq;, sed sponte præcipua in Asia, Syriaq; saxosis, & asperis locis. Trans Euphratem tamen laudatissima, caule ferulaceo, tenui, & ipso cibis indigenarum expetito, & tingenti quicquid sit, cum quo decoquatur: folio oleæ, struthion Græci uocant. Floret æstate, grata aspectu, neruum sine odore, spinosa, & caule lanuginoso. Semen ei nullum. radix magna, quæ conciditur ad quem dictum est usum. Non desunt, qui struthium plantam esse uelint, cuius hic quoq; imaginem dedimus, eamq; pseudostruthium appellauimus, sed cùm aculeata planta non sit, ferulaceũ caulem non gerat, nec lanuginosum, nec semen spicatum proferat, neq; admodũ crassa nitatur radice, nec adeo sit acris, ut excalfacere, & siccare possit ordine quarto; ijs qui hac ducuntur opinione, haud subscribere possim. Struthij uires adnotauit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Struthij radice potissimum utimur, utpote gustu acri, & calida, siccaq; temperamento, ex quarto quodammodo ordine. Sed & abstergit, & irritat: proinde quoq; sternutationem prouocat, ceu cætera omnia, quæ calida sunt temperie, & gustu acria. Ex his omnibus palàm fit Fuchsium uirum alioqui doctissimum, in hoc errasse, quòd in suis de stirpium historia clarissimis commentarijs, plantam uulgò Saponariam uocatam legitimum Struthium esse censeat, eamq; pro Struthio depingat. Hæc enim folio plantaginis exit, non oleæ; læui, non aculeato: caule geniculato, non lanuginoso: gustu potius insipido est, quàm adeò acri, ut quartum excalfacientium ordinem attingat. Quæ herba στρούθιον Græcè, Struthium, Radicula, & Herba lanaria Latinè dicitur: Arabicè, Condes, Chundes, seu Kunder: Barbarè, Condisi: Italicè, Radicetta, & Herba lanaria.

Struthij uires ex Gal.

Fuch. lapsus.

Nomina.

Κυκλάμινος. CYCLAMINVS. CAP. CLVIII.

CYclaminus folia habet hederæ, purpurea, uaria, in quibus suprà infraque albicant maculæ: caule nudo, quaternos digitos æquante: floribus in eo purpureis, rosarum effigie: radice nigra, & aliquantum lata, ut rapum uideri possit. Quæ cum hydromelite pota, pituitam, aquamque detrahit: mensis potu, appositiue ciet. Tradunt, si prægnans radicem transgrediatur, abortum fieri. partum appensa accelerat: contra uenena, præsertim leporis marini, ex uino bibitur: illita contra serpentium ictus remedio est: immista uino inebriat: regium morbum discutit, tribus drachmis pota, cum passo, aut diluto mulso. Sed oportet eum qui ebibit, multis uestibus contectum, loco calido, & à perfrictionibus tuto, recumbere, quò facilius exudet: eiecti autem sudores fellei colore inueniuntur. Succus eius ad purgandum caput, naribus infunditur: ad deijcienda quoque alui excrementa, in uellere sedi subijcitur: illito umbilico, & [a]imo uentre coxarum tenus, aluum emollit, & abortum efficit: suffusioni bus, & retusæ oculorum aciei, oblitus cum melle succus prodest. medicamentis abortum inferentibus admiscetur. Succus cum aceto illitus, prociduam sedem restituit. Exprimitur tusa radice succus, & ad mellis crassitudinem decoquitur. Radix cutem purgat, eruptiones papularum reprimit: uulneribus ex aceto per se, aut cum melle medetur, lienem[b] absumit, uitia cutis in facie, & alopecias emendat. Eius decocto luxata, podagras, & capitis ulcuscula, pernionesque foueri congruum est: ipsaque in oleo uetere feruefacta, illito oleo ulcera cicatricem perducit. Cauata radix oleo expletur, & cinere feruenti imponitur, adiecto interdum Tyrrhenicæ ceræ momento, ut strigmenti crassitudinem unguentum contrahat, cum primis utile pernionibus. Radix, scillæ modo, concisa reponitur. Narrant, ad amatoria assumi contusam, & in pastillos diuisam. Nascitur in umbrosis, maximè sub arboribus.

a Meum. ὑπὸ γαστρίω. i. imo uentre. Cata. ἐπιγαστρίω. i. circa umbilicum.

b Meum, & Cat. addunt κατατεταλσομένη. i. impolita.

Ἑτέρα κυκλάμινος. ALTERA CYCLAMINVS. CAP. CLIX.

EST & altera cyclaminus, quam cissanthemon, aut cissophyllon uocant: folijs hederæ, sed minoribus: geniculatis caulibus, crassisque, circa uicinas arbores, capreolorum modo se uoluentibus: flore

CYCLAMINVS.

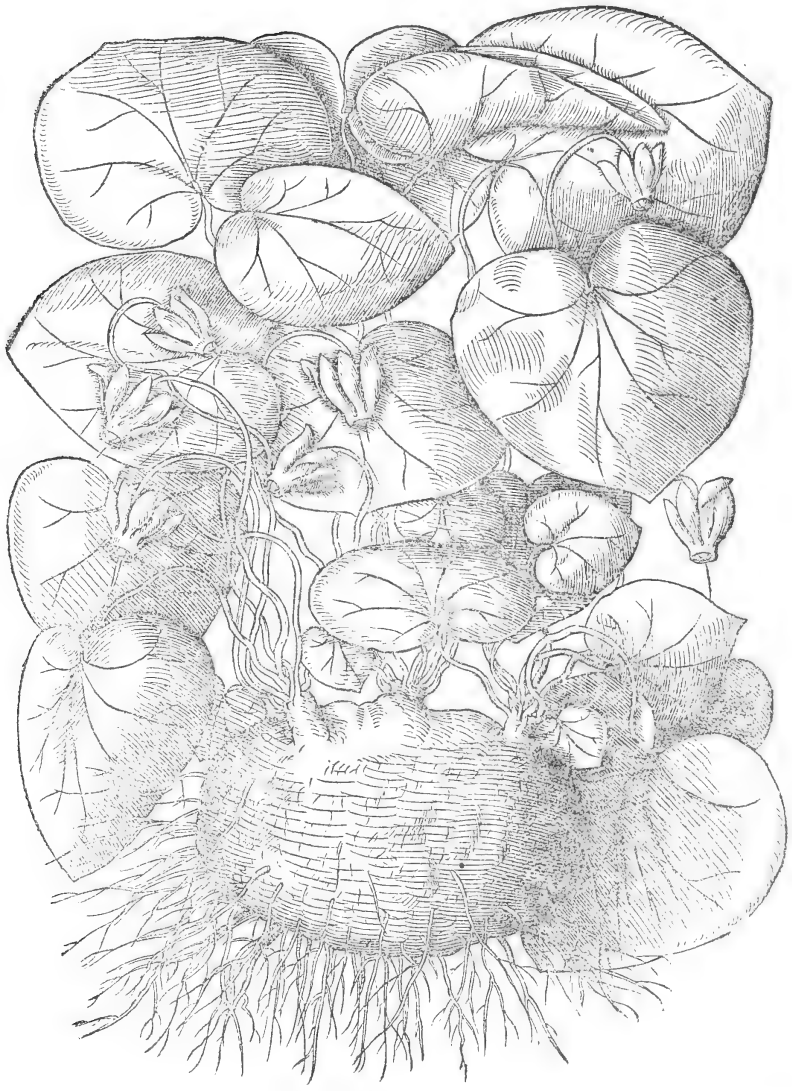

flore candido, odorato[2]: acinis hederæ mollibus, lenti guſtus, aliquantulum acris: radice ſuperuacua. Naſcitur in aſperis. Huius acini, drachmæ unius pondere poti, cum uini albi cyathis duobus, quadraginta diebus, lienem per urinam, & aluum abſumunt: ad orthopnœam bibitur: reliquias à partu purgat.

a Meum, & Cat. καρπὸς δὲ ὡς ὄχνης σαφυλῆς ἔμοιος κισσῷ. i. Fructus eſt uelut uuæ acini, ſimilis hederæ.

TAmetſi Cyclaminus prima, quæ uulgò Panis porcinus dicitur, planta ſit uulgaris notitiæ; ſecundam tamen hucuſq; mihi uidere non licuit in Italia: quanquam aſſerit Ruellius, hanc illam eſſe ſtirpem, quam herbariorum, & officinarum uulgus Sigillum ſanctæ Mariæ uocat. Et cùm plures ſint herbæ, quæ ab imperitis eo nomine appellantur, polygonatum ſcilicet, Serapionis ſecacul, & tertia, quæ hydropiperi ſimilis eſt; harum Ruellius nullam eſſe Cyclaminum putat, ſed aliam ab his longè diuerſam, cuius facies, ut ipſe delineat, nil aliud repræſentare uidetur, quàm nitem nigram à Dioſcoride libro quarto, deſcriptam, quam nos in Hetruria uulgò nocamus Tamaro. Hanc ſcribit ipſe Sigilli ſanctæ Mariæ nomen ſibi aſciuiſſe,

Cyclamini cõſideratio. Ruel. lapſus.

iuisse, quòd eam Mauritani Bothomarien nominent. Qua in re Ruellius, eius pace dixerim, apertè fallitur: quandoquidem tota Mauritanorum familia primum tantùm genus, non autem alteram Cyclaminum Bothomarien nuncupat. Non defuerunt, qui uarias ad nos cyclamini alterius plantas miserint censendas. sed cum pluribus cyclaminis ipsius destitueremur notis, eas omnes me neglexisse, ingenuè fateor. Cyclamini primi generis duæ (ut Mesues auctor est) reperiuntur species, maior, & minor. Hæc radice prouenit parua nucis auellanæ, cicerumq; magnitudine. Illa uerò magna constat radice, in rapi modum extuberante, pullo colore: quæ (ut diximus) uulgaris admodum est, & passim in syluis, & umbrosis nascens. Minorem uidi ego in agro solùm Tridentino in uallis Ananiæ montibus, ubi copiosa nascitur. Cyclaminus (ut idem Mesues memoriæ prodidit) tam hausta, quàm clystere infusa pituitam uiscosam mirificè detrahit. Coli cruciatus tollit à pituita progenitos, aut ab induratis excrementis. Succus in erinis additur ad expurgandum cerebrum, quòd diuturnos finiat capitis dolores, frigidisq; conueniat hemicraniis. Item resolutis opitulatur, ac omnibus cerebri, & neruorum affectibus à frigiditate prouenientibus. Aqua distillata è cyclamini radicibus, si naribus sursum trahatur, fluentem inde sanguinem mirum in modum sistit. Eadem potata sex unciarum pondere, addita selectissimi sacchari uncia, manantem è pectore, aut uentriculo, aut Iocinore sanguinem mirificè cohibet. Et fracta ibi uasa conglutinat. id quod nos attestamur. Succus cum oxymelite sumptus duarum drachmarum pondere, aluum exoluit, & Iecoris, lienisq; obstructiones aperit, quo fit, ut hydropicos & ictericos iuuet. Sed is propinandus non est, nisi addita Masticbe, aut myristica nuce, aut Rhabarbari scrupulo. Nanque hæc eius uehementiam minuunt. Contusæ radices recentes illinuntur utiliter scyrrhosis, durisque tumoribus, & strumis. Additur quoque utiliter succus in unguentis, quæ ad splenis tumorem, duritiemque parantur. Plures enim lienosi hoc medicamento sanati sunt, qui pluribus antea usi, sanari nequiuerunt. Idem magno quoque auxilio additur in clysteria iis, qui coli dolore, & cæteris intestinorum torminibus uexantur. Affricta recens radix, aut succus ex lana impositus, hæmorrhoidas eijcit. Sanant radices aurium sonos, & surditatem, si concisæ, in rosaceo, amygdalino, chamæmalique oleo, & uini modico conferueant, & deinde oleum guttatim in aures fundatur, & excoctæ radices calidæ auribus applicentur, uesperi cùm se cubitum recipiunt affecti. uerùm hoc pluries repetendum est, radicibus mane sublatis, auribusq; calido uino ablutis. Idem quoque præstant, si cum persicorum, amararumque amygdalarum aliquot contundantur, & deinde in aqua uitæ macerentur diebus tribus, siquidem expressus inde cremor, auribus inditus, mirificè auxiliatur, si una, aut altera eiusdem gutta instilletur eodem tempore. Succus cum æquali mellis portione, in ore detentus, linguæ, gingiuarum, cæterarumque circùstantiũ partium uitia, sanat, & dentiũ dolores mulcet. Gargarizatur succus, addita plantaginis aqua, ad omnes faucium morbos. Cyclamini meminit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Cyclaminus uarias uires obtinet: nam & abstergit, & incidit, & ora uenarum aperit, & attrahit, & digerit. Clarum uerò id est ex particularibus operibus. Adeò uehemens eius facultas est, ut abdomine illito, uentrem subducat, & fœtum interimat. Κυκλάμινος herba sic Græcis, Latinis quoq; Ciclaminus, & Rapum terræ uocatur: Mauritanis, Buchormarien, Buthermarien, seu Bothormartæ: Barbaris, Cyclamen, Panis porcinus, & Arthamita: Italis, Ciclamino, & Pan Porcino: Germanis, Schweinbrot, Erdapffel: Hispanis, Pan de puerco: Gallis, pain de pourceau.*

Cyclamini genera, & uires ex Mes.

Cyclamini uires ex Gal.

Nomina.

Δρακοντία μεγάλη. DRACVNCVLVS MAIOR. CAP. CLX.

DRacunculus maior in umbrosis circum septa gignitur. Caulem habet rectum, læuem, duũm cubitorum, baculi crassitudine, uersicoloribus draconum maculis, purpureis tamen euincentibus: folia rumicis, sibi inuicem implicita. Fructum summo caule facit, racemosum, coloris primùm cinerei, mox per maturitatem in crocum, & purpuram uergentis: radicem prægrandem, rotundam, candidam, cortice tenui uestitam. Colligitur, dum matureſcit, & succus exprimitur, siccaturq; in umbra. Radix quoque messibus effoditur, elotaque particulatim conciditur, & funiculo transfixa siccatur in umbra. Vis ei calfaciendi cum diluta uini potione. Crudam, coctámue cum melle delingi prodest contra orthopnœas, rupta, conuulsa, tussim, & destillationes. pota cum uino uenerem stimulat: ulcera, quæ cacoethe uocantur, atque phagedænica expurgat, præsertim cum uite alba. ex ea, & melle collyria ad fistulas, & partus euocandos componuntur. ad uitiligines cum melle, efficaciter illinitur: polypos, & carcinomata absumit. Succus ad oculorum medicamenta, item contra nubeculas, caliginem, albuginesq; effectum præbet. Herbæ, radicisque odor teneros conceptus abortu uitiat. item si triginta grana eius in posca bibãtur. Sunt, qui eius succum cum oleo, aurium doloribus infudere: quin etiam folia, utpote quæ adstringant, uulneribus recentibus imposuere, & cocta in uino pernionibus. Qui folia manibus affricuerit, aut radicem exemerit, posse à uipera feriri inficiantur.

Δρακοντία μικρά. DRACVNCVLVS MINOR. CAP. CLXI.

DRacunculus minor folio constat hederaceo, magno, candidis notis insigni: caule recto, bicubitali, uersicolore, maculis respersо purpureis, ita ut anguem planè referat, baculi crassitudine: fructus summo caule racematim cohæret, colore primùm herbaceo, & cùm ematuruit, croceo, gustu feruens, mordaxque: radice aliquantulum rotunda, bulbosa, aro non absimili, tenui obducta cortice. [a]Nascitur in sepibus umbrosis. Seminis succus cum oleo instillatus, aurium dolorem mitigat: naribus etiam ex lana impositus, polypum absumit: carcinomata illitu sistit: triginta eius grana, si in posca bibantur, abortus inferunt. Odorem aiunt, postea quàm flaccidi flores emarcuerunt, conceptus adhuc teneros enecare. Radix excalfacit: orthopnœis, ruptis, uulsis, tussi, destillationibus auxiliatur: hu-

a Meum, φύεται ἐν συσκίοις αὐξεῖ φραγμώδεσι καὶ αἱμασιαις. i. Nascitur in umbrosis circa sepes & macerias.

mores pectoris excreatu faciles reddit, siue cocta, tostaq; cum melle, aut per sese edatur, siue farina eius ex melle delingatur. urinam pellit, uenerem excitat, cum uino pota: phagedænas ulcerum, & quæ cacoëthe uocantur, trita cum melle, & bryonia alba expurgat, & ad cicatricem perducit: collyria ex ipsa ad fistulas, & eijciendos partus fieri solent. qui radice sua manus perfricuerunt, à uiperis feriri negantur: illita ex aceto uitiligines emaculat. Folia recentibus uulneribus linamentorum uice, conuenienter imponuntur: decocta in uino pernionibus appositi prodest. Caseus folijs inuolutus, à putredine defenditur. Succus radicis ad nubeculas, albugines, & oculorum caligines conuenit. Radix cocta, crudáue, ad sanorum usus, pro olere recipitur. In Gymnesijs insulis, quæ Baleares uocantur, coctam radicem cum melle multo, in conuiuijs placentarum loco offerunt. Radix messibus effoditur, lotaque frustatim conciditur, & lino traiecta, siccatur in umbra, & ita reconditur. 10

DRACVNCVLVS MAIOR.

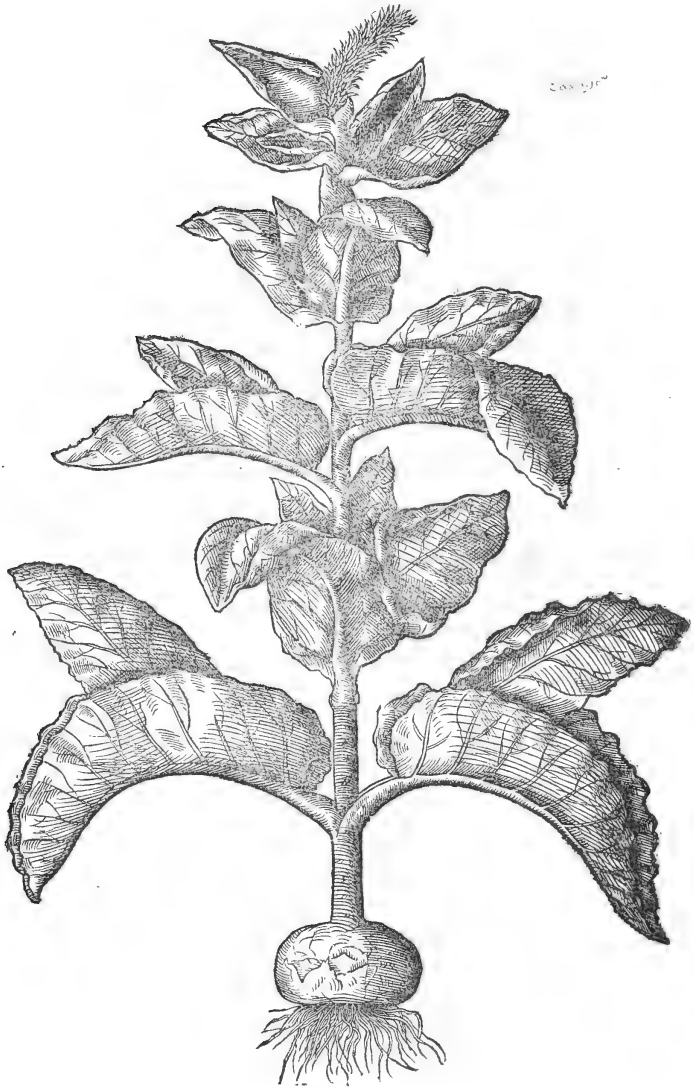

Licet

Licèt in uetuſtis quibuſdam Dioſcoridis codicibus maioris, minorisq; Dracunculi hiſtoria ſpeciatim diuiſis capitibus adnotata reperiatur: attamen cùm altera ab altera parum diſſidere uideatur, cumq; etiam Galenus, Paulus, & Serapio, qui in ſimplicium materia Dioſcoridem ad unguem ſecuti ſunt, eiusq; dicta bona fide retulerunt, unius tantùm Dracunculi meminerint; non ab re credidere recentiorum nonnulli, horum alterum ex alterius auctoris officina prodiiſſe, & alicuius curioſitate hìc hiſtoriæ Dioſcoridis accreuiſſe. Quamobrem ego quoq; cogor eiſdem adductus rationibus, aliquatenus in eorum ire ſententiam, quanquam ingenuè fateri poſſum, me utrunq; Dracunculum Tridenti, ac Venetijs uidiſſe. Alterum quidem, qui maior eſt, ari, ſiue rumicis foliis, ſibi inuicem implicitis: caule bicubitali, baculi craſſitudine, uerſicolore, maculis in purpuram nigricantibus reſperſo, adeò ut angui ſimilis uideatur. Alterum uerò, qui & minor, & omnibus uulgaris eſt, foliis hederaceis, albis quibuſdam maculis conſperſis: caule, ac fructu maiori ſimilibus. Quippe quòd longam ex ſe uaginam emittat externa parte herbaceam, interna uerò nigricanti purpura infectam, è cuius medio corniculum proſilit

Dracunculorũ conſid.

DRACVNCVLVS MINOR.

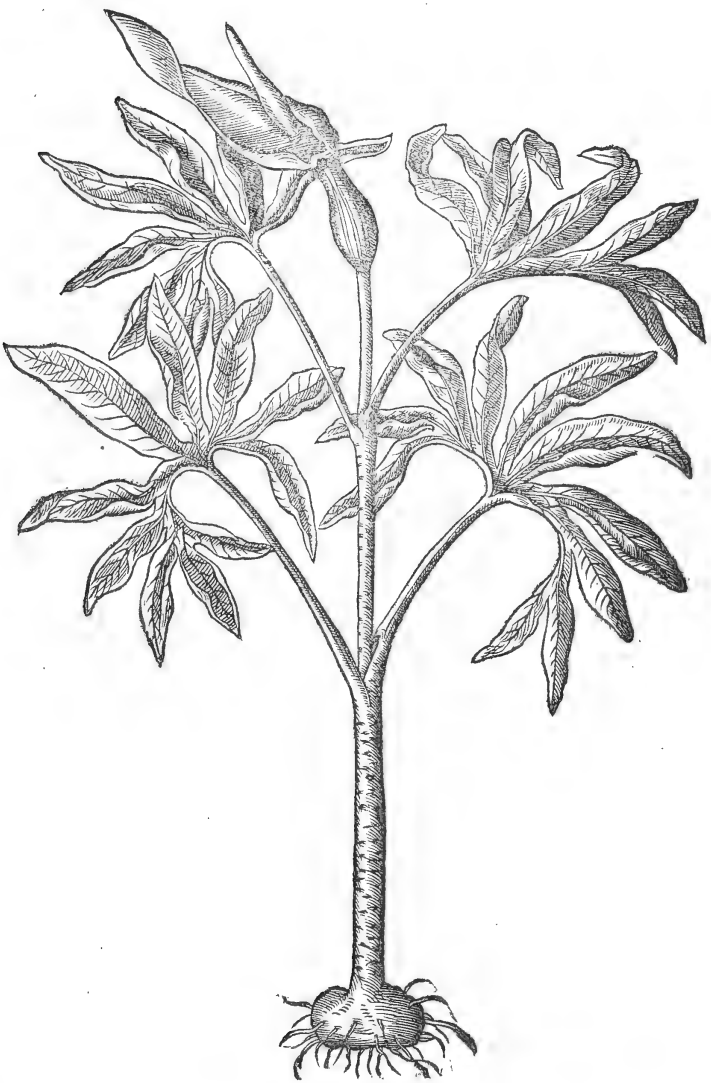

purpurascens, à quo demum racemosum oritur semen (ut Dioscorides inquit) cinereo primùm colore, per maturitatem verò aureo rutescente. Quinetiam in cæteris totius plantæ notis, à maioris Dracunculi historia nihil ferè differre conspicitur. Quapropter etsi prædictæ recentiorum sententiæ non ausim refragari, quòd rationibus satis euidentibus nitatur, & doctissimorum consensu confirmetur; cùm tamen sæpius maiorem & minorem Dracunculum uiderim, non prorsus alienum esse mecum quandoq; cogitaui, si quis suspicetur duo ut sint dracunculi genera, à Dioscoride fuisse duplici etiam historia repræsentata. Hanc quoq; illi suspicionem augere poterit Plinius, qui non tantùm duas, sed quatuor enumerat Dracunculi species lib. XXIIII. cap. XVI. sic inquiens. Id autem quod Græci Dracontion uocant, triplici effigie mihi demonstratum est, solijs betæ, non sine thyrso, flore purpureo; hoc est simile aro. Alij radice longa, ueluti signata, articulosaq; monstrauere, tribus omnino caliculis. Tertia demonstratio fuit folio maiore, quàm cornus, radice arundinacea, totidem (ut affirmabant) geniculata nodis, quot haberet annos, totidemq; esse folia. Quarti verò generis meminit ipse in sequentibus lib. XXV. cap. II. cùm

Dracunculi species ex Plinio.

DRACVNCVLVS AQVATICVS.

eùm inquit. Eadem Luſitaniæ prouincia cognoui in agro hoſpitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum, caule pollicari craſſitudine, uerſicoloribus uiperarum maculis, quem ferebant contra omnium morſus eſſe remedium. Alij ſunt, quos in priori uolumine eiuſdem nominis diximus: ſed huic alia figura. Aliudq; miraculum exeuntis è terra ad primas ſerpentium uernationes bipedali ferè altitudine, rurſusq; cum ijſdem in terram ſe condentis: nec omnino occultato eo apparet ſerpens. hæc Plinius. Huc etiam accedat Theophraſti auctoritas, qui libro VIII. *cap.* XI. *de plantarum hiſtoria ſecundum dracunculi genus inter ari genera conſtituit, his uerbis. Dracunculi autem radix (ſunt enim qui genus quoddam ari dracunculum appellent, quòd eius caulis uarietatem habeat quãdam) cibo inepta penitus eſt, & medicis tantùm commoda. Ex his igitur, & Plinij uerbis perſpicuum omnibus fieri puto, plura eſſe Draconty, ſiue Dracunculi genera, ut etiam Venetus oculata fide comprobari poteſt in horto clariſſimi medici Maphei à Mapheo, ubi præter Arum duo uirent æſtate Dracunculi genera.*
10 *Radicis farina duarum drachmarum pondere ex melle ſumpta, pituitam tam craſſam, quàm tenuem, per inferna ducit.*

DRAGONCELLVS.

OPHIOGLOSSON.

& renes expedit, & præsertim exuuarum passarum cremore, & mastiches momento sumpta. Recens radix feruenti cinere tosta, & illita, dolorificas, & tumentes hæmorrhoides curat. Resoluit illita scyrrhosos tumores, strumas, & cheradas, & lienis duritiem emollit. Eadem absterguntur cutis maculæ quæcunque. Cum melle, & caprino fimo illinitur utiliter podagricis, neruorumque contusionibus. Supposita menses remorantes trahit. Dracunculus, *ut Galenus testatum reliquit lib.* VI. *simplicium medicamentorum, quiddam Aro persimile obtinet, tum foliis, tum radice. cæterùm illo tum acrius est, tum amarius: ac proinde calfactorium magis, & tenuioribus partibus. Habet etiam leuem quandam adstrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri scilicet, & amara, coniuncta est, medicamentum factum est utique maxime efficax. Nam radix uiscera omnia expurgat, crassos potissimùm, & lentos succos extenuans: optimumque remedium est contumacium ulcerum, quæ κακοήθη nuncupant. hæc Galenus. Cæterùm de Dracunculo differens Mesues inter cætera simplicia medicamenta, quæ dejectoria ui pollent, scripsit, eo hausto dejici è corpore pituitam. Qua in re à Manardo acriter reprehenditur:*

Dracunculi uires ex Gal.

ditur: quippe quòd ubi dixerit Galenus, ac etiam Paulus ipsum secutus, Dracunculum omnia corporis uiscera expurgare, non quòd deiiciat, id agere intelligunt, sed quòd obstructiones aperiat, crassam pituitam attenuet, & uasa detergat. Est & aliud Dracunculi genus, quod quidem tertium apud Plinium, cum Fuchsio uiro doctissimo esse putamus. Siquidem illi folia sunt Corni ferè similia, & radix arundinacea, geniculata, longa, & Ari modo feruens. Insuper ex geniculis ipsis multiplices oriuntur fibræ, quibus pertinaciter humi inhæret. A radice folia prodeunt oblonga, arisari alterius simula; è quorum exortu alia exurgunt folia, longis pediculis nitentia, quæ, ut diximus, corni arboris folia referunt. sed ijs grandiora, teniora quoq; habentur; è quorum nonnullis, quæ conclusa sunt, ut eius in imagine uideri apertissimè potest, fructus racematim enascitur, baccis per maturitatem rufescentibus, in quibus semen est nigrum, parum, & oblongum; crasso quodam succo circundatum. Nascitur montanis locis, sed humectis, & uliginosis. Hanc in Morauia primùm legimus, dum illac iter faceremus. Degustata Radix primo statim occursu insipida deprehenditur, at paulò pòst linguam, faucesque adeò mulcat, ut omnes illæ partes tenuissimis pungi aculeis uideantur. Itaque ualenter excalfacit, & siccat: quin etiam adurit, ulceratque. Ideoque rarefacit, & incidit quæ in corpore crassa, lentaque sunt excrementa, perinde ac Dracunculi alij, & Arum. Ab omnibus his forma maximè differt HORTENSIS Dracunculus, quo in acetarijs uescimur, utimurq; ad intinctus acerrimo gustu, folio oblongo, radicibus humi repentibus, graminis modo. Sunt qui asserant hanc plantam cultorum mangonio factitiam esse, & non sui natura prouenire: eam siquidem nasci putant limi semine excauatis cepis imposito, ac deinde terra recondito. Sed hos falli crediderim, quòd facto periculo, operam quidam perdiderint. Huius nec Græci, nec etiam Maurita ni, quod sciam, meminere. Verùm perpensa eius acrimonia, qua maximè linguam uellicat, eorum esse medicamentorum, quæ ualentissimè excalfaciunt, facilè conijci potest. Habetur præterea & alia herba, quam inter Dracunculi species, quidam re censent, quòd LINGVA Serpẽtina nonnullis dicatur, etsi non desint, qui Lucciolam, & Argentinam ipsam appellitent. Nascitur hæc in pratis, sed ocyssimè deperditur. Prosilit enim mense maio, sed cùm tenerrima sit, pauco pòst tempore cuanida flaccescit, ac subinde nusquam apparet. Mittit unum tantùm folium, pingue, plantagini aquaticæ nocatæ haud dissimile, è cuius inferiore sinu cauliculus exit, pallidam serpentis ligulam in cacumine gerens: unde Græcorum uoce Ophiogloßi nomen inuenit. Exiccat citra insignem caliditatem. Præstat hæc maximè ad recentia uulnera glutinanda. Quo fit, ut eam quidam mirificè extollant ad enterocelas. Maceratur in oleo, quo utuntur chirurgici ad prædicta felici (ut aiunt) successu. Datur potanda ex aquâ Equisceti, ad intestinorum, & thoracis uulnera, & cæterarum intrinsecarum corporis partium. Ideoq; auxiliatur sanguinem reijcientibus. bibitur aduersus alba fœminarum profluuia, ex aqua foliorum quercus. Vinum austerum, in quo tota planta incocta fuerit, si cum eo oculi abluantur, lachrimas cohibet; illinitur recens, siccatúe, ad uulnerum inflammationes, ex gallinaceo adipe. Omphacinum oleum, in quo copiosa folia diu fuerint macerata, insolataque addita lachrima abiegna, aptissimum sit medicamentum, uulneribus recentibus glutinandis. Δρακόντιον quod Græci uocant, Latinis Dracunculus appellatur: Arabibus, Luf, & Alluf: Italis, Dragontea: Germanis, Natter wurtz: Hispanis, Taragontia: Gallis, Serpentine.

Dracunculus hortensis.

Lingua serpentina, siue Ophioglossa.

Nomina.

Ἄρον. ARVM. CAP. CLXII.

ARon, apud Syros lupha uocitatum, folia emittit dracunculi, sed[a] longiora, & paucioribus distincta maculis: caulem subpurpureum, dodrantalem, pistilli specie, à quo croceum semen exit: radice dracunculi alba. quæ decocta estur, ut pote cùm minus acris sit. Folia ad esum condiuntur, & arida per se, decocta manduntur. Radix, semen, & folia dracunculi uires habent. Priuatim radix ex fimo bubulo podagris illinitur. & dracunculi more reponitur. In totum, ob mitiorem eius acrimoniam, in cibum expetitur.

a Omnia exemp. μικρότερα δὲ καὶ ἀσπιλότερα. i. minora tamen & minus maculosa. Cat. ἀσπιλότα i. immaculata.

ARum in Hetruria, item in agro Goritiensi, frequentissimum prouenit, in campestribus, in uineis, in scrobium marginibus, & passim in semitis propter sepes, præsertimq; in maritimis nostris Senensibus, ubi uulgò ipsum uocant Gigaro ad Iarum alludentes: quo modo officinis Arum corrupto uocabulo appellari solet. Arum folia habet Hederacea, cordis ferè effigie, Dracunculi maiora, minimè dissecta, & albis respersa maculis, quæ hyeme uirent, & æstate siccantur. Caulem edit palmarem, è cuius fastigio crumpit inuolucrum Spithamæ ferè longitudine, in acutum desinens, quod fructum complectitur, & fouet. Eo deinde fatiscente, solida pistilli facies aureo colore emergit, & anfractu penitus patente, crocea semina spectantur, quæ in coronæ modum concinnè contexta, infimam eius sedem ambiunt. Hæc non longo temporis tractu uiridia fiunt, & per maturitatem rufa, baccarum speciem præ se ferẽtia, uinosaq; ambiunt ipsa caulem, sese inuicem stipantia, frumenti Indici modo. Radice nititur alba, bulbosa, oblonga, permultis stipata fibris, ellebori modo, gustu perquàm acri. Nascitur in campestribus, in uineis, & secus itinera, & sepes. In Boemia quoq; in montibus quibusdam copiosim admodum prouenit sed Italico longè minus, foliis q; tenuioribus, & minori quoq; radice, adeo ut ego hoc Arum minus appellare consueuerim. Cæterum Ari alteram speciem, cuius hìc imaginem expressimus, misit ad me Franciscus Calzolarius pharmacopæus Veronensis, rei plantariæ indagator, è monte Baldo allatum. Huic folia insunt sagittæ speciem repræsentantia, & caulis ualde perspicuus, rubẽtium baccarum botrum in cacumine habens, confertum, & in acutum desinentem. Radicibus nititur numerosis, tenuibus, circumquaq; se diffundentibus, è quibus bulbosi quidam globuli, sabarum quantitate dependent, alba intus pulpa, & perquàm acerrimi gustus. His, non desint, qui utantur ad arcendos à suis mensis parasitos, & uoraces lurcones, earum pulueren delicatis epulis admiscentes. nam ubi fauces occupauerit, tam fixo, & continuato ardore afficit, ne posthac quicquam uorare queant, nisi bubulo, caprilloue lacte diutius gargarissato, aut recenti butyro sensim deglutito. Abstergit Arum, attenuat; aperit, incidit, & prouocat. Decocta radix mulle excepta, medetur pectoris morbis omnibus pituitosis: expectorat enim ualentissimè crassas, lentasq; excreationes. Ideoq; asthmaticos maximè iuuat. Datur

Ari consid.

ARVM.

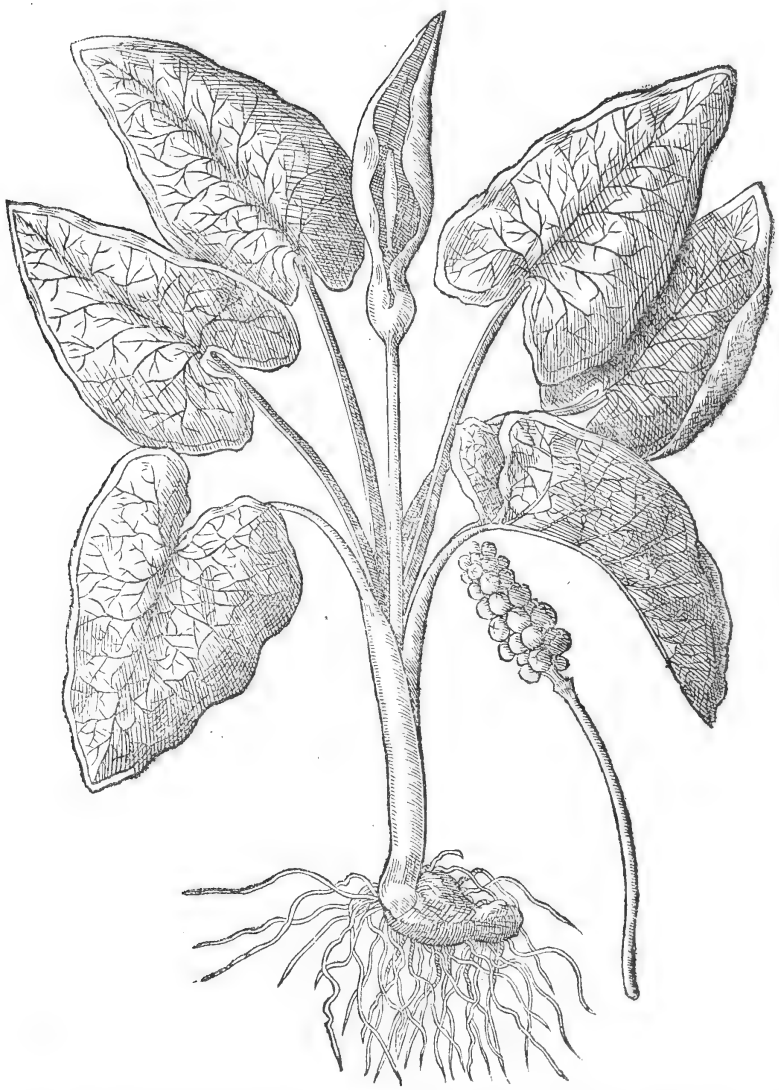

elixa,uel feruentibus cineribus toſta,utiliter,tuſsientibus,ex amygdalinooleo. Id quod bellè quoque præſtat lac potum, in quo radix ipſa fuerit incocta. Illinitur eadem,aqua prius elixa,epiphoris,ſuggillatis,inflammatisq; tonſillis,fabacea farina addita;& defruto ſubacta. Subigitur quoque oleo,& tumentibus hæmorrhoidibus commodè illinitur: Radicis ſuccus exedentia & contumacia ulcera curat;quemadmodum & narium polypum folia ambuſta ſanant. Imponuntur eadem utiliter podagricis,calenti fimo bubulo illita. Semen tritum,uel baccarum ſuccus roſaceo commiſtus,aurium doloribus auxiliatur. Dantur utiliter ſeminis drachmæ duæ ad menſes educendos, & ſecundas, ex uino. Cæterùm cum Arum in mentem mihi iam reuocet plantã,à quibuſdã ſerpentariã,Colubrinamq; uocatam,quamq; Germani BONVM HENRICVM *appellant,li buit eius hiſtoriam,& uires huic orationi attexere,quòd folijs Arum quadantenus referat, quæ longis pediculis nitentia profert. Hæc caules plures edit,ipſoſque folioſos,in quorum faſtigijs herbacei, racemoſiq; niſumtur flores, & deinde ſemen. Planta candicat tota,perinde ac ſi tenuiſſimo farinæ polline conſperſa eſſet,quin etiam adeò lœuis tactu habetur, ut unguine*

aliquo

ARVM MINVS.

aliquo illita uideatur, unde illi nomen apud Germanos Schmerbel. Radice nititur uegeta, craſſa, in plures diuaricata partes, croceo colore, acuti lapathi modo. Naſcitur ferè ubique in pagorum plateis, in ruderibus, & areis. Planta eſt calidi & ſicci temperamenti. Radicis ſuccus illitus ſcabiem tollit, & cutis maculas extergit, præſertim ſi cum aceto miſceatur. Quidam eam quoque præferunt aduerſus uenenoſorum animalium morſus. Noſtrates mulieres ex Ari radicibus ſtillatitias aquas ad fucum parant, quas ad faciem erugandam, illuſtrandamq; magnis laudibus efferunt. Id quod etiam efficaciter præſtat inſolatus radicum ſuccus, ceruſſæ ſpeciem referens, quem Gerſa uulgò nominant: is ſiquidem mirum in modum carni ſplendorem, & candorem conciliat. Ari uires memoriæ prodidit Galenus lib. XI. ſimp. med. ubi ita ſcribit. Arum terrena eſſentia conſtat, ſed calida: proinde extergendi uim poſſidet, uerùm non ualentem, ſicut dracontium. Eſt itaq; in exiccando, & calefaciendo primi ordinis. Radices eius maxime ſunt utiles: ſiquidem comeſæ craſſitiem humorum mediocriter incidunt, adeò ut & excreationibus ex pectore idoneæ ſint, ſed magis tamen aptum eſt dracontium. Et lib. II. de aliment. facult. ſic inquit. Ari uires ex Gal.

BONVS HENRICVS.

inquit. Ari radix rapi modo manditur. In quibuſdam autem regionibus acrior quodammodo naſcitur, ut dracontio ferè ſimilis ſit. Dum rectè parare uoles, prioris decoctionis aqua effuſa, repente in alteram calidam injcere conuenit. Cyrenis contrà, quàm in noſtra regione, Arum ſe habet: nam illic minimum medicamentoſi, minimumq; acrimoniæ poſſidet, adeò ut uel rapis ſit utilius. Idcirco radicem quoq; in Italiam comportant, ut quæ abſq; ut putreſcat, aut regerminet, longo tempore perdurare poſſit. Herba, quam Græci ἄρον & Latini ſimiliter Arum dicunt, Mauritanis Iarus & Sara uocatur: Barbaris, Aron, Barba aaron, Dragontea minor, & Serpentaria minor: Italis, Aro, & Gigaro: Germanis, Clein natter uurtz: Hiſpanis, Yaro: Gallis, Vid de chien.

Nomina.

Ἄρισαρον.

Ἄρισαρον. ARISARVM. CAP. CLXIII.

ARiſarum exigua herbula eſt: cuius radix oleæ magnitudinem implet, longè maioris quàm aron acrimoniæ. Vnde illitu nomas ſiſtit. Fiunt collyria ex ea, ad fiſtulas efficacia. Illitu radicis, genitale animalis cuiuſcunque in perniciem agitur.

ARiſaron, Plinio lib. XXIIII. cap. XVI. auctore, in Aegypto naſcitur, ſimilis aro, minor tantùm, minoribusque foliis, & utique radice, quæ tamen oluæ grandis magnitudinem implet: Huius duo hodie ab herbarijs oſtenduntur genera: quorum poſtremum ad me primùm miſit Aloiſius Anguillarius Romanus horti Patauini præfectus, diligentiſſimus Ariſari hiſtoria.

ARISARVM.

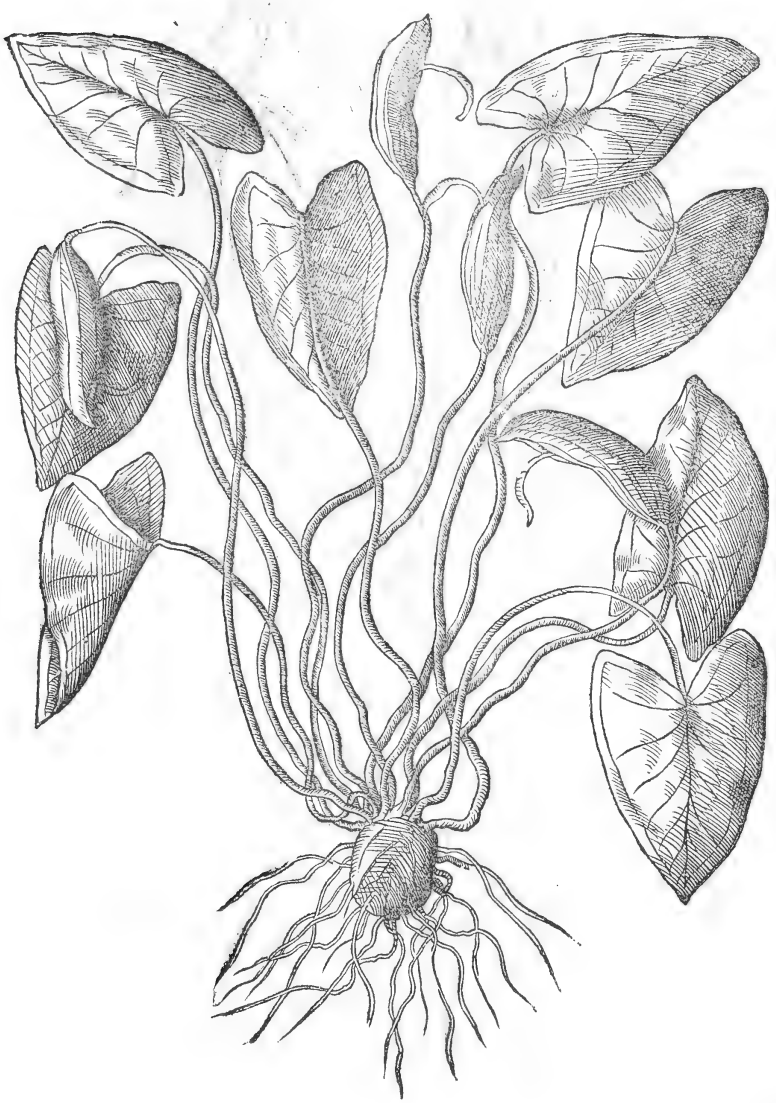

rei herbariæ

ARISARVM ALTERVM.

rei herbariæ inquisitor. Qui præterea testatus est, Arisarum plurimum nasci in agro Romano, non longè ab urbe. cui folia 10
Arisari uires & Gal. *Aro similia sunt, à Luca Ghino Viro optimo accepimus. Vtriusque picturam exhibere libuit, non quòd utrunque probemus (alterum enim non uerum putamus) sed ut de ijs aliorum etiam sit iudicium. Meminit Arisari Galenus lib.* VI. *simplicium medicamentorum his paucis. Arisarum multò minus est aro. Radicem habet oliuæ magnitudine. Est autem multò ipso acrius. Vt Græcis δριμύτερον, ita etiam Arisarum Latinis, & Arisaro Italis nominatur.*

Nomina.

Ἀσφόδελος. HASTVLA REGIA. CAP. CLXIIII.

HAstula regia uulgaris notitiæ est: folijs maioris porri: caule læui, ferente in cacumine florem, quem anthericon appellant: radices subiacent oblongæ, rotundæ, glandibus similes, gustu acres. Quæ excalfaciunt: urinas, & menses epotæ ciunt: lateris doloribus, ruptis, conuulsis, & tussibus, drachmæ pondere potæ ex uino medentur. Ea uerò uomitiones adiuuat, ludicri tali magnitudine commanducata:

ducata: à ſerpente demorſis datur aptiſſimè, trium drachmarū pondere, uerùm folijs, floribus, & radice ex uino morſus illinire oportet: item ulcera ſordida, & depaſcentia: mamarum quoque, & teſtium inflāmationes, tubercula, furunculoſq;: decoctis in fæce uini bulbis, recentibus inflammationibus ex polenta auxiliatur. Radicis ſuccus adiecto uetere uino dulci, myrrha, & croco decoquitur, fitq; perquàm utile oculis medicamentum: ad purulentas aures per ſe, & cum thure, melle, uino, & myrrha tritus, prodeſt: in contrariam aurem infuſus, dentium dolorem mitigat. Cinis è radice illitus, alopecias ad pilum reducit. oleum in excauatis radicibus igni decoctum, illitu exulceratis pernionibus, & ambuſtis igni, conducit: & ſurditati inſtillatum in aurem auxiliatur. Candidam uitiliginem, linteo antea perfrictam in ſole, illita radix emendat. Semen, floreſq; in uino poti, ſcolopendræ, & ſcorpionum uenenis, mirum in modum reſiſtunt: aluum purgant.

HASTVLA REGIA, SIVE ASPHODELVS.

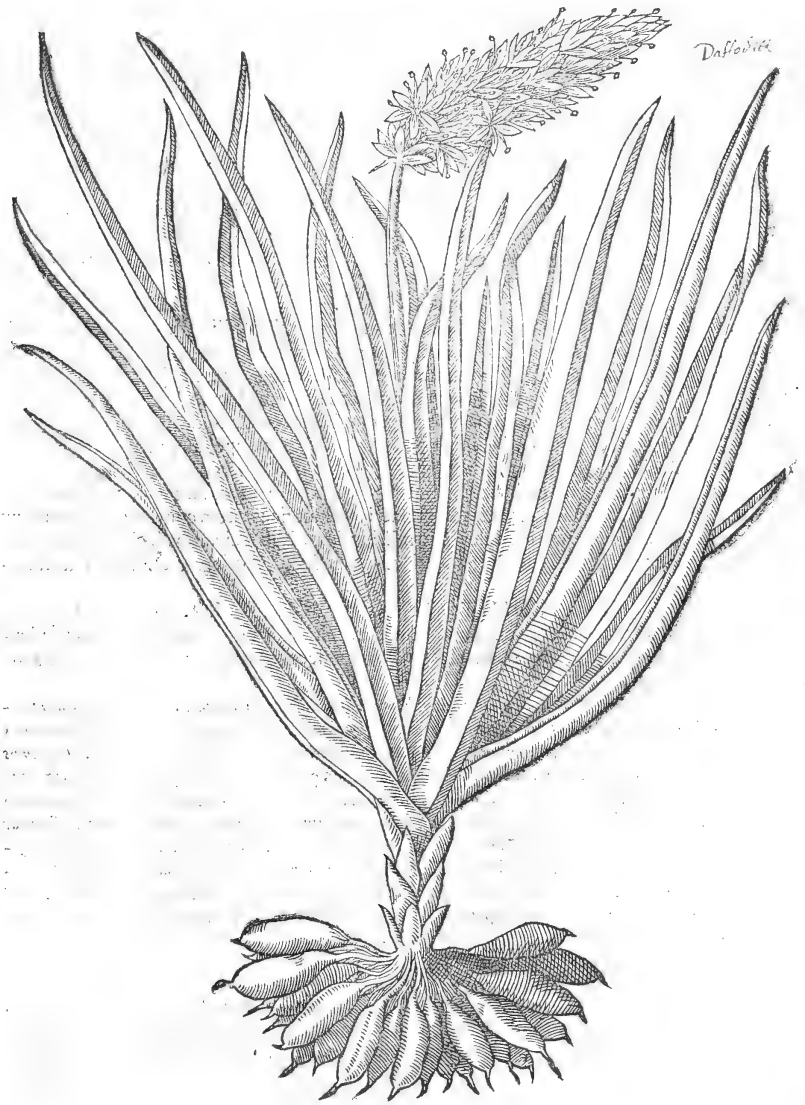

Asphodeli historia.

HAstula regia, quæ Græcis dicitur Ἀσφόδελος, planta est à radicibus foliosa, foliis porraceis longioribus, angustioribusq; , carina adeo prominente , ut triquetra uideantur. Caulem edit cubitalem; & quandoque maiorem, insigni læuitate: Flores in cacumine albicantes, (est etiam quæ melinos faciat) numerosos, in stellæ modum sese pandentes , è quibus baccæ proueniunt subrotundæ, herbacei coloris, in quibus triquetrum concluditur semen nigro colore. Particulatim floret, ut Scylla, ab imo incipiens, uerbasci quoq; modo. Radicibus nititur numerosis, nigricantibus, bulbosis, subuirescente intus pulpa indicis longitudine , & infernæ sedè crassioribus , prominente infima parte tenui cauda, succosis , acri, & amaro gustu: Planta est spectatu iucunda, cùm integra effoditur, ob ingentem bulborum numerum, qui sæpe centenarium excedunt, quanquam citato loco dicit Plinius , Asphodeli radicem alijs numerosiorem esse , ut quæ octuaginta simul aceruatis sæpe bulbis reperiatur . Huius caulem (ut Plinius est auctor libro XXI. *cap.* XVII, *Theophrastus , & ferè Græci omnes cubitalem, & & sæpe duûm cubitorum , antherícum uocauere: radicem uerò, id est, bulbos, asphodelon. Latini autem illud albucum , & asphodelum hastulam regiam dixere . Vermes Albucum creat (ut Theophrastus ait) qui in uolucres bestiolas flosculorum specie degenerant: ij tandem cùm flaccescens inaruerit scapus, eroso conceptaculo prouolant . Mandebatur antiquitus, Hesiodo teste , huiusce plantæ tum caulis incinere tostus , tum bulbus cum semine, oleo , & sale addito : quinetiam cum ficis, mira uoluptate. Extulit magnis laudibus Asphodeli radices Nicander in suis theriacis, ad serpentium morsus , & scorpionum ictus . Illinuntur utiliter asphodeli radices, ex aceto decoctæ, lichenosis, scabiosisque. Eædem cum hyoscyamo feruefactæ, & pice liquida exceptæ , alarum uirus, tædiaue emendant. Crispantur quoque capilli, deraso capiti affricta sæpe radice . Ea epota, scripsere quidam excitari uenereos impetus . Iuuat eadem felle suffusos, quin etiam aqua intercute affectos, ex uino potæ . Decocta & illita parotidas sanat . Eximuntur renum lapilli, si eiusdem ex uino decoctum sumatur in potu. Sanat illita iumentorum scabiem, & ulcera ad pilum reducit . Meminit earum quoque Galenus lib.* VI. *simplicium medicamentorum, sic inquiens. Asphodeli radix utilis est, sicut ari, asari, & dracontij, nempe extergentis, & discutientis facultatis. Vsus autem cinis calidior, & exiccantior, subtiliorq; , ac digerere potentior efficitur , ac proinde & alopecias sanat. hæc Galenus. Cæterùm asphodeli radix mirificè commendatur Aetio libro primo ad ciendos menses, his uerbis. Asphodeli radix in uino albo uetere decocta, & uino calido meraco cyathi mensura hausto , menses suppressos celerrimè ciet. Planta, quæ ἀσφόδελος Græcè, Hastula regia Latinè uocatur: Arabicè, Cheunce, Bhunte, Biruach, Abg, seu Axeras: Italicè, Asphodelo , Amphodillo , & Hastula regia : Germanicè , Gold wurtz , & Heidnisch : Hispanicè , Gamones , Gamonites : Gallicè , Aphrodiles .*

Asphodeli uires ex Gal.

Nomina.

Βολβὸς ἔδώδιμος. BVLBVS ESCVLENTVS. CAP. CLXV.

ESculentus bulbus uulgò cognitus, à nobis estur. Stomacho, & aluo utilis rufus, & qui ex Aphrica defertur . Amarus uerò, & scilinus, stomacho aptior est, & concoctionem adiuuat . Bulbi omnes acrimoniam habent, excalfaciunt, uenerem stimulant, linguam, tonsillasque exasperant , multum alimenti præbent, carnes creant, inflationem pariunt. luxatis, fractis, articulorum doloribus efficaciter illinuntur : spicula extrahunt : gangrænas, & podagras ex melle, aut per sese hydropicorum tumores, & canum morsus cum melle, & piperis polline illiti cohibent : sudores compescunt : stomachi dolores mitigant : furfures, & ulcera, quæ in capite manant , cum tosto nitro abstergunt . fugillata , uarosque per se, aut ex oui luteo, & lentigines cum melle, uel aceto , emendant : fractis auriculis , unguibusque, ex polenta medentur . Ijdem calidis cineribus torrefacti , tollunt ficus : item cum cinere è mænarum capitibus, impositi . Cremati uerò, & cum alcyonio misti, uitia cutis in facie, atrasq; cicatrices, in sole illiti emaculant . faciunt ad rupta, si cum aceto cocti edantur . Sed copiosiore eorum cibo abstinendum, quoniam neruos tentant.

Βολβὸς ἐμετικὸς. BVLBVS VOMITORIVS. CAP. CLXVI.

BVlbus, quem uomitorium uocant, folia habet lentiora multò, & longiora , quàm bulbus esculentus : radicem similem, cortice[a] nigro . Ea radix mansa, aut decoctum eius potum, ueficæ malis medetur : uomitiones mouet.

a Catac. φλοιὸς μέγας. i. cortice magno.

Bulborum confideratio.

BVlborum genera, esculentum, & uomitorium, antiquis uulgò notissima fuisse ex eo maximè constat , quòd eorum faciem non repræsentauerit Dioscorides. Nobis uerò Bulbi eam ob causam, uel quòd iandiu exoleuerint , hodie omnibus tum medicis, tum herbarijs adeò incognti sint , ut neminem hactenus inuenerim , qui eos legitimè demonstret . Legitimos inquam, quòd non desint, qui ut inter cæteros Aesculapij uideantur, BVLBOS *quosdam ostendant, quos uomitorios, & esculentos faciunt, sua tantùm opinione freti . Verùm ego non ita facilè adduci possum ad credendum , nisi collatis plantarum notis. At cùm Dioscorides hosce bulbos nullis descripserit lineamẽtis, non potui illorum acquiescere fuasionibus, & si non desint Sycophantæ, quime insicitiæ accusarint, quòd has dixerim me non cognoscere plantas, quorum qui uolunt doctrinam sequi, consultius fortasse fecerint, si hosce labores nostros haudquaquam legere decreuerint . Siquidem ego candidis lectoribus, non autem nasutis, hæc parui monumenta . Veteribus autem fuerunt in frequentissimo ciborum usu ; his præsertim ad mistiq; quæ ueneris conciliandæ gratia parabantur, utpote qui uenerem stimulent . Quòd autem ad id expetiti, & commendati fuerint, Martialis apertè testatus est in Xenijs suis, dum cecinit .*

Cùm sit anus coniunx, cùm sint tibi mortua membra,
Nil aliud bulbis quàm fatur esse potes .

Multorum error.

Cæterùm non defuere, qui crediderint Bulbum esculẽtum esse Ascalonium cepe, aut fissile illud ceparum genus, quod Hetrusci uulgò uocatur Cipolla maligia. Sed horum error manifestè deprehenditur ex Theophrasto, qui Ascalonium, fissileq; cepe inter ceparum genera libro VII. *cap.* III. *de plantarum historia recensuit, non autem inter Bulbos , de quibus speciatim disseruit libro* VII. *cap.* XIII. *Bulborum meminit Galenus lib.* VI. *simplic. medicam. sic scribens . Bulbus esculentus frigidior, & crassior est, lentumq; succum procreat. Nam & coctu difficilis est, & flatuosus, & uenerem prouocans . At-*

Bulborum uires ex Gal.

tamen

BVLBVS VOMITORIVS.

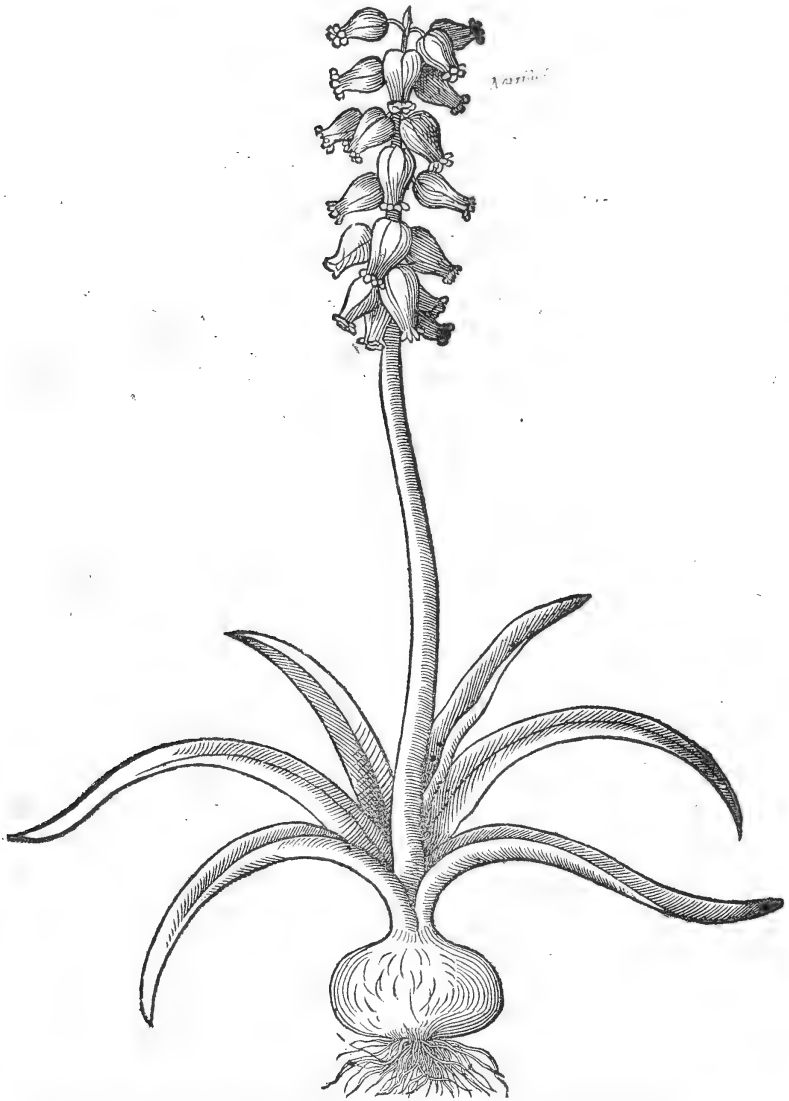

10 *tamen illitus ob amaritatem, ſimul & adſtrictionem, abſtergit, ſimul & glutinat, & nimirum etiam exiccat. Eſt enim oſtenſum, amaritudinem in extergentibus eſſe ſubſtantijs, adſtrictionem uerò in glutinantibus. At ſiccitas utranque conſequitur. Bulbus autem uomitorius multò eſt calidioris temperaturæ, quàm prædictus bulbus. Et libro* II. *de alimentorum facultatibus, ſic de bulbis ſcribit. Bulbi genere cum prædictis conueniunt. Nam horum quoque radix direptis foliis manditur: in uere interdum ipſe etiam coliculus. Amaram, auſteramq; uim euidenter bulbi in ſe habent: quamobrem elangueſcentis ſtomachi aliquatenus excitant auiditatem. At uerò neque ijs aduerſantur, quibus è thorace, atque pulmone pus conuenit expuere: quanquam craſſiore, ac glutinoſiore ſunt corporis ſubſtantia. Etenim amaritudo craſſitudini reluctatur, lenta, craſſaq; nata incidere, quemadmodum in commentarijs de medicamentis prodidimus. Quapropter bis elixi uberiùs quidem alent, ſed excreare uolentibus aduerſabuntur, utpote omni amaritudine exuti. Tum uerò ex aceto, oleo, garoque miſtis, eſitare ſatius fuerit: nam ita magis profectò oblectabunt, ac nutrient, minusq; inflabunt, ac facilius concoquentur.* Βολβὸς Nomina.
qui Græcis ἐδώδιμος, Latinis Bulbus eſculentus cognominatur: Mauritanis, Baſar alzir: Italis, Bulbo che ſi mangia. Qui uerò Græcis βολβὸς ἐμετικὸς, Latinis Bulbus uomitorius dicitur: Mauritanis, Zir: Italis, Bulbo uomitorio.

Σκίλλα. SCILLA. aut Squilla CAP. CLXVII.

SCilla uim acrem, atque feruentem habet. aſſatam ad multa utiliorem eſſe conſtat. Polline ad cruſtam ſubacto, aut luto oblita, in clibanum conijcitur, aut carbonibus obruitur, donec obducens cruſta ſufficienter intoſta fuerit: qua exempta, ſi non emolleſcat, altero polline ſimili, aut luto circum linitur, & eadem, quæ prius, fiunt: nam quæ ita non aſſatur, interaneis maximè noxia eſt: Torretur item in olla, indito operculo, quæ in furnũ demittatur. Sumi etiam ſolet quod maximè eſt medium, direptis uiuotenus tunicis, quod fruſtatim conſectum coquitur, mutata ſæpius aqua, donec ipſa nec amaritudinem, nec acrimoniam habeat: traiectaq; lino fruſta ſiccantur in umbra, ita ut ne ulla quidem parte ſe 10

SCILLA.

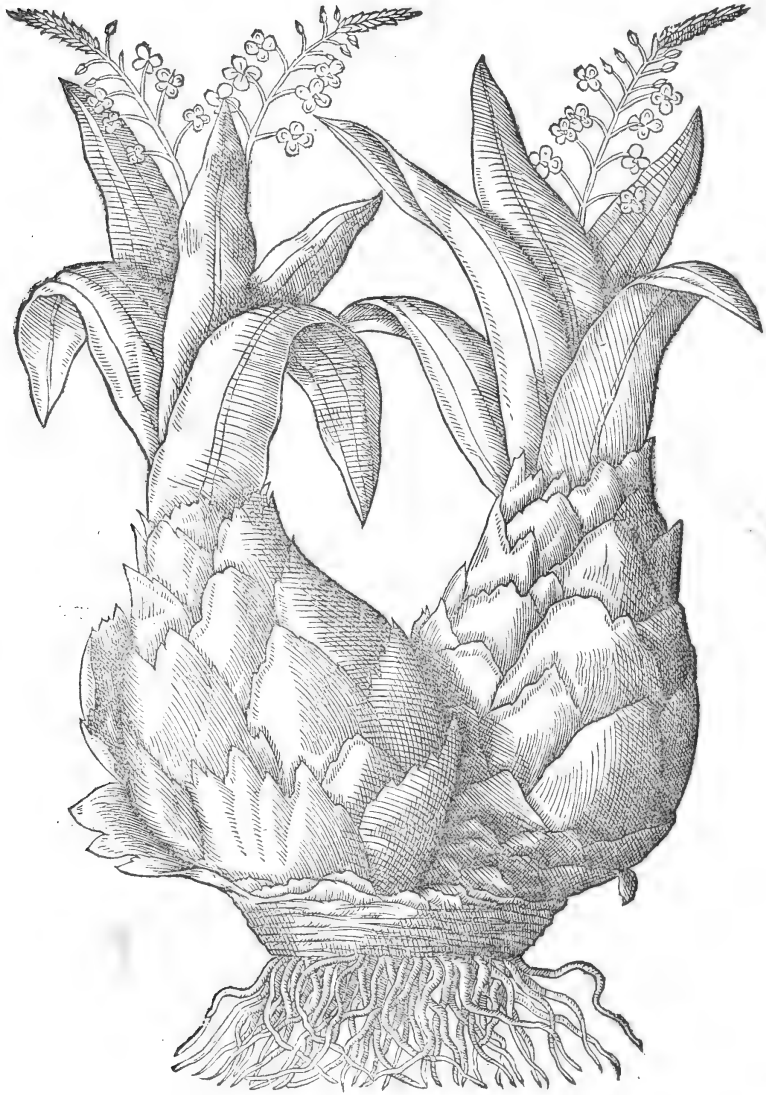

contin-

contingant. His scillæ segminibus ad oleum, uinum, aut acetum scillinum utimur. Ad trimas pedum, interna pars crudæ scillæ in oleo feruefacta, aut cum resina liquefacta, imponitur. decocta in aceto de morsis à uipera, cataplasma est. Ad singulas assæ partes adiectis octonis tosti salis, cochlear unum, aut alterum damus ieiunis, ad emolliendam aluum: in potu autem, & odoratis medicaminibus, & quibus urinam ciere uolumus, hydropicisq;, & stomachicis, quibus innatat cibus, regio morbo, torminibus, in tussi uetere, suspiriosis, & ore reijcientibus, tres obolos in delinctu ex melle sumpsisse satis est. Coquitur cum melle, & estur eorundem gratia, maximè ut concoctionem adiuuet: strigmenta per aluum extrahit. Cocta, & simili sumpta modo, eosdem præbet effectus: sed cauendus scillæ usus his, qui intesti num sentiunt ulcus. ad pensiles uerrucas, & perniones, tosta efficaciter illinitur. Tritum semen, & in carica, aut melle deuoratum, aluum emollit. Scilla tota in limine ianuæ suspensa, mali medicamenti noxam arcet.

Παγκράτιον. PANCRATIVM. CAP. CLXVIII.

PAncratium, quod aliqui scillam appellant, radice est magni bulbi, subrufo colore, aut subpurpureo, gustu amaro, ac feruente: folijs lilij, sed longioribus. Scillæ uires, & præparationem habet, eodemque pondere in morbis efficaciter assumitur: cui tamen mitior, quàm scillæ facultas inest. Radicis succus cum erui farina digeritur in pastillos, qui hydropicis, splenicisque cum hydromelite, commodissimè dantur.

Scillæ, & Pancratij consideratio.

SVperioribus annis credidimus, Scillas, quarũ in Italia omnibus, tum medicis, tũ seplasiarijs cõmunis est usus, legitimas esse: in hãc autem opinionem ueneram pluribus coniecturis ac rationibus fretus. In primis enim Plinium inueneram lib. XIX. cap. v. Scillæ maiorem quàm cæteris bulbaceis radicibus amplitudinem reddidisse. quare cùm sæpe uidissem ex ijs Scillis, quibus passim utimur, nonnullas ad tantam magnitudinem creuisse, ut ferè caput hominis æquarent, non poteram non existimare illas esse ueras. Deinde legeram apud Theoph. li. VII. ca. XII. de plant. historia, Scillam prius caulem floresque gignere, quàm folia. Id quod in nostratibus cùm manifestè deprehendatur, mihi quidem non uidebatur esse discedendum à uulgari opinione. Adde quòd sæpenumero quasdam Scillas uidi paruas, pyro paulò maiores. has equidem putabam Pancratium esse: illas uerò communis usus, Scillas. idq; eo magis, quòd Dioscorides tribuit Pancratio radicem magno bulbo similem: horum autem radix mediocris potius, quàm eximiæ crassitudinis censetur. Verùm cùm postea aliquantò accuratius harum plantarum historiam expendissem, inueni Aloes folium, Dioscoridis & Plinij testimonio, scillæ similitudinem habere. Quod nimirum refragatur Scillæ communis usus, ut quæ folia ferat non aloe, sed lilio proxima: inter quæ non parua quidem intercedit differentia. Quinetiam legi in Theophrasto, & Plinio, quòd Scilla floret ter in anno. hoc item (quantum uidere potui) nõ euenit nostris uulgaribus Scillis. Sed ne ueritati fortasse detraham, omnino id affirmare non ausim. Hinc itaque iure quodam factum est, ut de Scilla non ulterius uulgarem illam tenuerim, sed in dubiam ueneri m sententiam, an scilicet Scillæ communis usus legitimæ & sint, & dici mereantur: aut aliæ reperiantur, quæ folijs aloe similibus proueniant. Cæterùm dũ adhuc in hac re dubia uersarer, à quibusdam medicis Hispanis accepi in Hispaniæ maritimis Scillas innumeras oriri nostratibus duplò maiores, folijs aloen æmulantibus, sed minus crassis: quæ amaritudine, acrimonia, ac uirium præstantia communes nostras Scillas longè uincunt. Iam ergo non dubitauerim (si uera ij retulerunt) asserere prædictas Hispaniæ Scillas, ueras esse, nostrates uerò legitimum esse Pancratium Dioscoridis. huic enim pulchrè respondent folia, quæ lilij sunt, uerùm longiora. Nec obstat, meo quidem iudicio, quòd Dioscorides scripserit, Pancratium radicem esse magno bulbo simi lem. nanque bulbus hoc loco genus, non speciem denotat. Atque adeò hinc fortasse fit, ut Scillæ quarum est communis usus, non ea præstent efficaciter, quæ legitimæ pollicentur: quòd Pancratio (ut Dioscorides testatur) mitior, quàm Scillæ facultas insit. Dixi sententiam meam, quamuis sciam non deesse nasutos, qui nostram hanc impugnant sententiam. Atqui mihi magis expedit, Dioscoridis, & Plinij nitidissimis niti testimonijs, quàm horum fucatis acquiescere nugis. Quidam ætatis nostræ medici in cerebri, & neruorum frigidis affectibus, Scillam crudam ab inuolucris repurgatam minutim secant, & cum melle plurimo in uas uitreum conijciunt, insolantque per æstatem, ardente præsertim sirio. Demum percolato melle utuntur ad comitiales, & alias cerebri ægritudines, à frigiditate excitatas. Sed alia longè diuersa fuit Galeni ad hos usus scillæ parandæ ratio. Quippe qui concisam Scillam nunquam melle commisti am exposuit insolandam; sed ut ab ea succum sole colliquatum in diebus canicularibus eximeret, inficile, uel uitreum uas, in quo primùm mel fuisset, dissectam scillam immittebat: deinde tantisper insolabat, donec solaribus radijs ipsa liquesceret. Ex quo palàm fit, quòd plerique à Galeni instituto prorsus aberrant, ut qui scillinum mel conficiant scillæ liquoris uice. Scilla (ut memoriæ scriptum reliquit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum) admodum incidentem facultatem obtinet, non tamen admodum calidam. Sed secundum hoc eam quispiam secundi ordinis censeat excalfacientium. Præstat autem aut assam, aut elixam sumere: sic enim uirium eius uchementia exoluitur. Nomen illi Græcum est σκίλλα, Latinum item Scilla: Arabicum, Hasel, Hausel, Aschil, seu Alaschil: Italicum, Stilla: Germanicum, Meer Zuuibel: Hispanicum, Cebolla albatrana: Gallicum, Stipoulle, Charpentaire, & Oignon marin.

Scillæ præparatio.

Scillæ uires ex Galeno.

Nomina.

Κάππαρις. CAPPARIS. CAP. CLXIX.

CApparis aculeatus frutex est, qui in terra stratus magis in orbem euagatur. Spinas, ut rubus, habet in hami modum aduncas: folia mali cotoneæ, rotunda: fructum oleæ similem, qui cùm dehi-

CAPPARIS.

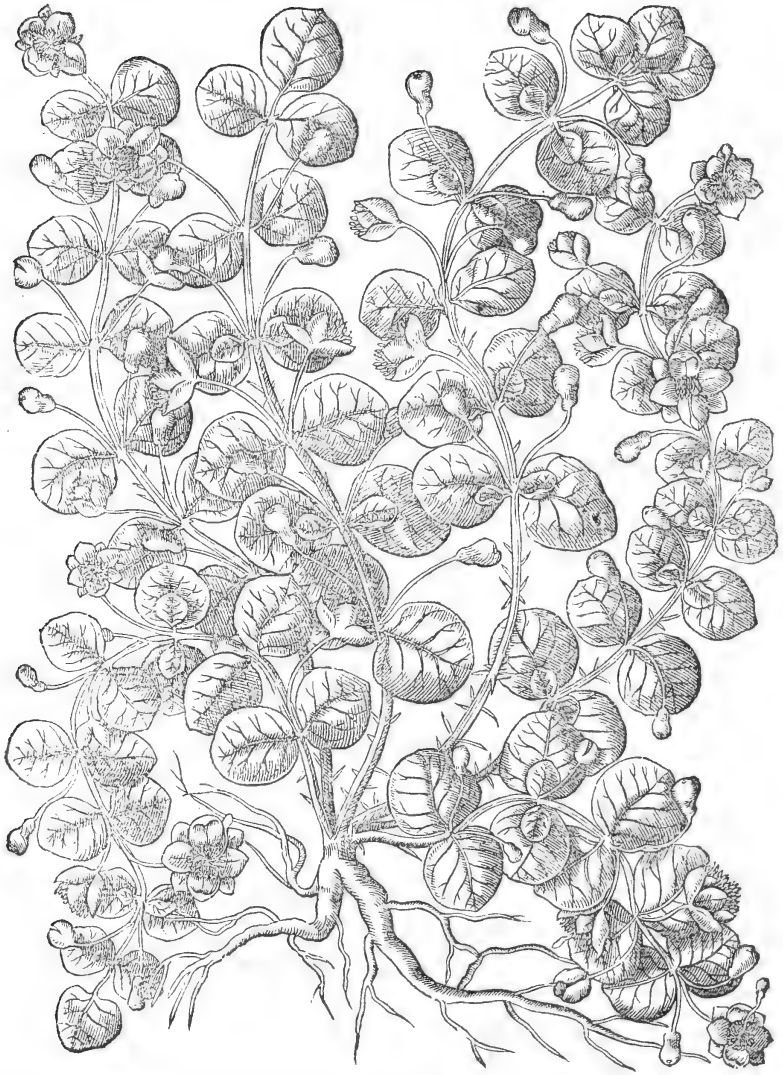

ſcens panditur, florem candidum promit: quo excuſſo, nonnihil glandis oblongæ figura inuenitur, quod apertum grana acinis punicorum ſimilia oſtendit, parua, rubicūda: radices lignoſas ſpargit, grandes, numeroſasq;. Tenui plerunq; ſolo, aſperisq; locis, in inſulis, & iuxta rudera naſcitur. Cauliſ, & fructus, cibi gratia condiuntur. aluum turbat, ſtomacho aduerſatur, ſitim gignit: cocta tamen ſtomacho, quàm cruda utilior eſt. Fructus drachmis duabus in uino potus, quadraginta diebus, lienem abſumit, & urinam, cruentumque excrementum emittit: bibitur utiliſſimè in coxarum doloribus, & neruorum reſolutione, item ruptis, & conuulſis: menſes ciet, caput purgat. Dentium dolorem ſedat ſemen ex aceto decoctum, colluto inde ore. Aridus radicis cortex ad eadem proficit: ulcera omnia uetera, & ſordida, & quæ occalluerunt, expurgat: lienoſis cum farina hordei illinitur: dente demorſa, dolori eius auxiliatur: cum aceto trita, uitiligines albas abſterget. Radix, foliaque intrita, ſtrumas, ac duritias

duritias diſcutiunt. Aurium uermiculos infuſus ſuccus enecat. Aphrica,& præſertim Marmarica cap paris, uehementer inflat. Apula uomitus facit. & quæ à Lybico, & quæ Rubro mari, defertur, mirum in modum acris eſt: ſiquidem in ore puſtulas excitat,gingiuasque oſſe tenus exeſt. quare in cibis non ab re damnatur.

Capparum cõſideratio.

Capparis frutex eſt in Italia uulgaris ſatis notitiæ. Floribus enim, & fructibus muria aſſeruatis frequentiſſimè in cibis utimur. Ex iis ſuaniores, & qui cum palato maiorem ineant gratiam, ſunt recentes acerrimo aſſeruati aceto, quod plerique faciunt in Hetruria. Præſtantiſſimæ cappares ex Alexandria Aegypti Venetias aduehuntur. Eſt & in Apulia capparum prouentus, unde etiam plurimæ deferuntur, uerùm longè deteriores his, quæ ex Aegypto importantur. Vomitiones cappares haudquaquam cient, ut Dioſcorides inquit: niſi fortaſſe hac facultate ſint præditæ, dum recentes, ac uirides comeduntur, anteaquam muriam experiantur, & inde elixentur. Proueniunt etiam Romæ in collapſis ædificiorum parietibus, ruderibuſque, præſertim circa Pacis templum, itemque Senis, quæ quidem Apulis ſaporis præſtantia minimè cedunt. In cultis naſci cappares negat Theophraſtus lib. VI. cap. v. de plantarum hiſtoria. Seruntur tamen hac ætate, colunturque perinde ac ſegetes, & legumina, quemadmodum & Plinij tempore. qui ſerendi rationem lib. XIX. cap. VIII. his uerbis explicauit. Quippe cùm capparis quoque ſeratur, ſiccis maximè, area in defoſſa cauata, ripiſque undique circumſtructis lapide, alàs euagatur per agros, & cogit ſolum ſterileſcere. Floret æſtate. uiret uſque ad Vergiliarum occaſum. Sabuloſis familiariſſimum. Capparis uires reddidit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Capparis radicis cortex uincentem habet qualitatem amaram, proximam acrem, deinde acerbam. Ex quo liquet, quòd diuerſis, pugnantibuſque conſtet facultatibus, quippe abſtergere, purgare, incidere poteſt amaritudine: excalfacere, incidere, digerere acrimonia: porrò contrahere, denſare, conſtringere acerbitate. Idcirco lienes in duratos, ſi quid aliud, hoc medicamentum iuuare ualet, tum foris idoneis illinendis remedijs admiſtum, tum intrò in corpus aſſumptum; ſiue decoctum in aceto, aut oxymelite, & id genus, ſiue aridum contuſum, illiſque permiſtum. Quippe cùm apertè craſſos, lentoſque humores hoc pacto ſumptum euacuet, nec eos tantùm per urinas; ſed & per uentrem: ſæpe etiam ſanguinolentos defert, unde & lienes adiuti ſunt, & coxarum dolores. Quinctiam menſes promouet, & ex capite purgat, detrahitque, auxiliaturque ruptis, atque conuulſis. Cæterùm cuinam ipſum potioni in quoque affectuum miſceri conueniat, non eſt præſentis inſtituti perſequi. Porrò radicis eius cortex ulceribus malignis cataplaſmatis modo impoſitus, non malum eſt remedium, ut qui illa extergere ualeat, ne ſegniter deſiccare. Præterea dentium labores prædictarum qualitatum ratione adiuuat, interim cum aceto coctus, interim cum uino, ſæpe etiam ſolus dentibus manſus, ac morſus. Ex dictis ergo clarum eſt, incidendi quandam ei facultatem ineſſe, itémque extergendi, digerendi, contrahendi. Vitiligines ſiquidem cum aceto detrahit, & chæradas, & duros tumores digerit, idoneis ad ea medicamentis miſtus. Radicis cortici, fructus proportione uirium reſpondet, niſi quòd ad omnia ſit imbecillior. Imò et folia, & caules eius, ſimilem uim obtinent. memimiq; mè folijs quandoq; paucis diebus duritiem chæradis naturam referentem diſcuſſiſſe. Sed admiſceamus ſcilicet illis quippiam, quod eorum uirium obtundat uehementiam. Nec mirum eſt, quòd aurium uermes ſuccus amaritate occidat ſua. Porrò capparis, quæ in admodum feruētibus regionibus prouenit, ut quam fert Arabia, multò eſt noſtrate acrior, adeò ut plurimum etiam habeat facultatis adurentis. Et libro. II. de aliment. facultatibus, ſic de Cappare ſcribit. In Cypro Capparis plurima prouenit. Facultas eius tenuium admodum eſt partium: proinde minimum alimenti in corpus eorum, qui ipſa ueſcuntur, diſtribuit. quemadmodum & alia omnia, quæ tenuibus conſtant partibus. Vtimur autem fructu huius plantæ magis, ut medicamento, quàm ut alimento. Importatur ad nos etiam ſale conſperſus, qui a ſolus aſſeruatus putreſcit. Clarum ergo eſt, quòd capparis adhuc uiridis, antequàm ſale condiatur, plus habet nutrimenti: nam ex ſalitura permultum eius amittit, miq; ſal abluatur, prorſus haud quicquam nutriet: aluum tamen ſubducet. Verùm ablutus, & demace ratus, donec omnem ſalis naturam exuat, ut minimi ſanè alimenti cibus eſt, ita obſonium, & medicamentum, cùm ad excitandum proſtratum appetitum, tum ad deradendam, deijciendamq; pituitam uentri adhæreſcentem accommodatum erit, ac deniq; ad lienis, iecoriſq; amoliendas obſtructiones. Verùm in hos uſus cũ oxymelite, aut oxelæo ante alias omnes dapes ſumi oportet. Tenellis porrò capparis germinibus homines, ut terebinthi turionibus, ueſcuntur: cùmq; adhuc uirent, in oxalme, & aceto, non ſecus atq; hos, reponunt. Capparis uires ex Gal.

Nomina.

Planta, quæ κάππαρις Græcè, Capparis ſimiliter Latinè dicitur: Arabicè, Capar & Kappar: Italicè, Capparo: Germanicè, kappren: Hiſpanicè, Alcaparras: Gallicè, Capprez.

Λεπίδιον. LEPIDIVM. CAP. CLXX.

LEpidium, aliqui gingidium uocant, herbula uulgò nota. muria cum lacte ſeruatur. Vis foliorum acris, & exulcerans. quapropter iſchiadicis trita, præſentiſſimum eſt auxilium, ſi cum helenij radice, quarta parte horæ, illinatur: lienoſis ſimili modo prodeſt: lepras eximit. Radix appenſa collo, dolore dentium liberare exiſtimatur.

IBERIS, SIVE LEPIDIVM.

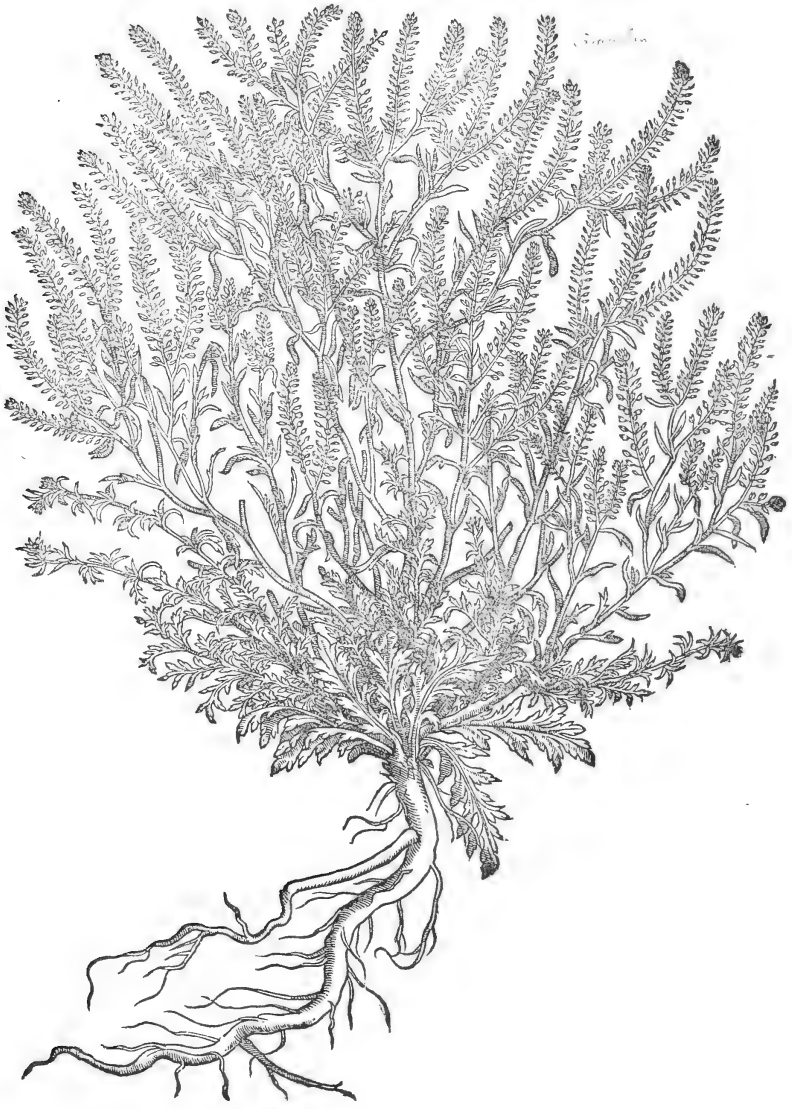

Lepidij consideratio.

CVm satis superq; à nobis ostensum sit, in primi libri calce, in Iberidis commentatione, Iberidem nihil à Lepidio differre, superuacaneum esset, hîc ea repetere, quæ ad Lepidij historiam explicandam loco citato diffusius adduximus. Siquidem eò quisq; facilè accedere potest, qui ea, quæ ibi diximus, scire desiderat. Veruntamen illud silentio non inuoluendum duxi, quòd Plinius in Lepidij historia prorsus à Dioscoride dissentire deprehenditur. Quippe qui scripserit libro. XIX. *cap.* VIII. *Lepidium cubitali longitudine assurgere, foliis laurinis, non autem nasturtij, ut Dioscorides inquit. Quod sanè nobis insinuare uidetur, Plinij Lepidium eam esse Iberidis speciem, quam scribit Paulus libro.* III. *de coxendicum dolore agens, folia lauri proferre. Hæc enim (ut libro superiore diximus) ea facilè fuerit, quam uulgus herbariorum ideo Piperitim nomi-*

Lepidium Plinij.

Lapsus Hermolai, Manardi, & Ruellij.

nat, quòd acerrimo gustu linguam mirum in modum uellicet. Cæterùm non possum non admirari, quòd tam facilè crediderint Hermolaus, Manardus, ac Ruellius illos secutus, Lepidium eam plantam esse, quæ nulgò in Italia appellatur Raphano.

LEPIDIVM, PIPERITIS.

no. *Nam cùm hæc foliis ſit helenio paulò minoribus, & uerbaſco maioribus, nullo pacto Dioſcoridis Lepidium referre poteſt, ut quod tenuis admodum ſit herba. Nec item Plinio adſtipulari uidentur, qui Lepidium prodidit laurinis foliis exire in cubitalem altitudinem: miſi fortaſſe ij clariſſimi uiri noſtratem Piperitim, quæ procul dubio Plinianum refert Lepidium, Raphanum uocauerint.* Nomina. *Quod* λεπίδιον *Græci, Lepidium quoq; Latini uocant: Mauritani, Seitaragi, Hauſab, Aſceitaragi, ſeu Sitharegi: Itali, Lepidio: Germani, Gauchblůon, & Vuilder Kreſz: Galli, Paſſeraige, & Naſitort ſauuage.*

Βατράχιον.

Βατράχιον. RANVNCVLVS. CAP. CLXXI.

COmplura Ranunculi genera. uis tamen omnibus una, acris, & uehementer exulcerans. Nam unum coriandri folijs conſtat, latioribus, ſubalbidis, pinguibus: flore luteo, interdum purpureo: caule gracili, cubitum alto: radice alba, exigua, amaraque, multis capillamentis, hellebori modo, fibrata. naſcitur in[a] limitibus humidis.† Alterum lanuginoſius, longiori caule, pluribus foliorum inciſuris, plurimum in Sardinia proueniens, quàm acerrimum, quod ſylueſtre apium appellant. Tertium minimum, odore graui, flore aureo. Quartum huic ſimile, flore [b] lacteo. Folia, flores, & cauliculi recentes, illitu exulcerant, & cruſtas non ſine dolore gignunt. quare ungues ſcabros extricant, ſcabiem exi-

a Meum. παρὰ ῥείθροις. i. iuxta fluenta.
† Orib. γονατωδέστερον. i. geniculoſus.

b Cat. χλωρὸν δέστερον. i. uiridius.

RANVNCVLVS I.

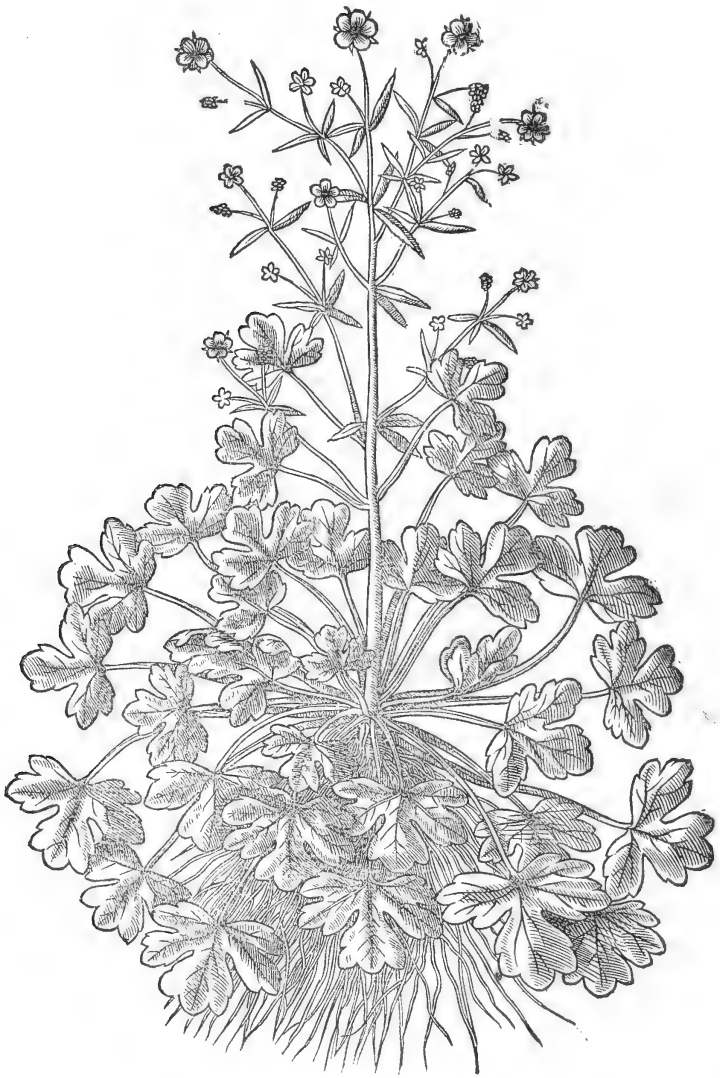

munt,

RANVNCVLVS II.

munt, ſtigmata delent: formicantes uerrucas,& penſiles,alopeciasque pauliſper illita tollunt. Tepente decocto perniones fouentur. Sicca radix, tritaque ſternutamenta ciet, naribus admota: dentium dolorem appenſa leuat, ipſos tamen frangit.

Ranunculum, qui Græcis βατραχιον dicitur, uulgus herbariorum in Italia, & alibi etiam Pedem corui, & Pedem galli, quannis perperàm, uocant, ut ſuperius quoque in coronopi mentione diximus. Planta eſt uulgò nota, pluribus tamen, & diuerſis generibus diſtincta. Et quanuis quatuor tantùm generum meminerit Dioſcorides; nos tamen & quintum, & ſextum genus ſæpiſſimè uidimus. Ex his, quorum particulatim non fecit mentionem Dioſcorides, unum genus eſt, quod

Ranunculi eõ ſideratio.

RANVNCVLVS III.

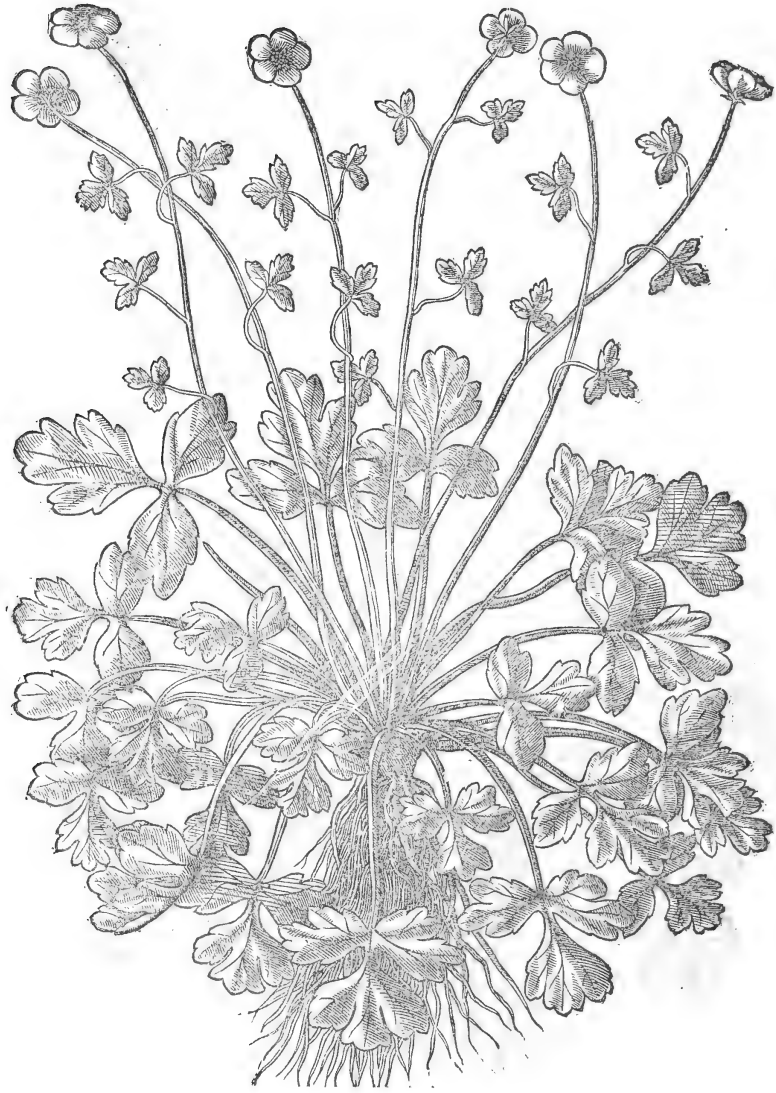

quod nobis quinto loco aſſignabitur, quod quidem foliis primo proximis prouenit, ſed cui inter complures, quibus nititur, radices, tuberoſa quædam pendeat radix nucis iuglandis magnitudine, rapi modo albicans, acris tamen, & exulcerans, qua per hyemem, areſcentibus iam foliis, utuntur quidam, ubi exulcerandi ſit opus. Illud porrò genus lanuginoſius, uel, ut Plinius 10

Apium riſus. *ait, folioſius copioſiſſimum in Sardinia naſcens pluribus foliorum inciſuris, altiore caule, acerrimo guſtu, pleriq; ideo Apium riſus nominant, quòd quibuſdam memoriæ proditum ſit, eos tanquam prælætitia ridentes interire, qui ipſum comederint. Sed rem ſe aliter habere crediderim, & aliis potius adſtipulandum eſſe. Siquidem Pauſanias auctor eſt, herbam hanc, ſi edulio fuerit, ueſcentibus neruos contrahere, rictuq; ora diducere, ita ut qui mortem oppetunt, uelut ridentium facie intereant. Quod & Saluſtius confirmat, qui huius uenenatæ herbæ meminit, ſic inquiens. In Sardinia quædam herba naſcitur, quæ Sar*

doa

RANVNCVLVS IIII.

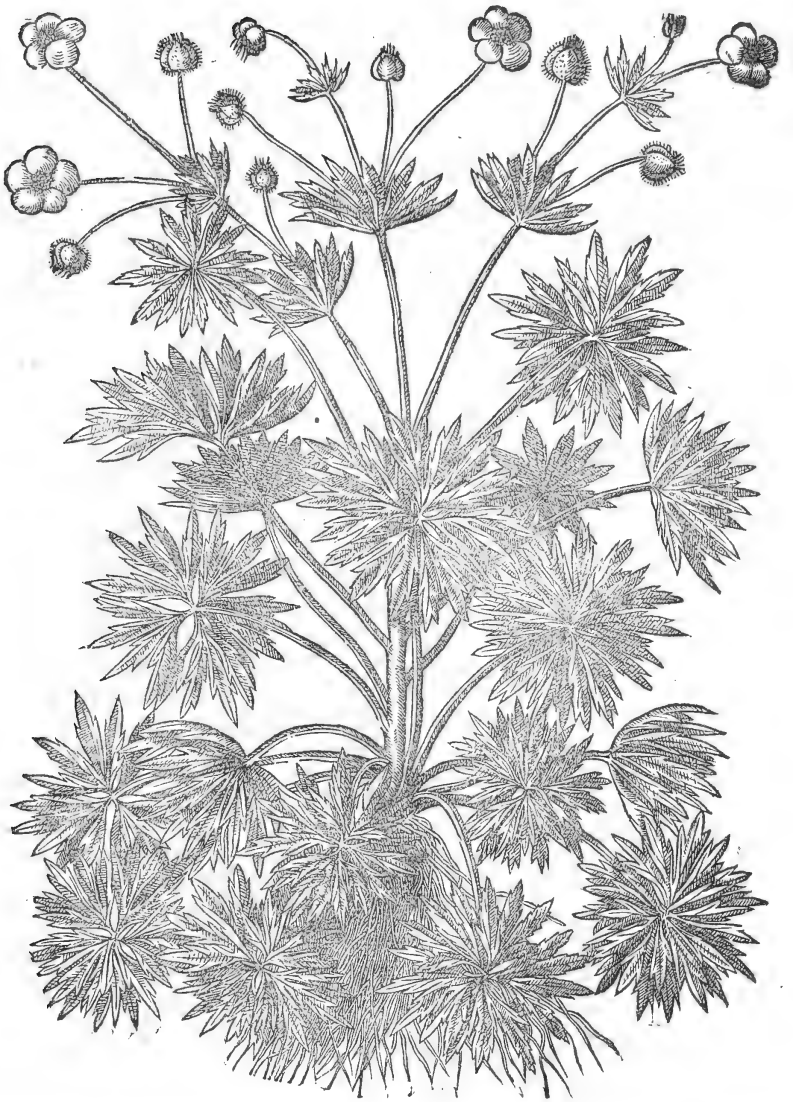

doa dicitur, agreſti apio ſimilis. Hæc ora hominum, & victus dolore contrahit, & quaſi ridentes interimit. Ideoq; Dioſcorides libr. VI. Sardoniam ranunculi genus eſſe teſtatur, quæ ueſcentibus mentem adimat, & quadam neruorum diſtentione debiſcere in victus ora cogat, ita ut imaginem ridentium præbeat. Ob id Sardonius riſus in adagium ceſſit. Cæterùm quàm magno in errore uerſentur, qui exiſtimant Ranunculum eſſe Coronopum, ſuperius in Coronopi commentatione latius explicauimus. Ranunculi meminit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcriptum reliquit. Batrachium, id eſt, Ranunculus, quatuor habet ſpeciatim differentias. Omnia uerò uehementer acrem facultatem poſſident, adeò ut cum dolore exulcerent. Hac itaq; ratione, ſi moderatè utare, pſoras, & lepras excoriant, & ungues leproſos dinellunt, & ſtigmata diſcutiunt, & acrochordonas, & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant, pauco tempore admota. Nam ſi diutius in-

Quorundam error.

Ranunculi tres ex Gal.

RANVNCVLVS V.

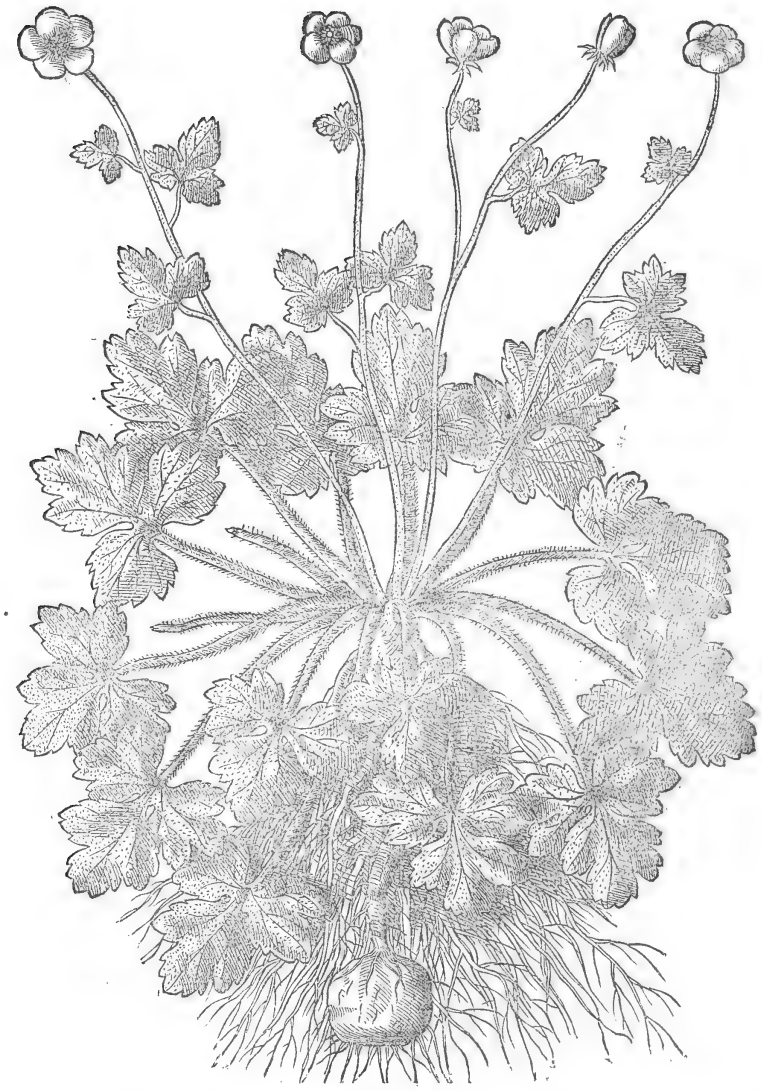

hæreant, non excoriatur ſolùm ipſa cutis; ſed & in cruſtam uritur. Atq; igitur hæc omnia caulis, & foliorum ſunt opera, ſi imponas uirentia. Porrò radix areſacta ſternutatorium eſt medicamentum ſimiliter alijs omnibus, quæ ualenter deſiccãt. Sed & dentium dolores iuuat, ut & frangat eos ualenti ſcilicet exiccatione. & ut ſemel dicam, calida, & ſicca ualde eſt tum radix, tum uniuerſa adeò herba. Βατράχιον ita Græcis, Latinis uerò Ranunculus appellatur: Italis, Ranuncolo, & Pie cor uino: Germanis, Hanen fuosz: Hiſpanis, Hierua belida: Gallis, Bacins.

Femina.

Ἀνεμώνη.

Ἀνεμώνη. ANEMONE. CAP. CLXXII.

DVo Anemones genera, unum ſylueſtre, alterum in cultis naſcens. Cuius multæ ſpecies: una phœniceum florem profert: altera candicantem, aut lacteum, aut purpureum. Harum folia coriandro ſimilia[a], cæterum ſciſſa tenuius in terram inclinantur: caules lanuginoſi, tenues, in quibus flores, ut papaueris, & in medio capitula nigra, aut cærulea: radix oleæ magnitudine, aut amplius paulò grandeſcit, ac ueluti geniculis quibuſdam cingitur. Sylueſtri amplitudo prorſus maior, latioraque folia, & duriora: oblongius caput: flore puniceo: tenuibus, & [b] multis radicum capillamentis. Acrior eſt, quæ nigra habet folia. Vis utriuſq; acris. ea de cauſa ſuccus naribus infuſus purgat caput. Commanduca

a Meum, & Cat. λεπτομεμέρα πρὸς τὸ γῆ. i. tenuioribus inciſuris ad terram.

b Oía exemunico uerbo. καὶ πλείω. i. & pluribus.

ANEMONE I.

ANEMONE II.

ta radix pituitam trahit. decocta in passo, & illita, medetur oculorum inflammationibus: cicatrices eorundem, & hebetudines emendat: sordida ulcera abstergit. Folia, & caules, sicum ptisana decocti edantur, copiam lactis præbent: menstrua ciunt, uellere apposita: illita quoque lepras eximunt. Sunt qui errore ducti argemonem nominari eupatorium putent: quoniam à syluestri Anemone, argemonem, & papauer, quod rhœada appellãt (de quo inter papaueris genera referemus) [c]propter colorũ cognationem in floribus distinguere non possunt. Verùm papauer, & argemone colore minus saturato spectantur, & utraque tardius floret. Quinetiam argemone croceum succum, gustu admodum acrem, reddit: rhœas uerò candidiorem, & acrem. Insuper anemone, & rhœadi capitula syluestris papaueris similia insunt, sed in anemone supernè crassiusculum, in rhœade subangustius. Anemones genera succum remittunt, nec calyces habent, sed quasi asparagi cacumen. In aruis illa sæpius enascuntur.

c Οἷα exem. διὰ τὸ τὸν αὐ ϑῶν ὁμόχρων φοινικᾶν. i. ob florum purpureum similem colorem.

ANEMONE III.

ANemonis nos quinq; obſeruauimus genera: Primum folio prouenit coriandro ſimili, ſed frequentioribus inciſuris, caulibus lanuginoſis, tenuibus, ſtriatis, in quibus tenuiora per interualla ſint folia: floribus ſylueſtris papaueris magnitudine, ſenis circùm diſtinctis folijs, purpuraſcentibus, capitulo umbilicotenus emergente, nigro colore, nigrisq; capillamentis ſtipato, perinde ac in papauere. Radix illi oleæ magnitudine, ſubrotunda, fibrataque, & ſapore acri. Secundum folijs aſſurgit maioribus, & frequentius laciniatis, cynoctoni Aconiti modo, caulibus alteri ſimilibus, ſed aliquanto craſſioribus inanibus, & in rectum ſpectantibus, quibus flores inſunt, dilutiore purpura nitescentes, capitulo circumquaque comato; perinde ac alterum. Radicem habet breuem, rapunculi ferè figura, fibris adnatis multis, acri etiam guſtu. TERTIVM folijs creſcit Ranunculo primo æmulis, caulibus tenuibus, ſeſquipalmaribus, rotundis, in quorum cacumine flores exeunt albi, quinque tantùm folijs diſtincti, roſarum magnitudine, & nonnunquam tenui quadam purpura reſperſi, inferiore præſertim ſede. Radicem habet fibratam ac tenuem: Naſcuntur in collibus. Habentur quoque Anemo-

Anemones cõſideratio.

ANEMONE IIII.

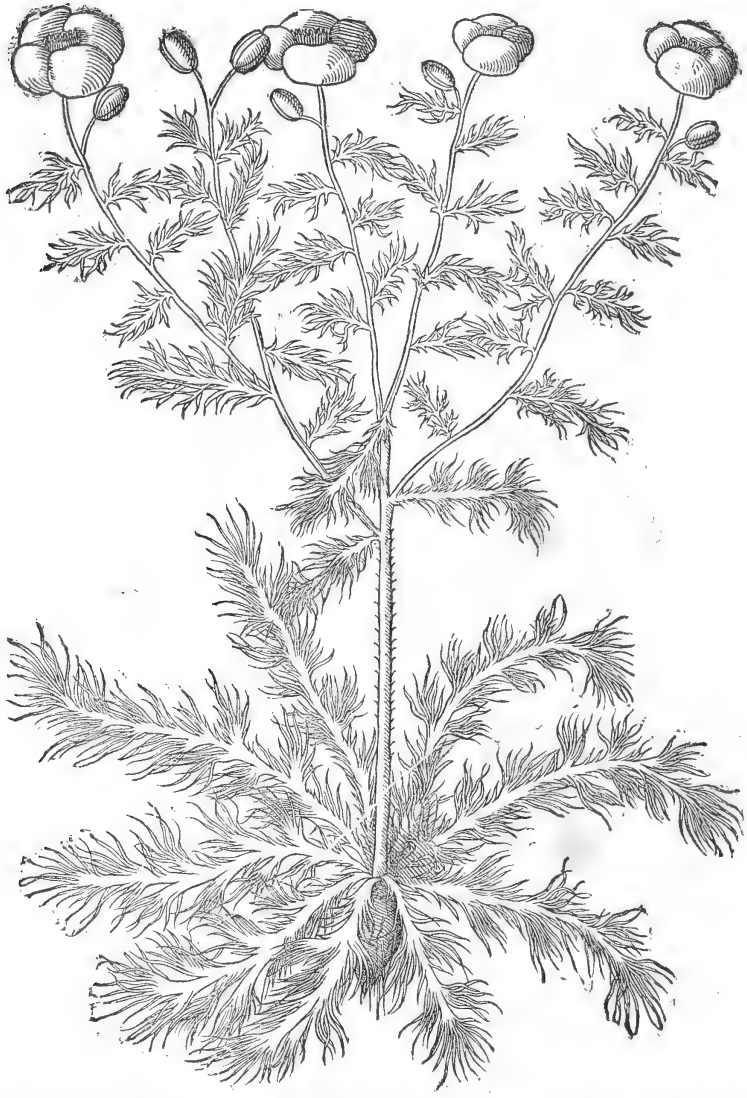

nis genera alia duo, quorum hîc quoque imagines damus, foliis laciniatis, & floribus in altero purpureis, in altero aureis. Omnia genera Maio mense florent. Non desunt tamen, qui credant, Anemonem, & sylvestre papauer idem esse: sin minus, saltem eiusdem esse generis. Sed ij, mea quidem sententia, falluntur, & prorsus aberrant à Dioscoridis proposito. Quandoquidem si hoc idem sensisset Dioscorides, alterum ab altero diuersis capitibus non distinxisset, neque, ut legitur in huius capitis calce, differre Anemonem à sylvestri papauere tradidisset. Tametsi existimet Brasauolus, Dioscoridis Anemonem id omnino esse sylvestris papaueris genus, quod flore prodit cæteris rubentiore: minimè animaduertens, quòd si huius cauliculi frangantur, statim lac ipsum distillant. Quin nec illud quidem animaduertisse uidetur, quòd hoc longa consset radice, non autem oliuæ modo rotunda: capitulumque ferat papaueris, non asparagorum cacuminibus simile. Fuchsius præterea meo libello, in quo tantùm stirpium imagines expressit, Anemones purpureæ loco, illam depingit herbam, quæ plerisque PVLSATILLA cognominatur, etsi nullam, quantum equidem sentio, habeat cum Anemone cognationem. illa nanq; cùm primùm erumpit,

Brasauoli error.

Fuch. lapsus.

Pulsatillæ historia.

ANEMONE V.

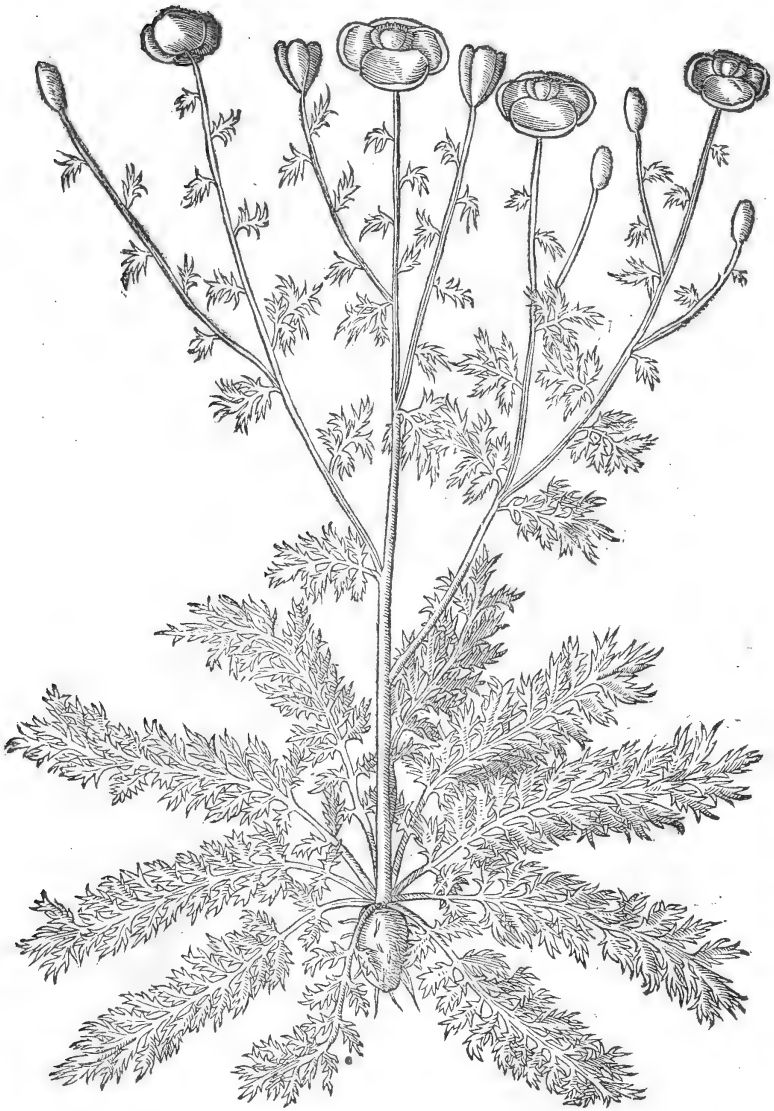

erumpit, folia mittit admodum hirſuta, minutimq; laciniatà, quæ ſapore ſunt perquàm acri, adeò ut non minus exulcerent, quàm ranunculus, & flammula uulgò dicta. Flos, qui in ſtellæ modum, ſimiliter hirſutus, ineunte uere dehiſcit, anteaquàm folia erumpant, nigricanti ſplendet purpura: è cuius medio quidam aurei floſculi emicant eos admodum æmulantes, qui roſis innaſcuntur: in quorum umbilico floccus quidam purpureus uiſitur, ſericinum referens opus. Exteriori uerò parte in ipſius caulis cacumine circa floris baſim, illoſus alter circunquaq; ſe pandit floccus, colore cinereo, ſericino ſtamini mollitia, ac læuore minimè cedens. Semen capilloſo, incanoq; capitulo, iuglandis ferè magnitudine, continetur. Radix illi ſubeſt pedali longitudine, exeſa, nigri chamæleonis modo: cui ſapor quidem ſubdulcis, non autem acris, ueluti foliis, et caulibus. Sunt qui hanc miris laudibus efferant contra peſtilentiam, & ad hauſta uenena, itemq; contra omnium uenenoſorum tum morſus, tum ictus: quamobrem in antidotis additur. Scribit Ruellius Anemonem in Gallia copioſam naſci, eamque eſſe plantam, quam herbarij Herbam uenti uocant. Verùm ſi herba uenti helxine fuerit, uel ſolidago minor, ut Simon Ianuenſis interpretatur, Ruel. lapſus.

PVLSATILLA.

pretatur, aberrasse Ruellius manifestè deprehenditur: sin aliter, quid dicam nescio, cùm me omnino lateat, quid Ruellius per herbam uenti intelligere uoluerit. Meminit Anemones Galenus libro. VI. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Anemonæ omnes acrem, extergendi, attrahendi, & ora uasorum reserandi facultatem obtinent. Itaq; radix commansa pituitam euocat: & succus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Insuper sordida ulcerum anemonæ expurgant, et lepras detrahunt, mensesq; appositæ eliciunt, & lac trahunt. Vt Græcis ἀνεμώνη ita Latinis, pariter & Italis, Anemone nocatur: Arabibus, Iackaik alnabamen, seu Sakaik anheamen.

Nomina.

Ἀργεμώνη. ARGEMONE. CAP. CLXXIII.

ARgemone in totum syluestri papaueri similis est. Folia habet anemones, diuisa: florem puniceum caput in cauliculo papaueris rhœadis, oblongius, & summis partibus latum: radicem rotundam: succum croci colore, acrem dimittit. Argema, & nubeculas expurgat. Folia illitu inflammationes compescunt.

Argemones consideratio.

EXtant nonnulli Dioscoridis codices, in quibus duo Argemones genera diuersis capitibus leguntur, nonnulli uerò hoc tantùm habent, quod nos legitimum esse credimus, non dissentientes à compluribus doctissimis uiris, qui alterum huc illegitime

legitimè acceſſiſſe cenſent: præſertim cùm Galenus, & Paulus illius nuſquam meminerint. Veruntamen, ut ſatisfactum omnibus ſit, alterius quoq; Argemones hiſtoriam hîc adijciendam duximus, quæ ſic habet. Argemone altera foliis ſyluestri papaueri ſimilis eſt. Vis ei ineſt, ſi recens trita imponatur, interciſiones ſanare, & oculorum inflammationes mitigare. Pota cum aqua dyſentericis auxiliatur, uulnera conglutinat, & inflammationibus utilis eſt. Contuſis, & uellicantibus impoſita medetur: contra ſerpentium morſus utiliter cum uino bibitur. Legitimam argemonem & ſi antea in ualle Anania naſci putabamus, ſit tamen nunc ut notis ipſius diligentius conſideratis, plura in ea planta deſiderari animaduertam, quæ legitimæ argemonæ inſunt. Quare eius imaginem hîc ponere non libuit. Genuinam ego hactenus conſequi non potui. Sed Pli. lib. XXV. c. VIII. Argemones tria fieri genera memorat, idq; demum probari, cuius radix thus redoleat. Quamobrē in maximo errore fuiſſe deprehenduntur ueteres noſtri tum medici, tum ſeplaſiarij, quòd Eupatorium Argemones uice acceperint, ſuo Agrimoniæ nomine, de qua libro quarto ſuo loco, Deo duce, latius diſſeremus. Argemones uires ſanè quàm paucis perſtrinxit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Et huius herbæ facultas abſterſoria eſt, & digerens. Ea Græcè ἀργεμώνη, Argemone item Latinè, atque Italicè dicitur.

Caput Argemones adultę riunm.

Veterum noſtrorum error.

Argemones uires ex Gal.

Nomina.

ANAGALLIS MAS.

ANAGALLIS.

Ἀναγαλλὶς. ANAGALLIS. CAP. CLXXIIII.

DVo ſunt Anagallidis genera, quæ tantùm flore diſtant. nam quæ cæruleo flore eſt, fœmina dicitur: mas quæ phœniceo. Frutices ſunt parui, in terra iacentes: folijs in quadrangulo caule puſillis, ſubrotundis, ad helxinæ folia accedentibus: ſemine rotundo. Vtraq; mitigandi uim habet, inflammationem arcet, adactos corpori aculeos extrahit, nomas cohibet. Succus earum gargarizatus, capitis pituitam purgat: & naribus infuſus, dolorem dentium lenit, ſi in aduerſam narem injciatur: argema cum melle Attico emendat: retuſæ oculorum aciei auxiliatur: contra uiperarum morſus, iecinoris, & renum uitia, ſi ex uino bibatur, prodeſt. Tradunt eam, quæ cæruleum edit florem, prociduam ſedem reprimere: quæ uerò phœniceum, illitu euocare. †a

†a Addit Cat. καὶ κρατεύας βιζότομος, εἰς τὸ αὐτὸ τὰ αὐτὰ φήσιν ἀπαραλλάκτως. i. Et Crateuas herbarius eadem de eius natura prodidit.

ANAGALLIS FOEMINA.

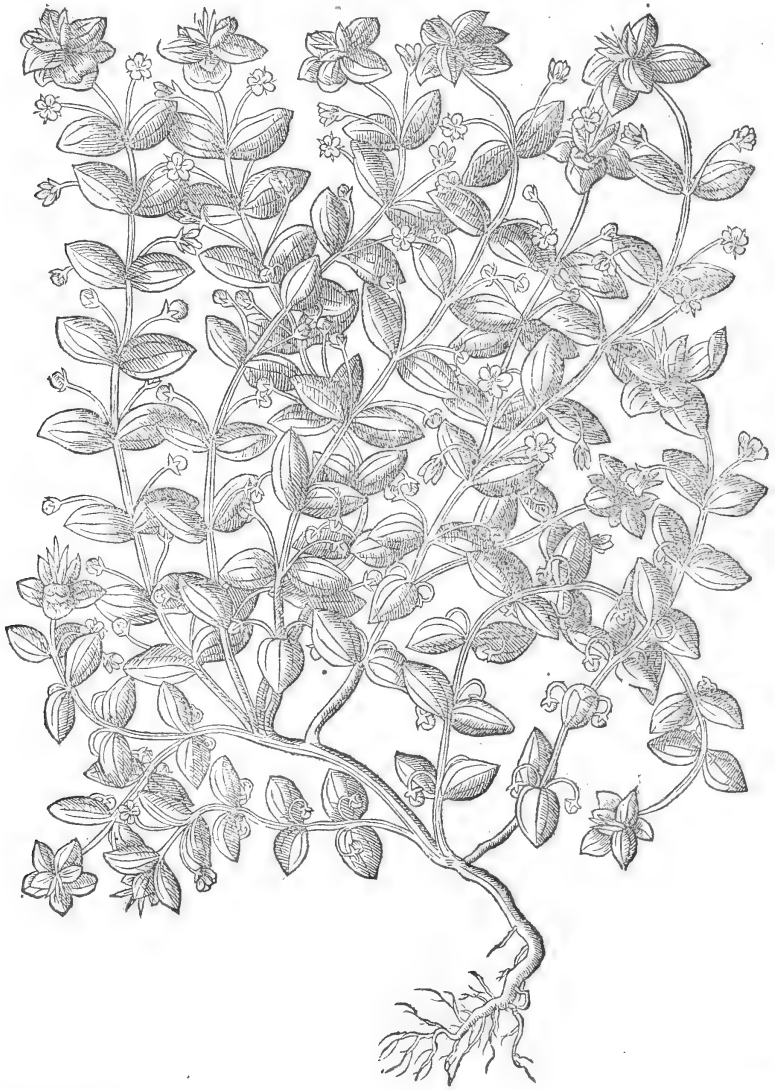

Anagallis

Anagallis tam mas, quàm fœmina, quæ officinis vulgò Morsus gallinæ dicitur, notissima est. Cæterùm planè, meo quidem iudicio, hallucinantur, qui Anagallidem eam esse plantam putant, quæ in Hetruria vernaculo nomine Centone vocatur, Insubribus verò Pauarina. Nam hæc florem fert candidum, & caulem rotundum; Anagallidum verò alteri flos est cæruleus, alteri puniceus, & quadrangulus utrisque caulis. Anagallidum vires recensuit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Anagallis utraq; tam ea, quæ cæruleum habet florem, quàm ea, quæ purpureum, admodum extergentis sunt facultatis. Habent verò quendam etiam calorem attractorium, ita ut & infixos corpori aculeos extrahant. Succus earum ex naribus purgat eadem de causa. In summa autem desiccandi vim habent citra mordicationem: quamobrem & vulnera glutinant, & putrida adiuuant. hæc Galenus. Verùm cùm Morsus gallinæ eam stirpem in mentem mihi reuocauerit, quam vulgus herbariorum MORSVM *diaboli, alij Succisam appellant, cùmq; putem me, quàm plurimis fortassè rem gratam facturum, si his nostris commentarijs ipsam quoq; inseram, hic locus visus est, vbi commodè de ea aliquid dicam. Morsus igitur diaboli herba est locis incultis prouenies, saltibus, ac etiam interdum pratis, &*

Anagallidis consideratio.

Anagallidum vires ex Gal.

Morsus diaboli hist. & vires.

SVCCISA, SIVE MORSVS DIABOLI.

dumetis.

dumetis. Folijs conſtat plantagini, quam uulgò lanceolam uocant, ſimilibus, læuioribus tamen, & quæ circa caules, qui ad binûm cubitorum longitudinem aſſurgunt, exeant breuiora, anguſtiora, leniterq; per ambitum laciniata. Floret æſtate, ſcabioſæ uocatæ modo. Multifidas habet radices, nigricantes, ſucciſas, & circumroſas: unde ſuperſtitioſum nomen inuenit. Siquidem ſcripſerunt nonnulli ſuperſtitionibus dediti, quos credulum uulgus ſequitur, cacodæmona ob tantæ efficaciæ radicem inuidere hominibus, atque hac de cauſa, ubi ſuccreuerit, ſtatim eam undiquaq; dentibus ſuccidere, & circumroderе: tanta eſt hominum ſuperſtitio. Herba hæc ſi uiridis cruda, tritaque carbunculis peſtiferis imponatur, præſentaneo remedio (ut aiunt) eos ſanat, aut ſi uinum, in quo decocta fuerit, bibatur. Radix per ſe eſtur, aut eius decocti uinum utiliter bibitur non modò ad uteri dolores; ſed etiam ad peſtilentem auram arcendam. Guſtu admodum amara eſt: ex quo perſpicuum eſſe poteſt eam eſſe calidæ, & ſiccæ facultatis. Siccatæ pluuerem præbent pleriq; ad alui tineas necandas, ac eadem ſugillata illitu emendant. Herba, quæ ἀδαγαλλὶς, Græcè, Anagallis quoq; Latinè uocatur: Italicè, Anagallide: Germanicè, Gauch heyl: Hiſpanicè, Muruges: Gallicè, Morgelline, & Mouron.

Opinio ſuperſtitioſa.

Nomina.

HEDERA ARBOREA.

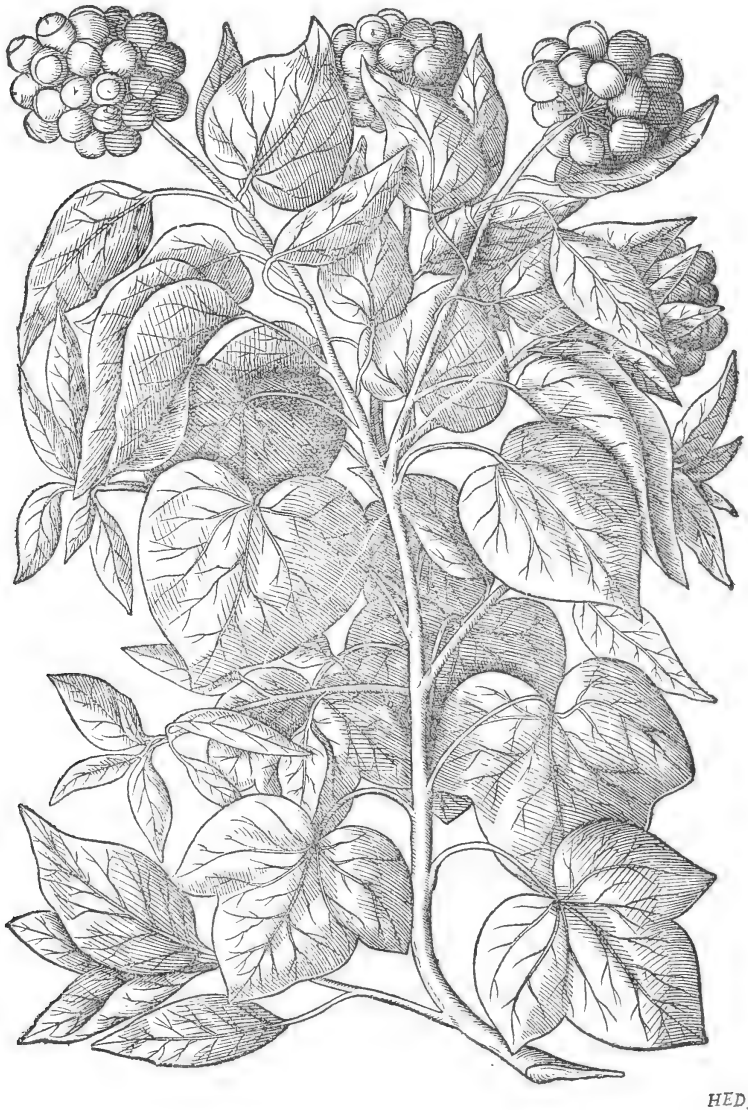

HEDERA.

Κιττὸς. HEDERA. CAP. CLXXV.

HEdera differentias multas in ſpecie ſortitur,ſummas autem genere tres. Nam quædam candida eſt,altera nigra,tertia helix. Candida fructum fert candidum: nigra nigrum,aut croci æmulum, quam uulgus Dionyſiam uocat. Helix fructum non gignit[a],ſed tenues habet uiticulas,& folia parua, anguloſa,& † rubra. Hedera omnis acris eſt,& adſtringens. neruos tentat. Flos trium digitorum carptu,facit ad dyſentericos,in uino bis die potus: ambuſtis cum cerato tritus illinitur. Recentia folia ex aceto cocta,aut cruda cum pane detrita,lienes ſanant. Foliorum,& corymborum ſuccus, cum itrino unguento,melle,aut nitro,naribus infunditur:& contra ueteres capitis dolores, caput eo cum ace-

a Meum, καὶ λευκὴ ἕχιτος. & alba habet ſimmenta.

HEDERA HELIX.

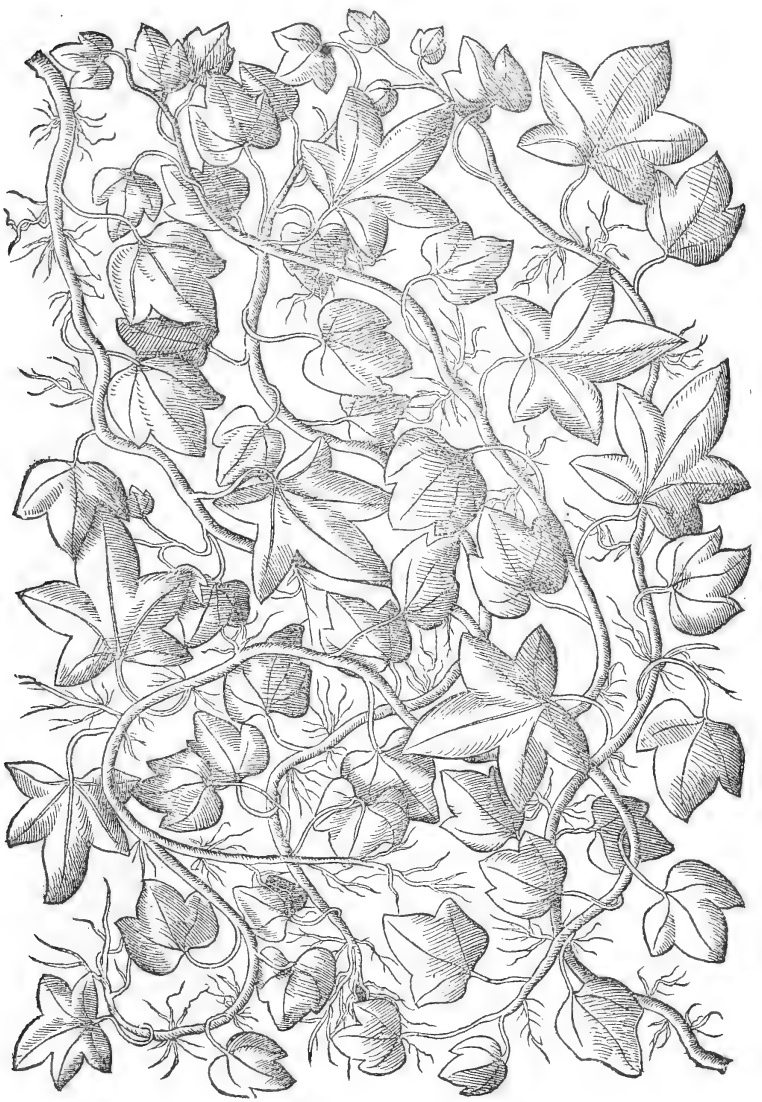

to,& roſaceo perfundi utile eſt: purulentis auribus,aut dolentibus,cum oleo medetur. Nigræ hederæ ſuccus,aut epoti corymbi,corpus infirmant,mentemque turbant largiùs ſumpti. Acini quinque triti, calfactique in punici mali cortice cum roſaceo,ſi inſtillentur à contraria aure,dolorem dentium mitigant. Denigrant capillum illiti corymbi. Folia in uino decocta illinuntur omnium ulcerum generi, etiam ſi cacoethe ſint. uitia cutis in facie,& ambuſta ſanant,uti antea diximus,decocta. Mouent menſes triti,& ſubditi corymbi:ijdem poti,poſt purgationes fœminarum,drachmæ pondere, concipiendi ſpem adimunt. Pediculus foliorum melle irrigatus,ac uuluæ inditus,menſtrua,& partus extrahit. Inſtillatus ſuccus putrida tædia narium,graueolentiaque emendat,& ſanitati reſtituit. Lacryma hederæ pſilothrum eſt: illitu pediculos enecat. Succus radicum in aceto potus, contra phalangia prodeſt.

Hederæ conſideratio, & genera.

HEdera, cuius hîc tria tantùm ſumma genera fecit Dioſcorides, etſi plures eius ſpecie differentias eſſe teſtetur, planta eſt uulgaris notitiæ. Verùm ſi quis Hederæ plura genera noſſe deſiderat, non fortaſſe Plinio contentus, licet de ip

HEDERA TERRESTRIS.

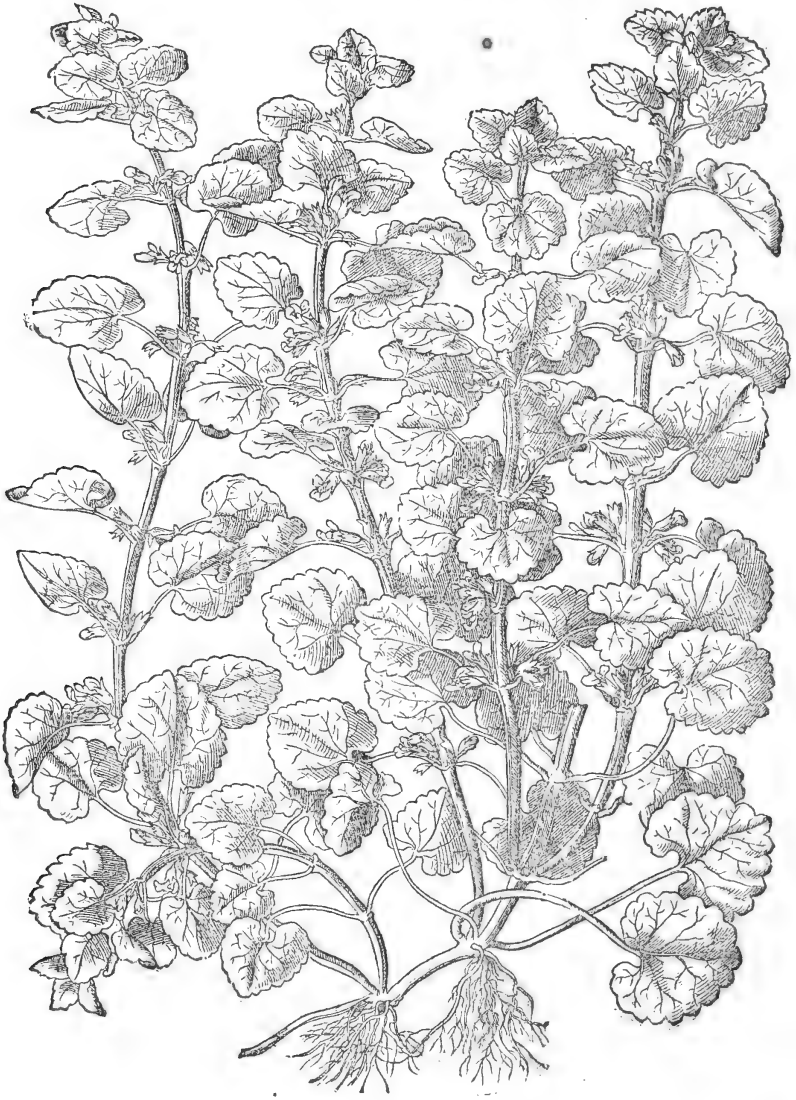

ſis abunde

ſis abunde diſſeruerit lib. XVI. *cap.* XXXIIII. *legat Theophraſtum lib.* III. *cap.* XVIII. *de plantarum hiſtoria, ubi hederæ ſigillatim ſpecies diligentiſſimè perſequitur, & de ijs copioſiſſimè pertractat: uel potius ipſum audiat, nam hæc, quæ ſequuntur, ipſi ad uerbum accepta referimus, qui loco citato ſic habet. Hedera quoque multigena eſt: quædam enim humi repens, quædam ſe in excelſum attollens: & excelſarum genera plura, ſed trina ſumma pateſcunt, candida, nigra, tertiaque helix, id eſt clauicula. Horum item ſpecies plures: quippe alia fructu tantùm candida, alia etiam folijs: rurſus fructum tantùm candidum ferentium, alia maiuſculum, denſum, & uelut in globum circũactum fructum profert, quam corymbiam quidam uocarunt, Athenienſes acharnicam riguam eam appellant: alia minorem, ſparſioremq; & modo nigræ. Habet nigra differentias, ſed non hunc in modum conſpicuas. Sed helix differentijs maximis diſcernitur: etenim folijs plurimùm diſtat, cùm paruitate, tum quòd angulata, concinnioraq; ſint: cùm hedera rotundiora, ſimpliciora q́ue habeat. Diſtant etiam internodiorum longitudine, atque etiam ſterilitate, quoniam fructum quædam non ferant: quòd non in hederam transfiguretur, ut quidam uolunt: at uerò ſi omnes hederęſcant, ut alijs placet, ætatis certè, diſpoſitionisque, non generis erit diſcrimen, quemadmodum pyri ad pyraſtrum. Tamen eius quoq; folium multùm ab hederà diſtat: uerùm id rarum, & in paucis euenit, ut uetuſtate permutetur, ceu in populo alba, & crotone. Ergo helicis plura genera, ſed quæ conſpectiora, ſummaq; occurrunt, tria ſunt. Herbacea, quæ plurima eſt: ſecunda candida: tertia uerſicolor, quam Thraciam quidam appellant. Et harum quæq; diſtare uidetur, quippe herbaceæ quædam folio tenuiori, oblongiori, atq; etiam denſiori: quædam minus hæc omnia habens. Et in uerſicoloris genere, alia folia ampliori, alia minori, macularumq; habitu diuerſa: pari modo & magnitudine, coloreq; diſtant. Auctu perfacilis herbacea, inq; plurimum uenit. Manifeſtam eſſe quæ hederęſcat, affirmant, non tantùm folijs, quæ maiora, latioraq; habet, uerùm etiam germinibus: protinus enim erecta gerit, non inflexa gracilitate, & longitudine. Herbacea ucrò craſſiora, breuioraq;. Ac hedera, ut ſemen proferre incepit, germen ſublime, rectumq; edit. Eſt quidem uniuerſa hedera radice numeroſa, denſa, flexuoſa, ſurculoſa, craſſa, nec nimis alta, ſed præcipuè nigra, & inter candidas, quæ aſperrima, immitiſſimaq; habetur. quamobrem eius amplexus arbores omnes infeſtat, omnes enim necat, & exiccat, ablato alimento. Craſſatur hæc maiorem in modum, atq; arboreſcit in tantum, ut per ſe ipſa hedera arbor fiat. At tamen ex maiore parte ſemper ſuper aliud uitam ægere ſolet, atq; (ut ita dixerim) amplexicaulis eſt, ita pro ſua natura, uel quiddam eiuſmodi illico gerit. Nam è germinibus radiculas aſſiduè inter folia mittit, quibus arboribus, muriſq; obrepit, quaſi de induſtria à natura exhibitis: atq; ita humorem auferens, exhauriensq; arefacit. Et ſi inferius ſuccidatur, nihilo minus uiuere, duraręq; poteſt. Habet uel aliud diſcrimen non mediocre in fructu: nam alius dulcis, alius uehementer amarus, tam in candida, quàm in nigra. Indicium, quòd alium aues mandunt, alium minimè attingunt. Hedera ita ſe habet. Hactenus Theophraſtus de hederæ generibus. Cæterùm tametſi tot Hederæ genera Theophraſto deſcribantur, duæ tamen Hederæ ſunt nobis præcipuæ, nempe maior, & minor. Maior itaq; quam arboream uocamus, non ſolùm in ſyluis excelſas arbores ſcandit, ſtrangulatq; ſuo arcto brachiorum complexu, ſed etiam antiqua ædificia, urbium mœnia, ſepulchraq; adeò occupat, ut tandem ea omnia diruat, & unà cum ijs collabatur. Eadem in primis folio prouenit piri modo, oblongo, quod tamen tractu temporis triquetrum efficitur. Id quoq; læue, craſſumq; eſt, & longo nixum pediculo, ſapore miſto, nam & acredinis, & amaritudinis, & acerbitatis eſt particeps. Florere incipit ad finem Autumni, floribus muſcoſis, colore pallido, è quibus hyeme racemoſi eduntur corymbi, liguſtinis grandiores, quæ ante maturitatem uireſcunt, & deinde nigrum colorem contrahunt, menſe Ianuario. Minor ſterilis eſt, Helix uocata. Hæc rarò arbores ſcandit, ſed aut humi repit, aut ſaxa, macerias, ſepes, & aggeres occupat, folio ſemper triquetro, ac maculoſo. utraque perpetua fronde uirent. Serpentibus gratiſſima eſt Hedera, quòd in ea hyeme delitęſcant, eius ſeſe calore fouentes. Foliorum ſuccus ex uino auſtero potus lienoſos ſanat. Decoquuntur ex oleo, & aceto ſeptem hederæ folia; totidemque oſſium perſicorum nuclei, à cortice delibrati, teruntúrque deinde, & temporibus, & fronti illinuntur, contra capitis dolores, à cerebro prouenientes. Qui Scrobiculas cauterio paratas gerunt in cruribus, alijſue corporis partibus (fontanellas uulgò uocant) folia hederæ ſuperponunt, magna ſanè utilitate, non ſolùm, quòd illuc fluentem humorem alliciant, extrahantque, ſed quòd etiam roborent. Mulieres conſutis hederæ folijs pileos parant, & papuloſis infantium capitibus imponunt, ſic enim curant illos, uirus extrahentes. Lachryma, quæ ex caudice diſtillat, illita lendes, & pediculos necat. Eſt & herba, quam uulgus* HEDERAM TERRESTREM *uocat. Hæc itaq; longo reptatu humotenus ſeſe diffundit, quadratis funiculis, è quibus folia emergunt rotunda, criſpa, & per ambitum ſerrata, floribus ſubpurpureis, puſillis, in caulibus è foliorum exortu, Aprili menſe, prodeuntibus. Radicibus nititur tenuibus, quæ è caulium geniculis prodeunt, & eos humi reptantes connectunt. Naſcitur in opacis, circa ſemitas, urbium muros, & etiam in hortis. Amaro guſtu tota planta eſt, ideoque abſtergere, attenuare, aperireque facilè poterit. Vulneratis niſcentibus auxiliari in potionibus plerique cenſent, id propriæ facultati aſcribentes. Huic ij addere ſolent Rubiæ, & albi Dictami radices, quinctiam Betonicam, Piloſellam, Pimpinellam, Sanguiſorbam, Pentaphyllum, Biſtortam, Stellariam, Equiſetum, Virgam auream, Tormentillam, & Braſſicam rubram, & ex his omnibus in albo uino decoctis potiones parant, addunt q́; rhodomelli, quod ſufficit, ad potum dulcedine conciliandum. Huiuſce medicamenti, interne uulneratis exhibere ſolent, quotidie ternas uncias, magno quandoq; auxilio. Succus cum ærugine miſtus inſtillatur utiliter cuniculoſis ulceribus. Hedera (ut auctor eſt Galenus lib.* VII. *ſimplic. medic.) ex contrarijs compoſita eſt facultatibus; habet enim quiddam adſtringentis ſubſtantiæ, quam terrenam, & frigidam eſſe oſtendimus: habetq; etiam nonnihil acris, quam calidam eſſe uel guſtus comprobat. Nec deeſt tertia: aqueam nanq; ſubſtantiam quandam tepidam obtinet, certè ſi uiridis ſit. Siquidem dum arefcit, hæc prima exhalet neceſſe eſt, manetque quæ terrea eſt, & frigida, adſtringens, & ea quæ calida, & acris. Hedera, quæ ita Latinis, Græcis* κισσὸς *nominatur: Mauritanis, Cuſſus: Italis, Hedera: Germanis, Mauer, Epheuu baum, Epheuu: Hiſpanis, Edera, Era: Gallis, Lierre.*

Hederæ facultas ex Gal.

† *Non ab re quidem ſuſpicandum eſt (ut doctiſſimè adnotauit Marcellus) huic loco in Dioſcoride mendum ſubeſſe, & quòd non* ἐρυθρὰ, *hoc eſt, rubra, ut habent uulgati codices, legendum ſit, ſed* ἐρυσιμοπέτρα, *id eſt, concinniora. Nam præter alias rationes, huic lectioni adſtipulatur Theoph. qui li.* III. *c.* XVIII. *de plant. hiſt. eo nomine hederæ helicis folia depingit.*

Nomina.

Χελιδόνιον μέγα. CHELIDONIVM MAIVS. CAP. CLXXVI.

CHelidonium maius, caule eſt gracili, cubitali, aut altiore, agnatis folioſis: folijs ranunculi, molioribus tamen, & colore[a] cæſijs: flore uiolæ albæ, ſecundum ſingula folia prodeunte. In eo ſuccus croci, mordax, acris, & aliquantulum ſubamarus, grauiter olens. Radix ſupernè ſingularis, infernè in multa crocea capillamenta fibratur. Siliqua, ceu corniculati papaueris, tenuis, in metæ figuram longa: in qua ſemen papauere maius recluditur. Succus in æreo uaſe, cum melle prunis decoctus, oculis claritatem adfert. Folijs, caule, radice, ſuccus exprimitur ineunte æſtate, & ſiccatus in umbra digeritur in paſtillos. Radix cum aniſo, & uino albo pota, medetur regio morbo, & ulceribus quæ ſerpunt: im-

a Oía exemp. ὑπόγλαυκα. i. ſubglauca.

CHELIDONIVM MAIVS.

poſita

poſita cum uino, aut manducata, dentium dolorem ſedat. Hoc nomen ſibi uidetur uendicaſſe, quòd aduentu hirundinum exoriatur, & diſceſſu emarceſcat. Sunt qui narrant, hirundines matres excæcatis pullis, admota herba, uiſum reſtituere.

CHelidonium, quod maius cognominatur, uulgò in Hetruria Celidonia dicitur. At imperiti, præſertim chymiſtæ, quæ multorum ſtultitia eſt, quòd Græci nominis uim ignorent, non Chelidonium, quod Latinè nil aliud, quàm hirundinariam ſignificat, ſed Cæli donum appellitant. Qua poſtea falſa nominis præſtantia freti, ex hac herba quandam quintam eſſentiam fieri prædicant, non modò ſuis uanis alchymicis imaginationibus accommodiſſimam; ſed ad tuendam etiam hominum ſanitatem, morboſq; quàm plurimos profligandos utilem. Prouenit Chelidonium ubique in Italia propter ſepes, in ſcrobium ripis, ſecus uias, inter rudera, & in ædificiorum ruinis, ſeu parietinis. Sunt qui narrant (inquit Dioſcorides in huiu-

Chelidonij maioris conſideratio.

Vanitas chymiſtarum.

AQVILINA.

ſce capitis calce) hirundines matres excæcatis pullis admota herba uiſum reſtituere. Atqui Ariſtoteles libro quarto de gen. anim. cap. ſexto, id quidem fieri naturaliter ſcribit his uerbis: Aues etiam nonnullæ imperfectos, & cæcos pariunt pullos, uidelicet, quæ cum paruæ corpore ſint, multos progenerant, ut cornix, pica, paſſer, hirundo. Quamobrem ſiquis hirundinum nouellarum adhuc oculos præpungat, rurſus incolumes redduntur. Cùm enim ſint non facti, non corrumpuntur. Itaq; denuo oriuntur, ac pullulant. Et lib. 6. de hiſtoria animalium. Pullorum hirundinis, inquit, adhuc recentium oculi, ſiquis ſtimulo eos uexarit, renaſcuntur, & cernendi uim poſtea planè recipiunt. Herbam in calceis delatam, ſi nudis pedibus attingatur, Ictericos ſanare creditur. Eadem mammis mulierum admota, menſium abundantiam ſiſtit. Tuſa herba unà cum radice, & oleo chamæmelino feruefacta, & umbilico illita, tormina uentris, & uteri dolores tollit. Totius plantæ puluis uulnera, ulceraque ſanat. Succus ad oculorum maculas, argemas, nubeculas, & cicatrices plurimùm præſtat, uerùm cum acerrimus ſit, adhibendus non eſt, niſi ijs additis, quæ eius acrimoniam retundunt, cuius modi eſt lac muliebre. Idem canis dentibus inditus, eos frangit, & eijcit. Cadunt quoque uerrucæ, & areſcunt, ſi frequenter eo illinantur. Sunt, qui Chelidonium

Aquilina. *maius uocẽt herbam quam aliqui* AQVILINAM *alij Aquilegiam nominant: Ea in montibus prouenit, folio Chelidonij maioris æmulo, per ambitum laciniato, coriandri ferè modo, caulescit menſe Iunio numeroſa caulium ſobole, gracili tamen, ac tenui. Flores in caulium cacuminibus emicant, in alijs purpurei, in quibuſdam albi, & in nonnullis aurei, tanta eſt in floribus colorandis naturæ delectatio. Ii in ſtellæ modum radiantur, quatuor fundentes inferiore parte cornicula, ſurſum reflexa: E quibus capitula oblonga naſcuntur, Melanthij æmula, in quibus pellucidum ſemen concluditur pullo colore. Semen (ut ſcribunt quidam rei herbariæ authores) drachmæ pondere potum ex Cretico uino, addito croci momento, ictericum ſanat. Sed ægros in lecto ſubinde ſudare oportet. Chelidonij maioris meminit Galenus libro* VIII. *ſimplicium medicamentorum, ubi hæc ſcribit. Chelidonium maius extergentis admodum, & calidæ facultatis eſt. Sed & ſuccus eius ad acuendum uiſum commodus eſt, utiq; in quibus craſſum quiddam in pupilla colligitur, digeſtione, atque diſcuſſione indigens. Vſi ſunt quidam radice eius ad morbum regium à iecoris obſtructione proficiſcentem, in uino albo eam potui exhibentes cum aniſo. Pari modo manſa dentium doloribus confert. Id* χελιδόνιον μέγα *Græci, quod Latini Chelidonium maius, uocant: Mauritani, Kauroch, Challidunium, Chilodomontoma, & Memiram: Itali, Celidonia: Germani, Schelwurtz, & Schlkraut: Hiſpani, Celiduenba, & yerua de las golundrinhas: Galli, Chelidonie, & Eſclere.*

Chelidonij maioris uires ex Gal.

Nomina.

Χελιδόνιον μικρὸν. CHELIDONIVM MINVS. CAP. CLXXVII.

CHelidonium minus, quod triticum ſylueſtre aliqui nuncuparunt, herbula pediculis ab radice pendens, ſine caule: folijs hederæ, multò rotundioribus, & minoribus, teneris, & ſubpinguibus. radices habet ex eodem callo complures, puſillas, in granorum tritici modum aceruatim congeſtas: quarum tres, aut quatuor in longitudinem exeunt. Iuxta aquas, & lacus naſcitur. Vis ei acris, & anemones modo ſummam cutem exulcerat. pſoras, & ſcabros ungues eximit. Succus radicibus expreſſus ad purgandum caput, naribus infunditur. Decoctum eius ex melle gargarizatum, magnificè id præſtat: & omnia pectoris uitia extrahit.

Chelidonij minoris conſideratio.

PLanta, quam omnes ferè rei herbariæ periti Chelidonium minus appellant, omnibus Italiæ locis, uerno duntaxat tempore, frequens gignitur, ulginoſo præſertim ſolo, & in ſcrobium, foſſarumq; marginibus: folijs hederæ minoribus, rotundioribus, ac ſubpinguibus, ſine caule: flore luteo, etſi eius non meminerit Dioſcorides, tenui pediculo appenſo. Radicibus nititur compluribus, ex eodem callo prodeuntibus, puſillis, in granorum tritici modum aceruatim congeſtis, quarum nonnullæ tantùm in longitudinem progrediuntur. Herba hæc breui deperditur: quippe quæ uere et naſcatur, & areſcat. Sunt qui hanc Scrophulariam minorem appellent, à radicum ſimilitudine, ut quæ multis granorum tritici grumulis, ueluti ſtrumis, quæ Græca imitatione ſcrophulæ uocantur, coaluiſſe uideantur. quanquam alij ex hoc potius ſic dictam putant, quòd ſtrumis, ſiue ſcrophulis (ut quidam aſſerunt) impoſita medeatur. Noſtris eam in Hetruria uulgò uocari Fauoſcello putauerim, quòd fabarum modo folia ſubpinguia proferat. Nec ea aliunde ſibi Chelidonij nomen uendicaſſe exiſtimatur, auctore Theophraſto lib. VII. *cap.* XIIII. *de plant. hiſtor. quàm quòd hirundinum aduentu florem excitet, quemadmodum & chelidonium maius. Verùm an hæc ſit Chelidonium minus, cuius meminere Dioſcorides, & Galenus, non parua uidetur eſſe lubitatio: quòd nullam prorſus nec folijs, nec radicibus præ ſe ferat acrimoniam, cùm tamen acerrima, & mordax eſſe deberet, longeq; magis quàm chelidonium maius: quandoquidem, Galeno teſte, Chelidonium minus cutem exulcerat, & excalfacit ordine quarto. Id quod ſatis manifeſtè oſtendere poſſet, hanc non eſſe Chelidonium minus: niſi quis in hoc illud dixerit, quod de Aro ſcriptum reliquit Galenus libro* II. *de alimentorum facultatibus. Nam facilè contingere poteſt, quòd quem admodum arum Cyrenis minimum medicamentoſi, minimumq; acrimoniæ poſſidet, adeò ut in cibis uel rapis utilius habeatur; in Italia uerò, ac immori Aſia contrà adeò acre, ut medicamentis duntaxat expetatur: ita & Chelidonium minus, quod in Italia naſcitur, minimum acrimoniæ ſortiatur; quod uerò in Græcia prouenit, acre admodum ſentiatur. Siquidem excepta acrimonia tantùm, noſtrati nihil prætereа deeſſe uidetur, quin legitimum Chelidonium minus dici queat. Ex quo facilè adductus ſum, ut credam, quòd quannis in Italico deſideretur acrimonia; non tamen id eſſe Chelidonium minus diſſitendum eſt: tametſi inficias ire non licuat, noſtrum Chelidonium minus, quòd omnino acrimoniæ ſit expers, ijs morbis haudquaquam conuenire poſſe, quibus illud conferre, quod in Græcia gignitur, tradiderunt Dioſcorides, & Galenus. Nam hac deficiente qualitate, neceſſe quidem eſt, ut & uires, quæ illam conſequuntur, deficiant, & pereant. Hinc igitur fit, ut non poſſim ego ſubſcribere iudicio Fuchſij uiri alioquin eruditiſſimi, qui in libro de compoſitione medicamentorum, quem auctum ſecundò excudit, Chelidonium minus ceriſet alteram Malacoidi ſpeciem. Quimmo eius opinio mihi refellenda uidetur, quòd planta illa nullis ferè notis aliquam mollem hederam reſerat. Ea quidem folijs hederam quodámmodo æmulatur, ſed quod*

magis

CHELIDONIVM MINVS.

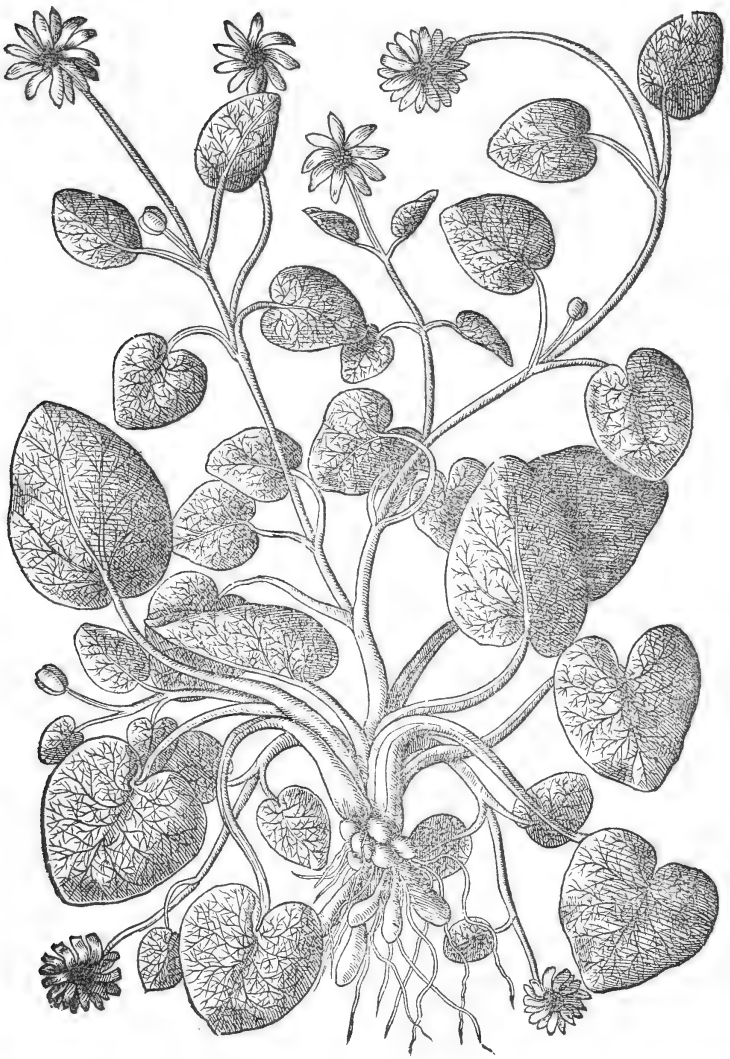

10 *magis attendendum erat uiticulas non profert, quibus humi repat: id quod hederæ cuique natura tributum eſt. ſed longè magis alius quidam nugator accuſandus eſt, quippe qui eo dementiæ deuenerit, ut contendere nobiſcum non erubuerit, hanc plantam minus non eſſe Chelidonium, ſed Vergilij Amellum. Verùm nihil eſt quod magis homines deliros efficiat, quàm ambitioſa temeritas. Minoris chelidonij uires memoriæ prodidit Galenus lib.* VIII. *ſimp. medic. ſic inquiens. Chelidonium minus, cùm acrius ſit maiore, celeriter illitum cutem exulcerat, unguesq; ſcabros eijcit. Succus eius per nares purgat, utpote admodum acer. Itaq; hæc herba quarti ordinis fuerit abſoluti iã, idq; tum in calfaciendo, tum in ſiccando. Herba hæc Græcis χελιδόνιον μικρὸν dicitur: Latinis, Chelidonium minus: Mauritanis, Memiten, & Chilodomon: Italis, Celidonia minore, & Fauoſcello: Germanis, Feiguuartzen, Blanter Kraut, Pfafenhoedlin, & Meienkraut: Hiſpanis, Scrofularia menor: Gallis, Caullons des preſtes, & Eſclere petite.*

Chelidonij minoris uires ex Gal.

Nomina.

Οθόννα. OTHONNA. CAP. CLXXVIII.

a Οία exemp. πελύτηται ὥσπερ σητόκοπα, ἢ φαράγγια, i. multis forami nibus, ueluti à uermibus perforata, friabilia & pauca. Sed Cat. habet ὀλιγόχυλα, i. pauci ſucci.

OThonnam aliqui maioris chelidoniæ ſuccum eſſe aiunt: quidam glaucij: alij ſuccum floribus cornniculati, papaueris expreſſum. Alij permiſtos cæruleæ anagallidis, hyoſcyami, & papaueris ſuccos eſſe contendunt. Alij Troglodyticæ cuiuſdam herbæ ſuccum, quæ othonna uocatur: naſciq; eam in eo Arabiæ tractu, qui ad Aegyptum ſpectat. Othonna folijs erucæ[a], perforatis cribri modo, & ueluti à tinea derofis, ſqualore obſitis, paucis: flore croci, latifolio: quare quidam anemones ſpeciem eſſe putauerunt. Extractus ſuccus oculorum medicamentis adijcitur, ubi expurgare eſt opus: mordet enim, & abſterget omnem caliginem, quæ oculis offunditur. Tradunt humorem quendam ex herba emanare, qui eluros, ſemotis calculis, in paſtillos ad eadem digeritur. Aliqui tamen affirmant, lapidem eſſe Aegyptium, in Thebaide naſcentem, exigua magnitudine, æreo colore, guſtu cum feruore quodam, & adſtrictione, mordaci.

Othonnæ conſideratio.

OThonnam Dioſcoridi fuiſſe incognitam, illud nobis manifeſto argumento eſſe poteſt, quòd nihil ex ſe de ea certi ſcribat, ſed omnia alijs accepta referat, ex quorum tantùm opinione famaq; hæc de Othonna memoriæ prodidit. Non deſunt tamen rei herbariæ periti, qui eam plantam Othonnam eſſe cenſeant, quam Indicos Caryophyllos uocat uulgus. Quibus ego quoque ſubſcriberem, ſi hæc planta erucæ folijs creſceret, ijſq; paucis, cribri modo perforatis, & friabilibus. Verùm cum folioſa ſit planta, & non paucis ſolijs referta, quæ Tanacetum potius, quàm erucam referunt, eaq; cribri modo perforata, aut tanquam à uermibus croſa non ſint, nec friabilia, non uideo ſanè, cur in horum ſententiam concedere queam. Nihil enim me mouet ad probandam horum opinionem floris color, & latifolia imago, alijs reclamantibus notis, cum numeroſa ſint plantarum genera, quæ croceis, & latis proueniunt floribus. Ego quidem, ſi mihi decernendi facultas daretur, in Chryſanthemi genere hanc plantam reponerem, quod tamen alijs, me peritioribus, decernendum relinquo. Cæterùm ut omnibus ſatisfactum eſſe intelligam; duas huiuſce Indicæ plantæ imagines hîc addi curaui. Eſt itaq; hæc planta fruticoſa, caulibus bicubitalibus, & quandoque maioribus, ſtriatis, rectis, ſubruſeſcentibus, è quibus multifida prodeunt folia, & numeroſa, Tanaceti æmula, ſed maiora, & magis diuiſa. Radix illi eſt breuis, ſed numeroſa, nec altè deſcendens. Tria huiuſce plantæ obſeruauimus genera, floribus tantùm differentia. Namque genus eſt cæteris procerius, quod flores profert aureos, magnos, numeroſis admodum ſtipatos folijs. Aliud floribus ſpectatur minoribus, bino, ternoq; eorundem ordine concinnatis, floridis in medio capillamentis, ut in Roſa. Huius flores colore quidem & facie differunt. Ii enim ex aureo in purpureum colorem inclinât, folijs craſſinſculis, nitentibusq;, adeò ut ex holoſerico, quod Vellutum uocamus, à natura facti uideantur. Poſtremum autem, quod prædictis eſt minus, nihil à præſcripto differt, niſi quòd non tam altè adoleſcit, & flores habet ſimplici tantùm foliorum coronamento, ſed cæteris minores. Cætera ſimilia ſunt. Prodeunt omnes è calice oblongo, toroſoq;, Lychnidis coronariæ ferè ſimili, longis pediculis nitentes. Semen inde fit oblongum, tenue, ac nigrum. Excalfacit & ſiccat, quo ſit, ut ea quoque in medicum uſum trahi poſſit, ubi abſtergere, & aperire ſit opus. Hanc cùm admiſceat Paulus ſuis medicamentis, aſſerit quibuſdam in locis maioris chelidonij ſuccum eſſe, eorum fortaſſe opinionem ſecutus, qui ita ſcripſerunt, ut refert Dioſcorides. Eius nomen Græcum ὀθόννα, Latinum item, & Italum Othonna.

Nomina.

Μυὸς οὖτα. AVRICVLA MVRIS. CAP. CLXXIX.

a Meum, addit. λεπτὰ μικρά. i. tenuia parua.
b Meum addit. καθόλα δὲ ἐστὶ ὁμοία τῇ σκολοπενδρίῳ λειοτέρα δὲ καὶ ἐλάττων. i. in uniuerſum ſimilis eſt ſcolopendrio, ſed leuior, & minor.

MVris auricula, quam myoſotida uocant, herba eſt caulibus pluribus ab una radice, aliquatenus ab imo rubentibus, & concauis: folijs anguſtis[a], oblongis, dorſo acuto, elato, nigricantibus, per interualla aſſiduè geminatis, atque in mucronem deſinentibus, & tenuibus cauliculis ex alarum ſinu prodeuntibus: floſculo, ut anagallidis, cæruleo: radix digitali craſſitudine, multis capillamentis fibrata.[b] Radix illita ægilopia ſanat. Sunt qui alſinem, muris auriculam uocitant.

Auriculæ muris conſid.

REperiuntur quidam Dioſcoridis codices, qui hoc loco Alſinem habent quæ libro quarto poſt helxinem deſcribitur, quòd & ipſa nonnullis Muris auricula appelletur. Qua forſitan nominis cognatione adducti, poſteriorum quidam, ex quarto Dioſcoridis uolumine in hunc locum ipſam tranſtulere, ubi ſui generis, uel potius nominis alteram repræſentauit Dioſcorides. Sed quoniam ipſa Dioſcoridis ſcribendi ſeries clariſſimè demonſtrat, Alſinem ſtatim poſt helxinem ſequi debere, quòd ei adeò ſimilis ſit, ut tradat Dioſcorides eandem fuiſſe cum helxine, niſi humilior eſſet; idcirco libro quarto de ea nobis dicendum erit, quòd inibi eius legitimam ſedem eſſe exiſtimemus. Cæterùm hæc, de qua hîc mentio eſt, paſſim menſe Maio floribus ornata uiſitur, nimirum in pratis, in campis, in hortis, ſecus uias, & ubique ferè locorum. Huiuſce uires paucis perſtrinxit Galenus lib. VII. ſimp. med. ſic inquiens. Auricula muris deſiccat ordine ſecundo: cæterum nullam euidentem caliditatem poſſidet.

Nomina.

Ea Græcè μυὸς οὖς ἵππου uocatur: Latinè, Auricula muris: Italicè, Orecchia di topo: Germanicè, Vualdt mangolt mit blauuen bluomen: Hiſpanicè, Oreya de raton yerua: Gallicè, Orelge duratte.

Υσσωπος

AVRICVLA MVRIS.

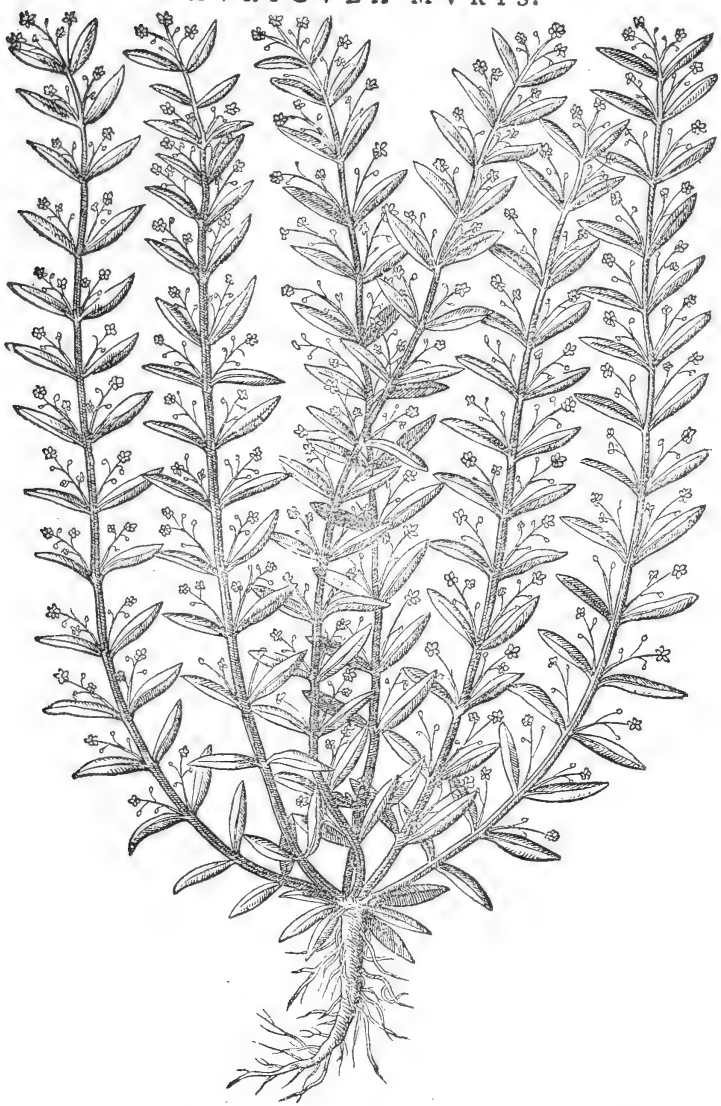

10

Vide. GLASTVM. CAP. CLXXX.

SAtiuum Glaſtum, quo infectores lanarum utuntur, folium habet plantagini ſimile, uerùm pinguius, nigriusque: cuius caulis duûm cubitorum altitudinem excedit. Illita folia tumores omnes diſcutiũt, cruenta uulnera glutinant, ſanguinis profluuia ſiſtunt: ignem ſacrum, phagedænas, putreſcentia ulcera, & quæ ſerpunt, ſanant. Sylueſtre glaſtum ſatiuo ſimile eſt. Folia fert maiora, lactucaceis proxima: caules tenuiores, multifidos, quadántenus rubentes: in quorum cacumine folliculi multi dependent, quandam linguarum effigiem referentes, in quibus ſemen: flore tenui, luteo. Eadem, quæ & ſuprà dicta, præſtat: potu, & illitu lienoſis auxiliatur.

Isatis ſatiua, quam in Hetruria uulgò Guado appellamus, tingendis lanis fullonibus, & infectoribus maximè expetitur, quòd lanarum infectus, quibus cum admiſcetur, firmet, & nunquam deperdi patiatur. Huiuſce maximus habetur prouentus in Vmbria circa Nuceram, ubi oppidum eſt Guadum ideò appellatum, quòd ibi Iſatis frequentiſſima ſeratur. Glaſtum ſylueſtre Plinio inter ſylueſtres lactucas recenſetur lib. XX. cap. VII. quippe quòd illi non ſit abſimile. Fit ex Iſatide cæruleus

Iſatidis
Glaſti

ISATIS DOMESTICA.

Isatidum uires ex Gal.

cæruleus ille color pictoribus expetitus, quem Indicum uocant, de quo diffusius lib. v. suo loco disseremus. Meminit utriusque Isatidis Galenus lib. vi. simpl. medic. sic inquiens. Isatis satiua, qua utuntur tinctores, facultatis est ualenter exiccantis, nondum tamen mordentis: est enim simul amara, atque adstringens. At Isatis syluestris manifestè iam acre quiddam tum gustu, tum actione præfert. Proinde quàm satiua ualentius desiccans, ualentius etiam humidis putredinibus obsistit. 10

Nomina.

Planta Græcis Ἴσατις ἡμέρος, Latinis Glastum satiuum nominatur: Italis, Guado domestico. Quæ uerò Græcis ἰσάτις ἀγρία, Latinis Glastum syluestre, & Italis Guado saluatico appellatur. Vtrunq; Glastum uocant Mauritani Dili, Dileg, Vesme, Chate, Chatis, seu Alchat, Adlen, aut Adhlen, & Nil: Germani, Vueid: Hispani, Pastel: Galli, Pastel de languedoc.

Τηλέφιον. TELEPHIVM. CAP. CLXXXI.

† Meum. σεσὰ λεπτὰ. i. anguſti, tenues.

TElephium herba portulacæ similis, & caule, & folijs: alas binas in singulis foliorum geniculis annectit: ramuli à radice † seni, septeniue prodeunt, folijs referti cæruleis, crassis, lentis, carnosis: flore luteo, aut candido. Nascitur in cultis, & maximè inter uites tempore uerno. Folia senis horis illita albam

ISATIS SYLVESTRIS.

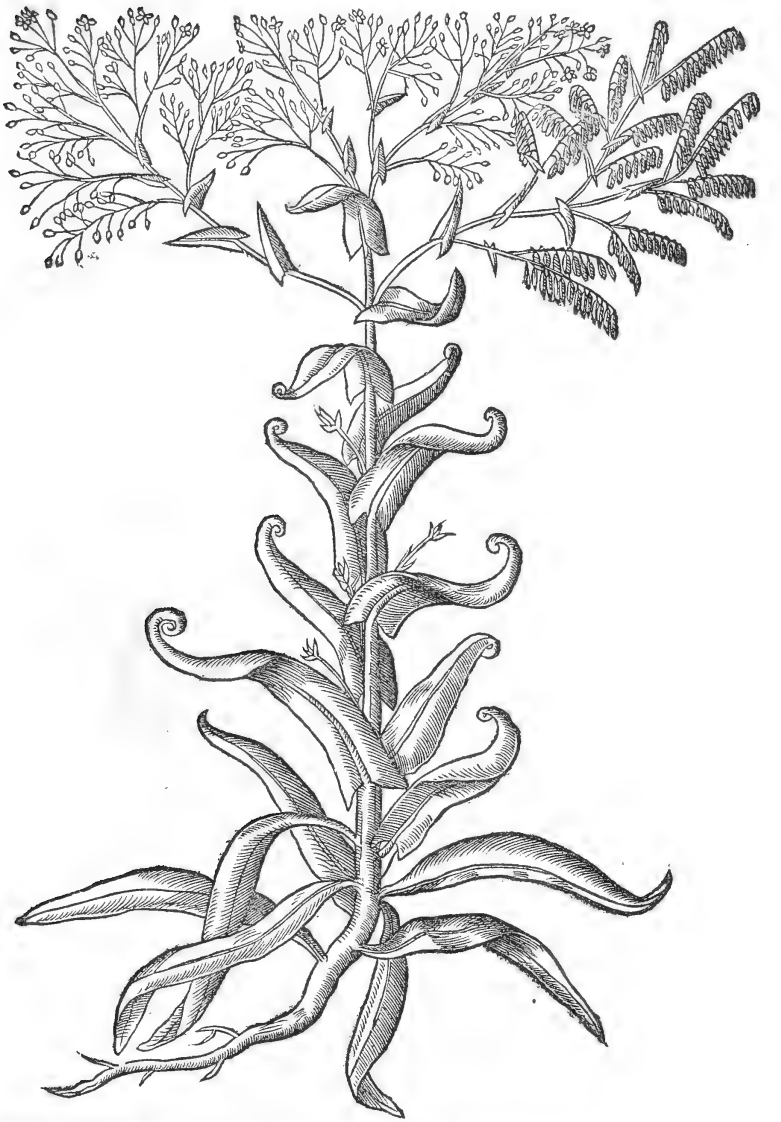

albam uitiliginẽ ſanant: ſed poſtea hordeacea farina illini debet. Perunctam ex aceto etiam in ſole uitiliginem tollunt: ſed ubi inaruerunt, abſterguntur.

QVanquam non deſunt rei herbariæ periti, qui exiſtiment, Telephium eam eſſe ſtirpem, quam quidam Fabariam, alij Fabam pinguem ſeu craſſam, quidam uerò Fabam inuerſam appellant; cùm tamen nulla reperiatur qualitate prædita, qua abſterſoriæ, ſiccãtisq; facultatis particeps dici poſſit, ut Galenus Telephium eſſe teſtatur, foliaq; proferat portulacæ longè maiora, eorum ſanè ſententiæ plane adſtipulari non auſim: tametſi ea compluribus notis Telephium referre uideatur. Telephij uires memoriæ prodidit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcribit. Telephium exicãdis, & detergendi facultate eſt, non tamen inſigniter calida: uerùm in hoc forſan quiſpiam ipſum primi eſſe ordinis cenſeat. Deſiccat tamen ſecundo ordine intenſo, aut certè principio tertij: proinde ad putrida ulcera conuenit, & leucas, & alphos cum aceto ſanat. hactenus Galenus. Cæterùm illas quidem Telephij qualitates haud reperies in Fabaria noſtrate; etſi hæc

Telephij conſiderratio.

Telephij uires ex Gal.

(at

FABARIA.

(ut paulò antè diximus) notis pluribus proximè ad Telephij historiam accedat, ut eius pictura, quam hîc damus, apertè sa- 10
tis demonstrat. At si facultates tantùm obstant, quò minus ea planta Telephium & esse, & dici mereatur, in hoc illa ratio non parum ponderis habitura est, quæ superius ostendimus, uerum Chelidonium minus herbam illam esse, quam in eius mentione depictam exhibuimus. Nam si Arum, teste Galeno, ijs caret facultatibus in Italia, quibus in Græcia præditum est, nil mirum uideri debet, quòd & aliæ plantæ cum solo uires mutauerint suas, ut illi plantæ, & huic Fabariæ dictæ facilè euenisse suspicandum est. Velim tamen in his, ut in alijs quoq; dubijs plantis, suum cuiq; esse iudicium. Herba, quæ τηλέφιον Græcè, Telephium item Latinè dicitur.

Nomina.

LIBRI SECVNDI FINIS.

PETRI

PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI Senenſis Commentarii,

IN LIB. TERTIVM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

Vperioribus, chariſsime Aree, commentarijs, tradidimus de aromatibus, unguentis, oleis, arboribus, earum fructibus, & lacrymis: item de animalibus, cerealibus, oleraceis, & herbis acrimonia praditis. In hoc autem tertio radices, ſuccos, ſemina, herbas, & qua uernacula, & inter ſe cognata cenſentur, quaq́, pluribus ſcatent remedijs, proſequemur.

Ἀγαρικὸν. AGARICVM. CAP. I.

AGaricum radix fertur laſerpitij ſimilis[a], ſed facie ſumma ſolutior, & rariore, fungoſoque tota contextu. Duo eius genera: fœmina, quæ præfertur, rectis intus uenarum diſcurſibus conſtat: mas rotundus eſt, & undique compactior. Vtrique guſtus in initio dulcis, mox ex diſtributione in amaritudinem tranſit. [Gignitur in Sarmatiæ regione, quæ Agaria dicitur. Sunt qui radicem eſſe plantæ affirment: alij ut fungos naſci in arborum caudicibus, quadam putredine.] Gignitur in Galatia Aſiæ, & Cilicia[b] in cedris, ſed friabile, & infirmum. Adſtringendi, calfaciendiq́ue naturam habet. efficax eſt contra tormina, cruditates, & rupta: prodeſt itidem contuſis, & ab alto deuolutis. Datur duobus obolis in uino mulſo febrim non ſentientibus: febriculoſis uerò in aqua mulſa: arquatis quoque, ſuſpirioſis, iocineris, renumque uitio laborantibus, dyſentericis. Item ſi urina ægrè reddatur, ſi uuluæ ſtrangulatus urgeat, ſi pallor membra decoloret, drachma una dari ſolet: ſi tabes infeſtat, ex paſſo: ſi lien negotium exhibet, ex aceto mulſo: ſi diſſolutio ſtomachi eſt, ita ut cibi tenax non ſit, manditur, & ſine ulla humoris ſorbitione deuoratur: ſimili modo acida ructantibus propinatur. ſanguinis reiectiones ſiſtit, tribus obolis ex aqua ſumptum. Facit ad coxendicum, & articulorum dolores, & comitiales morbos, ſi cum aceto mulſo, pari pondere aſſumatur: menſes ciet: fœminis, quas inflatio uuluæ uexat, utiliter æquali modo datur: horrores ſoluit, datum ante febrium acceſſiones: aluum purgat, drachma una, aut altera, ſi cum aqua mulſa bibatur: uenenorum antidotum eſt denarij inſtar, cum[c] diluta potione ſumptum: ſi ſerpentes ictum uibrarunt, morſumque ſubfixerunt, tribus obolis ex uino potum,[d] mirè auxiliatur. In ſumma, internis omnibus uitijs conuenit, pro uiribus, & ætate datum, nunc ex aqua, nunc ex uino: ijs ex aceto mulſo, alijs ex aqua mulſa.

a Meũ. ὁ δὲ πυξνὸς τῶν ἐπιφανέστερον ὥσπερ τὸ σιλφίον, ἀφοιὸς δὲ ἐστὶ ὅλιν. i. non ita denſa ſuperficie, ſicuti ſilphium, nã tota rara eſt. Concluſa non legit Orib.

b Meũ & Cat. ἐπὶ δένδρων. i. ſuper arborib. Idem leg. Oribaſius.

c Meum. μετὰ κραμμάτος. i. cum diluta uini potione.

d Meum, non legit, mirè.

AGaricum fungus eſt in arboribus naſcens. Plura de eo diximus libro primo in laricis arboris hiſtoria. Præſtantiſſimum habetur in Tridentinis montibus, ubi ſæpiſſimè proprijs manibus illud diuulſimus, adacta ſecuricula. Cæterum tametſi Plinius lib. XVI. cap. VIII. omnes glandiferas arbores Agaricum ferre tradat; in Tridentinis tamen ſyluis, ac etiam in reliquis Italiæ locis, quod equidem uiderim, ſoli tantùm larici innaſcitur. In cedro Agaricum gigni, tum in Aſiæ Galatia, tum in Cilicia ſcribit Dioſcorides, nulla eius mentione facta, quòd in larice ipſa, ac glandiferis (ut Plinius inquit) arboribus prouenit. Fuſchſius medicus ætate noſtra celebris in libro de compoſitione medicamentorum, quem nuper auctum excudit, Agaricũ ex Sarmatia per Illyriã Venetias afferri tradit, & ex Galatia & Cilicia Alexãdriam, & ab Alexandria Venetias. eo fortaſſe argumento ductus, quòd Dioſcorides auctor ſit agaricũ naſci in Sarmatiæ regione, in Galatia Aſiæ & Cilicia. Verùm iampridem desijt ex illis locis importari, ut teſtantur mercatores & pharmacopœi. Equidem compertum habeo, omne ferè agaricum, quod Venetijs uenditur, partim deferri ex Tridentinis montibus, in quibus ſunt ſyluæ laricibus refertæ, partim ex Vulturenæ agro, & alijs finitimis locis, partim ex Norico tractu. Neque certè unquam, dum ego Venetijs agerem, intelligere potui, quòd agaricum aliunde conueheretur. Quare adducor, ut putem, Fuchſium uirum alioquin eruditiſſimum, in hoc planè deceptum eſſe. Agarici meminit Galenus ſub quodam radicis genere lib. VI. de ſimplicium medicamentorum facultate, ubi ſic inquit. Agarici radix, hoc eſt, quæ trunco innaſcitur, primo quidem guſtu dulcis, ſed paulò pòſt ſubamara apparet: & acrimoniæ quandam ſpeciem temporis ſpatio inducit, læniculæq́; adſtrictionis. eſt & conſiſtentia laxa. Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, ſi quidem quæ ſuperioribus commentarijs dicta ſunt, meminerimus, quòd

Agarici conſideratio.

Fuch. lapſus.

Agarici uires ex Gal.

AGARICVM.

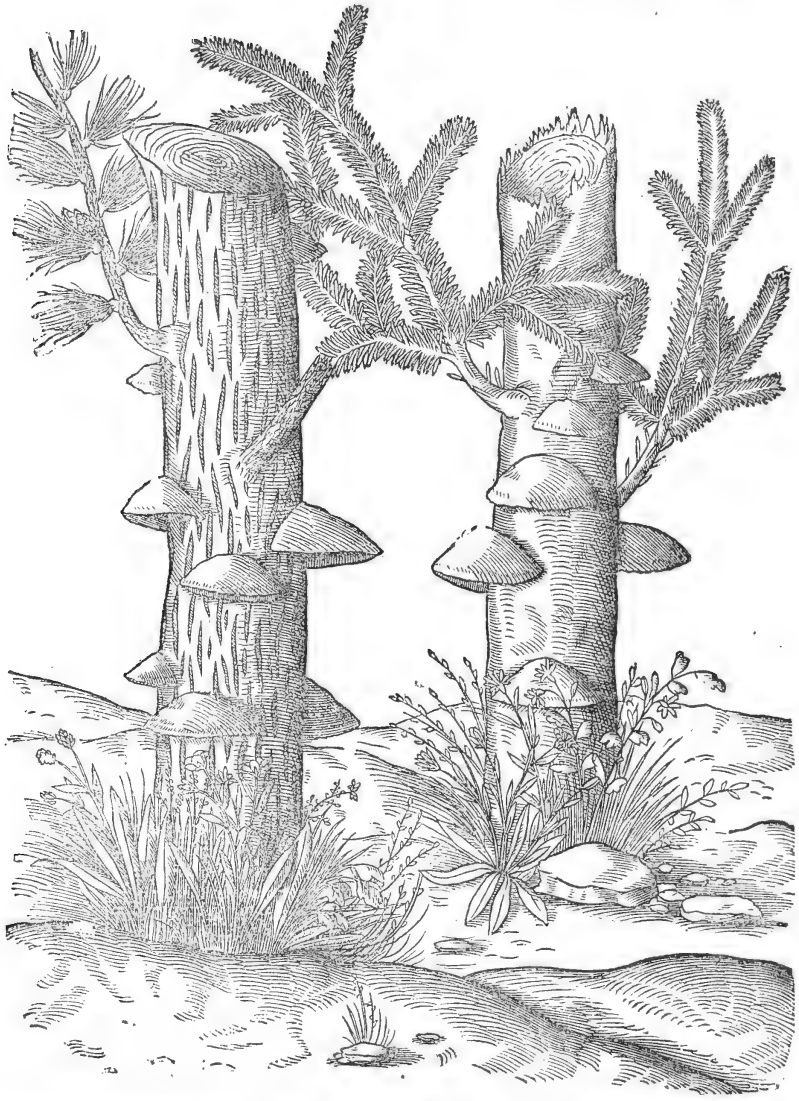

medicamentum hoc compositum est ex substantia aerea, & terrea à caliditate extenuata: porrò minimum habet substantiæ aqueæ. Hac ratione, & digerendi, & calfaciendi uim habet, & crassitudinem incidendi, tum infarctus uiscerum expurgandi. Proinde regio morbo laborantes sanat, eos utique, qui sic ab infarctu iecoris laborant. Iuuat & morbo comitiali obnoxios eadem facultate, tum rigores per circuitum recurrētes ex crassis, aut uiscosis humoribus natos sanat. Iuuat & morsos à bestijs frigore lædentibus, aut compunctos, tum foris in affecta parte impositum, tum intrò in corpus sumptum pondere drachmæ unius cum uino diluto. Est & purgatorium. Et lib. primo de antidotis idem Galenus inquit. Agaricum fraudem nullam admittit. optimum est læuissimum: densum uerò, & graue, & lignosum deterrimum. Quod autem inter hæc medium est, quantum signis, tantùm & uiribus ab utrisque distabit, hactenus Galenus. De uiribus Agarici Mesues quoque scripsit, sic inquiens. Agaricum deijcit utranque bilem, ac etiam pituitam ipsam: crassos, lentos, putrescentesq; humores expellit. Eius propria facultas est cerebrum, omniumq; sensuum organa, ac musculos expurgare: excrementa, quæ spinali medullæ pariter & nervis inhæserint, educere: pulmonem, ac pectus à lentis, ac putrescentibus humoribus detergere: ac deinde uentriculum, iecur, lienem, renes, & in mulieribus uterum mundare. Præter hæc soluit Agari-

Ex Mesue.

cum

cum compaginum omnium contumacem materiam. Quapropter non mirum uidetur, nocaſſe Democritum agaricum familiarem medicinam, cùm ad omnes corporis partes conformitatem habeat. Nam non imbecilles poſſidet uires ad pleroſque tum capitis, tum cerebri, tum eiuſdem membranarum morbos: nempe diuturnum dolorem, comitialem morbum, apoplexiam, uertigines, maniam, atram bilem, & cerebri inflammationes. Eſt etiam morborum omnium, quorum cauſa fuit obſtructio, medicina admodum ſingularis. quo fit, ut regio morbo affectis, aqua intercute laborantibus, ac liene uexatis leuamentum præſtet. Vrinam quoque pellit, ac menſes commodè ciet. Coloris nitorem Agarici uſus toti corpori commendat. Ventris tineas tum necat, tum deijcit. Coxendicum doloribus conuenit, & diuturnas febres diſcutit. Non deſunt quoque, qui Agarico proſapone utantur, dum caput lauant, eum conferre putantes ad frigidos capitis morbos. Quod Græci ἀγαρικὸν, Latini quoque Agaricum dicunt: Mauritani, Garichum, ſeu Garicum: Itali, Agarico: Germani, Dannen Nomina.
ſchwam: Hiſpani, Agarico: Galli, Agaric: Boemi AgaryKa: Poloni Modrzewiowa.

RHABARBARVM.

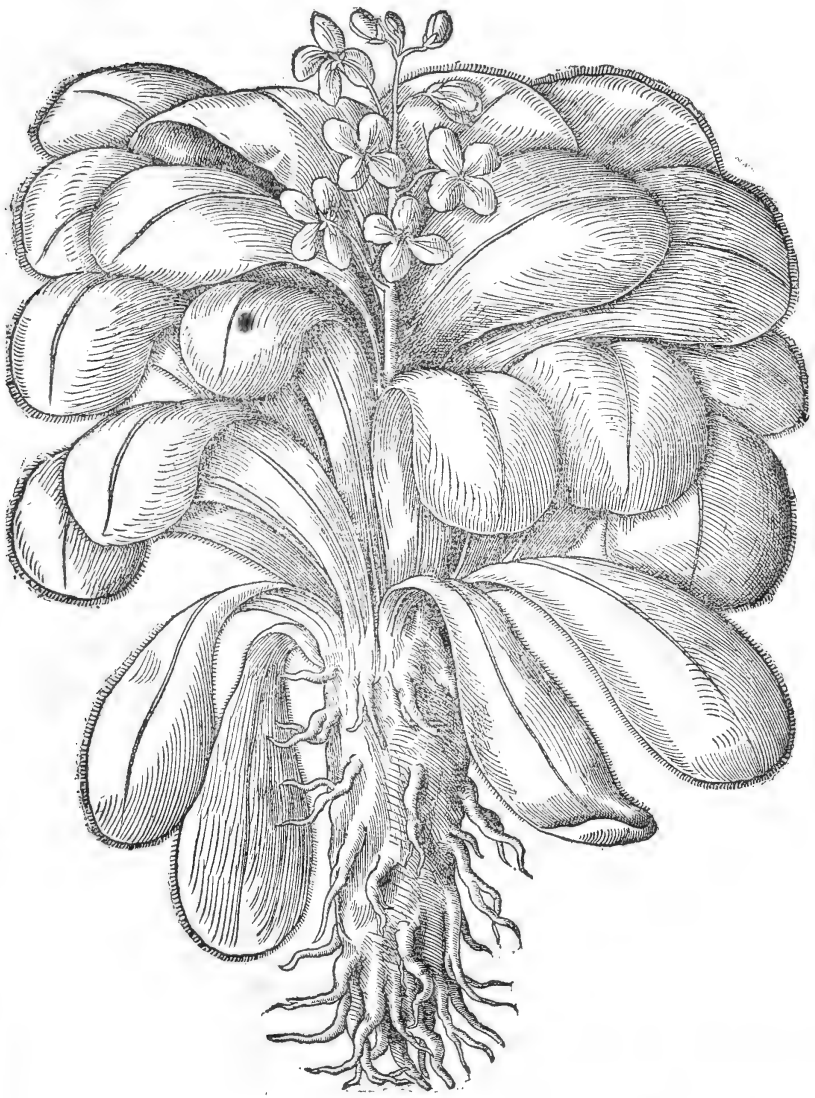

Ῥα, ῥῆον. RHAPONTICVM. CAP. II.

RHa,aliqui rheum, Latini rhaponticum uocant,prouenit in ijs,quæ ſupra Boſphorum ſunt, regionibus,ex quibus affertur. Radix nigra, centaurio magno ſimilis,ſed minor[a], & rufior, fungoſa, aliqua..tum læuis,ſine odore.Optimum habetur,quod teredines non ſenſit,ſi guſtatu[b] cum remiſſa adſtrictione lenteſcat,manducatumque colorem reddat pallidum,aut ad crocum inclinantem.Id epotum facit ad inflationes,ſtomachi imbecilitatem,& omne genus dolores,ad conuulſa,rupta, lienoſos, hepaticos,tor . ina,& renum,ueſicæ,& pectoris uitia,aduerſus intenta præcordia,& uuluæ mala, coxendicum dolores,ſanguinis excreationes,ſuſpiria,ſingultus,dyſenterias,& cœliacorum affectus, contra febrium circuitus, & uenenatorum morſus. Datur in ſingulis ualetudinibus eodem, quo agaricum pondere,& cum eiſdem liquoribus : ſi febri careant in mulſo : ſin aliter ex aqua mulſa : ſi tabem experiuntur,ex paſſo : ſi lienis exercet,in aceto mulſo:ſi diſſolutio eſt ſtomachi,id eſt, cum cibi tenax non eſt, manditur, & ſine ſorbitione ulla deuoratur.Liuentia,lichenasq; tollit,cum aceto illitum.Inflammationes omnes ueteres ex aqua oblitum diſſipat. Summa eius uis adſtringens,cum aliquanto calore.

a Meũ.ἐυερυθρὸν δεύτερα.i. rubicundior. Sed Cat.ἐπυρῳδὲς τέρα.i.rutilantior.

b Orib.habet ῥάιστα. i. maximè.

Rhapontici conſid.

RHaponticum officinæ Rheuponticum uocant. Quod nomen ſibi aſciuiſſe uidetur à Rha fluuio regionem quandam Ponto conterminam præterluente,in cuius fluminis ripis numeroſum naſcitur. Cuius rei teſtis eſt Ammianus Marcellinus lib.XXII.ſuarum hiſtoriarum,ubi ſic ſcribit.Tanais,qui inter Caucaſias oriens rupes per ſinuoſos labitur circunflexus,Aſiamq; ab Europa diſterminans,in ſtagnis Mæoticis delitеſcit. Huic Rha uicinus eſt amnis,in cuius ſupercilijs uegetabilis quædam eiuſdem nominis gignitur radix, ad multiplices medelarum uſus proficiens. hæc Ammianus. Legitimum paucis abhinc annis ad nos aduchi cæpit. Nam multo antea tempore Rhapontici uice maioris centaurij radix in medicinæ uſum irrepſerat. Qua etiam noſtra ætate non deſunt, qui Rhapontici loco utantur, recentiorum inuenta reſpuentes, cùm hactenus legitimum Rhaponticum neque nouerint,neque uiderint : tanta eſt quorundam pertinacia. Credidere ad hæc peritiſſimorum medicorum quidam,præterito nuper æuo, Rhabarbarum à Rhapontico Dioſcoridis nullo diſcrimine differre. Quippe quoniam eorum temporis curriculo legitimum Rhaponticum Italia non uiderat. Quod cùm paucos poſt annos ad nos eſſet allatum,non defuere qui priorum reuocauerint ſententiam. Id quod maximè palàm facit Manardus Ferrarienſis in ſuis epiſtolis. Quandoquidem is libro. VI. epiſtola II. firma hac, & ſtabili ducebatur opinione, uulgare noſtri uſus Rhabarbarum, & Dioſcoridis Rhaponticum & idem eſſe, & nihil inter ſe cognatione differre. Veruntamen cùm poſtea legitimum conſpexiſſet Rhaponticum è Moſchouia allatum, quod Dioſcoridis hiſtoriam notis omnibus referret, nouam ſtatim induit opinionem, & priorem, quam habuit, reuocauit, ultima quinti libri epiſtola ad Leonicenum ſcribens. Rhaponticum primùm uidi ego Venetijs in officina ad medici inſignium è Conſtantinopoli allatum, ac deinde aliis pluribus in locis etiam ex Alexandria conuectum. quod nullis reclamantibus notis, uerum antiquorum Rhaponticum refert. Inuehitur Auerroes lib.V.ſuarum collectanearum tum in Galenum, tum in reliquos, qui dixerunt Rhabarbarum facultate tantùm adſtringenti pollere, quòd purgatoriam, quæ illi ineſt, facultatem minimè compererint : cùm tamen Auerroes ipſe ſit maximopere carpendus, quòd neque Galenus, neque cæteri ſeniores Rhabarbari noſtri uſus uſquam meminerint, nec quicquam de eo poſteritatis memoriæ prodiderint, tametſi de Rhapontico à Dioſcoride deſcripto plura tradiderint, inter cuius facultates nulla penitus, quæ purgando ſit, inueniri poteſt. Rhapontici meminere, ſub Rhabarbari tamen titulo, niſi interpretis (ut ferè ſuſpicor) ſit lapſus, cùm Serapio, tum etiam Auicenna. quandoquidem non plures ſuo Rhabarbaro aſſignauere facultates, quàm qui eos præceſſerunt, Rhapontico aſſignauerint. Quippe quòd eorum neuter ſcripſerit, ſuum Rhabarbarum deiectoria facultate pollere. Id quod uerum indicium præbet, ſcripſiſſe hos de Rhapontico, non autem de Rhabarbaro. Quo fit, ut non ab re putandum ſit, id eueniſſe interpretum ignorantia Rhaponticum in Rhabarbarum permutantium. Cognouit tamen legitimum(ni fallor)ætatis noſtræ Rhabarbarum Paulus Aegineta, cùm ipſius meminerit libro VII.cap.XI.in quibuſdam medicamentis aduerſus podagras, quorum cognomina ſunt diacorallion,compoſitio Agapeti, & compoſitio atactos. Verùm non propterea credidit ipſe, Rhaponticum à Rhabarbaro differre. Cuius rei auctor is fidem manifeſtam facit libro primo cap.XLIII.ubi ſcribit,quòd denorata terebinthina reſina oluæ quantitate dormituris aluum leniter mollit, & quòd id præſtatur efficacius,ſi Rheipontici momentum admiſceatur. Ex quibus palàm fit, per Rhaponticum Paulo Rhabarbarum deſignari,quòd fortaſſe inter hæc exiſtimauerit nullam intercedere cognationis differentiam. quemadmodum credidere recentiorum quidam, de quibus paulò antè diximus. Paulo enim ſi Rheipontici, & Rheibarbari aliqua interceſſiſſet differentia, ubi peculiariter de ſimplicibus medicamentis agit, de utrorumq; facultate ſpeciatim ſcripſiſſet. Sed cùm ibi tantùm Pontici meminerit, indicium haud dubium eſt, illi Barbari, & Pontici nullam fuiſſe differentiam. Cæterùm Ruellius eos acriter reprehendit, qui inter Rhaponticum, & Rhabarbarum noſtrum diſcrimen faciunt,cùm ſua ferat opinio, alterum ab altero minimè diſſidere : atque ſi qua differentia reperiatur, eam non alunde prouenire,quàm regionum,ubi gignitur, diuerſitate,clementia,uel inclementia cæli. Neque alia ratione aſſerit,Ponticum nullo odore commendari,quàm aquilonarium regionum,in quibus oritur,immani frigiditate : cùm tamen Pontica regio non uſque adeò ſit frigida,ut Ruellij ſententia admitti debeat, ſed ut potius tanquam inanis reprobanda uideatur. Quandoquidem ſequeretur,quòd cætera ſiirpiũ genera, quæ tam in oriente,quàm in meridie odoris fragrantia commendantur,in aquilonari plaga, & in ipſa Ponti regione penitus inodoræ reperirentur. Quod tamen falſum eſſe ſemper crediderim:nam quamuis ſtirpes omnes,quæ in aquilonaribus regionibus oriuntur(de his,quæ natura odoratiores habentur, intelligo)ex climatum, & aeris algore, ſint odore,ac cæteris qualitatibus imbecilliores;non ob id tamen harum qualitatum adeò expertes deprehenduntur, ut diſcerni nequeant:quin & in quemlibet uſum,ubi ſcilicet conferant, non recipiantur ſuis

Quorundam error.

Vana Auerrois calumnia contra Gal.

Rhapontici, & rhabarbari diſcrimen.

in

in regionibus. Quippe ſi ob frigoris, ac regionum inclementiam ſuas innatas qualitates penitus exuerent, adeò ut ſola tantùm forma remaneret, propriam omnino peruerterent ſpeciem. Quod tamen nulla ratione, nec auctoritate probatur. Siquidem compertum iampridem apud nos eſt, quòd quanquam Celtica nardus, quæ à quibuſdam Carinthiæ, & Stiriæ alpibus nobis affertur, à quibus penè quatuor, uel quinque totius anni menſibus, nix colliquata labitur; itemque acori radix, quæ noſtro æuo ex Sarmatia Europæa, glacie, & niuibus maiore anni parte ſemper obducta, aduehitur in calami odorati uſum, odore tam ualido, nareſq; feriente fragrare non deprehenduntur, quemadmodum Celtica illa nardus, quæ ex Liguria, & Iſtria defertur, & acorum, quod ex Ponto, Syria, & Aegypto petitur; non tamen ob hoc euenit unquam, quin ſuis proprijs ac naturalibus fragrent odoribus. Quo fit, ut infirma admodum, quantum equidem conijcio, ſit Ruellij ſententia. Quare hinc nobis concludere liceat, Rhaponticum odoris expers non eſſe, aeris, ſoli, & regionis algore, ſed quòd alia à Rhabarbarico uel Indico ſit planta. Declarant præter hæc, Rhabarbarum à Rhapontico plurimùm diſtare purgatoria uis, quam natura ipſa Rhabarbaro largita eſt, odor nares feriens, compacta ſimul ſubſtantia, aureus color, ariditas, amaritudo, quæ guſtu percipitur, & ponderis grauitas. Quodoquidem Rhaponticum nullo odore commendatur, minimè deiectionem moliatur, cùm potius adſtringat; non eſt amarum, ſed ſubacre; non aridum, ſed lentum; non compactum, ſed rarum, non ponderoſum, ſed admodum lene. Quibus rationibus fretus non temerè aſſerendum putauerim, Ruellium hac in re magnopere hallucinatum fuiſſe, præſertimq; cùm dicat, nullo alio diſcrimine Rhabarbarum à Rhapontico differre, quàm odore tantùm. Vanum quippe uidetur argumentari, Rhabarbarum, & Rhaponticum unam & eandem eſſe radicem, quòd forma, colore, ac ſpecie nihil inter ſe diſtare oculorum ſenſibus appareant, cùm tam in facultatibus, quàm qualitatibus, maximè inter ſe differant. In ſimili errore uerſantur etiam ij (ſunt enim qui ita ſentiant) qui ſibi falsò perſuadent, abietis lacrymam à larigna nihil diſſidere, ac unam & eandem lacrymam eſſe, eo quòd in colore, in ſubſtantia, ac in cæteris notis, in quibus perpendendis oculi tantùm iudices ſunt, adeò perſimiles uideantur, ut uiſibili facultate altera ab altera diſcerni non poſſit. Verùm ſi quis rem cæteris ſenſibus experiri aggrediatur, diſcriminis certior fiet: nanque olfactu odoris fragrantiam haud inſuauem, guſtu uerò amarorem in abietis lacryma comperiet, quibus larigna caret. Et quiſnam iuniperi reſinam à lentiſcina ſecerneret, niſi rei ipſius incorruptus iudex fuerit guſtus? Quis à ſtrobilina reſina, & à quibuſdam gummi globulis thus ipſum agnoſceret, niſi adulterium tum igne, tum guſtu deprehenderetur? Tanta præterea intercedit ſimilitudo inter piſtacium, & unguentariam glandem, ut niſi hæc amaritudinem guſtui relinqueret; illud uerò dulcedinem, difficillimum ſanè fuerit alterum ab altera diſtinguere. Quid porrò inter ſe ſimilius reperitur, quàm caſſia, & cinnamomum, etſi hæc omnino ſpecie non conueniant? Hinc facilè adductus ſum, ut nullius momenti eorum argumenta ſemper exiſtimauerim, qui res ſecundum quaſdam tantùm qualitates dijudicant, quibus etiam ſæpe decipiuntur, ut ij, qui hac leui ratione ducti, Rhabarbarum, & Rhaponticum idem eſſe contendunt. Meminit Rhapontici Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita ſcriptum reliquit. Rheum, quidam ipſum Rha nuncupant, miſſam habet tum temperaturam, tum facultatem. Habet enim quiddam terreſtre frigidum, cui indicio eſt adſtrictio, & adiuncta eſt quædam illi caliditas: ſiquidem ſi pluſculum mandatur, ſubacre conſpicitur. Quinetiam aereæ cuiuſdam ſubſtantiæ ſubtilis eſt particeps, quod indicat tum laxitas, tum leuitas: uerùm non minimè & opera. Ob id enim licèt adſtringens, tamen non tantùm conuulſis, ſed & ruptis, & orthopnœæ prodeſt. Sic quoque liuentia, & lichenas ſanat cum aceto illitum. Porrò quod adſtrictionis opera haud inſtrenua ſunt, hinc diſcere liceat, quòd ſanguinem expuentibus, cœliacis, & dyſentericis conferat: nec enim reluctatur terreſtri frigido tenue aereum, imò eo quòd deducat, & in altum perducat ualentioris effectus cauſa exiſtit. Et in libro de antidotis primo: In Rheo, inquit, quoque fraus committitur: nam quibus in locis naſcitur, ſimul atque euulſum eſt, ipſum elixant, quò ſuccum remittant, ac tam ſuccum, ut ſyncerum, & aqueæ impermiſtum, quàm Rheum exiccatum, ut non elixum ad nos poſtea mittunt. Idcirco ſcire oportet adulteratum dignoſcere. quod facillimè ab his deprehenditur, qui Rheum ſua ſponte naſcens uiderunt. hactenus Galenus. Cæterùm adulterium, quod in Rheo fieri prodidit Galenus, id (ut paulò poſt dicturi ſumus) de Rhabarbaro tradidit Meſues. Cui tria Rhei conſtituuntur genera, nempe Turcicum, Barbarum, & Indicum, quod & Sceniticum uocat, omnia à regionibus, à quibus conueheruntur, cognominata, uel in quibus proueniunt. Quippe Turcicum nil aliud illi deſignatur, quàm Ponticum, uel quòd è Ponto ad Turcas uicinos deferatur, uel quòd ab ijs ſaltuoſis conuallibus, in quibus ultra Tanain fluuium priores Turcæ, Pomponij Melæ, & Plinij teſtimonio, uenationibus ferè uixere tantùm, iampridem in Pontum fuerit delatum. Siquidem ab his non longè diſtat Rha fluuius, circa quem Rha, quod Ponticum poſteri uocauere, probatiſſimorum auctorum teſtimonio, oriri certò ſcimus, fluminis illius nomine pariter appellatum. Quo fit, ut hac in re non dubitauerim errare etiam Meſuem. quippe qui inter Rhei genera aluum ducentia Ponticum admiſcuerit, à cæteris tum ſpecie, tum facultate diuerſum, quamuis fortaſſe rectius id Turcicum appellauerit, quàm Ponticum. Porrò Indicum ab India dictum, ubi frequentiſſimum prouenit, nemo eſt qui ambigat. Sed quánam ratione Sceniticum, & Indicum idem eſſe dixerit Meſues, hactenus compertum non habeo: niſi fortaſſe Scinicum rectius legendum fuerit, quòd à Sinis extremæ Indiæ populis (ut arbitror) deferatur, cùm plura quoque aromatum genera ea regio mittat. Id quod manifeſtè idem declarat Meſues: quippe qui Scenicum, uel Sceniticum Indum eſſe affirmat. Scenitæ enim (ut infrà dicemus) Indiæ populi non ſunt, ſed potius Sini, à quibus Sinicum, non Scenicum, ut uulgata habet lectio, mea quidem ſententia, uocari debet. Sunt tamen qui uelint Scenicum, nec Indicum eſſe, nec à Sinarum regione oriundum, quòd à Mauritanis non Scinicum, ſed Scenicum dicatur. Quamobrem eorum quidam, ut Adamus Lonicerus, in Arabia hoc naſci cenſet, & à Scenitis illius regionis populis Scenicum, ſiue Sceniticum uocari putat. Fuchſius uerò Meſuis opinionem ſecutus, nullam inter Indicum, & Scenicum facit differentiam. quippe qui ſcripſerit libro primo de compoſitione medicamentorum, Rheum Indicum eſſe uocatum, quòd ex India, aut locis Indiæ proximis, nempe à Scenitis populis, ut auctor eſt Stephanus de urbibus Perſidis, deferatur. Verùm cùm Scenitæ deſertæ Arabiæ populi omni aromatum genere ſint deſtituti, cùmq; aſſerat Meſues Sceniticum rheum, & Indicum idem eſſe, cadit, peritéque Loniceri opinio. Velim tamen ſi poſſem Fuchſij ſententiam probare. Verùm cùm Scenitæ

Ruellij, & aliquorũ error.

Rhapontici uires ex Gal.

Rhei Turcici nomenclatio.

Rhei Indici nominatio.

Rhei Barbarici nomenclatura.

etiam Straboni populi sint è Parthorum collegio Arlæ, et Martyanæ montes incolentes, distentque ab Indiæ finibus millia ribus plusquàm mille & quingentis, nescio profectò, quónam modo Indicum rheum à Scenitis Parthorum populis Scenniticum dici possit. quo fit, ut etiam Fuchsij opinionem longius sustinere nequeam. Ad hæc de Barbarici nomenclatura varia admodum est recentiorum medicorum sententia. Quandoquidem sunt qui velint sic dictum à Barbaria Aphricæ provincia, sic vulgariter appellata, ubi olim Carthago clarissima habuit sedem. Horum opinionem sequitur Fuchsius, quòd scripserit libro primo de compositione medicamentorum, id uerum fuisse Rhabarbaricum, quod superioribus annis secum adduxere mulites, qui cum Carolo Imperatore Tunetum expugnauere. Alij Barbaricum uocari credunt, quòd à Barbari Indiæ ciuitate, quæ intra Indi fluuij fauces est sita, denehi censent, rati Indicum, & Barbaricum idem esse. Alij autem à Barbaria Erythræi pelagi insula, sic appellatum existimant, quòd Indiæ naues, ac liburnicæ aromata deferentes magnum Iuæ mercis, ibi iampridem habuerint emporium, à quo per Arabicum sinum, traiecto prius angusto mari de Mecha, aromatum omne genus in Aegyptum per alias deferebatur nationes. Sed aliter se habet opinio nostra: quippe quòd semper existimauerim, Rhabarbarum ex Troglodytica Aethiopiæ regione ad nos deferri, & ibi etiam oriri, quòd ea regio Barbarica antiquis fuerit appellata. Siquidem inuenio Galenum scripsisse tum lib. VI. de simplicium medicamentorum facultate, tum lib. IIII. cap. VI. de tuenda sanitate, gingiber ex Barbaria ad nos conuehi: quod tamen Dioscorides superiore libro, & Plinius lib. XII. cap. VII. à Troglodytis deferri, & in eorum regione nasci tradunt. Quinetiam reperio, glandem unguentariam, quam Galenus ex Barbarica regione adferri scribit, Dioscoridem libro sequenti in Aethiopia, ubi est Troglodytica regio, & Plinium libro XII. cap. XXI. Troglodytis nasci posteritatis memoriæ prodidisse. Ex quibus sanè liquidò constare puto, Troglodyticam regionem, & Barbaricam antiquis unam & eandem fuisse. Huc præterea accedit alia Plinij auctoritas, qui libro iam bis citato, cap. XIX. ubi raritatis cinnamomi causam reddit, id accidisse scribit, incensis syluis Barbarorum ira. Nam cùm ipso inibi teste, oriatur cinnamomum in Aethiopia Troglodytis connubio permista, non alias utique gentes Barbaras appellasse credimus, quàm Troglodytas. Quamobrem & myrrham Trogloditicam appellauit Barbaram cap. XVI. eiusdem uoluminis. Nec ab re quidem Galeno, & Plinio Troglodytæ Barbari speciatim dicuntur, cùm scripserit Pomponius Mela grauissimus auctor libro primo de situ orbis, eos magis stridere, quàm loqui, specus tantùm subire, & ai serpentium carnibus. Quæ sanè omnia ita in mea me firmant opinione, ut certò credam, Rheum illud uerè esse Barbaricum, quod ex Troglodytica afferatur regione. Sententiam nostram magis adhuc confirmare uidetur Strabo, quòd lib. XV. suæ Geographiæ apertè testetur, eo omnia in aromatum, & plantarum genere oriri in Arabia, & Aethiopia, quæ in India australi proueniunt, quòd hæ regiones sole persimiles sint. Non placet igitur, ut dicam liberè quod sentio, Fuchsij opinio ob prædictas tum rationes, tum auctoritates, tum etiam quoniam apud nullum usquam legerim ex ea Aphricæ parte, quæ uulgò dicitur Barbaria, Rha aliquod afferri, quod ibi prouenerit. Quin nec aliorum sententias comprobauerim, quoniam nec illud, quod à Barbari Indiæ ciuitate, nec illud, quod à Barbaria Erythræi pelagi insula aduehitur, rectè Barbarum dici potest, cùm ex India utrunque petatur, & quòd nullus extet auctor, qui à Barbari ciuitate Rhabarbarum scribat suam duxisse originem. Quare illud legitimum esse Rhabarbarum mea demum firma sententia est, quod ex Troglodytica Aethiopiæ regione fuerit aduectum. Quod facilè fortasse Veneti, qui quotannis in Alexandriam nauigant, seligere possent ab Indico: quod certò sciam, multa aromatum genera præter Indica eò ex Aethiopia, ex felici Arabia per carouanas (ut uocant) comportari. Porrò non solùm in præscriptis locis Rhabarbaricum prouenit, sed etiam copiosissimum habetur in locis quibusdam, magno Regi Chan, Cataij Domino, subiectis. Regionis (ut illi uocant) Succuir, si Persis negociatoribus, qui illuc uadunt, est adhibenda fides. Dicunt enim prouinciam hanc adeò Rhabarbaro abundare, ut inde per uniuersum deferatur orbem. Optimum nasci aiunt nõ longè ab huiusce Regionis Metropoli, quæ SVCCVIR, quemadmodum plaga tota appellatur, quibusdam in montibus, ipsisq; emmẽtibus ac saxosis, ubi plurimi scaturiunt fontes, & sylua habentur diuersarum arborum generibus refertæ. Terram aiunt ibi esse rubram, lutosamq;, tũ propter pluuias multas, tũ etiã propter fontiũ riuulos, qui locũ irrigant, et madefaciunt. In his itaq; montibus Rhabarbarũ prouenit (ut illi narrant) caule ab radice haud spithama longiore, è quo folia copiosa proueniunt, binũm dodrantum longitudine, ex angusta origine in latum desinentia, et deorsum spectantia, ut ex appicta hîc imagine apparet. Serrata illi folia non sunt, sed lanugine quadam pilosa circũqua que obducta. Hæc dũ adolescunt, uiridia sunt, at qui consenescentia lutea fiunt, & in humum concidunt, è medio foliorum stipa in cauliculus siue germẽ ex crassiori caule prodit, in cuius summitate flores exeunt, purpureis uiolis haud ualde dissimiles, colore cæruleo subalbicante, odore acuto simul & grani, adeò, ut olfactu displiceat. Radices bipalmarẽ longitudinem superant, colore exterius ex rufo nigricãte, uerùm non omnibus æqualis habetur crassitudo. Nam aliæ crassiores, aliæ tenuiores, ut in cæteris etiam plantis pleraque fit. Veruntamen, quæ ad summam crassitudinem adoleuerunt, humani cruris molem æquare solent. fibris ubique radix referta est, quibus in humum defixis, alimentum capessit. Interna pulpa aureo colore nitet, rubris quamplurimis intercursantibus uenis. Succo madet copioso tum croceo, tum purpureo, qui suo lentore facilè manus implicat, & colore inficit, dum radices repurgantur, & secantur in partes. Nam simulac fuerint effossæ, rizotomi eas repurgant, & secant. Cæterùm haud statim à sectione tractãs filo suspendunt, ne succus guttatim stillans deperdatur. Quare seriatim particulas super asseribus collocant, uertuntq;, ac inuertunt, quotidie pluries. Hoc enim modo incrassatus succus non deperditur, sed in sua seruatur radice. Quatriduo deinde transacto, particulas funiculo traiciunt, & suspendunt in umbra, locis apertis, quò tamen solis radij accedere nequeant. Siccantur enim hoc modo uentorum flatibus, in libero aere, duorum mensium spatio, & deinde negotiatoribus uenduntur. Effodiuntur radices ineunte uere, in ipsa prima foliorum germinatione. Vbi autem Aestate radices erutæ fuerint, foliosa existente planta, tanquam euanidæ crocco illo succo carent, quo fit ut uiribus infirmiores habeantur. Recentes uenunt uili admodum pretio. Siquidem plenus currus tribus, aut quatuor argenti drachmis emitur. Quamobrem, nisi plurimi accederent negotiatores, qui Rhabarbarum peterent, illud haud unquam Incolæ effoderent in proprium medicamentorum usum. Sunt qui putent nusquam, præterquam in hac regione, nasci Rhabarbarum, quòd Indi, & qui Chinam inhabitant Regionem, eò illud emptum accedant.

dant. Sed an id uerum ſit, cur comprobem non habeo, præſertim cum Rhabarbarum, quod Alexandriam Aegypti compor tatur, non ſolum ex India, ſed ex Aethiopia, & alia fortaſſe Africæ plaga deferatur. Cæterùm iis in locis, qui circa Cataium ſunt, haud unquam Rhabarbarum in medicamentis utuntur, ſed tantùm ad ſua ſuffiendа Idola, ſuis thymiamatis admiſcent. Recens adeò amarum eſſe aiunt, ut uix deguſtari poſſit. Cæterùm, antequàm de Rhabarbari uiribus agamus, illud in primis ignorandum non eſt, quòd falſa, ac uana ſit uulgarium, & aliorum quorumlibet opinio, qui ſibi firmiter perſuadent, Rhabarbarum uiolentum admodum eſſe medicamentum, & quòd propterea à medicis non exhibeatur, niſi in deploratis ferè morborum affectibus. Siquidem (ut inferius clariſsimè patebit) illud haud dubiè tutò & pueris, & utero gerentibus mulieribus omni tempore, & ætate exhiberi poteſt. Atqui in eiuſmodi hominum mentibus inualuit hæc inanis opinio: quoniam elapſis temporibus tanta Barbaricæ huius radicis extitit penuria (æquali enim cum auro pondere uendebatur) ut ad pretij magnitudinem euitandam, eam tunc non dediſſent medici, niſi ubi morbos uel mortis periculo, uel diuturnis languoribus non uacare, certis ſignis conieciſſent. Quo factum fuit, ut paſſim hac reprobanda opinione ducerentur homines ad credendum, quòd in morbis curandis ualentiſſimum, imò uiolentiſſimum omnium medicamentorum eſſet Rhabarbarum. Huius uires cæteris diligentius, latiusq; deſcripſit Meſues, ſic inquiens. Rhabarbarum innocens, clemens, & excellens eſt medicamentum, multas dotes medicamento purgante maximè expetitas complexum. Præcellit in omni genere Indicum, quod recens ſit, colore ſubnigro rufeſcente, ponderoſum, quamuis ſua ſubſtantia rarum, & quod cùm frangitur, rufo, & glauco colore alternante ſpectatur: item quod manſum croceo inficit colore. Adulteratur autem, quod omnino te animaduertere cautius oportet, hoc modo. Accipiunt impoſtores Rhabarbari multum, totumq; aqua macerant quinque diebus, exemptum deinde ſiccant, ſubtractáque ui, & quaſi anima uendunt. Aquam uerò, qua maduit, igne, uel ſole ſimiliter ſiccant, & in paſtillos conformant ad regales uſus. Fraus cognoſcitur, quòd ſyncerum non uehementer adſtringat, ſubſtantia rarius ſit, & colore croceo inficiat. Adulteratum uerò contrà ſe habet. Nam coloris interni uarietatem amiſit, & ſubnigricat. Calefacit, ac ſiccat ſecundo ordine, etſi nonnulli primo tantùm dicant. Conſtat tum aqueis, tum terreis qualitatibus, quæ adſtringentem ei facultatem tribuunt, & eius ſubſtantiam conſeruant. Eſt & aereis raritatem ſubſtantiæ conferentibus particeps. Nec igneis quidem expers eſt, à quibus amaritudinem, concurrentibus etiam terreis qualitatibus, acquirit. Ac ipſa terreſtris qualitas in imo delitеſcit: ignea uerò in ſublime fertur. quo ſit, ut eius diuidantur qualitates cùm aqua, aut uino perfunditur. Operatur autem in obſtructionum affectibus igneis tantùm facultatibus: terreis uerò, ubi adſtrictione ſit opus. Omni penitus noxa uacat, daturq; omni tempore, & ætate, adeò ut pueris ætate tenellis, & prægnantibus facilè exhiberi poſſit. Auget Rhabarbari uires caprinum ſerum, uel ſi maceretur intubi, uel apij, aut plantaginis decocto. Nulli memoria excidat, quin ſemper Indicæ nardi tantillum ipſi commiſceatur, cùm maximopere conferat. Addendum etiam ſemper erit uini albi odorati modicum, præſertimq; ubi ad obſtructiones reſerandas paratur. illud præterea memoriæ retinendum eſt, quòd ſcilicet in adulterato nulla deiectoria reperiuntur facultas. Synceri macerati expreſſio probè conuenit, ubi tantùm abſterſione, deiectione, ac infarctus liberatione ſit opus. Quòd ſi poſt haſce functiones, uiſcera adſtrictione roborante egerint, ipſum quidè in puluerem contritum exhibendum fuerit. At illud, quod igne torreſcit, uehementer operatur, ac uehementius quod comburitur. Purum, ſelectum, ac ſubſtantia compactum, abſq; iactura in tenuem puluerem conteri poteſt. Rarum uerò, ac laxum minimè, quoniam ex uehementi, ac longiori contritione facilè euaneſcit, ac deperditur. Reſoluitur item eius uis, cùm aqua, uel uino decoquitur. Deijcit Rhabarbarum non modò bilem, ſed etiam pituitam ipſam. Eiúque propria facultas ineſt cùm abſtergendi, tum etiam roborandi tam uentriculum, quàm iecur, & eorum compunctiones amouendi. Clarificat Rhabarbarum ſanguinem, obſtructiones aperit, ac omnes pariter affectus ſanat, quos generant obſtructiones: nempe aquam intercutem, regium morbum, lienis craſſitiem, ac diuturnas febres. Sanguinem reijcientibus, ac eius à qualibet parte manationibus qualitate, ac facultate ſubſtantiæ prodeſt. Datur etiam ab alto deuolutis, ruptis, & tam internè, quàm externè fractis maximo iuuamento, præſertimque ſi uino auſtero drachmæ pondere commiſceatur, addito ſynceræ mumiæ momento, ac etiam erythrodani radicis tantundem. Singultientibus opitulatur, dyſenteriam cohibet, præſertim quod igne ſit torrefactum, addito tamen adſtringente uino, & plantaginis ſucco. Vindicatur à carie, & teredine annis tribus, uel quatuor. Verùm ſi cera oblinatur, uel in melle reponatur, uel pſyllij ſemine, uel milio ſepeliatur, diutius integrum, & ſyncerum ſeruari poterit. Eſt & aliud Rhabarbarum, immò potius pſeudo Rhabarbarum, quod quidam Monachorum Rhabarbarum uocant. Verùm huic genuini Rhabarbari uires non ſunt. Eſt enim (ut mea fert opinio) genuinum Dioſcoridis Hippolapathum, ut ſuperius ſuo loco latius explicauimus. Non deſunt tamen qui huius decoctum, aut dilutum ad exoluendam aluum propinent, ſed quo id fiat ſucceſſu ipſi dicant. Præſtat tamen radix contrita ex uino albo meraco pota ad expediendos obſtruſos renes, & ad calculum pellendum: quin etiam diebus quadraginta pota contra canis rabidi morſum ac etiam ſimul uulneri illita. Radix, quæ ῥᾶ, & ῥῆον, Græcis, Raponticum Latinis appellatur: Arabibus, Raued, ſeu Rauend: Italis, Rhapontico.

Opinio falſa.

Rhabarbari uires ex Meſ.

Nomina.

Τετταρτη. GENTIANA. CAP. III.

GEntianæ inuentio prima aſſignatur Gentio Illyriorum regi, à quo cognomentum habuit. Foliis partim proximè radicem, iuglandi, plantaginive ſimilibus, ſubrubris: partim à medio caule, & præſertim iuxta cacumen, paulum diſſectis. caule cauo, & læui, digiti craſſitudine, geniculato, & ex interuallis maioribus foliato, binum cubitorum altitudine. ſemine in calycibus lato, leui, glumoſo, latis ad ſphondilij ſemen accedente. radice longæ ariſtolochiæ, longa, craſſa, amara. Naſcitur in ſublimibus montium iugis, umbroſis locis, aquoſiſque. Vis radicis excalfactoria, & adſtringens: contra morſus ſerpentium, duabus drachmis, cum pipere, ruta, & uino pota auxiliatur. Extracti ſucci drachma, laterum doloribus, & ex ſublimi deturbatis, ruptis, & conuulſis prodeſt hepaticis, & ſtomachicis,

GENTIANA MAIOR.

pota cum aqua ſubuenit. Radix collyrij modo ſubdita, partus eijcit: impoſita, ut lycium, uulneraria eſt, & ulcerum cuniculatim depaſcentium medela. Succus præcipuè eodem effectu prodeſt: oculis in flammatione laborantibus illinitur: pro meconio collyrijs acribus immiſcetur. Radix uitiliginem abſterget. Succi extrahendi ratio hæc eſt. Contuſa radix quinque diebus aqua maceratur: poſtea in eadem tantiſper decoquitur, dum extent radices: & ubi refrixit aqua, linteo excolatur: mox diſcoquitur, dum mellis craſſitudo fiat, fictiliq́ue reconditur.

Gentianæ conſideratio.

Gentiana planta eſt uulgaris notitiæ. Frequentiſſima excelſiorum Alpium montibus prouenit, præſertimq́; in Anaxyſin quorum cacuminibus ſæpius eius effodit radices brachiales crassitudine, & bicubitali longitudine. Hanc à Gentio Illyriorum rege inuentam, unde illi nomen, non modò Dioſcorides; ſed aliorum etiam ueterum monumenta teſtantur.

Plinio

GENTIANA MINOR.

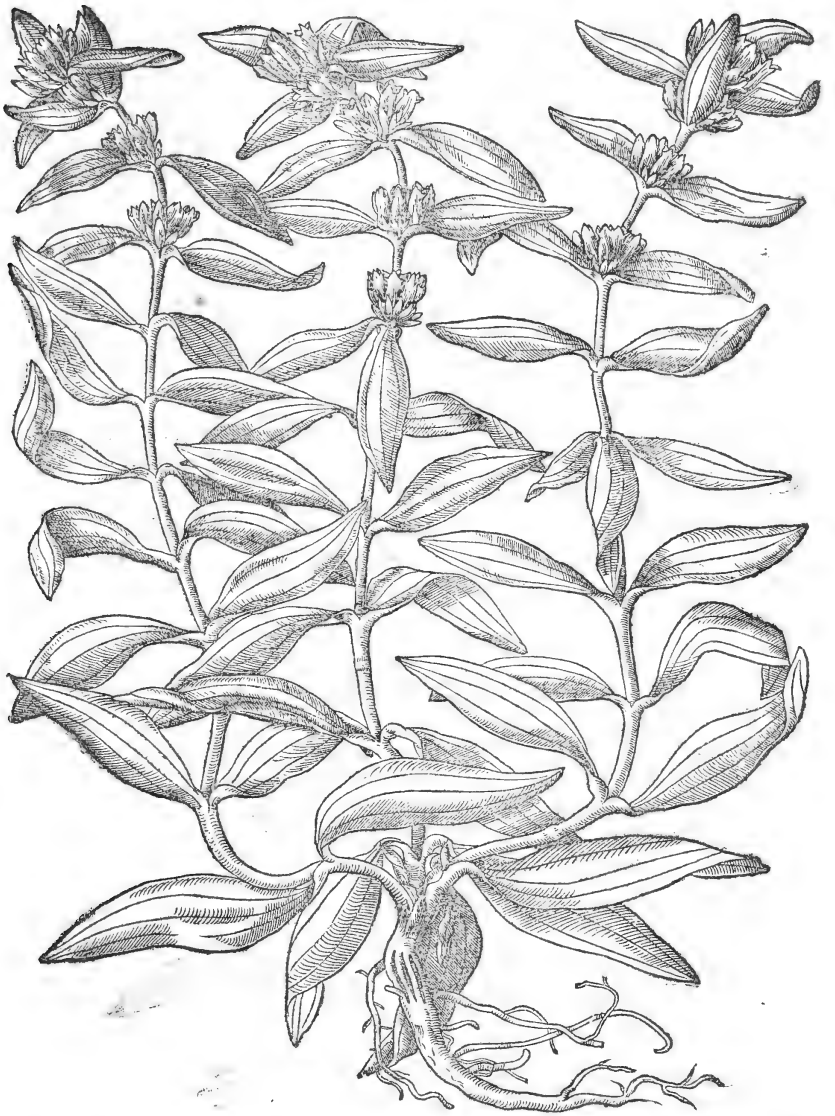

10 *Plinio lib.* XXV. *cap.* VII. *ea eſt omnium præſtantiſſima, quæ in Illyrico naſcitur, ubi fortaſſe primùm inuenta eſt. Gentianæ uires paucis admodum perſtrinxit Galenus lib.* VI. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Herbæ Gentianæ radix ualde efficax eſt, ubi extenuatione, purgatione, abſterſione, obſtructionis liberatione opus ſit. Nec mirum, ſi hæc poſſit, cum impensè ſit amara. Hæc (ut Auicenna ait) excalfacit ordine tertio, ſiccatq; ſecundo. Vrinam, & menſes ciet, & aduerſus ſcorpionum ictus cæteris antidotis præſtat. Eius aqua, præſertim quæ uaſe duplici balnei uapore uitreis organis elicitur, febres (ut ego ſæpius expertus ſum) ab infarctu tum uiſcerum, tum uaſorum excitatas mirificè pellit. Alui tineas necat, maculasq; in facie qualeſcunque detergit, ſi ea frequentius maculæ abluantur. Eſt præterea quædam uulgaris etiam planta, aliquibus* CRVCIATA *dicta, quæ non paruam cum Gentiana cognationem habere uidetur: quandoquidem & notis, & facultatibus illi plurimùm reſpondeat. Vnde eos, non longè aberrare crediderim, qui hanc Gentianam minorem appellauerint. Hæc in incultis præcipuè locis naſcitur, caule rotundo, dodrantali, ac etiam maiore, in cacumine uiſcoſo, paribus ferè interuallis*

Gentianæ uires.

Cruciatæ conſideratio.

GENTIANA MINIMA.

interuallis ab imo ad ſummum geniculis interſecto: è quorum ſingulis alis bina prodeunt folia ſubpinguia, longa, uulgaris dictæ Saponariæ æmula, & Gentianæ foliolis in ſummitate erumpentibus ſimilia. Flores, qui purpureo colore nitent, in ſummo circum caulem in orbem exeunt. Radix illi alba, longa, amariſſimo guſtu locis pluribus ab utroque latere crucis inſtar perforata: unde illi Cruciatæ nomen indiderunt. Sunt etiam in hoc genere duæ aliæ plantæ: ſed minor radicibus numerofis, tenuibus, albicantibus caulibus lentis, humi plerunque accubantibus, floribus ex cæruleo purpuraſcentibus, cruciatæ maioribus & prædictæ radices recentioribus magnis laudibus efferuntur contra peſtilentiã, & uenenoſorum animalium ictus. Cæterùm ego quidem illud experientia compertum habeo, quòd radice tuſa, & uentri emplaſtri modo impoſita, uermes, qui in inteſtinis fuerint, procul dubio necantur: & ulceratæ ſtrumæ ſanantur, ſi ijs eodem modo confuſa, quæ nuper effoſſa ſit, uel ſicca, & in puluerem contrita adhibeatur. In ſumma non deſunt, qui aſſerant, has ex omnia præſtare poſſe, quæ Gentiana, quod ex prædictis facilè probari poteſt. Ananienſia rura hoc genus ultimum uulgò uocant PETTIMBORSA. *Ex*

Cruciatæ uires.

quo

quo quis coniiciat, ſi lubet, hanc illis indigenis, corrupta Italica uoce Metti in borſa, ideo Pettimborſa nominari, quòd tot uiribus commendetur, ut perinde ac gemma, crumenis aſſeruari mereatur: aut quòd tantùm uiribus excellat, ut medici ea utentes ingentem argenti, & auri copiam crumenis ſint repoſituri. Γεντιανὴ planta ſic Græcis, Gentiana ſimiliter Latinis uocatur: Mauritanis, Gentiana, Genthiana baſilica, ſeu Baſateca: Italis, Gentiana: Germanis, Entzian, uurtz, ſiue Creutzuurtz: Hiſpanis, Gentiana: Gallis, Gentianne: Boemis horec: Polonis Gonyczka. Nomina.

Ἀριστολοχία. ARISTOLOCHIA. CAP. IIII.

ARiſtolochia nomen ex eo ſibi adoptauit, quòd exiſtimetur optimè puerperis opitulari. Tria eius genera traduntur. Rotunda, quæ fœmina uocatur, folijs hederaceis, præſtanti odore cum acri-

ARISTOLOCHIA ROTVNDA.

monia,

monia,mollibus,ſubrotundis, multis ab una radice germinibus, prælongisque palmitibus : floribus candidis,pilei ſimilitudine,in quibus quod rubrum eſt,grauiter olet. Longa maſcula appellatur,non nullis dactylitis:longiore quàm rotunda folio : tenuibus ramulis,dodrantalibus : flore purpureo,grauiter olente,qui marceſcens in pyri ſimilitudinem turbinatur. Radix rotundæ in orbem conglobata, rapi modo : longæ uerò digiti craſſitudinem,& dodrantis longitudinem implet, nonnunquam paulò maiorem[a]. Ambæ colore intus buxeo,guſtu amaro,& graui. Eſt etiámnum tertia longa,quæ clematitis uocatur,ramulos habens tenues,refertos folijs ſubrotundis, minori ſemperuiuo ſimilibus : flores rutæ : radices[b] longiores,tenues, craſſo cortice, odoratoque ueſtitas,priuatim unguentorum ſpiſſamentis conuenientes. Rotunda cæteris uenenis reſiſtit. Longa uerò aduerſus angues,& uenena,drachmæ pondere ex uino bibitur, & illinitur. Pota cum pipere,& myrrha menſes partus,& omnia uuluarum

a Cat. & Meſ. δμοιότερα δὲ τὰ πολλὰ καὶ ἔχοντα ἔνδοθεν. i. ambæ autem plerunque buxeo intus ſint colore.

b Oribaſius. μακρότατας. i. longiſſimas.

ARISTOLOCHIA LONGA.

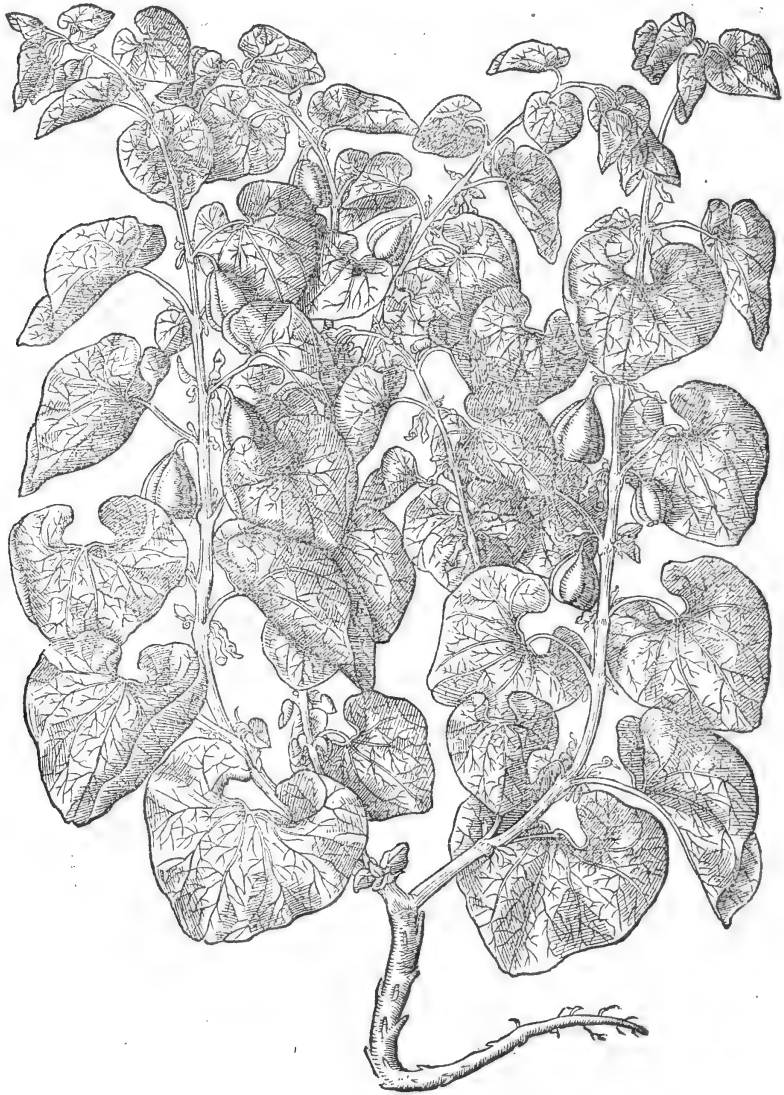

onera

onera eijcit: eadem efficit ſubdita in peſſo. Rotunda ad eadem pollet: inſuper ſingultibus, ſuſpirijs, horroribus, lieni, conuulſis, laterum doloribus, pota cum aqua, ſingulariter auxiliatur. Aculeos, & ſpicula extrahit: oſſium ſquamas illitu adimit: ulcera putrida exeſt, & ſordida expurgat: caua cum iri, & melle explet: gingiuas, & dentes extergit. Clematitis ad eadem pollere creditur: uiribus tamen inferior eſt.

Ariſtolochiæ conſid.

ARiſtolochiæ, quam officinæ Ariſtologiam uocant, tria ſtatuuntur genera, nempe rotunda, longa, & clematitis. Hæc rara admodum, & paucis nota: illæ uerò omnibus ferè rei herbariæ ſtudioſis notiſſimæ. Quæ rotunda uocatur, etſi non ubique in Italia proueniat; in agro tamen Goritienſi plurima, pulcherrimáque naſcitur, præſtanti odore. Vtraque flores edit in toto ferè caule, oblongos, & ex parno capitulo in auriculæ modum deſinentes, ſubluteo colore, & internè quadantenus ex atro purpuraſcentes, è quibus oriuntur fructus: qui in longa pyri imaginem referunt, ſuntáque iuglandibus longè maiores: in rotunda uerò rotundiores, pauloque minores ſpectantur. Qua in re non potui non maximè Plinium admirari, quòd lib. xxv. cap. viii. utranque ferre bacculas paruas ueluti cappares tradiderit. niſi quis illud dixerit, quòd Plinio contigerit, Ariſtolochiæ utriuſque fructus uidiſſe, priuſquàm ad ſummum adoleuiſſent. Sed certè is eodem in loco excuſari, meo iudicio, non poteſt, quin manifeſtè hallucinatus, & Græci ſermonis non admodum peritus deprehendatur, cùm Ariſtolochiæ nomen dediſſe grauidis tradat. Quandoquidem non ab utero gerentibus mulieribus, ſed à puerperis Ariſtolochia (ut Dioſcorides ſcribit) id nominis ſibi comparauit. Cuius rei non modò indicium præbet nomen ipſum ἀριστολοχία, quod nil aliud denotat, quàm optima puerperis, non (ut Plinius inquit) grauidis; ſed etiam ipſius facultas, quæ ad reimorantes à partu ſecundas, menſeſque ciendos magnopere commendatur. Quapropter fuerit hæc prægnantibus procul dubio exitiale potius, quàm ſalubre medicamentum, cùm ea ſanè omnia, quæ ſecundas, & menſes educunt, fœtum etiam trahant, & quandoque interficiant, præſertim cùm fuerint amara Ariſtolochiæ modo. Nec minus præterea Leonicenum uirum alioqui noſtræ ætatis doctiſſimum, ſatis admirari poſſum, quòd dum nimio fortaſſe aliorum errata corrigendi ſtudio, uel auiditate ductus, de cyclamino, & Ariſtolochijs Plinium accuſat, in eandem, in qua Plinius, foueam ceciderit, aſſerens cum Plinio Ariſtolochiam à prægnantibus ſibi nomen adiumeniſſe. Quod ne ſine auctore pronunciaſſe uideretur, Dioſcoridem quidem adducit, ſed eius hiſtoriam, quantum equidem ſentio, corrumpit, ac peruertit. Sunt è recentioribus Cordus, Adamus Lonicerus, & monachi illi, qui in Meſuem commentaria edidere, qui ſibi certò perſuadent, eam eſſe Dioſcoridi Ariſtolochiam clematitim, quæ officinis omnibus paſſim longa cognominatur: argumento quòd hæc radices proferat admodum longas, & ſarmentorum modo protenues. Quin & ut ſuam tueantur, ac magis roborent ſententiam, hoc in loco Dioſcoridis codicem omnino depraua tum eſſe contendunt: & ubi uulgata lectio habet, χλωνία ἔχουσα λεπτὰ, φύλλοις ὑποστρογγύλοις ἀεὶ ζῴᾳ μικρᾷ ἐοικότα, hoc eſt ad uerbum, ramulos habens tenues, folijs ſubrotundis, ſemperuiuo paruo ſimilibus, non ἀεὶ ζῴου μικροῦ, ſed ἄσαρα μικροῦ, quòd aſaro paruo ſimilia ſint folia, legendum eſſe cenſent. Horum ſanè ſententiam nunquam probare potui, neque probandam arbitror, pluribus cùm rationibus, tum auctoritatibus adductus. quandoquidem Oribaſij lectio aliter non habet, quàm communis hæc Dioſcoridis, nec aliter legunt Serapio, & Auicenna. Id quod manifeſtè oſtendit, hoc in loco Dioſcoridi nullam ſubeſſe mendam. Adde, quòd cùm unum tantùm Dioſcoridi ſit aſarum, nec minoris aſari is uſquam, quod legatur, meminerit, abſurdum ſanè uideretur, quòd minori aſaro Ariſtolochiam clematitim comparaſſet. Accedit & alia ratio, quòd cùm uulgaris Ariſtolochia longa rutæ flores non edat, & folia Aſari longè maiora clematitis eſſe non poteſt. Præterea ſi Dioſcoridis lectionem accuratius perpendamus, nil aliud eſſe uidetur longa officinarum, quàm longa Dioſcoridis: aut fortaſſis eius ſpecies, cuius nulla, quod extet, ab antiquis facta ſit mentio. Quippe quòd proferat hæc folia longiora, latioraq; quàm rotunda: ramulos dodrantales: florem grauiter olentem, qui fructum edat pyri modo turbinatum. Nam quòd fructum ferat clematitis, non ſcribit Dioſcorides: nec folia longa, lataq;, ut uulgaris habet Ariſtolochia, ſed ſubrotunda, & minori ſemperuiuo ſimilia. At ſi contrà dixerit quiſpiam, longam uulgarem Dioſcoridis longam non eſſe, quoniam flos illi purpureus non ſit, ſed melinus, & radix non palmaris, nec digiti craſſitudine, ſed longior admodum, & longè tenuior. Huic facilè reſponderi poterit, id locorum regionumq; uarietate euenire poſſe, & quòd natura cum florum coloribus in quàm plurimis ludat: quòdq; uidimus etiam nos Ariſtolochiæ longæ plantam à Calabris allatam, radice (ut in theriacis ſcribit Nicander) cubitali longitudine, pollicari craſſitudine: cui folia erant, quæ à noſtrate longa nullo diſcrimine differebant. At hæc Clematitidis radix Dioſcoridi, & Plinio craſſo contegitur cortice: quod tamen in longa officinarum, noſtrateq; non uſuitur, cùm tenui cortice perpetuò ueſtiatur, odore potius graui, quàm odorato. Quamobrem inclinare nunquam potuit animus, ut crederem, Ariſtolochiam longam, cuius hîc effigiem appiximus, eſſe clematitim. Sed potius eò deductus ſum, ut ſuſpicarer hanc fortaſſe eſſe Piſtolochiam ſic Plinio uocatam, quòd & ipſa puerperis commendetur. Nam præterquàm quòd hæc illi quarto Ariſtolochiæ generi aſſignetur, tenuior eſt, quàm clematitis denſis radicis capillamentis, iunci plenioris craſſitudine. Illud mihi ſuſpicionem auxit, quòd uiderim etiam præter hanc aliam, quæ radice palmari, & craſſitudine digitali conſtabat: ſed in omnibus clijs partibus alteri adeò perſimilis, ut nullam inter eas intercedere differentiam compererim. Sunt præterea recentiorum quidam rei herbariæ & ſtudioſi, & periti, quibus perſuaſum eſt, non tamen ſine aliqua ratione, quòd Ariſtolochiæ longæ præter clematitim duo habeantur genera: quarum altera ſit radice (ut Dioſcorides inquit) digiti craſſitudine, & dodrantis longitudine: altera uerò tenui ac longiore, quæ (ut aiunt) ab Andromacho & Gal. lib. i. de antidotis ἀριστολοχία λεπτή, hoc eſt Ariſtolochia tenuis appellatur. quin et hanc affirmant eam longam eſſe, cuius hîc imaginem exhibuimus, cuiuſq; paſſim eſt uſus. Quo fit, ut pro certo exiſtment hanc eſſe eam Ariſtolochiam, quæ in Andromachi theriacam addi debeat, Andromachi iunioris, et Damocratis teſtimonio inmixi, quòd ij in theriaces compoſitione huiuſce tenuis tantùm meminerint. Id quod (ut dicunt) præ ſe ferre uidetur, alterum etiamnum ipſius Ariſtolochiæ longæ genus eſſe præter clematitim, radice conſtans tenuiore ac longiore. Hoc autem comprobatum fuiſſe putant à Galeno lib. ant[illegible]tato, ubi docens quomodo nonnulla, quæ ab

Piſtolochia.

Alia opinio refutata.

Andromacho ſeniori obſcurè tradita ſunt, explicari debeant, ita ſcribit. Si quid adhuc aliud ſupereſt, quod minus dilucide ſit ab Andromacho ſeniori elegiacis uerſibus dictum, planum fiet theriacam legentibus ab eius folio ſoluta oratione deſcriptam. Quod enim ille Cecropium mel obſcuriùs appellat, id Atticum apertè nominat. Centaurium ille nulla adhibita diſtinctione in carmine pronunciat, hic uerò in proſa tenue apponit, eo quòd aliud quoque centaurium extet craſſum appellatum. Idem & in ariſtolochia fecit, cùm præter tenuem ariſtolochiam, alia quoque reperiatur, quæ craſſam radicem habeat, & rurſus tertia, quæ rotundam. hactenus Galenus. Quibus nimirum uerbis illi credunt ſuam ſatis firmaſſe ſententiam. Sed ego quidem aliter ſentio, ut qui putem, Ariſtolochiam tenuem non aliud Andromacho & Galeno fuiſſe, quàm clematitim cognominatam. Etenim ut omittam, quòd Dioſcorides & Galenus non plura, quantum innenerim, quàm tria Ariſtolochiæ genera commemorant, nempe rotundam, longam, & clematitim; clematitis priuatim à Dioſcoride Ariſtolochiæ longæ ſubſcribitur, & quodammodo eius ſpecies conſtituitur, ramulis tenuibus, radicibus etiam tenuibus ac longioribus. Vt hinc facilè nobis liceat conijcere, Andromachum & Galenum non aliud ſupradicto loco per tenuem Ariſtolochiam intellexiſſe, quàm clematitim. Adde quòd ſi ad omnium qualitates, & facultates ſpectes, ſanè clematitis dignior eſt, quæ in theriacam recipiatur. Hæc enim radicem habet, Dioſcoride teſte, cortice odorato neſtitam, unguentorum ſpiſſamentis conuenientem. Plinius deinde lib. XXV. cap. VIII. clematitim cæteris prætulit ijs uerbis. Tertium longiſſimæ tenuitatis, uitis nouellæ, cui ſit præcipua uis, quæ clematitis uocatur, ab alijs Cretica. Et paulò pòſt idem ait. Odor omnium medicatus, ſed oblonga radice tenuioriúque gratior. hæc ille. Quibus utique adſtipulari uidetur etiam Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ubi de Ariſtolochiarum uiribus diſſeruit, ut infrà patebit in earum commentatione. Quare non eſt, meo quidem iudicio, aſſerendum, quod Ariſtolochia λεπτὴ Andromacho & Galeno ſit aliquod quartum Ariſtolochiæ genus ita uocatum. quandoquidem λεπτὴ hîc nullum facit per ſe genus: neque ſolùm tenuem indicat, ſed etiam minorem. atque certè in longarum genere huiuſmodi eſt clematitis. Cæterùm ſi Ariſtolochia Græcis λεπτὴ nominata eſſet aliud genus per ſe, neceſſariò ſtatuendum foret eſſe tertium quoque centaurij genus præter magnum & minus, quod peculiariter Græcis λεπτὸν uocatur. Sed hoc dupliciter falſum eſſe conuincitur. Primò quòd apud Dioſcoridem, Galenum, aliosque antiquiores, qui de plantarum hiſtoria ac uiribus ſcripſerunt, nuſquam plura, quod equidem legerim, quàm duo centaurij genera ſcripta reperiantur, ſcilicet maius & minus. Secundò quòd conſtet, Plinio lib. XXV. cap. VI. centaurium cognomine lepton nullum per ſe genus eſſe, ſed ea appellatione illud tantùm centaurium deſcribi, quod à Dioſcoride & Galeno minus appellatur. quinetiam idem de huius centaurij uiribus ea omnia tradidit, quæ illi centaurio minori reddiderunt. Sed quid tot uerbis opus erat, quibus noſtram tueremur, & aliorum refelleremus ſententiam? cùm huic difficultati ſatis ferè facere poſſint uerba ipſius Dioſcoridis, quibus Ariſtolochiæ clematitidis radices expreßit in hunc modum. ῥίζας μακροτέρας (μακροτάτας, quod eſt, longiſſimas legit Oribaſius) λεπτὰς. id eſt, radices longiores, tenues. Vt uel ex his intelligi poßit, haud abſurdum eſſe, quòd aliquis Ariſtolochiam clematitim etiam tenuem nominet, quemadmodum ab Andromacho ſeniori, & uniori uocatam fuiſſe exiſtimamus. Ex his itaque omnibus colligendum eſſe arbitror, quòd Ariſtolochia tenuis dicta ab Andromacho, non ſit genus diſtinctum ab alijs, ſed eadem cum clematitide: & quòd ſub Ariſtolochiæ tenuis nomine clematitim intellexerint Andromachus, & Galenus. Erit igitur, mea quidem ſententia, Ariſtolochia clematitis, utpote tenuior, odoratior, & præſtantior, in theriacæ compoſitionem addenda: non autem illa longa, quam hîc depictam dedimus. Quæ tamen à nobis, fortè rectius, Plinij Piſtolochia cenſetur, ut ſuprà dictum eſt, aut certè aliud Ariſtolochiæ genus ueteribus incognitum.

Fuch. opinio reiecta.

Veruntamen Fuchſius medicus clariſſimus, ſuis de plantarum hiſtoria commentarijs, aliam plantam Piſtolochiam putat: quæ tamen (eius pace dixerim) à Plinij Piſtolochia prorſus abhorret. Eſt enim Piſtolochia Fuchſio mollis in uniuerſum planta, quæ uere primo unà cum Chelidonio exoritur, & maio, uel ad ſummum iunio contabeſcit. Creſcit hæc tenellis, ſubalbidisq; folijs, coriandro, uel ranunculo primi generis proximis: radice tuberoſa, inferiori parte ſeſſili, ſuperiori uerò monticuli inſtar elata, intus ubique concaua, nigro exterius cortice, buxea interius pulpa, odore ariſtolochiæ, & guſtu amara. Quapropter Germanis hæc, quòd uera Ariſtolochia rotunda ſint deſtituti, eius uicem infeliciter explet. Non tamen ob id cenſendum eſt hanc eſſe Piſtolochiam, quæ à Plinio deſcribitur. Siquidem hæc illi tuberoſa, & inani radice non conſtat: ſed clematitide tennior eſt, denſis (ut dictum eſt) radicis capillamentis, iunci plenioris craſſitudine. Sed rectius, ueriusq; quantum equidem ſentio, dici poſſet, hanc plantam eſſe Plinio fumariæ alterum genus, quod ab eo lib. XXV. c. XII. ijs depingitur uerbis. Alia eſt Capnos fruticoſa, prætenera, folijs coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Naſcitur in hortis, & ſegetibus. De hac etiam Aetiũ locutum fuiſſe exiſtimauerim lib. X. c. 2. in curatione obſtructi iecinoris, ubi chelidonij Capni meminit, eo quòd (ut diximus) unà cum chelidonio primùm erũpat hirundinum aduentu, ut libro quarto latius diſſeremus, ubi conſultò fumariæ hiſtoria tractabitur. Porrò quòd huius plantæ radix Ariſtolochiæ rotundæ uicem ſupplere poſſit, atque in huius penuria illa uti liceat, adnotatum reliquit Fuchſius in libro de componendis medicamentis, quem nuper locupletatum edidit, in theriaca dia teſſaron. Attamen ſi Galenum ſequi uolumus, pro Ariſtolochia rotunda longam ſubſtituemus.

Ariſtolochiæ uires ex Gal. & Meſue.

Ariſtolochiæ genera memoriæ prodidit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ubi eorum uires explicauit ijs uerbis. Ariſtolochiæ radix ad medicationes utiliſſima eſt, amara & ſubacris. Sed ex illis omnium ſubtiliſſima eſt rotunda, ad omnia efficacior. Aliarum uerò duarum, quæ Clematitis appellatur, fragrantior eſt. Itaque ea ad unguenta utuntur unguentarij: ſed ad ſanationes infirmior. At longa minus quidem tenuitatis obtinet, quàm rotunda, ſed nec ipſa ineficax eſt: uerùm abſtergendi, atque excalfaciendi potentiam poßidet, minus quidem quàm rotunda abſtergit, ac digerit, ſed non minus calefacit, imò forſan plus quoque. Itaque in quibus uſus eſt modicæ abſterſionis, commodior eſt longa, puta in carnium exulcerationibus, & fomentationibus uteri. At in quibus craſſum humorem ualidius extenuare oportet, illic uſus eſt rotundæ. Proinde dolores ab infarctu, aut craſſitie crudorum flatuum natos magis curat rotunda, & ſpicula extrahit, & putredines ſanat, & ſordida ulcera repurgat, ac dentes, gingiuasque candidas efficit. Auxilio eſt & aſthmaticis, ſingultientibus, comitialibus, podagricis, ſi cum aqua bibatur: tum ruptis, & conuulſis, ut ſi quod aliud medicamentum, idonea eſt. hactenus Galenus. Ariſtolochiæ uim purgatoriam ineſſe (quod tamen ſilentio prætermiſerunt Dioſcorides, & Galenus) au-

thor

thor eſt Meſues, qui ita ſcribit. Ariſtolochiæ radix pituitoſos per inferna ducit humores, atque etiam, ut nonnulli aſſerunt, bilioſos. Pulmonem, ac pectoris particulas ab humorũ lentore, ac putredine efficaciter mundat. cuius rei indicium eſt, quòd aſthmaticis maximum adferat iuuamentum. Quæ Græcè ἀριστολοχία, Ariſtolochia quoque Latinè dicitur: Arabicè, Zaraund, Maſmocra, ſeu Zaraued: Italicè, Ariſtologia: Germanicè, Oſterlutey: Hiſpanicè, Aſtronomia: Gallicè, Foterlle, aut de la Saraſine: Boemicè Podrazec: Polonicè Kokornak, al' ługij. Nomina.

γλυκύῤῥιζα. DVLCIS RADIX. CAP. V.

DVlcis radix plurima gignitur in Cappadocia, & Ponto. Fruticoſa eſt, ramis binûm cubitorum altitudine aſſurgentibus: folijs lentiſci, denſis, pinguibus, tactuque gummoſis: flore hyacinthi: fru-

DVLCIS RADIX, SIVE GLYCYRRHIZA.

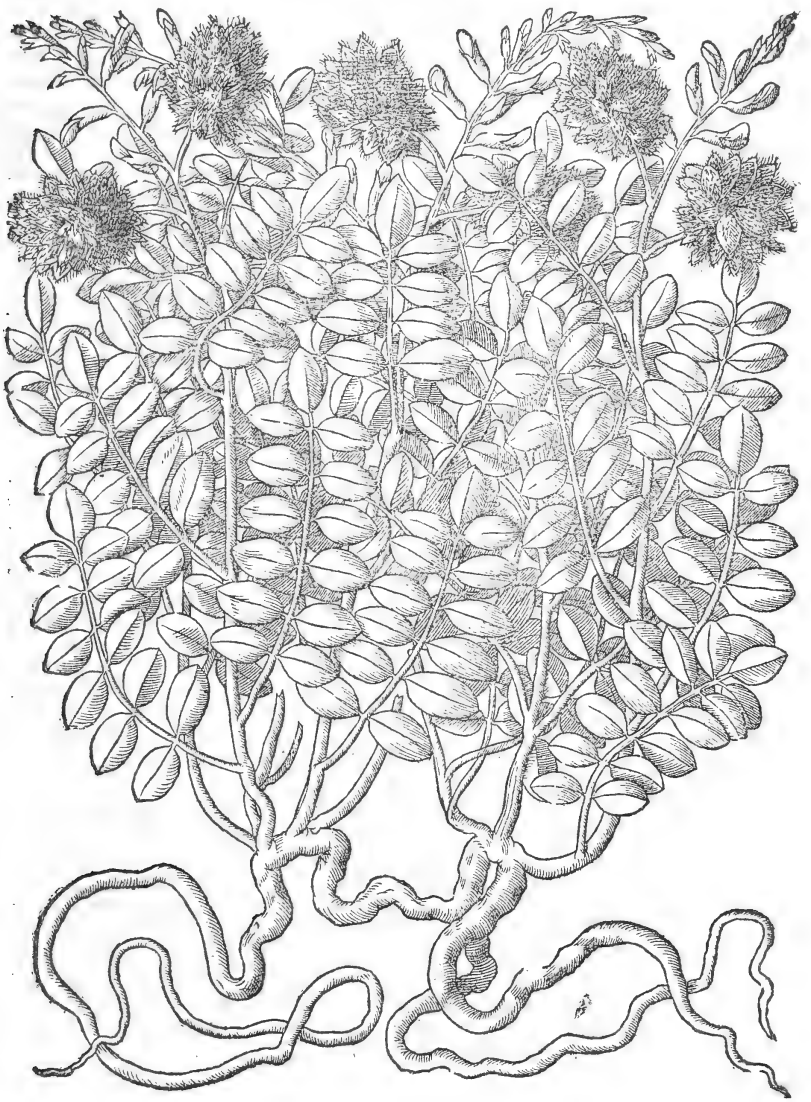

a Meum. πύρης μακρὸς. i. fuluus, longas.
b Cat. πυρρόδους. i. fuluo colore.
c Meum. addit μετὸν δὲ θερμοῦ καὶ λυχροῦ. i. mediũ autem inter ea liditatem.

ctu pilularum platani magnitudinis, aſperiore, qui ſiliquas lentium modo habet [a] rufas, & paruas: radicibus longis, ut gentianæ[b], coloris buxei, ſubacerbis, & dulcibus: quæ denſantur in ſuccum, lycij exemplo. Is in arteriæ ſcabritia efficax habetur: uerùm oportet, ut linguæ ſubditus eliqueſcat[c]: æſtuanti ſtomaco, thoraci, ac iocineri conuenit: ſanat ueſicæ ſcabiem, & renum dolores, cum paſſo potus: idem eliquatus ſitim ſedat: uulneribus illitus accommodatur: commanducatus ſtomacho prodeſt. Recentis radicis decoctum ad eadem conuenit. Einſdem farina pterygijs commodiſſimè inſpargitur.

Dulcis radicis conſideratio.

DVlcis radix, quam Græci Glycyrrhizam, & officinæ Græcum nomen corrumpentes, uel potius Barbaros ſecutæ, Liquiritiam uocant, & Hetruſci uulgò Regolitia, planta eſt paucis non cognita. Sed re uera duûm eſt generum. Nanque altera frugifera eſt, altera ſterilis. Abundat hac Apulia, præſertim Gargano monte, unde quotannis ſuccus in paſtillos condenſatus ad nos conuehitur, & radicum quàm plurimum. Viſitur etiamnum in uiridarijs pluribus locis in Italia, non modò adſpectaculum ſata; ſed & ad medicamentorum uſum. Siquidem radix recenter effoſſa, ſicca longè magis præſtat & orientior in medicamentis habetur. Cæterùm frugifera, quam hîc deſcribit Dioſcorides, copioſa in Germania naſcitur in Bambergico agro, non longè a Norimberga, ac etiam (ut audio) nonnullis alijs quibuſdam locis. Hæc itaque fructum profert (ut Dioſcorides inquit) pilularum platani magnitudine, & quandoque maiorem, aſperioremq́; birſutum, uelut lentium modo puſillis ubique ſtipatum ipſiſq́; birſutis, & tenuibus obductis aculeis, colore in atrum flaueſcente. Hanc primùm ad me miſit Ioannes Heſſus, Medicus Norimbergenſis, uir quidem rei plantariæ haud imperitus. Nam antea nuſquam à me uiſa eſt. 10

Plinij lapſus.

Sed non poſſum non ualde admirari Plinium, quòd Glycyrrhizam inter aculeatas numerauerit plantas lib. XXII. cap. IX. ſic inquiens. Glycyrrhiza ſine dubio inter aculeatas eſt, foliis echinatis, pinguibus, tactuque gummoſis. Et libro. XXI. cap. XV. dum catalogo quodam aculeatas commemorat ſtirpes: Spinoſarum, inquit, multæ ſpecies. In totum ſpinoſa eſt aſparagus, ſcorpio, nullum enim ſolium habet. Quædam ſpinoſa foliata, ut carduus, eryngion, glycyrrhiza, & urtica. Iis enim omnibus foliis ineſt aculeata mordacitas. hæc ille. Quo fit, ut ſine controuerſia dici poſſit, Plinium Glycyrrhizam minimè nouiſſe, cùm certè nuſquam gentium, quod equidem ſciam, aculeatis foliis proueniat, ſed (ut Dioſcorides ſcribit) lentiſci ænulis, denſis, pinguibus, tactuq́; gummoſis. Cuius erroris cauſa illud facilè eſſe potuit, quòd ſui potius Græci codicis fidem ſecutus fuerit, quàm rei ueritatem, in quo fortaſſe facili, lubricoque librariorum non aduertentium lapſu ἐχίνῳ pro χίνῳ ſcriptum legebatur: uel quòd Græcæ linguæ non exactè peritus uocabulorum, uocumq́; ſimilitudine deceptus (ut alibi quandoque demonſtrauimus) Plinius in hoc errauerit. Nam huiuſcemodi opinio adeò firmiter ueritati cohæret, ut facilè ij quoque deprehendi poſſint à ueritate deſciſcere, qui credunt Glycyrrhizam olim ſpinis fuiſſe præditam, ſed mangonio longi cultus eſomito rigore ſpinarum aculeos amiſiſſe, & tandem mitigatam eſſe: cùm ea etiam, quæ hoc æuo ſponte per ſe naſcitur, nullibi aculeata ſpectetur. Dulcis hæc radix à Theophraſto libro XI. cap. XIII. Scythica appellatur, eo quòd Scythæ hac contenti abſque alio alimentorum præſtidio decem, duodecimq́; dies degant. Nam (ut idem teſtatur) circa Meotim paludem pluribus naſcitur. Abſtergit, mundat, læuigat, mulcetq́; dulcis radix humorum acrimoniam. Quare ardoribus urinæ mirificè auxiliatur. Manſa radix, & præſertim quæ recenter fuerit effoſſa, non ſolùm ſitim, ſed etiam famem ſedat, ſeruatq́ue uires diebus pluribus. Idem facit concretus ſuccus, in ore retentus, quouſque eliqueſcat. Pectus & pulmones iuuat. Idcoq́ue datur utiliter ſuſpiriioſis, phthiſicis, & pleuriticis. Glycyrrhizæ meminit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Huius fruticis radicum ſuccus in primis utilis eſt, ſimiliter ut eius radices dulcis, cum leui quadam adſtrictione. Proinde aſperitates lenire poteſt, nec modò in arteria; uerùm etiam ueſica ſcabra, idq́; temperaturæ mediocritate. Quocirca fuerit ſanè natura eius familiaris noſtræ temperaturæ: nam tale monſtratum eſt eſſe id quod dulce eſt. Sed cùm adſtrictio quædam adiuncta ſit, uniuerſum eius temperamentum, quantum ex caliditate, & adſtrictione eſt, tepidæ potißimùm caliditatis fuerit, quàm proximè accedens ad ſymmetrum, ſiue temperatum. Porrò quoniam temperie quoque humidum eſt, quod modicè dulce eſt, iure ſanè etiam ſitim extinguens medicamentum eſt nimirum modicè humidum ſimul & humana natura frigidius. Refert Dioſcorides, radicem ſiccam ad læuorem redactam, pterygiorum illitu idoneum eſſe remedium. 20 30 40

Glycyrrhizæ uires ex Gal.

Nomina.

Γλυκύῤῥιζα ſic Græcis dicta, Latinis Glycyrrhiza, & Dulcis radix appellatur: Arabibus, Sus: Italis, Regolitia: Germanis, Leckritz, ſiue Sueſzholtz: Hiſpanis, Regaliza: Gallis, Recliſſe, ſeu Reygaliſſe: Boemis Lekorice: Polonis Lakrijcya.

Κενταύριον μέγα. CENTAVRIVM MAGNVM. CAP. VI.

a Addit Cat. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ χυλὸς ἐρυθρός. i. ſimiliter autẽ & ſuccus rubens. Et idem habet Meum.

CEntaurium magnum folia habet iuglandis, oblonga, uiridi braſſicarum colore, ſerrata in ambitu: caulem, ceu rumicis, binûm, aut ternûm cubitorum, multis ab radice adnatis, in quibus capita, ceu papauerum, in rotunditate oblonga. Flos cæruleus: ſemen cnico ſimile, ceu lancis quibuſdam inuolutum. Radix craſſa, grauis, ſolida, tripedalis, ſucco prægnans, cum adſtrictione aliqua, & dulcedine acris, & rubeſcens. [a] Amat ſolum pingue, & apricum, ac ſyluas, & colles. Copioſiſſima eſt in Lycia, & Peloponneſo, in Arcadia, Helide, & Meſſenia, pluribuſq́; locis circa Pholoën, Lyciam, & Smyrnam. Radix conuenit ruptis, conuulſis, pleuriticis, ſpirandi difficultati, ueteri tuſſi: ſanguinem expuentibus, drachmis duabus trita datur, ſi febris ſit, in aqua; cæteris in uino: item ad tormina, & uuluæ dolores. Ramenta eius in collyrij formam uuluæ ſubdita, menſes, atque partus extrahunt. Succus eadem præſtat. Vulneribus prodeſt: nam recens tuſa, aut arida antè madefacta, ea glutinat, & coniungit. Carnes coaleſcunt, ſi tuſa ſimul decoquatur. In Lycia ſuccum exprimunt, quo pro lycio utuntur.

CENTAVRIVM MAGNVM.

10 CEntaurium magnum (ut in Rhapontico ſuperius diximus) nil aliud, mea quidem ſententia, eſt, quàm illa inſignis admodum radix, quam præterita nuper ætas Rhaponticum eſſe credidit: quamque etiam hoc tempore eodem nomine quidam appellant, qui cum imperitis ſuperioris ætatis errare malunt, quàm cum peritis recentioribus uera cognoſcere ſimplicia medicamenta. Cæterùm contendat licèt Muſa Ferrarienſis medicus clariſſimus, radicem, qua Rhapontici loco plerunque officinæ utuntur, Centaurij magni radicem non eſſe; is tamen hac in re decipi (pace eius dixerim) manifeſtè deprehenditur, cùm ea radix, quæ uulgaribus Rhapontici uicem explet, omnibus ſanè notis Centaurium magnum repræſentet. Quippe quòd craſſa ſit, grauis, compacta, tripedalis, & rubeo ſucco prægnans, qui guſtui non modò quadantenus ſit acris; ſed etiam cum aliqua adſtrictione dulcis, quinetiam (ut nos quoque obſeruauimus) ſtriata, & funiculi modo contorta. Adde quòd & folia, caulis, capitula, flores, & ſemina illi prorſus ſint eadem, quibus conſtare Centaurium magnum Dioſcorides, & Galenus memoriæ prodidere. Ea, quæ hodie ad nos conuehitur, Gargano præclariſſimo Apuliæ monte

Centaurij magni conſid.

Braſauoli lapſus.

numerosa nascitur: quin & in alijs Italiæ locis, nempe in Veronensi agro Baldo monte, quem Benaci alluit unda, sed infirma radice, si ad Apulam compares. Non desunt præterea hac tempestate rei herbariæ ignari nebulones, qui bonis quibusdam seplasiarijs persuadere conentur, eam plantam esse Centaurium magnum, quæ in aquosis prouenit, caule quadrato, bicubitali: folijs salicis modo longis: flore rubenti, spicato, quam quidam pro lysimachia accipiunt. Neque alio, quod sciam, argumento nituntur, quàm quòd hæc planta flore sit rubro, & caule quadrangulari, quemadmodum & Centaurium minus. Sed quantum isti hallucinentur, quantaque in errore caligine nersentur, ij quidem indicent, qui in stirpium historia multum studij, & temporis consumpserunt. Porrò utriusque Centaurij uno tantùm capite mentionem facit Mesues: sed adeò alterum cum altero miscet, ac confundit, ut mirandum non sit, si à nonnullis ætatis nostræ diligentissimis rei herbariæ inquisitoribus acriter fuerit accusatus, & si nouus quidam Mesuis ipsius commentator frinolis satis argumentis, horum doctissimorum uirorum censuris refragari nitatur, in tam aperto illius errore. Quin etiam Auicenna, qui cum illo pariter errat, & cum utrisque Serapio. Siquidem is scripsit ex auctoritate Aben Mesuæ, Centaurij magni radicem lentam trahere pituitam, simul & bilem, & coxendicum doloribus opitulari. Quæ tamen facultates Centaurij maioris non sunt, sed minoris, ut sequenti capite explicabimus. Cæterùm neque Plinius ab errore uindicari potest, qui tametsi in Centaurij magni historia libro. XXV. cap. VI. in omnibus ferè Dioscoridi subscribat; in facultatibus tamen errasse uidetur, quòd Centaurio maiori amaritudinem cum quadam dulcedine tribuerit: cùm amaritudo non in maiori, sed in minori tantùm deprehendatur. Datur Centaurij magni radix Hydropicis, Ictericis, & Iocinorosis, tum uino macerata, tum in puluerem pota. Radicis recentis succus unciæ pondere haustus, ac etiam ulneri illitus, auxiliatur à serpente demorsis. Centaurij magni meminit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, de eius uiribus ijs differens uerbis. Centaurij magni radix sicut gustu contrarias qualitates, ita in usu contrarios effectus demonstrat. Gustu itaque acris simul adstringensque apparet cum leuicula quadam dulcedine. At in actionibus acrimonia quidem caliditatis opera ostentat, menses prouocans, & fœtum mortuum euellens, uiuumque corrumpens, atque eijciens. Adstrictio uerò, opera crassæ, terrenæque frigiditatis, cùm uulnera glutinet, & sanguinem reijcientibus prosit. Exhibentur autem eius drachmæ duæ, febrientibus quidem cum aqua, febri uerò liberis cum uino. Porrò secundum omnium simul qualitatum actionem, ruptis, conuulsis, dyspnœa, siue spirandi difficultati, tum inueteratæ tussi conuenit. Nec enim in talibus euacuare solùm quod præter naturam est, oportet; sed partem quoque euacuatam roborare, ac confirmare. Vacuationi itaque accommoda est acrimonia, utique cùm non sola sit, ac pura, sed aut dulcedini iuncta, aut certè non prorsum amaritudini: siquidem uehementiam tunc, atque uiolentiam, mista illi temperata quadam subsistantia, cuiusmodi est dulcis, non obtinebit. Porrò ad ea, quæ euacuata sunt, roboranda, contrahendaque, adstrictione est opus. Eadem quæ radix, & succus ipsius efficit: utunturque eo medicamento quidam uice lycij. Græci κενταύριον μέγα id uocant, quod Latini Centaurium magnum: Mauritani, Chanturion kibir, Sacurion habre, seu Canthurium: Itali, Centaurea maggiore: Germani, non sine errore, Reupontic: ut etiam Hispani, Rui pontico: & Galli, Rhepontico.

Quorundam hallucinatio.

Arabũ lapsus.

Plinij error.

Centaurij magni uires ex Gal.

Nomina.

Κενταύριον μικρόν. CENTAVRIVM MINVS. CAP. VII.

Concluſa non legit Meum.

CEntaurium minus, limnesion aliqui uocauere, [quoniam rigua amet loca.] Herba origano, aut hyperico similis, caule anguloso, palmum excedente: flore lychnidis, è puniceo in purpuram uergente folijs rutæ, prælongis, & paruis: fructu tritico simili: radice pusilla, læui, & superuacua, quæ gustanti amaritudinem adfert. Herba recens tusa suo illitu uulnera conglutinat: uetera ulcera purgat, & cicatrice obducit. Bilem, crassosq; humores per aluum exigit, [a] si decocta deuoretur. Ius decocti ischiadicis conuenientissimè infunditur: trahit enim sanguinem, & dolorem leuat. Succus oculorum medicamentis perquàm utilis: siquidem cum mellc caliginem oculorum expurgat. in uellere appositus, menses, & partus extrahit: epotus peculiariter neruorum uitijs succurrit. Succi extrahendi ratio. Legitur herba semine prægnans. & diebus quinque madefacta, decoquitur, donec supereminеat aquæ: mox ubi refrixit, linteolo exprimitur, & iecta herba, iterum decoquitur, usque dum mellis crassitudinem habeat. Nonnulli eã recentem, grauidamque contundunt, atque succum fictili non picato exprimunt, & in sole, lignea rude assiduè mouentes, inspissant, quod si quid concretum faucibus uasis adhæresçat, deradunt, reliquoque humori permiscent, noctu diligenter operiunt: nanque ros nocturnus liquores coalescere non sinit. Quæ autem siccis radicibus, aut herbis, liquamenta exprimuntur, decocta (ut in gentiana mentione retulimus) præparantur. Sed quæ ex corticibus humidis, aut contusis herbis factitantur, in sole, uti antè dictum est, coguntur. Sic è thapsia, sic è mandragora, reliquisque similibus succus: [b] [sic ex acerbis uuis melligo elicitur.] Lycium tamen, & absinthium, hypocistis, & consimilia, decocta, eo quo diximus modo, coguntur.

a Meum, & Cat. ἀφεψηθεῖσα δὲ καὶ πινομένη. i. decocta uerò, & pota.

b Cat. non habet conclusa. Meum autẽ habet tantum ἑψόμενα.

Centaurij minoris conſid.

CEntaurium minus nullis ferè non cognitum, in Hetruria uulgò Biondella nuncupatur: quoniam abstergendis, dealbandisq; mulierum capillis ex lixiuio plurimùm præstat. Quod passim in officinis habetur, uerum, & legitimum Centaurium minus esse, omnibus, ut arbitror, exploratius est, quàm ut à nobis ostendi debeat. Quippe quòd nullis in uniuersum notis Centaurij minoris historiæ refragetur. Amara admodum est, non radice solùm, sed etiam tota sui ipsius planta, adeò ut quidam fel terræ eam appellauerint. Galenus ob ingentes, mirasq; eius facultates, de ipsius uiribus integrum librum conscripsit, Papiásq; dicauit. Detrahit hoc bilem, & pituitam, qua sanè facultate Centaurium maius plane carere deprehenditur. Datur eius decoctum utiliter potandum tertianarijs, quòd bilem per inferna deijciat, quo factum est, ut quidam hanc febrifugam uocauerint. Idem, ac pariter succus, iocineris, ac lienis obstructiones, & durities tollit. Alui tineas pellit, ex melle

drachmæ

CENTAVRIVM PARVVM.

10 *drachmæ pondere potus, tum umbilico illitus. Herba comæq; decoctum, Lentigines, uaros, alphos, & cæteras cutis infectiones exterit, infelis particulis adhibitum. Inſtillatur ſuccus uermiculoſis auribus, quinetiam illinitur contra papulas, & manantia capitis ulcera. Quo fit, ut non parum aberrauerint inter Mauritanos Meſues, Auicenna, & Serapio, quòd Centaurij minoris uires cum maiori turpiter confuderint. Galenus præter ea, quæ de Centaurio minori ad Papiam ſcripſit, eius quoque meminit libro VII. ſimplicium medicam. ſic inquiens. Centaurij minoris radix prorſus inefficax eſt. Sed ramuli eius, & potiſſimum folia, quæ illi inhærent, & flores, utiliſſima ſunt. Vincit in eis qualitas amara, paululum habens & adſtrictionis, atque b eiuſmodi temperamentum admodum exiccatorium eſt medicamen, expers mordacitatis. Porrò quòd omnia talia utilica ſint, ſuprà commonui, & nunc nihilo ſecius tamen nos repetere tempeſtiuum eſt, omnes eius particulatim actiones memrantes. Vulnera itaque magna herbæ ipſius recentis illitu glutinantur: & uetuſta, quæque ægrè ad cicatricem perduci queunt ulcera, cicatrice eodem modo utentibus obducuntur. Arefacta uerò glutinatorijs, & deſiccato-*

Centaurij minoris uires ex Galeno.

uijs miſcetur facultatibus, ijs uidelicet, quæ ſinus, & fiſtulas ſanare ſunt natæ, ueteresq; duritias emollire, tum ulcerum maligna, quæ cacoethe uocantur, ſanare. Miſcetur etiam ijs, quæ rheumaticis affectibus medentur: in quibus ea medicamenta optima ſunt, quæ uehementer deſiccantia, cum quadam adſtrictione nullam habent mordacitatem. Decoctum herbæ quidam iſchiadicis infundunt, ceu bilioſa, & craſſa ducens: nã & talia purgat. quanquam cùm adeò uehementer operabitur, ut cruenta euacuet, tunc plus proderit. Succus porrò eius, cùm adſimilis ſit facultatis, hoc eſt, exiccatoriæ, & abſterſoriæ, & cætera iam dicta pulchrè efficere poteſt: & cum melle oculis illinitur, menſesque, & fœtum appoſitus euocat. Sunt qui ipſum præbeant & ijs, quibus nerui affecti ſunt, ut qui euacuet, & deſiccet innoxiè quæ impleta ſunt. Quippe cùm iecinoris quoque obſtructiones optimè expediat, bonumque ſit lieni indurato remedium, foris impoſitum, nec ſecius, ſi quis bibere ſuſtineat.

Nomina. *Κενταύριον μικρὸν ſic Græcè, Latinè uerò Centaurium minus dicitur: Arabicè, Chanturion ſege, & ſegir, ſeu Katarion ſages: Italicè, Centaurea minore: Germanicè, Tauſent gulden Kraut, Fieber Kraut, Erdtgall, ſeu Biber Kraut: Hiſpanicè, Fel de tierra: Gallicè, Centauree, aut Fiel de terre: Boemicè Zemezluc menſſy: Polonicè Centurzya: Ruthenicè, Nerycynik.*

CHAMAELEON ALBVS.

Χαμαιλέων λευκὸς. CHAMAELEON ALBVS. CAP. VIII.

CHamæleon albus, ixia ideo aliquibus uocatur, quòd quibuſdam in locis uiſcum circa radices eius inueniatur: quo pro maſtiche utuntur mulieres. Folia habet ſilybo, aut ſcolymo ſimilia, aſperiora, acutiora, nigroque chamæleone ualidiora. Caulem non promit, uerùm ex medio ſpinas, echini marini, aut cinaræ modo, erigit. Flores purpureos, ueluti papporum lanugines emittit: ſemen cnico ſimile: radicem in lætis collibus craſſam, in montoſis uerò graciliorem, in profundo albam, aliquátenus aromaticam, graui odore, dulcem. Quæ pota acetabuli menſura, latas interaneorum tineas pellit: bibitur autem in uino auſtero cum origani ſeruefacti ſucco. Hydropicis commodiſsimè drachma in uino datur: etenim eos extenuat. Contra difficultatem urinæ decoctum propinatur. Hauſta in uino, ſerpentium uenenis reſiſtit: occîdit canes, & ſues: mures item necat, ſubacta cum polenta, aut aqua, & oleo madefacta.

CHAMAELEON NIGER.

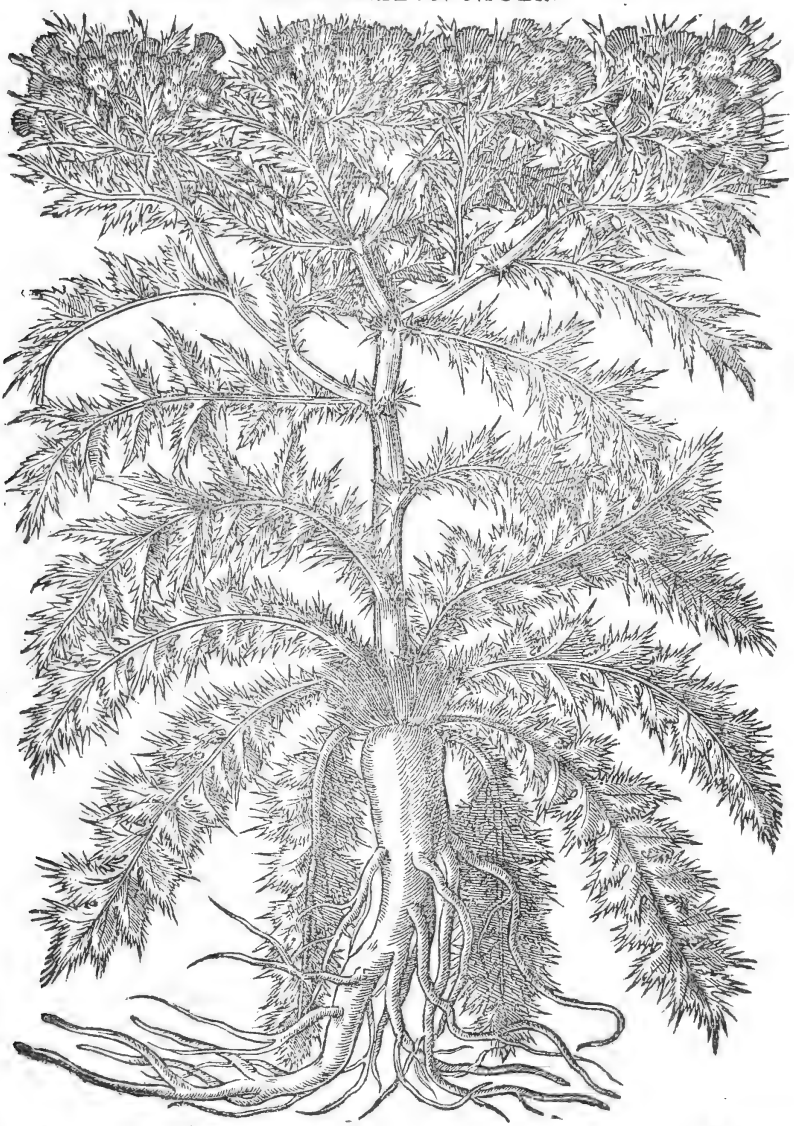

Χαμαιλέων μέλας.

Χαμαιλέων μέλας. CHAMÆLEON NIGER. CAP. IX.

a Orib. ὄφεσι τοῖς ἐλαφρὸν ἢ ἰξίαν ἢ κυτόμαχον, ἢ κείμονδες ἀκάλεσαν. i. quem aliqui ulophon, siue Ixiam, siue cynomachum appellant.

CHamæleon niger [a] folijs scolymo similis esset, nisi minora, tenuioraque, ac rubro distincta uiderentur. Caulem emittit dodrantalem, crassitudine digitali, subrubrum: & in umbella flores spinosos tenues, hyacinti æmulos, uersicolores: radice crassa, nigra, densa, quæ interdum exesa, quæ dissecta flaue scit, & commanducata mordet. prouenit in campestribus, siccis, & cliuosis tractibus, & maritimis. Radix trita, addito atramenti sutorij, exiguo, cedrino oleo, & axungia, scabiem abigit: eadem, cùm sibi sulphur, & bitumen asciuit, & cocta in aceto illinitur, impetigines absterget. Decoctum collutione, dentium dolorem mitigat: Cum pari pipere, & cera oblita radix, dolenti denti auxiliatur. Radice concisa, & in accto decocta, dentes fouentur: eos quoque frangit, si scriptorio stylo feruens admoueatur: uitia cutis in facie, utiliginesque cum sulphure emendat. erodentibus medicamentis admiscetur: phagedænas, terraque ulcera illitu sanat. Quare chamæleon uocetur, à uarietate foliorum euenit: mutant enim cum terra colorem: hîc uiridia, [b] illic albicantia, alicubi cœrulea, nonnusquam rubra inueniuntur.

b Orib. addit. ἢ πυρρά. i. siue fulua.

Chamæleōtis utriusque consideratio.

CHamæleon albus tam ab Hetruscis, quàm cæteris ferè Italiæ incolis uulgò Carlina uocatur. quòd credat uulgus (ut facilè solet) herbam hanc magno olim Carolo regi ad fugandam sui exercitus pestem ab angelo demonstratam fuisse, tanquam antidotum omnium præstantissimum. Quo argumento freti uulgares quàm plurimi, ad arcendam pestilentiam huiusce plantæ radices miris, magnisq; laudibus commendant. Nec quidem ab re: quando enim potà radix (ut Dioscorides, & Galenus testantur) latas interaneorum tineas interimat, & serpentium uenenis resistat, mirum utique non fuerit, quòd eadem in pestilentia opem ferre ualeat. Falluntur nimirum, qui putant, stirpem illam pternicinon absimilem (nostri eam Carciofo uulgò appellant) aculeis horrentem, cuius flore coaguli uice Hetruria utitur, album esse Chamæleonem. Nam eorum error ex eo maximè diluitur, quòd hæc contra Chamæleontis albi descriptionē, in longo admodum caule echinatos suos profert fructus. Porrò Chamæleonem album nunquam Fuchsium (pace uiri alioqui eruditissimi dixerim) uidisse existimauerim: quòd libro suo de plantarum historia primùm scribat, nullum hunc edere caulem, subinde huius fortè oblitus, eodem in loco eundem procero satis caule depingat. Quin nec nigrum idem nouisse uidetur, cùm depictus ab eo, quem tamen planè non probat, nullis notis legitimo, meo quidem iudicio, respondeat. Qua in re hallucinantur monachi reuerendi, qui Mesuem commentati sunt, cùm certò sibi persuadeant, Carlinam (ut eorum utar distinctione) caulem proferentem, eiusdem esse spinam albam, quam Græci ἀκανθὰν λάκτιν dicunt, Mauritani uerò Bedeguar: item Carlinam alteram caule uiduam esse spinam Arabicam ab Aphris Suchæa uocatam. Quippe cùm spina alba (ut Dioscorides est author) bicubitali sit caule, ipsóq; albicante, unde fortasse nomen traxit, & inani, flore uerò purpureo nitescat; Carlina uerò hæc caule sit dodrante paulò maiore; pleno, non inani; subrubro, non albicante, floribus hyacinthi æmulis, nulla ratione dici posse putauerim, Carlinam hanc esse spinam albam, sed potius rufam. Cùm nec similiter monachi unquam probare possint, Carlinam alteram caule uacantem Arabicam esse spinam: quòd nusquam Dioscoridem scripsisse inuenerim, spinam Arabicam caule uacare, sed spinæ albæ potius esse persimilem. Ex quo rectè (ut arbitror) concludi potest, quòd cùm spina alba procul dubio caulem edat, eundem quoque Arabica promat. Sunt etiam qui nelint, Carlinam caulem gerentem nihil differre ab altera, quæ caulem non fert, nisi sexu, nempe quòd altera mas, altera uerò fœmina fortasse fuerit: negantq; omnino has plantas esse Chamæleones, illamq; præsertim nigrum Chamæleonem esse nolunt, quæ caulem rufum gerit. Hocq; argumento nituntur, quòd scripserit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, Chamæleontis nigri radicem lethale quiddam obtinere: eamq; ob causam in extrinsecis tantùm uenire medicamentis. Sed cùm raphani uice à compluribus copiosè cum acetarijs edatur nullo penitus incommodo, nec esse hanc nigrum Chamæleonem, nec eius speciem probant. Quibus facile respondeti potest, quòd in Græcia, fortasse in Ponto, alijsq; conterminis regionibus Chamæleontis nigri radix sit uenenosa, & in Italia salubris, exuta ob cæli huius clementiam lethali facultate, quemadmodum & Persica, quæ tametsi Persis semper fuerit lethifera; Ægyptijs tamen innocua facta est, soli & cæli bonitate. Arum præterea Cyrenis adeò mitis est, ut rapi modo in ciborum usum ueniat; cùm tamen in Græcia, & Italia adeò acerrimum sit, ut nec coctum, nec crudum edi possit. Quin & scorpiones in compluribus terrarum orbis partibus ictos interficiunt; in aliquibus uerò, ut in Tridentino tractu, nullum ictu uenenum relinquunt: quo etiā in loco nigrum ueratrum nulla deiectoria ui pollet. Id quod in Colchico Ephemero quoque uidemus, quòd eò pro Hermodactylo innocuè (quanquam temerè) utantur Medici. Cæterum illud præter dicta me maximè ad credendum inducit, Carlinam caulē fundentem esse Chamæleonē nigrum, quòd hæc plāta omnibus in uniersum notis nigrum Chamæleonem referat. Quandoquidē folijs cōstat scolymo minoribus, tenuioribusq;, subrubra per mediū excurrēte costa: caule itē dodrantali: crassitudine digitali, subrubro, floribus in umbella spinosis, uersicoloribus: radice crassa, exterius nigra, densa, & aliquādo corrosa, quæ fracta intus flauescit: & cōmanducata mordet, fateor tamen hanc umbellā non ferre, (ut Dioscorides inquit) sed Echinum capitulum, perinde ac album chamæleonem. Verùm hoc non me omnino à mea dimouet sententia, quòd Dioscoridem uiderē in quāplurimis locis impropriis uti uocabulis. Addidimus tamen aliam CHAMÆLEONIS NIGRI imaginem, quæ mihi à Doctissimo Viro Bartholomeo Maranta, Neapoli transmissa est: quæ tametsi umbellas Hyacinthinis floribus scatentes proferat, cùm tamen folia rubris maculis uaria non sint, in caule nulla prorsus rubedo spectetur, mansa Radix acredinis tantillum haud respiret, exesa non sit, non flauescat, nec caules digitali crassitudine uideantur, cur legitimum Chamæleonem nigrum hanc plantam esse affirmem non habeo. Sed de his diffusius libro quarto nostrarum Epistolarum disseruimus, ad Marantam respondentes. Dixi sententiam meam, quam ijs censendam relinquo, qui rei plantariæ maiorem, quàm ego, peritiam habent. Cæterùm hîc non respondebo sycophantæ cuiusdam calumnijs, in Chamæleonte aduersum me promulgatis, cùm libro sexto id mihi faciendum proposuerim, ubi de Ixia inter uenena scribit Dioscorides. Ibi enim huiusce sophistæ, &

Quorundam error.

Monachorum opinio explosa.

Quorundam opinio reprobata.

rei

CHAMAELEON NIGER ALTER.

rei plantariæ, pſeudoindagatoris malitiam, uecordiam, & apertam temeritatem fuſius aperiam. Explodendi ſunt Arabicæ factionis ſcriptores, ut qui non ſine deteſtando errore, Græcorum uocabulorum uicinitate decepti, Chamæleam, quam ſua lingua Mezerion appellant, cum Chamæleone confundant. Nam Auicenna de Mezerio differens libro & tractatu 2. c. 464. circa finem, ſuum errorem prodidit iis uerbis. Mezerion bibitur cum uino ad morſum uermium uenenoſorum, & eſt propriè nigrum, uenenum mortiferum. Et quando miſcetur cum ſauic, & coniungitur cum aqua, & oleo, interficit mures, & canes, & porcos. hæc ille. In quibus duplici notatur errore: primò quòd Mezerio eas tribuerit uires, quas albo Chamæleoni reddidit Dioſcorides: deinde quòd nigrum, non utique album ea præſtare crediderit contra Dioſcoridis ſententiam. Meminit utriuſque Chamæleonis Theophraſtus lib. IX. cap. XIII. de plantarum hiſtoria, ubi ſic habet. Chamæleonum, unus candidus, alter niger. Vires autem radicum inter ſe diſtant, & ipſæ etiam radices ſpecie differunt. Candidi enim candida eſt, & dulcis, & craſſa, & grauiter olens. Vtilis traditur ad fluxiones, cum conſecta orbiculatim modo raphani decoctum eſt, iunco

Arabum tui pis error.

Chamæleonú hiſt. ex Theophraſto.

transfixa

transfixa in ſeriem. Valet & ad interanconum animalia lata, cùm paſſa nua comeſa acetabuli menſura è uino bibitur auſtero. Occidit & canes, & ſues: canes in farina hordeacea ſubacta cum aqua, & oleo: ſues cum braſſica. Etſi hominem agreſcentem experiri uolueris, an uiuere poſſit, laudum ea radice triduo iubent. Hoc enim ſi tolerauerit, moriturum nequaquam exiſtimant. Naſcitur æquè omnibus locis folio, ſcolymo ſimili, uerùm ampliori, & terræ proximo: capite magno, acano ſimili: unde quidam acanum eum uocarunt. Niger folio conſtat adſimili, præterquàm quòd minori, leuioriq;. Tota autem herba umbraculi ſpeciem repræſentat: radice craſſa, & nigra extrinſecus, ſubflaua intrinſecus nititur. Loca gelida, humidaq; amat. Lepram, & uitiliginem abolet trita cum aceto, & ramentis illita: necnon & canes occidere poteſt. hactenus Theophraſtus. illud inſuper non ignorandum eſt, uiſcum ſcilicet, quod Ixiam appellant, in Chamæleonis albi radice naſcens, nene num eſſe mortiferum, cùm tamen modica tantùm quantitate ſumptum ſomnolentos uigilantes reddat. Quamobrem Cretenſes mulieres ſuarum lucubrationum gratia, ne ſomnum ineant in opere, ex eo tantillum, aut modicum à cœna nullo incõmodo aſſumunt. Huius plerisq; locis meminit Plinius, & de eo nuſquam non intellexit, ubi contra ſumptum uiſcum aliquod remedium protulit. Χαμαιλέων λευκὸς ſic Græcè, Latinè uerò Chamæleon albus appellatur: Mauritanis, Chemeleon leute, ſeu Chamalium: Italis, Carlina, & Chameleone bianco: Hiſpanis, Cardo pinto: Gallis, Carline: Boemis pupauua bijla. At planta, quæ χαμαιλέων μέλας Græcis, Chamæleon niger Latinis uocatur: Arabibus, Chemeleon melamos: Italis, Chameleone nero: Germanis Eber uurtz: Hiſpanis, Cardo ſinto: Gallis, Chardonette: Boemis pupauua cerna.

Nomina.

10

Κροκοδείλιον. CROCODILIVM. CAP. X.

20

a πλυνομένη. ita Meum. i. lota. at Cat. πινομένη. i. pota.

CRocodilion chamæleontis nigri figuram habet. Naſcitur in ſyluoſis, radice longa, leui, aliquantulum lata, odore, ut naſturtij, acuto. Feruefacta in aqua, & [a] pota radix, ſanguinem copioſum per nares pellit. datur lienoſis, eos euidenter adiuuans. Semen ei rotundum ineſt. duplex uti ſcutum: quod ſuapte ui urinam ciet.

Crocodilij cõſideratio. Opinio explo-ſa.

SVnt qui uelint, Carlinam uulgò uocatam, eam inquam, quæ caulem profert, legitimum eſſe Crocodilium. Sed eorum opinio mihi quidem nullo modo ſatisfacere poteſt. Siquidem (ut præcedenti capite retulimus) Carlina, quæ caulem emittit, adeò omnibus in uniuerſum notis chamæleontem nigrum repræſentat, ut uix unquam perſuaderi poſſim, eam eſſe Crocodilium: præſertim cùm facto periculo ijs ſanè uiribus careat, quibus Crocodilium præſtare ſcribunt. nempe quòd radicis decoctum potum ſanguinem per nares copioſum trahat. Adde quòd Crocodilio radix ſit longa, leuis, aliquantulum lata, & odore, ut naſturtij, acuto. Illi uerò Carlinæ generi craſſa, nigra, denſa, exeſaq;: non autem lata, nec leuis, nec naſturtij odorem

Alia opinio reprobata.

ſpirans. Non deſunt alij, qui Eryngium marinum Crocodilium exiſtiment. Verùm cùm illud in litoribus maris naſcatur, chamæleoni nigro ſit abſimile, nec ſanguinem è naribus eliciat; Crocodilium uerò proueniat in ſyluoſis, compluribus alijs reclamantibus notis, ijs etiam haudquaquam adſtipulari poſſum. O quàm magnifacerent medici Crocodilium, ſi in Italia naſceretur, ubi tamen hactenus ipſum uidere non licuit, cùm eius radicis decoctum tanta ſit facultate præditum, ut potu tantùm ſanguinem copioſum per nares pellat. Crocodilij meminit Plinius lib. XXVIII. ca. VIII. non tamen plura tradidit, quàm Dioſcorides, à quo illa omnia accepiſſe uidetur: quanquam in hoc ab eo diſſentit, quòd Crocodilium in ſabuletis naſci prodiderit,

Crocodilij uires ex Gal.

cùm tamen in ſyluoſis naſci ſcribat Dioſcorides. Huius facultates lib. VII. ſimplicium medicamentorum memoriæ prodidit Galenus, ſic inquiens. Crocodilij ſemen acre eſt, atque odoratum, urinam, menſeſque ciens. Itaque facultatem habuerit calidam, digerentem, & exiccantem. Succus tum caulis, tum ſeminis, ut quæ ſimilis ſint facultatis, nephriticos adiuuant. Radix pectoris excreationibus ualenter conducit, minus quidem quàm ſemen acris, non tamen minus amara. Trahit uerò etiam

Nomina.

per nares ſanguinem. Quod κροκοδείλιον Græci, Latini quoque Crocodilium dicunt: Itali, Crocodilio.

Δίψακος. DIPSACVS, SIVE LABRVM VENERIS. CAP. XI.

DIpſacus aculeatarũ generis eſt. Caulem habet altum, ſpinis horridum: folijs lactucæ, ſpinoſis, binis, genicula ſingula complectentibus, prælongis, ceu quaſdam bullas intus, & extra aculeatas, in dorſi medio habentibus, concauo alarum ſinu, in quo imber, aut ros aſſeruetur: unde dipſaci, quaſi ſitientis, nomen traxit. In cacumine caulis, ſingula ſurculis capitula inſunt, oblonga[a], echinata ſpinis: quæ arefacta, candida ſpectantur, diſſectaque medulla tenus, uermiculos oſtendunt. Sanat rimas ſedis, fiſtulasque, ſi tuſa, & decocta in uino radix, uſque dum ſit craſſitudo ceræ, immittatur. Medicamentum ærea pyxide recondendum. Aiunt formicationibus, uerrucisque penſilibus remedio eſſe. Vermiculi capitulorum in folliculo alligati collo, aut brachio appenſi, prodũtur quartanis febribus remedio eſſe.

a Meum. ἐστὶ κεφαλὴ ἐχίνου ὑπομήκης ἀκανθώδης. i. ſimilia erinaceo ſublõga ſpinoſa.

Dipſaci conſideratio.

DIpſacus, quem Latini Labrum Veneris uocant, in Italia uulgaris eſt planta, ijs præcipuè locis, ubi lanificia exercentur. Siquidem echinato eius capitulo mangones rudem adhuc pannum pectunt, expoliunt, detractiſque floccis concinnant. In Hetruria Dipſacum uulgò appellant Cardo da cardare, Foroiulienſes uerò Garzo. Scritur is hodie in compluribus Italiæ locis, præſertimq; in agro Bononienſi, ſingulari à cultoribus adhibita diligentia. Sed & ſylueſtris quoque ſponte in

LABRVM VENERIS, SIVE DIPSACVS.

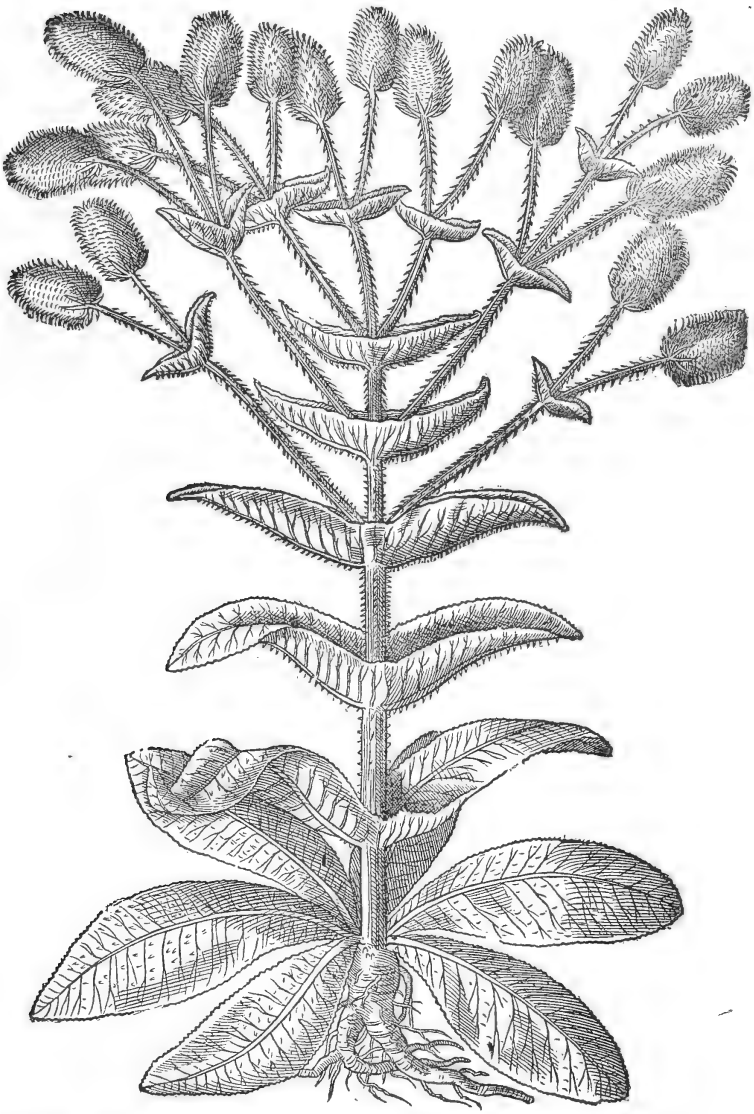

te in campeſtribus, in agrorum, & ſcrobium aggeribus, in uijs iuxta ſepes frequentiſſimus naſcitur, nullis prorſus repugnantibus notis quas illi reddidit Dioſcorides. Inuenitur autumni tempore (ut experientia quenque docere poteſt) in eius capitulo iam exarefacto, medullitusq; diſſecto uermiculus ille, quem collo adalligatum quartanis febribus remedio eſſe produnt, piſcatoribus hamo affigendus maximè expetitus: etſi Marcellus Dioſcoridis interpres, & commentator, uermiculum hunc nunquam ſibi compertum fuiſſe ſcribat. Dipſacus officinis, & herbariorum uulgo Virga paſtoris maior nominatur. Quippe minorem etiam illius æmulam oſtendunt: quanquam non adeò ſtriato caule, ac ſpinis horrido conſtet, foliis item infirmioribus ſit, & capitibus multò minoribus, ut quæ oliuæ magnitudinem non excedant. Sunt autem huius capitula tenuibus capillis referta, ita ut ſericis uiridi colore infectis floccis ſimilia uideantur. Cæterùm animaduertendum eſt, neutrum Dipſaci genus, quod tum Serapioni, tum Auicennæ deſcribitur, eſſe Virgam paſtoris. Quãdoquidem ijs, quantum ex eorum ſcriptis colligere potui, Paſtoris uirgam nil aliud eſſe putauerim, quàm polygonum, cuius tam fœminæ, quàm maris hiſtoriam lib. quar

Virga paſtoris duplex.

LABRVM VENERIS ALTERVM.

to tradidit Dioſcorides. Quapropter illud mihi ſemper perſuaſum uelim, quòd non à Mauritanis Dipſaco Virgæ paſtoris nomen inditum ſit, ſed à ſeplaſiarijs ijs, qui ſuis potius pandectis, quàm cæteris caſtigatiſſimis, & probatiſſimis ſcriptorum monumentis, fidem præſtare conſueuerunt. Nanque Matthæus ille Syluaticus pandectarum auctor, Dipſacum Virgam paſtoris appellat: qui deinde in grauiorem errorem lapſus, Dipſacum ipſum cum polygono turpiter confundit, utpote qui illud aſſequi non potuerit, quòd Arabum Paſtoris uirga, eſſet Dioſcoridis polygonum, non autem Dipſacus: qui quidem tantùm à polygono differt, quantum lepores ab urſis. Dipſaci meminit Galenus lib. VI. ſimpl. medic. his paucis. Dipſaci ſpinæ radix ſecundo ordine exiccatoria eſt, habetq; nonnihil abſterſorium. Planta, quæ Græcis δίψακος, Latinis Labrum Veneris nominatur: Mauritanis, Dibſacos: Italis, Cardo, & Diſſaco: Germanis, Kartendiſtel, Garden Kraut, Buobenſtrel, & Vueber Karten: Hiſpanis, Cardencha, Cardo penteador: Gallis, Cardon à carder, & Verge à bergier: Boemis Stietka Polonis: Sſczotki.

Syluatici hallucinatio.

Dipſaci uires ex Galeno.

Nomina.

VIRGA PASTORIS.

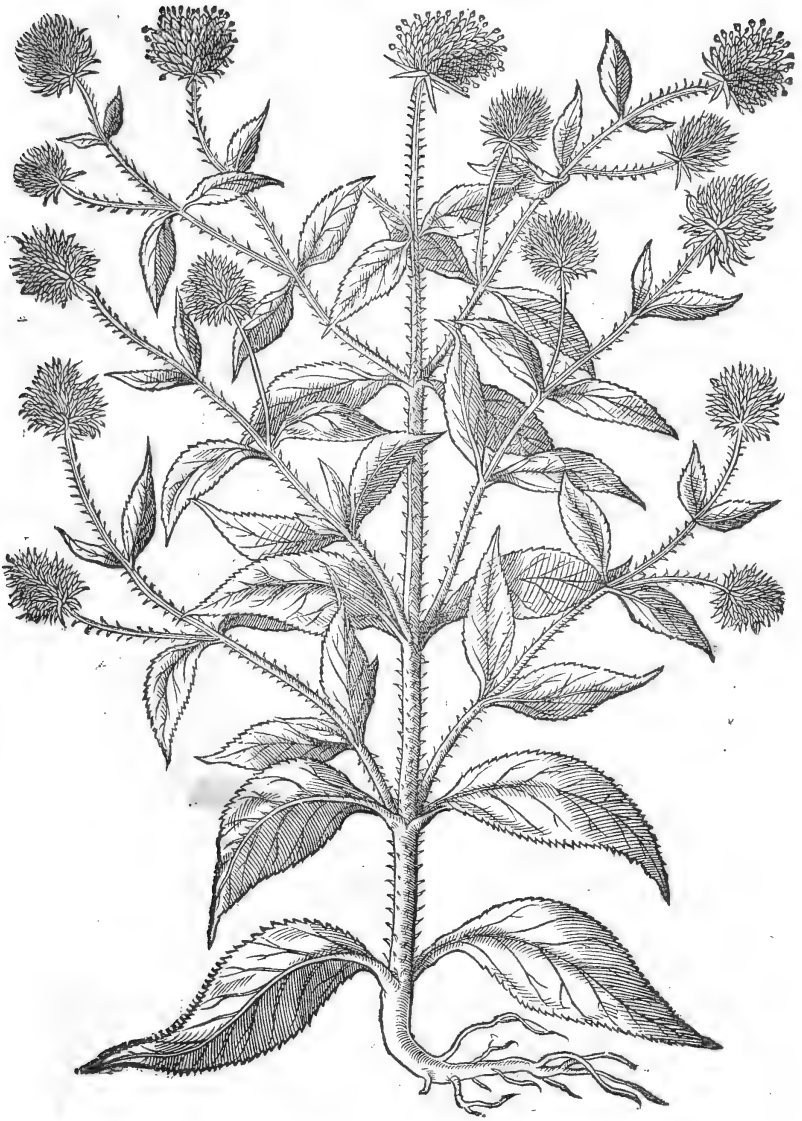

10 Ἀκανθα λευκή. SPINA ALBA. CAP. XII.

SPina alba naſcitur in montibus,& ſyluoſis. Folia fert albi chamæleonis,anguſtiora,candidiora,aliquantum hiſpida,& aculeata: caulem ſupra bina cubita altum,pollicari, aut ampliore craſſitudine, albicantem,intus cauum: in cacumine capitulum ineſt ſpinoſum, echini marini æmulum,ſed minus,& oblongum: flores purpurei,in quibus ſemen,ceu cnicum, ſed rotundius. Huius radix pota, cœliacis, ſtomachicis,& ijs,qui cruenta extuſſiunt, efficax eſt:urinam cit:tumoribus illinitur. Decocto eius dentes in dolore collui prodeſt.Epotum ſemen conuulſis infantibus,& à ſerpente demorſis auxiliatur. Geſtatum pro amuleto ſerpentes abigere traditur.

SPINA ALBA.

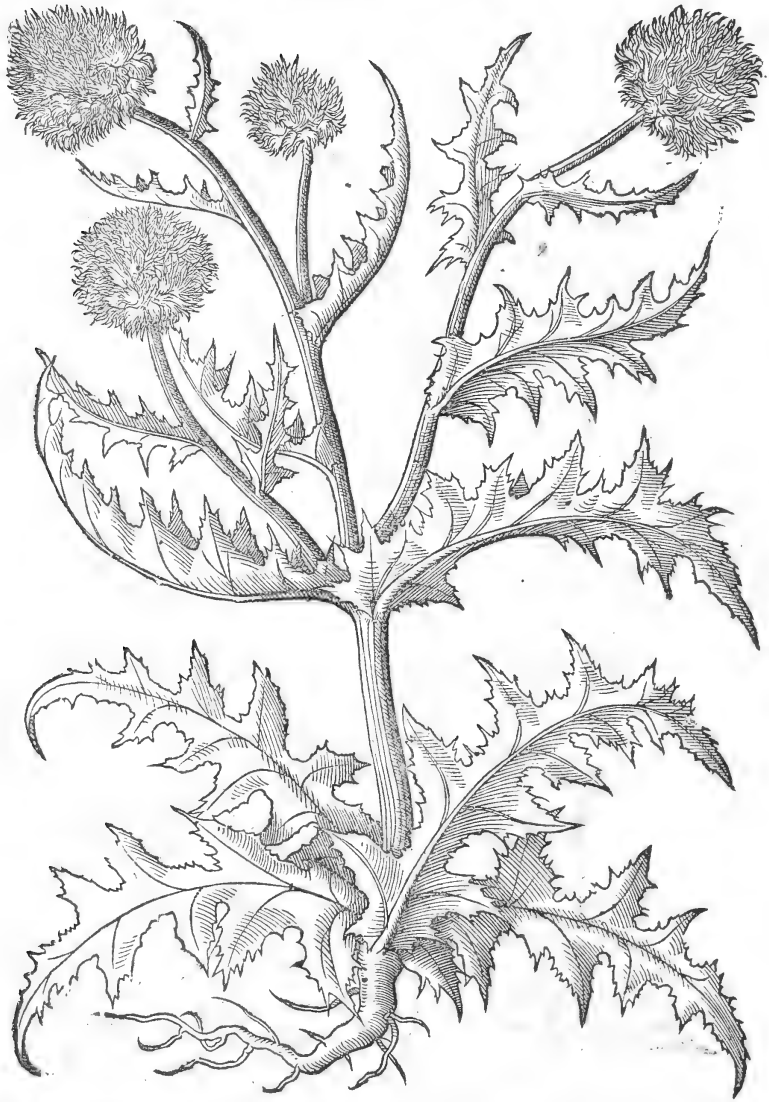

Spinæ albæ consid.

SPinam albã ſeplaſiarij Arabas (ut plerunque ſolent) imitati, Bedeguar appellant. Sed non parua inter hos, & medicos oritur contentio, quænam in aculeatarum genere, quas plurimas genuit natura, Spina alba legitimè, notis omnibus adſti pulantibus, appellari poſſit. Verùm etſi tantam litem tranſigere nequeant; interim tamen pro Spina alba alij alias herbas oſtentant, & quiſque ſuam ueram exiſtimat. Quandoquidem ſunt eorum complures, qui ſibi certò perſuadent, Spinam albam eam aculeatam herbam eſſe, quam aliqui Carduum benedictum uocant, alij uerò uulgò herba Turca. Sunt alij, qui Carlinam uocatam, id eſt album chamæleontem, Spinam albam eſſe contendant. Inter quos inuenio monachos, qui in Meſuem ſcripſerunt, quorum ſententiam, ſuperius in chamæleontis utriuſque mentione, ut falſam reprobauimus. Sunt præterea, qui Spinam albam eſſe uelint echinatum Carduũ illum, & Spinis rigentem qui Htruſcis in lacte cogendo coaguli uicem explet. Non deſunt inſuper qui unam, uel alteram ſylueſtrem, ac ſpinis horrentem plantam, pro Spina alba nullo diſcrimine accipiant. Quo fit, ut omnes ij nullo ueritatis lumine ducti, in huiuſmodi tenebris oberrent. Errat, meo quidem iudicio, hac in re

Leonardus

SPINA ALBA ALTERA.

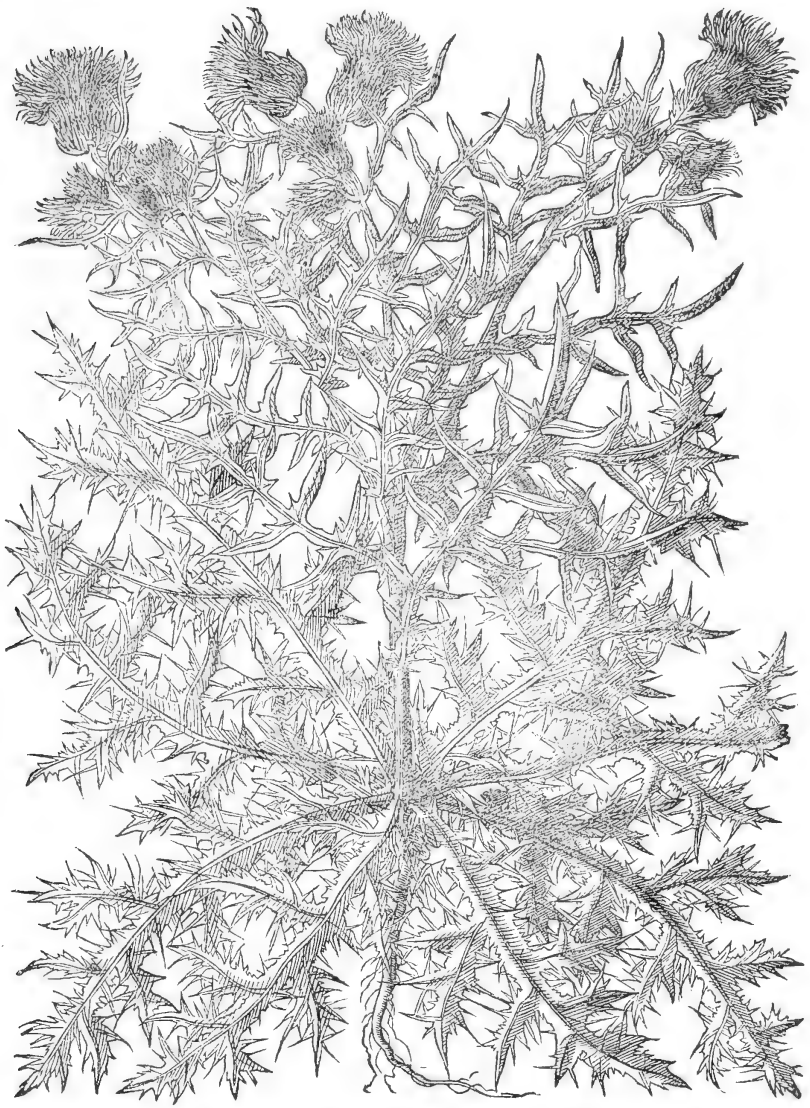

Leonardus Fuchſius ætatis noſtræ medicus alioqui clariſſimus: quippe qui ultimo ſuorum paradoxorum capite, Spinam albam eam aculeatam herbam appellat, quæ omnium in uniuerſum aculeatarum plantarum generum ampliſſimis conſtat foliis, latè humi ſe ſpargentibus, ac crebris, albisq; ſeu lacteis tota conſperſa maculis. Vnde apud quoſdam Lactariæ herbæ nomen adinuenit, etſi à quàm plurimis, præſertim mulierculis, Carduus diuæ Mariæ dicatur. Hallucinatur inquam, pace eius dixerim, eo quòd non animaduerterit, hanc foliis albi chamæleonis triplo, quadruploq; maioribus in campeſtri planitie naſci, ut noſtra teſtatur Hetruria, ubi paſſim ferè frequens naſcitur, non autem in montibus, ac ſyluis, ubi Spina alba Dioſcoridis teſtimonio prouenit. Legitimam Spinam albam, cuius hîc primo loco imaginem expreſſimus, miſit ad me Patauio Iacobus Antonius Cortuſus, rei plantariæ admodum ſtudioſus, quæ notis omnibus genuinam repræſentat. Siquidem foliis eſt albo chamæleoni ſimilibus, anguſtioribus tamen, ac candidioribus, ſubhirſutis, ſpinis rigentibus: caule verò bicubitali, pollicari, uel ampliore craſſitudine, ſubalbo, & inani: in cuius cacumine echinus ſubalbidus inſidet, ſed minor, & oblongior, purpureis in- Fuch. Iapſus.

tus floribus,& semine cnico simili. Huic planè descriptioni,quæ etiam Dioscoridis est,adstipulantur frequentissimæ plantæ, quæ suis echinis,ac spinis rigentes,in excelsioribus Ananiæ uallis montibus lariceis, abiegnis, & piceis syluis refertis Iulio mense uiuntur. Quapropter,ut quæ ad eos pertinent,rectè agant seplasiarij,uideant, sciantq; non in planitie, & conuallibus Spinam albam prouenire,sed in montibus:quorum si quandoque tum cacumina,tum syluas adire non grauabuntur,procul dubio non magno etiam labore ipsam nancisc entur. Hæc enim non modò seplasiarijs maximè conducet, ut legitimam Spinam albam suis compositis medicamentis immisceant; uerùm & eorum errorem deprehendent(in hoc etiam Ruellius uersatur)qui sibi persuadent,Spinam albam illud esse cardui genus, quod à Tuscis, eo quòd(ut paulò antè diximus)coaguli uicem præstet,uulgò uocatur Presura,quodq; nos scolimum esse putamus. Est & ALTERA ACVLEATA planta,cuius hîc quoque imago secundo loco uiditur,quam quidam Spinam albam esse censent,sed plura in hac desiderantur. Error autem ijs facilè deprehendetur,si illud adnotare uoluerint,quòd aculeata hæc planta in hortis passim seratur,foliis albo chamæleonti longè maioribus: & capitula ferat,quæ marinum echinum non parum excedant. Commiscuit Mesues spinam albam,ac etiam Arabicam,quarum alterâ suo idiomate Bedeguar,alteram uerò Succhaa appellauit,syrupo de eupatorio uocato,quem miris laudibus extulit ad diuturnas febres finiendas,ad eas præsertim,quibus naturalia uiscera, nempe uentriculus,& iecur imbecillia sint reddita; & ubi à sua naturali temperie recesserint. Cuius tamen sententiæ non parum refragatur Musa Ferrariensis: quippe qui longo sermone contendat,nec Arabicam,nec albam spinam huic syrupo admiscendam esse, quòd utraq; adstrictoria ui polleat,quæ(ut ipse ait) syrupi huius intentionibus admodum repugnat,cùm ad diuturnas obstructiones tantùm referandas,semper huius apud medicos fuerit usus. Quæ in re non solùm ostendit Musa auctoris mentem non percepisse, sed nec etiam in hoc(pace uiri alioqui clarissimi dixerim)exactam curandorum morborum rationem calluisse. Nam cùm Mesues syrupum hunc composuisset ad illas curandas febres, quibus naturalia uiscera imbecillia sint reddita,optima componendi methodo tam Spinam albam,quàm Arabicam illi inseruit,utpote quæ adstrictoria ui, qua pollent,languida illa, ac infirma membra,plurimùm roborarent. quibus incommodis solent periti,ac docti medici ijs medicamentis occurrere, quæ odore fragrantia adstrictoria facultate commendantur. Hinc itaque facilè intelligi posse crediderim,quàm absurda, explodendaq; sit hæc Musæ sententia. Quin nec illud consilium eius seplasiarijs accipiendum putauerim,quòd spinæ albæ, & Arabicæ loco,filiculæ radicem,ac sabinæ folia huic syrupo substituere possint,& debeant,ut magis atque magis tum uasa,tum uiscera laxet. Quippe quòd si tantùm laxandi, ac referandi facultate hoc medicamentum debuisset esse præditum, non modò harum spinarum radicibus carere debebat; sed etiam rosis,lentiscina resina,Indica nardo, & malabathro expoliari: cùm tamen hæc omnia maturè,diligenterq; examinata,non sine methodo,ut quæ robur his uisceribus allatura sint, ab ipso Mesue huic syrupo fuerint admista,ne scilicet natura diuturna febre imbecillis facta,& à relaxantibus, ac admodum referantibus medicamentis uexata,totam humorum molem alui profluuio ob contentricis facultatis amissum robur, tanquam uiribus omnibus destituta ad mortem usque demitteret. Meminit Spinæ albæ Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Spinæ albæ radix desiccatoria est,& modicè adstringens. Quamobrem & cœliacos,& stomachicos iuuat, & sanguinis reiectiones cohibet, & ædemata illita contrahit,ac dentibus dolentibus prodest,si decocto eius colluantur. Semen tenuis essentiæ & calidæ facultatis est. Itaque potum ijs,qui conuelluntur,conuenit. Quæ planta ἄκανθα λεύκη Græcè, Spina alba Latinè dicitur: Arabicè,Bedeguard: Italicè,Spina bianca.

Quorundam error.

Brasauoli calúnia contra Mesuem.

Spinæ albæ uires ex Gal.

Nomina.

Ἄκανθα ἀραβική. SPINA ARABICA. CAP. XIII.

ἀ πρὸς βολῶν γλωκείων.

ARabicam spinam natura albæ spinæ similem esse constat. Ipsa siquidem stringit. Ad sanguinis reiectiones[a],mensium abundantiam,cæterasque fluxiones radix etiámnum ualet. Prouenit in asperis.

Spinæ Arabicæ consid.

ERrasse eos nimirum crediderim,qui sibi persuaserunt, Arabicam spinam, cuius hîc meminit Dioscorides, eam aculeatam Arabiæ esse arborem,quam Acaciam uocant. Cuius erroris illud in primis indicium est,quòd nusquam consueuerit Dioscorides alicuius stirpis historiam diuersis capitibus repetere,nec etiam arbores herbis commiscere. Nam cùm longa historia Acaciam arborem,quæ etiam Aegyptia spina uocatur,primo libro inter arbores descripserit, absurdum quidem uideretur,si eandem præter morem hîc inter aculeatas herbas repeteret. Ad hoc indicium & illa ratio accedit,quòd si seorsum harum plantarum historiam tradidit Dioscorides,diuersas quoque plantas esse necesse est. Quamobrem non parum Ruellius hallucinatus deprehenditur,quòd non animaduerterit,in sua huiusce Arabicæ spinæ mentione,Dioscoridem hoc loco aculeatam quandam Arabicam herbam albæ spinæ in uniuersum æmulam intellexisse,non autem(ut ipse putat)acaciam nuncupatam. Qua in re non satis uirum hunc admirari possim. quippe qui non modò è Græcis,& Latinis literis sit habitus peritissimus,ac inter eos, qui hac nostra ætate de stirpium historia scripsere, facilè princeps; sed qui etiam Plinij historiæ fuerit studiosissimus: quem tamen si accuratius perlegisset,ac sequi uoluisset,nunquam arbitror in eum errorem incidisset. Quandoquidem Plinius lib. XXIIII. cap. XII. alteram ab altera separauit. Et primò huius,de qua agimus,mentionem faciens, sic inquit. Spinæ Arabicæ laudes in odorum loco diximus: & ipsa spissat,stringitq; distillationes omnes,& sanguinis excreationes,mensiumq; abundantiam,etiámnum radice ualentior. Quæ à Dioscoride uerbotenus transfluisse perspicuum est. Mox meminit Arabicæ alterius spinæ,quæ in arborem assurgit,his uerbis. Est & Acaciæ spina. Fit in Aegypto alba,nigraq; arbore,item uiridi,sed longè melior est prioribus. Eiusdem meminit etiam lib. XIII. cap. IX. postquàm Perseæ arboris materiem miris laudibus commendauit,ubi hæc habet. Nec minus Aegyptia spina celebratur in eadem gente,duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat: candida uerò facilè putrescit. Quibus ex locis palàm est,non credidisse Plinium, unam tantùm Arabicam,uel Aegyptiam esse spinam,quamuis Ruellius non ita rem acceperit. Qui item Galeni sententiam hac in re non animaduertisse uidetur: siquidem Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum ita scribit. Spinæ Arabicæ radix

Ruellij hallucinatio.

Spinæ Arabicæ uires ex Gal.

dix profluuium muliebre iuuat,& alia quæcunque, quibus auxilio eſt quæ apud nos naſcitur ſpina: ſed efficacius tamen omnia iuuant tum radix,tum fructus ipſius. Hic uerò & columellæ prodeſt,& ijs,quæ in ſede inflata ſunt: tum ulcera ad cicatricem ducit,mediocrem habens,& non moleſtam adſtrictionem. hæc Galenus. Quinut has plãtas diuerſas habuit;ita etiam ſeorſum de earum uiribus diſſeruit. planta ἀκανθε ἀραβικὴ Græcis dicta, Spina Arabica Latinis pariter & Italis appellatur:Mauritanis,Suchaba. Nomina.

Σκόλιμος. CARDVVS. CAP. XIIII.

CArduus,Græci ſcolymon uocant †,folia chamæleonis habet,& albæ ſpinæ,nigriora,& craſſiora: caulem[a] longum edit,folioſum,capite ſpinoſo:radice[b] nigra,& craſſa. Quæ illita graueolentiam alarum,totiuſque corporis emendat: item ſi decocta in uino bibatur: copioſam autem urinam, fœtidamque expellit. Herba cùm recens tenereſcit,in olera,aſparagi modo, tranſit.

† Orib. μεταξὺ χαμαιλέοντος καὶ τῆς λευκῆς ἀκανθίνης. i. inter chamæleonem, & albam ſpinam.

a Cat. μικρὸν. i. paruum, ſed mendoſè ut puto.

b Cat. λάπαθ. i. alba.

CARDVVS, SIVE CINARA ACVLEATA.

CARDVVS, SIVE CINARA NON ACVLEATA.

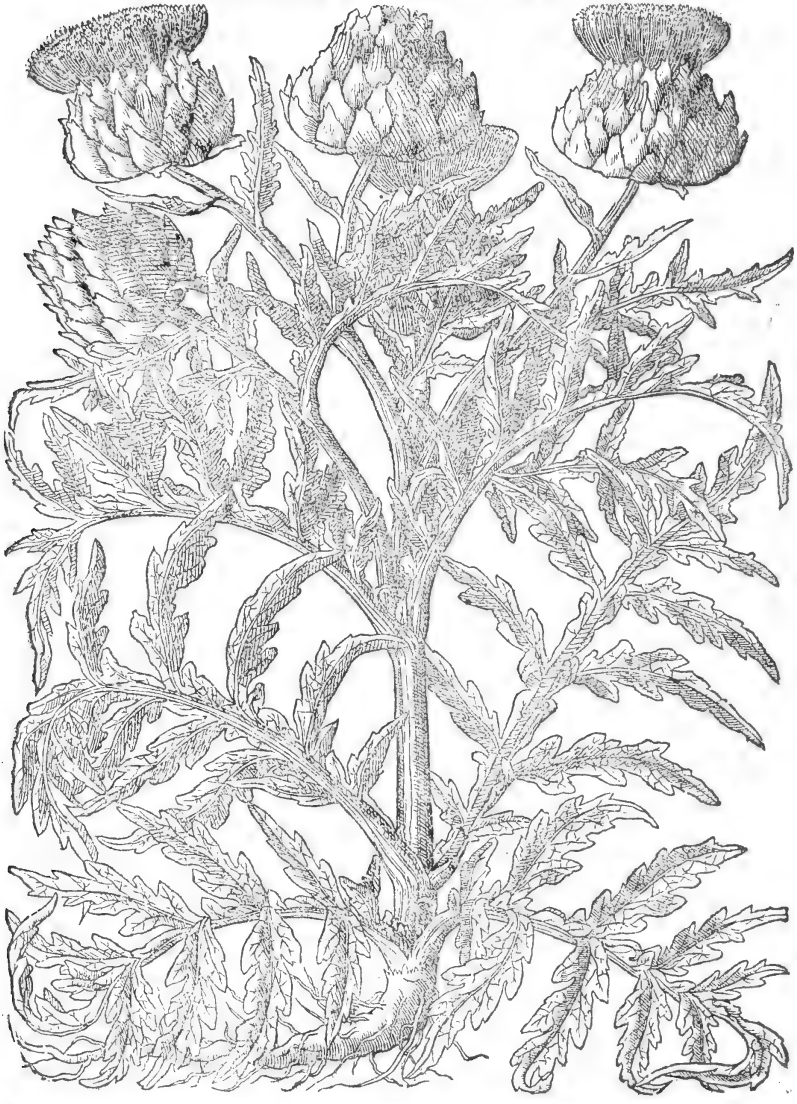

Carduorum cõsideratio, & genera.

ETſi unius tantùm Cardui breuiter etiam hoc loco meminerit Dioſcorides; Theophraſto tamen, Plinio, ac alijs probatis auctoribus, plura Cardui genera traduntur. Verùm ut primùm de his, qui natura cultrice ſponte proueniunt, ſermo fiat. Scire ſanè conuenit, quòd eorum diuerſa ſunt genera: quorum tamen nomina propria, quod ſciam, non habentur. Atqui Plinio lib. XX. cap. XXIII. duo tantùm eorum genera produntur: unum fruticoſius ſtatim à terra: alterum uerò unicaule, & craſſius. Satiuorum autem, qui tum in hortis, tum in agris ſeruntur, multiplex eſt genus. Horum principem locum tenent, qui Hetruſcis uulgò uocãtur Cardoni. Nanque ij diligenti cultura adeò teneri, fragiles, albiq; euadunt, ut magno quidem apparatu, ſecundis cœnis pro bellarijs cum ſale, & pipere expetantur. Quo argumento ductus, equidem putauerim de his uerba feciſſe Theophraſtum lib. VI. cap. IIII. de plantarum hiſtoria, cùm ita ſcribit. Quæ autem Cactus nuncupata eſt, in Sicilia tantùm naſcitur, Græciæ nuſquam habetur. Sui generis planta: hæc enim ſtatim ab radice caules repentes in terram mittit, folio lato, atque ſpinoſo. Caules hos cactos appellant. deſquamati cibo idonei ſunt, paulò amaricantes: & reſeruare hos aqua ſalſa conditos conſueuerunt. hæc Theophraſtus. Noſtrates, quibus ubique nunc Hetruria ſcatet, bò ex Neapoli allati fuerunt, Neapolim uerò (ut audio) ex Sicilia. Quapropter noſtri cum hoc Theophraſti genere maximè conuenire

CARDVVS VVLGARIS.

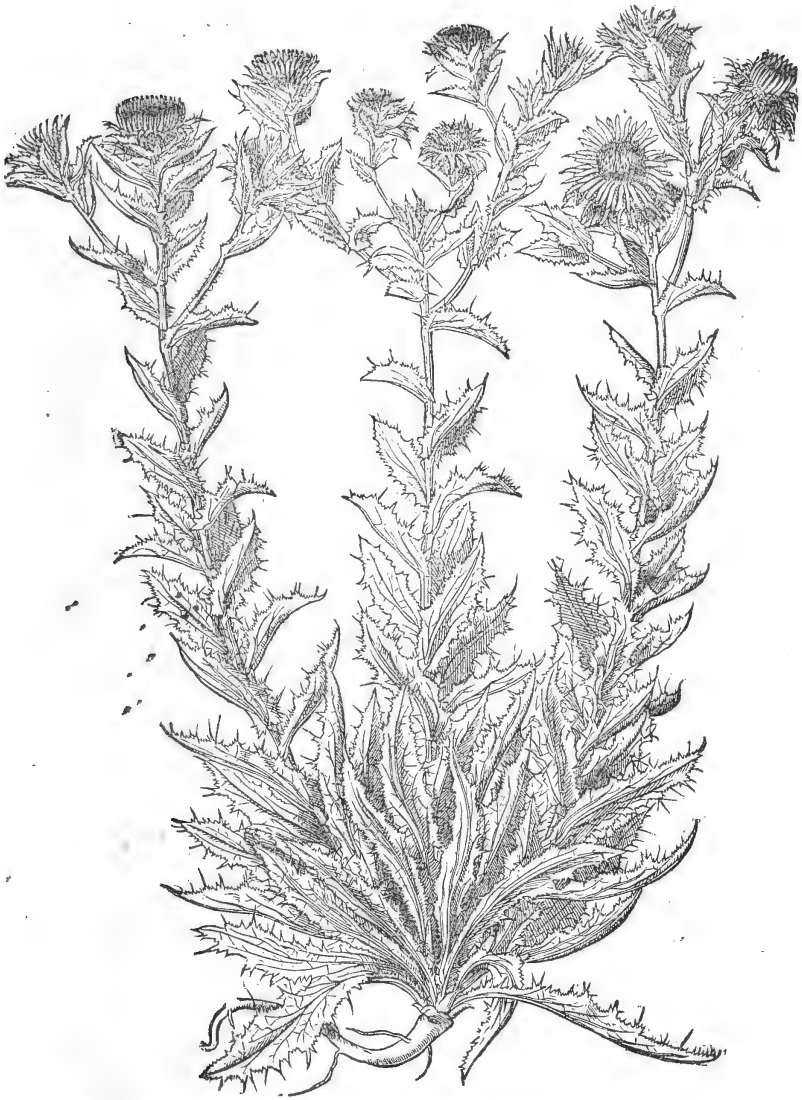

uenire uidentur, quòd ſcripſerit, Cactum Siciliæ peculiarem eſſe plantam. Continentur præterea in Carduorum genere etiam
10 *ij, quos in Italia Hetruſcum uulgus appellat Carcioffi, alijs uerò inibi Archibiocchi dicuntur. quorum item meminit Theophraſtus eodem loco, cùm ſubdit, alium uerò caulem erectum producit, quem pternicem uocant. Is quoque cibis aptus excreſcit, ſed reſeruari non patitur. Fructus, in quo ſemen, echinata ſpecie eſt. Verùm exemptis lanuginoſis ſeminibus, is quoque ueſcendus relinquitur, & cerebro palmæ ſimilis eſt. hactenus Theophraſtus. Qui pro palmæ cerebro illud, quantum equidem reor, intelligit, quod Galenus encephalon pluribus in locis appellari tradidit, & quod nunc corrupta uoce Neapolitanis, & Siculis uulgò nocatur Cefaglione, de quo lib. primo in Bdellij mentione abundè diſſeruimus. Carduorum autem, quos uulgò Carcioffi uocari diximus, nobis plura ſunt genera, uaria capitis forma diſtincta. Siquidem proferũt omnes echinata capitula, ſed aliqui ſpinis ſurſum reſpicientibus conſtant, alij uerò ad terram uerſis, nonnulli etiam tam in folijs, quàm in fructu aculeis uacant, ob idq; cæteris in cibis præſtant. Sunt præterea in hoc poſtremo genere, quibus echini in longum faſtigientur, quibus uerò in globum extuberent, debiſcentibus in altero ſquamatim ſpicis, in altero uſdem ſquamis, ueluti corticoſis unguibus*

Cardui carcioffi.

guibus in unum compactis,& coagmentatis,nucis pineæ instar.Spinis carebunt,ut hortorum cultores testantur,Carduorum capitula,si priusquàm seratur semen,acuminata eius latera retundantur. Sine aculeis etiam nascentur,si delibratis lactucæ radicibus,& dissectis semina integra condantur. Vnde illud facilè potuit fieri,ut ij, qui aculeis non rigent, humano cultu mitiores euaserint,cùm natura Carduorum omne genus spinis uacare nequeat. Radicum decoctum potum hydropicos,& ictericos sanat. Echini nondum floreſcentis pulpa,è carnium iure decocta,pro bellarijs utimur,unà cum sale & pipere,& qui ueneri indulgent,galangam quoque addunt.Itali rarò decoquunt, sed echinata capita cruda cum sale uorant.

Cardui uires ex Gal.

Cardui meminit Galenus lib.VIII.simplicium medicamentorum: nec tamen plura de eius uiribus tradidit, quàm fecerit Dioscorides. Sed de temperamento differens, ei caliditatis secundum ordinem completum, aut tertium incipientem;siccitatis uerò secundum assignauit.Et lib.II.de alimentorum facultatibus,Carduum Cinaram appellauit,ac alimentum,quod corpori præbet, meritò damnauit, quòd melancholicum succum generet. Σκόλυμος *ea planta est Græcis, quæ Latinis Carduus,Cinara,& Strobilus nominatur: Arabibus,Raxos,Harxos,siue Sacolomas: Italis, Cardo,& Carcioffo:Germanis,Strobildorn: Hispanis,Cardo de comer,seu Cardos: Gallis, Artichault,& Charchiophe.*

Nomina.

POTERIVM.

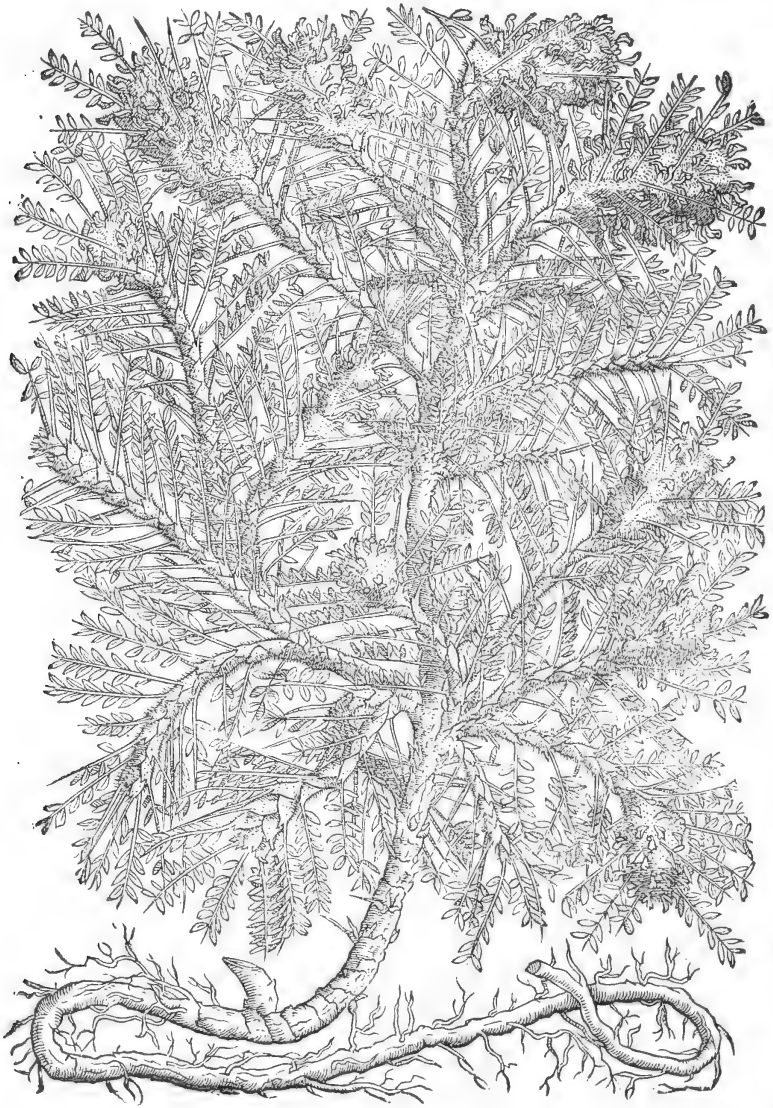

POTERIVM

Ποτήριον. POTERIVM. CAP. XV.

POterium, Iones neurada uocant[a], largè fruticat, cortice obductum tenui, spinis horridum, lanugine spissa, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, tragacanthæ proximis: foliis paruis, rotundis: flore exiguo, candidi coloris: semine nullius usus, sed gustu acuto, & odorato. Nascitur in [b] aquosis, & collibus. Radices demittit binûm, ternûmve cubitorum, neruosas, & firmas: quæ proximè terram reciſæ, dant succum gummi similem. Tusæ, præcisis neruis, & uulneribus glutinandis illinuntur. Decoctum quoque eius neruorum affectibus prodest.

a Meum. βαυίσκος ἐσὶ μέγας. ita habet meû. Sed Cat. θέλυκος μέγας. b Orib. ἐλαμώδεσι. i. arenosis.

10 *POterium adeò Tragacanthæ proximum habetur, ut illi omnibus suis notis congener esse uideatur. Peculiariter autem supremos ramos habet in uertice extuberantes, & tenui lanugine obductos, quod in Tragacantha non uisitur. Plantam itaque quam hîc pro Poterio appinximus, misit ad me Constantinopoli Clarissimus Augerius de Busbeke Cæsaris Ferdinandi Orator apud Solimanum Turcarum Imperatorem. Sed hîc nobis admodum mirari subit Ianum Cornarium,*

Poterij consideratio.

Cornarij opinio falsa.

ACANTHIVM.

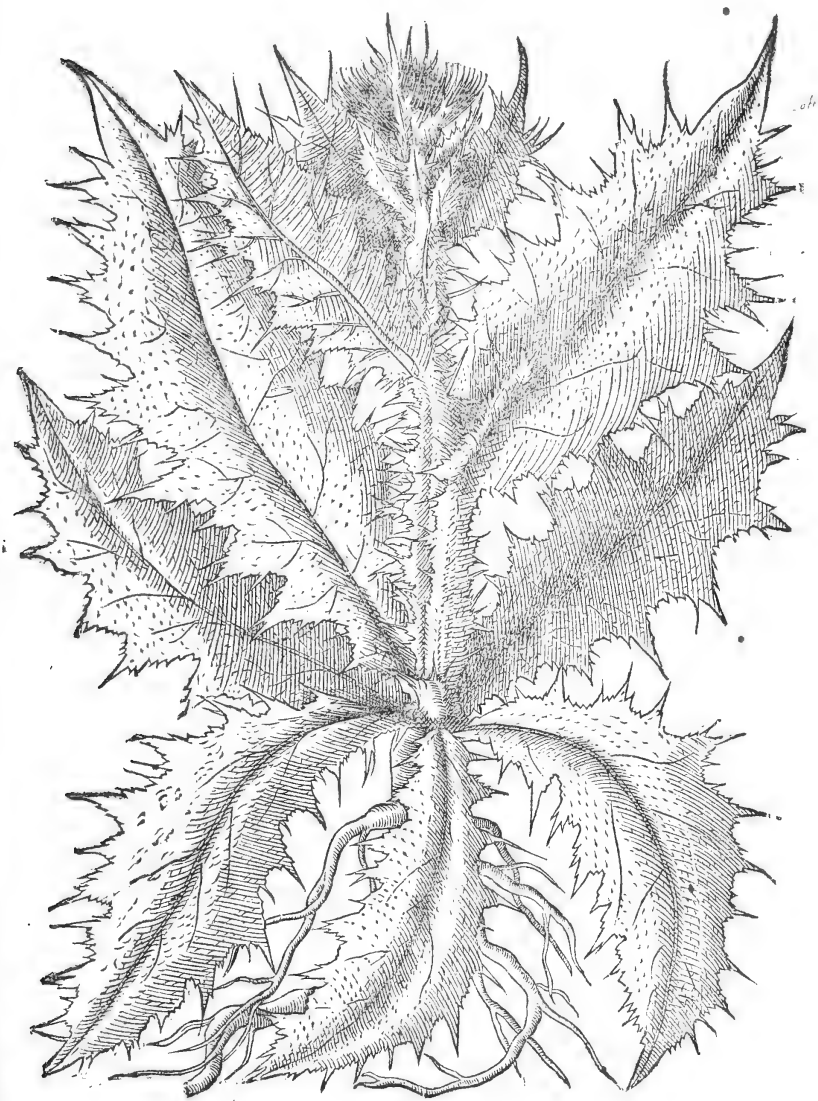

uirum alioqui ætatis noſtræ inſignem, quòd prunum ſylueſtrem Poterium eſſe crediderit. Quæ certè ſententia, ut eſt meo iudicio abſurda; ita non immeritò à Fuchſio medico clariſſimo refellitur. De Poterio ſcripſit Galenus lib. octauo de ſim. medic. facult. his uerbis. Neuras, quidam Poterium uocant. Deſiccandi abſque morſu facultatem poſsidet, adeò ut & neruos inciſos glutinare credatur. Radices eius potiſsimum ſunt eiuſmodi: quin & decoctum earum quidam exhibent ijs, quibus affecti ſunt nerui. Id Græci ποτήριον, quod item Poterium Latinum uocant: Itali Poterio.

Poterij uires ex Gal.

Nomina.

Ἀκάνθιον. ACANTHIVM. CAP. XVI.

ACanthium albæ ſpinæ ſimile, folijs aculeatis per extremitates,† & lanugine araneoſa obductis. ex qua collecta, & neta, ueſtes bombicinis ſimiles texunt. Folia, uel radices ad remedia opiſthotoni bibuntur.

Si Planta in Italia naſcitur, quæ legitimum Acanthium repræſentet, hæc profectò, cuius hîc imaginem expreſſimus, Acanthium mihi rectè repræſentare uidetur. Siquidē folijs eſt & albæ ſpinæ per extremitates aculeatis, & araneoſa lanugine obductis? Id quod non nobis tantùm opinionem auxit, ſed alijs quoque rei plantariæ ſtudioſis. Verſantur magno in errore qui pro Acanthio quandam Cardui montani ſpeciem, echino lanugine quadam obducto, demonſtrant. Nam præterquàm quòd hæc folia habeat nulla lanugine uelata, nullo pacto quæ echinatum capitulum circumueſtit, depecti, uel neri poteſt, utpote quæ tenuiſſima ſit, ſine uillis, fragilis, ac omnis lentoris expers. Quod Græci ἀκάνθιον, Latini ſimiliter Acanthium, & Itali Acanthio dicunt.

Acanthij conſideratio.

Quorundam error.

† Verba illa de lanugine non leguntur in uulgatis Græcis Dioſcoridis exemplaribus: quæ tamen hîc deſiderari oſtendit abruptus auctoris ſermo. Vnde ea non temerè ex Plinio adiecerunt interpretes, eius tantùm, ut puto, auctoritate freti. Nos uerò eò audacius illa addenda putamus, quòd ea legantur in Oribaſij codice manu ſcripto, in quo ex probatiſſimo Dioſcoridis libro ita tranſcripta inueniuntur. καθ' ἃ ἀραχνοειδῆς ἐστι χνοῦς. quæ ad uerbum ſonant. Circa quæ araneoſa eſt lanugo. Id quod meum quoque exemplar manu ſcriptum habet. ut ex appoſita in margine patet.

Nomina.

Ἄκανθος. ACANTHVS. CAP. XVII.

† Orib. ἢ μελαμφυλλος, ἢ παιδέρος. i. uel melâphyllos, uel pæderos.

ACanthus†, Romani pæderotam uocant, naſcitur in hortis, petroſis, & riguis. Folia habet multò lactucaceis latiora, & longiora, erucæ diuiſura, nigricantia[a], pinguia, læuia: caulem binûm cubitorum, digitali craſſitudine, læuem, prope uerticem ex interuallis circundatum foliolis[b], ceu nucamenta quædam oblonga referentibus, ſpinoſis, è quibus flos prodit albus: ſemen oblongum, luteum: caput thyrſi ſpecie: radicibus nititur longis, mucoſis, rubris, & glutinoſis. Quæ uſtis igni, & luxatis artubus illitæ ſubueniunt: potæ urinam ciunt, ſed aluum cohibent: ruptis, conuulſis, tabem ſentientibus, mirè proſunt. Naſcitur & ſylueſtris Acanthus, ſcolymo ſimilis, aculeatus, breuior quàm ſatiuus, & is qui in hortis prouenit. Cuius radix ad eadem ad quæ ſuperior efficax.

a Meum. λαπαρὰ λέξει. i. pinguia læuia, ſed Cat. λιπαρὰ λίαν. i. pinguia ualde.

b Meum, & Catac. ὁσονεὶ κιττερίοις ὑπομήκεσιν ὑακίνθοις ἐξ ὧν τὸ ἄνθος. i. uelut pileolis oblongis, hyacinthinis, ex quibus flos.

Acanthi cõfid.

CRedunt omnes ferè huiuſce temporis rei herbariæ ſtudioſi, Acanthum eam eſſe plantam, quæ nobis uulgò uocatur Branca urſina. Quorum ſententiæ nec prorſus refragari, nec planè adſtipulari poſſum. Nam etſi in eorum opinionem multis adducar rationibus, non ſolùm quòd ij magnæ ſint apud me auctoritatis, ſed etiã quòd ipſe uiderim hanc, quæ Branca urſina dicitur, folijs lactuca latioribus, longioribuſq; erucæ modò laciniatis, nigricantibus, ac molli quodam læuore pinguibus: caule item læui, bicubitali, pollicari craſsitudine, per internalla ſub ipſum uſque uerticem foliolis quibuſdam oblongis, ueluti nucamentis, circundato: è quibus flos prodit candidus, & inde ſemen oblongum, luteumq;: atque etiam radice eadem conſtet, qua Acanthus; aliqua tamen relinquitur dubitatio, an Branca urſina legitimus ſit Acanthus, cùm foliola, quæ nucamenti inſtar illius caulem cingunt, nullis ſpinis horrida conſpiciantur, plantaq; ipſa uideatur topiarijs operibus inepta: ad quæ Acanthus olim (ut Plinius libro & cap. XXII. auctor eſt) conueniens habebatur: ac etiam ea hodie ab omnibus ferè negligatur, & ueluti ignobilis planta, in perpaucis tum hortis, tum uiridarijs ſeratur, cùm apud antiquos Acanthus celebris, & in magno honore habitus ſit, ac plurimis laudibus fuerit decantatus. Neque illud ſuſpicionem noſtram diluit, quòd dixerint aliqui Acanthina folia, quæ in quibuſdam Italiæ locis marmoreis columnis, præſertimq; Corinthias imitantibus, in ſculpta reperiuntur, nulla prorſus linea à Brancæ urſinæ folijs differre. Siquidem contrà ijs quiſpiam facilè reſpondere poſſet, quòd etſi utraque eandem retineant formam; non ob id tamen neceſſariò unam & eandem ſpeciem repræſentant. Quare quemadmodum dubium eſt afferere, Brancam urſinam ab Acantho non differre; ita idem negare uitium eſſe uidetur. Cæterùm ad hanc tollendam dubitationem illud non parum, meo iudicio, facit, quòd iiſdem facultatibus Branca urſina prædita ſit quibus pollere Acanthum Dioſcorides, & Galenus memoriæ prodiderunt. illud inſuper addiderim, quod etſi dicat Dioſcorides, oriri Acanthum caule foliolis ſpinoſis, ceu nucamentis, prope uerticem uſque ex interuallis circumueſtito; poteſt tamen intelligi, quòd non re uera foliola illa aculeis horreant; ſed quòd adeò acuminata erumpant, ut ſanè ſpinis perſimilia uideantur. Quinetiam cùm Plinius duo Acanthi genera faciat, lib. & capite uigeſimoſecundo, alterũ criſpum, aculeatumq;, alterum læue, quod aliqui pæderotam uocant, alij melamphyllum, mirum eſſe non debet, ſi acanthus, quæ in noſtris habetur uiridarijs, nullis rigeat aculeis. Id quod facilè credi poteſt, cùm cæteris omnibus notis Branca Vrſina Acantho à Dioſcoride repræſentato adamuſſim reſpondeat. Neque impedit, quòd loco citato aſſerat Plinius, Acanthum in hortis crepidines marginum, aſſurgentiumque puluinorum toros neſtire. Quanuis enim nectii haud facilè ex ſe ualeat; tamen tum cauliſ, tum folia ob eorum molliticm, lentoremq; adeò flecti queunt, ut uimineo aliquo nexu topiario operi etiam non incommodè aptari poſſint.

ACANTHVS.

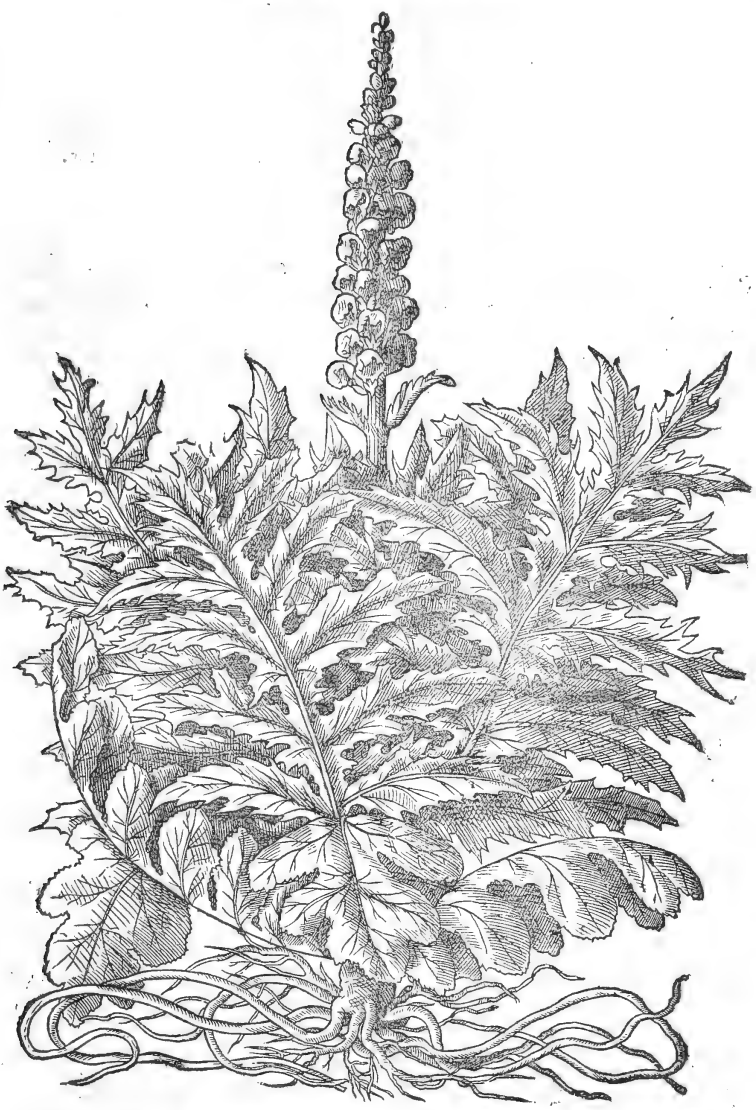

poſſint. His itaque rationibus innixus, eos equidem non aberraſſe exiſtimo, qui Acanthum, & Brancam urſinam, unam & eandem plantam eſſe ſcriptis tradiderunt. Reperitur & ſylueſtris Acanthus carduo (ut Dioſcorides inquit) ſimilis, ſpinoſus, foliis tamen domeſtico anguſtioribus. Quocirca non ab re Plinius quoque duo Acanthi genera conſtituit. Acanthi meminit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Acanthos, alij quidem Melamphyllum nominant, alij uerò Pæderotæ. Folia quidem mediocriter digerentem facultatem obtinent. At radix exiccatoria eſt, et leuiter inciſoria, & tenuium partium. Planta, quæ Græcè ἄκανθος, Latinè ſimiliter Acanthus nominatur: Italicè, Acantho, & Branca orſina: Germanicè, Beren klauu: Hiſpanicè, Yerua giguante, & Branqua urſina: Gallicè, Branize orſine. Quæ uerò Græcis ἄκανθα ἐγρία, Latinis Acanthus ſylueſtris uocatur: Italis, Acantho ſaluatico.

Acanthi facultas ex Gal.

Nomina.

† Lenticulæ non leg. Orib.
a ὑποοὐδὴ Catac. i. ſubolentibus.
† Orib. ἀηδῆ. i. iniucundis.
† Orib. addit. ϛερεάν. i. ſolidam.
b Meum. non habet neque Cat.
c Meum. non habet neque Catacuzeni.

Ἄνωνις, ἡ ὀνωνὶς. ANONIS, SIVE ONONIS. CAP. VIII.

ANonis, quam aliqui ononida appellant, ramos habet fruticoſos, dodrantales, aut maiores, frequentibus geniculis cinctos, cauis alarum multis, capitibus rotundis: folijs † lenticulæ, tenuibus, puſillis, ad rutæ, aut pratenſis loti folia accedentibus, ſubhirſutis[a], odoratis, non † iniucundè olentibus. Muria conditur, antequàm ſpinoſa fiat, cibis grátiſſima. Rami acutioribus ſpinis, & ueluti ſpiculis firmioribus horrent. Radicem mittit † candidam. Quæ excalfacit [b], & extenuat. huius cortex ex uino potus urinam ciet, calculos comminuit, margines ulcerum erodit. Radix cùm decoquitur in poſca, dolorem dentium collutione mitigat. [c] Decoctum eius potu hæmorrhoidas ſanare creditur.

ONONIS.

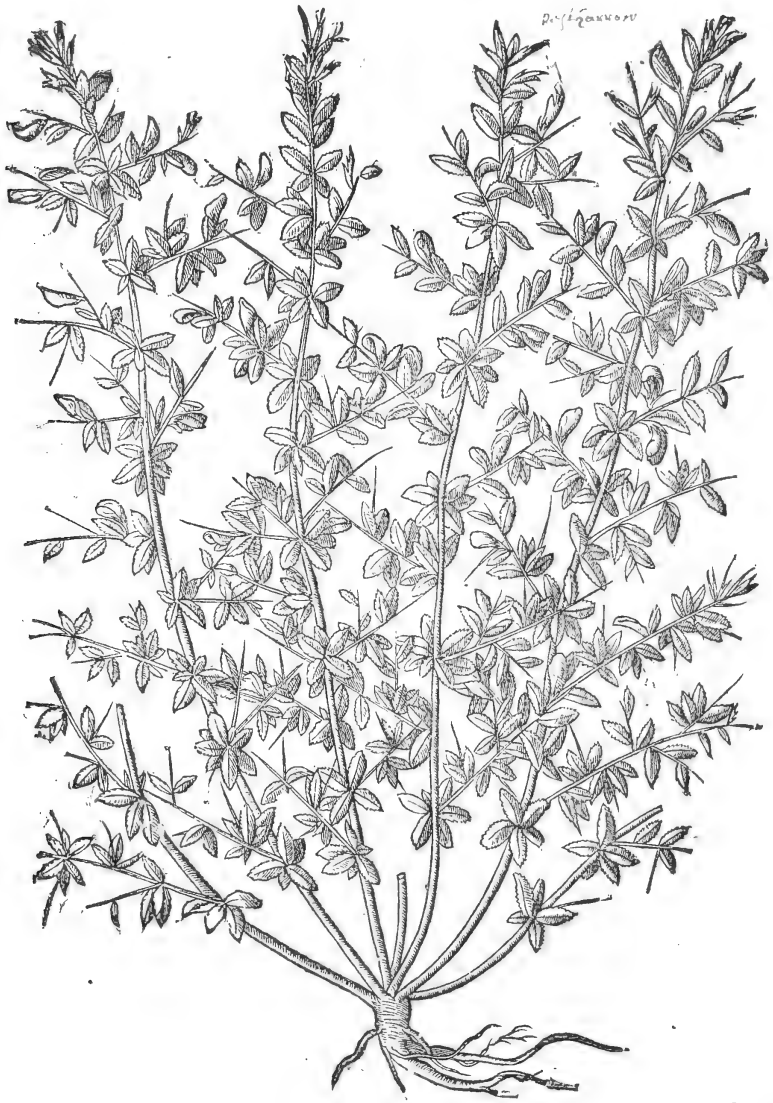

Naſcitur

NAſcitur Anonis in pratis, cultis, atque etiam incultis locis, arido præſertim ſolo: foliis tenuibus lentis modo, puſillis, quæ ad rutæ, uel pratenſis loti effigiem proximè accedunt, ac cæteras omnes notas refert, quibus à Dioſcoride depingitur. Ruſticis ob id notiſſima eſt, quòd non modò ſuo ramorum, ac radicum implexu, aratra inuitis bubulcis in medijs agrorum ſulcis ſæpius remoretur, unde Reſta bouis compluribus nominatur; ſed quòd etiam meſſoribus, & fœniſecis ſpinis ſuis acutis admodum ſit infeſta. Nam etſi prædura, calloſaq; ſit eorum cutis; eam tamen ſuis perforat aculeis, quibus quaſi ſpiculis, cùm maturuerit, horrida conſpicitur. Inſubres hanc uulgò Bonaga uocant. Cæterùm quamuis floris eius nihil meminerit Dioſcorides; conſtat tamen flore plerunque purpureo ſubalbicante, interdum tamen aureò. Sed hæc quibuſdam in locis aculeis nacat. Eandem floribus albis uidimus nos parumper extra Pragam, uia qua itur ad Diuam Margaritam. Meminit Anonidis, ononidis nomine, Theophraſtus libro VI. cap. V. de plantarum hiſtoria, ſic ſcribens. Ononis ramis aculeigera eſt, anno tantùm perdurans, ſolo rutæ ſimilis, ſed per totum caulem appoſito, ut ueluti coronam ex internallis tota ſpecies repræſentet. Florem minutulum, & in ſiliqua non undique ſeptum edit. Naſcitur glutinoſo lætoq; ſolo, & præcipuè in ſegetibus, atque cultis: qua de cauſa agricolis inimica exit. Viuax admodum eſt. Cùm enim altam nacta tellurem fuerit, protinus ſua infima pellit: & ſingulis annis, ſurculis in latus emiſſis, rurſus poſtero anno deorſum uerſus pellere ſolita eſt. Ideoq; effodienda tota, extirpandaq; penitus eſt. Incipit germinare æſtate, perficiturq; autumno. hactenus Theophraſtus. Huius quoque mentionem fecit Plinius lib. XXVII. cap. IIII. ubi ſic inquit. Anonim, quidam ononida malunt uocare, ramoſam, ſimilem fœno Græco, niſi fruticoſior, birſutiorq; eſſet, odore iucundo: poſt uer ſpinoſa. hæc Plinius. Qui tamen hac in re erraſſe deprehenditur: ſiquidem non poſt uer Anonis ſpinoſa redditur, ſed (ut Theophraſtus author eſt) in autumno. Id quod etiam experimento comprobatur. Anonidis radix uim maximam præſtat ad renum calculos comminuendos, expellendoſq; obſtructis præſertim urinæ meatibus. quod multorum teſtimonio compertum eſt qui calculo affecti, ubi tantùm radicis corticem puluerem ex uino diutius bibiſſent, priſtinam ſanitatem recuperarunt. Noui ego quendam, qui huiuſce radicis puluere duntaxat pluribus menſibus ſumpto, carnoſum ramicem abſumpſit & ſanatus eſt: licet à medicis nullo alio medicamento, quàm ſola ſectione, uſtioneq; hunc curari poſſe antea ſtatutum eſſet. Eroduntur radicis puluere calloſi, ac indurati ulcerum margines. Decoquitur eadem ex poſca utiliter ad dentium dolores; mulcet enim hos, ubi iure os colluatur. et præſertim ubi pituita redundet. Sunt qui putent ſanari hæmorrhoidas epoto tantùm radicum decocto. Cæterùm id, ut mihi compertum eſt, præſtat potum ſummopere ad Iocinoris, & uaſorum infarctus. Fit e radicibus aqua, quæ pota non ſolùm calculoſos expedit renes, & urinam prouocat, ſed etiam ueſicam, & eius cruicem glutinoſis excrementis obſeſſam expedit. Sumuntur Corticum recentium radicum libræ quatuor. Hæ minutim conciſæ in uini Cretici libris octo macerantur. Deinde uitreo alembico in aqua calentis balnei collocato elicitur aqua, quæ in præſcriptis affectibus plurimum præſtat, pota ſemilibræ pondere. Anonidis uires deſcripſit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Ononis radicem habet tertio quadantenus ordine excalfacientem. Cortex eius maximè eſt utilis, habens quippiam & abſterſorium, & inciſorium. Proinde non tantùm urinas prouocat; ſed & lapides confringit. Eadem facultate & cruſtas cito detrahit. Vtuntur porrò ea quoque & ad dentium dolores, in oxycrato decoquentes, & collui decocto iubentes.

Anonidis conſideratio.

Anonidis hiſt. ex Theoph.

Anonidis uires ex Gal.

Huic plantæ nomen Græcum eſt, ἄνωνις, & ὄνωνις: Latinum item, Anonis, & Ononis: Italicum, Anonide: Germanicum, Hauuhechel, & Stallkraut: Hiſpanicum, Gatilhos, & Gathinos: Gallicum, Bugraues, & Burgrundes: Boemicum Gebbice: Polonicum Tglica, ſiue liſi ogon.

Nomina.

Λευκάκανθα. LEVCACANTHA. CAP. XIX.

LEucacantha, prædita eſt radice cyperi[a], ualida, & amara. Quæ manducata dolorem dentium ſedat: ueteri laterum dolori, atque iſchiadicis prodeſt, decocto cyathis tribus ex uino poto. Eadem ruptis, & conuulſis medetur. Radicis epotus ſuccus eoſdem præbet effectus.

a Meum. σπερὰν ἔχουσιν. i. amarâ ualdè.

IN manifeſto errore uerſantur, qui ſentiunt, Leucacantham, hoc eſt, albam ſpinam, de cuius hiſtoria, & uiribus hoc capite tractatur, ab Acantha leuce, id eſt, ſpina alba, de qua paulò ſuperius diſſeruimus, nullo pacto differre. Qua in ſententia, uel potius errore, fuere nonnulli ex recentioribus, alioqui rei herbariæ periti. In quorũ etiã numero Ruellius fuiſſe ex eo maximè deprehenditur, quòd cùm debuiſſet, more ſuo, poſt Anonidis tractationẽ: cuius titulo ſpinã albã quoq; adiunxerat, quã tamẽ albã nominaſſe rectius fortè erat, eiuſdem albæ ſpinæ hiſtoriã referre, ex induſtria eã ſilentio præterijt. Nam cùm exiſtimaſſet, alterã ab altera non diſtingui, non opus eſſe iudicauit, earũ hiſtoriã in Alba ſpina repetere, quam antea in Spinæ albæ mẽtione tradiderat. Quo tamen in loco ab errore uindicari non poteſt: quippe quoniã poſt quàm ſpinæ albæ, quam Mauritani Bedeguar appellant, meminerit, alteram eius nominis ſpinam ſubdidit, quæ cùm in arbuſtum undique aculeis armatum aſſurgat, ſepibus extruendis ruſticis noſtratibus maximè expetitur. Non tamen ob id declarat ipſe hanc eſſe Leucacantham: ſed lubrico quodam lapſu, quaſi ſui ipſius, & cuius ſpinæ albæ mentionem faceret, oblitus, in capitis calce aculeata illius arbuſculæ radicibus, quæ (ni fallor) candida eſt Dioſcoridis rhamnus, omnes tribuit facultates, quibus legitima ſpina alba à Dioſcoride commendatur. Qui quidem Ruellij error omnibus euidentior eſt, quàm ut pluribus refelli poſtulet. Quòd autem differant inter ſe Acantha leuce, & Leucacantha, non modò Dioſcorides inter cæteros ſimplicium medicamentorum ſcriptores facilè princeps oſtendit; ſed Galenus etiam, & Paulus. qui præterquàm quòd alteram ab altera diuerſis capitibus diſtinxerunt, earum ſingulam differentibus facultatibus præditam eſſe tradiderunt. Quorum ſententiæ ſubſcribit Plinius: nam de Acantha leuce differens lib. XXIIII. cap. XII. ſic inquit. Spinæ albæ ſemen contra ſcorpiones auxiliatur. Corona ex ea impoſita capitis dolores minuit. Sed uires longè aliàs ab his Leucacanthæ idem retulit lib. XXII. cap. XVI. ubi ſic habet. Leucacantham alij phyllon, alij iſchada, alij polygonaton appellant, radice cyperi, quæ commanducata dentium dolorem ſedat. Item laterum, & lumborum (ut Hiceſius tradit) ſemine poto drachmis octo, aut ſucco. Eadem ruptis, conuulſiſque

Leucacanthæ conſideratio.

Ruel. lapſus.

CARDVVS LACTEVS.

si quemedeatur. hæc Plinius. Quæ quidem uidisse debuerat Ruellius, alioqui Plinianæ historiæ studiosissimus: aut certè Hermolao doctissimo uiro credidisse, à quo (etsi nunquam illum citet) integra quandoq; capita, imò (pace eius dixerim) integrum ferè surripuit opus, ita ut is omnibus illud suum feciſſe uideatur. Siquidem Hermolaus, cùm in Leucacantha, tum aliàs sæpenumero commonuit in suo Corollario, hanc ab acantha leuce differre. Porrò illud etiam nobis silentio non dissimulandum, ut ingenuè quod sentimus de simplicibus dicamus, quòd Leucacantha herba est, non autem arbuscula sepibus conficiendis idonea, ut falsò, mea quidem sententia, Musa Brasauolus suo de syrupis libello in cupatorij syrupo existimat. Nam hoc loco de herbis tantùm, & non de arbusculis scribit Dioscorides: qui nimirum in stirpium historia peritissimus, arbusculam illam suprà libro primo inter Rhamni genera descripsit, & sub candido, ut puto, complexus est. Cæterùm cùm nec Dioscorides, nec Plinius tradant, quibus foliis, quo caule, flore, ac semine Leucacantha proueniat, difficilè quidem fuerit inter tot aculeatarum stirpium genera, unam secernere, quæ uerè Leucacanthan repræsentet. tametsi dammandus usquequaque non esset, qui

Brasauolier-cus.

qui dixerit Leucacantham eſſe fortaſſe aculeatum illum Carduum, de quo in Acantha leuce diximus, cuius folia albis quibuſdam maculis depinguntur, unde illi nomen apud Italos eſt lacteus carduus, & apud alias nationes Mariæ carduus. Nam præterquàm quòd coniectura quadam dici poſſet, eam à maculis illis albicantibus ſibi Leucacanthæ nomen adinuenisse, radicis etiam ipſius tum duritiem, tum amaritudo, etſi forma cyperinas non æmuletur, conſentire uidentur. Sed hoc potius diſputandi, quàm aſſerendi gratia proponimus: cùm adhuc haud ulla nobis comperta ſit Planta, quæ legitimam Leucacantham repræſentet. Cæterùm cum hæc CARDVVM, *quem quidam Diuæ Mariæ, alij Lactarium ab albis maculis uocant, in mentem reuocauerint, non ab re ſanè eſſe iudicauimus, ſi eius hiſtoriam, & uires hîc explicabimus. Eſt itaque Carduus hic, quem ego potius Aſininum uocarem, quòd eius pabulo Aſini delectentur, planta folia fundens magna, pinguia, per ambitum laciniata, & acutis, tenuibuſq; aculeis circunquaque ſtipata, quin etiam lacteis plurimis reſperſa maculis. Caulem profert bicubitalem, tricubitalemq;, rotundum, ſpinis herentem, brachiatumq;, echinatis in ſummitate capitulis, quæ Aeſtate media florent cinaræ modo, floribus purpureis ac capillaceis, ſemine cardui ſimili papposa lanugine ſcatente. Radice nititur ualida alte deſcendente, amaro ſapore. Naſcitur in campeſtribus, incultis locis, & à quibuſdam quoque in hortis ſeritur. Radix excalfacit, abſtergit, aperit, & attenuat. Radicis decoctum datur utiliter potandum ad Iocinoris, & uaſorum obſtructiones & remorantes urinas: Quare confert hydropicis, Ictericis, ac nephriticis. Idem ducit menſes, tam potum, quàm in deſſionibus adhibitum. Sunt qui radicis puluerem addito fœniculi ſemine, & longi piperis momento, ex ptiſſana propinent nutricibus, lacti augendo. Stillatitia foliorum aqua utuntur nonnulli ad lateris dolores, cui alij ut ualentius agat, ſeminis ſemidrachmam adijciunt. Leucacanthæ uires paucis perſtrinxit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Leucacanthon, quidam autem polygonaton, alij iſchiada nuncupant. Huius amara radix eſt, ac proinde incidit, & exiccat in tertio ordine: in calfaciendo autem ex primo eſt ordine. Ἀκάνθαι quæ Græcis, alba ſpina Latinis appellatur: Italis, Bianca ſpina. Carduus uero Mariæ Italis appellatur Scardaccio del latte, & Scardaccio bianco: Germanis Marien diſtel: Boemis, Oſtropes: Polonis, Oſtiropeſt.*

Leucachantæ uires ex Gal.

Nomina.

Τραγάκανθα. TRAGACANTHA. CAP. XX.

TRagacanthæ radix lata, & lignoſo ſummo ceſpite nititur: unde furculos humiles †, robuſtos, latiſſimè fundit: in quibus minuta folia, multa, nonnunquam tenuia exoriuntur: quæ ſub ſe ſpinas albas, rectas, & firmas occulunt. Eſt etiámnum tragacantha lacryma, quæ uulnerata radice manans, concreuit. Præſtat pellucens, gracilis [a], læuis, ſyncera, & ſubdulcis. Cutis ſpiracula, ut gummi, obſtruit. Huius increbuit uſus ad oculorũ medicamenta, ad tuſſim, exaſperatas fauces, retuſas uoces, cæterasque deſtillationes, cum melle in delinctu: ſubdita quoque linguæ liqueſcit. In paſſo madefacta, drachmæ pondere bibitur, contra renum dolorem, & ueſicæ roſiones, miſto cornu cerui uſto, & eloto, aut ſciſſi aluminis momento.

† Orib. addit. πυκνοὶ. i. frequentes.

a Cat. λάκκη. i. alba.

TRagacanthæ plantam, à qua effigiem, quàm hîc exhibemus, deprompſimus, iampridem ad nos miſit quidam rei herbariæ ſtudioſus, qui illam attulerat ex Apulia Gargano monte. Ea certè eſt, quæ nullis prorſus notis à Dioſcoridis hiſtoria diſſentiat, ut ex eius pictura omnibus liquidò conſtare poteſt. Cæterùm lacryma è uulnerata radice manans, quam ſcplaſiarij uulgò uocant Gomma draganti, paſſim in officinis concreta uiſitur, è Creta, Aſia, & Græcia aduecta. At non modò hæc (ut Dioſcorides inquit) è uulnerata prius radice manat; ſed etiam ſponte (ut Theophraſtus eſt author) ab ea ſciſſo in latere cortice diſtillat. Sed hanc, qua utimur, Monachi illi reuerendi, qui in Meſuem commentarios ediderunt, ueram eſſe Tragacanthæ lacrymam negant, quòd legitima linguæ ſubdita facilè, Dioſcoridis teſtimonio, colliqueſcat: hæc uerò nunquam, cum linguæ ſuppoſita adeò lenta, tenaxq; euadat, admiſta ſalina, ut nullo ferè temporis tractu diſſolui liquariq; poſſit. Qua quidem in re ij (pace eorum dixerim) toto cælo aberrant, ut qui Dioſcoridis ſententiam perperàm acceperint. Siquidem Dioſcorides non de ſola lacryma linguæ ſubdita, ſed in eclegmate cum melle conformata, illud fieri ſcribit, cùm inquit. Vſus eius ad oculorum medicamenta, ad tuſſes, exaſperatas fauces, retuſas uoces, cæterasq; deſtillationes, cum melle in delinctu: liqueſcitq; ſubiecta linguæ, hæc Dioſcorides. Ex quibus palàm eſt uoluiſſe Dioſcoridem Tragacanthæ lacrymam non ſolam, & per ſe tantùm, ſed in eclegmate cum melle paratam linguæ eſſe ſubijciendam, ut clariſſimorum medicorum inſtitutione fieri adſolet cum bechicis catapotijs, & diatragacanthæ trochiſcis, quibus ipſa commiſcetur. Quippe cùm oporteat medicamenta, quibus aſpera arteria, pulmo, ac pectus uniuerſum expurgari debent, quadam temporis diuturnitate ore retenta, uel linguæ ſubdita ſenſim, leniterq; liqueſcere, ut commodè in tracheam percolentur arteriam, uoluit hîc Dioſcorides eclegmatis uſum recta methodo deſcribere. Nam ſi huiuſmodi medicamenta deuorarentur, nihil prorſus proficerent, cùm ita non in pectus & pulmones deferantur, ſed in uentriculum. Huic & alia accedit ratio, quòd ſi intellexiſſet Dioſcorides lacrymam per ſe tantùm linguæ ſubmittendam, ſubiunxiſſet quidem, ut ſui moris eſt, quibus in morbis id factitandum eſſet. quandoquidem planè abſurdum uideretur ſcribere, quòd aliquod gummi linguæ ſubijciatur, paulatimq; liqueſcere cogatur, ac deinde ſilentio inuoluere, quibus in morbis id faciendũ. His itaque rationibus non modò rectè, meo quidem iudicio, intelligi poteſt uoluiſſe Dioſcoridem, eclegma, quod Tragacanthæ lacrymam exceperit, linguæ ſubijciendum eſſe, non ipſam tantùm lacrymam; ſed etiam Monachos in hoc, ut aliàs ſæpe, deceptos eſſe. In collyrijs oculorum addita Tragacanthæ lachryma non ſolùm humorum acrimoniam in oculos deſluentium retundit, ſed oculos quoque roborat, & longè magis adſtringit, quàm ſarcocolla. Quinetiam lacte macerata, & illita, oculorum ungues, & palpebrarum puſtulas pruritum, & ſcabiem ſanat. Valet ad pulmonum, pectoris, & tracheæ arteriæ morbos, & medetur eorum ulceribus. In ſummâ præſtat Tragacanthæ lachryma ad deſtuxiones omnes, in fauces, guttur, & pectus permeantes, & tuſſim excitantes, & præſertim in confectionibus addita, quæ linguæ ſubijciuntur. Datur utiliter exulceratis renibus. Auxiliatur quoque dyſentericis, quæ toſta fuerit, tum

Tragacanthæ confideratio.

Monachorum erratum.

TRAGACANTHA.

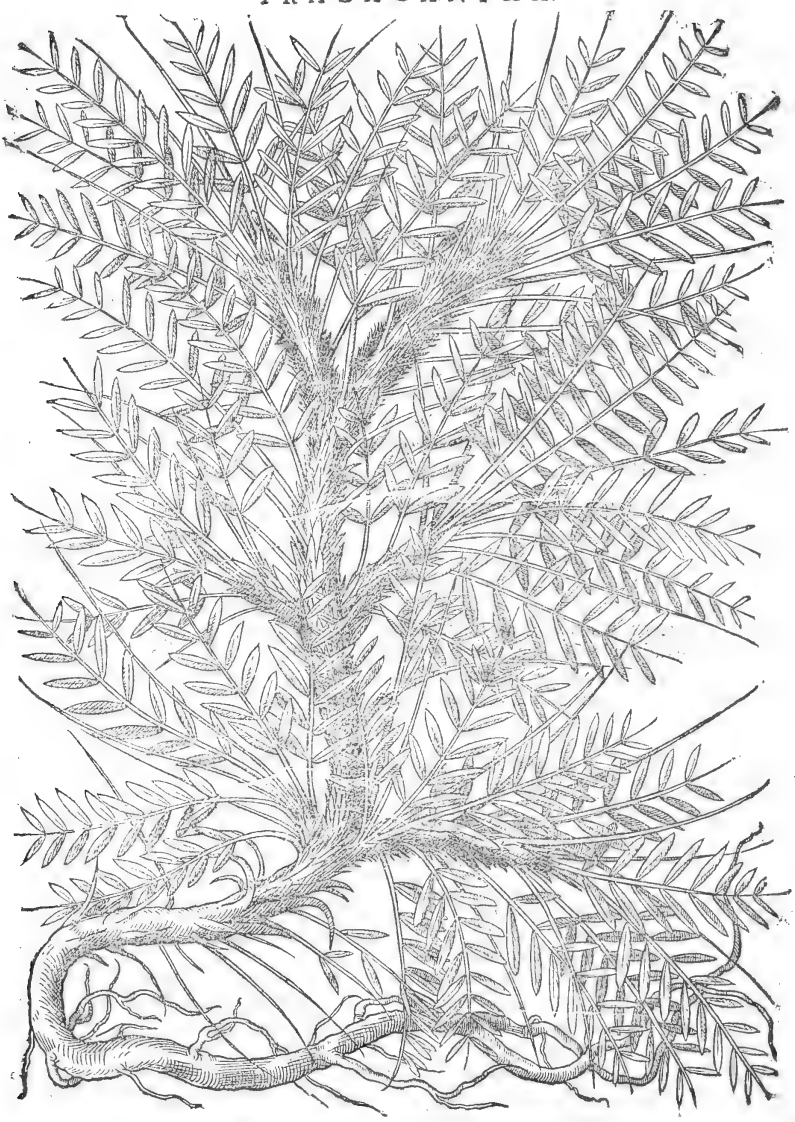

Tragacanthæ uires ex Gal.

ex uino cydoniorum pota, tum clysmate infusa. In summa ubi leuigare, obtundere, & reprimere opus est, præstantissimum semper fuerit medicamentum. Tragacanthæ uires scriptas reliquit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, his paucis uerbis. Tragacantha similem gummi uim obtinet, emplasticam quandam, & acrimoniam hebetiorem (legunt aliqui, quæ acrimoniam obtundit.) Et sanè similiter illi desiccat. Τραγάκανθα *sic Græcè, ut etiam Latinè, & Italicè, Tragacantha uocatur: Arabicè, Chitira, Itica, Chateth, Alcuted, seu Alchathad: Germanicè, Dragant: Hispanicè, Alquetira.*

Nomina.

Ἠρύγγιον. ERYNGIVM. CAP. XXI.

ERyngion aculeatarum generis. cuius folia in principio, sale condita, in cibos recipiuntur. Lata autem sunt, & extremo ambitu aspera, gustu aromatica: sed ubi adoleuerunt, circa complures caulium eminentias in spinas aculeantur. in quorum summitatibus globosa capitula, durarum, acutissimarumque spinarum ambitu [a] stellatim cricumuallantur, quorum colos aliàs uiridis, aliàs albus, interdum cœruleus inuenitur [b]. Radix oblonga, lata. foris nigra, internè candida, pollicis crassitudine, odorata. Nascitur in asperis, & campestribus. Vim habet calfactoriam. Pota menses, & urinas pellit: tormina, inflationesque,

a ὥσπερ ἀστέρι. imitar stellæ ita meum, sed Cat. addit. σφόδρα. ualde.

b Meum, & Catac. ἀώδης

flationesque, diſcutit: contra iocinerum uitia, ſerpentium, morſus, & hauſta uenena, cum uino prodeſt: bibitur aduerſus plurima, cum ſeminis paſtinacæ drachma una. appenſa, illitáve, tubercula diſcutere proditur. Pota cum hydromelite radix, opiſthotonicis, & comitialibus medetur.

χρὴ ἀρωματίζεσθαι. i. odorata, & aromatica.

Longè quidem aberrant ſeplaſiarij Senenſes in Eryngij cognitione, ut pote qui pro Eryngij radicibus aſſumant aculeatæ cuiuſdam ſtirpis radices, quam Cacatreppola uulgò uocant. Hinc error omnibus facilè deprehenditur, quòd nulla penitus illius plantæ nota cryngio reſpondeat. Legitimum Eryngium, quod, meo iudicio, Dioſcoridis deſcriptioni nihil refragetur, & cuius hîc imaginẽ appinximus, frequens inuenitur in compluribus Italiæ locis, nullis reclamantibus notis. Eſt & Eryngium marinum, quo Veneta litora undique referta ſpectantur. Aſſurgit hoc foliis altero latioribus, circinato ambitu ſpinoſis: radicibus longioribus, mollioribus q; ſaccharo aſſeruandis longè magis idoneis, quàm alterius. Huius tametſi non meminerit Dioſcorides; Plinius tamen lib. XXII. cap. VII. utriuſque hiſtoriam tradidit. Quo fit, ut eorum ſententiam minimè probauerim, qui Eryngium marinum Crocodilium eſſe exiſtimant, ut in crocodilij mentione ſuperius diximus. Sunt & qui

Eryngij conſideratio.

Quorundam errores.

ERYNGIVM MONTANVM.

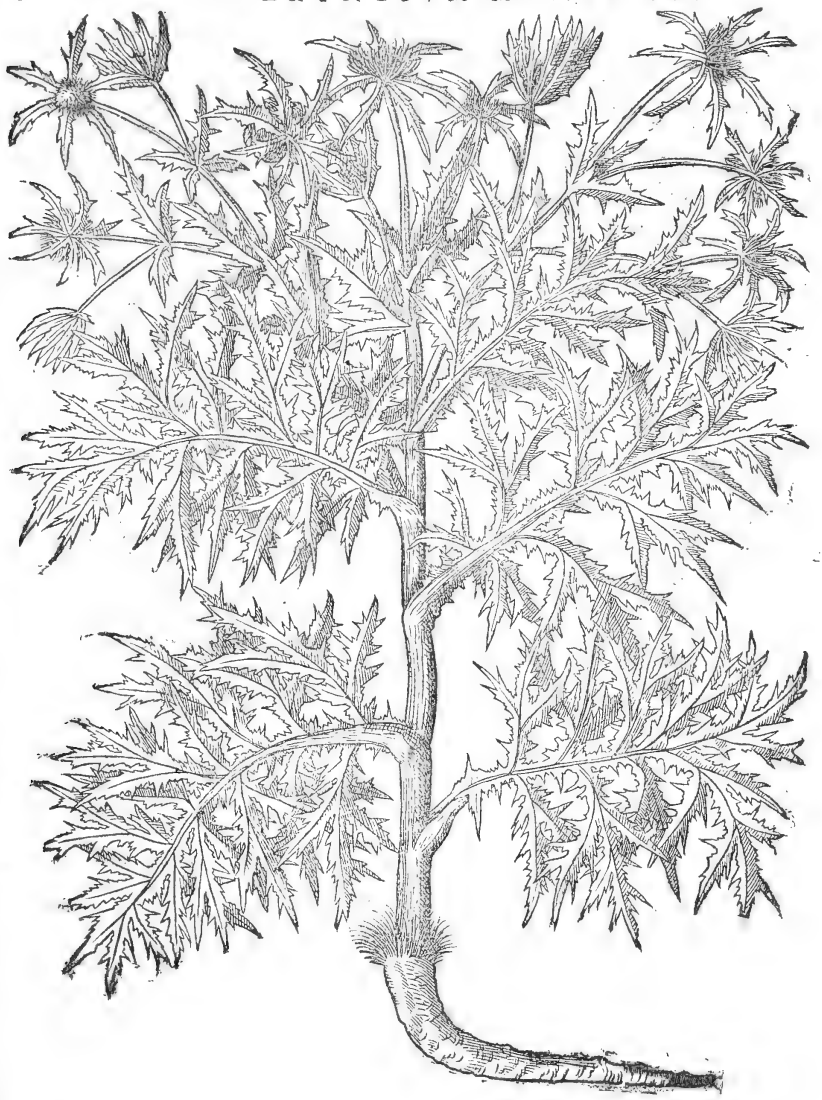

ERYNGIVM MARINVM.

credant, Eringium Mauritanis à Secacul non differre. Veruntamen ij quoque hallucinantur: nam cum Serapio in capite de Secacul, neque Dioscoridem, neque Galenum citet, quos maximè in simplicium historia sequitur, quorumq; dicta bona fide refert, sed tantùm suæ gentis auctoribus nitatur, clarissimum præbet indicium, Secacul diuersum fuisse, & plantam Græcis incognitam. Siquidem si pro eryngio Secacul scripsisset Serapio, ei sanè non fuisset opus, paulò inferius de eryngio tractare ex Dioscoridis, & Galeni sententia, magno uirium & notarum discrimine. Re autem uera Secacul radix est Indica. Hoc enim testatur Auicenna lib. quinto, ubi sic habet: Secacul sunt radices Zingiberi similes, quæ conuehuntur ex India, & fit ex eis, cùm sunt recentes, conditum in loco suo. apud nos autem humectantur in primis in aqua calida. Quæ etiam ad unguem Serapioni, de eo pariter scribuntur, ubi de pluribus saccharo, & melle asseruandis egit. Quamobrem non parum falluntur, qui Secacul ab eryngio secernere nescientes, Eryngij radices tum saccharo, tum melle asseruatas uenereis infeliciter commiscent auxilijs, ut qui ederint, fortiores, salacioreśq; reddantur. Quippe hac facultate Eryngium præstare nusquam hactenus apud Dioscoridem, & Galenum mihi reperire licuit, qua tamen pollere Secacul memoriæ prodiderunt Arabes. Cæterùm animaduertendum est Serapionem Astera Atticum, siue Bubonium cum eryngio confudisse, stellarum similitudine deceptum, qua cœrulco

colore

ERYNGIVM PLANVM.

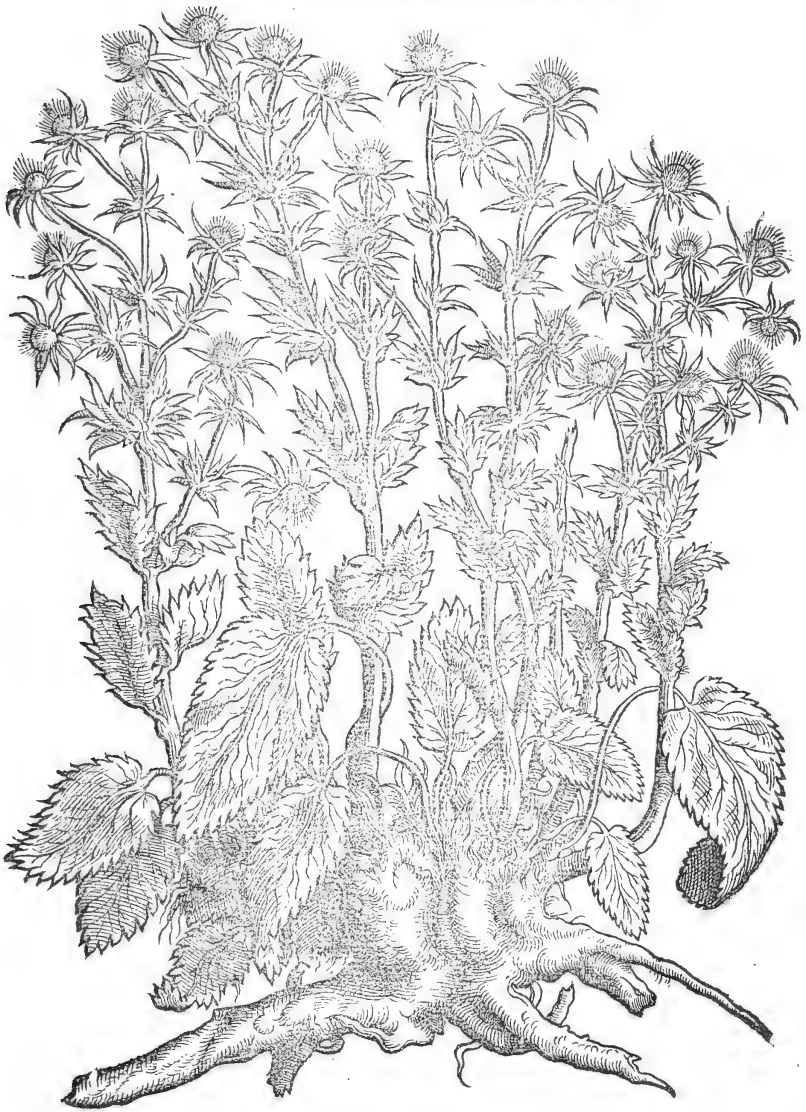

colore ſe inuicem æmulantur: etſi quæ Bubonio inſunt, nullis aculeis horreant. Eryngij radicum decoctum expedit Iocinoris, & lienis infarctus. Ideóque ictericos, & hydropicos iuuat. Epota radix ualet aduerſus rubetas, toxica, & aconita, ex ranarīs comeſtibilium iure pota; uel ex anſerino, ubi ranæ non ſint ad manus. eadem datur utiliter potanda contra cordis affectus; ex bugloſſi, aut meliſſophylli decocto. Præſtat quoque ad ſtranguriam, obſtruſos renes, & uiuarum præcluſiones. Illita ex melle infixa corpori extrahit: Quinetiam ſtruma, parotidas, & panos diſcutit. Præſumpta crapulam arcet, & aluum ſiſtit. Fit è teneris Eryngij foliis ſtillatitia aqua, iis quàm maximè utilis, qui morbo gallico affecti ulceribus affliguntur, ſi quotidie ea utantur in potu. Nam mirificè iecur iuuat. ualet eadem ad expugnandas quotidianas, & quartanas febres. Meminit Eryngij Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Eryngium caliditate quidem aut parum, aut nihil, quæ temperata ſunt, ſuperat. Siccitatem uerò in tenui eſſentia conſiſtentem non paruam obtinet. Eius nomen Græcum ἠρύγγιον: Latinum item, Eryngium: Italicum, Eringio, & Iringo: Germanicum, Brachendiſtel, Manſtreuu: Hiſpanicum, Cardo corredor: Gallicum, Panicault: Boemicum Manchas, aut Muzska vsyra: Polonicum, Mikolarek.

Eryngij uires ex Gal. Nomina.

Ἀλόη.

ἀλόη. ALOE. CAP. XXII.

ALoes folium ſcillæ ſimilitudinẽ habet, craſſum, pingue modicè latum, rotundum, retrorſus pandum: folia gerit curta [a], quæ utrinque ex obliquo longioribus interuallis ſtriantur, & in ſpinulas deſinũt. Caulis emittitur nõ diſſimilis antherico: flos albus: fructus haſtulæ regiæ cognatus: graui tota eſt odore, & guſtu amariſſima: radice una, ceu palo, in terrã depacta. Plurima, præpinguisq; ĩ India gignitur, ex qua coactus ſuccus adfertur. Naſcitur etiã in Aſia, & Arabia [b] in locis quibuſdã maritimis: & in inſulis (ut in Andro) nõ ualde ſucco extrahẽdo idonea, ſed ad glutinãda uulnera ſanè quàm utilis, ſi detrita illinatur. Duo ſucci genera: quoddã arenoſum, quod ſedimentum [c] puriſſimæ eſſe uidetur: alterum ad iecinoris imaginem uergit. Eligi debet [d] boni odoris, [e] ſyncera, quæ nihil doli ſenſit, nitida, calculorum expers, rufi coloris, friabilis, ac iecinoris modo coacta, facilè liqueſcens, eximiæ amaritudinis. Improbatur nigra, & [f] fractu contumax. Gummi eam adulterant: quod deprehenditur guſtu, amaritudine, & ualido odore: eoque argumento, quòd digitis friata non ad minima uſque fruſta reſoluitur. Nec deſunt, qui acaciam immiſceant. Natura eius eſt ſpiſſare, exiccare [g], ſomnum allicere, & corpora denſare, aluum reſoluere. Stomachum repurgat binûm cochlearium menſura, in aqua frigida, aut egelida pota: ſanguinis reiectiones ſiſtit: regium morbum purgat, tribus obolis ex aqua, aut drachmæ pondere in potu: deuorata cũ reſina, aut cũ aqua, uel melle cocto ſumpta, aluum ſoluit: purgationis perfectæ cauſa tribus drachmis ſumitur. alijs purgatorijs medicaminibus admiſta, præſtat, ut minus ſtomachũ infeſtent: ſicca glutinãdis uulneribus inſpargitur: ulcera ad cicatricem perducit, cohibetque. Eadem peculiariter exulceratis genitalibus medetur, & diſrupta puerorum præputia iungit: condylomata, rimaſque ſedis [h] ex paſſo ſanat. hæmorrhoidum abundantiam, & ſanguinis eruptiones ſiſtit: pterygia ad cicatricem ducit: liuores, & [i] inſignita ex melle tollit. Priuatim ſcabras lippitudines, pruriginesque angulorũ permulcet: dolorem capitis ſedat, temporibus & fronti illita, ex aceto & roſaceo: capillum fluentem continet cum uino: tonſillis, gingiuis, & omnibus oris ulceribus, cum melle & uino proficit. Oculorum medicamentis [k] torretur in munda, & candenti teſta, pennaq; ſubinde uerſatur, ut poſſit æqualiter torreri. Lauatur, ut quod ſit arenoſiſſimum, tanquam inutile ſubſidat, & læue, ac pinguiſſimum aſſumatur.

a Meum, & Cat. παρἑκάτερα δὲ τὰ μέρη ἔχει ἐκ πλαγίων ἀκάνθια ἀραιῶς ἐξέχοντα κολοβά. i. ab utraq; parte habet ex obliquo ſpinas rarius emicãtes, mutilas.
b Meum, & Cat. interponunt. καὶ.
c Meum. καθαρωτέρας. i. purioris.
d Deeſt ĩ meo & Catacuz.
e Cat. addit. λιπαρά. i. pinguis.
f Cat. δυσκάθεκτον. i. retentu difficilis.
g Deeſt ĩ Cat.
h Meum. σὺν γλυκεῖ οἴνῳ. i. cũ dulci uino.
i Meum. ὑπώπια. i. ſuggillata.
k Meum. μίγνυται. i. miſcetur.

NOn dubium eſt, quin ea legitima ſit Aloe, qua paßim officinæ utuntur. Nam electißima, ac purißima (adulterata enim quandoque etiam inuenitur) omnes præſtat tum notas, tum uires, quæ ſynceriſſimæ à Dioſcoride aßignantur. Aloes conſid. *Aloe ætate noſtra in quàm plurimis Italiæ locis uireſcere conſpicitur, præſertim Romæ, & Neapoli, ubi ſuper ædium feneſtris, ac atrijs in fictilibus uaſis terra plenis alitur, ac fouetur ad ſpectaculum potius, quàm ad medicum uſum. Floribus non modò albicantibus, ut Dioſcorides inquit, ſed etiam purpuraſcentibus.* Meſues à calũnia uindicatus. *Inuehuntur acerrimè in Meſuẽ Manardus Ferrarienſis, & Fuchſius ipſum ſecutus, quòd affirmauerit ille, Aloen per os ſumptam uenarum oſcula adeò reſerare, ut inde poſtea ſanguis facilè exiliat, cùm id (ut ipſi aiunt) tum Dioſcoridis, tum Galeni placitis maximè repugnet. Verùm quàm longè ij, quorum pace dictum ſit, à ueritate deſciuerint, non multo quidem labore demonſtrare poſſem, ni præter inſtitutum noſtrum id eſſe cenſerem, niq; compertum haberem, illis prius rectè, meo iudicio, reſponſum fuiſſe à Iacobo Syluio clariſsimo ætatis noſtræ medico in Meſuem ſcribentem, et à Gratianopolitano quodam. qui tam probatiſſimis rationibus Meſuem tuentur, ut non amplius Manardo, ac Fuchſio hîc eum lacerandi locum relictum eſſe putem.* Aloes uires ex Gal. *Aloes meminit Galenus lib. VI. ſimp. med. ubi ſic habet. Hæc herba non admodum apud nos prouenit: & quæ naſcitur in magna Syria, aquoſior eſt, & facultatis imbecillioris: attamen uſque adeò deſiccare poteſt, ut uulnera conglutinet. At in regionibus calidioribus, qualis eſt Cæleſyria, & Arabia, multò eſt melior. Optima autem Indica, cuius liquor eſt, id quod ad nos importatur, medicamentũ Aloe cognominatũ, ad plurimas res, propter ſiccitatem mordicationis expertem, utile. Eſt autem non ſimplicis naturæ, ſed ut indicio eſt guſtus, adſtringit ſimul, & amara eſt: adſtringit quidẽ mediocriter, ſed uehementer amara eſt. Subducit & uentrem, utputa ex numero medicamentorum, quæ Græci ab excernendo ſtercore uocãt ἐκκοπρωτικά. Itaq; ex dictis patet (ſi quidem memoria tenemus, quæ in quarto lib. ſunt demõſtrata) quòd tertij ſit ordinis exiccantium, calfacientium autem aut primi intenſi, aut ſecundi exoluti. Sed & ipſius facultatis miſturam atteſtantur particularia eius opera: nam & utile ſtomacho medicamen eſt, ut ſi quid aliud: & ſinus glutinat. Sanat & ulcera, quæ ægrè ad cicatricem duci poſſunt, & maximè, quæ in ano ſunt, & pudendo. Iuuat & eorum inflãmationes aqua ſubacta, & uulnera eundem ad modum glutinat. Congruit ſimiliter utenti & ad inflãmationes in ore, ac naribus, & oculis. In ſumma, repellere, & digerere ſimul poteſt, cum hoc, ut paulùm extergat, quantum uidelicet ulceribus puris non ſit moleſtum. Præterea idem Galenus lib. VIII. de compoſitione medicamentorum loc. in hieræ mentione, de Aloe ita ſcriptum reliquit. Atqui ipſam aloen Andromachus quidem lotam, ex alijs autem aliqui etiam ſic, aliqui uerò illotam adijciunt. Verùm iam noſſe operæpretium eſt, ad uentris ſubductionem illotam aloen aptiorem eſſe, multum uerò de medicamentaria ui deponere lotam, quam etiam febricitantibus dare aliquis audeat, ſi non uehemens, ſed ualde debilis ſit febris. Quidam uerò etiam ex illota aloe pharmacum multis ſic febricitantibus exhibuerunt, deinde cùm nihil manifeſtè læſiſſent, in alijs rurſus maximum experti ſunt nocumentum. Infeſtiſſima eſt enim aloe, etiam lota, his qui citra uitiatos humores ex intemperie calida & ſicca affliguntur. Proximam ab his læſionem percipiunt, qui ſiccam intemperiem habent, etiam cum frigiditate coniunctam. & in uniuerſum qui ex ſola qualitate particulam aliquam læſam habent. Etenim in humoribus intemperaturæ, pharmacis ipſas euacuantibus egent: quæ uerò abſque his conſiſtunt, penitus in tabem deueniunt ex pharmaci huius ex aloe conſtantis uſu. Itaque ubi humiditas uitiata tunicas uentris porrigat, ex aloe picra utilis eſt, expurgans humiditatem. Omnino autem ſic affectis acceſſio nauſeæ plus aut minus adeſt. Euacuatio igitur*

affligentis

ALOE SINE FLORIBVS.

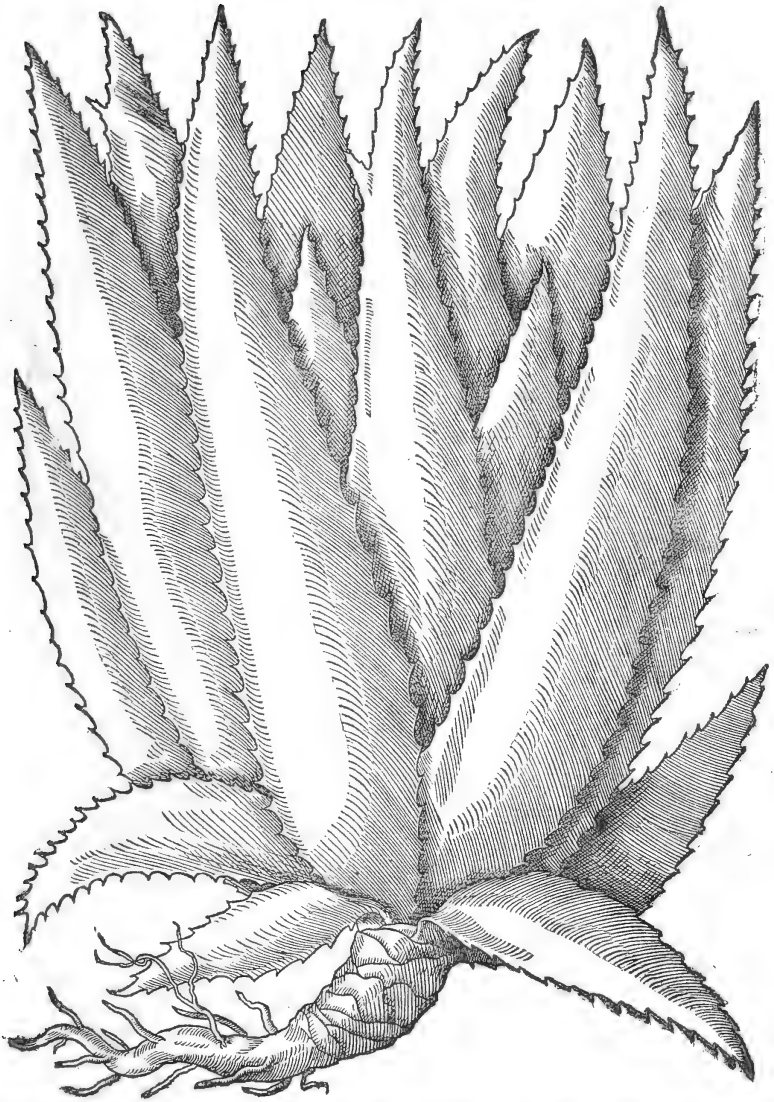

afflígentis humoris per ſolam aloen contingit, quæ purgatoriam uim non fortem habet; ſed ut ea, quæ circa aluum ſunt, quæ etiam contingit, purgare poſſit. Et ſi aliquando ampliori pondere exhibeatur, uſque ad locos circa hepar conſcendit. non tamen totius corporis purgatoria aloe exiſtit. Cæterùm ex his quæ ei admiſcentur, maſliche ut ſtomacho commoda & odora, & quæ medicamentariam aloes uim frangere queat, admiſcetur. Cinnamomum uerò eadem gratia, & præterea quòd tenuiſſimarum partium eſt, ut aperire uentris meatus poſſit, extergereq; ac attenuare, ſi quid uiſcoſum aut craſſum in humoribus feratur. Craſſos enim humores ob purgatoriæ facultatis imbecillitatem, aloe trahere non poteſt. Quapropter bilioſarum uentris affectionum optimum pharmacum eſt, adeò ut in uno die ſæpe multos ſtomachicos creditos perſanet. Iuuat autem & hos, & alios omnes affectus ex uitiatis humoribus ortos, cinnamomum admiſtum: utpote quod alterantem habet facultatem uitioſarum qualitatum in id quod ſecundum naturam habet. Hactenus de aloe ex Galeno locis citatis.

Deiicit Aloe (ut Meſues auctor eſt) non modò bilem: ſed & pituitam ipſam. Caput, uentriculumq́ue mundat, quorum Ex Meſue.

etiam

ALOE CVM FLORIBVS.

etiam cruciatibus maximè succurrit. Inflammato, æstuantiq; bilis redundantia ventriculo auxilio est. Quotidianus eius 10
usus à mortiferis morbis tuetur. Vindicat à putredine, addita myrrha, non modò uiuentium; sed etiam defunctorum corpora. Cum draconis sanguine, & myrrha ulcera contumacia sanat, quòd sine morsu aliquo exiccare possit. Sensus omnes, intellectumq; acuit, iecur ab infarctu purgat, & regio morbo medetur. Hæmorrhoidibus tamen, ac cæteris sedis inflammationibus nocet: quamobrem ijs ab eius assumptione abstinendum est, qui aliquam in illis partibus noxam patiuntur. hæc Mesues. Cæterùm necat Aloe uentris tineas ex lacte, uel melle sumpta: aut umbilicotenus apposita, bubalo felle, & aceto subacta. Planta, quæ Græcis ἀλόη, Latinis etiam Aloe uocatur: Mauritanis, Saber, Paber, siue Sabar: Italis, Aloe: Germanis, Alepatic, & Bitter aloes: Hispanis, Hierua babosa: Gallis, Aloes, seu Perroquet: Boemis, Aloe.

Nomina.

Ἀψίνθιον. ABSINTHIVM. CAP. XXIII.

ABſinthium, aliqui bathypicron, herba uulgò cognita. Præſtantius in Ponto [a], & Cappadocia, in monte Tauro naſcitur. Vim habet calfaciendi, & adſtringendi. Bilem expurgat, quæ & ſtomacho, & uentri inhæſit: urinam cit, & crapulam præſumptum arcet. ad inflationes uentris, & ſtomachi dolores prodeſt, cum ſeſeli, [b] & nardo Gallico potum: faſtidia diſcutit, & arquatos ſanat madefacti dilutum, aut decocti ius, quotidie tribus cyathis hauſtum: menſes cit potum, aut cum melle appoſitum. Contra fungorum ſtrangulationes conuenienter ex aceto bibitur: aduerſatur ixiæ uenenis cum uino: item cicutæ, & muris aranei morſibus, & draconi marino. Anginæ eo cum melle, & nitro perunguntur, & epinyctides ex aqua. Ad ſugillata, & oculorum caligines, ex melle illinitur: item auribus, ſi manat

a Cat. addit χαὶ γαλατίαι.

b ν, ita Meū, & Cat.

ABSINTHIVM

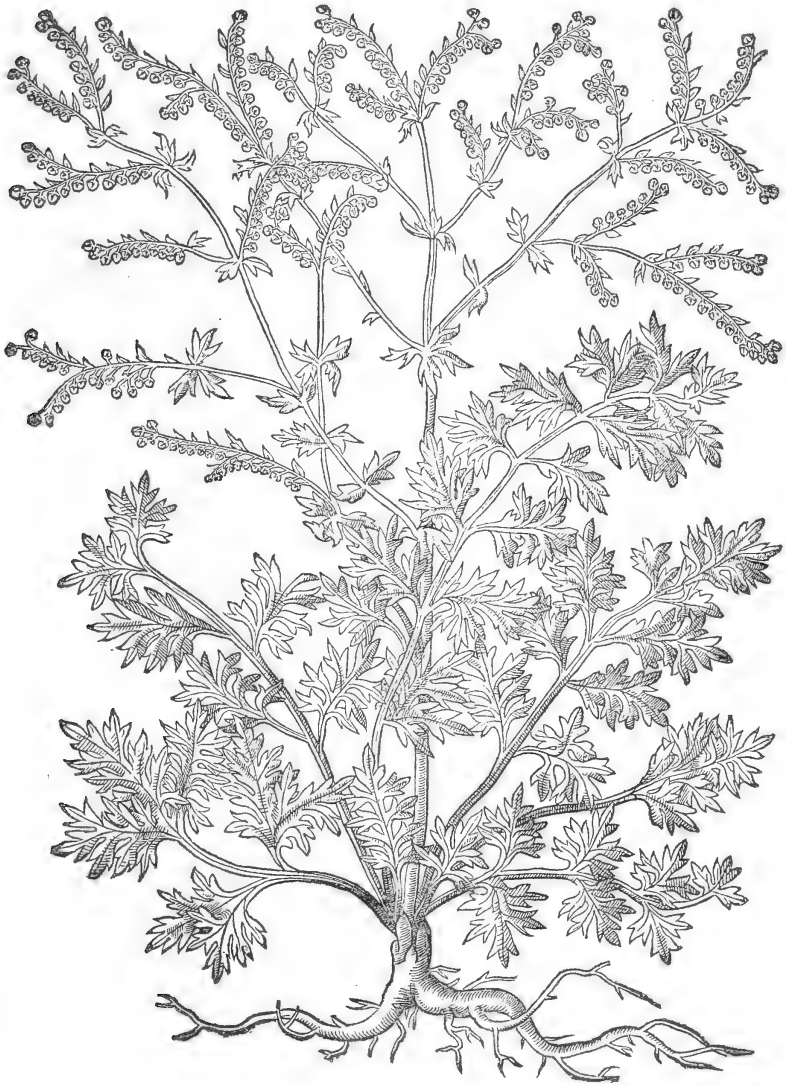

fanies. Dentium,auriumque dolores decoctum uaporis ſuffitu compeſcit. Decoctum in paſſo dolen tibus oculis oblinitur: item præcordijs,& iecinori,tritum cum cerato cyprino: ſtomacho quoque lon ga ualetudine laboranti cum roſaceo:cum ficis autem,aceto,& loliacea farina,aquæ inter cutem,lieno ſisque ſubuenit. Vinum ex eo fit,quod abſinthiten uocant, præſertim in Propontide,& Thracia, quo ad antè dicta utuntur,cum febri carent: alioquin in æſtate propinant,& acceptam huic uino incolumi tatem referunt. Inſparſum arcis abſinthium, ueſtes ab erodentium iniuria uindicat: culices ex oleo perunctum abigit,& à corpore arcet: atramentum librarium diluto eius temperatum,literas à murium eroſione tuetur. Exiſtimatur liquamentum eoſdem præſtare effectus: attamen potionibus improba tur,quoniam ſtomachum malè habet,& capitis ciet dolorem. Sunt qui cocta amurca, liquamentum adulterant.

ABSINTHIVM PONTICVM.

Ἀψίνθιον θαλάσσιον. ABSINTHIVM MARINVM. CAP. XXIIII.

† [ABſinthium marinum,quod aliqui Seriphium uocant,] copioſiſſimum in Tauro monte, iuxta Cappadociam, & in Taphoriſi Aegypti gignitur: quo Iſiaci pro oliuæ ramo utuntur. Herba eſt tenuis,abrotoni parui ſimilitudine,referta minutulis ſeminibus,ſubamara, ſtomacho inimica. Ea grauiter olet,& cum quadam calfactione adſtringit. Per ſeſe,aut cum oryza cocta,interaneorum [a] animalia,teretesque tineas,adiecto melle enecat.aluum [b] læuigat: cum edulio autem,uel lenticula decocta,eadem præſtare poteſt. Pecora maximè pinguescunt hoc pabulo [c]. Tertium genus abſinthio aſſignatur:quo Gallia alpibus finitima ſcatet. Id patrio nomine Santonicum uocant, regionis,in qua naſcitur,cognomento,abſinthio non diſſimile: uerùm ſubamarum eſt,non adeò ſeminis fœcundum. Eadem quæ ſeriphium poteſt.

† Orib.legit tantum. Σερίφως.

a Meũ. ἀσκαρίδας καὶ ἕλμινθας στρογγύλας.i.aſcaridas & lũbricos rotundos.

b Meũ. addit. λείφως.i.leuiter.

c Cat. addit. ἐνκατασάρκως.

ABSINTHIVM MARINVM.

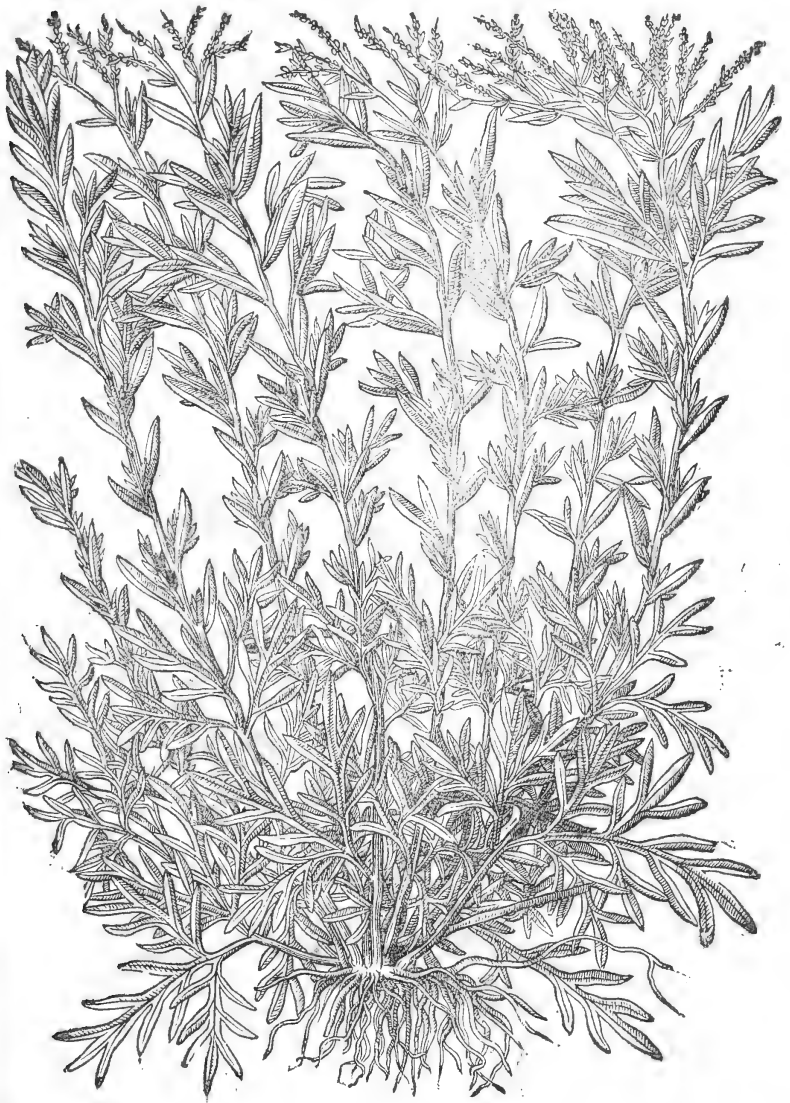

Absinthiorum consideratio.

Absinthij genera tria hîc à Dioscoride traduntur, nempe uulgare nostrum, marianum, quod Seriphium *uocant, & Santonicum, quo Gallia alpibus finitima abundat. Vulgare caule exit ramoso, foliis incanis, multipliciter sectis, Artemisiæ modo, floribus aureis, paruis, semine rotundo, racematim cohærente. Radicem habet duulsam, sed firmam, & lignosam. Atqui Absinthium, quod in Ponto nascitur, cæteris præstare ad iecinoris, & uentriculi inflammationes libro undecimo capite decimosexto Methodi medendi prodidit Galenus, sic scribens. Cùm autem duplex in omni Absinthio facultas, & qualitas sit, ueluti in libris de medicamentis est traditum, utique in Pontico adstringendi qualitas non parua est. In reliquis omnibus amara quidem qualitas est uehementissima, adstrictio uerò (quam saltem gustu agnoscas) aut planè obscura, aut prorsus nulla sentitur. Proinde Ponticum ad iecinoris, & uentris phlegmonas eligi præstat. Porrò ide st tum folio, tum flore longè quàm cætera absinthia minore. Odor quoque huic non modò non insuauis; uerùm etiam aromatum quid præferens: reliquis omnibus est fœdus. Quare hæc fugere conueniet, & Pontico semper uti. hæc Galenus. Absinthium autem huiusmodi, quod cæteris præstantius sit, non solùm in Ponto nascitur; uerùm etiam in Hungaria, Transyluania, & Bohemia. Huic omnibus planè notis cum eo conuenit, quod Galenus deliniauit. Etenim id folio, caule, flore, ac semine constat longè, quàm commune nostrum Absinthium, minoribus. Saporem habet amariusculum, cui non parua adstringendi uis coniuncta est. Odorem etiam spirat (ut Galenus testatur) non insuauem, ita ut odorati non parum respiret. Mesues, ut Syluius doctissimè adnotauit, nescio tamen qua ratione ductus, Ponticum, Romanum appellat. Monachi uerò, qui in Mesuem commentarios scripserunt, putant magno quidem errore, id Mesui Romanum absinthium esse, quod non modò in agro Romano, sed etiam in uniuersa Italia prouenit. Plinius lib. XXVII. cap. VII. Ponticum scribit multò Italico amarius esse. in quo sanè Galeni sententiæ & refragatur, & errat. Ponticum absinthium efficacem uim obtinet ad aquam intercutem, ut mihi iam sæpius experimento compertum est. Equidem quosdam noui hydropicos quasi deploratos, qui ex longo esu comarum eius, quæ saccharo adseruatæ fuerant, sanitati restituti sunt. Parandi ratio hæc est: Sumito florescentium iam comarum recentium absinthij Pontici libram unam: sacchari albissimi libras tres. Comas illas demptis caulibus, & pediculis tundito in mortario lapideo: deinde ijs optimè tusis saccharum in puluerem tritum adijcito. rursus omnia simul tantisper tundito, donec in unum corpus redigantur: mox ad usum recondito. Ex absinthio ita parato, affecto prius purgato, datur quotidie semuncia tribus horis ante cibum. Sunt porrò qui putent semen illud, quod officinæ Sanctum cognominant, quodq; saccharo circundatum confectumq; necandis interancorum uermibus præbent, Absinthij marini esse semen. sed ij planè decipiuntur.*

Quorundam errores.

ABSINTHIVM SERIPHIVM, SIVE SERIPH. AEGYPT.

Siquidem

SEMEN SANCTVM, SIVE SEMENZINA.

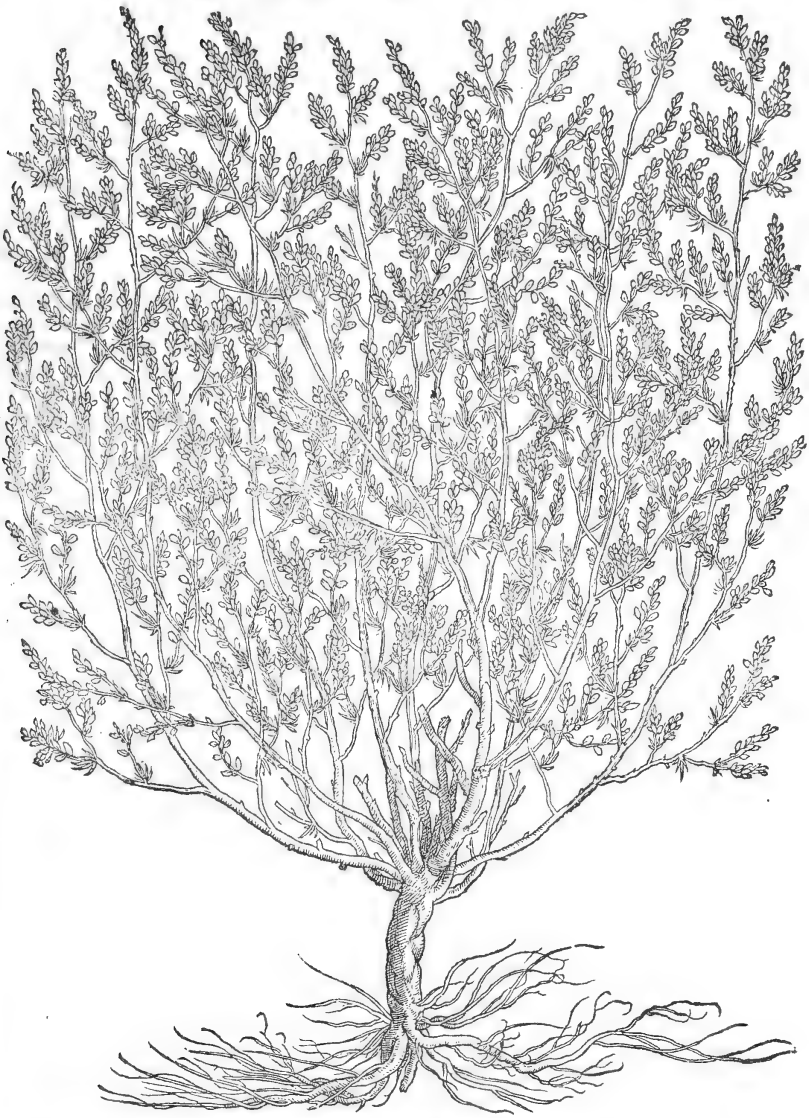

10 *Siquidem legitimam ſeminis huiuſce plantam integram miſit ad me Patauio Iacobus Antonius Cortuſus. quæ à marino abſinthio longè diſtat, ut ex eius imagine patet. Cæterùm procul dubio hallucinari deprehenduntur qui Canabel Serapionis ſemen ſanctum interpretantur, cùm longè admodum hæc inter ſe differant. Quippe Serapioni nil aliud eſſe Canabel conſtat, quàm terra tenuiſſimo ſabulo perſimilis: quæ (ut ipſe ait) unà cũ pluuia è cælo decidit, cuius non modò apud Arabes ad interaneorum tineas necandas; uerùm & ad fictilia fracta conglutinanda increbuit uſus. Abſinthium marinum, ſiue Seriphium, in quàm plurimis tam Tyrrheni, quàm Adriatici pelagi litoribus prouenit, præſertimque Aquileienſibus, & Tergeſtinis. Sed Fuchſium ſuſpicor illud non cognouiſſe: ſiquidem quod in ſuis clariſſimis commentarijs magno uolumini appictum ſpectatur, abſinthium marinum non eſt. Quod cùm fortaſſe & ipſe animaduertiſſet, in paruo ſimplicium libello ſententiam mutauit. Veruntamen non prius ab hoc errore ſeſe uindicauit, quàm in alium inciderit: quippe quòd eandem plantam pro ſylueſtri naſturtio perperàm, meo iudicio, depinxerit. Marinum itaque abſinthium cùm primùm è terra erumpit, folio eſt*

absinthio simili, craßiore tamen. Sed postquàm adoleuerit, & caules ediderit, mutatis in longum foliolis, ijsq; præsertim quæ ubique caulem ambiunt, abrotonum æmulatur, non tamen folijs est adeò paruis. Semen profert exiguum, copiosumq;, abrotoni modo inter folia erumpens, atque in summitate caulis ferè racemosum, ut hæc pictura eius demonstrat, amari, & ad stringentis gustus. aliam Absinthij marini plantam à nostrate longè diuersam ex Aegypto allatam, quã AEGYPTIVM SERIPHIVM *uocari libuit & cuius imaginem hîc expreßimus. nunc primum consequutus sum à Iacobo Antonio Cortuso præscripto. è qua colligi quoque* SEMEN SANCTVM *quidam uolunt, & si quid certi de re hac affirmem non habeam.*

Monachorum opinio falsa. *Quidam abrotanum mas esse uolunt. Sed fortasse melius fœminam appellassent. Volunt patres illi reuerendi, qui Mesuem commentati sunt, tantùm superficie tenus Absinthium uulgare amarescere, imis uerò partibus dulcescere, ob idq; gustui gratum esse. Vnde etiam aquam, quæ ab eo ignium ui distillat, dulcem potius, quàm amaram sentiri contendunt. Qua in re ij parum rem naturalem callere deprehenduntur, nam quòd Absinthij stillatitia aqua sit dulcis, non ex eo fit (quantum equidem sentio) quòd Absinthium ipsum constet extima parte amarum, medullitus uerò dulce; sed quoniam cùm exteriores illæ partes, quibus amaror inest, admodum sint tenues, ac in uaporem facilè resolubiles, ignis calore tenuiores factæ, non magno quidem labore resoluuntur: euenitq; ob hoc, ut stillatitia, quæ inde fluit aqua, omnis sit amaritudinis expers. Præterea dulcedo, quæ in ipsa inuenitur, non ab intimis Absinthij partibus emanat, sed eam tantùm à plumbeis instrumentis, quibus conficitur (ut diuturna docet experientia) prouenire comperimus. Nam ipsius dulcedinis qualitas non modò in Absinthij stillatitia aqua sentitur, sed etiam in quánis alia, quæ ex herbis temperamento calidis extrahatur. Siquidem cùm plumbeum instrumentum huiusce modi herbarum uaporibus tum actu, tum potentia excalfacientibus, terrena quædam substãtia superficie tenus inficiatur, quæ actutum in dulcißimam ueluti ceruſſam conuertitur, non mirum quidem uidetur, si aquæ inde manantes ascititia dulcedine imbutæ, gustu dulces percipiantur. Quod quidem ijs non euenit absinthij stillatitijs aquis, quæ duplici uasę uitreis organis, calentis aquæ balneo conficiuntur, nam hæ sufficienter amarescere cognoscuntur, nec tantillum quidem dulcedinis gustantibus præbent. Euenit sanè hoc, quoniam balneum suæ ipsius aquæ humiditate, partes tenuiores illas retinet, conseruat, ac cohibet. Quo fit, ut non adeò in uaporem uertantur, quemadmodum cum illis fieri solet, quæ carbonum, & lignorum uiolento igne in auram euanescere coguntur. Dulcedine præterea carent, eo quòd à uitreis organis, quibus eliciuntur, nullam ascititiam qualitatem recipiant. Quare satius, mea quidem sententia, esset, ut otium, quod superest, consumerent monachi in re christiana, & medici in re medica, & singuli de arte sua bene mereri discerent: uel saltem quisque quam rectè instituit, uitam sequeretur.*

Absinthij uires ex Gal. *Absinthij meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Absinthium adstrictoriam, & amaram, & acrem simul qualitatem possidet, excalfaciens pariter, & extergens, & roborans & desiccans. Proinde biliosos uentris humores per egestionem infernam propellit, ac per urinas euacuat. Magis autem quod in uenis est biliosim, per urinas expurgat. Ob hæc contentam in uentre pituitam, oblatum nihil adiuuat. Sic neque si in thorace, aut pulmone contineatur: nam adstringens in eo facultas, quàm amara, ualentior est. Porrò quòd insit quoque acrimonia, idcirco maiori portione calidum est, quàm frigidum. At si opus est generatim comprehensam eius temperiem secundùm primas circumscribere facultates (etsi anomœomeres & dissimilare sit) calidum ipsum dixerim primi excessus, siccum tertij. Succus autem eius longè quàm herba ipsa, calidior est. Sed cùm de absinthio marino, siue Seripho ageret lib. VIII. simplicium medicamentorum: Seriphum, inquit, specie, & gustu absinthio simile est. Id quod de Santonico scripsit Dioscorides, cùm tradiderit magis cum abrotono conuenire Seriphium, quàm cum absinthio. Quamobrem relinquitur*

Nomina. *suspicio, quòd aut Dioscoridis, aut Galeni scriptura sit hoc loco librariorum incuria depraua ta. Herba, quæ Græcis ἀψίνθιον, Latinis item Absinthium appellatur: Arabibus, Affinthium: Italis, Assenzo: Germanis, Vuermuot, Eltz: Hispanis, Asentios, Alosna: Gallis, Aluyne, & Absince: Boemis Pelynek: Polonis Pyolijn.*

ἈΒΡΌΤΟΝΟΝ. ABROTONVM. CAP. XXV.

ABrotonum duorum est genera. Fœmina quadam arboris specie fruticans, candicat, circum ramulos folijs, seriphi modo, minutim incisis: floribus referta est, comantibus in summo, fulgore auri, corymbis. Quod per æstatem prodijt, suauiter olet, cum grauitate quadam, & amaro gustu. Id genus Siculum esse constat. Alterum mas uocatur, sarmentosum [a], gracilibus ramulis uti absinthium. Plurimum in Cappadocia gignitur, & Galatia Asiatica, atque in Syriæ Hierapoli. Vtriusque semen crudũ tritũ, & feruefactũ ex aqua, in potu auxiliatur orthopnoicis, cõuulsis, ruptis, coxendicibus, urinæ an gustijs, mensibus suppressis, aut remorantibus. In uino potum exitialium uenenorum antidotum est: horroribus ex oleo illinitur. Serpentes & substratu, & nidore fugat: contra ictus eorum cum uino potum prodest, priuatim efficax contra scorpionum, & phalangiorum uenena. Oculorum inflammationibus commodè illinitur cum cotoneo cocto, aut pane. tritum cum farina hordeacea, decoctumque tubercula discutit. Irini compositionibus admiscetur.

a Meũ & Cat. λεπτόκαρπον. i. gracili semine. sed Orib. λεπτόφυλλον. legit. i. tenuibus folijs.

Abrotoni consideratio. *ABrotonum mas planta est uulgaris notitiæ. Cuius duo obseruauimus genera, hortense, & per se in campestribus nascens, tenuioribus folijs, & minutiore semine. Quod uerò fœmineo generi adscribitur, non omnibus notum est: non ideò, quòd & ipsum frequentissimum non seratur in hortis; sed quòd à paucis pro Abrotono fœmina cognoscatur. Quandoquidem id alij Cypressum, alij Santolinam uulgò appellant, alij uerò marinum esse absinthium existimant. Sed ij profectò falluntur:*

Quorundam error. *quippe Santolina uulgò uocata, nil sanè aliud est, quàm Abrotonum fœmina. Quòd primùm (ut Dioscorides inquit) arboris speciem quandam repræsentet, unde & à quàm plurimis Cypressus uulgò dicta est. Deinde quòd candicantibus constet folijs, circum ramulos minutim incisis, floribus aureis, orbiculatis, caulem summum, æstatis & autumni tempore, corymborum modo comantibus. Postremò quòd in uniuersum suauiter oleat cum grauitate quadam, & amaro gustu. Ex hac equidem de*

lineatione

ABROTANVM MAS.

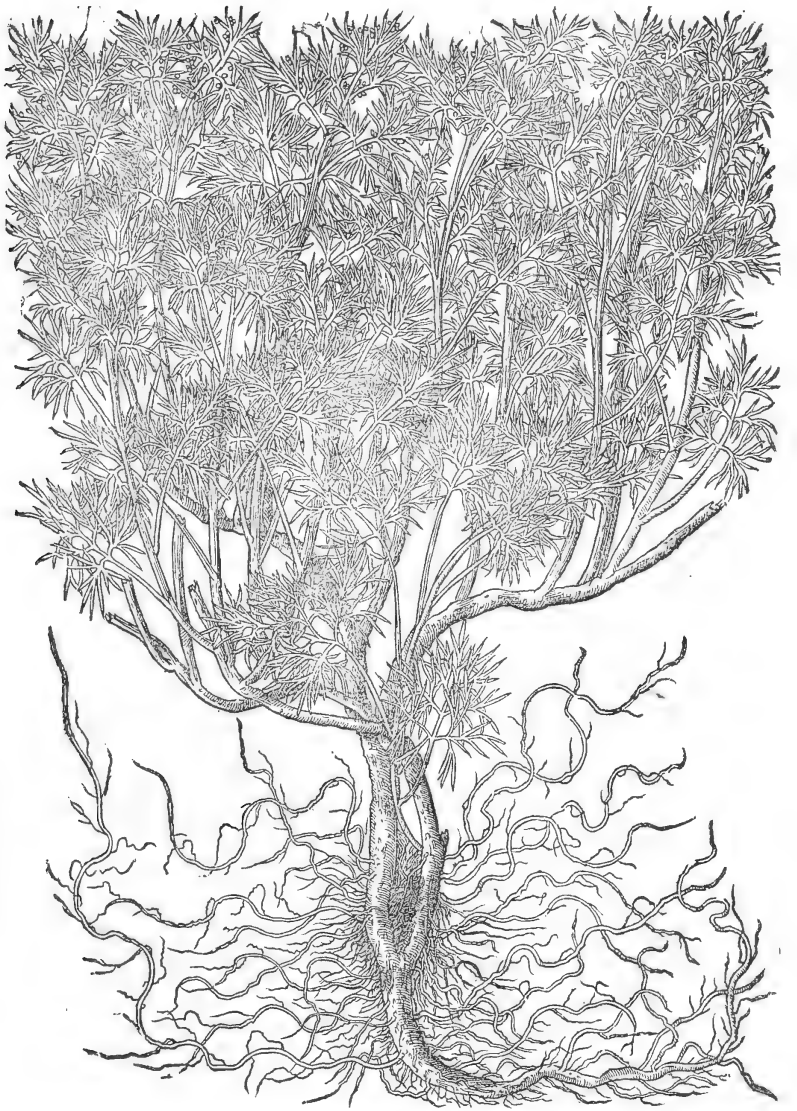

lineatione adducor, ut decernere non dubitem, hanc plantam, quam uulgus Cypreſſum, ſiue Santolinam appellat, eſſe Abrotonum fœminam. Hinc itaque Fuchſium alioqui rei herbariæ gnarum erraſſe crediderim, quòd pro fœminei generis Abrotono plantam ſubiecerit ab eo longè diuerſam. Qui etſi Santolinam ſeorſum poſtea depinxit; non tamen eam Abrotoni fœminæ nomine agnouit, ſed herbariorum, ut arbitror, uulgum ſecutus, eam Chamæ cypariſſum, hoc eſt, pumilam cupreſſum nuncupauit, eiuſq; nullam à Græcis factam fuiſſe mentionem falsò credidit. Cæterùm guòd Goritienſes Abrotonum marem Veronicam appellent, ea ſanè planta mihi in mentem uenit, quæ recentiorum quibuſdam VERONICA uocatur, magnis (ut aiunt) inſignita uiribus. Hæc dum eſt genus. Mas, quæ humi repit, caule eſt dodrante maiori, rubeſcente, lanuginoſo q; : folijs oblongis, nigricantibus, birſutis, & in ambitu ſerratis. Flores edit purpureos circa ſummum caulem emicantes, & ſemen in ſiliquis, loculi formam referentibus. Radice nititur tenui, quæ in plures diuaricatur partes. Fœmina caule exit lanuginoſo, folijs rotundioribus, minimè laciniatis, ſubpinguibus. Flores profert in luteo purpuraſcentes: ſemen in uaſculis

Veronicæ conſideratio.

ABROTANVM FOEMINA.

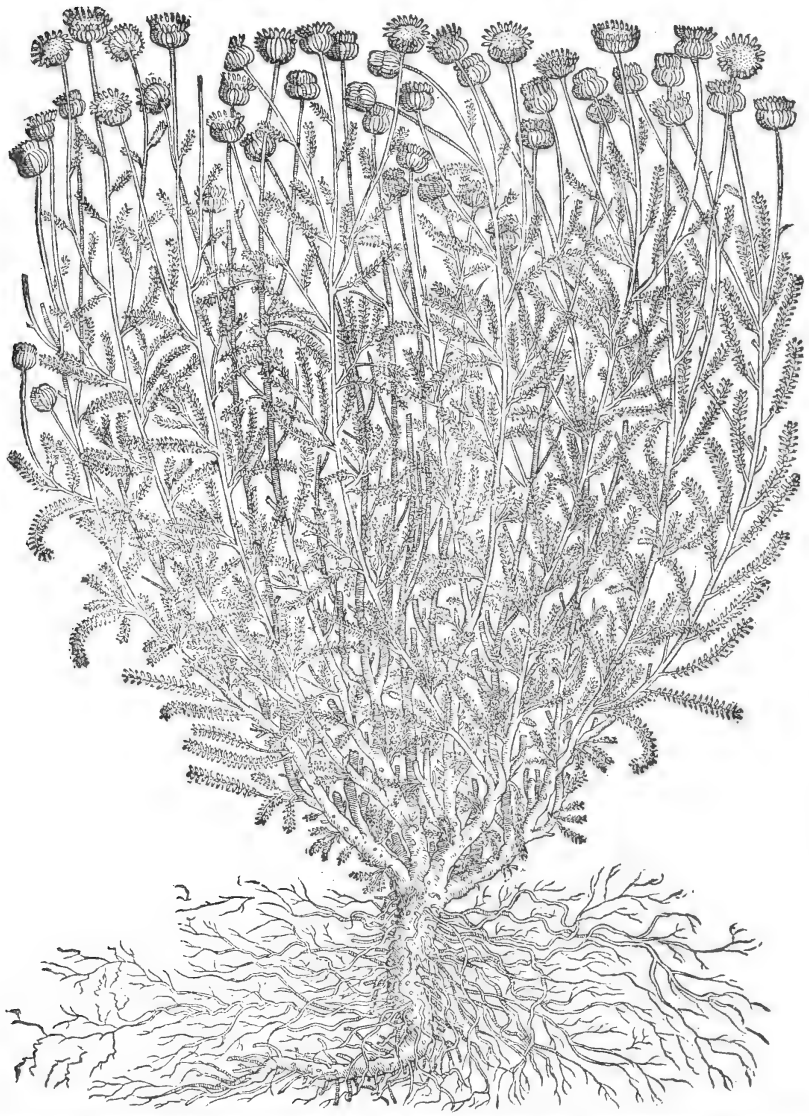

rotundis incluſum: radicem uerò maris æmulam. Naſcitur in locis aſperis, & incultis. floret Iunio menſe. Guſtu quidem adſtringens, & amara eſt: unde conijcere licet, eam eſſe tum excalfaciendi, tum ſiccandi ui præditam. VERONICA MAS ad omnia efficacior eſt. Medetur cruentis uulneribus, ac etiam diuturnis ulceribus. Sunt, qui dicunt quendam Francorum regem elephantiaſi laborantem à uenatore ſuo hac tantùm herba fuiſſe ſanatum. Tumores præterea in uniuerſum diſcutit, præcipuè qui in ceruice emergunt. Nec deſunt, qui illam ſummis laudibus efferant ad peſtiferas febres & ad peſtilentia affectos, quibus propinari præcipiunt ſiccæ puluerem, drachmarum duarum pondere; Vnà cum theriacæ drachma, ex uino meraco, cum hoc tamen, ut illico ſudent affecti. Eadem datur potanda ex ſua ipſius ſtillatitia aqua utiliter contra tuſſim, & uitia omnia tum pectoris, tum pulmonis, nam & tabidos, & ſuppuratos iuuat. Aperit quoque Iocinoris, & lienis oppilationes, uterum, renes & ueſicam expurgat. Sed ut noſtrum ſequamur inſtitutum, iam Abrotono medicinæ reddendæ ſunt ex Galeno, qui lib. VI. ſimplicium medicamëtorum, ita de eius uiribus poſteritatis memoriæ ſcriptum reliquit. Abrotonum ca-

Abrotoni uires ex Gal.

lidum,

VERONICA MAS. aut Betonica

lidum,& ſiccum facultate, in tertio ordine ſeu receſſu poſt media ſitum eſt. Inueniemus autem eius temperamentum non minimè quidem & ex guſtu ducta coniectura,ut pote cùm ſit admodum amarum. Porrò ſaporem eiuſmodi,cùm terrenæ ſit eſſentiæ,à largo calore extenuatum oſtendimus. Itaque non inſtrenuè & excalfacit, & deſiccat. Nam ſiue comam cum floribus(reliqua enim eius palea inutilis eſt)contuſam ulceri puro illinas,mordax,& irritans uidebitur: ſiue eo in oleo macerato,caput,aut uētrem perfundere uoles,admodum calefacere reperies. Quin & ſi qui per circuitum rigoribus capiuntur, eos ante inuaſionem rigorum hoc uoles confricare,minus utique rigore concutientur. imò & ſenſus quidem protinus ubi admotum fuerit,ipſum calfacere percipit. Porrò quòd lumbricos interimat,par eſt, nimirùm cùm ſit amarum. Scies autem protinus,quòd & digerendi, & incidendi quandam uim habeat: ſed & quòd magis quàm Abſinthio id ipſi neceſſario inſit, in promptu erit colligere. Primùm quidem ex guſtu: pauciſſimæ ſiquidem acerbitatis particeps Abrotonum eſt, non paucæ uerò Abſinthium. Deinde ex eo quòd inimicum ſit ſtomacho Abrotonum,uelut etiam Seriphium: gratum uerò & amicum Abſinthium. Siquidem de iſtis ſuprà oſtenſum eſt,quòd amarum ipſum per ſe omniſariam infenſum ſit ſtomacho: auſterum uerò,aut acerbum,aut in ſumma adſtringens ſtomacho utile & amicum. Porrò ubi qualitates hæ inuicem permiſtæ fuerint,

VERONICA FOEMINA.

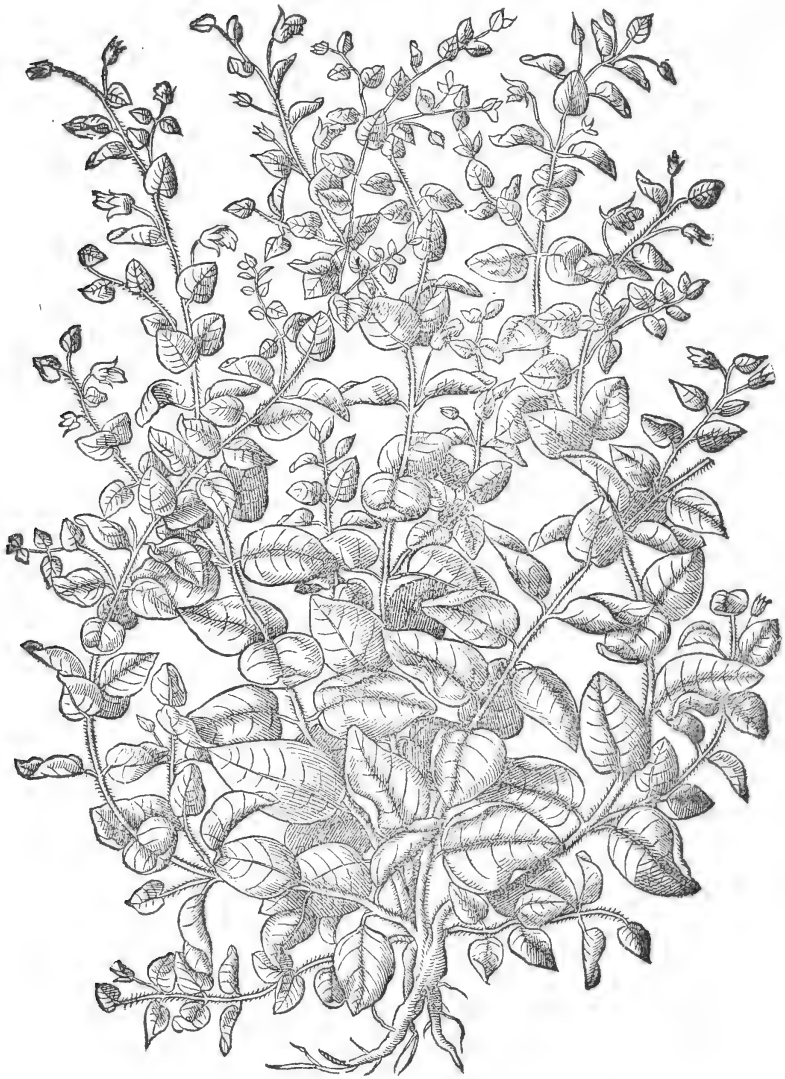

fuerint, quæ uehementior fuerit, ea utique uicerit. Cæterùm Abrotonum uſtum calidum, & ſiccum facultate eſt, magis adhuc quàm cucurbita ſicca uſta, & anethi radix. Illa enim ulceribus humidis ſimul & citra phlegmonem callo induratis conueniunt: ac proinde maximè ulceribus, quæ in pudendorum præputijs ſunt, competere uidentur. At cinis Abrotoni ulceribus omnibus mordax eſt: ac idcirco cum oleo tenuium partium, cicino ſcilicet, aut rhaphanino, aut ſicyonio, aut ueteri, & maximè Sabino, ad alopecias accommodatur. Barbam quoque ſegnius tardiusq́; enaſcentem cum aliquo dictorum oleorum elicit: ſed nec minus illis, lentiſcino maceratum. Quippe pro eo quòd tenuium eſt partium, rarefaciendi uim obtinet, & mordax eſt, & calidum. quas utique maximè eius facultates nouiſſe oportet, nec quicquam præterea particulare in hoc tractatu requirere. Id Græci ἀβρότονον dicunt, quod etiam Latini Abrotonum: Mauritani, Catſum, Keſum, ſeu Gaiſſum: Itali, Abrotono: Germani, Stabwertz, Schefzunwertz, & Gertunwertz: Hiſpani, Abrotono, & Hierua, lombriguera: Galli, Auron, Auronne, & Garderobbe: Boemi Brotan: Poloni Bozedrzewuko. Cæterùm abrotanum fœminã uocant Itali Santolina: Germani Cypreſſen: Boemi Cipreſſen: Poloni Cyprijs: Galli Cypres de iardin.

Nomina.

Υπερικον.

Ὑσσωπος. HYSSOPVM. CAP. XXVI.

HYſſopum, herba nulli non cognita, duûm generum eſt, montanum, & hortenſe. Optimum eſt Ciliicium. Vim habet extenuandi, & calfaciendi. Decoctum cum ficis, aqua, melle & ruta, potumque peripneumonicis, diuturnæ tuſſi, ſuſpiriioſis, deſtillationibus, & orthopnoicis auxiliatur: tineas enecat. Idem facit, ſi cum melle delingatur. craſſum humorem per aluum extrahit, decoctum ex aceto mulſo epotum. Ad ſubducendam aluum cum ficis uiridibus detritis manditur: Vehementiusque addita iri, cardamomo, aut irione, deijcit: colorem in corpore fouet. Lieni, & aquæ inter cutem, cum fico nitroque, inflammationibus quoque ex uino illinitur: cum feruente aqua impoſitum, fugillata diſcutit. cum

HYSSOPVS.

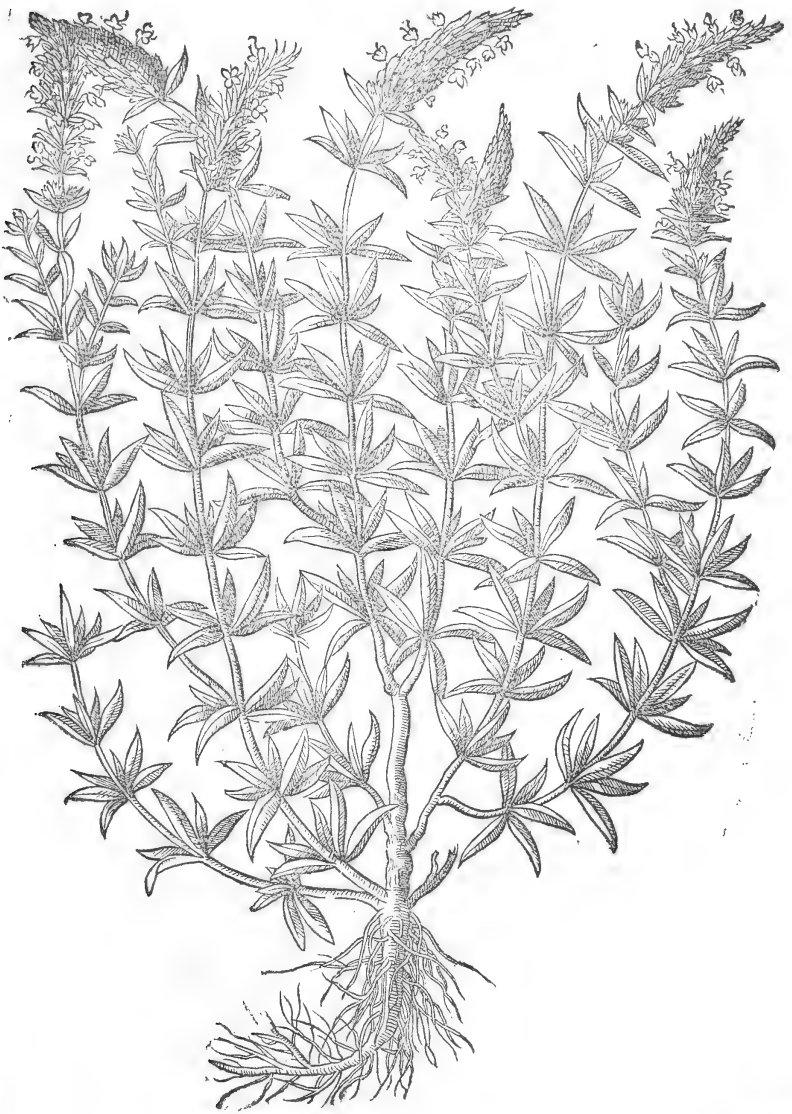

decocto

decocto ficorum, optimè anginis gargarizatur. Decoctum cum aceto dentium dolorem in collutione sedat: inflationes auricularum uaporis suffitu discutit.

Hyssopi consideratio. Opinio reprobata.

NOn modò sunt, qui dubitent, an uulgare Hyssopum legitimum appellari possit; sed & qui certò credant, id ipsum cum Dioscoridis Hyssopo nullam habere cognationem. Horum opinionem sequuntur Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, argumento quòd scripserit Dioscorides (ut Marcellus interpretatur) organum Heracleoticum folio esse hyssopi, non tamen habere umbellam hyssopi modo rotæ figura in orbem circumactam, sed multifidam, & ueluti diuisam. Quæ quidem nota non uisitur in nostrate Hyssopo, ut quod flores spicatos proferat, non autem digestos in umbellam rotæ modo circumactam. Quo fit, ut non ab re illi dubitauerint, an uulgare Hyssopum legitimum sit; hi uerò crediderint, eo omnino nos esse destitutos. Cæterùm mihi iam compertum esse puto, hos omnes in dubio, & errore uersari peruersa Marcelli interpretatione deceptos. quandoquidem se aliter habet uulgata Dioscoridis lectio (cui etiam Oribasius, & uetusti quidam Græci codices adstipulantur) quàm uerterit Marcellus: ita enim Græcè legitur. Ὀρίγανος ἡράκλεωτικὴ, οἱ δὲ κανίλλω καλοῦσιν, φύλλον ἔχει ἐμφερὲς ὑσσώπῳ. σκιεδίου δὲ οὐ τροχοειδὲς, ἀλλ' ὡς περ διπρισμένον. id est. Origanum Heracleoticum, quod alij Cunilam uocant, folium habet hyssopo simile: umbellam autem non in rotæ speciem orbiculatam, sed ueluti multifidam. hæc Dioscorides. Ex quib. palàm est, non comparasse Dioscoridem origani flores ipsius hyssopi florib. ut perperam Marcellus uertit, cùm absolutè dixerit, nulla facta cum Hyssopo comparatione, Origano umbellam esse non in rotæ modum orbiculatam, sed ueluti multifidam. Illud insuper hac in re non paruam ambigendi ansam præbuit, quòd Dioscorides libro IIII. in Chrysocomes capite prodidit, cùm inquit. Crysocome palmi altitudine fruticat, comam habens specie corymborum, hyssopo similem. Veruntamen si quis præstanti iudicio Dioscoridis uerba accuratè perpenderit, illa sanè nihil eorum sententiæ refragari compe riet, qui Hyssopum, quo passim utimur, legitimum esse contendunt. Siquidem in plantis coma, probatissimorum auctorum testimonio, non solùm de floribus, & corymbis intelligitur, sed etiam de folijs, & ramusculis, dummodo hæc hilari quadam uenustate plantam totam, uel summa eius exornent. Vnde rectè Plinius lib. XII. cap. XXV. balsamo folium proximum rutæ, perpetua coma reddidit. Item Virgilius lib. IIII. Georgicorum perpulchrè cecinit.

Marcelli mala interpretatio.

Ille comam mollis iam tum tondebat acanthi.

Ex his perspicuum fieri arbitror, Chrysocomen comam, hoc est folijs, & ramusculis hyssopo esse similem, non autem ipsis corymbis, quibus fortasse in uniuersum scatet. Quamobrem hîc nullus, quantum equidem sentio, relinquitur amplius dubitandi locus. Sed quòd Hyssopũ communis usus, uerum, legitimũq; sit, nobis manifestè demõstrat Symphytũ petræum à me (ut spero) proximis annis repertum, quòd folia uulgari hyssopo similia proferat. Nam cùm scribat Dioscorides, Symphytum petræum folio esse origani, Origanum uerò folia habere hyssopi, clarissimum præbet argumentũ, quòd hyssopum, quo passim utimur, sit uerum. Quinetiam cùm idem auctor tradiderit, Hyssopum duorum esse generum, nempe montanum, & hortense, & utrunque genus in nostrate passim habeatur omnibus notis simile, non modò opinionem auget, hoc legitimum esse Hyssopum; sed omnem quoque litem dirimit. Huc præterea alia accedit ratio, quòd cùm Dioscorides congeneres, uel similes plantas seriatim coniungere, & describere consueuerit, statimq; post hyssopum stœchadem repræsentauerit, quæ folio, & spicato flore hyssopum nostrum admodum æmulatur, ostendit quidem hallucinari eos, qui hyssopum hoc non legitimum esse hactenus inerunt inficias. Adde etiam quòd idem (ut experientia comprobat) ijs omnibus polleat uiribus, quas illi reddidit Dioscorides. Postremò cum idem scribat Dioscorides, Hyssopum nulli non cognitum esse, miror sanè, cur quidam, qui uulgare nostrum illegitimum faciũt, legitimum non afferant in medium, & præsertim cùm non solùm in hortis Dioscoridi habeatur, sed etiam in montibus. Lixi sententiam meam, à qua ne minimo quidem ungue recedam; quousque, qui nobis refragantur, utrunque afferant Hyssopum, quibus umbellæ insint. Hyssopum montanum in comitatu Goritiensi Saluatino monte frequentissimum nascitur, facie, floribus, & coma hortensi non absimile, rudiore tamen folio, & gustu amariore, nec usque adeò acri. Mitescit tamen, si transplantetur in hortis, fitq; hortensi simile, exuta syluestri natura. Itaq; dicimus nos Hyssopum plantam uulgaris esse notitiæ, haberiq; ubique fere ad manus, non solum hortense, sed etiam montanum. Item fruticem esse surculis pluribus ab una radice prodeuntibus, lignosis, setaceis, squipedalibus; folijs in uniuerso caule oblongis, circunquaque per interualla prodeuntibus, durinsculis, odoratis, & gustatu feruidis, amarinsculisq;. Flores illi sunt in caulium summitatibus, spicatis, cæruleo coloris. Radix multifida, & lignosa. Tenuium est partium, ideoq; incidit, attenuat, aperit, & abstergit. Aduersatur serpentium ictibus, si cum sale, & cumino tritum ex melle uulneri illinatur. ex oleo inunctum pediculos necat, & capitis pruriginem tollit. Iuuat comitiales, quoquo modo ijs præbeatur, sed ualentius id efficit, in catapotijs hoc modo paratis. Sumuntur hyssopi, marrubij, & Castorei, singulorum semidrachma, radicis Pæoniæ drachmæ duæ, assæ fœtidæ scrupulus, teruntur deinde omnia, & cum succo eiusdem hyssopi formantur catapotia septem, è quorum numero una tantùm datur quolibet uesperi, cùm se dormitum recipit affectus. Hyssopi paucis memmit Galenus lib. VIII. simpl. medicamentorum, sic inquiens. Hyssopum desiccat, & excalfacit ordine tertio: sed & tenuium est partium. Hyssopi quoque uires descripsit Mesues, ita ad sensum scribens. Hyssopum hortense pituitam facilè deijcit, quamuis dixerint aliqui, quòd & atram bilem educit addito fossili sale, aut Indo. At ipsum pituitam purgare manifesto experimento constat, præsertim quæ in pectore, ac pulmone continetur. Facit hyssopum ad pituitosos tum cerebri, tum neruorum affectus: quòd non modò mundet; sed quòd etiam roboret. Quin & pectus, & pulmonem detergit, præsertim senibus, quorum pectus lenta, crassaq; pituita refertum est: quo fit, ut asthmaticis, & tussientibus opituletur. Discutit hyssopi usus contumaces inflationes, cibi appetentiam inuitat, menses & urinam ciet, & febrium horrores excutit: uisum acuit. Melle commistum interaneorum tineas necat, nitri tamen addito momento. Oleũ, quod tum folijs, tum floribus paratur, neruos algore affectos inunctum sanat, & roborat. Potest eadem & montanum, atque etiam hæc omnia efficacius præstat. hactenus Mesues. Cæterùm nonnulli crediderunt herbam illam, quæ uulgò ab aliquibus GRATIOLA uocatur, ab alijs Grattadei, à quibusdam etiam, ut à Foroiulienſibus, Stanca cauallo, quòd equi eius pabulo mirè defatigentur, esse Hyssopum illud montanum, de quo Mesues in suis scriptis mentionem fecit. Sed ij, omnium ferè

Hyssopi uires ex Galeno, & Mesue.

Gratiolæ hist. & uires.

GRATIOLA.

iudicio, euidentibus hallucinati ſunt, quàm ut pluribus demonſtrare ſit opus. Quoniam uerò in Gratiolæ herbæ ſic dictæ ſer
monem incidimus, hic locus poſtulat, ut de ea aliquid dicamus. Naſcitur hæc in locis humidis, præcipuè in pratis uliginoſis,
prouenit etiam in paluſtribus. Herba eſt, quæ dodrantalem altitudinem excedit, caule quadrangulari, foliis hyſſopi latiori
bus, & longioribus. florem fert in purpura albicantem, inter folia erumpentem quæ caulem ambiunt. Guſtu herba hæc ama
riſſimæ eſt, quo etiam quadántenus adſtringens ſentitur. Aluum uehementer purgat, tam recens quàm ſicca ſumpta. bilem,
pituitamq; trahit. Vulneribus celeriter medetur, trita & ſuperpoſita. Herba εὐσωτος Græcis dicta, Latinis Hyſſopum ap
pellatur: Arabibus, Cyſe, Iuſa, ſeu Iabes: Italis, Hyſſopo: Germanis, Firch hyſſop, & Hoſter Hyſſop: Hiſpanis, Hiſſopo bier Nomina.
uas, & Hiſſopilho bierua: Gallis, Hiſſope: Bocmis Hyſſopo: Polonis Izop.

a Μεῦ. πικρῶς … i. … modo … amara.

b Conclusa in … exempla… & Catacuze … desunt.

Stœchadis con… …ratio.

Στοιχάς. STOECHAS. CAP. XXVII.

STœchas, iuxta Galliam in insulis eiusdem nominis è regione Massiliæ gignitur: unde cognomentum accepit. Herba tenuibus surculis, coma thymi, longiore folio, subamara gustu, & [a] aliquantùm acris. Cuius decoctum, hyssopi modo, ad pectoris uitia efficax est. Antidotis utiliter miscetur [b]. [Viscera omnia, & uniuersum animãtis habitũ extenuat, confirmat, & ab obstructionibus & farctu liberat.]

STœchadem officinarum uulgus Sticados appellat. Nascitur hæc non modò in Gallia (ut Dioscorides scribit) ex aduerso Massiliæ in insulis, quas Stœchadas uocant; sed & in Arabia, unde cum alijs mercimonijs, quæ ex Alexandria aduehuntur, Venetias comportatur. Quapropter tam à medicis, quàm à seplasiarijs, indito ab Arabia cognomento, hodie Arabica nuncupatur; etsi Massiliensis pelagi stœchas plerunque Arabicæ uicem expleat. Prouenit præterea in nonnullis Italiæ locis, uerùm ea cæteris in Italia præstat, quæ ex Gargano Apuliæ monte aduehitur. quanquam omnium probatissima est peregrina, quæ ex Arabia defertur, hanc deinde sequitur, quæ in Stœchadibus insulis nascitur, à quibus primùm nomen adinuenit. Est itaque stœchas Lauendulæ non absimilis, folijs oblongis, crassis, incanisq́; caulibus pluribus ab una radice prodeuntibus, lignosis. Flores edit Thymi modo subceruleis in spicatis oblongisq́; capitulis, in quibus semen oritur melissophyl

STOECAS.

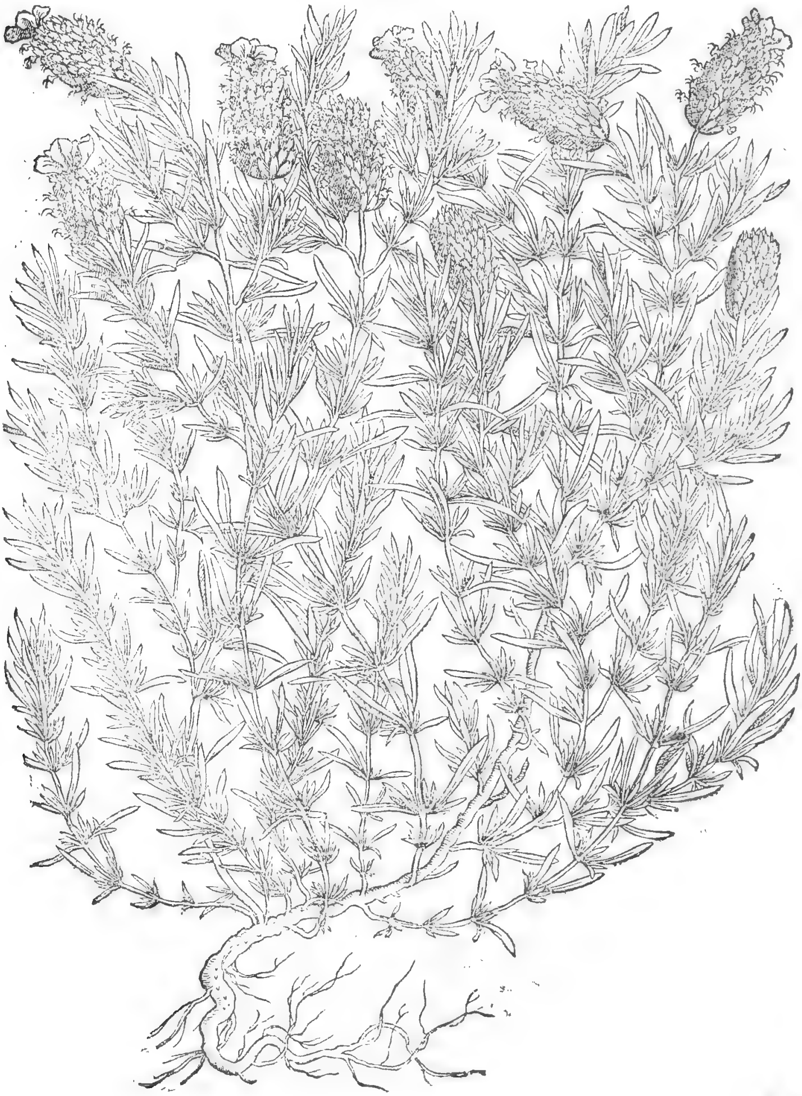

& non

li non abſimile. Radix eſt illi lignoſa. De Stœchade uires ſcripſit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit. Stœchadis guſtu quidem qualitas amara eſt, & mediocriter ſubadſtringens. Cæterùm temperies compoſita, nempe ex terrena eſſentia frigida exigua, unde ſanè adſtringit: & ex attenuata altera terrena copioſiore, à qua utique amara eſt. Ob utroranque uerò conuenientiam & coitum, obſtructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum uiſcera omnia, tum totius corporis habitum eſt nata. Suprà nanque oſtenſum eſt, quòd quæ ex ciuſmodi eſſentijs conſtant medicamina, dictos effectus reddere poſſint. Huius quoque meminit Meſues, ita de eius uiribus diſſerens. Sthœchas deijcit tũ pituitã, tũ atrã bilem: cerebrũ, neruos, ac ſenſuum omniũ organa mundat, ac roborat. Prodeſt contra frigidos morbos qualeſcunque ſint, ideoq; comitialibus conueniens remedium habetur, addita ſcilla, aut eius aceto. Balnea, fomenta, ac laconica, quæ ex ipſius tum decocto, tum uapore fiunt, occluſos narium meatus aperiunt: neruorum, & compaginum cruciatus mitigant: ac interna uiſcera frigido humore affecta roborant. Abſtinendum tamen ab ea biliosis eſt, præſertim ſi eorum uentriculus ſit bile refertus: nam eos maximè turbat, nauſeam commouet, ſitim accendit, & calore quodam moleſtiſſimo uniuerſum afficit corpus. Quæ planta Græcè στοιχὰς, Latinè item Stœchas nominatur: Arabicè, Aſtochodos, Aſtuborados, ſiue Aſtuchudes: Italicè, Stechade: Germanicè, Stichas Kraut: Hiſpanicè, Cantueſſo: Gallicè, Stechados: Boemicè Stechas.

Stœchadis uires ex Gal.

Nomina.

ORIGANVM HERACLEOTICVM. *Majorana*

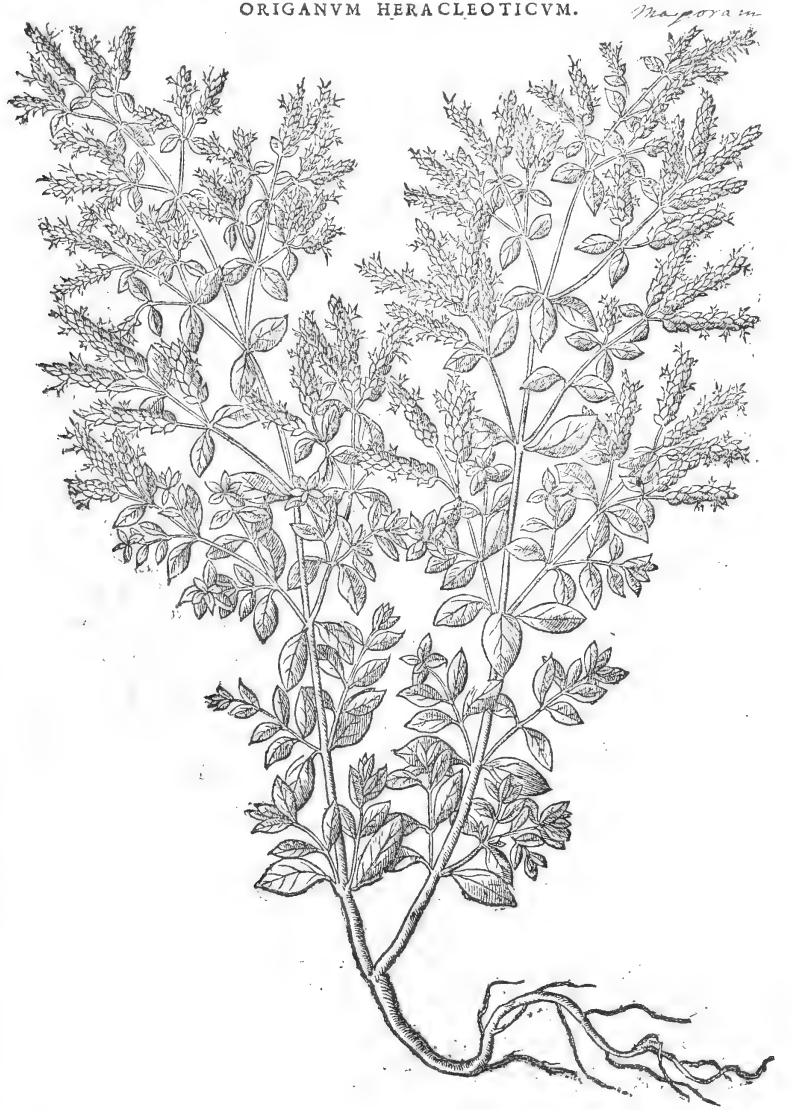

Ὀρίγανος. ORIGANVM. CAP. XXVIII.

a Cat. [illegible]

ORiganum Heracleoticum, quod & cunilam uocant, folium habet hyssopo non dissimile: [a] umbellam autem non in rotæ speciem orbiculatam, sed ueluti multifidam: semine in summis uirgis haud quaquam denso. Excalfacit: unde decoctum cum uino potum demorsis à serpente conuenit. qui autem cicutam, aut meconion hauserunt, ijs ex passo: si uerò gypsum, aut ephemeron, ex aceto mulso propinatur. ruptis, conuulsis, hydropicis cum fico esui datur. Aridum acetabuli mensura potum in aqua mulsa, atros humores per aluum extrahit: menses ciet, & tussi cum melle linctum medetur. Ad pruriginem, psoras, regiumque morbum, decocti ius in balneis prodest. Succus uirentis, tonsillas, uuã, & oris ulcera sanat, & per nares ex oleo irino infusum trahit. aurium dolores cum lacte mulcet. Conficitur ex eo, & cepis, & rhoe, quo ad obsonia utuntur, uomitorium medicamentum, his omnibus in cu-

ORIGANVM ONITIS.

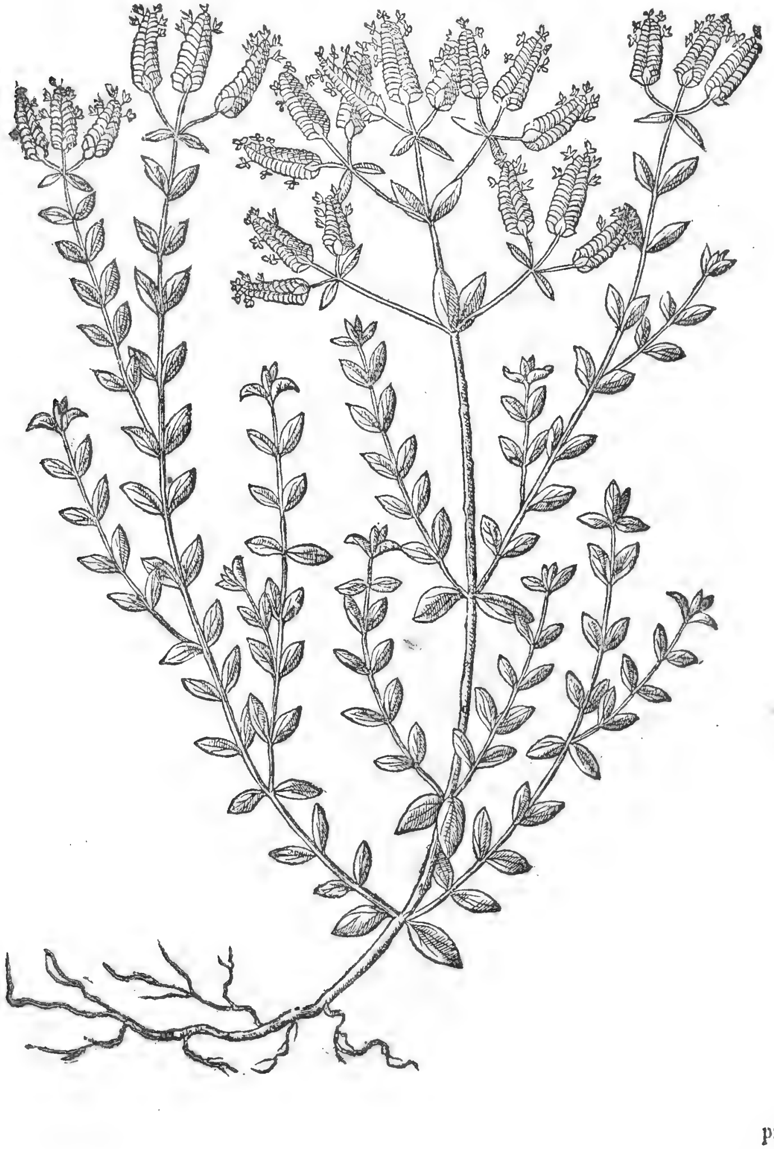

preco

preco uaſe per dies bis uicenos inſolatis, dum caniculæ ſydus flagrat. Herbæ autem ſubſtratu ſerpentes fugantur. Quæ onitis appellatur, candidiore eſt folio, & hyſſopo ſimilior. Semen ueluti coniunctos corymbos habet. Vis ei origani Heracleotici, ſed multò inefficacior. Syluestre origanum, aliqui panaces Heraclion, alij cunilam uocant, ex quibus eſt Nicander Colophonius. Folijs eſt origani: ramulis tenuibus [b], dodrantem altis: in quibus [c] [umbellæ anethi inſunt] flores candidi: radix tenuis, ſuperuacua. Peculiariter percuſſis à ſerpente, folia, & flores ex uino poti auxiliantur.

b Cat. θαμνώδη, i. fruticanti bus.
c Deeſt in meo & Cat.

Τραγορίγανος. TRAGORIGANVM. CAP. XXIX.

TRagoriganum [a] tenuis frutex eſt, ſyluestri ſerpyllo, aut origano ſimilis, folio, & ramulis. Quibuſdam in locis lætius, uirentiusque inuenitur, & latioribus folijs, ſatis glutinoſum. Alterum exili-

a Meum θαμνίσκος, i. exiguus frutex, ſed Cat. habet θάμνος ſimpliciter.

ORIGANVM VVLGARE.

TRAGORIGANVM.

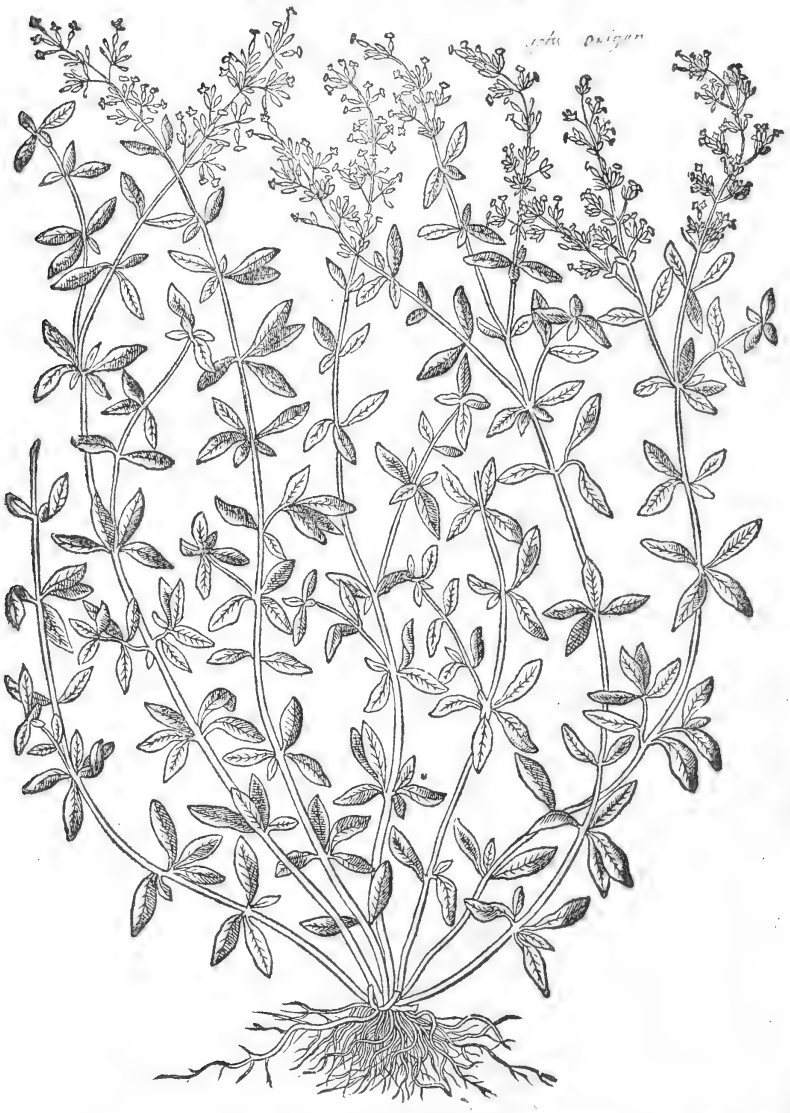

bus ſurculis,ac tenuibus folijs, quod aliqui praſium uocauere. Optimum eſt Cilicium,& Cretenſe,& Smyrneum,& in Chio, Cooque proueniens. Omnia excalfaciunt,urinam cient, aluo accommodantur. Decocto poto bilem deijciunt: lienoſis ex aceto bibere prodeſt:contra pota ixiæ uenena in uino bibuntur: menſes trahunt: peripneumonicis,tuſſientibus, ex melle in eclegmate dantur. Grata, ac mitis eorum potio eſt:quare cibum faſtidientibus,& ſtomacho acida ructanti,imbecilloque præbetur: item ſi à maritima iactatione nauſea,& æſtus præcordiorum excitetur. Tumores uerò cum polenta illita diſcutiunt.*

* ποιεῖ δὲ τὰ αὐτὰ ἅπερ καὶ ἡ ὀρίγανος, καὶ τοῦτο γὰρ αἱ ῥίζαι πινόμεναι καὶ εἰς ἐγκάθισμα κατεψόμεναι ποιοῦσι πρὸς χολιὰς ἐμμιλῶν κατοχὰς καὶ πρὸς ὑπεριδρίκτους, καὶ πρὸς ὑπνωτήριον, καὶ πρὸς βῆχα χρονίαν, καὶ κνησμὸν καὶ ψώραν. i. faciunt hæc eadem quæ et Origanus. Nam radices ipſius decoctæ pro potu, aut in ſeſſionibus faciunt ad diuturnum ſoporem,& ad morſus uiperarum & uenena,& ad tuſſim antiquam,& pruritum & ſcabiem.

Varia,

VAria, ac confusa est apud antiquos rei herbariæ authores Origani historia. Quandoquidem Theophrastus lib. VI. cap. II. de plantarum historia duo tantùm constituit Origani genera, nigrum sterile, & candidum fructuosum. Plinius uerò lib. XX. ca. XVII. post Onitidis origani, & Tragorigani mentionem, Heraclium origanum subiunxit, quod tria habere genera prodidit. Vnum nigrius, latioribus foliis, glutinosum. Alterum exilioribus, mollibusque, sampsucho non dissimile, quod aliqui prasion uocauere. Tertium inter hæc medium, minus quàm cætera efficax. In quibus uerbis Plinius deprehenditur non sine errore Tragoriganum cum Origani generibus confudisse, quòd Heraclij nomine, quod constat Origani genus esse, duas illas Tragorigani species, quæ à Dioscoride redduntur, huius ferè imitatione expresserit: licèt tertium quoque addiderit ex alio fortè authore, nisi dixerimus, quòd & hanc pro aliquo Origani genere sumpserit, & simul confuderit. Sed dimissis aliorum placitis, & Dioscoridem, quem nobis ducem, & auctorem proposuimus, duntaxat secuti, dicimus tam Heracleoticum, quàm Onitim appellatum Origanum aut in Italia non oriri, aut imbi hactenus, quod sciam, à nemine fuisse repertum. Etsi Brasauolus Ferrariensis medicus nostræ ætatis clarissimus asserere uideatur, Heracleoticum illud herbæ genus esse, quod in Italia passim nascitur, quodq; perperàm Origanum uulgò ab omnibus uocitatur. Verùm huic (pace eius dixerim) nunquam assentiri potui: quin potius eam plantam sylvestris Origani genus esse semper existimaui, quòd sua sponte in campestribus, asperis, cluosisq; locis, & montibus proueniat, purpurascenti admodum umbella. Nam quanuis à Dioscoride una tantùm sylvestris Origani species describatur, floribus candidis; nil tamen obstat, quin in aliis quoque à Græcia regionibus una, uel altera eius species floribus differens gigni possit. Atqui siquis tam pertinaces sint, ut nolint illud sylvestre appellare, poterunt, si uelint, idem pseudoriganum nuncupare. Siccum origanum, quod Venetias è Creta aduehunt, flore est albo, acerrimo gustu, fragrantiq; odore. Quo fit, ut hoc esse putem sylvestre Dioscoridis origanum (quanquam apud plerosque Heracleotici, uel alterius nomen sibi falsò uendicet) non solùm quòd floribus sit candicantibus; sed etiam quòd gustatu linguam admodum uellicet. Siquidem hinc facilè conijci potest, sylvestre origanum cæteris (ut Galenus testatur) esse ualentius. Heracleoticum origanum, itemq; Onitim misit ad me primùm clarissimus medicus Lucas Ghinus (quæ mihi sunt eius non solùm præstantis doctrinæ, sed etiam ingenui, ac liberalis animi certa ac firma indicia) utrunque è Creta (ut ad me scripsit) allatum. Quæ duo Origani genera quòd satis Dioscoridis historiæ respondeant, hîc pictura exprimenda duximus. Tragoriganum uerò (ita hanc plantam mihi appellandam proposui) cuius etiam plantam pictam exhibemus, frequens nascitur in Fo roiulienſi agro, foliis serpylli æmulis, sed gustu pulegij. Vnde non ab re statim post ipsum pulegij meminit Dioscorides. De omni tam Origani, quàm Tragorigani genere differens Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Origanus, Heracleotica quidem efficacior est onitide: sed agrestis, quàm quidam panaces Heraclium, alij conylem e ognominant, na lentior utraque est. Omnes uerò incidendi, extenuandi, calfaciendiq; facultatem possident: hæcq; tertio excessu obtinent. Porrò ea, quam Tragoriganum appellitant, assumpsit etiam adstrictionis quippiam. hæc Galenus. Ex cuius doctrina patet, rectè cum ijs agi, qui sylvestre ex Creta petitum suis medicamentis inserunt. Planta Græcis ὀρίγανος, Latinis pariter Origanum uocatur: Mauritanis, Fandenigi, Fudenegi, seu Faudenegi: Italis, Origano: Germanis, Vuolgemuot, Rottdoſten, & Coſtentz: Hiſpanis, Oreganos: Gallis, Origan, aut Mariolaine baſtarde: Boemis Dobramisl: Polonis Czyruuona l'ebeotka.

Origani historia uaria.

Plinij lapsus.

Brasauoli opinio reiecta.

Origani uires ex Galeno.

Nomina.

Γλήχων. PVLEGIVM. CAP. XXX.

PVlegium herba uulgaris notitiæ. Extenuat, calfacit, decoquit: potum menstrua, secundas, ac partus ejicit. Pulmonis uitia ex melle, & aloe potum extrahit, & conuulsis auxiliatur. nauseas, stomachiq; erosiones ex posca permulcet. atram bilem per aluum exigit. Bibitur in uino utilissimè contra serpentium morsus: defectos animo recreat, cum aceto naribus obiectum: gingiuas arefacti cinere corroborat. Illitum cum polenta inflammationes omnes sedat: podagris per se subuenit, impositum usque dum rubescat locus: cum cerato uaros extinguit: lienosis cum sale utiliter illinitur. Decoctum eius ablutas prurigines mitigat: conuersas uuluas corrigit: contra inflationes, duritiasque uuluæ in desessiones conuenienter adijcitur. Vocant aliqui blechona, quoniam dum floret gustatum à pecoribus, balatum concitat. [2]

[2] γλαφαδὲ τῆς βομένη πόα, καὶ μετ' ὄξους καταπλαττομένη, θερμένη καὶ ἐρυθρένει, καὶ τὰ ἕλκη ῥυπαρὰ αἰσκαθαίρει, καὶ μιλῶ πέπειρ. ἢ αὐτὴ τὰ ὑπόπια ἐξαλείφει, ὅτι αἷμα αἰσκαλεῖται. Ὀσφραίνεται αὐτῆ τὸς ἐκλύσεις καὶ λιποθυμίας τῷ ἐφ' ἅλῳ αἴρει, χόλως καὶ ἐντοσγιμμένη. πραύνει ὀδόντων ἄλγημα, μετὰ οἴνε, καὶ μέλιτος, καὶ ἄλων πεφωγμένη, ἢ μετὰ οἴνε, καὶ μέλιτος μόνε, ἢ μετὰ οἴνε καὶ ἴσων ἓν κεραμείῳ ἀγγείῳ θερμαινομένη. πίνεται κατὰ πρὸς τὸν λαγῶον θαλασσίον, καὶ ἄλλα δηλητήρια. φόρας ἀποσμᾷ, ἢ τιθεμένη καὶ προσσχιζομένη. Κονιορτὸς τῆς ζήρης ἐπιπάσεται μετὰ τὸ βαλανεῖον πρὸς φύγρα τῶν αἰδρῶν ἄλγεα, χρήσ δὲ ξένε σπάργανα συσέλλειν, ἐφ' ὃ τῇ δέρμη σύμφυται, ὅτι ε μόνον τὰ ἄλγεα παραύνει, ἀλλὰ καὶ ψύχον μέρος θερμύνει: Id est uiridis autem contrita herba, & ex aceto imposita, & calefacit, & rubore excitat, & tetra expurgat ulcera, quinetiam & concoquit. Eadem suggillata emaculat, quòd sanguinem ad cutim trahiat. Datur olfacienda contra animi dissolutiones, & lipotomias: maculas quoque a sole contractas delet contrita & illita. Præstat eadem ad dentium dolores ex uino melle, & sale decocta, siue ex uino, & melle solo, siue ex uino, & pari sale in fictili feruefacta. Præbetur utiliter quoque potanda & aduersus marinum leporem, & ad alia quoque uenena. Lepras tum pota, tum affricta exterit. Siccæ farina inspergitur à balneo ad frigidos articulorum cruciatus; sed arcta fascia liganda est, ut cuti perbellè hæreat. Siquidem hoc modo non solùm dolores sedat, sed etiam refrigeratam particulam excalfacit. Hæc omnia addit Catecuzeni exemplar.

PVlegium herba est humi repens, serpylli modo, caulibus dodrantalibus, gracilibus: foliis amaraci æmulis, paulò tamen maioribus. Flores in toto caule per internalla, propè foliorum exortum enascuntur colore in purpuram languescente. Radix illi gracilis, & capillosa, quaq; humi serpat. Nascitur humectis, & uliginoso solo. Tota planta odorata est, & gustu acris. non sine quadam amaritudine. Verùm etsi dubitauerint recentiorum quidam, an uulgare Pulegium legitimum sit, quòd ob eius uulgarem notitiam, nullis foliorum, florumq; notis eius faciem descripserit Dioscorides; non desunt tamen rei herbariæ periti, qui uelint Pulegium uulgaris usus Dioscoridis, aliorumq; antiquorum esse pulegium. Hocq; argumento nitu tur, quod non modò experientia compertum sit, uulgare Pulegium omnibus ijs uiribus esse præditum, quas suo tribuit

Pulegij consideratio.

PVLEGIVM.

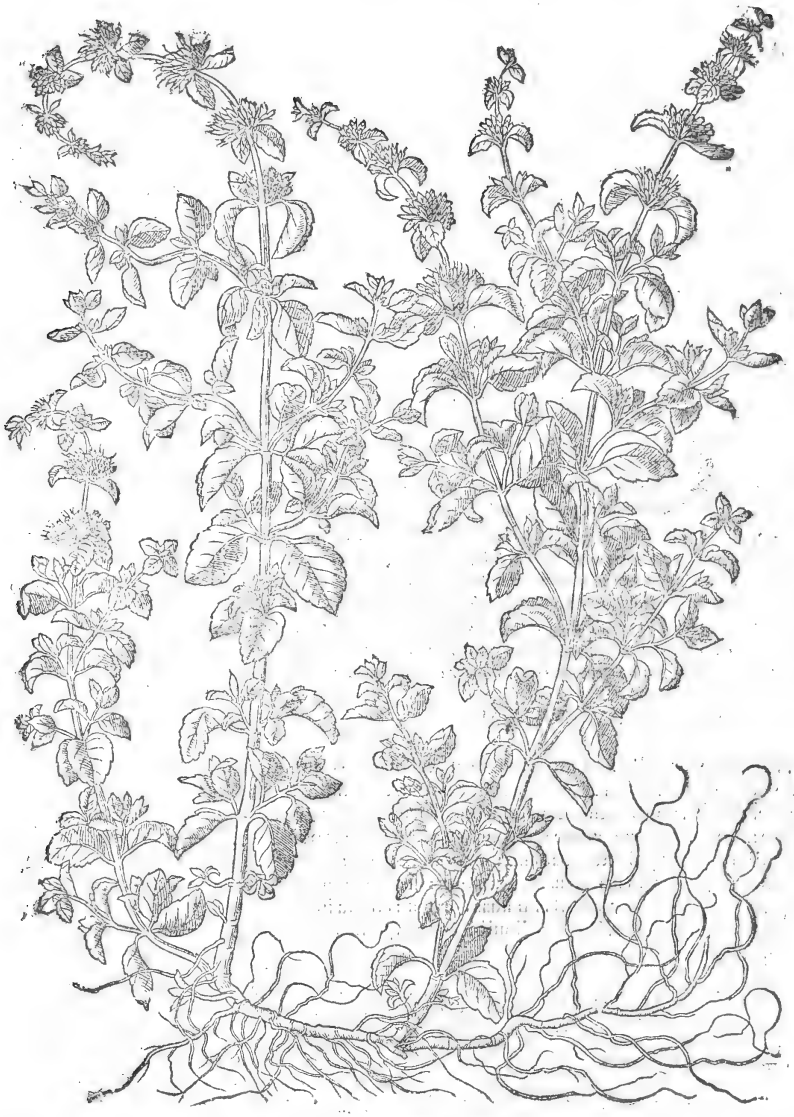

Dioſcorides; ſed quòd etiam Plinianæ hiſtoriæ maximè reſpondeat. Plinio ſiquidem lib. XX. cap. XIIII. duo Pulegij pro- 10
duntur genera: fœmina, cui purpureus flos: mas, cui albus. Horum utrunque fert ſolum Italicum, utrunque in Hetruria
Quorundam error. *præſtantiſſimum gignitur. Quapropter eos apertè hallucinari crediderim, qui Pulegium communis uſus unam, uel alteram*
calaminthæ ſpeciem eſſe contendunt. Quippe quòd certò putem (ut infrà ſuo loco dicetur) omnia calaminthæ genera, quo-
rum meminit Dioſcorides, à nobis iamdiu fuiſſe reperta. Quin & illud Pulegium noſtrum legitimum eſſe oſtendit, quòd folio
ſit Cretęſi dictamno ſimile, cui folia pulegio ſimilia reddidit Theophraſtus, item Dioſcorides, qui tamen illa maiora fecit. Ger
manicæ mulieres Pulegium in hortis ſerunt, ac etiam in ſigulinis uaſis fouent diligenti admodum cultura, ſuis affectibus eo
conſulentes. Vbi lætius tota coma conſpicitur, & ſecundo calaminthæ generi (hanc enim illi aſſimilauit Dioſcorides) folio
Pulegij uires ex Gal. *ſimile, acerrimo guſtu, quadantenus amaro. Quamobrem rectè quidem Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, de*
Pulegio differens, ità ſcriptum reliquit. Pulegium cum acre, & ſubamarum ſit, ualde tum excalfacit, tum extenuat. Por-

rò quòd

rò quòd excalfaciat, abunde magnum eſt ſignum, quòd illitum rubrificat, & quòd ſi quis diutius toleret, *exulcerat quoque. Quòd uerò extenuet ſatis indicat, cùm humida, craſſa, & lenta ex thorace, & pulmone excreatu facilia faciat, menſeſque moueat. Hæc Galenus. quibus addimus nos, pulegij decoctum urinas ciere, fœtum & ſecundas trahere, ictericos, hydropicoſq; iuuare, omnibus capitis & neruorum affectibus, à frigiditate prognatis ſuccurrere, uiſum acuere.* Γλήχων herba ſic Græcis, *Pulegium Latinis dicitur: Mauritanis, Alnam, Alnegem, ſeu Aluegen: Italis, Pulegio: Germanis, Poley, & Hertz poley: Hiſpanis, Poleo: Gallis, Pulege, & Pouliot: Boemis Poleg: Polonis Poleij.* Nomina.

Δίκταμνος. DICTAMNVM. CAP. XXXI.

DIctamnum, aliquibus ſylueſtre pulegium uocatur. Cretenſis herba eſt, acris, [a] læuis, pulegio ſimilis, ſed maioribus folijs, quæ tomento quodam, ſpiſſaq; lanugine pubeſcunt. Florem nullum, [a] Cataeuz. ad dict. δικτιχὴ. i. mordax.

DICTAMNVM CRETENSE.

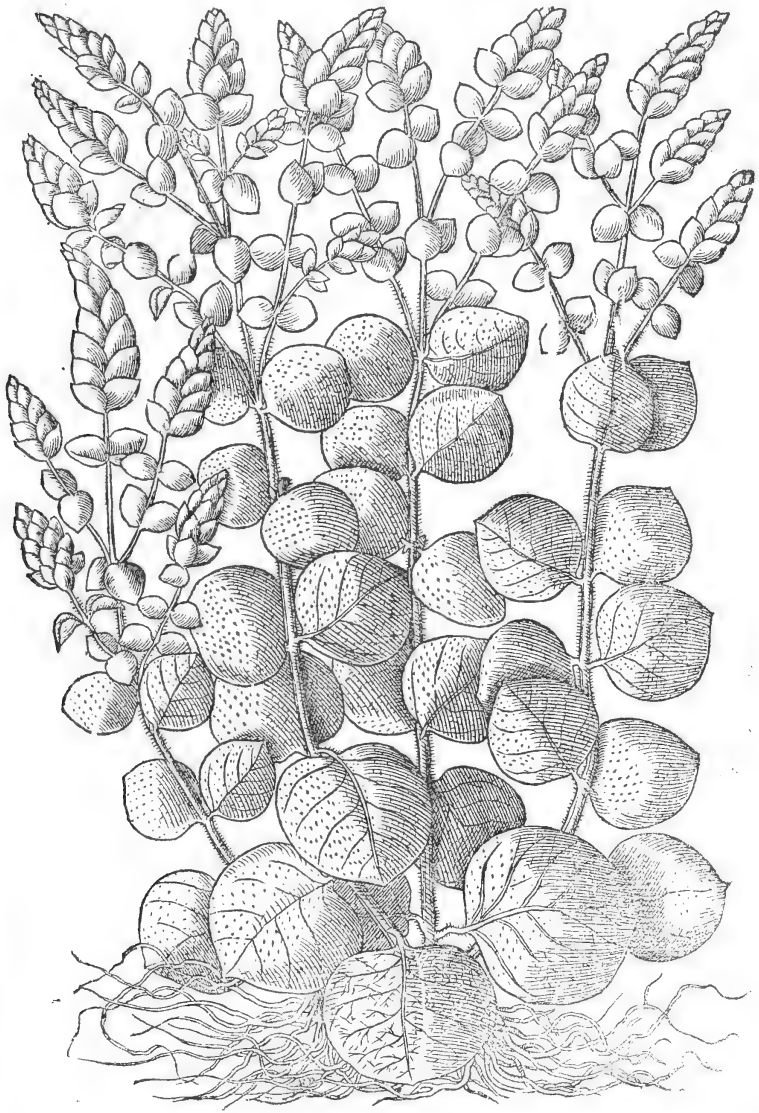

aut ſemen

aut ſemen profert. Præſtat omnia, quæ ſatiuum pulegium, ſed efficacius multò: nam non potum modò, ſed appoſitum quoque, aut ſuffitum, defunctos partus eijcit. Produnt in Creta capras ſagittis percuſſas, huius herbæ paſtu eas excutere. Purgandi uim habet ſuccus illitus, aut cum polenta tritus. Herba impactos, pedibus, reliquove corpori aculeos, illitu refigit. ad lienis dolorem efficax habetur: ſiquidem ipſum imminuit. Metunt æſtate, & autumno. Radix eius guſtu calfacit: partus accelerat. Succus cum uino potus, contra ſerpentium morſus præſidio eſt. Tanta herbæ facultas eſt, ut olfacta abigat beſtias, quæ uenenato ictu ſæuiant, appenſaque contactu exanimet. Vulneribus ferro illatis, & uenenatis morſibus infuſus ſuccus, præſentaneo eſt remedio, ſi etiam ab inſtillatione ſtatim in potu aſſumatur.

Ψευδοδίκταμνος. PSEVDODICTAMNVM. CAP. XXXII.

QVod Pſeudodictamnum uocant, multis in terris naſcitur, antè dicto ſimile: ſed minus, quàm illud acre. Eoſdem effectus præbet, ſed inefficacius multò.

DICTAMNVM ALBVM.

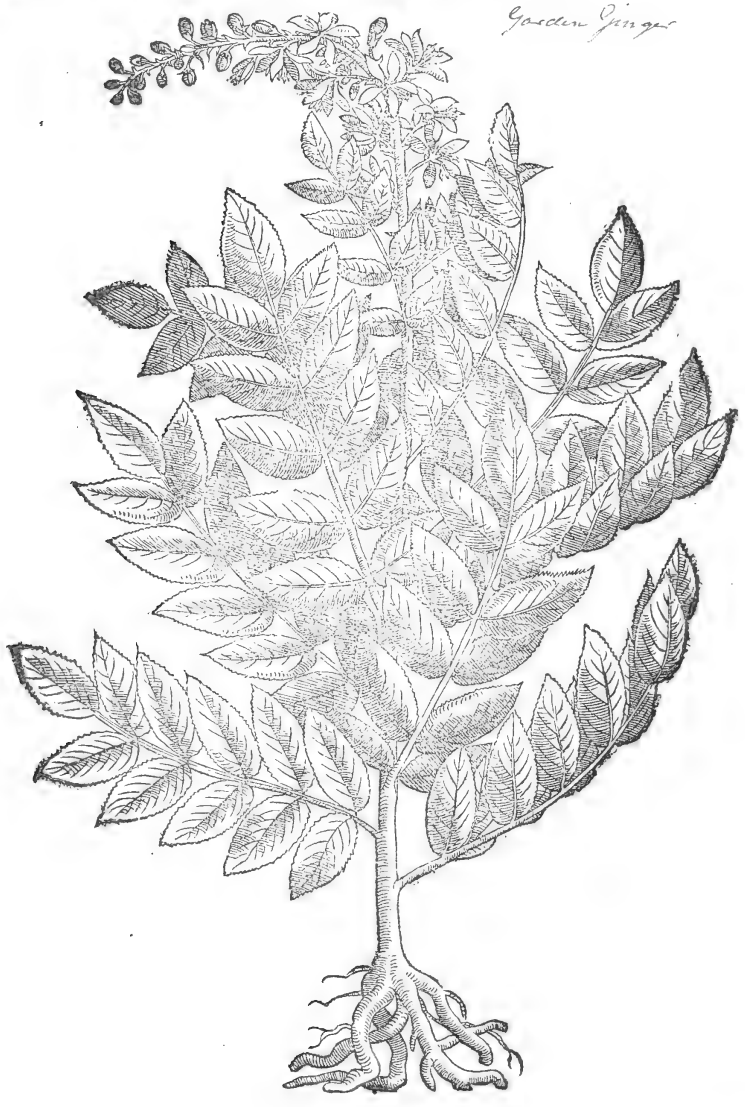

Δίκταμνος

Δίκταμνος ἕτερος. DICTAMNVM ALTERVM. CAP. XXXIII.

DEfertur à Creta alterum dictamni genus, folijs ſiſymbrij, ramis maioribus: in quibus flores ſyluestris [a] origani, nigri, molles. Odor foliorum inter ſiſymbrium, & ſaluiam, iucundiſſimus. Efficax ad eadem, ſed minus nares ferit. Miſcetur emplaſtris, & medicaminibus, quæ aduerſus ſerpentium iniurias confinguntur, theriaca uocant.

a Cata. ſoulvo ἐγρίου. i. ſyluestri Horminо.

DIctamnum legitimum, ac probatiſſimum in Creta inſula tantùm gignitur: neque tamen inibi paſſim, ſed in anguſto loco duntaxat prouenit, ut author eſt Theophraſtus, qui lib. IX. cap. XXVI. de plantarum hiſtoria Dictamnum poſteritatis memoriæ prodidit, his uerbis. Dictamnum Cretæ inſulæ proprium eſt, ui mirabile, & ad plura perutile, ſed ad partum mulierum potiſſimùm pollet. Folio pulegio ſimile conſtat, nec ſapore abſimile eſt: ramulis tenuioribus conditur. Vſus foliorum, non ramorum, nec fructus eſt: ualent enim ad multa, & præcipuè ad difficiles partus mulierum, ut dictum eſt: aut enim facilè poſſe parere faciunt, aut certè dolores penitus ſedant. Dantur bibenda ex aqua. Rara hæc herba: locus enim,

Dictamni conſideratio.

PSEVDODICTAMNVM.

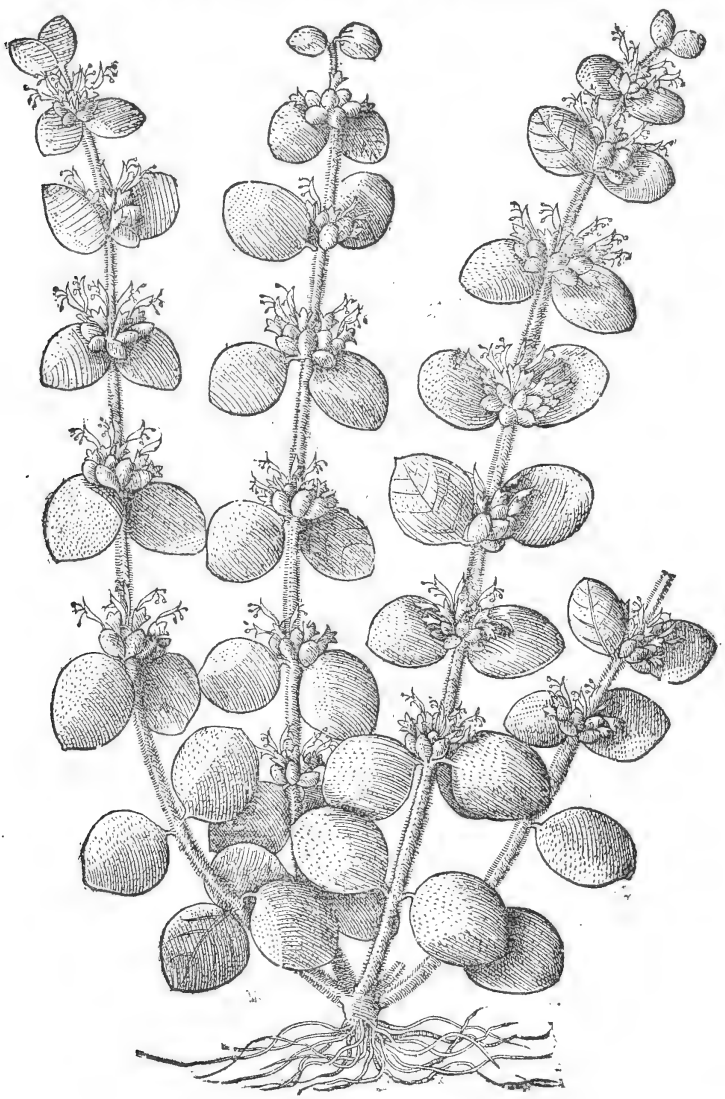

quã

qui fert, exiguus admodum est, eumq; capræ depascunt capessendæ causa noluptatis. Quod etiam de telis fertur, uerum esse affirmat: capras enim sagitta transfixas dictamno denorato telũ eijcere. Dictamnũ tale est, uiresq; eiusmodi possidet. Falsum dictamnum folio quidem simile constat, sed ramulis minus, & uiribus longè inferius. quanquam enim eisdem in rebus prosit, tamen multò deterius, atque debilius. Vis dictamni in ore percipi continuò potest: excalfacit enim paulo uehementer. Manipulos in ferula, aut canna intercludere solunt, ne expiret: est enim imbecillius, cùm expirauerit. Non desunt, qui naturam Dictamni, & falsi Dictamni eandem esse existiment. Sed quod locis laetioribus exeat, degenerare, falsumq; cognominari, sicuti etiam alijs pluribus euenit, ut uiribus deterioribus ex loco reddantur. Dictamnum enim asperum solum uehementer amare inquiunt. Est etiam aliud Dictamnum ueluti æquinoctiale appellatum: nec enim speciem, nec uim habet eandem. quippe quod folio simili sisymbrio constet, & ramis condatur maioribus. Vsus item, & uis non eisdem conueniunt. Hoc igitur (ut dictum est) mirum, simulq; proprium Cretæ insulæ dicitur. hæc Theophrastus. Cæterùm ut ætati quoque nostræ Dictamni rationem aliquam reddamus, ut in omnibus ferè plantis facere consueimus, non diu quidem est, quod ex Creta insula Venetias legitimum Dictamnum adferri cœptum est. Siquidem Manardus Ferrariensis, uir non solùm ingenio & doctrina celebris; sed etiam simplicium medicamentorum acerrimus indagator, lib. VI. epist. III. inquit. Dictamno, nisi eam rursus Venus ab Ida sylua deportet, omnino deficimus. Sed certè (ut ingenuè fatear) nescio, qua auctoritate, uel ratione scripserit Dioscorides, Cretense Dictamnum nec florem, nec semen proferre, cùm id, quod è Creta ad nos aduehitur, unà cum floribus deferatur, nullis præterea deficientibus notis, quæ in legitimo requiruntur. nisi dicamus hunc locum deprauatum esse, ut fermè suspicor. Quòd autem fructum ferat Cretense Dictamnum, & ex consequenti etiam florem, uidetur supra declarasse Theophrastus, cùm dixit. Vsus est foliorum, non ramorum, nec fructus. Atqui id ipsum non obscurè à Damocrate explicatum est, ut in Galeno legitur lib. V. de compositione medicamentorum per genera, cap. X. in emplastro ex dictamno, quod acceptum refert Damocrati. Hic nimirum dictamno Cretico florem assignauit in illis Græcis uersibus, quos solutis uerbis sic uertimus. His quoque omnibus addito dictamni herbæ læuis siccæ florem habentis drachmas uiginti. Hoc idem etiam credimus Virgilium carminibus expressisse lib. XII. suæ Aeneidis, ubi ita cecinit.

Dictamnum fert flores.

Hîc Venus indigno nati concussa dolore,
Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo: non illa feris incognita capris
Gramina, cùm tergo uolucres hæsêre sagittæ.

Plinio Dictamnum non modò flore, & fructu caret; sed etiam caule. quod tamen experientia, & antè dictorum testimonio planè falsum esse deprehenditur. Pseudodictamnum porrò hodie paucis (ut arbitror) notum, Pisis hoc tempore ad me misit clarissimus medicus Lucas Ghinus, caule dodrantali, lanugineso, albicanteq;: cui folia è caulibus erumpunt ex internallis bina, dictamni tomento pubescentia: è quorum omnium exortu flores purpurei prodeunt, marrubij, uel melyssophylli modo, sapore pulegij, minus tamen acri. Vulgare autè Dictamnũ, album uulgò cognominatum nullã cum Cretensi cognatione habet. Siquidẽ planta est insignis, & gratissimo sanè aspectu spectatq; pulchritudinis, foliis fraxino adeò similibus, ut à quibusdam χαμαιμελία ideò infima fraxinus, sit appellata. Caulem gerit bicubitalem, rotundum, in cuius cacumine flores sunt Citrei mali non absimiles, odore quadam cum graueolentia iucundo, ex purpura albicantes, ut in malua. Radice nititur dinaricata, & quandoque singulari, albicante, crassa pulpæ substantia, & tenui intus matrice, amara, & dum recens est, bircũ olente, minimi digiti crassitudine. Flores in quinquetras siliquas abeunt, scabro exterius cortice, in quibus semen. Nascitur in collibus clinosis, & saxosis, excalfacit, & siccat. Radix, cuius est usus, attenuat, aperit, prouocat, & abstergit. Additur utiliter in antidotis, quæ aduersus uenena, & uenenosorum animalium ictus parantur. Necat interanea corum uermes, drachmæ pondere hausta. Datur contra frigidos uteri morbos. Nam & menses, & secundas, & emortuum fœtum educit, tum supposita, aut cum pulegio suffita, tum ex uino meraco pota duarum drachmarum pondere. Valet quoque ad alui torsiones, & ad eijciendos renum calculos, eodem pondere. Additur utiliter in potionibus internorum uulnerum. Quidam ea usi sunt etiam ad Gallicum morbum, drachmam quotidie præbentes ex Guaici ligni decocto, non sine magno ægrotantium commodo: Datur quoque comitialibus, & in alijs frigidis cerebri affectibus. Præstat contra pestilentiæ contagia, quocunque modo sumatur. In summa ad multa utilis est radix. Siliquæ & flores tactu pruritum faciunt, & in calidioribus regionibus cutem exulcerant. Dictamni, ac falsi Dictamni uires tradidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Dictamnum tenuiore essentia constat, quàm pulegium: cætera illi simile. At quod uocant pseudodictamnum, ad omnia imbecillius dictamno est. Quæ herba Græcè δίκταμνος, Latinè quoque Dictamnum appellatur: Arabicè, Mesca tremsir, Anegem araba, siue Bari: Italicè, Dittamo: Germanicè, Vuilden poley: Hispanicè, Ditamo, & Ditamo real: Boemicè Diptã anebo Treuudanna. Quod uerò Græci Δίκταμνον, Latini item Pseudodictamnum, & falsum Dictamnum dicunt: Itali, Falso Dittamo. Cæterùm uulgare dictamnum appellãt Itali Dittamo bianco: Germani Gemeiner Diptam: Galli Diptam bastard: Boemi Treuudanna falessna: Poloni Dyptam trzomdanka.

Pseudodictamnum.

Vulgare dictamnum.

Dictamni uires ex Cal.

Nomina.

† Hic locus illi prorsus est similis, qui in uulgatis Dioscoridis exemplaribus legitur libro primo in capite Nardi montani. Idcirco in hoc similiter, atque in illo adnotauimus, mendum subesse arbitramur. Ergo communis quoque erit utriusque loci ratio, qua uterque suæ, ut spero, integritati restituatur. Et quoniam superuacuum esset ea referre, quæ alibi à nobis dicta sunt, nunc dicam tantùm quomodo hîc legendum censeam. Vulgata & ea quidem depraua ta lectio, quam secuti sunt interpretes, habet. οὔτε δὲ ἄνθος, οὔτε καρπὸν φέρει. At illa, quam nos ueram putamus, erit. οὔτε δὲ ἄνθος, οὔτε καρπὸς συμφέρει, quæ herba ita Latinè reddemus. Neque uerò flos semen confert. Ex hac castigationes illud facilè fiet, quòd Dioscorides auctor grauissimus non solùm erroris suspicione non condemnabitur, sed etiam maximè commendabitur, quòd ea scriptis tradiderit, quæ cum alijs ueteribus conueniant.

Ἐλελί-

Ἐλελίσφακον. SALVIA. CAP. XXXIIII.

SAluia,ſiue elelifphacon,frutex eſt ramoſus,longus,uirgas habens quadrangulas,& canas folia mali cotonei effigie, [a] ſed longiora,aſperiora,craſſiora, & quæ ſenſim attritarũ quaſi ueſtium ſcabritiem referant, hirſuta,ſubalbida, [b] perquàm iucundo odore, ſed graui: ſemen ſummis in caulibus ſyluestri hormino ſimile gerit.In aſperis naſcitur.Menſes cit,& urinas decoctum foliorum,ramorumq; potum, & partus extrahit,& paſtinacæ marinæ ictibus auxiliatur. Capillos denigrat, [c] uulnerum ſanguinem cohibet,tetra ulcera purgat. Teſtium pruritus ſedant rami foliaque, ſi eorum decocto cum uino foueantur.

a Meum. ὑπομηκέστερα δὲ καὶ σμικρότερα καὶ τραχέα λελησότως ὥσπερ τὰ ἀνατρῖπτα τῶν ἱματίων. i. longiora autem. ie. minora,& aſpera, tactum fallentia, ueluti ueſtium (ut ita dicam) attritiones.

b Cat. διώδη ὑβρισμα τῇ γεύσει.

c Cat. τραυματικὴ καὶ ἴσχαιμος. Id eſt uulneribus conducit,& ſanguinẽ ſiſtit.

SALVIA MAIOR.

SALVIA MINOR, SIVE SPHACELVS.

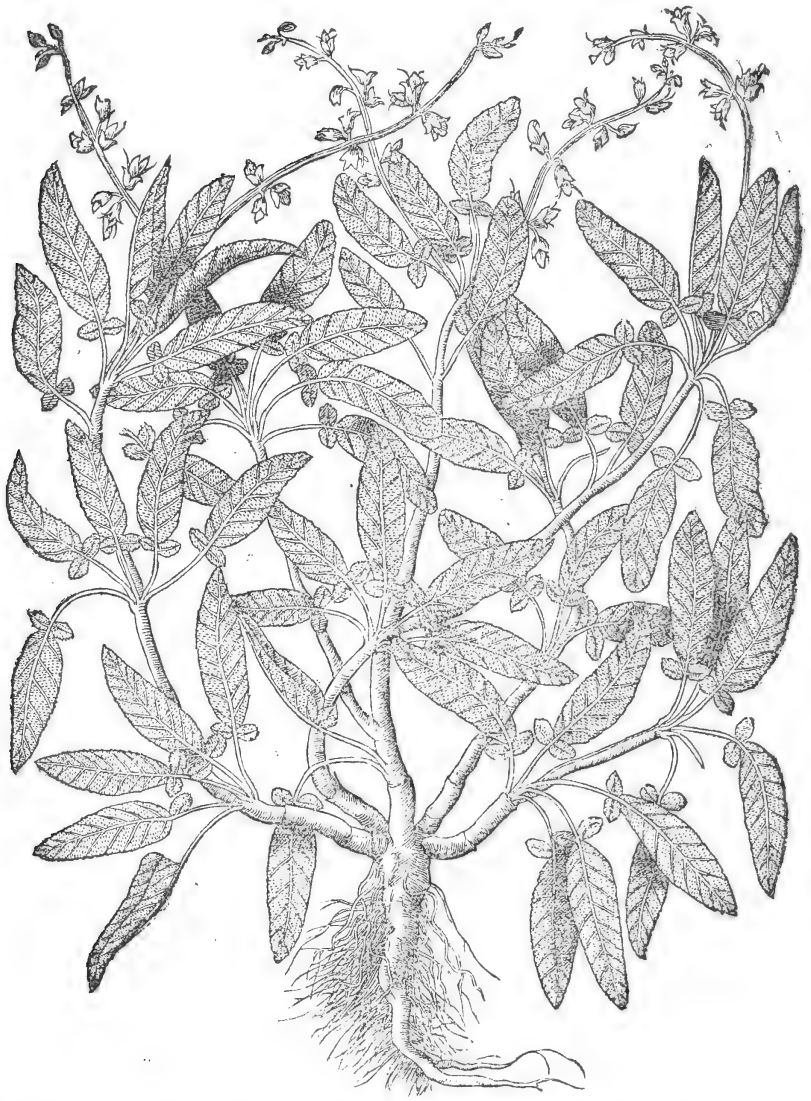

Saluiæ confideratio.

ADeò eſt uulgaris notitiæ Saluia hortenſis, ut nulli prorſus reperiantur horti, in quibus hodie frequens paſſim non ſpectetur. Eſt etiam præter hanc Saluia ſylueſtris, quæ in campeſtribus, aſperis, incultis, & montibus prouenit foliis domeſticæ ſimilibus, candidioribus tamen, & hirſutioribus. Quo fit, ut longè aberrent, qui pro ſylueſtre Saluia, agreſtem Sclaream ſic uocatam uſurpant, quam ſeplaſiarij Centrum galli, & Gallitricum etiam appellant. Verùm animaduertendum eſt, quòd illa, quam ſylueſtrem appello, ea ſanè non eſt, quæ in Hiſpaniæ campeſtribus, & aſperis locis, ac in Maſſilienſi agro unà cum noſtrate nardo, & lauendula frequentiſſima naſcitur. Quandoquidem hæc non ſylueſtris Saluia eſt, ſed ea ipſa, quam domeſticam uocant: nam quæ in hortis habetur alia non eſt, quàm campeſtris in hortos translata. Ideoq; non ſcribit Dioſcorides, Saluiam in hortis naſci, ſed in aſperis tantùm locis. Cæterùm Theophraſto duæ Saluiæ produntur genera lib. VI. cap. 11. de

II. de plant. hiſtor. ubi ſic inquit. Sphaclus, & ſaluia inter ſeſe diſtant, quaſi alterum urbanum, alterum genus ſylueſtre dixeris. Sphacelo folium læuius, contractius, minusq; ſqualens: ſaluiæ ſcabrius. hæc ille. Porrò genera hæc Saluiæ, quæ à Theophraſto redduntur, in Italia quoque in hortis quàm plurimis inueniuntur: in eaq; ſum ſententia, ut exiſtimem ſphacelii marem eſſe, ſaluiam uerò fœminam. Sphacelo id peculiare quoque natura dedit, ut auriculatis, poſtrema parte, conſtaret foliis, id, quod nuſquam in Saluia mihi uidere licuit. In Creta, ac etiam in quibuſdam Apuliæ, & Calabriæ locis Saluia in cacumine gignit tubercula quædam, gallarum inſtar, ſubalbida: quorum aliàs mihi copiam fecit Ioannes Baptiſta Rhamnuſius Illuſt. Senatus Veneti ſecretarius, uir moribus, ac doctrina præclarus: is enim (quæ ſua eſt humanitas) cum ea ex Creta ſibi allata eſſent, mihi uidenda tradidit. Saluiam Græci eleliſphacon uocant. Vnde factum eſſe puto, ut Plinius lib. XXI. c. XXV. uocabulorum cognatione deceptus, quòd Græcis lens phacos appelletur, crediderit magno errore eleliſphacon lentis ſpeciem eſſe. Præſtat Saluia mirum in modum ad omnes capitis affectus frigidis, ac pituitoſis, & omnibus articulorum doloribus, tã in potionibus, quàm in fomentis. Quamobrem Comitiales, ueternoſos, ſtupidos reſolutoſq; iuuat. quinetiam uulet ad pituitoſas defluxiones; & ad pectoris uitia. Suffita arida ſaluiæ folia uteri profluuia ſiſtunt. Commodè ab utero gerentibus adnoratur Saluia, quæ abortiri ex leui cauſa ſolent. Conceptum enim continet, et uiuificat. Valent ad omnia prædicta ſaluiæ flores ſaccharo aſſeruati. In ſumma ubi excalfacere, ſiccare, & adſtringere opus ſit, fuerit ſemper Saluia commodum adinodum medicamentum. Saluia, Galeno lib. VI. ſimp. medic. teſte, temperamento eſt euidenter excalfaciente, ac leniter adſtringente. De eius uiribus copioſius diſſeruit Aetius, ſic ſcribens. Saluia manifeſtè calefacit, & leniter adſtringit. Tradunt quidam, ſuffitam ſaluiam mẽſes immoderatè fluentes, & omnino muliebre profluuium compeſcere. Agrippa ſacram herbam uocauit, quam prægnantes mulieres, ſi fluidæ, laxæq; fuerint, utiliſsimè comedere prodidit: continet enim conceptum, uitaiemq; reddit. Ac ſi ſucci huius heminam cũ modico ſale, quarto à ſecubitu die, mulier potauerit, deinde uiro miſcentur, procul dubio concipiet. Aiunt in Copto Aegypti poſt ſcuas peſtilentias, ab his qui ſuperfuerunt, ad eum ſuccum bibendum mulieres coactas fuiſſe, plurimosq; inde productos fœtus. Dato, inquit Orpheus, ſanguinem expuentibus ſucci ſaluiæ cyathos duos, ieiunis cum melle bibendos, & ſanguis illico cohibebitur. Tabidis pilulæ in hunc modum parantur. Sumito ſpicæ nardi, gingiberis, ſing. drachmas duas: ſeminis ſaluiæ aſſati, triti, & cribrati drach. octo: piperis longi drach. duas decim, & cum ſucco ſaluiæ pilulas conficito, & mane ieiunis drachmam unam exhibeto, eodemq; modo in ueſpere, ac poſtea aquæ puræ quippiam propinato. Saluia Latinis dicta, Græcis Ἐλελισφακος nominatur: Mauritanis, Aelisfacos, ſeu Eliſacos: Italis, Saluia: Germanis, Salbey: Hiſpanis, Saluia, & Salua: Gallis, Saulgs: Boemis Sſaluuieg: Polonis Szal'uuea.

Plinij lapſus. Saluiæ uires ex Galeno, & Aetio.

Nomina.

Ἡ Δόσμος. MENTHA. CAP. XXXV.

MEntha cognita herba eſt. Calfaciendi, adſtringendi, atque exiccandi uim habet. Siſtit ſanguinem, poto ex aceto ſucco: tineas in uentre teretes enecat: uenerem ſtimulat. Singultus, uomitiones, cholerasque ſedant terni ramuli cum acidi granati ſucco poti. Suppurationes diſcutit, ſi cũ polenta illinatur. Impoſita fronti capitis dolores mulcet: mammas ſi tendantur, aut lacte turgeant, compeſcit: cum ſale canum morſibus illinitur: aurium doloribus cum aqua mulſa ſubuenit: uuluæ ante coitum admota conceptioni reſiſtit: linguæ ſcabritiem confricta læuigat. Lac coire, denſariq́ue in caſeum non patitur, ſi [a] folia potionibus lactis immergantur. In ſumma ſtomacho utilis eſt, & in condimentis peculiarem gratiam habet. Sylueſtris mentha, Latini menthaſtrum uocant, hirſutiore eſt folio, & prorſus maiore, quàm ſiſymbrij, grauiori odore. quare minus ad ſanorum uſus expetitur.

a Meum. κλωνάρια. i. ramuli.

Menthæ conſiderario.

MEntha cùm hortenſis, tum etiam ſylueſtris, quam Hetruſci noſtri Latinum nomen retinentes uulgò Menthaſtro appellant, adeò omnibus uulgaris, notaq́; eſt, ut ſine uitio eius delineationem ſilentio prætermitti poſſe putauerim. Et quanuis plures, quàm hic ſcribat Dioſcorides, in hortis ſint Menthæ ſpecies (una enim breuioribus, & criſpioribus conſtat foliis, alia rubenti caule, & flore, alia uerò albicante) huiuſmodi tamen ſpecierum differentiæ non ſunt, meo iudicio, plurimi faciendæ. Viuax Mentha admodum eſt: nam in hortis ſemel tantùm ſata, tam reſtibili fertilitate durat, ut uix in poſterum extirpari poſſit, quin renaſcatur. puerperarum mammis illita recens, lactis concretionem inhibet: animum olfactu excitat. cũ amylo & aqua pota, cœliacos iuuat. ulcera manantia infantium capitibus mirè ſanat. Singultus & uomitiones ſiſtit, è mali punici uino pota. Illinitur temporibus, in frigido capitis dolore. Impetigines illita prohibet. Aqua ſtillatitia è tota menthæ planta uitreo alembico in feruentis aquæ balneo parata; ſi unciarum quatuor pondere ebibatur, ſiſtit ſanguinem (quod mirum fortaſſe multis uidebitur) è naribus profluentem. Venereis uoluptatibus Mentha commendata eſt: etſi Plinius nõ ſine errore lib. XX. cap. XIII. planè contrarium ſcriptis tradiderit. Huius menthæ facultatis cauſam ſcitè reddidit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ubi de eadẽ ijs diſſerit uerbis. Hediſmos, alij uerò minthen odoratam nuncupant. Eſt enim & alia quædam minthe non odorata, quam calaminthen uocant. Vtraq; guſtu acris, & facultate calida eſt, ex tertio ordine excalfacientium. Infirmior tamen eſt mentha odorata, quàm calamintha, & minus excalfacit. Vt enim in uniuerſum dicam, hæc ceu ſylueſtris quædam eſt, illa ceu domeſtica. Quamobrem ſanè ob eam, quæ ex cultu accedit, humiditatem, mediocriter item ad uenerem excitat. Id quod omnibus commune eſt, quæ humiditatem ſemicoctam, & flatuoſam continent. Ob talem ipſius herbæ temperaturam in abſceſſibus ea quidam cum polenta miſta utuntur. Id quod in Calamintha facere nequeas, propterea quòd ualentius cum excalfaciat, tum deſiccet, quàm id genus poſcant. Habet uerò etiam quiddam amarum in ſe, & acerbum: & amaro quidem lumbricos interficit; acerbitate uerò ſi cum oxycrato bibatur, recen-

Menthæ uires ex Gal.

MENTHA 1. Mint

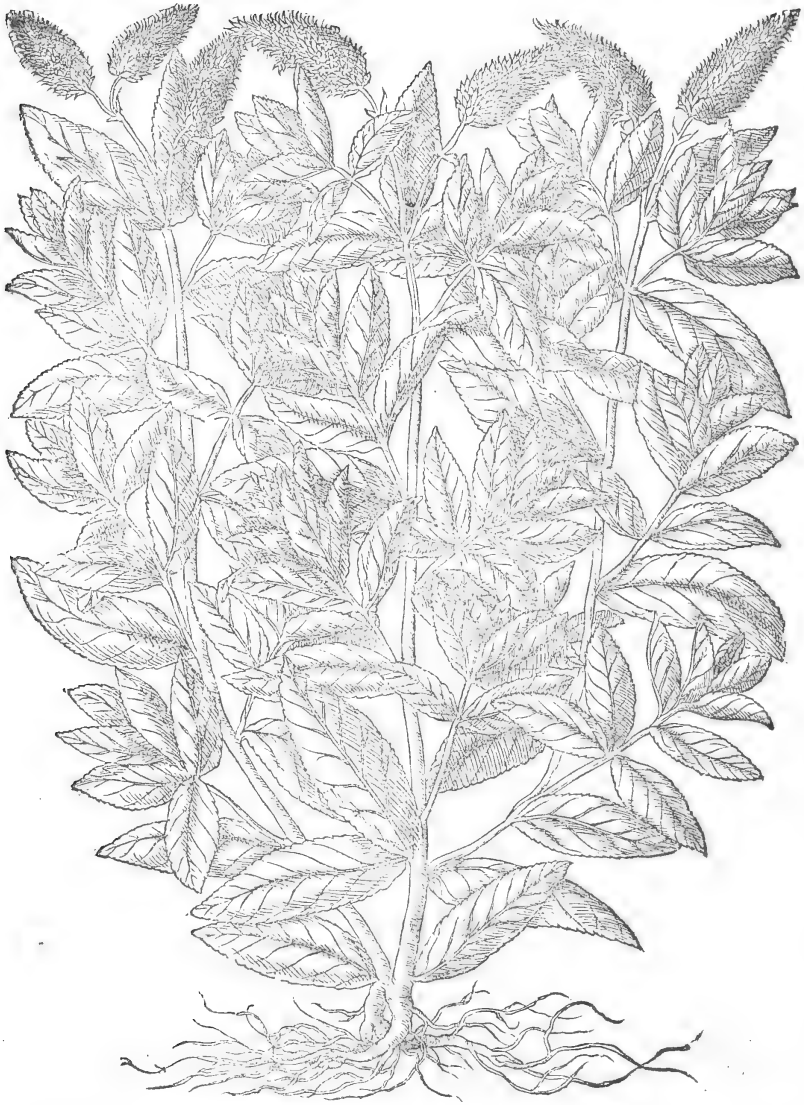

res ſanguinis reiectiones reprimit. Subſtantia eſt, ut ſi qua alia herba, tenuium partium. hæc Galenus. Verùm animaduer- 10
tendum eſt, hoc loco Galenum per ſyluestrem Mentham non intellexiſſe legitimam Calamintham, quòd is de odorata Cala-
mintha (ut ſequenti capite dicturi ſumus) initio ſeptimi libri de ſimplicium medicamentorum facultatibus copiosè tractaue-
rit. Ex quo facilè coniicere licet, Galenum in hoc non ſuam, & ueram appellationem retuliſſe, ſed aliorum, & fortè Græci
uulgi, qui ſyluestrem mentham calamınthæ nomine appellare conſueuerit: id quod etiam Galeni locutio confirmare uidetur.
Cæterùm menthaſtrum, ſuas quoque peculiares uires obtinet. Siquidem potum fœminas à partu purgat. Datur eius de-
coctum utiliter potandum anhelosis, & agrè ſpirantibus, quinetiam mulcendis torminibus. Subſtratum, uel accenſum ſer-
pentes fugat. Inſtillatur ſuccus uerminosis auribus. Idem potus & teſtibus illitus, nocturnas pollutiones prohibet: auxilia-
tur potus morbo regio affectis. Strumosos illitu iuuat, uentris tineas pellit ex aceto potus. Folia tam pota, quàm illita,

præſtant

MENTHA ALTERA.

præſtant aduerſus uenenoſorum animalium ictum. Cæterùm eſt & herba paſſim in hortis creſcens, folio ſaluiæ longiore, latioreq́; betonicæ æmulo circunquaque ſerrato in uiridi albicante: caulibus cubitalibus, & aliquando maioribus: in quorum cacumine flores exeunt corymbacei, colore melino, tanaceti modo. Planta in uniuerſum amara eſt, ſubadſtringens, & grauiter odorata. Goritienſibus hæc uulgò uocatur MENTHA græca: in Hetruria uerò Saluia romana, quòd potius folijs ſaluiæ referat, quàm mentham: quin & herbam diuæ Mariæ nommant. Sunt etiam, qui Laſſulatam appellent: ſed unde apud hos id ſibi nomen aſciuerit, neſcio, ipſi dicant. Porrò Valerius Cordus in ſuo diſpenſatorio, in unguẽto Marciati magno, duas profert Menthas, nempe criſpam, & Saracenicam: pro Saracenica autem mentha hanc, de qua præſens mentio, imponendam eſſe cenſet. Sed quoniam id nulla comprobat authoritate, nel ratione, eius quidem ſententiæ adſtipulari non tutum eſſe arbitror: præſertim cùm Nicolaus nuper à Fuchſio Latinus factus, nullam huiuſce Saracenicæ menthæ mentionem faciat, ſed rubeæ,

Menthæ græcæ mentio.

MENTHASTRVM.

rubeæ,& agreſtis tantùm. Id quod facilè nobis indicat, ut liberè dicamus Cordi diſpenſatorium quàm plurimis ſcatere mendis. quippe quòd non omnes medicamentorum deſcriptiones ex bonorum authorum fonte hauſerit. Plantam hanc (ut ipſe ſcribit) Germani uocant Vnſer frauuen muntz, id eſt, mentham ſanctæ Mariæ. Verùm Fuchſius aliam eodem nomine ab hac longè diuerſam oſtendit. Qui uerò horum errauerit, in hoc Germanicæ linguæ peritiores iudices erunt. quanquam ſi Hetruſcis Germanica, uel Germanicis Hetruſca nomina reſpondent, Cordo potius (quantum ad uocabulum ſpectat) quàm Fuchſio acceſſerim, quòd, ut modò diximus, herbã diuæ Mariæ eam uocent in Hetruria. Tota planta excalfacit, ſiccat, aperit, attenuat, roborat, abſtergit & prouocat, auxiliatur uterinis affectibus. Medetur hydropicis, & præſertim anaſarca laborantibus. Siquidem frigefactum iecur excalfacit, & uaſorum obſtructiones aperit. Illinitur ex oleo Irino lienoſis, & ex uino ferue facto urinam ægrè reddentibus. Lentigines, alphos, & alia cutis uitia emaculat, illitus noctibus ſuccus. Fo-

10

lia

MENTHA GRAECA.

lia adduntur in placentis, & ita eduntur à mulieribus, uteri affectibus obnoxijs. Sunt etiam qui eadem tenui pulticula illita frigant in patellis in oleo aut butyro, & in cibis ijs utantur. Huius epotus ſuccus alui tineas, & lumbricos enecat: frigido utero ſubuenit. Ventriculum roborat, tam hauſtus, quàm illitus, & uomitiones compeſcit. Tota planta tam ſubſtratu, quàm ſuffitu ſerpentes fugat, & eorum uenenis reſiſtit. quin & infarctus expedit, & capiti robur addit. Ea Græcis ἡδύοσμος, Latinis, pariter & Italis Mentha uocatur: Arabibus, Nabanaha: Germanis, Muntz: Hiſpanis, Hierua buena, & ortelana: Gallis, Mente: Boemis Muta: Polonis & ka Mentha ui uerò Græca: Italis uocatur Menta Græca, Saluia Romana, & herba Santa Maria: Germanis unſer frauuen Mountz: Boemis Kzecka Mata: Polonis Marzea Mietka: Gallis Grand Coq. Mentaſtrum autem Græcis ἡδύοσμος ἀγρία: Italis Mentaſtro: Germanis Vuilde Mountz: Boemis Planá Máta: Gallis Mente Cheualine: Polonis Kobijla Mietka. Nomina.

Καλαμίνθη. CALAMINTHA. CAP. XXXVI.

EX Calaminthæ generibus quædam montibus familiaris, folia ocimi habens, incana: ſurculos, & caules anguloſos, purpureum florem. Altera pulegio ſimilis eſt, ſed maior: quam ſyluestre pulegiũ ideo appellarunt, quòd odore ipſum æmuletur. nepetã Latini uocitant. Tertia menthaſtro cognata eſt, folijs oblõgioribus, caule & ramis maioribus, quàm ſuperiora, ſed uiribus inefficacior. Omnium folia guſtu impensè feruentia, & acria: radix ſuperuacua. Naſcitur in campeſtribus, aſperis, & aquoſis. Potu, aut illitu demorſis à ſerpente opitulatur. Decoctum potu menſes, & urinas expellit: ruptis, conuulſis, orthopnœæ, torminibus, choleris, horroribusque auxiliatur: regium morbum expurgat. Præſumpta in uino uenenis reſiſtit: tineas, cæteraq; interaneorum animalia cum ſale, & melle pota, enecat: nec ſecus cocta, crudáve, ſi teratur. Elephanticos eſitata adiuuat, ſi poſtea ſerum lactis ebibatur. Folia detrita, ſi in uellere ſubijciantur, menſes extrahunt, & partus enecant: accenſa, aut ſubſtrata, ſer- 10

Calamint
Lat. Mint

CALAMINTHA.

pentes

CALAMINTHA MONTANA.

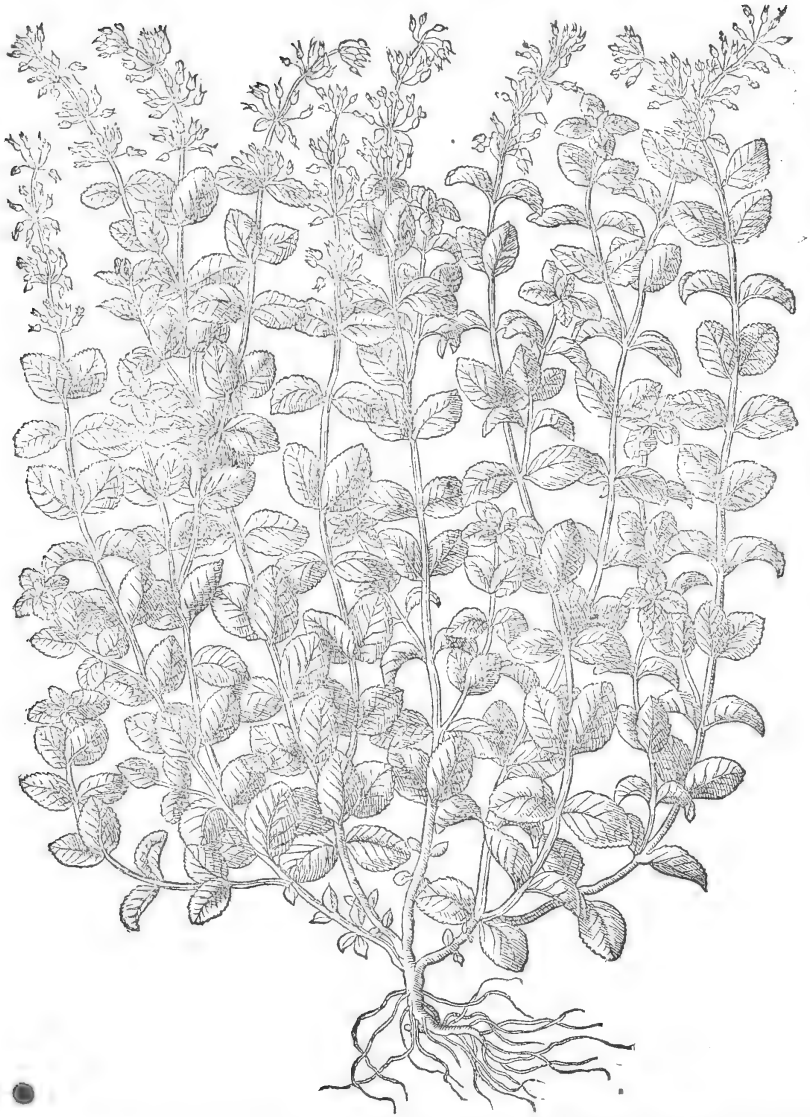

pentes fugant: nigris cicatricibus candorem reddunt, in uino cocta, & illita: ſugillata tollunt. Calamintha iſchiadicis imponitur, ut ex alto humores euocet, ſummam cutem exurens. Vermes necat ſuccus auribus inſtillatus.

Calamintha officinis Calamentum dicitur, cuius tres numerantur ſpecies. Sed eius frequentior eſt uſus, quæ Latinis Nepeta uocitatur, ſecundo loco hîc à Dioſcoride tradita. Nomen hæc apud Hetruſcos in hunc uſque diem retinet: ſiquidem noſtrates eam, corrupto tamen nomine, uulgò appellant Nipotella. Naſcitur hæc in inculto ſolo ſecus itinera, & ſepes, quinetiam in collibus, foliis ſubrotundis, hirſutis inſculis, et per ambitum laciniatis; caulibus cubitalibus, angulosis, & hirſutis. Flores edit paruos, purpuraſcentes, qui à medio caule uſque ad ſummum uerticillatim erumpunt, ut in pulegio. at in cacumine copioſiores habentur: Radices tenues, & numeroſas. Cæterùm hac in re Braſauolus (pace eius dixerim) apertè hallucinari deprehenditur, quòd pro certo exiſtimet Calaminthamſecundo loco à Dioſcoride deſcriptam illam herbam eſſe, quam,

Calaminthæ confid.

Braſauoli error.

CALAMINTHA AQVATICA.

quam,èo quòd eatti magna eius capiantur uoluptate, Gattariam quidam uulgò nominant. Error hinc manifestè proditur, quòd GATTARIA, *cuius hîc imaginem damus, sit herba foliis urticæ, aut apiastro similibus, quæ quãtum à pulegij foliis dissideat, non modò cæteris notis; uerùm etiam odore, in quo Brasauolus nititur, ij diiudicent, qui has differẽtias rectius norunt. Sunt tamen è uulgaribus, qui Gattariam etiam Nepetam appellent, quorum nomẽclaturam magis fortasse secutus Brasauolus, quàm plantæ ipsius notas, hallucinatus deprehenditur. Nepeta itaque Dioscoridi nil aliud unquam, mea opinione, fuerit, quàm uulgaris calamintha, qua officinæ utuntur, quamq; nos uulgò uocamus Nipotella. quandoquidem uulgaris usus Calamintha, non modò foliis pulegium æmulatur; sed etiam sapore, & odoris fragrantia. Quo fit, ut mirum non sit, si Dioscoridis testimonio, à quibusdam syluestre pulegium uocata fuerit: non enim odore tantùm (ut Brasauolus uelle uidetur) Nepeta pulegium imitatur; sed & foliis, & caule. Quamobrem dicamus licèt, nullo pacto existimandum esse, Gattariam herbam esse Nepetam secundam Calaminthæ speciem. Neque etiam putandum, eandem tertiam esse, quemadmodum falsò credidit Ruellius. Quippe quoniam fecerit hanc Dioscorides menthastro similem, non autem melissophyllo, aut urticæ, quas (ut paulò*

Ruellij erratũ.

HERBA GATTARIA.

paulò antè diximus) Gattaria repræſentat. Quapropter non modò ea de cauſa eius ſententiam explodendam putauerim; ſed etiam quòd ſæpius ipſe in locis aquoſis repererim tertiam Calaminthæ ſpeciem, menthaſtri æmulam, ſubalbidioribus tamen folijs, ac guſtu acriori. Non ſecus & montana mihi frequens olim occurrebat in excelſis uallis Ananiæ montibus, folijs albicantibus, ocimo ſimilibus, caule quadrangulo, & flore in purpura rufeſcente. Quanquam in hoc errore, mea quidem ſententia, uerſantur Monachi illi reuerendi, qui in Meſuem commentarios ediderunt, ut aſſerere non dubitent, montanam hanc Calaminthan legitimam eſſe Nepetam. Sed ad GATTARIAM uenio. Ea enim planta eſt uulgaris notitiæ. Folia fert meliſſophylli, aut urticæ, ſed minora, & ſubcandicantia. Caulem edit bicubitalem, quadratum, numeroſis ramis, quadrangulis, & incanis. Flores edit albos, orbiculatim emergentes. Sed qui in ſummis caulibus habentur, ſpicæ figuram referunt. Radices habet multifidas, & fibroſas. Odor illi acutus, caput feriens, quinetiam feruidus ſapor cum amaritudine haud obſcura. Naſcitur in agrorum aggeribus, ſecus uias, & uliginoſo ſolo. Excalfacit, & ſiccat, calaminthæ modo, adeò, ut ea uti poſſint medici calaminthæ nice, ubi illa non ſit ad manus. Peculiariter autem ualet Gattaria ad omnes capitis, pectoris, uentriculi,

Monachorum lapſus.

triculi,& uteri morbos,à pituitosis excrementis,aut flatu genitos. Ideò auxiliatur diuturno capitis dolore affectis, uertiginosis,ueternosis,stupidis,resolutis,conuulsis,comitialibusq́;quinetiam anhelosis, asthmaticis, & suspiriosis. Medetur item uentriculi torsionibus,à flatu prouenientibus. Tota planta menses elicit,tam pota,quàm in desessionibus addita. Herba usus steriles prolificas facit, ubi sterilitas à frigida, humidaq́; causa proueniat, nanque ualenter uterum calefacit. Succus naribus infusus pituitam ualenter eijcit, & uisum acuit. In summa ubi ualenter excalfacere opus sit, Gattaria plurimum præstat. Calaminthæ uires ex Gal.

Calaminthæ meminit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus disserens. Calamintha essentia est tenui, & calida, siccaq́; temperie, ex tertio quodammodo ordine utraq; qualitate. Horum manifesta sunt indicia,partim gustu apparentia,partim experientia cognita. Gustu siquidem acris,& palàm calida est,ac paulum omnino subamari habet. Periclitantibus autem,& corpori admouentibus extrinsecus imposita, primùm quidem ualde excalfacit,& mordicat,cutemq́;laniat,postremò etiam ulcus efficit. In corpus autem introsumpta, tum ipsa per sese sicca, tũ etiam cum melicrato, perspicuò calfacit, & sudores ciet, omneque corpus tum digerit,tum exiccat. Ea ratione ducti quidam ipsam contra rigores per circuitum repetentes adhibuerunt; foris quidem oleo incoctam toti corpori inungentes cum frictione non segni,intro uerò assumentes,sicuti est dictum. Quinetiam & coxendicibus eam quidam in ægritudinibus ischia dicis,tanquam strenuum remedium illinunt. Trahit enim quæ in profundo hærent ad superficiem externam,totumq́; adeò artericulum excalfacit,cutemq́; non obscurè adurit,mensesq́; tum epota, tum apposita admodum efficaciter prouocat. Bonum etiam elephanticorum remedium, non eò tantùm, quòd strenuè tenues humores digerat; uerùm etiam quia extenuet, & incidat ualenter crassos,quales sunt qui hunc morbum procreant. Sic & cicatricibus atris candorem reddit, & sugillata digerit. Sed in talibus in uino coctam cataplasmatis modo imponere uiridem magis, quàm siccam præstat. Quippe arefacta uehementior redditur,& ad urendum promptior. Porrò talis cùm sit ad uenenatarum bestiarum morsus assumitur, uelut etiam cauteria,& quæcunque medicamenta calida sunt,& acria,tenuiumq́;partium, quæq́; facilè ex alto ad sese circumiacentem omnem qualitatem possint attrahere. Cæterùm quæ illi inest amaritas,planè exigua est: uerùm ad quædam ita efficaciter agit, ut quæ ualentissima est, nimirum cùm coniuncta sit uehementi calori cum tenui essentia. Quare & ascaridas,& lumbricos succus eius aut infusus,aut epotus enecat. Eadem ratione aurium uermes, aut si alicubi in corporis parte sinuosa, aut implicata, quæ putredine tentetur, talis prouenerit affectus. Sic & conceptum seu pota, seu admota interimit,& eijcit. Igitur incidendi quidem ei uis adest,propter calorem eius, tenuitatem, & amaritudinem: abstergendi uerò propter unicam amaritudinem. Itaque asthmaticis ob omnia antè dicta prodest: ictericis uerò, siue regio morbo laborantibus potissimum ob amaritudinem, sicut alia ferè omnia amara,ut pote abstergentia,& expurgantia in uicinore prouenientes obstructiones. Ad omnia iam dicta efficacior est montana, Καλαμίνθη *herba sic Græcè, ut etiam Calamintha* Nomina. *Latinè dicitur: Arabicè, Calamentum: Italicè,Calamintha,& Calamento: Germanicè,Wulden poley: Hispanicè,la Neuada: Gallicè,Pouliot sauuage: Boemicè Marulka Polnij. Quæ uerò Gattaria uocant: Italis herba Gatta: Germanis Katzennept: Boemis Kocurnijk: Gallicè herbe da Chat.*

Θύμος. THYMVM. CAP. XXXVII.

a Meum addit μάνισα.maximè.

THymum ab omnibus cognoscitur,surculosus frutex, exilibus foliis, multis, & angustis circundatus: capitulis in cacumine,flore purpurascente refertis. Gracili solo,& petroso a prouenit. Vim habet hanc,ut cum sale,& aceto potum,pituitam per aluum detrahat. Decocti ius prodest orthopnoicis,& anhelatoribus: tineas uentris exigit: menses,partus,& secundas pellit: urinas ciet. Cum melle in eclegmate faciles facit excreationes: recentes tumores discutit, cum aceto illitum: concretum sanguinem dissoluit. uerrucas thymi colorem reddentes,pensilesque rollit. Ischiadicis cum uino, & polenta impositum subuenit: hebetibus oculis in cibo prodest. Perquàm utile pro condimento, duntaxat ad usus eorum,qui recte ualent.

Thymi historia.

THymum duorum generum esse testatum reliquit Theophrastus lib. VI. cap. II. de plantarum historia,ubi de eo disserit his uerbis. Quin & thymum candidum,nigrumq́; reddunt. Serò id admodum floret: nam circa æstium solstitium incipit. Mel apes hinc capunt,& hoc augurio apiarij constare affirmant,an probè melletur, nec ne. Etenim si aliter defloruerit,mellatio minus probè succedit. Destruitur,peritq́;flos, si imber incesserit. Semen fœcundum satureiæ, atque etiam magis origani manifestò sentitur: thymi uerò nullum ostendi potest, sed floribus quodam permiscetur modo. Flores etenim serunt, itaque oritur thymum. hactenus Theophrastus. Cæterùm nunc thymum in Italia notissimum est. Præstat autem quod ex Apulia fertur: quanquam laudatissimum est,quod è Creta insula, alijsq́; nonnullis Græciæ locis aduehitur. Vnius tantum thymi,minoris uidelicet, meminit hîc Dioscorides. Verùm cùm is libro quarto in epithymi historia, Epithymum florem esse scribat è thymo duriore,satureiæ simili,haud dubiè ostendit se non secus ac Theophrastum,duo Thymi genera obseruasse. Vnum,quod mittit surculos complures exilibus foliis,angustis,& numerosis circundatos:in quorum cacumine sunt capitula flore purpureo referta. Alterum uerò lignosius,fruticosius,ac durius, satureiæ simile. Thymo hoc duriore passim ferè scatet Gorttiensis ager,eius præcipuè colles:in eoq́;(ut libro quarto suo loco dicetur)legitimum epithymum oritur. Manat ex eo oleum aurei coloris,quod unà cum aqua elicitur,dum per calentis aquæ balneum herba recens, uiridisq́; distillatur. Hoc Citreum malum respirt,& gustu acutissimum est,& ad ea omnia utile, quæ uehementer excalfieri postulant. Thymi uires ex Galeno, & Actio. *Thymi meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scribit. Thymum incidit, & calfacit manifestè: ob id & urinam & menses ciet,fœtum euellit,& uiscera potum expurgat: educendis ex thorace, & pulmone confert. Itaque in excalfaciendo,& exiccando in tertio ordine statuendum est. Præter has autem à Galeno descriptas,alias quoque Thymo uires reddidit Aetius sermone primo, sic inquiens. Hæc uerò experimentis de Thymo comperta,*

THYMVM.

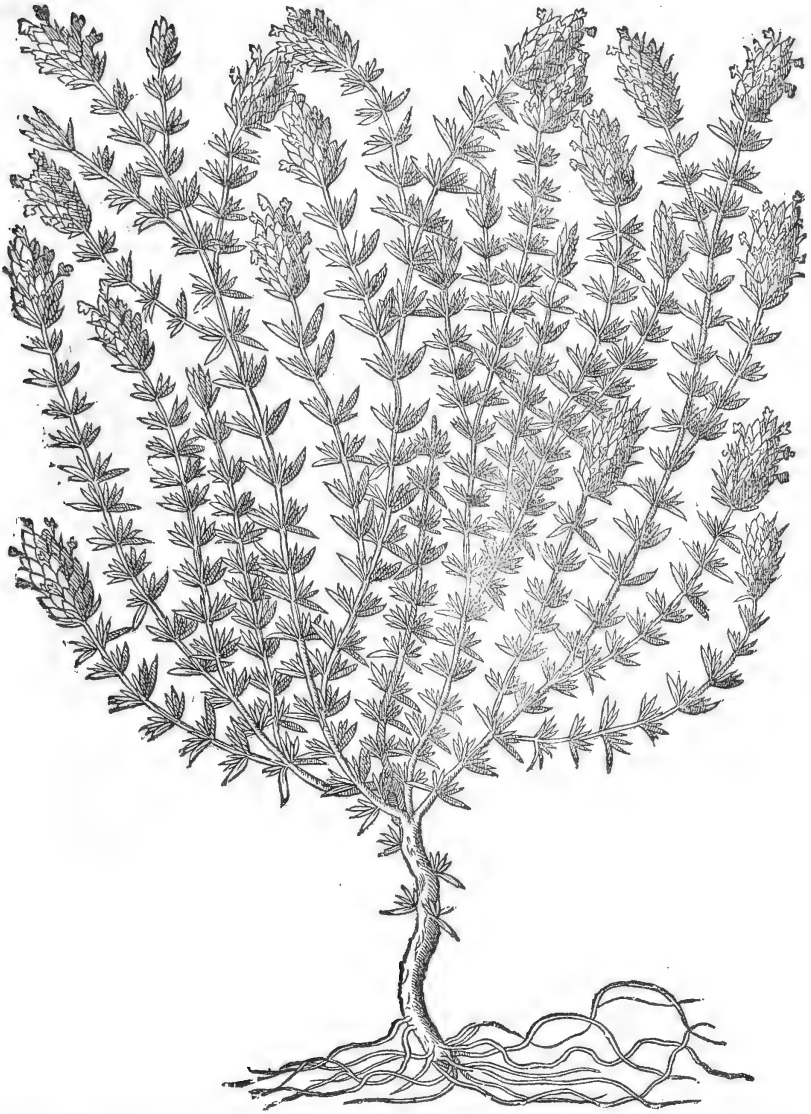

perta ſunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus, Thymi aridi minutiſsimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho. Bilem enim, reliquosq́; humores, atque acrem ſaniem euacuat: facit & ad ueſicæ affectus. Ventre autem inflato, ubi ſcilicet intumeſcere cœperit, drachmam unam dato ieiunis cum cochleari aquæ mulſæ. Ad lumborum coxendicumque dolorem, laterisq́; & thoracis, ac hypochondriorum ſuſpenſiones ac inflationes, pondere trium drachmarum cũ oxymelite temperato menſura cochlearij iciuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreq́; detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item ieiunis, & ante cœnam aduerſus lippitudinem, & uehementem oculorum dolorem. Præterea contra podagram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum uino utiliſſimè propinatur. Poſtremò ad tumefactos teſtes ieiunis trium drachmarum pondere exhibeatur. Verùm ab atro thymo abſtinere oportet: corrumpit enim temperamentum, bilemq́; gignit. Eligendum quod purpureo flore eſt, præſtantius tamen quod album illum habet. Planta, quæ Græcis θύμος, Latinis item thymus, & thymum appellatur: Mauritanis, Haſce: Italis, Thymo: Germanis, Romiſcher quendel, & Fuelſcher quendel: Hiſpanis, Tomilho ſalſero: Gallis, Thym, ſeu Marjolaine d'Angleterre: Bocmis Thym: Polonis Dziecielina. Nomina.

Θύμβρα. SATVREIA. CAP. XXXVIII.

SAtureia triuialis notitiæ eſt. Gignitur in aſperis locis,& tenui ſolo,thymo ſimilis,minor tamen,& tenerior: defert ſpicam florum plenam,coloris herbacei.Eadem poteſt,quæ thymum,ſi modo conſimili ſumptitetur. Aptus ſanis uſus. Eſt etiámnum quædam ſatiua,ſylueſtri prorſus minor. quæ propter mitiorem acrimoniam commodius in cibos recepta eſt.

Thymbræ conſideratio.

THymbra duúm eſt generum. Ea autem,quæ à Dioſcoride deſcribitur, thymo ſimilis eſt, minor tamen, & tenerior. Spicam defert florum plenam,coloris herbacei. Gignitur in aſperis locis, & tenui ſolo. His notis maximè ea aſtipulatur,cuius hîc imaginem appinximus. Siquidem hæc foliis, ac cauliculis thymum adeò repræſentat, ut non deſint, qui eam pro thymo recipiant. Præterea thymo gracilior,longeq; tenuior eſt,uerùm capitula thymi modo non profert. Siquidem cauliculi in ſpicatos proceſſus deſinunt,in quibus flores emicant parui, ſubpurpureo colore. Quinetiam (ut Dioſcorides inquit) non ſolùm ſponte naſcens habetur,ſed etiã domeſtica,ſatiuaq;. Altera (ſi THYMBRA tamen, aut Satureia rectè appellari poſſit) maior,fruticoſiorq; prouenit,& in hortis frequentior,ramis multis in orbem circũquaque ſe diffundentibus,

SATVREIA DIOSCORIDIS.

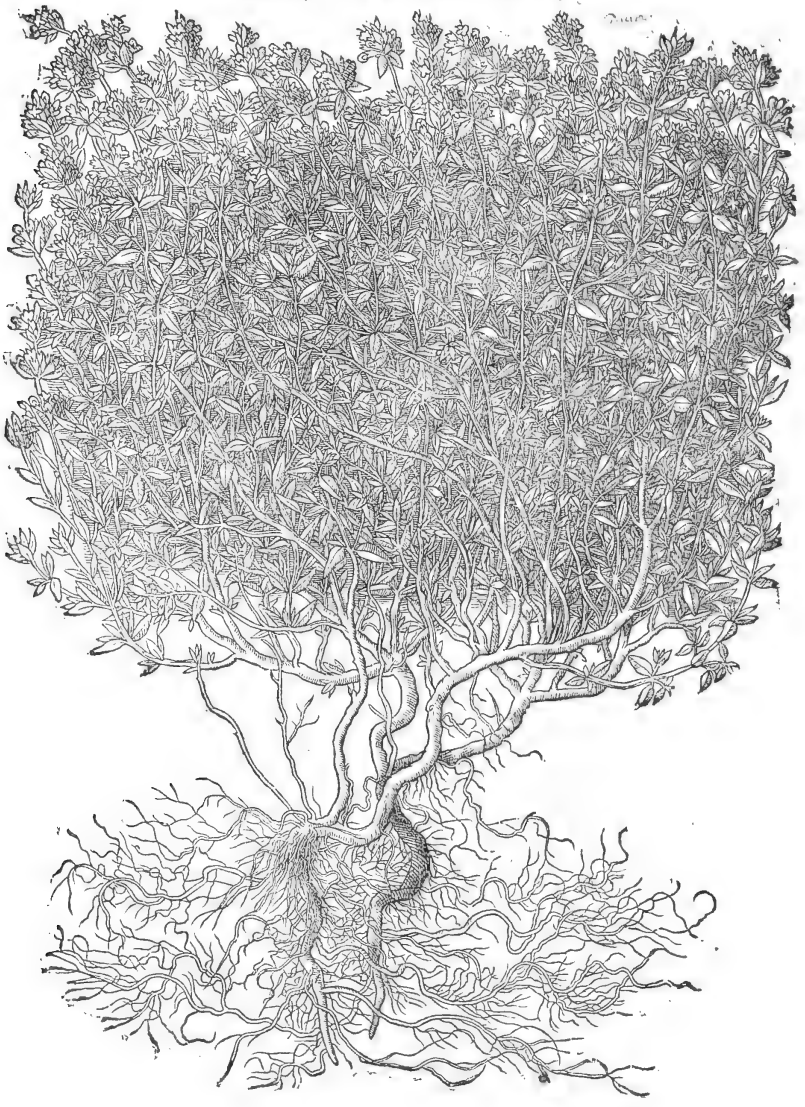

rotundis,

rotundis, atque lignoſis. Folia profert Thymo maiora, ſubaſpera, durioraq́; , quæ circà ſurculos plura ſimul per interualla erumpunt, è quorum exortu ſpicati quidam proceſſus, foliolis quibuſdam cæteris longè minoribus ſtipatos prodeunt. in quibus flores naſcuntur parui, ex purpura albicantes. Radice nititur lignoſa, multipliciq́;. Hæc non ſolùm ſeritur in hortis, ſed etiam, ut altera ſponte prouenit, fruticoſior tamen, durior ac aſperior. Hanc eam ego eſſe cenſeo, cuius poſt Thymbram meminit Columella libro nono cap. quarto de re Ruſtica, de apibus agens his uerbis. Eadem regio fœcunda ſit fruticis exigui, & maximè thymi, aut origani, tum etiam Thymbræ, uel noſtratis cunilæ, quam ſatureiam ruſtici uocant. Siquidem nos in Hetruria corrupta à Cunila appellatione eandem appellamus Coniella. In alijs tamen pleriſque Italiæ locis, quòd à Satureia uocem corrumpere maluerint, appellatur uulgò Sauoreggia. Non deſunt etiam inibi, qui ab acrimonia, quam piperis ferè modo guſtui repræſentat, eam uulgò Peuerella, quaſi Piperellam nominent. Cæterùm quòd in ſimplicium cenſu uſquã Thymbræ meminerit Galenus, nondum compertum habeo. Paulus uerò eius mentionem fecit libro VII. ubi de utraque ſpecie ijs paucis diſſerit. Thymbra ſylueſtris eadem quæ thymum præſtat. Hortenſis autem altera quidem imbecillior eſt, ſed ad ciborum uſum gratior, & accommodatior. Quæ herba θύμβρα Græcè, Thymbra, Cunila, & Satureia Latinè uoca-

Thymbræ uires ex Gal.

SATVREIA ALTERA.

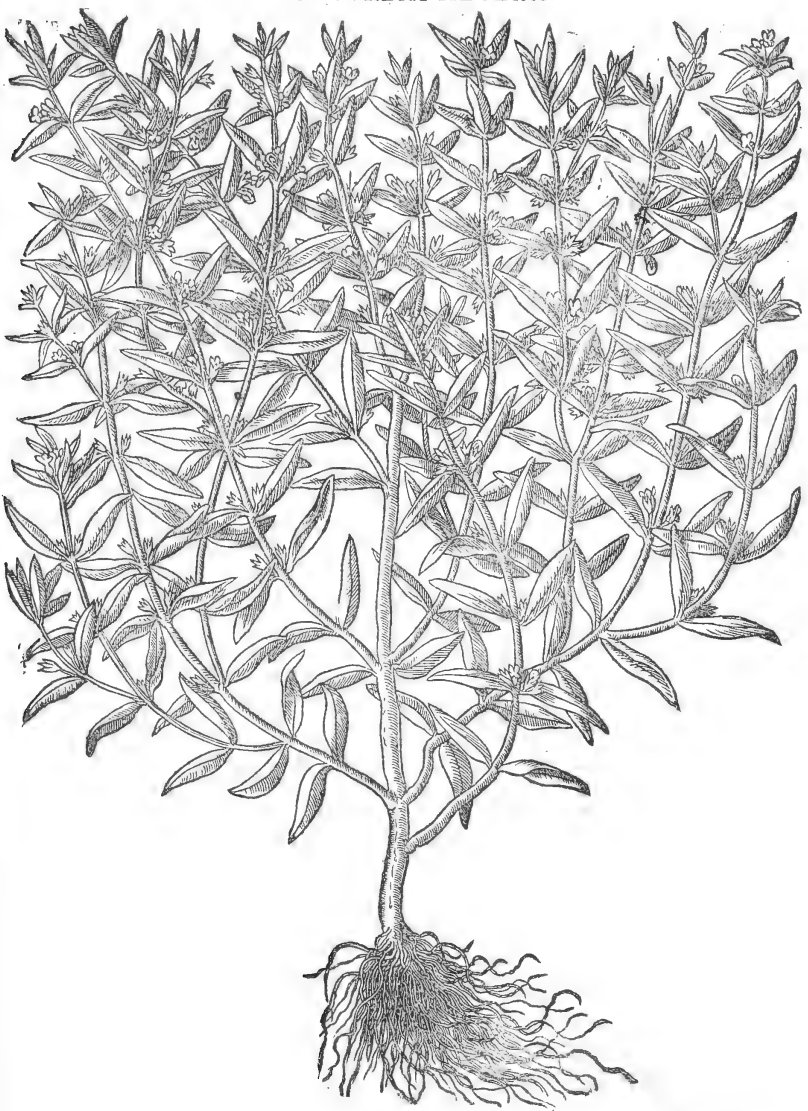

Nomina.

tur : Arabicè, Sabater, seu Sabatar : Italicè, Thimbra, Coniella, Sauoreggia, & Penerella : Germanicè, Kunel, Zunibel hysop, & Saturey : Hispanicè, Segurelha : Gallicè : Sauoreie, Sarrictte, & Satrea : Boemicè Saturege : Polonice Cgmbr.

Ἑρπυλλος. SERPYLLVM. CAP. XXXIX.

SErpyllum duorum generum est. Hortense odore sampsuchum imitatur, atque in coronas addi solet. cui à serpendo nomen inditum est: quoniam si qua eius particula terram attingat, inibi radices demittet. Folia, & ramulos origani habet, sed candidiores. in macerijs multò procerius assurgit. Syluestre, zigis appellatum, [non serpit, sed in altitudinem increscit,] ramulos edens tenues, surculosos, foliis refertos longioribus quàm rutæ, & durioribus, [a] angustis. Flores iucundè olent, gustanti acres [b]. Radicis nullus usus. Nascitur in petris, satiuo efficacius, atq; magis excalfaciens, & ad medendi usum aptius. Menses trahit, & urinam potu ciet: torminibus, ruptis, uulsis, & iecinoris inflammationibus auxiliatur: & aduersus serpentes potu, illitúve prodest. capitis dolores mulcet coctum, adiecto rosaceo, & madefactum in aceto: maximè uerò phreniticis, & lethargicis conuenit. Cruentos uomitus sedat succus, drachmis quatuor ex aceto potus.

Conclusa non legit Orib.

a Meũ, & Cat. ὑποσταλ. i. subangusta.

b Cat. addit. δήκνον. i. mordacem.

SERPYLLVM.

Serpyllum

SErpyllum hortenſe in Hetruria haud negligitur, ſed in hortis ſeritur, & magna admodum diligentia colitur, quod etiam inibi (ut Dioſcorides inquit) in coronamenta additur. Syluestre duorum eſt generum: unum flore candido, odore citrei mali: alterum uerò flore purpureo, guſtu perquàm acri, ſatureiæ ſimili. Vtrumque copioſiſſimè naſcitur apud Goritienſes Saluatino monte, quo mihi hactenus lætius nuſquam uidere contigit, nec item odoratius. Serpillum à Theophraſto, cui hortenſe nil aliud eſſe cenſeo, quàm ſyluestre in hortis ſatum, deſcribitur lib. VI. cap. VII. de plantarum hiſtoria, ubi de eo diſſerit iis uerbis. SERPYLLI *ſyluestre etiam genus eſt, quod deferentes ex montibus ſerunt, ut apud Sycionem fieri ſolet, atque etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios uerò, ut in Thracia, montes, & plana omnia Serpyllo ſcatent. Peculiaris huic auctio germinum: quippe cùm in quantumuis longitudinis procedere ualeat, nactum ſcilicet adminiculum, aut iuxta ſepes aliquas ſatum. Genera urbana reddere non eſt, ut retulimus: ferocia eſſe affirmant. Hoc enim in montibus, tum ſaturciatum quoddam, atque uehementiſſimum: tum gratum odore, molliuſq; comperiri. Tempus ſerendi plurimum autumnus: hoc enim primum ſerere nimirum properant, hactenus Theophraſtus. Ex cuius etiam uerbis ſatis perſpicuè colligi poteſt, duo eſſe ſyluestris Serpylli genera. Quare etſi palàm unius tantùm generis mentionem fecerit Dioſcorides; duorum*

Serpylli conſideratio.

SERPYLLVM ALTERVM.

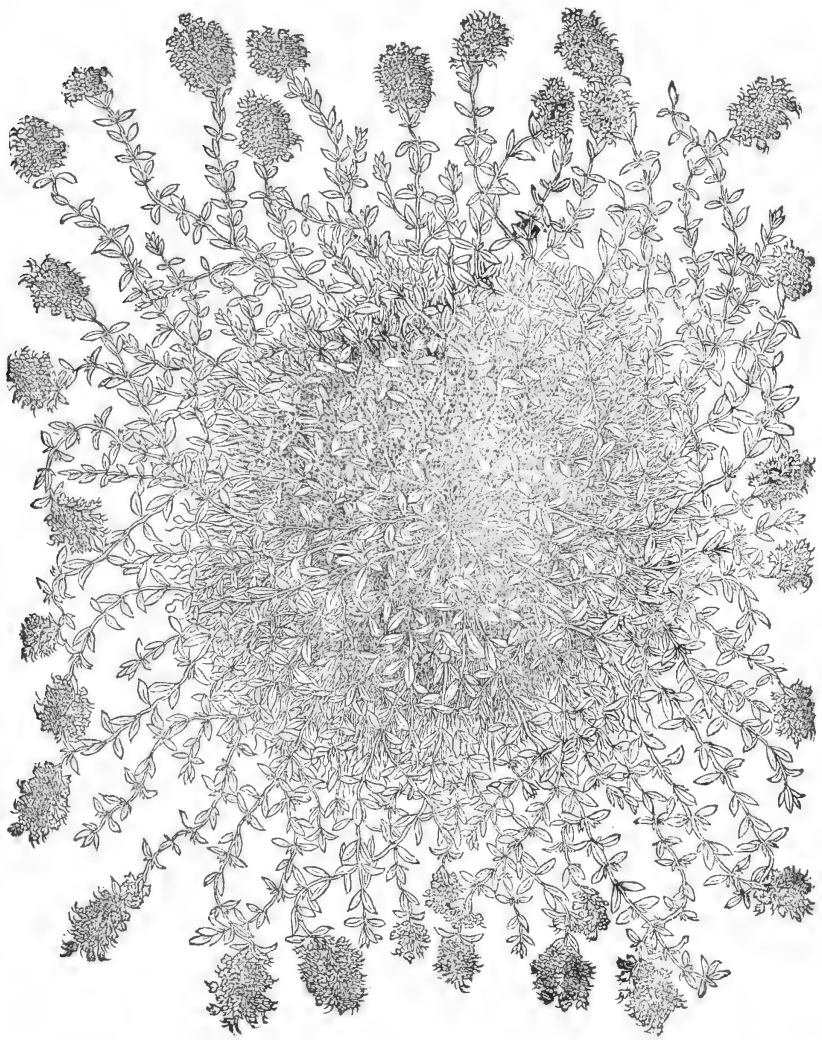

tamen obſcurè meminiſſe potuit, cùm inquit. Sylueſtre, zigis appellatum, non ſerpit, ſed in altitudinem aſſurgit. Nam ſi unum tantùm ſylueſtris Serpylli genus Dioſcoridi notum fuiſſet, ei ſanè neceſſarium non erat addere zigis cognomen differentiæ cauſa. Satiuum radicibus quidem ſerpit, ſed ramulis attollitur, amaraci modo, quemadmodum ſylueſtris altera ſpecies, quæ malum citreum olet. Proinde ſcite Plinius lib. XX. cap. XXII. ita de eo memoriæ prodidit. Serpyllum à ſerpendo putant dictum. quod in ſylueſtri euenit, in petris maximè. Satiuum non ſerpit, ſed ad palmi altitudinem increſcit. Serpylli uires ex Gal.

Serpylli uires paucis perſtrinxit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Serpyllum uſqueadeò excalfacit, ut & menſes, & urinas moueat. eſt autem & guſtu admodum acre. Eius nomen Græcum, ἕρπυλλος: Latinum, Serpyllum: Arabicum, Hemen: Italicum, Serpillo: Germanicum, Quendel, & Huener Koel: Hiſpanicum, Serpollio, & Serpam: Gallicum, Serpoulet: Boemis Materÿ danſska. Nomina

AMARACVS.

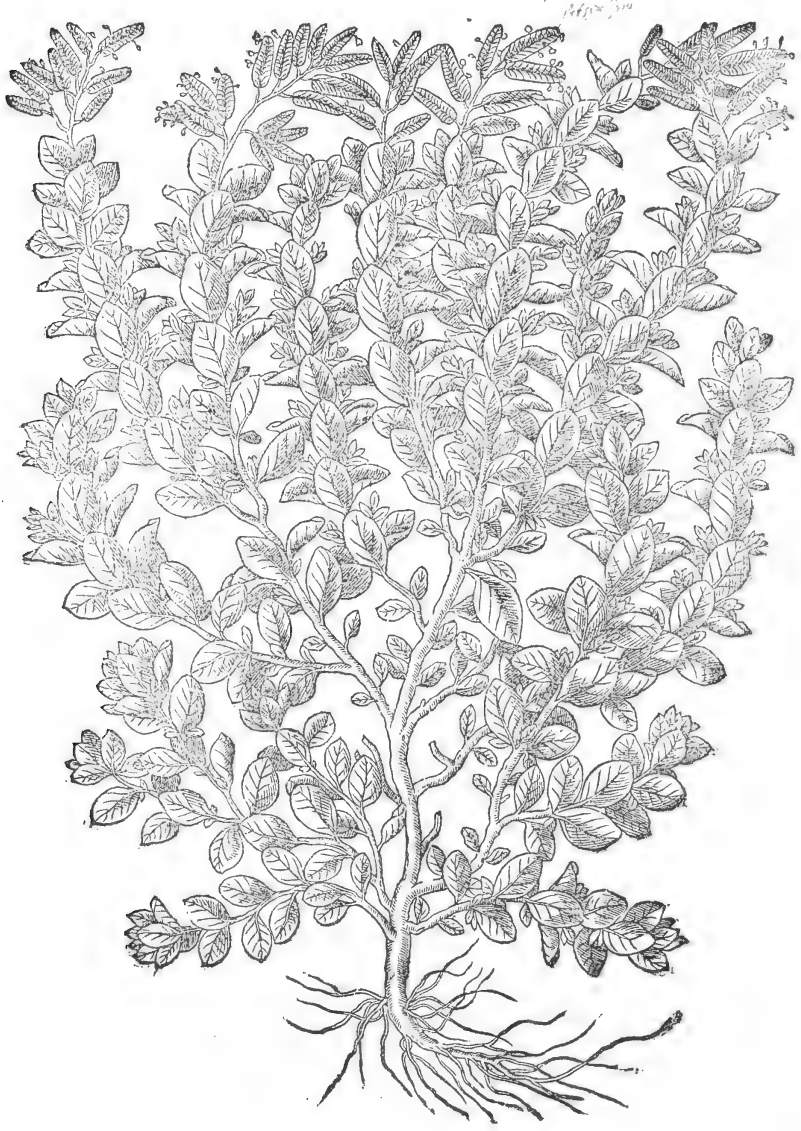

Σάμψυχος.

Σάμψυχον. SAMPSVCHVM. CAP. XL.

SAmpſuchum in Cypro,& Cyziceno laudatiſſimum. Secundum ſibi locum uendicauit Aegyptium. Amaracum gens Sicula,& Cyzicena appellat. Herba eſt ramoſa, per terram repens: folijs eius calaminthæ, quæ tenui folio conſtat, hirſutis,& rotundis. ſuauiſſimum odorem ſpirat: ideo coronis inſeritur. Vis eius excalfaciens. Succus decocti potus, conuenit incipientibus hydropicis,& ijs quos urinæ difficultas, aut tormina excruciant. Illita ex melle arida folia ſugillata tollunt: menſes ſubdita in peſſo trahunt: contra ſcorpionis ictum ex aceto,& ſale illinuntur: luxatis, tumoribusque cerato ex-

AMARACVS, SIVE MAIORANA TENVIFOLIA.

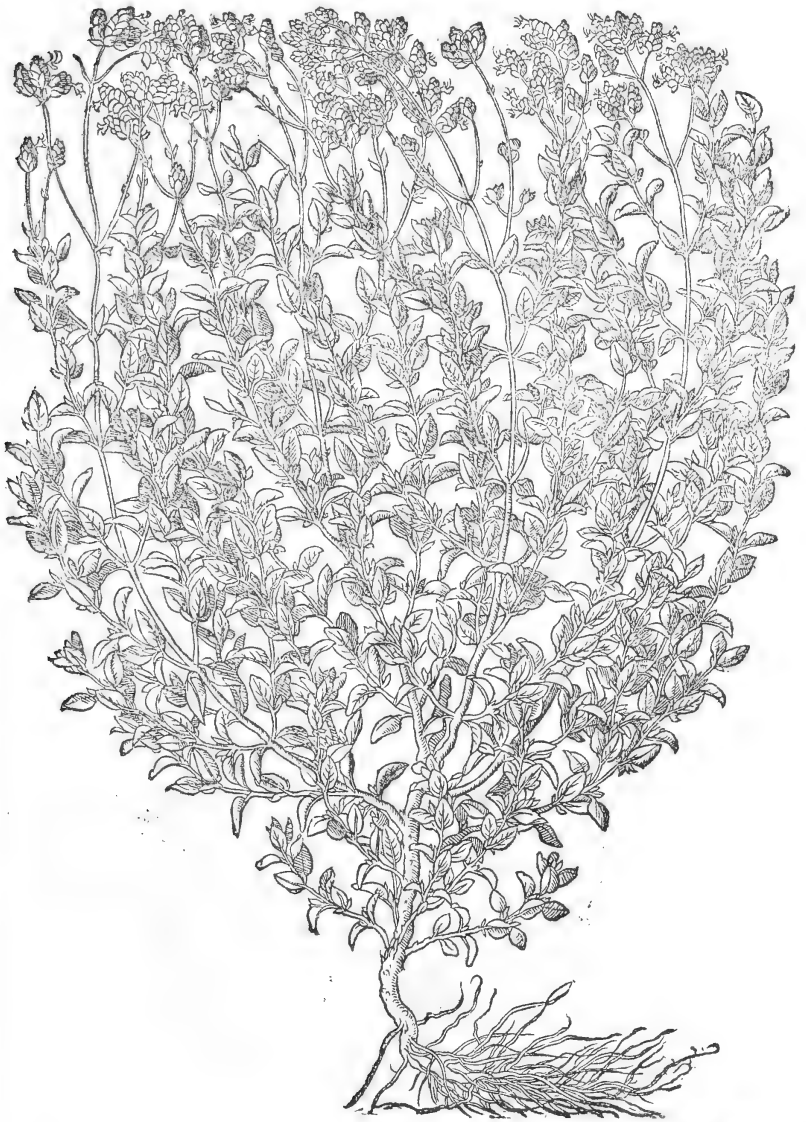

cepta, imponuntur: aduerſus oculorum inflammationes, cum polline polentæ illini prodeſt. Acopis, malagmatisque calfaciendi gratia commiſcetur.

Sampſuchi cõſideratio.

CVm ſuperius libro primo in Sampſuchini unguenti commentatione, Sampſuchum, & Amaracum idem eſſe latius oſtenderim, etſi Galenus, & Paulus diuerſis capitibus Sampſuchi, & Amaraci meminerint, eadem hic repetere ſuper uacaneum duxi: quòd ea huc facilè transferre poſſint ij, qui rem hanc ſe aliter fortaſſe habere exiſtimant. Sampſuchum in Italia Hetruſcis uulgò appellatur Perſa, quòd fortè illis è Perſia fuerit allatum: cæteris uerò mihi maiorana, nomine à Latinis mutuato. Herba hæc tantam cum mulieribus iniuit gratiam ſui odoris iucunditate, ut nullæ ferè reperiantur, quæ ſuis in hortis, aut fictilibus uaſis Amaracum non ſerant, uel plantas non transferant, ac diligenti admodum cultura foueant. Quo fit, ut putauerim ego, ex eo Maioranæ ſibi nomen adinuenieſſe, quòd maiori cura, ac diligentia ſeratur, colaturq́; quàm cæteræ plantæ. Neque id ea ſolùm ratione, quòd, ut paulò antè diximus, odore perquàm iucundo commendetur; ſed quòd etiã perpetua uireat coma. Eſt itaq́; herba AMARACVS *ramoſa, ſurculis tenuibus, obſequioſis, foliis oblongis, incanis, piloſiſq́;, quæ caulículos circumquaque ambiunt. Flores edit in ſummis caulibus numeroſos, ſpicatos herbacco colore, compactili ſqua marum congerie oblongos, Origani æmulos, è quibus paruum oritur ſemen. Radicem habet lignoſam multiplicem, & ſuperua cuam. Scritur ſemine ſurculo, ac etiam uiuiradice. Planta eſt odorata tota, & in medicamentis admodum utilis. Digerit, attenuat, aperit, & roborat. Præſtat ad omnes frigidos capitis, & neruorum affectus, tam illita quàm pota. quinetiam ad aurium dolores, grauedines, & ſonitus, ubi herbæ ſuccus fuerit inſtillatus. Idem naribus infuſus pituitam à capite trahit, & cerebrum abſtergit, & roborat. colluitur ex eo utiliter os in linguæ reſolutione, addito pyrethri, & longi piperis decocto, aut acori, aut origani. Valet herba aut eius decoctum ad omnia pectoris uitia, quæ anhelandi difficultatem impediunt. Stomacho utilis eſt tam exterius illita, quàm interius ſumpta. Eadem Iocinoroſos, & lienoſos iuuat. Namq; non ſolùm eorum infarctus expedit, ſed etiam uiſcera ipſa roborat, ac firmat. Confert ad uteri affectus omnes, & ad flatus. Habetur aliud quoque* AMARACI GENVS TENVI FOLIVM, *quod nos uulgò uocamus Perſa gentile. Id enim foliis, floribus, caulículiſq́; altero longè tenuius eſt, & odore præſtantius. Hoc non deſunt, qui putent legitimum eſſe marum. Sampſuchi meminit Galenus libro* VIII. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Sampſuchum tenuium partium, & digerentis eſt facultatis: deſiccat enim, & excalfacit ordine tertio. id Græcis σάμ.υκον, & ἀμάρακον, Latinis quoque Sampſuchum, Amaracus, & maiorana uocatur: Arabibus, Merzenius, ſeu Morſangius: Italis, Maiorana, & Perſa: Germanis, Meyeron, Maiorana, & Meyram: Hiſpanis, Moiorana: Gallis, Marone, & Mariolaine: Boemis Maiorana: Polonis Mdicram.*

Sampſuchi uires ex Gal.

Nomina.

Μελίλωτος. MELILOTVS, SIVE SERTVLA CAMPANA. CAP. XLI.

SErtula campana laudatiſſima in Attica, & Cyzico, & Chalcedone nata: cuius color uicinus eſt croco, boni odoris. Naſcitur & in Campania circa Nolam [a], colore in luteum langueſcente, odore infirmo. Vim habet adſtrictoriam. Inflammationem omnem emollit, præſertim quæ in oculis, uuluæ, ſede, aut teſtibus erumpat, ſi ex paſſo cocta illinatur: interdum autem addito oui luteo aſſato, aut fœni græci farina, lini ſemine, aut polline, aut capitulis papaueris, intybóue. Recentes meliceridas per ſe cum aqua, & ulcera manantia in capite illita cum creta Chia, uino, aut galla ſanat: ſtomachi dolores, & cruda, & cocta cum aliquo ex antè dictis leuat: doloribus aurium mitigandis cruda ex paſſo inſtillatur: in aceto, aut roſaceo madefacta, capitis dolorem lenit.

a Meũ, habet. τηλίξων. Sed Cat. μηλίζων.

Meliloti conſideratio.

PRobatiſſima, legitimaq́; Melilotus non modò in pluribus Campaniæ locis; ſed etiam Gargano Apuliæ monte prouenit. Cuius ſemen in tenuibus corniculis incluſum nuper Venetias aſſerri cœpit. Quo factum eſt, ut iam cognouerint medici uulgaris uſus Melilotum illegitimam eſſe. Meliloti meminit Plinius li. XXI. *ca.* IX. *ubi ita ſcriptum reliquit. Ergo in coronamenta folio uenere apiaſtrum, meliloton, quod Sertulam campanam uocamus. Eſt enim in Campania Italiæ laudatiſſima, Græcis in Sunio, mox Chalcidica, & Cretica, ubicunque uerò aſperis, & ſylueſtribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatas, indicto eſt nomen Sertulæ, quod occupauit. Odor eius croco uicinus eſt, & flos. Ipſa cana placet, maximè foliis breuiſſimis, atque pinguiſſimis. Eſt itaq; legitima Melilotus planta cubitali altitudine, ſtatim à radice fruticoſa, ramis exilibus, foliis trifolio proximis, ex anguſta origine in latum ſe diffundentibus & longo appenſis pediculo, floribus melinis, paruis, ſiliquis repandis, numeroſis, pluribus ex uno ramuſculo dependentibus, in quibus ſemen concluditur minutum, ſubrufum, odoris non ingrati, cuius eſt uſus. Radix illi inutilis, & ſupernacua: Excalfacit ordine primo, adeò ut parum abſit à temperamento. Ideoq́; leniter reſoluit, digerit, atque mollit, & dolores quoſcunque ſedat. Melilotum, ut Galenus memoriæ prodidit libro* VI. *ſimplicium medicamentorum, miſtæ facultatis eſt: habet enim quiddam adſtringens, ſed & digerit, & concoquit: copioſior enim in eo eſt ſubſtantia ca lida, quàm frigida. hactenus Galenus. Cæterum neminem inuenio è Græcis auctoribus, qui explicauerit, quæ meliloti pars in uſum medicinæ recipiatur, an folia, aut radices, aut caulis, an flores, aut cornicula, aut ſemen. Quod tamen docuerunt Mauritani, præſertim Serapio, qui ex auctoritate Iſaac Eben amaram de Meliloto ſcribit in hunc ſenſum. Melilotus herba eſt, quæ folia fert rotunda, & uiridia: ramulos emittit admodum exiles, in quibus folia rara. Semen gerit in ſiliquis tenuibus, ac rotundis: quæ grana includunt pauca, glauci coloris, rotunda, infra ſinapis magnitudinem. Porrò in meliloto uſum ſibi uendicarunt ſiliquæ, & ſemina, quæ in eis continentur. Quibus facilè quiſpiam coniiciet, haud eſſe mirum, ſi emplaſtrum quod de meliloto appellant, ſæpe medicos fallat; cum in id legitimi meliloti ſeminis farina nunquam uenit.* Μελίλωτος *ita Græcè dicitur, ut Latinè Melilotus, ſ. Sertula campana: Arabicè, Alchiletmelib: Italicè, Meliloto: Hiſpanicè, Corona de rei.*

Meliloti uires ex Gal.

Nomina.

MELILOTVS, SIVE SERTVLA CAMPANA.

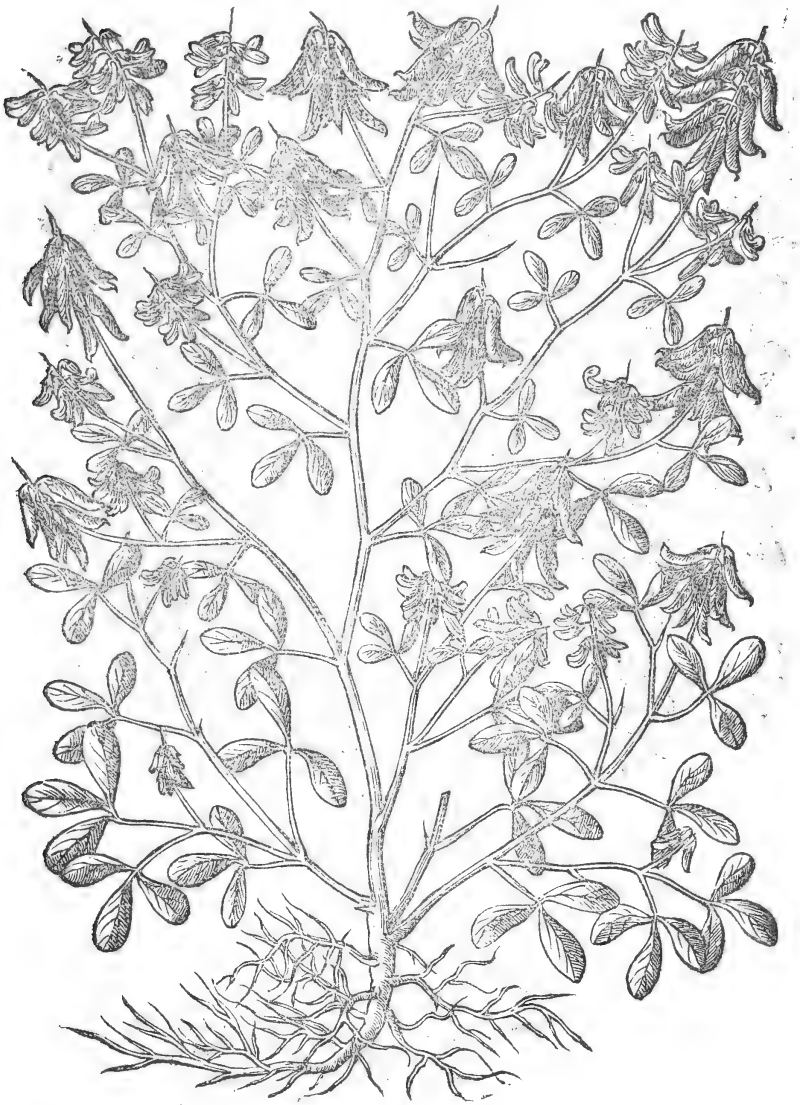

Μάραθον. MARVM. CAP. XLII.

MArum herba cognita uulgò, furculosa, flore origani, folijs multò candidioribus, flore[a] odoratiore. Vim habet sisymbrio consimilem: substringit enim, & modicè calfacit. Qua de causa illitu serpentia ulcera sistit, & in calidas illitiones additur. Iuxta Magnesiam, & Tralleis copiosissima gignitur.

a Orib. Δόδες. odorato.

ETsi Galenus inter simplicia medicamenta nusquam, quod equidem inuenerim, Mari meminerit; libro tamen primo de antidotis in Hedychroi compositione eius mentionem fecit, cùm ita scribit. Aliæ hedychroi descriptiones reperiuntur, quæ neque Amaracum, neque Marum prorsus habent: quædam alterutrum tantùm continent. Neque eum duo hæc omnes nouerunt unguentarij, seo quòd herbas solùm è Creta aduectas emant unà cum seminibus, atque succis. Ego uerò & easdem herbas scio in Asia nasci, ac in alijs quidem regionibus raras esse, in Cyzico autem frequentes. In Italia quoque ut & alias quasdam herbas, ita & Amaracum uidi, quæ odore multum à Maro superatur. Marum enim ualdè redolet, putaretq; aliquis sola nominis appellatione ductus, unguentum amaracinum, quod in Cyzico faciunt, amaraci plurimum capere, sicq; forsitan ab antiquis unguentum conficiebatur, sed nunc solùm marum imponunt. Hanc herbam aliquoties cùm ipse degussassem,

Mari mentio ex Galeno.

MARVM.

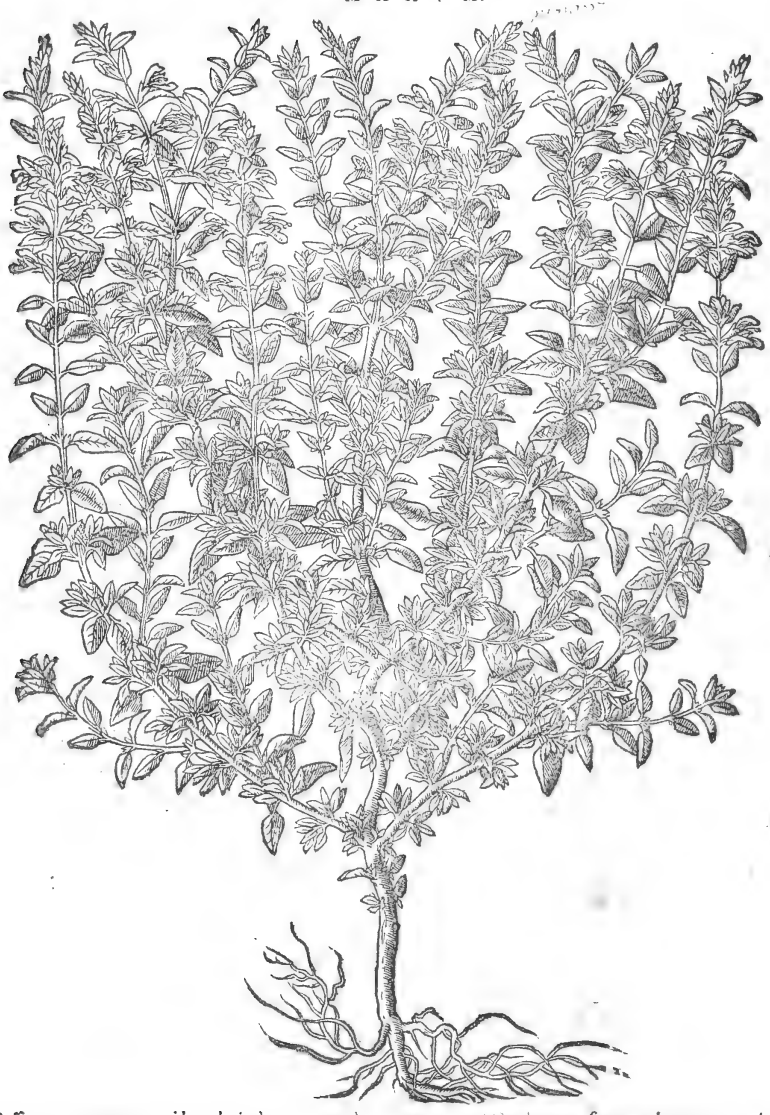

ſtaſſem, ac eam amaram quidem plurimùm, acrem uerò parum deprehendiſſem, hortatus ſum quendam eorum, qui Amaracinum conficere ſolent, ut amaraci tantum compoſitioni immitterent, quantum & mari. Ac mihi uiſum eſt id unguentum minus quidem odoratum, nihil autem uiribus inferius. hæc Galeni uerba. Ex quibus palàm eſt, Marum ab amaraco uiribus, & facie parum admodum diſſidere, etſi tum amarius ſit Marum, tum etiam odore fragrantius. Quapropter non planè eorum ſententiam explodendam putarem, qui Marum amaracum illam eſſe arbitrantur, quæ maiorem ſpirat odorem, maioremq; amaritudinem guſtu præfert: quæq; folijs uiret minuſculis, candidioribus, & tenuioribus: unde non immeritò à noſtris in Hetruria uulgò cognominatur Perſa gentile. Sampſuchum enim, ſiue Amaracum, inibi Perſa uulgò uocari ſuperius indicauimus. Cuius illud genus, quod folijs conſtat pinguioribus, latioribus, uiridioribus, guſtuq; acrioribus, minus tamen amaris, legitima omnibus Amaracus eſſe cenſetur. Illorum inquam ſententiæ fermè adſtipularer, niſi eidem aduerſari Galenus inueniretur: quippe qui loco citato teſtatus ſit, ſe in Italia amaracum uidiſſe, nulla quòd inibi Marum uiderit, facta mentione, ſed tantùm quòd hoc in alijs ab Aſia regionibus rarum oriatur. Hinc itaque facilè adducor, ut exiſtimem Marum non naſci in Italia. Auget nobis opinionem Plinius, qui quaſi Galeno ſubſcriberet, Marum duxit eſſe rarũ inuentu, & Italiæ peregrinum. quare ipſum collocauit lib. XXII. cap. XXIIII. inter ea duntaxat odoramentorum genera, quæ ab exteris

Marum Italiæ peregrinum.

externis regionibus in Italiam conuehebantur, ſic inquiens. In Aegypto naſcitur & Maron peius quàm Lydium, maioribus folijs, ac uarijs: illa breuia, ac minuta, & odorata. hæc Plinius. Cæterùm non ob id eos errare crediderim, qui graciliorem amaracum Mari loco ſubſtituunt. Quandoquidem teſtatur Galenus, quòd unguentum illud, in quo Amaracum pro Maro admiſceri iußit, etſi minus quidem odoratum uideretur; non tamen uiribus inefficacius erat. Cæterùm plantam, quam hic excudi curauimus, miſit ad me Patauio Iacobus Antonius Cortuſius, uir quidem rei plantariæ admodum ſtudioſus, & iudicio, & animi integritate præditus. Nam cum legitimum marum ea mihi repræſentare omnibus ſanè notis uideatur, Marum ipſam mihi propoſui appellandam; ſiquidem folijs eſt origano candidioribus, odoratis, et guſtu acutis amariuſculisq́;, ramis tenuibus, lignoſis, & floribus ſubpurpureis, odore eximio fragrantibus. Planta eſt peregrina, quæ in Italia non Nomina.
prouenit, niſi aliunde translata. Quod Græci μάρον, Latini pariter Marum nominant: Itali Maro.

10 Ἄκινος. ACINVS. CAP. XLIII.

ACinos, aut aconos à Græcis dicitur, tenui, ſiccoque ramulo herba, ocimo ſimilis, odorata, ſed hirſutior: qua coronæ factitantur. à nonnullis olitoribus colitur. Menſes, & aluum pota ſiſtit. Illita panos, ignemque ſacrum ſanat.

ACINVS.

Quanquam

De acino opinio quorundã explosa.

QVanquam sunt aliqui, qui Acinum eam ocimi speciem esse existimant, quæ angustioribus cõstat folijs, quæque iucundũ efflat odorem, cuius gratia, atq; etiã umbræ gratæ uirentis æstiuo tempore passim in figulinis uasis fouetur extra fe nestras ædium, & in atrijs, quam nos ob eius gracilitatem uulgò uocamus Basilico gentil: horum tamen opinioni apertissimè refragatur Plinius lib. XXI. cap. XV. ubi Acinum scribit nunquam florere. Id quod minori ocimo non euenit: siquidem hoc æstate, & autumno floret, floribusq; ornatur albis, ac odoratis. Illud præterea illis etiam reclamat, quod idem Plinius scriptum reliquit lib. XXI. cap. XXVII. cùm ait. Acinon & coronarum causa, & ciborum Ægypti serunt, eademq; erat, quæ ocimum, nisi hirsutior ramis, ac folijs esset, & admodum odorata. Ex his Plinij uerbis abundè palàm fieri potest, Acinum non esse ocimum tenuifolium, cùm hoc nec folia, nec caulem hirsuta proferat. Cæterùm Manardus Ferrariensis uir acri ingenio, & præstanti doctrina, nil aliud Acinum putauit esse, quàm herbam quandam, quæ incultis prouenit locis, sed præcipuè in agrorum, & uiarum aggeribus, ocimo hirsutior, ac satis suauiter olens. quæ quòd ocimum admodum æmuletur, à quibusdam Syluestre Ocimum appellatur. Quibus sanè notis aliàs adductus fum, ut Manardo prorsus assentiendum putauerim. Sed cùm postea animaduerterim, herbam hanc flores emittere contra Plinij auctoritatem, nunc cogor mutare sententiam. Nec me pœnitet, quòd nostra, aut aliorum diligentia futurum sperem, ut de hac, & de alijs rebus dubijs quandoque certiora proferantur. Atqui obstantibus his, uolui tamen plantam quam Manardus Acinum esse existimauit, hîc etiam appingi, ut aliorum possit esse iudicium. Herba quæ Græcis ἄκινος, Latinis item Acinus appellatur.

Manardi opinio non accepta.

Nomina.

Βάκχαρις. BACCHARIS. CAP. XLIIII.

BAccharis herba fruticosa, quæ in coronas additur. cuius folia aspera sunt, media uiolæ, & uerbasci magnitudine: caulis angulosus, cubiti altitudinem petens, aliquantulum asper, non sine appendicibus, adnatis: flore purpureo, subalbicante, odorato [a]: radicibus ueratro nigro similibus, quibus odor inest cinnamomo proximus. Asperum [b], squalidumque solum amat. Radix in aqua decocta ruptis, uulsis, ex alto præcipitatis, spirandi difficultati, salutaris: item diuturnæ tussi, & urinæ difficili, menses pellit: contra serpentium morsus utilissimè datur in uino. Recens radix appositа partum extrahit. Puerperis eius decoctum in desessionibus prodest. In diapasmata utiliter inseritur iucundi odoris gratia. Folia, utpote quæ adstringant, capitis doloribus illitu prosunt: oculorum inflammationibus, mammis tumentibus à partu, ægilopijs incipientibus ignibusque sacris auxiliantur. Odor somnum gignit.

a Cat. addit. λιπαρὲ. i. pinguis. b Meum, & Cat. ἔνικμα. i. humectum.

Baccharis consideratio.

DVm eam de Bacchari sententiam, quam superioribus annis lingua Italica expressèram, nunc demum his nostris Latinis commentarijs repetitam, excudendam tradidissem, confessus ingenuè me nusquam hactenus ueram Baccharim reperisse, aut ab alijs repertam uidisse; accidit interea temporis, ut eam ad me Romæ miserit Andreas Lacuna Secobiensis, medicus hac nostra ætate clarissimus. Cuius literas hîc referre libet, quòd eæ sint, quæ mihi maximum faciant argumentum humanitatis & beneuolentiæ suæ, atque etiam rei fidem addant. Literæ autem eius sunt ita ad me scriptæ. Etsi nos eidem, cui tu, negotio illustrandi, locupletandiq; Dioscoridem nauemus assiduam operam, ob idq; nobis ex usu hanc ad rem extorquere facultates alienas potius, quàm dissipare nostras; uolumus tamen tibi & amico, & de materia medica quàm optimè merito communicare ueram Dioscoridis Baccharim, quam haud ita pridem in hisce Romanis agris reperimus, quò posis illam ad uiuam formam expressam, in usum humanæ salutis inserere tuis luculentissimis commentarijs, quos iam (ut fama est) primùm Latinè scriptos edere instituis. Eam itaque chartæ alligatam ad te mitto, adeò per omnia respondentem descriptioni Dioscoridis, ut in ipsa nulla nota possit desiderari. Quippe folia eius sunt aspera, media uiolæ & uerbasci magnitudine: caulis angulosus, cubiti altitudinẽ petens, aliquantulum asper: radices nigro ueratro similes, quæ odore, & sapore imitantur exquisitissimũ cinnamomum. Porrò flores, quos per inclẽmentiam tẽporis nunc mittere ad te non licet, in nonnullis locis purpurei, in alijs lutei uisuntur: ita ut huius stirpis esse duæ species uideantur, uel si meminerit unius tantùm Dioscorides. Postremò huius plantæ uires, & facultates sint omnino eædem, quas suæ Bacchari diuus tribuit Dioscorides. Hîc amicus literis suis finem imposuit. Sed certè illud mihi permirum accessit, quod eadem die, & ferè hora, qua Baccharim Roma accepi, eandem Arimino ad me misit Iulius Moderatus diligentissimus pharmacopola, herbarumq; studiosus: id quod apertè testatur hortus eius apud herbarios Italiæ non uulgaris, ut qui sit uarijs ac nobilibus plantis refertus. Hanc sanè comperi nullis prorsus reclamantibus notis, Dioscoridis Baccharim repræsentare. Nam præterquàm quòd constaret, ut illa, folijs asperis, magnitudinem inter uiolam & uerbascum referentibus: caule anguloso, cubitali altitudine, aliquantulum aspero; habebat etiam in caule sua adnata folia, non coliculos. Hinc obiter suspicor legendum esse παραυλλάδας, nõ παραυάδας, ut uulgati Græci codices habent: quandoquidem illi lectioni adstipulatur etiam Oribasij manu scriptus codex. Præterea flores, quibus illa carebat, huic in purpura candicabant, odorati. Eius denique radices erant ueratro nigro similes & odore cinnamomo proximæ. Huius igitur plantæ delineatione, quæ adamussim historiæ Dioscoridis respondet, ut eius quoque effigies, quam pictam damus, affabrè demonstrat, facilè adducor, ut affirmare non dubitem, hanc esse ueram, & legitimam Baccharim. Cæterùm Leoniceus, & Brasaulus ipsum secutus, eam plantam magno errore putarunt Baccharim esse, quam quidam Sclaream, nonnulli uerò Matrisaluiam appellant. Sed cùm huius radices non sint ueratro nigro similes, neque minimum quidem odore cinnamomum imitentur, planè eorum sententia improbanda uidetur: præsertim quòd ueram Baccharim eam esse censeamus, de qua superius disseruimus. Sed non desunt recentiores, qui contendunt Baccharim Dioscoridi accreuisse, caputq; hoc adulterinum esse, ut noui aliquid afferre uideantur. Siquidem inter hos Anguillarius non paucis contendit argumentis, Baccharis caput haud esse Dioscoridis legitimum, sed ea omnia quæ de Baccharis in eo authore scripta sunt, ex capite de Asaro esse deprompta. Quod ut in primis probare uidetur, Baccharem, inquit,

And. Lacunæ literæ.

Leoniceni, & quorũdam opinio reprobata.

BACCHARIS.

inquit, Græcùm non eſſe nomen, ſed latinum, cùm nemo extet inter Græcos Autores, qui uel ante Dioſcoridem, uel eius tempore uel paulo poſt claruerunt, qui Baccharis uſquam meminerit, ut uidere eſt apud Galenum, & Aetium. Nec his deinde obſtare inquit, quòd Athenæus inter unguenta Baccharis mentionem fecerit, quippe quod illi Baccharis unguentum deſignet, non plantam. ſed quàm magno ducatur errore Anguillarius, quàmq; diligenter legerit autores, aut rectè eorum ſcripta intellexerit, illę iam audiet. Siquidem non deſunt Græci Autores, ipſiq; antiquiſſimi, qui ante Dioſcoridem Baccharis meminere. Plinius enim teſtis eſt libro XXI. ca. VI. de Baccharis ſcripſiſſe Ariſtophanem priſcæ Comediæ autorem, ob idq; falsò quibuſdam Baccharim Barbaricam appellari, quòd à Græcis ſibi nomen inuenerit. Deinde negligenter ſatis Anguillarium legiſſe Athenæum, ex hoc clariſſimè patet, quòd is non ſolùm Baccharis unguenti, ſed Baccharis quoq; plantæ uel eius radicis meminerit his uerbis. Eſt unguentum quod Baccharis à comicis nominatur. Ac nonnunquam Baccharis non eſt unguentum, Aeſchylus. n. in Amymone ſeparatè, & diſtinctè. Ego, inquit, Bacchares tuas, & unguenta: & Sy-

monides unguentis unctus sum, ac Bacchari. Aristophanes in Cerealia celebrantibus, O Iuppiter (inquit) uenerande, quo pacto nepharium scrinium continuo lotum, unguenti ac Baccharis odorem emisit? Quibus palam est, non solùm eo unguento ad odoramenta usos esse antiquos Græcos, sed etiam ipsa quoque Baccare, & eius radicibus. Sed concedamus Anguillario nusquam de Baccari herba locutum esse Athenæum, ne tam cito erubescat. Vnde tandem dicet denominatum unguentum illud? An negabit à Baccare, cuius radices exceperat? Neget uel affirmet, comprehensus est. Etenim ubi negârit, Plinius eius retundet arrogantiam, quippe qui Aristophanis testimonio scribit ex Baccaris radicibus unguenta fieri solita apud antiquos. Si uero affirmârit, iam suam ipsius fassus fuerit ignorantiam. Baccaris unguentum à Baccare antiquis denominari testatur Fauorinus his uerbis. Βάκκαρις μύρου εἶδος ἀπὸ Βοττιαίης δμώνομον ἔστι δὲ καὶ ξηρὸν διάπασμα τὸ ἀπὸ τῆς ῥίζης. Quibus non modò palam est Baccarim antiquis unguentum designare, sed etiam pulueremex Baccharis radicibus paratum corpori inspergendum, de quo apud Athenæum scripsere Aeschylus, Symonides & Aristophanes: usa est enim antiquitas Diapasmatibus, ideſt, pulueribus siccis asperginibus, non solùm ad odoramenta, sed etiam corporibus foouendis, siccandis, laxandis, adstringendis, molliendis, ac durandis uarijs è plantis paratis pro utentium ratione. Præterea ad ea, quæ dicit, ut autorum testimonia effugiat, quæ illi mentem interturbant, quòd in Oribasij & Pauli libris Baccaris caput sit additum à quibusdam, eo argumento, quòd Paulus tantùm scribat de ijs simplicibus medicamentis, de quibus scribit Galenus, qui nusquam de Baccare meminit: & idem fecerit Oribasius: illi respondendum est, quòd negligenter satis legerit de plantis apud Paulum. Quippe quòd is non solùm ex Galeno, sed ex Dioscoride transcribat. Agalloci enim Narcaphthi, Cancami, Fraxini, Othonnæ, Acanthij, Botrys, Geranij, Aethiopidis, Epypactidis, Apios, Alypi, Cynocrambe, Heliotropij, & aliorum quorundam non meminit usquam Galenus, quorum tamen omnium ex Dioscoride meminit Paulus, quemadmodum & Baccharis: quo fit ut infirmum admodum sit Anguillarij argumentũ tam de Paulo quàm de Oribasio: qui plantarũ historias non ex Gal. sed ex Dioscoride transcribant. Adhæc quantum ualeat in censendis Asaro & Baccare Anguillarij iudicium coniyciet facilè quispiam, qui eius annotauerit uerba, dum ultimo loco, ut probet Baccaris caput ab Asaro esse resciſſum, dicit, id facilè deprehendi posse, ubi quispiam Baccaris & Asari caput simul contulerit. Sed faciamus periculum. Asarum folio est hederæ minore, læuioreque: Baccaris uero inter Violam & Verbascum medio, & tactu aspero. Flores Asaro sunt Cytini aut Hyoscyami figura, ac purpurei: Baccari in purpura albicantes. Cauliculos habet Asarum plures, asperos, ac lentos, quibus singulis folia appensa sunt: Baccaris uerò unum tantùm caulem edit, cubitalem, angulosum, aliquantulum asperum, non sine adnatis multis. Item radices Asaro insunt geniculatæ, tenues, obliquæ, gramini non dissimiles, longè tamen graciliores odoratæ, & ut Plinius inquit, & experientia comprobat, Nardum redolentes: Baccari autem radices insunt nigro Veratro similes, quibus odor ineſt gratissimus, Cinnamomo proximus. Postremò Asarum in umbrosis montibus prouenit: Baccaris in asperis & siccis. Quibus palam est nil minus hasce plantas sibi repugnare, quàm sibi ipsi repugnet Anguillarius, dum illud Crateuæ fragmentum in medium affert, quo probare contendit Baccharis caput in Dioscoride ex Asari capite esse resciſſum. Siquidem cùm in eo legatur, Βοτανὴ ἐνώδης, σεφανωματικὴ, κεωλία γωνιωτὰ ἔχουσα φύλλα δασέα οὗτοι δὲ πορφυρᾶ, ἐνώδης ῥίζα. ὁμοία τῇ τοῦ ἑλλεβόρου, ἐοικοῦσα τῇ ὀσμῇ κινναμώμῳ: ideſt: Herba odorata, cauliculi geniculis intercepti, flores autem purpurei, odorata radix, similis radici Ellebori nigri, odore Cinnamomo accedens. Tyresia cæcior fuerit, qui non uiderit fragmentum esse Baccaris, non Asari, ut sibi persuadet Anguillarius. Quippe quòd Asarum Plinij testimonio, ita uocatum est, quòd in coronis non ueniat, quodque eius cauliculi geniculati non sint, sed tantùm radices, quæ graminis sunt non Ellebori, nec Cinnamomi odore refertæ sed Nardi, & ideo Nardum rusticum nonnullis appellatum; quòdque non in siccis & asperis nascatur locis, sed in umbrosis ac opacis montibus. Hæc si diligentius perpendiſſet Anguillarius, non ita fortaſſe inconsideratè contra sui ipsius sententiam fragmentum illud Crateuæ attuliſſet in medium, ut potius fortaſſe uideretur tam preciosa habere fragmenta, quàm quòd curæ illi fuerit, solidè de Medica materia differere. Probatur præterea, Baccaris caput Asari non esse membrum, non solùm ex Oribasio, qui perquàm fideliter ex Dioscoride transcribit, sed etiam ex Serapione. Siquidem ij in Asaro ne uerbum quidem habent, quod in Baccaris capite reperiri posſit, sed id tantũ, quod paſsim legitur, in Ruellij ac Cornarij Dioscoride, qui cùm hæc animaduertiſſent, quæ in Asari capite adulterina inuenerunt, non sine ratione amputarunt. Quibus patet non modò Asari caput integrum haberi, sed quòd hæc uerba πόα ἐνώδης σεφανωματικὴ Dioscoridi sint adulterina, quemadmodum alia quamplura, quæ in capitum fere omnium principio olim habebantur. Postremò dicimus eandem plantam esse Baccarem apud Græcos, quam apud Latinos. Nam si quiſpiam conferat uires, quas fragmentum Crateuæ illud, & ipse Dioscorides Baccari tribuerunt, cum ijs quarum de sua Baccari meminit Plinius, is sanè illico deprehendet, quàm apertè cæcutiat Anguillarius. Baccarem similem Combreto idem reddidit Plinius, ubi inquit, Simillimum ei Combretum appellatum foliorum exilitate usque in fila attenuata, & procerius quàm Baccar. Quæ uerba haud rectè intellexerunt, qui pro Combreto quandam ostendunt plantam, foliis stamineis, ueluti filamenta quædam duûm, triumue spithamæorum longitudine protensa. Siquidem Plinij uerba eiusmodi foliorum faciem haudquaquam describunt, sed quòd sua substantia Combreti folia adeo sint exilia, id est tenuia, ut texturæ filamenta omnino appareant. Nam exilia plenis opponit Plinius in Epistolis, & Cicero secundo de diuinatione: quo fit ut nil aliud in ea comparatione sibi uelit Plinius, quàm quòd Baccaris folia sint Combreto solidiora, pleniora ac robustiora: illa uerò, ut diximus, non quidem in stamineis filis protensa, sed Baccaris modo lata: quamuis adeò tenuia ut omnis ferè earum appareat textura.

Πήγανον. RVTA. CAP. XLV.

Conclusa non legit Orib.

RVta montana, [syluestrisque, satiua,] & hortensi acrior est, & in cibis damnata: satiua uerò, quæ sub ficu arbore enascitur, magis in cibos admittitur. Vtraque urit, calfacit, exulcerat, urinam ciet, menstrua pellit, †[aluum sistit] potu, cibóue. Lethalium medicamentorum antidotum est, si semen ex uino acetabuli mensura ebibatur. Folia per se præsumpta, aut cum nucibus iuglandibus, aridisque ficis,

† Orib. non habet.

RVTA.

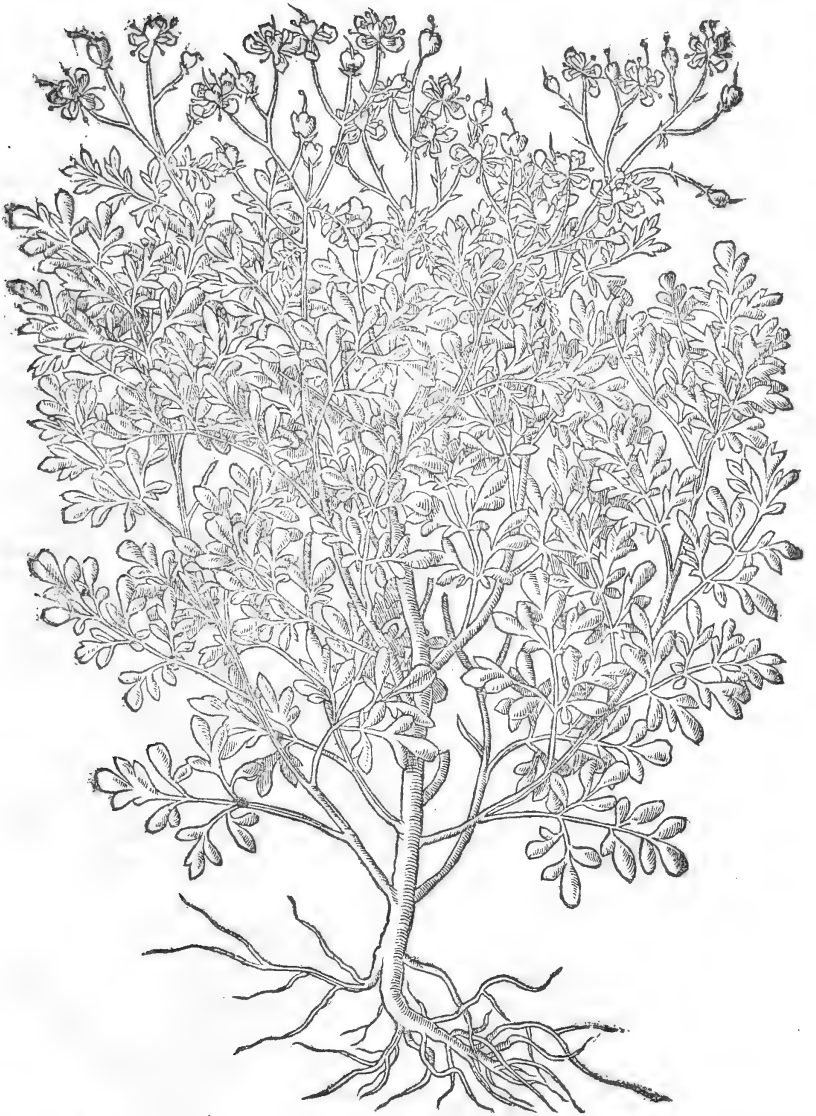

ficis, inefficaces uenenorum uires reddunt: contra ſerpentes ſimili modo ſumere conuenit. Genituram cibo, potúue extinguit: cum anetho ſicco decocta, tormina ſedat. Facit ad pectoris, laterumque dolores, difficultatem ſpirandi, tuſſes, pulmonis inflammationem, coxendicum, articulorumque cruciatus, & horrores febrim circuitu repetentes, pota, ut antè dictum eſt. Item ad inflationes coli, uuluæ, rectíque inteſtini cum oleo decocta, & infuſa. † [Fœminas uuluæ ſtrangulatu liberat, ſi à genitali ſedétenus cum melle ſubijciatur.] Feruefacta ex oleo, & pota, uentris tineas excutit: articularijs doloribus ex melle, aquæ inter cutem cum ficis illinitur: eiſdem in potu auxiliatur, decocta in uino ad dimidias partes, & oblita. Cruda, conditaque cibo, uiſus aciem excitat: dolores oculorum illita cum polenta lenit: doloribus capitis cum roſaceo, & aceto illita, auxiliatur: profluentem naribus ſanguinem ſiſtit trita, & indita. Teſtium inflammationibus cum laureis foliis impoſita, & eruptionibus papularum

† Orib. non legit.

cum [a] myrto, & cerato prodeſt: cum pipere autem, uino, & nitro affricta: albæ uitiligini medetur: cum eiſdem illita formicationes tollit, & uerrucas, quæ thymi florem repræſentant. contra impetigines cũ alumine, & melle utiliſſimè imponitur. Succus in mali punici calyce calfactus, aurium dolori efficaciter infunditur. Idem oculis, qui hebetudinem ſenſere, cum fœniculi ſucco, ac melle inunctus, opitulatur. Ignem ſacrum, ulcera quæ ſerpunt, aut in capite manant, cum aceto, roſaceo, & ceruſſa illitus perſanat. manſa alliorum, ceparumque acrimoniam domat. Montana ſi copiotius eſtur, interficit. Dũ florem promit, & ad murias colligitur, cutem inflat, & rubore quodam inficit, cum pruritu ac uehementi inflammatione. oportet itaque eam unctis antea manibus, & facie colligere. Tradunt ſuccum gallinaceis pullis inſparſum, feles arcere. Adijciunt eam, quæ in Macedonia circa Haliacmon amnem prodeat, comedentes interimere. Montoſus autem is locus, [b] uiperis ſcatet. Semen eius potum contra inteſtina uitia efficax eſt. In antidota commodè addditur. Contra incontinentiam urinæ toſtum ſemen ſeptenis diebus potui datur. Radix huius montanum moly uocatur. Sylueſtris ruta ſatiuæ ſimilis eſt. Prodeſt comitialibus, & coxendicum doloribus: menſtrua mouet, partus enecat. Acrior eſt uiribus, quàm hortenſis, & ualidior. Sylueſtris, utpote noxia, cibis abdicatur.

a Meum. σὺν μυρσίνῃ κηρωτῇ. i. cum Myrteo cerato.

b Oribaſius. ὄφεσι πλείοσιν. i. pluribus ſerpentibus.

10

Rvta utraque planta eſt uulgaris notitiæ, tam ſatiua inquam, quàm ſylueſtris. Non tamen uelim de illa ſylueſtri intelligas, de qua capite proximo diſſerendũ eſt, ſed de ea tantùm, cuius meminit Dioſcorides in præſenti capite, quàmq; in eius calce ſatiuæ ſimilem facit: ſiquidem hæc ab illa plurimum differt. Naſcitur hæc ſylueſtris Ruta in Goritienſi agro copioſiſſima, adeò ut qui circumſtant montes, ea ubique ſcateant; præſertimq; Saluatinus mons, qui eadem fermè ueſtitur. Facie hæc hortenſi perquàm ſimilis eſt, graciliori tamen folio, & guſtu acriori, amarioriq;. Id quod Monachorum in Meſuem ſcribentium (pace tamen eorum dixerim) ineptijs prorſus refragatur. quippe qui aſſerant nullam ferè eſſe differentiam inter hanc, & androſæmum, ſiue hypericum, ut quæ in alterius locum ſubſtitui poſſint. Qua in re manifeſtè deprehenditur magna eorum inſcitia: quandoquidem hîc (ut equidem arbitror) in triplici uerſantur errore. Primùm quòd exiſtimauerint, turpi nimirum lapſu, ſylueſtrem Rutam ab androſæmo, & hyperico non diſſidere. Deinde quòd putauerint hallucinati etiã, androſæmum, & hypericum unum & idem eſſe, cùm tamen Dioſcorides de his ſeorſum, tanquam de differentibus plantis tradiderit. Hoc tertius accedit error, & is quidem, mea ſententia, deteſtandus, quòd prodiderint, hanc ſylueſtris Rutæ hiſtoriam bis à Dioſcoride deſcriptam reperiri, magnamq; habere cum hyperico cognationem. Quod potius ſomniaſſe, quàm libero ſenſuum iudicio ſcripſiſſe uidentur Monachi, cùm non huius Rutæ caput ſit illud, in cuius fronte in quibuſdam codicibus, ijsq; non probatis, illa legantur, quæ doctiſſimorum teſtimonio hîc aſcititia, hyperici autem propria cenſentur; ſed quod proximè ſequitur, in quo alterius ſylueſtris Rutæ, quam alij Moly, alij HARMALAM, *alij uerò Beſaſan appellant, tractatur hiſtoria. Quare cauent pharmacopolæ, qui fortaſſe horum patrum ſcripta ſequuntur, ne unà cæcutientes ſæpe ducantur in uarios errorum labyrinthos. Ruta planta eſt perpetuò uirens, foliis craſſiuſculis, ſubpinguibus, pluribus ab uno pediculo exeuntibus, & ex anguſto exortus, in latum ſe diffundentibus, colore ſaturatè uiridi. Ramos mittit copioſos, ſurculoſoſq;, & flores in ſummitate luteos, Hyperici haud aſ ſimiles, è quibus capitula oriuntur, quadruplici apice diuiſa, in quibus puſillum continetur ſemen nigro colore. Radix illi lignoſa, multiplexq;, acris eſt, & amara, ſed acrior, & amarior Montana. Attenuat Ruta, incidit, digerit, reſoluit, pronocat, & flatus potenter pellit. Seritur Ruta (ut author eſt Plinius lib.* XIX. *cap.* VIII.) *ſauonio, & ab æquinoctio autumni. Odit hyemem, & humorem, ac ſimum. Apricis gaudet, & ſiccis, terraq; maximè lateritia: cinere uult nutriri, hîc & ſemini miſcetur, ut careat erucis. Sub ficu umbra libentius acquieſcit. cuius rei cauſam ſuis in problematis reddidit Ariſtoteles. Muſtela cum ſerpente dimicatura, in murium uenatu Rutam prius edendo ſe munit, gnara hanc contra uenena pollere. Vtuntur & ipſa hoc noſtro tempore ad cacodæmones depellendos, fortaſſe quòd contra faſcinationes eam commendauerit Ariſtotles in problematis. Planta Rutæ mirabilis magnitudinis uiſa eſt (Flauio Joſepho auctore) Macherunti, quod olim fuit munitiſſimum Iudææ oppidum. Is enim lib.* VII. *cap.* XXV. *de bello Iudaico ita ſcriptum reliquit. Erat autem in ipſa regia Ruta mirabilis magnitudinis: à nulla enim ſicu uel celſitudine, uel magnitudine uincebatur. Ferebant autem eam ex Herodis temporibus perſeueraſſe: manſiſſetq; ulterius profectò, ſed à Iudæis, qui locum ceperunt, exciſa eſt. Rutæ ſylueſtris, & ſatiuæ meminit Galenus lib.* VIII. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Ruta agreſtis ex quarto eſt ordine excalfacientium: domeſtica uerò ex tertio. Eſt autem non ſolùm guſtu acri; ſed & amaro. Ex quo etiam ſanè digerere, atque incidere craſſos, lentoſq; humores poteſt. Ob eandem uim & urinas mouet. Quin & tenuium eſt partium, flatuſque extinguit. Quare ad inflationes competit, ac ueneris appetitum cohibet: digeritq;, atque exiccat ſirenuè. Eſt enim eorum ex numero medicamentorum, quæ ualenter deficeant. Porrò quod ſuperius Moly, & Beſaſan nominari diximus, & ipſum utique fuerit ruta ſylueſtris.* Πήγανον *Græcis herbà eſt, quæ Latinis, pariter & Italis Ruta nominatur: Mauritanis, Sadeb, ſeu Sedab: Germanis, Raut, & Vuein raut: Hiſpanis, Arruda: Gallis, Rue: Boemis Ruta: Polonis Ruta.*

Monachorum hallucinatio.

Rutæ conſideratio.

Rutæ uires ex Gal.

Nomina

Πήγανον ἄγριον. RVTA SYLVESTRIS. CAP. XLVI.

VOcãt etiámnum ſylueſtrem Rutam, quod† in Cappadocia, & Galatia Aſiæ finitima moly dicitur. Frutex eſt, qui ab una radice multos emittit cauliculos: foliis mulcò, quàm alterius rutæ longioribus, tenerioribuſque, odore graui: flore candido: capitulis in cacumine paulò maioribus, quàm ſatiuæ rutæ, quæ tribus maximè partibus conſtant: in quibus triangulum ſemen, ſubrutum, guſtu [a] amarũ recluditur. cuius eſt uſus. Semen autumno matureſcit. quod cum melle, uino, croco, & fœniculi ſucco, ac gallinaceo felle, teritur contra retuſam oculorum aciem. Sunt qui eam harmalam uocent, Syri beſaſan: qui Cappadociam incolunt, moly, quoniam quandam cum moly ferunt ſimilitudinem: radice nigra, flore candido. In collibus, & læto ſolo prouenit.

† Orib. addit. γενομένην. i. naſcitur.

a Cat. addit. ἰσχυῶς. i. potenter.

Inueniuntur

INueniuntur ex Græcis codicibus Dioſcoridis, item ex Latinis illorum fidem ad unguem ſecutis, qui uel maximo librariorum lapſu, uel potius eorum temeritate, qui nimis ſcioli uideri uolunt, plura de hac altera ſylueſtri Ruta in capitis fronte ſcripta oſtendunt, quæ doctiſſimorum quorunque conſenſu adiectitia ſunt, & hyperico legitimè debentur. Hac depraua ta, imò addititia lectione decepti quidam rerum, literarumq; parum gnari, turpiter aberrarunt, certò credentes ſylueſtrem hanc Rutam ab hyperico nihil differre. Quorum error ſimul deprehenſus eſt, atque Dioſcoridis lectio reſtituta à peritiſſimis uiris, qui rei diſcrimen exactiſſimè nouerunt, & uetuſtiſſima Græca exemplaria conſulucrunt, in quibus nihil tale offenderunt. quemadmodum neque id ſeſe offert lectitandum in Oribaſij codice manu ſcripto, herbarum deſcriptiones Dioſcoridi acceptas referente. Quo fit, ut nullus amplius ſuperſit ambigendi locus, quin ea aſcititia ſint, & ex hyperico, cuius propria ſunt, hîc perperàm repetita. Sed hæc iam miſſa faciamus, & conſtituamus duplicem eſſe ſylueſtris Rutæ ſpeciem: unam domeſticæ ſimilem, de qua diximus in præcedenti capite: alteram uerò, de qua nunc agimus, quam quidam Harmalam

Rutæ ſylueſtris alterius conſid.

RVTA SYLVESTRIS.

RVTA SYLVESTRIS ARMOLA.

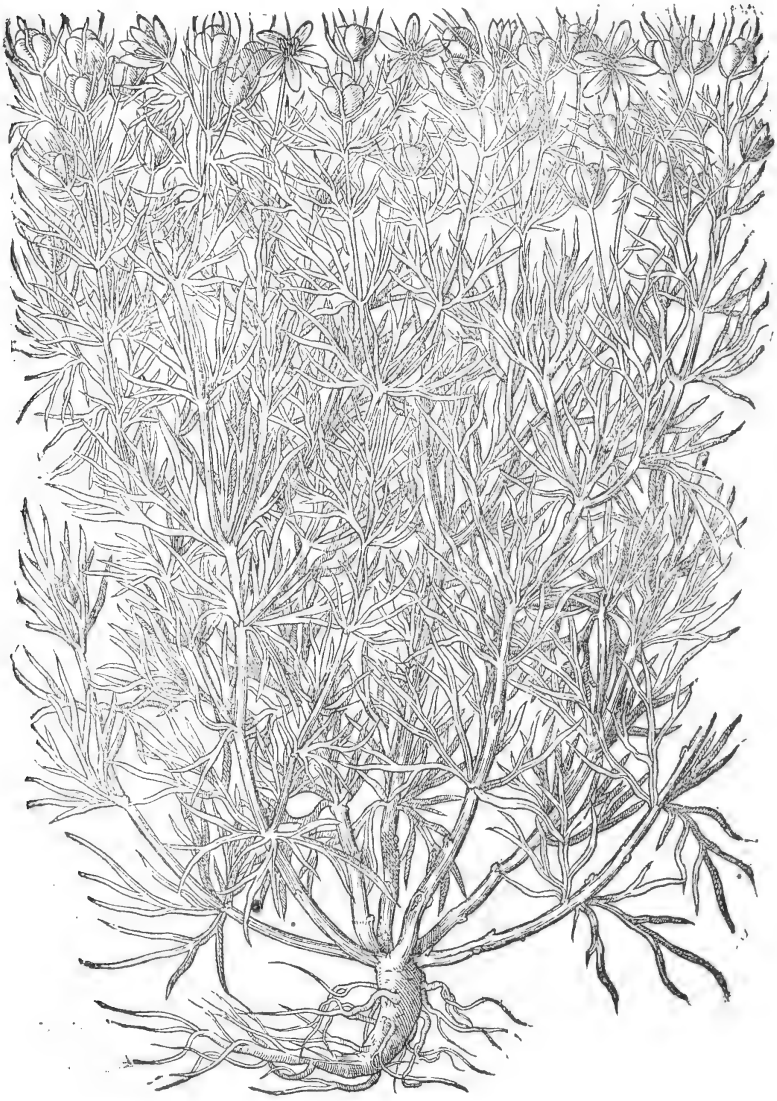

uocant. Hanc(ut ingenuè fatear) in Italia ſponte natam non uidi. Verùm eius imaginem, quam hîc appingi curauimus, miſit ad me Conſtantinopoli Gulielmus Quacelbenus Cæſaris Ferdinandi Oratoris medicus. Eſt itaque ARMOLA frutex, qui ab radice plures emittit caules, foliis multò quàm alterius Rutæ longioribus, tenuioribuſque, odore grauis, floribus candidis, è quibus capitula in caulium ſummitate oriuntur ſatiuæ rutæ maiora, tenuibus quibuſdam foliolis, & acutis cricunque ſtipata, in quibus triangulum occluditur ſemen, ſubruſo colore, & amaro guſtu, cuius eſt uſus. Aphri corrupta à Græcis appellatione Harmel pro Harmala dicunt. Verùm enimuero grauiſſimo errore ducuntur ſeplaſiarij, qui Luminis apothecariorum ſcripta ſecuti, huius Rutæ, ſiue Harmel loco, fœtidis, & aggregatiuis dictis catapotijs, alijſq; compoſitis medicamentis cicutæ ſemen admiſcent. Quod non ſolùm ſuis tum qualitatibus, tum facultatibus Harmalæ omnino repugnat; ſed etiam uenenum lethale exiſtit. Errandi cauſam præbuit Quiricus Auguſtus Tortonenſis: quandoquidem is, ubi in confitiendis fœtidis catapotijs, quid ſit Harmel explanare contendit, ait Syluatici Pandectarum auctoris teſtimonio, quòd quotieſcunque

Seplaſiariorũ grauis error.

GALEGA, SIVE RVTA CAPRARIA.

cunque reperitur Harmel cum aſpiratione nil aliud apud Arabes deſignat, quàm ſemen cicutæ: ſine uero afflatu, Rutæ ſylueſtris ſemen. Quod euidens, ac execrandum eſt mendacium: ſiquidem Harmel tam afflatum, quàm nudè ſcriptum Mauritanis perpetuò agreſtem Rutam ſignificat, ut Serapionis, & Auicennæ auctoritate facilè probari poteſt ſuis in libris, in quibus ſimplicium hiſtorias, & facultates poſteritatis memoriæ prodiderunt. Nam quæ illi de Harmel ſcripſerunt, Dioſcoridi, & Galeno Rutam hanc deſcribentibus prorſus adſtipulantur. Cæterùm Auicenna ipſius Harmel etiam meminit lib. quarto ſui Canonis, ubi uiperarum morſus curationem tradens, ſic inquit. Ruta ſylueſtris (& non eſt alharmel, ſecundum quòd exiſtimauerunt quidam, imò eſt ſpecies rutæ ipſius) confert morſibus uiperarum. hæc ille. Sed ne fortè quis Auicennam non rectè intelligens, in his uerbis decipiatur, ut ſuis in Parodoxis Fuchſium, uirum alioqui expertiſſimum, in Auicennam acriter agentem, deceptum fuiſſe deprehendimus, ut qui illum, ut puto, minus intellexerit, ſciendum profectò eſt (quemadmodum etiam antea aliquoties retulimus, & nunc, quoniam ad rem facit, idipſum repetere non alienum erit) quòd non

Fuchſij lapſus, & Auicennæ defenſio.

eiusdem utique generis eſt ſylueſtris Ruta, de qua unà cum domeſtica ſuperius tradidit Dioſcorides, & hæc, quam Græcorum quidam Harmalam, Mauritani uerò Harmel, ſiue Alharmel appellant. Ex hac omnibus pèrſpicua Rutæ ſylueſtris diſtinctione, quantum equidem reor, liquidò patebit, Auicennam Rutæ ſylueſtris (& non eſt alharmel, ſecundum quòd exiſtimauerunt quidam, imò eſt ſpecies rutæ ipſius) confert morſibus uiperarum, ijs uerbis declarat ſe illam hîc ſylueſtrem Rutam intelligere, quæ domeſticam æmulatur: non autem illam, de qua hoc loco diſſerit Dioſcorides, quamq; ſuæ Arabicæ familiæ auctores Harmel, ſiue Alharmel uocant. Eius tamen loco citato, paulò antè meminerat, ſic inquiens. Et alharmel eſt de medicinis liberantibus. Vbi per Alharmel eam ſanè Rutam ſylueſtrem intelligit, de qua præſens ſermo eſt. ob cuius differentiam, poſtea alterius Rutæ ſylueſtris mentionem faciens, ſubiungit illa uerba, quæ iam bis citauimus. Vt hinc palàm faceret, ſe non modò de alio ſylueſtris Rutæ genere intellexiſſe; ſed etiam occurriſſe, ne quis, ſi ſine diſtinctione locutus eſſet, ſe ideo fruſtrà repetiſſe calumnietur. Porrò non deſunt qui ſuſtinere contendant, Harmel eſſe Cicutam, Auerroem in medium adducentes, quem lib. v. ſuarum collectanearum ita ſcriptum reliquiſſe uolunt. Harmel, id eſt Cicuta, calida eſt, & ſicca in tertio gradu, incidit craſſos humores, & prouocat urinam, & menſes, & ualet dolori ſcapularum, & purgat phlegma. Hac iſti nituntur auctoritate. Quibus ita facilè reſponderi poteſt, quòd cùm Cicutæ hoc loco eas Auerroes tribuat facultates, quas etiã Harmalæ, nomine tamen Moly, reddidit Galenus, manifeſtè deprehenditur Auerroris codex librariorum incuria fuiſſe depraua tus. Neque difficilis lapſus fuit, quòd ij uocum ſimilitudine decepti Cicutam pro Ruta legerint, ac ſcripſerint. Adde etiam illud (hoc enim medicorum neminem latet) quòd tantum abeſt, ut Cicuta tertium caliditatis gradum obtineat, cui illam aſſignat deprauata Auerrois lectio, ut ne primum quidem attingat, cum Dioſcoridis, & Galeni teſtimonio, in quarto frigiditatis ordine collocetur: ob idq; eam lethale uenenum eſſe affirment. Quapropter quàm peſſimè agatur ab ijs, qui Cicutæ formidandum ſemen ijs compoſitis medicamentis addunt, quorum uſus eſt ad deijciendos, incidendos, extenuandosq; lentos humores, ij diiudicent, qui ueritatis ſtudio dediti huiuſmodi cauillationes, quæ ſæpè hominibus perniciem pariunt, tolerare non poſſunt: Rutæ huiuſce ſemen datur ad purgandum bilem atram magno auxilio. paraturq; potandum hoc modo. Conijciuntur in mortarium ſeminis grana XV. prius clariſſima aqua ablutis, & deinde ligneo piſtillo teruntur, affundum turq; aquæ fontanæ unciæ quatuor, eodemque piſtillo aliquantiſper miſcentur. Demum linteolo percolatur ercmor. cui adduntur mellis optimi unciæ tres, & olei Seſamini, aut amygdalini unciæ duæ. & id omne propinatur Melancholicis. Facit enim copioſas uomitiones. Nec eſt hoc medicamento aliud ualentius ad Comitiales. Scribunt Arabes huius Rutæ ſemine inebriari homines, adeo ut ſubinde diutius dormiant. Id quod maximè confert in eo Melancholiæ genere, quod ij heros appellant. Rutam hanc ſylueſtrem appellat Galenus Moly, libro. VII. ſimplicium medicamentorum, ubi de ea diſſerit his uerbis. Moly, hoc quidam uocant peganon agrion, hoc eſt, Rutam ſylueſtrem, nonnulli harmolam. Syri beſaſan, ſicut Cappadoces moly, quia radicem habeat nigram, & florem lacteum. Vis eius tenuium eſt partium, & calida tertio abſceſſu: unde craſſos humores ſecat, ac digerit, & urinam mouet. Hæc Galenus de altero Rutæ ſylueſtris genere. Cui conſtat & primum ſylueſtris Rutæ genus perpulchrè reſpondere. Ex quo crediderim, quòd ſine ullo errore ſeplaſiarij alteram alterius loco ſubijcere poſſint, quoties Arabum harmel in ſuis compoſitis medicamentis admiſcendum reperiunt. Eſt & alia Rutæ ſpecies, quæ recentioribus quibuſdam CAPRARIA *cognominatur, quibuſdam uerò Galega dicitur, noſtrates eam uulgò appellant Lauaneſe. Paſſim hæc in ſcrobium aggeribus, humentibuſq; locis prouenit caule ſeſquicubitali, & aliquando maiore, ramoſa, in quo folia utrinque emergunt ab uno pediculo dena aut undena, oblonga, ac pinguia. Flores in ſummitate profert ex candido purpuraſcentes, è quibus ſiliquæ oriuntur, ſemen continentes. Vis illi maxima contra peſtilentiam, nanque plurimos huiuſce plantæ uſu præſeruatos ſcimus. Quidam ad hoc quotidie crudam in acetarijs uorant, alij olerum modo coctam ex carnium iure ſumunt, non nulli ſuccum extrahunt, & ex uino hauriunt. Quin etiam ualet non ſolùm aduerſus lethalia medicamenta; uerùm etiam contra ferarum omnium, quæ dentibus, aut aculeo uenenum emittunt, tum morſus, tum ictus: in quem uſum herbam uel eius ſuccum bibendum præbent, ac etiam emplaſtri modo uulneratis partibus imponunt. Laudant aliqui ſuccum ſeſquiunciæ pondere hauſtum pueris comitiali morbo uexatis. Epotus recentis herbæ ſuccus datur utiliter cochlearis menſura ad necandos inteſtinorum uermes. Idem præſtat herba ipſa in patella calefacta ex oleo amygdalarum amararum, aut è lini ſemine, uentri adalligata. Eiuſdem ſuccus datur in principio peſtilentia affectis, aut eius decoctum ex aceto factum addita Theriaca & Armenio bolo. Verùm ſubinde ſudare affectum oportet. Idem præſtat ad peſtilentes febres, in quibus exanthemata, ſiue maculæ quas peſtechias uacant, emerſerint, & præſertim epoto herbæ decoctio ex aqua unà cum Tormentillæ radice, Cardui benedicti foliis, & Armenio bolo. Quas quidem facultates illi ineſſe cenſeo, ſua ipſius ſpeciali dote. Cæterùm apertiſſimè falluntur, qui putant Rutam hanc capraviam dictam Polemoniam eſſe, ut latius libro quarto ſuo loco dicemus. Quæ planta πήγανον ἄγριον Græcè, Ruta ſylueſtris Latinè dicitur: Arabicè, Harmel: Italicè, Ruta ſaluatica.*

Quorundam error, & locus Auerrois reſti tutus.

Rutę ſylueſtris alterius uires ex Gal.

Rutę caprarię mentio, & uires.

Nomina.

Μῶλυ. MOLY. CAP. XLVII.

MOly folia habet graminis, latiora, humi ſparſa: florem albæ uiolæ ſimilem, ſed minorem, magnitudine uiolæ purpureæ æmulum, lactei coloris: caulem candidum, quaternûm cubitorum: in cuius cacumine ineſt aliquid, quod allij ſpeciem referat. Radix parua, bulboſa. quæ mirum in modum ualet ad uuluæ apertiones, ſi trita cum irino unguento, in peſſo ſubijciatur.

Moly hiſt. ex Theoph. & Plinio.

MOly, ut ſcriptum reliquit Theophraſtus libro IX. cap. XV. de plantarum hiſtoria, apud Pheneum exit, atque apud Cyllenam eſſe (quemadmodum Homerus dixit) affirmant: radice rotunda, non abſimili cepæ, folio ſcillæ. Vſum eius contra ueneficia ſumma: non tamen effodi difficulter, ut ait Homerus. Moly quoque meminit Plinius lib. XXV. ca. IIII.

ita ſcribens. Laudatiſſima herbarum eſt, Homero teſte, quam uocari à dijs putant Moly. Aſt inuentionem eius Mercurio aſſignat, contraq; ſumma ueneficia demonſtrat. Naſci eam hodie circa Pheneum, & in Cillene Arcadiæ tradunt, ſpecie illa Homerica, radice rotunda, nigraq;, magnitudine cepæ, folio ſcillæ: effodi autem difficulter. Græci authores folium eius luteum pinxere, cùm Homerus candidum ſcripſerit. Inueni è peritis herbarum medicis, qui & in Italia naſci eam dicerent, afferriq; Campania mihi aliquot diebus effoſſam inter difficultates ſaxeas, radicis triginta pedes longæ, ac ne ſic quidem ſolidæ, ſed abruptæ. hæc Plinius. Ex cuius ſanè uerbis facilè cognoſci poteſt, Moly ab eo ſecundo loco redditum, quod in Campania effoſſum, & ſibi allatum ſcribit, ab illo plurimùm diſſidere, quod Homerus, & Dioſcorides notis non planè conſentientibus repræſentarunt. Moly cui Dioſcoridis delincatio reſpondeat, hactenus in Italia reperire non potui, neque ab alijs inibi repertum, aut aliunde aductum ſcio; & ſi non deſint qui Moly genuinum ſe habere iactitent. Sunt etiam mihi plantæ, quæ pro Moly ad me miſſæ ſunt ab amicis, ſed nullam mihi hactenus probandam duxi. Cæterùm herbam Moly Dioſcoridi appellatam, eandem nimirum eſſe putauerim cum illa, quæ Galeno lib. VII. ſimpl. medic. Myle nocatur, cùm inquit. Myles radix paruo bulbo ſimilis eſt, facultatis contrahentis. nam cum farina ærina, (hoc eſt lolij) appoſita apertam uluam ſanare ſcribit Dioſcorides. His uerbis Galenus non ſolùm quidem Mylen ſuam Dioſcoridis Moly acceptam refert; ſed etiam nos commonet mendi cuiuſdam, quod hucuſque latuit in codicibus Græcis Dioſcoridis. Quippe quòd ubi in huius capitis calce legitur μετὰ ἰρίνου μύλου, quod eſt, cum irino unguento, Galeni teſtimonio, legendum ſit μετὰ αἰρίνου ἀλφίτου, id eſt, cum farina lolacea. Et certè in id uitium facilè librarij quadam ſcripturarum uicinitate labi potuerunt. Sed addamus rationem, qua uulgaris lectio depraua ta manifeſtè deprehendetur. Nam ſi unguentum irinum efficaciter aperit, non uideo quid Moly radix cum eo præſtare poſſit πρὸς ὑστέρας ἀνασεμώσεις, hoc eſt, ad uluæ apertiones. Sic enim ex Græco rectius reddendum puto, quàm ad aperiendas uuluas, ut uerterunt Marcellus & Ruellius. qui tamen ſecus facere non poterant, ſi unguenti irini rationem habere uolebant. Id μῶλυ Græci dicunt, quod Latini item Moly.

Moly uires ex Galeno.

Dioſcoridis locus caſtigatus.

Nomina.

Παναξες ἡράκλειον. PANACES HERACLEVM. CAP. XLVIII.

PAnaces nonnullis Heracleum dicitur: ex quo opopanax colligi ſolet. Plurimum in Bœotia, & in [a] Phocide Arcadiæ naſcitur: ibiq́ue compendij, & quæſtus, qui ex eo liquore factitatur, gratia, ſtudioſè colitur. Folijs eſt aſperis, in terra iacentibus, herbacei coloris, multùm ad ſiculnea accedentibus, in ambitu quinquepartitò diuiſis: caule, ut ferulæ, altiſſimo, qui lanugine quadam [b] incaneſcit, folijs etiam minutioribus obſitus: muſcarijs, ceu anethi, in cacumine: flore luteo, & ſemine odorato, feruenteq́ue. Radices habet multas ab origine una, candidas, grauеolentes, craſſi corticis, & ſubamari guſtus. Naſcitur in Cyrene Libyæ, & Macedonia. Excipitur ſuccus inciſa radice, recenti caulium pullulatu. Ea candidum ſuccum emittit, qui ſiccatus in ſumma cute croceum colorem contrahit. Effluentem autem ſuccum excipiunt, folijs excauato ſolo ſtratis, quæ ſiccata tolluntur. Simili modo caule meſſibus inciſo, profluentem ſuccum eximunt. Meliores ex radicibus, albæ, rigentes, diſtentæq́ue, ſiccæ, quæ cariem non ſentiant, aromaticæ, feruentes guſtu. Fructus ex media ferula cibo idoneus eſt: ſed ex agnatis ſtolonibus, ab uſu cibario abhorret. Maximè in hoc ſucci genere probatur [c], quàm amariſſimus, internè albus, aut ſubfuluus, foris ad croci colorem inclinans, læuis, pinguis, friabilis, tener, ſtatim in aqua eliqueſcens, graui odore. Niger improbatur, ac mollis. Adulteratur ammoniaco, aut cera. Sed ſynceri experimentum eſt, ſi digitis in aqua friatus reſoluatur, & lacteſcat. Excalfacit, mollit, extenuat: horroribus febrium, circuitibusq́ue, uulſis, ruptis, laterum dolori, torminibus, ſtillicidio urinæ conuenit. Contra ueſicæ ſcabiem ex aqua mulſa, aut uino bibitur: menſes trahit, fœtum enecat. Inflationes, quæ uuluam malè habent, duritiasq́ue, ex melle dilutus, diſcutit: iſchiadicis illinitur. acopis, & capitis medicaminibus admiſcetur: carbunculos rumpit. Podagricis, cum uua paſſa illitus ſubuenit: dolore dentium liberat, cauis inditus: oculorum aciem illitu excitat. Ex eo, & pice optimum fit emplaſtrum contra beſtiarum morſus, quæ in rabiem efferantur. Radix in ramenta conſciſſa, uuluæ admota, partus extrahit: ad uetera ulcera efficax eſt. nudata oſſa corpore operit, ſi trita cum melle illinatur. Semen cum abſinthio ſumptum, menſes pellit: cum ariſtolochia, prodeſt aduerſus animalia, quæ uenenum eiaculantur: & contra uuluæ ſtrangulatus in uino bibitur.

a Meũ. & Cat. ἐν Φωκίδι. i. & in Phophide.

b Meũ. λεπτὸν i. tenui. Idé legit Oribaſius.

c Orib. πικρότερος. i. amarior.

Παναξες ἀσκληπίειον. PANACES ASCLEPIVM. CAP. XLIX.

† Orib. Ἀσκληπίειον, καὶ χειρωνεῖον. i. Aſclepium & Chironium.

† Orib. δυσώδη. i. malè olentia.

PAnaces † Aſclepij caulem à ſolo emittit tenuem, cubitalem, geniculatum: circa quem folia funduntur fœniculo ſimilia, maiora tamen, & hirſutiora †, odorata: in cacumine umbella, ubi flores emicant aurei, acris guſtus, & odorati. radix [a] parua eſt, & tenuis. Auxiliarem uim habent [b] flores, & ſemina, contra ulcera, phagedænas, & tubercula, ſi trita cum melle imponantur. aduerſus ſerpentes ex uino bibuntur, & cum oleo illinuntur. Aliqui panaces ſylueſtre origanum uocant, alij cunilam, de qua in origani mentione diximus.

a Meũ. πικρὰ. i. amara.

b Meum. ἔνδετον τὸ ἄνωθεν. i. auxiliarẽ deſuper.

Παναξες χειρώνειον. PANACES CHIRONIVM. CAP. L.

PAnaces [a] Chironium in Pelio monte maximè prouenit. folium eius amaraco ſimile: flos aureus radix [b] parua, quæ non altè demittitur, guſtu acris. Pota radix ſerpentium ueneno reſiſtit. Illita coma, eadem præſtat.

a Cat. λεπτὸν οἱ δὲ χειρώνιον. i. exile, quod & Chironium.

b Meũ. & Cat. λεπτὴν. i. tenuis.

PANACES HERACLEVM.

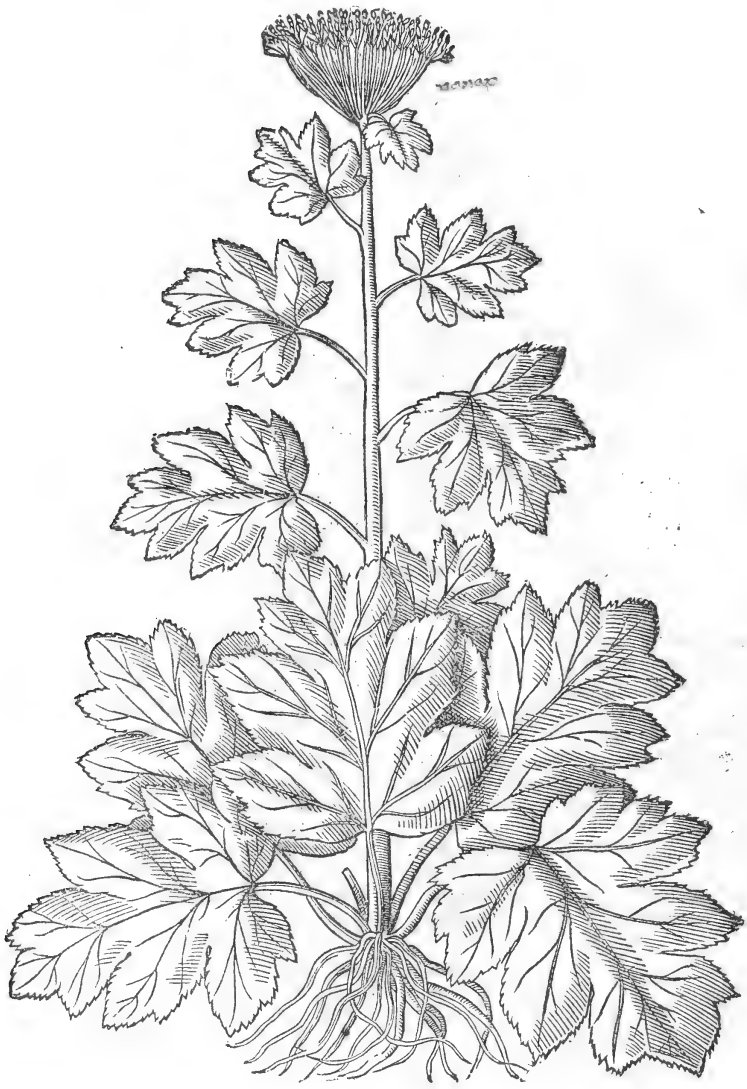

Panacis conſideratio.

PAnaces Heracleum in Apulia frequens naſcitur, quemadmodum in Apennini iugis, & in Argentario promontorio in noſtris maritimis Senenſibus. Habetur & in quàm plurimis Italiæ uiridarijs, ubi ſumma diligentia colitur ab his, qui ſimplicium medicamentorum ſtudioſi, ad ſuum aliorumq; commodum innumera plantarum genera ſuis in hortis, ac uiridarijs ſerunt, ac colunt. Verùm non ob id affirmauerim, eius lacrymam, quam officinæ Opoponacum uocant, excipi in Italia. Nam quæ Venetijs uenalis reperitur, ex Alexandria Aegypti conuehitur. Legitima non deſit, etſi adulterata frequentior ſit uſus apud eos, qui ex quáuis herba manipulos colligunt. In Panacis hiſtoria apertiſſimè aberrauit Meſſues: quippe qui initio capitis omnia eius genera confundat. Quod omnibus iam notius eſt, quàm ut à nobis oſtendi debeat. Panaces Aſclepium nuper uidimus, eiusq; effigiem hic appinximus. Sed CHIRONIVM non prouenit, quod ſciam, in Italia. Quanquam non deſunt, qui pro Chironio panace oſtendant plantam, quæ folium habet oblongum, hyſſopi fere modo: florem pentaphylli, ſed maiorem, aureo tamen colore: ſurculos numeroſos, tenues, lignoſoſq;: radicem item lignoſam,

Meſſlapſus.

PANACES ASCLEPIVM.

ſam, rufeſcentem, guſtu adſtringentem. *Verùm quòd Dioſcorides panaci Chironio tribuerit folia amaraco ſimilia, & radicem guſtu acrem, non video quomodo ingenuè poſſim eorum ſententiæ ſubſcribere.* FLOS ITAQVE *ſolis mihi quidem omnino è ſymphitorum genere eſſe videtur, quum facilè vulnera glutinet, & ſanguinem manantem ſiſtat. Verùm non hæc ſolùm præſtat, ſed oris & pudendorum ulcera ſanat, ubi in vino decoquatur, & eo ſubinde ulcera abluantur. Datur quoque potandus ad cruenta ſputa, & ad dyſenteriam unà cum radicibus contritus; quinetiam ad menſium abundantiam. In ſumma ubi agglutinare, cohibere, & roborare opus ſit, ea omnia perinde præſtat, ac cætera ſymphytorum genera. Panacis genera ab inuentoribus cognominari tradunt, nempe Aſclepium ab Aeſculapio, Chironium à Chirone, & Heracleum ab Hercule: quare & Herculeum à plerisq; eſt appellatum; cuius tantùm lacryma hoc tempore officinæ utuntur. Semen enim, ac radix, etſi in pluribus valeant affectibus; ad nos tamen, quod viderim, non adferuntur. In quorum defectu optimi chirurgi, cùm denudata oſſa carne explere volunt, radicum ſegmenta, quæ lacrymæ compacta reperiuntur, quæque illa ſint,*

non

FLOS SOLIS, SEV PANACES CHIRONIVM.

Panacis uires ex Galeno, & Mesue.

non paruo labore ſeligunt, & ad hunc uſum in puluerem redigunt. Panacis uires deſcripſit Galenus libro VIII. *ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Panaces Heraclium, inquit, ex hoc fit uocatus Opopanax, radicibus eius, & caulibus excisis. Porrò opopanax ipſe longè eſt ad plurimos uſus aptiſſimus, ut pote excalfaciens, emolliens, & digerens: potaq́; ipſum quiſpiam in calfaciendo tertij ordinis, in deſiccando uerò ſecundi. Cortex radicis exiccatorium ſimul, & excalfactorium eſt medicamentum: ſed minus quàm ſuccus. quin & nonnullam habet abſtergendi facultatem. Quare eo quoque utimur & ad oſſa denudata, & ad ulcera maligna, & contumacia. Sufficienter enim talia carnem procreant, ſcilicet abſtergendo ſimul, & deſiccando, nec ita magnopere calfaciendo: quæ omnia ad carnem generandam neceſſaria ſunt, uelut in libris de curandi ratione oſtendimus. Fructus calidus & ipſe eſt, ac menſibus mouendis medicamen accommodum. Cæterùm neſcio, quo pacto nunc ferè omnes ex more non panaces, ſed panaca herbam hanc uocitent. Panaces autem Aſclepium minus eſt calidum ſupradicto panace: quamobrem eo, & floribus eius, & ſemine melli miſtis ad ulcera, phymata, &*

phagedænas

phagedænas ituntur. *Panaces uerò Chironium & ipſum ſimilem prædicto facultatem poſſidet. hæc Galenus. Porrò deijcit Panacis lacryma (ut author eſt Meſues) à remotis corporis partibus, præſertimq; ab articulorum compaginibus, lentam, craſſam, contumacemq; pituitam. Cerebrum, & neruos expurgat, præcipuè cùm frigidis torquentur morbis.* πάνακες ἡράκλειον *ſic Græcis, ut etiam Latinis Panaces Heracleum, nominatur: Arabibus, Steuſir, Ieuſir, ſiue Glauſir: Italis, Panace Heracleo. Huius gummi Græcis* ὀποπάναξ *dicitur: Latinis item Opopanax: Italis, Opopanaco: Hiſpanis, Opoponaque.* πάνακες *uerò* ἀσκληπίειον *ſic Græcè uocatur, ut Latinè ſimiliter Panaces Aſclepium: Arabicè, Panax Aſchilibet: Italicè, Panace Aſclepio.* πάνακες *denique* χειρώνιον *ita Græcis, Latinis pariter Panaces Chironium appellatur: Mauritanis, Panax caromon: Italis, Panace Chironio.* Nomina.

Λιγυστικὸν. LIGVSTICVM. CAP. LI.

LIguſticum, [quod alij panaceam, alij panaces uocant,] plurimum in Liguria naſcitur, [in monte Apennino Alpibus contermino: unde nomen traxit.] Panaces incolæ non ab re appellant, quoniam & radice, & caule Heracleotico panaci ſimile ſit, & uiribus eiſdem præditum. Gignitur in altiſſi- Concluſa non legit Orib.

LIGVSTICVM.

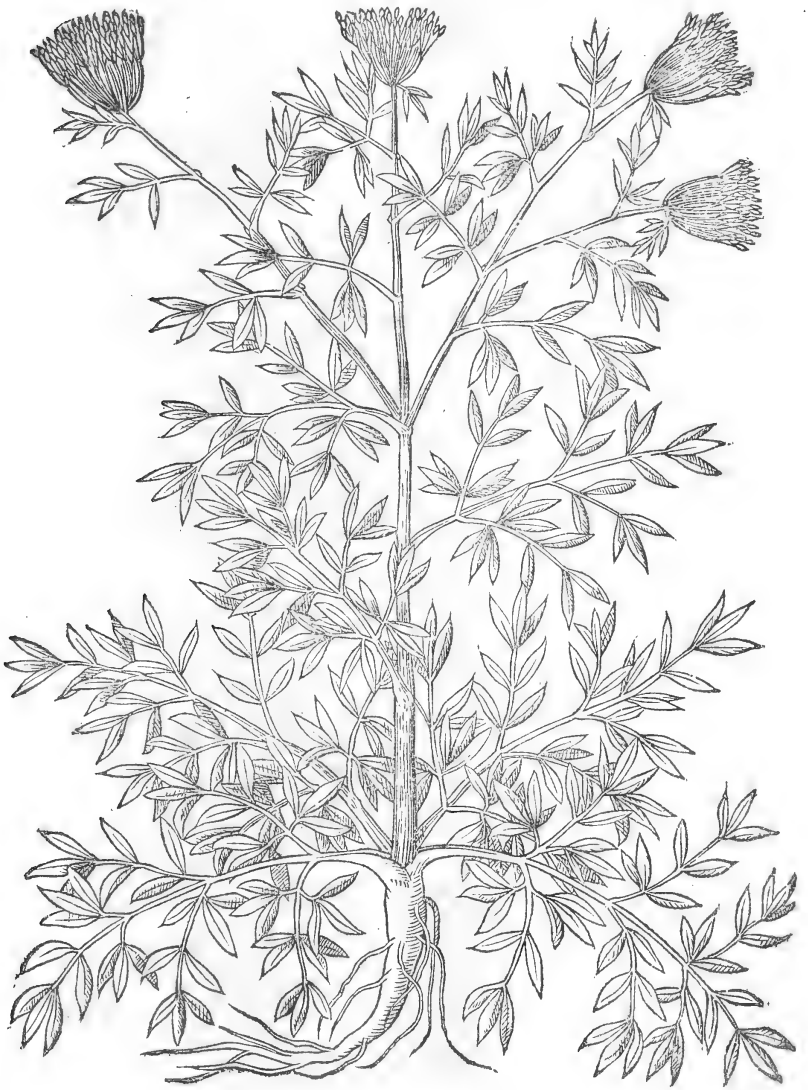

Rrr mis,

a Meum. παρὰ τὰς ἰσόρυζας. circa ſcrobes.

mis, aſperisque montibus, ac umbroſis, maximè [a] iuxta fluenta. Cauliculum fert anethi, geniculatum, tenuem, & in circuitu folia fertulæ Campanæ, molliora, odorata, prope uerticem graciliora, & longè magis diuiſa: in cacumine muſcarium, in quo ſemen dependet nigrum, ſolidum, & oblongum, fœniculo proximum, guſtanti acre, & aroma olens: radix candida, Heracleotici panacis ſimilis, odorata. Radicis ſeminisque uis excalfactoria, concoquens. Prodeſt ad inteſtinos dolores, tumores, concoctiones: item ad inflationes, præſertim quibus ſtomachus turgeat: & contra ſerpentium ictus: urinas, & menſes potu trahit. Eoſdem præſtat effectus appoſita radix. Semen cum radice oxyporis, & medicamentis decoquentibus admiſcetur. [b] ori perquàm utile: quare pro pipere utuntur eo indigenæ ad obſonia. Adulteratur ſemine quodam ſimili: quod facilè guſtu diſcernitur: [c] amarum enim eſt. Alij ſemen fœniculi, aut ſeſelis admiſcentes, liguſticum dolo utiant.

b Cat. Δρόμα χον. i. gratum ſtomacho.

c Orib. πικρὸν τατον. i. amariſſimum.

LIGVSTICVM ALTERVM.

Falluntur

FAlluntur apertè, ut mea quidem fert opinio, qui herbam vulgò hodie Leuiſticum nominatam, quam legitimum hipposelinum cenſemus, putant eſſe Liguſticum hîc à Dioſcoride repræſentatum, quod Galenus unius literæ mutatione Libyſticum appellauit. Siquidem hoc caule aſſurgit tenui, & foliis ſertulæ Campanæ ſimilibus. Illud uerò caulem profert altum, craſſum, concauum, & geniculatum: folia apij paluſtris æmula, maiora tamen, ac etiam craſſiora. Cæterùm quanuis legitimum, ac uerum Liguſticum in Liguria, cuius Genua metropolis eſt, unde etiam nomen inuenit, frequentiſſimum prouenat, ſitq; inibi adeò uulgaris notitiæ, ut eius ſemine paſſim utantur incolæ in ciborum condimentis; non obſtante tamen per cætera Italiæ loca hactenus, quod ſciam, deferri cœpit. Plantas autem has duas, quarum hîc imagines appingi curauimus, miſerunt ad me amici qui rem herbariã profitentur. Verùm prior liguſticum, magis quàm poſtrema referre uidetur; ſed uelim, ut ſit quoque aliorum iudicium, quamobrem ambas exeudi curaui. Galenus de Libyſtico diſſerens lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ſic breuiter inquit. Libyſtici radix, & ſemen ex genere excalfacientium ſunt, adeò ut menſes cieant, & urinas prouocent, flatuſq; diſcutiant. Quod Græci λιγυστικὸν, Latini ſimiliter Liguſticum, & Libyſticũ dicunt: Itali, Liguſtico.

In Liguſtico quorundam error.

Libyſtici uires ex Gal.

Nomina.

PASTINACA DOMESTICA.

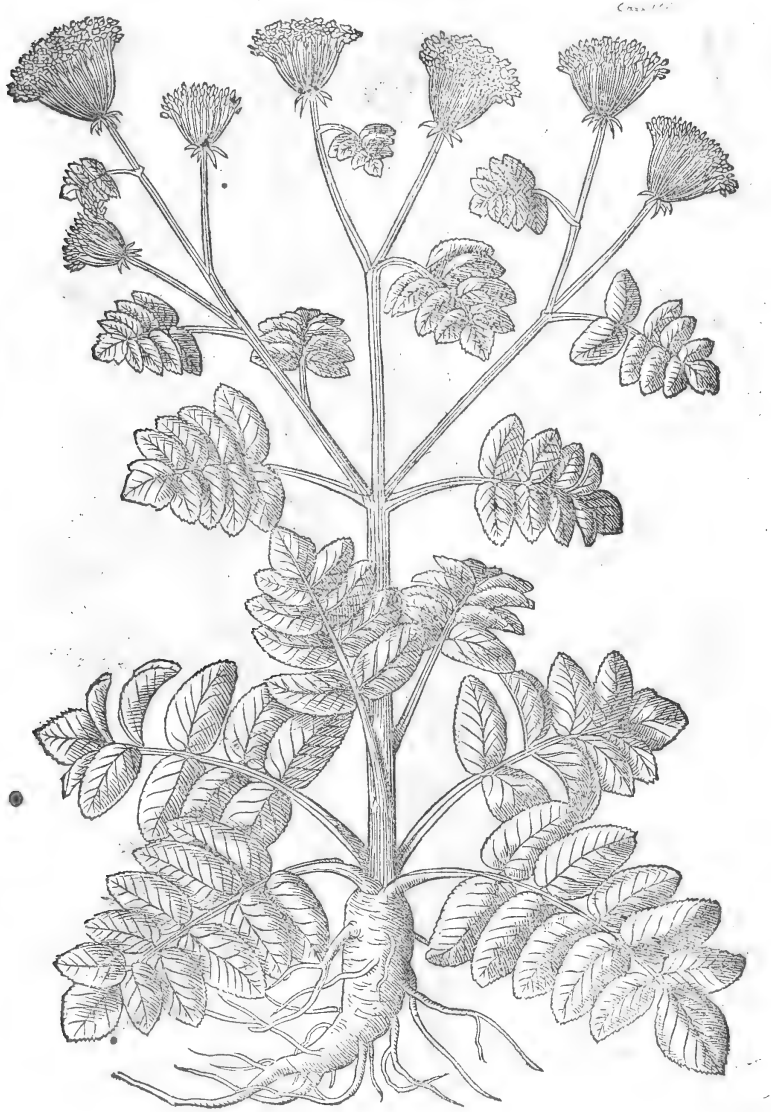

Σταφυλῖνος. PASTINACA. CAP. LII.

PAstinaca ſylueſtris folia gingidij habet,latiora,ſubamara: caulem rectum,ſcabrum: umbellam ſimilem anethi: in qua flores inſunt candidi,& in medio purpureum quiddam,ferme croceum. radix digiti craſſitudine,dodrantalis,odorata,quæ cocta manditur. Semen potum,uel impoſitum,menſtrua mouet. Iis conuenit in potione,quos urinæ difficultas torquet,aut lateralis dolor excruciat,aut ſi aqua cutem ſubijt: ſerpentium morſibus,ictibusque prodeſt.præſumentes id,nulla affici iniuria a ſerpentibus traduntur: conceptus adiuuat. Radix urinam pellit,uenerem ſtimulat,partus appoſita eiicit. Folia trita,& cum melle impoſita,phagedænas ulcerum purgant. Satiua ad eadem pollet, inefficacior tamen,& cibo aptior.

Paſtinacæ conſideratio.

VVlgares admodum ſunt in Italia tam ſatiuæ,quàm ſylueſtris Paſtinacæ radices, ut quæ paſſim quadrageſimalis ieiunij tempore non ingratè in ciborum uſum recipiantur. Cæterùm quoniam fortaſſis in Gallia non ſeruntur in hortis,

PASTINACA SYLVESTRIS.

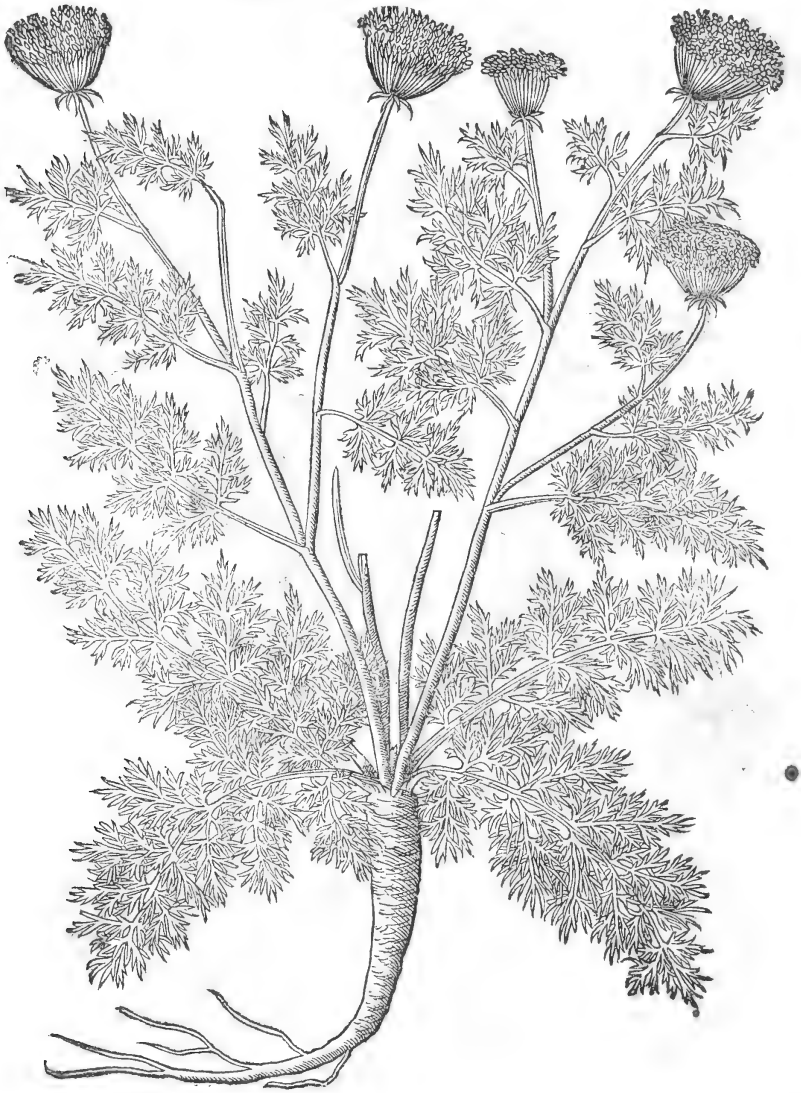

Ruellius

Ruellius manifeſto errore putauit, Carotas nobis uulgò uocatas, quas coctas, ſale, oleo, & aceto additis, hyeme uſurpamus in acetarijs, ſatiuas eſſe Paſtinacas. Vt hinc maximè admirari ſubeat Ruellium, uirum alioqui doctiſſimum. Siquidem hactenus neminem inueni è rei herbariæ ſcriptoribus tam Græcæ, quàm Arabicæ familiæ, qui memoriæ prodiderit, Paſtinacam ſatinam radice niti adeò rufa, ut ſanguineo ſucco madeat, qualis Carotæ dictæ ineſſe deprehenditur. Satiua in Italia frequentiſſima ſeritur in hortis. Erratica uerò nonnunquam in campis ac incultis ſuæ ſponte naſcitur. Vtraque albicantibus conflat radicibus, quæ in locis quàm plurimis coctæ manduntur. nanque eæ in quadrageſimo præſertim ieiunio cum farina, & oleo friguntur, & ita ſæpe, ubi deſunt piſces, eorum uicem ſupplent: licèt pro ieiunantium inſtituto, eſſent potius eorum cibis abdicandæ: Venerem enim non obſcurè ſtimulant. Falluntur præterea, qui Dauci loco, agreſtis Paſtinacæ ſemen accipiunt, illius ſcilicet, in cuius florentis umbellæ medio exiguum quid purpurei emicat. Aliud enim eſt à Paſtinaca erratica Daucus, ut paulò inferius ſuo loco dicetur, ubi eius tres ſpecies à Dioſcoride redduntur. Nam quamuis tam ex illius, quàm Galeni ſententia libris tum de ſimplicium medicamentorum, tum de alimentorum facultatibus, Daucus à ſylueſtri Paſtinaca parum, uel potius nihil uiribus differat, ob idq; alterum alterius uice in medicinæ uſu capi poſſit; non tamen rectè dici poteſt, Dau-

Ruellij erratũ.

Quorundam error.

CAROTAE.

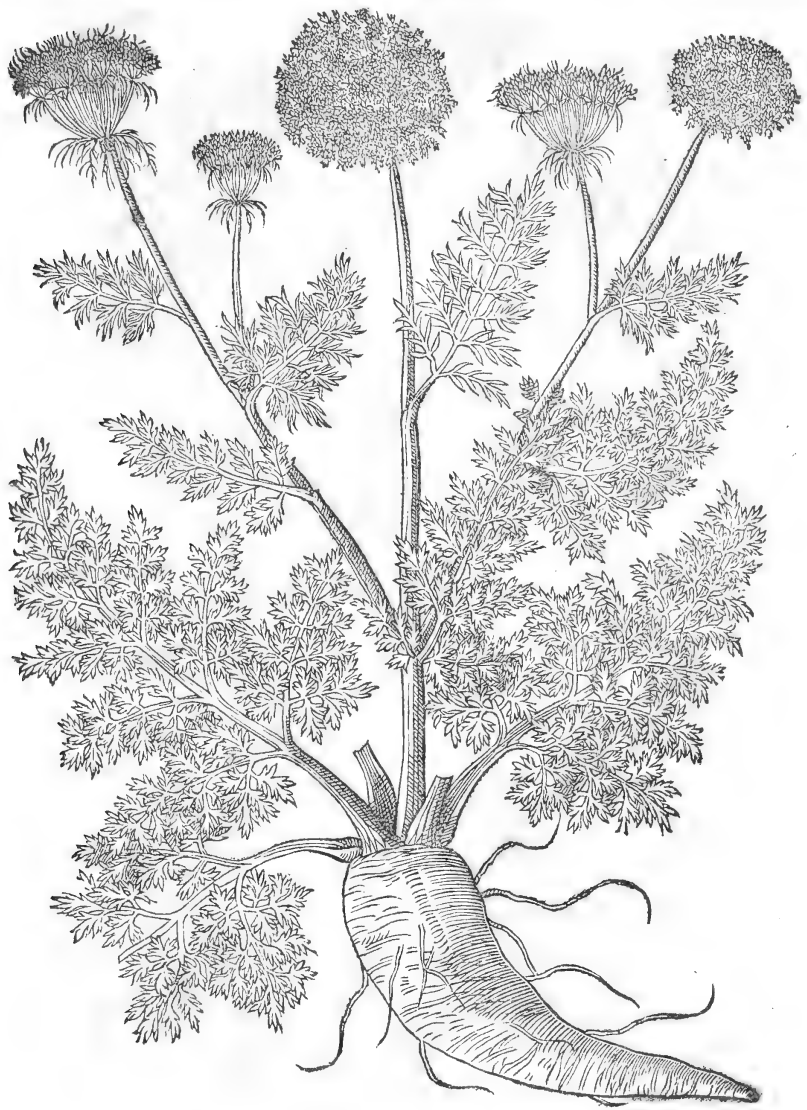

Paſtinacę uires ex Gal.

cum erraticam eſſe Paſtinacam. Paſtinacæ meminit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Paſtinaca ſatiua imbecillior: agreſtis ad omnia potentior eſt. Vrinas mouet, & menſes prouocat cùm herba quidem tota, tum maximè ſemen, ac radix. Habet porrò etiam abſterſorium in ſe quippiam. quamobrem ulcera phagedænica quidam folijs eius uiridibus cum melle, quò pura reddant, illinunt. Planta quæ Græcè σεσηλίος, Latinè, pariter & Italicè Paſtinaca uocatur: Arabicè, Iezar, Gezar, ſeu Giezar: Germanicè, Paſteney, & Paſtinachen: Hiſpanicè, Canaoria blanqua: Gallicè, Paſtenades: Boemicè Paſſtrnák, & ita quoque Polonicè.

Nomina.

Σέσελι. SESELI. CAP. LIII.

SEſeli Maſſilienſe folia fœniculi habet, craſſiora: caulem uegetiorem: umbellam anethi, in qua ſemen oblongum, anguloſum, deguſtanti † ſtatim acre: radix longa eſt, iucundi odoris. Semen, & radix excalfaciendi uim habent. Potu ſtranguriæ, & orthopnœæ medentur: ſuffocationibus mulierum, comitialibuśque proſunt: menſes, & partus trahunt: ad omnia interna mala pollent: tuſſim uetere ſanãt. Semen cum uino potum, concoquit, & tormina diſcutit: epialis febribus utile. contra per-

† Statim, non legit Catecuz.

SESELI MASSILIENSE.

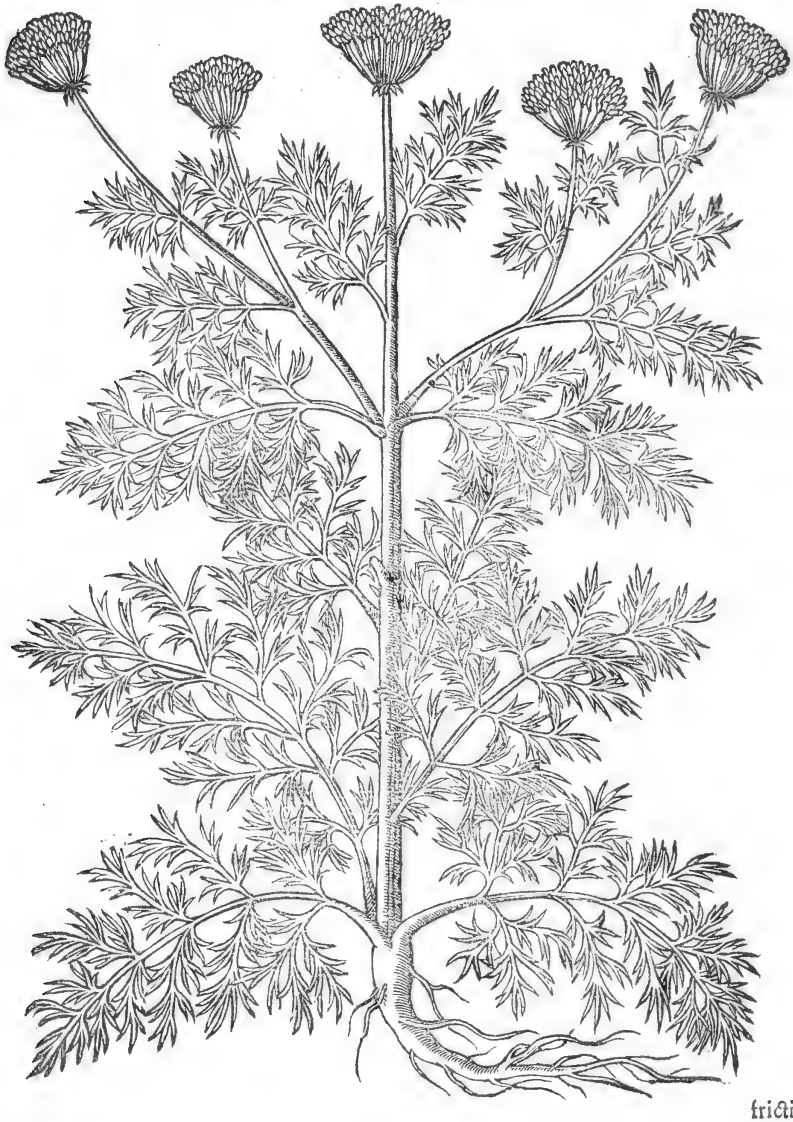

frictiones

frictiones in itineribus, cum pipere, & uino bibitur. Capris, cæterisque pecudibus datur in potu, quò facilius ſuos fœtus enitantur. Aethiopicum ſeſeli, folia habet hederæ, minora, & ad periclymeni modum oblonga. frutex [a] nigricat, palmitibus in bina cubita extenſis: ramis [b] ſeſquipedalibus: capitulo anethi: ſemine in tritici morem denſo, nigro, amaro, Maſſilienſi odoratiore, & acriore, multum ſuaui. Peloponnenſe folia habet cicutæ, latiora, & craſſiora: caulem ſupra Maſſilienſis magnitudinem, ferulaceum: & latam in cacumine umbellam, in qua ſemen latius, odoratum, & carnoſius pendet. Eiſdem uiribus præditum eſt. Naſcitur in aſperis, riguis, & collibus [c] inuenitur etiámnum in inſulis.

a Meũ, & Cat. θάμνος δὲ μέγας. i. frutex uerò magnus eſt.
b Meum. σπιθαμιαῖοι. i. ſpithamę longitudine.
c Meum, φύεται καὶ ἐν τῇ ἰδῇ. i. Naſcitur in Ida.

Τορδύλιον. CRETICVM SESELI. CAP. LIIII.

TOrdylium, quod aliqui Creticum ſeſeli uocant, iuxta Ciliciam in Amano monte naſcitur, herbula ſurculoſa, ſemine duplici, rotundo, ſcutulorum effigie, odorato, ſubacri. Contra urinæ difficultatem bibitur: potu cit menſes. Succo ſeminis, caulisque uirentis, ternis obolis ex paſſo decem diebus hauſto, renes ſanantur. Efficax eſt radix ad ciendas pectoris excreationes, in delinctum cum melle.

SESELI AETHIOPICVM.

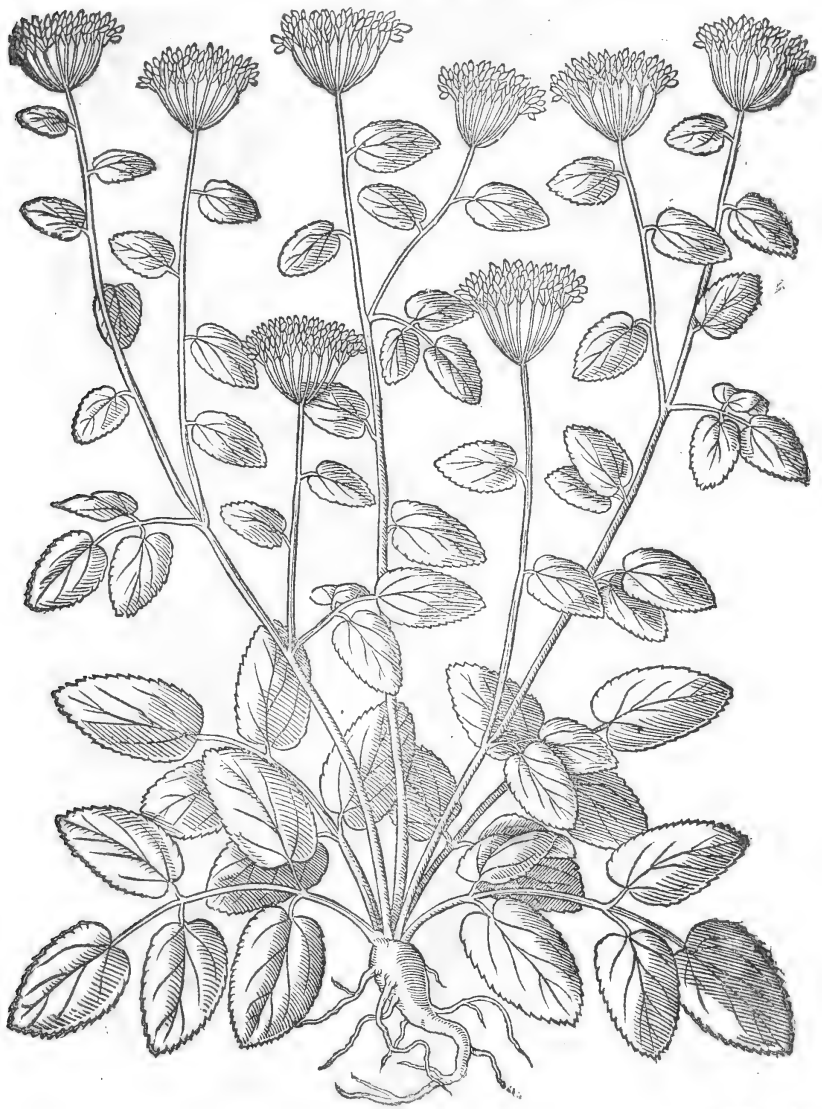

Seſelis confid. *Seſeli Arabibus Siſileos dicitur. Officinæ uerò id Siler montanum appellant. Legitimum Seſeli Maſſilienſe in omnibus ferè Tridentinis montibus legitur. Sed maximè animaduertendum eſt, quòd quamquam in quibuſdam Italiæ pharmacopolijs, uerum ſit reperire Seſeli; in quàm plurimis tamen quoddam ſemen Seſelis uicem explens uenditur, quod nulli prorſus Seſeli à Dioſcoride deſcripto reſpondet: quippe quod amaritudine tantùm ſit præditum, & olfactui cimicum fœtorem repræſentet. Porrò Seſeli Aethiopici duas hîc imagines damus: utraq; enim uerum repræſentare uidetur. quemadmodum & Pelopomenſe legitimum refert. Cæterùm aliquando credidimus, Tordylium, ſiue Creticum Seſeli in quodam noſtro hortulo natum eſſe, quòd eius ſemen (ita enim aiebant) è Patauino ſimplicium uiridario allatum, terræ commiſiſſem. Verùm cùm poſtea accuratius eius faciem contemplatus eſſem, itemq; ſaporem examinaſſem, id à legitimo longè admodum diſſidere cognoui. Seſelis monſtratio prima aſſignatur ceruis fœminis. Siquidem tradit Ariſtoteles lib. IX. cap. V. de hiſtoria animalium, ceruas ſtatim à partu Seſelim herbam petere, & cùm eam ederint, ad prolem redire. Seſeli omne genus in uniuerſum memoriæ prodidit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcribit. Seſeli & radix, atque etiam ſemen uſque adeò excalfacit, ut admodum urinam mouere queat. Sed & medicamentum eſt tenuium partium, ut & comitiali mor*

Seſelis uires ex Gal.

SESELI AETHIOPICVM ALTERVM.

60, &

SESELI PELOPONNENSE.

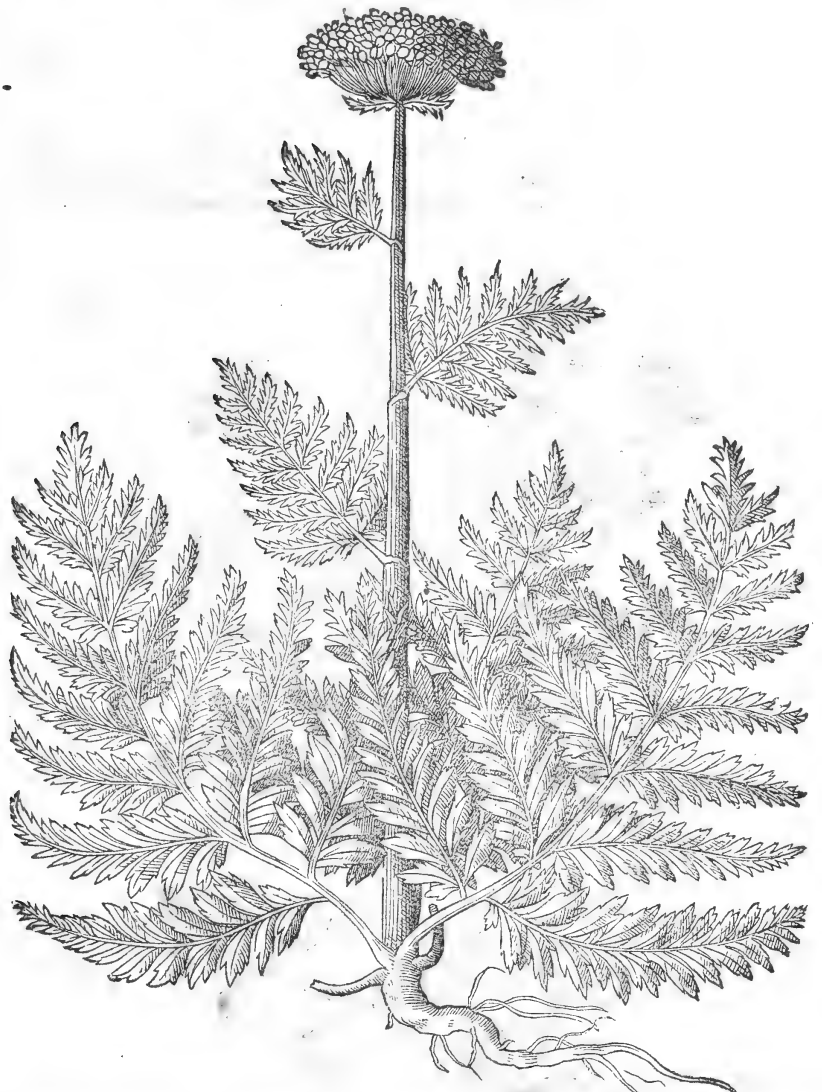

bo, & orthopnœæ competat. Quæ herba Græcis σέσελι, Latinis, ut etiam Italis Seſeli nuncupatur: Arabibus, Siſalios: Barbaris, Siſileos: Germanis, Steinbrech: Gallis, Ser montain: Polonis oleſſnek. Nomina.

Σίσων. SISON. CAP. LV.

SIſon exiguum ſemen eſt, in Syria natum, apio ſimile, oblongum, nigrum, feruentis naturæ. Contra lienis uitia bibitur: urinæ difficultatem potu emendat, remoratos menſes citat. Eo in condimentis, cum cucurbita, & aceto indigenæ utuntur. In cacumine granula multa gerit.

SIſon, ut hîc Dioſcorides teſtatum reliquit, ſemen eſt in Syria prouenies, nobisq; incognitum: quandoquidem plantam, quæ illud profert, apud ullum authorem ſuis notis deſcriptam non inuenio: nec ſemen ipſum, quod equidem ſciam, ad nos è syria defertur. Quapropter illius patriæ gentibus relinquendam duximus, ubi eius notitia, & ſeminis uſus. Nam præterquàm quòd difficile ſit, etiam periculoſum iudico, de rebus peregrinis, quarum delineationes latent, aliquam proferre ſententiam. Id σίσων Græcè dicitur, quod Latinè quoque Siſon. Siſon ſemen in cognitum. Nomina.

Λ'υτον.

Ἄνισον. ANISVM. CAP. LVI.

a Meum. εὔπνους. i. facilè spirationem reddens.

ANisum in summa excalfacit, exiccat, a oris halitum iucundiorem facit, doloris leuamentum præstat. Vrinam ciet, discutiendi uim habet, hydropicis potum sitim extinguit. Animalium uenenis aduersatur: ualet ad inflationes: aluum, & alba fœminarum profluuia sistit: lac ad mammas elicit: uenerem stimulat. dolores capitis leuat, suffitum naribus. cum rosacco tritum, instillatumque fractis auribus medetur. Melius semper recens, plenum, non furfurosum, odore præstans. Inter prima laudatum est Creticum, proximo loco Aegyptium.

Anisi consideratio, & uires ex Galeno.

ANisum uulgaris omnibus ferè notitiæ planta est, folijs ferè Apij, minus tamen diuisis, præter ea quæ in caulium summitatibus habentur. Caulem edit rotundum, cubitalem, multis brachiatum ramis: umbellam candidam, mellis odore: semen oblongum, iucundi odoris, sapore sanè misto ex dulci, acrique, ac etiam amariusculo, ad multa utile. Siquidem, aperit, concoquit, digerit, incidit, prouocat, & flatus pellit. Oris anhelitum commendat. Inspergitur panibus odoris saporisque gratia. Datur tostum cum mentha ad cœliacos affectus. Singultum sedat tam haustum, quàm olfactum. Somnum

ANISVM.

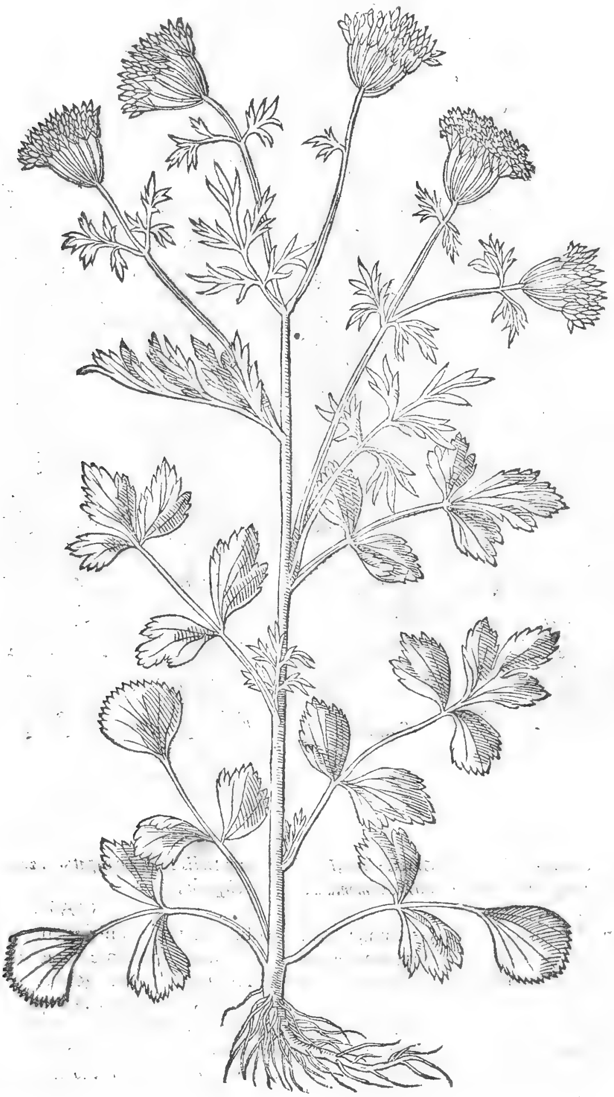

conciliat,

concillat, & calculos pellit. Cæterùm ut noſtrum ſequamur inſtitutum, non ſunt à nobis ſilentio prætereunda, quæ de eius uiribus ſcriptis tradidit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit. Aniſi ſemen maximè utile eſt, acre, ſubamarum, ut propè adurentium accedat caliditatem. Eſt autem & in ſiccando tertij ordinis, ſicut & in calefaciendo. Proinde & urinam ciet, & digerit, atque etiam uentris inflationes ſedat. Planta, quæ Græcis ἄνισον, Latinis item Aniſum appellatur: Mauritanis, Aneiſum, ſeu Anexiſſum: Italis, Aniſo: Germanis, Aniſz, & Eniſz: Hiſpanis, Matabalua, & Yerua dulce: Gallis, Anis. Nomina.

Κάρος. CARVM. CAP. LVII.

CArum, ſemen eſt uulgaris notitiæ. Excalfacit: urinam concitat, ſtomacho utile, os commendat, concoctionem adiuuat. Vtiliter miſcetur antidotis, & oxyporis. aniſi uicem præbet. Radix cocta, paſtinacæ modo, manditur.

CArum officinis uulgò Carui dicitur. ſemen omnibus notiſſimum. Planta naſcitur in pratis, & collibus, Paſtinacæ ſylueſtris non abſimilis, caulibus ab una radice pluribus, quadrangulis, cubitalibus: umbella floribus candidis referta Cari confid.

CARVM.

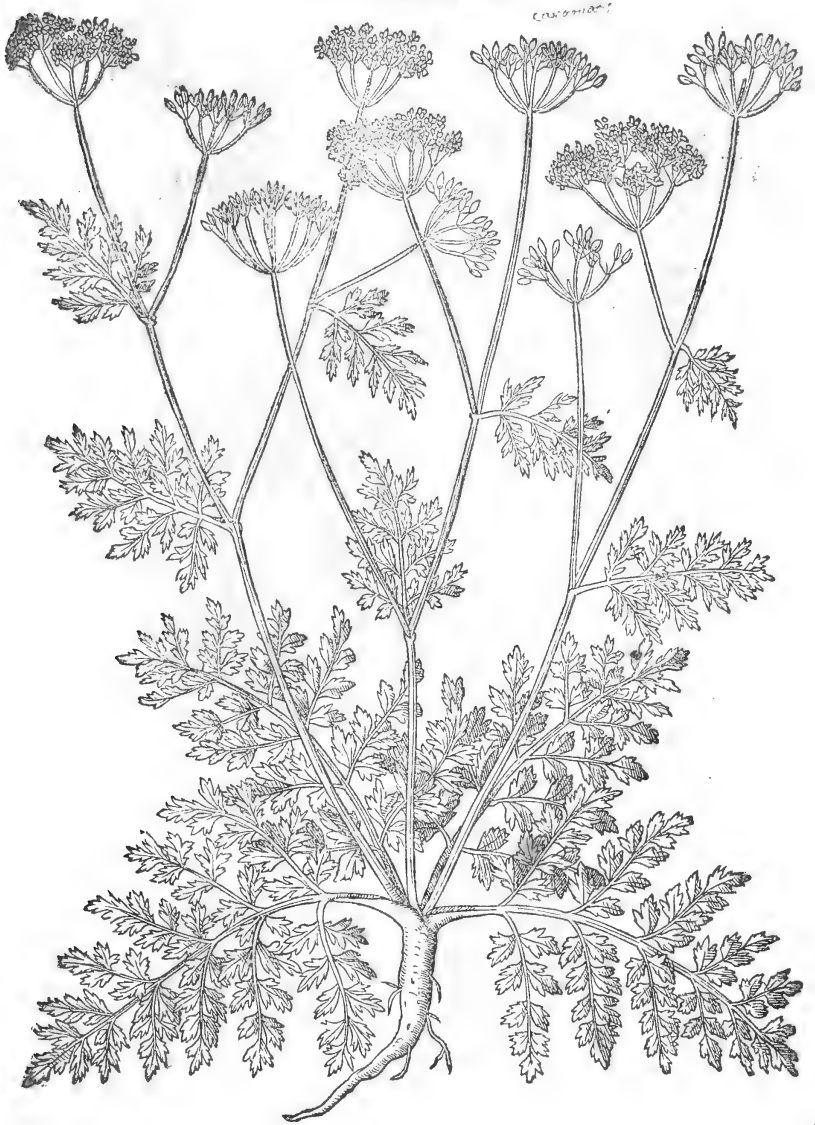

ſemine

ſemine aniſo longiore, anguloſo, ſubnigricante. Radice longa, ſapore amarinſculo ſimul, & acri. Semen præcipuum habet in medicina uſum. Id enim aperit, prouocat, diſſoluit, & incidit. Auxiliatur frigidis uteri affectibus, confert ad omnes frigidos capitis morbos, niſum acuit. Herba pro olere comeditur. Eſtur radix cocta perinde ac Paſtinaca. Seminis farina admiſcetur cataplaſmatis, quæ ad ſugillata parantur, magno iuuamento. Integrum ſemen paſſim Germani panì ſuo ſubigunt, ciborumq; condimentis indunt, quemadmodum nos aniſum, & fœniculum. Sed maximè, meo quidem iudicio, redarguendi ſunt Monachi illi, qui in Meſuem commentarios ediderunt: quippe qui non ſine magno, & aperto errore crediderint, Carum ſemen eſſe rubentis illius radicis, quæ uulgò Carota uocatur. Quandoquidem Carotarum ſemini nulla Cari qualitas ineſt: id enim adeò acre non eſt, ut tertio calfacientium, ac exiccantium ordini adſcribi poſſit. Quod tamen de Caro teſtatur Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ſic ſcribens. Cari ſemen calfacit, & exiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem qualitatem poſſidens. Itaque & flatus extinguit, & urinas ciet, non ſemen tantùm; ſed & planta. 10

Monachorum error.

Cari uires ex Galeno.

Nomina.

Cuius nomen Græcum eſt κάρος: Latinum, Carum: Arabicum, Caruia, Karauia, ſeu Karui: Italicum, Caro: Germanicum, Mattkumich, & Kim: Hiſpanicum, Alcaraueа: Gallicum Carui.

ANETHVM.

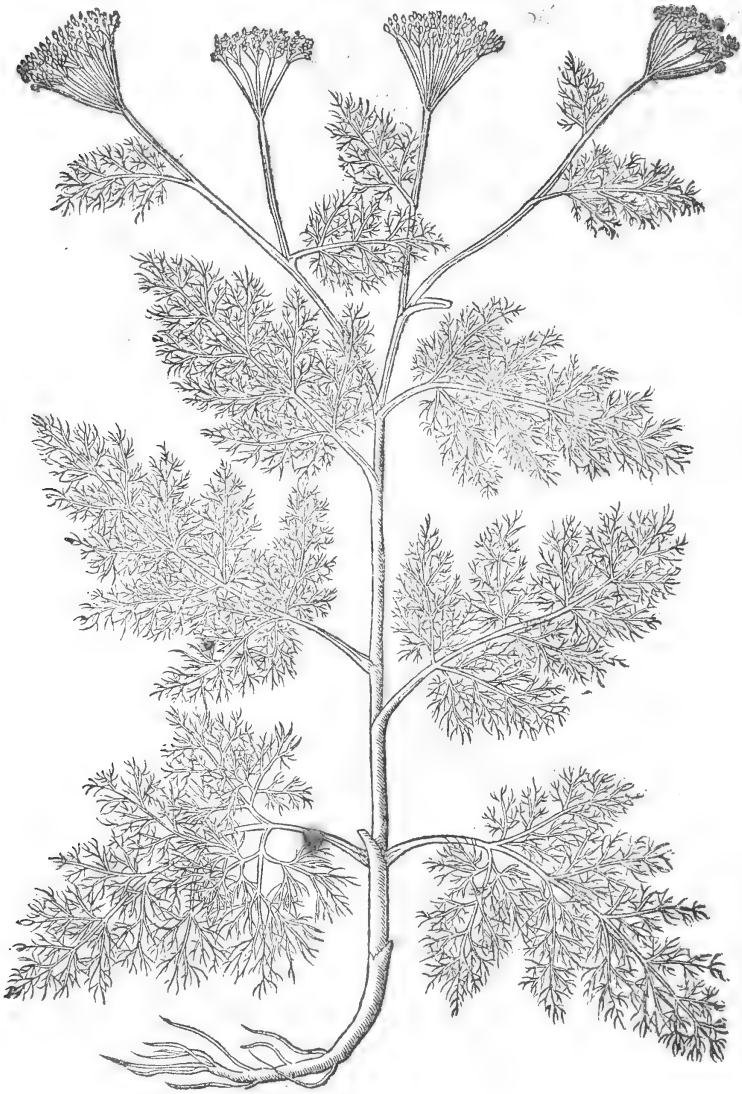

Ἄνηθον

Ἄνηθον. ANETHVM. CAP. LVIII.

ABidi Anethi comæ,ſeminisque decoctum,potu lac euocat: inflationes,& tormina ſedat: aluum, uomitionesque ſiſtit: urinas ciet,ſingultus lenit.oculorum aciem hebetat,genituram reſtinguit, aſſidue potum. Decoctum eius fœminis uuluæ malo opportunis,ad deſeſſiones utile. Condylomata illitus ſeminis cremati cinis tollit.

ANethum hortis omnibus frequentiſſimum,omni adeò ex parte fœniculum æmulatur, ut ſæpius colligentes fallat, niſi guſtum conſulant.conſurgit enim caulibus ſeſquicubitalibus, ramoſis foliis capillorum ſpeciem referentibus, floribus luteis,ſemine,& umbella fœniculi, radice neque adeò longa,neque multis ſubnixa fibris.ſeritur in hortis in condimentorum uſum. Cæterùm Anethum,ut author eſt Galenus lib.v i. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, adeò excalfacit,ut habendum ſit aut ſecundi ordinis intenſi,aut tertij remiſſi. Exiccantium uerò ordinis eſt ſecundi incipientis,aut primi finientis. Itaque meritò in oleo decoctum digerit,dolorem ſedat,ſomnum conciliat,& crudos,& incoctos humores concoquit. Fit enim ex eo oleum,cuius propinqua ſit temperies pus mouentibus,& concoquentibus uocatis medicamentis: niſi quatenus paulò illis tum calidius,tum tenuiorum partium eſt,ac proinde digerendi facultate præditum. Vſtum autem tertij ordinis tum excalfacientium,tum deſiccantium fit: & propterea ulceribus nimis humidis,mollibusq; prodeſt, potiſſimùm ijs, quæ in pudendis conſiſtunt. At quæin præputio ſunt inueterata, ea probè cicatrice includit. Cæterùm uiridè humidius eſt, & minus calidum: itaque magis quàm ſiccum concoquit,& ſomnum conciliat, ſed minus digerit. Ideirco mihi uidentur ueteres in conuiuijs uſi eſſe coronis ex eo concinnatis. Planta,quæ Græcis ἄνηθον,Latinis item Anethum appellatur: Mauritanis,Xebet,Iebet,ſiue Sebet: Italis,Anetho: Germanis,Dyllen,& Hochkraut: Hiſpanis,Eneldo: Gallis,Anet.

Anethi conſideratio, & uires ex Gal.

Nomina

Κύμινον ἥμερον. CVMINVM SATIVVM. CAP. LIX.

CVminum ſatiuum † ori gratum eſt,ſed multò magis Aethiopicum,quod Hippocrates regium appellauit. Secundum locum tenet Aegyptium. reliqua ſequuntur. Prouenit in Galatia, in Aſia, Cilicia,& Terentia,& pleriſque alijs tractibus. Excalfacit,adſtringit,exiccat.ad tormina,inflationesq; conuenit,coctum,& cum oleo inditum,aut [a] cum hordeacea farina illitum. orthopnoicis datur in poſca: demorſis à ſerpente, in uino. teſtium collectionibus auxiliatur,impoſitum cum uua paſſa,aut lolij farina,ceratóue:menſium abundantiam inhibet. Contritum autem in aceto,& naribus obiectum,ſanguinis profluuia ſiſtit. Colorem bibentium, aut perunctorum mutat in pallorem.

† Orib. εὐστόμαχον.i. ſtomacho utile.

a Meum. σὺν ὠμῇ ἀλύσει.i. cũ cruda hordeacea farina.

Κύμινον ἄγριον. CVMINVM SYLVESTRE. CAP. LX.

SYlueſtre Cuminum,plurimum,efficaciusque in Lycia,& Galatia Aſiæ, atque Carthagine Hiſpaniæ gignitur: frutice paruo,dodrantali caule,ac tenui: quaternis,aut quinis foliis,tenuibus, ueluti ſerratis, & gingidij diuiſura. In cacumine capitula quina,aut ſena habet, mollia, rotunda: in quibus eſt ſemen aceroſum,guſtu ſatiuo acriore. naſcitur in collibus. Bibitur ſemen ex aqua,aduerſus tormina, inflationesque:item contra uenenatas beſtias ex uino. Singultus ex aceto ſedat: ſtomacho utile,quem humor uexat. Sugillata tollit, ſi manducatum cum melle,& uua paſſa illinatur: teſtium inflammationibus, adiectis eiſdem, illitum medetur. Eſt & aliud ſylueſtris Cumini genus, ſatiuo non diſſimile, quod à ſingulis floribus elata promit cornicula, in quibus ſemen eſt melanthio ſimile. Quod potum omnium ſerpentium morſibus præſidio eſt. Calculoſis,& ijs,qui urinæ ſtillicidio uexantur,aut concretum ſanguinem cum lotio reddunt, auxiliatur. ſed apij ſemen feruefactum poſtea bibendum eſt.

SAtiuum Cuminum omnibus notum eſt. Quamobrem longiori ſermone eius hiſtoriam proſequi non operæpretium duximus. SYLVESTRE uero quod primo generi à Dioſcoride aſſignatur, etſi antehac me illud nuſquam uidiſſe ſcripſerim, factum eſt tamen opera,& liberalitate Iacobi Antonij Cortuſi,rei herbariæ indagatoris acerrimi, ut in noſtro hoc hortulo id nunc primum uireſcat & floreat, in ſtudioſorum omnium uſum, quorum iuuandorum gratia hos labores inſumpſimus. Nihil enim in hac planta deſiderari poteſt, quod Dioſcoridis deſcriptioni non reſpondeat. Quod uerò ſecundo aſcribitur generi,ſi in Italia gignitur,id equidem cum Ruellio, & Geſnero, uiris doctiſſimis, eam plantam eſſe putauerim, quam Germani uulgò Ritterſporn,hoc eſt,Equitis calcar,& Conſolidam regalem uocant. Quandoquidem planta hæc naſcitur in ſegetibus. Caulem profert ſimplicem,ramulis multis,tenuibus,longis,diuiſis,ſylueſtris nigellæ modo. Flores edit purpureos,nigræ uiolæ æmulos: ex altera quorum parte prodeunt cornicula ſurſum ſpectantia,quæ ueterum calcaris formam exprimere uidentur: unde & illi nomen à Germanis inditum. Semen fert melanthio ſimile, in paruis corniculis concluſum.

Cumini conſideratio.

CVMINVM SATIVM.

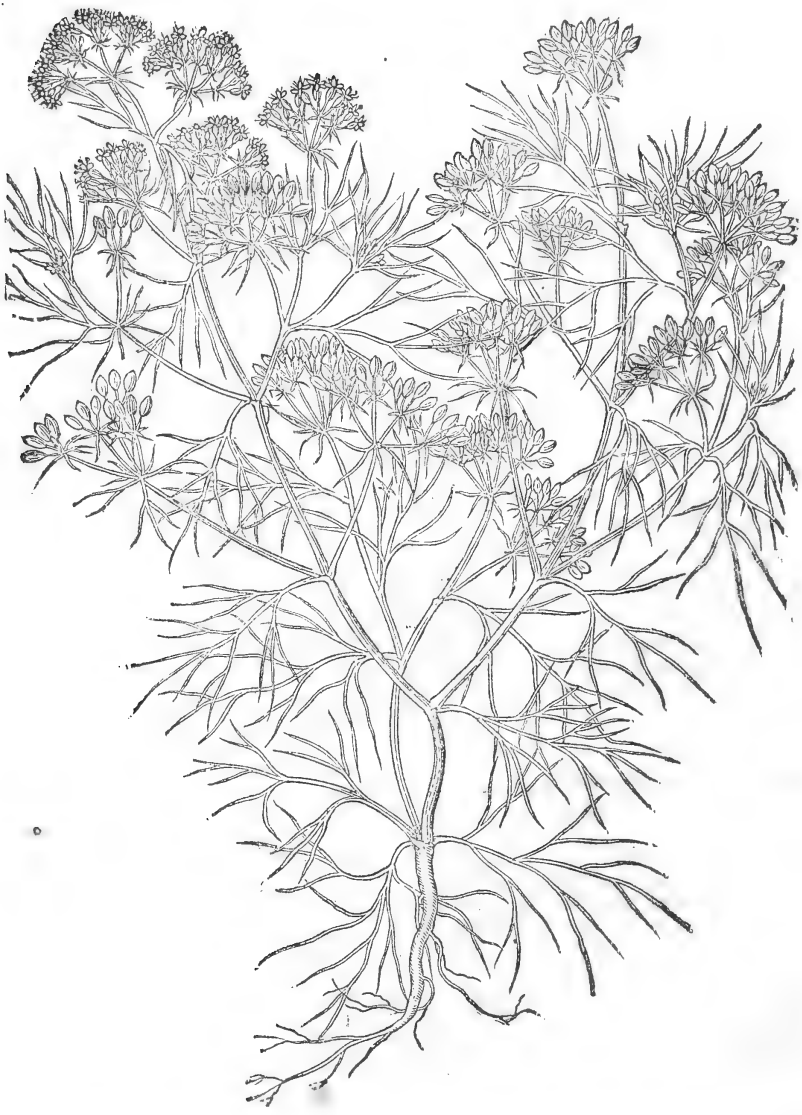

Monachorum error.

Vt ex hac descriptione existimem, uix aliam reperiri posse plantam, quæ magis, quàm hæc, postremum Cumini genus referat. Cæterùm Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem scripsere, flaui coloris Melanthium, quod officinæ Nigellam citrinam uocant, primum syluestris Cumini genus esse contendunt. Sed ij, mea quidem sententia, in magno & aperto errore uersantur. Nam, ut unusquisque sanæ mentis per se cognoscere potest, Nigella citrina sic seplasiarijs uocata, nil aliud unquam fuerit, quàm flaui coloris Melanthium: cùm omnibus palàm sit, non in alio Nigellam hanc, & Melanthium inter se specie differre, quàm in seminis colore: cætera nanque in forma, magnitudine, sapore, ac omni denique facultate illis maximè consentiunt. Sed quid multa? nónne hoc idem in papauerum semine quotidie comperimus? in quibus tamen uarius seminis color non prohibet, quin omnia sint papauera. Id quod etiam perspicuum est, in hyoscyamo, lactuca, & alijs pluribus plantis: quarum semina etsi alba & nigra inueniantur, non tamen aliud ab illis plantæ genus constituunt. Hinc fit, ut in huiusce

CVMINVM SYLVESTRE I.

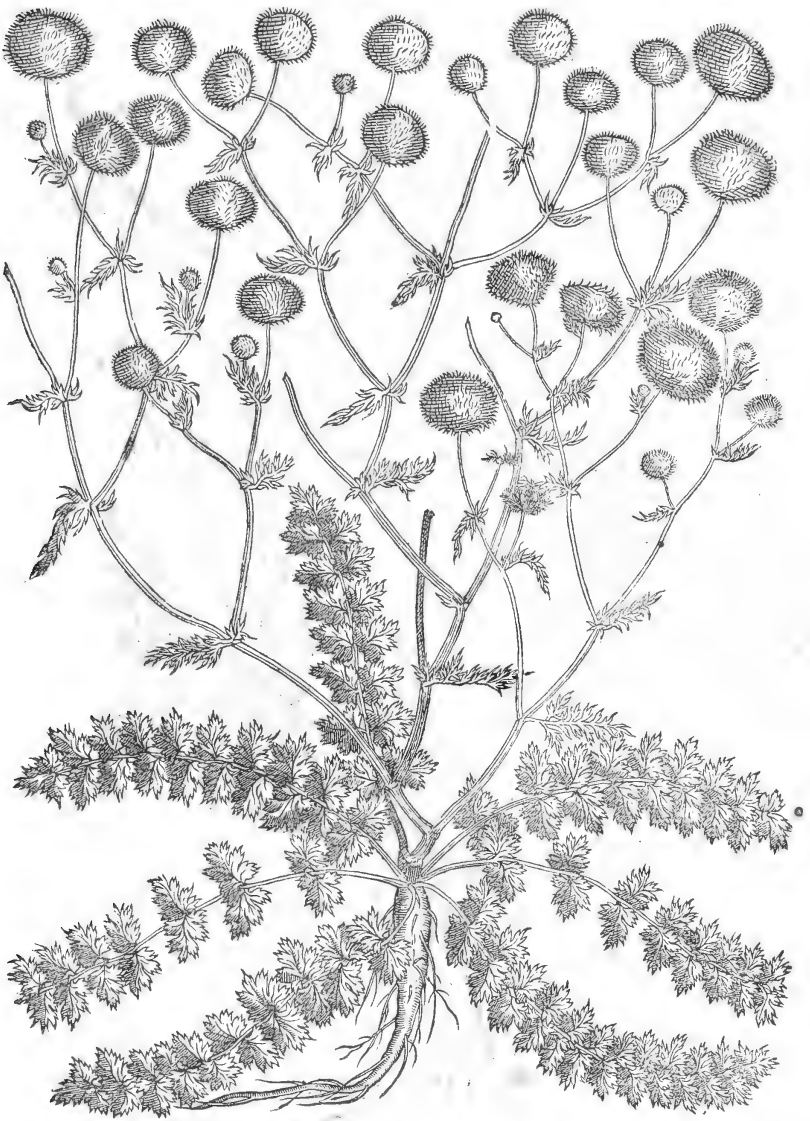

huiuſce ſyluestris Cumini historia patres illi, & qui eos ſequuntur, planè hallucinari deprehendantur. Quippe primi generis ſyluestris Cumini ſemen in capitulis mollibus, ac rotundis aceroſum gignitur, fortaſſe (ut opinor) uulgaris pimpinellæ modo, non autem in capitulis melanthij inſtar, durum, ſolidum, fractuq; contumax, quod in pimpinella uulgò nocata non niſitur. Satiuum foliis ferè fœniculum repræſentat unico, aut altero exit caule pluribus adnatis ramuſculis: floret in umbella, uelu ti fœniculum, in qua copioſum profert ſemen: radix ei albicans eſt, ſummo ceſpite repens. Tractu gaudet calido, & putreſcibili: quamobrem frequentiſſimum in maritimis naſcitur. Cumino frequenter utuntur in cibis, & eo ſæpe ſuffiuntur, qui facies ſuas exterminant ut ſanctitatem, & corporis maceratione admentiantur. Præſtat tamen ad fœminarum conceptum, ſi nuluis indatur. Auxiliatur oculorum epiphoris, per ſe recens admotum, & eorundem tumoribus cum melle. Datur quoque ictericis utiliter illico à balneo, & ex dulci uino urinæ ardoribus laborantibus. Cymini uires ſcriptas reliquit

CVMINVM SYLVESTRE II.

Cumini uires ex Galeno.

Galenus lib. VII. simplic. medic. sic inquiens. Cymini semine potißimùm utimur, quemadmodum aniſi, liguſtici, cari, & petroſelini. Eſt autem & facultatis excalfacientis, ſicut illorum unumquodque, tum urinam mouentis, & flatum diſcutientis: ex tertio ordine excalfacientium. Κύμινον ἥμερον *quod Græcis, Ciminum & Cuminum ſatiuum Latinis dicitur: Italis, Cumino domeſtico; Arabibus, Camum, ſeu Kemum: Germanis, Kimmel: Hiſpanis, Comino: Gallis, Comin. Quod uerò*

Nomina.

Græci κύμινον ἄγριον, *Latini Cuminum ſyluęſtre nominant: Itali, Cimino ſaluatico.*

Ἄμμι.

Ἄμμι. AMMI. CAP. LXI.

AMmi[a] Aethiopicum cuminum appellant. Plerique hoc natura diuersum esse ab illo existimant. Vulgò notum est, semen exile, multò minus cumino, origanum resipiens. Eligendum est purum, minimè furfurosum. Vis ei excalfactoria, feruens, & exiccans. Facit ad tormina, urinæ difficultatem, serpentium ictus, cum uino potum: menstrua ciet. Miscetur derodentibus cantharidum medicamentis, quæ ecdoria uocant, ut inde exortis urinæ difficultatibus resistat. Sugillata cum melle tollit. colorem potu, aut illitu mutat in pallorem. Suffitum cum uua passa, aut resina, uuluas purgat.

a Με[illegible] ἔνιοι [illegible] [illegible] Ammi.

AMMI.

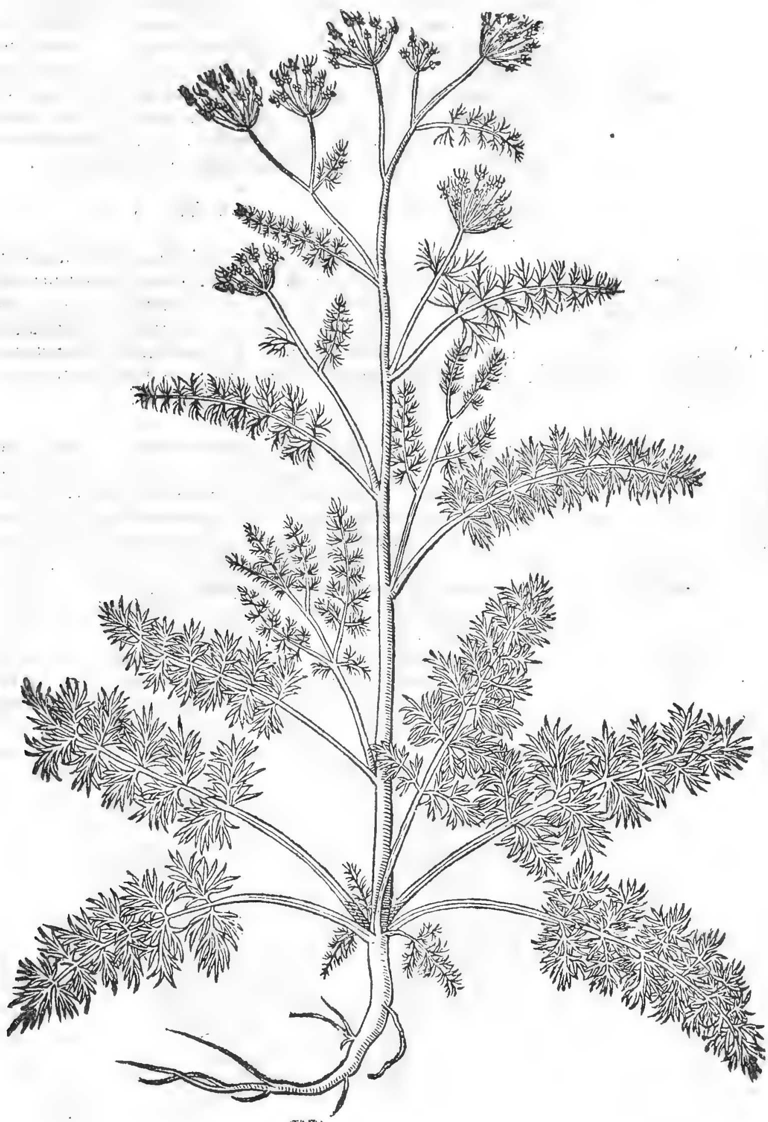

Ammios consideratio.

Quanquam uaria, ac diuersa semina uiderim, quæ legitimum Ammi mentiuntur; nullum tamen ex ijs hactenus mihi sese obtulit, quod animum ad credendum alliceret, uerum Ammi ex Alexandria Aegypti ad nos deferri. Quod Ameos nomine in officinis passim habetur, cùm probatissimum, Plinio teste, cumino sit candidius, id nigricat, adeoq; uulgaris petroselini semen æmulatur, ut uisu ab eo dignosci minimè possit, sed in hoc gustum consulere oportet. Nam cùm haud leuiter sit acre, facultatis discrimen gustu facilè deprehenditur. Præterea cùm hoc nullum origani saporem gustui repræsentet, quem tamen referre uerum Ammi Dioscorides est auctor, adhuc clarius fit, id non esse legitimum. Verumtamen contrarium sensisse uidetur Ruellius: quippe qui minus fortasse accuratè ea examinauerit, quæ de Ammi, Hippocratis testimonio, scriptis tradidit Plinius, ei alioqui familiarissimus, lib. XX. cap. XV. cùm inquit. Est Cumino simillimum quod Græci uocant Ammi. Quidam uerò Aethiopicum Cuminum id esse existimant. Hippocrates regium appellat, uidelicet quia efficacius in Aegypto iudicauit. Plerique alterius naturæ in totum putant, quoniam sit exilius, & candidius. Similis autem & huic usus: nam & panibus Alexandrinis subigitur, & cum alimentis interponitur. hæc Plinius. Cæterùm non equidem negauerim, Ammi in Italia nasci, etsi in officinis hactenus uerum non reperiatur. Siquidem Aloisius Anguillarius Romanus in herbarum cognitione diu uersatus, ex Patauio, ubi horti publici curam gerit, nuper ad me misit legitimum Ammi, nulla prorsus reclamante nota. Verùm enimuero huic sanè illud non adstipulari certum est, quo magno, ut arbitror, errore ducti Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, se usos fuisse asseuerant. nam præter rationes, error satis ex suis scriptis exploditur, utpote qui suum Ammi nullo origani sapore commendari fateantur. Herbæ, quam uocant Ammi, semen, ut Galenus testatum reliquit lib VI. simplicium medicamentorum, maximè est utile. Facultatis est excalfactoriæ, & desiccatoriæ, tenuiumq; partium: sed & gustu subamarum est, & acre. Et clarum est, quòd & digerat, & urinam moueat. Fuerit autem in calfaciendo, desiccandoq; ex ordine tertio intenso. Planta, quæ Græcè ἄμμι, Latinè item Ammi uocatur: Arabicè, Nanochach, Anazue, Nanachua, seu Nanachue: Italicè, Ammi, ut etiam Hispanicè: Germanicè, Amey.

Ruel. lapsus.

Monachorum error.

Ammios uires ex Gal.

Nomina.

Κόριον, ἢ κορίαννον. CORIANDRVM. CAP. LXII.

COriandrum, aut coriannum uulgaris est notitiæ: uim refrigeratoriam habens. Quare illitum cum pane, aut polenta, ignibus sacris, & ulceribus, quæ serpunt, medetur. Epinyctidas cum melle, uel uua passa, testium inflammationes, carbunculosque sanat: cum faba fresa, strumas, & tubercula discutit. Tineas interaneorum expellit semen, cum passo modicè potum, & genituram adauget: largiùs tamen sumptum, mentem non sine periculo mouet. quare continuo, & copiosiore usu abstinendum. Succus cum cerussa, spumáue argenti, necnon aceto, & rosaceo illitus, ardentes summæ cutis inflammationes emendat.

Coriandri facultas ex Gal.

Coriandrum omnibus notissimum exili prouenit caule, sesquicubitali longitudine, ramis numerosis; folijs infernè Adianto proximis, sed quæ in caulibus habentur, & tenuiora sunt, & magis diuisa: flores in caulium summitatibus albicant, è quibus racematim semen oritur rotundum ac striatum. Tota planta grauiter spirat, cimicum odore, at semen siccum, exuta grauedolentia, odoratum euadit, & ad multa utile. Cæterùm in Coriandri facultate indaganda adeò Galenus productus est, ut longum sermonem faceret contra Dioscoridis sententiam lib. VII. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Coriannon, siue Corion, aut utcunque uocare lubet. Vetustiores Græci Coriannon nominant: at recentiores medici omnes Corion appellitant, sicut & Dioscorides, refrigeratoriam esse herbam dictitans, sed perperàm. Siquidem ex contrarijs facultatibus componitur, plurimum habens essentiæ amaræ, quam ostendimus esse tenuium partium, & terrenam. Nec parum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ tepentis est facultatis. Habet autem & adstrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus uariè quidem agit ea quæ scribit Dioscorides, & non tantùm ex refrigeratione. Cæterùm ego cuiusque particulatim actionis causam enarrabo, tametsi propositum fuerat, mei unius duntaxat hoc in libro sententiam expromere. Sed fortè nihil obstabit: imò, si uerum fatendum est, proderit nonnihil, superiores methodos, quæ ad hunc modum in paucis medicamentis sunt dictæ, hîc repetere. Primùm ergo non Dioscorides tantùm, sed & alij complures medicorum indeterminatè de morbis pronunciant, sicut sanè hac quoque tempestate non paucos inuenias medicos uel insignes, præter alia, hac in re maximè hallucinantes. Interdum enim atra, liuida, frigidaq; reddita parte, quæ erysipelas habuit, nec amplius refrigerantia poscente medicamenta, ceu antea, sed ea quæ infixum parti præter naturam humorem euacuent, ij tamen refrigerare perseuerant. Aliquando autem ad digerentia quidem transeunt: cæterùm erysipelas sanare dicunt. Et sanè scribunt, incipientibus etiámnum, & crescentibus erysipelatis, alia esse medicamenta, alia uerò iam declinantibus, ac flaccescentibus. Sed ita res non habet. Neque enim erysipelas etiam uocari debet, posteaquàm inflammatio eius, & feruor, ac bilioſum illud abierint: neque quæ facultate sunt frigida, neque quæ huiusmodi affectus sanant, remedio esse putandum est: sed uelut si uel in initio protinus aut percussis, aut alia de causa quáuis tumor in parte quapiam aut liuidus, aut niger extiterit, cum esse frigidum affectum existimabis, & quæ digerant excalfaciantq; medicamenta poscere. Ad eundem modum, si calida affectio in frigidam recidérit, negligenda quidem prior est, sed secunda alio appellanda nomine: aut si displicet nominis mutatio, saltem sicut quidam alia scribunt principij, alia declinationis remedia, haud frigida esse autumantes declinationis remedia, concedendum sanè est, si cui ita placet, ut talis affectio etiam erysipelas uocetur: sed eam etiam calidam dicere, ubi iam refrigerata est, id uero neutiquam concedendum. Itaque ne quod tunc ei auxilio est, refrigeratorium esse credamus, sicut Dioscorides Coriandrum, quod ut ipse inquit, cum pane, aut polenta illitum, erysipelas curet. Nam quod exquisitum est erysipelas, quod utique inflammatum est, & flauum, haud unquam sanare poterit cum pane Coriandrum, sed illud quod iam refrigeratum est. Proinde nos superioribus uoluminibus, cùm determinata, ac definita experientia, cuiusque medicamenti facultatem explorandum censuimus, quàm maximè fieri posset, simplicissimum eligi affectum consuluimus. At plerique medici neque quòd uel

plurimi

CORIANDRVM.

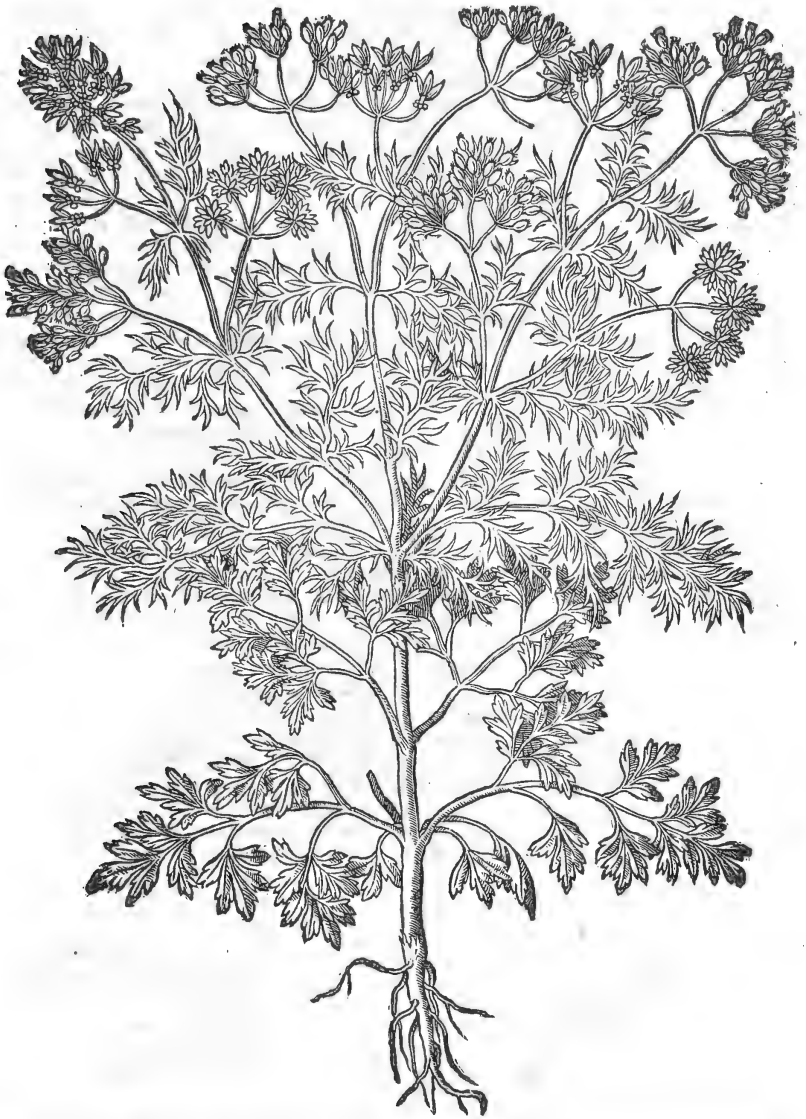

10 *plurimi morborum protinus ab initio compoſiti inuadant, norunt: neque quòd alius affectus ſit eryſipelas exact. uerò is, qui uocatur ab omnibus nobis uſitatè, ut à ueteribus quoque, phlegmone: alij autem inter hos medij plurimi, partim, ut ſic dicam, eryſipelata phlegmonode, partim phlegmonæ eryſipelatodes. Ac inuenias nonnunquam ubi neutrum uincat, ſed ad unguem paria ſint. Quinetiam nonnunquam œdematodes eſſe eryſipelas conſpicitur, ſicut aliud ſcirrhodes, ut compoſitorum morborum non paruus acernetur numerus. De quibus copioſius, cùm alibi diſſeruimus, tum in libris de curandi ratione. Dicetur autem & nunc quoad ſaltem eorum meminiſſe neceſſe eſt, quòd exactum eryſipelas haud unquam ab antè dicto cataplaſmate curari poſſit. Voco autem exactum, cùm à bilioſa fluxione pars impleta fuerit. Porrò quòd longè à refrigeratione abſit Coriandrum, uel ex ijs, quæ ipſe ſcribit Dioſcorides, diſcere licet. Nam ſtrumas, inquit, cum lomento diſſoluit. Quod uerò nullum refrigerantium medicamentorum idoneum ſit diſſoluendis ſtrumis, uel ipſum Dioſcoridem non dubitaturum arbitror: quippe qui ſexcenta ſcripſerit medicamenta ſtrumas ſanare potentia, quæ omnia tum tem-*

Coriandri facultas ex Auicenna.

perie calida, tum actionibus digerentia esse confessus est. Hactenus Galenus à Dioscoride in Coriandri facultate dissentiens. Porrò uerò hac in re Galeno maximè refragatur Auicenna, qui in ipsum apertè inuehitur li. II. cap. CXLIII. sic inquiens. Scripsit Galenus Coriandrum esse compositum ex diuersis facultatibus, etsi terrea facultas in eo cæteris excellat, simul cum aquea quadam tepida, & adstrictoria pauca. Verùm, ut ego conijcio, aqueitas, quæ in ipso reperitur, absque dubio frigida, non quidem tepida existit: nisi ei forsan admisceatur aliquid excalfacientis substantiæ, quæ sui tenuitate uelociter in auram euanescat. Quapropter dixit Hunaym, remouet Galenus frigiditatem à Coriandro, & Dioscoridi repugnat. At ego quidem aliter sentio, cùm frigidæ eius substantiæ meminerint Archigenes, Rufus, & aliorum posteriorum nonnulli. Frigidum igitur est Coriandrum natura in fine primi, & usque ad principium secundi, & siccum in secundo. quanquam, sententia mea, & siccum est, & ad caliditatem aliquo modo uergit. Sed Galenus ipse sentit, Coriandrum esse ex omni parte calidum. Id quod fortasse euenisse putandum ex ea caliditatis particula, quæ dum bibitur, aut comeditur, ab ipso disperditur. Aliter nec necessarium foret, si homines sua frigiditate interficeret, ut in multa exhiberetur quantitate. Illud præterea subdidit Galenus, si Coriandrum strumas dissoluit, quónam igitur pacto frigidum erit? Cui facilè responderi potest, id agere Coriandrum sua quadam occulta facultate, ac forma: aut quòd reperiatur in eo aliqua tenuis facultas, quæ in profundum penetrare possit frigida substantia exterius relicta. Sed cùm bibitur caliditas illa resoluitur. quo fit, ut sola frigida remaneat, & in corporibus agat. Hæc Auicenna in Coriandro Galeni dicta refellens. Quæ etsi aliquid in se rationis, ac ueritatis habere uideantur; tamen cùm omnibus compertum putem, Galeno neminem adhuc parem extitisse, qui diligentius stirpium tum naturas, tum facultates inuestigauerit partim saporis gustu, partim odoris olfactu, partim substantia, & coloribus, partim denique ex longa experientia profundissimæ philosophiæ coniuncta, operæpretium est eius potius acquiescere sententiæ, quàm reliquorum omnium. Veruntamen Brasauolus in hoc maluit fortasse cum Auicenna errare, quàm cum Galeno rectè sentire. Qui præterea cùm nesciret, Coriandrum in Hetruria passim in pratis, & campestribus sua sponte nasci, asserit in suo simplicium uolumine, satiuum tantùm reperiri Coriandrum. Cæterùm quòd in hoc capite Dioscorides auctor sit, Coriandrum sumptum mentem non sine periculo commouere, quòdq; alij tum ex Græcis, tum ex Mauritanis memoriæ prodiderint, eiusdem succum potum interimere; ideo factum est, ut multi, quorum ego sententiam antehac secutus sum, coriandri usum prorsus damnauerint. Sed id nunc certè mihi uidetur iniustè factum. Siquidem Coriandrum mentem non commouet, nisi largius & immoderatè sumatur. Quid quæso mirum erit de coriandro copiosius sumpto, si uinum etiam, cuius tamen est usus quotidianus, liberalius epotum, dolores, morbos graues, strangulatus, & mortem denique inferat? Quod si moderatè bibatur, præter alias utilitates, quas humano corpori præbet, uentriculum roborat, concoctiones adiuuat, excrementosa pellit, cor exhilarat, intellectum acuit, spiritus claros reddit & uiuificat. Quare non equidem uideo, quid obstet, quò minus simili ratione credamus, tantum abesse, ut Coriandri semen noceat, ut etiam maximè prosit, si tamen parcè & modicè sumatur. Quippe ab eius usu moderato non abhorruisse Galenum puto: nam lib. VIII. cap. IIII. de compositione medicamentorum secundum locos ex Archigene refert, ructu acido affectis coriandrum cochlearij mensura exhibendum esse. Galeno autem apertissimè adstipulatur è recentioribus Græcis Symeon Sethi, utpote qui in coriandri mentione scribat, id stomacho bonum esse, & eundem corroborare: cibum in uentriculo retinere, donec probè concoquatur. Quæ auctorem hunc de temperato coriandri usu tradidisse, nulli dubium est. Ex his igitur facilè colligamus licet, quòd non sit admittenda, sed potius explodenda illorum recentiorum opinio, qui coriandri usum omnino fugiendum esse censent. nos enim iam non omnem eius usum, sed immoderatum tantùm, ut nocuum, uitandum esse existimamus. Semen tritum & recentibus carnibus aspersum prohibet ne putrescant tam cito, quàm solent, æstatis tempore. Ex aqua autem potum cœliacos iuuat, & alui fluxiones cohibet. Attamen semen in ciborum, aut medicamentorum usum nunquam admitti debet, nisi prius triduo aceto fuerit maceratum. Id Græcis κόριον, & κορίαννον, appellatur: latinis, Coriandrum: Mauritanis, Rusbor, Rasbera, Kuzbara, seu Kuzibara: Italis, Coriandro: Germanis, Coriander, & Coleander: Hispanis, Culantro, & Ciliandro.

Brasauoli error.

Coriandri seminis usus.

Nomina.

Ἡρακλιον HIERACIVM. CAP. LXIII.

a Meum. ὑπόκαυον. i. subcauum.

Hieracium magnum caulem emittit asperum, subrubrum, spinosum, a cauum: folia ex interuallis rariusculè diuisa, similia soncho per ambitum: luteos flores, in oblongis capitulis. Vim refrigerandi habet, & modicè substringendi: unde illitum, stomacho æstuanti, inflammationibusque prodest. Succus erosionem stomachi sorbitione mitigat. Herba cum radice illita, uibratis à scorpione ictibus auxiliatur. Hieracium paruum, folia ex interuallis habet, diuisa in ambitu: cauliculos teneros, uirentes: in quibus lutei flores orbem circinantes, emicant. Vim suam ad eadem, ad quæ superior impendit.

Hieracij consideratio, & uires ex Plin.

Hieracium maius, frequentissimum ubique in Italia nascitur, soncho aut syluestri Lactucæ non admodum dissimile. Minus autem cichorum ferè refert. Sed asperiora ei folia sunt. Flores utrique aurei, qui tandem papposi effecti in auram euolant. Maius radice nititur unica, recta, lactucæ, aut soncho modo. Minus uerò multiplici: utrique succus lactucis saporem amaro acriq;, cum caulescunt. Horum autem non reperio Galenum mentionem feciſſe, nec etiam Paulum, in libris de simplicium medicamentorum facultatibus. Meminit tamen eorum Plinius lib. XX. cap. VII. inter lactucarum agrestium genera, sic inquiens. Sunt, qui herbam Hieraciam uocent, quoniam accipitres scalpendo eam, succoq; oculos tingendo, obscuritatem cùm sensere, discutiant. Succus omnibus candidus, uiribus quoque papaueri similis. Carpitur per messes inciso caule. Conditur in fictili nouo ad multa præclarus. Sanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices, aduſtiones q; omnes, præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis cum lana contra epiphoras. Idem succus alium purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in uino potus. Et folia tosta, thyrsique triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur maximè contra scorpionum ictus. Verùm contra phalangia commisto uino ex aceto. Aliis quoque

HIERACIVM MAIVS.

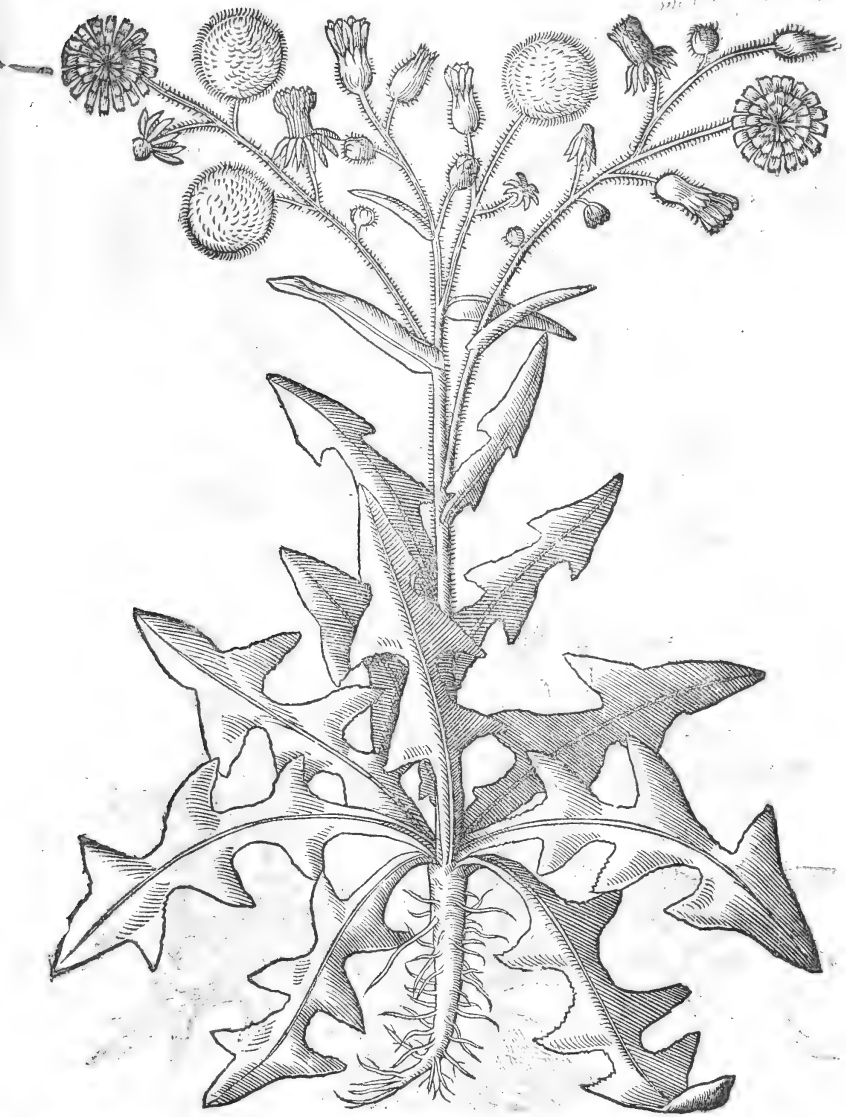

quoque uenenis reſiſtunt, exceptis quæ ſtrangulando necant, aut ijs quæ ueſicæ nocent, item pſimmythio excepto. Imponuntur & uentri ex melle, atque aceto ad detrahenda uitia alui. Vrinæ difficultates ſuccus emendat. Crateuas eum & hydropicis obolis duobus in aceto, & cyatho uini dare iubet. Peculiares earum uires partim iam dictæ ſunt, ſomnum faciendi, neneremq; inhibendi, æſtum refrigerandi, ſtomachum purgandi, ſanguinem augendi. Nunc non paucæ reſtant, quoniam inflationes diſcutiunt, ructus lenes faciunt, concoctiones adiuuant: cruditatem ipſæ nequaquam faciunt. Nec ullæ res in cibis aniditatem incitat, inhibetq; : eadem in cauſa alterutrinque modus eſt. Sic & aluum copioſiores ſoluunt, modicæ ſiſtunt, lentitiam pituitæ digerunt, atque, ut aliqui tradiderunt, ſenſus purgant. Stomachi diſſoluti utiliſſimè adiuuantur, in eo uſu, & oxypori obolis aſperitatem addito dulci ad intinctum aceti temperantes. Si craſſior pituita ſit, ſcillite, aut uino abſinthite: ſi & tuſſis ſentiatur, hyſſopite admiſto. Dantur cœliacis cum intubo erratico, & ad duritiam præcordiorum. Dantur & melancholicis candidæ copioſiores, & ad ueſicæ uitia. Praxagoras & dyſentericis dedit. Ambuſtis

quoque

HIERACIVM MINVS.

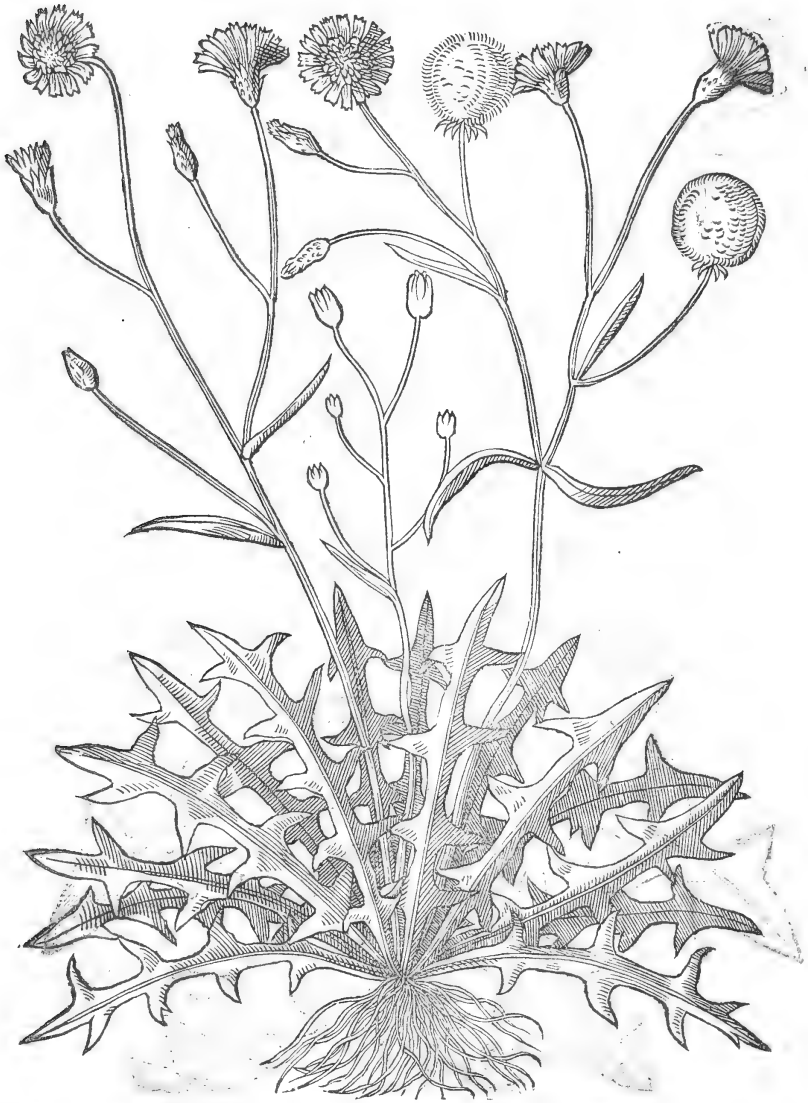

quoque prosunt recentibus, priusquàm pustulæ fiant cum sale illitæ. Vlcera etiam, quæ serpunt, coercent, initio cum aphronitro. mox in uino tritæ igni sacro illinuntur. Contusa, & luxata cataplasmatis tritis, cum polenta ex aqua frigida leniunt: eruptiones papularum ex uino, & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederunt: ad quod utilissimæ, quàm maximè caule, sed amaræ. Quidam lacte infundunt. Defruefacti ij caules & stomacho utilissimi traduntur. Has omnes Nomina. *Plinius tam Hieracijs, quam syluestribus Lactucis uires contribuit. Quod Græci* ἱεράκιον, *Latini similiter Hieracium uocant: Itali, Hieracio.*

Σέλινον.

Σέλινον. APIVM. CAP. LXIIII.

HOrtenſis apij herba ad eadem, ad quæ coriandrum conuenit. Inflammationibus oculorum cum pane, aut [a] polenta illinitur: æſtuantem ſtomachum mulcet: mammarum [b] duritiam ex lacte concreto contractam, reprimit. Vrinam ciet, ſiue crudum, ſiue coctum edatur. Decoctum eius, radicesque potum, uenenorum noxæ reſiſtit, cùm uomitiones excitet: aluum cohibet. Semen uehementius urinam pellit: contra ſerpentium uenena, aut epotam argenti ſpumam auxiliatur: inflationes diſcutit. Admiſcetur medicamentis, quæ dolorum leuamenta præſtant, theriacis quoque, ac tuſſis remedijs. Eleoſelinum in [c] humidis naſcitur, ſatiuo [d] grandius, & ad eadem efficax. Oreoſelinum caule eſt do-

a Μᾶζα.

APIVM HORTENSE.

dranteim

APIVM PALVSTRE.

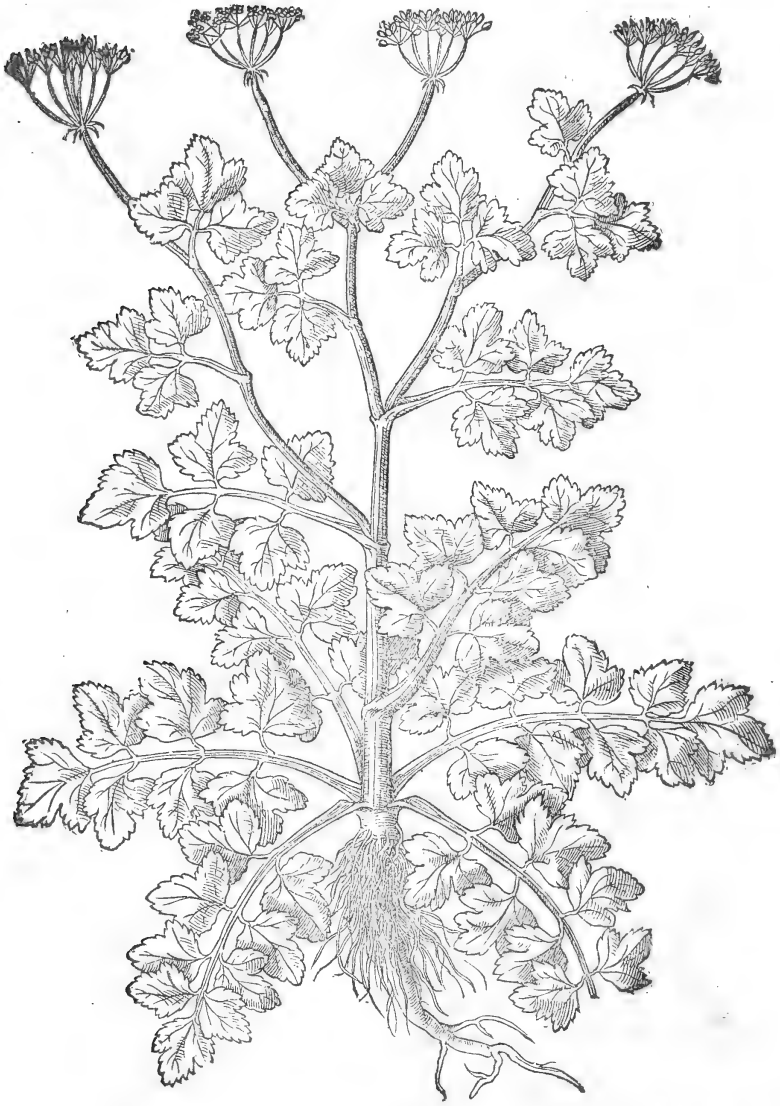

drantem alto,ab radice tenui exeunte: per cuius ambitum rami, & capitula cicutæ, multò tamen tenuiora: ſemine cumini oblongo,acri,& odorato,tenui. Naſcitur in petroſis,& montibus. Vrinam ciet, ſemine,ac radice in uino potis: menſes trahit. antidotis, necnon medicamentis urinam cientibus, & excalfactorijs, inſeritur. Nec hallucinari nos oportet, exiſtimantes oreoſelinum eſſe, quod in ſaxis prouenit:aliud enim eſt petroſelinum. Petroſelinum in Macedonia prouenit,in præruptis locis,ſemine ammij,odoratiore,ſapore acri,aroma olente. Vrinam cit,ac menſtrua: contra ſtomachi, & coli inflationes,& tormina prodeſt. Laterum, renum, & ueſicæ doloribus, in potu ſubuenit. Admiſcetur antidotis urinam cientibus. Hippoſelinum Latini oluſatrum appellant, aliqui ſmyrnion, quanuis aliud ſit,quod propriè ſmyrnion dicitur,ut paulò pòſt referemus. Eſt autem maius, & ſatiuo apio candidius: caule alto,cauo,molli, habente ueluti lineas: folijs latioribus, in puniceum uergentibus: coma roriſmarini,

PETROSELINVM MACEDONICVM.

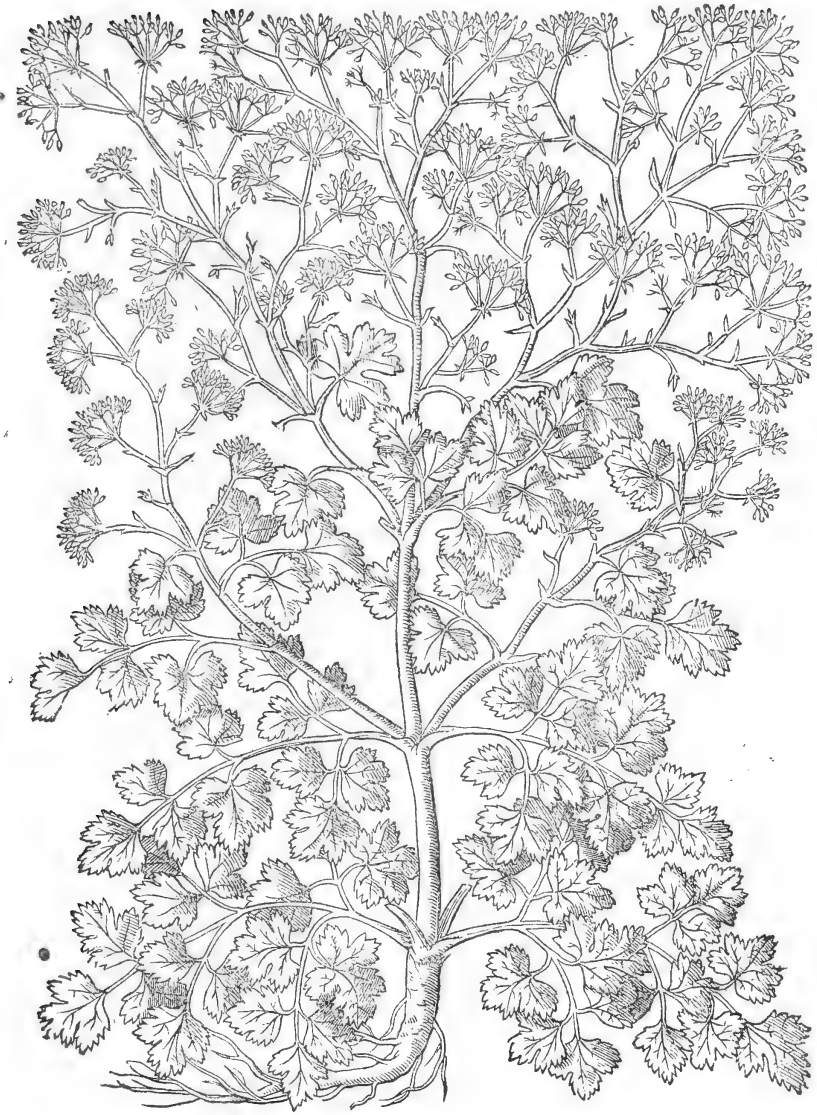

roriſinarini, florum plena: dependentibus in cacumine corymbis antequàm defloreſcat. Ea ſemine turget nigro, oblongo, acri, ſolido, aromatico. Radix dimittitur tenuis, odorata, candida, [e]quæ os commendat. In umbroſis, & paluſtribus enaſcitur. olerum generis, ut apium. Radix cruda, coctáue eſtur. Folia cum caulibus, decocta manduntur, & per ſe aut cum piſcibus præparantur, crudaq; muria condiuntur. Vim hanc habet, ut poto ſemine ex mulſo uino menſes cieat: algentes calfacit potu, aut illitu: urinæ ſtillicidio auxiliantur. Radix eoſdem præſtat effectus.

e Cat. διὰ στόμαχος. i. ſtomacho grata.

Apij hortenſis conſid.

PVtant dubio procul omnes ferè ætatis noſtræ medici, ijq; præſertim, qui diu uerſati ſunt in ſimplicium medicamentorum inquiſitione, quiq; multum laboris ac ſtudij impenderunt, ut hanc medicinæ partem penè abolitam reſtituerent, nil aliud apud antiquos ſatiuum fuiſſe Apium, quàm uulgare noſtrum Petroſelinum, hodie hortis omnibus frequentiſſimũ.

LEVISTICVM VVLGARE.

Quorum equidem ſententiam nunquam auſim improbare: cùm noſtrum hoc notis omnibus ſit præditum, quibus conſtare 10
Apium ueteres tradidere. Plinius ſiquidem libro XX. *cap.* XI. *naturalis hiſtoriæ ita ſcribit. Apio gratia uulgò eſt: nanque rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Hoc etiámnum confirmare uidetur Galenus lib.* II. *de alimentorum facultatibus, cùm inquit. Aphum inter cætera familiariſſimum eſt, & oriſtomachoque gratiſſimum. Quæ ſanè omnia in uulgari noſtro Petroſelino cernuntur: quippe quod nobis omnium olerum familiariſſimum in ciborum condimentis perpetuò habeatur. Cæterùm quanuis id uarios noſtrarum menſarum cibos frequentiſſimè commendet; ſcripſere tamen tum Chryſippus, tum etiam Dionyſius (ut Plinius author eſt) Apium ad cibos non admittendum, imò omnino nefas: nam id defunctorum epulis feralibus dicatum. Ipſius quoque uiſus claritati inimicum. Caule fœminæ uermiculos gigni. Ideoq; eos, qui ederint, ſterileſcere mares, fœminasq;. In puerperijs uerò ab eo cibo commuiales fieri, qui uberà hauriunt. Innocentiorem tamen eſſe marem. Eaq; cauſa eſt, ne inter nefaſtos frutices damnetur.*

hæc

hæc Plinius. Quare mirum non fuerit, si recentiores quoque Apio comitialibus interdixerunt. Cùm igitur his tum rationibus, tum auctoritatibus, notis præterea suffragantibus, constet uulgare Petroselinum legitimum esse Apium, putandum quidem fuerit, quin potius affirmandum, id quod officinis omnibus satini Apij uicem explet, nil aliud esse, quàm Paludapium, siue Apium palustre, Eleoselinum Dioscoridi uocatum. Quandoquidem hoc in humentibus, & palustribus locis nascitur, caule, & foliis satiuo maioribus, rarioribusq; . Eaque propter Theophrastus lib. VII. cap. VI. de plantarum historia, de eo disserit his uerbis. Paludapium, quod apud aquæ ductus, & in paludibus prouenit, folio raro, nec hirsuto constat, sed simile quodammodo Apio est, odore, sapore, figuraq; . Hoc Columellæ libro XI. cap. III. de Re rustica non aquaticum apium, sed Apium simpliciter appellatur: ubi sic legitur. Apium quoque plantis serere, nec minus semine, sed præcipuè aqua lætatur, & ideò secundum fontem commodissimè ponitur, quod siquis id uelit latifolij facere, quantum seminis possint tres digiti comprehendere, raro linteolo inliget, & ita in arcolas dispositum religet. uel si crispæ frondis, semen eius inditum pilæ, & saligno palo pinsitum expoliatumq; similiter in linteolis ligatum obruet. Potest etiam circa hanc operam fieri crispum, si cum est natum incrementum eius superuoluto cylindro coerceatur. Hæc ille. A quo nonnulli hortorum cultores edocti, aquaticum apium crispum hoc quoque tempore faciunt. habentq; spectaculi gratia in hortis. Cæterùm Ruellio haud mihi subscribendum est: quippe qui plantam nobis Italis Macerone uulgò appellatam, Paludapium esse putat. Quippe (ut paulò pòst, atque etiam in proxima Smyrnij commẽtatione dicetur) non parua sanè inter uocatum Maceronem, Eleoselinum, & Hipposelinum intercedit differentia. Apij porrò in montibus nascentis, quod ideo Græcis Oreoselinum dicitur, nulla à Dioscoride redditur foliorum delineatio, nisi in eo scriptura fuerit depranata, ut fermè suspicor. Verùm Theophrastus, & Plinius Oreoselinum descripserunt folijs cicutæ, radice tenui, & semine unus, alter uerò caule anethi, minutiore tamen. Vnde factum est, ut nonnulli crediderint Theophrastum hoc in loco depranatum esse, & quòd ubi in Græcis codicibus legitur, καὶ τὰ φύλλα ἔχει κωνείῳ ὁμοίᾳ, id est, folia habet cicutæ similia, legendum sit, κεφάλια ἔχει μικρωνείῳ ὁμοίᾳ, hoc est, capitula habet papaueri similia. In quam opinionem hos facilè potuit adduxisse uulgata Græca Dioscoridis lectio, in qua nimirum capitulorum papaueris, non autem foliorum cicutæ mentio est. Veruntamen ego potius (ut modò dixi) Dioscoridis lectionem uitiatam putauerim, quàm Theophrasti, licet contrà senserit Hermolaus. Nam præterquàm quòd Theophrasto subscribat Plinius, est Oribasij codex, in quo non μικρωνείῳ, sed κωνείῳ legitur. Præterea ipse sæpenumero uidi Apium in montibus nascens, quod à Theophrasti, & Plinij pictura nullis prorsus notis dissidet. Prouenit enim foliis cicutæ, radice tenui, & semine in umbella anethi modo: quæ omnia, Apij generi maximè adstipulantur. Illud insuper addiderim, quòd Apij longè magis proprium est folijs consurgere cicutæ modo per ambitum laciniatis, semine in umbella anethi instar, quàm capitulis papaueri similibus incluso. MACEDONICVM AVTEM PETROSELINVM, etsi antehac in Italia haud cognitũ fuit, factum est tamen quorundam diligentia, ut petito è Macedonia semine, iam quibusdam nostris habeatur in hortis. Huius copiam primùm mihi fecit Iacobus Antonius Cortusus Patritius Patauinus, cuius liberalitate complures cum peregrinas, tum raras sum consequutus plantas. Exit itaque Macedonicum petroselinum, foliis uulgari, siue aquatico apio similibus, sed minoribus, caule crasso, ramoso, frequentibus alarum cauitatibus, floribus albis, semine hortensi petroselino haud absimile, odorato, & amarescente. Quamobrem aberrant toto cælo, qui uulgare nostrum petroselinum, nihil à Macedonico differre contendunt, sua tantum authoritate ne dicam temeritate nixi. Quod uerò Hipposelinum uocatur, si quod LEVISTICVM uulgo uocant, non est, planta sanè non habeo, quæ legitimum referat. Si enim foliorum, caulium ramorum cæterarumq; partiũ magnitudinem, proceritatemq; respicimus, etsi Dioscoridi Hipposelinum legitimũ non sit, quòd coma, & semine illi non respondeat, cùm tamen cæteris selinis grandius sit, & tota facie simile, nemo nobis succensere debet, si hanc plantam Hipposelinum appellauimus; uerùm ne mordicus opinionem hanc retinere uidear, libenter in eorum concedam sententiam, qui aliter censent. ea exceptione tamen, ut interim hæc planta mihi tantùm Hipposelini uicem præstet. Sunt qui hanc Laserpitium, quiq; fructiferam Theophrasti libanotidem esse contendant, sed plures sunt notæ (quantum uideo) quæ horum opinionibus refragantur. Brasauolus Ferrariensis herbam Maceronem uulgò uocatam falsò Hipposelinum existimat, à peruersa fortasse Marcelli interpretatione deceptus, qui præter Dioscoridis sententiam, Hipposelino radicem intus candidam, foris uerò nigram reddidit, cùm tamen in Græcis Dioscoridis exemplaribus nulla nigredinis fiat mentio. Quo quidem argumento Maceronem Hipposelinum non esse, satis superq; comprobatur, præsertim cùm hæc coloris radicum opposita qualitate inter se discrepent. Huius Marcelli lapsus illud causam fuisse arbitror, quòd legerit apud Theophrastum, nasci Hipposelinum folijs paludapio proximis: caule magno, ac hirsuto: radice raphani modo crassa, sed nigra: nigroq; etiam semine, magnitudine eruo ampliore. Qua fortasse authoritate fretus Marcellus, nigram Hipposelino radicem ineſſe addidit in Dioscoride. Sed animaduertendum est Theophrastum eo loco non descripsisse Dioscoridis Hipposelinum cùm alterum ab altero pluribus differat notis, sed Smyrnium potius. Id quod ex eo conijci potest, quòd Dioscorides, itemq; Galenus asserant, nonnullos inueniri qui Hipposelinum à Smyrnio non separent. Quibus uerbis nil mirum inter eos, qui ita sentirent, Theophrastum quoque ab illis comprehensum fuisse. Cæterùm hac in re etiam Fuchsius, cuius tamen pace dixerim, apertè hallucinatur: quippe qui legitimum Hipposelinum Leuisticum uulgò uocatum, Smyrnij loco in suis elarissimis de stirpium historia commentarijs depinxerit. Idem præterea errasse deprehenditur in libro de compositione medicamentorum, quem nuper auctum edidit. Nam etsi primùm rectè scribat, illud quo officinæ hodie pro apio hortensi utuntur, non esse nisi eleoselinum, id est apium palustre; tamen postea perperàm (meo quidem iudicio) scriptis tradidit, petroselini semen seplasijs apij semen uocari, atque in eius locum usurpari. Etenim eleoselini semine, non petroselini, apij seminis loco utuntur omnes ferè pharmacopœi, idq; etiam apij semen nuncupant. Apij meminit Galenus lib. VIII. simpl. medic. sic inquiens. Apium usque adeò calidum est, ut & urinas, & menses cieat. Flatus quoque discutit, & magis semen, quàm herba ipsa. sed & oreoselini, & hipposelini similis uis est: uerùm hipposelinon imbecillius est, oreoselinum ualentius. Eodem quoque lib. superius tamen, de Petroselino differuit his uerbis. Petroselini semen maximè usui est, cùm tota etiam herba unà cum radice similem, sed imbecilliorem, facultatem sortiatur. Est autem ut gustu acre cum amaritudine, sic & in operibus calidum,

Eleoselini cõsideratio.

Ruellij opinio non accepta.

Oreoselini cõsideratio.

Petroselinum.

Hipposelini consid.

Marcelli, & Brasa. lapsus.

Fuch. error.

Apij genera uires ex Gal.

umà cum incidendi effectu. Hinc menſes, & urinas largè prouocat. Flatus quoque diſcutit. Fuerit itaque & ipſum tertij ordinis tum excalfacientium, tum deſiccantium. Sed de Petroſelino Macedonico fuſius differens libro primo de antidotis, ita ſcribit. Quod ad Petroſelinum attinet, laudatiſſimum Macedonicum eſt omnibus cognitum: quod Eſtreaticum etiam quidam appellant, à loco in quo naſcitur, nomen imponentes. Verùm exiguum eſt prorſus quod ibi prouenit, cùm & præruptus, & anguſtus is locus ſit. Eſtreaticum itaque Macedonicum hoc, quod à Macedonibus in omnes gentes affertur, paucum & ipſum in Macedonum terra gignitur. Sed idem in petroſelino Macedonico accidit, quod in Attico melle, & uino Falerno contingit. Mercatores ſiquidem in omnem ferme orbis terram, ut mel Atticum, uinum Falernum, ſic petroſelinum Macedonicum aduehunt, cùm tamen in Macedonia petroſelini tantum non oriatur, quantum gentibus omnibus ſatis eſſe queat. Verùm in Epiro petroſelinum plurimum gignitur, quemadmodum in Cycladibus inſulis mel: atque ut mel ex inſulis Athenas aſſertur; ſic petroſelinum ex Epiro prius in Macedoniam comportatur, plurimumq́; & propè totum in Theſſalonicam: inde verò tanquam Macedonicum exportatur. Idem in uino Falerno contingit. nam cùm in exiguo quodam Italiæ agro Falernum prouenit, complura alia uina in Falerni ſpeciem à uini magiſtris concinnantur, quæ perinde atque Falernina, in omnes prouincias Romano imperio ſubiectas importantur. Tibi verò ſi petroſelinum Eſtreaticum quandoque deerit, ne peiorem exiſtimes theriacam futuram, ſi alium impoſueris. Non enim ſi mortiferis uenenis, ſi uenenatorum morſibus aliud ab Eſtreatico petroſelinum minus congruit, propterea reliquis etiam morbis, ut torminibus uentriculo debili, aquæ inter cutem, & id genus alijs, ſegnius opitulatur, quos in primis ſanare theriaca non promittit. Ad hæc Eſtreaticum petroſelinum theriacam planè amariorem facit, præſertim cùm recens adhuc imponitur. differt enim ab aliis petroſelinis, quòd ut acerrimum, ita quoque amariſſimum eſt. Σελινον κηπαιον id Græci, quod Latini Apium hortenſe, nominant: Mauritani, Charfs, Charfi, ſeu Chares: Itali, Apio domeſtico, & Petroſello: Germani, Peterſilien, & Peterlin: Hiſpani, Perexil: Galli, Perſil de iardin. Idueró ἐλεοσέλινον Græci dicunt, quod Latini, Apium paluſtre, & Paludapium: Mauritani, Aſſilis: Itali, Apio paluſtre: Germani, Epffich, & Eppich: Hiſpani, Perexil dagoa, & Apio: Galli, Perſil de leau. Quod autem ὀρεσέλινον Græci, Apium montanum Latini uocant: Mauritani, Acraſelinum: Itali, Apio montano: Hiſpani, Perexil monteſino: Galli, Perſil des montaignes. Πετροσέλινον deinde id Græcis dicitur, quod item Latinis Petroſelinum, & Italis, Petroſelino. Poſtremò ἱπποσέλινον id Græcè uocatur, quod etiam Latinè Hippoſelinum: Arabicè, Salis: Italicè Hippoſelino: Germanicè, Liebſtockel: Gallicè, Ache, & Ache large.

Nomina.

Σμύρνιον. SMYRNIVM. CAP. LXV.

SMyrnion, quod in Cilicia petroſelinum uocant, plurimum in Amano monte gignitur. Caulem habet apij, & ſtolones multos: folia latiora, ſuppinguia, ad terram infracta, robuſta, [a] odore medicato, cum quadam acrimonia iucunda, colore in luteum langueſcente: capitibus caulium orbiculatis, ut anethi: ſemine braſſicæ, rotundo, nigro, acri myrrhæ ſapore, ita ut alterum alterius loco cedat. Radix quoque odorata, guſtu acri, fauces mordet [b], ſuccoſa, mollis. Cortex eius foris niger, intus uiridis, aut ſubalbidus. Naſcitur in ſaxoſis, & collibus [c], atque ſqualidis, & limitibus terrenis. Vis radicis, herbæ, & ſeminis excalfacere. Folijs muria maceratis ad obſonia utuntur: aluum ſiſtunt. Radicem contra ſerpentium ictus bibere conuenit: tuſſes, & orthopnœas mitigat: urinæ difficultati medetur. Illita recentes tumores, collectiones, duritiaſque diſcutit, uulnera ad cicatricem perducit. partus abortu uitiat, ſi feruefacta ſubijciatur. Semen lienis, renum, & ueſicæ uitijs prodeſt: menſes, & ſecundas pellit. commodè datur iſchiadicis in uino: inflationes ſtomachi lenit: ſudores ciet, & ructus. Peculiariter datur hydropicis in potu, & contra febrium circuitus.

a Drag. ἐρώδη σιωδρομότητι φαρμακώδη τὲ καὶ ὐσωμηλίζοντα. i. odorata cum acrimonia, medicataque. & colore ſubmelino.

b Meum. σολὺ χυλὰ. i. multi ſucci.

c Meum, & Drag. καὶ ἐνίκμοις καὶ χαμαίαις χεραδώσαις. i. humectis & angulis inculcis.

Smyrnij conſideratio.

SI Smyrnij ſingulæ notæ, quæ illi à Dioſcoride tribuuntur rectè, diligenterq́; expendantur, facilè quidem perſpici poterit, Smyrnium ei herbæ ſimillimum eſſe quæ à noſtris in Hetruria uulgò uocatur Macerone. Siquidem hanc naſci clarum eſt caule apij, ſtolonibus multis referto: folijs latioribus, ſuppinguibus, robuſtis, ad terram uerſis, odore medicato, cum quadam acrimonia iucundis, colore in luteum langueſcente. Præterea in caulium cacuminibus umbellam gerit anethi modo: ſemine braſſicæ maiore, oblongo tamen, nigro, acri, odore myrrham referente. Radice denique nititur odorata, acri, ſuccoſa, ac molli, quæ exteriore cortice nigricat, interiore verò parte ex albo uireſcit. Quas quidem notas ferè omnes conſtat Smyrnio Dioſcoridem reddidiſſe. Verùm quiſpiam, cui fortè hæc noſtra ſententia minus arrideat, obtrudet nobis ſemen, ut quod Maceroni noſtro non inſit rotundum, braſſicæ modo. Huic illud reſponſum uolumus, quòd cùm cæteræ in uniuerſum notæ illi reſpondeant, facilè in ſem nis delineatione mendum ſubeſſe poteſt. Vel quòd non in rotunditate, ſed in alio uni cum altero ſemine intercedat ſimilitudo. Porrò quanuis memoriæ non prodiderit Dioſcorides, quòd Smyrnium ſeratur in hortis, in quibus hodie noſtrum illud ſeritur, ſed quòd ſponte in Amano Ciliciæ monte gignatur, tum etiam in collibus, incultis, ac ſaxoſis locis; Plinij tamen ætate paſſim in hortis ſerebatur. Id quod ipſe Plinius manifeſtè demonſtrat lib. XIX. cap. ultimo, ubi Smyrnium inter hortenſia referens, inquit. Et Smyrnium olus ijsdem locis ſeritur, myrrhamq́; radice reſipit. Idem quoque teſtatur Galenus, quòd ipſum inter olera connumeret libro II. de aliment. facultatibus, & de eo ſcribat in hunc modum. Smyrnium non eſt inſuane. Ideoq́; Romæ plurimum uenit. Multò autem acrius eſt, & calidius, quàm apium: quin & odorati quidpiam habet. Quapropter efficacius urinam ciet, quàm apium, hippoſelinum, & ſion: & mulieribus menſes mouet. Veris tempore caulem producit, qui crudus edendo eſt haud aliter quàm folia, quæ ſola per hyemem inerant plantæ, nondum caulem habenti, ſicut neque tum apium habet. Poſtea verò caule accedente, tota planta iucundior redditur, ſiue quis crudam ipſam, ſiue coctam mandat, ſiue ex oleo, & garo, ſiue uinum, ſiue acetum uelit adijcere. Nonnulli cum aceto, & garo tantùm edunt, ueluti apium: alij verò paululum olei ijs adijciunt. hæc Galenus. Ex cuius ſanè uerbis liquido apparet,

SMYRNIVM.

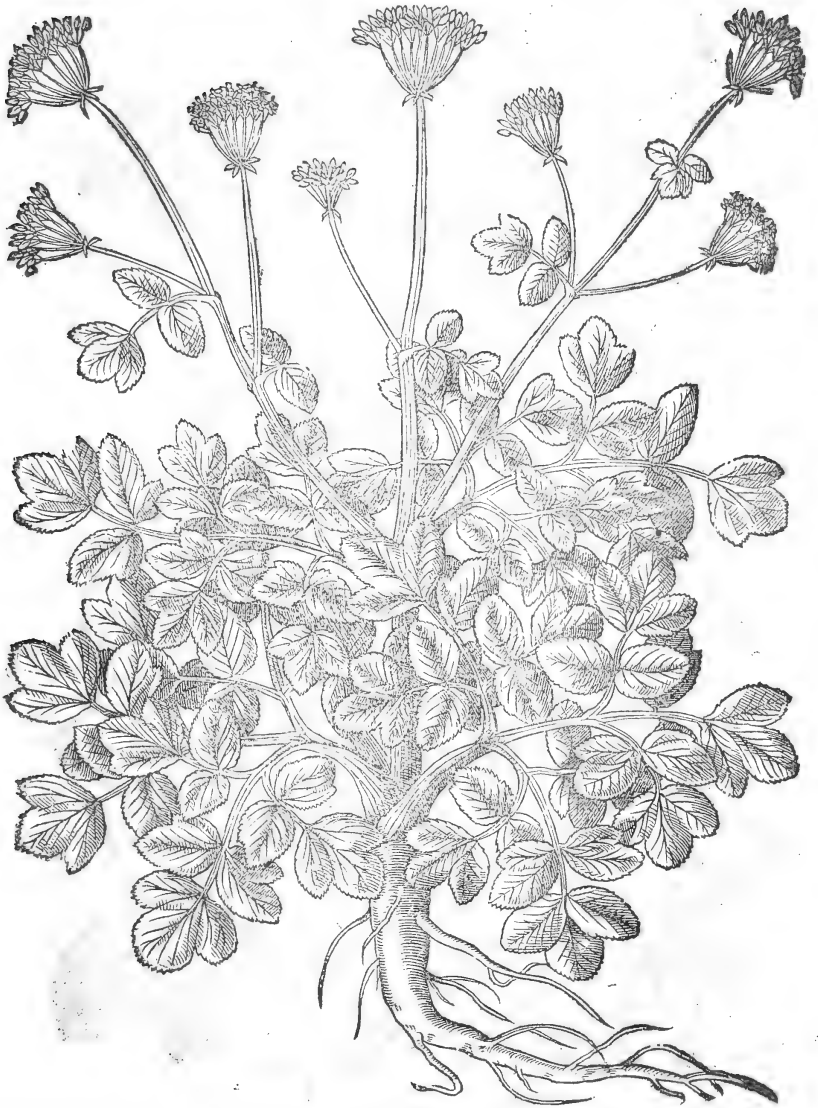

dò apparet, Smyrnium ueteribus etiam inter olera fuiſſe receptum. Galeno nimirum adſtipulantur ea, quæ de Smyrnio mihi retulerunt Siculi. nanque ij affirmant, plantam Maceronem appellatam paſſim coli in ſuis hortis, atque eam ueris tempore (ut etiam Galenus perhibet) caulem tenerrimum emittere: qui non ſolùm edendo ſit, ſed gratiam quoque ineat cum ore, præſertim ſi cum ſale & pipere cinaræ modo comedatur. His itaque fortaſſe, uel etiam ualidioribus rationibus adductus Manardus Ferrarienſis, uir quidem ingenio, & doctrina celebris, Smyrnium eſſe noſtrum dictum Maceronem conſtanter aſſeruit. Quo fit, ut minus dubitem Ruellij opinionem improbandam eſſe, quòd ſuſpicetur (ut proxima commentatione diximus) Maceronem eſſe Paludapium. Smyrnium uerò eam eſſe ſtirpem certò putet, quam in Gallijs uocant uulgò Leuecchia. eſt & alia planta, quam in CRETA SMYRNIVM uocari dicunt. Fert hæc folia noſtrate Smyrnio craſſiora, quina ab uno pediculo dependentia, & per ambitum ſerrata, quinetiam in altera parte ab exortu mutila. Longè autem diuerſa ſpectantur, quæ in caule ſunt. Ea enim rotunda ſpectantur, & à caule, & ramis in quibus naſcuntur, perfoliatæ uocatæ modo trà ſigunturque, nullis in ambitu denticulis. Caulem edit firmum, ſtriatum, & ſubter folia geniculatum, è quo in latere, ubi folia perfo-

Ruellij opin. improbanda.

SMYRNIVM CRETICVM.

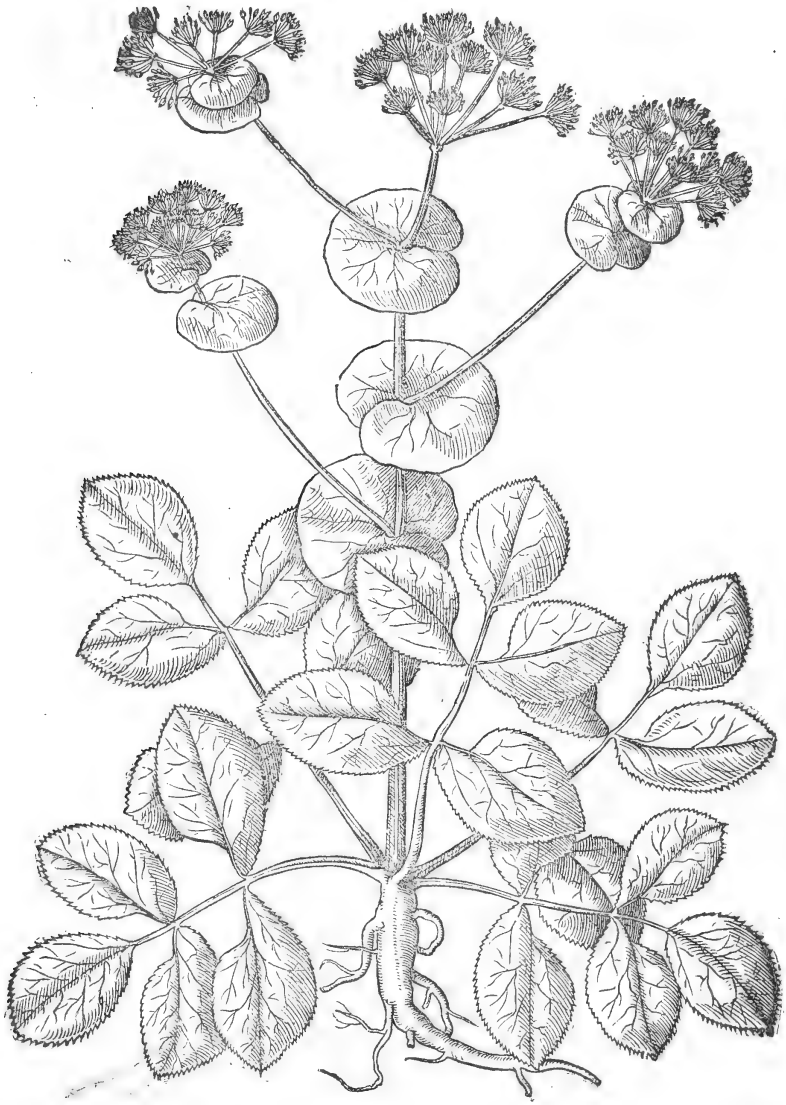

rantur, ramuli exeunt è ſingulo foliorum ſinu, ſtrijs in longum protenſis. Vmbellam in caulium ramorumq; ſummitatibus gerit racematim diſſectã floribus albicantibus, ſemine haud braſſicæ ſimili, ſed rotundo, anguloſo, & in acutum deſinente. Colore ex flauo nigricante, ſapore acuto & amariuſculo, pediculis longis ſtriatisq;. Radicem recentem uidere non licuit, ſed qui plantam miſerunt, eam Smyrnio noſtro ferè ſimilem faciunt, non modò facie, ſed etiam ſapore, odore, ac uiribus. Verùm enimuero (quantum ego iudicare poſſum) Smyrniũ noſtrum magis admodum ad Smyrnij hiſtoriam accedit, quæ à Dioſcoride deſcribitur. Smyrnij tum hiſtoriam, tum facultates deſcripſit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Smyrnium quidam Hippoſelinum agreſte cognominant. Ex eodem genere & ipſum cum apio eſt, & petroſelino: fueritq; apio quidem ualidius, petroſelino autem imbecillius. Menſes itaque, & urinas mouet, calidum, ſiccumq; tertio ordine. Cilices petroſelinum nominant, quod in Amano monte naſcitur. Eſt quidem & ipſum Smyrnium, minus uerò petroſelino, & Smyrnio acre. Proinde & ulceribus imponi poteſt, quia uidelicet ſine moleſtia deſiccet. Sed & digererе, quæ indurata ſunt, ualet. Reliqua uis eius apio, & petroſelino ſimilis eſt. Quocirca & ſemine eius utimur ad menſes, urinas, & aſthmata,

Smyrnij uires ex Galeno.

IMPERATORIA.

10 *& aſthmata, ſiue anhelationes, hactenus Galenus. Cæterùm non deſunt ex recentioribus, qui contendant, plantam Imperatoriam uulgò uocatam legitimum eſſe Smyrnium, argumento quòd eius radices exterius nigricent, interius uerò uireſcant, Verùm ij ex eo apertè decepti deprehenduntur, quòd non animaduerterint an hæ plantæ cæteris inter ſe notis cõueniant. Sed poſteaquàm de Imperatoria herba incidit mentio, ob ſui nominis maieſtatem, uiriumq; præſtantiam, prætereundum ſanè non duximus, quin hîc eius tum hiſtoriam, tum facultates edisſeramus. Præſtantiſſima igitur* IMPERATORIA *in Ananienſibus montibus ſupra Tridentum frequentiſſima naſcitur, foliis ſphondylio minoribus, ſolo accubantibus, robuſtis, hirſutis, ac aſperis: caule bicubitali, purpuraſcente, rotundo, hirſutoq;: in cuius cacumine umbella floribus candidis ornatur: è quibus poſtea ſemen prodit ſeſelis modo acutum, pariterq; odoratum. Radix ineſt ei non longa, mediocriter craſſa, rugoſa, dura, liguoſaq;, quæ foris nigra eſt, intus uerò ſubuiridis. Ea guſtu admodum acris deprehenditur, ac mordax, ſubamara, & odorata. Ex quo non temerè aliquis conijcere poteſt, Imperatoriæ radicem excalfacere tertio exceſſu completo, uel quarto inchoante: ſiccare uerò ſecundo. Diſcutit hæc mirificè tum uentriculi, tum inteſtinorum, tum etiam uteri flatus. Quapropter*

Quorundam hallucinatio.

Imperatoriæ plantæ deſcriptio, & uires.

coli cruciatibus, ac uentriculi torminibus maximè utilis eſt. Cit item menſes, atque urinam. Fouentur eius decoctо utiliter in dolore dentes, præſertim ſi in uino auſtero radix decoquatur. Eadem ex uino pota uteri ſtrangulationibus prodeſt. conceptum adiuuat, quem frigiditas intercipit: concoctionem roborat. Commanſa eſt ueluti præſtãtiſſimus apophlegmatiſmus, ut quæ efficaciter cerebri pituitam expurget. In puluerem contrita, uinoq; ſubinde pota, frigidis occurrit morbis. Quamobrem reſolutis, comitialibus, conuulſis, auxilio eſt. Aiunt nonnulli quartana eos ſanari, qui puluerис cochlearij dimidium horæ una ante acceſſionem, ex mero biberint. Oris halitum commendat, & omnes roborat ſenſus. Epidemijs morbis uenenis ferè omnibus, ac uenenoſorum animalium tum morſibus, tum ictibus opem præſtat. Aſthmaticos, ſeu anheloſos iuuat, obſtructiones aperit, aqua intercute laborantes ſanat, itemq; liene affectos. In ſumma excalfacit uniuerſas corporis partes, quas frigus occuparit. Vt hinc palàm fiat, herbam hanc non immeritò ſibi Imperatoriæ nomen aſciuiſſe, cùm tot tantisq; uiribus prædita ſit. Σμύρνιον *id Græci, quod Latini item Smyrnium, & Oluſatrum, nominant: Mauritani, Seniruion:* 10
Nomina. *Itali, Smirnio, & Macerone: Hiſpani, Apio Macedonico.*

ELAPHOBOSCVM.

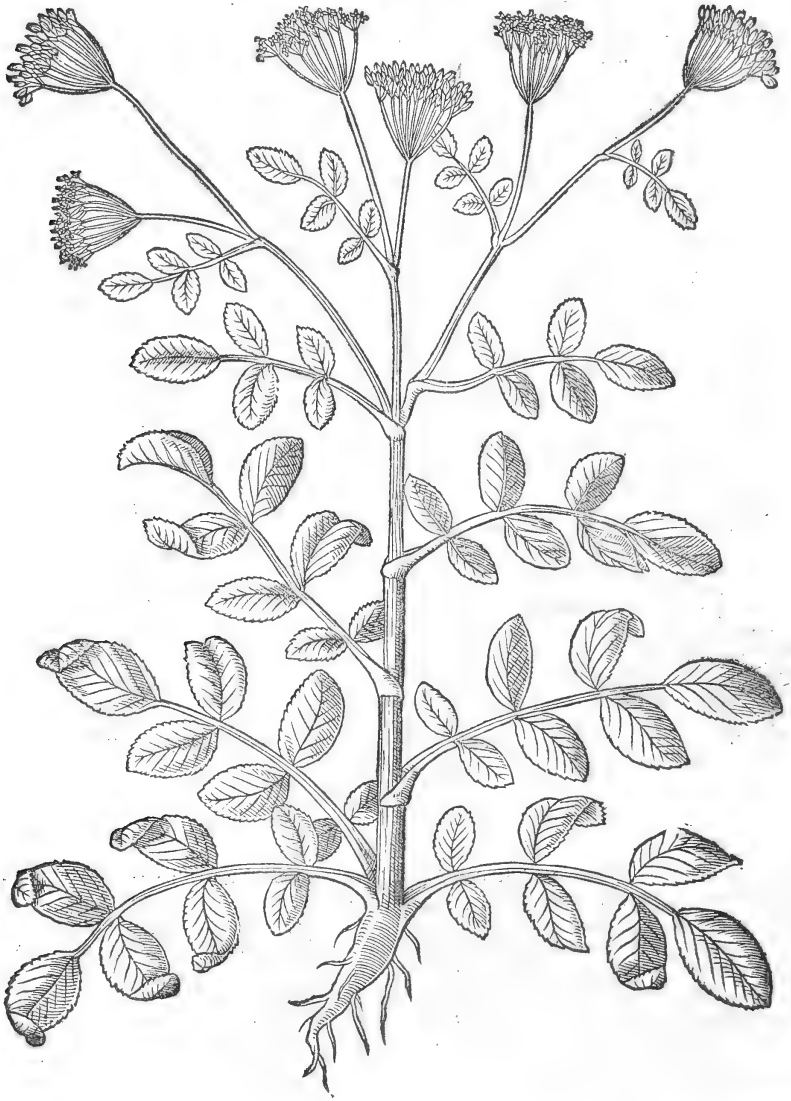

Ἐλαφόβοσκον.

Ἐλαφόβοσκον. ELAPHOBOSCVM. CAP. LXVI.

ELaphoboſco fœniculaceus caulis eſt, aut rorimarino ſimilis, geniculatus, folijs duûm digitorum latitudine, ut terebinthi, prælongis, aliquantum aſperis, circumfractis. Adnata multa habet, ferentia umbellas anethi ſimiles, & ſemina eiuſdem: florem ſubluteum: radice ternûm digitorum longitudinis, & [a] craſſitudinis unius, candida, dulci, eſui apta. Caulis tener pro olere manditur. Contra ſerpentium ictus, datur ſemen in uino. Fama autem eſt, hoc pabulo ceruas ſerpentium morſibus reſiſtere.

a Meum. μῆκος δὲ ἢ πλάτος. i. craſsitudine uerò ſeu latitudine.

QVanquam aliqui profitentur, ſe Elaphoboſcum in Italia inuenijſſe, atque etiam quibuſdam in hortis oſtendere; herba tamen, quam pro eo demonſtrat, folia profert inciſuris multis diuiſa, laciniaq; . Adeò ut hinc perſpicuè intelligi poſſit, eam à legitimo Elaphoboſco plurimùm diſſidere, ſi Dioſcoridi magis, quàm Plinio fides eſt adhibenda . Plinius ſiquidem libro, & cap. XXII. Elaphoboſcum folijs ſmyrnij, & ſ. mine corymbaceo depinxit his uerbis . Elaphoboſcum ferulaceum eſt, geniculatum, digiti craſſitudine: ſemine corymbis dependentibus, ſimili effigie, ſed non amaris: folijs oliſatri. & hoc laudatum in cibis. hæc Plinius. In quibus uerbis, quòd ea planè à Dioſcoride diſſentiant, Manardus Ferrarienſis Plinij codicem deprauatum eſſe exiſtimat. Cæterùm Ruellius tradit Elaphoboſcum legitimum paucis hodie cognoſci, etſi frequens ubique reperiatur, illudq; eſſe cenſet, quod uulgò officinis ſimul & herbarijs Gratia dei nominatur, è qua ſui nominis unguentum conficiunt. Sed hanc Ruellij ſententiam non admittendam, quin potius explodendam putauerim, ſi per Gratiam dei eam plantam intelligit, de qua nos ſuperius diſſeruimus in hyſſopi commentatione, & qua officinæ utuntur. Quippe quòd hæc caule, & folijs hyſſopo ſit perſimilis, non autem fœniculo, ac terebintho. Quamobrem aut aliam in Gallia plantam eſſe eodem nomine appellatam, aut Ruellium omnino deceptum exiſtimauerim. Ipſe equidem herbam quandam ſæpius uidi, tum in Tridentino, tum in Goritienſi agro, cuius etiam hîc picturam damus, quæ ita notis omnibus Elaphoboſco reſpondet, ut non potuerit animus non inclinari ad credendum, hanc aut legitimum eſſe Elaphoboſcum, aut plantam illi ſimilem. Paucis admodum Elaphoboſci facultates perſtrinxit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Elaphoboſcus facultatis eſt calidæ, & tenuium partium, ac proinde exiccatoriæ ſecundo maximè exceſſuum ordine. Eius nomen Græcum eſt ἐλαφόβοσκον Latinum ſimiliter Elaphoboſcum, & Cerui ocellum: Italicum, Elaphoboſco.

Elaphoboſci conſid.

Ruellij opin. ſuſpecta.

Elaphoboſci faculr. ex Gal.

Nomina.

Μάραθρον. FOENICVLVM. CAP. LXVII.

FOeniculum, ſi herba edatur, aut ſemen cum ptiſana bibatur, mammas lacte replet. Comæ decoctum in renum doloribus ſubditum proficit, quippe quod urinam excitet. contra ſerpentium ictus in uino conuenienter bibitur: menſes ciet. in febribus nauſeam, & ſtomachi feruorem ex aqua frigida potum ſedat. Contritæ radices, & cum melle illitæ, morſibus canum medentur. Succus caule, & folijs exprimitur, & in ſole ſiccatus, in medicamenta adijcitur, quæ ad excitandam oculorum aciem com modè temperantur. Extrahitur ſuccus ad eadem ualens, etiam ſemine uiridi [a], ramulisque, & radicibus prima germinatione inciſis. In Iberia, quæ ad occidentem ſpectat, ſuccum reddit gummi ſimilem. Caulem medium, dum herba floret, ruſtici demetunt, ignique admouent, quò facilius ui caloris exudans, gummi remittat: quod efficacius ſucco eſt, ad medicamenta oculorum.

a Meũ, & Cat. χαὶ σύλλοις. i. & folijs.

Γαπομάραθρον. FOENICVLVM ERRATICVM. CAP. LXVIII.

ESt & ſylueſtre fœniculum, magnum: fert autem ſemen cachryi ſimile. Cuius radix iucundè olet, potaque ſtranguriæ medetur: menſes impoſita ciet. Ventrem ſiſtit, radice, aut ſemine poto: contra ſerpentium morſus auxiliatur, calculos comminuit, regium morbum expurgat. Lactis abundantiam facit, decoctum foliorum hauſtum fœminas à partu purgat. Traditur aliud hippomarathri genus, longo, exili, & anguſto folio: ſemine coriandri, rotundo, acri, odorato. Excalfaciendi naturam habet, & uiribus fœniculo reſpondet, ſed ad omnia infirmius.

FOeniculum tam erraticum, quàm ſatiuum omnibus in Hetruria notum eſt. Seritur domeſticum Februario menſe uere ineunte, locis apricis, & modicè ſaxoſis. quippe quod non minus in ciborum condimentis guſtui acuta quadam dulcedine placeat, quàm utile ſit in medicamentis. Fœniculi meminit Plinius lib. XX. cap. XXIII. ſic inquiens. Fœniculum nobilitauere ſerpentes, guſtatu ſenectam exuendo, oculorumq; aciem ſucco eius reficiendo. Vnde intellectum eſt, hominum quoque caliginem præcipuè eo releuari. Colligitur hoc caule turgeſcente. In ſole ſiccatur, inungiturq; ex melle. Vbique hoc eſt: laudatiſſimum tamen in Iberia è lacrymis ſit, & ex ſemine recenti. Fit etiam è radicibus prima germinatione inciſis. Eſt & in hoc genere ſylueſtre, quod alij Hippomarathron, alij Myrſineum uocant, folijs maioribus, guſtu acriore, procerius, brachiali craſſitudine, radice candida. naſcitur in calidis, ſed ſaxoſis. Diocles & aliud Hippomarathri genus tradit, longo, & anguſto folio, ſemine coriandri. Hæc Plinius, qui ea ferè omnia à Dioſcoride mutuatus eſſe uidetur. Porrò alterum ſylueſtris Fœniculi genus, cuius ſemen coriandri effigiem refert, à nemine hactenus, quod ſciam, in Italia cognoſcitur, & oſtenditur. Fœniculum, ut memoriæ prodidit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, tam ualenter excalfacit, ut ex tertio ordine excalfacientium cenſeri poſſit. Deſiccat uerò non æquè, ſed ipſum quiſpiam in hoc primi eſſe ordinis poſuerit: proinde lac procreat. quod ſi admodum deſiccaret, non ſanè generaret. Suffitus eadem ratione auxiliatur.

Fœniculi conſideratio.

Fœniculi uires ex Gal.

FOENICVLVM.

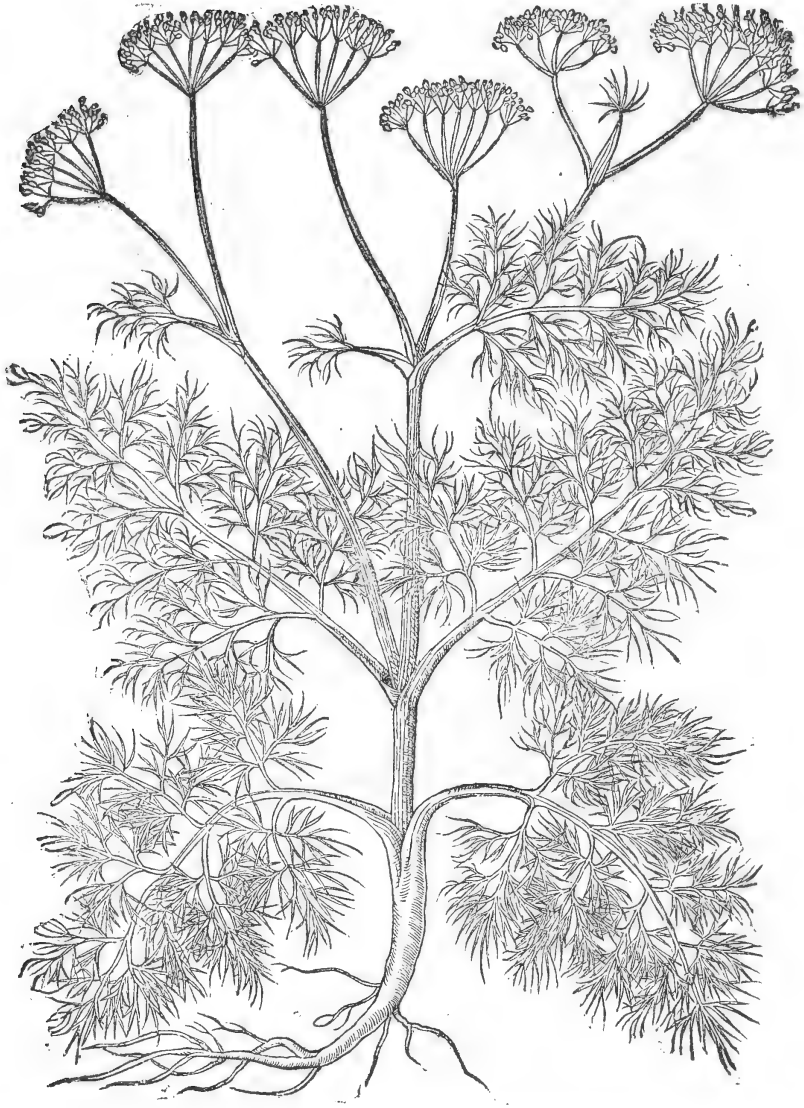

tur. Vrinas, menſesq; ciet. Eſt & alterum Fœniculum ſylueſtre, quod præ magnitudine hippomarathrum nuncupant, cuius radix ac ſemen amplius quàm domeſtici, deſiccandi uim obtinet. quocirca uentrem quoque eo nomine ſiſtere uidetur. Nec ſanè manifeſta illis ineſt adſtrictio. Huius non radix modò; ſed & multò magis ſemen cachy i adſimile eſt: poteſtq; & calculos frangere, & auriginoſos ſanare, menſesq; mouere, & urinam excitare: non tamen lac congerere, ſicut illud ſuperius. Aliud eſt Hippomarathrum, cuius ſemen rotundum eſt, & acre, ſimile ſemini coriandri, facultate quidem hippomarathro ſimile, ſed debilius. Planta Græcis μάραθρον, Latinis Fœniculum appellatur: Arabibus, Raienigi: Italis, Finocchio: Germanis, Fenchel: Hiſpanis, Hinoio, & Funcho: Gallis, Fenoil. 10

Nomina.

Δαῦκος. DAVCVM. CAP. LXIX.

DAucum aliqui daucium uocant. Creticum folijs fœniculo ſimile, minoribus, & tenuioribus: caule dodrantali, umbella coriandri, flore albo: ſemine acri, candido, hirſuto [a], ſuauiſſimi odoris in mandendo. Radix digitali craſſitudine, & dodrantis longitudine adoleſcit. In ſaxoſis naſcitur, & locis ſole illuſtratis. Aliud eius genus, ſylueſtri apio ſimile, acre, odoratum, aroma olens, feruentis guſtus. Probatiſſimum Creticum. Tertium aſſignatur genus folijs coriandri, floribus albis [b], capite, & ſemine anethi, muſcario paſtinacæ: ſemine oblongo, ceu cumini, acri. Omnium ſemen excalfacit. potum urinam, menſes, & partus extrahit: torminibus liberat: ueterem tuſſim mitigat. phalangiorum morſibus potum in uino, auxiliatur: tumores illitu diſcutit. Seminis duntaxat in alijs generibus inualuit uſus: in Cretico etiam radicis, quæ maximè contra uenenatorum iniuriam in uino bibitur.

a Meū. ἐν τῷ διαμασᾶσθαι, καὶ ἡδὺς. i. in manducando, odoratum at Cat. δρυμὶς ἐν τῷ διαμασᾶσθαι καὶ εὐώδης. i. acre in manducando, & odoratum.

b Meum. σπέρμα καὶ κεφάλιον ὅμοιαν ἄνηθον ἢ σκιάδιον. i. ſemẽ, & caput anetho ſimile, in quo ſit umbella.

DAVCVM I.

Tametſi

Dauci consideratio.

TAmetsi nonnulli inueniantur plantarum exploratores, qui Daucum ab erratica pastinaca nihil prorsus differre contendant, assirmantes, hoc idem sensisse Galenum, & post ipsum Paulum; ij tamen, quantum equidem sentio, manifestè falli deprehenduntur. Nam etsi rectè dici possit, Daucum esse sylvestris pastinacæ genus; non ob id tamen illa, meo iudicio, fuerit unquam sylvestris pastinaca, cuius paulò superius meminit Dioscorides. Quandoquidem si una, & eadem plantam esse Daucum, & agrestem pastinacam credidisset Dioscorides, de ijs sanè seorsum non disseruisset, neque alterũ ab altera proprijs capitibus disiunxisset. Caterùm cùm non desint, quibus uideatur Galenus inter has plantas nullam facere differentiam, uidendum est, an ita se res habeat. Mihi quidem inter eas discrimen fieri uoluisse Galenum, illud maximum argumentum est, quòd Dioscoridem secutus, & ipse uarias utrisq; tribuerit uires, easq; diuersis locis descripserit. Dauci siquidem libro VI. Pastinacæ uerò lib. VIII. mentionem fecit in simplicium censu. Hinc itaque fit ut apertè coniiciam, Galenum inter illa discrimen nouisse: atque eos decipi, qui in hoc Marcellum, & Ruellium secuti, contrarium asserunt. Quorum præ-

Quorundam error,

DAVCVM II.

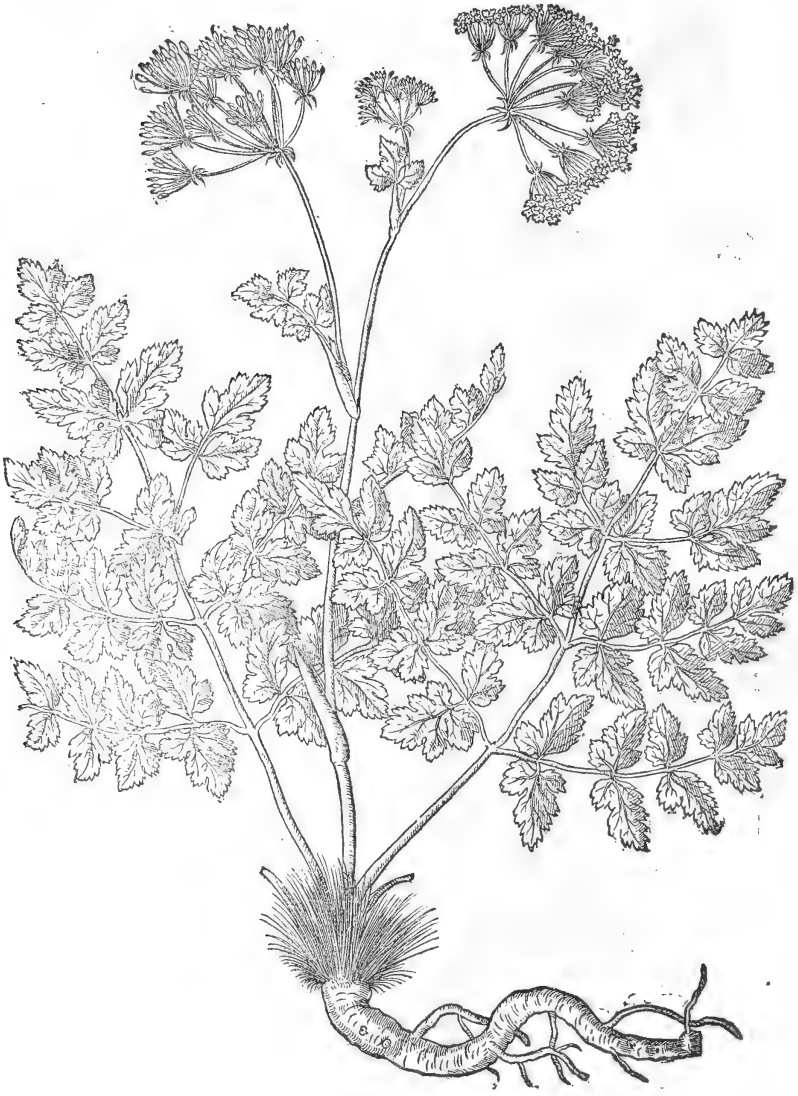

terea

terea sententiam, ipsius Galeni testimonio, facilè explodi posse putauerim, nec solùm quòd diuersis capitibus utriusque uires speciatim tractauerit; sed quia libro VI. simplicium medicamentorum, Daucum non esse pastinacam clarissimè ostendit, cùm inquit. Daucus, quem quidam staphylinum nominant, agrestis quidem domestico minus est esui idoneus. In quibus sanè uerbis Galenus perspicuè satis declarare uidetur, Daucum non sibi, sed alijs pastinacam agrestem appellari. Quamobrem cum Dioscoride non modò dixerim; sed etiam affirmauerim tria Dauci genera inueniri. quorum illud Italis frequentius est, quod syluestrem pastinacam æmulatur. Hoc enim in Senensi agro, præsertim in maritimis, frequentissimum nascitur. Creticum autem legitimum ex Creta tantùm afferri existimauerim. Porrò Daucus, qui coriandri folijs prouenit, & semine cumino simili, in quàm plurimis etiam Italiæ locis sed etiam Germaniæ Boemiæq; reperitur. Huius planta in herbario nostro Germanico chalcographorum negligentia, dum ego Praga, grassante Pestilentia abessem, secundum Peucedani genus repræsentat. quod omnino præter meam sententiam accidit. Dauci uires tradidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum suprà citato, ubi ita scribit. Daucus, quem quidam staphylinum nuncupant, agrestis quidem domestico minus est esui idoneus, cæterùm in omnibus uehementior. At domesticus comestibilis quidē, sed imbecillior. Acrē, & calefaciendi facultatem obtinet, ac proinde etiam extenuandi. Certè radix præter iam comprehensa flatuosum quiddam obtinet, ac uenereum. Semen autem domestici quidem & ipsum quandam ad uenerem stimulandi potentiam possidet. Agrestis uerò planè flatu caret, quod ἄφυσον uocant: ac proinde urinam, menses q; ciet. Atque hactenus de facultatibus dauci Galenus. Qui subinde de semine eiusdem scripsit, eiq; seorsum uires suas reddidit his uerbis. Dauci herbæ semen excalfaciendi uehementer facultatem habet, ut inter prima efficax sit tum urinæ mouendæ medicamen, tum mensibus prouocandis. Multum etiam digerere per halitum potest, foràs impositum. Ipsa uerò herba similem quidem uim obtinet, tamen semine infirmiorem, nimirum ob aqueæ humiditatis misturam. quanquam utique & ipsa calida sit temperie. Δαῦκος *ita Græcis ut etiam Daucus Latinis appellatur: Mauritanis, Ducu, Gezar, seu Ciezar: Italis, Dauco: Germanis, Beruurtz: Hispanis, Dauco Cretico: Gallis, Carote sauuages.*

Dauciuires et Gal.

Nomina.

Δελφίνιον. DELPHINIVM. CAP. LXX.

DElphinium surculos emittit à radice una sesquipedales, aut maiores: à quibus folia exeunt parua, tenuia, diuisa, prælonga, quæ delphinorum effigiem repræsentant: unde tractum nomen est. Flos uiolæ albæ non dissimilis, purpureus: & semen in siliquis, milio proximum: quo non aliud utilius bibi potest, ab scorpione percussis. Aiunt enim obiecta herba, scorpiones resolui, atque [a] ignauos torpescere: semota uerò ea, sese recolligere. Prouenit in asperis, & apricis. Alterum est delphinium, quod Romani buccinum uocant, superiori simile, sed folijs, & ramis longè gracilius. Viribus eisdem pollet, sed non ita efficacibus.

a Meū. ἀφρακτές δὲ καὶ ναρκώσεις γίνεσθαι. i. inefficaces, & stupidos fieri.

Quanquam scribit Ruellius, herbam in Gallia nasci, cui rursà nullum adhuc nomen impositum, quæ omnibus prorsus notis Delphinio respondet; in Italia tamen nemo hactenus, quod sciam, legitimum ostendit. Ex quo tantum abest, ut putauerim unquam, illud Ruellij uerum ac legitimum fuisse Delphinium, ut etiam sim plerunque suspicatus, hoc Delphinij caput in Dioscoride spurium ac ascititium esse. Nec temerè, ut arbitror: nam suspicio inde ortum suum habuit, quòd Delphinium nusquam, quantum equidem legerim, describatur à Galeno, & Paulo. Cæterùm non desunt qui uelint, eam plantam Delphinium esse, quam Germani uulgò uocant Rittersporn, id est, Equitis calcar, herbariorum uerò uulgus Consolidam regalem: quam nos inter syluestris Cummi genera superius retulimus. Verùm cùm hæc folia non ferat delphinorum effigie, nec flores albæ uiolæ æmulos, horum sententiam cur probem, non habeo. Fuchsius ætatis nostræ medicus præstanti eruditione & rerum peritia, antedictorum opinionem sequitur in libro de componendorum medicamentorum ratione. Sed ipse quoque (si rectè sentio) unà cum illis in errore uersatur. quandoquidem non solùm (ut diximus) nusquam, quod ego inuenerim, Delphinij meminerunt illi præstantissimi medicinæ authores, quos nominaui, qui tamen simplicia ex Dioscoride transcribunt, & mutuantur; sed neque etiam eius caput legitur in antiquissimo Dioscoridis codice Longobardis literis scripto, cuius sæpe fidem citat & probat Marcellus Virgilius, ut mihi licuit uidere in eo, cuius copiam mihi fecit Viennæ clarissimus iurisconsultus Ioannes Albertus Vuidmanstadius Austriæ orientalis cancellarius. Quod certè manifesto satis argumento esse potest, Delphinij historiam planè fabulosam esse, uel saltem Dioscoridi adscriptam & illegitimam. Non defuere præterea, qui Senam Mauritanis uocatam, siliquarum connexitate freti, Delphinium esse crediderint. Quorum grauis error ita euidens est, ut iam ab omnibus explodatur. Idq; non iniuria, quòd in Delphinio (demus eius caput legitimum esse) folia, non siliquæ, quæ delphinorum formam repræsentent, requirantur: foliaq; sint tenuia, longa, diuisa: flores uerò purpurei: & tota denique Delphinij facies ea depingatur, quæ cum Sena quàm maximè pugnet, ut mox patebit. Nam quoniam Delphinij occasione in Senæ sermonem incidimus, cùm huius nusquam, quod inuenerim, meminerint Dioscorides, Galenus, Paulus, & ueterum Græcorum alij, sitque in repurgandis humoribus non modò innoxium, sed etiam summè utile medicamentū, hunc locum non transeundum duximus, quin de Sena differamus, eiusq; historiam, & uires cùm ex alijs, tum ex eo quod nobis compertum est, describamus. Constat itaq; Sena, Mauritano nomine dicta, foliis glycyrrhizæ crassis, suppinguibus, fabarum sapore: caule cubitali, à quo ramuli exeunt in lori modum flexiles. Flores ei emicant aurei, ueluti brassicæ, purpureis intercursantibus uenulis: quibus succedunt folliculi falcati, adeoq; natura compressi, ut superior membrana inferiori cohæreat: in quibus semen continetur in nigro subuirescens, unarum uinaccis usqueadeò simile, ut non facilè primo oculorū intuitu alterum ab altero discernatur. Folliculi è ramusculis prominent, tenui pediculo appensi. quo fit, ut matureſcentes, paruo uentorum flatu facilè discutiantur. Planta est frigoris impatiens. ob idq; seri nulli maio, nec ultra autumnum perdurat. Siquidem (ut pluries expertus sum) prius fata, facilè frigore deperditur, serius uerò hyemem similiter non tole-

Delphinij confideratio.

Quorundam opiniones reprobatæ.

Senæ delineatio.

SENA.

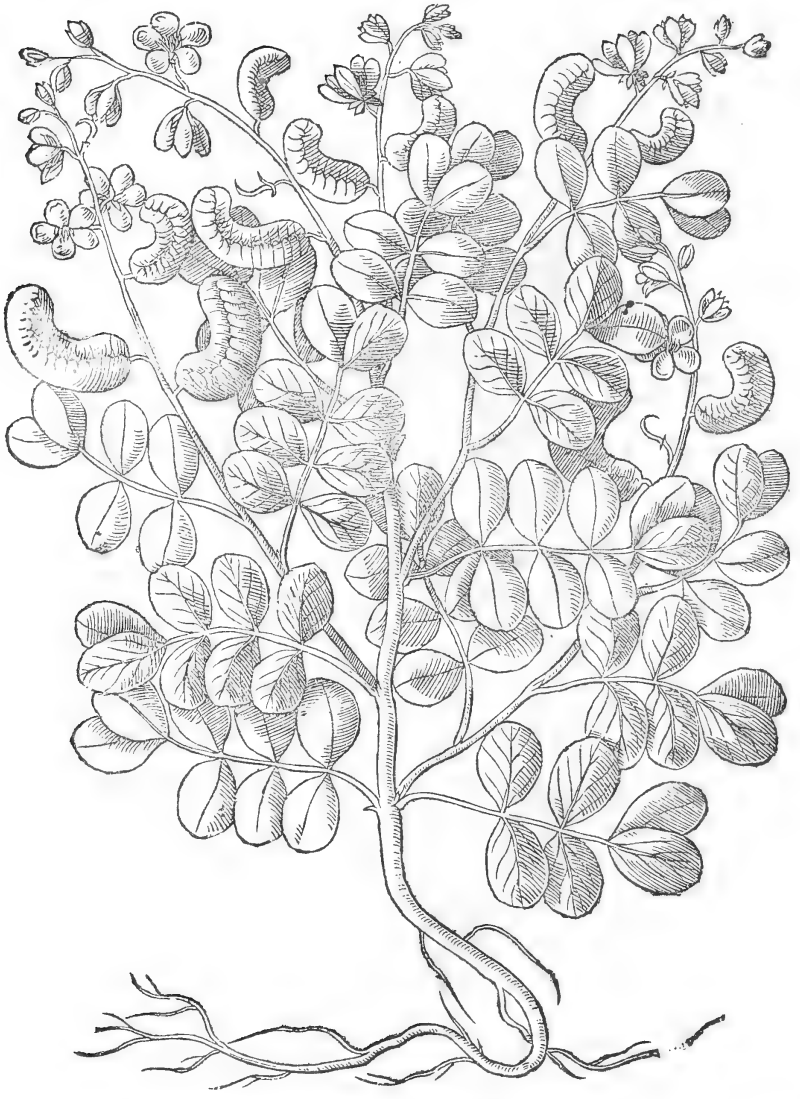

rat. *Meminit Senæ Serapio in ſuo de ſimplicium medicamentorum uolumine, ubi ſic habet ex auctoritate Abohaniſa. Sena aſſeruatur ſicca, ſiliquas lunatas, & oblongas profert: in quibus ſemina in ordinem digeſta clauduntur. Siliquæ tenui pediculo pendent: ob id q; facilè uentorum impetu deturbantur. Caducas opiliones colligunt. hæc Serapio. Cuius poſtremis uerbis fortaſſe deceptus Ruellius, Senam eam eſſe arborem exiſtimauit, quam Theophraſtus lib. III. cap. XVII. de plantarum hiſtoria Coluteam appellat. quandoquidem hæc antiquis paſtoribus fuit ſaginandis ouibus expetita. Vnde facilè Ruellius, qui nunquam forſitan in Hetruria fuerat, ubi paſſim legitima Sena ſeritur, præſertim in Florentino agro, magno errore putauit, Senam non herbam eſſe, ſed arborem Coluteam uocatam, ratus eaſdem plantas eſſe. Sed eius error hinc præterea apertiſſimè diluitur, quòd Colutea ſiliquas proferat colore in purpuram primùm uergentes, mox albicantes, flatu turgentes, quæ ſi premantur, crepitum magnum edunt: ſemine intus paruo, rotundo, lentis effigie. Sena uerò ſiliquatur folliculis lunatis, qui nullo ſpiritu tumido diſtenduntur, quibus ſemen includitur uinacearum inſtar. Adde etiam, quòd Colutea*

Ruellij hallucinatio.

COLVTEA.

10 *lutea arbor ſit multis perdurans annis, Senâ uerò non niſi paucis menſibus uiuat. Quo fit, ut iam omnibus palàm ſit, Ruellium hac in re manifeſtè cæcutiniſſe, & inter Senam, & Coluteam non paruam intercedere differentiam. Et quanuis aſſerat Fuchſius in ſuis de plantarum hiſtoria commentarijs, has plantas facultate inter ſe minimè differre; eum tamen in errore uerſari putauerim, quòd certò ſciam Coluteæ ſemen non minus, quàm geniſtæ uomitiones ciere.* COLVTEA, *ut de ea quoque hîc aliquid dicamus, Theophraſto auctore loco paulò antè citato, Liparæ propria traditur. arbos magnitudine præſtans, fructum in ſiliqua ferens, magnitudine lentis, quo oues mirum in modum pingueſcunt. Naſcitur ſemine, & ſimo præcipuè ouillo. Tempus ſerendi cùm Arcturus occidit. Serendum ſemine præmadefacto, cùm iam in aqua pullulare incepe-*
rit. Folium habet non abſimile fœno græco. Germinat primo unicaulis, triennio maximè: ſpargitur deinde in ramos, quarto q; anno arboreſcit. hæc Theophraſtus. Ex quibus ſanè uerbis liquidò apparet, quàm maximè à Colutea differat Sena. Fuchſius & medicinæ, & Græci ſermonis peritiſſimus, plantam hanc non Colyteam, ſed Coluteam à ſuo ſe errore uindicans,

Coluteæ, & colyteæ mentio.

appellandam censuit. Et rectè quidem, meo iudicio. nam Colytea longè alia est ab illa, Theophrasto teste loco modò citato; ubi eam ijs depingit uerbis. Arbor circa Idam prouenies, quam COLYTEAM uocant, genus aliud est. Est autem fruticosa, ramosa, alosa, inuentu rara, non crebra: folio laurino, lauri latifoliæ, sed rotundiori, ampliorique; ut uel ulmeo simile apparcat, oblongius tamen, colore parte altera herbido, tergo autem albido, neruosoque: cortice non læui, sed quasi uitigineo: radicibus per summa gracilibus, & solutis, uerùm uibratis, & admodum flauis. Fructu, floreque carere putatur. Ex his Theophrasti uerbis perspicuum est, Colyteam à Colutea plurimùm differre. Quæ tamen etsi Theophrasti æuo Liparæ peculiaris fuerit; hoc tamen tempore pluribus in locis sponte natam uidimus, præsertimque in Tridentino agro apud Anaunos, ubi ego primùm eam quàm plurimis ostendi. Sed ut eò unde digressa est, iam nostra redeat oratio, credidit Mesues Senæ folliculos in deijcienda alui folijs longè præstantiores esse. Huic uerò reclamat non solùm Manardus Ferrariensis uir doctissimus; sed etiam diuturna medicorum experientia: etsi Brasauolus, qui Mesuem tueri uidetur, contrarium putet. Cæterùm ne quis ex altercationibus confundatur, dicam ingenuè quid hac in re sentio, nec quicquam ab eo recedam, quod experimento plurics comprobaui. Sciendum igitur est, Senæ folliculos, qui siccati asseruantur, duùm esse genera: alterum per se caducum, & in planta arefactum, à quo semen eximunt, nigrum, & prorsus euanidum: alterum uerò, quod ante maturitatem demetitur, crassum, ponderosum, succo prægnans, & tegetibus expansum in umbra siccatur, sed hoc nenundatu rarum. Cui sanè, ut iam millies periculum fecimus, non minor deiectoria uis inest, quàm folijs. Primum uerò genus, quo Venetijs omnes ferè officinæ scatent, non modò minorem huiusmodi uim habet; sed propè nullam. Vt hinc planè colligere liceat, Mesuem hic non esse sine limitatione damnandum: quandoquidem is, ut arbitror, de folliculis decerptis intelligat, non autem de caducis, quibus tantùm utuntur ij, qui Mesui falsò reclamant. In quorum numero ego quoque quandoque fui. uerùm cùm postea integrum Senæ campum seuissem, ut folliculos decerptos uirentes, & succo prægnantes, mox siccatos experirer, rem aliter facto periculo se habere facilè comperi. Quare nostro exemplo, qui folliculis uti uoluerint, Senam serant, ut folliculos optimos habeant, uel saltem probatissimos emant, si tamen eiusmodi reperiri poterunt: sin minus folijs tutius, & efficacius utantur. Obest Sena (ut idem Mesues inquit) nonnihil uentriculo. quamobrem ut hæc tollatur noxa, & eius roboretur facultas, gingiber addendum præcipit: quin & ea, quæ cor, & uentriculum corroborant. Veruntamen non desunt, qui hanc reprobent sententiam: quòd degustatis Senæ folijs, aliquid adstrictionis, nonnihil siccitatis, atque etiam tantillum amaritudinis perceperint. quæ omnia potius Senam roborare uentriculum indicant, quàm ipsum perturbare, ac imbecillum reddere. In quorum sententiam ego quoque pedibus eo; nam etsi quibusdam, præsertimque mulieribus, quandoque contingat, ut epoto Senæ diluto, eorū intestina torminibus uexentur, id nunquam ex Senæ facultate prouenire existimaui, sed ex crassis, pituitosisque excrementis, ab hoc pharmaco eò impulsis, quæ sua crassitie intestinorum meatus adeò replent, ut in eis non paruam extensionem faciant, dum uiam ad exitum quærunt. Neque tamen me unquam aliquem inuenisse memini, qui diceret se epota Sena, uentriculi dolore laborasse. Proinde Actuarius, qui solus, quantum extat, inter Græcos Senæ uires descripsit, Senam citra noxam bilem, & pituitam deijcere memoriæ mandauit. Id quod non sine erubescentia silere coegit quendam Philippum de Set medicum, qui (ni fallor) ut suam potius tueretur sententiam, quàm ueritatem, pharmacum quoddam improbauerat ex Senæ diluto, rhabarbaro, atque agarico conflatum, quod cuidam Illustriss. ac Reuerendiss. Cardinali, ac Principis Tridentini nepoti in quadam quotidiana febre dederat clarissimus medicus Andreas Gallus Tridentinus. Is autem pharmacum illud damnandum esse censebat, quoniam Senæ dilutum, agaricumque excipiebat, argumento quod hæc duo (ut ipse asserebat) maximè uentriculum læderent, immemor, ne dicam ignarus, quantum præstantiæ, ac uirium agarico tribuerint in febribus diuturnis finiendis, à pituitæ præsertim infarctu exortis, Dioscorides, Galenus, & Mesues, quantisque laudibus Senam extulerit Actuarius. Cæterùm è Sena, ea magis præstat, quæ ex Alexandria Aegypti, uel ex Syria affertur, quanuis è nostrate adhuc in agro uirente, & rosarum diluto ego quotannis Syrupum parare consueuerim. qui tutò, largeque omnes purgat humores. Daturque commodè prægnantibus, & pueris, & cuiuscunque ætatis hominibus. Dilutum tamen magis præstat, quàm decoctum, quòd nulla ex parte exhalet: cuius unciæ quinque, uel sex aluum modestissimè, & sine molestia soluunt. Quòd tutò dari possit prægnantibus, & pueris, experientia docuit, cui subscribit Actuarius, qui Senam citra noxam purgare tradidit. Redditur medicamentum hoc in deijcienda alui præstantius, atque ualentius, si cassiæ nigræ, aut mannæ, aut rhabarbaro, aut rosarum diluto, aut rhodopharmaco, quod officinæ Syrupum rosatum solutiuū uocant, commisceatur, aut si macueretur Sena caprino sero. Præstantissimum dilutum hoc modo paratur. Sumuntur foliorum electissimæ Senæ drachmæ sex, gingiberis, aut cinnamomi contriti drachma una, florum bugloſſi drachmæ duæ: misceanturque omnia, & fictili uitro circumlito, sine stanneo uase angusti orificij excipiuntur, & affusis seruentis aquæ, aut seri caprini uncijs decem, uasis osculum adeò occluditur, ut nullus penitus spirandi pateat exitus. His peractis puluinari plumis anserinis farcto, ignique calefacto uas inuoluitur, reponiturque in arca, ubi pernoctare sinitur. Sic enim conseruato calore dilutum omnem facultatem in se recipit. Sunt præterea, qui uindemiæ tempore Senæ folia in mustum conijciant, unum inde conficientes, quod alui deiectoriam uim obtinet ad multa utile. Est enim domesticum ualde medicamentum. Educit Sena per inferna (ut Mesues testatur) bilem tum atram, tum flauam, & (ut Actuarius ait) non bilem tantùm, sed etiam pituitam: quod sanè experientia comprobatur. Mundat Sena cerebrum, cor, iecur, lienem, pulmonem, & omnes corporis sensus, confertque omnibus eorum incommodis. Viscerum obstructiones aperit, auget iuuentutem, seniumque retardat, & animi hilaritatem affert. Folia in capitis perfusionibus utiliter decoquuntur, præsertim addita anthemide. Roborat enim hoc modo cerebrum, neruos, oculorum aciem, & auditoriam facultatem. Optima demum in uniuersum est medicina morbis omnibus diuturnis, & melancholicis. Quamobrem Serapio, Sena, inquit, mirificè prodest delirio, amentiæ, scissuris totius corporis, resolutioni neruorum, phthiriasi, cephalalgiæ, scabiei, pustulis, pruritui, & epilepsiæ. Cor etiam roborat, si tamen ijs potissimùm commisceatur medicamentis, quæ ipsum maximè confirmant, ueluti uiola. Planta, quæ Græcis ἀκρόϊνον, Latinis quoque Delphinium appellatur: Italis, Delphinio. Quæ uerò posterioribus Græcis σέρις, Latinis item Sena uocatur: Arabibus, Sene: Italis, Sena: Germanis, Senet: Hiſpanis, Sen de Alexandria.

Mesuis, & Brasauoli lapsus.

Senæ, & eius diluti uires.

Diluti præparatio.

Senæ uires ex Mes. & Serap.

Nomina.

Πυρὶ ὄρεν.

Πυρέθρον. PYRETHRVM. CAP. CXXI.

PYrethrum Romani ſaliuarem uocant. Folia, caulemque emittit, ut daucum ſylueſtre, & fœniculum: umbellamq; anethi, circinatæ rotunditatis. radix longa eſt, pollicis craſſitudine, guſtu feruidiſſimo. Pituitam elicit: ideo in dolore dentium, decocta in aceto, colluto inde ore, auxiliatur: manſa pituitam extrahit. Sudores ciet, perunćto ex oleo corpore: diuturnis horroribus efficax. contra perfrictiones membrorum, reſolutionesque eximiè conducit.

PYrethri radix officinis omnibus nota, in frequentiq; uſu habetur, præſertim in dentium cruciatibus. Eius autem planta non omnibus nota eſt, quòd rara fortaſſe apud nos proueniat. Nos plantam cuius hic imaginem expreßimus, non ſine labore conſequuti ſumus. Atqui aliud etiam eſt Pyrethrum, uulgaris notitiæ planta, quod umbellas non gerit, ſed flores Anthemidis maiores: folia fœniculo craßiora: & radicem acutam, alterius ferè Pyrethri modo; adeò ut iam mihi perſuaſum habeam, plura Pyrethri genera haberi. non deſunt etiam rei herbariæ indagatores, qui nouum quoddam Pyrethrum Pyrethri conſideratio.

PYRETHRVM VERVM.

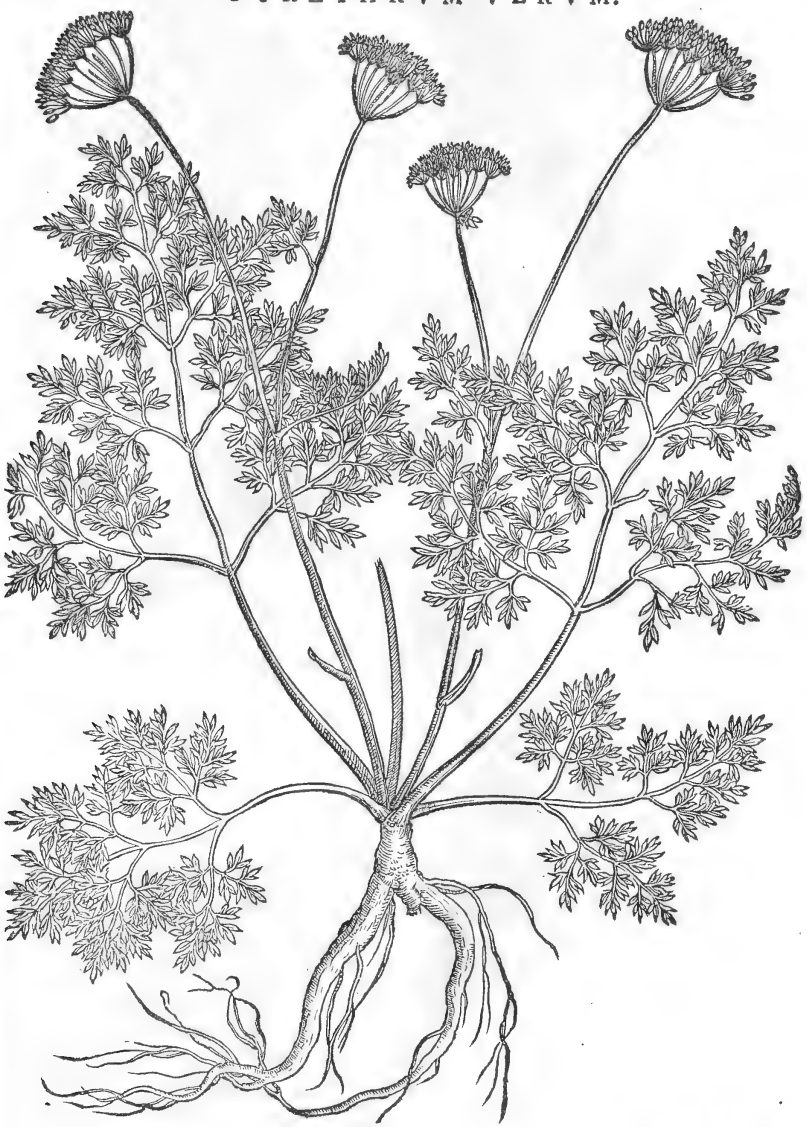

PYRETHRVM ALTERVM.

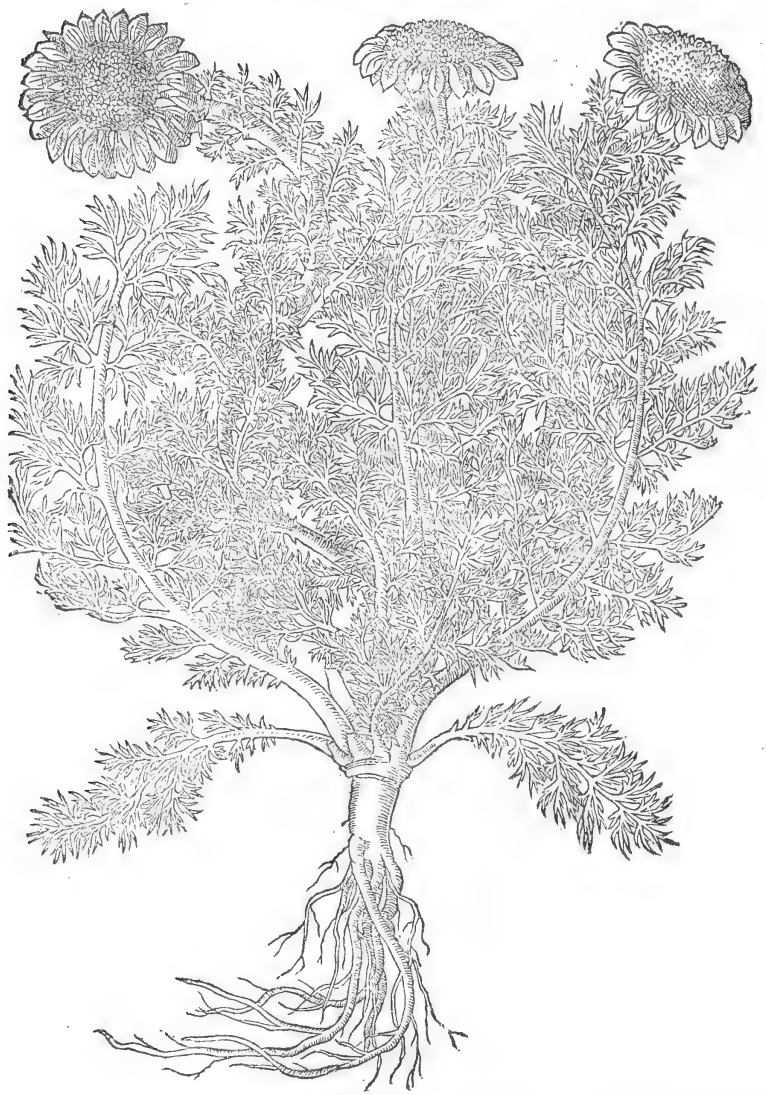

oſtendant, paſſim ferè in pratis, ac incultis naſcens, folijs hortenſi paſtinacæ proximis. Cuius radix etſi primo ſtatim guſtu acris non ſentiatur; poſtea tamen cùm diutius manditur, tum linguam, tum fauces ſua ferueti acrimonia mordet, ac quodammodo incendit. Sed tamen huius acrimonia non eſt (niſi fallatur guſtus) cum legitimi Pyrethri ſapore comparanda: quippe qui & amarior, & multò acrior, & feruentior percipiatur. Quod autem ſecundo loco appinximus, primùm uidimus in Bauſano Tyrolenſium Emporio, in hortulo quodā Blaſij ſbaicher Medici, et rei herbariæ ſtudioſiſſimi. Cæterùm copioſiſſimum deinde in Boemia reperimus, ubi non ſolùm in hortis paſſim ſeritur, ſed ſponte quoque in montibus prouenit. Pyrethri uires ex Gal. *Pyrethri meminit Galenus lib. VIII. ſimplicium med. ubi eius ures ijs deſcripſit uerbis. Pyrethri radice potiſſimè utimur, cauſticam, urentemúe facultatem obtinente: quæ utique etiam dentium refrigeratorum dolores lenit: & ad rigores ante periodum cum oleo confricatur. Ad hæc ſtupidos quoque, quos νάρκωσεις uocant, & reſolutos adiuuat.* πυρέθρον *ſic Græcè, Latinè ucrò Pyrethrum, & Salinaris herba uocatur: Arabicè, Macharcaraba, ſeu Hacharcharha: Italicè, Pirethro: Germanicè, Bertram: Hiſpanicè, Pelitre: Gallicè, Pyrethre.* 10

Nomina.

Αιβ ιπποτὶς.

Λιβανωτὶς. ROSMARINVM. CAP. LXXII.

DVo roſmarini genera. Vnum fœcundum, frugiferumque, cuius ſemen [a] cachrys uocatur. Folia fœniculi habet, craſſiora, & latiora, in rotæ ſpeciem, humi ſparſa, iucundè olentia: caulem cubitali altitudine, aut maiorem, multis concauum alis: in cacumine umbellam, in qua ſemen copioſum, candidum, ſphondylio ſimile, rotundum, anguloſum, acre, reſinaceum, quod in mandendo linguam exurit. radix thus redolet, candida, prægrandis. Eſt & alterum omnino conſimile, ſemen ferens latum, nigrum, uti ſphondylion, odoratum, minime exurens: radice foris, nigra, intus ſi frangatur, alba. Verùm id quod ſterile dicitur, illorum planè ſimilitudinem refert: ſed neque caulem, neque florem, neque ſemen promit. Naſcitur in ſaxoſis, & aſperis. Trita omnium herba communiter hæmorrhoidum profluuia ſiſtit: ſedis inflammationes, & condylomata mitigat: concoquit ſtrumas, & abſceſſus, qui ad ma-

a Meum. κάχρυς. i. cachrys.

LIBANOTIS, SEV ROSMARINVM.

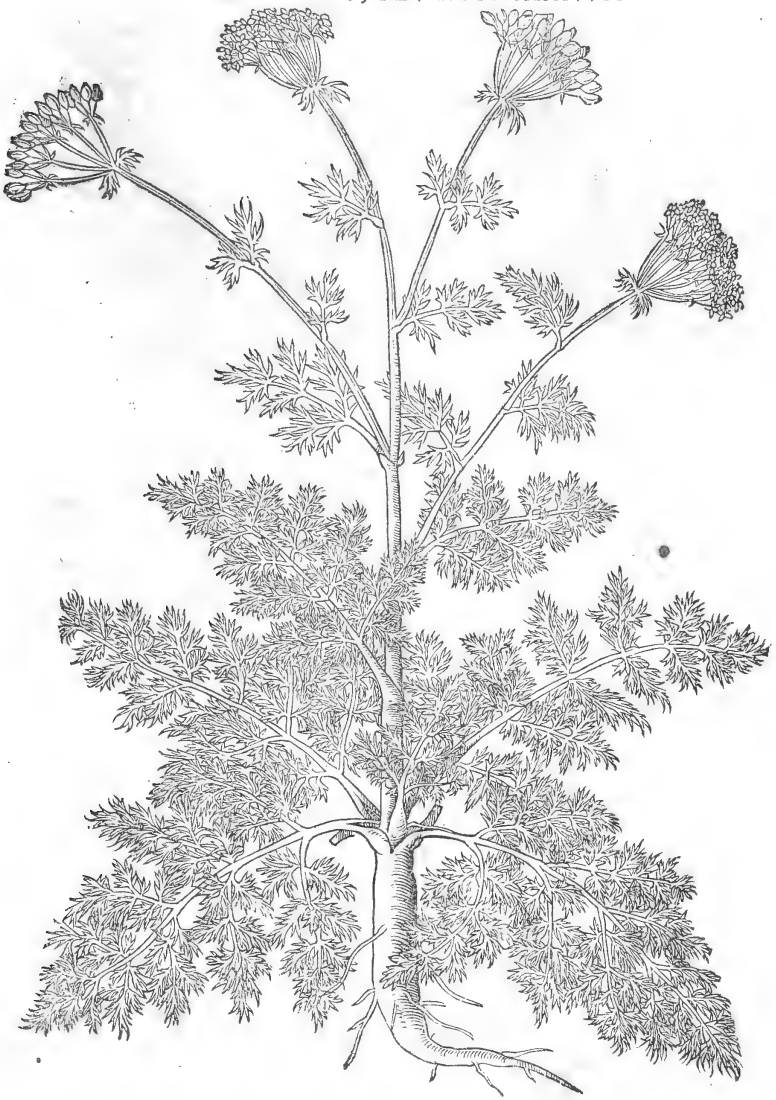

turationem ægrè perducuntur. Siccæ radices cum melle ulcera purgant: torminibus medentur cum uino potæ[b], & contra ſerpentium morſus conueniunt: menſes, & urinas cient: ueteres tumores illitu diſcutiunt. Tam radicis, quàm herbæ ſuccus, adiecto melle, illitus oculorum aciem exacuit. Potum ſemen ad eadem pollet: ſi comitiale malum ſentiatur, aut uetus pectoris uitium, auxilio eſt. regio morbo laborantibus cum uino, & pipere datur: ſudores mouet, cum oleo perunctum: ruptis, & conuulſis prodeſt. podagris, cum loliacea farina, & aceto tritum, illinitur: purgat uitiligines, addito aceto quàm acerrimo. Semine in potionibus utendum, eius quidem quod cachryn non ferat: quippe illud ſua acrimonia arteriam exaſperat. Roſmarinum cum erica naſci, folijs lactucæ ſylueſtris amaræ aſperioribus, candidioribus q́ue, radice breui, Theophraſtus author eſt: potuq́ue idipſum alterutra parte purgare. Cachrys uim habet excalfaciendi, & uehementer exiccandi. Quare abſtergentibus medicamentis inſeritur. contra oculorum fluxiones capiti illinitur, ita ut tertio die ſoluatur.

[b] Meum. καὶ βηριοδήκτοις ἐρμάζει σωὸὲ τῶ πινομένω. i. & commorſis a beſtijs uenenatis proſunt cũ uino potæ.

ROSMARINVM CORONARIVM.

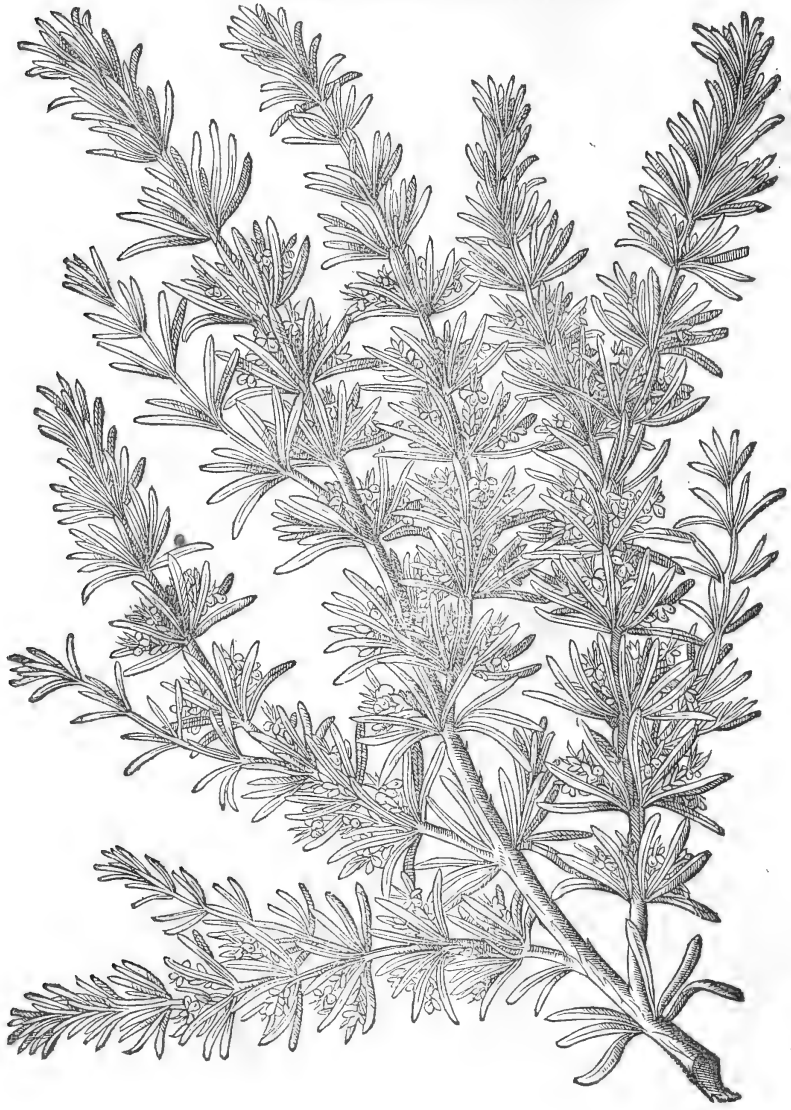

Αιβανωτ ις

Λιβανωτὶς στεφανωματικὴ. ROSMARINVM CORONARIVM. CAP. LXXIII.

ROſmarinum, quo coronarij utuntur, ramos mittit tenues, & circa eos folia [a] [minuta, denſa] longa, exilia, ſubter incana, ſupernè uirentia, grauiter odorata. Excalfactoria ui præditum eſt. Regium ſanat morbum, ſi decoctum in aqua, ante exercitationes bibatur: & ubi laborans exercitationi ſe crediderit, in balnea deſcendat, & merum potet. Acopis, gleucinoque unguento admiſceri ſolet.

a Meum. Ἀσπάλαθ. tenuia. Orib. autem non legit, minuta denſa.

PRimum, ac ſummum Libanotidis, ſiue Roſmarini genus, quod mas appellant, ſub duplici differentia à Dioſcoride repræſentatum, aliquoties uidi Venetijs in horto amœniſſimo Maphei medici excellentiſſimi, nullis ſanè deficientibus notis, quas illi Dioſcorides aſſignauit. Idem quoque frequens ſatis naſcitur in agro Goritienſi ſupra Salicanum in monte Gargaro, in uia qua ad ædem diuæ Virgini ſacram aſcenditur. Verùm alterum genus, quod fœminam dicunt, hactenus in Italia nuſquam mihi nidere licuit, tametſi id mihi naſci non negauerim. Sed certè Cordum in ſuo diſpenſatorio hallucinatum crediderim: quippe qui exiſtimauerit ſylueſtrem Angelicam eſſe Libanotim. Cæterùm uariat, mea quidem ſententia, in

Roſmarinorũ conſid.

ROSMARINVM SYLVESTRE.

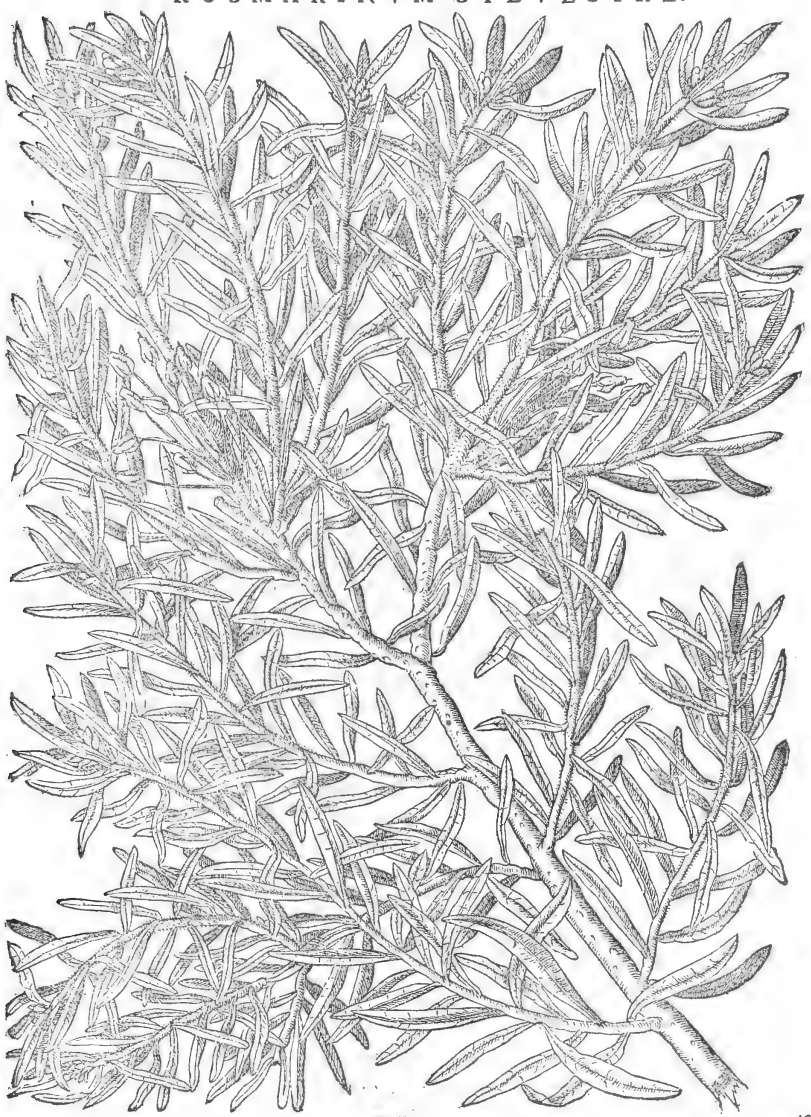

Roriſmarini

Roriſmarini deſcriptione Theophraſtus, qui libro IX. *cap.* XII. *de plantarum hiſtoria, de Roſmarinis hæc poſteritatis memoriæ prodidit. Roſmarini genera, inquit, duo, alterum ſterile, alterum fertile: & alterum tam fructu, quàm folio utile, alterum tantùm radice. Fructus cachrys uocatur. Fertile folium habet paluſtri apio ſimile, ſed multò maius: caulem ad magnitudinem cubiti, aut maiorem: radicem magnam, craſſam, candidam, & ueluti thus redolentem: fructum candidum, ſcabrum, oblongum. Naſcitur potiſſimùm ſolo ſqualido, atque ſaxoſo. Radix medicamento ulcerum utilis, & menſibus pota in uino nigro auſtero. Fructus ad urinæ ſtillicidia, & aures, & argemam, & ad oculorum morbum lippitudinem nuncupatum, & lactis ubertatem mulieribus facit. Sterile illud folio lactucæ amaræ conſtat, ſed ſcabriori, candidioríq; : radice breui. Naſcitur id quoque prædicto ſolo (aliàs, ut Hermolaus legendum cenſet, & hîc à Dioſcoride commonemur, ubi erica) lætiſſimum. Radix partim ſuperius, partim inferius purgat. Quod enim germen uerſus conſiſtit, ſuperius purgat: quod terram uerſus, inferius. Prohibet & ueſtibus interpoſita uermiculos noxios. Colligitur per meſſem tritici. hæc Theophraſtus. Porrò Coronarium Roſmarinum, noſtrum nimirum uulgare eſt, quod in hortis, & uineis paſſim habetur. Id in frequentiori uſu eſt. Siquidem non ſolùm in medicamentis eſt utile, ſed etiam in culinis ad ciborum condimenta concinnanda. In Prouincia Narbonenſis Galliæ, adeò copioſum ſponte prouenit, ut illud perinde, ac alia ligna urant. Tantæ enim craſſitudinis caudice prouenit, ut ex eo cum citharæ, tum menſæ parentur. Apud Italos hortorum parietes ornat, & eorundem areas circumueſtit. Floret non ſolùm uere ſed etiam Autumno. Hallucinantur recentiores quidam, qui Cneoron Roſmarinum Coronarium eſſe contendunt. Præſtat ad frigidos uentriculi affectus, ad cœliacas paſſiones, & uomitum cibi, ſi cum pane deuoretur, aut bibatur in paluerem contritum ex meraco. Prodeſt & lienoſis, & icinoroſis, nam non ſolùm excalfacit, extenuat, & obſtructiones reſerat, ſed ſua adſtringenti ui, etiam roborat. Valet ad capitis fluxiones, & frigidos morbos omnes nempe ad comitiales, ſtupidos, ueternoſos, reſolutoſq; . Additur utiliter in capitis lotionibus, quinetiam in articulorum fomentis. Cohibet alba uteri profluuia, ſi diutius quotidie ſumatur. Viſum acuit, ſi toto tempore, quo floret, quiſpiam ieiunus, flores unà cum circumſtantibus foliis cum pane, & ſale quotidie uorauerit. Manſum oris halitum commendat. Siſtit dentium, & ginginarum fluxiones in aceto, & uino auſtero feruefactum, ubi hoc decocto calido os colluatur. Sicci farina recentia uulnera glutinat, uerum operæpretium eſt ea priùs uino in quo ipſum fuerit coctum, abluere, & deinde farinam inſpergere. Parantur è uirgis dentiſcalpia, & carbones ad picturas delineandas. Flores ſaccharo aſſernati ualent ad omnia prædicta, peculiariter autem ad frigidos cordis affectus, ad pectoris uitia, & ad arcenda peſtilentiæ contagia. Naſcitur in Boemia Planta, quam* SYLVESTRE ROSMARINUM *appellare libuit. quod Roſmarini coronarij faciem quadantenus repræſentet. Creſcit hæc planta cubitali altitudine, fruticoſa, uirgis tenuibus, ligneſis, materie fragili, rufeſcentibus, nimij ferè colore. Folia in his erumpunt Roſmarini ænula, prona parte uiridia, tranſuerſis utrinque lineis diſpari ordine ductis obſignata; ſupina uerò rubeſcentia, & rubro appenſa pediculo. In ſurculorum ſummitatibus corymbacea coma mittitur rubro colore, è quibus flores panduntur ſubluteι. Radice nititur infirma, & ſuperuacua. Planta eſt odorata. Siquidem folia, & flores citreum malum olent, quinetiam guſtu aromatis non nihil reſipiunt, adſtrictione quadam relicta. Præſertur hæc planta Boemis contra tineas, & blattas, quæ ueſtes lacerant. Quare ijs eam interponunt. Atqui mea quidem ſententia ad ea omnia efficax eſt ad quæ Roſmarinum Coronarium præſtare diximus, præter quàm ad ciborum condimenta. Sunt, qui hanc Plantam Dioſcoridis Ericam eſſe contendunt, ſed hallucinantur, cùm nullam cum Myrica cognationem habeat. libanotidis, ſiue Roſmarini tum hiſtoriam, tum facultates deſcripſit Galenus lib.* VII. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Libanotides tres ſunt, una ſterilis, duæ fructum ferentes: omnes uerò eiuſdem facultatis, emollientis, & digerentis. Succus tum radicis, tum herbæ, miſſus melli obtuſam oculorum aciem ab humorum craſſitudine curat. Porrò eius libanotidis, quæ ad coronas eſt utilis, quam Romani roſmarinum nuncupant, decoctum, regio morbo laborantes potum adiuuat. Omnes enim libanotides abſtergentis, & incidentis facultatis participes ſunt. hæc Galenus. Cæterùm Cachrys non modò Roſmarini ſemen, ſignificat; ſed etiam quarundam arborum nucamenta, uel potius excrementa, quòd nec fructus, nec flores propriè dici poſſint: quæ tamen ante fructus erumpunt, & decidunt, qualia uiſuntur in corylo, cui ſunt longo piperi ſimilia, item in nuce, ac quercu. Niſi inter hæc ueteres Græcos auctores aliquam nouiſſe differentiam ſit iudicandum, quòd apud pleroſque non cachrys, ſed canchrys, pro Roſmarini ſemine ſcriptum reperiatur. quæ tamen uoces hactenus à recentioribus confundi inuenio. Planta, quæ λιβανωτὶς Græcis, Libanotis & Roſmarinum Latinis dicitur: Mauritanis, Xaier almeriem, Alpinalfach, & Cachola: Italis, Roſmarino. Quæ uerò λιβανωτὶς στεφανωματικὴ Græcè, Roſmarinum coronarium Latinè nocatur: Arabicè, Elkialgeber: Italicè Roſmarino coronario: Germanicè Roſzmarin: Hiſpanicè, Romero: Gallicè, Roſmarin.*

Roſmarini uires ex Gal.

Cachrys quid.

Nomina.

Σφονδύλιον. SPHONDYLIVM. CAP. LXXIIII.

SPhondylium folia quadántenus platani, & panacis habet: caules fœniculaceos, cubitali altitudine, aut amplius aſſurgentes: in quorum cacumine ſemen duplex, ſeſeli ſimile, ſed latius, candidius, & magis paleaceum, grauis odoris: flores eius albi, aut pallentes: radice raphani, candida. Naſcitur in paluſtribus, & aquoſis. Potum ſemen [a] pituitam per aluum extrahit. medetur iocineris uitijs, regio morbo comitialibus, orthopnoicis, uuluarum ſtrangulationi: ueternoſos ſuffitu reuocat. Cum oleo commodè infunditur capitibus phreneticorum, & lethargicorum, item capitis doloribus: cum ruta illitum, ſerpentia ulcera cohibet. Datur radix contra regium morbum, & iocineris uitia: circumraſa eadem, & iniecta callos fiſtularum derodit. Recentis floris ſuccus exulceratis auribus, purulentisque accommodatur. qui cæterorum ſuccorum more exprimi, dein recondi ſolet.

a Μετ. φλεγματῶδες. i. pituitã educens.

Sphondylij cõſideratio.

RAra admodum ſunt prata, uligine madentia, quæ inter alias complures herbas, innumeras quoque Sphondylij plantas non habeant: eaq; præcipuè, quæ in montibus potius, quàm in planitie uirent. In his ſanè Sphondylium copioſum naſcitur, folio platani, aut panacis: caule fœniculi, cubitalem longitudinem excedente: in cuius cacumine umbella inſidet,

SPHONDYLIVM.

IO *ſidet, albis floribus referta: è quibus ſemen prodit, ſeſeli non abſimile, latius tamen, ac ſquamoſum, ſapore iniucundo, ut quod cimices fermè reſipiat. Radicem profert albam, raphani æmulam, guſtu non ingrato. Huius ſemine utuntur quidam ſeſelis uice, quòd alterum alterius effectus præſtare exiſtiment. Succus incidit, digerit, & aperit. idem capiti inunctus, criſpos capillos facit. Porrò Fuchſius non uidetur ſatis Sphondylium nouiſſe, quòd ipſum unà cum Acantho depingat, uoceíq; Acanthum Germanicam. Cui facilè impoſuerunt officinæ Germaniæ, quæ foliorum ſimilitudine deceptæ, pro Branca urſina Sphondylium uſurpant. Sphondylij facultates memoriæ prodidit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Sphondylij fructus acris, & ſecantis eſt facultatis. Itaque ad aſthma, & comitialem morbum aptum eſt medicamentum: prodeſt & regio morbo. Et radix nimirum adſimilis facultatis, ad eadem accommodatur. Sed & inſuper fiſtularum callos tollit: cæterùm imponere eam oportet circumraſam. Porrò floris etiam ſuccus ad diuturnora aurium ulcera conueniens reponitur. Quod Græci* σφονδύλιον, *Latini ſimiliter Sphondylium uocant: Itali, Sphondilio.* Nάρθηξ.

Fuch. error.

Sphondylij uires ex Gal.

Nomina.

Νάρθηξ. FERVLA. CAP. LXXV.

EViridi Ferula medulla pota utilis eſt ad cruentas excreationes, cœliacosque : contra uiperarum morſus in uino datur : erumpentem naribus ſanguinem indita ſiſtit. Semen potum torminoſis auxiliatur : ſudores ciet, uncto ex oleo corpore. Caules ſi edantur, capitis dolores faciunt : muria condiuntur. Ferula itaque caulem profert ternûm ſæpe cubitorum : folia fœniculi, longè aſperiora, & latiora. qua ab imo caule uulnerata ſagapenum efficitur.

FERVLA. 10

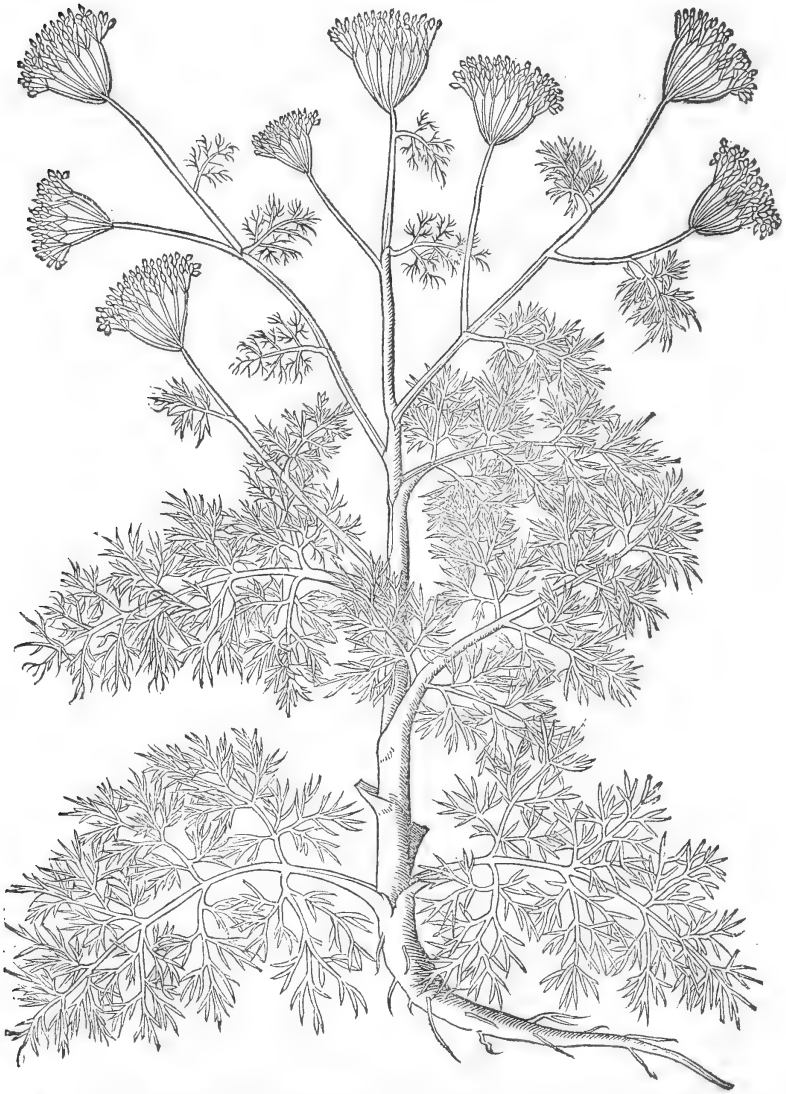

Ferulæ hiſtoria.

FErula æſtuoſis naſcitur locis : ideoq; nil mirum, quòd Apulia Ferularum ſit maximè ferax. Quinetiam frequens prouenit in Romano agro Tyrrheni maris contermino, præſertim apud Centumcellas, & in uniuerſis Hetruriæ maritimis. E` quibus prima tantùm germinatione corculum quoddam paſtores eximunt oui luteum induratum referens, quod ſub cineribus

neribus aſſatum, prius tamen charta, aut linteo madefactis conuolutum, mox pipere, & ſale conſperſum, non modò guſtui gratiſſimus eſt cibus; ſed etiam ad excitandam uenerem ualentiſſimus. De Ferulis latius diſſeruit Theophraſtus libro VI. cap. II. de plantarum hiſtoria, ubi ita ſcribit. Ferulaceum genus in plures ſpargitur ſpecies. Sed primùm de eo, quod commune omnium conſtat, dicendum eſt, ſcilicet de Ferula, atque Ferulagine: ſeu idem genus ambabus, differens magnitudine tantùm: ſeu etiam alterum ſit, ut nonnulli putarunt. Ergo natura earum, quæ conſpici poſſit, conſimilis certè ſentitur, præterquàm ratione magnitudinis. Ferula enim grandis admodum ſurgit, Ferulago autem humilis. ſed unicaules ambæ, & geniculatæ ſunt. Folia, & cauliculi quidam, geniculis crumpunt, ac alternatim exeunt folia: alternatim inquam, quòd non ex eadem parte geniculorum, ſed permutatim, caulem magna ex parte amplexa, ſicuti arundinea proueniunt: niſi quòd flexa hæc magis, mollitiæ, magnitudinisq; cauſa. Folium enim grande, molle, multifidum; ut capillamenti modo ſerè inſpectetur: maxima, quæ terræ proxima ſunt, & reliqua ſubinde ad portionem. Flos melinus: ſemen obſcurum, anetho ſimile, ſed maius. Finditur cacumine, & in ſiipites quoſdam haud magnos diſpergitur: quibus flos, ſemenq; inſidet. nec flore, fructúue laterales caules carent, ſed anethi modo ferunt. Annuo caule conſtat, & germinatio in uere primùm foliorum, tum caulis, ut etiam in cæteris fieri ſolet. Radice altè deſcendit, eademq; ſingulari innititur. Talis Ferula eſt. hæc Theophraſtus. Porrò Ferulæ (ut Plinius eſt author lib. XXIIII. cap. primo) aſmis gratiſſimæ ſunt in pabulo, cæteris uerò inmentis præſentaneo ueneno. qua de cauſa id animal Libero patri aſſignatur, cui & ferula. Natura Ferularum (ut idem Plinius libro. XX. cap. XXIII. teſtatur) muræ nis infeſtiſſima eſt: tactæ ſiquidem ea moriuntur. In inſula quadam ex fortunatis nomine Morion, ferulas in arborum amplitudinem grandeſcere, ſcripſere quidam. Apuli lignorum uice, quibus maximè carent, ferulis ad ignem utuntur. Ferulæ meminit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Ferulæ ſemen excalfacit, & attenuat. At interna eius pars recentis adhuc, quod medullam uocant, adſtringentem qualitatem participat. Cuius nomine ſanguinem ſpuentibus, & cœliacis conuenit. Νάρθηξ Græcis ea planta uocatur, quæ Latinis Ferula: Italis, Ferola: Hiſpanis, Canaubcia.

Ferulæ uires ex Galeno.

Nomina.

Πευκέδανος. PEVCEDANVM. CAP. LXXVII.

PEucedanum caulem emittit tenuem, gracilentum, fœniculo ſimilem: comam habet ſtatim ab terra copioſam, ſpiſſamque: flore luteo: radice nigra, craſſa, graui odore, ſuccoſa. gignitur in montibus opacis. Tenera radix cultello conciditur, profluensque è plaga ſuccus umbræ mandatur: in ſole ſiquidem confeſtim euaneſcit. Colligitur capite prius, & naribus roſaceo perfuſis, ne capitis dolor premat, & uertigo ſentiatur †. Aſſatione radix inutilis fit[a]. Tam lac, quàm ſuccus radice, & caulibus extrahi ſolet, ſicuti è mandragora: uerùm inefficacior ſucco lacryma habetur, & uelocius expirat. Interdum etiam concreta inuenitur lacryma, thuris ſimilitudine, caulibus, radicibusque adhærens. Præfertur ſuccus è Sardinia, & Samothrace, colore[b] rufo, odore graui, feruens guſtu. Ex aceto, & roſaceo illitum Peucedanum prodeſt lethargicis, phreneticis, uertiginoſis, comitialibus, & longis capitis doloribus, reſolutis, iſchiadicis, conuulſis. omnibus, in uniuerſum, uitijs neruorum, ex oleo, & aceto illitum, prodeſt. Eius olfactu reſpirant uuluæ ſtrangulatus, & ueternoſi reuocantur. Incenſum ſerpentes abigit. Aurium doloribus conuenienter ex roſaceo inſtillatur: cauernis dentium inditum, mitigat dolorem. contra tuſſim efficaciſſimè ex ouo aſſumitur: ſuſpirijs, torminibus, & inflationibus ſubuenit. Ventrem leniter emollit, lienem abſumit, difficiles partus mirè adiuuat. Facit ad ueſicæ cruciatus, & renum diſtentiones potum: uuluam aperit. Radix ad eadem utilis eſt, ſed inefficacior: eius decoctum bibitur. Farina eius, ſordida ulcera purgat, & uetera cicatrice obducit: ſquamas oſſium extrahit. In cerata, & calfacientia malagmata additur. Radix eligi debet recens, quæ cariem non ſenſerit, firma, odoris plena. Succus ad potiones amaris amygdalis, aut ruta, aut pane calido, aut anetho reſoluitur.

† Orib. ὀπισθείσα. i. ſuccatione (ut ita dicam.)

a Meum. ὀπίζουται δὲ οἱ καυλοὶ καὶ χυλίζεται ἢ ῥίζα ὡς μανδραγόρας ἧττον δὲ ἐνεργεῖ τὸ χυλὸς ὁ ὀπὸς καὶ τάχιον ἐκπνεῖ. i. colligitur item ſuccus, & liquor è caulibus, & radice, ſicut ex mandragora expreſſus, & hoc expreſſo ſucco minus efficax eſt ille, qui ex inciſa radice manat, & citius expirat.

b Meum. ἐγχίῤῥους. i. fuluus.

Peucedani conſideratio.

QVoniam nullis prorſus foliorum, ac ſeminis, & paucis admodum floris notis Peucedanum repræſentauit Dioſcorides, ut pote plantam, quæ omnibus fortaſſe ſuo tempore notior erat, quàm ut longiorem deſcriptionem poſtularet; idcirco nobis quidem perdifficile eſſe iudico, decernere quódnam genus herbæ hodie in medium afferri poſſit, quæ legitimum Peucedanum referat: præſertim cùm Theophraſtus, Plinius, Apuleius, ac antiquorum alij, qui ſimplicium hiſtorias deſcripſerunt, plura, quod legerim, de Peucedano memoriæ non prodiderint. Verùtamen cùm ſcribat Dioſcorides, Peucedanum naſci coma ſtatim à terra copioſa, ac ſpiſſa, hinc planè coniectandum uidetur, Dioſcoridem ipſum innuere, quòd Peucedanum conſtet multis folijs, capillaribus, tenuibus, ac longis, fœniculi, aut anethi effigie. Huic coniecturæ illud etiam accedit, quòd cùm Peucedanum, Dioſcoridis teſtimonio, florem proferat melinum, ſiue luteum, non temerè credendum arbitror, hunc non in alio, quàm in umbella ſuſtineri, cùm omnes ferulaceæ ſtirpes, & quæ fœniculo, & anetho ſimiles habentur, cuiuſmodi ſunt, quæ hoc in loco à Dioſcoride recenſentur, umbellas in caulium cacuminibus gignere conſpiciantur, è quibus ſemen prodit fœniculi modo. Quòd ſi ita ſe res habet (ut equidem exiſtimo) aſſerere non dubitauerim, me ſæpenumero Peucedanum uidiſſe in Anaueſibus montibus, ubi huiuſmodi plantæ frequentiſſimæ prouenient, quæ non ſolùm prædictis notis Peucedano adſtipulantur; ſed etiam radice, quam habent nigram, craſſam, ſucci plenam, grauiterq; olentem. In hac itaque ſententia perſiſtam, ut hanc herbam, quam etiam pictam damus, uerum Peucedanum putem, donec aliam nactus ero, quæ certioribus notis illud exprimat. Cæterùm radices, quibus pro Peucedani radicibus uulgò officinæ utuntur, legitimas mentiuntur. nam præter id quòd exteriore parte non nigricent, nulla graueolentia, nullaq; acri facultate ſunt præditæ. Cuius uero plantæ hæ ſint radices, ego quidem proferre non poſſum: eas ſiquidem hactenus non niſi ſiccas, & ſine caule, ac folijs mihi uidere licuit. Prætulit Dioſcorides Sardonium peucedanum, quod non magno quidem negotio ad nos aduehi poſſet, cùm frequens,

PEVCEDANVM.

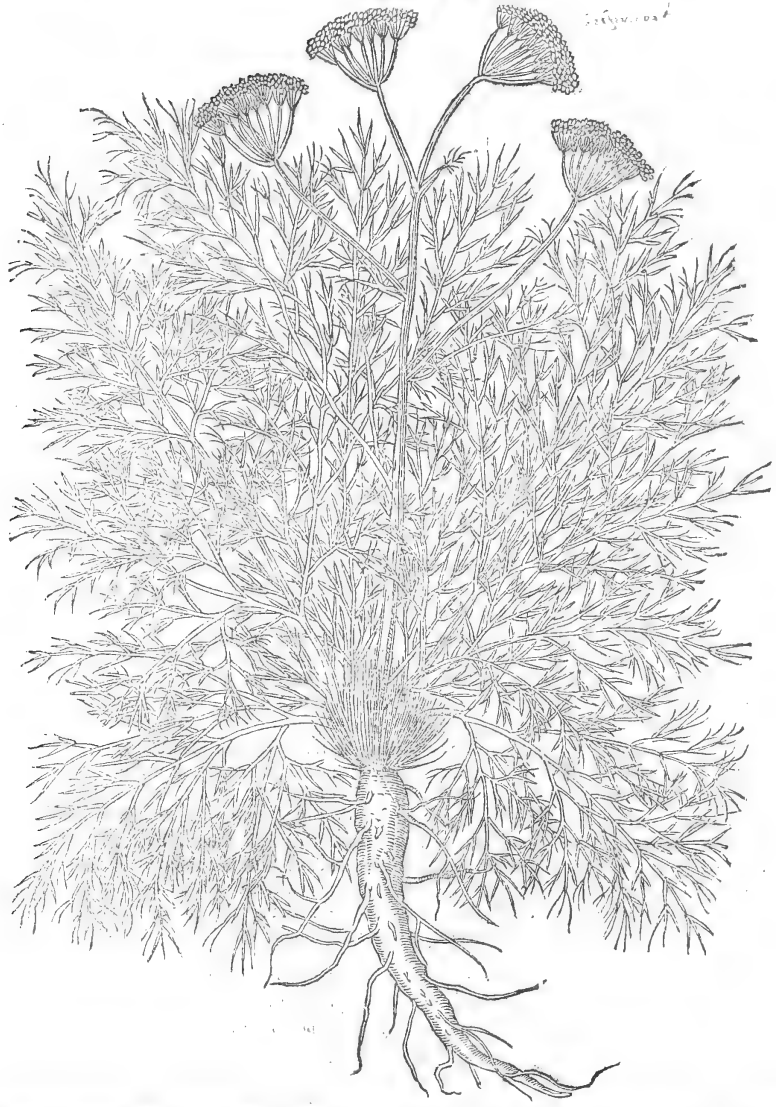

nec longa sit mercatoribus in Sardiniam nauigatio. Vnde seplasiarijs, si rerum legitimarum studio caperentur, facilè Peucedani radices conuehérentur. Peucedani meminit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus disserit in hunc modum. Peucedani radice quidem maximè, sed tamen etiam succo, & liquore utimur. Sunt autem hæc omnia eiusdem specie facultatis: sed ualentior succus, admodum excalfaciens, & digerens. Quare affectibus omnibus circa nernos consistentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone, & thorace ex crassitudine, & uiscositate humorum prouenientibus. Atque intrò quidem in corpus sumptus, sed tamen etiam olfactu prodest. Porrò quòd incidat, & extenuet, sæpe etiam dentium perforatorum dolores cauitati impositus protinus sedauit, quia uidelicet tenuium est partium, & excalfactorius. Quinetiam lienes induratos iunat, nempe incidendo, digerendo, atque extenuando crassos humores. Sed et radice ad hæc uti licebit: quæ & squamas celerrimè ab ossibus detrahit, quia uidelicet ualidè desiccat, minus tamen quàm succus excalfaciens. Et ulceribus malignis remedium est optimum arida illita: ipsa enim expurgat, carnem gignit, & ad cicatricem perducit. Excalfacit quidem ordine secundo iam completo: desiccat uerò tertio iam incipiente. Planta, quæ πευκέδανος Græcè, Peucedanum Latinè dicitur: Arabicè, Harbatum: Italicè, Peucedano.

Peucedani uires ex Gal.

Nomina.

Μελαν Θιον.

Μελάνθιον. GITH, SEV MELANTHIVM. CAP. LXXVIII.

GIth [a] exilibus ſurculis fruticat, ſæpe binos dodrantes excedens: folijs, ut ſenecionis minutis, ſed multò tenuioribus: capitulo in cacumine tenui, paruo, ceu papaueris, oblongo, intercurſantibus intus membranis: quibus ſemen includitur nigrum, acre, odoratum, quod panibus inſpargitur. Capitis doloribus illitum fronti, ſubuenit. diſcutit recentes oculorum ſuffuſiones, tritum ex irino, & infuſum naribus: tollit lepras, lentigines, duritias, tumoresque uetuſtos, cum aceto illitum: circumſcarificatos clauos excutit, cum uetere [b] urina impoſitum. Dentium doloribus, cum aceto, & teda decoctum, & collutum prodeſt. teretes uentris tineas expellit, peruncto ex aqua umbilico. deſtillatione laborantes adiuuat, tritum in linteo, & olfactum. Vrinam, & menſtrua ciet, multis diebus ſumptum, & lac extrahit: difficultatem ſpirandi cum uino potum, leuat: phalangiorum morſibus ex aqua, drachmæ pondere, hauſtum auxiliatur. Incenſo ſerpentes fugantur. Tradunt largiùs epotum enecare.

a Meum. θαμνίσκος ἐστὶ, λεπτόκαρπος δι' ὀπίθαμος ἢ καὶ μείζων. i. frutex paruus eſt, exilibus ramulis, duorum palmorum altitudinis. aut etiam maior.

b Meum οἶνῳ. i. cum uino.

MELANTHIVM SATIVVM.

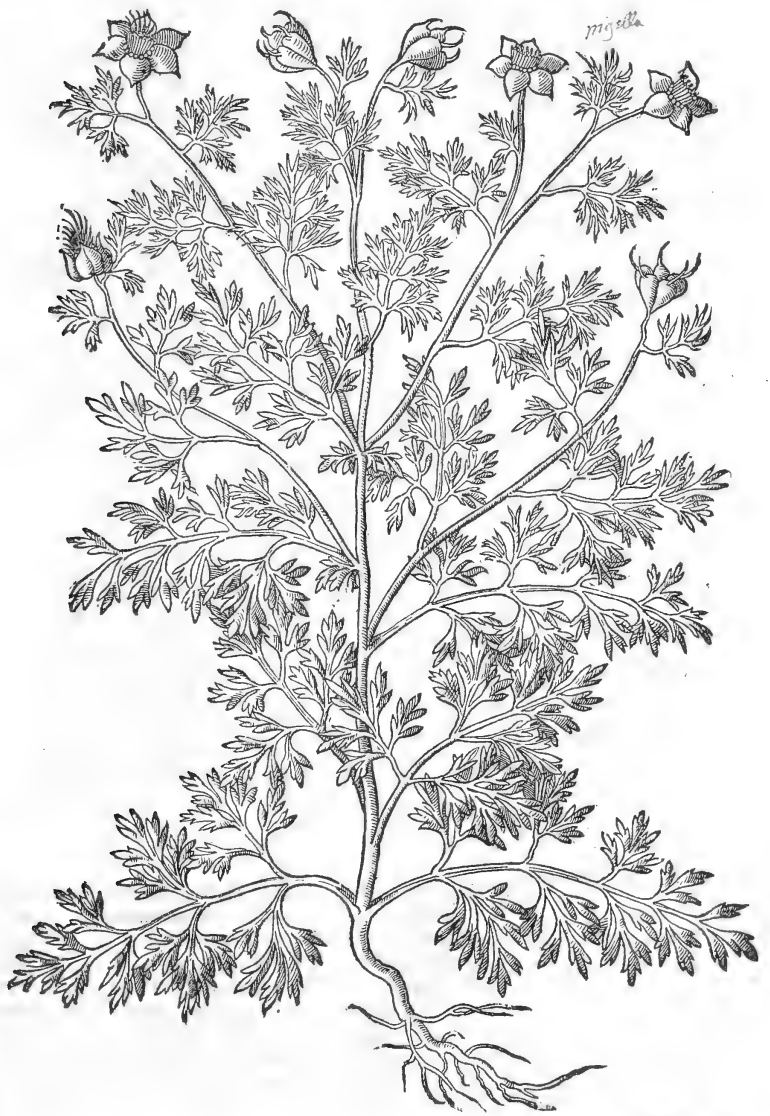

MELANTHIVM SYLVESTRE.

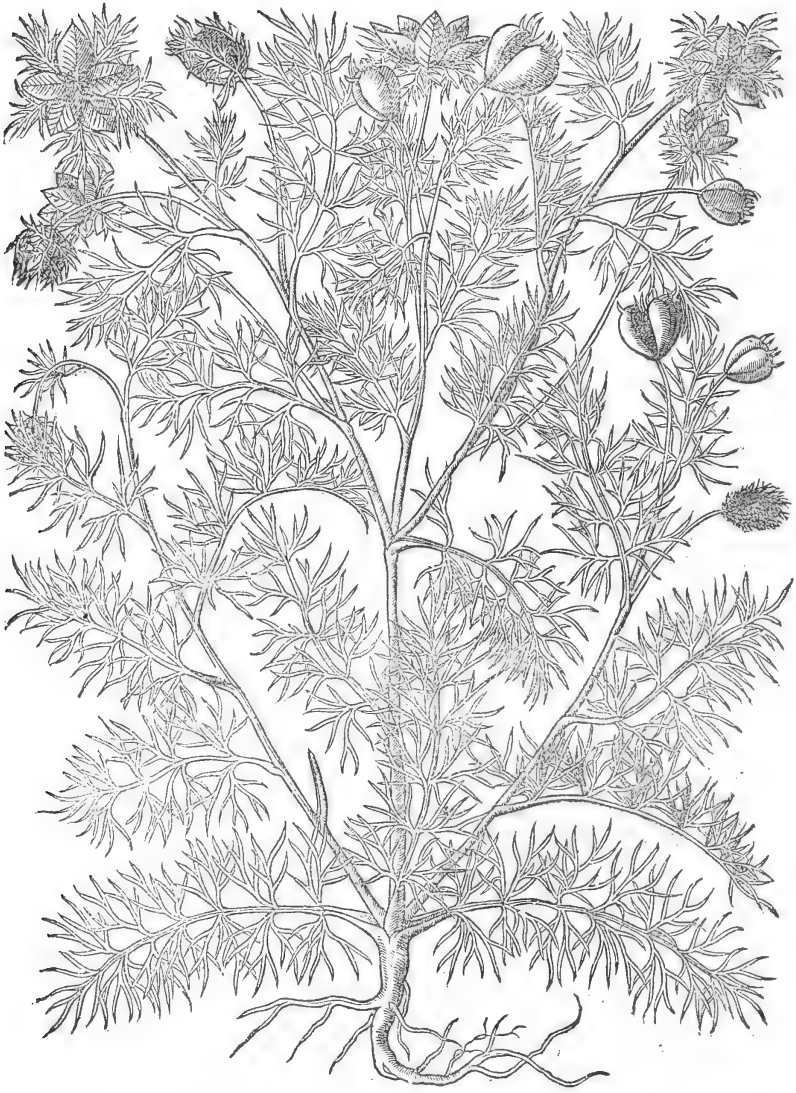

Melanthij confideratio.

GIth, quod Græci Melanthium appellant, officinis Nigella uocatur. Duûm Melanthium eſt genus, ſatiuum, & ſponte naſcens. Satiuum exilibus ſurculis exit, cubitalibus, folio ſenecionis æmulo, magis tamen diuiſo, floribus in cacumine cæruleis, & in ſtellæ modum radiantibus, è quibus capitula oriuntur parua, oblonga, pluribus coronata apicibus, internam capitis partem reſpicientibus, intercurſantibus intus membranis. Semen in his continetur paruum, nigrum, & quandoque ſubflauum. odore eximio; ac amariuſculo ſapore, ſimul & acuto. Seritur in hortis. SYLVESTRE duûm eſt genus, utrunq; folijs ſatiuo tenuioribus, multifidis, & capillaceis, quinetiam caulibus ferè ſimilibus, quemadmodum & floribus. Verùm capitulis differunt. Siquidem alterum capitula gerit ſatiuo maiora & facie haud longè diſſimilia, alterum uero longiora in quinque, ſexue dinaricata cornibus. Itaque errant toto cælo, qui inter Melanthij ſylueſtris genera. Gittonem uulgo uocatum annumerant. Quod cùm ante nos probè animaduertiſſent Hermolaus, & Ruellius, aſſeruerunt omnino hallucinari eos, qui putant eam ſtirpem legitimum Melanthium eſſe, quæ inter ſegetes in aruis paſſim naſcitur, folijs ferè pori:

MELANTHIVM SYLVESTRE ALTERVM.

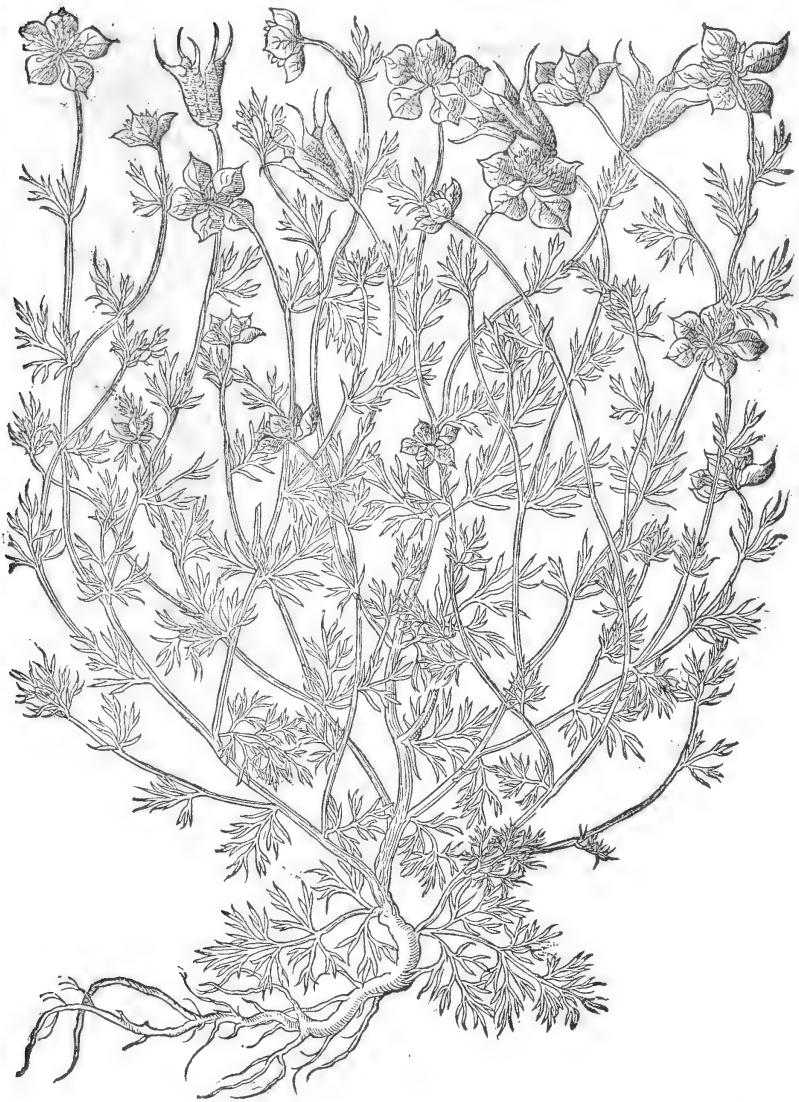

ri: caule prælongo, hirſutoq;: flore purpureo, roſæ paruæ effigie. Et rectè, mea quidem ſententia, iudicarunt: ſiquidem herba illa cum Dioſcoridis hiſtoria quàm maximè pugnat, utpote quæ folijs, caule, ac floribus, nulla ex parte Melanthium referat, ſicuti neque etiam ſemine. quod etſi nigrum Melanthij modo gignatur; non tamen guſtui aliud repræſentat, quàm amaritudinem ſimul & aſperitatem. Hinc itaque perſpicuum eſſe poteſt, Braſauolum, alioqui medicum clariſſimum, in ſuo ſimplicium uolumine Romæ excuſo manifeſtè cæcutuiſſe. quippe qui affirmare non dubitauerit, illud uerum, legitimumq; eſſe Melanthium, quod in ſegetibus paſtim ſua ſponte naſci ſuperius diximus, quodque uulgò Gittone à Ferrarienſibus appellari ſcribit. Cuius error non ſolùm prædictis rationibus, ſed ea quoque herbæ appellatione facilè deprehenditur, quòd etiam ij, qui ita eam appellant, illegitimum eſſe Melanthium exiſtiment. Quandoquidem nil aliud Italis hoc nomen Gittone denotare uideatur, quàm ſpurium Gith, quod idcò Githago, & pſeudomelanthium uocari poteſt. quemadmodum & id, quod rura Tridentina appellant formentone, nil aliud ſignificat, quàm ſpurium tritici ſpeciem. Quod cùm poſtea ipſe Braſano-

Braſauoli erratum.

PSEVDOMELANTHIVM.

lus animaduerteret, noſtris fortaſſe, aut aliorum commentarijs admonitus, ſuam reuocauit ſententiam. Quare poſthac Bra- 10
ſauoli quoque ſententia, ij damnandi erunt, qui in hac perſiſtent opinione. Iam igitur conſtituamus licet domeſticum uerumq́;
Gith in hortis, & uridarijs ſatum prouenire, in quibus frequentiſſimum ſeritur in Germania. Syluestre uero in campeſtri-
Melanthium ſyluestre. Pseudomelanthium. *bus incultis locis. Ex quo quidem planè colligere poſſumus,* PSEVDOMELANTHIVM *ſponte inter ſegetes naſcens, quod*
uocant uulgò Gittone, cuius hîc effigiem damus, nullo modo ſyluestre Melanthium eſſe. Non deſunt quoque, qui uelint hanc,
plantam ſyluestrem lychnidem coronariam eſſe, quibus, cùm ego utranque nouerim, ſubſcribere nequeo. Sed longè minus
id fuerit Lolium, ut apertiſſimè hallucinatus credidit Fuchſius, medicus alioqui peritiſſimus: cuius error à nobis exploſus eſt
libro ſecundo in lolij mentione. Porrò & illud ſemen odoratum, ſubrubrumq́;, quod aliqui pro minori Cardamomo perpe-
ràm uſurpant. ſeplaſiarijs Nigella citrina uocatum, Melanthij genus eſt. quippe ipſa ſeminis forma, odor, ac ſapor nihil
prorſus à Melanthio diſcrepant. Verùm ſi modò in aliquo diſſident, color eſt, qui in altero niger, in altero uerò ſubflauus
conſpicitur.

conſpicitur. Quo fit (quod etiam ſuperius de Cumino differentes diximus) ut magno in errore uerſentur Monachi illi, qui in Meſuem commentarios edidere, quòd præter rationem aſſerere ſint auſi, Nigellam ſubflauam, nil aliud eſſe, quàm Cuminum ſylueſtre primo generi à Dioſcoride aſſignatum. Porrò Pſeudomelanthij ſemen in farinam tritum, & ex melle illitum, maculas cutis quaſcunque delet, & uentris animalia pellit, tam potum, quàm ex bulbulo felle, & aceto uentri illitum. Melanthij meminit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Melanthium excalfacit, atque deſiccat tertio ordine. Videtur etiam tenuium eſſe partium: unde etiam deſtillationes ſanat, calidum in linteo admotum, atque aſſiduò olfactum. Quinetiam ſi intrò in corpus ſumatur, uel maximè flatus extinguit. Hinc conſtat eſſentiæ ipſum eſſe ſubtilis, & ad unguem à caliditate elaboratæ. Propterea ſanè etiam amarum eſt. Oſcuſum uerò in quarto horum uoluminum eſt, quòd cùm ad extremam tenuitatem, atque elaborationem terrena pertingit ſubſtantia, amara proueniat qualitas. Itaque mirum non eſt, ſi lumbricos interimat non eſum modò, ſed etiam foris uentri impoſitum. Siquidem & id præſtare poſſe ſaporem amarum monſtratum eſt. Neque ſanè etiam mirandum, ſi lepras, clauos, myrmecias eijciat, ei præſertim, qui in ſuperioribus libris comprehenſorum haud eſt immemor. Sic uerò etiam orthopnœam iuuat, & menſes prouocat, qui utique ob craſſitiem, aut uiſcoſitatem humorum retenti fuerint. In ſumma, ubi inciſione, exterſione, deſiccatione, excalfactione eſt opus, præſtantiſſimum id remedium eſt. Μελάνθιον *ſic Græci, Melanthium quoque & Gith Latini dicunt: Mauritani, Xamin, Sunis, ſeu Sunizi: Itali, Melanthio: Germani, Schuuartz roemiſch, & Schuuartz coriander: Hiſpani, Neguillia, & Alipiure: Galli, Pourelle, & Nielle.*

Melâthij uires ex Gal.

Nomina.

Σίλφιον. LASERPITIVM. CAP. LXXVIII.

LAſerpitium in Syria, Armenia, Media, & Libya naſcitur: caule ferulaceo, quem† maſpetum uocant: folijs apio ſimilibus lato ſemine. †Radix excalfacit, in cibis ægrè concoquitur, ueſicæ noxia. Sugillatis illita cum oleo, & ſtrumis, ac tuberculis cum cerato, medetur: iſchiadicis conuenit cum irino, aut cyprino cerato: excreſcentibus circa ſedem tollendis illinitur, cum putamine mali punici, & aceto decocta. Venenis pota reſiſtit: os commendat[a], cibis, aut ſali permiſta. Laſer è radice, atque caule ſcarificatis colligitur. Præfertur autem[b] rufum, translucens, myrrhæ æmulum, non porraceum, odore ualens, ſuaui guſtu, quod dilutum facilè albeſcit. Cyrenaicum ſi quis deguſtauerit, humorem toto corpore ciet: blandiſſimo odore, adeò ut ne os quidem guſtanti niſi paululum ſpiret. Medicum, & Syriacum minus uiribus ualent, & magis uiroſum reddunt odorem. Laſer omne antequàm ſicceſcat, adulteratur ſagapeno, aut fabæ lomento. quod maleficium deprehenditur guſtu, odore, uiſu, & dilutione. Caulem aliqui ſilphion, radicem magudarin, & folia maſpeton uocauere. Efficaciſſimum laſer, mox folia, poſtremò caulis. Acrem uim habet, inflationes facit: perunctas cum aceto, pipere, & uino alopecias ſanat. oculorum aciem exacuit: & incipientes ſuffuſiones, illitum cum melle, diſſipat: cauernis dentium in dolore inditur, aut cum thure in linteo circumligatur, aut cum hyſſopo, & ficis coctis in poſca, os colluitur. ijs prodeſt, quos[c] beſtia in rabiem efferata momorderit, uulneribus immiſſum. Valet aduerſus uenena telorum, & animalia omnia, quæ uirus eiaculantur, potum, aut illitum: ſcorpionum plagis oleo dilutum circumlinitur. gangrænis[d] præcoercitis immittitur: & cum ruta, nitro, & melle, uel per ſe carbunculis. Clauos, callosque prius circumraſos uellit, cerato, aut aridorum ficuum carne præmollitum. Recentes lichenas ex aceto ſanat: & [e] excreſcentia in carne, polyposque, ſi aliquot diebus cum atramento ſutorio, aut ærugine illinatur[f]. extuberantia cum forfice extrahit. Veteribus faucium ſcabritijs opitulatur: grauem, ſubitoq; irrauceſcentem uocem, dilutum aqua, ſorbitione confeſtim expedit: uuam illitum cum melle reprimit: anginis ex aqua mulſa utiliſſimè gargarizatur. Veſcentes lætiore colore mangonizat: tuſſi commodè in ſorbili ouo datur, & pleuriticis in ſorbitionibus: in fellis ſuffuſione, & aqua inter cutem, cum aridis ficis. Horrores diſcutit cum uino, pipere, & thure potum. neruorum contractionibus, opiſthotonicisque datur oboli pondere deuorandum. hærentes gulæ hirudines, gargarizatum cum aceto decutit. Ad lac intus coagulatum bibitur: comitialibus ex aceto mulſo proficit: menſes ciet, cum pipere, & myrrha potum: cœliacos adiuuat, in acino uuæ ſumptum: cum lixiuio autem potui datum, repentè conuulſis, ruptisque prodeſt. ad potiones reſoluitur amygdalis amaris, aut ruta, aut calido pane. [g]Foliorum ſucco eadem præſtantur, ſed multò inefficacius. Cum aceto mulſo manditur, ad expediendam arteriam, maximè cùm uox retunditur. Eo cum lactucis utuntur, exitque in uicem erucæ. Fertur & altera magudaris in Libya naſci, radix laſerpitio ſimilis, ſed minus craſſa, acris, & fungoſa, ex qua non profluit ſuccus. Eiuſdem cum laſerpitio facultatis.

† Orib. μεσίφιον.

† Orib. addit. φυλλώδες δ' καὶ λεῖταμαγυδάρις. i. folioſo quod magydaris uocatur.

a Meum. βάμματα. i. intinctus.

b Meum. ὑπέρυθρος. i. ſubrufum.

c Meum, & Drag. λυσσῶντος δὲ ὠφελεῖ ἐπιτιθέμενος τοῖς τραύμασιν. i. in rabidi canis morſu iuuat, uulneribus impoſitus.

d Meum. προκαταχεθέντων. i. prius ſcarificatis.

e Meum. σαρκώματα. i. excreſcentē carnem.

f Meũ addit. ἐπὶ ἡμέρας τινάς. i. per aliquot dies.

g ἢ μέλιτι ἢ ὕδατι. i. aut melle, aut aqua.

CRedidimus iandudum Laſerpitij lacrymam nihil aliud eſſe, quàm illud iucundi ac ſuauis odoris gummi, quod pharmacopœis atque unguentarijs Belzoinum nominatur. Neque certè hactenus præter rationem in ea perſtitimus opinione. nam cùm id mihi deprehenderetur odoratum, rufum foris, intus candidum, translucens, & quod dilutum albeſceret, non poteram non adduci, ut crederem hoc eſſe legitimum Laſer. Huc illud quoque accedebat, quòd complures erant uiri docti & rei medicæ ſtudioſi, qui idem mecum ſentiebant. Verùm cùm poſtea cœpiſſem Laſerpitij ac Laſeris hiſtoriam diligentius examinare, atque plura ex Strabone, Theophraſto, Dioſcoride, Galeno, & Plinio collegiſſem, quæ priori noſtræ opinioni apertè aduerſari uidebantur, facilè in aliam deductus ſum ſententiam. etenim ſic animum induxi meum, ut malim ueritati cedere, quàm pertinaciter (quod multi faciunt) falſa tueri. Strabo itaque libro ultimo Geographiæ teſtatur, Silphium ſuo uſque tempore Cyrenis defeciſſe, his uerbis. Cyrenis finitima eſt regio, quæ Silphium gignit, & Cyrenaicum ſuccum, quem

Laſerpitij ſeu Laſeris conſid.

Silphium posterius effert. Id propemodum defecit, cùm aliquando barbari odio quodam ingruissent, ac radices eius penè omnes eruissent. Fuerunt hi Nomades uiri. hæc ille. At Plinius Cyrenaici succi defectum non in barbaros ut Strabo, sed in publicanos quosdam refert libro.XIX.cap.III. ubi de eo ita scribit. Ab his proximum dicetur auctoritate clarissimum Laserpitium, quod Græci silphion uocant, in Cyrenaica prouincia repertum: cuius succum uocant Laser, magnificum in usu, medicamentisq;, & ad pondus argentei denarij pensum. Multis iam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani, qui pascua conducunt, maius ita lucrum sentientes depopulantur pecorum pabulo. Vnus autem caulis nostra repertus memoria, Neroni principi missus est. hactenus Plinius. Huic uerò cum Theophrasto fermè conuenit, quòd hic scribat pecus silphio purgari, pinguescereq; uehementer, & carnes mirabilem in modum suaues reddi. Cùm igitur Strabonis & Plinij testimonio constet, Silphium Cyrenis eorum usque ætate defecisse, neque inibi inueniri, nil mirum uideri debet, si nostra etiam tempestate defecerit, atque nullum iam ad nos aduehatur, quod legitimum dici possit. Quare id gummi, quod seplasiæ Belzoinum dicunt, meo quidem iudicio, uerum silphij liquorem mentietur potius quàm sit. Sed his illud quoque addamus, quòd Strabo auctor est, Silphium adeò Cyrenensibus olim custodibus fuisse asseruatum, ut inde aliò deferri non potuisset, nisi clam à mercatoribus, qui ninum asportabant. Plinius item Silphium ad pondus argenti pendi solitum tradit. quin & tanti factum fuisse à Cæsare, ut illud inter aurum argentumq; protulerit ex ærario. Ex quibus omnibus haud infirmum argumentum sumi potest, quòd Belzoinum nostrum non sit Silphij liquor. quandoquidem id quotidie copiosum importatur non solùm in Italiam, sed in uniuersam ferè Europam. Ad hæc cùm Dioscorides Cyrenaico succo uim acrem tribuat, atque Galenus eundem & calidissimum, & maximè tenuium partium faciat, non equidem uideo, quomodo uulgare Belzoinum possit legitimum Laser exprimere: quoniam illud nullam prorsus gustantibus acrimoniam relinquit. Præterea ualidi cortices, qui plerunque Belzoino implicati reperiuntur, arguunt id arboris magnæ potius, quàm ferulaceæ plantæ lacrymam esse. Quod etiam nuper retulit mihi quidam medicus Cyprius, qui Belzoinum nostrum in Cypro ex arbore satis procera manare affirmauit: ubi tamen Silphium nasci qui memoriæ prodiderit, hactenus inueni neminem. quemadmodum neque in Ionia, neque in Peloponneso id gigni, sed prope Cyrenas tantùm, literis mandauit Hippocrates. Atqui illud nobis obijciet aliquis, quòd Laserpitium non modò in Cyrenensium agro quondam prouenerit; sed etiam (ut scribunt Theophrastus, Dioscorides, & Plinius) in Perside, Media, Syria, & Parnaso monte: & quod ob id ad nos aduehi posset. Nos huic ita facilè respondebimus, quòd Silphij illius liquor ad nos adferatur quidem, sed qui fœtidus sit, uirosiq; odoris: atque cum esse dixerim, quem officinæ medicorum assam fœtidam uocant. Namque Laser (ut Dioscorides testatur) Medicum, & Syriacum minus uiribus ualet, & magis uirosum reddit odorem. quinetiam, eodem teste, Laser omne antequàm succescat, adulteratur sagapeno, ant fabæ lomento. id quod post ipsum scriptis tradidit Plinius libro superius citato. Quocirca mihi quidem uidetur non temerè colligendum esse, quòd præstantissimum Laser, quale Cyrenaicum habebatur, à nobis omnino desideretur. Cæterùm quid ueteribus fuerit gummi illud elegantissimum, quod Belzoinum appellant, mihi hactenus incompertum est. In qua certè re non possum eorum opinioni subscribere, qui id putant esse probatissimam myrrham. Hæc siquidem, quæ optima sit (ut Dioscorides inquit) præter alias notas esse debet undique concolor, quæ confracta uenas unguium modo candidas & læues ostendat, minutis glebis, amara, & acris. quas tamen notas in Belzoino haudquaquam reperies. Nam etsi undique maculis conspergatur, tamen fractas amygdalas repræsentat magis, quàm unguium quorũuis imaginem. Quin & maculæ illæ tam interiores, quàm exteriores partes obsident, adeò ut Belzoini gleba nihil aliud referat, quàm delibratarum amygdalarum acerum, copioso melle exceptum. Adde insuper, quòd nusquam, quantum equidem inuenerim, memoriæ proditũ est, myrrham in Cipro & Syria suis è plantis emanasse, sed in Arabia duntaxat (ut perhibent Theophrastus, Dioscorides, & Plinius) ijs in syluis, in quibus thus etiam prouenit. quanquam Plinius myrrham quandam ex India adferri tradit, quæ omnibus myrrhæ generibus deterior est. Sed quoniam non iniucundam, quamuis longam, de Laserpitio historiam tradidit Theophrastus lib.VI.cap.III. de plantarum historia; ideo eius uerba hîc subijciam. De Laserpitio, inquit, nunc indicandum est. Laserpitio radix multa, crassaq; caulis quantus ferulæ, & crassitudine ferè proximus: folium, quod maspetum uocant, apio simile est: semen latum, foliaceum, quale quod folium appellatur: caulis annuus, sicut ferulæ. Ergo uere incunte maspetum hoc exit, & pecus eo purgatur, pinguescitq; uehementer, & carnes mirabilem in modum suaues reddunt. Posthac caulem edit hominum cibo idoneum omnibus modis, elixum, assumq;. corpora eo quoque purgari ferunt, quadraginta diebus. Succus capitur duplex, alter ex caule, alter ex radice: qua de causa alterum scaparium, alterum radicarium uocant. Radix nigro cortice tegitur, eumq; detrahere solent. Sunt ueluti certæ mensuræ cædendæ radicis, quibus quantum conferre putetur ad futuram cæsuram reseruantes, reliquum abscindunt. Nec enim deuiè, neque plus constituto cædere licet: corrumpitur enim, putrescitq;, si diu manserit. Præparant id, conficiuntq; in Pyræum portum aduectum hoc modo. Cùm in uasis coniecerint, farinamq; admiscuerint, quatiunt longo spatio temporis: hinc etiam colorem capessit, & conditum iam incorruptum perdurat. Præparatio, cæsuraq; ita se habet. Locum Aphricæ amplum occupat, ampliorem, quàm quatuor stadiorum millia in hortis Hesperidum ferunt. Sed maiorem partem colligi apud Syrtes. Peculiare huius cultæ fugere loca proditur. quamobrem, si colatur mitescatq; solum, deuiat, atque omnino degenerat: utpote natura culturæ aspernans, ferocitatisq; constans uernaculum. Cyrenenses annis septem prius, quàm ipsi urbem habitarent, Laserpitium extitisse affirmant. Habitant uerò annos maximè trecentos usque ad Simonidæ Athenis magistratum. Illi sic referunt. Alij radicem Laserpitij cubitalem fieri tradunt, aut paulò maiorem. Hanc in medio extuberare in caput, quod sublime penitus extat, ut ferè super terram esse appareat. Vnde primùm quod lac appellant, erumpit: dein caulis assurgit, ex quo magydaris, & quod folium dicitur, exeunt. Folium id semen est, quod cùm auster ingenuè post caniculam flauerit, discutitur: atque ita Laserpitium nascitur, eodemq; anno radix consummatur, & caulis. Sed hoc haud quicquam peculiare notetur: nam alijs quoque idem tribuitur, ni dixeris, quòd discussum id protinus nasci possit, ortum peculiarem sortiri, supradictisq; propterea diuersum accipi posse. Ad hæc circumfodiendum id annuum censent. Nam si relinquatur semen omne, caulemq; totum proferri, & deteriora tam hæc, quàm radicem reddi existimant: defossa autem fieri meliora,

Opinio quorũdam explosa.

Laserpitij historia ex Theophrasto.

ſcilicet ſolo ſubacto, beneque gluto. Sed huius contrarium illi uolunt, qui culta recuſare id inquiunt. Mandi quoque radices in aceto recens deciſas referunt. Folium colore aurum æmulatur. Contrarium etiam, quòd pecora folio eſitato purgari minimè indicant. Nam & uere, & hyeme, pecus ad montem dimitti affirmant: cibus non ſolùm hoc; ſed etiam altero quodam abrotono ſimili adminiſtratur. Vim ambo calefactoriam ſortiri planè uidentur, & purgare quidem nequaquam ualere: exiccare autem, & concoquere unicè poſſe. Quòd ſi qua pecus ægreſcens, aut aliàs minus bene ſe habens ingreſſa ſit, mox eam ſanari, aut emori aiunt, ſed magna ex parte poſſe ſeruari. Hæc igitur utro tandem ſint modo, quærendum. Quod uerò Magydarim uocant, nimirum à Laſerpitio differt: tenerius enim, minuſque uehemens, & ſine Laſere eſt, necnon & aſpectu manifeſta experto homini conſtat. Naſcitur in Syria: nam apud Cyrenam, & monte Parnaſo largè prouenire eandem affirmant. Sed quidam Laſerpitium id appellant. An culta id quoque, modo Laſerpitij fugiat, quærendum. Quin & ſi quid ſimile, aut proximum habeat, ad folij, caulisque rationem, & ſi quam ullo pacto emittat lacrymam, id inueſtigandum. Ergo naturam ferulaceam, biſce contemplari oportet. hæc Theophraſtus. Meminit Galenus Laſerpitij libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Laſerpitij ſuccus calidiſſimus eſt. Verùm enimuero & folia, & caulis, & radix ſat ſtrenuè excalfaciunt. Sed omnia flatulentæ magis eſſentiæ ſunt, ac proinde concoctu difficilia. Foris tamen impoſita corpori efficaciora, & omnium potiſſimùm ſuccus, admodum trahentem facultatem poſſidens. Attamen & excreſcentias amoliendi, & liquandi uim quandam propter prædictam eius temperiem obtinet. Laſeris quoque mentionem fecit, idem Galenus libro citato, ſed antea ſeorſum, & ſub abſoluto σιφιου, hoc eſt, ſucci titulo, ita ſcribens. Opus, ſiue ſuccus Cyrenaicus quidem omnium & calidiſſimus, & maximè tenuium partium eſt: ac proinde omnium maximè diſcutit. quanquam ſanè & reliqui admodum calidi ſunt, & ſpirituoſi: ſiquidem plurima eorum pars eſſentiæ aeriæ eſt, & igneæ. Porrò complures habentur ſucci: quauis nanque radice inciſa, aut caule, quod ex ſectione craſſum, ac lentum effluit, ſuccus eſt. Cæterùm ſpecialius, & uelut per excellentiam quandam Cyrenaicum ita nuncupant, & Medicum, & Syriacum. Planta, quæ Græcis σιλφιον, Latinis Laſerpitium appellatur: Mauritanis, Silfion: Italis, Laſerpitio. Eius caulis μάσσετον Græcis dicitur: Arabibus, Maſcaſtes. Folia uerò quandoque μάσσετα Græcè dicuntur: Arabicè, Anuiden, & Maſcaſten. Liquor ſeu lacryma Græcis λάσερος, Latinis Laſer nominatur. Radix μαγυδάρις Græcis uocatur.

Laſerpitij uires ex Gal.

Nomina.

Σαγάπηνον. SAGAPENVM. CAP. LXXIX.

SAgapenum ferulaceæ herbæ ſuccus eſt, quæ in Media naſcitur. Optimum eſt translucens, fuluo ſorinſecus colore, & intus albo, neſcio quid inter laſer, & galbanum redolens. guſtu acri. Prodeſt laterum, & pectoris doloribus, tuſſibus uetuſtis, conuulſis, & ruptis. [a] craſſam pulmonis pituitam expurgat. Datur comitialibus, opiſthotonicis, lienoſis: item contra neruorum reſolutionem, per frictiones, & febrium circuitus in potu. In unguenta probè admittitur. menſes pellit, ſed fœtum exanimat, cum hydromelite potum. Prodeſt ex uino hauſtum, ſerpentium ictibus. olfactum ex aceto uulnerum ſtrangulatus excitat: oculorum cicatrices, offuſam caliginem, hebetudines, ſuffuſionesque detergit. Reſoluitur ut laſer, ruta, aqua, & amaris amygdalis, aut melle, aut calido pane.

a παχὺ τὰ ἐν πνεύμονι. i. craſſa in pulmone hærentia.

SAgapenum officinæ interpolato uocabulo Serapinum appellant. Cæterùm etſi eius adulterati frequentior, & communis ferè ſit uſus: tamen Venetijs præſtantiſſimum quoque uenditur, idque illi præcipuè comparant ſeplaſiarij, qui honorem diuitijs anteponunt. Ferulaceas plantas, è quibus Sagapeni lacryma emanat, etiam in Apulia naſci auctor eſt Muſa Ferrarienſis. Id quod equidem hactenus compertum non habeo. Ex orientalibus ſiquidem regionibus allatum, ut conſtat, cæteris præſtat. Arabicæ familiæ auctores inter deiectoria medicamenta Sagapenum referunt: quanquam ea Sagapeni facultas, quantum extat, à Græcis ſilentio prætermiſſa eſt. Sagapenum itaque (ut Meſues tradit) craſſos, lentosque humores deijcit, craſſamque pituitam, & aquam intercutem educit. Porrò facultate quidem propria cerebrum mundificat, ac neruos, craſſaque ab his excrementa detrahit. Confert item eorum morbis frigidis, nempe doloribus capitis diuturnis, hemicranijs, comitialibus, uertigini, paralyſi, orisque diſtentioni. Pectus ualentiſſimè expurgat, eiusque ac etiam lateris dolores tollit, præſertim ſi bibatur ex helenij, aut rutæ decocto. Foris emplaſtri modo impoſitum, aut intus aſſumptum tuſsi diuturna uexatis, ac difficulter ſpirantibus, opem maximam fert. Aqua intercute laborantibus ſingulare remedium eſt, ſi tamen flauis myrobalanis duplicato pondere additis exhibeatur. Diſcutit compaginum duritiam emplaſtri modo impoſitum, addito aceto, & capparum ſucco. Rutæ ſucco, & auium rapacium felle diutius maceratum, & in collyrijs additum, oculorum caligines diſijcit, aquamque in eos defluentem cohibet. Palpebrarum item hordeolos uocatos ſanat, ſi cum aceto ſuperponatur. Articulorum compaginibus quomodolibet admotum, dolores eorum mirificè ſedat: quippe quoniam ualentiſſimè humorum lentores in his cruciatus excitantes radicitus euellit, etiam ſi in coxendicum aliarumq; partium remotis, profundisq; locis ij delitescant. Potum, aut clyſteribus inditum coli doloribus à frigiditate, ac flatibus prouenientibus maximè auxiliatur. Menſes cit, ſed fœtum interficit, tam hauſtum, quàm ſuppoſitum: contra uteri dolores, ſtrangulatusq; prodeſt. Ventriculo tamen officit: uerùm noxa corrigitur lentiſcina reſina, & Indica nardo. Sagapeni meminit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus differit ijs uerbis. Sagapenum liquor eſt calidus, & tenuium partium, ſic ut & alij liquores. Sed & abſterſionem quandam poſſidet, qua oculorum cicatrices expurgat, atque extenuat. Quin & ſuffuſionibus, & hebetudinibus oculorum, quæ ob humorum proueniunt craſſitiem, non malum eſt medicamentum. Porrò planta ipſa, ex qua prouenit, ferulæ aſſimilis, imbecilla, & inutilis eſt. Sanè ipſa primùm Sagapenum appellatur. At liquor eius abuſiuè hoc nomen obtinet, ceu alia quoque multa ex nominis defectu per abuſum nuncupamus. Perfectius nanque foret ipſum cognominare non Sagapenum, ſed Sagapeni ſuccum.

Sagapeni conſideratio.

Sagapeni uires ex Meſue.

Sagapeni uires ex Gal.

ſuccum. Sagapeni plantam, etſi uiderim appictam, & quodam in libro impreſſam: non libuit tamen eam hîc excudere, quòd neſciam an Mercator ille Perſa, cui acceptam illam referunt, uera, uel fabuloſa narrauerit. Id σαγάπηνον Græcis dicitur, quod Latinis etiam Sagapenum: Arabibus, Sachabenigi, ſiue Sechbinegi: Seplaſiarijs, pariter & Hiſpanis, Serapino: Italis, Sagapeno.

Nomina.

Εὐφόρβιον. EVPHORBIVM. CAP. LXXX.

EVphorbium Libyca arbor eſt, ferulæ ſpeciem habens, quæ in Tmolo iuxta Mauritaniam inuenitur. Ea acerrimo ſucco turget. Cuius eximium feruorem expaueſcentes incolæ, ouillos uentres elutos, arbori circumligant, & eminus caulem contis incidunt, confeſtimque è plaga, perinde atque ua ſe quodam, in uentriculos copioſus lactis humor effluit, præter id quod humi ſparſum, uulnus eiaculatur. Duo ſucci genera: unum orobi magnitudine, ſarcocollæ modo emicat: alterum in uentriculis concreſcit, atque uitreum ſpectatur. Eligendum eſt tranſlucens, & acre. Euphorbium adulteratur ſarcocollæ, & glutini miſtione. Sed difficile quidem experimentum: quippe cùm leui guſtu, os accenſum diu detineat, adeò ut quicquid ori obijciatur, planè euphorbium reſipiat. Eius inuentio tempore Iubæ regis Libyæ cognita extitit. Succus illitu ſuffuſiones diſcutit. potus tota die exurit: quare melli, collyrijsque pro acrimoniæ ratione admiſceri debet. Coxarum doloribus prodeſt in odorifera potione hauſtus. ſquamas oſſium eadem die eximit: uerùm eo utentes, neceſſe eſt linamentis, aut ceratis communire corpus, quo oſſa conueſtiuntur. Aliqui memoriæ prodiderunt, percuſſos à ſerpente nihil moleſti paſſuros, ſi inciſa oſſe tenus capitis cute, intritus ſuccus infundatur, uulnusque poſtea cõſuatur.

Euphorbij conſideratio.

NOn equidem dubitandum cenſeo, quin illud legitimum ſit Euphorbium, quo paſſim officinæ utuntur, cùm tam guſtu, quàm olfactu acerrimum deprehendatur: ob cuius uiolentiſſimam acrimoniam nunquam, niſi inuito animo, à ſeplaſiarijs tunditur. Quandoquidem tametſi ſibi nares, & os omni prorſus ingenio goſſipio, & linteis aqua roſarum madefactis muniant; tanta tamen eſt acrimoniæ uis tenuiſſima, ut omnibus unà cum aere penetratis munimentis, in eorum tandem perueniat nares, ubi moleſtiſſimum excitat ardorem, qui non facilè tollitur: quanquam etiam medicamentis admodum refrigerantibus ſuccurratur. Quo fit, ut ſolertiſſimi pharmacopolæ baiulis, ac alijs uictum quærentibus hominibus id muneris obeundum tradant: interim tamen certò ſciunt, non abſque conuitijs, & maledictis opus hoc ab illis peragi poſſe. Quamobrem mirum ſanè non fuerit, ſi qui ab arbore recentem colligunt, eximium acrimoniæ feruorem expaueſcentes, è longinquo corticem feriant. Hanc plantam (ut Plinius quoque teſtis eſt) adinuenit primùm Iuba Lybiæ rex in monte Atlante ultra Herculis columnas, appellauitq; Euphorbium medici ſui nomine, & fratris Muſæ, à quo diuus Auguſtus fuit conſeruatus. Euphorbij Plantam nunquam mihi uidere licuit. Sunt tamen qui illam pingant, & à Saraceno acceptam

Euphorbij uires ex Aetio, & Actuario.

ſcribant. Cui crederem fortaſſe ſi plantam uiuam oſtenderet, in qua Euphorbij nonnihil ineſſet. Euphorbio deiectoria ineſt facultas. cuius nuſquam, quod equidem inuenerim, meminere Dioſcorides, & Galenus: tametſi eam minimè ſilentio inuoluerint Aetius, & Actuarius, qui concordes de eo his uerbis diſſeruerunt. Euphorbium non modò pituitam trahit; ſed etiam aquam, hancq; ualidius educit. Eſt autem acerrimum omnium, quæ ego nouerim, ardentiſſimumq;: propterea colicis, & uentrem frigidiorem habentibus datur. cæteros uehementer conturbat: ſitim maximè ciet. Nonnihil ex odoratis ſeminibus ci eſt commiſcendum. Modus triobolaris, ex aqua mulſa. Præſtat tamen cum melle cocto ipſum in catapotia redigere. Id quod etiam Paulus annotauit libro ſeptimo, ubi inter ea Euphorbium recenſuit, quæ aquam, &

Euphorbij uires ex Meſue.

pituitam deijciunt. Verùm in ſimplicium cenſu Dioſcoridem, Galenumq; ſecutus, de hac deiectoria facultate ipſe quoque nihil memoriæ prodidit. Cæterùm inter Arabes Meſues fuſius Euphorbij uires tradidit in ſoluentium medicinarum mentione; ubi ita, ad ſenſum ſaltem ſcribit. Euphorbium gummi eſt, quod uſqueadeò excalfacit, extenuatq;, ut in hoc cætera gummi genera præcellat. Excalfacit enim ordine quarto: quo fit, ut exulceret, ruborem, inflammationemque inferat, penetret, & uiolenter abſtergat. Euphorbium noxium admodum eſt medicamentum, ita ut non ſine labore, animi defectu, ac ſudore frigido aluum deijciat. Iocinori ob id, uentriculoque ſua ingenti acrimonia magnam infert noxiam. Quapropter exhiberi minimè debet, niſi prius ijs commiſcetur medicamentis, quæ acerrimam eius uim retundere ualeant. Extrahit potum à profundis corporis partibus tum craſſam, tum lentam pituitam, mundatque compaginum cauitates à craſſis contumacibusue excrementis, qua in re omnium ualentiſſimum eſt medicamentum. Neruos expurgat ab infarctis iamdiu humoribus. Proficit ad hæc reſolutis, conuulſis, ſtupidis, tremulis, oriſque diſtentionibus, & cæteris neruorum morbis à frigore obortis, ſi ex leucoij oleo læuigatum exterius inungatur. Iocineri, lieniq; inunctum; mirificè eorum dolores tollit à frigore, & flatu prouenientes. Sternutamenta ualentiſſimè cit. Occipiti autem confricatum, ueternoſos, obliuioſoſq; iuuat. Aquam intercutem facillimè extrahit duorum obolorum pondere potum. Sed drachmarum trium pondere hauſtum, (ut Serapio, & Auicenna ſcriptum reliquerunt) potantem interficit, trium dierum ſpatio erosis ab eo inteſtinis, & uentriculo. Euphorbium, teſte Meſue, quatuor edurat annis: neque eo prius utendum eſt, quàm annum integrum conſenuerit. nanque recens ob ingentem acrimoniam reprobatur. Seruatur commodè milio, aut fabis, aut lentibus ſepultum.

Ex Galeno.

Euphorbij facultates paucis perſtrinxit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Euphorbium cauſticæ, ſiue urentis, & tenuium partium facultatis eſt, aliis ſuccis ſimiliter. Et libro. II. de compoſitione medic. localium, cap. III. tradens curam hemicraniæ, idem de Euphorbio ita ſcribit. Porrò de euphorbij facultate iam mihi relatum eſt, quòd citò exoluatur. quare in eiuſmodi pharmaca non uetus conijcere oportet. Dictum etiam recens albidius eſſe: quod uerò inueteratum eſt, flauioris aut pallidioris coloris reddi. Planta, quæ Græcis Εὐφόρβιον, Latinis item Euphorbium nominatur, quemadmodum ſuccus eius: Mauritanis, Euforbion, ſeu Farbium: Italis, Euphorbio: Hiſpanis, Alforuiam, Alforſion, & Euſornio: Gallis, Euphorbe.

Nomina.

Χαλβάνη.

Χαλβάνη. GALBANVM. CAP. LXXXI.

GAlbanum succus est nascentis in Syria ferulæ, quod nonnulli metopium uocant. Maximè laudatur cartilaginosum, merum, thuris effigiem præbens, pingue, minimè lignosum, retinens nonnihil adiecti seminis, & ferulæ, graui odore, neque ualde humidum, neque nimis aridum. Adulteratur faba fresa, resina, & ammoniaco. Galbanum excalfacit, urit, extrahit, discutit: menses, ac partus trahit appositu, uel suffitu. Lentigines aceto, & nitro perunctas tollit. Deuoratur ad tussim ceterem, difficultatem spirandi, suspiria, rupta, conuulsa. Aduersatur toxicis, potum cum uino, & myrrha: simili modo sumptum mortuos partus extrahit. Imponitur lateris doloribus, & furunculis: comitiales, & uuluæ strangulatus, & uertiginosos olfactu suscitat. Si uratur, fugat nidore serpentes, & perunctos feriri non patitur[a]. Serpentes cum oleo, & sphondylio circumpositum necat: dentium dolorem oblitum, aut cauernis inditum, mitigat. urinæ difficili prodesse existimatur. Resoluitur ad potiones amaris amygdalis, aqua, aut ruta, aut calido pane, mulsáve: aliâs meconio, æreusto, aut felle liquido. Si purgare Galbanum uoles, in feruentem aquam demittito. nanque cùm liquefactum fuerit, eius sordes fluitabunt: quas hoc modo facilè separabis. Mundo linteo, raroque alligatum in fictili, aut æreapyxide ita pendeat, ut imum uasis ne tangat: opertoque uase in feruidam aquam demittito: sic enim syncerum, ueluti per colum eliquescet, & lignosum in linteo remanebit.

a Meum. τὸ ἑρπετά. i. serpentia.

Galbani consideratio.

Quanuis legitimum, optimumque Galbanum in pluribus Italiæ locis, præsertimque Venetijs uenale reperiatur; id tamen, quo passim officinæ utuntur, nihil, uel sanè parum Galbanum refert, quod in laudatissimi genere à Dioscoride repræsentatur. Siquidem illud non modò ab impostoribus adulteratum est; sed etiam lignorum ferularumque ramentis, lapidibus, ac alijs compluribus recrementis uitiatum. Quærant itaque probi seplasiarij, quod optimum est: alij uerò, qui parsimoniæ, ne dicam auaritiæ student magis, quàm honori, ut qui probatissimum uix nunquam assequi possint, id saltem, quod impurum est, purgare deberent à Dioscoride edocti. quippe quòd ea ratione, facilè ab aduentitijs sordibus expurgari possit. Galbani uires tradidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Galbanum succus est plantæ ferulaceæ, molliendi, & digerendi ui. Fueritq; sanè ex tertio ordine excalfacientium incipiente, aut secundo completo: in desiccando uerò ex secundo incipiente. Id Græcè χάλβανη, Latinè Chalbanum, & Galbanum appellatur: Arabicè, Chene, & Bezard: Italicè, pariter & Hispanicè, Galbano.

Galbani uires ex Gal.

Nomina.

Ἀμμωνιακόν. AMMONIACVM. CAP. LXXXII.

AMmoniacum ferulæ succus est, quam iuxta Cyrenen Aphrica gignit: cuius fruticem cum radice agasyllim uocant. Probatur bene coloratum, ligni & calculorum expers[a], thuris similitudine, minutis glebis, densum, syncerum, nulla sorde spurcatum, castoreum odore imitans, gustu amarum. Hoc genus thrausam, id est, friaturam appellant, quod uerò terram, & calculos collegit[b], phryama. Gignitur in Aphrica iuxta Ammonis oraculum, succum stillante ferulacea arbore. Mollit, extrahit, calfacit: tubercula, duritiasque discutit. potum aluum soluit, partus extrahit: lienem consumit, drachmæ pondere hausum: articulorum, coxendicumque doloribus liberat. Auxilio est anhelatoribus, orthopnoicis, comitialibus: item quibus humor in pectore coit, si cum melle delingatur, aut cum ptisanæ succu sorbeatur. Cruentam urinam pellit, albugines oculorum absterget, genarum scabritiam absumit: tritum autem cum aceto, & impositum, iocineris, lienisque duritias sedat. discutit tophos, qui in artubus concalluerunt, cum melle, aut cum pice illitum. Lassitudines, & coxendicum dolores eo perungi utile est, cum nitro, & cyprino oleo, uice acopi.

a Meum. λιβανοτίζον τοῖς χόνδροις καὶ ἀλλύεσι. i. granum thuris referens non lapidosum.
b Meum. φύραμα. i. mixturam.

Ammoniaci lacrymam officinæ, mutata una litera, Armoniacum uocant. Cuius tamen syncerissimæ parum ad nos conuehunt, qui ex Alexandria Aegypti cum mercimonijs Venetias redeunt. Quandoquidem rarissimum Ammoniacum uisitur, quod suis minutis glebis thus referat. Nam omne ferè, quo officinæ utuntur, piceæ resinæ modo in massam compactum cernitur, impurum, ac quàm plurimis impostorum adulterijs uitiatum. Vt hinc facilè dici posse putauerim, hoc uel illegitimum, uel saltem deterius esse, idq; fortasse, quod Dioscoridi phryama nuncupatur. Cuius etiam meminit Plinius lib. XII. cap. XXIII. ubi de Ammoniaco ita scribit. Ergo Aethiopiæ subiecta Aphrica Ammoniaci lacrymam stillat in arenis suis. Inde etiam nomen ab Ammonis oraculo, iuxta quod gignitur arbor, quam Metopion uocant, resinæ modo, aut gummi. Genera eius duo, thrausto masculi thuris similitudine, quod maximè probatur: alterum pingue, & resinosum, quod phryama appellant. hæc Plinius. Cæterum Ammoniaco usi sint antiqui (ut Paulus est author) in sacrificiorum odoramentis, ac suffimentis. In quem sanè usum illud ab ijs receptum fuisse coniiciendum est, quod electissimum, & thuri persimile extitit. Huius rei illud maximo est argumento, quòd ab ipso Paulo, itemq; Aetio in suis medicamentis Ammoniacum thymiama, hoc est, suffimentum cognominatur, quasi Ammoniacum præstantissimum ita intelligere uoluerint. Ammoniaci meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Ammoniacum liquor est ferulæ cuiusdam. Hoc habet emolliendi facultatem intensam, adeò ut & articulorum tophos dissoluat, & lienes induratos sanet, & chœradas discutiat. Quod Græci ἀμμωνιακὸν, Latini item Ammoniacum dicunt: Mauritani, Raxach, sine Assach: Itali, Ammoniaco, & Armoniaco: Hispani, Aguaxaque, & Armoniaque.

Ammoniaci consid.

Ammoniaci ui res ex Gal.

Nomina.

Σαρκο-

Σαρκοκόλλα. SARCOCOLLA. CAP. LXXXIII.

a λιβανωτῷ μικρῷ. i. thuri paruo.

SArcocolla lacryma est arboris in Persíde nascentis [a], pollini thuris similis [b], rufa, gustu amara. Vulnera glutinat, oculorum fluxiones inhibet. emplastris inseritur. Adulteratur admisto gummi.

b Meum. ὑποπίπερι. i. subrufa.

Sarcocollæ consideratio.

LAcrymam hanc Sarcocollam dixere Græci, quoniam sicuti glutinum lignum, ita hæc sauciatam, exulceratamúe corporis carnem agglutinet. Quæ autem ad nos aduehitur, non omnis legitima est: quippe quòd ea plerunque (ut de aliys quoque pluribus lacrymis, resinis, & liquoribus fieri superius diximus) gummi, & alterius generis lacrymis adultera deferatur, & talis in officinis inueniatur. Verùm fraus gustu facilè deprehenditur. quandoquidem quæ amara non est, adulterium sensit. Plinius lib. XIII. cap. XI. album cæteris prætulit, sic inquiens. Fit & ex Sarcocolla (ita uocatur arbor) gummi utilissimum pictoribus, ac medicis, simile pollini thuris: & ideo candidum, quàm rufum melius. Et libro XXIIII. cap. XIII. idem ita scribit. Sunt qui & Sarcocollam spinæ lacrymam putent, pollini thuris similem, cum quadam acrimonia dulcem. Cum uino tusa sistit fluxiones: illinitur infantibus. Vetustate & hæc maximè nigrescit. melior quo candidior. hæc Plinius. Qui tamen in Sarcocollæ historia à Dioscoride, & Galeno maximè dissentit, cùm hi Sarcocollam gustantibus amaritudinem relinquere asserant, ille uerò contrà dulcedinem. Vidi Sarcocollæ arboris imaginem ab Andrea Marino Medico insigni appictam in eo Mesuis libello, qui de aluum ducentibus medicamentis inscribitur. Eam cur probem, aut improbem sanè non habeo, cùm mihi non absre sit ambigendum an Mercator ille Persa historiam aut fabulam attulerit. Sarcocolla Mauritanis pituitosas cruditates, ac crassos, & glutinosos deijcit humores, præsertim qui in compaginum, & coxendicum cauitatibus delitescunt. Cerebrum mundat, item neruos, & pulmones: promde tussientibus, & difficulter spirantibus auxiliatur. Est etiam ex medicamentis, quæ senes iuuant, præcipuè pituitosos. Caluescunt tamen, qui frequentius ea utuntur. Præstat mirum in modum ad oculorum albugines, nubeculas, cicatrices, & id genus impedimenta, si in cratere uitreo asinino lacte maceretur quinque diebus: interea tamen nouum lac quotidie est infundendum, priore effuso. Vulneraria præterea penicilla hydromelite prius madefacta, ac inde Sarcocollæ puluere circumlita auribus exulceratis utiliter imponuntur. Cruentis uulneribus, ac diuturnis ulceribus mirificè medetur: quippe quæ proprio suo munere ea à sordibus mundet, carne repleat, cicatriceque obducat. Aluum tardè deijcit, perturbatque eos, quorum uentriculus bile redundat: quare cauendum est, ne ijs exhibeatur. Roboratur eius deiectoria facultas, gingibere, & cardamomo additis. Hæc ex Arabibus deprompsimus. quæ sanè tam antiquis, quàm recentioribus incognita fuerunt, utpote qui ea nusquam, quod equidem legerim, scriptis tradiderunt. Sarcocollæ uires retulit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Sarcocolla lacryma est arboris Persicæ. mistam uim habet ex emplastica quadam substantia, & paucula amar. Itaque citra morsum desiccat, ac proinde glutinare uulnera ualet. Lacryma, quæ σαρκοκόλλα Græcis, Sarcocolla item Latinis, & Italis appellatur: Arabibus, Ansarot, Anazaron, seu Auzurut: Hispanis, Lancarotes: Gallis, Sarcocolle.

Sarcocollæ uires ex Arabibus.

Ex Galeno.

Nomina.

Γλαύκιον. GLAVCIVM. CAP. LXXXIIII.

GLaucium succus est herbæ, quæ ad Hierapolim Syriæ nascitur, folijs ferè corniculati papaueris, pinguioribus tamen, in terram sparsis, odoris tetri, gustus amari. tota croceo succo madet. Folia in olla fictili semifrigidis clibanis calfaciunt indigenæ, usque dum flaccescant: deinde contusis succum exprimunt. Cuius est usus ad oculorum medicamenta, utpote cùm inter initia refrigeret.

Glaucij consideratio.

GLaucium medicorum, & officinarum uulgò, qui barbarorum, & Arabum nomina usurpare solet, Serapionis, & Auicennæ modo, Memithe dicitur. Id autem, quo passim seplasiarij utuntur, meo quidem iudicio, uerum synceruméque Glaucium est. Quippe quod omnibus ferè notis, & facultatibus legitimo respondeat. Præterid enim, quòd facto periculo, oculorum uitijs opitulatur; forinsecus rubescit, intus uerò croceo colore spectatur, & gustu amaro sentitur cum quadam graueolentia. tametsi pharmacopolas nonnullos quandoque deprehenderim, qui è maioris chelidonij succo Glaucium conficiunt. Sed animaduertendum est, quòd in Serapionis codice, præter proprium Memithæ caput, quod Dioscoridis est Glaucium, legitur etiam in capite de Curcuma (nisi fortasse interpretis fuerit lapsus) Chelidonium minus uocari Memithe. Quòd in Serapione uel interpretis, uel alterius culpa, mendum subsit, inde mihi quidem orta est suspicio maxima, quòd Dioscorides, cuius uerba ad unguem refert Serapio, Glaucij non meminerit in Chelidonijs. Quo factum est, ut illi seplasiarij deprauata Serapionis lectione decepti, in hunc & alterum errorem inciderint: quòd non solùm ex chelidonijs suum Glaucium eliciant; sed etiam maius chelidonium minoris loco sumant, quandoquidem illud succum croceum mittat Glaucio similem. Glaucij facultates memoriæ prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Glaucium adstringit cum quodam fastidio. Tum adeò manifestè refrigerat, ut solum sæpe erysipelata, utique si ualentia non fuerint, curare possit. Mistura eius composita est ex aquea terreaq; substantia, utraque sanè frigida, uerùm non summè, sed ceu aqua fontana. Γλαύκιον sic Græcè, ut etiam Glaucium Latinè dicitur: Arabicè, Memithe.

Glaucij uires ex Gal.

Nomina.

Κόλλα. GLVTINVM. CAP. LXXXV.

GLutinum, quod xylocollam, alij taurocollam uocãt, præstantissimum Rhodiacum, quod ex bubulis corijs conficitur. Id candidum est, & transluccns. Nigrum uerò minus probatur. Resolutum

tum in aceto, impetigines, leprasque cutis delet: ambuſtis igni ex aqua calida dilutum, illutumque puſtulas erumpere non patitur. Vulneribus prodeſt melle, aut aceto madefactum.

Ἰχθυόκολλα. PISCIVM GLVTINVM. CAP. LXXXVI.

PIſcium gluten, uenter eſt piſcis cetacei. Præſtat candicans, natione Ponticum, ſubaſperum, minimè ſcabrum, & quod celerrimè liqueſcit. Vtile emplaſtris capitis, & leprarum medicaminibus, & tetanothris, quæ cutem faciei erugant, & extendunt.

Glutini conſideratio.

NEmo eſt, qui taurinum, & piſcium Glutinum non cognoſcat: quare hac in re non pluribus uerbis opus eſt. Verùm ſciendum, quòd Glutinum taurinum hac ætate non modò è taurinis corijs conficitur; ſed ex omnium quadrupedum pellibus. Huius, neque alterius non reperio meminiſſe Galenum in ſimplicium cenſu. quanquam inibi libro VII. illius glutinis librarij mentionem fecerit, quod ex polline farinæ, & muria paratur, ſic ſcribens. Gluten, quod ad libros præparant ex ſimilagine, & garo, emplaſticæ, concoctoriæque facultatis eſt, quibuſcunque ipſum partibus illinas. Cæterùm illud gluten, quod è piſcibus fit, inter cætera ſimplicia Paulus quidem retulit, ſed ea tantùm ferè de eo ſcribit, quæ Dioſcoridi accepta referri poſſunt. Id Græcis κόλλα, ξυλοκόλλα, & ταυροκόλλα uocatur, quod Latinis Gluten & Glutinum: Italis, Colla di carnicio: Hiſpanis, Colla, & Grudel. Quæ uerò Græcè ἰχθυόκολλα, Piſcium glutinum Latinè dicitur: Italicè, quemadmodum & Hiſpanicè, Colla di peſce. Arabicè utrunque gluten Zire, ſeu Gara nominatur: Germanicè, Leim: Gallicè, Colla.

Nomina.

Ἰξός. VISCVM. CAP. LXXXVII.

VIſcum optimum eſt recens, intus porraceum, extrà [a] ſuluum, quod aſperi nihil, aut furfuroſi conceperit. Fit † acinis in quercu naſcentibus, buxeo fruticis folio. Contuſum acinum lauant, & poſtea in aqua decoquunt. Sunt qui commanducando ipſum efficiant. Gignitur quoque in malo, pyro, & pleriſque alijs arboribus. quinetiam inuenitur in quorundam fruticum radicibus. Emollit, diſcutit, extrahit. parotidas, tubercula, cæterasque collectiones ad maturitatem perducit, cum reſina & pari cera miſtum: epinyctidas in ſplenio ſanat: uetera ulcera, abſceſſusque, quos cacoethes uocant, ex thure mollit. Lienem cum calce, gagate, aut Aſio lapide coctum, & impoſitum abſumit: cum ſandaracha, aut auripigmento illitum, ungues extrahit. miſtum cum calce, & uini fæce [b], ſuam uim intendit.

a Meum. ὑπόξανθος. i. ſubfluuum.

b Meum. ἐπιτίνει τὴν δύωμιν αὐτῶν. i. uires ipſorum intendit. Idem habet.

Viſci conſid.

VIſcum fit pluribus, ac diuerſis modis. Verùm omnium præſtantiſſimum eſt, quod è granis in quercu naſcentibus conficitur. Huius præter id, quod inualidum in pyris, maliſq; naſcitur, ingens in Hetruria prouentus. Siquidem inibi non modo in quercu laudatiſſimum prouenit, ſed etiam in cerro, ilice, & caſtanea, in noſtris præſertim maritimis Senenſibus, ubi naſtiſſimè aſſurgunt ſyluæ, quæ non paruo pretio ijs locantur, qui uiſcum efficiunt. Scandunt autem illi arbores immenſas, non ſine magno uitæ ſuo periculo, ſæpiuſq; funibus adalligati id muneris in aere pendentes obeunt. Grana, quæ legerunt, in aqua decoquunt, donec diſrumpantur: poſtea contundunt, & tandiu lauant in aqua, quouſque ſurfuracea excrementa eximant. Refert Plinius, naſci Viſcum in quercu tantùm, robore, ilice, ſylueſtri pruno, terebintho, pinu, & abiete. At in Hetruria gignitur etiam in caſtanea, quod optimum eſt, malo, ac pyro, non tantùm ſylueſtri, ſed etiam domeſtico, quanuis penitus inutile. Viſci maxima Hetruſcis utilitas eſt: nam præter eius uſum in aucupijs, quibus mirum in modum delectantur ob ingentem turdorum copiam, qui autumni tempore, in ſyluis quibuſdam ex iuniperis arte conſtructis, eo capiuntur, id etiam in primis utile eſt uitibus muniendis, ne prima germinatione ab erucis, quibus omnia ſcatent, gemmæ deuorentur. Siquidem agricolæ Viſco uites omnes circundant, quo poſtea erodentes uermiculi, qui tam præſtantiſſimo latici inſidiantur, è terra ſurſum petentes, meritò implicantur. Quòd cùm perſpexiſſet natura omnium rerum parens, uiſci multum Hetruriæ largita eſt, ne hanc ob peſtem uino deſtitueretur. Viſci fructu ueſcuntur turdi, præcipuè magni, quos noſtri uulgò turdellas appellant. Quorum ſtercore uiſci ſemine pleno inficiuntur & ſeruntur arbores, in quibus pernoctant, & uictitant: è quo tandem ſemine naſcitur planta, quæ uiſcum creat. Vnde ſcitè à Plauto dictum eſt. Turdus exitium ſibi cacat. Cæterùm Viſcum per ſe non eſt arbor, ſed in arboribus uiuit, fronde plerunque perpetua. Id quod etiam teſtatur Virgilius lib. VI. Aeneidis, cùm inquit.

Viſci utilitas in Hetruria.

Quale ſolet ſyluis brumali frigore Viſcum
Fronde uirere noua, quod non ſua ſeminat arbos.

Proinde Plinius lib. XVI. cap. ultimo ita ſcriptum reliquit. Quædam enim in terra gigni non poſſunt, & in arboribus naſcuntur. Nanque cùm ſuam ſedem non habeant, in aliena uiuunt, ſicut Viſcum. Omnino enim ſatum nullo modo naſcitur, nec niſi per aluum auium redditum, maximè palumbis, & turdis. Hæc eſt natura, ut niſi maturatum in uentre anium non proueniat. hæc Plinius. Quæ ante ipſum memoriæ prodidit Theophraſtus libro II. cap. XXIII. de plantarum cauſis, unde illa mutuatus eſt Plinius. Porrò id, quod in pinu, & abiete naſcitur, quod (ut Plinius inquit) ſtelin Eubœa dicit, hiphear Arcadia, frequentiſſimum in Tridentino agro in uallis Ananiæ ſyluis conſpicitur, ubi ingens turdellarum copia uictitat. Sed hoc ad aucupia prorſus inutile eſt: decoctum enim, & deinde elotum omnem amittit lentorem. Quod autem in pinu, abiete, amygdalo, malo, pyroq; prouenit, perpetua fronde uiret. Id uerò contrà, quod quercui, robori, & caſtaneæ innaſcitur, utpote cui appetente hyeme omnia folia decidant. Huius rei cauſam reddere tentauit Theophraſtus loco paulò antè citato, cùm ita ſcribit. Viſcum aliud folio eſſe perpetuo, aliud deciduo, haudquaquam abſurdum eſt. Siquidem aliud urentibus ſemper arboribus, aliud frondem amittentibus inſidet. fit enim, ut in his careat alimento, in illis habeat, quantum abundeſit. Cauſa enim perpetuæ, deciduæue frondis hæc eſt, quemadmodum diximus. hactenus Theophraſtus. Verùm enimuero hæc Theophraſti ſententia non omni ex parte probanda uidetur. quippe quoniam uniuerſum Viſcum, quod in amygdalo, pyro, maloq; in Italia prouenit, tam æſtate, quàm hyeme fronde perpetua uiret, cùm tamen hæ arbores hyeme frondibus deſtituantur. Quo ſit, ut aliunde huius rei cauſam petendam exiſtimem. Fit præterea Viſcum auiculis tan-

Theophraſti ſententia non accepta.

VISCVM.

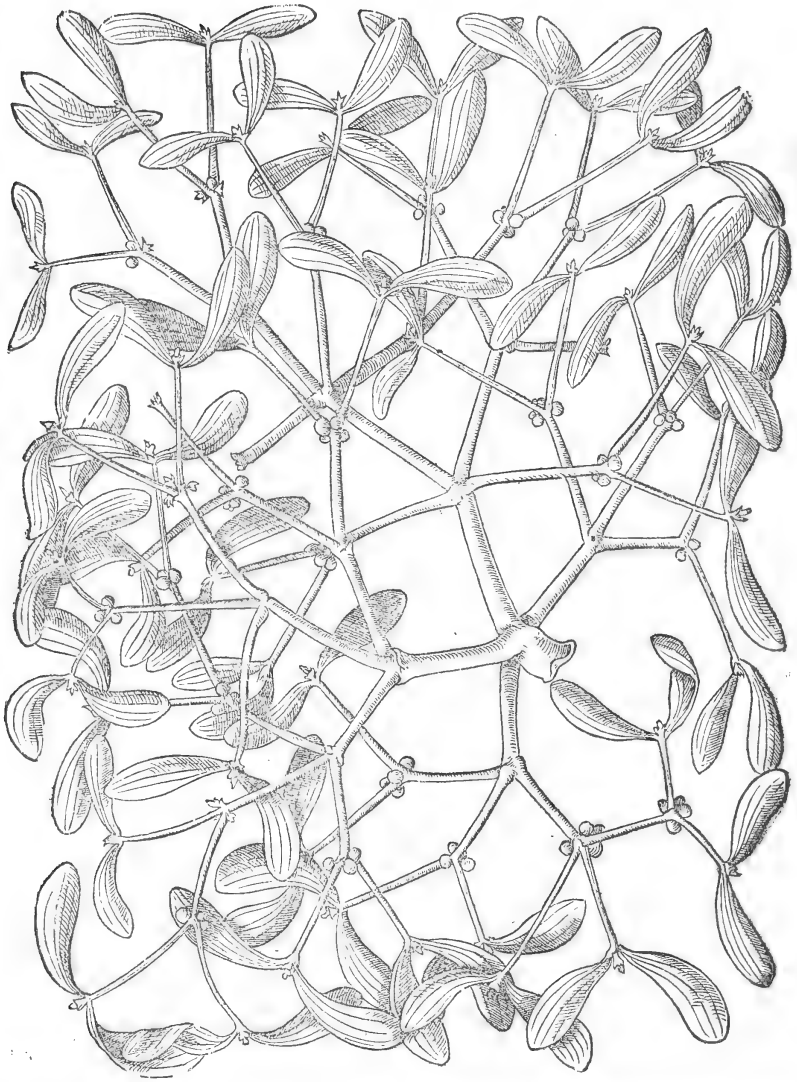

tùm capiendis commendatum, in Syria ex myxis, quæ Aphris Sebeſtena dicuntur, ut libro primo in prunorum mentione de iis diſſerentes retulimus. Vtuntur hoc Inſubres ſuis in aucupijs, quòd arboreo uiſco careant, illudq; è Venetijs deferunt, quo primùm ex Damaſco Syriæ aduehitur: unde Damaſcenum uocatur. Sed id querno bonitate cedit. Fit quoque Viſcum è quarundam arborum radicibus, agrifolij præſertim, & uiburni, quarum etiam arborum hiſtoriam libro primo paliuri, & rhois commentarijs inſeruimus. Qui autem ex huiuſmodi arboribus uiſcum conficiunt, cortices radicum ſumunt, effoſſaq; ſcrobe inter ſuarum arborum frondes humido ſolo ſepeliunt, ibiq; tanto tempore dimittunt, quoad computreſcant: mox eximunt, & tandiu in pila contundunt, donec lentorem concipiant: deinde aqua calida lauant, & manibus commiſcent. Hac etiam ratione quibuſdam in locis fit ex ibiſci radicibus. Sunt qui querni uiſci lignum in tenuiſſimum puluerem redigant, & comitialibus hauriendum præbeant. quo tantùm medicamento multos fuiſſe ſanatos pro certo affirmant. Atqui operæpretium eſt, ut eo ita utantur comitiales quotidie in quadrageſimum diem uſque, & caueant ne lignum ab arbore reſciſſum terram contingat. Idem collo, aut brachio pro amuleto ſuſpenſum, cum ſuo cortice grauidarum conceptum adiuuat. Sed noui ego complures, morbi, & medicamenti prorſus ignaros, qui ligni loco Viſcum ipſum in catapotijs 10

deuorandum

deuorandum dederunt. Viſcum quod in Pyro ſyluestri naſcitur contractione membrorum laborantibus maximo eſſe auxilio ſcimus. Contunditur id unà cum foliis, & ramis & cum pinguedine capi recenti. Viſci meminit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus diſſerit iis uerbis. Viſcum ex plurima aerea, & aquea calida, pauciſſima terrena ſubſtantia conſtat. Nam acrimonia in eo amaritudinem excellit. Itaque etiam affectus ſubſtantiæ reſpondent. Siquidem ualenter ex alto humores extrahit, nec eos tantùm tenues, ſed & craſſiores, eosque diffundit, ac digerit. Eſt autem ex eorum genere, quæ non protinus poſt primam appoſitionem excalfaciunt, ſed quæ tempus requirunt, uelut thapſia. Sed & ſuprà commonuimus, ineſſe calidis facultate medicamentis, ubi largum continent humorem recrementitium. Nomen illi Græcum, ἰξὸς: Latinum, Viſcum: Arabicum, Dabach, ſeu Dibach: Italicum, Viſchio, & Pania: Germanicum, Vogel licim: Hiſpanicum, Viſco. Viſci uires ex Gal.

† *Nulla hîc in Græcis codicibus ſit acinorum mentio, ſed hæc tantùm leguntur.* γίνεται ἐκ τινος καρποῦ περιφεροῦς. *hoc eſt. Fit ex quodam fructu rotundo. Cui etiam lectioni adſtipulatur Serapio. Sed interpres uidetur ſecutus Plinium, qui lib. XVI. cap. ultimo ſic inquit. Viſcum fit ex acinis, qui colliguntur meſſium tempore immaturi.* Nomina.

APARINE.

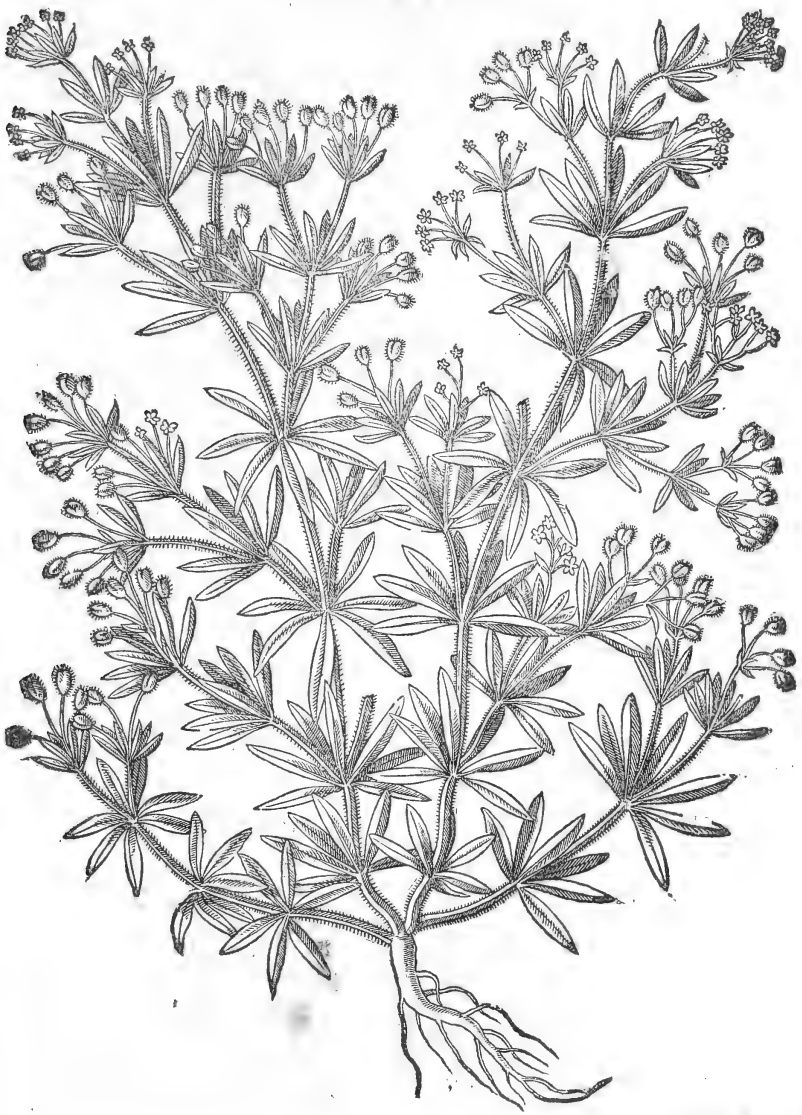

Ἀπαρίνη. APARINE. CAP. LXXXVIII.

a ἐκ μέσυ ὡς ὀμφαλος. i. è medio uelut umbilicus. ita Meum.
b Meum. μετ' οἴνου. i. cum uino.

AParine ramis multis, & paruis fruticat, aſperis, quadrangulis, per interualla orbiculato foliorum ambitu, ut in rubia: flos albus: ſemen durum, rotundum, concauum [a], album, umbilici figura, aſperitate ueſtium tenaci. Ea paſtores coli uice utuntur ad eximendos è lacte pilos. Seminis, caulium, ac foliorum ſuccus, potu [b] contra uiperarum, phalangiorumque morſus auxiliatur: infuſu aurium dolori medetur. Herba cum axungia trita, ſtrumas diſcutit.

Aparines conſideratio.

AParine nuſquam non prouenit, ſed præſertim (ut Theophraſtus inquit) inter lentes. Itali hanc uulgò uocant Speronella, quòd folia circa caulem ad calcarium ſtimuli modum, aſteriſci inſtar proferat. Tactu hæc aſperrima eſt, quapropter cùm adoleuerit, attingentium ueſtibus pertinaciter hæret. Huius ſuccum magnificiunt quidam ad recentia uulnera glutinanda, & ad papillarum rimas. Stillatitia eius aqua datur utiliter potanda dyſentericis. Siccæ farina uulnera glutinat, & ulcera ſanat. Aparines meminit Galenus lib. VI. ſimp. medic. ubi ſic breuiter inquit. Aparine, quidam philanthropon, alij omphacocarpum cognominant, modicè extergit, & deſiccat: habetq; nonnihil ſubtilium partium. Herbæ hæc Græcis ἀπαρίνη uocatur: Latinis ſimiliter Aparine: Italis, Aparine & Speronella: Germanis, Klebkraut: Hiſpanis, Preſera: Gallis, Grateron.

Aparines uires ex Gal.

Nomina.

Ἄλυσσον. ALYSSVM. CAP. LXXXIX.

ALyſſon exiguus frutex eſt, unicaulis, ſubaſper, rotundis foliis: fructu duplicium ſcutorum effigie, in quo eſt ſemen quadantenus latum. In montibus, & aſperis locis emicat. Eius decoctum ſingultus ſine febri, potu diſcutit: idem efficit, ſi quis eam aut teneat, aut odoretur. cum melle trita uitia cutis in facie, & lentigines emendat. Contuſa in edulio rabiei canis mederi putatur. domibus appenſa ſaluraris eſſe creditur, & ominibus, atque brutis faſcini amuletum. Purpureo linteo circumligata, pecorum morbos abigit.

Alyſſi conſideratio.

ALyſſi uaria eſt apud authores hiſtoria. Nam ſi Plinio eſt adhibenda fides, Alyſſum ea planè fuerit herba, quam Rubiam minorem uocamus; quæ quidem, præterquàm quòd folia ferat longè minora, prorſus Rubiæ ſimilis conſtat. Quòd autem Plinio hæc Alyſſon ſit, eius uerba declarant lib. XXIIII. cap. XI. ubi de erythrodano ita ſcribit. Erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum uocant, nos Rubiam, qua tinguntur lanæ, pelleſq; perficiuntur, in medicina urinam ciet. Morbum regium ſanat ex aqua mulſa: & lichenas, ex aceto illita: & iſchiadicos, & paralyticos, ita ut bibentes lauentur quotidie. Radix, ſemenq; trahunt menſes, aluum ſiſtunt, & collectiones diſcutiunt. Contra ſerpentes rami cum folijs imponuntur. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quoſdam morbum regium ſanari hoc frutice, etiam ſi adalligatus ſpectetur tantùm. Diſtat ab eo, qui Alyſſon uocatur, folijs tantùm, & ramis minoribus. Quippe nomen accepit, quòd à cane emorſos rabiem ſentire non patitur, potus ex aceto, adalligatusq;. hactenus Plinius. Quem facilè quis ſuſpicari poſſet, Dioſcoridis Alyſſum reddidiſſe, eo ductus argumento, quòd is ſtatim poſt aparinem, quam rubiæ ſimilem, fecit, Alyſſum deſcripſerit: niſi omnibus ferè notis hoc à rubia minore differre perſpicuum eſſet. Siquidem Dioſcoridi Alyſſum folijs eſt rotundis, fructu duplicium ſcutorum effigie, in quo ſemen quadantenus latum. in montibus, & aſperis locis naſcitur. Quæ ſanè omnia in minori Rubia deſiderantur. Quòd præterea Dioſcoridi, ut Plinio, Rubia minor non ſit Alyſſum, ex eo apertè cognoſcitur, quòd is infrà de maiori, & minori Rubia, eodem capite tractauerit. Id quod minimè quidem feciſſet, ſi nullam iudicaſſet inter minorem rubiam, & Alyſſum intercedere differentiam. Quare uel Plinium hac in re hallucinatum, uel diuerſum à Dioſcoride Alyſſum accepiſſe crediderim. Porrò magis adhuc Alyſſi hiſtoriam ea confundere mihi uidentur, quæ de eo poſteritatis memoriæ prodidit Aetius, cùm inquit. Alyſſum eam herbam eſſe aiunt, quam Heracleam ſideritim uocant, quæ propter uias ubique naſcitur, purpureo flore, folijs craſtioribus. Nomen traxit, quòd à cane rabido emorſis mirum in modum opituletur. His uerbis Aetius non ſolùm non referre Dioſcoridis Alyſſum deprehenditur; ſed neque etiam ſatis exprimere, quam ſideritim pro Alyſſo intelligat. Nam cùm tres ſint ſiderites à Dioſcoride monſtratæ, quarum duæ, prima ſcilicet, & ultima, heracleæ uocantur, non equidem ſcire poſſum, an primam, uel ultimam in ſuum Alyſſum receperit Aetius. Hinc poſtremò, ut alijs quoque, non conſentiunt quæ de Alyſſo retulit Galenus lib. II. de antidotis, ubi nonnulla Aſclepiadis medicamenta ad rabidi canis morſus commemorat. Alyſſum, inquit, herba eſt marrubio adſimilis, aſperior tamen & magis aculeata circa orbiculos; florem ad cæruleum uergentem profert. Hanc ſub caniculæ æſtu colligere oportet: exiccata contundi, cribrari, & ſeruari debet, ne diffletur. Ex his Galeni uerbis palàm eſt, Alyſſum ab eo ex Aſclepiade deſcriptum, potius primam, quàm ultimam ſideritim referre. Cùm igitur uaria admodum ſit de Alyſſo authorum ſententia, cùmq; eius hiſtoria tam uaria, incertaq; habeatur, difficile quidem fuerit aſſerere, quænam planta Alyſſum legitimè uocari poſſit. Non deſunt ſanè nobis aliquot plantæ quæ pro Alyſſo ad nos à rei herbariæ peritis tranſmiſſæ ſunt, uerùm cùm earum nulla legitimum mihi Alyſſum referat, eas potius ſupprimendas, quàm hîc appingendas exiſtimaui. Ruellius tamen eam plantam, quam herbarij (ut ipſe ait) ſylueſtrem cannabim uocant, putat eſſe Dioſcoridis Alyſſum, uel ad ipſum propius accedere. Quod, ne ſemper aliorum errata corrigere uidear, ijs dijudicandum relinquo, qui in ſimplicium hiſtoria etiam mediocriter uerſati, hæc & maiora dijudicare poſſunt. Cæterùm Alyſſum à Galeno ex Aſclepiade repræſentatum, in Italia prouenire non equidem inficiar, neque illud ſimiliter

Varia de Alyſſo ſententia.

Ruellij error.

militer, cuius meminit Aetius. Sed quod horum in uſu medico probandum, uel reprobandum ſit, non facilè decernere auſim. quanquam à Galeno nunquam diſcedendum putauerim. Qui præterea Alyſſi facultates tradidit lib. VI. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Nuncupata eſt hæc herba Alyſſon, quòd mirificè iuuet demorſos à cane rabido. Sed & rabienti quoque data, ſæpe in totum ſanauit: atque hoc ex totius ſubſtantiæ ſimilitudine efficit. Dictumq; prius eſt talem facultatem ex ſola percipi experientia, & planè nulla conſtare methodo. Quòd ſi quis ad multa experiatur, cognoſcet facultatem habere mediocriter ſiccificam, & digerentem, cum hoc ut abſterſorium nonnihil etiam obtineat. Hac ratione & utiliginem, & maculas facici à ſole prognatas expurgat. Herba, quæ ἄλυσσον, Græcè, Alyſſum quoque Latinè dicitur: Italicè, Alyſſo.

Alyſſi uires ex Galeno.

Nomina.

Ἀσκληπιάς. ASCLEPIAS. CAP. XC.

ASclepias, ramos emittit longos: folia hederæ[a], longa: radices numeroſas, tenues, odoratas: floris uirus: graue ſemen ſecuridacæ. naſcitur in mõtibus. Radices ex uino potæ torminibus auxiliãtur, & cõtra ſerpẽtium ictus. Folia aduerſus uuluæ, mammarumq; ulcera, quæ cacoethe uocant, illinuntur.

a Longa', Orĩ baſius non legit.

VINCETOXICVM.

Aſclepiadis cõſideratio.

Quorundam lapſus.

FAlluntur, mea quidem ſententia, qui Aſclepiades uice, quam in montibus naſci tradidit Dioſcorides, necnon etiam Plinius, eam herbam accipiunt, quam uulgares quidam chirurgici Hederam terreſtrem nominant: quæ plerunque ſecus uias naſcitur, & perpetuò humi ſerpit foliis rotundis, aſperis, per ambitum quadantenus ſerratis, longo tenuiq; funiculo appenſis: floribus exiguis, in purpura albicantibus: radicibus tenuiſſimis. Siquidem præterquam quòd Dioſcorides ſcriptum non reliquit Aſclepiadam in uijs publicis naſci, nuſquam etiam, quod legerim, prodidit eandem tam longo repere

Fuch. error.

tractu & folia rotunda proferre. Nec minus etiam, ut equidem arbitror, hallucinantur ij (pace tamen Fuchsij eruditiſſimi dixerim, quem conſtat ex ſuis commentarijs hanc habuiſſe ſententiam) qui putant Aſclepiada eam eſſe plantam, quam uulgus herbariorum Vincetoxicum uocat. Quandoquidem huius cum folia, tum radices nullo odore commendantur: flores uirus aliquod non redolent: ſemen non eſt ſecuridacæ ſimile. Adde etiam, quòd ex Oribaſij lectione Aſclepias non profert folia longa. cui ſubſcripſit Marcellus interpres, fretus fortaſſe, ut ſolet, probatiſſimis exemplaribus. Præterea antiquiſſimus codex manu ſcriptus de radicibus non legit πολλὰς, hoc eſt, multas, ſed tantùm λεπτὰς, δι' ὰδὸς, id eſt tenues odoratas. Cæterùm VINCETOSSICVM prouenit foliis laurinis, ſed in cacumine acutioribus, firmis ac leuibus, caulibus, pluribus, lentis, uiridibuſque, circa quos folia per internalla utrinq; bina ſpectantur. Flores edit tenues ex pallido albeſcentes, è quibus acutæ tenuesque proueniunt ſiliquæ candida intus lanugine, & ſemine. Radicibus nititur numeroſis, in girum ſe circumquaque fundentibus tenuibus, longis albicantibus, haud odoratis, & manſu ſubdulcibus, quadam cum leuicula acredine, quarum eſt uſus. Naſcitur in montibus, collibus, & ſaxoſis, & aridis locis. Radices excalfaciunt, & ſiccant ordine primo, digerunt, aperiunt, & reſoluunt. Vis eis magna aduerſus omnia uenena, unde illi nomen. Quare dantur magno auxilio potandæ ad uenenoſorum animalium ictus. Demorſis quoque à cane rabido utiliter præbentur diebus quadraginta continuis ſeſquidrachmæ pondere, ex Cardui benedicti decocto. Bibuntur quoque quotidie ex uino, aduerſus peſtilentiæ contagia. Dantur eædem utiliter ex oxalidis, aut bugloſſi aquæ ad omnes cordis affectus drachmæ pondere unà cum citrei mali ſemine. Eædem ex uino meraco potæ, tormina mulcent. Earundem ex uino albo decoctum ſelibræ pondere potum diebus pluribus hydropicos iuuat. Verùm ſtatim à potu ſudor prouocandus eſt. Auxiliatur idem ictericis, nanque cutis nitorem præſtat, urinam prouocat, & tuſſi, & pectoris uitijs opitulatur. Dantur tritæ radices unà cum Pæoniæ ſemine comitialibus, & melancholicis cum ocimi ſemine, aut cum citri cortice, aut cum margaritis. Præſtant potæ additis dictami albi radicibus ad interaneorum uermes. Adduntur utiliter in deſſionibus, quæ fiunt ad mulcendos uteri dolores, & ad menſes ciendos. Non deſunt, qui Vincetoſſici radices laudibus efferant ad fractos. Et ab alto denolutos, ubi dentur potandæ ex uino aut Symphti maioris decocto. Cæterùm non deſunt, qui illam humi repentem herbam, de qua antea diximus, pluribus celebrent facultatibus, præſertim ad thoracis, & inteſtinorum uulnera. quamobrem potiones ex ea magna opinione factitant, & ſuccum eius in unguentis admiſcent: nanque uulneraria eſt, & glutinatoria. Aſclepiadis meminit quidem Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſed nihil de eius uiribus diſſerens, ſic tantùm inquit. In tertio Dioſcorides de hac herba conſcripſit. at nos eius nondum periculum fecimus. Ea Græcè ἀσκληπιὰς, ut etiam Latinè Aſclepias nominatur: Italicè, Aſclepiade.

Nomina.

Ἀτρακτυλὶς. ATRACTYLIS. CAP. XCI.

† Orib. addit. νήκνικον ἀγρίον. i. uel cnicus ſylueſtris.

a Orib. μικρότερα. i. minora. Concluſa meũ non habet exẽplar.

ATractylis †, ſpina eſt cnico ſimilis, folia multò [a] longiora ferens in ſummis uirgis, magna parte nuda, [aſperaq́ue] qua fœminæ pro fuſis utuntur [b] capitula in cacumine ſpinis horrent: flos luteus, quibuſdam in locis purpureus inuenitur: radix tenuis, ſuperuacua. Coma, ſemen, & folia cum pipere, & uino teruntur utiliſſimè contra ſcorpionum ictus. Percuſſos tradunt, quandiu ea teneatur herba, nullum experiri dolorem, ipſumq́ue depoſita ſtatim recrudeſcere.

b Orib. κόμαν. i. coma.

Atractylidis conſideratio.

Ruel. & Hermolai error.

ERrant haud dubiè, ut mea quidem fert opinio, Ruellius, & Hermolaus: quippe qui exiſtimauerint Atractylida eſſe Cnicum ſylueſtrem, cuius primo loco meminit Theophraſtus lib. VI. cap. IIII. de plantarum hiſtoria. Siquidem magnam ego inter ſylueſtrem Cnicum, & Atractylida inuenio apud Theophraſtum eſſe differentiam. Quod ut omnibus perſpicuum eſſe poſſit, ijs præſertim, qui aliter ſentiunt, hîc Theophraſti uerba de Cnico, Acarna, & Atractylide ſubijciam. Cnicum, inquit, ſylueſtri, urbanoq́ue diſcernitur. Sylueſtris genera duo notantur: alterum urbano admodum ſimile, recticaulius tamen: quamobrem eo mulierum priſcarum nonnullæ pro colu utebantur. fructum nigrum, mainſculum, amarumq́; parit. Alterum genus denſum conſtat, caulesque ſoncheos profert, quodammodo humicaule fit: nam propter foliorum mollitiam declinatur, procumbitque ad arua. fructum amarum, frequentem, barbaq́ue modo hirſutum gignit. Sunt ambo ſeminoſa, uerùm ſylueſtre copioſius fert. Eius peculiare præ aliis ſylueſtribus eſt, quòd illa duriora, ſpinoſioraque urbanis proueniunt: hoc autem mollius, ac læuius conſtat. Acarna quoad ſimplici ratione exprimi licet, aſpectu cnico urbano ſimilis eſt, colore flauicans, ſucco pinguis. Fuſus agreſtis (ſic enim Atractylida Latini nominarunt) his candidior eſt: habetq́; peculiare, quod in foliis euenit. decerpta enim, carniq́ue allata, ſuccum ſanguineum effundunt: qua de cauſa φόνος, id eſt cruor à quibuſdam ſpina hæc eſt nominata. grauis etiam odore, cruoremq́; repræſentans. Serò perficit fructum, autumno enim, & quidem in totum (ut ſummatim proponam) uniuerſa ſpinaceorum natura fructus ſerotina exiſtit. hæc Theophraſtus. Ex quibus uerbis facilè cognoſci poteſt, in Atractylidis hiſtoria apertè aberraſſe Ruellium, cùm in tertio ſuæ naturæ ſtirpium libro aſſerit, Fuſum agreſtem, hoc eſt Atractylida, nil aliud eſſe Theophraſto, quàm primum Cnici ſylueſtris genus. utpote qui non animaduerterit, quòd Atractylis Theophraſto alia eſt, à Cnico ſylueſtri planta: quanquam illi fortaſſe non abſimilis: & cui ea tantùm inſit proprietas, ut è foliis ſuccum ſanguineum fundat: id quod nullo Cnici generi tribuitur. Errandi ei occaſionem, meo quidem iudicio, præbuit Plinius, quòd lib. XXI. cap. XV. ſylueſtrem Cnicum à quibuſdam Atractylida uocari tradiderit. Vbi poſtquàm commemoraſſet nonnullas ſpinoſas plantas, quibus Aegyptij in cibis

utuntur,

ATRACTYLIS.

10 *utuntur, de Cnico tandem in hunc modum diſſeruit. Multas præterea, inquit, ignobiles habent plantas. Sed maximè celebrant Cnicon Italiæ ignotam, ipſis autem oleo, non cibo gratam. Hoc faciunt ex ſemine eius. Differentia prima ſylueſtris, & ſatiuæ. Sylueſtrium duæ ſpecies, una mitior eſt, ſimili caule, tamen rigido, exilis. Itaque & pro colu antiquæ mulieres utebantur. quam quidam atractylida uocant. Semen eius candidum, & grande, amarum. Altera hirſutior, toroſiore caule, & qui penè humi ſerpat, minuto ſemine. hæc Plinij uerba. Quæ etſi quidem certam ſiacm faciant, primum ſylueſtris Cnici genus à quibuſdam Atractylida fuiſſe uocatum; non tamen propterea affirmant, Atractylim eſſe Cnicum ſylueſtrem. Atractylidis deinceps ſpeciatim meminit ipſe Plinius cap. XVI. eiuſdem libri, cùm inquit. Acarna colore tantùm rufo (à ſcolymo ſcilicet) diſtinguitur, & pinguiore ſucco. Idem erat Atractylis quoque, niſi candidior eſſet, & niſi ſanguineum ſuccum funderet. qua de cauſa phonos uocatur à quibuſdam. Odore etiam grauis, ſerò matureſcente ſemine, nec ante autumnum. quanquam id de omnibus ſpmoſis dici poſſit. hactenus Plinius. Ex ijs igitur omnibus meritò colli-*

gendum esse putauerim, legitimam Atractylidem nullum esse syluestris Cnici genus, sed aliam per se plantam, nempe illam, qua pro fusis prisce utebantur mulieres. Quod sane animaduertens Theodorus sui Graeci idiomatis peritissimus in Theophrasti uersione, Atractylida fusum agrestem interpretatur, non autem colum, ut primum agrestis Cnici genus uertendo, ex antiquo ad colos usu, id Colum agrestem rectè cognominari posse monstrauit. Qua in re is planè declarasse uidetur, priscas mulieres agresti Cnico coli uice fuisse usas, fusorum uerò loco ipsa tantùm Atractyli. Cæterùm sunt, qui plantam cuius hîc nos imaginem expressimus, atractylem esse existiment. quorum ego probarem opinionem, si folia sanguineum succum funderent, & caules rectiores essent. sit itaque de ea aliorum quoque iudicium. Credidit Ruellius alteram Cnici syluestris speciem eam nimirum esse stirpem, quam herbariorum uulgus Carduum benedictum, uel sanctum appellat. Quam profectò opinionem haudquaquam improbandam puto. quandoquidem Carduus benedictus uocatus solo procumbit densa foliorum coma, & quodammodo humicaulis cernitur. quinetiam fructum gignit amarum, barbatq; modo hirsutum: & 10

CARDVVS BENEDICTVS.

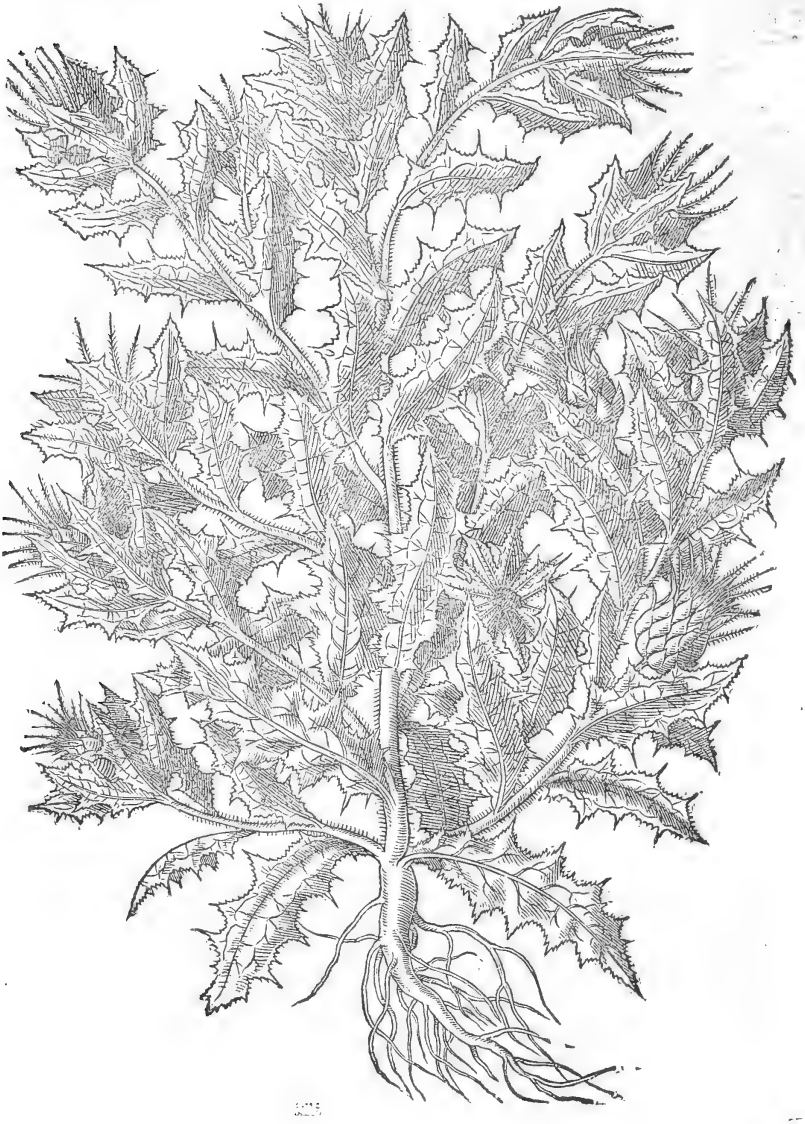

caules

caules profert ſonchi modo rubentes. Vt ex ijs notis accuratius expenſis, quibus prorſus conuenit Carduo benedicto cum altero Cnici ſyluestris genere, nil mirum ſi cogor mutare ſententiam, & hoc quod alijs negaueram, nunc planè asſerere non dubitem. Sed certè Ruellium mirari ſubit, quòd tam facilè asſeruerit Carduum benedictum uocatum ſanguinem ex ſe fundere. Nam etſi ego millies periculum fecerim; nunquam tamen eunſo folio, uel ramulo ſanguinem è uulnere profluere comperi. Præterea ſi concedamus, quòd Ruellius uera referat, id maximè ipſius repugnabit ſententiæ, cùm tam Theophraſto, quàm Plinio nullum Cnici genus ſanguinem fundat: quoniam id Atractilidis eſt proprium. Hinc itaque palàm fieri arbitror, Ruellium, alioqui doctiſſimum, turpiter confudiſſe Atractylidis hiſtoriam. Quippe ſi, ut ſuam tueretur ſententiam, asſerere uoluiſſet Atractylida eſſe primum ſyluestris Cnici genus, illud quidem ſuccum fundere ſanguinis inſtar ſcribere debuiſſet, non autem hoc, quod Carduum benedictum eſſe cenſemus. Neque etiam mihi, ut liberè liceat quod quiſque ſentit dicere, placet Fuchſij opinio. qui libro primo de compoſitione medicamentorum, & inſuis de plantarum hiſtoria commentarijs, Carduum benedictum uulgò nominatum Atractylidem hirſutiorem eſſe exiſtimat. hirſutiorem dixi, quoniam is duas eſſe conſtituit Atractylidis ſpecies, nempe mitiorem alteram, alterum hirſutiorem: tametſi tum Dioſcoridi, tum Theophraſto Atractylis unum duntaxat ſit genus. quod, quantum reor, Carduus benedictus non eſt. Siquidem hic nec ſanguineum ſuccum fundit, nec in imis uirgis unquam uiſitur nudus: quinimò uirgas non profert, ſed caules lentos, quibus humi ferè reptat, uel potius ſolo procumbit. Sed poſtquàm in hac noſtra Atractylidis, & Cnicorum ſyluestrium diſquiſitione, ſermo incidit de Carduo benedicto, non ab re hîc de miris eius atque excellentibus dotibus nobis diſſerendum eſt. Eſt igitur CARDVVS *benedictus ita uulgò nuncupatus, planta nullis hoc tempore non cognita. Caulibus eſt rotundis flexilibus, lentis, piloſis, humi accubantibus, folijs longis utrinque laciniatis, hirſutis, & cum adoleuerint aculeatis. Capitula habet in caulium ſummis partibus longis, ac pungentibus aculeis rigentia, & folijs circunquaque ſtipata. E` quibus melinus flos emicat, pappoſo intus ſemine cinaræ ſimili & albicante. Radice nititur alba multifidaque. Tota planta uehementer amara eſt, ſed ad multa utilis. Seritur paſſim in hortis, ſapore admodum amaro, quòd terreis conſtet partibus calore quodam attenuatis. Magni nominis, magnæque exiſtimationis planta eſt non modò apud Italos; ſed etiam apud exteras nationes, præſertim contra peſtilentiam: item aduerſus uenena lethalia, tam interius ſumpta, quàm uenenoſorum animaliũ ictibus, aut morſibus impoſita. Sanantur hac herba quartana laborantes, aut alijs febribus detenti, quarum acceſſiones cum frigore adueniunt. Id enim præſtatur hauſto eius decocto, aut ſtillatitia aqua, aut pulueris drachma pota. Præſtant eadem comitialibus infantibus eodem modo bibita. Herbæ decoctum ex uino ſumptum ilium, & renum dolores mulcet, & cætera uentris tormina ſedat: ſudorem cit, alui tineas necat, & uteri uitijs auxiliatur. Herba ipſa tam recens, quàm ſicca & pota, & exterius admota, contumacia ulcera, & quæ cacoethe uocantur, ſanat, cuteq; obducit. Quamobrem decoctis miſcetur, quæ è ligno Guaiaco ex uino, & aqua ijs parantur, quos lues Gallica corripuit. Planta, quæ Græcis ἀτράκτυλις, Latinis item Atractylis, & Fuſus agreſtis appellatur: Italis, Atrattile.*

Fuchsij opin. reprobata.

Cardui benedicti uires.

Nomina.

Πολύκνημον. POLYCNEMVM. CAP. XCII.

POlycnemon, frutex eſt ſurculoſus, folijs origani[a]: caule, ut pulegij, geniculis multis intercepto, ſine umbella, tenui tamen in cacumine corymbo, boni odoris, & acris. Vulneribus agglutinandis recens, aut aridum, cum aqua efficaciter illinitur: ſed quinto die ſolui debet. ad urinæ ſtillicidia, ruptaque cum uino bibitur.

a Orib. κερπύλλῳ. i. ſemine.

Polycnemum hactenus, quòd ego quidem ipſum cognouerim, non reperi, neque uidi in Italia. Cæterùm etſi inibi nonnullæ inueniantur, atque etiam à quibuſdam pro eo oſtendantur plantæ, quæ aliquibus notis Polycnemum quadantenus referre uidentur; cùm tamen plura etiam ijs deſint, quæ in Polycnemo requiruntur, quàm ut pro uero probari poſſint, non equidem quicquam in hoc certi ſtatuere auſim. Vnde ſatius ipſum inter alias ignotas plantas collocandum eſſe duxerim, donec aliud certius compertum fuerit. Sed ſi quis interim Polycnemi uires ex Galeno quoque ſcire deſiderat, is lib. VIII. ſimp. med. illas ita paucis retulit. Polycnemon deſiccat, & excalfacit ſecundo exceſſu. Itaque & ob id uulnera glutinat. Huic plantæ nomen Græcum, πολύκνημον: Latinum ſimiliter Polycnemum: Italicum, Polycnemo.

Polycnemi cõſideratio.

Vires ex Galeno.

Nomina.

Κλινοπόδιον. CLINOPODIVM. CAP. XCIII.

CLinopodion frutex eſt folijs ſerpyllo ſimilis, ſurculoſus duûm dodrantum altitudine. Naſcitur in[a] petroſis. Flores, marrubij modo, ex interuallis diſtincti ſpeciem lecti pedum præbent. Bibitur herba, & ſucci eius decoctum, ad conuulſa, rupta, ſtrangurias, ſerpentium ictus: menſes, & partus pellit: & penſiles uerrucas, quas acrochordonas uocant, eijcit, aliquot diebus potum. Aluum ſiſtit decoctum ad tertias, potumque, ſi febrim ſentiunt, ex aqua, alioquin, ex uino.

a Meum. ἐν πέτραις. i. in petroſis.

Dvæ ſunt plantæ, quæ à quibuſdam rei herbariæ indagatoribus, pro clinopodio oſtenduntur. Prima folijs exit ſerpyllo haud abſimilibus, latioribus tamen, caulibus quadrangulis, tenuibus, & hirſutis: floribus purpureis: caules uerticillatim

Clinopodij conſid.

CLINOPODIVM VVLGARE.

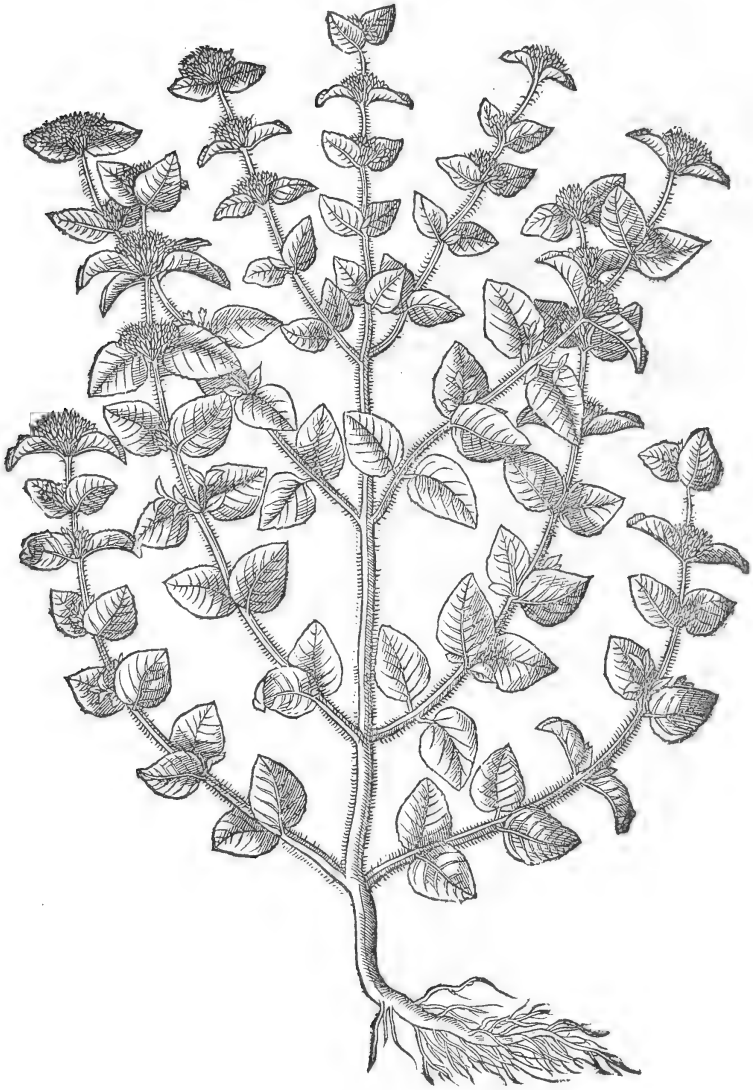

uerticillatim ambientes. Alterà foliis eſt oblongis, in cacumine mucronatis, & in ambitu ſerratis, floribus inter folia ſubpurpureis, balauſtij effigie. At illa longè magis, quàm hæc (quantum meæ fert opinio) Clinopodium refert, tum quòd folia magis ſerpyllum referant, tum quòd flores, qui in ſummis caulibus ſunt lectícæ pedis baſim quadantenus referre uideantur. Id quod maximè me adduxit ad credendum hanc plantam legitimum eſſe clinopodium, uerùm deguſtata tractu temporis herba, non quidem ab re mihi à ſententia recedendum fuit. Siquidem cum à Galeno ſcriptum eſſe animaduerterim Clinopodium adeò tenuium eſſe partium, ut ex tertio calfacientium, ſiccantiumque ordine habeatur, ac operæprecium eſſe haud me lateat, ut quæ in huius cenſu ſunt plantæ, aut guſtu acres, aut admodum amaræ percipiuntur, cumque neutra qualitas in hac, aut illa planta reperiatur, non auſim primam, nec alteram legitimum facere clinopodium. Nec tamen ob id prætermittere uolui, quin in ſtudioſorum gratiam eæ hîc excuderentur. Huius meminit Galenus libro VII. ſimplicium medica-

10

Clinopodij facultas ex Galeno.

PSEVDOCLINOPODIVM.

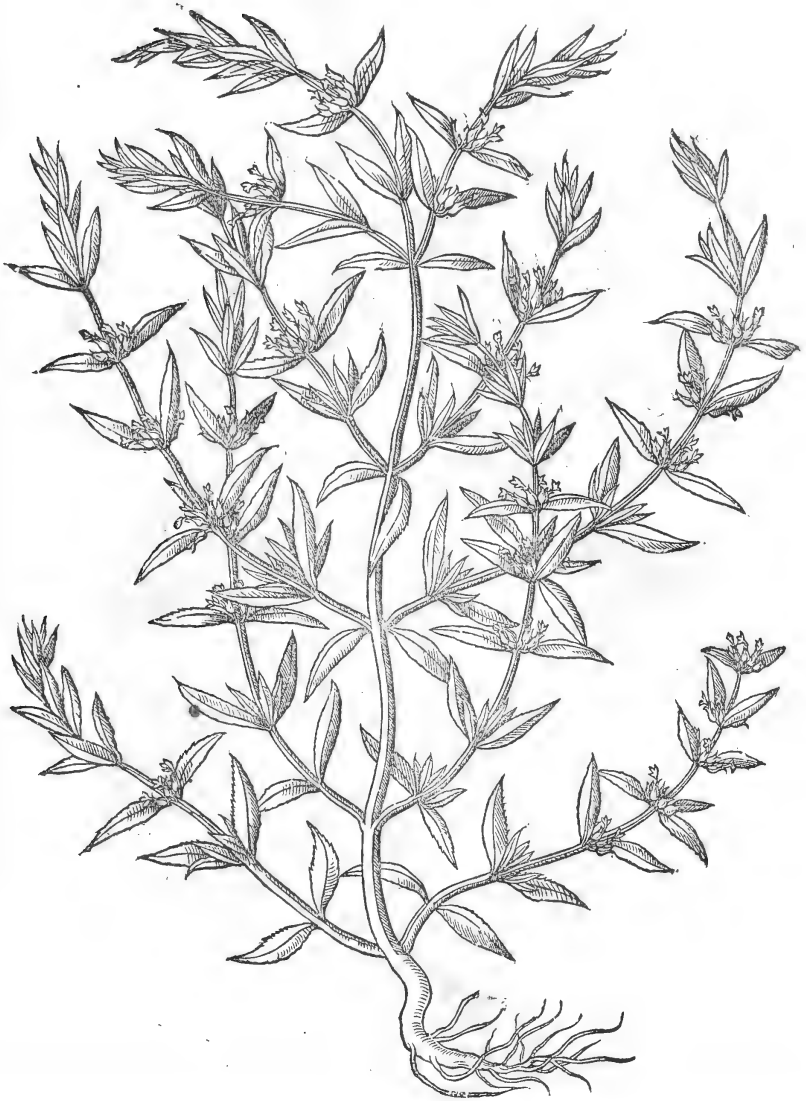

10 *medicamentorum, ſic inquiens. Clinopodium excalfaciendi uim obtinet, ſed nondum adurendi: eſt uerò etiam eſſentia tenuium partium: ponatque ipſum quiſpiam in tertio ordine tum excalfacientium, tum reſiccantium.* Κλινοπόδιον *ſic Græcè, ut Latinè pariter Clinopodium uocatur: Italicè, Clinopodio.* Nomina.

Λεοντοπέταλον. LEONTOPETALVM. CAP. XCIIII.

LEontopetalon, caulem emittit dodrantalem, aut altiorem, plurimis alis concauum, & in cacumine ſemina parua duo, aut tria, in ſiliquis, ciceris modo: flores anemonæ ſimiles, punicei coloris: folia braſſicæ, ſed papaueris diuiſura: radicibus nigris [a], rapæ ſimilibus [b], ſtrumoſis. Naſcitur in aruis, & ſegetibus. Radix auxiliatur ſerpentium ictibus, ex uino pota: nec alia res celerius dolorem ſinit. miſcetur iſchiadicorum clyſteribus.

a Cat. non habet.
b Meum. καθάτερ κονδύλους τινάς. i. uelut nodos quoſdam.

Leontopetalum,

LEONTOPETALVM.

Leontopetali confid.

Leontopetalum, eiusque nigram, extuberantemque radicem, rapi instar magnitudine, non modò Venetijs, & Patauij in quibusdam hortis uidimus; uerùm etiam in Hetruriæ aruis, alijsq; Italiæ locis. Nascitur frequens in Apulia. Leontopetali meminit Plinius libro XXVII. *ca.* XI. *ubi ipsum ijs depingit uerbis. Leontopetalon, alij rhapeion uocant, folio brassicæ, caule semipedali, alæ multæ, semen in cacumine in siliquis ciceris modo. radix rapæ similis, grandis, nigra. nascitur in aruis.* 10

Leontopetali uires ex Gal.

Leontopetali facultates paucis perstrinxit Galenus libro VII. *simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Leontopetali radicē maximè utimur. Digerendi facultatem, & exiccandi, excalfaciendiq; in tertio ordine possidet.* Λεοντοπέταλον *quod Græci, Leontopetalum quoque Latini dicunt: Leontopetalo, Itali.*

Nomina.

TEVCRIVM. CAP. XCV.

Τευκρίον.

TEucrion, siue, ut alijs placet, teucris, herba est uirgæ referens effigiem, trissaginis similitudine tenuifolio, non multùm à cicere alieno. Hæc in [a] Cilicia iuxta Gentiadem, Cissademque ubertim prouenit. Recens cum posca, aut aridæ feruefactæ ius potu lienem potenter absumit. Lienosis cum aceto, & ficis illinitur: item serpentium morsibus ex aceto solo sine ficis.

a Oxib. κυκλα. i. Lycia.

Herba

TEVCRIVM.

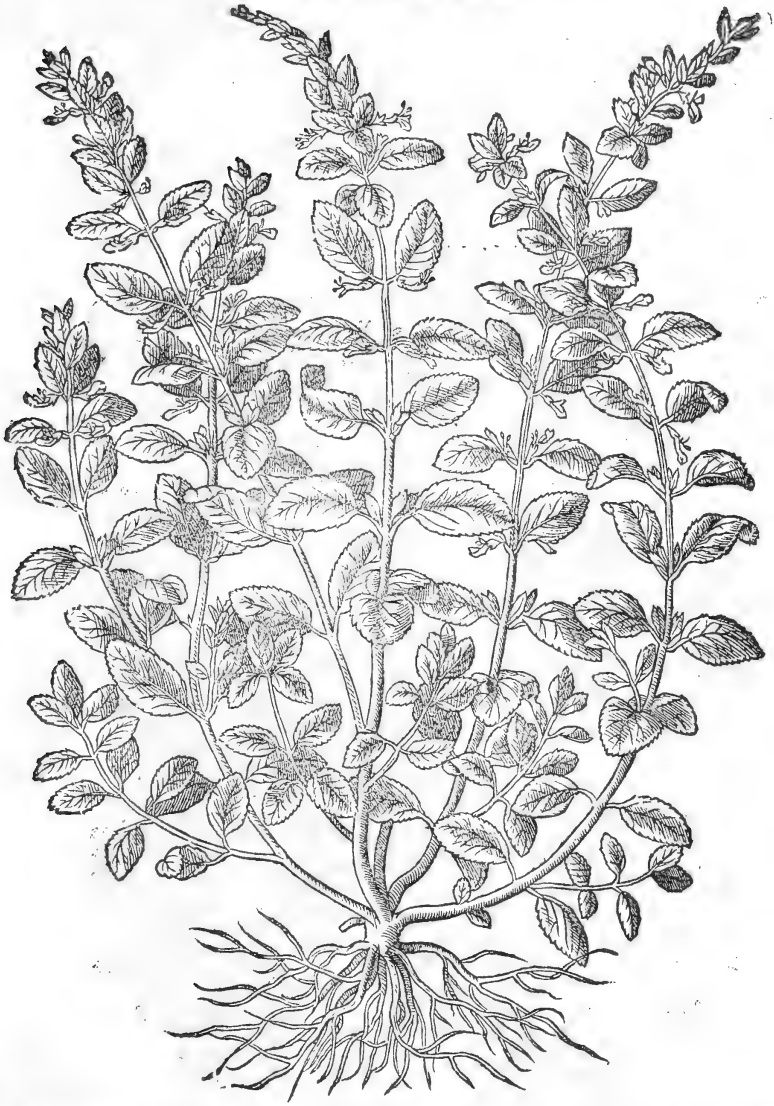

HErba quædam naſcitur pluribus in locis, foliis quidem ciceris, ſed caule, & facie triſſagini adeò ſimilis, ut ſæpe ex tempore uiſa oculos decipiat. Hanc eſſe uerum Teucrium mecum ſemper exiſtimaui, (ſi teucrium noſtris in regionibus naſcitur) quòd ea mihi planè notis reſpondere uideatur, quas Dioſcorides Teucrio reddidit. Qui tametſi ſcribat ubertim naſci Teucrium in Cilicia iuxta Genti idem, & Ciſſadem; id tamen nihil impedit, quin etiam alibi prouenire queat. Siquidem foliis exit ciceri non abſimilibus, tenuibus. & caulibus & facie Triſſaginis ſpectatur. Plinio duo Teucrij produntur genera libro XXV. cap. V. ubi ita ſcriptum reliquit. Inuenit & Teucer eadem ætate Teucrion, quam quidam hermion uocant, ſpargentem iuncos tenues, folia parua aſperis naſcentem, auſtero ſapore, nunquam florentem, neque ſemen gignit. Medetur lienibus. Conſtatq; ſic inuentam. Cùm exta ſuper eam proiecta eſſent, fertur adhæſiſſe lieni, eumq; exinaniſſe. ob id à quibuſdam ſplenion uocatur. Narrant ſues, qui radicem eius edunt, ſine ſplene inueniri. Quidam ramis hyſſopi plantam, ſurculoſam, folio ſabæ, eodem nomine appellant. Et colligi florentem adhuc iubent, adeò florere non dubitant, maximeq; ex Cilicijs, & Piſidiæ montibus laudant. hæc Plinius. Cæterùm non deſunt, qui putent alterum Plinio Teucrium eam eſſe plantam, quæ Italis uulgari ſermone uocatur Fana graſſa. quanquam hanc alij falsò, ut opinor,

Teuerij conſideratio.

Teucrij uires ex Gal. Nomina.

Telephium esse contendunt. Teucrij uires descripsit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Teucrium incidentis, & tenuium partium facultatis est: quare lienes sanat. Ponat q; ipsum quispiam in tertio exiccantium, secundo uerò excalfacientium ordine. Hanc herbam Græci τευκριον, Latini item Teucrium nominant: Itali, Teucrio.

Χαμαίδρυς. TRISSAGO. CAP. XCVI.

a Orib. ὑποπυῤῥὸν. i. subrufus.
b Meũ addit. σπάσματι. i. cõuulsionibus.

CHamædris Græcis, alijs chamædrops, Latinis trissago dicitur. Sunt qui eam teucrion appellauere, propter eam quam cum teucrio seruat similitudinem. Nascitur in petrosis, & asperis. Frutex est dodrantalis, folia habens exigua, amara, effigie & diuisura quercus: flore paruo[a], penè purpureo. Carpitur semine prægnans. Recens in aqua decocta, potu tussibus[b], indurato lieni, urinæ

TRISSAGO, SIVE CHAMAEDRYS.

difficultati

difficultati, incipientibus hydropicis, auxiliatur: cit menſes, partus extrahit: lienem ex aceto pota conſumit: aduerſus ſerpentium uenena ex uino, potu, illituque efficaciſſima. Trita digeritur in paſtillos, ad ſupradicta. purgat uetera ulcera, cum melle: cum oleo illita, caliginem oculorum diſcutit. natura eius eſt calfacere.

CHamædrys herba eſt uulgaris notitiæ. In Hetruria, Senenſibus præſertim, uulgò appellatur Quercinola. Quo nomine Græcos imitati uidentur, quibus nil aliud per Chamædryn ſignificatur, quàm humilis, & terreſtris quercus. Inſubribus uulgò Calamandrina uocatur. Alijs herba febrium, uel Febrifuga dicitur, eo quòd epoto eius decocto diebus aliquot tertianas fuget & finiat. Magnificiunt Chamædryn Hetruſci, quòd (ut affirmant ij, qui rem hanc experimento comprobarunt) ieiunis acetarij modo ſumpta, peſtilentiam arceat, non minus quàm ſcordium planta ei cognata. Præſtat Chamædryos conſideratio.

CHAMAEDRYS ALTERA.

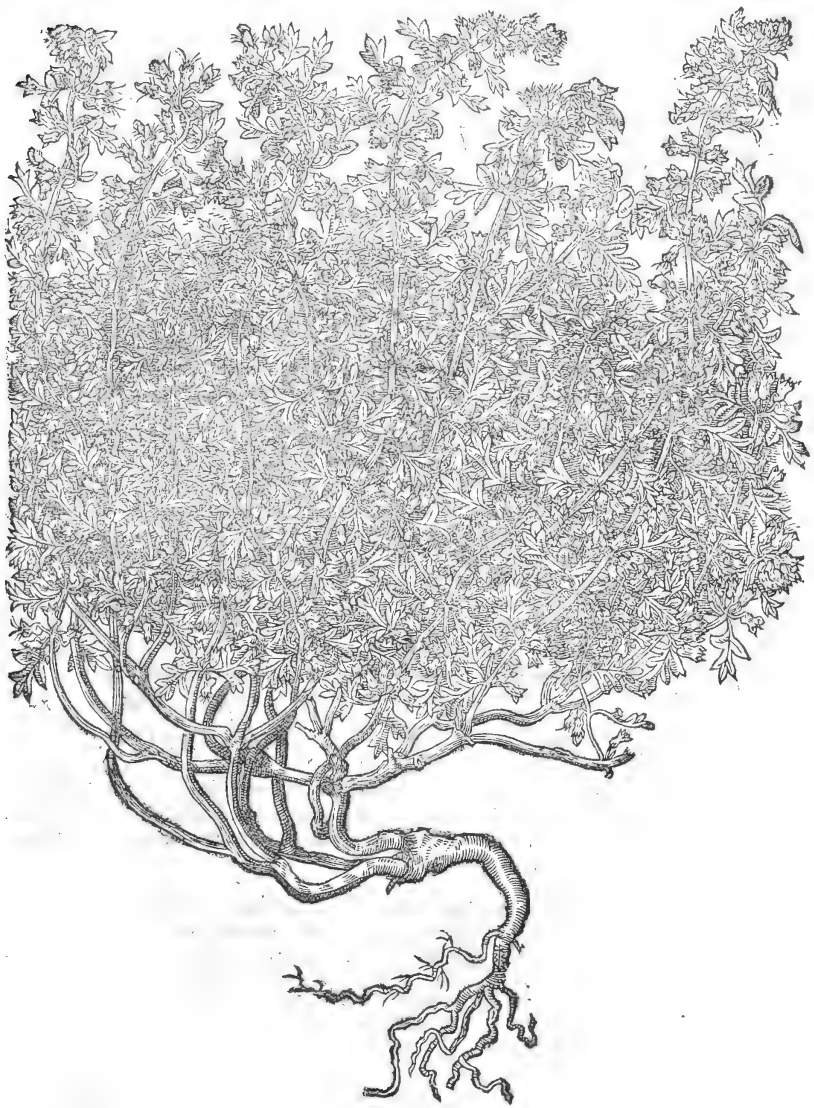

quoque Chamædrys ad frigidos omnes cerebri morbos, nempe ad diuturnos capitis dolores, ad comitiales, ueternosos, melancholicos, stupidos, conuulsos ac resolutos, Semen drachmæ pondere potum bilem per urinas ducit. Ideoque conuenienter datur potandum ictericis instillatur foliorum succus ad uermiculosas aures. Datur idem aduersus inteslinorum uermes; Id quod etiam unum præstat bibitum, in quo floreſcens herba die, & nocte fuerit macerata. Cæterùm quanuis Dioscorides, aliq; ueteres unius tantùm, quòd extet, Chamædryos meminerint; tamen Fuchsius quatuor eius genera depinxit. De Camædry, siue Trissagine differuit Theophrastus libro IX. cap. x. de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit. Trissaginis folia ad rupta, & uulnera, in oleo trita ualent, & ad depascentia ulcera. Semen bilem extrahit, & oculis quoque beneficum est. Folium ad albugines tritum, in oleo prodest. Habet hæc herba folia quercus: & statura uix palmum excedit: & odorata, atque suauis est. Sed partes quidem omnes herbæ eiusdem minimè ad idem utiles fore, haud quicquam absurdum fortasse appareat. Radicis uerò eiusdem partem unam superius, alteram inferius purgare mirabilius sit, ut thapsiæ, & ischiadis, quam alij Apion appellant. hæc Theophrastus. Quibus mirum nulli esse debet, quòd Chamædrys tertiana correptos liberet: siquidem ea, Theophrasto authore, bilem deijcit. Est & altera CHAMAEDRYS, *foliis quernis, sed magis quàm in præscripta laciniatis tenuibusq;, subnigricantibus, numerosioribus, & densioribus. Caules edit quadrangulos, tenues, lignosos, sesquidodrantales, ramis, sarculosisq; plurimis refertos, in quibus floſculi purpurei per interualla, inter folia rutilant. & caules ipsos ambiunt, alterius Chamædrys modo; Radicem habet multifidam albicantemq;. Est autem planta aspectu iucundo & eleganti: Amara tamen, est sed odore non iniucundo, resinam olente. Quo factum esse puto, ut Tragus Dioscoridis Chamæpitym hanc plantam esse existimauerit, sed an rectè senserit notabunt rei plantariæ periti. Mihi autem Chamædrys altera perpetuò fuerit cum folia quercus, non pini gerat. & cum altera chamedry cognationem habeat, non solum foliis, caulibus, & floribus, sed sapore quoque, & facultatibus. Trissaginis uires memoriæ prodidit Galenus libro* VIII. *simplicium medicamentorum, sic inquiens. Chamædrys uincentem habet qualitatem, amaram, & est quodammodo acris. Quocirca meritò lienem colliquat, & urinas, ac menses prouocat, crassitudinem humorum incidit, & uiscerum obstructiones expurgat. Ponatq; eam quispiam in tertio ordine excalfacientium, & desiccantium: plus tamen desiccat, quàm calfacit. Hæc planta χαμαίδρυς Græcè uocatur: Latinè, Chamædrys, & Trissago: Arabicè, Damederios, Chamadrius, seu Kemadrius: Italicè, Chamedrio, & Querciuola: Germanicè, Gamanderle, & Bathengel: Hispanicè, Chamedreos: Gallicè, Germandree.*

Chamædryos uires ex Gal.

Nomina.

Λεύκας. LEVCAS. CAP. XCVII.

LEucas montana, latioribus, quàm urbana foliis, semine acriore, amariore, ori ingrato. efficacior, tamen quàm satiua habetur. Vtraque ex uino contra animalium uenena, præcipuè marinorum, opitulatur.

Leucadis consideratio.

TAmetsi Hermolaus, & Ruellius contendant scriptis testatum relinquere, herbam quandam in uinetis nascentem mercuriali congenerem, esse Leucada; ego tamen eam mercuriali consimilem facere profectò non ausim, cum nullum hactenus ex rei herbariæ authoribus inuenerim, qui eius faciem repræsentet, pluraq; de eius notis tradat, quàm fecerit Dioscorides: qui certè, quantum extat, nullis prorsus notis ipsam descripsit. Cæterùm rectè, meo quidem iudicio, putat Marcellus Florentinus huic Leucadis capiti decurtatum esse principium. Id quod nobis indicare uidetur ipsius Dioscoridis sermo: nam cùm statim ab ipso capitis initio montanam Leucada urbanæ comparauerit, nimirum ostendit à se prius urbanam fuisse descriptam. Neque hac de causa tantùm adducor, ut Marcello adstipuler; sed quia etiam se habuisse testatur Latinum Dioscoridis codicem uetustissimum, in quo initium huius capitis ita legebatur. Leucæ duo sunt genera, una est montana, & altera hortiua. Montana latiore quàm satiua folio est &c. Quæ omnia maximo sunt argumento, quod hoc in loco Dioscoridis codices sint deprauati, quòdq; in ijs plura adhuc desiderentur, quæ faciunt ad perfectam huius plantæ historiam. Λεύκας, herba sic Græcis, Leucas item Latinis appellatur.

Nomina.

Λυχνὶς LYCHNIS. CAP. XCVIII.

a Cõclusa meũ non habet.

LYchnis coronaria, flore est albæ uiolæ simili, sed purpureo. quo corollæ factitantur[a]. [Contra scorpionum ictus semen in uino potum auxiliatur.] Lychnis syluestris, omnia urbanæ similis. Idem per aluum detrahit, semine duabus drachmis poto. ictus à scorpione subuenit. Aiunt huius herba appositu scorpionis torpescere, & inertes prorsus reddi.

Lychnidis consideratio.

QVanquam non facilè est hac ætate plantas in Italia ostendere, quæ legitimè referant utranque Lychnidem, hortensem scilicet, & syluestrem, cùm earum folia, & caules tam à Dioscoride, quàm ab alijs rei herbariæ scriptoribus, quod inuenerim, nullis prorsus repræsententur notis, utpote plantarum, quæ fortasse olim omnibus erant notissimæ ob frequentem earum usum tum ad lucernarum lumina, tum etiam ad coronas contexendas; attamen in Tridentino, & Goritiensi agro planta quædam in hortis, ac fictilibus seritur, coronis nectendis accommodata, quam equidem non dubitauerim pro legitima Lychnide in medium afferre. Siquidem flore exit purpureo, albæ uiolæ simili: foliis longis, tomentosis, albicantibusq;: caule lanuginoso, cubito maiore, in cuius cacumine flos emicat, ut dixi, purpureus, inodorus tamen. Quòd præterea planta hæc uera sit Lychnis coronaria, illud mihi fidem auget, facitq;, ut in hoc nihil ferè addubitem, quòd alteram eiusdem generis frequentissimam apud Ananienses syluestrem repererim, illi satiuæ adeò per omnia similem, ut cùm natalis duntaxat discrimen intercedat, hæc meritò Lychnis syluestris appellari queat. His accedunt tomentosa earum folia,

quæ

LYCHNIS.

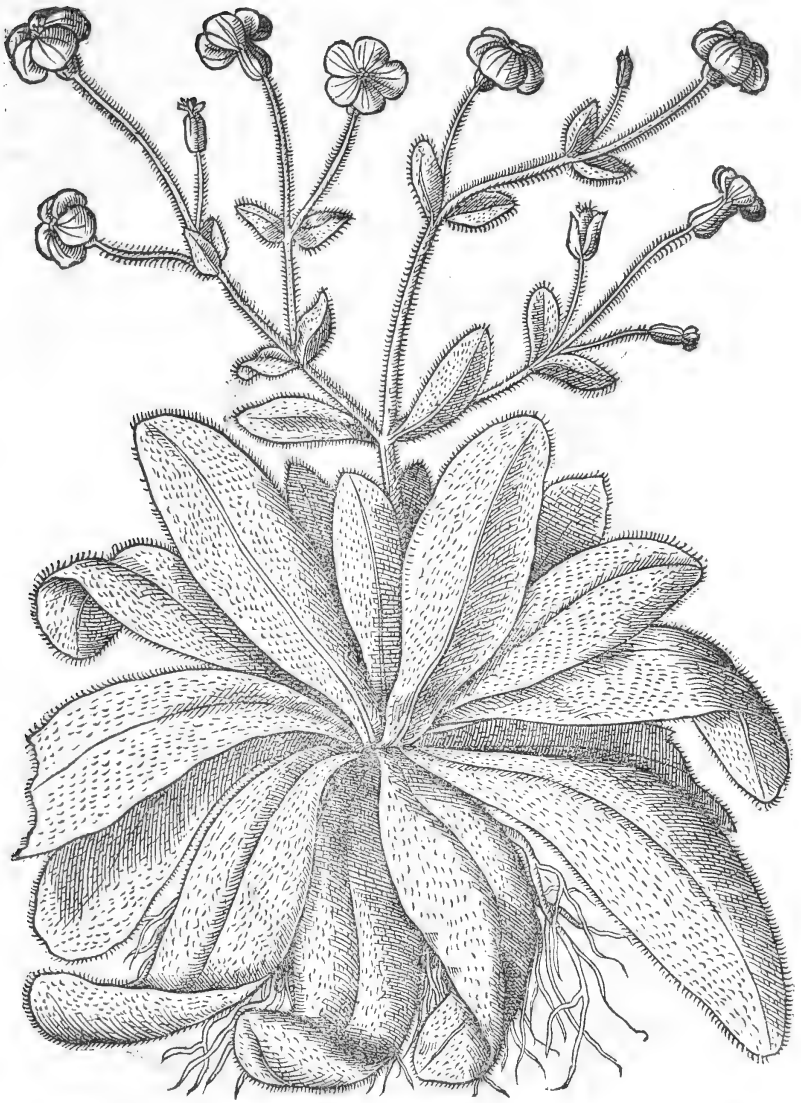

quæ ad lucernarum uſum pro ellychnio commodè uſurpari poſſunt. Vnde apud ueteres Lychnidis ſibi nomen aſciuit, quippe lucerna Græcis λύχνον dicitur, quemadmodum & ἐλλύχνιον funiculus, quiè goſſipio nobis hoc æuo paratur, lucernisq; inſeritur ad lumen edendum, flammamq; nutriendam. Quare cùm goſſipio, ut puto, carerent antiqui, tomentoſis herbarum quarundam foliis ad hoc munus obeundum utebantur, nempe lychnidis, uerbaſci, aliarumq; nonnullis. Illud denique addiderim, ut noſtra melius firmetur opinio, quòd flos plantarum, quas Lychnides eſſe opinor, mirum in modum ruralibus, urbanisq; uirginibus expetitur ad coronas factitandas: qua in re priſcam imitantur ætatem. Cæterùm Plinius lib. XXI. cap. IIII. Lychnidem inter roſas retulit, ſic inquiens. Eſt & roſa, quæ Græca appellatur à noſtris, à Græcis uerò Lychnis, non niſi in humidis locis proueniens, nec unquam excedens quinque folia, uiolæ magnitudine, odore nullo. Lychnidis coronariæ ſemen, ut Galenus eſt author lib. VII. ſimplicium medicamentorum, calidum eſt ſecundo quodammodo ordine, aut iam etiam tertio: ſiccum ſanè eodem quoque modo. Quæ herba Græcis λυχνὶς, Lychnis quoque Latinis dicitur: Italis, Lychnide.

Lychnidis facultas ex Gal.

Nomina.

Κριον. LILIVM. CAP. XCIX.

LIlia coronamentis ſe dedunt, Liria à quibuſdam uocata. E quibus unguentum temperatur, quod aliqui lirinum, alij ſuſinum appellant, neruos, & priuatim uuluæ duritias emolliens. Folia herbæ illita, contra ſerpentium ictus auxiliantur: feruefacta ambuſtis proficiunt: aceto condita uulneribus opitulantur. Succus adiecto melle, aut aceto in æreo uaſe coquitur [a] conuenienti medicamento uetuſtati ulcerum, & ad recentia uulnera. Inaſſata radix, & ex roſaceo trita, igni ambuſta ſanat, uuluam emollit, menſes ciet, ulcera cicatrice obducit. Cum melle detrita neruis præciſis, luxatisque medetur: uitiligines, furfures, & lepras emendat: ulceraque in capite manantia expurgat: abſtergit

a Υγρον γινεται φαρμακον. i. liquidum fit medicamentū. ita meum.

LILIVM.

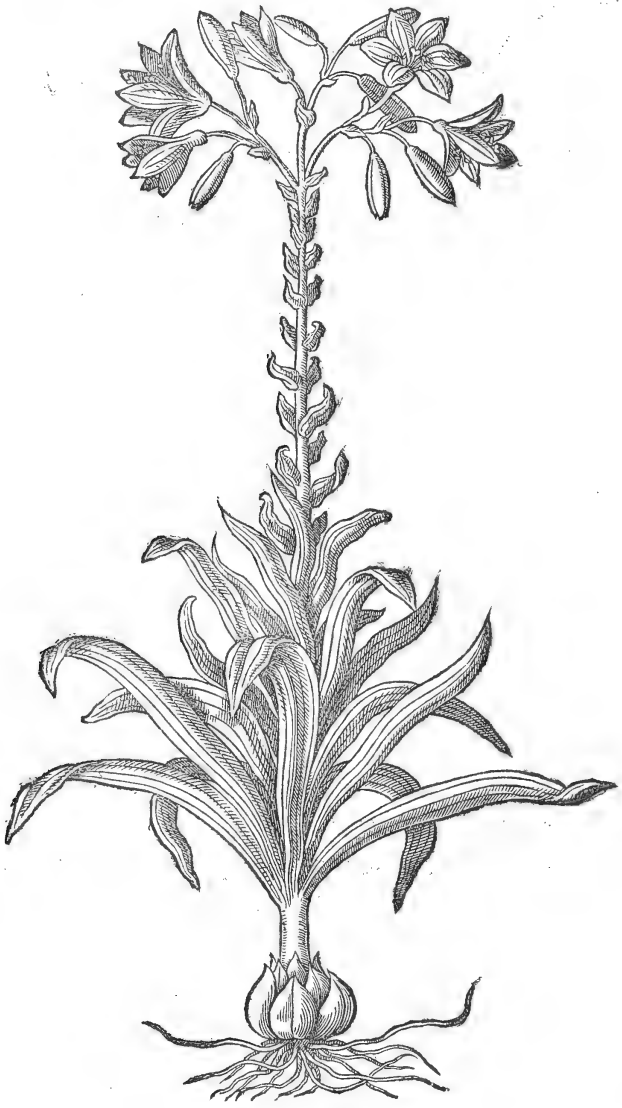

faciem,

faciem, & erugat. teritur in aceto cum hyoſcyami folijs, & farina tritici mulcendis teſtium inflammationibus. Semen potum morſibus ſerpentium aduerſatur. Ignibus ſacris ſemen, & folia cum uino illinuntur. Tradunt & purpurea eſſe lilia. In Syria autem, & Piſidia Pamphiliæ efficaciſſima unguentis naſcuntur.

Lilium omnibus notum, folia fert longa, nunquam non uirentia, læuia, pinguia, Pancratio ſimilia. Caulem profert bicubitalem, rotundum, rectum, læuem, pinguem, firmum; folijs ab imo ad ſummum circumueſtitum. è cuius cacumine terni, quaterniúe ramuli exeunt, è quibus oblonga prodeunt capitula, herbaceo colore, quæ tractu temporis lilia fiunt eximij candoris, calathi figura, extrinſecus ſtriata, reſupinis per ambitum labris. Lutcis aliquot, ex calathi fundo ſurſum ſpectantibus apicibus, puluerulentis, & linguæ effigiem imitantibus, alterius quàm flos odoris, è quorum me- Liliorum conſideratio.

MARTAGON.

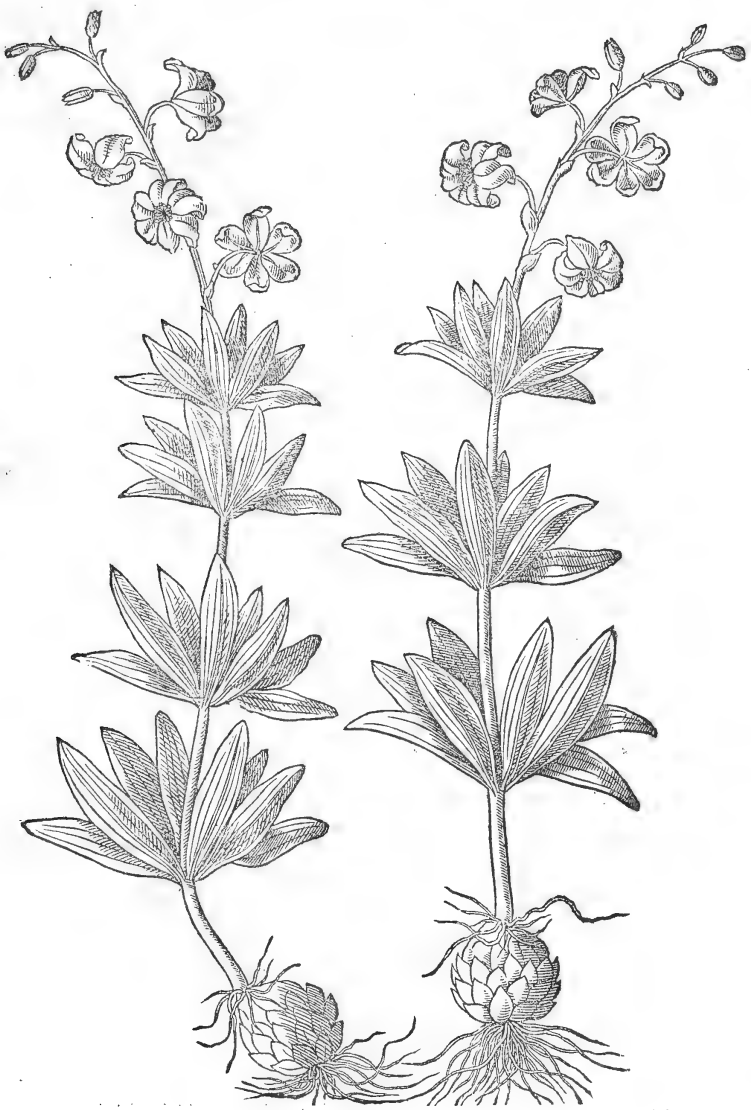

dio longus producitur apex, rotundo in cacumine capitulo; herbacei coloris. Radice nititur bulboſa, albicante, compacti-
li ſquammarum ſerie ſurſum ſpectantium. Huius ſquammatiles bulbi craſſiuſculi ſunt, & lento ſucco prægnantes. Se-
runtur lilia diſſectis bulbis Martio menſe. Florent æſtate circa ſolſtitia. Alba lilia ut purpurea fiant docuit Plinius lib.
Liliorum hiſto ria ex Pli. XXV. cap. V. his uerbis. Lilium, roſæ nobilitate proximum eſt, & quadam cognatione unguenti, oleiq́, quod lirinon appel-
latur. Et impoſitum etiam maximè roſas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec ulli florum excelſitas maior, in-
terdum cubitorum trium, languido ſemper collo, & non ſufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, foliis foris ſtria-
tis, & ab anguſtijs in latitudinem paulatim ſeſe laxantibus, effigie calathi, reſupinis per ambitum labris, tenuiq́; filo, &
ſemine ſtantibus in medio crocis. Ita odor, coloráq́; duplex, ut alius calycis, alius ſtaminis: differentia anguſta. In un-
guenti uerò, oleiq́; uſu folia non ſpernuntur. Eſt flos non diſſimilis illi in herba, quam conuoluulum uocant, naſcens per
fruteta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantùm referens, ac ueluti naturæ rudimentum lilia facere condiſcentis. 10
Alba lilia iiſdem omnibus modis ſeruntur, quibus roſa: & hoc amplius lacryma ſua, ut hippoſelinum. nihilq́; eſt fœcun-
dius, una radice quinquagenos ſæpe emittente bulbos. Eſt & rubens lilium, quod Græci crinon uocant. Aliꝰ florem eius
cynorrhodon. Laudatiſſimum in Antiochia, & Laodicea Syriæ, mox in Phaſelide, quartum locum obtinet in Italia na-
ſcens. Sunt & purpurea lilia aliquando gemino caule, carnoſiore tantùm radice, maioriſq́; bulbi, ſed unius. Narciſ-
ſum uocant. Huius alterum genus, flore candido, calyce purpureo. Differentia à lilijs eſt & hæc, quòd narciſſis folia in
radice ſunt, probatiſſimus in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem. Calyx herbaceus. omnes ſerotini: poſt ar-
cturum enim florent, ac per æquinoctium autumnum. Inuenta eſt & in his ratio inſerendi, monſtrificis hominum ingenijs.
Colliguntur nanque menſe Iulio ſcapi areſcentes, liliaq́; ſuſpenduntur in fumo. Dein mundantibus ſe nodulis, in fœce nigri
uini uel Græci menſe martio macerantur, ut colorem accipiant, atqui ita in ſcrobiculis ſeruntur, heminis fœcis circumfu-
ſis. Sic fiunt purpurea lilia, mirumq́; ita tingi aliquid, ut naſcatur infectum. hæc Plinius. Lilia (ut Anatolius teſtatum 20
reliquit) totum annum uiridia durabunt, ſi cùm occluſa ſilent, necdum patentia debiſcunt, decerpta, nouis fictilibus non
picatis indito diligenter operculo recondantur. ſic enim clauſa perpetuum annum uegeta manebunt. Sed ut intermedio
tempore ad uſum promuntur, ſtatim ad ſolem producta, cùm ſenſerint eius calorem, aperta panduntur. Porrò ut uicif-
ſim, & uarijs temporibus flores pariant lilia, bulbi ita ſeruntur, ut aliqui duodecim digitorum altitudine obruantur, alij
octo tantùm, alij quatuor duntaxat profunditate mergantur. ſic diuerſis diebus dabunt lilia: quod & in alijs floribus fieri
Martagon, & eius delinea- tio. pollicetur. Cæterùm & illud inter lilia meritò annumerari poteſt, quod MARTAGON chymiſtæ appellant. Hoc enim
radice, etſi croceo colore infecta ſit, à lilio candido non diſſidet, ſicuti nec caule. Folijs uulgarem ſaponariam imitatur,
quæ in ſtellæ, uel roſæ modum intercedente ſpatio caulem ambiunt: in cuius cacumine tenui pediculo appenſi flores emicant
liliorum effigie, minores tamen: quorum folia etiam reflexa cernuntur, colore purpureo, punctis quibuſdam rubentibus
reſperſa, & ipſi odorati ſunt, aſpectuq́; iucũdi. Lilij genus hoc in ſuis de ſtirpium hiſtoria commentarijs Fuchſius aſphodelum, 30
fœminam putauerat eſſe, pro eoq́; depinxerat. Sed quia ſui erroris conſcius factus, hanc ipſe ſuam mutauit ſententiam, non eſt
cur iam nos eam pluribus refellamus. Cæterùm, ut de liliorum facultatibus nos quoque diſſeramus, hæc quæ ſequuntur, habeto.
Elixa radix uetere axungia excepta, & illita, pedum clauos euellit, ſed ante triduum remoueri non debet. Eadem ex adipe, &
oleo adhibita, defluxos pilos replicat, cum mulſo autem pota ſanguinem extra uaſa concretum per aluũ eijcit, ſuppurationes
molitur, & concoquit, & duritias quaſcunq; emollit. Stillatitia florum aqua datur utiliter potanda ægrè parturientibus, &
ad pellendas ſecundas, additis croco, & caſia odorata. Oleũ quod è floribus paratur, valet ad omnes frigidos neruorum mor-
bos, ſæpe ad conuulſiones, & reſolutiones. Præſtat item ad emollienda articulorum impedimenta, & ſcirrhoſos quoſcunque tu
mores. Illinitur quoque maximo iuuamento puerperis uteri dolore languentibus, addito oleo è lini ſemine, & præſertim
ubi ſuccida lana ijs calidis imbuta, uentri ſuperponatur. Additur in clyſmatibus, ubi induratas fæces emollire ſit opus.
Liliorum uires ex Gal. Lilia quæ diu in oleo macerata fuerint, illita, prius calefacta, calida apoſtemata citra dolorem maturant, ac digerunt, & 40
peculiariter ea, quæ in articulis ſunt. Liliorum facultates poſteritatis memoriæ prodidit Galenus lib. VII. ſimplicium
medicamentorum, ſic inquiens. Lilij flos temperaturam miſtam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena eſſentia, ex
qua utique in guſtu amaritudinem habet, partim ex aquea, eáq́; temperata. Itaque etiam quod ex eo conficitur oleum,
& unguentum, citra morſum digerendi, ſimulq́; emolliendi facultatem obtinet. unde fit, ut uteri duritiebus ſit aptiſſimum.
Porrò radix, foliaq́; per ſe trita deſiccant, & abſtergunt, & digerunt moderatè. Proinde quoque ambuſtis competunt:
ſiquidem hæc quoque moderatè deſiccantem, extergentemq́; facultatem poſtulant. Radicem ergo toſtam, ac deinde cum
roſaceo contritam ambuſtis, quoad obducatur cicatrix, imponunt. quippe cùm alioqui & aliorum ulcerum omnium bonum
ſit inducendæ cicatrici remedium. Quinetiam uteros emollit, menſeſq́; prouocat. Folia uerò præcoquentes, & ipſa ad
obductam uſque cicatricem imponunt, non in ambuſtionibus duntaxat; ſed alijs quoque uulneribus. Sed ſunt etiam, qui
aceto ea condientes ad uulnera ſuo tempore utantur. Plus tamen ineſt abſtergentis facultatis in radice, quàm in folijs: 50
quanquam tamen nec in ea ipſa multum inſit, ſicut prædiximus. nam primi ordinis abſtergentium eſt medicaminum. Ita-
que cùm aut uitiligines, aut pſoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere uolumus, commiſcemus illi
aliquid aliorum medicamentorum ualidiùs extergentium, cuiuſmodi eſt mel. Cæterùm ſi id moderatè illi, ac conuenienter
admiſceatur, & ad neruorum diuiſiones competit, & ad alia uniuerſa, quæ ualenter exiccari poſtulant abſque morſu. Im-
poſuimus uerò etiam quandoque & foliorum ſuccum cum aceto, & melle coctum. Quintuplus autem erat ſuccus ad utrun-
que: atque inſigne medicamen fuit ad omnia ea, quæ exiccari poſtulant abſque morſu, ceu uulnera omnia ingentia, &
maximè quæ in capitibus muſculorum cueniunt, & quæcunque ulcera humida flaccidaue, & diuturna ſunt, quæq́; ægrè
Nomina. ad cicatricem perducuntur. Sed hæc iam ad medicamentorum componendorum inſtitutum attinent, à quo quantum licet
abſtinere in præſentia adnitor. cæterùm rerum ipſarum natura ſæpenumero ut attingam adigit, celeriter uerò relinquenda
ſunt, atque ad propoſitum reuertendum. Planta, quam Græci κρίνον, & λείριον dicunt, Lilium Latinis nominatur: Mau- 60
ritanis, Suſen: Italis, Giglio: Germanis, Lilgen, & Gilgen: Hiſpanis, Azucena, & Lirio blanco: Gallis, Lis.

Βαλλατή.

Βαλλοτὶ. BALLOTE. CAP. C.

BAlloten, nomine alio nigrum marrubium uocant. Caules edit quadrangulos, nigros, ſubhirſutos, complures ex una radice[a]: folijs maioribus, quàm marrubij, hiſpidis, per interualla in caule diſpoſitis, ſubrotundis, † graueolentibus, apiaſtro proximis: unde aliqui apiaſtrum eam uocauerunt. candidi flores uniuerſi uerticillato ambitu caulem coronant. Vis eius efficax aduerſus canis morſus, folijs ex ſale illitis. Feruenti cinere flacceſcunt folia, ut condylomata reprimant: purgant & ſordida ulcera cum melle.

a Meum. φύλλα δὲ ὡραςίῳ ὁμοια μείζονα δὲ καὶ σρογγυλώτερα. i. folia marrubio ſimilia, ſed maiora, & rotundiora.

BALLOTE.

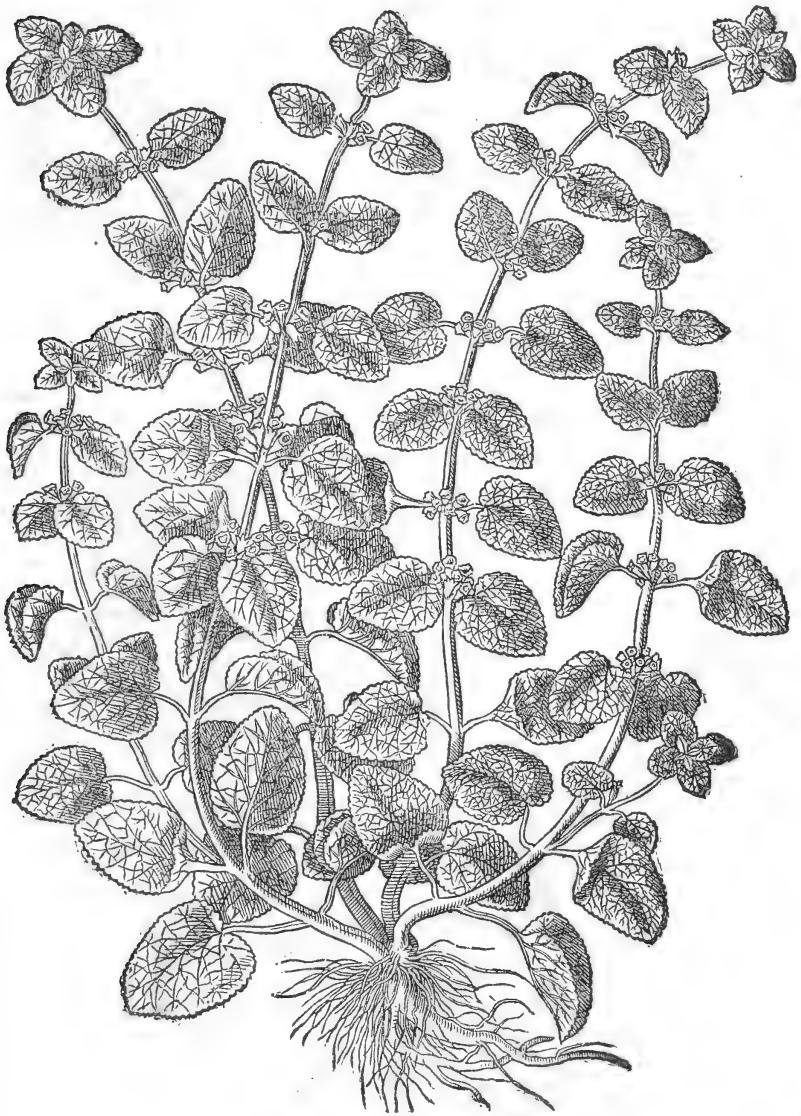

Ballote.

Ballotes consideratio.

BAllote, siue Marrubium nigrum, quod etiam ob odoris grauitatem à quibusdam Marrubium fœtidum cognominatur, frequens in agrorum marginibus nascitur, & passim secus uias. Est autem hoc apiastro adeò simile, quod facilè legentes falleret, nisi nares consulerentur: ita enim sua graueolentia citò innotescit. In Italia nullis non cognitum est, appellaturq; ab aliquibus Marrubiastrum, ab alijs Marrubium spurium. Huius meminit Paulus (etsi uires eius silentio præterierit Galenus) lib. VII. sic inquiens. Ballote, quod alij marrubium nigrum dicunt, acris est, & abstersoriæ facultatis. Illitum cum sale canum morsibus medetur. Huic plantæ nomen Græcum, βαλλωτὴ, & μέλαν πράσιον: Latinum, Marrubium nigrum, & Marrubiastrum. Italicum, Marrobiastro, & Marrobio bastardo: Germanicum, Schuuartz andorn: Hispanicum, Marroio negro: Gallicum, Marrubion noir.

Nomina.

† In Oribasij codice manu scripto hîc interiectum legitur uerbum μέλανα, quod folia quoque Ballote nigra reddit. Nec temerè fortassis illud quis adijciendum putabit, quòd pulchrè alteri eius nomini conueniat; quòdq; ipsius meminerit Plinius lib. XXVII. cap. VIII. cùm inquit. Ballote folijs est marrubij maioribus, & nigrioribus.

APIASTRVM, SIVE MELISSA.

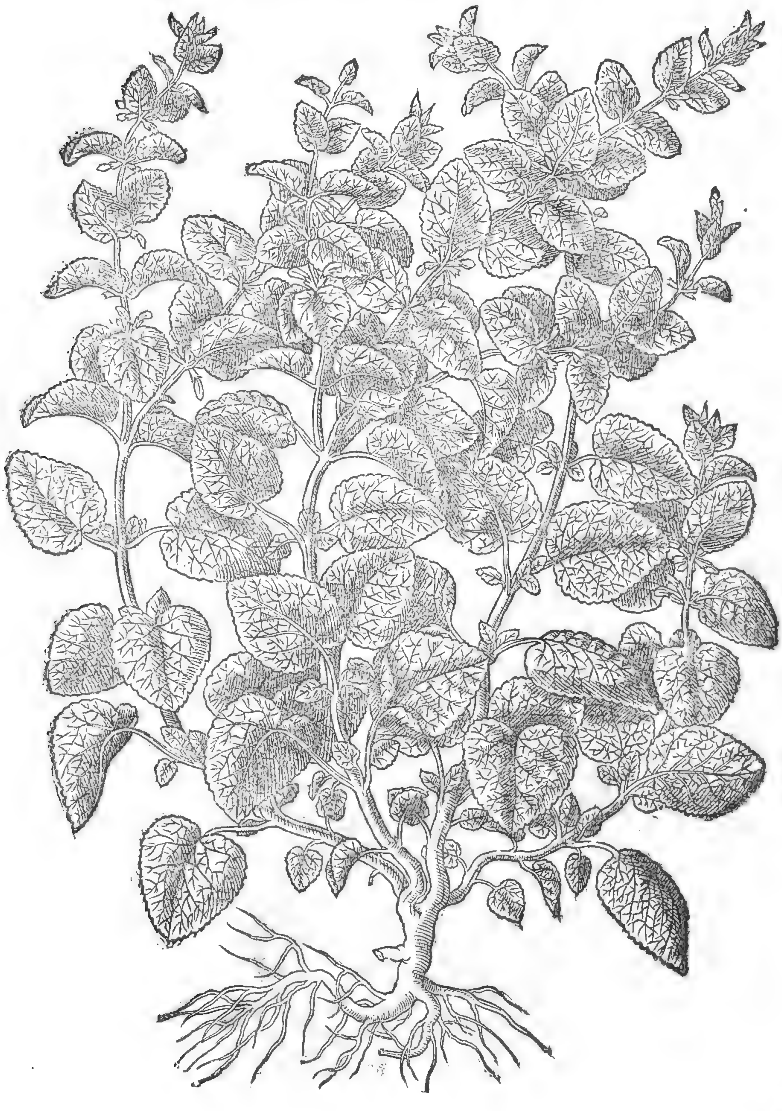

Μελισσό-

Μελισσόφυλλον. APIASTRVM. CAP. CI.

MEliſſophyllon, ſiue melittæna, id eſt, apiaſtrum, id ſibi nomen uſurpauit, quoniam apes ipſa herba delectantur. Cauliculi, & folia ballotæ, de qua paulò antè diximus, ſimilia eſſent, niſi maiora, tenuioraq; , nec ita hirſuta ſpectarentur: citreum mâlum olent. Folia cum uino pota, aut illita profunt, contra ictus phalangiorum, ſcorpionumque: item aduerſus canis morſum. Decocto eorundem gratia, foueri prodeſt: deſeſſionibus fœminarum ad ciundos menſes conuenit: dentes eodem in dolore colluuntur. dyſentericis infunditur. Fungorum ſtrangulationibus folia, addito nitro, potu auxiliantur: torminibus, & orthopnoicis delinctu. Illita cum ſale ſtrumas diſcutiunt, ulcera purgant: articularios dolores illita ſedant.

Meliſſophyllon, quod Latinis Apiaſtrum, & Citrago dicitur, Hetruſci ab odore citri uulgò uocant Cedronella, itemq; Meliſſa, ſicut etiam Inſubres. Herba eſt uulgaris æquè notitiæ, atque odorata. Duo eius habentur genera, unum ſatiuum, alterum ſylueſtre. Fuchſius tamen medicus clariſſimus, Meliſſophyllum in tria genera digeſſit lib. illo de compoſitione medicamentorum, quem nuper auctum excudit. Sed cur is duo prima genera, quæ (ut ſcribit) grauiter odorata ſunt, & cimices uerius quàm citrum redolent, inter meliſſophylli genera connumerauerit, ego neſcio, ipſe dicat. Mihi quidem (ut dicam ingenuè quod ſentio) planè abſurdum uidetur, quod meliſſophyllum odore ſuo aliud referat, quàm citreum mâlum, cuius tantùm odorem ſpirare Dioſcorides memoriæ prodidit. Meliſſophyllum, ad cuius facultates iam noſtra progreditur oratio, in cordis affectibus Mauritani miris laudibus efferunt. tametſi id Græci, quod extet, ſilentio præterierunt. Proinde hæc Serapio retulit. Meliſſophylli, inquit, proprium eſt animum hilarem reddere: humenti, ac frigido uentriculo auxiliari, concoctionem adiuuare, cerebri obſtructiones reſerare, deficientem animum reuocare, cordis imbecillitatem roborare, eamq; præſertim, qua ſomnus frequentius nocte intercipi ſolet, quin & eius pulſum reprimere, animi ſolicitudines fugare, ac ſolicitas imaginationes tollere, quæ tum ab atra bile, tum ab exuſta pituita gignuntur. His præterea facultatibus pollere Meliſſophyllon, comprobatur Auicennæ quoque teſtimonio, qui libro medicinis, quæ cordi conueniunt, dicato, ita de eo ſcribit. Meliſſophyllum excalfacit, ſiccatq; ordine ſecundo. Cor exhilarat, uitalesq; facultates roborat, odoris fragrantia, ſaporis auſteritate, partiumq; tenuitate. Quibus facultatibus cæteris etiam uiſceribus competit. Vires deiectorias poſſidet, nec adeò imbecilles, quin atrabiliarios uapores à ſpiritibus, & à ſanguine, qui cordi, & arterijs ineſt, educere queat: quod in cæteris corporis partibus, ac etiam in toto corpore efficere nequit. Cæterùm ſuperioribus annis plantam conſpeximus Pragæ, in horto Inuictiſſimi Cæſaris Ferdinandi, è Conſtantinopoli allatam, quam Meliſſophyllum Conſtantinopolitanum appellare libuit, quòd folia Meliſſophyllo ſimilia proferat: uerùm haud quaquam citreum pomum olentia. Eſt etiam amara tota, & magnæ (ut aiunt) facultatis aduerſus uenena, & ad cordis affectus. Meliſſophylli meminit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Meliſſophyllum marrubio ſimile eſt facultate, ſed plurimum ab eo uincitur: quamobrem nec utitur eo quiſpiam. Superuacaneum ſiquidem foret præſente marrubio, cuius tantus eſt ubiq; terrarum prouentus, uelle uti meliſſophyllo. Cæterùm ſi cui fortè ad manum quandoque marrubium non fuerit, illo uti licebit ad eadem, modò quantò ab hoc exuperetur, cognitum habuerit. hæc Galenus. Apiaſtrum, Plinio libro XX. cap. XI. authore, in confeſſa damnatione eſt uenenatum in Sardinia. Sed uereor, ne Plinius hîc, ut in alijs nonnullis, deceptus ſit, & ne Sardoniam herbam, quam quidam apium riſus uocant, pro Apiaſtro acceperit. Ea planta Græcis μελισσόφυλλον dicitur, quæ Latinis Meliſſophyllum, & Apiaſtrum: Arabibus, Bederangie, Bedarungi, Bederenzegum, Turungen, ſeu Trungian, & Marmacor: Italis, Meliſſa, & Cedronella: Germanis, Meliſſen, & Binenkraut: Hiſpanis, Torongil, & Hierua cidrera: Gallis, Meliſſe, & Pom cirade.

Apiaſtri conſideratio.

Apiaſtri uires ex Arabibus.

Ex Galeno.

Nomina.

Πράσιον. MARRVBIVM. CAP. CII.

MArrubium, frutex eſt ab [a] radice ramoſus, candicans, ſubhirſutus, quadrangularibus ramis: folium pollicem æquat, ſubrotundum, hiſpidum, rugoſum, guſtu amaro: ſemen in caulibus, & ex interuallis: flores uerticillato ambitu: aſperi. Naſcitur propter ædificia, ruinas, & rudera [b]. Huius folia ſicca cum ſemine decocta in aqua, aut uiridium ſuccus datur cum melle ſuſpirioſis, tuſſientibus, & ad tabitudinem redactis. Craſſam è pectore pituitam cum ſicca Iri eijcit. mulieribus à partu non purgatis datur, ut menſtrua, & ſecundas extrahat: item in difficili partu, & his qui uenena hauſerunt, aut à ſerpentibus demorſi ſunt. ueſicam, reneſque lædit. Folia cum melle illinuntur ſordidis ulceribus purgandis: pterygia, nomasq; ſiſtunt. laterum dolores mitigant. Succus folijs contuſis expreſſus, & ſole coactus, ad eadem pollet: cum uino, & melle illitus oculorum claritatem adiuuat: naribus regium morbum expurgat. aurium doloribus conuenienter inſtillatur per ſe, aut cum roſacco.

a Meum. ἀπὸ μιᾶς ῥίζης. i. ab una radice.

b Meum. φυεται περὶ τὰ οἰκόπεδα καὶ ἐρείπια. i. Naſcitur circa areas domorum, & rudera.

Marrubium uulgaris eſt planta, notiorq; omnibus, quàm ut pluribus indicanda ſit. Eius duo genera conſtituit Theophraſtus lib. VI. cap. II. de plantarum hiſtoria, ubi ita ſcribit. Sunt & Marrubij duo genera. Aliud enim folio herbido, ſerratiori, inciſurisq; profundioribus, & proinde conſpectioribus diſcreto conſtat, quo unguentarij uti ad nonnulla conſueuere. Alterum rotundius, ſqualensq; uehementer, ſicut ſphaceli, inciſuras habens obſcuriores, minusq; ſerratum. hæc Theophraſtus. Ex quibus utique conſtare poteſt, Theophraſto alterum marrubium non aliud eſſe, quàm Dioſcoridi Balloten. Marrubij decoctum datur commodè Iocinoroſis, & aqua intercute laborantibus: eo quoque, aut foliorum puluere, necantur interaneorum uermes. Recentia folia cum ueteri axungia trita & illita, canum morſus perſanant, & mammarum tumores reſoluunt. Lichenas purgant, ſanantq; ex aceto illita. Decoquuntur Marrubij binæ unciæ, unà

Marrubij conſideratio.

cum

MARRVBIVM.

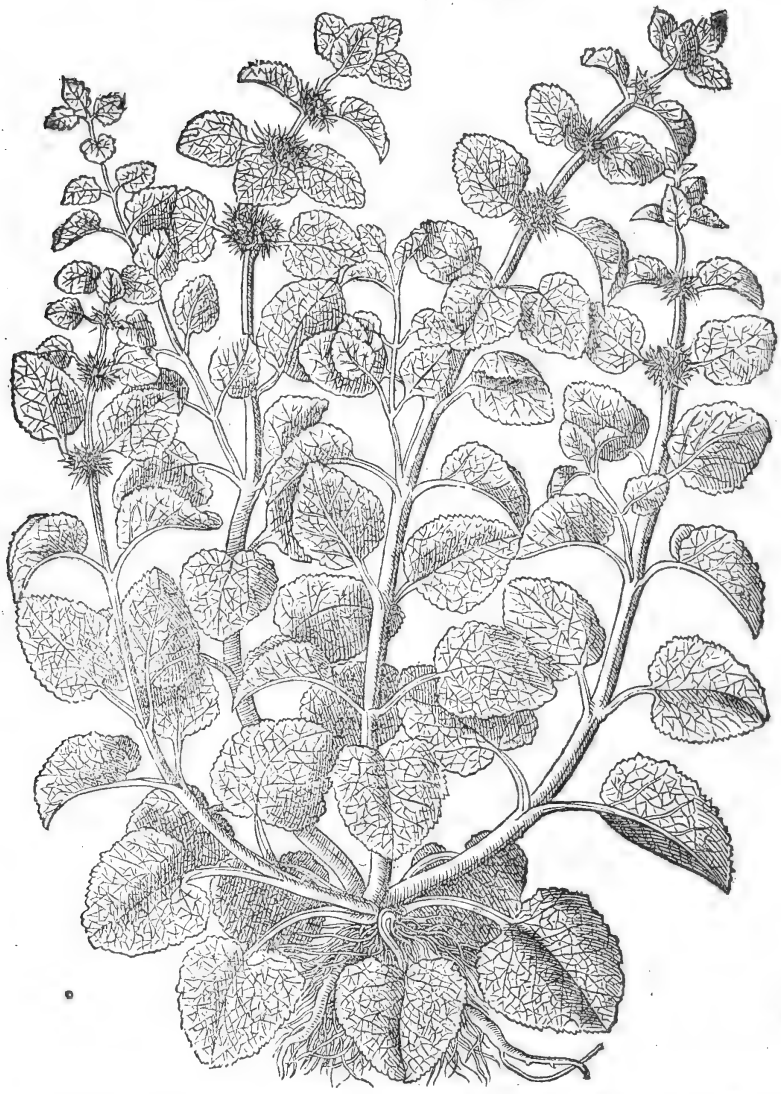

cum bugloſſi, beleníj, & eupatorij, radicum ſeſquidrachma, Rhabarbari drachma, & agallochi pari pondere, ex nini albi generoſi libris tribus, ad tertias usq; ſitq; hoc modo medicamentum præſtantiſſimum ad ictéritiam, à uaſorum obſtructione prouenientem, ubi diebus decem continuis huiuſce medicamenti binas uncias in diluculo potauerint affecti, admiſto in tantillo ſacchari, quod dulcorem addat: uerùm ſi febris adſit, ea omnia aqua incoquenda ſunt. Marrubrij uires tradidit Galenus *lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Marrubium ut guſtu amarum eſt, ita ſi quis utatur, conſentientem huic ſapori actionem poſſidet, iecur, ac lienem obſtructione liberans, & thoracem, pulmonemq́ue expurgans, ac menſes promouens. Sed & illitum detergit, ac digerit. Ponatq́; ipſum quiſpiam in caliditate quidem ſecundi ordinis iam completi: in ſiccitate uerò tertij medij, aut completi. Succo eius cum melle ad uſus acumen utuntur. Quinetiam & per nares morbum regium purgant, & ad aurium dolores inueteratos adhibent, in quibus ſanè obſtructiones diſijcere, meatumq́; ipſum, & ramos membranarum expurgare eſt uſus. Id Græci πράσιον, quod Latini Marrubium nominant: Mauritani, Faraſio ſiue Fraſium: Itali, Marrobio: Germani, Andorn, & Lungen Kraut: Hiſpani, Marruio: Galli, Marrubin.*

Marrubij uires ex Gal.

Nomina.

Σταχὺς,

Στάχυς. STACHYS. CAP. CIII.

STachys, frutex eſt marrubio ſimilis, ſed longior, folia ferens numeroſa, hirſuta, rara, prædura, cana, odoris iucundi: & complures uirgas ab una radice exeuntes, marrubio candidiores. Naſcitur in montibus, & aſperis. Vim habet excalfactoriam, & acrem[a]. Foliorum decoctum potu pellit menſtrua, & ſecundas.

a Meum interferit hic Θερ. i. unde.

Stachyos conſideratio.

10 *NIhil mihi uerendum eſt, quin planta, cuius hîc imaginem appinximus, legitima, genuinaq; ſit ſtachys: Eſt enim frutex Marrubio non abſimilis, ſed longioribus foliis, numeroſis, hirſutis, incanis, præduris, & odoris non iniucundi;*

STACHYS.

PSEVDOSTACHYS.

Quinetiam complures ex una radice caules profert, quo factum eſt, ut plantam, quam antea Stachym legitimam eſſe putabam, Pſeudoſtachym nunc appellauerim. Siquidem non uideo, quomodo Sphacelus eſſe poſsit, ut quidam somniauit impudens Archirizotomus. Nam (ut Theophraſtus eſt author) ſphacelus, quam ego minorem ſaluiam appello, folium gerit urbana ſaluia contractius, minuſque ſqualens. ſed contrario modo ſe habent Pſeudoſtachyos folia, cum ſaluiæ ſint duplo, triplóue latiora, ac etiam longior; quinetiam multo ſqualidiora. Plinius lib. XXIIII. cap. XV. Stachyn porri ſimilitudinem habere tradidit, Græcarum uocum affinitate deceptus, praſon pro praſion legens. Siquidem πράσον porrum Plinij lapſus.

ſignificat, πράσιον uerò marrubium, cui Stachys eſt ſimilis. Stachyos meminit Gal. lib. VIII. ſimpl. med. ſic inquiens. Stachyos uires ex Gal.

Stachys frutex eſt marrubio ſimilis, guſtu acri, & amaro: tertij eſt ordinis excalfacientium. Quamobrem rationabiliter non ſolùm menſes mouet; ſed & abortum affert, & ſecundas eijcit. Στάχυς ut Græcè, ita etiam Stachys Latinè uocatur: Italicè, Stachi. Nomina.

φυλλίτις.

φυλλίτις. PHYLLITIS. CAP. CIIII.

PHyllitis folia promit rumici ſimilia, longiora, & uiridiora, ſena, aut ſeptena, recta, quæ parte † anteriore læuia cernuntur, à tergo autem penſiles quaſi uermiculos tenues oſtendunt [a]. In umbroſis, & opacis hortorum locis emicat. guſtu acerbo. Neque caulem, neque florem, neque ſemen profert. Folia in uino pota ſerpentium morſibus aduerſantur. quadrupedibus per os infuſa auxilio ſunt: & ſi dyſenteria, aut reſoluta aluus exercet, potui datur.

† Oribaſius legit. ἔνθεν τοις. i. interiore.

a Meum. φύεται ἐν παλιστοκίοις καὶ παραδείσοις. i. naſcitur i umbroſis locis & hortis.

PHYLLITIS.

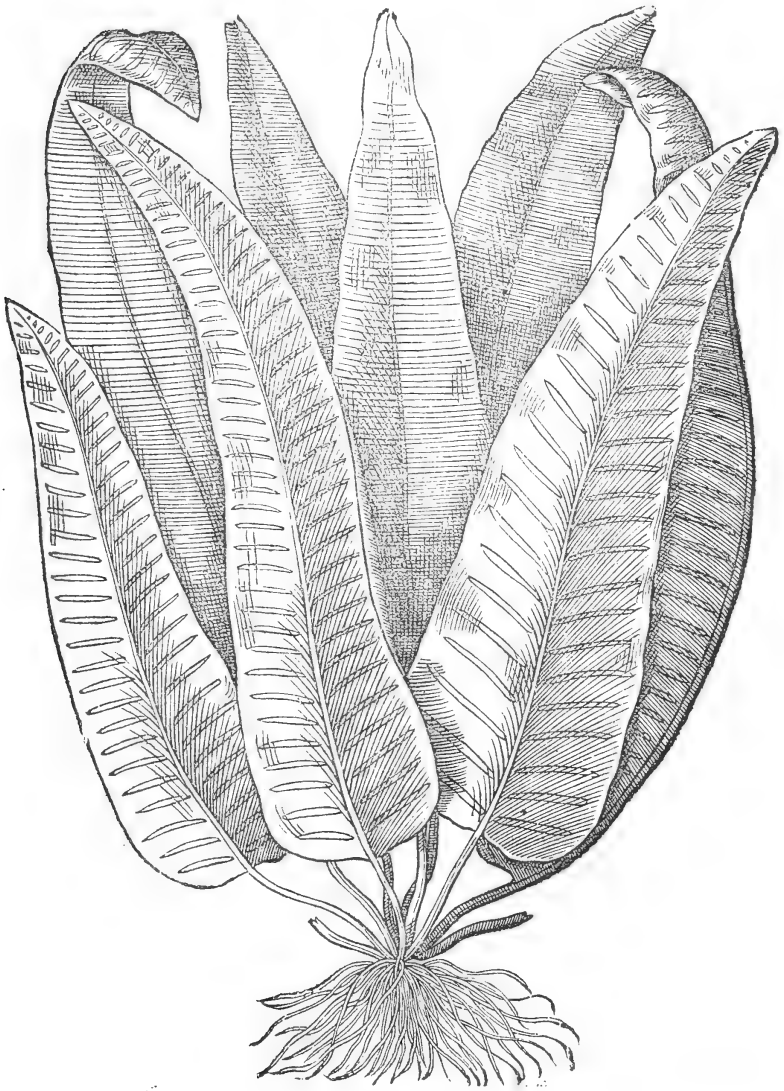

Phyllitidis cõsideratio.

QVi notas omnes, quæ Phyllitidi à Dioscoride tribuuntur, diligentissimè expendere voluerit, haud difficilè quidem fateri cogetur, Phyllitim esse eam herbam, quam aliqui Linguam ceruinam, nonnulli uerò Scolopendriam perperàm appellant: Perperàm dico, quòd legitimum Scolopendrium (ut infrà suo loco dicetur) illa nimirum sit herba, quæ Græcis Asplenos, Mauritanis uerò ceterach dicitur. Quòd autem ita se res habeat, hinc in primis ad credendum impellor, quòd umbrosis, opacis, humentibusq; locis proueniat: quòdq; foliis sit rumice maioribus, longioribus, ac uiridioribus, rectis, anteriore parte læuibus, à tergo autem eminentijs quibusdam transuersim per interualla signatis, subrubentibus, quæ (ut Dioscorides inquit) pensiles uermiculos referunt. Opinionem deinde auget acerbus sapor, qui gustu percipitur. Huc postremò accedit, quòd caule, flore, & semine uacet: tametsi non desint, qui credant, eius semen è pensilibus illis uermiculis prodire. Neque illud sententiæ nostræ quicquam obstare crediderim, quòd huius herbæ complures reperiantur plantæ, quæ præter Dioscoridis auctoritatem uel quinquaginta emittant folia. Quippe (ut experientia compertum habeo) effodientibus nobis è terra hanc herbam nunquam ab una tantùm radice tot folia erumpere uisa sunt, sed à quàm plurimis se simul tangentibus, ita tamen ut una ab altera separari posset. Vnde facilè cognoui, quòd si singulæ radices abinuicem distinctæ considerentur, non pluribus, quàm senis, aut septenis folijs refertæ inuenientur. His itaque rationibus, mea quidem sententia, hac in re planè hallucinati deprehenduntur Manardus, Leonicenus, Ruellius, & Fuchsius, omnes alioqui clarissimi nominis uiri, quòd tam facilè crediderint, Linguam ceruinam uocatam Phyllitim nequaquam referre, sed Hemionitim. Nam etsi Hemionitis caule, flore, & semine uidua sit; non tamen folijs constat rumicis, sed dracunculi, curuis, nouæ lunæ instar. Illud insuper addiderim, quòd iam reperta sit Hemionitis, quæ omnibus prorsus notis legitimam refert. Sed ijs fortasse errandi occasionem præbuit uulgi opinio, qui Linguam ceruinam non magno quidem negotio ad omnes lienis affectus assumere suadet. quod tamen Hemionitidis est proprium. Cuius fortè uulgi opinionem ij potius secuti, quàm quòd Phyllitidis lineamenta, notasq; diligentius perpenderint, in hunc facilè lapsum inciderunt. Atqui non ob id negauerim ego, Phyllitim lienosis auxiliari, cum id uulgari experimento constet. Non desunt quoque, qui Phyllitidis stillatitia aqua utantur ad cordis affectus, & contra singultum. Eandem gargarissandam quoque præbent ad prolapsam columnellam, refrigeratq; iocinoris, & uentriculi ardores siccorum foliorum farina, ex earundem aqua excepta, & illita. Eadem quoque aqua os abluendum præcipiunt ad palati desquamationes; & cruentas gingiuas. Phyllitidis meminit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Phyllitis cùm qualitatis sit acerbæ, non absurdè diarrhœas, siue profluuia, & dysenterias potà iuuat. Planta, quæ φυλλῖτις Græcis, Phyllitis item Latinis appellatur: Italis, Phillite: Germanis, Hirtzzungen: Hispanis, Lengoa ceruina: Gallis, Lang de cerf.

Manardi, Leonic. Ruellij, & Fuch. lapsus.

Phyllitidis uires ex Gal.

Nomina.

Φαλάγγιον. PHALANGIVM. CAP. CV.

PHalangium, à quibusdam phalangites, ab alijs leucacantha uocatur. Ramuli sunt ei duo, aut tres, pluréue, in diuersa tendentes: flos candidus, lilio similis, multas incisuras habens: semine nigro, † lato, ad lenticulæ dimidiatæ figuram, multò tenuiore: radice parua, tenui, herbacei coloris, diu à terra eruitur [a]. prouenit in collibus. Huius folia, semen, flos cum uino pota, auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumque ictus: tormina quoque discutiunt.

a Meũ hîc addit. ὕστερον γὰρ συμπέλκεται. i. postea enim contrahitur.

Phalangij consideratio.

EAdem ferè, quæ hîc de Phalangio posteritatis memoriæ prodidit Dioscorides, retulit Plinius lib. XXVII. cap. XII. ubi ita scribit. Phalangites a quibusdam phalangion uocatur, ab alijs leucanthemon, uel, ut in quibusdam exemplaribus inuenio, leucacantha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diuersa tendentes. Flos candidus, lilio rubro similis: semine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multò tenuiore: radice herbacei coloris. Huius folio, uel flore, uel semine auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumq;, & serpentium ictus: item contra tormina. Hæc Plinius, quæ omnia ferè, si conferantur, Dioscoridi accepta referri poterunt. Phalangij uires tradidit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Phalangites sic appellata est, quòd morsis à phalangijs auxilietur. Est autem facultatis tenuium partium, desiccantis. quamobrem & tormina patientibus succurrit. Quod φαλάγγιον Græci, Phalangium quoque Latini dicunt: Phalangio, Itali.

Phalangij uires ex Gal.

Nomina.

† Si quis Græca Dioscoridis exemplaria consulat, hîc non πλατὺ, hoc est latum, sed παχὺ, quod est crassum, scriptum reperiet. Quòd si præterea ea legat, quæ ex Plinio in commentario retulimus, deprehendet Ruellium in uertendo secutum fuisse Plinium, ex eoq; uocem illam reddidisse.

PHALANGIVM.

Τριφυλλον. TRIFOLIVM. CAP. CVI.

TRifolium, Græci triphyllon, alij oxytriphyllon, alij menyanthes, alij aſphaltion, uocant. Frutex † ſupra cubiti altitudinem attollitur, uirgas habens tenues, iunceas, & nigras, unde ramulares enaſcuntur appendiculæ, in quibus terna ſingulis germinationibus exeunt folia, loto arbori ſimilia. ijs recenter enatis rutæ odor ineſt, ubi autem adoleuerunt, bitumen olent. Florem edit purpureum: ſemen quadantenus latum, ſubhirſutum [a], ex altera extremitate exertum, antennæ modo corniculum gerens. radix tenuis, longa [b], ualida. Semen, & folia in aqua pota pleuriticis, urinæ difficultati, comitialibus, & ijs qui aquæ inter cutem principia ſentiunt, fœminis quoque uuluæ uitijs opportunis, auxi-

† Oribaſius legit. πήχεως ἢ κατὰ μείζων. i. cubiti altitudinis uel etiam maioris.

a Meum. ἐκ τοῦ ἑτέρου πέρατος ὥσπερ κεραίαν ἔχον. i. ex altera extremitate uelut corniculum habens.

b Catecuz. pro

iſto habet. ἰσχυρὰ σερέα. i. robuſta, ſolida, idem legit Oribaſius.

liantur: menſes ciunt. ternæ drachmæ è ſemine dari debent, è folijs uerò quaternæ. Contra ſerpentium ictus trita folia, & ex aceto mulſo pota, præſidio ſunt. Tradunt aliqui, totius fruticis, radicis, foliorumq; decoctum fotu dolores eorum finire, quos ſerpentes percuſſerint. qua autem aqua ſanatus quis fuerit, ſi ea quiſpiam alius foueatur, qui ulcus habuerit, perinde afficitur, ut à ſerpente demorſus. Quidam terna folia, aut ſemina in tertianis, cum uino potui dedere: & in quartanis quaterna, ut quæ febrium circuitus diſcuterent. Radix antidotis inſeritur.

Trifolij conſideratio.

TAmetſi plura in Italia paſſim in pratis, ac uiridarijs Trifolij inueniantur genera omnibus planè nota; non tamen de his tradidit hoc capite Dioſcorides, ſed de eo tantùm genere, quod à bituminis odore Aſphaltitis dicitur, de quo etiam ſcribit Galenus. Verùm non ob id putandum, Trifolium pratenſe omne genus Dioſcoridi fuiſſe ignotum: ſiquidem eius me- 10

TRIFOLIVM ASPHALTITE.

minit

minit libro quarto in ſylueſtris loti capite, dum ita ſcribit. Sylueſtris lotus plurimùm in Libya gignitur, caule bicubitali, & ſæpe maiore, alis multis, folijs trifolij pratenſis. Ex quibus utique Dioſcoridis uerbis liquet, eos maximè hallucinari, qui recenter contendunt Trifolium pratenſe eſſe lotum ſylueſtrem, uel urbanam. Plinius lib. XXI. cap. IX. de tribus trifolij generibus diſſeruit in hunc modum. Folio coronat & trifolium. Tria eius genera. menyanthes uocant Græci, alij aſphaltion, maiore folio, quo utuntur coronarij. Alterum acuto, oxytriphyllon cognominatum. Tertium ex omnibus minutiſſimum. hactenus Plinius. Trifolij acuti meminit quoque Scribonius Largus, qui ita ſcriptum reliquit. Trifolium acutum, quod oxytriphyllon appellant, naſcitur in Sicilia plurimum. nam in Italiæ regionibus nuſquam eam uidi herbam, niſi in Lunæ portu, cùm in Britanniam peterem cum Claudio Cæſare. Eſt autem folijs, & ſpecie communi trifolio ſimilis, niſi quod pleniora ſunt folia, & quaſi lanuginem quandam ſuper ſe habent, & in extrema parte uelut eminentem aculeum. Sed frutex huius dum pedum, interdum altior conſpicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa pra-

TRIFOLIVM PRATENSE.

Trifolium acetoſum.

tenſe trifolium inuenitur. hæc ille. Eſt & aliud trifolij genus ſapore acetoſo quod quibuſdam Panis cuculus, nonnullis uerò Alleluya uocatur. Nos autem cum Plinio Oxyn appellandum cenſemus, ſiue Trifolium acetoſum. Opacis plurimum prouenit locis, cauliculis pluribus ab una radice ſurgentibus, puſillis, rotundis ac tenuibus, quorum ſingulis terna in ſummitate ſunt folia cordis figura, & in pediculum fungi modo plerunque reflexa, mollia, acido guſtu. flores edit albicantes, in quinq; diuiſos apices, ſtellæ figura. Atqui ij peculiares cauliculos habent, ſinguliq; ſingulo cauliculo nituntur. Radicem habet ſubruſam, ſquammis contectam, quæ nucamenti ſpeciem referunt. Tota planta refrigerat oxalidis modo, proinde deuorata ſitim extinguit & uentriculi ardores extinguit. Iecur refrigerat & cor corroborat. Stillatitia eius aqua datur utiliter potanda acuta febre laborantibus. atqui longè magis præſtat ſuccus ex ſaccharo potus. Illinitur idem per ſe Eryſipelatis, & inflammatis locis, colluiturque ex eo os, ubi lingua, palatum fauceſue calida fluxione laborent. In ſumma ad ea omnia cenſetur utilis Oxys, quibus oxalis auxiliari queat. Plinius (ut quidam putant) hoc oxyn nominat lib. XXVII. 10

TRIFOLIVM PRATENSE ALTERVM.

cap. XLI. *ubi ſic inquit. Oxyſfolia terna habet. Datur ad ſtomachum diſſolutum. Edunt & qui enterocelen habent. Nec plura de hac herba Plinius. Cæterùm Trifolium prætenſe in Italia trium eſt generum. Primum foliis exit rotundis, & amplis: ſecundum longiuſculis: tertium ut primum circinatis, ſed breuioribus. Diſtant & florum colore, quòd in uno flores albicent, in altero rubeſcant, in tertio lutei ſpectentur. Pratenſe trifolium tempeſtates prænunciat. nam(ut Plinius eſt author)imborreſcit, & folia contra tempeſtatem ſubrigit. Habetur præterea herba, de qua ideo hîc inter trifolij genera diſſerendum duximus, quòd folio exeat triplici cornu diuiſo: unde etiam apud quoſdam herbarios ſibi Trinitatis nomen comparauit. Hæc itaque herba* TRINITAS *uulgò uocata, in locis prouenit uliginoſis, & inter fruteta: gaudet enim opacis. Folia fert triquetra, longis pediculis appenſa quæ auerſa parte cyclamini modo ſubpurpuraſcunt, ſuperiore uerò albis quibuſdam maculis reſperguntur. Caulem habet tenuem, in cuius cacumine primo ſtatim uere flos emicat cæruleus, è quo capitulum oritur echinata ſpecie, in quo ſemen oblongum ſubcæruleo colore. Radicibus nititur numeroſis, te-*

Trinitatis herbæ mentio.

TRIFOLIVM ACETOSVM.

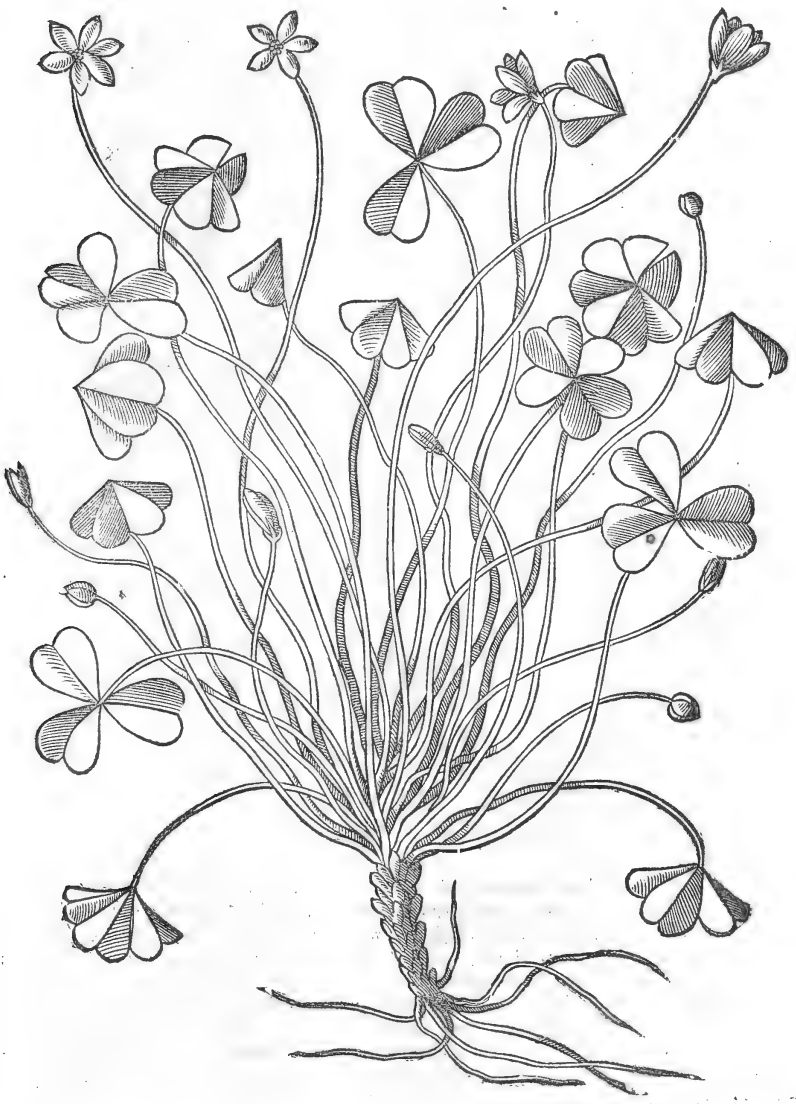

nuibus,

TRINITAS.

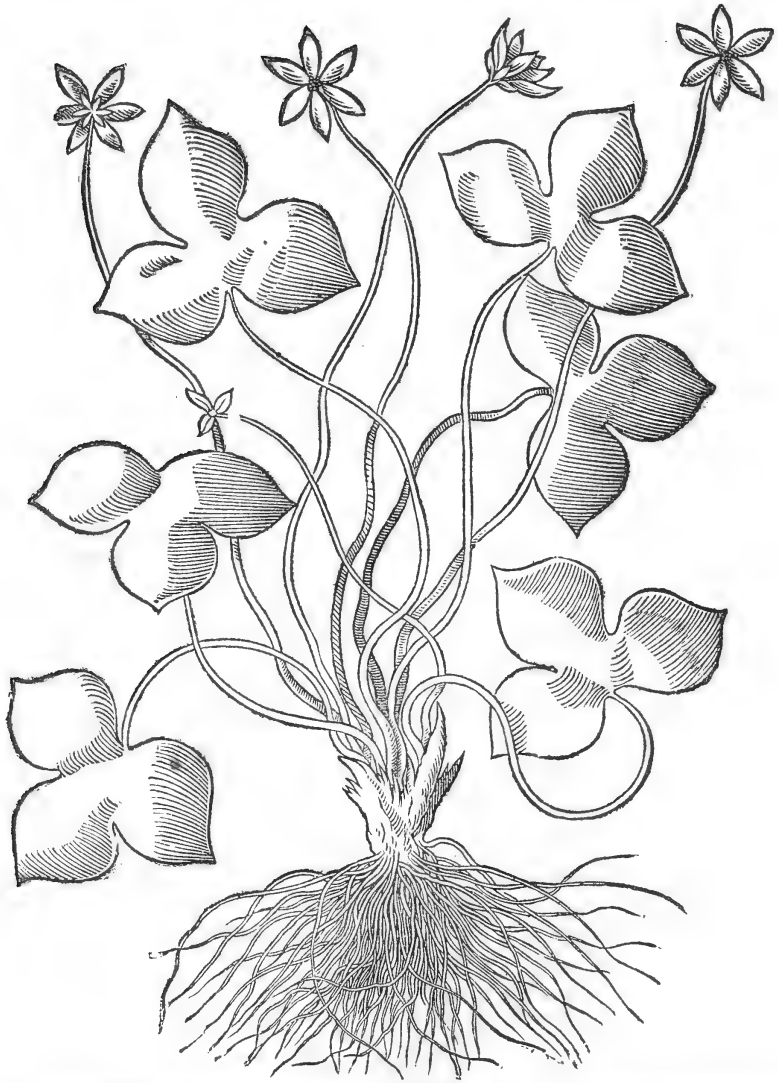

nuibus, ſubrubentibuſq; . Sunt qui hanc plantam Hepaticam uocant quòd (ut illi putant) iocinoroſos iuuet . Huiuſce 10
Quorundam error. meminiſſe Græcos, nec pariter Mauritanos, hactenus compertum non habeo . Probatur maximè recentioribus medicis ad uulnera glutinanda, tam exterius illita, quàm interius ſumpta . quinetiam & ad enterocelas : in quem uſum puluerem dimidij cochlearis menſura ex uino auſtero propinant . Tota planta decoquitur in uino auſtero, ad columellæ, fauciumq; inflammationes . Sed ut ad trifolium noſtra redeat oratio, eos in apertiſſimo errore uerſari exiſtimauerim, qui Andacocam Aphris uocatam, ad quámuis trifolij ſpeciem referunt . Quandoquidem Andacoca (ut teſtatur Serapio) nil aliud eſt, quàm Dioſcoridis Aegyptia lotus . E` cuius ſemine, quod papauerum modo capitibus quibuſdam includitur, Arabes ſibi oleum conficiunt, quod miris laudibus efferunt in neruorum morbis, præſertimq; tremoribus : illudq; oleum de Andacoca appellant . Id enim non deſunt, qui credant è uulgari trifolij ſemine fieri . ſed quàm apertè decipiantur, uel ipſi uideant, uel alij iudicent . Trifolium ſcriptis tradidit Galenus lib VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens . Triphyllum,
Trifolij uires ex Gal.

quidam

quidam asphaltion, quidam oxyphyllon, nonnulli minyanthes, sunt & qui cnicium uocitent. Prima quidem tria ab accidentibus frutici, reliqua duo nomina haud scio unde. Vis plantæ est calida, & sicca ut bitumen, cui odore est similis, utrinque tertio ordine. Proinde pota laterum dolores ab obstructione natos iuuat, & urinam, mensesq; prouocat. hæc Galenus. Sed animaduertendum est, an Galenus ipse in Trifolij facultatibus rectè perceperit Dioscoridis sententiam. Quippe is in libro de theriaca ad Pisonem, ubi plurium medicamentorum facit mentionem, quibus contrariæ insunt facultates, hæc de eo memoriæ prodidit. Trifolium herba, quæ hyacintho similis est, cum uere parturit, & semen agresti cnico persimile obtinet, decocta admodum, deinde morsibus aranei, uel uiperæ quoque ex aquæ fotu adhibita ipsis medetur, & dolores statim sedat. Sin autem in alio non commorso sanum locum eodem fotu circundederis, similem sensum, similesq; dolores ijs, quos morsus inuehit, omnes efficit. Vt re uera miraculo dignum opus esse uideatur, uidelicet herbam & morsum sanare, & ferarum modo sanam partem praue afficere. hactenus Galenus. Verùm id, si Dioscoridis uerba rectè expendantur, nullo miraculo fieri facilè constabit, sed potius secundum ipsius naturæ ordinem. Siquidem (ut Dioscorides scribit) non omne trifolij decoctum illud efficere potest, sed tantùm id, cuius fotu quispiam à ferarum morsibus liber euaserit, si eo alterius locus ulcere affectus perfundatur. Id quod apertè Dioscoridis uerba declarant, cùm inquit. Tradunt aliqui totius fruticis, radicis, foliorumq; decoctum fotu dolores eorum finire, quos serpentes percusserint. Qua autem aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam alius foueatur, qui ulcus habuerit, perinde afficitur, ut à serpente demorsus. Ex ijs Dioscoridis uerbis clarum fieri puto, hanc rem in se nihil admirationis habere. Nam cùm Trifolij ipsius decoctum, quo demorsi fouentur, uenenum à uulnere extrahat, eiq; permisceatur, haud dubiè id uenenosum redditur. Quamobrem minimè quidem mirum uideri debet, si idem decoctum, quo quispiam non demorsus foueatur, ubi perfusæ partes aliquo ulcere laborauerint, ueneno per ulceris poros ingrediente, ac sanguini se commiscente, ea omnia excitet mala, quibus demorsi uexantur. idem enim uenenum cùm sit, eosdem quoque præbeat effectus necesse est. Vnde liquidò colligi potest, quòd uirus à Trifolij decocto euocatum, non autem Trifolium, sit illud, quod similem sensum, similesq; dolores faciat. Quòd autem uenenum exuctum à ferarum morsibus ulceratis particulis contactum necem afferre possit, complures tam Græci, quàm Arabes authores, manifestè demonstrant. Quandoquidem scribentes ore demorsos fugere præstantissimum esse remedium, seriò nos admonent, ne id ore ulceribus affecto fiat: quoniam si uenenum illud ulcus inficeret, fugentem in mortis discrimen duceret. Hæc itaque sunt, quæ me maximè mouent, ut credam Galenum hac in re Dioscoridis mentem non accepisse, atque etiam, si licet dicere, cæcutiisse. Cæterùm non desunt, qui uelint, ut Galenum tueantur, librum de theriaca ad Pisonem non esse legitimum, idq; pluribus rationibus comprobant. Quibus an assentiendum sit, iudicent ij, qui Græcam Galeni phrasim profitentur, quique eius uolumina diutius euoluerunt. Ego certè, ut dicam quod sentio, non possum non illis subscribere, qui librum illum spurium esse censent. Inter quos hîc mihi honoris gratia nominandus uenit Iulius Alexandrinus Tridentinus uir quidem singularis ingenij & eruditionis, ac propterea maximæ existimationis medicus apud Cæsarem Ferdinandum Rom. Imp. Huius ergo uiri iudicium, ut quod multis & ijs quidem firmis argumentis nitatur, & laudamus libenter, & probamus. Cæterùm, cum scribat Dioscorides trifolium asphaltites folia ferre loto arbori similia, non desunt, qui putent arborem lotum folia ferre ordine, & numero ternario, sed procul dubio hallucinantur, cùm nullus extet author, qui lotum arborem scribat terna simul edere folia, siquidem cùm Theophrastus, tum Plinius folia illi ineſſe Ilicis haud dissimilia scribunt. Quare censendum est Dioscoridem trifolij huiusce folia loti arboris comparasse folijs, non quòd terna folia loto, perinde ac trifolio, ex uno pediculo exeant, sed quòd unumquodque per se trifolij asphaltitis folium, loti arboris folium referat. Τριφυλλον Græci uocant, quod Latini Trifolium: Itali, Trifoglio: Germani, Vuysenklee: Hispani, Treuol.

Galeni sententia damnata.

Nomina.

Πόλιον. POLIVM. CAP. CVII.

DVo genera polij. Montanum, cui teuthrio nomen est, & cuius est usus †. tenuis frutex est, candidus, dodrantalis, semine refertus: capitulo in cacumine quandam corymborum speciem præ se ferente, paruo [a], cano hominis capillo simili, grauiter olente, non sine quadam suauitate. Alterum fruticosius, non usqueadeò ualens odore, & uiribus infirmius. Potum feruefacti ius auxiliatur serpentium ictibus, hydropicis, morbo regio: & lienosis ex aceto: stomachum male habet, caput doloribus afficit: aluum, & menses ciet. substratum, suffitúmue serpentes abigit. illitum uulnera conglutinat.

† Oribasius legit. Λεπίφυλλον. i. tenuifolio.

a Meum. παπῶ τρίχα. i. capillo.

POlium Montanum planta est candicans foliis oblongis, per ambitum serratis, & per interualla caulem ab imo ad summum uestientibus, minoribus, pluribus inter maiora subnascentibus. Caules habet copiosos, rectos, rotundos, lignosos; albicantes, & qui in cacumine capitula edunt, florida, candicantia, thymi figura. Tota planta odorata est, odore tamen acuto, & subgraui. Est & alterum quod herbariorum quidam Iuam muscatam uocant. Id ego inter polij genera recensendum uolui, quòd capitulis, foliis, caulibus, odore, facultateq;, polium referat. Atqui non ob id affirmauerim, hanc plantam esse secundum polij genus à Dioscoride descriptum. Siquidem altero fruticosius non est, nec minus odore, & uiribus præstans. Prouenit hæc planta in collibus, aridis præsertim locis, foliosa humi procumbens, foliis coronarij rorismarini minoribus, duriusculis, auersa parte incanis. cauliculos gerit tenues, rotundos, subalbicantes, flexiles. capitulis in cacumine albicantibus, alterius polij capitulis haud longè dissimilibus. Radice nititur simili. Tota planta bene oleat, & minus quàm alterius, nares ferit. Cæterùm, utrunque polium notum est, & copiosum in Italia cùm montibus tum etiam collibus prouenit. Polij meminit Plinius lib. XXI. cap. VII. ubi ita scriptum reliquit. Apud Græcos Polion herba inclyta Musæi, & Hesiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, superq; cætera ad famam etiam dignitatis: prorsusq;

Polij consideratio.

POLIVM.

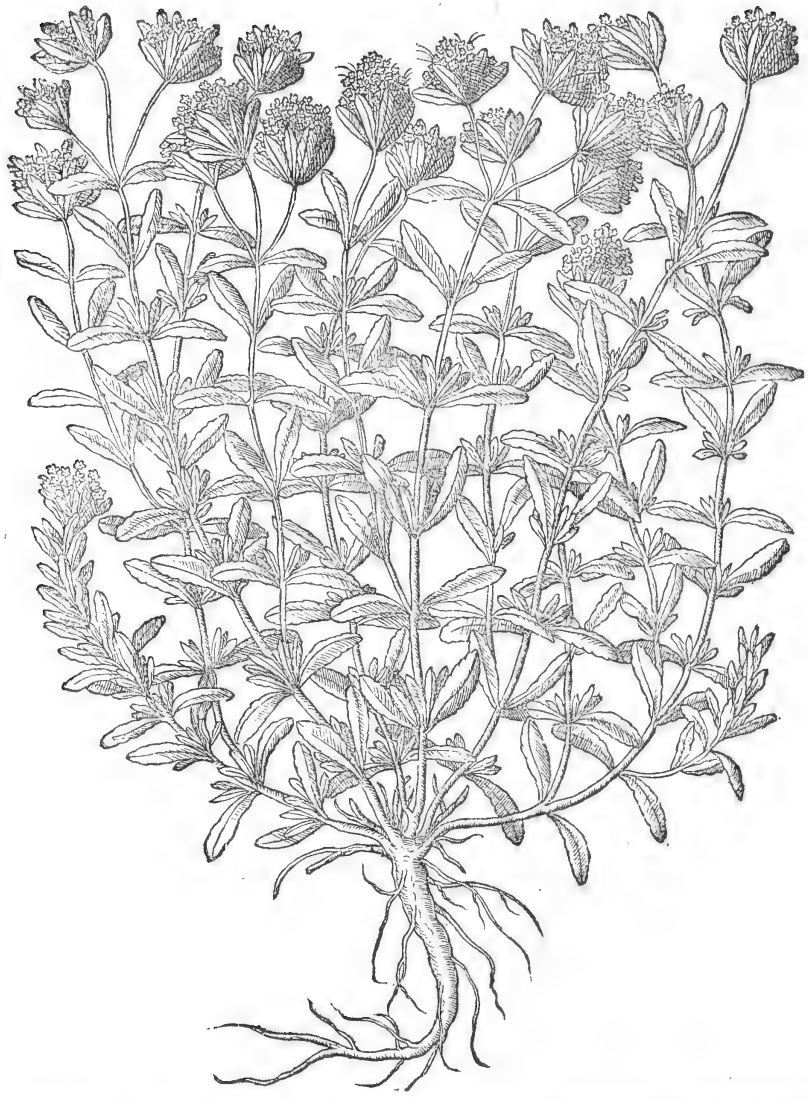

prorſusq́; miram, ſi modò (ut tradunt) folia eius mane candida, meridie purpurea, ſole occidente cærulea aſpiciuntur. 10
Duo genera eius, campeſtre maius, ſyluęſtre quod minus eſt: quidam teuthrion uocant. folia canis hominis ſimilia, à radice protinus, nunquam palmo altiora. hæc Plinius, quorum plura à Theophraſto mutuatus eſt. Cæterùm in ijs Plinius
Plinij lapſus. *apertè hallucinatus deprehenditur, quòd turpiter Polium cum tripolio confuderit, cuius hiſtoriam libro quarto pertractat Dioſcorides. Siquidem Tripolij proprium eſt, non autem Polij, teſte Dioſcoride, ut colores ter in die mutet: neque id quidem à Dioſcoride, ut à Plinio folijs, ſed floribus adſcribitur. Præterea capitulum Polio ineſſe cano hominis capillo ſimile ſcribit Dioſcorides, non autem folia, ut ipſe Plinius tradit. Cæterùm polio uis ineſt reſerandi, incidendi atte-*
*Polij uires ex Galeno. *nuandi & abſtergendi. Ad alligantur fronti contra oculorum ſuffuſiones, protinus ubi inuentum ſit, nec alia herba magis conuenit. Polij uires memoriæ prodidit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit. Polium amarum eſt guſtantibus, & modicè acre. Itaque uiſcera omnia obſtructione liberat: urinamq́;, & menſes ciet. Ac uiride etiámnum magna uulnera glutinat, maximè ſpecies eius fruticoſa. Aridum cùm fuerit maligna ulcera ſanat illitum: & magis hoc præſtat quod minus eſt. Polium minus, quo etiam utimur ad antidota, & acrius, & amarius eſt, quàm maius,*

POLIVM ALTERVM.

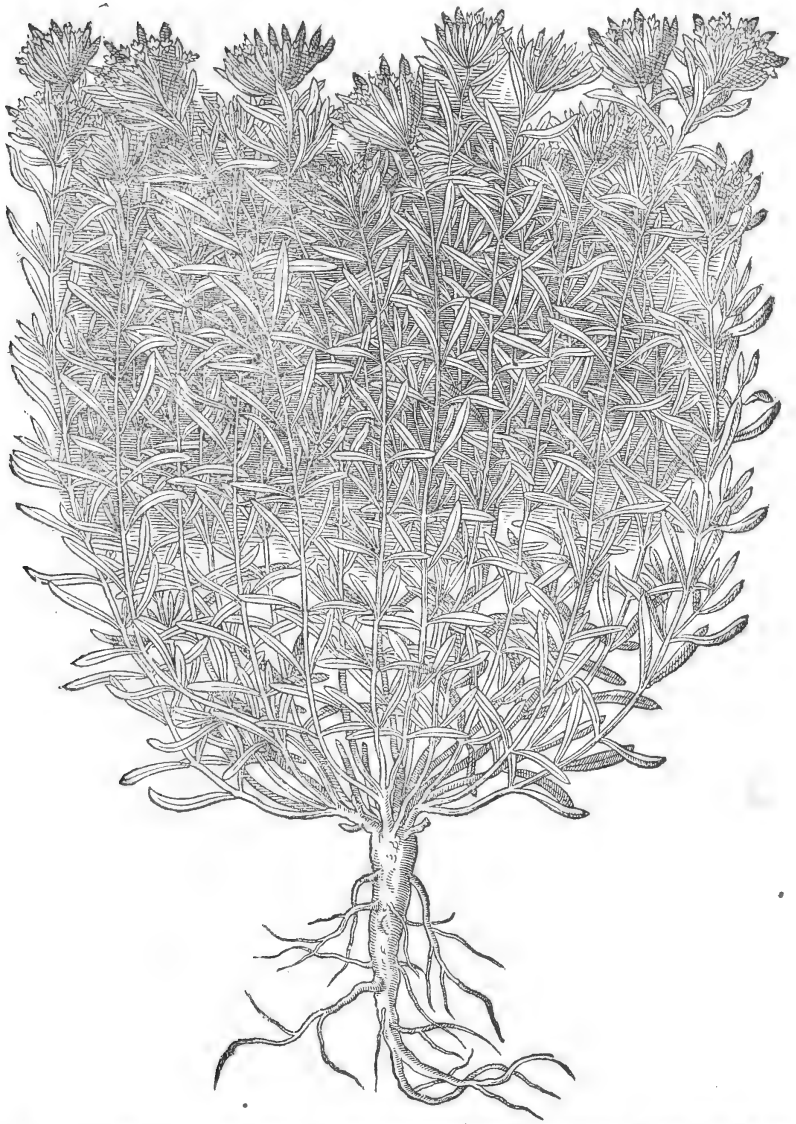

ius, adeò ut ex tertio ſit ordine deſiccantium, ex ſecundo autem completo excalfacientium. Planta Græcis πόλιον, Latinis item Polium appellatur: Mauritanis, Cahade, Iahade, ſeu Giade: Italis, Polio. Nomina.

Σκόρδιον. SCORDIVM. CAP. CVIII.

SCordium in montibus, & paluſtribus naſcitur, folijs triſſaginis, maioribus, non ſic in ambitu diuiſis, aliquantum allia redolentibus, guſtu amaris, & adſtringentibus: quadrangulis caulibus: ſubrubro flore. Herba uim excalfactoriam habet: urinam cit. Cocta recens, aridáue cum uino [a], aduerſus uenenatos ſerpentium morſus bibitur: ad ſtomachi quoque roſiones, dyſenteriam, & urinæ difficultatem, binis drachmis cum hydromelite, craſſamen purulentum pectore expellit. Facit aridæ farina ad ueterem tuſſim, rupta, conuulſa, ſi cum naſturtio, melle, & reſina miſceatur in eclegmate. Inflammata modicè præcordia, cerato excepta, recreat: cum aceto acri, aut aqua, podagris conuenienter illinitur: menſes impoſita mouet, uulnera conglutinat, uetera ulcera purgat, & ex melle cica-

a Meliùs. φὸς ἑρπετῶν δήγματα καὶ θανάσιμα. i. contra ſerpentiũ morſus, & læthalia.

SCORDIVM.

tricem perducit. Sicca [b] excrescentias in carne cohibet [c]. Succus ad eadem uitia bibitur. Inter pri- 10
ma efficax Ponticum natione, Creticumque.

b Catecuz. ὑπερσαρκίματα. i. superfluam carnem.

c Meum. χύλισμα. i. succus expressus.

Scordij consideratio.

Scordium non ita pridem inueniri, & cognosci cœpit in Italia. Siquidem præterita nuper ætate omnes tum medici, tum seplasiarij Mauritanorum monumentis decepti, sylvestri tantùm allio, quòd à Dioscoride ophioscorodon uocatur, pro legitimo Scordio utebantur. Neque ijs solùm rerum imperitia, sed etiam uocabulorum uicinitas imposuerat, ut qui Scordium à Scorodo, quod Græcis allium significat, distinguere nescierint, pro unoq; acceperint. Sed illis potissimùm errandi occasionem dederat Auicenna, uel eius interpres, quòd in alteram theriacæ compositionem Scordium, in alteram uerò sylvestre allium addiderit. Quod cùm uidissent superioris ætatis medici nonnulli rei, & prioris uocis ignari hanc ex altera exposuerunt, & Auicennam in hac re sui ipsius interpretem fecerunt. Vnde adducti sunt, ut certò crediderint sylvestre allium, & Scordium nihil inter se differre, atque unam & eandem plantam esse. Quo postmodum factum est, ut sylvestre allium apud omnes in Scordij locum illegitimè successerit. Verùm enimuero in hunc nunquam fortasse incidissent errorem, si Dioscoridis, & Galeni scripta diligenter perlegissent. Porrò uerum legitimumq; Scordium, trissagini adeò simile, ut Trissago palustris meritò dici queat, humentibus ac palustribus locis proueniens, allij odore præditum,

ALLIARIA.

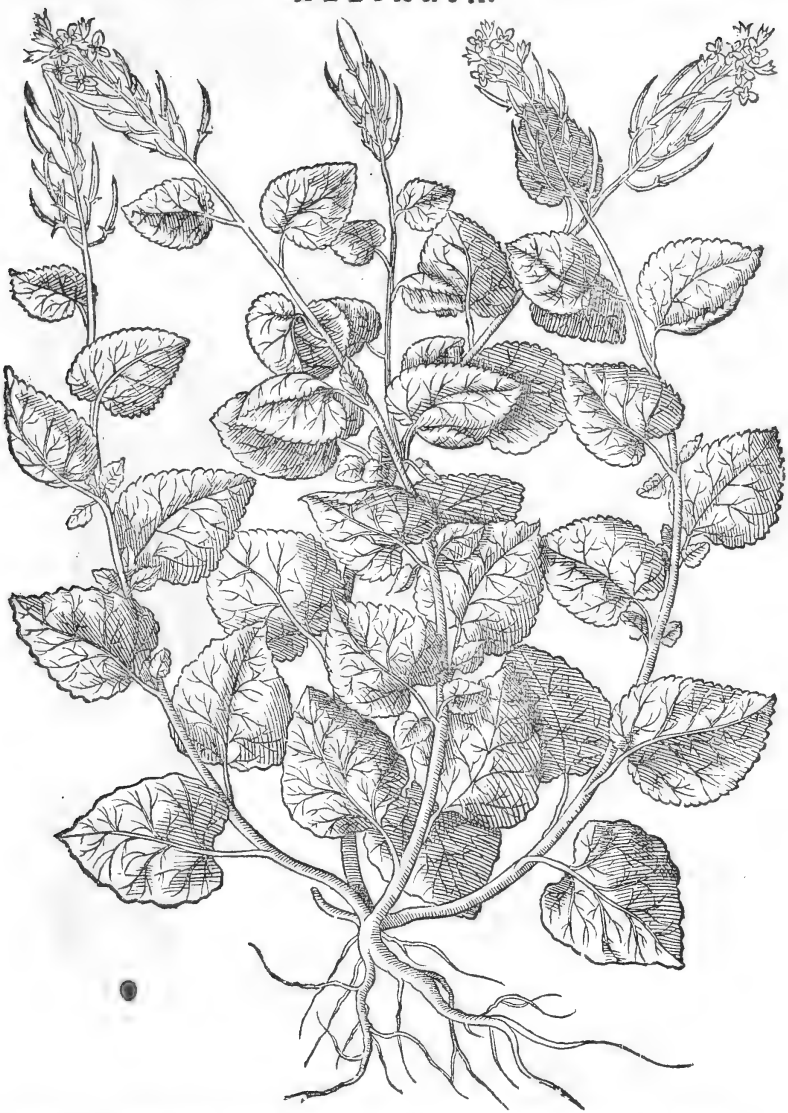

ditum, recentiorum diligentia iam omnibus magis innotuit, quàm ut ſit à nobis longiori hiſtoria repræſentandum. Prætulit Galenus libro primo de antidotis Scordium, quod ex Creta aduehitur, ijs uerbis. Scordium optimum, ex Creta defertur: quanquam non ſit improbandum quod in alijs quoque nationibus reperitur. Scriptum autem eſt, à quibuſdam uiris grauiſſimis, cùm in bello interemptorum cadauera multos dies inſepulta iacuiſſent, quæcunque ſupra Scordium fortè fortuna eciderant, multò minus alijs computruiſſe, ea præſertim ex parte, qua herbam contigerant. Ob quam rem ſanè omnibus perſuaſum eſt, tam putrefacientibus animalium uenenis, quàm medicamentorum deleterijs Scordium aduerſari. Prætereà Scordij meminit idem Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita ſcribit. Scordium ex multiformibus id tum ſaporibus, tum facultatibus conſtat. nam & amarum quid obtinet, & acerbum, & acre, & maximè ſcorodo, hoc eſt, allio adſimilis eius eſt acrimonia: unde ſanè, mea ſententia, nomenclaturam ſortitum eſt. Expurgat igitur, ſimulq; excalfacit uiſcera, tum menſes, urinamq; mouet. Prætereà conuulſa, ruptaq;, & laterum dolores ab obſtructione, & frigore natos ſanat epotum. Denique uiride quidem illitum magna uulnera conglutinat: ſed ſordida purgat, & maligna ad cicatricem perducit, illitum aridum. hactenus Galenus. Cæterùm herba quædam iuxta

Scordij uires ex Gal.

ſepes, & in agrorum marginibus naſcitur, quæ & odore, & ſapore ita abundè allium refert, ut non temerè uulgò ALLIARIS *ſiue Alliaria uocitetur. Huius folia cùm primùm erumpunt, ferè rotunda ſpectantur uiolæ ſimilitudine: poſtquàm uerò adoleuerint, per ambitum in ſerræ modum laciniata uiſuntur, ut quadantenus meliſſophylli effigiem repræſentent, læuiora tamen ſunt, nec adeò rugoſa, & prope caulem latiora: quæ digitorum attritu, guſtatuq; allij odorem, & ſaporem reddunt. Caulem profert bicubitalem, rotundumq;: flores albos, & ſemen nigrum, minutumq;, trionis modo tenuibus ſiliquis incluſum. Radix, quæ longiuſcula eſt, eundem cum folijs odorem retinet. Vis plantæ huic calfactoria, & deſiccatoria, uerùm non adeò uehemens eſt, ut in allio. Attamen hinc certò colligi poteſt, quòd ea craſſos humores extenuare, & lentos incidere ualeat. Semen emplaſtri modo impoſitum, uuluæq; admotum, mulieres uteri ſtrangulatu oppreſſas liberat, & excitat. Quæ planta* σκορδιον *Græcè, Scordium ſimiliter, & Triſſago paluſtris Latinè uocatur: Arabicè, Scordeon, ſeu Scordeum: Italicè, Scordio: Germanicè, Vuaſſerbatenig, & Knoblochs Kraut: Hiſpanicè, Scordio: Gallicè, Chamaraz.*

Alliariæ herbæ mentio.

Nomina.

TVSSILAGO.

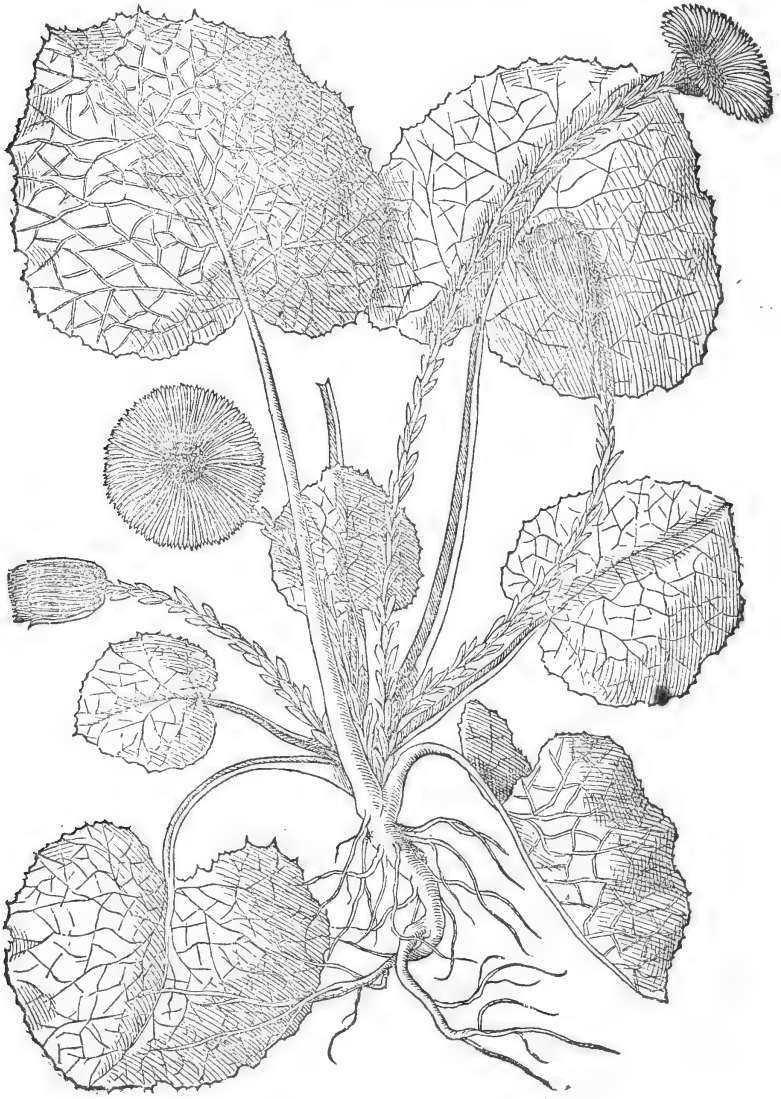

Βήχιον.

Βήχιον. TVSSILAGO. CAP. CIX.

TVſſilagini folia ſunt maiuſcula, quàm hederæ, ſex aut ſeptem à radice, ſubalbida à terra, ſupernè uirentia, in plures angulos exeuntia. Caulis palmum altus: flos [a] luteus, uere prodit, quo unà cum caule confeſtim exuitur: inde nonnulli his uacare exiſtimarunt. Radix tenuis eſt, † & ſuperuacua [b], naſcitur in amœnis, & riguis. Folia ex melle trita igni ſacro, & omnibus inflammationibus illitu medentur. Arida ſuffitu, ita ut fumus per infundibulum hianti ore rapiatur, hos ſanant, qui [c] ſicca tuſſi, atque orthopnœa infeſtantur: pectoris uomicas rumpunt. Eundem effectum præbet ſuffita radix. decocta in hydromelite, & pota, emortuos partus eijcit.

a Meũ. ὠχρὸν. i. pallidus.
b Meũ, & Catecuz. φύεται περὶ λιβαδᾶς καὶ ἐνύδρους τόπους. i. naſcitur circa riuos, & aquoſos locos.
c Meum. ὑποξηρὰς. i. ſubſicca tuſſi.

TVSSILAGO MAIOR.

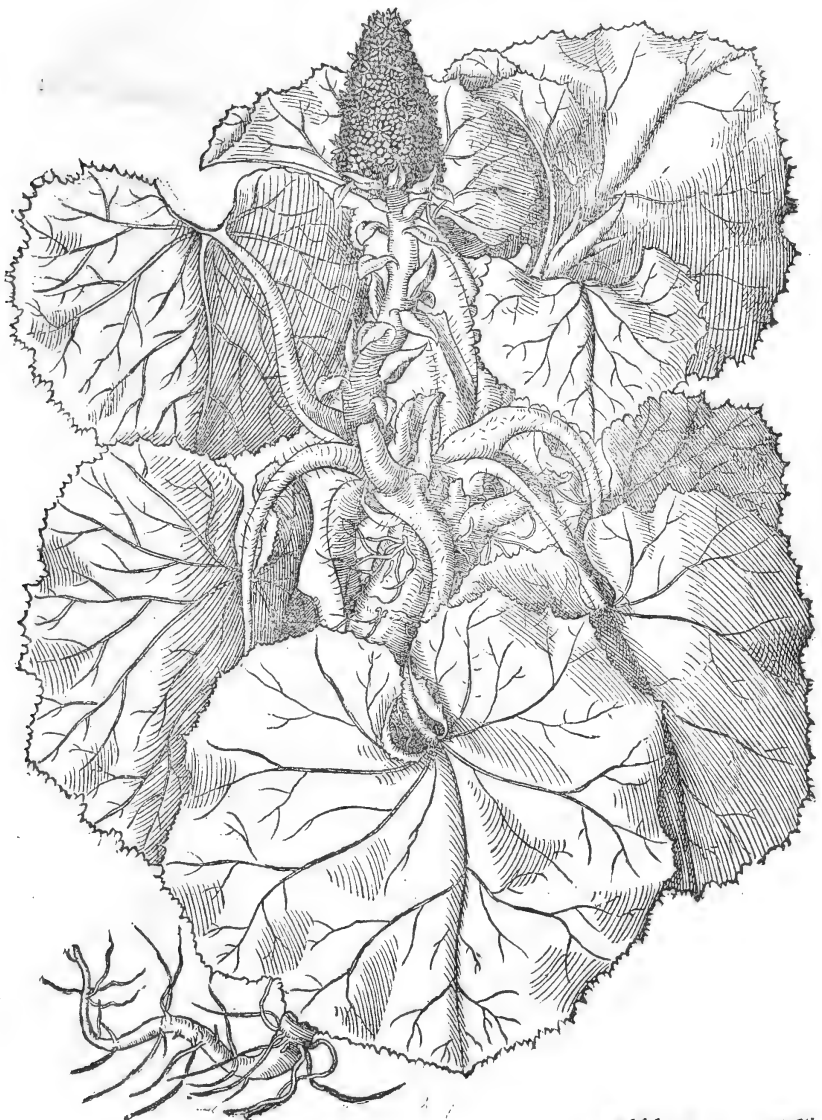

TVSSILAGO ALTERA, SIVE FARFVGIVM.

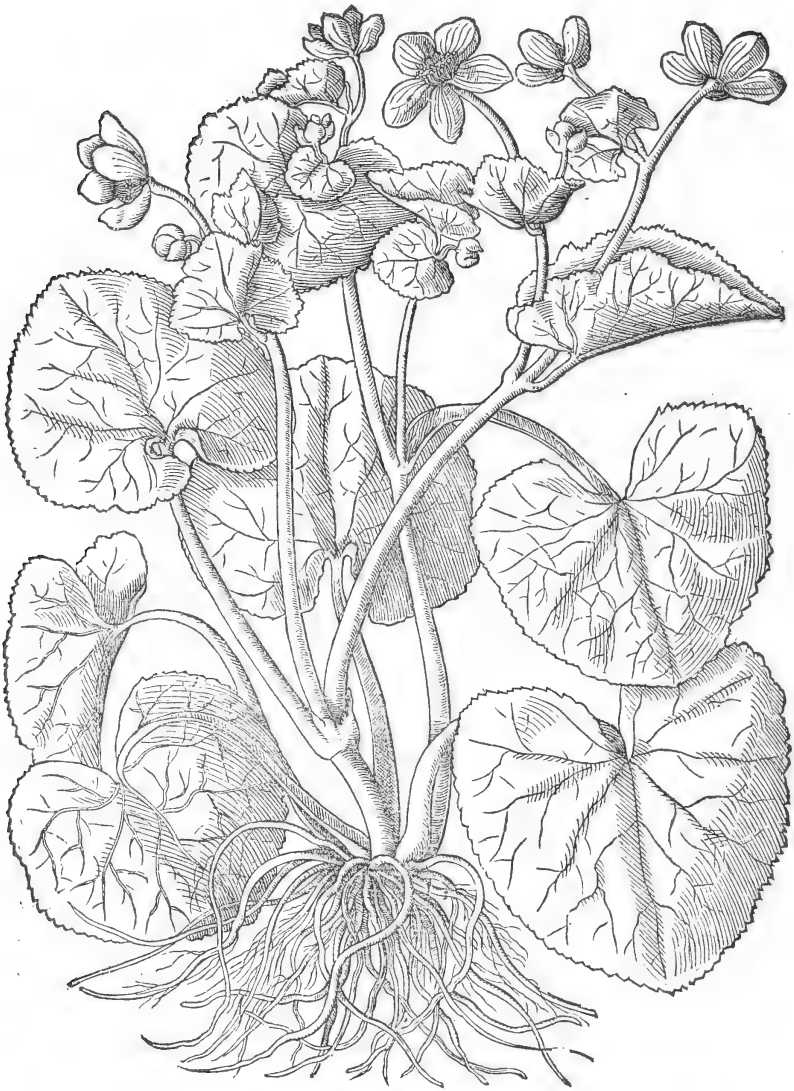

Tussilaginis confid.

TVssilago Hetruscis uulgò dicitur Farfara, & Farfarella, nomine à Romanis fortasse deducto: hanc enim ab iis Farfariam uocatam fuisse testantur nomina Dioscoridi falsò adscripta. Officinæ hos uel illos secutæ eam Farfaram appellant, necnon etiam Vngulam caballinam. Herba est uulgaris notitiæ. Caule, & flore exit adeò fugacissimis, ut Plinius, qui eorum tam subitam iacturam non animaduerterat, deceptus Tussilaginem sine caule, & sine flore nasci memoriæ prodiderit: cum tamen ea uere primo & caulem, & florem proferat, sed qui enati breui admodum tempore durent: quo non nisi etiam à peritis, uel ab ijs, qui tunc sese fortè fortuna tulerint obuiam, conspici possint, eoq; magis, quòd iidem caulis, & flos prodeant, priusquàm folia emicent. Quare scitè scripsit Dioscorides, Tussilaginem confestim exui tum flore, tum caule, atque inde nonnullos his uacare existimasse. Sed certè uel hæc non legit, uel illa non obseruauit Plinius, quòd Tussilaginem aperto errore & caule, & flore uiduam fecerit. Is Plinij error deprehenditur lib. XXVI. cap. VI. ubi ipse de Tussilagine disserit ijs uerbis. Tussim sedat Bechion, quæ & Tussilago dicitur. Duo eius genera. Syluestris ubi nascitur:

Plinij lapsus.

naſcitur, ſubeſſe aquas credunt, & hoc habent ſignum aquileges. Folia ſunt maiuſcula, quàm hederæ, quinque aut ſeptem, ſubalbida à terra, ſupernè pallida: ſine caule, ſine flore, ſine ſemine: radice tenui. Quidam eandem eſſe bechion, quam alio nomine chamæleucen putant. Huius aridæ cum radice fumus per arundinem hauſtus, aut denoratus, ueterem tuſſim ſanare dicitur: ſed in ſingulos hauſtus paſſim guſtandum eſt. Altera à quibuſdam ſaluia appellatur, ſimilis uerbaſco. hæc Plinius. Verùm altera Tuſſilago, cuius nulla ſit mentio à Dioſcoride, utpote qui uno tantùm eius genere contentus fuerit, mihi hactenus incomperta eſt: niſi ea fortaſſe ſit, quam aliqui herbariorum Centrum galli uocant. Porrò naſcitur in Tuſſilaginis radice quædam ſubalbida lanugo, quæ à radicum ſegmentis prius repurgata, & deinde linteolis inuoluta, & in lixiuio parum decocta, addito ſalis nitri aliquantulo, ac demum ſole ſiccata omnium optimus eſt fomes ad ignem e ſilice excuſſum excipiendum. Quippe adeò ignis eſt rapax, ut ſtatim primo tantùm chalybis ẽsncuſſu accendatur. Cæterùm ego Plantam, quam omnes ferè, qui herbaria ſcripſerunt, perperam petaſitem uocant; MAIOREM eſſe TVSSILAGINEM non ambigo. Nanque creſcit hæc humectis, & uliginoſis locis, ut præſertim propè riuos aquarum. perinde ac altera Tuſſilago, caulem edit quoque, antequàm folia emergant, in ipſo Veris principio, concauum, dodrantalem, pinguem, purpuraſcentem, paruis oblongiſq; circundatum folijs, in cuius cacumine flores exeunt ſpicati, ex purpura albicantes, qui unà cum caule paulò poſt flacceſcentes contabeſcunt, & in pappos diſſiliunt. Eodem ferè tempore folia è terra emergunt altera parte incana, quæ anteaquàm adoleſcant, Tuſſilagini ſimilia ſpectantur. at qui poſt hac in tantam creſcunt amplitudinem, ut perſonatæ folia amplitudine ſuperent. Horum ſingula pediculo nituntur purpureo, alba lanugine obducto, qui à radice prouenit. Radicem edit longam brachij quandoque humani craſſitudine, intus candidam, materie fungoſa, amara, atque odorata. Hanc plantam, qui putant Petaſitem eſſe, proculdubio hallucinantur, quòd Petaſites pediculum proferat cubito maiorem, craſſitudine pollicis, à quo prægrande folium ceu fungus è ſuo medio pediculo dependeat, id quod in maiori Tuſſilagine haud quaquàm uiſitur. Cùm eius folium non in medio, ut fungus pediculum habeat, ſed perinde ac Tuſſilago in folij latere, quod ad radicem ſpectat. Ad hæc alia quoque habetur planta quæ non abre inter Tuſſilagines annumerari poteſt. Hæc folijs exit nigræ populi amplioribus ad tuſſilaginis figuram inclinantibus, ſed non tot prominentibus in circuitu angulis, nec à terra tam ſaturatè albicantibus. Caulem edit ſeſquidodrantalem, à quo plures oriuntur rami, in quorum ſummitate flores exeunt aurei, magni, roſarum figura. Radicem habet album, & ſubamaram. Floret uerè, Aprili præſertim menſe: Naſcitur circa riuos aquarum, in conuallibus & pratis uliginoſis. Non deſunt qui hanc Caltham eſſe contendunt, quorum ſententiam non probamus. Verùm qui cenſent hanc Plinij eſſe chamæleucem, Faranum, FARFVGIVMVE cuius ipſe meminit lib. XXIII. cap. XV. eos haud quaquàm hallucinari putauerim, & huius eundem me miniſſe quoque crediderim loco ſuperius citato, ubi de Tuſſilagine diſſerit. Nam cum inquit, poſtquàm de Tuſſilagine egit: Quidam eandem eſſe Bechion, & alio nomine chamæleucem putant, ijs ſanè uerbis facilè quiſpiam conijcitari poterit, non defuiſſe Plinii tempore, qui hanc plantam inter tuſſilaginis genera reponerent, quòd ambas uiribus pares noſcerent. Nam Plinio Chamæleuce, ſiue Farfugium ueterem tuſſim perbellè curat, ſi radicis cupreſſi carbonibus impoſitæ fumus per infundibulum imbibatur. Maioris Tuſſilaginis radix excalfacit, & attenuat, quinetiam abſtergit, ut eius euidens indicat amaritudo. Conſtat autem multorum quoque experimentis, præſtare hanc contra peſtilentiam, & peſtilentes febres, ubi in pulueren contrita radix duarum drachmarum pondere ex uino propinetur, & deinde ſudare cogantur ægri. Quamobrem Germanis peſtilentiæ radix appellatur: Præſtat eadem ad uteri præfocationes, & cruciatus, eodem modo ſumpta. Propinatur item ueterinariis, & paſtoribus, contra quadrupedum uermes, ſed peculiariter equis qui anhelandi difficultate laborant. Reliqua cum Tuſſilagine communia habet. Tuſſilaginis facultates poſteritatis memoriæ tradidit Galenus lib. VI. ſimpl. medic. ſic inquiens. Bechium ideo ſic nuncupatum eſt, quod βήχας, hoc eſt, tuſſes, & orthopnœas iuuare creditum ſit, ſi quis uidelicet folia arida ſumens, aut radicem in prunis accendens, aſcendentem inde fumum inſpiratu attrahat. Eſt autem modicè acris, ut ſine moleſtia noxáue omnes thoracis abſceſſus credita ſit rumpere. Sanè folia uirentia partes cruda inflammatione obſeſſas illitu extrinſecus adiuuant, propter aquæ humiditatis admiſtionem: qua omnia uiridia, teneraq; participant, alia plus, alia minùs. Nam ſicca Bechij folia acriora ſunt, quàm ut partibus inflammatione laborantibus conueniant. Quæ planta βήχιον Græcis, Tuſſilago Latinis uocatur: Officinis, Farfara, & Vngula equina: Italis, Farfara, Farfarella, & Vnghia di cauallo: Germanis, Roßhuob, & Brantlattich: Hiſpanis, Vnha de aſno: Gallis, Pas de aſne.

† Nulli dubium eſt, quin hoc loco in Dioſcoride mendum ſubſit. Quomodo enim radicem Tuſſilaginis ἔχιον, hoc eſt, inutilem rectè uocauerit Dioſcorides, ſi paulò pòſt ei nonnullos uſus tribuit? Errorem hunc à nemine interpretum, quod ſciam, animaduerſum. uidit Manardus, uidit item Fuchſius, ſed uterque tamen locum inemendatum reliquit. Equidem, ut dicam, quod ſentio, uerbum illud ut adſcititium delendum eſſe puto, Oribaſii teſtimonio nixus, in cuius codice manu ſcripto illa dictio non legitur.

Fomes ignis ex tuſſilag.

Tuſſilaginis uires ex Gal.

Nomina.

Ἀρτεμισία. ARTEMISIA. CAP. CX.

ARtemiſia magna ex parte in maritimis naſcitur [a] abſinthij modo fruticoſa, maioribus, & pinguioribus folijs [b], ramiſque. Huius quidem genera duo. Vnum lætius, habitiusque, folijs, uirgiſque latioribus. Alterum tenuius, flore paruo, tenui, candido, graueolente. æſtate floret. Sunt qui in mediterraneis unicaulis nomine appellent [c] tenuem herbulam, ſimplici caule, & [d] minuto, floribus ſcatente tenuibus, flauo colore. hæc iucundiorem, quàm præcedens efflat odorem. Vtraque excalfacit, extenuat. feruefactæ conuenienter in muliebres deſeſſus adijciuntur, ad detrahendos menſes, partus ſecundasque: item ad præcluſiones uuluæ & eiuſdem inflammationes: calculos comminuunt, remoratam urinam cient. menſes pellunt pubi illitæ. Succus uuluæ inditus ex myrrha eadem, quæ inſeſſio trahit. Coma tribus drachmis eorundem educendorum gratia bibitur.

a Meum. πόα θαμνοειδὴς παρόμοιος ἀψινθίῳ. i. herba fruticoſa, adſimilis abſinthio.
b Deeſt in meo exemplari.
c Meum. λεπτόκαρπον. i. tenui ſemine.
d Meum. σφόδρα μικρόν. i. ualde paruum.

ARTEMISIA.

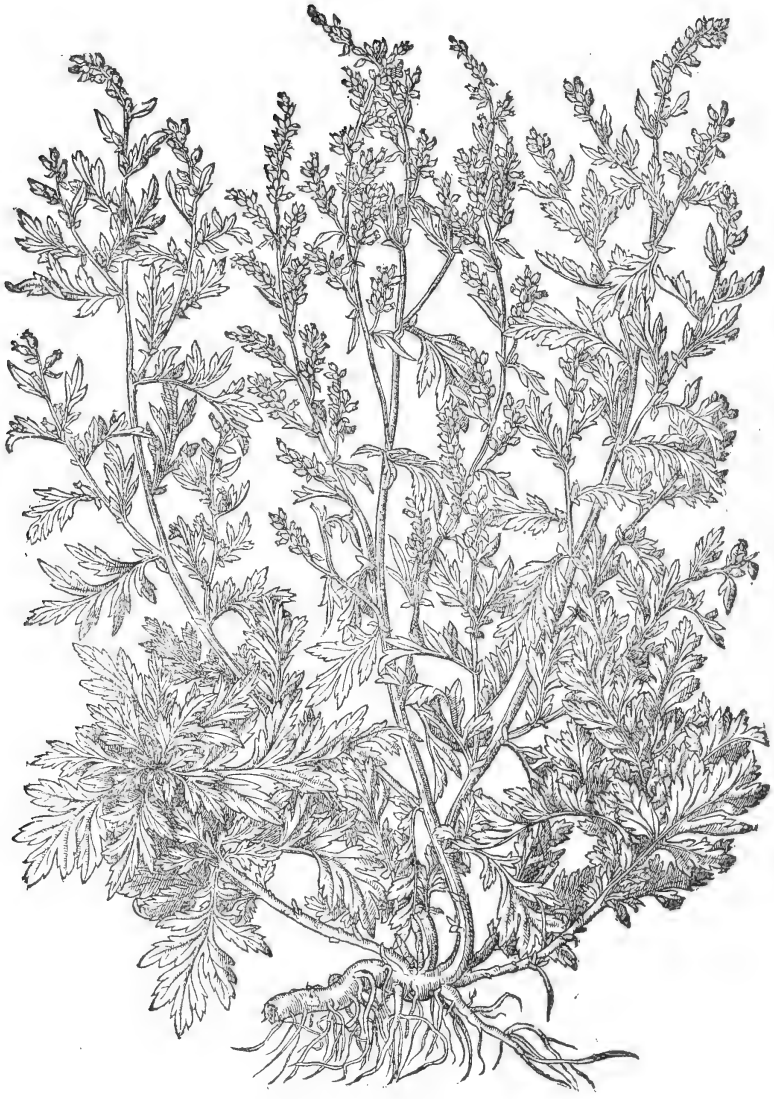

Ἀρτεμισία λεπτόφυλλος. ARTEMISIA TENVIFOLIA. CAP. CXI.

ARtemiſia tenuifolia in ſepibus,& cultis iuxta aquarum ductus naſcitur. Eius flores,& folia contrita ſampſuchi odorem reddunt. Si quis ſtomacho laborans, herbam cum amygdalino oleo bene contundat in malagmatis lentorem, & ſtomacho imponat, ſanitati reſtituetur. Qui neruorum quoque dolore cruciatur, ſi ſuccum eius cum oleo roſaceo miſcens illinat, ſanatur.

Tria

TRia à Dioſcoride recenſentur *Artemiſiæ genera*. *Verùm priora nullis inter ſe notis certant, niſi quòd in uniuerſum altera maior eſt, altera uerò minor. quæ priuatim florem gerit candidum, paruum, tenuem, ac grauiter olentem.* Artemiſiæ conſideratio.
Quæ autem tertio generi adſcribitur, herbula eſt ſimplici, tenuiq; caule, floribus plurimis referto, flauo colore. Id quod etiam confirmat Plinius lib. XXV. cap. VII. ſic inquiens. Artemiſia abſinthij modo fruticoſa eſt, maioribus foliis, pinguibuſq; . Ipſius duo genera: altera latioribus foliis: altera tenera, tenuioribus, & non niſi in maritimis naſcens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent herbam ſimplici caule, minimis foliis: flores copioſi erumpentes, cùm una matureſcit, odore non iniucundo, quam quidam botryn, alij ambroſiam uocant. Talis in Cappadocia naſcitur. hæc Plinius. Qui tametſi in prioribus Artemiſiæ generibus, nihil à Dioſcoride diſſentiat; diſſidet tamen, & errat in tertio, quòd Plinij lapſus.
in eius locum ambroſiam ſequenti capite ab ipſo Dioſcoride deſcriptam ſubiecerit, crediderit́q; deceptus hic ambroſiam, & tertium Artemiſiæ genus, unam & eandem eſſe plantam. Cæterùm prima duo Artemiſiæ genera Hetruſcis frequentiſſima ſunt, neque in alio inter ſe diſtant, quàm quòd in maiori omnes partes maiores ſpectentur, in minori uerò minores: aliàs facie, & forma ſimilia conſtant; quinetiam idem ſapor, & odor, eademq; facultas utrique ineſt. Quare equidem neſcio, qua ratione ductus Braſauolus Ferrarienſis in ſuo ſimplicium examine pro certo crediderit, eam herbam minorem eſſe Artemiſiam, quæ in Hetruria officinis Matricaria, & uulgò mulieribus Amarella uocatur. Sed eò magis uirum hunc alioqui celebrem admirari ſubit, quòd ſcriptis tradiderit duas alias eſſe Ferrariæ Artemiſiæ ſpecies nullis prorſus notis diſtinctas, præterquàm quòd alteri unus tantùm ſit ramus, alteri uerò plures. Eius uerba ſubijcere lubet. Non dubito, inquit, ut nonnulli fecere, eam quæ apud nos corrupto uocabulo Arcemiſe dicitur, ac ſi Artemiſia dictum ſit, ueram Artemiſiam eſſe, quæ folia abſinthio ſimilia habet, ut Dioſcorides inquit, & eius duo genera facit Monoclonon, & Polyclonon, id eſt unum ramum, & plures ramos habentem. Ambas ſpecies Ferrarienſe uulgus nouit, ſi aptè diſtinguere ſciret, quoniam & ipſis indiſcriminatim utitur. Quam nos Matricariam, & Marellam uocamus, Artemiſiæ ſpecies eſt, illa ſcilicet, quæ malè olet. Nec obſtat, quòd Ferrariæ duæ ſpecies Artemiſiæ ſint per unum, & plures ramos diſtinctæ, quoniam & hac in ſpecie eſt, quæ plures habet ramos. hæc Braſauolus. In quibus ſanè uerbis eius plura, meo iudicio, deprehenduntur errata. Quorum primum illud eſt, quòd non ſcripſerit Dioſcorides, alteram primi generis Artemiſiam multiplici conſtare caule: alteram uerò ſimplici tantùm conſurgere, ut Braſauolus ſuo modo interpretari uidetur. Sed author is duntaxat tradidit (ut etiam Plinius refert) quòd aliqui reperiuntur, qui in mediterraneis unicaulis nomine appellent tenuem herbulam, ſimplici caule, & minuto floribus ſcatente tenuibus, flauo colore. Verùm hæc tertio Artemiſiæ generi aſſignantur, non autem ſecundo, uel primo, ut Braſauolus exiſtimat. Altero deinde errore notatur, quòd aſſerat Matricariam, ſiue Marellam, quam legitimam Dioſcoridis partheniam cenſemus, eſſe graueolentem Artemiſiam. Quandoquidem minor illa, quæ Dioſcoridi ſecundo loco redditur, grauiter olens, non quidem florem profert in medio luteum, & per ambitum albis foliolis cinctum Matricariæ, uel Amarellæ modo: ſed candidum, paruum, ac tenuem. Tertius his accedit error, quòd non aſſentire uideatur, duo illa Artemiſiæ genera, quæ Ferrariæ perſimilia habentur, ea eſſe, quæ à Dioſcoride primo loco repræſentata ſunt, magnitudine tantùm, ac paruitate differentia. Sed cùm porrò ſeipſum hac in re deceptum deprehendiſſet Braſauolus (ut legitur in ſuo ultimo uolumine Venetijs impreſſo) dum longa oratione contendit Amarellam, ſeu Matricariam inter Artemiſiæ genera reponendam eſſe, Cotulam uerò fœtidam Ferrarienſibus Bruſciaculo uulgò uocatam eſſe legitimum partheniam, adeò ſeipſum (pace eius dixerim) & ſua ſcripta confundit, ut nullo pacto (dicam liberè quod ſentio, alijs tamen iudicandum relinquo) quid is tandem decernat, percipi poſſit. Nam cùm aſſerit Amarellæ, ſiue Matricariæ ſuccum unciarum quatuor pondere hauſtum utranque bilem, ac pituitam deijcere, apertè quidem fatetur hanc eſſe Partheniam, cui priuatim ea uis ineſt. Attamen paulò pòſt eorum fortè oblitus, argumentis quibuſdam ſatis, mea quidem ſententia, lenibus, contrà aſſeuerat, nil aliud eſſe Partheniam, quàm ſuum Bruſaculum. Plura Braſauoli errata.
Ruellius præterea quanuis in primis Artemiſiæ generibus planè Dioſcoridi ſubſcribat; in tertio tamen hallucinatus deprehenditur, quòd tertij generis Artemiſiam eam eſſe putet, quam alij Athanaſiam, alij Tanacetum appellant. Siquidem Tanacetum noſtrum ſtolonibus compluribus ab una tantùm radice proſilit, craſſis, altis, ac firmis: foliis longis, amplis, crebris diuiſuris diſſectis: floribus luteis, in caulium cacumine gregatim emicantibus. Porrò Artemiſia, quæ tertio adſcribitur generi, tenuis herbula eſt, uno duntaxat caule, ipſoq; minuto conſurgens. Hanc equidem (ut ingenuè fatear) hactenus in Italia non inueni, neque ab aliquo inuentam uidi. Quin potius eam inuentu difficillimam duxerim. quippe cùm tam Dioſcorides, quàm Plinius ſatis obſcurè, perplexéq; de ea ſcripſerint, & caulis, foliorum, florum, ſeminis, & radicis notas ſilentio inuoluerint, non modò difficillimum uidetur; ſed uix etiam fieri poſſe putauerim, ut quis unquam hanc Artemiſiam legitimè demonſtret. Neque tamen in hoc audiendus eſt Plinius, qui (ut ſuprà diximus) hanc eſſe Ambroſiam falsò memoriæ prodidit. Ruellij hallucinatio.
Nam præterquàm quòd rationi conſentaneum non eſt, quòd Dioſcorides duobus tam propinquis capitibus unius & euiſdem plantæ hiſtoriam tractauerit, euidentiſſimum eſt, Ambroſiam ſequenti capite deſcriptam huius tertiæ Artemiſiæ deſcriptioni haudquaquam reſpondere. Ad hæc non in minori, quàm Braſauolus, & Ruellius, uerſantur errore Monachi illi reuerendi, qui Meſuem commentati ſunt. quippe qui & hunc, & illum ſecuti duplici hallucinatione ſcriptis tradiderint, Matricariam uulgò uocatam omnino eſſe minorem Artemiſiam, Tanacetum uerò eam, quæ unicaulis dicitur. In horum denique opinionibus, uel potius erroribus ipſe quoque Fuchſius implicatur, uir alioqui ingenio, & eruditione præclarus, adeò ut etiam nemini dubitandum eſſe cenſeat in ſuis de ſtirpium hiſtoria commentarijs, quin Matricaria ſit alterum Artemiſiæ genus, Tanacetum uerò tertium. qua in re is fortaſſe fuit, qui maluerit cum alijs errare, quàm ſolus rectè ſentire. Monachorum & Fuchſij error.
Cæterùm facilè credidere nonnulli diligentiſſimi ſimplicium medicamentorum inquiſitores, ac etiam Dioſcoridis ſtudioſi, qui ſanè nulli unquam labori pepercerunt, ut hanc medicinæ partem ſuperiori ætati obſcuram noſtræ illuſtrem redderent, tertium Artemiſiæ genus in Dioſcoride aſcititium eſſe. Quòd in huius capitis initio non tria, ſed duo tantùm eſſe Artemiſiæ genera ſcribat Dioſcorides. Quòd præterea reperiantur huius auctoris codices antiquiſſimi, in quibus illa de tertio Artemiſiæ genere non leguntur. quemadmodum etiam in noſtro ex impreſſis libro, in quem caſtigationes ex

uetuſtorum exemplarium manu ſcriptorum Dioſcoridis, & Oribaſij collatione excerptas collegimus, quas acceptas refero Gabrieli Falloppio Mutinenſi medico clariſſimo, nunc Patauij ſumma cum omnium laude, & admiratione, corporis humani, & rei medicæ materiam profitenti. Cui certè ob eius ſingularem in me amorem ac liberalitatem, atque etiam in omnes humanitatem, me plus debere ſcio, quàm aut re, aut uerbis reſpondere poſſim. Cùm itaque (ut eo redeam, unde obiter digreſſus ſum) in Dioſcoride ſuſpecta ſit tertia Artemiſia, nil mirum uideri debet, ſi in eius hiſtoria cæcutiuit Plinius. Neque item mirandum eſt, ſi eius non meminerunt Galenus, & Paulus: qui tamen alioqui in ſimplicium cenſu Dioſcoridis ſcripta bona fide referre ſolent. Non deſunt inſuper doctiſſimi uiri, & in plantarum hiſtoria diutius uerſati, qui Artemiſiæ tenuifoliæ caput Dioſcoridi accreuiſſe, atque adulterinum eſſe cenſeant, hoc ducti argumento, quòd cùm ſuperiore capite de omni Artemiſiæ genere diſſeruiſſet Dioſcorides, abſurdum quippe eſſet, quòd ſeorſum Artemiſiæ genus aliud ſubiungeret. Addunt etiam, quòd huius Artemiſiæ inter ſimplicia nuſquam meminerint Paulus, Oribaſius, & Serapio: qui tamen (ut paulò antè dixi) illa ex Dioſcoride tranſcribunt. Horum ſententiam etſi planè probandam exiſtimem; cùm tamen uulgati Græci codices hoc loco Artemiſiæ tenuifoliæ caput habeant, illudque à quibuſdam reddatur, nobis quoque adijciendum, eiuſq; aliquam ſaltem mentionem faciendam duxi: præſertim quòd non deſint, qui id Artemiſiæ genus inueniri tradant. Siquidem Ruellius eſt auctor, ipſum in Gallia naſci circa riuulos, aggereſq;, item in frumentaceis agris, atque inibi uulgò diui Ioannis herbam nominari. Verùm cùm difficillimum eſſe putem, ut hæc planta ab aliquo cognoſcatur, & legitimè demonſtretur, quòd nullis prorſus notis depingatur, neſcio equidem quomodo Ruellio uiro alioqui fide digno in hoc quis rectè adſtipulari debeat, aut meritò poſſit. Cæterùm uulgaris Artemiſia paſſim ubique prouenit, caulibus pluribus, rectis ſeſquicubitalibus, rubentibus, rotundis, ſtriatiſq;. Folia gerit abſinthio latiora, pinguiora, ſupina parte candicantia. ſed quæ in caule ſunt longè minora ſpectantur. Flores copioſiſſimi in caulium ramuſculis racematim exeunt, parui, piloſi, odorati, albicantesq; è quibus minutum oritur ſemen. Radicem habet lignoſam, multifidamq;, minimi digiti craſſitudine. Tota planta odore ſpirat haud ingrato. Ideoque non deſunt, qui placentis eam commiſceant. Eſt & altera uno tantùm caule conſtans, alteri per omnia ſimilis, præterquàm quòd omnibus ſuis partibus priori humilior, tenuiorq; ſpectatur, quam minorem Artemiſiam appellamus. Vtriuſque recentia folia cum oleo Irino myrrha, & ſicubus trita utiliter mulieribus ſupponuntur ad uterinas affectiones: ſiquidem & menſes, & ſecundas euocant. Earundem radix pota adeò uterum expurgat, ut enectos quoque partus extrahat. Illinitur cum axungia Strumis, quæ circa cernicem, & gulam oriuntur. Quinetiam ad cernicis dolores efficax eſt: atqui ualentius id præſtat, ſi cum belli herba in pratis naſcente imponatur. Bibitur utiliter foliorum ſuccus, aut ipſa herba recens aduerſus epotum opium. Aridorum foliorũ farina trium drachmarum pondere ex uino pota, medicamentum eſt optimum ad coxendicum dolorem: Adalligatam Artemiſiam; (ut quidã putant) qui defert uiator, negant idem laſſitudinem ſentire. Suſpenſam autem ſuper limine domus ueneficas prohibere incantationes. Artemiſiæ uires ex Gal. Dum tantùm generum Artemiſiam fecit, eorumq; uires reddidit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Duplex quidem eſt herba Artemiſia. Vtraque excalfacit, & modicè deſiccat: & ſunt, quòd ad calfactionem attinet, exceſſus ſecundi: quòd uerò ad reſiccationem, aut primi intenſi, aut ſecundi incipientis. Sunt autem & modicè tenuium partium. Itaque ad renum calculos mediocriter commodæ ſunt, & ad fomentationes uteri. Herba, quæ ἀρτεμισία Græcis, Artemiſia item Latinis, pariter & Italis dicitur: Germanis, Beyfuoſz, & Sant Iohans gurtel: Hiſpanis, Artemiſia: Gallis, Armoiſe. Nomina.

Ἀμβροσία. AMBROSIA. CAP. CXII.

AMbroſia puſillus frutex eſt, ramoſus, trium palmorum altitudine: foliis rutæ, circa imum caulem exiguis: cauliculi ſeminibus, perinde quaſi racemulis grauidi, qui nunquam florem pariunt, odore uinoſo, ſuaui: radice tenui, ſeſquipedali. Coronantur ea Cappadoces. Vis eius reprimere, ac repellere, & illitu adſtringere humores, qui in aliquam partem incumbunt.

Ambroſiæ conſideratio. ETſi planta, quam hîc primo ſtatim loco appinximus, genuinam referat ambroſiam, adeò ut nihil in ea deſiderari poſſit, non dicam tamen alteram, quam antea pro Ambroſia oſtendimus, Ambroſiam, aut plantam illi congenerem non eſſe, cùm & ipſa notis ferè omnibus Ambroſiam referat. Quamobrem, haud fortaſſe aberraret, qui dixerit, alteram marem eſſe, alteram fœminam; aut omnino congeneres eſſe plantas. Illam miſit ad me Patauio Iacobus Antonius Cortuſus rei plantariæ acerrimus indagator. Hanc ego mihi comparaui. Nanque uariis in locis ſe mihi obtulit inſpicienda, præſertimq; ſecus mœnia arcis Vipaci (locus enim is diſtat à Goritia circiter uiginti millia paſſuum) inter duriſſimos lapides orta. Cui cùm inibi ex tempore obuiam factus eſſem, camq; conſpexiſſem, botryos modo, racemoſo ſemine refertam, ſtatim inclinauit animus, ut certò ducerem hanc eſſe Ambroſiam. Ea quamuis à Dioſcoride, & Galeno non aliis repræſentetur uiribus, quàm ut reprimere, repellere, & illitu adſtringere ualeat humores, qui in aliquam partem decumbunt; dixere tamen non poetæ ſolùm, ſed plantarum quoque ſcriptores non contemnendi, nulla alia de cauſa præſtantiſſimam hanc plantam à ueteribus Ambroſiam fuiſſe uocatam, quàm quòd ſuo in cibis uſu longæuos faciat homines, quemadmodum ambroſiam illam, quæ Deorum fertur cibus, Deos immortales, perpetuoſq; conſeruare fabulantur. Ambroſiæ memnit Plinius libro XXVII. cap. IIII. ubi eam ijs uerbis depinxit. Ambroſia uagi nominis eſt, & circa alias herbas fluctuans, fruticem unum habens denſum, ramoſum, tenuem, trium ferè palmorum, tertia parte radice breuiore, foliis rutæ circa imum caulem. In ramulis ſemen eſt uuis dependentibus, odore uinoſo, qua de cauſa botrys à quibuſdam uocatur,

AMBROSIA.

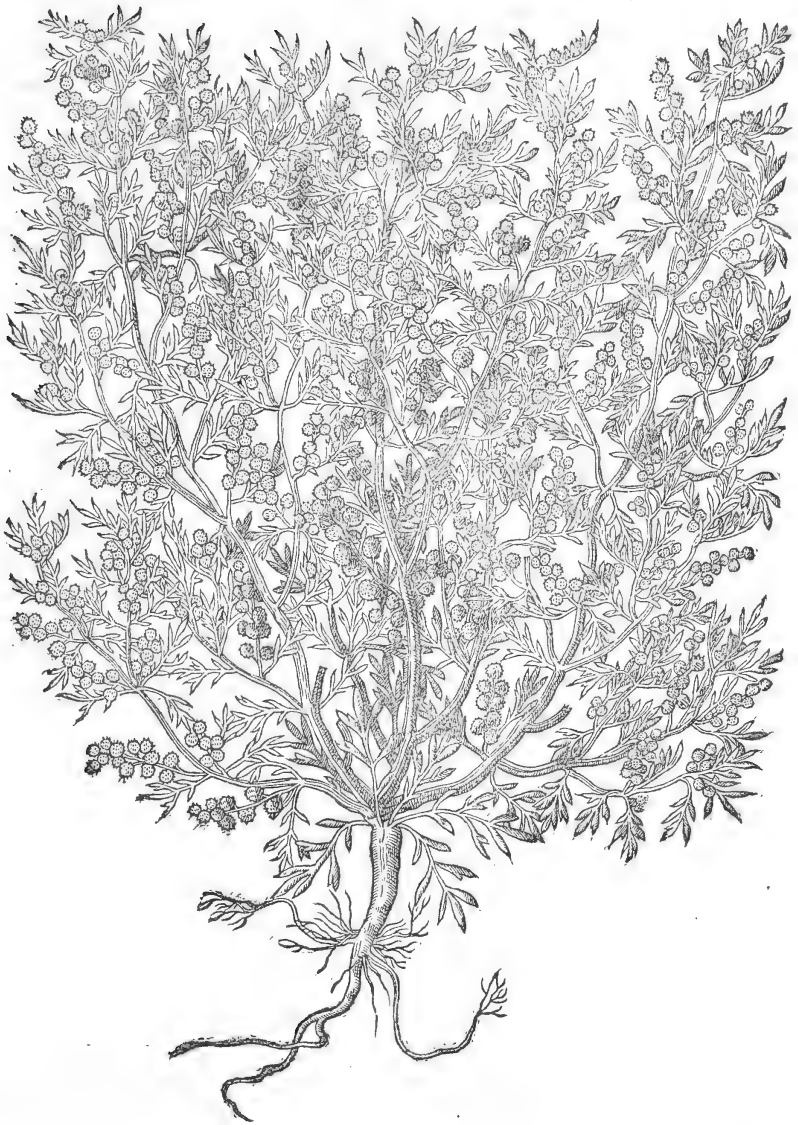

tur, ab alijs artemiſia. Coronantur illa Cappadoces. Vſus eius ad ea, quæ diſcuti opus ſit. hæc Plinius. Ambroſiæ quoque facultates, ſed quàm breuiſſimè, tradidit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Ambroſia cataplaſmate impoſita uim habet adſtringentem, ac repellentem. Ea ut Græcè ἀμβροσία, ita etiam Latinè, & Italicè Ambroſia nominatur. Ambroſiæ uires ex Gal. Nomina.

AMBROSIA ALTERA.

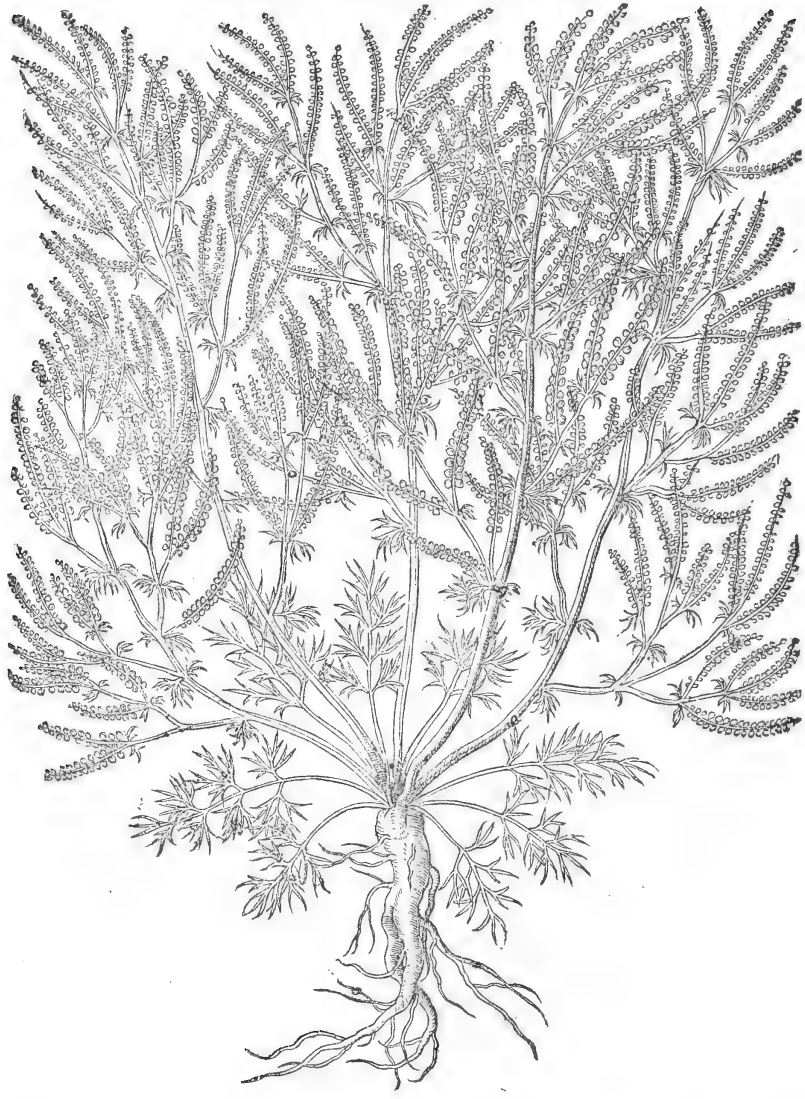

Βότρυς. BOTRYS. CAP. CXIII.

BOtrys fruticosa herba est, lutea tota, & [a] in multas alas sparsa: semen circa totos ramulos prouenit: folia cichorio similia. tota suauem odorem spirat, qua re uestimentis interponitur [b]. Inuenitur in torrentium ripis, & conuallibus. Pota [c] orthopnœas mulcet. Hanc Cappadoces ambrosiam uocant, alij artemisiam.

a Meum. διαμεμυέν, πολλὰς ἔχουσα πτερύγας. i. diffusa, multas habens alas.

b φύεται δὲ μάλιστα περὶ χαράδρας καὶ χειμάρρους. Nascitur ut plurimũ circa fossas, & torrentes.

c Meum addit σὺν οἴνῳ. i. cum uino.

Botryos consideratio.

Legitima, & uera Botrys sabulosis, & aridis gaudet, quin & glareosis fluuiorum alueis. Ideoq; Tridenti frequentissima nascitur secus Fersinam, & Lauisium rapidissimos torrentes, & in alijs quàm plurimis locis. Goritiæ mulieres Botryn in hortis serunt, quòd eam uteri affectibus opitulari existiment. Fruticat hæc folijs cichorij, laciniatis, sinuosis; quercuum foliorum similitudine: ramis numerosis, tenuibus, semine copiosissimo, racemosoq; refertis. Planta tota succo quodam resinoso madet, adeò ut comprehensa resinæ modo manibus hæreat. Odorem quidem acrem spirat, & qui nares quodammodo feriat, sed tamen is suauitatem retinet. Plinius uidetur ex Dioscoride Botryn reddidisse lib. XXVII. *cap.* VIII.

BOTRYS.

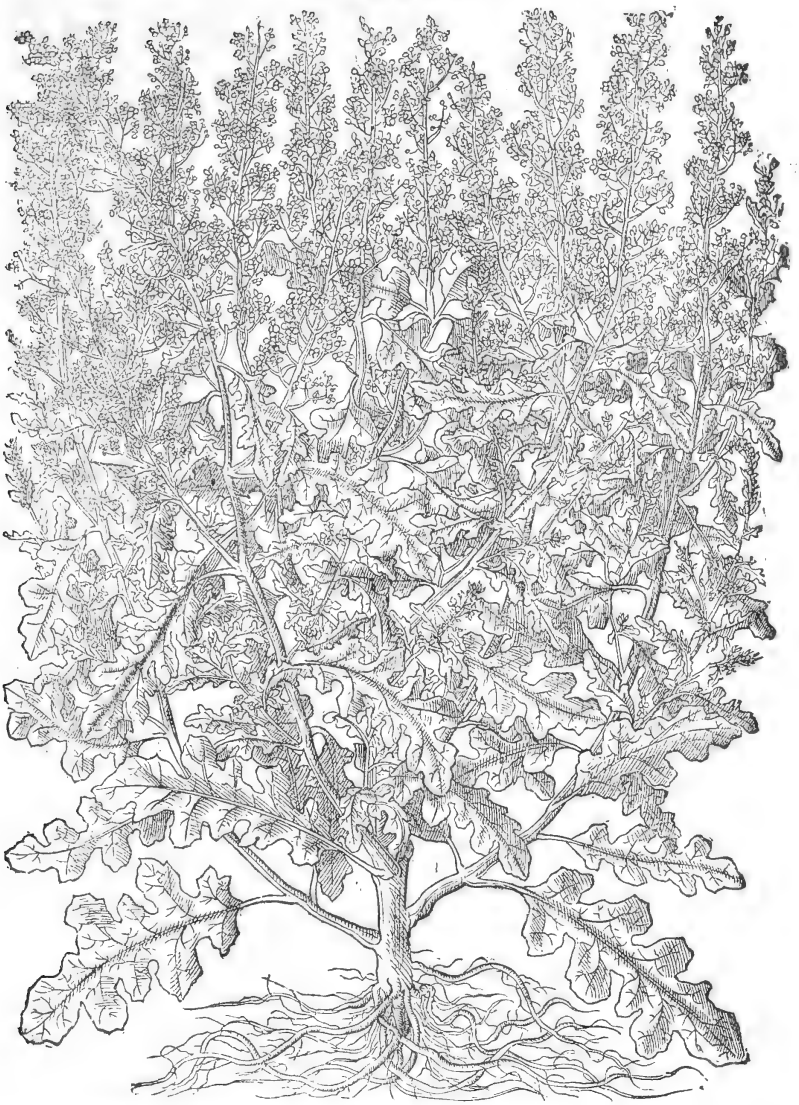

10 cap. VIII. ubi eam in hunc modum deſcripſit. *Botrys fruticoſa herba eſt, luteis ramulis: ſemen circa totam naſcitur folia cichoria ſimilia. Inuenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis, hactenus Plinius. Botrys itaque excalfacit, attenuat, incidit, expurgat, & aperit. Præſtat eadem ad omnes pectoris, & thoracis affectus pituitoſos, quinimmo & ſuppuratos adiuuat, quinetiam aſthmaticos, & ſuſpirioſos, tum herba ipſa ex decocto dulcis radicis pota, tum ipſius herbæ tantùm decoctum pluribus diebus hauſtum, addito violaceo melle, aut ſaccharo. Purulenta expuentibus mirificè auxiliatur. Id quod ego atteſtari poſſum: Herba ipſa recens facit quoque ad uteri dolores, ſi in calenti tegula Cretico uino irrorata calefiat, & uentri imponatur. Ideoque eadem unà cum parthenio, & anthemidis floribus puerperarum cruciatibus auxiliatur, ubi ſimul omnia conciſa in oleo lilino in patella parumper coquantur, & deinde ex ouis gallinaceis excipiantur, & ſimul miſceantur, coquanturque quouſque placentæ formam referant, & calida uentri ſuperponantur. Eſt enim hoc præſentaneum auxilium. Suffiuntur eiuſdem herbæ uapore utiliter fœminæ ad menſes ciendos, & emortuos fœtus eijciendos. Herba ipſa arida ueſtibus interpoſita non ſolùm eas à tineis tuetur, ſed odoratas quoque reddit. Cæterùm huius herbæ, quod equidem legerim, non meminit Galenus in ſimplicium medicamentorum cenſu. Eius tamen facul-*

Botryos uires ex Paulo.

Nomina.

tates ex Dioſcoride retulit Paulus lib. VII. ubi ſic inquit. Botrys, quam aliqui ambroſiam, alij artemiſiam uocant, planta eſt admodum odorata. Hæc cum uino pota non niſi recta ceruice ſpirantibus, quos orthopnoicos appellant, auxiliatur. Ea Græcis βότρυς, Latinis item Botrys dicitur: Italis, Botri: Germanis, Traben Kraut, & Krotten Kraut: Gallis, Pÿmen.

a Meum, & Oribaſij σφογγύλη. rotũda.
b Meum. καλεῖται δὲ ὑπ' ἐνίων καὶ ἕτερον γεράνιον. i. appellatur & alterum Geranii.
c Meũ. λεπτὰ. i. tenuia.

Τεράνιον. GERANIVM. CAP. CXIIII.

GEranion folijs anemones, diuiſuris longioribus: radice [a] ſubrotunda, cùm eſtur dulci. Quæ drachmæ pondere in uino pota uuluæ inflationes diſcutit. [b] Geranium alterum caulibus [c] minutis, & piloſis, ſeſquipedalibus: folijs maluæ. in ſummis alis ſurſum ſpectantia gruum capitula inſunt, cum ſuis roſtris, aut canini dentes. Nullius in medicina uſus.

Geranij conſideratio.

DVo tantùm Geranij genera à Dioſcoride traduntur. Verùm Latini, Plinio authore, tertium genus addere uidentur, quòd alterum quidem eorum a Græcorum deſcriptione differat. Id quod ipſe Plinius apertè teſtatur libro XXVI. cap. XI. ubi de Geranijs differit ijs uerbis. Geranion aliqui myrrhim, alij myrthida appellant. Similis eſt cicutæ, folijs minutioribus, & caule breuiori, rotundo, ſaporis, & odoris iucundi. Noſtri ſic eam tradunt. Græci folijs can-

GERANIVM I.

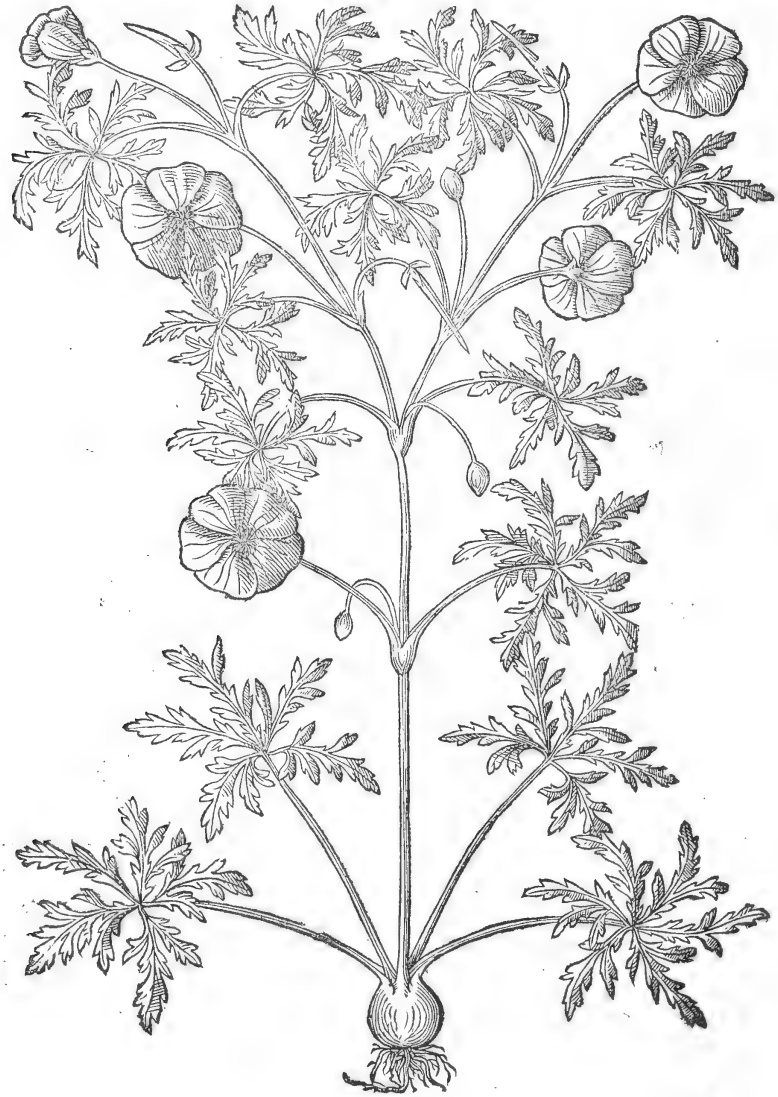

didioribus,

GERANIVM II.

didioribus, paulò quàm maluæ minoribus: caulibus tenuioribus, piloſis, ramoſam ex interuallis, binûm palmorum, & in ijs folijs, inter quæ in cacuminibus capitula ſunt gruum. Alterum genus folijs anemones, diuiſuris longioribus: radice mali modo rotunda, dulci. hæc Plinius. Ex quibus facilè colligi poteſt, tria eſſe Geranij genera, Romanis unum, Græcis uerò duo. Quæ omnia hodie paſſim ferè uiſuntur in campeſtribus, ſecus uias, & iuxta ſepes. Porrò non deſunt, qui putent eam herbam, quam ſcribit Plinius Geranium à Latinis uocari, à Dioſcoridis myrrhide non differre. Ipſe tamen non dubitandum exiſtimo, quin hæc illa ſit herba, quam quidam Roſtrum tum gruis, tum ciconiæ appellant, quidam uerò Acum muſcatam, eo quòd (ut Plinius inquit) odorem iucundum ſpiret. Nanque aſſurgit hæc folijs cicutæ, minoribus tamen diuiſuris: caule breui, ac rotundo: ſemine gruum capitulis contento, à quibus Geranij nomen omnibus inditum eſt. Cæterùm Geranium, quod Dioſcoridi ſecundo loco proditur, caulibus minutis, piloſis, ſeſquipedalibus, folijs maluæ, in ſummis alis gruum capitula gerens ſurſum ſpectantia cum ſuis roſtris, nunquam dubitauerim eam eſſe herbam, quæ Pes columbinus uulgò nominatur, quòd nullis prorſus reclamantibus notis hæc illi reſpondeat. Alterum uerò, primo ſcilicet loco deſcriptum, & in Ananiæ uallis agro, & ubique ferè locorum paſſim prouenit, folijs anemones modo laciniatis; floribus

Ruellij errata. *vibus in purpureæ albicantibus, è quibus gruum capitula prodeunt: radice alba, ferè rotunda, ac dulci. Quapropter Ruellium hallucinatum crediderim, quòd Acum muscatam dictam, quam ipse herbariis etiam Acum pastoris appellari ait, primi generis Geranium Dioscoridi esse opinetur. Quandoquidem Acus muscata radice non nititur rotunda, ac dulci, nec foliis uisitur anemones æmulis: sed eam planè repræsentat, quam Plinii testimonio, Latini Geranium uocant. Præterea aduersus Hermolaum eos reprehendit Ruellius, qui putant secundum Dioscoridis Geranium eam esse herbam, quam quidam à rubro foliorum colore Rubertam appellant. Sed ipse mihi magis reprehendendus uidetur, quòd crediderit Rubertam esse legitimam Myrrhim. De Ruberta autem, ut dicam quod sentio, eam quidem illius Geranii genus esse arbitror, quod Plinius ad Latinos retulit, cum ipsa tota illi sit similis, odorem iucundum reddat, flores proferat subpurpureos, & gruinis capitulis scateat, reliquorum Geraniorum more. Verùm hanc non ita Myrrhidem referre comperio, ut Ruellius existimat. Siquidem Myrrhim foliis admodum rubentibus, & gruino capite nasci, nec Dioscorides, nec alij quod legerim, memoriæ prodiderunt. Myrrhis enim foliis est cicutæ: radice rotunda, molli, cibis non insuaui. at his omnibus Ruberta*

Hermolai lapsus. *caret, ut libro quarto clarius patebit. Porrò tamen Hermolaus ab errore, quantum reor, uindicari non potest, quòd*

GERANIVM III.

scripserit:

GERANIVM IIII.

ſcripſerit, *Geranium id eſſe Latinis, quod Dioſcoridi myrrhis, Plinii fortaſſe lectione deceptus, qui loco ſuprà citato Latinis uocatum Geranium à quibuſdam Myrrhim appellari ſcriptum reliquit, quanquam legitimæ Myrrhidis hiſtoriam tradidit libro* XXIIII. *cap.* XVI. *Nec ſanè mirum eſt, Plinium ſcripſiſſe Geranium aliquibus uocari Myrrhim, cùm etiam à Græcis fuerint, qui Geranium, quod ſecundo generi adſcribitur, Myrrhim appellauerint, ut uidere eſt in iis Dioſcoridis exemplaribus, in quibus cuiuſque capituli initio innumera plantarum nomina leguntur. Fallitur quoque hac in hiſtoria Braſſauolus, aſſerens nullo modo iis eſſe adſtipulandum, qui Pedem columbinum uocatum Geranium eſſe contendunt, quòd Geranium foliis exeat maioribus anemones inciſuris. Sed is, meo quidem iudicio, ignoraſſe uidetur, quòd ſecundum Geranii genus, non autem primo generi à Dioſcoride aſſignatum, eſt illud, quod Pes columbinus cenſetur. Vel fortaſſe dum hæc ſcriberet, alterum Geranii genus non animaduertit in Dioſcoride, quòd tunc lectionis impatiens, totum illius caput non perlegerit. Aliam ab his Geranii plantam uidimus in pluribus hortis, ac uiridariis ſatam, foliis rotundis, ſecundi Geranii modo per ambitum laciniatis, maluam magnitudine æquantibus, fructu gruinis capitulis ſimili. Hanc herbariorum nonnulli Momordicam nuncupant, quemadmodum & Balſaminam alii eodem nomine uocant: eam q; cæteris præferunt*

Braſſauoli error.

Momordica.

GERANIVM V.

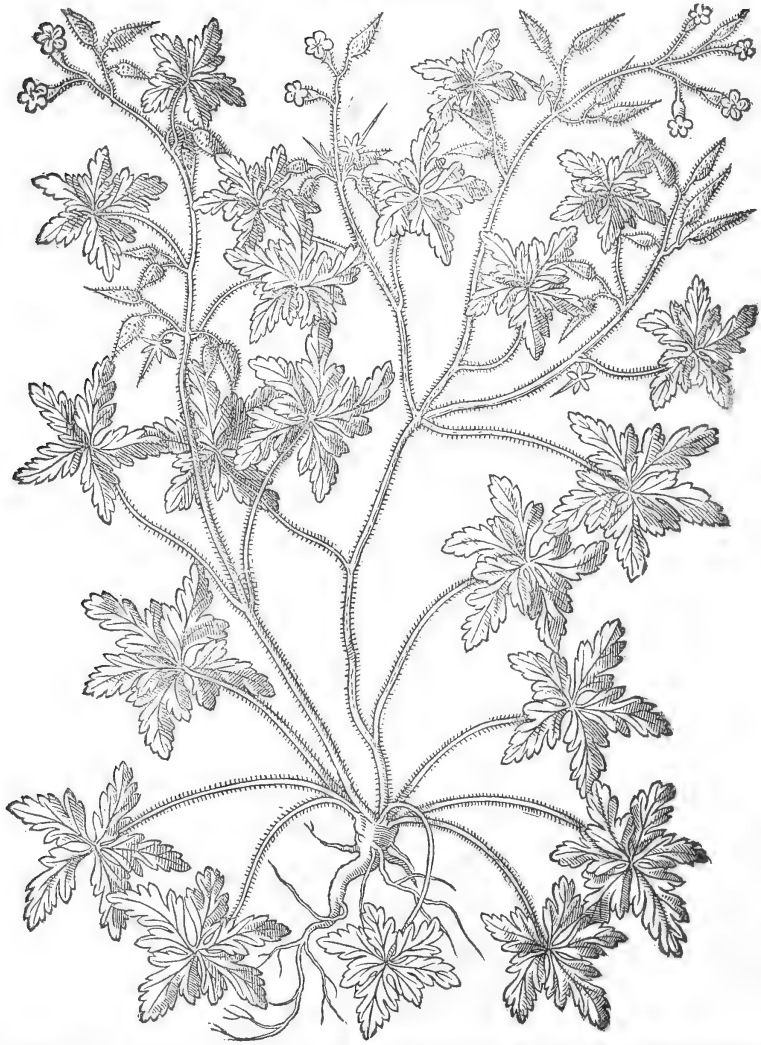

in potionibus ad interna uulnera glutinanda. Hæc, mea quidem ſententia, magis reſpondet alteri Dioſcoridis Geranio, 10
ut quæ foliis ad maluam propius accedat. Quare & hanc magis eandem eſſe cum illo putauerim. Veruntamen haud eam inficias quin Pes columbinus dictus idem ſit Geranium: ſed eum quis rectius fortè Geranium minus dixerit. Primum itaque Geranium Dioſcoridi deſcriptum, folia gerit anemones, longioribus tamen diuiſuris, in unoquoque folio ſenis. Caulem mittit ab ipſa radice rectum, tenuem, geniculatumq; Flores è geniculis in caule prodeunt punicei unà cum foliis, roſarum ferè figura, ſed longè minores, & quinque tantùm foliis referti: è quibus roſtelli oriuntur inferna parte lunati. Radice nititur rotunda nuce pontica maiore, ſubnigricante, & dulci ſapore prædita. Naſcitur inculris locis. Copioſum in Dalmatia prouenit. Nam inde allatam plantam ad me miſit Vlixes Aldrouandus Medicus apprimè eruditus & Medicæ materiæ indagator non poſtremus. Secundum foliis eſt maluæ minoribus: pediculis tenuibus longis, & ſubrubentibus appenſis: Caulibus gracilibus, flexilibus ac rotundis: floribus puniceis, è quibus acuminati apices oriuntur gruinis capitibus ſimiles. Radicem habet tenuem, palmarem & fibroſam. Naſcitur ſecus itinera, locis incultis, & etiam in hortis. Tertium cuius meminit Plinius, foljs uiret Cicutæ minoribus, ſeu Myrrhidis proximis, minus tamen laciniatis, humi accubantibus, quæ ſeneſcentia rubeſcunt. Caules habet breues, rotundos, piloſos, rubentesq;: in quorũ ſummitatibus flores ſpectantur purpurei parui ſtellæ figura; acuti oriuntur apices gruinis roſtris ſimiles ſurſum ſpectantibus, capitulis balauſtij effigie. Radice nititur candida tereti ac dulci, uegetiori quàm altera: Naſcitur in ruderibus, circa ſepes, ſecus itinera, & ſaxoſo & extenuato 20

GERANIVM VI.

extenuato ſolo. Cæterùm præter hæc alia tria ſunt quoque Geranij genera, quorum primum quod copioſum in pratis in Boemia prouenit, foliis habetur cæteris grandioribus, ranunculi æmulis octonis circunquaque diuiſuris, numeroſis, humi accubantibus, prælongis ac firmioribus pediculis nitentibus: Caules edit pinguiuſculos, & articulatos, ramis copioſis, in quorum cacuminibus flores emicant cæterorum maiores, in gyrum ſeſe pendentes roſarum modo, colore & cæruleo ad purpuram uiolaceam inclinante. Quibus decidentibus, gruina, ut in cæteris prodeunt capita, maiora quàm in cæteris generibus prono in ſummitate roſtro, triplici apice, in coronæ modum reſciſſo. Radicem quoque cæteris longiorem habet, craſſiorem robuſtioremq́; multifidam, colore rufeſcente, & lignoſa intus matrice. Secundum folia gerit pentaphylli modo diuiſa, magis tamen per ambitum laciniata, ſubhirſuta. & prælongis pediculis, ipſisq́; piloſis nitentia. Caules habet palmares, tennes, lanuginoſos. Flores ex purpura rufeſcentes; è quibus paruæ acutæq́; oriuntur ſiliquulæ, hirſutæ ac ſubaſperæ, in quibus ſemen concluditur. Radicem habet palmarem, ſed tenuem. Naſcitur arido ſolo. Tertium, quod ad me Verona miſit Franciſcus Calzolarius folia profert Althææ proxima. Caules plures lentos, geniculatos, hirſutos: flores paruos rubentes balauſtij, ſiue Cytini figura: è quibus gruina prodeunt capita roſtro ut in cæteris acuminato. Radix illi eſt

ſeſquidodrantalis, digiti craſſitudine; quæ humotenus rubeſcit. Primi Geranij radix (ut Plinius eſt author) reficientibus ſe ab imbecillitate utiliſſima eſt. Bibitur contra phthiſim drachma in uini cyathis tribus bis die: item contra inflationes. quæ & cruda idem præſtat. Succus radicis auribus medetur. Opiſthotonicis ſemen drachmis quatuor cum pipere, & myrrha potum. Secundum uerò Geranium etſi nullius eſſe in medicina uſus ſcriptis tradiderit Dioſcorides; non deſunt tamen hodie herbarij, qui in internis uulneribus glutinandis, & fiſtulis ſanandis ipſum in potionibus ſumptum, mirificè commendent. Sed equidem uereor, ne & hi decipiantur, Serapionis interpretem ſecuti, qui Amomum Pedem columbinum appellauit. quippe quoniam propria ſit Amomi facultas internis corporum uulneribus mederi. Geranij non reperio meminiſſe Galenum in ſimplicium medicamentorum libris. Eius quidem meminit Paulus, ſed ea tantùm de Geranijs poſteritatis memoriæ mandauit, quæ ex ipſo Dioſcoride ſumpſit.

Nomina. *Quod Græci γεράνιον, Latini ſimiliter Geranium uocant: Itali, Geranio: Germani, Storcken ſcnabel: Hiſpani, Pico de cinguenha: Galli, Roſtro de cicongie.* 10

GNAPHALIVM.

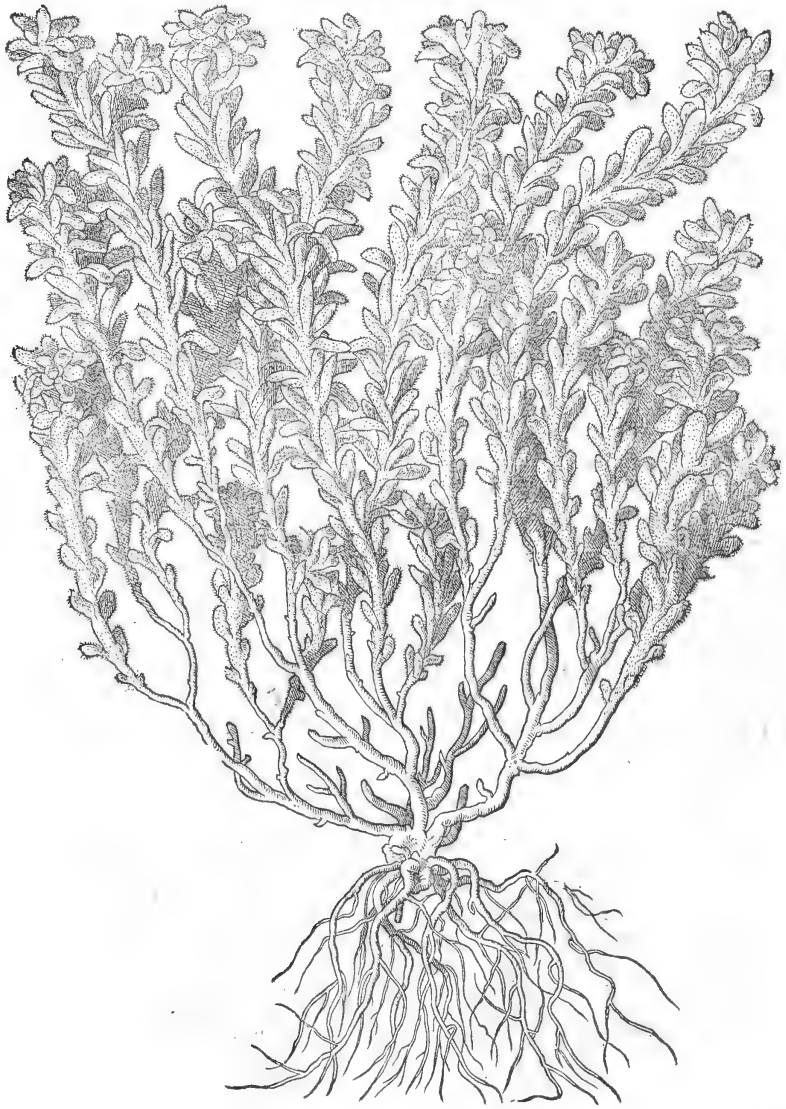

Γναφάλιον.

γναφάλιον. GNAPHALIVM. CAP. CXV.

GNaphalij folijs albis, mollibuśque aliqui pro tomento utuntur. Bibuntur efficaciter folia in uino auſtero ad dyſenteriam.

GNaphalij hiſtoriam adeò paucis perſtrinxit Dioſcorides, ut nobis non modò difficile, ſed etiam impoſſibile uideatur, ut quiſquam coniicere, ac decernere poſſit, quænam planta ſit, quæ uerum Gnaphalium repræſentet: præſertim cùm antiquorum hactenus repererim neminem, qui Gnaphalij faciem longiori hiſtoria expreſſerit. Etenim Plinius eadem, quæ Dioſcorides, breuitate uſus, Gnaphalij notas reddidit lib. XXVI I. *cap.* X. *Fuchſius tamen in ſuis clariſſimis deſtirpium hiſtoria commentarijs herbam quandam pro Gnaphalio oſtendit, quam ideo fortaſſe Gnaphalium exiſtimauit, quòd incana, tomentoſaq; conſpiciatur. Sed mihi planè eam Fuchſius pro Gnaphalio depinxiſſe uidetur, quam Plinius lib.* XXIIII. Gnaphalij conſideratio.

GNAPHALIVM VVLGARE.

cap. XIX.

Impia herba Plinij.

cap. XIX. *Herbam impiam uocari tradit: quæ meritò* IMPIA *Plinij dici posset, quòd eius è ueteribus nemo, quantum equidem legerim, præter ipsum meminerit. De qua is differens loco modò citato, eam ijs notis, & uiribus descripsit. Herba impia uocatur incana, roris marini aspectu, thyrsi modo uestita, atque capitata. Inde alij ramuli assurgunt, sua capitella gerentes. Ob id impiam appellauere, quoniam liberi super parentem excellant. Alij potius ita appellatam, quòd nullum animal eam attingat, existimauere. Hæc inter duos lapides trita fernet, præcipuo aduersus anginas succo, lacte & uino admisto. Mirumq; traditur, nunquam ab eo morbo tentari, qui gustauerint. Itaque & suibus dari, quæq; id medicamentum noluerint haurire, eo morbo interire. Sunt qui & in auium nidis inseri aliquid ex ea putent, atque ita non strangulari pullos auidius deuorantes. hactenus de Impia Plinius. Cæterùm quoniam Gnaphalium ob eius tomentum, illud candidissimum uellus, quod uulgò nos appellamus Bambagia, & alij Cotone, Latini uerò* XYLON, *& Gossipium, mibi in mentem redegit, à ueteribus Græcis nusquam, quod sciam, descriptum. nisi asserere uelimus ἐριοφόραν de qua Theophrastus egit lib.* IIII. *cap.* IX. *esse Xylon. ideo hîc de eius historia, ac uiribus latius differendum duxi, quàm fecerim in lini*

Xyli historia, & uires.

XYLON, SIVE GOSSIPIVM.

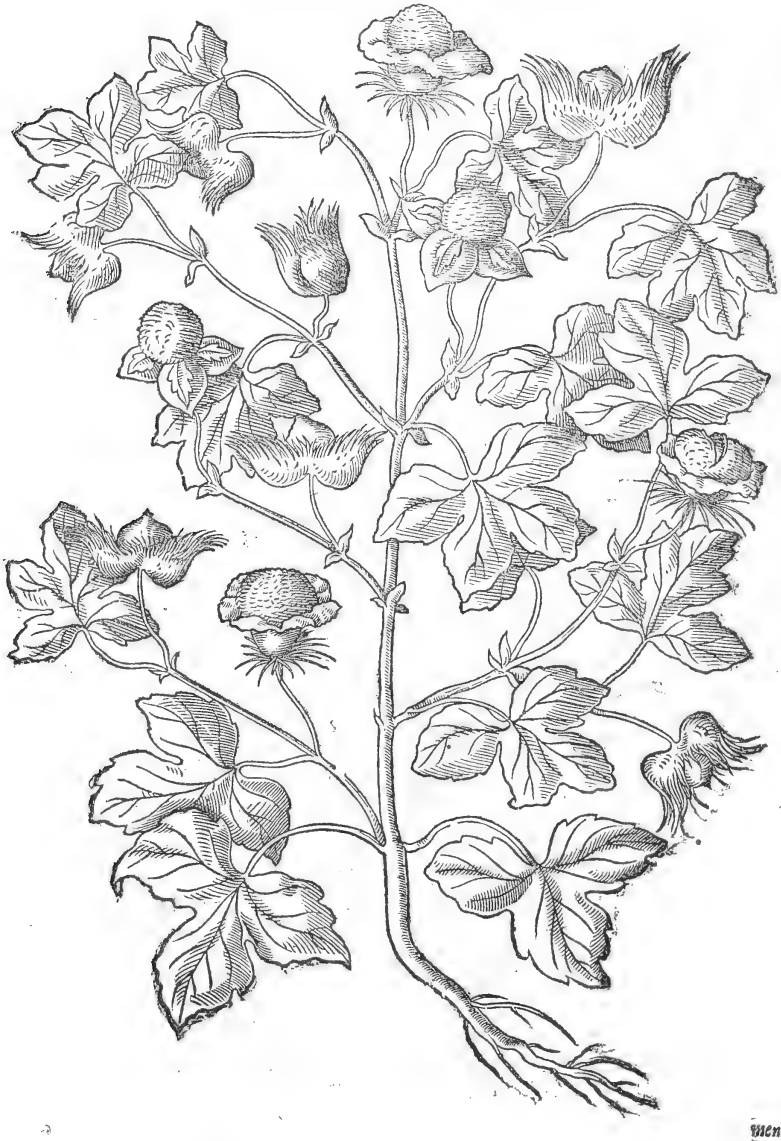

mentione,

mentione, ubi eius quoque memini. De hoc itaque Plinius lib. XIX. cap. I. ſic loquitur. Superior, inquit, pars Aegypti in Arabiam uergens gignit fruticem, quem aliqui Goſſipion uocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruulus eſt, ſimilemq; barbatæ nuci defert fructum: cuius ex interiore bombice lanugo netur. Nec ulla ſunt ei in candore, mollitiáue præferenda. Veſtes inde ſacerdotibus Aegypti gratiſſimæ. hæc Plinius. Hac ætate Xylon ſeritur etiam in Cypro, Creta, & Sicilia inſulis, ubi copioſiſſimum prouenit: quin & in Apulia, alijsq; regionibus naſcitur. Huius lanugo manifeſtè excalfacit, ac ſiccat. quæ ſi comburatur, mirum in modum manantem è uulneribus ſanguinem ſiſtit. Seminis medulla tuſſi, & difficulter ſpirantibus auxiliatur: genitale ſemen procreat, proinde uenerem ſtimulat. Oleum ex ea exprimitur, quo tum lentigines in facie, tum etiam cæteræ cutis maculæ optimè delentur. Sed ut iam Gnaphalio ſuas ex Galeno reddamus uires, eas, ipſe lib. VI. ſimplicium medicamentorum, his uerbis retuli. Gnaphalium ideò ſic nominatum IQ *eſt, quòd folijs eius mollibus ἀντὶ γναφάλων, hoc eſt, pro tomentis utantur. Sunt autem candida, & mediocriter adſtringunt: ac proinde quidam id exhibent, ex auſterorum uinorum quopiam, dyſentericis. Herba Græcis γναφάλιον, Latinis etiam Gnaphalium appellatur.*

Gnaphalij uires ex Gal.

Nomina.

TYPHA.

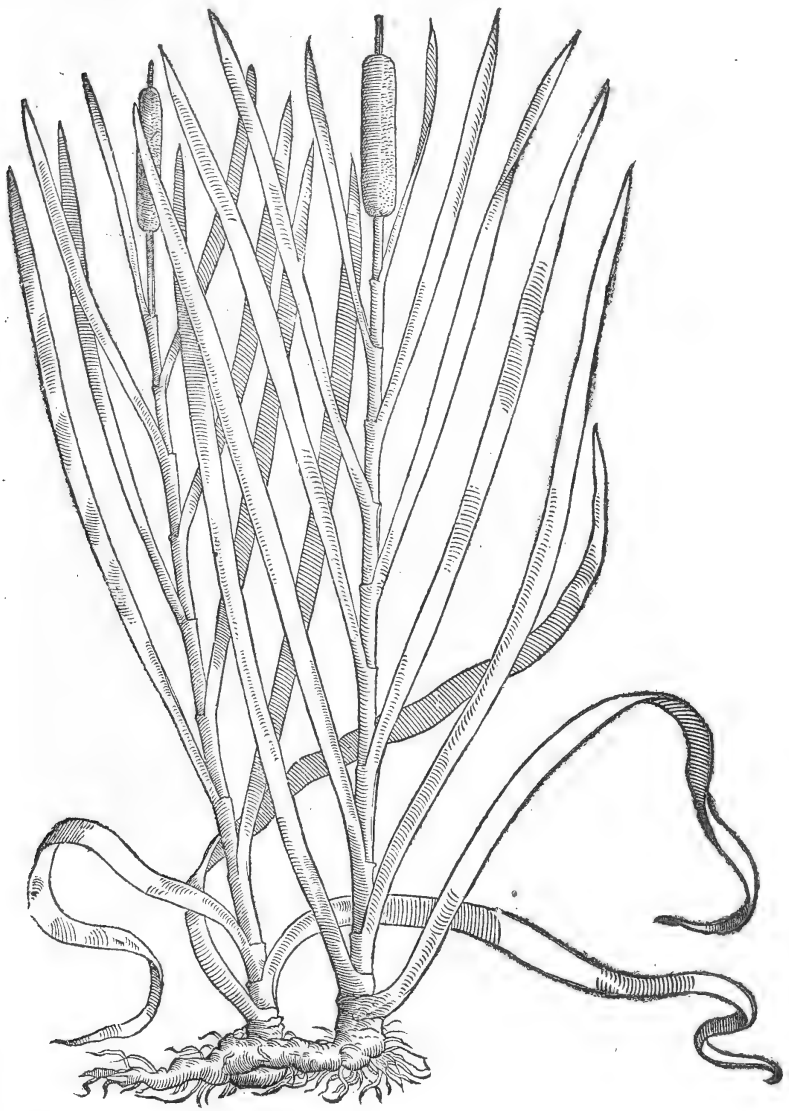

Τύφη.

Τύφη. TYPHA. CAP. CXVI.

TYpha folium edit cyperidi ſimile: caulem album, læuem, æquabilem: florem in cacumine ambientem, denſum, qui in pappos ſoluitur, quod paniculam aliqui nominant. Huius herbæ flos ſuillo adipe eloto exceptus, ambuſtis medetur. Gignitur in paluſtribus, & aquis ſtagnantibus.

Typhæ conſideratio.

TYpha plantá eſt in Italia uulgaris, notiorq́; omnibus, quàm ut eius effigies explicari debeat. Ea in paludibus, ſtagnis, & lacubus frequentiſſima prouenit, ita ut raræ admodum ſint ſtagnantes aquæ, quæ Typha non ſcateant. Claua, quam in læuiſſimo caule gerit, à noſtris Hetruſcis Mazza ſorda uulgò dicitur, quòd eius lanugo, ſi in aures decidat, ſurditatem afferat. Expetuntur clauarum pappi infimæ gentis hominibus plumarum uice ad grabatos farciendos. Foliorum uerò uſus ad conueſtienda uitrea uaſa, & ad muliebres cathedras texendas: quin & ad tegetes parandas. Typhæ pappis, additis betonicæ foliis, & gladioli, ac hippogloſſi radicibus, omnibus in puluerem tenuiſſimum redactis, & aſſatis ouorum luteis exceptis, utuntur quidam feliciter ad enterocelas. Id autem medicamentum exhibent quotidie ieiunis drachmæ pondere triginta dierum ſpatio: coq́; non modò pueros, adoleſcentesq́; ſanari pollicentur, ſed etiam iuuenes iam ætate conſiſtentes: ſi tamen interim præſtanti ligatura, ac emplaſtris glutinantibus ima pubis pars probè muniatur. Typhæ meminiſſe Galenum in ſimplicium medicamentorum cenſu, non inuenio. Eius tamen meminit Theophraſtus libro primo cap. XIII. de plantarum hiſtoria, ubi inter enodes paluſtrium locorum plantas Typham quoque recenſuit. Ei nomen Græcum eſt τύφη: Latinum item Typha: Italicum, Mazza ſorda: Germanicum, Moßkolben, & Narenkolben: Hiſpanicum, Bohordo, & Iunco amacorocado: Gallicum, Mache, & Maſſe.

Nomina.

Κιρκαία. CIRCAEA. CAP. CXVII.

a Meum. ῥίζας ἀπὸ πάχους γ. ἢ δ'. i. radices palmi longitudine tres aut quatuor.

b Deeſt in meo exemplari.

c μάλιστα δὲ ἐν πετρώδεσι. i. maximè in petroſis.

CIrcæa, quam & dircæam aliqui uocant, folijs eſt hortenſis ſolani, agnatis crebris: flore nigro, puſillo, copioſo: ſemine milij, naſcente in quibuſdam ueluti corniculis [a]: dodrantali radice, triplici ferme, aut quadruplici, candida [b], odorata, excalfaciente. Naſcitur in apricis [c], ſaxis, & uento perflatis. Radicis tuſæ pondo quatuor, in ſextarijs tribus uini dulcis per diem, & noctem macerantur, potuq́ue triduo uuluas expurgant. Semen in ſorbitionibus datum lacte mammas nutricum explet.

Circææ conſideratio.

HAud equidem auſim affirmare, an Circæa hodie inueniri poſſit in Italia: quanuis ea antiquis fortaſſe notiſſima fuerit. Siquidem nulla hactenus ſe mihi obtulit planta, neque alijs, quod ſciam, quæ Circæam repræſentaret. Cæterùm credidere nonnulli hanc ſibi Circææ nomen comparaſſe, quòd Circe uenefica in ſuis ea uteretur ueneficijs, uel quòd fortaſſis eius fuerit inuentrix, à Sole patre plantarum omnium genitore edocta. Quod etſi nonnullis ueriſimile putetur; cùm tamen à nemine Circæam his pollere uiribus proditum ſit, aliunde potius id nominis ſibi uendicaſſe exiſtimandum. Meminit Circææ Plinius lib. XXVII. cap. VIII. ubi eam his notis, ac uiribus depinxit. Circæa ſtrichno (hoc eſt, ſolano) ſatiuo ſimilis eſt: flore nigro, puſillo: paruo ſemine, ut milij, naſcente in quibuſdam corniculis: radice ſemipedali, triplici ferme, aut quadruplici, alba, odorata, guſtus calidi. Naſcitur in apricis ſaxis. Diluitur in uino, bibiturq́; ad dolorem uuluæ, & uitia. Macerari oportet in ſextarijs tribus quadrantem radicis tuſæ per noctem, & diem. Trahit eadem potio ſecundas. Semine lac minuit in uino, aut mulſa aqua pota. Hæc Plinius, qui illa omnia ferè ab ipſo Dioſcoride mutuatus eſt. Etſi ab eo in hoc magnò, ut puto, errore diſſentiat, quòd Circæa ſemen in uino, aut mulſa aqua potum lac minuere tradat, cùm potius, teſte Dioſcoride, ipſum eliciat. Qua in re Plinius non modò Dioſcoridi refragatur, ſed ipſi quoque Galeno. qui de Circææ uiribus differens lib. VII. ſimpl. medic. ſic inquit. Circæa herbæ radicem ſcribit Dioſcorides ex uino dulci potam ſecundas expurgare. Eſt enim boni odoris, & excalfactoria. Semen autem eius in ſorbitione exhibitum, ad lactis generationem conducit. Quæ Græcè κιρκαία, Latinè ſimiliter Circæa, & Italice Circea uocatur.

Plinij lapſus.

Circææ uires ex Galeno.

Nomina.

Οἰναν θη. OENANTHE. CAP. CXVIII.

OEnanthe folia habet paſtinacæ: florem candidum: caulem craſſum, palmi altitudine: ſemen atriplicis: radicem magnam, in multa rotunda capitula extuberantem. naſcitur in petris. Huius ſemen, caulis, & folia cum mulſo uino pota, ſecundas eijciunt. Radix è uino urinæ ſtillicidio conuenit.

FILIPENDVLA.

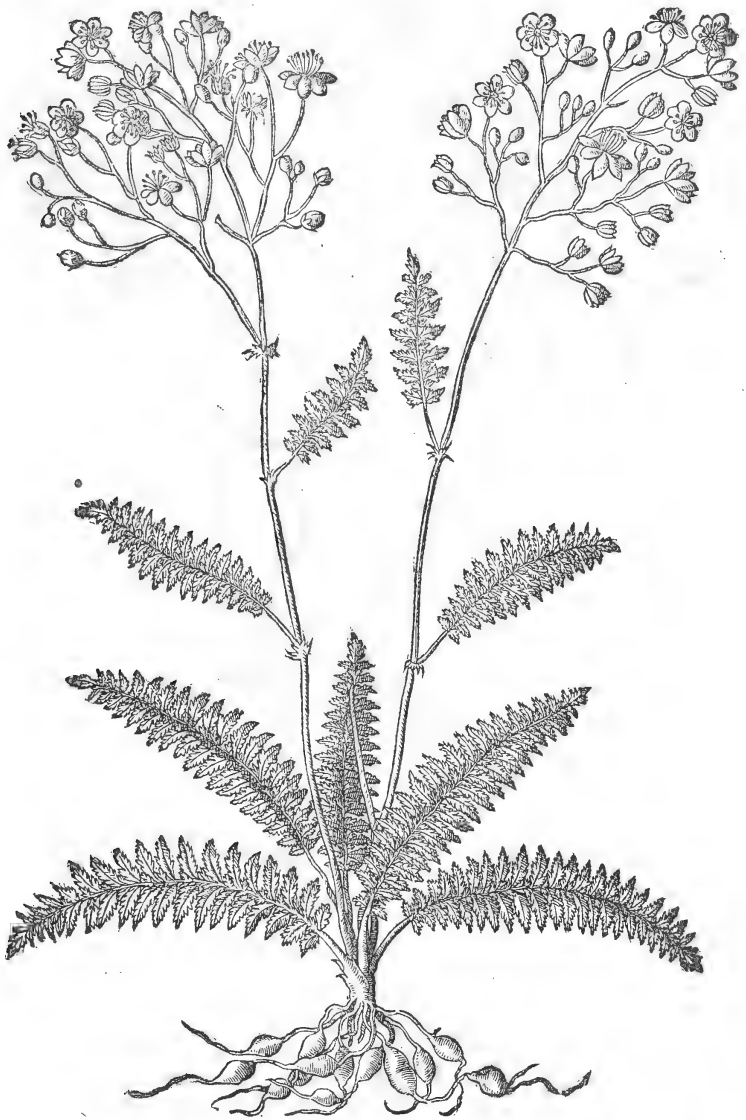

OENANTHE I.

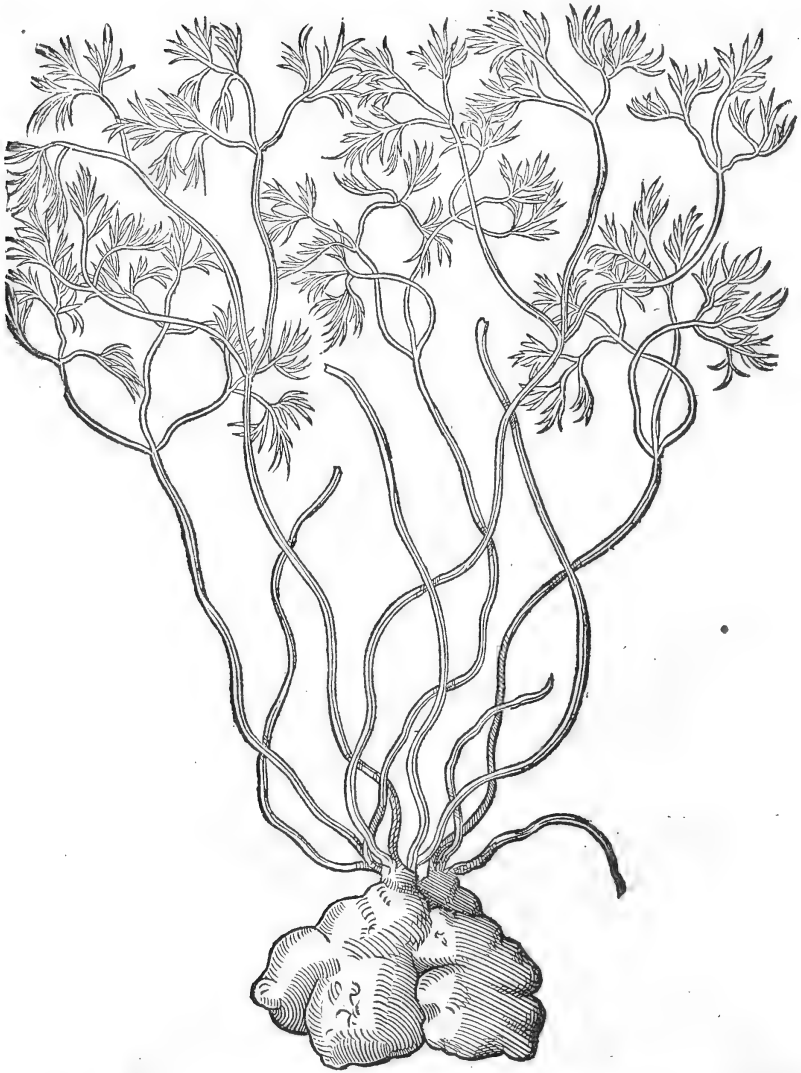

Oenanthes cõsideratio.

OEnanthen, cuius hîc Dioſcorides meminit, Theophraſtus libro VI. cap. VII. de plantarum hiſtoria, & Plinius lib. XXI. cap. XXIIII. putant, Fuchſius, & recentiorum herbariorum plerique eam eſſe herbam, quæ hodie paſſim FILIPENDVLA uocatur. Quorum certè ſententiæ quanuis uirorum magnæ apud me auctoritatis, nunquam potui ſubſcribere. quòd Filipendula hæc magna muſquam, quod inuenerim, radice nitatur, quæ rotundis extuberet capitibus: quòd ſemen non ferat atriplicis: quòd denique non in petris, ſed in pratis, & læto ubique ſolo proueniat. Quibus ſanè rationibus non potui non adduci, ut apud Dioſcoridem aliam omnino à Filipendula Oenanthen ſemper eſſe crediderim. Cæterùm tria Oenanthes genera, quæ poſt Filipendulam hîc expreſſimus, miſit ad me Patauio Iacobus Antonius Cortuſius Patricius Patauinus, uir ut rei plantariæ admodum peritus, ita ingenua liberalitate præditus. Vltimum uerò, quod humi ſerpit, accepi à

OENANTHE II.

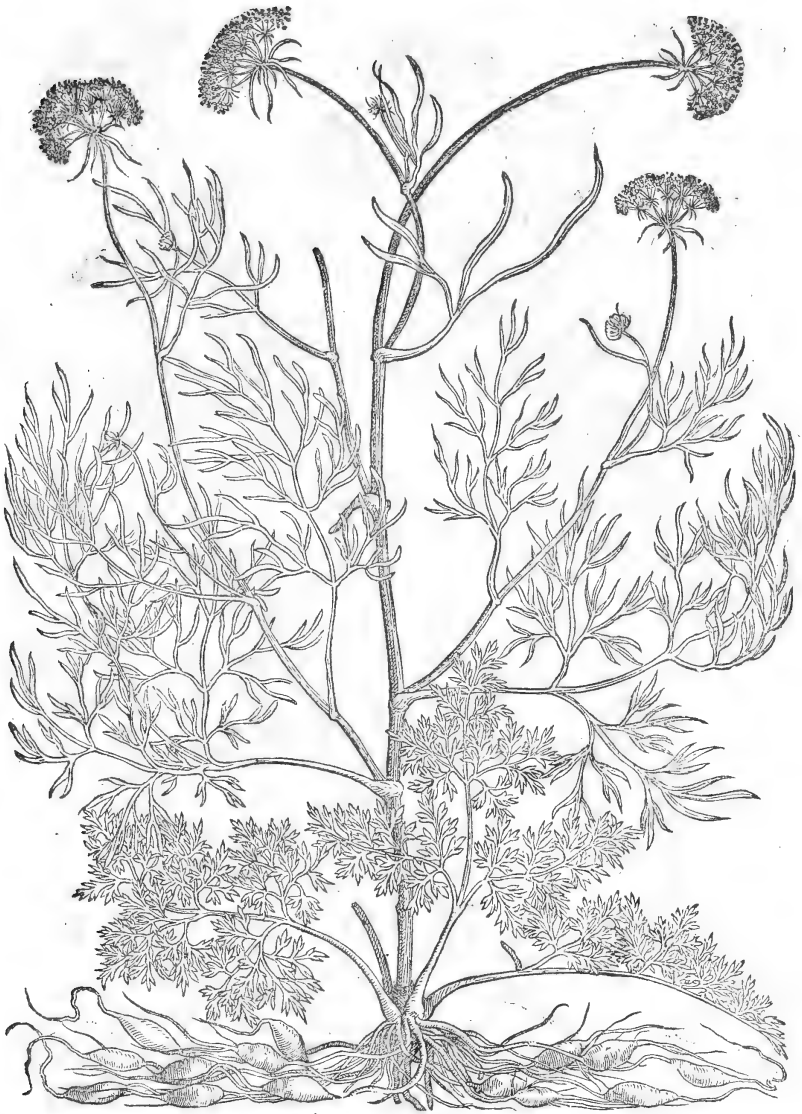

cepi à Clariſſimo Medico Bernardino Teruiſano, qui nunc ſimplicium medicamentorum facultatem, & uniuerſam materiam medicam, magna cum laude, in famoſiſſima Patauina Academia publicè profitetur. Quod autem tuberoſa eſt radice, pluribus ſanè notis genuinam Dioſcoridis Oenanthem referre uidetur. Cætera uerò cum radicibus nituntur Filipendulæ ſimilibus. quinetiam umbellis non paruam cum ea habere cognationem oſtendunt. Nec interim alicui mirum eſſe debet, quòd cunctas has ſpecies ſub Oenanthes nomine appingi curauimus. Siquidem id temere à nobis factum non eſt. Nam tametſi legitimi Oenanthes ſpecies non ſint, cùm hactenus fuerit nemo, qui has plantas proprio appellauerit nomine; non præter rationem eſſe exiſtimani, ſi ſub Oenanthes nomenclatione, nunc primum prodirent in lucem, ad rei plantariæ ſtudioſorum commodum. Oenanthes uires, quas deſcripſerit Galenus in ſimplicium cenſu, non licuit mihi reperire. Cæte-

OENANTHE III.

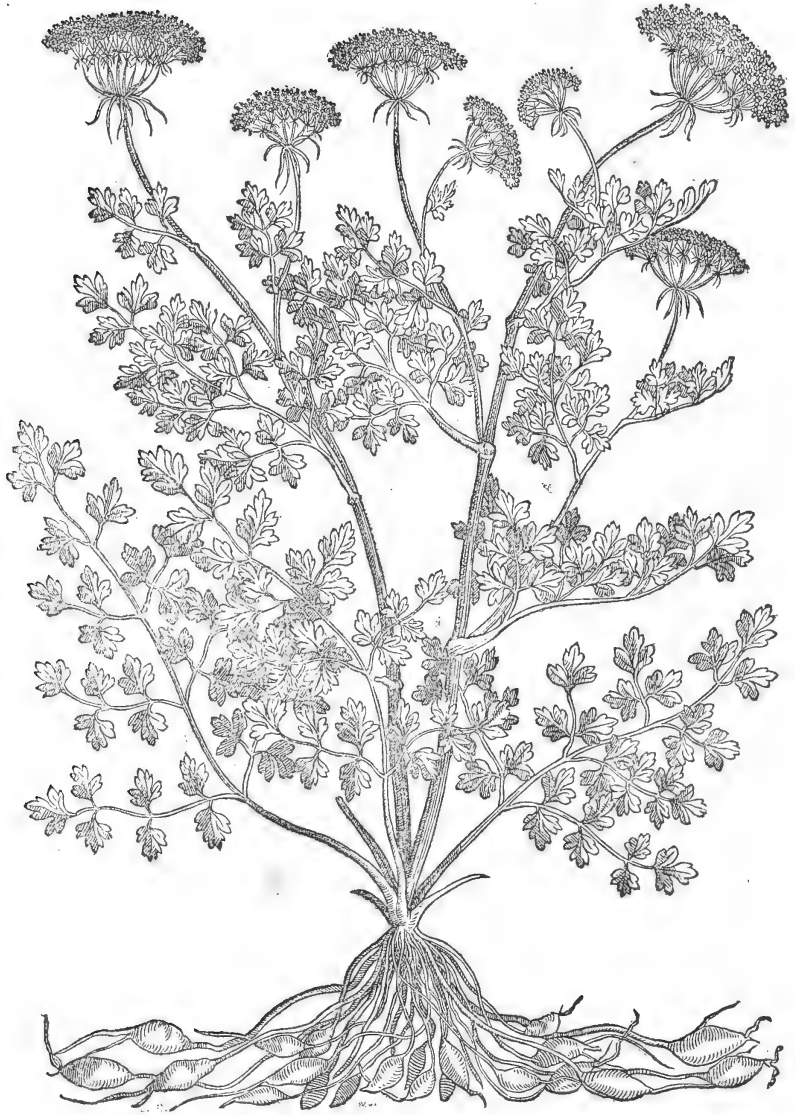

Filipendulæ uires.

rùm Filipendulam non uulgaribus pollere uiribus teſtantur recentiores. Ea enim urinæ remoratui, eiuſq; ſtillicidio auxiliatur: item renum tum calculis, tum doloribus. Eadem ſtomachi inflationes diſcutit. Medetur ſuſpirioſis, & anhelantibus, omnibusq; in uniuerſum morbis, quos cauſa frigida excitauerit. Prodeſt comitialibus inſperſo cibis radicum puluere.

Nomina.

Planta, quæ Græcis οἰνάνθη, Latinis etiam Oenanthe appellatur: Italis, Enanthe.

OENANTHE

OENANTHE IIII.

Κόνυζα. CONYZA. CAP. CXIX.

COnyzæ duo genera. quæ parua uocatur, odore præſtantior eſt: maior uerò frutice altior, & folijs latioribus, graui odore. Vtriuſque folia oliuæ ſimilia, hirſuta, pinguia. in maiore caulis binûm cubitorum altitudine attollitur, in minore pedem æquat. flos fragilis, lutei coloris [a], qui in pappum abit. radices ſuperuacuæ. Suffitu, ſubſtratuque frutex totus ſerpentes fugat, culices abigit, & pulices necat. Folia conuenienter illinuntur ſerpentium plagis, & tuberculis, ac uulneribus. Flores, & folia cum uino ad menſes, partuſque eijciendos bibuntur: item contra urinæ ſtillicidia, arquatum morbum, & tormina: comitiales pota ex aceto adiuuant. Decoctum in deſeſſionibus medetur uuluæ malis. Impoſitus ſuccus abortum facit. Herba ex oleo efficaciter horroribus oblinitur. Capitis do-

a Meũ addit. ὑποπικρὸν. i. ſubamarus.

CONYZA MAIOR.

Iores tenuis illita ſanat. Eſt & tertium conyzæ genus, caule craſſiore, ac molliore: folijs mediæ inter maiorem, & minorem amplitudinis: minimè pinguis, multò tamen grauioris odoris, & iniucundioris, ſed inefficacior. Prouenit locis humentibus. 10

Conyzæ conſideratio.

Conyzæ omne genus non in Hetruria ſolùm, ſed alibi quoque paſſim ferè prouenit, nullis prorſus reclamantibus notis, quæ earum ſingulis à Dioſcoride tribuuntur. Conyza maior uulgò Pulicaria dicitur, quia ſubſtrata (ut Dioſcorides inquit) pulices necat. Qua fortaſſe ratione adductus Theodorus in Theophraſto Conyzam Pulicariam interpretatur. Meminit autem Conyzæ Theophraſtus lib. VI. cap. II. de plantarum hiſtoria, ubi de eius generibus diſſerit his uerbis. Conyza maſcula, & fœmina conſtat. Diſtant quemadmodum cætera, quæ ſic diſcerni deſiderant. Fœmina enim tenuiori ueſtitur folio, & compreſſior eſt, atque in totum minor. Mas amplior, craſſioriq; caule, atque ramoſior, & folium

CONYZA MINOR.

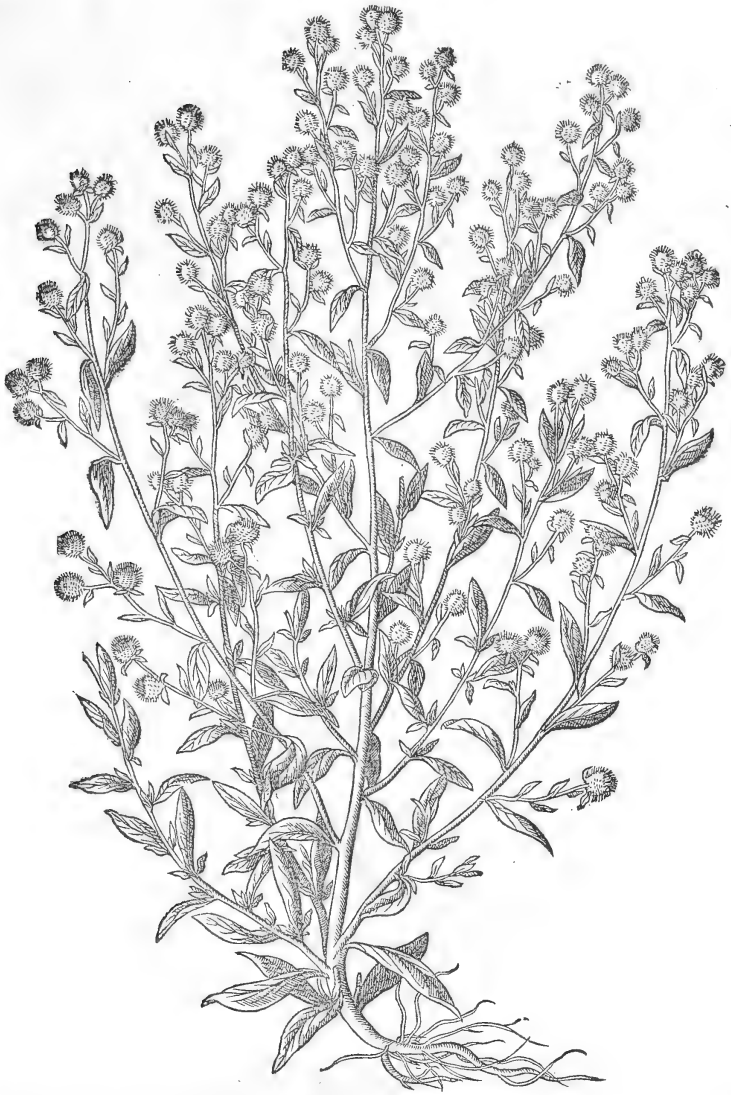

lium amplius, pinguiusq́; habens, necnon & flore ſplendidior eſt. Ambo fructifera ſunt, in totum ſerotina germine, floreq́; conſtant: quippe cùm circa arcturum, & poſt arcturum incipiant. Mari grauior odor: fœminæ acrior, ideoq́; contra beſtiarum morſus commodior eſt. hæc Theophraſtus de duplici tantùm Conyzæ genere. Cæterùm tertia eius ſpecies, cuius à Dioſcoride fit mentio, inter marem, & fœminam media eſt. Naſcitur hæc in Ananiæ uallis agro, & in Goritienſi comitatu copioſiſſima, quinetiam in Boemia, Germaniaq́; humentibus præſertim locis, & ſecus uias ubi ex agrorum marginibus aqueus humor ſtillicidio quodam in proximos defluit canales. Hæc autem peculiariter dyſentericos iuuat, ſi ſiccæ farinæ drachmæ pondere quotidie ſumatur ex uino rubro auſtero. Conyzæ uires poſteritatis memoriæ prodidit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Conyza & maior, & minor adſimilis ſunt tum temperaturæ, tum facultatis: guſtui amaræ, & acres apparent. Excalfaciuntq́; admodum luculenter, ſiue quis folia læuigata cum teneris ramulis (eſt enim fruticoſa planta) parti cuipiam illinat, ſiue ubi in oleo coxerit, eo utatur. Siquidem concuſſiones, Conyzæ uires ex Gal.

CONYZA MEDIA.

ſine rigores per circuitum redeuntes, tale ſanare oleum uidetur. Flores quoque eorum adſimilis ſunt facultatis. Itaque quidam, & ipſos cum folijs tritos in uino bibendos exhibent ad menſes fortiter ducendos, ciendumq; fœtum. Eſt & tertium Conyzæ genus, in locis humidioribus proueniens, utrisq; illis tum graueolentius, tum imbecillius. Sed primæ memoratæ tertij ſunt ordinis in excalfaciendo, & exiccando. Κόνυζα ſic Græcè, ut etiam Conyza Latinè dicitur: Italicè, Conyza, & Pulicaria: Germanicè, Geele muntz, & Durruurtz: Hiſpanicè, Attadegua. 10

Nomina.

Ἡμεροκαλλὶς.

Ἡμεροκαλλὶς. HEMEROCALLIS. CAP. CXX.

HEmerocallis folium, & caulem habet lilij, herbacei coloris ut porrum: flores in caule per ſingulos exortus, terni aut quaterni erumpunt, lilij diuiſura, quoties dehiſcere cœperunt, colore perquàm pallido: radix magna eſt, atque bulboſa. Quæ pota, aut cum melle, & lana in peſſo appoſita, aquam educit, & ſanguinem. Folia trita mammarum inflammationes à partu contractas, oculorumque collectiones mitigant. Radix, & folia igni ambuſtis utiliſſimè illinuntur.

Hemerocallis conſid.

HEmerocallis nuſquam non prouenit in Italia. quandoquidem circa meſſem in aruis inter ſegetes, in pratis, in montibus, & in uallibus aureo colore emicat. Vulgus Lilium ſylueſtre nominat. Radice nititur bulboſa, hortenſi lilio perſimili, ſed colore diuerſa. Flores, cùm ſuo tempore debiſcunt, colore perquàm pallido (ut Dioſcorides ait) conſpiciuntur, adeò ut fulgentis aurimodo rutilent. Hemerocallis genus & illud eſſe non diffiteor, quod ego inuenj in montibus Iapidiæ. id nanque facie alterum æmulatur, ſed radicem habet, quæ pluribus & paruis coagmentatur bulbis: quinetiam

HEMEROCALLIS.

flores

HEMEROCALLIS ALTERA.

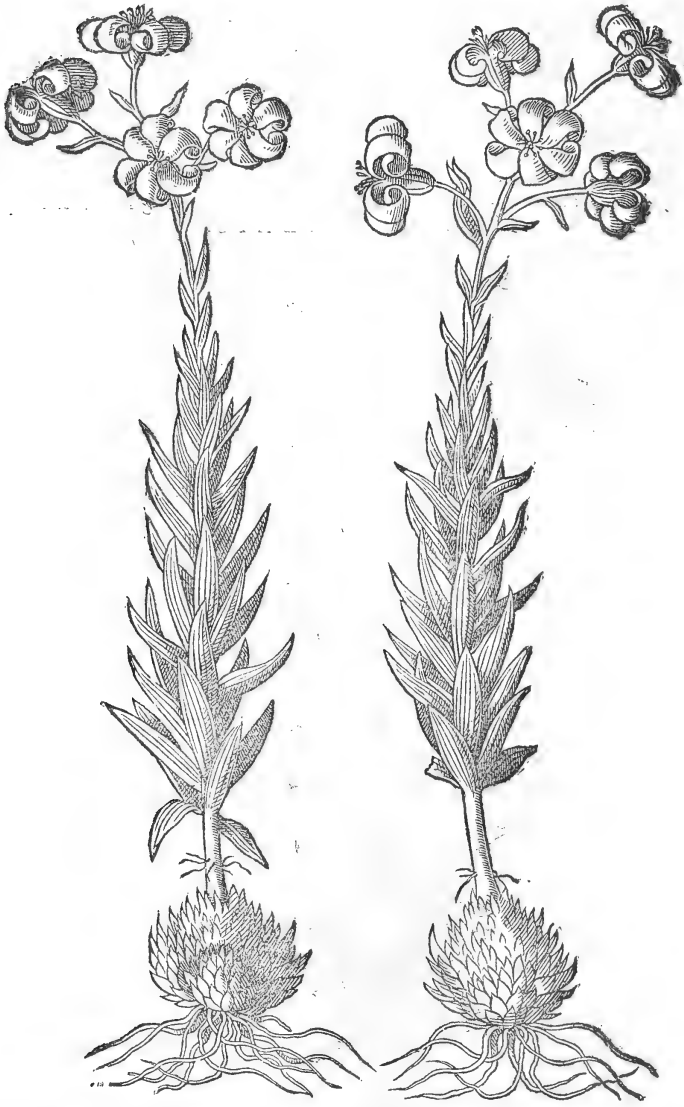

Quorundam error.

flores profert aliam sortitos diuisuram, ut eius effigies, quam hîc adiecimus, apertè demonstrat. Hinc itaque eorum error, ut arbitror, euidentissimè deprehenditur, qui Lilium conuallium uulgò dictum Hemerocallim esse existimant. Nanque illud folijs constat ferè plantaginis, tenuioribus tamen, minusque striatis. cauliculis iunceis, triangulis, tenuibus, ac mollibus: in quibus cacumen uersus plures prodeunt flores albicantes balaustij, aut arbuti effigie, odore perquàm iucundo è quibus baccæ Iunio, & Iulio mense prodeunt rubræ. Radices demittit laxas, longas, fibris, capillamentisque refertas, nullis adiacentibus bulbis. Hemerocallis uerò, Dioscoride teste, folia, & caulem profert lilio similia: flores colore admodum pallido: radicem magnam, bulbosamque. Quæ sanè notæ, si diligenter conferantur, manifestissimè indicabunt, eos hallucinari, qui Lilium conuallium Hemerocallim esse contendunt. LILII *conuallij magnus apud Germanos in medicamentis est usus (abundat enim eo maximè Germania) ad uarios corporis morbos. Aiunt eo roborari cor, cerebrum, & omnes principes facultates. Idcirco resolutis, comitialibus, conuulsis, uertiginosis, animi deliquio correptis, & cordis pul-*

Lilij conuallij mētio, & uires.

satione

LILIVM CONVALLIVM.

ſatione concuſsis, ipſum exhibent. Quin & ictis, ſeu commorſis à uenenoſis animalibus præbent. Item ægrè parturientibus, oculorumq́; inflammationibus maximo eſſe auxilio prædicant. Conficiunt autem ex floribus per æſtatem ſiccatis uinum uindemiarum tempore; ipſos calcatis uuis admiſcentes, quo poſtea utuntur ad prædicta. Sunt & qui recentes flores uetere uino macerent, & in uitreo uaſe diu inſolent, admiſtis lauendulæ uocatæ, & roris marini floribus, additisq́; odoramentis nonnullis: deinde ex iys ſtillatitiam aquam in calentis aquæ balneo uitreis organis eliciunt, eamq́; aureis, argenteisq́; uaſculis reponunt. Hanc aquam auream appellant: qua utuntur ad omnes prædictos corporis affectus. Quinimò eam iamiam animam expirantis ori inſerunt, rati ex eius aſſumptione homines morientes in uita retineri poſſe per pluſculum temporis ſpatium. Sed quàm uana iſti ferantur opinione, mihi quidem ſæpenumero experimento deprehenſum eſt. Quod etſi iys quoque irritum comperiatur; ea tamen eſt huiuſce aquæ apud omnes authoritas, ut plerique ab eius exhibitione abſtinere nequeant, etiam in morbis calidiſsimis. Cæterùm non ſine errore Fuchſius, uir alioqui doctiſsimus, putat Lilium conuallium eſſe Ephemerum, de quo Dioſcorides agit libro ſequenti. Sed quàm is aperte decipiatur, nos ſuo loco dicemus. Hemerocallis meminit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Hemerocalles radicem habet lilij radici ſimilem,

Hemerocallis uires ex Gal.

ci similem, non figura tantum, sed & uiribus. Prodest non secus atque illa, igni ambustis: quippe quæ leuiter digerentem facultatem habeat, & cum hoc repulsorium quiddam. Quæ Græcis ἡμεροκαλλὶς, Latinis quoque Hemerocallis, & Lilium syluestre uocatur: Italis, Hemerocalle, & Giglio saluatico: Germanis, Heydnisch lilien: Hispanis, Lirio amarilho: Gallis, Lis iaulne.

Λευκόϊον. LEVCOIVM, SIVE ALBA VIOLA. CAP. CXXI.

LEucoion uulgaris est notitiæ. sed in floribus differentia quædam: nanque aut cœrulei, aut albi, aut purpurei, aut lutei inueniuntur. Luteum uerò præcipui in medicina usus. Huius aridi flores feruefacti in desessionibus, ualent contra uuluæ inflammationes, & menstrua expellunt: sanant oris ulcera, cum melle: cum cerato, rimas sedis. Semen duûm drachmarum pondere ex uino potum, aut cum melle inditum, menses, secundas, & partus extrahit. Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos iuuant.[a]

[a] Catecuzeni. λευκόϊον θαλάσσιον οἱ δὲ ἴον θαλάσσιον. ῥωμαῖοι βίολα μαρίνα. δυνάμιν ἔχει καὶ αὐτὸ τὴν αὐτὴν τῷ πρὸ αὐτῷ λευκοΐῳ. i. Leucoiũ marinũ, alij uiolã marinam. Romanis uiola marina. uim habet eandem etiam ipsum cum priore leucoio.

LEVCOIVM ALBVM, ET PVRPVREVM.

Leucoion

Leucoion etſi Latinis album tantùm uiolam ipſo nomine ſignificat; tamen à rei herbariæ authoribus & pro cæteris uiolarum generibus, luteo ſcilicet, purpureo, cæruleoq; colore diſtinctis, ſæpe uſurpari ſolet. Id hodie officinis, atque etiam medicis iijs, qui Arabum factionem ſequuntur, horum uoce Cheiri nuncupatur. Leucoium omne ferè genus in Italia in hortis, ac uiridariijs, in ædium feneſtris, parietibusq; frequentiſſimum uiſitur: ubiillud in figulinis, ac ligneis uaſis mulieres ſtudioſè colunt, ac fouent. Nanque eius flores cùm coloris uarietate, tum odoris ſuauitate tantam cum oculis, & naribus ineunt gratiam, ut in coronamenta frequentiſſimè addantur. Porrò non temerè omne ferè genus Leucoij in Italia naſci modò diximus, quandoquidem cæruleum inibi, quod ſciam, non prouenit. Quamobrem Marcello Dioſcoridis interpreti ſubſcribendum puto, qui Leucoium cæruleum hoc loco accreuiſſe ſuſpicatur, uetuſtiſſimi Latini Dioſcoridis Longobardis literis ſcripti teſtimonio nixus, in quo nullum planè de cæruleo Leucoij colore uerbum legebatur. Suſpicionem hanc augent, itaq; eſſe comprobant Oribaſius, & Serapio, quos item id uerbum hoc loco non habere comperio in ſimplicium cenſu, cùm alioquin reliqua Dioſcoridis referant. Proſiliunt omnia genera cubitali altitudine ramoſa, caule braſſicæ exiliore, ſed foliorum facie uariant. Siquidem tametſi omnibus folia ſint oblonga, id tamen, quòd luteis exit

Leucoij conſideratio.

Dioſcoridis locus ſuſpectus.

LEVCOIVM AVREVM.

floribus, folijs eſt longioribus, numeroſioribus, uiridioribus, & magis in acutum deſinentibus: cætera uerò nempè album & purpureum, folia gerunt breuiora latiora, & non, ut in luteo mucronata; quinetiam ſupernè infernèq; caneſcentia. Cæterùm ex Leucoio, ſiue ex albis uiolæ floribus, utpote qui cæteros odore præcellunt, Perſæ odoratum illud unguentum parant: quod Iaſminum appellant, ut primo libro in ipſius Iaſmini unguenti mentione oſtendimus, ubi, eorum ſententiam refutauimus, qui è floribus Gelſimini uulgò uocati id fieri contendunt. Leucoij uires tradidit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Leucoij frutex uniuerſus extergentem facultatem poſſidet, ac tenuium partium eſt: plus tamen flores, & inter hos qui ſunt ſicciores, magis etiam quàm uirides, adeò ut & oculorum cicatrices craſſas extenuent. Tum menſes quoque decoctum eorum mouet, & ſecundas, fœtumq; emortuum elicit: & ſi bibatur, fœtum uiuum perimens, & abigens eſt medicamentum: eſt enim id, ut ſi quod aliud, amarum. Quòd ſi quis uirium eius uehementiam multa aqua admiſta retundat, ac mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonem bonum medicamentum. Sic decoctum eius ſi non merum fuerit, uteri phlegmonas identidem perfuſum ſanat, potiſſimùm quæ diutino tempore ad ſcirrhi modum induruere. Sic cum cerato ulcera ægrè ad cicatricem peruenientia curat. Sunt uerò etiam, qui cum melle ad oris ulcera adhibeant. Semen cùm eiuſdem ſit facultatis, aptiſſimum eſt duarum drachmarum menſura potum: tum menſibus ciendis appoſitum cum melle, conuenire creditur, fœtumq; uiuentem interficere, ac mortuum eijcere. Radices ſimilis quoque facultatis, niſi quatenus craſſioris ſunt eſſentiæ, & magis terrenæ, cum aceto lienis induratos ſanant. Nonnulli uerò & phlegmonas in articulis induratas ijs curant. Id Λευκόϊον Græcis dicitur, quod Latinis Viola alba (quanquam eo nomine Græci & luteam, & purpuream uiolam comprehendunt:) Mauritanis, Keiri, Cheiri, ſiue Alcheiri: Italis Viola bianca: Germanis, Gelb uiolen, & Vuyß ueil: Hiſpanis, Violetas amarillas, & Violetas blanquas: Gallis, Violettes, & Giroflees.

Leucoij uires ex Gal.

Nomina.

Κραταιόγονον. CRATAEOGONVM. CAP. CXXII.

CRratæogonum, ſiue, ut alijs placet, cratœonon, folijs melampyro ſimile eſt, multis calamis ex una radice emicantibus, multorumque geniculorum: ſemine milij. Naſcitur in opacis, & frutetoſis parte plurima: ſummopere acre. Traditum eſt à quibuſdam, hoc ſi bibat ieiuno ore, ter die poſt menſes purgatos, tribus obolis, in cyatis aquæ duobus mulier, ante conceptum quadraginta diebus; & uir modo conſimili, totidem diebus ante coitum hauriat, uirilis ſexus partum futurum.

Cratæogoni conſid.

QVanuis putent nonnulli Cratæogonum eſſe quandam Perſicariæ uocatæ ſpeciem; ego tamen eorum ſententiæ non auſim ſubſcribere, quòd Perſicariæ nullis ferè notis Cratæogonum æmulari mihi uideatur. Neque uerò aliam herbam, quæ Cratæogoni effigiem repræſentaret, hactenus reperi, aut repertam uidi in Italia; ubi tamen ipſum naſci non negauerim. Sed certè id inuentu difficile ſuſpicor, quoniam eius deſcriptio, quemadmodum & ſequentis, ab omnibus, qui extant, rei herbariæ authoribus obſcura ſatis, & confuſa traditur. Κραταιόγονον, ſic Græcè, ut Cratæogonum item Latinè uocatur: Crateogono, Italicè.

Nomina.

Φύλλον. PHYLLON. CAP. CXXIII.

PHyllum, quod elæophyllon uocatur, in ſaxoſis naſcitur. duûm generum eſt. Quod autem thelygonum appellant, prouenit muſci modo, folio oleæ, ſed colore magis herbaceo: caule tenui, breui: radice exili. florem album profert: ſemen papaueris, maiuſculum. Sed arrhenogonum cætera huic ſimile, ſolo fructu diſtat: habet enim racemoſum quiddam defloren tibus oleis non diſſimile. Arrhenogonon potu, maſculi ſexus facere partus, ut thelygonon fœminei, proditur. Horum Crateuas author eſt. Sed huiuſmodi hiſtoriátenus mihi produxiſſe uiſum eſt.

Phylli conſideratio.

LEgitimum Phyllum nondum hac ætate, quod ſciam, in Italia compertum eſt: quanquam uidetur Ruellius exiſtimaſſe, Perſicariam, quam maiorem cognominant, eſſe Phyllon. Qua in re is, meo quidem iudicio, apertè fallitur: ſiquidem Perſicaria illa humentibus, ac uliginoſis locis prouenit; Phyllum uerò in ſaxoſis naſcitur, ut Dioſcorides teſtatur. Qui tamen, ſi eius uerba accuratè expenduntur, nullam huius herbæ cognitionem habuiſſe deprehenditur, niſi eam, quam ex Crateuæ herbarij hiſtoria habere potuit, unde fortè ea omnia ſumpſit. Quo fit, ut mirari non liceat, ſi nobis quoque Phyllum cognitu ſit difficile. De quo nihil à Galeno, & Paulo proditum inuenio: id quod haud dubiam fidem facere poteſt, non ſecus illis, ac nobis Phyllum fuiſſe incognitum. Cæterùm non deſunt qui uelint Phyllum à Linozoſti, hoc eſt, Mercuriali non differre, quòd pluribus tum notis, tum facultatibus ſibi inuicem reſpondeant. Verùm quòd cum ijs non poſſim liberè conſentire, hæc me maximè animo ſuſpenſum detinent, quoniam Mercurialis folia habet ocimi, belxinæ cognata, non autem oliuæ; florem herbaceum, non album. quòd præterea Mercurialis naſcatur paſſim in hortis, & uineis, non in ſaxoſis tantùm. quòd de his denique ſeorſum diuerſiſq; capitibus ſcripſerint Dioſcorides, & Plinius, utpote de rebus inter ſe differentibus. Equidem hoc anno plantam mueni inter ſaxa in Sáluatino monte non longè à Goritia, folio mercuriali craſſiore, breuiore, aliquantùm in ambitu ſerrato: ſemine iam deflorentis oliuæ ſimili. Quibus utique notis ea mihi uiſa eſt ſatis Arrhenogono ſuffragari. Sed an uerum fuerit Arrhenogonum pro certo affirmare non auſim. quo factum eſt, ut hîc eius imaginem pingendam neglexerim. Phylli meminit Theophraſtus lib. IX. cap. XIX. de plantarum hiſtoria, ubi ita ſcriptum reliquit. Quædam ad procreandum marem, aut fœminam ualere traduntur. Quamobrem Phyllon tum arrhenogonon, hoc eſt, marificum, tum thelygonon, id eſt, fœminificum uocant. Ambo inter ſe ſimilia ſunt, &

Opinio quorúdam.

Phylli mentio ex Theophr.

ocimi

ocimi ſpeciem referunt. Fructus thelygoni modo muſci oleaginei, uerùm pallidior: arrhenogoni uerò ſicut oliua, cùm primùm ex muſcoſo flore emergit: geminus modo teſticuli hominis. hæc Theophraſtus. Ex cuius nimirum uerbis colligi poteſt, Dioſcoridis codicem hoc in loco deprauatum eſſe. quandoquidem Theophraſto theligonum non naſcitur muſci modo, neque folium habet oleæ uiridius, ut in Dioſcoride ſcriptum legitur: ſed fructum quidem fert in modum muſci oleæ, pallidiorem tamen. Quæ certè theligoni notarum diuerſitas facit, ut planè ſuſpicer in Dioſcoridis potius, quàm in Theophraſti uerbis mendum aliquod ſubeſſe. Atque adeò ſit, ut quaſi iam non dubitem aſſerere eam plantam, quam ego reperi (ut antè dixi) in Saluatino monte, uerum Arrhenogonum eſſe: non ſolùm quòd deſcriptioni pulchrè reſpondeat; ſed etiam quòd in notis ferè non diſſentiant auctores illi grauiſſimi. Herba, quæ Græcis φύλλον, Latinis & Phyllum, & Folium appellatur: Italis, Phillo, & Folio. Nomina.

TESTICVLI SPECIES I.

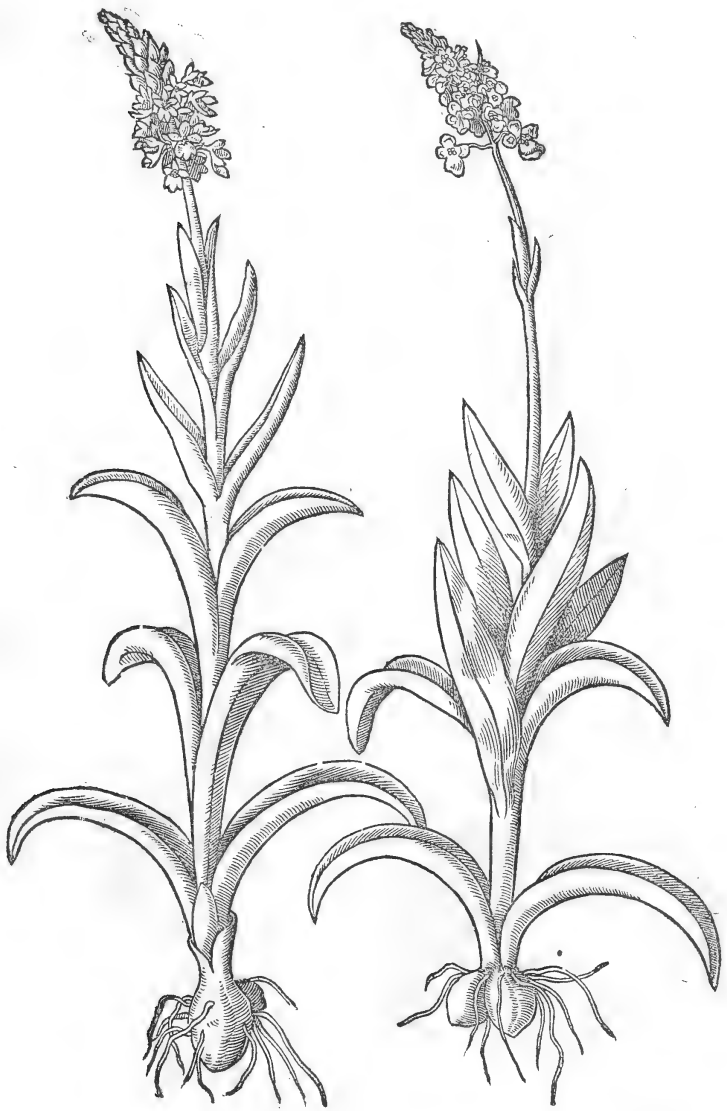

Ορχις. TESTICVLVS. CAP. CXXIIII.

TEſticulus, quem Græci cynoſorchin uocant, folijs circa caulem, & ima eius parte intera ſtratis, oleæ molli ſimilibus, longioribus, anguſtioribus, læuibus: caule dodrantali: floribus purpureis: radice bulboſa, oblonga, oliuæ modo anguſta, duplici ordine: ſuperiore, quæ plenior eſt: inferiore, quæ mollior, ac rugoſior. Eduntur radices coctæ, ut bulbi. Ex quibus ſi maiorem edant uiri, mares generari dicuntur: ſi minorem fœminæ, alterum ſexum. Addunt, in Theſſalia mollem mulieres in lacte caprino bibere, ad ſtimulandos coitus: aridam uerò ad inhibendos. & alterum alterius potu reſolui. Naſcitur in petroſis, & ſabuletis. 10

TESTICVLI SPECIES II.

Ορχις

Ὄρχις ἕτερος. TESTICVLVS ALTER. CAP. CXXV.

TEſticulus alter [a] alio nomine ſerapias, Andrea authore uocatur: quoniam radix ad multa utilis ſit. Folijs eſt porri, latioribus, oblongis, pinguibus, ex alarum ſinu inflexis: caule palmeo: floribus penè purpureis: radice teſticulis ſimili. Quæ illita tumores diſcutit, ulcera purgat, & ſerpere eadem non patitur: abolet fiſtulas, & illitu inflammationes lenit. Aridæ radices nomas inhibent: ſanantque putredines, & oris ulcera cacoethe: aluum ſiſtunt è uino potæ. De hac, eadem quæ de teſticulo canis, produntur.

a ὃν καὶ σεραπιάδα καλέσιν ἔνιοι ὡς καὶ Ἀνδρέας. i. quē & Serapidem uocant alij, uelut etiã Andreas. ita habet meũ.

TESTICVLI SPECIES III.

TESTICVLVS IIII.

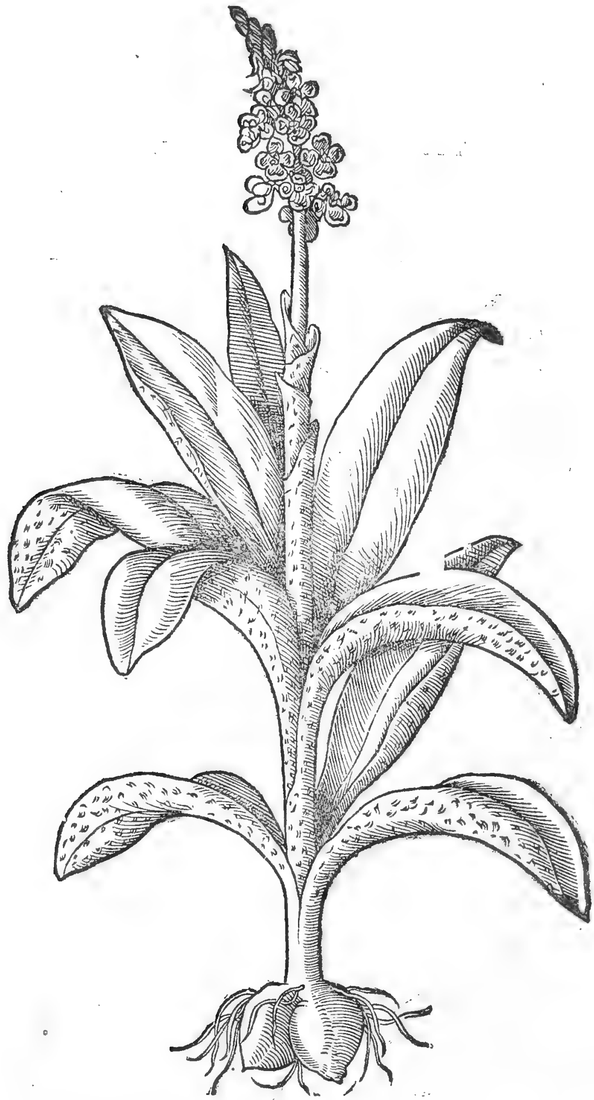

Σατύριον. SATYRIVM. CAP. CXXVI.

† Orib. addit. ὡς τὸ πολὺ. i. ut plurimum.
a Pro ista periodo meum tãtum habet. καὶ συνουσίαν φασὶ παροξύνειν. i. & coitum dicunt incitare.

SAtyrium aliqui trifolium uocant, quoniam tria† fert folia, ad terram infracta, rumici, aut lilio similia, minora tamen, ac rubra: caulem cubitalem, nudum: florem lilij effigie, candidum: radicem bulbosam, mâli magnitudine, fuluam, intus ut ouum candidam, gustanti dulcem, & ori non ingratam. Quam in uino nigro austero bibere conuenit, contra opisthotonum [a]. Vtendum ea dum concumbendi incessit cupiditas: siquidem ea proniores ad uenerem fieri affirmant.

Σατύριον

TESTICVLVS V.

Σατύριον ἐρυθρόνιον. SATYRIVM ERYTHRONIVM. CAP. CXXVII.

EST & alterum Satyrium erythronium, ſiue erythraicon, id eſt rubrum, ſemine lini, maiore [a], duro, leui, ſplendente. quod fertur non ſecus atque ſcincus, libidinem excitare. Cortice radicis gracili [b], rufo. intus autem album includitur, ſapore dulci, non ingrato ori. In montoſis, & apricis enaſcitur. Venerem, ut produnt, ſi omnino manu teneatur radix ſtimulat: coque magis, ſi bibatur in uino.

a ῥωμαλέον. i. robuſto. ita Cæcuz.

b Orib. legit. πυκνὸν. i. dēſo.

Satyrij, & Testiculi consid. Multorũ error.

ERrant, mea quidem sententia, omnes ferè huius ætatis medici, ac sepłasiarij: quippe quòd Canis testiculis legitimi Satyrij uice passim in medicamentis utantur. Nam hæ plantæ (si Dioscoridi credimus) notis, ac facie maximè inter se distant, quamuis uiribus, & facultate non longè sint dissimiles. Testiculorum enim radices, præter id quòd animalium testes repræsentant, oblongæ sunt, binæ, utrinque pendentes: superior tamen altera, quæ plenior est: inferior altera, quæ mollior, & rugosior. Satyrij uerò radix bulbosa, máliq; modo extuberans describitur, colore exterius fulua, interius ut ouum candida, gustanti dulcis, & ori non ingrata, cui per omnia ferè similis est alterius Satyrij radix, quòd Erythronium appellatur. Cæterùm uerum Satyrium, ut ingenuè fatear, hactenus in Italia uidere mihi non licuit. Atqui Erythronij uocati radicem mali effigie, cortice tenui, & rufo; candida intus pulpa, sapore dulci, oriq; non ingrato, Damasco Syriæ misit ad me Cechinus Martinellus Rauennas Pharmacopæus præstantissimus, & rei herbariæ admodum studiosus. Cuius imaginem hîc excudi curauimus, ut discant, qui Orchim Satyrium esse contendunt, quantum à scopo aberrauerint. Testiculorum itaq; plura habentur genera foliis, & floribus differentia, ut ex appictis hîc imaginibus, quis facilè discernere poterit. quibus & illud addendum esse existimauerim, cuius radix humanæ manus similitudinem refert. Vul-

SATYRIVM ERYTHRONIVM.

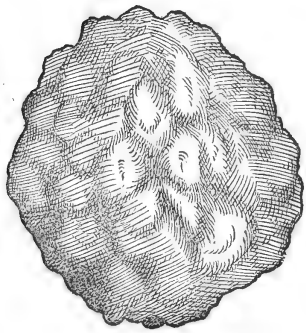

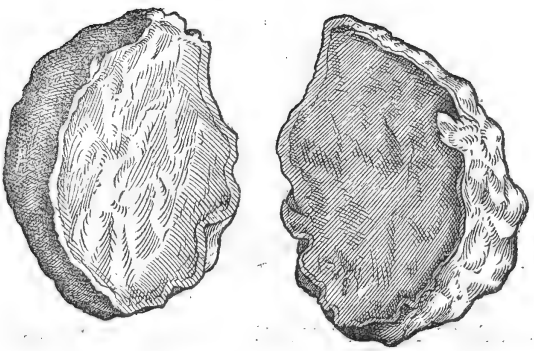

gus à

gus à prædicta radicis figura id Palmam CHRISTI *appellat. Auicenna haſce radices Digitos citrinos nuncupat. etſi eas Digitos citrinos eſſe perperàm, nullaq́; quod in libro ſuo legerim, ratione ducti negent Monachi illi, qui in Meſuem commentarios ediderunt. Huius duo in Ananiæ uallis montibus habentur genera. Vnum maius, quod folia allio latiora nigris reſperſa maculis, caulem rotundum, læuem: florem ſpicatum, uarium, in purpura albicantem, odore non ingrato: radices duas, quæ ſanè teſticulos caninos referrent, niſi ramis quibuſdam quaſi digitis, humanam manum exprimere uiderentur. Alterum minus, quod folijs conſtat croci: caule dodrantali, ſinuoſo, læuiq́;: in cuius cacumine flos emicat purpureus, amaranti æmulus; qui recens odorem quàm ſuauiſſimum reddit. Huius exiccati puluis ex aqua ignitum chalybem experta, cpotus (ut perhibent ij, qui ita eſſe experimento comprobarunt) dyſentericis maximè prodeſt. Idem aquam præſtare aiunt, quæ per uitrea organa ex ijs elicitur. Radices huic ſimiles, ſed quæ alteri magnitudine cedunt. Excalfaciunt utræque (ut author eſt Auicenna) ſiccantq́; ſecundo receſſu. Craſſa corporis excrementa pellunt, faciemq́; detergunt. Dantur maniacis magno iuuamento: quin & in neruorum affectibus. Seminis puluis drachmæ pondere ex uino potus, comitialibus ſubuenit. Item radicis decoctum uino diutius commiſtum, quod bibendum paratur tam in prandio,*

Palmæ Chriſti genera.

PALMA CHRISTI MAIOR.

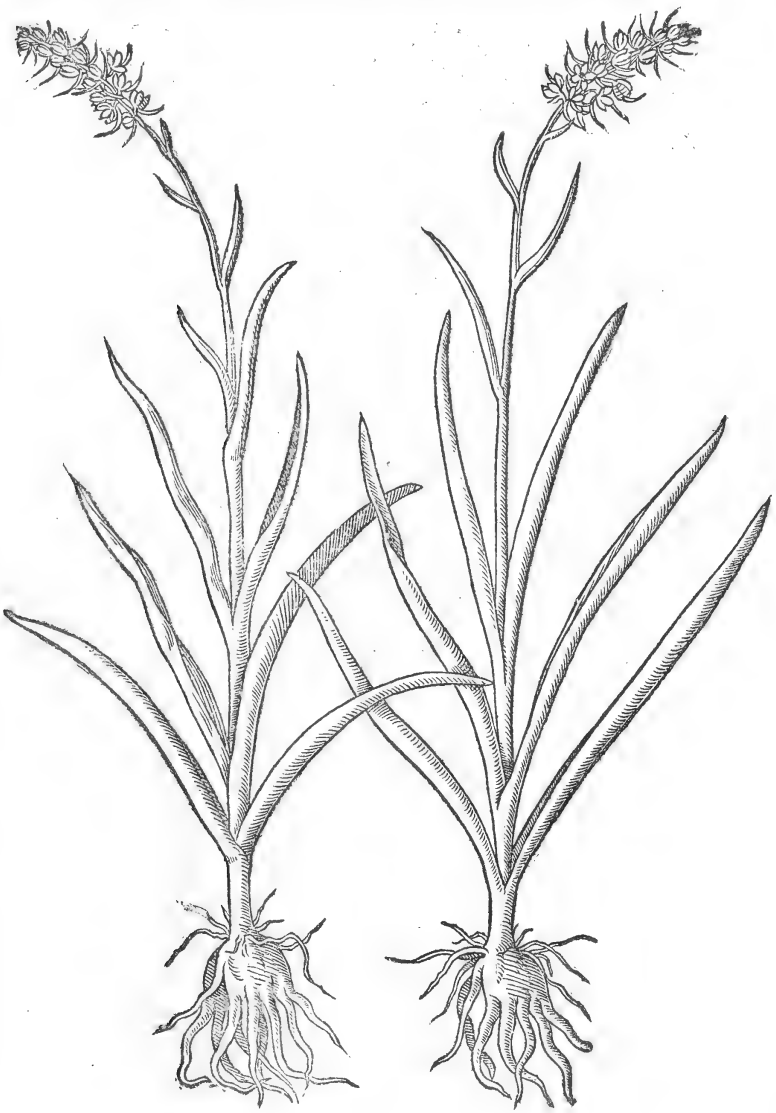

quàm

PALMA CHRISTI MINOR.

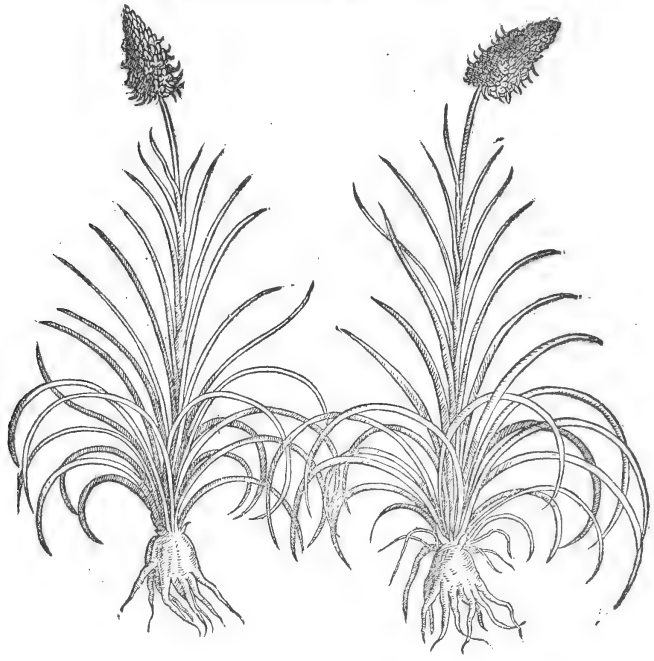

Fuchsertata. quàm in cœna. Radices, Nicoli Florentini testimonio, febrem quartanam fugant: is nanque earum tantùm usu Biliotum quendam curatum retulit. Fuchsius Palmam Christi non rectè, pacè eius dixerim, inter Satyrij genera depinxit: siquidem ea potius, meo iudicio, inter Canis testiculos erat repræsentanda. Quinctiam in eo mihi planè errasse uidetur, quòd Satyrium triphyllon, perinde atque canis testiculos, cum duabus radicibus pictura expressérit contra Dioscoridis delineationem: qui unam tantùm radicem Satyrio máli magnitudine reddidit. Nisi fortasse is potius fuerit pictoris lapsus. Hallucinantur præterea uná cum Messue Patres illi reuerendi, qui eius antidotarium commentati sunt. quippe qui malè sibi persuaserint, tot esse Satyrio radices, quot Canis testiculis. Verùm ij Dioscoridem consulant, & hinc quàm apertè decipiantur, intelligent. Sed his facilè errandi occasionem potuit dedisse Plinius, quem lib. XXVI. cap. X. Orchin, id est, testiculum, cum Satyrio turpiter confudisse constat. Cæterùm quoniam legitimo Satyrio deficimus, officinæ, ac medici eius uice Testiculi radices suppeditant, infelici tamen, nec pari successu. Nam etsi ad prolem gignendam testiculi radices præ- 10
tulerit Dioscorides, quòd maior à uiro deuorata masculum gignat, minor uerò à fœmina fœminam: deturq; mollis fœminis bibendo in lacte caprino ad stimulandam uenerem, arida uerò ad inhibendam; non tamen ob id unquam comperi quenquam, qui ex earum largiore esu referret, se magis ad uenerem fuisse excitatum, quàm esset, priusquàm eas comedisset. Sed id fortè fortuna illis accidit, quòd utrasque simul radices ederint medicorum imperitia. quo factum sit, ut altera alterius uim destruxerit, cùm alteri uis insit, ut uenerem stimulet, alteri uerò ut eandem inhibeat. Id quod fortasse ijs non eueniret, si legitimum haberemus Satyrium: uel si herba illa inueniri posset, quæ homines salacissimos reddit. Cuius Theophrastus meminit lib. IX. cap. XX. de plantarum historia, ubi ita scribit. Ad rem autem ueneream mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat. Non enim solùm edentibus, sed etiam tangentibus tantùm genitalibus uim dixere uehementem adeò fieri, ut quoties uellent, coire ualerent. Et quidem qui usi fuerunt, duodecies egisse dixerunt. Indum autem ipsum, qui uel magno, atque robusto corpore erat, septuagesies aliquando coiuisse fatentem licuit audire. uerùm 20
emissionem seminis guttatim fuisse, demumq; in sanguinem deuenisse. Mulieribus uerò uehementius etiam citari libidinem, cùm eo medicamine usæ fuerint, dicebatur. hactenus Theophrastus. Canini testiculi uires posteritatis memoriæ mandauit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Orchis, nuncupatur & Cynos orchis eadem herba. Radici eius bulbosæ, ac geminæ uis ineſt humida, & calida, ac gustantibus dulcior apparet. Cæterùm maior radix multam uidetur habere humiditatem excrementitiam, & flatuosam: quapropter epota uenerem excitat. Altera uerò, minor uidelicet, contrà admodum elaborata est, ita ut eius temperamentum ad calidus, & siccius uergat. Vnde hæc radix non modò non stimulat ad coitum; sed etiam planè contrà cohibet, ac reprimit. Eduntur tostæ bulborum more. Orchis uerò, quem & Serapiada nuncupant, sicciorem facultatem obtinet, quàm ut primi ordinis haberi mereatur: quocirca ad uenerem non similiter accommodus est. Oedemata illitus discutit, & ulcera sordida purgat, & herpetes sanat. Siccatus multò etiam magis desiccat, adeò ut & putrescentia, contumaciaq; ulcera sanet. Habet etiam quidpiam subadstringens, ac 30

Monachorum lapsus.

Canis testiculi uires ex Gal.

proinde

proinde uentrem ex uino potus ſiſtit. Meminit item Satyrij Galenus eodem libro. Satyrium, inquit, aut Triphyllum humidum, & calidum temperatura eſt: quamobrem guſtu quoque apparet dulce. Attamen recrementitiam, & flatuoſam humiditatem poſsidet: quocirca ad uenerem incitat. Hæc uerò & herbæ ipſius radix præſtare poteſt. Porrò, ut quidam ſcribunt, ex uino nigro auſtero potum ſanat opiſthotonon. Planta, quæ Græcis ὄρχις, & κυνὸς ὄρχις, Latinis Teſticulus, & Teſticulus canis nominatur: Arabibus, Chaſi alkeb, ſeu Chaſi alchelb: Italis, Teſticolo di cane: Germanis, Kuaben Kraut: Hiſpanis, Coyon de perro: Gallis, Coullon de chien. Quæ uerò planta σατύριον Græcè, Satyrium quoque Latinè dicitur: Arabicè, Gaſi alchaleb, Chaſi altraleb, ſiue Tatarich: Italice, Satirio, & Satirione: Germanicè, Stendel uurtz: Hiſpanicè, Satyrion, & Supinos de Raposa: Gallicè, Satirion.

Satyrij uires ex Gal.

Nomina.

ὄρμινον. HORMINVM. CAP. CXXVIII.

HOrminum ſatiuum herba eſt folijs marrubio ſimilis: caule ſemicubitali, quadrangulo, circa quem eminentiæ ſiliquis ſimiles prodeunt, quæ ad radicem ſpectant, in quibus diuerſum ſemen recluditur. Siquidem in ſyluestri rotundum, fuſcumque inuenitur: in altero nigrum, & oblongum, cuius eſt uſus. Ad uenerem ſtimulandam, cum uino bibi uolunt. Purgat cum melle argemas, albu-

HORMINVM DOMESTICVM.

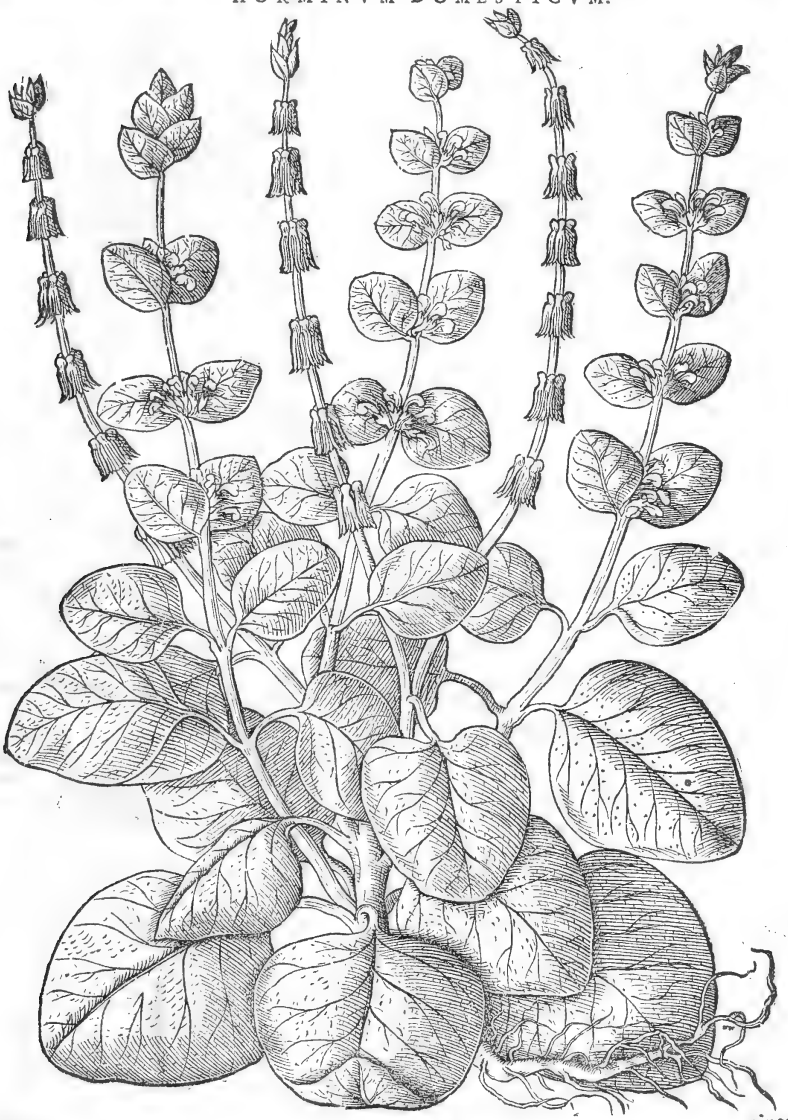

ginesque:

ginesque: illitum ex aqua tumores discutit: eo etiam extrahuntur aculei ex corpore. Idem effectus est illitæ herbæ. Sylvestre magis uiribus pollet: quare unguentis, præsertim gleucino, permiscetur.

Hormini consideratio.

Ruellij, & Fuchsij opi. reprobata.

Ruellius, & hunc, ut arbitror secutus Fuchsius in suis quisque de stirpium historia clarissimis commentarijs, certò credunt Horminum satiuum eam perquàm odoratam herbam esse, quæ nulgò aliquibus Sclarea, quibusdam Matrisalua, & nonnullis Herba sancti Ioannis appellatur. Sed certè horum, licèt doctissimorum uirorum, sententiam ut minus probem, multa mihi occurrunt. Primùm quòd contrà Hormini descriptionem illæ plantæ constent caule plerunque bicubitali, foliis marrubio quàm longè maioribus, & calyculis, in quibus semen recluditur, sursum spectantibus. Deinde quòd in Sclarea ipsa rotundum semen inueniatur, non autem oblongum. Illud præterea addiderim, quòd Dioscorides nunquam, meo iudicio, Hormini odorem prætermisisset, si ei Sclarea dicta Horminum satiuum fuisset, ut illi existimant: ea enim adeò odorata est, ut eius odor insignis sine uitio præteriri non possit. Huc denique illud accedat, & eos planè, ut puto, refellet, qui secus opinantur, quòd plantam, cuius hic effigiem damus, Pisis ad me misit Lucas Ghinus medicus clarissi-

HORMINVM SYLVESTRE.

mus, &

mus,& rei herbariæ peritiſſimus,quæ adamuſſim Horminum ſatiuum repræſentat,ut pictura affabrè demonſtrat. Ea enim folijs eſt Marrubio ſimilibus, ſed maioribus,& aſperiuſculis: caulibus ſemicubitalibus, quadrangulis: floribus in caule ſecundum folia per interualla prodeuntibus purpureo colore.quibus decidentibus, eminentiæ ſiliquis ſimiles prodeunt, quæ ad radicem ſpectant,in quibus nigrum,& oblongum recluditur ſemen. Cæterùm SYLVESTRE *folio eſt ſaluiæ ferè ſimili, caule ſeſquipedali,aſpero,quadrangulo,leuiter hirſuto,ſtriatoque: flore ſaluiæ,colore purpuraſcente, ſiliquulis pluribus in humum reflexis, in quibus ſemen rotundum, fuſco colore, Gallitrico paßim uocato haud longè abſimile. Sclarea autem folijs exit Hormino quadruplo maioribus, ac latioribus, ſubaſperis, criſpis, humi accubantibus; caule ſeſquicubitali, & quandoque maiore, hirſuto, firmo, quadranguloq;, à cuius medio plures oriuntur rami, in quibus ſpicati exeunt flores ex purpura albicantes, odore eximio præditi: ex his receptacula oriuntur, in quibus nigrum pellucidum, ac rotundum, includitur ſemen. Radicibus nititur multifidis, ſubnigricantibusq;. Hanc etſi Dioſcoridis Horminum non ſit, ego tamen Horminum maius, aut odoratum Horminum appellauerim. Huius folia ex aceto impoſita panos per ſe,uel cum melle diſcutiunt. item furunculos priuſquàm caput faciant. Italæ mulieres odorati Hormini ſeminis granum oculis caliganti-*

Plinij lapſus.

SCLAREA.

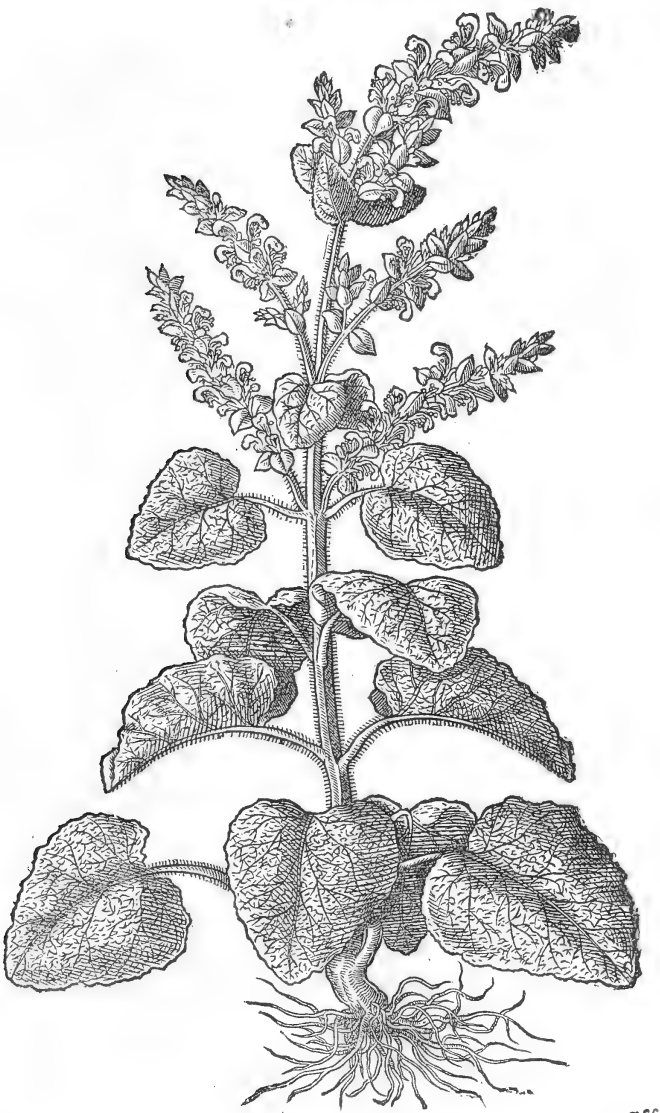

bus imponunt, nec ex oculo auferunt; niſi caligine ſoluta. Hormini utriuſque meminit Plinius libro XXII. *cap. ultimo. ubi in eum errorem lapſus deprehenditur, in quem & in ſtachy eundem incidiſſe ſuperius oſtendimus. Nam ubi Horminum folijs marrubio ſimilibus depinxiſſe opus erat, ei folia porri tradidit, nimirum Græcorum nominum uicinitate deceptus:*

Horminũ frugis genus.

πράσιον enim marrubium ſignificat, πράσον uerò porrum, quod Plinius legiſſe uidetur. Eſt & Hormini genus à Theophraſto, Galeno, & Plinio inter fruges annumeratum: quod (ut Galenus author eſt libro I. *de alimentorum facultatibus) inter eryſimum, & cuminum mediam naturam obtinet. Cæterùm Hormini, de quo hîc nobis eſt ſermo, meminiſſe Galenum in libris ſimplicium medicamentorum, non reperio. quanuis eius mentionem fecerit Paulus, qui tamen illa tantùm refert, quæ à Dioſcoride mutuatus eſt. Græci eam plantam ὄρμινον uocant, ut etiam Horminum Latini: Itali, Hormino.*

Nomina.

Ἡδύσαρον. HEDYSARVM. CAP. CXXIX.

HEdyſaron, quod unguentarij pelecinum, id eſt, ſecuridacam uocant, frutex eſt, folijs ciceris: ſemen rufum in ſiliquis fert, corniculorum modo aduncis, quod ancipitem ſecurim æmulatur, unde nomen accepit: amarum guſtu. Stomacho utile in potu. Additur in antidota. Cum melle ante coitum ſubditum, concipiendi ſpem adimit. Naſcitur in ſegetibus, & hordeis. 10

SECVRIDACA MAIOR, SIVE HEDISARVM MAIVS.

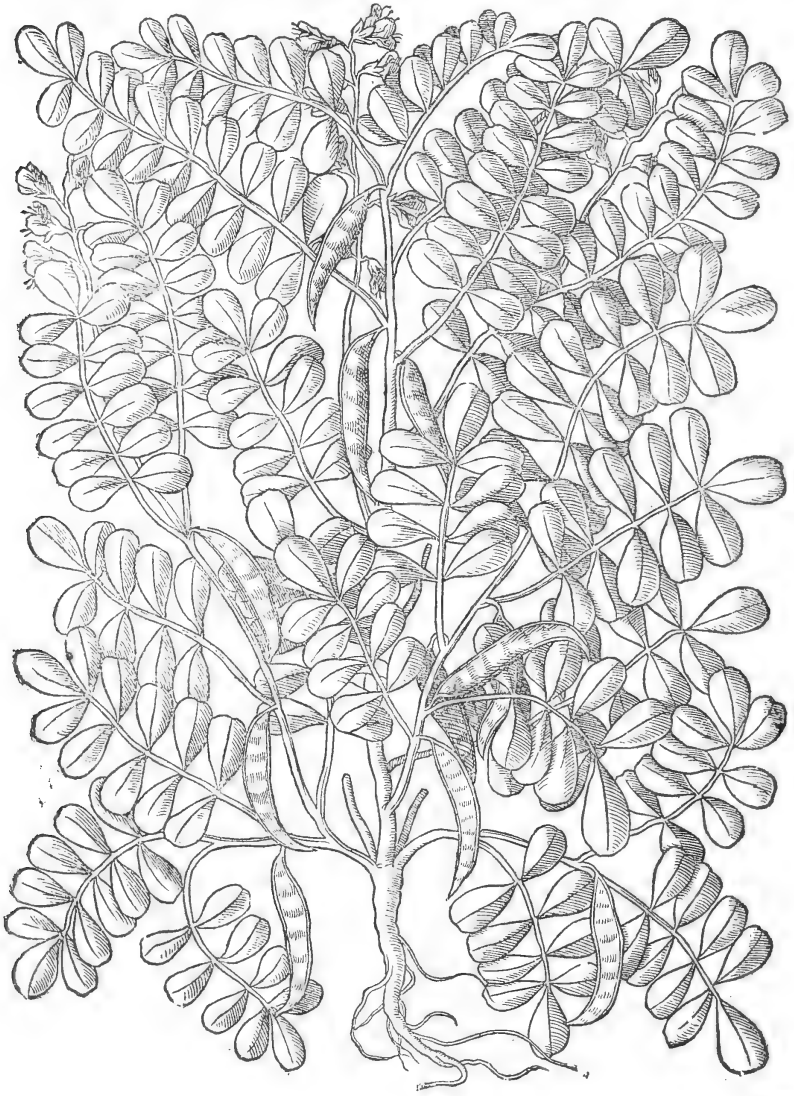

Quanquam

QVanquam Securidaca inter triticum, & hordeum quandoq; proueniat; frequentior tamen inter aphacam naſci cernitur. Id quod etiam teſtatur Theophraſtus lib. & cap. VIII. de plantarum hiſtoria, ubi Securidacam in aphacis gigni, eaq; aphacen necari prodidit. Plinius ſimilitudine nocabulorum deceptus lib. XVIII. cap. XVII. Securidaca lentem complexu ſtrangulari ſcribit. In eo autem error deprehenditur, quòd phacon pro aphace legerit, & uerterit: nam Græcis lens φακὸς, uocatur, non ἄφακη, quæ uiciæ genus eſt. Sed re quoque Plinio refragatur Theophraſtus, qui loco citato aracum, non autem ſecuridacam lenti innaſci, & inimicari tradidit. Duo Hedyſari ſiue Pelicini habentur genera, etſi Dioſcorides unius tantùm meminit, alterum, quod maius, alterum, quod minus appellauerim. Maius foliis exit ciceri proximis, undecim ex uno proceſſu erumpentibus. Cauliculos edit tenues lentosq;, floribus diluto purpuræ colore rufeſcentibus, ut in piſo, ſed minoribus. Siliquas habet corniculatas, preſſas, aduncò cacumine, in quibus rufum concluditur ſemen ſecuris effigie, amari ſaporis. Radice nititur unica, albaq;, non ſine adnatis fibris. Minus maiori fere ſimile eſt, niſi quòd folia minora ſpectantur, numeroſiora, & in cacumine retuſa. Quinetiam, & caules, & rami, & cæteræ quot quot ſunt partes minores habentur. Flores edit alteri haud abſimiles, ſed puſillos, ex quibus cornicula oriuntur rotunda,

Hedyſari conſideratio.

Plinij lapſus.

SECVRIDACA MINOR, SIVE HEDISARVM MINVS.

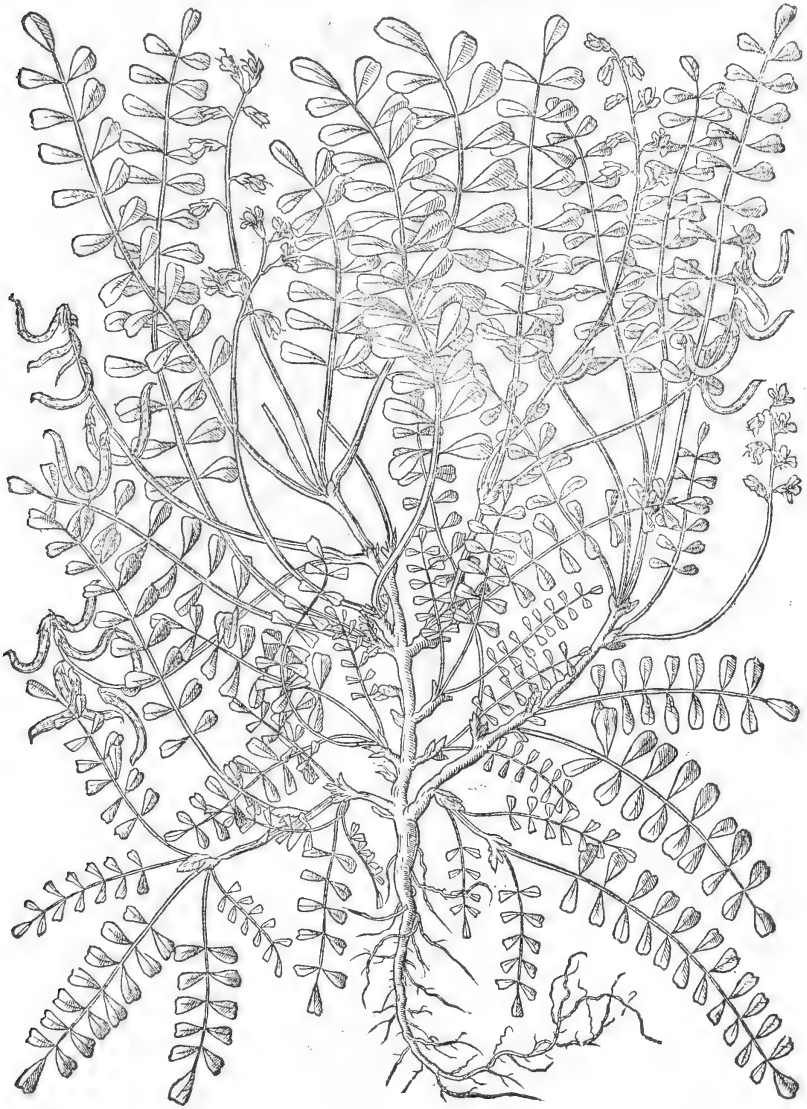

incurua, & acuminato cacumine, quæ per maturitatem rufescunt, in quibus semen continetur alteri simile, sed minus, ac tenuius. Radice nititur gracili, alba, longa, & altè descendente. Bibitur utriusque semen contra uenenosorum animalium morsus. Eiusdem farina, uulnera, & putrida ulcera abstergit, quemadmodum & lentigines, & alphos, & cutis maculas omnes, ubi frequenter melle optimo excepta illinatur. Pectus quoque expurgat à crassis, pituitosisq; excrementis ex melle, aut defruto delincta. Necat eadem intestinorum uermes ex dulci lixiuio pota, aut ex uino, aut ex humano lacte, adsito croci momento. Hedysari meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Hedysarum, aut pelecinum. Huius fruticis semen colore rufum est, utrinque anceps, uti secures. Amarum, & subacerbum apparet. quamobrem potum gratum est stomacho, & uiscerum obstructiones expurgat. Idem præstant totius fruticis ramuli. Plăta quæ Græcis ὑδυσαρον, Latinis Hedisarũ, & Securidaca nominatur: Italis similiter Hediſaro, & Securidaca.

Hedysari uires ex Gal.

Nomina.

Ὀνοσμα. ONOSMA. CAP. CXXX.

ONosma oblonga folia habet, ad similitudinem anchusæ, longitudine quatuor digitorum, & unius latitudine, mollia, in terra iacentia, sine caule, sine semine, sine flore: radice nititur oblonga,

ONOSMA.

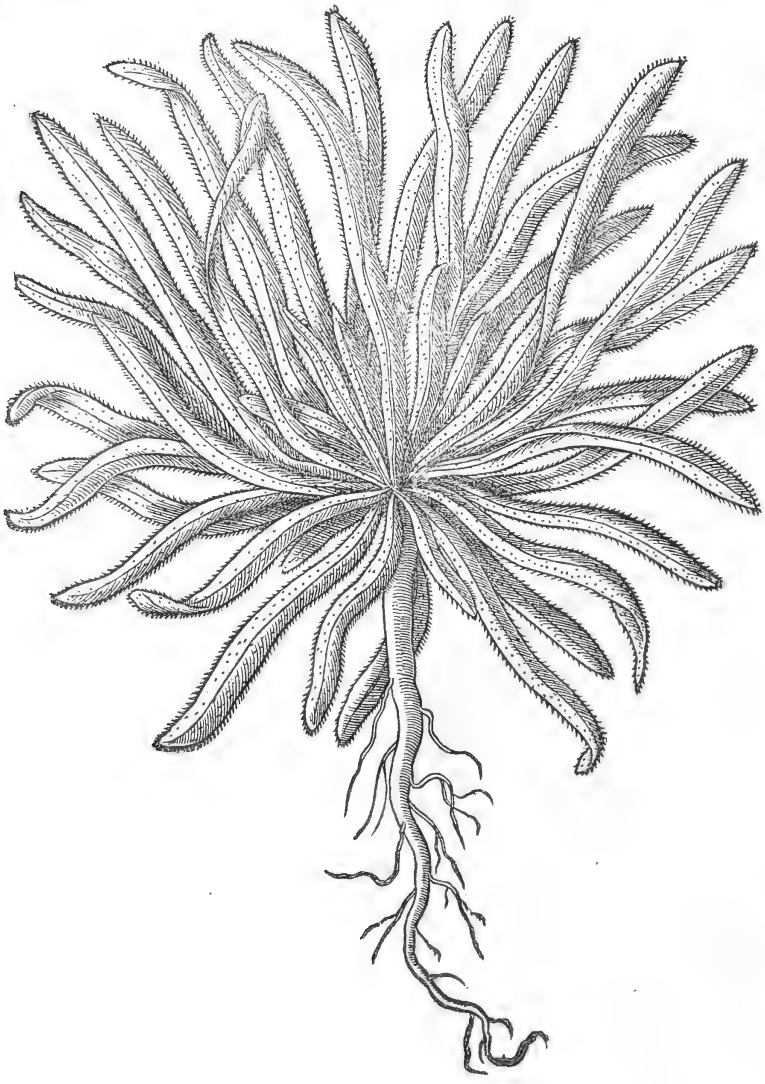

tenui,

tenui, infirma, rubeſcente. gignitur in aſperis. Folia in uino pota, partus extrahunt. Prægnans, ſi eam ſupergrediatur, abortum facere dicitur.

PLanta quædam ex collibus, quos uarijs herbis refertos circa Goritiam natura collocauit, in aſperis nata iampridem ad me allata eſt, quæ folia habet minoris anchuſæ: radices uerò eius ita rubeſcunt, ut quaſi rubiæ uideantur. Ex ijs notis, quæ quidem pulchrè Onoſmati reſpondent, non potui non adduci, ut eam uerum Onoſma putarem. Vnde etiam eius picturam addendam diligenter curaui, ut de ea aliorum quoque ſit iudicium. Sed certe, ut uerum fatear, mihi adhuc incompertum eſt, an hæc caulem, flores & ſemen proferat: ſiquidem eam hactenus non niſi caule, & reliquis uiduam uidere mihi licuit. Onoſmatis uires tradidit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Onoſma, uel onoſmas, uel phlonitis, uel ononis, ex acri, & amara conſtat ſubſtantia: proinde quoque creditur fœtus necare, & eijcere, folijs eius in uino potis. Vt Græcè ὄνοσμα, ita etiam Latinè, pariter & Italicè, Onoſma nocatur.

Onoſmatis cõſideratio.

Onoſmatis uires ex Gal.

Nomina.

NYMPHAEA ALBA.

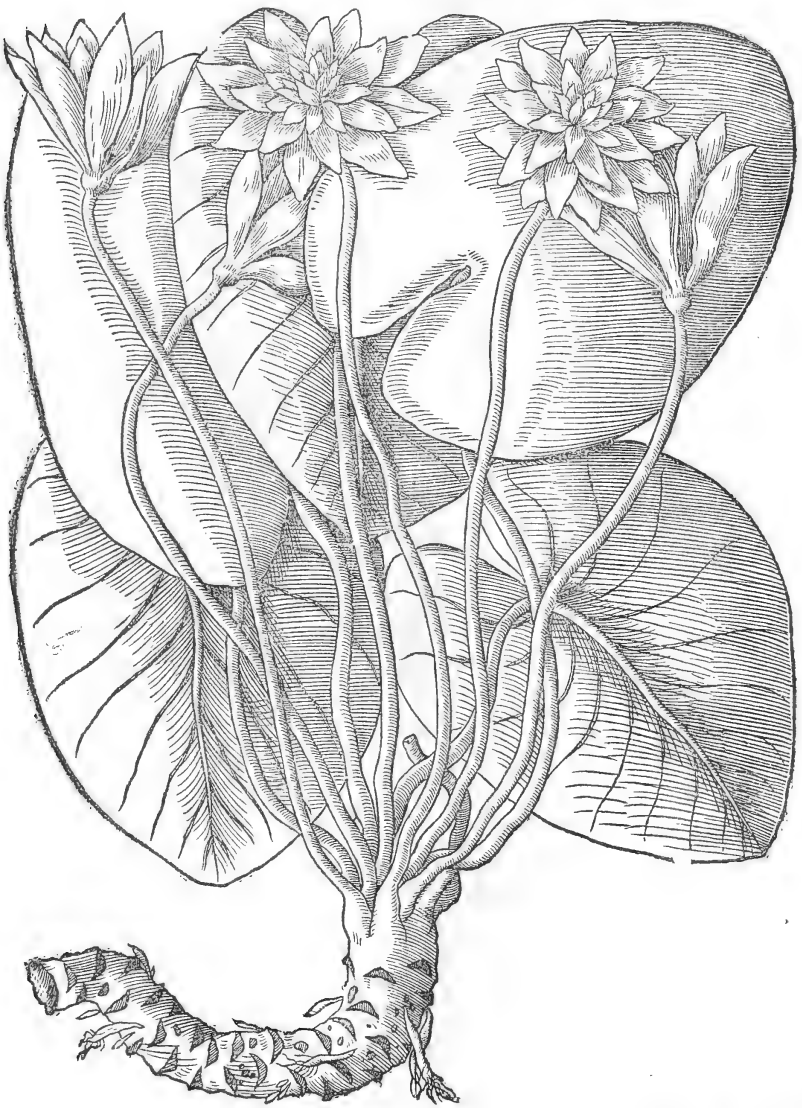

Νυμφαία. NYMPHAEA. CAP. CXXXI.

NYmphæa naſcitur in paludibus, & ſtagnantibus aquis, folijs fabæ Aegyptiæ, minoribus, & longioribus, alijs in ſumma aqua, alijs demerſis, pluribus ex radice eadem prodeuntibus: flore lilio ſimili, albo, & in medio crocos habente. cùm defloruerit, ut rotundum malum, aut papaueris caput, extuberat [a]: nigro ſemine, denſo, & lato, lenti guſtus. Caulis eſt læuis, niger, minimè craſſus, Aegyptiæ fabæ cognatus: radix nigra [b], ſcabra, clauæ ſimilis, quæ autumno ſecatur. Sicca cum uino pota cœliacis, dyſentericisque auxiliatur, & lienem abſumit. Radix ſtomachi, ac ueſicæ doloribus illinitur: uitiligines ex aqua emendat: impoſita cum pice, alopecijs medetur. eadem contra ueneris inſomnia bibitur: ſiquidem ea prorſus adimit. pota aſſiduè aliquot diebus, genitale infirmat. Idem ſemen potum efficit. Nymphææ nomen ſibi uendicaſſe uidetur, quoniam aquoſa amet. Plurima inuenitur in [c] Elide, in Anygro amne, & in Bœotiæ Aliarto.

a Catecirt. legit. κικρὸς. i. amaro.
b Oribaſius legit παχεῖα. i. craſſa.
c Oribaſius legit κιλικίᾳ. i. Cilicia.

NYMPHAEA LVTEA.

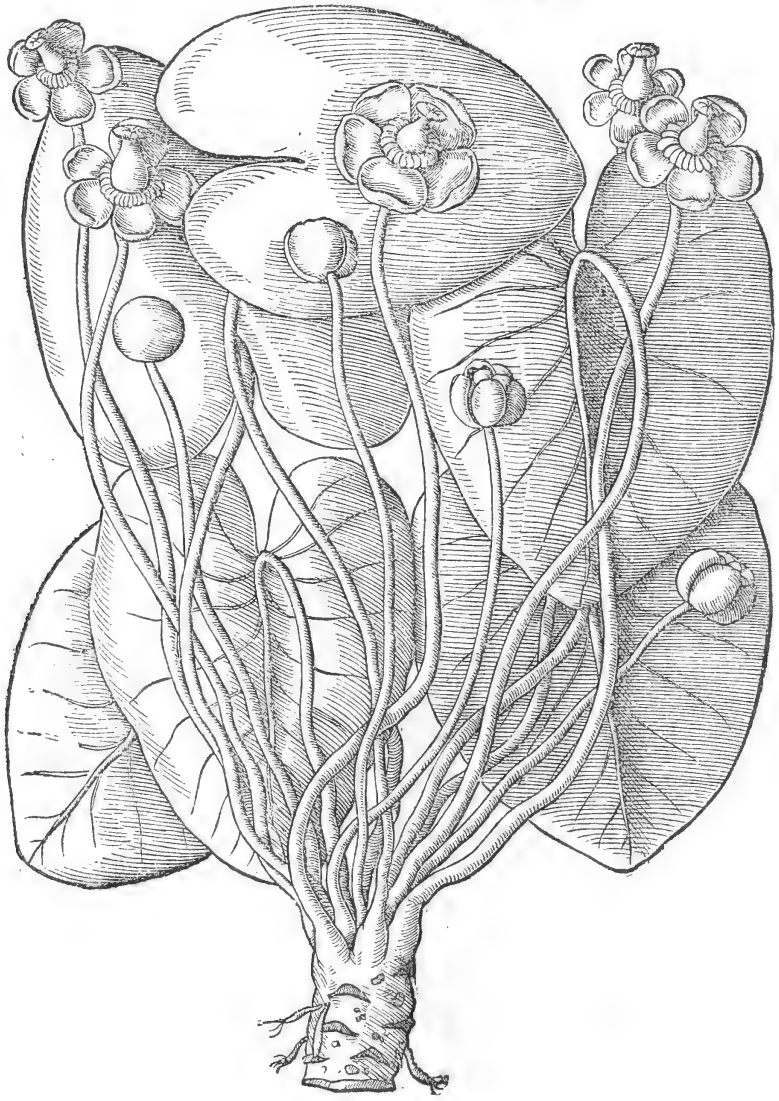

Νυμφαία

Νυμφαία ἑτέρα. NYMPHAEA ALTERA. CAP. CXXXII.

EST & altera nymphæa, [cuius flos blephara dicitur], folijs antedictæ: radice alba, ſcabra: flore luteo nitente, roſæ ſimili. Huius ſemen, & radix contra fœminarum profluuia efficaciter ex uino nigro bibuntur. Naſcitur in Theſſalia, amne Peneo.[a]

Meum non legit concluſa.
a Meum exẽplar ad capitis calcem addit. Νυμφαία αὔθος δὲ νυμφαῶνα καλέσι δὲ τὸ αὔθος νένφαρ λέγεται. i. Nymphæa quã Nymphonam uocant, cuius flos Nuphar dicitur.

NYMPHAEA PARVA.

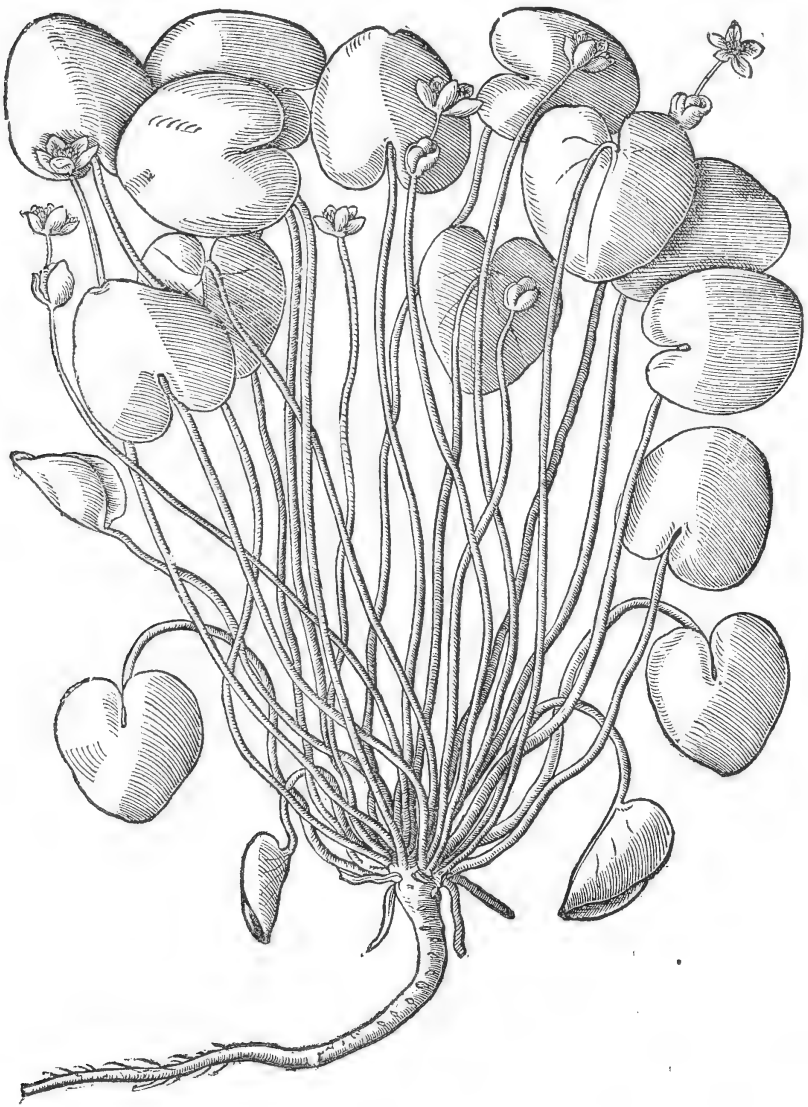

Nymphæę cõfideratio.

Nymphæa utraque ſeplaſiis ijs Mauritano nomine Nenuphar appellatur. Naſcitur ubique frequentiſſima in paludibus, lacubus, & aquis ſtagnantibus. Vnde non mirum, ſi ea ſit uulgaris admodum planta, & omnibus notior, quàm ut indicari deceat. Veruntamen Fuchſius medicus ætatis noſtræ clariſſimus in libro illo de compoſitione medicamentorum, quem nuper auctum edidit, putat alias eſſe Græcorum Nymphæas, alias Arabum, ut eius uerba, quæ hîc ſubijciam, apertè ſatis declarant. Nymphææ, inquit, ſeplaſijs Nenupharis. Facultatis tamen ſtorum eius Dioſcorides & Galenus non meminerunt. De illorum itaque ſententia ſemine potius, & radice medicis utendum erit, quæ, ut ijdem teſtantur, refrigerandi, & exiccandi poteſtatem obtinent. Arabes contrà floribus eſſe utendum præcipiunt, illiſq; refrigerandi in tertio, in ſecundo autem humectandi uim tribuunt. Atque hos quidem flores quartæ ſpecies Nenupharis producit. quandoquidem illi præter binas, quas Græci commemorant, duas alias recenſent. Vt hinc conſtet, eam Nymphæam, cuius flores humectare Arabes memoriæ prodiderunt, hodie eſſe omnibus incognitam. Quapropter toto cælo errant noſtri temporis medici, quòd ſuis Nymphæis, quæ ſunt Græcorum, humectandi etiam facultatem aſſignant. Ita Arabum ſcripta ſæpenumero errandi occaſionem medicis præbent. Et mirum planè eſt, Serapionem etiam inter Nymphæas numerare, quam calidam eſſe & tenuium partium ſcribit. Adeò nihil eſt in uniuerſa Arabum doctrina certum, ac ſolidum. hactenus Fuchſius. Huius equidem uiri alioqui eruditi iudicio tantum abeſt ut hac in re ſcribere uelim, ut potius cogar ipſum refellere, atque Arabum doctrinam tueri: utpote qui Græcorum ſcripta bona fide referant, atque ijs etiam addant ſi quid boni habent ſua induſtria & experientia compertum. Id quod uel hîc fiet perſpicuum omnibus, qui æquo animo rem iudicabunt. Quòd igitur Arabum nymphææ, etſi eas humectare tradant, ubi de earum floribus mentionem faciunt, cædem ſint cum nymphæis Græcorum, qui uim illam intactam reliquerunt, facilè probari poteſt Serapionis, ac Auicennæ teſtimonio. Hi nanque, ut omittam quòd omnia ferè ex Dioſcoride tranſcribunt, non ſolùm utuntur floribus, ubi humectandum ſit, ſed etiam ſemine & radice, ubi adſtringere & refrigerare ſit opus. Neque mirum certè, quòd Arabes ſuis nymphæis frigidum & humidum temperamentum adſcribant, quando ſic illis, ut etiam nobis, experimento compertum eſt, illarum flores humectare & refrigerare. Atque adeò hoc mihi non uidetur Græcorum ſententiæ aduerſari. quippe Græci ſcribunt nymphæas exiccandi quidem & refrigerandi uim habere, ſed de ſemine & radice intelligunt. Arabes uerò nymphæis humectandi & refrigerandi facultatem tribuunt, quam tamen flores ſortitos eſſe uolunt, ut clariſſimè ſcribit Auicenna. Illud addam, quòd nihil prorſus ſit alienum à ratione, ut una eademq; planta ſuum uariet temperamentum pro diuerſa uniuerſiuſque partis natura. Huius rei Galenus teſtis eſſe poteſt in mandragoræ mentione, ubi ſcriptum reliquit eam radice refrigerare & exiccare, fructu uerò refrigerare & humectare. Quare, meo quidem iudicio, Arabes erunt in hoc laudandi potius, quàm odioſè (quod uidetur facere Fuchſius) exprobrandi: ut qui non ſine magna mortalium utilitate Nymphææ flores in uſum medicum aſſeruerint. quod à ueteribus Græcis, quantum nobis conſtat, prætermiſſum eſt. Porrò uerſimile non eſt, quòd Arabes ignorauerint, quæ in nymphæis fuerint ſeminis & radicis facultates. Nam ſi Auicenna exiſtimaſſet earum ſemen & radicem eiuſdem eſſe cum floribus temperamenti, illis utique non fuiſſet uſus ad dyſenterico s, ad ueneris inſomnia, ad muliebre profluuium, & ad alios morbos, qui frigida ſiccaq; requirunt medicamenta. Sed illud nobis obijcietur, ut contendant non eas eſſe Arabum, quæ Græcorum nymphææas, quòd Serapio ex auctoritate Albaſaris inter nymphæas recenſeat plantam, quæ tenuium partium eſt, & calidam naturam habet. Nos id nihil eſſe dicimus. neque hoc nobis ita ut Fuchſio mirum uidetur. Vt autem non miremur Arabibus traditam eſſe nymphæam, cui uis inſit calida, facit tertij ſemperuiui exemplum in Dioſcoride. etenim is tertium ſedi genus depinxit, eiq; uim excalfactoriam, acrem & exulcerantem reddidit: tametſi reliqua duo ſedi genera eidem Dioſcoridi refrigerent, atque iiſdem Galenus tertiam refrigerandi ſedem aſſignet. Cæterùm in quibuſdam Bohemiæ lacubus Nymphæa parua naſcitur, folio quidem nymphææ, ſed braſſicæ marinæ paulò maiore: flore candido: capitibus exiguis, ut in cappari: ſemine intus papaueris magnitudine. Hanc tamen plantam hactenus, quod meminerim, mihi non licuit alibi uidere, quàm in Bohemia. Nymphææ facultates retulit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Nymphææ tum radix, tum ſemen deſiccandi uim habet citra morſum. Itaque uentris profluuia cohibet, ſemenq; ſiue per inſomnia, ſiue alio pacto immodicè profluens retinet. Iuuat porrò etiam dyſentericos. Cæterùm Nymphæa, quæ candidam radicem habet, potentioris eſt facultatis, ut & muliebri profluuio medeatur. Verùm & hæc, & ea quoque, quæ atram habet radicem, ex uino nigro auſtero bibitur. Porrò nonnullam etiam abſtergendi uim obtinent, ita ut & alphos ſanent, & alopecias. Ad alphos uerò macerantur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior eſt ea, cuius radix nigra eſt, ſicut ad alia, cuius alba.

Fuch. opinio reprobata.

Vires ex Galeno.

Nomina.

Νυμφαία Græcis, Nymphæa item Latinis appellatur: Mauritanis, Niloſar, Ninoſan, ſeu Niluſar: Italis, Nimphea: Germanis, Gelb, Vueiſz ſcebluomen, & Haruurtz: Hiſpanis, Eſcudetes del rio, & Higos del rio: Gallis, Blanc de eau, Launet de eau, & Lis de ſtang.

Ἀνδρόσακες. ANDROSACES. CAP. CXXXIII.

Androſaces herba eſt amara, † tenues ſpargens iuncos, ſine folijs, folliculos in capitulis habens, in quibus ſemen continetur. Gignitur in Syriæ miritimis. Ea drachmis duabus in uino pota, copioſam hydropicis urinam ciet. Idem effectus eſt ſemini poto, & herbæ decocto: podagris utiliter illinitur.

a Meſ. excp. ita legit. Ἀνδροσάκαες γενναται ἐν Συρίᾳ ἐν παραλίοις τόποις, φύα δὲ ἐστὶ λεπτόκαρφος, πίκρα ἀφύλλος, θυλλάκιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχουσα. Id eſt Androſaces naſcitur in Syria in maritimis locis. Eſt autem herba alba, tenuibus uirgultis, amara, ſine folijs, folliculum in capite habens.

ANDROSACES.

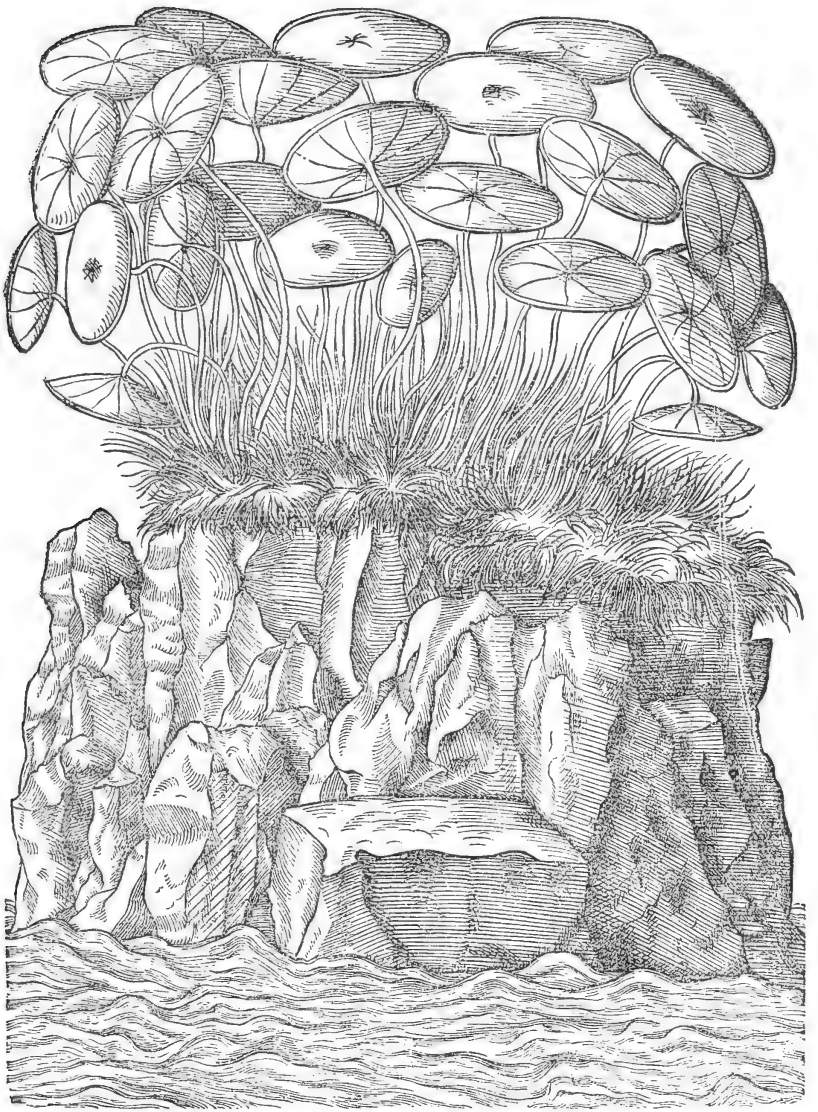

10 *ANdroſaces ex Syria, quod ſciam, non defertur in Italiam. Verùm, quia eam herbam inibi etiam naſci poſſe nihil prohibeat, quoddam plantæ genus nuper inuentum eſt in Hetruriæ maritimis, cuius hic picturam ideò exhibere libuit, quòd id à quibuſdam Androſaces exiſtimetur. Idipſum ad me miſit hoc anno Piſis Lucas Ghinus medicus clariſſimus, & rei herbariæ peritiſſimus: à quo (ſi is illi opinioni ſubſcriberet, & Androſaces in Italia naſceretur) non mihi ex eo diſſentiendum eſſet, quòd præter alias notas hæc planta (ut Oribaſius ex Dioſcoride tranſcribens habet) tota candida ſpectatur. Cæterùm aliam quoque plantam ex Syriæ maritimis allatam ab hac longè diuerſam, miſit ad me ſub Androſaces nomine Iacobus Antonius Cortuſus patritius Patauinus, cuius quoque hîc imaginem excudi curauimus, ut de ea quoque aliorum ſit iudicium. Androſacis meminit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit. Androſaces*

Androſacis conſid.

Androſacis uires ex Gal.

ANDROSACES ALTERA.

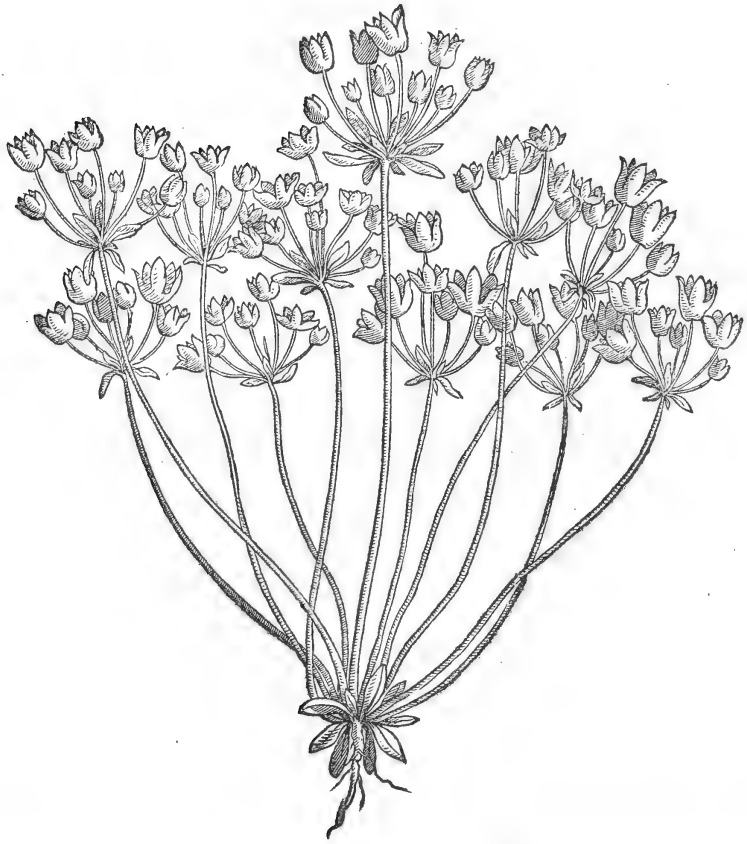

faces humida, & acris herba eſt. Poteſt autem reſiccata, exhibitaq; tum ipſa, tum fructus eius magnopere urinam mo- 10
Nomina. *uere, & nimirum diſcutere, & deſiccare. Hæc planta ut Græcis ἀνδρόσακες: ita Latinis Androſaces dicitur: Italis, Androſace.*

† *In uulgatis exemplaribus hoc loco ſcriptum reperitur λεπτὴ, hoc eſt tenuis: quam uocem, ut ſuperuacaneam, omiſit Ruellius. In Oribaſio uerò* λευκὴ, *id eſt, alba legitur: & hanc ex aliquo fortè antiquo codice uertit Marcellus. Cæterùm non deſunt, qui, ubi paulò poſt* ἄφυλλος, *hoc eſt, ſine folijs legitur,* ἔμφυλλος, *hoc eſt, cum folijs legendum putent.*

Ἀσπλήνιον. ASPLENVM. CAP. CXXXIIII.

ASplenum aliqui ſcolopendrion uocant, alij ſplenion, alij hemionium: folijs eſt multis, ſcolopendræ animali ſimilibus, ab radice una prodeuntibus. Naſcitur in parietibus, ſaxisq; ſiliceis, & 20
opacis: nec caulem, nec florem, nec ſemen habet. Folia polypodij modo diuiduntur, ſubter flaueſcentia hirſutaque, ſupernè uiridia. Vim hanc habent folia in aceto feruefacta, ut per dies quadraginta pota lienem abſumant: quibus etiam contritis lienem ex uino illini oportet. ſtranguriæ, & regio morbo prodeſt, ſingultum ſedat, calculos in ueſica comminuit. Conceptum adimere creditur, per ſeſe, aut cum muli liene appenſa. Tradunt noctu, ſilente luna, huius rei gratia effodiendam.

ASPLENVM.

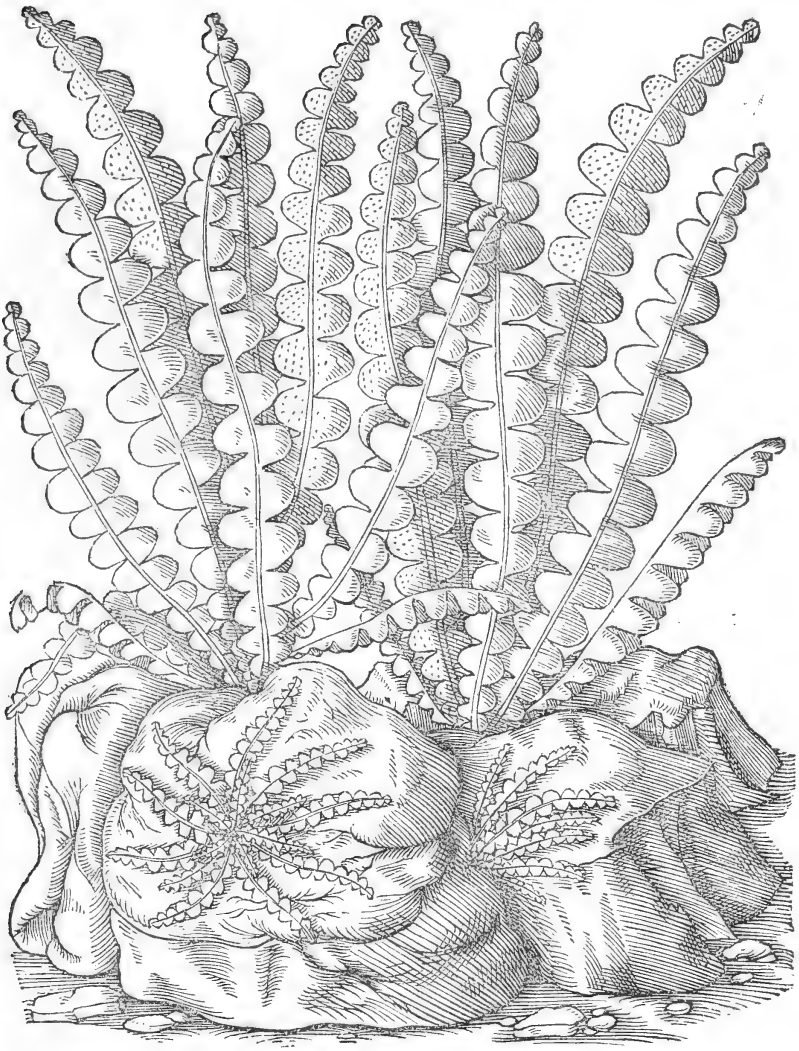

Aſpleni conſideratio.

Aſplenum, ſiue Scolopendrium tam à medicis, quàm pharmacopolis, qui planè Mauritanorum ſcripta ſequuntur, Cetrach barbara uoce uocatur. Nec diu eſt, quòd nouere rei herbariæ periti Arabum Ceterach eſſe legitimum Scolopendrium. Quandoquidem anteà uniuerſa herbariorum ſchola Aſpleni loco phyllitim, quam etiam uulgò Linguam cerunam appellant: ſuis immiſcebant medicamentis. Verùm enimuero quanquam hoc adeò clarum eſt, ut nullus amplius dubitandi locus relinquatur; adhuc tamen inueniuntur è ueteribus noſtris ſeplaſiarijs, qui ut ſuam potius pertinaciam, quàm ueritatem ipſam tueantur, nullo pacto ſibi perſuaſum eſſe uolunt, phyllitim non eſſe legitimum Scolopendrium: eo tantum argumento pertinaciter innixi, quòd ſui maiores phyllitim Scolopendriam appellauerint, quòdq; eam ſpleni ſemper maximè profuiſſe experimento cognouerint. Qua tamen in re prorſus aberrant, ut ex Aſpleni notis facilè ab omnibus intelligi poteſt: ex quibus apertiſſimè cognoſcitur, nil aliud eſſe Aſplenum, quàm ipſum Cetrach uocatum. Nec deſunt præterea, qui obnixè contendant, Cetrach non eſſe Aſplenum, quòd ſcripſerit Dioſcorides naſci Aſplenum foliis polypodij, ſiue filiculæ,

Quorundam error.

filiculæ, quibus tamen ipſius Ceterach folia non undequaque reſpondere uidentur. Verùm ſi ij, qui ità obijciunt, eam uidiſſent filiculam, quæ in montibus prouenit in itinere, quo Goritia per montes in Carniolam itur, folijs anguſtioribus, & admodum uirentibus, ijs in poſterum, quantum equidem reor, omnis dubitandi occaſio ſublata eſſet. Siquidem filicula hæc folio exit Ceteracho perquàm ſimili, quanquam paulò ampliore. Tantaq; eſt ſimilitudo, ut mihi primùm hanc herbam inſpicienti ea fermè uiſa ſit uerum Aſplenum: quæ tamen effoſſa radice ſtatim prò filicula agnoſcitur. Præſtantiſſimum aſplenum in Creta naſcitur, ubi repertum Vitruuius affirmat circa Potereum amnem, qui duas urbes Gnoſon, & Cortynam interlabitur: parte quæ ad Cortynam ſpectat, pecoribus ſine liene inuentis, quia herbam hanc uoderent: altera uerò parte, quæ ad Gnoſon eſt, lienem habentibus, quia ibi herba illa non appareat. Cæterùm aureus puluis, qui in Aſpleno auerſa foliorum parte inuenitur, drachmæ pondere unà cum albi ſuccini farinæ ſemidrachma, ex ſucco portulacæ potus, aut plantaginis, gonborræa laborantes mirificè iuuat. Herbæ autem totius decoctum datur utiliter potandum ad omnes melancholicos affectus, & ad eos præſertim, qui Gallica lue affecti ſunt. Aſpleni uires paucis perſtrinxit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Aſplenum tenuium quidem partium, non tamen calida herba eſt. Hac utique ratione & lapides frangit, & lienes liquat. hæc Galenus. Cæterùm ſunt qui exiſtiment Aſplenum, & Scolopendrium Græcis non idem, ſed diuerſas omnino plantas repræſentare, Galeni authoritate freti. Quippe qui libro V.C. XII. ſimplicium medicamentorum de his differens, quæ obſtructo lieni conferunt, Scolopendrium ab Aſpleno ſegregaſſe manifeſtè uideatur, cùm inquit. Maiores lienis obſtructiones uehementiora deſiderant medicamenta, nempe capparis corticem, tamaricis radices, ſcolopendrium, & ſcillam, & eam, quæ idipſum nomine repræſentat aſplenos appellata. Hæc certè uerba differentiam fieri apertè declarant. Sed, meo quidem iudicio, credendum eſſe ſuſpicor, quòd hoc in loco præter Galeni ſententiam accreuerit Scolopendrium, depraua taq; in eo ſit ſcriptura uel librariorum incuria, uel nimia alicuius ſcioli diligentia: quòd in ſequentibus libris, in quibus de ſimplicium omnium, quorum cognitionem habuit, facultatibus ſigillatim diſſerit Galenus, nuſquam, quod inuenerim, Scolopendrij meminerit, ſed tantùm Aſpleni, cuius etiam uires (ut ſupra retulimus) ſanè quàm paucis perſtrinxit. Aut rectius fortè crediderim, quòd eo in loco per Scolopendrium, uel per Aſplenum hemionitim intellexerit Galenus, de qua in ſequenti commentatione dicemus. quandoquidem hemionitis (ut ipſe Galenus ſcribit lib. IX. cap. II. de comp. medic. ſecundum locos, ubi ea pharmaca ab Andromacho conſcripta recenſet. quæ epota ſplenicis ſiue lienoſis opem ferunt) ab aliquibus ex antiquis Aſplenum, ab alijs Solopendrium appellata eſt. Quare non eſſet mirum, ſi loco prædicto Galenus accepiſſet aſplenum pro hemionitide: præſertim quòd hæc herba quoque eam uim ſortita eſt, qua lienem abſumere poteſt. Illa planta, quæ Græcis ἔπιλλον, Latinis quoque Aſplenum, & Scolopendrium appellatur: Mauritanis, Scolofendrion, ſeu Sculufendrium: officinis, Cetrach: Italis, Aſpleno, Scolopendria, & Herba indorata: Hiſpanis, Doradilha: Gallis, Ceterach.

Aſpleni uires ex Gal.

Galeni locus ſuſpectus.

Nomina.

Ἡμιονῖτις. HEMIONITIS. CAP. CXXXV.

HEmionitis, quam aliqui ſplenion uocant, folium emittit dracunculi, lunatum: radicibus cohæret multis, tenuibus: nunquam flores, neque ſemen, neque caulem gignit. in petroſis naſcitur, auſtero ſapore. Ea ex aceto pota lienem abſumit.

Hemionitidis confid.

Falluntur procul dubio (ut in Phyllitidis commentatione ſuperius diximus) Leonicenus, Ruellius, & Manardus: quippe qui ſibi certò perſuaſerint, Hemionitida eam eſſe plantam, quam ſeplaſiariorum uulgus Linguam ceruinam, perperamq; Scolopendriam nominat. Sed quoniam in prædicto loco hos uiros alioqui doctiſſimos, & Fuchſium pariter eos ſecutum errare euidentiſſimis, ut puto, argumentis oſtendimus; idcirco ſupernacaneum eſſe duximus hic eadem repetere, præſertim quòd neminem futurum ſperem, qui eò ſe conferre grauetur, ſi cupiat noſtras contra uiros tam celebres rationes audire. Porrò non modò iam nobis compertum eſt ueram Hemionitim, quæ à Dioſcoridis hiſtoria nihil prorſus diſſidet, Romæ naſci in quibuſdam ruderibus, ædificiorumq; ruinis prope magnum Amphitheatrum, unde quidam rei herbariæ ſtudioſi eam in ſuos tranſtulerunt hortos; ſed nos quoque hoc anno eam accepimus ab Aloyſio Anguillario, qui Hemionitidis plantam, cuius picturam damus, ad nos Patauio miſit. Equidem credidimus iamdudum unà cum Hermolao, & Ruellio teucrium, & hemionitim unam tantùm Plinio plantam eſſe, depraua tis eius exemplaribus decepti, quæ lib. XXV. cap. V. ita ſcriptum habebant. Inuenit & Teucer eadem ætate teucrion, quam quidam hemionion uocant. Veruntamen cùm poſtea tractu temporis Plinij codex mendis quàm plurimis expurgatus ad manus eſſet, non hemionion legendum fuiſſe comperi, ſed hermion. Quo factum eſt, ut omnino fuerim coactus in hoc mutare ſententiam, contraq; aſſerere teucrium à Plinio deſcriptum à Dioſcoridis teucrio nullis notis differre. Cæterùm inter hemionium, & aſplenum Plinio nulla intercedit differentia, quòd ſcripſerit libro XXVII. cap. V. Aſplenum ſunt, qui hemionion uocant. Sed equidem uereor, ne & ipſe in errore uerſetur. quandoquidem Dioſcorides non modò utriuſque hiſtoriam diuerſis capitibus deſcripſit; ſed etiam aſplenum nuſquam, quod ſciam, hemionitim appellari ait: tametſi contrà Hemionitim non aſplenum, ſed ſplenion à quibuſdam uocari tradiderit. Sed poſteaquàm Hemionitidis lunata folia mihi ad memoriam reuocarunt herbam illam, quæ à chymiſtis LVNARIA *minor, & ab alijs ob ſemen racemoſum Lunaria botryitis cognominatur, cùm & ipſa miris in medicamentis polleat uiribus, non prætereundum duxi, quin hic de ea aliquid diſſererem. Hæc itaque breuis eſt planta, dodrantali ferè altitudine. Caule conſtat ſimplici, rotundo, lento, ac gracili: è cuius medio inlatus exit ramuſculus, coſtæ effigie: cui folia ſunt utrinque ſeptem annexa, lunata, craſſa, firmaq; braſſicæ marinæ modo. Flores profert in ſummitate caulis, oxalidis minoris inſtar: ſemine ruſo, rotundo, minutoq;, in uuæ modum racematim cohærente. Vis totius*

Lunariæ minoris deſcriptio, & uires.

plantæ

HEMIONITIS.

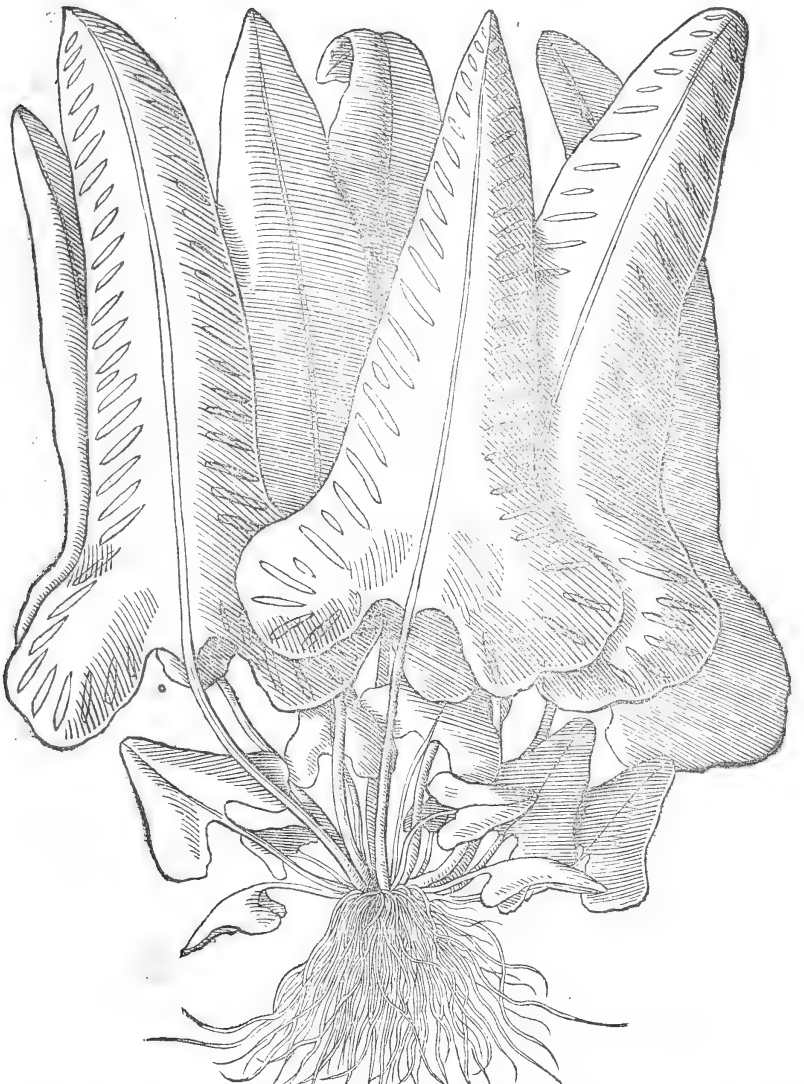

plantæ mirè efficax vulneribus glutinandis, itemq; intrinſecis, atque extrinſecis corporis fracturis ſanandis: quare miris celebratur laudibus ad puerorum enterocælas. Datur utiliter, commodeq; dyſentericis, planta tota in puluerem contrita. Albas uteri fluxiones ſupprimit, quemadmodum & rubentes. Ferunt equos, qui in montibus herbas depaſcuntur, ubi hæc copioſa prouenit, aululs ab ea clauis, ſuos ferreos calceatus amittere, & ob id uulgò à nonnullis Sferracauallo, appellari. Sed perperàm, meo quidem iudicio, quòd alia ſit planta, quæ uel ab ipſo effectu legitimè ſic fuerit appellata, uel quòd ſemen proferat ferreis equorum calceis ſimile. Verùm, cùm à chymicis hæc planta inter Lunariæ genera recenſeatur, adeò, ut quidam eam ipſam Lunariam maiorem appellent: præterire quidem non potui, quin de ea quoque hîc uerba facerem. Eſt itaque Planta, quam nos SFERRA CAVALLO appellamus, herba in montibus prouenies, foliis minori Securidacæ proximis, puſillis, cordiſq; faciem referentibus, incurua ſecundum longitudinem excurrente linea, pluribus utrinque è longo pediculo emergentibus ſiliquis, oblongis, preſſis, numeroſis, altera parte incuruis inciſuris diui-

SFERRACAVALLO.

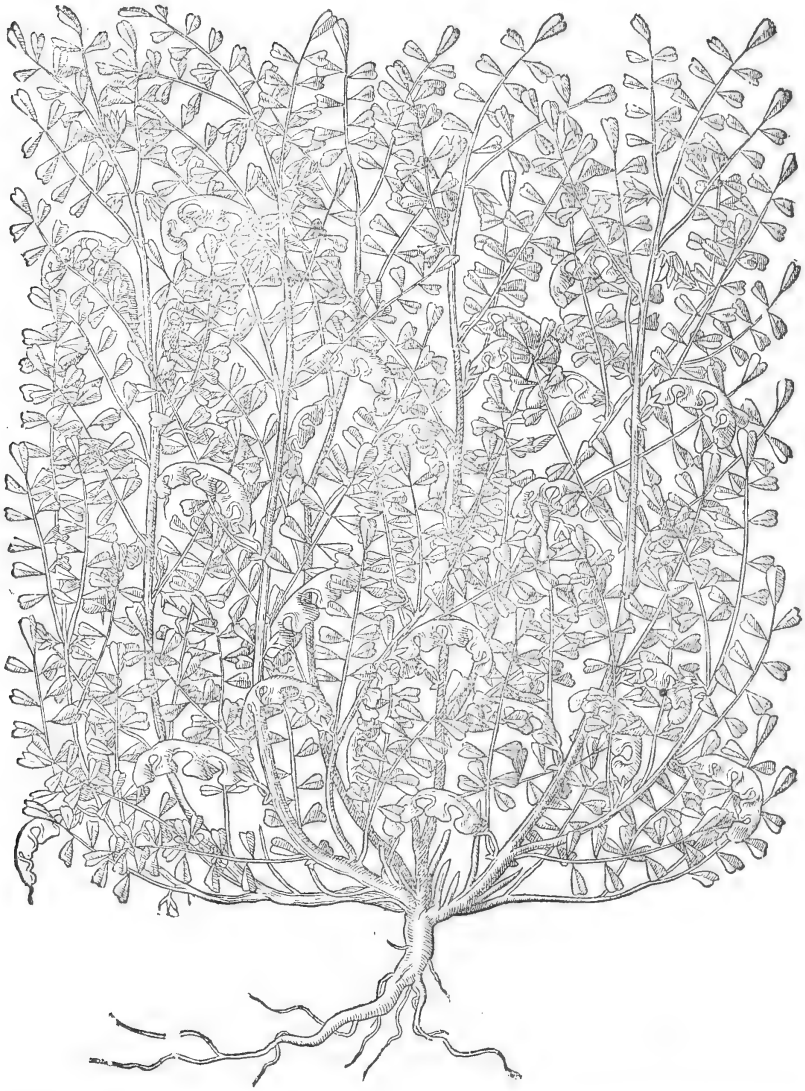

sis, & foraminum rotundorum speciem referentibus, prominente utrinque foraminum orificio, adeò ut non parum opi- 10
ficij in hisce fabricandis natura adhibuisse uideatur. caules habet angulosos, striatosq;, ramulis compluribus refertos, sed flores hactenus mihi uidere non licuit. Semen è siliquis prodit lunatum, bicorne, unde illi nomen apud chymistas; qui eam magnis efferunt præconijs ad argentum conficiendum, sed quàm suis opinionibus deludantur ij, sæpe suo magno damno experiuntur. Radice nititur gracili quatuor digitorum longitudine. Hanc ego plantam Securidacam montanam appello, cum non paruam uideatur habere cum minori securidaca cognationem, cum facie, tum uiribus. Quod autem equi, qui diu hanc plantam uirentem calcauerint, ferreis calceatibus protinus exuantur, quid certi afferam non habeo: Verùm cùm scribat Plinius lib. x. cap. xv i i i. Picum martium adactos cauernis eorum cuneos à pastoribus, admota quadam herba extrahere, & Trebius antiquissimus authorilli subscribat, cogor quidem ijs haud omnino refragari, qui huic plantæ id uirium tribuunt. Est & alia herba, quam aliqui similiter Lunariam minorem nominant, quæ in scrobium ripis, & aggeribus uligine

Lunaria minor alia.

LVNARIA MINOR.

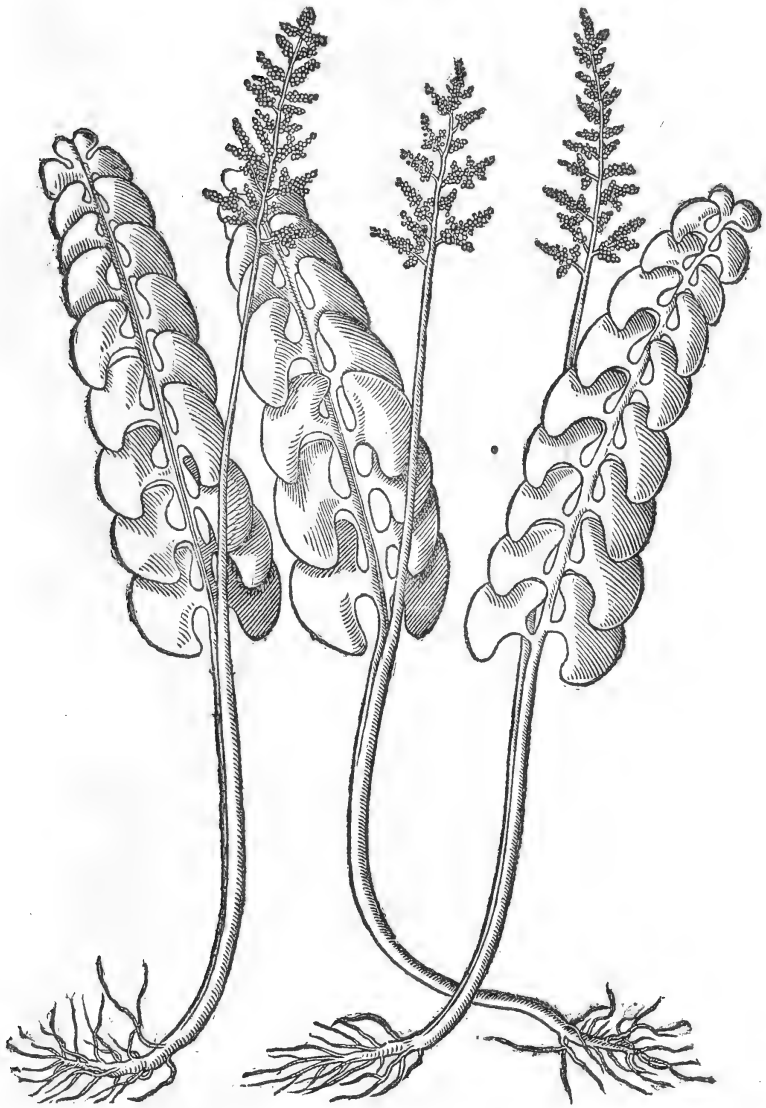

uligine madentibus, ſecus uias plerunque naſcitur. Serpit hæc humi iunceis eæuliculis, cubito longioribus, clematidi illi ſimilibus, quæ Vinca peruinca uulgò uocatur, in quibus à radice ad ſummum ex utroque latere breuibus interſtitijs folia exeunt craſſiuſcula, rotunda, paruorum nummorum ſpeciem referentia: unde à nonnullis Nummularia dicta eſt. Sunt qui exiſtiment, hanc eſſe Elatinem. Verùm quia Nummulariæ dictæ folia piloſa non ſunt, ſed læuia: quia præterea non naſcitur in ſegetibus & cultis, ſed in ſcrobium aggeribus & uliginoſis locis; ideo ijs non poſſum adſtipulari. Hæc quoque glutinandi, & cohibendi facultate prædita eſt. Sed iam, ut noſtri moris eſt, Hemionitidi ſuæ reddantur uires ex Galeno, qui eas retulit lib. VI. ſimplicium medicamentorum, his paucis uerbis. Hemionitis ſimul & adſtrictionem, & amaritudinem poſſidet: quamobrem cum aceto pota lienoſis auxilio eſt. Ea ut Græcis ἡμιονῖτις, ita etiam Hemionitis Latinis, & Hemionitę Italis uocatur. Hemionitidis uires ex Gal. Nomina.

Ἀνθυλλὶς. ANTHYLLIS. CAP. CXXXVI.

ANthyllis duplex eſt. quædam enim lenti ſimillima, foliis mollibus, rectis ramulis, palmi altitudine: radice parua, tenui. Naſcitur in ſalſis terris, & à ſole illuſtratis [a], non inſulſo guſtu. Altera eſt foliis, ramulisque aiugæ ſimilis, hirſutioribus tamen, [breuioribus, & aſperioribus] flore purpureo, odoris admodum grauis: radice cichorij. Pota drachmis quatuor, urinæ difficultati, renibuſque plurimùm prodeſt. Tritæ, uuluæ pituitas emolliunt, cum roſaceo, & lacte impoſitæ. uulneribus medentur. Quæ autem aiugæ ſimilitudinem refert, præter alia pota cum aceto mulſo, comitiales ſanat.

a ὑφαλμυρ. i. ſubſalſus. ita meum. Oribaſius non legit concluſa.

Anthyllidis conſid.

PRimam, aut alteram Anthyllida, quæ Dioſcoridis hiſtoriæ reſpondeat, non equidem hactenus in Italia reperi, aut repertam uidi: quanquam non negauerim, quin ea inibi proueniat. Ruellius hanc poſteritati Salſolam uocatam fuiſſe tradit, quòd ex ea ſalem fieri memoriæ proditum ſit. Fuchſius uerò in libro illo de componendis medicamentis, quem locupletatum nuper excudit, putat eam herbam, quæ Kali Mauritanis dicitur, de qua nos diſſerimus libro ſuperiore in Atriplicis commentatione, Anthyllidem eſſe. nam ubi Aluminum genera expendit in fine fermè ſic inquit. Alumen, quod Catinæ appellant, ex herba combuſta conficitur, Cali Mauritanis dicta, Græcis Anthyllide & Trago. Sed, meo quidem iudicio, in hoc apertè hallucinatur Fuchſius unà cum Amato Luſitano, à quo illum hanc unam opinionem accepiſſe facilè ſuſpicor. In primis nanque non uideo ego, quomodo fieri poſſit, ut Cali Mauritanorum duas poſſit legitimè Græcorum plantas repræſentare, Anthyllida & Tragum. quæ quidem genere, forma, notis ac uiribus inter ſe maximè differunt, ut in ea Apologia, quam in illum Luſitanum ſcripſimus, latius oſtendimus. Deinde nobis planè ſubit mirari Fuchſium, uirum alioqui doctiſſimum & in re medica adeò clarum, ut primas ferat in Germania, quòd Luſitani illius ineptias tam religiosè ſit ſecutus, ut hîc contentus protuliſſe Anthyllidem eſſe herbam Cali, neglexerit præterea Anthyllidis genera, quæ Dioſcoridi duo ſunt, expendere: atque genus explicare, quod Cali eſſe putabat. At re uera Cali (quantum ego ſentio) nec primam, nec alteram Anthyllidem exprimit, neque etiam Tragum. Etenim hoc ſine foliis naſcitur, ſed eorum uicem explent aculei, adeò ut tota planta ſpinis horrida ſpecletur. Illa uero Anthyllis, quam primo generi adſcribit Dioſcorides, lenti ſimillima eſt. Porrò alterum eius genus (teſte Dioſcoride) foliis ramulisq; aiugam æmulatur, hirſutioribus tamen, breuioribus & aſperioribus: flore purpureo, odoris admodum grauis. Quæ nimirum notæ in herba Cali, guſtanti ſalſa prorſus deſiderantur. Vtriuſque Anthyllidis meminit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Anthyllis duplex eſt, ſed utraque modicè deficcat, ut & ulcera glutinet. Cæterùm altera, ea ſcilicet quæ chamæpityi adſimilis eſt, quadantenus ſubtiliorem eſt partium, quàm altera, adeò ut et comitialibus competat. Quin & ipſa magis quàm altera extergere poteſt. Quæ herba Græcè ἀνθυλλὶς, Anthillis item Latinè, & Anthillide Italicè nominatur.

Fuchſij opin. damnata.

Anthyllidis uires ex Gal.

Nomina.

Ἀνθεμὶς. ANTHEMIS. CAP. CXXXVII.

† Meum exẽp. ἔνδοθεν μὲν λάμπον χαίροντα, σίζυι αὐξύλλιον ἔχοντα, ἔξωθεν δὲ περίκιτται κυκλοτερῶς λάμπα πόρφυρα. i. intrinſecus quidem album, & aurei coloris florem habet, extrinſecus uerò per ambitũ albos, aut melinos, aut purpureos.

a Meum. ὅσπερ τοῖς ὅλοις ἐσὶ μείζον. i. quor & per omnia maius eſt.

ANthemidis genera tria, tantùm flore diſtantia: rami dodrantales, fruticoſi, alis multis concaui: tenuib. foliolis, paruis, numeroſis, rotũdis capitulis: †floribus in medio aureis, forinſecus orbicula to ambitu cãdidis, melinis, aut purpureis, magnitudine foliorũ rutæ. Naſcitur ĩ aſperis, & iuxta ſemitas. colligitur uere. Vim habent radices, flores, & herba excalfaciendi, extenuandiq;. Potu, & inſeſſione, pellunt menſtrua, partus, urinam, calculos q́ue: aduerſus inflationes, & ilei tormenta bibuntur: bilem ſuffuſam expurgant: iocinerũ uitia ſanant. Decocto earũ ueſicæ fouentur. Ex omnib. his generibus ad calculos efficaciſſima eſt, quæ florem purpureũ habet [a], cuius amplitudo maiuſcula eſt. Hanc propriè heranthemon uocant. Ea cui leucanthemo nomen eſt, item quæ chryſanthemon dicitur, uehementiũs urinam ciunt. Aegilopijs illitæ medentur: commanducatæ ulcerum eruptiones in ore ſanant. Nonnulli in clyſteribus ex oleo utuntur, teruntur q́ue in farinam, ad abigendos febrium circuitus. Flores, & folia recondi debent; & priuatim tuſa, in paſtillos digeri: radix quoque ſiccari, dumq́ue ingruit neceſſitas, binæ partes herbæ dari, modò floris aut radicis pars una modò contrà floris partes duæ, & herbæ una, permutatim duplicato pondere, alternis diebus. bibere autem oportet in uino mulſo diluto.

Anthemidis conſid.

ANthemis, quæ & Chamæmelon ab odore mali Græcis dicta eſt, officinis, & uulgo corrupta uoce Camomilla uocatur. Verùm quanuis tres Anthemidis ſpecies florum colore tantùm differentes, memoriæ prodiderit Dioſcorides, eamq; cæteris ad calculos præſtare tradiderit, cui flores in medio aurei, per ambitum uerò purpurei bubonij modo inſunt; pharmacopolæ tamen in Italia illam duntaxat ſibi comparant, quæ floribus conſtat intus aureis, forìs foliis albicantibus circumſeptis: quòd hæc cæteris frequentior, copioſiorq; inter ſegetes in campis proueniat, oleatq; ſuauiter. Quandoquidem cætera eius genera, à paucis ſanè cognita, in uaris Italiæ locis reperiuntur. Sunt qui putent plantam, quam quidam Vergilij ADONIDEM eſſe cenſent, purpureum Dioſcoridis eſſe Anthemidem; ſed re uera hallucinantur, quòd huiuſce Anthemidis genus, Dioſcoride teſte, flores proferat in medio aureos, & forinſecus orbiculato ambitu purpureos, ut in Belli quadam uidemus, à quibus maximè differunt uulgaris Adonidis flores, qui papauerorum ſylueſtrium flores æmulantur. Cæterùm Anthemis cuius uulgaris eſt uſus, caules edit cubitales, foliis eſt paruis capillaribus, tenuibus, ac numeroſis: flores ſert in caulium, ramorumq; ſummitatibus Parthenio, quod Matricariam uocant, ſimiles. Radicibus nititur tenuibus, nec altè deſcendentibus. Tanta eſt Anthemidis cum Cotula fœtida ſimilitudo, ut nullo ferè oculorum intuitu,

ANTHEMIS, SIVE CHAMAEMILLA.

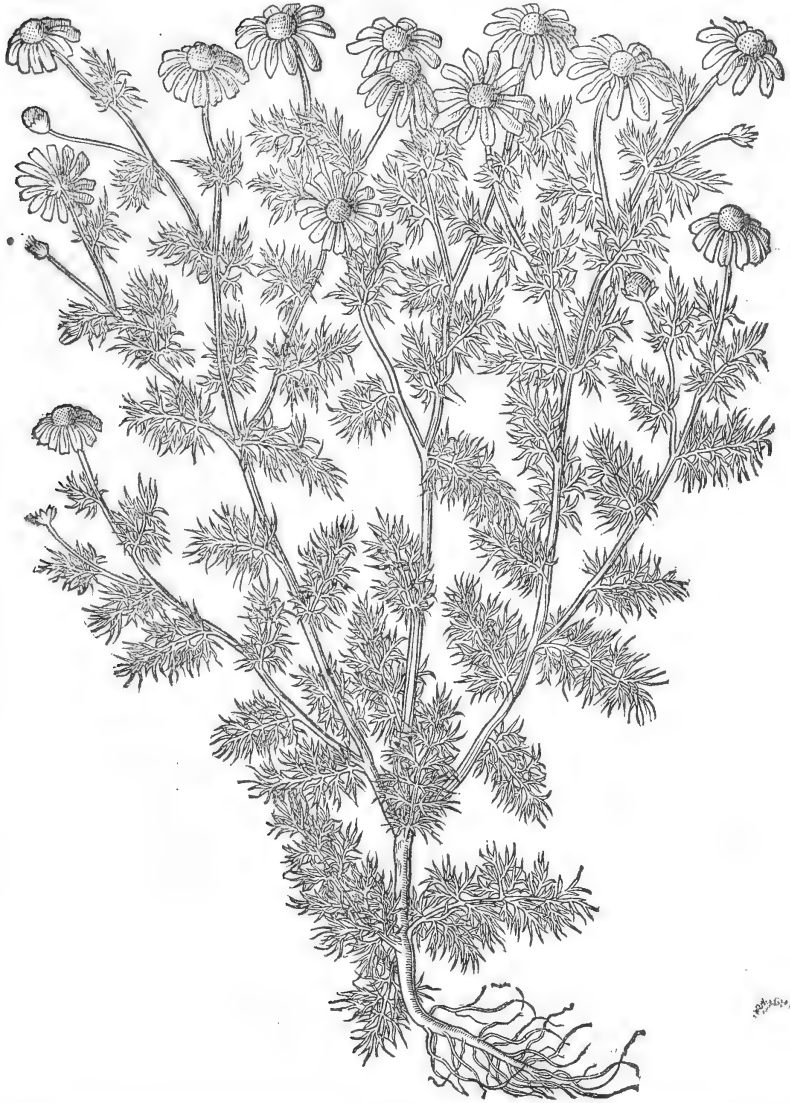

uitu, ſed olfactu tantùm altera ab altera dignoſci queat; Nanque altera, nempe Anthemis perquàm bellè, ac ſuauiter
let, altera uerò fœtet, & adeò acris eſt, ut cutim exulceret adalligata. Quo fit ut qui in campis aluum exonerant, &
'einde hac herba ſedem abſtergunt, paulò poſt intolerabili uexentur ardore. Cæterùm Anthemidis decoctum potum la-
ceris dolores ſanat. Idem præſtat aqua è floribus diſtillata. Anthemidis flores abſque folijs decerpti, tuſiq; in mortario,
& ex oleo in paſtillos conformati, ſi ex eodem oleo diſſoluantur ijq; febrientes à uertice capitis uſque ad pedes illinantur,
noxq; ſtragulis, ut ſudent, integantur, quaſcunque febres ſanant, ſi ſudor copioſus fluxerit. Ita enim ſcriptum reli-
uit Nicheſſor Aegyptius. Anthemidis meminit Galenus lib. III. ſimplicium medicamentorum, ſic ſcribens. Chamæ-
melum tenuitate quidem roſæ perſimile eſt, calore uerò ad olei facultates magis accedens, animali tum familiares, tum
emperatas. Quapropter laſſitudinibus, ut ſi quid aliud confert, doloresq; ſedat, mitigatq;. Præterea tenſa remittit,
& laxat, quæq; mediocriter dura ſunt emollit, quæq; conſtipata rarefacit. Ad hæc febres, quæ citra uiſceris alicuius in-

Anthemidis uires ex Gal.

ADONIS.

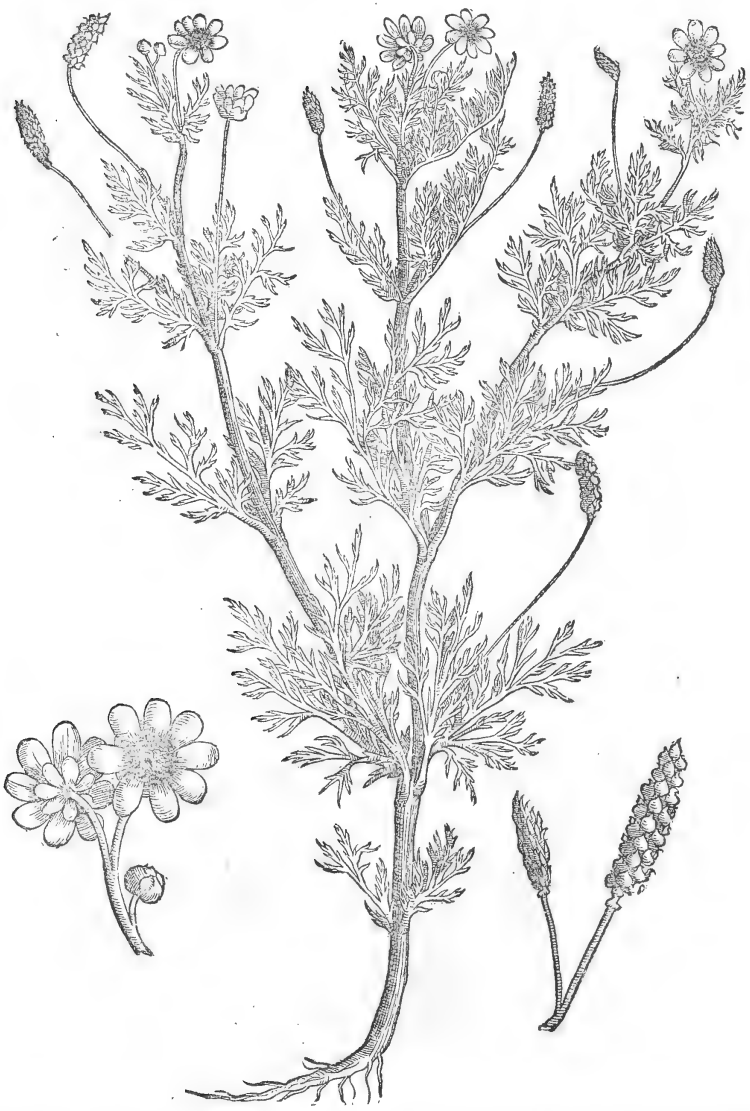

flammationes infestant, discutit, ac dissoluit, ac præsertim quæ ex humoribus biliosis, aut cutis densitate proueniunt 10
Qua de re & ab Aegyptiorum sapientibus soli consecratum est, febriumq; omnium remedium putatur. Verùm hac quidem
in re à ueritate aberrant: solas enim, quas dixi febres sanare potest, easq; quæ iam concoctæ sunt. Iuuat tamen pulchr
reliquas etiam omnes, quæ melancholicæ sunt, aut pituitosæ, aut ex uiscerum inflammatione prognatæ. Nam & harun
remedium Chamæmelum uel strenuissimum est, ubi iam concoctis adhibetur: quapropter, & hypochondrijs, ut si quid aliu
gratum existit. Meminit etiámnum libro VI. eorundem simplicium medicamentorum, sic inquiens. Dictum quidem i
tertio libro de hac herba copiosius est, diceturq; nunc summatim, quòd calefacit, & desiccat in primo ordine. Est &
tenuium partium, ac proinde digerendi, rarefaciendi, & laxandi facultatem obtinet. Planta, quæ Græcis ἀνθεμὶς, ἢ

Nomina. *χαμαίμηλον, Latinis pariter Anthemis, & Chamæmelum appellatur: Arabibus, Debonigi, seu Babunegi: Italis, Ca*
mamilla: Germanis, Camillen: Hispanis, Manzanilla: Gallis, Camemina, & Camomille.

Παρθένιον,

Παρθένιον. PARTHENIVM. CAP. CXXXVIII.

PArthenium, aliqui amaracon uocant, folijs eſt coriandri, tenuibus: flore per ambitum albo, intus melino, odore ſubuiroſo, ſapore amaro. Siccatum, cum aceto mulſo, aut ſale potum, non ſecus atque epithymum, & bilem, & pituitam detrahit: ſuſpirioſis prodeſt, & melancholicis. Herba ſine flore à calculoſis, & anhelatoribus magna utilitate bibitur. Valet decoctum ad inſidendum in duritia uuluarum, & inflammationibus. Illinitur ſacro igni, & collectionibus cum flore.

Parthenij confideratio.

10 *SEritur Parthenium in Italia in hortis ferè omnibus, neque modò in ijs ſatum; ſed in alijs quoque locis ſponte prouenit. Folio eſt coriandri, amaro ſapore, odore graui: floribus per ambitum albis, intus melinis. Hetruſci Matricariam, & ab amaro ſapore, Amarellum uocant. Cæterùm hallucinantur, mea quidem ſententia, in parthenij hiſtoria*

PARTHENIVM, SEV MATRICARIA.

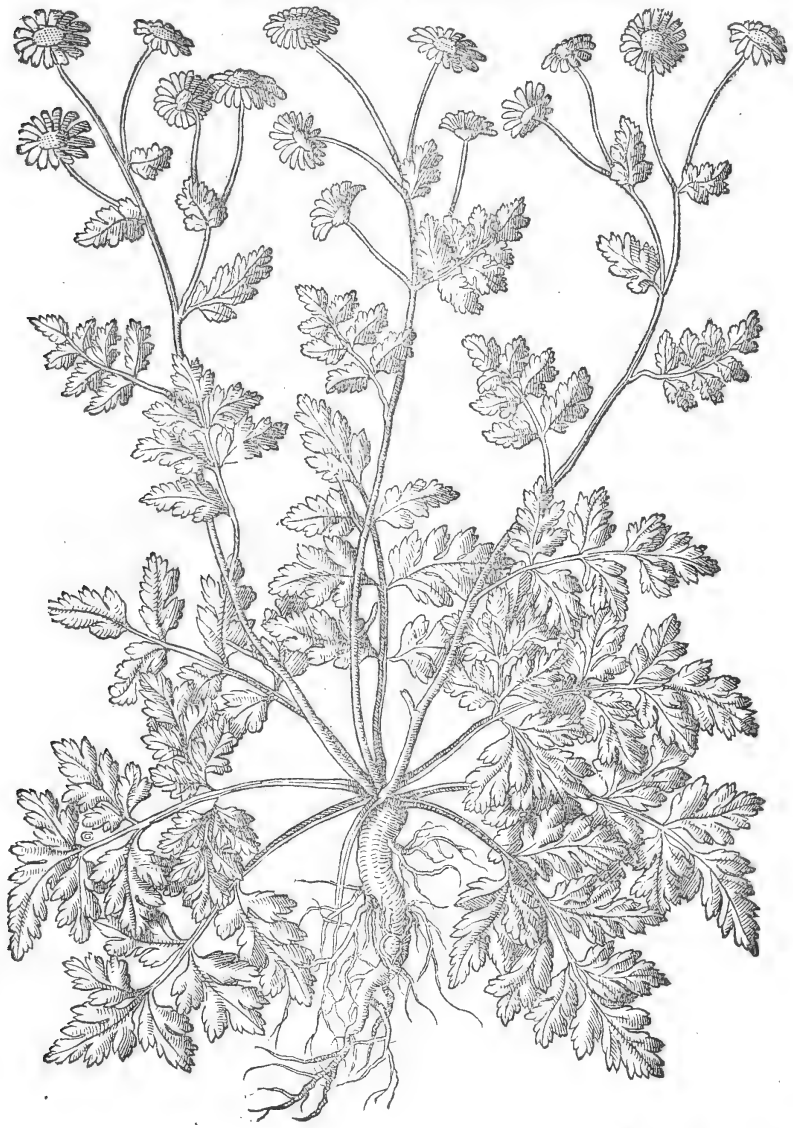

TANACETVM.

Brasauolus, & Fuchsius, uiri alioqui doctissimi: quin & Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, quòd concordes sibi persuaserint (ut superius in Artemisiæ commentario, eorum errorem explodendo, diximus) Matricariam, siue Amarellam uulgò uocatam esse illud Artemisiæ genus, quod secundo loco à Dioscoride repræsentatur: utpote qui non rectè expenderint hanc esse legitimum Parthenium. Porrò contendunt Brasauolus, & Fuchsius eam omnino plantam uerum referre Parthenium, quam herbariorum uulgus Cotulam fœtidam appellat. Sed quàm isti clarissimi medici magno mihi errore uersentur, iudicent ij, qui probè sciunt Cotulam fœtidam folio esse fœniculi, aut anthemidis potius, quàm coriandri: neque sapore usqueadeò amaro, ut in Parthenio requiritur. Sed acutissimo, & exulcerandi ui prædito. id quod nusquàm Parthenio tribuit Dioscorides, neque Galenus. Sunt præterea antiquorum nonnulli, qui Helxinem quoque Parthenium uocauere, illam scilicet, quæ in parietibus nascitur detergendis uitreis uasis aptissima, ut Galenus ipse testatur lib. VI. simplicium medicamentorum, & Plinius libro XXII. cap. XVII. naturalis historiæ. Nec desunt etiam, qui uelint mas Parthenium appellare Athanasiam, quam & TANACETVM uocant Seplasiarij, cuius etiam superius de Artemisia differentes mentionem fecimus, & hîc modò effigiem damus. Quorum equidem sententiam magis probandam censerem,

Tanacetum, & eius medicinæ.

eenſerem, quàm eorum, qui tertium Artemiſiæ genus Tanacetum eſſe contendunt. Vtuntur Tanaceto recentiores ad uentriculi, & alui flatus diſcutiendos, item ad lumbricos ex uentre pellendos. Vtuntur & ad frangendos renum calculos, & ad ciendam urinam. Sed id uiris magis, quàm mulieribus commendant: contrà uerò Matricariam dictam fœminis tantùm exhibendam præcipiunt. Parthenij in ſimplicium medicamentorum cenſu Galenum meminiſſe non reperio. Eius nomen Græcum eſt παρθένιον, *Latinum ſimiliter Parthenium: Arabicum, Achuen, Vchuen, Achuan, ſiue Alachuam: Italicum, Parthenio, Matricaria, & Amarella: Germanicum: Muotter Kraut, & Mettram: Gallicum, Matricaire.* Nomina.

Βουφθαλμον. BVPHTHALMVM. CAP. CXXXIX.

BVphthalmon, quidam cachlam uocant, caules emittit tenues, mollesque: folia fœniculi: luteum florem, anthemide maiorem, oculi ſimilitudine, unde nomen traxit. Circa oppida naſcitur, & in campeſtribus. Flores cum cerato triti, tumores, duritiasq; diſcutiunt. Aiunt epotam poſt exitum à balneis, regio morbo correptis, colorem tractu temporis reddere.

BVPHTHALMVM.

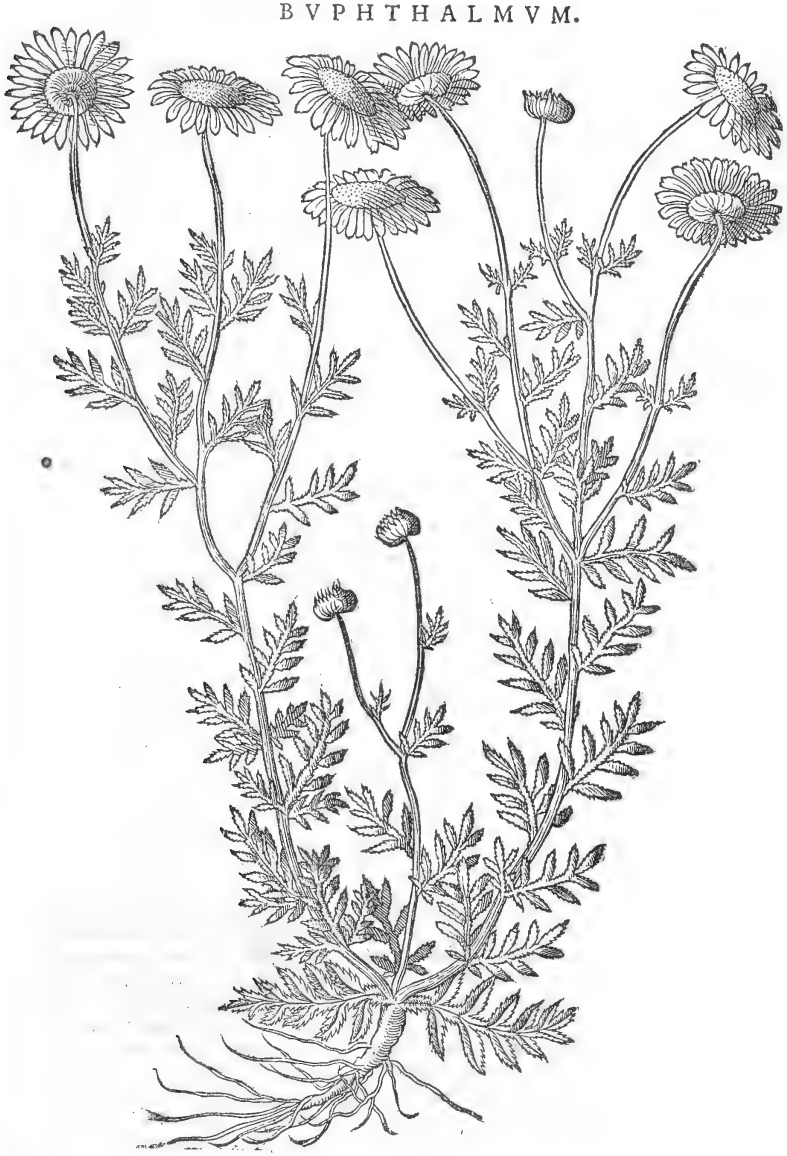

Non

BELLIS MAIOR.

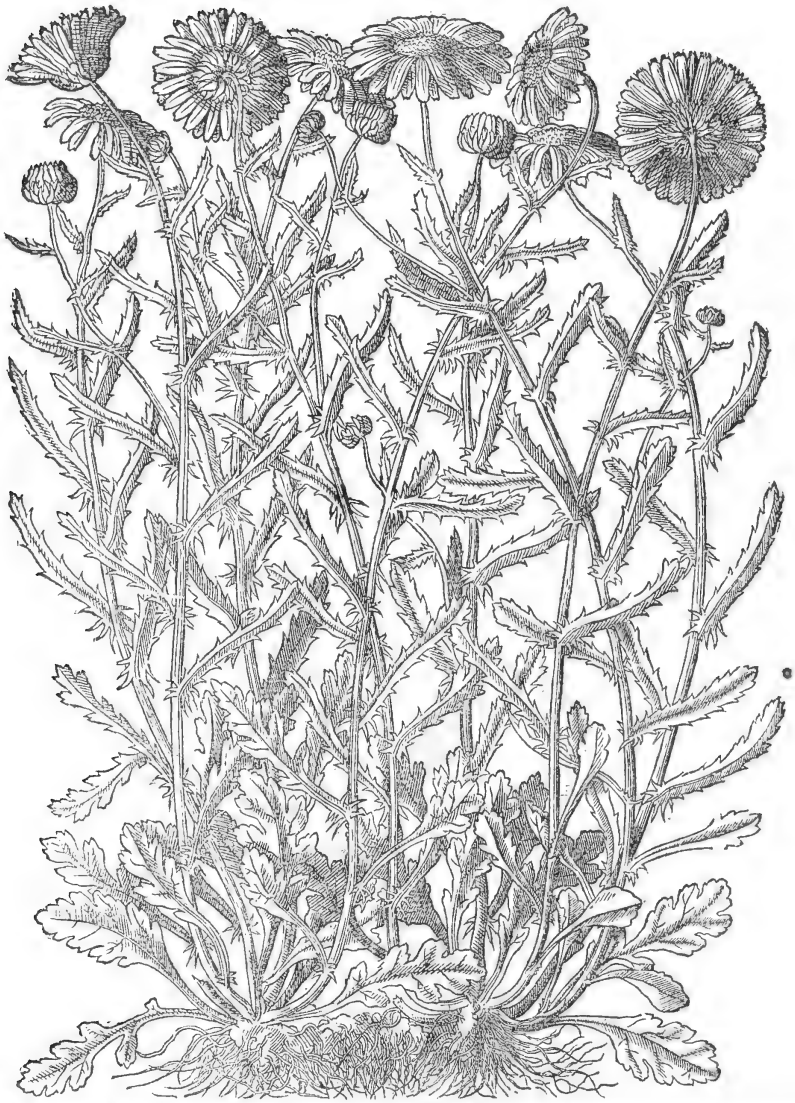

Buphthalmi confid.

NOn parum profectò inter se uariant de Buphthalmo recentiorum sententiæ, ut herbam, quæ ipsum legitimè repræsentet decernant, & ostendant. Nam aliqui putant, herbam quandam cubito altiorem, in pratis & agrorum marginibus nascentem, quæ (ut equidem opinor) Bellis maior est folio nonnihil in ambitu serrato, flore intus melino, extrà uerò candidissimis foliolis undique circundato, anthemide maiore, esse legitimum Buphthalmum. Alij uerò, quibus adstipulatur Fuchsius, aliam ab hac herbam uerum Buphthalmum esse contendunt, uulgaris anthemidis cognatam, quam officinæ Cotulam non fœtidam uocant. Sed cur horum sententias comprobem, sanè non habeo. quippe quanuis Cotula non fœtida dicta foliorum facie quadantenus Buphthalmum referat; flores tamen in medio melini, & in ambitu anthemidis modo candidi, Dioscoridis picturæ non utique respondent. Quemadmodum & hinc perspicuum est alteram plantam, cuius primo loco meminimus, non esse Buphthalmum. Siquidem cùm diligentissimè scripserit Dioscorides uulgaris anthemidis, tum etiam parthenij flores intus aureo micare colore, per ambitum uerò candido, dubitandum quidem non est, quin & eadem fuerit usus diligentia in describendo Buphthalmi flore, quem tamen luteum in uniuersum facit, non autem in ambitu candidum,

BELLIS MEDIA.

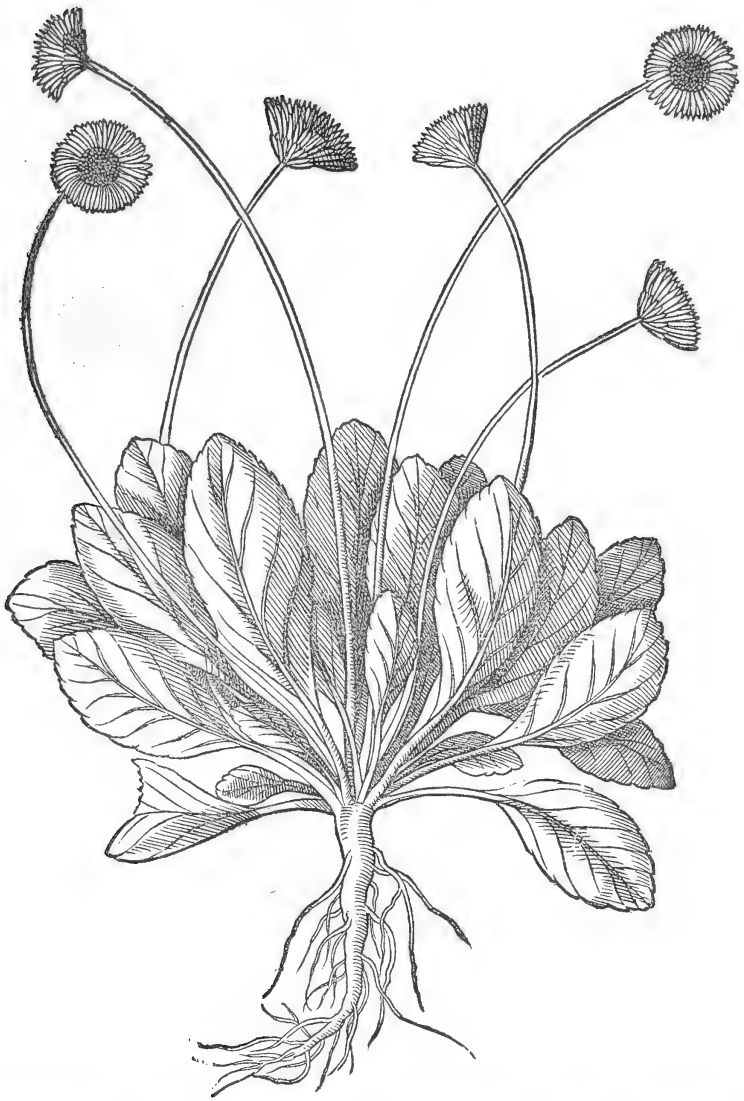

didum, qualis in uulgari parthenio conſpicitur. Cùm itaque Buphthalmum luteo planè flore præditum eſſe debeat, haud dubiè errant, meò quidem iudicio, qui pro Buphthalmo prædictas, aut ſimiles plantas accipiunt. Cæterùm legitimum, ni fallor, Buphthalmum ad me attulit hoc anno Patauio Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus, iuuenis ſpectatæ in philoſophia, ac medicina eruditionis, mihiq; perinde ac filius chariſſimus, quod in nullis prorſus notis à Dioſcoridis deſcriptione diſſidet, ut eius effigies, quam hîc damus, abundè demonſtrat. Buphthalmi uires retulit Galenus lib. VI. ſimplicium medic. ijs uerbis. Buphthalmum, inquit, ſic appellatum eſt à floribus, qui figura quidem boum oculis uideantur adſimiles, colore autem anthemidis floribus ſimillimi ſunt, ſed multò illis tum maiores, tum acriores. Proinde & uehementius diſcutiunt, adeò ut duritias ſanent cerato miſti. hæc Galenus. Vbi, ne quid nobis obſtet, animaduertendum eſt, quòd Galenus, qui Buphthalmi flores anthemidis floribus ſimillimos reddit, de ea tantùm anthemide intelligit, quæ lutcos flores profert. Sed quoniam de Buphthalmi flore differenti mihi BELLIS *ſic à Plinio uocata occurrit, cuius etiam initio commentarij memini, non alienum eſſe duxi, hoc in loco eius hiſtoriam, & uires recenſere. Bellis igitur quanquam plura ſunt genera, tria tamen communiter numerantur, nempe maius, medium, & minus. Maius folia gerit ex anguſta origine in latum*

Buphthalmi uires ex Gal.

Bellidis hiſtoria, & uires.

BELLIS MINOR.

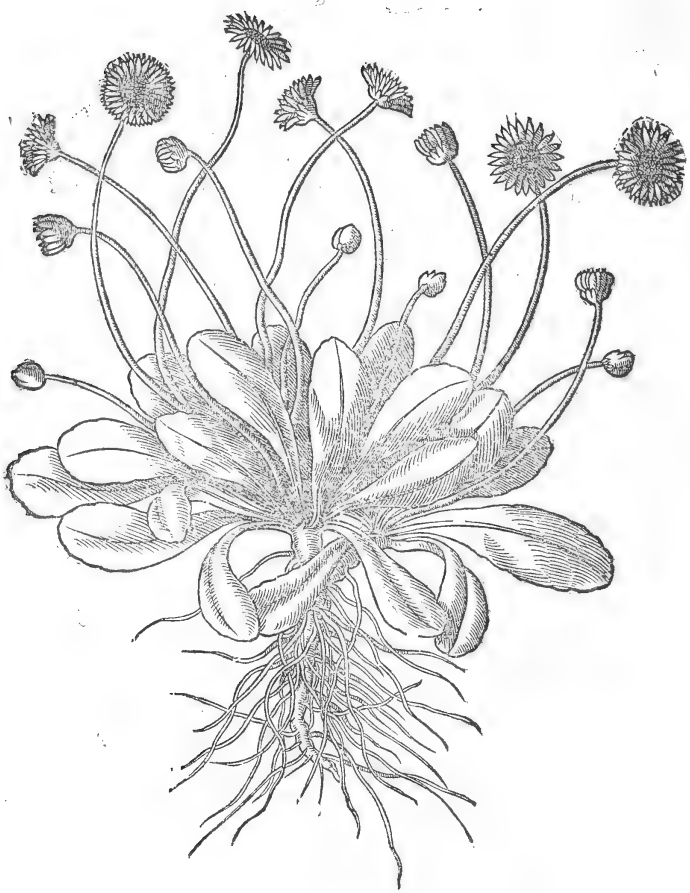

latum ambitum finientia, ſubrotunda, craſſiuſcula, & circunquaque ſerrata, humi circa radicem in rotæ modum accubantia. Quæ autem in caulibus habentur, oblonga magis ſunt ſenetionis modo; caules emittit ab una radice plures, cubitales, teretes, robuſtoſq́; è quorum ſummis partibus flores exeunt Anthemide, aut Parthenio maiores, qui æſtate tota perdurant, colore intus aureo, & per ambitum candido. Radix illi eſt multifida, haud ualde deſcendens. Alterum autem, quod medium appellamus, plerunque in pratis prouenit foliis minoribus, nec adeò per ambitum inciſis, in terra iacentibus. Cauliculos edit tenues, flexiles, rotundos, palmari longitudine: Radicem altero tenuiorem, ſed multifidam. Flores mittit maiori per omnia ſimiles, ſed longè minores. Minus quod in hortis ſeritur, uarijs ſpectatur generibus: quæ florum uarietate dignoſcuntur. Nam tametſi folia in omni ferè genere habeantur longiuſcula, in cacumine ſubrotunda, craſſiuſcula, ſolo procumbentia, & in rotæ modum radiantia, atque per ambitum ſenſim ſerrata; flores tamen coloribus, & foliorum numero inter ſe uariant. Siquidem in uno genere centrotenus aurei & per ambitum, rubentibus foliolis ſtipati cernuntur,

BELLIS MINORIS TRES SPECIES.

10 cernuntur, in altero uero ex candido ruſeſcẽtibus, aut uerſicolorib. numeroſioribuſq;. Sunt etiã qui intus rubri ſint, & in ambitu albi, quinetiã qui ubiq; foliolis uerſicoloribus adeò ſtipati habeantur, ut ſericinos floccos penè referant. Omnes hoc tempore in Coronamenta uenêre. Nam ob cauliculorum mollitiem, & colorum præſtantiam, texendis coronis aptiſſimi ſunt. Florent anno ferè toto ſi cultorum diligentia non deſit. Facultas omnibus eadem: nam (ut recentiores perhibent) ualent in ſtrumis, & capitis fracturis: quinetiam in uulneribus thoracis, quæ in pectoris cauitatem uſque penetrarunt, in quem uſum Bellim potionibus inſerunt. Sunt & qui Bellidis genera laudent ad iſchiada, & paralyſin. Sanant commanſa folia cum oris, tum Linguæ exulceratas puſtulas, eadem tuſa genitalium inflammationes extinguunt, ac etiam reſoluunt. Herba ipſa recens in acetarijs deuorata, aluum adſtrictam lenit, id quod etiam præſtat ex iure pinguium carnium decocta. Nomina. Βόφθαλμον ſic Græcè, Latinè uerò Buphthalmum, & Oculus bouis dicitur: Arabicè, Bihar: Italicè, Buphthalmo, & Occhio di bue. Bellis, Italis primo fiore, & fior di primauera dicitur.

γλυκυσίδη. PAEONIA. CAP. CXL.

PAeonia, ſiue glycyſide, Græcis aliquibus pentoboron dicitur, ſunt qui Idæos dactylos radicem pæoniam uocant. Caulis altitudine ſeſquipedis adoleſcit, comitantibus multis ſtolonibus. Huius duo genera: mas folia iuglandis habet: in fœmina uerò ſmyrnij more diuiduntur. Summo caule ſiliquas emittit amygdalis ſimiles: in quibus, cùm dehiſcunt, multa grana, exigua, rubra, acinis punicorum ſimilia inueniuntur, & in medio nigra, purpurea quinque aut ſex. Radix maris digitali craſſitudine, & palmi longitudine, guſtu adſtringens, alba. fœminæ radicibus ceu glandes circiter ſeptem aut octo inhærent, ut in haſtula regia. Fœminis à partu non purgatis ſicca radix datur: ciet menſes

PAEONIA MAS.

amygdalæ

PAEONIA FOEMINA.

amygdalæ magnitudine pota uentris doloribus cum uino pota auxiliatur. ualet contra regium morbum, & renum, ac ueſicæ dolores. decocta in uino [a] aluum ſiſtit. Rubra grana rubentes menſes ſiſtunt, decem uel duodecim pota in uino auſtero, & nigro: ſtomachicis, & eroſionibus ea eſſe prodeſt: à pueris pota initia calculorum eximunt. Grana nigra auxiliantur ſuppreſſionibus nocturnis, uuluæ ſtrangulationibus, & matricis doloribus, quindecim numero pota, in aqua mulſa, aut uino. Naſcitur in altiſſimis montibus, & præruptis.

a Cæcuz. addit. χαὶ πινομένη. i. & pota.

Pæoniæ consideratio.

PAeonia fœmina planta eſt uulgaris notitiæ: mas uerò contrà, quòd paucis in Italia locis proueniat. Hanc Piſis ad me Goritiam miſit hoc anno Lucas Ghinus Forocornelienſis, uir & doctrina, & rei medicæ cognitione præclarus. Sed & eam antea è Germania allatam uidimus. Pæoniæ hiſtoriam, & uires deſcripſit Plinius lib XXVII. cap. x. his uerbis. Glycifide, quam aliqui Pæoniam aut pentorobon uocant caulem habet duûm cubitorum, comitantibus duobus, aut tribus, ſubrutilum, cute lauri, folia qualia Iſatis pinguiora, rotundioraq; ac minora. Semen in ſiliquis, aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera ſunt. Fœmina exiſtimatur, cuius radicibus ceu balani longiores circiter octo aut ſex adhærent. Mas plures habet, quoniam non una radice nixus eſt, palmi altitudine, candidaq; Ea guſtu adſtringit. Fœminæ folia Myrrham redolent, & denſiora ſunt. Naſcuntur in ſyluis. Tradunt noctu effodiendas quoniam pico martio impetu in oculis faciente, interdiu periculoſum ſit. Radix uerò cum effodiatur, periculum eſſe, ne ſedes procidant. Magna id uanitate ad oſtentationẽ rei fictum arbitror. Hæc Plinius. in quibus à Dioſcoride diſſentit, quod mari plures ſcripſerit esſe radices quàm fœminæ, quo fit ut ſuſpicer Plinij lectionem uitio haud carere. Pæoniæ uires poſteritatis memoriæ tradidit Galenus lib. VI. ſimpl. medic. ubi ita ſcriptum reliquit. Glycyſida, quam pentorobon, & pæoniam nuncupant, radicem habet læuiter adſtringentem cum quadam dulcedine: etſi pluſculum dentibus mandas, acrimoniam item quampiam ſubamaram ſubeſſe percipies. Proinde menſes ciet ex melicrato amygdalæ pota quantitate. Sanè tundere eam oportet, ac cribrare, & ſic inſpergere. Expurgat porrò etiam iecur obſtructum, & renes. Sed hæc efficere nata eſt, quæ acris, & ſubamara eſt: quæ uerò quiddam etiam adſtrictorium obtinet, uentris fluxiones ſiſtere poteſt. Verùm eã tunc in auſteroru uinorum quopiam decoctam bibere conuenit. Eſt autem facultate omnino reſiccatoria uehementer, ita ut non deſperauerim eam etiam adalligatam, quod meritò creditum eſt, puerorum epilepſias ſanare. Equidem uidi puellum quandoque octo totis menſibus morbo comitiali liberũ, ex eo quo geſtabat radicẽ tẽpore: ubi uerò fortè fortuna quod à collo ſuſpenſum erat decidiſſet, protinus morbo correptus eſt. rurſusq; ſuſpenſo in locum illius alio, inculpatè poſtea ſe habuit. Porrò uiſum eſt mihi ſatius eſſe denuò id collo detrahere certioris experientiæ gratia. Id cùm feciſſem, ac puer iterum eſſet conuulſus, magnam recentis radicis partem ex collo eius ſuſpendimus: ac deinceps prorſum ſanus effectus eſt puer, nec poſtea conuulſus eſt. Rationabile itaque erat aut partes quaſpiam à radice deſluentes, ac deinde per inſpirationem attactas, ita affectos locos curare, aut aerem à radice aſſiduè mutari, & alterari. Nam hoc pacto ſuccus Cyrenaicus columellam phlegmone affectam iuuat, & melanthium frictum palàm deſtillationes, & grauedines deſiccat, ſi quis id in calidum lintcum rarum liget, aſſidueq; calorem ex eo per inſpirationem, quæ per nares fit, attrahat. Quinetiam ſi compluribus linis, & maximè marinæ purpuræ, collo uiperæ iniectis, illis uiperam præfoces: eaq; poſtea cuiuſpiam collo obuincias, mirificè profuerit tum toniillis, tum omnibus ijs, quæ in collo expullulant. Sed de talibus priuatim aliquando fortè conſcribam. Nunc uerò ſciendum eſt Pæoniæ temperamentum tenuium eſſe partium & exiccatorium, haud tamen inſigniter calidum, ſed aut ſymmetrum, aut paulò calidius. Hæc Galenus. Quibus patet pæoniæ radicem collo ſuſpenſam, non quidem deuoratam puerorum epilepſiam curare, quanquam plurimi ſint medici, qui eam ad comitiales potandam præbeant. Cæterùm hoc auo Galeni de ſuſpenſa pæonia teſtimonium plurimos fefellit medicos. quo fit, ut mihi dubitandum ſit an Pæonia uulgaris ea ſit, de qua ſcribit Galenus. Præſtat Pæoniæ noſtræ ſemen ad amiſſam loquelam, ſi eius triginta grana à cortice repurgata, & in puluerem contrita ex uino propinentur. Valent eadem, ac pariter radices ad ſerpentium, morſus, non ſolùm pota, ſed etiam impoſita. Non deſunt mulierculæ, quæ, perforata pæoniæ ſemina, & filo traiecta coralliorum modo ſuis infantibus, & pueris collo circumligent. quod putent hoc amuleto Epilepſiam arceri. Hæc planta Græcis λυκνανθὴς, & παιονία, Latinis item Pæonia nuncupatur: Arabibus, Feonia: Italis, Peonia: Germanis, Peonien: Hiſpanis, Roſa del monte, & Roſa albardeira: Gallis, Penoeſne, & Pinoine.

Pæoniæ uires ex Gal.

Galeni hiſtoria.

Nomina.

Λιθόσπερμον. LITHOSPERMVM. CAP. CXLI.

LIthoſpermon à ſeminis duritia nomen accepit. Folijs eſt oleæ longioribus, & latioribus, mollioribus, iacent humi, quæ ab radice exiliunt: ramulis rectis, tenuibus, firmis, craſſitudine acuti iunci, lignoſis: in quorum cacumine bifidi exortus cauliculorum ſpeciem exhibent: folijs longis: inter quæ paruum ſemen, rotundum, erui magnitudine, duritia lapidea. Naſcitur in aſperis, & editis locis. Vim hanc habet, ut ſemine cum uino albo poto calculos frangat, pellatque urinam.

Litoſpermi conſid.

LIthoſpermon hodie ſeplaſiarij, & omnes ferè medici Barbaros ſecuti Milium ſolis nominant. Licèt rectius fortaſſe Mauritanorum quoque imitatione ab illis Milium Soler uocaretur. Quandoquidem hæc planta (ut ſcribit Serapio teſtimonio Aben Iuliel) frequens naſcitur in montibus Soler: unde illi aptius fortè à loco, quàm à ſole cognomentum imponeretur. Huius milij, utcunque cognominetur, duo oſtenduntur genera. maius, quod legitimum eſt Lithoſpermon, quóue Hetruria ſatis referta eſt. minus, quod longè frequentius ubique in Italia gignitur. Hoc humi minimè repit, ſed arbuſcula ferè inſtar ſurſum caules mittit brachiatos. rotundoſq;, in quibus folia ſunt, ut in maiori oblonga, ſed minora, & firmiora, è quorum exitu ſemen oritur candidum, pellucidum margaritarum modo, oblongum tamen, & facie, & quantitate milio ſimile; quo factum eſt, ut Milium Soler appellari cœperit. Cæterùm Fuchſium, uirum alioqui doctiſſimum, Lithoſpermum Dioſcoridis omnibus propè nunc compertum, non cognouiſſe arbitror, quòd in ſuis clariſſimis de ſtirpium hiſtoria commentarijs pro uero Lithoſpermo, illud quod officinis Milium ſolis minus appellatur, depinxerit. Idem nihil minus deinde mihi quidem uidetur erraſſe in libro de compoſitione medicamentorum, quem nuper auctum edidit: ubi ſcriptis tradidit Lithoſpermi genus eſſe plantam illam harundinaceam, ex cuius ſeminibus, quæ nos Lacrymas uocamus, fiunt orbiculi, quibus filo traiectis utuntur mulieres ad ſuas preces numerandas. Hanc autem opinionem quoniam confutauimus in Apologia, quam aduerſus Amatum Luſitanum, quem fortè ſecutus eſt Fuchſius, ſcripſimus, hic ut ſatis alibi explo-

Fuch. error.

ſam

LITHOSPERMVM MAIVS.

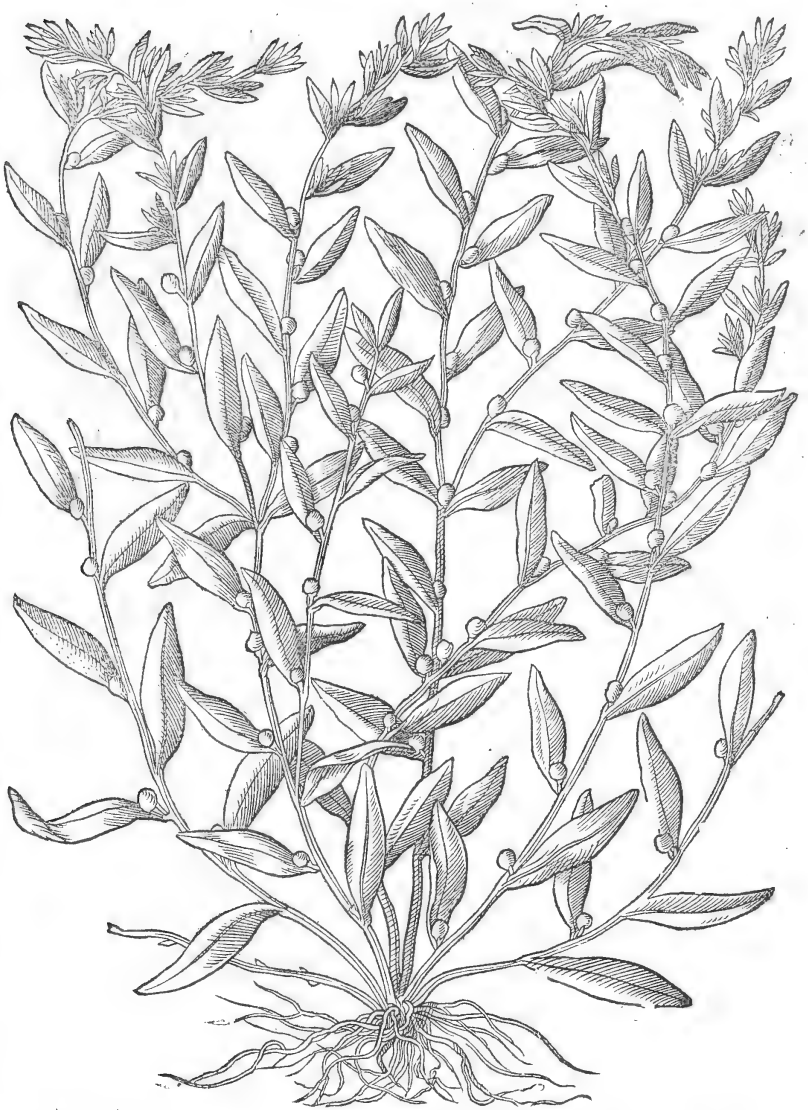

ploſam relinquimus. Lithoſpermon, ut herbam ſummæ admiratione dignam, eleganter deſcripſit Plinius lib. XXVII. cap. XI. cuius hîc uerba ſubijciam. Inter omnes herbas, inquit, Lithoſpermo nihil eſt mirabilius. Aliqui egonychon uocant, alij dioſpyron, alij heracleon. Herba quincuncialis ferè, foliis duplo maioribus, quàm rutæ, ramulis ſurculoſis, craſſitudine iunci. Gerit iuxta folia ſingulas ueluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore, & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia uerò lapideæ. Ipſi, qua pediculis adhæreant, cauernulas habent, & intus ſemen. Naſcitur & in Italia, ſed laudatiſſimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo conſpexi. Tantus eſt decor, uelut aurificum arte alternis inter folia candicantibus margaritis, tam exquiſita difficultas lapidis ex herba naſcentis. Iacere, atque humi ſerpere authores tradunt. Ego uulſam, non hærentem uidi. hactenus Plinius. Datur utriuſque ſemen potandum utiliter diebus pluribus ſeſquidrachmæ pondere, addita aſpleni ſemidrachma, & ſuccini ſcrupulis duobus, ex ſucco plantaginis, aut portulacæ, aut lactucæ ad gonorrhœam. Dantur quoque magno ſanè auxilio mi-

Lithoſpermi hiſt. ex Plin.

LITHOSPERMVM MINVS.

Phalaridis uires ex Gal.
Nomina.

noris lithoſpermi ſeminis drachmæ duæ ex lacte muliebri potandæ ægrè parturientibus fœminis. Nanque hoc tantùm medicamento quàm plures in partu laborantes adiutæ ſunt. Lithoſpermi in ſimplicium medicamentorum libris, Galenum meminiſſe non inuenio. Quod Græci λιθόσπερμον, Latini quoque Lithoſpermum uocant: Mauritani, Kulb, Culb, Calt, ſeu Calab: Itali, Lithoſpermo, & Milium ſolis: Germani, Meerhirſz, & Steinſomen: Galli, Gremil, & Herbe aux perles.

Concluſa non legit Orib.
a Orib. legit. ἰσχυρότερα.i.ualidiores.
b Orib.addit. τῇ γεύσει, καὶ τὰ φύλλα δὲ ὅμοια τοῖς τῆς ζέας.i. guſtu,& folia etiā fert zeæ ſimilia.

φάλαρις. PHALARIS. CAP. CXLII.

PHalaris cauliculos emittit zeæ culmis ſimiles, à minutis, ac nullius uſus radicibus, multos, [duûm palmorum] geniculis cinctos [a], graciliores tamen, ac dulces [b]: ſemen candidum, oblongum, milij magnitudine. Tunditur, & in aqua aut uino ſuccus ad ueſicæ cruciatus utiliſſimè bibitur. Semen cochlearis menſura potum, ad eadem efficax eſt.

PHALARIS.

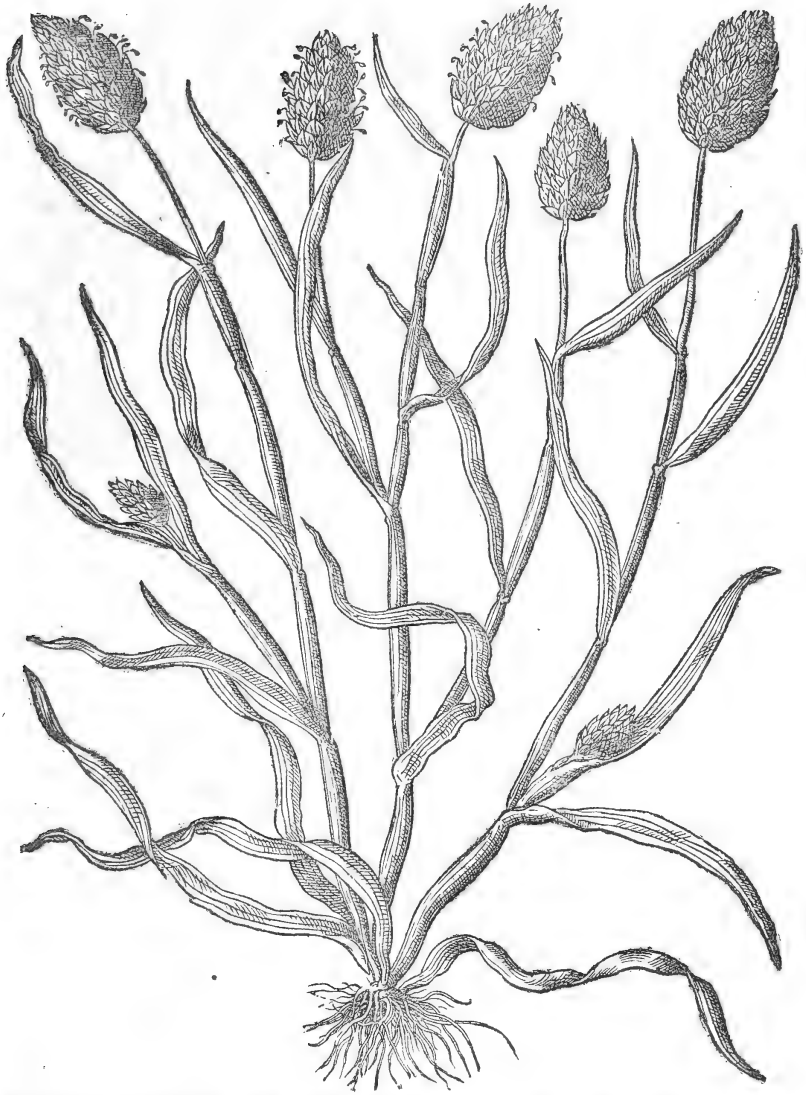

PHalarim genuinam referre hanc plantam, cuius hîc imaginem excudi curauimus, quin credam nihil eſt quod prohibeat. Siquidem calamos emittit zeæ; ſemen in ſpicatis capitibus iiſque oblongis, candidum oblongum milio ſimile. Quinetiam radicibus nititur minutis, & ſuperuacuis. Phalaridis meminit Galenus libro octauo de ſimp. med. facultatibus. his uerbis. Phalaridis herbæ tum ſemen, tum ſuccus, tum folia potu auxiliari creduntur ueſicæ doloribus ceu in ſe habeant quidpiam tenuium partium, & calidum. Scripſit de eadem & Plinius lib. XXVII. cap. XII. ſic inquiens. Phalaris Thyrſum habet longum tenuem ceu calamum, in ſummo florem inclinatum, ſemen ſimile ſeſamæ. Et hoc calculos frangit, potum ex uino, uel aceto, & melle, & lacte. Idem & uitia ueſicæ ſanat. Hæc ille. Phalaridis conſideratio.

Ἐρυθρόδανον. RVBIA. CAP. CXLIII.

ERythrodanum radix rubra eſt, qua tinguntur lanæ. Vna ſponte prouenit: altera ſeritur, ut in [Thebana Galliæ,] & Rauenna Italiæ: [in Caria] inter oleas, ut in aruis, ſolo creditur. Hanc Meum non legit concluſa.

RVBIA SATIVA.

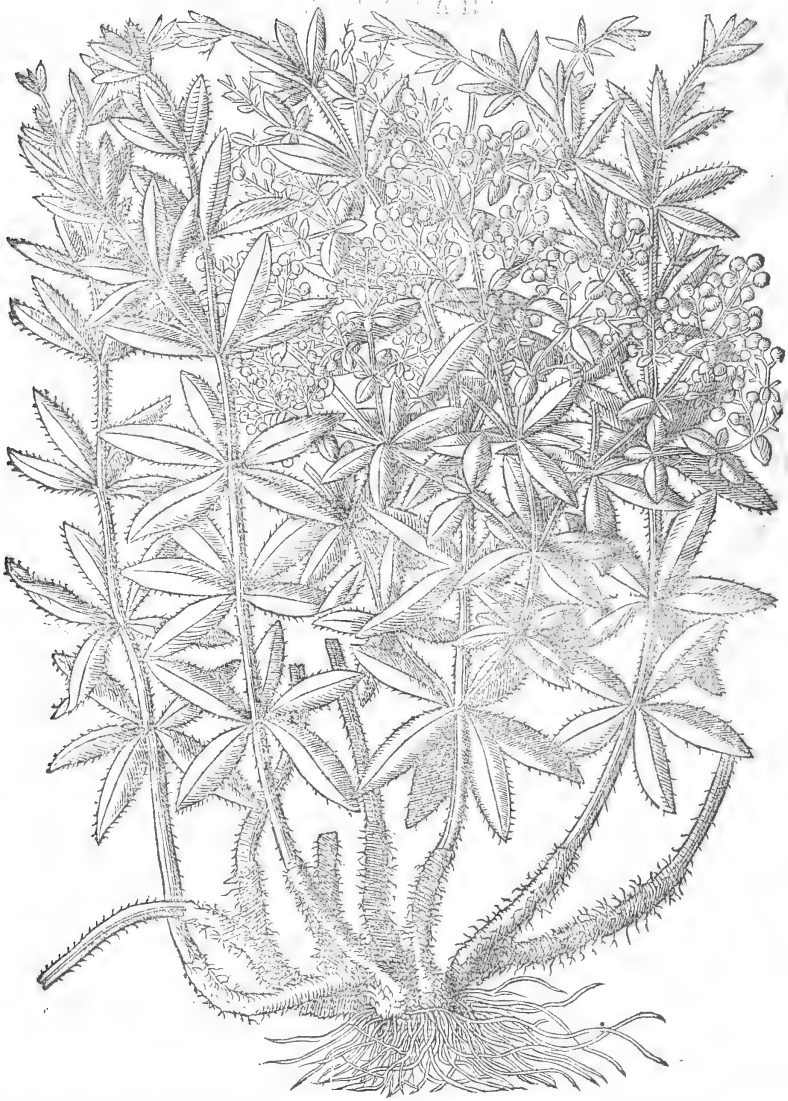

non ſine quæſtu ſerunt: nanque maximum ex ea ſentiunt prouentum. Aſperi caules, & quadranguli, longi, aparinæ non diſſimiles, robuſtiores, & multò prorſus maiores: folijs per interualla circum articulos, ſtellatim decuſſatis. Semen eius rotundum, inter initia uiride, mox rubrum, poſtea cùm ematuruit, nigrum: radix tenuis, longa, rubra. Vrinam ciet: qua de cauſa regio morbo opitulatur, pota cum aqua mulſa: item iſchiadicis, & reſolutis. Craſſam, copioſamque urinam pellit, nonnunquam & ſanguinem: bibentes tamen quotidie lauari oportet, [& excrementorum quæ redduntur differentiam ſpectare.] Aduerſus ſerpentium morſus, ramulos cum folijs uino bibere prodeſt. Semen ex aceto potum, lienem abſumit. Impoſita radix trahit partus, menſes, ſecundasque. albæ uitiligini illita ex aceto medetur.

Concluſa in nico exemplari deſunt.

Rubiæ confid.

Rubia, quam Græci Erythrodanum dicunt, duúm eſt generum, alterum Agreſte, et ſponte naſcens: Alterum domeſticum, folijs maioribus, & longioribus, craſſioribusque caulibus. Hetruſcis Rubia nullis non cognita: neque medicis ſolùm, ac ſeplaſiarijs cognoſcitur: ſed etiam mulierculis, ac ruſticis, ijs præſertim, qui in locis habitant, ubi lanificio

RVBIA SYLVESTRIS.

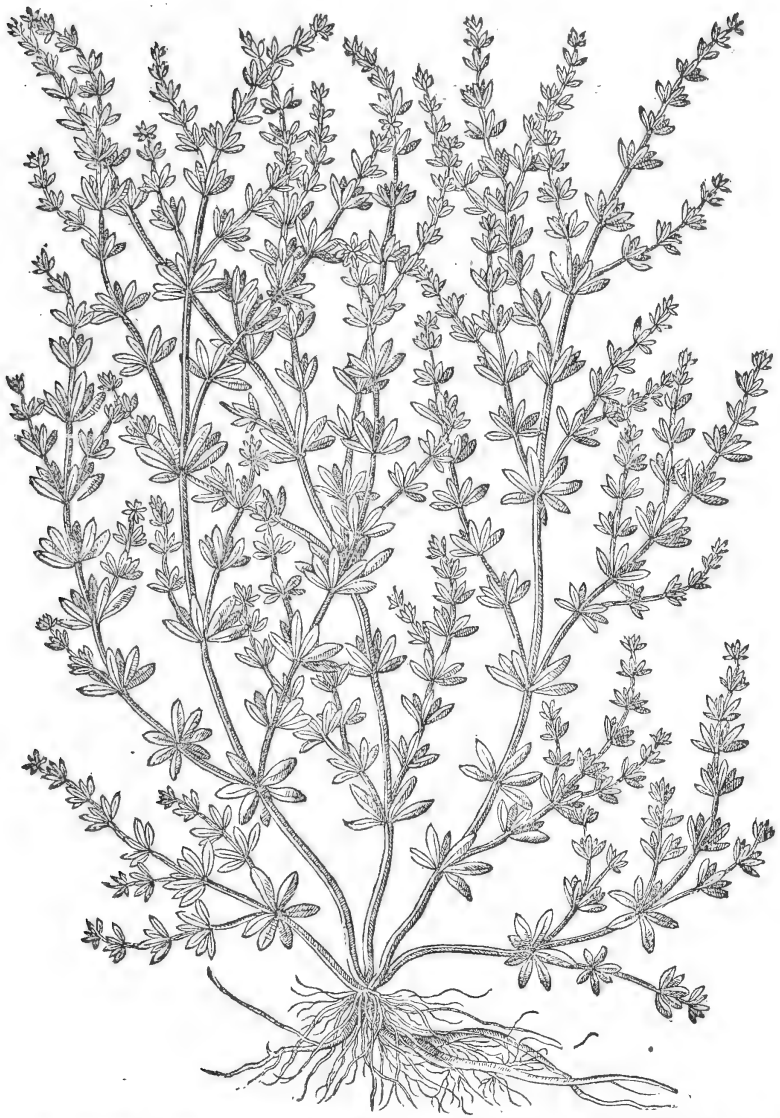

nificio opera impenditur. quandoquidem inficiendis tingendisq; lanis aptiſſima eſt. Quapropter ruſtici, & agreſtes mulieres; quòd lanarum infectores Rubiæ quotannis plurimum emant, huius radices effodiunt, & uendunt, unde tantum quæſtus faciunt, ut ſibi ſuisq; victum ſuppeditent. Mittit hanc abunde Hetruria, præcipuè Senenſis ager. Expetuntur folia noſtratibus mulieribus, quòd aſperrima ſint, ad ſtannea uaſa detergenda: ſiquidem mirum dictu quàm pulcherrimè niteſcant, quæ Rubiam fuerint experta. De ea autem diſſerens Plinius lib. XIX. cap. III. In primis, inquit, Rubiæ tingendis lanis, & coriis neceſſaria. Laudatiſſima Italica, & maximè ſuburbana, & omnes penè prouinciæ ſcatent ea. Sponte prouenit, ſeriturq; ſimilitudine eruiliæ: Verùm ſpinoſus ei caulis; geniculatusq; hic eſt, quinis circa articulos in orbe foliis. Semen eius rubrum eſt. Inuenio apud quoſdam morbum regium ſanari hoc frutice, etiam ſi adalligatus ſpectetur tantùm. Rubiæ meminit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic ſcribit. Eſt autem Rubia tinctorum radix acerba, & guſtu amara. Itaque quæcunque agere dictum eſt ſuperiore libro, ubi in unum eiuſmodi coiuerint facultates, ea omnia in hac radice luculenter conſpicies. Quippe cùm & lienem, & iecur expurget, & urinas craſſas, multasq;, ac nonnunquam etiam ſanguinolentas uacuet. Quin & menſes ciet, ac mediocriter quæ exterſionem poſtulant,

Rubiæ uires ex Gal.

lant, extergit: proinde utiligines albas cum aceto illita iuuat. Sunt qui eam iſchiadicis, hoc eſt, coxendicum doloribus afflictis, & reſolutis, in potu cum melicrato exhibeant. Id ἐρυθρόδανον Græcè dicitur, quod Erythrodanum, & Rubia Latinè: Paue, Fue alſabagin, Arabicè: Erythrodano, & Rubbia, Italicè: Ferberroet, Germanicè: Ruuia, Hiſpanicè: Garance, Gallicè.

Λογχῖτις. LONCHITIS. CAP. CXLIIII.

Conclusa meũ exemplar non habet, ſed meũ habet, & pro ſi tientibus legit ἰκμαίοις. i. humectis.

LOnchitis folia habet porri, latiora, rubentia, plurima, ad radicem circunfracta, ueluti in terram procumbentia, pauca in caule: in quo flores, ceu galericuli, hiantibus comicis perſonis ſimiles, nigri, & è rictu albam exerentes uelut linguam, quæ ad labrum inferius ſpectet. ſemen inuolucris clauſum lanceæ ſimile, triangulum: unde ſibi cognomentum arrogauit. radix dauci. [Naſcitur in ſitientibus, & aſperis.] Radix ex uino pota urinam ciet.

LONCHITIS ASPERA MAIOR.

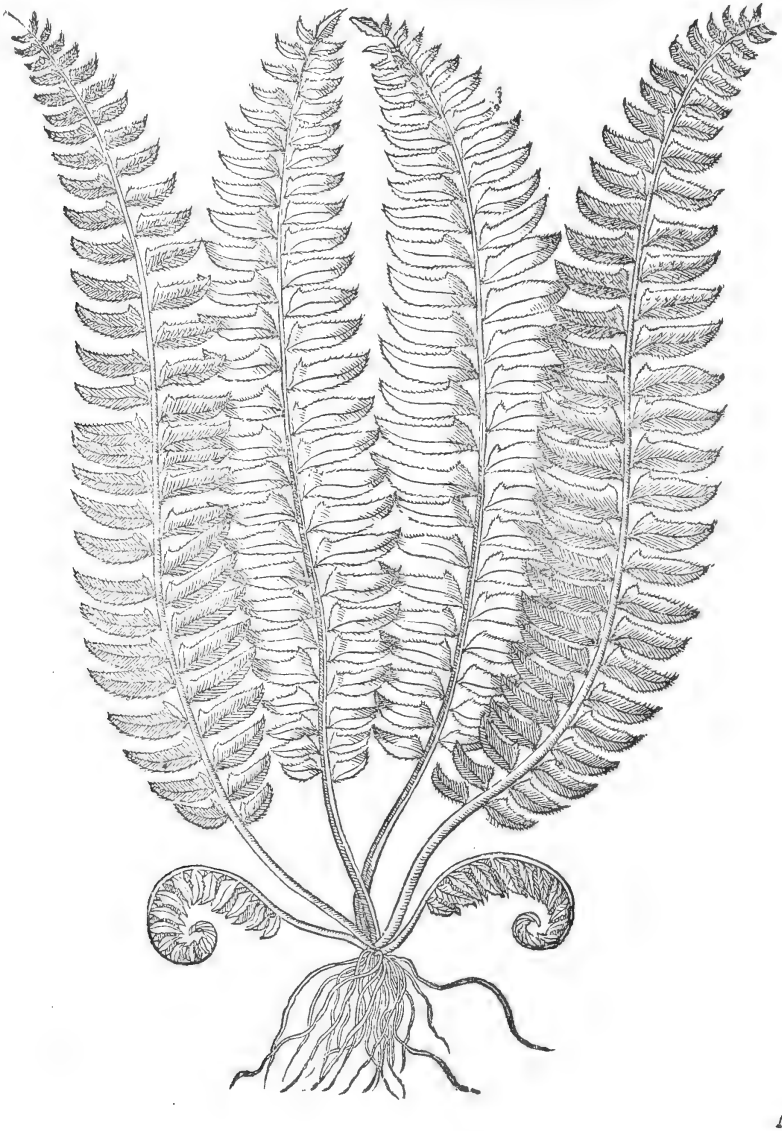

Λογχῖτις

Λογχῖτις ἑτέρα. LONCHITIS ALTERA. CAP. CXLV.

ALtera eſt Lonchitis, quam aliqui aſperam lonchitin dicunt: folia ſcolopendrij emittit, ſed aſperiora, maioraque, ac multò magis diuiſa. Vulneribus mirum in modum prodeſt, in eisque inflammationes excitari non patitur. Pota ex aceto lienem abſumit.

Lonchitis conſideratio.

ETſi in compluribus Italiæ, ac Germaniæ montibus, alijſq; aſperis, & aridis locis diu multumq; perquiſierim primum Lonchitidis genus: ipſum tamen hactenus mihi non licuit reperire, neque etiam ab alijs inuentum uidere. Cæterùm aſpera lonchitis, de qua cum Bartholomeo à Maranta Venuſino iam dudum mihi longa fuit contentio, folio eſt Scolopendrij proximo, longiore tamen, ac magis diuiſo, & ad polypodij faciem potius accedente, ſpithamæ longitudine, utrinque diſparibus inciſuris diſſecto, tenuibus, aculeatisq; denticulis ſerrato, & ubique aſpero, unde illi nomen. Caulem nullum profert neque flores, neque ſemen, quemadmodum polypodium, & aſplenum, quorum imaginem refert. Radice nititur multiplici, tenui, ſubrubricante perinde ac in Phylliti. In Italia quibuſdam tantùm naſcitur locis ijsq; humectis, ac uliginoſis: ſed alibi nuſquam a me uiſa eſt. Duo eius uidimus genera. Maius quod ad me primum miſit uir clariſſimus Lucas Ghinus: & minus, quod à Iacobo Antonio Cortuſo Patauino ſum conſequutus; in quo nihil deſiderari poteſt. Eſt quoque altera planta, quam Maranta aſperam Lonchitim eſſe legitimam contendebat, quam nos PSEVDOLONCHITIM *uocamus, cùm iam Marantæ ipſius ſententia opinioue à nobis adeò firmis rationibus ſit exploſa, ut nihil prorſus illi ſit argumenti reliquum, quo ſe tueri poſſit. Qui rem omnem audire cupiunt legant Epiſtolas noſtras medicinales. De prima*

LONCHITIS ASPERA MINOR.

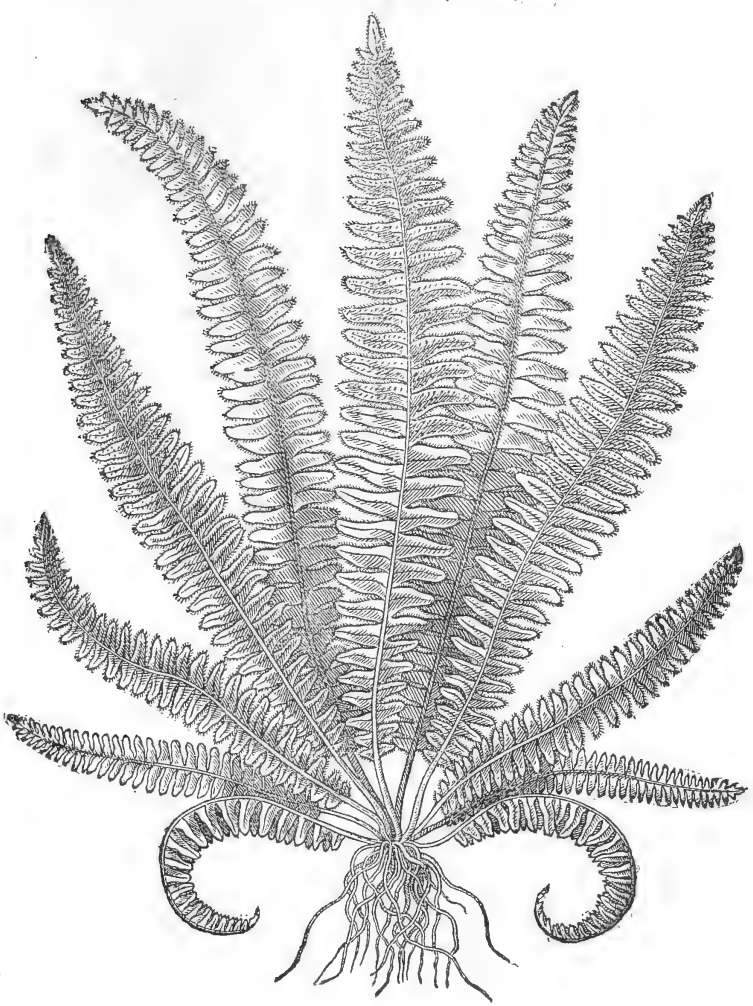

Lonchi-

PSEVDOLONCHITIS ASPERA.

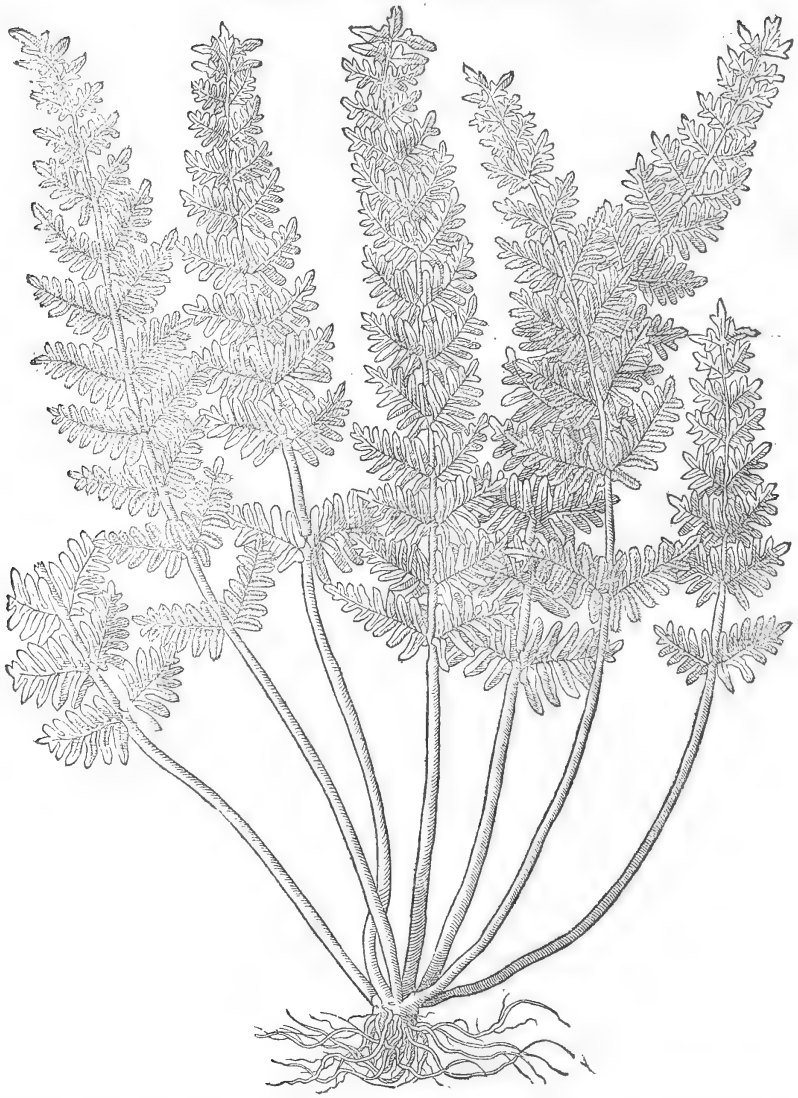

Lonchitide differuit Plinius lib. XXV. *cap.* XI. *ubi sic inquit. Lonchitis non, ut plerique existimauerunt, eadem est, quæ xyphion, aut phasganion, quanquam cuspidi similis semine. Habet enim folia porri rubentia ad radicem, & plura quàm in caule, capitula personis comicis similia, paruam exerentibus linguam, radicibus prælongis, nascitur in sitientibus. Hactenus Plinius, quibus pleraque à Dioscoride mutuatus est. Lonchitidis utriusque meminit Galenus lib.* VII. *simplicium medicamentorum, ubi de earum uiribus ita scribit. Lonchitis, eius uidelicet, quæ semen habet triangulare, figura lanceæ simile, radix potissimùm quodammodo similis est radici dauci: proinde urinam ciet. Porrò eius, quæ scolopendriæ similia habet folia, ea ad glutinanda uulnera idonea sunt uiridia: sed ficca cum aceto pota, lienes induratos sanant.* Λογχῖτις *ut Græcis, ita etiam Lonchitis Latinis, & Lonchite Italis uocatur.*

Lonchitidis uires ex Gal.

Nomina.

Ἀλθαία. ALTHAEA. CAP. CXLVI.

† Orib. legit. τρίπηχυν. i. tri cubitali. meũ

ALthæa, quam alij Ibiscum uocant, in sylucstrium maluarum genere est, cui folia ut cyclamino rotunda, lanugine canescunt: flore rosaceo †: bicubitali caule: radice lenta, intus alba. Althæa appellatur, quòd inter primas sit utilis, & pluribus polleat remedijs. Decocta enim in uino aut aqua mulsa,

mulſa, & per ſe cum imponitur tuſa, efficax eſt contra uulnera: item ad ſtrumas, parotidas, abſceſſus, mammarum inflammationes, fracta ſedis, inflationes, neruorum rigores: ſiquidem diſcutit, & excoquit. rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta, ut dictum eſt, adiecto ſuillo adipe, aut anſerino, terebinthinaue, ut malagmatis lentor fiat, facit ad uuluæ inflammationes, præcluſionesque, in peſſis ſubdita. Decoctum eodem fungitur munere: onera uuluæ, reliquiasque à partu extrahit. Decoctæ radicis ſuccus ex uino potus, ſuccurrit urinæ difficultati, calculoſorum cruditatibus, dyſentericis, iſchiadicis, tremulis, ruptis. dentium mulcet dolorem, cum aceto decocta, colluto inde ore. Viride ſemen ſiccumque tritum, uitiligines in ſole cum aceto perunctas emendat. Eodem cum oleo & aceto peruncti, à uenenatis non feriuntur. ualet contra dyſenteriam, & ſanguinis reiectiones, aluique profluuium. In poſca, aut uino decoctum bibitur, contra omnes ueſparum, apum, ſimiliumq; aculeatos ictus. Folia cum olei momento, morſibus, & igni ambuſtis illinuntur. Conſtat aquam, trita radice addita, ſub diuo addenſari.

uerò exemplar legit. πηχέων. i. cubitalem.

ALTHAEA.

ALTHAEA ALTERA, SIVE ABVTILON AVICENNAE.

Althææ consideratio.

Althæa à Latinis posset Medica simpliciter dici, quoniam ab ἀλθαίνω, quod Græcis mederi significat, etymon habere uidetur. Quocirca meritò scriptum reliquit Dioscor. des, Althæam id nomen traxisse à multitudine remediorum, & frequenti eius usu. Ea uulgaris herba est, nullisq; non cognita. Latini hanc Ibiscum nominant. Italis uerò, corrupta à Latinis appellatione, & præposita malua, quòd cum ea quandam habeat cognationem, composito nomine Maluauisco uulgò uocatur. Althæam memoriæ prodidit Theophrastus lib. IX. cap. XIX. de plantarum historia, ubi de ea disserit ijs uerbis. Et radicem Ibisci aquam posse addensare aiunt, si tritam inieceris, sub dinoq; humorem posueris. Constat Ibiscus folio maluæ maiori, pilosioriq; : caule molli : flore luteo : radice neruosa, alba : fructu maluæ. caulis quoque gustu maluam reddit. Vsus eius ad rupta, & tusses è uino dulci, & ad ulcera in oleo. Aliam quandam si carnibus concoquas, in idem aggregare, ac ueluti conglutinare posse affirmant : alias uim attractoriam possidere, modo magnetis lapidis, atque succini. hæc in inanimatis, hactenus Theophrastus. At ego flore Luteo me nunquam Althæam uidisse recordor. Roseo flore facit eam Dioscorides. uerum coloris non meminit. Est & planta, quam quidam Althæam alteram Theophrasti, quidam uerò ABVTILON *Auicennæ esse censent. Atqui nos neque his, neque illis subscribimus. cum neque uni, neque*

neque alteri (quantum mea fert opinio) correſpondeat. Verùm non ob id prætermittere libuit, quin eius hîc imaginem adderemus, ut etiam aliorum iudicium eſſe poſſit, & ut eius quoque innoteſcat facultas. Siquidem experimento conſtat ſemine epoto ſeſquidrachmæ pondere ex uino, calculos in renibus frangi educiq́; Vrinas eijci, & dolores ſiniri. Meminit Ibiſci Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ubi eius uires ita deſcripſit. Ebiſcus, ſiue althæa (eſt autem malua agreſtis) facultatem habet digerendi, laxandi, phlegmone leuandi, mitigandi, concoquendi difficilia coctu tubercula. Radix porrò eius, & ſemen cætera quidem ſimiliter agunt, ut herba uiridis, ſed tenuiorum partium, magisq́; exiccatoriam, ad hæc magis exterſoriam quàm illa facultatem oſtendunt, ut & uitiligines detergant, & ſemen renum calculos confringat. Radicis uerò decoctum dyſenteriæ, alui profluuio, & ſanguinis reiectioni utile eſt, nempe cùm adſtringentem quandam facultatem poſſideat. Planta quæ Græcis ἀλθαία, ἰβίσκος, & ἐβίσκος, Latinis Althæa, Ibiſcus, ſeu Ebiſcus nominatur: Mauritanis, Chitini, Chathmi, ſiue Chathmie, & Roſa zaueni: Italis, Maluauiſco: Germanis, Ibiſch, & Heyluurtz: Hiſpanis, Hierua cannamera, & Marmaie: Gallis, Guimauues. Althæa ex Gr. Nomina.

ALCEA.

Ἀλκέα. ALCEA. CAP. CXLVII.

ALcea sylueſtrium maluarum generi assignatur. folia habet diuiſa, uerbenacæ proxima: caules tres aut quatuor, cortice cannabino ueſtitos: florem roſæ, paruum: radices albas, latas, quinque aut ſex, cùm plurimùm cubitales. Quæ cum uino, aut aqua potæ, dyſentericis, ruptiſque medentur.

Alceæ conſideratio.

ALceam hodie paſſim ferè in Italia aliqui Biſmaluam alij Maluam ſylueſtrem, nonnulli etiam Maluauiſcum agreſte nominant. Herba eſt caule, floribus, ac ſemine hortenſi maluæ perquàm ſimilis, ſed folijs longiori inciſura laciniatis, ranunculi modo. Naſcitur in incultis, campeſtribus, & agrorum, ſcrobiumq; marginibus, iuxta ſepes, uias, ac ſemitas. Alceæ radicibus non deſunt, qui althææ loco utantur, cùm huius copiam non habeant, ad tumores tum ſoluendos, tum emolliendos. Alceæ hiſtoriam ſcribit Plinius lib. XXVII. cap. IIII. in qua adeò cum Dioſcoride concordat, ut ex eo hiſtoriam totam tranſcripſiſſe uideatur: Peculiariter autem Alceam prætulit ad ſpaſticos, tremulos, & Opiſtothonos, ubi eius radix ex mulſa propinetur. quinetiam impoſitam ad collectiones diſcutiendas commendauit. Porrò Alceæ peculiari capite meminiſſe Galenum non reperio, niſi hanc ſylueſtrem maluam appellauerit, dum maluæ facultates lib. VII. ſimplicium medicamentorum deſcribit, his uerbis. Malua ſylueſtris quidem digerentis paululùm, & emollientis leuiter eſt facultatis. Hortenſis uerò quantò plus habet aqueæ humiditatis, tantò facultate imbecillior eſt. Fructus eius tantò ualidior eſt, quantò & ſiccior. hæc Galenus. Cæterùm Paulus ſeorſum Alceam retulit lib. VII. ubi ſic inquit. Alcea ſylueſtris maluæ genus eſt. In uino pota dyſenteriæ, & eroſionibus medetur, potiſſimùm eius radix. Huic herbæ nomen Græcum, ἀλκέα: Latinum, Alcea: Italicum, Biſmalua, Malua ſaluatica, & Buon uiſchio: Germanicum, Sigmars Kraut: Hiſpanicum, Malua de Vngria, & Malua monteſina: Gallicum, Bimaune.

Alceæ uires ex Paulo.

Nomina.

Κάνναβις. CANNABIS. CAP. CXLVIII.

CAnnabis ſatiua planta magni in uita uſus ad robuſtiſſimos funes factitandos: folijs fraxini, graui odore: caulibus proceris, inanibus: ſemine rotundo. quod largiore cibo genituram extinguit. Succus ex ea recente conuenienter aurium doloribus inſtillatur. Sylueſtris cannabis urgas fert althææ ſimiles, minores, nigriores, & aſperiores, cubiti altitudinem æquantes: folio ſatiuæ, nigriore, & aſperiore: flore lychnidis, ſubrubro: ſemine, & radice althææ. Decocta radix, illitu inflammationes mulcet, tumores diſcutit, tofos articulorum diſſipat. Huius cortex torquendis funibus accommodatus.

Cannabis conſideratio.

CAnnabis ſatiua planta eſt adeò uulgaris notitiæ apud omnes Europæ nationes, ut omnino ſuperuacuum ſit eius faciem uerbis repræſentare. Quæ etſi uulgaris admodum ſit planta, eſt tamen magni in hominum uita uſus, non ſolùm ad robuſtiſſimos funes parandos, quibus in fabricis magnis ad ſubſtinenda, trahendaq; ingentia pondera, & nauigia regenda utimur, ſed etiam ad lintea conflanda, è quibus infima plebecula indumenta, aliaq; multa ſibi parat. Inuiſa tamen furibus, & latronibus, quòd cannabis tanta aduerſus eos ſit facultas, ut non ſolùm huic plantæ adalligati ſua ipſorum malefacta detegant, & ore proprio patefaciant, ſed quòd etiam ſubinde ſinanche cannabina affecti, ſuffocentur penduli. Ex ſimplici adoleſcit caule, ſed in marem & fœminam diſtinguitur. Mas plures è caule fundit ramos, arbuſculæ ſpeciem referens; adeò ut non deſint, qui è ſtipite carbones faciant, ad bombardarum puluerem parandum. Fœmina longè tenuiores caules edit, nullis ramis brachiatos, nulloq; ſemine prolificat, folia utriſque fraxini, ſed minora, & graciliora, ſenſimq; ſerrata, atque in mari maiora ſpectantur, & nigriora quina, ſenaue ex uno pediculo prodeuntia. Radice nititur unica ſed fibroſa. Sylueſtrem autem quanquam à multis in Italia prouenire dicatur; paucos tamen eſſe puto, qui legitimam oſtendant. Mihi certè hactenus legitimam uidere non licuit. Cæterum ſatiuæ ſemen in cibis ſumptum planè contrarium efficit in gallinis, & in nobis: ſiquidem largius commanducatum nobis genituram extinguit: gallinas uerò ouiferaciores reddit. Experientia enim compertum habeo, gallinas, quæ hyeme, quo tempore algoris ſæuitia rarò oua parere ſolent, Cannabis ſemine ueſcuntur, numeroſiore ouorum partu gaudere: id quod frequenti cantu ſuo declarant. Illud præterea mihi non abierit indictum, quòd Cannabis recentis decoctum, expreſſa deinde fortiter herba, terreſtrium lumbricorum cauernulis inſperſum, ſtatim eos euocat. Quod piſcatoribus acceptum referendum eſt, qui hoc ingenio uermiculos capiunt ſuis hamis infigendos. Verùm non modò terrenos uermes euocat Cannabis decoctum, & ſuccus eius expreſſus, ſed etiam (ut Plinius lib. XX. cap. XXIII. author eſt) uermiculos, & quodcunque animal in aurem intrauerit, eijcit. Hinc itaque quiſpiam conijcere poteſt, eius facultatem ad interaneorum uermes haud imbecillem fore. Cannabis decoctum auxiliatur ſolutæ iumentorum aluo, quòd coagulandi uim habeat. Quinimò non deſunt, qui foliorum puluerem dyſentericis propinent. Radix in aqua decocta, & illita contractos articulos emollit, item podagras, & ſimiles articulorum impetus. Ambuſtis quoque recens utiliter illinitur, ſed ſæpius amouenda, & iterum admouenda eſt, ne exiccetur. Id præſtabit commodius, ſi recens in mortario tundatur cum recenti butyro, & ſubinde applicetur. Equorum tineas, quæ intra ſedem hærent, ſuccus, aut decoctum infuſum eijcit. Cannabis meminit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Cannabis ſemen flatus diſcutit, adeoq; deſiccat, ut ſi pluſculum edatur, genituram exiccet. Sunt qui ex eo uiridi ſuccum exprimentes ad aurium dolores ab obſtructione, ut mihi uidetur, natos utantur. Et libro primo de alimentorum facultatibus, idem de Cannabi ita ſcribit. Non quemadmodum planta ipſa cannabis uitici quodammodo eſt ſimilis, ita ſemen ſemini facultate eſt ſimile: ſed plurimùm ab eo diſſidet, ut quod concoctu eſt difficile, ſtomachoq; ac capiti nocent,

Cannabis uires ex Gal.

CANNABIS.

o noceat, prauiq; ſit ſucci. Sunt tamen qui eo quoque frixo cum dlijs tragematibus ueſcantur. Tragemata autem uoco ea, quæ poſt cœnam, uoluptatis inter bibendum excitandæ gratia manduntur. Multum autem calefacit: ideoq; ſumptum paulò largius caput ferit, uaporem ſurſum ad ipſum mittens, calidum ſimul ac medicamentoſum. hæc Galenus. Ex quibus liquidò apparet, quàm grauiter errent mulieres, & præſertim in Germania quæ pueris comitiali morbo laborantibus Cannabini ſeminis decoctum exhibent. quo tantùm abeſt, ut morbum curent, ut etiam eius augendi occaſionem præbeant. Mulierum error.

Quæ planta κάνναβις Græcè, Cannabis item Latinè dicitur: Arabicè, Scebedenegi, & Canab: Italicè, Canape: Germanicè, Zamer hanff: Hiſpanicè, Canhamo: Gallicè, Chanure. Nomina.

Ἀνάγυρις. ANAGYRIS. CAP. CXLIX.

ANagyris frutex eſt arboris inſtar, perquàm grauis odore: folijs uiticis, uirgisque: flore braſſicæ: ſemen in corniculis non breuibus gignit, ſubrotundum, firmum, uerſicolori facie, ſimile renibus, quod dureſcit uua matureſcente. Tenera folia trita tumores illitu reprimunt: ſi partus hæreat, & ſecundæ, menſesque morentur, drachmæ pondere bibuntur in paſſo: ſic & ſuſpiriosis dantur, & contra capitis dolores in uino. difficulter parientibus adalligantur, ita ut à partu ſtatim auferantur. Radicis cortex concoquendis, diſcutiendisque adhibetur. Semen commanducatum uomitiones ue hementer ciet.

ANAGYRIS.

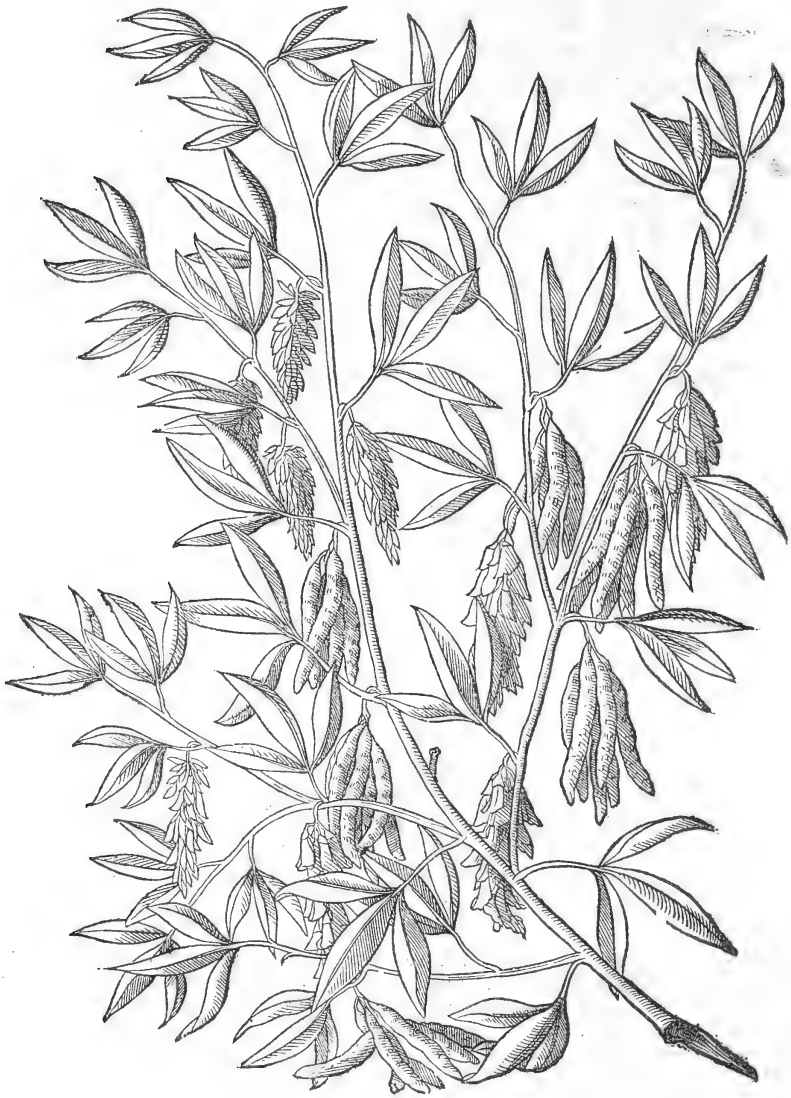

Quamuis

ANAGYRIS ALTERA.

Anagyris conſideratio.

QVanuis ueteres unius tantùm Anagyris meminerint; duo tamen in Italia uiſuntur genera. Maius in Apulia frequentiſſimum naſcitur, et eo Campaniæ tractu, quo Terracina itur Fundum ad Tyrreni litus: folijs uitici proximis flore braſſicæ racemoſo: fructu hortenſi ſmilaci ſimili amplioribus tamen, & breuioribus paulò ſiliquis incluſo, colore pur puraſcente, uſqueadeò duro, ut aqua macerato, ſua in pertinaci duritie conſiſtat. Minus, quod rura Tridentina uulgò uocant Eghelo, maio & iunio menſibus grato in montibus ſpectaculo floret. Micat enim aureo flore, alteri omnino ſimili, odore tamen ingrato. Hinc cornicula prodeunt geniſtæ æmula: in quibus ſemen continetur eiuſdem geniſtæ magnitudine ſed oblongum, phaſeoli modo, colore ſubnigro. Quod comedentes quandoque ignari paſtores, ueluti legumina, crebris adeò uomitionibus afficiuntur, ut nonnunquam uiderim ego quoſdam, qui ſanguinem uſque euomuerunt. Materies ligni duriſſima, quæ guaiaci modo exterius lutea eſt, interius uerò nigra. Incorrupta diu durat: proinde uimitores ex Anagyri palos facti tant ſuſtinendis uitibus aptiſſimos, hoſq; cæteris præferunt ex alijs arboribus factis. Quin & ſagittarij ex

ea uelidiſſimos arcus conficiunt. Hæc planta ſcatet uallis Anania, ac uniuerſus Tridentinus ager. Caterùm non deſunt
Opinio reprobata. *è recentioribus herbarijs haud obſcuri nominis (quorum opinionem tuetur Conradus Geſnerus Tigurinus uir magnæ lectionis in ſuo libro animalibus dicato) qui putant, ac potius pro certo affirmant, alterum Anagyris genus, quod in montibus Tridentinis uulgari ſermone Eghelo appellari ſuprà diximus, eam ſine controuerſia arborem eſſe, quam Plinius libro XVI. cap. XVIII. Laburnum uocat, ubi ita ſcribit. Aquas odere cupreſſi, iuglandes, caſtaneæ, laburnum. Alpina & hæc arbor, nec uulgò nota: dura ac candida materie: cuius florem cubitalem longitudine apes non attingunt. Ex ijs Plinij uerbis abundè, ni fallor, cognoſcitur, quòd ut falſa, reprobanda ſit illorum opinio. Siquidem Laburni materies à Plinio candida deſcribitur: non contrà medullitus nigra, corticétenus lutea, in modum Guaiaci, qualis Egheli uocatæ materies planè cernitur. Præterea eghelus arbor eſt omnibus ferè cognita, quòd frequentiſſima in ſyluis reperiatur: non ea quidem uulgò incognita, ut de Laburno refert Plinius. Ad hæc Egheli flores, qui in arbore racemorum inſtar pendent, palmi longitudinem non excedunt: quos tamen Laburno Plinius cubitales reddidit. Illud inſuper experientia compertum habeo (etſi contrarium aſſerat Geſnerus) quòd apes Egheli flores attingunt, nec eos aſpernantur. Hæc nimirum ſunt, quæ, meo quidem iudicio, refragantur tum Geſnero, tum omnibus ijs, qui cum eo hac in re ſentiunt. quinetiam oſtendunt, quàm magna ſit differentia inter Laburnum & Eghelum. Hanc tamen plantam idem Geſnerus montani cytiſi genus eſſe cenſet, argumento quòd ſolia ferat terna ueluti cytiſus quodq; cytiſi modo ſit apibus ingrata. Sed is (pace uiri eruditi dixerim) in hoc maximè hallucinatus deprehenditur, Marci Varronis, Columellæ, & Plinij teſtimonio: ut qui inter cætera ſeri iubeant iuxta alueuaria cytiſum, quòd huius flore magnopere delectentur & alliciantur apes. Hoc ſimiliter teſtatur Galenus libro primo de antidotis, ubi cytiſi hiſtoriam & uires deſcribit. Et miror certè, Geſnerum illa non uidiſſe, quæ tamen debuerat, ſi omnes, qui extant in Europa, libros perlegit, ut perlegiſſe conijcitur ex Bibliotheca, quam edidit. Quare equidem non poſſum non in ea perſtare ſententia, quam iampridem habui de planta Eghelo uocata, cùm nulla ſit firma ratio, quæ me cogat illorum ſubſcribere iudicio, qui eam Laburnum Plinij eſſe exiſtimant. Quantum igitur ego ſentio, Eghelus erit Anagyris minor, aut Anagyris montana, ſi ita nobis liceat eam nominare. Nanque non ſolùm foliis, floribus, corniculis, ſemine & omnibus denique notis Anagyrim prorſus æmulatur, ut eius effigies, quam hìc damus, pulchrè demonſtrat; ſed etiam uiribus & odore, utpote qui in tota planta teter & grauis admodum ſentiatur. Anagyris uires memoriæ*
Anagyris uires ex Gal. *prodidit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Anagyrus frutex eſt grauiter olens, & acris, digerentis, excalfacientisq; facultatis. Sed folia etiámnum uirentia, cùm propter humiditatis admiſtionem minus ſint acria, idcirco tumentia reprimunt. At ſiccata incidentis ſunt, exiccantisq; ualenter facultatis. Similem fere facultatem habet*
Nomina. *radicis eius cortex. Semen autem magis ſubtilium eſt partium: ſed & uomitum prouocat. Planta quæ ἀνάγυρις Græcis, Anagyris etiam Latinis dicitur: Anagiri, Italis.*

Κηπαία. CEPAEA. CAP. CL.

CEpæa portulacæ ſimilis eſt, ſed nigriora habet folia, & radicem tenuem. Folia in uino pota uinæ ſtillicidio, & ueſicæ ſcabie laborantibus opitulantur. maximè id præſtat, ſi cum decocto radicum aſparagi eius, quem myacanthon, hoc eſt, corrudam uocant, bibatur.

Cepææ conſideratio. *CEpæam, quam antea in noſtris commentarijs Italica lingua conſcriptis, ingenuè confeſſus eram me nondum compe-*
riſſe, aut ab alijs compertam uidiſſe, hoc tempore Venetijs ad me miſit Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus medicus pro ætate ſua non imperitus, reiq; herbariæ non ignarus, mei adeò ſtudioſus, ut ſi aliud non eſſet, hoc nomine tantùm mihi plurimùm diligendus ſit, atque etiam in filium habendus. Ad Cepæam hanc redeo. Ea ſanè mihi uiſa eſt ita adamuſſim Dioſcoridis deſcriptioni reſpondere (id quod eius pictura, quam hìc damus, graphicè oſtendit) ut non dubitandum putem, quin hæc ſit uera ac legitima Cepæa. Huius, quod equidem legerim, Galenus non meminit in ſimplicium cenſu.
Cepææ uires ex Paulo. *Veruntamen Paulus eius mentionem fecit libro VII. inter ſimplicia, ubi eam retulit his uerbis. Cepæa portulacæ ſimilis*
eſt. Folia ipſius contra ueſicæ ſcabies utiliter bibuntur. Radix cum aſparago, quem myacanthinum, hoc eſt, corrudam appellant, pota, urinæ ſtillicidia, quæ ex obſtructione fiunt, abigit. Κηπαία ut Græcis, ita Cepæa Latinis, & Cepea
Nomina. *Italis appellatur.*

CEPAEA.

Ἄλισμα. ALISMA. CAP. CLI.

ALiſma, alij Damaſonion appellant: folia ei plantaginis, niſi anguſtiora eſſent, † lacinioſa, conuexaque in terram: caule ſimplici, tenui, cubito altiore: capitibus thyrſi: flore tenui, candido, [palleſcente: radicibus tenuibus, ut ueratri nigri, acribus, odoratis, modicè pinguibus.] aquoſos amat tractus. Radix, ſi drachma una, aut altera bibatur, his conuenit [a], qui leporem marinum deuorarunt, aut à rubetis ranis demorſi ſunt, aut opium hauſerunt: torminibus, atque dyſenteriæ, per ſe, aut cum pari modo [b] ſeminis dauci, potui datur, conuulſis, & contra uitia uuluæ prodeſt. Herba ſiſtit aluum, menſtrua pellit, tumores illita mitigat.

Quanquam

Concluſa meũ exemplar non habet, nec Oribaſius legit.

a φρὸς τοῖς λαγώου ϑεῤῥωσκόσι καὶ τοῖς φρύνοις. i. his qui leporem uorarunt, uel ranã rubetam.

b Meum. σωὸ ἴσω δαύκο. i. cũ pari dauco.

ALISMA.

Alismatis consideratio.

QVanquam affirmat Ruellius, cui etiam Fuchsius subscribere uidetur, Alisma sibi cognitum esse, uocariq; à nonnullis Pastoralem fistulam, à quibusdam uerò Plantaginem aquaticam; tamen plantago hæc, quam etiam aliqui Barbam syluanam appellant, nullis notis cum Alismate conuenire deprehenditur. Siquidem Alisma folia fert plantagini similia, sed angustiora, & in terram reflexa: caulem mittit simplicem, ac tenuem. Plantago autem aquatica folijs prodit plantagine maioribus, lancearum cuspidum instar acuminatis, sursumq; spectantibus: multiplici caule, adnatis pluribus referto. Cum itaque ex ijs notis collatis constet, Alisma, & Barbam syluanam inter se plurimùm differre, non temerè facere uideor, quod illorum sententiæ non ausim adstipulari. Porrò plantam, quam hîc pro Alismate depingi curauimus, mihi primùm Pragæ ostendit Adamus Leonorus, iuuenis spectatæ doctrinæ, & rei herbariæ studiosus. Quòd enim hæc pluribus, ni fallor, notis Alisma repræsentet, meritò sit, ut iam non dubitem affirmare eam esse legitimum Alisma aut genus Alismatis: qua re non piguit eius effigiem exhibere, ut aliorum quoque de ea sit iudicium. præstat ad ea omnia, ad quæ ualere

ualere. Alisma tradidit Dioscorides, quo fit ut hæc planta Alisma mihi perpetuò expleat, quousque alia mihi sese offerat, quæ certioribus notis Damasonium (ita enim quibusdam Alisma uocatur) referat. Cæterùm duo Alismatis genera Plinius constituit lib. XXV. cap. X. ubi de utroque disserit his uerbis. Alisma inquit, alij damasonion, alij lyron appellant. folia ei plantaginis, nisi angustiora essent, & magis laciniosa, connexaq; in terram, alias etiam uenosa similiter: caule simplici, & tenui, cubitali: capite thyrsi: radicibus densis, tenuibus, ut ueratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. nascitur in aquosis. Alterum genus eiusdem in syluis, nigrius, maioribus foliis. hæc Plinius. Alisma memoriæ prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus differens. Damasonium, aut Alisma. De hac herba in tertio libro tradit Dioscorides, quòd radix eius epota dysenterias sanet, & aluum sistat, atque œdemata mitiget. Sed nos ea quidem experti non sumus. Quòd autem constitutos in renibus calculos aqua, in qua decocta fuerit, pota comminuat, casu experti sumus. Ex quo liquet, quòd absterforiam quandam facultatem obtinet. Huius herbæ nomen Græcum ἄλισμα: Latinum, pariter & Italicum, Alisma.

Alismatis uires ex Gal.

Nomina.

† *Hæc uox non legitur in Græcis codicibus, neque ab Oribasio refertur, neque etiam à Marcello uertitur. Vnde planè suspicor, quòd Ruellius ita uerbum hoc ex Plinio adiecit, ut reliqua etiam ex eodem reddidit.*

Ὀνοβρυχὶς. ONOBRYCHIS. CAP. CLII.

ONobrychis folia habet lentis, longiora paulò: caulem dodrantalem: florem puniceum: radicem paruam. nascitur in uliginosis, & incultis. Herba suapte ui, si trita illinatur, tubercula dissipat: cum uino pota, strangurias sanat: illita ex oleo, sudores mouet.

Onobrychis consid.

NAscitur Onobrychis, Plinio libro XXIIII. cap. XVI. authore, circa fontes. Folia habet lentis, paulò longiora: florem rubentem: radicem exiguam, & gracilem. Sunt qui Onobrychin uelint eam esse herbam, quam aliqui Rutam caprariam, alij Galegam uocant: nos uerò nullgò Lauanese. Verùm hæc notis, quæ Onobrychi tribuuntur, haudquaquam respondere deprehenditur. quippe quæ folia ferat lentis quadruplo maiora, caulem plerunque bicubitalem, flores purpureos, & radicem non paruam. Vt hinc mihi planè uideatur, quòd illorum opinioni nemo rectè possit, aut debeat adstipulari. Onobrychidis uires tradidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Onobrychis rarefaciendi, digerendiq; uim obtinet: proinde folia eius uirentis etiámnum illita ad morem cataplasmatis tubercula discutiunt: arefactæ uerò, si cum uino bibantur, strangurias sanant. Quinetiam sudores elicit cum oleo inuncta. Quæ ὀνοβρυχὶς Græcè, Onobrychis item Latinè, & Onobrichi Italicè uocatur.

Onobrychis uires ex Gal.

Nomina.

Ὑπερικὸν. HYPERICVM. CAP. CLIII.

HYpericum alij androsæmon, alij corion, alij chamæpityn appellant, quoniam semen odore [a] resinam imitatur: surculaceo frutice, dodrantali, rubescente: folio rutæ: flore luteo, † leucoio simili, [qui digitis attritus sanguineum succum remittit, qua ex causa androsæmon cognominatur:] subhirsuta siliqua, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine: semine intus nigro, resinosi odoris. gignitur in locis cultis, & asperis. Vrinam cit, menstrua pellit appositum: tertianis, quartanisque cum uino potum liberat. Semen quadraginta diebus haustum, ischiadicis medetur. Folia cum semine illita, ambusta sanant.

a Meŭ exẽmp. πιτυίνη ῥητίνῃ. i. pineę resinę. Oribasius non legit conclusa.

Ἄσκυρον. ASCYRVM. CAP. CLIIII.

AScyron, siue ascyroides, hyperici genus est, magnitudine distans, fruticosius, maiores habens ramos, surculosiores: rubentesque: folia tenuia: flores luteos, & fructum resinosum, hyperico non absimilem: cuius attritu digiti ferè cruentantur, qua de causa androsæmon uocauere. Vsus se minis ad ischiadicos, potum in hydromelitis sextario: nam biliosa recrementa amplissimè detrahit. sed assiduè dare oportet, donec sanitati restituantur. Illinitur & ambustis efficaciter.

Ἀνδρόσαιμον. ANDROSAEMON. CAP. CLV.

ANdrosæmon ab hyperico, ascyroque differt, quòd fruticet ramulis surculosis, ac tenuibus: † rubentibus uirgis, & folijs rutæ, triplo [aut quadruplo] maioribus, quæ trita uinoso succo manant. complures alas habet in cacumine, utrinque expansas, pinnatasque: circa quas flores pusilli, lutei: & in calyculis semen papaueris nigri, insigne lineis. Huius comæ tritæ resinosum odorem reddunt. Semen tritum drachmis duabus potum, biliosa alui excrementa pellit. ischiadicis maximè medetur: sed à purgatione aquam exorbere oportet. Herba ambustis illita medetur, & sanguinem cohibet.

† περφυρυγμένος τὰ ῥαβδία. i. Virgis puniceĩ coloris. ita leg. meum. Meum conclusa non habet.

Κόρις. CORIS. CAP. CLVI.

COris, quod aliqui hypericon uocant, frutex est folio ericæ, rubro, pinguiore, ac minore, non altior dodrante [a], suauis, odoratus, acris. Potum semen menses trahit, & urinas: contra phalangiorum morsus, ischiadicos, & opisthotonicos ex uino potum auxilio est; horroribus ex pipere, sed opisthotonicis ex oleo, aptissimè illinitur [b]. [Radix uino decocta potaque, defectis opem ferre creditur: sed laborantem inter potandum quàm optimè cooperiri licet: siquidem corpus totum desudabit, ex qua re pristinam agilitatem recuperabit.]

a Δ'σωμος. i. ori gratus. ita meŭ

b Hæc omnia in meo exemplari non habentur.

HYPERICVM.

Hyperici, & cõ generum conſi deratio.

HYpericum, Aſcyrum, & Androſæmum, eiuſdem planè generis plantæ (ut Dioſcorides inquit) eſſe uidentur. Verùm in earum caulibus, & foliis aliqua notatur differentia: nam hæc folia habet rubentiora, illa uiridiora, uni maiora inſunt, alteri minora. Similis diſcriminis ratio in caulibus. Omnes hæ congeneres plantæ hodie ab omnibus uulgò cognoſcuntur: eæ nanque iunio, & iulio menſibus, diuerſis in locis aureis floribus ornatæ conſpiciuntur, ijs adamuſſim diſtinctæ ac præditæ notis, quæ ſingulis à Dioſcoride tribuuntur. Cæterùm quæ Coris uocatur, non ita Hypericum refert, quemadmodum Androſæmum, & Aſcyrum. quippe quæ non altior dodrantali altitudine aſſurgat: foliis ericæ, minoribus tamen, & ſubpinguibus: caulibus rufeſcentibus, odore ſuaui, ac grato. Hæc ad me pluries allata eſt à noſtris herbarijs. naſcitur frequentiſſima in Italia. Hypericum à perforatis foliis à noſtris uulgò Perforata uocatur: folia enim innumeris ſcatent foraminibus, ijsque adeò minutis, ut uiſum effugiant. niſi ipſa folia ſole obiecta inſpiciantur. id quod ſilentio uidetur inuoluiſſe Dioſcorides: quinetiam Plinius, alioqui rerum omnium diligentiſſimus indagator. Qui tamen hac in hiſtoria haud dubiè falli deprehenditur, quòd ſcripſerit lib. XXVI. cap. VIII. Hypericum naſci ſemine in ſiliqua, nigro, matureſcente cum hordeo. Siquidem Dioſcorides non tradit Hypericum cum hordeo matureſcere, ſed contineri eius nigrum

Plinii lapſus.

ASCYRVM.

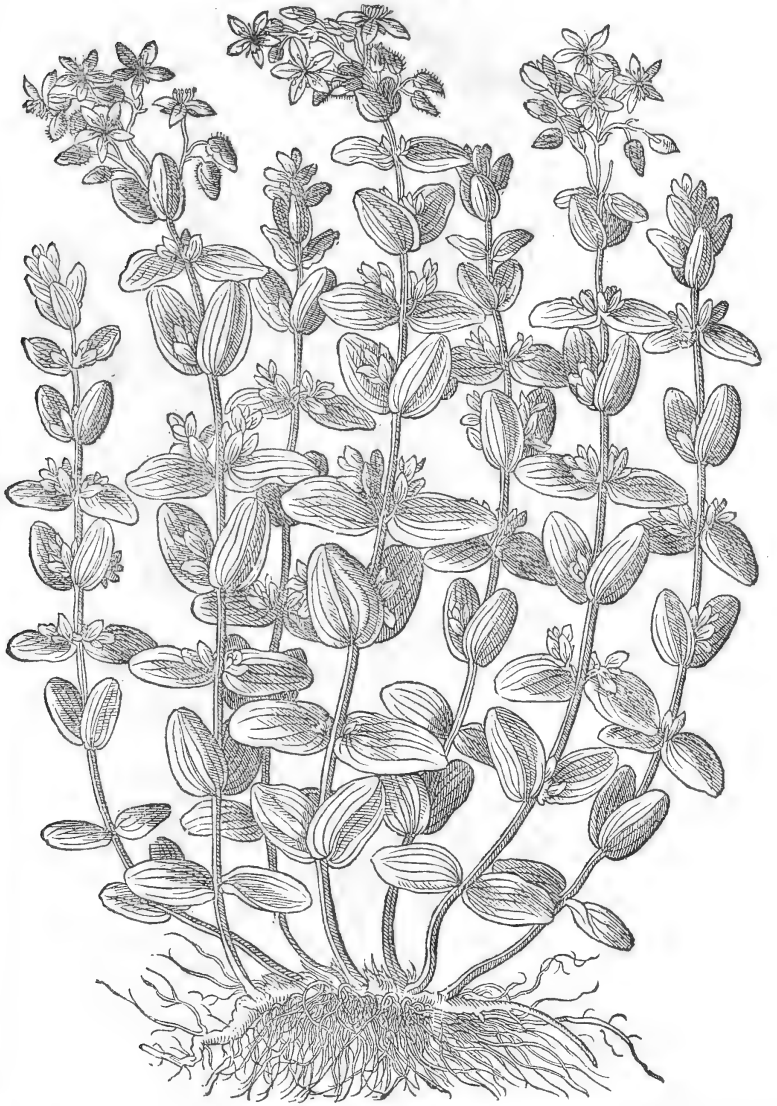

nigrum ſemen ſiliqua ſubhirſuta, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine. Conſtat præterea annua experientia matureſcere hordeum plerunque abeunte maio: uerùm Hyperici ſemen non perficitur, niſi iulio, & auguſto menſibus. In hac quoque Hyperici hiſtoria errat Braſauolus medicus licèt clariſsimus, quòd uelit Hypericum ex Dioſcoridis auctoritate florem album habere: eamq; ob cauſam, id quod circumfertur, cùm flore ſit melino, illegitimum eſſe putat; imò non aliud, quàm Rutam ſylueſtrem, pro qua pharmacopolam ſecum colloquentem, id ipſum aſſeruare admonet. Neque in his uno tantùm, ſed, quantum ſentio, duplici notatur errore. Primùm quod Hypericum non album, ſed luteum florem ferre ſcribat Dioſcorides contra Braſauoli ſententiam, cùm ſic in eo legatur ἄνθος ἔχον μήλινον hoc eſt, florem habens luteum: non autem album inquit, ut perperàm Marcellus Florentinus interpretatur, cuius fortaſſe falſa interpretatione Braſauolus ſeductus eſt. Deinde quòd legitimum Hypericum pro ſylueſtri ruta ſeruandum cenſuerit, cùm tamen in calce ferè ſui uoluminis prioris ſententiæ oblitus, dum olei ex Hyperico parandi ſeniori myropolæ rationem explicat, communis uſus Hypericum Aſcyrum eſſe declarat. Nec ſecus quàm Braſauolus hallucinantur, pace eorum dixerim, Monachi illi reuerendi, qui in Meſuem commentarios ediderunt, quòd non rectè cum illo ſentiant, Hypericum, quo utimur, primum eſſe ſylueſtris

Braſauoli error.

Monachorum hallucinatio.

ANDROSAEMVM.

ſylueſtris rutæ genus. Quorum ſententia cùm fuerit à nobis ſuperius in rutæ mentione rationibus & authoritatibus abundè exploſa, & improbata, ſuperuacuum eſſet idem nunc repetere: eò enim accedet, qui plura horum errata cognoſcere uolet. Hyperico uis ineſt reſerandi, reſoluendi, agglutinandi, atque etiam cohibendi. Epotum ſemen ex uno calculos eijcit, & uenenis aduerſatur: quinetiam uenenoſorum morſibus reſiſtit, tum idem potum tum herba ipſa deuorata, hauſtaúe, tum morſibus illita. Aqua ſtillatitia floreſcentis iam herbæ, maximè quibuſdam præfertur, ſi potetur, comitialibus, & reſolutis. Datur ſeminis farina commodè ex polygoni ſucco ad ſanguinis reiectiones. Idem aluum exonerat. Ineſt floribus, & ſemini mira facultas ad uulnera omnia ſananda, præter ea, quæ in capite ſunt. Ideoq; oleum, in quo dum flores atque ſemine prægnantes ſiliquæ maceratæ fuerint, diúque inſolatæ, mirificè recentia uulnera ſanat. Sed per quàm bellè id efficit, ſi cum laricea, aut abiegnæ lachrymæ oleo miſceatur. Idem per ſe uentri illitum, dyſentericos iuuat: potum uerò cochlearis menſura lumbricos necat. Scripſere quidam Hypericum adeò odiſſe dæmones, ut eius ſuffitu ſtatim auolent: quare quibuſdam fuga dæmonum uocari cœpit. Hyperici uires memoriæ prodidit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Hypericum calefacit, & deſiccat, tenuisq; ſubſtantiæ eſt, adeò ut & menſes, & urinas

Hyperici uires ex Gal.

CORIS.

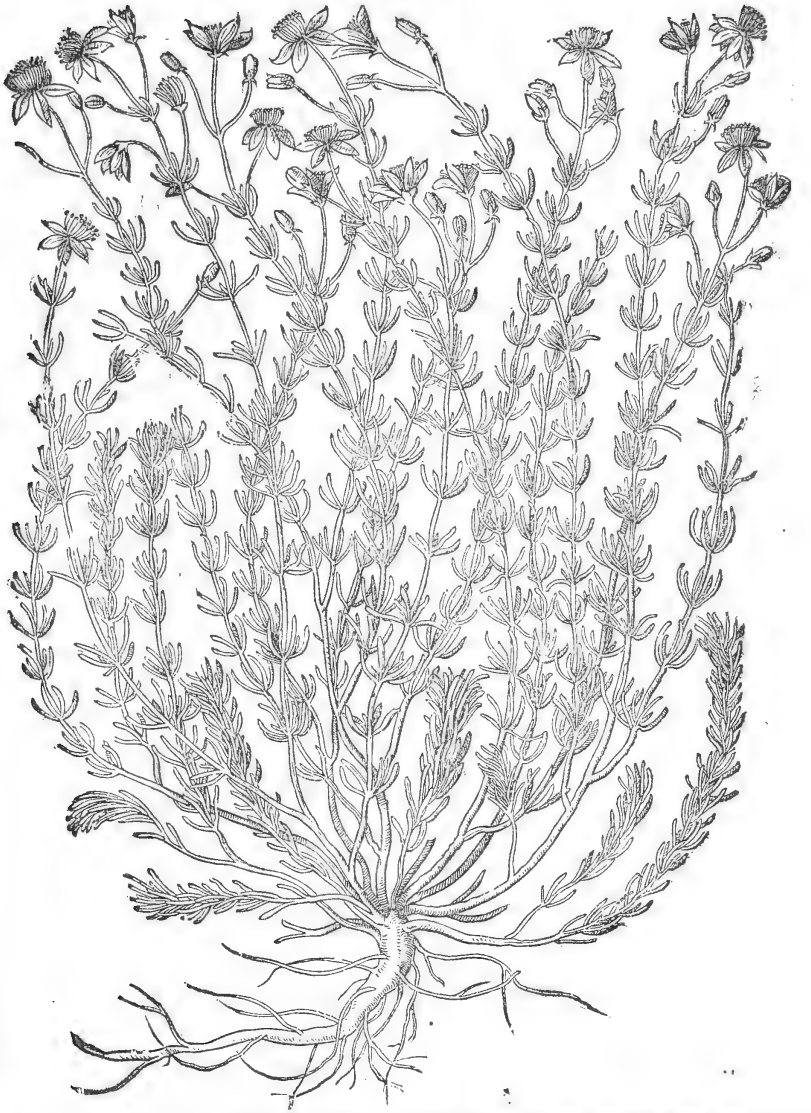

urinas prouocet. Scd ad hæc totus ſumendus eſt fructus, non tantùm ſemen. Porrò cum foliis illitus uiridis ad cicatricem ducit cùm alia, tum etiam ambuſta. Cæterùm ſi ſicca contuſa inſpergas, ſanabis humida, & putredinoſa ulcera. Sunt & qui iſchiadicis bibendum exhibeant. Idem lib. VI. de Androſæmo ita ſcribit. Androſæmum planta fruticoſa, natura duplex: unum enim Aſcyron, & Aſcyroides nuncupatum eſt, ſpecies hyperici. Alterum uerò a quibuſdam Dionyſias appellatur. Eſt autem ſemen eorum purgatorium. Foliorum uerò facultas modicè extergens & deſiccans, ut & ambuſta ſanare credantur. Cæterùm in uino auſtero decocta, uinum ipſum magnorum uulnerum glutinatorium efficiunt. Sed quòd de Cori mentionem fecerit Galenus in ſimplicium medicamentorum cenſu, mihi incompertum eſt. Planta, quæ Græcis ὑπερικὸν, Latinis ſimiliter Hypericum nominatur: Mauritanis, Reiofricon, ſeu Reiofaricon: Italis, Hiperico, & Perforata: Germanis, Sant Iohans Kraut: Hiſpanis, Coraioncillo: Gallis, Mille pertuis, & Trucheram. Quam uerò Græci ἄσκυρον, Latini quoque Aſcyrum dicunt: Arabes, Asbirach: Itali, Aſciro. Quæ deinde Græcis ἀνδρόσαιμον, Androſæmen item Latinis appellatur: Arabibus, Androſeman, Androſion, ſiue Andreſagian: Italis, Androſemo. Quæ denique κόρις Græcè, Coris etiam Latinè, & Cori Italicè uocatur. Nomina.

†Quoniam

† *Quoniam hoc loco in uulgatis exemplaribus Græcis nulla fit albæ uiolæ mentio; idcirco sunt qui illorum testimonio freti uerbum illud auferant ex interpretibus. Sed quomodo id rectè factum sit, non uideo: siquidem in Oribasio legitur,* ἄνθος ἔχον μήλινον λευκοΐῳ ὅμοιον, *hoc est, florem habens luteum leucoio similem. Adde etiam, quòd Hypericum ita adamussim floris colore luteam uiolam repræsentat, ut nihil melius. Nos autem usi sumus uoce Græca, ne ex albo, quod fortè Marcello imposuit, aliqua possit oriri difficultas.*

† *Quæ hic sequuntur, in Græcis codicibus impressis non hoc loco, sed in fine inter notha, & Dioscoridi falsò adscripta leguntur, ut quæ adscititia sint habita. Nos uerò illa huc admisimus Ruellij, ut facimus, interpretationem secuti: necnon etiam fidem codicis manuscripti.*

Καμαιπίτυς. AIVGA. CAP. CLVII.

AIuga herba in terra repens, subcurua: folijs semperuiui minoris, multò tenuioribus, hirsutis, & pinguioribus, circum ramos frequentibus, odore pinus: flore tenui, luteo, uel candido: radicibus cichorij. Folia septem diebus in uino pota regio morbo medentur: & quadraginta diebus ex

CHAMAEPITYS.

hydromelite

AIVGA, SIVE CHAMAEPITYS ALTERA.

hydromelite, iſchiadicos ſanant. Dantur peculiariter urinæ difficultatibus, iecinoris, & renum uitijs: torminoſis proſunt. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atque antidoto, contra aconitum utuntur, bibentes decoctum. Ad antedicta illinitur, cum polenta iure decocti ſubacta. Trita in farinam, & cum fico in pilulis ſumpta, aluum emollit: excepta melle, cum æris ſquama, & reſina deijcit: appoſita ex melle, uuluæ uitia extrahit: mammarum duritias diſcutit: uulnera glutinat: ulcera quæ ſerpunt, cum melle illita, cohibet. Alterum eſt genus aiugæ, cubitalibus ramis, in anchoræ ſpeciem incurua tis, prætenuibus: coma ſupradictæ, flore candido, ſemine nigro. hæc etiam pinum redolet. Tertia mas nominatur, paruula, foliis exilibus, albis, ſcabris: caule aſpero, candido: luteis floſculis, ſemine iuxta alas. reſipit & hæc pinum. Hæ duæ uim ſuperioris obtinent, ſed non uſqueadeò efficacem.

Aiugæ conſideratio.

Aiugam quam Græci Chamæpityn uocant, quoniam folijs, & odore pinum refert, herbariorum uulgus Iuam arthriticam appellat, quòd iſchiadicis, & alijs articulorum doloribus opem ferat non obſcuram. Vulgaris eſt notitiæ

Aiuga, quæ primo generi adscribitur. Siquidem planta est per terram repens, foliis oblongis, angustis, rosmarino coronario proximis, minoribus tamen, mollioribus, & birsuta canitie subalbicantibus, circa ramulos totos, qui tenues, & obsequiosi spectantur, sese stipantibus, odore pinum, quemadmodum & facie referentibus, unde illi Pinus infimæ nomen. Flores edit aureo colore fulgentes in universo ferè caule, sed tenues, & exiguos. Radicibus utitur palmaribus, pluribus adnatis fibris. Nascitur tenui, ac arenoso solo, incultis præsertim locis, & in aruis nulla satione uirentibus: sapore est amaro, non sine acredine quadam, quæ tamen ab amaritudine superatur. Ideoq; excalfacit, incidit, extenuat, abstergit, & expurgat. Verùm postrema, quam sæpius etiam uidimus, non adeò omnibus est nota. quemadmodum nec media, quam hactenus mihi quidem uidere non licuit. Cæterùm in aperto errore uersabatur Germanus ille pharmacopola, qui Brasauolum docuit, Aiugam Germanica lingua uocari Vergiß mein nicht. Quandoquidem herba huius nominis mihi cum Germanis iandiu uersanti notißima est: quæ tamen nulla prorsus ex parte quámuis Aiugam repræsentat. Herba tota unà cum floribus, & radicibus in puluerem contrita, si diebus quadraginta sumatur & resinæ terebinthinæ, siue laricææ quaternis drachmis, ischiadicos sanat. Eadem recens in aceto decocta, & pota emortuos fœtus extrahit, uniuersæ plantæ decoctum facit ad omnes cerebri, neruorum, & articulorum affectus à pituita prouenientes, si pluribus propinetur diebus ex Rhodomelle, & oxymelite. Nam & comitiales, & resolutos, & podagricos iuuat. Fit è floribus, & saccharo medicamentum (officinæ conseruam uocant) ad paralyticos, quo qui utuntur cùm uesperi se dormitum recipiunt, reualescunt. Atqui ad hoc sumuntur quotidie huiusce medicamenti drachmæ duæ ex acori radicibus decoctæ, & florum saluiæ binis scrupulis. Parantur è chamæpiti catapotia ad idem per quàm utilia, hoc modo. Sumito chamæpitys, Betonicæ, Stœchadis, florum rorismarini, cuiusque drachmam; turpeti sesquidrachmam, agarici drachmas duas, Colocynthidis semidrachmam, Zingiberis, salis fossilis, cuiusque grana decem. Rhabarbarici sesquidrachmam, spicæ indicæ grana septem, puleris hieræ simp. semunciam, diacridij drachmam unam: Excipe chamæpitys succo omnia in mortario, & in massam redigito, è qua catapotia conformato; ex qualibet drachma nouem: è quibus si quotidie tria sumuntur à paralyticis cùm se dormitum recipiunt, præsentaneum ferè sentient auxilium. Chamæpityos meminit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scriptum reliquit. Chamæpitys gustu quidem amarum saporem acri uehementem obtinet. Effectu uerò expurgat, abstergitq; uiscera plus quàm calfacit. Proinde regio morbo laborantibus, & omnino quibus facilè iecur obstruitur, bonum est medicamentum. Quin & menses ducit tum pota, tum apposita cum melle. Sed & urinæ mouendæ aptum est medicamen. Sunt autem qui etiam eam exhibent decoctam in melicrato ijs, qui coxendicis doloribus torquentur. Herba porrò ipsa uiridis uulnera magna conglutinat, & ulcera putrescentia sanat. Præterea mammarum durities discutit. Est enim in siccando ordinis tertij, in calfaciendo uerò secundi. Quæ herba Græcis χαμαπίτυς, Latinis Chamæpitys, Aiuga, & Abiga nuncupatur: Mauritanis, Hamefithcos, seu Chamasithius: Italis, Chamæpitio, & Iua: Germanis, Ye lenger ye lieber: Hispanis, Pinilho, & Yua artetica: Gallis, Iue muscate, aut arthetique.

Cuiusdam Germani error.

Chamæpityos uires ex Gal.

Nomina.

LIBRI TERTII FINIS.

PETRI

PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI Senenſis Commentarii,

IN LIB. QVARTVM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

Ribus antè libris, amantiſſime Aree, tradidimus odoramenta, olea, arbores, unguenta, animalia, frumenta, olera, radices, ſuccos, herbas, ſeminaq;. In hoc autem quarto diſſeremus de radicibus, & eis, quæ reſtant, herbis.

Κέστρον. BETONICA. CAP. I.

CESTRON pſychotrophon uocitatur, quoniam frigidis locis inueniatur. Latini Betonicam appellant. Herba eſt caulem ferens tenuem, cubiti altitudine, aut maiorem, quadratum: folia quercus, mollia, longa, in ambitu diuiſa, odorata, prope radicem maiora: in ſummis caulibus ſemen, ueluti ſatureiæ, ſpicatum eſt. Decerpta huius folia ſiccantur, plurimos ad uſus. Radicibus nititur, ut ueratri, tenuibus, quæ ex hydromelite in potu, pituitoſam uomitionem euocant. Folia dari debent ruptis, conuulſis, mulieribus uuluæ malo opportunis, & ad laxandos uteri ſtrangulatus, denarij pondere cum hydromelite: tres in uini ſextario drachmæ contra ſerpentium morſus ebibuntur. Herba magna utilitate illatis à ſerpente uulneribus illinitur. aduerſus etiam uenena drachma ex uino pota conuenit: præſumpta ea, ſi uenenum hauriatur, nihil nocebit. urinam ciet, aluum ſubducit. Medetur comitialibus, & inſanis pota ex aqua: & iecinoris, lienisque uitijs drachmæ pondere [a] in aceto mulſo. concoctionem adiuuat, ſi quis fabæ magnitudine ſecundum cœnam cum melle cocto deuorauerit: modo conſimili acida ructantibus propinatur. ſtomachicis eam manducare, & ſuccum deuorare proderit, ſi poſtea dilutum uinum ſorbeatur. Datur ſanguinem excreantibus, tribus obolis cum diluti uini cyatho: iſchiadicis, renum, & ueſicæ doloribus ex aqua. aquæ inter cutem binis drachmis ex hydromelite, ſi febricitant: ſin aliter ex [b] mulſo. regio morbo laborantes recreat: menſes pellit drachmæ pondere cum uino pota. aluum purgant drachmæ quatuor potæ in hydromelitis decem cyathis. facit cum melle ad tabem, & purulentam excreationem. Folia ſicca, tritaque fictili uaſe reconduntur.

a μετὰ ὄξους καὶ μέλιτος. i. cum aceto, & melle. ita meū. Catecuz. autem legit ut Ruellius.

b Meum. ὄινο μέλιτι. i. uino mulſo.

Betonica herba eſt nullis non cognita, & innumeris prædita uiribus. Vnde Itali, cùm aliquem laudibus familiariter extollere uolunt, uulgari prouerbio dicunt. Tu hai piu uirtu, che non ha la Betonica, id eſt, Tu pluribus præditus es uirtutibus, quàm Betonica. Scripſit de Betonicæ uiribus proprium libellum Antonius Muſa clariſſimus Auguſti Cæſaris medicus, in quo hæc de ea memoriæ prodidit. Herba Betonica naſcitur in pratis, & montibus mundis, & opacis, circa frutices. Animas hominum, & corpora cuſtodit: & nocturnas ambulationes à maleficijs, & periculis. Loca quinetiam ſacra, & buſta à uiſibus metuendis tuetur, ac defendit: & in omni denique res ſancta eſt. Ceſtron uocatur, & ſynchotrophon ſiquidem frigidis reperitur in locis, radicibus tenuibus, thyrſo pariter tenui, cubiti altitudinem excedente, quadrangulo. Folia profert quercus, odorata: ſemen in ſummitate thyrſi ſpicato, thymbræ modo. Pollet uniuerſa planta dotibus ferè innumeris, quandoquidem tuſa capitiſq; uulneribus illita, ea mira celeritate conglutinat. Præſtat id tamen efficacius, ſi tertio quoque die iterum, atque iterum imponatur. Aiunt præterea tam ualentioris eſſe facultatis, ut oſſa quoque fracta extrahat. Radicum ex aqua decoctum ad tertias fotu oculorum doloribus medetur. quod item præſtant contrita folia, & fronti ſuperimpoſita. Succus à folijs per ſe tritis expreſſus, aut prius aquæ maceratis, aurium dolores mulcet, ſi tamen addito roſaceo in aures egelidus inſtilletur. Idem drachmæ pondere hauſtus in aquæ calidæ cyathis quatuor, ſanguinem illum per inferna trahit, cuius redundantia caligines oculis offundit. quo fit, ut etiam uiſum acuant comeſta folia. Eadem cum ſalis momento contuſa, naribuſq; immiſſa ſanguinem inde fluentem ſiſtit. Betonicæ decoctum ex uetere uino, aut ex aceto dentium dolores ſinit, ſi eo os ſæpius colluatur. Herba ipſa ex tepenti aqua pota ſuſpirioſis, & anheloſis maximè proficit. Folia melle excepta tabidos iuuant, præſertim qui purulenta extuſſiunt. Eadem tribus continuis diebus deuorata drachmarum quatuor pondere, aut ex frigidæ aquæ cyathis quatuor ebibita, uentriculi dolores mulcet: iecinoris uerò, ſi ex calida hauriatur. Ex uino decocta lienis uitijs medetur. Sanat & renum uitia ex mulſo bibita, duarum drachmarum pondere: ex uino autem ueteri trium drachmarum pondere, additis piperis granis ſeptem & uigin-

Betonicæ conſideratio. Vires ex Antonio Muſa.

BETONICA.

ti, ad lateris, lumborumq; dolores utiliſſimè bibitur. In duobus aquæ calidæ cyathis ſumpta, alui & inteſtinorum tor- 10
mina remouet, ſi tamen à crudis non fiant ſuccis. Foliorum quatuor drachmis in aquæ mulſæ cyathis octo epotis, commodè citatur aluus: ſananturq; ijs ex uino ſumptis coli inflammatione uexati. Betonica in eclegmate ex melle ſumpta nouem dicbus, tuſſim ſedat. Pota in aquæ calidæ cyathis quatuor duarum drachmarum pondere, addita plantaginis drachma, febres quotidianas expellit, quod tamen in acceſsionibus tantùm fieri debet. Idem præſtat etiam in tertianis, ſi cum pari pulegio aſſimatur. Sanat ipſo quoque ordine etiam quartanas in tribus aquæ calidæ cyathis hauſta, trium drachmarum pondere: addita mellis uncia, calculi franguntur. Betonica ex tepenti aqua feliciter bibitur hydropicis. Parienti celeritatem affert, uteriq; cruciatus à frigiditate conceptos mulcet, ſi ex calida aqua, aut mulſo duarum drachmarum pondere propinetur. Contrita folia & illita, præciſos glutinant neruos, & reſolutos iuuant. Eadem trium drachmarum pondere ex caprillo lacte ſumpta tribus diebus, ſanguinem ore reiectum cohibent: & ex pari uini ueteris menſura, medetur ruptis, & ab alto deuolutis. Præſumpta ebrietatem arcet. Ex uino frequenter hauſta, icte ricos ſanat: & ſuillo adipe admiſta,

SERRATVLA.

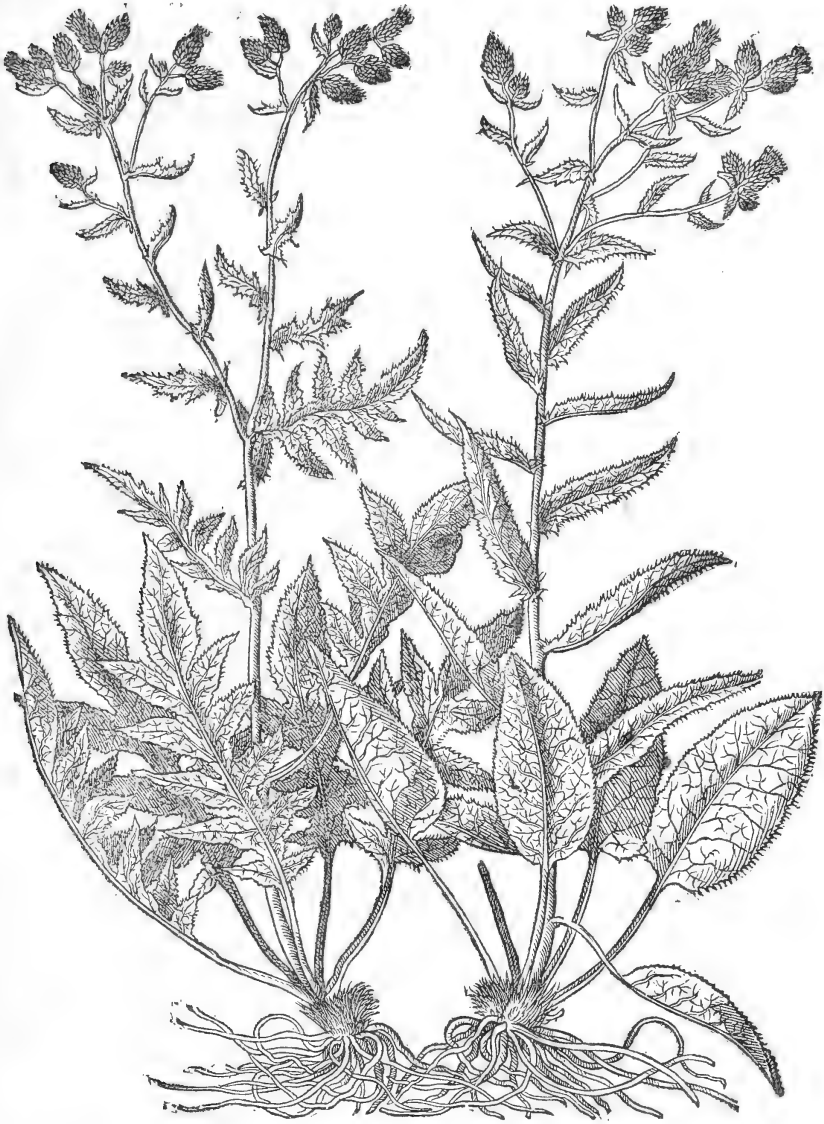

miſta, carbunculos curat. Potu ex aceto mulſo unius drachmæ pondere, uiatoribus longo itinere defatigatis uires mirificè reficit. Faſtidia abſtergit, & ſtomachicos recreat. Aduerſatur uenenis, & ſerpentum, & uenenoſorum rabidorumq́; quorumcunque animalium morſibus non modò intus ſumpta, ſed etiam extrà emplaſtri modo impoſita. Cuniculoſa, ſinuoſaq́; ſanat ulcera cum ſale indita. Ex uino hauſta menſes ciet. Potu dolores podagricos lenit, præſertim radicum decoctum potum. idemq́; præſtant contrita folia impoſita. Cæterùm ſunt qui Betonicam à ſerratis circunquaque foliis ſerratulam uocant. Sed ſerratula alia cuius hîc imaginem appinximus, quæque copioſa in Boemia naſcitur in ſyluis, & pratis longè alia habetur. Siquidem hæc caule conſtat purpuraſcente, tenui, & in multos ramulos diuiſo: Folia gerit antequam cauleſcat Betonicæ ſimilia, toto ambitu tenuiter ſerrata, ſed ubi caulem protulit, eadem faciem immutant. Nam exortis profundioribus inciſuris, maioris Pbu ſimilia ferè redduntur. Quæ uerò in caule ſunt, minora multò, & breuiora ſpectantur. Flores edit in ramuſculorum ſummis partibus, è capitulis quibuſdam, purpureos. Radice nititur multifida, Pbu minoris modo fibrata. Herba eſt infectoria, pannis colorandis expetita. Datur utiliter potanda ex albo meraco

bo meraco conuulſis, ruptis & ab alto deuolutis. Diſſoluit enim potenter ſanguinem, qui extra uaſa concreuit. In uino decocta, ac deinde illita, ulcera mirificè mundat, & carne replet, & ad cicatricem perducit. Hæmorrhoidum quoque dolores mulcet fotu adhibita. Folia, & radix ſimul contuſa, & emplaſtri modo impoſita, enterocelas ſanare creduntur.

Betonicæ uires ex Gal.

Betonicæ uires memoriæ prodidit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Ceſtron, aut Pſychotrophon, Romanè uerò Betonica, uim habet incidendi, ut guſtus indicat. Amarior enim eſt, & ſubacris ipſa herba: id quod & particulatim edita actio oſtendit. Nam conſiſtentes in renibus calculos diuidit, & pulmonem, & thoracem, & iecur expurgat, abſtergitq; menſes quoque ciet, & comitialibus prodeſt, tum rupta, conuulſaq; curat, & omnibus beſtiarum morſibus ulceri illita auxiliatur. Poſtremò acidum ructantibus, & iſchiadicis bibita, auxilio eſt. Planta, quæ κέστρον, & ψυχότροφον Græcis, Betonica, & Vetonica Latinis dicitur: Arabibus, Chaſtara: Italis, Betonica; Germanis, Betonien: Hiſpanis, Bretonica: Gallis, Betoeſne: & Betoine.

Nomina.

10

BISTORTA.

Bretonica.

Βρεττανική. BRITANICA. CAP. II.

BRitanica, aut Vetonica, folia habet ſylueſtris lapathi, ſed nigriora, & piloſiora, guſtu adſtringentia: radicem tenuem, & breuem: caulem paruum emittit. Folijs exprimitur ſuccus, qui igni aut ſole cogitur. Vim habet adſtringentem, priuatim depaſcentibus oris, & tonſillarum ulceribus accommodatam. Valet etiam ad reliqua, quibus adſtrictione eſt opus.

Britanicæ conſideratio.

QVanquam tradit Ruellius Britanicam eſſe plantam Italiæ cognitam, atque ibi uulgò appellari Piatamano; mihi tamen hactenus non ſolùm nomen illud incompertum eſt, ſed nullum etiam inuenire obtigit, qui Britanicam oſten-

TORMENTILLA.

deret.

deret. Hanc autem scriptis celebrauit Plinius libro XXV. cap. III. hisce uerbis. In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota dentes intra biennium decciderent, compagesq; in genibus soluerentur. Stomacacem medici uocabant, & sceletyrben ea mala. Reperta auxilio est herba, quæ uocatur Britanica, non neruis modò & oris malis salutaris: sed contra anginas quoque, & serpentes. Folia habet oblonga, nigra: radicem etiam nigram. Flos ei, qui (ut certò proditur) collectus priusquàm tonitrua audiantur, & denoratus securos in totum reddit homines. Frisij, quà castra erant, nostris demonstrauere illam. hæc Plinius. Cæterùm non desunt,

Bistortæ mentio. qui Britanicam censeant eam esse stirpem, quam herbariorum uulgus ideo BISTORTAM appellat, quòd radice contorta nitatur. Sed eorum planè error facilè deprehenditur. quandoquidem etsi Bistorta rumicis constet folijs; non tamen ea nigra sunt, neque pilosa: quinimò læuia apparent, supernè rufescentia, & à terra quadantenus cæsia. Ad hæc Britanicæ radix subest tenuis, breuisq;: Bistortæ uerò crassa, serpentis iacentis modo contracta, & intorta. Cæterùm ut Bistortæ integram enarrem historiam, nascitur hæc in altis montibus, folijs primo statim exortu in acutum desinentibus, colore subrufo, quæ ubi adoleuerint, rumicis folia referunt, sed læuia sunt, inferna parte subpurpurea & per ambitum sinuata. Caulem edit rotundum, tenuem, cubitalem, in quo folia longè minora spectantur. Flos in caulis summitate prodit spicatus, ruber aut subpurpureus, è quo semen oritur oxalidis proximum. Radice nititur arundinacea, facie, sed succosa, serpentis modo contorta; cortice obducta subnigro, sed rubra intus pulpa, adstringentis saporis. Copiosissima prouenit in Boemia, ijs præsertim montibus, qui regionem hanc à Silesia diuidunt, & ex quibus Albis fluuius suam ducit originem.

Tormentillæ historia, & uires. Sed præterea non desunt etiam qui Tormentillam sic officinis, & uulgò uocatam Bistortæ generi adscribant, quòd non facie, sed fortasse uiribus illi respondeat. Quæ quoniam hîc nobis occurrit, & quàm plurimis effertur laudibus, ideò hic locus exposcere uisus est, ut de ea aliquid differamus. Est itaque TORMENTILLA folio pentaphylli minore, septenis incisuris diuiso: radice breui, nodosa, compacta, rubeo colore, sapore adstringenti: cauliculis tenuibus, subrubentibus: flore melino, adeò ut in pentaphylli genere sit reponenda. Sunt qui à septenis foliorum diuisuris Heptaphyllon hanc uocent. Herbarij compertum habent, hanc ijsdem pollere facultatibus, quibus Bistorta prædita est. Quamobrem utræque abortum prohibent bibitæ, ac uentri renibusq; ex aceto illitæ: urinæ incontinentiam supprimunt, cum succo plantaginis potæ: sistunt menses, si in earum decocto ad umbilicum usque confederint fœminæ. Idem præstant (de radicibus tamen intellige) si tritæ, & ex melle atque spica subactæ, uentri ac pubi illinantur. Sanguinem è uulneribus manantem cohibent, super aspersa earum puluere. Qui item potus bilioſas coercet uomitiones, si onorum albo exceptus super fictili tegula inassetur, mox comedatur. Aqua, quæ ex his duplici organo elicitur, siue è radicibus decoctum, uenenis omnibus remedio est. Ex quo tantum apud nonnullos Tormentillæ inualuit usus, ut ex eius radicibus etiam medicamenta componant aduersus pestilentiam, & ad pestilentes febres, & præsertim ubi exanthemata emerserint. Datur quoque earundem decoctum utiliter potandum pueris; qui uermibus laborant. Vtræque dysentericos sanant, & uulnera glutinant, præsertim quæ in intestinis, & uisceribus fuerint illata non modò ipsis uulneribus illitæ, sed & in potionibus hauſtæ. Rebellia, contumaciaq; ulcera curant & ea sistunt, quæ serpendo corpora erodunt. Radicum puluis sanguinis reiectiones prohibet. Idem ex symphyti maioris aqua potus, iuuat confractos, & ab alto deuolutos. Siquidem nõ solùm intrinsecas fracturas sanat, sed etiam sanguinem extra uasa concretum discutit. Cauis dentiũ inditus cum aluminis, & pyrethri momento, non modò dolorem sedat, sed fluxiones cohibet. Peculiariter autẽ ualent Bistortæ radices ad uenenosorum serpentiũ morsum, unde colubrina quibusdam dicta est. Sed ut iam ad Britanicæ uires redeamus, eas scriptis tradidit Gal. li. VI. sim. med. ubi sic inquit.

Britanicæ uires ex Gal. Britanicæ herbæ folia adstringentia sunt, & uulnerum glutinatoria, similia folijs sylueſtrium lapathorum nisi quatenus atriora sunt, magisq; hirta. Sed & expressus ex illis succus perinde natus est adstringere. itaque coctum quidam reponunt, tanquam inter stomatica medicamenta efficacissimum. Videtur enim sanare iam etiam putrescentia. hactenus Galenus. Cæterùm non est silentio prætereundum, quòd Dioscoridis codices inueniuntur, in quibus post Britanicam alterum per se de Betonica caput legitur. Quod, quoniam pluribus indicijs in Dioscoride ascititium esse constat, atque in hunc authorem ex libello Antonij Musæ Augusti Cæsaris medici fuisse translatum; idcirco nos illud abdicauimus, neque alia commentatione idem dignum censuimus. Quæ planta Græcè βρεταννικὴ, Britanica Latinè, pariter & Italicè appellatur.

Nomina.

Λυσιμάχιον. LYSIMACHIA. CAP III.

a ὑδρόγειον. i. fluuius.
b παρὰ τὰ ὕδατα. i. iuxta aquas.
c ἔστι δὲ καὶ τραυματικὴ, καὶ ἰχαμος. i. est & uulneraria, & sanguinẽ sistens.

LYsimachia, quam aliqui lytron appellant, caules emittit cubitales, altiorésue, fruticosos, tenues: prodeuntibus geniculatim, folijs tenuibus, salicis figura, gustu adstringentibus[a]: flore ruſo, aut aureo. gignitur[b] in aquosis, & palustribus. Foliorum succus adstringente sua ui, sanguinis reiectionem supprimit: dysentericis potui datur, aut infunditur: mensium abundantiam sistit, in pesso. sanguinis profluuio subuenit, si nares ea herba obturentur[c]: uulnerum cruorem cohibet. Acerrimum nidorem suffita reddit. qua de causa serpentes fugat, & muscas interficit.

Lysimachiæ confid. LYsimachia à Lysimacho rege inuentore nomen accepit, ut Plinius est author libro XXV. cap. VII. ubi de ea ita scriptum reliquit. Inuenit Lysimachus herbam Lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato. Folia habet salicis, uiridia: florem purpureum: fruticosa est, ramulis erectis, odore graui. gignitur in aquosis. Vis eius tanta est, ut iumentis discordantibus iugo impositæ asperitatem cohibeat. hæc Plinius.

Ruellij errat. Ruellius Lysimachiam eam herbam putat esse, cuius est usus apud infectores ad inficiendos uiridi colore pannos: ubi enim hos glasto tinxere, eam superinducentes uiridem colorem efficiunt. Hanc Hetrusci, qui lanificio dant operam, uulgò appellant Cerretta, siue Braglia, Foroulienses

LYSIMACHIA.

voiulienſes uerò Coſaria. Sed hac in re Ruellius, meo quidem iudicio, apertè fallitur: ſiquidem Cerretta, quam ipſe ruſticis Corneolam uocari ait, caules profert, & folia lino maiora, non autem ſalicis: florem luteum, ſemen folliculis geniſtæ effigie incluſum: naſcitur in pratis, nullaque eſt, quod guſtu perceperim, adſtrictione prædita. Non deſunt præterea alij, qui pro Lyſimachia aliam plantam oſtendant, quæ quadrato exit caule, folijs ſalicis, flore in purpuram rubeſcente, ſpicato. quæ etſi Dioſcoridis Lyſimachiam non referat, eam tamen Lyſimachiam alteram, appellare libuit. Lyſimachiam legitimam, ni fallor, Roma ad me Goritiam miſit Vincentius Cantonus conciuis meus, medicus eruditus, et rei herbariæ ſtudioſus: quæ mihi planè ſingulis notis, quas Dioſcorides Lyſimachiæ tribuit, uidetur adſtipulari. Sed eandem poſt hac inueninus nos in Boemia copioſam, & circa Pragam, prope Multauiam fluuium, & in alijs quoque locis. Cæterùm quanuis Ruellius in mentione Lyſimachiæ exiſtimauerit (ut ſuprà diximus) Corneolam eſſe ueram Lyſimachiam; in fine tamen eiuſdem capitis quandam aliam herbam à ruſticis ſibi demonſtratam fuiſſe teſtatur, ad fugandæ peſtilentiæ efficaciſſimã, buboni tan-

Ruellii alius lapſus.

LYSIMACHIA ALTERA.

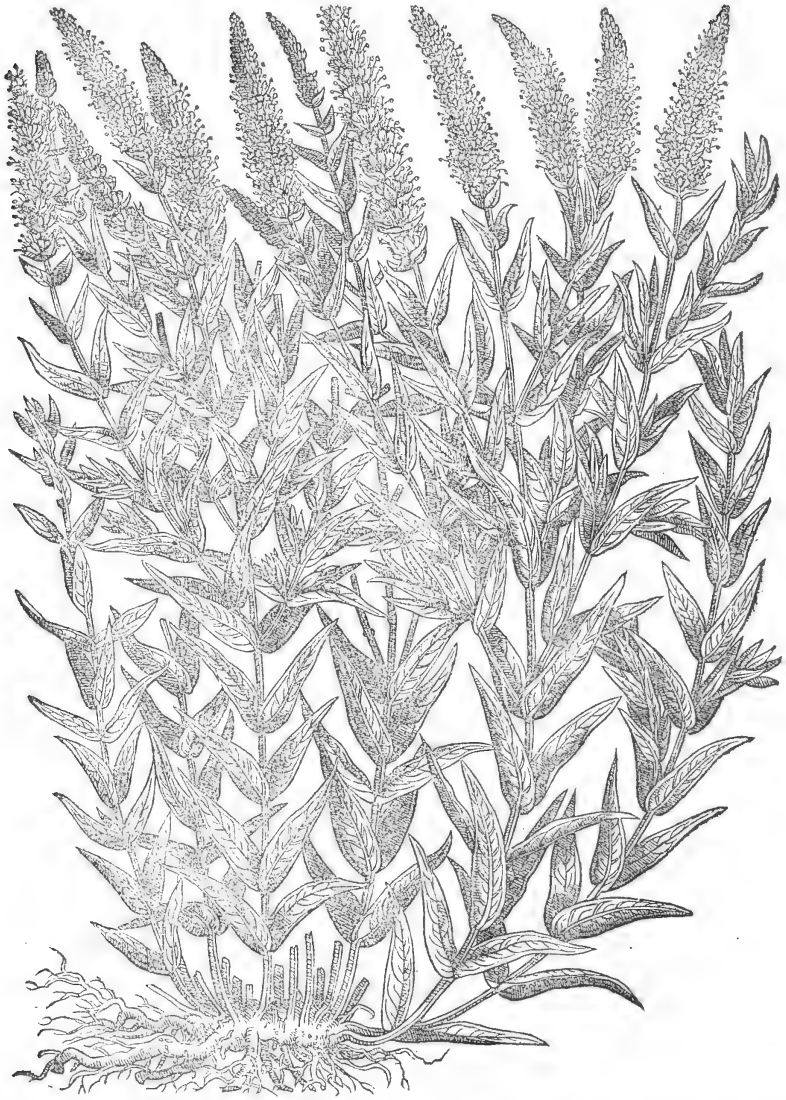

tùm adalligatam, quam etiam pro Lyſimachia aſſeruit. Ex quo palàm eſt, Ruellium duas pro Lyſimachia plantas deſignaſſe, ea fortaſſe ratione adductus, quòd Dioſcorides flore rufo, aut aureo conſtare Lyſimachiam memoriæ tradiderit. 10

Lyſimachiæ uires ex Gal.

Lyſimachiæ meminit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus in hunc modum diſſeruit. Lyſimachios ſuperantem habet qualitatem adſtrictoriam: per quam & uulnera glutinat, erumpentemq; ex naribus ſanguinem emplaſtri modo illita compeſcit: quin & reliquas ſanguinis eruptiones ſiſtere poteſt cùm ipſa, tum ſuccus eius multò magis. Potæ dyſenterias, ſanguinis reiectiones, ac muliebre profluuium ſanat. Huic herbæ nomen Græcum eſt λυσιμάχιον, Latinum, & Italicum Lyſimachia.

Nomina.

Πολυγόνατον. SANGVINARIA. CAP. IIII.

POlygonum mas ramos habet teneros, & exiles, copioſos, geniculis cinctos, qui per terram, ut gramen repunt: folia rutæ, ſed † molliora, longioraque: ſemine ſub omnibus folijs turgeſcente: unde

POLYGONVM MAS.

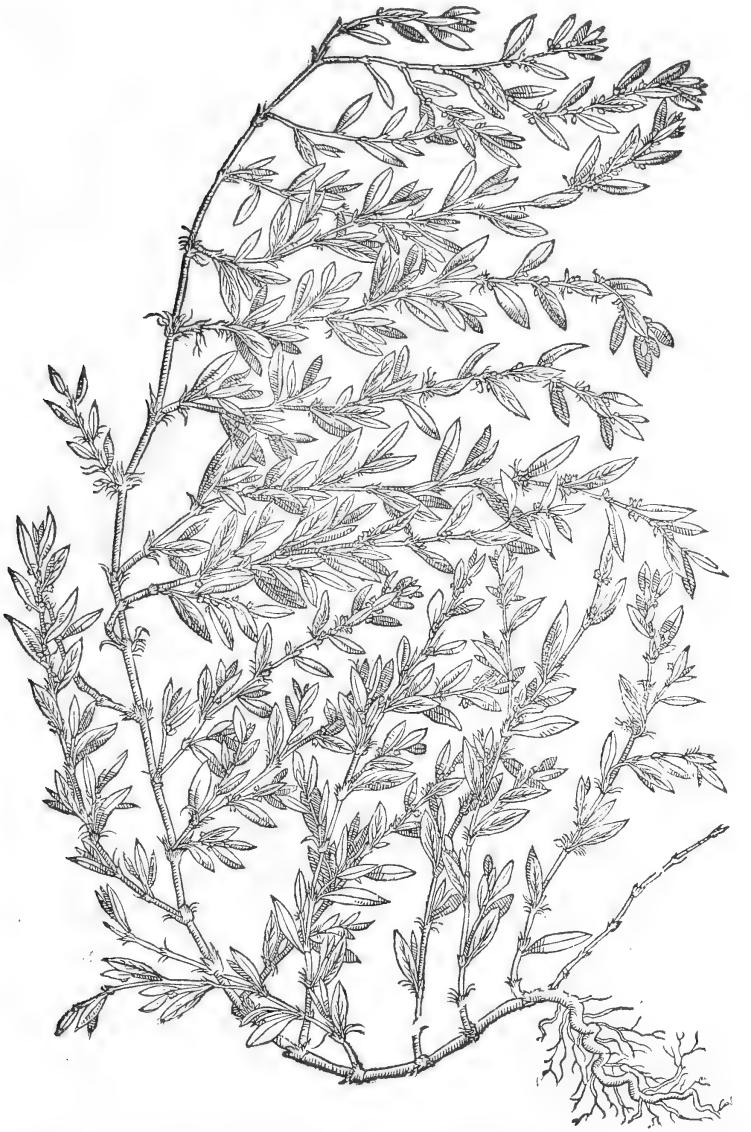

unde marem appellari uolunt: flos ei candidus, aut puniceus[a]. Vis epoti ſucci eſt, ſpiſſare, ac refrigerare. prodeſt cruentæ excreationi, choleræ, alui fluxionibus, & urinæ ſtillicidio: nam urinam apertè ciet. Cum uino potus, contra ſerpentium morſus auxiliatur[b]: datur in febribus per horam ante ſignificationes. fœminarum profluuia impoſitu ſiſtit. Idem ſuccus aurium doloribus, ijſdemq́ue purulentis inſtillatur. Facit eximiè ad genitalium ulcera, cum uino adiecto melle decoctus. Stomachi feruori, ſanguinis reiectionibus, ulceribus quæ ſerpunt, ignibus ſacris, collectionibus, tumoribus, & recentibus uulneribus folia illinuntur. Sanguinaria fœmina[c] fruticat uno caule, arundini tenui ſimili, denſis geniculis, & in ſe tubarum modo farctis: articulos in orbem cingunt apices, foliolis pleceæ ſimiles: radicis nullus uſus. naſcitur in riguis. Huic quoque ſpiſſandi, refrigerandiq; natura ad eadem ualens, ſed inefficacior.

a Carec. autem cum Ruellio concordat.

b καὶ πρὸς περιόδους πρὸ μιᾶς ὥρας τῆς ἐπισημασίας λαμβανόμενος. i. & contra periodos una hora ante acceſſionem ſumptus. ita Meum & Carecuz.

c θάμνιον ἐστὶ μονόκλωνον, τρύφερον μαλακοειδὲς. i. Frutex eſt paruus, unicaulis, tener ſubmollis. ita Meum.

Polygoni conſideratio.

Polygonon mas, quod ab Italis uulgò uocatur Coreggiola, & Centinodia, in campis, ædificiorum arcis, & uijs publicis frequens ubique naſcitur. Fœmina uerò, quæ non adeò frequens eſt, & copioſa, in riguis humentibuſq; locis inuenitur. Mari polygono Proſerpinacæ nomen tribuit Apuleius, quòd humi cauliculis repat. Eſt & planta, quam POLYGONON *minus appellare libuit. Ea enim ramulos edit humi repentes, tenues, geniculatoſq;, foliis exiguis, oblongis, ſemine pumilo rotundo, albicante, racemoſoq;, ac adeò copioſo, ut uniuerſa planta ſemine referta conſpiciatur; quo fit ut à quibuſdam mille grana uocitetur. Sunt etiam qui ab effectu hanc ipſam Herniolam uocant, quòd ad enterocelas præſtantiſſimum ſit auxilium in potionibus ſumpta. Audio à uiris fide dignis cum hac tantùm herba, à Gabriele Fallopio Mutinenſe, plures inteſtinorum ramice laborantes eſſe ſanatos. Vniuerſæ plantæ puluis ex uino hauſtus, non ſolùm ſuppreſſam cit urinam, ſed, & renum calculos comminuit, ac pellit. Quinetiam, ut quidam affirmant, ueſicæ quoque lapides atterit, & paulatim eijcit: ubi diutius quotidie eius puluerem è uino bibant affecti drachmæ unius pondere.*

Polygoni uires ex Gal.

Naſcitur locis aridis, ſabuloſis, & incultis. Polygoni meminit Galenus libro VIII. *ſimplicium medicamentorum, ubi eius uires reddidit his uerbis. Polygonum, inquit, uti adſtrictionem quandam obtinet, ita ſanè uincit in eo aqueum frigi-*

POLYGONVM FOEMINA.

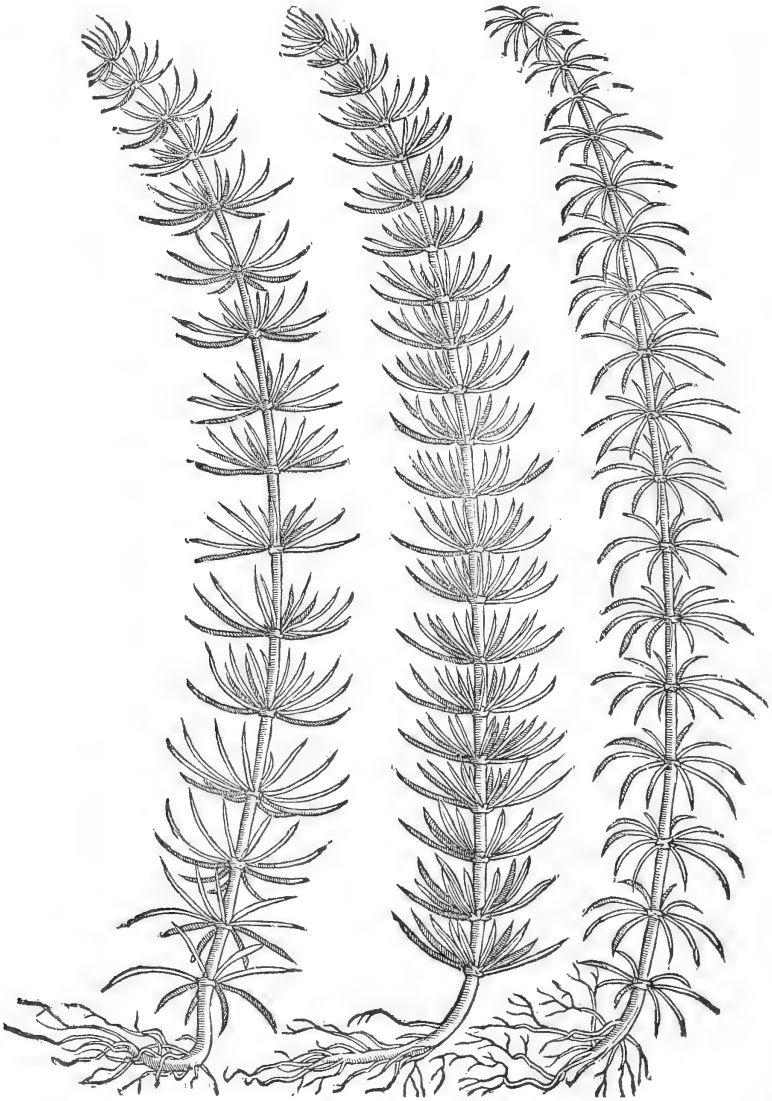

dum,

POLYGONON MINVS.

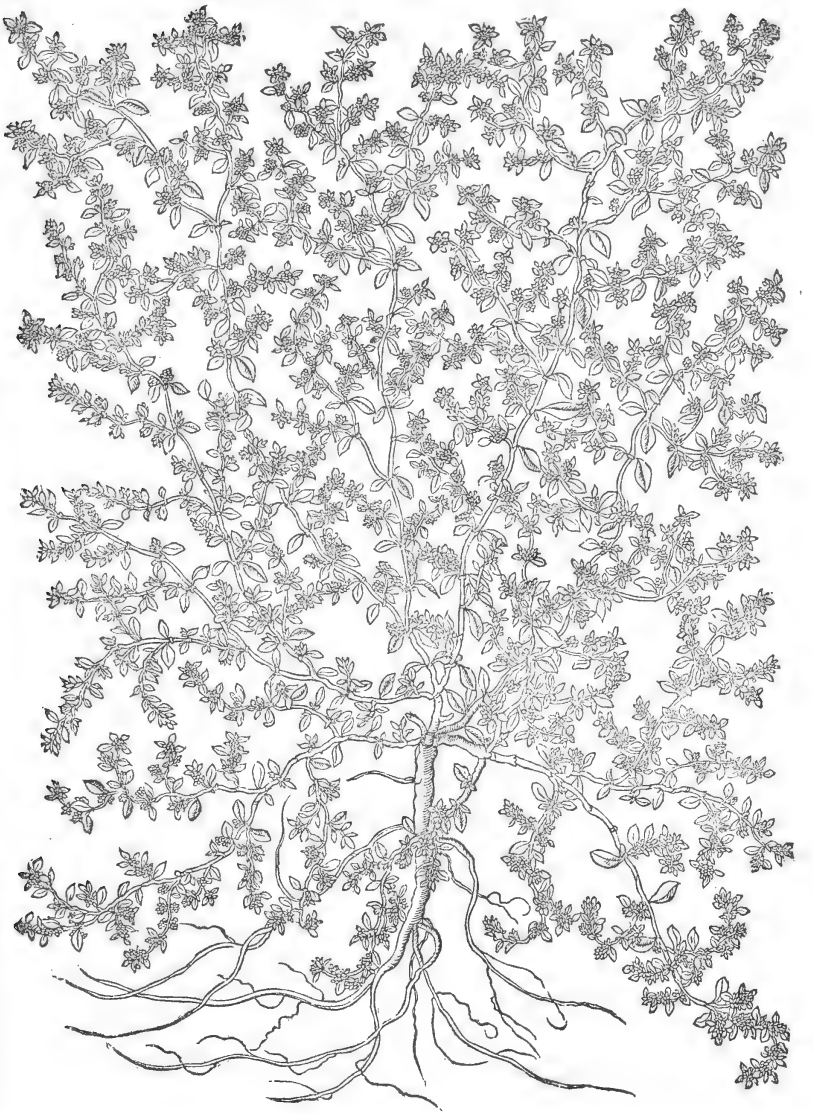

dum, ut uidelicet secundi sit ordinis medicaminum refrigerantium, aut etiam quodammodo in initio tertij. Proinde sanè quibus stomachus feruet æstu, foris frigidum illitum prodest: uelut etiam erysipelata, & calidas phlegmonas iuuat. Porrò tale cùm sit, & fluxiones repercutit, & hac ratione uidetur esse exiccatorium. Quare cùm herpetum, tum ulcerum, aliorumq; bonum est remedium: efficacissimum autem inflammatione, & fluxione laborantium partium. Est & cruentorum uulnerum glutinatorium. Sed & aurium ulceribus prodest: & si uel plurimum insit puris, hoc tamen etiam desiccat. Eadem ob facultates & profluuium muliebre sistit, & dysenteriam, & sanguinis reiectiones, & undecunque aliunde immoderatiores impetus. Refert Dioscorides, quòd & urinam prouocet exhibitum stillicidio seu stranguria affectis. non tamen affectum exactè discriminat, in quo ipsum dari expediat. Porrò mas ad omnia dicta, quàm fœmina, ualidioris est effectus. Herba, quæ Græcis πολύγονον ἄρρεν, Latinis Polygonum mas uocatur: Arabibus, Basalrahagi: Italis, Polygono maschio, & Coreggiola: Germanis, Vueggraſz: Hispanis, Corriola: Gallis, Coreggiole. Quæ uerò Græcè πολύγονον θῆλυ, Latinè Polygonum fœmina dicitur: Italis, Polygono fœmina: Germanis, Kantten Kraut: Gallis, Pin aquatic. Nomina.

† *Impreſſi codices Græci tum Venetijs, tum Baſileæ hîc malè habent ἐπιεικέστερα, hoc eſt, mitiora, cùm legendum ſit ἐπιμηκέστερα, id eſt, longiora. Hoc prætcrea loco in ijs addendum eſt μαλακώτερα, hoc eſt, molliora. Huic, & alteri lectioni adſtipulatur Oribaſius, quem ſecuti uidentur interpretes.*

Πολυγόνατον. POLYGONATVM. CAP. V.

POlygonatum naſcitur in montibus, frutice cubito altiore, folijs lauri, latioribus, & læuioribus, ſapore mali cotonei, aut punici, cum quadam adſtrictione. Flores per ſingulos foliorum exortus promit, candidos, folijs numeroſiores, incepta à radice ſupputatione. Radicem habet albam, mollem, longam, crebrò geniculatam [a], denſam, graueolentem, digitum craſſitudine æquantem. Quæ uulneribus efficaciter illinitur: quinetiam maculas in facie delet.

a Meum. δασέαν. i. hirſutam.

POLYGONATVM.

Polygonatum

Polygonati cõſideratio.

Polygonatum Hetruſcis uulgò Fraßinella nominatur. Alij uerò Italiæ populi quaſi à Græcis docti, id Ginochietto uulgari ſermone appellare didicerunt, ac ſi geniculatam radicem dicerent. Eſt itaque Polygonatum planta caule cubitali, & quandoque maiore, rotundo, ac læui. circa quem folia exeunt lauri effigie, ſed latiora, numeroſis ſecundum longitudinem uenis, firma, diſpari exortu prodeuntia, ſapore quadantenus adſtringente. Flores edit candidos à quacunque foliorum cauitate in uniuerſo caule emergentes, & ternos ex uno pediculo dependentes. Floribus excuſſis, baccæ exoriuntur piſi magnitudine, ex nigro ſubuireſcentes, & quandoque rufeſcentes. Radice nititur candida, arundinacea, tenera, ſumma tellure uagante, longa, crebris geniculis articulata, denſa, & odore quadantenus graui. Naſcitur in montibus, & collibus. Mulieres è polygonati radicibus aquam ſtillatitiam ſtudioſè conficiunt, qua ad faciem detergendam, polienda mq; profuco utuntur. Sunt præterea, qui Polygonatum ſigillum ſanctæ Mariæ, & qui ſigillum Salomonis uocitent: uerùm ipſe quidem harum nomenclationum cauſam adhuc aſſequi non potui. Nec deſunt etiam, qui aſſerant, ueluti Manardus Ferrarienſis, eam plantam Polygonatum eſſe, quam nomine Secacul deſcribunt Mauritani. Sed ij haud dubiè, meo iudicio, falluntur: ſiquidem Piſi folia, ut ſecacul Polygonatum non habet, nec flores purpuraſcentes uiolæ maiores, albicantesq;. Præterea ſecacul Serapioni radicibus nititur pollicis craſſitudine, & indicis longitudine. Contrà uerò Polygonatum, quòd multo longioribus ſit radicibus. Adhæc (ut teſtatur Meſues, ac etiam Serapio, ubi de ſecacul ſaccharo, uel melle aſſeruando ſcribunt) eius radices cinereo exterius ſunt colore, ſolida intus matrice, atque neruoſa, quæ omnia in Polygonati radice deſiderantur. Quippe candida hæc eſt, & nulla intus matrice. Re autem uera ſecacul radix eſt Indica. Hoc enim apertiſſime teſtatur Auicenna libro quinto. ubi ſic habet. Secacul ſunt radices Zingiberi ſimiles, quæ conuehuntur ex India, & fit ex eis cum ſunt recentes conditum in loco ſuo, apud nos autem humectantur in primis in aqua calida. Id quod etiam ſcribit Serapio, ubi de pluribus ſaccharo, aut melle aſſeruandis egit. Nec uſquam Polygonatum, & Secacul eiſdem uiribus pollere conſtat inter authores: quandoquidem illud Græci commendant ad uulnera, & ad maculas in facie delendas. Hoc autem Arabibus laudatur ad prolifici ſeminis ubertatem, & ad uenerem conciliandam. Qua in re nonnulli falſa Manardi opinione ducti, ſe deluſos inuenerunt, qui Polygonati radices ſaccharo conditas ad uenerem excitandam auidiſſimè deuorarunt, nullo tamen rei ſucceſſu: Atqui conſerunt tamen, (ut quidam uolunt) & experientia comprobat, ad albas uteri fluxiones, ſi diu ijs utantur fœminæ eo morbo laborantes. De Polygonati uiribus diſſerit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, hunc in modum. Polygonatum miſtam habet tum facultatem, tum qualitatem: habet enim adſtrictionis pariter & acrimoniæ, & amaritudinis quippiam, & indicibilis cuiuſdam inſuauitatis. Quocirca nec admodum eſt uſui, ſed tantùm quòd radicem eius quidam uulneribus illinunt. Sunt etiam qui næuos maculasq; in facie illo detergunt. Hæc planta ut Græcè πολυγόνατον, ita etiam Latinè Polygonatum nominatur: Italicè, Fraſſinella, & Ginochietto: Germanicè, Vueiſz uurtz: Hiſpanicè, Fraßinella: Gallicè, Genijculiere.

Manardi erratum.

Polygonati uires ex Gal.

Nomina.

Κληματὶς. CLEMATIS. CAP. VI.

CLematis humi ſerpit. læto, pinguique ſolo prouenit, uiticulas ſpargens [a] craſſitudine iunci, exiguas [b]. folio lauri figura & colore, & multò minora. Ea cum caulibus in uino pota alui profluuia, & dyſenterias ſedant: ſubdita in peſſo cum lacte, & roſaceo, aut cyprino, cruciatibus uuluæ medentur: dolores dentium commanducata finit. impoſita ſerpentium morſibus iuuamentum præſtat. Fertur etiam contra aſpidum ictus ex aceto pota opitulari. Gignitur in terrenis.

a Catecur. ὁλαχοίνη. i. inſtar iunci.

b φύλλον μικρὸν δάφνης ἔφερες. i. foliũ parium lauro ſimile. ita Meum.

Κληματὶς ἑτέρα. CLEMATIS ALTERA. CAP. VII.

ESt & altera Clematis, quæ uiticuloſum emittit ramulum, rubeſcentem, lentum: folium guſtu admodum acre ac exulcerans. repit per arbores, ut ſmilax. Semen tritum pituitam, bilemq; detrahit, in aqua aut hydromelite potum. Folia eius illita, lepras purgant. Cum lepidio conditur ad cibos.

Clematidum conſideratio.

Clematis, quæ primo loco deſcribitur, aliquibus Vinca peruinca dicitur, nobis ulgò appellatur Prouenca, cuius fronde mulieres pueris, ac puellis uirginibus, funeſtas texunt corollas. In hac enim nullam reperi notam, quæ Clematidi primi generis reclamare uideatur. Siquidem uiticulas mittit iunci modo lentas, flexileſq;. iunco tamen exiliores; læues, & quæ humi iaceant. In his folia exeunt per internalla pari utrinque exortu lauri minora, robuſta; colore ſaturatè uiridi, è quorum origine, primo ſtatim uere flores emicant cærulei, aſpectu pulcherrimo, quinis diſtincti foliis, ex ob longo uiridique calyculos ſeſe pandentes, & longis nitentes pediculis. Radices habet numeroſas, graciles, albicantes, humiq; repentes. Viret perpetuò & nunquam foliis exuta ſpectatur. Hæc fœmoribus adalligata, menſium abundantiam cohibet, & abortum prohibet. Capiti recens ſuperpoſita, & collo, gulæq; circunducta, ſanguinem è naribus manantem ſiſtit: Additur quoque utiliter uulneratijs emplaſtris, & potionibus. Quamobrem eorum ſententiam explodendam putauerim, qui noſtratem Peruincam chamædaphnem eſſe ſibi perſuadent, quam ulgò Laureolam appellamus. Nam hæc uirgas emittit cubitales, ſingulari ſtipite à radice exeuntes, rectas, tenues, læueſq;: ſemen rotundum, rubens, inter folia reſidens, quæ facie laurina æmulantur. Porrò Clematis, quam ſecundo loco reddidit Dioſcorides, nimirum à prima

Quorundam error.

CLEMATIS.

quàm maximè dissidet. Illa enim ut diximus, frigida, siccaq; existit, & adstringentis omnino facultatis: hæc uerò adeò ca- 10
lida acrisq; habetur, ut admota facilè exulceret. Ipsa itaque ab radice uiticulas emittit prælongas, lentas, rubescentes, quibus lupuli uocati modo, aut hortensis similacis, sepes, & arbores scandat, & clauiculis uinciat. E uiticulis folia prodeunt hederacea; è lateribus una plerunque, aut quandoque duobus incisuris dissecta. Flores edit purpureos, alterius longè maiores, sed quatuor tantùm folijs constantes, in crucis modum protensis, è quibus semen nascitur acerrimum, & feruentissimi gustus. Radicem habet crassam, quæ paulo post in numerosas diuaricatur fibras, sapore pariter acri. Est & huius alterum genus, quod nos VITALBAM *uocamus in Hetruria. Quandoquidem Vitalba hæc uiticulis exit rubentibus, ac lentis, foliys alteri similibus, & si per ambitum magis laciniatis, acri gustu, & exulcerandi facultate præditis, sed floribus longè diuersis. Siquidem hæc flores profert in racemi modum, albos, odoratos, & Myrti adeò similes, ut differentiæ nihil agnoscas. Quibus decidentibus capillacea, incanaq́ue oritur coma, quæ tamen uentorum flatibus excussa, nudum*

CLEMATIS ALTERA.

dum relinquit fructum, triangulari ferè figura, acerrimi omnino ſaporis. Quo fit, ut mihi haud dubitandum ſit quin uitalba nobis uocata alterius clematidis ſit ſpecies, uel potius ipſa eadem clematis. Fuchſius tamen medicus doctiſſimus noſtratem Vitalbam, uitem nigram eſſe exiſtimat. Sed errat, mea quidem ſententia, ut infrà ſuo loco dicemus. Cæterùm herba, quam quidam FLAMMVLAM dicunt, foliis, floribus, ac ſemine nihil ab hac clematide differt, quemadmodum nec acerrimo guſtu. Attamen neque ſepibus circumuoluitur, neque arbores ſcandit, cùm recticaulis aſſurgat. Plures autem hæc ex ſe mittit caules bicubitales, ſubrubentes, & in his folia ſmilacis, quibus intolerabilis ineſt acrimonia, unde Flammulæ ſibi nomen aſciuit. Ex hac ego ſæpius aquam elicui, demiſſo utreo organo in calentis aquæ balneo: quæ eadem, quæ herba ipſa, pollebat acrimonia. Hanc compertum eſt efficaciſſimam eſſe in morbis frigidiſſimis. Flammula (ut Plateanius eſt author) excalfacit, ſiccatq; ordine tertio. Sed quòd impoſita carnem non ſecus exulceret, ac ignis, calidam ordine quarto rectius crediderim. Sunt qui Flammulam quartanarijs edendam præbeant magno (ut ferunt) inuamento. Alij

Fuch. error.

Flammulæ hiſtoria, & uires.

eius

CLEMATIS TERTIA.

eius oleum commendant iſchiadicis, articulorum iliumq́; doloribus, urinæ anguſtijs, & renum calculis, in quibus morbis aut calidum illud inungunt, aut clyſteribus infundunt. Id autem præparant hoc modo. Flammulæ folia tenuiſſimè conciſa in roſaceum imponunt, quod uitreum uas exceperit, ac inde per æſtatem inſolant obturato uaſe. Datur etiam in cibis hiſce morbis affectis, trium drachmarum pondere. Sed ut iam ad Clematidum uires reuertamur, ea de his ſubijciam, quæ Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum adnotata reliquit. Clematidis folia, inquit, acrem & adurentem ſiue cauſticam facultatem obtinent, adeò ut & lepras excorient. Fuerit itaque in quarti ordinis excalfacientium initio. Vocatur autem clematis & daphnoides, quod quidam myrſinoides, alij polygonoides appellitant. Cæterùm id nec exulceratorium eſt, nec acre, ſicut quod antè dictum eſt, imò profluuijs, & dyſenterijs cum uino potum prodeſt, dentiumq́; dolores manſum mitigat: tum uteri quoque doloribus in peſſo admotum, uſui eſt, tantùm abeſt, ut perinde urat, ac ulceret, ceu illud ſuperius. Sed ſummè nobis ſuſpiciendus Pamphilus ille, ſicuti in reliquis nugatur de ijs, quæ nunquam uidit, literis ea mandans, ſic hæc ambo in unum confudit. At Dioſcorides utriuſque in quarto meminit, & eius quæ ſimpliciter uocatur Clematoides, idq́; in fine libri, & alterius, ſed in principio. Quamobrem neceſſe non eſt, me etiam deſcribere ſpecies ambas, ſicut nec in alijs

Clematidum uires ex Gal.

FLAMMVLA.

alijs feci. hæc Galenus de utraque Clematide. Ex quibus palàm eſt exulcerantis Clematidis caput ab aliquo curioſo ex huius quarti libri calce, ubi commodè inter aluum deijcientia medicamenta, ſibi locum adinuenerat, exemptum fuiſſe, & hîc alteri Clematidi adiunctum ob eam, quam inuicem habent nominis conuenientiam. Prima clematis Græcis κληματὶς δαφνοειδὴς *appellatur: Latinis, Clematis, & Vinca peruinca: Italis, Clematide prima, & Prouenca: Germanis, Singrien: Hiſpanis, Peruinqua: Gallis, Lyſeron. Secunda uerò* κληματὶς ἑτέρα *Græcè: Clematis altera Latinè: Lynen Germanicè uocatur.* Nomina.

πολεμώνιον. POLEMONIA. CAP. VIII.

POlemonia, alij philetæriam, Cappadoces chiliodynamin appellant, ramis exilibus, utrinque pinnatis: folijs paulò quàm rutæ maioribus, ac longioribus, calaminthæ, aut ſanguinariæ, proximis: quibus in ſummis uelut corymbi dependent, nigro ſemine: radice cubitali, albicante, radicalæ ſimili. naſcitur in montoſis, & aſperis. Bibitur in uino radix contra ſerpentes, & dyſenteriam: & ex aqua aduerſus urinæ difficultatem, & coxendicum cruciatus. datur ex aceto drachmæ pondere lienoſis. Eadem ſcorpionis plagæ alligatur. Tradunt eum, qui radicem guſtauerit, à ſcorpione non ferirí: cumque, ſi ictus ſit, nihil moleſti paſſurum. Dentium dolorem manſa mitigat.

Quanquam

Polemoniæ confid.

QVanquam ego plantam pluries uidi in altioribus, asperioribusq; uallis Ananiæ montibus, quæ Polemoniam quadantenus præ se ferebat, cùm tamen corymborum nota, & alia quædam Polemoniæ non essent, eius hîc imaginem apponere non libuit. Cæterùm Brasauolus Ferrariensis eam censet esse Polemoniam, quam nostrum Hetruriæ uulgus appellat Lauanese: alij uerò Galegam, alij Rutam caprariam nominant. Quandoquidem hæc omnibus ferè notis fœnum græcum refert, in cuius ramorum summitatibus cornicula dependent, in quibus semen recluditur subrubeum, non autem corymbi. Radix illi inest breuis. Nascitur læto solo, & plerunque in scrobium marginibus, aliisq; uliginosis locis: non autem in montibus asperis, ubi nasci Polemoniam tradidit Dioscorides. Verùm Fuchsius libro primo de compositione medicamentorum,

Fuchsij opin.

eam Polemoniam putat esse, quam officinæ Ben album uocant. Sed ab eo, pace uiri cruditissimi, planè dissentio, quòd hoc ramulis non sit utrinque pinnatis: quòd corymbos nullos proferat, sed siliquam, uel calycem ocimoidis modo: quòd denique

Polemonij uires ex Gal.

non solùm in montibus, & asperis proueniat, sed ubique, præsertim in pratis. De Polemonio differens Galenus libro VIII. de simp. medic. facultatibus, sic inquit. Polemonium quidam philetærium, quidam (uelut Cappadoces) chiliodynamon: tenuium partium est, & deficcandi uim obtinet. Quamobrem quidam radicem eius cum uino ad ischiadicos, dysenteriam, lienemq; induratum potui exhibent. πολεμώνιον *sic Græcis, ut etiam Latinis Polemonium, & Polemonia nominatur.*

Nomina.

SYMPHYTVM PETRAEVM.

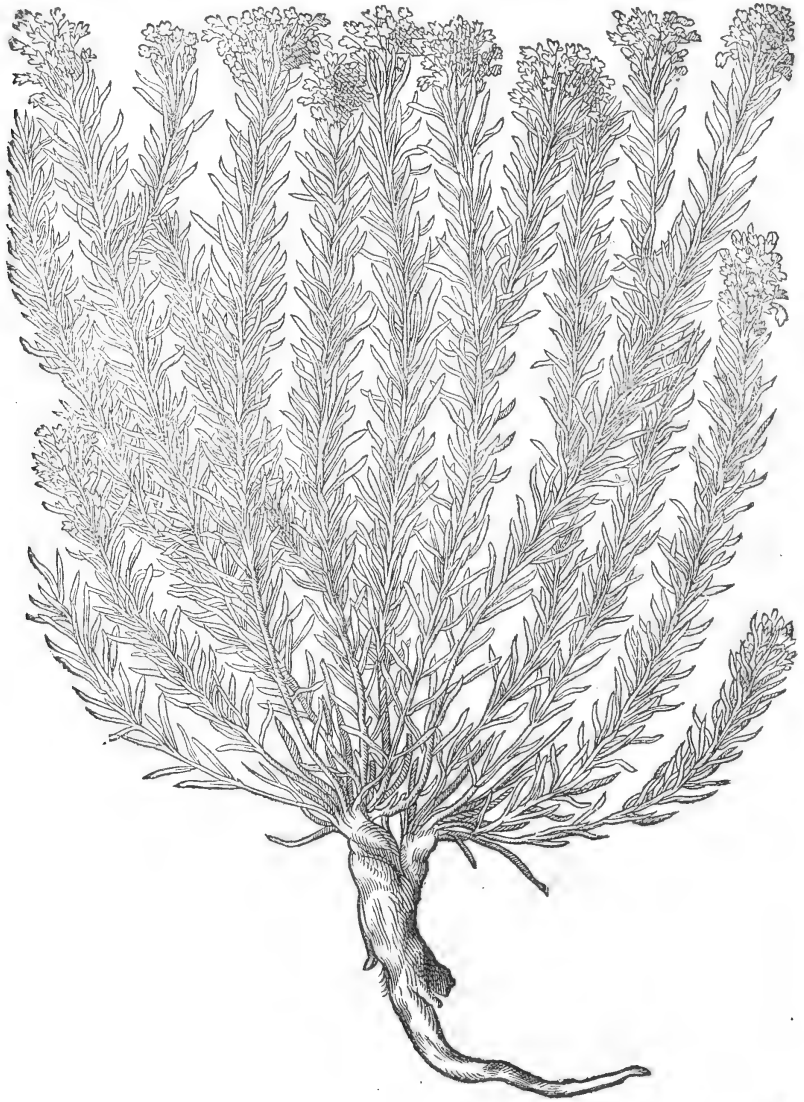

Σύμφυτον.

Συμφύτον. SYMPHYTVM. CAP. IX.

SYmphyton petræon naſcitur in petris[a], ramis tenuibus, paruis, origano ſimilibus: capitulis, & † foliis thymi: lignoſum totum, odoratum, guſtu dulce, † ſaliuam ciens: longa radice[b], ſubruſa, digitali craſſitudine. Decoctum in aqua mulſa & potum, pulmonis uitia purgat: ſanguinem reijcientibus, & renum malis ex aqua datur: ad dyſenteriam, rubraque fœminarum profluuia in uino decoctum: ad conuulſa uerò & rupta, ex aceto mulſo bibitur. Quin & commanducatum ſitim ſedat, faucibus aſperis ſubuenit, uulnera recentia, enterocelasque conglutinat, & illitu cohibet. Carnes autem cum ſymphyto decoctæ coaleſcunt. Eſt & alterum ſymphyton, quod aliqui pecton uocant. id caulem emittit bicubitalem, aut maiorem[c], craſſum, leuem, angulo ſum, ut ſonchi inanem: circa quem breui interuacante ſpatio, folia exeunt anguſta, bugloſſo proxima, oblonga, hirſuta[d]: caule ſecundum angulos quoſdam ſtriato: folijs tenuibus, ex alarum ſinu prodeuntibus: in quibus flores lutei, & circa caulem uelut uerbaſci ſemina emicant. Tam caulis, quàm folia aſpera lanugine horrent, tactuque pruritum concitant.

a Meũ. κλόνια δὲ ἔχει ἐμπεφυῆ, λεπτὰ φύλλα, περιπλόκῳ δὲ ὡς θύμῳ. i. Ramulos uerò habet origano ſimiles, tenuia folia, & capitulum uelut thymus. ſed Cat. cum Ruellio concordat.

b Meum. ὑπὸ πόρφυρον. i. ſub purpuream.

c Meũ. addit. δασὺ. i. dẽſũ.

d Meũ. & Cat. ἔχει δὲ παρὰ τὰς γονίας καυλὸς ἔξοχάς τινὰς παρατεταμένας. i. habet uerò & caulis eminentias quaſdam iuxta angulos adhærentes.

SYMPH. MAIVS, SIVE CONSOLIDA MAIOR.

CONSOLIDA MEDIA.

Radices demittuntur foris nigræ,intus candidæ,uiscosæ. quarum est usus. Tritæ,& potæ cruentis excreationibus,ruptisque proficiunt:recentia uulnera illitæ conglutinant.carnes quoque si concoquantur,cogunt additæ. Inflammationibus præsertim sedis, cum senecionis folijs, utiliter illinuntur.

Symphytorum consid.

QVanuis in nostris commentarijs,quos multo antè tempore Italicè conscriptos edidimus,ingenuè confessus essem, me non antea adinuenisse symphytum primi generis petræon cognominatum; id tamen postea reperi mense Septembri suis floribus emicans,longè à Goritia circiter uiginti millia passuum, in latere magni montis Vipaci paulò supra arcem, ac deinde in alijs ipsius montis partibus, alijsq; Iapidiæ locis,præsertim eo tractu,qui uulgò Sclauis dicitur Gabernich, quin & in monte illo eiusdem tractus,quem uocant Sancti Vrbani,nullis prorsus deficientibus notis quæ illi à Dioscoride tribuuntur. Est profectò planta,præsertim ubi floruerit,usu iucundissima,ita ut maxima cum uoluptate ad se uidendum uiatorum oculos alliciat,argumento quidem quòd etiam uiribus polleat insignibus. Porrò Symphytum alterum, quod secundo loco reddidit Dioscorides,nulli dubium est,quin ea sit herba,quæ hodie passim Consolida maior nominatur, quam etiam nonnulli herbariorum

CONSOLIDA MINOR.

herbariorum Alum falsò appellant. Quippe quòd eius notæ ſingulæ Dioſcoridis hiſtoriæ ad unguem hærere deprehendantur. Hæc frequentiſſima naſcitur in pratis, floribus non modò luteis, ut Dioſcorides inquit; ſed & candidis, & purpureis, eadem ſanè facie, ac forma. Cæterùm hallucinantur, meo quidem iudicio, qui Symphytum petræum putant eam eſſe plantam nullis non cognitam, quam officinæ CONSOLIDAM, & Solidaginem minorem uocant. Siquidem eam nihil prorſus Symphyti petræi notis reſpondere, omnibus rei herbariæ etiam mediocriter gnaris euidentius eſt, quàm ut à me indicari deceat. Neque etiam ſtatuendum cenſeo idem Symphytum eſſe eam aliam herbam, cuius folia auerſa parte purpuraſcunt, quæ ab herbarijs uulgò CONSOLIDA media nuncupatur, ab aliquibus uerò Laurentina, & à Senenſibus Morandola. Verùm poſteaquàm in harum plantarum ſermonem incidimus, earum quoque hîc attexere hiſtorias uoluimus. SOLIDAGO itaque minor, quàm Germani Prunellam uocant, caulibus exit quadrangulis, hirſutis, ſpithamæ longitudine: foliis menthæ proximis, ac etiam ſubaſperis. Flores gerit in caulium, ramuſculorumq; faſtigijs ſpicatos, purpuraſcentes, & quandoque candidos. Radix illi ineſt capillata, ut in plantagine. Cæterùm quæ media SOLIDAGO à Rizotomis appellatur, rectius fortaſſe Prunella à Germanis dici potuiſſet à foliorum colore. Siquidem folia, quæ minori latiora & molliora ſunt auerſa parte cyclaminis

Quorundam errores.

Solidaginis minoris, & mediæ uires.

DENTARIA.

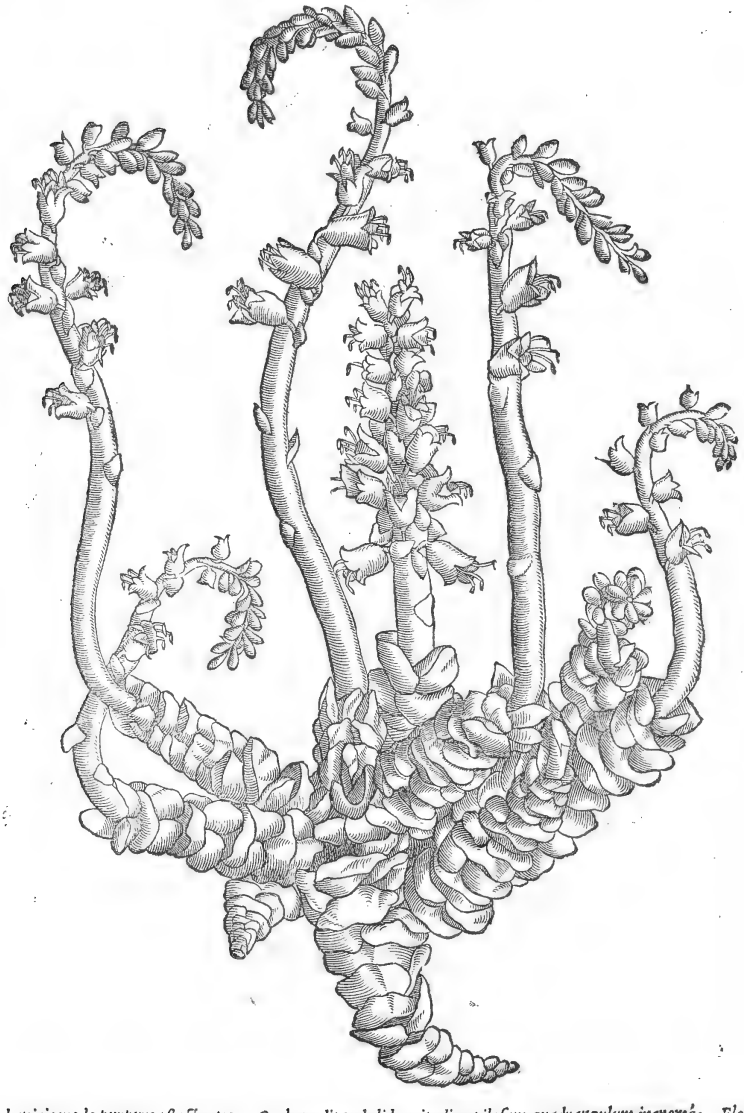

te cyclaminis modo purpurea ſpectantur. Caulem edit pedali longitudine, piloſum, quadrangulum, inanemq́; . Flores mit
tit ceruleos, qui partim inter folia, quæ caulem ambiunt, partim in cacumine ſpicata congerie prodeunt. Radix illi eſt ut
alteri multifida, haud altè deſcendens. Harum modò dictarum ſtirpium etſi nuſquam, quod hactenus inuenerim, memine-
rint Græci, aut Mauritani; eæ tamen mirum in modum prodeſſe exiſtimantur diſruptis, fractiſq́; internis, & externis corpo
ris partibus. Idcirco utiliter dantur potandæ ab alto deuolutis, ac etiam ijs, qui interna, inteſtinaue uulnera acceperint:
nanque illa, ſint uel exterius, uel interius illata, mirificè ſanant. Tradidere nonnulli, qui rerum experimenta profitentur, Con-
ſolidam mediam uocatam potu ſanguinis grumos in uentriculo, uel in alia corporis parte concretos diſijcere, & diſſoluere. Il
lita uerò folia, uel eorum ſuccum efficax medicamentum eſſe prædicant ulceribus omnibus in ore manantibus, exedentibusq́;,
ac etiam teſtium, pudendorumq́; uirilium, & muliebrium. His omnibus facultatibus ea quoque prædita eſt, quam Solida-
ginem minorem uocant, ut quidam exiſtimant. Etenim ubi uulnera glutinare, adſtringere, & reprimere ſit opus, minorem
Saniculæ unũ genus. uſurpant, quam etiam altera longè præſtantiorem eſſe ſæpenumero compertum eſt. Recenſetur præterea Germanis inter
Symphyti genera quædam ipſis uulgaris herba, quam SANICVLAM appellant. Exit hæc folijs pentaphylli maioribus:

radice

DENTARIA ALTERA.

radice candida, tam miro naturæ ipſius artificio nodulis, ac lacinijs quibuſdam elaborata, ut non parum admirentur, qui tantum naturæ opus diligenter intuentur. His utuntur in potionibus ad enterocelas, & ad interna uulnera, præſertim ad ea, quæ in thoracis cauitatem penetrauerint. Hanc quidam dentariam uocant quod radices dentium ſpeciem quandam repræſentent. Cæterùm alia quoque planta eſt, quæ quibuſdam DENTARIA MAIOR appellatur, nonnullis uerò ἕτερος quòd ſine foliis proueniat. Naſcitur hæc in opacis ſyluis, aut alijs umbroſis locis: germinat primo ſtatim uere. Quippe caules profert dodrantales, teneros, fragiles, ſuccoſos; Orobanche æmulos, in quo à medio ad ſummum flores exeunt in purpura albicantes, & birſuti, foliolis eiuſdem ferè coloris in latere concomitantibus. è floribus calyculi oriuntur, in quibus parum concluditur ſemen, papaueris modo. Radice nititur albicante, magna, ſuccoſa, fragili, compactili ſquamarum congerie, miro ſanè naturæ artificio elaborata: guſtu eſt acerbo, amaritudine quadam concomitante. Plura inſuper Saniculæ oſtendunt genera, quorum unum, quod aliquibus herbarijs Auricula urſi nominatur, folia fert plantaginis magnitudine, ſed craſſiora, ueluti fabariæ uulgò uocatæ, lacinijs circùm magno artificio factis à natura, colore in album flaueſcente. Id genus copioſè naſcitur in agro Goritienſi monte Saluatino. Hoc cæteris præferunt ad enterocelas, & thoracis ulnera,

Saniculæ aliud genus.

SANNICVLA, SIVE AVRICVLA VRSI.

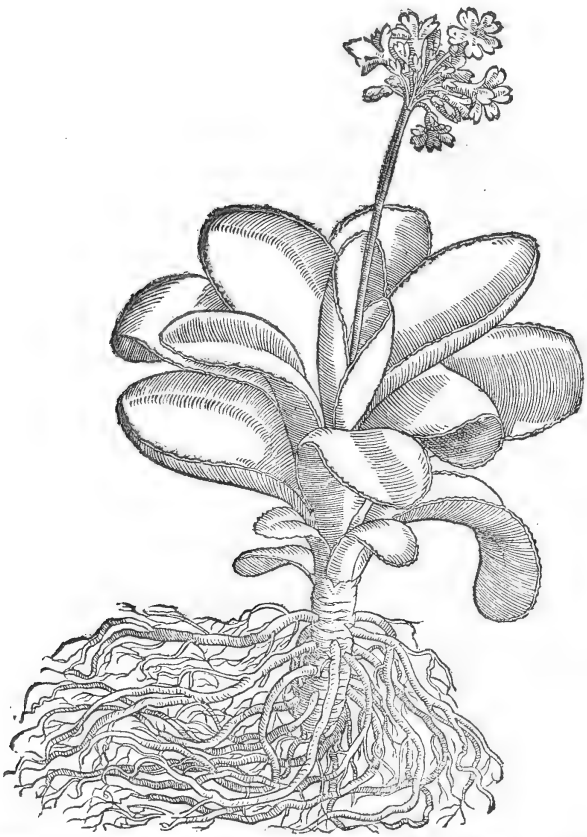

nera, ſi quotidie in potu ſumatur: quin & ad alia uulnera, tam intus ſumptum, quàm exterius illitum. His aliam denique annumerant Solidaginem, quam uulgus medicorum Cõſolidam regalem, & ipſi ſua uulgari lingua Ritterſporn uocant, quod ſonat nobis Sperone da caualliere, & Latinis equitis calcar. Huic ſunt caules cubiti altitudine: folia oblonga, tenuia: flores planè purpurei, magnitudine uiolæ: è quorum baſi corniculum eminet, antiqui calcaris effigie, unde illi à Germanis inditum eſt nomen. Laudantur flores ad rubentes, & inflammatos oculos tritis, & aqua roſacea illiti. Herba auxiliatur ardoribus, tuſſi, inflammationibus, uencnis, uomitionibus, bilioſis affectibus, ſuppreſſæ urinæ, calculoſis, iſchiadicisq; : quin & aluum citat. Verùm hoc Solidaginis genus magis, quantum equidem reor, Cuminum ſylueſtre, quod a Dioſcoride ſecundo loco deſcribitur, repræſentat, quàm aliam quámuis plantam, ut ſuperius in Cumini commentatione diximus. Meminit utriuſque Symphyti Galenus libro VIII. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ubi ita ſcriptum reliquit. Symphytum petræum ex contrarijs conſtat uiribus: habet enim incidendi uim quampiam, qua collectum in thorace, & pulmone pus expurgare poteſt. Habet etiam quandam contrahendi uim, qua eiectionibus ſanguinis auxiliatur: & tertia ad eas eſt humiditas quædam non immodicè calida, per quam guſtantibus dulce apparet, & odoratu iucundum. Commanducatum ſitim extinguit, & arteriæ aſperitates ſanat. Porrò ſecundùm omnium dictarum uirium miſtionem ſimul digerere abundè † poteſt, ſimulq; corpora contrahere, & conſtringere, proinde enterocelis imponitur, & ad conuulſa, & rupta cum oxymelite bibitur. Porrò qui ipſum in uino decoctum ad dyſenteriam, & rubrum profluuium exhibent, utuntur tanquam deſiccante, & contrahente. Qui uerò ad nephritin renúmue dolorem, tanquam expurgante, & incidente. Symphytum uerò alterum, puta magnum, ſimilem dicto uim habet: non tamen guſtantibus dulce eſt, nec odorantibus odoratum. Sed his ſanè à modò ſcripto diuerſum eſt. Cæterùm quatenus uiſcoſitatem quandam, & mordacitatem obtinet, ſcillæ ſimile eſt. Vtuntur eo ad omnia, ad quæ iam dicto. Quod σύμφυτον πετραῖον Græci, pariter Latini Symphytum petræum, & Itali Simphito petreo uocant. Quod uerò σύμφυτον ἕτερον Græci, Symphytum alterum Latini appellant: Itali, Conſolida maggiore: Germani, Vual uurtz: Hiſpani, Suelda maiore, & Conſuelda maior: Galli, Oreylle d'aſne.

Solidago.

Symphyti utriuſque uires ex Gal.

Nomina.

† Ne

† *Ne quis commoueatur, quòd nos hîc folia adiecimus præter Ruellij, & Marcelli interpretationem. Id enim ea ratione fecimus, quoniam in Aldino codice hoc loco φύλλα, hoc eſt, folia habetur. Tum uerò quia folia thymi pulchrè illi herbæ quadrant, quam uerum Symphytum petræum cenſemus.*

† *Illud præterea hoc in loco adnotandum eſt, quòd ubi communis lectio habet πνεῦλον προκλητικὸν, hoc eſt, ſaliuam prouocans, in Oribaſio legitur συμπικνόν, quod eſt adſtringens; quam lectionem magis probamus.*

Ὁλόστιον. HOLOSTIVM. CAP. X.

HOloſtion quadrantalis herba eſt puſilla, tribus quatuorúe digitis ſupereminens extra terram: foliis, uiticulisque coronopo, aut gramini proximis, guſto adſtringentibus: radice alba, prætenui uſque in capillamenti ſpeciem, longitudine quatuor digitorum. naſcitur in collibus terrenis. Vſus eius ad rupta in uino pota: nam & carnes coguntur decoctionibus addita.

PILOSELLA.

Holoſtij conſideratio.

Holoſtium etſi à nemine, quod equidem ſciam, cognoſcatur in Italia; eam tamen plãtam illi conſimilem eſſe credidérim, quam libro ſecundo in Coronopi mentione à Goritienſibus ideò Serpentinam uulgò uocari diximus, quòd mirum in modum ſerpentium morſibus opituletur. Hæc ſiquidem herba eſt exigua, humi procumbens, quæ folijs, cauliculiſq; coronopi modo exit, guſtu adſtringentibus: radice tenui, lignoſaq;. Naſcitur ipſa quoque in collibus, ac etiam ſabuloſis locis. Ex his utique quiſpiam facilè poſſet hanc herbulam pro holoſtio habere: quanuis hoc ego pro certo affirmare non auſim.

Quorundam error.

Recenſetur Holoſtium inter ſymphyti genera.

Piloſellæ deſcriptio, & uires.

Sed hallucinantur haud dubiè qui credunt eam herbam eſſe Holoſtium quam PILOSELLAM uocant. Siquidem tametſi hæc frequens naſcatur in collibus, facie tamen à coronopo & notis omnibus diſtat. Humi hæc perpetuò decumbit, radiantibus circumquaque folijs, ijſq; oblongis, incanis ubique pilis obductis. Caules quibus hinni repit fuciculi faciem repræſentant. Sunt enim flexiles, tenues, teretes, & ubique hirſuta canitie ſcatentes. Ii dum humi repunt, radices ex ſe mittunt, è quibus nouellæ propagantur plantæ. Flores illi ſunt aurei, ſtipato foliorum ordine; qui matureſcentes in pappoſam lanuginem euolant: Radicibus nititur numeroſis, tenuibus, ſed humi pertinaciter inhærentibus. Naſcitur extenuato, & arido ſolo, & præſertim in collibus. Amarum lac ſecta planta mittit. Id quod extenuantis indicium eſt facultatis. Tota Piloſellæ planta uehementer adſtringit: quapropter huius rei non ignari paſtores maximè cauent, ne onium greges in illis paſcuis immorentur, ubi huiuſce plurimum gignitur. Quandoquidem depaſcentes oues tanta alui adſtrictione afficiuntur, ut inde facilè emoriantur. Hinc didicerunt medici, eam mederi dyſentericis, & uteri profluuijs; quin & uulnera glutinare tam ſcilicet exterius, quàm interius illata, cœliacisq; magno eſſe auxilio, & bilioſis uomitionibus: cruentis item ſputis, enterocelis, & omnibus in uniuerſum fracturis opem ferre, ſed præcipuè caluariæ. Non deſunt etiam è recentioribus qui eam maximè commendent ad Iocinoris & ſplenis affectus, nempe ad regium morbum, incipientem hydropem, & lienis tumores, quòd uiſcera hæc roboret. Additur quoque utiliter in potionibus intrinſecorum uulnerum, & in uulnerarijs emplaſtris, atque unguentis: ſuccus eius non ſolùm recentia uulnera glutinat, ſed & ulcera quoque contumacia, phagædenasq; ſinat. & præſertim oris, & pudendorum. Cæterùm ut ad Holoſtium noſtra redeat oratio,

Holoſtij uires ex Gal.

ingenuè fateor nullam hactenus plantam ſe mihi obtuliſſe, quæ magis Holeſtium referat, quàm ea, quæ Serpentina, ut diximus, à Goritienſibus uulgò uocatur. Holeſtium (ut author eſt Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum) deſiccandi uim habet cum adſtrictione: quamobrem ipſum ad rupta potui exhibent.

Nomina.

Quod Græci ὑπόκιστιν, Latini item Holeſtium, & Holoſtium dicunt: Itali, Holeſtio.

Στοιβὴ. STOEBE. CAP. XI.

STœbe uulgaris eſt notitiæ. Cuius ſemen, & folia ſtringunt. quapropter decoctum dyſentericis infunditut: auribus quoque purulentis inſtillatur. Illita folia oculis ab ictu cruentis proſunt, & erumpentis ſanguinis impetus cohibent.

Stœbes conſideratio.

STœben Dioſcoridis tempore omnibus uulgò cognitam fuiſſe, illud maximo argumento eſt, quòd eam nullis prorſus notis repræſentauerit. Hinc certè nobis faceſſitur negotium, quò minus ſcire poſſimus qúænam ſit illa inter tot plantas, cuius nomina, & facultates ignorantur. Plinius libro XXI. cap. XV. Stœben inter aculeatas herbas retulit (id quod à Theophraſto lib. VI. cap. IIII. de plantarum hiſtoria mutuatus eſt) ſic inquiens. Quædam ſunt herbæ, quæ ſpinas in folio habent, & in caule, ut phleos, quod aliqui Stœben appellauere. Idem libr. XXII. cap. XI. Stœbe, inquit, quam aliqui phleon uocant, decocta in uino præcipuè auribus purulentis medetur: item oculis ictu cruentatis: hæmorrhoidi quoque, & dyſenteriæ infuſa, hæc Plinius. Ex quibus equidem uerbis planè aſſerere auſim, Phleon, & Stœben eandem plantam eſſe.

Matthæi Syluatici error.

Hanc in Orchomeno lacu naſci ſemine placentaceo, & molli, colore rubido, author eſt Theophraſtus lib. IIII. cap. XI. de plantarum hiſtoria. Hinc itaque Matthæi Syluatici error manifeſtè deprehenditur, qui in ſuis pandectis Stœben eam herbam interpretatur, quam uulgus Scabioſam nominat. cuius, quod ſciam, nec Græci, nec Mauritani meminerunt. Quanquam non deſunt, qui Scabioſam eam eſſe contendant, quæ ab Aetio uocatur Pſora: quam tamen is nomine tantùm expreſſit, nulla adiecta deſcriptione, ex qua aliquid certi conſtitui poſſit. Cæterùm Scabioſam uocatam non eſſe Stœben manifeſto demonſtrant, quæ ſtatim ex eius deſcriptione ſequentur notæ. Scabioſa itaque duas habet ſpecies, nempe Maiorem, & minorem, cuius plurimus eſt uſus. Creſcit hæc folijs circa radicem per ambitum laciniatis, humi accubantibus, ſubalbicantibuſque, & ſubhirſutis: uerùm, quæ in caule ſunt, frequentioribus, tenuioribuſque inciſuris diuiduntur: caulem mittit tenuem, rectum, teretemque, in quo rami oriuntur. flores habet folioſos, cærulei coloris, aut pallidos, qui tractu temporis deflorescentes, capitulum relinquunt ſubuiride, rotundis ocellis refertum, colore pauonum pennas imitante, tanto ſanè naturæ artificio, ut diligenter rem intuentes in admirationem trahat. Radix eſt illi palmaris, ac

Scabioſæ mentio, & uires.

fibroſa ſubcandicansque: Cæterùm quam maiorem nos Scabioſam uocamus, primo ſtatim exortu folia profert longa, nullis in ambitu laciniis, atqui, quæ his ſuccedunt phu minoris modo diſſecta cernuntur, quæ uerò in caule, & ramis ſunt; minora habentur, & magis laciniata. Caules gerit æſtate ſeſquicubitales, teretes, ſtriatos, incanosq; qui circa cacumen ſuos fundunt ramos, in quorum faſtigijs capitula oriuntur in acutum deſinentia, compactili ſquamarum ordine contecta cyani modo, è quibus flores prodeunt ferè etiam ſimiles ſed rufeſcentes. Hos denique ſequitur ſemen parum, & ſubnigrum, lychnidis coronariæ ſimile. Radice nititur pollicari craſitudine et ſæpe maiore, brachiataq; ſapore ſubdulci, paſtinacæ proximo. Naſcitur inter fruges, & in campis non cultis, argilloſo præſertim ſolo. Quæ quidem notæ maximè arguunt magnam inter Scabioſam, & Stœben intercedere differentiam. Siquidem Stœbe folia fert aculeata, & in lacubus, ſtagnis, paludibus, alijſq; locis aquoſis naſcitur. Vnde Ariſtophanes comicus rectè in comœdia ranas inter ſe loquentes adducit, quæ admodum lætabantur, quòd totam conſumpſiſſent diem inter cyperum & phleum ſaltantes. Cæterùm ut de Scabioſæ quoque uiribus agamus, ſciendum eſt, quòd utraque excalfacit, extenuat & abſtergit. Ideoq; præſtant ad expediendos

pulmones

SCABIOSA MAIOR.

pulmones & pectus à craſſis, & pituitoſis excrementis, cum ipſa herba in puluere pota, tum ſuccus cum melle delinctus, tum eius decoctum diebus pluribus hauſtum. Valet quoque mirum in modum aduerſus ſcabiem, unde illi nomen: in quem uſum non modò eius decoctum quotidie potandum præcipiunt; ſed & herbæ ipſius ſucco, per ſe, aut in unguentis addito, ſcabioſa corpora illinunt. Prodeſt omnibus pectoris uitijs, & reſpirationi inſeruientibus organis: quippe quæ & eorum inflammationes purulentas diſijciat, & omnia pectoris excrementa expurget. Anthracibus, ſine Carbunculis peſtiferis utiliter illimitur: adeò ut illita hos lethales abſceſſus trium horarum ſpatio prorſus abolere exiſtimetur. Datur utiliter ſcabioſæ ſuccus quatuor unciarum pondere, cum theriacæ drachma, peſtilentia affectis, prima ſtatim die, uerùm ſubinde ſudorem in lecto prouocare oportet, & iterum, atq; iterum medicamentum repetere. Id quod & præſtat plurimum ad uenenoſorum ſerpentiũ morſus, quemadmodum & herba ipſa contuſa, recensq; impoſita. Illitus Scabioſæ ſuccus cum chriſocollæ farina, & capburæ momento, lentigines, alphos, impetigines, naros & cæteras cutis infectiones abſtergit, & oculorum albugines tollit. Peculiariter

SCABIOSA MINOR.

liariter autem ualent maioris Scabiosæ radices ad lichenosos, etiam si morbus à Gallica lue prouenerit. Siquidem earum decoctum quadraginta diebus potum, ut ego mihi testis esse possum, præstantissimum, expertissimumq; est ad hoc medicamentum. Idem præstat earundem radicum puluis quotidie drachmæ pondere ex sero hausus. Sed iam ad Stœbes uires redeamus, de quibus Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, disseruit his uerbis. Stœbes fructus, & folia maximo sunt usui, adstringendi uim habentia mordacitatis expertem. Sed & desiccant euidenter in tertio ferè ordine incipiente. Quamobrem decoctum eorum dysentericis injicitur, & auribus pure fluentibus, tum uulnera magna conglutinat. Euidentius hæc præstat cum uino atro austero: ualenter enim desiccat omnes præter naturam humiditates. Præterea folia uiridia, si illinantur, uim habent erumpentis sanguinis supprimendi: denique & oculorum ex ictu suffusiones illita iuuant. Quæ planta στοιβὴ Græcis, similiter Stœbe Latinis, & Stebe Italis appellatur.

Stœbes uires ex Gal.

Nomina.

Κλύμενον.

Κλύμενον. CLYMENVM. CAP. XII.

CLymenum caulem fert fabæ, quadratum: folia plantaginis: folliculis ſup ra caulem ſeſe inflexis, [a] ut in polyporum cirris. Probatiſſimum eſt è montibus. E frutice toto cum radice ſuccus exprimitur: qui ad ſanguinis reiectiones, in potu efficax eſt: cœliacos, rubraque fœminarum profluuia, refrigerando infrænat: ſanguinem naribus erumpentem ſupprimit. Trita folia, aut ſiliquæ recentibus uulneribus impoſitæ, ea ad cicatricem perducunt.

a ἐοικότα [illegible] δι [illegible] δος [illegible] νοις. [illegible] bus irid: [illegible] lipodū [illegible] ita meum, [illegible] Catec.

CLYMENVM.

Si caules

Clymeni confideratio. Ruellij,& Plinij lapſus.

SI caules item; folliculi herbæ, quæ Saponaria vulgò uocatur, Clymeni delineationi reſponderent, quemadmodum folia illi quadrare uidentur, quippe quæ plantagini prorſus referant imaginem, cum Ruellio utique ſentirem, fatererq; Saponariam legitimum eſſe Clymenon. At certè neque caulis, quem rotundum profert, & per internalla geniculatum, neque flores illi quicquam adſtipulari deprehenduntur. Quamobrem quænam herba Clymenum in Italia hodie referat, haltenus non ſatis compertum habeo. Verùm his non obſtantibus plantam hîc addere uolui, alijs quoque contemplandam; Nam cum caulem habeat fabæ non abſimilem, folia plantaginis æmula, & folliculos ſupra caulem in ſeſe inflexos, incuruosq;, belle ſatis Clymenum imitari uidetur. Hanc mihi dono dedit Iacobus Antonius Cortuſius, nobilis Patauinus. cui id acceptum referre debent omnes rei herbariæ ſtudioſi. Hanc (ut Plinius memoriæ prodidit libro XXV. cap. VII.) inuenit rex Clymenus, unde & nomen herbæ. Quo in loco idem Plinius clymeno perperàm illa omnia reddidit, quæ Dioſcorides periclymeno aſsignauit. Huius nuſquam, quod inuenerim, meminit Galenus, ſicut nec poſt ipſum Paulus. Planta hæc κλύμενον *Græcè, quemadmodum & Latinè Clymenum dicitur.*

Nomina.

PERICLYMENVM.

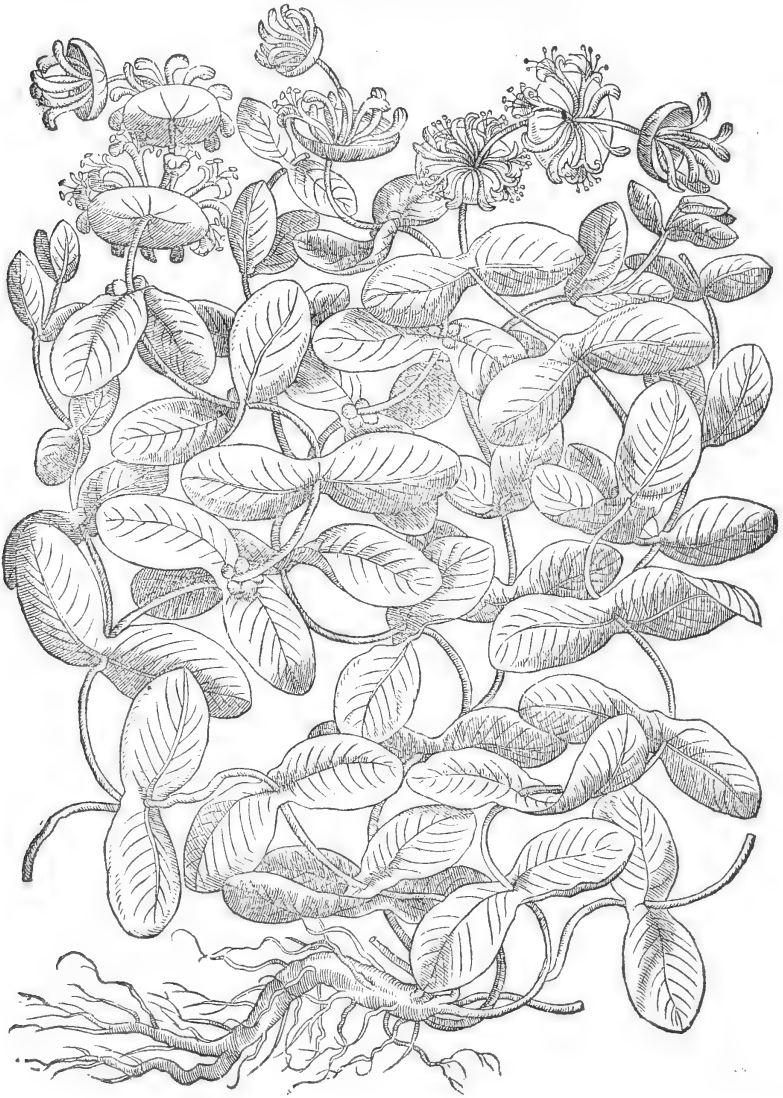

Περικλύμενον.

Περικλύμενον. PERICLYMENVM. CAP. XIII.

PEricly menon ſimplex fruticat, ex interuallis parua folia habens, ipſum amplectentia, ſubcandida, hederacea: inter folia ſurculi exeunt, in quibus baccæ hederæ ſimiles: flos fabæ, candidus, aliquan tùm rotundus, & quaſi in folium procumbens: ſemen durum, & quod difficilè euellatur: radice rotunda, craſſa. Naſcitur in aruis, ac ſepibus, conuoluens ſe adminiculis proptèr aſſidentibus. Semen eius poſtquàm ematuruit collectum, & in umbra ſiccatum, ſi drachmæ pondere detur in uino, quadragenis diebus, lienem abſumit, laſſitudinem diſcutit: ſed urinam ciet, ſtatim à ſexto die cruentam. orthopnœæ, & ſingultui prodeſt: partum accelerat. Folia ſunt eiſdem uiribus prædita: quæ tricenis ſeptenis diebus epota, ſterilitatem facere produntur: perunctis ex oleo, febrium algores abigunt.

Periclymeni confid.

SVnt qui Periclymenum perperàm Caprifolium appellent: officinæ Matriſyluam uocant: nos uerò, quòd propinquas uinciat plantas, uulgò appellamus Vinciboſco. Cæterùm id potiſſimùm nos ad credendum impellit, uulgatam Matriſyluam eſſe Periclymenon, quòd non ſolùm omnes huiuſce ætatis rei herbariæ peritiſſimos in hanc ſententiam deueniſſe compererim; ſed quòd etiam ex notis, quas illi reddidit Dioſcorides, ita eſſe cognouerim. Quandoquidem Matriſylua unico tantùm caule fruticat, qui ex interuallis gemina tantùm folia mittit, ipſum amplectentia, ſubcandida, hederaceaq; . Flos ei fabæ non diſſimilis, candidus, cùm adoleuerit, in folium procumbens. Semen hederaceum, prædurum, & quod difficilè euellitur, in ſurculis quibuſdam connexum, qui inter folia erumpunt. Conſtat præterea eius caulem, qui ab radice ſimplex aſſurgit, arbuſculis, & fruticibus mirè ſeſe conuoluere, ubi in ſepibus, & frutetis naſcitur, adeò ut ſæpe tam pertinaciter inhæreat, ligetq; adminicula, ut in ea manifeſtum imprimat ueſtigium: unde à nobis meritò Vinciboſco dicitur. Porrò planè, mea quidem ſententia, hallucinantur, qui Caprifolium, & Matriſyluam ſeu Periclymenum idem eſſe exiſtimant: in quorum numero eſſe deprehenduntur Ruellius, & Fuchſius, alioqui uiri doctiſſimi. In hunc autem lapſum hos fortaſſe deduxit Matthæus Sylua ticus pandectarum author. Siquidem is ſuum Caprifolium Matriſyluam nominat, cùm tamen, ut ſubinde legitur, nil aliud Syluatico Caprifolium fuerit, quàm Dioſcoridi pyxacantha, ſeu lycium, non autem periclymenum, de quo ſeorſum ſub titulo Matriſyluæ Syluaticus ipſe diſſeruit. Quod fortè non animaduertentes ij, Caprifolium, & Periclymenum idem eſſe putarunt. Cæterùm Matriſylua in eorum unguentorum uſum uenit, quæ ad capitis uulnera parantur. Nanque hac in re efficaciſſimum eſt medicamentum. quanuis è ueteribus neminem hactenus inuenerim, qui Periclymenon ea ui pollere, memoriæ prodiderit. Hanc etiam herbam commendauit Ioannes de Vigo clariſſimus chirurgicus, ad crurum ulcera, quòd eam ad hoc (ut ipſe inquit) utilem eſſe tradiderit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum. Veruntamen id non legitur in meo Galeno: nam loco citato Galenus de Periclymeno ita ſcriptum reliquit. Periclymeni tum fructus utilis eſt, tum folia, adeò uehementer incidentis, ſimul & excalfacientis facultatis, ut ſi pluſculum bibantur, urinam ſanguinolentam efficiant: principio quidem urinam tantùm mouent, porrò foris cum oleo illita excalfaciunt. Iuuant & lienoſos, & difficulter ſpirantes. Competens potionis menſura eſt, drachmæ unius pondus cum uino. Porrò deſiccat quoque ſemen. Et quidam aiunt, ſi copioſiùs bibatur, ſterilitatem omnino bibentibus afferre. Sed & ſunt qui certum dierum numerum ad talem potionem præfiniunt, ut Dioſcorides, qui ſeptem & triginta eos tradi refert. Hic etiam urinam cruentam reddi à ſexto die memorat. Planta, quæ Græcis περικλύμενον, Latinis quoque Periclymenum dicitur: Italis, Matriſelua: Germanis, Geiszblatt: Hiſpanis, Madreſylua: Gallis, Vinciboſſe.

Quorundam error.

Periclymeni uires ex Gal.

Nomina.

Τρίβολος. TRIBVLVS. CAP. XIIII.

TRribuli genus unum terreſtre, folijs ad effigiem portulacæ, tenuioribus: uiticulis † in terra ſtratis: ſpinis ſecundum folia rigidis, præduris. iuxta amnes, & rudera naſcitur. Eſt & alterum genus, aquis familiare, quod in fluminibus natum comam exerit, aculeos condens: folijs latis, & pediculo longo caule parte ſumma, quàm ima craſſiori: adſunt ei & capillamenta quædam ſpicacea: ſemen durum, ab altero non abhorrens. Vterque refrigerantis, & inſpiſſantis eſt naturæ: ideo inflammationes omnes cataplaſmate adiuuat. ulcera in ore erumpentia, putredines, gingiuas, tonſillasque perſanat. Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Semen dum recens bibitur, calculoſis iuuamentum affert. Drachma terreſtris tribuli pota, illitaúe, ictos à uipera recreat: contra uenena cum uino aptiſſimè bibitur. decoctum eius ſparſum pulices necat. Thraces qui ad Strymona amnem habitant, uirenti tribulo equos ſaginant: & è dulci ſemine & eſculento panem, quo ueſcuntur, faciunt.

Tribuli conſideratio.

ETſi unum duntaxat, Tribuli terreſtris genus deſcripſerit Dioſcorides; duo tamen eius genera à Theophraſto reddun-
tur lib. VI. c. V. de plantarum hiſtoria, his uerbis. Tribulo peculiare eſt, ut fructum gerat aculeatum. Eius duo ſunt genera: uni folium eſt ciceris, alteri aculeatum. Vtrunque terreſtre, & ſurculoſum: ſerius germinat, cui in folijs ſunt aculei, magisq; hoc apud ſepta uillarum erumpit. Semen præcoci ſeſamæ figura cernitur: alteri, hoc eſt ſerotino, rotundum, nigrum, ſiliquis incluſum. Hæc duo terreſtris genera Theophraſto. Tribulum, cui folia portulacæ Dioſcorides aſſignauit, memini me uidiſſe Venetijs in maris litore propè diui Nicolai ſacellum. At hunc, cuius hîc figuram expromſimus, Piſis miſit ad me Lucas Ghinus Forocornelienſis medicus rei herbariæ peritiſſimus. Ruellius Tribulum aculeatum Theophraſti eam plantam eſſe arbitratur, quam Hetrusci uulgò uocant Cacatreppola, ea fortaſſe ratione ductus, quòd prope torrentium, & fluminum ripas proueniat. Verùm cùm lateat nos foliorum effigies, quæ à Theophraſto illi tribulo non redditur, atque

Ruel. error.

TRIBVLVS TERRESTRIS.

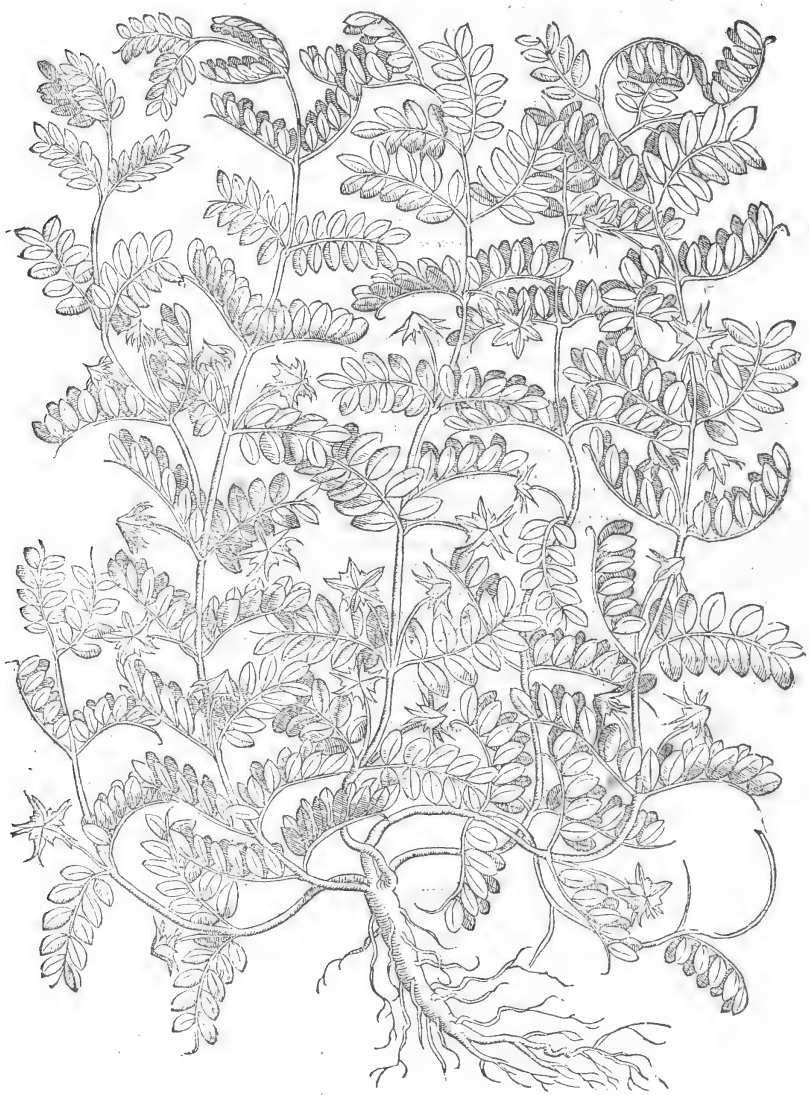

etiam conſtet hanc plantam ſurculos non mittere, neque ſiliquam ferre, in qua intus claudatur ſemen, cogor omnino à Ruellio diſſentire. Noſtrates ſeplaſiarij huius radices melle, & ſaccharo condiunt, eryngij eas eſſe exiſtimantes. Qua in re haud dubiè illi falluntur, ut ſuperiori libro in eryngio oſtendimus. Sed ad Tribulos redeamus. Aquaticum genus in pleriſque Italiæ fluminibus, & lacubus prouenit, præſertim in agro Mantuano, & Ferrarienſi: neque ſolùm in dulcibus aquis gignitur; ſed etiam in mari. Hos tribulos Venetijs in foro uendunt, quos marinos appellant, ut qui in lacunis illis uicinis enati inueniantur. Foliis hic prouenit latis, ſubrotundis, craſſis, & auerſa parte maculoſis, neruoſiſq;, & per ambitum ſerratis, prælongis, & craſſis pediculis nitentibus: caulem edit craſſum, pinguemq; ſed in ſummitate longè negetiorem, quàm ab radice. Radix illi longa, comantibus ſpicaceis capillamentis. Fructum profert nigrum caſtaneæ magnitudine, triplici armatum mucrone, unde illi nomen, cortice membranoſo, & alba intus medulla, guſtu caſtaneis haud abſimili, uulgus aquaticas caſtaneas uocat, & non ſecus ac caſtaneis eo in cibis utitur. Quinetiam quibuſdam in locis, è ſiccis tribulis in farinã redactis,

TRIBVLVS AQVATICVS.

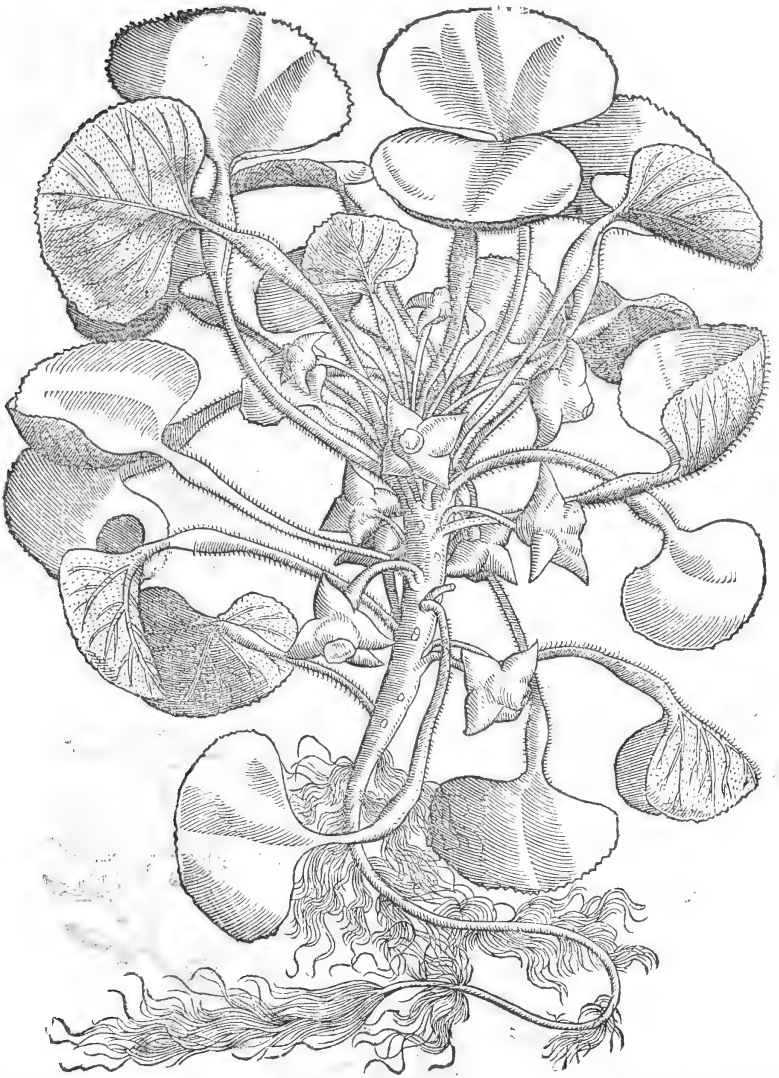

redactis, per annonæ inopiam agreſtis plebecula panes parare ſolet, perinde ac ex caſtaneis parantur ab alijs. ſunt etiam qui eoſdem tribulos ſub cineribus aſſatos pro bellarijs edant. Ex his porrò qui peregrè proficiſcuntur, uerticillos faciunt, quibus ſuas preces enumerant, colloq; geſtant, ut maiorem præ ſe ferant religionem, ne dicam hypocriſim. Tribuli utriuſque facultates perſtrinxit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit. Tribulus ex humida eſſentia modicè frigida, & ſicca non mediocriter & ipſa frigida componitur. In terreſtri tamen ſuperat terreum frigidum, quod & adſtringens oſtendimus: in aquatico uerò aqueum. Propter utrunque itaque & contra phlegmonarum generationes, & omnino contra omnes influxus congruunt. Porrò terreſtris fructus cùm tenuium ſit partium, potus lapides in renibus comminuit. Τρίβολος χερσαῖος ſic Græci, Tribulus terreſtris Latinis dicitur: Italis, Tribolo terreſtre. Τρίβολος ἔνυδρος Græcè, Tribulus aquaticus Latinè uocatur: Italicè, Tribolo aquatico. Arabicè ſimpliciter tribulus Haſach, ſeu Haſerk appellatur: Hiſpanicè, Abroyos, & abrolhos. Tribuli uires ex Gal. Nomina.

† Hoc in loco ita equidem legunt uulgata Græca exemplaria, ſed Oribaſius lib. XII. itemque uetuſtus Dioſcoridis codex habent μακρὰ. qua uoce Tribulum terreſtrẽ uiticulis longis repræſentant. Id quod etiã ſatis plantæ pictura demonſtrat.

Σαξίφραγον. SAXIFRAGA. CAP. XV.

† SAxiphagon aliqui ſarxiphragon, alij empetron, Romani ſaxifragam uocant. frutex eſt ſurculoſus, in petris, & aſperis locis naſcens, epithymo ſimilis. Coctus in uino, mox potus, febricitantibus opitulatur: ſtranguriæ prodeſt, ſingultum ſedat, calculos ueſicæ frangit, & urinam ciet.

Saxifragæ conſideratio.

LIcèt omnibus huius ætatis rei herbariæ peritis ſatis ſuperq́; perſuaſum eſſe non ignorem, hoc Saxifragæ caput Dioſcoridi illegitimum eſſe, quòd Latina nomenclatura contra ſcriptoris morem Græcè proferatur; tamen cùm in omnibus ferè Græcis exemplaribus habeatur, nihil ſanè uetat, quin & nos credamus hoc Saxifragiæ caput Dioſcoridi eſſe legitimum. Sed fecit deprauata huiuſce loci lectio, ut non ſolùm ego, ſed alij quoque dubitarint quæ nam planta legitimum Dioſcoridis Sarxiphragon rectè referre poſſit, quæ epithymi faciem imitaretur. Verùm cum poſtea reperti ſint antiqui Dioſcoridis co

SAXIFRAGA DIOSC. SIVE VETONICA PAVLI.

dices,

SAXIFRAGA SECVNDA.

o *dices, qui non τῷ ἐπιθυμῷ, ſed τῷ θυμῷ inſcriptum habent, non magno ſanè labore Saxifraga reperta eſt, cuius hîc primo loco imaginem damus. Ea enim frutex eſt ſurculoſus, in petris & aſperis locis prouenies, adeò thymo ſimilis, ut niſi guſtatu ferè ab eo dignoſci nequeat. Folia in caulibus per interualla gerit, parua, longiuſcula, anguſtaq; utrinque ſingula, concomitantibus alijs longè minoribus, quæ cateruatim eadem ex origine prodeunt. In cacumine tamen numeroſiora ſunt, & anguſtioribus interuallis diſtincta. Flores edit in ſummis caulibus purpureos, odoris non iniucundi. Hanc dum Romæ inuenis agerem: memini me legiſſe ſub capitolino monte non longè à Templo D. Mariæ virginis, quod Itali appellant La conſolatione, ſuper lapidibus quibuſdam magnis, qui è regione habentur. Duxerat me ad hunc locum Medicus quidam, qui Saxifragam hanc amico cuidam meo iam ſenescenti aduerſus renum calculum commendauerat, ut ubi ille hac herba uti uellet, locum ipſum ſcirem, ubi reperiri poſſit. Sed ego tum temporis nihil de materia medica fueram ſollicitus. Eſt tamen poſt hac ſuperiori anno ad me tranſmiſſa à Franciſco Partino Roboretano Cæſaris Maximiliani ſecundi Archiatro; quinetiam ab alijs quoque amicis. Huius meminit Galenus libro, & capite quinto de ſanitate tuenda ſic inquiens: Is uerò, qui calculo laborant, etiam aliquid Betonicæ, & Ceſtri, quod in Gallis naſcitur, eſt admiſcendum. Vocant autem herbam eam*

SAXIFRAGIA TERTIA.

ſaxifragon. Hæc ille. à quo ſuam quoque Betonicam Saxifragam deſumpſit Paulus. Atqui præter hanc tria alia Saxifragæ genera nouimus, quæ frangendis, educendisq́; renum calculis, plurimum præſtare uidentur. Primum illud eſt, quod nos antea Dioſcoridis Saxifragam eſſe ſuſpicabamur. Naſcitur hæc in magnis, ac duriſſimis lapidibus, aut ſicco, & admodum extenuato ſolo, foliis capillaceis fœniculi modo, ſed longioribus, tenuioribus, & rarioribus. Caule pariter prodit fœniculaceo, ſed tenui, ac pumilo; umbella in ſummitate emergente. Semine uulgaris petroſelini æmulo, ſed longiuſculo, & odorato. Radice albicante, paſtinacæ ſapore. Tota planta ſubacris eſt, & ſubdulcis. Secundum genus foliis eſt uulgaris terreſtris hederæ, minoribus tamen, & circunquaque lacinijs, humi accubantibus. Caulem profert tenuem, rotundum, rectum, piloſum, cubito minorem, à quo rari oriuntur ramuli, in quorum ſummis partibus flores panduntur candidi, ocimoidis æmuli. Hi paulò poſt flacceſcentes, nullum poſt ſe relinquunt ſemen. Radix illi eſt tenuis, in pluribus diuaricata capillamentis, inter quas granula quædam rotunda, coriandri ſeminis magnitudine habentur, & ipſa quidem amara, & purpuraſcentia. Hæc non deſunt, qui credant huiuſce plantæ eſſe ſemen, tum quod planta nullum in caulibus ſemen gerat, tum quòd ſata radicũ grana perinde ac ſemen naſcantur. Mira ſanè plantæ natura, quòd ſemen in radicibus gerat. Excalfacit, extenuat, aperit, abſtergit,

SAXIFRAGIA MAGNA.

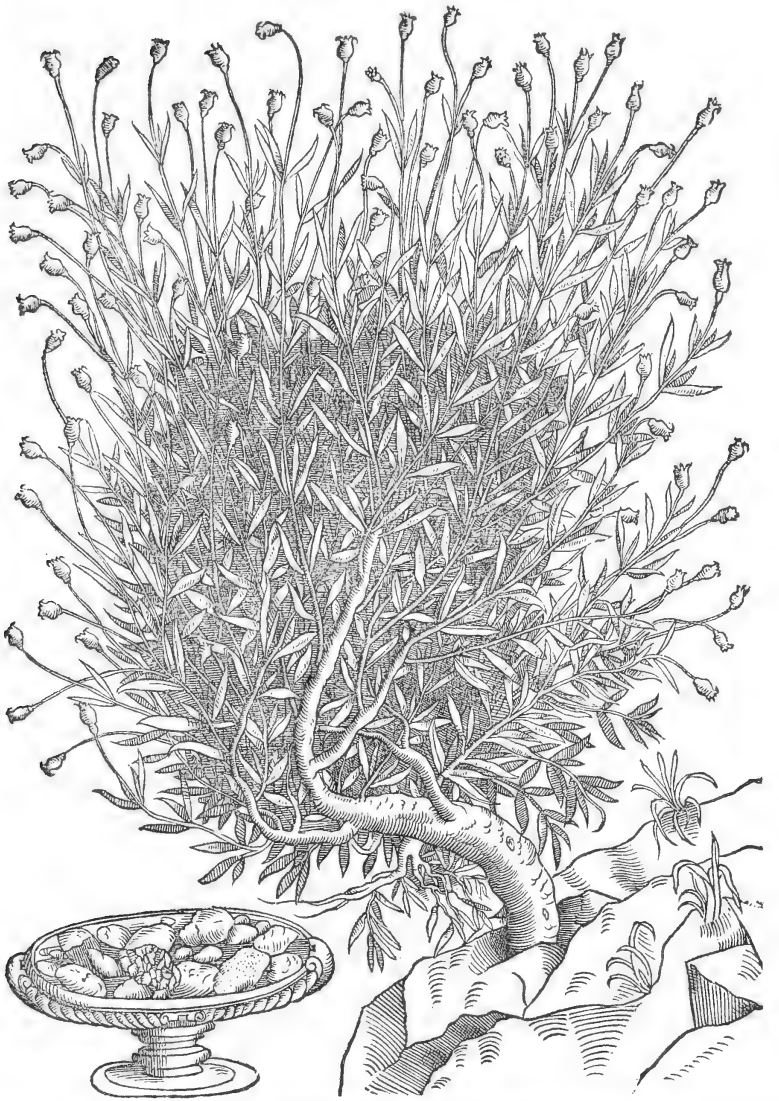

10 *abſtergit, & expellit. Herbæ, & radicis decoctum ex uino albo paratum, renum calculos frangit, & educit, ueſicam abſtergit, & urinam prouocat: efficacius tamen ſi ex eodem decocto radicis granoſæ farinæ drachmæ pondere propinetur. Quin etiam datur eadem farina per ſe ex uino duarum drachmarum menſura. Atqui felicius hæc potio ſumitur, dum affecti in labro balneo ſe fouent. Reperitur hæc herba deſinente iam uere, aut æſtate inchoante. & præſertim menſe Maio, arido, & exoluto ſolo inter ſaxa, aut ſabuloſo tractu. Tertium autem, quod ego cum à forma, tum ab effectu* SAXIFRAGVM *maius appello, mihi miſſum eſt Verona à Franciſco Calzolario Pharmacopæo, & rei herbariæ ſtudioſiſſimo. Id in Monte, quem Baldum uocant naſci, & ex uino, ac duriſſimo lapide prodire, ſcribit. Frutex eſt caule lignoſo, contorto, digiti craſſitudine, duris, denſis, ac rimoſis ſurculis ſtipato, ſubalbicante exterius libro. folia fert exigua, oblonga, in acutum deſinentia. floſculos edit albos, & calyculos pallidos, ocimoidis modo, ore circumquaque ſerrato, in coronæ modum; ſed admodum puſillos, in quibus ſemen continetur rubrum, papauerino minus. Radix in petris adeò concluditur, ut euelli nequeat. Miris laudibus hanc plantã mihi commendauit Calzolarius ad calculos renum educendos, & ut re ipſa id mihi quoque conſtaret, miſit is ad me numeroſos calculos, quorum plures fabæ magnitudinem ſuperabant, qui huiuſce plantæ potu eiecti ſunt*

ex uno tantùm ciue Veronenſe Hieronymo de Tortis nomine, quos adhuc apud me ad ſpectaculum ſeruo. Cæterùm id magis me in admirationem ducit, quòd aliquot inter hos ſpectentur, qui è ueſica potius, quàm è renibus expulſi uidcantur. Herba ipſa iam apud me copioſa eſt. Verùm hactenus nullum eius periculum feci. Cæterùm ſunt & alia herbarum genera, quæ ſub Saxifragæ nomenclatione uulgaribus demonſtrantur, nempe Trichomanes, Adiantum, Aſplenum, Filipendula, Maſſilienſe ſeſeli, Pimpinella quæ hircum redolet, & aliæ plures herbæ: quæ ideo Saxifragæ nomine inſigniuntur, quòd omnes urinam cieant, & calculos frangant pellantq;. Planta, quæ Græcis σαξίφαγον, et σαξίφραγον, *Latinis Saxifraga, & Italis Saſſifragia nominatur.*

Plantæ Saxifragæ dictæ.

Nomina.

† *Qui poſtremò impreſſi ſunt Græci Dioſcoridis codices non hîc, ſed in fine ſeparatim ſcriptum habent hoc caput de Saxifraga, inter ea relatum, quæ in hoc authore adſcititia cenſentur. Hoc dictum ſit, ut omnibus conſtet, illud non ſolùm Latinè, ſed etiam Græcè ſcriptum reperiri.*

LIMONIVM.

Λειμώνιον.

Λειμώνιον. LIMONIVM. CAP. XVI.

LImonion folia habet betæ, tenuiora, & longiora, decem, & ſæpe plura: caulem tenuem, rectum, lilio æqualem, ſeminibus rubris ſcatentem, quæ guſtata adſtringunt. Semen tritum, & ex uino acetabuli menſura potum, dyſentericis, cœliacisque prodeſt: rubra fœminarum profluuia ſiſtit. Naſcitur in pratis, & paluſtribus.

Limonij conſideratio.

PRouenit Limonium, nullis prorſus reclamantibus notis, innumeris ferè plantis in paludibus, quæ Timaui fontibus irrigantur, ac etiam Tergeſtino tractu. Hanc autem plantam ſeplaſiæ falsò Behen rubrum appellant. quam ſi quis diligenter expenderit, eam, ni fallor, inueniet omnibus notis Limonio adſtipulari: unde cogetur fateri aut hanc uerum Limonium eſſe, aut ſaltem eius genus. Siquidem herba eſt (ut imagines duæ, quas hîc damus, apertè demonſtrant) foliis betæ, tenuioribus & longioribus, decem, & ſæpe pluribus: caulibus item tenuibus, in quibus ſemen rubrum, quod guſtatum adſtringit. Præterea in pratis, præſertim uliginoſis, & paluſtribus prouenit. Addam etiam quòd experimento compertum eſt, Behen hoc adulterinum præditum eſſe facultatibus & uiribus, quas Limonio reddiderunt Dioſcorides & Ga-

LIMONIVM ALTERVM.

lenus.

PIROLA.

lenus. Quare non temere me facturum putaui, si pro uero Limonio hîc eas plantas depictas exhiberem, quæ in officinis I
Beben rubri nomen perperam acceperunt: quòd iam mihi persuasum sit (ut in glandis unguentariæ commentatione dicetur) eas planè Beben illud ementiri, de quo à Mauritanis mentio facta est. Plinius libro XX. *cap.* VIII. *Limonium syluestrem betam uocari tradit. Sed huic, ut in beta notauimus, refragatur Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus, ubi se nullam unquam syluestrem betam nouisse scribit: nisi quis pro ea rumicem accipiat. Atque adeò hinc colligamus licet, Limonium esse per se genus herbæ. Cui tam etsi caulis notæ, quæ in Ben rubro uulgari habentur, non omnino aslipulentur, cùm tamen cætera, Limonio bellè correspondeant, & uires eædem sint, manebo ego in sententia, quousque nouus aliquis appareat rei plantariæ indagator, qui aliam nobis plantam demonstret, quæ legitimum Limonium Dioscoridis notis omnibus magis præse ferat. Interim autem in eorum sententiam haud concedam, qui* PIROLAM *herbam; quam Germani uocant uuintergruen, limonium genuinum faciunt. Quippe folia pyri modo subrotunda, unde illi nomen, paruaq; ; & natalc solum non concedunt Pyrolam esse Limonium; Siquidem oritur hæc haud humectis, aut palustribus locis, sed in montibus, umbrosis, & in syluis; folio pyri minore robusto, & perpetuò uirescente, caule spithamæ longitudine, tenui, teretiq; in*

tiq; in quo per internalla flores spectantur candidi, stellæ figura, capillamentis numerosis è medio emergentibus, ut in rosa. Radice nititur subalbicante, haud altè descendente. Vis illi est exiccare, adstringere, & agglutinare. quo fit, ut ad vulnera glutinanda plurimum præstet usum apud Germanos. Nanque non solum illita folia, aut eorum succus unguentis vulnerarijs additus, aut per sese recentia vulnera sanant, sed etiam eorum decoctum ex vino potum, ea quoque curat, quæ in thoracis cauitatem in viscera, aut intestina penetrarint. Mira sanè vis est in huiusmodi potionibus. Parantur enim non ex hac sola planta, sed ex multis alijs ex vino, & aqua simul decoctis, nempe ex Pyrola ipsa, Alchimilla, Betonica, Fragaria, Equiseto, Agrimonia, Caryophyllata, Tormentilla, Vinca peruinca, Pimpinella, quam Sanguisorbam vocant, Pilosella, Virga aurea, & Symphyti maioris & Rubiæ radicibus. Eusmodi enim potionibus vidi ego, cùm Thoracis tum intestinorum vulnera, sanari, quæ lethalia, & nullo prorsus auxilio curari posse censebant. quo fit ut hæc chirurgicis gra-
10 *ta esse debeant. Limonij vires memoriæ prodidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Limonij semen utpote austerum, cœliacis, dysentericis, & sanguinem spuentibus cum vino exhibent. Iuuat & ad prosluuium mulierc. Satis autem est acetabuli mensura. Quod Græci λεμωνιον, Latini item Limonium dicunt: Itali, Limonio.*

Limonij vires ex Gal.

Nomina.

LAGOPVS.

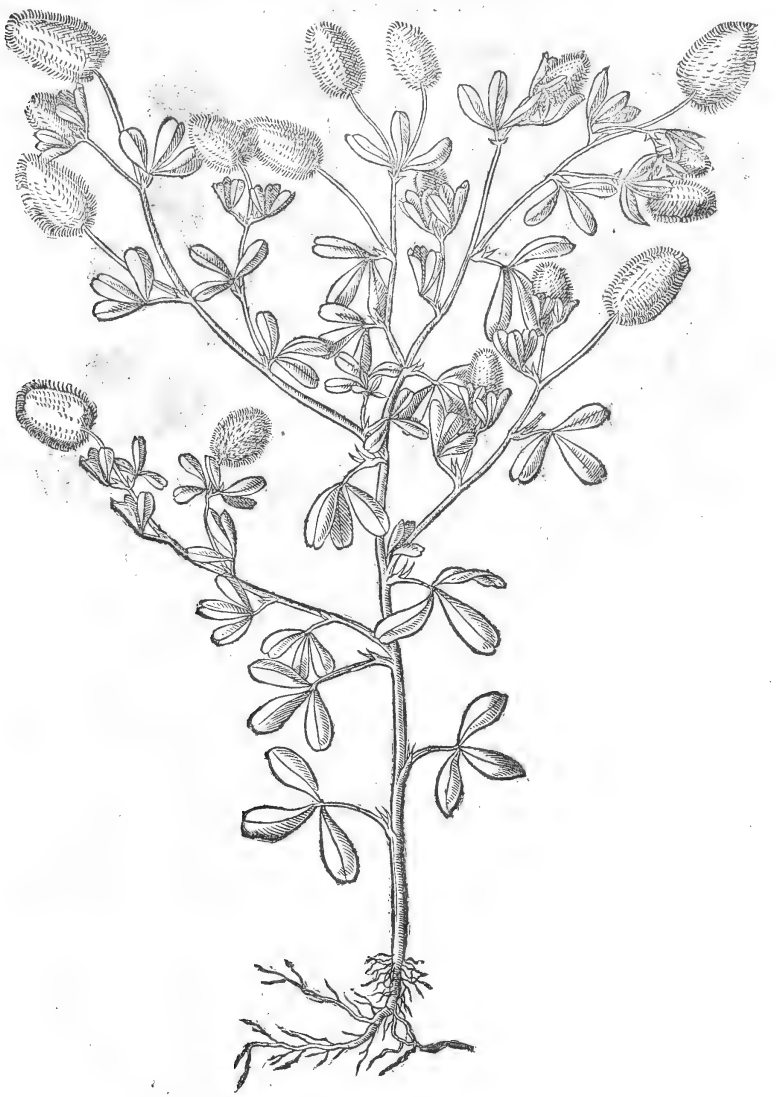

Ἀγρόπους.

Λαγώπους. LAGOPVS. CAP. XVII.

† Meũ,& Cat. ἐν ψαστίοις. i. in areolis.

LAgopus herba ſiſtit aluum in uino pota: aut in febri,ex aqua. Eadem inguini alligatur in inflammatione. Naſcitur in † ſegetibus.

Lagopi conſideratio.

SAnè tam paucis Lagopum perſtrinxit Dioſcorides,utpote qui ne ullam quidem eius imaginis notam deſignauit, ut arduum æquè, atque difficile ſit aſſerere,quinam ſtatuendus ſit in tam ingenti plantarum multitudine,quarum nulla apud homines extat cognitio. Cæterùm Matthæus Syluaticus parum rectè,meo quidem iudicio,tradidit Lagopum eam eſſe herbam, quam herbariorum uulgus Caryophyllatam appellat: quandoquidem hæc non gignitur in ſegetibus, ſed in montibus, & in uijs iuxta ſepta. quòd mirum in modum ſepibus opacari gaudeat. De hac ueteres, quod ſciam, nihil memoriæ prodiderunt. Niſi fortaſſe fuerit Geum à Plinio deſcriptum libro XXVI. cap. VII. cui radiculas reddidit tenues, nigras, & bene olentes. Porrò CARYOPHYLLATA planta eſt non uulgaris,neque uiribus inefficax, argumento quòd eius radices manifeſtum caryophylli ſpirent odorem. Vnde illi nomen. Ea folia fundit, ſubaſpera,hirſuta,tripartita,duobus etiam longè minoribus eodem in pediculo poſteriori parte adnatis, omnibus tamen per ambitum laciniatis. caule eſt ramoſo rotundo, haud craſſo, ſeſquicubitali, geniculato, ſubaſperoq; . floribus aureis pentaphylli æmulis, illoſis ſuccedentibus inde capitu-

Caryophyllatæ uires.

CARYOPHYLLATA.

lis;in

lis ; in quibus ſemen continetur. Radicibus nititur copioſis, tenuibus, ſubruſis, Caryophyllorum odore. Naſcitur ſecus uias circa agrorum, & hortorum ſepimenta, & opacis potius locis, quàm à ſole illuſtratis. Eſt & alterum CARYOPHYLLATAE *genus montanum, quod à me repertum eſt in Boemia, in monte quodam Boemis Corconos appellato, ex quo Albis fluuius ſuam ducit originem. Folia hoc gerit alterius craſſiora, criſpiora, hirſutioraq́; , plura ab una radice prodeuntia, longiſque pediculis inhærentia, tactu ſubaſpera, & circumquaque laciniata, & humi procumbentia. Caules edit tenues, haud ut in communi brachiatos, in quibus parua, ſed rara folia ſpectantur. In caulium ſummitatibus unicus tantùm flos emicat, uiſu iucundus, & triplo ferè maior quàm in uulgari. Aureus illi color eſt, qui tandem flacceſcens, pinnatum efficit orbem, magno naturæ opificio. Radice nititur ſpithamæ longitudine & minimi digiti craſſitudine, ſed haud in altera ſibrata, ruſo colore, odore Caryophyllorum, & guſtu adſtringenti. Præſtat hæc longè ualentioribus facultatibus, quàm uulgaris. Sed de Caryophyllatis hactenus. Quarum gratiſſimus odor aliam mihi plantam reuocauit in mentem non minoribus fortaſſe uiribus inſignitam* CORTVSAM *hanc appellare libuit, quòd à* CORTVSO *uiro optimo, primùm hæc planta reperta ſit. Prouenit hæc foliis ferè uitigineis, ſed longè minoribus, ſubrotundis, atque ſubaſperis ad-*

CARYOPHYLLATA MONTANA.

ſtringenti quadantenus ſapore, & longis nitentibus pediculis. Caules edit tenues, rectos foliis nullis refertos, ſed qui in cacumine magno naturæ artificio flores gerant, extima parte purpureos, intima uerò aureo fulgore ſplendentes, aureiſq; ſtaminibus intus refertis. Radicibus nititur numeroſis, tenuibus, ac prolixis. Eſt etiam quæ violaceos, & quæ candidos flores gerat, ſed prima frequentior. Naſcitur locis umbroſis nunquam à ſole illuſtratis, cretaceo, & albicante ſolo. Nuſquam hæc planta ab eius inuentore CORTVSO *uiſa eſt, præter quàm in agro Vicentino, in eo tantùm tractu, quem uulgò appellant Valleſtagna. Tota planta dum recens eſt gratiſſimo ſpirat odore, melleis fauis ferè ſimili, ſed longè admodum gratiori, ac uehementiori. Sed in ſicca euaneſcit. Expertum eſt ualere hanc plantam ad mulcendum neruorum & articulorum cruciatus à quacunque cauſa exortos. Nam ipſius floribus in Amygdalino oleo recenter preſſo, & roſaceo, quod completum uocant, pari pondere commiſtis, diu inſolatis, fit ad hoc medicamentum præſtantiſſimum, ubi egelidum illinatur. Nec ambigo quin tota planta adſtringere ac roborare, & uulnera, ulceraq; ſanare ualeat. Ea recentiores* 10
utuntur pota ad thoracis interna uulnera. Quin & eius ſuccum, admiſta æruginę, cuniculoſis, contumacibusq; ulceribus utiliter injeciunt. Eadem olfactu ſpiritus recreat, & frigidum roborat cerebrum. Epota prodeſt cœliacis, dyſentericis, fœminarum profluuijs, & cruenta expuentibus. Tam intus ſumpta, quàm foris illita enterocelis auxilio eſt. Tempera-

CORTVSA.

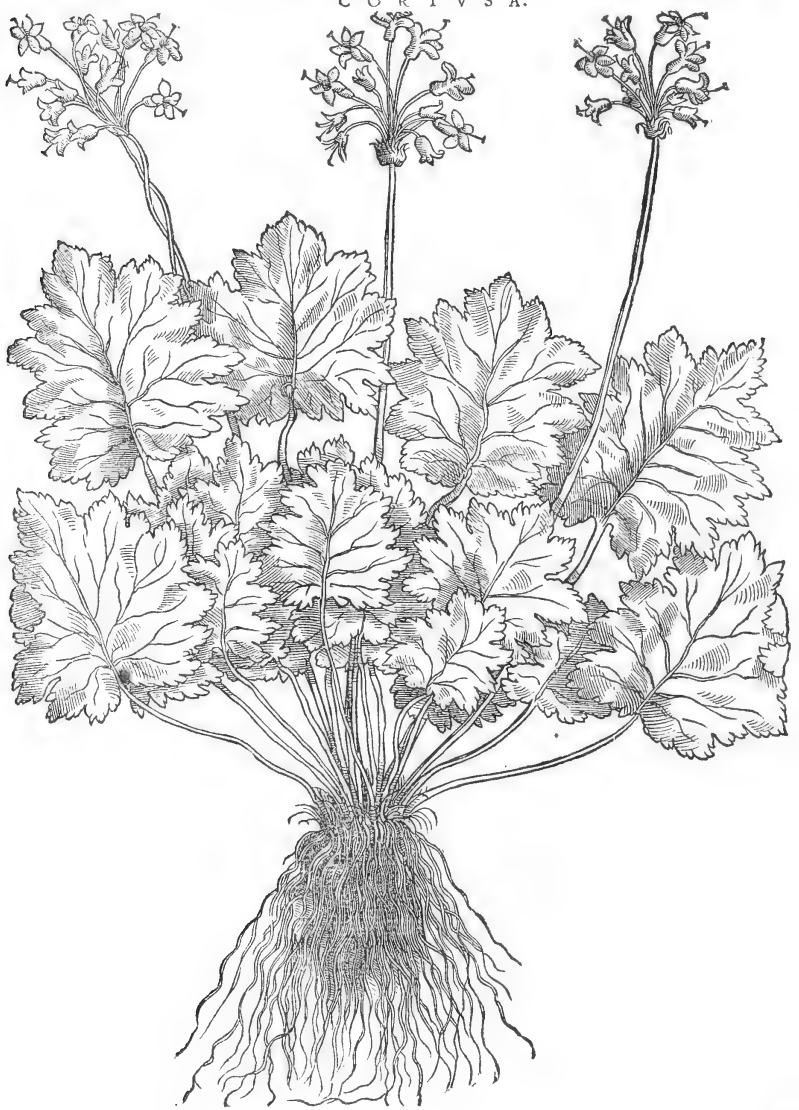

mentum

mentum ei excalfaciens,& exiccans, ut manifeſto ſunt indicio eius radices: quippe quæ guſtu odoratæ, adſtringentesq; deprehendantur. Quibus qualitatibus non modò attenuare, diſcutere, & adſtringere valent; ſed etiam roborare. Sed, ut ad noſtrum inſtitutum reuertamur, Germanorum uulgus Lagopum appellat herbam, quæ folia habet trifolio ſimilia, oblonga: caulem tenuem,rotundum,hirſutumq;: ſemen in paniculis paruis,muſcoſis, lanuginoſisq;: cui non obſcura adſtringendi uis ineſt. Naſcitur hæc quidem in ſegetibus. uerùm an ea legitima ſit Lagopus non auſim affirmare: nullus enim, quod ſciam, Lagopi faciem repræſentauit. Dantur Lagopi huiuſce folia, quinctiam paniculæ, & ſemen in farinam trita contra dyſenteriam,& cæteras alui fluxiones,contra biliоſas reiectiones & cœliacos affectus ex uino auſtero,aut ſucco Punici mali. Vniuerſæ plantæ decoctum, additis maluæ foliis è dulci uino paratum,datur utiliter ad ueſicæ morbos, & præſertim ad urinæ ardores. Semen auxiliatur cruenta expuentibus, panicularum cinis illitus hæmorrhoidas fluentes ſiſtit.

Lagopi uires ex Gal.

Sunt qui lagopi paniculis utantur ad abſtergendam dyſentericorum ſedem,putantes inde fluxionem cohiberi. Lagopi uires ſcriptas reliquit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, his pauciſſimis uerbis. Lagopus facultatis eſt deſiccantis,adeò ut fluxus alui probè exiccet. Nomina.

Huius plantæ nomen Græcum λαγώπους, *pariter & Latinum Lagopus.*

MEDIVM, SIVE VIOLA MARINA.

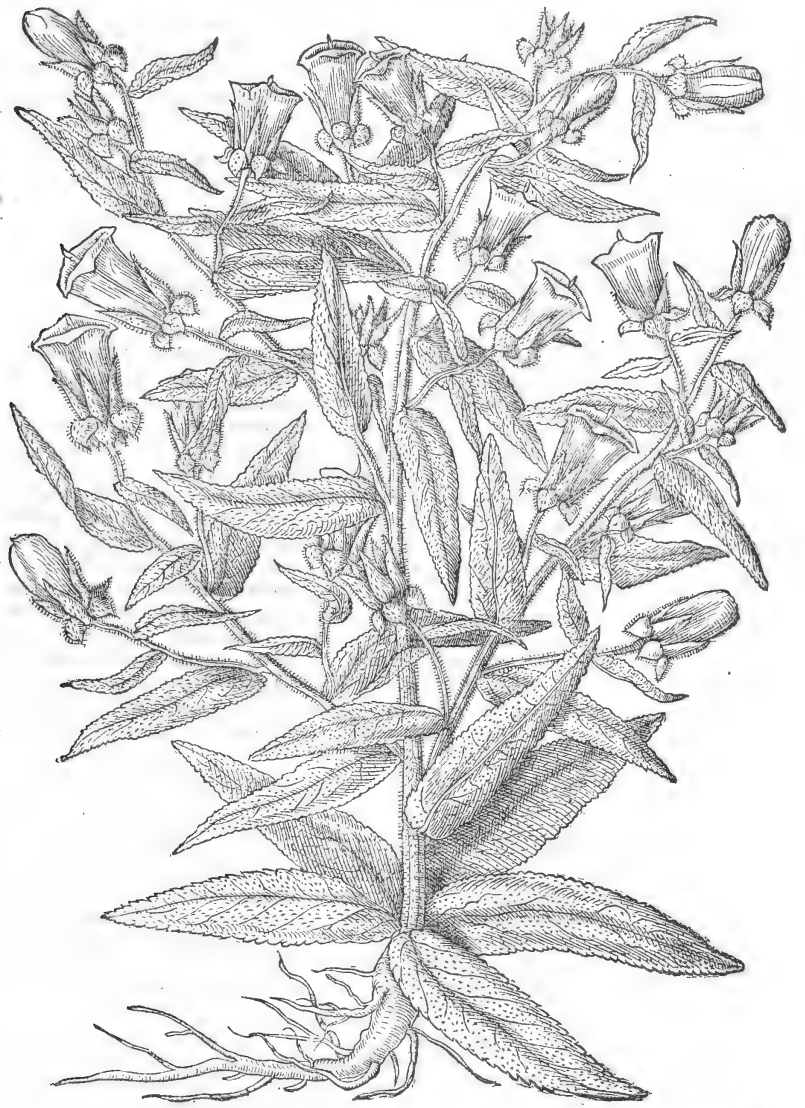

Μήδιον. MEDIVM. CAP. XVIII.

a Vtrunq; exè pl. ἐν πετρῶδέσι. i. in petrosis.

MEdion[a] in saxis, & opacis nascitur. folia habet iridis: caulem tricubitalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundum: semine cnici, minuto: radicem dodrantalem, crassitudine baculi, gustu acerbo. Quæ trita in farinam, & ex melle decocta, rubros menses fœminarum sistit, eclegmate per aliquot dies sumpto. Semen in uino potum, menstrua pellit.

Medii consideratio.

MEdion in Media duntaxat nasci quibusdam proditum est. Quòd si ita se res haberet, mirum profectò non esset, si non prouenisset in Italia. Sunt qui eius folia intubo similia faciant, non autem iridi, ut communis habet lectio, quibus etiam Oribasius adstipulatur. Et certè facilis potuit esse librariorum lapsus, ut qui uocabulorum affinitate decepti ἴριδι pro σέριδι in Dioscoride scripserint. Hac itaque Oribasij authoritate fretus plantæ imaginem hîc appingi curaui, quæ bellè satis MEDIVM *repræsentare uidetur. Siquidem non solùm aridis, saxosis, & opacis nascitur locis (ut nir optimus Iacobus Antonius Cortusius testatur, qui ad me hanc plantam misit) sed folio est intubi, caule procero, floribus*

Medii uires ex Gal.

grandibus, & semine paruo, Cnici haud absimili. Medij facultates tradidit Galenus libro VII. *simplicium medicamentorum, sic inquiens. Medij radicem contrà atque semen ipsum, temperatam esse contigit. nam illa quidem austera est, & fluxiones cohibet cùm alias, tum profluuium mulicbre quod uocant. At semen tantùm abest, ut tale quid efficiat, ut etiam menses cieat, utpote quod tenuium partium, & incidentis est facultatis. Vt Græci hanc plantam μήδιον, ita etiam Latini Medium uocant.*

Ἐπιμήδιον. EPIMEDIVM. CAP. XIX.

EPimedium, caulis est non magnus, hederæ folijs, denis atque duodenis, neque florem, neque fructum ferens: radice tenui, nigra, graui odore, gustu fatuo. nascitur in humidis. Folia cum oleo trita, impositio cataplasmate, mammas increscere non sinunt. Radix conceptum adimit. Folia trita quinis drachmis, post menstruas purgationes; quinque diebus in uino pota, præstant mulieribus, ne concipiant.

Epimedii consideratio.

QVi Epimedium in Italia, quantum mihi perquirere licuit, hoc tempore cognoscat, demonstretq; , hactenus reperi neminem. Quare putauerim alijs in regionibus hanc plantam prouenire: uel si fortasse nascatur in Italia, nondum ad

Opinio cuiusdam medici explosa.

nostram peruenisse cognitionem. Non tamen nos fugit medicum esse in Italia materiam medicam profitentem, cuius nunc nomen libet silentio dissimulare, qui Epimedium eam plantam esse censet, quæ à triquetra foliorum figura quibusdam recentioribus Trinitas appellatur: idq; illis constanter affirmat, & persuadet, qui maiorem forsan ei fidem præstant, quàm ipsi Dioscoridi. Sed quòd his apertè hallucinetur, et si unicuique mediocriter etiam in re herbaria uersato perspectum esse possit, pro alijs tamen iam nobis ostendendum est. Quod facilè constabit, si expendatur utriusque plantæ descriptio: siquidem Epimedium, Dioscoridis testimonio, caulis est non magnus: folia habet hederæ similia, dena aut duodena. Trinitas uerò nullo constat caule, sed folijs tantùm modò uicenis, modò tricenis, modò quadrigenis, pluribusq; à radice cyclamini modo exeuntibus. Præterea Trinitas primo statim uere florem edit cæruleum, mox semen. Epimedium uerò, Dioscoride authore, neque florem, neque semen profert. Adde quòd Trinitas radice nititur multifida, odore non ingrato, & sapore adstringente. Radix uerò Epimedij tenuis describitur, graui odore, & insipido ac fatuo gustu. Ex quibus omnibus, ni fallor, harum plantarum discrimen luce clariùs ostenditur, & medici illius opinio uana apertissimè exploditur. Cæterùm Plinius libro XXVII. *cap.* IX. *Epimedij historiam ad uerbum ferme à Dioscoride mutuatus est: cui item Galenus suam acceptam referre potest libro* VI. *simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Epimedij uis est moderatè refrigeratoria cum aquea humiditate. quare nullam habet insignem qualitatem. Mammas cataplasmate impositum rectas seruare potest. Aiunt uerò epotum concipiendi spem adimere. Planta, quam Græci ἐπιμήδιον, Latinis similiter Epimedium appellatur.*

Epimedii uires ex Gal.

Nomina.

Ξιφίον. GLADIOLVS. CAP. XX.

XIphion, alij phasganon, alij machæronion, Romani gladiolum uocant. nomen inde accepit, quòd folium gladij præbeat speciem. Iridi simile erat, nisi minus, & angustius uideretur, & gladij modo mucronatum, neruosumque. In caulem exit cubitalem † in quo purpurei flores, in ordinem digesti, inter se distant: rotundo semine: radicibus geminis, una paruorum bulborum modo, super alteram insidente, quarum inferior gracilis est, superna uberior. nascitur in aruis. Superior cum thure illita, admisto uino, spicula & aculeos è corpore extrahit: panos cum lolij farina, & hydromelite discutit: qua de re huiusmodi emplastris inferi solet. menses imposita trahit. Superiori radice ex uino pota, uenerem stimulari, & inferiore sumpta sterilescere tradunt. Superiorem quoque utiliter infantium enterocelis, cum aqua potui dari præcipiunt.

† Orib. addit. ἔστω μεσόν. i. flacco plenum.

Gladioli historia.

NAscitur Gladiolus, quem Græci xiphion uocant, frequens in Hetruria, & in comitatu Goritiensi, in pratis, & in aruis inter segetes: unde Segetalis plerisque dicitur. hunc flores nostri uulgò appellent Monacuccie. Folia ei iridis, breuiora tamen, & angustiora, lineis nernorum modo striata, mucronataq; . Caule attollitur cubitali, succoso: in quo flo-

res

GLADIOLVS, SIVE XYPHIVM.

res emicant purpurei, paribus inter ſe ſpatijs diſtantes, qui etiam iridis flores forma effigieq; plurimùm æmulantur, quanquam Gladiolo minores ſunt, & uno tantùm colore conſtant. Prodit ex bis ſemen (ut Dioſcorides inquit) rotundum. Radicibus cohæret geminis, rotundis preſſisq; uerticillorum modo, una ſuper alteram inſidente, albicantibus, bulboſisq;. Hæ obteguntur capillaceo inuolucro, in nigrum purpuraſcente, ueluti croci radices. Cæterùm quamuis tradiderit Dioſcorides, quòd ſuperior radix magnitudine inferiorem ſuperat; plerunque tamen contrarium uiſitur. Plinius porrò hac in hiſtoria à Dioſcoride diſſentit: ſiquidem Gladiolum, quem in aruis naſci ſcribit Dioſcorides, in paluſtribus is & aquoſis inueniri exiſtimat. Ex quo facilè crediderim, Plinio illum uocari Gladiolum, quem paſſim officinæ Acorum nominant. Gladioli meminit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit. Xiphij radix, & maximè altera, quæ ſuperior eſt, attrahentem, digerentem, & exiccantem ſcilicet facultatem etiam poſſidet. Hæc planta ξίφιον Græcè uocatur: Latinè, Gladiolus: Arabicè, Kaſiſlon: Italicè, Gladiolo: Germanicè, Schuuertel: Gallicè, Glais, & Glaitel.

Plinius à Dioſcoride diſſentiens.

Gladioli nires ex Gal.

Nomina.

Σπαργάνιον. SPARGANIVM. CAP. XXI.

a Meum. σπληνέστερα. i. magis inclinata.

SParganion, aliqui xiphidion uocant. folia habet gladioli, sed arctiora, & in terram magis a procumbentia: in summo caule ueluti pilulæ prominent, in quibus semen. Contra serpentis uenena, radix cum uino datur.

Sparganii consideratio.

EXistimat Ruellius eam plantam esse Sparganium, quæ in aquosis locis prouenit, quam herbariorum uulgus Spatulam fœtidam appellat. Verùm hæc, ut in proxima commentatione dicetur, nil aliud est, quàm Dioscoridis xyris. Quare mihi planè refellenda uidetur in hoc Ruellij opinio. Siquidem herba hæc, quam ideo Spatulam fœtidam cognominant, quòd grauem exhalet odorem, folia quidem habet gladioli; sed latiora, longioraq;, minimè in terram procumbentia. Adde etiam quòd illa in summo caule non pilulas, quæ semen contineant, sed folliculos, aut siliquas profert. Syluaticus Spatulam fœtidam describens, eius historiam Paulo Aeginetæ perperàm acceptam refert: id enim ipse in Paulo nusquam potui reperire. Sed ad Sparganium nostra redeat oratio. Dubitamus nos, an planta quam hîc pro Sparganio expressimus, quamq; ferè omnes, qui hoc ævo de re plantaria scripserunt Sparganium faciunt, legitimum genuinumq; Spar-

Syluatici erratum.

SPARGANIVM.

ganium

ganium ſit. Siquidem hæc folia xyphio latiora gerit, non quidem arctiora, eaq; ſurſum ſpectantia, non humi procumbentia. Quo fit ut ego facilè crediderim uix plantam hanc Sparganium dici poſſe. Sanè quàm paucis de Sparganio differunt Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Sparganium & ipſum deſiccantis eſt facultatis. Nomen Græcum habet planta hæc σπαργάνιον: Latinum item, Sparganium: Arabicum, Safarhe ramon: Italicum, Sparganio.

Sparganii facult. ex Gal. Nomina.

Ξυρὶς. XYRIS. CAP. XXII.

XYris folia habet iridis, latiora, & in cacumine mucronata: quorum medio caulis erumpit, ſatis craſſus, cubitalis, ex quo ſiliquæ triangulares dependent: in quibus purpureus flos, in medio puniceus: ſemen in folliculis, ſimile † fabis, rotundum, rubrum, acre: radix longa, geniculata, rufa. Contra capitis uulnera, fractaque efficax eſt: aculeos, & ſpicula omnia, citra moleſtiam extrahit, adiecta floris æris tertia parte, & radicis centaurij, ac mellis quinta: tumoribus, & collectionibus illita cum aceto medetur. Radix ex paſſo bibitur, ad conuulſa, rupta, coxendicum dolores, ſtrangurias, & alui profluuia. Semen tribus obolis potum, urinam uehementiùs impellit: & cum aceto, lienem abſumit.

† Orib. ὄροβος. i. eruis.

XYRIS.

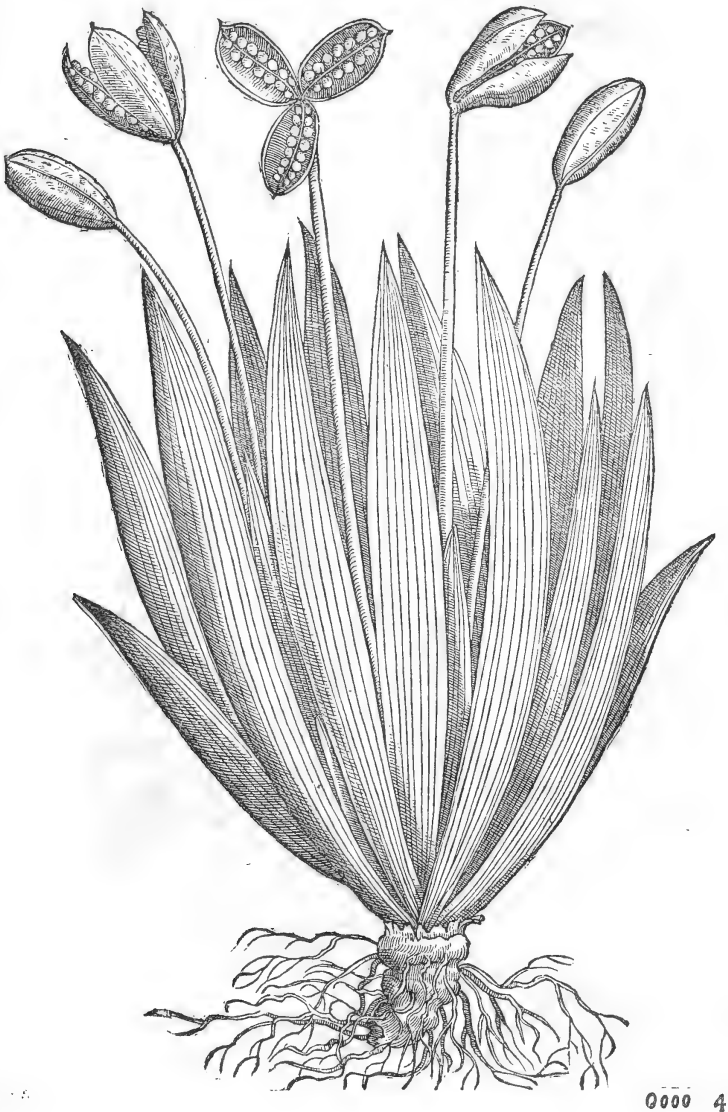

Xyridis consideratio.

Xyris pluribus locis prouenit in Italia, præsertim in Hetruria. Nam etsi non desint, qui plantam quæ hîc nobis xyridem exprimit, legitimam esse negent quòd radice non constet longa, rufa, geniculata, sed multifida graciliq; ; nos tamen non ob id, cùm cæteris notis cum Dioscoridis Xyride conueniat, eam illegitimam faciemus. Siquidem uariare radices in plantis facilè scimus pro diuerso soli ac regionum statu: Auxit quoque quibusdam suspitionem ipsum quoque semen, quod rotundum cùm sit, fabis haud simile est. Sed suspitionem hanc abstulit Oribasius, qui ὀ ῥοβοις legit, ideſt orobis simile. Quo argumento fretus, cùm xyridis semen, (ut cuique olfacienti palam fit) odore fabaceo habeatur, Dioscoridi legendum esse puto. Semen in folliculis est fabarum odore. Eam uulgus Spatulam fœtidam appellat, quòd eius folia, si manibus atterantur, grauem & ingratum reddant odorem. Sunt qui huiusce succo utantur ad scabiem, utiliginem, & lichenas. Hanc memoriæ prodidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita disserit. Xyris tenuium partium, attractoriæ, digerendi, ac nimirum etiam desiccandi est facultatis, cùm radix, tum multò etiam magis eius fructus: qui quidem & urinam ciet, & lienes induratos sanare potest. Planta Græcis ξυρὶς, Latinis quoque Xyris dicitur: Arabibus, Casoras: uulgò, Spatula fetida: Germanis, Vuandleusz: Hispanis, Lirio spadanal: Gallis, Glaieul Sauuage.

Xyridis uires ex Gal.

Nomina.

ANCHVSA I.

Ἄγχουσα.

Ἄγχουσα. ANCHVSA. CAP. XXIII.

ANchuſa, quæ alio nomine calyx, aut, onoclea appellatur, folia habet lactucæ [a], in acumen faſtigiata, hirſuta, aſpera, nigra, multa, ab radice quoquo uerſum humi ſparſa, ſpinis horrida: radici craſſitudo digitalis, quæ æſtate prouenit, & manus inficit ſanguineo colore. læto ſolo naſcitur. Radix adſtringit: ad ambuſta, & uetera ulcera [b], ex oleo & cera efficax eſt: igni ſacro cum polenta medetur: lepris, & uitiligínibus illinitur ex aceto: partus extrahit, uuluæ indita. Eius decoctum renum uitijs, lieni, & bile ſuffuſis datur: & ſi febris ſit, ex aqua mulſa. Siſtunt aluum folia in uino pota. Radice pigmentarij utuntur ad unguentorum ſpiſſamenta. Eſt & altera, quam aliqui alcibiadion, aut onochiles appellarunt. Hæc à priore diſtat, quòd minora habeat folia, ſed ſimili modo aſpera: ramulos exiles, in quibus flos purpureus [c] in puniceum uergens conſpicitur: radices habet rubras, prælongas, quæ meſ-

a Meũ. & Cat. τῇ ὀξυφύλλῳ παραπλήσια. i. ſacutifoliæ ſimilia.

b ἐναφεψόμενα κηρῷ καὶ ἐλαίῳ. i. cocta cum cera, & oleo, ita habet Meum.

c Orib. ἡ φοινικοῦν. i. uel puniceum.

ANCHVSA II.

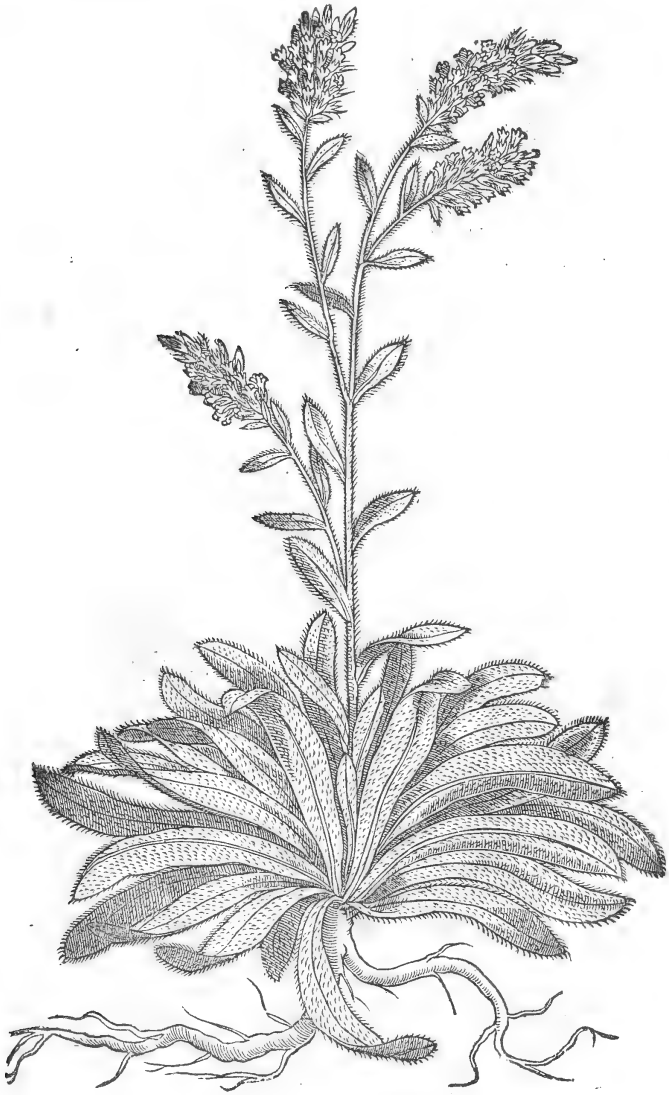

d Orib. περὶ φύσεως. uenosis.

fibus ſanguineum ſuccum fundunt[d]. in fabuloſis naſcitur. Vis ei, folijsq; ineſt, quæ contra uirus cùm reliquorum ſerpentium, tum maximè uiperarum auxilietur, ſiue cibo, ſiue potu, ſiue alligatu: nam ſi quiſquam mandens, in ſerpentis os inſpuat, eum necabit. Eſt & alia huic haud diſſimilis, ſemine puniceo, minore. Cuius ſemen manducatum, ſi in ſerpentis fauces inſpuatur, eam interficiet. Radix acetabuli menſura cum hyſſopo, & naſturtio pota, latas uentris tineas excutit.

Anchuſarum confid.

TRia ſunt Anchuſæ genera, quæ hîc à Dioſcoride ſcribuntur: quanquam Plinio libro XXII. cap. XX. quartum quoque genus additur, quod pſeudoanchuſam ob id appellatam ait, quoniam primo aliarum generi quadantenus ſimilis eſt, hirſutior tamen hæc, lanuginoſior, & minus pinguis, foliis tenuioribus, & languidioribus. Sed hanc nuſquam equidem uidi, cùm tamen alias omnes locis compluribus in Italia inueniſſe me certò ſciam. Anchuſæ omne genus in toto ferè caule purpureos explicat flores à uulgari buglоſſo non longè diſſimiles, quanuis Anchuſis magis ſubrubentes, magisq; expanſi ſpectentur. Galenus inter Anchuſas Lycopſim quoque recenſet libro VI. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcri-

Anchuſarum uires ex Gal.

ANCHVSA III.

ptum

ptum reliquit. Anchusæ quadruplex species est. Quarum onoclea quidem radicem habet admodum refrigerantem, & desiccantem, tum adstringentem, & subamaram, tum quæ sufficiat extenuandis, & extergendis humoribus biliosis, corporibusq; condensandis. Cæterùm folia habet imbecilliora quidem radice, adstringunt tamen & ipsa, & desiccant. Porrò lycopsis onominata refrigerat, & desiccat, magisq; radix eius, quàm onocleæ adstringit. At onochelos calidior est, & magis medicata. nam pluisculum habet & gustu ipso protinus acrimoniæ. Hæc uerò etiam calidior est parua, quæ & amarior, & magis etiam medicata est. Anchusæ non omnes easdem uires obtinent. Nam onoclea quam uocant, radicem habet simul adstringentem, & subamaram, corporibus condensandis, & modicè extenuandis idoneam: tum absterendis quoque, & abluendis biliosis, & salsis succis. Dictum enim suprà est, quòd qualitas acerba mista amaritudini ea præstare queat. Sic sanè regio morbo, & lienosis, & renum affectibus est utilis. Sed & refrigerare idonea est. & sanè cum polenta illita iuuat erysipelata, & absterget non modò epota, sed & foris impositа. Proinde utilitigines, & lepras sanat cum aceto. At radicis quidem hæc opera sunt, & operum facultates, quas diximus. At folia ipsius herbæ radice quidem sunt imbecilliora non tamen aliena sunt à resiccatione, & adstrictione. Itaque etiam profluuium sanant pota cum uino. Et quæ Lycopsis nominatur eodem modo erysipelatis congruit, & radicem habet quàm onoclea magis adstringentem. At onochili, & alcibiadij cognominatæ uis magis est medicata. Nam & gustu protinus maiorem habet acrimoniam, & eos qui à uiperis morsi sunt, admodum iuuat tum illita, tum suspensa, tum esa. Reliqua uerò nempe quarta, quæ parua est, & ferè nomine caret ex illis sola, alcibiadio quidem persimilis est, uerùm & amarior, & magis medicaminosa: ac proinde ad latos lumbricos idonea oxybaphi mensuræ cum hyssopo, & nasturtio epota. Quæ αὐχμηρὰ Græcè, Latinè pariter & Italicè Anchusa uocatur: Germanicè, Rodt ochsen zung: Hispanicè, Soagem: Gallicè, Orchanette. Nomina.

Λύκοψις. LYCOPSIS. CAP. XXIIII.

Concluſa non legit Orib.

LYcopsis, quæ & anchusa à nonnullis uocatur, folijs est lactucæ, longioribus, asperioribus, latioribusque, crassis, ad radicis caput recidentibus: caule longo, recto, scabro, hirsutis adnatis multis, cubitalibus: flore in ijs paruo, purpurascente: radice rubra, & adstringente. nascitur in campestribus. Cum oleo radix illita, uulneribus medetur: & cum farina hordeacea, ignibus sacris: sudores peruncta mouet, adiecto oleo.

Lycopsis consideratio.

Opinio reprobata.

EGo quoque unà cum Ruellio, & Fuchsio uiris doctissimis, crederem Lycopsin eam esse plantam, quam officinæ legitimi Cynoglossi uice passim usurpant, uocantq; Cynoglossam; si tamen hæc radice rubra, non autem candida niteretur: si folijs uirescret asperis, non autem læuibus, ad terram recidentibus, non sursum spectantibus: si caule assurgeret scabro, non molli: si denique Plinius huic sententiæ non prorsus refragaretur. Porrò cùm Plinium uideam libro XXVII. cap. XI. de Lycopsi seorsum tractasse, & similiter de hoc Cynoglossi genere priuatim scripsisse lib. XXV. cap. VIII. cogor omnino, ut ingenuè dicam, ab illis dissentire. Potius enim adducor, ut credam, Lycopsin herbam esse anchusæ non absimilem: quam ideo non temerè Galenus, & Aetius cum secutus in anchusarum genere retulerunt, ut superiori commentatione diximus. Lycopsin, quam ego legitimam esse existimo, uidi sæpius in campestribus, sitientibus, aridisq; locis enatam, anchusæ adeò similem, ut uix ab ea discerni possit. Cæterùm quoniam in huius libri quarti progressu, Deo iuuante, nobis de Cynoglosso differendum est suo proprio capite; idcirco disputatio quòdnam uerum sit Cynoglossum, & nunquid illud esse possit, quo officinæ uulgò utuntur, in illud tempus commodiùs differetur: Lycopsis, ut Plinius est author loco citato, folijs est longioribus, quàm lactuca, crassioribusq;: caule longo, hirsutis adnatis multis, cubitalibus: flore paruo, purpureo. nascitur in campestribus. Hæc herba Græcis λύκοψις, Latinis item Lycopsis, & Italis Licopside appellatur. Nomina.

Ἔχιον. ECHIVM. CAP. XXV.

EChion folia habet prælonga, aspera, aliquantùm tenuia, anchusæ proxima, minora tamen, subrubra, & pinguia, spinulis tenuibus horridula: cauliculos exiles, numerosos: minutaq; utroque latere folia, expansa, pinnataque, nigra, in summo caule proportione minora: flores secundum folia purpureos, in quibus semina capiti uiperarum similia insunt: radix nigricat, digito tenuior. Quæ non percussis modo à serpentibus ex uino prodest; sed eos qui antea biberint, feriri non patitur. Folia, & semen idem præstant munus. Lumborum dolores sedat: in uino, aut sorbitione sumpta, † lac extrahit.

† Meũ. & Cat. ἢ ῥοφήματος ληφθέισα. i. tantum habent.

Echii consid.

ECchion à uiperis omnino nomen adinuenit (uipera enim Græcis ἔχις dicitur) uel quòd semen proferat capitibus uiperinis simile, uel quòd uiperarum morsibus præstantissimum sit medicamentum. Hanc herbam ab Alcibio quodam suisse inuentam author est Nichander in theriacis, & proinde à posteris cognomine Alcibiacum appellatum. Is enim dum secus aream dormiret, à uipera in extremo inguine ictus est. excitatusq; à somno ex hac herba succum commanducando palato & dentibus expressit, hausitq; in corpus. Mansæ uerò herbæ reliquum uulneri superimposuit contra dolorem. quo medicamento liber euasit. Vnde postea Echio nomen inditum est Alcibion ab eo, qui primus ostenderat, quantum uiribus polleret contra uiperarum ictus. Numenius scriptor grauissimus duo Echij genera inueniri scriptum reliquit. quorum alterum Ocimoides appellari inquit, quòd folia ocimo similia habeat, alterum uerò, quod folio est spinis horrido, priuatim Echion nominari. Id sanè quod in theriacis ante ipsum scripserat Nicander. Quibus uidetur etiam Dioscorides adstipulari, quippe qui Echio statim subiecerit Ocimastrum. His quoque subscribit Plinius libro XXV. cap. IX. sic inquiens. Echios duûm est genus: altera folijs coronata, pulegio similis: altera lanugine distinguitur spinosa, cui & capitula uiperæ similia sunt. Sed tamen ignorasse Plinium Alcibion, & Echium idem esse, satis manifestum est: siquidem is lib. XXVII. c. V. Alcibios, inquit, qualis esset herba, apud authores non comperi. Ex cuius uerbis illud facilè colligi potest, quòd scilicet Plinius Plinii lapsus.

ECHIVM.

cet Plinius non ſatis accuratè Nicandrum legerit. Cæterùm non pàrua admiratio eum capiet, qui in Echio diligenter opus prudentiſſimæ naturæ perſpexerit, nempe quòd ipſum genuit uiperinis capitulis, ut ita apud homines, quorum potiſſimùm curam gerit, teſtatum relinqueret, eam herbam præſtantiſſimam eſſe ad huiuſcemodi lethalium ferarum morſus. Echium, quòd ubique ferè proueniat, aridis præſertim locis ſæpe in Hetruria, in agro Tridentino, & Goritienſi uidimus, ſemenq; eius uiperinum decerpſimus ad antidota. Herba eſt anchuſæ, quæ ſecundo loco Dioſcoridi redditur, non abſimilis. Vocant quidam ſylueſtre Bugloſſum. Flores profert hæc in rubeum purpuraſcentis inter minuta folia à medio caule ad ſummum: è quibus ſemen prodit nigrum hirſutis, ſpinoſisq; innolucris incluſum, uiperarum capitibus ſimile. Non inuenio Galenum ullam Echij mentionem feciſſe in libris, quos de ſimplicium medicamentorum facultatibus edidit. Paulus tamen eius uires deſcribit Dioſcoridem ſecutus libro VII. ubi hæc refert. Echion, alij doriada, nonnulli alcibiadion uocant. Spinoſa herba eſt, quæ non modò à ſerpente commorſis cum uino pota auxiliatur; ſæd præſumentes quoque ex ictu nihil moleſtum pati ſinit. Quod ἔχιον, Latini quoque Echium dicunt: Itali, Echio: Germani, Vuild ochſenzung: Hiſpani, Yerua della biuora: Galli, Bugloſſa ſauuage.

Echii uires ex Paulo.

Nomina.

Ωφελεῖ δὲ.

Ὠκιμοειδὲς. OCIMASTRVM. CAP. XXVI.

OCimoides, Latini ocimaſtrum uocant, folia fert ocimi, & ramos dodrantales, hirſutos: ſiliquas hyoſciamo ſimiles, ſemine, ut gith, nigro prægnantes. Vim habet ſemen in uino potum, qua uiperarum, cæterarumque ſerpentium morſibus medeatur. Datur iſchiadicis, cum melle, uino, myrrha, & pipere. Radice nititur tenui, & ſuperuacua.

OCimaſtrum, ſiue ſylueſtre Ocimum idipſum nobis appellare liceat, paſſim copioſè naſcitur in Italia, præſertim inter ſegetes prope ſepta, & in agrorum marginibus, foliis ſanè ſatiuo ſimilibus: ramulis hirſutis, quadratis, dodrantali, uel cubitali longitudine: in quorum ſummo flores emicant, candidi, quandoque uerò purpurei, id quod ſilentio prætcrijt Dioſcorides: è quibus uaſcula erumpunt hyoſcyami figura, capaci uentre, arctis faucibus, per ambitum denti- Ocimaſtri conſideratio.

OCIMASTRVM, SIVE OCIMOIDES.

culatis, uiperinis capitibus similia: in quibus semen includitur nigrum, melanthio ferme simile. Hæc uascula ita à natura facta pueri nostrates colligunt, ubi exaruerint: siquidem, cùm semen excident, ijs intus sufflantes acutissima edunt sibila: sic enim natura pueris interdum ludendi præbuit instrumenta. Meminit huius Nicander in theriacis inter echij genera, sic inquiens. Echij genera duo: alterum spinoso folio, anchusæ simile: alterum minoribus foliis, & purpureo flore, aspero lanuginosóque caule, capitulis uiperarum figura. Ocimastri uires ex Gal.

Ocimastri uires tradidit Galenus in calce libri VIII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Ocimoides quidam Philitærium cognominant. Radix superuacanea est. At semen tenuium partium, & deficcantis citra mordacitatem facultatis est. Herba Græcis ὠκιμοειδὲς, Latinis Ocimoides, & Ocimastrum appellatur: Italis, Basilico saluatico: Hispanis, Albahaqua montesina: Gallis, Basilic sauuage.

Nomina.

Ἔρινος. ERINVS. CAP. XXVII.

a Catec. ὅσα μασὸς ἐστὶ ὁ καυλὸς, καὶ τὰ πέταλα. i. caulis & folia succo referta sũt.

ERinus nascitur apud fontes, & fluuios, foliis ocimi, sed minoribus, parte superna diuisis: surculis quinis, senisúe, dodrantalibus: flore candido: semine nigro, & acerbo: folia, & caules [a] lacteo succo turgent. Semen drachmis duabus in quatuor mellis cyathis oblitum, oculorum fluxiones cohibet. Succus cum sulphure, & nitro instillatus, aurium dolores sedat.

Erini confid.

ETsi nonnulli Dioscoridis codices habeantur, in quibus non legitur Erinum aliquo lacteo succo turgere; non desunt tamen & in quibus planè oppositum scriptum inueniatur, quorum lectio mihi magis probanda uidetur non infirmis, ut arbitror, nixus rationibus. Quippe quòd herbam hanc apud aquarum riuulos uiderim, legerimq; lacteo succo manantem, adeò ut eo manus inficeret. Quòd præterea Plinio reddatur Erinus herba lactaria, seu lacte madens libro XXIII. cap. VII. ubi de ea hæc memoriæ prodidit. Herba inquit, quam Græci Erinon uocant, reddenda est in hoc loco propter gentilitatem. Palmo alta est, cauliculis quinis, ferè ocimi similitudine, flos candidus: semen nigrum, paruum, quod tritum cum melle Attico oculorum epiphoris medetur. Manat lacte multo, & dulci. Herba perquàm utilis aurium dolori, nitri exiguo addito. Folia resistunt uenenis. hæc Plinius. Cæterùm Erini facultatis aduersus uenena non meminit Dioscorides, quanquam Nicandro, ut quæ ad id præstet, addatur in antidotis. Galenus hanc herbam non Erinum, sed Echinon appellat: neque id sanè mirum est, quandoquidem in uetustis aliquot Dioscoridis codicibus Echinos legitur. De qua differens ipse Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Echini herbæ semen acerbum est: ac proinde repellentis, & exiccatoriæ facultatis. Vtuntur eo ad oculorum, & narium fluxiones. Quæ herba Græcè ἔχινος, Latinè Erinum, & Ocimum aquaticum nominatur: Italicè, Erino: Hispanicè, Basilgo de lhagoa.

Erini uires ex Gal.

Nomina.

Ἄγρωστις. GRAMEN. CAP. XXVIII.

a Meum. γλυκείας ἰσχυρὰς. i. dulces, ualidas. b ὑγρὰ βραῶσι σα ἐμπίπτουσι τοῖς βόσι. i. humidum in pabulo sumptum inflammat boues.

GRamen geniculatis serpit ramulis, à quibus radices spargit dulces, articulis præcinctas: folia acuminata, dura, & ut arundinis paruæ lata, caque iumenta, & boues pascunt. Trita radix illitu uulnera conglutinat. Decoctum eius in potu, torminibus medetur, & urinæ difficultatibus: calculosa etiã ueficæ excrementa cõminuit. Est & arundinaceum gramen, priore multò maius, quod iumenta necare traditur, præsertim in Babylone: idque iuxta uias nascitur. Quod in Parnaso monte gignitur, densius fruticat: foliis hederaceis: flore odorato, candido: semine paruo, non inutili: radicibus quinis, aut senis, digitali crassitudine, candidis, mollibus, & [a] admodum dulcibus. Succus si in uino cum melle pari, & myrrhæ dimidio decoquatur, adijcianturque piperis, & thuris tertiæ portiones, probatissimum erit oculorum medicamentum: id in ærea pyxide reconditur. Decoctum radicis idem, quod herba præstat. Semen uehementius urinam impellit: aluum, uomitiones que sistit. Natum in Cilicia gramen, quod incolæ Cinnam appellant boues inflammat [b] si eo uirenti sæpe pascantur.

Graminis historia ex Pli.

PLura, ac uaria sunt Graminis genera: siquidem præter hæc tria, quorum meminit Dioscorides, alia quoque tria aculeati generis Plinio redduntur lib. XXIIII. cap. XIX. naturalis historiæ, his uerbis. Gramen ipsum, inquit, est inter herbas uulgatissimum: geniculatis serpit internodijs, crebroq; ab ijs, & ex cacumine nouas radices spargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatem fastigiantur. In Parnaso tantùm hederacea specie densius, quàm usquam fruticante: flore odorato, candidoq;. Iumentis herba non alta gratior, siue uiridis, siue fœno siccata. Tunditur aspersa aqua. Succum quoque eius in Parnaso excipi tradunt propter ubertatem: dulcis enim hic est. In uicem eius in reliqua parte terrarum succedit decoctum ad uulnera conglutinanda. Quod & ipsa herba tusa præstat illita, tueturq;, & ab inflammationibus placat. Decoctio adijcitur uino, ac mel ab aliquibus, & thuris, & piperis myrrhæq; tertiæ portiones. Rursusq; coquitur in æreo uase, ad dentium dolores, & epiphoras. Radix decocta in uino torminibus medetur, & urinæ difficultatibus, ulceribus ueficæ: calculos frangit. Semen uehementius urinam impellit: aluum, uomitionesq; sistit. priuatim autem draconum morsibus auxiliatur. Quod è graminum genere septem internodia habet; efficacissimè capiti contra dolores adalligatur.

GRAMEN.

alligatur. *Sunt qui & aculeatum gramen uocant trium generum, cùm in cacumen aculei ſunt plurimùm quini, dactylon uocant. Hos conuolutos naribus inſerunt, extrahuntq; ſanguinis ciendi gratia. Altero, quod eſt aizoo ſimile, ad paronychia, & pterygia unguium, & cùm caro unguibus excreuerit, utuntur cum axungia. Tertium genus, quod tenuius eſt, naſcitur in parietibus, & tegulis. Huic cauſtica uis eſt. Siſtit ulcera, quæ ſerpunt. Gramen capiti circundatum, ſanguinis è naribus fluxiones ſiſtit. hæc Plinius de graminibus. Cæterùm hinc omnibus planè perſpicuum eſſe puto, Gramen, quod in Babylone, non gigni in Italia: quanquam illud primum ac uulgatum genus nobis paſſim frequentiſſimum naſcatur. Neque illud quoque omnibus non cognitum & uulgare eſt, cui in cacumine caulium quini ſunt aculei, ueluti digiti, quos pueri naribus inſerunt extrahuntq;, ut ſanguinem eliciant. Hanc herbam Hetruſci ab effectu uulgò appellant Sanguinella, alij Capriola. De qua latius in Coronopo diximus. ubi Leoniceni, & Ruellij ſententiam reprobauimus, qui hanc & Coronopum Dioſcoridis unam & eandem herbam eſſe aſſeruerunt. Verùm de Coronopo ſeparatim diſſeruit Plinius libro* XXII. *cap.* XIX.

GRAMEN MANNAE.

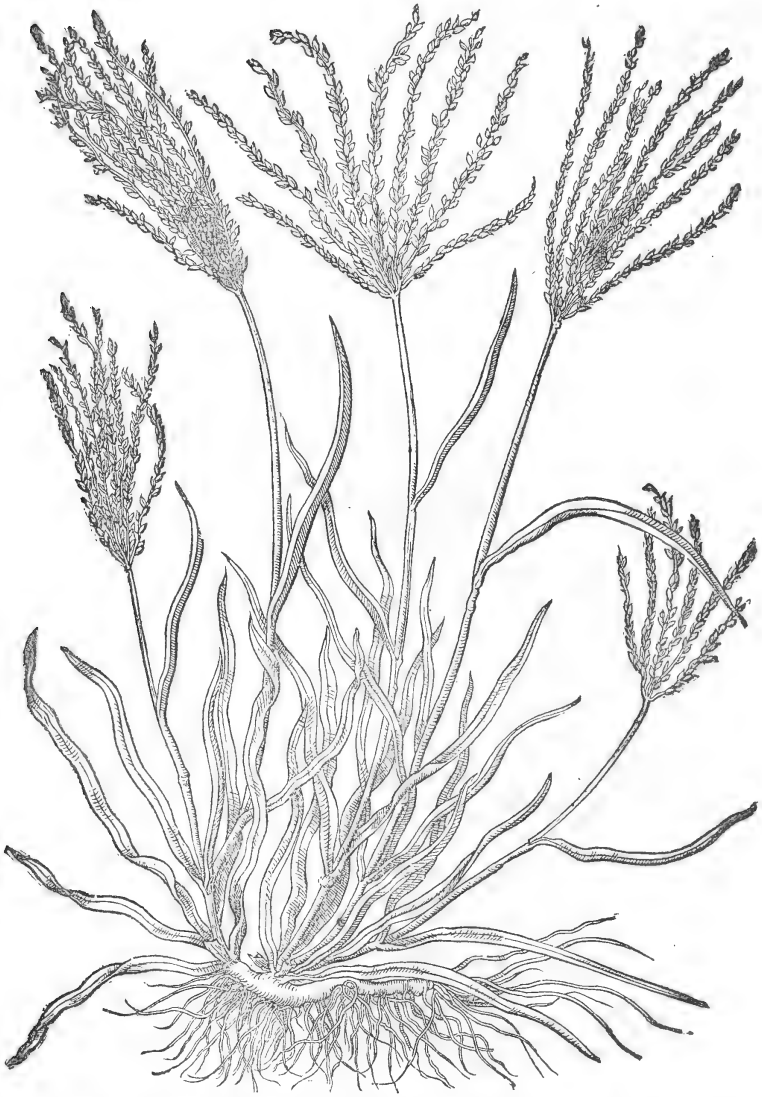

cap. XIX. *suæ naturalis historiæ. Postremam hanc in aliquibus Germaniæ locis seri ac coli audio non minori cura, quàm cætera frugum & leguminum genera. Siquidem eius semine, quòd* MANNAM *appellant, frequenter uescuntur in cibis, quòd in iure pinguium carnium decoctum, non minorem cum palato ineat gratiam, quàm oriza; cui ego facile præposuerim: est enim semen panico, milioque longè minus, album orizæ ferè modo: sed in pila ipsum quoque tundere oportet, ut à suo resiliat putamine. Cæterùm* GRAMEN *quod in Parnaso prouenit, ego Iacobo Antonio Cortuso uiro optimo acceptum refero. nam antea à me uisum non est. Sed iam Graminibus suas reddamus uires ex Galeno, qui de ijs agens libro VI. simplicium medicamentorum, ita scriptum reliquit. Graminis radix mediocriter frigida est, & sicca, mordacitatem quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. At herba ipsa primo quidem excessu refrigerat, in humiditate uerò, & siccitate moderata. Porrò semen alibi quidem imbecillum est, in Parnaso uerò deficcatorium, & tenuium partium, & subacerbum. Gramen esculentam habet radicem, ubi mollis fuerit dulcem quidem instar aquæ, sed acre quiddam exiguum,*

Graminis uires ex Gal.

& subacer-

GRAMEN PARNASI.

& ſubacerbum obtinentem. Hæc herba planè aquea guſtantibus eſt. Ex quibus apertum eſt, radicem modicè eſſe tum frigidam, tum ſiccam: ac proinde cruenta ulcera glutinare. At ipſa herba illita, non uehementer refrigerat, in medio conſtituta humiditatis, & ſiccitatis. Porrò mordacitas & tenuitas, quæ radici ineſt, exigua eſt quidem, ſed interdum tamen lapides frangere aſſolet, ſi quis eam decoctam ebibat. At ſemen alterius quidem imbecillum eſt, eius uerò quæ in Parnaſo naſcitur, urinam ciet: & fluxus uentris, & ſtomachi reſiccat: uis enim eius eſt exiccatoria, tenuium partium, & ſubacerba. Herba, quæ Græcis ὑγρωσις, Latinis Gramen appellatur: Arabibus, Vagem, Negen, ſeu Negien, Thel, Kel, & Negil: Italis, Gramigna: Germanis, Graſz: Hiſpanis, Grama, & Gramenha: Gallis, Dent de chien. Nomina.

Σιδηρῖτις. SIDERITIS. CAP. XXIX.

SIderitin aliqui heracleam uocant. folia habet marrubij, ſed longiora, ſatis ad frondem quercus, aut ſaliuæ accedentia, minora tamen, & aſpera: caules edit quadratos, dodrantem altos, aut etiam maiores, non iniucundi guſtus, aliquantumque ſubſtringentis: in quibus per interſtitia orbiculatæ uertebræ, ut in marrubio ſpectantur: & ſemen in eis nigrum. naſcitur in [a] petroſis. Illita folia, ſuapte in uulnera ſine inflammationis periculo iungunt.

a ἐν τύποις χαρ... in ſubp... locis. ita etiam exſtant.

Σιδηρῖτις ἑτέρα. SIDERITIS ALTERA. CAP. XXX.

ALtera Sideritis binûm cubitorum ramulis, exilibus [a]: folio filicis, numeroſo, utrinque per oras diuiſo, pediculo longo, prodeuntibus è ſummo alarum ſinu furculis, longis, tenuibus: capitulo in cacumine orbiculato, aſpero: in quo ſemen continetur, quàm betæ rotundius aliquantò, ac durius. Huius uis foliorumque ad uulnera, præcipua eſt.

a Meum. σύλα δὲ ἐπὶ μέσων μακρῶν, ὅμοια τοῖς τῆς πτερίδος, ἀκροσιδῆ πολλὰ ἑκατέρωθεν. i. folia in pediculis longis, ſimilia foliis filicis, in ſummo utrinque inciſuris diuiſa.

Σιδηρῖτις τρίτη. SIDERITIS TERTIA. CAP. XXXI.

SIderitin aliam eſſe tradunt, quam Crateuas heracleam uocat, in [a] macerijs, & uineis naſcentem: foliijs, ab una radice multis, coriandro ſimilibus†, circa coliculos dodrãtales, læues, teneros, ſubcandidos atque ſubrubicundos: flore puniceo, paruo, guſtanti amaro, & lento [b]. Huius ea uis eſt, ut quanuis recenti uulneri impoſita, ſanguinem ſupprimat.

a Meum. τοιχοῖς. i. parietibus.

† Orib. μικρὰ i. paruis.

b Vtrunque exẽp. καὶ ταύτης ἡ δύναμις ἐπιτιθεμένη, κολλητικὴ ἑναίμων καὶ νεοτρώτων. i. & huius uis eſt, ut impoſita, glutinet uulnera recẽtia & cruẽta.

SIDERITIS PRIMA HERACLIA.

Tria

SIDERITIS II.

10 TRia Sideritidis genera præter Achilleam, de qua ſequenti capite dicetur, hîc à Dioſcoride repræſentari conſtat. Quorum etſi illam, quæ ſecundo loco deſcribitur, antea in noſtris Italicis commentarijs me nunquam inueniſſe, ac uidiſſe tradiderim; eam tamen hoc anno Piſis ad me miſit Lucas Ghinus Forocornelienſis uir rei medicæ peritiſsimus. Reliqua uerò genera iandiu nouiſſe nos putamus, quòd ea omnibus notis ſuam quæque hiſtoriam ſequi deprehenderimus. Cæterùm nemini mirum ſit, quòd tam uaria effigie primæ Sideritidis folia reddiderit Dioſcorides, ut qui ea modò marrubij, modò quercus, modò ſaluiæ figura depingat. Quippe eorum longitudo ſaluiæ accepta referatur oportet: ſcabrities deinde ſuperficiétenus, ac ſubalbidus color tum eidem ſaluiæ, tum marrubio: quercui poſtremò, quæ in ambitu eſt diuiſura. Talis profectò mihi eſſe uidetur, quam nos primo ſtatim loco expreſsimus. Quippe omnibus notis primam refert Sideritim, nec aliud quidpiam obſtare uidetur, quàm quòd ea frequentius naſcatur humidis quàm ſiccis locis, quanquam ſæpe eandem uirentem in locis quoque ſiccis inuenimus. Id itaque tantùm in cauſa eſt, ut hanc non auſim omnino legitimam facere Sideritim, & Sideritidis cõ ſideratio.

SIDERITIS III.

præsertim cùm aliam nunc repererim plantam in Viennensi agro, ac in alijs Austriæ locis, arido in solo, quæ Sideritim primam perbellè refert. Exit enim hæc quadrato caule, ipsoq; dodrantali aut maiori, ramosoq;. folijs Marrubio longioribus, & ad saluiæ faciem accedentibus, crispis, & albicantibus, & per ambitum laciniatis: sapore haud ingrato: Floribus uerticillatim in caule prodeuntibus, marrubij modo, ut ex appicta hîc imagine, quis certior fieri poterit. Sed ea mihi qui dem nihil prorsus primæ Sideriti adstipulari uidetur, cuius imaginem expressit Fuchsius in suo insigni de stirpium historiæ commentario. Siquidem perspicuum est, quòd eius pictura non solùm non præ se fert folia, & caules, quæ Sideritim ueram referant; sed etiam flores eius spicati in cacumine, non in caulibus inter folia marrubij modo, planè uerè Sideriti refragari conspiciuntur. Ruellius porrò Sideritim hanc nonnullis herbam Iudaicam appellari tradit. Verùm si is Iudaicam illam intelligit, cuius libro II. meminit Auicenna, nullo modo erroris culpa uacare potest. Nam Auicennæ Iudaica herba nil sanè aliud designat, quàm eruum. Sunt tamen aliqui, qui herbam Iudaicam, itemq; Paganam eam nominant, quæ herbarijs,

Fuchsij erratũ.

SIDERITIS IIII.

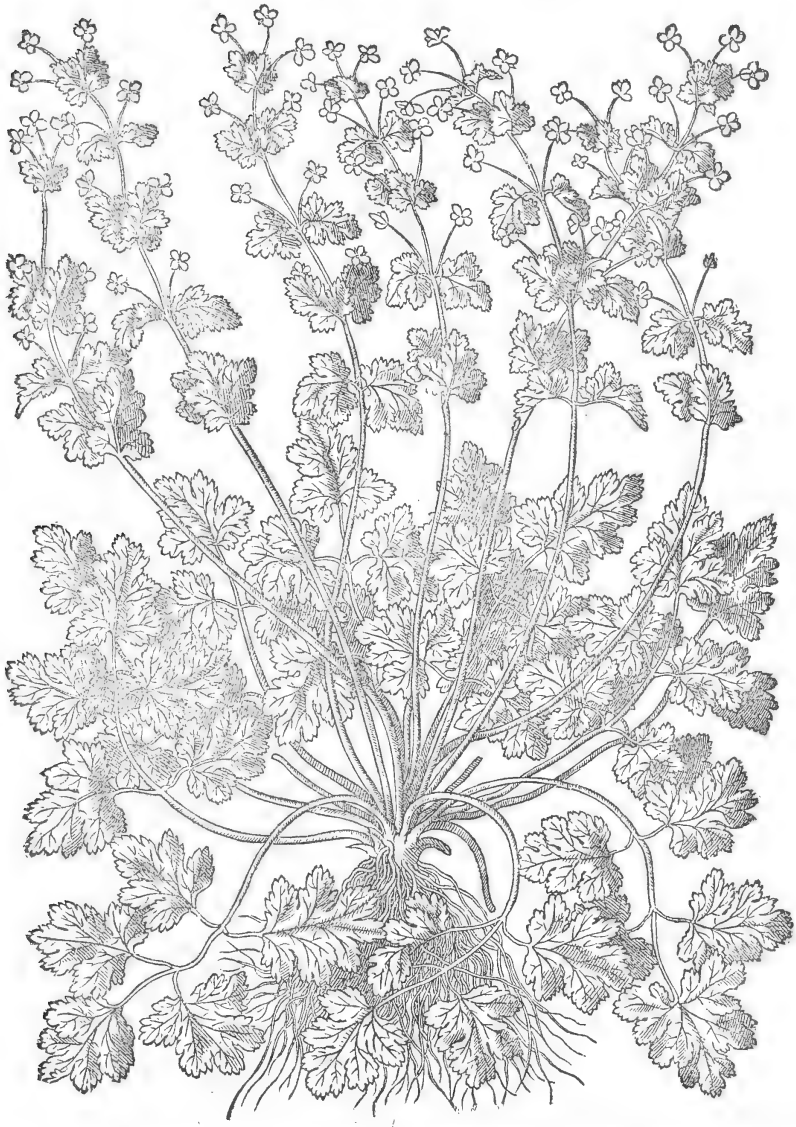

10 *bariis, & medicis quibuſdam* VIRGA *aurea dicitur, caule rubente, bicubitali, læui: foliis oliuæ latioribus, circùm minutiſsimè ſerratis, in ſuperficie læuibus: floribus in ſummitate caulium ſpicatis, colore aureo, flores ij, ubi maturuerint, in pappos abeunt. Hanc chirurgici in Germania, aliis quibuſdam additis, ijs feliciter potandam exhibent, quibus intrinſecus inflicta ſint uulnera, & ad fiſtulas. Quinetiam eam in unguenta, quæ ad id conficiuntur, utiliter addunt, nam, ut ipſi referunt, glutinandis uulneribus tam intrò in corpus ſumpta, quàm exterius illita, efficax admodum eſt medicamentum. Extulit hanc Arnaldus inter recentiores clariſſimus author: ad urinam ciendam, comminuendoſq; calculos. quod tamen apud alium ſcriptorem hactenus mihi non licuit reperire. Potu hæc alui fluxiones cohibet, id quod etiam præſtat clyſteribus infuſa. Eius decocto ſanantur oris ulcera, firmanturq; dentes. Idem gargarizatu anginam, & columellæ inflammationem arcet, & faucium morbis medetur. Veruntamen hæc, ut ad inſtitutum noſtrum redeamus, non erit Sideritis primi generis, ut fortaſſe Ruellius exiſtimauit. Sunt quoque, qui Italicam Pimpinellam tertiam faciant Sideritim, quibus*

Virgæ aureæ facies, & uires.

VIRGA AVREA.

quibus ego haud aſtipulari poſſum. quippe quòd illi folia coriandri non ſint, nec eadem circa caules oriantur, ſed pinnata, 10
è longo utrinque pediculo exeant. Item quòd caules præduros gerat, non teneros, ac etiam quòd flores, capitulaq; nec ama-
Sideritidis uires ex Gal. *ro, nec lento guſtu habeantur, ſed adſtringenti, & auſtero. Sideritidis uires memoriæ prodidit Galenus lib. VIII. ſim-*
plicium medicamentorum, ubi ita ſcriptum reliquit. Sideritis habet quidem etiam abſtergendi quandam facultatem: ſed
plurima eius pars humida eſt, & mediocriter frigida: paucula verò ineſt adſtrictio. quare phlegmonem ſedat, & glutinat.
Hæc Galenus, de una tantùm Sideritide ſcribens. Sed cuius ex tribus meminerit, non facile eſt decernere. Σιδηρῖτις *ſic Græ-*
Nomina. *cè, ut etiam Sideritis Latinè uocatur: Arabicè, Sidrichis: Italicè, Siderite.*

Ἀχίλλειος.

Ἀχίλλειος. ACHILLEA. CAP. XXXII.

ACHillea, quibuſdam Achillea ſideritis, dodrantales, aut maiores gerit ſcapos [a], fuſorum effigie minutulis folijs circundatos, ex obliquo crebras inciſuras habentibus, coriandri ſimilitudine, †ſubfuluo colore, lentis, odore multo, non inſuaui, uerùm medicato: umbella in cacumine rotunda: floribus candidis, purpureis, & aurum æmulantibus. prouenit læto ſolo. Trita coma ſanguinolenta glutinat, & ab inflammationum periculo tuetur: erumpentem ſanguinem inhibet, & cruenta uuluæ pro fluuia in uellere. Decocto quoque inſident fœminæ fluxione uuluæ laborantes. ad dyſenteriã bibitur. [b]

a Meum. ἄτακτοειδῆ. i. inordinatos.
† Orib. addit. ὑσσωπικρά. i. ſubamaris.
b Cat. add. καὶ κρατύ. ἀς εἰς τὸ αὐτὸ προειρημένα πάντα, καὶ ὅλη κοπεῖσα μετὰ ὄξυγλίσ, παλαιὰν τὰ παλαία τῶν ἑλκῶν, καὶ δύσπεπτα θεραπεύει ξηρὰ δὲ κοπεῖσα καὶ μίλιτι μιγεῖσα ἔστιν ἀθηκαδαρτικὴ. i. Et Crateuas affirmat hæc oĩa, quòdque tota contuſa cum axungia ueteri, antiqua ulcera, quę difficulter cicatricem admittunt, ſanat, quę ſq; arida contuſa, & cum melle miſta ulcera purgat.

STRATIOTES MILLEFOLIVM.

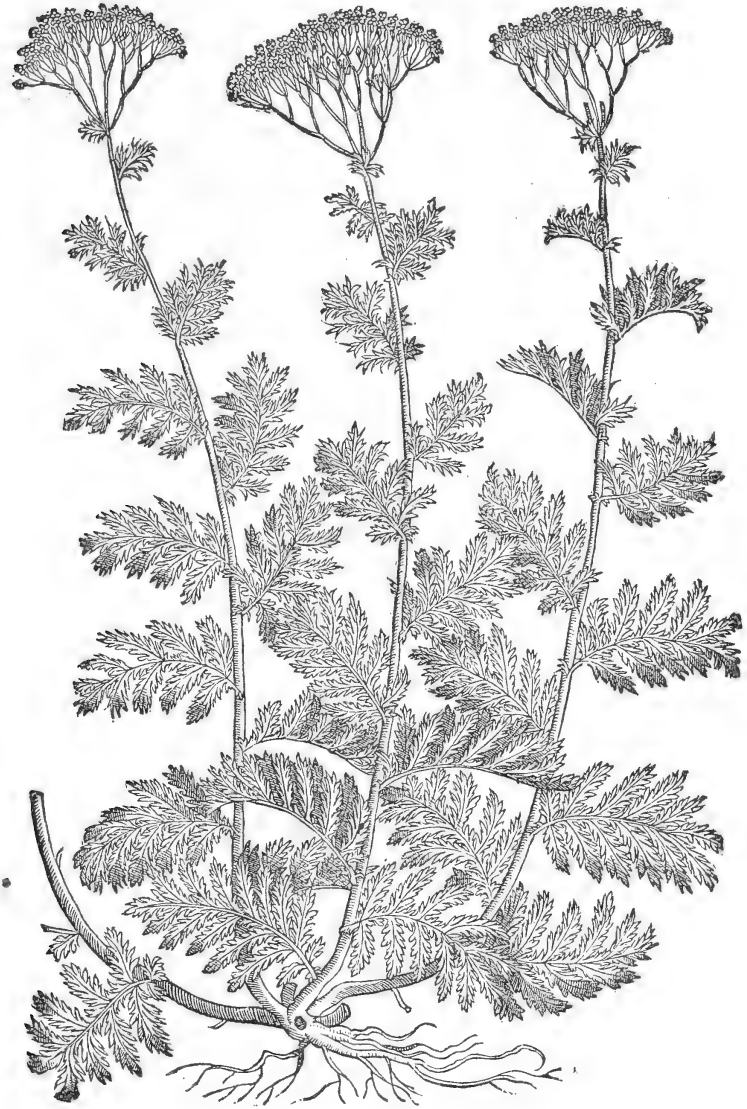

Qui

Achilleæ consideratio.

Qui vulgaris usus Millefolium Achilleam esse existimant haud dubiè, mea quidem sententia, decipiuntur. Siquidem id (ut infrà latius dicemus de Stratiote millefolio differentes) folia non profert crebris ex obliquo sectionibus, coriandri similitudine, sed auicularum pennas æmulantia. Porrò tametsi constet, Millefolium umbella coronari modò alba, modò purpurea, modò aurea; non tamen propterea colligendum est Millefolium, & Achilleam unam & eandem herbam esse. Quādoquidem non putauerim ego fuisse Dioscoridis institutum (ut Ruellio placet) quòd hæc Achillea umbellam ferat candidam, illa uerò purpuream, alia denique auream: sed quòd omnibus in uniuersum Achilleæ plantis eadem insit umbella, quæ tantùm prædictis coloribus distincta spectetur. Nascitur in Hetruria planta, nascitur & in Goritiensi agro, scapis ferè cubitalibus: foliis coriandri proximis, odore quadantenus graui, non tamen ingrato: umbella in cacumine rotunda, amplaq; colore in purpura candicante, punctis quibusdam aureis depicta, quam semper putaui esse legitimam Achilleam. Atque in hac persistam sententia, donec quis certiorem plantam protulerit: quòd hæc mihi planè omnibus notis Achilleam Dioscoridis repræsentare uideatur. Cæterùm in hunc fortè errorem, ut credrent nostrum millefolium esse Achilleam, illos deduxit Plinius, qui lib. XXV. cap. V. Achilleam Latinis millefolium uocari tradidit. Veruntamen is, quantum uidere est, eo in loco non Achilleam hanc describit, sed eam omnino plantam, quam Dioscorides myriophyllum appellat. Quare paulò pòst hæc uerba subiunxit. Sed alij, inquit, fatentur ueram Achilleam esse scapo cæruleo, pedali, sine ramis, ex omni parte singulis foliis rotundis eleganter uestitam. Ex quibus uerbis liquidò apparet dubitasse Plinium, qualis legitima esset Achillea: & ideo ita indeterminatè locutum fuisse, ut nihil in eo perpetuum statui possit. Serapio, authoritate Constantini, Achilleam, quòd (ut ipse ait, licet falsò) rubeum succum fundat, Sanguinem draconis appellat. sed fortasse hic interpretis lapsus suus factus est. Siquidem succum rubeum fundere Achilleam non tradidit Dioscorides: neque etiam (ut omnes compertum habent) lacryma, quam officinæ Sanguinem draconis appellant, herbæ succus est, sed Arabicæ cuiusdam magnæ arboris gummi, uel, ut aliqui uolunt, draconis animalis est sanguis ab elephante collisi. Cuius loco illius plurimum uendunt impostores, quem hirci sanguine cum resina quáuis, sorbis siccis, alijsq; nonnullis adulterant, & in rotundas placentas conformant. Achilleæ meminit Galenus lib. VIII. simplicium med. sic de eius uiribus scribens. Quidam etiam uocant Achilleam sideritim, quæ propositæ quidem, quod ad iam dicta attinet, uiribus est non dissimilibus: cæterùm adstrictione exuperat. quare ad sanguinis eruptiones, dysenterias, & muliebre profluuium congruit. Planta Græcis ἀχιλλειος, Latinis pariter & Italis Achillea uocatur: Arabibus Sichritis, & Egilos: eius uerò succus Demalochotten.

Multorum error.

Serapionis lapsus.

Achilleæ uires ex Gal.

Nomina.

Βάτος. RVBVS. CAP. XXXIII.

RVbus notitiæ uulgaris. Vim habet siccandi, & adstringendi: capillum tingit. Ramorum decoctum, potu aluum sistit, & fœminarum profluuia. præsteris morsui accommodatissimum. Gingiuas firmant, & oris uitijs medentur folia commanducata: cohibent ulcera quæ serpunt: ulceribus in capite manantibus, oculisque procidentibus, remedio sunt: condylomatis, & hæmorrhoidibus folia illinuntur. cardiacis, & stomachi doloribus, trita conuenienter imponuntur. Caules cum foliis tunduntur, exprimiturque succus, mox sole cogitur, singulari remedio contra omnia, quæ modò dicta sunt. Mori in rubro nascentis quàm optimè maturi succus, ad oris medicamenta conuenit. Sistitur aluus [a] præmaturi cibo, necnon flore in uino poto.

a Meum. μέσος πέπερος. i. Media maturitate.

Βάτος ἰδαία. RVBVS IDAEVS. CRP. XXXIIII.

IDæus Rubus appellatus est, quoniam copiosus in Ida prouenit. Est autem longè tenerior priore, ac minoribus spinis horrens: quanquam & sine spinis inueniatur. Insuper eadem præstat, quæ supradictus. Cæterùm flos cum melle oculorum collectionibus illinitur. ignem sacrum extinguit, stomachicisque ex aqua bibendus datur.

Ruborum consideratio.

RVbi uulgaris plantæ, plura apud nos reperiuntur genera. quod etiam testatum reliquit Theophrastus libro III. c. XVIII. *de plantarum historia. Alius nanque arboris instar crassescens, in altum attollitur: alius sepibus, frutetisq; implicatur: alius humi serpit, radicaturq; graminis modo, quem ideo humirubum appellant: alius denique alijs modis in syluis, & montibus uagatur. Cæterùm qui pasim in sepibus & frutetis nascitur rubus uirgas edit quadrangulas, subrubentes, obsequiosas aduncis, minantibusque aculeis ubique refertas. E ramis pediculi prodeunt aculeati, è quibus terna dependent folia, aspera, & in acutum desinentia, fragariæ herbæ haud dissimilia. prominente altera parte dorso, aduncis, & minoribus spinis armato. flores profert in ramusculorū summis partibus racemosos, albicantesq;, è quibus mora oriuntur. Radix illi est longa, & longo tractu repens, graminis modo. At* IDAEVS RVBVS, *etsi ab Ida monte denominari cæperit, quòd ibi copiosissimus fortasse habeatur, nascitur tamen in alijs etiam montibus. Nam in Boemia non solùm habetur in montibus ubi sponte cum frequentissimum adeo reperies, ut montes quidam eo solo syluescant, sed etiam in hortis transfatum uideas. Est itaque altero longè clementior. Siquidem latiora, mollioraq; profert folia, uirgas rotundas, fragiles, spinis nullis, aut omnino raris. Flores edit albos uulgaris rubi æmulos, quemadmodū, & fructus, qui facie rubi mora imitatur; intercedēte tamē coloris ac saporis differentia. Quippe is tenerior est. Sapore subdulci pariter ac subadstringenti, et quadam*

cum

RVBVS.

cum inſipiditate iucundus. Color quoque illi eſt perpetuò rubicundus, nunquam nigreſcens, & in ſuperficie ſubalbicans, ac ſi eſſet rore frigido perfuſus. Anauienſes & Tridentini hos fructus Ampomele uulgò uocant, ijſq; fragorum uice ueſcuntur. His autem fructibus Vrſi maximè delectantur, qui hac de cauſa, eo potiſſimum tempore, quo matureſcunt, à uenatoribus captantur. Sunt & paſtorum cibus, qui in montibus ouium caprarumq; greges cuſtodiunt. Fuchſius rubi mora (ut libro primo in liguſtri mentione diximus) uacinia eſſe putat. Sed quare ab eo diſſentiam, ibidem diffuſius oſtendi, quòd ſcilicet uacinia flores, non fructus eſſe exiſtimem. Rubi uires deſcripſit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix qualitate adſtringente participant, eaq; non obſcura. Sed hoc inter ſe differunt, quòd folia, mollia potiſſimùm, & recens nata, plurimum in ſe habent ſubſtantiæ aqueæ, parum uerò adſtrictionis: eadem ratione & germina. Itaque ſi mandantur, aphthas, & alia oris ulcera ſanant. quin & alia uulnera glutinare ualent. Eſt enim eorum temperies & ex terrea frigida eſſentia, & aquea tepida. At fructus, ſiquidem maturus

Rubi uires ex Gal.

RVBVS IDAEVS.

maturus fuerit, non parum habet ſucci calidi temperati, qui dulcis eſt, uti monſtrauimus. Proinde ob hoc, & propter 10
modicam adſtrictionem, eſui non inſuauis eſt. At immaturus à frigida ſubſtantia terrea uincitur: & propterea acerbus eſt, & ualde exiccatorius. Et ſanè uterque ſiccatus reconditur, ualidius quàm recens deſiccans. Sed & flos eandem fructui immaturo facultatem poſſidet: utraque ad dyſenterias, & uentris profluuium, tum robur deperditum, & ſanguinis expuitiones, idonea remedia. Porrò radix præter adſtrictionem non paucam in ſe habet ſubſtantiam tenuem, propter quam &
Nomina. *lapides renum comminuit. Hæc planta Græcis βάτος appellatur: Latinis, Rubus: Mauritanis, Buleich, ſeu Halcich: Italis, Rouo: Germanis, Carza: Gallis, Ronce. Eius uerò fructus Græcè βατίνα et βατινία dicuntur: Latinè, Mora rubi: Italicè, More di rouo: Germanicè, Bramber, & Kratzber.*

Ἑλξίνη. HELXINE. CAP. XXXV.

a Meum. μακρὰ longa, atque eodē modo habet Cæcuz. ſub nomine ἑλξίνη.

HElxine cognomento ciſſampelos, folijs eſt hederæ: minoribus: ramulis [a] exilibus, quibus complectitur quodcunque contigerit adminiculum. Naſcitur in ſepibus, uinetis, & ſegetibus. Foliorum ſuccus potu deijcit aluum.

Nulli

HELXINE CISSAMPELOS.

NVlli certè dubium eſſe putauerim, quin Helxine cognomine ciſſampelos, quaſi hederaceam uitem dixeris, ſpecies ſit Conuoluuli. Sed quæ ea ſit, non facilè explicari poteſt. Verùm cùm eam reddiderit Dioſcorides foliis hederæ ſimilibus, minoribus tamen: ramulis exiguis, quibus quodcunque contigerit complectatur: naſcaturq; in ſepibus, uineis, & ſegetibus, ſatis mihi declaraſſe uidetur, eam eſſe Helxinen, quæ quidem in aruis tum ſegetes ipſas, tum linum, tum legumina omnia irretit, ac uincit, & in uinetis, palis, & uitibus circumuoluitur. Hanc Hetruſcum uulgus ſuo idiomate nominat Vilucchio minore, Tridentinis uerò Minutola dicitur. Quanquam non deſunt, qui putent Helxinem eam eſſe herbam, quæ crebra reuolutione ſepta, & uicinos implicat frutices, flores illos candidos æſtate oſtentans, quos noſtri uulgò appellant Campanelle. Hanc Plinius conuoluulum uocat lib. XXI. cap. V. ubi eam his uerbis depingit. Eſt, inquit, flos non diſſimilis lilio in herba, quam Conuoluulum uocant, naſcens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantùm referens, ac ueluti naturæ rudimentum lilia facere condiſcentis. Sunt qui aberrantes hanc herbam, & eius florem liguſtrum uocent: in qua appellatione deceptus fuit Seruius grammaticus. Hunc errorem exploſimus libro primo, ubi ueri

Helxinis conſideratio.

Quorundam opinio.

Helxines uires ex Gal.
Nomina.

liguftri mentionem fecimus. Helxinen perpaucis perftrinxit Galenus lib. VI*.fimpl.medic.fic inquiens. Helxine, quæ & ciffampelos nuncupatur, digerendi facultatem habet. Ea Græco nomine* ἑλξίνη κισσάμπελος*: Latino item Helxine ciffampelos: Arabico, Acfin: Italico, Vilucchio minore: Germanico, Mittel uuind: Hifpanico, Campanela yerua.*

Ἐλατίνη. ELATINE. CAP. XXXVI.

a Meum. κοιλίαν καὶ. i. uentrem, &

ELatine folia habet helxinæ fimilia, minora, rotundiora, pilofa: tenuibus, & dodrantalibus ramulis, quinis, fenisúe, à radice foliofis, guftu adftringentibus. nafcitur in fegetibus, & cultis. Oculorum fluxionibus, & inflammationibus auxiliatur, folijs cum polenta tritis, & impofitis. Eadem cocta forbitionis ufu [a] dyfenteriam fiftit.

ELATINE.

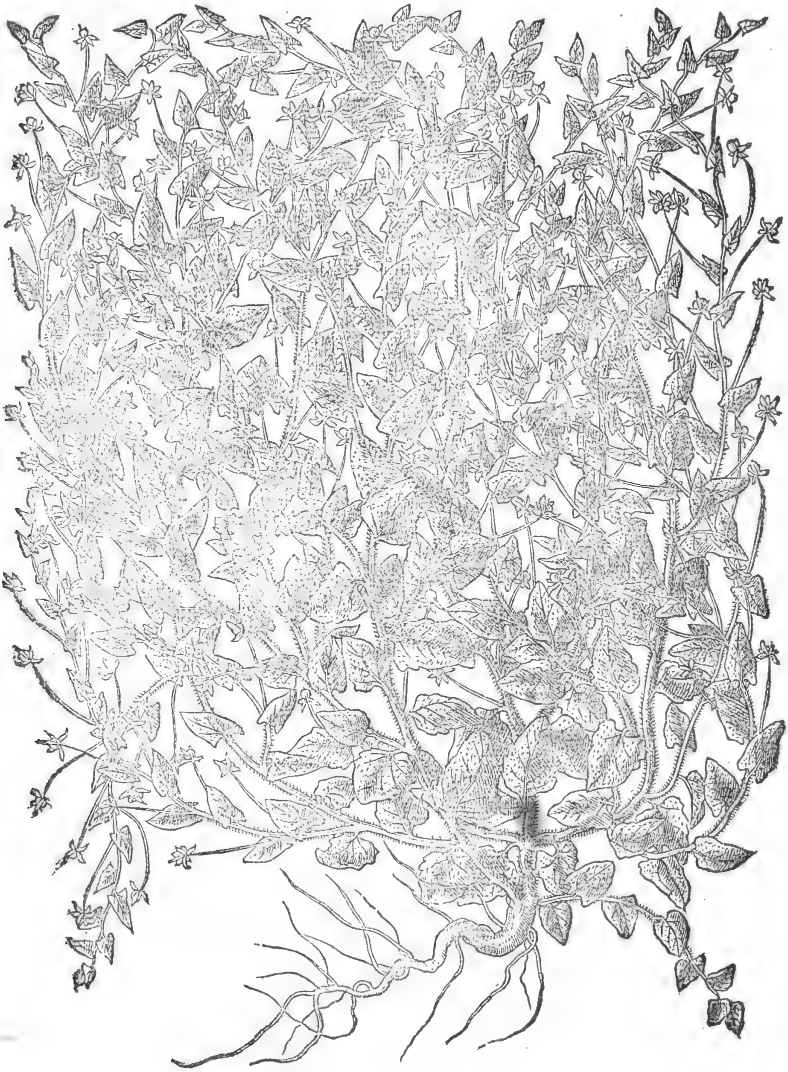

Sunt

NVMVLARIA.

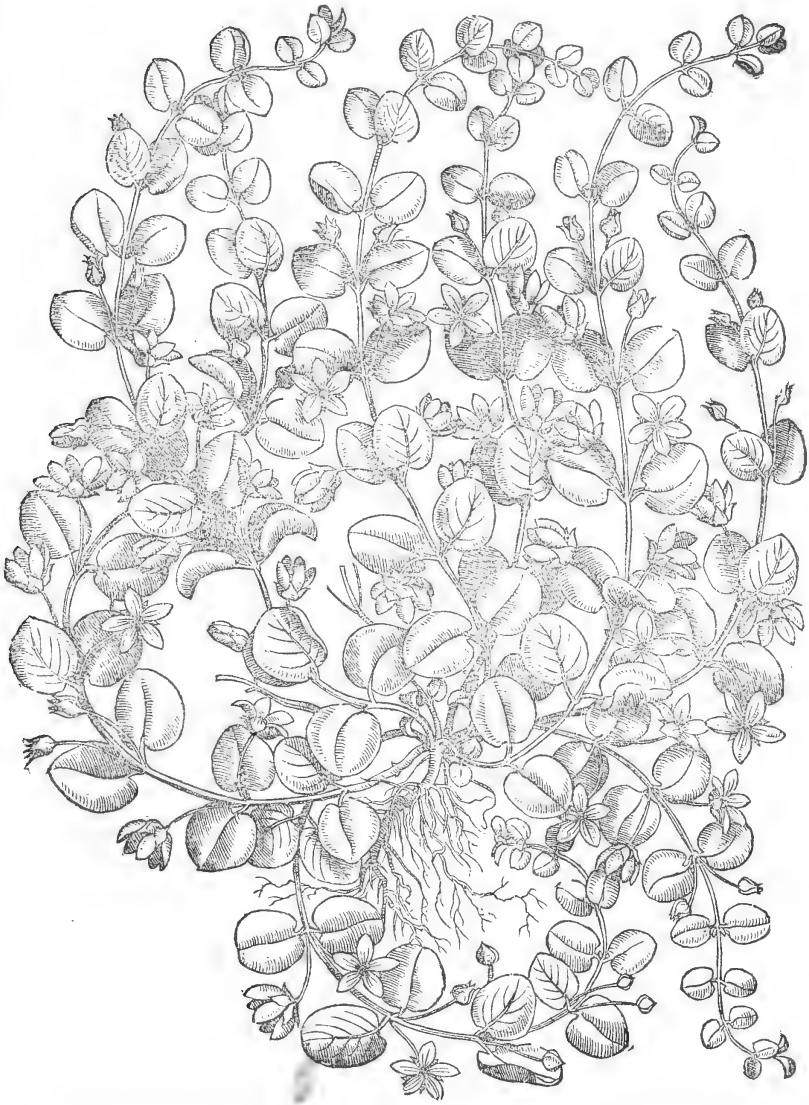

10 *SVnt qui uelint Elatinen eam eſſe plantam, quam quidam Nummulariam uocant. Alij uerò non hanc uolunt, ſed eam quam nos uulgò uocamus Sorbaſtrella, officinæ Pimpinellam, & alij quidem Sanguiſorbam dicunt. Sed mihi quidem, ut dicam quod ſentio, neutrorum placet opinio. Siquidem Nummularia in primis non fert folia piloſa, neque in ſegetibus, neque in cultis prouenit, ſed plerunque in ſcrobium marginibus, præſertim uligine madentibus. Deinde Pimpinella uocata ramulis exit longè pluribus, quàm ſenis in terram procumbentibus, & folia habet undique in ambitu laciniata, aſteriſci modo. Ruellius porrò Elatinen in Gallia uulgo Rapiſtrum uocari ait, eoq; ut rapo ſylueſtri in uernis acetarijs rura uti. Verùm ſi rapiſtrum id Hetruſcis eſt, quod Gallis, certò ſcio, Elatinen eſſe non poſſe. Quæ tamen quòd naſcatur in Italia, nec negare quidem, nec affirmare auſim, cùm hactenus plantam non uiderim, quæ illam legitimè referat. Galenus de Elatine quàm breuiſſimè diſſeruit libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Elatine modicè tum refrigerat, tum adſtringit. Huic nomen Græcum eſt ἐλάτινη: Latinum ſimiliter Elatine: Arabicum, Athin.*

Elatines conſideratio.

Elatines uires ex Gal. Nomina.

Εὐπατώριον. EVPATORIVM. CAP. XXXVII.

EVpatorium fruticosa herba est, unicum efferens caulem, lignosum, nigricantem, rectum, tenuem, hirsutum, cubitalem, interdum ampliorem: folijs per interualla quinquefolij, aut cannabis potius similibus, quinquepartitò, aut amplius diuisis, nigricantibus & ipsis, per ambitum serratis: semen medio caule erumpit, pilosum, deorsum spectans, quod siccatum uestibus inhæret. Contrita huius folia, & cum suillo adipe imposita, ulceribus, quæ ægrè cicatricem trahunt, medentur. Herba, aut semen in uino potum, dysenteria, iecinoris uitijs, & serpentium ictibus liberat. Nec desunt, qui aberrantes argemonem hanc appellarint, cùm tamen longè alia sit, uti exposuimus. 10

EVPATORIVM.

Sumunt

EVPATORIVM VVLGARE.

Eupatorii conſideratio.

SVmunt nonnulli, imò uniuerſa ferè ſeplaſiariorum turba, legitimi Eupatorij uice quandam aſpectu inſignem plantam, quæ plerunque in uliginoſis locis, & in ſcrobium marginibus enaſcitur, tricubitali longitudine, folijs cannabinis æmulis, maioribus tamen, ſubalbidis, birſutis, & amaro guſtu, & odore medicato, haud inſuaui, caule ſubrubeo, rotundo. Huic flores in umbellam exeunt, non tamen ſimul cohærentem, ſed diuulſam, origani uulgaris modo, colore in purpuram albicante, qui matureſcentes in pappos abeunt. Radix, quæ in plures diuaricatur partes, illi inutilis eſt, nulliusq; in medicina uſus. Et quanquam ij ſciunt, legitimum Græcorum Eupatorium eam eſſe plantam, quæ uulgò Agrimonia uocatur, eorum fortè imitatione, qui Dioſcoridis ætate eandem perperàm argemonem appellabant; cùm tamen animis imbibitos iandiu errores reijcere nequeant, uel potius nolint, difficilè quidem adduci patiuntur, ut uulgarem Agrimoniam Græcorum medicamentis, quæ Eupatorium excipiunt, admiſceant. Non tamen hæc propterea dicimus, quòd omni ex parte illius Eupatorij uſum damnemus. Palàm etenim eſt, ut ex foliorum amaritudine, & odoris præſtantia, quo huius Eupatorij tota redolet

POTENTILLA.

planta, percipi poteſt, id & obſtructiones aperire, & craſſos, lentosq; humores mirificè incidere poſſe: quinetiam alia plura auxilia præſtare, ut paulò inferius explicabimus. Veruntamen nunquam eò deueniam, ut aſſeuerem, hoc apud Græcos legitimi Eupatorij nomen ſibi aſciuiſſe: tantum illud abeſt, ut etiam à nullo, quantum equidem inuenerim, ueterum ſub alio nomine poſteritatis memoriæ proditum ſit. Ruellius tamen neſcio qua ratione ductus in ſuis de natura ſtirpium commentarijs non ſine magno errore ſibi perſuaſit, uulgare hoc Eupatorium dubio procul hydropiper eſſe à Dioſcoride libro ſecundo deſcriptum. Sed nos ibi in noſtra hydropiperis commentatione Ruellij errorem latius exploſimus, quàm ut quicquam ſupersit addendum. Cæterum Meſues quoque habet ſuum peculiare Eupatorium, quod, ut ex eius deſcriptione apparet, à prædictis longè diuerſum eſt. Id nanque plures ab radice emittit caules: folijs minori centaurio ſimilibus, per ambitum laciniatis: floribus aureis, in umbellam cohærentibus, helichryſi modo. Hoc noſtratibus Senenſibus uulgò uocatur herba Giulia. Huius comam mulieres per noctem uino albo macerant, ac ſubinde dilutum pueris potandum præbent dimidij cyathi menſura

Eupatorium Meſues.

fura ad necandos uermes admirabili fucceffu. Nafcitur hæc in campeftribus: atque, ut mea fert opinio, ea eft planta, quæ Diofcoridi ageratum dicitur: quippe quæ omnibus notis illi refpondeat, etfi non defint qui à nobis diffentiant. Quorum unus eft Andreas Marinus, qui in Mefuis libellum de fimplicibus medicamentis aluum exoluentibus quafdam nouas edidit annotationes. Verùm an is rectè Ageratum examinauerit, inferius fuo loco narrandum relinquimus, ubi de Agerato differemus. Atqui interim admonendi funt lectores, ut imaginem quam is pro Mefuis Eupatorio ex commentarijs noftris in fuum tranfplantauit Mefuem; diligenter intueantur; quòd fi fecerint illico fanè agnofcent, quàm ipfe in fimplicium medicamentorum cenfu fe exercuerit: fiquidem is non Mefuis Eupatorium illuc ex Diofcoride noftro tranftulit, quod nos in Agerato primo loco appinximus, quodq; herbam Iuliam à noftris appellari diximus: fed alteram quandam plantam facie, fapore, odoreq; ab ipfa Iulia herba, fiue Mefuis Eupatorio ualde diuerfam, quam nos Ageratum alterum nominauimus. Itaq; fæpe fit, ut dum alios erroris arguere nitimur, nos ipfos longè magis redarguendos in medium offeramus. Hinc itaque addifcant Mauritanorum fequaces, cùm tres habeantur plantæ nomine Eupatorij, in medicamentis à Mefue relictis fuum interponere Eupatorium: in Auicennæ remedijs fuo item uti: & in Græcorum compofitiones Agrimoniam uulgò uocatam addere. Sed animaduertant uelim, ne in hoc Valerij Cordi difpenfatorium fequantur, quòd perperàm, meo quidem iudicio, fcribat in confectione pilularum aggregantium, quin & in fyrupo de Eupatorio, pro ipfius Mefuis Eupatorio admifcendam effe Gratiolam. Siquidem hæc præterquàm quòd aluum magno incommodo deijciat, nullis etiam planè notis, ac reliquis facultatibus illud repræfentare deprehenditur. Nempe fua deiectoria ui, qua magno cum impetu uentrem foluit, iecur imbecillum, atque infirmum reddit. Cordum fecutus uidetur Fuchfius, uir alioqui doctiffimus, in libro de compofitione medicamentorum, quem poftremò auctum edidit, ubi in antidoto è lacha magna illud Eupatorium ufurpandum effe tradit, quod à Mefue defcribitur, & Græcis ageratum, Italis uerò gratia Dei nominatur. Qua in re illud de ijs duobus uiris (pace eorum dixerim) dici poffet, quod eft in communi prouerbio: Cœcus cœcum ducit, & ambo in foueam cadunt. Cæterùm, ut ad uulgare Eupatorium redeam, uiribus fanè pollet id non negligendis. Nanque excalfacit, extenuat, abftergit, incidit, & aperit. Eximitur è contufis recentibus folijs fuccus, & infolatus cogitur in paftillos, quorum in medicamentis eft ufus. Præftat Eupatorij uulgaris decoctum, aut epotus fuccus Iocinoris doloribus, & cæteris eiufdem affectibus ab obftructione prouenientibus, quo fit ut perquàm commodè propinentur hydropicis, malo habitu, ictero, & uaforum infarctu laborantibus: quinetiam contra fplenis tumores, & obftructiones. Datur quoque fuccus ad uentriculi apoftemata à frigiditate prognata. In quo cafu conuenit etiam herba exterius illita. Foliorum decoctum auxiliatur diuturnis, & præfertim pituitofis febribus, ab obftructione prouenientibus. Idem urinas, & menfes pellit, & fcabiem, & pruritum fanat fi cum fumaria fuerit decoctum è caprino fero, fed fuccus fortior eft. Is enim potus incipienti Elephantiafi medetur. Flores illiti uulnera recentia, & ulcera fanant. Fugantur uenenata animalia herbæ ficcæ fuffitu. Dicunt obferuatum effe à uenatoribus, Ceruos telis uulneratos, deuorata hac planta procul dubio fanari. Datur eadem utiliter pecoribus tuffientibus, & anhelofis equis, quorum etiam dolores finit. Succus binûm obolorum pondere in catapotijs deuoratus inteftinorum uermes necat. Idem recenter expreffus illinitur commodè ex aceto, & fale aduerfus fcabiem. Eupatorij meminit Galenus lib. VI. fimplicium medicamentorum, ubi ita fcribit. Eupatorium herba tenuium partium, incidendi extergendiq; facultatem citra manifeftam caliditatem obtinet. quocirca obftructiones iecoris expurgat. Ineft ei & adftrictio modica, propter quam robur uifceri addit. hactenus Galenus. Eft & herba Agrimoniæ non diffimilis, quæ nonnullis POTENTILLA uocatur, tametfi hirfutioribus fit folijs, fupernè uirentibus, infernè uerò albicantibus. Cauliculos profert, qui humi repunt, pilofellæ uocatæ modo: aureis floribus ornatur, fingulari pediculo pendentibus, ranunculo hortenfi æmulis. Radice nititur exterius purpurafcente, interius uerò candicante. Nafcitur in uliginofis locis, & propter femitas. Vniuerfa hæc planta adftrictoria, & exiccatoria facultate pollet. Idcirco mulierum profluuia, dyfenterias cohibet, & cæteras alui fluxiones. Id quod & præftare dicitur fi recens in calceis, nudis pedibus fubponatur. Datur quoque utiliter potanda fanguinem reijcientibus. Herbæ decoctum ex uino paratum, præftat potum ad inteftinorum tormina, & dorfi dolores. Siccæ farina, ex fua ipfius aqua ftillatitia pota, albas uteri fluxiones cohibet. Sed ualentius addito Corallio, & eboris ramentis. Sunt qui eam ad enterocelas præferant, tum in cibis, tum in potionibus. Nanque bellè uulnera conglutinat, & ulcera fanat, & præfertim quæ pudenda inuafere, & oris partes erodunt. Firmat commotos dentes, & laxas cohibet gingiuas, ubi in aceto decoquatur, & eo os fæpe colluatur. Item dentium dolores mulcet. Prolapfa columellam reftituit, addito aluminis momento. Mirum dictu, quòd pedum plantis, manuumq; uolis admota febrium quaruncunque calores remittit. Herba, quæ Græcis εὐπατώριον, & ἡπατώριον, Latinis item Eupatorium & Hepatorium appellatur: Arabibus, Cafat, Cifit, feu Gafet: Italis, Agrimonia: Germanis, Odermenig: Hifpanis, Agramonia: Gallis, Aigremoine.

Cordi & Fuchsij error.

Eupatorii uires ex Gal.

Potentillæ descriptio & uires.

Nomina.

Πεντάφυλλον. QVINQVEFOLIVM. CAP. XXXVIII.

QVinquefolium ramulos fert feftucarum fimilitudine, tenues, dodrantales, in quibus femen; folia menthæ, quina fingulis pediculis, raro plura, in ambitu ferrata: florem ex candido pallefcentem: auri æmulum. Nafcitur in riguis, & aquarijs ductibus. Subrubram habet radicem, oblongam, ueratro nigro craffiorem. plurimis pollet remedijs. Ius radicis decoctæ ad tertias, fi in ore contineatur dentium dolores fedat: putrida oris ulcera, collutione fiftit: arteriæ fcabritias, gargarizatu læuigat: contra alui profluuia, & dyfenterias auxiliatur: item articulorum, coxendicumque cruciatibus potum. Cocta in aceto, & illita, ferpentia ulcera cohibet: ftrumas, tumores, duritias, abfceffus [a], & collectiones difcutit: ignes facros [b], reduuias, condylomata, pforafque fanat. Teneræ radicis fuccus, contra iecinoris, pulmonumque uitia prodeft: item aduerfum uenena. Cum hydromelite autem, uel diluto uino, & piperis exiguo, bibuntur folia contra febrium circuitus: in quartana quidem, quaternûm ramulorum folia:

a Meſu. et Cat. αὐδρύσματα. i. arteriarum apertiones.

b Cat. ἀποσύρματα καὶ πτερύγια [illegible] i. desquammationes, & [illegible] digit[illegible]

QVINQVEFOLIVM.

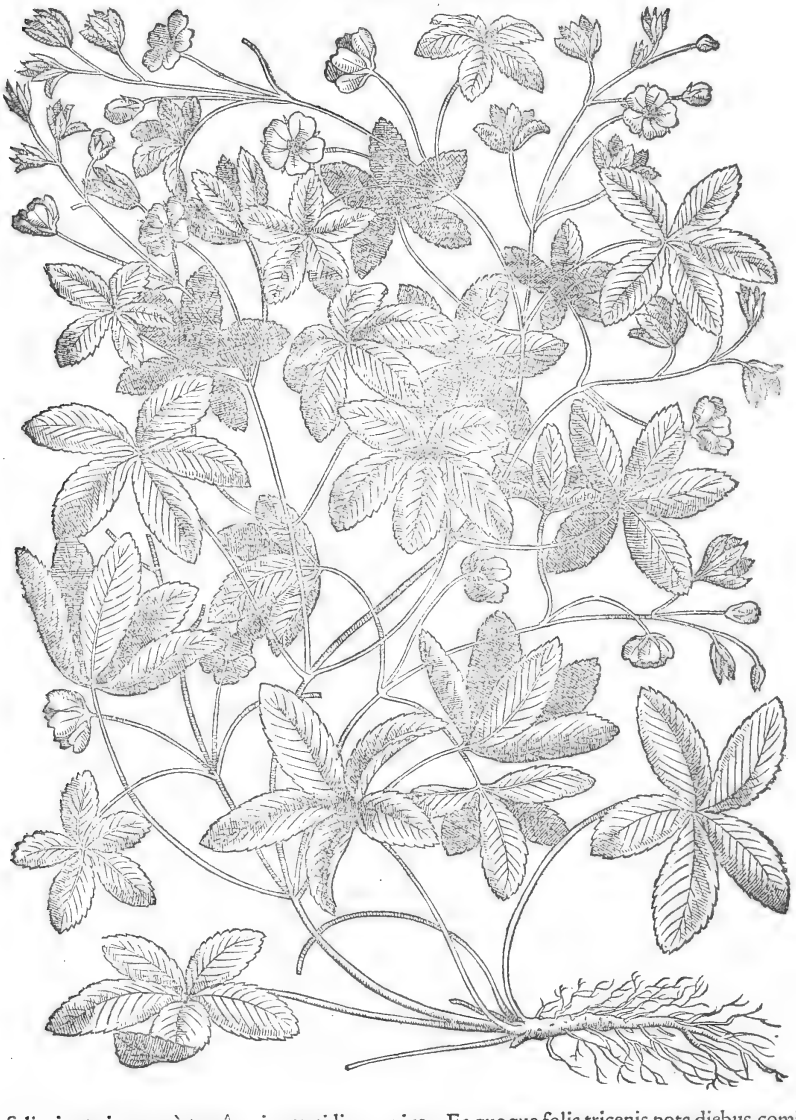

folia: in tertiana uerò,ternùm: in quotidiana,unius. Ea quoque folia tricenis pota diebus,comitialibus prosunt. Foliorum succus tribus cyathis aliquot dies potus,celerrimè regio morbo medetur. Illita cum melle & sale, tam uulneribus, quàm fistulis remedio sunt: enterocelicis auxilium præstant. Quinquefolium sanguinis profluuia & potu,& illitu sistit. Ad expiationes,castimonias,& incantamenta inciditur.

Quinquefolij genera.

TAmetsi unius tantùm Pentaphylli, siue Quinquefolij meminerit Dioscorides; nos tamen quatuor eius genera uidimus in Italia. Quorum utique primum à Dioscoridis historia nihil prorsus dissentit. Secundum à primo differt, quòd folijs sit albicantibus,hirsutis,& flore candido. Tertium folio crumpit paruo,subalbido,per terram repit. Vltimum uerò folia fert uirginea,in partes quinque diuisa,quod aliqui DIAPENSIAM, *alij Saniculam appellant. Huic in caulicu lorum summitatibus,& adnatorum fasligijs,capitulo prodeunt subalbida, facie fragis similia. Primum prouenit in riguis,& scrobium marginibus,cauliculis tenuibus,floribus aureis,è quibus subinde semen oritur. Pediculos è se mittit, & in singulis*

DIAPENSIA, SIVE SANICVLA.

in ſingulis quina folia oblonga, menthæ ferè æmula, in ambitu tamen magis ſerrata. Radix illi ſubrubens apparet, quod quamuis negat Braſauolus; id tamen alijs, ut mihi eam effodienti, uerum eſſe deprehendetur. Hæc in plures radiculas diuiditur, elleboro nigro craßiores. Hinc autem mirari ſubit Manardum Ferrarienſem uirum alioqui huius noſtræ ætatis ingenio, & doctrina inſignem: quippe qui tam facilè ſibi perſuaſerit, id legitimum eſſe Quinquefolium, quod Græci heptaphyllon, officinæ uerò herbariorumq; uulgus Tormentillam dicunt. Siquidem hæc ſeptem ex uno tantùm cauliculo profert folia: Pentaphyllum uerò quinque, unde & illi nomen. Hoc radices elleboro ſimiles habet, craßiores tamen, oblongas: illa uerò admodum breues, ſtrumoſas, ſimulq; in unum compactas globum. Gignitur hæc plerunque in incultis, ſiticuloſiſq; locis, in altis præſertim montibus: illud uerò in campeſtribus, & prope aquæ ductus, & in riguis. Quæ ſanè omnia apertè declarant, hac in re Manardum cæcutiuiſſe. Cæterùm non poſſum non mirari ſcripſiſſe Plinium libro XV. capite nono, Quinquefolium nulli eſſe ignotum, cùm etiam fraga gignendo commendetur. Quippe id perpetuò eſſe falſum, ipſamet quinquefolij plantæ apertiſſimè teſtatur. etſi aſſerat Braſauolus, cui nos minimè ſubſcribimus, in Veronenſi agro naſci Fragariam, cui quinque unicuique pediculo inſunt folia, & quæ fraga gignit, in cibis gratiſſima, putetq; de hac intellexiſſe Plinium, quòd à Verona, ut

Manardi erratum.

PENTAPHYLLVM ALBVM.

na,ut ipſe inquit,fuerit oriundus,uerùm non ob hoc ambos arguere deſinam,donec offeratur mihi pentaphylli planta, quæ fraga proferat. Cæterùm quarta Quinquefolij ſpetie, quam Diapenſiam nocari diximus, Germaniæ chirurgici maximè utuntur ad intrinſeca uulnera,enteroceles,& fiſtulas,eius puluerem,uel decoctum potui exhibentes. Quinetiam ad morbos omnes,ubi adſtringenti,ſolidantiq; medicamine ſit opus. Eſt tamen non ignorandum,hoc non eſſe Saniculam illam,quæ etiámnum quinis exoritur foliis,radice alba,miro naturæ artificio laciniata,de qua ſuperius in ſymphyti mentione diſſeruimus: ſed aliud longè differens. Quinquefolij uires retulit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Pentaphylli radix,inquit,deſiccat uehementer,minimùm uerò acris eſt. Quare in multo eſt uſu,uelut alia quoque omnia, quæ cum ſint tenuium partium,citra morſum deſiccant. Eſt enim hæc radix deſiccatoria ex tertio quodammodo ordine, minimum habens euidentis caliditatis. hæc Galenus. Cæterùm quoniam Pentaphyllum Fraga nobis in mentem redegit, cùm ea ſint tam cibis,quàm medicamentis idonea,ideò & res,& locus mihi expetere uidetur, ut hîc tum plantæ, tum fructus eius uires perſtringamus. FRAGARIA itaque planta eſt nemini ferè non cognita, adeò ut hoc nomine ſuperuacuum putem,eius faciem repræſentare. Refrigerat ordine primo, ſiccatq; ſecundo. Folia,& radix uulnera, & ulcera ſanant: muliebres

Quinquefolij uires ex Gal.

Fragariæ,& fragorũ uires.

FRAGARIA.

muliebres fluxus, & dyſenterias cohibent, urinam cient, & lieni conferunt. Herbæ, & radicum decoctum potum, auxiliatur iecinoris inflammationibus, mundatq; renes, & ueſicam. Idem ore contentum, collutionisq; modo agitatum, gingiuas roborat, dentes commotos firmat, & deſtillationes ſiſtit. At Fraga præter id quod guſtui æſtate in cibis arrideant, bilioſis, æſtuantibusq; uentriculis proſunt, ſiticuloſisq; ſitim ſedant. Vinum, quod ex ijs elicitur, ulcuſculis, quæ in facie à caliditate proueniunt, mirificè medetur: itemq; uaros, & oculorum nubeculas, caliditasq; deſluxiones impoſitum tollit. Neque etiam hîc ſilentio diſſimulanda uidetur Euphragia, quam nobis Fraga nunc ob uocabulorum uicinitatem ad memoriam reuocarunt, cùm & ipſa miris ad oculorum morbos uiribus prædita ſit: etſi à ueteribus Græcis nuſquam, quod legerim, deſcripta reperiatur. Eſt itaque EVPHRAGIA tenuis planta, quæ ad palmi altitudinem aſſurgit: foliis minutis, criſpis, per ambitum ſerratis, guſtu adſtringentibus, pauluumq; amaris: caule exit tenui, rubentiq;: flore inter purpuram & aurum albicante, quem emittit abeunte æſtate. naſcitur in pratis. Præſtat hæc quocunque modo ſumatur tam in cibis, quàm in medi-

Euphragiæ delineatio, & uires.

EVPHRAGIA.

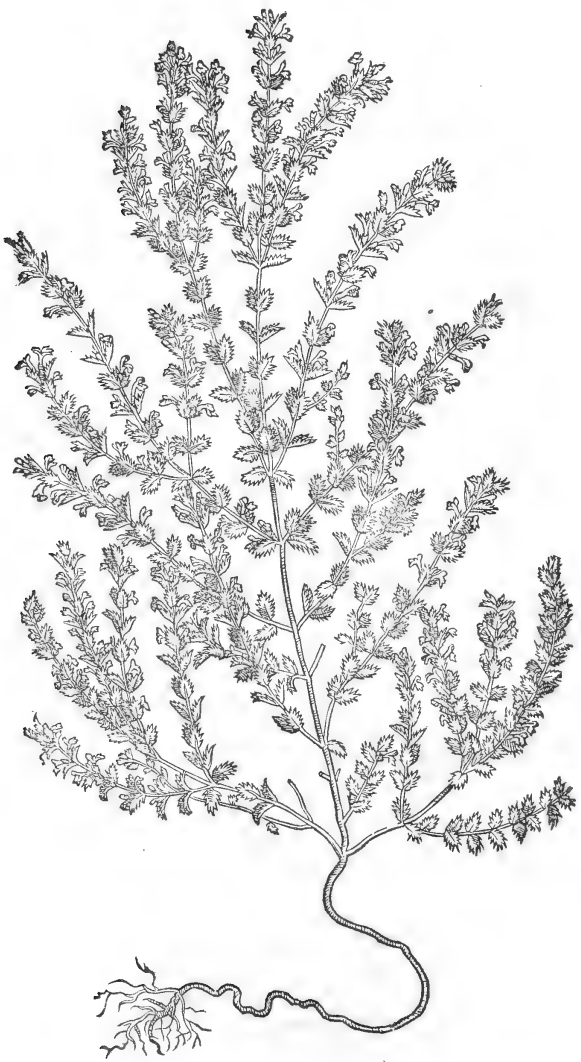

camentis recens, uel exiccata ad omnia impedimenta, quæ oculorum claritati officiunt, præsertim cùm in cibis diutius sumitur. Fit ex ea uinum uindemiarum tempore, uuis & musto macerata, de quo Arnaldus in hunc modum disseruit. Euphragiæ uinum, inquit, fit ad oculos ponendo herbam in musto donec fiat uinum. Cuius usu oculi senum reiuuenescunt, & aufert impedimentum eorum, & defectum uisus in quocunque cuiusuis ætatis homine, præsertim ubi pinguedo, & pituita redundent. Et est qui permansit nihil uidens per longum tempus, & infra annum, eius usu restitutus est ad uisum. Ipsa enim herba calida est & ficca: & habet hoc à proprietate, quòd quando puluis eius comeditur cum ouorum uitellis, idem mirificè præstat, uel quando puluis idem recipitur cum uino. Et supersunt testes fide digni, qui fecerunt in se ipsis, & qui non poterant legere sine ocularijs, & legerunt postmodum absque ipsis, etiam literam subtiliorem. Et usus uini Euphragiati non habet par in proficiendo uisui. Si autem uinum esset nimis forte, temperetur cum aqua fœniculi: & si opus est, addatur zuccharum necessarium. Hæc Arnaldus in libro de uinis. 10

Nomina. *Herba πεντάφυλλον Græcè, Quinquefolium Latinè dicitur: Italicè, Cinquefoglio: Germanicè, Vueis funf, & Fingerkraut; Hispanicè, Cinco en rama: Gallicè, Quinte fueille.*

Φοινιξ.

φοίνιξ. PHOENIX. CAP. XXXIX.

PHœnix folia habet hordei, ſed breuiora, & anguſtiora: ſpicam lolio ſimilem: calamos digitorum ſenûm, radici aduolutos: ſeptenas octonasúe ſpicas. In aruis, tectisque recenter illitis naſcitur. Harũ uirium compos, ut in uino auſtero pota alui profluuium, & emanãtem uulua ſanguinem ſiſtat, urinæ impetus infrænet. Sunt qui adalligatam in puniceo uellere, & ſuſpenſam, ſanguinem ſupprimere prodant.

PHœnix Hetruſcis ſylueſtre Lolium dicitur, quòd ſpicas proferat lolio ſimiles. Naſcitur frequens in uicis ſecus uias, in agrorum marginibus, & in templorum plateis: quæ quidem nulla prorſus repugnante nota Dioſcoridis deſcriptioni adſtipulari deprehenditur. Plinius libro XXII. cap. XXV. Phœniceam herbam ita à Græcis appellatam, à Latinis lolium mi- Phœnicis confideratio.

PHOENIX.

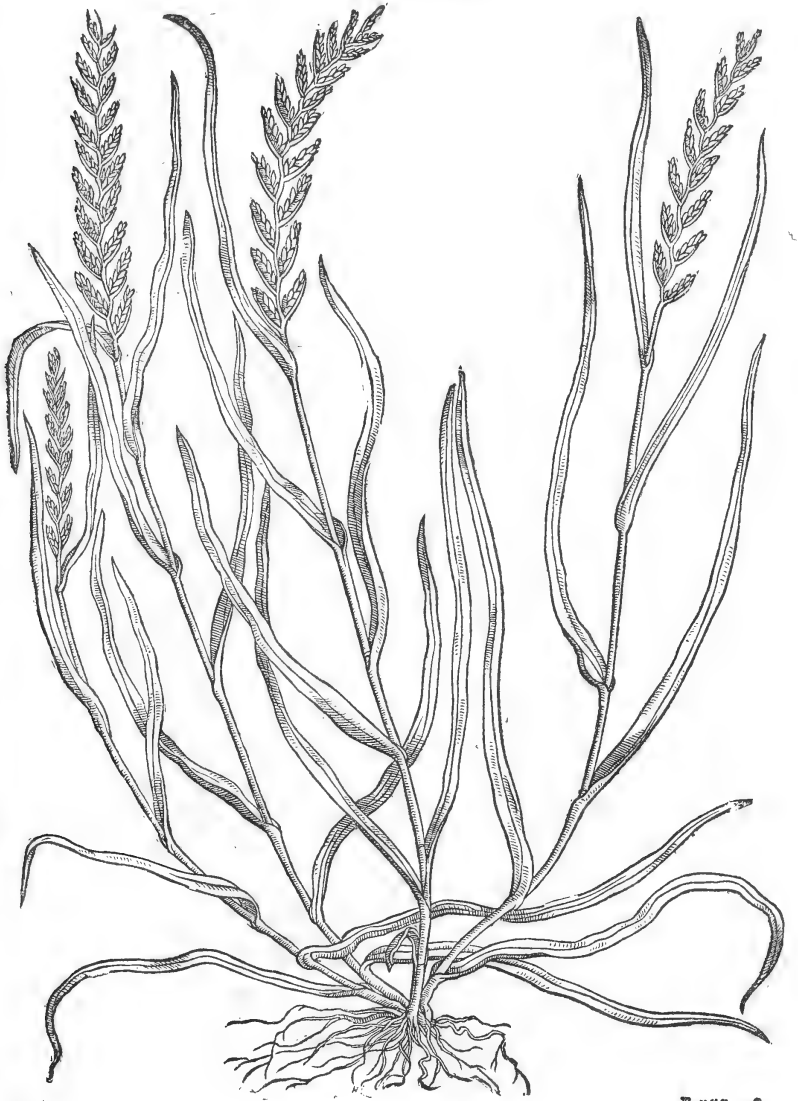

rinum uocari ait,quòd fortaſſe mures derodent ſpicas illius,quæ in ædificiorum tectis prouenit. Hæc frequentiſſima uiſitur Goritiæ in cœmeterio diui Franciſci,& Venetijs in litore maris prope ſacellum diui Nicolai.In ſumma eius uber ubique pro-
Nomina. *uentus. Huic herbæ nomen Græcum φοινξ, Latinum ſimiliter Phœnix, Lolium murinum, & Hordeum murinum: Italicum,Gioglio ſaluatico.*

Ἰδαία ῥίζα. IDAEA RADIX. CAP. XL.

IDææ radici folia ſunt ea,quæ ruſco: adhærent ijs ueluti exigui capreoli,è quibus flos. Radix ſpiſſandi naturam habet, his conueniens,quibus adſtrictione opus eſt. Pota,citam aluum, menſesque,& omnem abundantiam ſanguinis ſiſtit.

RADIX RHODIA.

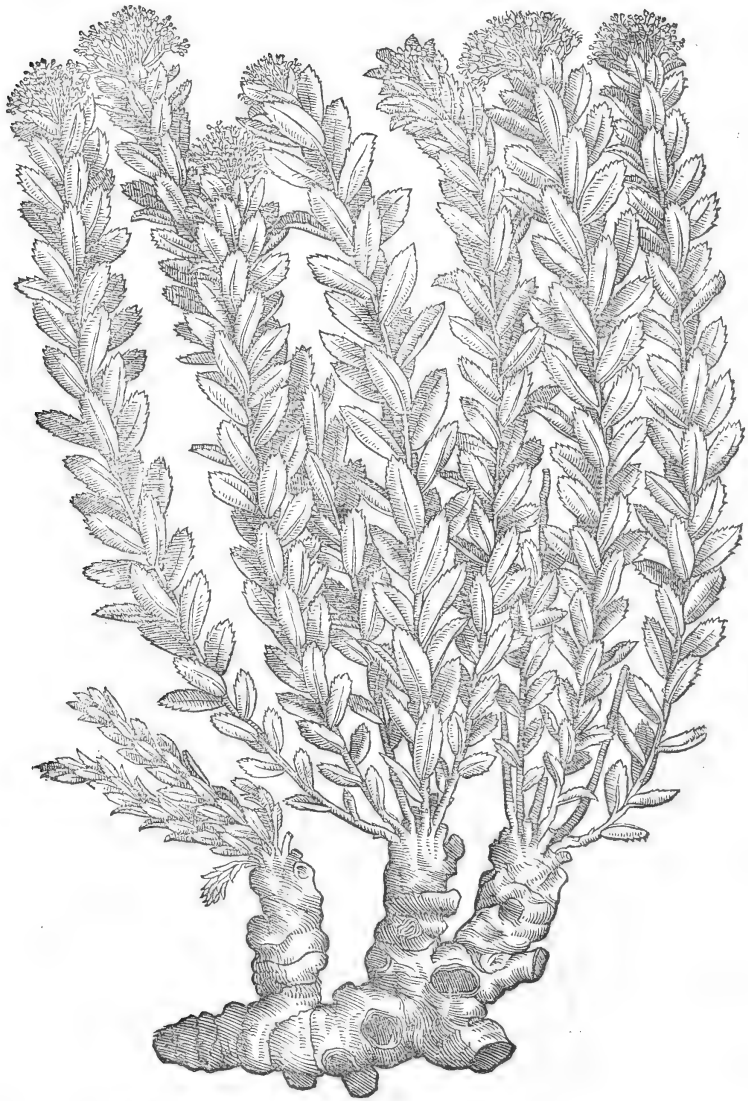

Idæa

IDæa radix hodie, quod ſciam, ad nos non conuehitur: nec quenquam hactenus reperi, qui ſcribat, ubi hæc planta prouenit: etſi cognomine natale eius ſolum facilè indicari uideatur, quòd ſcilicet in Ida monte, qui ad Troadem ſpectat, naſcatur: uel in eo eiuſdem nominis, qui in Creta habetur, ut etiam Idæo rubo euenire ſuperius dictum eſt. Huius uires tradidit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Idæa radix guſtu admodum acerba eſt: ac ſi opere pericu-lum facias, eandem uim præferet, nimirum ſanguinis profluuia, alui fluxus, dyſenterias, profluuium mulierum, & quæcunque eius ſunt generis tum pota, tum foris impoſita curans. Ea ut Græcis Ῥοδία ῥίζα, ita etiam Latinis Idæa radix uocatur: Ita lis, Radice Idea.

Idææ radicis conſid.

Idææ radicis uires ex Gal.

Nomina.

Ῥοδίας ῥίζα. RHODIA RADIX. CAP. XLI.

GIgnitur Rhodia radix in Macedonia, coſto ſimilis, leuior, inæquabilis: quæ contrita roſas redolet. Vtiliſſima capitis doloribus, ſi madefacta fronti, & temporibus cum roſacei momento imponatur.

RHodia radix planta eſt non omnibus planè uulgaris, & cognita in Italia: etſi ea facilè in Apennino, & Gargano montibus naſci, & inueniri poſſit. Quæ in noſtro horto Goritiæ uiret, iandiu eam Gratio Styriæ oppido Petrus Salicetus medicus clariſſimus, & in ſimplicium facultate non imperitus, ad nos primùm uidendam miſit: quam tamen poſtea frequentiſſimam reperi in monte magno ſupra Vipacum, qui circiter uiginti millia paſſuum à Gortia diſtat. Cæterùm quoniam paucis ſanè notis eam perſtrinxit Dioſcorides, ut ab omnibus facilius & cognoſci, & reperiri poſſit, nos non temerè facturos duximus, ſi eius hiſtoriam hîc diffuſius tradamus. Radix itaque Rhodia caules emittit rotundos, quadantenus concauos, cubitales, à quibus circunquaque folia prodeunt longiuſcula, in acutum deſinentia, portulacæ, aut ſedi inſtar pinguia, minutimq; per ambitum ſerrata. In caulium cacumine umbellam profert, uiridem tithymali cypariſſij modo, ſed quæ, ubi defloruerit, rubeſcat. Radix ei inæqualis, ſtrumoſa, craſſa, qualis pſeudocoſto, quod ex Gargano Monte aduehitur, læui cortice quæ recens eſt, exterius ſplendeſcens, & intus ſubalbida: quæ uerò ſicca eſt, læuis percipitur, intus rubens, & foris ſquamoſa. Manſa hæc recens, aut trita odore mirum in modum roſas refert: unde meritò ei Rhodiæ nomen. Præterea omnium radicum uiuaciſſima eſt: quippe quæ è terra effoſſa, niſi locis perquàm ſiccis reponatur, poſt multos menſes rurſus plantata ſtatim repullulat. Naſcitur in altiſſimis montium rupibus ſaxoſis, præruptisq; locis, ubi uix tantum terræ circùm habet, ut illi inhærere poſſit. Valet hæc ad capitis dolores à quacunque cauſa prouenientes, ſi recens confracta, & roſacea aqua perfuſa, ubi calidus ſit affectus, aut cum amaraci aqua, ſi frigidus ſit morbus, fronti temporibusq; illinatur. Cerebrum roborat odoris iucunditate, conuenitq; (ut diximus) omni capitis dolori, ut pote quæ temperatis ſit qualitatibus prædita: id quod indicat roſaceus eius odor, quo mirificè redolet. Rhodiæ radicis meminit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic de eius uiribus ſcribens. Rhodia radix ea uidelicet, quæ in Macedonia naſcitur, tenuium partium, & diſcutientis eſt facultatis. In calefaciendo uerò ſecundi receſſus cenſenda eſt, aut certè tertij incipientis. Hæc planta Græcè ῥοδία ῥίζα, Latinè Rhodia radix nominatur: Italicè, Radice Rhodia: Germanicè, Roſen uurtz.

Rhodiæ radicis conſid.

Rhodiæ radicis uires ex Galeno.

Nomina.

Ἵππουρις. EQVISETVM. CAP. XLII.

EQuiſetum in riguis, & ſcrobibus naſcitur [a]. cauliculi prodeunt inanes, geniculati, in ſe farcti, rubeſcentes, leniter ſcabri [b]: & iuncea circa eos folia, crebra, exilia. In ſublime attollitur, uicinos arborum caudices ſcandens, obuolutumque dependet, comis multis, nigris, ut equorum cauda: radix lignoſa, dura. Vis herbæ ſpiſſare: quare ſanguinem naribus erumpentem ſuccus ipſe ſiſtit: prodeſt dyſentericis in uino potus: urinam cit. Sanguinolenta uulnera glutinantur, tritis folijs, & illitis. Radix cum ſua herba tuſſim, orthopnœam, ruptaque adiuuat. Folijs in aqua potis, diſſectiones ueſicæ, & inteſtinorum, enterocelæque in unum coaleſcere, cogique feruntur. Alterum Equiſetum caulis eſt rectus, cubito maior, inanis: comis per interualla breuioribus, candidioribus, & mollioribus. Id cum ace to tritum, uulneribus remedio eſt, eademque fungitur facultate.

a Cat. καύλοι. i. caules. At meum cũ Ruellio concordat.

b Vtrunq; exemp. σερέα. i. ſolidos.

EQVISETVM I.

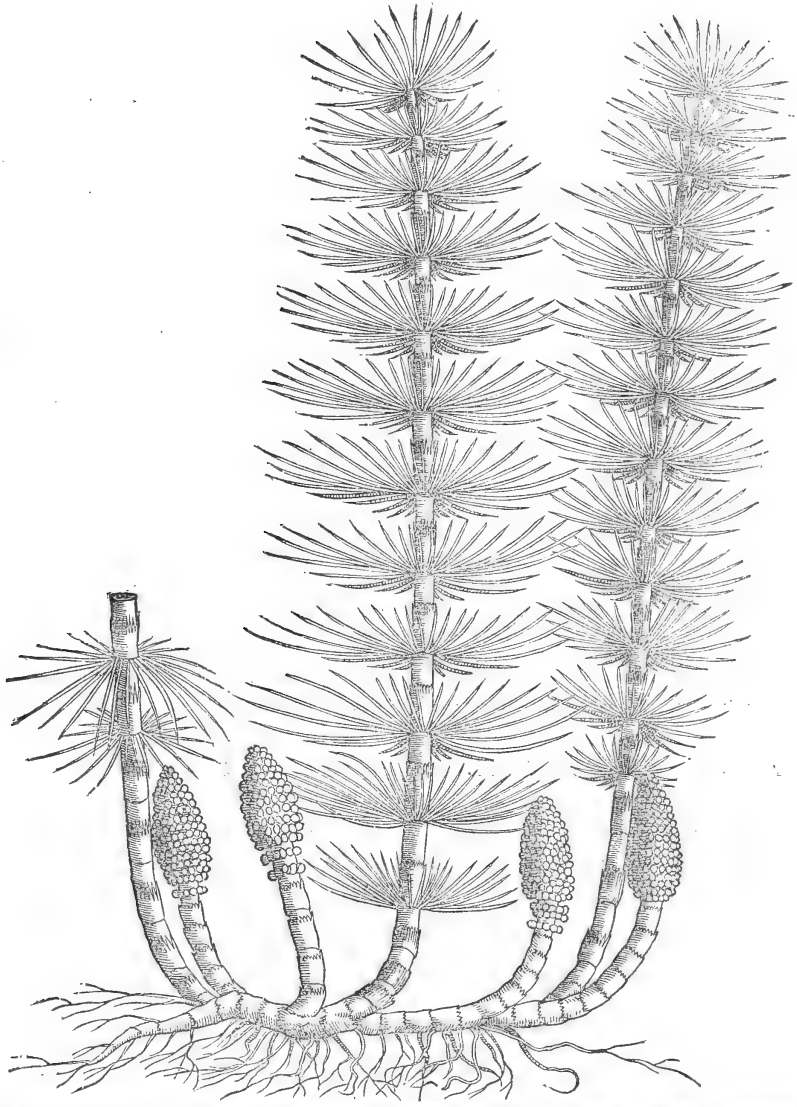

Equiseti consideratio.

EQuiſetum officinis, & herbarijs plerisque uerbum Græcum reddentibus Cauda equina nominatur. Cuius tametſi Dioſcoridi duo tantùm deſcribantur genera, nos tamen quatuor hactenus obſeruauimus, quarum omnium hic expreſſimas imagines. Primum autem Caudam equi omnes ferè appellant, quòd facie equorum caudas referat, unde & Græcis Hippuris dicta eſt. Profert hæc, cùm primùm è terra erumpit, quoddam tenerrimũ germen, oblongum, iuglandium iulo non abſimile. Hoc quod rura noſtra uulgò uocant Paltrufalo, in cibumq; aſſumunt, ieiunij quadrageſimalis tempore. Etenim illud prius elixant, mox farina circumſpergunt, & oleo in ſartagine frigunt, manduntq; piſcium uice. Ex quo cibo aluus quandoque eorum adeò conſtringitur, & conſtipatur, ut in coli cruciatum facilè incurrant. Sunt qui primum hoc Equiſeti germen ſiccum aſſeruent per annum, quo ſubinde æſtate utantur ad dyſenteriam. Quippe quod aqua calida nocte maceratum

EQVISETVM VIO.

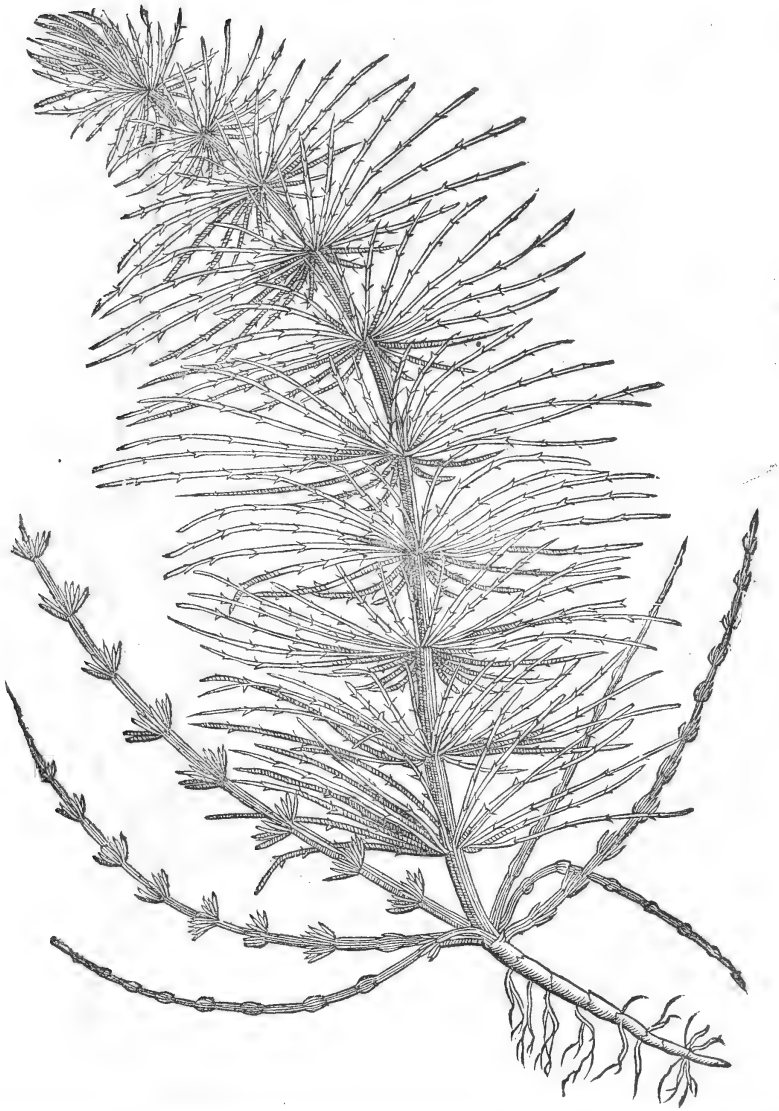

tum eò modo decoquunt, quo dictum eſt, & in cibum magno ſucceſſu exhibent. Vtrunque Dioſcoridis Equiſetum eleganti admodum pictura expreſſit Fuchſius clariſſimus in ſuis magnis de ſtirpium hiſtoria commentarijs. Sed neſcio qua poſtea ratione ductus, is in primo libro, in quem plantarum imagines duntaxat depingi, & imprimi curauit, primi generis Equiſetum pro Polygono fœmina aperto lapſu reddiderit. Expetitur Equiſetum mulieribus ad ſtannea uaſa detergenda illuſtrandaq; nec non etiam materiarijs fabris, ijs præſertim qui torno opera ſua conficiunt. Siquidem huius herbæ aſperitate illæ ſuis uaſis ſplendorem, nitoremq; conciliant, iſti uerò ſimiliter ſuorum operum ruditatem expoliunt. Omnium decoctum aut ſtillatitia aqua, pota ulceribus renum, ac ueſicæ mirificè medetur. Equiſeti meminit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ubi eius uires retulit his uerbis. Hippuris, inquit, adſtringentem cum amaritudine facultatem poſſidet, ac proinde uaFuch. lapſus.

Equiſeti uires ex Gal.

EQVISETVM III.

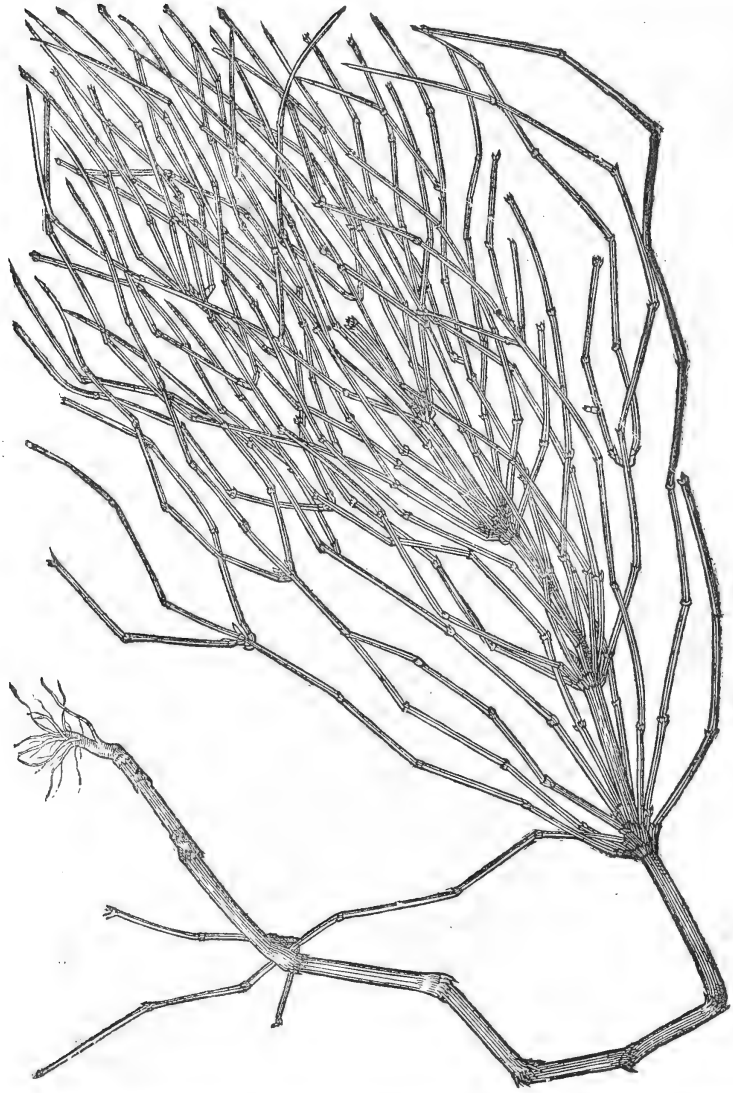

lenter ſimulq́; citra mordacitatem exiccantem. Itaque uulnera maxima cataplaſmate impoſita conglutinat, etiam ſi præ- 10
ſectos eſſe neruos contingat: præterea uocatas enterocelas glutinat. Cæterùm ad ſanguinis reiectionem, ad profluuium mu liebre, potiſſimùm rubrum, ad dyſenterias, & ad alios uentris fluxus generoſum eſt remedium herba ipſa aut ex aqua, aut ex uino pota. Sunt qui de ea ſcriptum reliquerunt, quòd nonnunquam etiam ueſicæ, ac tenuium inteſtinorum uulnera ſuccus ipſius ſanauerit. Prodeſt etiam profluuio ſanguinis ex naribus, tum fluxui obnoxijs in uentre affectibus ex auſterorum uinorum quopiam potus: ac ſi febre teneantur, ex aqua. Quæ planta Græcis ἵππουρις, Latinis Equiſetum appellatur: Arabibus, Dhenben alchail, Dhenib alchi, ſiue Daneb alchail: Italis, Coda di cauallo: Germanis, Roßz ſchwantz: Hiſpanis, Coda de mula, & Rabo de mula: Gallis, Queue de cheual, & Prela.

Nomina.

EQVISETVM

EQVISETVM IIII.

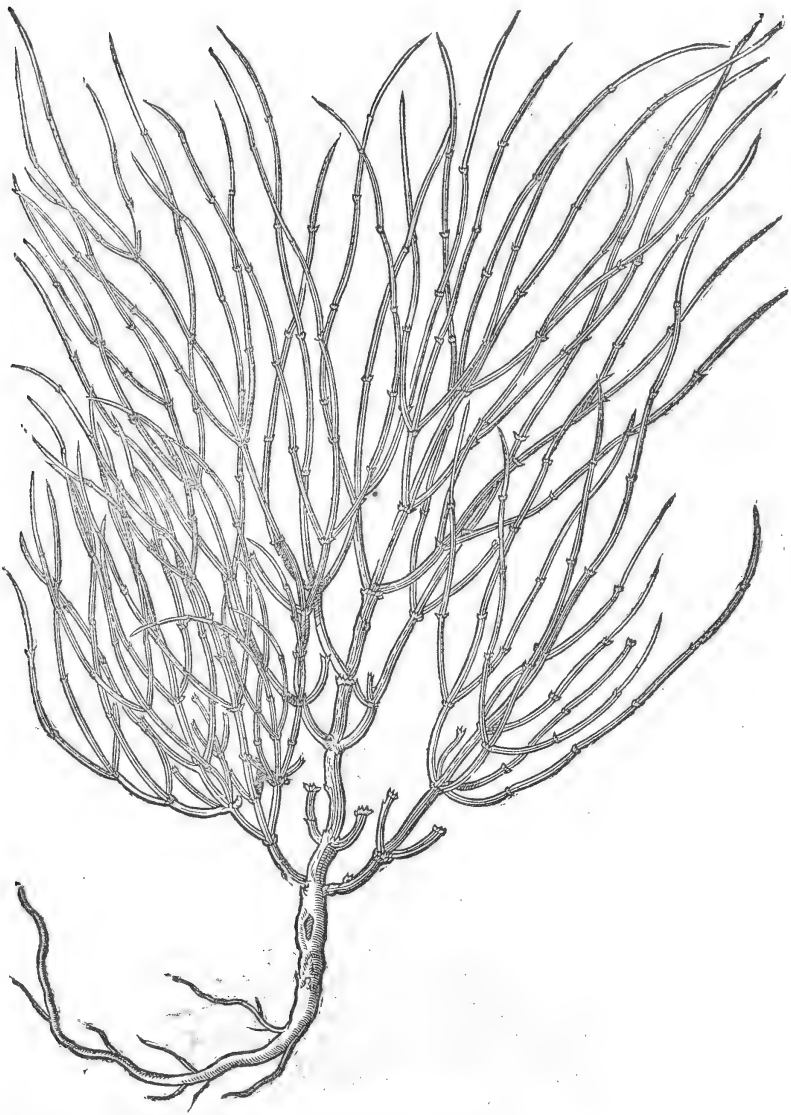

Κόκκος βαφικὸς. COCCVM INFECTORIVM. CAP. XLIII.

COccum, quo infectores utuntur, frutex eſt ſurculoſus, paruus, cui grana ceu lentes adhærent, quæ electa congeruntur. Optimum gignitur in Galatia, & Armenia: deinde Aſia, & Cilicia: ultimum ex omnibus Hiſpanicum. Vis huic ſpiſſandi: uulneribus', neruisque præciſis, conuenienter ex aceto tritum illinitur. Naſcitur quoque in Cilicia è quercubus, cochlearum exilium ſimilitudine, quod illius regionis mulieres ore legunt, & coccum uocitant.

ETſi Coccum ſeu granum tinctorium ſeplaſiarijs, & infectoribus notiſſimum ſit, quòd & medicamentis admiſceatur, & eo plurima tum ſericea, tum lanea ſtamina infici ſoleant; neſcio tamen an eius arbuſcula in Italia proueniat. Nos autem

Cocci infecto rij conſid.

COCCVM INFECTORIVM.

autem eam, cuius picturam damus, uidimus ex Byzantio allatam. Porrò Coccum tinctorium communis usus constat rotun- 10
da, inaniq; bacca, quæ nullam profectò lentis faciem refert, ut Dioscorides asserit. Vt hinc planè conijcere liceat, Coccum hoc diuersorum esse generum, nostrumq; facilè illud esse, quod Plinius in Attica, & Aphrica prouenire tradit, Scolecion ideo nocatum, quoniam ex eius medulla tenues exoriuntur uermiculi: argumento quòd hoc inane intus deprehendatur. Huius puluere non infeliciter utuntur mulieres Italicæ ad prohibendum aborsum, ipsum grauidis in ouo sorbili propinantes pauco addito thure, uel mastiche. Quod in quercubus nascitur coccum (ut Dioſc. in Cilicia nasci scribit) copiosum quoque in Boemia prouenit. Primum quod à me uisum est, truncum ferè totum occupabat non infimæ quercus non longè à poggibrot in Leporario quod Parcum ferarum uocât Cæsaris Ferdinandi, ac deinde in alijs etiam locis, sed cum ab incolis non agnoscatur, quot annis perditur. Atqui in Polonia ubi etiam copiosum prouenit, non desunt, qui illud diligenter legant. Cæterùm conten-
Monachorum opi. explosa. dunt Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, aliud esse Coccum, aliud uerò Chermesinum uulgò uocatum, quo serica stamina roseo colore inficiuntur. Etenim asserunt ij legitimum chermesinum è quibusdam fieri granulis, quæ ut plu-

ut plurimùm uulgari Pimpinellæ radicibus adhærentia reperiuntur, uocariq́; hæc propriè Mauritanis Chermes: & hinc iſti deinde colligunt, minimè credendum eſſe, quòd Græcorum coccum uulgò grana tinctorum nuncupatum, ſit Mauritanorum chermes: quandoquidem magna omnino inter colorem coccineum, & chermeſinum intercedat differentia. Sed hos patres hallucinari (pace tamen eorum dixerim) ex eo equidem euidentiſſimum fieri arbitror, quòd hactenus neminem Arabicæ ſectæ inuenerim, qui eorum adſtipuletur ſententiæ. Siquidem Serapio per chermes nil aliud intelligit, quàm coccum tinctorium à Græcis appellatum, cùm de Chermes agens ea ſanè omnia in eius hiſtoria referat, quæ Dioſcorides ſuo cocco tribuit. Quapropter ſcirem libentiſſimè qua ratione, quaue authoritate nixi ij reuerendi monachi in hanc uanam, & erroneam deuenerint opinionem. Verùm nõ ob id negauerim ego noſtrum Chermeſinũ à cocco minimè differre, quòd certo ſciam, aliud eſſe coccum, aliud Chermeſinum, unde & infectores differentiæ cauſa coccum Granam nuncupant, Chermeſinum uerò, quod è pimpinellæ radicibus decerpitur: ſed negauerim quidem Mauritanorum chermes noſtri uſus chermeſinum eſſe, quòd nil aliud Chermes eſſe putem, quàm Coccum, cuius hîc meminit Dioſcorides. Chermeſinum nouum iampridem conuehitur in Italiam ex Hiſpanis ab occidentali India importatum, quod cùm copioſiſſimum afferatur, Chermeſina ſtamina nunc uileſcere cœperunt. Grani tinctorij uires ex Galeno.

Cocci ſeu Grani infectorij uires deſcripſit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Granum tinctorium adſtringentem, ſimulq́; amaram facultatem poſſidet. Vtraque ſine morſu deſiccat. proinde ad ingentia uulnera congruit, præſertimq́; neruorum. Sed tunc ipſum quidam cum aceto terunt, alij cum oxymelite. Quæ κόκκος βαφικὴ Græcè, Latinè pariter *Coccos baphica, & Granum infectorium nominatur: Arabicè, Charmen, Kermes ſeu Chermes: Italicè, Grana de tintori: Germanicè, Scharlachber: Hiſpanicè, Grana para tennir, & Grana en grano: Gallicè, Vermillon.* Nomina.

Τράγιον. TRAGIVM. CAP. XLIIII.

TRagium naſcitur in Creta tantùm inſula, lentiſco ſemine, folio, & ramis ſimile, ſingulis tamen minoribus: ſuccus ei [lacteus,] gummi non diſſimilis. Semen, folia, lacrymaq́ue illitu ſpicula è corpore eijciunt: omnia quoque corpori impacta, euocant: pota ſtranguriæ medentur, calculos ueſicæ frangunt, menſes trahunt. modus in ſumptione eſt, drachma una. Fama eſt ſylueſtres capras ſagittis confoſſas, eius herbæ pabulo ſpicula excutere. Concluſa non legit Meú, neque Catec.

Τράγιον ἕτερον. TRAGIVM ALTERVM. CAP. XLV.

EST & alterum Tragium, quod tragoceros aliqui uocant: folia ſcolopendrij habet, & radicem ſyluestris raphani, tenuem, candidam. Quam crudam uel coctam eſſe dyſentericis prodeſt. Folia autumno, hirci uirus olent: exinde ſibi tragij nomen adoptauit. Prouenit in montibus, & præcipitijs.

TRagium, quod in Creta tantùm naſci tradit Dioſcorides, quodq́; in uniuerſum lentiſco ſimile facit, Plinius lib. XIII. cap. XXI. ipſum fruticem terebintho ſimilem reddidit, & libro XXVII. cap. ultimo, idem iunipero aſſimilauit. Id quod dubio procul oſtendit, Tragium hoc omnino illi fuiſſe ignotum: & quòd tantùm id de eo memoriæ prodiderit, quod ab alijs authoribus non minus fortaſſe hac in re cæcutientibus mutuatus eſt. Hoc ætate noſtra non defertur, quod ſciam in Italiam. Quo fit, ut id mihi hactenus ſicut & cæteris herbarum ſtudioſis, ut ferme ſuſpicor, ſit in Italia incognitum. Quamobrem minimè audiendi ſunt impoſtores quidam, qui contendunt Dictamnum album ita uocatum, uulgaris notitiæ plantam, non in Creta tantùm, ſed ubique ferè naſcens, legitimum eſſe Tragium, de qua re nouus quidam Pſeudorizotomos cõtra me ſcribere, & erroris me arguere non erubuit. Verùm mihi ſat eſſe crediderim ad huius expugnandam temeritatem, teſtes habere Dioſcoridem, Galenum, Oribaſium, Paulum, Plinium, quippe qui uno ſimul conſenſu ſcribant, nuſquam naſci Tragium præterquàm in Creta. Sed prob hominis ſtupiditatem atque amentiam? Ipſe enim cum ſtupidus ſit totus, hos grauiſſimos autores ſtupidos ſibi ſimiles fuiſſe cenſet. Sed an quis tam excors fuerit, qui putet, ſi his clariſſimis ſcriptoribus Dictamnum album, quo ſcatet uniuerſa ferè tellus, & uulgaris ubique eſt planta, fuiſſet Tragium, ſcripſiſſe unquam eos non naſci id niſi in Creta? nemo profectò, præter hunc, & qui cum ſubduxit ſycophantam. Atqui cùm uideat Dioſcoridis lectionem ſibi repugnare, quòd habeat τὰ φύλλα χίνῳ ὅμοια καὶ τὰς ῥάβδους καὶ τὸν καρπὸν μικρότερα δὲ πάντα. ideſt folia, & uirgas, & fructum lentiſco ſimilia habet ſed minora omnia. uideatq́; Dictamnum album folia gerere lentiſco longè maiora, mendum Dioſcoridi ſubeſſe admonet, & uult legendum eſſe μακρότερα, *non* μικρότερα, *ac ut ſtolidam ſuam fulciat opinionem, perditiſſimum ſeductorem ſuum in teſtimonium citat, quippe qui Conſtantinopoli Dioſcoridis exemplar antiquiſſimum legiſſe ſe teſtatur apud Hammonem quendam Iudæum (miror ſanè cur non dixerit apud Hammonis oraculum) in quo* μακρότερα *legitur. O ſtultiſſima euaſio, & prorſus exibilanda. An non ſuo ipſius ſe iugulauit gladio? Nunquid non uidet miſer, quòd ubi* μακρότερα δὲ πάντα *legerit, Dictamnum album ſeſquipedalem herbam non ſolijs ſolùm ſed uirgis, ſeu ramis, & fructu quoque lentiſco arbore non infima, maiorem facit? Id quod falſiſſimum eſſe non ſolùm perpetuò teſtabuntur rei plantariæ ſtudioſi, ſed etiam rudes quicunque ruſtici, qui ambas haſce nouerint plantas. An non diſtat tantum Dictamnum hoc à lentiſco, quantum chamedrys à quercu, quantum chamæpitys à pinu? quo ergo pacto uirgarum, ramorumq́; magnitudine lentiſcum ſuperabit? O diuinum ingenium ad inſidias parandas. Cæterùm quid de fructu uobis uidebitur, qui rem plantariam excolitis? Nunquid uidiſtis, obſecro, in Italia, in Chio, in Creta, aut alicubi terrarum, lentiſcum perinde, ac Dictamnum album quinquetras proferre ſiliquas, & ſemen in illis concluſum, an botros, racemoſue baccis ruſeſcentibus ſtipatos è quibus Lentiſcinum oleum premitur? Nunquid (inquam) differunt apud uos botry, racemúe à ſiliquis? Forſice hîc opus eſt, ne impoſterum tam inſidioſis linguis medica corrumpatur materia. Quod autem ſecundo loco à Dioſcoride repræſentatum eſt, id potius herbam eſſe crediderim, quàm arbuſculam, cùm eius radix tam cruda, quàm cocta in cibum ueniat, ſitq́; ſyluestri raphano proxima.* Tragii conſideratio.

Veruntamen

PIMPINELLA SAXIFRAGIA.

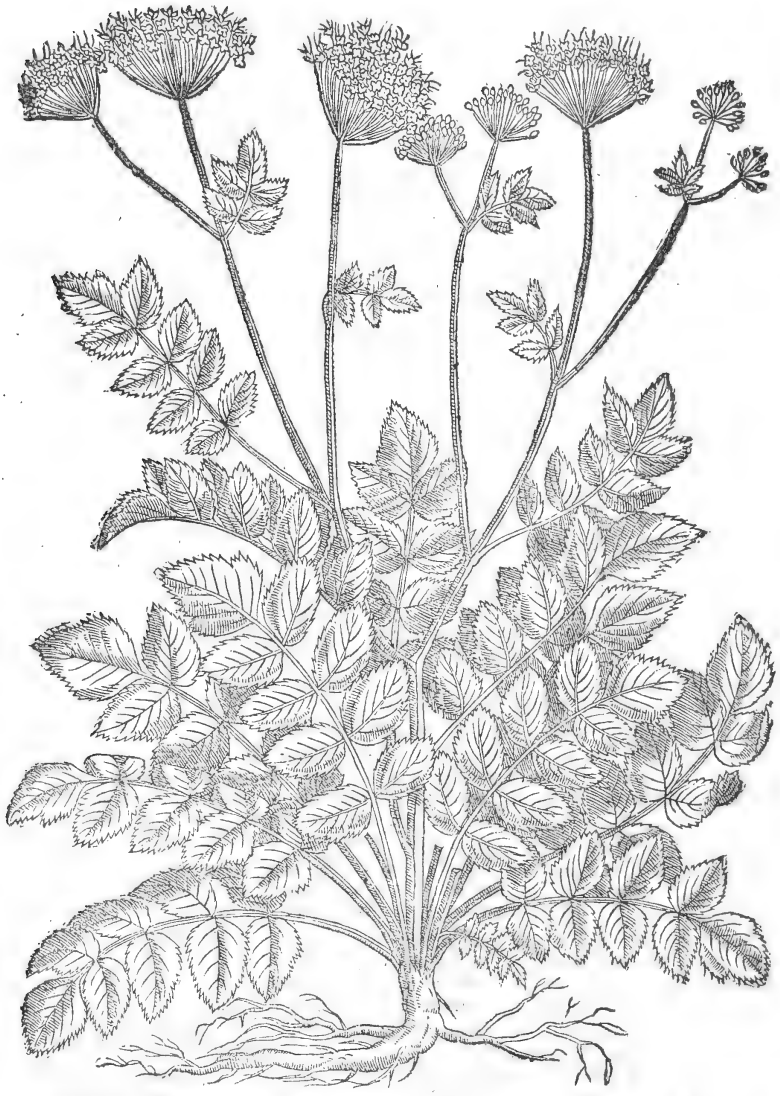

Opinio reprobata.

Veruntamen nondum reperi qui plantam mihi demonſtraret, foliis ſcolopendrio ſimilibus, quæ hirci uirus oleant. Ex quo adducor, ut ab ijs planè diſſentiam, qui putant Tragium hoc eam eſſe plantam, quam quidam Pimpinellam, quidam uerò ab odore Saxifragiam hircinam appellant. Quandoquidem huic ſcolopendrij folia non inſunt, nullusq; eius ad dyſentericos uſus, tametſi ad ciendam urinam, expediendosq; uiſcerum infarctus plurimùm præſtet. Pimpinellæ genera, & uires.

Huius PIMPINELLAE *duo habentur genera. Maior radice nititur longa: foliis circumquaque ſolo procumbentibus, diſſectis, per ambitumq; ſerratis: caule quadrangulari: floribus in umbellam cohærentibus, tenuibus, albicantibusq;. Minor caule exit rubenti: foliis minoribus, minus diſſectis, minutiusq; ſerratis. Vtraque tamen hircum redolet. Radix, in qua uis tota conſiſtit, excalfacit, ſiccatq; ordine ſecundo completo, aut ſanè tertio incipiente. Præſtat hæc ad renum, & ueſicæ morbos, quorum calculus eſt cauſa. Ob id enim renes à calculis expedit, & urinam remoratam pellit. Prodeſt expreſſus è radicibus ſuccus ex uino hauſtus, deleterijs medicamentis, & uenenoſorum animalium morſibus. Qua ratione non deſunt, qui ad peſtilentiam, radicem hanc*

PIMPINELLA, SIVE SANGVISORBA MAIOR.

hanc miris laudibus efferant. Eſt & alia Pimpinella, quæ à noſtris uulgò SOLBASTRELLA *nominatur, nullis non cognita, utpote quæ acetarijs frequentiſſimè inſeratur. Verùm hæc ab antedictis longè diſtat uiribus, etſi foliorum facie ſatis inter ſe conueniant. Siquidem ultima hæc guſtata non leuiter adſtringens percipitur, & lentoris copiam præbet. Vnde facilè conijcitur, eam eſſe adſtrictoriæ facultatis. Hinc itaque fit, ut muliebre profluuium efficaciſſimè ſiſtat: dyſenteriam, & cæteros alui fluxus cohibeat: quin & bilioſas uomitiones reprimat. Herba ipſa uulnera, & ulcera ſanat: miſceturq; unguentis, quæ tum ad capitis uulnera, tum ad carcinomata parantur. Hanc Matthæus Curtius clariſſimus ætatis noſtræ medicus, contagioſis, peſtilentibusq; febribus maximè commendauit. Sunt qui eam Elatinen eſſe putent. Sed ij, meo quidem iudicio, aberrant, ut ſuprà etiam in ſua mentione docuimus. Cæterùm duûm pimpinella hæc eſt generum. Maior in Bœmia in pratis plurima naſcitur, foliis, ramis, caulibus, capitulis & radicibus alterius longè maioribus. Sed eadem utrique facultas. Tragij meminit Galenus libro* VIII. *ſimplicium medicamentorum, ubi hæc de eius uiribus tradit.*

Pimpinellæ uulgaris uires.

Tragi uires ex Gal.

PIMPINELLA, SIVE SANGVISORBA MINOR.

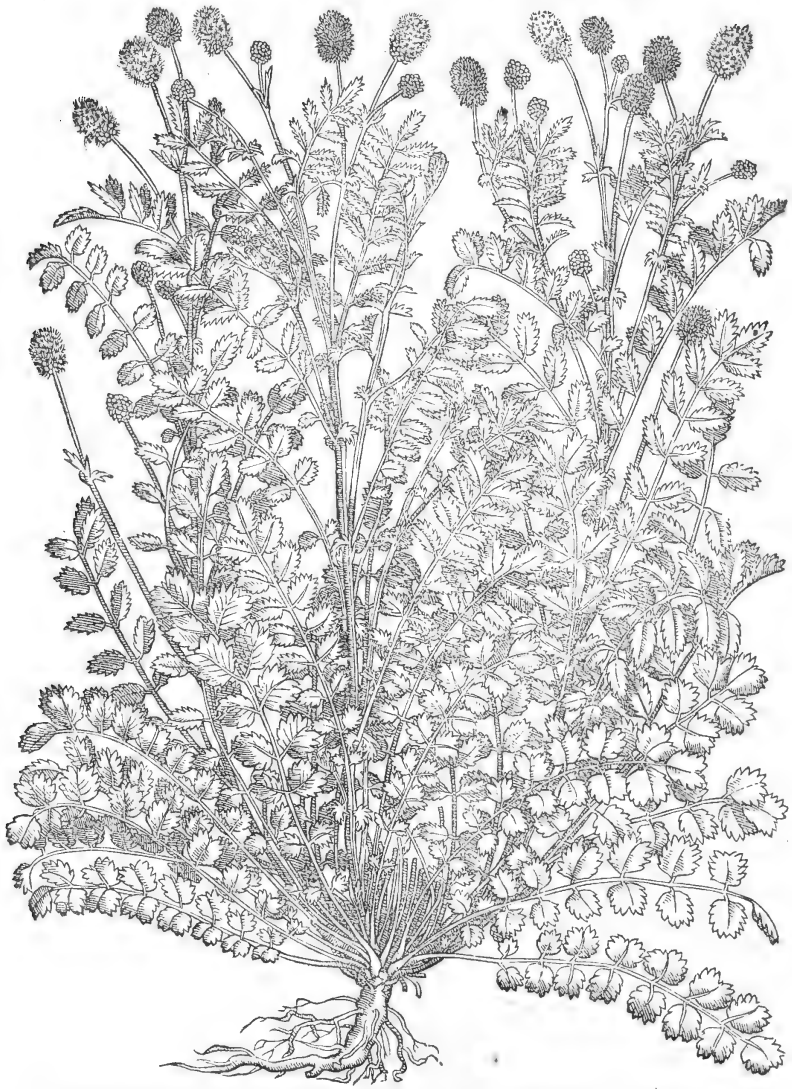

Tragi, inquit, folia, semen, & lacryma trahentis, digerentisq; sunt facultatis. Est uerò & tenuium partium, & facultate in principio tertij ordinis calida. Corpori infixa extrahit, lapides frangit, menses mouet drachmæ pondere potum. Porrò in Creta sola nascitur tragion lentisco simile. Cæterùm alterum Tragium hoc minus, cuius folia scolopendrio similia sunt, uisitur quidem multis in locis: sed non parum habet facultatis adstringentis, ut & ad fluxionum affectus conueniat. Vtraque planta Græcis τράγιον, quemadmodum & Latinis Tragium appellatur.

Nomina.

Τράγος. TRAGVM. CAP. XLVI.

ESt etiam herba tragos, quam aliqui scorpion, aut traganon uocant: maximè in maritimis nascens, [a] palmum alta, aut amplior, fruticosa, humilis, oblonga, sine folijs: pusillis circa ramos acinis, rufis, multis, magnitudine tritici, acuto cacumine, gustu multum adstringente [b]. Racemorum acini decem ex uino poti, cœliacis, & fœminis fluxione uuluæ laborantibus, auxiliantur. Tunduntur à plerisque, & in pastillos digesti asseruantur: quibus utuntur, cùm opus est.

a Meũ, & Cat. θαμνίσκος κειμένος ἐπὶ γῆς ἐπιμίκης ὑμέρας ἀπηθμῆς ἢ μείζων. φύλλα δὲ ὁλκή. i. Frutex parnus, hærens humi, oblongus, non magnus: Spithamæ altitudine, aut maior: folia uerò non habet. b Vtrunque exemp. τέτυ ὁ καρπὸς ὡς βάγες δέκα. i. ipsius fructus, nempe baccæ decem.

Tragum

TRAGO.

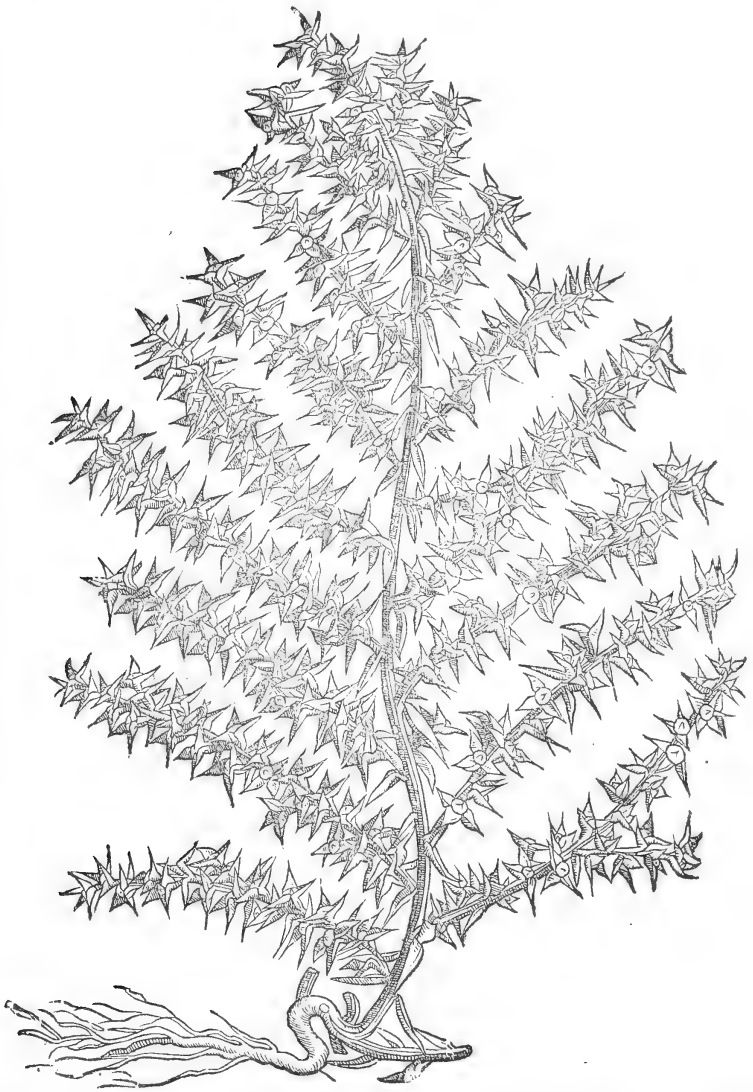

TRagum aliquibus Scorpion uocari non modò tradidit Dioſcorides; ſed etiam Plinius lib. XXVII. cap. ultimo, his uerbis. Eſt & herba Tragos quam aliqui Scorpion uocant, ſemipede alta, fruticoſa, ſine folijs: puſillis racemis, rubentibus, grano tritici, acuto cacumine, & ipſa in maritimis naſcens. Et lib. XXI. cap. XV. Spinoſarum, inquit, multæ ſpecies. In totum ſpinoſa eſt aſparagus, ſcorpio: nullum enim folium habet. Id quod ante ipſum poſteritatis memoriæ prodiderat Theophraſtus libro VI. cap. primo de hiſtoria plantarum, cùm inquit. Aculeatorum alia ex toto aculei ſunt, ceu corruda, & ſcorpius: hæc enim nullum præter aculeum folium gerunt. Hinc itaque omnibus abundè conſtare arbitror, herbam, cuius hîc effigiem damus, legitimum eſſe Tragum; etſi non deſint, qui aliter ſentiant, quos omnino nihili facio, quòd ſciam hos eſſe longè magis addictos euertendæ, quàm reſtituendæ ueritati. Siquidem in hac planta nihil deſiderari poteſt quod Tragio non conueniat. Eſt enim frutex paruus, humi procumbens, ſpithamæ altitudine, in maritimis naſcens, ſine folijs, puſillis circa ramos acinis, rufis, multis, acuto cacumine, uel potius, ut Plinius inquit, ac etiam Theophraſtus, planta eſt ſpinoſa tota. Ea

Tragi conſideratio.

ſiquidem in Tergeſtino litore prouenit, & ad Argentarium promontorium in Hetruria nulla prorſus reclamante nota ex ijs, quas rei herbariæ authores Trago reddiderunt. Huius tamen nuſquàm, quod inuenerim, meminit Galenus in ſimplicium medicamentorum cenſu. Herba hæc τράγος & σκορπίος Græcè dicitur: Latinè item Tragus & Scorpio.

Nomina.

Σκοῖνος. IVNCVS. CAP. XLVII.

IVnci duo genera. unum læuis nominati: alterum acuti, qui in mucronem faſtigiatur. Cuius etiam duo aſſignantur genera. unum ſterile: reliquum fert ſemen nigrum, rotundum, & craſſiore conſtat calamo, carnoſioreque. Tertius eſt iuncus, qui uocatur oloſchœnos, prioribus carnoſior, aſperiorque: is ſimilem ſupradicto fructum in cacumine parit. Semen utriuſque toſtum, ex diluto uino potum, liſtit aluum, & rubra fœminarum profluuia: urinam cit, capitisque dolores facit. Quæ proxima ſunt radici folia tenera, conuenienter illinuntur aduerſus phalangiorum morſus. Aethiopici iunci ſemine ſomnus allicitur: ſed modus in potione ſeruandus eſt, ne ſopor fiat.

IVNCVS.

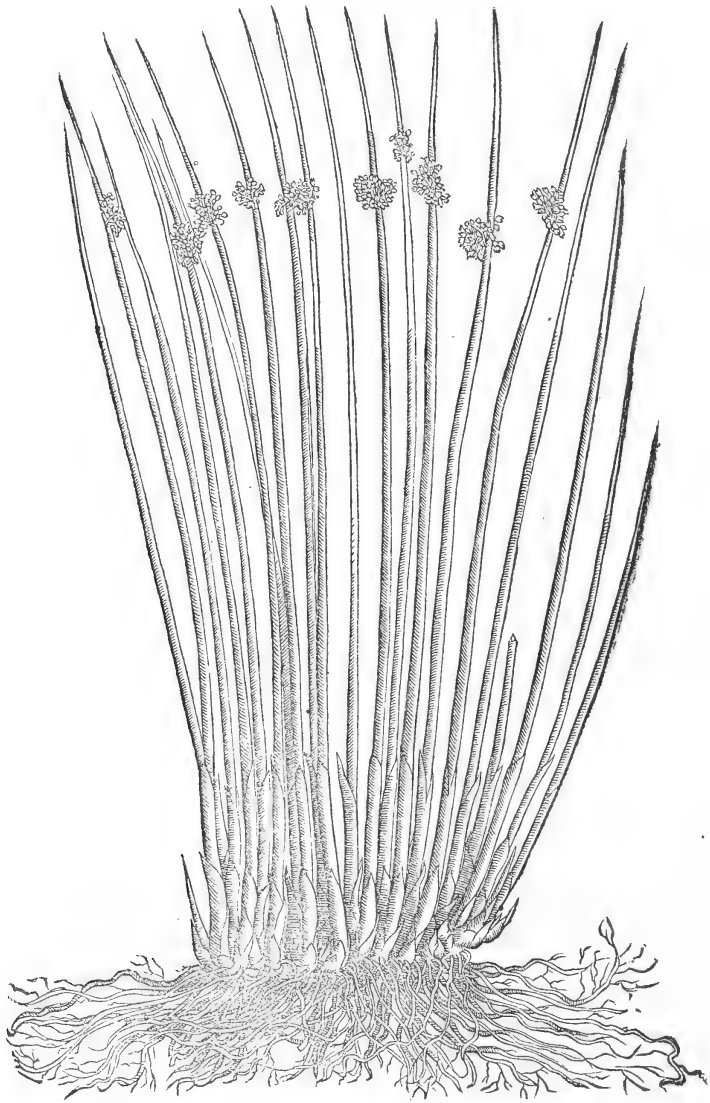

IUNCUS

IVNCVS FLORIDVS.

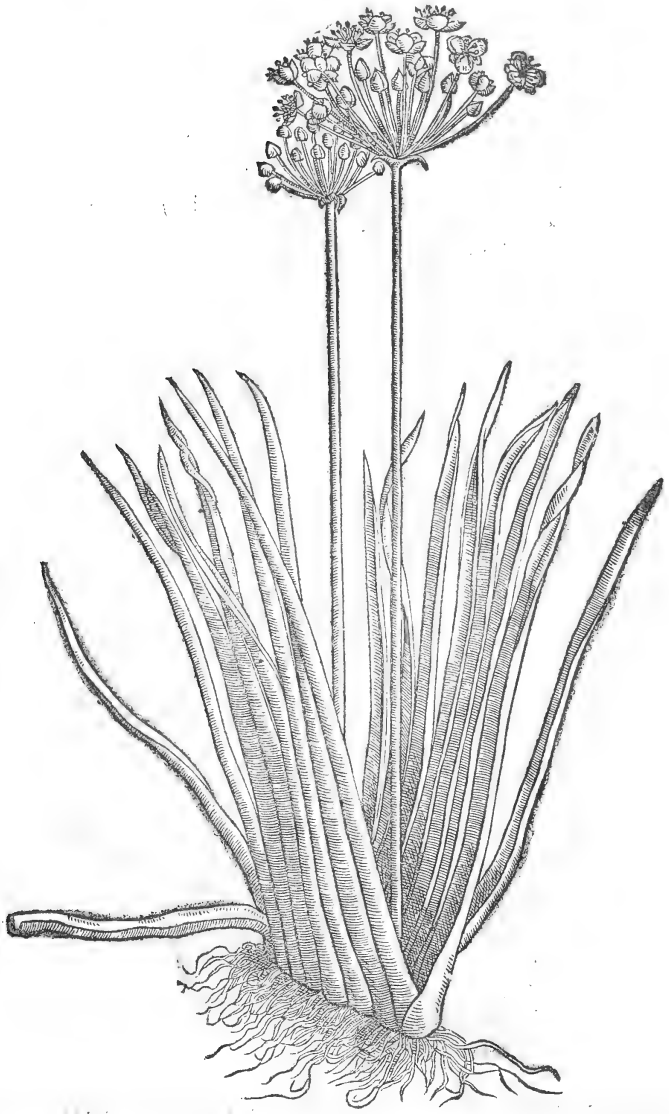

IVncus omne genus uulgaris eſt notitiæ: quandoquidem propter ſtagnantes aquas omnes eius reperiuntur ſpecies. Naſcitur in Boemia iuncus circa aquas, quem à floribus ſpetioſis, quos edit, nos floridum iuncum uocare uoluimus, eiuſdem cum alijs facultatibus. Iunci generum meminit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi de ijs ita ſcriptum reliquit. Schœnos læa, hoc eſt, Inncus læuis, quædam oxyſchœnos, alia oligoſchœnos nuncupatur. Gracilior, duriorq; oxyſchœnos: craſſior, laxiorq; oligoſchœnos. Fructus oligoſchœni ſomnum affert. At oxyſchœni duæ ſunt ſpecies: altera ſterilis, cuius quidem in medicina nullus uſus eſt: altera uerò ſemen fert, cuius etiam ſemen ſomnum conciliat, ſed minus quàm oligoſchœni: quanquam tamen hoc caput tentet. Vtrunque ſi frictum cum uino bibatur, uentris fluxus deſiccat, & mulierum proſluuium rubrum ſiſtit. Ex quibus clarum eſt, quòd compoſita eorum temperies eſt ex terrena uidelicet eſſentia leuiter frigida, & aquea leuiter calida: ut & inferna deſiccare poſſint, & ſenſim frigidos ad caput uapores ſubmittere, quibus ſomnolentos efficiant. Σκοῖνος ſic Græcis, Iuncus uerò Latinis uocatur: Arabibus, Dis: Italis, Giunco: Germanis, Bintzen ſchmelen: Hiſpanis, Innco: Gallis, Ionc. Iunci conſideratio, & uires ex Gal. Nomina.

LICHEN.

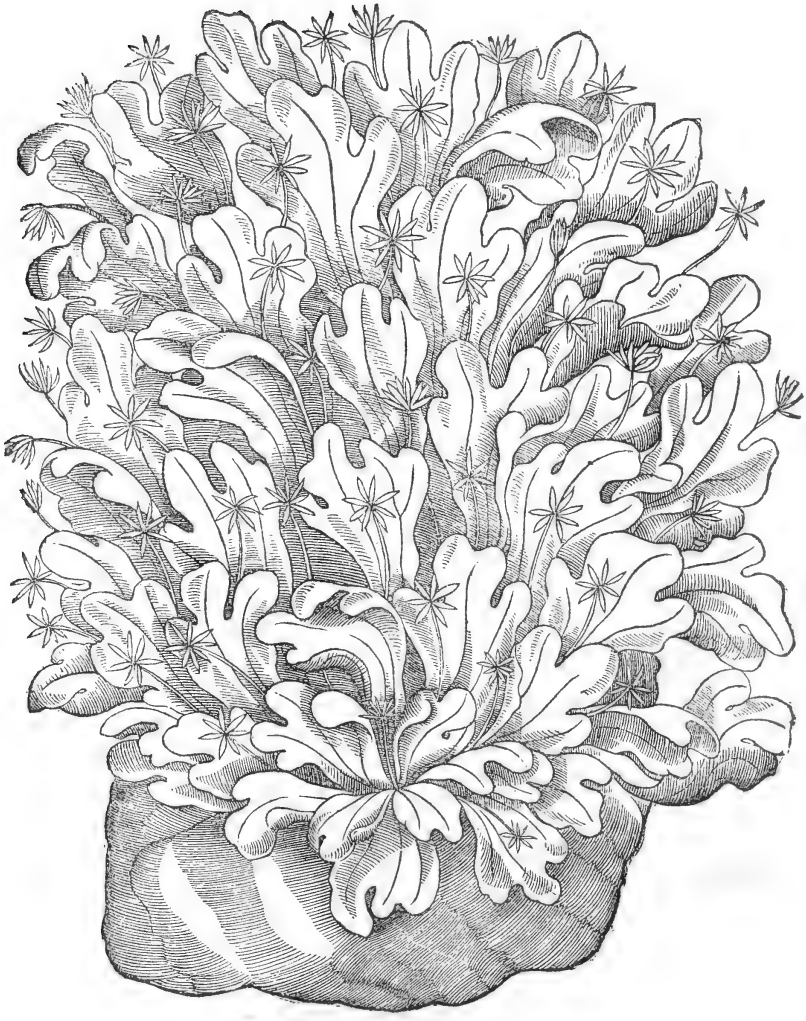

Λειχήν. LICHEN. CAP. XLVIII.

LIchen, qui ſaxis eſt familiaris, aliquibus bryon appellatur, aſperginoſis petris adhæret, ut muſcus. Is illitus ſanguinis profluuia ſiſtit, inflammationes arcet, impetigini medetur. Iuuat regio morbo correptos, cum melle illitus: oris, & linguæ defluxiones inhibet.

Lichenis conſideratio.

LIchen procul dubio ea eſt planta, quam officinæ, & herbarij hodie Hepaticam uocant. Hanc autem Græci Lichena appellarunt, quòd lichenas ſerpentis morbi genus, impoſita ſiſtat, & ſanet. Lichen in aſperginoſis, & rorulentis prouenit locis, nudis petris adhærens, muſci modo. Folio conſtat ſuppingui, cartilagineo, prope radicem anguſto, in latum ſe pandente, triplici uel quatriplici lacinio interſecto. Prodeunt à radice caulículi tenues, quibus capitula inſint parua, ſtellarum effigie. Lichenis Plinius libro XXVI. *cap.* IIII. *duo produntur genera, quæ his uerbis depingit. Lichen, inquit, herba omnibus his præfertur, unde nomine inuento. Naſcitur in ſaxoſis, folio uno ab radice lato: caule uno, paruo, longis foliis dependentibus. Hæc delet & ſtigmata: teritur cum melle. Eſt aliud genus Lichenis petris tantùm adhærens, ut muſcus,*

Lichenis genera ex Pli.

PVLMONARIA.

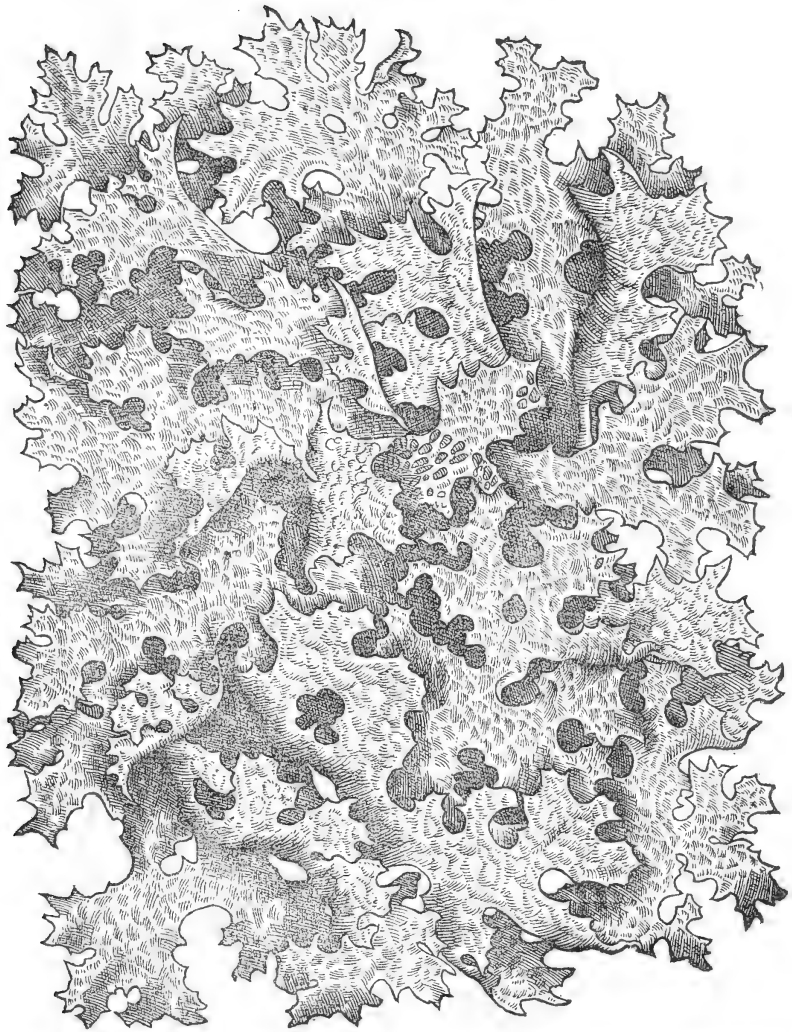

Pulmonariæ depictio, & uires.

Pulmonaria alia.

10 ſcus, qui & ipſe illinitur. Hic & ſanguinem ſiſtit uulneribus inſtillatus, & collectiones illitus. Morbum quoque regium cum melle ſanat ore illito, & lingua. Qui ita curantur, aqua ſalſa lauari iubentur, ungi oleo amygdalino, hortenſibus abſtinere. hæc Plinius. Cæterùm eſt herba Lichen non longè diſſimilis, quæ in quercuum, aliarumq; ſylueſtrium arborum caudicibus naſcitur, in opacis præſertim ſyluis. hæc tamen aridior, & ambitu latior, ſuperiore parte uireſcens, inferiore uerò palleſcens, maculis quibuſdam referta, adeò ut formam pulmonis referat: unde pleriſque PVLMONARIA dicta eſt. Vtuntur hac nonnulli magis fortaſſe nomine, quàm ipſis uiribus freti, ad tabem, pulmonum ulcera, & cruenta ſputa. Nec deſunt, qui laudibus eam efferant ad uulnera ſananda, ad pudendorum ulcera, et ad utrunque muliebre profluuium, cui mirificè mederi aiunt. Quin & eam dyſentericis exhibent, & bilioſa euomentibus. Sunt quoque, qui ea utantur ad ſuſpirioſos, anhelatores, & Aſthmaticos, cum glycyrrhizæ ſucco, hyſſopo, elenij radice, & ſcillino oxymelle. ualet eadem ad omnium, & cæterorum quadrupedum tuſſim & reſpirandi difficultatem. Quamobrem paſtores eam in primis tundentes, mane morboſis ouibus cum ſale propinant. Eſt & alia herba, quæ etiam Pulmonaria uulgò nominatur, ab illa tamen maximè differens, in opacis proueniens, folio bugloſſi, aſpero, hirſuto, albis maculis circumſperſo. Caulem gerit hæc ineunte uere, in cuius cacu-

PVLMONARIA ALTERA.

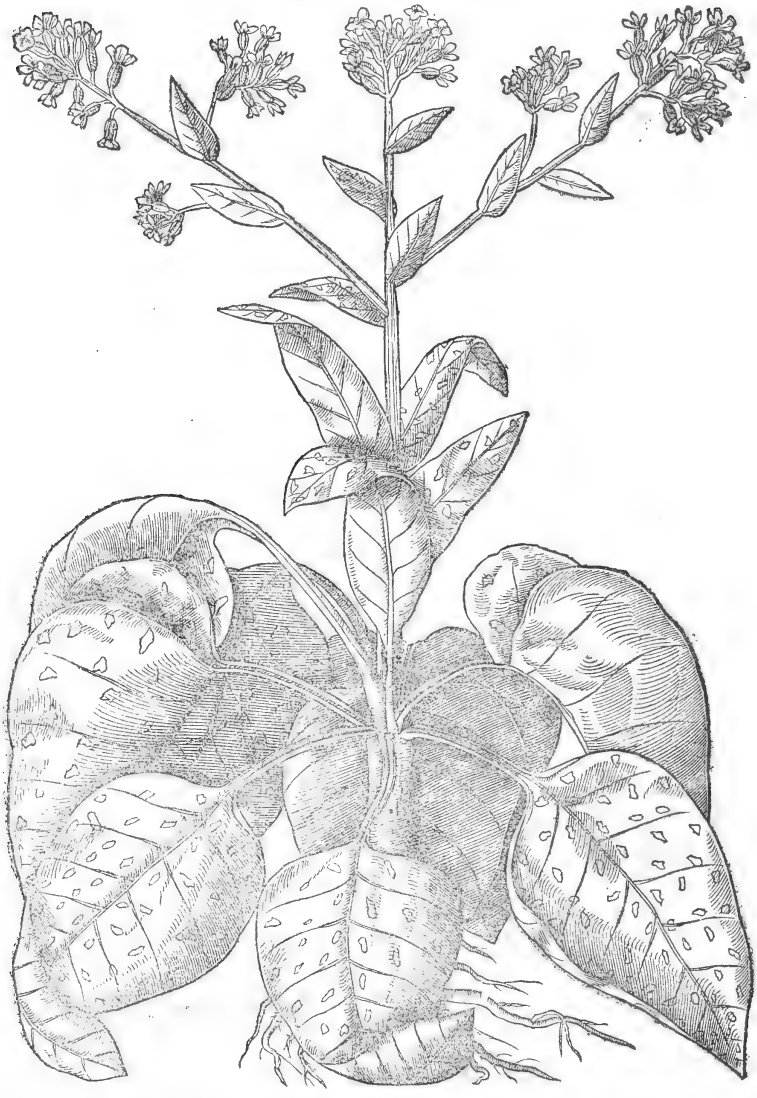

mine flores erumpunt purpurei, perinde ac in uulgari cynogloſſo. Huic plantæ rei herbariæ periti non contemnendas uires 10
tribuunt, ad pulmonis ulcera ſananda. Qua in re, itemq; in ſanguinis reiectione mirabili ſucceſſu ſe eam exhibuiſſe mihi ſæ
pius retulit Iulianus à Maroſtica Teruiſienſis medicus peritiſſimus: decoquitur enim ad medias, daturq; decoctum potandum
addito ſaccharo: uel ſuccus ex ea expreſſus ſerapij modo cum ſaccharo paratus. Præſtant hæc omnia herba ipſa, & flores,
Lichenis uires ex Gal. *quoquo modo à tabe affectis ſumantur decocta. Lichenis meminit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic in-*
quiens. Lichen, qui in petris naſcitur, eſt uelut muſcus quidem, ſed rectè ex plantarum genere cenſeri poteſt. Sic autem
nominatus uidetur, quòd lichenas ſeu impetigines curet. Extergentem, ac modicè refrigerantem facultatem habet, utran-
que uerò reſiccantem. Abſtergentem quidem, atque exiccantem à petra obtinet, refrigerantem uerò ab humore aqueo: na
ſcitur enim in humidis, & grauiter olentibus ſaxis. Porrò quod ex talibus ſubſtantijs componitur, aduerſum eſſe inflam-
mationi, nihil mirum eſt. Cæterùm an ſanguinis profluuia ſiſtat, ut refert Dioſcorides, id neutiquam dicere queo. Quod
Nomina. *Græcis λειχὴν, Latinis item Lichen dicitur: Arabibus, Azez alſacher: Italis, Lichene: Officinis, Hepatica: Germanis,*
Stein laber Kraut, & Brunnen leber Kraut: Hiſpanis, Hepatica, & Figadella: Gallis, Hepatique, & Porcorau.

Πλατυφυλλία.

Παρωνυχία. PARONYCHIA. CAP. XLIX.

PAronychia exiguus frutex, in petris naſcens, peplo ſimilis, minor longitudine, maioribus folijs. Illita paronychijs, atque fauis remedio eſt.

PAronychia, cuius hîc primo loco imaginem damus, non modò in ſaxis gignitur: ſed etiã in ueterum ædificiorum parietibus, folijs adeò rutæ ſimilibus, ut non deſint qui eandem parietariam, ſiue muralem rutã appellent. uerùm cùm Dioſcorides Pepli folijs naſci paronychiam ſcribat, non deſunt naſuti, qui ſententiam hanc noſtram impugnent. Atqui ego horum uitilitigatorum calumnias ridere ſoleo, quòd ſciam peplum Dioſcoridis teſtimonio, folijs rutæ paulò latioribus prouenire. Paronychiæ conſid.

PARONYCHIA.

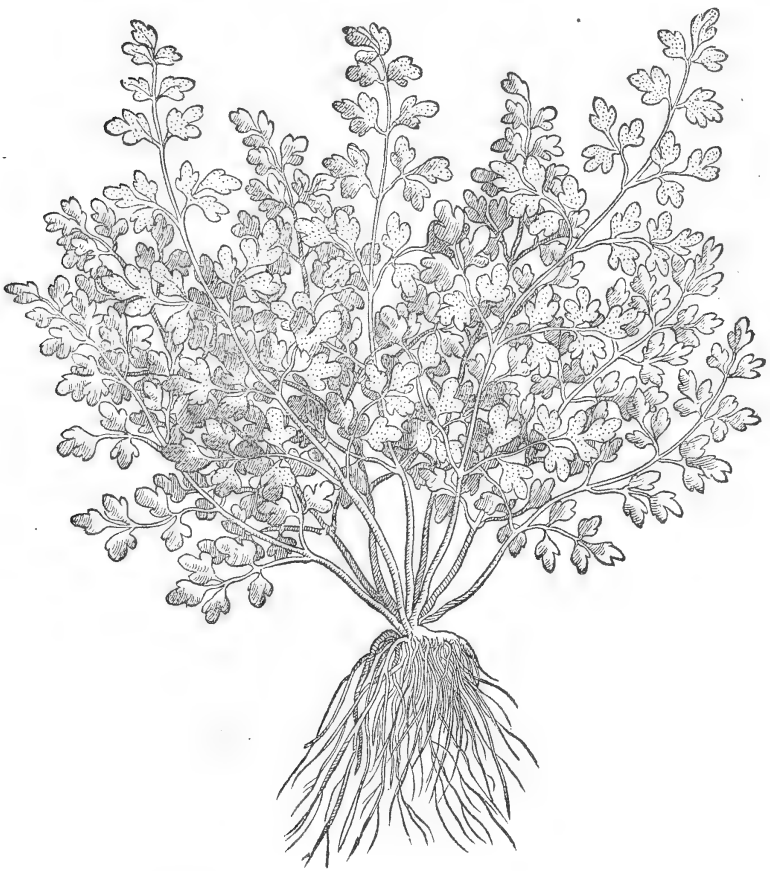

Itaque

PARONYCHIA ALTERA.

Itaque petius ijdem accuſandi ſunt, qui hanc plantam alterum Theophraſti adiantum faciunt, nempe quod album ipſe appellauit. Siquidem is nullam inter nigrum, & album adiantum interponit differentiam niſi coloris tantùm, qui in huius caule niger: in illius uerò albus apparet. Folia in adianto coriandrina eſſe debent, & quæ in aqua nunquam madeſcant. At Paronychiæ noſtræ folia ſunt rutæ, nec aquam reſpuunt. Præterea cauliculi ſunt illi uirides, non albicantes nec ſetis ſuillis ſimiles, quinetiam nec pellucidi. Nec unquam locis humidis aſperginoſisque prouent, in quibus adiantum maximè naſcitur, Theophraſti ipſius teſtimonio. Sed in aridis, & ſiccis, cuiuſmodi ſaxa ſunt, & parietes. quo fit ut hallucinentur, qui hac ducuntur opinione, & dum me erroris coarguunt, ipſi longè magis ſeſe damnandos offerunt. Naſcitur frequens in Italia, quam Paronychiam nobis appellare libuit, ſed copioſiſſimam uidimus in ingenti ſylua, qua iter ijs eſt, qui Goritia diſcedentes Labacum Carniolæ metropolim petunt, ubi in ingentibus ſaxis, ſpretis algoribus, perpetuò uireſcit. Cæterum hæc urinam ciet, & arenulas, & renum calculos pellit, unde inter ſaxifragorum genera quibuſdam reponitur. 10

Peculiariter

Peculiariter autem præſtare hanc compertum eſt ad puerorum enterocelas. Scimus enim nonnullos eſſe ſanatos, hauſto tantum huiuſce plantæ puluere, continuis quadraginta diebus, quibus manifeſto collapſa inteſtina in ſcrotum cernebantur. Eſt & alia planta cuius quoque nos hîc imaginem appinximus, quam quidam legitimam Dioſcoridis paronychiam faciunt. Horum ego ſententiam nec probare, nec improbare auſim. Sit itaque de ea aliorum quoque iudicium. Habet hæc folia peplo longiora, flores paruos, copioſos, racematim cohærentes, albo colore. Sed qui Paronychiam florere ſcribant hactenus non legi. Quinetiam mihi incompertum eſt an in petris oriatur. Meminit Paronychiæ Galenus lib. VIII. ſimpl. medic. ita de ea ſcribens. Paronychia ab effectu nominata eſt: ſanat enim paronychias, & ut reſert Dioſcorides, ſauos quoque. Vis eius eſt tenuium partium, & exiccatoria morſu uacans: talia enim ſint oportet, quæ paronychias ſanant. Porrò ſatis conſtat tale eſſe idoneum ad digerendos affectus omnes, qui digeri poſtulant. Siquidem eiuſmodi ſunt, quæ cùm ex tertio ſint ordine excalfacientium, & deſiccantium, uelut & hoc, eſſentiæ inſuper tenuium partium ſint. Planta Græcis παρωνυχία, pariter Latinis & Italis Paronychia nominatur.

Paronychiæ uires ex Gal.

Nomina.

Χρυσοκόμη. CHRYSOCOME. CAP. L.

CHryſocome palmi altitudine fruticat: coma ſpecie corymborum, hyſſopo ſimili: radice hirſuta, ueratri nigri modo, tenui, cyperum æquante: guſtu non iniucundo, ex dulci auſtero. in petroſis, opacisque naſcitur. Radix excalfacit, & adſtringit: his conueniens, quos iecur, aut pulmonis inflammatio malè habet. contra purgationes uuluæ, decocta cum hydromelite aſſumitur.

QVi Chryſocomen in Italia mihi oſtenderet, hactenus reperi neminem. Quamobrem in eo naturæ uiridario, plantis compluribus nobis incognitis referto, quod tantùm in ſui ipſius uſum colit natura, ne omnibus exuta medicamentis, ſuis etiam languoribus mederi nequeat, eam & uireſcere, & floreſcere omittamus, donec nobis, aut alijs compertam in communem quoque cognitionem, & uſum prodere contingat. Interim tamen, ut noſtrum inſtitutum ſequamur, uires eius ex Galeno ſubijciam: quas ipſe libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ijs uerbis deſcripſit. Chryſocome uocatur & chryſites. Radix uincentes acrem ſimul, & adſtringentem qualitates habet: quare neque multi uſus eſt. Vſui tamen eſt decocta in melicrato in peripneumonijs, & morbis hepaticis. Sed & menſtruæ purgationis prouocandæ uim quandam obtinet. Χρυσοκόμη ſic Græcè, ut etiam Chryſocome Latinè dicitur.

Chryſocomes conſid.

Chryſocomes uires ex Gal.

Nomina.

Χρυσόγονον. CHRYSOGONVM. CAP. LI.

CHryſogonum densè fruticat, quernis folijs, flore coronarij uerbaſci: radix ut rapum extuberat, intus ruberrima, foris nigra. Quæ trita cum aceto, atque impoſita, muris aranei morſibus auxiliatur.

CHryſogonum, niſi aliunde in Italiam deferatur, inter plantas, quæ minimè cognoſcuntur, & ipſum perpetuò recenſendum eſſe putauerim: uel nobis in abditiſſimis naturæ hortis, ubi deliteſcit, inueſtigandum erit. Id ſiquidem hactenus mihi neque inuenire, neque ab alijs compertum uidere licuit in Italia. Quod χρυσόγονον Græci, Latini quoque Chryſogonum dicunt.

Nomina.

Ἑλίχρυσον. HELICHRYSVM. CAP. LII.

HElichryſon, quidam chryſanthemon, nonnulli & id amaranton uocant, quo deorum ſimulacra coronant. Ramulum habet candidum, uirentem, rectum, firmum: folia intercedentibus ſpatijs anguſta, abrotono ſimilia: comam aureæ lucis, in orbem: umbella rotunda, ueluti ſiccis corymbis dependentibus: radice tenui. Naſcitur in aſperis, & torrentium [a] alueis. Contra ſerpentium ictus, coxendi cum dolores, urinæ ſtillicidia, ruptaque, coma è uino pota opitulatur: ciet menſes. Sanguinem concretum uentris ac ueſicæ abſumit, pota cum mulſo: iciunis, trium obolorum pondere, ſiſtit deſtillationes, data in uino albo diluto. Veſtibus inferitur, ut eas ab erodentium iniurijs tueatur.

a Meũ. & Cat. παραῤῥοὰς τόποις. i. torrẽtium locis.

HElichryſon copiosè prouenit in Hetruria in pratis gracili ſolo, incultisq; locis, ſiticuloſis collibus, necnon etiam in fluminum alueis. Caule conſtat recto, æquali, ac lignoſo, cubitalem longitudinem non excedente: folijs per interualla emergentibus, abrotoni æmulis: comantibus in cacumine floribus, aureo colore fulgentibus, & in orbem umbellæ modo cohærentibus, corymbacea facie, ueluti myriophylli, uel agerati: qui exiccati aureum colorem diutius retinent. Proinde commodè hyeme, quòd eo tempore flores deficiant, puellæ ſiccum Helychryſum coronamentis ſuis inſerunt, quemadmodum & Amarantum purpureum, quod noſtris Hetruſcis uulgò dicitur Fioruelùto. Helichryſum depinxit Fuchſius in ſuis clariſſimis de ſtirpium hiſtoria commentarijs, folio echij aculeato, & floribus buphthalmi. Qua in pictura ipſum deceptum ſuſpicor, quòd ea Helichryſo minimè reſpondere deprehendatur. Helichryſi meminit Plinius lib. XXI. cap. XXV. ubi de eo diſſeruit his uerbis. Heliochryſum, inquit, quod alij Chryſanthemon uocant, ramulos habet candidos: folia ſubalbida, abrotono ſimilia: ad ſolis repercuſſum aureæ lucis in orbem ueluti corymbis dependentibus, qui nunquam marceſcunt. qua de cauſa deos coronant illo. Quod diligentiſſimè obſeruauit Ptolemæus rex Aegypti. Naſcitur in ſiutetis. Eſt & alia planta, in Italia quoq; naſcens, quã nobis HELICHRYSVM ALTERVM *uocare libuit, quòd folia illi quoq; ſint anguſta;*

Helichryſi conſideratio.

Fuch. error.

& aurei

HELICHRYSVM.

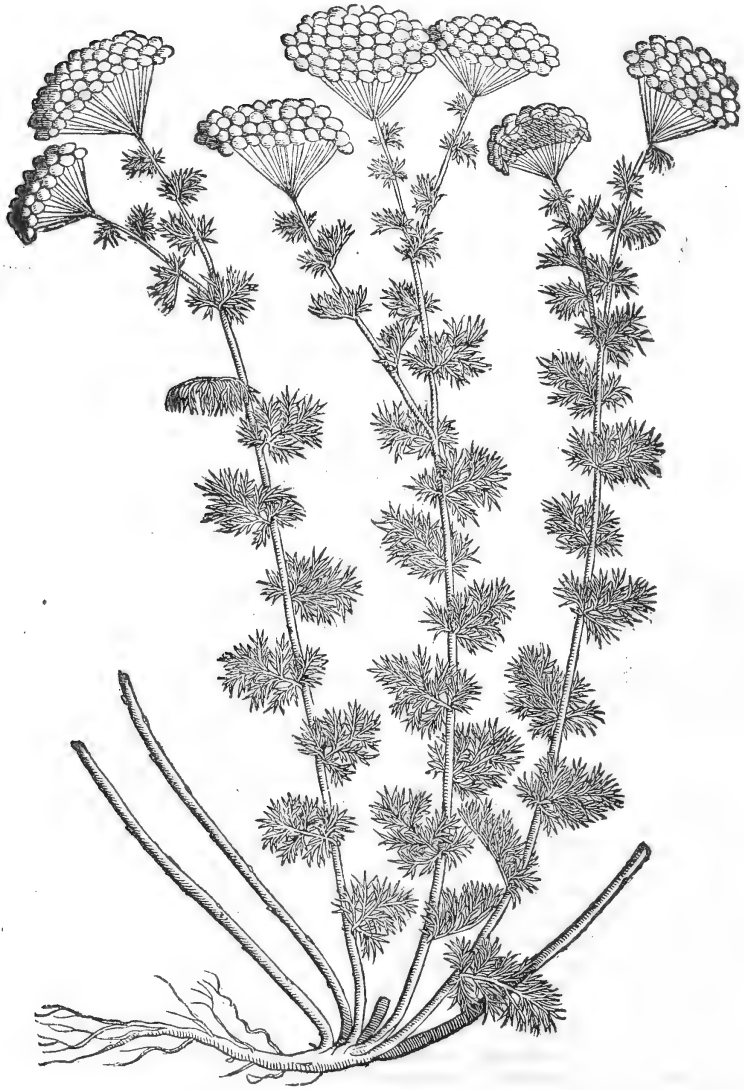

& aurei in ſummitate flores. Sed hallucinantur, qui plantam, quam quidam STOECHAM CITRINVM *uocant, legitimum Dioſcoridis Helichryſum eſſe cenſent. Siquidem folia illi tenuia abrotani modo non ſunt, ſed longa, albicantia, & hirſuta. Caules palmares, aut maiores, lanuginoſi, & incani, in quorum ſummitatibus flores ſunt aureo colore fulgentes, glo boſi, odorati, in umbellæ diuulſæ modum ſeſe pandentes. Radice nititur breui, & ſubnigra. excalfacit & ſiccat, aperit & abſtergit, ut amariuſculus indicat ſapor: quinetiam nec adſtringenti facultate nacat. Decocti flores, aut ex uino macerati, iocinoris obſtructiones aperiunt, proinde datur utiliter eorũ decoctum, aut dilutum regio morbo, aut malo habitu affectis. Idem potum interaneorum uermes necat. Medetur tota planta omnibus cerebri morbis à frigido prouenientibus, nempe pituitoſis fluxionibus, diuturnis doloribus, comitialibus, reſolutis, & id genus alijs ſiue eius decocti ſumatur in potu, ſiue herba ipſa*

HELICHRYSVM ALTERVM.

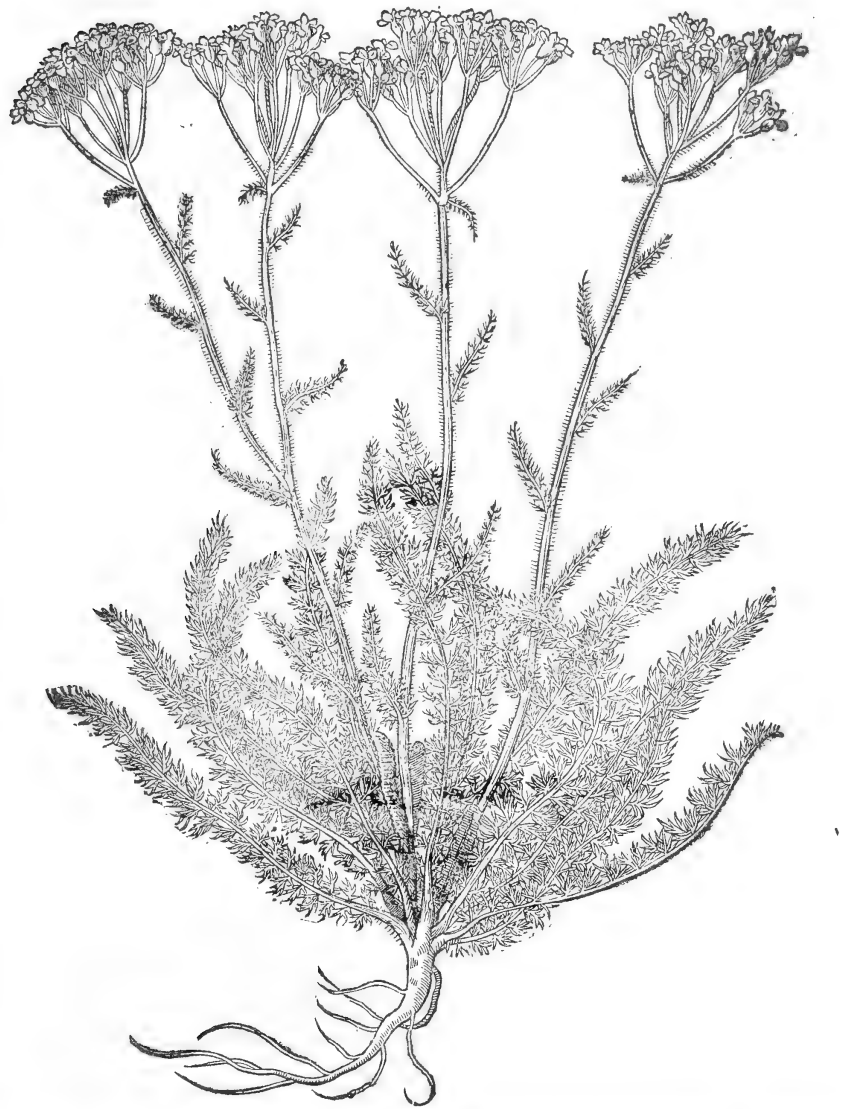

ba ipſa in puluerem trita ex rhodomelle bibatur, aut oxymelite. In lixiuio addita non ſolùm præſcriptis morbis fert auxiliũ, ubi eo caput abluatur, ſed furfures quoque abſtergit; & pediculos necat. Datur cum herba ipſa tum eius decoctum, ad urinæ ſuppreſſiones, ſiquidem renes expurgat, & urinam pellit. Adduntur flores in fomentis, quæ ad uteri morbos frigidos, & obſtructiones parantur. Helichryſi ſub Amaranti nomine mentionem fecit Galenus libro VI. ſimplic. medic. ſic inquiens. Amarantum facultatis eſt incidentis, & extenuantis. Coma igitur eius menſes cum uino pota educit: & grumos ſanguinis liquare creditur, non ſolùm in uentre, ſed & in ueſica: ſed tunc potius cum mulſa bibenda. Et omnes ſimpliciter fluxiones, pota deſiccat, ſtomacho infeſta. hæc Galenus. Cæterùm cùm Helichryſum tam Dioſcoridi, quàm Galeno Amarantum dicatur, opportuna nobis ſeſe offert occaſio, ut hîc AMARANTI *purpurei, quod, ut paulò antè diximus, à noſtris*

Helichryſi uires ex Gal.

Amaranti purpurei mentio, & uires.

STOECHAS CITRINVS.

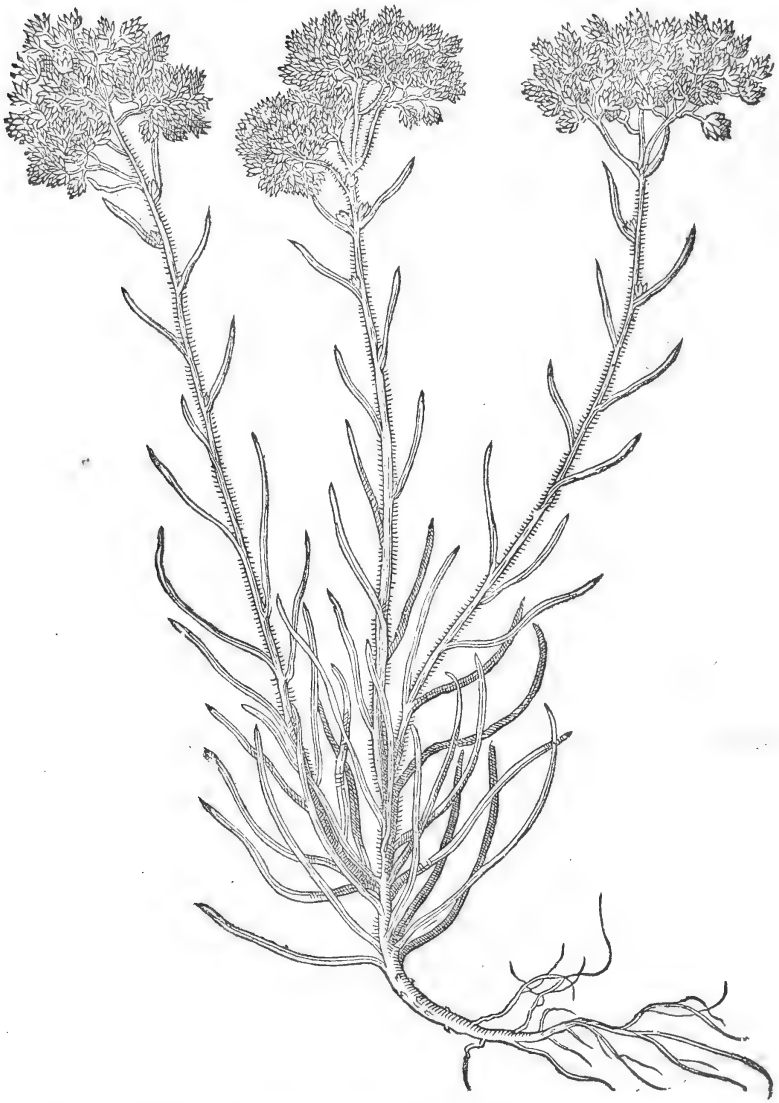

ſtris uulgò uocatur Fioruelluto, hiſtoriam, & uires tradamus, præſertim quòd puellis gratiſſimum ſit hyeme in ſuis texendis corollis, utpote quòd tam recens, quàm ſiccum purpureum, ac flammeum colorem diutius conſeruet. Hoc itaque folia profert ocimi maiora: caulem craſſum, pinguem, ſubrubentem: florem ſpicatum, admodum purpureum. qui quanquam diu ſiccatum (ut ſuprà dictum eſt) aſſeruatur, haudquaquam tamen ſuum deperdit colorem. Amarantum hoc, quantum equidem reor, memoriæ prodidit Plinius lib. XXI. cap. VIII. cùm ſic inquit. Amaranto non dubiè uincimur. Eſt autem ſpica purpurea, uerius quàm flos aliquis, & ipſe ſine odore. Mirumq; in eo gaudere decerpi, & lætius renaſci. Prouenit Auguſto menſe: durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus aſſeruatur. Mirumq; poſtquàm defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiſcit, & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine eſt, appellato quoniam non marceſcit. Hactenus de amaranto Plinius. Huic facultas ineſt (ut recentiorum quorundam fert opinio) frigida & ſicca: proinde flos eius potus cœliacos, & dyſentericos iuuat. Menſium abundantiam cohibet, & albas uteri fluxiones. Quinetiam

AMARANTHVS.

Quinetiam cruenta expuentibus prodeſt, præſertim ſi in pulmone, uel pectore, uas aliquòd fractum fuerit. Planta, quæ Græcis ἑλίχρυσον, & ἑλιόχρυσον, Latinis pariter Helichryſum & Heliochryſum appellatur: Italis, Helichriſo. Nomina.

Χρυσάνθεμον. CHRYSANTHEMVM. CAP. LIII.

CHryſanthemon aut caltha, nonnullis buphthalmos. herba eſt tenera, fruticoſa, læues proferens caules, & multifida folia: flores ſupra modum ſplendentes, luteos, orbem oculi imitantes, unde buphthalmi nomen traxit. propter oppida naſcitur. cuius caules oleris uice manduntur. Flores cum cerato triti, ſteatomata diſcutere produntur. Regio morbo correptis, colorem bonum breui reddunt, ſi ſequente longo balnei uſu, poſt exitum ebibantur.

QVanquam non deſunt, qui crediderint Buphtalmum, & Chryſanthemum unam, & eandem plantam eſſe, quòd paribus notis inter ſe certare uideantur; tamen ſi particulares quædam notæ in utriſque diligenter expendantur, facilè inter has plantas diſcrimen aliquod notari deprehendetur. Quod cùm optimè ſciret Dioſcorides, diuerſis libris, diuerſisq; capitibus de his ſpeciatim diſſeruit. Quod utiquè minimè feciſſet, ſi compertum habuiſſet, nullam inter eas intercedere differentiam. Chryſanthemi conſid.

CHRYSANTHEMVM.

rentiam. Quæ tamen hinc cognoſci poteſt, primùm quòd Buphthalmo folia inſint fœniculo ſimilia, quæ planè capillaria conſtant: Chryſanthemo uerò tenera, multifida, minutimq; per ambitum laciniata. Deinde Chryſanthemi caules in cibis mandi aliorum olerum modo ſcribit Dioſcorides: id quod de Buphthalmo agens ſilentio præterijt. Præterea flores Buphthalmo reddidit anthemidi ſimiles: Chryſanthemo uerò lutcos, & uehementer ſplendentes. Cæterùm de horum uiribus diſſerens, Buphthalmi flores, cum cerato tritos, tumores, duritiaſq; diſcutere tradidit in uniuerſum, & affirmatiuè locutus. Verùm poſtea de Chryſanthemo ſcribens, huius flores, inquit, ſteatomata diſcutere produntur, particulariter & dubiè locutus. Hæc ſanè harum plantarum manifeſta diſcrimina faciunt, ut credam, quòd aliquis antiquorum curioſus, nimisq; ſciolus Buphtalmum, & Chryſanthemum unam tantum referre plantam fortè exiſtimans, omnia in Chryſanthemo adiecerit, & confuderit, quæ libro tertio de Buphthalmo memoriæ prodidit Dioſcorides. quemadmodum imprudenter de Ruta & Hyperico, Aſaro & Bacchari ab alijs factum eſſe in præcedentibus oſtendimus. Hoc itaque argumento fretus crediderim ego hoc modo Chryſanthemi caput eſſe legendum. Chryſanthemon herba eſt tenera, fruticoſa, læues proferens caules, & folia multifida: flores luteos, admodum ſplendentes. Eius caules manduntur olerum modo. Flores cum cerato triti ſteatomata diſcutere produntur. 10

Chryſanthemi caput reſtitutum.

produntur. Hinc itaque, ſic Chryſanthemi capite reſtituto, facilè patebit, quantum aberrauerint ij, qui Chryſanthemum cum Buphthalmo confuderunt. Chryſanthemon, cui nulla prorſus ex modò traditis reclamet nota, frequentiſſimum prouenit in Senenſi agro. Quinetiam copioſiſſimum in Boemia, Morauia, & Auſtria in campis prouenit. cuius folijs infima plebecula, in Hetruria pro olere ueſcitur. Buphthalmum uerò etſi antea à me non uiſum in noſtris commentarijs Italica lingua conſcriptis confeſſus eſſem; ad nos tamen hoc anno uerum Patauio allatum eſſe ſuperius in ſua mentione indicauimus. quod etiam poſtea accepimus Piſis à Luca Ghino medico clariſſimo, & rei herbariæ peritiſſimo, omnibus prorſus adſtipulantibus notis, quæ illi tribuuntur. Quo factum eſt, ut certius auſim affirmare Chryſanthemi hiſtoriam auctam, depraua tamq; eſſe in Dioſcoride. Credidit Leonardus Fuchſius medicus doctiſſimus in ſuo de plantarum hiſtoria commentario, Chryſanthemum illud eſſe ranunculi genus, quod folio apij, luteis floribus, in pratis plurimum naſcitur. Qua in opinione quantum, pace eius dixerim, hallucinetur, euidentius omnibus eſſe puto, quàm ut à nobis oſtendi debeat. Chryſanthemi meminiſſe Galenum in libris de ſimplicium medicamentorum facultatibus, hactenus incompertum habeo. Eius nomen Græcum eſt χρυσάνθεμον: *Latinum item Chryſanthemum: Italicum, Chryſanthemo.* Fuch. error. Nomina.

AGERATVM.

Ἀγήρατον. AGERATVM. CAP. LIIII.

AGeraton [a] fruticosa herba est [b], palmari longitudine assurgens, simplex, humilis, origano maximè similis. umbellam gerit, in qua [c] flos bullis aureis emicat, helicryso minor. Nomen ei inditum est, quoniam diutissimè flos in sua coloris specie conseruetur. Vis decocti feruens: huius ustæ nidor urinam cit, & uuluæ duritias emollit.

a Meuni, & Drag. θάμνος. i. Frutex.
b Orib. διαπύθμενος. i. dnum palmorum.
c ἄνθος πομφολυγώδες χρυσοειδές. i. flos bullis aureis similis.

AGERATVM ALTERVM.

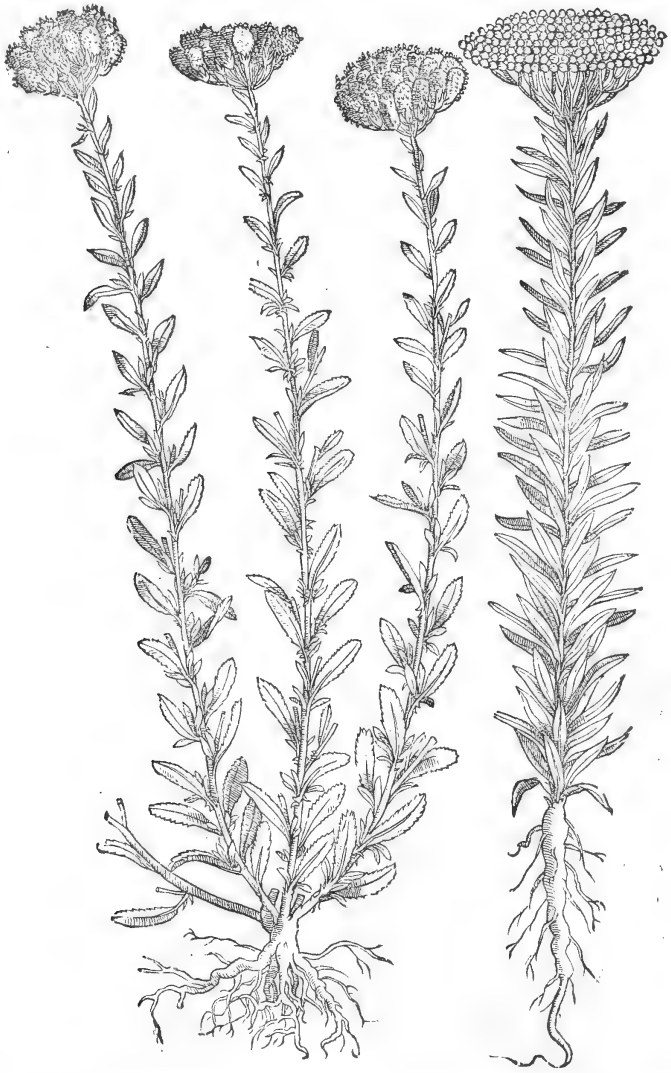

Agerati consideratio.

NAscitur *Ageratum passim in uniuersa Hetruria, foliis origano proximis: floribus aureis, in umbella emicantibus, helichryso modo. Hanc herbam Mesues Eupatorium existimat, ut superius in Eupatorij commentatione abunde diximus. Ea à nostris Senensibus uulgò appellatur herba Giulia. Sententiæ huic nostræ refragatur Andreas Marinus Medicus ætatis nostræ non postremus, in suis in Mesuem annotationibus, his uerbis, ubi in Eupatorij caput commentatus est. Cæterùm*

verùm hanc ipsam herbam (Eupatorium scilicet, aut Iuliam intelligens) Dioscoridis Ageratum esse uix adducor, ut credam. Nam insignem amaritudinem quæ cuiuis uel imperito herbario, prima occurrit, nullo modo Dioscorides, alioqui diligentissimus tacuisset, quæ tamen in hac planta adeò insignis est, ut ob hanc ipsam maximè, præ cæteris notis, ad Eupatorium Mesue sit referenda. Folia præterea non sunt origano, sed centaurio potius minori similia, quæ folia quantum inter se differant, omnes norunt. Ad hæc urinam ciere, uuluæque duritias mollire Ageraton, Dioscorides est author, quorum effectuum ne meminit quidem Mesues, qui ab eodem Dioscoride multa diligenter sumpsit. Huc accedit, quòd Ageraton, Galeno autore, uim habet digerendi, & quadantenus phlegmone liberandi; quod tamen Mesues non scripsit. adde, si placet, quòd nullum caloris, aut siccitatis gradum ei Galenus adscribit, cùm Mesues calidum in primo, siccum, in secundo constituat. Quæ res tanti fuere apud me momenti, ut ab Eruditissimi Matthioli sententia, quanuis inuitum, me recedere coegerint: Interim dum ab eo meliora super eo capite, ut spero edentur, quod ut facilius facere possit, aliam herbam hîc pingi iussimus, quam Petrus Antonius Michaelius Patritius Venetus harum rerum diligentissimus indagator, pro Agerato habet. cuius profectò opinioni non possum non assentiri, cùm uideam notas omnes Agerati huic plantæ mirum in modum conuenire. Siquid tamen uel Matthiolus ipse, uel alij præstantes in re herbaria uiri aduersus eam opinionem habuerint, lubens eorum iudicium, & censuram subibo. Hæc ille. Quibus an rectè Ageratum examinauerit, & an eius argumenta, quibus contra me utitur firmane an infirma habeantur, ex his, quæ nunc dicturus sum ij facilè intelligent, qui materiam Medicam tenent. Quòd itaq; Dioscorides amaritudinis in Agerato non meminerit, cùm ea tam euidēs in hac planta gustantibus sese offerat, id ne tantillum quidem me à mea dimouet opinione, cùm illi plurimæ describantur plantæ, quæ insigniter amaræ degustantur, et nihil tamen in ijs describendis, amaritudinis meminit. Amara sanè sunt Scilla, Cyclaminus, Esculentus bulbus, Absinthium, Ruta, Harmala, Hieracium, Senecio, Fumaria, Conyza, Bryonia, Eruum, Capparis planta, Hedera, Marum, Polium, Chamepitys, Verbenaca, Betonica, Papaueris cum folia, tum capita, Opium, & alia quidem nonnulla, de quarum tamen amaritudine nihil memoriæ prodidit Dioscorides: quo fit, ut nihil prorsus Marini argumento dimouear, si etiam in Agerato amaritudinis notam silentio inuoluit. Folia præterea, inquit ille, non sunt Origano, sed Centaurio potius minoris similia, quæ folia quantum inter se differant, omnes norunt. Hæc siquis cribrauerit uerba, facilè hîc Marinum haud diligenter duas hasce plantas examinasse, aut inspexisse indicabit. Minoris enim Centaurij folia, & onitis origani, parum ad modum facie inter se differunt. Itaque rectè dixisset is differentiam hanc nouisse omnes, si se excepisset. Deinde quòd suum Eupatorium urinam ciere non scripserit Mesues, id ab eo fortasse prætermissum censemus, quod hanc plantam ignorauerit esse Dioscoridis Ageratum. Verùm cum Eupatorium scribat calidum esse in primo gradu, & siccum in secundo, quinetiam compositum ex substantia calida subtili, quis unquam medicorum negabit Eupatorium hoc haud urinam ciere? & idem quoque muliebrium locorum duritias emollire? Nam & Iris, & Agrestis cucumis, quæ quoque calidiora sunt, & sicciora, id efficaciter præstant. Ad hæc quòd Mesues suo Eupatorio uim digerendi, & quadantenus phlegmone liberandi non reddiderit, cùm tamen Galenus Ageratum hisce facultatibus refertum esse scribat, repeto Dioscoridis Ageratum haud unquam nouisse Mesuem suum esse Eupatorium. Siquidem nihil uetat quin id Eupatorium præstare possit, cùm ipse asserat Mesues, quòd subtiliatiuum est & resolutiuum conueniens sine attractione. Postremo quòd Galenus Agerato nullum caloris aut siccitatis gradum adscripserit, ut Eupatorio adscribit Mesues, nihil prorsus momenti hoc argumentum habet. Galenus enim non semper simplicium medicamentorum qualitates (plures Galeni possem adducere locos) per gradus explicat, & præsertim ubi breuitati studet. sed quis adeo Medicæ materiæ tam rudis, tamq; ignarus fuerit, qui non putet nouisse Galenum caloris, & siccitatis haud expers esse Ageratum, cùm scribat esse illi digerendi potestatem? Siquidem facultas hæc fieri nequit nisi à calidis, & siccis temperamentis. Id quod Dioscorides non prætermisit, cùm ait Δώσαμεν δὲ ἔχει ἀφέψημα αὐτοῦ πυρετικῶν. idest uim habet decoctum ipsius ferudam. Hæc itaq; cùm Marini argumenta infirma admodum reddant, manebo ego in sententia. & præsertim cùm Iuliam herbam uideam cum folia tum caules ædere origano haud dissimiles, quinetiam umbellam aureis bullis micantem Helicrysi modo cuius aureus color, in secca quoque planta diutissimè conseruatur, unde (ut rectè Dioscorides inquit) Agerati sibi nomen adinuenit. Nam hac tantùm nota quispiam iam certior fieri poterit, unam & eandem esse plantam Ageratum & Mesuis Eupatorium. Cæterùm non possum non mirari Marini ingenium, qui, ut facilius (ut ipse inquit) meliora super Agerati capite scribere possim plantam à se pictam mihi offert, quam à Petro Antonio Michaelio Patritio Veneto pro Agerato haberi ait, cùm ea Agerato adeo habeatur dissimilis, ut nihil dissimilius esse possit. Siquidem hæc origani nullas omnino notas habet, & umbellas quoque nullas, sed flosculos racematim cohærentes balaustiorum effigie. In summa ubi plantam totam expenderis, nihil prorsus reperies, quod minimam Agerati particulam referat. Ago tamen Marino gratias, quòd eum non dubitem hanc mihi obtulisse plantam, quòd putauerit eam legitimum esse Ageratum, magis fortasse (ut uideo) aliorum opinioni addictus, quàm explorandis Agerati notis. Verùm ego ingenerosum mihi esse putarem, ex commentario tantùm fieri nauclerus, ut rectè Galenus admonet libro primo de alimentorum facultatibus in ipsius præfationis calce. At sanè hæc inuitus admodum scripsi, quòd tanta sit plantæ illius cum Agerato disparitas, ut in ea censenda, opus mihi non fuisset tantam facere temporis iacturam. At qui Marini uerba hucusque me protraxerunt, quippe qui scribat, siquid contrà eius opinionem habuero se lubens inditium & censuram meam subiturum. Quæ uerba (ut sua est humanitas) ad respondendum me impulerunt. Agerati uires paucis perstrinxit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Ageratum digerit, & inflammationes leniter quodammodo resoluit. Quæ herba ἀγήρατον Græcè, Ageratum quoque Latinè dicitur: Italicè, Herba giulia. Nomina.

Περιστερεὼν. VERBENACA. CAP. LV.

PEristereon, siue uerbenaca, nascitur in aquosis. Nomen ex eo duxisse uidetur, quòd columbæ circa hanc perquàm libenter uersari soleant. Dodrantis altitudine, & interdum amplius adolescit.

VERBENACA.

Folia è caule prodeunt inciſa,& ſubalbida.ea ſingulari ramo,radiceque ſola,conſtare ſæpius inuenitur. Folia cum ſuilla adipe recenti,aut roſaceo impoſita,uuluarum dolores finire putantur: ignem ſacrum illita ex aceto reprimunt: putrida ulcera cohibent: uulnera glutinant, ueteraque ex melle ad cicatricem perducunt.

Ἱερὰ βοτάνη. †SACRA HERBA. CAP. LVI.

† Antiquus manuſcriptus codex. περὶ ὑπίδια περιστερεῶνος.i. De ſupina Verbenaca.

a Idem ὑπίδιον i.ſupina.

SAcra herba, quæ & periſtereon[a] nominatur,ramulos emittit cubitales,aut maiuſculos, anguloſos: in quibus ex interuallis folia quercus,ſed minora,anguſtioraq;, eiſdem diuiſuris, in ambitu,colore aliquatenus cæſio:radix longa,tenuis:flores purpurei, graciles.Folia cũ radice in uino pora,illitaque aduerſus ſerpentes pollent. eadem drachmæ pondere cum thuris obolis tribus in uini ueteris hemina, quadragenis diebus,iciuno ore,contra regium morbum bibuntur: ueteres tumores, & inflammationes

nes mitigant: fordida ulcera purgant. Tota in uino decocta, tonsillarum crustas abrumpit: oris nomas gargarizatu cohibet. Aiunt si aqua spargatur triclinium, qua maduerit, lætiores conuictus fieri. Datur potandum in tertianis febribus tertium à terra geniculum, cum folijs circundantibus: quartanis quartum. Sacram uocant herbam, quoniam multùm ad amuleta [b], expiationesque commendetur.

b Meum. πετρίγματα. i. lustrationes.

VErbenacæ duæ habentur species, recta, & quam supinam uocant. Hanc cam esse nolunt, quæ Ἱερὰ βοτάνη, illam quæ περιστερεὼν Dioscoridi dicitur. Recta hæc dicta est, quòd singulari caule, ipsoq; dodrantali, sine ramis assurgat. Supina altera, quòd caules, & ramos non ita rectos erigat, sed circumquaque diffundat, cuiusmodi est uulgaris Verbenaca, quæ legitima Ἱερὰ βοτάνη mihi perpetuò fuerit. Cæterùm quam περιστερεὼν nuncupant unico tantùm caule, & unica radice constantem (si uera fateri debeo) ea à me nusquam uisa est, quæ notis omnibus legitimam referat, & si non desint qui uelint uerbenacam hanc eam esse plantam, quam nos de siderite superius agentes, primo ibi loco pinximus. Verùm cùm uideam hanc plantam, ab una radice plures edere caules, ipsosq; non dodrantales, sed sesquicubitales, folia haud subalbicantia, & flores in caule uerticillatim prodeuntes, ut in Marrubio, ac nulla in parte aliquid gerere, quod cum uulgari Verbenaca cognationem præ se ferat, ego quidem ad credendum adduci nequeo, hanc herbam esse Verbenacam, περιστερεὼν dictam; obseruaui ego sæpe, ubi uulgaris Verbenacæ plurimum prouenit, esse quasdam ipsius plantas, quæ caules rectos edant, quasdam uerò, quæ humi ferè procumbant. quo factum est, ut suspicarer, hinc fortasse harum differentiam sumpsisse eos, qui rectam Verbenacam, & supinam faciunt. Mouit me ad hoc Plinius, qui paruam inter has intercedere differentiam scribit. Verùm id mihi nunquam certum statuere uolui. Videant & examinent quoque alij differentiam hanc, & eorũ sit quoq; iudiciũ. Hinc fit, ut in suo insigni de stirpium historia commentario Fuchsium uirum alioqui eruditissimum, apertè errasse existimem: quippe qui discrimnis causa Verbenacæ rectæ florem luteum tribuat. Quod tamen in Dioscoride mihi nunquam licuit inuenire: quemadmodum neque in Plinio, qui utranque Verbenacæ speciem libro XXV. cap. IX. his uerbis descripsit. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet quàm hierabotane, aliqui peristereon, nostri uerbenacam uocant. Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa uerritur, domus purgantur, lustrantúrque. Genera eius duo sunt: foliosa, quam fœminam putant: mas rarioribus folijs. Ramuli utrinsque plures, tenues, cubitales, anguloſi. Folia minora, quàm quercus, angustioráque, diuisuris maioribus: flos glaucus: radix longa, tenuis. Nascitur ubique in planis aquosis. Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus faciunt, quoniam utraque eosdem effectus habeat. Vtraque sortiuntur Galli, & præcinunt responsa. Sed magi utique circa hanc insaniunt. Hac perunctos impetrare quæ uelint existimant, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa canis ortum debere, ita ut ne luna, aut sol conspiciatur, sauis antè, & melle terræ ad piamentum datis. Circum scriptam ferro effodi sinistra manu, & in sublime tolli: siccari in umbra separatim, folia, caulem, radicem. hæc Plinius. Ex quibus uerbis, ut arbitror, facilè deprehendi potest error Fuchsij Brunfelsium fortè secuti, quòd in suis de plantarum historia commentarijs primò editis, pro Verbenaca fœmina eam plantam depinxerit, quæ à Dioscoride, cæterisque antiquis scriptoribus Erigeron, sine Scaccio nuncupatur, tametsi mutata sententia libro primo de compositione medicamentorum in ultima methodo, rectam uerbenacam perperàm, meo iudicio, alteram sinapi speciem esse contendat. Cæterùm haud nescius Galenus nullum, uel paruum inter utrasque uerbenacas discrimen esse, breuiter de earum uiribus sub una tantùm specie disserit libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Verbenaca ideo peristercon appellata est, quòd in ea peristeræ, hoc est, columbæ uersentur. Vim habet adeò desiccantem, ut uulnera conglutinet. Et libro secundo de compositione pharmacorum secundum locos, de antiquo capitis dolore scribens, sic inquit. Omnium porrò longè maximè discutit, & perfectè corroborat uerbenaca recta, maximè uiridis: simò & arida cùm radicibus, et simul cum serpyllo, oleo incocta. Coniicienda etiam ad ea crocodiliadis maximæ iuxta aquas nascentis radix. Quin & ipsam per se uerbenacam, si oleo incoxeris, caputq; inde rigueris, omni capitis dolori antiquo ex frigiditate, aut ex crassis humoribus oborto medeberis. Primum Verbenacæ genus Græcis περιστερεὼν, & περιστερεὼν ὀρθὸς uocatur: Latinis, Verbenaca recta. Alterum uerò genus Græcis ἱερὰ βοτάνη, & περιστερεὼν ὕπτιος appellatur: Latinis, Verbenaca supina. In uniuersum Italis Verminacola, Berbena, & Berbenaca nominatur: Germanis, Eisen Kraut.

Verbenacæ consid.

Fuch. error.

Verbenacæ uires ex Gal.

Nomina.

Ἀστράγαλος. ASTRAGALVS. CAP. LVII.

ASTragalus paruus est à terra frutex, folijs, & ramis ciceri similis: flore purpureo paruo: radice rotũda raphani modo grandi, q̃ adnatas appendices firmas habet, nigras, [a] præduras, ueluti cornua, inter se implicatas, gustu adstringentes. Nascitur in uentosis, opacis, & in niualibus. eo [b] Memphis Arcadiæ scatet. Aluum sistit radix in uino pota: urinam mouet: uetustis ulceribus sicca efficaciter inspargitur: sanguinem supprimit. ægrè propter duritiam tunditur.

a Meum. σκληροτράχηλ. i. durissimas.

b φαινέω. idest Phœnicas. ita Oribasius.

Astragali consideratio.

AStragali planta, quam in commentarijs nostris antea editis appingi curauimus, cùm diligentius à nobis inspecta sit, & quædam in ea desiderari uideantur, quæ Astragali propria sunt, non libuit hîc eam recudere. Astragalus aliter à Plinio, quàm à Dioscoride describitur. Plinius siquidem libro XXVI. cap. VIII. Astragalum his notis repræsentauit. Astragalus, inquit, folia habet longa, incisuris multis, obliqua, circa radices: caules tres, aut quatuor: florem hyacinthi: radices nullosas, implicatas, rubras, præduras. Nascitur in petrosis, apricis, & iisdem niualibus, sicut Pheneo Arcadiæ. Meminit Astragali Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Astragalus frutex est exiguus, radices habens adstrictorias, quamobrem etiam in numero est non instrenuè exiccantium. Nam ulcera uetera cicatrice obducit, & aluum fluxu tentatam sistit, si quis in uino decoctam radicem bibat. Plurimus huius fruticis prouentus est in Pheneo Arcadiæ. Is Græco nomine ἀστράγαλος dicitur: Latino similiter Astragalus: Italico, Astragalo.

Astragali uires ex Gal.

Nomina.

Υἀκινθος.

Υάκινθος HYACINTHVS. CAP. LVIII.

HYacinthus folia habet bulbi: dodrantalem caulem, læuem, minimo digito tenuiorem, herbacei coloris: comam procumbentem florum purpureorum plenam, incuruam: radicem quoque bulbaceam. Quæ, ut creditur, pueris cum uino albo illita, pubertatem coercet, & non patitur erumpere: sistit aluum pota, & urinam impellit: phalangiorum morsibus auxiliatur. Semen adstringentius est, thebaicis expetitum: regium morbum emendat, cum uino potum.

HYACINTHVS.

Hyacinthus

HYACINTHVS ORIENTALIS.

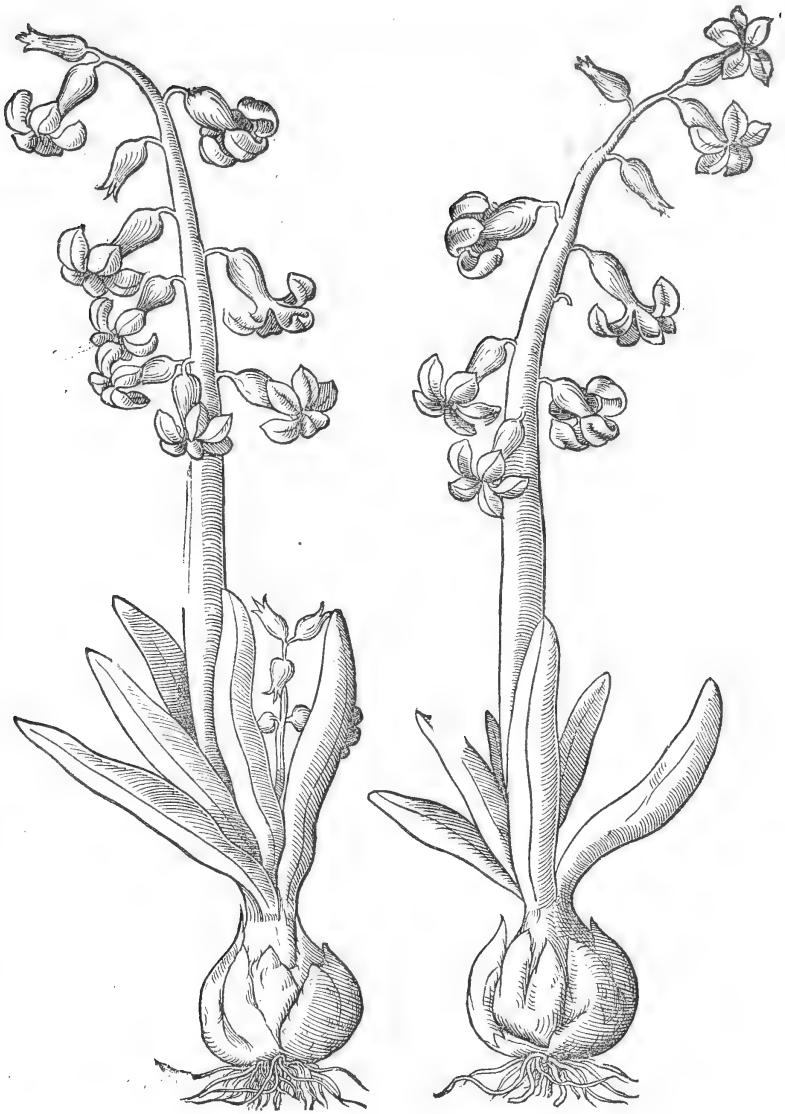

Hyacinthi conſideratio.

Hyacinthi uires ex Gal.

10 *Hyacinthus in uniuerſum in campeſtribus inter ſegetes, & in ſyluis prouenit: foliis, & radicibus bulbaceis: caule dodrantali, uiridi, tenui, læuiq; : floret cum uiolis circa finem Martij, & Aprilis initium: florentem emittit comam, ab ipſo caulis medio uſque ad ſummum purpureis circundatum floribus, qui matureſcentes ad terram incuruantur, perdurantq; diu anteaquàm contabeſcant. Hetruſcis noſtris Hyacinthi uulgò uocantur Cipolle canine. Flores primo ſtatim exortu noſtrates pueri colligunt ob purpurei coloris præſtantiam. Aliud* HYACINTHI *genus, quod* ORIENTALE *appellare placuit, miſit ad me Iacobus Antonius Cortuſus, rei herbariæ ſtudioſiſſimus, quod ſibi miſſum ex Orientalibus regionibus fatebatur. unde nos illi Orientalis nomenclationem addidimus. Hyacinthi uires memoriæ prodidit Galenus libro* VIII. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Hyacinthi radix bulboſa eſt, ordinis primi in deſiccando: ſecundi uerò completi, aut certè tertij incipientis in refrigerando. Itaque pueros diutiſſimè ſeruare impuberes illita cum uino creditur.*

Semen

HYACINTHVS ORIENTALIS ALTER.

Semen leuiter extergit, & adſtringit: quamobrem & ipſe regio morbo laborantibus exhibetur in uino, ordine quidem tertio quadantenus deſiccans, cæterùm in medio conſiſtens caliditatis, ac frigiditatis. Planta Græcis ὑάκινθος, Latinis item Hyacinthus appellatur: Italis, Hiacintho: Germanis, Mertzen bloomen: Hiſpanis, Mayos flores: Gallis, Vaciett.

Nomina.

Μήκων ῥοιὰς. PAPAVER ERRATICVM. CAP. LIX.

PApauer erraticum, quod rhœada uocant, uere quidem in aruis cum hordeo naſcitur: flore protinus deciduo, unde & nomen apud Græcos accepit. Folia erucæ, aut origano, aut cichorio, aut thymo ſimilia ſpectantur, ſed longiora, diuiſa, ſcabra: iunceus ei caulis, rectus, cubitalis, aſper: flos ſylueſtris anemones, puniceus, interdum albus: oblongum caput, ſed quàm anemones minus: ſemen rufum: radix longa, ſubalbida, minoris digiti craſſitudine, guſtu amara. Huius capita quinque, aut ſex in uini cyathis tribus ad dimidias decocta, potui dabis, quibus ſomnus accerſendus eſt. Semina

acetabuli

PAPAVER ERRATICVM.

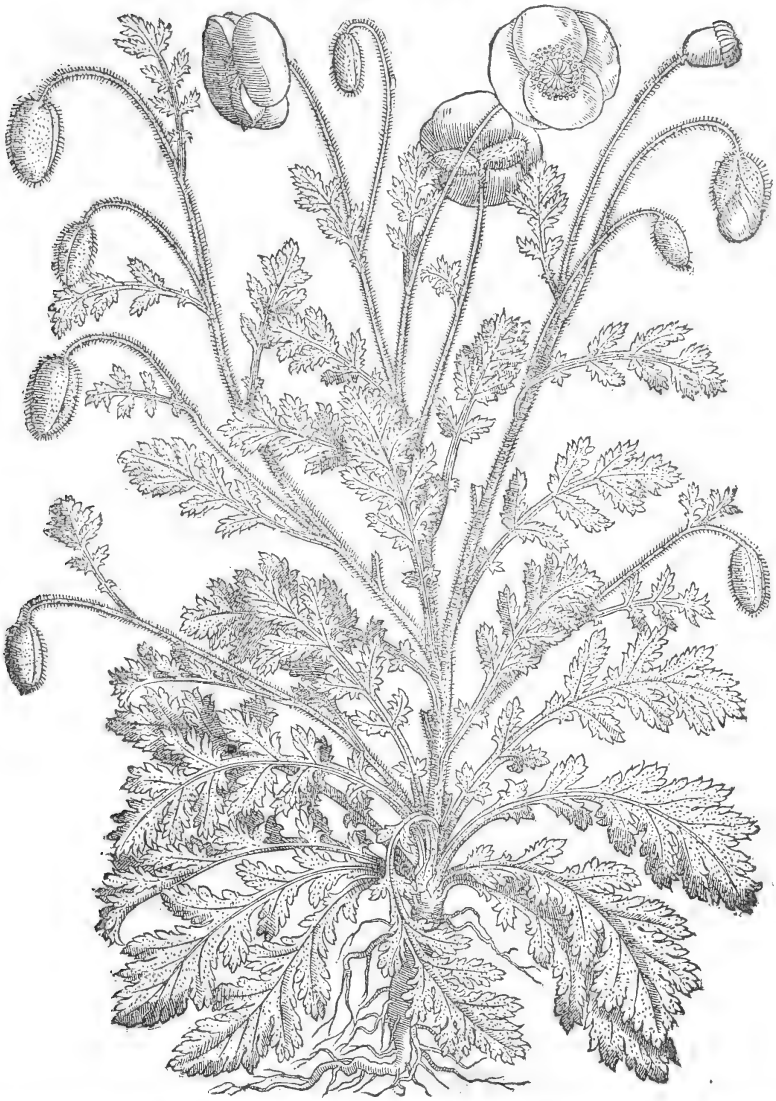

acetabuli menſura ex aqua mulſa pota, aluum leniter emolliunt: ad idem præſtandum mellitis placentulis, & dulciarijs libis admiſcentur. Folia cum calycibus illita, inflammationes ſanant: eorundem fotu, & perfuſione ſomnus allicitur.

Μήκων ἥμερος. PAPAVER SATIVVM. CAP. LX.

SAtiui papaueris genere, quod hortenſe eſt, ſemen in panem denſatur, qui ſanis in uſu ſit: eo etiam ex melle pro ſeſama utuntur: thylacitin uocant. Capitulum habet [2] longum, & ſemen candidum. Syluestre uerò caput habet inſidens, demiſſumque, & nigrum ſemen: quod pithitis nominatur: nonnullis tamen & ipſum rhœas dicitur, quoniam eius ſcapo lacteus ſuccus emanat. Tertium magis ſyluestre, & ad medicinas ualentius, multò his longis, productiore capitulo. Omniũ in cõmune natura refrigeratrix. quare ſi capita ipſa, & folia decoquantur in aqua, ſomnum fotu conciliabunt. Bibitur de-

[2] Μῆκων, ἐπὶ μῆκος. i. oblongum.

PAPAVER SATIVVM.

coctum contra uigilias. Calyces cum polenta triti,& cataplasmatis admisti,ignibus sacris, & inflam- 10
mationibus prosunt. Tunduntur quoque uirides,& digeruntur in pastillos,qui siccati ad usum recon
duntur. Capita quoque per se in aqua coquuntur ad dimidias,iterumque adiecto melle, dum humor
coeat in eclegmatis lentorem. Id medicamentum in tussi, arteriæ fluxionibus, & cœliacorum affe-
ctu,doloris leuamentum præbet. efficacius tamen redditur,addito hypocistidis succo, & acacia. Pa
paueris nigri semen tritum cum uino bibitur,contra citam aluum, & fœminarum profluuia. in peruigilijs fronti,temporibusque illinitur ex aqua. Opium eius magis refrigerat,inspissat, siccatque. Sum
ptum erui magnitudine,dolorem finit, concoquit, & somnum allicit: tussi,atque cœliacorum ualetudini auxiliatur: uerùm si copiosius hauriatur,nocet,cùm lethargicos efficiens interimat. Ad dolores
capitis cum rosaceo perfusum,efficax est: aurium dolori cum amygdalino,myrrha,& croco instillatur:
inflammationibus oculorum cum torrefacto oui luteo proficit: igni sacro, & uulneribus cum aceto:
podagris,cum lacte mulieris,& croco. somnum accersit subditum sedi pro balano. Optimum habe
tur

Opium.

tur graue, & denſum, guſtu amarum, odoratu ſoporiferum, quod facilè aqua diluitur, læue, candidum, neque aſperum, neque grumoſum, quod inter colandum non ut cera coeat, & in ſole diffundatur: dein admotum lucernis, non atra luceat flamma: extinctum denique odoris uim conſeruet. Sed opion glaucio, gummi, aut ſylueſtris lactucæ ſucco adulterant. Verùm glaucio fucatum, in dilutione croci colorem reddit: lactucaceo ſucco fictum, exiliter ſpirat, & aſperius ſpectatur: gummi uitiatum ſplendeſcit, & infirmum eſt. Nec deſunt, qui eò dementiæ deuenerint, ut adipem ei admiſcerent. Fictilii nouo torretur ad oculorum medicamenta, dum mollius, atque rufius appareat. Diagoras, ut Eraſiſtratus author eſt, uſum eius damnauit, oculorum lippitudinibus, & aurium uitijs infundi uetans, quoniam uiſus aciem hebetaret, & ſoporem gigneret. Addidit Andreas, illitos eo protinus excæcari, ſi non adulteraretur. Mneſidemus uſum duntaxat olfactandi probauit, quoniam ad conciliandum ſom num conueniret: alioqui nobis ut noxio interdicit. Quæ commentitia eſſe experimento deprehenduntur: ſiquidem effectus, uirium huiuſce medicamenti fidem faciunt. Quare non alienum fuerit ſcriptis mandare, quónam modo is excipiatur ſuccus. Aliqui capita ipſa, & folia tundunt, & prælo exprimunt, terentesque in mortario digerunt in paſtillos: id meconium uocatur, multùm opio ignauius. Porrò opij faciundi ratio hæc eſt. Cùm ros in eo exarauerit, cultro decuſſatim in ſtellas, ne penitus adigatur, ex obliquo in rectum ſummam cutem incidere oportet, lacrymam exeuntem digito in concham abſtergere: nec multò pòſt redire, ut concreta inueniatur: etenim quæ tum, aut poſtero die etiam offenditur, in uetere pila teri debet, & in paſtillos cogi. cùm tamen inciditur, retrocedendum eſt, ne ueſtibus ſuccus deradatur. Nomina.

Spectantur Maio menſe Papauera erratica rubentibus floribus nitentia, in aliquibus campeſtribus locis adeò numeroſa, ut deceptis oculis, campi uideantur coccineis uelaminibus ueſtiti. Horum flores non deſunt, qui affirment lateris dolori, qui Græcis πλευρίτις dicitur, mirificè mederi: in quem uſum eos ſiccatos in puluerem redigunt, & in potu exhibent. Ab hoc experimento nonnulli medicorum edocti, ex ipſorum florum recentium ſucco ter, aut quater iterato diluto, ſcrapium cõficiunt: quo poſtmodum magno, ac proſpero ſucceſſu in pleuriticis utuntur. Tridentina rura Papaueris erratici folia prima ſtatim germinatione olerum modo decoquunt, ſumuntque in cibum caſeo, & butyro admiſtis. Nec mirum ſanè, cùm etiam Theophraſti ætate (ut ipſe ſcriptum reliquit lib. IX. cap. XIII. de plantarum hiſtoria) eadem ſumerentur in cibis. Loco enim citato ita de eo ſcribit Theophraſtus. Papauer erraticum uocatum non abſimile intubo erratico cõſtat: quare in uſum uenit cibarium. Naſcitur in aruis potiſſimùm inter hordea. Florem rufum producit: caput pollicaris unguis magnitudine. Papaueris erratici confid.

Legitur ante hordei meſſem, atque uiridius etiam. purgat inferius. hæc Theophraſtus. Sed iam de Papauere ſatiuo, ſiue domeſtico nobis diſſerendum eſt. Videtur Dioſcorides cum ſatiuo duo ſylueſtris Papaueris genera tradidiſſe, & hoc nomine hæc ab illo diſtinxiſſe. Qua in re animaduertendum eſt, ne aliquis fortaſſe decipiatur, quòd omnes hæ papauerum ſpecies ab agricolis ſeruntur. Verùm illud duntaxat, mea quidem ſententia, hortenſe appellauit Dioſcorides, quod albo conſtat ſemine, quoniam hoc frequentius in uiridarijs, & hortis prope ædes ſeritur. Cætera uerò ſylueſtria nominauit, non quòd ſponte, & per ſe naſcantur (ſeruntur enim omnia) ſed quòd aſperiora, hirſutioraque proueniant tum caule, tum capitibus, tum etiam foliis: quòd præterea nigrum, aſperumque proferant ſemen: quòd denique ſerantur in campeſtribus ſegetum, & leguminum modo. Rem autem ſe ita habere teſtari uidetur Plinius lib. XIX. cap. VIII. cùm ſic inquit. Papaueris ſatiui tria genera. Candidum, cuius ſemen toſtum in ſecunda menſa cum melle apud antiquos edebatur. Hoc & panis ruſtici cruſtæ inſpergitur adſuſo ouo inhærens, ubi inferiorem cruſtam apio, githá; cereali ſapore condiunt. Alterum genus Papaueris nigrum, cuius ſcapo inciſo lacteus ſuccus exprimitur. Tertium genus rhœam uocant Græci, id noſtri erraticum dicunt. Sponte quidem, ſed in aruis cum hordeo maximè naſcitur. hactenus Plinius. Papauere candido paſim abundat Hetruria. Vtriſque uerò nigris ſcatet uniuerſa Inſubrium tellus: ſed præcipuè apud gentes, quæ Tridentinas incolunt ualles, ubi Papauera hæc copiosè ſeruntur in campis, & inter legumina, præſertim inter fabas. Ibi ſiquidem eius ſemine ueſcuntur homines, immiſto placentulis, quas ex paſta foliosa multiplici inuolucro conficiunt. Comedunt illi quidem haſce placentas ad ſaturitatem uſque: nec ob id tamen unquam (quod mirum alicui fortaſſe uidebitur) diuturniore ſomno capiuntur, neque ueternoſi fiunt. Quin nec illi etiam, qui Stiriam, ſuperioremque Auſtriam incolunt, in ueternum incurrunt: etſi oleum è nigri papaueris ſemine expreſſum in cibis continuè aſſumant, oliuarum olei uice. Ea demũ experientia fecit, ut intrepidè quandoque auſus ſim Papaueris ſeminis cremorem hordei decocto expreſſum in ardentiſſimis febribus ad ſitim extinguendam, ſommumq; conciliandum etiam largiùs exhibere. Hinc præterea factum eſt, ut eum metum excuſſerim, & depoſuerim, quem mihi olim præceptorum meorum graues admonitiones incuſſerant, & ingeſſerant. Cæterùm ex inciſis Papauerum capitibus opos, ſiue ſuccus manat, qui in Opium uocatum addenſatur, ut ſcitè docuit Dioſcorides. Et quamuis Opium quarto exceſſu frigidum ſtatuatur; tamen ſi ex ſapore, & effectu rerum temperamenta, & qualitates cognoſcuntur, opium noſtri uſus (quantum equidem deprehendere potui) non modò guſtu amarum percipitur; ſed etiam acre, adeò ut paululum in ore detentum linguam, & palatum exulceret. Vnde haud dubiè colligi poſſe putauerim, calidiſſimas illi ineſſe qualitates. Cuius rei fidem augere poteſt, quæ ex eo prodit odoris grauitas. Veruntamen ne impudentis, atque arrogantis nomen ſubeam, quòd in hoc omnium ferè medicorum ſententiam deſtruere uelim, eorum iudicio rem hanc æſtimandam relinquam, qui ante nos opij tum qualitates, tum facultates diligentiſſimè expenderunt. Sed fortè ea acris, amaraque facultas in opium facilè inuehitur ex glaucij adulteratione, quod illi ſæpius admiſcent, ut Dioſcorides admonuit. Illudque argumento eſſe poteſt, quòd aqua colliquatum croccum colorem reddat. Adde quòd opium, quod hodie ad nos conuehitur, non eſt illud uerum & legitimum è lacryma, quæ ex inciſo papaueris capite exierit, concretum, ſed potius hoc è foliorum, & capitum contritorum ſucco confectum eſt: idque meconium uocatum erit, opio longè deterius. Papauerum uires memoriæ prodidit Galenus li- Papaueris ſatiui ſpecies. Papaueris ſuci, ſiue Opij facultas. Papauerum uires ex Gal.

bro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Papauer alterum Rhœas nuncupatur, quòd scilicet celeriter flos eius defluat. Alterum domesticum, quandoquidem colitur. Quin & alteræ duæ sunt præter has species syluestris papaueris: alterum uelut incidentem calycem sustinens: alterum longiorem quàm illud calycem obtinens, totum autem procerius, ac squalidius. Ab hoc succus defluit, atque hinc est, quòd hanc speciem quidam Rhœada nominent. Porrò omnium facultas refrigeratoria est. Cæterùm satiui semen, quod & thylacite cognominant, mediocriter somnum conciliat, uisu candidum: proinde pani ipsum insperguntsac melle maceratum edunt. At eius, quod primo loco recensuimus, cuius florem celeriter decidere posuimus, nalidius semen refrigerat, ita ut nequaquam eo quis innoxiè solo uti possit, sicut satiuo siue domesti co melli admiscens. Admodum uerò, si ita sumptum sit, somnum conciliat. Cæterùm pusillum eius inspergunt ijs, qui ex melle conficiuntur bellarijs, atque placentis, panibusq;. Porrò tertio loco dicti semen atrum etiam medicamentosum est, ad modum refrigerans. At quod quarto loco positum est, omnium est medicatissimum, tum in semine, tum in calyculis, tum in foliis, tum in succo. Validè enim refrigerat, ad stuporem usque, & mortem perducens. quare medici quò probè eo utantur medicamentis miscentes, frigiditatis uehementiam retundunt. Est enim ex quarto, & ultimo refrigerantium ordine. Porrò quo pacto maximè ex methodo mistionem facere oporteat, non est præsentis tractationis proprium. Et lib. II. de compositione medicamen. secundum locos, de dolore capitis agens citra manifestas causas oborto, ita de opio disserit. Rarò, inquit, cogimur pharmacis ex opio uti, cùm uidelicet præ doloris uehementia homo de uita periclitatur. Quanquam & tunc solidæ partes ex eius usu offendantur, adeò ut post hæc correctione opus habeant. Sic & ex opio collyria multis detrimento fuerunt, adeò ut debilem oculum reddiderint, & usus hebetudinem, amblyopiam Græcis appellatam, induxerint: uelut etiam auditus grauitatem inducunt quæcunque ad uehementem aurium dolorem ex papaueris succo sunt composita. Idem Galenus lib. III. eiusdem tractatus, de aurium inflammationibus agens, sic inquit. Pharmaca ex papaueris succo omnia sensum stupefaciunt: & ob id sanè necessariò cogimur ipsis uti ubi nullum aliud mitigatium opem tulit. hæc Galenus. Ex quibus sanè omnibus admoniti esse debent medici, ne temerè, aut inconsultè ad usum opij se conferant. Sed ratio, qua id corrigendum, administrandumq; sit, ex ipso Galeno colligi potest, libro VIII. de compositione pharmacorum secundum locos, ubi ita scriptum reliquit. Calefacientia miscentur, quæ refrigerantium stupefactionem deducere possunt, cùm illa ipsa per se tardi transitus existant. Hæc igitur ubi quis inaudierit, quantitatem consideret simplicium pharmacorum, quæ in compositiones miscentur. Ex hac enim sciet num magis, an minus efficere possit compositum pharmacum, ea quæ promittit. Si nanque refrigerantia plura apparuerint, sensum affectorum magis obtundit, & quantum caloris in ipsa particula fuerit, etiam hunc extinguit. Vbi uerò calfacientia fuerint aucta, minus quidem hæc efficiet ipsum pharmacum, innocentius autem reddetur. Nosse enim oportet, corpora uiuentium mortificationi simile quippiam perpeti ab omnium ex opio, hyoscyamo, & mandragora compositorum pharmacorum usu: nimirum causis dolorem infligentibus insensibilibus factis, & multi sanè qui assiduè talia accipiunt, ad immedicabilem frigiditatem particulas perducunt. Papauer erraticum sic Latinis μήκων ἄγριος Græcis appellatur: Italis, Papauero saluatico: Germanis, Klapperosen: Hispanis, Amapollia, & Papoulla: Gallis, Coquelourdeis. Papauer uerò satiuum Latinè dictum, μήκων ἥμερος Græcè uocatur: Arabicè, Thaxthax, seu Chasebas: Italicè, Papauero domestico: Germanicè, Magsomen: Hispanicè, Dormidera: Gallicè, Pauot. Quod denique Græcio σιον, & μηκώνειον, Latini item Opium & Meconium dicunt: Mauritani, Afium: Itali, Opio.

Nomina.

Μήκων κερατίτις. PAPAVER CORNICVLATVM. CAP. LXI.

PApauer ceratites, ideſt, corniculatum, folia habet candida, hirſuta, uerbaſco ſimilia, in ambitu ſyluestris papaueris more ſerrata: caule non diſſimili: flore pallido: calyculo fœni græci, in corniculorum modum inflexo, unde nomen mutuatur: ſemine papaueris, puſillo, nigroque: radice per ſumma ceſpitum, nigra, craſſa. naſcitur in maritimis, & aſperis. Radici ea uis ineſt, ut in aqua decocta ad dimidias coxendicum, & iecinoris affectus potu ſanet. prodeſt his, qui craſſa quædam, & araneoſa cum lotio reddunt. Aluum leniter purgat ſemen, acetabulo in aqua mulſa poto. Cruſtas emarginant, illita ex oleo folia floreſque: argema ac nubeculas iumentorum, peruncta abſtergunt. Sunt qui glaucium hoc papaueris genere factitari exiſtimarunt, falſi quadam foliorum cognatione.

Μήκων ἀφρώδης. PAPAVER SPVMEVM. CAP. LXII.

a Meum. ῥίζα δὲ λεπτὴ. i. radice tenui. ita Meum.

ALiud Papaueris genus aphrodes, id eſt, ſpumeum uocatur, ab alijs heracleum, caule dodrantali: foliis admodum paruis, radiculæ ſimilibus: fructu inter ea candido. nam herbula alba eſt, & ſpumea tota[a]: radice in ſummo ceſpite. Legitur æſtate ſemen, cùm integrè adoleuit[b], deciditque exiccatum. Datum acetabuli menſura in aqua mulſa, uomitione expurgat. priuatim huiuſmodi purgatio, comitialibus prodeſt.

b Meum, & Orib. καὶ ξηραθὲν ἀποτίθεται. i. & exiccatum reponitur.

Papaueris corniculati conſideratio.

PApauer corniculatum in maritimis noſtris Senenſibus Craſſetano, & Orbetellano agro, & circa Herculis portum Argentario promontorio, itemq; in Adriatici maris litore non longè à Timauo fonte, & Tergeſto ſaxoſo litoris tractu, ubi ſæpius ipſum legimus, frequentiſſimum prouenit: quanquam etiam in alijs Italiæ locis naſcitur, ſed quod potiſſimum in hortis, & uiridarijs ad publicum omnium commodum, & ſpectaculum fuerit ſatum. Huius meminit Theophraſtus lib. IX cap. XIIII. de plantarum hiſtoria, ſic inquiens. Papaueris quoque ſyluestris genera plura notantur: quoddam enim corniculare appellatum: quoddam autem nigrum eſt, folio conſtans uerbaſci nigri, ſed minus nigro: cauli altitu

do

PAPAVER CORNVTVM.

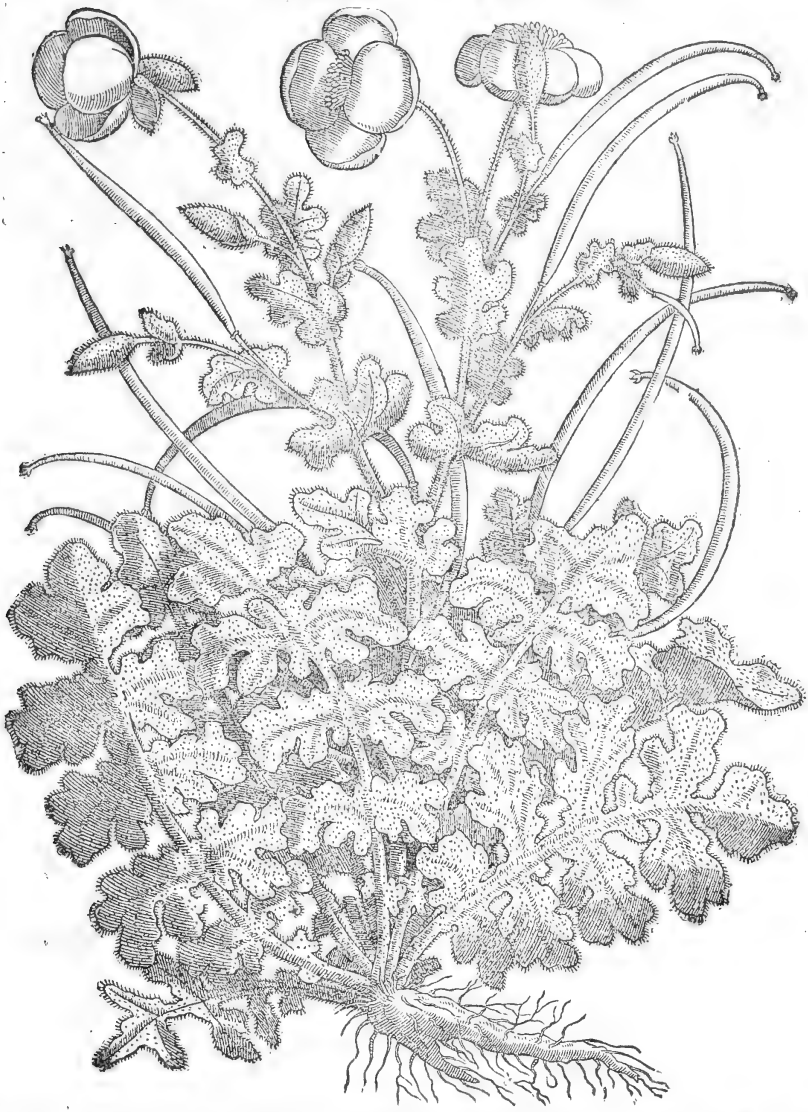

10 *do cubitalis: radix breuis, per ſummaq; ceſpitum: fructus inflexi, ut cornicula figurantur. Legitur circa meſſes. Aluum purgare poteſt: folium albuginem ouibus aufert. naſcitur iuxta mare, ſaxoſis locis. hæc ille. Credidere nonnulli Glaucium, quod Mauritanis memithe uocatur, fieri è corniculati Papaueris ſucco. Verùm ij (ut Dioſcorides eſt author) procul dubio decipiuntur. Cæterùm Papauer ſpumeum, quod aliqui heracleum uocant, nondum mihi compertum eſt, neque etiam hactenus aliquem reperi, qui illud legitimum oſtenderet. Quo fit, ut ipſum quoque inter tot alias nobis incognitas plantas relinquere malim, quàm aliquod incertum proferre, ut quidam faciunt. Veruntamen non mihi uidetur ſilentio prætereundus fatalis ferè Plinij lapſus, in Papaueris ſpumei mentione lib. XX. cap. XIX. Quippe qui huius papaueris folia ſpeciem paſſerum auium repræſentare tradiderit, deceptus nimirum duplici eiuſdem nominis Græci ſignificatione.* σρούθιον *enim Græcis non modò paſſerem auiculam ſignificat; ſed & plantam eam, quam Latini radiculam, ſiue lanariam herbam appellant: cui quidem Dioſcorides, non autem auiculis, quas paſſeres Latini dicunt, Papaueris ſpumei folia ſimilia reddidit. Quemadmodum & Theophraſtus, qui de eo loco citato ita ſcriptum reliquit. Papauer heraclion nuncupatum folio conſtat ſtruthij, hoc eſt radiculæ, qua linteis candorem conciliant, radice candida, in ſumma terræ eunte: fru-*

Papauer ſpumeum.

Plinij lapſus.

Papaueris cornículati uires ex Gal.

ctu albo. *Huius radix purgare ſuperius nata eſt. Non deſunt, qui contra comitiales cà utuntur in uino mulſo. hæc Theophraſtus. Papaueris corniculati meminit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, de eius uiribus in hunc modum diſſerens. Papauer corniculatum nominatum quidem eſt à ſemine leuem inuerſionem habente, ueluti & fœnum græcum, ut bouis cornu uideatur eſſe ſimile. Vocatur porrò à quibuſdam paralium, quandoquidem ut plurimùm iuxta mare naſcitur. Vim habet incidendi, & abſtergendi. Itaque radix herbæ in aqua decocta ad dimidium, hepaticos affectus adiuuat. Porrò folia, & flores ſordida admodum, & maligna ulcera iuuant. Sed ab his abſtinere oportet, ulceribus iam expurgatis: adeò enim abſtergere ualent, ut & puræ quoque carnis nonnihil eliquent. Hoc uirium robore non ſordem duntaxat, ſed & cruſtam ulceribus detrahit. Papauer uerò Herculeum, quod & aphrodes, hoc eſt, ſpumeum uocatur, eo quòd* 10 *totum ſit candidum, & ſpumoſum, exile eſt. Semen habet pituitam expurgans.* Μήκων κερατίτις *id Græcis uocatur, quod Latinis Papauer corniculatum: Arabibus, Almacharam: Italis, Papauero cornuto: Germanis, Gelbol magen,* Nomina. *Moen, & Beelmagſamen: Hiſpanis, Dormidera marina: Gallis, Pauot ocornu. Id uero* μήκων ἀφρώδης *Græcè dicitur, quod Latinè Papauer ſpumeum: Arabicè, Dabre, & zebeolij: Italicè, Papauero ſpumeo.*

HYPECOVM.

Υπήκοον.

Ὑπήκοον. HYPECOVM. CAP. LXIII.

HYpecoon, aliqui hypopheon uocant. naſcitur in ſegetibus, aruisque, folijs rutæ, exilibus ramis. Natura eadem, quæ papaueris ſucco.

HYpecoum ijs facilè ſeſe offeret, qui inter ſegetes, & legumina ipſum perquirere non grauabuntur. Hoc pro ſyluêſtri ruta olim Petrus Spezzalancia Cleſij nallis Ananiæ oppiduli pharmacopola compater meus, mihi oſtendere ſolebat. Quandoquidem id prouenit in aruis, foliis rutæ paulò maioribus: caulibus exiguis, mollibus, hirſutis: in quibus ſunt flores, qui in luteum palleſcunt, etſi prope calycem purpurei ſpectentur. in horum medio flocculus erumpit colore aurum æmulans, uiſu iucundus. Floribus ſuccedunt capitula, tenui muolucro contecta: in quibus ſemen clauditur nigrum, aſperum, pſeudomelanthio proximum. Cæterùm ſcio non deeſſe naſutos, qui iam diu plantam hanc noſtram impugnant; dicuntque folia illi non eſſe rutæ, ſed potius Alceæ. Atqui ſi ſingulatim examinentur ij facilè cognoſcent, à ruta parum ad modum diſtare. Ad hæc ſi uires expendantur, nihil ſanè obſtabit, quin eæ in hac planta reperiantur, quæ in ipſo quoque ſunt papauere. Quo fit, ut horum ſuſurronum bombo nihil à priori mea ſententia dimouear; quouſque aliam plantam, quæ magis facie, & uiribus Hypecoon referat, in medium afferant. Meminit huius Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, his paucis uerbis. Hypecoon, inquit, refrigerandi uim habet, ex tertio ferè refrigerantium ordine, adeò ut parum abſit à papauere. Quod Græci ὑπήκοον, Latini quoque Hypecoum uocant: Itali, Hipecoo.

Hypecoi conſideratio.

Hypecoi uires ex Gal. Nomina.

Ὑοσκύαμος. HYOSCYAMVS, SIVE APOLLINARIS. CAP. LXIIII.

HYoſcyamus frutex eſt caules emittens[a] craſſos: folia lata oblonga, diuiſa, nigra, hirſuta: flores è latere caulis, ordine prodeunt, tanquam punicorum cytini, ſcutulis ſepti ſeminum plenis, ut papaueris. Tres eius differentiæ. Vna ſemine nigro, floribus penè purpureis, ſmilacis folijs, cytinis præduris & ſpinoſis. Alterius ſemen ſubflauum ut irionis. flores lutei, folia & ſiliquæ[b] ſimpliciores. ambo inſaniam gignunt, & ſoporem. ideo in communi uſu damnantur. Tertium genus, ut quod mitiſſimum eſſet, medici recepere: pingue, lanuginoſum, molle, candidi floris ſeminisque, in maritimis ruderibusque, naſcens.[c] cuius occaſio ſi non adſit, rufum uſurpari oportet. niger, ut deterrimus, improbatur. Recenti ſemine, caulibus, folijsque tuſis ſuccus in ſole exprimitur, & exiccato humore, uſus ad annum uſque prorogatur: nam facilè corruptionem ſentit. Extrahitur etiam ex ſicco ſemine ſeparatim in aqua calida tuſo, & expreſſo. Liquamentum autem ſucco lacteo præſtantius eſt, & magis dolores finit. Contuſa herba recens, addita[d] trimeſtri farina, digeritur in paſtillos, & reconditur. Liquamentum primum, & quod à ſicco ſemine exemptum eſt, collyrijs, quæ doloris ſenſum auferunt, commodiſſimè inſeri ſolent. contra acutas, calidasque fluxiones, dolores aurium, atque uuluæ mala proſunt: cum farina autem, aut polenta, oculorum, pedum, cæterarumque partium inflammationes placant. Semen eadem præbet: tuſſi, deſtillationibus, oculorum fluxioni, & doloribus efficax: contra menſium abundantiam, & erũpentem aliunde ſanguinem, oboli pondere cum papaueris ſemine, & aqua mulſa bibitur: podagris ſub uenit: teſtibus inflatis, mammisque tumentibus à partu, tritum ex uino illinitur. Alijs quoque cataplaſmatis, quæ doloris leuamentum præſtant, admiſceri ſolet. Folia omnibus medicamentis dolorem ſedantibus, per ſeſe, & ex polenta utiliſſimè imponuntur. recentia ad mitigandos omne genus dolores oblinuntur: cum uino terna, quaternáue pota ſanant algidas febres, quas epialos uocant. Cocta olerum modo folia, ſi acetabuli menſura manduntur, mediocrem inſaniam gignunt. idem efficere tradunt, ſi colo ulcus ſentiente, infundantur. Radice in aceto decocta, dentes in dolore colluuntur.

a Orib. addit. πόλλας. i. multos. Et ita quoque Meum.

b Orib. ἀπελάτερας. i. teneriores.

c Orib. addit. χρήσιον δ' ἐν τοῖς λόφοις. i. candido. itaque utẽdum eſt.

d Meum. σιταρίῳ ἀλεύρῳ, καὶ πηγανίῳ. i. cum frumenti horni farina & ruta.

HYoſcyamus (ut Dioſcoridi placet) tres habet differentias. Prima nigrum fert ſemen, ſecunda ſubflauum. Tertia album, quæ omnia ut ſemine differunt, ita & floribus. Siquidem in prima purpurei, in altera lutei, in poſtrema uerò candidi ſpectantur. At hyoſciamum purpureo flore refertum nuſquàm hactenus uidere licuit. Cætera uerò genera & uidimus, & ſæpe legimus. Quæ flore luteo, & ſubflauo ſemine prouenit, ubiq; ferè locorum naſcitur, locis incultis, ſecus itinera, & in agrorum limitibus, folio braſſicæ, lato, uenoſo, pingui, nigricante, oblongo, in acutum deſinente, & ſecto, Acanthi modo, circumquaque ambitu hirſuto ſed tactu molli. Caules habet teneros, teretes, piloſos, pingues, ſubalbicantes, è quibus à medio rami prodeunt numeroſi, in quibus flores in altera tantùm parte è latere prodeunt. Hos calyces quidam ſequuntur Punicorum Cytinis ſimiles, ſerrato, ac pungenti cacumine ocimoidis ferè modo, in quibus ſemen concluditur, rotundis quibuſdam ſcutulis, caliculorum os occludentibus. Nam ijs maturitate excluſis, protinus ſemen decidit. Radice nititur ſpithamæ longitudine, alba, molli, ſuccoſaq;. Tota planta grauiter olet, adeò ut olfactu mentem afficiat. Quæ autem alba uocatur, folijs creſcit ferè ſimilibus, ſed ſubrotundis, pinguioribus, mollioribus, hirſutioribus, rarioribus, & albicantibus. Flores profert alteri ſimiles, ſed candidos, aut ſubluteos, è quibus eodem ordine Cytini oriuntur, ſed rariores, & clementiores, in quibus album concluditur ſemen. Non deſunt qui nouam quandam in Italiam attulerunt plantam, ſpectatu ſanè pulcherrimam, quam inter Hyoſciami genera connumerant. Caules ædit hæc ſeſquicubitales, rotundos, tenui obductos lanugine, ramoſoſq;, foliis amplis, pinguibus, tenui pilo refertis, mollibus, ſolani ſoporiferi ſpeciem quadantenus referentibus. odore etiam graui. Flores edit luteos Hyoſcyami æmulos, è quibus capitula ſubrotunda oriuntur. quæ nonnullam Hyoſcyami ſpeciem præ ſe ferunt. Nam, & ſimilibus ferè ſcutulis concluduntur, corona

Hyoſcyami conſid.

HYOSCYAMVS.

to circunquaque orificio, & semine intus subflauo colore. Radice nititur alba, spithamæ longitudine, numerosis ubique fibris, & digiti crassitudine. Hanc iam pridem ex Italia ad me transmisit in Boemiam Iacobus Antonius Cortusus. Hyoscyami meminit Scribonius Largus, inquiens. Altercum, quod Græcis hyoscyamus uocatur, qui biberint, capitis grauitate, & uenarum distentione laborant, mentes; abalienantur cum quadam uerborum altercatione: unde & nomen apud Latinos. Hoc idem equidem testari possum, quòd uiderim in Ananiæ uallis montibus pueros, qui Hyoscyami semen comederant, adeò desipientes factos, ut parentes, & uicini eos crederent à cacodæmonibus uexatos esse. Hinc est, quòd eius regionis incolæ Hyoscyamum uulgari sermone appellant Diflurbio, ut quod mentem maximè turbet. Aues, quæ huius herbæ semen ederint, præcipuè quæ in gallinaceo habentur genere, non multo post tempore pereunt quemadmodum & pisces. Hyoscyamus uidetur Græcis dicta, quasi faba suilla: propterea quòd (ut Helianus inquit) huius herbæ pastu resoluantur: & conuellantur apri. Sed remedium nouere: aquas enim statim adeunt, & cancros uenantur, atque ita protinus saluti restituuntur. 10

HYOSCYAMVS ALBVS.

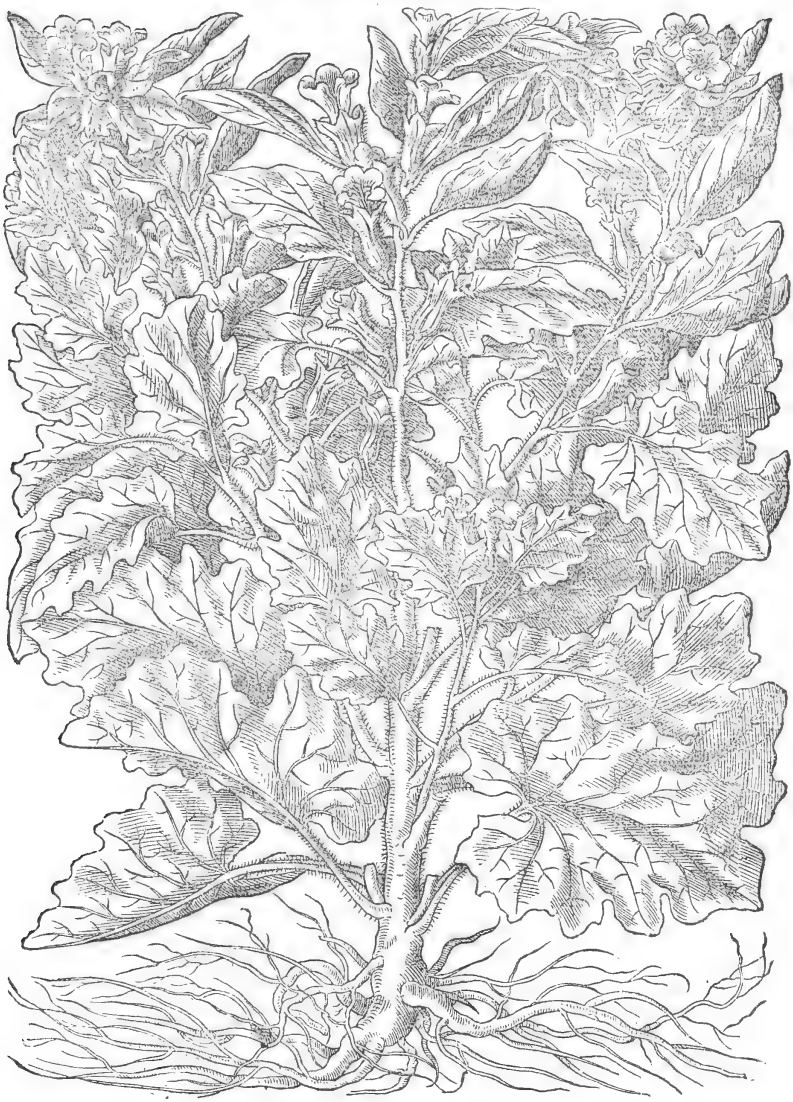

reſtituuntur. *Hyoſcyami uires recenſuit Galenus lib.* VIII. *ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Hyoſcyamus, cui ſemen atrum eſt, inſaniam, ac ſoporem affert. Huic autem is, cui ſemen mediocriter flauum eſt, propinquam facultatem obtinet. Verùm utrique fugiendi ſunt ut inutiles, & uenenoſi ſeu deleterij. Cæterùm cuius ſemen, ac flos candidus eſt, ad ſanationes uel maximè idoneus eſt, ex tertio quodammodo ordine refrigerantium. Porrò flos eius quidem, cui ſemen eſt nigrum, mediocriter purpureus eſt; eius uerò, cui eſt ſubflauum, leuiter mâli colorem refert. hæc Galenus. Cæterùm, ut ad hyoſcyami hiſtoriam noſtra reuertatur oratio, mihi quidem non uidetur prætermittenda ſuſpicio, quæ eſt, quòd in huius capitis initio, ubi de floribus fit mentio, mendum aliquod ſubſit. Ea nanque inibi floribus tribuuntur. quæ ſiliquis legitimè debentur. Etenim ſiliquæ ſunt, quæ ſcutulis conteguntur, atque ſemen intus continent, non autem flores. Auget hanc nobis ſuſpicionem Serapio: quippe qui illud de fructibus Hyoſcyami Dioſcoridi acceptum referat, quod hîc de floribus ſcriptum legitur. Quare non temere, meo iudicio, conijcere poſſumus, hunc locum in Dioſcoride depranatum aut mutilatum eſſe. Planta, quæ Græcis ὑοσκύαμος, Latinis appellatur Hyoſcyamus, Apollinaris herba, Altercum: Arabibus, Bengi: Italis, Iuſquiamo: Germanis, Bilſemen, & Bilſen: Hiſpanis, Veleno: Gallis, Iuſquiame, & Hanebane.*

Hyoſcyami uires ex Gal.

Nomina.

HYOSCYAMVS

HYOSCYAMVS NIGER.

Ψύλλιον. PSYLLIVM. CAP. LXV.

PSyllion folijs eſt coronopo non diſſimilibus, hirſutis, longioribus [a]. ſarmentoſa fœni modo in totum herbula, ramis dodrantalibus: coma à medio caule exoritur, duobus tribúsve conuolutis in cacumine capitulis: in his ſemine duro, nigro, pulicum ſimili, unde & nomen. in aruis, & incultis naſcitur. Vis ei ad refrigerandum, inſpiſſandum, & molliendum conueniens: articulorum morbis parotidibus, tuberculis, tumoribus, luxatis, illitum auxiliatur: imponitur in dolore capitis, cum roſaceo, aqua, aut aceto: enterocelis infantium, & prominenti umbilico, illitum ex aceto medetur. teritur acetabuli menſura, & in aquæ ſextario madefactum, ubi concreuit aqua, illinitur: ſiquidem ue hementer refrigerat, & in feruentem aquam deiectum calorem reprimit. contra ignes ſacros efficax eſt. Fama eſt, ſi uirens domum importetur, non ſinere in ea pulices gigni. Cum adipe tuſum ſordida ulcera, & quæ cacocthe uocãtur, expurgat. Succus uermiculoſis auribus, aut fluxione laborantibus, ex melle prodeſt.

a Meum. χοιροειδὲς. i. fœni modo ſurculoſa.

Pſyllium,

PSYLLIVM.

PSyllium, quod & Pulicariam herbam nuncupant, duplici recenſetur genere. Alterum folijs incanis, longis, hirſutis, cornopo æmulis, non tamen corniculatis. Ramos gerit numeroſos, dodrantales, rotundos, graciles, & folioſos, humotenus potius quàm in altum ſeſe diffundentes, in quorum cacuminibus capitula oriuntur, compactili ſquamarum congerie à natura fabricata, ut in ſcabioſa, & longis pediculis nitentia. Floſculos edit puſillos, lanuginoſos, pilorum ſpeciem referentes, albo colore, plantaginis anguſtifoliæ modo. Semen, quod nigrum, pellucidumq; habetur, pulicum effigie, in ipſis capitulis continetur. Radice nititur ſubalbicante, dodrantali, numeroſis ſtipata fibris. Naſcitur locis incultis, & à multis quoque ſeritur. Alterum longè ſarmentoſius eſt, & numeroſioribus refertum folijs, longioribus, anguſtioribus, denſioribusq; piloſis pariter, atque incanis, atque inter ſe complicatis. capitula illi ſunt alteri ſimilia, ſed minora paulò, & numeroſiora, in quibus ſemen progignitur alteri ſimile. Radicē habet multifidam, & numeroſis ſcatentem fibris. Naſcitur in campeſtribus, ſed in maritimis frequentius. Seplaſiæ ſemen recondunt ad glutinoſos liquores conficiendos, quibus in infrigidandis inflāmationibus, prohibendisq; calidis defluxionibus, & ad extinguendam ſitim, lænigandamq; linguam, & faucium ſcabritiem, in ardentiſsimis febribus utuntur medici: quinetiam ad aluum emolliendam. Pſyllij uires retulit

Pſyllii conſid.

PSYLLIVM ALTERVM.

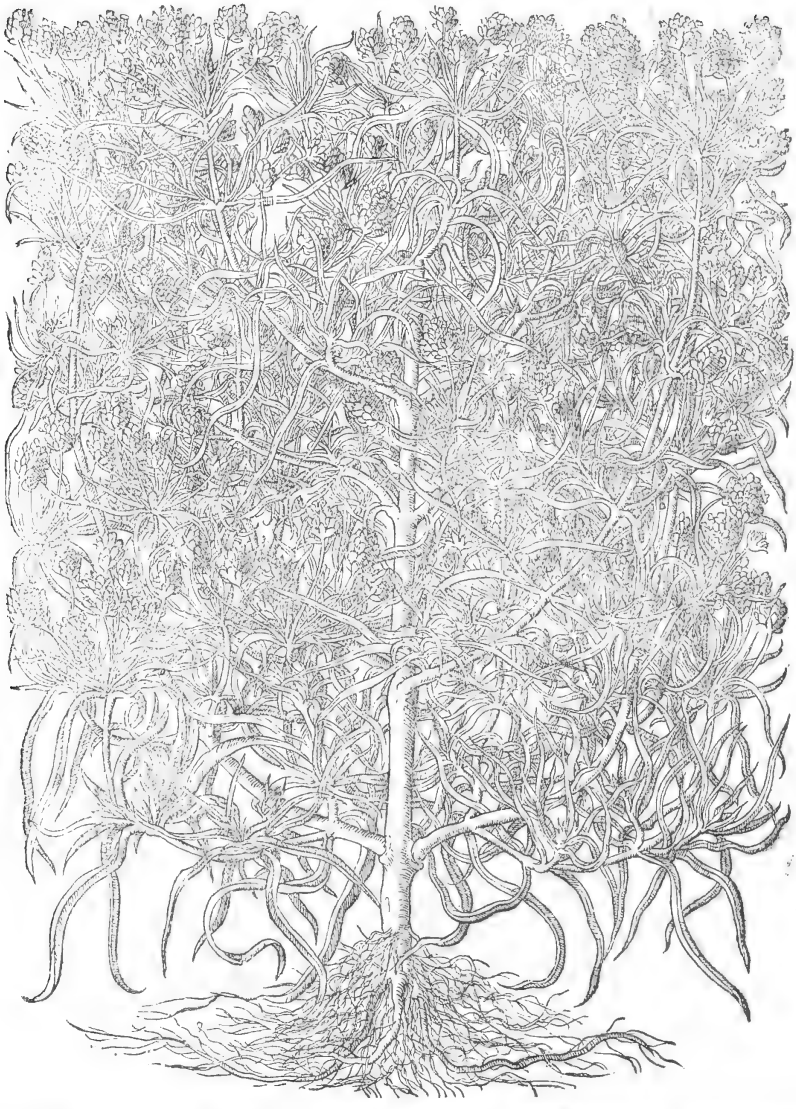

vetulit Meſues inter ea medicamenta, quæ deiectoria ui pollent, ubi hæc ad ſenſum ſaltem habet. Pſyllium de his eſt, quæ temperamentum immutant, & quæ emolliendo aluum citant. Huius ſeminis tria habentur genera, candicans, ſubflauum, & ad purpuram uergens. Præſtantius perfectè maturum, ponderoſius, & quod in aquam demiſſum ſtatim imum petit. Contrarijs conſtat cum uiribus, tum ſubſtantijs: ea ſiquidem, quæ in medulla continetur, calida eſt, & ſicca ordine quarto, admodum acris, incidens, exulcerans, ſeptica, & deleteriæ facultatis. Quæ uerò in cortice reſidet, teſte Rufo, infrigidat, humectatq; tertio exceſſu. Infunditur pſyllij ſemen in aqua fontana frigida, agitaturq; rudicula tandiu, quouſque aqua lentorem contrahat, percolaturq; deinde à ſeminibus, & admiſcetur oleo, aut ſyrupo uiolaceo. hoc enim modo pſyllium potu aluum mirificè emollit, & deijcit. Verùm ſi frixum prius ſemen roſaceo admiſtum eodem modo agitetur, tunc ſumptum dyſentericis remedio eſt, & cæteris aluifluoribus, præſertimq; ijs, qui deiectorio medicamento exuperante hauſto ſupereuniunt, ſed præcipuè acri, quale eſt ſcammonium. Cæterùm maximè animaduertendum eſt, ne Pſyllij ſemen (id quod tamen deteſtantur recentiorum quidam) tuſum in puluerem potandum exhibeatur. Quippe quod, attrita medullari ſubſtantia, uentriculum, & inteſtina exulcerat: tecur, & ſanguinem inflammat, & omnia denique uiſcera lædit.

SOLANVM HORTENSE.

dit. *Integri ſeminis dilutum eo modo, quo diximus, paratum bilem deijcit: eaq; propter ardentiſſimis febribus, intolerabili ſiti, inflammatis ualde ſpiritibus, & faucium, & pectoris aſperitatibus mirificè medetur. In aceto diu agitatum inflammatione, igni ſacro, & herpete laborantibus auxiliatur, exterius illitum: priuatim prodeſt capite dolentibus frontí impoſitum, ſit tamen dolor à cauſa calida fuerit excitatus. Hæc ex Meſue decerpſimus.* Pſyllij uires paucis perſtrinxit Galenus libro VIII. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Pſyllij ſemen admodum utile eſt, ex ſecundo refrigerantium ordine: in deſiccando uerò, & humectando medium quodammodo eſt, & ſymmetrum. Herba* Ψύλλιον *Græcè, Pſyllium item Latinè dicitur: Arabicè, Bazara chathona, ſeu Bezer cothume: Italicè, Pſillio: Germanicè, Pſylien Kraut: Hiſpanicè, Zargatona: Gallicè, Herbe à puces.*

Pſyllij uires ex Gal.

Nomina.

Στρύχνος κηπαῖος. SOLANVM HORTENSE. CAP. LXVI.

HOrtenſe Solanum frutex eſt cibis idoneus, exilis, puſillus, multis concauus alis: folio nigro, maiore quàm ocimi, & latiore: fructu rotundo, uiridi, qui poſt maturitatem nigricat, aut fulueſcit. herba innocentis guſtus. Natura ei refrigerandi: quare folia ulceribus quæ ſerpunt, & ignibus

ſacris conuenienter cum polline polentæ illinuntur. ægilopia, capitisque dolores, trita & impoſita per ſe ſanant: æſtuanti ſtomacho auxiliantur: parotidas cum ſale detrita illitu diſcutiunt. Valet ſuccus eius aduerſus ignem ſacrum atque ulcera quæ ſerpunt, cum ceruſſa, roſaceo, & argenti ſpuma: ad ægilopas cum pane: infantium aduſtioni, quam ſyriaſin uocant, cum roſaceo perfuſus proficit: in collyrijs, aquæ uel oui uicem exhibet, contra acutas fluxiones illitus: aurium dolori inſtillatus prodeſt. menſium abundantiam ſiſtit in uellere ſubditus. Succus fuluo gallinarum cortalium ſimo ſubactus, & linteo appoſitus, ægilopijs præſentaneo eſt remedio.

Στρύχνος ἀλικακάβος. SOLANVM HALICACABVM. CAP. LXVII.

EST & aliud Solanum, quod peculiari nomine halicacabon, aut phyſalida, id eſt ueſicariam uocant, folijs antedicto ſimilibus, uerùm latioribus: cuius caules, poſteaquàm adoleuerunt, prona terram ſpectant: folliculis orbiculatis, ueſiculis ſimilibus: in quibus ſemen continet fuluum, rotundum, læue: acinorum uuæ figura: quo coronarij utuntur, corollis intexentes. Vim, uſumque hor-

SOLANVM HALICACABVM.

tenſis

tenſis ſolani habet: uerùm cibis nequaquam expetitur. Regium morbum purgat, ſemine poto, & urinam pellit. Ex utraque herba ſuccus extrahitur, qui ſiccatus in umbra reconditur, ad eadem ualens.

Στρύχνος ὑπνωτικός. SOLANVM SOMNIFERVM. CAP. LXVIII.

SOlanum ſomniferum, aliqui etiam halicacabon appellant, fruticat multis ramis, denſis, caudicoſis, fructu contumacibus, pinguium foliorum, cotoneæque mali ſimilium plenis: flore grandi, rubro: fructu in folliculis crocato: radice grandi, ſubrubro cortice ueſtita. naſcitur in ſaxis, non procul à mari. Radicis cortex, in uino drachmæ pondere potus, ſomnificam uim habet, opio mitiorem. Semen uehementer urinam cit. Corymbi duodecim hydropicis dantur: ſi quid numero adijciatur, alienationem mentis faciunt. Remedio eſt aqua copioſa mulſa, potui data †. Succus paſtillis inſeritur, & medicamentis, quæ doloris leuamentum præbent. decoctus in uino, ſi in ore contineatur, dentium doloribus auxiliatur. Radicis ſuccus, cum melle illitus, oculorum hebetudines tollit.

† Meũ. φλοιὸς. i. cortex.

SOLANVM SOMNIFERVM.

Στρύχνος μανικός. SOLANVM FVRIOSVM. CAP. LXIX.

SOlanum manicon, aliqui perſion, alij thryon appellauere. Huic folium erucæ ſimile, maius aliquantò, ſatis acantho, quam pæderota uocant, accedens: caules à radice proceros emittit decem aut duodecim, ulnæ altitudine adoleſcentes: caput in cacumine oliuæ figura, ſed ut platani pilulæ hirſutius, uerùm maius, latiusque: florem nigrum: poſtquàm eo exuitur, racemus exit rotundus, niger, denis aut duodenis acinis conſtans, ſimilibus hederæ corymbis, ut uuæ mollibus: radice firmatur candida, craſſa, caua, cubitali, gignitur in montibus, uento perflatis, & plataneatis. Radix drachmæ unius pondere pota ex uino, facit ſpecies uanas, imaginationesq; non iniucundas obuerſari: ſed duplicatus hic modus, ad tres uſque dies mentis alienationem affert: quadruplicatus interimit. Remedio eſt aqua mulſa copioſiùs pota, & uomitione reiecta.

SOLANVM SOMNIFERVM ALTERVM.

Equatuor

SOLANVM MAIVS, SIVE HERBA BELLA DONNA.

QUatuor Solani generibus, quæ hîc à Dioſcoride deſcribuntur, etſi in commentarijs, quos antea Italico ſermone conſcripſi, me duo tantùm genera nouiſſe prodiderim, hortenſe ſcilicet, & quod aliqui Halicacabum, alij Veſicariam uocant; hoc tamen anno tertium, quod Somniferum appellant, Piſis ad nos miſit uir rei medicæ eruditione clarus Lucas Ghinus Forocornelienſis: idq; mihi planè omnibus notis legitimo reſpondere uidetur. Verùm quartum Solani genus, quod Manicum cognominant, hactenus me non uidiſſe fateor. HORTENSE apud ueteres conceſſit in ciborum uſum, & pro olere habitum eſt: foliis exit Ocimo maioribus, Veſicariæ æmulis, ſed anguſtioribus, nigrioribusque, mollioribus, & oblongis. Plures circumquaque fundit ramos, non ſine alarum cauitatibus, floribus albis, & in medio luteis, Stellæ figura. Baccas edit rotundas, racematim dependentes, uinoſo ſucco prægnantes. Iuniperinis haud minores, in quibus album minutumq; ſemen continetur. Variat in iis color. Siquidem in hac planta nigræ, in illa luteæ, in altera ſubuirides habentur. Radix illi eſt alba, pluribus dinaricata fibris. Naſcitur in hortis, & uiridarijs, ſecus publica itinera, & præſertim propter ſepes, & ædificiorum muros. Præſtat cùm foliorum, tum baccarum ſuccus addito roſaceo, & aceti momento aduerſus capitis dolores à caliditate exortos; quinetiam phreniticos iuuat; ubi illitis in eo linteolis ſincipiti ſuperponatur. Illinitur fronti eodem

Solani generũ conſideratio.

modo ad calidas oculorum fluxiones. Gargarissatur quoque utiliter cum aceto ad faucium, & columellæ inflammationes, & additur in unguentis, quorum ad ulcera contumacia est usus. In summa ubi refrigerare, exiccare, cohibereq; opus est, hortēse Solanum mirificè conuenit. Quod autem Halicacabum, siue uesicariam uocant, quodq; Arabes, & officinæ Alkekengi nun cupant, foliis est hortensi similibus, sed latioribus, firmioribusq; , subasperis, nec adeò, ut in illo nigricantibus. Caulibus lentis, qui ubi adoleuerint, facilè sese in humum prosternunt. Flores illi sunt candidi, hortensis modo; è quibus uesicæ oriuntur inglandium magnitudine, & quandoque maiores, turbinata facie. Hæ octonis compaginantur costis, æqualibus inter se spatijs distantibus. Recenter editæ uirides sunt, sed per maturitatem rufescunt, baccis intus uinosis, quæ singulæ, singulis inhærent ima folliculi parte, rubicundæ unæ acino similis sapore austero simul et amaro; ac numerosо, minutoq; intus semine, ipsoque albicante. Baccarum uis est præstantissima non solùm ad ciendam urinam, sed ad eius quoque ardorem mulcendum. Siquidem earum succus ex papaueris albi cremore, aut seminum melopeponum, aut cucurbitæ, aut ex maluæ decocto, aut hordeacea ptisana potus mirificè urinæ ardoribus auxiliatur. Aspidibus adeò aduersissimum est Halicacabum, ut admota propius eius radice, sopore inexpugnabili ij necentur. Baccæ musto dilutæ imponuntur efficaciter incipientibus oculorum carbunculis. Calcantur eædem in tina unà cum maturis uuis, & diebus aliquot simul efferuescere sinuntur, fitq; inde uinum calculosis admodum utile. Siquidem arenas mirificè pellit, & renes mundat unciarum quatuor pondere potum. Est & aliud uesicariæ genus, ab hoc tamen ualde diuersum, quod hac tempestate scenas, attegias, pergulas, & fenestras inumbrat & topiario opere contexit, & opacat. Constat hæc foliis oblongis, per ambitum laciniatis: floribus ex candido lutescentibus, aut simpliciter candidis, è quibus uesicæ prodeunt uirides, subrotundæ senis secundum longitudinem dusuris, semine intus pullo erui magnitudine, aut paulo maiore, in cuius latere ueluti humani cordis effigies uisitur, obsignata albo colore, nec sine causa id à natura factum credimus, quod fortasse huiusce nota nos doceat, ad cordis affectus hoc semen præstare, quemadmodum, & in Echio herba contra uiperarum morsus celeberrima, semen uiperinis capitibus simile procreauit. Cæterùm Somnificum, siue soporiferum Solanum numerosis fruticat ramis, densis, surculosisq; , fructu contumacibus: foliis multis, subpinguibus, cotoneæ mali haud absimilibus: floribus subrubentibus; caules per interualla uerticilli in modū ambientibus fructu crocato baccæ figura, in folliculis hirsutis delitescente. Radice nititur longa uegetaq; , brachiali quandoque crassitudine; cortice subrubenti circumuestita. Nascitur maritimo tractu, locis plerunque saxosis; adeò ut mihi dubitandum non sit, quin planta, quæ hîc soporiferum Solanum repræsentat, legitima dici possit, cùm omnibus sanè notis hoc Solani genus referat. & si non desint nasuti, & qui aliorum laboribus inuident, ac insidiantur, qui friuolis, inanibusq; argumentis eam oppugnent, quorum latratibus iam aures nostræ obsurdescunt. Est & alia Somnifici Solani species cuius hîc quoque imaginem expressimus; foliis angustioribus, uenosis in humum spectantibus, caule angulosо: floribus tinctabuli figura, subpurpurascentibus & in ambitu denticulatis; & è longo pediculo dependentibus, ex quibus baccæ proueniunt nigræ aut ex nigro purpurascentes, uinosæ, minuto semine refertæ. quemadmodum & reliquæ Solanorum baccæ. Hæc uiridi quodam tegumento ad medium usque occultatur, cuius orificium in coronæ modum desinit. Radicem habet grandem, strumosam, teneram, albicantem; Maio floret, & Iunio fert fructum. Nascitur in Agro Goritiensi saluatino monte inter saxa, unde aliquot nobiscum tulimus plantas. Cæterùm errant, mea quidem sententia, qui eam plantam, quam herbariorum uulgus Solatrum maius nominat, Veneti uerò uulgò Herba bella donna, Solanum somnificum Dioscoridis esse existimant. Siquidem id fructum non profert in folliculis croceum, tametsi eius baccæ largiùs sumptæ interficiant. Vnde quamuis hæ plantæ uiribus conuenire possint; facie tamen inter se maximè distant. Horum sententiæ adstipulatus est Fuchsius medicus alioqui peritissimus, in suo magno de stirpium historia commentario. Sed cùm in hoc se manifestè errasse deprehendisset, in suo postea paruo plantarum libro, hanc herbam in Mandragoras reposuit, eamq; Mandragoræ speciem uoluit esse, quam Dioscorides Morion uocari tradit, lapsus, ni fallor, de uno in alterum errorem. Mandragora siquidem nomine Morion, folia fert mandragoræ mari similia, dodrantali longitudine, terræ procumbentia, circa radicis summum. Id quod manifestum præbet indicium, hanc perpetuò caule uiduam esse, quemadmodum cætera mandragoræ genera. nam pediculi, quibus mandragoræ fructus sustinentur, caules dici non possunt. Hinc itaque fit, ut plantam hanc, quæ uulgò Bella donna uocatur, in nullo Mandragoræ genere legitimè referendam putem: cùm hæc folia emittat hortensi Solano maiora, palmi mensuram nunquam excedentia, minimè candicantia, nec humi strata, sed in caulibus exeuntia, adnatis plurimis refertis bicubitalibus, & ligni modo præduris. Quinimò crediderim ego, hanc esse Solani quintam speciem, antiquis scriptoribus incompertam. Nam, quantum equidem longa experientia comperi, uaria ac diuersa Solani reperiuntur genera. Prouenit hæc planta, quam ego Solanum maius appello in montium syluis foliis hortensi Solano maioribus; caudice bicubitali, tricubitaliq; , & quandoque maiore, subrutilo colore, ramis numerosis alis multis concauis, in quibus flores oriuntur longi, lutеæ digitali uocatæ æmuli, proluxo pediculo & campanulæ instar concaui, colore ex pallido purpurascente, capillaceis intus staminibus. His flaccescentibus, baccæ suboriuntur singulatim è suo pediculo dependentes, dissecto, breuiq; calyculo comprehensæ. Hæ matureſcentes nigricant, acino uuæ magnitudine, pellucida exterius cute. Eædem uinoso succo refertæ sunt ac pariter numeroso atque minuto semine. Radicem fundit longam, crassamq; , albicantem, & succi plenam. Plantata semel, Vere appetente, quot annis ex eadem radice repullulat; semperq; auctior prouenit uiribus. Manico correspondet solano, sed facie ab eodem plurimum differt. Nam baccæ ipsæ deuoratæ sumentes dementant, & in furorem agunt, adeò ut demoniaci facti uideantur. Inducunt tamen sumentes quandoque in ueternum. Nam & pueros quosdam ex harum baccarum esu mortuos scimus, qui discriminis ignari eas unæ nice deuorarunt. Non desunt quoque qui hanc plantam Theophrasti Mandragoram esse uelint. Verùm & ipsi hallucinantur, quòd is eius historiam minimè describat, sed tantùm de fructu meminerit, qui non solùm in hac planta μαγώδης καὶ οἰνώδης reperitur, sed in alijs quàm pluribus. Sed hi (quantùm uideo) ex unguibus leonem describere uolunt, cùm & Vrsi, & Tigres exungues non habeantur. Sunt qui hanc plantam iam in usum medicum (ut audio) trahant. Siquidem, ut quidam promittunt experimentatores, aqua à tota planta distillata, pota duorum, aut ad summum trium cochlearium mensura, internas uiscerum inflammationes extinguit,

Fuch. error.

nullo

nullo corporis incommodo, ſed (ut illi aiunt) à copioſiore potu abſtinendum. Idem præſtat exterius admota ad eryſipelas, ſacros ignes, & alios calidos affectus. Contuſa folia oculorum, palpebrarumq; phlegmonas leniunt. ſiccæ radicis mira uis. Nam ſi drachmæ pondere craſſiuſculè trita ea maceretur in uino horis ad ſummum ſeptem, ac inde percolatum uinum quis deguſtauerit ieiunus, fiet ut is nullo pacto edere poſſit, niſi epoto paulò poſt aceto. Hoc enim antidoto fucus ſtatim excluditur, reditq; qui ſumpſit ad cibum. Iocus eſt magnus, ubi quis guloſis paraſitis hoc appoſuerit uinum, cùm menſis optimis cibis refertis aſſidentes, nihil prorſus cibi ingerere queant. Somnifici, & manici Solani memnit Theophraſtus lib. IX. cap. XII. de plantarum hiſtoria, ſic inquiens. Solanorum genera duo. Alterum ſomnificum, radice rubra, ſanguinis modo, ſed candida cùm ſicceſcit: fructu cocco rubriore: folio tithymalo ſimili, aut malo dulci, ſed piloſo, & parte ima magno. Huius corticem radicis tundentes admodum, & in uino meraculo madefacientes dant, atque ita dormire faciunt. Naſcitur in rupibus, & faucibus, atque ſepulchris. Alterum genus inſanire facit. id alij Bryoron uocant, alij periſſon. Conſtat radice candida, & longa ad cubitum, atque cana. Dabitur eius radicis drachmæ pondus, ſi ut quis ludat, ſeq; pulcherrimum putet, placeritq; at ſi magis inſaniat uis, drachmis duabus opus eſt: ſin autem nunquam inſania ſolui malueris, tres dabis: & quatuor ſi interimendum ſit. Habet ſolanum erucæ proximum, maius tamen: caulem longitudine ferè quatuor cubitorum: caput gethyi, ſed mains, atque piloſius, nec fructui platani abſimile conſtat. Solani ſingulis generibus uires reddidit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcriptum reliquit. Solanum eſculentum, quod in hortis naſcitur, notum eſt omnibus, utunturq; ad omnia ea, quæ refrigerari, & adſtringi poſtulant: poteſt enim hæc duo ordine ſecundo. Cæterorum uerò non eſculentorum unum quidem nuncupatur Halicacabum, fructum habens rufum, acino uuæ tum figura, tum magnitudine aſſimilem: quo etiam ad coronas utuntur. Alterum autem fruticoſum ὑποτικὸν, hoc eſt, ſomnificum: & tertium eſt præter hæc, quod μανικόν, id eſt, furioſum appellitant. Halicacabum igitur in foliorum facultate hortenſi ſolano ſimile eſt, fructum habens cienda urinæ idoneum: proinde multis compoſitis facultatibus, quæ ad iecur, ad ueſicam, & renes accommodantur, miſcetur. Solani uerò ſomnifici cortex radicis, ſi cum uino bibatur, ſomnum accerſit drachmæ pondere ſumptus. Sed & ad cætera quoque papaueris ſucco perſimilis eſt: niſi quòd eouſque imbecillior eſt, ut ipſe tertij habeatur ordinis refrigerantium, cùm hic in quarto ſit conſtitutus. Huius ſolani ſemen urinam ciendi uim habet. Verùm ſi plus duodecim corymbis hauſeris, dementiam furiamúe adſciſcet. Porrò quod reliquum eſt ex dictis Solanis, ad medicationes, quæ intrò in corpus adhibentur, inutile eſt. Nam ſi quatuor eius drachmæ ſumptæ fuerint, mortem inferent: ſi pauciores inſaniam. Vna certè innoxiè ſumitur: cæterùm nec ipſa utile quid obtinet. Verùm ſi forìs corpori emplaſtri modo illinatur, ulcera maligna, & depaſcentia curat. Sed ad talia radicis cortex optimus eſt, deſiccans ſecundo ordine iam completo, & tertio incipiente: refrigerans uerò ſecundo incipiente. Illud ſolani genus, quod Græcis σρύχνος κηπαῖος, Latinis Solanum hortenſe nominatur: Arabibus, Hamebathanaleb, Hameb alchabaich, ſiue Hanab althaleb: Italis, Solatro hortolano: Germanis, Nacht ſchadt: Hiſpanis, Yerua mora: Gallis, Morelle. Quod uerò Solanum Græcè ἀλικάκαβος, & φυσαλὶς, Latinè Halicacabus, & Veſicaria appellatur: Arabicè, Kekengi, Alkekengi, ſiue Kekenegi: Italicè, Halicacabo: Germanicè, Luden Kirſen: Hiſpanicè, Bexiga de perro: Gallicè, Beguenaudes. Quod deinde Græcis σρύχνος ὑπνωτικὸς, Latinis Solanum ſomniferum dicitur: Italis, Solatro ſonnifero. Quod denique Græcè σρύχνος μανικὸς, Latinè Solanum furioſum uocatur: Italicè, Solatro furioſo.

Solani hiſtoria ex Theoph.

Solanorum uires ex Gal.

Nomina.

Δορύκνιον. DORYCNIVM. CAP. LXX.

DOrycnion Creteuas halicacabon, aut caleam uocat. frutex oleæ nuper prodeunti ſimilis. Naſcitur in petris non procul à mari, ramis cubito minoribus: folijs oleæ ſimilibus colore, minuſculis, firmioribus, præter modum ſcabris: flore candido [a]: ſiliquis in cacumine, ceu ciceris, denſis, rotundis: quinis intus aut ſenis ſeminibus, exigui erui magnitudine, læuibus, firmis, uerſicoloribus, radix ad digiti craſſitudinem, & cubiti longitudinem adoleſcit. Id ſomniferum eſſe conſtat. Copioſius hauſtum mortem adfert. Nec defuere qui dicerent, ſemen in amatoria expeti.

a Meum. ἐπάκρια δὲ φυκνὰ βυλάκια ὥσπερ ἐρεβίνθια ἐν οἷς σπέρματα σρογγύλα. i. in ſummitate uerò habet denſos folliculos, uelut ciceris, in quibus ſemina rotunda.

DOrycnium, Crateuæ teſtimonio, inter ſaxa in maritimis naſcitur, folijs cùm forma, tum etiam colore oliuæ proximis. Verùm mihi hactenus non contigit ipſum inuenire, aut inuentum uidere: quanuis in eo quoque inquirendo multum laboris inſumpſerim. Non defuerunt tamen amici qui plantas mihi miſerunt, quas ij Dorycnium faciebant; Verum cum eæ non ſatis mihi fecerint, hîc illas appingere non libuit. Cæterùm hallucinantur, meo quidem iudicio, qui putant Dorycnium eſſe eam Veſicariam, quæ ſemine eſt rotundo, albo, macula cordis effigie inſignito: cuius hiſtoriam inter Solani genera præcedenti capite retulimus. Siquidem hæc Dorycnio omnibus ferè notis repugnare deprehenditur. Dorycnij meminit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita ſcribit. Dorycnium temperamento papaueri ſimile eſt, & mandragoræ, & ijs qui ſic refrigerandi uim habent: excellit aquea frigiditate admodum efficaci. Quamobrem modicum quidem ſoporem conciliat: largius uerò ſumptum interimit. Id Δορύκνιον *Græci, quod Dorycnium quoque Latini uocant.*

Dorycnii conſideratio.

Dorychnii uires ex Gal.

Nomina.

Μανδραγόρας. MANDRAGORAS. CAP. LXXI.

MAndragoram, aliqui antimelum, alij circæam uocant, quoniam uideatur radix ad amatoria conducere. Duo eius genera. niger, quæ fœmina exiſtimatur, tridacias appellatus, anguſtioribus folijs ac minoribus quàm lactucæ, uiroſis ac graueolentibus, in terra ſparſis: mâla gerit [a] ſorbis ſimilia. pallida, odorata, in quibus ſemen ueluti pyrorum: radicibus inhæret bene magnis, binis, ternis ve, inter ſe conuolutis, nigris foris, intus albis, craſſo cortice ueſtitis: caulem non fert. Alter candidus, qui mas

a Orib. ὠοῖς. i. ouis.

MANDRAGORA MAS.

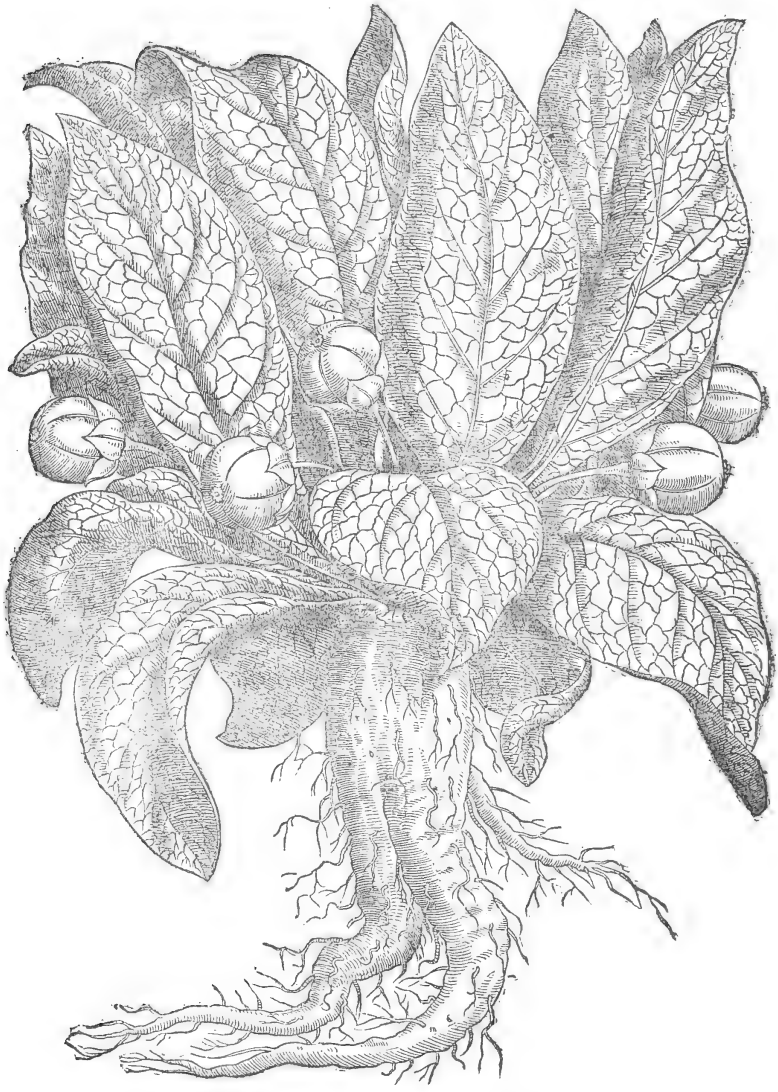

dicitur nonnullis morion uocitatur. huius folia magna,alba,lata,læuia ut betæ: mâla quàm alterius du
plò maiora,colore in crocum inclinante,iucundè cum grauitate quadam olentia,quorum pomorum ci
bo aliquantùm opiliones ſoporantur: radix alterius ſimilis, maior & candidior, orbata & hæc caule.
Succus ſit è cortice recentis radicis tuſo,& prælis ſubiecto: qui inſolatus,ubi concreuerit,fictili recon-
ditur. Mâlis quoque ſuccus depromitur,ſed aliquantò ignauior. Delibratur radix, & traiectus lino
cortex, ad uſum ſuſpenditur. Aliqui radices in uino ad tertias coquunt, & defæcatum ius ſeruant,
cyathoque uno utuntur in peruigilijs,& doloribus,& ante ſectiones, uſtionesque, ne ſentiantur. Suc-
cus duobus obolis ex mulſo potus,ut ueratrum,per uomitiones bilem atram,pituitamque extrahit: ue
rùm potu largiore uita admittur. Medicamentis ocularibus, & his quæ dolores finiunt peſſis quoque
emollientibus,admiſcetur: ſemioboli pondere inditus,per ſe menſes,& partus expellit: ſubditus ſedi

pro

MANDRAGORA FOEMINA.

10 pro balano, ſomnificus eſt. Radix ebur emollire fertur quæ ſenis horis cum eo decocta ſit: & ad accipiendam quam effingere optaueris formam ipſum facilè præſtat. Folia recentia conuenienter oculorum inflammationibus, & collectionibus, quas ulcera citarunt, cum polenta illinuntur: duritias omnes, ſuppurationes, ſtrumas, & tubercula diſcutiunt: ſtigmata ſine exulceratione delent, ſi quinis, ſenisve diebus ſenſim perfricentur. Folia ſeruantur in muriis eoſdem ad uſus. Trita radix ignibus ſacris ex aceto, & ſerpentium ictibus ex melle, aut oleo medetur: ſtrumas, atque tubercula cum aqua diſſipat: articulorum cruciatus, cum polenta ſedat. Fit citra coctionem uinum è cortice radicis, ad hunc modum. Ternæ minæ in uini dulcis metretam conijciuntur. Dantur ex eo terni cyathi, ijs qui ſecari, aut amburi debent, ut antè dictum eſt: ſiquidem nullo tunc afficiuntur dolore, ſed ueterno quodam preſſi torpeſcunt. Mála ſoporem afferunt olfactu, & etiam ſi mandantur: item expreſſus ex eis ſuccus. nimio

mio tamen odore percussi,obmutescunt. Semen mâlorum potum uuluas purgat: appositumque cum sulphure ignem non experto,rubra fœminarum profluuia sistit. Scarificata, punctisque multifariam aperta radice erũpens lacryma,cauo uase recipitur. Liquamentum autem succo lacteo præstantius est. sed non ubique,ut experientia docet,radices lacteũ succum delacrymant. Alium tradunt esse mandragoram,nomine Morion,in opacis iuxta specus enatum: foliis albi mandragoræ,minoribus, albis, dodrantalibus,radicem ambientibus: quæ mollis est,& candida,paulò maior palmo,pollicemque crassitudine æquat. Tradunt eam in pane,offa,obsonióve drachmæ pondere deuoratam,usum rationis inter cipere. obdormiscit enim homo,eo ferè quo comederit habitu, sensus impos, ternis quaternisve, ex quo data est,horis. Hac medici utuntur cùm scindendi,urendiúe necessitas adest. Antidotum esse uo lunt radicem,cum manico solano potam. 10

MELONGENA, SIVE MALA INSANA.

Mandragora

Mandragoræ utriuſque conſideratio.

MAndragoræ utrumque genus frequens naſcitur in compluribus Italiæ locis, præſertim in Apulia Gargano monte, unde radicum cortices, & poma herbarij quotannis ad nos conuehunt. Habentur & in uiridarijs ſpectaculi gratia. etenim Neapoli, Romæ, & Venetijs utranque Mandragoram in hortis & uaſis fictilibus ſatam uidimus. Sed profectò unum ac fabuloſum eſt, quòd Mandragoræ radices ferant, quæ humanam effigiem repræſentent, ut ignarum uulgus, & ſimplices mulierculæ certò credunt, & affirmant. Quibus etiam perſuaſum eſt, eas effodi haudquaquam poſſe, niſi cum magno uitæ periculo, cane qui effodiat, radicibus adalligato, & auribus pice obturatis, ne radicis clamorem audiant effodientes, quòd audita uoce pericliterentur, pereantq; foſſores. Quippe radices illæ, quæ humanam formam referunt, quas impoſtores, ac nebulones quidam uenales circumferunt, infœcundas mulieres deceptur i, factitiæ ſunt ex harundinum, bryoniæ, aliarumq; plantarum radicibus. Sculpunt enim in his adhuc uirentibus tam uirorum, quàm mulierum formas inſixis hordei, & milij granis, ijs in locis, ubi pilos exoriri uolunt: deinde facta ſcrobe tandiu tenui ſabulo obruunt, quouſque grana illa radices emittant: id quod fiet uiginti ad ſummum dierum ſpatio. Eruunt eas demum, & adnatas è granis radices acutiſſimo cultello ſcindunt, aptantq; ita ut capillos, barbam, & cæteros corporis pilos referant. Huius ſanè rei certam fidem facere poſſum, quòd cùm Romæ eſſem, impoſtorem quendam circumforaneum lue Gallica correptum nobis curare contigit, qui præter alias innumeras impoſturas, quibus circumuentis hominibus multam pecuniam extorquent; docuit & artem, qua factitias ſibi comparabat Mandragoras. quarum complures mihi demonſtrauit, aſſerens unam tantùm interdum dinitibus uendidiſſe quinque & uiginti, nonnunquam etiam triginta aureis. Quamobrem nos, qui omnium utilitati & ſaluti quantum poſſumus conſulimus, hæc ſilentio haudquaquam inuoluenda duximus, ut palàm omnibus fiat, quibus fallacijs ac fraudibus maximo cum detrimento, & uitæ ſæpe diſcrimine homines ab his impoſtoribus, & nebulonibus decipiantur. Qui ut antiquorum quoque authoritate ſuas impoſturas adſtruant, prædicant Pythagoram uocaſſe Mandragoram Anthropomorphon, quòd eam humanam formam reddere uoluerit. Verùm ſciendum eſt, non ſine ratione Mandragoram ita à Pythagora dictam fuiſſe. quippe quòd in uniuerſum omnes ferè Mandragoræ radices à medio ad imum bifurcatæ proueniant, adeò ut crura hominum modo habere uideantur. Quapropter ſi eo effodiantur tempore, quo fructum gerunt, qui mâli inſtar ſuper foliz ad terram procumbentia breui pediculo appenſus, parum à radice diſtat, hominis, cui brachia deſint, effigiem quadantenus repræſentant. Hanc quidem rem nulli, quod ſciam, uel pauci ſunt, qui rectè acceperint. Quin potius plerique huius ſententiæ ignari adducti ſunt, ut Pythagoræ, & Columellæ id maximè uitio uerterint, ut qui eos de Mandragora fabulatos eſſe crediderint. Sed ut ad fabulam illam redeamus, quæ periculum denunciat ignaris radices Mandragoræ effodere uolentibus, ijs cane qui effodiat, non adalligato, ea mihi quidem deſumpta uidetur à Flauio Ioſepho: qui etſi de alio radicis genere ſcribat, ea tamen potuerunt facilè ab impoſtoribus in Mandragoræ radices tranſferri. Quod ut omnes clariùs intelligant, hîc Ioſephi uerba ſubijciam, quæ lib. VII. cap. XXV. de bello Iudaico ita ſcripta ſunt. Vallis, inquit, qua ciuitas à parte ſeptentrionali cingitur, quidam locus Baaras appellatur, ubi radix eodem nomine gignitur, quæ flammæ quidem adſimilis eſt colore, circa neſperam uerò ueluti iubar fulgurans. Accedentibus, eamq; euellere cupientibus facilis non eſt, ſed tandiu refugit, nec prius manet, quàm ſi quis urinam muliebrem, uel menſtruum ſanguinem ſuper eam fuderit. Quinetiam tunc ſiquis eam tetigerit, mors certa eſt, niſi fortè illam ipſam radicem ferat de manu pendentem. Capitur autem alio quoque modo ſine periculo, qui talis eſt. Totam eam circumfodiunt, ita ut minimum ex radice terra ſit conditum: deinde ab ea religant canem, illoq; ſequi eum à quo religatus eſt cupiente, radix quidem facilè euellitur, canis uerò continuò moritur, tanquam cius uice, à quo tollenda erat, traditus: nullus enim poſtea accipientibus metus eſt. Tantis autem periculis propter unam uim capi eam operæpretium eſt. Nam quæ uocantur dæmonia, peſſimorum hominum ſpiritus, uiuis immerſa, eosq; necantia, quibus ſubuentum non fuerit, hæc citò, etiamſi tantummodo admoueatur ægrotantibus, abigit. hactenus Ioſephus. Ex cuius utique uerbis omnibus perſpicuum eſſe poteſt, quòd hinc impoſtores occaſionem acceperint, quæ poſtea uanam ac falſam de Mandragoræ radicibus commenti ſunt hiſtoriam. Cæterùm tertium Mandragoræ genus, quod Dioſcorides Morion appellari tradit, in opacis iuxta ſpecus prouenientes, qui mihi oſtenderet in Italia hactenus reperi nemi-

Mandragoræ humana forma factitia.

Hermolai tutela.

nem. Braſauolus, itemq; Fuchſius Hermolaum immeritò, meo quidem iudicio, damnant, quòd uirum hunc in ea ſententia fuiſſe uelint, ut putauerit mâla illa, quæ Inſubribus MELONGENA *uulgò uocantur, noſtris uerò Hetruſcis Petranciani, eſſe huius tertiæ Mandragoræ fructus. Sed quòd hæc non fuerit certa ac firma Hermolai ſententia, eius uerba abundè teſtari poterunt, quæ in ſuis corollarijs de Morio ita ſcripta inuenio. De Morio, inquit, mandragora nihil habeo quod addi poſſit ijs, quæ à Dioſcoride notantur. Sed quoniam mala terreſtria & canina Mandragoræ fructus appellantur, in mentem ſubeunt, quæ uulgò Melongena uocitamus, hoc eſt, ut ipſe puto, mala inſana: de quibus nihil ueteribus ſcriptum fuiſſe iam deſino mirari, quòd multa huiuſmodi reperio, ſicut bercle multa quondam fuere, quæ modò uel ignorantur, uel certè non habentur. Mala ergo inſana è frutice uulgari ſunt, paſſim naſcente, ut melones, & cucurbitæ: pari quoque cultu, foliis propè ficulneis: flore oblongo, ſpecioſo, candido. Manditur uulgò pomum ex oleo, ſale, pipere, fungorum modo coctum. Hæc ad uerbum Hermolaus. Ex quibus equidem omnibus palàm fieri arbitror, quòd perperàm tum Braſauolus, tum Fuchſius hac in re Barbarum inſimulauerint. Cæterùm nos Mala inſana è planta oriri obſeruauimus, cui folia inſunt ſtramoniæ, aut maioris ſolani haud abſimilia, ſubaſpera tamen, hirſuta & per ambitum ſenſim ſinuata; caule unico, ſemicubitali, ramoſo, tereti, firmo, ſubpurpureo, & perinde ac folia hirſuto. Flores edit albicantes, aut ſubpurpureos, in ſtellæ modum radiantes, è quibus oblongi oriuntur fructus cucumeris magnitudine, colore in candido purpuraſcente, & læuiſſimo contecti cortice, ſuccoſa, albicantéq; intus pulpa, ſemine numeroſo, paruo, ſiliquaſtri æmulo. Radice nititur multifida, haud altè deſcendente, ſeritur in hortis, & uiridarijs primo ſtatim appetente uere, floret Æſtate, & Autumno fert fructum. Planta eſt frigoris, & algoris impatiens, quo fit ut in Germania, & Boemia ubi Æſtas frigidiuſcula fuerit, rarò fructum ad maturitatem perducat. In Italia, ubi Mala inſana copioſa proueniunt, frequenter in cibum ueniunt. Elixa enim à cortice mundant, & in particulas diſſecant, & deinde farina aſperſa, in oleo, aut butyro feruenti in patellis frigunt, & menſis apponunt; ſale, & pipere condientes. Sunt enim guſtui non ingrata. Sunt è noſtratibus, qui Malis inſanis neſcantur ad uenerem excitandam.*

Mala uulgò Melongena.

Malorum inſanorum uires.

Quod

Quod fortè ideo præstant, quoniam flatus gignunt, concoctuiq; contumaci existunt. Verùm cùm frequentius inanduntur (ut testis est Auicenna) bilioſos generant humores. Quinetiam pariunt uiscerum obstructiones, carcinomata, elephantiasin, capitis dolores, tristitiam, & iecinoris & lienis infarctus: unde postea diuturnæ proueniunt febres, & habitus malus.

Mala aurea.

Hinc itaque fit, ut Auerroem mirari subeat, quòd libro v. collectaneorum mala insana commendauerit suo quodam modo parata. Iam & aliud horum genus importari cœpit, pressum, orbiculatorum malorum modo, melopeponum more sectum. colore primùm uiridi, deinde ubi maturitatem senserit, in quibusdam plantis aureum, in quibusdam uerò rubeum uisitur, Ideoq; uulgò appellantur Pomi d'oro, *hoc est, mala aurea. Eduntur & hæc quemadmodum illa. Mandragoræ uires de-*

Mandragoræ uires ex Gal.

scripsit Galenus libro vii. *simplicium medicamentorum, his uerbis. Mandragora uincentem habet facultatem refrigeratoriam, adeò ut tertij sit ordinis refrigerantium. Verumtamen & caliditatis cuiusdam particeps est, & in pomis humiditatis: proinde soporem conciliandi uim ea habent. Radicis cortex, cùm sit ualentissimus, non tantùm refrigerat, sed & desic* 10
cat. reliquum quod intus est, imbecillum existit. Hæc planta, quæ Græcis μανδραγόρας, Latinis item Mandragoras appel-

Nomina.

latur: Arabibus, Iabora, seu Yabrohach: Italis, Mandragora: Germanis, Alraun: Hispanis, Mandracola: Gallis, Mandragore, & Mandegloyre.

Α'κόνιτον. ACONITVM. CAP. LXXII.

† Meum. ὑπερφυλλέα. i. subaspera.

AConitum, aliqui pardalianches, alij cammoron, alij thelyphonon, alij myoctonon, alij theriophonon uocant. Folia habet cyclamini, aut cucumeris, tria aut quatuor, minora, & † subhirsuta: caulem palmo altum: radix scorpij caudam æmulatur, & alabastri modo splendet. Torpescunt, ut fama est, scorpiones admota radice, stupentque: qui rursum ellebori contactu, excitantur. Oculorum 20
medicamentis leuandi doloris gratia adijcitur. Enecat pantheras, sues, lupos, & feras omnes, in carnibus obiectum.

ACONITVM PARDALIANCHES DIOSC.

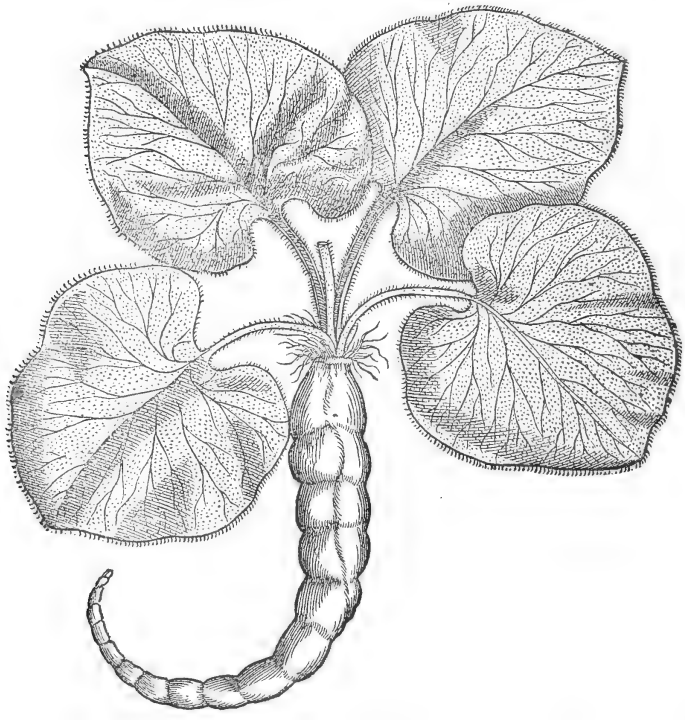

Α'κόνιτον ἕτερον. ACONITVM ALTERVM. CAP. LXXIII.

ESt & alterum Aconitum, quod aliqui cynoctonon, alij lycoctonon appellant. Huius genera sunt tria: unum, quo utuntur uenatores: alia duo in usum suum uertere medici. è quibus tertium, quod Ponticum nominatur, plurimum in Italiâ, montibus Iustinis exilit, à priore distans, quoniam folia faciat

faciat effigie platani, crebriore diuiſura, longiora,& multò nigriora: caulem filicis pediculo ſimilem, nudum,cubitali altitudine,aut ampliorem: ſemen in ſiliquis oblongis recondit: radices in modum ſquillæ marinæ cirrorum nigreſcunt. Quibus ad uenationem luporum utuntur: inſertæ ſiquidem crudis carnibus, & deuoratæ lupos enecant.

DVo Dioſcoridi produntur Aconiti genera, quanquam poſtremum triplici diſtinguit differentia. Primum, quòd pardos enecet, Pardalianchen: alterum uerò, quòd canes, luposq; conficiat, Cynoctonon, Lycoctononq; uocari ait. Hoc(ut diximus)in tria genera diſtribuit: ueruntamen poſtremum tantùm deſcribens, duorum priorum hiſtoriam, & uires ſilentio præterijt. Quo fit,ut Hermolai,& Marcelli ſententiam probandam putem: qui non temerè quidem ſuſpicantur,in altero capite plura deſiderari, quibus & priorum hiſtoria, & quo nam pacto tum medici, tum uenatores ijs antiquitus uterentur, palàm fieret. Huius diminutæ lectionis illud non parum ſuſpicionem auget,quòd in tertio genere, quod Aconiti genera,& confid.

ACONITVM PARDALIANCHES PLINII.

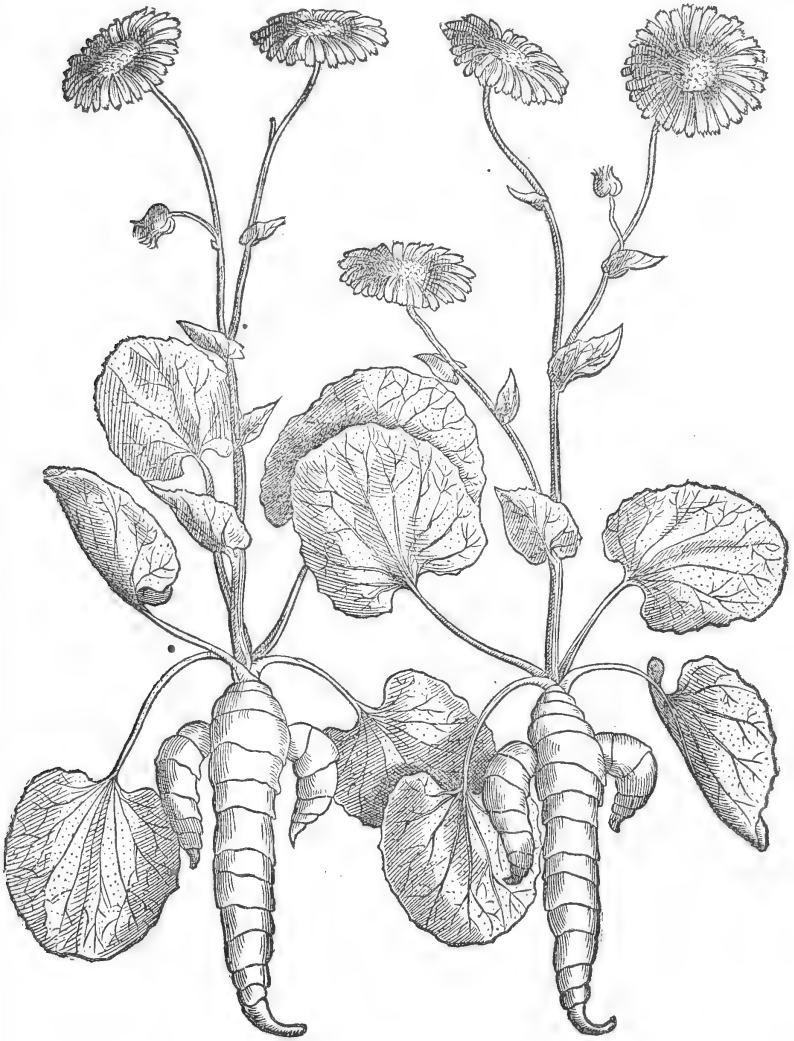

ACONITVM PARDALIANCHES THEOPHR.

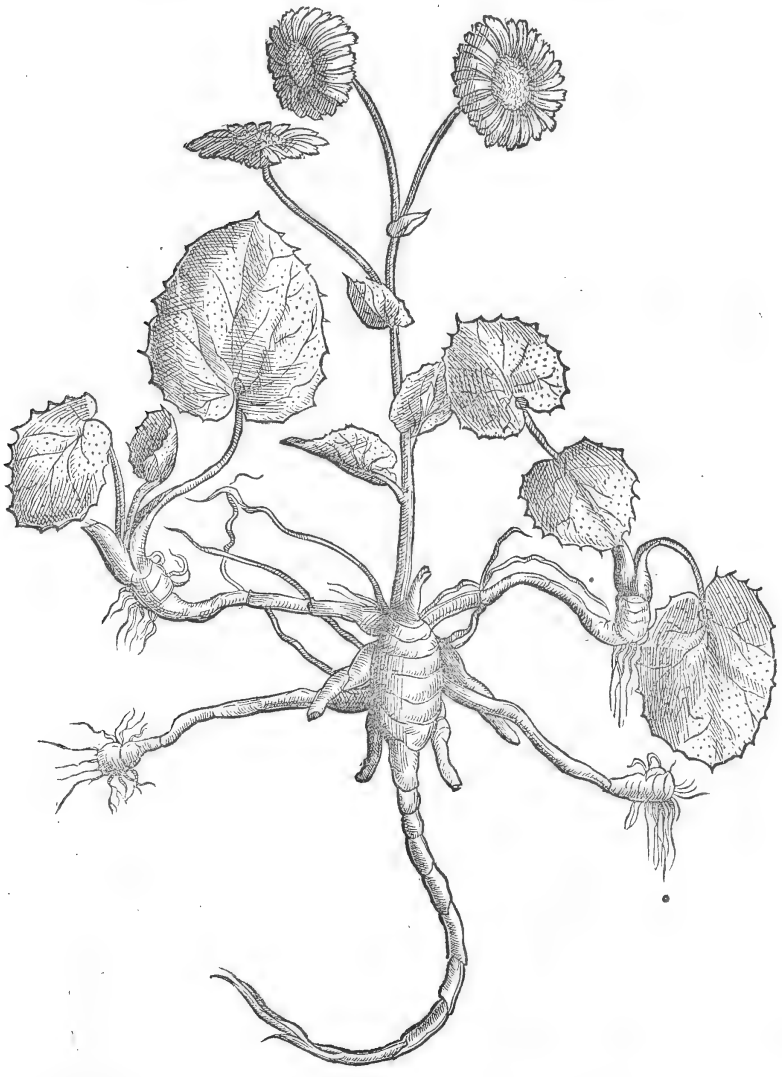

Dioſcoridis locus ſuſpectus.

Ponticum appellauit, nihil ſit ab ipſo Dioſcoride prætermiſſum. ex quo quis fortè conijcere poteſt, in cæteris quoque eum quicquam non prætermiſiſſe. Tertium hoc genus paſsim in Italia omnibus ferè montibus naſcitur, foliis quæ platanum quæ dantenus æmulantur, magis tamen per ambitum ſerratis, albis quibuſdam maculis reſperſis: caule filicis, bicubitali: floribus ſubluteis, acutis galericulis facie ſimilibus: è quibus ſiliquæ prodeunt, ſemen continentes: radice multiplici, ac nigra. Habetur & aliud genus ijsdem ferè foliis, & caule, floribus tamen melinis, ranunculo non diſſimilibus, longè tamen

Geſnerus deceptus.

maioribus, adeò, ut ſylueſtres roſas hic æquet amplitudine. Quanquam Geſnerus in ſuo magno libro de animalibus inſcripto (in quem is mihi quidem uidetur ut multa uera doctè, ita non pauca etiam falſa ac nana ineptè congeſſiſſe) negat inueniri Aconitum, cuius flores lutei ſint, atque roſas æmulentur: ut qui ſibi fortaſſe perſuaſerit omnia naturæ opera ſe nouiſſe & uidiſſe. Attamen in hoc, pace eius dixerim, decipitur: ſiquidem plures extant montes, qui cùm hoc Aconiti genere ſcateant, nos hîc uera ſcripſiſſe, Geſnerum contrà ueritati refragari, poſteris omnibus teſtatum relinquent. Sunt qui hoc Aconitum ab effectu Lupariam uocent: at rura Tridentina, in quorum montibus copioſè prouenit, ipſum paſſim Vulpa-

riam

ACONITVM PARDALIANCHES MINVS, quod falsò Doronicum uocant.

riam nominant, utpote quod præter lupos, uulpes etiam interimat. Quin & canes occîdit, & feles, & mures, & omnia de nique animalia, quæ ſuo exortu tanquam cæca producuntur. Primum genus thelyphonon appellatum, quo uenatores pantheras, & pardos interficiunt, uidimus legimusq; nos tantùm in Ananienſibus montibus in Tridentino agro, locis ferè inacceßis, & præruptis. Planta eſt admodum rara; & à paucis alijs fortaſſe uiſa, quàm ab ijs quibus à me eius uidendi copia facta eſt. Nam plurimi ſunt rei plantariæ ſtudioſi, & clariſſimi uiri, qui eam uiderunt, & palpauerunt, quique hoc perpetuò teſtabuntur. è quorum numero ſunt Cæſaris Ferdinandi, & Romanorum Regis Maximiliani Medici omnes, nempe uir Clariſsimus Iulius Alexandrinus Tridentinus, Stephanus Laureus Belga, Doctor Ribera Hiſpanus, Ioannes Crato Vratislauienſis, Franciſcus Parthinus Roboretanus, & Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus, & alij quàm plures Medicinæ Doctores rei herbariæ haud ignari, non Itali ſolùm, ſed Boemi, Poloni, Germani Boruſſi, Vngari, Galli, & Hiſpani, & quotquot ferè ſequuntur Cæſaream aulam, Regum, & principum oratores, ac multi quoque peregrini, rei plan

PSEVDOACONITVM PARDALIANCHES.

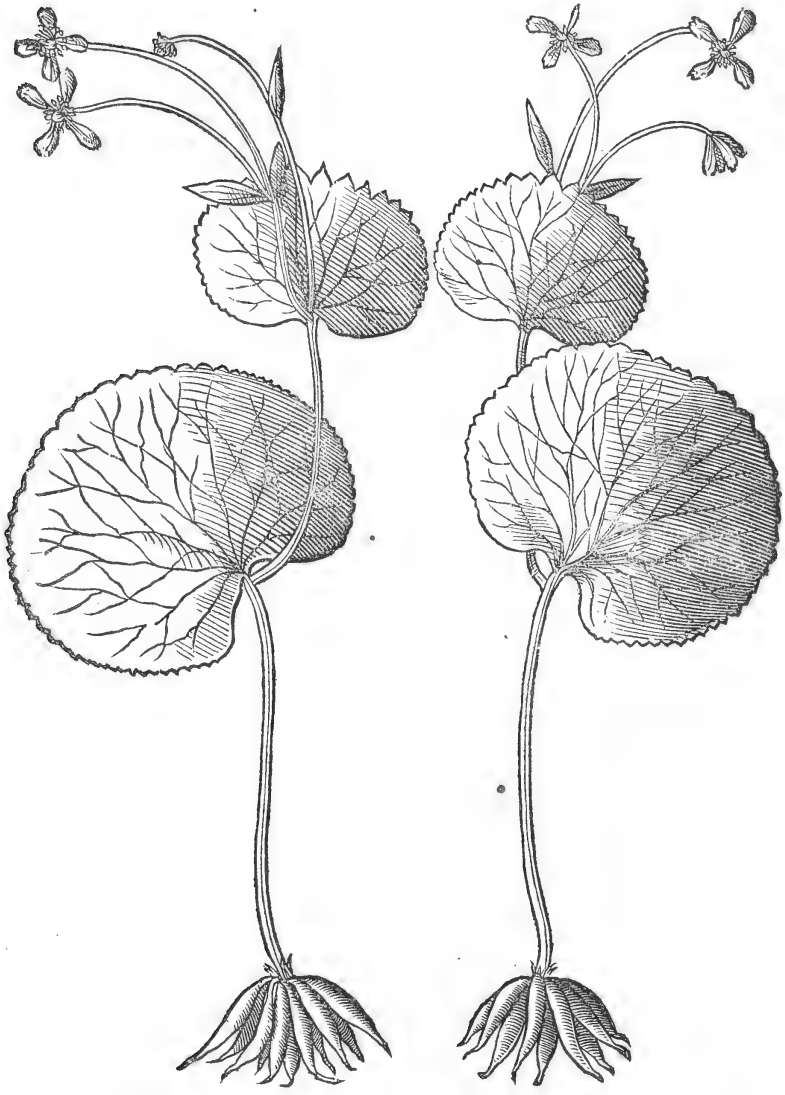

tariæ,& bonarum artium ſtudioſi, qui hâc per Boemiam iter facientes,me(quæ eorum eſt humanitas)inuiſere ſolent. Quibus omnibus dicere ſoleo. Palpate, & uidete,quoniam Matthiolus fabulas non deſcribit. Hanc plantam ego theſauri loco iam mihi aſſeruo aduerſus uitilitigatorum calumnias,& omnibus,& ſingulis demonſtrandam,tam amicis,quàm inimicis. His quidem, ut inſpecta ueritate ad mentem redeant:illis, ut de Matthioli integritate, ubique teſtari poßint. Eſt itaque ACONITVM PARDALIANCHES, *cuius hîc primo loco imaginem expreſſimus,planta in nudis, & arduis montium ſummitatibus cautibuſq; prouenienſ, umbroſis tantùm locis: folijs cucumeri proximis, ad ſummum quatuor, ijſq; ſubhirſutis. caulem edit, quem ego caducum uidi, palmarem, pariter hirſutum, quemadmodum, & foliorum pediculos. Florem uidere non licuit, uerùm(ſi me mea non fallit opinio) Doronici æmulum illum eſſe exiſtimo. Radicem edit alabaſtri modo ſplendentem,dum recens eſt, digitali craſſitudine, ex lata origine in acutum deſinentem,incuruam,geniculatam, & tota facie ſcorpij caudam æmulantem.ut ex hac imagine quam ex uiua planta pinxit Vvolfangus Meierpeck, è Triburga Miſnæ*

oriundus;

ACONITVM II.

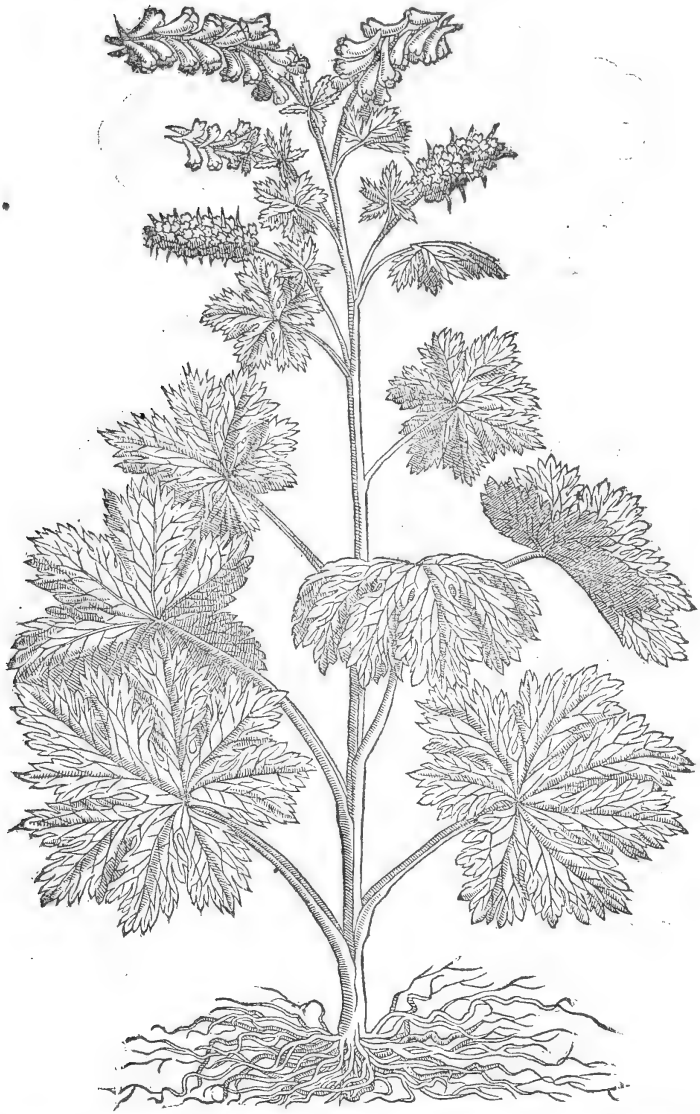

oriundus; quiſpiam certior fieri poterit. Refert enim hæc omnibus ſuis notis adamuſſim Dioſcoridis Aconitum pardalianches. Eſt & alterum Aconiti huiuſce genus, radice ferè ſimili, ſed ſuperiori parte utrinque brachiata, alba, ſplendente, geniculata, & ima parte ſcorpionum caudam referente: foliis præſcripto ſimilibus, ſed paulò rotundioribus, & minus hirſutis, caule & floribus Doronico ſimilibus. Hoc genus PLINII ACONITVM eſſe cenſeo. Quippe, is marino Cammaro ſui Aconiti radicem ſimilem reddidit, cuius effigiem hæc haud parum imitatur. Huic tertium accedit, quod omnino Theophraſti THELYPHONVM facio. Siquidem hoc non ſolùm habet radicem ſcorpionem integrum præſeferentem, ſed folia Cyclamini, & radicis fibras geniculatas, graminis modo, & eiuſdem quoque more ſeſe propaginantes, & alios quoque ſcorpiones effigiantes. è quibus poſtea, & folia & germina erumpunt. At caules & flores nihil ferè ab altero differre uidentur; ſunt enim aurei omnes, chryſanthemi modo. Duo hæc Aconiti genera miſit ad me ex ſuo uiridario uir inſignis Iacobus Antonius Cortuſius Patritius Patauinus, acerrimus plantarum indagator, unà cum Doronicorum uulgarium plãta:

ACONITVM III.

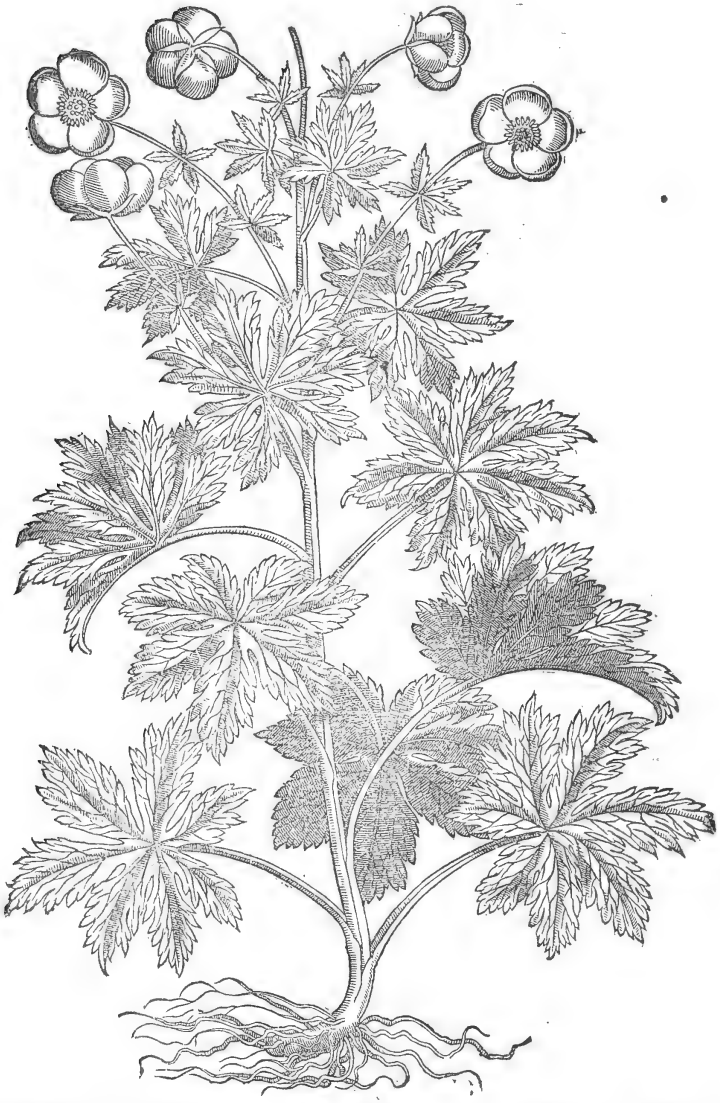

illeq; me primùm admonuit, Doronicum inter Aconita esse recensendum, quod certò sciret, facto à se pluries periculo, ex tingui facilè canes, qui horum radices deuorârunt. Vix ego id credere poteram, sed interim datis cuidam meo cani uulgarium Doronicorum quaternis drachmis, crudis carnibus occultatis, is post septimam horam obijt. Sed id mirum profectò mihi fuit, quod ipse met canis toto illo tempore, quo superuixit, alacer, lætus, ac hilaris se semper habuit, nihilq; symptomatis passus est; imò, quod maius dici potest, quadam cum domestica canicula pluries Venerem exercuit, & cœnantibus nobis auidissimè comedit. Quo factum est, ut ego profectò crederem, me hoc facto periculo frustratum iri. Atqui paulò post præter omnium nostrum sententiam, is repente admodum, ac si morbo comitiali percussus esset, totus in terram cecidit, ubi horrendo spasmo correptus, spumanti ore paulò post conuulsus interijt. CORTVSO itaque nobilissimo, hoc amplissimum munus futura posteritas acceptum referat, ipsumq; nouum uitæ nostræ custodem appellitet. Huic Nymphæ uiolas, & lilia fundant: hunc suauissimis nectant rosis, & bacchare cingant. Ac interim desinant Medici, quibus hominum uita cordi est, exitioso,

ACONITVM IIII.

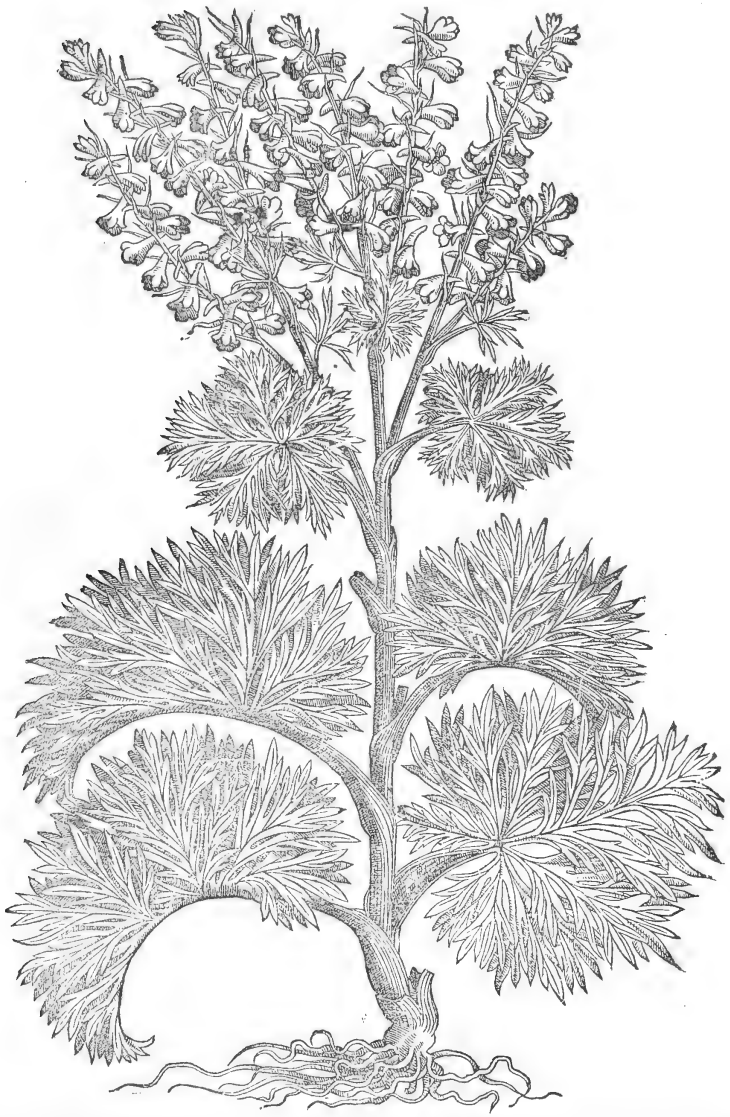

exitioſo, et pernecabili Doronico uti. Expellant & illum Pharmacopœi ſuis è Myropolijs, & interdicant pij, & optimi prin cipes, qui Rempublicam gubernant, ne poſt hac uenenum hoc præſentiſsimum uæneat. O quàm miſera fuit eorum conditio, qui ſuperiori ætate nos præceſſerunt, quorum ferè nemo ſimplicia medicamenta rectè nouit, quiq; ſæpe uenenoſis auxilijs uſi ſunt, ubi ſaluberrimis antidotis uti putarant, ut quàmpluribus in locis horum noſtrorum commentariorum docuimus. Erit itaque Doronicum poſt hac Demonicum, non Doronicum appellandum, quòd Diabolus in huius locum thelyphoni genus hoc intruſerit. Hinc autem fit, ut ego errorem quoque meum iam agnoſcam, quòd noluerim Marantæ concedere, Doroni cum uulgaris uſus eſſe Aconitum pardalianchen, cùm uiderem id innocuè ſumi in medicamentis ab hominibus. uerùm non ob id fieri puto, quòd canibus ſit uenenum, homini uerò ſalubre medicamentum, ut quidam mihi reſpondent, quibus cùm de huiuſce Doronici exitiali facultate ſim locutus, ſed quòd non tanta quantitas propinetur à Medicis qua homines necare ua leat, aut quod rarò exhiberi ſoleat abſque alijs antidotis, quæ uenenoſam eius uim diſſipant, & extinguant. Nam quæ ca-

ACONITVM V.

nes occidunt; & lupos; facilè adducor, ut credam, eadem homines quoque necare; ut de nomica nuce ego fateri possum. quippe qui sciam hac tantùm mulierem iam senescentem esse extinctam, quæ caseum è quo sibi cibum parauerat super instru mento ferreo ad hoc parato attriuerat, super quo eius filius superioribus diebus nuces nomicas aliquot in particulas confecerat, quibusdam necandis canibus, qui eum nocte oblatrabant. Cæterum sunt nobis sex aliæ aconiti species de quibus qui meminerit habeo neminem. Harum imagines, quas hîc appingi curauimus, misit ad me Hieronymus Donzellinus Medicus insignis, qui tamen Dominico Monteforo Veronensi Medico præclarissimo has acceptas referebat. Horum historias hîc describere operæpretium non duximus, quòd appictæ hîc imagines, eas ad unum repræsentent. De floribus tantùm dicam, qui in quarto, & nono aurei sunt, in reliquis uerò purpurei. Primi generis Aconiti, quod thelyphonum uocant, meminit Theophrastus libro IX. cap. XIX. de plantarum historia, ubi ita scribit. Thelyphonum, quod alij scorpionem appellant, quia radicem scorpioni similem habet, admotum, scorpionem occidere tradunt: & eum reuiuiscere posse, si elleboro candido

ACONITVM VI.

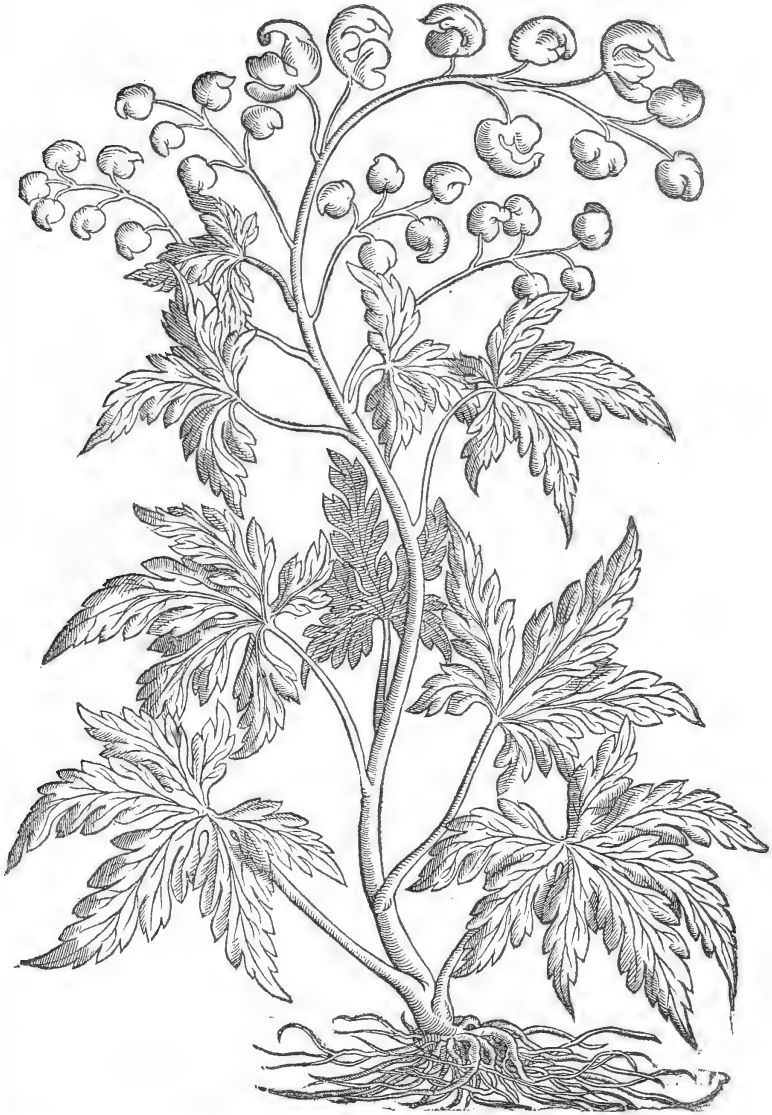

candido linatur. Enecat idem & oues, & boues, & iumenta, & ad ſummum omnes quadrupedes eodem die, ſi genitalibus folium, uel radicula imponatur. Proficit potum contra ſcorpionum ictum. Folium habet cyclamino ſimile: radicem, ut dictum eſt, ſcorpionis effigie. Naſcitur graminis modo, & geniculis conſtat. loca amat umbroſa. Quòd ſi uera ſint, quæ de ſcorpione narrantur, iam & reliqua eiuſmodi haudquaquam incredibilia, & fabuloſa dici debent. Hæc Theophraſtus de thelyphono. qui alterius quoque Aconiti mentionem fecit cap. XVI. eiuſdem uoluminis, ſic inquiens. Aconitum naſcitur in Creta, atque Zacyntho; ſed plurimum, optimumq; in Heraclia Ponti. Conſtat id folio intubaceo, radice tum ſpecie, tum colore nuci proxima. uim illam mortiferam in hac eſſe, folium, & fructum nihil nocere affirmant. Fructus herbæ eſt, non humilis materiæ: herba ea breuis eſt, & nihil ſaperuacui habens, ſed frumento ſimilis: ſemen non ſpiceum. Naſcitur ubique, & non in Aconis ſolùm, à quibus habet appellationem, is autem uicus eſt Periandinorum. Amat autem loca potiſſimùm ſaxoſa. Paſcitur eo neque pecus, neque ullum animal. Præparari ad afficiendum modo quodam enarrant,

ACONITVM VII.

rant, nec nosse quenquam: quamobrem medicos, quoniam componere nesciant, pro putrefactorio uti. Hæc ille de secun- 10
do Aconiti genere, quod duorum alterum Dioscoridi esse potest, & illud fortasse, quod (ut ipse inquit) in usum suum uerte-
re medici. Sed & de tertio Aconiti genere dissensisse Theophrastum equidem crediderim, cùm eodem loco paulò pòst hæc
uerba subdit. Aliud quoque uenenum uim diurnariam enecandi sortiens compertum affirmant: esse nanque radiculam
quandam, quæ eodem die possit occidere: folium hanc habere ellebori, notamq; omnibus esse. hactenus Theophrastus. In
quo nihil moueor, quòd huic Aconito, quod tertium suspicor, ueratri folia tribuerit. nam & Dioscorides nigro ueratro fo-
lia platani reddidit, quemadmodum etiam tertio Aconitorum generi. Scripsit de Aconito pardalianche diligentissimè
etiam Plinius libro XXVII. cap. II. sic inquiens. Sed antiquorum curam diligentiamq; quis possit satis uenerari cùm con
stet omnium uenenorum ocyssimum esse Aconitum; & tactis quoque genitalibus fœminei sexus animalium, eodem die in-
ferre mortem? Hoc fuit uenenum, quo interemptas dormientes à Calphurno Bestia uxores M. Cæcilius accusator obiecit.

Hinc

ACONITVM VIII.

10 *Hinc illa atrox peroratio, eius in digito mortuâs. Fabulæ narrauere è ſpumis Cerberi canis; extrahente ab inferis Hercule, ideoque apud Heracleam Ponticam, ubi moſtratur is ad inferos aditus, gigni. Hoc quoque tamen in uſus humanæ ſalutis uertêre, ſcorpionum ictibus aduerſari, experiendo datum in uino calido. Ea eſt natura, ut hominem occidat, niſi inuenerit, quod in homine perimat. Cum eo ſolo colluctatur uelut pari intus inuento. Sola hæc pugna eſt, cùm uenênum in uiſceribus reperit: mirumq; exitialia per ſe ambo cùm ſint, duo uenena in homine commoriuntur, ut homo ſuperſit. Imò uerò etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonſtrando quomodo uenenata quoque ipſa ſanarentur. Torpeſcunt ſcorpiones Aconiti tactu, ſtupentq; pallentes, & uinci ſe confitentur. Auxiliatur eis elleborum album tactu reſoluente, cedítq; Aconitum duobus malis, ſuo & omnium. Quod ſi quis illa fortè ab homine excogitari potuiſſe credit, ingratè deorum munera intelligit. Tangunt carnes Aconito necantq; guſtatu pantheras, niſi hoc fieret, repleturas illos ſitus. Ob id quidam pardalianches appellauere. At illas ſtatim liberari morte excrementorum hominis guſtatu, demonſtratum. Quod*

certè

ACONITVM IX.

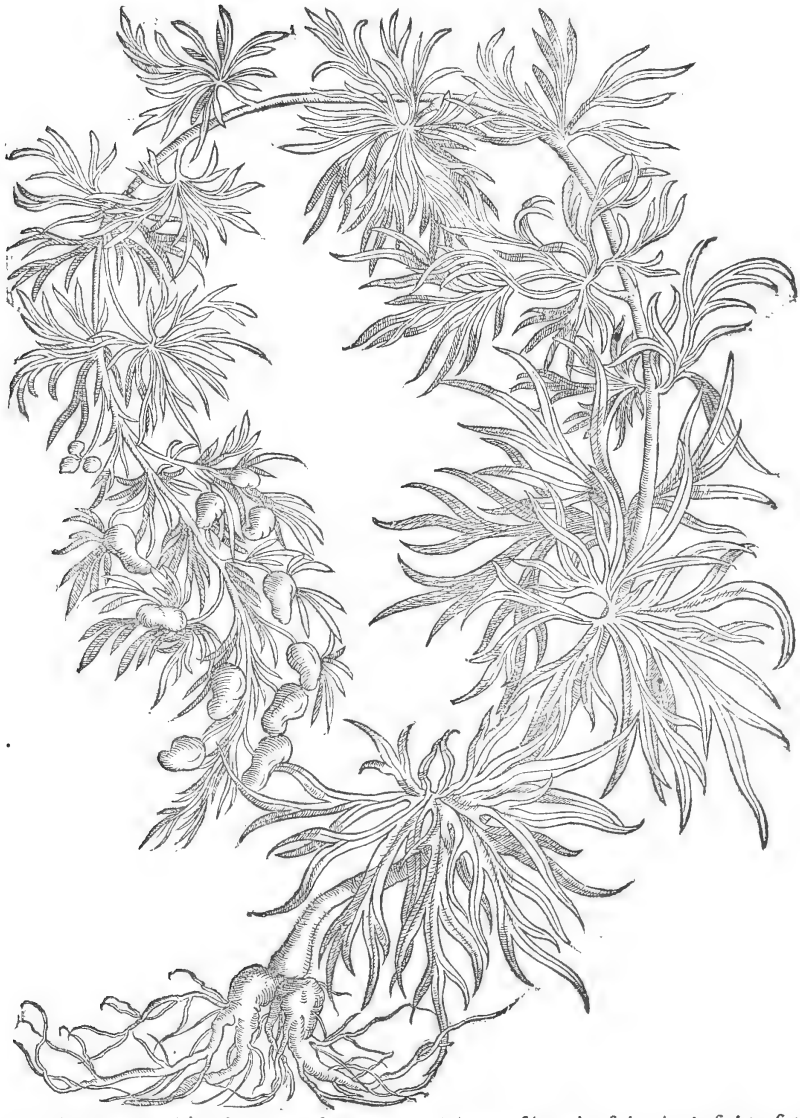

certè casu repertum quis dubitet? & quoties fiat etiam nunc, ut nouum nasci, quoniam feris ratio, & usus inter se tradi 10
non possit. Folia habet Cyclamini aut cucumeris non plura quatuor, ab radice leniter hirsuta. Radicem modicam Cammaro similem marino. Quare quidam Cammaron appellauere, alij Thelyphonon, ex qua diximus causa. Radix incuruatur paulùm scorpionum modo, quare, & scorpion aliqui appellauere, nec defuere, qui Myoctonon appellare uellent, quoniam procul & è longinquo odore mures necat. Nascitur in nudis cautibus, quas Aconas nominant, & ideo Aconitum aliqui dixere, nullo iuxta, ne puluere quidem, nutriente. Alij quoniam uis eadem in morte esset, quæ cotis ad ferri aciem deterendam, statimq; admota uelociter sentiretur. Hæc de Aconito pardalianche Plinius. Hallucinantur itaque, qui putant plantam quandam, binis tantùm folijs ipsisq; rotundis, à medio caule exortis, & radicibus asphodeli modo numerosis refertam, quam nos hîc etiam appingi curauimus aliorum quoque iudicio expendendam, Aconitum esse Pardalianchem. Siquidem quanto in errore ij uersentur in Aconiti huiusce censura, ipsimet iam agnoscere poterunt, cùm tot illius

imagines

HERBA PARIS.

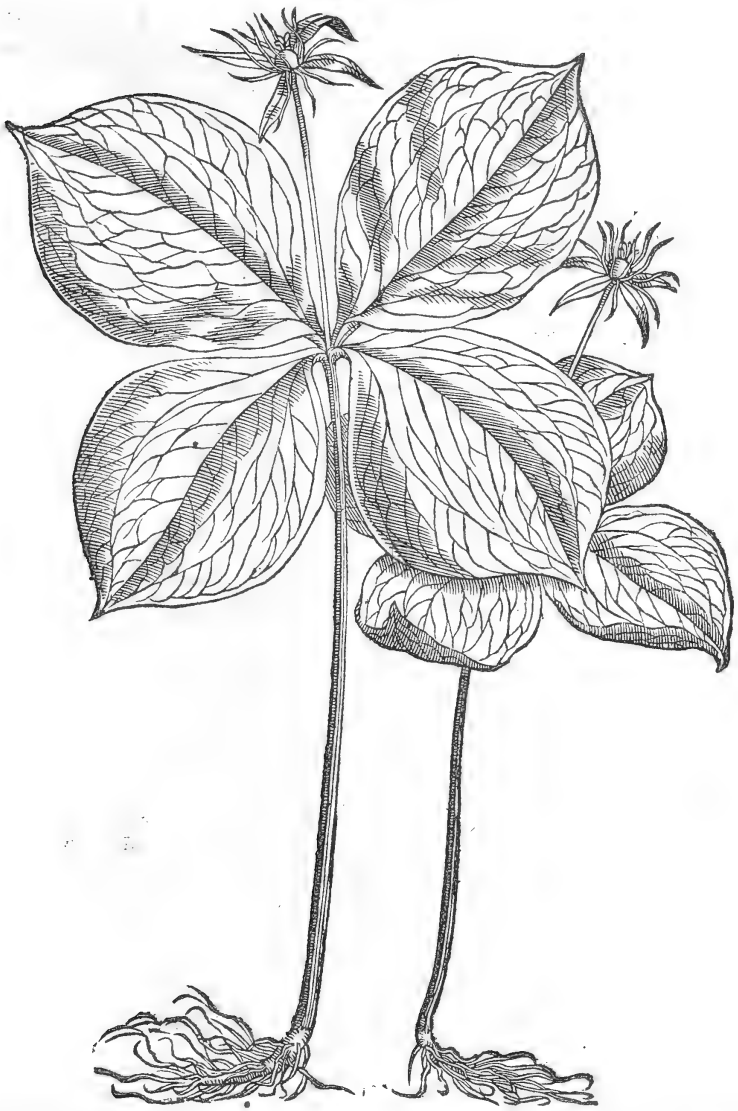

imagines hîc à nobis editas, pacatis oculis inſpexerint. Nec in minori uerſari errore Fuchſium alioqui uirũ clariſſimum deprehendimus: quippe qui in ſuis de plant. hiſt. Commentarijs Aconitum pardalianchen eam plantam eſſe cenſet, quam herbariorum uulgus HERBAM PARIS *appellat. ſiquidem hæc uno tantùm conſtat caule, rotundo, duorum palmorum altitudine: è cuius medio quatuor erumpunt folia, eodem ambitu, crucis inſtar patentia, ſanguineæ uirgæ ſimillima: alia præterea quatuor eodem modo prodeunt prope caulis ſummitatem, ſed hæc minima ſunt, & longiuſcula: in quorum medio pur pureus, uinoſuſq; extat globulus, acino uuæ ſimilis, in quo ſemen concluditur album, minutum, copioſumq;, halicacabi modo. Radix, quæ illi ſubeſt tenuis, in capillares ferè particulas diſſecta, palleſcit, nulla ſcorpionis caudæ effigie, nec alabaſtri modo aliqua ex parte nitet, ut primum Aconiti genus à Dioſcoride repræſentatur: cuius folia (ut etiam Plinius lib.* XXVII. *cap.* IIII. *eſt author) præter id quòd cyclamino, aut cucumeri ſimilia ſunt, nunquam, quod uiderim, in caulis medio ſuam habent originem, ſed ſtatim ab ipſa radice exeunt, birſuta, humiq; recumbentia. Semen huic nullum, quod*

NAPELLVS.

sciam, à rei herbariæ scriptoribus redditur. Sed ex herbæ Paridis acino semen colligitur, cui non modò nulla deleteria 10
uis ineſt; ſed etiam contra ueneficia præſtantiſsimum eſt medicamentum. Noui enim ego quoſdam, inquit ille, qui pan-
dectas auctas edidit. quorum aliqui morborum diuturnitate, alij uerò ueneficijs ſemiſtulti facti erant, hoc tantùm Pari-
dis herbæ ſemine ad uigeſimum uſque diem in puluerem hauſto drachmæ pondere, priſtinæ ſanitati omnino reſtitutos eſſe.
id quod ego quoque fateri poſſum. Porrò idem Fuchſius in ſuis paradoxis nil aliud Aconitum eſſe putat Mauritanis, & præ-
ſertim Auicennæ, quàm Napellus. Qua in re rurſus, meo quidem iudicio, fallitur. quippe tam etſi non negauerim, Na-
pellum eſſe è genere Aconitorum, quorum numeroſæ ſunt ſpecies, ut ex appictis hîc imaginibus uideri poteſt; reperio
tamen Auicennam de utroque Aconiti genere ſcripſiſſe, & alterum appellaſſe ſtrangulatorem adib, alterum uerò
ſtrangulatorem leopardi, quæ nomina eadem ſunt, quæ apud Græcos lycoctonos, & pardalianches: atque eundem prius
magna differentia ſpeciatim de Napello egiſſe conſtat. Cæterùm cum nobis de Napello nunc ſermo ſit, eius etiam hîc hiſto-
riam,

ANTORA.

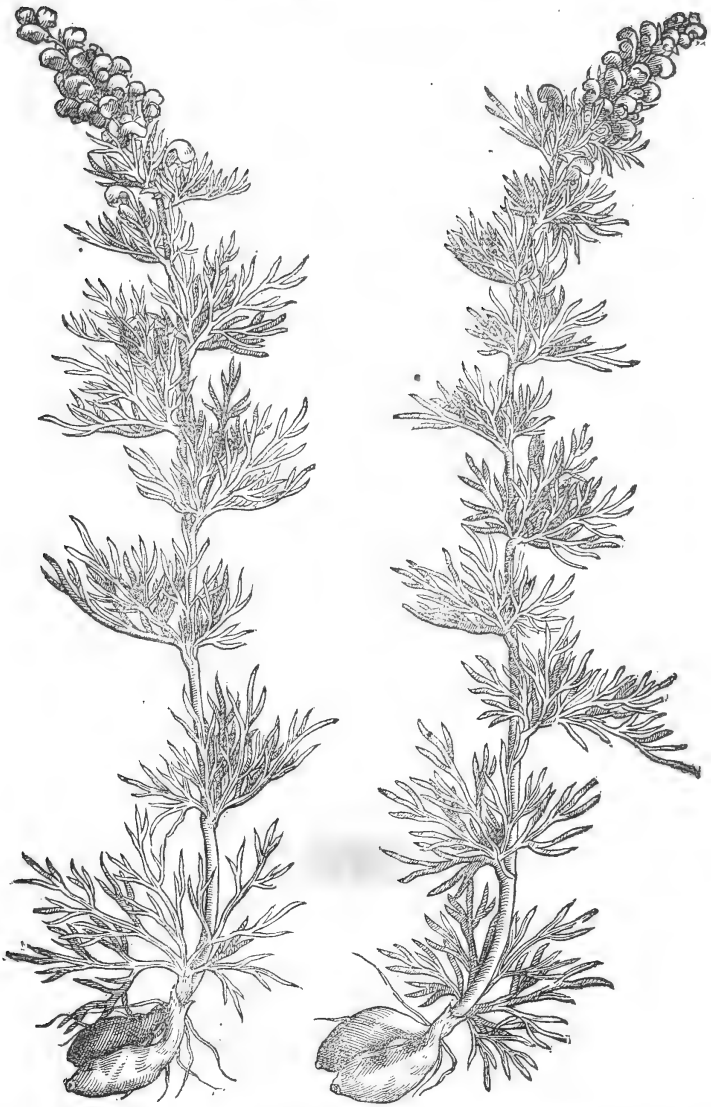

10 *riam,& uires attexere uoluimus. Eſt itaque Napellus planta folijs quinis ex unius pediculi apice prodeuntibus,pentaphylli modo,ijſq; anteriori parte diuiſis;& auerſa ſubalbicantibus.caulem edit bicubitalem,ſubrubentem,fragilem,ſtriatumq;, in cuius faſtigio flores exeunt ſpicati, colore purpureo, qui anteaquam debiſcant mortui ferè hominis caluariam repræſentant. At iam patefacti lamij flores æmulantur. Hos ſequuntur corniculatæ ſiliquulæ, ſurſum ſpectantes, ternæ ex uno tantùm pediculo exorientes, in quibus ſemen concluditur nigrum, ac minutum. Radice nititur turbinata, uulgaris rapunculi modo, ſubnigricanteq; à qua numeroſæ oriuntur fibræ adeò inuicem contextæ,ut retis ſpeciem referant. Tota planta pernecabilis admodum eſt. Sed radix cæteris partibus atrocior, adeò,ut manu aliquandiu retenta, quouſque concaleſcat, tenentem perimat. Quinetiam, paſtores necatos ſcimus, qui aſſandis auiculis, Napelli caule, pro ueru temerè uſi ſunt. Napelli uis in necandis hominibus adeò immanis, ſæuaq; exiſtit, ut nullis ferè antidotis occurri poſſit, niſi quàm primùm, & ſtatim ſuccurratur, quod tamen Aconitum ſumentibus non euenit. Huius immanitatem uidimus nos Romæ anno*

à Christo nato 1524. mense nouembri in Capitolio, Clementis VII. Pont. max. anno primo. Nam cùm decreuissent experiri olei cuiusdam præstantissimi uires, quod Gregorius Caraunta Bononiensis Chirurgicus tunc præceptor meus contra deleteria medicamenta, & uenenosorum animalium quorumcunque morsus parauerat, iussit Pontifex uenenum dari duobus latronibus, quos leges damnauerant, quò suorum facinorum pœnas luerent, laqueo uitam finire, ut in ijs olei huius experimentum fieret. Horum alterum, qui plurimum Napelli sumpserat dulcissimis panibus commistum, pontificij medici statim oleo inungendum præbent, qui post tertium diem sæpius oleo perunctus enasit incolumis: quanquam non sine magna formidabilium symptomatum accessione. Alterum uerò, cui longè minus uenenati panis exhibuerant, oleo inungi uetant, ut assumpti ueneni effectum, scuitiamq; cernerent. Id quod illis rei exitus facilè comprobauit: quandoquidem paucis pòst horis obijt infelix, ijs omnibus incommodis, cruciatibus, & symptomatibus correptus, quæ ab epoto Napello prouenire scribit Auicenna. Vidimus id etiam Pragæ Metropolis Regni Boemiæ, anno MDLXI. Mense Decẽbri in Latrone quodam suspendio damnato. cui Napelli radix à carnifice data est drachmæ pondere rhodosaccharo excepta, Cæsareis Medicis præsentibus, ut antidoti famosi cuiusdã uires explorarentur, an contra Napellum id præstarent, quod antea in altero damnato, qui Arsenici drachmas duas ebibit. efficacissimè præstiterat. Lubens itaque uoruit ille lethiferum Napelli pharmacum, ut pote qui non solùm sibi conducibilius censebat, ueneno in carcere necari, quàm laqueo publicè in patibulo suspendi, sed quod etiam speraret se à nobis seruari posse. Interim transacta iam sesquialtera hora, cùm nihil symptomatis appareret, uerebamur omnes, ne fortasse in Boemia algidæ regionis causa, Napellus uenenosus nascereturr, aut quòd ipsa radix succo destituta, ob editos iam caules, flores & semen, nihil operaretur. Quo factum est, ut alterum illi pharmacum propinatum sit, ex eiusdem Napelli caule, foliis, floribus, & semine paratum. At ibidem duabus adhuc horis nobis omnibus permanentibus, misero illi mali prorsus nihil accessit. Reducitur ille ad carceres, abeunt cæteri, & mihi soli totum committitur negotium. Hora transacta carceris custos me admonet, illum iam ægrotare. Ego statim adsum, audioq; ipsum de uniuersi corporis lassitudine ulcerosa, imbecillitate magna, & cordis grauedine conqueri. tunc itaque quamuis audacter satis loqueretur nullo sanè mentis incommodo, & uiuidis me intueretur oculis, cùm tamen frontem inspicerem frigido sudore madentem, & arterias iam ferè obdormiscere, antidotum propinari iubeo. quo epoto, illico inuersis oculis, atque ore in latus distracto, capiteq; in scapulas rigente, ingenti admodum animi deliquio correptus est. Itaq; totus collapsus decidisset in terram, nisi à carceris custode retentus esset. Iubeo interim cum uino irrorari faciem, & anterioribus capillis excuti. Quo ingenio statim reuixit, emissis interim per sedem excrementis. Post hac iubeo illum iacere super straminibus ibi ad hoc paratis, ut quid inde sequeretur, animaduerterem. Ille uerò de frigore conquerens, paulò post putrida, biliosa, & linida quædam uomitione reiecit, qua se non parum adiutum fatebatur. Interim se ad sinistrum conuertit latus, ac si dormire uellet. Prohibeo ne dormiat. Dum hæc aguntur, nullo alio exorto symptomate, tantum obmutuit, & obijt simul, linida facta facie ac si laqueo fuisset suspensus. Cæterùm longè aliter se habuerunt symptomata in altero pariter ad furcam damnato, cui data fuit eiusdem Napelli drachma, ut de lapide, quem Bezoar appellant Arabes, periculum fieret, an huiusce ueneni immanitatem expugnare posset. Agebat latro annum circiter XXVII. qui epoto lethali pharmaco, piperis omnino saporem illi inesse dicebat. Hora subinde peracta, cum uomere cœpisset, lapidis illius grana septem ex albo meraco data sunt. Verùm ab ebibito antidoto, uarijs, & acerbissimis symptomatibus exagitatus est. Enomit enim frequenter biliosa, porraceo colore. Quendam quoque ueluti globum circa umbilicum se sentire dicebat, qui inde superna petens, in supremam & postremam capitis partem, frigidam auram quandam diffundebat. Accessit paulò post stupor quidam paralysi haud absimilis, qui sinistri lateris brachium, & crus occupauit, adeò ut uix summam manum mouere potuerit, motu iam in cæteris partibus extincto. Interim non multò post tempore hæc morbi uis sinistra corporis parte incolumi relicta, in dextram repente se contulit, eandemq; simili modo occupauit. Vagum profectò symptoma hoc fuit; nam cùm dextrum brachium is attollere potuit, sinistrum non potuit, & econtra. Tandem utrunque eleuauit. Aiebat quoque uniuersas corporis uenas frigescere. Non defuerunt uertigines, quas sequutæ sunt cerebri commotiones adeò feruentes, ut aquæ in caldario bullienti similes esse diceret. Accessit quoque oris, & oculorum conuulsio, atque acutissimus mandibularum dolor. Quare sæpe manibus affectas illas partes perstringebat, ueritus ne exciderent. Forinsecus turgentes oculi, linida facies & nigra labia cernebantur, quinetiam uentris tumor uideri poterat, perinde ac hominis aqua intercute laborantis. Varia admodum extitit Arteriarum pulsatio, & uaria quoque mentis perturbatio, pro symptomatum recurrentium acerbitate. Nam iam prorsus de uita desperare, mox in spem se erigere uidebatur, modò rationis compos, modò delirans, nunc ploranti, nunc cantanti similis. Aquam frigidam dari sibi potandam tantopere appetebat, ut ea subito se liberatum iri confideret. Toto hoc tempore se ter exceatum, teréque in mortis agone colluctatum affirmabat, lingua tamen perpetuò constitit, nullo unquam symptomate affecta, siquidem nunquàm intumuit, nunquàm is balbutire auditus est. Cæterùm septima post ebibitum Napellum hora, ueneni tandem ui ab antidoto extincta, omnia euanuere symptomata. Arteriæ ad rectam rediere normam, naturalis reuixit color, & breui quoque uirium constitit robur. Atque in hunc modum miser ille, magno conflictu, atque certamine periculum superauit. Id quod manifestò fatetur, de Napelli immanitate Auicenna non scripsisse fabulas. quem tamen insectans Fuchsius loco superius citato, Leoniceni testimonio nixus, in eum acerrimè inuehitur, nec sanè eum, ut nostri recentiores, principem, sed tyrannum, & homicidam nuncupat, eosq; pariter detestatur, qui eius sectantur doctrinam. quippe quòd Auicenna scripserit (ut ipse inquit) Napellum pernicioſum esse uenenum: mox subdiderit, quòd linitum, & bibitum delet albaras cutanei morbi genus. Qua in re non possum non admirari Fuchsium, uirum alioqui ingenio, & eruditione clarum, quem etiam hoc nomine plurimùm diligo, quòd in tam celebrem & antiquum scriptorem paulò acrius & immodestius egerit. Hominum enim eruditorum partes esse semper existimaui, etsi ego eas usquequaque seruare non potuerim, ut non uanis contentionibus, neque conuitijs aliorum scripta refellant, sed rationibus, ijsq; probatissimis, præsertim cùm eos accusant, qui multis antè seculis è uita decesserunt, nec amplius à calumnijs se tueri possint. Qui præterea considerare debent, an in quo aliquem reprehendunt, in eo proprius sit authoris lapsus, an interpretis, aut librarij, antequàm

quàm ullum iurgijs potius, quàm rationibus inuadant. Quippe relictis tam Mauritanorum, quàm Græcorum sectis, quarum uni magis quàm alteri addictus esse nolo, mihi quidem non uidetur existimandum, quòd Auicenna uir sanè singulari doctrina, & admirabili ingenio ab omnibus recentioribus nostris maximè commendatus, eodem in loco sibi omnino contraria scripserit in ueneno tam sæuo, cui exitiales formidandasq; uires tribuit. Cuius rei firmissimum præbet indicium scriptura Auicennæ ab Andrea Bellunensi castigata, in qua nusquam legitur Napellum bibitum albaras delere, sed quòd hoc efficit quædam eius confectio in potu sumpta. Verba enim Auicennæ secundum castigationem Bellunensis ita sonant. Napellus delet albaras linitum, sicut & confectio eius dicta alberzacali in potu sumpta. Ex quibus uerbis plura mihi sese offerunt coniicienda, ut tuear Auicennam, aut quòd confectio illa tam exiguam Napelli partem excipiat, aut ea, quam recipit, adeò antidotis correcta sit, ut non solùm necem non inferre possit, sed ne tantillum quidem obesse. Aut quòd Napellus in illam additus, is fortè est, quem Auicenna appellat Napellum Moysi, aliqui uerò Antoram. quandoquidem hæc planta antidotum sit admodum efficax contra Napelli uenenum, præsertim quòd dicat Auicenna, ineſſe similiter huic plantæ uim ad albaras, & lepras: aut in eadem confectione fortasse mus ille interponitur, qui Napelli radicibus uictitat à nobis pluries inuentus in Ananienſibus montibus, quòd etiam mus iſte Napellus Moysi ab Auicenna dicatur, quoniam ijſdem contra Napelli uenenum polleat uiribus, quibus & eiusdem nominis planta. Hæc fortassis fusius, quàm decebat, persecuti sumus. Sed tamen eo consilio id libenter fecimus, primùm ut quantum per nos fieri posset, Auicenna à calumnia uindicaretur. Deinde ut ingenuè dicerem quod de ijs omnibus sentio, qui optimos etiam quosque authores, præsertim Arabas, lacerant ac discerpunt, quorum plerisque magna est habenda gratia: tantum abest ut eos odio perpetuo prosequi debeant. Verùm cur id faciant, non uideo, nisi quòd tutum sit in mortuos inuehi, quando hodie pauci sint, qui eos tueri uelint. Cæterùm existimarunt Manardus Ferrarienſis, & Leonicenus, quòd Napellus, & Toxicum Græcis uocatum inter se non differant. Sed quantum & isti uiri grauissimi aberrauerint, inferius libro sexto in toxici mentione latius ostendemus. Sed de Napello hactenus. qui cùm Antoram quæ cum illo connascitur, in mentem mihi redegerit non prætermittendum esse existimaui, quin de ea hìc quoque differerem. Est itaque planta, quam Antoram, uel ut melius fortasse, Antitoram uocant, quæ (ut referunt rei plantariæ indagatores) umà cum Napello crescit, uel propè ipsius plantas prouenit, in Liguriæ, & Galliæ Cisalpinæ montibus, unde ad nos affertur, magnarum contra uenena uirium. Caulem edit sesquipalmarem, & quandoque cubitalem, rotundum, sirmumq;, in quo multifida, ac tenuia disparibus interuallis, oriuntur folia, in latus sese dissundentia. Flores edit summo caule numerosos, purpureos, Napelli æmulos, sed paulò minores. Radices duas solidas oblongas olinæ quantitate, ac sæpe maiores, cortice subnigricanti, sed alba intus carne; Nardi montanæ modo. Hanc putauerim ego esse Auicennæ zedoariam, quòd scribat hanc cum Napello crescere. & quod radices sunt, siue portiones similes Aristolochiæ. In quam sententiam adduxit me Gulielmus Quacelbenus Belga, medicus insignis, & rei plantariæ studiosus, qui superioribus annis anteaquam moreretur, misit ad me Constantinopoli Antoræ radices aliquot, quas mercatores à quibus emerat magno satis precio, zedoariam appellabant. Quæ si non sunt, alterius quidem plantæ radices esse non poterunt quàm eius, de qua sub Napelli Moysi nomine meminit Auicenna, cùm scribat is Napellum Moysi etiam cum Napello crescere, & eius maiorem esse theriacam. Ideoque haud eos malè sentire crediderim, qui zedoariam, & Napellum Moysi, idem esse Auicennæ censerent. Præstant Antoræ radices, non solùm ad epotum Napellum, sed ad cætera quæcunque uenena, quinetiam ad uiperarum, et reliquorum uenenosorum morsum. Ligures (ut audio) Antoræ radicibus felicissimè utuntur, ad intestinorum uermes. Dantur quoque utiliter aduersus pestilentiam; & ad omnes internos dolores. Auxiliantur omnibus cordis affectibus, nec minus præstare dicuntur ijs in febribus pestilentibus, cum quibus exanthemata lentium figura exoriuntur. Aconitorum uires tradidit Galenus libro VI. simpl. medicam. ubi ita scriptum reliquit. Aconitum pardalianches putrefaciendi facultatem obtinet, & lethale est. Itaque in cibo potuq; fugiendum: attamen ad putrefaciendum externas corporis partes aut circa sedem idoneum est. Herbæ uerò radix ad hæc utilis est. Quod autem Lycoctonon uocatur, similem alteri facultatem habet, sed peculiariter lupos, sicut illud pardos, interficere consueuit. Hactenus Galenus. Aconiti primum genus Græcè uocatur ἀκόνιτον παρδαλιαγχες: Latinè, Aconitum interficiens pardos ac pantheras: Italicè, Aconito pardalianche: Germanicè, Vuolffs beer, & Dollwurtz: Hispanicè, Centelha: Gallicè, Herba de la tora. Alterùm uerò genus Græci ἀκόνιτον κυνοκτόνον dicunt: Latini, Aconitum cynoctonum & Lycoctonum: Itali, Aconito cynoctono: Germani, Vuolffs wurtz: Hispani, Yerua mata lobo, & Yerua de balhesteros: Galli, Patelouine.

Aconiti uires ex Gal.

Nomina.

Κάγειον. CICVTA. CAP. LXXIIII.

CIcuta caulem edit geniculatum, ut fœniculi, grandem: folia ferulæ, anguſtiora, graui odoratu: rami, mox umbellæ in ſummo prodeunt: flores quoque albicantes, & ſemen aniſo candidius: radice non alta, concaua. Cicutæ lethale uenenum ineſt, ſuaque ui refrigeratoria necat. Remedio eſt uini meraculi potus. Succus exprimitur contuſis cacuminibus, priuſquàm ſemina, & comæ ficceſcant, qui ſole denſatur in paſtillos. Multus ad medendi rationem uſus eſt aridi: commodè miſcetur collyrijs, quæ leuandi doloris gratia temperantur: ignes ſacros, & ulcera quæ ſerpunt, illitu reſtinguit. Herba cum coma trita, & teſtibus circumlita, libidinum imaginationes in ſomno compeſcit, ſed genitale reſoluit. lac puerperarum mammis appoſita extinguit: in uirginitate mammas coercet, & increſcere non patitur. pueris præſtat, ut eorum teſticuli cibum non ſentientes intabeſcant[a]. Efficaciſſima uis Creticæ, Megarenſi, mox Atticæ, & in Chio, & Cilicia naſcenti.

a Catecuz. ἐνεργέσα τὸν δὲ ἐξῆ τὸ κρητικὸν καὶ τὸ ἐν τῇ Ἀσίᾳ γενόμενον, καὶ τὸ μεγαρικὸν καὶ τὸ Ἀττικὸν, καὶ τὸ κωὸν. i. efficaciſſima eſt Cretenſis, & quæ in Aſia naſcitur, & Megarica Attica, & Choa.

CIcuta uulgaris notitiæ eſt planta, utpote quæ plerunque prope urbium, & oppidorum mœnia proueniat, ferulæ adſimilis, odore tamen admodum graui. Maxima uis Cicutæ, ut Plinius refert, quæ naſcitur in terra Parthorum, mox

Cicutæ conſideratio.

CICVTA.

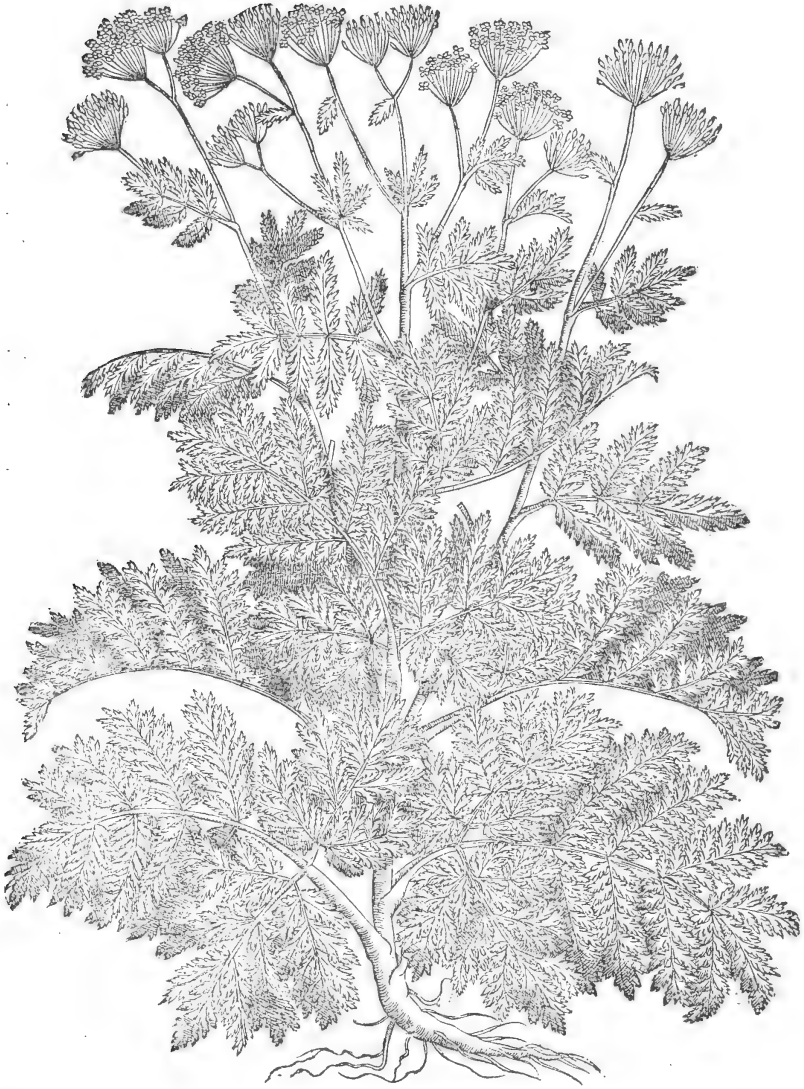

Laconicæ, Creticæ, Aſiaticæ. In Græcia uerò Megaricæ, deinde Atticæ. Cæterùm in Italia conſtat Cicutam non adeò exi 10
tialem eſſe. Eam in Hetruria ſi aſini depaſcantur, profundiſſimo ſomno, & torpore capiuntur, ita ut non tantùm ſtupidi, ſed planè mortui uideantur. Id quod aliquando ruſticos huius rei ignaros fefellit: nam dum aſinis, quos mortuos credebant, pellem ad uſum detraherent, accidit mirum, quòd in medio ferè operis aſini experrecti ſunt, non ſine magno excoriantium ter
Cicutæ uires ex Gal. *rore, atque ingenti ſpectantium riſu. Cicutæ breuiter meminit Galenus lib. VII. ſimplic. medic. ubi tantùm omnibus notum eſſe ſcribit, quod ea extremè refrigerantis ſit facultatis. Et in libro quòd animi mores corporis temperaturam ſequantur, Cicutæ potu illam fieri amentiam tradidit, quam à Cicuta ipſa Græci conion appellant. Hoc nobis contigit uidere, ut latius libro ſexto explicabimus, in quibuſdam, qui imprudenter Cicutæ radices paſtinacæ uice decoctas comederant. Plan-*
Nomina. *ta, quæ Græcis κώνειον, Latinis atque etiam Italis Cicuta uocatur: Arabibus, Sucaram: Germanis, Ziger Krant, Schirling, & Vuetterich: Hiſpanis, Ceguda: Gallis, Ciguc. Cocue, & Segue.*

Σμικξ.

Σμίλαξ. TAXVS. CAP. LXXV.

SMilax à Græcis, Taxus à Latinis appellatur, arbor abietis magnitudine, & foliorum eiuſdem figura, in Italia, & Narbonenſi Gallia Hiſpaniæ contermina naſcens. Auiculæ quæ Italicæ taxi baccas deuorant, denigrantur: & qui ederint eaſdem homines, alui profluuio corripiuntur. Narbonæ tam præſentis eſt ueneni, ut ſi qui dormiant ſub ea, aut in eius umbra ſubſideant, lædantur, & ſæpenumero moriantur. quare de taxo hæc traduntur, ut ab ea caueamus.

TAXVS.

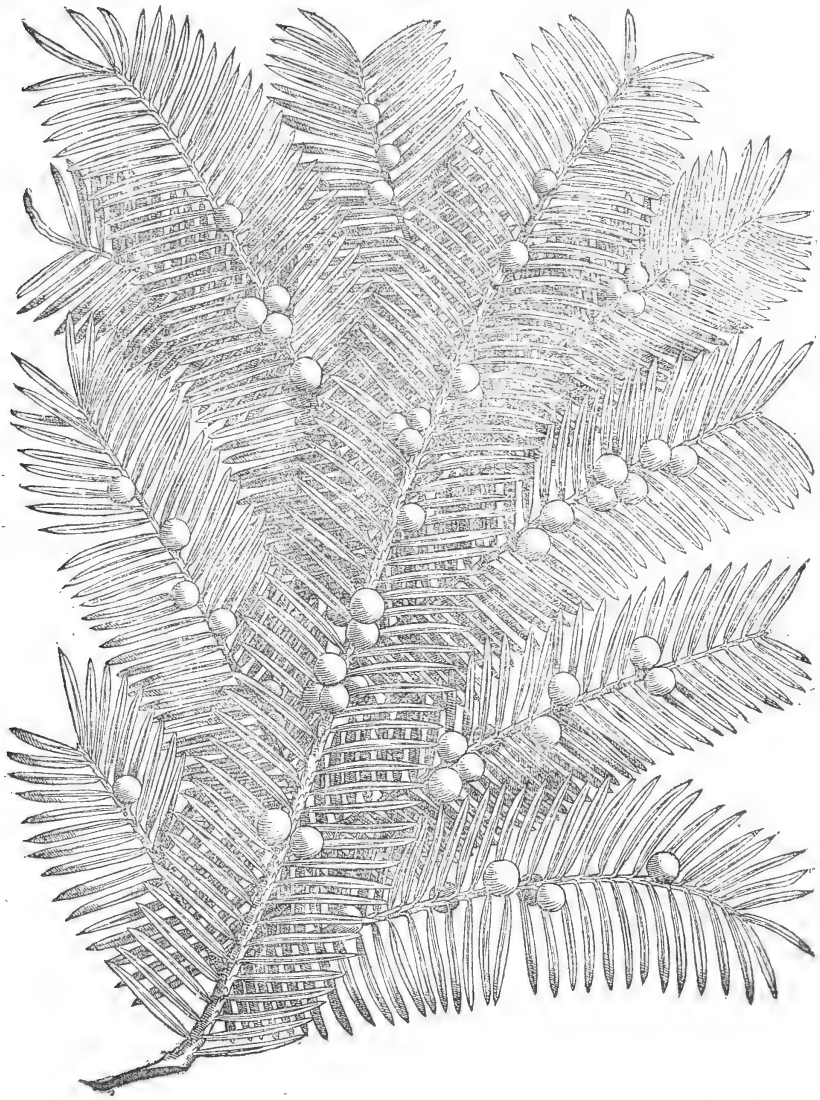

Taxi consideratio.

NAscitur Taxus frequens in Ananiæ uallis montibus, saxosis ac præruptis locis, inter abietes, & p'ceas, quibus folio, ac forma non longè dissimilis usitatur: quanquam hæc illarum proceritatem non nisi rarissimè æquet. Baccas fert rubentes, aquifolij modo, dulces, uinosasq; : quas quandoque mandentes tum pastores, tum qui in syluis arbores cædunt, statim in febres incidunt, & dysenterici fiunt, sanguine & spiritibus inde admodum inflammatis. Ligni materies, quòd rufescat, quàm plurimis intercurrantibus uenis, incorruptaq; sit, lignarijs fabris maximè expetitur, & plurimi fit, præsertim concinnandis mensis, & hastis, telisq; conficiendis. Quamobrem Germani huius arboris asseres ad sua construenda hypocausta non exigua sibi comparant pecunia. Taxi meminit Theophrastus libro III. cap. X. de plantarum historia, sic inquiens. Taxus quoque genere simplex, procera, auctu insignis, similisq; abieti, nisi quòd non pariter excelsa, magisq; alis sinuata est: folio quoque Abieti similis, sed pinguior, molliorq; ligno. Quæ in Arcadia nascitur, nigro ligno, aut punicco constat: quæ autem in Ida, flauo admodum, & cedro simili. propter quod uendentes fraudare dicuntur, tanquam cedrum uenundent. Totum enim cor esse, cortice detracto: corticem similem cedro habere tum scabritia, tum colore: radices breues, graciles, per summaq; cespitum. rara hæc circa Idam. At in Macedonia, Arcadiaq; uel fructum abundè proferre, rotundum, fabæ paulò maiorem: colore rufum, tactuq; mollem. Aiunt, quòd si iumenta folia comederint, emoriuntur: si ruminantia, nihil patiuntur. Fructus et ab aliquibus hominibus manditur, suauisq; est, atque innoxius. hactenus Theophrastus. Cuius sententiæ illud obstare uidetur, quòd nostra Taxus fructum ferat non innoxium, ut ipse ait, sed noxium, ut suprà diximus. Taxi Plinius quoque meminit lib. XVI. cap. X. ubi de ea ita scribit. Abieti, & piceæ simlis etiámnum aspectu est Taxus, minus uirens, graciliq;, & tristis, ac dira, nullo succo, ex omnibus sola baccifera. Mas noxio fructu: lethale quippe baccis, in Hispania præcipuè, uenenum incst. Vasa etiam uiatoria ex ea uinis in Gallia factis mortifera fuisse compertum est. Hanc Sestius smilacem à Græcis uocari dixit: & esse in Arcadia tam præsentis ueneni, ut si qui dormiant sub ea, cibumue capiant, moriantur. Sunt qui & taxica hinc appellata dicant uenena, quæ nunc toxica dicimus, quibus sagittæ tinguntur. Repertum innoxiam fieri, si in ipsam arborem clauus æreus adigatur. hæc Plinius. Foliorum fumo mures necantur. Taxi præterea nocumenta tradidit Dioscorides libro sexto, ubi de noxijs medicamentis pertractat. quò cùm peruentum fuerit, de ijs diffusius nobis disserendum erit. Taxi uires quàm paucis reddidit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Smilax, aut taxus arbor est uenenosæ facultatis. Huic arbori nomen Græcum est σμίλαξ: Latinum, Taxus: Italicum, Tasso: Germanicum, Eiben baum: Hispanicum, Texo: Gallicum, Yf.

Taxi historia ex Theoph.

Ex Plinio.

Taxi uires ex Gal.

Nomina.

Ἀπόκυνον. APOCYNVM. CAP. LXXVI.

APocynon, siue cynocrambe, brassica canina, frutex est longis uiticulis constans, malè olentibus, lentis, uitiliumque modo obsequiosis, fractu ferè inuictis: folio hederæ, molliore tamen, & per extremum acutiore, lento, graui odore: id luteo succo turget. [a] Siliquæ ceu fabarum, folliculari specie, digiti longitudine protenduntur: semine intus duro, paruo, nigro. Folia cum adipe in panes coacta, canes, lupos, uulpes, & pantheras enecant in cibo data, & protinus eorum coxendices resoluunt.

a Meum. κάρπος δὲ ὡς λοβὸς κυάμε. i. fructus uerò ue lut siliqua fabæ.

Apocyni consideratio.

APocynon, quod & Brassicam caninam appellant, etsi iandiu mihi quidem incognita fuerit, adeò ut inter alias incompertas stirpes in amplissimo naturæ uiridario posteris reliquerim explorandam; hoc tamen anno è Pisis medicus eruditione, & in re herbaria clarus, Lucas Ghinus Forocornelien sis duas ad me misit plantas, quarum una per omnia Dioscoridis Apocynon repræsentat. Scribit enim uir ille, duas à quodam nobili amico siliquas dono accepisse è Syria allatas, quarum alteri inscriptum erat Periploca repens: alteri uerò Periploca non repens, fortasse quòd ita Syri eas plantas nominent. Subdit præterea, has siliquas rhododendri siliquis admodum fuisse similes: inter quas tamen hæc erat differentia, quòd repentis Periplocæ siliqua ea sanè longitudine constabat, qua & rhododendri, gracilior tamen erat: alterius uerò breuior. E longiori sata plantam prouenisse ait, quæ non modò humi repit; sed & arbores quantúmuis proceras scandit: è breuiori uerò aliam, quæ notis omnibus Apocynon refert. Vtraque porrò non minus lacte turget, ut scribit, quàm tithymali omne genus: uerùm id repenti omnino album inesse: non repenti uerò subcroceum. Est & in siliquis differentia. Siquidem etsi hæ in utraque, rhododendri perquàm similes sunt, in non repenti tamen simplices, acutiores, ac rectæ ex uno pediculo prouenient; in repenti uerò binæ, & in origine coniunctæ prodeunt, & in sese inuicem inflexæ, nec adeò, ut illæ in acutum desinentes. Dioscorides Apocyno siliquas facit fabæ similes, quod in his quæ hic imaginem expressimus, maximè repugnare uidetur. Nam inter harum, & fabarum siliquas non parua intercedit differentia. Verùm cùm scribat Plinius Apocynum semen. (siliquam intelligo) ferre acutum, & uideam statim post Apocyni caput de Rhododendro, illi siliquis simile, scripsisse Dioscoridem, non possum mihi non persuadere, hasce plantas legitimum esse Apocynum. Itaque in hac mea persistam opinione, donec aliam uidero plantam, quæ clarioribus notis Apocynum referat. Interim siquis in cæsendis plantis tam morosus reperiatur, ut has Apocynos facere nolit, poterit is id tamen condonare, ut liceat nobis (ut Ghinus ille optimus faciebat) eas dem Periplocas appellare. Apocyni uires memoriæ prodidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Apocynum, aut Cynocrambe. Vocant autem quidam eam Cynomorum, quandoquidem canes celerrimè interimit, sicut Lycoctonon

Apocyni uires ex Gal.

APOCYNVM.

coctionon lupos. *Eſt autem hominibus uenenum, herba multùm grauiter olens: proinde omnino calida eſt non inſtrenuè, non tamen proportione deſiccat. Itaque illita admodum digerentis eſt facultatis. Quæ planta ἀπόκυνον Græcè, Apocynum item & Braſſica canina Latinè dicitur: Italicè, Apocino.* Nomina.

APOCYNVM REPENS.

Νήριον, ἢ Ῥοδόδενδρον. NERIVM, SIVE RHODODENDRVM. CAP. LXXVII.

a Caroeuz. κερατία. i. fructum fert uelut cornu.
b Ἀκανθίνοις πάπποις i. Acanthinis pappis.

NErion aliqui rhododaphnen, alij rhododendron uocant. frutex est uulgaris notitiæ, longioribus quàm amygdala folijs, crassioribusque: flore in rosam conformato:[a] fructu amygdalæ simili, corniculato, qui patefactus quandam lanosam naturam ostendit,[b] spinarum pappos repræsentantem: radice longa, acuta, lignosa, gustanti salsa. nascitur in amœnis, maritimis, & secus amnes. Flores & folia mulis, canibus, asinis, & quadrupedum plurimis uenena sunt: hominibus uerò contra serpentium morsus præsidia, è uino pota, eò magis ruta addita. Imbecillæ etiam animantes, ut pecus, & capræ, si aquam bibant, in qua folia ea maduerint, moriuntur.

Nerii consid.

NErium, quod flores rosarum effigie proferat, laurinisq; folijs constet, Græcorum quidam Rhododendron, alij Rhododaphnen appellant. Italis Oleandro uulgò dicitur. Vidimus nos hoc primùm ad Benaci ripas, & in Argentario promontorio in maritimis nostris. Planta est lauri facie, spectabilis, & usu non iniucunda, præsertim cùm roseis emicat floribus.

NERIVM, SIVE RHODODENDRVM.

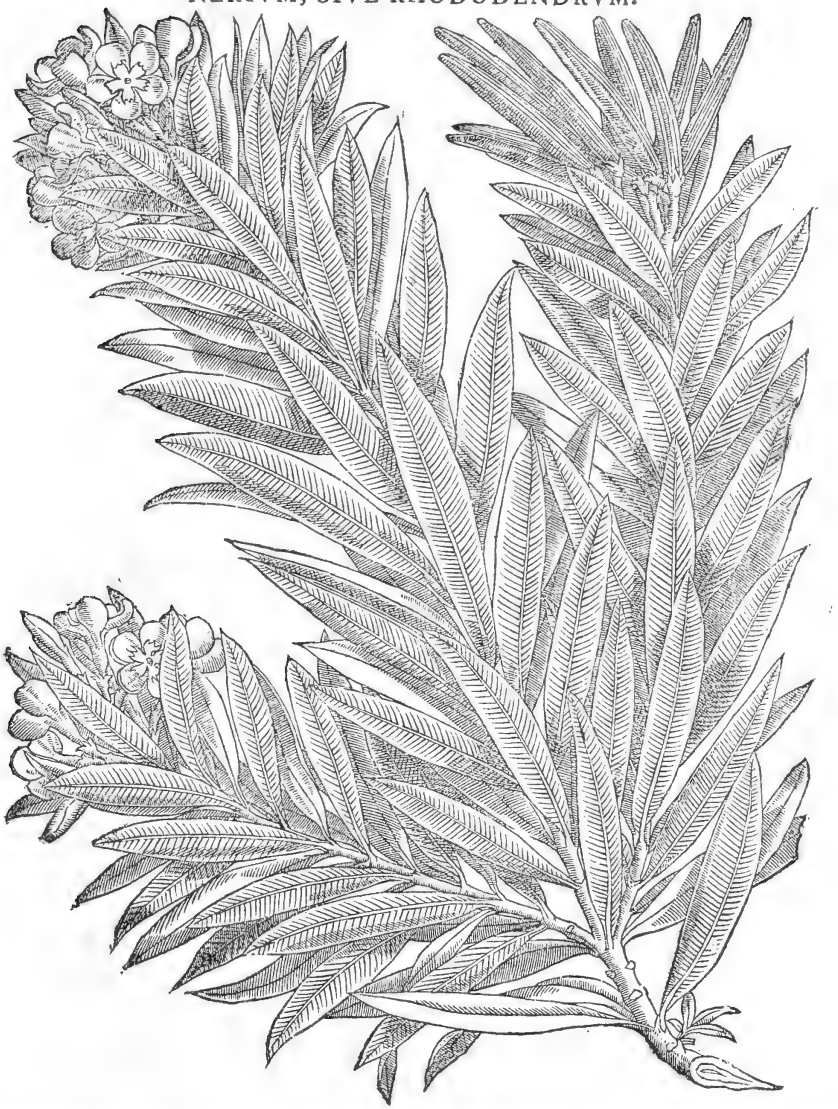

bus. *Horum ſimilitudine deceptus quondam fuit Lucius Apuleius ſub aſini metamorphoſi, dum roſas quæreret, quarum pa ſtu in priſtinam formam reſtituendus erat. Nam cùm procul uidiſſet Nerium ſuis floribus refertum, ratus eos eſſe ueras roſas, cò aperto ore accurrit tanta auiditate, ut parum defuerit, quin eas primo occurſu imprudens deuorarit. Verùm is, ut qui in plantarum hiſtoria, & uiribus earum indagandis diligentiſſimus author extitit, non immemor Nerij flores depaſtos aſinis uenenum præſentaneum eſſe, ita deceptus labra ſubmouit, demiſſisq; ad terram auribus abijt. Nerii uires deſcri pſit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Nerium, ut Rhododaphne notus omnibus eſt frutex. Foris quidem corpori illitus, diſcutiendi uim obtinet. Intrò autem in corpus aſſumptus, pernicioſus, ac uenenoſus non tantùm hominibus eſt; ſed pleriſque etiam pecudibus. hæc Galenus. Quæ maximè repugnant Dioſcoridis, & Plinij placitis: quippe qui Nerium potum commendauerint hominibus contra ſerpentium uenenoſorum morſus. Niſi dicere uelimus, quòd Nerium ſumptum ſecundum Galenum ſit hominibus non demorſis pernicioſum: ſecundum uerò Dioſcoridem idem ijs reme dio ſit, quos ſerpentes momorderint. Idq; ea ratione fiat, qua & cantharides (ut inquit Auicenna) à cane rabido demorſis medentur, & euphorbium à ſcorpionibus ictis, & alia denique lethalia medicamenta alijs item uenenis aduerſantur, ut infe-*

Nerij uires ex Gal.

Conciliatio Dioſcoridis cũ Gal.

rius

Nomina.

rius libro ſexto latius dicetur. Siquidem mihi non uidetur ueriſimile, quòd præter rationem id prodiderit Dioſcorides in ſimplicium materia omnium facilè princeps. Νήριον, ῥοδοδάφνη, & ῥοδόδενδρον ſic Græcè planta dicitur, quæ Latinis pariter *Nerium, Rhododaphne, & Rhododendrum: Italis, Oleandro: Germanis, Olander: Hiſpanis, Adelfa, & Eloendro: Galliis Roſagine.*

Μυκήτες. FVNGI. CAP. LXXVIII.

† Orib. habet tantum βλαπτικόις. i. noxios.
† Orib. concluſa uno tantum uerbo explicauit. ἐδώδιμοι. i. eſculenti.
a Meum. καὶ χολέραν ἐπάγοντες. i. & choleram ſurſum ac deorſum ducunt.
† Orib. ἐλαίῳ i. olei.

FVngorum differentia duplex: aut enim manduntur, aut perniciales ſunt. Multis de cauſis uenenoſi gignuntur, ubi uidelicet clauus ferreus, in quo ſit rubigo, aut panni marcor adfuerit: aut ſi iuxta ſerpentis cauernam, arboréſve †, quæ priuatim pariunt noxios fructus, erumpant. Continent qui tales ſunt, neſcio quod ſtrigmentum, concretamque pituitam, terraque eruti, quàm celerrimè computreſcunt, atque marcore uitiantur. † [Sed qui ueneno imbuti non ſunt], ſuauem in iuribus gratiam habent: largius tamen ſumpti nocent, & ægrius concocti ſtrangulant [a], aut choleram morbum citant. Remedio eſt † nitri potus, aut lixiuium cum acida muria, aut feruefactæ ſatureiæ, aut origani iuſculum:

FVNGI.

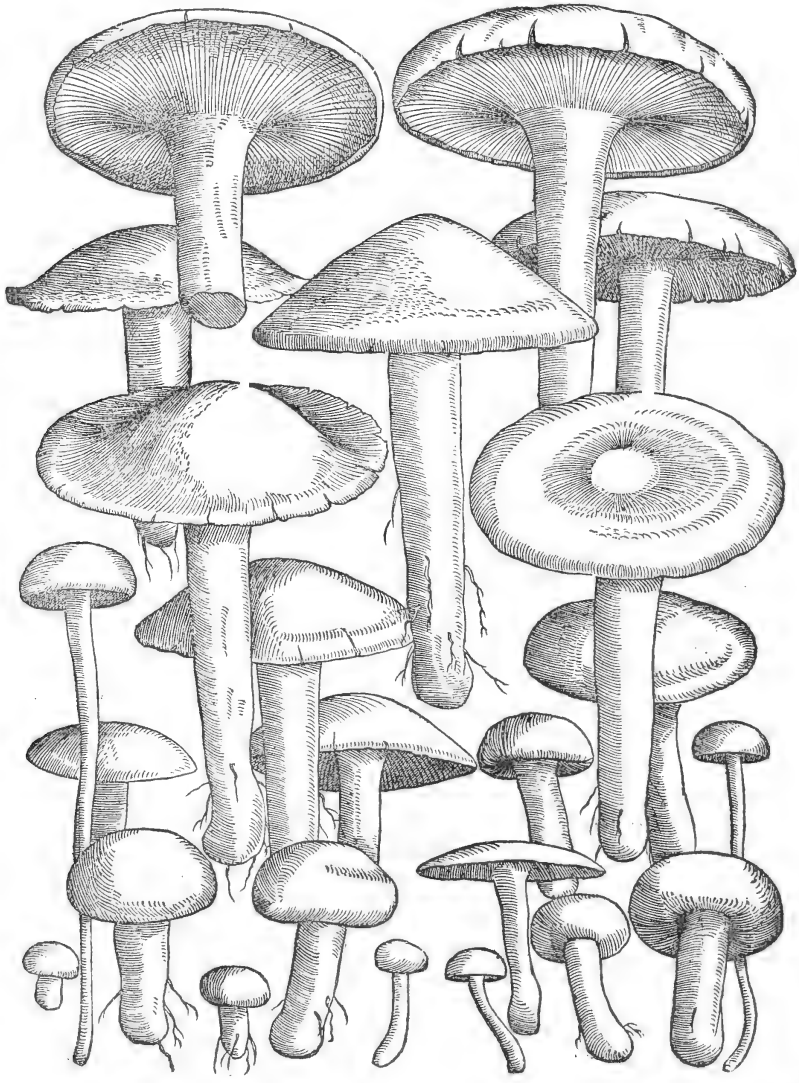

debellan-

debellantur etiam gallinacei fimi potu ex aceto, aut eiusdem delinctu cum melle multo. Corpus alunt, sed ægrè dissoluuntur, cùm magna ex parte integri ipsi cum recrementis alui deijciantur.

TAmetsi duo tantùm Fungorum genera hîc uideatur recensere Dioscorides, ad fungos duntaxat innoxios, & pernicies respiciens; tamen, ut omnibus palàm est, plura ac diuersa eorum, quæ in cibis expetuntur, discrimina notantur. Fungorum genera, & confid. *Horum inter omnes Italiæ regiones feracissima est Hetruria, ubi illi Fungi cæteros antecellunt, qui uulgò dicuntur Prignoli, ij siquidem singulis annis primis Aprilis imbribus erumpunt, neque solùm odorem eximium spirant, gustuíq; gratissimi sunt: sed etiam omnino innocui habentur. Secundum uerò locum apud nostros Hetruscos tenent ij, qui uulgò Porcini, hoc est, suilli nuncupantur: quippe qui prius elixi, ac demum farina circumliti, & oleo uel butyro frixi, magnam cum palato ineant gratiam. Verùm hi non adeò tuti sunt, quòd in suo genere pernicioſi plures, quàm in aliis reperiantur. Cæterùm periculoſi ac malefici à peritis, & oculatis uiris facilè dignoscuntur, cùm à terra & cortice purgantur, incidunturq; decoquendi. Nam cultello dissecti illicò (ut Plinius inquit) dilutus eius aduenit rubor, rancidus subinde aspectus, liuidus intus color, rimosa stria, pallidum per ambitum labrum: postremò accedit nigredo, & ita protinus computrescunt. Quamobrem rectè scribit Auicenna libro* IIII. *fen* VI. *eos nocentiores esse, qui nigri, uel uiridis, uel in nigro purpurascentes uisuntur. Proinde amens quidem, & planè stupidus, & stipes fuerit is, qui tam repentinas mutationes uiderit, & non cognouerit his notis eorum uirus patefieri. Sed accidit plerunque, ut illos potissimùm Fungi interimant, aut saltem in magnum discrimen adducant, qui eos super ferrea craticula, aut prunis calentibusq; cineribus assatos deuorant. Hoc enim modo decocti, cùm in tæoles non secentur, non tam facilè cognosci possint, ut ij qui dissecti parantur. Ad hæc non semper officiunt Fungi, quòd per se lethiferi sint, sed quòd copiosius, quàm par sit, ingerantur. Quandoquidem cùm lenti admodum, crassissimiq; succi exi stant, arteriarum oscula usquadeò obstruunt, ut concluſis intus spiritibus suffocent. Quod cùm probè norint agreſtes in Hetruria mulieres, rarissimè fungos mandunt, nisi allio, & pipere adiectis. Asseruantur Fungi muria, præsertim qui uulgò Porcini dicuntur: nanque hoc modo parati innocentiores redduntur amisso lentore. Præter hæc multa alia fungorum genera apud nos inueniuntur, ut ij qui nobis uulgò appellantur Prataioli, Turini, Boleti, Orcelle, Cardarelle, Manine, Ordinali,* Fungorum alia genera. *Parigieli, Vescie di lupo, & complura alia, quæ, cùm nihil uel parum ad rem faciant, silentio inuoluenda duximus. Cæterùm Fungi non tantùm humi proueniunt, sed & in arborum caudicibus, qui omni ferè periculo uacant (dummodo non sint arbores noxiæ) quòd è cortice prosiliant, cui nec ferrum, nec tabefactus pannus, nec serpentis cadauer subesse potest. Ex hoc genere quidam, præter agaricum, laricibus innascuntur in Ananiensibus montibus triginta librarum pondere, aureo colore, per ambitum dissecti, in cibis gratissimi, nullo amarore præditi, licèt agaricus ab eadem arbore productus sit amarissimus. Hîc certè mirari subit, quòd tanta hominibus inseritur gulæ libido, luxus, & incontinentia, ut adeò inconsultò, auideq; fungis uescantur, inquibus sæpius immatura mors delitescit. Tanta hodie intercessit gratia Fungis cum mensis in Italia, ubi eorum frequentissimus est usus, ut Neapoli inuenti sint lapides, qui defossi, & in cellis umarijs translati, terra aliquantulum operti, & subinde tepida aqua insperſi, intra quatriduum fungos non ingratos procreant. Hos & Romæ & Neapoli uidimus, ubi magna seruantur diligentia, nempe quorum merito quolibet tempore fungos edant. Sunt & lucernarum* Fungi lucernarum. *Fungi, qui in ellychnio fiunt, præsertim cùm aer humorem contraxerit, & ad pluuiam præparatur. Fungus itaque lucernarum, meo quidem iudicio, fuerit is carbonis globulus, qui fungi faciem repræsentans, in ellychnij extremitate concrescit, & flammæ lumen obumbrat.* Coronarij opinio exploſa. *Neque enim in hoc subscribam Cornario, uiro alioqui ingenio & doctrina celebri, qui in commentarijs, quos in tertium Galeni librum de compoſitione medicamentorum secundum locos edidit, censet fungum illum esse ellychnium lucernarum ex quodam fungi genere factum, quod facie (ut ipse inquit) marinas æmulatur spongias. Siquidem apud ueteres nusquam me legisse memini, è fungis ellychnia fieri: cùm tamen legerim apud Virgilium, & Plinium, cùm fungi generantur in lucernis, futuræ pluuiæ esse præsagium. Nanque Virgilius libro primo Georgicorum, ubi futuræ pluuiæ signa recenset, id apertissimè testatur, ijs carminibus.*

Tum cornix plena pluuiam uocat improba uoce,
Et sola in sicca secum spatiatur arena.
Nec nocturna quidem carpentes pensa puellæ
Nescisuere hyemem, testa cùm ardente uiderent
Scintillare oleum, & putres concrescere fungos.

Eorum porrò generationis causam scitè quidem reddidit Seruius Grammaticus in commento hisce uerbis. Nam (ut inquit Plinius) cùm aer humidus esse cœperit, fauilla, quæ cum fumo solet egredi, prohibita aeris crassitate in lucernis residet, & quasdam uelut fungorum imitatur imagines. hæc ille. Sed præterea ipse Plinius Virgilio, & nobis quoque adstipulatur lib. XVIII. *cap. ultimo, cùm ita scribit. Palladi nanque ignes, murmurantesque, tempestatum nuncij sentiuntur: pluuiæ etiam, si in lucernis fungi. hactenus Plinius. Ex quibus omnibus luce clarius fieri puto, hac in re Cornarium cæcutiuisse. Fungi præterea apud Hippocratem & Galenum lib. & comm. iij. de morbis uulgaribus, sunt excrescentiæ, quæ quandoque* Fungi corporis affectus. *in palpebris, quandoque in pudendis enascuntur. Quin & Fungi dicuntur à Galeno lib.* I. *de locis affectis adnascentiæ capitis, ubi hoc fracto, meninx, quæ est membrana cerebrum custodiens, fuerit affecta. Nec alia sanè de causa hos affectus μύκητας, idest fungos, uocari crediderim, quàm quòd fungorum imaginem referant: quemadmodum & ij qui in lucernis concrescunt. Fungorum uires memoriæ prodidit Galenus lib.* VIII. *simplicium medicamentorum, sic inquiens. Fungus frigida, humidaq; admodum planta est. quamobrem etiam proximè ad deleteriam, enecantémue facultatem accedit: & sanè inter eos sunt qui interficiant, potissimùm qui ex natura mistam habent qualitatem putredinosam. Et libro secundo de* Fungorum uires ex Gal. *alimentorum facultatibus, idem de fungis ita disserit. Inter fungos Boleti, si bellè in aqua elixi fuerint, propè accedunt ad cibos insipidos. Non tamen sic solis ipsis uulgò utuntur, sed adparant uariè & condiunt, ut alia omnia, quæ nulla insigni qualitate sunt prædita. Alimentum autem ex ipsis est pituitosum, & frigidum uidelicet, prauiq; est succi si quis ipsis largius*

gius utatur. Omnium igitur fungorum ij minimum sunt noxij. Secundi autem post hos sunt Amanitæ. Reliquos uerò tutius est omnino ne attingere quidem: multi enim ex ipsorum esu interierunt. Equidem noui quendam, cui post Boletorum non satis elixorum (qui innocentissimi esse putantur) usum largiorem, os uentriculi pressum, ac grauatum, coarctatumq; fuit, difficilemq; habuit respirationem, & in animi deliquium incidit, sudoremq; frigidum sudauit, ac demum seruari ægrè, sumptis ijs quæ humores crassos incidunt, potuit: cuius generis est oxymeli ipsum per se, & cum hyssopo, & origano ipsi mediocriter incoctis. Is enim tum hæc sumpsit, tum nitri spumam ipsis inspersam: post quæ fungos, quos comederat, uomuit, qui iam quodammodo in succum pituitosum, frigidumq; admodum ac crassum erant mutati. Μυκήτες *qui Græcis, Fungi Latinis appellatur: Arabibus, Hatar seu Father: Italis, Fonghi: Germanis, Pfifferling, & reysken: Hispanis, Hongos, Cogomelos, & Cylberquas: Gallis, Champignon, & Potyron.*

Nomina.

Κολχικόν. COLCHICVM. CAP. LXXIX.

COlchicon, aliqui ephemeron, sunt qui agrestem bulbum uocant. Autumni exitu florem edit croci [a], candicantem [b]: ab eo tempore folia bulbi, sed pinguiora: caulem palmo altum, ferentem ru

a Meum. ὑσαλλικόν. i. subalbicantem.
b Meum. ὕστερον δέ. i. postea uerò.

COLCHICVM FLORESCENS.

sum

COLCHICVM SINE FLORE.

fum ſemen: radicem foris è nigra rufeſcentem, quæ delibrata, candida, & mollis ſpectatur, lacteo ſucco madet, atque guſtatu dulcis inuenitur: bulbus eius [c] mediam habet rimam, fiſſuramque, qua flos erumpit. plurimum in Meſſenia, & Colchis enaſcitur. Ea comeſa, fungorum more, ſtrangulando enecat. Hanc autem depinximus, ne à quoquam imprudenter pro bulbo deuoretur: mirum enim in modum ſaporis uoluptate imperitos allicit. Remedio ſunt eadem, quæ fungis: bubulum etiam lac potum auxiliatur. itaque cùm adfuerit, non aliud deſideratur auxilium.

c Meum. διαφυσιν μέσην. i. diſcrimen in medio.

Ἐφήμερον. EPHEMERVM. CAP. LXXX.

EPhemeron, aliqui ſylueſtrem irin appellant. Folia habet lilij, ſed tenuiora: caulem parem: florem candidum, amarum: ſemen molle: radicem unam, digitali craſſitudine, longam, adſtringentem, odoratam. naſcitur in ſyluis, & opacis. Huius radix dentibus præcipua, ſi decocto colluantur. Folia in uino cocta, diſcutiunt tumores, & tubercula, quæ nihil adhuc humidi contraxerunt.

COLCHICVM ALTERVM ORIENTALE.

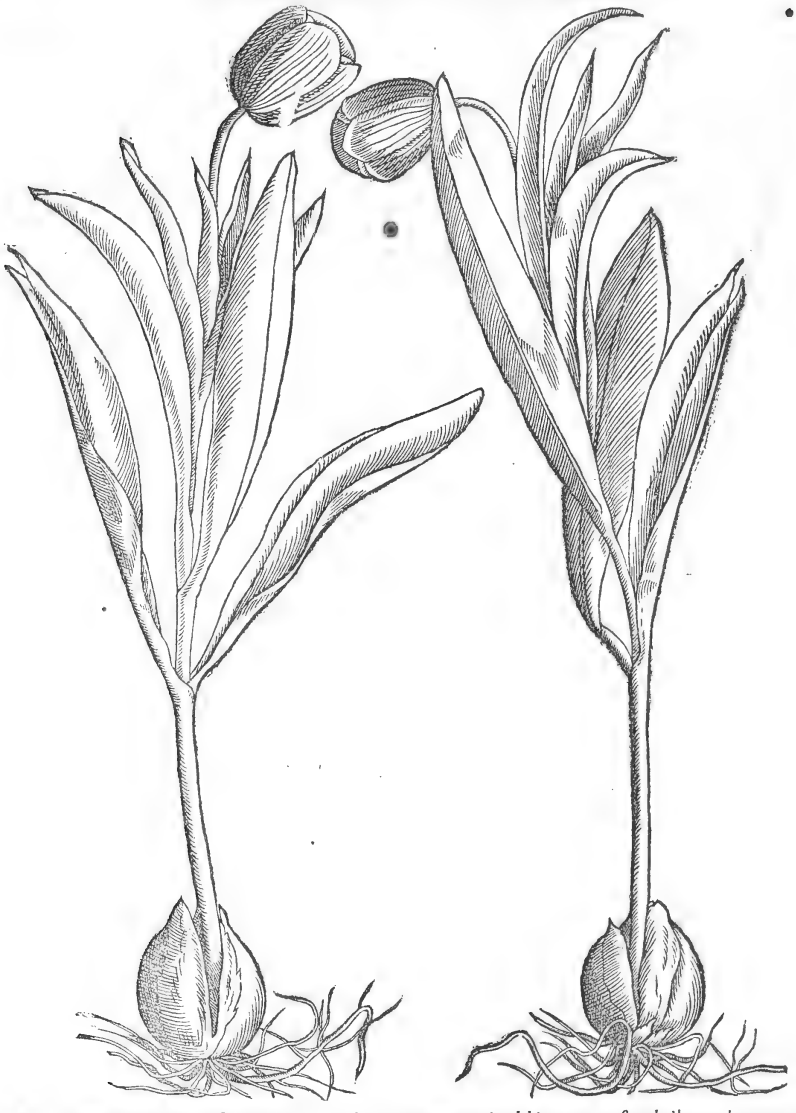

Colchici, & ephemeri consideratio.

Ephemeri duo genera constituisse uidetur Dioscorides. unum, quod Colchicon, & agrestem bulbum: alterum, quod Iris sylucstrem cognominant. Quod primo loco describitur, usqueadò perniciosum affirmant, ut uno die sumptum interficiat: unde illi Ephemeri nomen. Ea autem ratione illud se depinxisse tradit Dioscorides, ne ab aliquo imprudenter bulbi uice deuoretur: mirum enim, inquit, quantum saporis uoluptate imperitos alliciat. Verùm cùm hoc diuinum Dioscoridis institutum non animaduerterint, uel fortè neglexerint Mauritani, & eos secuti medici superioribus nostræ ætatis, nõ modò seipsos, & sequaces miserè deceperunt; sed & cæteris omnibus errandi ansam facilè præbuerunt. Siquidem Colchicum ephemerum deleterium medicamentum, si eius notæ diligentissimè expendantur, nil aliud, meo quidem iudicio, repræsentare deprehendetur, quàm candidum illum bulbum, quem uulgò officinæ Mauritanos secutæ falsò Hermodactylum appellant. Sed quantum detestandus sit erroris, & abolenda praua, ac pernicioſa hæc consuetudo, quantimue discriminis, & incommodi nostris corporibus hinc immineat, æstimabunt ij, qui rectè diligenterq; ea perpenderint, quæ non solùm Dioscorides, & Galenus; sed & Paulus, & Nicander, & Plinius de Colchico ephemero posteritatis memoriæ prodiderunt. quippe qui affirmauerint, id deuoratum eadem die homines interimere. Quem effectum etsi hac tempestate ab hoc manifestè præstari non con

Mauritanorũ & sequacium error.

10

flet

HERMODACTYLVS VERVS.

ſtet experimento in his, qui ipſum in medicamentis aſſumunt; id tamen non alia de cauſa fieri putauerim, quàm quòd fortaſſe in Italia, ut in Colchide, mortiferum non proueniat: aut quòd ea, quæ ſumitur quantitas, exigua ſit, neque ad perdendum ſufficiens. Sed non propterea dubitandum eſt, quin hoc ſumentibus grauia & periculoſa incommoda inferre ualeat. Erroris occaſionem dediſſe uidetur Serapio, utpote qui confusè uno tantùm capite de utroque Ephemero, & de Hermodactylo ſcripſerit, nomine duntaxat Hermodactyli omnibus inſcripto, immemor, uel potius ignarus, apud Græcos, à quibus tamen quicquid ferè boni habet, mutuatus eſt, eas plantas inter ſe maximè differre. Quòd autem in hoc deceptus Serapio has herbas turpiter confuderit, fidem manifeſtam facit Paulus Aegineta, qui libro VII. de Ephemeris, & de Hermodactylo ſeparatim tanquam de diuerſis diſſerit: & primùm de Hermodactylo, ſic inquiens. Hermodactyli radix & per ſe, & ipſius decoctum habet purgandi: priuatim arthriticis tunc, cùm humores defluunt, exhibetur. uerùm ſtomacho nimis quàm aduerſatur. Mox paulò inferius, ſex tantùm interiectis capitibus, de Ephemeris ita ſcribit. Ephemeron non uenenum illud,

Serapionis lapſus.

PSEVDOHERMODACTYLVS.

Iud, ſed quod Iris ſyluatica nominatur, miſtæ poteſtatis eſt, & repellentis, & diſcutientis per halitum. hactenus Paulus. 10
Ex quibus ſanè palàm fit, non modò Hermodactylum cum Colchico nullam habere cognationem; ſed etiam hac in re planè hallucinatum fuiſſe Serapionem, quem ſecuti cæteri Mauritani, qui poſt ipſum libros conſcripſerunt, atque etiam ex noſtris plerique, qui ſuperiore ætate claruerunt, ut cæci cæcos ſequentes omnes in hanc erroris foueam inciderunt, & poſteros huc uſque in hunc peſſimum & deteſtandum uſum pertraxerunt. Iam itaque reſipiſcant tum medici, tum ſeplaſiarij, qui Colchicum ſuis medicamentis, & catapotijs inſerunt, & ipſum iam non ſecus ac ſcopulum euitent, ut pote quod, omnium probatiſſimorum authorum teſtimonio, mortiferum ſit medicamentum. Quæ autem radix nobis hodie Hermodactylus dici poſſit, etſi in commentarijs noſtris antea editis, decernere nequiuimus, nunc tamen ueram Hermodactyli plantam, cuius hic imaginem expreſſimus, & uidimus, & conſequuti ſumus, eximia admodum liberalitate clariſſimi uiri Augerij de Buſbeke Flädri, qui illam Conſtantinopoli ſecum attulit, ubi continuo ſeptennio apud Solimanum Turcarum Imperatorem, Ferdinandi Cæſaris

Hermodactyli coniectura.

EPHEMERVM.

10 *di Cæſaris Oratorem egit. Illi itaque hanc plantam acceptam refero, quemadmodum & alias peregrinas complures, varas, nouas, pretioſas, & uiſu pulcherrimas, quæ quinquagenarium numerum exceſſerunt. Quod autem credam hanc ſtirpem legitimum eſſe Hermodactylum, duo potiſſimum mihi ſe offerunt argumenta; quòd intelligam Conſtantinopoli eandem Hermodactylum appellari, quodq; radices digiti ſpeciem referant, in quibus unguium quoque imago ſpectari poteſt. Folia profert prælonga, binum dodrantum longitudine, & fortaſſe longiora, porri aut haſtulæ regiæ ſimilia, ſed longè anguſtiora. Breuiora uerò ſunt, quæ circa radicem diffunduntur. Radices habet quatuor ex una, & eadem baſi emergentes, digitorum (ut diximus) figura, colore ex pallido ruſeſcente, albis in ſummitate unguibus, nullis circa ſe fibris. Nam quæ ſpectantur fibræ, circa radicum præſcriptarum originem ſuperiori parte capillaceæ ſeſe fundunt. Caulis è medio proſilit tenuis, herbacea tunica circumueſtitus, in cuius ſummitate oblongum prominet capitulum (florem uidere non licuit) pyri figura, Ephemeri Colchici ferè modo, minus tamen. Quo factum eſſe puto, ut Colchicum in Hermodactyli locum ſucceſſerit impoſtorum*

dolis. Differt ab hac quam quidam in Italia Hermodactylum esse censent, quamq; nos pseudohermodactylum appellamus. Nec illud sanè hoc loco prætereundum duxi, quòd Hermodactyli Actuario, & Nicolao Myrepsico, qui albi, & rubri Hermodactyli meminere, nil aliud repræsentant, quàm Behen album, & rubeum Mauritanis appellatum. Siquidem ex descriptione aureæ Alexandrinæ apud Nicolaum, & diamoschi antidoti apud Actuarium id liquidò constat. Sed non ob id dicendum est, Hermodactylum Pauli, & Serapionis idem cum illis esse: his nanque alterius generis radix est, quæ uim habet

Fuchsius deceptus. deiectoriam ad articulorum defluxiones præcipuam. Fuchsius medicus ætatis nostræ celebris, in libro de compositione medicamentorum, quem non pridem locupletatum edidit, hermodactylum Pauli describens, inquit. Vnus habet radicem albam, crassam, ac modicè duram, atque is est, qui in hodiernum diem nomen hermodactyli in officinis medicorum retinet. A Paulo quoque hermodactylus appellatur. Ex ijs nimirum uerbis Fuchsius sibi persuasisse uidetur hermodactylum communis usus eundem esse cum Pauli hermodactylo: cùm tamen omnibus ferè constet, illum non aliud esse quàm Colchicum. Quocirca nulli equidem dubium esse puto, quin Fuchsius hac in re deceptus sit, nisi seplasiæ Tubingenses pro hermodactylo aliam usurpent radicem ab ea, quam hactenus in reliquis Germaniæ pharmacopolijs usurpari uidimus. Cæterùm Ephemerum, quod syluestrem Irin appellant, in Ananiensibus montibus tam in pratis, quàm in syluis copiosè nascitur, ubi indigenis nocatur uulgò Giglio matto, hoc est, Lilium stultum. Huic certè nisi me fallit iudicium, omnes prorsus notæ conueniunt, quæ al-

Fuchsij erratũ. teri Ephemero à Dioscoride tribuuntur. Hinc itaque fit, ut in hoc Fuchsius, uir alioqui doctissimus, apertè errasse deprehendatur, qui plantam uulgò Lilium conuallium nocatam Ephemerum alterum, & non lethale esse contendit. Quandoquidem illud folia lilio latiora, non autem angustiora, & dissimilia profert: caulem non lilij modo, sed gracilem, & staminis instar tenuem: radicem item exilem, quæ capillaribus diuiditur fibris, tantum abest, ut digiti crassitudinem æquet, qualis in Ephemero requiritur. Præterea neminem adhuc reperi, qui tradat Ephemerum flores ferre suauiter olentes: cùm tamen Lilij conuallij dicti flores adeò iucundum spirent odorem, ut eius gratia ab omnibus maximè expetantur: id quod nunquam silentio prætermisisset Dioscorides in re herbaria grauissimus author, præsertim quòd ea nota fuisset Ephemero insignis, & notabilis. Ex his igitur colligendum esse putauerim, non solùm Fuchsium in aperto errore uersari; sed reliquos etiam, qui Lilium conuallium uocatum Ephemerum esse contendunt. Sed ad Colchicum reuertamur. Floret hoc autumni tempore, floribus croco æmulis, nullis tamen emissis foliis, nisi appetente uere, quo tempore subrubeum gignit semen, quibusdam folliculis inclusum, inglandium similitudine. Verùm hoc tempore radix ei dulcis non est, quemadmodum in autumno, sed lacte prægnans, & amara inuenitur. Quare hîc cogimur dicere, & fateri, quòd hoc non obseruauerit Dioscorides, uel saltem, quòd indictum id omiserit. Plantam, quam hîc excudi curauimus, quamq; Colchicum Constantinopolitanum uocauimus, misit

Monachorum hallucinatio. ad me uir clarissimus Augerius de Busbeke, qui eam Bizantio secum detulit Viennã, libuit itaque hanc appellari Colchicum, quòd bulbosam radicem habeat manifestè scissura diuisam: folia uulgaris Colchici, & flores etiam ferè similes. Porrò in communem illam hallucinationem antè explosam deducti sunt & patres illi reuerendi, qui in Mesuen commentarios ediderunt: quippe qui nullam faciant differentiam inter Colchicum, & Hermodactylum, idq; apertè asserunt. Quorum etiam auctoritate freti pharmacopolæ adduci possunt, ut cum maximo humanæ uitæ detrimento Colchicum catapotijs immisceant. Quare caueant meo consilio seplasiarij, neque facilè fidant ijs, quos magis decet libros sacros, quàm medicos euoluere, ut animabus potius, quàm corporibus mederi sciant. Cæterùm Colchici floribus, ut audio, utuntur Turcæ, cùm inebriari uolunt: eos enim uino macerant, eoq; poto adeò stupidi redduntur, ut in ecstasin abeant. Vtriusque Ephemeri meminit Galenus lib.

Ephemeri uires ex Gal. VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Ephemerum non illud lethale seu deleterium, quod & Colchicon uocant, sed alterum, quod & Irin agreste cognominant, folia, & caulem lilio similem obtinet: radicem oblongam, non rotundam ceu Colchicum, digiti potissimùm crassitudine: est autem adstringens, & boni odoris. Ex quibus palàm fit, quòd mistæ sit facultatis, temperaturæq; nempe repellentis, & halitu digerentis. Testificantur uerò id opera, quæ particulatim edit. Siquidem non inefficaciter radix eius in dentium doloribus colluitur: & folia tuberculorum tum augmento, tum uigori congruunt. Oportet autem ea in uino decocta, priusquàm pus moueas, illinere. Planta, quæ Græcis κολχικόν, Latinis Colchicum, & Bulbus agrestis uocatur: Arabibus, Surugen: Italis, Colchico: Germanis, Zeitloss, & Vuild saffran bluom: Gallis, Mort au chin, chien, & chiennee. Quam uerò Græci ἐφήμερον, Latini item Ephemerum dicunt: Itali, Ephemero. At

Nomina. quæ recentioribus Græcis ἑπιμοδάκτυλος, Latinis quoque Hermodactylus appellatur: Italis, Hermodattilo: Mauritanis, Surugen, uel Surengiam, ita tamen ut hanc cum colchico apertè confundant.

Ἑλξίνη. HELXINE. CAP. LXXXI.

HElxine nascitur in parietinis, sepibus, & macerijs. folia ei mercurialis insunt, hirsuta: cauliculi sub rubentes, & circa eos ueluti semina aspera, adhærentia uestibus. Folia refrigerandi, spissandiq; naturam habent. qua ex causa sanant illitu sacros ignes, adusta, condylomata, panos incipientes, tumores, inflammationesq;. Succus eius cum cerussa, ignibus sacris, & ulceribus quæ serpunt, commodè illinitur: imponiturq; podagris cum hircino adipe, aut cerato cyprino: ueterem tussim emendat, instar cyathi hausta: tonsillis inflammationem sentientibus utiliter & gargarizatur, & oblinitur: aurium dolorem cum rosaceo, instillatus leuat.

Helxines consideratio. HElximen, quæ hîc à Dioscoride describitur, officinarum uulgus Parietariam appellat, quòd in ædificiorum parietibus nascatur. Alij, quòd detergendis uitreis poculis sit aptissima, Vitreolam nominant. Hæc planta omnibus notissima est: quare supernacaneum esset, eam longiore historia repræsentare. Verùm alia ab hac, & longè diuersa est Helxine, quam Plinius libro XXI. cap. XVI. inter aculeata retulit, & depinxit his uerbis. Helxine rara usu est, neque in omnibus terris est: radice foliosa, ex qua media ueluti malum extuberat, contectum sua fronde. Huius uertex summus lacrymam

continet,

HELXINE.

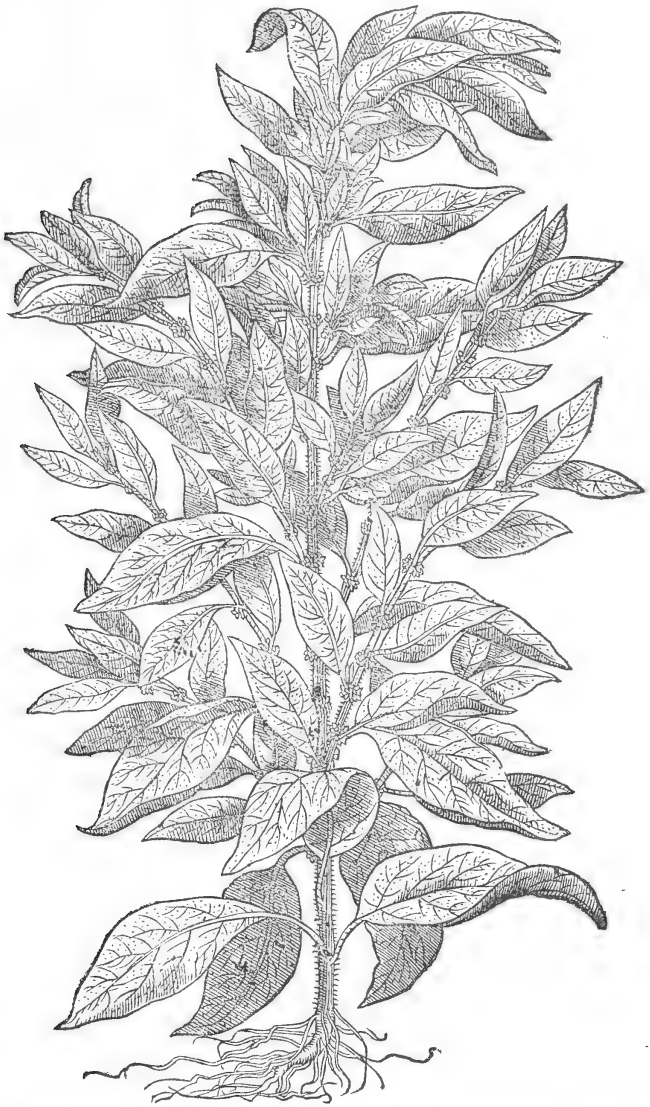

continet, iucundi ſaporis, acanthicen maſtichen appellatam. hæc Plinius. Hèlxinæ uis eſt magna ad uulnera recentia ſananda. Siquidem ſi recens ſemicontuſa uulneri adalligetur, & tertia die ſoluatur, non erit opus alio uti medicamento. Eiuſdem ſuccus potus trium unciarum pondere, remorantem, ſuppreſſamq; urinam mirum in modum prouocat, adeò, ut miraculum uideatur. Eadem ſuper tegula calefacta, uinoq; cretico irrorata, & pubi illita; calculoſis, & urinæ malo affectis mirificè auxiliatur. Additur in clyſteribus utiliter, qui ad uentris & uteri dolores parantur. Succus in ore detentus dentium dolores mulcet. Stillatitia eius aqua, faciem abſtergit, & claritatem addit. Helxines ures tradidit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Helxinen aliqui perdicium nominant, alij parthenium, alij ſideritin, ſunt qui heracleam appellitent. Cæterùm uis ei ineſt abſtergendi, & leuiter conſtringendi cum humiditate ſubfrigida. Quamobrem phlegmonas omnes in initio, & augmento ſanat uſque adſtatum, & maximè ſi calidæ fuerint. Quinetiam incipientibus phygethlis cataplaſmatis ritu illinitur. Succus quoque eius cum roſaceo ad aurium dolores phlegmonoſos, mediocriter profuerit.

Helxines ures ex Gal.

profuerit. Gargarizandum item nonnulli exhibent ad pariſthmia. Sunt uerò etiam ex medicis quidam, qui ijs, qui diutina tuſſi uexantur, illam exhibuerint. Certè euidens extergendi experimentum præbet, & in uaſis uitreis. Herba, quæ Græcis ἑλξίνη & περδίκιον, Latinis item Helxine appellatur: Italis ac uulgo, Parietaria, & Vitriola: Germanis, Tagund nacht: Hiſpanis, Yerua del muro: Gallis Paritoire.

Nomina.

Ἀλσίνη. ALSINE. CAP. LXXXII.

ALſinen, aliqui anthyllion, nonnulli myos ota uocant, quoniam muſculorum aures folia imitantur. Lucis, opacisque gaudet, unde alſine dicta eſt. † [Hæc erat eadem, quæ helxine, niſi humilior eſſet, & folijs longioribus], nec hirſuta. cùm teritur, odorem cucumis reddit. Vim refrigerandi, adſtringendique obtinet: oculorum inflammationibus cum polenta illinitur. Succus aurium doloribus infunditur. quin & emendat omnia quæ helxine, id eſt, muralis herba.

† Orib. ita legit concluſa. ἔχει παρομοία ἑλξίνη φύλλα τὰ πιυοτέρα δὲ καὶ μικροτέρα. i. habet adſimilia helxine folia, humiliora tamen & longiora.

ALSINE.

Alſine

Alſine ea nimirum herba eſt molliuſcula, quæ Hetruſcis Centone, alijs uerò Panarina, alijs Pizza gallina, alijs Centonice uulgò appellatur. Et quamuis Dioſcorides unam tantùm Alſinen repræſentauerit; plura tamen eius reperiuntur genera quæ in maiora, & minora diuidi poſſunt. Porrò habentur quædam Dioſcoridis exemplaria, in quibus caput hoc legitur in calce libri ſecundi ſtatim poſt Muris auriculæ mentionem. Sed nos, ut eo in loco latius diximus, hanc ſuam ueram ac germanam ſedem eſſe cenſemus. Alſines meminit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ita de eius uiribus ſcribens. Alſine, aut Myos ota ſimilem helxinæ facultatem obtinet, nempe refrigerantem, & humectantem: eſt enim eſſentiæ aqueæ frigidæ: quare & citra adſtrictionem refrigerat. Quocirca ad feruentes phlegmonas, & mediocria eryſipelata competit. Hæc ἀλσίνη Græcè, ut etiam Alſine Latinè dicitur: Italicè, Centone, & Panarina: Germanicè, Huener dorm, & Vogel Kraut: Gallicè, Mouronem.

Alſines conſideratio.

Alſines uires ex Gal.

Nomina.

φακὸς ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων. LENS PALVSTRIS. CAP. LXXXIII.

LEns paluſtris inuenitur in aqua non fluente, muſcus lenticulæ ſimilis, refrigeratoriæ naturæ. Propter quod conuenienter collectionibus, igni ſacro, & podagris illinitur perſe, & cum polenta: glutinat & procidentia puerorum interanea.

PAluſtris lens, quam officinæ, & herbariorum uulgus Lenticulariam appellant, notior omnibus eſt, quàm ut pluribus deſcribi mereatur. Explent namque ſtagnantibus aquis innatat, ijſq; præſertim, quæ urbes, & oppida cingunt. Folio creſcit rotundo minuto, lenticulæ ſimili, paruo, ac tenui inhærens capillamento. Hæc ſi, ut quandoque fieri ſolet, aquarum inundationibus è reſidentibus aquis in fluentes transferatur, ſimul ac littoribus inhæſerit, mirum in modum propagatur. Nam ſubnatis quibuſdam capillamentis, quæ radicis uices præſtare uidẽtur, ſeſe terræ committit, & ſubinde adoleſcens, tandem creſcit in plantam aquatico ſiſymbrio haud abſimilem. Id quod naturæ operum indagatores non ſine admiratione obſeruarunt. Magnificiunt quidam pumilæ huiuſce plantulæ ſtillatitiam aquam, ad internas uiſcerum inflammationes, & ad peſtilentes febres. Quinetiam eandem præferunt ad oculorum ruborem, & palpebrarum phlegmonas, & ad mammarum, & teſticulorum collectiones, anteaquàm augeantur: nanque illita non obſcurè fluentes humores repellit. Herba ipſa recens ex aquis allata & fronti adhibita, capitis dolores mulcet, ubi à calore prouenerint. Veſcuntur ea anſeres, & anates magna uoluptate, ac pariter gallinæ, ubi ex aquis exempta, furfuribus admiſceatur. Eſt & alia planta in paluſtribus quoque naſcens, quam paluſtrem quoque lentem appellare libuit, à ſeminis figura. Hæc caulem gerit aquæ repentem, angulo-ſum, à quo per interualla plura cateruatim oriuntur folia, longis, ac tenuibus pediculis nitentia, quæ quaterna, crucis in modum ſeſe pandunt; rotundo cacumine. Semen profert in racemi modum in ipſo caule, intra foliorum pediculos, lentium ferè effigie, non tamen adeò, ut in lente compreſſum, ſubnigrum, & longiuſculis pediculis appenſum, denſum, durumq;. Ego hanc

Lentis paluſtris conſid.

LENS PALVSTRIS.

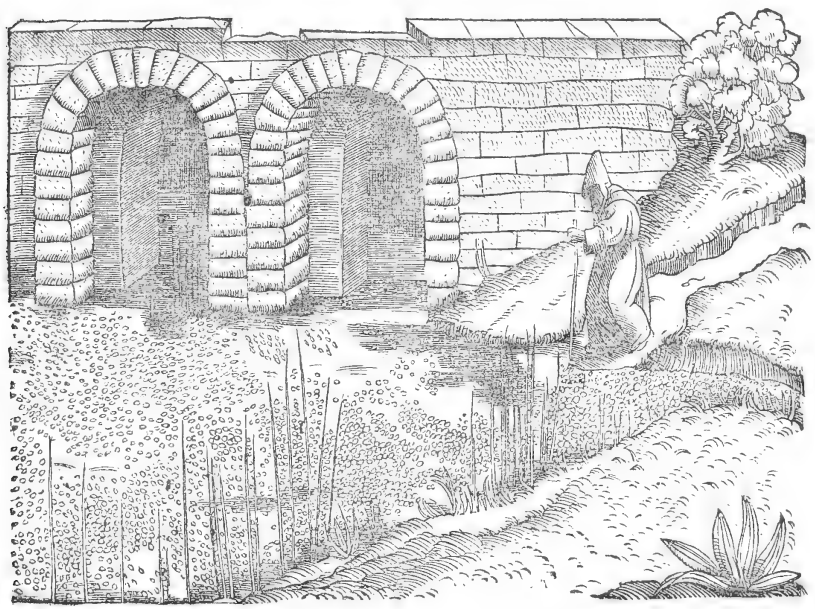

plantam

LENS PALVSTRIS ALTERA.

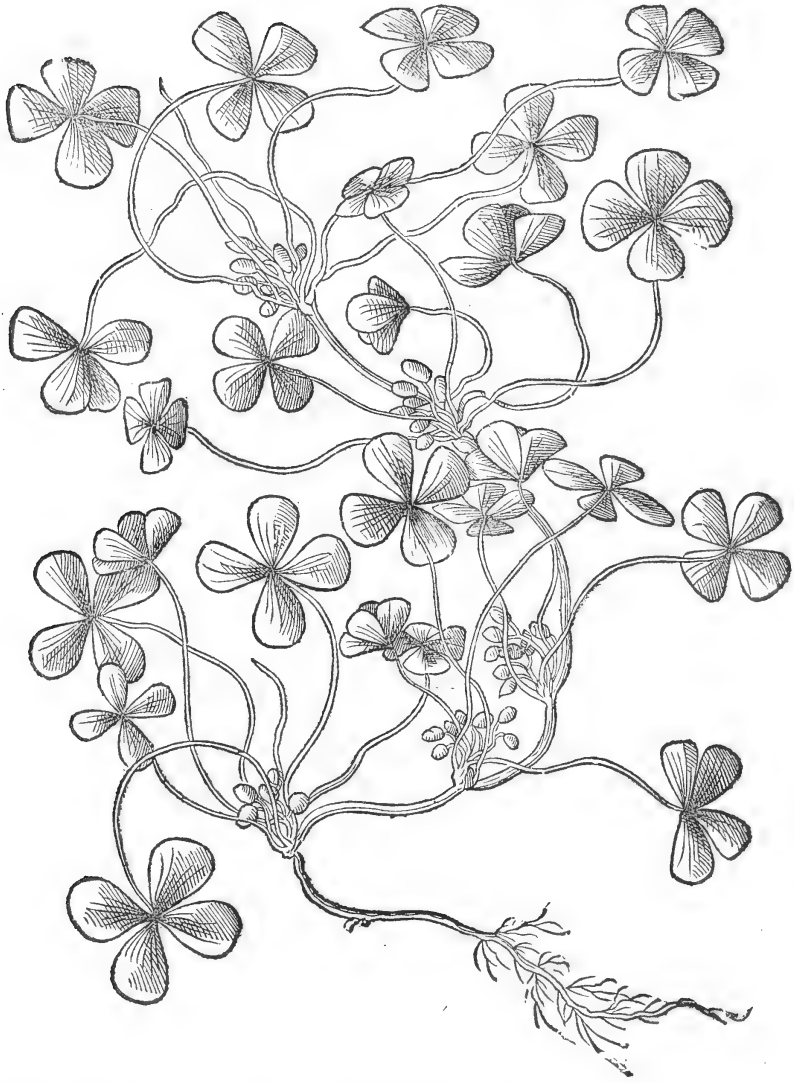

Facultas ex Gal. *plantam acceptam refero Iacobo Antonio Cortuſo. Lentis paluſtris non niſi temperamentum prodidit Gal. lib.* VIII. *ſimpli cium medicamentorum, ubi ſic inquit. Lenticula paluſtris humidæ, frigidæq; temperaturæ eſt, utrinque ex ſecundo quo-* 10
Nomina. *dammodo ordine. Quæ lens paluſtris Latinis,* φακὸς δ' ἐπὶ τῶν τελμάτων *Græcis uocatur: Arabibus, Tahaleb, ſeu Thaleb: Italis, Lente de i paludi: Germanis, Vuaſſer linſen: Hiſpanis, Lenteya dellagoa: Gallis, Lentille de mer.*

Ἀνίζουν μέγα. SEDVM MAIVS. CAP. LXXXIIII.

SEmperuiuum magnum ideo nominatur, quoniam perpetuò folia uireant. cuius caules cubiti alti-
tudinem implent, interdum excedunt, pingues, craſſitudine pollicari, uirentes, characiæ tithymali
modo inſecti: folia pinguia, carnoſa, longitudine pollicari, in cacumine linguæ ſimilia, alia in terram
conuexa,

conuexa,alia in capite ſtantia inuicem,ita ut ambitu effigiem imitentur oculi. naſcitur in montibus, & teſtaceis: ſupra domicilia etiam ſeritur. Eius uis refrigerare, & adſtringere. Medentur igni ſacro, nomis,ulceribus quæ ſerpunt,oculorum inflammationibus, ambuſtis igni, podagris per ſe, & cum polenta illita folia. Succus capiti in doloribus,cum polenta, aut roſaceo perfunditur: datur in potu contra phalangiorum ictus, dyſenteriam,aluique profluuia: teretes tineas potus in uino excutit: ſubditus in uellere, mulierum abundantiam ſiſtit. Succus [a] oculorum lippitudinibus, ſanguinis uitio conceptis,inungitur.

a Meum legit tantũ. ἐπὶ τῶν ὀφθαλμιώντων .i.in oculorum lippitudine ut Catecuz. ὀφθαλμῶν ὑφαίμων. i. oculorũ ſuffuſione. Neuter autem legit ſanguinis uitio conceptis.

SEMPERVIVVM MAIVS.

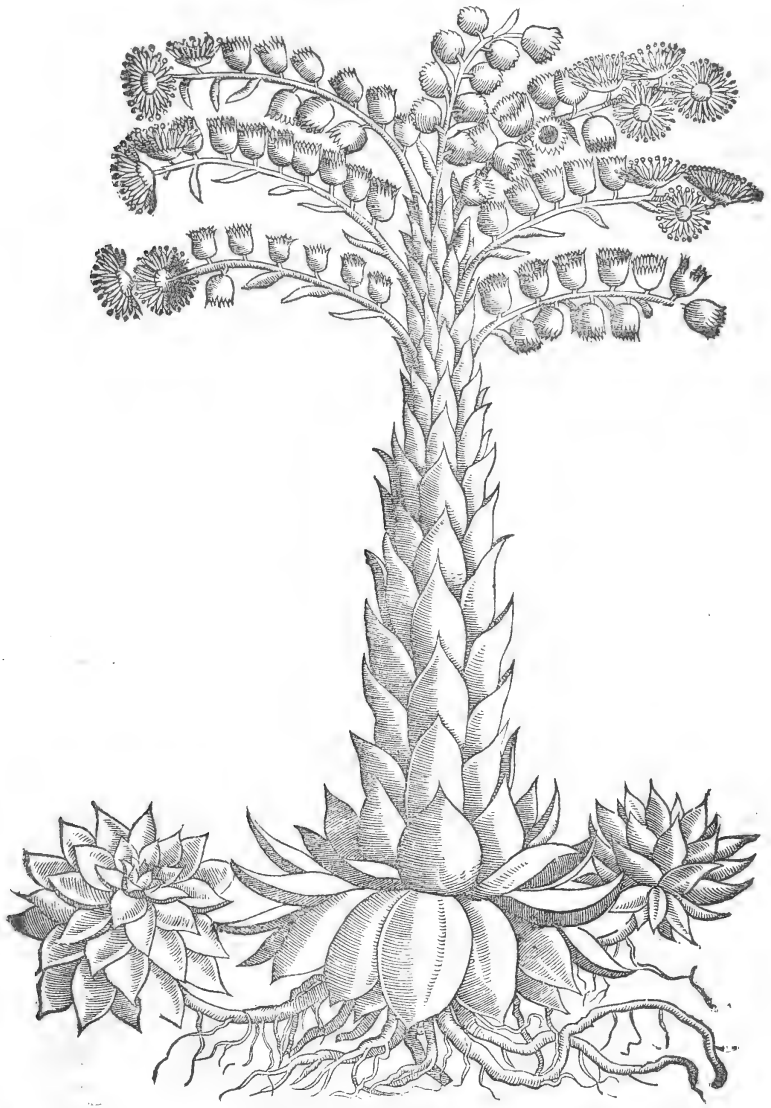

Α'ειζωον μικρὸν. SEDVM MINVS. CAP. LXXXV.

SEmperuiuum paruum in petris,parietinis,& macerijs,necnon [a] ſcrobibus opacis naſcitur,caulibus ab una radice multis, tenuibus,crebrò foliatis: exilibus folijs [b], rotundis,pinguibus mucronatis: caule à medio emicante,palmum alto,umbellam,herbidosque flores [c], & tenues gerente. Folia eiſdem cum priore uiribus prædita ſunt.

a Cate. addit. ἐν τάφοις. i. in ſepulchris.
b Cate. legit. μακρὰ. i. lõga.
c Ori. πολλὰ. i.multos.

Ἀειζῶν εἶδος τρίτον. SEDI GENVS TERTIVM. CAP. LXXXVI.

TErtium uidetur ſemperuiui genus, quam aliqui andrachnen agriam, aut telephion uocauerunt, Romani illecebram, puſillis, craſſioribus que folijs, hirſutis, portulacæ proximis. naſcitur in ſaxis. Vis ei excalfactoria, acris, exulcerans. illita cum axungia ſtrumas diſcutit.

SEMPERVIVVM MINVS.

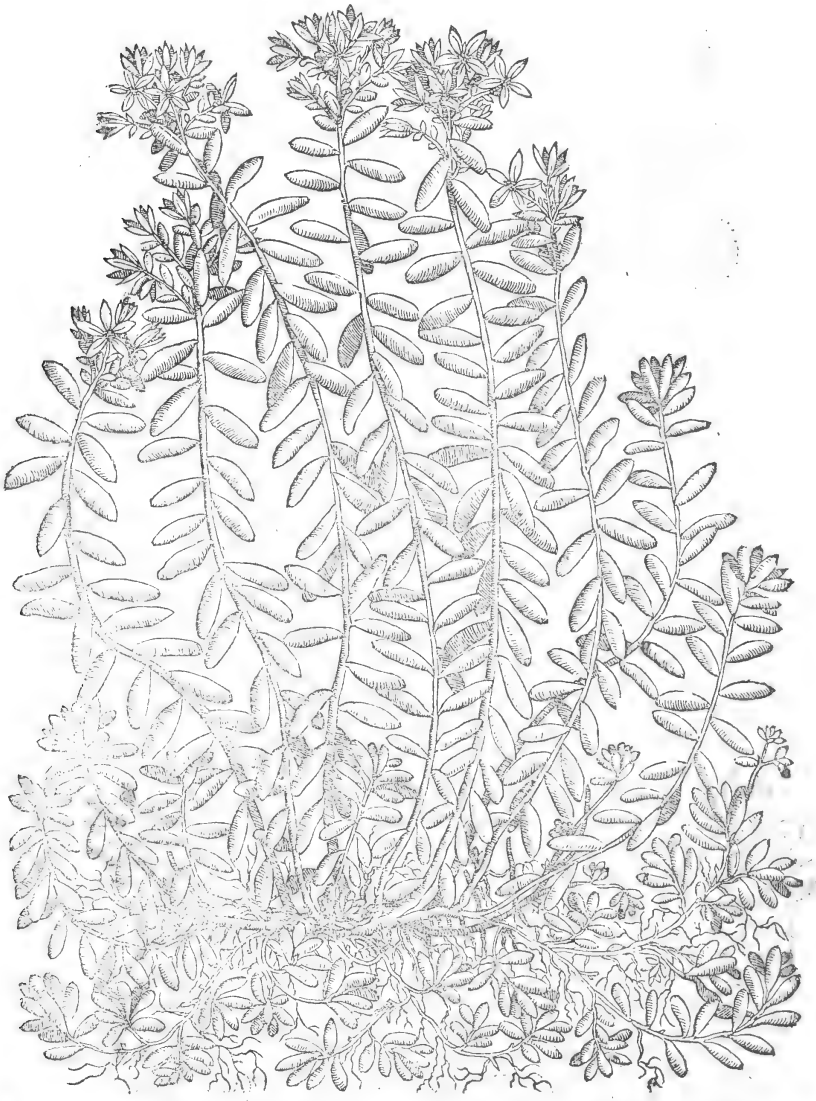

Sedi genera, & conſid.

EX tribus Sedi, ſiue Semperuiui generibus, quæ hoc loco à Dioſcoride pinguntur, primum, & alterum omnibus nota ſunt. Vtrunque officinæ Semperuiuum appellant, addita maioris, & minoris differentia. quamuis non deſint, qui minus Vernicularem, Craſſulamq; herbam uocent. Minoris duo uiſuntur genera. Alterum, cuius Dioſcorides meminit, folijs

SEMPERVIVVM MINIMVM.

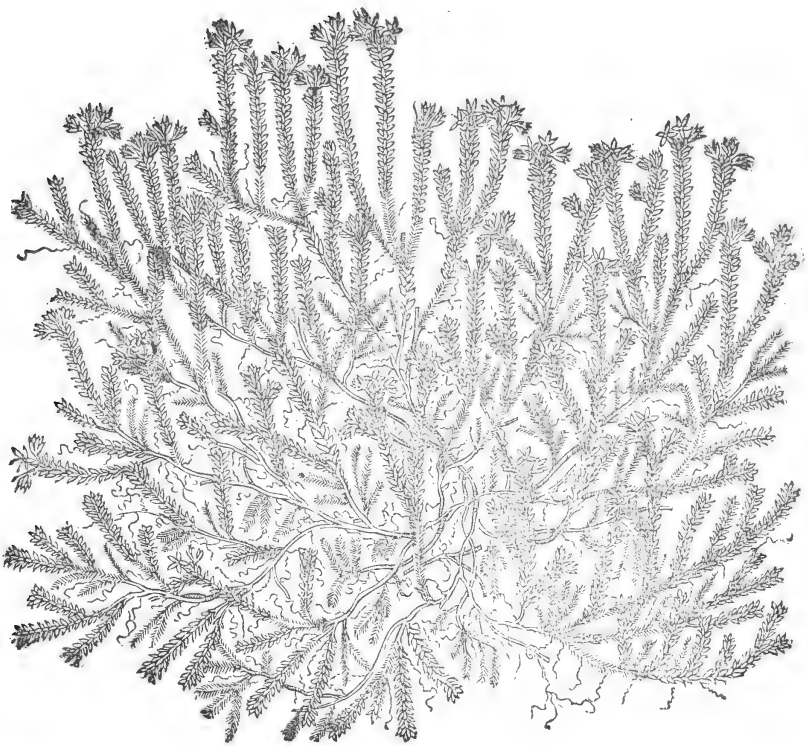

ſus craſsioribus, longioribus, varioribusq́;, facie nucleis pineis à putaminibus repurgatis ſimilibus, unde quibuſdam vulgò etiam Pignola dicitur. Caules fert tenues, pluresq́; : in quorum cacumine flores exeunt herbacei, ſeu ſubcandidi, umbellæ duulſæ modo. Alterum foliis breuioribus, anguſtioribus, copioſioribusq́; : floribus melinis, eodem ordine prodeuntibus. Hoc marem, illud fœminam recentiorum quidam exiſtimant. At tertium, quod mihi iandiu mcompertum extitit, cùm uſqueadeò excalfaciat, ut carnem exulceret impoſitum, à cæteris longè facultatibus diſſidet. Huius uaria in Dioſcoridis codicibus legitur hiſtoria : cæterùm nos Aldinum exemplar ſecuti, hinc ea abdicauimus, quæ adulterina cenſentur. Nec deſunt qui crediderint, tertium hoc Dioſcoridi eſſe ſpurium, quòd duorum tantùm meminerit Galenus. Veruntamen è Piſis hoc anno tertium Sedi genus, guſtu ſanè acerrimo, adeò ut linguam exulceret, ad me miſit Lucas Ghinus Forocornelienſis medicus rei herbariæ peritiſsimus. qui illi plantæ hæc uerba ſubiecerat, quæ hîc referam eius humanitate fretus. Viſitur, inquit, in uiridario Illuſtriſſimi Ducis Florentiæ quoddam tenuiſsimi Sedi genus, guſtu nihilò minus acri, quàm ranunculi omne genus. quod etiam in antiquis ædificiorum parietibus, & ſaxorum rimis prouenire conſpexi. Hoc, meo indicio, tertium eſt Sedum. Sed cùm Dioſcoridis uerba hoc loco obſcura ſanè, & intellectu difficilia habeantur, iandiu unà cum alijs pleriſque, qui hac ſimplicium facultate maximè delectantur, plurimum laboris impendi, ut tertium Sedum conſequi poſſem, cui folia ineſſent hirſuta, & facie portulacæ ſimilia. Cæterùm cùm poſtea attentius, diligentiusq́; Dioſcoridis uerba perpenderem, ſic Latinè ſonare uidentur. Eſt & tertium ſedi genus, quod portulacæ reſpectu, folia edit pinguiora, denſioraq́;, &c. Quibus cùm hunc dederim ſenſum, qui, mea ſententia, propriam Dioſcoridis mentem explicat, tertium hoc ſedum facilè mihi ſeſe obtulit cognoſcendum, ut omnibus quoque idipſum euenire haudquaquam dubitauerim, qui Græcam dictionem δασέα denſa, non hirſuta expoſuerint, interpretatiq́; ſuerint πρὸς τὰ τῆς ἀνδράχνης ad folia portulacæ collata. Nam huiuſce tertij ſedi folia, portulacæ folijs comparata, ijs denſiora, craſſioraq́; facilè cernuntur. Hactenus amicus ille. Cuius certè ſententiæ non poſſum non adſtipulari. quippe quæ doctiſsimis rationibus nitatur, & ipſe ſit apud me

SEMPERVIVVM ARBORESCENS.

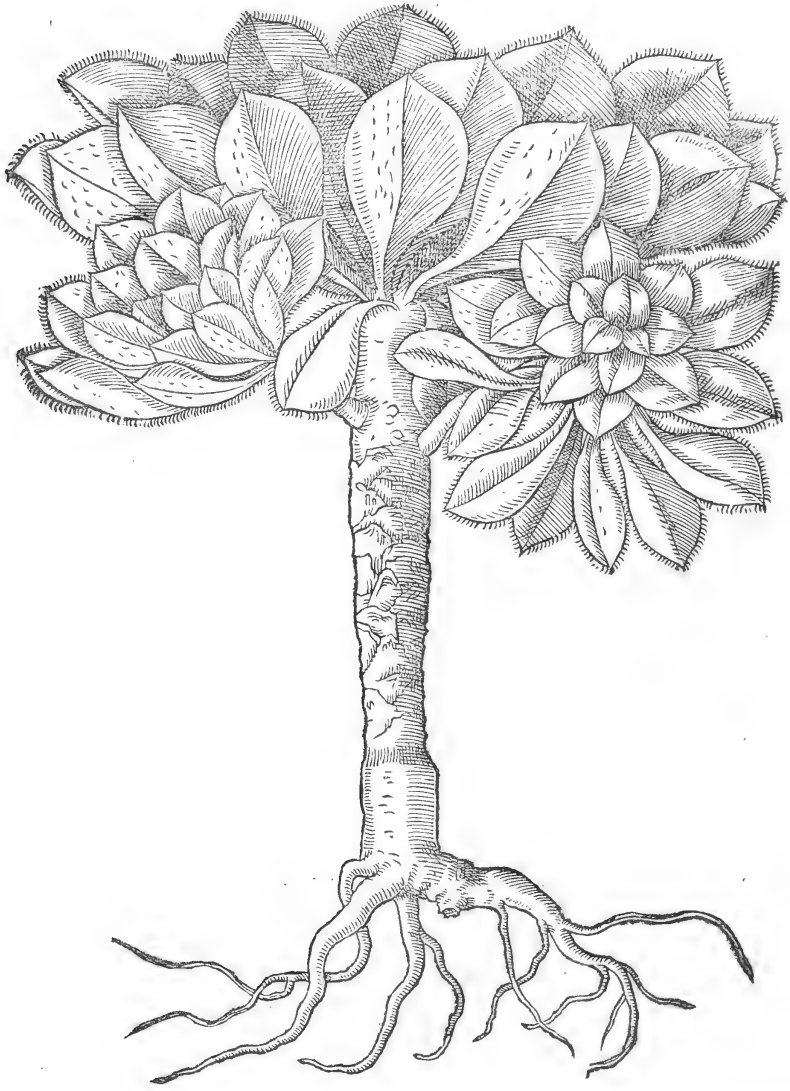

grauis teſtis. Semperuiui mentionem fecit Theophraſtus lib.XVII.cap.VIIII.de plantarum hiſtoria, ſic inquiens. Sem 10
peruiuo datum à natura eſt, quòd humidum, uiridéq; ſemper durare ualeat. Folio carnoſo, læui, atque oblongo id conſtat. Planis parietinis naſcitur, necnon & in tegulis, cùm terræ confluuium quoddam arenaceum factum eſt. hæc Theophraſtus. Cæterùm duas ARBORESCENTIS SEMPERVIVI *plantas, quarum imagines hîc appingi curauimus, alteram, quæ maior & fruticoſior eſt Clariſſimo Viro Augerio de Busbeke Flandro, qui cum Conſtantinopoli ſecum adduxit: alteram*
Sedi uires ex Gal. *uerò Iacobo Antonio Cortuſo uiro optimo atque doctiſſimo, cui Corcyra allata eſt, acceptas refero. Sedi uires deſcripſit Galenus lib.VI. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Αειζοον utrunque, tum maius, tum minus, deſiccat quidem leuiter, quandoquidem & mediocriter adſtringit, omnis alterius uehementis qualitatis expers: quare in eo plus cæteris abundat eſſentia aquea. Cæterùm non mediocriter refrigerat: eſt enim ex tertio ordine, & receſſu refrigerantium. Hinc etiam ad eryſipelata, & herpethas, & phlegmonas à fluxione natas accommodatur. Semperuiuum ſiue Sedum maius quod La-*

tini

SEMPERVIVVM ARBORESCENS ALTERVM.

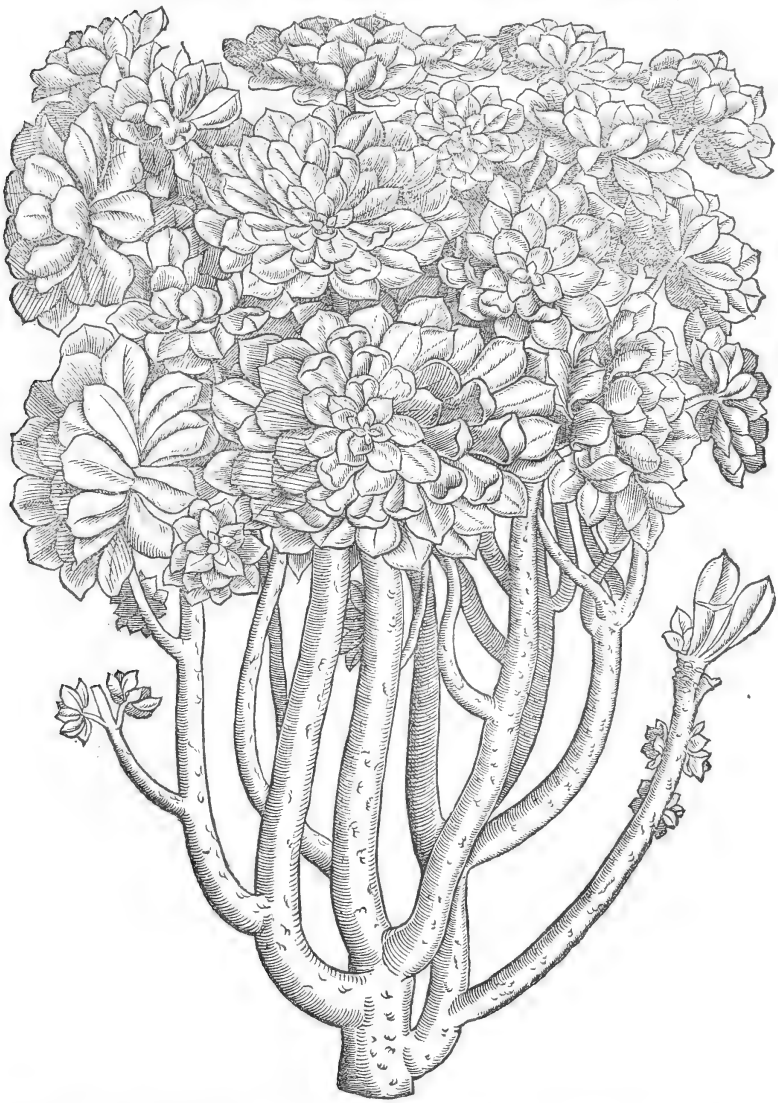

tini uocant, Græci ἀειζῶον μέγα: Mauritani, Beiahalalen, ſeu Hai alhalez: Itali, Semperuiuo maggiore: Germani, Groſz hauſz uurtz: Hiſpani, Semperuiua, & yerua puntera: Galli, Ioubarbe. Quod uerò Græci ἀειζῶον μικρὸν, Latini Semperuiuum, ſiue Sedum minus dicunt: Itali Semperuiuo minore: Germani, Klein hauſz uurtz: Galli, Ioubarbe petite. Quod denique Græci ἀειζῶα εἶδος τρίτον, Latinis Semperuiui ſiue Sedi genus tertium appellatur: Arabibus, Alſebram, Handrachabara, & Tilaſon: Italis, Semperuiuo terzo. Nomina.

Κοτυληδὼν VMBILICVS VENERIS. CAP. LXXXVII.

COtyledon, ſiue umbilicus Veneris, folio eſt in acetabuli formam tornato [a], ineuidenter concauo, breui [in medio] cauliculo, in quo ſemen ineſt: radice oliuæ modo rotunda [b]. Succus cum uino circumlitus, inſtillatúsve contecta genitalia nudat: inflammationibus, ſacris ignibus, ſtrumis, pernionibus, illitu auxiliatur: ſtomachi ardorem refrigerat. Folia cum radice comeſa, calculos frangunt, urinam cient: hydropicis ex melle dantur. Herba utuntur ad amatoria.

a λεληθότως. i. latéter cauium. Concluſa non legit Orib.

b ταύτης καὶ τῶν φύλλων ὁ χυλός. i. Huius & foliorum ſuccus.

VMBILICVS VENERIS.

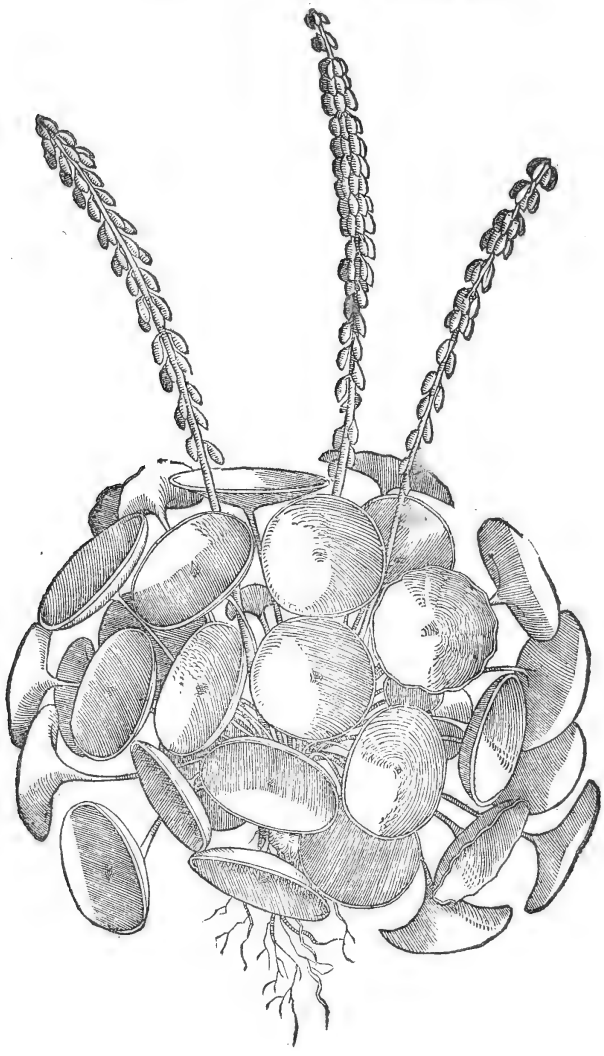

Κοτυληδὼν ἑτέρα. VMBILICVS VENERIS ALTER. CAP. LXXXVIII.

ESt & alterum umbilici Veneris genus, cymbalion aliqui uocant, pinguibus folijs, latioribus, ligularum modo, denſis circa radicem, medium oculi ambitum deſcribentibus, ut in maiore ſemperuiuo, adſtringentis guſtus: cauliculo tenui, in quo flores & ſemina hyperici: radice maiuſcula. Facit eadem, quæ ſemperuiuum.

Vmbilici Veneris utriuſq; conſid.

VMbilicus Veneris, quem primo generi aſſignant, frequens naſcitur in uniuerſa ferè Hetruria, ſaxis, & uetuſtis ædificiorum parietibus. Huius folia, quòd fictilium operculis ſimilia ſint, uulgò Senenſes appellant Copertoiuole. Alterum uerò eius genus à quibuſdam Cymbalion uocatum, uidimus primùm in Foroiulienſium ciuitate Auſtriæ, in hortulo quodam excellentiſſimi medici Iuliani à Maroſtica Teruiſienſis. Hanc porrò plantam in pluribus montibus ſaxis inhærentem inuenimus. Cui, meo quidem iudicio, omnes prorſus conueniunt notæ, quæ alteri umbilico Veneris tribuuntur. Cæterùm apud Inſubres officinæ legitimæ Cotyledonis, ſiue umbilici Veneris loco herbam quandam in parietinis, & macerijs naſcentem uſurpant, quæ ex ijs eminet, & comæ modo dependet cauliculis numeroſis, tenuibus, lentis, è quibus folia prodeunt hederacea,

VMBILICVS VENERIS ALTER.

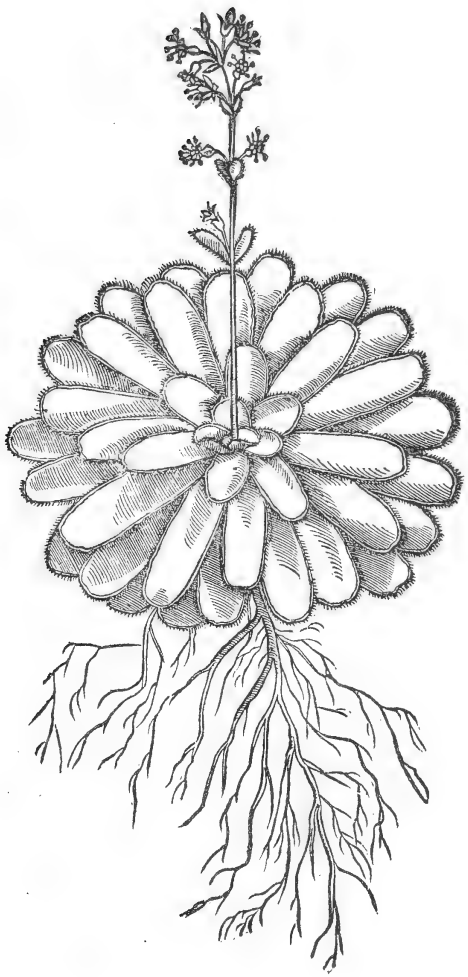

hederacea, longis, tenuibuſq; pediculis nitentia, floſculis paruis, luteſcentibus, qui è tenuiſſimis quoque pediculis emergentes, clauicularum modo ſeſe implicant. Hanc fortè, quòd CYMBALARIA *uulgò uocetur, putant à cymbalio corruptè nomen traxiſſe, & ideo uerum Veneris umbilicum eſſe. Non deſunt tamen rei herbariæ periti, qui ijs pollere facultatibus hanc herbam uelint, quibus, & Cotyledonem, quorum opinioni ego haud refragabor. Atqui ualere eam ad alba uteri profluuia certò ſcimus, ubi herba ipſa recens pluries in acetarijs deuoretur, (ut Itali ſolent) in ipſius cenæ principio. Fuchſius quoque, cuius uiri alioqui eruditi pace dixerim, in hac re hallucinatus deprehenditur, quòd in paruo ſuo libro, in quo plantarum duntaxat imagines expreſſit, pro utroque umbilico Veneris eas nimirum plantas depinxerit, quæ nonnullis uulgò Fabariæ, & Fabæ craſſæ appellantur: quas tamen prius in ſuo de ſtirpium hiſtoria commentario pro telephio oſtenderat. Verùm tam prima, quàm altera eius opinio, ut dicam quod ſentio, mihi planè reprobanda uidetur. Quemadmodum & tertia eiuſdem de eadem re ſententia, quam non ita pridem protulit in eo libro de compoſitione medicamentorum, quem poſtremò auctum excudit. Ibi enim putat Fuchſius Acetabulum alterum, ſiue alterum umbilici Veneris genus, eſſe Fabariam, quam uulgus & ſeplaſiæ Craſſulam maiorem nominant. Sed quòd is in magno uerſetur errore, manifeſtum ſit ſatis ex Dioſcoride.*

Officinarum error.

Fuchsij hallucinatio.

CYMBALARIA.

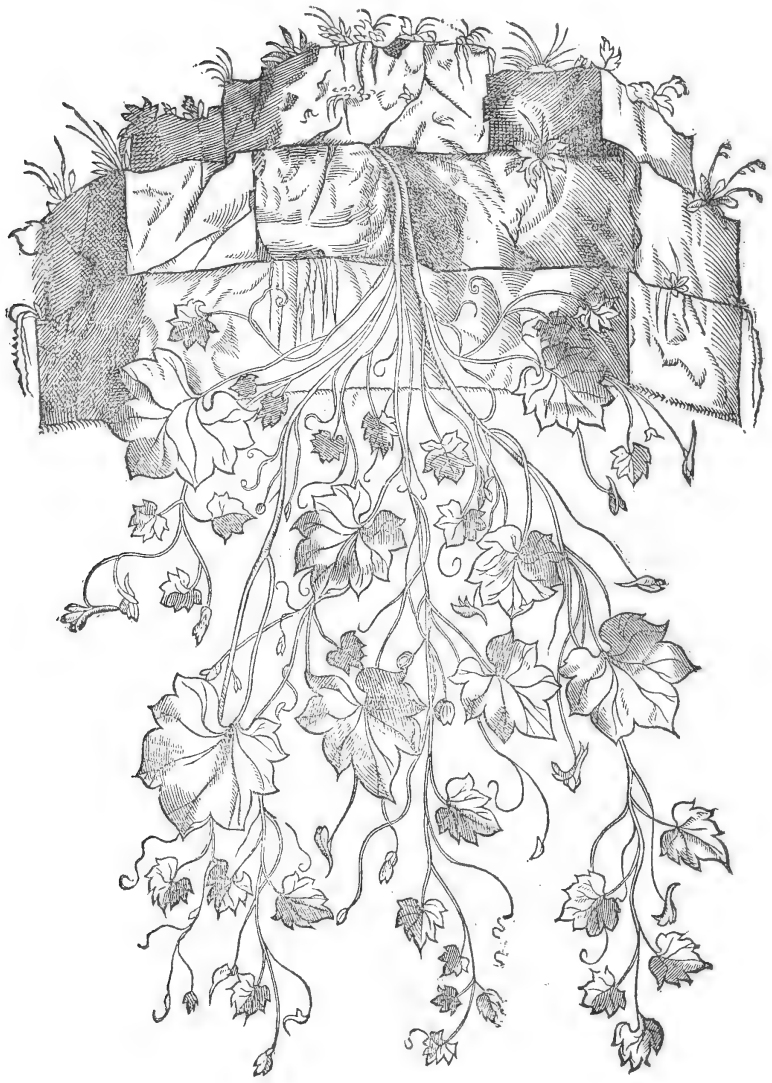

Quippe qui Cymbalio, ſeu alteri Veneris umbilico, folia reddiderit denſa circa radicem, quæ medium oculi ambitum deſcribant, ut in maiore ſempernuo: cauliculum uerò tenuem, in quo flores & ſemina hyperici. Quæ tamen notæ in Fabaria, aut Craſſula maiore deſiderantur. Siquidem hæc folijs conſtat hortenſis portulacæ maioribus, quæ cum ſempernuo nullam habent ferè ſimilitudinem, nec oculi formam deſcribunt: caulem præterea emittit craſſum & firmum. radicibus denique nititur pluribus, aſphodeli proximis. Vmbilici Veneris meminit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Cotyledon facultatis miſtæ eſt, nempe humidæ, ſubfrigidæ, & cuiuſdam obſcurè adſtringentis, & cum ea leuiter amaræ: unde refrigerat, repercutit, abſtergit, & diſcutit. Itaque phlegmonas eryſipelatodes, & eryſipelata phlegmonode curat: & maximè ſtomachi ardore æſtuantis admodum utile eſt epiplaſma. Putantur folia cum radice manducata calculos confringere, & urinam mouere. Κοτυληδὼν *ſic Græcè, Latinè uerò Acetabulum, & Vmbilicus Veneris nominatur: Italicè, Ombilico di Venere: Hiſpanicè, Scudetes: Gallicè, Eſcudes. Quæ uerò* κοτυληδὼν ἑτέρα *Græcis, Vmbilicum Veneris & Acetabulum alterum Latinis appellatur.*

Vmbilici Veneris uires ex Gal.

Nomina.

Ἀκαλύφη.

Ἀκαλήφη. VRTICA. CAP. LXXXIX.

DVO urticæ genera. Altera ſylueſtrior, aſperior: latioribus, nigrioribusque folijs: ſemine lini, ſed minore. Altera non æquè aſpera [a], minuto ſemine: Folia utriuſque illita, canis morſibus addito ſale, medentur: gangrænas, carcinomata ſordida ulcera, & quæ cacoethe uocãtur, item luxata, panos tubercula, parotidas, ſuppurationesque ſanant: lienoſis cum cerato imponuntur: faciunt ad pro fluuia narium cum ſucco trita, & naribus indita: menſes ciunt eadem detrita cum myrrha, & impoſita: procidentes uuluas recentia contactu reſilire cogunt. Semen potum ex paſſo uenerem ſtimulat, & uuluæ ora patefacit: cum melle delinctum orthopnœæ, lateris & pulmonum inflammationibus prodeſt: thoracem expurgat. erodentibus medicamentis admiſcetur. Cocta cum conchis folia aluum emolliunt, urinas mouent, inflationes diſcutiunt: decocta cum ptiſana, uitia pectoris extrahunt: mulierum menſes cuocant, cum myrrhæ modico pota. Inflammatione turgentem uuam, gargarizatus ſuccus reprimit.

a Meum. Ἀκαλήφη ἐλάσσων. i. tenuiore ſemine.

VRTICA I.

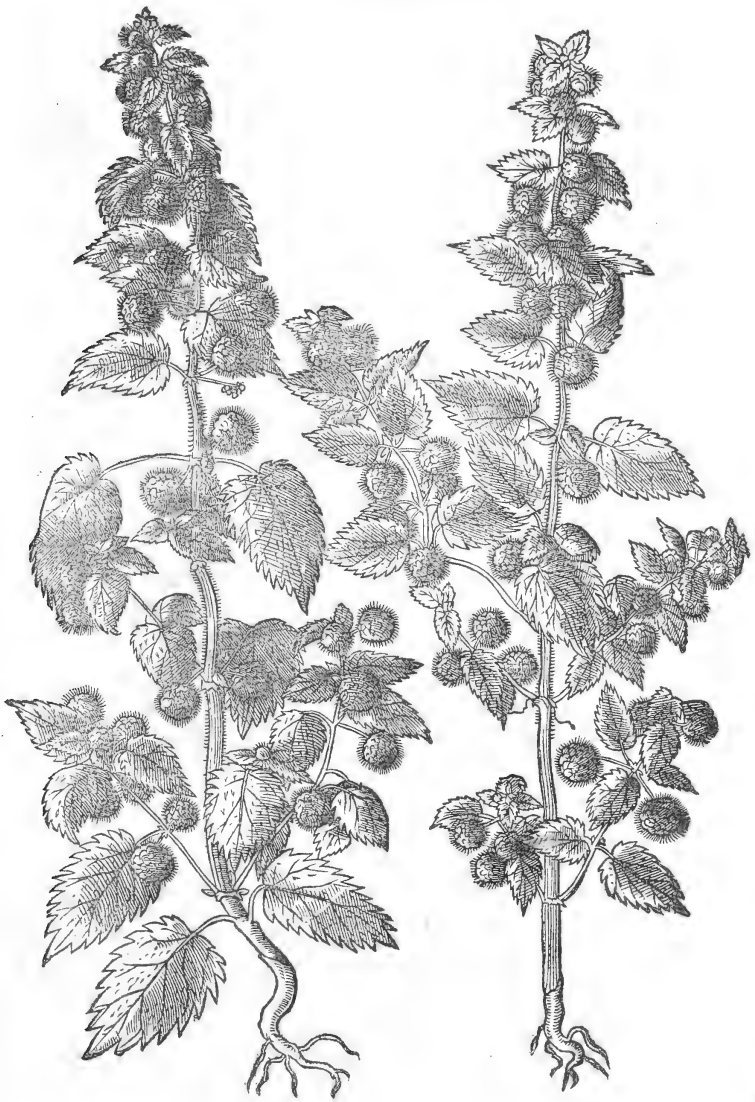

Vrtica

VRTICA II.

Vrticæ consid.

VRticâ adeò uulgaris notitiæ est, ut non modò interdiu, sed etiam noctu in tenebris solo tactu ab omnibus facillimè cognoscatur. Proinde operæpretium non est, ut hic pluribus eius faciem depingamus. Veruntamen ignorandum non est, quòd etsi Dioscoridi duo tantùm Vrticæ assignentur genera; tria tamen in Italia reperiuntur. Siquidem præter Vrticas à Dioscoride traditas, alia est, quam aliqui syluestrem appellant, cæteris acrior, & mordacior, foliis paruis, hirsutioribusq; caulibus, omnibus & hæc nota. Vrticæ uires memoriæ prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Vrtica, & huius herbæ tum semen, tum folia (nam hæc potissimùm in usum ueniunt) digerentis sunt facultatis adeò ut & phymata, et parotidas sanent. Sed & quiddam flatuosum obtinent, quo & Venerem extimulant, & maximè ubi cum musto semen bibitur. Porrò quòd non uehementer calfaciat, sed admodum tenuium sit partium, testimonio est crassorum, uiscosorumq; humorum ex pectore, pulmone q; eductio, tum quòd partes, quas contigerit, pruriant. Cæterùm flatuosum eius, cuius particeps esse dicta est, dum concoquitur, nascitur: non enim actu flatuosa est, sed potestate. Ventrem

Vrticæ uires ex Gal.

VRTICA III

trem autem modicè ſubducit, duntaxat abſtergendo, ac ueluti titillando, non purgando. Et gangrænoſa, & cancroſa, & in totum quæ exiccari citra mordicationem poſtulant, ea conuenienter ſanat. nimirum cùm ſubtilium ſit partium, & temperaturæ ſiccæ, non tamen tantùm habens caliditatis, ut iam mordicet. Et libro II. de alimentorum facultatibus, idem de urtica ita ſcribit. Vrtica, herbarum agreſtium una etiam hæc eſt, tenuium partium ium obtinens. Iure itaque nemo ipſa ut alimento utitur, niſi maxima prematur fame. Vtilis autem eſt obſonium ac medicamentum, quod aluum deijcit. bactenus de urtica Galenus. Sed quoniam herba illa quam hodie herbarij CARDIACAM nominant, nunc ob cognationem, quam cum Vrtica habere uidetur, mihi in mentem uenit; ideo non alienum puto, quòd hic de ea quoque aliquid diſſeramus. Hæc itaque urticæ proxima eſt, tametſi foliis, quæ prope terram prodeunt rotundioribus conſtet, ranunculi modo per ambitum laciniatis. Ei caulis eſt quadrangulus, in quo bina utrinque folia paribus internallis exeunt, oblonga, urticæ ſimilia, ſed per ambitum ſerratiora. Flores, qui in purpura albicant, urticæ fœtidæ, de qua ſequenti capite dicturi ſumus,

Cardiacæ hiſtoria, & uires

CARDIACA.

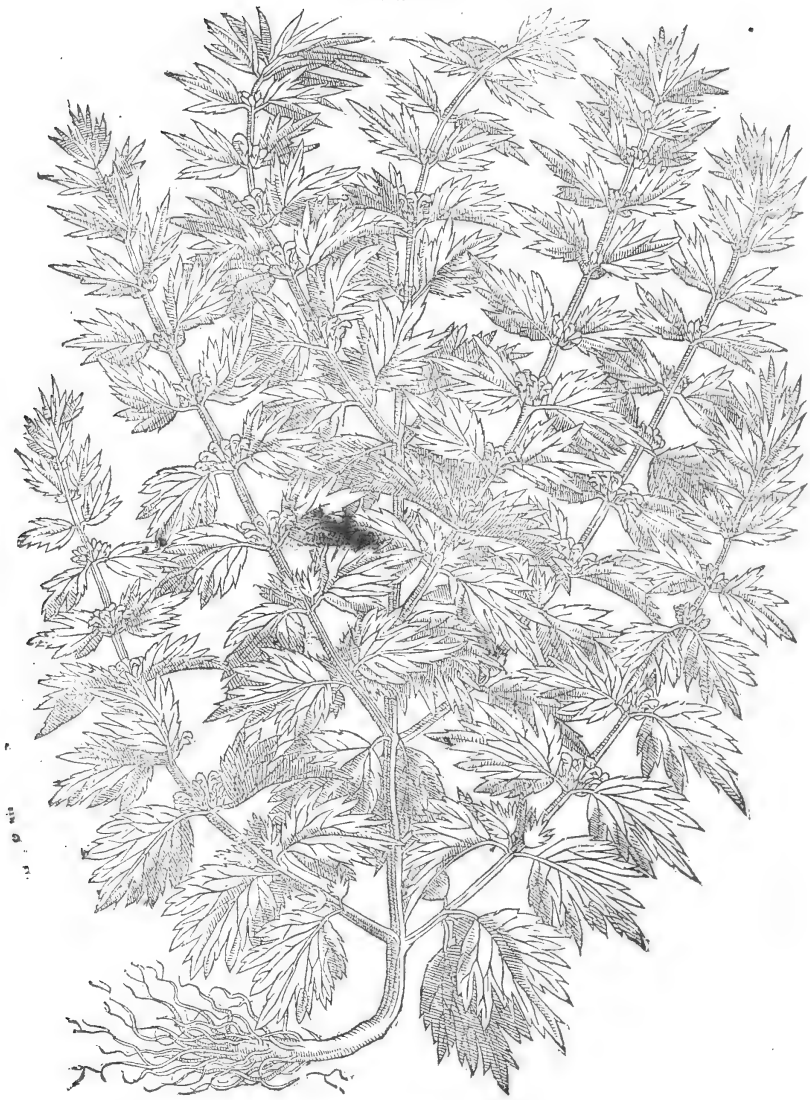

ſemus, non diſſimiles profert, minores tamen: qui uerticillato ambitu marrubij modo caulem circundant in ipſo foliorum exortu. Radix in rubro palleſcit, alijs pluribus paruis radicibus adnatis. Prouenit ubique iuxta ſemitas, circa ſepes, & poſt urbium mœnia. Guſtu uſquequaquè amareſcit, ut facilè exiſtimari poſſit ad ſecundum excalfacientium ordinem, & ad tertium ſiccantium accedere. Præſtat hæc, ut recentiores quidam tradunt, ad cordis affectus, unde etiam apud uulgares nomen accepit. Medetur item conuulſis, ac reſolutis. Obſtructiones aperit, quas cauſa frigida induxerit: urinam cit, & menſes. Pectus à pituita detergit, & lumbricos necat. Cæterùm in puluerem contrita, & cochlearis menſura ex uino hauſta, difficilè parientibus mirum in modum opitulatur. Vrtica ſic Latinis dicta ἀκαλύφη Græcis nominatur: Arabibus, Humure, Vraith latum, & Angiara: Italis, Ortica: Germanis, Neſſel: Hiſpanis, Ortiga: Gallis, Ortie.

Nomina.

Γαλίοψις. GALIOPSIS. CAP. XC.

[a] Meſ. ἰκανῶς δοτέα. i. uehementer denſa.

GAliopſis, frutex in totum caplem, & folia habet urticæ, læuiora, & [a] quæ grauem odorem trita reddant: flore purpureo, tenui. naſcitur circa ſepes, ædificiorum areas, ac ſemitas ubique. Folia, caules, ſemen, ſuccusque, duricias, & carcinomata diſſipant: ſtrumas, panos, & parotidas diſcutiunt.

Oportet

LAMIVM PLINII.

10 Oportet bis die tepidum ex aceto cataplaſma imponere, & eius decocto fouere. ad putreſcentia, gangrænas, & nomas, cum ſale efficaciter illinuntur.

Galiopſeos conſid.

Galiopſin eam equidem plantam crediderim eſſe, quam nos in Italia Vrticam fœtidam appellamus, quæ ubique ferè prouenit, in ædificiorum areis, in plateis, iuxta ſemitas, & circa hortorum ſepes, odore ingrato: unde & fœtidæ cognomen adinuenit. Quandoquidem hæc foliis, & caule conſtat urticæ ſimilibus, tactu tamen non mordentibus: floribus item purpureis, tenuibuſq;. Hinc itaque fit, ut ij, mea quidem ſententia, in errore uerſentur, qui putant Galiopſin eſſe herbam illam uulgarem, quæ officinis, & herbariorum uulgò Scrophularia maior, Millemorbia, Ferraria, atque etiam Caſtrangula dicitur: hoc fortaſſe argumento nixi, quòd ea flores edat, qui galeæ ſimilitudinem referunt. Sed eorum error ex eo, ut arbitror, apertè diluitur, quòd Scrophularia maior dicta folia non proferat urticæ admodum æmula, nec ea graui odore prædita ſentiantur. Adde quòd huic radix ſubſit magna, alba, undique ſtrumoſa, unde fortè Scrophulariæ nomen traxit, adeò notatu digna, ut non uideatur ueriſimile, quòd eius faciem non depictam reliquiſſet Dioſcorides, quando ſenſiſſet

Opinio quorũ dã reprobata.

SCROPHVLARIA.

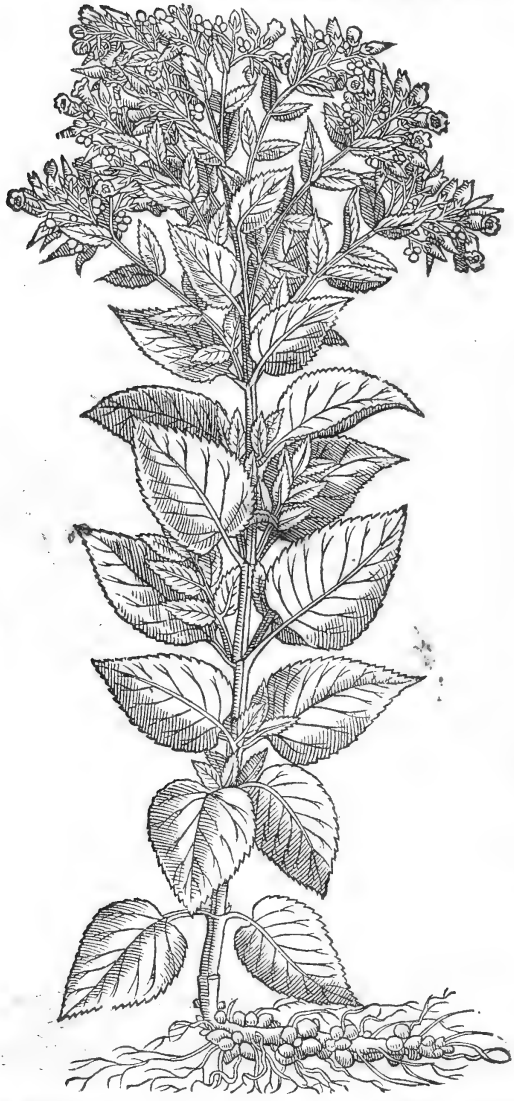

Fuch. erratum. *hanc herbam esse Gallopsin. Huc etiam illud accedat, quòd illa ut plurimùm in scrobium marginibus, in riguis, & uliginosis locis nascitur, non autem (ut Dioscorides inquit) circa sepes, & in ædificiorum areis. In hac sententia fuisse inuenio Fuchsium, uirum alioqui eruditum, qui à galea, cuius effigiem Scrophulariæ flores repræsentant, hanc sibi nomen asciuisse existimat. Id quod mihi planè non uidetur esse rationi consentaneum, quòd non sit ex more Græcorum, ueterum præsertim, apud quos nulla uerborum inopia fuit, ut ex Latinis, & Græcis dictionibus plantarum, & aliarum rerum nomina componant: galeam enim Græcum nomen non esse constat. Ex his igitur adducor, ut in hoc neque Fuchsio, neque alijs adstipulari possim, quorum potius sententiam ex suprà dictis reprobandam esse censeo. Est præterea alia planta Vrticæ fœtidæ* Vrtica lactea. *non absimilis, quæ à lacteis maculis singula folia in longum procurrentibus Vrtica lactea à nostris Senensibus uulgò cognominatur, quam rectius fortè quis Galiopsin dixerit, si à γάλα, quod uocabulum Græcis lac significat, Galiopsin dictam esse statuat. Quòd autem res hæc ita esse possit, ex Dioscoridis ordine coniectura quadam colligi posset. nam quòd statim post Galiopsin Galion describerit, cui ex eo nomen inditum esse tradidit, quòd in cogendo lacte coaguli uicem expleat, uidetur innuisse, inter utrunque magnam esse nominis cognationem. Hanc itaque legitimam esse Galiopsin quasi affirmare non dubitarem,*

bitarem, niſi Plinius lib. XXII. *cap.* XLIII. *eam Lamium appellari prodidiſſet, laudibusq́; extuliſſet album, quod habet in medio folio, ad ſacros ignes, & foliorum reliquum cum uniuerſa planta, addita mica ſalis, ad contuſa, incuſſaq́;, ad ambuſta, ſtrumas, tumores, podagras, & uulnera. Quibus ſanè Plinij placitis decernere cogimur, primam, quam Vrticam fœtidam diximus, eſſe Galiopſin: alteram uerò Plinij Lamium. Sed ſi ſuſtinere uelimus hanc ſecundam eſſe ueram Galiopſin, dicere nobis liceat, Plinium non cognouiſſe Galiopſin. neque id forteſſe temerè diceretur, quòd in multis alijs Plinius euidenter erraſſe deprehendatur. Cæterùm quamuis ex rationibus ſuperius adductis perſpicuum, ni fallor, factum ſit,* SCROPHULARIAM *non eſſe Galiopſin; ea tamen uiribus pollet non contemnendis. nanque eius radix ſtrumas, & hæmorrhoidas ſanat. In quem uſum radix effoditur autumnali tempore, & repurgata tunditur cum recenti butyro, operculatoq́; fictili in uliginoſo loco reponitur, ubi dimittitur per quindecim dies. Deinde lento igne butyrum illud liquefit, & percolatum aſſeruatur. quo prædicti morbi utiliſſimè illinuntur. Planta, quæ Græcè γαλιόψις, Latinè item Galiopſis, Vrtica labeo, & Vrtica fœtida nominatur: Italicè, Ortica fetida: Hiſpanicè, Ortiga muerta.*

Lamium Plinij.

Scrophulariæ uires.

Nomina.

GALION.

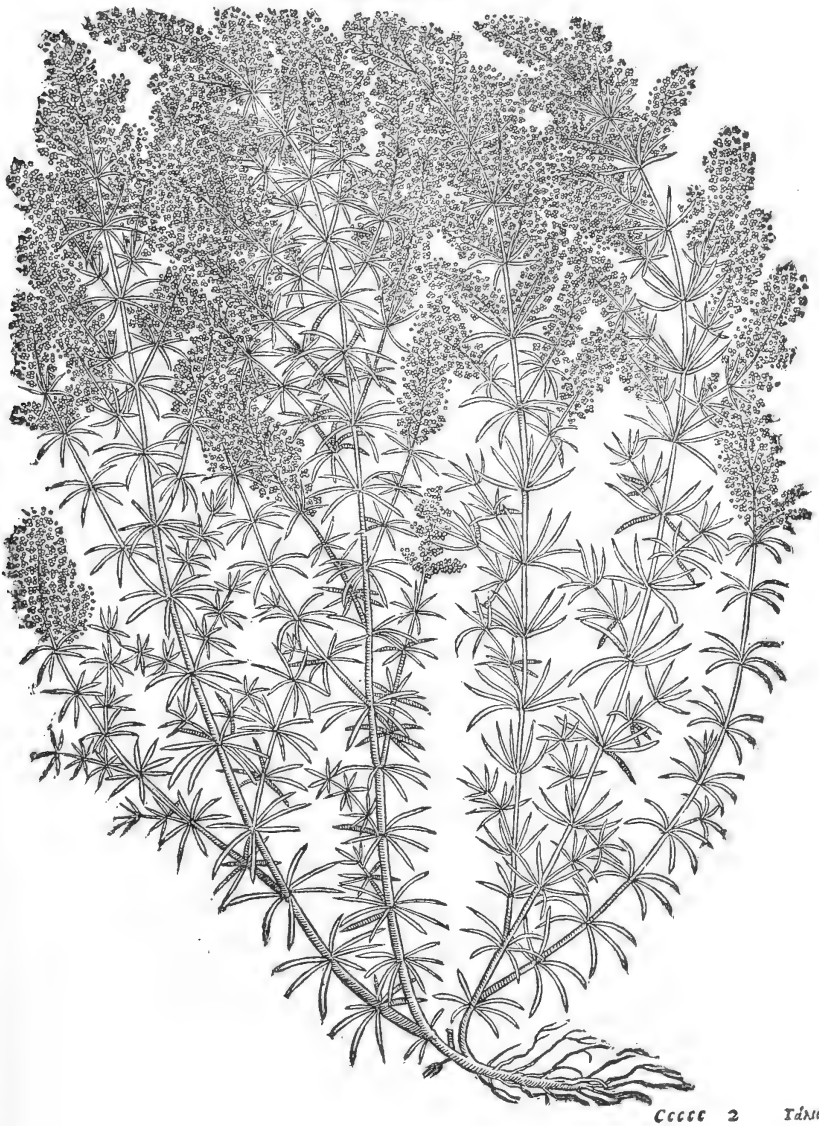

Γάλιον. GALION. CAP. XCI.

GAlion nomen ex eo traxit, quòd in contrahendo lacte, coaguli uicem impleat. ramulum, foliumq; habet aparinæ ſimillimum, rectũ: florem in cacumine luteum, tenuem, denſum, copioſum, odoratũ. Flos igni ambuſtis illinitur, & ſanguinis profluuia ſiſtit. Cerato roſaceo galion admiſcetur, inſolatum uſquedum albeſcat, & ſic laſſitudines reficit. Radix uenerem concitat. Naſcitur in paluſtribus.

Galij conſid. *GAlium ubique copioſè naſcitur prope ſepes, & ſecus uias, foliis aparinæ minoribus: flore tenui, ſpicato, partim luteo, partim albo. Verùm non propterea omnibus nota eſt uis, quam coagulandi lactis habet: nam ſi ea paſtoribus innotuiſſet, non minus apud eos huius herbæ inualuiſſet uſus, quàm cinaræ apud Hetruſcos: qui eius flore, ut dulciori ſuauiorq; caſeus euadat, tum ouillum, tum etiam caprinum lac cogunt, ac ſpiſſant. Galio uires reddidit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Galium inde adeò nomen ſortitum eſt ſuum, quòd lac coagulet. Adſimile autem eſt aparinæ, facultatem obtinens exiccatoriam, & ſubacrem. Flos eius ſanguinis profluuijs competere uidetur, & combuſtis mederi. Eſt autem boni odoris, & coloris lutei. Huius herbæ nomen Græcum γάλιον: Latinum, Galium: Italicum, Galio: Germanicum, Vnſer frauuen, Vuegſtro: Hiſpanicum, Coàia leche yerua: Gallicum, Petit muguet.*

Galii uires ex Gal.

Nomina.

SENECIO.

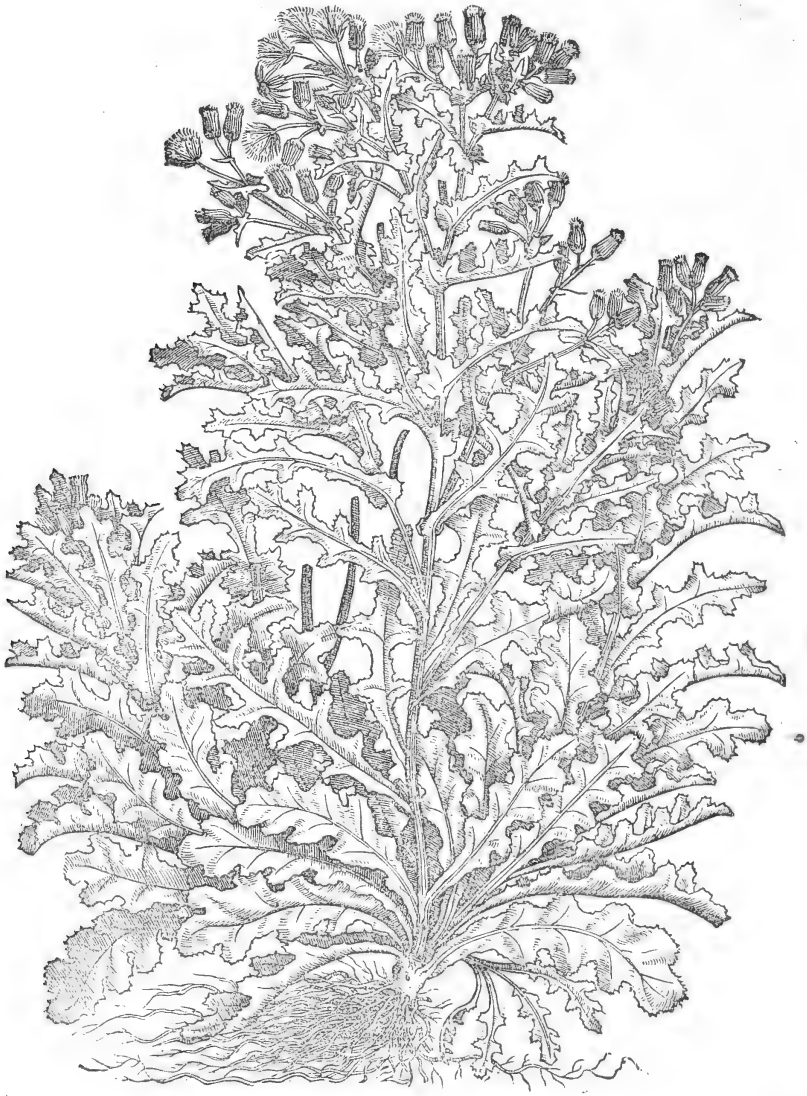

Hieracium.

Ἠριγέρον. SENECIO. CAP. XCII.

SEnecio cauliculo eſt cubitali, ſubrubro: folijs [a] continuis, per extremitates erucæ modo diuiſis, ſed minoribus multò: luteis floribus, qui celeriter diſſecti uaneſcunt in pappos. Nomen uerò ſibi uendicauit, quoniam flores capillorum ritu caneſcant. radice ſuperuacua. Naſcitur maximè in [b] macerijs, & circum oppida. Folia cum floribus refrigerant: quare illita cum uini modico, uel per ſeſe, teſtium & ſedis inflammationes ſanant: quin & ex manna thuris medentur, cùm reliquis uulneribus,

a M[illegible]
b Ca[illegible] tibus.

SENECIO MAIOR, SIVE FLOS SANCTI IACOBI.

tum ijs quæ nerui acceperunt. Illiti per se cum aceto pappi, idem munus præstant: uerùm recentes epoti, strangulant. Totus caulis, si coctus in passo potui detur, stomachi dolores à bili contractos persanat.

Senecionis cõsideratio.

Senecio, quæ Græcè Erigeron dicitur aliquibus uulgò Cardoncello, alijs uerò spelliciosa uocatur. Planta est uulgaris notitiæ. Cauliculis exit (ut Dioscorides inquit) subrubentibus: foliis laciniatis, erucæ æmulis, minoribus tamen, & asperioribus: floribus luteis, qui debiscentes in pappos abeunt. Nascitur passim, adeò ut etiam super urbium mœnia, & in parietinis proueniat. uiret sci anno toto, & quolibet ferè mense floret. Ideoq; non desunt, qui hanc quoque uocent nostro Idiomate, Fiore d'ogni mese. Hanc herbam Otho Brunfelsius esse Verbanacam supinam magno & aperto errore

Brunfelsij error.

existimauit. Videtur etiam Senecionis esse genus herba, quam Germani DIVI IACOBI FLOREM *appellant. Nanque & ipsa folia fert Erucæ syluestris æmula, per ambitum laciniata, nigricantia, amaro sapore, quæ antequam caulem edant humi procumbunt. caulis illi est sesquicubitalis Artemisiæ similis, à medio ramosus surculosusq;. Flos aureus Buphthalmo minor, qui tandem flaccescens in papposam euolat lanuginem. Radice nititur breui, & fibrata. Floret Iulio, & Augusto. Nascitur in campestribus inculto solo. Sunt qui scribant Senecionem præstare plurimum ad alba uteri profluuia, si in acetarijs deuoretur, at nos his haud facilè subscribimus, cùm sciamus hanc herbam remoratos ciere menses. Senecionis quàm breuem mentionem fecit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, eius tantùm facultatem referens his uerbis. Erigeron, sine Senecio facultatem mistam obtinet, simul refrigeratoriam, & modicè digerentem. Herba hæc Græcis ἠριγέρων dicitur: Latinis, Erigerum, & Senecio: Italis, Cardoncello: Germanis, Creutzwurtz: Hispanis, Bon uaron: Gallis, Senesson.*

Senecionis facultas ex Gal. Nomina.

Θαλικτρον. THALICTRVM. CAP. XCIII.

THalictron folia coriandri habet, pinguiora paulò: caulem rutæ crassitudine, in quo folia. Quæ trita illitu antiqua ulcera ad cicatricem perducunt. Nascitur maximè in campestribus.

Thalictri consideratio.

THalictron, si Ruellio credimus, herbarij in Gallia Argentinam appellant, quòd argenteo micet coloratu, cæteris notis Thalictri picturæ adstipulantibus. Hæc (ut ipse scribit) inuenitur ubique, sæpe in campestribus, & macerijs. Verùm cùm mihi hactenus non contigerit eam herbam uidere, idcirco Ruellij sententiam non ausim probare, neque etiam refellere. Thalictron Thalietron nominat Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus in hunc modum disserit. Thalietrum folia habet coriandro similia, caulem crassitudine rutæ. Vis ei ineſt exiccatoria citra morsum: itaque

Thalictri uires ex Gal.

Nomina.

ulcera inueterata ad cicatricem perducit. Quod Græci θαλικτρον, Latini item Thalictrum, & Thalietrum appellant.

Βρύον θαλάσσιον. MVSCVS MARINVS. CAP. XCIIII.

MArinus muscus nascitur in scopulis, testaceisq; haud procul à mari, gracilis, capillaceus, caulis expers. Præcipua ei spissandi uis, & collectiones cohibendi, & podagras, quas refrigerare opus sit.

Musci marini consid. Corallina.

NOn possum eorum non probare sententiam, qui dicunt Muscum marinum eam capillaceam esse plantam, quam officinæ corallinam appellant. Hanc circumforanei in puluerem contritam in platcis uenditant ad puerorum uermes necandos, mirisq; laudibus efferunt. Qua in re nimirum cæteris præstat medicamentis: siquidem non modò interficit lumbricos, sed eos quoque eadem die expellit, magna sæpe cum astantium admiratione, quòd quandoque uisus sit puer, qui ex assumpta huius puluueris drachma centum uermes excreuerit. Crediderim itaque Corallinam hanc esse muscum marinum, quod certò sciam, eam ab ijs reperiri, qui corallia expiscantur, corallijs, sicuti etiam scopulis, & piscium testis inhærentem, eo sanè modo, quo arboreus muscus arboribus ipsis innascitur. Is utique cæteris præfertur, qui corallijs adnascitur, unde ei nomen. Probatur secundo loco, qui saxis adhæret, colore rubicundo: cinereus uerò improbatur. Sed marinum muscum hac pollere facultate non nouere ueteres: quandoquidem nusquam apud ipsos legerim marino muſco interaneorum uermes necari. Musci marini historiam (longè tamen ab ea diuersam, quam paucis perstrinxit Dioscorides) prosecutus est Plinius lib. XXVII. *cap.* VIII. *his uerbis. Eryon marina herba sine dubitatione lactucæ foliis similis, rugosa ueluti contracta, sine caule ab ima radice exeuntibus foliis. Nascitur in scopulis maximè, testisq; terra comprehensis. Præcipua siccandi ei spissandiq; uis, & collectiones omnes inflammationesq; cohibendi, præcipuè podagræ, & quicquid refrigerare opus sit. hæc Plinius. cuius Musci imaginem hanc omnino esse censemus, quam hîc excudi curauimus. Nam omnibus notis illi per bellè respondet. Viuam plantam conchæ cuiusdam testæ inhærentem, misit ad me Patauio Iacobus Antonius Cortusius. Cæterùm Marinus muscus iam mihi in mentem redegit plantam (si tamen plantam appellare licet) muſco haud multò absimilem, in fluminibus, & alijs dulcibus aquis nascentem, uiridi colore, & sterici staminis ferè modo uillosam, quæ Plinio lib.* XXVII.

MVSCVS MARINVS, SIVE CORALLINA.

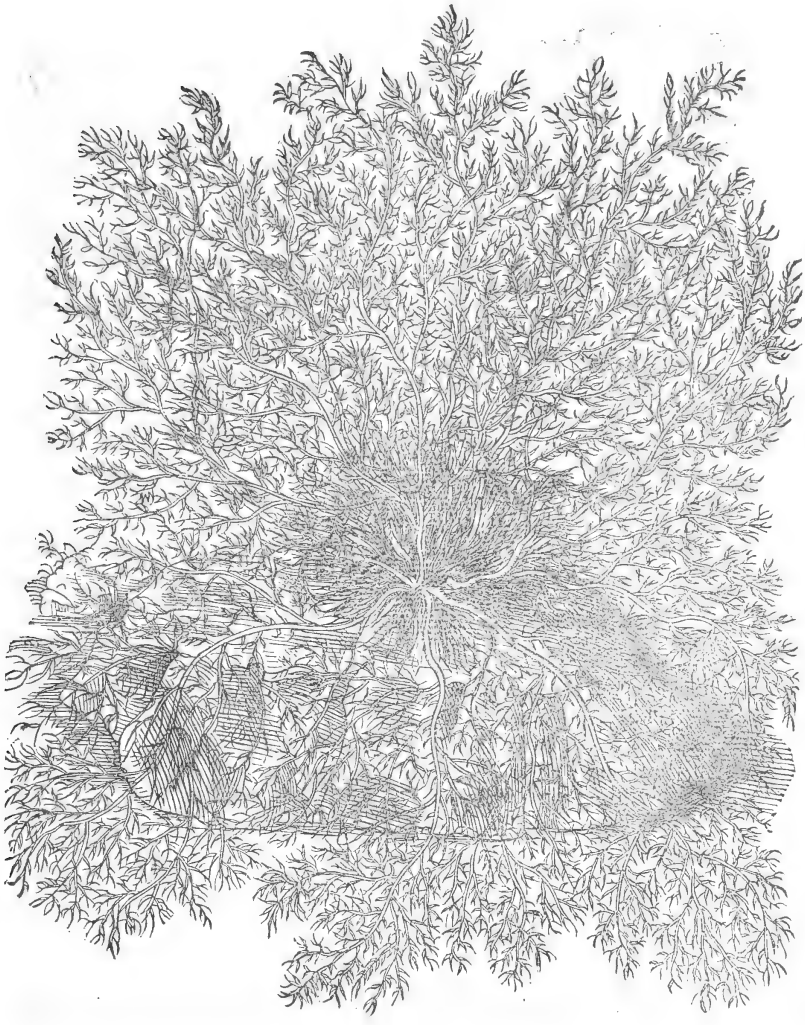

10 XXVII. *cap.* VIII. *circa finem conſerua appellatur. nobis uerò in Hetruria uulgò Lima. Hæc cum Plinij teſtimonio ad oſſium fracturas præſtantiſsimum ſit medicamentum, prætermittere quidem non potui quin hîc de ea Plinij uerba adderem. Ille enim ita de Conſerua meminit. Peculiaris eſt alpinis maximè fluminibus Conſerua appellata à ferruminando, ſpongia aquarum dulcium uerius, quàm muſcus aut herba uilloſæ denſitatis, atque fiſtuloſæ. Curatum ea ſcio, omnibus ferè oſſibus confractis prolapſum ex arbore alta putatorem, circundata uniuerſo corpori, aquam ſuam inſpergentibus quoties inareſceret, raroque nec niſi deficientem herbam mutationis cauſa reſoluentibus connaluiſſe mix credibili celeritate. Cæterùm Muſci marini meminit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Muſcus marinus compoſitus eſt ex terrena, & aquea eſſentia, utraque frigida. Siquidem & guſtum adſtringit, & calidis quibusuis illitus, ea euidenter refrigerat,*

Muſci marini uires ex Gal.

MVSCVS MARINVS ALTER.

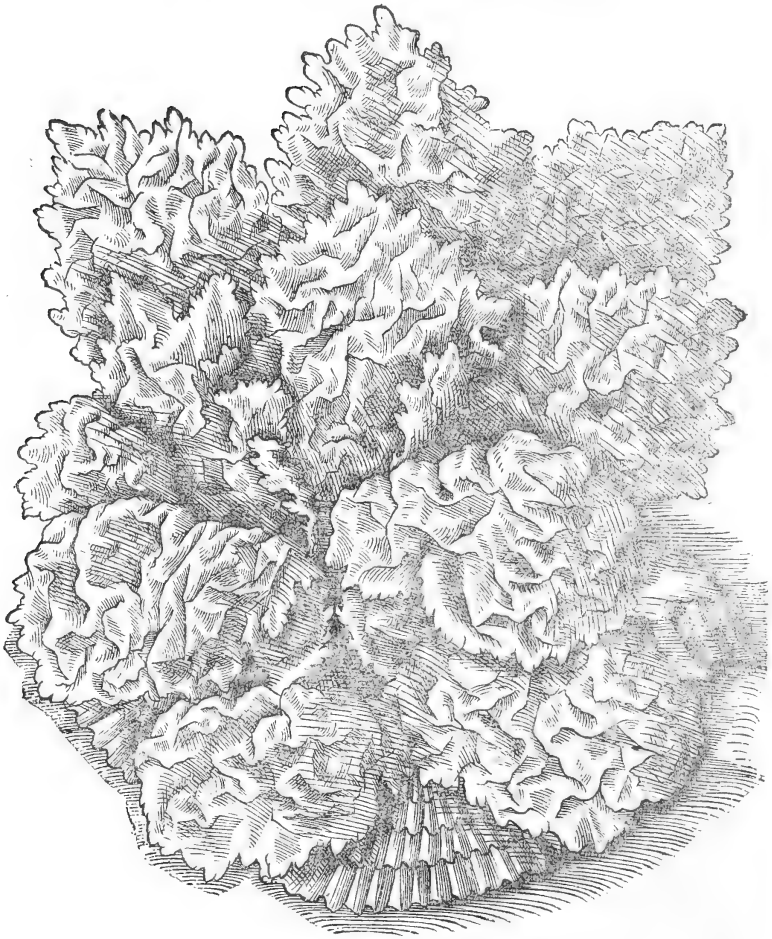

& adiuuat. Id Græcis βρύον θαλάσσιον quod Latinis Muſcus marinus uocatur: Tahaleb, ſiue Thabel Arabibus, quibus tamen muſcus is cum lente paluſtri, confunditur: Italis ac officinis, Corallina: Germanis, Meermieſz, ſeu Mermoeß: Hiſpanis, Malhorquiana yerua: Gallis, Coralline.

Nomina

φύκος θαλάσσιος. FVCVS MARINVS. CAP. XCV.

Phuci marini generibus, quoddam latum, & alterum [a] ſublongius, & rubens: tertium [b] candidum, naſcens in Creta, floridum ualde, quod nulla corruptionis labe polluitur. Omnia uim habent [c] refrigeratoriam, non podagræ modò, ſed etiam inflammationibus, in cataplaſmatis efficaci ter utilem: uerùm ijs uti humidis conuenit, priuſquàm exareſcant. Nicander puniceum aduerſus ſerpentes dedit. Hoc fuco quidam putant mulieres ſuum colorem mentiri, cùm tamen ſit radicula eiuſdem nominis, qua ſeſe fucant.

a Orib. ἐπιμηκὲς. i. oblongũ.
b Orib. λευκὸς. i. criſpum.
c Orib. συστατικὴν. i. adſtringentem.

De fuco

De fuco marino locutus eſt Plinius libro XIII. *cap.* XXIII. *ubi ita ſcriptum reliquit. Naſcuntur in mari frutices, arboresq́;, minores in noſtro. Rubrum enim, & totius orientis Oceanus refertus eſt ſyluis. Non habet lingua alia nomen quod Græci uocant phycos, quoniam alga herbarum magis uocabulum intelligitur: hic autem eſt frutex. Et lib.* XXVI. *cap.* X. *Tria, inquit, Phyci thalaſſii, id eſt, Fuci marini genera, latum, & alterum longius, quadantenus rubens: tertium criſpis foliis, quo in Creta ueſtes tinguntur. hactenus Plinius. Cæterùm cùm Fuci genera mihi planè incomperta ſint, quid de ijs dicam non habeo. Non tamen deeſt ſuſpicio, quin Fucus marinus ſi alga non eſt, in eius ſaltem genere recenſeri poſſit & debeat: nam Theodorus in Theophraſto non aliter Fucum marinum interpretatur, quàm algæ nomine. Adde quòd & Plinius alijs in locis Fucum marinum algam maris aliquando uocauit, ut etiam adnotauit Marcellus. Sed non ob hoc exiſtimauerim, Fucum marinum eam uulgarem eſſe algam, in qua Veneti uaſa uitrea recondunt, ne inter uehendum collidantur, & confringantur. Quòd præterea Fucus marinus alga eſſe poſſit, illud argumento ſit, quòd nullum aliud, quod ſciam, apud Latinos nomen inuenerit. Algæ ſpecies eſt, quæ & Ulua dicitur, hoc tantùm inter ſe differentes, quòd hæc paluſtris, lacuſtris, fluuiatilisq́; ſit: illa uerò tantùm in mari proueniat. Quod diſcrimen illo uulgari uerſiculo indicatur.*

Alga uenit pelago, ſed naſcitur ulua palude.

Vnde etiam Virgilius libro ſexto Æneidis ita cecinit.

Tandem trans fluuium incolumes, uatemq́; uirumq́;,
Informi limo, glaucaq́; exponit in ulua, *Et libro ſecundo eiuſdem.*
Limoſoq́; lacu per noctem obſcurus in ulua, *Delitui.*

Fuci marini hiſt. ex Plin.

Fuci marini mentionem fecit Galenus lib. VIII. *ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Phycos humens etiámnum, & uires ex mari exemptus deſiccat, & refrigerat ordine ſecundo: habet enim quiddam modicè acerbum. Nominatur Græcis φύκος θαλάσσιος: Latinis Phucus ſeu Fucus marinus: Italis Phuco marino.*

Fuci marini uires ex Gal. Nomina.

Ποταμογείτων. POTAMOGETON. CAP. XCVI.

POtamogeton, folium betæ ſimile, hirſutum, paululum ſupereminens extra aquam. Refrigerat, & inſpiſſat: pruriginibus utile, & contra ueterum ulcerum nomas. Nomen ex eo inditum eſt, quòd paluſtribus, & aquoſis enaſcatur.

POTAMOGETON.

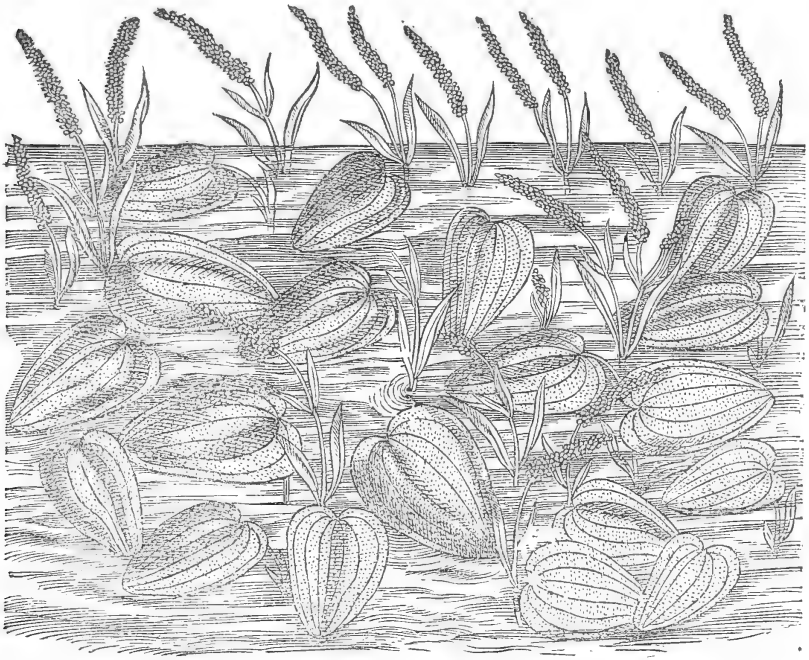

Potamogeton lacubus, & paludibus innaſci amat, ubi folijs betæ proximis, ſuper aquam expanſis in compluribus locis emicare inuenitur. Hanc herbam nos ſæpe uidimus, & legimus, primùm in lacubus quibuſdam in Ananienſium agro, quam

Potamogetonis conſid.

SAGITTA MAIOR.

quam ibi unà cum nymphæa aquis ſupernatantem deprehendimus. Fecit Potamogeti mentio ut Sagittam quoque ob foliorum formam ita Plinio uocatam, in mentem redegerim, quod & ipſa in fluminibus naſcatur, & ſtagnantibus quoque aquis. Hæc duûm eſt generum. Maior, & Minor. Huius folium ſagittæ tricuſpidis figuram adamuſſim refert, ſupernè in unum apicem, infernè in duos deſinens. Pediculo nititur triquetro, intus cauo, ſeſquicubitali, & quandoque maiore, pro aquarum profunditate, in quibus uiuit. Caulem gerit rectum, læuem, rotundum, nacuum, ſuperius in ramulos diuiſum, in quibus flores exeunt albi, ſinguli tribus foliolis conſtantes, hærentq; in pedunculis pari exortu à caule prodeuntibus. Ex his tandem capitula naſcuntur ſubpurpurea, nucis Ponticæ magnitudine, in quibus minutum concluditur ſemen. Radicem habet albam, multifidam, & fibroſam Plantagini aquaticæ ſimilem, cuius cognationis ego ſagittam facio. Maior minori per omnia reſpondet, ſed omnia maiora in ea ſpectantur. Folia quoque non adeò in acuminatum faſtigium deſinunt. Naſcitur utraque copioſa in Boemia, cùm in Muldaua flumine, tum in alijs pleriſque locis. Temperamento ambæ ſunt 10

ſunt

SAGITTA MINOR.

bæ ſunt frigido, & humido. & ijſdem cum plantagine aquatica uiribus pollent. Potamogeton, ut teſtatur Galenus lib. VIII. *ſimplicium medicamentorum, adſtringit, & refrigerat ſimiliter polygono, ſed eſſentia eius craſſior, quàm polygononeſt. Huic herbæ nomen Græcum* ποταμογέιτον, *Latinum ſimiliter Potamogetum: Italis, Potamogeto: Germanis, Seehalden, Kraut, & Sam Kraut.*

Potamogeton uires ex Gal.

Nomina.

Στρατιώτης. STRATIOTES. CAP. XCVII.

STratiotes in aquis naſcens, ijſdem ſupernatat, & ſine radice uiuit: unde cognomentum traxit. Herba ſemperuiuo ſimilis, ni maiora haberet folia. Quæ refrigerant: ſanguinem, qui defluit à renibus, pota ſiſtunt: uulnera, quæ inflammationem minuantur, intumeſcere non ſinunt: ignibus ſacris, & tumoribus ex aceto illinuntur.

Non

MILLEFOLIVM AQVATICVM.

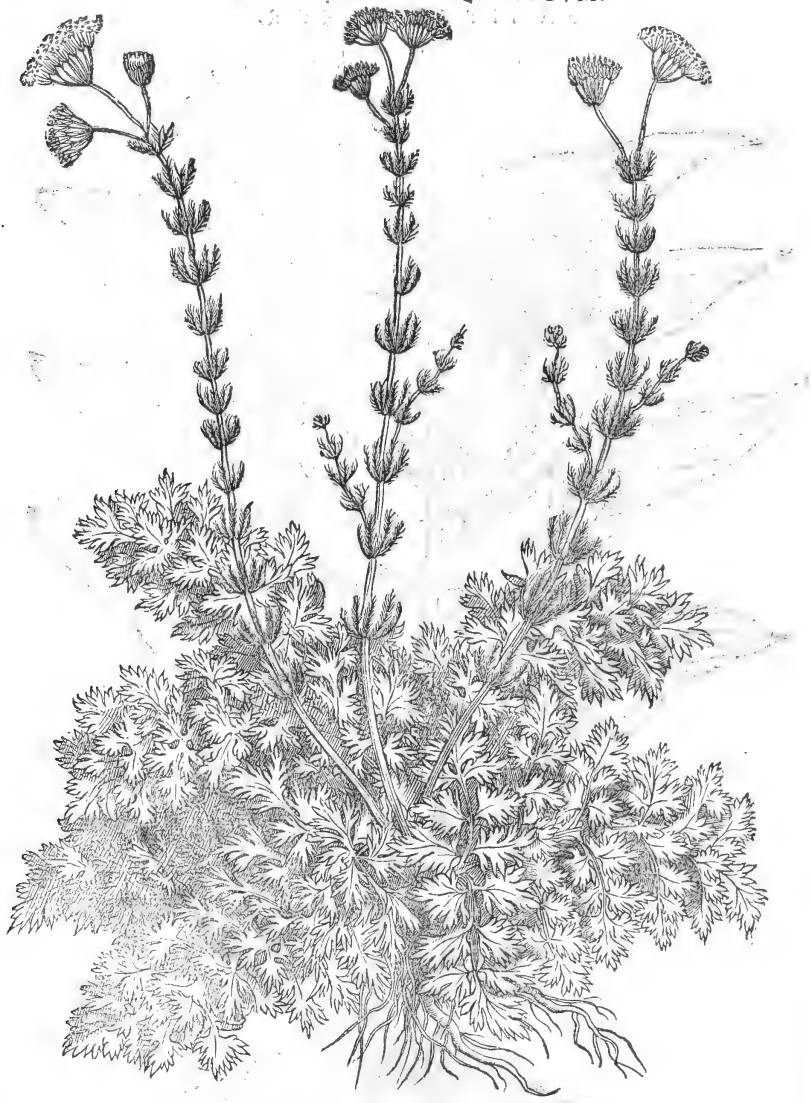

NOn eſt profectò quòd miremur, ſi Stratiotes in Italia non prouenit. Quandoquidem ea, ut lib. XXIIII. cap. XVIII. Plinius teſtatum reliquit, eſt in Aegypto tantùm, & inundatione Nili naſcitur, aizoo ſimilis, ni maiora haberet folia. Cæterùm plantam quandam miſit ad me Piſis Lucas Ghinus Medicus clariſſimus in aquis naſcentem, quam ille aquaticum Millefolium appellabat. Hanc ego aquaticæ Stratiotes genus aliquod eſſe puto. Eſto tamen aliorum quoque iudicium, ex imagine, quam hîc appingi curauimus. Vocatur Græcis στρατιώτης ἔνυδρος: Latinis, Stratiotes aquaticus.

Nomina. Στρατιώτης χιλιόφυλλος. STRATIOTES MILLEFOLIVM. CAP. XCVIII.

STratiotes millefolium exiguus frutex, palmi altitudine, aut amplius aſſurgit: folijs auium pulli pennas imitantibus, breui admodum, diſſectoque foliorum exortu. Folia ſylueſtre cuminum ſimulant, præſertim breuitate, [atque ſcabritia] breuiora paulò: denſiore umbella, & pleniore. Surculos in cacumine gerit exiguos, & capitula in modum anethi: flores paruos, & candidos. Naſcitur in aſperis agris, præcipuè circa ſemitas. Eximij uſus ad ulcera uetera, recentiaque, profluentem ſanguinem, & fiſtulas.

Concluſa in meo deſunt.

Stratiotes

MILLEFOLIVM MAIVS.

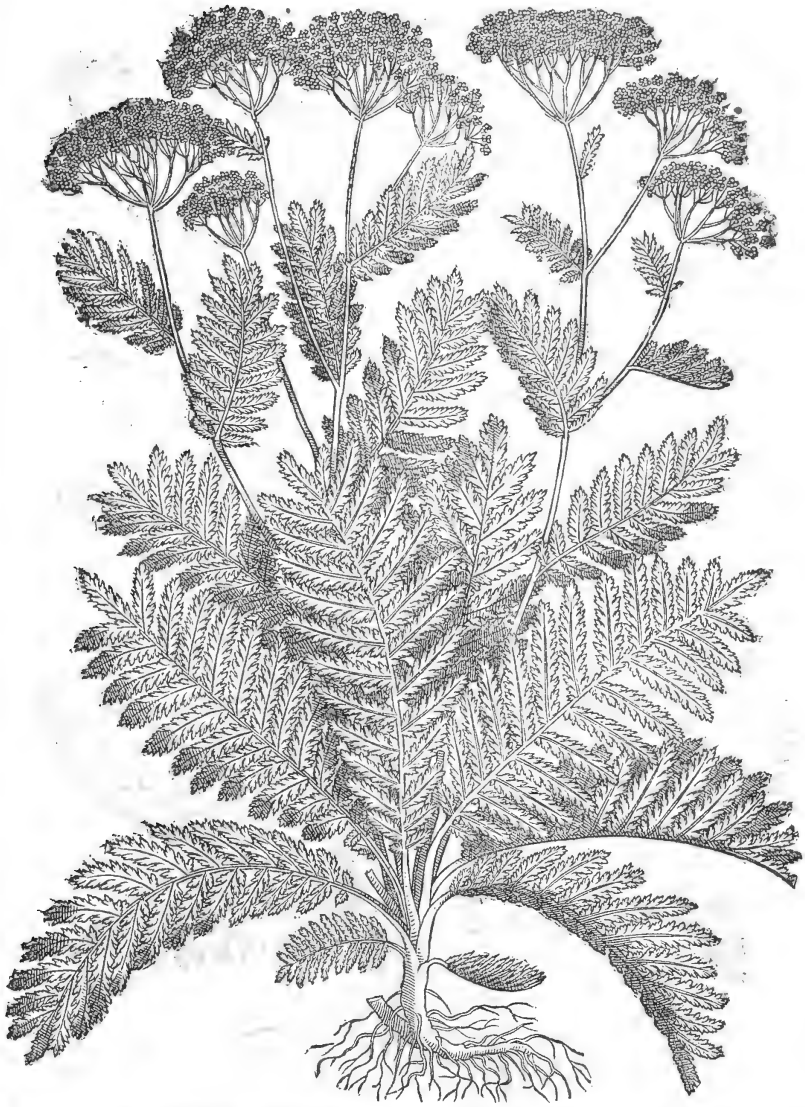

STratiotes in hunc uſque diem Millefolij cognomen retinet. Planta eſt officinis notiſſima, in incultis proueniens, in prætis, & circa ſemitas, lignoſis caulibus, dodrantę maioribus, pluribus ab una radice prodeuntibus, quibus folia inſunt auium nouellarum pennis ſimilia, ſyluęſtriq; cumino æmula. Flores eius denſiore umbella ſuſtinentur, candidi, etſi nonnunquam in purpura rubeſcant. Ex his utique notis palàm eſt, communis uſus Millefolium nil aliud dici poſſe, quàm Stratioten, de quo hic agitur; non autem, ut Braſauolus exiſtimat, Myriophyllum infrà à Dioſcoride deſcriptum. Siquidem Myriophyllum caulis eſt tener, ſingularis, unica nixus radice: folijs plurimis, læuibus, fœniculo ſimilibus. Quæ ſanè omnia, ni fallor, apertiſſimè oſtendunt, Braſauolum hac in re hallucinatum eſſe. Millefolij genus quoddam naſcitur in Gorizienſi agro Saluatino monte prope ſacellum diuæ Mariæ uirginis, eo tantùm ſaxoſo tractu, quo ad Sontium fluuium deſcenditur. Id quoniam aliud præſtat magnitudine, ut eius effigies, quam hîc damus, apertè oſtendit; ideo nobis iure liceat ipſum nominare Millefolium maius. Datur utiliter milleſolij ſuccus ad ſanguinis reiectiones. Idem præſtat ſicci farina ex Symphyti maioris, aut plantaginis aqua pota. Eadem naribus indita, fluentem inde ſanguinem compeſcit. Dyſentericis

Stratiotæ millefoliæ conſid.

MILLEFOLIVM MINVS.

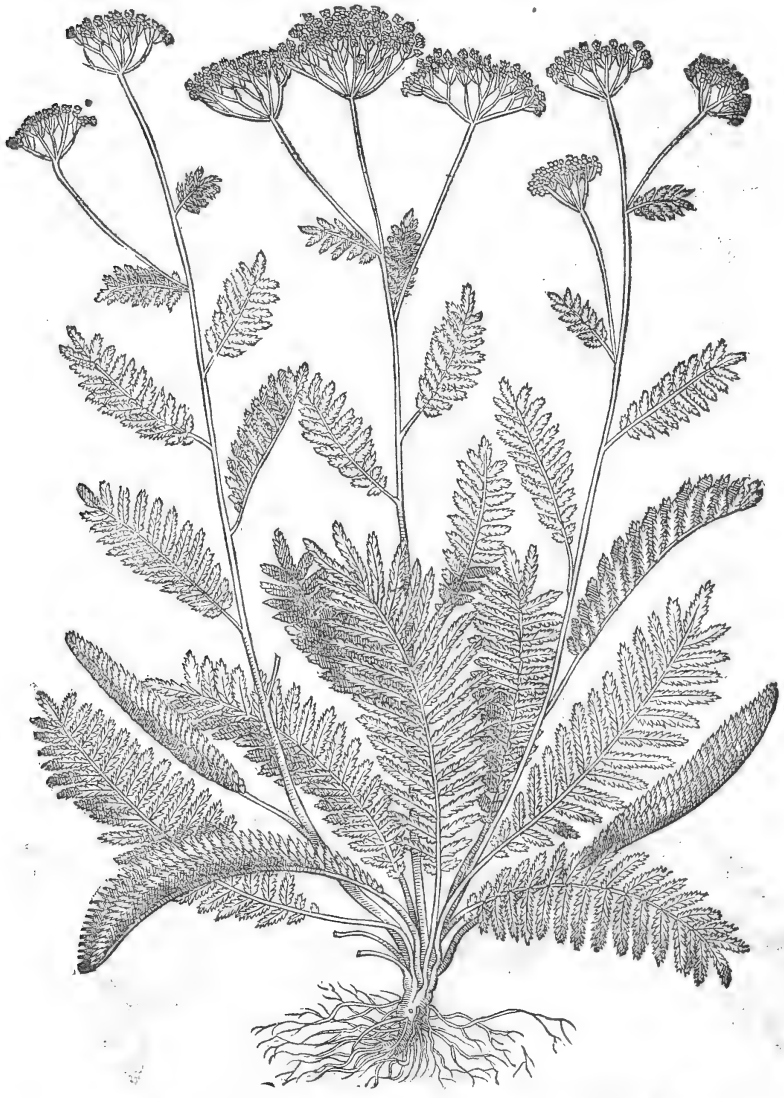

utiliter infunditur, unà cum ſui ipſius ſucco. Herba recens tuſa, & ſuppoſita, pubique illita, menſium profluuia compeſcit. Millefolium cui candida ineſt umbella, unà cum floribus tuſa, & cum ſua ipſius aqua, aut caprino lacte pota, gonorrhœam in uiris, in fœminis alba uteri excrementa tollit. Atqui id ualentius præſtat, ubi cum corallio ſuccino, & eboris ſcrobe propinetur. Præſtat mirum in modum Millefolij farina ad ſanguinis mictum, ubi unciæ pondere unà cum Armeniæ terræ drachma, ex uaccino lacte propinetur ieunis diebus tribus continuis. Commanducata folia, & præſertim recentia, dentium dolores mulcent. Idem facit commanducata radix, & diu ſub dente dolente retenta. Datur herbæ decoctum cum labruſcæ floribus utiliter potandum contra uomitum. Stratioten hunc, & ſuperiorem perſtrinxit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi de utriuſque uiribus ita diſſerit. Stratiotes aquaticus quidem humida, & frigida facultate eſt: terreſtris uerò nonnihil habet adſtrictionis: proinde ſanè & ulcera glutinare poteſt, & ulceribus eſſe utilis. Sunt qui eo & ad ſanguinis eruptiones utantur, & ad fiſtulas. Herba, quæ Græcis στρατιώτης χιλιόφυλλος, *Latinis Stratiotes millefolium appellatur: Italis, Stratiote millefoglio: Germanis, Garben: Hiſpanis, Milhoyas yerua: Gallis, Mille fueille.*

Stratiotæ uires ex Gal.

Nomina.

φλόμος.

φλόμος. VERBASCVM. CAP. XCIX.

VErbaſcum differentias ſummas habet duas, hoc nigrum, illud album. in quo mas, & fœmina intelligitur. Fœminæ igitur folia ſunt braſſicæ, piloſiora multò, & latiora[a], candida: caulis albus, cubitalis, aut amplior ſubhirſutus: flores albi, aut[b] ex luteo palleſcentes: ſemen nigrum: radix longa, guſtu acerba, craſſitudine digiti. naſcitur in campeſtribus. Verbaſcum, qui mas appellatur, oblongius, albis folijs, & anguſtioribus, tenuiori caule. Sed nigrum prorſus albo ſimile eſſet, niſi nigriore, latioreque conſtaret folio. Syluęſtre [folia] fert [ſaluiæ]: altas uirgas, & lignoſas[c], & circa eas ramulos[d] quales marrubium: flores luteos, auri æmulos. Sunt & phlomides duæ, hirſutæ, rotundis folijs, humiles. Tertia lychnitis appellatur, ab alijs autem thryallis, folijs ternis, aut quaternis, uel paulò pluribus, hirſutis, craſſis, pinguibusque: apta ad lucernarum lumina. Radix priorum duarum ad-

a Orib. λευκότερα. i. candidiora.
b Orib. ὑπόχλωρα. i. ſubuiridia. Orib. non legit concluſa.
c Orib. φύλλα ἐλελιστρόφῳ ὁμοία ἔχει δὲ κύκλῳ. i. folia ſaluiæ ſimilia in orbem.
d Orib. ὥσπερ. i. quemadmodum.

VERBASCVM I.

ſtringit: quare quod magnitudine ludicrum talum æquet, in alui profluuio, conuenienter ex uino datur. Decoctum ruptis, conuulſis, fractis, antiquæ tuſſi auxiliatur: dentium dolorem collutione mitigat. Verbaſcum, cui flos aureus, capillos tingit, & quocunque abijciatur, blattas in ſe contrahit. Cocta in aqua folia aduerſus tumores, & oculorum inflammationes illinuntur: ſyderatis ulceribus ex uino, & melle, cum aceto autem uulneribus medentur: contra ſcorpionum ictus ſunt auxilio. Sylueſtris folia ambuſtis igni ſunt cataplaſmata. Aiunt in folijs eius, quam fœminam dicimus, aridos ficus omnino non putreſcere.

VERBASCVM II.

Prima

PRima Verbasci genera, domestica scilicet duo, nulli non cognita sunt. Verùm sylvestre, quod foliis saluiæ similibus, aureisq; floribus prouenit, non omnibus sanè notum existimo. Viret tamen hodie Patauij in nobilissimo simplicium horto, quem ad commune studiosorum commodum Illustrissimus Venetorum Senatus construi curauit. Quin nec fortasse Lychnitim, cuius etiam figuram hîc damus, nouere multi. Est Verbasci quoque genus, cuius folia corniculati papaueris faciem exprimunt. Ideoque nil mirum si Dioscorides eiusmodi papaueris folia Verbasci foliis comparauerit. Reliqua uerò, qui mihi demonstrauerit in Italia, hactenus reperi neminem. Et quanuis sint, qui putent, ut Ruellio, Fuchsio, & recentiorum aliis placet, eas uulgaris notitiæ plantas, quæ quibusdam Brachæ cuculi, officinis Primulæ ueris, Germanis claues sancti Petri, nonnullis uerò herbæ paralysis appellantur, esse Dioscoridis Phlomides, quæ hirsutis, rotundisq; foliis, humiles prosiliunt; eorum tamen sententiæ, licet eruditorum uirorum, haudquaquam adstipulari possum. siquidem plantis

Verbasci genera, & confid.

Ruellij, & Fuchsij opinio reprobata.

VERBASCVM III.

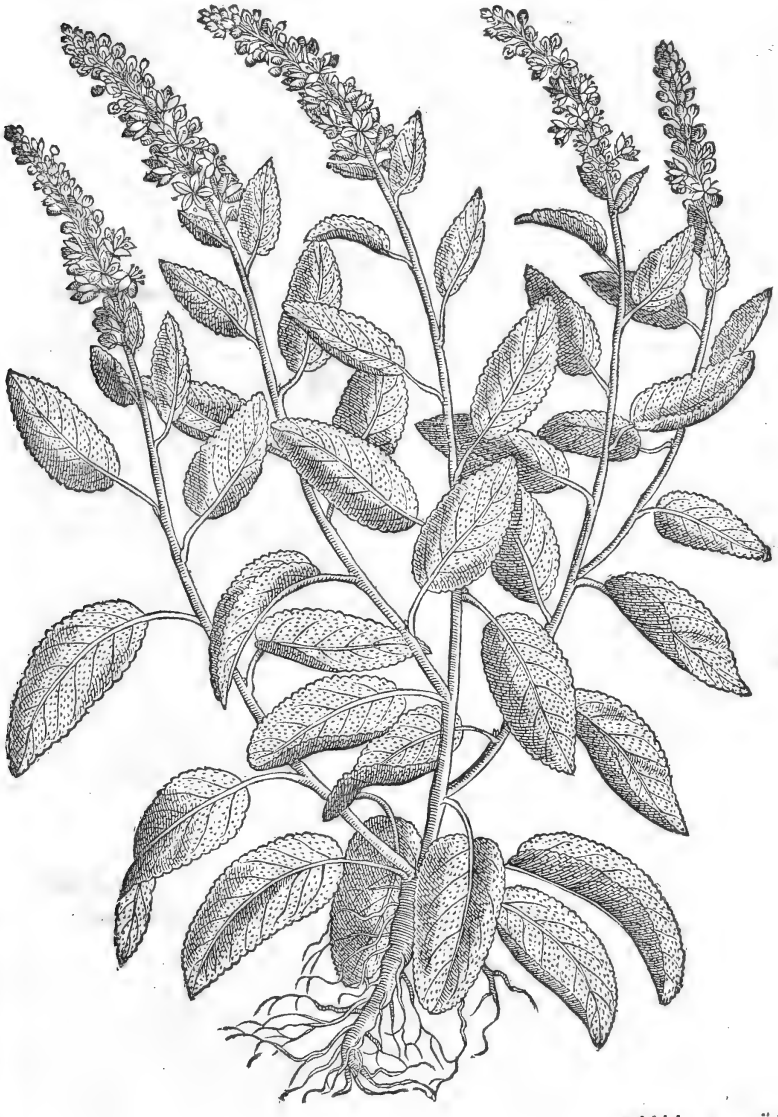

VERBASCVM IIII. SIVE SYLVESTRE.

ijs folia non insunt hirsuta, nec etiam rotunda, sed alteri læuia, alteri uerò crispa, lactucæ, aut dipsaci modo. Adde quòd I
florum, quos hæc Phlomidum genera proferant, nusquam, quod sciam, meminit Dioscorides, neque è ueteribus alius, qui Verbasci genera recenseat. Id quod in herba paralysi, meo quidem iudicio, silentio inuoluendum non fuerat, cùm hæc omnium prima suis aureis floribus emicet, ucrq; nouum pronunciet: unde illi officinæ nomen imposuerunt. His recentiores uim efficacem tribuunt ad articulorum dolores. Radicis earum decoctum ad renum, & uesicæ calculos commendant. Succum quoque tum potum, tum exterius illitum fractis, luxatisq; ossibus utilem esse tradunt. Cæterùm præstat earundem decoctum additis saluia, & amaraco, aduersus frigidos neruorum, & cerebri morbos. Quare commodissimè datur potandum resolutis, ac ijs, qui membrorum tremore, stuporeue laborant. Stillatitia florentis iam herbæ aqua datur utiliter potanda in animi deliquijs, & ubi corpus imbecillitate uirium affectum fit. Nam (ut inquiunt experimentatores) mirificè

cor

VERBASCVM LYCHNITE.

cor confortat, ac roborat. Flores illinuntur utiliter aduerſus ſcorpionum, & phalangiorum ictus. Siquidem facilè tumores diſſoluunt. Herba ipſa, aut flores, aut radices tuſæ, & illitæ uulnera ſanant. Stillatitia aqua, quæ à totâ fluxerit planta, fronti illita, capitis dolores mulcet. Mulieres, quæ fuco delectantur, flores in albo meraco macerantes, unà cum polygonati radicibus, ſtillatitiam ad alembicum conficiunt aquam, qua deinde à lecto reſurgentes faciem lauant, ciq; nitorem conciliant: ubi autem rugas tollere ſtudent, ſtillatitiam limonum aquam admiſcent. Sed ad legitima Verbaſci genera redeamus. Hæc omnia in uniuerſum, ut plurimis factis periculis conſtat, omnibus ferè ſedis morbis mirificè ſubueniunt: adſtringunt enim, & exiccant. Quamobrem ſeminis, & florum puluis, additis chamæmali floribus, & laricis reſina, procidentem ſedem ſuffitu cohibet, & tenaſmum, præcipuè dyſentericis, tollit. Verbaſci fœminæ folia inter lapides contuſa, ſi equi claudicantis ex clauorum noxa ungui prius excauato imponantur, mirum dictu quàm breui tempore is liber euadet. Ra-

Verbaſci uires quædam.

VERBASCVM ALIVD.

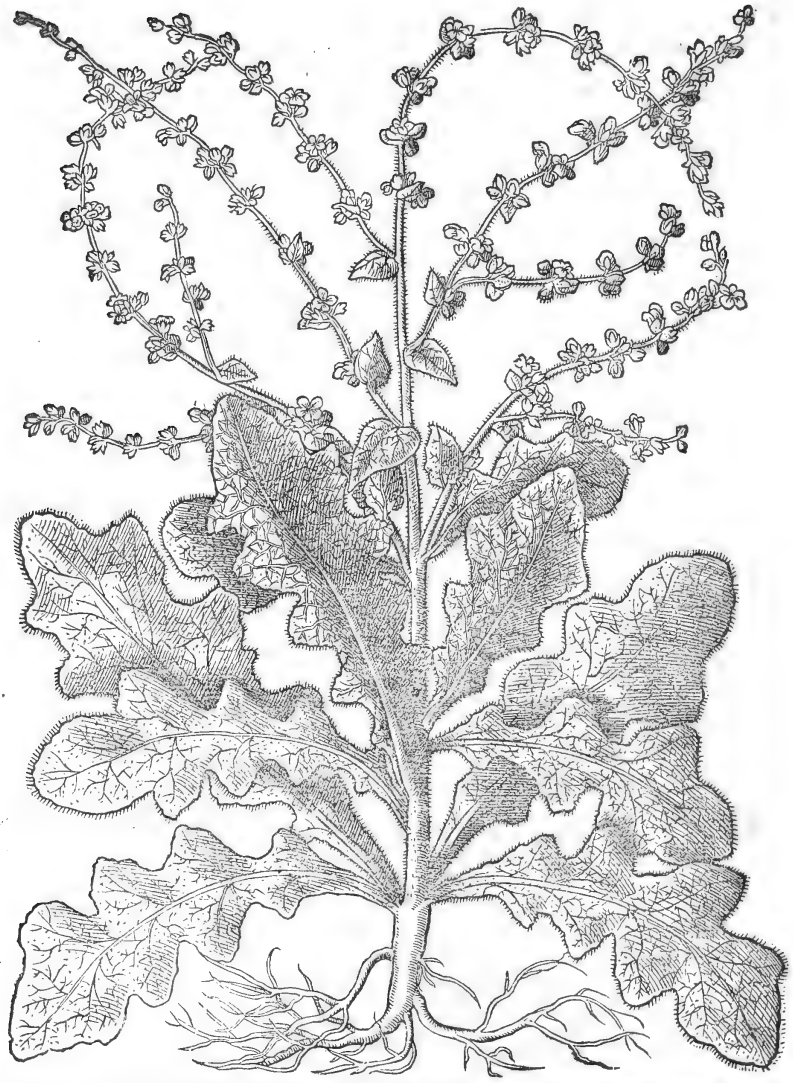

dicis eiuſdem ſuccus, antea quàm caulem proferat, duarum drachmarum pondere ex Cretico uino hauſtus, in ipſa acceſſionis hora (ut Arnaldus refert) quartanam fugat, cum hoc tamen, quòd tribus, aut quatuor iteratis uicibus hauriatur. Succus tam florum, quàm foliorum aſperis uerrucis illitus, eas facilè delet, etſi læuibus nihil proficiat. Idem facit ſiccæ radicis farina confricata. Dantur flores commodiſſimè in puluerem triti, contra tormina uentris, & colicam. Gargariſſatur utiliter radicum decoctum contra tonſillarum inflammationes. Folia tuſa, & cineribus calefacta, ſanant panos, quos bubones uocant, emplaſtri modo impoſita. Tanta uis in uerbaſco ineſt, ut iumentis non tuſſientibus modo, ſed ilia quoque trahentibus, auxilietur potu. Semen ex uino decoctum, & contuſum, impoſitumq; luxatis medetur, dolorem, & tumorem auferens. Folia conferunt ſtrumoſis, ſi ex aceto imponantur. Semine ac foliis in uino decoctis, ac ſubinde tritis, & impoſitis, omnia infixa corpori extrahunt. Folia & ſummitates in aqua decoctæ, & illitæ podagricis auxiliantur, ſed eius Verbaſci

PRIMVLA VERIS.

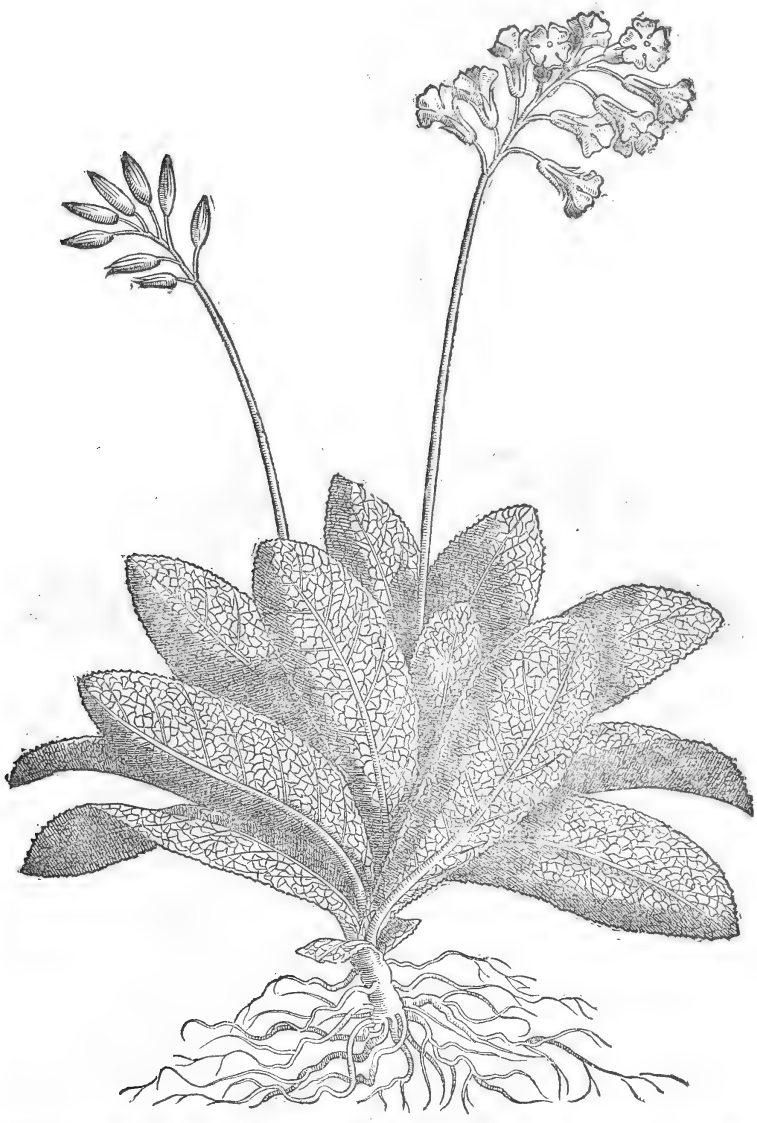

10 baſci ea eſſe oportet, quod minoribus creſcit folijs. Stillatitia florum aqua oculis iniecta, diſtillationes cohibet. aufert eadem illita facici ruborem, quem Mauritani Guttam roſaceam uocant, & præſertim addito caphuræ momento. Illinitur eadem ad Heryſipelas, & ignis combuſtiones, ſerpigines, uitiligines, impetigines, & cæteras cutis infectiones. Verbaſci flores unà cum oui uitello, & mica panis, & porri folijs illiti, perbellè præſtant ad cohibendas hæmorrhoidas. Idem præſtant eiuſdem folia ſuffita, ex molari lapide accenſo. Eſt & herba ſimilis Verbaſco, quæ BLATTARIA Plinio nominatur libro XXV. cap. IX. ubi eam iis uerbis depingit. Eſt ſimilis Verbaſco herba, quæ ſæpe fallit pro ea capta, ſolijs minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abiecta blattas in ſe contrahit, ideoq; Romæ Blattariam uocant. hæc Plinius. Eundem uerò effectum Dioſcorides illi Verbaſci generi aſſignauit, quod floribus aureis deſcripſit. Quæ certè res facit, ut credam, quòd non aberrarent ij, qui ſibi animum inducerent, blattariam Plinij, & uerbaſcum illud Dioſcoridis, cui flores inſunt

Blattaria hiſtoria, & uires.

PRIMVLA VERIS ALTERA.

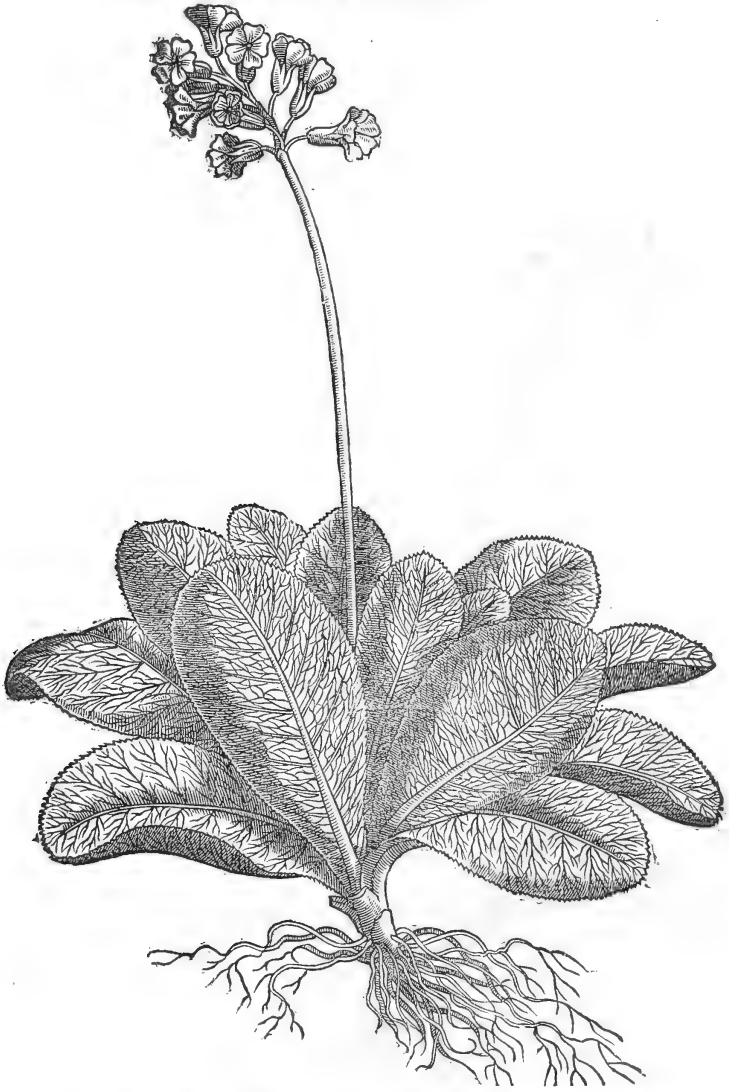

inſunt aurei, unam & eandem plantam eſſe. Porrò Blattaria paſſim ferè naſcitur: folijs oblongis, per ambitum ſerratis: floribus tertium Verbaſci genus maximè æmulantibus. Quibus decidentibus circa caulem folliculi exoriuntur parui, lini inſtar, duriores tamen, ac læuiores, in quibus ſemen continetur. De hac herba plures, quod inuenerim, facultates non produntur. Sed cùm ea guſtu amara deprehendatur, hinc certò colligere licet, quòd eadem & aperire, & abſtergere poſſit.

Verbaſci genera, & uires ex Gal.

Verbaſci genera, & uires memoriæ tradidit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcribit. Verbaſcum, quoddam folijs album eſt, quoddam uerò nigrum. Et albi aliud quidem mas eſt, cuius folia anguſtiora: aliud fœmina, cuius maiora. Eſt præterea aliud Verbaſcum ſylueſtre cognominatum, quod floribus conſtat aureis, & luteis. Sed & præter has ſpecies alia eſt, quam propriè phlomida, & thryallida nominant. Priorum itaque duarum radix guſtu acerba eſt, & fluxionis affectibus prodeſt: ſed & ad dentium dolorem eam quidam colluunt. Attamen folia digerendi uim habent:

Nomina.

ſic & aliarum folia, & maximè eius, quæ aureos flores obtinet: qua etiam capillos rufant. Omnium enim folia deſiccandi, & digerendi moderatè uim poſſident. Quæ planta Græcè φλόμος, Verbaſcum Latinè dicitur: Italis, Verbaſco, & uulgò Taſſo barbaſſo: Germanis, Vulkraut: Hiſpanis, Verbaſco: Gallis, Bouillon.

Αἰθιοπὶς

BLATTARIA.

Αἰθιοπὶς. AETHIOPIS. CAP. C.

AEthiopis folia habet uerbaſco ſimilia [a], perquàm hirſuta, denſaq́;, in orbem circa radicem imam redacta: caulem quadrangulum, † ſcabrum, ſimilem apiaſtrō, aut arctio, multis concauum alis: ſemen erui magnitudine, geminum, in uno conceptaculo: radices ab eodem ceſpite numeroſas, longas [b], plenas, glutinoſas guſtu: quæ ſiccæ nigreſcunt, duranturq́ue, ut cornua poſſint uideri. Plurima naſcitur in Ida [c] monte Troadis, & in Meſſenia. Auxiliatur [purulentis excreationibus,] iſchiadicis, pleuriticis, arteriæ ſcabritijs, decocta radix, & pota: quin & cum melle, eclegmatis uicem præbet.

a Meum. Δασέα καὶ λεῖα. i. hirſuta, denſa. b Meum, & Cat. παλλάδας. i. craſſas.

c Meum, & Cat. non legit monte Troadis.

Meum pro cō cluſis αἵματος πύσει. i. ſanguinis ſputo, ut Cat. legit αἵματο πτοϊκοῖς. i. ſanguinem excreā tibus.

Tametſi iampridem exiſtimauerim, Aethiopidem herbam in Aethiopia, & Ida Troadis tantùm naſci, quòd eam inibi plurimam gigni teſtentur Dioſcorides, & Plinius; hoc tamen anno legitima, ni fallor, Aethiopis ad me allata eſt Patauio ab erudito iuuene medico Ioanne Odorico Melchiorio Tridentino, quam, nulla prorſus reclamante nota, Aethiopidem

Aethiopidis conſid.

AETHIOPIS.

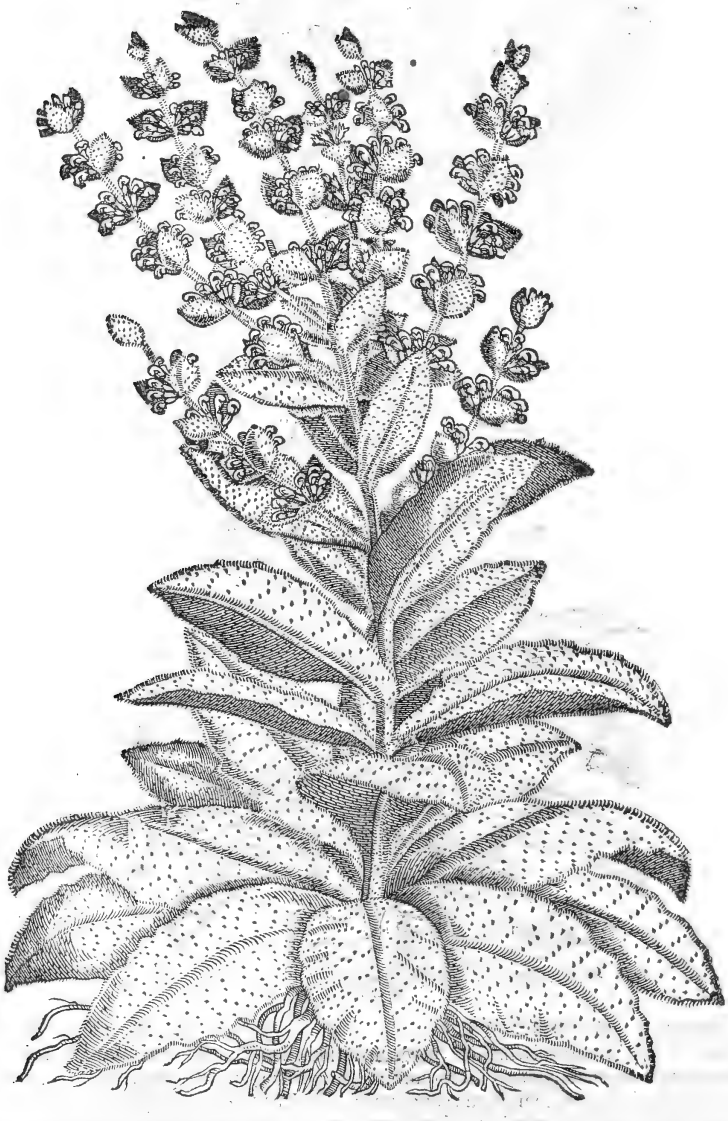

thiopidem referre deprehendi, ut eius pictura, quam hîc damus, pulchrè demonstrat. Aethiopidis non reperio meminisse Galenum in simplicium medicamentorum censu. quanquam eam memoriæ prodidit Paulus lib. VII. ubi non plures de hac herba uires tradit, quàm quæ Dioscoridi acceptæ referri possunt, cùm ita scribat. Aethiopis similia uerbasco habet folia. Radicis decoctum potum auxiliatur ischiadicis, pleuriticis, & sanguinem reijcientibus: arteriæ etiam asperitates cum melle lenit. Vt Græcis hæc planta αἰθιοπὶς, ita etiam Latinis Aethiopis nominatur: Italis, Ethiopide.

Aethiopidis uires ex Pau.

Nomina.

† Hoc loco in uulgatis Græcis codicibus legitur παχύν, hoc est, crassum. Quam uocem interpres Plinium fortè, ut solet, secutus omisit. Sed cur nos eam non adiecerimus, fecit Oribasius, quem in hoc Plinio adstipulari inuenimus.

Ἀ ρκτιον.

Ἄρκτιον. ARCTION. CAP. CI.

ARction, aliqui potius Arcturon uocant, ſimilis eſt uerbaſco folijs, niſi quòd hirſutiora, & rotundiora ſunt: caule longo, molli: ſemine cumini, paruo: radice tenera, alba, dulciq́ue. Decocta cum ſemine radix in uino, dentium dolorem mulcet, ſi contineatur ore decoctum: ambuſta, per nionesq́ue fouentur eodem: bibitur aduerſus coxendicum dolores, & ſtranguriam è uino.

CRedidit Ruellius, Arction eam eſſe plantam, quæ & ſecus uias, & in ſcrobium marginibus naſcitur, quamq́; officinarum uulgus Lappam minorem appellat. Sed Ruellius in hoc haud dubiè, meo quidem iudicio, fallitur, neque audiendus eſt. Siquidem, ut diligenter notas expendentibus perſpicuum fiet, Lappa minor aliud profectò non eſt, quàm xanthium inferius à Dioſcoride repræſentatum. Etenim Lappa minor folio uerbaſci, eoq́; hirſutiore non uiſitur: neque caulem profert longum, & mollem: quin nec ſemen cumino ſimile, neque radicem teneram, ac dulcem. Ex quibus ſanè notis repugnantibus Ruellij opinio euidentiſsimè refellitur. Nullam equidem hactenus herbam reperi, ac uidi, quæ Arctium legitimè referat. Huius meminit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ubi de eo ita ſcriptum reliquit. Arction illud, quod uerbaſco eſt ſimile, radice tenera, candida, dulci: caule oblongo, & molli: ſemine cymino ſimili, facultatis eſt admodum tenuium partium, & ob id exiccantis, extergentisq́;, tamen modicè. Quamobrem radix, ac ſemen eius cocta cum uino, quadantenus dolores dentium mitigant. Porrò ambuſta, & chimethla, non horum modò decoctum perfuſum, ſed & caules teneriores ſanare poſſunt. Quod ἄρκτιον Græci, Arctium quoque Latini dicunt: Itali, Arctio.

Arctii conſid. Ruellij error.

Arctii uires ex Gal.

Nomina.

Ἀρκεῖον. PERSONATA. CAP. CII.

PErſonata folia habet cucurbitæ, maiora tamen [a], hirſutiora, nigriora, & craſſiora: caulem albicantem, quanquam & interdum uidua caule reperiatur: radice intus candida, foris nigra. Hæc drachmæ unius pondere pota cum pineis nucibus, purulenta, & cruenta extuſſientibus auxiliatur: trita dolores à contorſionibus artuum contractos, illitu ſedat. Folia utiliter antiquis ulceribus illinuntur.

a Meſ. & Car. δασέα. i. hirſuta.

TAmetſi de una tantùm Perſonata meminerit Dioſcorides, nos tamen duo in Boemia obſeruauimus genera, Echinatorum tantùm capitum facie differentia. Siquidem in altero maiora, duriora, & rigidioribus aſperioribusq́; aculeis ſpectantur: in altero uerò minora, molliora, & mitioribus aculeis, alba quadam lanugine circumquaque obductis extant. Hanc eam ſanè eſſe crediderim quam Plinius lib. XXV. cap. IX. non Perſonatam, ſed Perſolatam uocat his uerbis. Perſolatam, quam nemo ignorat, Græci uerò Arcion uocant, folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirſutiora, nigriq́; & craſſiora: radicem albam, & grandem. Hæc Plinius. Ex cuius notis facilè cognoſci poteſt, Plinium hîc ſecundum Perſonatæ genus deſcripſiſſe. Nam de altera Perſonata ſcripſerat quoque eodem capite, & libro ſic inquiens. Perſonatam quidam Arcion uocant, cuius folio nullum eſt latius grandes lappas ferentem. Ex quibus Plinij uerbis planum fit, illi perſonatam deſignare, quæ maioribus cum folijs, tum lappis, ſiue Echinis habetur. Perſolatam uerò quæ minoribus eſt lappis ſiue Echinatis capitulis. Quo fit, ut maximè redarguendum putem Leonicenum, utpote qui Plinium in hoc perperàm damnauerit, aſſerens non niſi unum Perſonatæ genus reperiri. Cæterùm Braſauolus in ſuo ſimplicium exa mine Lappam credidit eſſe Dioſcoridis Aparinen, in hoc euidentius hallucinatus, quàm ut eius error explodi debeat, ut etiam ij dijudicare poterunt, qui in re herbaria etiam mediocriter uerſati fuerint. Cæterùm cum Perſolata in mentem mihi redegerit plantam, quam quidam Perſoliatam uocant, prætermittere quidem non potui, quin de ea hîc mentionem facerem. Eſt itaque Perſoliata planta, quæ folia profert pinguia, ſubrotunda, ſed in acutum deſinentia, piſi ferè modo, uenis pluribus craſſiuſculis ſecundum longitudinem protenſis. Hæc priuſquam caulem edat, humi procumbit. Caulis ſubinde erumpit gracilis, glaber, rotundus, atque etiam ramoſus. Folia quæ in caule ſunt, & in ramis, ab ijs magno naturæ artificio perforata ſunt. Quo fit ut ego Perforatam potius, quàm perfoliatam appellandam hanc plantam eſſe cenſeam. Flores gerit aureos, è capitulis quibuſdam prodeuntes, & in ſtellæ modum radiantes, foliоſos, odore non ingrato: ſemen nigrum, pellucidum, pſylij ſemine maius. Radice nititur unica, ſed fibroſa. Naſcitur in aruis inter ſegetes, in pratis, & agrorum limitibus. Floret æſtate. Guſtu eſt ſubamaro, & adſtringenti. Datur herba ipſa in uino decocta, aut in puluerem trita ad internas affectiones & ad rupta. Ideoq́; bibitur utiliter ad umbilici eminentiam, & ad Enterocelas. Strumas etiam reſoluit, & curat, ſi emplaſtri modo imponatur. Illinitur quoque utiliter ad omnes inflammationes. De Per

Perſonatæ conſideratio.

Plinii tutela

Braſauoli hallucinatio.

PERSONATA, SIVE LAPPA MAIOR.

Personatæ uires ex Gal. *ſonata ſub alterius Arctij nomine diſſeruit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Alterum uerò Arctium, quod Proſopida uocant, cuiusq; folia cucurbitæ ſimillima ſunt, niſi quatenus tum maiora, tum duriora, diſcutit ſimul & deſiccat, ſed & adſtringit mediocriter. Quamobrem folia eius ueteribus ulceribus mederi poſſunt. Quæ planta Græcis* ξάκτιον, *Latinis Perſonata uocatur: Italis, Lappola maggiore: Germanis, Groß Kletten: Hiſpanis, Bardana, &* Nomina. *Pagamacera mayor: Gallis, Gloteron, & Bardana.*

PERSONATA

PERSONATA, SIVE LAPPA MAIOR ALTERA.

Πετασίτης. PETASITES. CAP. CIII.

PEtaſites pediculus eſt cubito maior, craſſitudine pollicis [a] à quo prægrande folium, galeri modo amplum, ceu fungus dependet. Contra phagedænas, & ulcera quæ cacoethe uocantur, efficaciter illinitur.

a Meum. ἐφ' ᾧ φύλλον πεπασσῶδες μεγὰς προσκείμενον ὥσπερ μύκης. i. in quo folium inſtar galeri magnum, incũbẽs ueluti fungus.

QVanquam ſcribit Ruellius, naſci Petaſiten in Gallia; non tamen uideo, quomodo quis rectè eius ſententiæ ſubſcribere poſſit ac debeat. Quandoquidem maiorem Tuſſilaginem, de qua libro tertio diſſeruimus, pro Petaſite ſumpſiſſe uidetur, quam etiam ipſum fortè ſecutus Fuchſius pro eadem depinxit. Sed quoniam Petaſites pediculum fundit cubito proceriorem, à quo amplum folium, galeri figura, tanquam fungus dependet: cui folium huius Tuſſilaginis minimè reſpondere

Petaſitis conſideratio. Ruellii, & Fuchſii opinio.

PERFOLIATA.

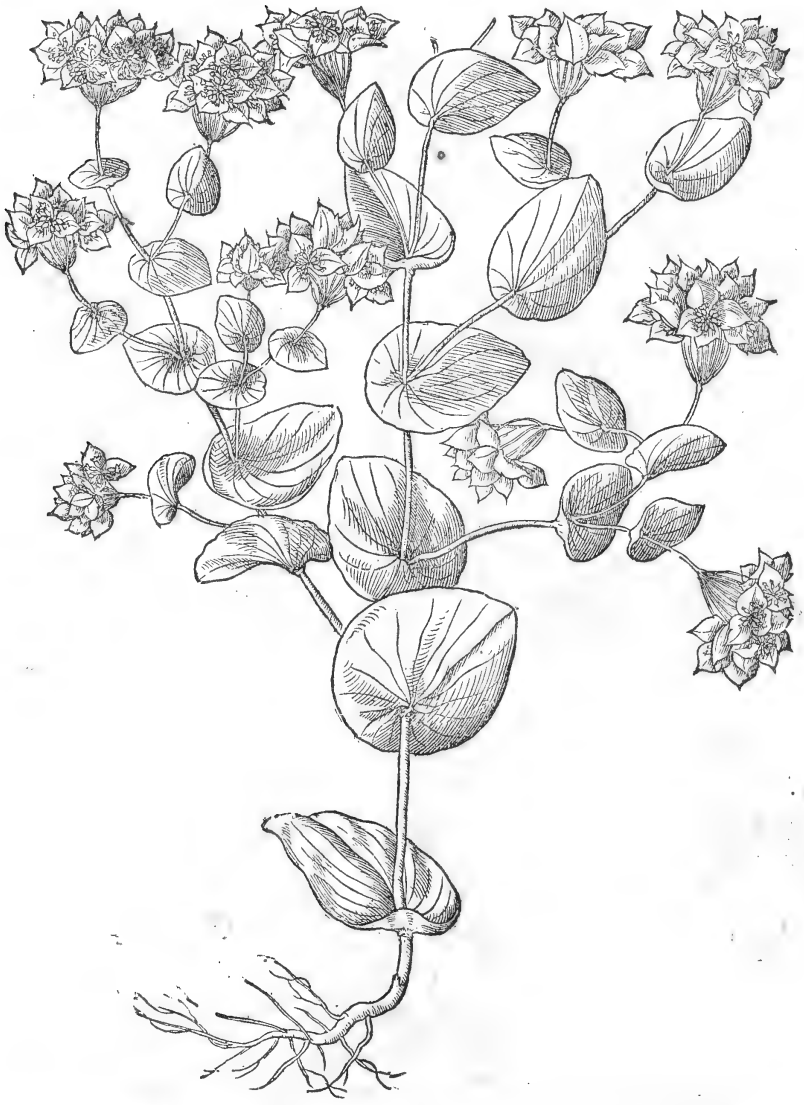

respondere deprehenditur; hinc fit, ut horum alioqui doctissimorum uirorum sententiam improbandam existimem, ut libro 10
tertio nostrarum Epistolarum ad Hieronymum Heroldum Norimbergensem Medicum scribentes, fusius declarauimus.
Nobis hactenus ueram Petasiten non licuit inuenire. Atque adeò mea sententia est, quòd hæc non nascatur in Italia, ar-
Petasitis uires ex Gal. *gumento, quòd tam grande folium tandiu nunquam latere potuisset. Petasiti uires paucis reddidit Galenus libro VIII.*
simplicium medicamentorum, sic inquiens. Petasites ex tertio est ordine desiccantium. Quamobrem ad maligna, quæ
Nomina. *cacoethe uocantur, & phagedænica ulcera, ea utuntur. Non secus Latinis Petasites, ac Græcis πετασίτης nominatur.*

Ἐπίπακτις. EPIPACTIS. CAP. CIIII.

a Meum. ταμ μίκρος μικρός. i. frutex parus.

EPipactis ab alijs elleborine[a], parua herba, exiguis folijs. Iocineris uitijs utilis, & contra uenena potа.

EPIPACTIS.

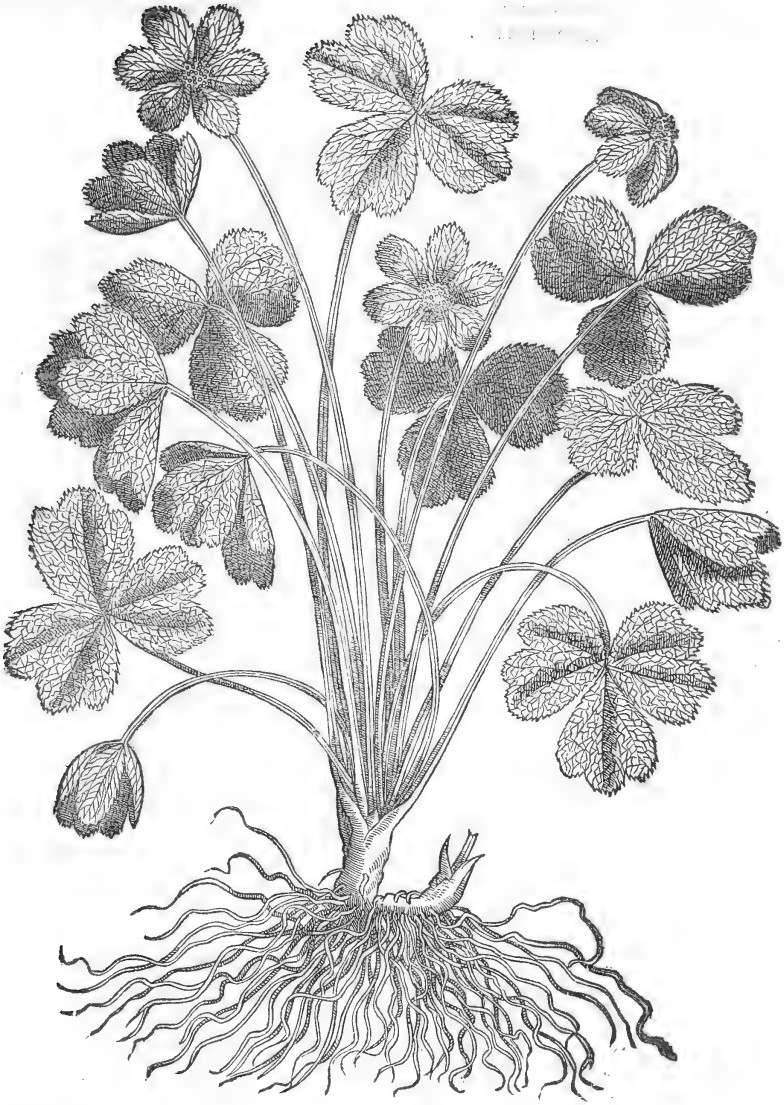

EPipactida adeò paucis perſtrinxerunt Dioſcorides, ac cæteri, qui ante & poſt ipſum de plantarum hiſtoria ſcripſerunt, ut difficilè admodum ſit decernere, quænam planta ſit hæc in Italia, ubi fortaſſe ea non prouenit. Nam, ut Plinius lib. XIII. cap. XX. commemorat, Epipactis in Aſia, & Græcia naſcitur. Verùm enimuero ſi Epipactis Elleborine ex eo dicta eſt, quòd cum Elleboro nigro ſimilitudinem habeat, eam equidem nobis Epipactis erit, quæ naſcitur in Goritienſi agro, quamq; Epipactida appellare libuit, non quòd ipſam Dioſcoridis Elleborinem eſſe cenſeamus, ſed quod Elleborum nigrum quadantenus repræſentet foliis, floribus, atque etiam radicibus. Epipactidis inter ſimplicia, quod meminerim, non meminit Galenus. Sed Paulus idem, quod Dioſcorides, de eius uiribus tradidit. Hæc ἐπιπακτὶς Græcè dicitur: Latinè item Epipactis, & Elleborine. Epipactidis conſid. Nomina.

Καπνός. FVMARIA. CAP. CV.

a Meum. Καπνὸν, i. herba.
b Meũ. addit. ὁ ἐν ταῖς κριθαῖς φυόμενος. i. in hordeo nascens.

FVmaria fruticosa [a] herbula est [b], prætenera, coriandro similis, foliis candidioribus, undique numerosis, cineracei coloris: flore purpureo. Huius succus acris est: claritatem facit oculis, delacrymationemque: unde nomen traxit. Illitus cum gummi, euulsas palpebras renasci prohibet. Commanducata herba bilioſam urinam trahit. 1.

FVMARIA.

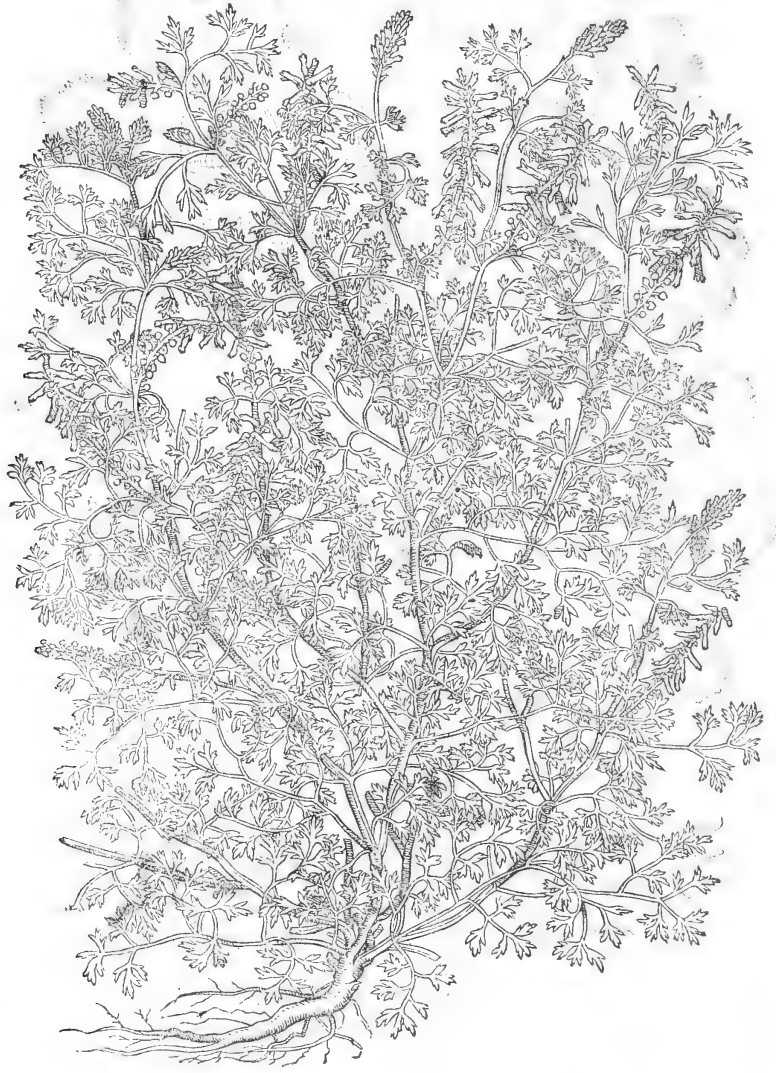

Fumariæ consideratio.

FVmaria, herba uulgaris admodum notitiæ, officinis paſſim uocatur Fumus terræ. Fumariæ uerò nomen ſibi aſciuit, quòd eius ſucco oculis immiſſo, quibus mirificè claritatem conciliat, lacrymas, quemadmodum & fumus, cieat. Debet hæc Mauritanis longè magis, quàm Græcis, quòd illi eam pluribus commendauerint uiribus, nec eis quidem contemnendis,

FVMARIA ALTERA.

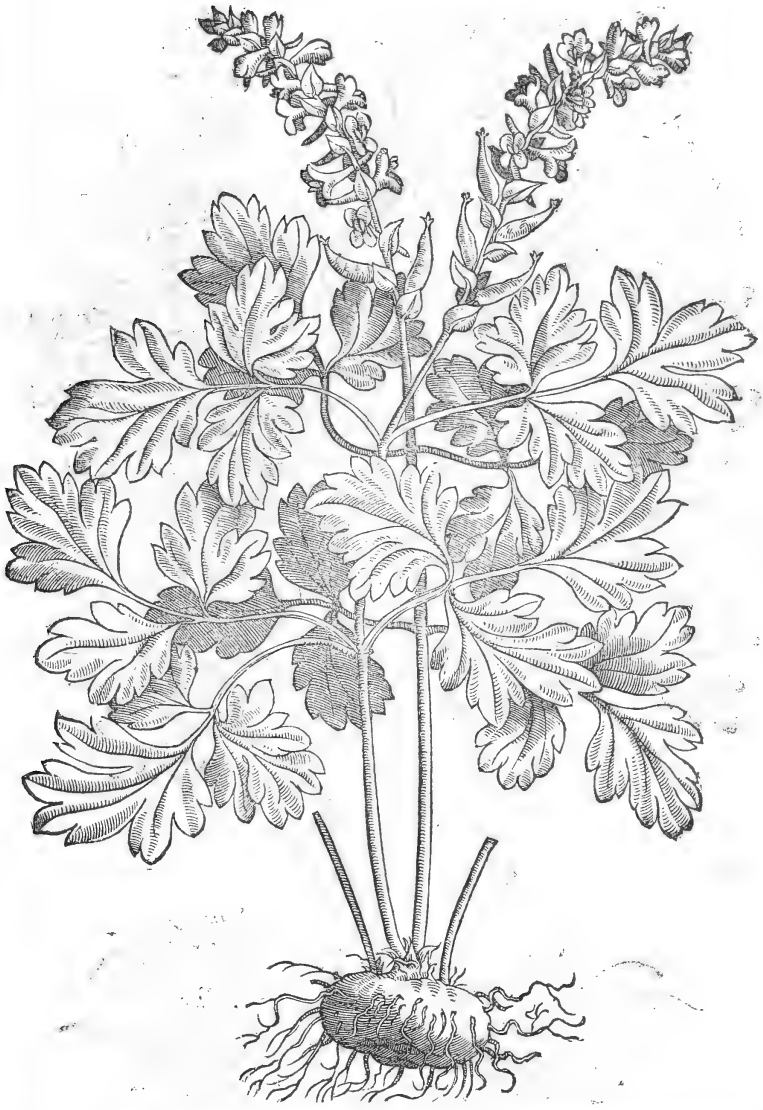

nendis, ut Serapionem, Auicennam, & Meſuem legentibus facilè patebit. Fumariæ Plinio duo traduntur genera lib. XXV. cap. XLIII. ubi ita ſcriptum reliquit. Capnos prima, quam pedes gallinaceos uocant, naſcens in parietinis, & ſepibus, ramis tenuiſſimis, ſparſisq; flore purpureo, uiridis, ſucco caliginem diſcutit: itaque in medicamenta oculorum additur. Similis & nomine, & effectu alia eſt Capnos fruticoſa, prætenera, foliis coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Naſcitur in hortis, & ſegetibus hordeaceis. Claritatem facit inunctis oculis, delacrymationemq; ceu fumus, unde nomen accepit. eadem euulſas palpebras renaſci prohibet. hæc Plinius. Cæterùm quænam altera ſit Capnos, quæ etiam ab Aetio deſcribitur, ſuperius libro tertio de Ariſtolochia, & Piſtolochia differentes latius explicauimus. Eò igitur illos remittamus, qui plura de altero Fumariæ genere ſcire deſiderant. Hîc ſatis nobis ſit eius tantùm imaginem exhibere, Fumariæ alterius nomine inſcriptam. atque eius notas, quas loco citato retulimus, omittamus, ne idem fruſtrà repetere uideamur. Porrò in nothis, & Dioſcoridi adſcriptis ſimplicium nomenclaturis reperio Capnon quibuſdam Corydalion appellari.

Fumariæ genera ex Pli.

FVMARIA CORYDALIS.

pellari. Vnde factum eſt, ut crediderim de Capno intellexiſſe Galenum libro XI. ſimplicium medicamentorum, ubi de galerita ſcribens, quæ Græcis corydos dicitur, Corydalios herbæ meminit, ſic inquiens. Adieci hæc ſermoni, quòd nellem clarè hoc animal, nempe galeritam, manifeſtare, quos ferat in capite pilos erectos: quandoquidem expertus ſum eius aduerſus colicos utilitatem, nelimq; qui ipſum non norunt, ijs bene monſtratum. Nam & ipſa CORYDALIS appellata herba colicis conuenit. Et hoc quoque tibi obiter ſit notatum, bactenus Galenus. Verum an de vulgari capno intellexerit his an de aliqua altera eius ſpecie ego quidem haud decernere auſim. Nam de capno ſcribens libro ſeptimo de ſimp. med. fac. nullam prorſus aduerſus colicos affectus illi facultatem tribuit. Quo fit, ut non parua mihi oriatur ſuſpicio aliam capni ſpeciem Galeno CORYDALIM deſignare. Quare non mihi diſplicet quorundam opinio; qui plantem, quam hîc ſub corydalis nomenclatione appingi curauimus, quamq; Split nonnulli uocant quòd maiori Capno banc congenerem eſſe uideam: quòdq; eandem colicos iuuare ſciam, legitimam Galeni Corydalim faciunt. His accedit floſculorum facies quæ Corydali

vydali auiculæ ferè ſimilis eſt. Creſcit hæc planta foliis coriandri æmulis, ſed minoribus, caulibus exilibus, ramoſis, folioſiſq́; : floribus auicularum ſpeciem referentibus: radicibus numeroſis, tenuibus, prælongis ac ſubalbicantibus. Præſtat uniuerſa plãta ad colicos dolores, ſiue recens deuoretur, ſiue ſicca in pulueremſumatur ex uino pluribus diebus. Sed iam ad Fumariæ uires redeamus, quas primùm ex Meſue ſic ad ſenſum referã. Fumaria inter mitiora, innocentioraq́; recenſetur medicamenta, Fumariæ uires ex Meſue.
quibus deiectoria uis ineſt. uerùm nimia huius herbæ copia facit, ut eius quoque auctoritas & precium plurimùm diminuatur. Hæc non modò alui ſoluit; ſed & uiſcera roborat, contrahitq́; diſtentos eorum uillos. Omni prorſus noxa caret: quo fit, ut haurientibus nullum inferat incommodum. Roboratur deiectoria eius facultas, quòd non admodum ſit ualentior, additis myrobalanis, ſena, caprino ſero, infectorio cocco, aut uuis paſſis. Præſtat quæ uirentior, foliis extenſis, non ſanè criſpis, & quæ uiolaceo ſit flore. Colligi debet uerno tempore, & ex eo ſuccus exprimi. Sunt qui hanc in uniuerſum temperamento frigidam dixerint. Sed aberrarunt, quoniam in ipſa foliorum ſuperficie reperitur & caliditas, quæ tamen eius frigiditatem non ſuperat. Siccat præterea ordine ſecundo, ſed ſemen calidum eſt. Deprehenditur ſanè eius caliditas ex amaritudine, & acredinis parte quadam modica, quæ guſtu percipiuntur. Quapropter attenuat, penetrat, obſtructiones aperit, ac deiectoriæ eſt facultatis. Sicuti frigiditatis, & acerbæ qualitatis adminiculo cohibet, aggregat, & roborat. Aluum facilè deijcit, bilem trahit, & aduſtos humores. Eius uis non modò ad hepar, ſed & ad uenas diffunditur. Quamobrem ſanguinem expurgat, omnibusq́; incommodis medetur à bile, aut exuſtis humoribus prouenientibus. Proinde elephantiaſi medetur, aduerſus carcinomata efficax eſt, lichenas, & alia cutis uitia mirificè emendat: quin & omnibus morbis auxiliatur, qui ex uiſcerum infarctu originem ducunt. Roborat Fumaria uentriculum, iecur, & cætera interna uiſcera, bilioſasq́; finit febres, quemadmodum & eas, quæ ex uaſorum obſtructione excitantur. Fumariæ uires ex Gal.
Fumariæ meminit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus diſſerit his uerbis. Capnos, hoc eſt, Fumaria acris ſimul, & amaræ qualitatis eſt particeps, nec tamen planè expers eſt acerbæ. Quamobrem urinam biliоſam multam prouocat, ſanatq́; iecinoris obſtructiones, et debilitates. Succus eius oculorum aciem acuit, non paulum trahens lacrymarum, uelut ipſe fumus: nam hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea uti ſolebat ad ſtomachum roborandum, unaq́; uentrem lubricandum. Siquidem herbam primùm deſiccatam condebat: porrò cùm uti nolebat, ſubductionis quidem gratia, melicrato inſpergebat: at roborare uolens ſtomachum, uino nimirum diluto. Herba, quæ Græcis καπνὸς, Latinis quoque Capnos & Fumaria nominatur: Arabibus, Scebiterig, ſiue Sabeteregi: Officinis medicorum, Fumus terræ: Italis, Fumaria, & Fumoterra: Germanis, Erdtrauch: Hiſpanis, Palomilba: Gallis, Fumeterre. Nomina.

Λωτὸς ἥμερος. LOTVS VRBANA. CAP. CVI.

LOtum urbanam alij trifolium uocant. naſcitur in hortis. Extractus ſuccus addito melle, oculorum argema, nubeculas [a], cæterasq́ue caligines diſcutit.

a Meum. καὶ λευκώματα. i. & albugines.

Λωτὸς ἄγριος. LOTVS SYLVESTRIS. CAP. CVII.

SYlueſtris Lotus, quam trifolium minus appellant, plurimum in Libya gignitur, caule bicubitali, & ſæpe maiore, alis multis: folijs trifolij pratenſis: ſemine fœni græci, multò minora, guſtu medicato. Vim calfaciendi, & leniter adſtringendi obtinet: uitia cutis in facie, maculasq́; cum melle peruncta expurgat. Trita per ſeſe, aut cum maluæ ſemine, in uino, aut paſſo bibitur aptiſſimè contra dolores, qui ueſicam malè habent.

NVlla certè hactenus nobis ſeſe obtulit herba, cui meritò ſubſcribi poſſit: hæc eſt uera ac legitima Lotus ſatiua. Cæterùm non deſunt è recentioribus, quorum opinionem tuetur Geſnerus uir doctiſſimus in ſuo libro animalibus dicato, qui putant, Lotum ſatiuam eſſe Trifolium illud, quod in pratis paſtim atque alibi etiam prouenit: eo fortaſſe argumento, adducti, quòd Dioſcorides ſcripſerit Lotum tam urbanam, quàm ſylueſtrem ab aliquibus trifolium appellari. Sed quòd errent ij, qui ita ſentiunt, ex eo manifeſtè cognoſcitur, quòd à Dioſcoride Loto ſylueſtri folia trifolij pratenſis tribuantur. Nam ſi Dioſcoridi Lotus ſatiua fuiſſet trifolium pratenſe, is nimirum ſcriptis tradidiſſet, eam in pratis naſci, non in hortis: atque ſatis illi fuiſſet Lotum ſylueſtrem ſatiuæ ſimilem reddere, omiſſa trifolij pratenſis mentione. Hinc ergo colligendum arbitror, Lotum eſſe plantam aliam à Trifolio: eoſq́; in errore uerſari, qui ſecus opinantur. Sunt porrò alij, qui exiſtimant, eam plantam eſſe Lotum urbanam, quam uulgares herbarij, & officinæ Melilotum falsò appellant, utpote quæ foliis conſtet trifolij effigie, naſcaturq́; non in pratis tantùm, ſed etiam in uiridarijs ac hortis. Verùm horum ſententiam cur planè probem, aut refellam, nihil equidem habeo, cùm ij ſua potius opinione ducti, quàm rationibus aut auctoritatibus niti uideantur. Ego uerò Vrbanam lotum eam trifolij odoratam plantam eſſe cenſeo, quam antea Cytiſum faciebamus, quamq́; Romæ uulgò Tribolo dicitur, & alibi in Italia Trifoglio canallino, quòd eius pabulo maximè delectentur equi. Siquidem hæc Loti utriuſque conſideratio. Geſneri, & aliorum opin. reprobata.

LOTVS VRBANA.

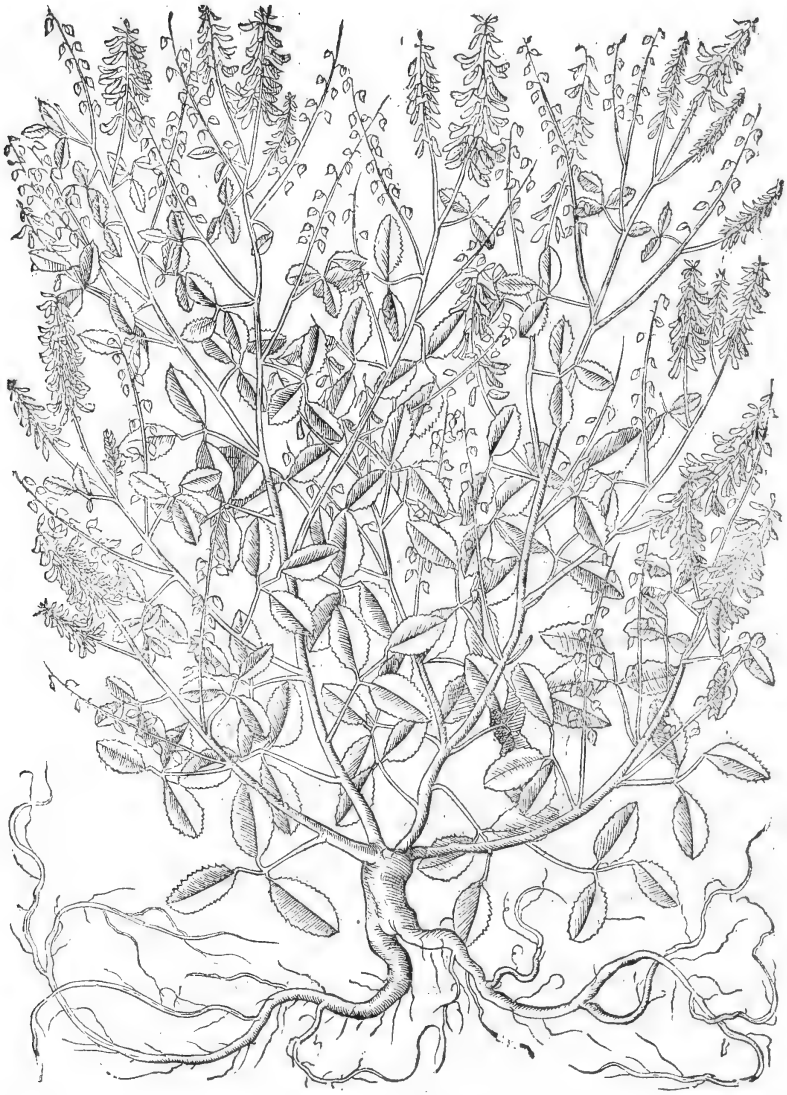

omnino Trifolij genus eſt. odore ſanè eximio ac ſuaui. Quo fit, ut unguentarij, & qui odoratis aquis conficiendis dant operam, ex hac quoque planta ſtillatitiam conficiant aquam. Atqui non ſolùm adducor ad credendum, hanc herbam eſſe Lotum urbanam quòd folia gerat trifolij adeò ſimilia, ut Trifolium quoque dicatur. ſed quòd ſciam, eius ſucco oculorum nubeculas deleri. Germani huiuſce flores colligunt, & pro meliloto paſſim utuntur, quemadmodum & Boemi conſultius fortaſſe; quàm Itali. Sylueſtris uerò Lotus, quam copioſam in Libya gigni tradidit Dioſcorides, an naſcatur in Italia, non auſim affirmare, quòd non meminerim ibi eam me uſquam uidiſſe. Verùm in Boemia copioſa admodum prouenit, foliis Trifolij: caule cubitali ramoſo; alis multis: floribus in capitulis cæruleis: ſemine fænogræci: ſed paruo, & odorato. Loti utriuſque uires reddidit Galenus libro VII. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Lotus domeſtica, quam quidam triphyllon,*

Loti utriuſque uires ex Gal.

LOTVS SYLVESTRIS.

triphyllon, hoc eſt, trifolium nominant, ut mediocriter concoquendi uim poſſidet, ſic etiam exiccandi: in caliditatis, frigiditatisq; coniugatione media quodammodo eſt, & temperata. Lotus autem agreſtis plurima in Libya prouenit. Semen eius ſecundi eſt ordinis excalfacientium, habetq; nonnihil abſterſorium. Λωτὸς quæ Græcè ἥμερος, Latinè Lotus urbana cognominatur: Italicè, Loto domeſtico. Quæ uerò λωτὸς ἄγριος Græcis, Lotus ſylueſtris Latinis uocatur: Italis, Lo to ſaluatico. Arabes utrunque cum Ægyptio etiam indifferenter uocant Handachocha, Garch, & Thuſf. Nomina.

Κύτισος. CYTISVS. CAP. CVIII.

CYtiſus frutex eſt albus in totum, ut rhamnus, ramos ſpargens cubitales, & maiores: in quibus folia fœni græci, aut loti trifoliæ, minora, dorſo medio prominente. Ea digitis trita erucam olent, guſtataque cicer recens ſapiunt. Folia refrigerant: tumores inter initia diſcutiunt, ſi cum pane trita illinantur: decoctum potu urinam ciet. Nonnulli, quòd apes alliciat, prope aluearia ſerunt.

Credidimus

CYTISVS.

Cytisi consideratio.

CRedidimus iandudum Cytisum, si tamen is in Italia proueniret, non aliam esse plantam, quàm eam Trifolij odorati speciem, quæ Romanis uulgò appellatur Tribolo, aljs uerò Trifoglio cauallino, hoc est, Trifolium equinum, eo quòd equis gratißimum sit pabulum, cùm nulla sanè mihi occurreret planta, quæ magis notis omnibus Cytisum præ se ferre uideretur. In hanc opinionem me primùm deduxerat Plinius, quòd scripserit, iumenta degustato Cytiso hordeum spernere. Nam cùm certò scirem, equos adeò huius Trifolij genere auidos esse, ut eo magis delectentur, quàm hordeo, auena, & reliquis frugibus; idcirco uidebar non temerè adduci, ut crederem, hanc stirpem legitimum esse Cytisum, præsertim cum pluribus constet notis, quæ Cytiso respondent. Huc præterea alia accedebat ratio, quòd cùm Dioscoridem uiderem de Cytiso inter herbas, non autem inter frutices, & arbores differere, non aliud quidem mihi persuadere poteram, quàm quòd Cytisus esset herba potius, quàm arbor: præcipuè cùm palàm sit, iumenta herbas, & fœnum potius depasci, quam arborum frondem. Siquidem erho, & medica herbis antiqua ætas armenta, & pecora alebat, ac saginabat. His itaque rationibus

bus fretus (tunc enim plura neglexeram inuestigare) adductus eram, ut existimarem, illud Trifolij genus odoratum quod postea Lotum esse urbanam agnouimus, omnino esse Cytisum. Verùm enimuero cùm postea rem hanc accuratius rectiusq; expendissem, me in errore uersari deprehendi. Proinde in præsentia non grauabor priorem mutare sententiam, constanterq; affirmare, aliam ab illa planta Cytisum esse: nec eam quidem herbam, sed fruticem, qui cultura arboreſcat. Non enim is sum, qui opinionis alicuius sustinendæ gratia adeò pertinax esse uelim, ut falsum magis, quàm uerum tueri contendam. Sed quòd iure putem in aliam me deueniſſe sententiam, facit in primis Galenus libro primo de antidotis, ubi Cytisum fruticem esse myrti magnitudine scribit, his uerbis. In Mysia quoque, qua parte nostræ prouinciæ finitima est tractus occurrit, quem Britton nominant, in quo mel Attico persimile magna cum admiratione conspexi. Extabat enim ibi quoque collis quidam non magnus, saxosus totus, thymo, & origano refertus: alibi locus erat Cytiso plenus. Apes plurimum mellis ex Cytisi floribus excerpere scriptores uno ore tradunt. Fruticosa uerò planta Cytisus est, eam altitudinem attingens, ad quam myrti crescunt. hæc Galenus. Est deinde Plinius, quem Galeno subscripsisse inuenio libro XII. cap. III. cùm inquit. Alterum est ebeni genus fruticosum, Cytisi modo & tota India dispersum. Et libro XVI. cap. XXXVIII. ubi inter arbores Cytisum enumerat, scribens. Tota ossea est, ilex, cornus, robur, Cytisus, morus, ebenus, lotus, & quæ sine medulla esse diximus. Sed hæc prius à Theophrasto scripta sunt lib. quinto, cap. quarto de plantarum historia, his uerbis. Ergo grauissima, spississimaq; Buxus tota. Ebenus sua tantùm medulla, in qua & coloris nigredo constat. Neutra in aquis fluitat. Ex reliquis celti primatus indubiè datur. Spissa & roboris medulla, quod atrum cognominant, atque etiam magis Cytisi: quippe cùm hæc proxima ad Ebenum accedere uideatur. Constat præter id Cytisum esse arborem Strabonis testimonio. Ipse enim de Balsamo scribens libro XVI. suæ geographiæ. Balsamum, inquit, arbor est odorata, & fruticosa, Cytiso, & Terebintho similis. Accedit his etiam Columella, qui idem testari uidetur in calce libri V. ubi cùm longius de Cytiso disseruisset, demum inquit. Hactenus de arboribus præcepisse abundè est. Horum itaque probatorum authorum testimonio planum fieri arbitror, Cytisum arboreſcentem esse fruticem myrti modo, ut Galenus scriptum reliquit. Porrò Cytisi plantam cuius imaginem hìc excudi curauimus, misit mihi dono Iacobus Antonius Cortusus, patritius Patauinus. Eam quidem legitimam referre Cytisum omnibus suis notis conspicuum est. Nam non solùm ipsius folia, & totius plantæ color Cytisum referunt, sed & ipsa ligni materies, quæ nigra est, & Ebeni modo firmissima. Nascitur (ut audio) copiosa in Regno Neapolitano, ac etiam fortasse alibi in Italia, quanquam à me nusquam uisa sit antea. Cæterùm non desunt, qui sibi persuadeant, atque etiam scriptis tradant (ut Gesnerus in libro magno, quem de quadrupedibus edidit) se Cytisum uidisse, legisseq; in Italia in syluis, alijsq; syluestribus locis, qui per se tantùm proueniat. Sed equidem dubitauerim, ne, & ipsi decipiantur: quandoquidem ij, quantum ex eorum scriptis colligi potest, Coluteam sic Theophrasto uocatam sumunt pro Cytiso. Neque propterea illud dixerim, quòd putem cytisum sua sponte non prouenire, cùm teste Columella lib. IX. cap. III. de re rustica, duplex sit cytisus, una satiua, & altera suæ sponte: sed quòd scribat Plinius, rarum esse in Italia. De satiua autem Cytiso diligentissimè scripsit idem Columella lib. V. de re rustica, capite ultimo, cuius hìc uerba subijciam. Cytisum, inquit, in agro esse quàm plurimum maximè refert, quòd gallinis, apibus, capris, bubus quoque, & omni generi pecudum utilissimus est, quòd ex eo citò pinguescit, & lactis plurimum præbet ouibus: tum etiam quòd octo mensibus uiridi eo pabulo uti, & postea arido possis. Præterea in quolibet agro, quanuis macerrimo, celeriter comprehendit: omnem iniuriam sine noxa patitur. Mulieres quidem si lactis inopia premuntur, Cytisum aridum in aqua macerari oportet, & cùm tota nocte permaduerit, postero die expressi succi ternas heminas permiscere modico uino, atque ita potandum dari: sic & ipsæ ualebunt, & pueri abundantia lactis confirmabuntur. Satio autem Cytisi uel autumno circa idus Octobris, uel uere fieri potest. Cùm terram bene subegeris, areolas facito, i biq; uelut ocymi semen Cytisi autumno serito. Plantas deinde uere dispono, ita ut inter se quoquouersus quatuor pedum spatia distent. Si semen non habueris, cacumina Cytisorum uere deponito, & stercoratam terram circumaggerato. Si pluuia non incesserit, rigato quindecim proximis diebus, simul atque nouam frondem agere cœperit, sarrito, & post triennium deinde cædito, & pecori præbeto. Equo abundè est uiridis pondo XV. bubus pondo nicena, cæterisq; pecoribus pro portione uirium. Potest etiam ante Septembrem satis commodè ramis Cytisus seri, quoniam facilè comprehendit, & iniuriam sustinet. Aridum si dabis, parcius præbeto, quoniam uires maiores habet, priusq; aqua macerato, & exemptum paleis permisceto. Cytisum cùm aridum facere uoles, circa mensem Septembrem, ubi semen eius grandescere incipiet, cædito, paucisq; horis, dum flaccescat, in sole habeto: deinde in umbra exiccato, & ita incondito. hactenus Columella. Plinius quoque Cytisi historiam copiosè prosequitur lib. XIII. cap. XXIIII. ubi hæc habet. Frutex est & Cytisus ab Aristomacho Athenensi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus uerò etiam suum: spondetq; iugero eius annua H--S. MM. uel mediocri solo redditus. Vtilitas quæ eruo, sed ocior satietas, perquàm modico pinguescente quadrupede, ita ut iumenta hordeum spernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia, aut melior: super omnia pecorum medicina à morbis omnibus præstante. Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atque in aqua decoctum, potui cum uino dari iubet, & firmiores, celsioresq; infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut si aruerit madefactum. Apes quoque nunquam defore, Cytisi pabulo contingente, promittunt Democritus, & Aristomachus. Nec aliud minoris impendij est. Scritur cum hordeo, aut uere semine ut porrum, uel caule autumnoente brumam. Si semine madidum: & si desint imbres, satum spargitur. Plantæ cubitales seruntur scrobe pedali. Seritur post æquinoctia tenero frutice: perficitur triennio: demetitur uerno æquinoctio, cùm florere desijt, uel pueri uel anus tilissima opera. Canus aspectu, breuiterq; si quis exprimere similitudinem uelit, angustioris trifolij frutex. Datur animalibus post bidum semper: hyeme uerò quòd inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, & portione minora animalia: obiterq; inter ordines allium & cepe seri fertile est. Inuentus hic frutex in Cythno insula, inde translatus est in omnes Cycladas, mox in urbes Græcas, magno casci prouentu. Propter quòd maximè miror rarum esse in Italia. Non æstuum, non frigorum, non grandinum, aut ullis iniuriam expauescit. hæc Plinius. Ex quibus hìc certè subit nobis mirari Gesnerum, uirum alioqui eruditione clarum, quòd in suo magno libro de quadrupedibus, ubi probare contendit arborem, quam

Cytisus frutex est, non herba.

Cytisi historia ex Col.

Cytisi historia ex Plin.

Gesneri lapsus.

rura Tridentina Eghelum uocant (nos eam Anagyris generi adscripsimus) esse Laburnum, scribat ex authoritate Democriti Cytisum apibus aduersari. Qua in re is mihi quidem uidetur (pace eius dixerim) non fuisse memor illorum uerborum, quibus paulò antè asseruerat eiusdem Democriti testimonio, apes nunquam defore, cytisi pabulo contingente. Id quod nos quoque ex Plinio paulò suprà retulimus. Cæterùm de Trifolio illo odorato, cuius initio huius commentationis, atque etiam fusius libro tertio in Trifolijs mentione fecimus, neque Dioscorides, neque Galenus, quod sciam, quicquam memoriæ prodiderunt. Non desunt, qui id uelint esse Theophrasto plantam Mel frugum appellatam, quam ipse inter loti genera recenset libro VII. *cap.* XIIII. *de plantarum historia, ubi sic inquit. Quædam enim formis pluribus constant, quanquam nomen unum sortiantur, ut ita fermè æquinoca sint, ceu lotus. Huius enim genera plura redundant, folio, caule, flore, fructuq; discreta. Inter quæ uel illud redditur, quod Mel frugum appellatur, diuersum tum uiribus in usu cibario, tum quòd non eadem loca desideret. hæc Theophrastus. Quæ sanè illorum sententiam mihi probare non uidentur, quòd Trifolium odoratum minimè in cibis ueniat, & ijsdem in locis nascatur, in quibus lotorum omne genus uirescere conspicitur.*

Cytisi uires ex Gal.

Atqui Plinio libro XXII. *cap. ultimo, nil aliud est Mel frugum, Dioclis testimonio, quàm panicum. Cytisi uires Galenus libro* VII. *simplicium medicamentorum, reddidit his paucis uerbis. Cytisi folia digerendi facultatem obtinent aquæ temperatæ mistam, sicut & maluæ folia. Planta ut Græcè κύτισος, ita etiam Cytisus Latinè, & Citiso Italicè dicitur.*

Nomina.

Λωτὸς αἰγύπτιος. LOTVS AEGYPTIA. CAP. CIX.

EST & in Aegypto lotus, quæ in campis flumine inundatis prouenit, caule fabæ: flore paruo, candido, lilio simili, quem tradunt occidente sole comprimi occludiq;ue, ad ortum autem aperiri: addunt q;ue, caput ipsum uespera aquis condi, & ad exortum solis emergere. Caput quale papaueris, maximum: & intus grana, ceu milij, quæ Aegyptij exiccant, & in panes cogunt. Radicem lotos hæc habet, mali cotonei similitudine, quæ cruda coctaq;ue manditur: decoctaq;ue lutei oui qualitatē exhibet.

Loti Aegyptię hist. ex Theophr.

Longam satis historiam de Loto Aegyptia posteritatis memoriæ tradidit Theophrastus libro IIII. *cap.* X. *de plantarum historia, cuius hîc uerba referam. Qui Lotus, inquit, uocitatur, planis parte maxima prouenit, cùm rura inundantur. Huic natura caulis similis fabæ, & fructus eodem modo, uerùm minores, graciliores q;. Nascitur fructus in capite, modo quo in faba: flos candidus, lilijs foliorum angustia proximus: multi ac densi promiscui exeunt. Sole occidente se comprimunt, caput q; integunt, ad ortum aperiuntur, & super aquam assurgunt: idq; facit, dum caput perficiatur, floresq; defluant. Capitis magnitudo quanta papaueris maximi, & percingitur incisuris non alio modo, quàm papaueris nisi quòd in his fructus frequentior habetur, qui milio non absimilis est. In Euphrate caput floresq; mergi referunt, atque descendere usque in medias noctes, tantumq; abire in altum, ut ne demissa quidem manu capere sit, diluculò deinde redire, & ad diem magis: sole oriente iam extra undas emergere, floremq; patefacere: quo patefacto amplius insurgere, ut plane ab aqua absit altè. Aegyptij capita ipsa aceruis putrefaciunt, cumq; tegumenta putruerint, in flumine lauando separant fructum, & siccantes, pinsentesq; panem faciunt, eoque cibo utuntur. Radix loti Corsion appellata, rotunda est, cotonei mali amplitudine, cortice nigro, quali nux castanea tegitur. Corpus internum candidum: elixum, assumque in specimen albuminis uertitur, gratum cibis: manditur etiam crudum, sed gratius decoctum seu aqua, seu pruna. Hactenus de Loto Aegyptia Theophrastus.*

Arabum Handachocha.

Cæterùm hanc, & supradictas Loti species Serapio sua lingua Handachocham indifferenter nominat. E cuius semine oleum exprimitur Mauritanis ad articulorum dolores expetitum. Neque enim fit Handachochæ oleum ex uulgaris trifolij semine, ut quidam aberrantes existimant, sed ex omnium Lotorum semine, & ex eo tantùm trifolio, quod asphaltiten Græci uocant. Loti Aegyptiæ breuiter meminit Galenus inter alias lotos, libro VII. *simplicium medicamentorum, sic inquiens. Loti Aegyptiæ semen in panes quidem cogitur.*

Lotus Aegyptia ex Gal.

Nomina.

Planta λωτὸς αἰγύπτιος Græcè, Lotus Aegyptia Latinè, Handachocha Arabicè, & Loto d'Egitto Italicè appellatur.

Μυριόφυλλον. MYRIOPHYLLVM. CAP. CX.

a Meum. καυλιστικος. i. cauliculus.

MYriophyllum, siue millefolium[a], caulis est tener, singularis, unica nixus radice: plurimis folijs: læuibus, fœniculo similibus, unde nomen accepit. Caulis flauescit[b], uarius, ac ueluti ex industria deliniatus. nascitur in paluſtribus. Vulnera recentia ab inflammatione uindicat, si uel uiride, uel siccum ex aceto oblinatur: præcipitatis in potu cum aqua, & sale datur.

b Meum. διάπυκνος. i. densus.

MYRIOPHYLLON.

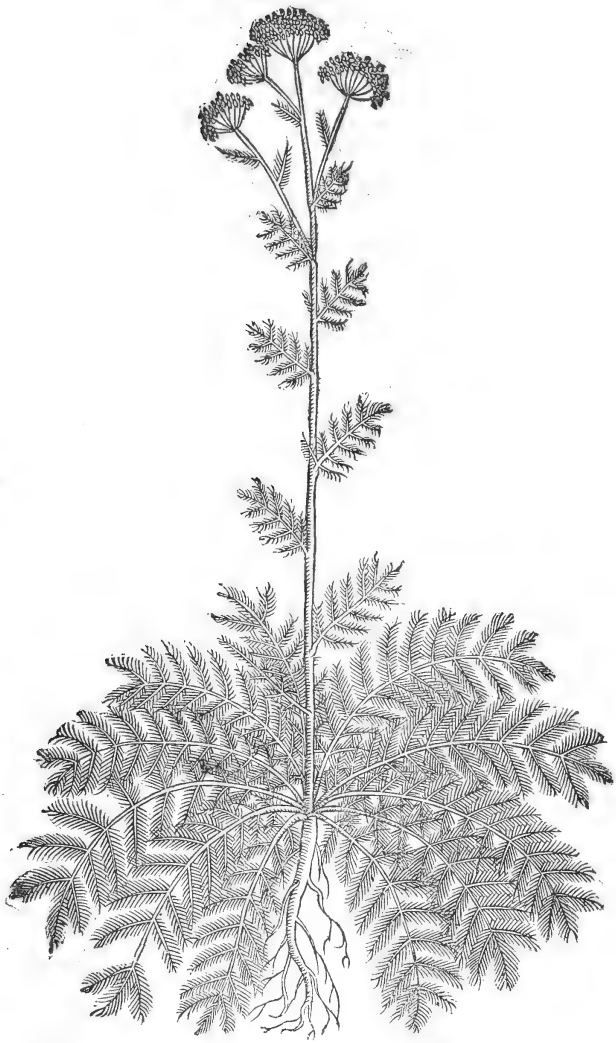

ET ſi non deſunt, *qui uelint Myriophyllum, ut ſuperius in Stratiotis millefolij commentatione diximus, eſſe uulgare Millefolium, quo omnes paſſim utuntur in Italia; tamen cùm hoc plurimis caulibus à radice proſiliat, foliis conſtet à fœniculo diuerſis, naſcaturq; in pratis & incultis, non autem in paludibus, hinc ſatis perſpicuum fieri puto, hos qui ita ſentiunt, in errore uerſari. Equidem legitimum Myriophyllum me inueniſſe, & ſæpe uidiſſe crediderim in uallis Ananiæ paluſtribus, unico tantùm caule, innumeris foliolis referto, capillaceis fœniculi modo, odore non ingrato. Huius plantæ hîc picturam damus, aliamq; appinximus ad nos Piſis miſſam ab eruditiſſimo uiro Luca Ghino. Myriophylli uires paucis perſtrinxit Galenus lib. VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Myriophyllum uſqueadeò deſiccatoriæ eſt facultatis, ut uulnera glutinet. Quod Græci μυριόφυλλον, Latini item Myriophyllum, & Millefolium aquaticum uocant: Itali, Miriophillo.*

Myriophylli conſid.

Myriophylli uires ex Gal.

Nomina.

MYRIOPHYLLON ALTERVM.

Μυῤῥὶς. MYRRHIS. CAP. CXI.

MYrrhis ſimillima eſt cicutæ, caule, folijsque: radix ei oblonga, mollis, rotunda, odorata, cibo non inſuauis. Quæ pota in uino, phalangiorum morſibus auxiliatur: cit menſtrua [a], & partus ſecundos, purgátque à puerperio fœminas: ſubuenit & phthiſicis cocta in ſorbitione. Aiunt quoque eandem bis die térve potam ex uino, in peſtilentia ſalutarem eſſe, & ne morbi contagia ſentiantur, obſtare.

a Meum. λόχεια. i. quæ a partu ſequi debent.

Myrrhidis conſideratio.

GIgnitur in quàm plurimis Italiæ locis planta quædam cicutæ faciem repræſentãs, minor tamen, minimeq́; graueolens, Cicutaria nonnullis uocata, quam quidam cenſent legitimam eſſe Myrrhim. Sunt deinde, qui pro Myrrhide Angelicam uulgò appellatam accipiant. Alij uerò, ut Manardus, illud oleris genus intelligunt, quod Chærefolium uocant. Verùntamen hoc, meo iudicio, nullis notis Myrrhida refert, ſicuti nec illa: tametſi huius radix à recentioribus in peſtilentia

MYRRHIS.

tia miris laudibus commendetur. Quòd autem Angelica non ſit Myrrhis, ex eo euidentiſsimum eſſe arbitror, quòd ei folia ſint ſatiuæ paſtinacæ ſimilia, non quidem multifida, ueluti cicutæ. Cæterùm ſi Myrrhis in Italia prouenit, nulla ſanè mihi hactenus ſeſe obtulit planta, quæ magis illi reſpondeat, quàm hæc, cuius hic effigiem pictam exhibemus, quæ quidem longè ab Angelica differt. Sed quoniam ANGELICAE mentio incidit, ne tam præſtantiſsimam plantam ſilentio prætereamus, hîc fuſius de ea nobis diſſerendum eſt. Hæc itaque planta cubitalem excedit altitudinem, caule geniculato, inani, multis alarum cauis referto: folia profert oblonga, per ambitum ſerrata, in nigrum uireſcentia: flores albos, in umbellam cohærentes: è quibus ſemen prodit tenue, lentium modo compreſſum. Radix ei ſubeſt craſſa raphani modo, quæ in plures dinaricatur ramos, guſtu acris, & ſuauiter odorata. Huius plura ſunt genera. Nanque alia ſatiua, alia Domeſtica, alia Sylueſtris, alia in aquoſis prouenient. Satiua paſſim ſeritur in Miſnia, & alijs fortaſſe Germaniæ locis, in campis, colituráq; diligenter, quod inde non mediocrem recipiant prouentum. Eruitur tertio à ſatu anno. Radices habet

Angelicæ hiſtoria, & uires.

ANGELICA SATIVA.

nigras, atque fibratas, odore adeò eximio, ut merito Angelicæ nomen ſibi comparauerit. Domeſtica ita uocata, ſponte per 10
ſe naſcitur iiſdem in montibus, in quibus ſylueſtris. Sed foliis, caule, umbellæ ſemine & radice, longè grandioribus. Radix illi eſt ſuccoſa, ſubalbicans, acris, & ſuauiter odorata. SYLVESTRIS *autem pumilior eſt, ſed uiribus omnium præſtantiſſima. Radice nititur pollicis craſſitudine, & ſæpe maiore, ſucco flaueſcente referta, guſtu acerrimo, & odore præſtanti. Aquatica cæteris grandior eſt, ſed uiribus longè imbecillioribus. Excalfacit, pariterq; deſiccat ordine ſecundo completo, aut tertio incipiente. Proinde aperit, attenuat, & diſcutit. Venenis mirificè aduerſatur: quare peſtilentiam arcet hauſta, aut frequenter commanſa. Ipſa per ſe ſumpta pituitoſos, lentoſq; humores digerit. Idem præſtat & radicis decoctum. quod etiam celerius ex frigore tuſſientibus auxiliatur: expectorat enim efficaciter craſſam, lentamq; pituitam. Sanantur eodem ex aqua, aut uino interna uiſcerum ulcera, concretusq; ſanguis diſſoluitur, & roboratur uentriculus. Radix in puluerem trita animi deliquijs, & cæteris cordis affectibus opem unicè præſtat. Valet ad rabioſorum,*

& uenenо-

ANGELICA SYLVESTRIS.

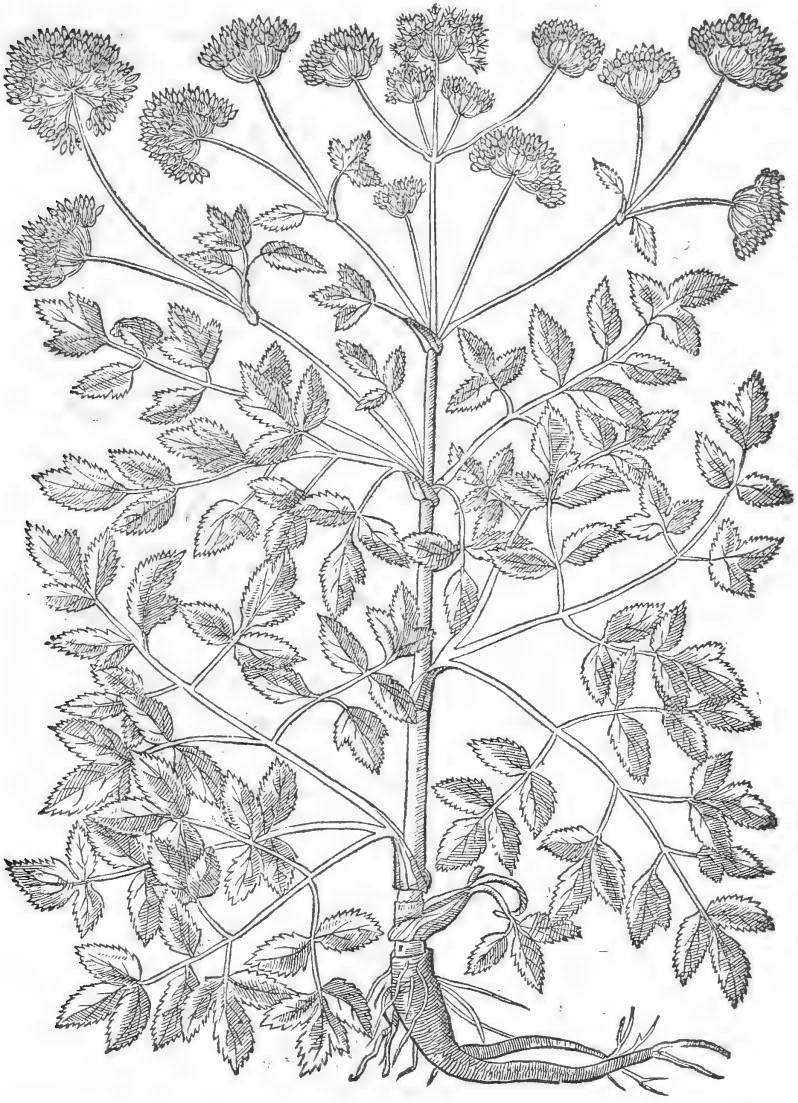

& nenenoſorum morſus, exterius cum ruta impoſita, & intrò in corpus aſſumpta. Hinc fit, ut recentiores quidam magna opinione hanc ſuis inſerant antidotis. Datur radicis ſemidrachma una cum Theriacæ drachma è ſua ipſius aquâ ijs, qui peſte laborant & deinde ſudare coguntur, repetiturq; eodem modo poſt ſeptem horas. Aliqui enim hoc tantùm antidoto ſanati ſunt. Manſa radix, & dentium cauis impoſita, eorum dolorem ſedat, quinetiam anhelitum adeo commendat, ut præſumpti allij odorem occultare facilè poſſit. Myrrhidi iam ſuas reddamus uires ex Galeno, qui eas lib. VII. ſimplicium medicamentorum, his uerbis deſcripſit. Myrrhis, quidam myrrham nominant. Radicem habet odoris iucundi, & dulcem, quæ menſes mouet, & ea quæ in thorace, ac pulmone ſunt, expurgat. Itaque ex ſecundo ordine fuerit excalfacientium, adiunctâ quadam partium tenuitate. Μύῤῥις ita Græcis, Myrrhis quoque Latinis dicitur: Italis, Mirrhide.

Myrrhidis uires ex Gal.

Nomina.

Μύαγρος. MYAGRVM. CAP. CXII.

a Meum. Μέωv pon. i. pinguc.

MYagron, aliqui melampyron uocant, herba eſt ſurculacea: folijs rubiæ, pallidis, tripedanea: ſemen [a] oleoſum, fœno græco ſimile. Quod contuſum igni torrent, perunctisque uirgis ad lucernarum lumina utuntur. Hoc pingui, ſcabritias corporis læuigari, atque expoliri conſtat.

PSEVDOMYAGRVM.

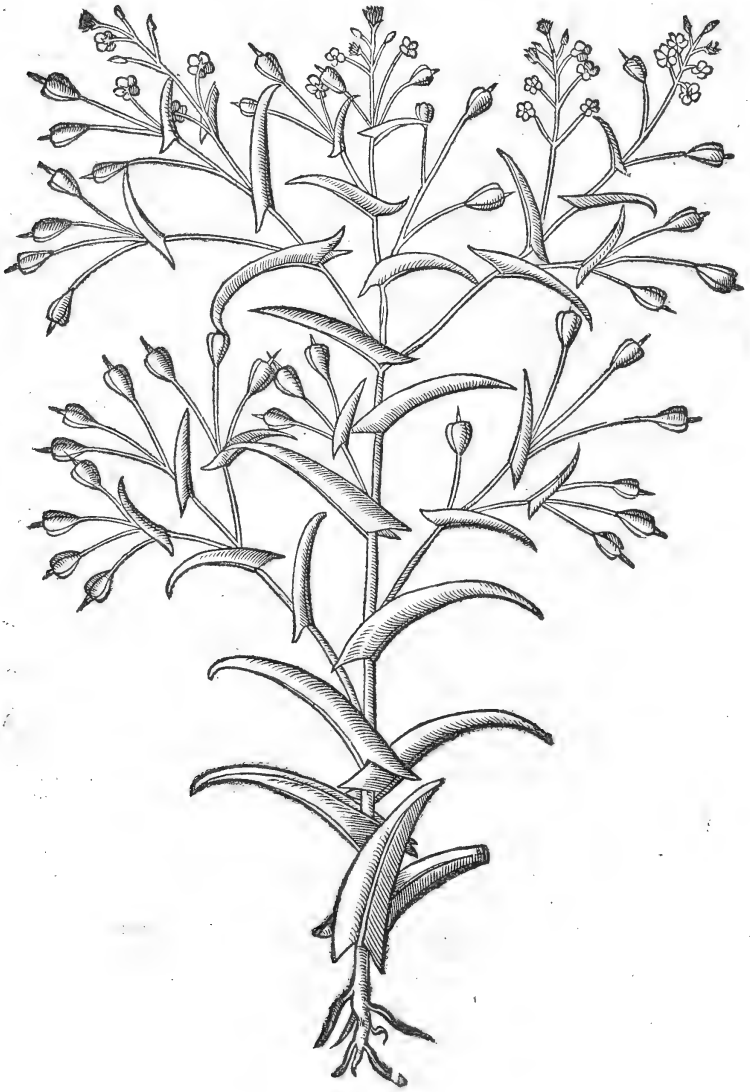

Scribit

Scribit Ruellius, Myagrum frequentiſſimum naſci in Gallia, eiusq; ſemine agros bene ſubactos perinde quaſi napis ſeri: quin & ſuæ ſponte inter ſegetes inueniri. Ex ſemine autem oleum exprimi ait, quo non ad lumina tantùm lucernarum; ſed ad ciborum quoque condimenta pauperes utuntur. Addit id à ſuis Camelliam, aut Camaminam uocari. Sed ip ſe non equidem Ruellio auſim ſubſcribere: quandoquidem non pudeat fateri me hactenus Myagrum non uidiſſe in Italia, quod Dioſcoridis delineationi reſpondeat. Cæterùm eos haud dubiè falli crediderim, qui putant, uulgare illud aurei coloris ſemen, quod aliqui Drodam, Drodellam alij, nonnulli uerò Dorellam dicunt, legitimum referre Myagrum. Siquidem hoc foliis rubiam non æmulatur, ſed ſylueſtrem erucam, ut quæ laciniata ſpectentur: nec ſemen profert fœno græco ſimile, ſed papaueris modo exile. Non deſunt præterea, qui plantam, quam Pſeudomyagrum appellauimus, legitimum eſſe contendunt. Verùm cùm & hæc rubiæ folia non gerat, ſed glaſti potius, & ſemen illi ſit naſturtij, non fœnograeci, non poſſum in eorum ire ſententiam. Naſcitur hæc paſſim inter linum, & ſegetes, cuius ſemen auidiſſimè auiculis expetitur, eſt enim dulce, & guſtui admodum gratum. Myagri ſemen, ut teſtatum reliquit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, pingue eſt. Quare ſi tundatur, oleoſum quid effundit, quod emplaſticam uim obtinet. Herba, quæ Græcis μύαγρος, Latinis pariter Myagrum appellatur: Italis, Miagro.

Myagri conſideratio.

Quorundam error.

Myagri uires ex Gal.

Nomina.

Ὀνάγρα. ONAGRA. CAP. CXIII.

ONagra, ſiue onothera, aut onuris frutex eſt arboris inſtar, prægrandis, amygdalino folio, ſed latiore, lilio non diſſimili: flore roſaceo, magno [a]: radice candida, longa, cùm ſiccata eſt, uinum olente. naſcitur in montibus. Aqua, in qua radix maduerit, in potu data, feras mitigat, & cicures facit. illitu quoque [b] tetra ulcera mulcet.

a Meũ. & Cat. μικρὰ. i. parua.
b Meum. Δυσῳδη. i. maligna.

Tametſi memoriæ prodiderit Theophraſtus lib. IX. cap. XXI. de plantarum hiſtoria, Oenotheræ radicem è uino potam mitiores, bilarioresq; mores conciliare; nullum tamen, qui eam mihi oſtenderet, hactenus licuit reperire, quanuis ad mitigandam omnium animalium feritatem, ne dum hominum quorundam, eſſet optimum, utiliſſimumq; remedium. Cæterùm ad me ſcripſit clariſſimus medicus Lucas Ghinus Forocornelienſis, ſæpius ex Apennino in uiridarium ſuum tranſtuliſſe plantam homine proceriorem: foliis amygdalæ, maioribus tamen: flore rhododendri: ſemine perquàm minuto, exilibus teretibusq; ſiliquis contento, molli ac candida lanugine obuoluto: radice ſubalbida, longa, ſubter humum repente. Quæ ſanè omni ex parte Onagram referre uidetur, etſi ipſe quoque pro certo non auſit aſſerere, hanc legitimam eſſe Onagram, cùm hactenus experientia compertum non habeat, an huius radix ſicca uinum redoleat, mitigetq; feras aqua, in qua maduerit, pota, ut Dioſcorides teſtatur. Onagræ meminit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit. Onagron, aut onothera, aut onotheris, huius radix arefacta uinoſum quiddam redolet: ſed & uini maximè facultatis eſt. Quæ ὀνάγρα Græcè, Onagra item, ſiue Oenagra Latinè dicitur.

Onagræ conſideratio.

Onagræ uires ex Gal. Fuch. error.

Κίρσιον. CIRSIVM. CAP. CXIIII.

CIrſium [a], caulis eſt tener. duorum cubitorum [b], triangulo ſimilis: ab imo foliola, roſæ ſpeciem referentia: anguli ſpinoſi, per interualla molles: folia bugloſſo ſimilia, longiora, ſubcandida, modicè hirſuta, partibus extremis aculeata: cacumen caulis orbiculatum, hiſpidum: in quo capitula in ſummo purpurea, quæ ſoluuntur in lanugines. Radicem huius loco laboranti adalligatam, dolores uaricum ſedare Andreas ſcripſit.

a Meum. καύλιον. i. caulicu-lus.
b Meũ. & Cat. σχοινος. i. triãgularis.

Credidere recentiores quàm plurimi rei herbariæ periti, nil aliud eſſe Cirſium quàm uulgare Bugloſſum. Sed mihi planè hæc ſententia, pace eorum dixerim, refellenda potius, quàm probanda uidetur: quòd Bugloſſo caulis triangulus non inſit, ſed rotundus: quòd ab imo foliola per ambitum aculeata roſæ ſpeciem non referant, ſed longa, & continua prodeant: quòd denique Bugloſſo flores non euaneſcant in pappos, ſed langueſcentes integri decidant, relicto in folliculis ſemine. Plantam, quam proculdubio Cirſium referre putamus, nuper Piſis ad me miſit clariſſimus medicus Lucas Ghinus, cuius etiam hîc figuram damus. Naſcitur, ut ipſe ſcribit, in uliginoſis locis. Ea, meo quidem iudicio, Cirſio maximè adſtipulari deprehenditur. Cirsij nuſquam, quod legerim, meminerunt in ſimplicium cenſu Galenus, & Paulus. Id æquè κίρσιον Græca uoce, atque Latina Cirſium appellatur.

Cirſij conſid.

Nomina.

CIRSIVM.

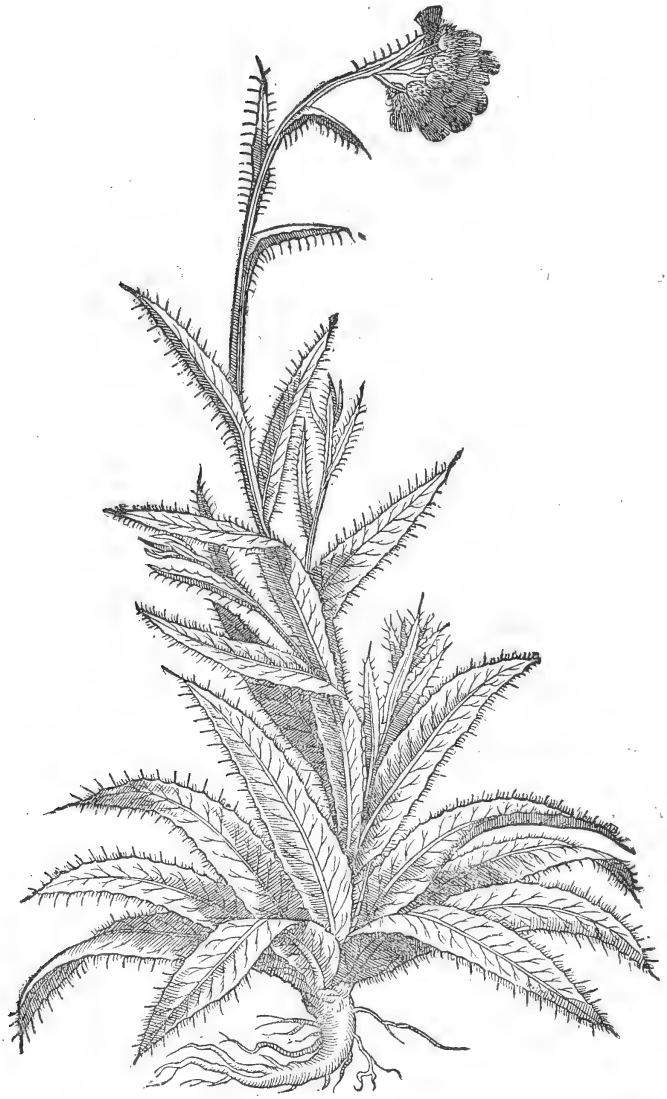

Ἀστὴρ ἀττικὸς. ASTER ATTICVS. CAP. CXV.

ASter Atticus[a] cauliculus lignoſus, florem in cacumine habens purpureum luteúmve, per ambitum diuiſum, anthemidis modo, capitulum, foliolis ſtellæ modo radiatis: quæ autem caulem ambiunt folia, oblonga ſunt, ac hirſuta. Ferunti ſtomacho, oculorum inflammationibus, prociduæ ſedi, ac[b] inguinibus illitu auxiliatur. Tradunt[c] purpureum florem, ſi ex aqua bibatur, anginis, & pueris comitiale malum ſentientibus, opitulari. Inguinum inflammationi recentem illinire conuenit. Si aridus flos ſiniſtra dolentis manu decerpatur, & inguinibus adligetur, dolore liberat.

a Orib. οἱ βωβῶνες. i. aliquibus buboniũ.
b Meum. καὶ ἐκβλαστήσεις. inguinum tumores.
c τὸ πορφυρίζον τῷ ἄνθει. ita habet Meũ & Cat. i. purpureum in flore.

Aſter

ASTER ATTICVS, SIVE AMELLVS.

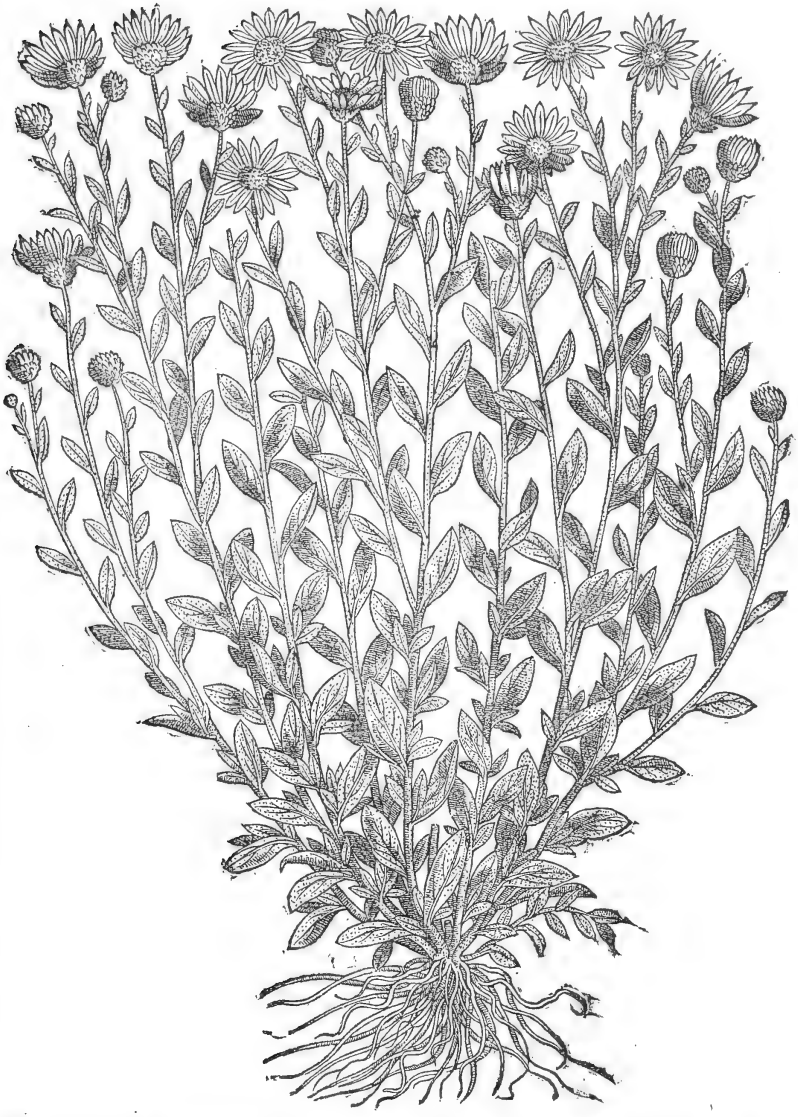

Aſteris Attici conſid.

ASter Atticus, qui & Bubonion, hoc eſt noſtris Inguinalis, dicitur, ſibi Attici nomen aſciuit, quòd in Athenienſi agro frequentior, quàm alibi proueniat. Bubonion uerò, & Inguinalis dicta eſt herba, quòd bubonum, ſiue inguinum præcipuum ſit remedium. Aſteris porrò appellationem accepit, quoniam eius capitula, in quibus flores chamæmali inſtar emicant, per ambitum diuiſa foliolis ſtellæ modo radiata ſpectantur. Cæterùm, non deſunt, qui noſtram ſententiam impugnent, quòd crediderim ego Aſterem Atticum eam eſſe plantam, floribus umbilicotenus melinis, & in ambitu purpureis, quaná; etiam Vergilianum Amellum eſſe cenſemus. Atqui nos non ita facilè à noſtra diſcedimus opinione, quòd & Meum, & Catecuzeni exemplar legant, τὸ πορφυρίζον τὲ ἄνθος. i. purpureum in flore: quæ uerba manifeſtò arguunt in Aſteris Attici flore duplicem haberi colorem. quo ſit, ut putem in capitis principio, ubi flos deſcribitur, non ἢ μήλινον, ſed καὶ μήλινον. i. ἄνθος πορφυρεῶ καὶ μήλινον. hoc eſt florem purpureum & melinum. Sed eſto etiam aliorum iudicium. Verùm non ob id tam mordicus meam tenebo opinionem, quin uelim etiam aliam hic plantam oſtendere, quam quidam rei plantariæ

ASTER ATTICVS ALTER.

plantariæ ſtudioſi Aſterem Atticum faciunt, ſed examinent quoque ipſi antiquam, quam nos addidimus, lectionem. Huius plantam miſit ad me primùm Ioannes Crato Vratislauienſis, Ferdinandi Cæſaris Medicus, & ut quidem ſingulari doctrina præditus, quæ quoniam florem ſtellæ modo radiantem, licèt tantùm melinum, profert, meritò quidem Aſteris nomen illi imponendum eſt. Hanc Serapio (ut libro tertio in Eryngij mentione prodidimus) cum Eringio confudiſſe deprehenditur florum ſimilitudine falſus, qui in utraque planta ſtellæ figuram præ ſe ferunt. Cæterùm non eſt prætereundum, quòd nonnulli Dioſcoridis codices reperiuntur, in quibus hoc capite plura leguntur, quàm ſuprà ſint reddita. quæ quoniam à doctiſſimis uiris Dioſcoridi accreuiſſe comperta ſunt; ideo nos quoque ea, utpote adiectitia omiſimus. Quòd autem adſcitia ſint, teſtimonio eſſe poſſunt Galenus, Oribaſius, Paulus, & Serapio, in quorum libris illa, quæ redundant, nuſquam leguntur, etſi reliqua, ut ſolent, bona fide referant. In cuiuſdam tamen Apuleij libello de plantarum hiſtoria & uiribus ſcripto, nonnulla habentur capite de Aſtere Attico, quæ inde facilè, quòd ferè eadem eſſe uideantur, huc adiecta ſunt:

Serapionis erratum.

ſunt: ſic enim uerba illa ſonant. Stellarum radij noctibus collucent: quare qui naturam ſtirpis ignorant, inane ſimulacrum ſe uidere putant. Reperitur à paſtoribus pecudum. De Amello autem, quem nos Aſterem Atticum appellabamus, & non temerè quidem, ob nonnullas notas, quæ illi cum Attica Stella communes ſunt, cecinit Vergilius lib. quarto Georgicorum his luculentiſſimis carminibus. Amellus Virgilij.

shorewort. or shurwort.

Eſt etiam flos in pratis, cui nomen Amello
Fecêre agricolæ, facilis quærentibus herba:
Nanque uno ingentem tollit de cæſpite ſyluam.
Aureus ipſe, ſed in folijs, quæ plurima circùm
Funduntur, uiolæ ſublucet purpura nigræ.
Sæpe deùm nexis ornatæ torquibus aræ.
Aſper in ore ſapor: tonſis in uallibus illum
Paſtores, & curua legunt prope flumina Mellæ.

STELLARIA.

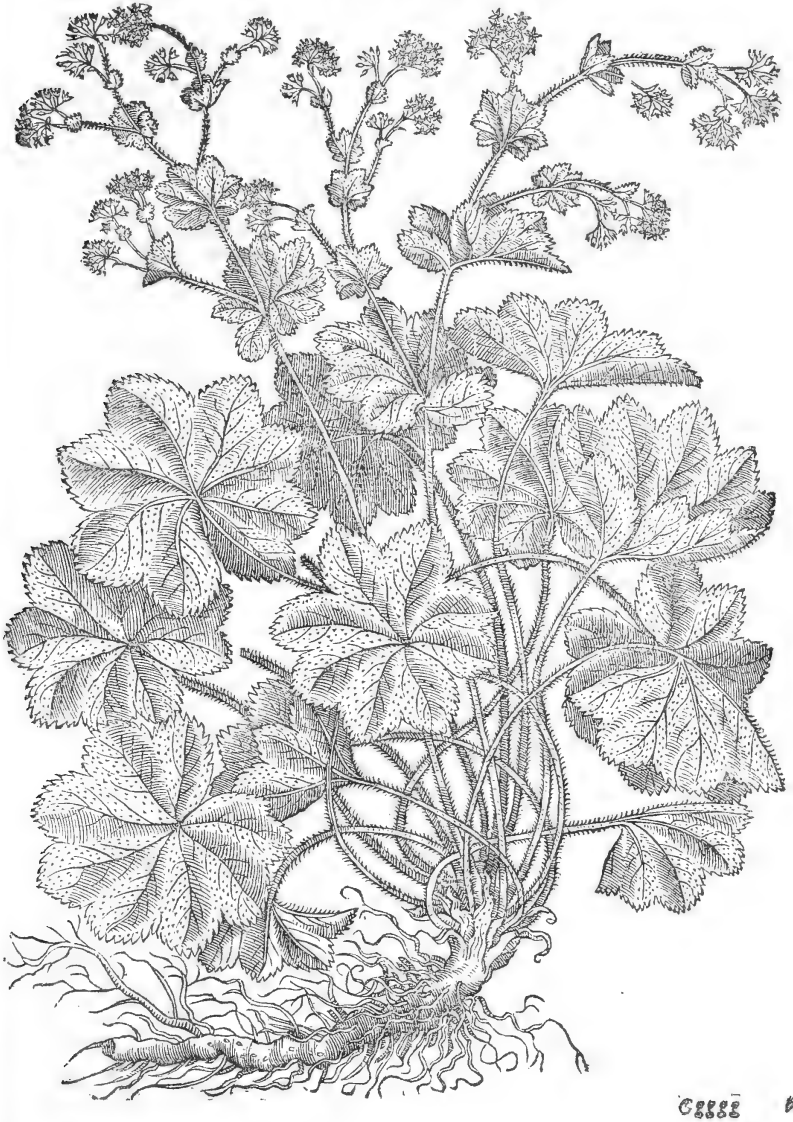

Cccccc Verùm

Verùm non poſſum non mirari ſtupidum cuiuſdam blateronis ingenium, qui Vergilij Amellum eam plantam eſſe cenſet, quã omnibus in confeſſo eſt eſſe chelidonium minus. Ita enim ſæpe fit, ut qui alios ſuggillare ſatagunt, ij præ inuidia adeò cæcutiant, ut non ſolùm in tenebris oberrent, ſed ex cordes quoque fiant. Vergilius enim Amelli florem deſcripturus inquit. Eſt etiam flos in pratis, cui nomen Amello Fecêre agricolæ, & deinde ſubiunxit. Aureus ipſe, ſed in folijs, quæ plurima circum. Funduntur uiolæ ſublucet purpura nigra. De folijs intelligens ipſius floris, quæ ipſum ambiunt, quæq; colore nigram imitantur uiolam & rectè quidem, ſublucet inquit Vergilius purpura, quòd color ille purpureus, qui in illis ſpectatur foliolis, non ita ſplendidus ſit, ut in ipſa cernitur uiola, ſed longè dilutior: quo fit ut is omnino cæcutiat, qui de plantæ ipſius folijs Vergilium intellexiſſe cenſeat. Sed purpureus color in chelidonij minoris flore omnino deſideratur. Præterea chelidonium minus humi perpetuò repit, nec ſe unquam in altum extollit. Atqui aliter quidem ſe habet Amellus. Nanque is, uno ingentem tollit de ceſpite ſyluam. Adde quod chelidonium illud Verno tantùm tempore prouenit, & deperit. Amelli uerò flos Vergilio, in fine æſtatis, aut ſub Autumni principium apparet: cum dicat. tonſis in uallibus illum Paſtores & curua legunt prope flumina Mellæ. Ideſt legunt Paſtores Amelli florem in uallibus & pratis iam falce detonſis. Itaque fit ut iam ex Medico fiam Vergilij interpres. Eſt itaq; Amellus herba; quæ caules ab radice mittit rectos, ſolidos, ac lignoſos, colore fuſco luteſcente. E quibus circa cacumen ramuli oriuntur, in quorum ſummitate flores ſpectantur in ſtellæ modum radiantes, ut in Anthemide, aut Belli, ſed in medio lutei, comantibus circunquaque foliolis diluta purpura nitentibus. Folia profert oblonga, acuminata oliuæ figura, minora tamen, aſpera, hirſuta, nigricantia; ſubamaro ſapore. Quæ autem caulem circumueſtiunt, longe minora ſpectantur. Radicem habet multifidam, odore non ingrato, & caryophyllorum quid reſipiens. Floret in principio Autumni, aut in æſtatis calce, Auguſto, & Septembri. Flores tandem flacceſcunt, & in pappos diſſiliunt: ſemine paruo, oblongo. Intubo haud longè abſimili. Aſteris Attici uires ex Gal. *Aſteris Attici recens herba (ut Crateuas tradit) cum axungiæ ſenio tuſa rabioſi canis morſibus utiliter imponitur. Turgentia guttura diſcutit, & incenſa ſerpentes fugat. Huius meminit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ubi eius uires retulit his uerbis. Aſter Atticus, alij bubonium uocant, non ob id tantùm quòd illitum, ſed etiam quòd ſuſpenſum bubonas ſanare creditur. Habet quiddam etiam digerens, habet uerò non minimè & refrigerans quiddam, ac reprimens, adeò ut miſtæ ſit facultatis, uti roſa: ucrùm id non adſtringit. hactenus Galenus. Sed quoniam Attica ſtella mihi in mentem redegit Stellariam reſentioribus uulgò uocatam, cùm & ipſa uiribus non uulgaribus ſit prædita, eam minimè ſilentio diſſimulandam duximus. Eſt igitur* STELLARIA, *quam alij Pedem leonis, alij Alchimillam uocant, planta, quæ ut plurimùm in montibus prouenit, præſertim in pratis, folijs maluæ ferme ſimilibus, durioribus tamen, & criſpioribus, angulis octo diſtinctis, prominentioribus, & per ambitum ſerratis, adeò ut latius aperta ſtellæ formam referant. Caulis ei tenuis, ſemicubitalis, à quo plures exeunt ramuli, in quorum ſummo flores emicant ſubpallidi, tenues, ſtellarum effigie. Radice nititur, quæ craſſitudine digitum æquat, & longitudine palmum excedit. Erumpit hæc Maio menſe, Iunio uerò floret. Efficax eſt pota ſanandis non ſolùm internis uiſcerum uulneribus, ſed & ſinuoſis ulceribus: quinetiam extrinſeca uulnera glutinat. Expetitur Germanis chirurgicis, mirisq; laudibus celebratur: quippe qui eam felici ſucceſſu uulnerarijs potionibus admiſceant. Aridæ puluis in ſui ipſius decocto, aut cum aqua eius ſtillatitia ſumptus, enterocelis medetur. Datur idem puluis ex uino, aut iure cochlearis menſura, quindecim aut uiginti diebus, mulieribus, quibus adempta ſit concipiendi facultas à nimia uteri humiditate, quæ iniectum ſemen contineri prohibet. Stillatitia eius aqua epota, tum etiam in uulnam indita, alba mulierum profluuia mirificè ſiſtit: adeò ut eius quoque diutina iniectione corruptæ ab incorruptis uix dignoſci poſſint, reſtrictis mirum in modum fœmineis locis: quod tum celerius, tum efficacius præſtatur, ſi in eius decocto inſideant. Quin & laxas procidentesq; mulierum mammas contrahit, & duras ſolidasq; efficit, ſi lintea in eius decocto, aut ſtillatitia aqua intincta mammis ſæpius imponantur, diutiusq; importentur, præſertim hypociſtide, equiſeto, ſtypteria, ſiccisq; roſis admiſtis.* Stellariæ hiſtoria, & uires.

Nomina. *Planta, quæ Græcis ἀστὴρ ἀττικὸς Latinis item Aſter atticus nominatur: Arabibus, Aſtaraticon: Italis, Aſter attico: Germanis, Stern Kraut: Gallis, Aſpergoutte mineur.*

Ἴσόπυρον. ISOPYRVM. CAP. CXVI.

ISopyron aliqui phaſiolon ob ſimilitudinem uocant, quoniam folium, quod eſt aniſo ſimile, in pampinos torquetur: capitula ſunt in ſummo caule, tenuia, plena ſeminis, melanthij guſtum imitantis. Contra tuſſim, & cætera pectoris uitia, ſemen ex aqua mulſa bibitur: hepaticis, & ſanguinem excreantibus utile.

Hactenus

HActenus, ut ingenuè fatear, mihi non contigit uerum Iſopyrum inuenire, neque ab aliquo compertum uidere. non tamen negauerim, quin illud naſcatur in Italia. Quare ſi hac noſtra ætate nobis non ſeſe offeret, id poſteris inquirendum relinquemus, qui fortaſſe diligentius in hæc ſtudia incumbent, ut earum rerum, quæ nos latent, aliquando exactam cognitionem aſſequantur. Quod Græci Ἰσόπυρον, Latini etiam Iſopyrum uocant. Nomina.

ISOPYRVM.

Ἰὸν πορφυροῦν. VIOLA PVRPVREA. CAP. CXVII.

VIola purpurea folium habet hedera minus, tenuius, ac nigrius, nec multò diſſimile: caulículus à radice medius prodit, in quo floſculus ſuauiſſimè olens, purpureus. opacis, & aſperis naſcitur. Refrigerandi naturam habet. Folia per ſe, & ex polenta illinuntur aptiſſimè ſtomacho æſtuanti, & oculorum inflammationibus, ſediſque procidenti.

VIOLA PVRPVREA.

Violæ purpureæ conſid.

SVnt in Violarum genere non modò purpureæ, ſed etiam candidæ, frigidis & uliginoſis locis naſcentes, prorſus tamen 10
inodoræ, de quibus nihil, quod extet, memoriæ prodidit Dioſcorides. Hæ numeroſæ proueniunt in Ananienſi agro ſupra Tridentum, ubi menſe Aprili adeò copioſè florent, ut ſi longè proſpiciantur, oculos fallant, & extenſa lintea uideantur. Sunt & aliæ, quæ aureo ſunt colore, adeò in colorandis floribus occupatur natura. ARBORESCENTEM autem VIOLAM è Baldo monte allatam, odore perquàm iucundo, mihi dono miſit Franciſcus Calzolarius pharmacopœus Veronenſis, cuius flores illis perſimiles ferè habentur, qui in Regali conſolida uiſuntur. Creſcit hæc duorum cubitorum altitudine, pluribus ab una radice ſublatis caulibus. Alij præterea flores per æſtatem Maio, & Iunio menſibus uiſuntur ſupernè purpurei, in medio candidi, inferius uerò lutei, forma purpureas uiolas referentes, aſpectu gratiſſimo, cùm tamen nullo & ipſi commendentur odore. Prodeunt hi ex quadam planta, cui primo exortu folia inſunt rotunda, per ambitum ſerrata, quæ tamen per incrementum in longitudinem deſciſcunt. Conſtat hæc caulibus triangularibus, quadantenus ſtriatis,

VIOLA ARBORESCENS.

tis, & intus concauis, quibus paribus interuallis genicula ſupereminent, è quorum concauo ramuſculi exoriuntur, quibus flores dependent. Vocant hanc nonnulli IACEAM *alij uerò* HERBAM TRINITATIS *à triplici florum colore. Verum an hæc illa ſit Iacea, quam ad inteſtinorum ramices magnificiunt recentiorum quidam, nondum ſatis compertum habeo. Quanquam non deſunt, qui affirment, hanc eſſe de qua modò ſermo eſt, eamq; ſymphyti facultatibus pollere. quemadmodum etiam ſunt, qui eandem ægrè ſpirantibus, & pulmonum inflammationibus, non obſcurè opem ferre tradant: quin & ſcabiem ſanare, & cætera cutis uitia delere. Huius duo obſeruauimus genera. alterum maius, alterum minus. Atqui in minore flores, & minores habentur, & duobus tantùm coloribus micantes. nempe cæruleo, ac candido. aut luteo & albicante. Præferuntur ambæ ad puerorum tormina, & præſertim ſtillatitia earum aqua pota. Herba tota illita, aut in pabulo data, ſanat ſues angina laborantes. Violarum purpurearum facultates exquiſitè deſcripſit Meſues inter ſimplicia ſoluentia, unde hæc decerpſimus. Violæ temperatum, conueniensq; ſunt medicamentum, quo immutantur malæ hu-*

Iacea.

Violarum uires ex Meſue.

IACEA, SIVE FLOS TRINITATIS.

morum qualitates, & natura eorum ſoluitur. Præferuntur quæ primo uere florent, ſolis ardorem, qui uim reſoluit, mi- 10
nimè expertæ, nec imbribus dilutæ. Violæ refrigerant, & humectant ordine primo, cùm tamen ſiccæ minus refrigerent, & minus humectent. Recentibus quædam ineſt humiditas, quæ obtundit caliditatem, à qua potior eſt uis. Quapropter ſiccata humiditate, quæ in ſuperficie continetur, guſtu amaritudo deprehenditur, quæ à calido prouenit, qui prius ſub humido deliteſcebat. Quo fit, ut exiccatæ magis calidæ, minuſq; humidæ habeantur. Humiditas, quæ ſuperflua recentibus ineſt, aluum emolliendo ciet: uerùm arefactæ, detectoriæ ſunt facultatis, non quòd emolliant, ſed quòd diſſoluant. Violæ in ſumma ſoporiferæ ſunt, refrigerant, calidos dolores mulcent, inflammationes extinguunt, leniunt, & ſoluunt. Earum ſuccus, & ſyrupus ex eo factus uentrem leniunt. Macerantur in aceto, quòd ualentius ardentiſſimis conferant febribus. Fit ex uiolis oleum, ijs in eo diutius maceratis: cæteris tamen præſtat, quod ex immaturis oliuis, aut ex dulcibus amygdalis exprimitur. Violæ bilem educunt, eiuſq; feruorem mitigant. Conferunt capitis doloribus, quos caliditas

IACEA ALTERA.

tas excitauerit: somnum conciliant: pectoris, & asperæ arteriæ scabritiem leniunt: medenturq; anginis, & columellæ uitijs: præcipuo autem auxilio sunt pectoris, & lateris inflammationibus: sitimq; arcent. At quæ siccæ sunt, iecoris obstructiones referant, inflammationes discutiunt, & morbo regio laborantibus opitulantur. Hactenus de violis Mesues. Parant hac ætate è violarum recentium diluto, quo pluries violæ fuerint maceratæ, deiectorium Syrupum, quemadmodum & ex rosis rosaceum, quo deijciendæ alui gratia recentiores medici in pleuritide utuntur, uncias quaternas, uel quinas exhibentes. Violarum uires tradidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Violæ folia aqueam & subfrigidam substantiam superantem possident: proinde tum per se, tum cum polenta illita calidas phlegmonas mitigant. Imponuntur & ori uentriculi æstuanti, & oculis. hæc Galenus. Ex quibus abundè palàm est non nouisse Galenum, sicuti & cæteros ueteres, Violas deiectoria facultate citra noxam præditas esse. Viola nigra, & Viola purpurea sic Latinis dicta, Græcis ἴον μέλαν, & ἴον πορφυροῦν uocatur: Arabibus Seneffigi, Sonofrig, siue Benefesegi: Italis, Viola porporea, & Viola mammola: Germanis, Mertzen violen: Hispanis, Violeta: Gallis, Violetes, Violes de martz, & Careſme. Syrupus uiolaceus. Violarum uires ex Gal. Nomina.

Καναλία. CACALIA. CAP. CXVIII.

CAcalia, quæ leontice uocatur, folia fert magna, alba: è quibus medius caulis emicat, rectus, albus: florem ferens robori, aut oleæ similem. nascitur in montibus. Radix in uino madefacta, ut tragacantha, delinctu aut manducatu per se tussibus, scabritijs arteriæ medetur. Grana, quæ post excussum florem innascuntur, trita & cum cerato illita, faciem erugant, & cutem extendunt.

Cacaliæ considerat. *CAcalia, Plinio libro XXV. cap. XI. authore, uocatur semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus ferè. ita Plinius. Sed non propterea mihi hactenus contigit Cacaliam reperire in Italia etsi eam diu quæsierim in montibus. Cæterùm herbam Cacaliæ similem testatur se pluries uidisse in Apennini Alpibus Lucas Ghinus Forocornelienſis medicus rei herbariæ diligentissimus inquisitor, folio tussilaginis, maiore tamen, auersa parte candidiore, minusq; per ambitum angulosiore: caule palmi altitudine, recto, subcandido: in cuius cacumine flores exeunt paniculæ faciem referentes, muscosi, oliuæ instar. Hanc ipse Cacaliam suspicatur. Equidem huius uiri iudicio facilè ausim subscribere, quòd is in simplicium cognitione diligenter uersatus sit, atque inter Italos in ea maximè præstet. Cacaliam cancanon uocauit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, ubi eius uires reddidit his uerbis. Cancani radix facultatem habet mordacitatis expertem, & modicè exiccantem: essentiam crassam, & emplastricam. Quapropter macerata uino, sicut tragacantha, & linctа, arteriæ asperitates sanat: nec minus, si quis eam commandat. Succus eius defluens prodest arteriæ, similiter ut glycyrrhiza. Καναλία ita Græcè, ut etiam Cacalia Latinè dicitur.*

Cacaliæ uires ex Gal.

Nomina.

Βούνιον. BVNIVM. CAP. CXIX.

BVnion caulem edit quadrangulum, procerum, digiti crassitudine: in quo ramuli minutis folijs, ac floribus scatent: folia proximè radicem, apio similia, longè tenuiora, coriandrinis proxima: flores anethi: semen odoratum, hyoscyamo minus. Vrinam ciet, excalfacit, secundas euocat: lieni, ueficæ, renibus utile. Tam humidi, quàm sicci, expressiq; succi caulibus, foljis, radicibusque, usus inualuit ex aqua mulsa.

Ψευδοβούνιον. PSEVDOBVNIVM. CAP. CXX.

PSeudobunion palmi altitudine fruticat in Creta, folia, ramulosque napi ferens, acri gustu. Tormina, atque stranguriam, laterumque dolores sanant quaterni rami eius poti in aqua: illiti quoque cum sale, & uino tepentes, strumas discutiunt.

Bunii consid. *BVnium, quod nostri Napum syluestrem uocant, Plinius uidetur posteritatis memoriæ prodidisse lib. XX. cap. IIII. ubi de napis ita scriptum reliquit. Naporum duas differentias & in medicina Græci seruant. Angulosis foliorum caulibus florentis, & quod Bunion uocant, purgationibus fœminarum, & ueficæ, & urinæ utile decoctum, potum ex aqua mulsa, uel succi drachma. Semen dysentericis tostum, tritumq; in aqua calida è cyathis quatuor: sed urinam inhibet, si non lini semen unà bibatur. Alterum genus Buniada appellant, & raphano, & rapo simile. Seminis præclari contra uenena: ob id & in antidotis utuntur illo. hæc Plinius. Ex cuius sanè uerbis palàm fieri arbitror, eam nobis plantam esse Bunium, quæ Napum syluestrem rura in Hetruria appellant. Nascitur hæc inculto solo, frigido præcipuè tractu. Verùm Pseudobunium, quod Græci uocant, nondum mihi in Italia compertum est. Quod nulli mirum uideri debet: nam quòd planta hæc fruticet in Creta, ut Dioscorides testatur, uidetur potius Cretensium propria, quàm aliarum gentium. Bunium, ut Plinius tradit, antidotis admiscetur: quare & in ipsa Andromachi theriaca Bunium expetitur. Vtriusque uires sanè paucis tradidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Bunium, alij arctlcon, adeò excalfacit, ut & urinam moueat, & menses prouocet. Sed & Pseudobunium adsimilis illi caliditatis est. Quod Græci βούνιον, Latini similiter Bunium uocant: Itali, Nauone saluatico. Quod uerò illi ψεύδοβούνιον, bi Pseudobunium, & Bunio falso.*

Bunii uires ex Gal.

Nomina.

Χαμαίκισσος. CHAMAECISSVS. CAP. CXXI.

CHamæcissos folio est hederæ, tenuiore, longiore: ramulis à radice quinis senisve, dodrantalibus, foliosis: flore uiolæ albæ simili, candidiore, ac tenuiore, gustu supra modum amaro: radice tenui, candida, inutili. nascitur in cultis. Bibunt conuenientissimè ischiadici folia, tribus obolis in aquæ cyathis tribus, tricenis, quadragenisve diebus: eodem pota modo, senis aut septenis diebus, regium morbum purgant.

Chamæcissi cõsideratio. *CRedidit Leonardus Fuchsius, medicus ætatis nostræ celebris, in suo de stirpium historia commentario, nihil differre Chamæcissum ab ea uulgaris notitiæ planta, quam, ut superius libro tertio in Asclepiadis mentione diximus, herbariorum uulgus Hederam terrestrem nominat. Sed cur eius sententiam comprobem, sanè non habeo. Siquidem uulgaris hedera terrestris folio constat rotundo quadantenus serrato: caulibus, uel potius funiculis utilium modo longis, humi longo tractu repentibus. Chamæcissus uerò Dioscoridi folijs est hederæ, tenuioribus, longioribus: ramulis à radice quinis senisue,*

ſenisue, dodrantalibus, foliosiſq;. Adde quòd Chamæciſſi flores uiolæ albæ ſimiles facit Dioſcorides, ac etiam candidiores. Sed terreſtris hedera florem profert puſillum, in candido purpuraſcentem. Quibus utique rationibus ducor, ut putem, hanc herbam non eſſe Chamæciſſum, quòd notis inter ſe plurimùm pugnare deprehendantur. His etiam accedit, quòd Chamæciſſos (ſi Plinio credimus lib. XXIIII. cap. XV.) ſpicata eſt tritici modo: & cùm floret, exiſtimari poteſt alba uiola. Ruellius hanc in Gallia naſci ſcribit. Sed eam aliam eſſe à Chamæciſſo hîc repræſentato perſpicuum eſt: ea enim, quæ Plinius refert, à Dioſcoride diſſentiunt, quem nullam ſpicarum mentionem feciſſe conſtat. Equidem, ut ingenuè fatear, nullam hactenus in Italia herbam comperi, quam legitimum eſſe Chamæciſſum auſim affirmare. De uiribus Chamæciſſi breuiter diſſeruit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit. Chamæciſſi flos, cum ſit admodum amarus, iecur obſtructione liberat. Sunt & qui iſchiadicis ipſum exhibeant. Hæc planta ut Græcis χαμαίκισσος, ita etiam Latinis Chamæciſſus nuncupatur.

Chamæciſſi uires ex Gal.

Nomina.

Χαμαιλεύκη. CHAMAELEVCE. CAP. CXXII.

CHamæleuce lumborum dolorlbus propitia eſt. herba uirens, incuruis folijs ſurculisque: flore roſaceo.

SAnè quàm paucis Chamæleuces hiſtoriam perſtrinxit Dioſcorides. quare difficillimè quidem decerni poteſt, quænam in uniuerſo plantarum genere Chamæleucen referat. Cæterùm hîc ſilentio non diſſimulandum puto, quòd non deſunt codices (ut Marcellus & Ruellius Dioſcoridis interpretes aiunt) in quibus non χαμαιλάκη, ſed χαμαιπάκη legitur. Alteram quidam lectionem nos quoque magis probamus, tum quòd in nothis Dioſcoridis nomenclaturis Chamæleuce nil aliud ſit quàm tuſilago, quemadmodum & apud Plinium libro XXIIII. cap. XV. ubi eam Farranum ſiue Farfugium uocari tradit: tum etiam quòd eodem loco Plinius idem ferè ſcripſerit de chamæpeuce, quod de chamæleuce in hoc capite ſcriptum reperitur. Quod haud dubiè oſtendit, huius capitis initio mendum ſubeſſe. Et certè facilis ac lubricus potuit eſſe librariorum lapſus, ut qui unius tantùm literæ mutatione χαμαιλεύκη, pro χαμαιπάκη ſcripſerint. Porrò Plinius chamæpeucen folijs laricis ſimilem reddidit. mihi tamen ea uidetur potius piceæ folijs aſſimilanda, ſi in compoſito plantæ nomine uolumus rectè poſterioris uocis ſignificatum ſpectare: nam picea πεύκη, larix uerò λάριξ item Græcè dicitur. Chamæleuce, ut author eſt Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, calidæ eſt facultatis tertio quodammodo ordine, ſiccæ primo. Ea Græcè χαμαιλάκη, Latinè item Chamæleuce, & Chamæpeuce nocatur.

Chamæleuces conſid.

Chamæleuces uires ex Gal. Nomina.

Βούγλωσσον. BVGLOSSVM, LINGVA BVBVLA. CAP. CXXIII.

BVgloſſum naſcitur in campeſtribus, & fabuloſis. Iulio menſe colligitur. Aiunt eam, quæ tres thyrſos emittit, cum ſemine, & radice tritam, potamque contra tertianos horrores prodeſſe: quæ quatuor, ad quartanos: ea in uino decoquitur. Herbam abſceſſibus utilem eſſe uolunt. Verbaſco ſimile eſt, folium in terra ſparſum, nigrius[a], aſperum, bubulas imitans linguas. Quod in uinum deiectum, animi uoluptates auget.

a Cat. τραχύτερον, καὶ ἀκανθώδες καὶ μικρότερον. i. aſperius: & ſpinoſum, & minus.

QVi diligenter Bugloſſi hiſtoriam expendunt, omnes herbam Borraginem uulgò nocatam, in hortis, alijsq; locis naſcentem, potius legitimum eſſe Bugloſſum cenſent, quàm illam, quæ Bugloſſa uulgò nominatur, cuius in officinis communis eſt uſus. Quorum equidem iudicio non dubitauerim ſubſcribere. ſiquidem Borrago dicta folijs eſt in uniuerſum uerbaſco ſimilibus, nigrioribus tamen, & aſperioribus: quibus etiam hæc ſymphytum alterum æmulatur, quod folia bugloſſo proxima ferre ſuperius prodidit Dioſcorides. Adde præterea, quòd folia Borraginis in terram procumbunt, & bubulas linguas tum forma, tum aſperitate imitantur. Contrà quæ Bugloſſi nomen ſibi falsò uendicauit, folia habet longa, echio ſimilia, non uſquequaquè lata, ut bubulas referant linguas, minusq; humi depreſſa, quæ potius è toto ferme cæſpite ſurſum aſpiciunt, nec aliqua ex parte uerbaſcum, aut ſymphytum alterum repræſentant. Non ob id tamen negare auſerim, quin uulgare Bugloſſum in campeſtribus naſcens, ijſdem cum Borragine polleat uiribus: quandoquidem eadem utriuſque aſperitas, idemq; ſapor guſtui manifeſtum præbent eiuſdem facultatis indicium. Atque facie non multùm diſſidere ea inuenias, ſi illud genus ſpectes, quod hodie in hortis ſeritur ex Hiſpanijs allatum: hoc enim etſi uerbaſcum adeò adamuſſim non repræſentet, quemadmodum Borrago; foliorum tamen effigie bubulas linguas maximè imitatur. Sed quoquomodo hæc ſe res habeat, concedam facilè Borraginem, & uulgarem Bugloſſam & ſpecie, & forma inter ſe differre: attamen crediderim alteram ad alterius uires proximè accedere, & ſi non eadem utriſque, ſimillimas tamen ineſſe. Cæterùm non deſunt, qui his rationibus neglectis aſſerant uulgare Bugloſſum Echij omnino genus eſſe, quòd illud omnibus notis referre putent. Alij uerò ſunt, qui idem Bugloſſum Cirſium exiſtimant. Verùm nos aliud à uulgari Bugloſſo & echium, & Cirſium eſſe cenſemus, ut abundè ſuis locis docuimus. Quòd inſuper Borrago facilè ſit legitimum Bugloſſum, Auicennæ teſtimonio comprobari poteſt, qui libro II. ſui canonis ita ſcribit. Lingua bouis eſt herba lata, habens folia ſicut almaru, & ad tactum aſpera, & rami eius aſperis, ſicut pedes locuſtarum. Oportet autem, ut illa adminiſtretur, quæ eſt in Coraſceni, craſſa habens folia, ſuper quorum faciem ſunt puncta, quæ ſunt radices ſpinarum, & pilorum exeuntium ab ea. Quibus notis adeò euidenter noſtram Borraginem expreſſit Auicenna, ut nemo non intelligat, hanc eſſe Linguam bubulam. Eam præter morem deſcripſit Auicenna, quòd ſuo quoque tempore non deeſſent, qui uero Bugloſſi loco aliam quandam ſubſtituerent plantam, ut apertè eius uerba declarant, dum ſubdit. Quæ autem in hac terra reperitur, & qua utuntur medici, plurimum eius eſt genus almaru, & non eſt lingua bouis, & neque confert, ut iumamentum illius eſt. hactenus Auicenna.

Bugloſſi conſideratio.

Bugloſſi deſcriptio Auicénæ.

His

BVGLOSSVM, SIVE BORRAGO.

His omnibus illud denique accedit, quòd apud Apuleium in eo libello, qui de herbarum medicaminibus inſcribitur, inue- 10
nio Bugloſſum Lucanis Corraginem nuncupari prioris tantùm literæ mutatione, quòd cordis affectibus quàm maximè opi-
tuletur. Quæ ſanè omnia, ni fallor, clariſſimè oſtendunt, Borraginem eſſe uerum ac legitimum Bugloſſum. Prouenit
itaque Borrago foliis latis, atque oblongis, aſperis: eminentibus ubique bullis, tenuiſſimis armatis aculeis, qui totam plan
tam hirſutam, ac rigidam reddunt: caule exit cubitali, & quandoque maiore, pingui, concauo, aculeis ubique ſcatente,
& ramis multis brachiato: floribus in ſtellæ modum radiantibus, cæruleo colore, & quandoque candido: nigro è medio
prominente apice. Semine nigro, ſtriatoq;. Hæc planta plurimum per ſeſe in hortis naſcitur, adeò ut inde haud facilè ex-
tirpari

BVGLOSSVM VVLGARE

10 *tirpari poſſit. Radicem habet albam, teneram, pollicari craſſitudine, guſtu ſubdulci, ac lento. Cæterùm vulgare bugloſſum folio eſt Borragine longiore, hirſuto, aſpero, minutiſſimis aculeis ſcatente, caule ſeſquicubitali, rotundo, hiſpidoq; e quo rami exeunt ſurſum ſpectantes. Flores edit purpureos Borragine minores, è quibus nigrum oritur ſemen. Radix illi eſt Borragini per omnia fere ſimilis, ſed craſſiori pinguioriq; libro. Huius tria obſeruauimus genera. Hortenſe latioribus, ac longioribus folijs, ac ſylueſtris duplex genus. Cuius alterum folijs altero latioribus, & floribus purpureis ſpectatur: alterum uerò anguſtioribus, & floribus nigricantibus. Borragini atque etiam vulgari Bugloſſo iis ſanè magna ineſt ad animi deliquium, & cæteros cordis affectus, & melancholicos morbos. & præſertim earundem decoctum ex uino, ac etiam ex aqua paratum. Trita vulgaris bugloſſi radix ex aceto illita tribus diebus continuis Scabioſos iuuat. Præ-*

ſtat

BVGLOSSVM ALTERVM FLORE NIGRO.

ſtat utriuſque plantæ ſuccus hauſtus ad epota uenena, & uenenoſorum animalium morſum. Stillatitia earum aquæ delirijs, 10
Bugloſſi uires ex Gal. *quæ cum febre fiunt, mirificè auxiliatur, quinetiam oculorum inflammationes mulcet tam interius, quàm exterius impoſita. De cuius uiribus diſſerens Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquit. Bugloſſum humidæ calidæq; temperiei eſt. Itaque uinis iniectum, lætitiæ ac hilaritatis cauſa eſſe creditum eſt. Sed & ijs, qui ob faucium aſperitatem tuſſiunt, coctum in melicrato conuenit. Herba, quæ Græcis βούγλωσσον, Latinis item Bugloſſum & Lingua Bubula*
Nomina. *nominatur: Arabibus, Liſen althaur, ſeu Leſan althaur: Italis, Borragine: Germanis, Burretſch: Hiſpanis, Borraia, & Borraienes: Gallis, Borrache.*

Κυνόγλωσσον.

Κυνόγλωσσον. CYNOGLOSSVM. CAP. CXXIIII.

CYnogloſſon folia latifoliæ plantaginis habet, arctiora, minora, lanuginoſa: caule uacat, & humi ſternitur. prouenit in ſabuletis. Folia cum ſuillo adipe ueteri, medentur morſibus canum, alopecijs, & ambuſtis. Emollit aluum, decoctum herbæ ex uino potum.

CYNOGLOSSVM DIOSCORIDIS.

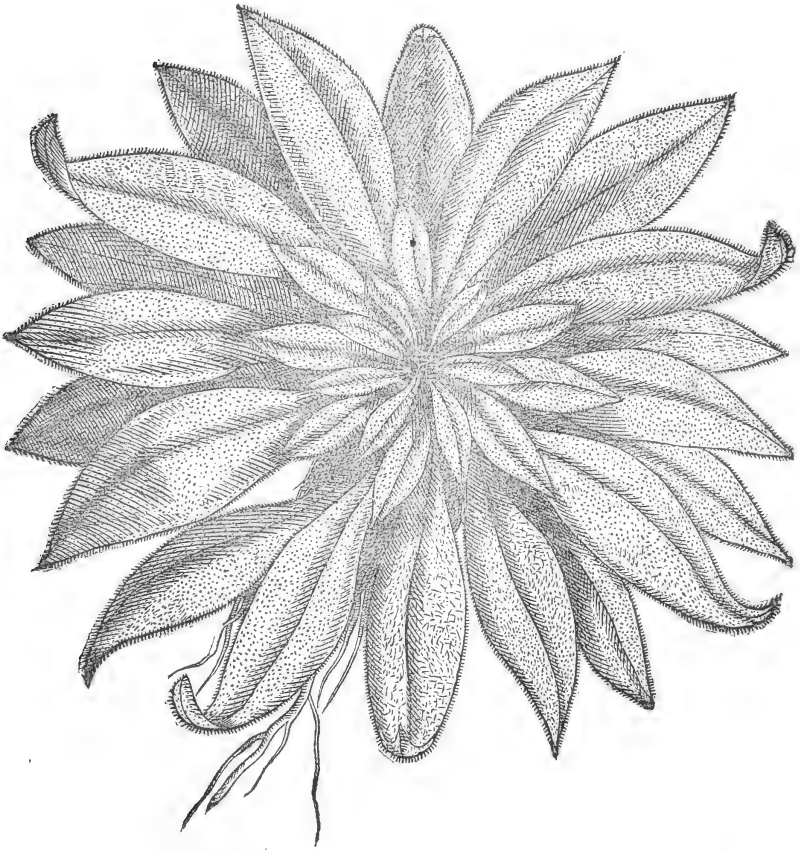

LEgitimum Cynogloſſum, quod, Dioſcoride teſte, neque caulem, neque flores, neque ſemen gignit, pluries non modò uidimus; ſed etiam legimus Romæ poſt Adriani molem in ſabuloſis quibuſdam locis enatum. Hoc à uulgari Cynogloſſo, quo paſſim officinæ utuntur, perquàm longè diſtat: quippe quod in radiantis ſolis morem folia fert, ſuppinguia, tenui lanugine albicantia, humi ſtrata, & caule perpetuò uiduum eſt. Illa uerò planta, quæ Cynogloſſi uſum omnibus præſtat, pluuimos emittit caules, cubito ſæpius longiores, adnatis in cacumine ramis: quibus flores inſunt purpurei, echio ſimiles; è quibus deinde quædam paruæ prodeunt lappæ, non ſine magno naturæ artificio factæ, quæ contactu ueſtibus pertinaciter adhærent. Meminit Cynogloſſi Plinius libro XXV. cap. VIII. his uerbis. Iungitur & Cynogloſſos caninas imitans linguas, topiarijs operibus gratiſſima. Aiuntq́, quæ tres thyrſos ſeminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodeſſe: quæ quatuor, ad quartanas. Eſt & alia ſimilis ei, quæ ferat lappas minutas. hæc Plinius. Ex quibus ſatis perſpicuum eſſe puto, quòd neutrum Cynogloſſi genus è Plinio traditum, Dioſcoridis Cynogloſſo reſpondet. Siquidem primum

Cynogloſſi conſid.

CYNOGLOSSVM VVLGARE.

Plinio caules uel thyrſos edit adeò flexiles, ut ij topiarijs operibus maximè conueniant. Dioſcoridi uerò planta eſt ſine 10
caule, quæ humi ſternitur. ut hinc apertiſſimè conſtet, hanc operi topiario, ut aliquid conueſtiat uel contexat, prorſus ineptam eſſe. Adde quòd Dioſcoridi Cynogloſſum medetur canum morſibus, alopecijs, & ambuſtis: quinetiam aluum emollit. Plinio autem ad tertianas tantùm, & quartanas prodeſt. Id quod de Bugloſſo intelligitur, ut ſuperiori capite teſtatur Dioſcorides. Hinc itaque palàm fieri arbitror, Bugloſſi hiſtoriam, & uires cum Cynogloſſo turpiter confudiſſe Plinium. Cuius certè lapſum non animaduerterunt recentiorum nonnulli, qui Plinij auctoritate freti contra Dioſcoridis grauem ſententiam probare contendunt, Cynogloſſum caules, flores, & ſemen proferre. Quod autem ſecundo loco à Plinio deſcribitur, lappas minutas ferens, nil aliud, meo quidem iudicio, fuerit, quàm uulgare Cynogloſſum omnibus notum. Quo fit, ut omnino erraſſe exiſtimem Ruellium, & Fuchſium uiros alioqui doctiſſimos: quippe qui crediderint, uulgarem Cynogloſſam eſſe Lycopſin, ut etiam ſupra ſuo loco monuimus. neque enim hos animaduertiſſe uideo de hac cum alio Cynogloſſo

Plinii lapſus.

Ruel. & Fuch. error.

CYNOGLOSSVM VVLGARE FLORIDVM.

gloſſo ſcripſiſſe Plinium, ac deinde ſpeciatim de Lycopſi lib. XXVII. *cap.* XI. *Vulgare Cynogloſſum manifeſtò refrigerat, & ſiccat. folia recentia illita uulnerum inflammationes, mirum in modum ſanant, & arcent. Cynogloſſi in libris de ſimplicium medic. facultatibus nuſquam reperio meminiſſe Galenum. Id Græcis κυνόγλωσσον, Latinis Cynogloſſum & Lingua ca* Nomina. *nina uocatur: Italis, Cynogloſſa.*

φύτευμα. PHYTEVMA. CAP. CXXV.

PHyteuma folia habet ſtruthij, minora: copioſum ſemen, perforatum: radicem paruam, tenuem, per ſumma terræ nitentem. Quam ad amatoria conuenire, nonnulli ſcriptum reliquerunt.

PHYTEVMA.

CVm sit usus Phyteumatis ad amatoria duntaxat, exemplo Plinij ductus, plura hîc de eo referre superuacuum habeo. 10
Mihi quidem hactenus herba hæc incomperta est. Quare eam relinquamus in hortis Veneris, quos ipsa ad delicias & amatoria tantùm colit, donec quis Deæ charissimus hanc herbam edoctus, eam nobis quoque indicare possit. Verùm non ob id prætermittam commemorare, non deesse rei herbariæ studiosos, qui plantam, cuius hîc imaginem damus, PHYTEVMA *esse censeant, quòd perforatum gerat capitulum & folia struthij modo oblonga; sed esto etiam aliorum iudicium. Hu-*
Nomina. *ius, tanquam superuacuæ, & inutilis herbæ, Galenus & Paulus nusquam, quod legerim, inter simplicia meminerunt.* φύτευμα *ut Græcè, ita etiam Phyteuma Latinè dicitur.*

Δευτατόδιον

LEONTOPODIVM VERVM.

Λεοντοπόδιον. **LEONTOPODIVM. CAP. CXXVI.**

LEontopodion duûm digitorum herbula eſt, folia ferens anguſta, longitudine ternûm, quaternúm ve digitorum hirſuta, quæ iuxta radicem lanoſiore flocco caneſcunt: capitula in ſummo caule quaſi perforata: flores nigri: ſemen uſqueadeò ſpiſſa lanugine inuolutum eſt, ut ſæpe fallat: radice parua cohæret. Quam tradunt appenſam ad amatoria prodeſſe, & tubercula diſcutere.

Leontopodij conſideratio.

NOn dubito quin plantam, cuius hîc imaginem damus, legitimum ſit Leontopodium. Siquidem herbula eſt duûm, ternumúe digitorum: folijs anguſtis, trium quoque digitorum menſura hirſutis, auerſa parte caneſcentibus, & præſertim quæ circa radicem ſunt. Capitulis in ſummo caule quaſi foraminibus diſtinctis: floribus nigricantibus, & ſemine denſa admodum lanugine implicato. Radice parua, tenuiq;. Hanc è Baldo Monte allatam miſit ad me Verona Franciſcus Calzolarius Pharmacopœus inſignis ad auream campanam. Eſt & alia planta, cuius quoque imaginem expreſſimus, & paſſim in Boemia naſcitur, quæ tametſi longiori ſit caule, quàm deceat, omnes tamen Leontopetali notas habet. Ideoque eam Leontopetalum alterum appellare libuit. Cæterùm hîc non eſt audiendus Brunfelſius, qui Stellariam herbam uulgò uocatam in ſuo onomaſtico Leontopodium eſſe ſcribit. Qua in re non minus hallucinatus deprehenditur, quàm in alijs compluribus. Vocant ita Λεοντοπόδιον Græci, ut Latini quoque Leontopodium.

Brunfelſij erratum. Nomina.

PSEVDOLEONTOPODIVM.

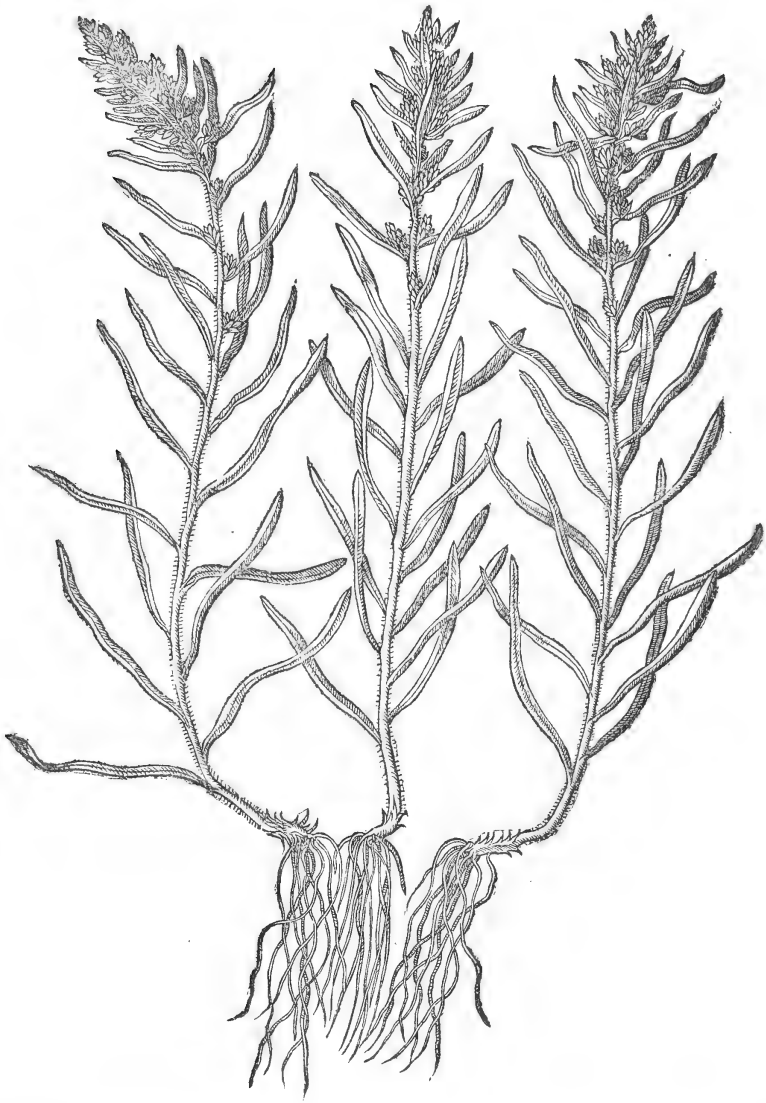

Ὑπογλωσσον. HYPPOGLOSSVM. CAP. CXXVII.

a Meum. θάμνισκος. i. parvus frutex.

HIppogloſſon [a], frutex eſt folia habens ruſci tenuis figura, & ſpinoſam comam, & in ſummo ceu linguas è folijs exeuntes. Capitis dolorem corona ex comis impoſita minuit. malagmatis radix, ſuccusq; admiſcetur.

Hippogloſſum

HIPPOGLOSSVM.

10 *Hippogloſſum, quòd in ſolijs ueluti prominentes linguas proferat, Bislinguam uocat Hetruria, alij uerò Bonifaciam. Naſcitur hæc frequentiſſima in Liguriæ Alpibus, Vrbinati agro, & quibuſdam ſyluoſis montibus non longè à Goritienſi comitatu, quà iter eſt in Hydriam ad argenti uiui fodinas. Veruntamen non eſt hæc Laurus Alexandrina, aut Idæa, de qua infrà ſuo loco diſſeremus, ut in ſuo inſigni de plantarum hiſtoria commentario exiſtimat Fuchſius. Quandoquidem Laurus Alexandrina è foliorum umbilico nullam aculeatam exerit linguam, ſed tantùm fructum rotundum tiliæ modo longiori pediculo appenſum profert. Hippogloſſum recentiores longè pluribus commendant uiribus, quàm fecerint antiqui ſcriptores. nam, ut illi tradunt, in uteri affectibus magno datur iuuamento. Quo fit, ut ſtrangulatu uuluæ laborantibus mulieribus radicis, aut herbæ puluis cochlearis menſura, ex uino, uel iure hauſtus, præſentaneo remedio opem ferat. Eſt & ad puerorum enterocelas præſtantiſſimum medicamentum, ſi diutius diluculò hauriatur puluis idem ſeſquidrachmæ pondere ex maioris ſymphyti decocto. Verùm id ſumentibus euenit, quòd primis tantùm diebus adeò ramicem pulſare*

Hippogloſſi conſid.

Hippogloſſi uires.

percipiant, ut inteſtina foras prolabi uelle uideantur: quare ſubcingulis, faſcijs, & fibulis reprimentibus, roborantibuſq; primis diebus uti opus eſt. Quæ planta Græcis ἱππόγλωσσον, Latinis ſimiliter Hippogloſſum appellatur: Italis, Bislingua, & Bonifacia: Germanis, Zepfflir Kraut: Hiſpanis, Lengoa de caualło: Gallis, Lingua pagana.

Nomina.

Ἀντίῤῥινον. ANTIRRHINVM. CAP. CXXVIII.

ANtirrhinon, alij anarrhinon, uocant herbam caule, & folijs anagallidi ſimilem: florem albæ uiolæ, purpureo, minore tamen, ideoque ſylueſtris [a] anagallis nominata eſt: ſemine uituli narium ſimili. Tradunt perunctos ea cum oleo lilino, uenuſtiores fieri: nec ullo medicamento lædi poſſe, ſi quis appenſum geſtet.

[a] Meum. λυχνὶς. i. Lychnis.

10

ANTIRRHINVM I.

Variat

ANTIRRHINVM II.

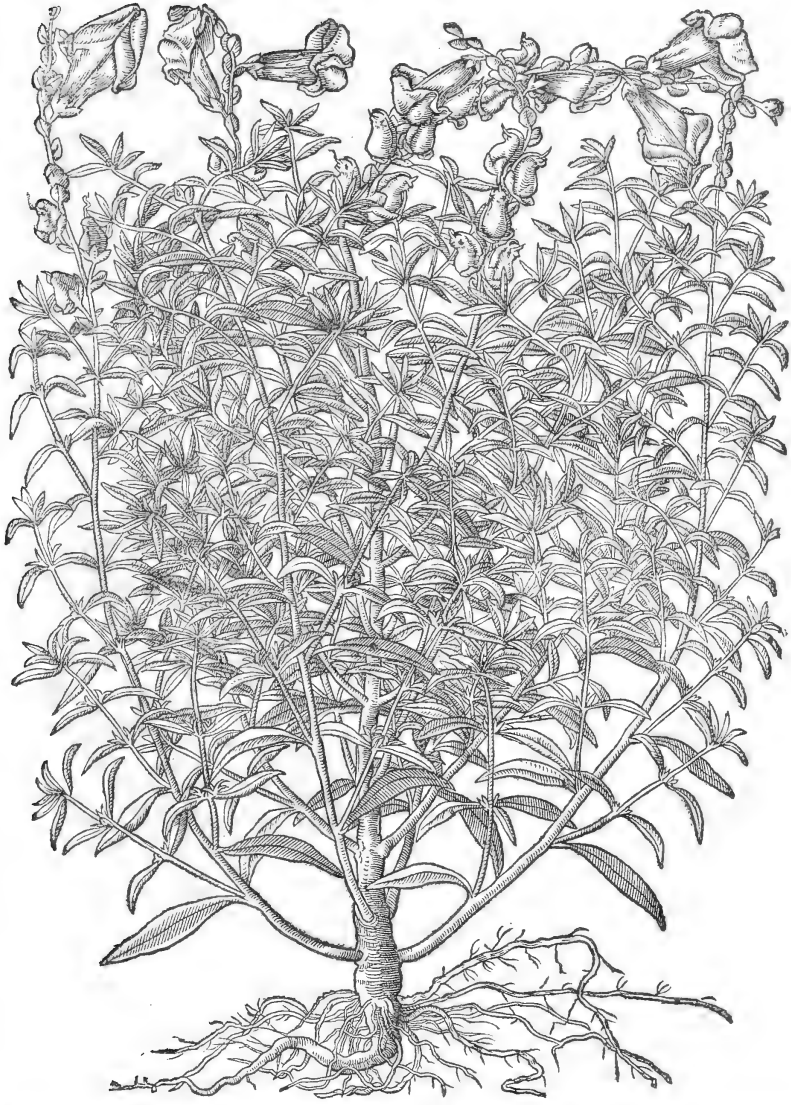

Antirrhini cõſideratio.

10 *VAriat admodum Antirrhini apud ueteres hiſtoria. Siquidem Dioſcorides Antirrhinum herbam folijs, & caule anagallidi ſimilem reddidit. Theophraſtus uerò eandem aparinæ ſimilem fecit. Veruntamen nos qui quatuor Antirrhini genera obſeruauimus, nullum hactenus uidimus, quod folijs anagallidis, aut Aparinæ uireſceret, ut ex hîc appictis imaginibus apparet. Plinius lib. XXV. cap. X. rectius fortaſſe, Antirrhinum lino ſimile naſci ſcribit. Vnde facilè ſuſpicor, Dioſcoridis & Theophraſti exemplaria hoc in loco depranata eſſe, atque in aliqua parte uitium latere. Cæterùm ut in plantis uariat facies, ita quoque in floribus uariat color. Siquidem in una purpureus, in altera ſubpurpureus, & in cæteris candidus flos emicat. Atqui ex omnibus capita naſcuntur, in quibus ſemen minutum continetur, uitulinis admodum ſimilia, quæ non niſi magnitudine differunt. Illinuntur antirrhini folia, quinetiam flores, & ſemen, cum roſacco, & melle*

ANTIRRHINVM III.

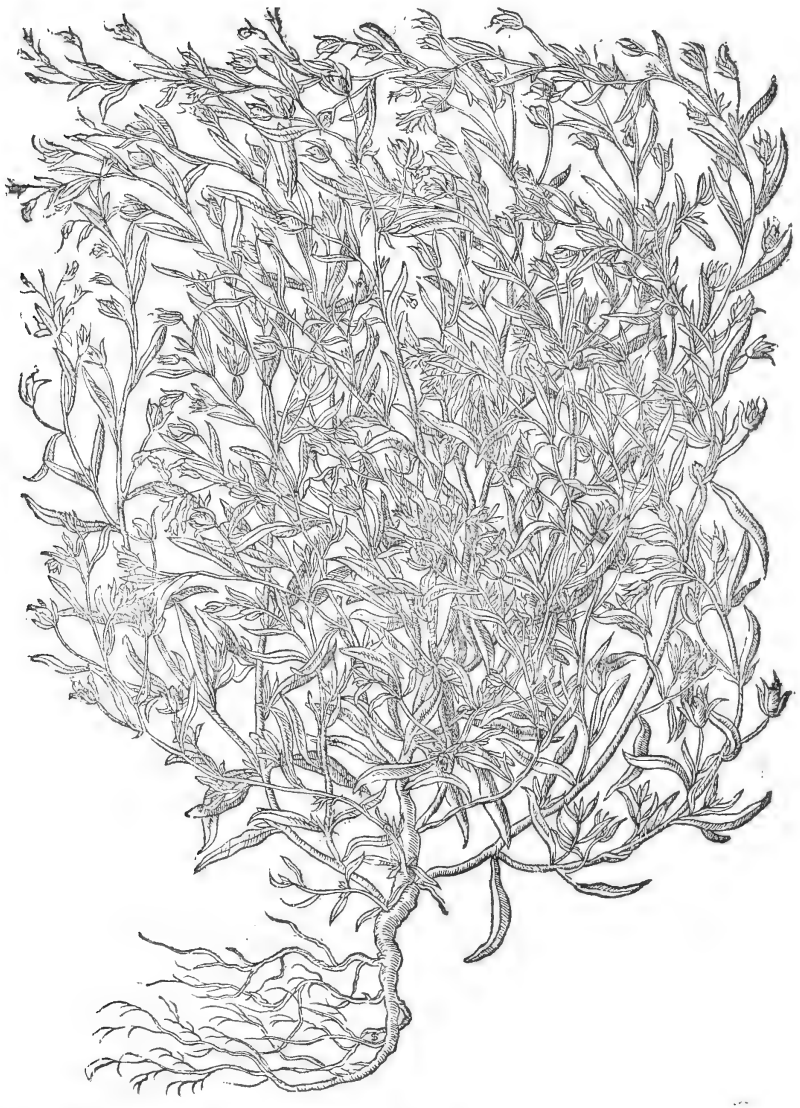

& melle ad uteri præfocationes, & menſium difficultates. Herba ſcorpionibus adeò contraria eſt, ut illico ea uiſa torpeſcant. Eadem fronti adalligata, præſtat ad delendas oculorum albugines. Antirrhini meminit Galenus lib. VI. ſimp. medicamentorum, ubi de eius uiribus ita ſcribit. Antirrhinum, aut anarinum ſemen habet uituli naribus ſimile, ad ſanationes inutile. Ipſum autem adſimilis eſt cum bubonio facultatis, ſed multò minoris. Itaque ex illo de hoc conijcito. Hoc

Antirrhini uires ex Gal.

Nomina.

ut Græci ἀντιῤῥίνον, ita etiam Latini Antirrhinum uocant: Itali, Antirrhino; Germani, Orant, Sterck Kraut, ſeu Streick Kraut: Hiſpani, Cabezza de ternera: Galli, Moron uiolet.

Kata-

ANTIRRHINVM IIII.

10 Κατανάγκη. CATANANCE. CAP. CXXIX.

EX eo genere una, folia coronopi habet, longa: radicem iunci modo prætenuem: capitula ſena, ſeptenáve, in quibus erui ſemen ineſt. Areſcens in terram flectitur, & ſe contrahit ad ſpeciem unguium milui exanimati. Altera mali parui magnitudinem explet, radice exiguæ oliuæ magnitudine, folijs quoque oliuæ colore, & figura, mollibus, diuiſis, humi inclinatis: ſemen ut cicer, minutum, in uirgulis dependet, punicei coloris, multis foraminibus pertuſum. Vtranque narrant in amatoria expeti. Theſſalicæ mulieres his uti traduntur.

Neutrum

Catanances confid.

NEutrum equidem Catanances genus hactenus me comperisse fateor, neque aliquem scio in Italia, qui alterum saltem legitimè nouerit. Sed nihil certè referre arbitror: quippe quòd ea rebus uenereis tantùm conueniant, & amatorijs nascantur. Proinde mulieribus Thessalicis relinquenda sunt, quibus olim fuit usus: præsertim cùm hac ætate homines in uenerem admodum procliues sint, atque etiam multi nimis calleant amatoria. tantum abest, ut etiam huiusce modi herbarum, si cognoscerentur, auxilia ijs indicari debuissent. Cæterùm existimat Ruellius in hoc subscribens Hermolao, secundi generis Catanancen rectè eam herbam dici posse, quam herbariorum uulgus Bistortam appellat. Sed meo quidem iudicio errat Ruellius, quòd Bistorta dicta rumicis folia proferat, & radices quandoque humani brachij crassitudine, anguium modo contortas, non autem paruas oliuæ magnitudine, uelut altera Catanance. Nomen eius Græcum κατανάγκη, Latinum item Catanance.

Ruellij error.

Nomina.

10

Τριπόλιον. TRIPOLION. CAP. CXXX.

TRipolion in marinis nascitur locis, quæ allidit unda, recedensque dimittit, neque in mari, neque in sicco: folio glasti crassiore: palmeo caule, in mucrone diuiso. Eius, ut tradunt, flores colorem ter die mutant, mane candidi, meridie purpurei, sero punicei conspiciuntur. Radice alba, odorata, calidi gustus. Quæ drachmis duabus in uino pota, aquam, urinamque per aluum extrahit. In medicamenta digeritur, quæ uenena arcent.

Tripolii consideratio.

TRipolium Serapioni Turbit appellatur. Quapropter credidere nonnulli, Turbit uulgò uocatum Dioscoridis esse Tripolium, præsertim quòd ipsum & album, & deiectoriæ facultatis esse deprehenderent. Veruntamen rem aliter se habere illud argumento est, quòd communis usus Turpetum nullo commendetur odore, nec gustui acredinem relinquat, sed tantùm salsedinis, & asperitatis quidpiam. Ex quibus sanè notis asserere licet, Tripolium in Italia non reperiri, neque aliunde aduehi: quemadmodum nec Turbit, de quo disseruit Auicenna, quem etiam Dioscoridis Tripolium intellexisse reor. Cæterùm ab his longè differre uidetur TVRBIT, quod à Mesue describitur, nostrati Turpeto omnibus prorsus notis respondens. Ait enim Turbit radicem esse herbæ folia ferulæ minora ferentis, triplicijq; notari differentia, nempe alba, subcinerea, & nigra. Quæ quidem omnia in nostri usus Turpeto diligenter intuentibus facilè sese offerunt. Siquidem in Turpeti radicibus, quæ ex orientali plaga ad nos deferuntur, omnes hi reperiuntur colores: non tamen quòd putem, eos ita factos esse tantùm ex ipsius plantæ natura; sed quòd ob uetustatem, & aduentitij aeris humorem radices hæ corrumpantur, & nigrescant, illosq; sibi asciscant colores. Cuius rei in causa etiam esse potest maris, per quod conuehitur, exorta procella, undis triremes superantibus, quibus madefactæ radices facilè situm, uel nigredinem contrahunt. Præterea cùm asserat Actuarius, nil aliud esse album Turpetum, quàm alypiæ radicem, eorum planè refellitur opinio, qui Mesuem errasse existimant, quòd album Turpetum dixerit plantæ radicem esse, quæ folia ferret ferulacea. quandoquidem alypum, sine alypia, ut in sequentibus docebit Dioscorides, folijs tenuibus prosilit, quemadmodum & ferula. Ex his igitur, ut arbitror, abundè liquet, Turpetum tam Mesui, quàm Actuario alypiæ esse radicem. Est & aliud Turpetum, quod potius pseudoturpetum dixerim, crassius, & cortice nigrius, quod ex Gargano Apuliæ monte conuehitur duplici genere, quoniam unum è thapsiæ, alterum è pityusæ radicibus concinnant impostores, à quibus hæc omnia didicimus. Non itaque ab re scripsit Actuarius, nigrum Turpetum radicem esse pityusæ. Verùm hoc (ut mea fert opinio) Mesuis Turpetum haudquaquam fuerit, cùm ipsius Turpetum nil aliud esse existimem, ut paulò antè diximus, quàm alypiæ radicem. Quanquam putat Brasauolus, nulla tamen, quod equidem sciam, ratione uel authoritate nixus, apud Mesuem Turpetum omnino tithymali myrsinitis radicem esse. Sed quantum myrti folia à ferulæ folijs differant, qui nesciunt, rei herbariæ peritos consulant. Fuchsius porrò libro de compositione medicamentorum turpetum, de quo Mesues egit, è Thapsiæ radicibus exemptum existimat. Sed ipsius quoque sententia mihi planè, ut liberè dicam, reprobanda uidetur: nam è ueteribus nullum hactenus reperi, qui Thapsiam lacteo succo turgere scribat: cùm tamen Mesui Turpetum à planta eximatur, quæ plurimo lacte madet. Præstat in Turpeti genere album ex orientali plaga allatum, resinosum, minimè cariosum. Deijcit hoc pituitam, crassos lentosq; humores ad articulorum compagines defluentes, remotioresq; corporis partes. Ventriculum expurgat, & quæ illi penitus inhærent excrementa detergit: item & pectus à pituita lentore. Datur magno iuuamento aqua intercute laborantibus: item elephantiacis, & Gallica lue affectis: quin & ijs, qui morbis ab exustis humoribus prouenientibus sunt obnoxij. Prodest diuturnis febribus, & in uniuersum ubi pituita redundet. uerùm qui sumunt ea uere debent à piscium esu, & australi flatu. Sed iam ad Tripolium nostra redeat oratio. Reperio hac in historia non parum allucinatum esse Plinium libro XXI. cap. VII. ubi turpiter Tripolium cum polio herba confudit, adò ut asserere non dubitauerit, polium ter in die foliorum mutare colorem. Id quod de Tripolij floribus tradidere tum Dioscorides, tum antiquorum reliqui. Tripolij quàm breuissimè meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ita scribens. Tripolij radix gustanti acris est, & facultate calida in tertio excessu. Quod Græci τριπόλιον, Latini quoque Tripolium dicunt: Itali, Tripolio.

Turpeti considerat io.

Brasauoli error tum.

Fuchs. opinio reiecta.

Plinij lapsus.

Tripolii uires ex Gal.

Nomina.

Ἄδιαντον. ADIANTVM. CAP. CXXXI.

a Μέλανα, ἰχνρὰ, λεπτὰ. i. nigri, uallidi, tenues.

ADianton, polytrichon, pusilla gerit folia, similia coriandri, in summo incisuris diuisa: cauliculi, quibus exoriuntur [a], nigro colore nitent, prætenues, palmum alti: radice superuacua: neque caulem, neque fructum, neque florem profert. Decoctum herbæ potum, prodest spirandi difficultati, suspiriosis,

ADIANTVM.

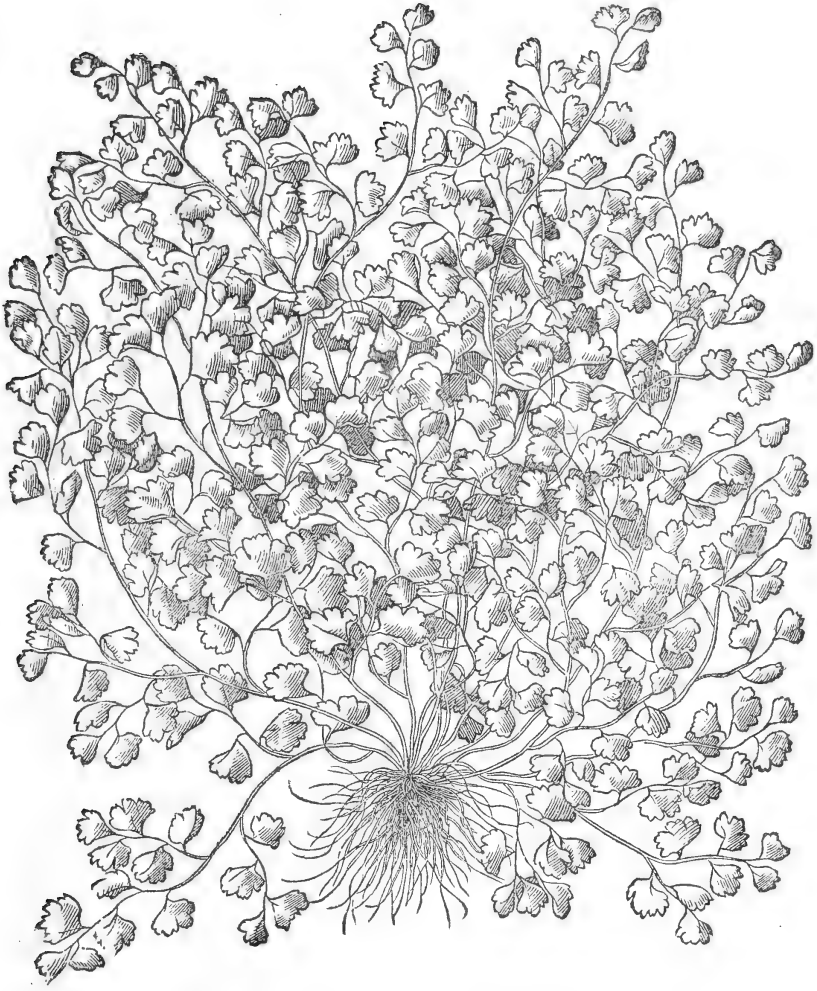

ſpirioſis, lieni, & felle ſuffuſis, & urinæ difficili: calculos frangit, aluum ſiſtit, ſerpentium morſibus auxilio eſt: contra ſtomachi fluxiones in uino bibitur: ſecundas ciet, & menſtrua: ſanguinis reiectiones inhibet. Contra ſerpentium morſus cruda herba illinitur, alopecias denſat, ſtrumas diſcutit: furfures, & manantia capitis ulcera ex lixiuio emendat: defluentes capillos continet, cum ladano, & myrtino, & ſuſino, aut hyſſopo, uinoque. Decoctum eius cum lixiuio, & uino infuſum, idem præſtat. Coturnices, & gallinaceos pugnaciores facit, in cibos eorum additum. Seritur gratia utilitatis pecorum circa ouilia. Vmbroſis, & paluſtribus, circa parietum aſpergines, & fontium ſpecus enaſcitur.

Τριχομανὲς. TRICHOMANES. CAP. CXXXII.

a Meum. μικρὸν λεαῦ. i. ual de paruum.
b Meum. ὑπο μέλαινα. i. subnigra.

TRichomanes naſcitur eiſdem in locis, quibus dianton: filici ſimile, ſed [a] exilius: folijs lenticulæ, tenuibus, in ordinem utrinque digeſtis, aduerſis in ſe, in ramulis tenuibus, acerbis [b], fuſco colore ſplendentibus. Eadem quæ & adianton præſtare poſſe conſtat. 10

TRICHOMANES.

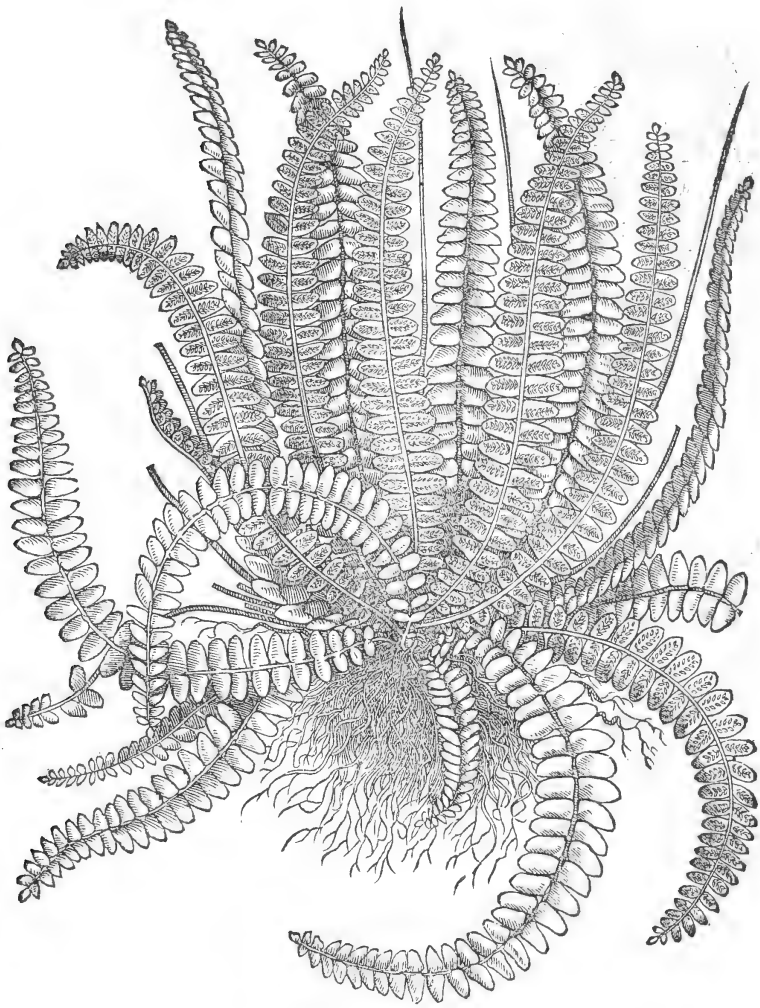

Adianti, & Trichomanis confideratio.

ADiantum officinæ Capillum Veneris appellant. Duo eius genera Theophraſtus aſſignauit libro VII. cap. XIII. de plantarum hiſtoria, ubi ita ſcriptum reliquit. Adianti folium in aqua nunquam madeſcit, nec quicquam adhæſiſſe humoris conſtat: unde & nomen herba accepit. Genera eius duo, candidum, atque nigrum. Ambo ad defluuium capillorum utilia, oleo trita. Naſcuntur maximè locis humidis. hæc Theophraſtus. Cui ſubſcribit Plinius: licet confuſè ſatis, 20

tis, libro XXII. cap. XXI. dum ſic inquit. Aliud Adianto miraculum, æſtate uiret, bruma non marceſcit, aquas reſpuit: perfuſum mersúmve, ſicco ſimile eſt, tanta diſſociatio deprehenditur, unde & nomen à Græcis. Quidam callitrichon uocant, alij polytrichon, utrunque ab effectu. Duo eius genera, candidius, & nigrum, breuiuſq;. Id quod maius eſt Polytrichon, aliud Trichomanes uocant. Vtrique ramuli nigro colore nitent, folijs filicis, ex quibus inferiora aſpera, ac fuſca ſunt: omnia autem contrarijs pediculis denſa inter ſe ex aduerſo: radix nulla. Vmbroſas petras, parietumq; aſperginis, ac fontium maximè ſpecus ſequitur, & ſaxa manantia. quod miremur, cùm aquas non ſentiat. ita Plinius. In quibus nimirum uerbis manifeſtè deprehenditur ipſe Plinius, Trichomanes, quod & Filiculam appellamus, in ſecundi Adianti locum retuliſſe. quippe qui perperàm fortaſſe acceperit Theophraſti ſententiam, à quo illa mutuatus eſt. Nam Theophraſtus ubi de utroque Adianti genere diſſeruiſſet, eodem loco citato ſtatim de Trichomane hæc uerba ſubiunxit. Trichomanes uel ad diſtillationes urinæ unicè facit, ut aliqui exiſtimant. Caulem hæc adianto nigro ſimilem gerit: folia admodum parua, denſa, aduerſa, inter ſeſe condita: radicem minimam. Loca amat opaca. hactenus Theophraſtus. Ex quibus liquidò apparet, Theophraſto Trichomanes, quod Fidicula à Theodoro uertitur, nullum Adianti genus eſſe, ſed per ſe ſuiq; generis plantam: quòd enim Fiduculam dixerit cauliculum ferre nigro adianto ſimilem, clariſſimè oſtendit, candidum Adiantum cum Trichomane nullam habere cognationem. Hinc itaque facilè crediderim, Adiantum nigrum, quòd caule filiculam referat, nobis legitimum eſſe, id ſanè intelligens, quòd Capillum Veneris paſſim nominant. Candidum uerò eam plantam eſſe aliquando putaui, quæ unà cum Trichomane in petris, parietum, ac fontium aſperginibus, ſpecubus, & humentibus locis naſcitur: folijs nigricantibus, minutim laciniatis, luteas maculas quàm plurimas auerſa parte habentibus: caule uiridi, gracili, flexiliq;: quam nonnulli, eò quòd folijs rutam æmuletur, & in muris proueniat, Rutam murariam cognominant, alij Saxifragam dicunt. Sed nunc equidem hanc eandem cum Paronychia Dioſcoridis eſſe opinor, ut etiam ſuperius in ſua mentione monuimus. Cæterùm Fuchſius medicus clariſſimus, hanc herbam pro Saxifraga Dioſcoridis depinxit in ſuis de ſtirpium hiſtoria commentarijs. Verùm quòd hæc folio conſtet rutæ, illa uerò thymi, cur planè eius ſententiam comprobem, non habeo. Adianti meminit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic de eius uiribus ſcribens. Adiantum in caliditate quidem, & frigiditate ſymmetrum eſt, uerùm deſiccat, & extenuat, & diſcutit. Etenim alopecias capillis ueſtit, & ſtrumas & abſceſſus digerit, lapideſq; frangit epotum. Viſcoſorum, craſſorumq; è pectore pulmoneq; excreationibus non mediocriter confert, & uentris profluuium ſiſtit: non tamen ullam manifeſtam caliditatem affert, ſicut nec frigiditatem. Verùm poſuerit ipſum quiſpiam ſecundum hanc oppoſitionem & temperiem in ordine medio. Trichomanis autem meminit libro VIII. eorundem ſimplicium medicamentorum, ubi ſubſcribens Dioſcoridi, hæc tantùm retulit. Trichomanes eadem præſtat, quæ adiantum. hactenus Galenus. Porrò Adiantum, ut Meſues inter ſua ſimplicia refert, aluum ſubducit, bilem, & pituitam deijcit, craſſaq; excrementa, quæ din interioribus inhæſere. Pectus & pulmonem detergit, ſanguinem clarificat, bonum facit halitum, animam dilatat, & iecur & uentriculum purgat, præſertim ſi obſtructione laborent: tametſi ad eorum infarctus potentius ſit eius dilutum ex apij, aut endiuiæ aqua paratum, aut ex cicerum nigrorum iure, aut caprino ſero. Sed ſi addatur ſaccharum, lateris inflammationes ſanat, & urinam trahit. Eius præterea decoctum frequentius potum calculos frangit, & fœminas à partu purgat. Hos autem effectus præbet calida tantùm facultate, quæ illi ineſt. At adſtringente ui, qua etiámnum pollet, defluxiones inhibet: fluentem ſanguinem ſiſtit, uentriculum roborat, & capillorum defluuium uſquequaquè emendat, ut non modò eos cohibeat, ſed & renaſci faciat, præſertim emplaſtri modo impoſitum, myrtino oleo, ladano, & auſtero uino additis. Idem præſtat & combuſti cinis, quinetiam eius ex uino decoctum. Furfures reiteratis lotionibus depellit. Eius cinis hæc omnia poteſt, & ægilopas curat. Ipſius diluti libra epota commodiſſimè aluus ſubducitur. Herba, quæ Græcis ἀδίαντον, Latinis pariter Adiantum nominatur: Arabibus, Berſegnaſcen, ſeu Berſauſan & Chulbare albir: Italis & alijs uulgò, Capel uenere: Germanis Frauenhar: Hiſpanis, Culantrillo de pozo: Gallis, Capil uenere. Quæ uero τριχομανὲς Græcè, Latinè Trichomanes, Polytrichum & Callitrichum dicitur: Italis & officinis Politricho: Germanis, Steinbrech: Hiſpanis, Politrico: Gallis: Polytricen.

Plinii lapſus.

Adianti, & Trichomanis uires ex Gal.

Adianti uires ex Meſue.

Nomina.

ξάνθιον. XANTHIVM, SIVE LAPPA. CAP. CXXXIII.

XAnthium naſcitur læto, & pingui ſolo, & lacubus exiccatis, caule cubitali, anguloſo, pingui, prodeuntibus ex eo crebris alis: folia atriplicis habet, inſecta, naſturtium odore imitantia: fructum grandis oliuæ modo, rotundum, & ut platani pilula, ſpinoſum, qui contactu ueſtibus adhæreſcit. Is antè collectus quàm perfectè ſiccescat, tunditur, & fictili uaſe reconditur. Flauos autem facit capillos, ſi acetabuli inſtar tepida aqua madeſcat, mox caput, nitro antè perfrictum, illinatur. Alij in uino tundunt, & ita aſſeruant. Semen aptiſſimè tumoribus imponitur.

XAnthium, quod uulgus Lappam minorem cognominat, omnibus uulgatiſſimum eſt: quandoquidem publicis ubique ſemitis, & exiccatis ſcrobibus, lacubuſq; naſcatur. Huic, meo quidem iudicio, omnes conueniunt notæ, nulla prorſus reclamante, quæ Xanthio à Dioſcoride tribuuntur. nam præterquàm quòd caulem gerit anguloſum, ac pinguem, folia, quæ ei ſubalbida ſunt, atriplicis effigiem referunt, per ambitum ſerrata, naſturtium odore imitantia. Prodeunt etiam è caule ramuli, quibus racematim fructus oliuæ figura dependet, aculeatus ceu platani pilula, qui matureſcens, cùm tangitur, ueſtibus pertinaciter adhæret. Paucis admodum huius herbæ uires deſcripſit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Xanthium uocatur etiam phaſganium. Fructus diſcutiendi uim obtinet. Hæc planta Græcis ξάνθιον appellatur: Latinis quoque Xanthium: Italis, Lappola minore: Germanis, Bettlersleüſz, & Spitzkletten: Hiſpanis, Lappa menor: Gallis, Gloteron, & Grapellas.

Xáthij conſid.

Xanthij uires ex Gal.

Nomina.

XANTHIVM, SIVE LAPPA MINOR.

Αἰγίλωψ. AEGILOPS, SIVE FESTVCA. CAP. CXXXIIII.

AEgilops herbula folia tritici habens, ſed molliora, in ſummo capite ſemina bina ternáve rubra, quibus ariſtæ quaſi capillaceæ exeunt. Illita cum farina herba ægilopijs medetur, duritias diſcutit. Succus farinæ admiſtus ſiccatur, & eorundem gratia reponitur.

Naſcitur

AEGILOPS I.

NAſcitur frequens Aegilops inter ſegetes, ſed frequentiſſima inter hordeum, folio tritici, culmo prætenui, in cuius cacumine bina ternáue rubra ſemina dependent, putamine ac etiam figura hordeum referentia, breuiora tamen, tumentia, ſtriataq; . Ex his numeroſæ prodeunt ariſtæ; tenues, prælongæ, & acutæ. Eſt & alia planta, quam antea legitimam cenſebam ægilopam, tum quòd obſeruatum ſit hordeum in hanc degenerare, tum quòd terna quaternaue ſemina, ipſaq; rubra in unaquaque ſpica ferat: tenuibus ariſtis inde prominentibus. Proinde errant ij, ut equidem arbitror, qui Aegilopem, & auenam idem eſſe contendunt. quandoquidem etſi primo ſtatim intuitu Aegilops auenæ faciem referre uideatur; diligenter tamen ſingulas eius notas expendenti, facilè & diſcrimen, & error deprehendetur. Etenim Auena in ſtipulæ cacuminibus grana profert, longiuſculis appenſa pediculis, oblongis folliculis contecta, bipedum locuſtarum effigiem repræſentantibus. At Aegilops tenuiſſimas fert ſpicas, tribus, aut quatuor tantùm granis contentas, auenæ ferè modo dependentibus: è quibus ariſtæ prodeunt capillorum inſtar tenues, rubentes, & auena longiores. Quòd autem ita ſe res habeat, manifeſtum

Aegylopis cõſideratio.

Error quorundam.

AEGILOPS II.

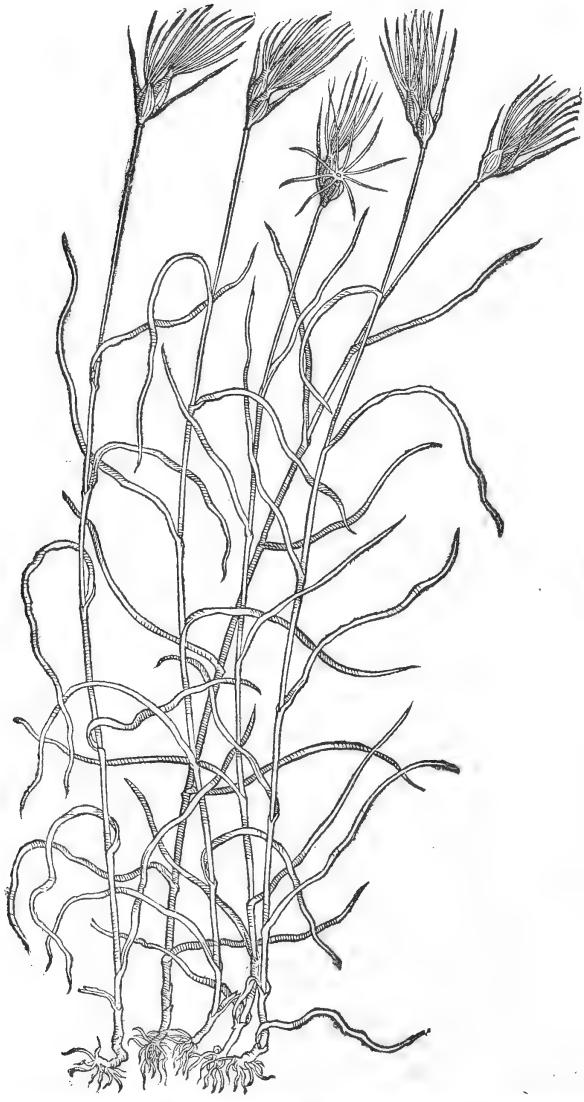

manifeſtum præbet indicium ipſe Dioſcorides: utpote qui de auena libro ſecundo inter cerealia abundè ſcripſerit neque bis ſeorſumq; eiuſdem plantæ hiſtoriam tractare ſoleat: ſuperuacaneum enim fuiſſet idem repetere, & in ordinatum eidem inconſultò addere. Huc accedit, quòd ſi notæ, quæ utrique plantæ à Dioſcoride reddũtur, inuicem conferantur, haud dubiè alteram ab altera tum facie, tum uiribus, longè differre comperietur. Nanque Dioſcorides Auenam, quam Βρῶμον, non αἰγίλωπα uocauit, depinxit ſtipula geniculis intercepta, dependentibus in cacumine paruulis ueluti locuſtis bipedibus, in quibus ſemen concluditur. Aegilopa uerò in ſummo capite ſemina bina, aut terna rubra habentem, ariſtis capillaceis. Porrò cùm libro ſecundo de uiribus Auenæ diſſereret, inquit. Huius ſemen non ſecus atque hordeum, utile eſt ad cataplaſmata. Pulte eius aluus ſiſtitur. prodeſt tuſsientibus in ſorbitione ſuccus. Verùm hîc de uiribus Aegilopis ſcribens, herbam eius ad ſinuoſos oculorum abſceſſus, quos Græci ægilopas uocant, & ad duritias diſcutiendas commendauit: ſuccumq; farinæ admiſtum ad idem ualere prodidit. Quæ ſanè omnia, ni fallor, apertiſſimè demonſtrant, ægilopem auenæ quàm

quàm maximè repugnare. Ægilopem ex hordei uitio fieri, ſicut lolium ex tritico nimia uligine, teſtis eſt Galenus libr primo, capite ultimo de alimentorum facultatibus, ubi ita ſcribit. In tritico quidem frequens lolium ſæpe inuenitur: in hordeis uerò reperitur, ſed paucum: quam autem ægilopem appellant, ea in hordeis frequens inuenitur, cùm prima generatio, uel incrementum ipſis non rectè ſucceſſerit. Porrò pater meus ætate iam declinante, cùm agricultura delectaretur, triticum, ac hordeum aliquando ſeminauit, omnibus diuerſi generis ſeminibus, quæ ipſis erant admiſta, diligenter ſelectis, quò certò cognoſceret, num ex ipſorum mutatione lolium & ægilops naſcerentur, an propriam hæc quoque ſemina naturam haberent. Cùm autem fortè unà cum puris ſeminibus in tritico quidem frequens lolium, in hordeo autem parum, ſed magnam ægilopis uim enatam conſpiceret, in alijs quoque ſeminibus itidem experiri eſt aggreſſus. hactenus Galenus. Cæterùm ipſe quoque teſtari poſſum, me ſæpenumero in Anania ualle audiuiſſe agricolas conqueri, quòd hordeum degeneraſſet in Spualam: ſic enim ipſi Ægilopem hanc ſecundam uocant. Ægilopis uires retulit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Ægilops digerendi uim poſſidet, id quod ex guſtu patet: leuiter enim eſt acris. Verùm & ex eo liquet, quòd phlegmonas induratas, & ægilopas ſanat. hæc Galenus. Cuius etiam teſtimonio ſatis planum fieri poteſt, Auenam, & Ægilopem inter ſe diſſidere, quòd de ijs ſeorſum egerit, & ſingulis diuerſas uires reddiderit. Quæ Græcè αἰγίλωψ, Latinè etiam Ægilops dicitur: Arabicè, Dauſir, Daliſit, Doſana, Dauſer, ſiue Duſſer: Italicè, Egilopa.

Aegylopis ex hordeo generatio.

Aegylopis uires ex Gal.

Nomina.

Βρῶμος. BROMVS. CAP. CXXXV.

BRomus [a] herba ægilopi ſimilis, exiccatoriam uim habens. Decoquitur cum ſua radice in aqua ad tertias, & iuri colato par modus mellis adijcitur: rurſus incoquitur, dum liquidi mellis craſſitudo fiat. Linteum eo humore imbutum, & [b] naribus inditum [c], contra graueolentiam ulcerum efficax eſt. Aliqui tritam aloen addunt, & eo modo utuntur. Cum ſiccis roſis cocta in uino, grauem oris halitum emendat.

a Meū. addit. ὅδε στρώμνιον, ὁ δὲ ἀκρόστελος i. quē & ſiphonium & acroſpelum uocāt.
b Meum. ἐπὶ τῶν ὀζαινικῶν βρέγον. i. ad narium ulcera infuſum.
c Cat. σώματος ὑγροδιαβ. i. oris graueolentiam.

TAmetſi non deſunt Dioſcoridis ſtudioſi, atque etiam interpretes, qui putant, Bromum huic loco illegitimè accreuiſſe quòd de ea quoque libro ſecundo idem Dioſcorides tractauerit, aliudq; non ſit Bromos, quàm Auena; nos tamen longè aliter ſentimus. Mea ſiquidem ſententia eſt, eritq; donec melior ab alijs proferatur, quòd Dioſcorides, ubi ſecundo libro Bromum inter ſegetes, legumina, & alia frugum genera, quæ ſatione proueniunt, deſcripſit, de ſatiua Bromo tantùm intellexerit: hîc uerò, ubi de his, quæ ſponte naſcuntur, diſſerit, nobis ſylueſtrem Bromum reddat. Hæc uulgaris notitia eſt, domeſticæ auenæ in omnibus perſimilis, granis tamen maioribus, nigrioribus, birſutioribusq;. Bromi huius mentionem feciſſe opinor Plinium libro XXII. cap. XXV. dum ſic inquit. Bromos ſemen eſt ſpicam ferentis herbæ. naſcitur inter uitia ſegetis auenæ Græcæ genere, & folio, & ſtipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes paruulas uelut locuſtas habet. Semen utile ad cataplaſmata, atque hordeum, & ſimilia. Βρῶμος ita Græcè, ut Latinè Bromus & Auena ſylueſtris nominatur: Italicè, Vena ſaluatica.

Bromi conſid.

Nomina.

Γλαῦξ. GLAVX. CAP. CXXXVI.

GLaux cytiſo, aut lenticulæ folijs ſimilis, quæ ſupernè uirent, auerſaq́ue candidiora ſpectentur: ramuli à terra exiliunt quini ſenive, tenues ab radice: dodrantem alti: flores uiolæ albæ, purpurei exeunt, minores tamen. naſcitur iuxta mare. Coquitur cum hordeacea farina, ſale, & oleo in ſorbitione, ad reuocandam extincti lactis ubertatem.

QVanquam ſcribit Dioſcorides iuxta mare naſci Glaucem; eam tamen ipſe hactenus nuſquàm reperi, neque ab aliquo compertam audiui. Niſi Ruellio adſtipulari uelimus, qui eam herbam Glaucem putat eſſe, quæ fruticat multis caulibus: folijs oblongis, in ordinem utrinque digeſtis, ciceris modo, ſubter cæſijs, ſupernè uiridibus: flore purpureo, paruo, ſiliqua terete, non in aduncum ut fœni græci corniculata. Hæc, etſi Ruellio teſte nullum apud Gallos inuenerit nomen, à qui buſdam (ut ſuperius libro tertio, ubi eius quoque imaginem dedimus) commentati ſumus. GALEGA ab alijs Ruta capraria: in Hetruria uerò uulgò appellatur Lauaneſe, ſiue ut quidam alij Lauamani, quòd prope riuos aquarum naſcatur, ubi manus lauantes ruſtici, hac planta ſaponis uice ſibi ſordidum lutum abſtergunt. Verùm cùm uideamus huiuſce plantæ flores, & caules, qui ſe quandoque ad bicubitalem altitudinem attollunt, Glaucis faciem non repræſentare, cogimur dicere Ruellium hac in re hallucinatum deprehendi: præſertim quòd Glaux, Dioſcoride & Plinio authoribus, inuenitur iuxta mare. Galega uerò in uiginoſis locis, in ſcrobium aggeribus, in montibus, & denique paſſim ferè prouenit. Huic plantæ recentiores aſſignant uires non uulgares contra peſtilentiam, & uenenoſorum animalium morſus. in quorum remedium herba per ſe eſtur, atque etiam exterius illinitur. Sunt & qui eam morbo comitiali laborantibus auxiliari prædicent: in quem uſum eius ſuccum exhibent, drachmarum quatuor pondere. Quòd autem hæc extinctum lac reuocet, ad quod Glaux à Dioſcoride commendatur, non equidem auſim aſſerere, cùm nullum inueniam, qui Galegam his uiribus præſtare teſtetur. Glaucis meminit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, de eius uiribus differens in hunc modum. Glaux herba, & ipſa lactis generandi uim obtinere uidetur. Quod ſi ita ſit, calida quodammodo, humidaq́; fuerit temperamento. Ea æquè Græcis γλαῦξ, atque Latinis Glaux appellatur.

Glaucis conſideratio.

Ruellii opin. exploſa.

Glaucis uires ex Gal.

Nomina.

Πολύγαλον. POLYGALA. CAP. CXXXVII.

POlygala palmi altitudinem petit, folijs lenticulæ, guſtu adſtricto. Quæ pota, lactis abundantiam facit.

POLYGALA.

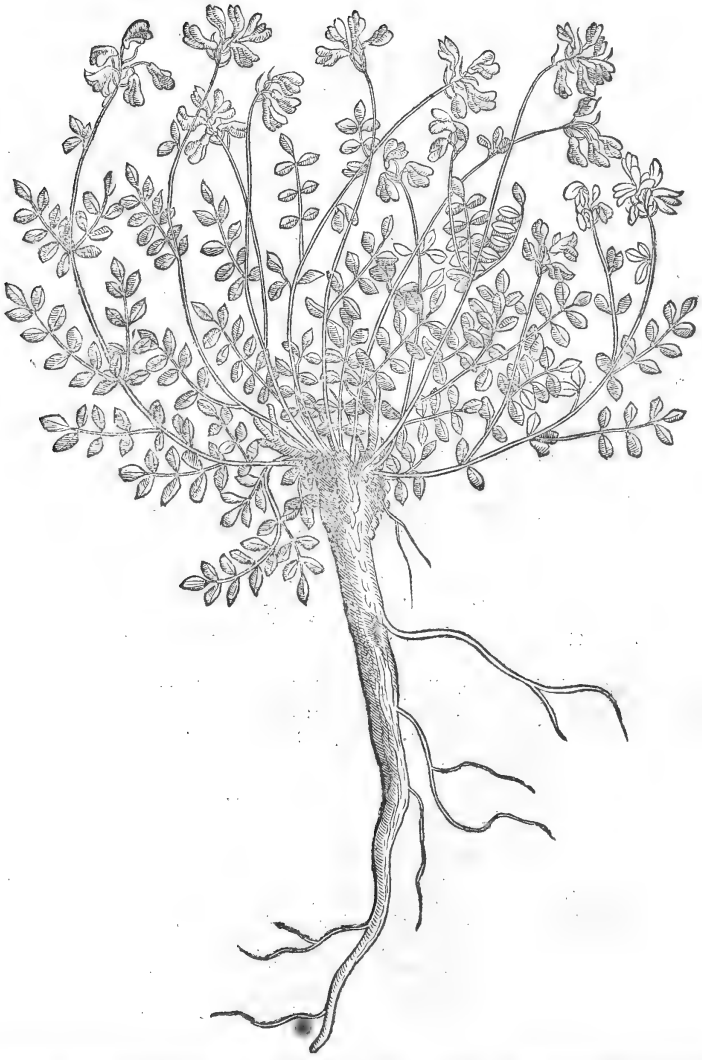

Polygala cuius hîc imaginem appinximus, miſit ad me Verona Franciſcus Calzolarius pharmacopœus inſignis. Quæ an legitima ſit, pro certo decernere non auſim, quòd tam paucæ eius tradantur notæ, tum à Dioſcoride, tum etiam à Plinio, ut non facilè aliquid certi de ea determinari poſſit. Verùm quoniam hæc planta palmarem longitudinem non excedit, & folia lenticulæ habet, & guſtu eſt adſtricto, facilè adducor ad credendum, eam legitimam eſſe polygalam. & præſertim cùm ipſe Calzolarius ſcribat, multiplici ſibi experimento conſtare, huius plantæ uſu lac in mulieribus copioſum prouenire. mihi planè incomperta eſt. neque id temerè fateri licet, quòd tam paucæ eius tradantur notæ tum à Dioſcoride, tum etiam à Plinio ut admodum difficile ſit decernere, quæ nobis hodie ſeſe offerat planta, cui Polygalæ nomen rectè competere poſſit. Hæc Græcè πολύγαλον, Polygalum quoque & Polygala Latinè dicitur. 10

Nomina.

Oxyris

Ὄσυρις. OSYRIS. CAP. CXXXVIII.

OSyris frutex eſt niger, ramulos ferens tenues, lentos, fractuque contumaces: & in his folia quaterna, quina, ſenáve, ceu lini, nigra in initio, dein colore mutato rubeſcentia. Decoctum eius potum, iuuat arquatos.

OSYRIS.

OSyris, quòd folijs, & caule lini faciem repræſentet, officinis Linaria appellatur. Huius flores, quos tamen omiſit Dioſcorides, numeroſi à medio uſque ad ſummum uiſuntur, ſyluestris cumini ſecundi generis modo, uerùm in hoc purpurei ſunt, in illa ſublutei. Sunt tamen qui uelint, Oſyrim eam eſſe plantam, quam nulgò nos appellamus Bel uedere, quòd bellè, denſiſſimeq; fruticet, uireatq; per æſtatem, non ſolùm in hortis, & uiridarijs ſata; ſed etiam in fictilibus ornandi feneſtras Oſyridis conſideratio.

di feneſtras gratia. Qui uerò ita exiſtimant, eo ducuntur argumento, quòd hæc non modò creſcat foliis lino ſimilibus, ſed quòd etiam nunc ſeratur à multis ad ſcopas ex ea parandas. Quandoquidem id à Galeno dictum uolunt in ſimplicium eon ſumendi uerbum καρύματα (ita enim legendum eſt, non autem κακορήματα, ut malè habent codices) non ſolùm medicamenta quæ faciem uenuſtant; uerùm etiam ſcopas Græcis ſignificare arbitrantur, quemadmodum & Cornarius in Actio interpretatur. Quorum equidem ſententiam non prorſus improbandam cenſeo, quoniam palàm eſt, hanc plantam foliis linum referre, & ad ſcopas conficiendas aptiſſimam eſſe. tametſi Dioſcoridis placitis ea non admodum adſtipuletur, ſicuti nec alia uocata Linaria, quòd neutrius folia è nigro, quod uiderim, in rubrum mutentur, quòdq; harum ramuli longè plura habeant folia, quàm quina, uel ſena. Vidi quoque alias plantas, quas, non deerant, qui legitimam facerent Oſyrim. uerùm cùm etiam in his nonnullæ deſiderarentur oſyridis notæ, non libuit eorum probare ſententiam. Oſyridis hiſtoriam tradidit etiam Plinius lib. XXVII. cap. XIII. ubi ita ſcriptum reliquit. Oſyris ramulos fert nigros, tenues, lentos: & in his folia nigra, ceu lini: ſemenq; in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubeſcens. hæc Plinius. In quibus, meo iudicio, lapſus deprehenditur ipſe Plinius, quòd ijs notis depinxerit huius plantæ ſemen, quæ foliis reddidit Dioſcorides, à quo tamen Plinius illa mutuatus eſt. De uiribus Oſyridis Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum differuit, ijs uerbis. Oſyridi, inquit, herbæ ex qua καρύματα (ſiue ſcopas, ſiue medicamenta, quæ cutem exterunt, & lænigant, interpreteris) fieri ſolent, amara ineſt qualitas, & obſtructiones expediendi facultas. quare & in iecinore conſiſtentes obſtructiones adimat. Herba hæc ὀσυρὶς Græcis, Latinis item Oſyris dicitur: Germanis, Harn Kraut: Italis pariter & Hiſpanis, Linaria.

Plinii lapſus.

Oſyridis uires ex Gal.

Nomina.

Σμίλαξ τραχεῖα. SMILAX ASPERA. CAP. CXXXIX.

SMilax aſpera, folia habet periclymeni: ſarmenta tenuia, multa, rubi modo, aut paliuri aculeata: arbores ſcandit, ab imo ad ſummam perreptans, ſe conuoluens eis[a]: fert racemos exiles, qui maturi rubeſcunt, guſtumque leniter mordent. Naſcitur in paluſtribus, & aſperis: radice dura, craſſaque. Folia, & acini, & antè, & pòſt epoti, uenenoſorum antidota ſunt. Tradunt, ſi infantibus nuper in lucem editis, quid ex his tritum propinetur, nulla poſtmodum uenena nocitura. Inciditur etiam ad alexipharmaca, id eſt, ad ea medicamenta, quibus uenena arcentur.

a Meum. καρπὸν ἔχει βοτρυοειδῆ. i. fructum habet racemoſum.

Σμίλαξ λεῖα. SMILAX LAEVIS. CAP. CXL.

a Meũ. & Car. κατὰ πᾶσαν τὴν σμίλακα. i. per totam ſmilacem.

LAeuis Smilacis folia hederæ ſimilitudinem habent, molliora, læuiora, tenuiora: huius ſarmenta ſupradictæ ſimilia, nullis horrent ſpinis: conuoluitur arboribus, ut prior: fructum parit lupini modo nigrum, exiguum: floribus in[a] cacumine perpetuis, multis, rotundis. Hac ſmilace, quadam topiariorum arte, tentoria contra æſtus moleſtiam factitantur: folia per autumnum decidua. Semine cum dorycnio poto[b], ternis ſingulorum obolis, uaria & tumultuoſa in ſomnis obuerſari traduntur.

b Meum. τριωβόλου ἑκάτερα. i. utrũque trium obolorum Atticorum.

Smilacis aſperæ hiſtoria ex Theophr.

SMilax aſpera Hetruſcis Hedera ſpinoſa, ſiue Rubus ceruinus nominatur. Hanc diligentiſſimè perſecutus eſt Theophraſtus lib. III. capite ultimo de plantarum hiſtoria, ubi ita ſcriptum reliquit. Smilax, id eſt, hedera Cilicia, amplexicaulis ipſa quoque aſſurgit, frutex aculeatus, & uelut præhorridus: folium hederæ, paruum, ſine angulo, iuxta pediculi reti naculum humectum: peculiare, quòd medium illum callum, qui inſtar ſpinæ animantium ſecat, prætenuem habet, & interualla ſtaminea, non ex eo porrecta, ut cætera, ſed circa eum in orbem circumacta, ab annexu pediculi ducit, ad caulem uerò foliorum internodia conſummantem: iulus ab eiſdem pediculis atque folia, tenuis, ſeq; conuoluens dependet. Flos candidus, ſuauiter olens, uerno proueniens tempore: fructus proximus ſolano, atque melothro, & maximè uuæ labruſcæ uocitatæ. Racemi penſiles ut hederæ ſunt, uerùm ad labruſcam potius accedunt: nam de eodem puncto pediculi acinorum exeunt. Colore fructus rutilus eſt: nucleos in uniuerſum quidem binos continet, quanquam grandior ternos, & paruulus unum. Nucleus durus admodum eſt, & colore forinſecus niger. Peculiare racemis, quòd per latera caulium ſepiunt, poſtremoq; caulis racemus omnium maximus propendet, ſicut in rhamno, & rubo: unde fit ut extremo fructifera, & latere largè fructifera iſta ſpectetur. Hactenus Theophraſti de ſmilace aſpera ſententia. Hanc eius radices eſſe plantam affirmant, quam Hiſpani zarzam parrillam uocant. De qua cum ſuperius primo libro ubi de ligno Guaiaco egimus, latius ſcriptum ſit, hîc eadem repetere haud operæ pretium eſſe cenſemus, ſiquidem eò ſe conferre poterunt lectores, qui zarzæ parrillæ hiſtoriam, & uires legere uoluerint.

Smilacis læuis hiſtoria.

Quæ autem Smilax læuis appellatur, ſi ea non eſt, cuius hîc iconem expreſſimus, alia ſanè in præſentia ad manus non eſt, quæ magis læuem ſmilacem referat: quàm hæc, in qua nihil deſideratur, præterquam ſeminis facies, quæ nullam prorſus cum lupino conformitatem habet. Hæc itaque ubique ferè prouenit, ſed præſertim in Hetruria ubi paſſim frequentiſſima inuenitur. Incolæ eam uulgò uocant Vilucchio maggiore. Hæc foliis aſperam quadantenus imitatur, nec ſecus ac illa arbores ſcandit, ſeq; conuoluit eis, proxima quæque uincens: uerùm ſarmentis, ſiue ramulis conſtat, non ut altera horridis, aculeatisq;, ſed læuibus, flexilibus, ac lentis. Flores profert candidos, cala thi effigie: quibus ſemen prodit atrum. Officinæ hanc plantam Volubilem nuncupant. Cuius tamen plura Mauritanis habentur genera, quorum unum illud eſt, quod Lupulum appellant. Huius etſi apud medicos ætatis noſtræ frequentiſſimus ſit uſus, addaturq; ab ijs in quàm plurima medicamenta; nihil tamen de eo, quod equidem inuenerim, Galenus, & Dioſcorides, alijq; ueteres tam Græci, quàm Latini authores, poſteritatis memoriæ prodiderunt. quanquam non deſunt, qui uelint, hunc Plinio eſſe Lupum ſalictarium, ab eo hoc tantùm nomine demonſtratum libro XXI. cap. XV. atque ibi inter eas herbas connumeratum, quæ ſponte naſcuntur, quibuſq; pleræque gentium utuntur in cibis. Lupulus itaque in Germania, Boemia, Polonia, & in alijs ſeptentrionalibus regionibus magna ſanè cultura in campis alitur, ad ceruiſiam conficiendam.

Nam,

SMILAX ASPERA.

Nam abſque lupuli folliculis ea parari nequit. Duum eſt generum, Satiuum, & ſponte prouenies. Hoc in ſepibus, & frutetis prouenit, illud in campis ſeritur, adactis ſubinde palis, quibus ſe circumuoluit. At facie inter ſe non differunt, præterquam magnitudine. quandoquidem ſatiuum omnibus ſuis partibus adultius eſt. Planta eſt arbores ſcandens & contexendis pergulis aptiſſima: foliis uitigineis, Bryoniæ modo, modò ternis, modò quinis diuiſuris circumſtantibus aſperis, ut in cucumere. Sarmenta habet prælonga, aſpera, hirſuta & quadantenus aculeata. Flores edit ſubpallidos, racemoſoſq;, & folliculos numeroſos, exiles. compactili quadam ſerie dependentes, in quibus atrum, & amarum concluditur ſemen. Lupuli flores, folliculi, & radices, excalfaciunt, aperiunt, extenuant, abſtergunt & expurgant. Atqui turiones, quibus elixis utimur in acetarijs, cùm plus humiditatis habeant, parum quidem, tum excalfaciunt, tum ſiccant. Sunt tamen ſumentibus & cibus, & medicamentum. Nanque ſanguinem mundant, uentrem ſoluunt, obſtructiones aperiunt, nec parum cum palato ineunt gratiam. Florum, & folliculorum decoctum datur commodè potandum contra hauſta uenena, ſcabiem,

SMILAX LAEVIS.

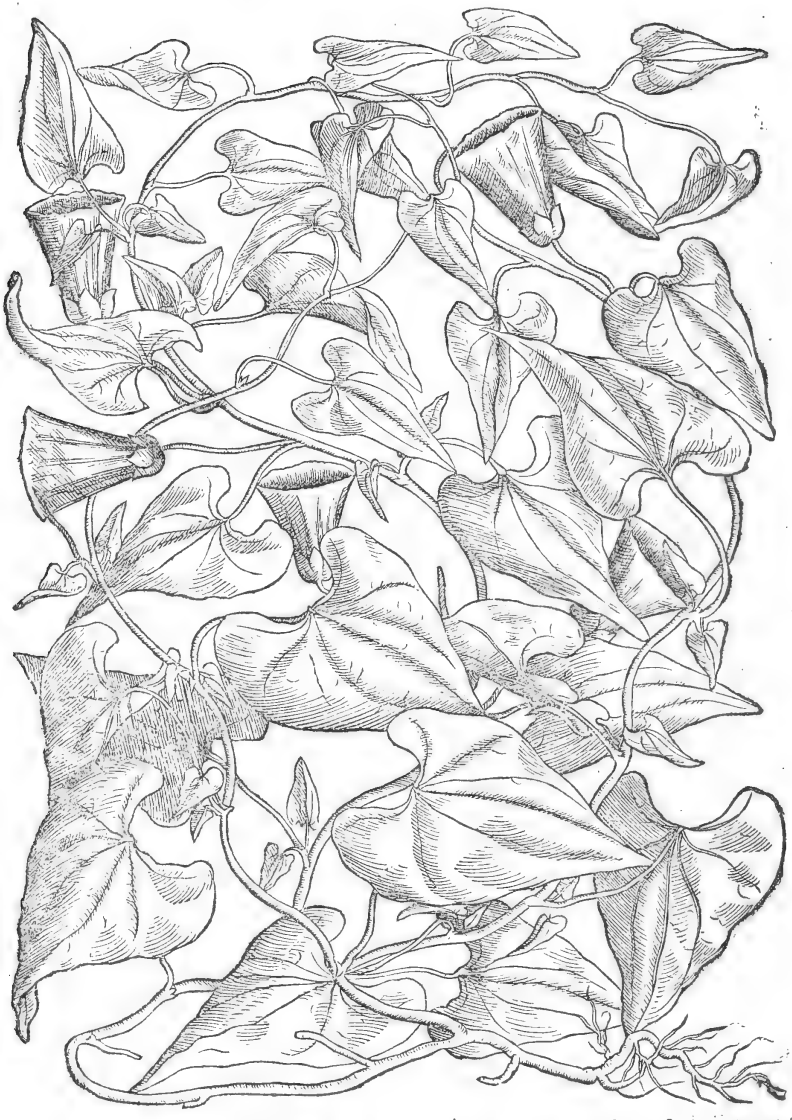

ſcabiem, Gallicam luem, & cæteros quoſque affectus, qui extimam cutim inficiunt, nempe lichenes, ſerpigines, impetigines, alphos & huiuſce generis alios. Datur & in febribus diuturnis, à Iocinoris infarctu prouenientibus. Semen tritum, & potui datum ſemidrachmæ pondere, interaneorum animalia necat. Menſes prouocat, & urinam pellit. Flores, & folia cum deſſertionibus adduti, præſtant ad induratos, & tumidos fœminarum locos. & ad eos, qui difficulter urinam reddunt. Lupuli uocati latinis meminit Meſues inter ſuà deiectoriæ facultatis medicamenta, ubi hæc ad ſenſum habet. Eſt & aliud Volubilis genus, quod LVPVLVS *appellatur, folia habens aſpera, cucumeris modo: flores exilibus folliculis ſquamatim compactos, racematimq; dependentes, colore ſubcinereo. Hic flauam bilem detrahit, ſanguinem ab ea expurgat, & eius inflammationes extinguit. Sero caprino maceratus, ualentior redditur. Succus cum ſaccharo decoctus ſyrupi modo, regio morbo laborantibus medetur. Sed profectò mirum eſt, quòd eo noſtræ ætatis medici tam parcè raroq; utantur, cùm tamen præſtantiſſimum ſit medicamentum. quandoquidem tum herba ipſa per ſe, tum etiam ſuccus polentæ admiſtus, capitis*

Lupuli hiſtoria, & uires ex Meſue.

LVPVLVS.

pitis dolorem à caliditate contractum tollit. Iecinoris, & uentriculi æſtus mitigat. Syrupus ex ſaccharo, & eius ſucco paratus, utiliſſimè exhibetur in febribus à bile, & ſanguine excitatis. hæc Meſues de Lupulo. Cæterùm ad inſtitutum noſtrum reuertamur. Smilacis utriuſque uires tradidit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Milax (ſic enim Smilacem uocat Galenus) aſpera clauiculis plena eſt, ita ut uariè ſurſum deorſumq; arboribus circumuoluatur. Folia guſtata aliquid habent acrimoniæ, & alioquin ſi illis utaris, calefaciunt. Milax lævis facultate quodammodo prædictæ ſimilis eſt. Planta quæ Græcis σμίλαξ τραχεῖα, Latinis Smilax aſpera, & Hedera Ciliſſa uocatur: Italis, Hedera ſpinoſa, & Rouo ceruino: Germanis, Scharpfe uuinden. Quæ uerò σμίλαξ λεῖα Græcè, Smilax lævis ſiue lenis Latinè dicitur: Italicè, Vilucchio maggiore: Hiſpanicè, Correguela mayor: Gallicè, Liſet maior.

Smilacis utriuſque uires ex Gal.

Nomina.

Μυρσίνη ἀγρία. RVSCVS. CAP. CXLI.

SYlueſtris myrtus, aliquibus oxymyrſine, aut myrtacantha, Latinis ruſcum appellatur. folium fert myrti, latius, in formam lanceæ mucronatum. baccæ per maturitatem rubeſcunt, rotundæ, à medio folio dependentes, oſſeo intus nucleo: cubitales ramuli ab radice exeunt, uitilium modo lenti, fractu contumaces, folioſi: radice graminis ſimili, acerba, & ſubamara. Folia, & baccæ in uino potæ, urinam cient: menſes pellunt, ueſicæ calculos frangunt, ſtillicidio urinæ medentur, dolores capitis ſanant, & regium morbum. In aſperis, & præcipitibus locis enaſcitur. Decoctum radicis in uino potum, eoſdem præbet effectus. Cauliculi recentes, aſparagorum uice in cibo ſumuntur: amari autem ſunt, ſed urinam mouent.

RVSCVS.

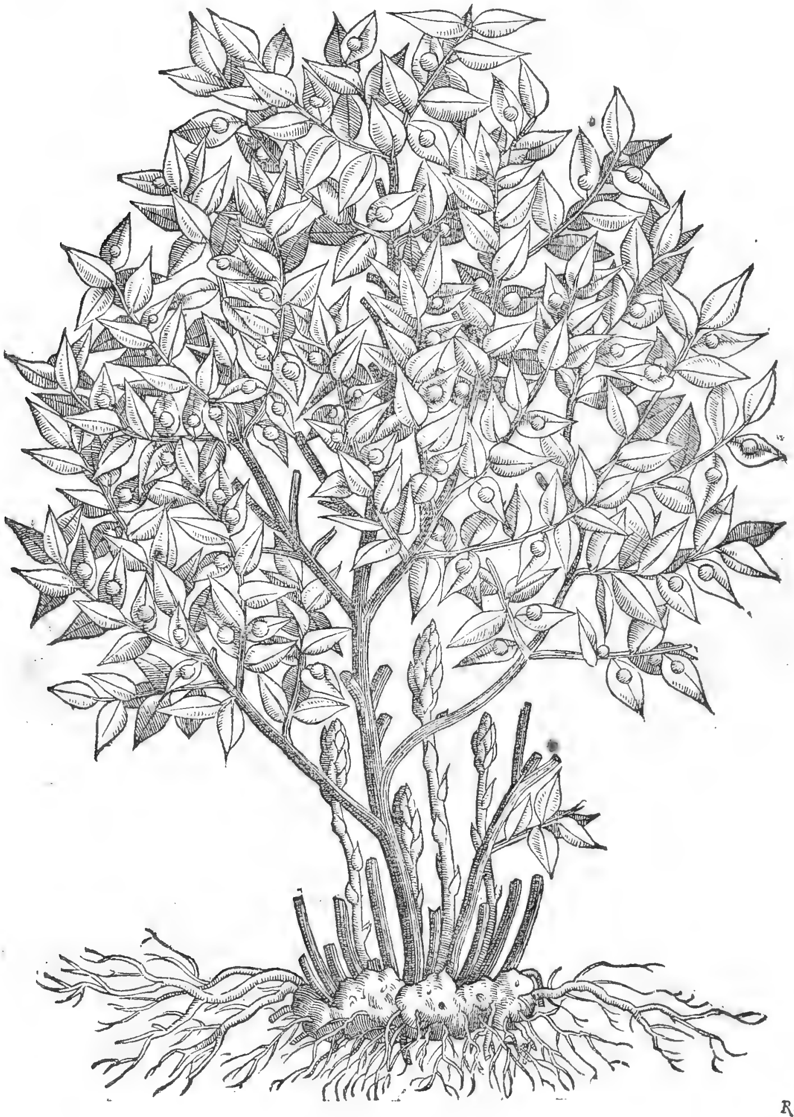

Ruſcum

RVſcum officinæ corrupto nomine ex literæ additione Bruſcum appellant. Nos uerò, quòd arcendis muribus is aptiſſimus ſit, ſi ſalitis appenſis carnibus funiculo circumligetur, Pungi topi Hetruſca lingua dicimus. Germinat hic uere aſparagi modo, turionibus tamen breuioribus, craßioribus, hirſutisq; : qui elixi manduntur ex oleo, ſale, & aceto. Cæterùm, quòd non obſcurè amarorem guſtui relinquant, in medicamentis potius, quàm in cibis expetuntur : ſunt enim ciendæ urinæ, aperiendiſq; obſtructionibus perquam idonei. Græcis, quòd foliis ſit acutis, & myrtum æmuletur, oxymyrſine, hoc eſt, acuta myrtus appellatur. Ea Græcis μυρσίνη ὀξεῖα & ὀξυμυρσίνη uocatur Latinis, Ruſcus, & Myrtus ſylueſtris : Arabibus, qui Cubebas cum ruſco confundunt, Cubebe : Italis, Ruſco & Pongi topi : Germanis, Bruoſch : Hiſpanis, Ius barba, & Gil barbera : Gallis, Bruſco. Ruſci conſid. Nomina.

LAVRVS ALEXANDRINA.

Δάφνη ἀλεξάνδρεια. LAVRVS ALEXANDRINA. CAP. CXLII.

a Meum. ἐν μέσοις. i. in mediis.

LAurus Alexandrina folio eſt ruſci maiore, molliore, & candidiore: ſemine [a] inter folia rubro, cicer is magnitudine: ramos ſpargit in terra dodrantales, interdum longiores: radice ſylueſtri myrto ſimili, maiore, molliore, odorata. inuenitur in montoſis. Difficiles partus accelerat, radice pota ſex drachmarum pondere in uino dulci, & ſtillicidio urinæ auxiliatur, ſed ſanguinem extrahit.

Lauri Alexandrinæ confid.

SI laurum Alexandrinam, & Hippogloſſum unam & eandem plantam eſſe ſenſiſſet Dioſcorides, ut quidam exiſtimant, nulli quidem dubium eſt, quin ſupernacuum erat, de ijſdem ſeorſum, diuerſis atque etiam proximis capitibus Dioſcoridem differere. uel nulla in earum notis, & uiribus reperiretur differentia. Sed quoniam eas ſeorſum tanquam diuerſas retulit, diuerſasq; utriſque notas aſſignauit; idcirco has plantas inter ſe differre dicatur, neceſſe eſt. Nam etſi utrique folia ruſci reddiderit Dioſcorides; tamen Hippogloſſum ſtatuit aculeatam gerere comam, & in ſummo ceu linguas è foliis exeuntes: commendauitq; comam ad dolorem capitis coronæ modo impoſitam; & radicem, ſuccumq; malagmatis admiſceri ſcripſit. Verùm hîc in Lauro Alexandrina nec linguarum meminit, nec aculeorum è foliis prodeuntium: tradidit quidem hanc folia habere ruſco ſimilia, ſed maiora, molliora, & candidiora: ramos dodrantales, in terram ſparſos: radicem ruſco ſimilem, maiorem tamen, molliorem, & odoratam. Cui uires tribuit ad difficiles partus, ad urinæ ſtillicidium, & ad ſanguinem extrahendum. His accedit, quòd (ut Dioſcorides teſtari uidetur) Laurus Alexandrina fructum fert rubrum, ciceris magnitudine, inter folia, non autem in medijs foliis, ut hippogloſſum, & ruſcus. Ex his itaque tum notis, tum uiribus, quæ in hiſce duabus plantis maximè pugnare deprehenduntur, omnibus abundè conſtare arbitror, hallucinari eos, qui putant Laurum hanc, & hippogloſſum unam & eandem eſſe plantam. Nos equidem hanc, cuius hîc figuram damus, ueram ac legitimam Laurum Alexandrinam eſſe cenſemus, quæ (ut pictura pulchrè demonſtrat) non parum ab hippogloſſo differt. Huic alteram adiecimus, quæ & ipſa haud dubiè, ni fallor, fuerit Laurus Alexandrina, ſi huic fructum in medijs foliis innaſci concedamus.

Lauri Alexandrinæ uires ex Gal.

Lauri Alexandrinæ uires memoriæ prodidit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Lauri herbæ, quam & Laurum Alexandrinam appellitant, temperatura euidenter eſt calida, & guſtantibus acris ſimul & ſubamara eſt: potaq; tum urinam, tum menſes prolicit.

Nomina.

Planta Græcis Δάφνη ἀλεξάνδρεια, Latinis Laurus Alexandrina dicitur: Arabibus, Gar Alexandriæ: Italis, Lauro Aleſſandrino.

Δαφνοειδὲς. DAPHNOIDES. CAP. CXLIII.

DAphnoides cubiti altitudine fruticat, ramis flexilibus, obſequioſiſque, multis, à medio ſurſum uerſus folioſis: cortex ſupra modum uiſcoſus ramos ueſtit: folia lauri, graciliora, & molliora, fractu contumacia, quorum guſtatu os & fauces incenduntur: flores candidi: bacca, cùm ematuruerit, nigra: radix inutilis. naſcitur in montoſis. Pituitam extrahit folium recens, uel aridum in potu: menſes ciet, & uomitum: caput inanit commanducatum: ſternutamenta mouet. Baccæ quindecim potæ aluum reſoluunt.

Χαμαιδάφνη. CHAMAEDAPHNE. CAP. CXLIIII.

CHamædaphne uirgas emittit cubitales, ſingulari ramulo conſtantes, rectas, tenues, læues: folia lauri ſimilitudine, læuiora multò, ac uiridiora: ſemen rotundum, rubens, annexum folijs. Illinuntur capitis doloribus trita folia, & ſtomachi ardores mulcent: ad ſedanda tormina cum uino bibuntur. Potus cum uino ſuccus menſes, & urinam ciet: idem facit peſſo appoſitus.

Daphnoidis, & Chamædaphnes confid.

DAphnoides, quam officinæ, & herbariorum uulgus Laureolam uocant, frutex eſt uulgaris notitiæ. Prouenit hæc frequens in uallis Ananiæ montibus Tridentino agro & ubique ferè locorum. Nam & in Germania, & in Boemia, atque alijs plerisq; in locis copioſa uiſitur, nullis prorſus reclamantibus notis. Cubitalibus enim aſſurgit uirgis, flexilibus, obſequioſiſq;: foliis numeroſis, ſurſum ſpectantibus, lauro ſimilibus, gracilioribus tamen ac mollioribus, acerrimo guſtu: quin & ramorum cortex admodum tenax eſt. Hinc itaque fit, ut eos errare toto cælo deprehendatur, qui putant Mezereum Mauritanis uocatum eſſe Daphnoidem. quandoquidem Mezereon Chamelæa eſt, de qua ſuo loco diſſeremus. Porrò Chamædaphne, quam Laureolam marem plerique cognominant, foliis ac fructu à Daphnoide non longè differt: uerùm hæc tantùm intercedit differentia, quòd Chamædaphne ſingulari rectoq; caule conſtat, cui folia circumquaque prominent, adeò ut in cacumine in orbem umbellæ inſtar diradientur: ſemine inde prodeunte Daphnoidis modo.

Multorum error.

Cæterùm, quòd nocauerit Plinius Chamædaphnen eam clematidem, quam aliqui Vincam peruincũ appellant, credidere quidam hanc Dioſcoridi eſſe Chamædaphnen. Sed profectò ij falluntur: errorq; omnibus euidentior fiet, quàm ut pluribus explodi poſtulet, ſi modò con-

DAPHNOIDES.

dò contemplentur, & conferantur notæ, quibus Vincam peruincam deſcripſit Plinius libro XXI. cap. XI. & quibus repræ ſentauit Chamædaphnen lib. XXIIII. cap. XV. Verùm Plinio, quòd clematidi folia ſint lauri, uideaturq; humilis laurus, ideo non temerè eam Chamædaphnen dici placuit. Sunt, qui Laureolæ fructum Piper montanum uocent, quannis ruſticis Ananienſibus nil aliud ſit piper montanum, quàm Dioſcoridis granum Gnidium, ut infrà ſuo loco dicemus. Daphnoidis recentia folia contuſa illiuntur utiliter iſchiadicis tam diu quouſque ruborem, aut ueſicas excitent. Daphnoidis, & Chamædaphnes uno tantùm capite meminit Galenus libro VI. ſimp. medicamentorum, ſic inquiens. Chamædaphnes germina tenera edi quoque aſſolent. Eſt autem perſimilis uiribus lauro Alexandrinæ: ſicut ſanè & quod Daphnoides nuncupant. Planta, quæ Græcis δαφνοειδὲς, Latinis item Daphnoides, & Laureola nominatur: Arabibus, Daphnides: Italis,

Daphnoidis, & Chamædaphnes uires.

CHAMAEDAPHNE.

Nomina. *lis, Laureola. Quæ uerò χαμαιδάφνη Græcè, Chamædaphne pariter Latinè dicitur: Arabicè, Chamædaphnes: Italicè,* 10 *Chamædaphne.*

VERATRVM ALBVM. CAP. CXLV.

Ἑλλέβορος λευκός.

ELleborum album, Latini ueratrum album uocant, fert folia plãtaginis, aut betæ ſylueſtris ſimilia, ſed breuiora, & nigriora, rubeſcentia: caulem cauum, quadrantalem, tunicis conuolutum, quas abdicat, cùm areſcere incipit, radicibus nititur multis, tenuibus, ab oblongo, & exiguo capite ceparum modo exeuntibus. naſcitur in montibus, & aſperis. Radices meſſibus colligendæ. Optimum habetur candidum, friabile, carnoſum, modicè extentum, nec [a] tamen iunci modo mucronatum, quod frangendo puluerem emittit, & tenuem habet medullam, guſtu non admodum feruens [b], neque ſaliuam ſubinde ciens. huiuſcemodi autem ſtrangulat. Primatum Cyrenaicum tenet. Galaticum autem,

a οὐκ ἀποξυς, δὲ καὶ ῥοιτώδης. i. non acutum, & iunceũ. ita Meum & Cat.

b Meum. καὶ δὲ ἀθρόως, στέλλον ἐπιτώμενος. i. neque cumula tè ſaliuam attrahens.

ELLEBORVM ALBVM.

tem,& Cappadocicum candidiora,& puluere quodam obſita, celerius ſtrangulatus mouent. Vomitione autem uarios extrahit humores. Collyrijs admiſcetur,quæ caliginem oculorum diſcutiunt. partus impoſitum necat,menſes pellit,ſternutamenta excitat: mures interficit,cum melle & polenta ſubactum: abſumit carnes,ſi coquatur unà. Datur per ſe ieiunis, & cum ſeſama, aut ptiſanæ ſucco, aut halicæ, aut lentis cremore, cum aqua mulſa, aut pulte, aut quauis alia ſorbitione. Cogitur cum pane, & ita inaſſatur. Præparatio corporum,ac uictus ratio diligenter tradita eſt, cùm ab his qui de medica eius potione ſcriptitarunt, tum maximè à Philonide Siculo Ennenſi,cui nunc aſſentimur: quippe longum nimis eſſet in hac præſertim editione de materia, ſimul medicam curandi rationem exponere. Dant nonnulli in pultis ſorbitione, aut copioſo halicæ cremore, aut paucum antea cibum dari præcipientes, ſtatim ueratrum offerunt. ijs præſertim, quibus ſtrangulationis ſuſpicio imminet, aut ſi ualetudo corpus infirmat: hoc enim modo deiectio nihil periculi minatur, quòd cibo munitis non intempeſtiuè medicamentum corporibus offeratur. Vomitiones concitant ſubditæ ex eo balani cum aceto.

Ἐλλέβορος μέλας. VERATRVM NIGRVM. CAP. CXLVI.

ELleborum nigrum appellatur melampodion, quoniam caprarum paſtor nomine Melampus furentes in ſe Prœtidas primus purgaſſe, & ſanaſſe fertur. Folia ei uiridia, platani ſimilia: minora, foliis ſphondylij proxima, ſubaſpera, nigriora, pluribus diuiſuris inciſa: caulis aſper: flores in purpura albicantes, racematim cohærentes: ſemen cnici, quod in Anticyra ſeſamoides uocant: quo deiectiones moliuntur. Radicibus cohæret nigris, tenuibus, à capitulo cepæ ſimili confibratis, quarum eſt uſus. In collibus, aſperis, & [a] ſitientibus locis enaſcitur. Optimum eſt, quod ex huiuſmodi petitur terris, ut ex Anticyra. Nigrum inibi probatiſſimum gignitur. Eligi debet corpulentum, & plenum in quo tenuis ſit medulla, acre, guſtu, feruens que: cuiuſmodi eſt in Helicone, Parnaſo, & Aetolia natum: attamen Heliconium præcellit. Veratrum nigrum purgat uentrem, detrahit bilem pituitasque, datum per ſe, aut cum ſcãmonia, & tribus obolis ſiue drachma ſalis. decoquitur uel cum lente, & iuſculis, quæ

a Meum. καταξήροις τόποις. i. ſiccis, locis.

ELLEBORVM NIGRVM.

purgationis

purgationis cauſa ſumptitantur. Prodeſt morbis comitialibus, melancholicis, inſanientibus, articularijs doloribus, & reſolutis. Menſes inditum trahit, partus necat: purgat fiſtulas impoſitum, & tertio die detractum. Item contra grauitatem auditus in aurem demittitur, ibique in alterum, aut tertium diem eſſe ſinitur. Scabiem ſanat illitum cum thure, aut cera, & [b] pice, & cedrino oleo: uitiligínibus, lepris, impetiginibus ex aceto medetur: dentium dolorem collutione mitigat. Erodentibus medicamentis commiſcetur: hydropicorum uentri utiliſſimè imponitur factum ex eo, farina hordeacea, & uino, cataplaſma. Conſitum proximè radices uitium, uinum purgandi facultate donat. Huius reſparſu domos expurgari arbitrantur: quare inter fodiendum ſtantes Apollinem, Aeſculapiumque precantur, ac uitant aquilæ uolatus: aduolare enim non ſine periculo tradunt. nanque ſi auis effoſſionem ellebori conſpexerit, moriturum qui ſuccidit, augurium eſt. Celeriter effodiatur oportet, quoniam halitu caput aggrauat: quapropter ad id arcendum, foſſuri allium præſumere, & uinum bibere conſueuerunt: nulli ita noxæ opportuni redduntur. Veratri albi modo emedullatur.

[b] Meum. ὄπος πίτυος. i. Lachryma pini.

ELLEBORVM NIGRVM ALTERVM.

Elleborum

Ellebori utriusque consid.

Elleborum, quod & Veratrum Latinis dicitur, tam album, quàm nigrum omnibus, ni fallor, notum est in Italia. Et quanuis inibi unum tantùm Ellebori albi genus inueniatur; nigri tamen tria nobis comperta sunt genera. Vnum quidem flores profert purpureos, quales suo reddidit Dioscorides: alterum verò candidos: tertium denique herbaceos. Hæc ut flore distinguuntur; ita etiam uiribus inuicem differunt. quandoquidem alterum, & tertium genus adeò uiribus imbecillia sint, ut ferè nihil ad aluum deijciendam præstent. Id quod facto periculo didici, cùm primum ellebori genus flores ferens purpureos nobis non esset ad manus. Huius radicum diluto ex more nostro parato, hyeme etiam media, & magis urgente frigore (etsi id improbent medici) præparata prius diutius materia decoctis, ac syrupis ad id facientibus, plures quartana febre laborantes sanauimus. Nunquam enim, quod meminerim, hoc ellebori dilutum dedimus quartanarijs nostris, quin ex unica assumptione, uel saltem altera, Deo iuuante, fuerint ad sanitatem restituti. Cæterùm albi quoque ellebori dilutum exhibuimus quibusdam melancholicis, magno sanè successu: nullo tamen ægrotantium incommodo, nullaq; noxa. Quod non alia ex causa euenisse putauerim, quàm quòd in Tridentino agro, alijsq; circùm finitimis locis, ea fortasse sit illius cœli temperies, ut non adeò pernicijosis facultatibus scateat utrunque elleborum, quemadmodum illud, quod in calidioribus prouenit regionibus: tametsi non dubitauerim etiam utriusque acerrimam uim reprimi, ac corrigi proprijs quibusdam additis medicamentis. Parandi modum, ac etiam propinandi descripsimus libro tertio nostrarum Epistolarum, ad Giorgium Handschium Medicum scribentes. Visuntur nigri uniuersa genera Martio, & Aprili mensibus uno & eodem loco florere in amplissima sylua, per quam transeunt, qui Goritia Labacum Carniolæ urbem proficiscuntur, ubi & nos præstantissimum sæpius legimus. Prouenit quoque Elleborum flore purpureo copiosissimum in Austria superiori non longè à lintio, prope urbem quam Stair uocant. unde quotannis ad me illud mittere solet Excellens Medicus Martinus Stoppius Flandrus. Purpurei radices nigriores, carnosioresq; cæteris habentur: cùm aliorum generum radices ut plurimùm subalbidæ spectentur. Atqui facies non omnibus eadem est. Purpureum enim florem gerenti, numerosa sunt folia, robusta, & saturatè uirentia. Ea septena simul ex apice robusti canaliculatiq; pediculi qui quoque plures in uniuersa planta habentur, prodeunt. Atqui sex, quæ utrinque terna exeunt, in exortu simul coniuncta spectantur. Quod uerò medium est, per se solum sine comite consistit. Caulem gerit hæc planta cubito paulò breuiorem, rotundum, glabrum, ac solidum: flores rosarum figura, in purpura albicantes, è quorum medio inter alba quædam capillamenta octo exoriuntur siliquulæ inuicem coniunctæ corniculi figura, in quibus semen oblongum concluditur: radicibus nititur numerosis, longis, tenuibus, saturatè nigricantibus, tenui intus matrice, & à bulboso capitulo à quo caulis exit prodeuntibus: amaro, acriq; gustatu, & qui facile stomachum moueat; odore insuaui, ac ingrato, & præsertim ubi exenteratæ radices siccescunt. Cæterùm genus alterum, quod florem candidum profert, nihil prorsus facie à præscripto differt, nisi florum colore. Tertium uerò genus quod nos fœminam, aut pseudoelleborum appellandum censemus; folia gerit digitis nouem ad pediculum usque diffecta, aconiti Cynocloni ferè modo, sed longioribus diuisuris, nigricantia, circumquaq; serrata, & è longo planoq; pediculo, caua per medium excurrente linea ortum ducentia. Caulem edit uegetum; subasperumq;: flores cæteris similes, sed herbaceo colore subuirides, quinque aut plures, emergentibus è medio corniculis acuminatis & utrinque compressis, in quibus semen continetur. Radicibus cohæret numerosis, tenuibus, palmari longitudine ac etiam longioribus, colore nigricante, & perinde, ac in alijs à cepaceo capitulo ortum ducentibus: odore pariter graui; & sapore amaro, acuto, ac nauseabundo: Nascitur in montibus, & conuallibus. Germinat omne genus Ianuario, & Februario, sed Martio floret, sæpeque suo germinatu niues perforat.

Herophili sententia dánata.

Herophilus antiquissimus medicus elleborum fortissimo duci æquabat: concitatis enim intus omnibus, ipsum in primis exire dicebat. Ideo errauisse antiquos parcius id præbendo, cùm celerius erumperet, quod daretur largius. Sed hæc Herophili sententia non placet nostræ ætatis medicis, neque etiam nobis, ut quæ pluribus damnari, & explodi possit. Elleborus niger boues, equos, & sues necat: proinde id in pascuis cauent, quanuis album innoxiè depascantur. Nigri radices demorsis à serpente quadrupedibus mirificè medentur, si recentes in uulneris osculum, sublata à carne cute, immittantur, quòd ita eiaculatum reuocent uenenum: quin & illud idem prodest, si gregi pestilentia ingruerit, in auribus traiecta, uel pectori infixa radice. Qua ratione ducti credidere nonnulli, id etiámnum in hominibus fieri posse, quòd si in perforatam calcanei cutem nigrum elleborum inseratur, eos omnino à pestilentia tutos reddat, qui gestauerint. Ellebori semen, Aristotele authore, coturnicibus gratissimum est: quam ob causam antiqui eas abdicarunt mensis. quæ tamen hodie magnopere expetuntur. Porrò non desunt è recentioribus, qui putent nigrum communis usus Elleborum, cui flores herbacei insunt, non elleborum, nec eius speciem esse, sed eam sanè plantam, quam Columella, & Plinius Consiliginem uocant, quamq; ad pecorum pulmonariam curandam, pestilentiamq; arcendam summis laudibus efferunt, hoc tantùm puto argumento freti, quòd scripserint ij, si in morbosi quadrupedis auricula consiliginis radix inseratur, perforata ferro prius aure, omnem morbi uim eò confluere, & per illud foramen pestilens uirus elici. Siquidem cùm pastores huius ætatis obseruauerint, id totum (ut nos quoque paulò antè diximus) præstari tantùm illius ellebori radicibus, existimauerunt hoc ueratri nigri genus, quod flores rubentes non proferat, uel (ut Dioscorides inquit) in purpura albicantes, sed herbaceos, consiliginem esse.

Opinio quorũ dã reprobata.

Sed ij, mea quidem sententia, falluntur: quippe Absyrtus, & Hierocles idem præstare nigrum ueratrum affirmant. Quibus etiam subscribit Plinius lib. xxv. cap. v. his uerbis. Nigrum elleborum pecorum, & iumentorum pituitas sanat, sirculo per aurem traiecto, & postera die eadem hora exempto. hæc Plinius. Ex quibus utique perspicuum fit, non modò consiliginis, sed etiam nigri ueratri radicem hæc omnia efficere posse. Vanum profectò esset dicere, exempli gratia, Sabinam esse calamintham, uel contrà, quòd utraque remoratos menses eliciant. quasi natura adeò fuerit auara, ut unicuique morborum generi unum tantùm genuerit medicamentum, cùm tamen nullus sit morbus, cui innumeras non creauerit medicinas, uno & eodem ordine adhibendas. Adde etiam, quòd cùm nullus extet author, quod ego inuenerim, qui Consiliginis historiam describat, neque una quidem nota eius faciem repræsentet, non uideo, quomodo rectè ij asserere possint, ueratrum nostri usus esse Consiliginem. Sciant itaque uelim, qui nigrum herbacei floris Elleborum ideò Consiliginem esse contendunt, quòd pestilentibus pecorum morbis præsens remedium sit, si eius radix auriculis, & alijs corporis partibus inseratur, id successu

ceſſu longè meliori effici, ſi rubentis floris elleboro idem fiat, citiusq; expurgari uirus illud peſtilens, quòd huic uires inſint ualentiores. Horum quidem opinionem ut planè ſequitur Fuchſius uir doctiſſimus in libro de compoſitione medicamentorum quem poſtremò auctum edidit; ita etiam idem, meo iudicio, in manifeſto illorum errore uerſatur. Cæterùm hîc non eſt ſilentio diſſimulanda inepta ſatis, & uana, meo quidem iudicio, de nigro ueratro opinio Vgonis Solerij, uiri alioqui doctiſſimi, ut eius teſtantur ſcholia, quæ nuper in priores Aetij libros edidit. Is enim in prædictis ſcholijs cenſet, Elleborum noſtri uſus tam illud, quod flores fert roſarum modo purpureos, quàm quod albos, eſſe lycoctoni, uel cynoctoni aconiti ſpecies: quod uerò herbidos habet flores, Plinij & Columellæ Conſiliginem, aliorum iudicium ſecutus. Quod quibus rationibus comprobet, ex eius uerbis, quæ modò referam, cognoſci poterit. Si quis, inquit, commemoratarum iam plantarum radices diligenter expendat, nihil illas cum nigri ueratri radicibus (quæ, teſte Dioſcoride, cepæ modo bulboſæ ſunt, erumpentibus ab imo earum bulbo multis radicibus) commune habere multò euidentius comperiet, quàm ut pluribus demonſtrari nunc debeat. Taceo nullum ex his plantis dum uelluntur, capitis dolorem ob uaporum halitum concitari, ut ipſe millies ſum expertus, id quod in nigri ueratri euulſione teſtatur Dioſcorides. Ex his igitur conſtat, nullam harum trium plantarum ad nigrum ueratrum ſatis aptè poſſe reduci. quin duas priores aconiti lycoctoni poſtremas ſpecies eſſe, poſtremam herbam ſui generis. hæc Solerius. Quibus uerbis eum in me egiſſe, licet non apertè, meamq; oppugnaſſe ſententiam ex hoc planè conijcio, quòd nullus, quod ſciam, ante nos ſcripſerit, tria in Italia, ac priuatim in Carniola reperiri nigri ueratri genera. Ne que id certè ægrè fero, quòd libenter audiam, indies nouas in re herbaria proferri ſententias. Velim tamen id liberius, apertius, & firmioribus tum rationibus, tum auctoritatibus fieri. Redeo ad Solerium, cuius ſanè hac in re argumenta me facilè diluere poſſe ſpero, utpote quæ (pace eius dixerim) leuia ſatis ſint, & prorſus à ueritate deſciſcant. Nam falſum eſſe, ac nimis fortaſſe temerè dictum arbitror, quòd Ellebori genera illa, quorum ſuperius meminimus, non mittant radices (ut Solerius aſſerit) tenues, nigras, à cepacco quodam capitulo pendentes, ac confibratas: cùm omnibus non modò rei herbariæ peritis; ſed etiam pharmacopolis, ne dicam lippis, & tonſoribus, manifeſtum ſit, nigri ueratri communis uſus radices non aliunde, quàm à bulbaceo quodam tuberculo omni ex parte pendere nigras, ac graciles: non autem cepæ modo bulboſas eſſe, & ab imo bulbo multas crumpere, ut ille pronunciauit. Vnde facilè adducor, ut credam, ſi licet ingenuè dicere quod ſentimus, Solerium aut Dioſcoridis lectionem luxaſſe, aut eam minus rectè percepiſſe, aut parum adhuc rei herbariæ gnarum eſſe, ut qui fortè in ea re non multum laboris inſumpſerit. Quòd autem (ut idem ait) ex hoc noſtro elleboro, dum effoditur, nullus ob uaporum halitum capitis dolor concitetur, & ob hoc illud legitimum eſſe non poſſit, nulla hæc eſt ratio apud me. Neque enim mirum alicui eſſe debet, cur id non faciat: quoniam Dioſcorides non dicit, quòd Elleborum nigrum effodientibus capitis dolorem inferat, ſed quòd halitu caput aggrauat. Quam nimirum grauitatem id, cui flos purpuraſcit, tanquam cæteris acrius, apud nos ſæpius excitat, præſertim ſi ligone uulnerentur radices, & uentus aduerſa parte ſpiret. Id quod fortaſſe in Anticyra, Helicone, Parnaſo, & Aetolia ualentius præſtat. quandoquidem, Dioſcoridis teſtimonio, iis in locis acre guſtu, ferueníq; & omnium probatiſſimum gignitur climatis illius ratione. quod in Gallia fortaſſe, & in Germania cæli inclementia non euenit. Cæterùm quòd priora nigri Ellebori genera, quæ flore tum purpureo, tum albo conſtant, aconiti cynoctoni, uel lycoctoni ſint ſpecies (ut Solerius ſibi perperàm, mea quidem ſententia, perſuaſit) mihi planè abſurdius uidetur, quàm ut ab aliquo approbari poſſit, & debeat. Ea ſiquidem aconitorum genera iam omnibus clariſſimè innotuerunt, ſuntq; caule filicis ſimili, cubito longiore, & radicibus adeò tenuibus, ut ſquillarum marinarum cirris eas comparauerit Dioſcorides. Quæ ſanè omnia in nigro ueratro communis uſus nunquam quis mueniat. Huc præterea illud accedit, quòd nobis iam millies experimento compertum eſt, nigrum communis uſus ueratrum, quòd proprio fungatur munere, atrabiliarios omnes ſanare morbos: fiſtulas callo induratas tribus diebus impoſitum emollire, & purgare: in aurem demiſſum auditus grauitatem auferre: ſcabiem, uitiliginem, lepras, & impetigines illitum emendare: & carnem in ulceribus excreſcentem abſumere. Quibus tamen uiribus non Aconitum cynoctonon, ſed Elleborum præditum eſſe, in confeſſo eſt. Ex his itaque omnibus abundè perſpicuum fieri puto, in hoc Solerij opinionem prorſus explodendam eſſe: etſi idem in alijs quoque non paucis, meo iudicio, falli deprehendatur. Sed iam nos quoque de CONSILIGINE noſtram proferamus ſententiam. Ea quidem nobis hactenus incomperta fuit, quòd neminem ex ſcriptoribus tam ueteribus, quàm recentioribus inuenerim (ut ſuprà dixi) qui eius notas memoriæ prodiderit. Atque adeò hinc fit, ut non auſim ego aſſerere plantam illam, quam hîc depingi curauimus, eſſe ueram ac legitimam Conſiliginem. neque enim eſt, cuius authoritate fretus poſſim eam radicibus, foliis, caulibus, floribus aut ſeminibus comprobare. Verùm quoniam huiuſce plantæ radices per auriculam perforatam inſertæ, pecorum pulmonariam atque etiam alios morbos curant, ellebori nigri modo, non parua mihi oritur ſuſpicio, an fortaſſe Columellæ & Plinij Conſiliginem præſeferat. non tamen uelim hoc affirmanter eſſe dictum, ideoq; pſeudoelleborum eam appellare libuit. Hanc uerò plantam Hieronymus Tragus, cuius ſæpe teſtimonium adfert & probat Geſnerus, putat eſſe legitimum Veratrum nigrum. Sed is ut in hac euidentius errat, quàm ut mediocriter etiam in re herbaria uerſatis oſtendi debeat; ita in multis alijs plantis, quorum numerum referre longum eſſet, à peritis herbarum facilè cognoſcitur uanum atque leue iudicium habuiſſe. Planta itaque cuius hîc imaginem exhibuimus, ad dodr. palmorum longitudinem aſſurgit. cauliculos emittit tenues ac molles. folia habet longiuſcula, tenuia, quadantenus abrotoni. flores profert buphthalmi, paulò maiores: ex quibus prodeunt capitula oblonga, ruborum moris ſimilia. radicibus nititur nigris, nigrum ueratrum æmulantibus, tenuioribus tamen, & aliquantò nigrioribus. Plurima naſcitur in Bohemia, præſertim in agro Pragenſi. Ea utuntur omnes illius regni tum medici, tum pharmacopœi pro elleboro nigro: priuatim magno ſuccurſu ad pecorum morbos. Reliquum autem eſt, ut de utriuſque Ellebori uiribus iam aliquid dicamus. Aiunt, ut Meſues in ſuo de medicamentis diectoryς cenſu prodidit, mortiferum eſt, quòd facilè homines ſuffocare poſſit: idcirco omnino reijciendum eſſe præcipit. Nigri tamen uſum probat, ſed in ualidiſſimis tantùm corporibus. Quod ſanè decretum nonnullos adeò perterruit, ut non modò ſuis medicamentis Elleborum admiſcere non audeant; ſed & nomen abhorreant. Verùm ij uidendo potius timore quodam ducuntur, quàm quòd iure uſqueadeò elleboro refragari debeant. Siquidem ego teſtari poſſum,

Vgonis Solerii opinio explodenda.

Conſiliginis confid.

Ellebori utriuſque uires.

PSEVDOELLEBORVM.

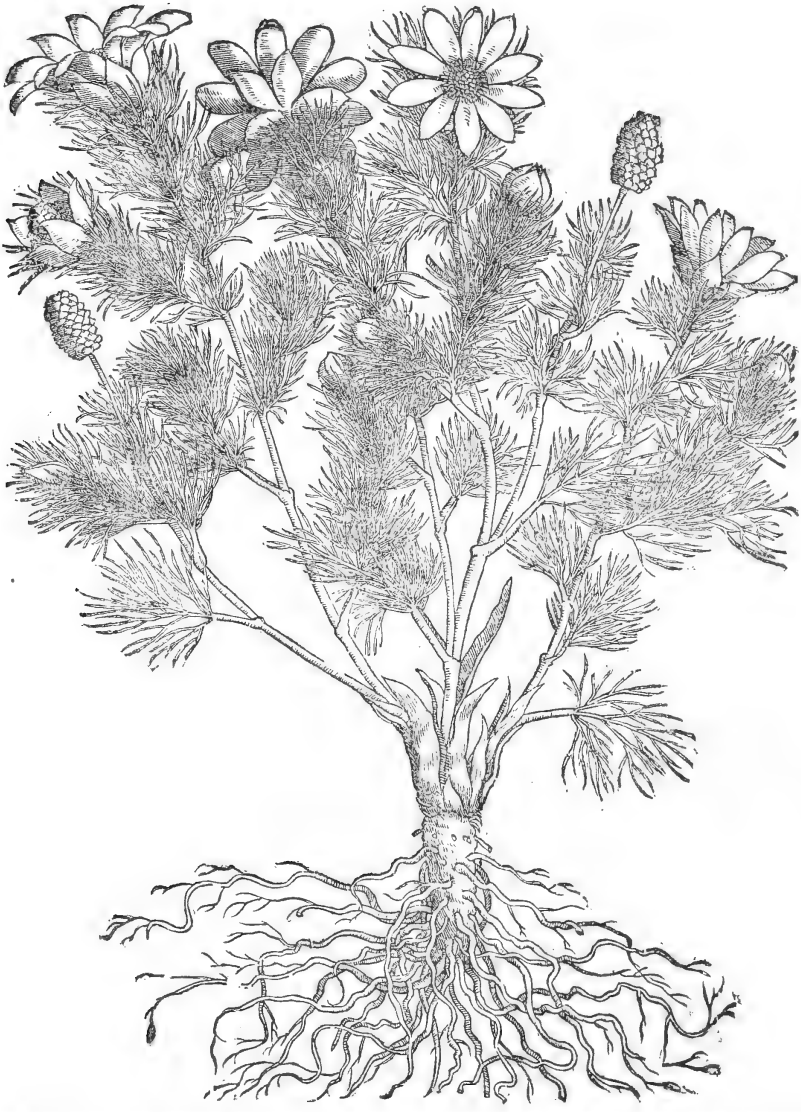

ſum, me ſexcentis ferme hominibus nigri ellebori dilutum exhibuiſſe nullo prorſus incommodo: atque etiam eiuſdem diluti faciendi rationem quàm plurimos docuiſſe medicos, qui, facto ſubinde periculo, effectum conſecuti ſint, unde ingentes mihi gratias retulerunt, quæ meritò debentur elleboro. Præſtat quod, ſi ulſis ſtatim radicibus, interna repurgatur matrice, ſic caturq; in umbra. Harum puluis diluto longè fortior eſt: ob id enim non datur niſi robuſtis, & ubi obcalluerit morbus. Proinde de eo ita ſcriptum reliquit Actuarius in libro de compoſitione medicamentorum. Veratrum nigrum, atram bilem flauamq; è toto trahens corpore deorſum, nec tamen citra ullam difficultatem pellit. Ideo febribus circuitu repetentibus, & diuturnis obijcimus. Datur quoque inſanientibus: altera caluariæ parte, & ſubter caput diutinè cruciatis commodiſſimum: præſertim uiſceribus, utero, & ueſicæ deiectorium medicamen poſtulantibus. Maxima autem eius uis eſt peculiariter

OPHRIS.

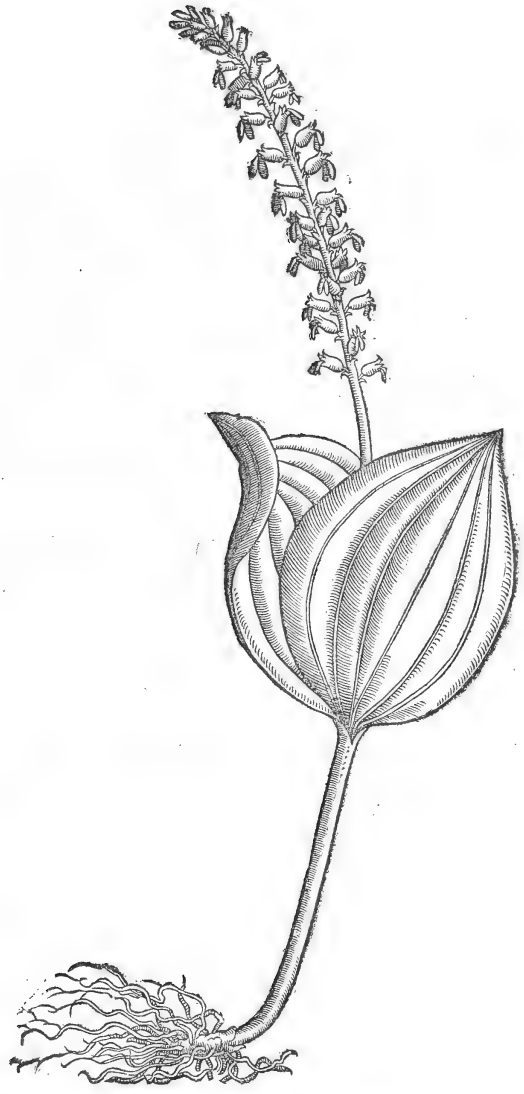

culiariter educere, quicquid ſanguini commiſtum, eum corrumpit. Ideo ueteraſcentibus arquatis morbis utile: & quibus in ſuperficie ſummatim aſperitudines emerſerunt, uelut lepris, impetiginibus & horum ſimilibus: elephantia quoque laborantibus accommodatum eſt. Datur ſcrupulorum ternûm pondere, aut paulò plus minusue. Fit è ſiccis radicum fibris, aqua paulùm maceratis: poſtea cortice detracto, & in umbra ſiccato, proiectaq; tenui, quæ in ipſa ſubeſt medulla. Exhibetur autem ex paſſo, & aceto mulſo: uerùm ſuauitatis gratia, quædam ex odoratis ſeminibus inſerenda. Si uerò efficaciorem alui deiectionem moliri ſit in animo, ſcammonij pauxillum adijcito. hactenus Actuarius. Cæterùm antiqui Medici albi ueratri pulueremi propinabant comitialibus, melancholicis, uertiginoſis, inſanientibus, limphaticis, conuulſis, podagricis, reſolutis, hydropicis, & elephantia. membrorum q; tremore affectis. ſed iam eius exoleuit uſus, quòd in pul-

uere non ſine periculo dari poſſit, & ſi eius dilutò quàm plurimi abſque incommodo utantur. In lixiuio decocta albi ueratri radix, pediculos, & lendes necat. Decoquitur in lacte ad muſcas perimendas. Nanque ubi deguſtauerint, paulò poſt emoriuntur. Mures quoque necat, & gallinas. Paratur è radicum albi ueratri ſucco arte quadam uenenum præſentaneum, quo illinendis ſagittis quibuſdam in locis utuntur uenatores. Id, ut nos ſæpe in brutis animalibus, & gallis gallinaceis periculum fecimus, ubi ſanguinem contigerit, facto cum ſagitta uulnere, paulò poſt uulneratum animal interficit. Verùm enimuero me in non paruam adduxit admirationem, quòd deuoratum, niſi magna fuerit quantitas, nihil ferè incommodi afferre ſoleat. Ideoq; eo ipſo ueſci uenatores adfirmant Hiſpani, cum purgationes moliri cupiunt. Od idq; nihil mirum ſi ferinæ carnes hoc ueneni genere infectæ, nihil prorſus comedentibus obſint; uerum ubi facto à iaculo uulnere ſanguini ſe immiſcuerit uenenum, nullo alio antidoto ſeruari animal poteſt, niſi deuoratis cotoneis malis. Id quod à Cæſare Ferdinando primo, Domino meo clementiſſimo, pluries audiui. Ellebori utriuſque uires poſteritatis memoriæ tradidit Galenus lib. VI. ſimpl. medic. ſic inquiens. Elleborus uterque tum albus, tum niger extergentis ſimul & excalfacientis eſt facultatis. Quamobrem ad alphos, impetigines, ſcabies, leprasq; accommodi ſunt. Quinetiam niger, ſi in fiſtulam callo induratam demiſſus fuerit, duobus tribuſue diebus callum detrahit. Dentibus prodeſt cum aceto colluentibus. Sunt autem in tertio ordine excalfacientium, & deſiccantium. Porrò niger guſtu calidior eſt, candidus ſubamarus. Hactenus de utroque Elleboro Galenus. Cæterùm quædam planta reperitur à recentioribus OPHRIS *appellata, quæ foliis maximè album ueratrum repræſentat. Duo tantùm hæc folia profert: inter quæ caulis erumpit, capitulis quibuſdam oblongis in uniuerſum refertus: è quibus flores exeunt candidi, exiguis linguis ſimiles. Radice nititur gracili, non ſine multis appendicibus, odore præſtanti. Præfertur uniuerſa planta ad denigrandos capillos, fracturas ſanandas, & uulnera glutinanda. Illa planta, quæ Græcis ἐλλέβορος λευκὸς, Latinis Elleborus albus, & ueratrum album appellatur: Arabibus, Cherbachem, ſeu Charbech abaid: Italis, Elleboro bianco: Germanis, Vueis nieſz uurtz: Hiſpanis, Verde gambre blanquo, & yerua de balleſte: Gallis, Viraire, Verarum, Veratre, & Ellebore blanc. Illa uerò, quæ ἐλλέβορος μέλας Græcè, Elleborus niger, & ueratrum nigrum Latinè dicitur: Arabicè, Cherbachem, ſeu Charbech aſued: Italicè, Elleboro nero: Germanicè, Chriſt uurtz: Hiſpanicè, Verde gambre negro, & Elleboro: Gallicè, Viraire, & Ellebore noir.*

Ellebori utriuſque uires ex Gal.

Ophris deſcriptio, & uires.

Nomina.

Σησαμοειδὲς μέγα. SESAMOIDES MAGNVM. CAP. CXLVII.

SEſamoides magnum in Anticyra elleborum uocant, quoniam albo ueratro in purgationibus miſceatur. Simile eſt ſenecioni, aut rutæ: longo folio: flore candido: radice gracili ignaua: ſemen guſtu amaro, cætera ſeſamæ ſimile. Ventrem detrahit. datur tritum ad bilis, pituitæque deiectionem, quantum tribus digitis capitur, addito ueratri albi ſeſquiobolo, ex aqua mulſa.

Σησαμοειδὲς μικρὸν. SESAMOIDES PARVVM. CAP. CXLVIII.

SEſamoidi paruo cauliculi ſunt dodrantales: folia coronopi, minora, hirſutiora: & in cauliculorum cacumine capitula florum penè purpureorum, medio eorum albo: ſemen ſeſamæ, fuluum, amarum: radix tenuis. Detrahit bilem, pituitasque ſemen ex aqua mulſa potum dimidio acetabulo: illitum ex aqua tumores, ac tubercula diſcutit. Naſcitur in aſperis.

Nomina.

TAmetſi in Commentarijs noſtris antea editis, ſcripſimus maioris, & minoris ſeſamoidis nullam nos habere cognitionem nec inueniſſe quenquam, qui unum, aut alterum genus oſtenderet, tractu tamen temporis factum eſt, ut minus à ſolertiſſimis rei plantariæ indagatoribus repertum ſit, notis omnibus perquàm bellè aſtipulantibus, ut ex hac imagine quiſpiam conijcere poterit. Hanc ego Iacobo Antonio Cortuſo Patritio Patauino refero acceptam, uerùm an Maius ex Anticyra in Italiam, hactenus allatum ſit, mihi ſanè incompertum eſt. Hoc Græcis Σησαμοειδὲς μέγα Latinis Seſamoides magnum dicitur. Illud uerò quod Græcis Σησαμοειδὲς μικρὸν. Latinis Seſamoides paruum.

SESAMOIDES PARVVM.

Σικυς ἄγριος. CVCVMER SYLVESTRIS. CAP. CXLIX.

CVcumis ſylueſtris fructu ſolo diſtat à ſatiuo cucumere, quem longè minorem parit, oblongis glandibus non diſſimilem: folia, atque ſarmenta ſatiui refert: radice candida, magna. Naſcitur in ſabuletis, & ruderibus. frutice in totum amaro. Inſtillatus foliorum ſuccus aurium dolori conuenit. Illita ex polenta radix, ueterem omnem tumorem diſcutit: impoſita cum reſina terebinthina, tubercula rumpit: iſchiadicis infunditur: podagras diſcutit, decocta ex aceto & illita. Eius decocto dentes in dolore colluuntur. Aridæ farina impetiginem, lepras, & uitiligines abſterget: nigris cicatricibus colorem reddit, & in facie maculas expurgat. Radicis ſuccus ſeſquioboli pondere, & item cortex acetabuli quarta parte, bilem, pituitamq; deijciunt, præſertim in hydropicis: deiectiones autem citra ſto-

CVCVMER SYLVESTRIS.

machi iniuriam mouet. Radicis ſelibra, in uini præſertim Lybici hemina conteritur, danturque ex eo
Elaterium. terni cyathi triduo, dum tumor abundè deprimi cernatur. E fructu huiuſce cucumeris fit medicamentum, quod Elaterium uocatur, ad hunc modum. Decerpti cucumeres, qui tacti protinus exiliunt, ſeruantur nocte una. poſtridie impoſito ſupra craterem rariore cribro, utriſque manibus prehenſi, ſigillatim ſupino cultro, ſurſum uerſus aciem habente, finduntur, atque per cribrum humor in ſubiectum uas exprimitur: ſimulque carnoſum, quod hæſit cribro, quò facilius excidat, eliditur. quod ita preſſum eſt, reſidere ſinitur, atque in uicinam peluim demittitur. Coaceruata autem in cribro ſegmina dulci aqua perfunduntur, & denuo preſſa abijciuntur. Humor in pelui agitatur, & linteo opertus, ſoli exponitur, dumq; ſteterit, tota ſupernatans aqua cum humore concreto, effunditur. Hoc uerò identidem fieri ſolet donec exiſtens aqua liqueſcat: qua ſtillatim exhauſta, ſedimentum mortario ſuſcipitur, &

conterendo

conterendo cogitur in paſtillos. Sunt qui ad hauriendam protinus ſucci abundantiam, cribratos cineres humi inſpargant, & medium cauantes, triplicatum linteum obtendant, per quod elaterium cum ſua humiditate diffundunt, ſiccatumque in pila, ut dictum eſt, conterunt. Aliqui pro dulci aqua marinam perfundentes, ita eluunt. Alij in nouiſſima lotione mulſam aquam reſpergunt. Elaterium optimum eſſe conſtat, læue, non ponderoſum, cum candore leniter humectum, guſtu amariſſimum, quod que lucernarum luminibus obiectum, facilè flagret. Porraceum tamen ſcabrumque, ſi turbidum ſpectetur, atque erui cinerisque plenum ſit, graue & uitioſum eſſe ſolet. Nec deſunt, qui cucumis ſucco amylum immiſceant, ut candorem ipſum, & læuitatem imitentur. A bimatu ad decennium deiectionibus utile eſt. Integer modus obolus eſt, minimus ſemiobolus, pueris chalci duo, ſiquidem copioſius, periculum adfert. Bilem, ac pituitam utráuis parte extrahit. optima ſuſpirioſis eſt purgatio. quòd ſi in animo ſit deiectionem moliri, adiecto ſalis duplo, & tibij quod colorare ſufficiat, ex aqua, erui magnitudine catapotia dato, poſtea cyatus unus aquæ tepidæ ſorbeatur. Ad citandas tamen uomitiones aqua diluens elaterium, ſubiectas linguæ partes penitiſſimè penna oblinito. quòd ſi quiſquam difficilius euomat, oleo, aut unguento irino reſoluito: ſomnum inhibeto. Porrò his, qui eximiè uacuantur, continuè uinum, & oleum dare conuenit: etenim uomendo reſtituuntur. Quòd ſi uomitiones non ſiniantur, aqua frigida, polenta, poſca, poma, & quæ ſtomachum denſando corroborant, offerenda ſunt. Ciet elaterium menſes, & partus enecat, in peſſo ſubditum. morbo regio medetur, cum lacte naribus infuſum, & diuturnis capitis doloribus liberat. efficaciſſimè anginis illinitur, cum uetere oleo, melle, aut felle taurino.

Cucumeris ſyl ueſtris conſid.

Sylueſtris Cucumis frequens in Hetruria prouenit, præſertim agro noſtro Senenſi in oppidorum plateis, & ſecus mœnia, & ſemitas. Ex eius fructibus ſuccum exprimunt officinæ, atque Elaterium uocatum parant. Viticulas humi fundit bicubitales, ac adèò aſperas, ut contrectantes pungere uideantur. Folia illi ſunt ſatiuo cucumeri ſimilia, ſed rudiora, birſutiora, aſperioráq;, & auerſa parte ſubalbicantia, numeroſis intercurſantibus uenarum lineamentis, longis, craſſis, aſperisq; pediculis nitentia. Flores ex alarum cauitatibus in toto caule prodeunt aurei; ſtellarum figura, ſatiui cucumeris modo, retrò extuberante fructu, qui tandem auctus, & longus factus glandis magnitudinem ſuperat; aut dactylos æquat. Is hiſpidus eſt, & quaſi aculeis horreſcit, qui menſe Auguſto maturus factus, candicat, & ſponte, aut leuius impulſus non ſine impetu a pediculo diſiungitur, & tormenti inſtar, nigrum, maturumq; ſemen in legentes ciaculatur, quaſi iniuriæ propulſator. Radice nititur dodrantali, & quandoque longiore, brachiali craſſitudine, candida, plena, ſuccoſa, & inſigniter amara, quemadmodum planta tota. Naſcitur locis incultis, in ſabuletis, ac ruderibus. Officinæ ex fructuum ſucco Elaterium parant. Valerius Cordus nuper editus à Geſnero Galenum reprehendit, quòd dixerit in lib. de ſimp. med. facult. ſemina agreſtis cucumeris omnino eſſe amara. ſed pace mortui Cordi dixerim, falsò Galenũ impugnat, cùm nuſquam (quod uiderim legerimq;) id ſcripſerit Galenus. Is enim libro quarto de ſimp. medicamentorum facult. cap. VII. quædam cucumerum ſemina amara eſſe dicit, quemadmodum & amygdala, ſed non explicauit, an in agreſti cucumere uel in ſylueſtri id quandoque reperiatur: quanquam coniectura quadam affirmari poſſit, de ſatini cucumeris tantùm ſemine Galenum eſſe locutum, ut pote qui legentes admonere uoluit, huiuſcemodi ſeminum nucleos qui natura dulces ſunt, quandoque etiam amareſcere, ſoli, in quo ſeruntur, uitio. Cæterùm de Elaterio differens Theophraſtus lib. IX. cap. XIIII. de hiſtoria plantarum, ita ſcribit. Sed omnium medicamentorum diuturniſſimum Elaterium eſt, optimumq; quod uetuſtiſſimum. Itaque medicus quidam, uir haud inſolens, neque mendax, elaterium ducentorum annorum, uirtute mirabili ſeruare apud ſe retulit, eo à quodam munere donatus. Cauſa, ob quam tam longo ſeruari tempore poſſit, humoris copia eſt: quamobrem uel cùm præciderint, in cinere humidum ponunt, & tamen ne ita quidem ſiccari poteſt, ſed uſque ad quinquageſimum annum lucernis admotum lumen extinguit. Hæc igitur uis peculiaris iſti tribuitur. hactenus Theophraſtus. A quo maximè diſſentire uidetur Dioſcorides: quippe qui Elaterium dixerit à bimatu ad decennium deiectionibus utile eſſe. Theophraſtus uerò, idem ducentis annis mirabili uirtute ſeruatum eſſe ait. Quin et in eo diſcordare deprehenduntur, quòd alter tradiderit tantum humoris in ſe continere Elaterium, ut uſque ad quinquageſimum annum lucernis admotum lumen extinguat. Alter uerò probatiſſimum illud eſſe Elaterium, quod lucernarum luminibus obiectum, facilè flagret. Theophraſto ſubſcribit Plinius lib. XX. cap. I. ubi ſic inquit. Elaterium uſque ad quinquageſimum annum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim ueri experimentum eſt, ſi admotum prius quàm extinguat, ſcintillare ſurſum ac deorſum cogat. hæc Plinius Theophraſtum ſecutus. Cæterùm hac in re facilè crediderim, Dioſcoridis codicem hoc in loco omnino deprauatum eſſe. Quippe præter Theophraſti, & Plinij ſententiam, cùm omne humidum, quod pingue non ſit, ignis flammam protinus extinguat, nulli profectò dubium eſt, quin Elaterium, in quo humiditas aquea multum exuperat, potius flammam extinguat, quàm flagret: nanque flammæ admotum, excitato in humido à calore flatu, lumen extinguit. id quod nobis aliquando experimento compertum eſt. Elaterij uires deſcripſit Meſues inter ſua deficientia medicamenta, ubi in hunc ſenſum inquit. Cucumis ſylueſtris, ſiue aſininus abradit, & uaſorum oſcula aperit: proinde & inteſtinorum tormina excitat, & alia adfert nocumenta. Sed tolli hæc omnia poſſunt, ſi addatur aut bdellium aut tragacanthæ lacryma, aut aqua mulſa cum ſalis modico, aut ſi ex lacte bibatur. Roboratur elaterij uis, addito foſſilij ſalis momento, aut odorato puluere, quem officinæ ſpecies elephanginas uocant: ijs enim admiſtum felicius quoque operatur. Purgat, ut quidam ferunt, ſcammonij modo. At re uera magis pituitam deijcit, quàm bilem: quamuis & hanc quandoque detrahat, præſertim cùm deiectioni parata promptáq; ſeſe offert. Mirificè præter hæc ſanguinis ſerum expurgat, ab ijs potiſſimùm partibus ducens, à quibus agrè decumbentes humores detrahi ſolent: quamobrem articulorum dolore nexatis opem non modicam præſtat. Radix in aqua elixa, tuſa, & oleo ſubacta cum abſinthio, diuturnam hemicraniam ſanat ſinciputi, & loco dolenti illita, ſi tamen

Elaterij uires ex Meſue.

prius eius decoctio foueatur locus. Præstat idem & succus ex lacte naribus immissus, quòd cerebrum purget: idcirco & narium tædia delet, & comitiales iuuat. Idem obduratos resoluit abscessus, quemadmodum & strumas, præsertim addito melle, & caprino stercore. Radicis, & cucumis ipsius succus aqua intercute laborantibus præstantissimum est medicamentum, quòd flauam propriè educat aquam. Ad idem ualet & radicis decoctum. Prodest præterea arquatis, & iecoris, & lienis obstructionibus. Item ischiadicis, tum clysteribus insusum, tum etiam si decocta radix exterius imponatur. Sic cataplasmata radicis puluis, uulnerum cicatrices attenuat ex melle impositus: & sugillata ex ictu delet. Eiusdem succus fabacea farina admistus, & linimenti modo adhibitus maculas omnes, quæ cutis nitorem uitiant, mirificè detergit. Sed animaduertendum est, ne plusquàm par sit hauriatur: quòd reseratis uasorum osculis sanguinem eliciat. Cucumeris agrestis uires reddidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Cucumeris agrestis, & fructus ipsius succus: quem uocant Elaterum, & non minimè radicis, ac foliorum, ad medicationes accommodus est. Elaterium itaque mensis ciet, & fœtum interimit appositum, ceu alia omnia amara simul & subtilium partium, maximè si aliquam habeant caliditatem, ueluti nimirum Elaterium. Summè siquidem amarum est, leuiter calidum, ut ex secundo sit ordine excalfacientium. Porrò tale protinus quoque digerendi uim possidet. Sic igitur eo angina laborantes inungunt quidam cum melle, aut oleo uetere. Bonum item est regio morbo affectis, fusum cum lacte in nares. Hoc etiam usu dolores capitis sanat. Atque Elaterium quidem eiusmodi est. At radicis succus, ut & foliorum, licet elaterio similem uim habeat, imbecillioris tamen. Sed & ipsa radix adsimilem facultatem possidet: absterget nanque, digerit, atque, emollit. Porrò cortex ea potentius desiccat. Huius planta Græcis σίκυος ἄγριος appellatur: Latinis, Cucumis anguinus, syluestris, & erraticus: Arabibus, Chefe allimar, Kate albenei, seu Chetha alhamar: Italis: Cocomero saluatico: Germanis, Vuilder cucumer, & Esels cucumer: Hispanis, Cogombrillos amargos: Gallis Cocombre sauuage. Eius uerò succum Græci ἐλατήριον, Latini similiter elaterium uocant: Itali, Elaterio.

Cucumeris sylueſtris uires ex Gal.

Nomina.

Σταφὶς ἀγρία. STAPHIS AGRIA. CAP. CL.

STaphis agria, siue herba pedicularis, folia habet labruscæ diuisa: & cauliculos rectos, molles, nigrosque: fert florem glasti: & folliculos uirides, similes ciceri, & in his nucleum triangulum, scabrum, ex nigro subfulescentem, intus album, gustu acrem. Grana quindecim, si trita in aqua mulsa dentur, crassum humorem per uomitum purgant: sed qui hauserunt, ambulare debent. Prudenter tamen attendere oportet, & aquam mulsam continuò potui dare: quoniam pericula strangulationis inferunt, & fauces adurunt. Trita, & ex oleo illita phthiriasi prodest: item prurigini, & psoris. Cit plurimam pituitam commanducata: decocta in aceto, dentium dolori, colluto ore, subuenit: rheumatismum gingiuarum sistit: ulcera oris manantia cum melle sanat. Vrentibus malagmatis imponitur.

Staphidis agriæ conſid.

Staphidis agr. uires ex Gal.

STaphis agria, quam officinæ Græca uoce corrupta uulgò Staphusariam uocant, Latinis ab effectu, quòd pediculos necet, Herba pedicularis dicitur. Hæc in Istria, Dalmatia, Apulia, & Calabria, frequentissima prouenit. Eius semen copiosum apud sepiastarios inuenitur: nanque eo frequenter utuntur medici in apophlegmatismis. Id quod etiam plurimùm expetitur mulieribus ad pediculos, & lendes necandos. Sunt qui scribant, epotis Staphidis agriæ floribus, & illitis eiusdem foliis sanari eos, qui à serpentibus demorsi sunt. Staphidis agriæ meminit Galenus in Astaphide libro VI. simplicium medicamentorum sic inquiens. Astaphis agria uehementer acrem obtinet facultatem, adeò ut ex capite pituitam purget, quod ἀποφλεγματίζειν Græci dicunt, absergatq; ualenter. Itaque ad psoram accommodata est. Sed & urendi uim aliquam habet.

Nomina.

Ea planta Græcis σταφὶς ἀγρία, & ἀσταφὶς ἀγρία nominatur: Latinis, Staphis agria, Vua sylueſtris, Herba pedicularis, & pituitaria: Arabibus, Alberas, Habelras, Muibazagi, siue Miubezegi: Italis ac officinis, Staphusaria: Germanis, Biszmijntz: Hispanis, Fabaraz Paparraz: Gallis, Estaphisagrie, & Herbe aupoulx.

STAPHIS AGRIA.

Θαψία. THAPSIA. CAP. CLI.

THapſia nomen ideo accepit, quòd in Thapſo eiuſdem nominis inſula, primùm inuenta ſit. Tota uerò natura ferulæ ſimilis eſt: graciliore caule: folijs fœniculi: umbella anethi in cacumine, à ſingulis ſurculis erumpente: flore luteo: ſemen quale ferulæ: latiuſculum, ſed aliquantò minus: radix foris nigra, intus candida [a], longa, acris, craſſiore libro ueſtita [b]. Succi extrahendi ratio hæc eſt. Facto in ambitu ſcrobe cortices inciduntur, aut radix in fornicis ſpeciem in ſe excauata cooperitur. quò merus ſuccus confluat. oportet illuc ſequenti die ſe conferre, & congeſtum ſuccum extrahere [c]. Tunditur etiam radix in pila, & ſuccus organo per quallum expreſſus, tactili craſſo inſolatur. Aliqui folium unà terunt: ſed inualidior huiuſcemodi ſuccus. Hoc autem intereſt, quoniam qui ab radice manauit,

a Meũ, & Cat. μεγάλη. i. magna.
b Meum. ἐστὶ ζεται. i. ſuccus colligitur.
c Meũ, & Cat. χυλίζεται δὲ ἀπὸ ῥίζα. i. exprimitur etiã ſuccus è radice.

THAPSIA.

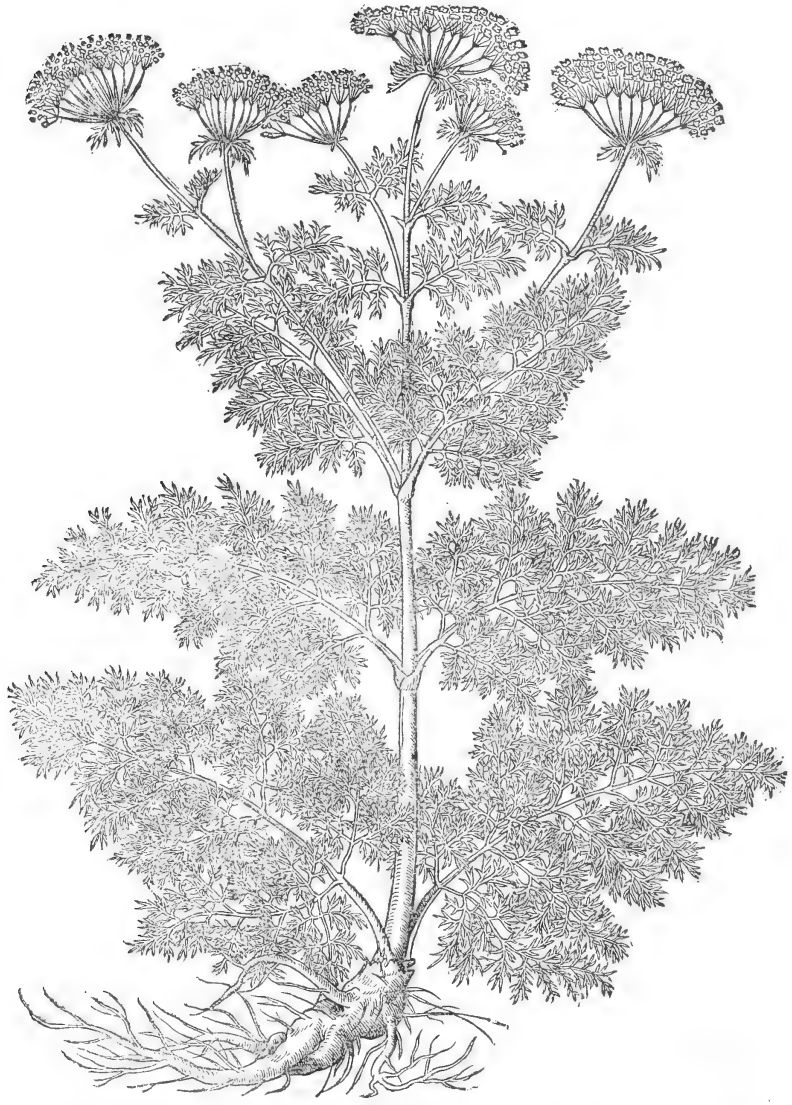

nauit, grauius olet, & humidus permanet: è folijs autem extractus exiccatur, atque teredinum iniu- 10
riam ſentit. Qui ſuccum colligit, ſtare debet non obuerſus uento: aut potius cùm dies apricus eſt, & à flatu ſilet: quoniam ob halitus acrimoniam facies uehementer intumeſcit, nudaque corpora inuadunt puſtulæ. ob id prius liquido cerato, & adſtringente, nudas partes illinunt, & ita muniti accedunt. Tam cortex radicis, quàm ſuccus purgandi uim habent, & lacteus ſuccus in aqua mulſa potus: nam utrinque bilem extrahunt. Radicis modus, quaterni oboli, cum tribus ſeminis anethi drachmis: ſucci, terni oboli: lactis, obolus unus. quod eo amplius aſſumitur, periculoſum eſt. Huiuſmodi purgatio conuenit ſuſpirioſis, & diuturnis laterum doloribus, reiectionibusque: datur in cibis, aut obſonio, quibus difficile ſit uomere. Tam radix, quàm ſuccus omnium maximè, quæ pares cum eis uires adepta ſunt, uim habent extractoriam ex alto, ubi ex imo aliquid euocãdum eſt, aut meatuum laxitas aliò

transferenda

transferenda eſt. unde ſuccus illitione, aut radix recens affrictu alopecias explent. Radix, ſuccusque cum æquis ceræ, thurisque portionibus, ſugillata, liuoresque tollunt: ſed non plus binis horis dimittantur: locus deinde aqua maris calida foueatur. Vitia cutis in facie emendat, cum melle illitus ſuccus, lepras tollit: tubercula diſcutit, perunctus cum ſulphure. In diuturnis pulmonum, laterum, pedum, articulorumque ualetudinibus utiliter illinitur. Valet ad integendam colis glandem ijs, qui natura, non circunciſione curti ſunt: tumorem enim excitat, qui pinguium fotu emollitus, præputij iacturam reſarcit.

DE thapſiæ uiribus locutus eſt Theophraſtus libro IX. cap. XXII. de plantarum hiſtoria, ubi ita ſcribit. *Thapſiæ radix uomitoria eſt, & ſi quis continuit, tam ſuperius, quàm inferius purgat. Ad hæc liuida tollere poteſt: ſuppurationes tamen aliàs exalbidas facit. Succus eius ualidior eſt, & quidem tam ſuperius, quàm inferius purgat. Nullus ſeminis uſus. Naſcitur tum alibi, tum in terra Attica, in qua pecudes incolæ eam non tangunt, peregrinæ uerò depaſcunt: & aut aluus ſoluitur, aut intereunt. hactenus Theophraſtus. Thapſiam author eſt Plinius libro XIII. cap. XXII. à Nerone claritatem accepiſſe, eiq; magno uſui fuiſſe ſui imperij initio, quòd nocturnis graſſationibus conuerberatam faciem illinens ſibi cum thapſia, thure, & cera, ſequenti die contra famam cutem ſynceram circunferret: etenim ea mirum in modum ſugillata delet. Thapſia plurima naſcitur in Apulia, præſertim Gargano monte, inter complures ferulacei generis plantas. Prouenit & in noſtris maritimis locis adeò ferulæ adſimilis, ut non facilè, niſi à rei herbariæ peritis, una ab altera dignoſcatur. Viſitur etiam hodie in hortis ad ſpectaculum plantata. qua ratione iam ferme omnibus innotuit in Italia. Cæterùm non deſunt impoſtores, qui Thapſiæ radicum cortices pro Turpeto uenditent: quæ quidem à peritis ſeplaſiarijs in ea medicamenta iure optimo addi poſſunt, quæ Thapſiam expoſcunt: ſed in turpeti locum non ſunt, meo iudicio, recipiendæ. Quapropter maximè in hoc (ut ſuperius diximus in Tripolij commentatione) à Fuchſio diſſentimus, qui Turpetum à Meſue deſcriptum, nil aliud eſſe cenſet, quàm Thapſiæ radices. Thapſiæ uires memoriæ prodidit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Thapſia acrem habet, ac uehementer excalfacientem facultatem cum humiditate. Quamobrem ex alto uiolenter extrahit, & ipſum quod extraxit, digerit. Verùm pluſculum ad ea efficienda tempus poſtulat, ut quæ largè excrementitia humiditate impleta eſt, ob quam celeriter corrumpitur. Et lib. primo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, ſic inquit. Qui Thapſia utitur, ſciat opus eſt, maximam differentiam eſſe recentis ad uetuſtiorem. Vis enim huius pharmaci poſt annum multùm exoluitur, atque amplius adhuc poſt duos annos, auſimq; ferè dicere eam penitus inutilem eſſe ad triennium progreſſam. Hæc ut Græcè θαψία, ita etiam Latinè & Italicè Thapſia nominatur: Mauritanis, Hiantum, & Driz.*

Thapſiæ conſideratio.

Thapſiæ uires ex Gal.

Nomina.

† *Hoc loco Græci codices habent ὀπίζεται. quod uerbum Ruellius uerterat hîc, lac extrahitur; licet alibi, ut in panace Heracleo, idem uertat, ſuccus excipitur. Nos uerò, quòd ὀπὸς, à quo uerbum illud defluxit, ſuccum, liquorem, & lacrymam ſignificet, maluimus reddere, ſuccus extrahitur. Neque certè temere, quòd non ſolùm nobis conueniat cum Marcello interprete; ſed quòd etiam arbitremur hanc eſſe germanam illius uerbi ſignificationem, atque melius rem exprimere, de qua ſermo eſt. Huius tamen mutatæ à nobis uerſionis lectorem admonendum eſſe duximus.*

Σπαρτίον. SPARTIVM. CAP. CLII.

SPartion frutex eſt longas ferens uirgas, ſine folijs, firmas, fractu contumaces, quibus uites uinciuntur. ſemen lenticulæ, in folliculis phaſiolorum modo naſcens: florem, ut albæ uiolæ, luteum. Purgant per ſuperna uehementer ellebori uice, citra periculum flores, & ſemina quinis obolis in aqua muſſa pota. Semen deiectionem mouet. Ramis in aqua maceratis, mox tuſis, extractus ſuccus, iſchiadicis, & angina laborantibus auxiliatur, ſi cyathi modum ieiuni bibant. Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere iſchiadicis clyſtere: ſtrigmenta autem elicit cruenta.

TAnta nimirum inter *Spartium, ſiue Spartum, & Geniſtam intercedit ſimilitudo tum facie, tum etiam uiribus, ut eorum affinitate deceptus iam crediderim omnino erraſſe eos, qui alterum ab altera ſecernerent: præſertim cùm hac in re deprehendiſſem Plinium dubitaſſe libro XXIIII. ca. IX. ubi ita ſcriptum reliquit. Geniſta quoque uinculi uſum præſtat. Flores apibus gratiſſimi. Dubito an hæc ſit, quam Græci authores Sparton appellauere, cùm ex ea lina piſcatoria apud eos factitari docuerim: & nunquid hanc deſignauerit Homerus, cùm dixit: Nauium ſparta diſſoluta. Nondum enim fuiſſe Aphricanum, uel Hiſpanum ſpartum in uſu certum eſt: & cùm ſutiles fierent naues, lino tamen, non ſparto unquam ſutas. hæc Plinius. Verùm cùm accuratius Dioſcoridem perlegiſſem, hac de re prius admonitus à clariſſimo medico Petro Cannizero Hiſpano Sereniſſimi Ferdinandi Romanorum Regis Protophyſico, qui in Hiſpania copioſiſſimum Spartum, numeroſamq; Geniſtam ſe uidiſſe teſtatus eſt, comperi planè inter has plantas diſcrimen eſſe. Quippe quòd Spartium Dioſcoridi frutex ſit folijs uiduus: & floribus conſtet albæ uiolæ ſimilibus. Geniſta uerò folia proferat longiuſcula, limi ferè modo: & flores luteos, ipſi modo lunatos. Hinc itaque factum eſt, ut nunc in eorum ſententia conſiſtam, qui Spartium à Geniſta differre exiſtimant. Non tamen quòd diuerſi prorſus generis has plantas eſſe putem. nam tanta, ut dixi, uni cum altera cognatio eſt, ut etſi non eædem ſint; tamen congeneres eſſe uideantur. Sparti quidem uſus (ut Plinius eſt author lib. XIX. cap. II.) multa poſt ſecula cœptus eſt, nec ante Pœnorum arma, quæ primùm Hiſpaniæ intulerunt. Herba & hæc ſponte naſcens, & quæ non queat ſeri: iuncuſq; propriè aridi ſoli, uni terræ dato uitio. Nanque id malum tellus eſt, nec aliud ibi ſeri, aut naſci poteſt. In Aphrica exiguum, & inutile gignitur. Carthaginienſis Hiſpaniæ citerioris portio, nec hæc tota, ſed quatenus parit, montes quoque Sparto operit. Hinc ſtrata ruſticis eorum: hinc ignes, faceſq;: hinc*

Spartij conſid.

Sparti uſus ex Plinio.

SPARTIVM.

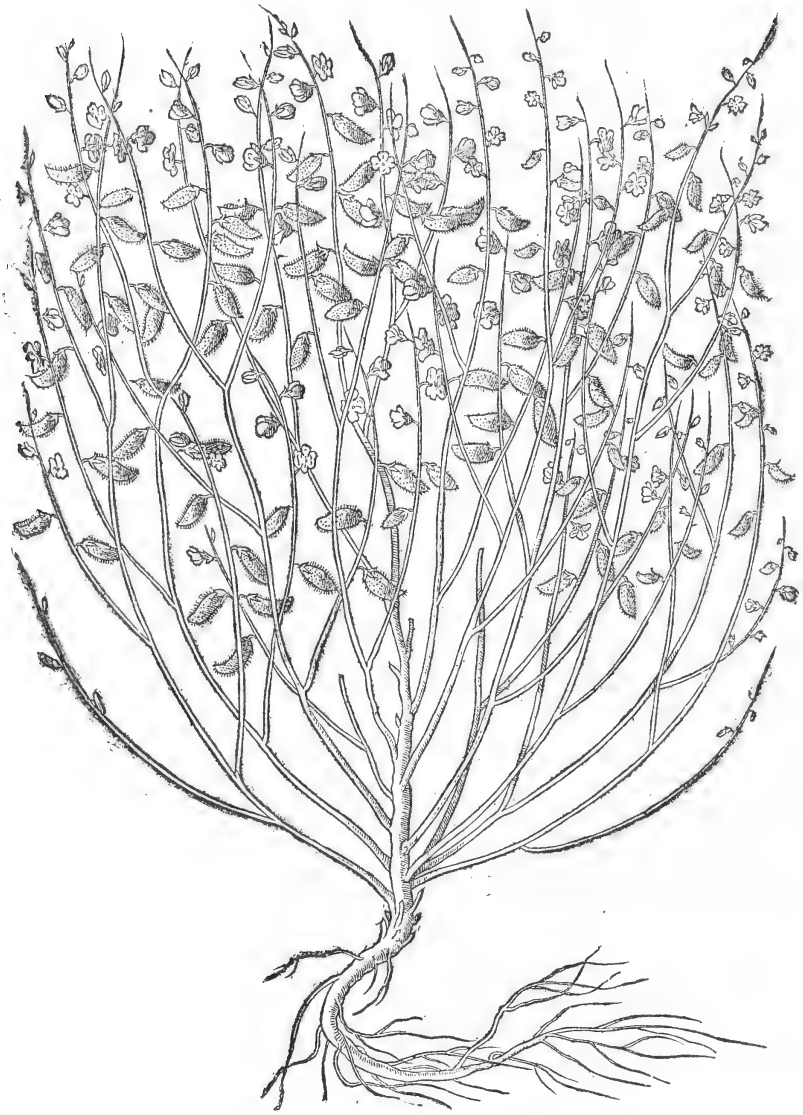

hinc calceamina: & pastorum uestes. Animalibus noxium, præterquàm cacuminum teneritate. Ad reliquos usus laboriosè euellitur: ocreatis cruribus, manibusq; tectis manicis: conuolutum osseis, ligneisq; conamentis. Vulsum fascibus in 10
aceruo adunatum biduo, tertio resolutum. Spargitur in sole, siccaturq;, & rursus in fascibus redit sub tecta. Postea maceratur aqua marina optimè, sed & dulci, si marina desit. Siccatumq; sole iterum rigatur, si repentè urgeat desiderium, perfrusum calida in solio, ac siccatum stans compendium operæ fatetur. Hoc autem tunditur, ut fiat utile, præcipuè in aquis mariq; inuictum. In sicco præferunt è cannabi funes. At spartum alitur etiam demersum, ueluti natalium sitim pensans. Est quidem eius natura interpolis: rursusq; quàm libeat uetustum nouo miscetur. Veruntamen complectetur animo, qui uolet miraculum æstimare, quanto sit in usu omnibus terris nauium armamentis, machinis ædificationum, alijsq;

Genistæ consideratio.

desiderijs nitæ. Hactenus de sparto Plinius. Cæterùm Genistæ in Hetruria adeò frequentissimæ proueniunt, ut Maio, & Iunio mensibus magnum & iucundum spectaculum præbeant uiatoribus, quoniam tam copiosè suis speciosis, ac fulgentibus

GENISTA.

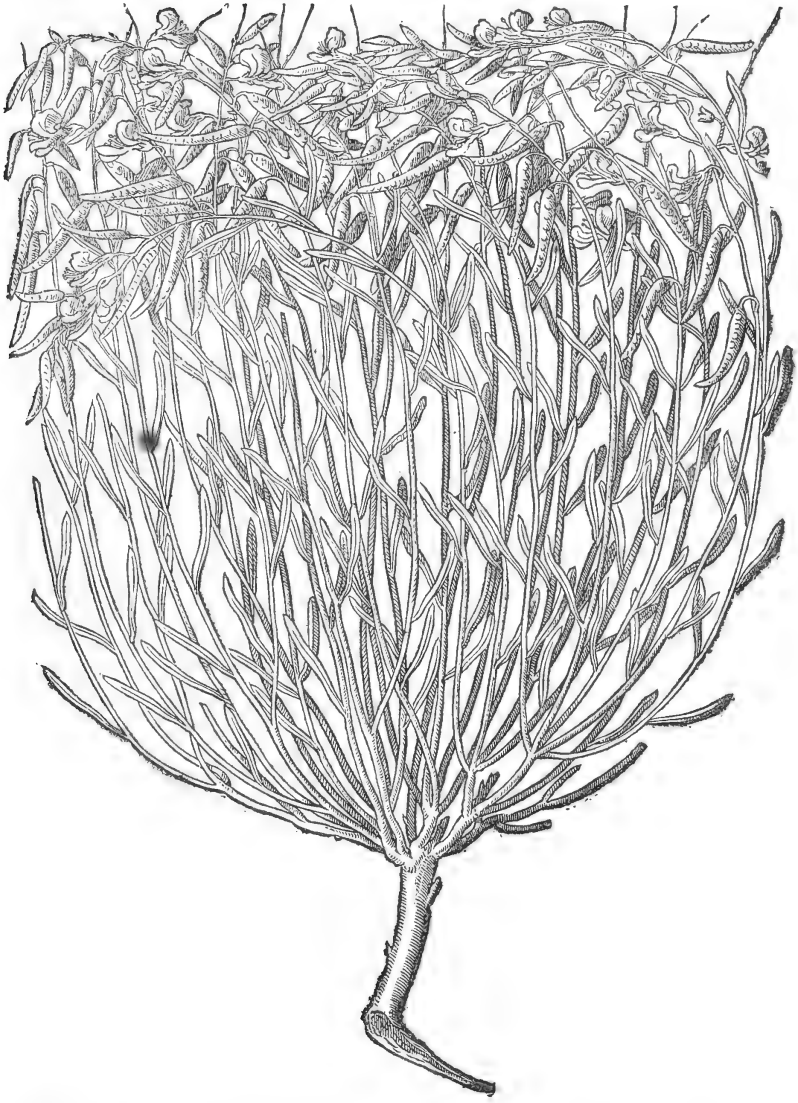

bus floribus ornantur, & ueſtiuntur colles, ut procul aurei uideantur. Gaudent earum floribus apes, ut Plinius inquit, proinde alueariis circunferuntur. Geniſta nobis ligandis uitibus ſalicis uicem explet, maceraturq; etiam cannabis modo, fiuntq; inde funes, & rudia linteamina, quæ conficiendis ſaccis aptiſſima ſunt. Expetitur Geniſtæ lignum etiam figulis qui in Italia id uaſorum fictilium genus conficiunt, quod uulgò de maiolica uocant: quippe quòd (ut ipſi affirmant) nullo alterius arboris ligno fornax ſuccendi poſſit, quo aureus ille color conſeruetur in opere. Geniſtam recenſuit Meſues inter ſua ſimplicia deiectoriæ facultatis, ubi hæc ad ſenſum ſcribit. Geniſta arbor eſt montana, è cuius caudice quàm plurimæ fundantur uirgæ, rectæ, flexiles, fractu contumaces, quibus uites, & alia ligantur. Flores edit flauos, lunari figura: è quibus ſiliquæ prodeunt, erui magnitudine: & ſemina in eis lenti ſimilia, internallis diſtincta. Planta tota perturbat, pro-

Geniſtæ deſcriptio, & uires ex Meſue.

uocat

uocat, incidit, attenuat. Obest cordi, & uentriculo. Sed tollitur noxa (ut Philagrius est author) addito rhodomelle, aut rosa, & masticbe: quin & anisi, dauci, & fœniculi semine. Epotum semen pituitam utrinque ualentissimè purgat, & ab articulis quoque humores trahit. Renum excrementa pellit, urinam cit efficacissimè, & calculos disrumpit tam in renibus quàm in uesica: nec in his materias figi & in calculum durescere sinit. Flores contriti strumas auferunt, si cum melle rosaceo, aut sorbili ouo deuorentur. Fit ex ijs oxymel, cuius usu indurati lienes resoluuntur. Prosunt iscbiadicis, podagricis calculosis q;, si postquàm illos sumpserint, subinde frequenter euomant ægri. Modus, præsertim floris, à drachmis duabus ad quinque: seminis uerò à drachmis duabus ad quatuor. hæc Mesues.

Sparti uires ex Gal.

Qui tamen Genistæ semen non rectè obseruasse uidetur. quandoquidem id ernui, uel uiciæ facicm potius referat, quàm lentis. Sparti, ut iam ad eius uires redeamus, meminit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, his paucis uerbis. Sparti, quo & uites apud nos alligant, tum semen, tum uirgarum succus non instrenuè trabentis est facultatis.

Nomina.

Quod Græci σπάρτιον, Latini item Spartium, & Spartum dicunt Itali, Spartio. Quæ uerò Latinis Genista, Italis Geneslra uocatur: Hispanis quoque Geneslra, Giesta, & Giesteira.

Σίλυβον. SILYBVM. CAP. CLIII.

SIlybon lata spina est, folia ferens chamæleonis albi. Hæc recens cum sale oleoque cocta estur. Radicis succus drachmæ pondere potus uomitiones ciet.

Nomina.

HActenus non ex nostra tantùm, sed neque ex aliorum quoque inquisitione uerum ac legitimum Silybum in Italia nobis licuit reperire. Et quanuis inter tot alias plantas aculeatas inibi nasci, & esse possit; tamen tam paucis eius notas explicauit Dioscorides, ut difficile admodum illud inuentu iudicem: neque enim ipse, ut ingenuè fatear, quod ex illis sit, ausim decernere. Vt Græcis σίλυβον, ita pariter Latinis Silybum appellatur.

Βάλανος μυρεψικὴ. GLANS VNGVENTARIA. CAP. CLIIII.

GLans unguentaria fructus est arboris myricæ similis, magnitudine auellanæ nucis. cuius nucleus amygdalarum amararum more tritus, humorem reddit: quo ad pretiosa unguenta pro oleo utuntur. Nascitur in Aethiopia, Aegypto, Arabia, & Petra oppido secus Iudæam. Præfertur plena, recens, candida, quæ facilè delibretur. Ea drachmæ pondere pota lienem absumit: cum lolij farina, & aqua mulsa podagricis illinitur. Psoras, lepras que, decocta in aceto: uitiligines, & nigras cicatrices cum nitro emendat: & cum lotio lentigines, uaros, & papulas in facie, & cutis uitia tollit. Vomitiones mouet, & aluum cum hydromelite resoluit: stomacho aduersatur. Oleum, quod ea exprimitur, aluum potu ciet. Cortex eius magis adstringit: uerùm tusæ, & expressæ succus abstergentibus medicamentis adijcitur, quæ aduersus prurigines, & scabritias idonea sunt.

Glādis unguētariæ consideratio.

Glans Vnguentaria, quam Græci βάλανον μυρεψικὴν dicunt, in quibusdam Hispaniæ locis copiosa (ut audio) prouenit. Adfertur hodie copiosa in Italiam ex Alexandria Aegypti. Cæterùm de foliorum facie autores inter se differunt. Siquidem Dioscoridi folijs est Myricæ, Theophrasto Myrti, & Plinio Heliotropij herbæ similibus. atqui aut in Theophrasti aut Dioscoridis codice mendum subesse uereor. Siquidem aut in Theophrasto μυρσίνης pro μυρίκης, aut in Dioscoride μυρίκης pro μυρσίνη legitur. Nam in utroque autore facilis, lubricus q; esse potuit scriptorum lapsus, propter uocabulorum propinquitatem. Sed nescio profectò, quorum autoritate scripserit Plinius lib. XII. ca. XXI. unguentariæ glandis plantam folijs esse Heliotropij. Cùm tamen in Theophrasti lectione ubique se uersatum ostendat. Andreas Marinus, medicus non uulgaris, in suis super Mesuem annotationibus, plantam quandam pingit pro unguentaria glande, à Clarissimo Petro Antonio Michaelio Patritio Veneto acceptam, quæ à præscriptis omnibus tota facie differt. sed an legitima sit, cur probem, aut improbem, non habeo. Titulus eius mendax est. Siquidem Ben album inscriptum habet. Itaque uereor ne & ipsa quoque imago tituli sequatur errorem. Hanc autem Plantam, cuius hîc imaginem damus, Constantinopoli secum attulit Clarissimus uir Augerius de Busbeke, qui continuis septem annis Cæsaris Ferdinandi primi apud Solimanum Turcarum Imperatorem, oratorem egit. Sub hoc nomine LILAC. Eam cùm inspexissem, & fructus eius agnoscerem pistaceorum faciem perquàm bellè referre, illico in suspicionem ueni an hæc fortasse Glans Vnguentaria dici posset. qua propter, ut aliorum quoque sit iudicium, eam hîc excudi uoluimus. Viuam plantam uidere non licuit, sed affabrè, & diligentissimè pictam. Vnguentarij, ac seplasiarij Mauritanorum nomina secuti, eam Ben appellant. Forma hæc pistacia maximè refert, albo cortice, triquetro, fractu facili, nucleo intus conferto, & admodum pingui: ex quo oleum exprimitur, quod de Ben uocant. Magnificiunt id unguentarij, quòd quámuis diu inueteratum, nunquam rancorem sentiat, ut etiam libro primo suo loco monuimus. Arabicæ familiæ authores (ut modò dictum est) unguentariam glandem Ben nominant. Proinde de ea inter sua soluentia simplicia scribens Mesues, in hunc sensum inquit. Ben duorum est generum. Maius est nucis auellanæ magnitudine, triangulare. Minus uerò ciceri simile. Vtrique inest oleosa medulla, lenis, & alba. Præstat maius, quòd noxa uacet: minus siquidem noxium est. Præfertur in maiori genere, quod putamine sit albo, læui, tenui: nucleo fragili, albo, oleoso q;. Vetustum recenti melius. In minori autem præcellit in cinereo albicans, fragilis pariter, & pinguis. Dioscoridi tamen in maiori genere (minoris enim non meminit, quemadmodum nec Theophrastus, neque Plinius) præstantius est recens, etsi contrarium asserat Mesues. Olcum ab unguentarijs hoc tempore è nucleis tantùm exprimitur, ut Dioscorides docuit, non autem, ut quidam existimant, ex putaminibus, quòd dixerit Theophrastus, unguentarios putamine fructus contuso uti solere. Plinius, ut Theophrasti, & Dioscoridis sententiam comprobaret, unguentarios prodidit è putaminibus,

LILAC.

minibus, medicos uerò è medulla oleum elicere quòd hoc medicamentis, illud odoramentis uſum præbeat. Veruntamen hac ætate (ut diximus) ab omnibus tantùm è nucleis à putamine repurgatis exprimitur. Nec crediderim unquam, quòd ex ſolis putaminibus oleum effluere poſſit, quanuis diligentiſſimè comprimantur, & conſtringantur prælo etiam grauiſſimo: quoniam hæc putamina arida ſunt, & omni prorſus humore carent. Illud quoque fidem non dubiam facere poteſt, quòd hanc parandi olei rationem ſilentio prætermiſit Dioſcorides, non modò in hoc loco, ſed etiam libro primo, ubi tamen de oleis, & unguentis conficiendis latius diſſerit. Cuius fortè doctrinæ immemor Manardus Ferrarienſis, uir alioqui noſtræ ætatis celebris, dubitat in adnotationibus, quas in Meſuem edidit, an Vnguentariæ glandis oleum è nucleo, an è putamine exprimi debeat, aſſerens quanquam in quibuſdam Dioſcoridis codicibus legitur, oleum hoc è nucleis exprimi debere; in aliqui-

Manardi dubium ſolutum.

bus tamen nec nucleorum, nec putaminum ullam fieri mentionem. Verum etsi ambigendi non defuerit occasio, præsertim ex Theophrasti testimonio, qui putaminibus uti unguentarios tradidit; aderat tamen grauissimus author Galenus, qui rem hanc abunde enucleauit, cùm constanter asseueret, Balaninum oleum unguentarijs ex carne nucleorum, non ex putaminibus exprimi. Id quod etiam facilè ex Dioscoride colligi potest, cùm dicat consimili modo fieri balaninum & amygdalinum. quòd autem hoc ex amygdalarum nucleis fiat, nemo est qui dubitet. Hæc sanè nobis non leuem faciunt suspicionem, quòd aut eo in loco Theophrasti exemplaria sint deprauata, aut minus integri, & ueraces fuerint authores, à quibus fortassis unguentariæ glandis historiam accepit. His porrò accedit huius olei communis usus, & eius parandi ratio. Siquidem Balaninum oleum plurimi faciunt unguentarij, non quòd aliqua odoris præstantia commendetur (inodorum etenim est) sed quòd nunquam uetustate rancorem contrahat. Id scilicet quod è nucleorum medulla, non autem ex putaminibus conficiunt. Nam rancoris expers cùm sit, omnium aptissimum habetur ad odoratissima unguenta (misturas uocant) temperanda, quæ ex moscho, zibetto, & ambaro, illinendis chirothecis, & alijs, quorum in delicijs, & lasciuia omnis est usus & gratia, parantur. Quandoquidem si hæc alio quouis oleo liquescerent in unguentum, contracto inde non multo post tempore rancore (ætate enim omne oleum præter Balaninum rancescit) non modò uniuersam odoris suauitatem exuerent; sed etiam putida, fœtidaq; euaderent. Quo utique experimento apertissimè dignoscitur, an oleum illud Balaninum fuerit, quod

Glandis unguẽtariæ uires ex Mes.

ex unguentariæ glandis nucleis fieri solet. Cæterùm de uiribus Ben hæc subiunxit Mesues. Maioris, inquit, generis frustum incidit, abstergit, attenuat, expurgat, & aperit: sed uentriculum subuertit, & uiscera perturbat, ob excrementitiam, acremq; humiditatem, quam possidet. Minoris autem uis longè uehementior, & magis periculosa: nanque adeò perturbat, agitatq; humores, ut sæpius animæ deliquium faciat, & frigidos sudores concitet. Proinde non in alios usus is admittendus est, quàm in unguenta, & cataplasmata. Maioris noxa demitur, cùm igne torrescit: siquidem ignis calore exuperantem deperdit humiditatem, quæ uomitionem mouet, fitq; medicamentum tantùm deiectorium. Decoquitur etiam cum anisi, & fœniculi semine: quoniam hoc modo prior noxa corrigitur. Tam in potu, quàm aliter sumptus lentam, crassamq; pituitam uomitu, & deiectione purgat. Ideoq; aptissimum medicamentum est coli cruciatibus non modò haustus, sed etiam clysteribus infusus, præsertim ubi à flatu, & pituita ortum habuerint. Fit etiam num ex contritis ipsius nucleis, polenta & melle admistis, cataplasma ad strumas, durosq; tumores admodum utile, & ad neruorum morbos à frigiditate excitatos, addito tantùm melle. quo fit, ut conuulsis, resolutis, & contractis opem ferat non obscuram. Pollet præterea ad iecinoris, & lienis infarctus duritiesq;, si addita lupinorum farina, & nardo emplastri modo imponatur. Nucleorum oleum

Glandis unguẽtariæ uires ex Gal.

uulnerum cicatrices attenuat, & delet: item lentigines, aliasq; cutis fœditates emendat. Auribus infusus non modò doloribus leuamentum præstat; sed & surditatem, & tinnitum curat. Glandis unguentariæ uires memoriæ prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, his uerbis. Balanus myrepsice, hoc est, glans unguentaria, adfertur ex barbarica regione. Vtuntur unguentarij carnis eius succo, qui facultate calidus est. Reliquiæ autem, unde expressus est succus terrestres scilicet, & duræ, uincentem habent qualitatem amaram. Sed & admista est quædam adstrictio. Proinde extergentem simul, & incidentem, contrahentemq; , & stipantem effectum possident. Itaque ad ionthos, lentigines, ephelin, & pruritum, deinde & ad psoram, & lepram conueniunt. Verùm enimuero & lienes liquant, iecurq; indurescens. Quòd siquis carnem eius drachmæ pondere cum melicrato bibat, medicamen experietur uomitorium. Sæpe etiam per infernam aluum largiter subducit. Itaque cùm hoc medicamento utimur, ad uiscerum expurgationem, & maximè iecinoris, lienisq;, ex oxycrato ipsum exhibere consueuimus. Gaudet uerò uel maximè alioqui aceto ad extrinsecas actiones. Adeò enim efficax efficitur, ut & psoras, & lepras extergeat, & multò etiam magis quæ his sunt minora, lentiginem, uitiligines, ionthos, ephelin, exanthemata, achoras, tum ulcerosa, & quæ crassi sunt succi omnia. Sed & cicatricibus decorem adfert. Porrò quòd cùm illinenda est lieni, præstet admistam esse farinarum quampiam exiccantium, cuiusmodi est ers, ac lolij farina, id iam potius ad componendorum medicaminum tractationem, haudquaquam ad præsens institutum pertinet: sed & in paratu facilibus ipsum dicetur. Verùm in præsens sufficit abstergentem, & incidentem cum adstrictione quapiam propositi medicaminis dixisse facultatem, ac sic ad aliud transgredi. Cortex tamen eius admodum adstringit: itaque eo possit quis ad ea uti, ad quæ ualida usus est adstrictione. hactenus Galenus. Sed quoniam Balanus myrepsica Mauritanorum Myrobalana nobis ad memoriam reuocauit, quorum ijdem quinque faciunt genera, cùm ea in medicamenta frequenter, & commodè ueniant, nec eorum, quod extet, meminerint ueteres Græci; ideo nunc de ijs nobis differendum est:

Myrobalanorum genera.

neque enim ob eorum usum silentio erant dissimulanda. Sunt itaque, ut diximus, MYROBALANORVM genera quinque: nempe Flaua, Chepula, Indica siue nigra, Empelica, Bellerica: quæ omnia facie inter se distant, ut etiam uiribus. Quamobrem omnino censendum esse putauerim, ea à diuersis produci arboribus. quanquam non desint, qui affirment, flaua simul, & chepula ex una & eadem arbore nasci, existimantes flaua decerpi ab arbore immatura, chepula uerò cùm ultimam adepta fuerint maturitatem. Verùm cùm horum fructuum ortus, & arbores nos prorsus lateant, non est quòd illorum sententiam probare, aut refellere ausim. Flauorum, chepulorum, atque Indicorum arborum imagines excudi curauit Andreas Marinus in suis in Mesuem annotationibus, sed eas non libuit in hosce commẽtarios nostros transferre, non quòd censeremus Marino id fortasse ingratum futurum, cùm is non paruum plantarum nostrarum numerum in suum illud opus transplantauerit: sed quoniam ignoramus, an eædem genuinæ sint, an adulterinæ, & præsertim, quum Mauritanorum nullus habeatur autor, qui Myrobalanorum plantas descripserit. Recensentur genera omnia inter ea medicamenta, quæ aluum citra noxam deijciunt: nam etsi purgatoria ui polleant; nulla tamen uirium imbecillitate, aut molestia sumentes afficiunt, sed potius sua adstringenti facultate, quam possident, cor, iecur, & uentriculum roborant. quinetiam uniuersum corpus. Id tantùm illis noxæ adscribunt, quòd obstructiones, & uiscerum infarctus augeant: proinde ne obstructis exhibeantur præcipiunt. Infrænantur Myrobalanis medicamenta omnia, quæ deijciendo laborem inferunt: quo fit, ut utiliter admisceantur scammonio. In flauorum Myrobalanorum genere ea cæteris præstant, quæ in uiridi plenè flauescunt, ponderosa, farcta, gummosa, crassi corticis, & quibus pumilum osficulum inest. E Chepulis ea probantur, quæ cæteris crassiora sunt, co-

lore

lore nigro purpuraſcente, cortice craſſo, & quæ in aquam deiecta fundum quàm citiſſimè petunt. Inter Indica excellunt, quæ maximè nigricant, craſſa, ponderoſa, nullo intus oſſe, & quæ confracta in unum compacta cernuntur. In Empelicorum claſſe laudantur, quæ in maiora, craßiora, denſiora, ponderoſioráq; fruſta diuiduntur, & quæ minus oſſis, quàm pulpæ habent. Bellericorum uerò illa in ſuo genere præferuntur, quibus craßities, denſitas, grauitasq; non deſit, & quibus craſſus in uniuerſum ſit cortex. Flaua, Indica, Chepula, Bellerica refrigerant ordine primo, ſiccantq; ſecundo. Empelica uerò primo tantùm tum refrigerant, tum exiccant. Vim obſtructoriam exuunt omnia genera, additis aperientibus, & uri nam cientibus medicamentis: uel ſi macerata caprino ſero, aut fumariæ ſucco exhibeantur: uel ſi cum abſinthio, aut agarico, aut rhabarbaro hauriantur. Perfunduntur amygdalino, & ſeſamino oleo, ut contracta inde pinguedine, uentriculo non inhæreant. Quin & id noxæ pariter tollitur, ubi cum caſſiæ nigræ medulla, aut manna, aut acidis palmulis deuorentur.

10 *Vbi deiectione ſit opus, eorum tantùm dilutum præbent: ubi autem adſtrictione in puluerem conterunt, & ſubinde propinant. Chepula quæ ſaccharo condiuntur magis roborant, quàm deiiciant. Contrarium efficiunt, quæ cruda ſiccataque reponuntur. Myrobalana omne genus (ut Meſues eſt autor) eorum ſenectutem remorantur, qui ipſis frequenter utuntur: colorem faciunt elegantiorem, corpori odorem iucundum conciliant, hilaritatem afferunt, & uentriculum, cor, & iecur roborant, conferunt hæmorrhoidibus, & bilis feruorem reprimunt: ad quod flaua cæteris præſtant, ut quæ priuatim bilem detrahant: & eos peculiariter iuuent, qui temperamento calidi ſunt. Fricantur cote ad oculorum collyria, cum uuæ acerbæ, aut roſarum aqua, aut fœniculi ſucco, quòd oculorum inflammationes reprimant, lacrymas ſiſtant, defluxionesq; cohibeant. Sanantur horum puluere ulcera, addita lentiſcina reſina. Chepula pituitam exhauriunt, intellectum clarificant, & uiſum, præſertim ſaccharo aſſeruata: uentriculum tum mundant, tum confirmant. Dantur utiliter aqua intercute affectis, & diuturnis febribus laborantibus. Nigra utranque bilem trahunt, præſertim exuſtam. Conferunt mem*

20 *brorum tremoribus, coloris nitorem conciliant, elephantiacos iuuant, mœrores auferunt, & quartanam fugant. Empelica pituitam educunt, cor, & cerebrum corroborant, intellectum augent, uentriculum à pituita, aliiſq; noxijs humoribus expurgant, ac etiam confirmant, ac ſitim extinguunt, uomitiones cohibent, & cibi appetentiam inuitant. Bellerica ea omnia poſſunt, quæ & proximè dicta. Myrobalanorum inter recentiores Græcos tantùm, quòd ſciam, Actuarius memi nit: qui tamen ea, quæ de illis ſcripta reliquit, à Mauritanis (ut ipſe quoque fateri uidetur) mutuatus eſt. Sed profectò ne ſcinerim, qua ratione ductus inter ea medicamenta, quæ uomitum elicimt, myrobalana repoſuerit, cùm omnia eorum genera planè uomitiones compeſcant. Porrò hodie ignorata uidetur quæ χρυσοβάλανος Græcis uocatur, digerens, & roborans Indicæ nardi modo, ad colicos affectus, uentriculi ardores, & ſingultus à Galeno Aſclepiadis auctoritate commendata lib.* VIII. *&* IX. *de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. quanquam non deſunt è recentioribus, qui ſibi perſuadeant Chryſobalanum eſſe nucem myriſticam: cùm tamen plura ſint, quæ eorum deſtruant ſententiam, nempe cinereus co-*

30 *lor, acutus ori ſapor, & quòd myriſticæ nucis nuſquam meminerint ueteres Græci. Nullam huiuſce quod legerim, mentionem fecit Galenus in libris ſimplicium medicamentorum. Id quod argumento eſſe poteſt, Galenum ipſum non habuiſſe compertum, quid eſſet Chryſobalanus. Sed de his hactenus. Cæterùm quandoquidem Balanus myrepſica, quam ab Arabibus Ben appellari diximus, nobis in mentem redegit radices illas, quas officinæ Behen album, & rubeum uocant, ad cordis affectus ijs, ac etiam recentioribus expetitas, hunc locum non prætercundum eſſe duxi, quin de ijs quoque aliquid diſſerem, præſertim quòd è Græcis non inueniatur, qui illa poſteritatis memoriæ prodiderit. Sed illud in primis animaduertendum eſt, quòd communis uſus radices, quas uulgò Behen nuncupant, eæ quidem non ſint, de quibus Mauritani ſcripſere; imò eas prorſus ementiuntur. Siquidem ſcribit Serapio, Behen radices proferre minoris paſtinacæ ſimiles, contortas, odoratas, & manſu lentas, & in Armenia naſci. Auicenna autem radicum lignoſa fruſta Behen eſſe ait, in ſe contracta, & ſiccitate exoleta. At noſtrates, quæ in Italia, non in Armenia effodiuntur, nulla penitus odoris ſuauitate commendantur,*

40 *quin & manſæ nullum ori lentorem reddunt, nec erraticæ paſtinacæ faciem repræſentant: cùm tamen Arabicum Behen radicibus adeò paſtinacam referat, ut ſcripſerit Haliabbas clariſſimus Mauritanorum author, Behen & ſylueſtris paſtinacæ radices nullum inter ſe diſcrimen habere. Quo fit, ut nulla ſeſe offerat nobis ratio, qua probare poſſimus, Behen communis uſus eſſe Arabum legitimum. quanuis & ipſi inter ſe hac in hiſtoria non parum diſſentiant. Nicolaus Myrepſicus, itemq; Actuarius Behen hermodactylum uocant, neſcio tamen qua ratione, cùm alia ſit radix apud Paulum, & Arabes hermodactylus. Behen adulterina, tam album, quàm rubrum, paſſim in Italia proueniunt. Hoc enim plantæ radicem eſſe ſcimus, quam ſuperius libro tertio limonium fecimus. illud uerò, alterius plantæ, cuius uires hactenus mihi prorſus incompertæ ſunt. Sed quibus polleant uiribus, nondum mihi compertum eſſe ingenuè fateor. Βάλανος μυρεψικὴ ſic Græcis dicitur, Latinis uerò Glanx unguentaria: Mauritanis, Habben, ſeu Ben: Italis, Ghianda unguentaria: Hiſpanis, Auellana de la India, Tartago, & Muia.*

Myrobalanorum uires.

Chryſobalanus.

Behen album, & rubeum.

Nomina.

NARCISSVS I.

Νάρκισσος. NARCISSVS. CAP. CLV.

Orib. concluſa non legit.

† Orib. addit. ἐν πεδίοις καὶ ἀμμώδεσι. i. in campis & ſabulo ſis.

NArciſſum [ſunt qui ut lilium, lirium appellarint.] folia profert porro ſimilia[, tenuia,] multò minora, &[anguſtiora:] caulis uacuus, & ſine folijs, ſupra dodrantem attollitur: flos albus, intus croceus, in quibuſdam purpureus: radix intus alba, rotunda, bulboſa: ſemen uelut in tunica, nigrum, longum. Probatiſſimus naſcitur in montibus, ſuaui odore: cæteri † porrum imitantur, atque herbaceum uirus olent. Radix cocta, ſiue eſtur, ſiue bibitur, uomitoria eſt: ambuſtis igni prodeſt cum exiguo melle

NARCISSVS II.

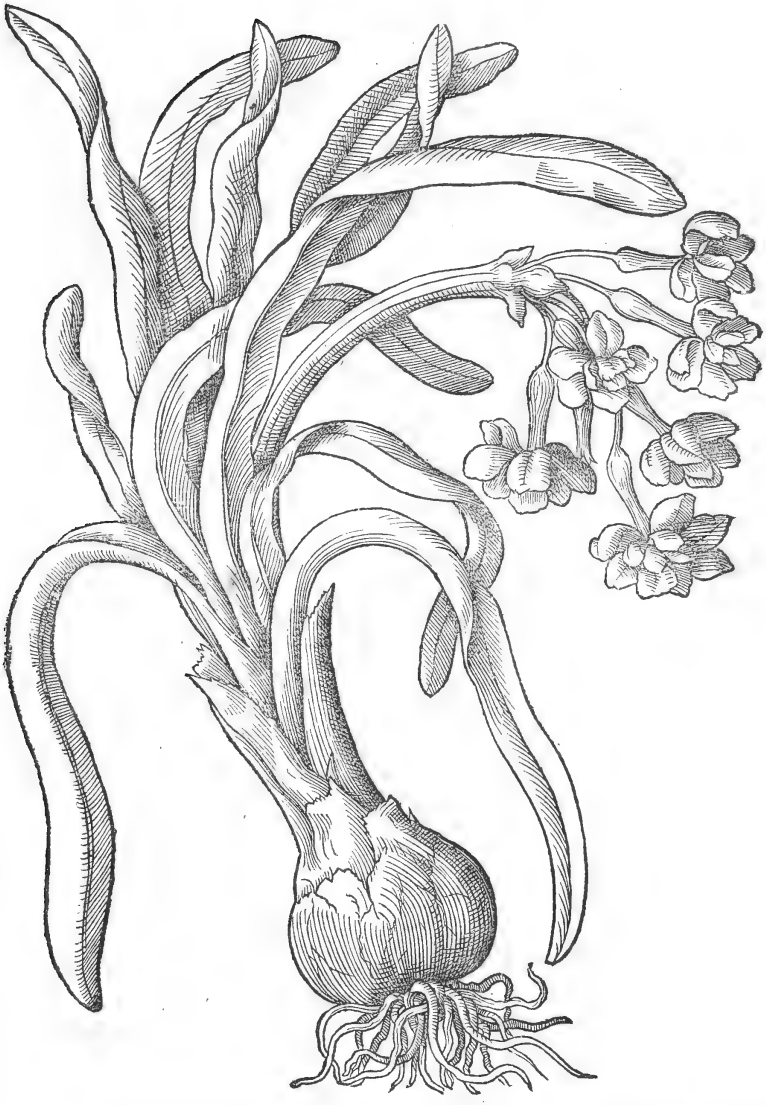

melle trita. præciſos neruos illitu glutinat: luxatis malleolis, diuturnisque articulorum doloribus trita ex melle, & impoſita ſubuenit. Vitia cutis in facie, uitiligines que cum ſemine urticæ, & aceto emaculat: cum eruo, & melle, ulcerum ſordes expurgat: abſceſſus rumpit concoctioni repugnantes. infixa corpori extrahit, illita cum lolij farina, & melle.

NARCISSVS CONSTANTINOPOLITANVS.

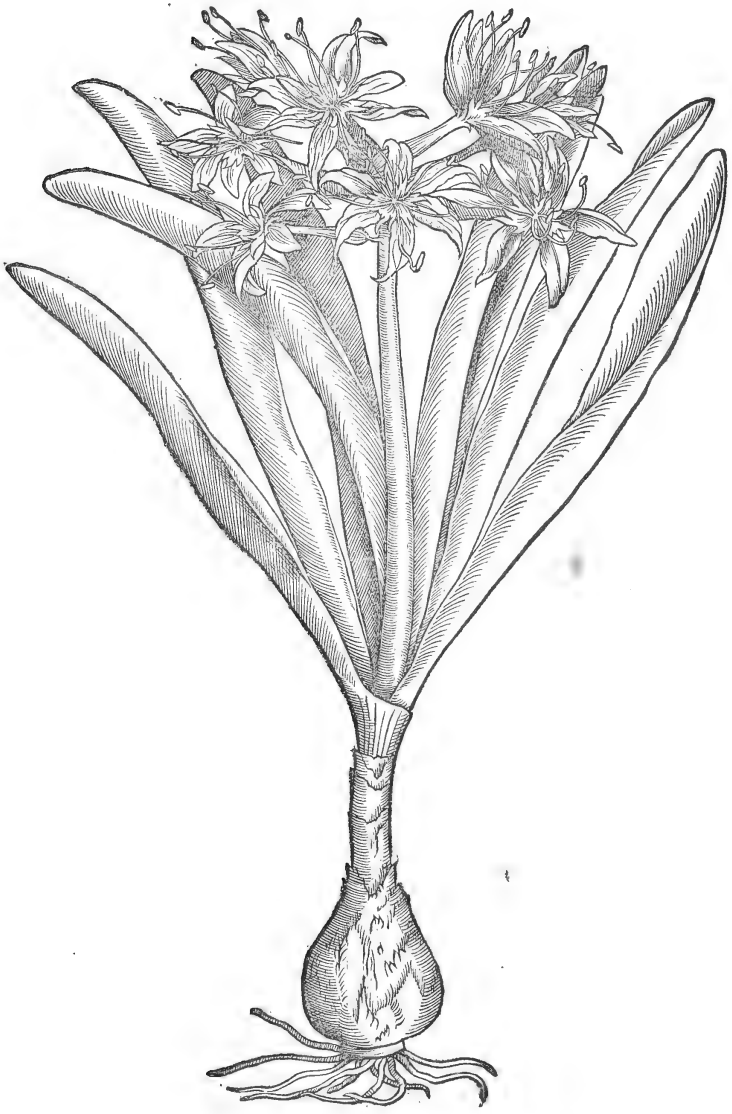

Narciſſi hiſtoria ex Theophraſto.

NArciſſus, inquit Theophraſtus libro & cap. VI. de hiſtoria plantarum, uel lirium (alij enim hoc, alij illo nomine uocant) folium albuci, terræ proximum gerit, ſed longè latius, lilij modo. Habet caulem ſine folio, herbaceum, florem ſuo ferentem cacumine, in membrana ueluti uaſculo incluſum, largè amplum, coloreq; nigrum figura oblongum. Hic decidens ſponte germinat, cæterùm & qui legunt defigere eum ſolent. Quin & radicem ferunt, quæ carnoſa, rotunda. amplaq;

NARCISSVS IIII.

10 amplaq; conſtat. Serotinus admodum: poſt arcturum enim, & circà æquinoctium floret. Hæc Theophraſti de narciſſo ſententia. Porrò Plinius libro XXI. cap. XIX. duo Narciſſi genera prodidit, quæ his uerbis etiam depinxit. Narciſſi duo genera in uſu medici recipiunt. Vnum purpureo flore, alterum herbaceum. Hunc ſtomacho inutilem, & ideo uomitorium, aluos quoque ſoluentem, neruis inimicum, caput grauantem, & à narce narciſſum dictum non à fabuloſo pue-

NARCISSVS V.

ro. hæc Plinius. In quibus planè deprehenditur à Dioſcoride diſſentire, quòd neutrum Narciſſi genus flore albo deſcripſe- 10
rit. quanquam idem Plinius cap. v. eiuſdem libri inter lilij genera Narciſſum connumerans, hunc flore candido conſtare
tradidit. Veruntamen nulli ex hoc mirari licet, neque propterea Plinium damnandum eſſe cenſeo, quòd ſciamus complu-
res

NARCISSVS I.

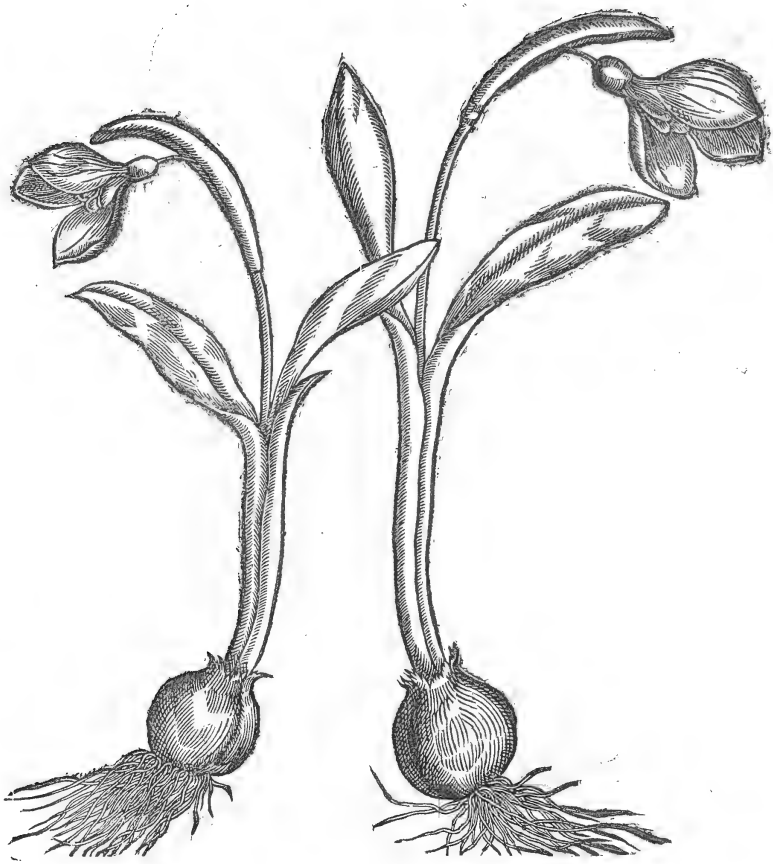

10 *res eſſe Narciſſorum ſpecies, ut ex imaginibus, quas hîc excudi curauimus manifeſtò apparet. Hæ autem cùm ad uiuum ex preſſæ ſint, haud operæprecium eſſe iudicauimus, ut harum delineationes deſcribamus. Narciſſi uires retulit Galenus lib.* VIII. *ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Narciſſi radix uſqueadeò exiccandi facultate pollet, ut & maxima uulneræ*

Narciſſi uires ex Gal.

NARCISSVS V I.

Nomina.

vulnera conglutinet, uel ad inciſiones uſque, quæ circa tendones accidunt. Habet uerò quiddam abſterſorium, & attractio-
rium. Planta, quæ Græcis νάρκισσος, Latinis item Narciſſus appellatur: Arabibus, Narces ſeu Nargies: Italis, Narciſ-
ſo; Germanis, Vehtblumen, Hornungsblumen, & Zeitloſen.

NARCISSVS VIII.

Ἵππορᾶες. HIPPOPHAES. CAP. CLVI.

HIppophaes, quo fullones ueſtes interpolant, in ſabuloſis, maritimisque naſcitur, ſurculaceo frutice, undique denſo, & [a] largo: folijs oleæ longioribus, mollioribusque: inter quæ candicantes ſpinæ emicant, ſiccæ, anguloſæ, interſtitio quodam diſtantes: flores hederæ corymbis ſimiles, racematim cohærent, minuſculi tamen, & molles, candidi, ex parte rubeſcentes: radix lacteo ſucco madet, craſſa, mollis, amara, guſtanti: ex qua perinde ac thapſia, ſuccus eximitur. qui per ſe, & cum erui farina ſubactus, ſiccatur, & ad uſum reconditur. Syncerus pituitas, bilem, aquasque deijcit, oboli pondere: erui uerò

a Meum. ἀμφιλαφὴς. i. undique amplo.

uerò farina ſubactus, quatuor obolis, cum aqua mulſa. Frutex cum radicibus ſiccatus tunditur, & cum aquæ mulſæ dimidia hemina tritus datur. Radice, & herba liquamentum depromitur, uti in thapſia. huius in purgationibus modus eſt drachma.

Ἱππόφαεστον. HIPPOPHAESTVM. CAP. CLVII.

HIppophæſton, id quod aliqui hippophaes appellant, naſcitur eiſdem locis, quibus hippophaes, eſtque ſpinæ fulloniæ genus, humilis herba, ſine cauliculo, ſine flore: inanibus tantùm capitulis: folijs paruis, ſpinoſis: radiculas habens molles, craſſas. Succus radice, folijs, & capitulo exprimitur, & exiccatur. Datus, cui uoles, tribus obolis in aqua mulſa, aquam pituitaſq; detrahit: priuatim comitialibus morbis, neruorum uitijs, & orthopnœæ conuenit huiuſcemodi purgatio.

Hippophais conſid.

ET ſi quandoque maritima, & ſabuloſa adierim loca, ut Hippophaem, & Hippophæſtum, utpotè plantas inibi naſcentes, inquirerem; neutrum tamen hactenus mihi licuit inuenire. Cæterùm retulit nobis Hieronymus Amaltheus Oppergenſis, medicus ingenio, & eruditione clarus, ſe olim Venetijs plantam accepiſſe à Ioanne Baptiſta Zopiſſo Papienſi clariſſimo medico, quæ non modò notis omnibus Dioſcoridis Hippophaem referebat: ſed etiam uiribus, ut ſe experimento comperiſſe teſtatus eſt. Quare non prorſus deſperandum eſt, quin & nobis, & alijs quoque aliquando contingat Hippophaem conſequi. Non inuenio, quòd Galenus hippophais, aut hippophæſti meminerit in ſuo ſimplicium medicamentorum cenſu. Hippophais tamen mentionem fecit Paulus libro.VII. inter ſimplicia. Hippophæſti ucrò Plinius libro XXVII. ca.X. Illius nomen Græcum ἱπποφαὲς Latinum quoque Hippophaes. Huius uerò nomen Græcum ἱππόφαεστον Latinum item Hippophæſtum.

Nomina.

Κίκι, ἢ κρότων. RICINVS. CAP. CLVIII.

CIci, aut croton, nomen accepit à ricini animalis ſimilitudine. Arbor prouenit paruæ ficus altitudine, folio platani, maiore, læuiore, & nigriore: ramis, caudicibus q́ue cauis, in arundinis morem: ſemine in uuis aſperis, quod corticibus exutum ricinum animal repræſentat. ex quo oleum nomine cicinum exprimitur, cibis fœdum, lucernis emplaſtriſq; utile. Grana [a] triginta numero purgata, trita potu pituitas, bilem, aquamq́ue per aluum extrahunt, uomitionesq́ue mouent. ſed iniucunda admodum eſt, & moleſta purgatio: ſiquidem ſtomachum uehementer ſubuertit. Tuſa & impoſita, uitia cutis in facie, uarosq́ue expurgat. Folia cum polenta trita inflammationes oculorum, tumoresq́ue leniunt, turgentes mammas cohibent. eadem [b] ex aceto illita, ignes ſacros reſtinguunt.

a Meum. πεῖς κόκκοι τὸν ἀριθμὸν. i. grana tria numero.

b Mcũ, & Cat. κατ' ἔσωτα καὶ μετὰ ὄξους. i. tũ per ſe, tum cũ aceto, atqui aliud exemp. legit ὀξυκράτου. i. ex poſca.

Ricini conſid.

RIcinum uocauere Latini plantam, quæ Græcis κίκι dicitur, à ſimilitudine, quam eius ſemen habet cum ricino liuido ac fœdo animali, quod canibus, bubus, capris, alijſq́; quadrupedibus adhæret: neq; prius decidit, quàm pleniùs ſanguine ſaginatum rumpatur. In Hetruria planta hæc à quibuſdam uulgò uocatur Giraſole, aliquibus uerò Fagiuolo Turcheſco. Apud Inſubres autem pluribus in locis Miraſole. quanquam id nominis potius Heliotropio conuenit, de quo in huius libri calce diſſeremus. Semen officinæ Cheruam maiorem appellant: tametſi ab ipſo Meſue, cuius ueſtigia pharmacopolæ maximè ſequuntur, Regium granum appellari conſtet cùm maturitatem ſenſerit, impetu quodam facto excidit. Ricinus copioſè ferit in Aegypto, ubi ex eius ſemine plurimum olei exprimitur, cibis quidem fœdum (ut inquit Plinius) ſed lucernis utile. Deijcit aluum perinde ac balanus myrepſica, tolliturq́; eius noxa ijſdem medicamentis. Quamobrem de eo ſic loquitur Meſues. Regium granum (hoc eſt ricini ſemen) pituitam tam per uomitum, quàm per aluum extrahit, ſed non ſine aſſumentium moleſtia. Siquidem ſtomachum uehementer ſubuertit. quinetiam bilem, & aquam inter cutem deijcit: & ea ſanè omnia excrementa purgat, quæ ad articulorum compagines defluunt. Tollitur noxa, ubi igne torrefactum ſit prius & deinde admiſto fœniculi, & aniſi ſemine. Ita enim paratum uomitiones minimè molitur. Confert item coli, & articulorum doloribus, nempe podagricis, & iſchiadicis, ſi ex iure ueteris galli decoctum hauriatur. Hydropicis uerò decoquitur cum caprino ſero, aut emulſo recenter lacte maceratum oleum quod à ſemine elicitur, colicos cruciatus lenit infuſum; tollitq́; inunctum cùm ſcabiem, tum capitis ulcera ſanat. Auxiliatur quoque inflammationibus ſedis, & conuerſis, ac præcluſis fœminarum locis. Inungitur utiliter indecoris cicatricibus; & aurium doloribus. Ricini uires memoriæ prodidit Galenus lib.VII. ſimpl. medic. ſic inquiens. Ricini ſemen, quemadmodum expurgat, detergit, ac digerit; ſic quoque folium, ſed undequaque debilius. Oleum, quod ex ſemine conficitur, tum calidius, tum tenuiorum partium eſt, quàm oleum commune, ac proinde etiam diſcutit. Planta, quæ Græcis κίκι, ſiue κρότων, Latinis Ricinus appellatur: Arabibus, Cheroa: Italis, Giraſole: Germanis, Vunderbaum, & Creutzbaum: Hiſpanis, Figueira de Ihinferno: Gallis, Paulme dieu.

Ricini uires ex Gal.

Nomina.

RICINVS.

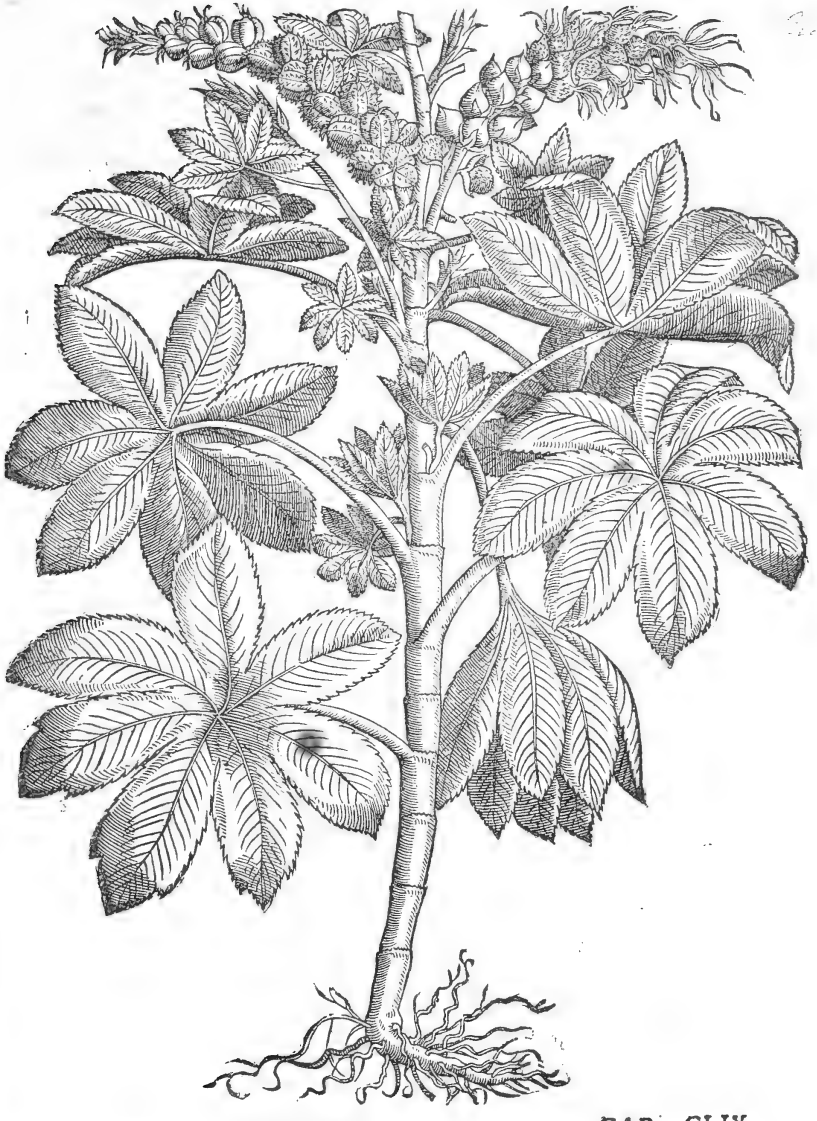

10 Τιθυμάλοι. TITHYMALI. CAP. CLIX.

TIthymali genera ſeptem, quorum maſculus characias appellatur, ab aliquibus amygdaloides: alter myrtites, qui fœmina exiſtimatur, eumque myrſinitem, aut caryitem uocant: tertius paralius, quem tithymalida appellarunt: alius helioſcopius: quintus cypariſſias: ſextus dendroides: ſeptimus platyphyllos dicitur. Characiæ caules ſupra cubiti altitudinem attolluntur, rubri, lacteo ſucco, atque acri madentes: folijs oleæ circum ramos, anguſtioribus, & longioribus: radice craſſa, lignoſa [a]: pendet in cacuminibus caulium coma iunci, ſub qua caueolæ foliolis balnearum ſimiles, in quibus ſemen continetur. naſcitur in aſperis, & montibus. Succus aluum purgat, trahit pituitam, bilemque binis obolis in poſca ſumptis, & cum aqua mulſa uomitiones mouet†. Appetente uindemiarum tempo

a Meũ. & Cat. ἐσακρῶν δὲ τῶν καυλῶν κόμη ϛοιχειδῶν ῥαυδίων. i. in ſummis caulibus coma eſt, qualis iunceárum uirgarum.
† Orib. πάλς τι θήμαλος περὶ

τὸν τυραμνίδα. Tithymalo circa messem.

re, succus, congestis rainulis mox dissectis, & uase concluſis, excipitur. Aliqui adijciunt farinam erui, & in pastillos digerunt, qui erui magnitudinem impleant. Alij in aridas ficos ternas quaternasue guttas instillant, ut cum his inarescant, quas ad usus recondunt. Per se etiam tusus in pila, & in pastillos coactus reponitur. Porrò cùm extrahitur lac, neque quò uentus aspiret, stare quenquam, neque manus oculis admouere conuenit, sed antequàm colligas, corpus, præsertim faciem, collum scrotumque genitalis, adipe, aut oleo cum uino perungere. Fauces autem exasperat: quapropter catapotia cera, aut decocto melle oblini par est, & hoc modo dari. binas tamen ternasue ficos purgationis gratia sumpsisse, satis est. Recens lac ex oleo, perunctos in sole capillos euellit, renascentesque flauos, & exiles efficit, denique omnes perimit. dentium cauernis inclusum, leuat dolores: sed cera dentes oblinendi ne suo delapsu fauces, & linguam uitiet. Tollit illitu impetigines, formicantes uerrucas, pensiles, &

b Μεῦ χρεων. scrotum.

10

TITHYMALVS CHARACIAS.

quæ

TITHYMALVS MYRSINITES.

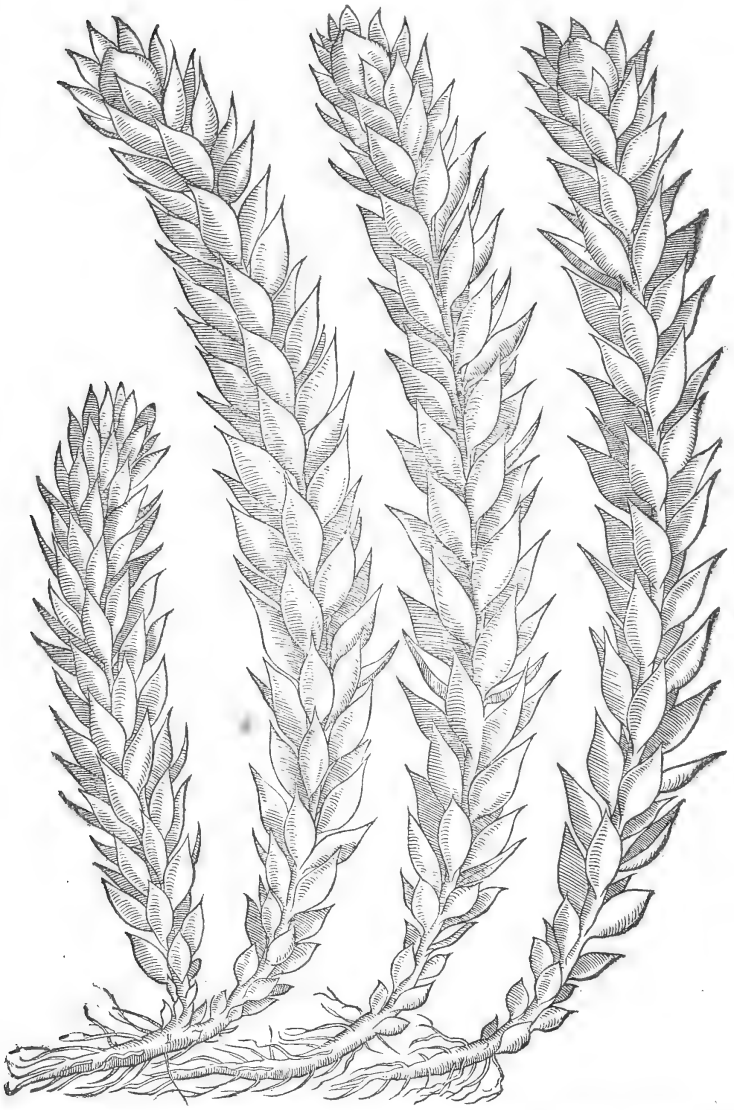

quæ thymi florem repræſentant. ualet aduerſus pterygia, carbunculos, phagedænas ulcerum, gangræ-
nas, fiſtulasque. Legitur ſemen autumno, & ſiccatum ſole leuiter tunditur, feruefactumque loco mun-
do reponitur. Folia item ſiccantur. Semen, & folia lactei ſucci effectum præbent, dimidio acetabu-
lo pota. Sunt qui inueterant, admiſto cum lacte lepidio, & caſeo contuſo. Radix drachmæ pondere
in hydromelite pota, per inferna trahit. decocta cum aceto, dentium dolori auxiliatur, colluto ore. Fœ
mina, quam myrſinitem, aut caryiten uocant, ſimilis ſuapte natura daphnoidi: folijs myrti, ſed maiori-
bus, firmis, in cacumine acutis, & pungentibus: ramulos ab radice mittit dodrantales: fructum fert al-
ternis annis[c], nuci ſimilem, mordaci guſtu. naſcitur in aſperis. Succus, radix, ſemen, folia, conſimilem
antedicto ſortiuntur facultatem †: ſed ad citandas uomitiones [d] inualidior hæc eſt. Aliud tithymali
genus dicitur paralios, quem tithymalida, aut mecona aliqui appellauere. Naſcitur in maritimis, ramis

c Meſu. & Cat. κρίνου. i. lilio.
† Orib. addit. καὶ ἀπόθεσιν. i. & repoſitionem.
d Otib. ἐνεργητικώτερος. i. efficacior eſt.

TITHYMALVS PARALIVS.

ſubrubentibus, palmum altis [e], quinis, ſenisúe à radice exeuntibus: folijs lini, anguſtis, paruis, oblongis, in uerſus quoſdam digeſtis: capite in cacumine orbiculato [f], in quo ſemen, ut eruum, uario colore emicat: flos albus. Frutex totus cum radice [g] lacteo ſucco turget. Similes ad uſus reconditur. Helioſcopius dicitur, folijs portulacæ, tenuioribus, rotundioribusque: ramulis prodeuntibus à radice, quatuor aut quinque, rubentibus, dodrantali altitudine, tenuibus, lactis copioſi plenis: capite anethi: ſemine uelut in capitulis incluſo. Helioſcopij nomen accepit, quoniam comas cum ſole circumagat. circa oppida naſcitur, potiſſimùm in ruderibus. Colligitur ſuccus, ſemenque, ut aliorum. Eædem, quæ ſuperioribus uires, non tamen uſqueadeò ualidæ. Cypariſſias in caulem exit dodrantalem, uel maiorem, ſubrubrum: ex quo folia pini ſimilitudine exoriuntur, molliora tamen, & tenuiora: & in totum naſcentem pinum æmulatur, unde nomen traxit. Candido ſucco madet: cui eadem uis, quæ ſuperioribus.

e Orib. ὀρτὸς. i. rectis.
f Orib. πυκνὸν. i. denſo.
g Orib. πολλὸν. i. multo.

TITHYMALVS HELIOSCOPIVS.

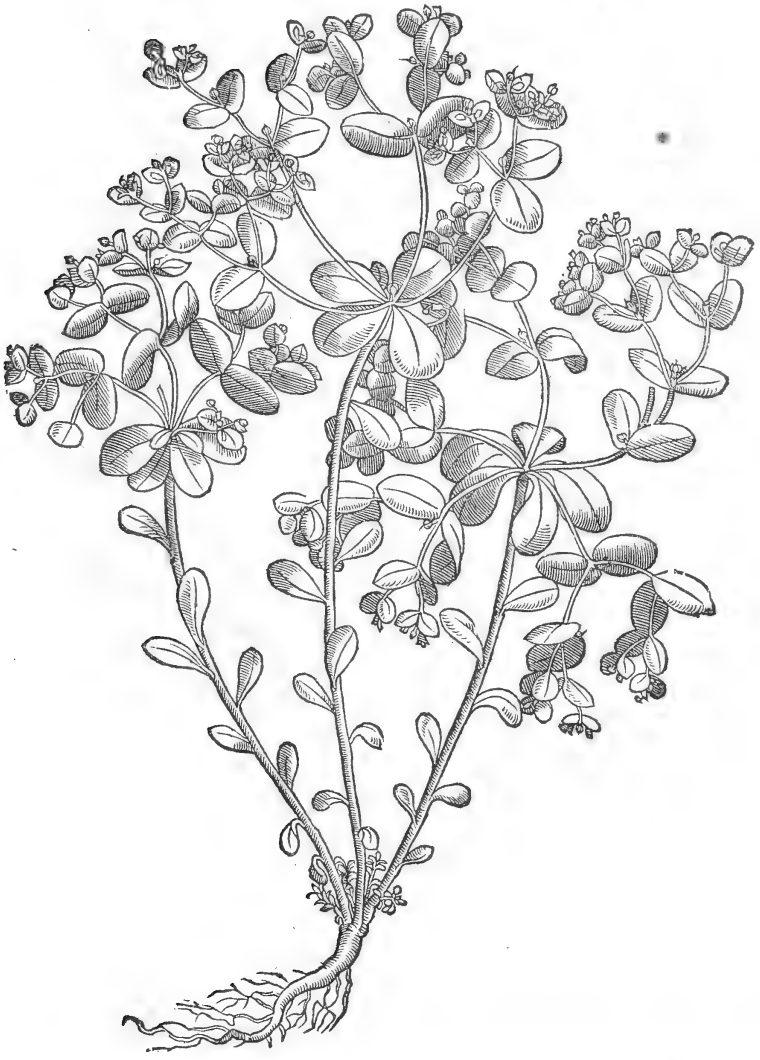

ſuperioribus. In petris naſcens dendroides cognominatur. ampliter opacat, in cacumine frondoſam ſpargens comam, ſucco lacteo prægnans, cauliculis rubentibus, folijs myrti tenuioris, fructu characiæ. Eiuſdem effectus, cuius ſuperiores, ſimiliqué modo reconditur. Platyphyllos uerbaſco ſimilis eſt. Radix, ſuccus, & folia per inferna trahunt aquas. Piſces necat, tuſus, & aquæ inſparſus. Reliqua tithymalorum genera, quæ ſuprà ſcribuntur, idem efficiunt.

Tithymalorum omne genus officinæ Eſulam indifferenter appellant, quanquam plura ſint tithymali genera, quorum hiſtoriam ſatis confusè Mauritani tradiderunt. quo fit, ut apud hos non ſine magno labore tithymalorum genera rectè, & diſtinctè cognoſci poßint: quæ tamen à Græcis ordine pulcherrimo deſcripta inueniuntur. Ob id igitur mihi quidem difficile uidetur decernere quæ Tithymali genera ex ijs, quæ à Græcis repræſentantur, ea duo ſint, quæ à Meſue, & Auicenna Scebram, & Alſebram nominantur: quoniam horum neuter, quod extet, earum plantarum faciem notis explicauit. Tithymalorum conſid.

TITHYMALVS CYPARISSIAS.

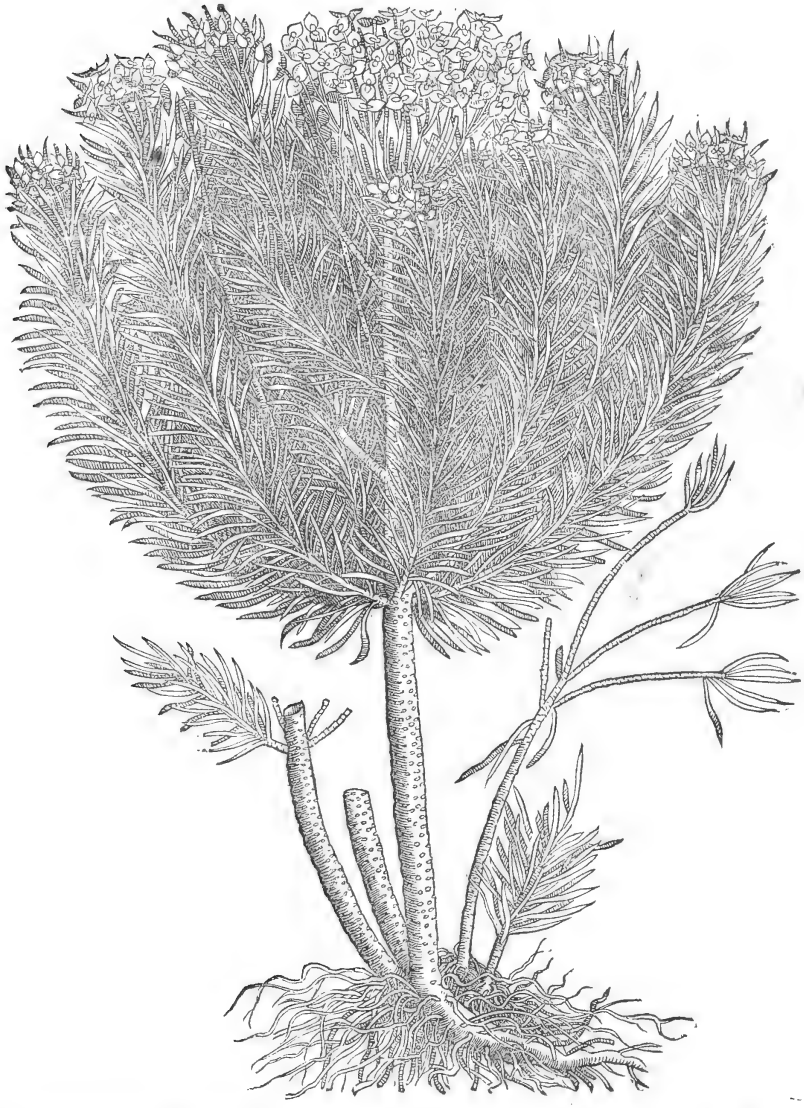

Brasauoli opinio explosa.

Credidit Brasauolus illud esse Mesui alsebram minus, & Auicennæ scebram, quod Dioscoridi paralius. Sed equidem ab eo dissentio, quòd nusquam in horum monumentis legerim, Alsebram minus, in maritimis nasci: quin nec ramos ferre subrubentes, nec lini folia, nec semen eruo simile, capitulis conclusum: sed tantùm repererim memoriæ prodidisse Mesuem, Alsebram esse plantam lacteo succo refertam, radicibus tenuibus: quarum hæ præferuntur, quæ subrubeant. Auicenna uero Scebram nasci ait in hortis, non autem in maritimis, caule tenui, hirsuto, foliis tarco similibus. Quæ sanè omnia Brasauoli sententiæ apertè refragari deprehenduntur. Nec possim præterea cum eodem sentire, quòd Alsebram maius apud Mesuem, & Mehezeberegi apud Auicennam idem sint Mauritanis, quod Græcis Tithymalus platyphyllos. quandoquidem in eorum scriptis nusquam reperi maioris generis Alsebram folia hederæ uerbasco similia: nec quòd tusum, & aquæ insparsum pisces interficiat, sed quòd rectius (ut inquit Auicenna) eius folia minori Scebram sint similia. Porrò si mihi hac in re coniecturandum esset, putarem equidem nil aliud Mauritanis esse minoris generis alsebram, siue Scebram, quàm plan-

tam

TITHYMALVS DENDROIDES.

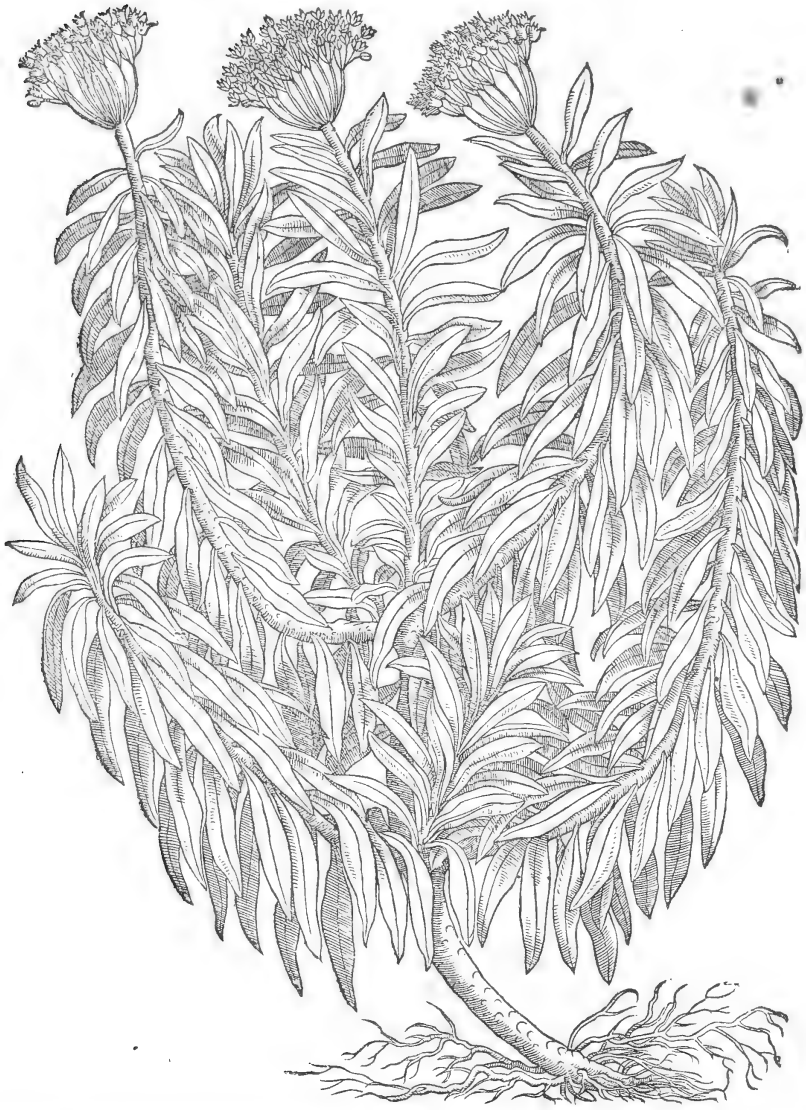

10 *tam illam, quæ officinis Eſula minor nocitatur, quòd (ut inquit Auicenna) in hortis, & ubique proueniat. Hæc autem, ni fallor, ea eſt, quam uocat Dioſcorides Tithymalum cypariſſiam: quippe quæ pinum arborem nuper natam foliis prorſus imitetur. Quinetiam cenſerem Alſebram maius, ſiue Mehezeheregi eam omnino eſſe plantam, quæ Græcis dicitur pityuſa, utpote quæ tithymalo cyparißiæ foliis ſit ſimilis, quanuis magnitudine excellat: non enim deſunt, qui inter tithymalorum genera etiam pityuſam recenſeant. Proinde non ab re dicebat Auicenna, Mehezeheregi eſſe ſimile Scebram, ſed maius, & colore ſubcinericio. Meſues uerò, quòd radicibus eſſet rotundis, craſſis, craſſoque cortice obductis, ponderoſis q;. quæ ferè omnia radici Pityuſæ reddidit Dioſcorides. Accedit his Serapionis authoritas, qui de Scebram agens, ea omnia ex Dioſcoride illi tribuit, quæ pityuſæ idem Dioſcorides aſſignauit. Ex his itaque perſpicuum fieri arbitror, pityuſam Mauritanis ſcebram maius appellari: minus uerò id, quòd Græcis tithymalus cyparißias dicitur. Cæterùm Characiam uocatum, poſtquàm multum laboris in eo indagando fruſtrà impendiſſem, hoc anno miſit ad me Piſis clariſſimus medicus Lucas Ghi-* Tithymali cognitio.

TITHYMALVS LEPTIPHYLLOS.

nus Forocornelienſis : qui, meo quidem iudicio, omnibus prorſus notis legitimo reſpondet. Myrſinitem quoque hoc tantùm anno reperimus, foliis circa caulem totum craſſis, acutis, myrto ſimilibus. Paralius uerò in maritimis tantùm naſcens, quem uulgaris uſus tithymalum putat Braſauolus, in maritimis noſtris Senenſibus, Argentario promontorio, & in uniuerſo illius regionis tractu, item in Aquileienſi agro frequentiſſimus inuenitur. Huic folio ſimilis uiſitur quædam alia planta, quæ in Hetruria uulgò appellatur Herba mora. Cuius radicibus prius contuſis, ac deinde fluminibus demerſis, piſces protinus enecantur. Sed caret hæc lacteo ſucco. quapropter eam inter tithymalorum genera iam non eſſe adnumerandam cognoſcimus, etſi aliàs aliter ſenſimus, quòd, alijs notis neglectis, lini folia uiderentur, & caules ſubrubentes. Si hæc defuerit, Platyphylli radices ſumunt, quo uniuerſa regio ſcatet. Porrò Helioſcopius, ſic dictus, quòd cum ſole comam circumagat, omnibus uulgaris notitiæ planta eſt. Prouenit enim hæc paſſim prope urbium, & oppidorum mœnia, in campis, incultis, hortis, collibus, & ubique tam culto, quàm inculto ſolo. Cypariſſias deinde (ut ſuprà diximus) ea eſt

planta,

plantæ, quam Eſulam minorem uocant, cuius pro omni Tithymalo inualuit uſus. Dendroidem uidimus primùm in regno Neapolitano extra Terracinam urbem inter ſaxa antiquiſſimi ſpecus in itinere Neapolim uerſus, plantæ arboreſcentis effigie. Hunc dum contemplari cæpiſſem, ſuperuenit peritiſſimus medicus Hieronymus Drogus Parmenſis, & doctiſſimus Hieronymus Rorarius Portonouenſis (tunc omnes unà ſequebamur Bernardum Cleſium ampliſſimum Cardinalem Tridentinum ad Cæſarem pergentem) quibus magno ſolatio Dendroidem tithymalum ibi à me primùm repertum oſtendi: erant enim ambo rei herbariæ ſtudioſi, atque etiam gnari. Naſcitur idem tithymalus etiam in Tergeſtino litore non longè à Timauo fonte, in ſaxoſis quibuſdam rupibus arboreſcens. Theophraſto tria tantùm Tithymalorum genera proditur lib. IX. cap. XII. de hiſtoria plantarum, ubi ita ſcriptum reliquit. Lactariarum (ſic enim tithymalum uertit Theodorus) quod maximum granum appellant, folio eſt rotundo, caule, totáq; magnitudine ad palmum, fructu candido. Demetitur, cùm una nigreſcere incipit: & ſiccatus fructus tritus potui datur acetabuli tertia parte. Maſcula autem uocitata oleæ folio conſtat, & magnitudine cubitum æquat. Huius lac, cùm uindemia incipit, exprimunt, & præparato utuntur. purgat inferius. Myrtaria uerò cognominata, candida lactaria eſt foliis myrti condita, uerùm aculeatis parte poſtrema: ſarmentula in terram demittens, longitudine palmi, quæ non ſimul, ſed alternatis annis fructificant, alia hoc anno, alia poſtero, quanquam omnia eadem radice exorta. Loca montuoſa deſiderat. Fructus nux appellatur. demetitur, cùm hordeum turgeſcit, & exiccatus, purgatusq; datur elotus cum papaueris nigri duabus partibus, ita ut totum modo acetabuli ſit: trahit pituitam per aluum. At uerò ſi nucem ipſum placeat dare, trita dabitur ex uino dulci, aut cum ſeſama toſta, torrefactáq; comedenda. hactenus Theophraſtus. Tithymali omnes, Meſue authore in ſuis ſimplicibus deiectoriæ facultatis, cordi, iecinori, & uentriculo maximè officiunt: uaſa diſrumpunt, inteſtina abradunt, uniuerſum excalfaciunt corpus, adeò ut inde febres facilè concitentur. Tollitur prima tithymali noxa ijs admiſtis, quæ cor, iecur, & uentriculum roborant. Secunda uerò, & tertia ijs, quæ agglutinatoria facultate pollent: cuiuſmodi ſunt tragacanthæ lacryma, gummi, bdellium, pſyllij ſeminis ſpiſſamentum, & portulacæ ſuccus. Tollitur & quarta, admiſtis frigidis, & humidis: proinde aut ſonchi ſucco, aut intubi, aut portulacæ, aut hortenſis ſolani, aut aceto cum cydoniorum ſeminibus diutius rudicula agitato, commiſcent. Vulgaris uſus Tithymalus pituitam uehementer deijcit, & atrum quem uocant ſuccum, pariterq; pituitas ad articulos decurrentes. Aquam inter cutem ualidiſſimè extrahit: nihilo ſecius exiccat uniuerſum corpus, & genituram extinguit. Vnde ruſticorum medicamenti nomen ſibi meritò aſciuit. Tithymali omnis generis uires commemorat Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Tithymali omnes uincentem habent acrem, calidamq; facultatem, ineſt uerò & amaritas. Validiſſimus itaque eſt eorum liquor. Secundum locum tenent ſemen, & folia. Sed & radix dictarum facultatum particeps eſt, ſed non ex æquo. Sanè ipſa cum aceto decocta dolores dentium ſanat, maximè qui illis eroſis proueniunt. At liquores, ut qui ualentiorem uim habeant, in foramina quidem ipſa dentium induntur: cæterùm ſi aliam corporis partem contigerint, continuò adurunt, ulcerantq;: proinde foràs illis cera circumlinitur. quippe cùm ex quarto ſint excalfacientium ordine, quem eſſe adurentium poſuimus. Sic pilos quoque ſuccus inunctus tollit. Porrò cùm uehementior ſit, oleo miſcetur: & ſi id ſæpe fiat, tandem prorſum pilorum radices aduſtæ extirpantur, corpusq; depile reddetur. Eadem facultate uerrucas, quas acrochordonas nominant, & myrmecias, & pterygia, ſiue oculorum ungues, & thymos auferunt detergéntque lichenas & pſoras, quia ſcilicet & abſtergendi facultas ineſt propter amarituditem. Præterea ulcerum phagedænica, anthrachode, & gangræenode, quia ualenter tum excalfaciunt, tum extergunt, ſi in tempore, & moderatè utare, iuuare aliquando poterunt. Verùm enimuero, & fiſtularum callos eximunt eadem facultate. Cæterùm hæc omnia genere quidem ſimiliter, imbecillius tamen & folia, & fructus præſtare poſſunt. Quibus ſanè & ad piſces in aqua ſtagnali capiendos uti aſſolent. Celerrimè nanque ab illis in uertiginem acti, ac ſemimortui redditi, ad aquæ ſuperficiem feruntur. Porrò cùm ſeptem ſint eorum genera, ualentiſſimus eſt quem characiam nominant, quem utique etiam quidam marem cognominant, & fœmina nuncupata myrſinites, & qui in petris naſcitur ad modum arboris: deinceps qui uerbaſco adſimilis eſt, & cyparijſſias: deinde paralius, ſiue marinus: denique helioſcopius. Proportione uerò comprehenſæ illorum facultatis & cinis, & ex ipſo lixiuium erit. In uniuerſum planta Græcis τιθύμαλος, Latinis quoque Tithymalus nominatur: Arabibus, Xauſer, & Ethuba: Italis, Tithymalo: Germanis, Vuolffs milch: Hiſpanis, Leche terſina, & Leche treſna: Gallis, Gerbe a laich.

Tithymalorum hiſtoria ex Theophr.

Tithymalorum uires ex Meſue.

Tithymalorum uires ex Galeno.

Nomina.

Πιτύουσα. PITYVSA. CAP. CLX.

PItyuſam ſpecie à cypariſſia differre conſtat, etſi tithymalorum generi aſſignetur. Caulis ſupra cubiti altitudinem aſſurgit, geniculatus: foliis [a] piceæ, acutis, exilibus: flore paruo, uelut purpureo. ſemine inſtar lenticulæ: lato: radice craſſa, candida ſucco referta. quibuſdam in locis frutex hic [b] prægrandis inuenitur. Detrahit per aluum radix drachmis duabus data in aqua mulſa: item ſeminis drachma. ſucci cum farina ſubacti cochlearium in catapotiò datur. modus foliorum drachmæ tres.

a Meũ, & Cat. πίτυος. i. pini.
b σφόδρα ἐν μεγέθει. i. ualde magnus.

PItyuſa, ut latius præcedenti capite retulimus, ea nimirum fuerit planta, quam officinæ Eſulam maiorem nominant. Huius radices herbarij, qui quotannis è Gargano Apuliæ monte ſuccos, & alias radices ad nos comportant, magna impoſtura pro Turpeto uenditant, quemadmodum & thapſiæ radices pro eodem ſubijciunt, ut ſuperius in tripolij mentione diximus. Quod cùm ſua ætate non ignoraſſet Actuarius, album turpetum Alypiæ eſſe radicem prodidit, nigrum uerò Pityuſæ. Nec his obſtat, quòd dixerit Dioſcorides, Pityuſæ radicem ſubeſſe candidam: nam is de interiore ſubſtantia tantùm intellexit, non autem de exteriore corticis membranula, quæ uiridis rufeſcit, ſiccata nigreſcit. Porrò quòd Eſula maior ſit Mauritanis alſebram, uel ſebram, ſatis liquidò ex Serapione colligi poteſt, utpote qui integrum de Pityuſa caput ex Dioſcoride ſumpſit, & in ſuum Scebram repoſuit. Quo fit, ut planè falli putem Braſauolum, quippe qui certò ſibi perſuadeat,

Pityuſæ conſideratio.

PITYVSA.

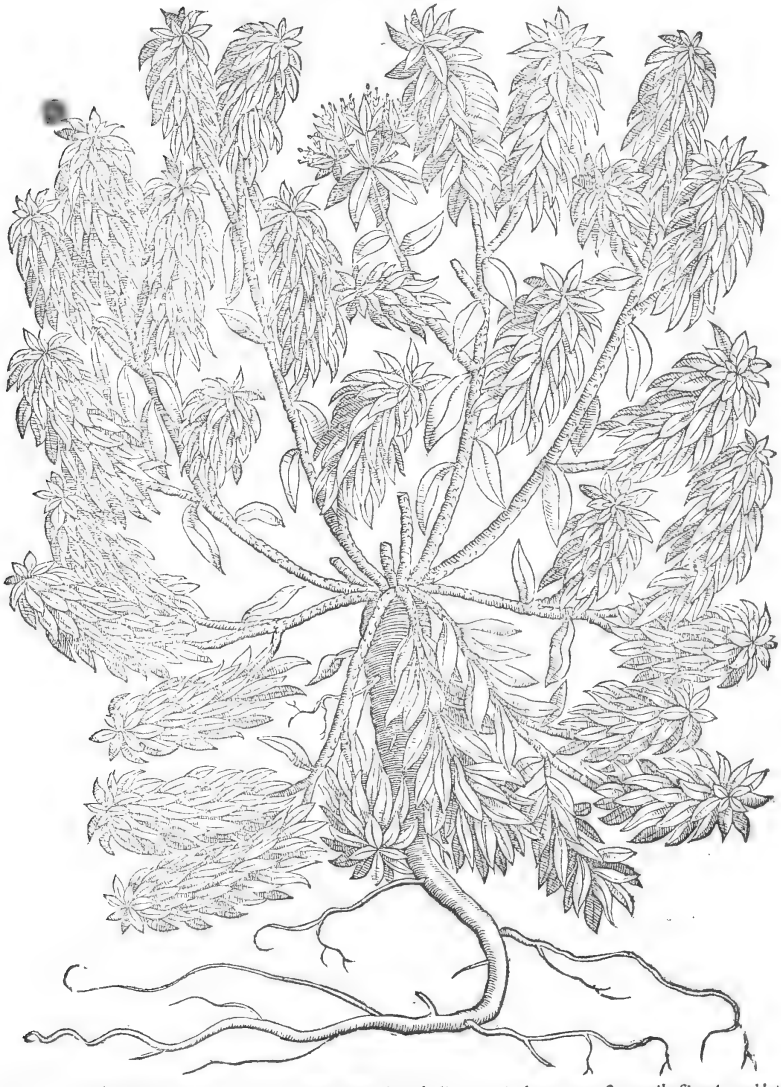

ſuadent, Alſebram maius Mauritanis eſſe tithymalum platyphyllon. Nicolaus Myrepſicus quibuſdam in antidotis, & ea 10
tapotijs alnum ſoluentibus Eſulam imponit cognomine chamæpityn. Vnde Fuchſius in ſuis doctiſſimis adnotationibus nil
aliud eſulam Nicolao referre ſcribit, quàm Chamæpityn, non autem tithymali ſpeciem. Qua in re Fuchſij opinio (pace eius
Fuchsii opinio reprobata. *dixerim) mihi non planè ſatisfacit. Nam cùm plura ſint tithymalorum genera, quæ in uniuerſum Eſulæ nomine appellantur, de ea tantùm intellexiſſe Nicolaum exiſtimo, quam Dioſcorides à foliorum forma Pityuſam uocat, eo quòd pini, uel*
picea arboris folio conſtet: quæ ob id eſula chamæpitys differentiæ cauſa Nicolao appellata eſt. Paruam enim pinum pi-
tyuſa repræſentat: quare non ab re eſula quoque chamæpitys cognominari potuit. Pityuſa in Italia paſſim ferè prouenit,
facie minoris eſulæ, ſed longè in omnibus maior, adeò ut quibuſdam in regionibus, ut in Apulia, arbuſti ſpeciem referat.
Viſitur copioſa in Veronenſi agro, ea immenſa planitie, per quam ad Benacum tranſitur. Sed quod aridiſſimum ibi ſit
ſolum, non admodum adoleſcit. Hæc (ut Meſues eſt author) agreſtium hominum medicamentum eſt: multa enim ſimentibus adfert incommoda. proinde eius uſus apud medicos peritos prorſus exoleuit, quemadmodum, & turpeti ex huiuſce
radicibus parati, poſtquàm detecta eſt impoſtorum fraus: etſi non deſunt improbi pharmacopolæ, qui pityuſæ radices le-
gitimi turpeti uice ſuis inſerant medicamentis: ſintq; etiam circumforanei, qui harum radicum puluere plures ingulent ruſticos,

ſticos, quàm ſanent. Adſcribunt quidam Pityuſam tithymalorum generibus, quoniam & ipſa ſimiliter lacteo ſucco madeat, purgetq́; eorum modo. Id quod Galenus apertè teſtatur lib. VIII. *ſimplicium medicamentorum, dum ſic inquit. Pityuſa, & hanc quidam ſpeciem putant eſſe tithymali, quòd ſuccum habeat, ut illi, quòd q́; ſimiliter illis purget, cæteraq́; omnia uiribus illis eſt adſimilis. Ea Græcè πιτύουσα, Latinè item Pityuſa uocatur: Arabicè, Scebram, & Pthias: officinis, Eſula maior: Italis, Pitiuſa, & Eſula maggiore.*

Pityuſæ uires ex Galeno.

Nomina.

Λαθυρὶς. LATHYRIS. CAP. CLXI.

LAthyris, quam aliqui tithymalum appellant, eamq́ue tithymalorum numero adſcribunt, caulem emittit cubiti altitudine, & digitali craſſitudine, inanem. gignuntur in cacumine alæ, & folia in caule oblonga, amygdalinis proxima, latiora, & læuiora: quæ autem in ſummis ramulis exierunt, minora conſpiciuntur, ariſtolochiæ, aut oblongæ hederæ figura. In cacumine fructum ſummis ſurculis gerit, triplici loculamento inſignem, rotundum, ceu capparin, in quo grana, intercurſantibus membranis, inter ſe diſtincta continentur, eruis maiora, rotunda: quæ dum corticibus exuuntur, candida ſunt, & guſtu dulcia [a]. Nullus radicis uſus. totus frutex lacteo ſucco turget, uti tithymalus [b]. Grana ſex,

a Meũ. & Cat. βίζα λεπτὴ ἀχρηστος. Radix tenuis, inutilis.

b σπέρματα ὅσον ἑπτὰ ἢ ὀκτω. i. ſeminis grana ſeptem aut octo. Ita habet utrunque exemplar.

LATHYRIS.

aut

aut ſeptem in catapotio, aut cum ficis, aut palmulis deuorata aluum purgant: ſed aqua frigida poſtea ſorbenda. trahunt autem bilem, pituitam, & aquas. Succus, tithymali modo exceptus, eundem effectum præbet. Cum gallinaceo, aut oleribus folia decoquuntur ad eoſdem effectus.

Lathyris conſideratio.

Lathyrin officinæ Cataputiam appellant. Planta eſt uulgaris notitiæ. Hæc in Hetruria frequentiſſima naſcitur. Apud Inſubres, quòd aluum ualenter euacuet, nomitionesq; eliciat, cacapuzza uulgò nominatur. Iiſdem pollet facultatibus, quibus & ricinus: iiſdem quoque medicamentis infrænatur. Huius plantæ meminit Actuarius in ſuo libro de compoſitione medicamentorum, ubi ita ſcribit. Lathyris uehementer pituitam purgat. Dantur grana eius maiora, quindecim: minora uerò uiginti. Iis, qui efficacius purgari cupiunt, mandenda præcipito: iis uerò, qui deiectionem non deſiderant copioſam, iubendum eſt, ut integra deuorent, præſertim ſi qui ſumit, malo fuerit ſtomacho. hæc Actuarius. Decem, duodecimue ſeminis grana a putaminibus delibrata, tuſaq; & in ouo ſorbili deuorata, uomitum potenter citant. Itaq; iis utiliter propinantur, qui philtra deuorârunt, aut alia ueneficia; ſiquidem hæc efficaciter expellunt. Præſtat præterea

PEPLIS.

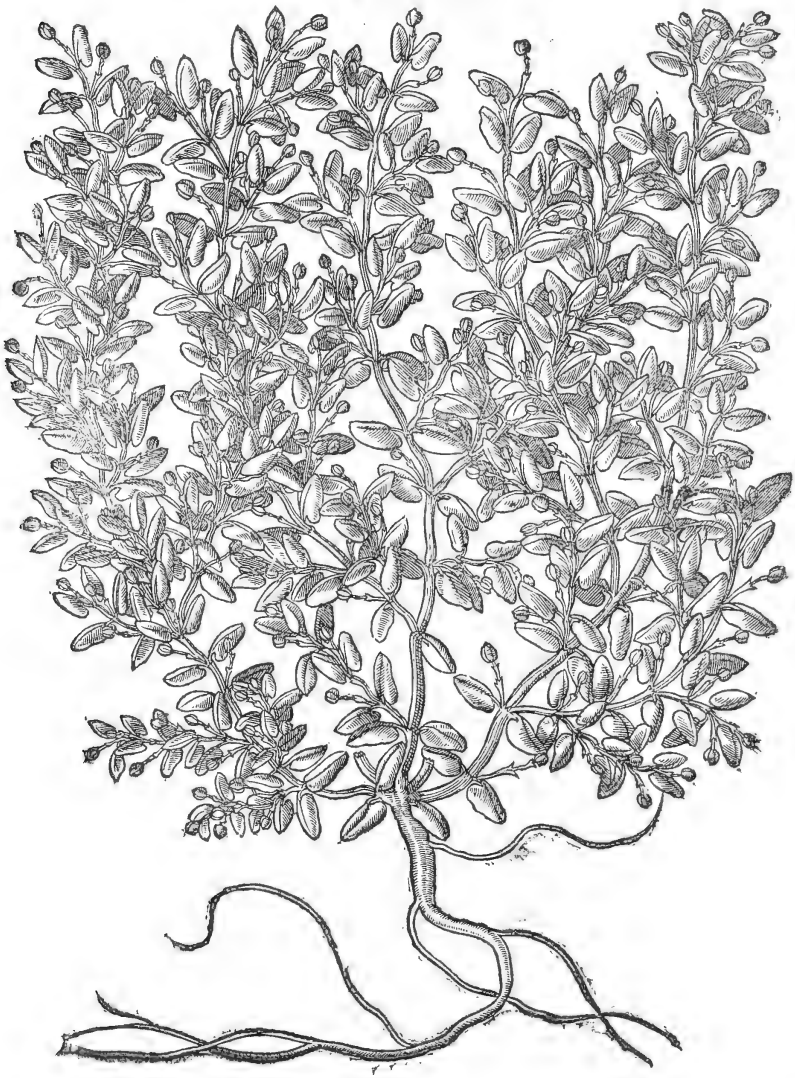

Lathyris

Lathyris semen ad ea omnia, ad quæ Ricini semen ualere superius diximus. Lathyris uires descripsit Galenus lib. VII. *simplicium medicamentorum, sic inquiens. Lathyris, sunt qui dicant & hanc esse tithymali speciem, tum quòd similiter illis succum habeat, tum quòd eodem illis modo purget, totaq; illis facultate similis sit. nisi quòd semen gustantibus uidea tur dulce: quod sanè etiam maximè purgatoriam uim obtinet. Quæ planta λαθυρὶς Græcis, Lathyris item Latinis dicitur: Arabibus, Mendana, seu Mahendane: Italis Lathiri, & Cataputia minore: Germanis, Spring Kraut, Spring, Koerner, & Tereib Koerner: Hispanis, Tartago: Gallis, Espurge.* Lathyris uires ex Gal. Nomina.

Πέπλος. PEPLVS. CAP. CLXII.

PEplos frutex est lactei succi plenus, folijs paruis ut rutæ, paulò latioribus: rotunda coma, ferè dodrantali, humi resparsa: semine sub folijs paruo, rotundo, minore quàm candidi papaueris. pluribus scatet auxilijs. Vnicam radicem habet, superuacuam, ex qua fruticat. nascitur inter uites, & in hortis. Colligitur messibus, siccatur in umbra, & continuè uersatur. Fructus tusus, & feruefactus

PEPLVS.

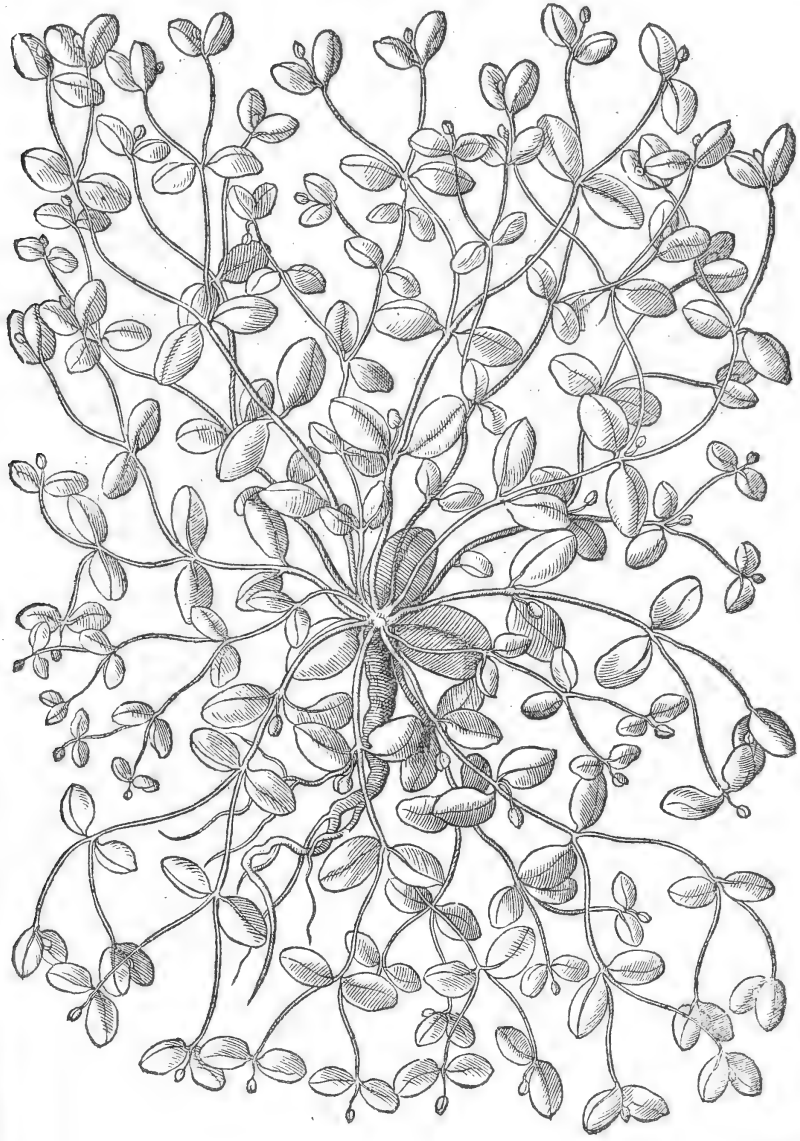

reconditur. Bilis, ac pituita detrahitur acetabulo eius in hydromelitis cyatho poto. Obsonijs inspersa conturbat aluum. muria conditur.

Πεπλὶς. PEPLIS. CAP. CLXIII.

PEplis, quam aliqui sylueſtrem portulacam uocant, Hippocrates peplion, in maritimis maximè nascitur, latè opaco frutice, candidi succi pleno: folijs satiuæ portulacæ, rotundis, infernè rubentibus: semine sub folijs rotundo, uti in peplo, feruente gustu: radice singulari, superuacua, tenui. Colligi, & reponi, ac dari, uti peplos, & sale condiri solet. Eadem habet uires.

Pepli, & peplidis consid.

PEplum herbariorum uulgus, quòd orbiculata conſtet coma, Eſulam rotundam uocat. Prouenit non modò in uinetis, ſed etiam in agris cultura deſtitutis, lacteo ſucco prægnans. Peplida uerò, quæ Peplion dicitur, in maritimis naſcentem, non prius quàm hoc anno euulſam uidimus. Vtriuſque uires reddidit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ubi primùm de Peplo ita ſcribit. Peplos, quidam uerò papauer ſpumeum, & hic frutex parnus ſuccum habet ſimilem tithymalis, cùm in alijs, tum quia purgat, ceu illi. Mox de Peplio idem Galenus hæc uerba ſubiunxit. Peplium, & hic quoque frutex exiguus ſuccum obtinet, ſicut tithymali: naſciturq; plerunque ad mare, radicem habens inutilem, ut & peplos: ſuccum uerò ualidum, non tamen admodum utilem. Sed ſemen utile eſt, & flatuoſum, ſimiliter ſemini pepli purgans. Quæ planta πέπλος Græcè, Peplus etiam Latinè uocatur: officinis & uulgo, Eſula rotunda. Quæ uerò πεπλὶς Græcè, Peplis quoque & peplium Latinè dicitur.

Vtriuſque uires ex Gal.

Nomina.

Χαμαισύκη. CHAMAESYCE. CAP. CLXIIII.

CHamæſycen aliqui ſycen nominant. Ramos emittit quaternûm digitorum, teretes, ſuccoſos, in terram deiectos: folia lentis, parua, peplum planè referentia, tenuia, quæ à terra non attolluntur: ſemine ſub folijs rotundo, ut in peplo: neque caulem, neque florem promit: radice firmatur tenui, ſuperuacanea. Rami ex uino triti uuluæ dolores ſedant, in peſſo appoſiti: tollunt tumores, ac [a] uerrucas omnium generum illiti. Decoctorum cibo aluus reſoluitur. Succus ſimili effectu prodeſt. Illitus contra ſcorpionis ictus auxiliatur: aduerſus caligines oculorum utilis, & hebetudines, incipientes ſuffuſiones, nubeculas, cicatrices, cum melle inunctus. In ſqualidis, petroſiſq́ue naſcitur.

a Meum. ἀκτὸ χορδώνας, καὶ μυρμηκίας. i. penſiles & formicarias uerrucas.

Chamæſyces conſid.

NAſcitur Chamæſyce, quemadmodum & peplus, in uineis, petroſis, & ſqualidis monticulis. Hæc, ut ex totius plantæ deſcriptione colligi poteſt, in pepli genere enumeranda uidetur: quippe quæ ramulis exeat humi perpetuò ſparſis, lacteo ſucco refertis: foliolis, & coma peplo ſimilibus. Hinc itaque quiſpiam fortè non aberraret, ſi cenſeret Chamæſycen eſſe minorem peplum: ego tamen id planè aſſerere non auſim. Chamæſyces uires tradidit Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Chamæſyce abſtergendi ſimul & acrem uim poſſidet. Itaque acrochordonas, & myrmecias caules eius teneriores in modum cataplaſmatis admoti, & ex eis liquor auferunt. Cum melle uerò craſſas oculorum cicatrices detergunt. ſed & hebetudinem uiſus à craſſitie natam adiuuant, ſicut ſanè & ſuffuſionum principia Χαμαισύκη ſic Græcè, ut Chamæſyce pariter Latinè uocatur.

Chamæſyces uires ex Gal.

Nomina.

Σκαμμωνία. SCAMMONIA. CAP. CLXV.

SCammonia ramos ab una radice emittit [a] trium [b] cubitorum, multos, pingues, & qui nonnihil [c] craſſitudinis præ ſe ferant: folijs helxinæ, aut hederaceis, mollioribus tamen, [hirſutis,] & triangulis: flore candido, rotundo, in calathi modum cauo, graueolente: radice [d] prælonga, craſſitudine cubitali, candida, graui odore, ſucco grauida. Legitur ad hunc modum ſuccus. Capite exempto, radix in teſtudinis ſpeciem cultro excauatur: quo fit, ut in cauum confluat ſuccus, qui conchis demum excipitur. Alij ſcrobes in terra concamerato ſinu fodiunt, in quos ſubiectis iuglandium folijs, profundunt ſuccum, ſiccatumq́ue extrahunt. Laudatur autem Scammonium leue nitidum, rarum, & colore quàm ſimillimum taurino glutini, fungoſum, tenuibus fiſtulis, quale ex Myſia regione Aſiæ deportatur. Nec attendere ſolùm par eſt, ſi linguæ tactu albeſcat (hoc enim euenit adulterato, quod admiſto ſit tithymali lacte) ſed longè magis anteà narratis. item ſi non uehementer linguam exurat, id quod miſti tithymali argumentum eſt. Natione autem Syriacum, & Iudaicum deterrima habentur, grauia, denſa, erui farina, & tithymalo uitiata. Succus drachmæ unius, aut quaternûm obolorum pondere hauſtus ex aqua pura, uel mulſa, per inferna bilem, & pituitam extrahit. Ad reſoluendam aluum binos obolos cum ſeſama, alioúe ſemine ſumpſiſſe ſatis eſt. Dantur efficacioris purgationis cauſa, ſucci tres oboli, cum duobus ueratri nigri, & aloes drachma una. Fiunt purgatorij ſales drachmis uiginti ſucci ſcammoniæ in ſenos ſalis cyathos adiectis. Horum modus proportione uirium: integer quidem, tria cochlearia: medius, duo: minimus, unum. Radicis drachma una, aut altera purgat cum ijs, quæ retulimus. Nonnulli decoctum radicis ebibunt. Coquitur in aceto. & cum hordeacea farina teritur, cataplaſmate iſchiadicis utili. Partus enecat ſuccus, uuluæ in lana ſubditus: tubercula diſcutit cum melle, aut oleo illitus. decocto in aceto perunctæ lepræ abiguntur: diuturni capitis dolores ex aceto, & roſaceo perfunduntur.

a Orib. addit. τρεῖς ἢ τέσσαρας. i. tres, uel quatuor.
b Orib. ἢ τετραπήχεις. i. uel quatuor cubitorum.
c Orib. ἀστύτητος. i. denſitatis. Concluſa nullum exemplar habet, ſicuti & re ipſa apparet.
d Orib. ἐπιμήκη. i. oblonga.

SCAMMONEA.

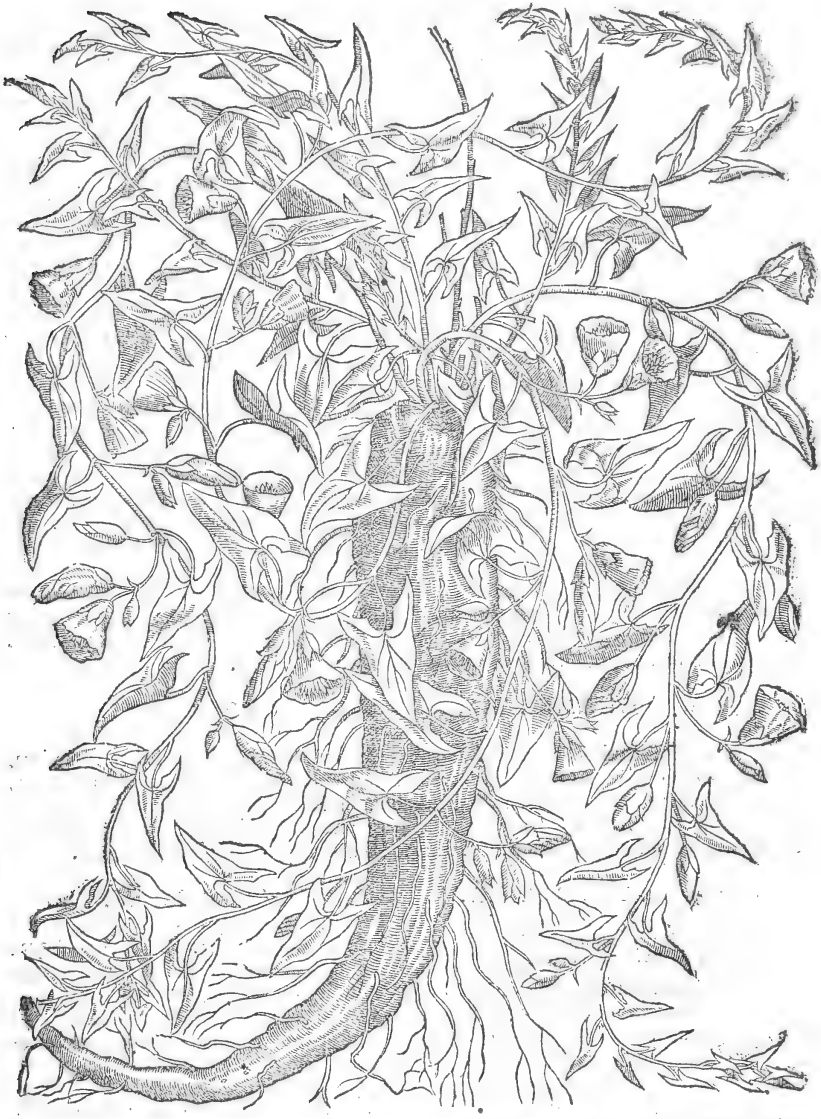

Scammoniæ, eiusque succi conſid.

Scammonium, quod eſt Scammoniæ ſuccus, copioſum quidem in Italiam aduehitur, præſertim Venetias, quò ex Alexandria Aegypti, & Syria importatur. Sed interim admonendi ſunt Pharmacopœi, ne negligant, quin diligenter inueantur, an ſincerum, aut adulterinum ſit Scammonium, quod ab ijs emendum eſt, & ne tantum confidant quòd linguæ tactu albeſcat, cùm id (ut rectè Dioſcorides inquit) euenire quoque poſſit ex admiſto tithymali lacte. Nam præter id quod albeſcat hoc facto periculo, expendendæ quoque ſunt aliæ notæ, quibus præſtantiſſimum dignoſci ſolet. Ad hoc itaq; munus obeundum, & Medici quidem tenentur, qui chriſtianam religionem, ac pietatem colunt ut laudatiſſimum quærant, habeantq; ſcammonium. Nam cùm hoc medicamentum omnium fere electuariorum, catapotiorumq; quorum paſſim eſt uſus ad humores in morbis deijciendos, ſit baſis, qui ijs adulteratum immiſcent, nulli dubium eſt, quin peſſima, & plerumque exitioſa conficiant medicamenta. quo certè nihil deteſtabilius, nihilq; execrabilius eſſe poteſt. Cæterùm neſcio quo pacto fiat, ut deuoratis noſtri Scammonij XII. aut ad ſummum XV. granis ſimentium aluus pluries, ſæpeq; exoluatur, cùm

Dioſcoridi ſinceri drachma id præſtare uix poſſit. Siquidem is ibi efficaciorem purgationem moliri contendit, ternos Scammonij obolos. Ellebori nigri binos & aloes drachmam unam ſimul propinari iubet. Quo fit, ut facilè adducar ad credendum, aut hoc in loco Dioſcoridi mendam ſubeſſe, aut Scammonium quo nos utimur, adulterio non uacare. Scammonij Plantam, cuius hîc imaginem damus, Conſtantinopoli ad me Viennam miſit Clariſſimus uir Augerius de Buſbeke, qui tum temporis Cæſareum oratorem agebat. Eam curauit illico tranſplantari à Bono Baldino Myropola, quæ, ſoli humore reſtituta, paulò poſt uiticulas, folia & flores emiſit. Andreas Marinus in ſuis in Meſuem annotationibus, hanc ipſam plantam Georgio Liberali pictori, qui noſtras pinxit imagines acceptam refert, quòd fortaſſe ignoraret, à Georgio illo eam è noſtris hortis eſſe ſublatam. Sed hæc obiter dicta ſint, non quòd Marino uiro optimo, aut Georgio ſuccenſeamus, ſed ne fortaſſe zoili, ac ſycophantæ, qui nobis lacerandis inhiant, furti nos accuſarent. Sed profectò mirari nobis ſubit, quòd Galenus in libris de ſimplicium medicamentorum facultatibus, nihil de Scammonij uiribus meminerit, cùm tamen pleraque alia ſcriptis tradiderit longè etiam minoris momenti, atque aliàs ſæpius obiter Scammonij mentionem fecerit in ſuis alijs monumentis.

Scammonij læſiones.

Scammonium, authore Meſue in ſuis ſimplicibus deiectorijs, quinque corporibus læſiones inferre poteſt. Prima eſt, quòd flatus quoſdam mordaces gignit, uſqueadeò uentriculum laceſſentes, ut ſumentibus nauſeam commoueat. Noxa hæc tollitur, ſi in excauato cydonio malo, clibano, aut prunis inaſſetur, paſta undique circumlita, præſertim additis, aut fœniculi, aut dauci, aut apij ſemine, aut galanga. Inflammat deinde acredinis exuperantia corporis ſpiritus: quo fit, ut facilè febres excitet, ijs præcipuè, qui obſtructionibus uiſcerum, & humoribus putreſcentibus obnoxij ſunt. Sed id nocumenti aufertur, admiſtis inter coquendum, quæ refrigerant, & feruorem extinguunt: cuiuſmodi eſt pſyllij ſeminis ſpiſſamentum, prunorum decoctum, ſeu potius pulpa, roſarum & uiolarum ſuccus, aut dilutum, aut aqua: quinetiam ſi ante coctionem macereturoleo roſaceo, aut uiolaceo, aut cotoneorum miſti ſaporis ſucco, aut admiſto rhoe, aut factitio ſpodio. Ad hæc quòd magna tum attrahendi, tum aperiendi facultate ſit præditum, immoderatas alui fluxiones facit: uaſorum enim oſcula pluſquam par ſit aperit. Hæc læſio adimitur admiſtis rebus adſtringentibus, cohibentibuſq; nempe maſtiche, cydonijs malis, ſuccoq; ab eis expreſſo, & myrobalanis, præſertim flauis. Abradit præterea acri ſucco, quo ſcatet, inteſtina: proinde & tormina, & dyſenteriam, & tenaſmum excitat. Sed deletur hoc incommodum, additis humidis, pinguibus lentisq; medicamentis: cuiuſmodi ſunt, tragacanthæ lacryma, bdellium, amygdalinum oleum, aut roſaceum: item prunorum pulpa per ſe, & ſaccharo aſſeruata, pſyllij ſpiſſamentum, maſtiche, cydonia mala poſt ſumpta, & calida aqua pòſt bibita: utpote quæ medicamentum ocius à uentriculo & inteſtinis expellant, & ita ſimul noxam prohibeant. Hinc eſt quòd prudentes medici, quò celerius Scammonium à uentriculo, & inteſtinis deijciant, bordei iuſculum, cum ſaccharo ſuperbibendum præbent. Obeſt poſtremò ſcammonium cordi, iecori, ac uentriculo, ſubſtantiæ ſuæ totius proprietate. Vitium hoc aboletur, ſi illi tum calida, tum frigida admiſceantur medicamenta, quæ cordi, iecinori, uentriculóque opem ſuam præſtant. Deijcit ſcammonium ualentiſſimè bilem, quam & à uaſis, & à ſanguine exhaurit. Eius deijciendi facultas haud ſanè alijs medicamentis abſimilis eſt, quæ purgant cum labore & moleſtia. Planta Græcis σκαμμωνία, Latinis item Scammonia uocatur: Arabibus, Scammonea, ſiue Sachmunia: Italis, Scammonea.

Nomina.

Χαμελαία. CHAMELAEA. CAP CLXVI.

CHamelæa ſurculoſa fruticat, ramis dodrantalibus: folia oleæ ſimilitudinem habent, tenuiora, & amara, quæ guſtata linguam mordent, & arteriam deradunt. Detrahit pituitam bilemque, folijs præſertim in catapotio deuoratis. nanque duæ abſinthij partes, adiecta chamelææ una [a], hydro melite excipiuntur, & in catapotia coguntur. ea autem in uentre non liqueſcunt: ſiquidem quotquot fuere deuorata, regeruntur. Folijs cum melle tritis, ſordida ulcera, & cruſtoſa repurgantur.

a Meum. ὕδατι μέλιτι. i. aqua, aut melle.

Θυμελαία. THYMELAEA. CAP. CLXVII.

THymelæa eſt, ex qua granum Gnidium, quod eſt ſemen ipſius, colligitur. Hoc Syri apolinum uocant, quoniam ſatiui lini frutex ſuapte natura ſimilitudinem referat. Virgas edit pulchras, multas, tenues, binûm cubitorum: folijs chamelææ, anguſtioribus, & pinguioribus, uiſcoſis, gummoſisque, ſi mordeantur: flore candido: fructu myrti in modum rotundo: qui inter initia uiret, & tandem rubeſcit: inuolucrum fructus durum, foris nigrum, intus album. Hoc per inferna bilem, pituitam, aquasque detrahit, ſi uiginti granorum pars interna bibatur: uerùm fauces adurit. Itaque cum farina, aut polenta, aut in uuæ acino dari debet, aut melle cocto obductum deuorari. Qui ægrè deſudant, trito ſemine cum nitro, & aceto inunguntur. Folia, quæ peculiariter cneorum appellantur, per meſſes colligi debent, & ſiccata in umbra recondi. Quibus dare libeat, antea tundere, & neruos eximere conuenit. Illitum acetabuli modo cum diluta uini potione, aquam extrahit: mediocrius purgat, addita lente cocta, aut contritis oleribus. Thymelææ farina uuæ acerbæ ſucco excipitur, & in paſtillos diuiditur. Herba ſtomacho infeſta. partus impoſita necat. Naſcitur in montibus, & aſperis. Hallucinantur: qui coccon Gnidium fructum eſſe chamelææ exiſtimant, decepti quadam foliorum ſimilitudine.

Chamelææ, & Thymelææ cõfid.

CHamelæam, pariter & Thymelæam Arabes confuſè ſatis, ac perplexè Mezereon appellant. Cuius etſi duo faciant genera unum album, alterum nigrum; tamen ijs etiam Daphnoidem admiſcent, & hæc omnia adeò confundunt, & implicant, ut hac in re nihil certi, nihilq; perpetui ac tuti ex eorum ſcriptis elici poſſit. Illarum plantarum uis in exoluendo

CHAMELAEA.

do corporis humores, tam uehemens, uiolenta, ac furioſa exiſtit, ut niſi robuſtiſsimis hominibus tutò in medicamentum dari poſsint: plerunque enim imbecilles confecerunt, abraſis uiſceribus apertisq; uaſorum oſculis. Quare non temerè eas Mauritani & terræ leones, & plantas uiduificas cognominarunt. Proueniunt hæ plantæ numeroſæ in uallis Ananiæ montibus Tridentino agro: & utræq; (licet hoc in chamelæa præterierit Dioſcorides) fructum ferunt myrti baccis ſimilem, quamuis Chamelææ quadantenus longior ſit, & oliuæ formam repræſentet. Vtrique fructus initio ſui exortus uireſcit, mox per maturitatem rubeſcit, denique exiccatus niger conſpicitur. Cæterùm baccam, quæ è Thymelæa decerpitur, quoniam ſiccata piperis faciem præ ſe ferat, acrimoniamq; non obſcuram guſtantibus relinquat, rura Ananienſia, unà etiam cum Laureolæ ſemine, Piper montanum indifferenter nominant. Nec ſanè mirum, quandoquidem & Theophraſtus libro IX. cap. XXII. de plantarum hiſtoria, ubi de pipere diſſeruiſſet, ſtatim Cnidij grani meminit: utpote quod maximè piperis imaginem referat, & admodum etiam acre ſentiatur. Sumunt hoc piper (ut eorum nomine utar) frequenter incolæ in ſuis purgationibus

THYMELAEA.

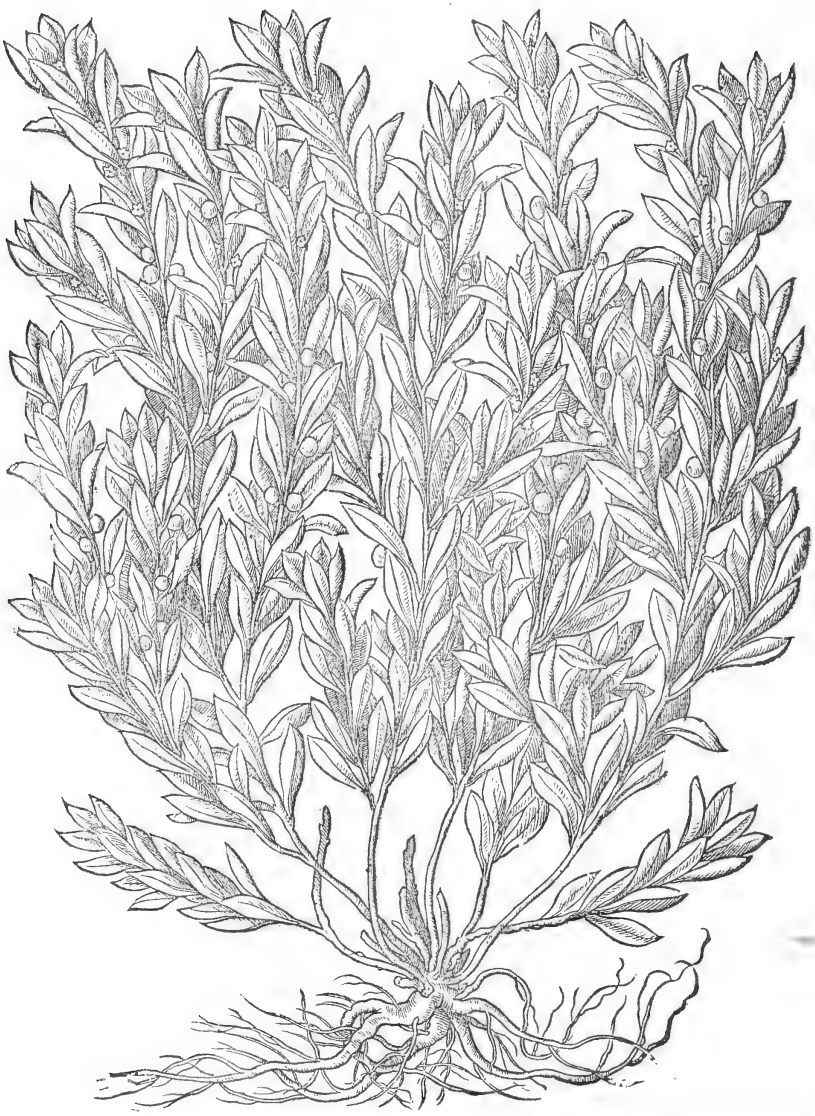

gationibus aduersus omnes ferè morbos, ita medicos, & pharmacopolas fallere credentes. Sed sæpe euenit, ut cùm futuram noxam non præuideant (quæ eorum multorum imperitia est) non solùm seipsos decipiant; sed etiam sibi mortem conscisceant. Et certè hoc testari possum, quòd ex montani illius piperis assumptione plures perijssent, nisi antidotis nostris succurrissem, eosq; in uita seruassem. Ideoq; non possum non admirari Plinium, quippe qui scribat lib. XXVII. cap. nono Coccognidium quod Thymelææ est fructus, de quo nunc scribimus, aluum adstringere, cùm adeò exoluat, ut in magnum sæpe discrimen sumentes ducat. Est enim (ut ipse inquit Plinius) adeò urentis gustus, ut uorari non possit nisi in pane. Proinde scite posteritatis memoriæ prodidit Mesues, nemini Mezereon præbendum esse, nisi iis admistis antidotis, quibus eius deleteria facultas infrænari possit, qua omnia corporis principalia membra corrumpit, ac destruit. Habentur tamen passim in pharmacopolijs catapotia, quæ de Mezereo appellant, quibus aliquando utuntur medici, ad aquam inter cutem extrahendam. Verùm ea non audent exhibere (quanquam medicamenta simul receperint, quibus eorum malitia reprimitur) nisi

niſi robuſtis, ac fortioribus hominibus. Sunt qui contendant Theophraſti Cneorum, quod duùm apud illum eſt genorum, alterum eſſe Chamelæam, alterum uerò Thymelæam, id quod probare nituntur Dioſcoridis authoritate, utpote qui ſcribat, Thymelææ folia, quæ peculiariter Cneorum appellantur, per meſſes colligi debere. Verùm ab horum uitilitigatorum falſa opinione, longè admodum diſtat ſententia noſtra, ut libro tertio noſtrarum Epiſtolarum ad Ioannem Cratonem Vratislauienſem medicum clariſſimum ſcribentes deſſeruimus. Sed (Deo. Opt. Max. uolente) rem hanc contra horum ſuſurronum temeritatem, in ſecundo earundem noſtrarum Epiſtolarum tomo, fuſius, copioſius, lucidiusq; poſteritatis memoriæ commendabimus. Chamelæam tantùm, quod ſciam, commemorauit Galenus in ſimplicium medicamentorum cenſu, de cuius uiribus libro VIII. eorundem ita ſcribit. Chamelæa uincentem habet qualitatem amaram. Quamobrem admodum ſordida ulcera, & quæ maximas habent cruſtas, cum melle purgare poteſt. Quæ Græcis χαμελαία, Latinis quoque Chamelæa & oleaſtellum appellatur: Mauritanis, Mezereon, ſeu Alemezerion: Italis, Chamelæa: Germanis, Zylandt: Gallis, Boys gentil. Quæ uerò Græcè θυμελαία, Latinè pariter Thymelæa uocatur: Italicè, Thimelea.

Chamelææ uires ex Gal.

Nomina.

SAMBVCVS.

Ἀκτὴ. SAMBVCVS. CAP. CLXVIII.

Concluſa non legit Orib. a Meum. τμηκότερα. i. magis mala. ſed Orib. μικρότερα legit. i. longiora. Cat. uerò μικρότερα. i. minora, & rectius meo iudicio.

SAmbuci duo genera. Vnum in arborem aſſurgit, ſurculos ſpargens arundinaceos, teretes, cauos, candicantes, proceros: folia iuglandis, [terna quaternaúe,] ex interuallis circa ramos exeunt, grauia odore [a], minutim in ambitu ſecta: & in ramulorum cacuminibus, cauliculisque circinatæ umbellæ, quæ florem candidum pariunt: mox acinum terebintho ſimilem, in nigredine ſubpurpureum, racemoſum, ſucco madentem, uinoſumque. Alterum genus chamæacte uocatur, Romanis ebulum, longè humilius eſt, magisque herbaceo generi aſſignandum: caule quadrangulo, geniculato: foliis amygdalæ, ex interuallo longioribus geniculatim expanſis, pinnatisque, graueolentibus, in ambitu

SAMBVCVS MONTANA.

ſerratis:

SAMBVCVS AQVATICA.

ſerratis: muſcario ſambuci: flore, & acino eiuſdem: radice nititur, longa, craſſitudine digitali. Eadem utriuſque uis, & uſus exiccans, aluo detrahens aquam, ſtomacho inutilis. Folia olerum more coquuntur, ad pituitam, bilemque detrahendam. Caules teneri in patinis cocti, eadem efficiunt. Radix in uino decocta, & in cibis data, hydropicos adiuuat: prodeſt uiperarum morſibus, eodem pota modo. uuluas emollit inſidentium, decocto: patefacit earum ſpiracula: & uitia corrigit. Acini in uino poti, eodem funguntur munere: denigrant capillos illiti. Folia, ſi prætenera ac mollia ex polenta illinantur, inflammationem mitigant: ambuſtis, & canum morſibus illitu proſunt: ulcera quæ dehiſcunt in fiſtulam, agglutinant. ijs, qui podagra tentantur, cum ſeuo taurino, aut hircino proſunt illita folia.

Sambucus.

EBVLVS.

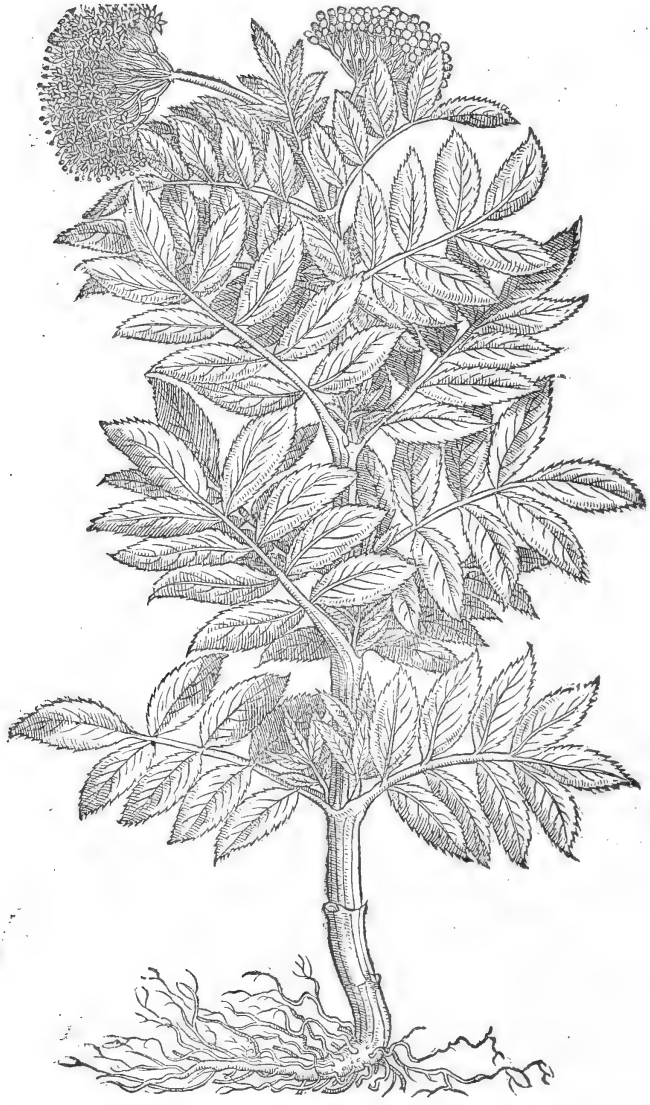

Sambuci, & Ebuli genera, & uires.

Sambucus, & Ebulus plantæ sunt nullis non cognitæ. Prioris etsi unum tantùm genus prodatur à Dioscoride; nobis 10
tamen duo eius obseruata sunt genera: alterum quidem montanum, & syluestre: alterum uerò urbanum, plerunque in hortorum, & uinearum sepibus proueniens. Hæc genera fructu inter se differunt: siquidem montano baccæ non in umbella cohærent perinde ac in urbano, nec matureſcentes nigricant, sed in racemis uuæ modo dependentes, perpetuò rubeſcunt. Illud etiam discrimen facit, quòd urbanum in maiorem proceritatem adoleſcit, & lætiore conſtat materie. Sunt præterea, qui paluſtrem Sambucum oſtendant, nempe arbuſculam uliginoſo, & paluſtri ſolo enaſcentem, uirgis ſambuci æmulis, geniculatis, alba intus medulla, ſed caduca, & fragili materie: folio uitigineo: flore albo ſambuci modo, odore non prorſus iniucundo: à quo baccæ prodeunt rubentes, oxyacanthæ magnitudine, uinoſo ſucco refertæ. quæ deuoratæ uomitiones cient. Aqua è ſambuci floribus fronti, & ſyncipiti illita, capitis dolores mulcet, qui à calido humore prouenerunt. Succus è radicis cortice expreſſus, uomitum ualentiſſimè commouet, & aquam inter cutem pellit. Præſtat idem è radi-

cibus

FRANGVLA.

cibus ebuli extractus ſuccus. Quin & craſſam pituitam ad articulos decurrentem extrahit. Ebuli ſemen per diutinas aquæ lotiones à nigro circumſtante ſucco expurgatum, datur utiliter drachmæ pondere ex chamæpytios decocto, podagricis, iſchiadicis, & Gallica lue laborantibus: mulcet enim deiectoria ui mirificè eorum dolores, cùm humores cò fluentes tum reuocet, tum deijciat. Sunt qui ex ebuli radicibus ſuccum eliciant, inſolentq; ſubinde, & in paſtillos digerant, ſeruentq; ad uſus. Hic clyſtere infuſus tam inteſtinorum, quàm coxendicum dolores tollit à frigiditate, & flatu genitos. Supponitur conuenienter fœminarum locis ad euocandos menſes, præſertim ſi lana exceptus intromittatur. Suffiuntur ebuli decocto commodè ij, qui diuturna febre uexati ad malum deuenerunt habitum, ſi tamen uentriculus, & iecur interea roborentur odoratis adſtringentibus, & ad id conferentibus medicamentis. Paratur è Sambuco unguentum præſtantiſſimum ad ignis ambuſtiones hoc pacto. Sumito uiridis Sambuci corticis, qui ſtatim ſub primo deliteſcit libro herbacei coloris libram. Olei pluries loti ex ſtillatitia florum Sambuci aqua libras duas. Ferueant ſimul aliquandiu. & deinde percolato,

lato,& exprimito, & addito ceræ nouæ odoratæ,ſucci ſurculorum Sambuci, cuiuſque uncias quatuor. Rurſus ut ferueſcant ſinito,quousq; ſuccus euaneſcat. Tollito tunc ab igne, & rudiculâ agitato,omniaq; miſceto; & adfinem addito uermicis liquidæ uncias duas. Thuris albi in tenuem pollinem contriti uncias quatuor. quinetiam duorum ouorum album, diu prius cochleari agitatum. Subinde miſceto diligenter omnia,& mundo uaſe aſſeruato. Fungi qui ad imam Sambuci cau dicis ſedem oriuntur, in aqua roſacea prius macerati: capitis dolores, & inflammationes mulcent. Stillatitia cum Ebuli, tum ſambuci radicum aqua, hydrope timpanite laborantes mirificè iuuat, ſi huius quaternas uncias, illius uerò binas, utriſque ſimul miſtis hauriant affecti diebus triginta continuis. Illitus Ebuli radicum ſuccus procidentem ſedem reprimit, & anginam tollit, ubi circa gulam calidum cum linteolis illinatur. Exuſta Sambuci folia,& in pulucrem trita, emanantem è naribus ſanguinem ſiſtunt. Baccarum ſambuci ſuccus à recremento repurgatus & cum melle optimo coctus,ad Iulapij ſpiſſitudinem auribus dolores tollit ſi calidus imponatur. Sambuci tenerrima folia,quæ primo ſtatim germinatu prodeunt,unà cum pari pondere radicum plantaginis, ſuillæq; axungiæ ueteris contrita, ſubactaq; podagricos dolores præſentaneo auxilio mulcent. Meminit Sambuci utriuſque Galenus lib.VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Vtraque ſambucus tum magna illa, & arboreſcens, tum herbacea,quam & chamæactem uocant, deſiccandi, conglutinandi, modicéq; digerendi facultatem obtinent. Hæc Galenus. Cæterùm facit Sambuci, Ebuliq; facultas,quæ ad cutem ſubeuntes aquas pellendas non parua eſt, ut hîc Frangulæ quoque arboris, in qua eadem uis non infima reperitur, hiſtoriam, & facultatem deſcribam. FRANGVLA *igitur ita uocata; quòd facilè frangatur, arbor eſt mediocris proceritatis,folio ferè Corni aut uirgæ ſanguineæ,cortice Alni,exterius albis maculis reſperſo:interius uerò adeò flaueſcente, ut ſi mandatur,croceo colore inficiat, Rhabarbari modo. Flores edit albos, fructum paruum,Piſi magnitudine, per medium diuiſum, adeò ut duabus ſimul baccis conſtare uideatur,quodam naturæ artificio ſimul coniunctis. Fructus primo exortu uiret, deinde rufeſcit,poſtremò uerò nigricat. Is duo intra ſe concludit oſſicula, lupinorum ferè figura, ſed lentibus paulo grandiora, in quibus nucleus habetur. Ligni materies omnino fragilis imbecillaq; eſt: unde illi nomen. Naſcitur paſſim in Boemia. Cortici uis ineſt non modica, cùm exoluens, tum etiam adſtringens. Ideoq; Rhabarbari modo aluum deijcit, & uiſcera roborat. Idem bilem,& pituitam expurgat, quinetiam hydropicorum aquas ducit. Decoquitur cortex cum Eupatorio communi,Pontico Abſinthio,Agrimonia,cuſcuta,lupulo,Cinnamomo,Fœniculi, Apij, & utriuſque Intubi radicibus, ad hydropem,malum corporis habitum,& Ictteritiam: daturq; potandus ita affectis quinque unciarum pondere, magno ſanè auxilio. Atqui operæprecium eſt, ut prius recrementitij humores,qui in uentriculo,& primis Iocinoris uenis decumbunt, expurgati fuerint. Soluit enim aluum ſine ullo incommodo,bellè iecur expurgans,ac roborans; adeò ut quidam, qui ſcyr rhoſo Iecoris,& lienis affectu laborabant,hoc medicamento curati ſint. Aperit enim omnium uiſcerum obſtructiones, & uaſa omnia à craſſorum excrementorum infarctu expedit. Extimo cortici facultas eſt adſtringens: Intimo autem exoluens. Vteráſimul ab arbore delibrari debet in ipſo ſtatim Veris principio, ac deinde in umbra ſiccari. Siquidem uiridis nullus debet eſſe uſus; quod uomitiones moueat. Decoctum, quod hinc paratur,quieſcat prius oportet anteaquam propinctur duobus, aut tribus diebus, quouſque flauus color in nigrum uertatur, aliàs uomitiones mouere quandoq; ſolet. Idem potum ubi aluum non exoluerit, appetitum prouocat, ob eam quam poſſidet adſtringendi facultatem. Arbor hæc hactenus mihi incognita fuit,nunc uerò primùm nota, opera ac diligentia Clariſſimi Doctoris Ioannis Villebrochi Dantiſcani,Sereniſſimi Principis Ferdinandi Archiducis Auſtriæ,Medici. qui cùm ſit rei plantariæ ſtudioſus, prætermittere noluit, quinetiam ſuo auxilio opus hoc noſtrum ornaretur. Planta, quæ ἀκτὴ Græcis, Sambucus Latinis appellatur: Arabibus Iafacti: Italis,Sambuco:Germanis,Holder,ſeu Holler: Hiſpanis, Sabugo, & Caninero: Gallis, Suſeau, & Suyer. Quæ uerò χαμαιάκτη Græcè,Ebulus Latinè dicitur: Arabicè,Kameactis: Germanicè,Attich,& Niderer holder: Hiſpanicè,Hiezguos, & Sabugo pequenno: Gallicè,Hyeble.*

Sãbuci utriuſque uires ex Gal.

Nomina.

υκνόκομον. PYCNOCOMVM. CAP. CLXIX.

PYcnocomon conſtat erucæ folijs,acrioribus,ſcabris,& craſſis:caule quadrangulo: flore ocimi: ſemine † marrubij: radice nigra, aut pallida, rotunda exigui mali figura, terram redolente. inuenitur in ſaxoſis locis. Semen grauia ſomnia, & tumultuoſa facit,drachmæ inſtar potum. tumores diſcutit, illitum cum polenta: & ſpicula, adactoſque corpori aculeos extrahit. Folia illitu tubercula, panoſque diſcutiunt. Radix eius in aqua mulſa duûm drachmarum pondere, aluum ſoluit, & bilem extrahit.

† Orib. πράσου.i.porri.

NVllam equidem uſquam plantam hactenus ſum conſecutus, quæ facie Pycnocomo reſponderet. Quare & hoc mihi, ut ingenuè fatear, referendum eſt inter alias herbas,quas hodie omnibus incompertas eſſe arbitror. Ita enim fiet, ut & poſteris,quos ſpero futuros rei herbariæ diligentiores inquiſitores, ſuus relinquatur ſcribendi locus. Nec ſanè quenquam pigere debebit, cùm ex his, quæ nobis uel incognita, uel incerta ſunt, aliquid inuenerit, & compertum habuerit, ad communem utilitatem in medium proferre. Eam ut Græci πυκνόκομον, ita Latini Pycnocomum uocant.

Nomina.

Ἄπιος. APIOS. CAP. CLXX.

Concluſa non legit Orib. a Cat. addit. ἀχείω.i. ſylueſtris. b Cat.non legit.

APios ramulos duos ſiue tres iunceos ſpargit, [rubros,] tenues, qui à terra [parum]attolluntur: folijs [a] rutæ,oblongioribus tamen, [& anguſtioribus,] [b] herbaceis: ſemine paruo: radice haſtulæ regiæ in formam pyri turbinata, rotundiore tamen, ſucci fœcunda, intus habet corpus candidum,extrà cortices nigros. Superior pars eius uomitione bilem, pituitaſque extrahit: inferior per aluum:

APIOS.

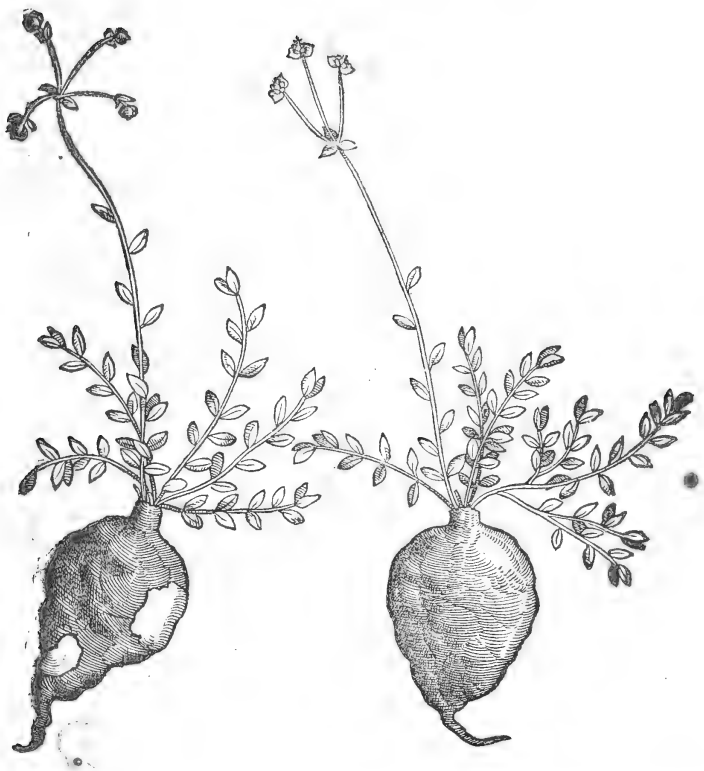

aluum: tota utrinque purgationes mouet. Succum ſi libet eximere, tuſa radix in fictili mergitur, & agitata aqua, quod ſupernatat penna ſelectum, exiccatur. Purgat utraque parte is ſuccus, ſeſquiobolo potus.

APios, quæ & Iſchas appellatur, naſcitur, in Creta (quanquam non deſunt qui uelint eam quoque prouenire in Italia, præſertim in Apulia) foliis exiguis, rutæ, uel hyperico proximis, primo ſtatim uere ab radice erumpentibus, nigrioribus tamen, alba quadam linea in longitudinem percurrente: cauliculis iunceis ſubrubentibus, lacteo ſucco madentibus: radice exterius nigra interius candida, pyri effigie, unde & nomen: ἄπιος enim Græcis nil aliud ſignificat, quàm Latinis pyrum. Theophra. libro IX. cap. X. de plant. hiſtoria, Apion his notis repræſentauit. Iſchas, ſiue Apios folio conſtat rutaceo, breui, caulibus ternis, aut quaternis, humi proſtratis, radice, qua aſphodelus, uerùm ſquamoſa. Naſcitur in montibus. Legitur uere. Datur ad expurgandum corpus, quòd altera radicis parte ſuperius, altera inferius purget. hæc ex Theophraſto. Apion legitimam, quam primùm me uidiſſe recordor, ad me miſit Venetijs Nicolaus à Sancto Michaele Nouocomenſi, medicus ſingularis ingenij, atque eruditionis, & rei herbariæ peritus. Cæterùm ſcribit Ruellius Apion frequentiſſimam in Gallia naſci, eiuſque radice ruri pauperes per inopiam frugum ueſci. Sed Ruellij ſententiæ non eſſe ſubſcribendum iudico: nam cùm Apios per ſuperna, & inferna purgationem moliatur, malè nimirum eos haberet, qui nulla huius facultatis habita ratione copioſè (ut ruſtici facere ſolent) eius radices ſumerent in cibis. Falluntur quoque in Apio cenſendo Fuchſius, Tragus & Lonicerus, quippe qui putent plantam, quam nos pſeudoapios uocamus, legitimum eſſe Apios. Siquidem hæc multiplici creſcit caule, cubitali & quandoque maiori, humi procumbente, uiciæ ferè modo, foliis oblongis, & ſubaſperis. Floret Iunio præſertim menſe, floribus puniceo colore, micantibus, piſi æmulis odoratis, racematim cohærentibus: quibus flacceſcentibus ſiliquulæ oriuntur, in quibus ſemen concluditur. Radices habet fici, aut pyri figura ternas, aut quaternas, è ſtaminibus dependentes, Filipendulæ modo, nigra exterius cute, & alba intus pulpa, nulla

Apij, ſiue Iſchadis conſi.

Ruel. lapſus.

PSEVDOAPIOS.

nulla purgatoria ui prædita. Hæc paſſim naſcitur ferè ubique in Boemia, & præſertim in uineis. Sed quantum hæc diſtet à Dioſcoridis planta Apios appellata, ij iudicent, qui de plantaria facultate dicere & ratiocinari poſſunt. Apij huius nuſquam, quòd inuenerim, mentionem fecit Galenus in ſimplicium medicamentorum cenſu. Hæc planta non ſecus Latinis Apios, atque Græcis ἄπιος nominatur.

Nomina.

Κολοκυνθὶς. COLOCYNTHIS. CAP. CLXXI.

COlocynthis ſarmenta, foliaque ſatiui cucumeris emittit, per terram repentia, diuiſa: fructum in ſpeciem mediocris pilæ conglomeratum, uehementer amarum. quem legere oportet, cùm cœperit in pallidum colorem permutari. Medulla fructus purgatoriam uim habet, ſi quatuor oboli cum

cum aqua mulſa, melle cocto, myrrha, & nitro excipiantur, & cogantur in catapotium. Arefactæ pilæ teruntur, & infuſæ clyſteribus proſunt neruorum reſolutioni, coxendicum doloribus, & coli uitijs, ut quæ bilem, pituitam, & ſtrigmenta, interdum etiam cruorem eliciant. fœtus admotæ enecant. Dentium dolorem tollit, ſi una repurgetur, & luto oblita cum aceto & nitro inferueſcat, hocque iure decocti dentes colluantur. Si aqua mulſa, aut paſſum in eadem incoquatur, & ſub diuo refrigeſcat, potu craſſum humorem, & ſtrigmenta alui detrahet: ſtomacho ſupra modum aduerſatur. ſubdita ex ea balano alui excrementa eijciuntur. Virentis ſucco utiliſſimè iſchiadici perfricantur.

COLOCYNTHIS.

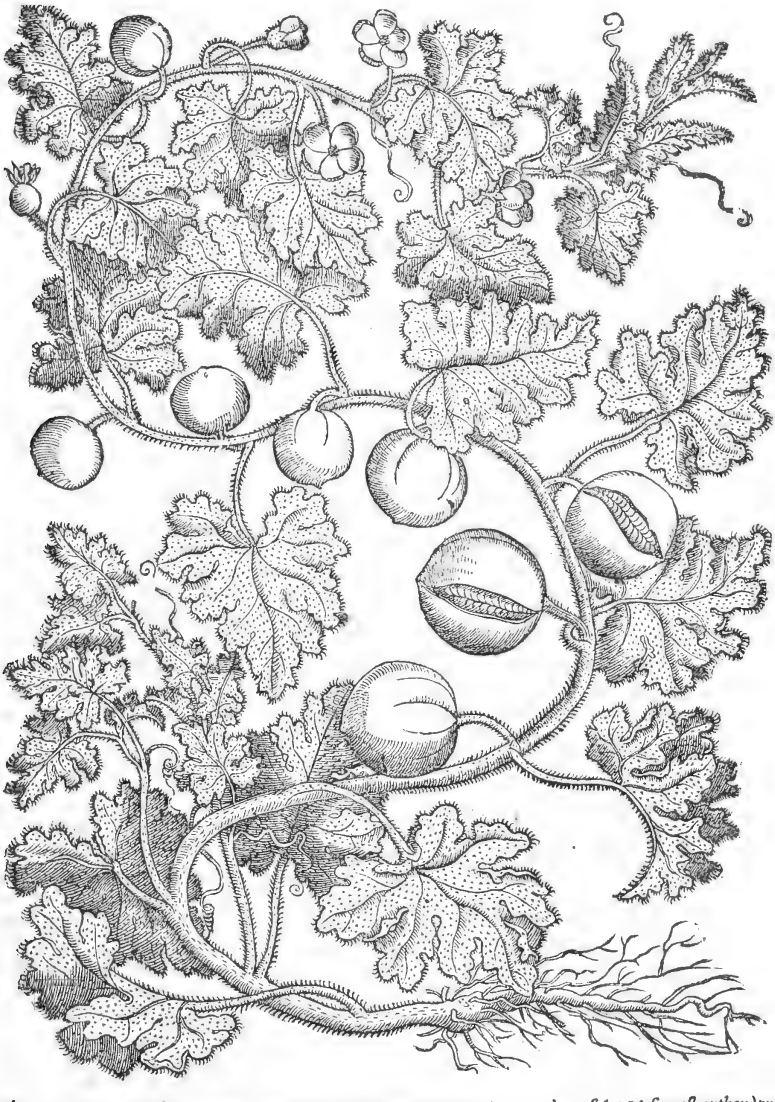

Colocynthis planta eſt tam medicis, quàm ſeplaſiarijs uulgaris notitiæ. Verùm etſi (ut Meſues eſt author) præſtantiſſimum ex eius fructu paretur medicamentum ad uaria morborum genera; ea tamen cordi, iecinori, & uentriculo maximè aduerſatur: quin & uniuerſum perturbat corpus, faſtidium, & inteſtinorum tormina excitans. Abradit enim inteſtina, & uaſorum oſcula aperit, adeò ut etiam cruenta ſæpe eliciat. Hinc meritò fit, ut eam dari prohibeant, Colocynthidis conſid.

niſi prius malefica eius uis prorſus aboleatur, ijs additis antidotis, quæ ad id præſtant: cuiuſmodi ſunt illa, quæ uentriculum, iecur, & cor tum roborare, tum tueri poſſunt, & quæ lentore ſuo glutinandi uim habent. Colocynthis trahit pituitoſa, craſſa, lentaq; corporis excrementa in remotioribus partibus delitescentia: proinde cerebrum, & neruos expurgat, nec non etiam muſculos, thoracem, & pulmonem. Eam ob cauſam uertiginoſis, comitialibus, reſolutis, conuulſis, hemicrania, diuturnoq; capitis dolore affectis, aſthmaticis, & ægrè ſpirantibus utiliter in catapotijs exhibetur. Collachrymantes adiuuat oculos, & diutina tuſſi laborantes. Eſt præterea uis eius efficax ad omnes frigidos articulorum dolores, præſertim podagricos, & iſchiadicos: ad quæ non modò in catapotijs deuoratur, ſed etiam clyſteribus infunditur. quibus ſanè nil præſtantius eſt ad coli cruciatus ex flatu & frigiditate prognatos. Pellit aquas tam bibita, quàm per ſedem infuſa. Fit è colocynthidis fructu oleum, ad retardandam canitiem, denigrandos capillos, & eorum defluuium cohibendum,

Colocynthidis uires ex Galeno.

ſi exempta è fructu pulpa, cauitas oleo repleatur, & in cineribus decoquatur. Eodem mulcentur aurium dolores, & earum incerti ſonitus diſcutiuntur. quinetiam oleo ipſo & felle bubulo interaneorum uermes necantur, ſi ſimul miſceantur, & calida umbilico illinantur. Colocynthidis uires retulit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Colocynthis guſtu amara eſt, ſed quæ amariſſimo medicamento epoto adſunt opera, ea euidenter efficere nequit, ob purgatoriam facultatem, quam ualidam in ſeſe continet, nimirum cum ijs, quæ expurgat, antè & ipſa per aluum excerni præuertens. Viridis ipſius ſuccus intritus iſchiadibus prodeſt. Κολοκυνθὶς ſic Græcis, Latinis item Colocynthis, & Cucurbita ſylueſtris appellatur: Arabibus, Chandel, Handel, ſeu Handal: Italis, & Hiſpanis, Coloquintida: Germanis, Coloquint, & Vuilder Kurbſz: Gallis, Coloquinte, & Courle ſauuage.

Nomina.

Ἐπίθυμον. EPITHYMVM. CAP. CLXXII.

EPithymon flos eſt è thymo duriore ſatureiæ ſimili. Capitula habet tenuia, & leuia: & in eis cauiculas, quaſi capillamenta. Potum cum melle detrahit pituitam, bilemque atram per inferna. Priuatim prodeſt melancholicis, & inflatis, acetabuli menſura ad quatuor drachmas, cum melle, ſale, & aceti exiguo. Plurimum in Cappadocia, & Pamphylia gignitur.

Epithymi confideratio.

IN hac equidem opinione uerſantur complures huius ætatis medici rei herbariæ periti, quemadmodum Braſſauolus Ferrarienſis, ut credant, Dioſcoridis, aliorumq; Græcorum Epithymum magno diſcrimine ab eo diuerſum eſſe, de quo ſcripſerunt Mauritani, præſertimq; ab illo, cuius meminit Meſues. Quippe qui aſſerant, nil aliud Arabicum epithymum eſſe, quàm capillaris caſſuthæ genus quoddam, quod thymo circumuoluitur. Græcum uerò idem eſſe uolunt cum proprio flore durioris thymi ſatureiæ ſimilis. Suam autem ſententiam hoc argumento comprobare uidentur, quòd ſi uulgaris uſus epithymum, Arabicum ſcilicet, illud eſſet, de quo differit Dioſcorides, is non diſſiſſet, Epithymum florem eſſe durioris thymi, ſed alterius plantæ thymo adnaſcentis, eiq; ſeſe conuoluentis. Id quod etiam Plinij auctoritate confirmant, ut qui eorum opinioni ex eo maximè adſtipulari uideatur, quòd duo Epithymi genera prodiderit lib. XXVI. cap. VIII. ubi ſic inquit. Epithymum eſt flos è thymo ſatureiæ ſimili. Differentia, quòd hic herbaceus eſt, alterius thymi albus. Quidam aliter epithymum tradunt ſine radice naſci, tenuis ſimilitudine pallioli (rectius fortè pili legendum eſſet) rubens. hæc Plinius. Ex quibus utique planum fit, duo eſſe Epithymi genera: quorum alterum illi ad Græcos, alterum ad Arabas referunt, & ita

Multorum opinio reprobata.

ſuam tuentur ſententiam. Horum certè iudicio ego quoque facilè ſubſcriberem, niſi quædam ſeſe nobis offerrent, quæ apertè reclamare uidentur, atque etiam oſtendere, Plinium ipſum Dioſcoridis codicem, unde illa mutuatus eſt, deprauatum habuiſſe, uel alium auctorem in hoc minus grauem ſecutum fuiſſe, uel ſeipſum deceptum, ut in alijs compluribus illi euenisſe adnotauimus. Palàm etenim faciunt, quantum equidem reor, noſtri uſus, & Dioſcoridis epithymum, unum & idem eſſe medicamentum, quæ de eo Aetius, & Actuarius, Dioſcoridem, & Galenum ſecuti, concordes poſteritatis memoriæ prodiderunt, cum ita ſcribunt. Epithymum atram bilem excernit. Datur adultis tuſſim, & cribro excuſſum, ſcrupulorum quatuor pondere, cum paſſo, uel oxymelite, & ſalis modico. Vitijs flatu turgentibus, & præcordiorum noxis opitulatur, & quibus iecur aggrauatur, & ijs, qui ſpirandi uexantur difficultate. Quod uerò in ſtæbe naſcitur, aut in ſatureia proſilit, Epiſtæbe, atque Epithymbrum inde appellatum, thymi modo aluum roſoluit: ſed utrunque facultate cenſetur infirmius. hæc illi ambo. Quæ ſanè liquidò oſtendunt, quòd non ſecus Epithymbrum thymbræ, & Epiſtæbe ſtæbæ innaſcatur, atque Epithymum in thymo naſcitur, uel proſilit. Hoc idem præter Aetium, & Actuarium longè antea teſtatus eſt grauiſſimus author Paulus Dioſcoridis, & Galeni ſectator acerrimus ijs uerbis. Epithymum inter ea, quæ atram bilem extrahunt, præſtantiſſimum eſt remedium. Dantur ipſius drachmæ quinque lenigatæ ex lactis hemina. Epithymbrum uerò, quod thymbræ innaſcitur, epithymo ſimiliter euacuat, ſed imbecillius eſt. hactenus Paulus. Ex his itaque omnibus non dubitauerim aſſerere, unum tantùm eſſe epithymum, non autem plura. Quandoquidem ſi Paulus, Aetius, & Actuarius pro certo non habuiſſent, legitimum Epithymum eſſe illum thymi florem, de quo ſcribit Dioſcorides, putaſſentq; duo eius genera reperiri, nulli dubium eſt, quin & ipſi explicaſſent duplex in thymo naſci epithymum. Verùm cum compertum haberent, unum & idem eſſe medicamentum capillamentumq;, quod in thymo, thymbro, & ſtæbe proſilit, ijsq; nullo radicis adminiculo conuoluitur, & implicatur, ſibi uiſum eſt, quòd ſuo tempore Epithymum uulgaris notitiæ medicamentum eſſet, ſat fore declaraſſe non modò id in thymo gigni; ſed etiam in ſtæbe, thymbra, & (ut nos ſæpe uidimus) in polio, & chamædry. ut hinc ſcirent medici, in epithymi defectu, epithymbrum, uel epiſtæbem ſubſtitui poſſe: quinetiam ut non ignoraret, id capillamentum harum plantarum propriam non eſſe partem, neque ſuam habere ſedem, ſed aſcititium quoddam eſſe exterius aduenies, & in ijs proſiliens, & uiuens. His igitur rationibus adducor, ut non temerè exiſtimem, Dioſcoridis codicem, quem Plinius habuit, fuiſſe (ut diximus) deprauatum, & ob id ipſum Plinium deceptum eſſe: aut hunc aliunde accepiſſe occaſionem, ut duo magno errore faceret Epithymi genera. Quòd autem Dioſcorides epithymum

EPITHYMVM.

thymum florem thymi dixerit, haud ineptè dictum putauerim: nam cùm is sciret Epithymum thymo innasci, nulla radice propria, sed thymi adminiculo sultum, floresq; per se albos ferre, qui cùm in thymo sunt, huius plantæ proprij uidentur; ideò non absurdum fore duxit scribere, Epithymum esse florem durioris thymi. Sed quòd Epithymum flores albos ferat, declarasse uidetur Dioscorides, cùm dicit. Capitula habet tenuia, & leuia, caudiculas habentia capillorum modo. Siquidem his notis non descripsit Dioscorides thymi florem superius libro tertio (ut Brasauolus asserit) sed capitulis in cacumine, flore purpurascente refertis, nulla caudicularum, neque capillorum habita mentione. Præterea conijcere licet Dioscoridem epithymum thymi florem appellasse, quòd à thymo decerpatur eo duntaxat tempore, quo epithymum ipsum largè floret. Nam quòd pro epithymo non intellexerit is purpureum thymi florem, hinc perspicuò apparet: quoniam de epithymi uiribus libro III. ubi de thymo, & eius floribus egit, nihil in medium protulit, nimirum eam ob causam, quòd epithymum propriam thymi particulam non existimauerit esse, sed (ut suprà dictum est) ascititium quoddam, ut in arboribus mu-

ſcus, & uiſcum, quæ tamen legitimæ arborum partes non ſunt, ſed uiribus & facultate diuerſæ. His igitur rationibus, ut arbitror, ductus Dioſcorides, egit de thymo, & eius floribus libro tertio inter odoratas plantas: de epithymo uerò, tanquam dere à thymo diuerſa diſſeruit in hoc libro quarto inter deiectoria medicamenta. Similiter de arboribus, quibus uiſcum innaſcitur, diſputaut libro primo: de ipſo autem uiſco libro tertio cum ijs medicamentis, quæ ſuo lentore glutinant. Adde quòd idem indicare uidetur nomen Græcum ἐπὶ, quod Latinis modò ſub, modò in ſignificat. Vnde nil aliud nobis epi thymum infert, quàm in thymo, uel ſub thymo. Id quod flori thymi quomodo conuenire poſſit, non uideo: utpote qui non in thymo, neque ſub thymo naſcatur, ſed ſuper thymo, ea eminentiori parte, qua capitula emergunt. His alia accedit ratio, quòd cùm ſcripſerit Dioſcorides Epithymum plurimum in Cappadocia, & Pamphylia gigni, facilè colligi poteſt, ipſum de Epithymo uulgaris uſus eſſe locutum. Quippe ſi epithymum proprij thymi florem eſſe duxiſſet, ei ſanè opus non fuiſſet ſcribere, quòd magis ijs in locis epithymum copioſum proueniret, quàm alibi: quoniam ſcripſiſſe ſat erat, oriri epithymum, ubicunque thymū proueniat, hoc argumento, quòd thymum ubicunque naſcatur, æſtate ſuos edat flores. Epithymum in thymo ſatureiæ ſimili nos ſæpiſſimè legimus prope Goritiam Saluatino, & Gargaro montibus ſupra Salicanum, qui eo durioris thymi genere copioſè neſtiuntur, ſed cui epithymum inſideat eo tantùm tractu, qui ad meridiem ſpectat. Etſi enim montes illi thymo omni ex parte ſcatent, nuſquam tamen thymi plantas mihi licuit inuenire, in quibus Epithymum ſpectaretur, niſi in amæniore montis parte, ubi herbæ cnatæ auſtro perflantur. Quamobrem nil mirum eſſe debet quòd in Pamphylia, & Cappadocia epithymum frequentiſſimum proueniat. Sed quoniam tot ſcio me fruſtrà huc adduxiſſe argumenta, quibus meam firmauì ſententiam, niſi etiam Plinij auctoritati, qua nititur Braſauolus, clarius reſponderem: id tirco illi ita reſponſum uolo, quòd cùm Plinius Dioſcoridis mentem, à quo priorem ſuorum uerborum partem ſumpſiſſe uidetur, non rectè perceperit, ideo non affirmatè, ſed dubiè duo fecit Epithymi genera, & aliorum potius, quàm ſuam opinionem retulit, cùm inquit. Epithymum eſt flos è thymo ſatureiæ ſimili. Differentia, quòd hic herbaceus eſt, alterius thymi albus. Quidam aliter epithymum tradunt ſine radice naſci, tenuis ſimilitudine pili, &c. Porrò uerò idem Plinius in ijs uerbis erraſſe deprehenditur, quòd maiori, durioriq; thymo herbaceum florem, minori uerò album reddiderit: cùm tamen minoris flos purpureus ſit, alterius autem modò candidus, modò in candido purpuraſcens. Hinc itaque perſpicuum fit, tam confuſè, & inconſtanter de epithymo, & thymo tractaſſe Plinium, ut nihil certi in hac re ex eius uerbis elici poſſit. Cæterùm hallucinantur, mea quidem ſententia, in Epithymi hiſtoria, etiam Monachi illi reuerendi, qui in Meſuem commentarios ediderunt: quippe qui Dioſcoridis uerba perperàm interpretati deprehendantur, etſi ut forte alijs doctiores uiderentur, ſuam in Epithymo ſententiam proferant ijs uerbis. Certiſſimè à paucis uerus ſenſus uerborum Dioſcoridis de epithymo percipitur. nam cùm ipſe Dioſcorides dicat capitulo de epithymo, epithymum flos eſt è thymo ſatureiæ ſimilis, non per hoc intelligit Epithymum, ſcilicet capillamentum thymi eſſe ſimile herbæ ſatureiæ, ſed aſſerit illud dictum capillamentum thymi eſſe ſimile capillamento ſatureiæ, ſcilicet thymbræ. quia etiam & ſupra thymbram generatur huiuſmodi capillamentum, ſicut ſupra thymum. hæc patres illi. In quibus facilè cognoſcitur horum inanis quædam iactantia, ne dicam, pace ſua, ignorantia. quòd ſenſus uerborum obſcuros, claros reddere profiteantur, atque ijs ſubinde, ut mihi uidetur, maiorem caliginem offundant. Quòd enim Dioſcoridis ſententia hoc loco euidentior ſit, quàm ut exponi debeat, quòdq; apertè Monachis refragetur, eius uerba teſtantur, quæ ita Græcè habent. Ἐπίθυμον θύμου ἐστὶν ἄνθος τὸ σκληροτέρου καὶ θύμβρα ὁμοιότατος. hoc eſt ad uerbum. Epithymum thymi eſt flos durioris & ſatureiæ ſimilis. His ſanè uerbis liquet, quòd Dioſcorides non comparat Epithymum, quod florem thymi uocat, flori ſatureiæ, ut Monachi illi malè interpretantur, ſed illud genitiuum ὁμοιότατος ad thymum tantùm refert: ita ut thymum, cui Epithymum inſidet, ſatureiæ ſimile faciat. Thymi nanque duo habentur genera. Vnum maius ſatureiæ ſimile, in quo epithymum proſilit. Alterum minus, tenuiſſimis folijs refertum, in quo nullum naſcitur epithymum. Hoc certè non latebat Dioſcoridem. quare ne quiſpiam fortaſſe putaret utrique thymo epithymum innaſci, id tantùm in thymo duriori inueniri prodidit. Sed ſatis ſuperq; de Epithymo diſputatum eſt: iam medicinæ reddenda eſt ratio, & de eius uiribus agendum. Illud ſibi peculiare aſciuit Epithymum (ut teſtatum reliquit Meſues in ſuis ſimplicibus) quòd ualentius cæteris medicamentis atram bilem excernit, idq; facilè, & citra ullam moleſtiam præſtat. Efficax eſt ad morbos cerebri, nempe melancholiam, epilepſiam, diuturnos capitis dolores, aliasq; atrabiliarias ægritudines. Confert cordis tremoribus, & animi deliquijs. Præterea cunctis lienis affectibus mirè opitulatur: item renum uitijs, & hypochondriaca melancholia uexatis. Frequens epithymi uſus: datur enim utiliſſimè aduerſus carcinomata, elephantiaſin, & ulcera maligna, & atra. quin & quartanā febre detentos liberat. Epithymi uires breuiſſimè perſtrinxit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Epithymum thymi facultatem habet, ad omnia efficacius. exiccat, & excalfacit ordine tertio. hactenus Galenus. Verùm quia Epithymum ob ſimilitudinem mihi ad memoriam reuocauit CASSVTHAM ita à peritioribus medicis uocatam, licet officinis, & herbariorum nullo rectius Cuſcuta nominetur. At cùm à uetcribus Græcis nihil, quod conſtet, de ea memoriæ proditum ſit, hic locus poſcere uidetur, ut de ea aliquid diſſeramus. Cuſcuta igitur, eius generis eſt, ut in frutices, & herbas epithymi modo proſiliat, & uiuat earum adminiculo fulta, nulla radice nixa, ſed uelut ab alarum ſinu prodeuntibus cirris, capillamentisue longiſſimis. Hæc ſtatim ab exortu plantarum ramulis ſe implicat, & adeò crebris inuolutionibus his ſe circumuoluit, ut breui plantas ipſas ſtrangulet, atque enecet. Folijs nullis unquam ueſtita uiſitur. Flores tamen edit albos, quàm plurimos, à quibus ſemen tenue prodit. Cirri rufeſcunt, utium capreolis craſſitudine, & facie pares. Sunt qui putent, admirabile hoc plantæ genus Plinio Caſſytam appellari & proinde eam caſſutham nominant. Is uerò libro XVI. capite ultimo, ubi ita ſcriptum reliquit. Eſt & in Syria herba, quæ uocatur Caßytas, non tantùm arboribus, ſed ipſis etiam ſpinis circumuoluens ſeſe. Nec plura Plinius. Ex quibus equidem, quòd reperiantur Plinij codices, in quibus cadytas, non caſſytas legitur, quòdq; hæc arboribus tantùm, & ſpinis ſe circumuoluat, noſtra uerò Cuſcuta duntaxat herbas, & frutices, non arbores complectatur, & irretiat, non auſim affirmare uulgarem Cuſcutam eſſe Plinij caſſytam; præſertim cùm in Syria tantùm naſci ſcribat ipſe Plinius. Credidere præterea plerique Cuſcutæ eandem ineſſe facultatem, quæ & plan-

Epithymū ubi plurimum.

Plinii lapſus.

Monachorum expoſitio uana.

Epithymi uires ex Meſue, & Gal.

Caſſuthæ hiſt. & uires.

CVSCVTA.

10 *plantis inesſi, in quibus naſcitur. Quorum utique ſententiam potius probandam, quàm refellendam cenſeo, argumento quòd Epithymum ijſdem, Galeni authoritate, polleat uiribus, quibus & thymum. Excalfacit Caſſutha ordine primo, ſiccatq; ſecundo. Abſtergit, & quadam cum adſtrictione roborat. Iecoris obſtructiones aperit, infarcti lienis uitia expedit: uenas pituitoſis, atque bilioſis exonerat humoribus: urinam pellit, & regio morbo ſubuenit. Puerorum febribus auxiliatur: ſed diuturno uſu uentriculum grauat, quæ tamen noxa tollitur, ſi aniſi momentum adijciatur. Bilem deijcit, præſertim abſinthio admiſta. In quem uſum decoquitur, bibiturq; eius decocti ſelibra, cum ſacchari ſeſquuncia. Quod Græci* Nomina. *ἐπίθυμον, Latini quoque Epithymum dicunt: Mauritani, Eſitimo, ſeu Eſichemo: Itali Epithimo: Hiſpani, Cabellos, ſeu flores del thomilho: Galli, Teigne de thym.*

Ἄλυπον. ALYPVM. CAP. CLXXIII.

Concluſa non legit Orib.

ALypon ſurculoſa herba eſt, ſubrubra: gracilibus ramulis: tenuibus folijs: flore molli, leui, & copioſo: radice [betæ, tenui,] referta acri ſucco: [ſemine epithymi.] Gignitur in maritimis, maximè Libyæ, quàm largiſſima, quanquam alibi quoque plurima prouenit. Semen atram bilem deijcit, ſi menſura epithymo pari cum ſale, & aceto ſumatur: uerùm interanea leuiter exulcerat.

ALYPVM.

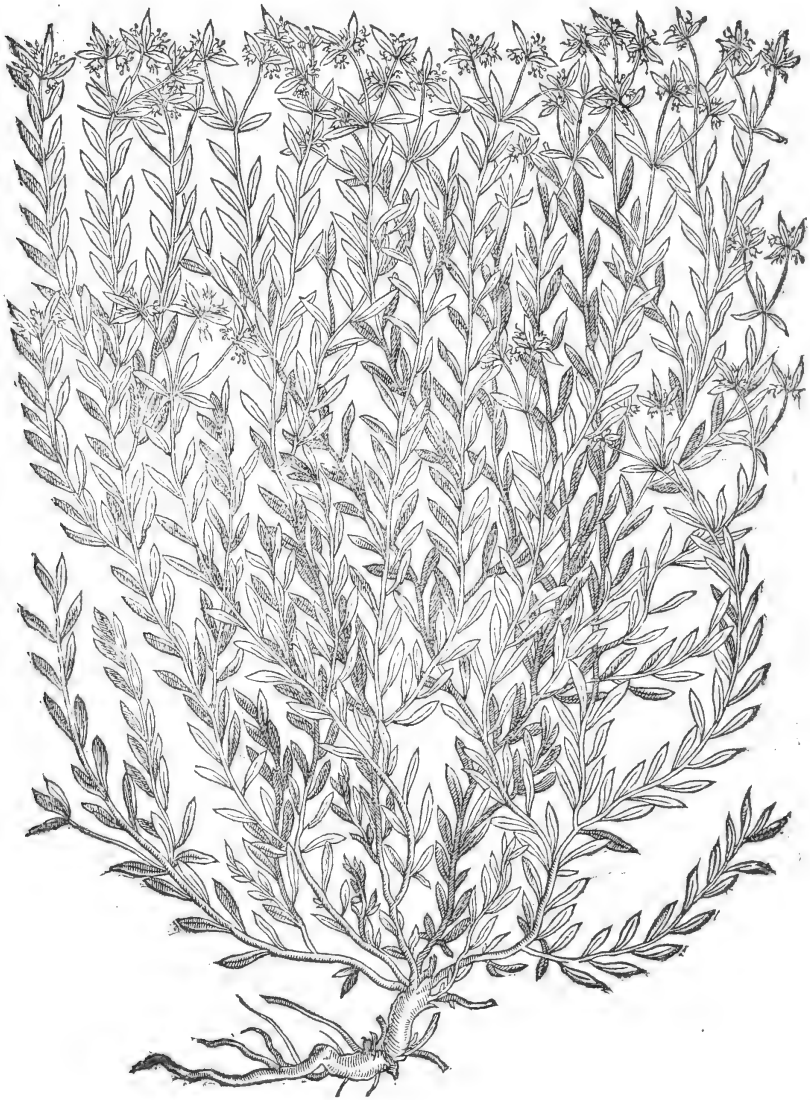

Alypum

ALypum, eiusq; radix (si Actuario credimus) nil aliud sanè fuerit, quàm officinarum Turpetum, turbit Arabibus dictum, quod album uocant. Ipse enim suo de compositione medicamentorum libello, ubi minoris parandæ triphe-ræ rationem docet (si rectè uertit Ruellius) sic inquit. Si hoc medicamento pituitæ deiectionem moliri instituis, alypum, id est, album turpetum addas. Idem pòst, ubi de simplicibus medicamentis uomitum cientibus tractauit, ita scribit. Tur-petum, quod radix est pityusæ, & album alypiæ, glutinosam detrahit pituitam. Verùm quia idem Actuarius, paulò antè Alypum describens, prodidit eius semen atram bilem per aluum ducere, putauere quidam Actuario alypiam ab alypo differre, quòd huius seminis tantùm uires reddiderit. Sed ijs respondi potest, quòd cùm probè sciret Actuarius aliam uim ineſſe semini, aliam uerò radicibus, proinde de radicibus sub turpeti, & de semine sub Alypi nomine disserit. Plantæ enim habentur, quæ alium folijs, alium semine, alium radicibus effectum præbent. Medium herba nobis exemplo erit, quæ, Dioscoridis testimonio, menses sistit, cùm tamen eius semen contrarium efficiat. Quamobrem facilè crediderim Aly pum, & Alipiam nullis inter se notis dissidere: nec modò his rationibus fretus; sed etiam Pauli authoritate, quippe qui libro VII. Alypum inter ea, quæ atram bilem depellunt, commemorauit ijs uerbis. Alypi semen inferius atram purga-re bilem pari epithymo mensura, cum sale, & aceto dictum est: inteſtina uerò, si fidem Dioscoridi acommodamus, leuiter exulcerat. Est autem, meo iudico, quæ nunc Alypias uocatur. hæc Paulus. Ex quibus palàm est, Paulo nullam inter Alypum, & Alypiam fieri differentiam. Sed hæc dicta sint ad Actuarij mentem; non quidem ad præfixam sententiam nostram. nam cùm tantum radices solæ, eæq; in particulas dissectæ, nec usquàm uiuam carum plantam uiderim, ex un-guibus tantùm leonem non iudicabo. Ideoq; uelim, ut aliorum sit quoque iudicium, & præsertim cùm parum referat ad morbos curandos, scire cuius plantæ Turpetum sit radix, cùm eius facultates optimæ à medicis perspectæ sint. Cæterùm ad nos solam radicem deferri, neque ullum hactenus qui plantam, uel semen ostenderit, me nactum fuisse, antea prodideram in commentarijs nostris Italica lingua conscriptis. Verùm hoc tempore Lucas Ghinus uir rei medicæ eruditissimus, Pisis herbam hanc pro Alypo ad nos misit, cuius hîc picturam damus, quæ quidem descriptioni pulchrè quadrare deprehendi-tur. Alypi, quod legerim, non meminit Galenus in simplicium medicamentorum censu. Hîc de Turpeti uiribus nobis differendum esset, nisi superius in Tripolij commentatione, eius historiam, ac facultates latius prosecuti essemus, quàm ut adhuc plura dicenda, uel addenda supersint. Herba, quæ ἄλυπον Græcè, Alypum quoque & Alypia Latinè dicitur: Italicè, Alipo.

Alypi consid.

Opinio quorũ dam refutata.

Alypi uires ex Paulo.

Nomina.

Ἔμπετρον. EMPETRVM. CAP. CLXXIIII.

EMpetron aliqui phacoides uocant. nascitur in montibus, & maritimis, falso gustu: sed quo pro pius terreno fuerit, amarius sentitur. Trahit bilem, pituitam, & aquam, si bibatur in iure aliquo aut hydromelite.

Empetri cap. deest in meo exemplari.

EMpetri herbæ faciem nullis prorsus notis depinxit Dioscorides. Vnde solo nomine nobis de hac herba potius diuinan dum esset, quàm quòd aliquid certi, ac perpetui statui posset. Non desunt tamen qui Oedipum se faciant, & hæc Dioſco ridis obscura quasi ænigmata audeant soluere. Hi siquidem Empetron eam plantam putant esse, quam hodie Romani Fœni-culum marinum appellant, alij uulgari sermone herba di San Piero. Sed hanc nos superius libro secundo legitimum esse crith mum, pluribus probauimus. Porrò & ubi nascatur Empetron, & quibus facultatibus sit præditum, Plinius quoque tradidit lib. XXVII. cap. IX. ita ut ea planè à Dioscoride mutuatur deprehendatur. Verùm in reddendis medicinis, no-minis fortasse similitudine deceptus, quòd Empetron saxifragam esse existimauerit, uires, quas utrique seorsum tribuit Dio scorides ipse uni Empetro assignauit, addens huic, quòd urinas cieat, & calculos frangat: quæ medicinæ saxifragæ debeun-tur. Qua in re Plinium omnino errasse fatendum est. Empetri meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus in hunc modum disserit. Empetron ad solas purgationes uidetur esse commodum, bilem, ac pituitam educens. Gustu salsum est: proinde ad alia quoque utaris licet, ad quæ pollere ostendimus substantiam salsam. Nomina-tur item prasoides. Hæc Galenus. qui tamen à Dioscoride in nomenclatura discordat: quandoquidem alter Empetron pha coides à quibusdam uocari prodidit, alter uerò prasoides dici ait. Quare non deest suspicio, quin aut horum alter errauе-rit, aut alterius codex hoc in loco sit depraua tus. Non enim uideo, quomodo rectè idem Empetron simile reddi possit, & lenti, & porro, ut illa nomina demonstrant. Quod Græci ἔμπετρον, Latini similiter Empetrum & Calcifragam nomi nant: Itali, Empetro.

Empetri consideratio.

Plinii error.

Empetri uires ex Gal.

Nomina.

Ἄμπελος ἀγρία. VITIS SYLVESTRIS. CAP. CLXXV.

VItis syluestris sarmenta uitis[a] modo prælonga emittit, aspera lignosa, [rimoso cortice,] folijs hor-tensis solani, longioribus, ac latioribus, [b] muscoso flore, & capillaceo: fructu exiguis uuis simili, post maturitatem rubente: rotunda est acinorum facies. Feruefacta radix in aqua, & in cyathis duo-bus uini aqua marina diluti, pota, humorem alui ciet: ideo hydropicis datur. Vuæ eius uitia cutis in facie & maculas omnes expurgant. Enascentes uiticulæ, cibi gratia, sale condiuntur.

a Orib. addit. οἰνοβέρον. i. uitis uiniferæ. Orib. non legit, rimoso cortice.

b Orib. legit βοτρυοειδὲς. i. racemoso.

VItis syluestris cuius imaginem hîc appingi curauimus; ita nobis appellanda fuit, non quòd omnino Dioscoridis ἄμπε-λον ἀγρίαν eam facere uelimus: sed quòd plures habeat notas, ac etiam facultates quæ illam repræsentant. Siqui-dem sarmenta uitis modo emittit, folia habet hortensis Solani fructum exiguis uuis similem post maturitatem rubentem, cuius acinorum facies rotunda est. Nam hæc omnia uitis syluestris sunt indicia. Repugnat tamen florum figura, quòd muſcosi

Vitis syluestris consid.

VITIS SYLVESTRIS.

muſcoſi non ſint, nec capillacei, ſed racematim cohærentes. Verùm cum in Oribaſij codice, qui ex Dioſcoride tranſcribit, legatur βοτρυώδεις, non ῥευώδεις, *hoc loco, deprauatam eſſe Dioſcoridis lectionem, haud temerè cenſemus, & præſertim, quòd rationi magis conſentanea ſit Oribaſij lectio, quàm quæ Dioſcoridi (ut puto) deprauatè legitur. Siquidem nullam ſcio plantam; fructum uuæ modo proferentem, quæ flores racemoſos non fundat, adeò ut omnino ſtupidus dici poſſit, qui aliter contendat. Præterea nec illud nobis obſtare uidetur, quòd hæc planta rimoſo cortice non ſit, cùm etiam uerbum illud* φλοιοῤῥαγοῦντα *in Oribaſio non legatur. Adde quoque, quòd hæc planta, omnibus ſuis facultatibus, agreſti uiti bellè correſpondeat. Noſtræ enim mulieres in Hetruria acinorum ſucco utuntur ad faciei nitorem, & ad lentigines, maculaſq; delendas. Nec deſunt, qui ſcriptis mandauerint, ſarmentorum & radicum decoctio, ex uino albo, in operculato fictili parato, ſanari hydropicos & Regio morbo affectos. quòd non ſolum aluum exoluat, ſed urinam quoque moueat. Quibus rationibus, & autoritatibus fretus (ſit uel non ſit hæc planta Dioſcoridis ἄμπελος ἀγρία) non ab re eſſe nobis uiſum eſt, ſylueſtrem uitem hanc ſtirpem appellari poſſe, quousq; nouus appareat Dioſcorides, qui aliam ueriorem demonſtret. Sed quam miſerè hallucinentur, qui uitalbam nobis uulgò uocatam, quam alterius clematidis genus eſſe ſtatuimus, agreſtem uitem*

uitem faciunt, aliàs longiori commentatione (Deo permittente) diſſeremus. Theophraſtus uitem ſylueſtrem Ætragenam uocaſſe uidetur lib. v. cap. ultimo de plantarum hiſtoria, ubi de fomitibus ad ignem concipiendum egit. Antiqua enim ætas chalybem fortaſſe non experta, ex ligno duriore, & fungoſo ignem parabat: ad quod, meo iudicio, ſylueſtris uitis materies admodum apta fuit. Fuchſius, Tragus, & alij nonnulli, qui in Germania de Stirpium natura & facultatibus ſcripſerunt, agreſtem hanc noſtram uitem Amaram dulcem appellauerunt, quòd manſus ſarmentorum cortex primo ſtatim occurſu amarus, & deinde paulò poſt dulcis ſentiatur, & præſertim ſi diutius ruminetur. De huius uitis ſylueſtris uiribus ſcripſit Galenus lib. VI. ſimplicium medicam. his uerbis. Vitis agreſtis racemi extergendi uim habent, ut epheleis, & næuos, & id genus omnia in extima cute exiſtentia curare poſſint. Sed & adſtrictionem quandam extrema germina obtinent, quæ & ſale condiri aſſolent. Quæ uitis ἄμπελος ἀγρία Græcis, Vitis ſylueſtris Latinis uocatur: Vite ſaluatica, Italis.

Vitis ſylueſtris uires ex Gal.

Nomina.

10 Ἄμπελος λευκὴ. VITIS ALBA. CAP. CLXXVI.

VItem albam aliqui bryoniam uocant. Folijs, uiticulis, pampinisque ſatiuam uitem imitatur, ſed hirſutiora ſunt omnia: ea, quos prope ſe nacta ſit frutices, ſuis clauiculis complectitur: fru

VITIS ALBA, SIVE BRYONIA.

ctus

Concluſa non legit Orib.

ctus rubens in uua dependet, quo coria pilis ſpoliantur. Ex ea aſparagi, [qui prima germinatione exeunt,] decocti in cibo, aluum, & urinam cient. [a] Folia, fructus, radix acrem uim ſortiuntur: itaque ulcerum phagedænis, gangrænis, chironijs, putrentium tibiarum tædio, efficaciter ex ſale illinuntur. Radix corpus abſtergit, & cutem erugat: uitia cutis in facie, uarosq́; , lentigines, & cicatrices nigras emendat, cum eruo, creta Chia, & fœno græco. Eodem effectu prodeſt decocta in oleo, uſque dum liqueſcat: ſugillata tollit, & reduuias committit. inflammationes diſcutit illita ex uino: ſuppurationes rumpit. medicamento aptè immiſcetur, quod carnem exeſt: infracta oſſa extrahit, trita, & impoſita. Datur comitialibus in potu drachmæ pondere, quotidie anno toto: prodeſt attonitis, & uertigine laborantibus, conſimiliter aſſumpta. Contra uiperarum ictus pota drachmis duabus, auxiliatur: partus necat: mentem interdum ſubturbat. Fœminarum locis appoſita partus, ſecundasque morantes trahit: cit urinam pota. Eclegma ex ea fit cum melle, difficilè ſpirantibus, ſtrangulatu oppreſſis, tuſſientibus, uulſis, ruptis, & laterum doloribus. Lienem ternis obolis pota ex acceto triginta diebus, conſumit: illinitur ad eadem cum fico. Ad muliebres quoque inſeſſus decoquitur, ſiquidem uuluas purgat, ſed abortum facit. Succus è radice uere exprimitur, qui trahit pituitam cum aqua mulſa potus. Ad pſoras, & lepras ſemen efficaciter illinitur. Lactis abundantiam facit ſuccus eius, ſi cum tritico decocto forbeatur.

[a] Dragom. ἡ βίζα λεῦκή, καὶ παχεῖα, ὡς καὶ κύπειρον. Radix candida, & craſſa, ut & germen.

Vitis albæ conſideratio, & uires.

VItis alba officinis, & herbarijs Bryonia nominatur. Vulgo mulieribus Cucurbita ſylueſtris dicitur. Nota omnibus ferè planta eſt, quòd paſsim ſecus uias, & propter ſepes proueniat. Germinat hæc primo ſtatim uere plures à radice emittens uiticulas, teneras, & hirſutas, quæ paulatim adoleſcentes per ſepes & fruteta, arbuſculas ſcandunt, & ſuis clauiculis, quibus refertæ ſunt, ſeſe cum illis uinciunt. Folia profert uitigineis proxima, minora tamen, anguloſa, aſpera ſcabraq́; : flores racematim cohærentes, colore pallido & in ſtellæ modum radiantes. Fructum racemoſum, uinoſumq́; , acinis hortenſis ſolani magnitudine æqualibus, colore primùm uiridi, & per maturitatem rubro, & quandoque nigro quem Dioſcorides non uidit. Nos hunc in Vngaria, & Boemia copioſum uidimus. Quibus in locis nulla uiſitur Bryonia, cuius fructus rubeſcat. Semen in acinis deliteſcit, glutinoſo ſucco immerſum, ſubrotundum ac paulo acuminatum. Radice nititur grandi, uaſtaq́; , perenni, carnoſa, longitudine plerunque cubitum excedente. Craſſitudine humani femoris, capite multis ceù uerrucis tuberoſo, ima parte diuaricata, colore foris cinereo, & candida, & ſuccoſa intus pulpa; amaro, & ſubacri ſapore, quinetiam fortiter adſtringente, ſucco madet glutinoſo, odore graui. Naſcitur plurimum propter ſepes, itinera & fruteta. Hanc inter ſua deiectoria medicamenta repoſuit Meſues, qui de ea hæc ad ſenſum ſcribit. Vitis ſylueſtris, quòd hauſta, quem admodum & dracunculus, uentriculo, & iecinori noxam inferat, danda non eſt, niſi aromatum puluere permiſta, aut addito maſtiche, cydonijs malis, aut alijs adſtringentibus, roborantibusq́; medicamentis. Succus è contrita radice expreſſus pituitam eijcit, urinam remorantem trahit, & cerebrum mundat: quinetiam pectus, & nernos à pituitoſis, putridisq́; excrementis: uiſcerum obſtructiones aperit: renes à calculis expedit: ſubuenit item uertiginoſis, comitialibusq́; . Præſtat opem mirificè tuſſientibus: & induratos tumores reſoluit, præſertim lienis, ſi cum uino, & ficubus tuſa radix illinatur. Menſtrua elicit, & uniuerſum purgat uterum, atque etiam fœtum expellit, ſi in eius decocto inſideant fœminæ. Succus fabarum, aut cicerum farina exceptus, maculas in facie, & uulnerum cicatrices emendat, linimenti modo adhibitus. Oleum excauatis eius radicibus immiſſum cineribusq́; incoctum, ſugillata delet. Præterea mulieres nullæ ſtrangulationibus obnoxias mirum in modum iuuat, adeò ut eas à ſtrangulatu liberet, & ſanet. Equidem noui mulierem quotidie ferè per annos hoc morbo uexatam, quæ tandem à quodam uulgari herbario edocta, ut uinum album biberet, in quo uitis albæ radicis uncia efferbuiſſet dormitum itura ſemel in hebdomada, cùm hac medicina per annum uſa fuiſſet, optimè ex illo morbo conualuit. Vitis albæ meminit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, de eius uiribus ita ſcribens. Vitis albæ, quam & Bryoniam, & Pſilothrum uocant, prima quidem germina ab omnibus pro more in uere eduntur, utpote edulium ſtomacho, eo quòd adſtringat, gratum. Habent etiam ſubamaram, & modicè acrem adſtrictionem: quare & urinam moderatè cient. At radix & abſtergentem, & deſiccantem, & tenuium partium, ac moderatè calidam uim obtinet: quamobrem & lienes induratos liquat, tum epota, tum foris cum ficubus impoſita: & pſoram, & lepram ſanat. Porrò fructus eius racemi ſpeciem præferens, ijs qui coria tingunt, utilis eſt. Planta hæc Græcis ἄμπελος λεύκη, & ϑ υωνία uocatur: Latinis, Vitis alba: Mauritanis, Feſire, Alfeſire, Feſſera ſiue Alfeſeera, Nezargiſan ſeu Nezarchaſen: Italis, Vite bianca, & Zucca ſaluatica: Germanis, Stickwurtz, & Teufel Kirbsz: Hiſpanis, Nueva & Anorca: Gallis, Colubrine, & couluree.

Vitis albæ uires ex Gal.

Nomina.

Ἄμπελος μέλαινα. VITIS NIGRA. CAP. CLXXVII.

NIgra uitis, quam aliqui nigram bryoniam uocant, folia fert hederæ, ſmilaceis proxima, ſed maiora: caules etiam cognatos: capreolis ſuis arbores, quaſi adminicula, comprehendit: fructus racematim cohærent, qui inter principia uirent, & poſt maturitatem nigreſcunt: radix foris nigra, intus buxeo colore nitet. Viticulæ quæ primo germinum partu erumpunt, in olera recipiuntur. menſes pellunt, urinas cient, lienem abſumunt: uertiginoſis, comitialibus, neruorum reſolutione tentatis proſunt. Radix eadem, quæ uitis alba præſtat, ſed inefficacius. Folia cum uino exulceratis iumentorum ceruicibus commodiſſimè illinuntur: luxatis itidem imponuntur.

VITIS NIGRA.

Vitis nigræ conſid.

Vitis nigra Hetruſcis uulgò appellatur **Tamaro**, corrupto à tamnò uocabulo. Sunt enim qui hanc tamnum, ſiue tamum etiam uocent, unde Latinis eius uua Taminia dicta eſt. Huius uiticulæ, quæ uere primùm è terra erumpunt, quòd aſparagis ſimiles ſint, eorum more decoctæ, hac etiam tempeſtate manduntur, quanuis non eam, quam aſparagi, cum palato ineant gratiam. Frequentiſſima hæc in Hetruria prouenit, quin & in Goritienſi comitatu, ubi Martio & Aprili menſibus, eius caulículi in faſciculos digeſti in foro ueneunt ad ciborum uſum. Huic tamen, quæ in Italia naſcitur, illud tantùm obijci poſſe putauerim, quòd in uuarum colore ab illa diſſidere inueniatur, quam Dioſcorides repræſentauit, quòd huic uuæ poſt maturitatem nigreſcant, noſtræ ucrò perpetuò rubentes ſpectentur: cætera enim, meo quidem iudicio, inter ſe maximè conueniunt. Sed illud nihil me mouet, neque facit, ut mutare debeam ſententiam, & credere hanc aliam eſſe à Vite nigra quòd uiderim in Vngaria, & Boemia (ut in præcedenti commentatione diximus) Bryoniam uniuerſam fructum ferre omnino nigrum, cùm tamen Dioſcorides rubri tantùm meminerit. quinetiam hoc idem in Sambuco ſpectatur, ea

BALSAMINA.

enim quæ in montibus prouenit, rubicundum fructum edit; altera uerò ex purpura nigricantem. Videtur quoque solanum hortense quibusdam in locis uuas ferre modò nigras, modò rubentes, modò croceas: quandoquidem natura plerunque cum florum, & fructuum colore ludere soleat, ut in uuis, cerasis, moris, ficubus, prunis, malis, & alijs compluribus perspicuè cernitur. Idcirco nil mirum esse debet, si in Italia Vitis nigra rubentes uuas proferat, alibi uerò nigras, ut in Græcia, Asia, alijsq; calidioribus, quòd huiusmodi discrimina sæpenumero cœli, ac soli diuersitate contingant. Hac igitur ratione fretus, quæ, ni fallor, illam obiectionem diluit, non dubitauerim asserere, hanc plantam, cuius etiam hic effigiem pictam damus, esse uerum ac genuinam Vitem nigram, quoniam cæteræ omnes prorsus notæ illi adstipulari deprehenduntur. Cæterùm credidit Leonardus Fuchsius, medicus nostræ ætatis celebris, eam stirpem esse legitimam Vitem nigram, quæ nostris in Hetruria uulgò Vitalba dicitur, quamq; alteram esse Dioscoridis clematidem superius huius libri initio abundè ostendimus. Verùm hæc eius opinio nobis, pace sua, planè reprobanda uidetur. Siquidem nostra Vitalba non habet radicem foris nigram, intus buxeo

Fuchsij opin. reprobata.

BALSAMINA ALTERA.

buxeo colore: non fert folia hederæ maiora, ſed potius minora, & per ambitum laciniata: nec ſemen edit in racemi modum, ſed ſimul compactum, nulla cum uuis ſimilitudine. Adde, quòd eadem ſua facultate exulcerat. Vitis uerò nigra exulceratis boum cernicibus medetur, & luxatis ob adſtringentem uim, quam habet, utiliſſimè imponitur. Martinus Guidottinus, Tridentinus Myropola & rei plantariæ ſtudioſus, ſcripſit ad me ſuperioribus diebus, nuper à quibuſdam fortè ſortitum obſeruatum eſſe, Vitis nigræ radici uim ineſſe præſtantiſſimam ad conciliandam uenerem, ſi ſub cineribus feruentibus decocta deuoretur. imo hoc quoque addit, ſuperare hanc cætera auxilia, quæ libidinis flammas accendunt, præter id quod haud ingratum ſit edulium. Vitis nigræ uires paucis perſtrinxit Galenus lib. VI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Vitis nigra, uocatur autem hæc propriè bryonia, uiti albæ ad omnia ſimilis, niſi quòd imbecillior. hactenus Galenus de uite nigra. Huius autem ſucco (ut eſt author Meſues) nihil ualentius ad ſtrumas ſanandas, ſi cum uni, & mellis æquali portione is hauriatur. Præſtat ad idem radix quoque ſi tuſa, & melle excepta illinatur. Sed quoniam Vites tam

VESICARIA REPENS.

Viticellæ, siue Balsaminæ historia.

alba, quàm nigra, de quibus hactenus dictum est, mihi in mentem eam herbam redegerunt, quæ aliquibus uulgò uocatur BALSAMINA, *alijs Viticella, alijs Momordica, alijs Caranza, cùm ueteribus nihil de ea posteritatis memoriæ proditum sit, sitq; dotibus quàm plurimis non obscuris prædita, hunc locum opportunum duximus, in quo huius herbæ historia pertractetur. Est itaque* VITICELLA, *siue Balsamina, planta, quæ prælongis, tenuibusq; uiticulis, ultro citroq; reptantibus, proximas tum herbas, tum arbusculas comprehendit: foliis uitis albæ, aut uiniferæ similibus, sed longè minoribus, magisque per ambitum laciniatis: capreolis tenuibus ex alarum sinu prodeuntibus, quibus sese implicat appositis adminiculis. Florem promit cucumeri similem, colore subluteum: fructum utrinque turbinatum, qui oui ferè faciem repræsentat, cute carnosa, quibusdam acutis bullis rigente, dipsaci modo. Huic maturo puniceus color, qui præterea facilè dissilit ultimam maturitatem adeptus. Semen includit anguriæ uocatæ simile, minus tamen, contectum cute crassa, pingui, lubrica, & perquàm rubente. Planta hæc gracili nititur radice, nec citius fructum perficit, ac maturat, quàm aduentante autumno, Augusto,*

Auguſto, & Septembri menſibus. Nuſquam niſi ſata, quod ſciam, in Italia prouenit: pluribus autem in locis inibi planta tur, & naſcitur. Folia uulnera recentia glutinant. Fructus exempto ſemine inſolantur diu in oleo omphacino, aut macerantur eodem oleo in balneo calentis aquæ, aut equino calente ſimo, ſitq; inde oleum præſtantiſſimum ad arcendas uulnerum, mamillarumq; inflammationes, doloreſq; mulcendos. Valet idem ad exulceratos, inflammatosq; uteros ſiphone inie ctum. Doloribus hæmorrhoidum mirè auxiliatur: in quem uſum macerantur fructus (ut diximus) oleo amygdalino dulci, aut è ſemine lini expreſſo, addita ad unamquanq; olei libram, liquidæ uermicis uncia. Medetur hoc ambuſtis tam igne, quàm aqua. Punctis, ſauciatiſq; neruis utiliter illinitur: quin & uulnerum cicatrices tum attenuat, tum etiam prorſus delet. Scribunt recentiorum quidam, ſteriles mulieres fœcundas fieri, ſi à balneo medicamentis utero conferentibus parato, hoc oleo uteri oſculum ſibi perunxerint, ac demum ſuis ſe iunxerint uiris. Ramicoſis pueris efficax remedium eſt, ſi eo locus ſæpius perungatur. Foliorum puluis (ut ij affirmant, qui periculum fecerunt) cochlear is menſura ex plantaginis, ſiue equiſeti de cocto inteſtinorum uulnera ſanat. Nec deſunt qui eundem pulueren laudibus efferant, ad coli dolores, & inteſtinorum tormina. Porrò illud hic prætereundum non eſt, ne fortè huiuſce plantæ nomina alicui imponant, quòd ſunt qui Momordicam etiam appellent geranij genus quoddam, illud ſcilicet, quod maiora inter cætera folia profert, maluæ amplitudine, de quo libro tertio in Geranijs abundè diſſeruimus. Eſt & alia planta, quam Balſaminam quoque uocant, ſed à præſcripta facie longè diuerſa. Nanque caulis illi eſt craſſus, ſeſquicubitalis, pinguis, & ſucco prægnans, in quo numeroſi habentur rami abundè uegeti. Folia profert Salicis ferè modo longa & in uniuerſo ambitu ſerrata: flores prægrandes purpureos, retrò inflexè caudatos, è quibus poma ſuboriuntur alterius Balſaminæ non admodum diſſimilia turbinata, hirſuta, & quæ colore ſint primum uiridi, & deinde luteſcente. Diſſiluunt hæc per ſeſe, cùm ad ultimam peruenerunt maturitatem abiecto ſemine, quod lenticulæ faciem exprimit. Radicibus nititur numeroſis, craſſis, ac robuſtis. Putant quidam, (id quod etiam ſcribunt) iiſdem eſſe cum altera uiribus, uerùm uos nullam eius experientiam habemus. Cæterùm faciunt hæ plantæ, quæ ſuo reptatu arbores ſcandunt, & tabernacula, attegias, ſepes, & fruteta circumueſtiunt, ut hic quoque plantam pariter arbores ſcandentem adtexam, quam VESICARIAM *repentem à fructuum facie recentiores uocant. Cuius hiſtoriam deſcripſimus ſuperius de Solano Halicacabo differentes, ubi hanc plantam excudendam ordinaueramus. Verùm quoniam à Typographi miniſtris id neglectum eſt, hic eam inter has repentes, ſcandenteſque ſtirpes collocandam duximus.* Viticellæ uocatæ uires.

Quæ Vitis nigra Latinis, ἄμπελος μέλαινα Græcis nominatur: Arabibus, Feſire ſentanim, Feſireſim, Alfeſireſim, ſiue Faſerſin: Italis, Vite nera, & Tamaro: Hiſpanis, Congorca. Nomina.

πτέρις. FILIX MAS. CAP. CLXXVIII.

FIlici folia ſine caule, ſine fructu, ſine flore, ex uno pediculo cubitali longitudine exeunt, multifida, & lateribus [a] pinnata, ſub graui odore: radice per ſumma ceſpitum, nigra, oblonga, filices multas fundente, ſubaſtringente guſtu. naſcitur in montibus, & ſaxoſis. Radix latas tineas excutit, ſumpta drachmis quatuor ex aqua mulſa: melius ſi cum ſcammoniæ, aut ueratri nigri totidem obolis detur: ſed qui ſumunt, alia præguſtare debent. laborantes lienis incremento recreat. Radix & potu, & illitu cum axungia, uulneribus ſagitta arundinea factis, eſt auxilio. cuius rei probatio talis fertur. Peribit filix, quam per ambitum ſata copioſior arundo coronet: & contrà euaneſcens abibit arundo, quam obſepiens multa filix in orbem cinxerit.

a Meũ. & Car. αὐτὰ πλαμένα ὡς πτέριδι. i. expáſa uelut ala.

θηλυπτερὶς FILIX FOEMINA. CAP. CLXXIX.

FIlix fœmina [a] foliis eſt filicis, ſurculoſis, altioribuſque, & quæ non ſingulari, ut illa, pediculo fulciantur: radicibus longis, pluribus, obliquis, quæ ex nigro in luteum flaueſcunt: aliquæ etiam rubræ inueniuntur. Pellunt lata interaneorum animalia, cum melle, eclegmate ſumpto: potæ cum uino drachmis tribus teretes tineas eijciunt. Datæ fœminis ſterilitatem faciunt: & prægnantibus abortum, ſi ſupergrediantur. Farina humidis ulceribus, & cicatrici repugnantibus inſpargitur: iumentorum ceruicibus medetur. Folia recentia in oleribus cocta manduntur, ut uentrem emolliant.

a Meũ. & Car. τὰ μὲν φυλλὰ πτέριδι ὅμοια, ἡ μονόμαζα δὲ ὡς τὰ ἐκείνης ἑλλὰ πολλὰς ἔχοντα ἀποφύσεις. i. folia quidem filici ſimilia habet, ſed non ex uno pediculo uelut illa, uerũ multas propagines habẽt.

Filicis tam maris, quàm fœminæ plantas, nemo eſt, qui non nouerit. Mas etſi (ut Dioſcorides inquit) neque caulem, neque florem, neque ſemen profert: certò tamen compertum eſt à naturalium rerum indagatoribus, ſemen ferre ſilicem auerſis foliis inhærens, ſed adeò minutum, ut uiſum ferè fallat. Legitur abſciſſis propè radicem foliis, & in domo ſuſpenſis, ſubſtrato linteolo, aut papyro, ad finem Iunij; nam circa hoc tempus matureſcit. Atqui uulgus id colligi haud poſſe credit, niſi nocte feſtum diui Ioannis Baptiſtæ præcedente, ſuperſtitioſis quibuſdam admurmuratis uerbis quibus Cacodæmones fugari cenſet, qui filicis ſemen cuſtodire creduntur. Sed hæc, & fabuloſa ſunt & ſuperſtitioſa. Vtriuſque filicis meminit Theophraſtus lib. IX. cap. XX. de plantarum hiſtoria, his uerbis. Filix fœmina utilis contra interaneorum animalia lata, melle ſubacta: & contra tenuia, in uino dulci cum farina bordeacea data. Si mulieribus grauidis detur, abortum facere: ſi cæteris, ſteriles in totum reddere aiunt. Differt fœmina filix à maſcula, quòd folium unico artu porrectum hæc habeat, radicem uerò craſſam, longam, & nigram. Horum igitur ures ſterilitati addixiſſe natura putatur. Hactenus de filicibus Theophraſtus. De ijs etiam ſcripſit Plinius lib. XXVII. cap. IX. ſic inquiens. Filicis duo genera, nec florem habent, nec

ſemen. Pterin Græci uocant, alij blechnon, cuius ex una radice complures exeunt filices, bina etiam cubita longitudine excedentes, non graues odore. Hanc marem exiſtimant. Alterum genus thelypterin Græci uocant, alij nymphæam pte- Filicis utriuſq; hiſt.

Male Fern FILIX MAS.

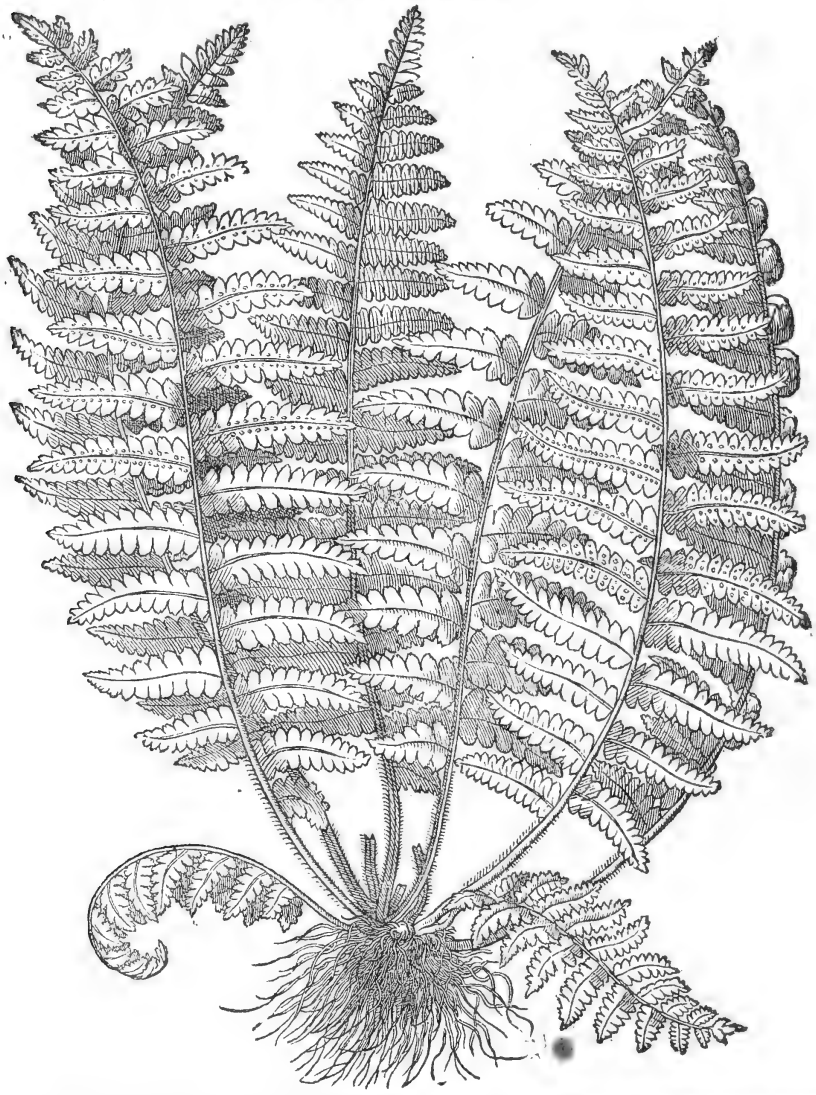

vin. *Est autem singularis, atque non fruticosa (fortè rectius non singularis, atque fruticosa) breuior, molliorq́;, & densior, folijs ad radicem canaliculatis. Vtriusque radice sues pinguescunt. Folia utriusque lateribus pinnata, unde nomen Græci imposuere. Radices utrique longæ, in obliquum, nigræ, præcipuè cùm inaruere: siccari autem eas sole oportet. Nascuntur ubique, sed maximè frigido solo. Effodi debent Vergilijs occidentibus. Vsus radicis in trimatu tantùm, neque antè, neque postea. Pellunt interaneorum animalia: ex his ptænias cum melle, cæteras ex uino dulci triduo potæ. Vtraque stomacho inutilissima. Aluum soluit, primò bilem trahens, mox aquam. melius ptænias cum scammonij pari pondere. Radix eius duûm obolorum pondere ex aqua, post unius diei abstinentiam bibitur, melle prægustato, contra rheumatismos. Neutra danda fœminis, quoniam grauidis abortum, cæteris uerò sterilitatem facit. Farina earum ulceribus tetris inspargitur, iumentorum quoque ceruicibus. Folia cimicem necant, serpentem non recipiunt. Et libro* XVIII. *cap.* VI. *idem de Filice hæc scripta reliquit. Filix biennio moritur, si frondem agere non patiaris. Id efficacissimè contingit germinantis ramis baculo decussis: succus enim ex ipsa defluens necat radices. Aiunt & circa solstitium auulsas non renasci, nec arundine sectas, aut exaratas uomeri arundine impositæ. Filicem utranque prodidit Galenus lib.* VIII. *simplicium medica-*

10

Filicis utriusq; uires ex Gal.

FILIX FOEMINA.

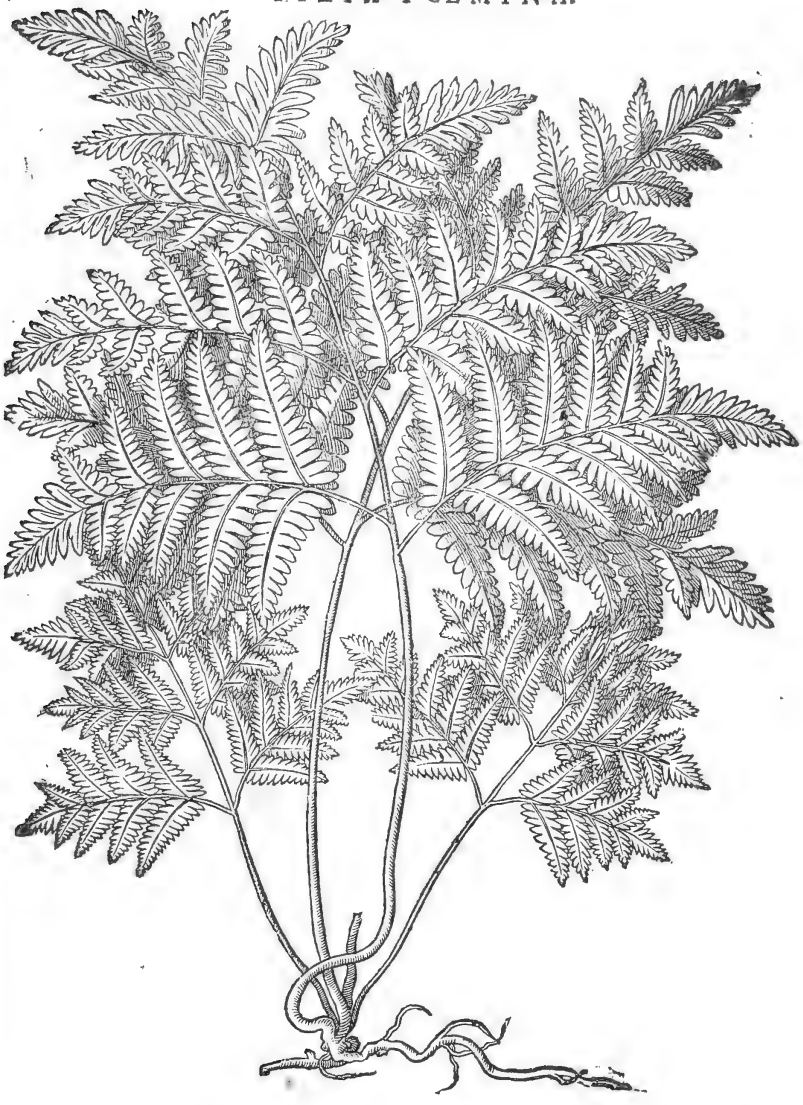

medicamentorum, ubi de earum uiribus in hunc modum diſſerit. Filix mas radicem habet maximè utilem: latum enim lumbricum interficit, ſi quis eam quatuor drachmarum pondere in aqua mulſa ſumpſerit. Ad eundem modum fœtum uiuum quidem necare, mortuum autem eiicere mirum non eſt: eſt enim amara, paulum habens adſtrictionis. Quamobrem ulceribus impoſita ualenter deſiccandi facultatem obtinet, non tamen mordax eſt. Similem ei uim habet Thelypteris nominata. Planta Græcis πτέρις & πτέριον, Latinis Filix appellatur: Arabibus, Sarax, ſeu Sarachs: Italis, Felce: Germanis, Wualdtfarn: Hiſpanis, Helecho yerua: Gallis, Oſmunda regale. Nomina.

Πολυπόδιον. FILICVLA. CAP. CLXXX.

FIlicula naſcitur in muſcoſis petris, & uetuſtis [a] arborum caudicibus, præſertim quercuum, palmi altitudine, filici ſimilis, ſubhirſuta, non tenui perinde diuiſura. Radix piloſa, in qua continentur cirri, ceu polyporum, craſſitudine digiti minimi, coloris intus herbacei, auſtera aliquantùm, & guſtu ſubdulcis.

[a] Meũ. & Cat. δρυῶν. i. quercuum.

POLYPODIVM.

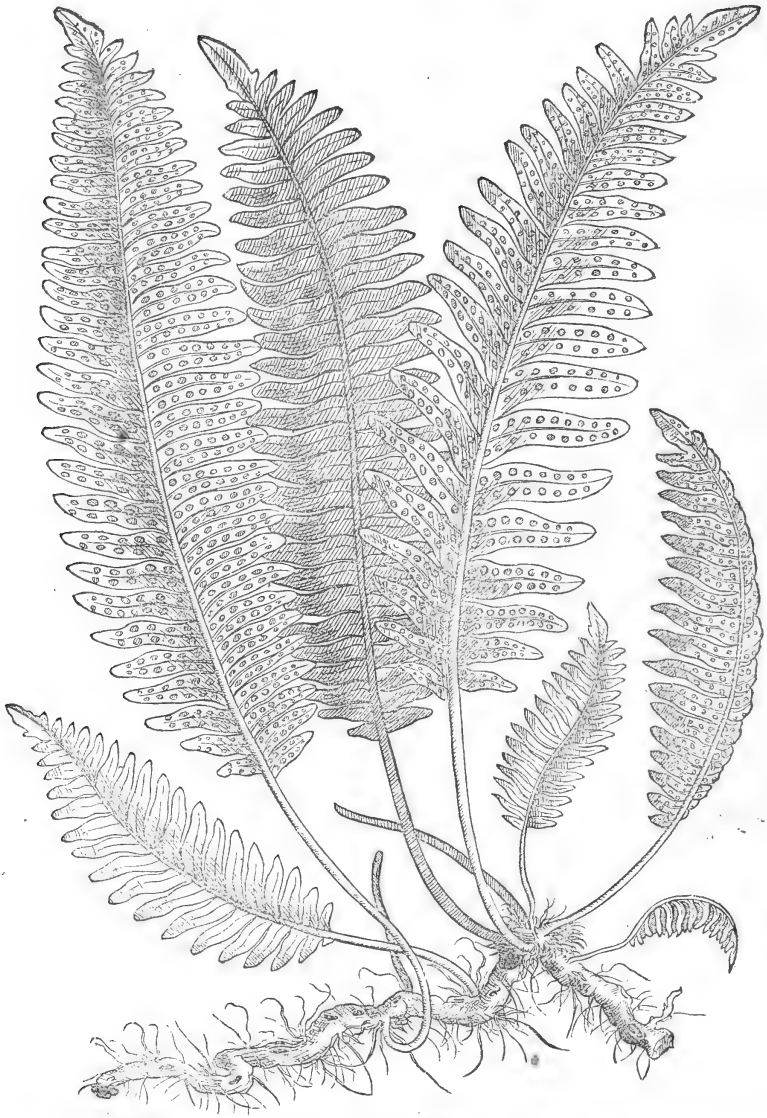

ſubdulcis. Purgandi uim habet. Coquitur cum gallina, aut piſcibus, aut beta, aut malua, ad aluum 10
ſoluendam. Aridæ farina aquæ mulſæ inſparſa, detrahit bilem, & pituitam: trita luxatis efficaciter illinitur, & aduerſus rimas, quæ inter digitos fiunt.

Polypodium Latinis Filicula nuncupatur. Recentiores medici, atque etiam officinæ Græcum nomen retinent. Eius duo reperiuntur genera. Alterum, de quo hîc Dioſcorides diſſerit, omnibus notum eſt, quòd ubiq; locorum frequens proueniat. Alterum uerò non niſi paucis cognitum eſſe reor, folio aſpleni, ſed longiore, uiridiore, magisq; per ambitum laciniato: radice priori ſimili, graciliore tamen paulò. hoc plurimum naſcitur in montium ſyluis. Nos copioſum uidimus, legimusq; quibuſdam in montibus, per quos iter breue, ac compendioſum faciunt, qui Goritia Labacum contendunt. Prætulit Meſues filiculam, quæ in quercuum caudicibus gignitur, quòd ea, quæ ſolo, aut muſcoſis lapidibus innaſcitur, ſuo quodam exuberante, inconcoctoq; humore maximè uentriculo ſit noxia, quòdq; ipſum flatibus repleat, ac etiam ſubuertat.

POLYPODIVM ALTERVM.

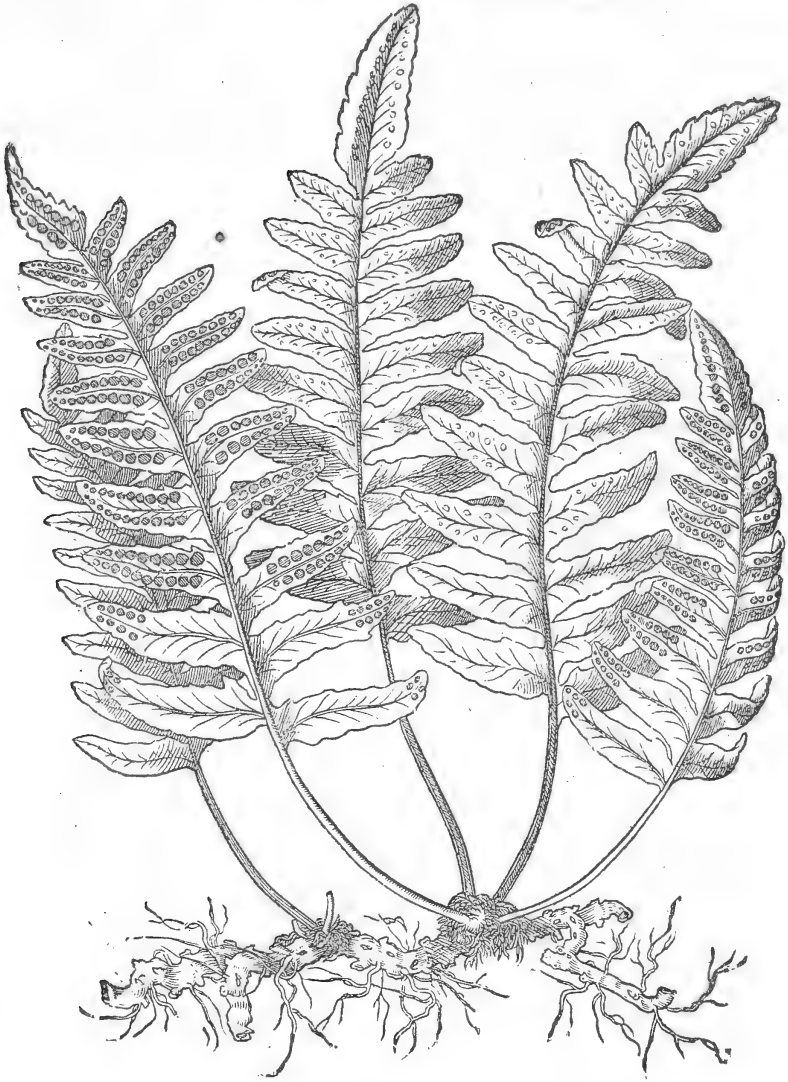

10 *ſubuertat. Id quod poſtea in uniuerſum de omni Filicula ſubiunxit, dicens. Polypodium inter ea recenſetur medicamenta, quæ uel maximè corpora exiccant, & extenuant: ſubuerſionem, & nauſeam facit. In quo tamen Meſui refragatur doctiſſimus Manardus Ferrarienſis, aſſerens, quòd polypodium, cùm imbecilliter leuiterq; purget corpora extenuare non poſſit. addens ſe certò ſcire, quòd idem per ſe exhibitum, nullam ſtomacho inferat iniuriam. Proinde Auerroi in hoc magis adſtipulandum cenſet, quàm alteri: quandoquidem Auerroes author eſt, Polypodium tutum eſſe medicamentum, & epithymo præſtantius. Polypodium (ut teſtatum reliquit Actuarius in libro de compoſitione medicamentorum) bilem, & præſertim atram, & pituitam extrahit. Dantur purgatæ radicis ſeni ſcrupuli adfuſa aqua mulſa. Mediocriter uerò aluum ciet, & citra moleſtiam, tum in gallinaceo iure, tum in cremore ptiſanæ cocta radix. Polypodio facultatem dun taxat aſſignauit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, iis uerbis. Polypodium dulcem ſimul & auſteram habet uincentem qualitatem, ut facultatis ſit admodum deſiccantis, citra morſum tamen. hæc Galenus. Ex quibus ſanè ſatis conſtare poſſe arbitror, Meſuem rectè dixiſſe, & in hoc immeritò à Manardo reprehenſum fuiſſe. Nam quod Polypodium abundè exiccet, Galenus teſtis eſt grauiſſimus. Ex quo cur etiam efficaciter extenuare non poſſit (ut inquit Meſues)*

Polypodii uires ex Actuario, & Gal.

ſues) non equidem uideo. Quare potius adducor, ut in hoc opinio Manardi alioqui celebris, mihi planè reprobanda uideatur.

Nomina. πολυπόδιον *quod Græcis, Latinis ſimiliter Polypodium & Filicula uocatur: Mauritanis, Bisberg, Aiberig, ſiue Beſſaigi: Italis, Polipodio: Germanis, Engelſuesz, Baumffar, & Dropffauuerz: Hiſpanis, Filipodio, & Polipopio: Gallis, Polypode.*

Δρυόπτερις. DRYOPTERIS. CAP. CLXXXI.

DRyopteris naſcitur in ueterum quercuum muſco, filici ſimilis, multo minore foliorum inciſura: radicibus inuicem implexis, hirſutis, guſtu acerbis, in dulcedinem uergentibus. Pſilothrum eſt cum radicibus trita: illinitur enim primùm [a] uſque dum ſudorem euocet, mox ſudor abluitur, & recens imponitur.

a Meum. μετὰ τὸ ἱμάσαι τὸν ἕλκος. i. poſtquàm corpus exudauit.

DRYOPTERIS.

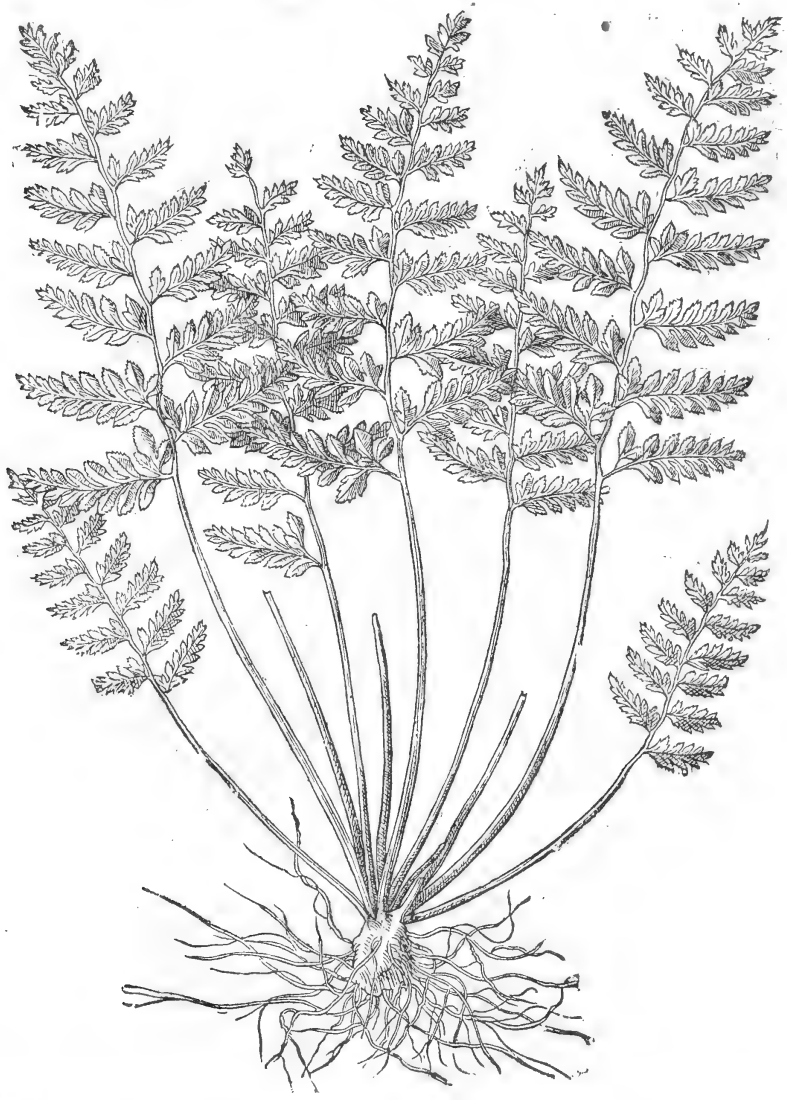

Dryopteridis conſid. NOn aliud Græcis ſignificat Dryopteris, quàm filix in quercubus naſcens, quòd filix hæc in annoſis, muſcoſiſq; (ut Dioſcorides inquit) quercubus proueniat, foliis filicem ad unguem referentibus. Naſcitur etiam humenti ſolo, & inter uepres, circa quercuum caudices: eam ſiquidem ipſe in Goritienſi agro pluribus in locis inueni extra quercuum caudices

dices enatam, nullis repugnantibus notis. Dryopteris ijs, qui ſyluas ingentes frequentant, notiſſima eſt. Dantur Dryopteris radices in puluerem contritæ, & cum furfuribus miſtæ, addito ſalis, & ſulphuris momento, equis deuorandæ aduerſus inteſtinorum uermes. Nanque potenter illos expellunt, & interimunt. Dryopteridis meminit Galenus libro VI. ſimplicium medicamentorum, eius facultates referens, his uerbis. Dryopteris guſtu miſtam facultatem præfert, dulcem, acrem, amaram: in radice uerò item acerbam. Facultatem habet ſepticam, proinde etiam pilis glabram cutem efficit. Quæ Δρυοπτερὶς *Græcè, Dryopteris item & Filix quercus Latinè dicitur.*

Dryopteridis facult. ex Gal.

Nomina.

Κνίκος. CNICVS. CAP. CLXXXII.

10 CNicus folijs conſtat oblongis, per ambitum diuiſis, [a] aſperis, ſpinoſis: caule ſeſquipedali: capitulo magnitudine grandis oliuæ: flore croci: ſemine candido, alioqui rufo, longo, anguloſo.

a Meum. σκληρὰ. i. craſſis, & rectè quidé, cũ nulla ſit in foliis aſperitas.

CNICVS.

Huius

Huius flore in obſonijs utuntur. Seminis tuſi, & expreſſi ſuccus, cum aqua mulſa, uel iure gallinacei, aluum purgat: ſed ſtomacho aduerſatur. Ex eo autem fiunt offulæ, quas placentulas uocant, adiectis ſucco amygdalis, nitro, aniſo, & melle decocto, quæ aluum emolliunt. Hæ in partes quatuor finduntur, quæ nucis iuglandis magnitudinem impleant: è quibus ante cœnam duas, uel tres ſumpſiſſe ſatis eſt. Ratio temperandi hæc eſt. Cnici candidi ſextarius, amygdalarum toſtarum & delibratarum cyathi tres, aniſi ſextarius unus, aphronitri drachma una, cum carnibus triginta caricarum. Seminis ſuccus lac cogit, & magis ipſum reſoluendæ alui facultate donat.

Cnici conſid.

SVnt in Italia, qui Cnicum Crocum Saracenicum appellent, quòd eius flore plerumque croci loco rura utantur: tametſi officinæ Mauritanos ſecutæ Cartamum uocent. Cnicus (ut author eſt Theophraſtus libro VI. cap. IIII. de plantarum hiſtoria) duorum eſt generum, ſatiuum unum, alterum ſylueſtre, ut latius libro tertio in Atractylidis mentione retulimus. Porrò in uſum medicinæ ſemen tantùm uenit. Qui noſtris in agris, & hortis ſeritur, ſingularem emittit caulem, ſeſquipedalem, & quandoque maiorem, teretem, rectum ex caſio albicantem, ſtriatumq́; durum, atque lignoſum; ramis à medio caule copioſis, dodrante longioribus, rectisq́;. Folia illi ſunt oblonga, craſſiuſcula, robuſta, glabra & uenoſa, in mucronem deſinentia, & circumquaque infirmis etiam ſpinis circumuallata; & ſine pediculis è ramis prodeuntia. Spectantur in ramorum ſummitatibus acanacea capitula, in latum turbinem faſtigiata, oblongis, & aculeatis ſquammis compacta, radiantibus circumquaque foliolis, aculeis pariter rigentibus, & ſyderis faciem repræſentantibus. Flores è mediis capitulis erumpunt circa canis exortum, capillacei & graciles, ut in cæteris acanaceis, aureo colore ad rubrum inclinante, copioſi, & densè conſtipati, crocinis ſtaminibus æmuli. Semen eſt illi album, anguloſum, læui cortice, ac duro, hordeo ferè ſimile, ſed paulo maius, alba intus medulla. Radice nititur oblonga, gracili, fibrataq́;, ſed nullius in medicina uſus. Pituitam, & aquas extrahit: quo fit, ut coli dolore affectis, & aqua inter cutem laborantibus, opem mirificè præſtet, non modò hauſtum, ſed & clyſteribus infuſum. Seminis medulla à putaminibus repurgata, & ſaccharo eclegmatis modo excepta, pectus, & pulmones abſtergit, uocem clarificat, prolificumq́; ſemen auget. Hæc ille. Excalfacit ſeminis medulla, extenuat, aperit, digerit, & flatus pellit. Eadem lac cogit, coaguli modo. Pſitaci, quos uulgo uocamus Papagalli, auidiſſimè Cnici ſemine ueſcuntur, nec tamen eorum aluus exoluitur. Cnici uires paucis perſtrinxit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Cnici ſemine duntaxat ad purgationes utimur. Tertij eſt ordinis excalfacientium, ſi quis forìs eo uti uolet. Eius planta κνικος Græcis, Cnicus, & Cnecus Latinis appellatur: Mauritanis, Kartam, ſiue Charthom: Italis, Zaffarano Saracineſco: Germanis, Vuilder ſaffran: Hiſpanis, Alacor, & Semente de papagaios: Gallis, Saffran baſtard, & Saffran ſauuage.

Cnici uires ex Gal.

Nomina.

Αἰνόζωστις. MERCVRIALIS. CAP. CLXXXIII.

LInozoſtis, aliqui parthenion, alij hermû botanion appellant, folijs conſtat ocimi, helxinæ cognatis, ſed minoribus: ramulis duplici geniculorum modo cinctis, alarum cauis multis. fructu fœminæ, copioſo, quandam racemorum ſpeciem præbente: mari è foliorum ſinu dependente, paruo, rotundo, ceu binis teſticulis unà cohærentibus: frutice dodrantali, aut maiore. Vtraque in oleribus manditur, ad aluum ciendam. cocta in aqua, epoto iure, bilem aquamq́; detrahit. Conſtat, ut mares gignantur, hunc facere: ut fœminæ, illam, ſi à purgatione bibantur, & trita folia genitalibus admoueantur.

Mercurialis conſi. & hiſt. ex Plin.

MErcurialem, quæ Græcis Linozoſtis appellatur, duorum generum eſſe conſtat: unum mas, alterum fœmina. Vtraque non modò medicis, ac ſeplaſiarijs uulgaris admodum eſt notitiæ; ſed etiam mulierculis, & ferè omnibus, quòd in clyſteribus plerumque imponatur. Quare non eſt, cur de Mercuriali hîc pluribus diſſeramus. Subijciam tamen quæ de ea memoriæ prodidit Plinius lib. XXV. cap. V. his uerbis. Linozoſtis, inquit, ſiue parthenion, à Mercurio inuenta eſt, ideo apud Græcos hermû poan multi uocant eam, apud nos omnes mercurialem. Duo eius genera, maſculus, & fœmina, quæ efficacior: caule cubitali interdum, ramoſo in cacumine, ocimo anguſtioribus folijs, geniculis denſis, alarum cauis multis: ſemine in geniculis dependente, fœminæ copioſo, mari iuxta genicula ſtante, rariore, ac breui, contortoq́ne, fœminæ ſoluto, & candido: folia maribus nigriora, fœminis candidiora: radix ſuperuacua, prætenuis. Naſcuntur in campeſtribus cultis. Mirum eſt, quod de utroque eorum genere proditur: ut mares gignantur hunc facere, ut fœminæ illam. Hoc contingere, ſi à conceptu ſuccus protinus bibatur in paſſo, edanturíue folia decocta ex oleo & ſale, uel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in nouo fictili, cum heliotropio, & duabus, aut tribus ſpicis, donec decoquatur. Decoctum dari iubent, & herbam ipſam in cibo, altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum uſu prædicauit illas: eas ad hunc modum adhuc medicorum nemo nouit. Ille eas uuluæ cum melle, uel roſaceo, uel irino, uel lirino admouit. Item ad ciendos menſes, ſecundasq́ue, hoc idem præſtare potu, fotuq́; dixit. Inſtillauit auribus ſurdis ſuccum, inunxitq́; cum uino uetere. Aluo folia impoſuit, epiphoris, ſtrangurijs, & ueſicæ. Decoctum eius dedit cum myrrha, & thure. Aluo quidem ſoluendæ, uel in febri, decoquitur quantum manus capiat, in duobus ſextarijs aquæ ad dimidias. bibitur ſale, & melle admiſto, necnon cum ungula ſuis, aut gallinaceo decoctum ſalubrius. Purgationis cauſa putauere aliqui utranque dandam, ſiue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, ſed ſtomachum lædunt. Hactenus de mercuriali Plinius. Cæterùm obſeruatum quoque eſt, tolli uerrucas

MERCVRIALIS MAS.

uerrucas omne genus illius utriuſque folijs, uel eorum ſucco. Vtriuſque ſemen cum abſinthio decoctum, ictericos mirificè iuuat. Malis item quæ ſerpunt, ſuccus cum aceto medetur. Eius quoque uires deſcripſit Galenus libro VII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Mercuriali utuntur omnes ad uentris purgationes duntaxat. Verùm enimuero ſi quis eius facere periculum uolet in cataplaſmate, ſanè eam digerentis admodum facultatis eſſe experietur. Λινόζωστις ſic Græcè, Latinè uerò Linozoſtis & Mercurialis uocatur: Italicè, Mercorella: Germanicè, Bingel Kraut: Hiſpanicè, Mercuriale, & Vrtigua muerta: Gallicè, Mercuriale. Mercurialis uires ex Gal. Nomina.

MERCVRIALIS FOEMINA.

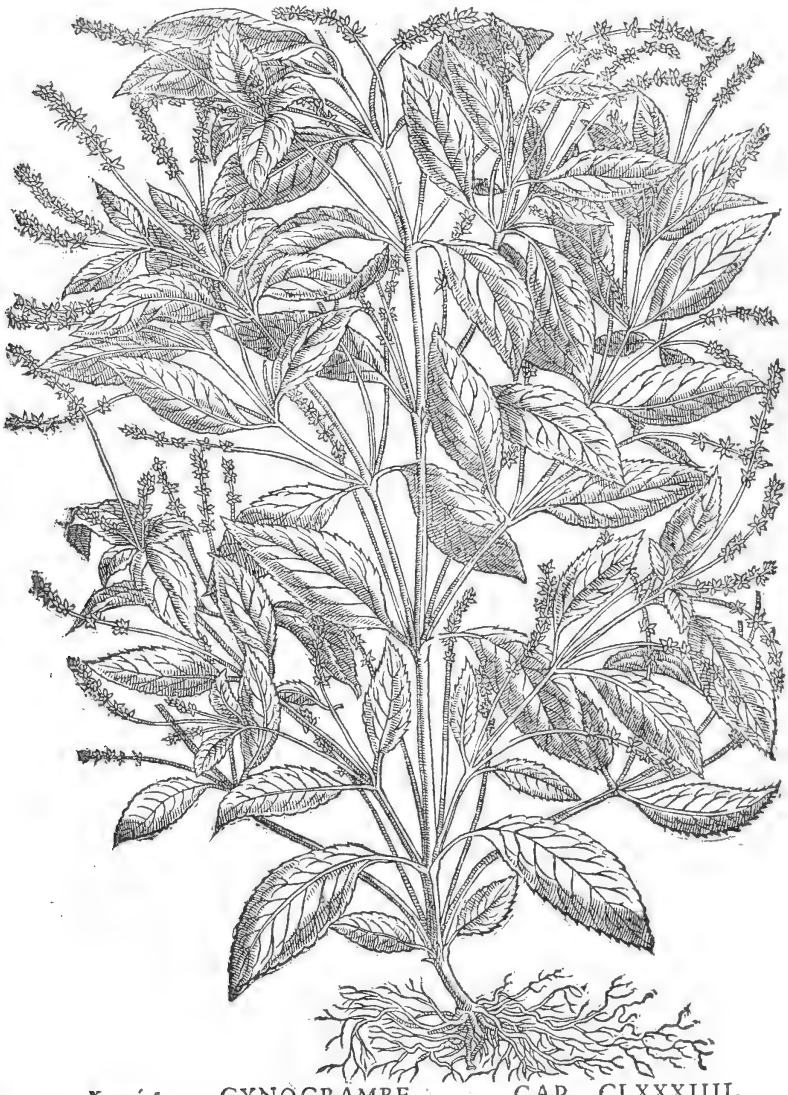

Κυνοκράμβη. CYNOCRAMBE. CAP. CLXXXIIII.

CYnia, aut cynocrambe, cauliculum binûm dodrantum altitudine emittit, mollem, ſubalbidum: folia mercuriali, aut hederæ ſimilia, certis interſtitijs ſubalbida: ſemen folijs adhæret, paruum, rotundum. Folia cum caulibus pota, aluum cient, oleribus commendantur. Ius decocti & pituitam, & bilem, aquamque detrahit.

Cynocrambes conſid. Ruellij error.

SI planta, cuius hîc imaginem damus Cynocrambe cynia non eſt, alia profectò, quæ magis illi reſpondeat, ad manus in præſentia non eſt. Hæc enim omnibus ſanè notis Dioſcoridis deſcriptioni ſimilis eſſe uidetur, præterquàm ſemen, quòd folijs (ut ipſe inquit) non adhæreat. Quo fit, ut affirmare nequeam, an hæc legitima Cynocrambe dici poſſit, ac debeat. uidetur Ruellius exiſtimaſſe Cynocrambem eandem herbam eſſe cum Atriplice ſylueſtri. Qua in re (ſi ita eſſe credidit) apertè erraſſe deprehenditur quòd Dioſcorides de ſylueſtri atriplice lib. ſecundo, hîc uerò de Cynocrambe ad finem quarti tanquã de diuerſis plantis tractauerit. Hanc autem, quam nos Cynocrambem, nunc appellamus, Itali Mercurialem ſpuriam uocant. Ea ubiq; ferè naſcitur, & præſertim in campis, uineis, & inculto ſolo. Differt hæc ab agreſti atriplice non mo

dò

CYNOCRAMBE.

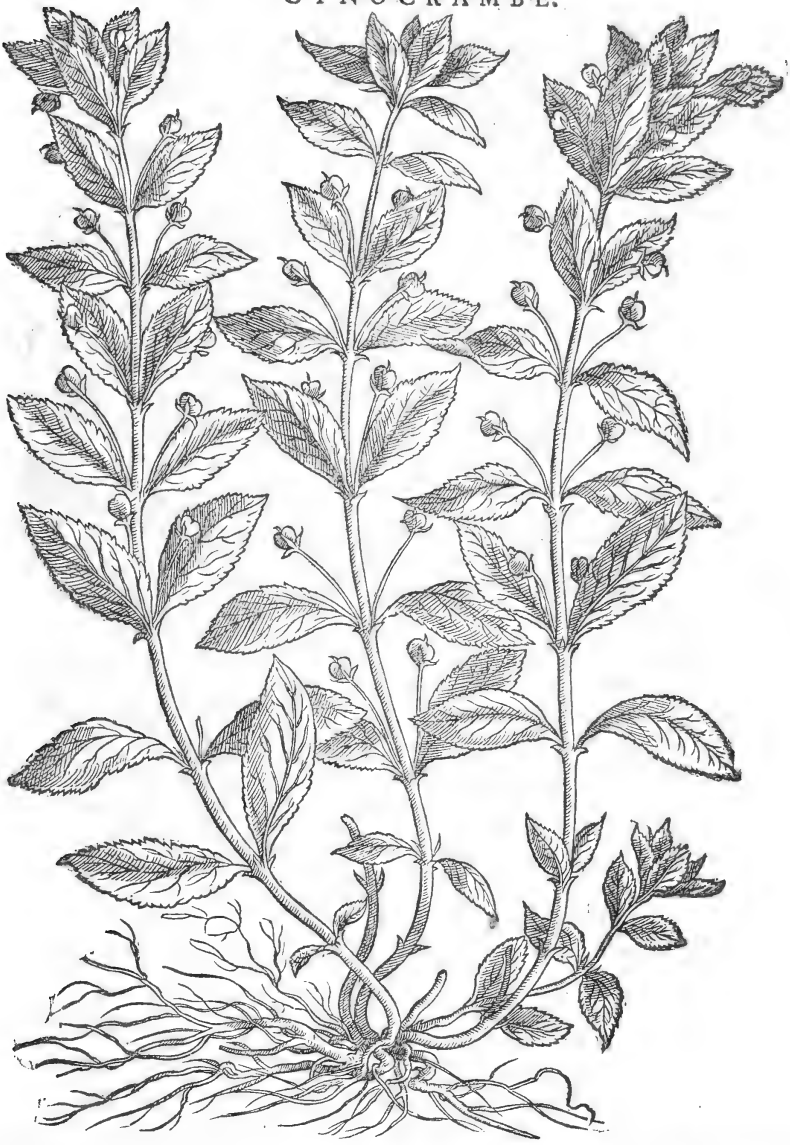

dò folijs, & facie: ſed etiã caulis proceritate. Siquidem atriplex ſylueſtris quandoque ad duũm cubitorum altitudinem aſſurgit. Cynocrambe uerò binum palmorum longitudine contenta eſt. Huius nuſquam, quod inuenerim, meminit Gal. in lib. ſim. medicamentorum. nam ea Cynocrambe, cuius ipſe Galenus, & alij rei herbariæ ſcriptores mentionem faciunt ſub nomine Apocyni, alia eſt ab hac, de qua hîc agitur. Quæ planta Græcis κυνοκράμβη, Latinis Cynocrambe, & Braſſica canina appellatur: Italis Mercorella baſtarda: Germanis, Vuild bingel Kraut. Nomina.

Ἡλιοτρόπιον μέγα. HELIOTROPIVM MAIVS. CAP. CLXXXV.

HEliotropio magno flos eſt effigie ſcorpionis caudæ, unde ſcorpiuro ei nomen: & quoniam folia cum ſole circumagat, heliotropion dicitur. Folia ocimi habet, hirſutiora, candidiora, & maiora: ramuli à radice terni, quaterni, aut ſæpe quini exiliunt, multis alis concaui: flos in cacumine candidus, aut ſubfuluus, incuruatus ut ſcorpionis cauda: radix tenuis eſt, & inutilis. naſcitur in aſperis. Decoctum herbæ ex aqua, faſciculo manus plenæ, potu pituitam, bilemque per aluum extrahit: con-

HELIOTROPIVM MAIVS.

tra ſcorpionum ictus in uino potum, & illitum prodeſt. adalligatur ad conceptus arcendos. Aiunt per horam unam ante acceſſiones, ſeminis grana quatuor cum uino quartanas finire, tria uerò tertianas. Illitum ſemen formicantes uerrucas, penſilesque, & thymos, & epinyctidas exiccat. Folia infantium deſtillationibus, quas ſyriaſeis uocant, podagricis, luxatisque utiliſſimè illinuntur. menſes cient: partus trita, & impoſita pellunt.

Ἡλιοτρόπιον μικρὸν. HELIOTROPIVM MINVS. CAP. CLXXXVI.

HEliotropium paruum naſcitur in paluſtribus, iuxta lacus, folijs antedicto proximis, rotundioribus: ſemine acrochordonum uerrucarum modo, penſili, rotundo. Herba cum ſuo ſemine pota, adiecto nitro, hyſſopo, naſturtio, & aqua, latas tineas, teretesque excutit. Penſiles uerrucas, quæ acrochordones uocantur, cum ſale illita tollit.

Heliotropion

HELIOTROPIVM MINVS.

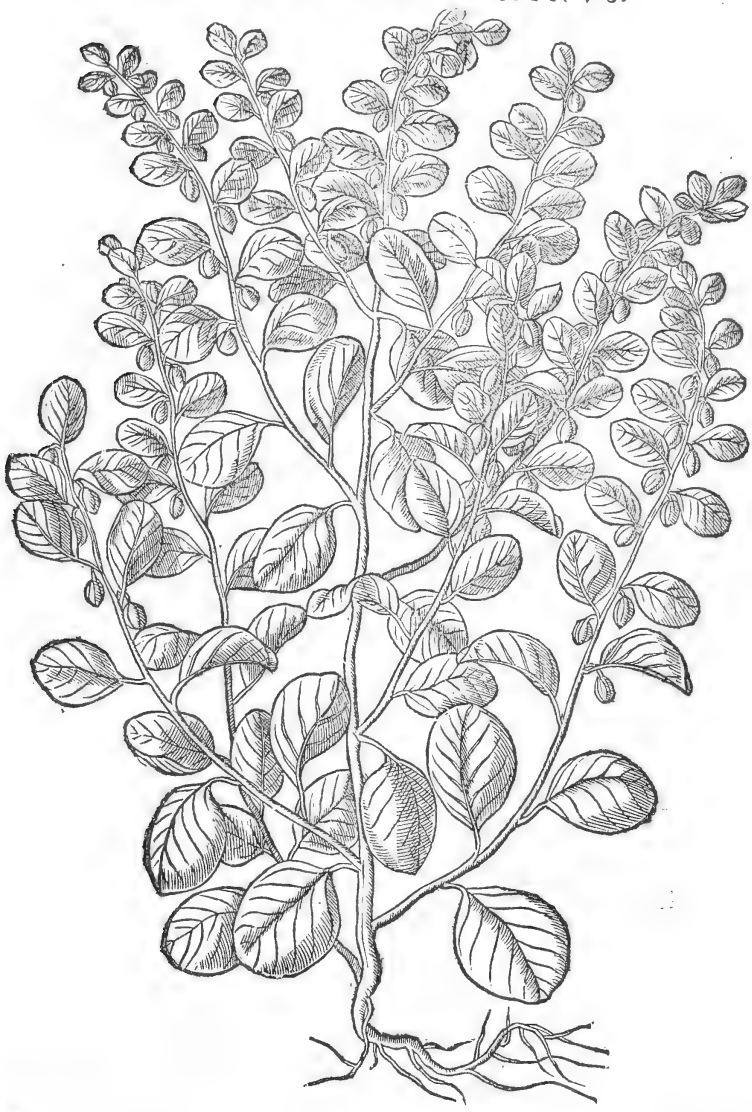

10 *HEliotropion maius, licet in aſperis naſci Dioſcorides tantùm prodiderit; tamen in Hetruria, & in comitatu Goritienſi, ubi frequentiſſimum uiſitur, paſſim ferè prouenit, in campis, ſecus uias, in oppidorum plateis, & circa ædificiorum areas, aridis item, & ſabuloſis locis. Herba hæc apud Hetruſcos officinis Verrucaria appellatur, quòd uerrucas, myrmecias, & thymos affricata ualenter adimat. Quare mihi, ut Ruellio quoque doctiſſimo, plurimùm errare uidentur, qui cenſent Calendulam officinis dictam, quæ & neotericis Caltha exiſtimatur, eſſe Heliotropium maius. nanque omnes prorſus illius notæ huic reclamare deprehenduntur. Neque eorum opinioni illud quicquam addit, quòd huius Calthæ ſemen quadantenus ſcorpionum caudiculas referat, quoniam Dioſcoridi Heliotropij flos, non ſemen ſcorpionis caudæ effigiem repræſentat. Porrò Ruellius heliotropium hoc uocari ait herbam cancri, quòd eius flores in caudæ cancri (qui nobis aſtacos eſſe putatur) ſimilitudinem inflectatur. Verùm hæc nominis ratio à Ruellio aſſignata mihi non planè ſatisfacit, quòd ſcorpionum, & aſtacorum caudæ forma inter ſe maximè differant. Vnde potius crederem, hoc Heliotropium herbæ cancri appellationem traxiſſe, quòd efficaciſſimum ſit aduerſus carcinomata, & ulcera gangrænoſa, ad quæ magno admodum ſucceſſu eo utuntur chirurgici, qui & plantam, & eius uires compertas habent. Heliotropiò herba formicæ maximè ne-*

Heliotropij utriuſq; conſideratio.

CALTHA.

cantur, obturatis ea earum foraminibus. Si scorpionis cauernula, (ut quidam memoriæ prodiderunt) heliotropij surculo circumscribatur, nunquam is foras egredietur: imposita uerò herba protinus illum emori aiunt. Folia ex rosaceo illita capitis dolorem mulcent. Epotum foliorum decoctum unà cum cumino, renum calculos pellit & frangit, & intestinorum animalia necat. Cæterùm Heliotropium minus uidimus, ac sæpe legimus in Tridentino agro, in palustribus quibusdam locis, idq; compluribus ostendimus, ut quod picturæ satis respondere mihi uideretur. Quòd autem huius Heliotropij, aut alterius mentionem fecerit Galenus, non inuenio in simplicium medicamentorum censu. Paulus tamen utriusque meminit, sed non plura de his tradidit, quàm quæ Dioscoridi accepta referre potest. Sunt è recentioribus (ut suprà diximus) qui Calendulam uocatam, Virgilij & Plinij CALTHAM existiment, hoc argumento nixi, quòd flores aureos luteosúe proferat. Quorum equidem sententiæ non ausim omnino subscribere, aut refragari. Ea in Hetruria à florum colore uulgò Fior rancio nominatur. Hanc inibi passim acetarijs adhibent. Excalfacit, attenuat, aperit, digerit, & prouocat, quamuis gu statu adstrictione non uacare deprehendatur. Cæterùm constat, fœcentis fœminarum saltis periculis, eandem ualere plurimùm ad menses ducendos, & præsertim epoto eius succo, aut herba ipsa recente diutius deuorata. Datur quoque succi uncia,

Calthæ consideratio, & uires.

CARYOPHYLLVS INDICVS MAIOR.

Io uncia, addita lumbricorum terreſtrium pulueris drachma, utiliter regio morbo affectis. Sunt qui dicant, huiuſce herbæ uſu acui in dies oculorum acies. Conſtat tamen ſtillatitiam floridæ plantæ aquam oculorum ruborem, & inflammationem arcere, ſi in oculis inſtilletur, aut, ſi linteola in ea macerata ſuperponantur. Siccatæ puluis cauis dentium immiſſus, dolorem leuat. Sed facit Calthæ mentio, ut plantas, quas paſſim uocamus Caryophyllos Indicos, in mentem reuocauerim, cùm ipſi & Calthæ modo, aureo colore niteant; quamquam eos in herbario noſtro Germanico Chryſanthemi cognatos fecerim. Caryophyllus itaque FLOS INDICVS appellatus, è planta oritur, quæ fruticoſa prouenit, caule recto, bicubitali, ſtriato, colore è nigro rufeſcente, ramoſoque; foliis circunquaque ſerratis, ut in Tanaceto, ſed maioribus, & longioribus diuiſuris. Tria habentur genera floribus tantùm differentia. Maius caules altiores uegetioresque profert; in quorum ſummitatibus flores ſert magnos, aureo colore, numeroſiore foliorum ſtipatu quàm in roſa. Alterum flores edit minores duplici, aut triplici foliorum ordine, holoſerici ſpeciem præſeferentium, colore aureo purpuraſcente. Tertium cæteris minus habetur; uerùm flores edit alterius ſimiles, ſed longè minores. Hi prodeunt omnes è calyce oblongo, pluribus circunquaque ſecundum longitudinem eminentibus coſtis. Odorem ſpirant grauem, qui tamen in maiori mitius eſt, & nares

GARYOPHYLLVS INDICVS MINOR.

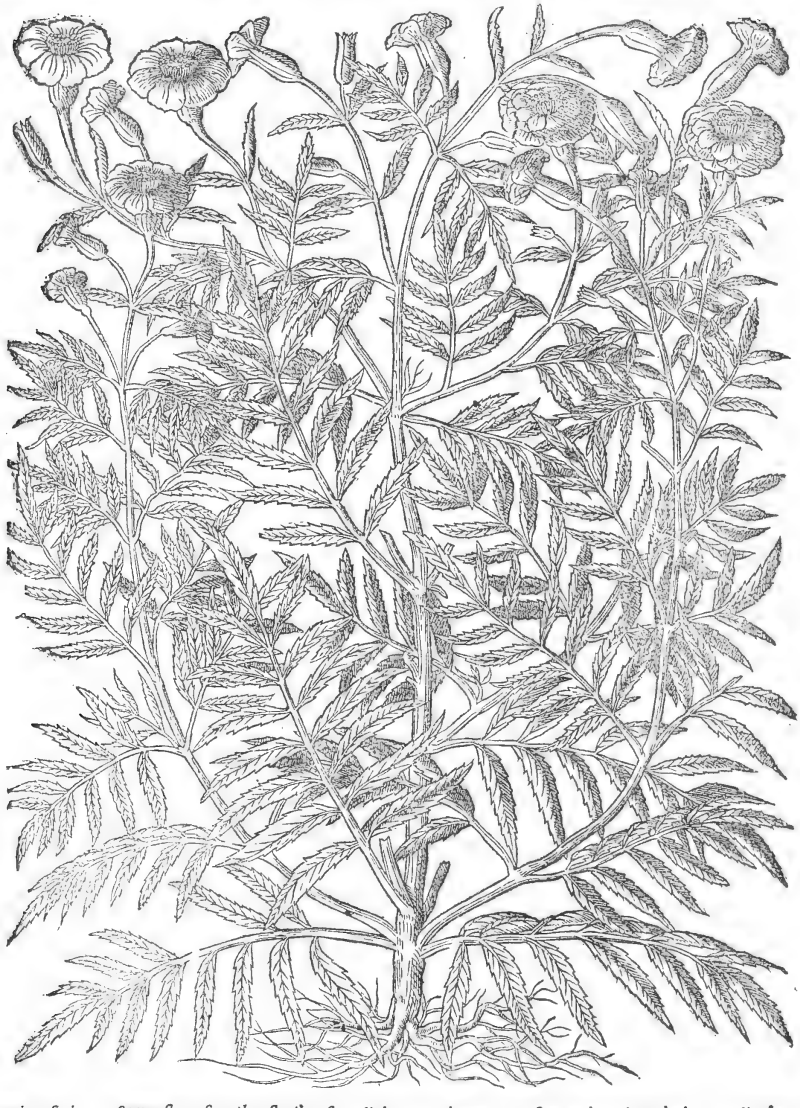

minus feriens. Semen flaccescentibus floribus succedit longum, nigrum, copiosum, tenue, ut in Helenio. Radice hæc planta nititur breui, fibrosa, per summa terræ uagante. De huius plantæ uiribus, quid certi dicam non habeo. Verùm cùm gustantibus amara sentiatur, eam calidæ, siccæque facultatis haberi haud dubitandum est. Quo fit, ut facilè possit cùm abstergere, tum quoque obstructiones reserare. Vt Græci ἡλιοτρόπιον, ita etiam Latini Heliotropium dicunt: officinæ & uulgus, Verrucariam. 10

Nomina.

Σκορπιοειδὲς. SCORPIOIDES. CAP. CLXXXVII.

SCorpioides herbula est, foliis paucis: semine caudæ scorpionis effigie. Illita scorpionum ictibus præsentaneo est auxilio.

Scorpioidis consid.

SCorpioidis speciem Calendulam nominatam haud dubiè esse censerem, si folia, sicuti semen, Scorpioidi responderent. Verùm, cùm hæc foliis paucis, illa uerò multis, longisq; prosiliat, ij apertè falli deprehenduntur, qui in hac opinione uersantur. Equidem ueram, ut arbitror, Scorpioidem uidi primùm superioribus annis in Foroiulienſi agro in Ciuitate Austriæ

SCORPIOIDES.

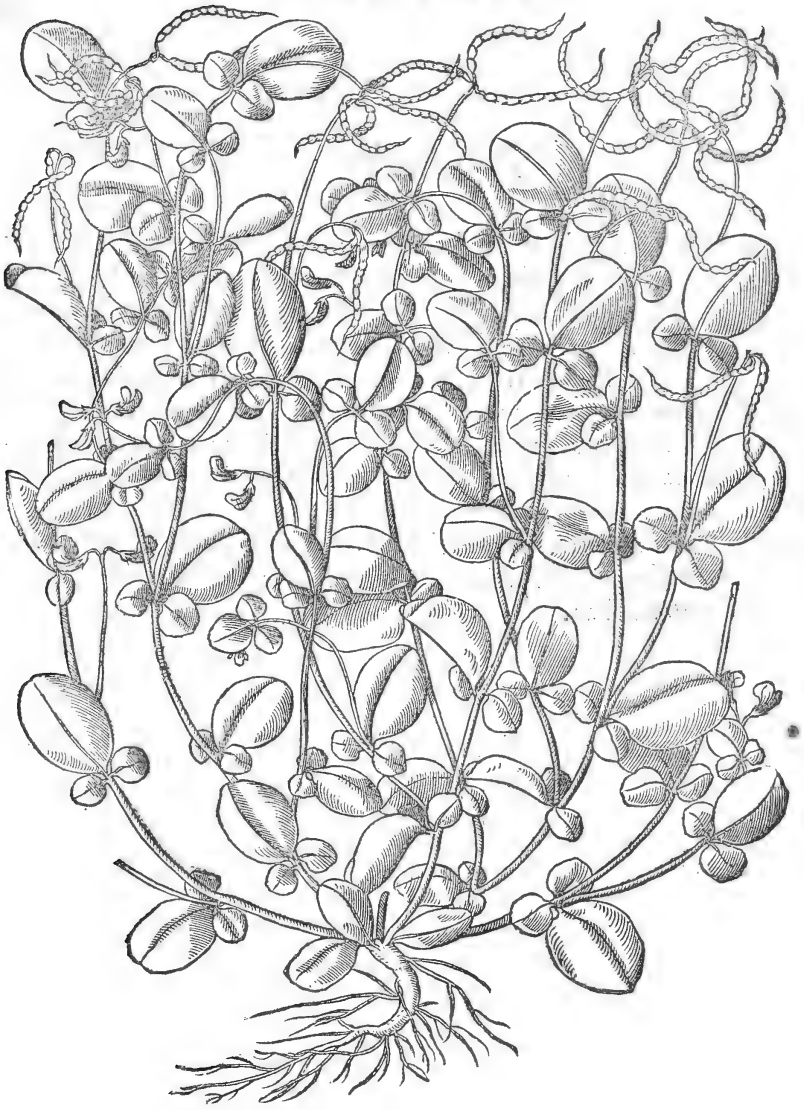

Auſtriæ quodam in hortulo clariſſimi medici Iuliani à Maroſtica Teruiſienſis. Hanc eandem, cuius hîc effigiem pictam damus, dum hoc tempore diligenter curarem, ut ſingulis plantarum deſcriptionibus, quarum cognitionem habemus, picturam accederet, ab amico quodam, rei plantariæ perito, ad me tranſmiſſa eſt. Quam ſanè ſuis notis ueram Scorpioidem referre putamus: etſi non deſunt uiri doctiſſimi, qui aliter ſentiunt uolentes, Nicandri ſcholiaſtis autoritate, hanc ipſam Thelephium appellari debere. At ego horum ſententiam prorſus nihili facio, quòd non prohibeat nomenclatio illa apud ſcholiaſtem, quin rectius Dioſcoridi ſcorpioides appelletur. Scorpioidem breuiſſimè perſtrinxit Galenus libro VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Scorpioides excalfacit quidem ordine tertio, deſiccat uerò ſecundo. Ea non ſecus Latinis Scorpioides, ac Græcis σκορπιοειδὲς apellatur.

Scorpioidis facul. ex Gal.

Nomina.

LIBRI QVARTI FINIS.

APPENDIX

Appendix.

QVemadmodum plerunque euenire ſolet in magnorum ædificiorum fabricis, à peritiſsimis quantum uis Architectis extructis, ut ijs ad finem perductis, aliqua præter ſententiam adhuc fiant additamenta, quæ commodius, anteaquàm ædificia creſcerent, in illis locari potuiſſent: ita hoc idem nobis in noſtro hoc magno uolumine eueniſſe comperimus, cùm aliquot plantarum imagines, quæ rectius in ipſo opere ſuis in locis appingi quiuiſſent, præter ordinem hîc excudere cogamur, tum quòd earum nonnullæ maturius ad nos non peruenerunt, tum quòd typographorum incuria aliæ quoque neglectæ ſunt, cùm collocandi tempus indicabat prælum. Quo factum eſt, ut, ne ijs Commentaria hæc noſtra expoliarentur, appendicem hanc hîc decreuerimus toto operi agglutinandam.

PSEVDOSTRVTHIVM.

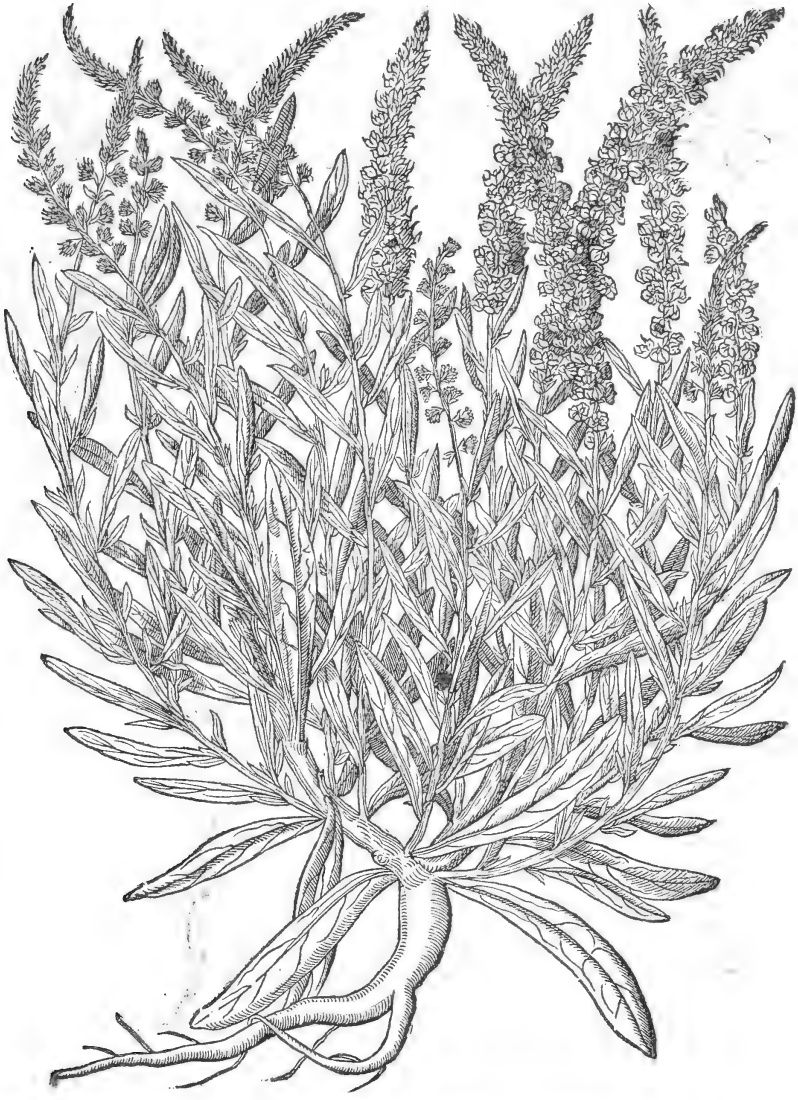

10 NOn deſunt, qui hanc plantam Struthium ſiue Lanariam herbam, quam radiculam quoque uocant, eſſe putent, quòd acri ſit radice. Atqui nos his haud facilè ſubſcribimus, cùm Theophraſto libro ſexto cap. tertio de hiſtoria plantarum, Struthium ſpinoſa folia gerat, Plinio uerò caule ſit ferulaceo, tenui, & in cibis grato, & folijs oleæ proximis. Quæ quidem notæ in hac planta maximè deſiderantur. Siquidem folia gerit dodrante longiora, nullis rigentia aculeis, ſed potius læuia: quinetiam illi caulis ferulaceus non eſt, ſed ſolidus craſſuſq; , & minimè geniculatus. Dioſcorides Struthij hiſtoriam non deſcripſit, quòd ſuo tempore lanificijs expetitum, paſſim ab omnibus cognoſceretur. Nec propterea cenſendum puto, hanc plantam radiculam dici debere, quòd acri tantùm ſit radice, alijs notis non aſtipulantibus. Quidam experimentatores eandem dicunt uiribus pollere ſummis ad uenena, & uenenoſorum animalium morſum; quare Theriacariam ipſam appellant. Nos aut id affirmare, aut negare nequimus, cùm nihil certi de hac re exploratum habeamus, quanquam ex acri ipſius radicis ſapore, eam excalfacere, extenuare, incidere, aperire, ac urinam, & ſudorem facilè ciere poſſe iudicamus.

Dum

MOLY.

DVm tertius huiuſce operis liber prelo ſubeſſet, hanc plantam miſit ad me Patauio Vir optimus, & omni humanitate præditus Iacobus Antonius Cortuſus. quæ legitimum Moly per omnia referre uidetur. Cùm autem ſuo in loco collocari non potuerit, quod iam Commentarium de Moly eſſet excuſum, dum planta ad nos mittebatur, hîc in appendice eam excudi iuſſimus.

Stirpem

CVMINVM SYLVESTRE ALTERVM.

STirpem hanc ſanè ſpectatu dignam, miſit quoque mihi. Idem Antonius Cortuſus, ut eam diligenter examinarem, & deinde illi meam dicerem ſententiam, an Cuminum ſylueſtre alterum ipſam eſſe cenſerem. Ego uerò (ſi ueritatem fateri debeam) etſi in ea ſum ſententia, ut Cuminum ſylueſtre alterum nil aliud eſſe putem, quàm Conſolidam regalem uocatam plantam, non tamen ob id negauerim, corniculatam hanc ſtirpem ſylueſtri cumino alteri eſſe congenerem, aut alterum eiuſdem cumini eſſe genus. Sed ferant alij rei plantariæ ſtudioſi ſuum quoque de ea iudicium.

ALYSSVM.

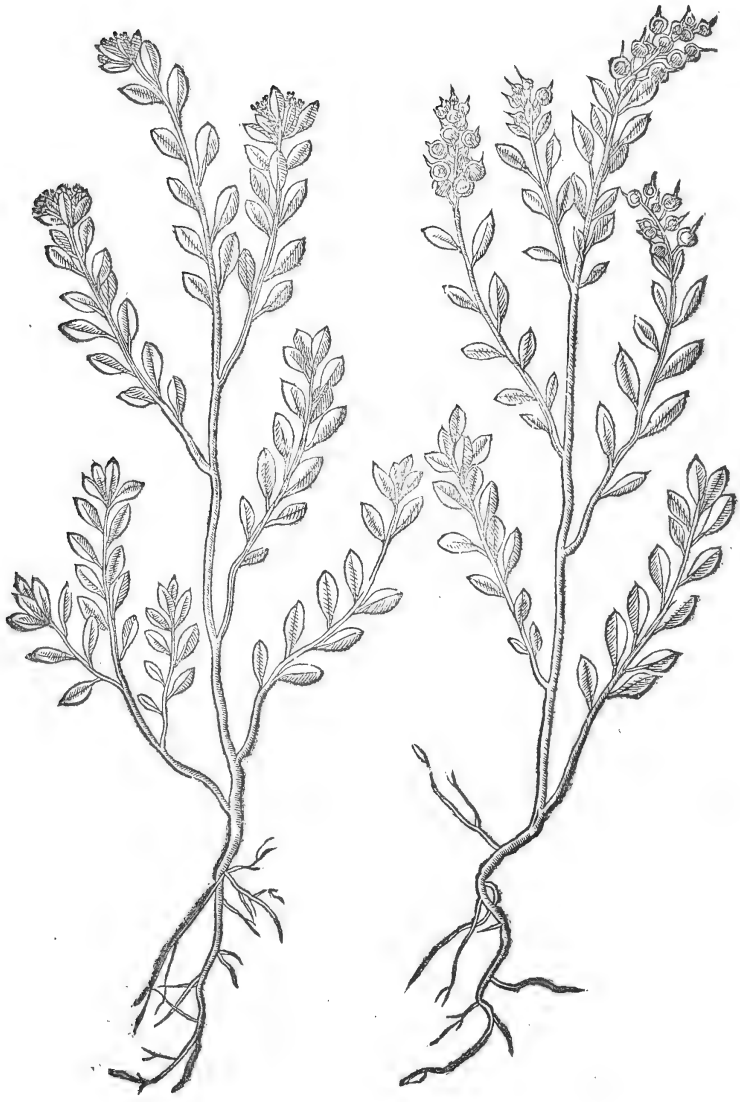

TAmetsi hæc planta non omni ex parte Dioscoridis Alyssum referat, cùm tamen sciam non deesse rei herbariæ studiosos, qui eam Alyssum, aut Alyssi genus faciant, eius imaginem suo in loco, tertio libro excudi curassem, si tunc fuisset ad manus.

TEVCRIVM ALTERVM.

NOn paruam Teucrij ſimilitudinem refert planta, cuius hîc imaginem damus; ſiquidem folijs eſt triſaginis, & à Ciceris non alienis, quo fit, ut rectè Teucrium quibuſdam dicatur; nec quidem ab re, cùm experimentis conſtet, non parum lienoſis præſtare auxilium cùm herbam ipſam, tum ipſius decoctum potum, ex albo meraco paratum.

MELISSOPHYLLVM CONSTANTINOPOLITANVM.

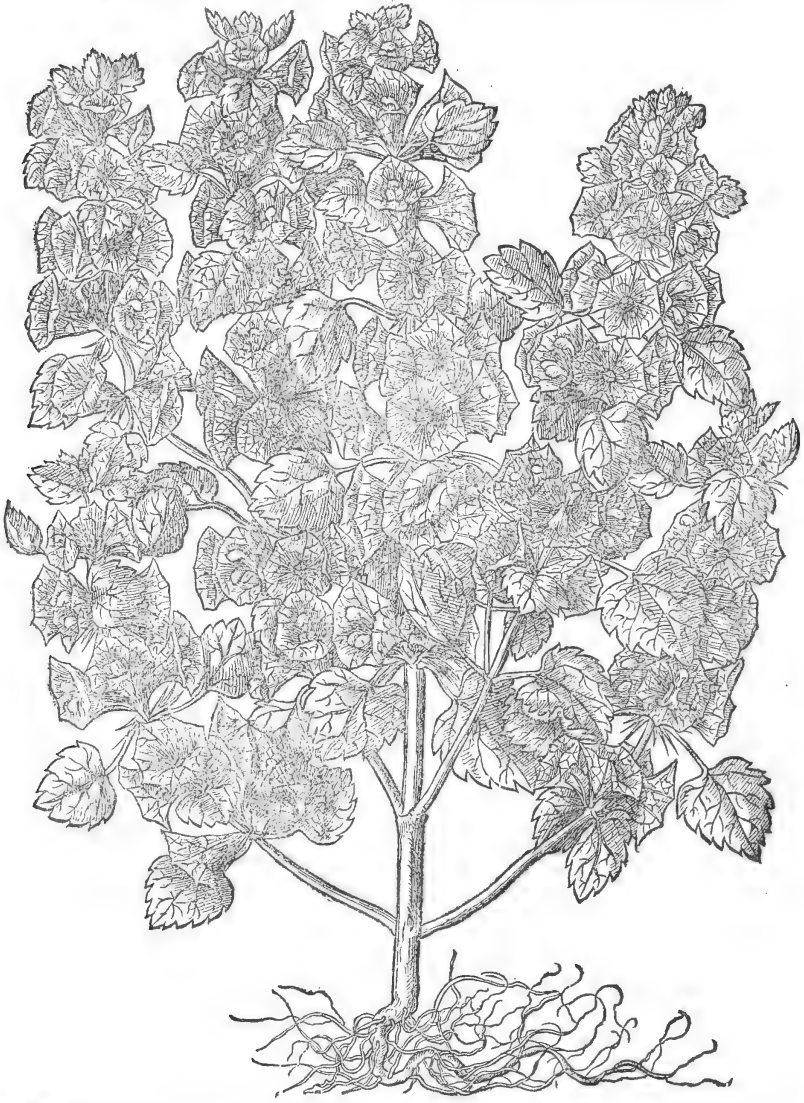

MEminimus huiuſce plantæ ſuperius libro tertio de Apiaſtro agentes, ibiq́ue eandem collocandam ſtatueramus. Sed Typographorum negligentia id prætermiſſum eſt. Prout etiam eorundem incuria fuere prætermiſſa uerba, quæ inſeri cupiebamus in Commentarijs noſtris de Viola arboreſcente: in quibus debebat agi mentio de honeſtiſſimo Pharmacopæo Franciſco Calzolario Veronenſi. Quæ quidem uerba, ut omnibus innoteſcat noſter in eum gratiſſimus animus, hoc in loco collocanda duximus. Et hæc ſunt. Arboreſcentis Violæ Plantam nuſquàm à me antea uiſam, cuius hîc imaginem excudi curauimus, miſit ad me Verona Franciſcus Calzolarius, uir quidem rei plantariæ ſtudioſiſſimus, & primus huiuſce plantæ inuentor: adeò, ut meritò hæc à ſuo inuentore CALCEOLARIA *uiola appellari poſſit. Naſcitur in Monte Baldo, ubi quàm plurimæ plantæ inuentu raræ proueniunt. Et hæc ſatis.*

FINIS.

PETRI

PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI Senenſis Commentarii,

IN LIB. QVINTVM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

SVperioribus quatuor libris, amiciſſime Aree, tradidimus de aromatibus, oleis, unguentis, arboribus, & earundem lacrymis, ac fructibus: item animalibus, melle, lacte, adipe, cerealibus, oleribus: nec non de omni radicum, herbarum, ſuccorum, ſeminumq; ratione. In hoc autem totius operis quinto diſſeremus de uinis, & metallicis, à uite noſtram commentationem auſpicati.

COMMENTARIVS MATTHIOLI.

QVONIAM *non difficile tantùm, ſed quaſi etiam impoſsibile eſſet, ut cuiuſcunque ſcientiæ, aut facultatis principijs, ac fundamentis uniuerſalibus ignoratis, ſciri perfectè poſſint illa, quæ deinceps ſpeciatim in ea conſideranda ueniunt; ideo non minus neceſſarium, quàm utile fore exiſtimaui, ſi hèc in uniuerſum foſſilium, ac metallorum materia tractaretur. Nam etſi in hoc quinto libro nonnullorum foſſilium medicamentorum cùm hiſtoriam, tum facultates tradiderit Dioſcorides, & ipſum ſecutus Galenus in libris ſimplicium medicamentorum; cùm tamen eorum neuter originem, materiam, cauſas, ac alia plura in his æſtimanda, ac cognoſcenda explicuerit, illa quidem hoc loco ſilentio inuoluenda non duximus, ut quantum per nos fieri poteſt, nihil quod ad abſolutam rerum ſimplicium cognitionem, & communem uſum faciat, à nobis intactum relinquatur. Cùm itaque plures tam antiquos, quàm recentiores, qui de foſſilium, ac metallorum materia ſcripſerunt, diligenter ſatis perlegerim, eos utique non modò inter ſe differentes reperi, ſed in aliquibus etiam contrarios. Nam licet eorum quidam de ueritatis tramite parum deflectant: uidentur tamen non exactè ea omnia explicauiſſe, quæ hac in re maximè neceſſaria cenſentur. Fieri enim lapides, Ariſtoteles author eſt, igne non liqueſcentes ex ſicca igneſcente exhalatione. Ex quibus deduci poteſt, exhalationem humidam materiam eſſe lapidum liqueſcentium, è quibus metalla conflantur. quo fit, ut ex Ariſtotelis ſententia, lapides igne non liqueſcentes fiant ex calido, & ſicco uapore: liqueſcentes uerò ex humido halitu tantùm. Sed opinionem hanc, qui rem altius, diligentiusq; inueſtigarunt, minimè probandam exiſtimant, cùm lapides longè minus, quàm terræ ex uapore fieri queant. Siquidem puluis, qui ſic gigneretur, unum aliquod ex pluribus fieri nunquam poſſet, niſi humor illi commiſceretur. & omnes pariter lapides non liqueſcentes abſque multa hominum opera, ac tundendi labore facilè in arenam, uel pulucrem tranſirent, ſi tantùm ex ijs nullo accedente humore efficerentur. Quod profectò haud ita ſe habet: lapides nanque ferè innumeros admodum compactos, ſolidoſq; uidemus. id quod haud dubiè oſtendit, ex illo tantùm uapore eos nequaquam genitos eſſe. Quòd ſi ex eo lapides eiuſmodi procrearentur, magis omnino fierent in ſuperiore aeris regione, ut quæ facilè ignis contactu incendatur, quàm intra terram. Quandoquidem omnibus liquidò conſtat, quàm ſuperior illa aeris regio ex uelociſſima aſtrorum conuerſione, citius accendatur. Ac certè ſi non aliàs, ſaltem quoties gignerentur cometæ, faces, flammæ, clypeiq; ardentes, deciderent lapides è cœlo, aut terræ. quòd tamen fieri non uidemus. Et quamuis tradiderint prodigiorum ſcriptores pluiſſe quandoque lapides, ut Plinius, & alij quidam teſtantur; non tamen ob hoc opinatus eſt Ariſtoteles in aere lapides gigni poſſe. Nempe is lapidem è cœlo delapſum uentorum ui in aerem ſublatum ſcribit. At ſi lapides in aere fiunt (quòd planè negare non auſim) quid obſtat, cur dici non poſſit, hos ex eadem fieri materia, ex qua illi ſub terra generantur? quam quidem materiam facilè produxiſſe potuerint uiolentiſſimæ tempeſtates: utpote quæ repentino aliquo motu dum oriuntur, ex reliquorum elementorum mutatione terrena illa corpora genuerint. Theophraſtus uerò non lapides ſolùm, ſed terras etiam conſtare ſcribit ex pura, ac æquali materia, quæ confluxit quodam, ſiue percolatione ſit effecta, alioue modo excreta. Quod etſi iure aliquo probari poſſit, non tamen ijs duobus modis tantùm talis efficitur. Nec ea quamuis proxima ſit materia terræ inſignis, omnis etiam eſt lapis, uerùm alijs quoque modis fit pura, & æqualis materia, ut cùm ſucci naſcuntur. Interdum quoque neceſſe eſt, ut calor materiam ijs duobus modis genitam, prius coquat, ut inde efficiat ſuccum, ex quo tandem lapis, qui liqueſcat ignis calore, fieri poſſit. Verùm enimuero multò magis in hoc erraſſe Theophraſtus deprehenditur, quòd ſcilicet omnes lapides etiam pretioſos terra abundare crediderit: is enim ita inquit. Eorum, quæ in terra conſiſtunt,*

Varia de generatione lapidũ ſententia.

Ariſtotelis opinio.

Theophraſti opinio.

ſiſtunt, alia aquea ſunt, alia uerò terrena. Aquea quidem ſunt metalla, nempe aurum, argentum, & reliqua. Terrena uerò lapis, & lapidum ſpecies precioſæ, ac etiam terrarum ſpecies omnes, quæ colore, uel læuore, uel ſpiſſitudine, aliáue facultate ſunt inſignes. Quandoquidem ſi uera eſſet hæc Theophraſti ſententia, nulla quidem inueniretur gemma, quæ translucęret, cùm tamen uariæ, ac ferme innumeræ reperiantur, quæ maximè pellucent. Hinc itaque fit, ut citra iniuriam dici poſſit, non omnes pretioſorum lapidum ſpecies eſſe terrenas, ſed aqueas, id eſt, ex humore quodam conflatas,

Auicennæ opinio comproba ta.

cui aquæ pondus longè maius, quàm terræ inſit. Cæterùm Auicennæ opinio, quam ſequitur Albertus, multo magis ueri tati, ac rationi cohærere uidetur, quàm aut Ariſtotelis, aut Theophraſti. Quippe quanquam non explicuerit ipſe, quibus modis futura lapidis materia congregetur; dixit tamen lutum eſſe in primis lentum, & aquam non ſimplicem illam, ſed cum terra permiſtam. In qua permiſtione ſi plus terræ, quàm aquæ confluxerit, lutum dicitur, ſin aquæ, ſuccus. nihil enim aliud eſt lutum, quàm terra, quæ permaduerit aqua: nec ſuccus aliud quidem explicat, quàm aquam, quæ ſorbuerit terram, uel abraſerit, tetigeritq; metallum. Lutum enim, ex quo lapis futurus eſt, lentum, ac tenax eſſe oportet, cuiuſmodi illud eſt, ex quo lateres & fictilia fiunt: nam ab alterius generis luto, quod penitus lentore careat, haud difficulter ſeparatur, ac diſſoluitur humor, tumq; non lapis ex eo efficitur, ſed puluis. Lutum uerò tenax calor primùm exiccando conſpiſſat, efficitq; medium inter lutum, & lapidem: deinde quia diutius idem agit, uel acrius, lapidem gignit. Quinetiam ſuccus craſſus, & lentus facilè conuertitur in lapidem. quod in animantibus eſt euidens, præſertimq; in nobis, cùm iandudum ueteribus medicis, ac etiámnum recentioribus decretum ſit, tum renum, tum ueſicæ calculos non aliunde progigni, quàm ex lento, craſſoq; humore temporis tractu à caloris noſtri facultate coacto. Ob id igitur translucentes gemmas non ex aqua tantùm fieri conſtat: ſed ex puro, liquidoq; ſucco, qui aquæ multum, terræ uerò tantillum referat. Siquidem ſi ex aqua tantùm huiuſcemodi lapides efficerentur, non utique mergerentur in ea proiecti, ſed ea ſupernatarent, non ſecus ac glacies, & grando. At cùm omne lapidum genus demergatur aqua, ac etiam cryſtallus, & beryllus, quæ tamen quoniam glaciem colore repræſentant, omnino uidentur ex aqua conſtare, ſatis intelligimus, ex ſola aqua non gigni lapides illos. Quapropter (ut in ſequentibus ſuo loco dicetur) planè explodenda uenit Plinij, & aliorum quorundam ſententia, quibus certum eſt, cryſtallum glaciem eſſe, quæ nine in algidiſſimis montibus concreuerit, cùm aqua non ſupernatet. Generantur præterea lapides ex lapidibus ipſis, cùm fluuiorum, riuulorum, ac ſubterraneorum fontium aquæ per ſaxa excurrentes, ab eorum ſuperficie aliquid lapidoſi abraſerint, quod cùm reſederit, ſolis calore ſiccatur, ac lapideſcit. Hoc enim euidentiſſimè apparet in canalibus, ac ſoli patentibus aquæ ductibus, quibus nonnullæ aquæ calidæ ducuntur. Ii nimirum lapideis quibuſdam cruſtis oblinuntur, quæ cùm tenuiſſimis ramentis compactæ ſint, cæteris molliores, infirmioresq; habentur. Hoc idem apertiſſimè conſpicitur in quibuſdam balneis aquarum ſponte naſcentium, præſertimq; in balneo ſancti Philippi comitatus noſtri Senenſis. Quandoquidem ex huiuſce balnei aqua, particulæ quædam gignuntur lapideæ, ſaccharum tum candore, tum etiam materia referentes, quæ uſqueadeò imitantur ſemina ſaccharo contecta, & alia id genus, quæ in officinis ſaccharo ſimiliter conteguntur, nempe aniſum, coriandrum, ac etiam plerunque cinnamomum, ut ijs capſulæ à quibuſdam impleantur, itaq; aptentur, ut ſolatij cauſa aliquos ſacchari, eiusq; confecturarum auidiſſimos decipiant. Fit hoc quoque in his, qui huius aquæ ſtillicidio utuntur ad cerebri morbos curandos, illi quotidie caput ſubijcientes. ſiquidem lapidoſa illa materia, capillis circumciſis continuè inhærens, in granula quædam cogitur, ac coaleſcit, ab aniſo ſaccharo contecto nihil ferè diſſimilia, quæ non niſi tractu temporis inde ſe explicant, & diſſoluuntur. Idem præterea euenit in montium concauitatibus, ac ſpeluncis, quæ ex ſaxo potiſſimùm calcario conſtant. quippe aquarum ex ſaxorum commiſſuris ſtillicidio lapidea concreſcit materia, quæ è cauitatum illarum cameris non aliter pendet, quàm ſtiriæ hyberno gelu è domorum noſtrarum tectis prominent. Ex eodem etiam ſaxo calcario oritur gypſum, melitites, galactites, & alij quidam lapides: & ex ſucco, qui ex eodem ſaxo, & aqua contemperatur, lapis ſpecularis, & gypſum, quod rarò translucidum inuenitur. Eodem modo ex ramentis rubei lapidis ſit hæmatites, & ſchiſtos: item in commiſſuris marmoris maculoſi, aut eius, quod in candido cinereum colorem refert, reperiuntur dactyli Idæi, lapides Iudaici, trochitæ, & conſimiles. Verùm enimuero ſuccus lapideſcens omnino differt ab aqua, quæ ſaxorum ramentis referta eſt, uel quòd plus habeat ſedimenti, uel quòd calor talem coquendo aquæm, eam denſiorem effecerit, uel quòd aliquid is ſuccus contineat, quod uehementer adſtringat. Ex quo (ut opinor) corallium maris planta, & antipathes oriuntur. Poſtremò materia lapidis erit quicquid habet meatus, per quos ſuccus lapideſcens imbibi poſſit, ſiue is à terra contineatur, ſiue cum aquis miſtus ex ea effluxerit. Quamobrem multoties arbores, frutices, animantes, oſſa, & alia in lapides uertuntur, ut Bohemi apertè teſtantur. Quandoquidem in eorum regno pluries in ſubterraneis fodinis (Georgius Agricola auctor eſt) arbores inuentæ fuerint in lapidem conuerſæ, ſtantibus adhuc ramis, cortice, medulla, ac radicibus. Equidem ipſe quoque ingenuè fateri poſſum, arboris ramum ex lacus cuiuſdam litore mihi allatum eſſe, qui altera parte lapideus, altera uerò ligneus cernebatur. Venetijs item in magno Germanorum emporio, quod uulgò uocant il Fondaco de Todeſchi, equi teſticulum lapidem factum, Antonius Golb mercator ibi pro Fucharis agens, iucundo omnium ſpectaculo, & admiratione oſtendebat. Id quod animalium quorundam carnibus, & oſſibus, tum etiam teſtaceis piſcium operimentis euenisſe comperimus. nanque in Hetruria quàm plurimis in agris, buccina, cochleæ, conchulæ, & eiuſmodi multa aratro ab agricolis eruuntur in lapidem conuerſa. Quæ ſanè omnia haud dubiam fidem faciunt, ita ſe rem hanc habere, uti diximus. Sed ut ex prædictis omnem lapidum materiam paucis perſtringamus, ea in primis eſt lutum, in quo multò plus ſit tenacis terræ, quàm aquæ. Deinde eſt ſuccus, qui uehementi frigore congelaſcit, in quo aqua ipſa terram ſuperat. Sunt præterea ramenta ſaxorum, quæ aquarum decurſus abradit. Quinetiam ſuccus lapideſcens, qui cùm in aerem effluxit, in lapidem concreſcit. Omne denique, quod habet meatus, in quibus lapideſcens ſuccus facilè excipiatur. Nihilo ſecius in metallorum ortu & materia, de quo iam nobis diſſerendum eſt, authores inter ſe diſſentire inuenio. Alia etenim eſt philoſophorum, alia chymiſtarum, alia aſtrologorum ſententia, quibus etiam accedit opinio imperitiſſimi uulgi, quæ tantum ab alijs diſſidet, quantum à ueritate, & ratione prorſus abhorret. Is nanque certò credit, non modò ſaxa; ſed etiam metalla omnia, pretioſos lapides, & gemmas, ac

Plinij opinio explosa.

Varia de metallorum ortu ſententia.

Vulgi opinio explosa.

terrarum

terrarum uaria genera, in ipſa tantùm mundi creatione Deum optimum maximum talia finxiſſe, atque creaſſe, qualia nunc reperiuntur: nec medio temporis lapſu, ullam ex materijs ad id diſpoſitis eſſe natam, uel renatam, neque aliquam uim naturæ, ad eorum perennitatem ſummum rerum opificem tribuiſſe. Qui certè uulgus ita temerè pronuncians, non uidet quàm maximam naturæ inferat iniuriam, quæ nunquam aliquo temporis momento quieſcens, nil aliud agit, quàm ea ſemper regenerare, quæ aliàs genuit, quæ etiam noua multa producit. Vnde hæc uulgaris opinio prorſus explodenda, atque exhibilanda eſt. Quam inſuper ut uanam ac ridiculam, illud maximè diluit, ac demolitur, quod in antiquis metallorum cuniculis ſole clarius uiſitur. Siquidem innumeræ inueniuntur metallorum fodinæ, tanquam inutiles à foſſoribus derelictæ, quòd inde omne metallum effoderint, per quas etſi prius longè, lateq; patebat tranſitus, ita ut liberè, & abſque ullo impedimento non modò foſſores ipſi; ſed uehicula, ac curriculi per eas diſcurrerent; tractu tamen temporis factum eſt, quòd materia lapideſcens in ipſis adeò creuerit, ut foſſoribus denuo ingredi uolentibus, ob cauitatis anguſtiam denegaretur aditus. Sed præterea metalla continuè generari, ferrum indicio eſt. Id quod in Iluæ inſulæ metallicis fieri (ea enim à maritimis noſtris non longè diſtat) non modo probatiſſimi ſcriptores memoriæ prodiderunt; ſed foſſores ipſi, qui diutius in ipſis uerſati ſunt, uerbis referunt. quippe quòd ferreæ illæ fodinæ multis iã annis deſtitutæ, iterum atq; iterum ferrea materie impleantur. Porrò philoſophi, & chymiſtæ aliter ſentiunt. Ariſtoteles lapidum materiam halitum tantùm exiſtimat. Chymiſtarum uerò nonnulli omnino aſſerunt, metalla in uiſceribus terræ gigni ex ſulphure, & argento uiuo: alij ex quadam cinere aqua madefacta. Quorum ſententia, cùm non ſolùm ſuſpecta, ſed etiam planè falſa habeatur, eos nimirùm omnes decipit, qui horum lubricis fundamentis nixi philoſophantur, ut firmis tum rationibus, tum argumentis probare non uererer, niſi id præter noſtrum inſtitutum eſſet, qui hìc harum rerum capita tantùm percurrimus. Verùm ſi quis rem hanc fuſius enarratam, atque exactiſſimè diſcuſſam habere cupit, librum legat Georgij Agricolæ uiri eruditiſſimi, à quo nos plura mutuatos eſſe ingenuè fatemur. Cæterùm illud omnibus, ut mea quidem fert opinio, perſuaſum eſſe debet, quòd nil aliud ſit metallorum materia, quàm ſubſtantia elementaria, quæ tanto perfectius metallum efficit, quantò magis in æquali proportione tum qualitatis, tum quantitatis impensè depurata conſtat. Quippe in metallorum materia aquam eſſe, maximo argumento eſt, quòd ignis calore liquentur, ac fluant: frigore uerò tum aeris, tum etiam quæ rurſus denſentur, ac cocant. Id quod clarè oſtendit, ea aquæ multum, terræ uerò parum obtinere. Simplex enim aqua non eſt eorum materia, ſed miſta cum terra: atque terræ quidem portio tanta in miſtione exiſtit, quanta aquæ perſpicuitatem obſcuret, fulgorem uerò non auferat. Quin etiam miſtura quò purior fuerit, eò pretioſius (ut diximus) metallum conflat, idq; magis ignis patiens redditur. Sed quota terræ portio inſit cuique humori, ex quo efficitur metallum, nemo mortalium unquam mente concipere poteſt, nedum uerbis explicare. Id tantùm nouit Deus optimus maximus, qui certas, ac definitas quaſdam leges naturæ tribuit, quibus res inter ſe miſcet, ac temperat. Succus igitur eſt, ex quo formatur metallum, quem pariunt uarij motus, quorum proximi ſunt aquæ defluxus terram mollientis, aut ſecum rapientis: terræ cum aqua permiſtio: & uis caloris agens in miſturas, ut id genus ſuccos gignat. Sed cùm de metallorum materia ſatis dictum ſit, iam cauſam efficientem proſequamur. Ea autem nil aliud nobis eſſe cenſetur, quàm calor, & frigus, qui in ipſius terræ uiſceribus reconduntur. Calor inquam is eſt, qui humoris metallici miſtionem coquit, ac purificat; frigus uerò, quo eadem denſatur, & dura efficitur. Hoc equidem experientia facilè comprobatur, cùm neminem lateat igni metalla liqueſcere, ac etiam tractu temporis poſt liquationem, ipſius ignis calore contabeſcere, auro excepto. Quamobrem deteſtanda uidetur eorum opinio, qui tantùm calore ſubterraneo metalla confici crediderunt. Sunt & qui putent, metalla omnino effici ſiderum errantium influxu. Soli nanque auri generationem aſſignant, Lunæ argenti, Marti ferri, Mercurio argenti uiui, Ioui ſtanni, Veneri æris, Saturno denique plumbi. Adduntque, quòd ſicuti metalla ab errantibus ſtellis ſui ortus principium habent; ita pretioſi lapides, ac gemmæ, à fixis ſuam effectricem cauſam ſuſcipiunt. Huic autem ſententiæ pleriq; non acquieſcunt, quoniam has cauſas nimis remotas credunt, & propinquioribus cauſis inhærendum eſſe arbitrantur. Ego tamen inficias non eundum reor, quin omnia hæc inferiora terrena, ac finita regantur, gubernentur, & producantur à ſuperioribus cœleſtibus, ac ſempiternis: quæ tandem diuturna orbium circumuolutione, omnium cauſarum tam remotarum, quàm propinquarum cauſa exiſtunt. Ita pariter dicendum exiſtimo lapidum gignendorum cauſam non ſemper à ſolo frigore, uel calore, ſed modò ab hoc, modò ab illo prouenire. Nam lapides, quos aqua humectando diſſoluit, calorem exiccando compegiſſe intelligimus. Contrà uerò, qui calore ignis liqueſcunt, ut fluuiorum, & torrentium ſilicis, quibus igne liquatis uitrum conficiunt artifices, eos frigore concreuiſſe certum eſt. Concretio enim, eiq; oppoſitæ affectiones, reſolutio ſcilicet, atque liquefactio, oriuntur à cauſis inter ſe contrarijs. Etenim calor à materia humorem extrahens, eam efficit duram: at frigus eandem, aere maxima ex parte excluſo, uehementer conſtringit, quemadmodum agit, cùm aquam in glaciem, uel niuem cogit. Hinc eſt, quòd memoriæ prodidit Galenus, eam aquam corporibus prorſus inimicam eſſe, quæ à niue, uel glacie colliquatis fluxit: quoniam omne, quod in ea tenuiſſimum erat, à gelu expreſſum fuerit. Duabus his cauſis tertia quoque accedit, quæ eſt ſuccus ille lapideſcens, de quo ſuperius diximus, qui uel ſolus, uel cum aquis permiſtus in ſtirpium meatus, aut in animantium particulas recipitur. Nam præterquàm quòd ſit lapidum materia, cauſæ etiam efficientis partes ſubit: quando ſcilicet in corpus aliquod per meatus penetrat, idq; totum ſecum in lapidem uertit. Quòd ſi in lapidem concreuerit guttatim cadens, aut in urceos diffuſus, tunc materia tantùm, non cauſa efficiens dici merebitur. Gignitur hic (ut ſuprà dictum eſt) in locis quibuſdam lapidoſis, & interdum aquæ commiſtus, per uenas terræ manat, & effluit. Quapropter mirari non licet, ſi fontes, riuuli, lacus, ac putei reperiri poſſint, qui ſtirpes, oſſa, & alia multa in lapidem tractu temporis uertant. Verùm non eſt ignorandum, quòd ſuccus is lapideſcens motu aliquo agitatus, non facilè in lapidem denſatur, niſi craſſus admodum fuerit, ſed ſimulatq; in meatus ligni, aut alterius rei receptus, diſperſusq; quieuerit, frigore cogitur, & concreſcit, mutatq; res illas, quibus contingitur, in lapides, ut in quodam Gothiæ fonte euenire probatiſſimi authores teſtantur. Cuius guttæ ſolo perfuſæ, cùm moueri, aut agitari nequeant, ab ambiente aere denſantur, & lapideſcunt. Quòd ſi præterea uerum eſt, in montibus Pyrenæis eſſe loca, in quibus aquæ pluuiales lapideſcant, id ideo fieri poſſe uidetur, quòd aquas cum

Cauſa metallorum efficiens.

terra permiſtas uel ſolis calor paulatim concoquat, uel inſignis propter calorem ſiccandi uis, quæ terræ inſit, conſpiſſet: utroque enim modo ex eis poteſt effici lapis. Neque neceſſe eſt conſingere, aut comminiſci aliam uim, quæ idipſum agat, quàm quatuor qualitatum, aut eam, quæ ab ipſis inter ſe agentibus, & patientibus orta loco tribuitur. Sed hîc nobis ſubit inquirendum, cur unus tantùm quandoque gignatur lapis, cur verò plures uno loco efficiantur. Fit igitur, ut arbitramur, unus tantùm lapis, cùm locus, qui concepit materiam, ſolidus fuerit, ac meatibus carens. Quippe concluſus calor omnem tum operam, tum facultatem undique in materiam conferens, unum duntaxat lapidem gignit, & ipſum quidem magnum, aut parvum, ſecundum materiæ quantitatem. quapropter plerunque ſingulares à frigore efficiuntur, cùm puriſſimi ſucci, ex quibus conſtant, variùs multi ac magni in locum unum congregentur. Verùm contrà plures gignuntur lapides, ſi locus non fuerit planè ſolidus, ſed meatibus refertus, per quos calor ipſe diſcurrere queat: nam ſi meatus pauci fuerint, calor materiam diuidens paucos efficit lapides; ſin multi, multos. Ad hæc plures generantur lapides non modò ex prædictis, ſed etiam ex materiæ diuerſitate. quandoquidem calor partem unius generis ſecernens ab alterius generis parte, plures efficit lapides. Item plures efficiuntur ex multis unius loci receptaculis, in quibus infuſa materia in plures partes diuiditur: ſiquidem in ea frigus non minus, quàm calor uires ſuas exercere poteſt. Qui lapides præterea pro diuerſa materiæ mole magni, aut exigui redduntur. Iiſdem modis quoque glarea, & ſilices fiunt: etſi ij ſæpius aquarum impetu, qui ſaxa frangit, & comminuit, efficiantur. Hactenus cauſas explicauimus, quæ lapides, & metalla efficiunt. nunc ad eorum differentias progrediamur. Colorum itaque diſcrimina, quæ in lapidibus ſpectantur, materiæ, ex qua gignuntur, diuerſitatem indicant. unde unus & idem lapis ſæpe uarios colores conſequitur, quòd fiat ex diuerſi coloris materia. Deinde calor, cùm ipſorum lapidum ſit opifex, coloribus materiam inficit: nam obſcuros ipſius colores illuſtrare, illuſtres verò obſcuros reddere poteſt. Cuius effectus exemplum clarum habetur in coloribus ijs, quibus fictilia uaſa pinguntur. nanque colores omnes, qui ad uaſa fictilia pingenda, uel inficienda parantur, anteaquàm in fornacem conijciantur, ab his plurimùm diſtant, qui in fictilibus ipſis igne torrefactis, poſtea uiſuntur. Quandoquidem etſi fictilia æris ſquama ſuper porphyrite lapide læuigata, admiſta aqua, infecta ruſo colore, æris ferè modo, appareant, ignem tamen fornacis expertas, uiridia efficiuntur. Sicut & color, qui ex ferri ſquama paratur, mellinus efficitur. Lapis etiámnum, quem figuli noſtrates uulgò uocant zaffara, porphyrite lapide læuigatus, colore ſubnigro cruda adhuc fictilia tingit: ſed igne percoctus, in cæruleum præſtantiſſimum mutatur, ut nobis apertè declarat cæruleus, ac pulcherrimus ille color, quem uulgò pictores uocant Smalto: is enim ex ipſo lapide zaffara nominato, cum uitro miſto in uitriarijs fornacibus efficitur. Verùm hanc colorum permutandorum facultatem in frigore non inuenias. quare lapides ab ipſo coacti colorem eundem ſeruant, quo prius eorum materia infecta fuerat. Ex his adduci poſſumus, ut non temerè credamus, quòd plerique fluuiorum, ac torrentium ſilices coloribus in ſuperficie tingantur: quoniam modò aquarum inundatione madefiant, modò ſolis calore ſiccentur. Solis enim calor, à quo ſilices ipſi æſtate Sirio ardente adeò incalefcunt, ut uix tangi poſſint, ipſorum quidem colores (ut ſi Eilium fornax) facilè immutare poteſt, licet id magis euenire conſtet in eorum ſuperficie, quàm in centro. Differunt & metalla inter ſe colore, ſplendore, ſapore, odore, pondere, & facultate. Color primùm uarius in metallis conſpicitur, nam unumquodque ſuum ſortitur colorem. Aurum ſiquidem inter metalla ideo fului coloris eſt, quòd calor uel terram in flauedinem quandam ſynceram uerterit, anteaquàm cum aqua miſceretur, uel ſuccum ipſum mox futurum aurum. Aes uerò ſuum colorem habet, & cum quidem ſubrubrum, eo quòd terram nonnihil impuram aduſſerit calor. Ferrum autem ſubnigrum eſt, propter terram ualde impuram, & aduſtam. Argentum porrò candidum eſt, quòd terra eius fuerit alba. Eadem in cæteris ſingulis colores inueſtigandi ratio. Sequitur deinde eorum ſplendor, & nitor, qui ab aqua tantùm (ut antè diximus) prouenit. Ex quo fit, ut quantò humor ipſe tenuior, denſior, puriorá; fuerit, eo metallum nitidius ac ſplendidius efficiatur. quam ob cauſam reliquis hac in parte præſtat aurum. Atque hinc etiam ſaporem odoremq; ſibi metalla aſciſcunt: dum enim aurum igne comburitur, terræ ipſius ſynceritate, quæ optimè cum aqua commiſta eſt, ſumum perexiguum, & uix ſenſibilem emittit, & dulcem, ac ſuauem magis, quàm fœtidum. Argentum verò contrà, quòd terram impuram, licet combuſtu difficiliorem obtineat, plus fumi eructat, quàm aurum, & ſubfœtidum quoque odorem exhalat. Sed tam ferro, quàm æri multò maior fumi copia effunditur, atque unà odor longè fœtidior, quòd ſcilicet aduſtam contineant terram. Plumbum denique ac ſtannum, ob aquæ redundantiam, hebetes admodum odores promunt. Nec alia de cauſa tum ærea, tum ferrea uaſa, qui rem hanc ſcitè cognouerunt, ab uſu coquinario abdicauere, quàm quòd aduſtæ terræ, quam poſſident, ualde amara qualitate cibi omnes, qui in huiuſcemodi uaſis uel coquuntur, uel parantur, uel aſportantur, uel reponuntur, facilè inficiant. Id quod non modò guſtum malè afficit, & exaſperat; ſed etiam in uentriculo nauſeam, & ſubuerſionem commouet. In hoc ergo admonitos ſeplaſiarios uolumus, ut ab horum uaſorum uſu caueant: nam quandoque compertum eſt, quòd acida medicamenta in cacabo æreo (quæ fuit pharmacopolæ uel ignauia, uel imperitia) decocta, ſæua ac periculoſa intulerunt ægris ſymptomata. Præterea metalla omnia ponderoſiſſima ſunt: cuius rei cauſa eſt denſitas ipſa, quæ ſequitur bonam terræ cum aqua permiſtionem. Hinc fit, ut graviſſima quæque pondera metallis liquefactis ſupernatent, modò maior ſit metallorum quantitas, quàm rerum, quæ ipſis demerguntur. At huius rei experimentum quotidie facere licet, ſi argentum uiuum in aliquod uas infundatur, eiq; metallica pondera ſuperponantur, auro excepto, quod ſolum inter cætera fundum petit, quoniam plus cæteris ponderet: argento enim uiuo ipſa pondera non aliter ſupernatare deprehendentur, quàm aquæ ligna. Cæterùm aurum in ipſo mergitur, non modò quòd ponderoſius ſit; ſed etiam quòd cognationem quandam, & quaſi conſenſum cum ipſo habere uideatur. Metalla inſuper, quæ liqueſcunt, ijs quæ attingunt, minimè adhærent: nec eadem humectant, neque etiam labuntur, ut cæteri aquei liquores tam foſſitij, quàm à plantis, aut animalibus producti: ſed eorum partes inuicem coguntur, ſimulq; cohærent. Idq; non alia ratione fieri conſtat, quàm quòd tam bona, firmaq; miſtio rei ſiccæ cum humida facta ſit, ut ſicca obſtet humidæ, ne adhæreſcat, & humectet: humida verò contrà impediat, ne ſicca prorſus conquieſcat. Quæ quidem miſtio quoniam in auro perfectiſſima reperitur, ideo hoc igne nunquam abſumitur. nam cùm eius puriſſima terra ſit optimè cum aqua permiſta, humorem ſtringit, & continet,

Cur pauci, cur multi lapides fiant.

Lapidum colores unde uarij.

Metallorum differentiæ plures.

continet, ne ui ignis expiret: humor uerò contrà tuetur, ac defendit terram, ne accendatur. Idcirco nunquam comburitur aurum, ut cætera faciunt metalla. quæ quandoquidem impuriorem ſortiantur terram, deterioremque miſtionem; proinde ignis uiolentia facilè rapiuntur, & conficiuntur: cùm enim terra flammis accenſa fuerit humorem celeriter deperdit. At tamen metallum unum alio magis, & citius comburitur, prout hoc illo plus terræ, eamq; minus probè miſtam obtinet. Etenim ſi libeat experiri, in primis ferrum deprehendetur igni conſumi, propter nimiam, quam habet, terræ impuræ copiam. Mox plumbum, & ſtannum, quòd ijs non ſatis firmum ſit cum terra temperamentum. quam ob cauſam poſtquàm humorem exhauſerit ignis, terram conſumit. Deinde æs, quod cùm terræ purioris, ac etiam pancioris particeps ſit, quàm ferrum, etſi ea non ſatis exquiſitè miſta ſit cum aqua, diutius igni reſiſtit. Poſtremò argentum, quod quia puriore terra conſtat, ac melius aquæ commiſta, non niſi longiori tempore flammæ cedit. Verùm plumbum, ac ſtannum non ob id igne tam facilè uincuntur, quòd multum impuræ terræ contineant, ſed ſolùm ob miſturæ uitium, quonam in his imperfectior inuenitur. Sed ad lapides noſtra reuertatur oratio. de quorum quoque luciditate, ſeu perſpicuitate, ac nitore, uel horum oppoſitis obſcuritate, ac ſqualore iam aliquid nobis diſſerendum eſt. Ex prædictis itaque omnibus clarum eſſe arbitror, lapides aquam magis, ac terram participare, quàm cætera elementa. Sed quoniam non terra, ſed aqua cernitur eſſe perſpicua, ac pellucida; ideo ab ea tantùm perſpicuitatem, luciditatemq; ijs adueniſſe conſtat. Vnde ex ſuccis claris, & perlucidis conſtare lapides, quæ translucent, affirmamus, quemadmodum ex terra eos, qui qualitatis perſpicuitati oppoſitæ reperiuntur: hi enim ex claris ſuccis gigni nequeunt, ſed ex impuris, ac turbidis uel luto, uel nigriore infectis. Quòd uerò alij lapides magis, alij minus pelluceant, non aliunde fieri certum eſt, quàm è ſuccorum diuerſitate, cùm ſcilicet alij alijs clariores, ac lucidiores exiſtunt. Ex quo ſequitur, quòd albæ gemmæ gignantur ex ſucco, cui aquæ color inſit, atque adeò cæteris clariores, ac illuſtriores appareant, ut cryſtallus, & iris, gemma ſic ex argumento uocata: nam ſub tecto percuſſa ſole ob angulos, quos habet colores ex opaco reddit, ſpeciesq; arcus cæleſtis in proximos (ut Plinij uerbis utar) eiaculatur parietes. At adamas ex ſucco minus claro progignitur, ideoq; tam iride, quàm cryſtallo obſcurior eſt. Non diſſimili uarietate notantur aliorum colorum gemmæ translucentes, ſiue ortæ fuerint è ſuccis uiridibus, ut ſmaragdi, ac praſij: ſiue è cæruleis, ut ſapphiri, cyanei, & iaſpidum quoddam genus: ſiue è rubris, ut carbunculi: ſiue è purpureis, ut amethyſti, & hyacinthi: ſiue ex aureis, ut chryſolithi, & chryſopatij: ſiue ex miſti coloris ſuccis, ut opali. Hinc igitur colligi facilè poteſt, quòd cætera gemmarum genera, quæ perſpicuitate carent, è ſuccis concreſcant impuris, atris, & obſcuris: quando nec aqua quidem limpidiſſima, cui ater ſuccus infuſus ſit, clara ac pura perſpici poſſit. Nitent tamen gemmæ non translucentes propter inſignem leuorem, qui lucis continuitatem, & denſitatem parit. Quem quidem læuorem aut ſibi natura comparant, aut artificum mangonio conſequuntur. Iiſdem de cauſis marmora quoque radiant. Porrò lapides, & gemmæ pellucentes nonnunquam coloris labem, aut uitium aliquod contrahunt: ſæpe enim aut umbra, aut nubeculis, aut capillamentis, aut ſale, aut plumbagine uitiantur. Quæ ſanè omnia non alia ex cauſa proueniunt, quàm ex coloris ſuccidiuerſitate. Gignitur quidem umbra, cùm ſucci color aliqua parte obſcurior fuerit: nubecula uerò ob partem albidioris coloris. At capillamentum, quo præſertim ſapphirus inficitur; ſal, quo opalus; plumbago, quo ſmaragdus, ex alieno prorſus colore fiunt, non autem proprio gemmarum. Quinetiam ſibi gemmæ ſcabritiem induunt, cùm ob ſucci diuerſitatem partes inæqualiter coaleſcunt. His ergo rationibus nixus, nemo non audebit dicere atque aſſerere, lapides omnes, ac ſaxa, quæ neque nitent, neque pellucent, ex craſſiſſimo ſucco, & terrena materia fieri. Differunt præterea lapides ſpiſſitudine, & raritate, leuitate & granitate. itaque ponderoſis, ac compactis lapidibus pauci, & admodum occulti ſunt meatus: raris uerò, ac læuibus contrà multi, & patentes. Quapropter dicendum eſſe reor, quòd rari, ac leues efficiantur lapides, ubi eorum humor cum terra non probè fuerit miſtus. is ſiquidem à calore ſiccatus locum, in quo confederat, uacuum reliquit, ut in tophis, & ſimilibus conſpicitur. Idem quoque euenit, cùm ſponte flagrant montes, ut Ætna in Sicilia, & Veſuuius in Campania Plinij tempore, ac etiam hac noſtra ætate. nam cùm in magnis incendijs terra cremetur, eadem ratione ex ipſa fiunt meatuum pleni, cauernoſi, & leuiſſimi pumices. Contrarium planè fieri conſtat, ſi humor undique in terram penetret, & illi optimè miſceatur: is enim hoc modo lapides graues, compactos, ac duros generat. Quod autem lapides duri, uel molles fiant, partim materia in cauſa eſt, partim uerò ibi, quod matériam fingit, & format. Nam ſi fuerit materia tenax, & calor tantus, ut ex ipſa humorem exhaurire queat, uehementer conſtringitur, & in ſe cogitur, ſitq; ex ea lapis denſus, & durus. Sin lentoris parum admodum, aut nihil habuerit, & calor fuerit multus, aquam etiamſi probè terræ permiſtæ ſit, abſumit, & reſolut, terram uerò comburit. quo fit, ut lapis adeò mollis fiat, & friabilis, ut facilè in puluerem redigatur. Obdureſcunt ad hæc lapides frigore, utpote quod ſuccum ualidiſſimè cogat, & conſtringat. Atque ij lapides, qui ex huiuſmodi ſuccis coactis concreuerint, in fornaces ardentes coniecti liqueſcunt, fluuntq; ob concluſos humores. Qui uerò igni admoti franguntur, & diſſiliunt, non quidem tantum humoris in ſe continent, quantum priores, ut eo terrenæ partes cohiberi poſſint. Quos autem ex luto genuit calor, ignis terit in puluerem, propter terrenam ſiccitatem. Cæterùm qui ex ſuccis pinguibus, & bituminoſis conſtant, accenſi non ſecus ac ligna ardent. Cuius generis eſt gagates lapis, quo Cimbri, & alij plerique Germaniæ inferioris populi paſſim lignorum uice, quorum inopiam habent, ad ignem utuntur. Verùm enimuero non ob id tanta eſt ignium uis, ut adamantem uincat: quandoquidem huius humor ignis calore fortior exiſtit. Eandem etiam ob cauſam amiantus non modò non comburitur igni, ſed ne quidem diſſoluitur. Vterque enim etſi ſiccus, cùm tangitur, eſſe ſentiatur; tamen humorem immiſtum obtinet, non aliter atque metalla. Porro lapides, qui corpora erodunt, ut in Lycia inuenti, uel abſumunt, ut Aſſius, in quo corpora defunctorum condita abſumi tradunt, unde illi ſarcophagi nomen, ex materia admodum acri gignuntur, ut in fodinis quibuſdam cadmia quædam inuenitur, quæ foſſoribus ipſis manus erodit, & exulcerat. Poſtremò nonnulli lapides ſunt, qui ueluti prægnantes lapillum, uel argillam, uel liquorem in utero gerunt. Cuius rei cauſa eſt & materiæ diuerſitas, & quòd eadem magna ex parte figuram globoſam referat, aut quàm proximè accedat. Materiæ enim pars interior ab exteriore differens, aut calore cocta mox diuiditur, aut aliquo poſt temporis ſpatio ſeparatur, non ſecus ac arefactæ nucis auellanæ nucleus à putamine. Quòd ſi fuerit ſuccus, uel lutum tenax,

Lapidum diuerſa diſcrimina.

tenax, ipsa etiam pars interior in lapidem cogitur, ut in aetite uisitur: si uerò lutum non tenax, uertitur in terram plerunq; argillaceam, ut cernere licet in gaode: sin succus tenuis, uel aqua, liquor interdum remanet, ut in enhydro, in quo ad motum fluctuat intus, ueluti in ouis liquor, ut inquit Plinius. Caterùm cochleas in saxis repertas, calor concluſus, ex materia pingui, & lenta efficere uidetur, & ex eadem gignere muſculos, & conchylia: ſed terra quantò eſt craſſior, quàm mare, tantò ea magis imperfecta gignit. Nec mirum cuipiam eſſe debet, quòd cuiuſmodi conchylia in lapidum medio orta, ibi diutius concluſa, ipſis cedente lapide, creſcant, & uiuant. Siquidem ego certò teſtari poſſum, me uidiſſe non longè à Timauo fonte prope Duinum caſtrum in Adriatici litore ſitum, ubi maris alluit unda, lapides à ſocijs malleis ferreis frangi, atque in illis plurima reperiri conchylia, quæ dactylos à forma, & colore uocant: ſunt enim palmarum caryoti ſimilia. Hæc eadem me aliquando comediſſe meminì in caſtro Goritiæ in opiparis menſis illuſtris, ac clari comitis Francifci à Turri noſtro rum ſtudiorum (quæ eius eſt ſingularis humanitas) fautoris, promotoriſq; maximi: quæ ſanè non minorem quàm oſtrea, in cibis gratiam habere comperi. In ipſo quoque Duini caſtro ijſdem ueſci mihi contigit apud magnificum Matthiam Hofferum, uirum ſanè nobilitate & moribus inſignem. Neque me fugit, his nuper elapſis annis uirum magnificum atque præclarum Didacum Mendozium Hiſpanum, lapideas quaſi tabellas mihi oſtendiſſe ex Veronenſi agro (ut aſſerebat) delatas, quæ in longum ſciſſæ narios intus piſces neluti inſculptos habebant, cum omnibus ſuis particulis quámuis minimis, in lapidem uerſos. tot tamq; admirabilia ſunt opera naturæ. Hue præterea illud accedat, quòd piſces foſſiles reperiuntur ultra Pyrenæos montes, ut narrat Polybius lib. XXIIII. ſuarum hiſtoriarum. Vſque ad Narbonem amnem, inquit, planities eſt, per quam fluuij feruntur Illiberis & Rhoſcinus, fluentes propter urbes eiuſdem nominis, quæ habitantur à Celtis. In hac igitur planitie ſunt piſces foſſiles dicti. in ea enim eſt terra tenuis, ubi multum naſcitur gramen, ſub quod altitudine duorum uel trium cubitorum per arenam aqua fluminum delata fluit: & ſi quando inundauerint, cum aqua piſces terram ſubeuntes (nam mirificè appetunt graminis radices) planitiem efficiunt refertam piſcibus ſubterraneis, quos incolæ effodiunt. Terrarum breuis enarratio. hæc Polybius. Quibus adde, quòd etiam piſces foſſiles inueniuntur circa Heracleam, atque in alijs plerisque Ponti locis, ut Theophraſtus eſt auctor. quin & in Germania ultra Albim fluuium quibuſdam in locis hac ætate effodiuntur. Verùm quandoquidem Dioſcorides in hoc quinto libro ſcripſit tractauitq; etiámnum de uarijs terrarum generibus, quæ in medicum uſum ueniunt, non alienum fore iudico, quòd de his quoque uniuerſim aliquid diſſeramus. Terram itaque aut ſimplicem, aut compoſitam eſſe oportet. Simplicem nunc eam intelligo, quæ cum nulla re foſſili, neque cum aliquo liquido ſucco fuerit permiſta: non autem eam, quæ à cæteris elementis ſit penitus munda. quippe ob continuam elementorum miſtionem nix ullam reperiri poſſe putauerim, quæ nonnihil aquæ, aeris, uel ignis non complectatur. Quamobrem eam ſimplicem dixerim, quæ nullam prorſus aluminis, aut ſalis, aut nitri, aut chalchanti, aut bituminis, aut cuiuſuis alterius rei metallicæ miſtionem admiſerit. Contrà compoſitam appellauerim, quæ unum, uel plura ex his in ſe receperit. Simplex autem terra, de qua nunc ſermonem habemus, modò grauis, modò leuis conſtat, pro maiori, aut minori elementorum miſtione, quæ illi ineſt. quis enim dubitet, quin ea ſit leuior, ac rarior, quæ plus aeris, aut ignis participat, quàm aquæ? Ad hæc terra ipſa per ſe omnis exiccat, ſed uarias ſortitur facultates pro uaria eorum, quæ ei admiſcentur, qualitate. Nam illa, in qua ſit aquæ frigus, adſtringit: quæ ignem accepit, acris eſt: quæ aerem, glutinoſa, & leuis: quæ acrem & ignem, leuis, & acris. Illa uerò, quæ ſibi ſulphur adiunxit, aut alumen, aut chalcanthum, aut metallum aliquod uel foſſilem ſuccum, facilè quidem guſtu, ac etiam olfactu cognoſci poteſt. Nec de his plura dicenda ſunt, quòd mihi planè perſuadeam huiuſmodi qualitates nulli non cognitu faciles futuras, guſtu duntaxat iudice, qui tamen dulcia ab amaris, acria ab acidis, ſalſa ab inſipidis, acerba à maturis diſcernere ſciat. Terræ autem, quarum in medicina eſt uſus, ſua mutuantur nomina partim à locis, ubi effodiuntur, & apportantur: partim à coloribus, quibus inficiuntur: partim à facultatibus proprijs. A locis enim denominantur Lemnia, quòd ex Lemno inſula deferatur, Samia quòd ex Samo, Chia quòd ex Chio, Cimolia quòd ex Cimo, Eretria quòd ex Eretria Eubœæ ciuitate, & Pnigitis quòd ex Pnigite Libyæ pago. A colore appellationem trahunt rubrica, & aliæ nonnullæ. A facultate denique nomen accepit ampelitis, quòd eius ſit uſus ad illinendas uites ſub germinationis tempus aduerſus crucarum iniurias. Et ut aliorum quoque foſſilium colores percurramus, colore albo conſtant, creta, qua ſarcinatores utuntur, gypſum, alumen, amiantus, Arabicus lapis, Indaicus, melitites, galactites, alabaſtrites, cryſtallus, argentum, argentum uiuum, ſtannum, & ſyncriſimum marmor. Colore cinereo produntur melia terra, & Eretria altera. Cæruleo uero colore ſpectantur ſapphirus, cyanus, & lapis propriè cæruleus dictus. Virent ſmaragdus, praſſius, chryſocolla, & chalcanthum. Flauo lutcoue colore ſunt aurum, ochra, chryſopatius, chryſolithus, & auripigmentum. Rubeo tinguntur rubini, granati, ſandaracha, corallium, hæmatites, ſciſſilis lapis, minium, cinnabaris, rubrica, & Lemnia terra. Quædam colore purpureo fulgent, ut hyacinthus, & amethyſtus. Alia cæruleo diluto uiſuntur quemadmodum iaſpis, quem borcam dicunt. Nonnulla cæruleo uireſcente, ut ærugo, & Armenius lapis. Alia albo ruſeſcente, ut aphrodiſiace. Quædam rufo candicante, ut xanthos. Quædam nigro ruſeſcente, ut tertia batrachitis ſpecies. Aliqua atro purpuraſcente, ut alabandicus lapis. Alia aureo candicante, ut topatius. Sed plura ſeparatos colores habent, ut nigro, albo, & quóuis uerſicolore, ut achates. Aſpiſton uerò nigram rubentes uenæ diſtinguunt. Contrà naſomonites, cùm ſit ſanguinis colore, nigris uenis decoratur. Venæ autem, quæ ſpeciem præ ſe ferunt ſanguinis intextæ, quodammodo ſunt heliotropijs, corpore porracei coloris. At in cæruleo ſapphiro aureæ puncta collucent. Quinetiam quædam ſunt, quæ tres ſeparatos habent colores: nam per album ægyptellæ corpus duæ uenæ permeant, altera nigra, altera rubra. Porrò eupetalos, & orca quatuor habent colores: eupetalos enim cæruleum, igneum, minij, mali: orca uerò nigrum, fulgum, uiridem, candidum. Verſicolores poſtremò nonnullæ habentur, non aliter, ac collum gallinæ Numidicæ, uel pauonis, aut columbæ in ſole apricantis, ut eriſtalis, & pederotum genera: ea enim ad inclinationem colores permutant. Cæterùm ſciendum eſt, quòd ex foſſilibus, quæ in medendi uſum recipiuntur, alia quidem corpora ſanant, alia uerò eadem affligunt, in cibis uel potionibus data. At quæ remedia corpori ſunt, medentur ei partim proprietate totius ſubſtantiæ, partim qualitate aliqua, qua profligantur morbi. Quæ autem proprietate ualent, earum quædam reſiſtunt uenenis, quædam

Foſſilium facultates.

morbos

morbos sanant. Quibus natura dedit uires superandi uenena, eorum alia corpora, quæ pestilentia sunt affecta, curant, ut smaragdus, sigillum Lemnium, gleba Armenia. Alia singulari uenenò medentur, sicuti scorpionum ictibus sapphirus potus, sulphur plagæ illitum: fungis strangulantibus nitrum potum, ac pariter atramentum sutorium. Alia pluribus aduersantur uenenis, ut sal morsibus uiperæ, ceraftis, ac crocodili. his enim emplastri modo imponitur: sed potum opio, & fungis præsidio est. Quibus uerò fossilibus comparatum est, ut morbos propriętate fugent, eorum quædam sanguinis profluuium sistunt, ut hieracites. alia os uentriculi gestatu & appositu roborant, uelut iaspis. alia sinistro mulieris brachio adalligata abortum prohibent, ut aetites. alia item ad femora prægnantis alligata partum accelerant, ut idem aetites, & iaspis. Sunt quæ crassa è corporibus deijciunt, ut magnes: alia atram bilem, ut Armenius, & cæruleus lapis: nonnulla uomitum faciunt, ut idem Armenius lapis, chrysocolla, & chalcanthum. Sed inter ea, quæ elementaribus qualitatibus agunt, calefaciunt alumen, chalcanthum, chalcitis, misy, sory, melanteria. refrigerant terra Eretria, molibdoides, stibium, argenti spuma, cerussa. Quæ autem secundis qualitatibus operantur, quædam molliunt quæ dura sunt, ut gagates: quædam contrà indurant quæ mollia sunt, ut lapis plumbarius, & slimni. Sunt & quæ insensibiles ferè poros aperiant, & quæ claudant: aperit enim nitrum, spuma nitri: claudit terra Samia, & in summa omnis terra glutinosa. Alia, quæ corpori coierunt, nempe glandulas, & nodos, discutiunt, ut pyrites, molaris, bitumen. Aliqua cicatricem inducunt, ut chalcitis, misy, alumen scissum. Nonnulla carnem excrescentem minuunt, ut assii lapidis flos, ærugo, chalcanthum, chalcitis, misy, calx uiua, auripigmentum, sandaracha, chrysocolla. Non desunt etiam, quæ diuersis uiribus prædita sint, ut cimolia, & sal: cimolia enim & reprimit, & discutit: sal abstergit, & adstringit. Sunt denique quæ uires easdem habeant, ita ut deficiente una, altera eius locum suppleat. Siquidem chrysocolla, & lapis Armenius eundem effectum præbent: auripigmentum, & sandaracha: hæmatites, & schistos: atque hæc quinque chalcanthum, misy, chalcitis, sory, melanteria inter se uiribus consentiunt. Veruntamen ex his chrysocolla uim efficaciorem obtinet, quàm lapis Armenius: auripigmentum, quàm sandaracha: hæmatites, quàm schistos: chalcanthum, quàm reliqua sibi cognata. Cæterùm non pauca reperiuntur fossilia medicamenta (ut fusius libro sexto dicetur) quæ in cibo, aut potu frequentius, aut copiosius sumpta uel maximè sumentes affligunt, uel ijs mortem inferunt. Idq; efficiunt, uel quòd uiscera erodant, ueluti sandaracha, & auripigmentum: uel quòd spirandi organa occludant, ut gypsum, & cerussa. Sed hæc de fossilium facultatibus. Nam de concretis succis, cuiusmodi est sal, nitrum, alumen, chalcanthum, & cætera, quæ cum eo cognationem habent, sulphur, sandaracha, auripigmentum, chrysocolla, & alia nonnulla, in huius libri processu suis locis latius tractabimus.

Ἄμπελος οἰνοφόρος. VITIS VINIFERA. CAP. I.

FOlia uitium, & triti capreoli, capitis dolores illitu mitigant: & inflammationem stomachi, ardoremque cum polenta. Folia etiam per se, ut quæ refrigerent, & adstringant, imponi solent. Potus eorum succus: dysentericis, sanguinem excreantibus, stomachicis, & grauidarum malaciæ medetur. Eadem efficiunt madefacti in aqua capreoli, & poti. Lacryma uitium, quæ ueluti gummi in cauicibus concrescit, ex uino pota calculos pellit: illita lichenas, & psoras, leprasque, nitro prius perfrictas, sanat: eadem cum oleo sæpius pilis illitis, psilothri effectum habet: maximeque sanies, quam accensa sarmenta uitium uiridia exudarunt: qua & perunctæ uerrucarum informicationes extrahuntur. Cinis sarmentorum, & uinaceorum, detractis in sede condylomatis, & thymijs, illitus ex aceto medetur: prodest luxatis, & uiperarum morsibus: contra lienis inflammationem illinitur cum rosaceo, & ruta, & aceto.

Ἄμπελος ἀγρία. LABRVSCA. CAP. II.

LAbrusca duorum generum est. Alterius uua non matures cit, sed florétenus œnanthen nominatam perducit. Altera ad frugem peruenit, paruis acinis, nigra, & adstringens. Folia, caules, & clauiculæ, quibus repunt, uim habent cultæ uiti similem.

Σταφυλή. VVA. CAP. III.

VVæ recentes aluum turbant, & stomachum inflant. innocentiores, quæ decerptæ diu pependere, ideo quòd in eis copia humoris exiccatur, utilesque fiunt stomacho, ægrisque, atque cibi auiditatem excitant. In [a] uinaceis, & ollis seruatæ, ori & stomacho gratæ sunt, aluum sistunt, sed uesicam, & caput tentant: & sanguinem excreantibus conueniunt. Similesque, quæ in musto fuere. Sapa, aut passo conditæ, stomachum magis infestant. At quæ solem prius passæ, in aqua cœlesti condun tur, minus uinosæ sunt, siticulosis, ardentibus, & longis febribus salubres. Reconditi uinacei inflam matis mammis, rigentibus, ac præduris, cum sale illinuntur. Decoctura eorum dysentericos, cœliacos, & fœminas fluxione uuluæ laborantes iuuat infusa: ad desessiones, ac fotus assumitur. Nuclei acinorum adstringendi uim obtinent: stomacho utiles sunt. Inspargitur farina tostorum, polentæ modo, dysentericis, & cœliacis, & solutis stomacho.

a Ca. φύλλων. i. foliis.

VITIS VINIFERA.

Vitis uiniferæ, uuæq; confid.

VItium omnium genera, quæ non modò gratissimas, dulcissimasque uuas ad cibos proferunt; uerùm etiam ex his uinum præcipuum humanæ uitæ bonum, suauissimumque potum largiuntur, quot & qualia sint, hîc scribere supervacuum esse puto. Quandoquidem earundem dulcedine humanum genus allectum, adeò eas sibi conciliauit, familiaresq; reddidit, ut nullus tam clarus quàm obscurus, tam nobilis quàm ignobilis, tam denique urbanus quàm rusticus inueniatur, qui de uitium generibus, earumque historia non possit aptè, atque etiam distinctè loqui. Vt autem & uites ipsæ, & uinum à quorundam uermiculorum erodentium uindicentur iniuria, illud omnino silentio inuoluendum non duximus, quòd si, dum à sarmentis repurgantur, ac putantur, falx hirci sanguine oblinatur, uel ea ipsa prius cotem experta, castorei corio affricetur, nuper emissæ gemmæ (si tanta rei agrariæ authoribus fides adhibenda est) ab erucis minimè erodi possunt: neque etiam emissa iam folia, ab alijs quibusdam uermiculis conuolui. Præterea non ignorandum est, quòd magna admodum iniuria uitibus infertur, atque uuis maximum detrimentum, si brassica seratur inter uites. siquidem

ſiquidem perniciale uni cum alterę odium intercedit. Quod cùm animaduerterint reimedicæ ſcriptores, præcipuum ebrietatis antidotum in braſſica collocarunt. Ea enim ſi cruda præſumatur (ut apud pleraſque nationes in cœnæ initio capitatam braſſicam minutim reſciſſam, lactucæ & intubi loco in acetarijs recipi obſeruauimus) ebrietatem futuram mirum in modum arcet, quemadmodum etiam poſt ſumpta crapulam diſcutit. Quo ſit, ut Germaniæ populi uino admodum addicti, ſemper ſuis menſis braſſicam interponant, uel recentem, uel muria aſſeruatam. Ad Elephantinem (ut Theophraſtus eſt author) itemque circa Memphin, uites perpetua frondeuirent: tametſi annuas tantùm proferant uuas. In Italia uerò uites habentur, Plinio inſanæ appellatæ, quæ ter in anno florent, ſed primas tantùm maturant uuas. Vuas ſine uinaceis quidam prouenire affirmant, ſi propaginum ima pars, quæ terra in ſcrobe obrui debet, ante plantationem adeò ſecetur in longum, ut medulla utrinque eximatur, ac deinde coniunctis partibus, & ulmeo cortice circumuolutis, propagines ipſæ ſuis ſcrobibus implantentur. Sed ut iam uuis ſuas reddamus facultates, Vuæ (ut Galenus libro II. de alimentorum facultatibus memoriæ prodidit) quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent; ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimumque praui ſucci habent, præſertim cùm exactam maturitatem ſuerint adeptæ. Porrò quòd ipſæ nutriant, maximo argumento ſunt ij, qui uinearum fructum cuſtodiunt: quippe qui tunc temporis uuarum eſu admodum pingueſcant. Cæterùm non omnes uno quidem modo nutriunt, quoniam quæ dulces exiſtunt, cæteris ſuccum habent calidiorem: ob id ſunt ſiticuloſæ, ac uentriculum inflant, & aluum ſubducunt. Contrarium efficiunt auſteræ: ſiquidem, & uentrem cohibent, parum nutriunt, ægrcque concoquuntur. Acerbæ autem uitari prorſus debent, utpote quæ uentriculo aduerſentur. Vuæ cò laudabiliores, quò carnoſiores fuerint, præſertim cùm probè mature à uite decerpuntur. At penſiles, ſi prius maturæ ſint, & dulces, cæteris minus uentriculum inflant, & aluum conuenienter emolliunt. Vitis, quæ Græcis ἄμπελος οἰνοφόρος, Latinis Vitis uinifera appellatur: Arabibus, Harin, Karin, ſeu Karm: Italis, Vite uinifera: Germanis, Vueinreb: Gallis, uigne. Quæ uerò ἄμπελος ἀγρία Græcè, Labruſca Latinè dicitur: Italicè, Lambruſca: Germanicè, Vuild uueinreb: Gallicè, Vigne ſauuage. At Vua Latinis ac Italis, ſταφυλὴ Græcis uocatur: Arabibus, Haineb: Germanis, Veinbeer: Gallis, Roiſin.

Vuarum facul. ex Gal.

Nomina.

Σταφὶς. VVA PASSA. CAP. IIII.

VVa paſſa alba adſtringentior eſt. Prodeſt eſitata caro earum tuſſi, faucibus, renibus, ac ueſicæ. Eſtur in dyſenteria per ſe cum nucleis: & decocta in patinis cum melle, admiſta milij, ac hordei farina, & ouo, ualet ad purgandum caput: eiuſdem gratia cum pipere commanducatur. Teſtium inflammationes ſedat, illita cum lomento fabarum, & cumini farina. Fauos, epinyctidas, carbunculos, enatas in articulis putredines, & gangrænas, ſine nucleis trita, & cum ruta impoſita ſanat. podagræ conuenienter cum panacis ſucco illinuntur: mobiles ungues illita, celerius extrahit.

VVas paſſas, quarum ubique uulgaris & frequens eſt uſus, omnibus notiſſimas eſſe arbitror. Veruntamen non eſt, meo quidem iudicio, credendum, quòd cùm de Vuis paſſis mentionem faciunt Galenus, & ueteres alij, paruulas illas tantùm intelligant, quæ hoc tempore ex quibuſdam Ægæi inſulis, ac Peloponneſo Venetias conuehuntur, & in quibuſdam etiam Italiæ locis inſolantur. Siquidem Galenus nulla magnitudinis, uel paruitatis habita ratione, omnes in uniuerſum uuas ſolis calore ſiccatas, paſſas appellat. Id quod ipſe Galenus libro ſecundo de alimentorum facultatibus iis uerbis declarat. Porrò quemadmodum paſſarum differentia, quæ à colore ſumitur, nihil ad paſſarum facultatem confert, ita nec magnitudo: ſola autem qualitatis, quæ guſtui ineſt, differentia poteſt omnia. Ex his nimirum Galeni uerbis ſatis colligi poteſt, ipſum omnis generis uuas, quæ ſolis feruore flaccеſcunt, nullo prorſus diſcrimine paſſas appellaſſe, nempe Damaſcenas cæteris grandiores (zibibum officinæ uocant) ac pariter his congeneres, quæ è Smyrnis (ut aiunt) Cypro, & Creta comportantur. Præterea loco citato idem Galenus ita ſcribit. Nonnulli autem, & rectè ſanè, è dulcibus, grandibuſque, quales ſunt ſcybelitides, priuſquàm mandant, ſemina eximunt. quæ & ipſæ inueteratæ, cutim duram, craſſamq; habẽt, caſque prius in aqua coguntur macerare: nam & ſemen ipſum facilius ſic eximitur. Aliæ quædam ſunt his contrariæ, ſolidæ, & craſſæ, quę nullum prorſus ſemen habent. Creſcunt hæ in Cilicia, colore ſubflauo. In Pamphylia autem ſcybelitices, & colore nigræ: quæ, ut dixi, ſunt maximæ. hæc ille. Cæterùm ſciendum eſt, non omnes Vuas paſſas eiuſdem eſſe facultatis. alia nanque facultas ineſt dulcibus, alia auſteris, alia uinaceos habentibus, alia non habentibus. Quæ itaque uinaceis carent, uel quòd ita natura producantur, uel quòd ij arte fuerint exempti, ſi dulces ſint, adſtringente facultate uſqueadeò priuantur, ut etiam mirificè leniant. quamobrem pectoris anguſtiæ, tuſſi, exaſperatis faucibus, & renum, ueſicæque uitijs maximè conueniunt. Id quod planè confirmat Galenus lib. ſeptimo, & octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, ubi uuas paſſas ſine uinaceis leniendo pectori, ac iecinoroſis plurimum commendat. Contrà uerò facultate omnino adſtringente cenſentur, quæ cum ſuis uinaceis manduntur. Quòd cùm non ignoraret Dioſcorides, Vuam paſſam cum nucleis in dyſenteria edendam eſſe tradidit. Hinc itaque fit, ut maximo in errore uerſari exiſtimem medicos alioqui ætatis noſtræ celebres, qui alui deijciendæ gratia, Vuam paſſam paruam uulgarem, quæ ex locis ſuprà dictis in Italiam defertur, ſimul cum uinaceis deuorandam exhibent. quippe cùm aluum fluidam facere in animo ſit, eam potius cohibent, quàm leniant: idque potiſſimùm, ubi uuæ paſſæ temporis tractu ſucci partem amiſerint. Quæ re perſpecta in hanc ſententiam deducor, ut ad aluum emolliendam aptiores cenſeam Damaſcenas, Cyprias, ac Creticas (quibus tamen prius nuclei exempti ſint, uel ex ſumantur, quæ ſine nucleis naſcuntur) quàm quæ minutæ paſſim in officinis inueniuntur. quandoquidem hæ ſucci longè minus, quàm corticis, & uinaceorũ continent, niſi ſint omnino recentes, & diligenter aſſeruatæ. Quapropter ſi hoc tenui uuarum paſſarum genere uti quandoque cogimur ad emol-

Vuæ paſſæ cõſideratio.

Medicorum error.

liendam aluum, eas eligi præstat, quæ sine uinaceis proueniunt: uel si hæc desint: suppleant illæ, quæ à nucleis fuerint expurgatæ. tametsi Damascenis, & Creticis longè bonitate cedant: de quibus sanè intellexisse Galenum, easq; ad pectoris uitia laudasse planè suspicamur. In quorum genere hac etiam tempestate sunt, quæ semine carent, quemadmodum quæ Galeni ætate ex Cilicia conuehebantur. Illud porrò animaduertendum est, quòd ubi quis aluum bonam facere contendit, non debet passis uti quæ gustui acerbitatem, uel austeritatem relinquunt: sunt enim tales frigidæ, ac terrestres. quibus utique facultatibus cohibent, adstringunt, & roborant, præsertim si cum uinaceis nucleis comedantur. Vnde scitè Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus, hæc prodidit. Vuæ passæ cum alijs uuis eandem habent rationem, quam caricæ cum ficubus. Multæ enim fiunt dulces, acerbæ autem omnino paucæ: plurimæ uerò ex dulci, & austera qualitate sunt mistæ. quanquam dulces nonnihil quoque austeræ qualitatis habent: & austeræ, dulcedinis. Cæterùm ut dulces temperamento sunt calidiore, ita austeræ frigidiore. Ad hoc austeræ stomachum roborant, & uentrem constipant, & his multò magis acerbæ: mediam autem quodammodo inter ipsas constitutionem dulces obtinent, ut quæ nec stomachum dissoluant, nec aluum subducant. Dulcibus tamen, ut uis quædam semper inest contemperandi, ita & mediocriter detergendi: quibus duabus facultatibus exiguas mordicationes, quæ os uentriculi infestant, obtundunt. Et libro VIII. cap. VII. de compositione pharmacorum secundum locos, idem Galenus sic inquit. Vua passa contemptilis uideri possit, ob familiarem eius usum. At uerò hoc ipsum eam facit utiliorem: nam cùm familiaris nobis sit, in tantum adstringens est, quantum opus habet uiscus affectum. Habet autem & uim concoctoriam crudorum humorum, & uim coercendi maligna, sitq; ipsa haud facilè putredini obnoxia: & ultra hæc secundum totam substantiam, uisceri ipsi, hoc est iecinori, familiaris est, & propria. Item libro de attenuante uictus ratione, sic habet. Vuæ passæ si non sint adstringentes, lieni quidem, & hepati tumentibus non conducunt, thoracis tamen, & pulmonis affectibus conducunt. De uuis autem passis ut cibus sunt, locutus est ipse Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus, his uerbis. Alimentum ex passis uuis tali qualitate in corpus distribuitur, qualis ipsarum natura fuerit, dulce ex dulcibus, austerum ex austeris, mistum ex ijs, quæ utriusque qualitatis sunt participes. Quantitate uerò copiosius ex pinguibus, ac dulcibus: parcius ex austeris, & macris. Quòd si passarum pinguium, ac dulcium, à quibus semina fuerint exempta, parem molem cum pari uuarum mole conferas, passas ualentius nutrire deprehendes. Huiusmodi sanè, ut minus quàm caricæ subducant, abstergentq; magis tamen quàm illæ stomachum iuuant. Hæc uua, quæ Græcis σταφὶς, Vua passa Latinis pariter ac Italis uocatur: Arabibus, Zibib: Germanis, Vueinbeerlen, Mertreubel, & Kosein: Hispanis, passas: Gallis, Roisins en captz.

Vuæ passæ uires ex Gal.

Nomina.

Οἰνάνθη OENANTHE. CAP. V.

OEnanthe uocatur uitis syluestris fructus, cùm floret. Recondi debet fictili non picato, collectaque substrato linteo, in umbra siccatur. Laudatissima in Syria, & Cilicia, & Phœnice. Vis ei adstrictoria, quare pota stomacho, ac ciundæ urinæ utilis. aluum sistit, ac sanguinis excreationes. Contra fastidia, & acorem stomachi, sicca, & illita efficax est, capitis doloribus tam uiridis, quàm sicca ex aceto, & rosaceo perfunditur: sanguinolenta uulnera cataplasmate, & incipientes ægilopas, oris ulcera, & genitalium nomas trita cum melle, croco, myrrha, & rosaceo ab inflammatione uindicat. Pessis miscetur ad sistendum sanguinem: contra oculorum delacrymationem, & stomachi ardores cum polline polentæ, & uino illinitur. Cinis crematæ in testa candentibus prunis, facit ad oculorum medicamenta: reduuias, & pterygia, abscedentes gingiuas, cruentasque cum melle sanat.

Oenanthes cõsideratio.

OEnanthen non illius labruscæ modò florem esse, quæ uuas ad maturitatem non perducit; uerùm etiam alterius, quæ fructum perficit, asserere non dubitamus. Nam etsi superius scripsit Dioscorides, labruscam duorum generum esse, atque alterius uuam non matuescere, sed florétenus Oenanthen nominatam perducere: nihil tamen propterea prohibet, quin alterius quoque labruscæ florentis uua Oenanthe pariter dici queat, cùm non aliud ueteribus significet Oenanthe, quàm uitis flos. Quòd in præsenti capite ipse Dioscorides manifestè declarat: quippe qui tradat Oenanthen uocari uitis syluestris fructum, cùm floret, nullius facta generis distinctione. Quin & idem in sequentibus confirmat, ubi uini oenanthini meminit, è feracis syluestris uitis floribus fieri scribens. Ex his itaque abundè constare arbitror, non tantùm infructiferæ, sed etiam fructiferæ labruscæ florem Oenanthen uocari posse. Adde quòd id quoque apertè testatur Galenus lib. VIII. cap. I. de compositione medicamentorum secundum locos, his uerbis. At uerò quemadmodum omphacium, sic etiam absinthij succo admisceo, quandoque etiam ambo, & tertium insuper hypocistidis, & quantum oenanthes. sic autem appello uitium syluestrium germen unà cum floribus, ex quo succedentibus diebus una fit. Plinius lib. XII. cap. XVIII. Oenanthen uuam, non florem esse censet sic inquiens. Eodem & Oenanthe pertinet: est autem uitis labruscæ uua. Colligitur cum flore, cùm optimè olet. hæc Plinius. In cuius ultimis uerbis suspicor mendum subesse, & fortè rectius legendum esse, cùm floret, non cum flore. Non enim uideo, quomodo quis unquam uuam cum flore colligere possit. Cæterùm ne aliquis fortassè decipiatur, hîc non duximus silentio dissimulandum esse lapsum Marcelli Vergilij, alioqui doctissimi interpretis, & commentatoris Dioscoridis. Is autem ex eius uerbis, quæ nunc subijciam, magis innotescet. Monemus, inquit, scribere in VI. suæ medicinæ Paulum Aeginetam plurimum quidem ex labrusca Oenanthes usum esse, quoniam egregiè adstringit, stomachúmque, & aluum maximè firmat. Veruntamen traditis his, idem statim subijcit. Dioscorides autem aliam describit Oenanthen contrarias huic uires habentem. ideoq; secundis, stillicidio uesicæ, & follis suffusionibus eam mederi ait. Quorum nihil in capite hoc legitur, neque in scriptore hoc alibi legisse me memini, & nihilominus non negligenda

Marcelli Vergilij lapsus.

Aeginetæ

Aeginetæ authoritas, & teſtimonium eſt. quem credere oportet uera, & quæ aliquando legiſſet, teſtari. hæc Marcellus. In quibus ſanè uerbis euidentiſſimè deprehenditur hallucinatus, uel potius eorum oblitus, quæ de Oenanthe herba uiribus huic contrarijs prædita, memoriæ prodidit Dioſcorides libro tertio. Neque ſolùm huius, quam tamen Latinam fecerat, non meminiſſe uidetur; ſed neque eorum quoque, quæ ibidem in ſua commentatione doctè ſatis ſcripſit. Sed aliquando etiam bonus (ut aiunt) dormitat Homerus. Illud poſtremò addiderim, quòd etiam domeſticæ uitis flos Oenanthe dicitur. Verùm quia ſylueſtris uitis ui multò magis adſtrictoria pollet, is per excellentiam Oenanthe appellatur. Dicitur igitur Græcis οἰνάνθη: Latinis, Oenanthe, & Labruſcæ flos: Italis, Enanthe: Germanis, Wuild reben: Gallis, Grappe de vigne ſauuage. Nomina.

ὀμφάκιον. OMPHACIVM. CAP. VI.

OMphacium ſuccus eſt acerbæ uuæ nondum matureſcentis, è Thaſia uite, aut Aminæa. Oportet autem ante Canis ortum, expreſſam melliginem in rubro ære, linteo cooperto, inſolare, uſque dum cogatur: ſemperque quod ceruici uaſis concretum hæſit, reliquo humori permiſcere: noctu uerò à ſubdialibus locis in tectum referri, quandoquidem nocturni rores ipſum concreſcere non ſinunt. Eligendum eſt flauum, friabile, uehementer adſtringens, & linguam mordens. Sunt qui coquendo melliginem cogant. Prodeſt contra tonſillas, uuam, ulcera oris, humida gingiuarum uitia, pruritus aures cum melle, aut paſſo: item ad fiſtulas, uetera ulcera, nomasque ex aceto. dyſentericis, & mulieribus fluxione uuluæ laborantibus clyſtere infunditur: oculorum claritati, & ſcabritiæ, & eroſionibus angulorum conuenit. Bibitur ad recentem ſanguinis excreationem, etiam ſi rupta parte aliqua contingat: ſed pauco, & aquatiore eſt utendum, ualde ſiquidem exurit.

Omphacium ex omni immaturarum uuarum genere parat Italia, cùm Thaſijs, & Aminæis carcat uuis, è quibus uteres ſuum Omphacium conficiebant, ad medicinæ duntaxat uſum, id in ſole cogentes, ubi uidelicet adſtrictione opus erat. Quæ tamen parandi ratio hoc tempore ferè prorſus exoleuit. Sunt qui ut maiorem omphacio adſtrictionem comparent, è ſylueſtrium uitium uuis illud exprimant, non ad medicamenta tantùm, ſed etiam ad ciborum condimenta. Verùm omphacium noſtrum ſole non cogitur, etſi pluribus diebus ipſum inſolari dimittamus ſuis cum uinaceis in cado, craſſo linteamine cooperto, donec excrementa ſubleuentur, fæx uerò ſubſidat, & inclareſcat ſuccus. Siquidem hac parandi ratione abſque ſale per annum incorruptum aſſeruatur tam ad ciborum, quàm ad medicamentorum uſum. Omphacium (ut Galenus memoriæ prodidit lib. III I. ſimpl. medicam.) calidis morbis omnibus magno iuuamento adhiberi poteſt. quippe cùm id omnino acidum ſit, perfectè etiam refrigerat, uniceque ardoribus prodeſt, ſiue ori uentris impoſitum, ſiue totis hypochondrijs, ſiue cuilibet alij, quod refrigerare uelimus. Id Græci ὀμφάκιον dicunt, quod Latini item Omphacium: Itali, Agreſto: Germani, Agreſt: Hiſpani, Agraz: Galli, Verjuſt. Omphacij conſideratio. Omphacij uires ex Gal. Nomina.

οἶνου φύσις. VINI NATVRA. CAP. VII.

VIno uetere nerui lædúntur, & reliqui ſenſus, quod tamen guſtu ſuauius eſt: quare cauendum ijs, qui [a inteſtinæ] alicuius partis imbecillitatem ſentiunt. attamen in ſecunda ualetudine paucum aqua dilutum, innoxiè ſumitur. Nouum inflat, ægrè coquitur, inſomnia parit grauia, & urinam ciet. Aetate medium utraque uitia fugit: quare ad uictus ſanorum, ægrorumque uſurpatur. Album, tenue, ſtomacho utile eſt, ac facilè in membra diſtribuitur. Nigrum uerò craſſum eſt, & concoctu difficile, carnem alit, & ebrietatem creat. Giluum, utpote quod medium eſt, medias inter utrunque uires habet. In ſecunda tamen, & ſiniſtra ualetudine, cùm primis laudatur album. Quin & uina ſapore diſtant. ſiquidem dulce craſſis partibus conſtat, & difficilius à corpore expirat: ſtomachum inflat, aluum & interanea ut muſtum turbat, ſed minus inebriat: renibus, & ueſicæ aptiſſimum. Auſterum per urinam celerius tranſit: ſed capita dolore tentat, & temulentiam gignit. Acerbum ad ciborum per membra digeſtionem accommodatiſſimum: aluum, & cæteras fluxiones cohibet, minusque urinam expellit. Nouum neruos minus tentat. Vinum aqua marina factum ſtomacho aduerſatur, ſitim ſtimulat, neruos infeſtat, aluo aptum, à ualetudine ſe recolligentibus inutile. Paſſum, quod uuis ſole ſiccatis in area, aut in ſarmento torrefactis exprimitur, Creticum cognomine, aut pramnion, aut protropon: & ſapa, quæ fit muſto igni decocto, Græci ſirion, aut hepſema appellant: nigra quidem, & quæ dicuntur melampſithia, craſſa ſunt, & corpora multum alunt: candidum tenuius: & heluola inter hæc media, medias ſortiuntur uires. Omnia tamen adſtringunt, & pulſus reuocant. faciunt aduerſus uenena, quæ exulcerando necant, ex oleo pota, & uomitionibus reddita: contra cicutas, meconium, pharicum, toxica, & concretum in grumos lac: item contra renum, & ueſicæ pruritus, roſiones, exulcerationeſque. inflat tamen, & ſtomacho aduerſatur. Priuatim, prodeſt melampſithium, ſi uenter rheumatiſmum ſentiat. Album magis cæteris emollit aluum. Gypſo conditum neruis officit, caput aggrauat, & incendit, ac ueſicæ aduerſatur: contra uenena cæteris aptius. Picata, aut reſinata excalfaciunt, concoquunt: ſanguinem excreantibus inimica. Quæ uerò aparachyta uocant, ut quæ admiſtam ſapam recipiunt, caput implent, temulentiam gignunt, ægrius in halitum expirant, ſtomachum malè habent. Inter Italica uina Falernum principem lo-

a Meum. Concluſa non legit

cum obtinet: quod inueteratum perquàm facilè coquitur, pulſus exuſcitat, aluum adſtringit, ſtomacho utile: ſed ueſicæ nocet, atque ijs qui uiſus hebetudinem ſentiunt, & ad potus crebros minimè idoneum. Albana craſſioribus conſtant partibus, dulcia: ſtomachum inflant, uentrem emolliunt, ſed concoctionem non æquè adiuuant, & neruoſa minus infeſtant: uetuſtate eadem auſterum ſaporem concipiunt. Cecubum, cùm ſit dulce, eſt & Albano craſſius: corpus, & colorem alit: ægrè tamen coquitur. Surrentinum ualde auſterum eſt: quare inteſtinorum, & ſtomachi fluxiones cohibet, & cùm tenue ſit, caput minus tentat: inueteratum ſuauius redditur, & ſtomacho utile. Adrianum, & Mamertinum in Sicilia æquè craſſis partibus gignuntur: modicè adſtringunt, & ocyſſimè inueterantur, minusque ob ſuam tenuitatem neruos tentant. Parætypianum, quod ex Adriatico ſinu defertur, odoratum, ac tenuius eſt: quare liberaliter epotum fallit, diu ſeruat ebrietatem, & ſoporem adfert. Iſtricum Parætypiano ſimile eſt, ſed urinam uehementius pellit. Chium tamen antedictis mollius, & aptum potui eſt. bene alit, & minus inebriat, fluxiones cohibet, oculorum medicamentis utile. Lesbium facilè membra ſubit, Chio leuius, & aluo idoneum. Epheſium eandem uim habet, quod Phygelites nominatur. Verùm Aſianum è Tmolo monte, Meſogites appellatum, capitis dolores ciet, & neruos lædit. Coum uerò, & Clazomenium, quoniam multam ſibi maris aquam uendicant, facilè corrum puntur: flatus mouent, aluum turbant, neruis officiunt. Vinum omne (ut reliqua in commune dicantur) merum, ac ſyncerum, & ſua natura auſterum, excalfacit, facilè in membra diſtribuitur, ſtomachum adiuuat, appetentiam ciborum inuitat: uires alit, ac robur auget: ſomnum conciliat, & commendat colorem. Potum liberalius auxilio eſt contra aſſumptam cicutam, coriandrum, pharicum, ixiam, meconium, argenti ſpumam, taxum, aconita, fungoſúe: contra ſerpentium morſus, & omnium ictus, quæ refrigerando necant, aut ſtomachũ in uomitiones effundunt. Facit ad longas inflationes, roſioneſque præcordiorum, ac diſtentiones, ſtomachi reſolutionem, & ſi uenter, aut interanea rheumatiſmum ſentiant. Conueniunt ſudatoribus, & quibus corpus immodico ſudore digeritur, maximè alba, uetera, & odorata. Quæ tamen uetuſtate dulceſcunt, renibus, ac ueſicæ accommodatiora redduntur: uulneribus, inflammationibusque in ſuccida lana imponuntur: tetra ulcera, & phagedænica, & fluxionibus obnoxia commodè perfunduntur. Quæ marinam non receperunt, auſtera, & alba, ad ſanorum uictus uſurpantur. In his præſtant Italica, Falernum, Surrentinum, Cecubum, Signinum, & permulta Campaniæ, & Parætypianum ab Adriatico ſinu, & Siculum, quod Mamertinum appellatur. Ex Græcis Chium, Lesbium, & Phygelites ex Epheſo. Craſſa uerò, & nigra ſtomacho negotium exhibent, inflationem pariunt, corpus augent. Tenuia tamen, & auſtera ſtomacho proſunt, & minus carnes alunt. Vetera ualde tenuia, & candida uehementius urinam ciunt, & dolores capitis mouent, neruosque largius pota tentant. In media ætate, ut à ſeptimo anno, potui ſaluberrima ſunt. Modus autem pro ætate, & tempore anni, & conſuetudine, & qualitate uini definiatur. Non ſitire, & modicè cibos prolui, optimum eſt præceptum. Nocet ebrietas omnis, & maximè aſſidua: ſiquidem obſeſſos neruos quotidie remittit: largiorq; potus acutorum morborum adfert initia. Mediocris tamen uinolentia aliquot diebus, maximè poſt aquæ potus, utilis: nanque modo quodam ex alto euocat, ſenſilesque expurgat excretus, & per cæca corporis ducit ſpiracula. Sed aquam poſt uinolentiam bibere oportet: ſiquidem ualetudinis alicuius gratia factæ temulentiæ remedium adfert frigida.

Vini facultates uariæ pro modo uſus.

CVm profectò Vinum ſit liquor omnium ſuauiſſimus, præcipuum humanæ uitæ bonum, ac præſtantiſſimum ſubſidium, uitalium ſpirituum regenerator maximus, ac omnium corporis tũ facultatum, tum functionum inſtaurator optimus, cor lætificet tucaturque ſummopere, nulli mirum eſſe debet, quòd plantam, quæ fructum fert, ex quo uinum exprimitur, nitem, quaſi uitam, appellauerint ueteres. Verùm non ob id gaudeant, iubilentque ij, qui uino nimis indulgent, quòd ego ipſum tot laudibus extulerim, quippe cùm omne extremum (ut in communi prouerbio eſt) ſit uitioſum, ſi uinum immoderatè, & plus quàm deceat, bibatur, periculoſos atque horrendos (ut mox dicetur) procreat morbos. Aliàs ſi in eius uſu temperantia adhibeatur, tum ad alendum, tum etiam ad roborandum corpus omnium efficaciſſimum habetur. quandoquidem puriſſimum generat ſanguinem, ocyſſimè in alimentum uertitur, concoctionem in quáuis corporis parte adiuuat, animum addit, cerebrum purgat, intellectum excitat, cor exhilarat, ſpiritus uiuificat, urinam ciet, flatus diſcutit, innatum calorem auget, conualeſcentes impinguat, cibi appetentiam inuitat, ſanguinem turbidum clarificat, obſtructiones aperit, alimentum in uniuerſum corpus defert, colorem conciliat, & omne in corpore excrementoſum deijcit. Sed ſi modus abſit, & ſine ratione, ac temperamento ſumatur ingurgiteturúe (quod facere ſolent ebrioſi) ex accidenti totum refrigerat corpus. neque enim ſecus nimio eius potu (ut Galenus inquit) innatus corporis calor ſuffocatur, atque paruus ignis magna lignorum ſtrue extinguitur. Præterea cerebro, ſpinali medullæ, ac neruis inde exorientibus obeſt. hinc fit, ut principe hac parte affecta, temporis tractu maximi, & pernicioſi concitentur morbi, nempe apoplexia, epilepſia, paralyſis, tremor, ſtupor, ephialtes, catalepſis, conuulſio, uertigo, articulorum contractio, lethargus, phrenitis, deſtillatio, ſurditas, cæcitas, & oris labiorumque diſtentio. Quinetiam uinum intemperatè hauſtum, bonos corrumpit mores. nam quòd homines contentioſi, loquaces, effrænesque fiant, quòd furant, menteque moueantur, quòd denique aleæ, libidini, ac rei uenereæ ſemper ferè indulgeant, ac nonnunquam homicidia committant, nulli uerius adſcribendum eſt, quàm uino immodicè ſumpto. Adde quòd memoriam diſſipat, ſenſus omnes perturbat, aſſiduos morbos parit, & repentinas mortes adfert: ne ſingula perſequar, quæ recenſere longum eſſet, & audire moleſtum ijs, qui nimium uino dediti ſunt. Cæterùm Vinum magis ſenectuti, quàm reliquis ætatibus conuenit. id ſiquidem frigidam ſenum temperiem, talem amorum multitudine redditam, tempe-

Vinum cui ætati conueniat.

rat, ac

rat, ac mulcet. Verùm pueris, ac adoleſcentibus ad uigeſimum annum uſque minimè concedi debet, ſi Galeni ſententiæ ſubſcribendum eſſe putamus, qui libro ſecundo de tuenda ſanitate, nil aliud aſſerit uinum eſſe pueris, & adoleſcentibus exhibitum, quàm ignem igni additum. Cauendum quoque eſt, ne in ardoribus æſtatis unum niue, aut glacie, aut gelidiſſima aqua perfrigeratum hauriatur: quòd cerebro, neruis, pectori, pulmoni, uentriculo, inteſtinis, ſplenі, iecinori, renibus, ueſicæ, utero, dentibuſque maximè noceat. Quare admirari non licet, ſi tempore uinum arte frigefactum bibentes coli, & uentriculi cruciatibus afficit, item conuulſionibus, reſolutionibus, apoplexia, ſpirandi difficultate, urinæ ſuppreſſione, calculo, uiſcerum obſtructione, aqua intercute, ac pluribus alijs grauibus, & pernicialibus morbis. Proinde ſcitiſſimè Galenus libro de cibis boni, & mali ſucci, hæc prodidit. Qui non exercentur ſumma æſtate, cùm uehementi calore urgentur, fontis aquam bibant, niuiſque & uini refrigerati uſum uitent. Hæc enim quamuis protinus nullam inuenum corporibus ſenſibilem læſionem inferant; ſenſim tamen, occulteque creſcente uitio, cùm iam ætas progreſſu temporis inclinauerit, articulos, neruoſque, & uiſcera ijs morbis nexat, qui uel difficulter admodum, uel omnino tolli non poſſunt. Ad hæc in tuenda ſanitate diligenter procurandum eſt, ut uinum, quod in potu alimenti gratia quotidie ſumitur, ſit mundum, purum, clarum, odoratum, & ſapore iucundum: nanque corruptum, turbidum, impurum, odore graui, & guſtu ingrato, non modò toti corpori noxam infert; ſed etiam ſanguinem corrumpit. Quapropter feliciſſimè ſuam tuentur ſanitatem, qui regiones incolunt, in quibus optima uina proueniunt. quemadmodum in Goritienſi comitatu, ubi ſanè generoſiſſima uina naſcuntur, nimirum Pucinum illud antiquis adeò celebratum, necnon Vipacum illi bonitate proximum. Hæc quidem parcè modeſteque pota, ad tuendam ſanitatem mirificè conferunt. Id quod ipſe experientia in me facta comperi, atque etiam omnibus ingenuè teſtari poſſum. nam cùm multis antè annis diuturnus uentriculi dolor malè me habuiſſet, quem totius corporis imbecillitas conſecuta erat, ex Pucini, & Vipaci tantùm uſu, me priſtinam meam ſanitatem, & integrum robur adeptum eſſe certò ſcio. Ob id ergo mirandum non eſt, ſi Plinius magnis laudibus prædicauit Pucinum libro XIIII. cap. VI. ubi ita ſcriptum reliquit. Liuia Auguſta octuaginta duos annos uitæ Pucino retulit acceptos, non alio uſa. Gignitur in ſinu Adriatici maris, non procul à Timauo fonte, ſaxeo colle, maritimo afflatu, paucas coquente amphoras. Nec aliud aptius medicamentis iudicatur. Hoc eſſe crediderim, quod Græci celebrantes miris laudibus pyctianum appellauerunt ex Adriatico ſinu. hæc Plinius. Cuius certè teſtimonio planè ſubſcribunt ruſtici Iapidiæ incolæ: quippe cùm ij uinis Pucino cognatis in quotidiano potu utantur, variſſimè ægrotant, & longæuam admodum uitam traducunt, adeò ut plurimi reperiantur, qui nonageſimum, & centeſimum annum attingunt. Eſt autem uinum hoc tenue, clarum, lucidum, colore aureum, odoratum, guſtuique gratiſſimum. Potum ualenter excalfacit, niſi dilutum fuerit, facileque in uniuerſum permeat corpus. Quamobrem (ut libro tertio ſimplicium medicamentorum ſcribit Galenus) tale natura uinum, non modò perfrigeratorum omnium, ſed eorum etiam, qui aut ex oris uentriculi, aut cordis dolore animi deliquium patiuntur, præſentaneum fuerit remedium. Ex quibus facilè colligi poteſt, feliciſſimos eſſe eos, qui in regionibus, quæ uina optima ferunt, oriuntur, ſi tamen modeſtè (ut fieri decet) eis utantur. Cæterùm quæ uina in uniuerſum quotidiano uſui magis conueniant, hîc longiori ſermone commemorare ſuperuacuum duximus, cùm hoc à Dioſcoride latius ſit proditum, atque etiam de omnium uinorum uiribus diligentius ſcriptum, quàm ut plura à nobis referri debeant. Fit è uino aqua per alembicum (ut uocant) quam ob eius admirandas uires aquam uitæ appellauere ſapientes. Nam ſi ex uino optimo à perito opifice parata ſit, meritò hoc nomine appellari debet. Quemadmodum enim, quæ in ea macerantur ab omni corruptione præſeruat, ita ſumentium quoque uitam, ſublata omni putredine, cuſtodit, fouet, reparat, tuetur, auget, & producit, cùm non ſolùm natiuum calorem foueat, & in ſuo uigore conſeruet, ſed utales quoque ſpiritus regeneret, & uiuificet, uentriculum calefaciat, cerebrum, & intellectum acuat, uiſum clarificet, & memoriam reparet, & præſertim ſi ab his ſumatur, qui frigidiuſculo ſunt temperamento; quiq; cruditatibus uentriculi, flatibus, & alijs quibuſcunque frigidis affectibus obnoxij ſunt. Quare his, qui uentriculi dolore à flatu, aut cruditate torquentur, uertiginoſis, comitialibus, reſolutis, melancholicis, ueternoſis, hypochondriacis, & cordis pulſu, aut tremore, & animi deliquio laborantibus, ſummum eſt auxilium, ſi quotidie ſumatur cochlearis communis menſura. Atqui longè præſtantius antidotum euadit, ubi hoc modo paretur, quo ego mihi parare ſoleo. Sumito cinnamomi unciam, gingiberis drach. quatuor, ſantalorum omnium ſingulorum drach. ſex, caryophyllorum, galangæ, nucis myriſticæ ſing. drach. duas & ſemis, macis, comebarum ſing. drachmam. Cardamomi utriuſque, ſem. melanthij ſing. drach. tres, zedoariæ ſemunciam, ſem. aniſi, fœniculi dulcis, paſtinacæ ſylueſtris, ocimi, rad. angelicæ, caryophyllatæ, glycyrrhizæ, calami odorati, minoris phu, foliorum ſclareæ, thymi, calaminthæ, pulegij, menthæ, ſerpylli, amaraci ſing. drach. duas: roſarum rubearum, florum ſaluiæ, betonicæ, roriſmarini, ſtœchadis, bugloſſi, boraginis ſing. ſeſquidrachmam. Corticum citri drach. tres. Pulueris diambræ, aromatici roſati, Diamuſci dulcis, Diamargariti, Diarhodonis abbatis, electuarij de gemmis ſing. drachmas tres: Terantur, quæ terenda ſunt, & deinde in uitreo uaſe macerentur, ex libris duodecim aquæ uitæ præſtantiſſimæ, è ſelectiſſimo uino paratæ, occluſo ſubinde uaſis oſculo, diebus quindecim continuis. Ac deinde uitreo alembico uaſi ſuperpoſito, per aquæ feruentis balneum à perito artifice diſtillentur, oſculis alembici adeo concluſis, ut nihil inde expirare poſſit. Aqua, quæ inde fluxerit in aliud ſubinde uas recondatur, additis ſantali odorati teſſellatim conciſi duabus drachmis, moſchi, ambari, in tenui linteolo colligati ſing. ſemiſcrupulo, & iulapij roſati clariſſimi libra. Demum concutiantur fortiter, quouſque iulapium cum aqua miſceatur, claudaturque deinde uas cera, & membrana, & ita quieſcat diebus quindecim continuis; & ultimò in aliud transferatur uitrum, ibique aſſeruetur. Eſt itaque hæc aqua antidotum præſtantiſſimum, & præſentaneum auxilium ad omnia prædicta. Quippe non ſolum hauſta, ſed in faciem ex alterius ore proiecta, epilepticos, defectos animo, & fœminas uteri ſtrangulatu decidentes reuocat, loquelam amiſſam reſtituit, & iam iam moribundos tam diu ſuſtinet, ut quandoque miraculi ſpeciem afferat. Additur etiam in clyſteribus colicorum unciæ pondere præſentaneo auxilio, ubi à flatu, aut frigiditate prouenit morbus. & præſertim additis theriacæ, aut mithridatis antidoti binis drachmis. & uno uerbo omnia ferè comprehendam, medicamentum eſt ſummum ad frigidos omnes affectus. Vinum ſic Latinè, οἶνος autem Græcè uocatur: Germanicè, Wein: Italicè, pariter & Hiſpanicè, Vino.

Οἶνος ὀμφακίτης. VINVM OMPHACITES. CAP. VIII.

OMphacites nomine,peculiariter fit in Lesbo ſiccata ſole acri uua, paulò ante maturitatem decerpta,triduo aut quatriduo, donec racemi in rugas contrahantur: expreſſumque uinum cadis inſolatur. Vim adſtringendi habet,prodeſt diſſolutis ſtomacho, & ilei dolore laborantibus: item prægnantium malaciæ, & crudis, in peſtilentia quoque ſorptum auxiliari dicitur. Huiuſmodi uina non niſi poſt multos annos bibi poſſunt.

Δευτερία. LORA. CAP. IX.

LOra,quam deuteriam,alij potimon appellant,fieri ſolet adiectis metretis tribus aquæ in uinacea, quibus triginta uini metretæ extractæ fuerint: calcatis uinaceis, expreſſóque decocto ad tertias partes,& additis in ſingulos congios modi eius qui remanſit,binis ſalis ſextarijs, poſt hyemem tranſfunditur in uaſa. Lora intra annum utendum etenim celeriter exoleſcit. Conuenit ægris, quibus timemus noxam uini,coacti ſæpe deſiderijs eorum obtemperare:item à longa ualetudine ſe recolligentibus. Fit & uinum, quod adynamon uocant, loræ uires habens, hoc modo. Pares aquæ, & muſti menſuræ coquuntur molli igne, donec abſumatur aqua: quod, ubi refrixerit, elutriatum picato uaſæ reconditur. Alij marinæ, & cœleſtis, aquæ, mellis,& muſti pares miſcent portiones, decapulant,& quadraginta diebus inſolant,quo ad annum utuntur ad omnia eadem.

Loræ parandæ ratio ex Gal.

LOra alia ratione Galeni ætate, quàm Dioſcoridis parabatur. Ille ſiquidem loram faciendi modum lib. II. de alimentorum facultatibus, ijs uerbis tradidit. Vinaceorum quoque dilutum Græci τρύγα uocitant. quod rurſus ab Atticis δἀτερία,à noſtratibus ſεμευκίτις,id eſt,lora appellatur. Coniectis nanque in parua dolia uinaceis, tantum aquæ ſuper affundunt,quoad omnia permadeant. Quod ubi ſatis factum uidetur,in dolij fundo foramen aperiunt, ut dilutum effluat, idque pro uino bibunt. Perſpicuum autem eſt,quòd pro racemorum copia aquam affundunt,experientia docti:quò uidelicet neque aquoſa admodum,neque meraca ſit lora. Deinde rurſum aliam aquam,parciorem tamen priori, uinaceis affundunt,ſic ut hoc quoque potioni ſit attemperatum: quod quidam Atticæ proprietatis curioſi propriè δἀτερίαν dici nolunt, non ueluti prius illud. Vtraque lora capiti dolorem adfert, niſi dilutior bibatur, ſed prior magis caput ferit. Dos una huic potioni conceſſa eſt,nempe quòd ocyus per urinam reddatur:ſed non pauca ſubeſt diuerſitas ex uaria uuarum ſpecie, è quibus uinacei ſunt relicti. Etenim ſi dulces fuerint, potus multò erit ſuauior, citiuſque per urinas excernetur: ſin uero acerbæ,& acidæ fuerint,inſuauior longè,ac minus ciens urinas. Porrò dilutum hoc ualentius uinoſiuſque efficitur, cùm uinaceus ad uer,aut æſtatem fuerit aſſernatus. Hyemis autem tempore ſi quis utatur,ut caput minus tentat,ita & per urinas minus expellitur. Hæc de lora Galenus. Ea δἀτερία Græcis, Latinis Lora, & Italis Acquarello appellatur.

Οἶνος ἐκ τῆς ἀγρίας σαπυλῆς. VINVM E` LABRVSCA. CAP. X.

VInum è ſylueſtri uua nigrum, adſtringit: prodeſt alui, & ſtomachi fluxionibus, & cæteris, quibus conſtrictione, & contractione opus eſt.

NOn deſunt in Hetruria, qui uinum è Labruſcæ uuis exprimant,colore admodum nigro, idque giluo admiſcent,ut rubicundius reddatur. Vtuntur eo ruſtici in alterius uini penuria. ſiquidem conſtat dulce ſimul, & auſterum: uerùm tractu temporis dulcedinem facilè deperdit,ſitque tunc guſtui omnino inſuaue,adeò ut tantùm medicamenti uicem expleat, ubi adſtrictione ſit opus.

Οἶνος μελιτίτης. VINVM MELITITES. CAP. XI.

MElitites datur in longis febribus,quæ ſtomachum infirmarunt. nanque aluum leuiter emollit, urinam ciet,ſtomachum expurgat. prodeſt articulario morbo,renum uitijs,imbecillo capiti, & mulierибus abſtemijs: odoratum ſiquidem eſt, & corpus alit. Diſtat à mulſo, quod ſit è uino uetere, auſtero,& melle exiguo. Melitites autem adiecto ad quinque congios auſteri muſti mellis congio, & ſalis cyatho. Cortinis magnis,quò magis ad efferueſcendum locus pateat,fieri oportet,ſenſim aſperſo ſale: cùmque efferuere deſierit,in alia uaſa transfunditur.

Οἶνος μελι. MVLSVM. CAP. XII.

MVlſum è uetere uino,auſteroque,& bono melle factum,præfertur: minus enim inflat, ac celeriter id genus in uſum uenit. Vetus,corpus alit. media ætate,aluo prodeſt, urinam pellit: à ſummo cibo ſumptum,nocet: & inter initia potum,implet: dein appetendi auiditatem reuocat. Fit mulſum duabus uini metretis,admiſta una mellis. Aliqui, quò celerius præberi poſſit, mel cum uino coquunt,

quunt, & ita transfundunt. Alij utilitatis gratia, ad ſextarios ſex muſti feruentis unum mellis adijciunt: & ubi ferbuerit, uaſe recondunt. dulce autem permanet.

Μελίκρατον. AQVA MVLSA. CAP. XIII.

AQua mulſa eaſdem, quas mulſum uires poſſidet. Cruda utimur cùm moliri deiectionem, aut uomitionem incitare uolumus: ut ijs, qui uenena hauſerunt, ex oleo. Decocta datur imbecillis, & hominibus elangueſcentis pulſus, quos illi dixere microſphyctos, tuſſientibus, peripneumonicis, & ijs qui immodico ſudore digeruntur. Iam paratum, conditiuumque, quod aliqui hydromeli propriè uocant, media ætate adynamo uino, aut loræ in recreandis uiribus reſpondet, & ſimilem uim adipiſcitur. quare inflammationibus alicuius membri pluſquam lora prodeſt. Inueterati tamen uſus damnatur in flammatis, aut conſtrictis: ſed laboranti ſtomacho, aut cibum faſtidienti, ſudatoribus ue conuenit. Fit duabus pluuiæ aquæ ueteris ad unam mellis partem additis, & inſolatis. Alij fortanam aquam adijciunt, & ad tertias partes decoquunt, & ita recondunt. Nec deſunt qui hydromeli appellent, quòd à melle elutis aqua fauis confici ac ſeruari ſoleat: ſed meracius confieri conuenit. aliqui id coquunt. Aegrotantibus noxium eſt, quoniam plurimum ceraginis ſibi uendicat.

Aquæ mulſæ ratio faciendæ uaria.

ALia ſanè Aquæ mulſæ ratio conficiendæ eſt apud Mauritanæ familiæ authores, ab hac quæ hîc à Dioſcoride traditur. Inter Arabas nanque Meſues de ea ita ſcribit. Aqua mulſa, ex antiquorum ſententia, magnis utique uiribus præ dita eſt. Sitim etenim arcet: frigidis affectibus, præſertim cerebri, & neruorum, & articulorum, auxiliatur. Loco uini pota humida extuſſientibus prodeſt: quin & pus, & lentam, craſſamq; pituitam è pectore trahit. Inteſtina, uiſcera, urinariosq; meatus purgat, terget, ac lauat: quapropter ſubuenit coli doloribus, aluum ſubducit, & calculum gigni prohibet. Fit è libra laudatiſſimi mellis, non tamen ueteris, colore pallido, odore iucundo, ſapore cum dulcedine modicè acri, cum aquæ fontanæ libris octo, in uaſe lapideo, uel fictili uitreato, lento igni decocta, deſpumataq;, & demum linteo percolata. Verùm ſi aqua hæc paulò pòſt bibenda erit, aquatior fiat, & ſtatim à ſublata ſpuma percoletur. Nam quæ longa coctione iulapij conſiſtentiam acquirit, diutius quidem ſeruari poteſt, ſed ægrius penetrat in remotas corporis partes, facileq; in bilem uertitur, ob ſuam exuperantem dulcedinem. unde ſitim accendit, niſi plurima affuſa aqua diſſoluatur, adeò ut aquæ ferè modò reddatur inſipida. Variant autem mulſæ facultates pro diuerſa coctionis ratione. quippe quæ breui coquitur tempore, flatus in uentriculo parit, aluum magis mouet & minus nutrit. quæ uerò longiori coquitur tempore, flatus diſcutit, magis nutrit, minusq; aluum ſtimulat. Sunt qui mulſæ aromata etiam addant, nempe gingiber, crocum, cinnamomum, macim, & id genus alia. Alij galliam moſchatam officinis uocatam, & agallochum adijciunt. Fit præterea ex parte una mellis, & aquæ fontanæ partibus octo, fermenti (aliàs fœni græci) in his diſſoluti uncijs tribus, & propriè ad centum mulſæ libras. Quæ denique omnia, muſti modo efferueſcenda in ligneum cadum conijciuntur, non tamen ad ſummum repletum, ne feruescens reſiliat. Vbi uerò deferbuerit obturato uaſe, aſſeruetur uini modo ad potandum, ueruntamen non bibatur, niſi tertio menſe tranſacto. Huic mulſæ aromata quoque admiſceri poſſunt linteolo incluſa, & adalligata in cadum demiſſa. hæc Meſues. Cuius ultimam mulſæ parandæ rationem, Germani Medonem uocant. qui tamen fermentum addunt, non ex cerealium genere aliquo paratum, ſed ex uini muſti recremento, & lupi ſalictarij floribus, quibus etiam utuntur ad zythum conficiendum, quod Ceruiſiam appellant. Medonis plurimum bibunt Poloni, ac Lituani, quòd melle plurimo abundent. Quod Græcis Nomina. *μελίκρατον, Latinis item Melicratum & Aqua mulſa uocatur: Italis, Acqua melata.*

† *Hoc loco uulgata exemplaria Græca habẽt χρώμεθα δὲ τῷ ἀφεψημένῳ. hoc eſt, Vtimur cocta. In quibus nimirum uerbis uitium aliquod latere ſuſpicor. nam contextus uerborum & res ipſa poſtulabant, ut prius Aquæ mulſæ crudæ, mox coctæ uſum traderet Dioſcorides. quod hunc feciſſe puto, ſed librariorum culpa eueniſſe, ut ſit negatio omiſſa, uel uerbum ἀφεψημένῳ alterius loco ſcriptum. Auget nobis ſuſpicionem Actuarius, qui in libro ſuo de compoſitione medicamentorum, ubi ea de Melicrato, id eſt Aqua mulſa ſcribit, quæ Dioſcoridi accepta referri poſſunt, inquit primùm, Cruda utuntur ij &c. deinde, Cocta uero exhibetur &c. Hunc ſecutus fortaſſe Ruellius uir doctiſſimus, uulgatam illam lectionem ut deprauatam reliquit, & alteram ut ueriorem accepit. Addam inſuper, quòd ratio ex uſu Aquæ mulſæ ſumpta ſuadet, ut cruda magis quàm cocta aluum deijcere, aut uomitum ciere poſſit.*

Ὕδωρ. AQVA. CAP. XIIII.

DE aquis in uniuerſum decernere, propter locorum proprietates, & peculiares naturas, cœlum, & alia pleraque, difficile eſt. Magna tamen ex parte optima eſt dulcis, ſyncera, nullius omnino qualitatis particeps, & quæ ne minimo quidem tempore in præcordijs commoratur. ad hæc quæ & facili uia fertur, & citra moleſtiam, nec inflationes creat, & minimè computreſcit.

Aquarum differentiæ, & facultates.

PAuciſſimis quidem uerbis de potabili in uniuerſum aqua diſſeruit Dioſcorides, ita tamen ut nullam planè notam prætermiſerit ex his, quæ in optima aqua requiruntur. Quare ſi nobis eſſet ijs tantùm faciendum ſatis, qui rerum naturalium periti ſunt, non operæpreccium exiſtimarem, hoc in loco plura de aquis commemorare. Verùm quia hoſce commentarios in ſtudioſorum, & imperitorum potiſſimùm gratiam condimus; ideo non ſolùm aquarum omnium, quæ in communẽ tam cibi, quàm potus uſum ueniunt, tũ qualitates, tũ facultates hîc breuiter perſtringã; ſed etiam earum, quæ ſponte naſcuntur, & ſibi metallorum, cæterorumque foſſilium uarias uendicant facultates. In primis itaque illa aqua ad potandum lauda

tissima censetur, quæ clara, pellucida, tenuis, pura, frustillorum, & saporum omnium expers, lenisque reperitur: necnon quæ igni admota citò calefit, remota verò ocyssimè frigescit, gustu iucunda: quæ denique celeriter præcordia pertransit, & sine illa ventriculi molestia labitur, & secedit. Talis autem ea esse solet, cuius fons ad orientem solem erumpit, currítque super lapides, aut arenam, aut purissimam terram: quæque æstate frigida, hyeme autem calida manat. Omnium tamen præstantissima est pluuialis, caque præsertim, quæ æstate media pluit, silente cœlo. Huic ferè illa respondet, quæ eodem tempore cum tonitruis descendit, tonitruosa propriè appellata. At ea, quæ maxima aeris, ac uentorum procella, terrifico tonitruum, fulgurum, & grandinis impetu, ex uelociter concitatis nubibus cœlo demittitur (ut in commentario libri sexti epidemiorum scribit Galenus) in humanæ uitæ usum admitti non debet. Porrò aqua cisternarum non tot sanè laudibus commendanda uidetur, licet à quàm plurimis medicis laudetur. Siquidem non modò noxia existit, quòd miscella quædam sit diuersarum aquarum, quæ in diuersis anni temporibus imbi colliguntur ex pluuia, tum ex grandine, & niuibus hyemali tempore in tectis colliquatis; sed etiam quòd aquæ omnes stationariæ putrefactioni facilè sint obnoxiæ. Quo fit, ut aqua in cisternis collecta (si rem rectè expendamus) synceræ pluuiali minimè sit comparanda. Dicendum igitur erit, aquam sic asseruatam eò pluuiali syncera deteriorem esse, quò magis fuerit niuium, & grandinum liquationibus commista. Quandoquidem (ut in libro de bonitate aquæ scribit Galenus) quæ à niuibus & glacie colliquescit, concoctionem impedit, urinam cohibet: pectus, pulmonem, ac uentriculum malè habet, conuulsiones, laterum dolores, & flatus generat. Quod alia de causa non euenit, quàm quòd cùm in glaciem, uel niuem concreuit, omne, quod tenue inerat, deperdit. Putealis præterea grauis quidem est, ægreque conficitur, nec statui quidem potest, quòd sit putredinis omnis expers: ueruntamen tantò minus fuerit damnanda, quantò frequentius hauritur, uel si è subterraneo fonte scaturiat. Sequuntur lacustres, & palustres, quæ omnino sunt improbandæ, nisi coctæ, uel igne destillatæ fuerint. Fluuiatilis deinde probatur, uel improbatur, pro concurrentium aquarum, & rerum iectarum qualitate, quemadmodum ijs omnibus euenit fluminibus, quæ magnas perluunt ciuitates. Nam quibus animalia putrefacta, excrementa, & urbium sordes inesse sentiuntur, eæ ab alimentorum usu abdicandæ sunt, nisi longo temporis tractu magnis fictilibus asseruatæ, ac defæcatæ clarescant, & prorsus expurgentur. ut Romani faciunt cum sui Tiberis aqua, quæ præ cæteris hac facultate pollet, ut clara facta, ad centum, & plures annos perduret incorrupta. Ad hæc noxiæ sunt, quæ plurimam terræ mistionem consequuntur, quòd non modò uiscera obstruant; sed & calculos in renibus, & uesica procreent. Cæterùm aquæ, quæ lapideum admittũt succum, de quo satis diximus in prima huius libri commentatione, prorsus uitandæ sunt, ut quæ potantes strangulare possint, eo sanè modo, quo epotum gypsum. quippe hæ arterias obstruentes spirituum transitum intercipiunt: quin & alimentum in corpus deferri prohibent. Quocirca huiusmodi aquæ potabiles non sunt, neque in ciborum coquendorum usum recipiendæ. Quemadmodum nec illæ sanis probantur, quæ sal, nitrum, chalcantum, alumen, & alia id genus concreti succi continent. quanquam omnes in medicinæ usum ueniunt. Nam quòd omnes prædictis excalfacientibus medicamentis refertæ sint, frigidis, & humidis morbis laborantibus utilissimè exhibentur: ijs uerò noxiæ sunt, qui à biliosis uel acribus proueniunt humoribus. Salsæ, si bibantur, pituitam eijciunt, sanguinem in uentriculo concretum dissoluunt, aquam intercutem exiccant, & obesa corpora extenuant. Sed his consumptis potantes siticulosos reddunt, uentriculum lædunt, intestina abradunt & scabiem, & pruritum excitant, utpote quæ non obscurè sanguinem acuant, & sua salsedine adurant. Clysteribus infusæ pituitam attenuant, & detrahunt, & ex ea prognatos dolores mirificè tollunt. Factis ex ea balneis aquæ cutem subeuntes resoluuntur, si nouus fuerit morbus: frigidi nernorum dolores mulcentur, pectoris fluxiones cohibentur, excalfitque uentriculus frigiditati obnoxius, & humiditate languescens: quin & pituitosa scabies curatur. Tollitur quoque, uapore ex ijs calentibus accepto, tum capitis grauitas, tum aurium cruciatus: fotu uerò frigidi tumores, & totius corporis sugillata delentur. Nitrosæ, si bibantur, corpus perturbant, pituitam deijciunt, fœminas prolificas reddunt, & strumas absumunt. A salsis hæ facultatibus non dissident, præterquàm quòd in omnibus illis ualentiores sunt, non adeò tamen adstringunt, sed ualenter abstergunt. quare & scabios mundant, & aurium ulceribus medentur, incertosq; earum sonos, atque tumores discutiunt. Aluminosæ admodum adstringunt. proinde mirum non est, si uentriculum roborent, qui crebris uomitionibus imbecillus efficiatur. Veteri fluxiones cohibent, abortum prohibent, & in his præsertim fœminis, quæ ante fœtus maturitatem plerumque abortiri consueuerunt. ueteres ulceribus medentur: & oris, gingiuarumq; inflammationibus, si ex eis frequens collutio fiat. Gargarizatu non modò destillationes ad fauces inhibent, sed etiam confluxos resoluunt humores. Idem præstat balneum ex ijs paratum. confert enim magno iuuamento exterioribus totius corporis exulceratis particulis, ijsq; præsertim, quæ defluxionibus tentantur. Cruentis item expuitionibus subuenit, anum procidentem reprimit, & sudorem superfluum cohibet. Nocet tamen tam in potu, quàm balneo, ijs qui uiscerum infarctu laborantes in febres facilè incidere possunt. Porrò aquæ, quibus chalcanthum, aut misy, aut sory, aut melanteria immiscetur, cùm omnia eadem facultate constent, aluminosis sanè persimiles sunt: ueruntamen hæ ualentius suum obeunt munus, nempe quòd præter adstrictoriam facultatem, succum etiam admodum acrem obtineant. quamobrem serpentibus ulceribus, ac phagedænis opitulantur. Sulphurosæ excalfaciunt, ac efficaciter neruos emolliunt. proinde resolutis, conuulsis, tremulis, stupidis, contractisq; peridoneæ inueniuntur. Eædem compaginum tumores discutiunt, & dolores mitigant; nam ubi quispiam coxendicum dolore, aut podagra, uel chiragra uexetur, sulphurosæ aquæ balneo magnopere iuuatur. Præstant præterea ad iecinoris, lienis, ac uteri dolores, atque tumores in ijs genitos mirificè resoluunt: uentriculum tamen laxant, & infirmant. Bituminosæ, etsi potæ interdum quibusdam morbis conueniant, & balneis adhibitæ aliquo temporis tractu neruos emolliant, ac excalfaciant; attamen caput replent, sensus hebetudine afficiunt, præsertimq; oculos. Quæ autem Armenij, aut cærulei lapidis, aut æruginis, aut chrysocollæ aliquid admistum habent, si bibantur, uomitiones concitant: ablutionibus uerò phagedænica ulcera sistunt. Quæ præterea auripigmentum, aut sandaracham continent, pectus dilatant, asthmaticis, & suspiriosis prosunt, & omnibus frigidis in uniuersum morbis opem ferunt, quibus respirandi facultas impeditur. Æreæ oris, & genitalium membrorum ulcera sanant: quin & faucium, & oculorum destillationibus auxiliantur. Quæ denique ferreæ sunt, uentriculi,

culi, lienisq́; uitijs, ſeminis profluuio, & menſtruis albis utiliter adhibentur. Et ut rem hanc ſummatim complectamur, aqua omnis, cui quóduis foſſile medicamentum admiſceatur, eandem facultatem præbet, quam quod illi admiſcetur. Qua nimirum ratione ducor, ut ſuperuacuum putem, reliqua ſigillatim proſequi, ut taceam id nimis longum futurum. Aqua Latinis dicta Græcè ὕδωρ appellatur: Italicè, Acqua. Nomina.

ὕδωρ θαλάσσιον. AQVA MARINA. CAP. XV.

AQua maris calida eſt, & acris. ſtomacho aduerſatur, aluum enim conturbat: pituitam expellit. Si uerò calida ad fotus adhibeatur, elicit, & diſcutit, neruorum uitijs, & pernionibus, ante ulcera prodeſt. Miſcetur cataplaſmatis ex hordacea farina, & emplaſtris, & diſcutientibus malagmatis. Ad mouendas deiectiones tepefacta infunditur, & ad tormina, calida. pſoras, pruritus, impetigines, lendes, & mammas rigentes, foueri utile eſt: liuores fotu diſcutit. ad uenenatos ictus, qui tremorem, & refrigerationem adferunt, ſalutaris intelligitur: maximè ſcorpionum, phalangiorum, aſpidumque, etiam ſiquis in calidam deſcendat, auxiliatur. & malo habitu confectis iandiu corporibus, neruisque, balneæ ex ea utiles. hydropicos, capitis dolores, aurium grauitates, feruentis uapor leuat. Syncera & ſine potabilis aquæ miſtione repoſita uirus deponit. Sunt qui etiam præcoquant, & ita recondant. Datur ad purganda corpora per ſeſe, aut ex poſca, aut cum uino, aut melle: uerùm poſt deiectionem dant gallinæ, aut piſcium iuſcula, ad domandam morſus acrimoniam.

θαλασσόμελι. THALASSOMELI. CAP. XVI.

QVod thalaſſomeli uocatur, uehementer purgare conſtat. Temperatur autem æquis portionibus maris, mellis, & imbris ex alto, defæcatis, & picato uaſe per Canis æſtus inſolatis. Alij ad binas marinæ coctæ ſingulas mellis adijciunt, & uaſe condunt. huiuſmodi moderatius eſt aqua marina, & mitius.

ὄξος. ACETVM. CAP. XVII.

ACetum refrigerat, & adſtringit. Stomacho utile, appetentiam excitat: erumpentem undecunque ſanguinem, potu inſeſſuúe ſiſtit. prodeſt alui fluxionibus coctum cum cibis: cruentis uulneribus inditur: inflammationes arcet, in ſuccidis lanis, aut ſpongia impoſitum: reprimit procidentia ſedis, uuluæque: item abſcedentes gingiuas, & ſanguine manantes. Ad nomas, & ignem ſacrum, ulcera quæ ſerpunt, lepras, impetigines, pterygia, cum aliquo conuenienti efficax eſt: phagedænas ulcerum, nomasque fotu continuo cohibet: podagricis calido fotu, cum ſulphure auxiliatur: ſugillationes rapit, cum melle illitum. Contra capitis ardores cum roſaceo in ſuccidis uelleribus, aut ſpongia imponitur. Ad aquam inter cutem, grauitatem aurium, & ſonitus ſibilosque, feruentis uapor proficit, inſtillatum quoque aurium uermes necat. Panos coercet tepidi fotus, aut ſi imbuta aceto ſpongia admoueatur: pruritus permulcet. Contra uenenatos ſerpentium ictus, qui refrigerando nocent, calidum commodè fouetur: & frigidum ijs, quæ exurens uirus eiaculantur. Calidum potum, atque uomitionibus redditum, aduerſus omnia uenena efficax eſt, præſertim contra meconium, & hauſtam cicutam, conglobatum in uentre ſanguinem, lac coagulatum, fungos, ixiam, taxumque, cum ſale. hauſtu uoratas hirudines, ſi ſorbeatur, eijcit: tuſſim ueterem mitigat, & recentem laceſſit. In orthopnœa calidum commodè ſorbetur: gutturis fluxiones gargarizatum inhibet: anginis, & uuæ procidenti conuenit. contra dentium dolorem, calidum colluitur.

Aceti miſtæ facultatis conſideratio.

QVanuis Dioſcorides ſimpliciter pronunciauerit Acetum eſſe frigidum, quòd fortaſſe in eo magis frigiditas exuperet, quàm caliditas; tamen Galenus qualitatum medicamentorum omnium indagator maximus, ex contrarijs qualitatibus, calidis ſcilicet & frigidis, acetum conſtare docuit libro primo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, nec eſſe homœomeres ſimilareúe, quemadmodum nec lac uniuerſum. Id quod ipſe Galenus lib. VIII. de eorundem facultatibus, apertiſſimè confirmauit his uerbis. Acetum primo horum commentariorum miſtæ eſſe ſubſtantiæ, nempe frigidæ, pariter & calidæ, eiuſque utriuſque tenuium partium demonſtratum eſt: cæterùm calidam frigida exuperat. Porrò magnam deſiccandi facultatem obtinet, adeò ut ſit tertij ordinis deſiccantium iam completi, utique cùm ualidum extiterit. Et libro primo de compoſitione pharmacorum ſecundum locos, idem ſic inquit. Atqui Acetum ex incidentium ordine exiſtens, ultra hoc quòd diſcutit, præcipuum quiddam in ſe habet, quod reprimit, ac quod influit, & repellit: utpote quod ſubſtantia ſua parum calidum eſt, plurimum uerò frigidum, & partium tenuium. Idem quoque libro IIII. ſimplicium medicamentorum, ita ſcribit. At frigiditas, quæ ab aceto proficiſcitur, tantò eſt ualidior, quantò & tenuior. Ineſt uerò illi & acrimonia quædam excalfaciens, quæ tamen ſatis non ſit ad ſuperandam ab aciditate prouenientem frigiditatem: uerùm quæ tranſitus modo celeritatem promoueat. nam quantò calidum frigido facilius penetrat, tantò acris ſuccus aptior eſt, qui ſenſibilium corporum meatus tranſeat, quàm acidus. Itaque ille, uelut præcedens uiam ſternit, hic uerò haud ita tardè inſequitur: quo tempore ſenſus perficitur miſtus, & qui ægrè exponi queat, utpote qui nec planè frigidum eſſe acetum denunciet, quippe cùm in eo ignea quædam percipiatur acrimonia, nec planè calidum. Nam perpetuò, quæ

ex

ex præcedente fit acrimonia, calefactionem frigus ab insequente aciditate occupans, obscurat, protinusque extinguit. quo fit, ut maior multò ex frigore percipiatur sensus, quàm ex calore. Hæc ad literam Galenus. Ex quibus abundè liquet, quòd acetum etsi ex contrarijs qualitatibus constat; plus tamen frigiditatis, quàm caliditatis particeps est. Quod cum rectè animaduertisset Dioscorides, acetum simpliciter (ut suprà diximus) refrigerare pronunciauit. Veruntamen illud ignorandum non est, quòd acetum nimirum eò calidius erit, quò uetustius, & acrius extiterit. Siquidem ex Galeni sententia, libro XI. *simplicium medicamentorum capite de adipe, item tertio de compositione pharmacorum secundum locos, uinum, mel, acetum, oleum, adeps, uetustate calidiora fiunt. Ex quo facilè fieri potest, ut reperiatur acetum adeò uetustate acerrimum, ut plus habeat caliditatis, quàm frigiditatis. Acetum quod Latini uocant, Græcis ὄξος dicitur: Arabibus, Chal:*

Nomina. *Italis, Aceto: Germanis, Eßig: Hispanis, Vin agre: Gallis, Vin aigre.*

ὀξύμελι. ACETVM MVLSVM. CAP. XVIII.

ACetum mulsum, quod oxymel uocant, hoc modo temperatur. Aceti heminas quinque, salis marini pondo, mellis minas decem, aquæ sextarios quinque pariter coquito, decies efferuescente cortina: atque ubi refrixerit, diffundito. Sumptum crassos humores extrahere, & ischiadicis, comitialibus, & articulorum morbo conflictatis prodesse creditur. Contra morsum eius uiperæ, quam sepa uocant, hausta meconium, ixiamve auxilio est. Anginis utiliter gargarizatur.

Oxymelitis confectio triplex Gal. *TRiplicem oxymelitis componendi rationem posteritatis memoriæ tradidit Galenus libro* IIII. *de sanitate tuenda. qui tamen sal nulli commiscuit, ut eius uerba loco dicto apertè testantur, quæ ita sequuntur. Vni aceti parti, mellis, à quo detracta spuma sit, duplum est miscendum: deinde ambo in leni igni coquenda, donec eorum qualitates in unum coierint: ita enim nec acetum amplius crudum apparebit. Cum aqua uerò statim ita facies oxymeli. Melli quadruplum optimæ aquæ miscebis: dein coques modico igni, quoad spumare desinat. Ac malum quidem mel multam egerit spumam. quo etiam diutius coqui debebit. Optimum uerò, ut brevissimo tempore coquitur, ita minimum spumæ cuomit, unde nec pari ei coctione est opus. Plurimum certè quartam partem eius, quod ab initio est inditum, amittit: post uerò dimidio aceti adiecto, rursus coquendum, donec qualitatum omnino sit unitas, nec acetum crudum etiam appareat. Conficitur sanè oxymeli etiam tribus statim ab initio mistis, ad hunc modum. Aceti uni parti additur mellis duplum, & aquæ quadruplum: atque hæc ad tertiam partem coquuntur, uel etiam quartam, spuma interim detracta. Quòd si ualentius id facere studes, tantundem injicies aceti, quantum mellis. hactenus Galenus. Quem secutus Mesues, ipse quoque de oxymelite sic scripsit.*

Oxymelitis confectio ex Mesue. *Oxymeli fit ex aqua, aceto, & melle. Aqua uerò miscetur, ut longa coctione resolvatur id, quòd in oxymelite flatus excitat, ut etiam promptius desumetur, ut denique medicamenti huius facultas, aquæ mistione tenuior facta, facilius in corpus distribuatur. Mel verò additur, ad oppugnandam pituitam. Ex melle denique, & aceto mistis, facultas quædam tertia, quæ neutri eorum inest, tanta consurgit, ut efficacissima sit, atque certissima ad attenuandum, incidendum, resoluendumque crassa, lentaque excrementa, quæ in ventriculo, & iecore existunt longo tempore genita: quin & ea, quæ ad articulorum compagines defluxerunt, & diuturnas procrearunt febres: ea nanque & incidit, & coquit. Fit ex aceti parte una, mellis partibus duabus, aquæ partibus quatuor. Primum autem mel, & aqua simul coquuntur, ubi despumata probè sint, addito aceto percoquuntur, semper quoque despumando. Datur ab uncia una, ad uncias tres. hæc ille. Nomen eius Græcum ὀξύμελι: Latinum, Acetum mulsum: Italicum, Aceto melato.*

Nomina.

ὀξάλμη. ACIDA MVRIA. CAP. XIX.

ACida muria, quam Græci oxalmen uocant, contra nomas fotu, putrida ulcera, canum morsus, & uenenatos ictus auxiliatur. Sanguinis fluxiones post excisos calculos sistit, si statim calida in uulnus injiciatur: & prociduam sedem reprimit. dysentericis, si nomas sentiant, infunditur: oportet autem ex lacte instillare. Hirudines sorbitione, aut gargarizatu necat. furfures, & manantia capitis ulcera exterget.

Nomina. *ACida muria, quæ Græcis oxalme appellatur, usus ætate nostra prorsus exoleuit. Parabatur autem ueteribus illis ex sale, & aceto: uel ex muria, & aceto. Quæ Latinis Acida muria, Græcis ὀξάλμη uocatur.*

θυμοξάλμη. THYMOXALME. CAP. XX.

THymoxalme ueteres utebantur, dabantque laborantibus imbecillitate stomachi, ternos quaternosue cyathos, aqua calida dilutos: item in articularibus morbis, & inflationibus. Crassos humores, atrosque trahit. Hoc modo factitatur. Thymi triti acetabulum, salis idem modus, rutæ, pulegij, polentæ, singulorum exiguæ portiones in uas conijciuntur, aquæ terni sextarij, & aceti terni cyathi infunduntur, & circumpositio linteo sub dio madefiunt.

σκιλλιτικὸν ὄξος SCILLINVM ACETVM. CAP. XXI.

SCillinum acetum hoc modo fit. Scilla, quæ candida fuerit, expurgata conciditur, traiectaque lino segmenta modicis interuallis, ne se contingant, siccatur in umbra quadraginta diebus: mina

corum

eorum in aceti boni ſextarios duodecim immergitur, & uaſe diligenter operto ſeptenis diebus in ſole madefcit: poſt eum dierum numerum ſcilla eximitur, & expreſſa abijcitur: defæcatum acetum tranſfunditur, & reponitur. Aliqui ſcillæ minam quinque aceti ſextarijs miſcent. Alij citra exiccationem repurgantes, parem menſuram adijciunt, & ſenis menſibus macerari patiuntur. Id multò magis humorum lentitias digerit. Gingiuas humore prægnantes collutione ſtringit, firmatq́ue, & motos dentes ſtabilit. putredines oris, & graues halitus tollit. durat fauces ſorbitione, & calloſas facit: uocem expedit, & lympidam, canoramq́ue reddit. Datur ſtomachicis, ægrè cibum concoquentibus, melancholicis, comitialibus, uertiginoſis, mente captis: item uuluarum ſtrangulationibus, lienis incremento laborantibus, iſchiadicisq́ue. Imbecillos admodum recreat, corpus ſanum reddit, & bonum colorem præſtat: oculorum aciem exacuit: tarditatem quoque aurium infuſione purgat. In ſumma ad omnia efficax. Cauendum tamen inteſtinis exulcerationibus, in capitis dolore, aut † neruorum uitijs. Datur quotidie ieiunis ſorbendum inter initia exiguum, paulatim adaugendo, ad cyathum uſque. Nonnulli binos dant cyathos, aut largius.

† νεφριτικῶν. i. renum uitijs. ita hēr. Drag. exemplar.

Scillini aceti uires mirabiles.

QVanquam ſatis ſuperq́ue de Scillino aceto à Dioſcoride dictum eſt; non tamen alienum fore exiſtimo commemorare hoc in loco, quæ de eo miris laudibus ſcripſit Galenus libro III. *de medicinis paratu facilibus, ſic inquiens. Salubre optimum acetum Scillinum à Pythagora ſcribitur, quo omnes Imperatores uſi ſunt. Ab ipſius authore fertur, quicunque hoc utatur longæ uitæ fore, & eius extrema integra, uſque ad finem permanſura. Et ipſe quidem Samius ſenex huiuſmodi extitit: quantum enim temporis uixerit, haud ignoras. de ipſo in libro traditum eſt, quòd cum ſuis conſanguineis hanc facultatem communicauit: cumq́ue hoc medicamento uti inceperit, quinquageſimum annum natus erat, & uſque ad centeſimum decimum ſeptimum uitam produxit integer, & nulla unquam aduerſa ualetudine tentatus. Hæc ſanè medicamenti author diſſeruit, quòd fortaſſe uir philoſophus erat, mentiri neſcius. Nos autem uiri huius fidei periculum fecimus, ac firmam, conſtantemq́ue huiuſce medicamenti facultatem eſſe teſtamur. Oportet igitur ſumere Scillam montanam libræ unius ponderis, & dura circuncidere, & mollia minutatim concidere, & aceti acerrimi ſextarios octo in uitreum uas mittere atque obturare, ac per triginta dies Caniculæ caloribus, ut maceretur, permittere: deinde ſcillam extractam exprimere. Id genus aceti parum mane ſorbeto. Tibi autem hæc euenient, ut ne faucium oriſq́; partes unquam remolleſcant, os uentriculi benè ualebit, facilè ſpiritum duces, nox rectè habebit, oculi acutiſſimè cernent, aures in officio manebunt, nulluſq́; flatuoſus uapor in uentre unquam excitabitur, nullum uiſcus ſuſpenſum erit, & benè ſpirans, bene coloratus eris. Ad ciuilia negocia rectè affectus, non acidum, non ſalſum ructabis, ſi aliquid aceti huius aſſumpſeris: & ieiunus ut aiunt as præcipio, ſeptemq́ue poſtea ſtadios deambules. ita enim diſſoluetur. Hoc aceto qui utitur, in uictu quanus licentioſus eſto: omnia enim cibaria conficiet, & à nullo unquam offenſam patietur, neque ualde implebitur, ſed in melius proficere uidebitur. nihil ſuperuacui in corpore reſidebit, non flatus, non bilis, non ſtercus, non urina, ſed omnia facilè excernit, atque educit. Aluus lubrica omnino eſt, totiusq́ue corporis purgatorium medicamentum, etiam ſi in oſſibus ſordes inhæreant. Item phthiſicos ab omnibus deploratos, hoc medicamento ſanitati reſtitutos nouimus. Morbo comitiali diuturno efficaciter profuit, ut niſi poſt longa temporis interualla, non redierit: incipientem uerò ac nouum perfectè diſcutit, neque reuertì amplius hunc affectum permittit. Ad podagras præterea, & articulorum morbos, iecoris, lienisq́ue duritias uehementer facit. & particulares quidem aceti ſcillini effectus hi ſunt. Communes autem quàm plurimi, quibus nos commoti ſalutare hoc medicamentum, ſanitatis, integritatisq́ue cauſa, tibi tradidimus. Hæc ille, quicunque fuerit. nam liber is inter nothos, & Galeno adſcriptos recenſetur. Acetum Scillinum quod Latini,* ὄξος σκιλλιτικὸν *Græci nominant: Itali,* Aceto ſcillino. Nomina.

Σκιλλιτικὸς οἶνος. SCILLINVM VINVM. CAP. XXII.

SCillinum uinum fit hoc modo. Diſſectam, uti dictum eſt ſcillam, & ſole ſiccatam contundito: minam eius tenui cribro incernito, & linteo raro illigatam in uicenos ſextarios muſti recentis, ac bono demergito. ubi trimeſtri ſpatio maduerit, eluttiatum uinum, obſtructo diligenter uaſe, recondito. Licet quoque ſic humida ſcilla uti. In orbiculos, rapi modo, diſſectam duplicato pondere, quadraginta diebus inſolari oportet, & ualde inueteraſcere. Alia parandi ratio. Scillæ diſſectæ, & repurgatæ tres minas in Italicam metretam muſti demittito, & ſenos menſes in uaſe obſtructo macerari ſinito. poſt id tempus defæcatum, & excolatum uinum recondito. Vtile eſt contra cruditates, & ciborum corruptiones: item ijs, qui reuomunt cibum: & ſi pituita in uentre, aut ſtomacho coierit. Prodeſt lienoſis, malè habitis corporibus, aquæ inter cutem, regio morbo, difficili urinæ, torminoſis, inflationibus, reſolutioni neruorum, horroribus longis, uertiginoſis, & uulſis. menſes pellit: minimè neruos infeſtat. Hoc uinum uetuſtate fit melius. Cauendus in febre uſus, aut ſi interanea ulcus ſentiant.

Scillini uini uires ex Gal.

SCillini uini meminit Galenus libro tertio de medicamentis paratu facilibus, his uerbis. Vinum hoc potui datum, omnem ſanitatem adfert. humores enim attenuat, ſed maximè pituitam, neque ipſam in ſtomacho, aut uentre, aut capite, aut iecore, aut liene, aut neruis, aut oſſibus conſiſtere permittit, neque aliud id genus tenacem humorem obſtructiones facientem, ſed omnia diſſoluit, & uentrem lenit, atque ita ſubducit, & urinam mouet, & per ipſam cauſas attenuat, excernitq́ue. Adeò uerò caput purgat, ut nares humiditate uacent. Commodum eſt podagræ, articulari, & comitiali morbo: denique omnis ſanitatis eſt author. Ex his conſtat. Scillam albam montanam circiter Canis exortum

accipito

accipito in libræ pondere, per dies decem in umbra refrigera: deinde scillæ laminas refrigeratas in nitreum uas mitte, & uini albi ueteris sextarios duodecim superinfunde, & suspensum uas per quadraginta dies habeto: postea scillam exime, & abijce, & uino ad antedicta utitia utere, & eius uim percipies. Subinde ante cibum uini duas uncias exhibe, sin à cibo unciam mediam. Quòd si ipsum potui commodum efficere uelis, ut magis delectet, mellis sextarios duos, aut tres admisceto. Quod Græcè οἶνος σκιλλιτικὸς, Latinè Vinum scillinum appellatur: Italicè, Vino scillino.

Nomina.

Οἶνοι θαλάσσιοι. VINA MARINA. CAP. XXIII.

VIna ex marina aqua, uariè factitantur. Aliqui enim statim cùm decerptæ sunt uuæ, aquam maris admiscent. Alij in area uuas sole siccant, quibus calcatis marinam adijciunt. Alij passas prius uuas in dolijs marina aqua macerant, mox calcatas exprimunt. id magis passi generibus adscribitur. Quæ tamen austeriore gustu temperantur, contra febrium aduentantium indicia ualent, si modò meliora non adsint: aluum subducunt: prosunt purulenta extussientibus, & si dura aluus exerceat. Quæ ex Aminæis uuis fiunt, caput tentant, stomacho aduersantur, flatus creant. Verùm quò plenior habeatur historia, ijs qui huius studio tenentur, non inutile existimamus uarias uinorum compositiones adferre, non quòd frequens eorum, aut necessarius existat usus, sed ne quid omisisse uideamur, quod ad eorum rationem attinet. Sunt autem quædam ex ijs factitia, minoris curæ ac impendij, quæ cadunt in usus: uti quæ cotoneis malis, pyris, siliquis, item myrti baccis componuntur.

Κυδωνίτης οἶνος. VINVM CYDONITES. CAP. XXIIII.

CYdonites, nomine alio melites appellatur, & ita fieri consueuit. Mala cotonea exemptis seminibus, frustatim rapi modo scinduntur, & duodecim minarum pondo, in musti metretam, triginta diebus macerantur: postea defæcatum uinum reponitur. Alia faciendi ratio. Oportet ad singulos mellis sextarios denos succi cotoneorum tusorum pressorumque adijcere, & ita recondere. Vinum hoc adstringit: prodest stomacho, dysenteriæ, hepaticis, renum uitijs, & urinæ difficultati. Melomeli, quod & cydonomeli nominant, sic fit. Cotonea mala seminibus suis castrata, in quàm plurimum mellis, quo penitus demersa contegantur, conijciuntur: id post annum mitescit, mulso non dissimile. Præstat eadem, quæ superior compositio.

Τὸ ὑδρόμελον. HYDROMELVM CAP. XXV.

FIt hydromelon duabus mensuris aquæ coctæ, & sub Caniculæ sydus insolatæ, additis ad unam melomelitis facti ex cotoneis. Vis huius eadem est.

Ὀμφακόμελι. OMPHACOMELI. CAP. XXVI.

OMphacomelitis faciendi ratio hæc est. Acerbæ uuæ adhuc immaturæ, & tribus diebus insolatæ exprimuntur, & ad ternas succi partes, mellis optimi despumati singulæ partes adijciuntur: & insolatur in uasa transfusum. Vim reprimendi, ac refrigerandi habet. stomachicis, cœliacisque conuenit. Vsus post annum est.

Ἀπίτης οἶνος. VINVM EX PYRIS. CAP. XXVII.

FIt & è pyris, perinde atque cotoneis, uinum, apijtes nomine, sed ita ut pyra non magnopere maturescant. Ex siliquis etiam, mespilis, sorbis, simili modo temperatur. Omnia hæc genera acerba sunt, & adstringunt. stomacho utilia sunt, atque intestinas fluxiones cohibent.

Οἰνάνθινος οἶνος. VINVM OENANTHINVM. CAP. XXVIII.

FIt è feraci uite syluestri, quod uocatur œnanthinum. Sicci flores minis duabus musti cado macerati, post triginta dies mutantur, mox colatum uinum reconditur. Facit aduersus stomachi imbecillitatem, cibi fastidia, cœliacos, & dysentericos.

Ῥοίτης οἶνος. VINVM EX PVNICIS. CAP. XXIX.

FIt è punicis malis maturis, quod rhœten nominant, succo expresso ab acinis eorum, quibus lignosus nucleus abest, apyrena uocant, ac decocto ad tertias, & ita repositio. Efficax est contra fluxiones internas, & febrim cum alui profluuio exortam, stomacho utile. adstringit aluum, & urinam mouet.

Vinum

VInum è Punicis malis multifariã cõficitur in Italia. Aliqui enim repurgatos punicorũ acinos prælo statim subijciunt, & expressum succum uitreis amphoris recondunt: ibiq. per se tandiu efferuescere sinunt, quoad; deferbuerit, & subsidat fæx. deinde in alias transfundunt amphoras, quod à fæcibus repurgatum eximunt, et olcũ superinfundunt, ne euanescat, & corrũpatur, uel acescat. Alij, qui magis punicis abundant, acinos in ligneum cadum altera parte patulum conijciunt, & unarũ modo pedibus calcant, donec uniuersus exiliat succus: deinde per se in sole efferuescere sinunt, cado linteo spissiore cooperto, usquedum fæx uniuersa resident, nuclei supernatent, et uinum defæcatum, ac pellucidum reddatur. Vbi autem hæc facta sunt, perforato paulò supra fæcem uase, uinum eximunt, & cadis ligneis asseruant. Huic oleum superinfundere non opus est: seruatur enim sic paratum per se, modò uasis osculum pice, uel cera obturetur. Sunt præterea, qui repurgatos punici acinos, cum pari mensura nigræ unæ austeriusculi saporis commisceant, calcent, & per se efferuescere sinant, quod uinum claritatem consequatur. Subinde in doliolis asseruant: siquidem hoc gustui plurimùm arridet. Quod è uinosis exprimitur, si ex oxalidis aqua, uel hortensis Intubi, aut buglosi hauriatur, ardentibus, pestilentibusq; febribus mirificè auxiliatur, & sitim extinguit. Idem potum ex plantaginis aqua, aut portulacæ, aut rosarum, sanguinis reiectiones cohibet, æstuantemq; stomachum iuuat. Datur etiam magno iuuamento potandum in aqua, in qua pluries candens ferrum extinctum fuerit, cœliacis, dysentericis, diarrhœa laborantibus, ac etiam mulieribus uteri profluuio affectis. Nauseam sedat, & bilem è iocinore in uentriculum permeantem cohibet, & uomitiones compescit. Idem cum Rhodomelle mistum, facit perbellè ad oris, gingiuarum, & faucium exulcerationes, ac defluxiones. quinetiam ad aurium, & gingiuarum ulcera, & earundem partium phlegmonas extinguit ex aqua rosarum illitum. Gargarissatur quoq; utiliter ad columnellæ affectus, cùm à fluxionibus, tum ab inflammatione contractos. Cæterùm ubi omnino adstringere opus sit, longè magis præstabit, quod ex acidis punicis exprimitur.

Vini ... uari...

Ῥοδίτης οἶνος. ROSACEVM VINVM. CAP. XXX.

RHodites sic fit. Rosarum siccarum, tusarumque minam linteolo deligatam in sextarios octo musti demergito: & post tres menses defæcatum uinum transfundens, recondito. Vtile ijs, qui febri carent: & ad stomachi coctiones, & dolores, à cibo potum: & contra humidas aluos, & dysenterias. Fit quoque ex succo rosarum addito melle, quod rhodomeli uocant: quod arteriæ scabritijs conuenit.

Μυρτίτης οἶνος. MYRTITES VINVM. CAP. XXXI.

MYrtites fit, baccis nigris, quæ maturitatem excesserint, tusis, & organo expressis. Aliqui ad tertias coquunt. Alij baccas prius sole torrent, & quaternis sextarijs contusarum, ternas aquæ heminas adijciunt, & uini ueteris parem modum: postea exprimunt, & seruant. Magnopere adstringit. stomacho utile: fluxionibus uentris, ac stomachi prodest, & contra intestinas ulcerationes, & profluuia. denigrat capillos.

Μυρσινίτης οἶνος. MYRSINITES VINVM. CAP. XXXII.

MYrsinites sic temperatur. Rami nigræ myrti cum suis baccis, & folijs tusi, decem minarum pondo, in tribus musti congijs feruescunt, donec duo supersint, aut certè dimidium. id uinum colatum ad usus reconditur. Contra furfures, ulcera in capite manantia, eruptiones papularum, gingiuas, tonsillas, & purulentas aures efficax est: sudores sistit.

Σχίνινος, καὶ τερεμίνθινος οἶνος. LENTISCINVM, ET TEREBINTHINVM VINVM. CAP. XXXIII.

LEntiscinum similiter ut myrsinites temperatur. Nec secus terebinthinum. nanque bacciferi eorum rami sumi debent. Similes insunt uires. adstringunt, stomacho accommodantur, & defluxionibus intestinorum, uesicæ, & stomachi, & sanguinis profluuio. Vlcera omnia fluxionibus obnoxia, fotu ad cicatricem perducunt: fluxiones uuluæ, ac sedis, insessione cohibent.

Φοινικίτης οἶνος. PALMEVM VINVM. CAP. XXXIIII.

PAlmulas maturas, quas uocant chydeas in urceolum imo pertusum, & obstructum picata arundine, demittito: lino foramen sit obturatum, & quadragenis sextarijs ternos aquæ congios infundito. quòd si ipsum ita dulce esse non libeat, quinque congios infudisse satis est. post decem dies detracto ab arundine linteo, assumito uinum crassum, & dulce, & reponito. Suaue illud quidem, sed capiti noxium. contra fluxiones propter adstrictoriam uim efficax: stomachicis, cœliacis, sanguinem expuentibus conuenit. Aliqui idem addita aqua iterum capiunt, & tertio, quarto, quinto, sextoue faciunt, quod tandem acore uitiatur.

Κατορχίτης οἶνος. VINVM EX CARICIS FACTVM. CAP. XXXV.

CAtorchites, aliquibus sycites uocatur, in Cypro fit, ita ut palmeum: sed hoc interest: quoniam pro aqua tantundem humoris adijciunt, in quo recenter pressa uinacea maduerint. Caricæ quæ che-

lidoniæ,aut phœniceæ appellantur,præsertim nigræ macerantur, uti diximus: & post decem dies humor excipitur,atque iterum,aut tertio,idem modus aquæ,in qua uinacea maduerint,infunditur. simili modo intercedente spatio,quarto,aut quinto assumitur. Demaceratorum liquor non secus acorem cõtrahit,& aceti usum præbet. Id tenue est:flatus gignit,stomacho aduersatur,fastidium parit, aluo tamẽ prodest, urinam ciet,menses trahit,lactis ubertatem facit,uitiosum sanguinem creat, & elephantiasin adfert,ut potio,quam zython appellamus. Aliqui sex amphoris,decem salis sextarios adijciunt. Alij muriæ amphoram. quod non facilè uitiatur,& aluo idoneum fore censent. Alij thymum, & fœniculum imo subijciunt,& caricas superponunt: & ita uicissim,donec uas expleuerint. Fit & è sycomoris eodem modo uinum,sed in acetum acre degenerat: quoniam non ita præualet uis eorum, ut fluentis liquoris dulcedinem retinere possit.

Ρητινίτης οἶνος. RESINATVM VINVM. CAP. XXXVI.

REsinatum uinum populatim factitari solet. copiosum in Galatia: quoniam uinum illic coalescat, uua non matureſcente,ob cœli algorem,nisi picea resina temperetur. Resina autem cum cortice tunditur,& amphoræ dimidiata hemina permiscetur. Aliqui ubi efferbuit,excolant,separantes resinã: alij relinquunt. Hæc uina uetustate dulcescunt. Omnia capitis dolorem, & uertigines faciunt: coctionem tamen adiuuant,& urinam cient:tussientibus,ac destillatione uexatis conueniunt:item cœliacis,dysentericis,& hydropicis,& fœminis fluxione uuluæ laborantibus:altis exulcerationibus infunditur. In hoc autem genere nigricans magis albo constringit.

Στροβιλίτης οἶνος. VINVM STROBILITES. CAP. XXXVII.

STrobilites fit maceratis in musto nucibus pineis,recentibus,fractisq;: præbetq; resinati effectus. Si quis madefactas nuces pini musto decoquat,potum affatim conuenit ijs,qui tabitudine cõficiũtur.

Κέδρινος,καὶ ἐκ τίνων δένδρων,καὶ καρπῶν οἶνος. CEDRINVM, ET EX ALIQVOT ARBORIBVS, AC FRVCTIBVS VINVM. CAP.XXXVIII.

CEdrinum,iuniperinum,cupressinum,laurinum,pineum, aut abiegnum, simili ratione fiunt. Diuisos recenter ramos,cùm fructum edunt, aut soli, aut balneo, aut igni admouere oportet, uti consudent,congioque uini minam unam permiscere,& post duos menses transfundere, & antequàm recondantur,insolare. Factitiorum uinorum uasa impleri debent:nanque non plenis uasis,uina in acorem corrumpuntur. Medicata autem uina rectè ualentibus insalubria. Omnia excalfaciunt, urinam cient, & substringunt. Laurinum tamen uehementius excalfacit. Fit quoque è fructu cedri maioris uinum,congio musti,adiecta tusarum baccarum selibra. diebus quadraginta insolari debet,& defæcatum in uasa transferri. Fit etiam uinum è baccis iuniperi, non aliter quàm cedrites, & ad eadem ualens. Cedrites hoc modo fit. Cedriam dulci aqua lauant, & singulas amphoras singulis cyathis diluunt,& ita musto replent. Hoc genus uini excalfacit, extenuat: tussi antiquæ utile sine febre, pectoris laterisque doloribus,torminibus,uentris, & interaneorum ulceribus, purulentis excreationibus,mulieribus uuluæ causarijs,hydropicisque: facit aduersus uentris tineas, & horrores. Contra uenenatos ictus auxiliatur: serpentes necat: aurium doloribus instillatum medetur.

Πισσίτης οἶνος. PICATVM VINVM. CAP. XXXIX.

PIcatum ex liquida pice,& musto temperatur. Picem autem primùm marina, aut muria tantisper eluere oportet, dum inalbuerit, & syncera maris aqua defluat: mox aqua dulci proluenda: congijs octo musti uncia picis una,aut altera adijcitur: ubi efferbuerit, & constiterit, in uasa diffunditur. Hoc genus uini excalfacit,concoquit,purgat,abstergit: utile doloribus pectoris,alui,iecinoris, lienis, & uuluæ,si sine febre sint,ueteri rheumatismo,exulcerationibus in altum recedentibus, tussi, suspirijs, concoctionibus tardis,inflationibus,& luxatis,præsertim in succida lana impositum.

Ἀψινθίτης οἶνος. VINVM ABSINTHITES. CAP. XL.

ABsinthite faciundi ratio euariat. Aliqui enim duodequinquaginta sextarijs Italicarum amphorarum,admistam absinthij pontici libram decoquunt ad tertias: & ubi infuderint sex aceti sextarios, & absinthij selibram, ac diligenter permiscuerint, diffundunt in uas: dumque conquieuerit, defæcant. Alij absinthij minam in amphoram demittunt, tusamque, & raro linteo deligatam,in cado musti macerant binis mensibus. Alij absinthij quadrantem, alij trientem, & nardi Syriacæ, cinnamomi, cassiæ, floris iunci odorati, calami, elatæ, palmarum singulos sextantes inijciunt in metretam musti, & tundentes prius pila, obstructo uasis spiraculo, binis ternisve mensibus dimittunt:

postea

poſtea defæcatum uinum transfundunt ad uſus. Alij addunt in muſti cadum Celticæ nardi drachmas quatuordecim,& abſinthij drachmas quadraginta, linteo inuolutas: & poſt quadrageſimum diem elutriant. Alij in ſenos ſextarios muſti, abſinthij libram, & ſiccæ pini reſinæ ſextantem immittunt:& poſt decem dies excolant,& recondunt. Vtile eſt ſtomacho,urinam ciet, tardam concoctionem accelerat: hepaticis, regio morbo, & renum uitijs auxiliatur: faſtidia diſcutit. ijs prodeſt, quibus ſtomachus negotium exhibet: ualet contra longam præcordiorum diſtentionem, & inflationes, teretesque uentris tineas,& remoratos menſes. contra hauſta ixiæ uenena quàm plurimum potum, & uomitionibus redditum, auxiliatur.

Υσωπίτης οἶνος. VINVM HYSSOPITES. CAP. XLI.

HYſſopites è Cilicio hyſſopo maximè laudatur. Fitque ſimiliter,foliorum hyſſopi tuſorum libra in amphoram muſti conjecta: linteolo raro cum quibuſdam lapillis folia inuoluuntur, ut degrauatus ponduſculo faſciculus ſidat: uinum poſt quadraginta dies defæcatum elutriatur. Contra pectoris, laterum,& pulmonis uitia,ueterem tuſſim,& ſuſpiria prodeſt:urinam cit: torminibus, & horroribus febrium circuitu repetentibus auxiliatur. menſes mouet.

Οἶνοι ἐκ τῶν ποικίλων φυτῶν. VINA EX DIVERSIS PLANTIS FACTA. CAP. XLII.

SImili modo chamædryites fieri ſolet. Excalfacit, diſcutit: conuulſis, regio morbo, uuluæ inflationibus, tardæ concoctioni, incipienti aquæ intercutem ſubuenit. Inueteraſcens melius redditur. Stœchadites non ſecus temperatur. Congijs ſex ſtœchadis minam addere oportet. Craſſitiem, inflationes, laterum neruorumque cruciatus, & perfrictiones diſcutit. comitialibus commodè datur cum pyrethro, & ſagapeno. Fit ad eadem acetum è ſtœchade herba, ut paulò antè diximus, aceto macerata,quod eoſdem implet effectus. Fit uinum è betonica, quam ceſtron pſycotrophon appellant. Herbam ſemine maturo prægnantem, cum ſuis ramulis minæ pondo, congijs duobus uini macerant, & poſt ſeptimum menſem transfundunt. Ad multa interaneorum uitia,ut frutex ipſe,pollet. Et ut in uniuerſum dicatur, factitia uina ſibi miſturarum uires adſciſcunt. quare non difficile fuerit ijs, qui illarum naturam norint,uinorum uires coniectura quadam conſequi: ueruntamen uinorum uſus febricitantibus abdicandus. Fit etiámnum è betonica acetum ad eadem uitia utile. Tragoriganites fit quaternis tragorigani drachmis linteolo colligatis, in quaternos muſti ſextarios coniectis, & poſt tertium menſem transfuſis. Prodeſt torminibus,uulſis, ruptis, laterum doloribus, ſpirituum diſcurſationi, ægris concoctionibus. Enapis fit uinum, nomine bunites, drachmis duabus tuſi napi in ſextarios duos muſti additis, & cæteris eodem modo factis. Prodeſt ſtomachicis, & dimicatione, aut longo equitatu fatigatis. Dictamni drachmas quatuor macerato quaternis muſti ſextarijs. Facit aduerſus ſtomachi faſtidia: menſes, & purgamentum à partu ſubducit. Marrubij adulti folia tundito,& ſextarios octo in muſti metretam demittito, & reliqua conſimiliter facito. Conuenit hoc uinum pectoris uitijs,& omnibus,quibus marrubium. Thymi tuſi, & cribrati uncias centum linteolo colligatas, in amphoram muſti adijcito. Valet contra ægras coctiones, faſtidia, dyſenteriam, neruorum & præcordiorum dolores,hybernos algores,& uenenata animalia,quorum morſus frigus inſequitur, aut putreſcit locus. Simili modo è ſatureia uinum fit. quod eadem, quæ thymites præſtat. Sic quoque origanites ex Heracleotico origano conficitur ſimiliter cum ſupradicto. Facit eadem, quæ thymites. E calamintha, pulegio, & abrotono uina fiunt eodem, quo thymites, modo. Proſunt ſtomachicis, cibum faſtidientibus,& regio morbo: quòd urinam moueant. Fit item è conyza uinum contrà uenenata ante alia efficax.

Ἀρωματίτης οἶνος. VINVM AROMATITES. CAP. XLIII.

ARomatites ita fit. Palmæ, aſpalathi, calami,nardi Gallici,ſingulorum quatuor ſextarios ſumito: poſtquàm contrieris,paſſo ſubigito, coactis ingentibus offis, & in ſextarios duodecim auſteri muſti deiectis, operculato uaſe, quadraginta diebus quieſcere finito: deinde ubi fæce expurgatum fuerit, recondito. Alia eius ratio. Calami uncia,phu drachmæ ſeptem,coſti drachmæ duæ,nardi Syriaci drachmæ ſex,caſſiæ uncia,croci drachmæ quatuor,amomi drachmæ quinque, aſari drachmæ quatuor. Omnia ſimul trita,& linteo colligata in cadum muſti demerguntur: & poſtquàm uinum deferbuerit,transfunditur. Facit ad pectoris,& laterum,& pulmonis dolores,difficili urinæ,horroribus,retardatis menſibus,atque ijs qui per frigora iter faciunt, potum conuenit. pituitæ craſſitiem extenuat, colorem alit,ſomnum conciliat,dolorem finit: renum,& ueſicæ uitijs auxiliatur.

Οἶνοι ἐκ τῶν ποικίλων ἀρωμάτων. VINA EX DIVERSIS ODORAMENTIS FACTA. CAP. XLIIII.

FIt & uinum ad deſtillationes,cruditates,tuſſim,inflationes,& ſi humor in ſtomacho coit. Myrrhæ duæ drachmæ,piperis candidi drachma una,iridis drachmæ ſex,aniſi drachmę tres.omnia plenius tuſa,& linteolo inuoluta, in ſex uini ſextarios conijciuntur: uinum poſt triduum colatur,& in lagena reconditur. Datur poſt deambulationem meraculum,cyathi unius menſura. Fit quoque nectarites ex helenio herba,radice ſicca pondo quinque drachmarum linteolo colligata,& in congios ſex muſti ad dita,& poſt tres menſes effuſa. Facit ad ſtomachi,& pectoris uitia: urinam pellit. E Syriaca nardo, & Celtica,malabathroque uinum factitatur,hac ratione. Singulorum ſelibram in binos muſti congios mittito,poſt menſes duos colato. Datur cyathus unus cum tribus aquæ. Hoc uinum efficax eſt contra uitia renum,hepaticos,regium morbum,& urinæ difficultatem. prodeſt ſtomachicis,atq; ijs quos pallor decolorat. Alij unciam,aut ſextantem acori,& Celticæ nardi quadrantem in muſti amphoram adjiciunt. Aſari quadrantem in ſenos muſti ſextarios itidem demittito. Id uini genus urinam ciet: hydropicis,& regio morbo laborantibus,hepaticis,iſchiadicisque conuenit. Radicis ſylueſtris nardi recentis, & tritæ,cribrataque beſſem in congium muſti conijcito: duos menſes quieſcere ſinito. Vtile eſt hepaticis,difficili urinæ,inflationibus,ſtomachicis.

Οἶνοι ἐκ τῶν ποικίλων ποῶν. VINA EX DIVERSIS HERBIS FACTA. CAP. XLV.

RAdicis dauci contuſæ drachmas ſex in muſti amphoram imponito, & ſimiliter transfundito. Facit ad dolores thoracis,præcordiorum,& uuluæ:menſes pellit,ructus ciet,& urinam:prodeſt tuſſi,ruptis,uulſisque. Saluiæ unciam in muſti amphoram,quod idem cum ceramio eſt,mittito. Valet cõtra renum,ueſicæ,& laterum dolores,reiectiones ſanguinis,tuſſim, rupta, uulſa, & ſuppreſſos menſes. Panacis unciam in muſti congium mittito,& transfundito. Prodeſt ruptis,uulſis,contuſis, orthopnœę: lienis craſſitiem extenuat:contra tormina,coxendicum dolores efficax eſt: tardas concoctiones accelerat:menſes,& partus extrahit:aquæ inter cutem,& ſerpentium ictibus auxiliatur. Vina ex acoro, & dulci radice conſimili modo fiunt. Oportet enim ſingulorum uncias octo in ſenos congios mittere,tribus menſibus macerare,mox in uas transferre. Faciunt ad pectus,& latera,& urinam mouent. Seminis apij recentis,maturi,& cribrati unciæ nouem in linteo colligatæ in muſti amphoram demittantur. Appetitum excitat:ſtomachicis,& difficili urinæ auxiliatur: faciles ſpiritus facit. Ex fœniculo, anetho,& petroſelino,uina eodem modo fiunt,& ad eadem efficacia. Fit & è flore ſalis uinum, multò ad purgandum efficacius,quàm uinum aqua marina temperatum. Fauces,ueſicam,renes, & ſtomachum infeſtat: quare neque in ſecunda,neque aduerſa ualetudine prodeſt. Fit etiam uinum, quod phthorion uocant, quoniam partus necat,& abortus facit,ueratro,aut ſcammonia, aut ſylueſtri cucumere, iuxta radices uitium ſato: ſiquidem uites ſibi illorum uires adſciſcunt. Id uinum partus enecat: datur ieiunis mulieribus,quæ antè uomuerunt,cyathorum octo menſura,dilutum. Ramorum thymelææ cum ſuis folijs,& fructu triginta drachmas mittito in congios tres muſti,& leui igne coquito, donec congij duo ſuperſint, defæcatumque recondito. Aquoſa purgat excrementa: & lienem abſumit. Chamelæa dum floret, cum folijs tuſa, & cribrata decem drachmarum pondere, in muſti congium additur: poſt duos menſes uinum in uas transfertur. Aquæ inter cutem,hepaticis, & laſſitudine confractis, efficax eſt: item mulieribus, quæ à partu ægrè purgantur. Chamæpityinum ſimili modo fit, ad eadem conueniens:urinam quoque ciet. Librum radicis mandragoræ concidito, ſegmenta lino traijcito, quod ſelibram æquat,in muſti cadum demittito,ibique eſſe ſinito ad menſes tres, deinde transfundito. Media potio,heminæ dimidium: bibitur, paſſo in duplum addito. Aiunt heminam uini congio miſtam, potu ſoporem adferre. cyathus unus cum ſextario uini potus,enecat. Mediocris uſus eius doloris ſenſum aufert: fluxiones incraſſat. olfactu, potuque, & cùm inditur, idem præſtat. In congium muſti aqua marina diluti,drachmas duodecim nigri ueratri triti in linteo mundo mittito: dumque efferbuerit, in marinæ aquæ congios quatuordecim, ubi pleniuſculè fregeris, injicito: poſt aliquot dies colato,& utitor. Dato cyathum unum ex aqua balnei,in potu ad aluum ſoluendam, ijs qui euomuerunt à cœna. Alia ratio. Veratri drachmas uiginti, iunci odorati uncias duodecim, ſpicæ Syriacæ uncias tredecim. cribratas, & linteo colligatas, in ſeptem uini Coi ſextarios, diebus quadraginta macerandas indito,poſtmodum colato. dabis in potu ſeſquiheminam. Aliter. Decoctæ marinæ aquæ ex alto petitæ ſextarios duodecim,ueratri candidi libras ſex, in muſti amphora quadrageſimo die quàm madefeceris,colato,& utitor. Alia ratio. Veratri drachmas duodenas,& aphronitri quaternas in ſenis muſti ſextarijs diebus quiniſdenis macerato,mox colato: & ſemeſtri exacto,utitor. Id uini genus abortus facit,& partus necat. Aut uuas in ſole ſiccatas imponito in muſti metretam (implet autem metreta cõgios duodecim)& gypſum in unum mittito pondo drachmarũ uiginti,& biduo reſidere ſinito: conjicito ueratri nigri drachmas triginta,iunci odorati,calami ſingulorum drachmas triginta,baccarum iuniperi

niperi ſextarios duos & trientem, myrrhæ, & croci ſingulorum drachmam: inuoluens linteolo diebus quadraginta appendito, poſtea colato. dabis heminas tres, aut duas dilutas. Purgat à partu, & abortu fœminas: fœtus extrahit: contra ſtrangulatus uuluæ efficax. Scammonites ſic fit. Radicis ſcammoniæ per menſes effoſſæ, tritæ, & linteo colligatæ drachmas quinque in muſti congium mittito ad dies triginta. Aluum purgat: bilem, & pituitam extrahit

Vina factitia parandi ratio diuerſa, quam ſuperius ab initio propè huius libri ad'hunc uſque locum pluribus capitibus diffuſè diligenterq; tradidit Dioſcorides, nobis quidem clarior, & euidentior uiſa eſt, quàm ut operæpretium eſſet ſingula eorum capita noſtris commentationibus proſequi, præſertim cùm omnium ferè iam uſus apud nos exoleuerit. quanquam non equidem dubitauerim, quin eſſent huiuſmodi uina, ſi eo modo parata in promptu eſſent ijs morbis profutura, quibus prodeſſe produntur. Vnde pluribus adhuc rationibus nixus, primus ego ut arbitror (quod etiam lib. 1. in Ebeni mentione diximus) è ligno Guaiaco uinum confeci, & alijs quoque conficiendum eſſe ſcriptis tradidi. Cuius poſtea uſu innumeros Gallica lue correptos, nos, & alij medici ſanitati reſtituerunt. Videmus enim Euphraſiatum ad oculorum claritatem efficaciſſimum eſſe, Myricinum lienis morbos ſanare, & quod ex ſena paratur, atrabiliarijs morbis, & cutétenus exulcerantibus, nempe ſcabiei, lepris, uitiliginibus, lichenis, & id genus alijs, commodiſſimum eſſe medicamentum. Quod cùm animaduerriſſet magnus philoſophus, & medicus non ſpernendus Arnaldus de Villa noua, de factitijs uinis, quæ medicinæ uſui conueniunt ad uarios coporis morbos, copioſiſſimum edidit libellum. In quo qui uinis medicamentoſis delectantur, & hæc conficiendi modum, & eorum facultates, facile adipiſci poterunt. Nam apud Germanos, & alios illis conterminos, medicamenta commiſta in frequentiſſimo habentur uſu, quòd magis, quàm nos odoratis, & concinnatis delectentur potionibus.

Vinorum factitiorum cõſideratio.

De Metallicis Lapidibus.

Καδμεία. CADMIA. CAP. XLVI.

EX cadmiæ generibus optima eſt Cypria, botrytis nomine, denſa, modicè grauis, & in leuitatem magis declinans, racemoſa facie, colore ſpodij, quæ fracta cinerulenta eſt, & æruginoſa. Proxima habetur foris cærulea, intus candidior, internatis uenarum diſcurſibus, onychitæ lapidi ſimilis, cuiuſmodi ſunt quæ è ueteribus metallis effodiuntur. Quædam etiam placodes, id eſt, cruſtoſa dicitur, ſegmentis quibuſdam perinde quaſi zonis cincta, ob quod eam zonitin appellauere. Alia oſtracitis nominatur, gracilis, & magna ex parte nigra. Sed quæ teſtaceam faciem habet, terram amplexa eſt. Improbatur candida. Oculorum medicamentis botrytis nomine, & onychitis, utiles: reliquæ ad emplaſtra, & farinas, quæ cicatricibus inducendis inſparguntur. Ad eadem Cypria prodeſt. Ex Macedonia uerò, Thracia, & Hiſpania delatæ improbantur. Cadmiæ effectus adſtringere, caua explere, ſordes expurgare, exiccare, † corporis meatus infarcire, excreſcentia in carne coercere, cruſtas creare, & ulcera, quæ cacoethe uocantur, ad cicatricem perducere. Gignitur cadmia ex ære in fornacibus candente, fuligine egeſta flatu, & lateribus, camerisque fornacum inhærente. Prægrandes autem, ac ferreæ ſunt rudes, ab officinis appellatæ aceſtides, per ſumma faſtigia connexæ, & concamerataæ, ut quæ ab ære iactantur ſurſum corpuſcula, cohæreant, & inibi detineantur: quæ cùm ſpiſſius inſident, in corpus concreſcunt, & modò genus unum eius, modò duo, modò omnia perficiunt. Extrahitur & cadmia in Cypro è monte, qui Solis incumbit, cremato lapide, cui pyritæ cognomen eſt. in quo etiam monte quædam quaſi uenæ chalcitis, miſyos, ſoreos, melanteriæ, cœrulei, chriſocollæ, atramenti ſutorij, diphrygisq; inueniuntur. Nec deſunt, qui cadmiam in lapidum fodinis inueniri tradant, falſi quadam lapidum cognatione: qualis inuenitur, & apud Cumas lapis, nullam ſui uim oſten dens. Ii eo deprehenduntur, quòd ſunt cadmia leuiores, nullumq; alienum mandentibus ſapo rem exhibent: commanducatus item lapis dentes offendit: cadmia, utpote cùm cedat, eſum non reſpuit. Alio autem diſcerni poſſunt argumento. Cadmia in farinam detrita, & aceto ſubacta, atque in ſole ſiccata, coit: quod in lapide non accidit. Item tritus, & igni appoſitus lapis proſilit, & fumum igni ſimilem eiaculatur: cadmia uerò quieta manet, fuliginemq; luteo colore, aut æreo ſplendentem expuit, uario zonarum diſcurſu. Inſuper lapis ignem expertus, atque refrigeratus colorem mutabit, ac leuior multò fiet: ſed cadmia nihil euariat, niſi quis eam multis diebus cremauerit. Fit & in argenti fornacibus candidior, ac minus ponderoſa, ſed uiribus nequaquam comparanda æraria. Vritur cadmia ſuperior carbonibus obruta, donec translucida ſpectetur, & ferrei ſtercoris modo bullet: mox extinguitur uino Aminæo, quæ ad emplaſtra præparatur: ſed quæ ad pſorarum medicamenta præparatur, aceto. Alij hòc modo exuſtam conterunt in uino, rurſumq; fictili crudo torrent, donec pumico ſa uideatur: iterumque tritam ex uino, tertio urunt, donec prorſus in cinerem redigatur, nihil ſcabritiæ retinens. hac ſpodij uice utuntur. Lauatur autem in mortario trita, effuſa ſubinde aqua, dum ſordium nihil emergat: dein coacta in paſtillos reponitur.

† Cat. ἐξιπεῖ. i. exprimere.

Cadmiæ consideratio.

Cadmiæ duo genera, altera factitia, altera fossilis. Hæc duplex est. Vna metalli expers. Altera aut æs, aut argentum continens. Factitia in fornacibus concrescit, ubi æs conficitur triplici appellata cognomine. Nam botryten eam appellauere, quæ uuæ speciem refert. Ostracitem autem, quæ testis, & placodem quæ crustis similis fuerit. Sunt etiam qui in hoc genere calamitem ostendant ab arundinum figura. Decutitur hæc à ferreis perticis quibus cum æs in fornacibus fusum agitari solet: obducuntur enim cadmia, quæ decussa scissi per medium calami faciem refert. Fossilis autem quæ metallum non continet, quamq; Germani lapidem calaminarem uocant, lapis est non admodum durus, sublutei coloris, qui accensus luteum fumum edit. Hac utuntur ærarij fabri, qui ex ære Orichalcum parant. Siquidem sine ea id parari non potest. Quæ uerò metallum continet, Germanis Kobelt dicta, nigro colore, affertur in Boemiam ex Ducatu Brunsuicensi, à Goselarijs fodinis, ubi Chalcitis & Misy copiosè fodiuntur. Hæc erodendi facultate adeo prædita est ut fossorum manus, & pedes exulceret. Nec sanè mirum, cum intus hausta animalia quæcunque perimat. Boemi hanc Ceruisiæ æstate admiscent, ad necandas muscas; nam ubi primum eam degustarunt, statim emoriuntur. Cadmiæ utriusque meminit 10

Historia ex Galeno.

Galenus libro nono simplicium medicamentorum sic inquiens. Cadmia fit, ubi in fornacibus æs paratur, nempe tota terra illa, ex qua æs generatur, in fornacibus in altum egerente, uelut fuliginem quampiam, & fauillam, sine utcunque appellare licebit. At si non terram, sed lapidem nuncupare uelis, ex quo in fornacibus secernendo partim fit æs, partim cadmia, partim diphryges, nihil sanè retulerit. Sed & in argenteis metallis efficitur simili secretione, siue generatione, aut quomodocunque uocare uoles. Quin & ex pyrite lapide in fornacibus usto fit cadmia. Cæterùm absque fornace in Cypro cadmia inuenitur: ac iure quispiam illam lapidem nuncupet. Itaque in Solis, quo tempore ego in insula peregrinabar, paucissimum etiam reliquum erat cadmiæ, quæ in fornacibus fit. Verùm lapidibus, qui in montibus, & riuis reperiebantur, à metallis profectò acceptis, eos in Asiam, Italiamq; portaui ad amicos, à quibus summam inibam gratiam, quod se uel maximum munus accepisse dicerent, & quæ alia omni cadmia multò esset præstantior. Et talem certè meritò quis lapidosam nocet cadmiam. At eius, quæ combusta est, aliam botryitin, aliam placitin medici nuncupant. Botryitin quidem, quæ in editioribus domorum, in quibus fornaces extructæ sunt, partibus colligitur. Placitin uerò, quæ in inferioribus. Ac liquet sanè botryitin esse tenuiorum partium, crassiorum uerò placitin: utranque autem ut desiccandi, ceu alia metallica omnia, & lapidosa, terrenaq;. Porrò præter desiccandi facultatem, mediocriter item extergit. Attamen, quæ in fornacibus colligitur, igneæ facultatis aliquid habeat necesse est. Meritò itaque lauantes eam, medicamentum efficiunt mediocriter tum desiccans, tum extergens absque mordicatione, utile ad ulcera impletionem exposcentia, & in oculis, & in toto corpore. Porrò ulcera magnopere humida, aut putrescentia, in corporibus impendio mollibus, qualia sunt eunuchorum, puerorum, ac mulierum, eiusmodi cadmia adiuuat. At in durioribus, & contentioribus, quæ ualentius desiccant, requiruntur. Itaque illud semper memoria tenendum, sermonem ad temperatam, & mediam excessium naturam, in ijs quæ ita simpliciter efferuntur, referendum: puta cùm dicimus medicamentum, aut ulcera carne implere, aut cicatrice claudere, aut aliud quiduis eius generis præstare. ad quam utique & nos nunc respicientes, leuiter desiccatoriam, abstersoriamq; cadmiæ esse facultatem dicimus. In caliditatis autem, & frigiditatis differentia, temperata quodammodo 20 30

Cadmia historia ex Plin.

existit cadmia, nempe neutrum insigniter efficiens. hæc Galenus. Quibus maximè adstipulatur Plinius lib. XXXIIII. cap. X. sic inquiens. Metalla æris multis modis instruunt medicinam, utpote cùm ulcera omnia ibi ocyssimè sanentur. Maximè tamen prodest cadmia. Fit sine dubio hæc & in argenti fornacibus, candidior, ac minus ponderosa, sed nequaquam comparanda ærariæ. Plura autem genera sunt. Nanque ipse lapis, ex quo fit æs, cadmia uocatur, fusuris necessarius, medicinæ inutilis. Sic rursus in fornacibus existit, aliamq; nominis sui originem recipit. Fit autem egesta flammis, atque flatu tenuissima parte materiæ, & cameris lateribusue fornacium pro quantitate leuitatis applicata. Tenuissima est in ipso fornacium ore, quæ flammæ eluctantur, appellata capnitis, exusta, & nimia leuitate similis fauillæ. Interior optima cameris dependens, & ab eo argumento botryitis, cognominata. ponderosior hæc priore, leuior porrò secuturis. Duo eius colores. deterior cinereus: puniceus melior, friabilis, oculorumq; medicamentis utilissima. Tertia est in lateribus fornacium, quæ propter grauitatem, ad cameras peruenire non potuit. Hæc dicitur placitis, & ipsa ab argumento, crustata uerius, quàm pumex, intus uaria: ad pforas utilior, & ad cicatrices trahendas. Fluunt ex ea duo alia genera. Onychitis extra penè cærulea, intus onychis maculis similis. Ostracitis tota nigra, & cæterarum sordidissima: uulneribus maximè utilis. Omnis autem cadmia in Cypri fornacibus optima. hæc Plinius. qui à Galeno in hoc dissentit, quòd dixerit fossilem cadmiam fusuris tantùm necessariam, & medicinæ inutilem, cùm tamen Galenus contrarium scribat. Cadmiæ omne genus uidimus sæpe nos in pluribus Germaniæ locis, ubi æs, argentum, & aurichalcum conficitur. Sed speciatim botryitin apud Perzenum quinto à Tridento lapide, & apud Sbozium in Tirolensi comitatu, ubi in quàm plurimis fornacibus æs, ac alia metalla funduntur. Botryitis cadmiæ frustulum sanè pulcherrimum nouissimè ad me misit Sagabria Dalmatiæ urbe clarissimus medicus Iosephus Salandius Bergomensis: quæ adeò in racemi modum congesta est, ut planè uuæ speciem referat. Porrò officinæ omnes Tutiam, quæ pompholyx est, Cadmiam perperàm nominat. Quandoquidem Tutia illis uocata (nisi mea me fallit opinio) Cadmia est è botryitis aut placodis aut ostracitis genere. Neque enim mirum esse debet, quòd Cadmia proprio amisso nomine, in pompholygis locum successerit, cùm etiam Dioscoridis tempore spodij loco uterentur medici. Metallicum, quod Græcis καδμία, Latinis item pariter & Italis Cadmia nominatur: Arabibus, Climia seu Chlimia: Germanis, Grauuer, Augustem. 40

Nomina.

Πομφόλυξ, σποδὸς, ἀντίσποδος. POMPHOLIX, SPODIVM, ANTISPODIVM. CAP. XLVI.

POmpholyx specie sola, non genere à spodio distat. Siquidem spodos nigricat, & plerunque ponderosior est, palearum pilorumque plena, quasi purgamentum quoddam, quod ab ærariarum officinarum 60

rum pauimentis,& fornacibus euerritur. Pompholyx uerò pinguis eſt,& candida, uſqueadeò leuis, ut in auras euolare poſſit. Cuius duo fluxerunt genera. Vnum ad aeris colorem uergens, ſubpingue: alterum magnopere candidum, ſummamque leuitatem nactum. Candida fit pompholyx, quoties in perficiendo ære, fabri præſtantiorem facere uolentes, detritam cadmiam cumulatius inſperſerint. nanque tenuiſſima fauilla, quæ effertur, in pompholygem coit. Cæterùm pompholyx non ex æris modò materia, & fabrili induſtria factitatur; ſed ex cadmia quoque, ad gignendam ipſam eximiè ſollibus proſlata. Cuius faciundæ ratio hæc eſt. In domo gemina contignatione operta, fornax extruitur, iuxta quam mediocris feneſtra, ad tabulatum à ſupernis partibus pateat. domicilij paries fornaci proximus, tenui foramine ad fornacem uſque perforetur, ad excipiendam follis narem: oſtium mediocre habeat, pro exitu ingreſſuque artificis fabricatum. domuncula altera huic coniuncta ſit, in qua & folles, & flator ſuo munere fungantur. deinde carbonibus in camino ſuccenſis, aſſidens artifex cadmiam particulatim fractam inſpargit, à locis ſupra infurnibulum extructis. idem negocium obit infernè artificis miniſter, ſimulque carbones adijcit, uſque dum indita cadmiæ copia prorſus abſumatur. Itaque geſta ſuffitu tenuis pars, & leuis materiæ in ſummam domum euolat, & parietibus, tectis, fornacique adhæreſcit: conflatum autem inde corpus, inter initia erumpentibus aquarum bullis ſimile prodit, poſtea maius in crementum capeſſens, glomuſculis uellerum ſimile redditur. Ponderoſius autem in ima loca ſe recipit: ſed hoc fornacibus offunditur, illud domus pauimento cohæret: quod tenuiore deterius exiſtimandū eſt, ideo quòd multum terræ collegerit, & ſpurcitia in aceruatione referciatur. Sūt qui hoc modo tantū fieri ſpodiū arbitrantur, de qua antè dictum eſt. Optima creditur Cypria, quæ accepto aceto halitum æris præſtat, colore aliquantùm piceo, ſapore cœni horrido: et ſi fraudem non experta, flagranti carbone inferueſcit, aereum colorem contrahit. Antedictis autem notis diligenter attendendum eſt. Siquidem à nonnullis adulteratur taurino glutine, ouillo pulmone, aut marino, aut crematis groſſis, & quibuſdam conſimilibus. quod facile cognitu fuerit: quippe nihil in ijs probandis inuenietur eorum, quæ antè dicta ſunt. Pompholygem in commune ita lauari oportet. Ligatam linteo mundo, modiceque raro, aut ſiccam, aut aqua reſperſam in labellum demittito, quod imbrem contineat, & huc atque illuc faſciculum deferens, immergito: ita enim limoſa pars eius, ac utilis effluet, & omne ſedimentum in linteolo remanebit. poſtea reſidere ſinens aquam cum cinere colis incernito, & nouam infundens, agitato, & effundito: mutata tantiſper aqua, & colata, dum arenoſi nihil ſidat. demum aquam exprimito, & ſiccatum cinerem recondito. Alij quantum maximè fieri poteſt ſiccant, manibus in aqua conterunt, dum mellis craſſamentum imitetur: deinde linteo faucibus excepturi uaſis obtento, aut laxius illigato, colant, & quò facilius tranſeat, infuſa per linteum largiore aqua, cinerem conturbant: mox ſpumoſum, quod traiectū eſt, & ſupernatat uaſi, concha excipiunt, & fictili nouo ad uſus recondunt. Quod uerò reſedit, ſenſim cribratum, in aliud uas transfundunt, relicto arenoſo, quod peſſum ierat: rurſus lapidoſa ſidere patiuntur, & in uas aliud excolant: hoc identidem faciunt, donec cinis merus, & arenæ expers inueniatur. Alij paulatim integram in aqua reſpergunt, arbitrati arenas, lapilloſque ſuo pondusculo degrauatos, peſſum ire: pilos autem, & paleas leuitate ſua in ſublime attolli. Cæterùm cinerem medium ſeparant, & in pilam coniectum, ut cadmiam, eluunt. Quinetiam lauatur uino chio marina aqua diluto, modis quos ſuprà diximus: & ita redditur adſtringentior, quàm aquis elota. Vis pompholygis adſtringere, refrigerare, explere, purgare, obſtruere, & aliquantùm exiccare. Inter medicamenta numeratur, quæ leniter cruſtas obducunt. Quòd ſi ſpodon torrere libet, diligenter tritam, & irrigatam aqua, colliges in paſtillos, fictilique nouo, ſubiectis leuibus prunis orbiculos continuò uerſabis, dum afficcati fulueſcant. Neque ignorandum ex auro, argento, plumboque fieri ſpodium: uerùm poſt Cyprium, plumbeum maximè commendatur. Quoniam ſpodos ſæpenumero deſideratur, neceſſe eſt oſtendere, quæ ſimili uirtute polleant, ut in ſpodij locum ſuffici poſſint, antiſpoda uocant: quoque modo ſumi debeant. Folia itaque myrti cum floribus, & immaturis, in fictile crudum conjecta, indito operculo continua foramina habente, uruntur fornacibus, donec figlinum percoquatur. iterum in fictile aliud crudum transferuntur, quod ubi peraſſatum fuerit, exempta lauantur ad uſus. Idem quoque fit è termite ſylueſtris oliuæ, ſi habeatur: ſin ſecus, ſatiuæ cum ſuis floribus, aut malis cotoneis diſſectis, & detractis oſſibus, aut gallis, aut laceratis linteolis: item ex moris immaturis, id eſt candidis, in ſole prius arefactis, aut terebintho, aut lentiſco, œnanthe, aut mollibus rubi folijs, uel è buxi coma, uel è pſeudocypero cum flore. Alij ficulneas frondes in ſole antea ſiccatas, eodem modo parant: alij taurinum glutē: alij ſuccidas lanas aſperas, pice aut melle irrigatas. Quæ omnia in ſpodij uicem uſurpantur.

POmpholygem officinæ Mauritanos ſecutæ Tutiam dicunt. Ita enim pompholyx appellatur Serapioni, & Auicennæ. Verùm quam ſeplaſiarij Tutiam exiſtimant, legitima non eſt, ſed cadmiæ potius ſpecies. Siquidem cùm hæc lapidis modo cruſtoſa, præduraq; ſit, pompholygem, ſiue tutiam dictam prorſus mentitur. Pompholyx nanque, Dioſcoride, & Galeno authoribus, ex æris, uel cadmiæ fauilla in glomuſculos uellerum ſimiles coit, & farinæ modo contacta diſpergitur. Id quod recentiorum nullus, quod ſciam, animaduertit, fortaſſe quòd omnes rei herbariæ indaganda magis inſudauerint, quàm in inueſtiganda foſſilium materia. Quamobrem Manardum Ferrarienſem, medicum ætatis noſtræ clariſſimum, hac in re deceptum ſatis reperio. Quippe qui, dum Auicennam redarguit, quòd ſpodium è combuſtis arundinum radicibus conficiat, ſedulò nos admoneat, ut ſecuti Galeni ſententiam, in ſpody defectu, tutia potius utamur, qua ſeplaſiæ abundant, Pompholygis conſid. Manardi erratum.

quàm Auicennæ antiſpodio. Sed in hoc Manardus planè hallucinatus deprehenditur, quòd procul dubio crediderit, vulgarem officinarum tutiam legitimam Dioſcoridis, & Galeni eſſe pompholygem, cùm tamen legitimæ Tutiæ nullis in officinis ſit uſus, quod (ut iam diximus) omnes pompholygis loco cadmia tantùm utantur. Porrò legitimam tum pompholygem, tum ſpodium, quæ à Dioſcoridis, & Galeni hiſtoria nullis diſsident notis, ego ab ærarijs, argentarijsq; fornacibus pluries mecum detuli, tam ab his, quæ Perzeni, & Lauisij in Tridentino agro habentur, quàm ab illis, quæ Sbozij in Tirolenſi comitatu Germaniæ inueniuntur, ubi certè celeberrimæ ſunt metallorum ferè omnium fornaces, ac fodinæ: è quibus non modò pompholygis, & ſpodij quantum ſatis fuerat, accipiendi nobis fuit facultas; ſed etiam cadmiæ pyritis, diphrygis, floris æris, helcyſmæ, molybdænæ, cærulei, & Armenij lapidis. Quorum ne minimam quidem particulam apud Italiæ ſeplaſiarios reperi unquam, præterquàm apud eos, qui uel à me, uel ab amicis meis admoniti, legitima hæc metallica medicamenta, adulterinis ex ſuis officinis abdicatis, in medicum ſuſceperunt uſum. Nunc uerò amicos intelligo (quos tamen uerius fratres amantiſſimos appellare poſſem, ut qui & ætate & longa conſuetudine, & ſtudiorum communione mihi coniunctiſſimi ſint) clariſsimos medicos Tridento oriundos Andream Gallum, & Iulium Alexandrinum, qui iandudum ob ſuam tum doctrinam, tum integritatem à Sereniſſimo Ferdinando Romanorum, Vngariæ, Bohemiæq; Rege in ſui, & ſuæ prolis commodum in medicos honorificè recepti ſunt. Hoc itaque pacto cadmia officinis pompholygis uicem explet: quibus etiam antiſpodia quædam ex arundinum radicibus, & boum oſſibus concrematis facta, ſpodium falsò referunt. Quod tamen non omnino fucrit reprobandum. nam, Dioſcoridis teſtimonio, ubi legitimum deſideretur ſpodium, antiſpodijs uti ſanè licebit: nempe quæ fieri poſsint è myrti foliis, floribus, baccisq;: ex oliuæ frondibus, cydonijs malis, quercuum gallis, attritis linteaminibus: item moris nondum maturis, terebintho, lentiſco, buxo, pſeudocypero, fici frondibus, tauri glutino, ſuccida lana, pice aut melle perfuſa. Quo fit, ut mihi planè immeritò à Manardo reprehenſus uideatur Auicenna, qui ex combuſtis arundinum radicibus ſibi ſpodium confecit, medicinis commiſcendum, quæ ad cordis robur parantur, & intus in corpus ſumuntur. His enim longè melius, ac conſultius fuerit arundinaceum admiſcere ſpodium, quàm eius uice tutiam ſeu pompholygem imponere. licet hæc quoque ſit Braſauoli ſententia. Sed equidem hactenus nunquam me legiſſe recordor, pompholygem ſeu ſpodium ijs medicamentis tutò admiſceri poſſe, quæ intus in corpus ſumuntur: cùm neque Dioſcorides, neque Galenus, nec qui poſt ipſos diuerſis temporibus claruerunt, tam ex Græcis, quàm Mauritanis, uſquam, quod inuenerim, memoriæ prodiderint, citra uitæ periculum hæc hauriri poſſe. Nam fieri non poteſt, quin tam pompholyx, quàm ſpodium uentriculo, & cæteris uiſceribus, mirum in modum nóceant, cùm ex tenuiſsima æris ſubſtantia uehementiſſima ignis ui conficiantur, & ob id deleterij aliquid habeant. Quod maiori quidem diligentia expendere potuiſſet Braſauolus, cùm interrogatus à ſuo ſene pharmacopola, quid ſpodij loco in compoſitis medicamentis imponendum foret, inconſultè ſatis reſpondit, pompholygem, ut faciebat Galenus. Qua in re duplici, meo quidem iudicio, notatur errore. Primùm, quòd reſpondens non diſtinxerit, an hoc uel alio modo agendum fuerit cum medicamentis, quæ ore ſumuntur, quibus myropolæ ſpodium quandoque commiſcent, omnino hac in re concludere uidetur, pompholyge indifferenter pro ſpodio utendum eſſe, tam in hauriendis, quàm exterius admouendis medicamentis. Deinde uerò cùm pompholygem, ſiue (ut ipſe habet) tutiam ſpodij loco ſumendam ſtatuit, in eodem uerſari errore deprehenditur, in quo Manardum eius ciuem uerſatum oſtendimus. Quandoquidem ſi rectè nouiſſet tutiam communis uſus legitimam non eſſe pompholygem, omnino (ut ſemper in cæteris tam adulterinis, quàm ſuppoſititijs medicamentis facere adſolet) errorem hunc ſuo ſcni pharmacopolæ indicaſſet. Nec obſtat, quòd dixerit Galenus in ſpodij defectu, pompholygem ſupplendam. Siquidem in ijs tantùm medicamentis id factitandum uoluit, quæ exterius illinuntur. Nam Galeni ætate nullus ſpodij uel antiſpodij extitit uſus ad medicamenta, quæ intus in corpus ſumuntur, ut longo pòſt tempore à Mauritanis factum eſſe reperio. Cæterum Fuchſius medicus ætate noſtra celebris, libro de componendorum medicamentorum ratione, Agricolam fortaſſe ſecutus, præter illud Spodium, quod in fornacibus fit, alterum quoque recenſet ſubterraneum ſeu foſſile dictum, idq; in quatuor ſpecies, cinereum uidelicet, nigrum, uiride, & luteum digerit: quod quidem ſolis Arabibus (Agricola ſoli Serapioni) notum eſſe ſcribit. Veruntamen Serapio ubi de pompholyge agit cap. 422. ubi item de Spodio cap. 342. nullam, quod legerim, ſpodij foſſilis mentionem facit: quemadmodum neque Auicenna, neque etiam alij Arabicæ familiæ authores. Porrò meminit tum Pompholygis, tum etiam ſpodij Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Pompholyx fit in æris fornace, uelut cadmia: fitq; & dum in fornacibus cadmia uritur, ut in Cypro. Cùm enim præfectus ad æris fornacem inſtructas res non haberet, præcepit ex ipſa cadmia præparari (præſentibus, atque inſpectantibus nobis) pompholyga, uidelicet minutis cadmiæ fragmentis in ignem conjectis, qui ante æraium iacebat follem. Camera erat incurua, nuſquam pertuſa, ſed integra, quæ egeſtam ab uſta cadmia fauillam excipiebat: quam ubi collegiſſent habebant pompholyga. At quod reflectens infrà in pauimentum recidebat, ſpodos eſt quam uocant, quæ plurima, ubi æs in fornacibus uritur, colligi aſſolet. Quidam eam ſpodium neutro genere pronunciant: cui uidetur ſimilem habere facultatem quod uocant Antiſpodium. At ego illo uſus ſum nunquam, cùm largè mihi ſemper pompholyx ſuppeteret. Nec enim quiſquam, ubi hæc adſit, ſpodio uti uelit, nedum antiſpodio. Eſt autem pompholyx medicamentum propè omnium, quæ citra morſum deſiccant, ſi elota fuerit, præſtantiſsimum, quamobrem ad ulcera cancroſa idonea eſt, & ad alia omnia maligna. Itaque inditur collyrijs, quæ ad oculorum imponuntur fluxiones, quæq; bullas, ſeu puſtulas in eis natas curant. Præterea ad pudendorum, ac ſedis ulcera optimum eſt medicamentum, nimirum ſine morſu deſiccans. Sed non eſt huius negotij in iſtis diutius immorari. Idem lib. IIII. de compoſitione pharmacorum ſecundum locos de pompholyge ita ſcribit. Pompholyx lota nulli pharmacorum mordacitati expertium inferior eſt: atque ob id eà utimur ad acres, & tenues fluxiones, capite uidelicet priùs ſimulq; uniuerſo corpore euacuato. At uerò manifeſtum eſt quòd per uenæ ſectionem, ac purgationem totum corpus euacuamus, per apophlegmatiſmos uerò caput à pituita uindicamus. Poteſt enim pompholyx lota, quemadmodum etiam ſpodium, atque amylum ſimul, & moderatè humores reſiccare, ſimulq; ne per tunicas euacuetur ea, quæ in magnis ipſorum uenis, ſuperflua humiditas continetur, prohibere. Quare ſi quis priùs, quàm caput ab humoribus ad oculos defluentibus expurget, obturantibus pharmacis

Braſauoli duplex error.

Fuchſij opinio.

Pompholygis, & ſpodii hiſtoria, & uires ex Gal.

ùtatur, uehementem dolorem ex diſtentis tunicis efficit, & ex multitudine influentium humorum aliquando rupturam, aut corroſionem inducet. Πομφόλυξ *ſic Græcis ut etiam Pompholyx Latinis & Bulla dicitur: Arabibus, Thucia: Italis Pomphologe: Germanis, Vueis nicht.* Σπόδιον, & σποδός, *Græcè, Spodium ſimiliter Latinè uocatur: Italicè, Spodio: Germanicè, Graun nicht.* Nomina.

Χαλκὸς κεκαυμένος. AES VSTVM. CAP. XLVII.

AES uſtum probatur rubrum, & quod contritu colore cinnabarim imitetur: nigrum uerò pluſquàm deceat, exuſtum eſt. Fit autem è clauis ſolutarum nauium, fictili crudo compoſitis: ſubſperſo ſulphure cum ſale pari, omnibus uiciſſim inſparſis, fictile, circumlito figulari creta ſpiramento, fornacibus inditur, donec ſiglinum percoquatur. Quidam pro ſulphure, & ſale alumen inſpargunt. Alij ſine ſulphure ac ſale, fictili multos dies urunt. Alij ſulphure ſolo utuntur, fuliginem tamen excutiunt. Alij oblitos ſciſſili alumine clauos cum ſulphure & aceto, fictili crudo cremant. Alij in ænea olla aceto reſperſos urunt, & iterum ac tertio idem efficiunt, poſtea recondunt. Principem locum tenet, in Memphide combuſtum: proximum in Cypro. Adſtringit, exiccat, reprimit, extenuat, attrahit: ulcera purgat, & ad cicatricem perducit: uitia oculorum emendat, excreſcentia in carne conſumit, nomas cohibet: uomitus ciet cum hydromelite potum, aut cum melle delinctum, illitumve. Lauatur ut cadmia, mutata quater die aqua, donec nulla prorſus ſordes emergat. Aeris recrementum, ſtercusve, quam ſcoriam uocant, eodem modo lauatur: & eandem uim, ſed imbecilliorem, habet.

AEs uſtum, quod in officinis paſſim habetur, pauci ſanè ualoris eſſe exiſtimauerim, cùm nigrum ſit, & pluſquàm oportet, igne exolutum. Verùm facilè quiſpiam huic malo mederi poterit, ſi Dioſcoridem ſecutus, ipſum conficiendi laborem ſubierit. Quòd ſi ærei claui è nauigijs ſolutis exempti non adſint, æs alind omne uetuſtate expurgatum, commodè aſſumi poterit. Aeris uſti conſideratio.

Vſti æris meminit Galenus libro IX. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Aes uſtum habet & acrimoniam quandam, ſed & adſtrictionis eſt particeps. Proinde ſi lauetur, pulcherrimum eſt medicamentum cicatrici ulceribus inducendæ: quanquam idipſum præſtare, & antequàm lauetur, poſſit, potiſſimùm in carne duriore: alioquin in molliore commodius eſt, quod ablutum eſt. Quod Aes uſtum Latinis, χαλκὸς κεκαυμένος *Græcis appellatur: Italis, Rame abbruſciato.* Vires ex Galeno. Nomina.

Χαλκοῦ ἄνθος. FLOS AERIS. CAP. XLVIII.

FLos æris, quem nonnulli clauorum ueterum pſegma, quaſi reſegmen aut ſegmentum, nominarũt, optimus eſt friabilis, in attritu fuluescens, milij effigie, & numero, breuis, ponderoſus, modicè ſplẽdens, atque conſtringens, qui delimatam æris ſcobem non recepit, qua ſæpe adulteratur. Sed id facilè deprehenditur, cùm dentium illiſu dilatantur ramenta. Fit autem, cùm æs fornacibus fuſum, in receptacula delabitur, per cola fiſtularum ad ea pertinentium. tum huic negocio addicti miniſtri, ſordes expurgantes, aquam clariſſimam infundunt, refrigerandi propoſito: itaque repentino concretu, ac addenſatione, uelut expuitur, & erumpit antedictus flos. Adſtringit, & excreſcentia coërcet: offuſam oculis caliginem emendat, ſed magnopere mordet. Quaternûm obolorum pondere datus, craſſum humorem extrahit. carnoſa narium, & ſedis uitia abſumit: eruptiones papularum cum uino cohibet. Candidius contra diuturnas aurium grauitates tritus, in eas per fiſtulam flatu impellitur: uuam, tonſillasque reprimit, farina eius cum melle admota.

FLorem æris uerum ac legitimum in fornacibus, ubi æs ipſum funditur, in Tridentino agro, ſæpius collegimus, in hunc modum. Cùm æs fornaci liquatum, in paratum receptaculum extra fornacem diffunderetur, anteaquàm omnino coiret in maſſam, frigidam ſuper ipſum adhuc ignitum infundebam: ſtatimq; uapor magnus excitabatur, ſub quo mox ferream laminam, & eam quidem amplam, ſubijciebam, tandiúq; tenebam, donec ceſſabat uapor. Itaque demum æris flos, qui ſuper lamina illa ferrea deciderat, mihi ſeſe oſtendebat granulis milio proximis, minoribus tamen, ſed colore rubicundo ſplendentibus. Quandoquidem tenuiſſima æris pars, quæ à uapore in ſublime fertur, aeris frigiditatem experta, facilè in eiuſmodi exigua grana concreſcit. Is nuſquam, quod ſciam, in officinis reperitur. quapropter eius uice ærugine perpetuò utuntur. Florem æris paucis perſtrinxit Galenus libro IX. ſimplicium medicamentorum, ſic de eius uiribus diſſerens. Flos æris tenuiorum partium facultatis eſt, quàm aut æs uſtum, aut ſquama. Meritò itaque ex eo factis collyrijs, exterguntur, auferuntq; ſupercilliorum magnas aſperitates, quas uocant ſycoſes. Floris æris hiſtoria. Vires ex Gal. Nomina. Χαλκοῦ ἄνθος *ita, Græcis Latinis uerò Flos æris dicitur: Mauritanis, Zar alnhas, ſiue Zer alnhas: Italis, Fiore del rame.* Nomina.

Λεπὶς χαλκοῦ. SQVAMA AERIS. CAP. XLIX.

SQuama æris excuſſa ex Cyprijs officinarum clauis, craſſa quidem ipſa præſtantior, quæ helitis, id eſt, clauaris nominatur. ſed ex uili promiſcuoque ære, aut candido, uitioſa intelligitur: quam, utpote tenuem, & inualidam, damnamus, maximè approbantes craſſam, rufam, præſertim ſi aceti reſperſu ærugine contrahat. Vim habet adſtrictoriam, extenuantem, reprimentem, & erodentem: nomas coercet,

ercet,ulcera ad cicatricem perducit. pota ex aqua mulſa,aquam trahit. Aliqui farina ſubactam,dant in catapotio. Additur ad oculorum medicamenta:genarum nanque ſcabritiam abſumit,& fluxiones exic cat. Lauatur hoc modo. Siccæ æris ſquamæ expurgatæ ſelibra,cum nitida aqua in mortario manu diligenter conturbatur,quouſque peſſum ierit: abijcitur,quod ſubſidit,& effuſa aqua, hemina cœleſtis im bris adijcitur,& diſtenta manu,ſquama,quaſi deſtringenda ſit,uehementer confricatur: dumque lento rem emittere cœperit,aqua ſenſim ad ſex heminas uſque ſuperinfunditur, terendo ualidè: ſquama ad latus mortarij colligitur,ibique apprimitur. quo facto,expreſſus humor pyxide ex ære rubro facta, ex cipitur. Hoc eſt enim uelut flos ſquamæ,ualens uiribus, & ad ocularia medicamenta cùm primis efficax. Inutile,imbecillumque quod ſupereſt,lauatur donec nullam prorſus lentitiam excernat:& linteo opertum biduo conquieſcere ſinitur,effuſaque extante aqua, ubi ſiccatum erit, reconditur pyxidicula. Alij ut cadmiam lauant,& reponunt.

Λεπὶς στομώματος. SQVAMA STOMOMATIS. CAP. L.

SQuamæ ex acie,aut mucronibus decuſſæ, quam uocant ſtomoma eadem uis. Lauatur modo ſimili,& reconditur: ſed ad molliendam alui deiectionem inefficacior eſt.

Squamæ æris, & ſtomomatis conſi.

AEris ſquama malleis ex eo decuſſa,res ſanè uulgaris notitiæ eſt: tametſi ea præſtantior ſit, quæ ab ære excutitur, quo claui fiunt, helitis propriè dicta. Siquidem cùm huiuſmodi æs rude impurumq; ſit, craſſiorem, uegetioremq; ſquamam reddit, quàm id quod pluries ignem expertum, in uaria uaſorum genera conformatur. Eius præterea abluendæ ratio adeò Dioſcoridi clara dictinctaq; traditur, ut nihil addendum ſuperſit. Squamæ omnis in uniuerſum meminit Galenus lib. IX. ſimp. med. ubi ita ſcriptum reliquit. Squama alia eſt æris, medicamen ad multa utile: alia ferri, & ſtomomatis. Quidam uerò nominant & helitin lepida, ſiue ſquamam. Omnes ſanè uehementer deſiccant. At inter ſe diuerſæ ſunt, tum quòd alia magis, alia minus exiccat: tum quòd alia craſſioris, alia tenuioris ſit eſſentiæ: quòdq; plus, minusue adſtrictionis ſint participes. Helitis certè principem in deſiccando locum obtinet. nam & tenuiorum partium, quàm aliæ eſt, nimirum quæ & æruginis nonnihil aſſumpſerit. Maiorem obtinet adſtrictionem ſquama ferri, & hæc etiam maiorem ſtomomatis. quamobrem ad contumacia ulcera, meliores ſunt, quàm ſquama æris. Detrahit, & liquat carnem potentius ſquama æris, & hæc etiam ualentius helitis. Omnes autem ſquamæ non inſtrenuè mordaces ſunt. Ex quo clarum eſt, quòd eſſentiæ ipſarum conſiſtentia non admodum tenuis eſt, ſed potius craſſa: ſiquidem inter quæ eandem uim obtinent, minus eſt mordax, quod eſt tenuius, ut ſuperioribus libris oſtendimus. hæc Galenus. Ex quibus utique liquidò conſtat ſtomomatis ſquamam, æris ſquamam eſſe nequaquam: etſi contrarium memoriæ prodiderit Plinius errore ductus, atq; etiam idem affir mauerint recentiorum quidam, eius fidem magis fortaſſe ſecuti, quàm quòd altius rem hanc inueſtigauerint. Quandoquidem nō deſunt, qui ſtomomatis ſquamam, æris ſquamam omnium tenuiſſimam eſſe contendant, ut Marcellus Dioſcoridis interpres. Sunt etiam qui putent eandem modò æris, modò ferri ſquamam tenuiorem deſignare, ut Braſauolus. quanquam hæc nullis, quod equidem ſciam, rationibus, nullisq; authoritatibus probent. Braſauolus tamen, ut ſuam tueatur ſententiam, Dioſcoridem in medium citat. Sed qua ratione ego profectò neſciuerim, cùm nuſquam repererim ſcripſiſſe Dioſcoridem, quòd ſtomomatis ſquama promiſcuè, æris & ferri ſquama eſſe poſſit. Verùm ne quiſpiam fortè putaret, me hæc meo tantùm arbitrio proferre, id ſanè quod ſentio, primùm non obſcuris, ut puto, rationibus aperiam: mox probatiſſimorum authorum teſtimonio illud apertiſſimè confirmabo, quòd ſcilicet ſtomomatis ſquama nec æris, nec ſimplicis ferri ſit materia, ſed chalybis tantùm. In primis itaque dicimus, quòd cùm ſcribat Galenus æris ſquamam principem locum in deſiccando inter cæteras obtinere, ferri uerò maiore adſtringendi ui quàm hæc pollere, & hac etiam maiore ſtomomatis, manifeſtum præbet indicium, ſtomomatis ſquamam nec ab ære, nec à ſimplici ferro eſſe decuſſam, ſed à duriore ac terreſtriore metallo, nempe ab ipſo chalybe: quippe cùm ſtomomatis ſquama longè magis adſtringat, quàm ferri, huius uerò plus adſtringat quàm æris, rationi minimè conſonum uidetur, ſtomomatis ſquamam eſſe aut æris, aut ſimplicis ferri ſcobem, ſed potius (ut dictum eſt) puriſſimi chalybis. Ad hæc cùm Galenus in capitis fronte ſcribat, Squama alia æris eſt, alia ferri, alia ſtomomatis, omnibus ſanè palàm facit, ſtomoma aliud eſſe metallum ab ipſo ære, & à ſimplici ferro omnino diuerſum. Nam ſi ſenſiſſet Galenus, quòd ſtomoma in æris genere, non autem ferri, fuiſſet reponendum, dixiſſet haberi ſquamam æris, ſtomomatis, ac ferri, neque ita ſpeciem à ſuo genere diſiunxiſſet. Sed quoniam rectè nouerat ſtomoma genus eſſe ferri arte factii, ob id ſuo illud adſcripſit generi, quemadmodum & Paulus ipſum ſecutus. Cæterùm præter rationes adductas, ſtomomati ſquamam a chalybe tantùm decuſſam eſſe, nihilq; aliud Græcis ſtomomatis nomine indicari, quàm chalybem, confirmatur Actij & probatiſſimi, & Græci authoris teſtimonio. quippe qui libro IX.cap.XLVIII. *de iis agens, quæ in corpus ſumpta dyſentericos iuuant, quidnam Græcis eſſet ſtomoma, his uerbis apertè declarauit. Deinde uinum purum uetus, quantum ſatis uidebitur, in nouum uaſculum infundito, & laminam ignitam ex ferro, quod ſtomoma uocant, non minorem libra in uino extinguito. Item lib.* X.cap.IX. *ubi indurati lienis curam agit, ſic inquit. Sit autem ferrum, quod in ipſis extinguitur, ſtomoma. Ipſius autem ſtomomatis ferri ſquama, quam in fabrilibus officinis ferrum, dum ignitur, & malleo tunditur, abijcit. Poſtea agreſtioribus hominibus utiliter exhibetur. Et lib.*XIIII.cap.XXIIII. *idem ait. Squama ferri, præſertim ſtomomatis, amplioris adſtrictionis particeps eſt. hæc Aetius. Ex quibus ſanè perſpicuum fit, nil aliud Græcis eſſe ſtomoma, quàm Latinis ſit chalybs, qui è puriore ferri ſubſtantia, arte fit in fornacibus. Quo factum eſt, ut omnes in uniuerſum medici Aetium & reliquos uetuſtiores ſectati, ad dyſentericos, alioſq; affectus id expetentes, chalybem igne candentem, magis quàm ferrum, modò in aquam, modò in auſterum uinum, modò in lac extinguant, quòd chalybs maiore adſtringendi ui polleat, quàm ferrum. Hinc itaque omnino affirmare licebit, nil aliud extitiſſe uetuſtioribus, ac recentioribus Græcis ſtomomatis ſquamam,*

Plinij, & recentiorum quorūdam error.

Stomoma eſſe chalybis ſquamam confirmatur authoritatibus.

mam, quàm quæ à chalybe decutitur, ciusq; præsertim, qui malleo ferrarijs in officinis acuitur, dum gladijs ac telis aciem, uel mucrones coaptant artifices: quinetiam dum alia fiunt instrumenta materiarijs fabris, & terræ cultoribus expetita. Porrò hanc rem quoque Actuarius abundè expressit suo de compositione medicamentorum libro in Aegyptia Andromachi, dum inquit. Multò reddetur utilior, si squamam acie, aut mucronibus decussam, quam appellant stomomatis, pari pondere sibi adscisçat. Id quod etiam idem paulò inferius repetijt. Hoc insuper confirmari potest ex Galeni scriptis libro primo, ac tertio de compositione medicamentorum secundum locos, ubi diuersis medicamentis, præsertimq; ad alopeciam facientibus, stomomatis ferri squamam immiscet. Sed si fortè reperiretur aliquis adeò cerniculosus, & pernicax, ut tot clarissimorum uirorum authoritatibus non acquiesceret, audiat quæso Aristotelem philosophorum omnium principem, qui lib. IIII. Meteororum, chalybis siue stomomatis conficiendi rationem scitissimè docuit ijs uerbis. Γίνεται δὲ καὶ σίδηρος, ὥστε ὑγρὸς γίγνεσθαι, καὶ πάλιν πήγνυσθαι, καὶ τὰ σωμάματα ποιοῦσιν οὗτος. ὑρίσαται γὰρ καὶ ἀποκαθαίρεται κάτω ἡ σκωρία. ὅταν δὲ πολλάκις πάθῃ, καὶ καθαρὸς γένηται, τοῦτο σώμωμα γίγνεται. συποιοῦσιν δὲ πολλάκις αὐτὸ, διὰ τὸ ἀπουσίαν γίγνεσθαι πολλὴν, καὶ τὸν ϛαθμὸν ἐλάττω, ἀποκαθαρομένου. ἐξὶ δὲ ἀμείνων σίδηρος ὁ ἐλάττω ἔχων ἀποκάθαρσιν. *Quæ Latinè redduntur in hunc modum. Porrò & ferrum elaboratum liquescit, ita ut fluxum reddatur, & rursum concrescat, atque in hunc modum faciunt stomomata: siquidem scoria in fundum subsidet, & defæcatur ferrum. Cùm uerò id sæpe factum est, & purum euasit, stomoma efficitur. Hoc autem non sæpe faciunt, eo quòd repurgatum multum deperdat, & pondere imminuatur. Atqui ferrum illud melius est, quod minus excrementi retinet. hactenus Aristoteles. Cuius nimirum doctrinam sequuntur in hunc usque diem, qui ferrarijs fornacibus, & officinis è ferro prius elaborato, chalybem conficiunt in Italia, & in alijs uniuersæ Europæ regionibus. Quapropter eos prorsus hallucinari euidentissimum est, qui aliter sentiunt: nempe inter antiquos Plinium, & inter recentiores Marcellum, & Brasauolum. His omnibus accedit Serapionis authoritas, magni inter Arabes Dioscoridis interpretis: quippe qui quadringentesimo tertio sui operis capite de simplicium medicamentorum historia & uiribus, id totum quod à Dioscoride proditum est de squama stomomatis, de ferri squama posteritatis memoriæ prodidit, ferrum tanquam genus, chalybis loco accipiens. Nec obstat, quòd in Dioscoridis codice scriptum reperiatur, stomomatis squamæ uim eandem esse, quæ æris squamæ, quanquam non adeò ualenter aluum deijciat. Siquidem ego planè suspicor, codicem Dioscoridis hoc in loco esse deprauatum, ut in alijs quoque pluribus deprehenditur, præsertim cùm nec à Galeno, nec ab alijs ueteribus recentioribusq; Græcis proditum sit, stomomatis squamam æris squamæ uiribus esse similem: hæc nanque aluum deijcit, illa uerò contra eam cohibet. Ad hæc nusquam memini apud quenquam legisse, alio metallo roborari posse ferrum in aciem uel mucronem elaboratum, nisi chalybe, qui Græcis stomoma dicitur. Quo fit, ut illorum pertinaciam mirari non desinam, qui aliter sentiunt. Ex his itaque haud dubiè credendum arbitror, non aliud esse stomoma, quàm chalybem, qui cùm à primordijs semper fuerit expetitus ad ferreorum instrumentorum aciem roborandam, quam aciem Græci* στόμωμα *uocant, pariter chalybem stomoma uocarunt. Quapropter dicebat Aetius, sit ferrum, quod in ipsis extinguitur, stomoma. Hoc autem uocabulum putauerim ego ortum esse à* στόμα, *quod Latinis os sonat. Acies enim, itemq; mucrones, gladijs, & telis, alijsq; ferreis instrumentis usum nullum alium præbent, quàm oris. unde Latinis quandoque dici solet, eos, quibus ob malefacta caput abscinditur, in ore gladij periisse. Plinius quoque licet ignorauerit, quid Græcis significaret stomoma; chalybem tamen aciem, quæ Græcis* στόμωμα *dicitur, appellauit lib. XXXIIII. cap. XIIII. sic inquiens. Ex omnibus autem ferri generibus Serico palma est. Seres hoc cum uestibus suis, pellibusq; mittunt. Secunda Parthico, neque alia genera ferri ex mera acie temperatur: cæteris enim admiscetur. hæc Plinius. Ex quibus palàm est, id hoc loco Plinio aciem uocari, quod chalybem etiam Latini appellant, quodq; nos corrupto nomine ab acie, uel ab acuendo uulgò uocamus acciaio, quemadmodum & Galli acier, & Hispani acciel suo idiomate dicunt. His igitur tum rationibus, tum authoritatibus freti,* στόμωμα *potius à* στόμα, *quàm à uerbo* στομόω *ortum habere putamus: quanquam etiam eorum opinio, qui à* στομόω στόμωμα *dictum existimant, non sit omnino improbanda, quòd id uerbum roborare, durum facere, aciem & mucronem inducere Græcis designet. Sed neque illos quoque prorsus aberrare crediderim, qui scobem ab acie, & mucronibus, dum super lapide rotante acuuntur arma, derasam, stomomatis squamam esse censent. ueruntamen hæc, quòd sit lapidis illius rami mentis admista, non perinde ac syncera probanda uidetur. Squama, quæ Græcis* λεπὶς χαλκοῦ, *Latinis Squama æris appellatur: Italis, Squama del rame: Germanis, Kupfer schlag: Hispanis, Esquama de cobre. Quæ uerò Græcè* λεπὶς στομώματος. *Latinè Squama stomomatis dicitur: Arabice, Tubel, Batiture sabartam, & Cortex astas: Italicè, Squama dello stomoma: Hispanicè, Esquama de azero.* Nomina.

Τοῦ ξυσοῦ. AERVGO RASILIS. CAP. LI.

Aerugo rasa fit ijs modis. In cadum, aut aliud consimile uas, acetum quàm acerrimum infunditur: superponitur inde inuersum æneum uas, præsertim concameratum, sin minus, planum: sitque ob structum, nullumque habeat spiramentum: exempto, quo doliolum obturaueris, operculo, decimum post diem insidens ærugo deraditur. Aut æris lamina in cadis super acetum ita suspenditur, ne ipsum attingat, & totidem post dies raditur. Aut massula æris, aut lamina una pluresve uinaceis non recentibus, sed iam acescentibus conduntur, & simili modo uersantur. Quinetiam ex delimata æris scobe æruginem facere licet: necnon è laminis, quibus bracteæ auri concluse malleo ducuntur, si quis eas aceto respargat, & ter aut quater uersetet, donec æruginem contrahant. Tradunt æruginem in Cyprijs metallis gigni, lapidibus quibusdam nonnihil æris habentibus, quibus ærugo efflorescit: adduntque per Caniculæ æstus è quodam specu manare: sed illam paucam, & optimam esse: hanc speluncis effluentem, copiosam quidem, & boni coloris, sed uitiosam, quòd lapides multos collegerit. Pluribus autem modis adulterant. aliqui pumice admisto, alij marmore, alij atramento sutorio. Sed deprehendemus pumicem,

† Orib. addit. καὶ τὰ ὅμοια. i. & similia.

pumicem,aut marmor,† dum pollice finiſtræ manus madefacto, æruginis portiunculam altero atteri-mus: ſiquidem eam diffundi conſtat: marmoris autem, pumicisque partes coeunt non diſſipatæ, demumque tractatione crebra,& humoris complexu dealbeſcunt. quin & dentium appreſſu: ſiquidem ſyncera cedit,læuis,& ſine aſperitate. Atramentum uerò ſutorium igne coarguitur: nanque ſi fictile, aut lamina adulterata ærugine illinatur & feruenti cinere;aut carbonibus incaleſcat alterutrum,mutabitur,rubeſcetq; id,quod atramentum ſutorium acceperit:quòd id uſtum ſuapte natura talem ſortitur colorem.

Περὶ σκωληκ. AERVGO SCOLECIA. CAP. LII.

AEruginis,quam uocant ſcoleciam,duo ſunt genera.quędam foſſilis eſt,altera factitia ad hunc modum. In mortario Cyprij æris dimidiam heminam aceti albi acrisque,piſtillo cupreo conterito, donec ſtrigmenti craſſitudinem imitetur: deinde aluminis rotundi drachmam unam,cum ſalis foſſitij translucentis, aut marini quàm albiſſimi, ſolidique, aut certè cum nitri pari pondere teritur in ſole æſtuoſiſſimis diebus,ſub ſydus Caniculæ,donec colorem æruginis contrahat,& concretu ſtrigmentoſum fiat: ubi autem ſe in uermiculorum Rhodiacis ſimilium ſpeciem coegerit,recondito. Efficax,& ualde boni coloris redditur,ſi duas partes urinæ ueteris,cum una aceti adieceris,& alia,quæ dicta ſunt peregeris. Sunt qui æruginem raſilem,quæ in apparatu non reſpondit,gummi miſto digerant in formas,& ita uendant. quod genus,ut uitioſum,improbatur. Fit & quædam ærugo ab aurificibus, mortario,& piſtillo Cyprij æris,cum urina pueri impubis,qua aurum ferruminant. Antedicta æruginum genera uſto æri omnino reſpondent,ſed magis effectu ualent. Sciendum foſſilem ſcoleciam præſtantiſſimam eſſe: deraſam ſequi: poſtremo loco factitiam. mordaciſſima tamen eſt hæc,& magis adſtringens. Aurificum autem ærugo raſæ reſpondet. Aerugines omnes adſtringunt, extenuant, excalfaciunt. oculorum cicatrices emendant,lacrymas cient,nomas ſiſtunt,uulnera ab inflammatione tuentur: ulcera ex oleo ceraque ad cicatricem perducunt: callos,& ſordida ulcera purgant,cum melle coctæ: callum fiſtularum erodunt cum ammoniaco,collyrij modo in eas adactæ. ad gingiuarum autem excreſcentias,& extuberationem utiles. Magnopere extenuant genarum craſſitiem, cum melle illitæ: uerùm poſt illitionem ſpongia ex aqua calida locus fouendus eſt.reſina terebinthina exceptæ,cum ære & nitro lepras abigunt. Vritur ærugo,quancunque uelis minutiſſimè fracta,comminutaque, in fictili patina,flagrantibus prunis ſuperpoſita: uerſaturque donec ſe mutet,& colorem cinereum concipiat: poſtea refrigerata reponitur ad uſum. Sunt qui cruda olla eam urant,uti dictum eſt: ſed non prorſus eundem colorem cremata reddit.

Aeruginum conſid.

AEruginem,quòd colore ſit uiridi,officinæ,ac medici in Italia æs uiride nuncupant,& uulgari ſermone uerde rame. Verùm quanuis officinæ eo in uniuerſum abundent; ſynceri tamen parum oſtendunt. Scolecia ærugine, ac foſſitia deſtituimur: quòd altera,quod ſciam,hoc tempore non paretur,altera uerò ab ærarijs fodinis,ubi fortaſſe plurima reperitur, à foſſoribus non deferatur. Proinde cùm harum copia non ſit,ea tantùm utimur,quæ ære in acetarijs cadis demiſſo,aut uinaceis iam aceſcentibus obruto,conficitur. Hallucinantur,qui credunt æruginem,& æris florem unam,& eandem rem eſſe, Aeruginum uires ex Gal. *ut ſuperius de æris flore differentes latius oſtendimus. Aeruginum uires reddidit Galenus libro IX. ſimplicium medicamentorum,ſic inquiens. Aerugo guſtantibus acrem qualitatem offert,digerens,detrahens,& liquans,non teneram modò, ſed & duram carnem. Porrò ſuprà dictum eſt nonnullos eius generis medicamenta,epulotica,hos eſt,quæ cicatricem inducant,appellare,cùm ijs in tenuiſſimum pollinem tritis per ſpecilli cuſpidem contigerint,ulcera excreſcentia,ac poſtridie contracta reperiant. tametſi illos haud lateat, ſi paulò plus impoſitum foret,ſeſe ulcus non contractum, ſed eroſum inuenturos. Siquidem colliquat,& digerit carnem: cùm medicamenta epulotica contrahant,conſtipent, conſtringant, & calli in morem illam indurent. Quin & guſtum mordicat ærugo,non tantùm ipſa ulcera. quod ſi pauculum eius cerato non pauco admiſceas,id quod ex ambobus miſtum eſt,citra morſum exterget. Dictum uerò ſuprà eſt de talium medicamentorum natura,tum ut ſeſe quidam fallunt ex talibus compoſitionibus,aut ſarcoticam,aut epuloticam adſcribentes facultatem medicamentis,quibus minimè oportet: utpote cùm ipſa id præſtare nequeant,uerùm ea,quæ ex ipſis compoſita ſunt. Quæ ærugo*

Nomina. *ἰὸν ξυσὸν Græcis,Aerugo raſilis Latinis dicitur:Italis,Erugine raſile. Quæ uerò Græcis ἰὸς σκωληξ, Latinis Aerugo ſcolecia nominatur: Italis,Erugine ſcolecia. Arabibus,Ziniar, ſeu Zengiar: Germanis, Spangruen: Hiſpanis, Cardenillo: Gallis,Verderis & Verdet.*

Περὶ σιδήρου. RVBIGO FERRI. CAP. LIII.

RVbigo ferri reſtringit: ſiſtit fœminarum profluuia admota, potuque præſtat ne concipiant. Illita ex aceto,ignibus ſacris,& papularum eruptionibus medetur. Perquàm utilis ad ſcabritias genarum,reduuias,& pterygia. Condylomatis prodeſt,gingiuas firmat,podagras illita lenit, alopecias replet. Vinum aquave,in qua candens ferrum ſit reſtinctum,potu cœliacis,dyſentericis, lienoſis,cholera laborantibus,& diſſolutis ſtomacho auxiliatur.

Σκωρία σιδήρου. STERCVS FERRI. CAP. LIIII.

STercus ferri, quam scoriam uocant, eadem potest, quæ rubigo, sed inefficacius. Aconito ex aceto mulso potum, opitulatur.

FErrugo, quæ est ferri rubigo, uulgaris notitiæ est. Eius similiter scoria, quæ Latinis & stercus, & recrementum ferri, & nostris uulgò spiuma di ferro appellatur, omnibus, notior est, quàm ut maiore indigeat declaratione: hæc nanque prope ferrarias officinas passim in acerrimum congesta spectatur ab omnibus. Vetuntamen ne aliquis fortasse decipiatur, illud nobis indictum non abibit, quòd ferri, aut æris, aut argenti scoria non est squama, quæ malleo decutitur. Siquidem hæc ferrarijs fornacibus, quibus ferri metallum funditur, indita liquescit, & iterum in ferrum coit. Scoria uerò, quòd inutile sit ferri recrementum, inane, & spongiarum modo spumosum, nunquam ferrum effici potest. Scoriæ meminit Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Scoria omnis resiccatorium admodum medicamentum est, potissimum autem ferri. Siquidem ad læuorem redigens ipsam in aceto quàm acerrimo, postcaq; decoquens ad aures, quæ longo iam tempore pure fluxerunt, ea utor, medicamento maximè exiccatorio, adeò ut mirentur, qui præparantem me uident, & ante rei periculum fidem non habeant, aures tale posse ferre medicamentum. Porrò argenti scoriam propriè helcysma appellant. Verùm emplastris quibusdam resiccatoriæ facultatis commiscetur. Paratur è ferro oleum (quidam ferri quintam essentiam uocant) hoc modo. Sumito ferri scobem lima derasam, & ignium ui (ut chymistæ dicere solent) ad calcis speciem redactam, aut huius uice rubiginis anchoræ, qua naues sistuntur, quantum libet. Hæc in tenuem pulucrem trita, in aceto acerrimo distillato, in aqua calentis balnei; non tamen feruentis, aut in equino fimo calente, in uase uitreo macerato, donec acetum rubicundum fiat. Præterea declinato uase acetum in aliud uas effundito, quousque clarum effluxerit, & seruato diligenter, & iterum super idem ferrum aliud acetum imponito, maceratoq; in balneo, eodem modo ad rubedinem usque, eademque seruata ratione extrahito, & iterum, atque iterum acetum addito, quousque nihil amplius ruboris concipiat. De inde acetum rubicundum factum in distillatorium uas uitreum conijcito. & in fornace collocato. cineribusq; obducito, & succenso igne ad destillandum sinito, quousque fluxerit acetum, aquæ stillatitiæ modo. & postea uase è fornace exempto, illud frangito, et ferream materiam in fundo residentem extrahito, terito, & in aliud uas reponito affusa communi aqua, quæ prius distillata fuerit, & simul in balneo præscripto macerari sinito, duorum dierum spatio. Eximito deinde, & per filtrum (ut chymistæ dicunt) distillandum parato, & id omne, quod fluxerit, in uase aliquo asseruato, quousque in sal concreuerit. Id demum conterito, & in uitreum uas retorti colli, ita à chymistis appellatum, collocato, & ualido igne oleum elicito, quod rubrum emanabit. Hos seruato diligenter. Siquidem eximium, rarumq; habebis medicamentum, ad omnes Iocinoris, & splenis obstructiones, ubi cæteris auxilijs morbus expugnari nequeat, sed sumentes prius medicamentis attenuantibus, & aluum subducentibus purgatos esse oportet. Datur Iocinorosis drachmæ pondere ex aqua Intubi, aut cichorij, aut Agrimonij, lienosis uerò ex aqua asplenj, aut adianti, aut Tamarisci. Ac ad ea omnia mirificè præstat, ad quæ Rubiginem & scoriam præstare scribit Dioscorides. Cæterùm ubi quis per se parare nesciat. Chymistas consulat. Rubigo ferri Latinis dicta, ἰὸς σιδήρου Græcis appellatur: Arabibus, Seda alhadid: Italis, Ruggine del ferro: Germanis, Eysen rost: Gallis, Ruilleure de fer. Quæ uerò Græcis σκωρία σιδήρου, Latinis, Scoria, Stercus & Recrementum ferri dicitur: Arabibus, Chabt alhadid: Italis, Spiuma de ferro: Germanis Schalken: Hispanis, Mozo de herrera, & Mozo de fragua.

Rubiginis, & scoriæ ferri cõsideratio.

Scoriæ uires ex Gal.

Nomina.

Μόλιβδος πεπλυμένος. PLVMBVM ELOTVM. CAP. LV.

LOtura plumbi sic fit. In mortarium plumbeum aquam inijciens, pistillo plumbeo terito, donec nigrescat aqua, & limi modo crassescat, aut lutulenta reddatur: linteo deinde colato, aquam superinfundens, quò facilius quicquid est resolutum incerni possit. hoc iterum facito usque dum satis tibi habuisse uideatur. ubi consederit priore aqua effusa, nouam adijciens, ut cadmiam lauato, donec nulla extet nigritia: postea in pastillos cogens reponito. Quidam scobem mundi plumbi lima quæsitam, mortario pistilloque lapideis terunt, aut manibus cum aqua paulatim adiecta fricant, donec nigrescat: mox ubi id pessum ierit, effusa aqua, colligunt in pastillos. nam tritum uehementer, cerussæ simile redditur. Alij elimatæ scobi modicam plumbaginem adijciunt, affirmantes ita elotum plumbum præstantius esse. Potest refrigerare, adstringere, inducere, mollire, explere caua, sistere oculorum fluxiones, & ulcerum excrescentia. Sanguinem supprimit: prodest contra sedis ulcera, condylomata, & hæmorrhoidas, ex rosaceo: item ad ea, quæ ægrè cicatricem ducunt: & in totum spodij effectus præbet, nisi quòd non obducit crustas. Syncerum plumbum affrictu, marini scorpionis, draconisque plagis auxiliatur.

Μόλιβδος κεκαυμένος. PLVMBVM VSTVM. CAP. LVI.

VRitur plumbum sic. Super quàm tenuissimas plumbi laminas, fictili nouo inditas, sulphur inspargito: additisque alijs rursus laminis, interiecto semper sulphure, usquedum uas expleueris, succendito. flagrante autem plumbo, ferrea rude uersato, donec perfectè redigatur in cinerem, nihilque è plumbo non ustum hæserit. tum demum obstructis naribus eximito: alioquin halitus plumbi noxius sentitur. Aut elimatam plumbi scobem in olla sulphure urito. Alij laminas in fictili cruudo, ut dictum est, imponunt fornaci, aut foco, & circumlinentes operculum, dato exili spiramento, urunt. Alij pro sulphure cerussam, aut hordeum inspargunt. Alij integras laminas imponentes,

acri igne utuntur,& rudicula ferrea continuè mouent,dum in cinerem soluantur. Sed difficilis huiusmodi ustio,& si uehementius uratur, contrahit spumæ argenti colorem. Magis tamen nobis placet prima urendi ratio. Plumbum ustum lauatur ut cadmia,& reconditur. Eosdem effectus habet,quos plumbum elotum,sed multò acriores.

Σκωρία μολίβδου. RECREMENTVM PLVMBI. CAP. LVII.

REcrementum plumbi,quod scoriam uocant,optimum est,densum,fractu contumax,cerusam planè repræsentans, nihil plumbosi habens, quod ad luteum colorem accedit, & uitri splendorem imitatur. Eadem quæ plumbum exustum potest, sed magis adstringit. Lauatur in mortarijs infusa aqua,& refusa summa aquæ parte,quæ luteum colorem duxit: idque sæpius,dum recrementum absumatur. Dein ubi confederit crassamentum,aqua effusa,digeritur in pastillos.

Μολιβδοειδὴς. MOLYBDOIDES, SIVE LAPIS PLVMBARIVS. CAP. LVIII.

MOlybdoides lapis à plumbi similitudine dictus,respondentem recremento uim habet,& eodem modo lauatur.

Scoriæ plumbi consid. PLumbi abluendi,atque etiam comburèndi ratio,adeò lucidè constat à Dioscoride prodita,ut operæpretium non sit plura de ea referre. Veruntamen animaduertendum est,plumbi recrementum,quod Dioscoridi scoria uocatur,non esse plumbaginem,quæ excrementi instar,ubi plumbum igne liquescit,ab eo secedit. Quippe quòd hæc nil aliud sit,quàm purissimum plũbum,quod ignis ustione,cineris speciem induit. Hæc enim in plumbarijs officinis in purissimum plumbum facilè redigitur, quemadmodum & argenti spuma. Plumbi itaque scoria fit tantùm in fornacibus, ubi plumbi lapis metallicus funditur. Siquidem hoc probè fuso,artifices plumbum,quod inde effluxit,in scrobiculam extra fornacem delabi sinunt. Vbi uerò adhuc calens concreuit,aqua frigida perfunditur,quousque scoriam exuat: quæ(ut Dioscorides inquit) densa admodum est,& fractu contumax,colore in luteum uergente,& uitri splendorem præ se ferens. Huius complures uidimus aceruos in Tridentino agro,ac etiam in comitatu Tirolensi, ubi innumeræ metallorum fornaces,die noctúq; ignibus aguntur. nanque in ijs locis metallorum recrementa,extra officinas abijciunt, monticulos ex his struentes. Quòd si accidat metallicos lapides ægrè igne in fornace liquescere,scoriæ huiusce partem admiscent,quoniam huius adminiculo citius metalla ignibus cedunt. Reperi ego sæpius plumbi, argentiq; scoriam adeò uersicoloribus lineis intersectam,pellucidamq; ut id uitri genus,quod uulgò Venetijs appellant Smalto,omni ex parte referret. Quare oportet eos,quibus in animo est, certam & exquisitam harum rerum cognitionem assequi, metallorum fodinas,& fornaces adire,non autem ea in pharmacopolijs quærere, ubi omnia ferè

Lapidis plumbarii consid. metallica medicamenta spuria,& adulterijs uitiata reperiuntur. Cæterùm qui Lapidem plumbarium, siue molybdoidem hodie legitimè ostendat,habeo profectò neminem,ni fortè fossilis quoddam cadmiæ genus demonstrent,quod plũbum colore imitetur,qualis illa,quam uulgò uocant Margheßita di stagno: quanquam hanc equidem molybdoidem esse non ausim affirmare, quòd nullum latius Molybdoidis historiam scriptis mandasse compererim, quàm ipse fecerit Dioscorides. qui tamen eius historiam tam paucis perstrinxit, ut difficile admodum sit decernere, quinam lapis nobis legitimam molybdoidem repræsentet. Etsi fortasse non aberrarent, qui dicerent, plumbi lapidem ignem in fornacibus non expertum,ueram esse molybdoidem. quippe quòd hic colore,& pondere plumbum maximè referat. De plumbo diffusè satis disserit Galenus li-

Plumbi facultates ex Gal. bro IX. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Plumbum facultatis est refrigeratoriæ. Siquidem non modò multam habet substantiam humidam à frigore congelatam; sed & aeream,paucam autem terream. Igitur quòd plurimum habet essentiæ humidæ à frigore coactæ, indicium tibi esto, quòd ubi admotum est igni, celeriter fundatur, fluatq;. Quòd uerò & aereæ sit particeps, hoc habeto signum omnium, quæ nouimus, unicum plumbum tum mole ipsa,tum pondere augetur, si condatur in ædibus subterraneis, aerem habentibus turbidum, ita ut quæcunque illic ponantur, celeriter situm colligant. Tum etiam plumbea statuarum uincula, quibus earum pedes annectuntur, sæpenumero creuisse uisum est, & quædam adeò intumuisse,ut ex lapidibus dependerent crystalli modo. Atque hæ probabiles quidem sunt humiditatis eius, frigiditatisq; notæ, priusquàm experimentum fiat: cæterùm scientificæ, & certæ per experientiam cognoscuntur. Præparato igitur mortario,simulque pistillo, utrisque ex plumbo, infunde quemlibet liquorem: itaque terito, ut & pistillus, & plumbeum mortarium succum quendam reddant. Id quod ex utroque constabit, multò erit frigidius facultate, quàm liquor ipse fuerat. Licet autem & aquam, & uinum tenue aqueum, & oleum injicere, aut quiduis eiusmodi. At si etiam plus efficere succum uoles refrigeratorium,oleum omphacinum sit,aut rosaceum,aut melinum, aut myrtinum. Porrò si succo,qui prouenit,uti noles,optimum habebis remedium & ad phlegmonas in sede cum ulcere,aut rugis & ad eas,quæ in pudendis,testibusq;,& uberibus consistunt: similiter aduersus cæteras omnes fluxiones incipientes,quæ aut in inguina,aut in pedes, aut in alium quemuis articulum decumbunt. Sed & ulceribus rebellibus utile est. Nam & ad cancrosa eo utens,uirtutem medicamenti mirabere. Quòd si celeriter multum plumbei succi colligere uoles, conare in sole terere,aut quocunque certè modo aere excalfacto. Ad multa autem utile habebis medicamentum, si adfuso refrigerantium succorum quopiam teras,ceu sempernigi,cotyledonis,intybis,lactucæ,chondrillæ,psyllij,omphacis,portulacæ. Porrò aqua horum non facilè in succum soluuntur, uelut portulaca, misceto illis aliorum succorum quempiam, uelut omphacis.quin & ipse per sese prædicto mortario inditus, medicamentum efficit refrigeratorium longè pulcherrimum. Quin & in laminam diductum plumbum absque alio ullo,ipsum per sese athletarum sese exercitantium lumbis insternitur, ubi uene-

reis

veis somnijs uexantur scilicet: nimirum haud obscurè eos refrigerans. Sed & bracteæ ex plumbo tenuis factæ, probè ganglio illigatæ, planè ipsum dissipat. Illigabit autem probè quisquis ab Hippocrate didicerit, in ipsam noxam potius firmandum, quàm hinc uel inde. Mirum ergo non est, si plumbum crematum, ac rursus ablutum, refrigerantis efficiatur facultatis, cùm ante lotionem mistæ fuerit. Et hoc ipsum medicamen, nempe plumbum combustum, bonum est ad ulcera rebellia. Vbi uerò totum fuerit multò optimum medicamentum est, & ad ulcerum impletionem, & ad eadem cicatrice obducenda. Conuenit & chironeis quæ uocant ulceribus, & cancrosis omnibus, & putredinosis, tum ipsum per sese, tum medicaminum ad cicatricem perducentium quibusdam commistum, quale est, quod ex cadmia conficitur. Cæterùm soluendum est principio, si copiosa sit sanies, quotidie: sin minus tertio, aut quarto quoque die. Verùm forè spongiam imponito aquæ frigidæ, quæ si deficeretur rursum mergatur. Sed hæc fusius, quàm pro instituto diximus, plusculum sermonis affinitate proiecti. At tempus iam est sequentia deinceps persequi. hactenus Galenus. Plumbum elotum sic Latinis μόλιβδος πεπλυμένος Græcè dicitur: Italis, Piombo lauato. Plumbum uerò ustum Latinè dictum, μόλιβδος κεκαυμένος Græcè, Piombo abbruſciato Italicè uocatur. Quæ deinde σκορία μολίβδου Græcis, Latinis Plumbi recrementum, & plumbi scoria appellatur: Italis, Spiuma del piombo. Quæ denique μολιβδοειδὴς Græcè, Molibdoides item, & Lapis plumbarius Latinè nuncupatur: Italicè, Pietra piombaria. Nomina.

Στίμμι. STIBIVM. CAP. LIX.

STimmi optimum, quod splendidissimũ est, modoq; nitedularum emicat, confractu crustosum, nihil terræ, aut sordidi habens friabile, quod stibi appellarunt, alij platyophthalmon. Vis eius adstringere, meatus obstruere, refrigerare, excrescentia in carne cohibere, ulcera ad cicatricem perducere, sordes, & ulcera oculorum expurgare: sistit & sanguinem è cerebri membrana profluentem. & ut in uniuersum dicatur, uis usto plumbo similis est. Priuatim, ambusta igni in pustulas erumpere non patitur, cum adipe recenti illitum. crustosas exulcerationes ad cicatricem perducit, cum cera, & exigua ceruſsa. Torretur pinsita farina circumlitum, & carbonibus obrutum, donec carbunculetur crusta, exemptumque restinguitur mulieris lacte, quæ marem peperit, aut uetere uino. Vritur etiam carbonibus succensis efflatum, quoad igni deflagret: si enim paulò magis concremetur, plumbum fit. Lauatur ut cadmia, & æs. Sunt qui ut plumbi recrementum eluant.

STimmi, siue Stibium, recentioribus medicis, chymistis, ac seplasiarijs, qui Mauritanorum doctrinam sectantur, Antimonium dicitur, quòd hoc nomine Serapio, & Auicenna Stibium appellauerint. Huius fodinæ pluribus locis habentur in nostro Senensi agro, sed præstantissimum foditur in maritimis nostris Massano solo, ac Suanensi: quinetiam in comitatu sanctæ Floræ prope Syluenam oppidum. Venetias adfertur ex Germania, fornacibus prius fusum, & in massas concretum. Aiunt artifices, qui campanas conflant, has edere sonitum magis concinnum, magisq; auribus gratum, ac sonorum, si stibij nonnihil cæteris admisceatur metallis, dum unà in fornace liquantur. Is etiam expetitur, qui uasa è stanno conficiunt: item ijs, qui metallica faciunt, & polium specula: ijs præterea, qui chalcographis characteres, & typos effingunt. Id tantùm differentiæ esse inter plumbum, & stibium ait Brasauolus Ferrariensis, quòd plumbum ignium ui liquescat, stibium uerò nunquam, sed facilè teratur in puluerem. Sed eius opinionem falsam esse deprehendit experimentum. quandoquidem stibium igni admotum, perinde ac plumbum colliquescit, & fluit. Cuius rei nos sæpius periculum fecimus, dum oleum nostrum ex stibio conficeremus, quo quidem magno successu utimur ad contumacia, sinuosaq; ulcera sananda. ad id siquidem stibium pluries fundere oportet, ut syncerius, puriusq; reddatur. Cæterùm admonitos lectores uolumus, oleum hoc nostrum è stibio paratum, non illud esse, quo chymistæ argentum in aurum mutari fabulantur, sed aliud ab eo longè diuersum: tametsi hoc nostrum ex sese plus auri fundat, quàm illud chymistarum. Sed ut ad institutum nostrum reuertamur, mihi planè uanum uidetur asserere stibium igne haudquaquam liquescere. Nam cum quolibet metallo, siue ferrum sit, siue chalybs, in fictili fusorio permistum, ea celerius cliquandi præbet materiam. Quam ob causam qui ferreos, sphericosq; globos bombardis immittendos è fuso ferro conformant, nisi stibium ferro admiscerent, nunquam sanè (ut pro certo affirmant) id fluxum facerent. Stibij mentionem fecit Plinius lib. XXXIII. cap. VI. ubi ita scribit. In ijsdem argenti metallis inuenitur, ut propriè dicamus spumæ lapis candidæ, nitentisq;, non tamen translucentis, stimmi appellant, alij stibium, alij alabastrum, alij larbasson. Duo eius genera, mas, & fœmina. magis probant fœminam. Horridior est mas, scabriorq;, & minus ponderosus, minusq; radians, & arenosior. Fœmina contrà nitet, friabilis, fissurisq; non globis debiscens. hactenus Plinius. Stibij uires retulit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum, his uerbis. Stimmi ad facultatem desiccantem adiunctam habet hoc medicamen adstrictionem: quamobrem & ocularibus medicinis commiscetur, & illis scilicet, quæ conformantur in collyria quæ uocant, & siccis, quæ utique ficca collyria cognominant. hæc Galenus. Cæterùm stibium uim deiectoriam sortitur præstantissimam: quanquam recentiorum nullus præter unum Theophrastum Paracelsum, hoc literis memoriæq; mandauit. attamen inter antiquiores solus Dioscorides, uno tantùm loco de stibij deiectoria facultate meminisse uidetur, capite de agresti cucumere, ubi sic habet, de elaterio differens. Elaterium bilem, ac pituitam utrauis parte extrahit: optima suffitrioſis est purgatio. quod si in animo sit deiectionem moliri, adiecto salis duplo, & Stibij quod colore sufficiat, ex aqua erui magnitudine catapotia dato. Hæc ille. Quare non equidem grauabor in studiosorum gratiam ea hic commemorare de huius medicamenti uiribus, quæ uidi, atque etiam à medicis quibusdam fide dignis accepi. Etenim Andreas Gallus medicus Tridentinus, qui iandudum honoratissimè medicinam fecit Serenissimo Ferdinando Archiduci Austriæ, Dominus meus clementissimus, ex multis uigilijs magnisq; laboribus, quos in studijs, & seruitium insumpserat, inciderat in malam ualetudinem, nempe in pulmonum, cordis, & uentriculi inflammationem: unde uehemens admodum sitis consequebatur, quæ nullo quidem Stibij confid. Brasauoli erratum. Stibij uires ex Gal. Stibij uis deiectoria.

potu extingui poterat. Præterea epiglottidis tumore, & tanta palati siccitate uexabatur, ut uix loqui posset. Quinetiam cordis palpitationem patiebatur adeò magnam, ut nocte repente expergefactus putaret per cubiculum aliquem obambulasse. His denique malis accesserat capitis distillatio, à qua sæpius suffocari metuerat. Porrò metum mortis augebant uires, quæ tot morbis quasi hostibus obsessæ, facilè poterant deficere & opprimi, ex eo præsertim quòd nullus esset cibus, qui appetitum languescentem excitaret, atque ita uires instauraret, uel saltem conseruaret. Addam quòd os & guttur eius saporem tetrum & carbonibus similem reddebant. quæ sanè omnia dictæ inflammationis erant indicium non obscurum. Cùm igitur res sua per aliquot dies ita se haberet, atque in maximo uersaretur discrimine, neque ullum perciperet leuamentum suarum ægritudinum ex multis medicinis factis, ad Stibium, quod Mauritani Antimonium uocant, me nescientè, confugit: quo niam sæpe audiuerat medicamentum hoc sibi mirificè commendatum fuisse à Georgio Handschio medico haud uulgari, qui illius experimentum fecerat in morbis difficillimis. Hac itaque ratione ductus Stibij in tenuissimum puluerem redacti, & rhodosaccchari exiguo admisti, tria tantùm grana sumpsit. atque paruo pòst temporis spatio sensit medicamentum illud uentriculi subuersionem moliri, ac leuem quendam calorem excitare. Mox erupit uomitus, quo solùm quasdam cibi particulas reiecit, etsi superiore die non cænasset. Hunc paulò pòst alius secutus est uomitus similis: cui successit bilis flauæ reiectio ad unciarum ferè quatuor pondus. Hæc autem omnia euenerunt horæ tantùm dimidiæ spatio. Ex quibus nimirum illud cepit inuamenti, quòd statim omnis uentriculi labor sedatus est. Ex eo uerò quòd hora pòst ter biliosa infernè excreuit, in quibus crassa quædam residebant (hæc simul duarum librarum pondus æquare poterant) factum est, ut ab illa cordis palpitatione, capitis fluxione, & epiglottidis tumore statim sit liberatus. qui præterea neque sitim molestam habuit, neque cibi fastidium perpessus est. Quamobrem is corporis salutem ipsamq; uitam in tot morbis deploratam, Deo primùm, deinde huic medicamento acceptam retulit. Alium quoque Stibij intus assumpti effectum silentio non dissimulandum mihi narrauit idem Georgius Handschius, cuius superius memini. Is enim cùm esset pestilentia correptus, ob idq; maxima totius corporis imbecillitate affectus, cordis tremore, spirandi difficultate, capitis dolore, & sinistri inguinis abscessu, circa noctis crepusculum Stibij rhodosaccharo admisti tria grana sumpsit. atque pòst horæ dimidium uomitionibus reiecit magnam pituitæ, bilisq; tum flauæ, tum porraceæ quantitatem, cum prospero admodum successu. Siquidem ex uomitu (sic ille dicebat) statim sublata est spirandi difficultas, ac cordis tremor cessauit. Vomitum deinde subsecuta est copiosa alui deiectio sine ulla ægrotantis molestia. pòst quam reliqua pestis symptomata prorsus euanuerunt, atque adeò breui is fuit integræ sanitati restitutus. Id quod etiam alijs contigisse scio, qui hoc admirabili medicamento sunt usi in ea pestilentia quæ anno 62. & 63. in tota ferè Boemia grassabatur. siquidem quàm plures seruati sunt pestilentia affecti, qui Antimonij hyacinthini nostri, grana tantùm quatuor ex antidoti liberantis drachma in morbi principio deuorarunt. Præterea Stibium opitulatur omnibus in uniuersum morbis, quos atra bilis excitauit, ijsq; præsertim qui hypochondriacham obtinent inflationem. equidem uidi Pragæ Bohemorum parochum, qui melancholicus factus planè desipiebat, multaq; stultè loquebatur. Huic sanè exhibitum fuit Stibium granorum duodecim pondo: quod paulò pòst copiosè atram bilem per aluum eduxit, cui erant admista (ut ego, qui uidi uocatus tanquàm ad miraculum, testari possum) ramenta ueluti carnis, quæ magnos narices in particulas dissectos præ se ferebant. nanque excrementa illa sanguinem nigerrimum repræsentabant potius, quàm ullum ex alijs humoribus. Hoc utique illi tantam opem tulit, quòd postera die uisus est bellè pristinam mentis suæ sanitatem recuperasse. Et quoniam is erat corpore robusto & animo forti, ideo non est mirum, si facilè & sine ullo incommodo tulerit tantam illius medicamenti quantitatem. quanquam audax nimis fortè habendus est ille, qui eam exhibuit. Datur etiam Stibium utilissimè diuturna febre consumptis, & ijs qui spirandi difficultate laborant, præcipuè asthmaticis. Prodest item conuulsis, comitialibus, ueternosis, resolutis, & ijs qui coli dolore cruciantur. Extant quoque apud me non nullorum Medicorum Italorum Epistolæ, qua (Deo optimo maximo duce) prodibunt in lucem, in quibus de Antimonio admiranda quædam leguntur. Extant & aliorum quoque testimonia & præsertim Illustrissimi Comitis Octauiani Langoschi, & Viri optimi, nec unquàm satis laudati Lucæ Contilis Senensis. Siquidem, hic sanitatem pluribus simul morbis impeditam, & quæ à peritissimis medicis restitui nunquàm potuit, Antimonio acceptâ refert: ille uerò constanter asseuerat, se quàm plurimos sanasse, qui ferè deplorati agebant. Cæterùm sunt qui asserunt Stibium sumptum non secus humana corpora ab omnibus excrementis expurgare, atque idem reliqua omnia metalla, instrumentaq; metallica, quibus adijcitur, ab omni sorde purificat. Atqui in eius exhibitione diligenter animaduertere oportet, ut illud quod exhibetur, sit præparatum. Hanc ob causam nos hîc eius parandi rationem subijciemus. Eligito Stibium optimum, quod (ut Dioscorides tradit) splendidissimum est, modoq; nitedularum emicat, confractu crustosum, fiabile, nihil terræ aut sordidi habens. Id primùm in puluerem facito: deinde in fictile uas, quod amplum sit, conijcito: tum demum carbonibus succensis ad calcinandum (ut chymistarum uerbo utar) sub dio exponito, atque interim cochleari ferreo spatula ita Myropolis appellata continuè moueto. Hoc uerò dum fit, fumus exhalat tenuis, sulphur & auripigmentum redolens, qui si ore attrahatur, crebras interdum excitat uomitiones. quapropter qui uersant, uentis terga opponunt. Versare autem assiduè expedit: nam si paulisper cesses, uel comburitur Stibium, uel liquefit. Versato itaque diligenter, quousque in glebas concrescat. quas cum uideris, sublato ab igne fictili, quod concreuit, rursus in puluerem redigito, atque eidem fictili impositum carbonibus reddito, assiduoq; uersato. Id quod toties repetendum est, quoties coalescentes glebulæ postulauerint. Ita quoque tandiu uersare conuenit, quoad corpuscula illa, quæ emicant, splendorem suum amiserint, uapor omnis cessauerit, fœtor obsoleuerit, & Stibium in calcem conuersum subalbicantis cineris colorem contraxerit. perfecti autem operis signum erit, si prunis ardentibus inspergatur, nihilq; prorsus fumi emittat. Post hæc sumito huiusce calcis, exempli gratia, libram mediam, chrysocollæ factitiæ, semunciam. Deinde chrysocollam & stibium tenuissimè contrito in tenuem puluerem. Mox omnia simul misceto, atque in fictili fusorio, quo utuntur aurifices, igni uehementi admouetos: tum super laterem aut testaceum aliquod, fictilis ollæ fundum prius collocatum, et fictili operculo contecto, carbonibus accensis circundato. Veruntamen operæpretium est in hoc magnam adhibere diligentiam, ne res illæ comburantur. Quare tenacula ferrea sublato cooperculo, nonnunquam inspiciendum est an colliquescat. Nam ubi colliquatum fuerit, illico uas

ab

ab igne eximito, & super inuersa pelui ex auricalco fabricata, qua tonsores utuntur, proijcito. Quàm primum enim ibi concrescet in laminas, quæ colore, & nitore chrysopatios, quos hyacinthos appellant, atque etiam nonnunquàm granatos referunt. Vbi autem lapillos paruos & rotundos parare sit animus, guttatim è fusorio in se super eadem pelui fusum antimonium effundito. Cæterùm chrysochollæ uicem feliciori successu mihi præstat sal fossile chrystalli modo pellucidum. Sufficità; in tribus Antimonij uncijs semidrachmam addere. Verùm omnes admonitos uelim difficillimè à quoquam parari posse Hyacinthinum antimonium, etiam peritissimo chymicæ artis magistro, nisi prius ab altero parari diligenter inspexerit. quum non semper ijs etiam succedat pellucidum, qui sæpe ac sæpius illud parauerint. Cùm autem hoc medicamento uti uolueris, in puluerem redigito, datoq; trium uel quatuor granorum pondere: id tamen pondus in robustioribus nonnihil augeri potest. Stibium ita præparatum commodissimè admiscetur rhodosaccharo, cui etiam mastiches modicum adijcitur. Atque hactenus de Stibij non uulgari efficacia ac præparatione. quæ equidem omnia (ut ingenuè fatear) in primis debeo Andreæ Gallo uiro clarissimo, cuius suprà mentionem feci. Stibium quod Latinis, siue Græcis uocatur: Arabibus, Aitmad, seu Atimad: Italis, Stibio, & Antimonio: Germanis, Spyesglasz, & Rohspyesglasz: Hispanis, Piedra de alcohol. Nomina.

Μολίβδαινα. ## MOLYBDAENA, SEV PLVMBAGO. CAP. LX.

MOlybdæna optima est flaua, argenteæ spumæ æmula, modicè splendens, cùm teritur rufa, cocta cum oleo iecinoris colorem trahit. Vitiosa est, quæ aerem, aut colorem plumbeum refert. Gignitur ex auro, & argento. Est etiam quædam fossilis, ad Sebastiam, & Corycum inuenta. Quo in genere probatur, quæ lapidosa nõ sit, aut recrementosa, sed nitens, & flaua. Vim habet spumæ argenti, aut recremento plumbi similem. Vritur, lauaturque eodem modo. Miscetur conuenientissimè medicamentis, quæ liparas uocant, atque emplastris minimè mordentibus. Carnem recrea, & ulcerat ad cicatricem perducit: glutinantibus tamen medicamentis, aut abstergentibus non conuenit.

Molybdæna, ut Dioscorides testatum reliquit, factitia est, & fossilis. Factitia fit in fornacibus, ubi auri, & argenti metallum funditur. quandoquidem ubi auri, uel argenti uena, siue materia, plumbi tantum sibi admixtum non habet, quantum ad eius liquationem moliendam satis esset, qui operi præsunt, aut lapidem, à quo plumbum elicitur, aut plumbum ipsum super addunt: quod tamen ignium ui partim cum admixtis metallis coit, partim uerò argenti spumæ modo foras cis solio cohæret, & in molybdænam uertitur. Hoc itaque cùm probè nouisset Plinius, libro 34. cap. 16. de hac Molybdæna disserit ijs uerbis. Plumbi nigri origo duplex est: aut enim è sua prouenit uena, nec quicquam aliud ex se parit: aut cum argento nascitur, mistisq; uenis conflatur. Eius, qui primus fluit in fornacibus liquor, syncerum appellatur plumbum: qui secundus, argentum: qui remansit in fornacibus, galena, quæ portio est tertia addita uenæ. Hæc rursus consulta dat nigrum plumbum, deductis partibus duabus. Idem præbet argenti spuma, quæ Græcis lithargyros dicitur. hactenus Plinius. quamobrem facilè asserere ausim, nil aliud esse Molybdænam, quàm lithargyrij speciem, quæ postquàm è fornace fluxere metalla, in ipsius fornacis fundo concreta, perustaq; residet. Proinde non ab re dixisse uidetur Galenus, quòd Molybdæna ijsdem polleat uiribus, quibus & argenti spuma. Quæ autem in terræ uisceribus fossilis nascitur, nil aliud sanè fuerit, meo iudicio, quàm metallicus ille lapis, qui plumbum, & argentum simul continet. Hunc equidem testari possim uaria se facie ostendi: quippe quod alius sit colore luteo, alius cinereo, alius cærulco, alius uerò scintillans cernatur, atque nitorem præse ferens, pro uarijs, ac diuersis terræ uaporibus, quæ in metallicos lapides feruntur. Quòd autem eiusmodi sit Molybdæna fossitia, testis est Plinius lib. 34. cap. 18. ubi sic inquit. Est & Molybdæna, quam alibi galenam uocauimus, plumbi, & argenti uena communis. Et libro 33. cap. VI. ita scribit. Argenti metallum terra est, alia rufa, alia cinerea. Excoqui non potest, nisi cum plumbo nigro, aut cum uena plumbi, quam galenam uocant. hæc Plinius. Cæterùm palàm est, molybdænam factitiam nihil à lithargyro differre. Hoc non latuisse Galenum, eius uerba declarant libro IX. simplicium medicamentorum, dum ait. Molybdæna similem lithargyro uim possidet, tantùm à media temperie ad frigidum paululum quid recedens. Sed nec abstergentis facultatis est particeps. Vtraque autem hæc medicamina liquari possunt: ac non ut lapides, & cadmia, & arena liquationem respuunt, sed celerrimè liquantur, ubi oleo additum nonnihil aceti est: liquantur tamen etiam admista aqua, sed diutissima coctione. Porrò ceu in Cypro cadmiam, quæ in montibus, & riuis nascitur accipiebam, quæ & ipsa lapidis, ut dixi, species est; ad eundem modum molybdænam multam, cum alijs proiectam lapidibus conspexi in uia, quæ ad Ergasteria ducit à Pergamo. Vocatur autem Ergasteria pagus quidam, in quo & metalla sint inter Cyzicum, & Pergamum quadringentis, & quadraginta stadijs distans à Pergamo. Molybdæna sic Græcè, ut etiam Molibdæna Latinè dicitur: Italicè, Piombaggine. Molybdænæ consid. Molybdænæ uires ex Gal. Nomina.

Ἀργύρου σκωρία. ## ARGENTI RECREMENTVM. CAP. LXI.

REcrementum argenti, quod scoriam uocant, aut helcysma, aut encauma, molybdænæ uim habet. quare emplastris, quas phæas appellant, additur, ac medicamentis, quæ cicatricem obducunt, utpote cùm adstringat, extrahatque.

COmplures argenti scoriæ acerui, quàm uulgò Loppa uocant artifices, extra fornacum domos uisuntur in agro Tridentino prope Perzenum, & Lauisium, & in comitatu Tirolensi, ubi perpetuò argenti metallum in fornacibus uritur, ut in præcedentibus diximus de plumbi scoria differentes. Facie hæc uitrum, quod Veneti ab inditis quibusdam uulgò Smalto dicunt, adeò refert, ut perdifficile sit alterum ab altera dignoscere. Varijs hæc coloribus conspicitur, pro Argenti scoriæ consid.

admiſtorum (opinor) foſſilium uarietate. nigricat tamen cùm plurimùm, & quibuſdam exaratur lineis cùm cæruleis, tum
Vires ex Gal. *etiam uiridibus. Nec deeſt etiam quæ uiridi tantùm, & quæ ſolùm cæruleo ſpectetur colore. Hinc uires reddidit Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Argenti ſcoriam propriè helcyſmam appellant. Emplaſtris quibuſdam reſiccatoriæ facultatis commiſcetur.* Quod Latinis *Argenti recrementum*, Græcis ἀργύρου ἀκωρία uocatur: Ita-
Nomina. *lis, Scoria dell'argento.*

Ἀφρὸς ἀργύρου. SPVMA ARGENTI. CAP. LXII.

SPuma argenti quædam gignitur ex arena, quam molybditin uocant, in fornacibus conflata, donec perfectè ignit incandeſcat: altera ex argento: tertia ex plumbo. Probatiſſima eſt Attica: ſecunda Hiſpanienſis: has ſequitur, quæ fit Dicæarchiæ, ideſt Puteolis, Baijs, in Campania, & Sicilia. plurima enim hiſce locis è flagrantibus laminis plumbeis gignitur. Quæ flauo colore ſplendet, chryſitis appellatur, omnium optima: quæ in Sicilia, argyritis: quæ ex argento, calabritis. Vis autem adſtringere, mollire, explere caua, excreſcentia in carne reprimere, ad cicatricem ducere, refrigerare, & occludere. Vtitur argenti ſpuma, confractis partibus ad magnitudinem iuglandium prunæ ſuperpoſitis: ita accenſa follibus, ut conflagret, abſtergitur inſidens ſpurcitia, & reconditur. Aliqui ter aceto, aut uino reſtinguentes, rurſus urunt, & eadem proſecuti, reponunt. Lauatur ut cadmia. Vt argyritidi nominatæ, aut, ſi deſideretur, alteri candor detur, ea in partes magnitudine fabarum confracta, chœnicis Atticæ menſura, fictili nouo ſuperfuſa aqua, addito candidi tritici pari pondere, priuatimque pugillo hordei, linteolo puro, raro, anſulis uaſis alligato, coquitur, donec hordeum fractum diffiliat. deinde omnia in nouum craterem oris ampli transfunduntur: triticum abijcitur, ſpuma argenti uehementer manibus affricando, infuſa aqua lauatur, aſſiccataque in Thebaico mortario teritur, affuſa feruente aqua, donec ſoluta fatiſcat. Excolata aqua, iterum tota die teritur, & ueſperi infuſa calida aqua ſinitur: mane colis excernitur, alia infunditur, atque ter die excolatur. Id ſeptem diebus fieri ſolet: poſtea additis ad ſingulas minas ſpumæ argenti, quinis ſalis foſſilis drachmis, infuſaque calida aqua, ter die teritur, & addita aqua excolatur: cùmque inalbuerit, calida infuſa, idem facito, dum nullam prorſus ſalſedinem reſipiat. demum ardentiſſimo ſole ſiccato, electo prius humore reconditur. Sin minus mina ſpumæ argyritidis diligenter teritur, addito ſale foſſili trito, triplicato pondere, in fictile nouum conijcitur, aqua infunditur, ita ut ſuperemineat: mouetur quotidie mane & ueſperi, aquaque ſuperinfunditur, priore nequaquam effuſa. hoc fit triginta diebus: nanque niſi moueatur, craſſeſcit uſque ad duritiem teſtæ. Poſt hæc effuſa leniter muria, in Thebaico mortario ſpuma argenti teritur, coniectaque in fictile aquam continens, manibus diligenter agitatur, mutata ſubinde aqua, donec nullum ſalſuginis indicium præbeat. deinde quod ex argenti ſpuma candidum apparet, in uas aliud transfertur, & redactum in paſtillos, plumbea pyxide conditur. Alij ſpumam argenti in fabarum magnitudines confractam, in uentre ſuillo crudo ex aqua coquunt, dum uiſcus cliqueſcens contabeſcat, exemptamq. cum ſale pari terunt, & ut ſuprà dictum eſt lauant. Sunt qui ſalis libram unam, & ſpumæ argenti tantundem, in ſole terant, aqua continuè mutata, dum candor ei detur. Alia ratio. Sumito quantam uis argenti ſpumam: ubi lana candida inuolueris, fictili nouo indita aqua, cum pugillo fabarum recentium, repurgataque decoquito: cùmque fabæ diſruptæ dehiſcent, lanaque non denigretur, exemptam argenti ſpumam, & altera lana inuolutam, iterum coquito, cyathum aquæ, & parem fabarum modum adijciens. eadem tertio, quæ ſuprà, facito: in ſumma tantiſper, dum lana iam non inficiatur. Inſuper transfundens in mortarium, ad ſingulas ſalis foſſitij libras, adijcito octogenas ſpumæ argenti drachmas Atticas, & terito: intermittensque nitri quàm albiſſimi cum aqua diluti drachmas quadraginta ſeptem indito: iterum terito, donec ſatis candoris contraxiſſe uideatur. Ita autem fundens eam ex alto in fictile oris ampli, adiecta largiore aqua, ubi conſidere deſierit, colato: tum nouam ſuperadijciens aquam, manibus probè uerſatam, ſinito ut conſidat, ac rurſus per colum traijcito. Alternis eadem proſequere, dum pura aqua, dulcisque effluat, & nullam ſalſedinem præ ſe ferat. Poſtremò in fictile nouum translatam, colato ſenſim omni humore, ſoli quadraginta diebus ſub Caniculæ ſydus exponito, & ſiccata utitor. Elotam autem conſtat ad oculorum collyria prodeſſe, & ad cicatricum fœditates tollendas, ad rugoſas facies, & cicatricoſas, laceratasque, & macularum plenas.

Spumæ argenti conſid. *Fit plerunque Argenti ſpuma, quam Græci litargyrum uocant, ea inquam, cuius hodie apud ſeplaſiarios eſt uſus, in metallorum fornacibus, ubi repurgatur argentum, è plumbo argenti recrementis admiſto. Siquidem cùm artifices argenti maſſam à ſua uena defluxam à commiſtis metallis, nempe plumbo, æreque repurgare uolunt, in alueum è cinere ſuo more paratum, plumbi multum conijciunt, adeò ut ui ſubditi ignis colliquatum, balnei ſpeciem referat. In hoc demum argentum repurgandum immittunt, quod plerunque (ut diximus) aut plumbum, aut æs habet admiſtum. Dum autem hæc perficiuntur, uiſitur plumbum in liqueſcentium metallorum ſuperficie, ignium ui follium flatu continuè excitatis, olei modo ſupernatans. quod tandem poſtquàm æs, aut plumbum, quod prius argento fuerat admiſtum, in ſe contraxit, eorundem follium flatu ad cinerei alui oras pedetentim expellitur. Hoc cùm uident artifices, alueum in latus ſecant, labique ſinunt in humum: fitque hoc modo litbargyrus, coctionis diuturnitate, & metallorum aliorum miſtione, ea formi concepti.*

concepta. Huic, poſtquàm refrixit, quandoque aureus, quandoque argenteus emicat ſplendor. Quo factum eſt, ut hunc argenteum, illum aureum paſſim ſeplaſiarijs ac medicis dicatur, omnino exiſtimantes, alterum ex auro, alterum ex argento conflari. Cæterùm coloris huiuſce varietatem lithargyrus haudquaquam ex auri, uel argenti ſpuma contrahit, ſed quòd plus, minuſue æreiuaporis ab argento detracti, intra ſe receperit. Siquidem (ut ego pluries experientia comperi, & ipſi quoque teſtantur artifices) argentum depurandum ſi plurimum ſubeat æris contineat, huius & plumbi miſtione, lithargyrus aureus redditur: ſin minus, argenteus efficitur. Quare nobis affirmare licebit, nil aliud eſſe lithargyrum, quàm plumbum æris uel argenti uaporibus commiſtum. Non itaque temerè prodidit Dioſcorides fieri argenti ſpumam aut ex arena, quam molybditin uocant, aut ex argento, aut ex plumbo. Cui ſubſcribit Plinius libro 30. cap. 6. Meminit argenti ſpumæ Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum, ſic de eius uiribus ſcribens. Lithargyrus deſiccat quidem, uelut alia omnia metallica, lapidea, terrenaque medicamenta, uerùm omnium id efficit moderatiſſimè: & ſecundum alias tum qualitates, tum facultates, quodammodo in medio eſt, neque manifeſtè excalfaciens, neque refrigerans: modica tamen adſtringendi, abſtergendique facultas ei ineſt. quamobrem inferior eſt & ſarcoticis medicamentis, quæ mediocriter extergentia oſtendimus, & contrahentibus, atque adſtringentibus. Cæterùm ad intertrigines femorum utilis medela eſt: quandoquidem utriuſque iam dictæ facultatis leniter eſt particeps. Iure itaque medij ordinis in metallicis habebitur. Proinde ea ſi frequenter utimur cum materia ijs miſcentes, quæ ualentem facultatem obtinent, ſiue mordicantem, ſiue adſtringentem, uel aliud quippiam efficientem, ſicut in liquefcentibus ad pleraque medicamenta ceram adhibemus tanquam materiam, quia ſcilicet & ipſa quodammodo medium tenet eorum, quæ ualentem facultatem poſident. Lithargyri uires ex Gal.

Nomina. *Ἀφρόγυρος ſic Græcè, ut Lithargyrus item & Spuma argenti Latinè dicitur: Arabicè, Martech, ſiue Merdaſengi: Italicè, Spuma d'argento: Germanicè, Glett: Hiſpanicè, Almartaga, Litargirio, & Yezes de oro.*

Ψιμμίθιον. CERVSSA. CAP. LXIII.

CEruſſa fit hoc modo. infuſo in urceum oris lati, aut fictile labellum quàm acerrimo aceto, lamináque plumbeam ſupra fictilis ſpiraculum, ſubiecta prius arundinea tegete, firmato: ſuperiectiſque uelaminibus, ne halitum expiret acetum, ubi reſoluta fuerit, defluens que deciderit, humorem purum ad ſumma delatum colato, craſſamentumque transfundito. debet quoque ſiccari in ſole, mox truſatili mola teri, aut aliâs tritum cribrari. poſtea quod ſupereſt duri, in tenues partes redigendum, cribrandumque. uiciſſim eadem tertio, quarto que facienda. Melior, quæ primò cribrata eſt, & medicamentis oculorum aſſumenda. Secundum locum tenet ſequens, & reliquæ ſuo ordine. Nec deſunt, qui ligneas rudes in medio uaſe appendant: & deraſo ceu ſitu impoſito, ita ut acetum non contingat, inditoque operculo circumlinentes dimittunt. Poſt dies decem laxato obturamento uiſunt: cùmque reſoluta materia fuerit, reliqua, ut ſuprà diximus, exequuntur. Si autem quis in paſtillos uelit digerere, aceto acri ſubacta, diuiditur in paſtillos, qui in ſole ſiccantur. Aeſtate tamen ſuprà dictum opus obeundum eſt: ita enim candida, atque efficax redditur. Quinetiam hyeme paratur, urceis ſupra furnos, balnea, aut fornaces impoſitis: aſcendens enim calor idem, quod ſol præſtat. Laudatiſſimam fieri putant Rhodi, & Corinthi, aut Lacedæmone: proximam Puteolis. Torretur hoc modo. Flagrantibus igni carbonibus, fictili nouo, maximè Attico, tritam ceruſſam imponito, & aſſiduè uerſato: cùmque cinereum colorem traxit, eximens refrigerato, & utitor. Eſt & aliud urendi genus. Trita patinis nouis ſupra prunas imponitur, & ferulacea rude mouetur, donec colore ſimilis ſandarachæ fiat, extractaque ad uſus miniſtratur. Quæ uerò ita parata eſt, Sandyx à quibuſdam dicitur. Lauatur ceruſſa cadmiæ modo. Vis ei refrigerare, occludere, emollire, explere, extenuareque: inſuper excreſcentia leniter reprimere, & ad cicatricem perducere. Miſcetur ceratis, & emplaſtris, quæ liparæ uocantur, paſtillisque. Eſt autem lethalis eius potus.

Ceruſſæ, & ſandycis conſideratio.

CEruſſa medicamentum eſt omnibus notum. Factitia tamen res eſt. Venetijs plurima conficitur, ſicuti & in alijs compluribus Italiæ locis: quòd non ſolùm in medicamentorum uſus expetatur ſeplaſiarijs, ac medicis; ſed etiam pictoribus, qui ea frequentiſſimè in ſuis operibus utuntur. Paratur ex ceruſſa (ut Dioſcorides inquit) Sandyx, quod officinæ Serapionem ſecutæ minium appellant, non autem Sandaracha, auripigmenti genus, ut libro de compoſitione medicamentorum exiſtimat Fuchſius. Siquidem Sandaracha, ut ſuo loco dicetur, foſſilis res eſt, non autem factitia. Ceruſſæ meminit Galenus libro IX. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ita ſcribens. Pſimmythium, id eſt Ceruſſa, & hoc medicamen teſtimonium præbet modò dictæ facultati. Nam ſi ex acri aceto ſoluatur, guſtu tamen neque acre erit, neque mordax, neque diſcuſſorium, ſed emplaſticum, & refrigeratorium: facultatis ærugini diſſimillimæ, tametſi & illa conficiatur aceto æs diſſoluente. Porrò ceruſſa adufta in Sandyca, quam uocant, tranſit, medicamentum ſcilicet ſubtilius, nondum tamen excalfaciens. hæc Galenus. Ex quibus liquidò patet, Sandycem, & ſandaracham maximè inter ſe facultatibus pugnare. hæc nanque Galeni, & Dioſcoridis teſtimonio arſenici modo carnem exurit, & cruſtas ſua uehementi uredine, ac caliditate, morſuque uiolento excitat: illa uerò nulla ſui parte excalfacit, ſed potius refrigerat. Id quod in uulgari officinarum minio facilè deprehenditur. Sandicis meminiſſe uidetur Vergilius in Bucolicis, dum his uerſibus cecinit.

Ceruſſæ uires ex Gal.

Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti
Murice, iam croceo mutauit uellera luto.
Sponte ſua Sandyx paſcentes ueſtiet agnos.

Bacchius poeta. Ceruſſa, quæ ita Latinis, Ψιμμίθιον Græcis appellatur: Arabibus, Affidegi, ſeu Affidagi: Italis,

Nomina. *Ceruſa: Germanis, Bley weiss: Hiſpanis, Aluayalde, & Blanquet: Gallis, Ceruſe. Quæ uerò σάνδυξ Græcè, Sandyx item Latinè uocatur: Arabicè Afrengi, Sarchon, Sandicon, Sandax, Syrengi, ſiue Serengi: Italicè, Sandice: Vulgus, Minio.*

Χρυσοκόλλα. CHRYSOCOLLA. CAP. LXIIII.

CHryſocolla laudatiſſima Armeniaca, colorem porri quàm ſimillimè reddens. Secundum locum ſibi uendicat Macedonica: & proximum Cypria. quo in genere præfertur pura: damnatur, quæ terram, aut calculos collegerit. Ratio lauandi hæc eſt. Tuſam infuſa aqua, mortario expaſſa manu ad pilam uehementer fricato, & ſtatim quàm conſederit, colato. Alteram infundens aquam, rurſum terito. hæc uiciſſim proſequere, donec pura, ſyncraque ſpectetur. dein ſiccato in ſole, & ad uſus recondito. Quòd ſi urere uolueris, ex ea terens quod ſatis eſſe uidebitur, patinis ſupra carbones adponito: & alia facito, quæ ſuprà diximus. Dos chryſocollæ ad purgandas cicatrices: excreſcentem carnem coercet, adſtringit, purgat, excalfacit, & modicè corpus mordendo exeſt. Inter medicamenta intelligitur, quæ uomitiones concitant, & necem inferre poſſunt.

Chryſocollæ hiſtoria. *CHryſocolla, ut Plinius eſt author lib. 33. ca. 5. naturalis hiſtoriæ, humor eſt in puteis, per uenam auri defluens, craſſeſcente limo rigoribus hybernis, uſque in duritiam pumicis. Laudatiorem eandem in ærarijs metallis, & proximam in argentarijs fieri compertum eſt. Inuenitur & in plumbarijs, uilior etiam auraria. In omnibus autem ijs metallis fit & cura, & multum infra naturalem illam, immiſſis in uenam aquis leuiter hyeme tota, uſque in Iunium menſem. Dein ſiccatis in Iunio, & Iulio: ut planè intelligatur nil aliud chryſocolla, quàm uena putris. Natiua duritia maximè diſtat, luteam uocant. & tamen illa quoque herba, quam luteam uocant, tingitur. Natura eſt, quæ lino lanæue ad ſuccum bibendum. Tunditur in pila, deinde tenui cribro ſecernitur, poſtea molitur, ac deinde tenuius ſic cribratur. Quicquid non tranſmeat, reperitur in pila, dein molitur. Puluis ſemper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, ut omnis duritia ſoluatur. Ac rurſus tunditur, dein lauatur in conchis, ſiccaturque. Hactenus de chryſocolla Plinius. Cæterùm ſophiſtarij, quemadmodum aurifices, Chryſocollam uulgò Borrace uocant, Mauritanos ſecuti: cùm tamen pauca admodum in officinis reperiatur, quæ ſyncriſſima dici poſſit, & quæ colore ſit uiridi, porraceoque, ut Dioſcorides inquit, & præſtantiſſima expoſcit. Siquidem ſubnigricat hæc, nec ulla ex parte uireſcit. Quæ ſaturato colore uiret (ut mea fert opinio) in ærarijs tantùm metallis foditur: quæ nigricat, in plumbeis: quæ albicat, in argenteis: & quæ palleſcit, in aureis. Vnde mihi facilè perſuaſum eſt, Chryſocollam ſibi uarium colorem uendicare, pro metallorum, in quibus foditur, ratione. Porrò factitiæ ex alumine rubeo, ſale nitro, ac etiam alijs quibuſdam admiſtis, copia non deficit. Idcirco aurifices, qui ea ad aurum ferruminandum frequentiſſimè utuntur, ipſam magna quidem diligentia ſeligunt. quanquam & ipſi plerunque decipiantur: tanta in omnibus eſt impoſtorum aſtutia. Præferunt auro ferruminando illam, quæ lutea eſt: tametſi in medicamentorum uſu, præſtantior ſit uiridis. Fit etiámnum chryſocolla (ut Dioſcorides prodidit libro ſecundo in urinæ mentione) ex puerorum urina in æreo mortario, piſtillo item æreo ſub calenti ſole tandiu ducta, ut unguenti modo craſſeſcat. Quod pariter literis memoriæque mandauit Galenus libro IX. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Chryſocolla, & hoc medicamentum ex ijs eſt, quæ carnem liquant, non tamen ualenter mordicat, quanquam ſit facultate admodum digerente, deſiccanteque. Igitur quidam id modò, quod in metallis inuenitur, ita nominant: alij uerò id, quòd in æreo mortario, piſtilloque æreo, ex pueri urina præparatur: id quod quidam inter æruginem differentias numerant. Satius uerò eſt ipſum præparare tempore æſtiuo, aut certè aere prorſum calido, urinam in mortario terentes. Præſtat autem æs, ex quo mortarium piſtillumque conficias, rubrum ſit. Nam quo æs tenerius fuerit, eò plus circumagendo piſtillo deteritur. Hoc medicamentum aptiſſimum eſt ulceribus contumacibus, tum per ſe, tum alijs miſtum, ut in opere de componendis medicamentis referetur. Nunc autem id nouiſſe ſat eſt, quòd quantò plus quàm Chryſocolla metallica deſiccat, minusque mordicat, tantò etiam ipſam excellit tenuitate. Ipſam tamen Chryſocollam illam ſi uras, multò tenuiorem efficies. Vt Græcis χρυσοκόλλα ita etiam Latinis Chryſocolla, & Auri glutinum appellatur: Arabibus, Tincar: Italis, Chriſocolla: Germanis, Borraſſ: Hiſpanis, Atincar, & Borrax.*

Chryſocollæ uires ex Gal.

Nomina.

Λίθος ἀρμένιος. LAPIS ARMENIVS. CAP. LXV.

ARmenius lapis præfertur læuis, colore cœruleo, perquàm æquabilis, calculo carens, & friabilis. Eadem, quæ chryſocolla præſtat, ſed inefficacius. Quinetiam uſum habet ad pilos in palpebris alendos.

Armenij lapidis confid. *ARmenia, ut lib. 37. cap. VI. teſtatum reliquit Plinius, lapidem mittit, qui eius nomine appellatur. Lapis eſt hic quoque chryſocollæ modo infectus: optimumque eſt, quòd maximè uiride eſt, communicato colore cum cæruleo. Plinio ſubſcribit Auicenna, ſic inquiens. In lapide Armeno eſt aliquantulum azuli coloris, non tamen eſt in colore azuli, & non eſt in eius ſolliditate, ſed eſt in eo arenoſitas quædam: & quandoque utuntur eo pictores loco azuli, & eſt lenis tactus. Ex horum ſanè uerbis perſpicuum fit, lapidem Armenium colore eſſe uiridi, ad cæruleum inclinante. Talis autem eſſe comperitur, qui in argenti fodinis, in compluribus Germaniæ locis foditur: & è quo colorem illum ad pictorium uſum parant, quem uulgò uocant uerde azzurro, ac ſi diceres uiride cæſium, uel uiride cæruleum. Nanque is colore chryſocollam refert, ſed duritie præcellit. Quamobrem crediderim ego, eos non longè abeſſe à ueritate, qui dicerent, Germanicum hunc lapidem illi congenerem*

congenerem esse, quem Armenia mittit. siquidem patrium Armenij nomen genus non immutat, neque etiam obstat, quin & in alijs regionibus, lapis hic gigni possit. Quippe Phrygius lapis à Phrygia regione dictus optimus in Cappadocia foditur, ut Dioscorides est author. Id quod facilè ostendit, Armenium præter Armeniam, alias quoque regiones gignere posse. Nec refert, quòd scripserit Manardus Ferrariensis libro III. epistola III. Armenium lapidem hodie non facilè inueniri posse. Quandoquidem cùm certò sciam, multa in officinis ferè omnibus deesse medicamenta, eáq; præsertim, quæ ex metallorum fodinis expetuntur, quæ tamen suo natali solo, ubi proueniunt, copiosa reperiuntur, mirum certè non fuerit, si Armenio etiam lapide careant sepiariij. Hac itaque ratione ductus, haudquaquam dubitauerim affirmare, quin & hic in Germaniæ metallis prouenientis, in Armenij lapidis genere legitimè recenseri queat. quemadmodum in Gagatis, Phrygij, Assiúq; genere nobis recipiuntur, qui alibi, quàm in Gaga fluuio, in Phrygia, & Asso inueniuntur. præsertim cùm notis omnibus ac uiribus Armenio per omnia similis hic habeatur. Notis quidem, quòd summè uireat, & ad cæsium colorem proximè accedat. Viribus autem, quòd (ut equidem testari possum) atra bile uexatis maximè conferat, ijs uomitum, & aluum ciens. Porrò sepiasia (ut omnibus constat) non modò multis destituuntur fossitijs medicamentis, sed continuè alterum alterius loco supponunt: nempe cadmiam pompholygis loco, spodij uice complura antispodia, & pro flore æris rasilem æruginem subijciunt: cùm tamen & pompholyx, & spodium, & flos æris copiosa, legitimáq; reperiantur omnibus in fornacibus, ubi argentum, & æs funduntur. Nam ex hoc, quòd in officinis non reperiatur Armenius lapis, quemadmodum alia complura, haudquaquam colligere licet, quòd hæc omnia suis in fodinis fornacibusque non habeantur. Præstat mirum in modum Armenius lapis (etsi id Galeno, Paulo, alijsque ueteribus incognitum existimetur) ad atram bilem deijciendam, ut testis est Alexander Trallianus clarissimus author, libro primo capite de melancholia, ubi sic inquit. Quòd si hiera data melancholiæ imaginationes nihilominus infestare uideantur, tunc sine ulla cunctatione lapidem Armeniacum dare festinato. Noui enim ex ueteribus antiquiores ad ueratrum album properasse, ubi affectum ab alijs purgationibus nihil penè imminui conspicerent. Verùm ego lapidem Armeniacum ueratro albo præfero, atque licet utentem ipso experientia cognoscere, quomodo præterquàm efficaciter, etiam sine molestia, & periculo purget. quorum nihil album ueratrum habere nouimus. Si igitur res postulat, non modò infrà per aluum, sed etiam per uomitum purgationem fieri, lapidem illotum exhibere conuenit. Sit autem modus ipsius scrupuli tres, aut quatuor, aut paulò amplius, minusúe, pro uirium simul, & copiæ humoris noxij ratione. At si æger purgatione per uomitum non admodum indigere uideatur, sed per imum uentrem totum uitiosum humorem exire conducat, tunc lapidem eluere oportet usque ad duodenas (uetus legit quinquagenas) uices. Vbi enim sic fecerimus, neque turbationem stomachi, aut compressionem lapis excitare potest, sed etiam minori cum molestia nigrum terrestremque humorem uacuabit, ut paucis præteritis diebus adiumentum ex eo nobis accessisse percipiamus. Dato autem ex eo scrupulos quinque, aut sex, ut plurimùm ex aqua tepida, semper ex cognatis dictis coniectura deprehendens an plus, minusúe exhibere debeas. Quòd si ægrum etiam bis adhuc requirere suspiceris, cum fiducia rursus exhibeto. neque enim calorem habet, aut siccantem admodum, aut aliam quampiam ipsi insidentem, amaram, & uenenosam qualitatem, ut æger ideo medicamentum bibere detrectet. Sin autem nonnulli humidum aliquod medicamentum sumere aduersentur (multi enim in totum non sustinent liquidum medicamentum assumere) in catapotia lapidem redigere oportet. Si uerò libet, etiam picræ aliquam insignem partem admisceto, aut etiam ex alijs quibusdam, quæ purgationem magis promoueant, & non renitantur. Ne autem is, qui parare uelit horum confectionem, inquirendo laboret, usum mihi est ea de causa etiam horum compositionem meminisse. Habet autem in hunc modum. Picræ semuncia, epithymi semunciam, agarici scrupuli quatuor, scammoniæ uncia, garyophyllorum grana uiginti. Contusa excipiantur rhodomelo, aut succo citrij, aut rhodomelite. Dentur scrupuli duo, plurimum quatuor. Notandum uerò est, præterquàm quòd uentriculum corroborant, simul etiam uarios humores, præsertim terrestrem, & melancholicum, citra molestiam purgare posse. hactenus Alexander. Cæterùm Armenium lapidem deiectoria facultate pollere in atrabiliarijs morbis, nouit etiam Aetius. quippe qui lib. II. cap. XLVII. ex Nicheßonis medici authoritate, sic de eo scriptum reliquit. Armenium, quo pictores utuntur, duodecima drachmæ parte melancholicis, & crassum sanguinem habentibus dato. Datur & pueris pectoris morbo infestatis: reuomunt enim, nam uomitorium existit. Datur & morbo sacro obnoxijs, ac furiosis, hoc modo. Centaurij fasciculos manipulares tres in aquæ marinæ heminis tribus coquito, donec una supersit, & cum excolato decocto, Armuthei lapidis, quem Græci Armenium uocant, tertiam drachmæ partem terito, ac confidenter exhibeto. nihil enim periculi est. Itaque nosse operæpretium est, quòd Armenium penitus reuomitur, nihil memorabile sursum efferens, sed & infernè modicum quid paulatim, & in pluribus secessibus effert. hæc Aetius. Nouit præterea Armenij uires deiectorias inter recentiores Græcos Actuarius, ut uidere est in suo de compositione medicamentorum libello. Verùm alias ab illis Armenio lapidi uires reddidit Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, his uerbis. Armeniacum uim habet extergentem, cum leuicula acrimonia, & leuissima adstrictione. Itaque tale cùm sit, oculoribus miscetur facultatibus. Et ipso per sese quoque ad pollinis leuorem redacto, utimur sicco ad pilorum in palpebris incrementum: nempe ubi præ humorum acrimonia partim excidunt, partim uerò nec crescunt, nec aluntur. Siquidem depastis his acrimonijs, in bonum naturæ habitum pars reducitur: cuius cùm alia sint munera, tum etiam producendi, incrementum præbendi, ac roborandi, qui in palpebris sunt pili. quippe cùm, prima; & ex professo, quædam sint medicamentorum opera: quædam uerò mediante natura, quæ animantium corpora dispensat, eduntur, uelut quæ in his ipsis callublepharis nuncupant. Ipsa enim partes moderatè læsas mediocriter desiccant, pilos corrumpentem humiditatem absumendo. quæ ubi abolita est, tum natura ad proprias redit actiones, nimirum sublatis, quæ hactenus ipsi impedimento fuerant. Lapis, qui Græcis λίθος ἀρμένιος, Latinis Lapis Armenius cognominatur: Mauritanis, Hager, seu Hagiar Armeni: Italis, Pietra Armenia.

Armenii lapidis uires ex Alexandro.

Vires eiusdem ex Aetio.

Nomina.

Κυανὸς λίθος. COERVLEVS LAPIS. CAP. LXVI.

COerulei origo ex ærarijs metallis in Cypro. copiosior ex arena litorali secundum quosdam subcauatos specus maris inuenitur, qui magis probatur. Eligi debet inebriatus. Vritur ut chalcitis. lauatur ut cadmia. Vim habet reprimentem, & modicè erodentem. crustas gignit, & exulcerat.

Cœrulei lapidis confid.

COeruleum officinæ Auicennæ doctrinam secutæ, lapidem Azuli, uel Lazuli uocant. Probatissimus, qui scintillis aureis emicat. Lapis hic (ni fallor) cum Armenio non obscuram habet cognationem, quòd non modò utrique simul in ijsdem proueniant metallis, promiscuéque oriantur; sed quòd etiam ijsdem ferè uiribus præditi sint ad atram bilem deijciendam. quo factum est, ut Mauritanorum quidam alterum cum altero ineptissimè confuderint. Cæterùm quoniam tradidit Auicenna, cui subscribit Mesues, cœruleum siue (ut eorum nomine utar) Azulum septicæ, ac putrefacientis esse facultatis, non desunt è recentioribus, qui eum detestentur, quemadmodum & catapotia, quæ ad atrabiliarios affectus ex lapide ipso cœruleo passim in pharmacopolijs parantur: è quorum numero est Fuchsius medicus nostræ ætatis celebris, in suis paradoxis. Verùm quamuis confusè satis de Cœruleo, & Armenio scriptitauerint Mauritani; non tamen obstat, quin ij bilem atram pellere queant. Id quod priores ueteresque Græci, uel ignorauerunt, uel silentio dissimulauerunt. Porrò Galenus, etsi non explicuerit cœruleum atrabiliarios humores ducere; tamen scripsit deijcientem habere facultatem. Quòd cùm fortasse perpenderent Arabes, qui multorum medicamentorum, quæ Græcis incognita fuisse uidentur, diligentissimi fuere indagatores, inuenere tandem facto pluries periculo, cœruleum atram bilem peculiariter deijcere. Sed si (ut in præcedenti capite ostensum est) usque ad Alexandri ætatem è ueteribus nemo nouerat Armenium in detrahenda, citra noxam, atra bile facultatem habere albo ueratro parem, mirum quidem non fuerit, si etiam longo pòst tempore, id scripserint Arabes, uel quòd ab eo fortasse acceperint, uel quòd ex se ipsis id facultatis Armenio inesse adinuenerint. Præterea cùm Armenium, & Cœruleum non modò in ijsdem proueniant metallis (ut in pluribus Germaniæ locis nos ipsi uidimus) sed simul, promiscuéque oriantur, adeò ut Cœrulei frustum, Armenij non modicum contineat, sicut è conuerso, rectè quidem existimari potest, pari ferè facultate, uel non admodum dispari hosce lapides esse præditos.

Mauritanorũ cutela.

Hinc itaque fit, ut mihi planè Mauritani à Fuchsij, & aliorum calumnia uindicandi uideantur. Quippe cùm cernerent naturam hos lapides promiscuè, indistinctéque progignere, quid mirum si ipsam imitati, eorum historiam & facultatem indifferenter tradiderunt? cùm pro certo ex his existimandum sit, nil aliud esse Armenium, quàm cœrulei materiam, nondum à calore in terra uisceribus ad summum perfectéque coctam. quemadmodum chalcitis, misy, sory nil aliud esse creduntur, quàm chalchanti materiam. Hæc igitur cùm accuratè perpendisset clarissimus Manardus Ferrariensis, ubi in simplicia medicamenta à Mesue conscripta diligentissimè adnotauit, eorum sententiam refellit; qui cœrulei usum sua tantùm ducti opinione tam acriter uituperant, his uerbis. Cœruleo Græci nullam uim deiectoriam adscribunt, sed uidentur hæc uires ab Armenio deriuatæ. Arabes enim utrunque confundunt. Serapio quidem, & Auerroes sub lazuli nomine de Armenio tractantes, Auicenna de Azulo scribens, ferè ei omnes uires attribuit, quas Græci utrique. De Armenio uerò ea scribit, quæ Græci: solùm addens, quòd atram bilem magis purgat, quàm cyaneus. Quæ omnia licet uera sint, non tamen ego his accesserim, qui non secus ac pernicioßissimum uenenum hunc formidant. Experientia enim certa scio, quòd si benè abluatur, multum iuuat, & uel nihil, uel parum lædit. hæc ille. In cuius certè sententiam unusquisque medicus facilè deueniet, qui potius rationalis sit, quàm pertinax. Nam etsi dixerit Auicenna cœruleum exedentis esse facultatis, hoc quidem non impedit, quin hausta atram bilem deijcere possit absque noxa, si diligenter fuerit ablutum. quandoquidem eius peracuta septicaque facultas pluribus lotionibus ab eo facilè tollitur. Præfertur in hunc usum quod aureis maculis pellucet: nanque id, quo septasia abundant, & quo in Germania pictorios colores parant, tum facultate imbecillius, tum ignobilius, habetur. Memini me ad nonnullas tam æris, quàm argenti fodinas accessisse, in quibus & cœrulei, & Armenij in acernos congesti plurimum uidi: attamen nullum mihi in ijs locis cœruleum repertum est, quod aureis fulgeret scintillis, eo quòd non proueniat hoc nisi tantùm in auri fodinis. Ideirco cæruleus ille color, qui uulgò nobis dicitur Azzurro oltramarino, ab omnibus magno æstimatur pretio. Fit enim is ex cœruleo lapide, qui tantùm in auri metallis in orientalibus regionibus foditur, omnium præstantissimus. De illo autem, qui ex arena in maris litoribus inuenta conficitur, quid plura dicam non habeo, quàm scripserint Dioscorides, & Plinius. Cœrulei uires retulit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Cyanos medicamentum acri facultate est, tum detrahendi, quam καθαρτικὴν uocant, tum digerendi, potentiore quàm cinnabari. Inest quoque ei nonnulla adstrictio. hæc Galeni uerba. Quæ sanè uel non legisse, uel non animaduertisse Manardus ex eo deprehenditur, quod cœruleo Græcos nullam uim deiectoriam tribuisse scriptum reliquerit.

Cœrulei uires ex Gal.

Nomina.

Κυανὸς λίθος sic Græcè, Latinè uerò Cœruleus lapis uocatur: Arabicè, Hager alezaoard, Laziuard, seu Azul: officinis, Lapis zuli: Italicè, Pietra cerulea: Germanicè, Lasaur stein: Hispanicè Azul.

Ινδικὸν. INDICVM. CAP. LXVII.

INdici duo genera. unum sua sponte nascitur, tanquam spuma, germinatione Indicis arundinibus exiens. Alterum infectoriæ dant officinæ: & est spuma purpurea innatans cortinis, quam detractam artifices siccant. Optimum existimatur, quod cœrulei speciem præbet, succum suum sorbet, & læue. Inter medicamenta est, quæ leniter adstringunt, & inflammationes, tumoresque rumpunt. purgat, & reprimit ulcera.

INdicus color, quo hodie pictores utuntur, tametſi in ſeplasijs ubique uenalis habeatur; fit tamen in infectorijs officinis ex glasti recremento, & ſpuma, cùm lanæ glaſto ipſo inficiuntur. Quod autem ſponte naſcitur tanquam ſpuma germinatione arundinibus exiens, quòd ſciam, ad nos non defertur. Plinius libro XXXV. cap. VI. factitium indicum in purpurarijs officinis fieri ait, ex purpuræ ſpuma cortinis innatante. Qua in re Dioſcoridis uerba non rectè accepiſſe uidetur Plinius. Siquidem author non ex purpurarum ſpuma fieri Indicum ſcribit, ſed ex purpurea ſpuma (talis etenim eſt quæ ex ſatide prouenit) innatante cortinis in infectorijs officinis. Nulla nanque, quod mihi compertum ſit, ex purpurarum ſanguine, quo regum ueſtes olim tingebantur, ſpuma proferebatur. Quod Græci ἰνδικὸν, Latini quoque Indicum uocant: Itali, Indico. Indici conſid. Nomina.

ὤχρα. OCHRA. CAP. LXVIII.

OChram leuiſſimam, & omnino luteam eligere oportet, faturatam, non lapidoſam, friabilem, natione Atticam. Vritur hæc, & lauatur cadmiæ modo. Vis eius adſtringere, erodere, collectiones & tubercula diſſipare. Excreſcentia in carne reprimit, caua cum cerato explet, & articulorum tofos comminuit.

OChra foſſilis, qua pictores utuntur, cur legitima non ſit, quid obſtet non uideo: quanquam hæc (quod ſciam) ex Athenis laudatiſſima non adferatur, quemadmodum nec Vitruuij tempore, qui ochræ Atticæ uſum in Italia iã exoleuiſſe ſcribit. Eſt itaque Ochra terra, quæ in plumbi fodinis aureo colore reperitur. Quamobrem qui rerum cauſas perſcrutantur, arte etiam ochram ex plumbo ipſo conficiunt, quæ coloris nitore foſſitiam ſuperat. Præſtantiſſimam ochram non longè à Tridento effoſſam, miſit ad me hoc anno Martinus Guidottinus Tridentinus, ſeplaſiarius harum rerum diligens inquiſitor, qua nullam hactenus uidimus meliorem. Ochræ in libris ſimplicium medicamentorum non reperio meminiſſe Galenum: tametſi eius mentionem fecerit commento II. in Hippocratis prognoſtica de uomitione agens, cùm inquit. Ochra enim genus quoddam terræ eſt, cuius potiſſimùm Attica probatiſſima eſt. Quæ ὤχρα Græcè, ochra item Latinè & Italicè appellatur. Ochræ conſid. Nomina.

Κιννάβαρις. CINNABARIS. CAP. LXIX.

HAllucinantur qui cinnabarin minio eandem eſſe exiſtimant. Minium enim in Hiſpanijs ex lapide quodam argenteæ arenæ permiſto, temperari ſolet, alioqui non dignoſcitur. Fornacibus autem in florentiſſimum, flagrantiſſimumque colorem permutatur. In metallis uerò ſtrangulantem halitum eructat. itaque facies incolæ ueſicis obuelant, ut per illas ſpectent, nec reſpirando noxium aerem attrahant. Eo pictores ad ſumptuoſa parietum ornamenta utuntur. Cinnabaris uerò ex Aphrica defertur, & magno conſtat. hactenus inuenitur, ut uix uerſicoloribus pictorum lineis ſatisfaciat: intento colore, nec diluto præditum: quare quidam ſanguinem eſſe draconis exiſtimauerunt. Vim habet cinnabaris hæmatitæ lapillo eandem. Conuenit ad oculorum medicamenta, uerùm efficacius: magis enim adſtringit, & ſanguinem cohibet. Ambuſtis igni, & papularum eruptionibus, cerato excepta medetur.

CInnabaris, qua officinæ, & pictores utuntur, longè ſanè differt (ut planè conſtat) à Dioſcoridis Cinnabari. quandoquidem noſtri uſus cinnabaris res factitia eſt ex ſulphure, & argento uiuo diu arte quadam igne torrefactis. Eſt & aliud cinnabaris genus foſſile, & ſponte per ſe naſcens, ut poſtea dicetur: uerùm non ut factitium copioſum, nec adeò colore præcellens. Quæ autem à Dioſcoride deſcribitur, ex Aphrica defertur, eadem facultate pollens, qua hæmatites lapillus, quem non modò prætulit ipſe ſorìs appoſitum ad plures oculorum morbos; ſed etiam intus aſſumptum, ad urinæ anguſtias, muliebrium locorum defluxiones, & cruentas expuitiones. Quibus utique affectibus uulgaris uſus cinnabaris nullo pacto competere poteſt, quòd propria ui erodat, exulceret, & hauſtum perniciem adferat, & proinde ſit oculis, & internis uiſceribus inimica. Cæterùm quidnam inter ea, quæ hac ætate in uſum medicum ueniunt, Dioſcoridis cinnabaris eſſe poſſit, non equidem auſim decernere, ſed potius quod ſentio, adducor, ut coniecturis quibuſdam aſſequar. quippe quòd Dioſcorides Cinnabarin nullis notis deſcripſerit, neque tradiderit an factitia res ſit, aut foſſilis, an ex plantarum materia proueniat. Sed antequàm coniecturas eas afferam, quibus conſtare uidetur Dioſcoridis cinnabari ſeplaſias noſtrates non deſtitui, Plinij ſententia cognoſcenda eſt, qui lib. XXXIII. cap. VII. affirmatè ſcribit, nil aliud eſſe cinnabarin, quàm draconis ſaniem, eliſi elephantorum morientium pondere, permiſto utriuſque animalis ſanguine: quòdq; nullus alius ſit color, qui in picturis propriè ſanguinem reddat: & quòd ea etiam antidotis medicamentis ſit utiliſſima. Id quod pariter affirmat Iulius Solinus in naria hiſtoriarum lectione. Ad hæc ſcire conuenit, gummi cuiuſdam arboris in Aphrica naſcentis ad nos deferri, quod etiam hoc ætio ſanguinis draconis lacrymam officinæ uocant, colore ſanguinis, pellucidum, leue, & fractu minimè contumax. Hoc noſtrates officinæ uulgo uocant Sangue di drago in lagrime, alterius differentia, qui pluribus impoſturis paſſim in orbiculos coactus uenditur. Priorem itaque non ab re lacrymam appellant, quòd ſcribat Aloiſius Muſtus patritius Venetus in ſuis in Aphricam nauigationibus, ex arbore quadam hoc gummi collacrymare, colore, & ſubſtantia, ſanguini ſimili: incijo tamen ab incolis prius arboris cortice, ut fuſius inde effluat. Hoc (ut idem ſubdit) æneis cacabis excipiunt, & igni reſinæ modo decoquunt, quouſque conſiſtat draconis ſanguinem, neſcio qua ratione ducti, ipſum appellantes: niſi id eueniat, quòd fortaſſe ſua lingua plantam, à qua deſtillat, draconem appellent. Ex his itaque nobis iure coniecture licebit, gummi hoc Dioſcoridi Cinnabaris conſid.

vidi facilè cinnabarin esse, quòd primùm non aliunde, quàm ex Aphrica deferatur, nec inde copiosum. quòd item pictoribus expetatur, ut intento eius colore, purpureas, rubentesq; concinnent umbras, ubi prius picturas rubro, uel purpureo infecerint. quòd deinde ob raritatem, etiam hoc tempore, quo frequentius in Aphricam nauigatur, non uili ueneat pretio. quod denique (ut Dioscorides inquit) uiribus hæmatitæ lapillo per omnia respondeat. Nam, ut periculum facientibus liquidò patebit, adstringendi ui pollet, & maiore quidem quàm hæmatites. quo fit, ut felicius eo utantur medici ad muliebres, & dysentericas fluxiones, ad cruentas excreationes, ad firmandos commotos dentes, & roborandas gingiuas. His accedit, quòd si Dioscoridis ætate non decerant, qui Cinnabarin esse draconis sanguinem existimarent, mirum sanè non fuerit, si per plures ætates producta hæc falsa opinio ad hæc usque tempora inualuit. At ipse, ne simplicium medicamentorum doctrinam sectantes hoc tenerentur errore, inanem eorum sententiam silentio inuoluendam non duxit, qui cinnabarin draconis sanguinem appellabant, cùm inquit. Hactenus inuenitur cinnabaris, ut uix uersicoloribus pictorum lineis satisfaciat, intento colore, nec diluto præditum: quare quidam sanguinem esse draconis existimauerunt. Ex his igitur cùm coniecturis, tum rationibus colligendum esse putauerim, hanc lacrymam, colore sanguinem præ se ferentem, legitimam esse Dioscoridis cinnabarim. 10

Plinij error.

Cæterùm uidetur hac in re manifestè aberrasse Plinius. quandoquidem etsi asserat is cinnabarim nil aliud esse, quàm draconis ferocissimæ belluæ sanguinem, elisæ elephantorum morientium pondere; cùm tamen dixerit nullum alium reperiri colorem, qui in picturis magis ad uiuum sanguinem reddat, quàm cinnabaris, facilè deprehenditur error. Quippe necessarium sanè fuerit, ut de hac lacryma omnino intellexerit, putaritq;, falsius uulgari appellatione, lacrymam hanc illum draconis sanguinem esse, ab elephante (ut referunt) collisi. Nam consentaneum minimè uidetur, ut huiusce belluæ sanguis extra uasa in terram diffusus, puluere & lapillis commistus, situ & putredine obductus contabefactusq;, uiuum, ac uerum sanguinis colorem referre possit. quemadmodum nec ille syncerum sanguinis colorem præbet, quem impostores suo arbitrio facitant, ex hircino sanguine, rubrica Sinopica, uel fabrili, contusis lateribus & sorbis, diutius insolatis, illius pro posse colorem, & substantiam imitantes, qui ex collisis simul draconibus, & elephantibus (si tamen uera narrant) emanare solet: quiq; iam longo tempore ad nos aduehi desiit. Quo postea factum esse opinor, ut in eius defectu factitium supposuerint impostores, & hanc fraudem excogitauerint: neque solùm ea ratione, quam modò diximus, ipsum parant; sed etiam modis alijs compluribus, resinas, rubiæ infectoriæ radices, brasilij decoctum, tragacanthæ lacrymam, rubricas, & alia permulta immiscentes, quæ ne longior sit sermo, quàm series ipsa exposcat, silentio duximus inuoluenda. 20

Obiectionis dilutio.

Verùm hic fortasse illud quispiam nobis obtrudet, quòd cùm hoc loco scribat Dioscorides de metallicis tantùm, ac fossitijs tum coloribus, tum medicamentis, consentaneum minimè uideatur, ut his inseruerit arborum lacrymas, quarum historias, & facultates, diffusius libro primo pertractauit: & ob id omnino credendum sit, cinnabarim fossile esse medicamentum. Hæc obijcienti ita respondimus, quòd cùm ea hoc loco recenseat Dioscorides, quæ ob colorum nitorem, in pictorium ueniunt usum, nempe cerussam, chrysocollam, Armenium, cæruleum, Indicum, ochram, & alia pleraque, non mirum, nec præter institutum mihi sanè uidetur, quòd his etiam cinnabarim adiunxerit, quanquam arboris fuerit lacryma. Videmus enim inter hæc Indicum quoque à Dioscoride commeratum esse, quod tamen nec fossile, nec metallicum est, sed in India spumæ instar, ex arundinum quarundam germinatione sponte prouenit: atque etiam arte quadam fit ex isatide herba in infectorijs officinis. Ex his itaque omnibus palàm fieri arbitror, quòd communis usus cinnabaris, quam Dioscoridis Minium, quòd in fornacibus fiat, & florentessimo, flagrantissimoq; colore spectetur, esse mihi semper persuasi, ab ea longè diuersa sit, de qua author noster hic mentionem facit. Est enim, ut suprà dictum est nostri usus cinnabaris fossilis, & factitia: nota hæc omnibus, & frequens: illa uerò rara, nec multis cognita. Fossilem (ut proxima commentatione latius dicetur) uidimus frequenter nos in argenti uiui fodinis, Hydria monte, qui una tantùm dieta à Goritia distat, circa Carniolæ fines. Lapis est purpureus ad rubedinem declinans, hæmatitæ lapidi æmulus, non admodum durus, impensè tamen grauis, tantoq; plerunque argento uiuo prægnans, ut per sese, nulla ignium ui guttatim exiliat. Factitiæ eodem loco plurimum etiam paratur ex argento uiuo & sulphure, fictilibus quibusdam conclusis, & flagrantissimo igni admotis, donec ad saturitatem rubescant. Id quod fieri à natura crediderim in ea, quæ fossilis fuerit, in terræ uisceribus. Nullus harum usus in medicamentis, quæ intus in corpus sumuntur, quòd pernicioſæ sint, & uenenoſæ. Hinc fortè factum est, ut existimauerit Fuchsius medicus clarissimus, in Nicolai Myrepsici codice in Damasonij antidoto ab aliquo imperito additam esse cinnabarim. Sed in hoc alia planè à Fuchsio opinio nostra est. quippe quòd putem Nicolaum eo in loco non de fossitia, uel factitia cinnabari intellexisse, sed de ea arboris lacryma, de qua scripsisse Dioscoridem, iam euidentissimum, ni fallor, à nobis factum est. Nam cùm cinnabaris hæc Dioscoridis testimonio, hæmatitæ lapillo pares habeat uires, probauerit q; is hæmatitem ad urinæ difficultatem, dubitandum sanè non est, quin consultò antiquorum cinnabarim ea in antidoto addiderit Nicolaus, quam speciatim ad difficultatem, & stillicidium urinæ commendat. 30

Fuchsij opinio reprobata.

Cæterùm quanuis communis usus cinnabaris in medicamentis, quæ sumuntur in corpus, omnino lethalis, & perimens sit; constat tamen ijs utiliter admisceri posse, quæ exterius adhibentur, nempe suffimentis, quæ fiunt ad delendam Gallicam luem, ubi cæteranon profuerint remedia, unguentis item nonnullis ad idem facientibus, & ad contumacia ulcera, aliisque medicamentis, quorum uires longum esset in præsentia recensere. Porrò cùm dicat Dioscorides hallucinari eos, qui cinnabarin minio eandem esse existimant, cùmq; etiam scribat sequenti capite argentum uiuum ex minio fieri, quod abusiuè cinnabaris dicitur, omnino mihi persuasum uolui, nil aliud Dioscoridi esse minium, quàm fossile hoc, quod diximus cinnabarim fossitiam hodie appellari, à quo argenti uiui plurimum eliciunt in Hydriæ fodinis. Auxit præterea opinionem ipse Dioscorides, quippe qui asserat Minium in metallis strangulantem halitum eructare, ob idq; fossores ueficis sibi faciem obuelare, ut per illas spectent, nec respirando noxium uaporem attrahant. Quandoquidem ubi cinnabaris in Hydria monte foditur (ut ego uidi, & testari possum) artifices eam decoquentes fictilibus quibusdam ad id conflatis, & conuerso simul ore argilla circumlitis, ut inde argentum uiuum eliciant, nares, & os linteis sibi obstruunt, ne noxio uapori liber pateat aditus: quòd non modò huiusce halitus noxa, anheloſi fiant, qui hauserint, sed plerunque dentes uniuersos amittant, putrescentibus circumquaque gingiuis, ut quidam apertissimè testantur, qui spreto narium, & oris uelamento, ut cæteris uiderentur fortiores, edentuli prorsus

Minium Dioscoridi quid nobis.

prorſus facti ſunt, continuo tremore concuſſi. Accedit huc Vitruuij authoritas, quæ ſententiam noſtram maximè tuetur. Ipſe enim ſeptimo uolumine ſuæ architecturæ, ita de Minio diſſerit. Ingrediar minij rationes explicare. Id autem agris Ephe ſiorum Cilbianis primùm memoratur eſſe inuentum, cuius & res, & ratio ſatis magnas habet admirationes. Foditur in gle ba, quæ ἄνθραξ dicitur antequàm tractationibus ad minium perueniat, uena uti ferro, magis ſubruſo colore, habens circa ſe rubrum puluerem. Cùm id foditur, ex plagis ferramentorum crebras emittit lacrymas argenti uiui, quæ à foſſoribus ſtatim colliguntur. hæc Vitruuius. Nos equidem hoc idem uidimus in Hydriæ montis fodinis: ubi plerumque euenit, ut uulnerata ferramentis uena, argentum uiuum fonticuli inſtar, in ſubſtratam deſluat humum. Cæterùm Plinio minium diuerſorum eſt generum, ut loco ſuperius citato legitur, ubi cuncta eius genera retulimus his uerbis. Inuenitur in argentarijs metallis minium quoque, & nunc inter pigmenta magnæ authoritatis. Theophraſtus tradit inuentum minium à Callia Athe-
10 *nienſe initio ſuperante aurum: poſſe excoqui arenarubente in metallis argenti: hanc fuiſſe originem eius. Reperiri autem iam tum in Hiſpanijs, ſed durum & arenoſum. Item apud Colchos in rupe quadam inacceſſa, ex qua iaculantes decuterent: id eſſe adulterum. Optimum uerò ſupra Epheſum Cilbianis agris. Arenam cocci colorem habere, hanc teri, dein lauari farinam, & quod ſubſidat iterum lauari. Iuba minium naſci in Carmania tradit. Hermogenes & in Aethiopia. Sed neutro ex loco inuehitur ad nos, nec ferè aliunde, quàm ex Hiſpania. Sed adulteratur multis modis, unde præda ſocietati. Nanque eſt alterum genus in omnibus ferè argentarijs, itemq; plumbarijs metallis, quod fit exuſto lapide uenis permiſto, non*
20 *ex illo, cuius uomicam argentum uiuum appellauimus, ſed ex alijs ſimul repertis. Steriles etiam plumbi ſuo colore, nec niſi in fornacibus rubeſcentes, exuſtiq; tunduntur in farinam. Et hoc eſt ſecundarium minium perquàm paucis notum, multum infra naturales illas arenas. Syncero cocci nitor eſſe debet. Probatur auri modo. Auro candente fucatum nigreſcit, ſyncerum colorem retinet. Inuenio & calce adulterari. Ac ſimili ratione ferri candentis lamina, ſi non ſit aurum, deprehendi illico. Hactenus de minio Plinius. Hinc igitur palàm eſt antiquis minium & foſſile, & factitium extitiſſe. Ned ſanè dubitauerim, quin in factitij genere acceperint ipſi cinnabarim factitiam, quæ paſſim in ſeplaſiariorum officinis inuenitur. Id minium hodie appellant pharmacopolæ, tum etiã pictores, quod ueteres Græci Sandycem uocauere, ex plumbo, aut ceruſ* Nomina.
ſa in fornacibus peruſtis paratum. de quo etiam uidetur intellexiſſe Plinius. Κινναβαρι ſic Græcis, ut Latinis etiam Cinnabaris appellatur: Officinis, Sangue di dragro in lagrime: Italis, Cinabro: Hiſpanis, Sangre de dragon.

Υδράργυρος. ARGENTVM VIVVM. CAP. LXX.

ARgentum uiuum fit ex minio, quod abuſiuè cinnabaris dicitur, patinis fictilibus impoſita, ferrea concha cinnabarin continente, & calice cooperta, argilla ſuperlita, carbonibus ſuccendunt.
30 ſiquidem deterſa fuligo, quæ calici inſidet, refrigerata in argentum uiuum coit. Quinetiam inuenitur in argenti fodinarum tectis ſtillatim concretum. Alij per ſe in metallis inueniri tradunt. Seruatur in uitreis, aut plumbeis, aut ſtagneis, aut argenteis uaſis: ſiquidem aliam materiam omnem exedit, & defluere facit. Potum uim pernicialem habet: ſuo enim pondere interna exeſt. Remedio eſt lac multum ſubinde potum, & uomitionibus reiectum, aut uinum cum abſinthio, aut apij decoctum, aut ſemen hormini, aut origanum, aut hyſſopum cum uino. Auri limata ſcobs, id eſt, ramentum quàm tenuiſſimum epotum mirabili eſt auxilio.

ARgentum uiuum omnibus notiſſimum, corpus eſt è foſſilium genere, liquidum, & aquæ modo fluidum, colore ar- Argenti uiui conſid.
genteo, liueſcente, pellucidumq;: ſubſtantia uerò lenta, tenui, in qua tam frigiditas, quàm humiditas exuperat.
40 *Hæc igitur ſymmetria (ut chymiſtarum, qui ſe philoſophos exiſtimant, fert opinio) res eſt ſanè admodum diſpoſita ad metallorum omnium generationem. quamobrem ipſorum tum originem, tum ſemen argentum uiuum appellauere. Quinetiam non addenſari putant, quòd ei non inſit caliditas, & ſiccitas tanta, quæ ad id muneris obeundum ſufficiant. Addunt temporis defectu id etiam euenire: ideoq; immaturum, indigeſtum, imperfectumq; reddi. Cæterùm relicta chymiſtis diſceptandi materia, an ipſum metallorum quorumcunque prima fuerit materia, an aliter ſe res habeat, dicam, philoſophorum tantùm, qui de eo ſcripſerunt, ſententiam ſecutus, facilè Argentum uiuum eſſe materiam ad metallorum generationem proximam. Quippe cùm facillimè omnibus ſe coniungat metallis, palàm nimirum fit, ijs gignendis aptiſſimam*
eſſe materiam, ijsq; præſertim, quibus facilius contactu inhæreſcit: quandoquidem in habentibus ſymbolum (ut uulgata pro Quorundam error.
poſitio eſt) & in conſimilibus facilis eſt tranſitus. Hanc itaque ob cauſam eos hallucinari putauerim, qui dicunt, quòd ſi
50 *argentum uiuum in terræ uiſceribus uſqueadeò decoctum eſſet, ut in aliquod ſixum, firmumq; uerteretur metallum, in ferrum potius, & in plumbum uerti deberet, quàm in argentum, uel in aurum. Siquidem certum eſt, quòd id facilius argento, auroq; contactu inhæret, quàm cæteris. Hic autem eſt chymiſtarum ludus, qui tempus conterunt, & oleum & operam perdunt, id arte reficere exiſtimantes, in quo natura ipſa defecit: quam (ut liquidò conſtat) nemo unquam ita ad unguem imitari potuit, quin ab eius mira ſolertia aberrauerit. Omnia metalla in argentum uiuum iecta, ſupernatant, ut lignum in aqua, præter ſolum aurum, quod ſi inijciatur, ſtatim petit fundum, quòd hoc magis amplexetur, quàm cætera. Ampliſſima argenti uiui metalla (ut etiam in ſuperiori capite diximus) uiſuntur in Hydria monte, qui quadraginta milliã paſſuum à Go-*
60 *ritia diſtat, ubi continuò copioſum elicitur è lapide quodam fragili potius, quàm duro, colore ex nigro ruſeſcente, & ad purpuram quadantenus uergente, ponderoſo plumbi inſtar, & argento uiuo ſcintillante. Hanc uenam poſtquàm effoderunt, conterunt, & in fictilia quædam anguſti orificij conijciunt, & recenti arborum muſco obturant: deinde fictile alterum huic ſimile, latioris tamen oris, in terram ſepelunt, & alterius pleni inuerſum orificium, in illud inſerunt, & argilla circunquaque muniunt obturantq; oſcula, & uaſa ſimul connectunt, & firmant, adeò ut uacuum fictile totum ſub terra ſidat, plenum uerò totum ſuperemineat. Itaq; in aperta area quàm plurima ſeriatim collocant fictilia, & deinde ignem in ambitus ſuccendunt, cuius ui calefacta uena, argentum uiuum guttatim diſtillat in ſubſtratum fictile. Hinc ſuo tempore*

eximunt,& in utriculos quoſdam reponunt, quòd uaſa ferè cuncta exedat,ac dilaceret,præter uitrea, uel fictilia uitro circumlita. Quo fit,ut Dioſcoridem mirari ſubeat,qui argentum uiuum in argenteis,aut plumbeis,ſtagneiſue,aut utreis tantùm uaſis ſeruari poſſe ſcribit, quòd aliam materiam omnem erodat,niſi codex hîc deprauatus ſit. Siquidem id falſum deprehenditur: nam argentum uiuum exeſt, ac deſtruit omnia metalla, quibus inhæſerit. Ex quo potius, cùm hæc à Serapione non ſcribantur, qui tamen Dioſcoridis omnia ferè ſcripta bona fide reddidit,planè ſuſpicandum fuerit, huic capiti plura ſubeſſe menda. id quod etiam uaria in hoc loco Oribaſij lectio confirmare uidetur. Reperiuntur autem in argenti uiui fodinis inter ipſius uenam peculiares quædam lapidis illius rufi zonæ,quem foſſores foſſitiam cinnabarim uocant,de quo etiam in præcedenti capite diximus. Hic adeò argento uiuo ſcatet,ut ſæpius abſque alio igne:inde per ſeſe guttatim defluat. Eue nit præterea dum foſſores mucronatis inſtrumentis,uenam effodiunt,ut purum proſiliat argentum uiuum, decurratque celerius,ueluti è fonticulo quodam. Porrò rari admodum ſunt foſſores,& huiuſce materiæ artifices, tametſi robuſtiſſimi fuerint temperamenti,qui eo in opere ad quartum uſque annum incolumes perdurare ualeant: quippe ob noxium metalli halitum,partium omnium tremore concutiuntur. Cæterùm Galenus libro IX. ſimplicium medicamentorum ſcribit, contra illud quod experimento comprobatur, Argentum uiuum ex ſponte naſcentibus non eſſe,ſed ex ijs,quæ præparantur, uelut ceruſſa,ærugo,pſoricum,lithargyros: fateturque ſe nullum huiuſce medicamenti feciſſe periculum, an interimat, ſi deuoretur,uel ubi foris fuerit admotum. Fit ex argento uiuo & ſale, quod ammoniacum uocant, lethale illud medicamentum, quod officinæ chymiſtæ ſecutæ,Argentum ſublimatum appellant,utriſque ſimul admiſtis,& in uas uitreum coniectis,ac inde in fornacem deductis,ut hæc ignium ui,in uaſis ſublime tollantur,ubi ſalis modo concreſcunt, lapideſcuntque ſacchari colore. Fit etiam ex Argento uiuo,& aqua,quam ex chalcantho,alumine,& ſale nitro conficiunt chymiſtæ,arte quadam,& ignium ui,id quod recentiores quidam Præcipitatum uocant. Cui facultas ineſt ſanè admirabilis ad contumacia ulcera ſananda,eaque præſertim,quæ à Gallica lue emerſerunt. Sunt etiam qui dimidij ſcrupuli pondere deuorandum propinent admiſtis margaritis,alijſque quibuſdam,quæ cor tueri non ambigunt,ubi quis Gallicis doloribus circa articulos conflictetur. Datur etiam melancholicis,Armenij lapidis modo,ut libello,quem de morbo Gallico ſcripſimus, abundè dictum eſt: nanque eoſdem præbet effectus,uomitionibus expurgans. Sunt præterea qui purum ſyncerumque Argentum uiuum hauriendum præbeant non modò adultis,ſed pueris, & infantibus ætate tenellis. Siquidem Braſauolus Ferrarienſis uir ſanè hac ætate clariſſimus,ſuo de ſtirpium examine pro certo ſcribit,ſæpius ſe dediſſe Argentum uiuum infantibus deuorandum ui uermiū ſemimortuis,qui illico ſanati ſunt: idque feciſſe ait in ultima deſperatione. Sed quomodo,uel qua menſura, uel pondere dandum ſit,ſilentio inuoluit. At Goritienſes obſtetrices,ubi grauidæ diu in partu laborauerint,ſtatim Argentum uiuum ſcrupuli pondere nullis incommodis potandum exhibent. Quo fit,ut facilè mihi perſuaſerim, Argentum uiuum potantes haud necare, niſi pondus,uel menſuram exceſſerit. Non tamen crediderim,quòd ſolo pondere interimat, ut quidam putant Dioſcoridem tantùm ſecuti, ut latius libro ſexto diſſeremus. Sed quoniam Argentum uiuum nobis in mentem reuocauit AVRVM omnium metallorum precioſiſſimum,præſtantiſſimumque,cùm eius nuſquam, quod extet, meminerit Dioſcorides,crederem profectò non paucam naturæ rerum iniuriam à me illatam iri,ſi huius tam pretioſi metalli,cuius inextinguibili ſiti uniuerſus æſtuat mundus,hiſtoriam,& facultatem ſilentio præteriiſſem. Quandoquidem ob ipſius ſplendeſcentem coloris nitorem,opinati ſunt naturæ operum indagatores,admirabiles auro ineſſe facultates,quibus homines non modò incolumes tueri poſſit, ſed & longæuos reddere. Quapropter mirum non eſt, ſi ipſum tanti faciat mundus,& ante cætera extollant homines. Auri itaque materiam nil aliud eſſe ſcribunt, quàm ſubſtantiæ elementariæ ſibi inuicem proportione reſpondentes. Hæ autem ſimul commiſtæ, cùm pari ſint uirtute conformatæ, aliud ſanè gignere nequeunt, quàm amicabilem quandam,& optimam miſtionem, quæ fermentatione, & coctione perficitur. quo fit, ut inde tam indiſſolubili nexu uniantur,ut permanentes, & ferè indiſſolubiles fiant, adeò quòd, ſiue id eueniat cœleſtium corporum influxu, aut temporis ui, aut ſagaciſſimæ naturæ opere, aut, his omnibus unà concurrentibus, conuertuntur eædem ſubſtantiæ in hoc metallicum corpus, quod uocant aurum. Hoc enim (ut diximus) ob ſui tum ingentem temperiem, tum unitatem,tum optimam miſtionem, adeò denſum euadit, quòd non modò quandam communem conſequitur permanſionem, ſed incorruptibilem ferè temperiem, & cauſam quandam, ob quam ſuperflui nihil continere poſſit. Hinc igitur eſt, quòd quanquam longioribus ſeculis aurum in terra, uel in aqua ſepultum permaneat, nunquam rubiginem contrahit: ſicut in igne diutius permanens, non modò aliqua ex parte non comburitur; ſed & depuratius, & ſplendidius efficitur. Ad hæc ob optimam ſui unitatem, nullo phlegmate, nulloq; pingui redundat: ita ut perpetuò fulgeat, ſplendidiſſimumq; perduret. Quinctiam tractantium manus nullo colore tingit, nempe crocco, aut nigro, quemadmodum cætera faciunt metalla. neque etiam aliquo odore, aut ſapore guſtantium, aut olfacientium tum nares, tum palatum inficit. Aurum intus in corpus ſimptum, ſiue ex induſtria,ſiue inſcijs deuorantibus,nullam penitus infert noxam, ut complura faciunt metalla: ſed mirum in modum cor,& uitalem facultatem roborat,quod ſolis influxui acceptum plerique ſapientes retulerunt. Quamobrem iure quidem dici poteſt, aurum omnium metallorum præſtantiſſimum eſſe, ductile, colore lucido, illiq; perſimili, quo cuncta à ſole illuſtrantur. Inſuper propria quadam attractrice ui pollet,qua reſpicientium animos allicit, & diſponit, ut ab ipſis illico deſideretur. unde quidam exiſtimauerunt auro proprias quàm plurimas ineſſe dotes. In Italia propriæ ſynceri auri fodinæ (quod ſciam) nullibi extant. Atqui in Germania,Pannonia,ac Tranſyluania ex pluribus in locis habentur. Auri uenam ijs omnibus locis crediderim gigni, ubi cœlum id cauſæ elementaris influat, ac diſponat, de quibus antea diſſeruimus. Huius uenæ uarijs lapidibus impacta uiſitur in aſperrimorum montium uiſceribus. Verùm ea omnium præſtantiſſima auri uena cenſetur, cui cæruleus lapis fuerit admiſtus: tantò enim melior hæc, quantò ponderoſior, & colore uigentior: adeò ut illa cæteras præcellat, quæ pluribus auri guttis ſcintillet, uel in qua plures auri lineæ intercurſantes conſpiciantur. Eſt etiam auri ferax diuerſorum fluminum arena. Siquidem proculdubio conſtat in Hiſpania Tagum, in Thracia Ebrum, in India Gangem & Pactolum, in Pannonia Iſtrum, in Germania Rhenum, in Italia Padum & Ticinum, aureas ducere arenas,à quibus arte quadam aurum omnium probatiſſimum elicitur. neruntamen non omnibus eorum litoribus

Galenus notatur.

Argenti ſublimati cõfectio.

Auri hiſtoria, & præſtantia.

litoribus aureæ eædem sunt arenæ. Auri uires prodidit Auicenna secundo sui operis uolumine, sic inquiens. Aurum in omnibus suis partibus æquale est. Inseritur medicamentis, quæ atrabiliarijs competunt morbis. Adhæc ubi actualicauterio sit opus, ignitum aurum cæteris præstat metallis, quòd ulcus inde exortum citius consanescat. In ore contentum, anhelitus graueolentiam tollit. Auri scobs porphyrite lapide læuigata in ea medicamenta additur, quæ ad alopecias, & lichenas parantur, tam intus in corpus sumptum, quàm extrà medicamentis exceptum. Hæc item eodem modo diutius læuigata, adeò ut tactum ferè effugiat, oculis immittitur ad roborandam eorum aciem. Bibitur autem & ad cordis affectus, & animi mœrores. Argentum uiuum quod Latinis, ὑδράργυρος Græcis nominatur, Mauritanis, Zaibar, seu Zaibach: Italis, Argento uiuo: Germanis, Quecksilber: Hispanis, Azogue. Aurum uerò Latinis χρυσὸς Græcè dicitur: Germanicè, Guld: Italicè & Hispanicè, Oro.

Auri uires ex Auicenna.

Nomina.

10

Μίλτος σινωπική. RVBRICA SINOPICA. CAP. LXXI.

RVbrica Sinopis maximè probatur grauis, densa, ad iccinoris imaginem uergens, calculorum expers, concolor, cùm diluitur, impendiò fusilis. Effoditur in Cappadocia, speluncis quibusdam, expurgataque defertur in Sinopem urbem, in qua uendirur: unde cognomentum accepit. Vim habet exiccatoriam, quasi inducendo obstruentem, & adstrictoriam. quapropter uulnerarijs emplastris, & pastillis exiccantibus, & adstrictorijs commisceri solet. Aluum sistit, in ouo sumpta aut clystere infusa. datur iecinoris uitio laborantibus.

20

HOdie profectò neminem inuenio, qui doceat, & explicet, quæ nobis legitima sit Rubrica Sinopica. Sed quantum ego conijcere potui (etsi id pro certo asserere non ausim) nullum è fossilium genere occurrit, quod magis Sinopicam rubricam nobis repræsentet, quàm uulgarissimus bolus Armenus uocatus, is nimirum, qui in quadratas defertur massas, quiq; maximè uulnerarijs medicis expetitur ad sanguinis profluuium cohibendum, & fracta ossa ferruminanda. Hæc rubrica (ut Georgius Agricola maximus fossilium indagator inquit) etsi iandudum ex Sinope Cappadociæ urbe, unde nomen inuenit, tantùm importabatur; constat tamen alibi etiam reperiri, non modò in proprijs uenis; sed in aurarijs, argentarijs, ærarijs, ferrarijsq; metallis. Hanc omnino mihi opinionem illud auxit, quòd certò sciam plarimum pseudoboli Armenij ex ferrarijs Iluæ Tyrrheni insulæ fodinis ad nos quotidie conuehi: quòd deinde colore sit iecinoris, pondere grauis, subst ntia densus: quòd-

Rubricæ Sinopicæ considerati o.

30 *etiam in aquam coniectus facilè dissiliat: quòd denique sua ui exiccet, adstringat, & cogat. Hæc enim gleba, cùm uerus bolus Armenius non sit, nil aliud (meo iudicio) esse poterit, quàm rubrica Sinopica, quanquam à Sinope non deferatur. Cæterùm non desunt qui firmiter asserere audeant Armenium bolum, quem uulgò orientalem appellamus, Sinopicam esse rubricam; sed ij proculdubio hallucinantur. Plura enim sunt quæ palam faciunt, hos manifesto decipi, & in errore uersari. Si quidem ubi primum color expendatur, is sanè iocinoris non est, sed longè rubicundior. Præterea qui scribant Sinopicam rubricam esse pinguem, & in ore detentam butyri instar liquescere, habeo profectò neminem. Deinde si uires expendamus, usquàm reperio scripsisse Dioscoridem, aut Galenum, Sinopicam rubricam, uiribus esse præditam, quibus uenenis, & animalium uenenosorum morsibus occurrere possit; quemadmodum Armenius bolus orientalis. Siquidem is omnium probatissimorum medicorum consensu, qui passim eo utuntur, non solùm uenenis aduersatur, sed pestiferis quibuscunque morbis. Adde quòd aqua maceratum haud facilè dissoluatur. Sed plura de his (Deo uolente) in secundo epistolarum nostrarum to-*

40 *mo differemus. Species Sinopidis (ut Plinius est author libro XXXV. cap. VI.) tres, rubra, & minus rubens, & inter has media. Quæ sanè differentiæ uisuntur pariter in uulgari Armenico bolo. Porrò Manardus Ferrariensis libro tertio epistola quarta, Sinopicæ rubricæ meminit, quæ albo sit colore. Sed in hoc uirum alioqui celebrem mirari subit, quòd non animaduerterit non posse albam quámuis terræ glebam Rubricam appellari. Rubrica, quæ Græcis μίλτος σινωπική, Latinis pariter ac Italis Rubrica Sinopica uocatur: Arabibus, Mogar, siue Magra: Hispanis, Almagra.*

Manardi lapsus.

Nomina.

Μίλτος τεκτονική. RVBRICA FABRILIS. CAP. LXXII.

50 RVbrica fabrilis ad omnia Sinopide inferior est. Optima Aegyptia, & Carthaginensis, lapidum expers, friabilis. Gignitur etiam in Iberia, quæ ad occidentem spectat, ochra exusta, & degenerante in rubricam.

RVbricam hanc ideo fabrilem appellauere ueteres, quòd ea plerunque uterentur materiarij fabri ad lineas protrahendas infectis in ea funiculis. Nasci fabrilem rubricam in Lemno memoriæ prodidit Galenus, cùm libro nono simplicium medicamentorum, tum etiam primo de antidotis, sed à Lemnia sphragide plurimum differre. Verùm an communis usus rubrica, quæ uulgò Italis propriè dicitur Terraossa, ea sit fabrilis rubrica, de qua hîc meminit Dioscorides, cur pro certo affirmem non habeo. Quæ Græcè μίλτος τεκτονική, Rubrica fabrilis Latinè dicitur: Arabibus, qui nullam fa-

Rubricæ fabrilis consid.

Nomina.

60 *ciunt differentiam inter hanc & Sinopicam, Mogar & Magra: Italis, rubrica fabrile: Germanis, Roetel stein.*

Δημιάς γῆ. LEMNIA TERRA. CAP. LXXIII.

LEmnia terra cuniculoſo in ſpecu nata,è Lemno inſula,paluſtri loco defertur,inibi electa & capri-
no ſanguini permiſta. quam incolæ cogunt in paſtillos,& imagine capræ ſignant: unde & ſphragida ægos,hoc eſt,ſigillum capræ appellauere.Vim antidoti habet contra pernicioſa uenena ſingularem: pota cum uino,& præſumpta euomi uenena cogit. Contra ictus morſuſque animalium, quæ exitiale uirus eiaculantur,prodeſt. Antidotis familiaris. Sunt qui hanc ad ſacrificia utantur. eſt & dyſenteriæ utilis.

Lemniæ terræ hiſtor. ex Galeno.

LEmniæ terræ amplam in Italiam notitiam ſuo tempore attulit Galenus medicamentorum omnium diligentiſſimus inquiſitor. quippe qui,ut hac ſyncriſſima tandem potiretur,atque ut omnem impoſtorum fraudem detegeret, qui eam adulteratam uendebant,bis in Lemnum inſulam nauigauit,ut eius uerba teſtantur libro IX.ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcriptum reliquit. At aliæ ſunt terræ differentiæ ex diuerſi generis corporum natæ commiſtione,qua ratione lapidoſæ,& arenoſæ habentur: atque admiſtam talium ſubſtantiam ſegregant largæ aquæ effuſione ac maceratione, dum humidum efficiatur. Cùm enim id effectum eſt,id quod defertur,atque ineſt lapidoſum,atque arenoſum,id omne ſubſidit, & terra exacta ſupernatat. Tale quiddam & in Lemnia terra uiſitur,quam cognominant quidam milton Lemniam,id eſt, rubricam Lemniam,& alij quidam ſphragida Lemniam,hoc eſt,ſigillum Lemnium, ob impreſſum uidelicet illi ſigillum Dianæ ſacrum. Siquidem hanc terram ſacerdos cum patrio quodam honore ſumen,haud mactatis animalibus, ſed tritico, atque hordeo piamenti gratia loco redditis,in urbem comportat: quam deinde aqua maceratam,atque in lutum humidum redactam,ubi ualenter conturbauit,paulumq; inde quieſcere ſinit, primùm aquam,quæ ſupernatat aufert, & mox quod ſub ea eſt lutum tollit,ac reliquum duntaxat,quod ad imum ſubſedit,lapidoſum ſcilicet,& arenoſum relinquit,ut inutile, ac ſupernacaneum. Porrò lutum illud pingue uſque eò deſiccat, dum mollis ceræ conſiſtentiam accipiat: huiuſq; exiguis acceptis particulis, ſacrum Dianæ ſignum imprimit. Ac poſtea rurſum in umbra ſiccandum reponit, donec omnem planè humiditatem amittat, fiatq; illud medicis omnibus cognitum medicamen Lemnia ſphragis, ſiue ſigillum. Sic enim quidam illam cognominant, ut dixi, ob impreſſam illi ſphragida, hoc eſt, ſigillum: ceu etiam nonnulli ob colorem Lemniam milton ſiue rubricam appellitant: eundem enim,quem rubrica,colorem habet. Verùm ab ea differt, quòd contactu non contaminet atque illa: & ſecundum collem in Lemno,qui totus colore ſuluo eſt,& in quo neque arbor, neque ſaxum, neque planta naſcitur, tantùm huiuſmodi terra uiſitur. Porrò tres eius ſignantur differentiæ: una quam poſuimus terræ ſacræ, quam alij nemini præter unam ſacerdotem contingere fas eſt: altera uerò eius, quæ re uera miltos eſt, ſiue rubrica, utuntur autem ea potiſſimùm fabri: demum tertia eius, quæ extergit, qua utuntur, qui lintea, & ueſtes lauant, quibus utique collibitum eſt. Cæterùm cùm & apud Dioſcoridem,& alios quoſdam ſcriptum legiſſem, Lemniæ terræ hircinum miſceri ſanguinem, atque ex luto, quod ea miſtione conficiebatur, ſacerdotem quas uocant Lemnias ſphragidas tum conformare, tum conſignare, cupiebam profectò & ipſe miſtionis modum inſpicere, atque ſymmetriam. Itaque quemadmodum in Cyprum nauigaueram uidendorum, quæ in ea ſunt, metallorum gratia, & in cauam Syriam Palæſtinæ partem profectus fueram, bituminis & aliorum quorundam inſpiciendorum cauſa; ita nec in Lemnum enauigare piguit, ut quantum ſanguinis terræ admiſceretur, conſpicerem. Nam cùm iterum ex Aſia Romam pedeſtri peterem itinere, per Thraciam, & Macedoniam, prius à Troade Alexandræa in Lemnum adnauigaui, nactus illic nauem, quæ ad Theſſalonicam curſum deſtinabat. Conueniebam autem cum nauclero, ut in curſu Lemno appelleret. Et ſanè ille præſtitit, ſed non ad eam ciuitatem, ad quam oportebat. Antea enim neſciueram duas eſſe in inſula ciuitates, ſed credebam, ut Samus, Chius, Cos, Andrus, Tenus, & omnes adeò, quæ in Aegeo ſunt mari, unam duntaxat ciuitatem habent, toti inſulæ cognominem; ita & Lemnum unam nominis ſui habere ciuitatem. Porrò ut ex naui deſcenderam, intellexi ciuitati nomen eſſe Myrinæ, nec in regione ciuitatis illius aut Philoctetis templum eſſe, aut ſacrum Neptuni collem, ſed in altera, quæ uocatur Hepheſtias, nec ciuitatem eam Myrinæ eße propinquam. Cùmque me nauclerus expectare non poſſet, diſtuli, ut cùm Roma in Aſiam redirem, tunc Hepheſtiada uiſerem: id quod feci, prout ſperaueram, & propoſueram. Nam ubi ex Italia in Macedoniam traieciſſem, eamque penè totam pedeſtri itinere pertranſiſſem, peruenißémque Philippos, quæ ciuitas eſt finitima Thraciæ, inde ad mare deſcendi, quod proximum aberat centum uiginti ſtadijs: primumque Thaſon tranſmiſi, diſtantem plus minus ducentis ſtadijs, atque illinc in Lemnum ſeptingentis, ac rurſum ferme ſeptingentis in Alexandream Troada traieci. Ac proinde ſanè ex induſtria tum de nauigatione, tum de ſtadijs adſcripſi, ut ſi quem eadem, quæ me caperet Hepheſtiada uiſendi cupiditas, cognito eius ſitu, ſic nauigationem inſtitueret. In tota nanque inſula Lemno orientem ſpectat Hepheſtias, occidentem uerò Myrina. Et quod à poeta dictum de Vulcano eſt, qui Græcè dicitur Hepheſtus, Decidit in Lemnum, propter collis naturam occaſionem ſumpſiſſe fabulæ crediderim. Apparet enim combuſto ſimillimus, tum colore ipſo, tum etiam quia nihil in eo naſcitur. In hunc itaque collem ſacerdos, quo tempore ego ad inſulam acceſſeram, egreſſa, certo quodam tritici, hordeique numero in terram conjecto, alijſque quibuſdam pro religione patria perpetratis, plauſtrum totum terra impleuit. Atque ubi in urbem conueniſſet, quo dixi modo, illas fama hominum adeò celebratas Lemnias ſphragidas præparabat. Viſum ergo mihi erat percontari, nunquid unquam antea hircinum, aut caprinum ſanguinem huic terræ miſceri ſolitum,memoriæ proditum accepiſſet. Quo audito, omnes in riſum ſoluti ſunt, nec ij ſanè quiuis ex uulgò, ſed uiri oppido quàm eruditi, cùm in alijs, tum præcipuè in uniuerſa patriæ hiſtoria. Quin & à quodam librum accepi,quondam ab incolarum quopiam deſcriptum, qui omnem Lemniæ terræ uſum edocebat. Quamobrem nec me quoque piguit huius medicamenti periculum facere, acceptis ſphragidum uiginti millibus. Sed & his, à quo librum

Lemniæ terræ uires.

librum dono accepi, inter principes habitus, ad multa hoc utebatur medicamine: ſiquidem ad uulnera tum uetera, tum cicatrici inducendæ contumacia: ad hæc ad morſus uiperæ, atque adeò omnes ferarum morſus, necnon aduerſus medicamenta lethalia, non antè moàò exhibere, ſed & pòſt ſphragide uti conſueuerat. Addebat porrò ſeſe periculum feciſſe medicamenti, quod quia fructum iuniperi accipit, διὰ τῶν ἀρκευθίδων nuncupatur, cui utique indebatur & terra Lemnia: nomitumque ciere aiebat, ſiquis cùm etiámnum in uentre lethale uenenum hæreret, alexiterium ſine amuletum ibibiſſet. Et ſanè nos quoque huius ſecimus periculum in lepore marino, & cantharidibus, cùm ſeſe tale quippiam accepiſſe homines ſuſpicarentur: uerùm hauſto, quod Lemniam ſphragida habebat medicamento, protinus omne euomuerunt, nec poſtea ullum illis accidit ſymptoma eorum, quæ ad leporum, & cantharides comitari conſueuerunt: tametſi conuicta eſſet pernicioſorum medicaminum exhibitio. Cæterùm an ad alia mortifera medicamenta, hæc inquam, quæ uocant deleteria, eandem uim habeat medicamentum, quod ex fructu iuniperi, & terra Lemnia conficitur, mihi utique ignotum eſt. At ille ab Hephæſtiade profectò aſſerebat, adeò ut & rabientis canis morſum eam ſanare diceret in uino diluto epotam: at ulceri ex aceto impenſè acri impoſitam. Sed & aliarum ferarum ictus, ex aceto ſanare referebat, extrinſecus foliis herbarum inſuper impoſitis, quæ putredini reſiſtere didicimus. In primis uerò prædicabat ſcordium, deinde centaurium exile, inde marrubium. Porrò ſi quando nos ſanè ad ulcera cacoethe, & putrida terram Lemniam adhibuimus, magnificè profuit. Vſus autem eſt, pro prauitatis ulceris magnitudine. Quippe id, quod grauiter olet, impendioque laxum, molleque eſt, ac ſordidum, ſuſtinet ut uel per acerrimum acetum Lemnia terra in lutoſam ſoluatur conſiſtentiam, aliorum more paſtillorum, quorum alius alio utitur: dico autem Polyidæ, & Praſionis, & Andronis, & qui nunc dictus eſt, quem Betinum uocant. Siquidem hi omnes ualenter deſiccantes proſunt ulceribus contumacibus, ſoluti interim quidem in uino dulci, interim ſapa, interim œnomelite, nonnunquam etiam alborum uinorum quopiam, aut ſiluorum, aut flauorum, prout nimirum uſus poſtulat. Nam de talibus alibi definietur. Similiter uerò quandoque ſoluuntur aut ex aceto, aut uino, aut aqua, aut oxymelite, aut oxycrato, aut melicrato. Porrò Lemnia terra ex aliquo comprehenſorum ſoluta, medicamentum ſit idoneum tum recentibus glutinandis uulneribus, tum medendis inueteratis, ægrè ad cicatricem uenientibus, & contumacibus. Hactenus de Lemnia terra Galenus. Ex cuius quidem uerbis facilè conijci poteſt, Lemniam terram, quam ad nos hoc tempore conuehunt mercatores Turcicis characteribus obſignatam, illegitimam eſſe, & minimè ſynceram. Quandoquidem conſtat Galeni teſtimonio, Lemniam ſphragidem impenſè rufeſcere, non autem ſubrufeſcere uel potius ſubalbeſcere, qualis hæc uiſitur, quæ paſſim pro legitima, ſynceráque circumferunt impoſtores. Quamobrem eorum ſententiam non omnino improbandam cenſemus, qui nil aliud eſſe Lemniam terram putant, quàm bolum Armenium, qui officinis ſeplaſiariorum Orientalis cognominatur: præſertim quòd compererim (ſi uera fatentur negotiatores, qui mecum locuti ſunt) bolum hunc non aduehi ex Armenia, ubi legitimum ſynceriſſimúque Armenium lutum naſcitur, ſed etiam ex inſula Lemno. Siquidem Armenium lutum, quod bolum quidam uocant, præterquàm quòd ex Armenia adferri debeat, ſi Galeno medicorum principi credimus, colore eſt pallido ochræ inſtar, non autem impenſè rubro. Id quod ipſe Galenus libro nono ſimplicium medicamentorum in Samiæ terræ mentione teſtatur, his uerbis. Cæterùm durante hac immani, & graui peſtilentia, ex Armenia ea, quæ Cappadociæ finitima eſt, data nobis eſt terra, etiam ſiccantior, colore pallido. Lapidem qui donarat, non terram appellabat: promptiſſimeque in lauorem ſoluitur, ceu etiam calx: ſic enim uidelicet nuncupo petram combuſtam. Verùm uti nec in illa arenoſum quippiam admiſtum eſt, ita nec in Armenia. Nam poſteaquàm in mortario piſtillo comminuta eſt, adeò eſt leuis, nec plus eſt lapidea, quàm aut calx, aut Samius aſter: tametſi non æquè ut aſter leuis eſt. Itaque illo etiam magis conſpiſſata eſt, minuſque aeria: quamobrem opinionem, ac phantaſiam præbet ijs, qui negligentius intuentur, quaſi lapis eſſet. hæc Galenus. Ex quibus ſanè perſpicuum fit, quòd Armenia terra, ſiue lapis, uel lutum, ab Armenio bolo orientali uulgò uocato, quàm maximè diſſidet. Cæterùm ad Lemniam terram redeuntes, quantum ex literis Doctoris Stephani Albacarij, qui Lemnum Inſulam ferè totam circumiuit, à clariſſimo uiro Augerio de Busbeke Conſtantinopoli mihi tranſmiſſis, intelligere poſſum, locus, ubi nunc terra Lemnia inuenitur, nihil prorſus ſimilitudinis præ ſe ferre uidetur, quod cum Galeni hiſtoria conueniat. Siquidem Albacarius, ad Augerium, qui eum in Lemnum hac tantùm de cauſa ablegauit, ita de terra Lemnia ſcribit. Qui Inſulam hanc incolunt Græci, dicunt nullibi in uniuerſa Inſula Lemniam reperiri terram, niſi hoc in colle, ubi nunc effoditur, nec unquàm ſe intellexiſſe aiunt ſuperioribus ſeculis alibi fuiſſe repertam; neminemq; haberi ſuæ gentis ſcriptorem, qui aliter de ea poſteritatis memoriæ commendauerit. Verùm non ob id facilè credam, ex hoc loco, Galeni æuo, terram hanc effodi ſolitam. Quippe quòd collis deſcriptio, in quo terra hæc habebatur, apud Galenum huic minimè correſpondeat. Siquidem Galeno collis eſt combuſto ſimilis, ſuluus totus, & in quo neque arbor, neque ſaxum, neque planta naſcitur, ſed tantùm lemnia terra refertus eſt. Atqui contrario ferè modo collis ſe habet, in quo eiuſmodi terra nunc foditur. Nam ijs præſertim locis, ubi huiuſce terræ fodinæ habentur, lapides adeò magni reperiuntur, ut ex ijs piſtrinariæ molæ parari ſoleant. Collis præterea nuſquam combuſto ſimilis apparet, nec ullum fului coloris in eo ueſtigium uidetur. Fertilis eſt totus, & arborum, plantarum, & frumentaceorum ferax. Cum enim ab incolis diligenter colatur, copioſum tritici, & leguminum, præſertim faſeolorum, prouentum affert. Idem orientalem plagam reſpicit, & apud uicum quendam ſitus eſt, quem Repondi uocant. Terra autem Lemnia foditur in montis cacumine, quod in planitiem ſe extendit. Fodinæ ibi ſunt tres, quarum duæ, è quibus ſuperioribus temporibus Lemnia terra effoſſa eſt, corruerunt, & in totum deletæ ſunt. Tertia autem, quæ putei modo in collem deſcendit ad Septentrionem urgit. Ad eiuſdem collis radices, tres limpidiſſimæ aquæ ſcaturiunt fontes, quorum duo, qui minores ſunt, ad Septentrionalem plagam excurrunt. Tertius uerò, qui amplior eſt, ad meridiem progrediens, uiridarium quoddam irrigat. Hac in parte antiquum paruumq; extat ſacellum, pluribus in locis dirutum, ac ubique detectum (Sotiram hoc uocant) quò Metropolitanus ſacerdos unà cum duobus Caloiris (ita præsbyteros uocant) accedit eadem die, quo terra effoditur, & ibi Ieſu Chriſti Saluatoris noſtri transfigurationem in monte Tabor celebrant, ſuas canentes pſalmodias. Verùm id non faciunt aliquam ob ſuperſtitionem, quæ ſeruari debeat, antequàm Lemnia terra effodatur, ſed quòd ea die transfiguratio Ieſu Chriſti celebretur. Ad

Lemnia terra quid cẽſeatur.

hæc quæ ibi foditur terra, maiori ex parte candicat, aut pauliſper ſubrubet, & ſi quandoque (rariſſimè tamen) etiam rubro, aureoq; colore inueniatur, Armenio bolo per omnia ſimilis, cùm tamen Galeno in uniuerſum Lemnia terra adeo ſatura tè rubeſcat, ut à rubrica nihil colore differat. quæ quidem rubrica, qua utuntur fabri ad lineas ducendas, in nonnullis Inſulæ locis etiam hoc tempore è fodinis eximitur. Sed hæc Lemnia terra Galeni eſſe non poteſt, cum tangentes rubro colore inficiat. Hæc itaque me adducunt ad credendum, quòd aut ex alio colle Galeni tempore deſumpta ſit, qui tam longo temporis tractu, aut terræ motu, aut pluuiarum inundatione corruerit, ut in alijs quoque locis factum eſſe ſcimus, aut, quòd idem collis, cultorum diligentia, ac laboribus faciem, & naturam omnino immutauerit. Nam inter cæteras ſylueſtres plantas Chamæleonis albi plurimum profert. Effoditur terra hoc æuo quot annis non abſque quadam ſuperſtitionis nota, cùm ſexta tantùm Auguſti die ad hoc obeundum munus accedant, ſibi certò perſuadentes, nullo alio tempore reperiri poſſe, quæ uiribus præſtet. Qui fodiunt, Græci ſunt, ſed aſtantibus Turcis, nempe Inſulæ Præfecto, quem Vaiuodam uocant, & alijs ex primatibus, qui Imperatoria munia obeunt. Verùm non uſque adeò foſſores, qui in puteum deſcendunt, obſeruare poſſunt, quin ij effoſſæ terræ aliquid non abſcondant. Sed mirum eſt, quàm ſuauem odorem puteus ille ſpiret. Cæterùm non omnis, quæ in puteo habetur, terra bona eſt. Quo fit, ut eam quæ inter fragiles quoſdam lapides pinguis, lentaq; de liteſcit, tantùm recipiant, camq; præſertim, quæ calculorum ſit expers. Fodiunt à ſolis exortu ſex continuis horis, & deinde eam tantùm in imam putei partem occludunt, quam annuatim fodere ſolent, nec reſerant, niſi ad ſtatutam futuri anni diem. Nanque legibus cautum eſt, capitis pœna, ne quis illuc clam, uel palam fodendi cauſa accedere audeat. Verùm non multum ciuſdem terræ effodiunt, cùm fodinæ ambitus non niſi paucos foſſores admittere poſſit. Id deinde ſelectiſſimæ terræ, quod exemerunt, diligenter eluit quidam, huic muneri obeundo deſignatus. Ea elota in ſuſpenſos aliquot transfertur ſacCOS, ibiq; tam diu manet, quouſque tota effluat aqua. Exemptam deinde manibus miſcent, eamq; tandem in maiores, minoreſq; globulos fingentes, imperatorio ſigillo obſignant. Demum ſiccari ſinunt, & totam Conſtantinopolim in Scrinio, eodem ſigillo occluſo ad magnum Turcarum Imperatorem mittunt. Terra hæc in Lemno nuſquam uenalis reperitur, quòd in nullius arbitrio relinquatur. Nam etſi permittatur, ut Inſulæ præfectus, & alij quidam primates nonnihil obſignatæ terræ ſibi accipere poſſint nemini tamẽ uẽdere audent, ſed tantùm amicis donant. Hoc idem facit, qui terram lauat, cui ex lege ſaculus donatur. ſed hæc principis ſigillo non inſignitur. *Hæc ille, quæ optimis materiæ medicæ ſtudioſis, conſideranda relinquo. Sed animaduertendum eſt, quòd non deſunt impoſtores, qui terram hanc adulterent, & pro legitima uendant. Ego ex officina Ruſtani Baſſani aliquot ſphragidum globulos acceptos mihi pro theſauro aſſeruo, quorum aliqui albi ſunt, aliqui rubent, & nonnulli humanæ carnis colorem referunt. Nec ob coloris diuerſitatem fraudem aliquam uereor, cum ipſe Albacarius fateatur, reperiri terram hanc ijs omnibus coloribus infectam. Verùm quandoquidem in ARMENIAE terræ ſermonem deuenimus, non alienum fuerit, eius etiámnum uires referre ex Galeno, qui eas loco nuper citato in ſimplicium medicamentorum cenſu ſubdidit, ſic inquiens. Armenia terra, quòd ſummè deſiccet, ad dyſenterias, & uentris profluuia, tum ſanguinis expuitiones, catarrhos, ad hæc ad putreſcentia oris ulcera in primis competit. Quin & eos magnificè iuuat, quibus ex capite in thoracem fluxio decumbit: quamobrem illis, quibus ex tali occaſione aſſidua difficilis eſt anhelitus, ualidè prodeſt. Sed & eos, qui phthoe laborant, adiuuat, ulcus enim eorum deſiccat, ut haud etiam tuſſiant, niſi in uſtu peccetur non leuiter, aut ambiens de repente ad intemperiem recidat. Ac mihi uidetur, quòd ſicut in fiſtulas ſæpe conſpeximus, non in alijs partibus duntaxat, ſed in ipſo etiam ano, ut citra collyrij immiſſionem, quod ſordem, aut callum auferret, ipſo duntaxat exiccante medicamine, contraheretur, ac clauderetur; ita quoque in pulmonis euenire ulcere. Siquidem & ipſum ab exiccantibus iuuari medicamentis perinde conſpicitur, utique cùm mediocre eſt, non admodum magnum. Itaque niſi ſint quidam eorum, qui talia habebant, prorſum eſſe liberati. Ac quidam, qui Roma in Libyam talem ob cauſam profecti ſunt, planè ſe ſanos eſſe credidere: & ſanè uſque ad annos aliquot inculpatè tranſigebant: poſtea uerò cùm non pari degerent cura, & cautione, reditus morbi apparuit. Hos ergo, ut dixi, bolus Armenia euidenter adiuuit. Quin & eos qui Romæ agunt, qui aßidnò difficultate ſpirandi diſcruciantur, magis etiam. Porrò in magna hac peſte, cuius eadem facies fuit atque eius, quæ Thucydidis memoria graſſabatur, quotquot hoc medicamen bibêre, celeriter curati ſunt. At quibus non profuit omnes interiere, ſcilicet cùm nec alio quóuis iuuarentur. Vnde colligitur, quòd ijs duntaxat non fuerit auxilio qui planè erant incurabiles. Cæterùm bibitur ex uino conſiſtentia tenui, modicè diluto, ſi aut planè febri careat, aut leuiter ea teneatur: ſin grauius febriat, admodum aqueo. Non tamen calore uehementes ſunt febres peſtilentiales. Porrò de ulceribus reſiccari poſtulantibus quid attinet dicere, quantam uim habeat bolus hæc Armeniaca? Liberum eſt autem utcunque appellare uelis, ſiue lapidem, ut is qui mihi donauit: ſiue terram, ut ego; quandoquidem humidis rigari patitur. Hactenus de Armenia bolo Galenus. Sed quoniam Lemnia ſphragis, & Armenia terra, quòd uenenis maximè reſiſtant, mihi in mentem redegerunt lapidem, quem Arabes ſuo idiomate Bezahar uocant, & contra deleteria medicamenta miris admodum laudibus celebrant, hic locus opportunus nobis uiſus eſt, in quo de huius lapidis hiſtoria, ac uiribus aliquid diſſeramus. Lapis itaque BEZAHAR, Mauritanorum teſtimonio, antidotum eſt omnium præſtantiſſimum, ſua ſpeciali dote, contra omnia in uniuerſum uenena: utpote qui non modò hauſtus; ſed etiam adalligatus, ita ut nudam ſiniſtri lateris carnem contingat, omma ſuperet uenena. Lapis hic plurium eſt generum, nempe flauus, puluerulentus, qui ex albo uireſcat. Præſtantiſſimus eſt flauus, deinde puluerulentus. Verùm enimuero diligenter inſpicere oportet, ne impoſtorum fallacijs decipiantur, qui hos lapides inquirunt. Sunt enim nonnulli alij lapides, qui hos facie repræſentant, ſed uiribus nullis præditi. Hunc Raſis experimento ductus, miris extulit præconijs, ita de eo ſcribens. Lapis Bezahar eſt mollis, colore flauo, ſapore nullo. Cuius peculiaris uis eſt, ut uenenis omnibus aduerſetur. quandoquidem ego contra hauſtum napellum hoc lapide uſus ſum felici admodum ſucceſſu. Erat autem hic colore flauo albicante, leuis, & luminis modo ſplendens. Equidem certò teſtari poſſum (hoc enim pluribus experimentis compertum habeo) lapidem hunc longè magis præſtare aduerſus deleteria uenena, quàm cætera non modò ſimplicia huiuſce facultatis medicamenta; ſed etiam theriaca dicta, & alia quæuis antidota. Subdit præterea Abdalanarach. Lapidem, quem uocant Bezahar, iam ipſi uidimus apud filios Almirama cuſtodis

Armeniæ terræ ſeu boli uires ex Gal.

Lapidis Bezahar hiſtoria, & uires.

ſtodis legis Dei: pro quo lapide is magnificam, ac propè regiam ædem Cordubæ rependit, initio belli. Lapis hic(ut diximus)ita uiribus contra uenena omnia pollet, ut non ſolùm hauſtus duodecim granorum pondere; ſed uulneri impoſitus à mortiferis quibuſcunque feris ictos, ſtatim liberet: ueneno ſudore expulſo. Idem pariter inuamenti adfert, ſi ore aliquo tempore ſugatur. Verùm lapis hic inuentu difficilis fuerit, quòd non deſint paribus notis lapilli, qui tamen nullam uim habent aduerſus uenena. Sunt etiam, qui memoriæ prodiderint, in ceruorum oculorum angulis lapidem gigni, uiribus Bezahar prædicto haud abſimilem. Aiunt enim in orientali plaga ceruos longo ſenio confectos ſerpentes deuorare, quorum eſu(ſi uera ſcribunt)reiuueneſcunt. At ueneni ſuperandi cauſa, ſerpentibus deuoratis, in fluuiorum aquis ceruos illos mergi tradunt, capite tantùm extra aquas exerto. Iis autem ſic permanentibus, humorem quendam lentum ab eorum oculis defluì, qui tandem ſolis ardoribus in lapillos inibi concreſcit, glandis imaginem referentes. Hic itaque lapis ipſis è fluminibus egredientibus, ab eorum oculis(ut aiunt)ſtatim decidit in humum: ubi ab ijs facilè reperitur, quirem omni diligentia obſeruarunt. Sed an hæc hiſtoria uel fabula dici mereatur, rerum naturalium ſtudioſis, & peritioribus iudicandum relinquimus. Cæterùm de admirandis Bezahardici lapidis aduerſus deleteria uenena uiribus, & ſpeciatim contra Napelli immanitatem, ſuperius in quarto libro de ipſo Napello differentes fuſius diximus; & quæ uidimus retulimus. Terra Græcis λημνία γῆ, ſeu μημνία μίλτος, & σφαγὶς; Latinis terra, Lemnia rubrica, & Lemnium ſigillum nominatur: Arabibus, Terimachtim ſeu Thim machtum: Italis, Terra Lemnia: Hiſpanis, Tierra ſellada.

Lapidis in oculis ceruorum natus.

Nomina.

Χάλκανθος. ATRAMENTVM SVTORIVM. CAP. LXXIIII.

ATramentum ſutorium genere quidem unum & idem eſt, molle, & concretum: ſed in ſpecie differentias tres habet. Vnum nanque humoribus ſtillatim in cuniculos quoſdam colatis, concreſcit: quare ab ijs, qui Cypria metalla conficiunt, ſtillatitium appellatur. Peteeſius ipſum pinarion uocat: alij ſtalacticon, id eſt, ſtillatitium. Alterum ſimplici ratione fit in ſpeluncis: poſtea transfuſum in excauatos ſcrobes, concrementum capeſſit, quod pecton, id eſt, concretitium, propriè nominatur. Tertium dicitur coctile, & in Hiſpania fieri ſolet: ſed inutile, ac inualidiſſimum eſſe conſtat. Ratio parandi hæc eſt. Aqua madefactum decoquunt, mox in piſcinas transfundunt, & reſidere patiuntur. Hoc certis diebus coaleſcit, in complures formulas digeſtum, teſſeratum ſpeciem reddentes, quæ racematim inter ſe cohæreſcunt. Optimum eſſe creditur cœruleum, graue, [a] concretum, translucens: cuiuſmodi ſtillatitium eſt, ab alijs lonchoton nominatum. Proximum concretitium. Coctile uerò ad infectus, & denigrationes, aptius cæteris eſſe compertum eſt: ſed ad medicinæ uſum inualidius eſſe, experimenta docent. Valet adſtringere, calfacere, & cruſtas inducere. latas uentris tineas necat, drachmæ pondere deuoratum, aut cum melle linctum: uomitus ciet. aduerſus hauſta fungorum uenena, ex aqua potum auxiliatur. purgat caput aqua dilutum, & in uellere naribus inſtillatum. Vritur, ut paulò pòſt in mentione chalcitis oſtendemus.

a Orib. πυκνὸν, καὶ καθαρὸν. i. denſum, & purum.

Chalcanthi genera, & hiſt.

CHalcanthum, quod Latini Atramentum ſutorium uocant, quoniam uitri modo pellucet, Itali Vitreolum nominant. Duo eis genera in Hetruria. Vnum foſſile, per ſeſe in terræ uiſceribus concretum, quod uulgò appellant Coppa roſa colore uario. Siquidem chryſtallo, ſapphiro, Smaragdoq; ſimile in Germania natiuum chalcanthum uidimus. Alterum factitium, cuius paſsim eſt uſus, infectoribus expetitum. Præſtat hoc plus, minúsue tam pro regionum, locorum, ac cœli diſpoſitione, quàm ipſius foſſilis materiæ, à qua arte conficitur. Verumtamen compertum eſt, Romanum cognomento (quanquam colore conſtet dilutiore) cætera factitij genera præcellere. Secundum locum obtinet Cyprium, tametſi huic apud antiquos palma. Quod autem è Germania adfertur, omnibus in Italia infirmius habetur: ſed quòd ſit colore cæruleo, nonnullos fallit. Cæterùm chalcanthi materiam, quoniam guſtantibus linguam uellicet, aſpero, adſtringentiq; ſit ſapore, putauerunt quidam ſulphureis, ferreis, ac æreis conſtare qualitatibus, quinetiam aluminis, nitri, ſaliſq;. Chalcanthi uena, quæ foditur in agro noſtro Senenſi pluribus ſanè locis, præſertim maritimis in ſylueſtribus plerunque uallibus, terrea potius, quàm ſaxea uiſitur, colore ſubcinereo, maculis nonnullis reſperſa, quarum aliæ ferri rubiginem, aliæ æruginem, colore referunt. Hæc dum foditur, fœtidum, graueolentemq; halitum eructat, ſulphuris ferè inſtar, quam ob cauſam in concluſis, concameratisq; cuniculis nuſquam foditur, ſed aperto undique cœlo. Quippe ſi in ſubterraneis foderetur ſpeluncis, metallorum modo, ob acerrimum, fœtidiſſimumq; uaporem, foſſores noxio concluſo ſpiritu facilè interirent. Effoſſam itaque chalcanthi uenam in aceruum in longitudinem protractum, quandam ſuper aream exaggerant, ubi aperto cœlo ſex ad minus menſibus, imbribus, roribus, pruinis, ſolibusq; die noctuq; macerandum relinquunt: quo tempore ſtatutis quibuſdam diebus ligonibus, & raſtris aceruum dilacerant, ſubuertuntq; & iterum in eandem congerunt aceruationem, ut facilius hæc imbribus maceretur, coquaturq; ſolis ardoribus. Poſt hæc tectum aceruo ſuperponunt, ne amplius in poſterum pluuijs diluatur, neque ſolibus pluſquàm par ſit, inareſcat: & ita alijs ſex menſibus materiam hanc fermentari patiuntur. Eligunt deinde locum, quò facilius è propinquis fluuijs, uel fontibus ducantur aquæ: ibiq; ſub cõſtructo tecto foditur alueus, qui ligneis aſſeribus, uel lateribus, et calce adeò ſtipatur, ut indita intus aqua nullo pacto prolabi poſſit. In hunc igitur alueum puriſſimam aquam deducunt, cui demum tantum illius chalcanthi materiæ addunt, quantum huic negotio addicti miniſtri ſatis eſſe cenſent: poſtea miſcent ali quo tempore ligneis quibuſdam inſtrumentis ad id paratis, quouſque aqua in ſe omne quod ineſt chalcanthi receperit: deinde excrementa ſubſidere ſinunt, donec aqua chalcantho prægnans claritatem concipiat. His peractis foramina quædam prope aluei fundum in latere facta, recluduntur: & inde exiliens aqua in magnum excipitur receptaculum. Hanc itaque ſumunt, & in plumbeos alueos conijciunt (cætera enim metalla ab ea eroduntur) fornacibus quibuſdam ſuperpoſitos, & igne ſubdito feruorem excitant, ſtatutis horis. Demum ferri fruſtum immittunt, uel aris: ſiquidem aiunt. chalcanthum nun-

quam concrescere, nisi huiusmodi imponantur metalla, quæ iniecta paruo tempore colliquescunt in aquam. Postquàm autem debito tempore coxerint, ignem quàm primùm è fornace eximunt, permittuntq; quiescere decoctum, quousque egelidum reddatur, ne plumbeus alueus, eo sublato, fornacis calore colliquesceret. Omnibus itaq; tepefactis, decoctam materiam eximunt, & in alueolos quosdam ligneos digerunt, ubi tandem concrescit, aluminis rupei modo, fitq; chalcanthum. Si uerò aliquid supersit decocti, quod concrescere nequeat, id totum iterum recoquunt, eadem seruata ratione. Sed longè aliter olim fiebat Cyprium chalcanthum, de quo Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, in hunc modum scribit. Forte fortuna & chalcanthum in chalcitin transire consuexi. Asportani enim ex Cypro & huius medicamenti ingentem copiam. Extimum eius omne post annos plus minus uiginti chalcitis effectum est, intima eius parte chalcanthi speciē seruante. Quāobrem & usque in hunc diem quod sic mutatur, asserunt, obseruans dum ad imum usque uno quoque anno procedat mutatio, ceu chalcitidis in missy, ut est antè positum. Cæterùm mirari subit de hoc medicamento, quo pacto uehementissimæ adstrictioni admista est caliditas non instrenua. Constat ergo quòd omnium maximè condire, seruareq; carnes humidas potest, nimirum caliditate humiditatem absumens, atque adstrictione substantiam contrahens, atque constipans: hoc enim opere nonnihil etiam humiditatis ipsius exprimit. Constringit uerò, desiccat, atque contrahit in sese substantiam carnis. Porrò quo tempore in Cypro diuersabar, hunc in modum medicamentum hoc colligi conspexi. Domus erat magna quidem, non tamen alta, ingressui in metallum obiecta. Ad parietem autem domus sinistrum, qui erat ingredientibus ad manum dextram, effossus erat specus in continentem collem, ea latitudine, ut tres sese uiri in eo contingerent, tanta uerò altitudine, ut uiro summè procero recto liceret incedere. Specus hic declinis quidem erat sed non planus, & multis locis præruptus. Porrò ad finem eius quasi in stadium porrecti, lacus erat aquæ uiridis, & crassæ tepentis plenus. At in toto descensu calor similis qualis in primis balneorum ædibus percipitur: quas, quòd in eis corpora præmolliri soleant, promalacteria appellare consuerunt. Aqua uerò quotidie guttatim ex pertuso colle destillans, quatuor & uiginti horis diei, ac noctis colligi assolet ad amphoras Romanas quasi octo. Eam aquam uincti quidam in urnas quasdam quadratas fictiles in domo ad ingressum posita sitas, efferebant, in quibus paucis diebus concrescebat fiebatq; chalcanthum. Mihi uerò ubi ad terminum effossi specus descendissem, ubi uidelicet tepida hæc, uiridisque aqua colligitur, aeris odor uisus est suffocans, & toleratu difficilis, chalcitin, æruginemque redolens. Hæc aqua quoque gustu præferebat qualitatem eiusmodi. Ea propter, & nudi, & cum festinatione amphoras uincti exportabant, nec longiorem illic moram perferre poterant, sed celeriter recurrebant. Accensi autem erant mediocribus in specu interuallis lychni, qui nec ipsi longo tempore durabant, sed celerrimè extinguebantur. Hunc ergo specum pedetentim excauatum multis annis ab ijs tunc audiui. Hæc enim, inquiebant, aqua uiridis, quam uides ex colle in lacum manantem, sensim se ipsa minor effici solet. At ubi prope adest ut desinat, rursum uincti, quod continens est ipsius collis, perfodere pergunt: euenitque aliquando olim, ut subitò quicquid perfossum esset, concideret, omnesque ad unum occideret, ac totam uiam corrumperet. Id ubi fit, alio foramini fodiendo eousque insistunt, quoad rursum aqua illis adsit. Hæc habui, quæ tibi de chalcantho exponenda censerem, & sanè fortasse non necessaria, cæterùm quæ scire præstaret, quàm ignorare. Memineris autem, quòd ad sinistram manum ingredientibus conspectum nobis dixerim metallum soreos, chalciteos, & misyos. ut ex his conijcere liceat, aquam pluuiam totius collis terram illam colluere, atque abluere, ex qua sponte quidem fiebat sory, misy, & chalcitis: & per fornaces æs, cadmia, pompholyx, spodium, & diphryges. Hæc de calcanthi historia Galenus. Ex quibus palàm fit, aquam uirescentem illam, quæ è monte in speluncam continuo stillicidio defluebat, nil aliud extitisse, quàm aquam, annuis imbribus in montem illum delapsam. Quandoquidem cùm ob sulphureos, metallicosq; uapores, uniuersa montis moles rara effecta, undique innumeris meatibus scateret, non sanè mirum uidetur, si tractu temporis laberetur in imum, secumque deferret tenuiores chalcitis, misyos, soreos, tum etiam ærariæ materiæ partes: ibidemque calefieret, ac decoqueretur, sulphureis, bituminosis, alijsque metallicis ignibus in terræ uisceribus conclusis: adeò ut tandem in cauernam illam descendens, naturæ opera id fuerit assecuta, quod factitium chalcanthum arte consequitur. Eam igitur ob causam in quadratis uasis extrà paratis proiecta ea uiridis aqua, in chalchantum coibat nulla adhibita coctionis ratione. Quinetiam opus non erat ferrum, uel æs in eam inijcere liquandum, ut concresceret, quemadmodum in factitio fit chalcantho. quippe quòd dum per ærarij montis meatus laberetur, æris innumera rāmenta secum deferebat, quæ chalcitidis, & misyos, ui ab ipsa aqua contracta, in eandem liquescebant, argumento quòd æruginis modo uiridi esset colore. Ob id itaque statuendum fuerit, Cyprium chalcanthum concretum esse medicamentum ex chalciti, misy, sory, & ære conflatum. Id quod manifestè declarat Galenus, cùm ait. Memineris autem, quòd ad sinistram manum ingredientibus conspectum nobis dixerim, metallum soreos, chalciteos, & misyos. ut ex his conijcere liceat, aquam pluuiam totius collis terram illam colluere, atque abluere, ex qua sponte quidem fiebat sory, misy, & chalcitis: & per fornaces æs, cadmia, pompholyx, spodium, & diphryges. Hoc ego quoque maximè obseruaui in quibusdam chalcanthi fodinis in Tridentino agro, ubi chalcitin, misy, soryque non ambigimus reperiri copiosa. Sed cùm hæc non animaduertisset Brasauolus, uir alioqui huius ætatis clarissimus, dum imprudentiæ Galenum accusare contendit, eius sanè seipsum magis accusat. Quandoquidem ubi Galenum sibi examinandum proponit, eo scilicet loco, in quo scribit chalcanthum è Cypro à se aduectum, tractu temporis consenescens, factum esse chalcitin, dicit & factitium uulgare nostrum illud idem efficere: ueruntamen si in aqua resoluatur, iterum in chalcanthum concrescere. quod manifestè indicat in ucram non transisse chalcitin: asserens hoc non expendisse Galenum. Verùm in hoc uidetur Brasauolus Galeni uerba haud rectè percepisse, cùm inquit, quòd aqua, ex qua Cyprium fiebat chalcanthum, terram uniuersam diluebat, è qua chalcitis, misy, soryque fiebant in terræ uisceribus. Siquidem nil aliud dixisse uoluit Galenus, quàm quòd chalcanthum efficitur, mirum sanè non (st, si ea quæ tractu temporis fit ex chalcantho, eundem præbeat effectum. Neque his obstat, quòd quis dicat Cyprium chalcanthum non solùm ex chalciti fieri, sed ex misy simul, & sory. Quandoquidem (ut in proximo commentario dicemus) tria hæc chalcitis, misy, sory, ex ipsius Galeni sententia, eiusdem tum generis sunt, tum etiam facultatis. Chalcanthum sponte, & per se in terræ uisceribus conflatum, usu sanè pulcherrimum misit nuper ad me Tridento Martinus Guidottinus diligens peritusque pharmacopola, in plures laminas per uniuersam massam

Chalchanthi uires, & hist. ex Gal.

Brasauoli uana accusatio.

maſſam diſſectum à miſyos laminis aureis ſcintillis fulgentibus, quæ illas unam ab altera diuidunt. Quod ſanè maximum præbet indicium, chalcanthum hoc nil prius extitiſſe, quàm chalcitin, quæ Galeno teſte, miſy ſemper ſuperſtat. Cæterùm illud nil mi i nobis adfert, quòd commendauerit Dioſcorides chalcanthum potum ac deuoratum ad latas alui tineas, & ad fungorum uenena, etſi medicamentum erodens, & ſepticæ facultatis habeatur. Siquidem ad eoſdem, & alios uſus hoc tempore non modò chalcanthum ipſum quidam potui exhibent in peſtilentia; ſed etiam eius oleum, quod chymiſtæ nitreis organis magna ignium ui ab ipſo chalcantho eliciunt, nullo ſanè incommodo, ſed magno ſanè iuuamento. quia etiam (ut ego expertus ſum) datur commodiſſimè ſemiſcrupuli pondere ex aqua agrimonij calculoſis, & ad cieadam remoratam urinam: Aſthmaticis quoque, & ſuſpiriioſis perquàm bellè conuenit, ex Tuſſilaginis, aut hyſſopi decocto, limoſos, rubiginoſoſque dentes purgat, & nitidos reddit. ulcera maligna, & ſinus iniectum curat. In ſumma ad multa utile eſt medicamentum. Qui illud in peſte propinant, quod uulgò uocant Coppa roſa, in aqua roſarum diſſoluunt, & iterum cogunt, reiteratis tribus, aut quatuor uicibus: dantque, obolum, uomitum concitantes. Quod Græci χάλκανθον, Latini quoque Chalcanthum, & Atramentum ſutorium uocant: Mauritani, Calcantum, Calcant, Calcand, ſeu Alcalcadis: Itali, Vetriolo: Germani, Kupfer uaſſer: Hiſpani, Caparoſa: Galli, Coperoſe. Nomina.

Χαλκῖτις. CHALCITIS. CAP. LXXV.

CHalcitis præfertur ſimilis æri, friabilis, nec lapidoſa, nec inueterata, intercurſantibus oblongis uenis, ſplendentibusque. Huic abſterſoria uis ineſt, excalfaciens, & cruſtas ulceribus obducens: purgat, quæ oculis, & eorundem angulis hærent. In genere leuiter erodentium eſt. Ad ignem ſacrum, & ulcera, quæ ſerpunt, efficax eſt. Sanguinem è uulua, & naribus erumpentem, cum ſucco porri ſiſtit. Gingiuarum uitia, depaſcentia ulcera, tonſillasque eius farina compeſcit. Vſta, & cum melle trita oculorum medicamentis longè utilior redditur. Callum genarum, & ſcabritiam abſumit, abſtergetque. Fiſtulas tollit, collyrij modo in eas adacta. Fit ex chalcite medicamentum, quod Pſoricon uocant, duabus eius partibus, cum una cadmiæ additis, & ex aceto tritis. oportet autem in fictili obruere fimo diebus quadraginta, per Caniculæ ardores: ſic enim fit acrius. idem quod chalcitis poteſt. Alij pares utriuſque portiones in uino terunt, & eadem proſequuntur. Vritur chalcitis fictili nouo uiuis carbonibus ſuperpoſito. Modus autem uſtionis in humidioribus eſt, dum ipſa chalcitis bullas excitare deſierit, & perfectè inaruerit: in reliquis uerò, dum mutata in floridum colorem fuerit, & ſanguineum aut miniatum colorem contraxerit, tum demum eximenda eſt. Inſidens autem ſpurcitia flatu expellenda, mox reponenda. Torretur etiámnum perflatis carbonibus, uſque dum luteo colore palleſcat: aut fictili ſub ditis candentibus prunis, ſubinde uerſata, donec igni conflagret, & colorem mutet. Pſoricon.

Μίσυ. MISY. CAP. LXXVI.

MIſy aſſumendum natione Cyprium, auri ſimile, durum, quod friando auri colorem imitatur, & ſtellæ modo ſplendet. Vim habet, & uſtionem, cum chalcitide eandem, præterquam quòd pſoricum ex eo non conficitur, exceſſus, defectusque ratione tantum differens. Aegyptium autem cæteris præſtat, utpote quod efficacius habeatur, ſed ad ocularia medicamenta multò ſupradicto inferius.

Μελαντηρία. MELANTERIA. CAP. LXXVII.

MElanteria geminæ eſt originis. quædam in faucibus cuniculorum, quibus æs eruitur, ſalis modo concreſcit. Alia uerò in ſumma facie ſupradictorum locorum coit, quæ terrena eſt. Quinetiam inuenitur in Cilicia, & alijs quibuſdam regionibus, foſſilis quædam. Præſtat quæ ſulphuris colorem trahit, læuis, pura, æquabilis, & quæ contactu aquæ confeſtim nigreſcit. Vim cauſticam eam obtinet, quam & miſy.

Σῶρυ. SORY. CAP. LXXVIII.

SOry exiſtimarunt aliqui melanteriam eſſe, aberrantes: ſiquidem ſui generis eſt ſory, ei non abſimile. Verùm ſorei uirus ineſt graue, & nauſeam mouens. Inuenitur etiam in Aegypto, & alijs quibuſdam regionibus, ut in Libya, Hiſpania, & Cypro. Præfertur Aegyptium, quodque frianti nigrius apparet, in multa foramina dehiſcens, ſubpingue, inſuper adſtringens, & olfactu deuoratione éque magnum uirus olens, ita ut ſtomachus in uomitiones effundatur. Quod autem friatum ſcintillas miſyos modo non emittit, & alterius generis eſſe, & inualidum, cenſendum eſt. Vim, & uſtionem ſupradictis ſimilem habet. dolori dentium cauernis inditum medetur: eosque labantes firmat: iſchiadicis ex uino infuſum auxiliatur: illitum cum aqua, uaros extinguit. Medicamentis admiſcetur, quæ capillos denigrant. Hæc autem ferè omnia, & alia, quæ uſtionem experta non ſunt, peruſtis ualidiora eſſe exiſtimantur: præter ſalem, & uini fæcem, nitrum, calcem, & conſimilia, quæ cruda remiſſiora ſunt. combuſta enim uiribus efficaciora redduntur.

Tametſi

Chalcitis, misyos, soreos, & melanteria cõsideratio.

TAmetsi antea scripserim chalcitim, Misy, Sory longis iam seculis latuisse, adeò, ut perpauci, uel potius nulli essent in Italia, qui hæc legitima se nidisse affirmarent: postea tamen, & ipsius chalcitis & Misy quoque plurimum, ex Ducatu Brixiensi ad me allatum est, dum hîc Pragæ sum in Aula serenissimi Archiducis Ferdinandi. Atqui primus qui Misyos frustum sanè pulcherrimũ, aureis emicans scintillis, quin & Chalcitidis, & Soryos, quibus etiam chalcanthum adiunctum erat, misit ad me Tridento Martinus Guidottinus pharmacopola rei herbariæ, & metallicæ studiosus. Inuenta autem hæc sunt in quibusdam chalcanthi fodinis in Tridentino agro, quibusdam montibus non longè à Leuico pago. Verùm legitimam Melanteriam iandiu inuenimus in compluribus metallorum tumulis. Porrò putat Musa Brasauolus, medicus nostri temporis celebris, chalcanthum nobis Romanum uocatum, uerum esse Misy, quod tamen ueritati, & rationi maximè repugnare uidetur. Quandoquidem præter id quòd aurum colore minimè imitatur, minusque cùm frangitur, aureis fulget scintillis, sed nitream tantùm refert substantiam, palàm certè omnibus est, Galeni testimonio, Misy factitium non esse medicamentum, sed sponte & per se factum in terræ uisceribus. Ipse enim libro IX. simplicium medicamentorum, de chalcantho scribens inquit. Memineris autem, quòd ad sinistram manum ingredientibus consectum nobis dixerim metallum soreos, chalciteos, & misyos. ut ex his conijcere liceat, aquam pluuiam totius collis terram illam colluere, atque abluere, ex qua sponte quidem fiebat sory, chalcitis, & misy: & per fornaces æs, cadmia, pompholyx, spodium, & diphryges. Præterea idem de sory, chalcitide, & misy disserens testatur (ut latius inferius patebit) dum in eorum ingrederetur metallum, quasdam intus se conspexisse ueluti zonas, alias super alias in longum porrectas, numero tres: quarum infima erat ipsius soreos, super quam erat altera chalciteos, suprema uerò misyos. Id quod manifestè ostendit, tria hæc sponte in terræ uisceribus fieri, non autem ullo artificum ingenio, ut Romanum chalcanthum fieri nemo non intelligit. Constat præterea nullam factitij chalcanthi speciem esse posse misy, quòd scripserit Galenus chalcitin transire in misy, non autem misy in chalcitin. Idcirco cùm Galeni testimonio, & uulgari experientia omnibus perspicuum sit, non tantùm Romanum chalcanthum, sed omne, cuiuscunque generis tractu temporis degenerare in chalcitin, nullo pacto fuerit censendum, Romanum chalcanthum esse misy. Vnde rectius fortasse dicere potuisset Brasauolus, chalcanthum soreos magis speciem referre, quàm misyos. Nam (si tantæ authoritatis apud doctissimos quosq; medicos fuerit Galenus) quemadmodum chalcitis uertitur in misy, ita & sory transit in chalcitin. Sed ut omnibus huiusce facultatis studiosis hæc admiranda naturæ uis clarius innotescat, audiant, quæso, Galenum de re hac differentem lib. IX. simplicium medicamentorum his uerbis. In metallo Cypri, cuius modò mentionem feci, in montibus Solorum, domus erat ingens, cuius ad parietem dextrum, sed ad nos utique, qui ingrediebamur, sinistrum, introitus erat in ipsum metallum, in quo quasdam conspexi in longissimum porrectas ueluti zonas, alias super alias numero tres: infima erat ipsius soreos, super quam erat altera chalciteos, suprema misyos. Cæterùm id temporis præfectus metalli his commonstratis: Sicut, inquit, nunc aduenis in cadmiæ fornacariæ inopia, ita horum trium admirandas has uides diuitias. Itaque ego cùm eius multum accepissem, primùm quidem in Asiam, deinde Romam attuli, & usque modò habui, elapsis iam annis plus minus triginta. Et forte quadam absolutum fuit hoc opus ad usque octauum librum, ante annos uiginti, nec adiectus fuit nonus hic, partim quòd lapides quosdam nondum conspexissem, partim ob alia negotia, quæ mihi interea temporis obuenere. Nunc autem cùm nonum hunc librum cæteris addere pararem, interea fortè fortuna mihi accidit res spectatu longè pulcherrima, ac si quispiam eo studio, ac industria magno cum artificio effecisset. Nam cùm misy opus haberem, ad medicamen quodpiam præparandum, bolum eius accepi, quam ferè plena manu teneas, qualem sanè consistentiam misy non ad modum solet habere, cùm in parua fiastula diuidatur. Miratus itaque insolitam eius condensationem, bolo facta extimum quidem misy circunquaque reperi, eius quod intus erat, uelut efflorescentiam. Porrò sub eo inter chalcitin uidelicet, & misy, quiddam erat medium nergens ex chalcite ad misy, ex dimidio iam commutatum: principio enim bolus fuerat chalciteos: cæterùm quod in alto erat, perfecta erat chalcitis, nullam dum alterationem experta. Hoc igitur ubi uidissem, cogitatione repetens, & in metallo ita super chalcitin nasci ipsum misy, ut ærugo super æs, in mentem subijt inspicere, quod seruabatur adhuc apud me reliquum ipsius soreos, nunquid & ipsum ullam accepisset mutationem in chalcitin: & nonnihil certè apparuit suspicionis, ut uideretur & ipsum fortè longo tempore mutationem in chalcitin posse accipere. Itaque mirum non est tria hæc medicamenta eiusdem genere facultatis esse, sory dico, chalcitin, & misy, tenuitate, & crassitudine partium inter se diuersa. Crassissimum enim est inter ipsa sory, tenuissimum, misy, mediam utriusque facultatem habet chalcitis. Adurunt uniuersa hæc tria, & escharas quas uocant, efficiunt. Attamen etiam si urant, nonnihil quoque adstringunt. Cæterùm misy admotum carnibus duris, minus chalcite mordicat, tametsi ea non minus sit calidum: uerùm id habet, quòd tenuium partium essentia sit. Porrò cùm utraque hæc in decoctionibus fundantur, & magis chalcitis, quàm misy; sory tamen non liquescit, nimirum quòd lapidosius sit, ac uehementius compactum, sicut rursum misy, quia à congenito calore elaboratius est, ac proinde siccius chalcite, idcirco meritò quoque ægrius liquescit. Et libro IIII. de compositione medicamentorum per genera, idem Galenus ita scribit. Misy, & sory, ut didicisti, chalcitidi genere cognata sunt, ex una ut dicam radice producta, tenuius tamen apparet misy, ac minus mordax & urens, crassius sory est, & utroque siccat imbecillius.

Brasauoli error.

Misyos, & cognatorum hist. & uires ex Galeno.

Nomina.

Χαλκῖτις ut Græcis, ita etiam Chalcitis Latinis dicitur: Arabibus, Colcotar, seu Cholchotar: Italis, Chalcitis. Μίσυ uerò Græcè, Misy item Latinè uocatur: Arabicè, Zeg, siue Zagi: Italicè, Misi. Quæ deinde Græcis μελαντερία, Melanteria pariter Latinis appellatur: Arabibus, Bitirias, & Maltina: Italis, Melanteria. Quod denique σώρυ Græcè, Sory similiter Latinè dicitur: Arabicè, Surie, Alsurie, seu Alsuri: Italicè, Sori.

Διφρυγὲς. DIPHRYGES. CAP. LXXIX.

DIphrygis tria genera esse creduntur. Quoddam enim metallicum est, quod in Cypro sola gignitur: lutosum nanque extrahitur, ex luto cuiusdam inibi specus: extractum sole siccatur, mox circumpositis sarmentis uritur. diphryges ideo uocatum est, quòd & à sole, & à sarmentis uratur, arescat, & ferme

& ferme torreatur. alterum perfecti æris quasi subsidens fæx est. siquidem post frigidæ aquæ effusionem, ut suprà retulimus, cùm de flore æris disserebamus, sublato ære, fornacum ima parte cohærens id genus inuenitur, & adstrictionem, & gustum æris habens. Tertium sic fit. Lapidem pyriten, ut calcem multos dies cremant in camino: cùmque colorem rubricæ contraxerit, eximentes recondunt. Quidam tradunt hoc ex sola materia, quæ lapidem æris gignit, fieri: quando in dictis areis aflata, & in scrobes tumulata peruritur. tunc enim ambientem scrobis locum comprehendit, & exemptis lapidibus nihilominus inuenitur. Præfertur, quod saporem æris reddit, æruginisque, adstringens, & uehementer exiccans linguam: quod sibi exusta ochra non uendicat, quæ cremata diphrygis uice uænit. Vis eius adstringere, perpurgare, extergere, siccare, excrescentia consumere, ulcera serpentia, & quæ cacoethe uocant ad cicatricem perducere. Suppurationes terebinthina, aut cerato exceptum discutit.

Diphrygis genus illud, quod perfecti æris quasi subsidens fex est, post frigidæ aquæ effusionem, ut Dioscorides inquit, sæpe ac sæpius uidimus in ærarijs fornacibus, Tridentino agro, & comitatu Tirolensi, ac inde etiam nobiscum detulimus. Sed quod è luto in Cyprio illo specu foditur, uriturq; sarmentis: quod item è pyrite lapide calcis modo exusto conflatur: quod demum ex sola æris materia fit, cùm in areis assatur, & in scrobes translata peruritur, hactenus mihi uidere non licuit: nec eorum, quod sciam, speciatim meminit Galenus, qui libro IX. simplicium medicamentorum de Diphryge in hunc modum disserit. Diphryges mistam habet tum qualitatem, tum facultatem: habet enim in sese quiddam & mediocriter adstringens, & mediocriter acre: quamobrem ulcerum rebellium optimum medicamentum est. Conuexi autem & huius medicamenti nim ingentem ex Cypri Solis, ubi metallum ab urbe abest, quasi triginta stadijs. Proiectum erat enim in medio spatio ædium, quæ ante metallum extructæ erant, & uici, qui ei subiacet. Cæterùm præfectus, ac procurator metalli, id quod post cadmiam reperiretur, esse dicebat inutile: ideoque abijci, non secus atque ustorum in foco lignorum cinerem. Verùm hoc mihi ad multa utile factum est medicamentum, tum ad putrescentia oris ulcera, siue per se, siue cum melle, cui detracta sit spuma, tum ad anginam, uidelicet ubi iam per adstringentium medicaminum auxilium constitit, quod influebat. Præterea columellam ubi præfecuissem, ipso solo, & statim, & usque ad cicatricem sum usus: ac frequenter exactè occlusam efficit cicatricem tum huius particulæ, tum omnium adeò exulceratorum: sic in ulceribus omnibus pudendorum, atque ani. Vsus autem similis est in oris ulceribus: siquidem eæ partes eisdem ferè medicamentis gaudent, nimirum calidæ similiter, & humidæ. Et libro IIII. de compositione medicamentorum secundum genera, sic inquit. Porrò diphryges appellatum pharmacum, ulceribus ægrè humiditatis uitio ad cicatricem uenientibus aptissimum est: ualdè nanque siccat, etsi modicè mordeat. Enimuerò id quoque præter acrem tum qualitatem, tum potentiam uim habet adstrictoriam. Quod Græcis διφρυγὲς, Latinis item Diphryges, Arabibus Diphrigis, Italis Diphrige nominatur.

Diphrygis consideratio.

Historia, & uires ex Gal.

Nomina.

Ἀρσενικὸν. AVRIPIGMENTVM. CAP. LXXX.

AVripigmentum in eisdem metallis, quibus sandaracha, gignitur. Optimum existimatur crustosum, aureo colore micans, nulli materiæ permistum, in squamas fissile: quale in Mysia Hellesponti nascitur. Huius duo genera fluxerunt. unum suprà dictum est. Alterum glandis effigie, pallidum, & colore sandaracham imitans, gleboſum ex Ponto, & Cappadocia defertur: quod etiam secundum locum tenet. Torretur in testa noua, uiuis carbonibus subiectis, assiduoq; uersatur, donec igne flagret, & mutet colorem: deinde refrigeratum, tritumque reconditur. Vim habet adstrictoriam, & erodentem. Crustas cum uehementi uredine, & uiolento morsu excitat. reprimit quæ excrescunt, & capillos euellit.

Σανδαράχη. SANDARACHA. CAP. LXXXI.

SAndaracha probatur rufa, & [a] saturatior, & aliena materia uacans, friabilis, cinnabaris colore, sulphuris uirus redolens. Dos eadem, & ustio, quæ auripigmento. Explet alopecias, resina excepta: & scabros ungues cum pice eximit: contra phthiriasin ex [b] oleo efficax est: tubercula cum adipe discutit. Prodest ad narium, orisque ulcera, & cæteras papularum eruptiones cum rosacco: item condylomata. Datur ex mulso, purulenta extussientibus. suffitur quoque cum resina, aduersus ueterem tussim, rapto per fistulam nidore: uocem expedit cum melle delincta: suspiriosis cum resina in catapotio optimè datur.

a Meum, & Orib. σάνδ. i. florida.

b Drag. ad μέλιτι χρῖ. i. mel le &

Auripigmentum, & Sandaracha, medicamenta sunt eiusdem tum generis, tum facultatis, nec inter se in alio differunt, quàm quòd alterum magis, alterum uerò minus excoctum fuerit in terræ uisceribus, ubi gignuntur. Vnde etiam sequitur, quòd alterum altero tantùm uirium tenuitate præstet. Quandoquidem nil aliud est sandaracha, quàm auripigmentum, quod maiori naturæ coctione colorem rubeum contraxit, & tenuius effectum est. Id quod periculo arte facto uerum deprehenditur. quippe si fictili, uel uitreo uase uratur auripigmentum, substratis candentibus prunis, breui (ut mihi pluries experientia compertum est) flameum, & summè rubens contrahit colorem: perinde ac sandaracha: eoq; magis, quò plus calorifici ignis arte fuerit expertum, quàm ipsa sandaracha naturæ ui fuerit assecuta. Sandaracham summè rubens uidimus primùm Venetijs in officinis, ubi auripigmentum, & cæteri uæneunt colores pictoribus expetiti. Veruntamen animaduertendum est (ut superius libro primo diximus) quòd hæc illa uulgaris Sandaracha non est, quam Vernicem scriptoriam officinæ

Auripigmenti, & Sandaracæ confid.

ficinæ appellant: ſiquidem nil aliud hæc eſt, quàm gummi iuniperi. Errorem autem fecere neoterici illi, qui Mauritanorum nomina ſecuti (ijs enim gummi iuniperinum ſandarax dicitur) idem gummi ſandaracham nominauerunt: ita nomina turpiter confundentes, ut imperitis ſæpe grauiter in rebus ipſis errandi præbeant occaſionem. Quamobrem ubi in Arabum monumentis, uel eorum, qui Arabicam factionem in omnibus ſequuntur, medicamentum aliquod repertum fuerit, quod Sandaracham excipiat, de iuniperi gummi perpetuò intelligendum erit: ubi uerò id in Græcis codicibus inuentum fuerit, ex quidem ſine controuerſia erit aſſumienda, de qua hîc diſſerit Dioſcorides. Vocauerunt præterea recentiorum nonnulli Sandaracham quoque Sandycem, quam è combuſta ceruſſa conficiunt, quòd fortaſſe hæc colore admodum rubeſcat. Sed hæc ab illa (ut ſuprà retulimus, cùm de ceruſſa ſermonem haberemus) uiribus, & qualitatibus plurimùm diſſidet. Eſt & Sandaracha ceraginoſi mellis genus, ſi Plinio credimus, qui libro XI. cap. VII. eius meminit. Cæterùm illud non eſt ſilentio prætereundum, quòd Arſenicum officinis cryſtallinum uocatum, ideo quòd cryſtalli modo pelluceat, non ſit per ſeſe, nec ſponte naſcitur in auripigmenti fodinis, ut ſcribit Vannoccius ciuis meus in ſua pyrotechnia, qui nos aliàs eius fidem ſecutos, in hunc ſuum errorem deduxerat, ſed arte ex auripigmenti ſcobe admiſto ſale. Sumunt enim artifices auripigmenti ſcobem, & cum pari ſalis pondere miſcent, teruntque ſimul, & ſubinde operculatis fictilibus huic operi inſeruientibus, ignium ui tandiu coquunt, quouſque id omne in ſublime feratur, & operculo adhæreat, concreſcatque in lapidem: idque toties repetunt, donec adeò purum efficiatur, ut cryſtallum referat. Auripigmenti uires reddidit Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum ſic inquiens. Arrhenicum, ſiue arſenicum facultatis eſt cauſticæ, ſiue urentis, idque tam combuſtum, quàm uſtionis expers. Cæterùm id conſtat uſtione reddi tenuiorum partium. Vtuntur porrò eo, ceu aduretne ad denudandam pilis partem quámuis. Verùm ſi diutius inhæreat, nec cuti etiam ipſi parcet. Idem de ſandaracha eodem libro ſcribens, inquit. Sandaracha urentis eſt facultatis, ceu arſenicum quod uocant. Meritò itaque eam digerentibus facultatibus commiſcent, atque extergentibus. Metallicum, quod Græci ἀρρενικὸν & ἀρσενικὸν, Latini Arſenicum, Arrhenicum, & Auripigmentum uocant: Mauritani, Harneth, ſeu Zarnich: Itali, orpimento: Germani Auripigment, & operment: Hiſpani, Oropimente. Quæ uerò σανδαράχη Græcè, Sandaracha Latinè pariter & Italicè uocatur: Arabicè, non ſecus atque auripigmentum, Harnet, & Zarnich.

Auripigmenti, & Sandarachæ uires ex Gal.

Nomina.

Στυπτηρία. ALVMEN. CAP. LXXXII.

ALuminis omne ferè genus in Aegypto, & in eiſdem metallis inuenitur: etenim ſciſſile quoddam quaſi flos gleboſi intelligitur. Gignitur & in alijs quibuſdam locis, in Melo, in Macedonia, in Liparis, Sardinia, Hierapoli Phrygiæ, Aphrica, Armenia, & pleriſque alijs regionibus, ſicut & rubrica. Plurimæ eius ſpecies: uerùm ad medendi uſum ſciſſile, rotundum & liquidum expetuntur. Optimum eſt ſciſſile, præſertim recens, candidiſſimum, guſtu perquàm adſtringens, graue olens, calculorum expers, nec glebulosè aut aſſulosè compactum, ſed ſigillatim in capillamenta quædam caneſcentia dehiſcens: quale eſt, quod trichites, quaſi capillare nominatur, in Aegypto natum. Reperitur quoque lapis huic alumini perſimilis, qui guſtus iudicio dignoſcitur, quòd non adſtringat. Damnatur in rotundi genere, quod manu confictum eſt: ſed ex figura deprehenditur. Aſſumendum autem ſuapte natura rotundum, bullis turgens, albo propius, atque ualidius adſtringens, præterea nonnihil palloris cum quadam pinguitudine præ ſe ferès, ſine arenis, friabile, natione Aegyptium, aut ex inſula Melo. Liquidi probatio, ut ſit lympidum, lacteum, æquale, & ſemper ſucco madens, ſine lapidibus, atque [a] quendam coloris igniculum expirans. Vim habent excalfaciendi, ſtringendi, & expurgandi, quæ caliginem pupillis oculorum offundunt. genarum carnem, cæterasque excreſcentias extenuant. Sciſſile rotundo efficacius intelligitur. Vri, & torreri chalcitidis modo debent. Putreſcentia ulcera compeſcunt: ſanguinis fluxiones inhibent: gingiuas humore prægnantes comprimunt; motus dentium cum aceto, & melle firmant. Profunt cum melle ulceribus oris, eruptionibus papularum, & fluxionibus aurium cum ſanguinalis herbæ ſucco. Lepris conueniunt cum braſſicæ folijs, aut melle cocta: item pruritui, & unguium ſcabritijs, pterygijs, & pernionibus, aſperſa cum aqua. Valent cum aceti fæce, & galla, pari pondere cremata, ad phagedænas ulcerum: & cum ſalis duabus partibus, ad uitia, quæ paſcunt. furfures, cum eruo, & pice illita abſtergunt: ad lendes, pediculos, ambuſta, cum aqua illita auxilio ſunt. Contra tumores, & graue alarum, inguinumque uirus illinuntur. Ex Melo autem aduectum, mulieribus præſtat ne concipiant, ante coitum ori uuluæ inditum: partus quoque extrahit. gingiuis, ſi caro excreuit, uuis ac tonſillis accommodantur: ori, auribus, & uerendis, cum melle illinuntur.

a Orib. τυρῶδες, non πυρῶδες legit. i. caſei odorem ſpirans.

Aluminum cõſideratio.

TAmetſi ſcripſerit Dioſcorides plurima eſſe Aluminis genera; non tamen plura, quàm tria hoc loco ſtatuit recenſenda, nempe ſciſſile, rotundum, & liquidum: quòd fortaſſis ſuo tempore ijs tantùm uterentur medici. Veruntamen hac ætate officinæ complura habent genera, quanuis rotundo, & liquido careant: nimirum Rupeum, quod uulgò uocant Alume di rocca: ſquamoſum, quod uulgò dicunt Alume ſcagliolo: item è uini fæce confectum: necnon illud, Catinum ijſdem uocatum: quibus accedit, quod plumeum appellant. quod tamen legitimum ſciſſile non eſt, etſi iandudum cum cæteris rei metallicæ ſtudioſis crediderim ſciſſile alumen nil aliud eſſe, quàm quod uulgò officinis uocatur Alume di piuma. Sed hoc (ut poſtea dicetur) nil aliud nunc eſſe cenſemus, quàm lapidem amiantum: quòd guſtu non ſit adſtringenti, ſed acri, quòdque igne nunquam comburatur, quod eſt amianti lapidis proprium. Legitimum alumen ſciſſile Piſis miſit ad me hoc anno clariſſimus medicus Lucas Ghinus, notis omnibus refertum, quas illi reddidit Dioſcorides, & guſtu admodum adſtringens. Quo poſtea factum eſt, ut diligentius exploratis plumei aluminis tum notis, tum qualitatibus, facilè deprehen-

prehenderim plumeum hoc non eſſe ſciſſile. Cæterùm Braſauolus de alumine differens in ſuo ſimp. med. examine, nil aliud liquidum eſſe contendit, quàm rupeum. Sed ab eo, licet viro eruditiſſimo, uariat opinio noſtra. Nam quòd ego in Alumeriis Pontificis maximi in Romano agro prope Tolfam per biennium moram duxerim, eo nimirum tempore, quo Auguſtinus Chiſius opulentiſſimus mercator ciuis meus, illas aluminis fodinas à Pontifice emerat, ampla ſanè mihi fuit facultas tum uidendi, tum etiam diſcendi, quo artificio, quaue ratione, rupeum conflaretur alumen. Quamobrem facilè teſtari poſſum rupei aluminis materiam liquidam, fluxilemq; non reperiri, ſed lapideam: quinetiam nõ exponi æſtiuis ſolibus exiccandam, ut putat Braſauolus, quod ſic (ut ipſe inquit) ſcripſerit Plinius liquidum fieri, & addenſari. In eodem Braſauoli errore uerſatur etiam Fuchſius medicus alioqui eruditiſſimus, quippe qui putat libro de compoſitione medicamentorum Alumen liquidum eſſe illud, quod officinis rupeum, uel rochæ uocatur. Fit itaque Rupeum alumen ex duriſſimo quodam lapide, cuius duo obſeruauimus genera: alterum durius, & rufeſcens: alterum uerò mitius, & candicans. Quod autem è candido ſit lapide, albedinem ſeruat, & cryſtalli inſtar transluceus conſpicitur. Alterum uerò contrà rufeſcit, & maiore acrimonia pollet, uiſiturq; ſordidius. Expetitur candidum ſericeorum ſtaminum infectoribus: item ijs, qui præſtantiora lanarum uellera coccineo colore tingunt, quòd altero nitidius, minusq; acre habeatur. Foditur aluminis lapis è rupe quadam aperto undique cælo, non autem in concameratis cuniculis. Ingens ibi foſſorum caterua perpetuò commoratur, qui partim mucronatis ligonibus ex ualidiſſimo chalybe temperatis, partim ferreis malleis, ipſiſq; ingentibus, partim acutiſſimis cælis, cuneisq; hunc lapidem frangunt, lacerant, ſcindunt, conterunt, ac diducunt, ea demum ratione, qua lapicidæ operantur in ingentibus lapidum, marmorumq; fodinis, quæ ad magna effodiuntur ædificia. Transferuntur deinde confracti lapides in fornaces calcarijs ſimiles, ubi ualidiſſimis ignibus, eo ſanè modo, quo calx, nocturno præſertim tempore inuruntur duodecim, aut ad ſummum quatuordecim horarum ſpatio: quippe ſi diutius urerentur, cuncta aluminis materia inareſceret. Poſtquàm autem refrixerint, plauſtris in ampliſſimas areas ſub dio, & ſolibus eos comportant, ibiq; in planos componunt acernos, hortorum toris perſimiles, ſed longè, lateq; grandiores, latiore fundamento, quàm uertice. Compoſitis igitur hoc modo in areis acernis, aquam quæ utrinque continuò excurrit, in lapidum acernos mittunt, quibusdam excauatis inſtrumentis, è ligno conflatis, ijs perquàm ſimilibus, quibus nautæ ſuis è ſcaphis aquam eximunt; id tribus, aut quatuor uicibus quotidie repetentes, donec diuturna aquæ affuſione, peruſti lapides uſqueadeò macerentur, ut in terram quandam lentore madidæ argillæ ſimilem, permutentur: quod tamen non fit, niſi aqua perluantur, ad trigeſimum ſextum, aut quadrageſimum uſque diem. Excauant præterea ligonibus terram hanc, & ad fornaces cortinasq; quas caldarias uocant, curribus item conuehunt. Sunt autem caldariæ ſic dictæ cortinæ admodum capaces, & ſuper ampliſſimum æneum fundum patinæ inſtar, ſuppoſitam fornacẽ prius extructam undique operientem, ex lateribus, & calce fabricatæ, & cruſta quadam pertinaci undique circumlitæ. Has itaque aqua replent, aquæ ductibus eò deducta: deinde in ſubſidentem terram infuſo aluminis materiam in ſe conceperit. Subinde terræ recrementum inſtrumentis iam dictis trahunt ex alueifundo, per propinquam ibi feneſtram in quendam aquæ riuulum proijciunt aliò deducendum. Quo facto iterum nouam ſuperindunt terram, modo quo diximus commiſcentes, & recrementum auferentes. quod tandiu proſequuntur, quouſque intelligant aquam tantum aluminis materiæ ſibi aſciuiſſe, quantum ſat fuerit. Demum parumper quieſcere dimittunt, ut ſi quid recrementitij ſit, in imum deſcendat. Mox calentem aquam alumine refertam extrahunt, & ſuis aquæductibus ad id paratis in magnas quaſdam capſas ex querna materie factas transferunt. Ibi enim octo dierum termino alumen conficitur internis parietibus inhæreſcens adamantinis mucronibus ſimile, & cryſtalli inſtar pellucidum, ad quatuor, aut quinque digitorum craſſitiem. Alumine porrò ita concreto, lixiuij reliquum (ſic enim uocant decoctum) à quo ſeceſſit alumen; ijsdem aquæductibus è capſis illis eximentes, ad caldarias ita eis uocatas, remittunt, id ſcilicet, quod clarum defæcatumq; ſit: nam turbidum, & recrementitium, aperto foramine in receptaculi fundo, tanquam inutile per riuulum deferri, & delabi ſinunt. Poſt hæc aluminoſum recrementum, quod minutis particulis granorum tritici inſtar ad fundum reſedit, ad cortinas illas magnas iterum diſcoquendum comportant. Demum capſæ fundo ſcopis omni ex latere mundato, quibuſdam ferreis, ligneisq; inſtrumentis concretum in parietibus alumen diducunt, diductumq; eximunt, & exemptum in uimineas ſiſcellas conijciunt, & in quodam aquæ alueo lauant, ſiſcellis in aquam demerſis. Eximunt poſtea, & aqua excolata in aceruum domibus aſſeruant, ſalis modo. Ex his itaque omnibus apertiſſimè cognoſci poteſt, rupeum alumen nullam habere cum liquido cognationem. Quandoquidem aſſerit Plinius libro XXXV. cap. XV. fieri liquidum ex aqua limoſa, hoc eſt terræ exudantis natura: corriuatum hyeme, æſtiuis ſolibus maturari. probari autem quod limpidum lacteumque ſit, ſine offenſis fricantium, cum quodam igniculo caloris. Si uerò adulteratum ſit, deprehendi ſucco mali punici: quòd ſyncerum ea miſtura nigreſcat. Sed hæc non inueniuntur in rupeo, ut quod magis glaciem, cryſtallumq; referat, quàm lac: fiat item ex duriſſimo lapide, non ex limo: nec affuſo punici ſucco nigreſcat, ſed longè magis pelluceat. Hinc igitur fit, ut non modò à Braſauolo diſſentiam, & à Fuchſio uiris alioqui citra controuerſiam doctiſſimis; ucrùm etiam à Cornario, quòd & ipſe in commentarijs in Galeni libros de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, Braſauolum fortaſſe ſecutus, ſcripſerit, Rupeum alumen, quòd uulgò uocant Alume di rocca, eſſe liquidum Græcis uocatum. Verùm enimuero liquidum Alumen, quin & ſciſſile, rotundum, placites, & plinthites nuper ad me miſit Bartolomæus Maranta Apulus, medicus apprimè eruditus, & medicæ materiæ ſtudioſus, atque diligentiſſimus inquiſitor, qui ex ſeſe Puteolis Campaniæ iampridem hæc omnia aluminum genera comperit, quæ ſanè nullis, ni me fallit iudicium, notis à legitimis diſſident. Huic ergo uiro eorum aluminum cognitionem libentiſſimè acceptam refero, & quas poſſum ago gratias. Scio tamen ijs ingentes deberi, qui ut ipſe ſua inuenta, cum alijs quoque comunicare non grauantur. Liquidum item Alumen ex Ilua Tyrrheni inſula adiectum, quodq; manibus ductum lenteſcit, antea ad me miſerat clariſſimus medicus Lucas Ghinus, Plinianæ deſcriptionis notis omnibus reſpondens, adeoq; adſtringẽs, ut

Braſauoli opinio reprobata: item Fuchſii error.

Aluminis rupei faciendi ratio.

Alumina cognita.

nunquam meminerim medicamentum aliquod degustasse, quod gustui tantùm adstrictionis relinqueret. Porrò quod rotundum Græci uocant, tametsi non desint, qui sibi persuadeant, id esse quod officinæ à sacchari effigie zuccharinum appellant, ex crudo alumine rupeo, ouorum albo, & stillatitia rosarum aqua paratum; cùm tamen non inueniatur rupeum ueteribus cognitum fuisse, cur eorum iudicio subscribam non habeo. præsertim quòd legitimum nunc apud me sit. Quod præterea Catinum appellant, ex cuiusdam plantæ cinere, schali Mauritanis uocatæ, conficitur ad uitra in fornacibus expurganda. Plátam hanc nos uulgò uocamus Soda. Prouenit hæc (ut alibi scripsimus) in litoribus maris, salso admodum sapore. Cæterùm quod ex uini face paratur, fit conformatis è face panibus, deinde sole siccatis, & igne tandiu perustis, quousque candorem conceperint. Postremò Squamosum (sic enim uoco alumen illud, quod uulgò dicitur Alume scagliola) ex squamoso quodam fit lapide, & uitri modo pellucido, qui nonnullis specularis appellatur, quòd fortasse selenitis modo specula præbeat effigiem. nos Asini speculum dicimus. Hunc itaque in ignem conijciunt, aut ferri laminis igne candentibus superimponunt. Incensus enim illico claritatem deperdit, dissilitq; in tenuissimas laminas, & gypsi modo albescit, einsq; induit speciem. Quamobrem maximè falluntur, qui sibi persuadent, inter lapidem specularem, & Talcum uocatum nullam intercedere differentiam. Quippe (ut mihi quidem experientia compertum est) non sine magno labore, & flagrantissimo fornacis igne, Talcus in uri potest. Specularis lapidis puluis nondum ignem experti, miris laudibus quibusdam effertur ad disentericos, in uino austero potus: exustum enim non probauerim, quòd gypsi specie induta, sumentes strangulet. Aluminum uires paucis perstrinxit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Stypteria, huius medicamenti nomen ab adstrictione deductum est: nam adest illi uehementissima. Cæterùm cùm sit crassarum partium, tenuior quodammodo est aliis aluminum generibus, quod uocatur schiste, hoc est fossilis: proxima est strongile, id est rotunda, & astragalote. Admodum autem crassa est tum liquida, tum placites, & plinthites appellata. Et libro IIII. de compositione medicamentorum secundum genera, idem ait. Omnes aluminis differentiæ ulcera satis exiccant generosè adstringentes: quare nemo solis ijs ad ulcera utatur. hæc Galenus. Sed non desunt, qui Dioscoridem secuti, alumen omne non parum excalfacere opinentur: contrà uerò qui contendant id omnino esse falsum, potius frigefacere ipsum existimantes, Galeni authoritate freti. quippe qui lib. IIII. simplicium medicamentorum scripserit, omnia quæ adstrictoria sunt facultate, esse frigida, ac terrestria. Veruntamen si rectè diligenterq; expendantur aluminum quorumcunque effectus, & facultates, quibus in corpus nostrum agunt, nemo quidem inficias ire poterit, quin aluminis omne genus non obscurè excalfaciat, quemadmodum chalcanthum, chalcitis, & mysi: quæ cùm ualenter adstringant, non tamen refrigerant, sed maximè excalfaciunt, ut idem testatur Galenus libro primo de simplicium medicamentorum facultatibus, dum inquit. Quin uerò & Asclepiades Metrodorus tanquam illum etiam superare contenderet afferendis de sensu mendacijs, cùm alia quædam, tum resinam, & bitumen excalfacere nos denegat, atque adstringentia omnia refrigerare dictitat, cùm si nihil aliud saltem chalcitis, chalcanthos, & mysi, quæ ualenter adstringunt, tantam assecuta sint caliditatem, ut nos etiam exurant. Nihil est ergo mirandum, si prolixa quædam nugentur, seipsosq; nonnulli fallant, cùm de manifestò apparentibus, uerum fateri non audent. Et libro IIII. de compositione medicamentorum per genera capite primo illud idem affirmauit, his uerbis. Porrò diphryges appellatum pharmacum ulceribus ægrè humiditatis uitio ad cicatricem uenientibus aptissimum est: ualde nanque siccat, etsi modicè mordeat. Enimuero id quoque præter acrem tum qualitatem, tum potentiam uim habet adstrictoriam, quas tamen ambas fortiores, & chalcitis cruda, & chalcanthum repræsentat. Quin & alumen quodlibet ulcera satis exiccat generosè adstringens. Ex quibus locis citatis palàm est, etsi Galenus lib. IIII. de simp. medic. facultatibus, scribit omnia adstringentia esse frigida; non tamen eum inter ea recepisse chalcanthum, chalcitin, misy, diphrygas, æruginem, & alia quædam, ut alumen omne genus: præsertim quòd facilè compertum habeam, aluminis cuiuscunque stillatitiam aquam, maximè rupei, non modò carnem exedere, sed etiam metalla. Alumen quod Latinis στυπτηρία Græcis appellatur: Arabibus, Sceb, siue Seb: Italis, Alume: Germanis, Alun, & Alaun: Hispanis, Alúbre.

Aluminum uires ex Gal.

Opinio quædam diluta.

Nomina.

Θεῖον. SVLPHVR. CAP. LXXXIII.

SVlphur optimum existimatur uiuum, quod apyron uocant, nitedulæ modo splendidum, perlucens, minimè lapidosum. Probatur in genere sulphuris ignem experti, quod uiret, ac præpingue spectatur. Plurimum in Melo, & Lipara gignitur. Supradictum sulphur calfacit, discutit, & celeriter conco quit. Prodest tussibus, suspiriosis, purulenta extussientibus in ouo sumptum, aut suffitum: præterea partus usti nidore extrahit. Lepras, lichenas, scabros ungues, cum resina terebinthina mistum aufert: cum aceto autem illitum, ad lepras efficax est: uitiligines tollit. Scorpionis ictibus, addita resina, medetur: cum aceto uerò, draconis marini, scorpionisque plagas sanat. Pruritus toto corpore erumpentes, cum nitro detersum sedat: regium morbum emendat, insparsum fronti cochlearis mensura, aut in sorbili ouo sumptum. Facit ad grauedinem, & destillationes: sudores quoque consperſum inhibet. podagricis cum aqua & nitro illitum, conducit. grauitatem auditus, suffiti nidorem raptim per fistulam hausto, sanat. Lethargicos suffitu excitat: crumpentem undecunque sanguinem sistit. Contusis auribus, cum uino † & melle illitum, medetur.

† Cat. addit. καὶ σμύρνη. i. & Myrrha.

Sulphuris consideratio.

SVlphur tam sponte & per se nascens, quod uiuum appellant, quàm arte in fornacibus factum, frequentissimum habetur in Italia: sed non omnibus unus tantùm color. quippe aliud uiride, aliud luteum, aliud cinereum, aliud pallidum spectatur. Quod autem sponte fit, uiuum appellatum, exterius colore est subcinereo, interius uerò cùm frangitur, subluteo, nitedulæ modo splendens, ut Dioscorides inquit: ijsdemque oritur locis, ubi factitij uena foditur. Est autem Sulphur fossitium medicamentum è pingui quadam terræ substantia prognatum, ut in compluribus uisitur locis, quæ impensè calida sit, & sicca: adeò ut à chymistarum authoribus, igni natura simile Sulphur dicatur. Vocant

id ij maſculum ſemen, & primum naturæ agens ad omnia metalla procreanda. Cùm autem calidum ſit, & ſiccum, quinetiam pingue (ut diuturna conſtat experientia) maximam cum igne trahit cognationem: ſiquidem non flammæ ignium modo; ſed prunis quoque admotum, ſtatim accenditur, nec unquam accenſum extinguitur, quouſque pinguis, & oleoſa eius ſubſtantia in uniuerſum igni abſumatur. Verùm enimuerò etſi præ ſe ferat Sulphur temperamentum non obſcurè calidum, & ſiccum; non tamen credendum fuerit tam purum, ſynceramq; id eſſe materiam, ut per ſe tantùm conſiſtere queat. neque etiam cogitandum, ei non eſſe neceſſarium, ut ſibi humiditatem aſciſcat, qua formam congruam ſuſcipiat, quemadmodum miſta quælibet expoſcunt. Id enim nobis indicat eius uelociſſima, ac facillima diffuſio, cùm ſtatim igni admotum colliqueſcat, metallorum modo. Foditur aperto undique cœlo, non autem in cuniculis, & ſubterraneris ſpecubus. In his nanque tum uehementi calore, tum fœtidiſſimo terræ halitu, foſſores illico deperirent. Porrò effoſſa Sulphuris uena, fictilibus quibuſdam magnis Sulphuris faciendi ratio.

10 *imponitur Romanis hydrijs non abſimilibus, longo ab ore dependente roſtro, intus nacuo, ac in humum ſpectante, nitrei pilei inſtar, quo ſtillatitiæ aquæ conficiuntur. His itaque fictilibus ſulphurea uena repletis, fictilibus pariter operculis ad id diligenter conflatis, conteguntur, ſtipanturq; tenaciſſimo luto, creta, & equino ſtercore compoſito, ne tantillum quidem expirare poſſit ſulphureus uapor. His peractis in fornacem crates duas ferreas intus habentem fictilia deferuntur, & in ſuperiorem cratem firmantur, eodem luto undique ſtipata, adeò ut ignis flamma, qui in infima accenditur crate ſub fictilium fundo, nullo pacto in ſublime ferri poſſit. Ad hæc fictilium roſtrum in aliud nacuum fictile inſerunt, per quoddam in latere orificium, & eadem creta quàm diligentiſſimè circumlinunt, obducuntq; maximè. Denum ignem ſuccendunt ſub fictilium fundo, cuius ui depuratum Sulphur in ſublime fictilium fertur, & per roſtri concauitatem in nacuum ſibi adnexum deſcendit receptaculum: à quo tandem fluens eximitur, aperto in fundo foramine, & alijs uaſis excipitur, ubi in magnos coit globos. Hæc ſanè ratione Sulphur fieri conſpeximus in agro noſtro Senenſi in montibus non longè à balneis diui Philippi, & in ma-*

20 *ritimis apud Petriolum. Sulphuris uires memoriæ prodidit Galenus libro IX. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Sulphur omne trahendi uim poſſidet, eſtq; temperamenti calidi, atque eſſentiæ tenuis, adeò ut ad multa uenenatorum animalium reſiſtat. Siquidem ego aduerſus paſtinacam marinam, & draconem ſæpenumero eo ſum uſus, & cùm id piſcatores quoſdam docuiſſem, reuerſo poſt aliquantum temporis magnificè medicamentum hoc commendarunt. Vſus eius eſt, ut & ſiccum ictui inſpergatur medicamentum, & cum ſaliua miſtum: nam cùm & hoc excogitaſſem, ab experientia comprobari reperi. Sed & urina maceratum idem effectum excogitaui. Docebam enim piſcatores medicamenta maximè parabilia, dixiq; pulchrè illos & cum oleo uetteri, & melle, & reſina terebinthina uſuros. Et ſanè horum omnium experientia iudicium præſtitit. Quin & ſoras, & lichenas, & lepras, non rarò hoc medicamento cum reſina terebinthina ſanaui. Extergit enim omnes id genus affectus, abſque ut in profundum repellat, cùm alia multa medicamenta, quæ illos curant, miſtam habeant potentiam, nempe ut digerant pariter & repercutiant. Præterea, ut idem Galenus inquit lib. VI. cap. II. de com-* Sulphuris uires ex Gal.

30 *poſitione medicamentorum per genera, in compoſitione emplaſtri διὰ σκίλλης, Sulphur tanto calore præditum eſt, ut ubi diu tius inhæreat, procul dubio exulceret. Sulphur ſiue Sulfur Latinis dictum, Græcis θεῖον appellatur, Arabibus, Cribtit, & Rabric: Italis, Solfo: Germanis, Schwuebel, & Lebendiger: Hiſpanis, Piedra azufre.* Nomina.

Κίσηρις. PVMEX. CAP. LXXXIIII.

PVmicis probatio, ut magnopere leuis, ſpongioſus, ſciſſilis, nec arenoſus, item teri facilis, † & candidus. Crematur flagrantiſſimis carbonibus obrutus, & ubi canduerit, extractus, uino reſtinguitur odorato: iterumq. incenſus, reſtinguitur: & tertia uſtione exemptus, & [a] per ſe refrigeratus, ad uſus conditur. Vis eius adſtringere, gingiuas abſtergere, purgat cum calfactione, quæ pupillis caliginem 40 offundunt: explet ulcera, & ad cicatricem perducit: excreſcentia cohibet. Fit ex farina eius dentifricium. Corpori cruſtam obducit: auellendis capillis aptus. Theophraſtus author eſt, ſi quiſquam in bullientem urceum uini pumicem iniecerit, feruorem ſtatim ſedari.

† καὶ λεπτὸν. i. tenuis.

a Meum. ἐαυτῆς ἕλασον ψυγῆναι. i. per ſe refrigeratum.

PVmicem ambuſtum eſſe lapidem in montium concauitatibus, omnes ferè fatentur naturæ operum exploratores. Ob id enim pumices ſæpius eructat mons Aetna in Sicilia, & in Campania Veſuuius, qui hoc tempore, annis nuper elapſis, non ſecus quàm Plinij ætate, ingentibus flammis exarſit, cum magno Puteolorum, & adiacentium locorum detrimento, igne in terræ uiſceribus genito, è ſulphureis uaporibus, & bitumine, quo quàm plurimi referti ſunt montes, eoq; præſertim, quod Græci piſſaſphaltum dicunt. Pumicis uires duobus locis reddidit Galenus libro IX. ſimplicium medicamentorum, ubi de eo primùm ita ſcribit. Si pumex inter lapides recenſeri poteſt, & ipſe eiuſdem eſt facultatis, quod certè ad abſterſio- Pumicis conſideratio. Pumicis uires ex Gal.

50 *nem attinet, uelut etiam figulina teſta, ac multò magis ea, quæ fornacim eſt. Sed ſmiris acrimoniæ quiddam obtinet: proinde cauſticis, & deſiccantibus facultatibus quidam ipſum miſcent, eisq;, quæ curant gingiuas laxas, ac mollitie fluidas. Pumex autem ſi comburatur, haud erit inferior eoſdem ad uſus ſmire. Secundo autem loco idem de pumice diſſerit his uerbis. Pumicem ſi inter metallica recenſeas, calumniabuntur, quibus animus prurit accuſandi libidine: et ſi inter lapides ponas, lapidem eſſe negabunt: ac multò minus terram eſſe concedent, nec marinorum haberi quodpiam. Atqui alicubi tamen de illo dicendum eſt: quippe qui in ſarcotica indatur medicamenta, & ea quæ dentes extergunt, partim uſtionem non expertus, partim etiam uſtus, quando uidelicet alijs omnibus combuſtis ſimiliter ſubſtantiæ efficitur tenuioris. Cæterùm uſtione quiddam acquirit acrimoniæ, quam rurſus lotione exuit. Videri autem poterit ſplendorem conciliare, non tantùm facultate; ſed etiam aſperitate, uelut etiam ſi ſmirin, aut teſtam, aut hoc genus quippiam tritum admoueas. Quæ certè & ipſa*

60 *ſplendorem afferunt, fortè utroque, tum quia detergendi habeant facultatem, tum quia aſperitatem. Eundem in modum cornua deuſta dentes ſplendidos efficiunt. Pumex qui Latinis, Græcis κίσηρις uocatur: Arabibus, Fanech: Italis, Pomice: Germanis, Einbims: Hiſpanis, Piedra pomez.* Nomina.

Ἅλς. SAL. CAP. LXXXV.

SAl fossilis efficacior est. communiter, si est candidus, calculis uacans, & perspicuus, densus æquali compage. Peculiariter Ammoniacus natione laudatur, si modò findi facilè possit, & in recta segmenta diduci. In marino sale eligendus est candidus, æqualis, densus. Probatissimus in Cypro fit, & Salamine Cypri, & Megaris, in Sicilia, & Aphrica. Sed inter dicta salis genera lacustris præfertur: sed multò ualidissimus est Phrygius nomine tapeus, aut, tritæus, aut gantæus. Salis natura in commune perquàm utilis est: adstringit, absterget, expurgat, dissipat, reprimit, extenuat, & crustas inducit. sed hoc interest, quòd alius alio sit præstantior. Quin & à putredine uindicat. Admiscetur medicamentis psoras abstergentibus. excrescentia in oculis reprimit, & pterygia consumit, cæterasque carnis exuberationes tollit. Clysteribus infunditur: discutit lassitudines ex oleo illitus. Contra hydropicorum tumores auxiliatur: dolores in saccis fotu mitigat: & pruritus sedat, ex oleo & aceto infrictus ad ignem, donec sudent: item lichenas, lepras, psorasque. Anginam ex melle, aceto, & oleo illitus leuat: tonsillis, uuæque cum melle tostus. Vlceribus in ore manantibus, gingiuis, quas humor uexat, & phagedænis ulcerum, cum polenta crematus illinitur. Aduersus scorpionum ictus cum lini semine: contra serpentium morsus, cum origano, melle, hyssopo: aduersus cerasten cum pice, aut cedria, aut melle auxiliatur: contra scolopendræ morsus, cum melle, & aceto: aduersus uesparum ictus, & teredines, albidasque capitis pustulas, thymos, & tubercula, cum seuo uitulino: furunculos, cum uua passa, aut suillo adipe, aut melle discutit: testium tumores, origano & fermento maturius concoquit. Crocodilorum morsibus auxiliatur, tritus in linteolo, & intinctus aceto, ita ut uinculis loca constringantur. Prodest ad bestiarum morsus, & ad fugillationes in facie ex melle. contra haustum opium, & fungos, cum aceto mulso bibitur. Luxatis imponitur cum farina, & melle. ambustis igni cum oleo impositus, pustulas erumpere non patitur. Podagricis itidem imponitur, & aurium doloribus, cum aceto. ignes sacros, & ulcera, quæ serpunt, cum aceto, aut hyssopo illitus sistit. Vritur fictili, diligenter opertus, ne exiliat, conditusque prunis, usquedum efferuescat. Aliqui fossilem subacto polline obliniunt, & carbonibus subijciunt, usquedum eius crusta exuratur. Solet & sal communis hoc modo uri. Aqua semel abluitur, & siccatus in ollam coopertam mittitur subdito igne, moueturque, donec iam non exiliat.

Ἁλὸς ἄχνη. SALIS SPVMA. CAP. LXXXVI.

SPuma salis spumosi maris lanugo, siue ramentum est, in exilibus petris inuentum. cui uis eadem, quæ salis.

Ἄλμη. MVRIA. CAP. LXXXVII.

MVria effectus salis præbet, abstergitque: dysentericis infunditur, etiamsi nome intestina corripit: & ischiadicis ueteribus. Ad fotus, aquæ marinæ usum præstat.

Ἁλὸς ἄνθος. FLOS SALIS. CAP. LXXXVIII.

FLos salis flumine Nilo defluit: lacubus tamen quibusdam innatat. Assumendus qui crocei coloris est, odore ingrato, ceu gari. interdum longè magis uirus olet, gustuque mordacior, & pinguiter lentus. Fucatus autem rubrica, aut scrupulosus, improbatur. Præterea syncerus non nisi oleo resoluitur: adulteratus nonnulla ex parte, etiam aqua, diluente factitium colorem. Ad ulcera, quæ cacoethe uocantur, & phagedænas, genitalium nomas, & purulentas aures, efficax est: oculorum hebetudines, cicatrices, albugines que tollit. Emplastris, unguentisque coloris causa, ut rosaceo, miscetur. Sudorem cit, aluum turbat, in uino aut aqua sumptus: stomachum malè habet. Additur acopis, & smegmatis, quæ albandi capilli gratia componuntur. Et in uniuersum acris est, & ferentis naturæ, ut sal.

Salis omnis generis consid.

SAl, quo frequentissimè in omnibus ferè cibis utimur, & sine quo uiuere nescimus, quo item ad annos asseruantur carnes, pisces, aliaque complura, nulli sanè non cognitus est. Plures tamen in salis genere sunt differentiæ: quandoquidem præter marinum, fluuiatilis, lacustris, fossilisque reperitur. Marino utitur uniuersa ferè Italia, exceptis Calabris, qui fossitio quàm pulcherrimo abundant. quo etiam utitur uniuersa Pannonia. In Germania hauritur è salsis quibusdam fontibus, quorum aqua diu ignium ui excocta in salem cogitur. Fossitium officinæ Arabas secutæ salem gemmæ uocant. Huius fodinas uidimus apud Calabros agentes, loco, qui uulgò dicitur Altomonte, ubi lapidum modo exciditur, translucidus crystalli modo. Hic in ignem coniectus præter cæterorum naturam nec dissilit, nec crepitat, sed ut ferrum ignescit. Lacustrem hactenus non uidimus, nec fluuiatilem. quanquam Plinius libro XXXI. *cap.* VII. *tradit plures haberi lacus, ac fluuios, qui salem copiosum reddunt, ut eius uerba, quæ subijciam, apertè testantur. Sal omnis, inquit, aut fit, aut gignitur. Vtrumque pluribus modis, sed causa gemina, coacto, humore, aut siccato. Siccatur in lacu*

in lacu Tarentino æſtiuis ſolibus, totumque ſtagnum in ſalem abit, modicum alioquin, altitudine genua non excedens. Item in Sicilia in lacu, qui Cocanicus uocatur, & alio iuxta Gelam. Horum extremitates tantùm inareſcunt, ſicut in Phrygia, Cappadocia, Aſpendi, ubi largius coquitur, & uſque ad medium lacum. Aliud etiam in eo mirabile, quòd tantundem noctu ſubuenit, quantum die auferas. Omnis eſt talis ſal minutus, atque non gleba eſt. Sunt etiámnum naturales differentiæ tres. Nanque in Bactris duo lacus uaſti, alter ad Scythas uerſus, alter ad Arios, ſale æſtuant, ſicut ad Cittium in Cypro, & circa Memphin, extrahunt lacu, deinde ſole ſiccant. Sed & ſumma fluminum denſantur in ſalem, amne reliquo ueluti ſub gelu fluente, ut apud Caſpias portas, quæ ſalis flumina appellantur. Item circa Mardos, & Armenios. Præterea apud Bactros amnis Ochus, & Oxus ex appoſitis montibus deferunt ſalis ramenta. Sunt & in Aphrica lacus, & quidem turbidi, ſalem ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes, ſicut Pagaſæi. Et hactenus habent ſe genera ex aquis ſponte prouenientia. Sunt & montes natiui ſalis, ut Indis Oromenus, in quo lapicidarum modo ceditur renaſcens, maiuſque regum uectigal ex eo eſt, quàm ex auro, & margaritis. Effoditur & è terra, ut palàm eſt, humore denſato, in Cappadocia. Ibi quidem cæditur ſpecularium lapidum modo. Pondus magnum glebis, quas micas uulgus appellat. Carrhis Arabiæ oppido muros, domoſque maſsis ſalis faciunt, aqua ferruminantes. Inuenit & iuxta Peluſium Ptolemæus rex cùm caſtra faceret. Quo exempto poſtea inter Aegyptum, & Arabiam etiam ſqualentibus locis cæptus eſt inueniri, detractis arenis. qualiter & per Aphricæ ſitientia, uſque ad Ammonis oraculum. Is quidem creſcens cuna luna noctibus. Nam Cyrenaici tractus nobilitantur Ammoniaco, & ipſo, quia ſub arenis inueniatur, appellato. Similis eſt colore alumini, quod ſchiſton uocant, longis glebis, neque perlucidis, ingratus ſapore, ſed medicinæ utilis. Hactenus de ſale Plinius. Cæterùm Ammoniacus ſal, qui legitimus ſit, ad nos conuehi desit: quippe factitius, adulterinuſque eſt, qui paſſim in ſeplaſiariorum officinis uenditur, plerunque è Germania allatus, nigricantibus exterius glebis. Non deſunt tamen, qui credant conflari hunc ex camelorum urinis, artificio quodam concretis. Sed cur his adſtipulari debeam, non equidem uideo, præſertim cùm Germania, unde Venetias conuehitur factitius, camelos non habeat. Seplaſiarij, pariterque chymiſtæ Sal Armeniacum appellant, quòd fortaſſe exiſtiment ex Armenia adferri, ubi innumeri ſunt camelorum greges. Sed iſti, mea quidem ſententia, hallucinantur. Serapio (Iſach Arabici teſtimonio) ſcribit Salem Ammoniacum fieri è lapidibus duriſſimis, & translucidis. Sed & is fallitur, meo iudicio: ſiquidem Ammoniaci nomen non alium de ſibi comparauit, quàm ab arena, quæ ἄμμος Græcis dicitur, ſub qua in laminas concretus, inuenitur in Cyrenaica regione. Venit præterea in medicorum uſum Sal, quem Arabes Alchali cognominant, item Alumen catinum, de quo ſuperius in alumine diximus. Sal autem Indus appellatus (ut libro ſecundo retulimus) nil aliud antiquis extitit, quàm ſaccharum in ſacchariferis arundinibus in India gummi modo concretum, cuius nunc loco utimur ſuppoſititio, quod ſeplaſiæ zuccharum candidum uocant. Veruntamen animaduertendum eſt, quòd quanquam Paulus, & Auicenna cum fortaſſe ſecutus, concretum natura ſaccharum ſalem Indum appellant; non tamen fuerit putandum, quòd Indi legitimum ſalem non habeãt. Quandoquidem (ut Plinius eſt auctor) in Oromeno Indiæ monte lapicidarum modo foditur ingentibus glebis. proinde dicebat Meſues de ſale ſcribens, Naphthicum, & Indicum cæteros ſales præcellere. Quod autem Salnitrum uocant, tormentorum bellicorum pulueribus expetitum, uulgaris notitiæ eſt, de quo tamen latius ſequenti capite ſermonem faciemus. Cæterùm ſalis ſpumam pluries legi quibusdam in ſcopulis Tyrrheni maris. Cùm enim procella exoritur, intumeſcitque pelagus, ſpumantes aquæ in altum ſublatæ, ſcopulorum cauitates replent; quo fit, ut ibi ſub dio remanentes ſolibus, & rore, æſtiuis caloribus, in ſalem album concreſcant. Muria porrò, qua innumera aſſeruantur edulia, nota omnibus res eſt, ut quæ ſale tantùm, & aqua conficiatur. Sed quidnam ueteribus flos ſalis fuerit, decernere non auſim, neque plura quod ſcribam habeo, quàm quæ à Dioſcoride produntur. Eius tamen meminit Plinius loco ſuprà citato, ſic inquiens. Salinarum ſyncerita ſummam facit ſuam differentiam. Quædam enim fauilla ſalis, quæ leuiſſima ex eo eſt, & candidiſſima flos ſalis appellatur. Et flos quidem ſalis, in totum diuerſa res, humidioriſque naturæ, & crocei coloris, aut rufi, ueluti rubigo ſalis. Odore quoque ingrato, ceu gari, diſſentiens à ſale, non modò à ſpuma. In Aegypto inuenitur, uideturque Nilo deferri. & fontibus tamen quibuſdam innatat. Optimum ex eo, quod olei quandam pinguitudinem reddit. hæc Plinius. Porrò color rufæ rubiginis inſtar picloribus expetitur, è Germaniæ ſalinis aduectus, qui fortaſſe flos ipſe ſalis fuerit: nam colore, & ſapore illi non obſcurè reſpondet. uulgò appellant Morello di ſale. Verùm cur non hoc planè affirmem, illud mihi obſtare uideo, quòd color is non ſit liquidus, neque oleoſus, ſed aridus. quare potius inclinat animus, ut ipſum credam eſſe ſalis rubiginem, de qua ex Plinio paulò ante mentionem fecimus. Fuchſius medicus ingenio & eruditione clarus, in libro de compoſitione medicamentorum, quem auctum ſecundò edidit, nihil aliud eſſe putat florem ſalis, qui Dioſcoridi ἅλὸς ἄνθος dicitur, quàm balenarum ſemen, quod Germanis medicorum officinis Sperma ceti nominatur. Qua in re fortaſſe ſecutus eſt ſententiam Georgij Agricolæ rei metallicæ acerrimi indagatoris. Sed utcunque ſit, non equidem poſſum horum quanuis eruditorum uirorum iudicio omnino ſubſcribere, nam plura ſunt, quæ in eo cenſendo mihi repugnant. Primum enim eſt color, quem in ſpermate Ceti uocato nuſquam Croceum, neque rufum, ut ſalis flori ineſſe teſtantur omnes; uidere mihi licuit. Dein non mihi uidetur hoc medicamentum adeò liquidum, ut Galenus, & Aetius annuere conſpiciuntur. Præterea ſi guſtum conſulamus, difficilè quis aſſeuerabit, eſſe ipſo ſale uſto tenuius. Poſtremò cum Dioſcoridi, & Plinio in Nilo flumine, & lacubus quibuſdam tantùm is inueniatur; nec uſquàm in mari, nec in maritimis paludibus reperiri ſalis florem meminerint, ubi ſperma Ceti hoc æuo colligitur, non ita facilè adduci poſſum ad credendum, illud florem eſſe ſalis legitimum. Tamen ne uidear à Fuchſio uiro doctiſſimo, & à cæteris, qui eius ſequuti ſunt opinionem contentioſè diſſentire, uelim ut aliorum quoque ſit iudicium. Salis autem meminit idem Galenus tum inter foſſitia medicamenta, tum etiam inter ea, quæ in mari naſcuntur lib. IX. & XI. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Sal eiuſdem genere facultatis eſt, ſiue foſſilis ſit, ſiue marinus: uerùm hoc differunt, quòd ſalis è terra effoſſi ſubſtantia magis ſit compacta: ac proinde in hoc maior eſt, & partium craſſities, & adſtringendi potentia. Itaque marinus affuſa ipſi aqua protinus liqueſcit, at foſſili hoc non euenit. Porrò eiuſdem ſpeciei cum marino eſt, qui in ſtagnis quibuſdam ſalſedinem habentibus naſcitur, æſtate uideli-

Sal Ammoniacus.

Fuch. opinio improbata.

Salis uires ex Gal.

cet aquis æstu ex ijs absumptis, cuiusmodi est Tragasius non procul à Smirnæo. Confluit enim illuc ante aquas spontaneas, quæ admodum sint calidæ, copiosa aqua stagnans, non amplo in loco: & ea æstate omnis absumitur, à sole nidelicet arefacta. Porrò quoniam locus ipse salsedinem natiuam continet, quod reliquum est eius omne, sal est, cognominationem à loco pariter & aquis sortitus. Nam spontaneæ & ipsæ illis in locis aquæ Tragasiæ nuncupantur, potentia summè exiccatoria: & sanè, qui in ea regione sint medici, ad hoc illas accommodant. Porrò dictum est & de Sodominis in mari mortuo prouenientibus in quarto libro, quem si quis librum diligenter perlegerit, illi tantùm refricare memoriam nunc opus est, ut exposita gustus qualitate, ipse medicamenti facultatem cognoscat. Igitur cùm qualitas salsa digerat, simul & contrahat contactam ab ipsa substantiam, uocatum aphrolitron in hoc differt, quòd in ipso unum modò saporem exuperantem expressè sit uidere, quem uocant amarum, uim habentem digerendi, haud etiam contrahendi, uti sal. Nam hic quicquid in corporibus humidum ineſt, id totum quodammodo absumit: & quod reliquum est substantiæ solidæ, adstrictione contrahit: ac proinde etiam conditura sua corpora siccat, & à putredine tuetur. Quippe quæ putrescunt, excrementitium continent humorem, substantiamque tum dissolutam, tum minimè compactam. Quibus ergo corporibus nulla prorsus est humiditas superflua, ceu melli optimo, & corpus solidum, & compactum est, ceu lapidibus, ea ut putrescant est impossibile: ac proinde in his salis non probatur usus, uerùm in ijs, in quibus suspecta est putredo. Spumosa autem salis efflorescentia multò tenuioris naturæ est, quàm sal ipse. quare & extenuare, & digerere multò plus ipso potest: uerùm quod substantiæ est reliquum, contrahere ut sal nequit. Cæterùm flos salis medicamentum liquidum est, tenuius etiam quàm sal ustus: tum acris qualitatis, & admodum digerentis facultatis. hactenus de sale Galenus. Sal Latinis dictus, ἅλς Græcis appellatur: Arabibus, Melech, seu Melha: Italis, Sale: Germanis, Salz: Hispanis, Sal.

Nomina.

Νίτρον, ἀφρόνιτρον. NITRVM, SPVMA NITRI. CAP. LXXXIX.

PRæfertur Nitrum leue, roseo colore, aut candido, in foramina dehiscens, perinde quasi spongiosum quiddam, quale ex [a] Bunis adfertur. Humores euocat, qui in alto concreuerunt. Spuma nitri optima esse putatur leuissima, gleboſa, friabilis, colore penè purpureo, aut spumosa, & mordens, qualis ex Philadelphia Lydiæ defertur. secunda est Aegyptia. quin & in Magnesia Cariæ gignitur. Vim, & ustionem salis habet, tam nitrum, quàm spuma eius. Præterea nitrum tormina sedat, si tritum cum cumino bibatur in hydromelite, aut sapa, aut aliquibus, quæ inflationes discutere possunt, uti ruta, uel anethum. Febribus circuitu redeuntibus illinitur, ante suspectam accessionem. Miscetur emplastris, quæ extrahunt, & discutiunt, extenuant, & lepras abstergunt. Cum aqua autem calida, aut uino infusum, inflationes, purulentas aures, & sonitus earundem sanat: sordes expurgat, cum aceto instillatum. Canum morsibus ex [b] asinino adipe, aut suillo medetur. resinæ terebinthinæ admistum furunculos aperit: aquæ inter cutem cum fico illinitur: oculis ad claritatem uisus cum melle succurrit: & uenenis fungorum, ex posca potum: aut si buprestis momorderit, ex aqua: ijs uerò qui taurinum sanguinem biberint, ex laserpitio: ijsque qui cibum non sentiunt, utiliter obducitur: opisthotonisque iam remissioribus, & luxatis cum cerato: in linguæ resolutione, pani commodè permiscetur. Aliqui supradicta carbonibus urunt, subiecta prius testa noua, donec incandescant.

a Orib. νίσσων. i. insulis.

b Mεῦ. αἰγείου. i. caprino.

Nitri, & spumæ nitri consideratio.

Nitrum, & nitri spuma, quorum antiquis maximus fuit in medicamentis usus, diu sanè est, quòd ad nos conuehi desierunt. Proinde hallucinantur, mea quidem sententia, qui putant Salnitrum uocatum, quo ad tormentorum bellicorũ pulueres utuntur, & ad fortissimas aquas conficiendas, quibus argentarij fabri aurum ab argento separant, uerum ac legitimum esse nitrum, cuius meminere Theophrastus, Dioscorides, Galenus, Plinius, & antiquorum alij. Siquidem id manifestè demonstrat Plinius lib. 31. cap. 10. ubi de nitro ita scriptum reliquit. Non est differenda & nitri natura, non multum à sale distans, & eò diligentius dicenda, quia palàm est & medicos, qui de eo scripsere, ignorasse naturam, nec quenquam Theophrasto diligentius tradidisse. Exiguum fit apud Medos, canescentibus siccitate conuallibus, quod uocant halmirhaga. Minus etiam in Thracia iuxta Philippos, sordidum terra, quod appellant agrium. Nam quercu cremata, nunquã multũ factitatum est, & iampridem in totum omissum. Aquæ uerò nitrosæ pluribus locis reperiuntur: sed sine uiribus densandi. Optimũ copiosumq; in Clytis Macedoniæ, quod uocant calastricum, candidum, purumq;, proximum sali. Lacus est nitrosus exiliente è medio dulci fonticulo. Ibi fit nitrum circa Canis ortum nouem diebus, totidemq; cessat, ac rursus innatat, & deinde cessat. Quo apparet soli naturam esse, quæ gignat: quoniam compertum est, nec soles proficere quicquam, cùm cesset, nec imbres. Mirum est & illud, scatebra fonticuli semper emicante, lacum nec augeri, nec effluere. Iis autem diebus, quibus gignitur, si fuere imbres, falsius nitrum faciunt, aquilones deterius, quia ualidius commouent limum. Et hic quidem nascitur. In Aegypto autem conficitur multò abundantius, sed deterius: nam fuscum, lapidosumque est. Fit penè eodem modo, quo sal, nisi quòd salinis mare infundunt, Nilum autem nitrarijs. Excedente Nilo siccantur, decedente madent succo nitri quadraginta diebus continuis, non (ut in Macedonia) statis. Si autem imbres adfuerint, minus de flumine addunt, statimque, ut densari est cœptum, rapitur, ne resoluatur in nitrarijs. Sic quoque olei natura interuenit. Ad scabiem animalium utilis. Ipsum autem conditum in aceruis durat. Mirum in lacu Ascanio, & quibusdam circa Chalcida fontibus, summas aquas dulces esse, potariq;, inferiores nitrosas. In nitro optimum, quod tenuissimum, & ideo spuma melior. Ad aliqua tantùm sordidum, tanquam ad inficiendas purpuras, tinctura sq; omnes. Magnus & nitro usus, qui dicetur suo loco. Nitrariæ egregiæ Aegyptijs; nam circa Naucratim, & Memphin tantùm solebant esse. Circa Memphin deteriores: nam & lapidescit ibi in aceruis, multiq; sunt tumuli ea de causa saxei. Faciunt ex ijs uasa. Necnon frequenter liquatum cum sulfure coquentes in carbonibus. Ad ea quoque, quæ inueterari uolunt, illo nitro utuntur. Sunt ibi nitrariæ, in quibus, & rufum

exit

exit à colore terræ. Spumam nitri, quæ maximè laudatur, antiqui negabant fieri, niſi cùm ros cecidiſſet, prægnantibus nitrarijs, ſed nondum parientibus. Itaque non fieri incitatis, etiamſi caderet. Alij operimentorum fermento gigni exiſtimauere. Proxima ætas medicorum Aphronitrum tradidit in Aſia colligi in ſpeluncis mollibus diſtillans, ſpecus eos Calycas uocant: dein ſole ſiccant. Optimum putant Lydium. Probatio, ut ſit minimè ponderoſum, & maximè friabile, colore penè purpureo. hoc in patellis affertur. Aegyptium in uaſis picatis ne liqueſcat. Vaſa quoque ea ſole inareſcentia perficiuntur. Nitri probatio, ut ſit tenuiſſimum, & quàm maximè ſpongioſum, fiſtuloſumq;. Adulteratur in Aegypto calce. Deprehenditur guſtu: ſyncerum enim facilè reſoluitur: adulteratum pungit. Calce aſperſum, reddit humorem uehementem. hæc Plinius. Ex quibus liquidò conſtat, noſtri uſus Salnitrum, antiquorum nitrum non eſſe, etſi inficias eundum non ſit, quin aliquas nitri habeat qualitates. Veruntamen nemini unquam perſuaſum uelim, ut medicamentis, quæ intus in corpus ſumuntur, nitri loco Salnitrum abſque noxa imponi poſſit. Et quanuis contrarium aſſerant, ſcriptiſq; tradant Monachi illi reuerendi, qui Meſuem commentati ſunt; non tamen credo, hoc id prius in ſe ipſis expertos eſſe. Quod nihilominus eos facere decebat, ſi fraterna charitate ducti ſunt, ut alijs ſuaderent ſalnitrum tutò aſſumi poſſe, cùm prima charitas (quod dictum frequenter uſurpant) incipiat a ſe ipſo. Nitri legitimi fruſtum, quod à Gulielmo Quacelbeno Flandro Conſtantinopoli mihi miſſum eſt, notis omnibus genuinum refert, ut in epiſtolarum noſtrarum libro fuſius diximus. Nitri meminit Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Nitrum dictum eſt ſuprà in medio eſſe aphronitri, & ſalis uirium: cæterùm uſtum propius ad aphronitrum accedit, utpote exuſtione tenuius redditum. Deſiccat itaque, & digerit: & ſi intrò in corpus ſumatur, ſecat, & extenuat craſſos lentoſq; ſuccos potentius multò quàm ſal. Aphronitrum uerò niſi grauis urgeat neceſſitas, nemo deuorabit, nimirum inimicum ſtomacho: quandoquidem plus etiam litro incidit. Sanè adfungos ſuffocantes, ruſticus quidam eo utiaſſolet, & ſemper profuiſſe probatum eſt. Cæterùm nitro uſto, ſimul & non uſto, & multò etiam magis eius ſpuma, & nos in talibus uti conſueuimus. hactenus Galenus. Qui tamen uidetur ijs, qui codicis mendam non animaduerterunt, maximam facere differentiam inter Aphrolitrum, & Aphronitrum, licet hæc re diuerſa non ſint. Nam ubi de Aphrolitro libro citato diſſerit, uulgata exemplaria habent. ἀφρόλιτρου ἀφρονίτρου διαφέρει. hoc eſt. Aphrolitrum ab aphronitro differt. Verùm in altera dictione latet uitium, ut quæ ἀφροῦ νίτρου, hoc eſt, à ſpuma nitri, duabus uocibus legenda ſit. Ita fiet, ut Galeno non aphrolitrum ab aphronitro, ſed utrunque à ſpuma nitri aptè diſtinguatur. Id quod & Auguſtinus Ricchus Lucenſis, & Leonardus Fuchſius, medici ætatis noſtræ celebres, doctiſſimè adnotarunt. Cæterùm cùm Galeno aphrolitrum, ſiue aphronitrum ſpuma nitri non ſit, quid aliud ſit, ingenuè fateor me ignorare: neque id alius, quod ſciam, hactenus explicauit. Quod Græci νίτρον & λιτρὸν, Latini Nitrum nominant. Mauritani, Baurach: Itali, Nitro. Quod uerò Græcis ἀφρόλιτρου uno uerbo dicitur: Arabibus, Baurach Africe: Italis, Nitro di Africa. Quæ deinde Spuma nitri Latinè, ἀφρὸς τοῦ νίτρου Græcè uocatur; Arabicè, Aphronitrum.

Monachorum error.

Nitri, & aphronitri uires ex Gal.

Τρυξ. FAEX. CAP. XC.

Ligenda Fæx maximè à uino uetere, Italico: ſin minus, ab alio conſimili. Fæx aceti uiribus longè acrior eſt. Crematur, ut alcyonium, antè diligenter ſiccata. Sunt qui noua teſta igni largo urant, uſquedum penitus incendatur. Alij uiuis carbonibus fæcis glebam obruunt, & idem opus proſequuntur. Experimentum eſt legitimæ uſtionis, ut aerio nitore inalbeſcat, linguamque tactu urere uideatur. Eadem urendæ fæcis aceti ratio. Vis ei ſupra modum urens, & abſtergens. ulcera ad cicatricem perducit, adſtringit, uehementer exeſt, ſiccatque. Sed recenti utendum eſt, quoniam celeriter examinatur: proinde non niſi in reconditorio, & uaſe aliquo reponi debet. Lauatur ut pompholyx. Quæ uſtionem experta non eſt, tumores & per ſeſe, & cum myrto cohibet. uentris ſtomachique fluxiones illita ſiſtit: muliebre profluuium imo uentri, aut genitalibus impoſita mitigat: panos diſcutit nondum exulceratos, & tubercula: rigentes mammas, ſuique lactis impatientes, cum aceto perunctа extinguit. Crematа uerò, ungues ſcabros cum reſina aufert. Addito lentiſcino oleo, illita nocte tota, rufat capillum. Elota oculorum medicamentis, ut ſpodos, adijcitur: cicatrices eorum, & caligines eadem abſtergit.

Fæcis, & tartari dicti conſid. & uires.

Fæx uini uulgaris notitiæ eſt, quin & ipſius adurendæ ratio nota, ijs præſertim, qui ex hac alumen, quod uocant fæcis, conficiunt. Porrò uini recrementum, quod uinarijs cadis agglutinatum, cruſtæ lapidoſæ inſtar inuenitur, officinarum uocabulo Tartarum uocatum, aluum non obſcurè ſubducit. Proinde non deſunt, qui ſibi adſtrictam aluum eitent, hauſto tartari puluere ex gallinaceo iure, addito maſtiches momento, & ſaccharo: nihil enim incommodi aafert hac ratione paratum. Additum in deiectoria diluta, quæ ex ſena, uel polypodij radicibus, uel epithymo parantur, uim eorum deiectoriam adauget. Sunt qui album Tartarum faciant, diu ipſum in aqua decoquentes, atque ſubinde deſpumantes. Τρυξ ſic Græcè, Latinè uerò Fæx dicitur: Arabicè, Durdi: Italicè, Feccia: Germanicè, Hefen, & Vuein ſtein: Hiſpanicè, Raſura de uino.

Nomina.

Ἄσβεστος. CALX VIVA. CAP. XCI.

Calx uiua hoc modo fit. Marinorum buccinorum teſtas igni condito, aut feruenti clibano nocte dimittito: poſtera die, ſi candidiſſimæ fuerint, extrahito: ſin aliter, iterum urito, uſquedum uehementer inalbuerint. Dein ubi in aquam frigidam demerſæ fuerint, in fictile nouum conijcito, & exactè pannis operiens, noctem unam conquieſcere ſinito: mane eam extrahens, ubi perfecto omni opere elaborata

re elaborata fuerit calx, recondito. Fit & è litoralibus calculis igne crematis, necnon è uili, & fusaneo marmore, quæ cæteris præfertur. Vis omni calci in commune ignea, mordens, adurens, & cruſtas inducens: quibuſdam alijs immiſta, ut adipi, oleo, concoquendi uim aſſumit, mollit, & diſſipat: ulcera ad cicatricem perducit. Efficacior exiſtimatur recens, nec aſperſa aquis.

Calcis conſid.

CAlx, cuius paſſim uſus ad ædificiorum muros ſtruendos, nota omnibus eſt. Præter hanc fit etiam priuatim ad uaria medicamenta è purpurarum, buccinorum, cochlearum, oſtreorum, onorumq; teſtis. Non deſunt tamen, qui etiam eam, quæ fit ex calcario lapide, unguentis, & emplaſtris admiſceant, eam primùm demergentes in aquam, uſquedum prorſus diſſiliat, ac ſubinde lauantes diebus pluribus, affuſa ſæpius recenti aqua pluuiali, uel fontana. Valet enim ſic elota ad contumacia ulcera, quòd abſque morſu ualenter ſiccet. Ob id itaque unguentis expetitur, quibus utuntur ad pudendorum ulcera, eaque præſertim, quæ uenerea lue contrahuntur. Quinetiam prodeſt ad ambuſta, & alia, quæ non facilè curationem admittunt. Sunt etiam qui extinctam prius calcem, lauent deinde diutius roſarum ſtillatitia aqua, ita ualentius effici medicamentum exiſtimantes. Calcis uires deſcripſit Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Calx, uiua quidem, quæ ἄσβεστος Græcè dicitur, uehementer urit, minuſque inducere cruſtam poteſt. At uerò temporis progreſſu prorſus nec cruſtam quidem gignit, tametſi etiámnum calfaciat, carnemque liquet. Porrò ſi lauetur in aqua, ſuam mordacitatem exuit, efficitque nuncupatam κονίαν, hoc eſt lixiuium: at ipſa abſque morſu reſiccat. Ac ſi bis, terque aut ampliùs abluta fuerit, planè mordacitatis expers conſtituitur, ac ſtrenuè abſque mordacitate exiccat. Calx uiua Latinis dicta, ἄσβεστος Græcis appellatur: Arabibus, Horach, Nura, ſeu Nure: Italis, Calcina uiua: Germanis, Vngeleſchter, & Kalk: Hiſpanis, Ca.

10

Calcis uires ex Gal.

Nomina.

20

τύψος. GYPSVM. CAPX. CII.

GYpſum uim habet adſtringẽdi, obſtruendi: ſanguinis eruptiones, ſudoresque cohibet. ſed potum, ſtrangulationis modo iugulat.

Gypſi hiſtor.

GYpſum quid ſit, nemo eſt qui neſciat. Abundat gypſo uniuerſa ferè Hetruria, ibique commodè frequenterque expetitur cæmentarijs ad ædium fabricas. Fit gypſum è quodam candido lapide, in laminas facilè ſciſſili: qui tamen non longa ignium ui torretur, & excoquitur. Quandoquidem in calenti furno conijctus, quatuor, aut ad ſummum quinque horarum ſpatio peruritur. Tunditur deinde in pulueren, & incerniculis excutitur. Præſtantiſſimum eſt recens: nam diu aſſeruatum, aquæ immiſtum ægrè lapideſcit, ac coit. Fit etiam Gypſum è ſpeculari lapide, qui Græcis σελενίτης dicitur. Item ex alio quodam lapide niuei candoris, è quo in Hetruria torno patinæ, & alia uaſorum genera conficiuntur. Hunc alabaſtrum appellant, ſed perperàm. Gypſo uires reddidit Galenus libro IX. ſimplicium medicamentorum, ita diſſerens. Gypſum & ipſum ad communem omnium terrenorum, lapidoſorumque corporum facultatem, qua deſiccare dicta ſunt, inſuper hoc adiunctum habet, quòd eſt facultatis emplaſticæ. Vnitur enim ipſum ad ſeſe, & cogitur, lapideſcitque maceratum. Quamobrem ſiccis medicamentis, quæ ad ſanguinis eruptionem accommodantur, commiſcetur. Nam ipſum per ſeſe lapidoſum fit, & durum coactum, ac congelatum. proinde rigare, diluereque illud excogitaui, tenui albóque oui liquore, quod ad ophthalmias utile eſt, admiſto quod in farina triticea eſt puluilli tenuiſſimi, qui in parietibus molendinorum reſidet. Excipere uerò, quòd ſic ſubactum eſt tenellis leporis pilis, aut qui perinde ſunt molles, expedit. Gypſum combuſtum non æquè emplaſticam uim habet: cæterùm tenuiorum eſt partium, & ualentius deſiccat. Quin & repercuſſorium eſt, maximè ſi maceretur oxymelite.

Gypſi uires ex Gal.

Nomina.

τύψος ita Græcis, ut Gypſum pariter Latinis appellatur. Arabibus, Geppſim, ſeu Giepſin: Italis, Geſſo: Germanis, Gyps: Hiſpanis, Yeſo, & Alges.

30

40

Τίφρα κλιματίνη. SARMENTITIVS CINIS. CAP. XCIII.

SArmentorum cinis urendi uim habet: cum axungia autem, uel oleo illitus, fractis neruis, articulorum colliſionibus, & neruorum nodis prodeſt: cum nitro, & aceto excreſcentias carnis in ſcroto reprimit. Serpentium, canumque morſibus illitus ex aceto medetur. cruſtas obducentibus medicamentis admiſcetur. Fit ex eo lixiuium contra præcipitationes, & fungorum uenena, cum aceto, ſale, & melle.

50

Cineris omnis uires ex Gal.

CInis omnis quid ſit notius eſt, quàm ut pluribus explicari debeat. Quare ad eius uires properemus: de quibus in uniuerſum differens Galenus lib. VIII. ſimplicium medicamentorum, ſic inquit. Cinis combuſtorum lignorum reliquiæ ſic nuncupantur, compoſitæ ex contrarijs tum qualitatibus, tum ſubſtantijs. Habet enim in ſe partim terrenum, partim uelut fuliginoſum, quod Græcè dicitur ἀθαλώδες, ſiue lygnodes, ſiue quomodocunque quis appellare uol. tertiatque hæ ſanè partes ſunt tenues, & quæ maceratis aqua cineribus, & percolatis, unà aſportantur, atque abeunt. Quod uerò reliquum eſt, terrenum eſt, infirmum, & morſu carens, calida facultate in lixiuium depoſita. Sed non omnis cinis eadem temperatura præditus eſt, ſed pro combuſtæ materiæ diuerſitate uariatur. At neſcio quo pacto Dioſcorides omnes cineres adſtringendi habere uim prodiderit, cùm ficulneus eiuſmodi omnis qualitatis ſit expers, utpote cùm & ipſa arbor nulla ſui parte acerbam qualitatem præferat, ceu quercus, ilex, arbutus, fagus, lentiſcus, hedera, & hoc genus alia: uerùm plena ſucco ualido tota ſit, eoque acri & calido. Ergo ex acerbis utique lignis factus cinis, non parum adſtringit: meminique me quandoque, cùm aliud ad manum non eſſet medicamẽtum, per hunc ſanguinis ſuppreſſiſſe eruptionem. Verùm nullus unquam ad tale uti ficulneo

60

ficulneo audeat. Siquidem hic acrimoniæ multum, adurentisque facultatis obtinet, miſtæ abſterſioni: & utroque differt ab eo, qui ex quercinis lignis conficitur, tum quòd in eo fuligineum multò eſt acrius, tum quòd in illis terrenum quodammodo ſubadſtringens eſt, in hoc abſtergens, uelut in cinere tithimalorum. Eſt & calx cineris quædam ſpecies, cæterùm tenuioris eſſentiæ, quàm qui ex lignis fit; nimirum quantò lapides exactius torreri, ut cinis fiant, poſtulant: non tamen multum reliquum in ſe habet, uelut naturæ igneæ, quod uocant ἐμπύρευμα. Proinde elota medicamen eſt citra morſum deſiccans, magisq; ſi bis tenue lauetur. Cæterùm ſi marina aqua abluta ſit, admodum digerit. Dicetur porrò de ea, ubi de metallicis ſermo habebitur. Nomina. *Τέφρα Græcè dicta, Cinis Latinè uocatur: Arabicè, Chamad, ſiue Ramed: Italicè, Cenere: Germanicè, Aeſchen: Hiſpanicè, Ceniza: Gallicè, Cendre.*

Ἀλκυόνιον. ALCYONIVM. CAP. XCIIII.

ALcyonij quinque eſſe genera compertum eſt. Vnum enim ſpiſſum, acerbi ſaporis, ſpongioſa facie, item tetri odoris, ponderoſum, & piſcem olens, quod plurimum in litoribus inuenitur. Alterum pinnulæ oculorum, aut ſpongiæ ſimile, fiſtuloſum, & leue, odorem algæ referens. Tertium uermiculi forma, & colore magis purpureum, [a] quod Mileſium quidam uocant. Quartum ſuccidis uelleribus non diſſimile, multis inanitatibus hians, leue. Quintum figura fungi, ſine odore, aſperum, parte interna quodammodo pumicoſum, foris læue, acre, quod plurimum in Propontide iuxta inſulam Besbicon appellatam gignitur, patrio nomine halos achnen uocant. Duo priora in fœminarum ſmegmata aſſumuntur, contra lentigines, lichenas, lepras, utiligines, nigritias, & maculas in facie, reliquoq; corpore. Tertium ijs, qui difficili urina uexantur, aut arenulas in ueſica colligunt, idoneum eſt: item renibus affectis, aquæ inter cutem, lieni. Vſtum autem, & ex uino illitum, alopecias replet. Poſtremum dealbandis dentibus aptum eſt. in alia ſmegmata, pſilothraq́ue aſſumitur, cum ſale miſtum. Si quiſquam alcyonium cremare uelit, cum ſale in crudum fictile mittat, & oblinens uaſis ſpiraculum luto, ita fornaci mandet, & cùm figlinum percoctum fuerit, extrahens ad uſus recondat. Lanatur ut cadmia.

a Orib. addit. σωληνο: ſ'es. i. fiſtuloſum.

ALcyonium (ut Plinius eſt author lib. 32. cap. 8.) fit in mari ex nidis, ut aliqui exiſtimant, alcyonum, & caicum: alij ex ſordibus ſpumarum craſſeſcentibus: alij è limo, uel quadam maris lanugine. Quatuor eius genera. Cinereum, ſpiſſum, odoris aſperi. Alterum molle, lenius, odore ferè algæ. Tertium candidioris uermiculi. Quartum pumicoſius, ſpongiæ putri ſimile, penè purpureum: quod optimum, hoc & Mileſium uocatur. Quo autem candidius, hoc minus probabile eſt. hæc Plinius. Qui tamen quintum fungi figura, cuius meminere Dioſcorides, & Galenus, ſilentio præteriit. Sunt præterea, qui Alcyonium ita appellari tradant, non quòd ex alcyonum nidis fiat, ut Plinius ſcribit, ſed quòd alcyones ſuper illud marinis undis ſimul congeſtum nidificent. Quorum ſententiam magis probandam cenſemus. Alcyonium officinæ Spumam maris uocant: quòd ſic idem uocent Arabes, Dioſcoridem ſecuti. quippe qui ſcripſerit quintum Alcyonij genus in Besbico halos achnen, hoc eſt, maris ſpumam uocari. Cæterùm rufum Alcyonium corallij inſtar, coacervatis in globum ueluti uermiculis, lapidoſaq́ue materie, Venetijs primùm uidimus. Quartum uerò reperimus copioſum in Tergeſtino litore uelleribus ſimillimum, albùm, ac leuiſſimum. Piſcatores hoc cochlearum marinarum, quæ aculeis rigent, & uulgò appellantur Garuſe, nidum eſſe affirmant. Primum, & ultimum genus pluribus in ſeplaſijs innenitur. Porrò in hoc capite in uulgati is Dioſcoridis exemplaribus nonnulla (ut planè ſuſpicor) uerba deſiderantur, cùm de uiribus quarti alcyonij nihil in ijs ſcriptum legatur. Auget ſuſpicionem Oribaſius, cuius lectio hoc loco habet. τὸ δὲ τέταρτον, καὶ ὕστατον, hoc eſt. Quartũ, & poſtremũ &c. Idem confirmat Serapio, qui ex Dioſcoride tranſcribens utriuſque ſpeciei meminit. De Alcyonijs diſſeruit Galenus libro XI. ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Alcyonia omnia detergunt, ac digerunt, qualitatem habentia acrem, & calidam facultatem: uerùm aliud alio non parum plus minusque, & in his ipſis, quæ diximus, ſecundum partium eſſentiæ totius tenuitatem. Eſt autem eorum unum denſum, & graue, odoris praui: olet enim piſces putres, ſpongiæ in ſpecie ſimile. Secundum uerò aliud figura longiore, leue, & rarum: odorem habens ſimilem phycijs. Aliud tertium uermi ſimile eſt ſpecie, colore purpureo, conſiſtentia molli: uocant id Mileſium. Poſt quæ quartum ſecundo quidem iam poſito ſimiliter & leue, & rarum, uerùm lanis ſuccidis ſimile. Denique & quintum extima ſuperficie læui, cæterùm interna ſubſtantia aſperum, nullius odoris, guſtu tamen apparens acre: & ſanè omnium alcyoniorum eſt calidiſſimum, adeò ut & pilos urere poſſit. Itaque cùm duo prima lichenas, alphos, ſporas, lepraſq́ue adiuuent, præterea cutem ſplendidiorem competentia uirium efficiant, idem præſtare non poteſt hoc ultimo loco poſitum. Nec enim perinde ut illa, cutem duntaxat ſummam extergit, ſed etiam excoriat, uſque in profundum cutis penetrans, ut etiam ulcera moliatur. Porrò quod tertio ordine recenſuimus, omnium eſt tenuiſſimum. Itaque uſtum alopecias curat illitum cum uino, colore quidem fuluo, tenui tamen eſſentia. Quartum autem eiuſdem cum hoc ſpeciei uires obtinet, uerùm haud parum imbecilliores. Quod Græci ἀλκυόνιον, Latini quoque Alcyonium dicunt: Arabes, Zebothalbahar, ſeu Zebd albhar: Itali, Alcionio. Alcyonii hiſt. & confid. Locus Dioſc. ſuſpectus. Alcyonii uires ex Gal. Nomina.

Ἀδάρκης. ADARCES. CAP. XCV.

VIſt in Cappadocia, quod adarces appellatur. Eſt autem tanquam concreta ſalſilago, humidis & pa[illegible] fluuiorum locis ſiccitate emergens, & harundinibus, ac herbis agglutinata, colore ſtori lapidis Aſij [illegible] & omni forma molli alcyonio, & aliquantùm cauo proxima, ut uideri poſſit lacuſtre alcyoniũ. [illegible] mendas lepras, lentigines, lichenas, & uitia cutis in facie, ſimilia, accommodatur. Et in ſumma [illegible] is ci acris. Humorem euocat, qui in alto concreuit, & iſchiadicis prodeſt.

Legitimam

Adarcæ cõsid. LEgitimam Adarcen, quæ Dioscoridis, & Plinij placitis respondeat, hactenus non uidimus, etsi in Italiæ nasci tradidit Plinius lib. 16. cap. 36. Quam postea lib. 32. cap. 12. uocauit calamochnum, sic inquiens. Inter aquatilia dici debet & calamochnus, Latinè adarca appellata. Nascitur circa arundines tenues, è spuma aquæ dulcis, ac marinæ, ubi se miscent. Vim habet causticam, ideo acopis additur contra perfrictionum uitia. hactenus Plinius. Porrò uerò eos hallucinari credide rim, qui sibi persuadent id esse Adarcen, quod uulgò Italis dicitur Palla marina. Siquidem hæc in mari tantùm nascitur, non in paludibus aquæ dulcis: & ibi non arundinibus, neque herbis inhærens usitur, sed in sicco reperitur litore, undis simul cum alga proiecta, pilæ omnino similis, quæ in lactentium hædorum uentriculis, ex exuctis unà cum lacte pilis, plerunque re peritur. Adde quòd hæc, quantum gustauerim, nec acris, nec caustica (ut Plinius inquit) deprehendatur: neque etiam, quod sciam, in paludibus inueniatur. Huius tamen meminit Galenus libro primo de compositione medicamentorum secundum lo cos, referens quæ Crito ad conseruandos, augendos, itemque à defluuio præseruandos capillos scripsit. Vbi cùm interpres 10

Cornarii lapsus. Cornarius uir alioqui doctissimus, ignorasset quid Critoni & Galeno intelligeretur per σφοῖραν βαλανίαν, fortè suspicatus, lo cum hunc in Galeno esse depraua tum, spongiam marinam perperàm interpretatus est: quandoquidem lectio illa uera est, & uertendum erat pilam marinam. Id quod etiam Fuchsius doctissimè admonuit in suis de compositione medicamentorum li bris. Marinam pilam addit Nicolaus Myrepsicus in quodam unguento ad lumbricos, ubi sic habet. Pilæ marinæ, quæ re peritur in mari rotunda, ut lana congesta. Cæterùm Adarcæ uires retulit Galenus lib. XI. de simplicium medicamentorum facultatibus, ita scribens. Adarcion aliqui masculino genere adarcon, alij fœminino adarcen dicunt, essentia quidem sua uelut spuma est aquæ salsæ concreta, circa arundines, & farragines concrescens. Acerrimum hoc est, simulque calidissimum medicamentum. proinde & per se inutile est, uerùm commiscetur ijs, quæ uim eius retundunt, itaque fit admodum utile in ijs affectibus, qui excalfieri postulant. idque forìs impositum, nam intrò in corpus ipsum sumere est impossibile, nimirum ob ui rium uehementiam. hæc Galenus. Ex quibus liquidò apparet, Adarcium à marina sphera plurimum facie, & uiribus differ 20

Nomina. re. Id Græcis ἀδάρκης & ἀδάρκον uocatur, quod Latinis item Adarces: Arabibus, Adarchi, Atharachi, seu Adaraca: Italis, Adarce.

Σπόγγοι. SPONGIAE. CAP. CXVI.

ESpongijs alias mares appellauere, tenui fistula, spissas: quarum duriores tragos nominarunt. Fœminas autem, quæ contrarias dotes habent. Vruntur eæ, ut alcyonium. Recentes sine pinguitudine uulnerariæ sunt, & tumores reprimunt. recentia uulnera ex aqua poscave conglutinant: ueteres sinus ex decocto melle iungunt. Vetustæ autem inutiles. Aridæ ligatæ lino, si penicilli modo adigantur, occlusa ulcera, callosque laxant. Siccæ recentes, & uacuæ, senilia ulcera, & quæ fluxione laborant, 30 aut cuniculatim exedunt, impositu siccant. sanguinis profluuium sistunt. Crematarum cinis ex aceto, aridæ lippitudini auxiliatur: & ubi quid abstergere, aut adstringere opus est. Vtilius in oculorum medicamentis lauare cinerem. Omnium cinis cum pice crematarum, profluentem sanguinem sistit. Can

† Drag. λεύκη γὰρ ἐκ ὀλίγου. i. candidæ fiunt non paucæ. didæ cura fiunt, è mollissimis neptes per æstus tinctæ salis spuma, quæ petris cohæret: insolantur inuer sæ, hoc est, parte caua sursum spectante, & qua abscissæ fuerunt, deorsum. Si uerò æstiua serenitate ad lunam sternantur, perfusæ sali spuma, aut maris aqua † maximum candorem referent.

Spõgiarũ hist. ex Aristotele. SPongiarum genus (inquit Aristoteles lib. V. cap. XV I. de historia animalium) triplex statuitur: nam aliæ raræ, aliæ spissæ, aliæ quas nominant achilleas. Tenuissimum genus id tertium est, spississimum, & ualidissimum, quod galeis ocreisq; inscribitur, eoq; minus ciere strepitum posse notatum est. genus hoc inuentu perquàm rarum est. Quæ autem in genere illo 40 spisso præduræ sunt, atque asperæ, nomine hirci nuncupantur. Quæ quidem omnes aut ad saxa nascuntur, aut iuxta litus lutoq; aluntur. Cuius rei argumentum est, quòd captæ limo refertæ omnes cernuntur. quod certè indicat cæteris quoque adhærentibus cibum per ipsum adnexum hauriri. Imbecilliores propterea sunt spissæ, quàm raræ: quia minus albo radicis hæsu inniti untur. Sensum etiam spongijs esse aiunt: argumento quòd ad euulsoris accessum contrahuntur, ita ut euelli difficile sit. quod idem etiam faciunt, quoties flatus, tempestasq; urget, ne sua de sede pellantur. Sed sunt, qui de hoc dubitent, ut qui Toronam incolunt. Narrant tamen procul dubio bestiolas quasdam uelut tineas lumbricósue, & eiusmodi alias consistere intra spongias, atque ali: quas & euulsis spongijs, pisciculi saxatiles deuorent, qui uel radices absumunt totas quæ inhærentes saxis remanserint. Si cuenerit fortè, ut spongia abrumpatur, residuo item renascitur, & completur. Magnitudine amplissima soluta illæ, & raræ spongiæ, augentur plurimæ, quæ circa Lyciam sunt. Sed mollissimæ quæ spissæ: nam achilleæ toroso iores ijs constant. Omnino quæ altis, tranquillisq; insunt gurgitibus, mollissimæ sunt: flatus enim, ac 50 tempestates spongias quoque, ut cætera altilia reddunt duriores, & incrementum impediunt. Quamobrem spongiæ Hel lesponti spissæ, ac duræ sunt, & omnino quas mare ultra Maleam promontorium, citraq; refert. Differunt inter se mollitie, duritieq;. nec calorem immodicum spongiæ patiuntur: fit enim co, ut more pullulantium putrescant. Quocirca optimæ in xta oras comperiuntur spongiæ, si gurgite alto demersæ sunt: commodè enim temperantur propter altitudinem gurgitis. Color illotis, uiuisq; nigricans est. Adhærent nec parte, nec toto: intersunt enim fistulæ quædam inanes, sed pluribus passim particulis hæsitant, & quasi membrana extenta subesse radicibus earum uidetur. Supernè autem cæteri meatus concreti propemodum latent: at uerò quaterni, aut quini patent, per quos pasci existimantur. Hactenus de spongijs Aristoteles. Cui quidem Plinius suam de spongijs historiam acceptam referre potest, quam libro IX. cap. LXV. scriptis tradidit.

Spongiarum uires ex Gal. Spongiarum uires memoriæ prodidit Galenus lib. XI. simplicium medicament. his uerbis. Spongia usta acris est, & dige 60 rentis potentiæ. Vtebatur ea præceptorum meorum quidam ad sanguinis eruptiones, quæ manuali opera indigent. In quem usum semper eam paratam habebat siccam, & exarefactam: cum uerò res poscaret, bitumine in primis imbuebat, sin

eo

eo careret, pice. Porrò admouebat eam partibus sanguine profluentibus etiámnum ardentem, ut & crusta parti induceretur, & ipsum spongiæ ustæ corpus, ceu operculum quoddam acciperet. Cæterùm spongia ipsa noua per se, non sicut lana, aut linamentum (quod μοτὸν τιλτόν, id est, carpinatum uocant) materia duntaxat est, quæ humores infundendos excipiat, sed euidenter manifestè desiccat. Id quod scies, si ea sola utaris in uulnere, cum aqua, aut oxycrato, aut uino, pro diuersitate uidelicet corporum, uti est antè dictum. Glutinabit siquidem ea similiter atque medicamenta, quæ uocant enæma. At si non noua sit, sed usui accommodata, palàm cognosces, quantum à noua superetur, siue uulneribus eam imponas, siue aqua proluens, siue oxycrato, siue uino. Nec mirum est, cùm in spongia noua seruetur etiámnum ea, quam à mari accepit, facultas modicè corpora exiccandi. Atque hæc quidem præstare potest. cùm etiámnum seruat maris odorem. Nam temporis spatio, etiamsi nunquam usui accommodata sit; tamen & odorem maris amittit, neque æquè desiccare potest. Spongia quæ Latinè, σπόγγος Græcè dicitur: Arabicè, Asfemgi albairi, seu albar: Italicè, Spongia: Germanicè, Badschuuam: Hispanicè, Spongia: Gallicè, Esponge. Nomina.

Κοράλλιον. CORALLIVM. CAP. XCVII.

COrallium, quod aliqui lithodendron appellarunt, marinum esse fruticem constat, qui alto extractus, duratur statim atque emergit, tanquam offuso aere protinus concrescat. Plurimum inuenitur ad Syracusas, in promontorio, cui Pachyno nomen est. Laudatissimum rubens, colore antherici, aut sandycis saturatæ, nec secus terenti facilè cedens, æquabili usquequaque concremento, rursus algæ, aut phuci marini odore, quàm ramosissimum, forma fruticis, cinnamomi æmulum. Quod autem in lapidis duritiam coit, scrupulosum, inane, & lacunosum, uitiosum existimatur. Adstringit, & refrigerat mediocriter: excrescentia coercet: oculorum cicatrices abstergit: ulcerum caua, & cicatrices explet. Contra sanguinis reiectiones magnopere efficax est: urinæ difficultati auxiliatur. quin & potum ex aqua lienem absumit. † Quod antipathes uocant, corallium esse arbitrantur, specie tantùm distans. Est autem colore nigro, arboris figura, ramosum magis. Vires supradictis habet.

† Drag. ἔτος, καὶ φυλάττει ... Quin etiam ... & ... lorum depulsor est.

COrallium, quo usqueadeò abundat Italia, ut ferè nulli ibi reperiantur infantuli, nullæque puellæ, quibus non gestentur Corallij monilia aut collo, aut brachijs suspensa, quo item utuntur fœminæ in templis ad suas preces numerandas, ex Tyrrheno, & Siculo mari extrahitur, atque inde ad nos defertur. Cæterùm etsi rubri tantùm, & nigri meminerit Dioscorides; reperitur tamen quod niuei sit candoris in ijsdem pelagis, non autem ut rubrum compactum, ponderósumque, sed leuius ac rarius, & spongiarum modo inane. Creditur hoc rubro longè magis refrigerare: proinde eo utuntur medici, ubi opus est maiore refrigeratione. Corallij meminit Plinius lib. XXXII. cap. II. ubi de eo ita scriptum reliquit. Quantum apud nos Indicis margaritis pretium est, tantum apud Indos in Corallio: nanque ista persuasione gentium constant. Gignitur quidem & in rubro mari, sed nigrius. In Persio uocatur Iace. Laudatissimum in Gallico sinu, circa Stœchadas insulas, & in Siculo, circa Heliam, & Drepanum. Nascitur & apud Grauiscas, & ante Neapolin Campaniæ, maximeque rubens, sed molle, & ideo uilissimum Erythris. Forma est ei fruticis, color uiridis. Baccæ eius candidæ sub aqua, & molles: exemptæ confestim durantur, & rubescunt, quasi corna satiua, specie, atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapidescere, si uiuat. Itaque occupari, euellique retibus, aut acri ferramento præcidi. hac de causa corallium uocitatum interpretantur. Probatissimum quàm maximè rubens, & quàm ramosissimum, nec scabrosum, aut lapideum, uel rursus inane, aut concauum. Authoritas baccarum eius non minus Indorum uiris quoque pretiosa est, quàm fœminis nostris uniones Indici. Aruspices eorum, uatesque in primis religiosum id gestamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaque & decore, & religione gaudent. Galli gladios, scuta, galeas adornabant eo. nunc tanta penuria est uendibili merce, ut perquàm rarò cernatur in suo orbe. Surculi infantiæ adalligati, tutelam habere creduntur. hæc Plinius. Quem tamen mirari subit, quòd tam facilè sibi persuaserit, corallium per se baccas ferre, quasi corna satiua specie atque magnitudine, perinde ac cæteræ arbores suos proferunt fructus. Quandoquidem, ut fatentur ij, qui corallia expiscantur, & in ijs mercaturam exercent, nullas per se baccas edunt. Baccæ enim, quæ in coralliorum monilibus cornis, ac cerasis similes uisuntur, ex ipsorum truncis torno, & lima prius parantur: mox smyridis lapidis puluere, & terra quadam, quæ è Tripoli Aphricæ adfertur, expoliuntur, & lucidum læuorem contrahunt, cùm ijs diutius fricantur. Ad hæc Corallia è mari circunquaque muscosa eximuntur, nec tunc ulla ex parte rubescunt, uerùm inde artificibus tradita, deraso cortice rubent, & perpolita nitescunt. Nigrum Corallium, quod Dioscorides Antipates uocari ait, primùm uidi ego Neapoli ebenum colore referens. Atqui post hac pulcherrimam eius plantam dono mihi dedit Anzianus quidam, qui quotannis mihi plantas è Gargano Apuliæ monte afferre solet. Ea enim prope radices brachij ferè crassitudinem æquat, & à medio trunco in ramos sese diffundit: res quidem uisu digna, & rara. Corallium comitialibus commodè adalligatur, hauriendúmque præbetur. Corallium ædes (ut aiunt) à fulminum iniuria tuetur. Idem mensium abundantiam cohibet, dentes commotos firmat, desquamatas gingiuas emendat, itemque oris ulcera sanat. Potum dysentericos iuuat, seminis profluuium in uiris, nocturnasque pollutiones, & in mulieribus albos uteri fluores reprimit. Recensetur inter ea (Auicenna teste) quæ cordi hilaritatem adferunt. Auxiliatur præterea (ut Plinius inquit) contra torminum ac uesicæ calculi mala in puluerem igne redactum, & cum aqua potum. Simili modo ex uino potum, aut si febris sit, ex aqua somnum conciliat. ignibus diu repugnat. Sed eodem medicamine sæpius poto, tradunt lienem quoque absumi. Sanguinem reijcientibus aut excreantibus medetur. Cinis eius miscetur oculorum medicamentis: spissat enim ac refrigerat, ulcera caua explet, cicatricesque extenuat. Corallij meminisse Galenum in libris legitimis de simplicium medicamentorum facultatibus, hactenus non reperi: tametsi libro septimo de compositione medicamentorum plura describat medicamenta ad incipientem phthisin, hæmoptoicos, & suppuratos, quæ corallium excipiunt.

Corallii consideratio.

Plinii lapsus.

Corallii facultates.

Nomina. *piunt. Quod Græci* κοραλλιον, *& λιθόδενδρον, Latini Corallium nominant: Mauritani, Bassad, Mergen, Besd, siue Morgian: Itali atque etiam Hispani, Corallo: Germani, Coraln: Galli, Coral.*

Λίθος φρύγιος. LAPIS PHRYGIVS. CAP. XCVIII.

PHrygius lapis, quo infectores in Phrygia utuntur, à qua nomen accepit, nascitur in Cappadocia. Optimus habetur pallidus, modicè grauis, non solida corporis compage, intercedentibus albis segmentis, ut in cadmia. Vritur autem uino optimo perfusus, uiuisque carbonibus obrutus: perflatur assiduè follibus, donec mutato colore rufescat: rursus extractus eodem uino restinguitur. Hoc iterum, & trinis uicibus faciendum: attendendum tamen ne minutim confringatur, & in fuliginem euanescat. Vis crudo, ustoque adstrictoria, expurgans: ulceribus crustas quadantenus inducit: ambustis cum cerato medetur. Lauatur, ut cadmia.

Phrygii lapidis consid. *QVi mihi Phrygium lapidem ostenderit in Italia, hactenus neminem inueni. quippe cùm nec nostratibus medicis, nec lanarum infectoribus, ullo sit usui, ex Cappadocia ad nos deferri desiit. Plinius, cùm ignorasset, Phrygium lapidem medicamentis etiámnum expeti, tingendis tantùm uestibus commendauit. De huius lapidis uiribus differit Galenus libro*

Phrygii lapidis uires ex Gal. IX. *simplicium medicamentorum, his uerbis. Pyritæ facultatem habere existimatur & Phrygius, quem uocant. Sed eo semper utor combusto quidem ad ulcera putrida, idque aut ipso per se, aut ex aceto, aut œnomelite, aut oxycrato: ad oculos uerò medicamentum siccum efficiens: quod multi nunc acceptum à me obtinent. Miscentur ei & alia quæpiam. Dicetur autem de ipso in opere de componendis pharmacis. Nunc satis est de generali eius facultate explicuisse: nalidè enim desiccat, habens quiddam adstrictionis, simul & mordicationis. Dictum uerò superuus est, ea esse omnia optima medicamina, plurimique usus, quæ mistas in sese hasce duas facultates habent, nempe repercutientem, & digerentem.* Nomina. Λίθος φρύγιος *Græcis, Lapis Phrygius Latinis appellatur: Italis, Pietra Phrygia.*

Λίθος ἄσιος. LAPIS ASIVS. CAP. XCIX.

ASius lapis assumi debet pumicis colore, leuis, fungosus, item friabilis, scissiles uenas lutei coloris ad imum actas habens. Eius flos salsugo subflaua est, summo lapide insidens, compage tenui, colore in aliquibus albo, in alijs pumici simili, ad luteum uergente: admotus linguæ aliquantùm mordet. Vim habet uterque adstrictoriam, & modicè erodentem. admistus liquidæ pici, aut terebinthinæ, tubercula discutit. Longè ualidior flos existimatur. De cætero siccatus flos uetera ulcera, & cicatrici repugnantia sanat. excrescentia cohibet: tetra ulcera, & fungis similia, cum melle expurgat: ulcerum caua explet, & expurgat cum melle: depascentiaque cum cerato fistit. Fit cataplasma ex eo podagris, misto fabæ lomento: & lienosis ex aceto, & uiua calce. Prodest flos ex melle phthisicis linctu. Podagrici iuuantur, pedibus in solio ex eo lapide excauato inditis. Fiunt quoque ex eo loculi, qui corpora erodunt: & luxuriantem carnem, & corporum craſſitiem absumunt, cùm uice nitri in balneo spargũtur. Si lauare libet, cadmiæ modo lauatur.

Asii lapidis consid. *TAmetsi in commentarijs nostris superioribus annis Italica lingua conscriptis, Asium lapidem mihi incognitum esse ingenuè confessus fuerim; legitimum tamen nuper Tridento ad me misit Martinus Guidottinus sepulturarius diligens æquè ac peritus: qui quidem lapis, ni fallor, nullis prorsus notis ac uiribus Dioscoridis descriptioni reclamat. Foditur in Tridentino agro quibusdam chalcanthi fodinis, quodam in monte non procul à pago, quem Leuigum nominant. Est enim hic pumicis instar leuis, fungosus, friabilis, lutei coloris intercursantibus uenis. Hoc, quòd carnes absumat, utebatur antiquitas ad defunctorum sepulcra, ut absumptis ab eo carnibus, corpora non computrescerent: ob idque Græci appellauere sarcophagum. Quod manifestè declarat Dioscorides, cùm inquit,* καὶ σορὸι σαρκοφάγοι γίνονται *id est, loculi defunctorum carnes absumentes ex eo fiunt. Hùc locum nullus, quod sciam, ex interpretibus ita ut nos accepit: sed omnes ad aliud respicientes uocem* σορὸι *pulueremuerterunt. In quo mihi planè non uidentur mentem Dioscoridis assecuti. Quam probè assecutus, nostræque sententiæ adstipulari cognoscitur Plinius lib. 36. cap. 17. ubi de lapide Asio sarcophago ita scribit. In Asso Troadis lapis sarcophagus fissili uena scinditur. Corpora defunctorum condita in eo absumi constat intra quadragesimum*

Asii lapidis historia, & uires ex Gal. *diem, exceptis dentibus, hæc Plinius. Cæterùm Asij lapidis historiam, & uires descripsit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum, sic inquiens. Est & alius lapis in Asso proueniens, quem ob id ipsum Assion cognominant, non durus ut petræ. Siquidem color illi est, pariterque consistentia ceu tophi, friabilis, & laxus. Innutritur ei quiddam farinæ tenuissimæ adsimile, qualis in pistrinorum parietibus adhærere uisitur. Appellant hoc medicamentum petræ Asiæ florem. Est uerò & subtilium partium, ut sine morsu nimis molles carnes, ac fluidas eliquet. Petra uerò, in qua nascitur, tametsi uim habeat illi similem, actionis tamen uehementia inferior est. Hoc enim ea potior est flos, non tantùm quòd magis colliquet, ac*

Fuchsii error. *digerat, & uelut sale condita seruet; sed & quia hæc præstet absque uehementi mordicatione. Habet & salsedinem quandam in gustu hic Asiæ petræ flos: ut coniectura sit, illum nasci ex eo quòd ros ex mari in petram residens, postea à sole deficcetur. hactenus Galeni uerba. Quæ quidem si paulò diligentius examinasset Fuchsius medicus alioqui nostræ ætatis celebris, non tam facilè fortasse suam protulisset sententiam libro de compositione medicamentorum: quòd scilicet Asiæ petræ flos sit illa mollis, alba, & tenuissima materia, quam farinæ, quæ parietibus molarum inhæret, similem exudant ueteres muri, rupes, saxaq; montium: ex qua fit quod Salnitrum uocant. Porrò quòd hæc non uerè sit Asij lapidis flos, omnibus*

nibus ijs perspicuum fiet, qui rem hanc accuratius expendent. Nam præterquàm quòd ea diuersorum lapidum flos est, mal lam habet cognationem cum Asio lapide. qui solus, Dioscoridis & Galeni testimonio, florem sui nominis gignit. Lapis, qui Λίθος ἄσιος & ἄσιος *Græcè, Lapis Asius, & Asius Latinè uocatur: Arabicè, Hager Asos: Italicè, pietra Assia.*

Λίθος πυρίτης. LAPIS PYRITES. CAP. C.

PYrites lapidis genus est, à quo æs conflatur. Eligi debet æris similitudine, facilè scintillas edens, Vritur sic. Melle irrigatus, molli pruna continuè flatur follibus, donec rufescat. Alij in multos carbones igni candentes, lapidem copioso melle perfusum deijciunt, & ubi ad fuluum colorem uergere cœperit, extrahunt: efflatoque cinere, rursus madefactum cremant, donec æquabiliter afficcatus, friabilis reddatur: siquidem sæpe facies summa solùm uritur. ita crematus, siccatusque reconditur. Si cloto opus sit, lauari debet, ut cadmia. Tam crudi, quàm usti uis est excalfacere, abstergere, offusam oculis caliginem expurgare, duritias concoquere, & concoctas discutere. Resina exceptus excrescentia in car ne cohibet, sed calorem quendam, & adstrictionem parit. Ita ustum nonnulli diphryges appellant.

LApidem, quem Græci Pyriten dicunt, officinæ cum Mauritanis Marchesitam uocant. Verùm quanquam uniuersi lapides, à quibus ignis chalybe excutitur, pyritæ appellari possunt; cum tamen Marchesita appellata cæteris magis scintillet chalybe aut ferro percussa, per antonomasiam ipsa sola uocatur Pyrites, tanquam cæteris præstantior. Fodiuntur hæc omnium metallorum ferè fodinis, genere, & colore diuersa, plerunque tamen (ut Plinius inquit lib. 36. cap. 19.) aureis scintillis, uel argenteis respersa. Gignitur, ut rei metallicæ periti tradunt, ex impuro metallorum halitu. quo fit, ut ferè semper reperiatur in montium cacuminibus, ubi auri, & argenti uena, in profundo delitescit. Sterilis hæc magna ex parte, quòd (ut chymistæ existimant) ex impurissimo sulphure, aliisque inconcoctis partibus metallorum sit conflata. quamobrem fossores in Germania, extra cauernas Pyriten tanquam inutilem proijciunt. Verumtamen quandoque Pyriten inueniunt, qui aurū, argentum, uel æs intra se continet. Idcirco rectè prodidit Dioscorides, Pyriten lapidis esse genus, ex quo æs conflatur. Quod cùm ignoresset Albertus, omnem Marchesitam inutilem esse asserit. Pyrites non solùm in metallorum fodinis reperitur, cum omnibus ferè lapidibus, & metallis commistus: sed etiam in quibusdam Misniæ fluminibus rotunda facie, & cæteris durior. Nos pyritem habemus crystallo, berillo, Armenio, cærulco, chalcantho, Misy, chalciti, Minio, auripigmento, & alijs lapidibus adnatum adeò, ut cum fossilibus omnibus lapidem hunc cognationem habere crediderim. Pyritæ uires reddidit Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, his uerbis. Vnus eorum, qui ualidam facultatem possident, est & pyrites quem uocant. quo utimur digerenti emplastro admisto: adijcitur ei & schistos. Ab hoc medicamine, & pus sæpenumero, et consistentia grumosa in spatijs intermedijs musculorum nata, per halitum digesta sunt. Cæterùm ubi in usu uocantur lapides omnes admodum uehementer contusi, atque ad læuorem redacti sint oportet, similiter atque ea, quæ in ophthalmicas facultates admiscentur. Etenim nisi pollinis instar comminuatur, adeò ut in profundum corporum, quibus applicantur, subeant, assimiles manent istis marinis, & fluuiatilibus arenis, quæ & ipsæ communem omnium lapidum uim possident. Siquidem exiccant tumentem ex hydrope carnem, uidelicet laborante in eis excalfactis decumbente. Non tamen ad aliud quippiam eis utimur, tanquam prædictis, ad ophthalmicas, & sistentes tum sanguinem, tum muliebre profluuium facultates, præterea ad glutinanda ulcera, cicatrice claudenda, carne implenda. Nam qui ex eis acres non sunt, ad hæc omnes sunt utiles, uelut & acres, quorum posterius mentionem faciam, ad detergendum, abstergendumq; , tum detrahendum, extenuandum, detergendum, ualenterq; siccandum, & colliquandum. Qui lapis Græcis Λίθος πυρίτης, *Latinis lapis Pyrites nominatur: Arabibus, Hager al, siue Alrusenai: Italis & officinis, Marchesita: Germanis, Kis, & Ertz stuoff.*

Pyritæ lapidis consid.

Pyritæ uires ex Gal.

Λίθος αἱματίτης. LAPIS HAEMATITES. CAP. CI.

HAematites optimus habetur friabilis, saturato colore niger, durus, & suopte ingenio æqualis, nulla sorde admista, nulloque zonarum discursu. Vim habet adstringentem, & excalfactoriam aliquantùm, extenuantemque. Oculorum cicatrices, & scabritiam cum melle purgat: cum lacte autem muliebri, lippitudini, fractis, & oculis cruore suffusis conuenit. Bibitur contra difficultatem urinæ, & fluxiones mulierum in uino: & ab ijs, qui sanguinem reiecerunt, cum succo punici mali. Fiunt ex eo coticulæ, & collyria oculorum uitijs apta. Vritur ut Phrygius, sine uino duntaxat. Modus ustio nis est, ut modicè leuis fiat, & bullis quibusdam intumescat. Sunt qui hæmatiten ita adulterant. Densam glebam, rotundamq; schisti lapidis, cuiusmodi sunt, quæ eius radices uocantur, in urceum figlini operis, qui feruentem cinerem contineat, condunt: paucaque interiecta mora eximunt, experiunturque si trita ad cotem hæmatitæ colorem reddat. quòd si ita res se habet, reponunt: sin minus, iterum obruunt, & subinde conspicientes, periculum faciunt: siquidem in cinere diu dimissus, colore mutato diffunditur. Coarguitur malè confictus, primùm scissilibus uenis: quippe in rectos uenarum discursus refringitur. At hæmatites longè secus se in colore habet: nanque hic floridum reddit, hæmatites uerò saturatiorem, atque cinnabarin imitantem. Inuenitur in Sinopica rubrica. Fit & è magnete lapide, uehementer ambusto. In Aegypto sponte naturæ cum metallis enascitur.

HAematites lapis, quo omnes in uniuersum medicæ officinæ abundant, quoq; pictores, & lignarij fabri utuntur, uulgò uocatus Lapis, legitimus non est, de quo meminerunt Dioscorides, & Galenus. Quippe hic alius est lapis

Hæmatitæ lapidis consid.

mollis per ſe proueniens in montibus, apertis locis. At legitimus foſſilis eſt, & ſponte naturæ naſcens in metallorum cuniculis: qui fractus, ſanguinem colore imitatur, unde & nomen, cùm Græcis ſanguis αἷμα dicatur. Huic perſimilis eſt, quem Schiſtum uocant, cuius hiſtoriam, & uires ſtatim poſt hunc ſcribit Dioſcorides ob cognationis uinculum. Foditur hæmatites non modò in Aegypto, ſed in pluribus Germaniæ, & Bohemiæ montibus, præſertim in Hercynia ſylua: quin & in Italia Brixienſi agro, ſed peregrinis bonitate cedentes. Variat tamen huic lapidi color, quoniam & niger, & flauus, & ferruginis inſtar, quibuſdam inſit, ut peritiſſimus æquè ac doctiſſimus Agricola in ſuis de foſſilium natura libris diligenter adnotauit. Hæmatitis fodinas habet in Valle Ioachimica Regni Bohemiæ Illuſtris Comes Ioachimus Schlichius. adeò eo refertas, ut inde optimum ferrum conficiant. quo fit, ut nil aliud ſit Hæmatites lapis, quàm ferri materia. Qui ferrum auro ornant, & con-

Hæmatitæ uires ex Gal.

tegunt, id ſine hæmatite facere nequeunt. Nanque ea aureas bracteas ferro prius circundatas firmant & poliunt, perinde ac pictores, lupino dente. Hæmatitæ uires memoriæ prodidit Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit. Porrò talium quoque unus eſt hæmatites, quem uocant, à coloris ſimilitudine id appellationis ſortitus: ſicut & galactites, quando & ipſe in ſuccum ſolutus, lacti ſimilis conſpicitur. Habet lapis hæmatites tantum frigiditatis, quantum habet adſtrictionis. Meritò itaque auſi ſunt medici ocularibus facultatibus lapidem miſcere hæmatiten. Ac ſolo eo uti poſſis palpebris exaſperatis: ſiquidem cum phlegmone aſperæ ſint redditæ, ex ouo ipſum diluens: ac ſi magis etiam, per fœni græci decoctum. Sin uerò citra phleginonem, ex aqua. Incipito uerò ſemper à modicè humidis, per ſpecillum infundens. Vbi autem, quòd uires eius ferat, conſpexeris, magis ac magis craſſum efficies, ac tandem adeò craſſum facies, ut ſpecilli nucleo inungas, ſecundum ſubiectionem, aut euerſionem palpebræ. Hic idem lapis ſimiliter in cote contritus, ſanguinis exputioni conuenit, omnibuſque ulceribus. Porrò ſiccus, ſi ad tantum redactus fuerit læuorem, ut puluillum referat, reprimit excreſcentia, atque eo nullus ſolo, atque per ſeſe utitur. Ego uerò ad ea, quæ dixi, uſus ſum facultate eius ex guſtu qualitate comperta, cùm mox experientia periclitari uellem, nunquid rectè coniecciſſem. Et ipſa quidem oculorum ulcera, ſo-

Hæmatitæ uires ex Alexandro.

lus per ſe cicatrice includit (ut paulò antè comprehenſum eſt) attritus, cæterùm aut affuſus, aut inunctus. nam & id experientia exploratum habeo. hactenus Galenus. Miris item laudibus extulit hæmatiten lapidem Alexander Trallianus, ſic inquiens. Ego ſanè noui frequenter me ſine theriaca, aliiſque pretioſis antidotis multos curaſſe, lenibus uſum medicamentis, & præſertim lapide hæmatite. Vſus autem eo ſum in his, qui largius ſanguinem reijciebant, cum ſucco punici mali, & granis, uel cum ſucco polygonij: in quibus autem ſanguis non copiosè euacuabatur, etiam ex aqua ſola egelida. At læuigare ipſum curiosè oportet, ut in tenuiſſimum puluerem redigatur, ſitque aereus, & uento perſimilis. Dedi ego ex eo ſcrupula quatuor, & paulò amplius minusue. Exhibui etiam iis, qui pus expui inceperant, ac mirum eſt, quomodo ulcus exiccarit ſanaueritque, ut non amplius pus generaretur, neque æger tuſſi infeſtaretur. Spectaui autem & alium quendam ex his, quibus uas exeſum erat, non modò particulas quaſdam ex faucibus, ſed etiam aſperam arteriam expuentem, ac mirum quo modo in hoc quoque lapis hic maximam efficaciam indicauerit. Nam & hic curatus eſt nobis non admodum etiam ſpernen-

tibus. Exhibui autem ægro potui medicamentum frequentius, ut commodius diſtribueretur. Quare cùm crebrò ipſum bibiſſet, tandem ſumere ipſum faſtidiuit. Excogitaui autem huiuſmodi rationem, redactum in tenuiſſimum puluerem panniculo lineo impoſui, & diligenter ipſum undiquaque conſtrictum, colligatumque in poculo, quod uinum odoratum modicum haberet, ſuſpendere permiſi, idque per totam noctem iam inde ab ipſo ueſpere: extraxi autem tenuem, aereamque eius partem, ut æger ſolam uini qualitatem perciperet. Ex hoc bibere quantum mane libenter habebat, ei præcepi, atque hoc ſanè agendo, bibendoque continuè, ſanitatem recepit. Hoc autem morbo liberatus, idem præſeruationis cauſa facere pergebat, bibebatque, donec etiam corpore probè permutato, conſueta agendo uiribus ſe conſtare ſentiret. Hæc de lapide hæmatite à uiſa, & uſu comprobata conſcripſi. Hactenus Alexander lib. VII. cap. primo. Hic lapis Græcè λίθος αἱματίτης uocatur: Latinè, Lapis hæmatites: Arabicè, Scedenigi, Sadenegi, ſeu Alſadenegi: Italicè, Pietra hematite: Germanicè, Bluot ſtein.

Nomina.

λίθος σχιστὸς. LAPIS SCHISTVS. CAP. CII.

SChiſtos lapis in Iberia Hiſpaniæ gignitur. Probatur maximè, qui croci colorem æmulatur, friabilis, ſuapte natura fiſſilis, concremento, & alterno cohærentium uenarum diſcurſu, pectinum modo, Ammoniaco ſali ſimilis. Vim exhibet hæmatitæ, ſed ad omnia infirmiorem. quin & caua replet mulierbri lacte perfuſus. ad procidentia, rupta, item genarum craſſitiem, & uuas oculorum, magnopere efficax eſt.

Schiſti lapidis cõſid. & uires.

Schiſton lapidem, quem tradidit Dioſcorides gigni in Iberia (ut Agricola uir clariſſimus eſt author) non ſolùm in pluribus Hercyniæ Syluæ locis foditur, ſed etiam in Bohemia, ubi & nos quoque eum adinuenimus. Cæterùm cùm de uiribus cum hæmatite certet, hic eius uires nobis ſupplere poterit. Meminit Schiſti lapidis Galenus lib. nono ſimplicium medicamentorum, ſic de eius uiribus diſſerens. Lapidi hæmatitæ perſimilem uim obtinet, uerùm infirmiorem, is qui uocatur ſchiſtus, ac poſt eum galactites. At melitites caliditatis etiam nonnihil, ut dixi, adiunxit. Vt itaque unuſquiſque ipſorum leuiter, ac ſenſim ab hæmatitæ facultate recedit, ita ad oculos ſimiliter in uſum ducitur: eſt tamen mitior. Porrò mitiora remedia partibus etiámnum phlegmone afflictis ſemper gratiora ſunt, atque iucundiora: cæterùm liberis iam phlegmone partibus infirmiora, quàm quæ perſanare ualeant. λίθος σχιστὸς ita Græcis, ut Latinis Lapis ſchiſtus, & Italis *Pietra ſciſile appellatur.*

Nomina.

Λίθος γαγάτης. LAPIS GAGATES. CAP. CIII.

IN gagatarum lapidum genere, præferendus qui celeriter accenditur, & odorem bituminis reddit. Niger eſt plerunque, & ſqualidus, cruſtoſus, perquàm leuis. Vis ei molliendi, & diſcuriendi. deprehendit ſonticum morbum ſuffitus: recreatque uuluæ ſtrangulationes: fugat ſerpentes nidore. podagricis medicaminibus, & acopis additur. In Cilicia naſci ſolet, quà influens amnis in mare effunditur, proximè oppidum, quod Plagiopolis dicitur. uocatur autem & locus, & amnis Gagas, in cuius faucibus ij lapides inueniuntur.

LApidem, quem Gagaten uocant, in comitatu Tirolenſi Germaniæ non longè ab Aeniponte (Germani Iſpruch dicunt) in quodam torrentis alueo repertum, oſtendit mihi primùm clariſſimus medicus Ioannes Petrus Merenda Brixianus, nullis prorſus notis à Gagatæ hiſtoria diſſidentem. Nam præterquàm quòd igni admotus confeſtim accenditur, flammâq; contrahit, ac bitumen redolet, ſqualidus eſt, & niger, cruſtoſus, & perquàm leuis. Hoc ſcatet in uniuerſum Flandria, Cimbriaque, ubi lignorum penuria incolæ hoc tantùm lapide ignem ſibi comparant. Foditur hoc tempore etiam in Italia Brixiano agro, è cuius fodinis nuper ingentem glebam miſit ad me Tridento Santus Santinus diligens pharmacopola ad Coralij inſignium. Fuchſius uir alioqui eruditiſſimus magno errore putat (ut libro primo retulimus, cùm de piſſaſphalto differeremus) Gagaten in Tirolenſi comitatu repertum, eſſe piſſaſphaltum. Verùm cur ego in hoc ab eo diſſentiam, citato nuper loco latius oſtendimus. Porrò idem in libro de componendis medicamentis, quem nuper auctum edidit, Gagaten cenſet eſſe ſuccinum illud nigrum, quod nobis nulgò Ambra nera uocatur. Sed in hoc ſimiliter eum (pace ſua dixerim) hallucinari clarius eſſe opinor, quàm ut pluribus demonſtretur. Nam ut omittam abſurdum mihi planè uideri, quòd ſuccinum lapidis nomine dignetur, illud non eſt ſqualidum, neque cruſtoſum; ſed in ſuperficie potius læue, & lucidum ſatis apparet. Sunt qui exiſtiment foſſiles quoſdam carbones, quos in pluribus locis effodi in Germania tradidit Georgius Agricola uir doctiſſimus, & in foſſilibus medicamentis indagandis hodie facilè princeps, eſſe lapidem Gagaten, quòd carbones ij non aliter quàm è ligno parati igne accendantur. Veruntamen cùm hi flammam non edant, niſi follibus excitentur, nec ullum bituminis odorem ſpirent, eorum opinio planè refellenda uidetur. Siquidem Gagates adeò bitumine prægnans eſt, ut accenſus picis ferè modo flagret, & nigerrimum emittat fumum. Quin & oleum copioſum reddit, ubi uitreis organis concluſus, ignium ui peruritur. Hoc commendauit Meſues dæmoniacis, epilepticis, paralyticis, ſpaſmicis, tetanicis, arthriticis, ab utero ſuffocatis, & concepturum non admittentibus. Quod tamen à carbonibus ijs elici non poteſt, cùm omni penitus humore deſtituantur. Gagatæ hiſtoriam, & uires tradidit Galenus lib. IX. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, his uerbis. Eſt & alius lapis colore atro, qui ubi igni admotus fuerit, perſimilem bitumini odorem exhibet, quem Dioſcorides, nonnulliq; alij in Lycia inueniri prodiderunt, ad fluuium nomine Gagatem, unde & ipſi lapidi nomenclaturam inditam dicunt. Ego tamen eum fluuium non uidi, tametſi parua nauicula totius Lyciæ litora legerim, quò uidelicet, quæ in ea ſunt, inſpicerem. Cruſtaceas uerò lapides nigros, & qui in ignem additi exilem flammam ederent, complures Cœle Syriæ aſportari, natos in colle, mari mortuo, quod uocant circundato, quà orientem ſpectat, ubi & bitumen eſt: eratque lapidum odor ſimilis bitumini. Vtebarque eis ad flatuoſos tumores in genu diuturnos, & ægrè curabiles, miſtis uidelicet facultatibus, quæ ad hoc ſymptoma probatæ fuerant. Planeque uiſum eſt mihi euidentiorem earum facultatem reddidiſſe. Miſcui uerò ipſum & Barbaro quam uocant, & palàm medicamentum effectum eſt exiccantius, adeò ut & ſinus contraheret, nedum cruenta uulnera glutinaret, ad quæ competere maximè creditur. hactenus Galenus. Cæterùm Plinius lib. 36. cap. 19. exiſtimaſſe deprehenditur, quòd quemadmodum in medicamentis ſibi uiribus mutuis reſpondent Thracius lapis, & Gagates; ita uterque in aqua demerſus accendatur, & conflagret, reſtinguatur uerò in oleo. Quod tamen falſum eſt: quandoquidem Dioſcorides ubi memoriæ prodidiſſet Thracium lapidem ijſdem uiribus eſſe præditum, quibus & Gagates; ſubdidit Thracio illud peculiare adſcribi, quòd aqua demerſus accendatur, & oleo reſtinguatur. quod tamen in Gagate non accidit. Vim Gagatæ admirandam eſſe Aetius teſtis eſt lib. II. cap. XXIIII. quippe ſi igne inflammetur, meroque reſtinguatur, exhibeaturque id unum cardiacis potandum, confeſtim leuantur, repreſſo ſudore, excitatoque arteriarum pulſu. Nonnulli Gagaten ad pollinis tenuitatem terunt, ſeptemque continuis diebus colicis è uino propinant drachmæ unius pondere, & integram reſtituunt ualetudinem: poculum interim, quo laborantes bibunt, eiuſdem uapore ſuffientes. Sed quoniam Gagates ob quandam nominis ſimilitudinem, lapidem ACHATEN ita ueteribus appellatum, mihi in mentem redegit, cùm is laudetur ad uaria humani corporis incommoda, meritò hîc aliquid de eo nobis dicendum eſſe duximus. Repertus primùm Achates eſt in Sicilia, iuxta Achaten fluuium, à quo nomen ſibi uendicauit. Lapis hic uarijs conſtat coloribus, & ſe inuicem incurſantibus zonis, lineiſque, adeò ut quandoque uarias effingant imaginum formas, naturæ tantùm penicillo. Id quod maximè teſtatur Plinius lib. XXXVII. capite primo, ubi ſic habet. Poſt hunc annulum regia fama eſt gemmæ Pyrrhi illius, qui aduerſus Romanos bellum geſſit. Nanque habuiſſe traditur Achaten, in qua nouem Muſæ, & Apollo citharam tenens ſpectarentur, non arte, ſed ſponte naturæ, ita diſcurrentibus maculis, ut Muſis quoque ſingulis ſua redderentur inſignia. Hinc igitur creditum eſt antiquos uocaſſe Achaten uarijs, ac diuerſis nominibus. Vocatur enim phaſſachates, cerachates, dendrachates, leucachates, hæmachates, corallachates, & id genus alijs: quòd quidam columbos, quidam cornua, alij arbores, alij ſanguinem, nonnulli corallium coloribus præ ſe ferant. Prodeſt Achates (ut Plinius eſt author) contra ſcorpionum ictus. Quod in Siculis utique crediderim, quoniam primum eius prouinciæ afflatu ſcorpionum peſtis extinguitur. Et in India inuenti contra eadem pollent, & alijs magnis miraculis. Spectaſſe etiam prodeſt oculis. Stimi quoque ſedant in eos additi. Leoninæ pelli ſimiles, potentiam cæteris ualidiorem habere contra ſcorpiones dicuntur. In Perſis uerò ſuffitu, earum tempeſtates auerti, & præterea flaminis

Gagatæ lapidis conſid.

Fuchſii error.

Gagatæ hiſt. & uires ex Gal.

Plinii lapſus.

Achatę lapidis hiſt. & uires.

ea flumina siſti. Argumentum eſſe, ſi in feruentes cortinas additi, refrigerent. Sed ut proſint, leoninis iubis alligandos. Abominatur hyænæ pelli ſimiles, quòd domibus diſcordiales ſint. Sed qui unico tantùm colore notatur, inuictos athletas reddit. hactenus Plinius. Lapis, qui Græcis λίθος γαγάτης, Latinis lapis Gagates uocatur: Italis, pietra Gagate.

Nomina.

Λίθος θρακίας. LAPIS THRACIVS. CAP. CIIII.

LApis Thracias dictus, naſcitur in flumine quodam Scythiæ, cui Ponto nomen eſt. Vis ei gagatæ. Traditur aqua accendi, & † oleo reſtingui: quod in bitumine accidit.

† Orib. λείαι. terra.

QVi Thracium lapidem oſtenderet in Italia, hactenus profectò neminem inueni: nec qui illum alijs in regionibus ſe uidiſſe, aut inueniſſe teſtetur, compertum habeo. Eius mentionem fecit Galenus unà cum gagate lib. IX. de ſimp. medic. facultatibus, ubi ita ſcribit. *Eſt & alius lapis, cuius meminit Nicander hunc in modum.*

Thracii lapidis mentio ex Gal.

Si lapis uratur candenti Thracius igne, &
Poſt madefiat aqua, flagrabit totus: at idem
Mox oleo affuſo, penitus reſtinguitur. adfert
Thracius hunc ad nos paſtor de flumine, nomen
Cui Pontus.

Verùm nullus eius in medicina uſus: neque Nicander præter graueolentiam, quæ ſuffitu feras fugat, quicquam ei adſcripſit. hæc Galenus. Cæterùm nos Thracij lapidis hiſtoriam potius fabuloſam, quàm ueram cenſemus. Eius nomen Græcum λίθος θρακίας: Latinum, lapis Thracius: Italicum, pietra Thracia.

Nomina.

Λίθος μαγνῆτις. LAPIS MAGNES. CAP. CV.

MAgnes lapis optimus eſt, qui ferrum facilè trahit, colore ad cœruleum uergente, denſus, nec ad modum grauis. Datur cum aqua mulſa trium obolorum pondere, ut craſſos humores eliciat. Sunt qui magnetem crematum pro hæmatite uendant.

Magnetis lapidis hiſt.

MAgnes lapis Heraclius, & Sideritis quoque dicitur. Magnes quidem ab inuentore (ut Nicander eſt autor) nomine Magno, qui primus in Ida mõte lapidẽ hunc adinuenit: aut à Magneſia regione, ut Lucretius ſuis in poematibus ſcribit. Heraclius uerò, uel ab Heraclia urbe, uel ab Hercule: ut enim Hercules immanes domuit belluas, uiribuſque ſubegit; ita Magnes ferrum uictricem rerũ materiam ad ſe trahens, ſubigit, & tenet. Quas ob uires Sideritis quoq; dicitur. quippe ferrũ Græcis σίδηρος appellatur. Nos autem uulgari idiomate appellamus pietra Calamita. Foditur in Cantabria Hiſpaniæ, & in uarijs Germaniæ, ac Bohemiæ locis, etſi ſæpe caſu inueniatur in ferri fodinis. Præſtat, qui ex Macedonia, & Magneſia illi contermina conuehitur: ſed omnium præſtantiſſimus eſt Indicus, & Aethiopicus. Differunt Magnetes colore, qui in ijs aut niger eſt, aut cœruleus nigricans, aut in nigro rufus, aut contrà. Optimus eſt mas, qui non modò celerrimè trahit ferrum; ſed etiam uim ſuam in id adeò transfundit, ut poſſit alterum inhærens ferrum ad ſe trahere. quo fit, ut ſæpius acus acũ trahat, adeò ut altera alteri ſubpendeat, nullis appoſitis adminiculis, ad duodenum uſque numerum. Quod item ferreis fit annulis, qui alter alteri inhærentes catenæ inſtar dependent. tametſi poſtremus non tam pertinaciter inhæreat, uti primus, & ſecundus. Ratio autem cur Magneti tantùm facultas inſit trahendi ferrum, nulli ſanè, quod ſciam, adhuc comperta eſt, nec ulla eam philoſophorum inueſtigatio unquam aſſequi potuit. Proindè neceſſarium fuerit dicere, illi uim hanc peculiarem tribuiſſe cœlum, & rerum omnium parentem naturam, ut Rhabarbaro uim detrahendi bilem, & Torpedini marinæ ſtupidam reddendi manum, quæ ipſam uiuentem tetigerit. Nec ſanè aliud quicquam inueniri putauerim, quod uiribus Magnetem magis æmuletur, quàm Torpedo piſcis. Quandoquidem ut Magnetis admiranda facultas ex una pendente acu in æliam tranſit acum, & ex anulo in anulum; idem ſimiliter efficit Torpedinis uirtus. Quippe hamo capta, obſtupefaciens eius facultas adeò confeſtim per ſetas uirgamque excurrit, ut ſtatim piſcatoris manum miro ſanè ſtupore corripiat. Idemq; efficit retibus comprehenſa, ui per funem auræ inſtar excurrente. Cæterùm Dinocrates Alexandrinus (Plinius author eſt lib. 34. cap. 14.) Arſinoes de Magnete lapide templum concamerare inchoauerat, ut in eo ſimulacrum eius è ferro pendere in aere uideretur. Cuius forſitan rationem ſecuti Arabes, Turcarumque ſacerdotes (ſi tamen uera referunt, qui talia ſcribunt) Mahumeti ſacellum è præſtantiſſimo Magnete concamerari iuſſerunt, ut impoſita in eo Mahumeti arca è puriſſimo ferro conflata, tanquam diuino quodam miraculo in aere penderet, ita deceptis populis. Trahit itaque Magnes propria ui ferrum, excepto eo, quod rubiginem contraxerit, uel ubi lapis is allio fuerit confricatus, aut ubi adamas propè adferatur. Magneti uim ſanè contrariam habet Theamedes lapis in Aethiopiæ montibus naſcens, non procul à monte magnetis: quippe quòd appoſitum ſibi ferrum confeſtim abigat reſpuatque. Quo fit, ut qui calceis ferreis per magnetis montem pergunt, pedes ſubmouere nequeant: per alium uerò ambulantes, nunquam pedibus conſiſtant, & ueluti tripudiantes fiant. Atqui ne fortaſſis quiſpiam cenſeret id eſſe fabuloſum, ego quidem fateri poſſum, me Magnetis fruſtum habere, quod altera parte ferrum trahit, altera reſpuit. Magnes flauo cum ære fuſus, illud argenteo nitore colorat, quemadmodum cadmia aureo, ut ſuperius diximus. Magnetis breuiter meminit Galenus lib. IX. ſimp. med. ſic inquiens. Ex lapidibus unus eſt & magnetes, & heraclea, quam uocant, adſimilem hæmatitæ uim obtinens.

Theamedes lapis.

Magnetis uires ex Gal.

Nomina.

Lapis, qui Græcis λίθος μαγνῆτις, & ἡρακλειος, Latinis lapis Magnes, Magnetes, & Heracleus appellatur: Arabibus, Hager amagritos, ſeu Magnathis: Italis, pietra magnete, & Calamita.

Λίθος

Λίθος ἀραβικὸς. LAPIS ARABICVS. CAP. CVI.

ARabicus lapis maculoſo ebori ſimilis. Is tritus illitus hæmorrhoidas exiccat. Eius cinis dentifricio optimus.

NVllum hactenus uidi, nec reperi lapidem, qui ebur neam mihi oſtenderit faciem. quapropter non crediderim Arabicum lapidem hoc tempore conuehi in Italiam. Eius tamen nomen Græcum eſt λίθος ἀραβικὸς, Latinum lapis Arabicus: Italicum, pietra Arabica. Nomina.

Λίθος γαλακτίτης. LAPIS GALACTITES. CAP. CVII.

GAlactites appellatur, quod lacteum ſuccum reſudet: cinerei tamen eſt coloris, & guſtu dulcis. Ad oculorum fluxiones, & ulcera conuenienter illinitur. Oportet autem in qua tritum, pyxide plumbea recondere, propter uim glutini, quod ei obhæret.

Λίθος μελιτίτης. LAPIS MELITITES. CAP. CVIII.

MElitites omnia galactitæ ſimilis, hoc tantùm intereſt, quòd dulciorem ſuccum remittit. Eiuſdem ut galactites effectus.

GAlactiten, item Melititen, etſi antea me non uidiſſe ſcripſeram, dum tamen in Boemia ſum, utrunque ex Miſnia ab amicis accepi. Alter tamen (ut Galenus inquit lib. IX. ſimplicium medicamentorum) Galactites uocatur, quòd in ſuccum ſolutus lactis ſpeciem reddat. quemadmodum alter melitites, quòd ſucci dulcedine mel guſtu repræſentet. Galactitæ meminit Plinius lib. 37. cap. 10. ſic inquiens. Galactites ex uno colore lactis eſt. Eandem dicunt leucam, & leucographiam appellant, & ſynnephiten: tritam lactis ſucco, & ſapore notabilem. In educatione nutricibus lactis fœcunditatem: infantium quoque adalligata collo, ſaliuam facere dicitur: in ore autem liqueſcere. Eandem memoriam adimere dicunt. Mittit eam & Achelous amnis. hæc Plinius. Cæterùm, ut teſtatur Agricola, non ſolùm reperitur Galactites in quibuſdam Saxoniæ montibus, in Germania; ſed etiam in quorundam fluminum alueis, pariterque Melitites. Lapis ille Græcè λίθος γαλακτίτης, Latinè lapis Galactites, Italicè pietra Galactite uocatur. Hic uerò Græcis λίθος μελιτίτης, Latinis lapis melitites: Italis pietra Melitite nominatur. Galactitæ, & melititæ hiſt. Nomina.

Λίθος μορόχθος. LAPIS MOROCHTHVS. CAP. CIX.

MOrochthus lapis, quem aliqui galaxiam, aut leucographida uocauerunt, in Aegypto naſcitur. quo, utpote molli, & facilè liqueſcente, linteones dealbandis ueſtibus utuntur. Spiracula corporis obſtruere uidetur: conueniens ijs, qui ſanguinem expuunt, cœliacis, & ueſicæ doloribus, cum aqua potus. itidem fluxionibus uuluæ, & impoſitus uelleri. Mollibus oculorum collyrijs miſcetur: explet enim caua, atque delacrymationes ſiſtit. Idem cerato exceptus, ulcera, quæ fiunt in teneris partibus corporis, ad cicatricem perducit.

MOrochthum lapidem nonnullis galaxiam uocatum, naſcitur (ut inquit Georgius Agricola, acerrimus foſſilium indagator) in Saxonia Germaniæ. Huius fruſtum non paruum ex Miſnia, miſit ad me Georgius Fabritius, uir quidem doctrina, & uirtute clarus, nullis deficientibus notis, ac uiribus. Veruntamen cùm nec inde, nec ex Aegypto, quod ſciam, in Italiam deferatur, cur plura de eo dicam, non habeo. Porrò facit Morochthi lapidis adſtringens facultas, qua cruentas reiectiones ſiſtit, & corporis ſpiracula obſtruit, ut alterius quoque lapidis hîc mentionem faciam, admirabilis ſanè facultatis ad oſſium fracturas. Siquidem tametſi perfracta oſſa à Chirurgicis ante quadrageſimum diem ſanari ſoleant; compertum tamen eſt à compluribus in Germania, ea proculdubio ſanari triduo, aut quatriduo huiuſce lapidis potu, ſeſquidrachmæ pondere, ex rubro meraco cùm mane, tum neſperi hauſto. Sed interim os fractum reſtaurare, æquare, ac aſſerculis circumquaque munire operæprecium eſt: & affectum locum illinire unguento ex Geranij radicibus cæruleum florem gerentis, & lactentis ſuis axungia, ſiccatis prius radicibus, & in puluerem tritis, & deinde ex axungia præſcripta in mortarium exceptis. Extenditur enim ſuper linteolo cera odorata imbuto, & fracto loco adalligatur. Eſt itaque lapis is longus perinde ac humanus digitus, teres, craſſitudine ferè annularis, & ſæpe tenuiore, albicans, friabilis, tophacea intus ſubſtantia. Hunc primo ad me miſit excellens, ac doctus Medicus Georgius Vvirt, qui olim in Aula Cæſaris Caroli Quinti honorificè medicinam fecit. Naſcitur in eo Rheni tractu, quem Germani Die Bergſtras uocant, circa Derenſtat oppidum, duobus à Rheno miliaribus; & reperitur in arena. Tale eſt enim illius loci ſolum. Sunt qui hos lapides, è plantæ cuiuſdam bechio ſimilis, radicibus, ibi naſcentis gigni exiſtiment. Sed an hoc uerum ſit, mihi certo non conſtat. Germani hunc lapidem ab effectu appellant Beinbruch. Morochthi meminit Galenus unà cum ſciſſili lapide lib. IX. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ſic inquiens. Sunt & alij lapides in ſuccum ſolubiles, ut qui in Aegypto naſcitur, quo utuntur ad ſplendorem linteis conciliandum. Eſt autem omnium dictorum minimè qualitatis particeps, nec adſtrictionem, nec morſum, nec abſterſionem præ ſe ferens. quocirca hoc ipſum duntaxat lapidi huic ineſt, quòd deſiccet uidelicet: proinde Morochthi lapidis uires ex Gal.

cerato cum miſcentes ad cicatricem ulceribus inducendam in mollibus corporibus uſurpant. Sed & ocularibus miſcetur facultatibus, perinde ut modò dicti. At quantò eſt maiore emolliendi ui, quàm prædicti, quòd nullam uidelicet effectricem qualitatem habeat; tanto etiam moderatior eſt, magisque dolorem leuat. Hunc lapidem quidam moroxum, nonnulli leucographida nuncupant. hactenus Galenus. Sed certè neſcio qua ratione, aut authoritate ductus ſibi perſuaſerit Plinius lib. XXVII. cap. XI. hunc non eſſe lapidem, ſed herbam, ubi unà cum leuca de leucographide diſſerunt. niſi fortaſſe fuerit uocabulorum ſimilitudine deceptus. Lapis Græcis λίθος μορόχθος, Latinis Lapis morochthus appellatur: Italis, pietra Morochtho.

Nomina.

λίθος ἀλαβαστρίτης. LAPIS ALABASTRITES. CAP. CX.

ALabaſtrites uocatus onyx, crematus, reſina aut pice exceptus, duritias diſcutit. ſtomachi dolores cum cerato leuat: gingiuas comprimit.

Alabaſtritæ conſid.

ALabaſtrites notiſſimus lapis eſt ijs, qui Romana inuiſerunt ædificia. Hallucinantur tamen, qui credunt lapidem illum Alabaſtriten eſſe, quò hac tempeſtate torno uaria finguntur uaſa, quibuſdam ſubnigricantibus uenis diſcurrentibus, pellucido læuore, materia uerò adeò imbecilli, ut parum colliſa facilè frangantur. Quandoquidem lapis hic Alabaſtritæ ſpecies non eſt, ſed potius gypſi materia. Alabaſtrites enim, quem antiqui ad uaſa unguentaria canabant, quò diutius unguenta à rancore uindicarent, naſcitur (ut Plinius inquit lib. 36. cap. 8.) circa Thebas Aegyptias, & Damaſcum Syriæ. Hic cæteris candidior. Probatiſſimus uerò in Carmania, mox in India, iampridem & Syria, Aſiaque. Viliſſimus autem, & ſine ullo nitore in Cappadocia. Pro bantur quàm maximè mellei coloris in uertice maculoſi. hæc Plinius. Huius facultates memoriæ prodidit Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Et alabaſtrites uocatus unguis in medicinæ uſum ingreditur combuſtus. Quidam eum bibendum dant ſtomachicis. Is Græcè λίθος ἀλαβαστρίτης, Latinè Lapis alabaſtrites dicitur: Italicè Alabaſtro.

Alabaſtritæ ui res ex Gal.

Nomina.

λίθος θυίτης. LAPIS THYITES. CAP. CXI.

LApis nomine thyites, in Aethiopia gignitur, ſubuiridi colore iaſpidem imitatus: cùm diluitur tamen, lacteum ſuccum reddit. Vehementer mordet: tenebras, quæ pupillis obuerſantur, expurgat.

Fuch. opinio reprobata.

THyiten lapidem neque ipſe hactenus inueni, neque ab alio compertum ſcio. Qui fortaſſe ex Aethiopia tantùm petendus eſt, ubi eum gigni prodidit Dioſcorides. Verumtamen Fuchſius medicus ſingularis doctrinæ, libro illo de compoſitione medicamentorum, quem collocupletatum ſecundò edidit, lapidem Dioſcoridi Thyiten dictum, nihil aliud eſſe cenſet, quàm lapidem illum cæruleum, qui Italis uulgò Turchina, alijs uerò Turcicus lapis appellatur, ut eius uerba, quæ ſubijciam, apertè declarant. Iaſpis, inquit, Galeno duplex eſt. Vna ſubuiridis, quæ Dioſcoridi Thyites, ut alibi diffuſè monſtrauimus, dicitur. Thyites autem non eſt niſi ea Iaſpidis ſpecies, quæ quòd aeri & cælo matutino autumnali ſimilis ſit, hoc eſt, cærulea, lacteáq; ſuffuſa ἀερίζουσα Græcis, Iunioribus Turcica, Germanis Turckes nominatur. Quam certè appellationem ueriſimile eſt ex Thyitis deprauata uoce promanaſſe, originemq; ſuam duxiſſe. Altera uiridis, quæ ſic dicta eſt quia uiret. Eius duodecim ſunt genera, quæ alibi à nobis ſunt ordine explicata. Quintum autem genus eſt Turcica uocata Iaſpis, de qua iam diximus. Hactenus de Thyite lapide Fuchſij ſententia. Quæ ſanè mihi nonnullis rationibus refellenda uidetur. Primùm ranque non inuenio, quòd Galeno Iaſpis in duo genera digeratur, in uiridem ſcilicet, & ſubuiridem, ut illi Fuchſius adſcribit. Sed ipſum uiridis tantùm meminiſſe conſtat lib. IX. ſimplicium medicamentorum, ubi de eius facultatibus diſſerunt. Nec obſtat, quòd Galenus eodem libro in commemoratione Thyitis lapidis ex Dioſcoride, hunc coloris eſſe ſcribat ſubuiridis quodammodo, ut Iaſpis. ſiquidem Galenus eo in loco Dioſcoridis uerba refert, ut ex capitis illius titulo quiſque certior fieri poteſt: id enim ita inſcriptum legitur, Περὶ τοῦ Διοσκορίδου θυίτου, De Dioſcoridis Thyite. Præterea equidem neſcio, quo pacto lapis ille Turcicus poſſit eſſe Thyites quoniam hic tum Dioſcoridi, tum Galeno coloris eſt ſubuiridis, non autem ſaturati cærulei, ut ille. Ad hæc ſi lapis, qui ἀερίζων Græcis uocatur, & qui uerè Turcicus eſt, Iaſpidis generibus aſſignatur (quod ipſe quoque Fuchſius aſſerit) non uideo, quo modo fieri poſſit, ut idem ſit Dioſcoridi Thyites: qui à nemine, quod ſciam, inter iaſpidum genera recenſetur. Poſtremò mihi quidem non uidetur ueriſimile, quòd Turcicus lapis à Thyitis deprauata uoce nomen acceperit. quam enim, quæſo, illæ uoces habent inter ſe ſimilitudinem? certè nullam. Quare potius adducor, ut credam eam appellationem fluxiſſe ab Italica noſtra lingua. nam quemadmodum in Italia cæruleus color, quem propriè cæli colorem eſſe uolunt, uulgò turchino uocitatur; ita etiam inibi lapis is, de quo ſermo eſt à colore, quem cæruleum habet, Turchina nominatur. Ex qua nomenclatura poſtea facilè factum eſſe arbitror, ut eundem lapidem iuniores Turcicum appellauerint: atque adeò ſimili imitatione fortaſſe ducti Germani ipſum Turckes dixerunt. Lapis, qui Græcis λίθος θυίτης, Latinis item Lapis thyites appellatur.

Nomina.

λίθος ἰουδαϊκὸς. LAPIS IVDAICVS. CAP. CXII.

IVdaicus lapis in Iudæa naſcitur, glandis effigie, candidus, ſcita admodum configuratione, lineis æqualiter inter ſe diſtantibus, quaſi induſtria detornatis. Solutus nullam qualitatem manifeſtam guſtui repræſentat. Poteſt ciceris magnitudine tritus ad cotem, ut collyrium, cum calidæ aquæ cyathis tribus, potu difficultati urinæ auxiliari, & calculos in ueſica comminuere.

Lapis

Lapis è Iudæa allatus, unde & illi nomen, paſſim in officinis habetur. Vtuntur eo medici non modò ad ueſicæ calculos; ſed etiam ad eos, qui in renibus ſiunt, Galenum ſecuti, qui libro nono de ſimplicium medicamentorum facultatibus, eius faciem ac uires deſcripſit, his uerbis. Eſt & alius lapis uiribus ualentioribus in Palæſtina Syria prouenies, colore candido, ſpecie concinna, lineas habens ceu torno ductas. Appellitant eum à loco, in quo naſci conſuenit, Iudaicum, utunturq; ad ueſicæ lapides in cote ſoluentes, & ex aquæ calidæ tribus cyathis potui præbentes. Sanè in quibus nos experti ſumus, profecit nihil, quod ad lapides ueſicæ pertinet: uerùm ad eos, qui in renibus hærent, efficax eſt. Λίθος ἰουδαϊκὸς *ita Græcis, Latinis uerò lapis Iudaicus nuncupatur: Arabibus, Hager alyendi, ſeu Agiar alihend: Italis, pietra Giudaica: Germanis, Iudenſtein.*

Lapidis Iudaici uires ex leno.

Nomina.

Λίθος ἀμίαντος. LAPIS AMIANTVS. CAP. CXIII.

AMiantus lapis in Cypro naſcitur, ſciſſo alumini ſimilis. quo, utpote flexili, telas & uela tantùm ſpectaculi gratia texunt, quæ ignibus iniecta ardent quidem, ſed flammis inuicta ſplendidiora exeunt.

Lapis Amiantus ita appellari cœpit, quòd in ignem coniectus non modò non comburatur, nihilq; ſplendoris amittat, ſed ſi ſordidus fuerit, nihil deperdens, nitidius, & ſplendeſcens extrabatur. Idem uocatur Aſbeſtos, quod in lucernis pro elychnio impoſitus, non ſolùm non extinguatur dum aliquid olei ſupererit, ſed nunquàm comburatur. Idem lauatur, pectitur, netur, texitur. Quare, (ut Hierocles literis commendauit) Brachmanes Indorum Philoſophi, ex eo ſibi ueſtes parabant, ut diuinitatis ſpecimen poſteritati de ſe relinquerent. Ex eodem quondam etiam funebres Regum tunicæ fiebant, quibus induti in rogum imponebantur, ut corporum cinis, à lignorum cinere ſecretus ſecluſuſq; ſepulchro condi poſſit. Hinc Plinius, uel autor quiſquis ille fuerit, à quo tranſcripſit manifeſtò deceptus eſt, quòd putarit ex lino quodam Indico has parari telas. Nam is libro decimonono, capite primo, de eo ita ſcriptum reliquit: Inuentum eſt etiam linum, quod ignibus non abſumeretur. Viuum id uocant, ardenteſq; in focis conuiuiorum ex eo uidimus mappas, ſordibus exuſtis, ſplendeſcentes igni magis, quàm poſſent aquis. Regum inde funebres tunicæ corporis fauillam ab reliquo ſeparant. Naſcitur in deſertis, aduſtiſq; Sole Indiæ, ubi non cadunt imbres, inter diras ſerpentes, aſſueſcitq; uiuere ardendo. Rarum inuentu, difficile textu propter breuitatem. Rufus de cætero colos ſplendeſcit igni. Cùm inuentum eſt, æquat pretia excellentium margaritarum. uocatur autem à Græcis Aſbeſtinum, ex argumento naturæ. Anaxilaus autor eſt, ex eo circundatam arborem, ſurdis ictibus, & qui non exaudiantur, cædi. Ergo huic lino principatus in toto orbe. Hæc ille. Quæ tamen partim fabuloſa, partim uera apud me ſunt. Obtuſi nimirum ingenij eſſet, credere linum aliquod igni impoſitum non ardere. ſed tranſeant hæc unà cum Salamandræ fabuloſa hiſtoria. Ego autem id erroris euenisſe cenſeo ab Amianti lapidis effectu. Cùm enim uidiſſent antiqui ex eo ſtamina duci, & telas, & mappas inde parari, linum uiuum lapidem hunc ab opere eos appellaſſe credendum eſt. officinæ ac medici Alumen plumeum uocant, id eſſe exiſtimantes, quod Græcis ſciſſile dicitur. Sed, meo quidem iudicio, falluntur, cùm plumeum alumen ijs uocatum nulla adſtringenti ui polleat, ſed acri, nec in ignem coniectum comburatur, quod Amianti eſt proprium. In hac uulgari opinione, ego quoque unà cum pleriſq; rei metallicæ ſtudioſis iampridem uerſatus ſum, donec clariſſimus medicus Lucas Ghinus legitimum alumen ſciſſile Piſis ad me miſit, facie adeò Amianto ſimile, ut niſi adſrictoria uis, qua pollet, ipſum ab Amianto plurimùm differre guſtu indicaſſet, alterum ſanè ab altero diſcernere neſciuiſſem. Nihilominus & ex eo diſcrimen cognoſcitur, quòd hoc in ignem proiectum ſtatim exuritur, ille uerò nequaquam. Hinc itaque fit, ut haud dubiè credendum ſit Alumen plumeum uocatum legitimum eſſe Amiantum. Cæterùm non deſunt impoſtores (ut auctor eſt Braſauolus Ferrarienſis) qui lapidem amiantum ſimplicibus mulierculis oſtendant, uendantq; ſæpenumero pro ligno Crucis Seruatoris noſtri. Id quod facilè credunt, cùm igne non comburatur, quòdq; ligni modo plurimis conſtet lineis intercurſantibus. Meminit Amianti Plinius libro. 36. cap. XIX. ubi ſic inquit. Amiantus alumini ſimilis nihil igni deperdit. Hic ueneficijs reſiſtit omnibus, priuatim magorum. Eius nomen Græcum λίθος ἀμίαντος: *Latinum Lapis Amiantus: Italicum, pietra Amianto.*

Amianti lapidis conſid.

Fraus impoſtorum.

Nomina.

Λίθος σάπφειρος. LAPIS SAPPHIRVS. CAP. CXIIII.

SApphirus lapis percuſſis à ſcorpione, potu prodeſſe exiſtimatur. Contra inteſtinas exulcerationes bibitur. Excreſcentia in oculis, uuasque, & puſtulas inhibet, & ruptas membranas cogit.

Sapphirus gemma colore conſtat cyaneo, perquàm translucido. Lapis eſt omnibus notus, quod annulis, & torquibus, quæ collo geſtantur, frequenter inſeratur. Plinius Sapphiros aureis punctis collucere ſcribit libro 37. cap. IX. Veruntamen hac ætate nullum hactenus uidi Sapphirum, qui aureis colluceret ſcintillis, ſed colore tantùm cyaneo, adamantis modo translucido. Quo ſit, ut putandum ſit aut noſtri uſus ſapphiros eſſe cyanos gemmas ſapphiri æmulas: aut hac in re erraſſe Plinium fatendum, quòd fortaſſe cæruleum lapidem peculiariter uocatum, quem Mauritani azulum uel lazulum dicunt, pro Sapphiro acceperit. Nam nullus præter hunc inter gemmas aureis emicat ſcintillis. Sapphiri uires perquàm breuiter perſtrinxit Galenus, cùm tantùm ad ſcorpionum ictus hauſtum prodeſſe ſcripſerit. Cæterùm adduntur hoc tempore in medicamenta ad cor facientia, & in antidota, quæ aduerſus uenena, & peſtiferos affectus parantur, non modò ſapphiri, ſed ſmaragdi, carbunculi, granati, ſardonij, hyacinthiq;: tametſi præter medicorum ſpem, potantes plerunque fallant: quòd raræ admodum ſint ſeplaſiæ, quæ huiuſmodi gemmas agnoſcant, & legitimas habeant. Caueant itaque medici, ne decipiantur. Id enim fiet, ſi ubi ijs opus fuerit, peritiſſimos probatæq; fidei conſuluerint gemmarios, quippe gem-

Sapphiri conſideratio.

Cautiones quædam.

marum ramenta, quæ in ſeplaſijs habentur, adulterijs, & impoſturis non uacant. Adde, quòd plerunque alterum alterius uice ſupponunt. Putant enim chryſopatios aureo colore nitentes hyacinthos eſſe, qui tamen amethyſtum colore referunt. Præterea obſeruandum eſt, ut gemmarum ramenta, ſiqua legitima, præclaraq; inuenuntur, quin & margaritæ, & corallia ſuper lapide prophyrite tandiu atterantur, uſquedum redigantur in puluerem tenuiſſimi pollinis inſtar. Et ſanè aduertant medici, quibus curæ eſt, ut plus honoris, quàm auri lucrentur, ne corallia in æneis mortarijs conterantur. Nam ſi id conſultè fiat, derafis delimatisq; æneis mortarijs, ferreisq; piſtillis, æris, & ferri ſcobs corallijs admiſta, noxium & uenenoſum reddet medicamentum, magna ægrotantium iactura. Quandoquidem uidi ego ſæpius mulierculas, quæ corallia & margaritas in æneis mortarijs contriuerunt, & ſubinde ſuis ægrotantibus propinarunt, qui ijs deguſtatis in maximum deducti ſunt diſcrimen. Qui lapis λίθος σάπφειρος Græcis, Lapis ſapphirus item Latinis dicitur: Italis, Saphiro.

Nomina.

Λίθος μεμφίτης. LAPIS MEMPHITES. CAP. CXV.

MEmphites in Aegypto iuxta Memphin inuenitur calculorum magnitudine, pinguis, uerſicolor. Tradunt trito, & illito, quæ urenda, aut ſecanda ſunt, ſine periculo obſtupeſcere, ita ut non ſentiant cruciatum.

Λίθος σελενίτης. LAPIS SELENITES. CAP. CXVI.

SElenites lapis, quem aliqui aphroſelenon appellarunt, quoniam noctu inuenitur lunæ imaginem reddere, quæ cum ea quidem augetur, & decreſcit. Naſcitur in Arabia, candidus, translucens, leuis. Huius ramenta comitialibus in potu dari iubent. Eo ceu geſtamine ad amuleta mulieres utuntur. Arbores adalligato eodem frugiferæ redduntur.

Memphitæ, & Selenitæ conſideratio.

MEmphites lapis hodie, quod ſciam, ad nos ex Aegypto non adfertur, tametſi uulnerarijs medicis ſæpiſſimè deſideretur, ubi integra partium ſectione ſit opus. Seleniten uerò etſi antea non uideram; emi tamen hoc anno à peregrino quodam, qui è Galitia Hiſpaniæ, ubi diui Iacobi templum inuiſerat, in patriam reuertebatur. Hic lapis uitri modo translucet, & facilè in tenues finditur laminas. quo fit, ut ijs in locis, ubi frequentiſſimus habetur, nitri nices expleat, ad

Cryſtalli hiſt.

concludendas ædificiorum feneſtras. Quidam, quòd ſpeculi imaginem reddat, Specularem lapidem uocant. Cæterùm quoniam hic translucidus lapis Cryſtallum nobis in mentem redegit, cùm expetatur id ſæpius in medicum uſum, ſilentio

Plinii ſententia explosa.

inuoluendum non duximus. CRYSTALLVM itaque (ut Plinius inquit lib. XXXVII. cap. II.) gelu uehementiore concreſcit, nec aliubi certè reperitur, quàm ubi maximè hybernæ niues rigent, glaciemq; eſſe certum eſt, unde & nomen Græci dedere. Hæc Plinij de cryſtallo ſententia. Nos uerò contrà rationibus non obſcuris innixi (quod etiam peritiſſimus Agricola ſentit) Cryſtallum cenſemus nec glacie, nec niue fieri unquam: ſed eo ipſo humore, quo in terræ uiſceribus gignitur beryllus, adamas, & alij id genus lapides. Gigni autem cryſtallum ex humore omnium puriſſimo ſanè conſtat, quòd omnium gemmarum clariſſimum, translucidiſſimumq; ſit. Probatur ſic gigni, non autem (ut Plinius inquit) ex glacie, uel niue: quoniam unaquæque glacies quantùmuis longo tempore concreta in algidiſſimis montibus, à quibus nec hyeme, nec æſtate nix unquam recedit, etiamſi è profundis partibus eruatur, liqueſcit tamen in calidis locis repoſita, non modò ignis, ſed ſolis etiam calore. Nanque id ipſum Cryſtallo eueniret, igni uel ſolibus admoto, ſi è niue aut glacie concreſceret: reperireturq; tantùm in montibus perpetuò niuoſis. Verùm enimuero cùm reperitur etiam in marmorum, aliorumq; lapidum, & metallorum fodinis in Hiſpania, Germania, Scythia, Cypro, Carmania, & in Nerone, & Chiti rubri maris inſulis, quin & in agris, ubi ſeges ſcritur, ubi aratro ſæpius magnas cryſtalli glebas fodêre bubuli, liquidò ſanè conſtabit, ex alia materia gigni cryſtallum, quàm glacie. Siquidem id, quod in præruptis montium ſcopulis inuenitur, ſuperficie tenus cohærens, ex puriſſimo lapideſcente humore in uiſceribus terræ concreſcere non dubitauerim: quo tamen tractu temporis à pluuiarum impetu, quæ in præruptis montium uniuerſam deradunt terram denudari crediderim. Quapropter non temerè dixit Plinius, liquidò ſe affirmare poſſe in cautibus alpium naſci adeò in uijs, ut plerunque ſune pendentes id extrahant homines. Huic alia accedit ratio, quòd glacies per aquas innatet, cryſtallum uerò illico ſubſidat. Præſtantiſſimum illud

Cryſtalli uires.

exiſtimant, quod album & aquæ clariſſimæ modo pellucidum uiſitur. Vis cryſtallo adſtrictoria: proinde datur in puluerem tenuiſſimum tritum utiliter dyſentericis ex uino auſtero. Alba uteri profluuia ſiſtit, lac uerò nutricibus auget. quod à Tridentinis mulieribus didicimus. Fiebat quondã antiquis è Cryſtallo pila, qua aduerſus ſolis radijs expoſita medici corpora urebant, igne inde concitato. Sed ijs tantùm id cauterij genus admouebant, qui candente ferro perterriti curari reformidabant. Sed & nos huiuſce cauterij periculum fecimus, non ſine ægrotantium, & aſtantium admiratione. Lapis, qui Græcis λίθος μεμφίτης, Latinis lapis Memphites, Italis pietra Memphite uocatur. Qui uerò λίθος σελενίτης Græcè, Lapis ſelenites Latinè, Pietra ſelenite Italicè appellatur.

Nomina.

Λίθος ἴασπις. LAPIS IASPIS. CAP. CXVII.

IAſpidum quædam ſmaragdum imitatur: alia cryſtallum, colore ſimilis pituitæ: alia non diſſimilis aeri, ob id uocatur aerizuſa: alia ueluti fumo infecta, quæ capnias ex argumento uocatur. quædam lineis albis reſplendentibus præcingitur, Aſſyrios appellata. alia terebinthinæ ſimilis, quæ terebinthizuſa dicitur. alia colore callaida gemmam æmulatur. Omnes amuleta eſſe traduntur, & accelerare partum femoribus appenſæ.

Iaſpidum

Iaspidum genera longè plura recensentur, quàm quæ à Dioscoride describuntur. Quandoquidem quædam uisitur cæruleo copioso, aut glauco pingui similis, id est, uiridis lacte suffusa. Alia purpurea, qualis nascitur in Phrygia. Alia rosea, & quasi floribus tincta, qualis in Ida monte profundissimis specubus foditur. Alia ex purpura cærulea, qualis inuenitur in Cappadocia. Alia ex rubro nigra. Alia iecoris imitatur colorem, quæ si saturatiore colore reperiatur, lineis eiusdem coloris diluti, & nigri cingi solet. Quædam niuem imitata rutilis punctis respergitur. Quædam onyche pungitur, aut ex altera parte iaspis est, ex altera onyx; proinde iasponyx uocata. Alia cuius altera parte sit purpurea, altera uiridis, nec utrinque pellucens, sed qua parte uiret it. In summa uaria est Iaspidum natura. Suspensas ad plura ualere aiunt, nempe ad omnem sanguinis fluorem, ad protegendum conceptum, & partum iuuandum, uenereamq; inhibendam, & febrem, & hydropem fugandam. Nec desunt superstitiosi, qui dicant Iaspidas homines reddere gratos, potentes, ac tutos, si quibusdam magicis uerbis admurmurentur, priusquam suspendantur. Ex tot Iaspidis generibus uiridis tantummodo meminit Galenus lib. IX. simplicium medicamentorum, ubi de facultatibus eius ita differuit. Proprietatem nonnulli lapidibus quibusdam testimonio suo adscribunt talem, qualem re uera habet Iaspis uiridis, nempe stomachum, uentrisq; os adiuuans appensa. Ac nonnulli quoque ipsam anulis inserunt, scalpuntq; in ea draconem radios habentem, uelut rex Nechepsos scripsit in quartodecimo libro. Sanè huius ego quoque lapidis abunde periculum feci. Torquem enim ex huiusmodi lapillis confectum à collo suspendi, ita ut lapides os uentris contingerent. Apparebant autem nihilominus prodesse, etiam si sculpturam non haberent, quam descripsit Nechepsos. hactenus Galenus. Qui lapis Latinis Iaspis, Græcis λίθος ἰασπις dicitur: Italis, Diaspro.

Iaspidum genera.

Iaspidum natura.

Iaspidis uires ex Gal.

Nomina.

Λίθος ἀετίτης. LAPIS AETITES. CAP. CXVIII.

Aetites lapis est ucluti prægnans, cùm quatitur, alio in utero sonante. Grauidis continet partus, cùm lubricæ sunt uuluæ, & parum tenaces, sinistro brachio adalligatus: sed parturientibus è brachio amoueatur, & feminibus alligetur, ut sine doloribus pariant. Furem deprehendit, si quis in pane conditum offerat: fur enim mansum deuorare non poterit. Quinetiam concoctus furem coarguit: quippe decocta cum eo deuorare non poterit. Tritus, & cerato exceptus, cyprino, aut gleucino, aut alio excalfaciente, comitiales magnificè iuuat.

Aetiten Græci, Latini Aquilæ lapidem dicunt, quòd aliquando in earum reperiatur nidis. Variat lapis hic tum colore, tum magnitudine, & uulgaris est notitiæ. Meminit huius Plinius libro XXXVI. cap. XXI. his uerbis. Aetitæ lapides ex argumento nominis magnam famam habent. Reperiuntur in nidis aquilarum, sicuti in decimo uolumine diximus. Aiunt binos inueniri, marem, & fœminam: nec sine ijs parere, quas diximus aquilas, & ideo binos tantùm. Genera eorum quatuor. In Aphrica nascentem, pusillum, & mollem intra se, ac uelut in aluo habentem argillam suauem, candidam: ipsum friabilem, quem fœminei sexus putant. Marem autem, qui in Arabia nascitur, durum, gallæ similem, aut subrutilum, in aluo habentem durum lapidem. Tertius in Cypro inuenitur, colore illis in Aphrica nascentibus similis, amplior tamen, atque dilatatus. cæteris enim globosa facies. Habet in aluo arenam iucundam, & lapillos: ipse tamen mollis, ut etiam digitis frietur. Quarti generis Taphiusius appellatur, nascens iuxta Leucadem in Taphiusa, qm locus est dextrà nauigantibus ex hac ad Leucadem. Inuenitur in fluminibus candidus, & rotundus. Huic est in aluo lapis, qui uocatur callimus, nec quicquam tenerius. Hactenus de aquilinis lapidibus Plinius. Λίθος ἀετίτης Græcis dictus, lapis Aetites Latinis uocatur: Arabibus, Hager achtamach: Italis, pietra d'Aquila.

Aetitæ lapidis hist. & uires.

Nomina.

Λίθος ὀφίτης. LAPIS OPHITES. CAP. XIX.

Ophitæ genera multa. quidam ponderosus, & niger. alter cinereo colore spectatur, punctis distinctus. tertius lineis quibusdam candidis intercinctus est. Omnes alligati contra capitis dolores & serpentium ictus prosunt. Feruntur, qui lineas habent, lethargo, & capitis doloribus auxiliari.

Ophitæ lapidis meminit Plinius libro 36. cap. VII. sic inquiens. Ex ophite columnæ, sed paruæ admodum inueniuntur. Duo eius genera, molle candidum, nigricans durum. Dicuntur ambo capitis dolores sedare adalligati, & serpentium ictus. Quidam phreneticis, ac lethargicis adalligari iubent candicantem. Contra serpentes autem à quibusdam laudatur, præcipuè ex his quem tephriam appellant à colore cineris. hæc Plinius. Verùm Ophites marmor, quod uulgò uocamus Serpentino, porphyritæ ferè lapidis instar durissimus est, colore minimè nigricante, nec candido, nec cinereo, ut in suo requirunt Dioscorides, & Plinius, sed uiridi saturato dilutis eiusdem coloris maculis respersо. Ex quo sanè constat antiquorum Ophiten à nostrate maximè fuisse diuersum. Ophitæ lapidis uires tradidit Galenus libro IX. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Ophites quem uocant lapis ustus extergendi confringendiq; uim possidet, ceu etiam nitrum. Admodum enim & ipsum ex uino albo ac tenui epotum lapides ueficæ comminuit. Verùm ipsum in lapidibus quispiam fortè non numeret. Et infrà in Iaspidis uiridis mentione de Ophite ita scribit. Porrò lapidem ophiten (depranati sunt Græci codices, qui habent ὑφατίτην) uir fide dignus re uera iuuare morsus à uipera suspensum retulit. Sed eiusmodi facultates extra usum sunt methodo constantem: uelut etiam Hieracitis, & Indici, cùm profluentem ex hæmorrhoidibus sistunt sanguinem. Lapis Græcis λίθος ὀφίτης, Latinis Lapis ophites, Italis pietra Serpentina uocatur.

Ophitæ lapidis hist.

Ophites marmor.

Nomina.

Λίθοι ἐν τοῖς σπόγγοις. LAPIDES IN SPONGIIS. CAP. CXX.

Lapides in ſpongijs inueniuntur, qui ueſicæ calculos rumpunt, in uino pori.

Lapidum ſpongiarum uires ex Gal.

Lapides in ſpongijs reperti, omnibus notiſſimi ſunt: quippe quòd rariſſimæ ſint ſpongiæ, quæ hiſce lapidibus nacent. Horum uires retulit Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum, his uerbis: Lapides, qui reperiuntur in ſpongijs, frangendi uim obtinent, non tamen ita ualidam, ut lapidem in ueſica comminuant, unde qui id ſcriptum reliquerunt, mentiti ſunt: uerùm qui in renibus conſiſtunt rumpunt, uelut qui ex Cappadocia conuehuntur, quos in Argeo naſci aiunt. Solu-

Nomina.

uuntur autem hi in ſuccum colore lacteum. ex quo liquet, quòd extenuandi uim obtineant, absque ut inſigniter excalfaciant. 10
Λίθοι ἐν τοῖς σπόγγοις Græcè, Lapides in ſpongijs reperti dicuntur: Arabicè, Hagiar alſefengi: Italicè, pietre delle ſpugne.

Λιθοκόλλα. LITHOCOLLA CAP. CXXI.

Lithocolla glutinum, quo lapides coniunguntur. conflatur autem ex marmore, lapide Pario, & taurino glutine. Poteſt candente ſpecillo admotum, incommodos oculis pilos replicare.

Λίθος ὀστρακίτης. LAPIS OSTRACITES. CAP. CXXII.

Ostracites teſtæ ſimilitudinem habet, cruſtoſus, & in laminas fiſſilis. quo mulieres ad detrahendos 20
pilos, pro pumice utuntur. Menſes drachmæ pondere potus ex uino ſiſtit. Si quatuor diebus à purgatione bibatur ſicilici pondere, fœminis præſtat ne concipiant. Cum melle autem impoſitus, mammarum inflammationes lenit, & nomas cohibet.

Oſtracitæ lapidis conſid. & uires.

Ostraciten lapidem, quo pumicis uice uſa eſt antiquitas, hactenus mihi uidere non licuit: quanquam reperiri hunc in Hildesheimio circa antrum à nanis appellatum, colore ſubrubeo, & oſtracorum teſtis ſimilem, libro quinto de natura foſſilium ſcribit Agricola. Eius uires tradidit Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Porrò oſtraciten uocatum lapidem prædicare quoſdam audio, quaſi deſiccandi ualenter facultatem obtineat, temperatam ex adſtri-

Nomina.

ctione, & acrimonia, uelut & Geoden nomine, pupillas expurgare, & uberum teſtiúmque phlegmonas ſanare, ex aqua uidelicet inunctum. Lapis Latinis oſtracites, Græcis λίθος ὀστρακίτης dicitur: Italis, pietra oſtracite. 30

Σμύρις λίθος. SMYRIS LAPIS. CAP. CXXIII.

Smyris lapis eſt quo annularij ſcalptores lapides expurgant, ad erodendum, & urendum utilis: gingiuis, quas humor uexat, prodeſt: dentifricio commendatur.

Ἄμμος αἰγιαλῖτις. ARENA LITORALIS. CAP. CXXIIII.

Arena è litoribus ſole feruefacta, hydropicorum tumores exugit, ſi capite tenus in ea obruantur. Torreri ſolet ad aridos fotus, pro milio aut ſale. 40

Smyridis confid. & uires ex Gal.

Smyris uulgò nobis Smeriglio, notiſſimus eſt lapis, præſertim quòd eius puluere expoliantur gemmæ, & armorum omne genus. Vitrum quoque Smyride lapide finditur, quemadmodum & adamante, tanta meſt ei duricies. Huius uires Galeno lib. IX. ſimplicium medicamentorum, his uerbis deſcribuntur. Sed & Smyris uocata, quòd multum abſtergentem habeat facultatem, clarum eſt uel ex eo quòd dactylioglyphi, hoc eſt, qui annulos exculpunt, eum in uſum illo utantur. Quinetiam quòd dentes puros efficiat, experti ſumus. Lapis, qui Græcis λίθος σμύρις, Latinis lapis Smyris appella-

Nomina.

tur: Italis, Smeriglio. Quæ uerò Latinis Arena litoralis, Græcis ἄμμος αἰγιαλῖτις, Italis Arena marina dicitur.

Ἀ'κόνη ναξία. LAPIS NAXIVS. CAP. CXXV. 50

Cote Naxia, quod exacuendo ferro deteritur, illitum alopecias ad pilum reducit. uirginum mammas cohibet, nec increſcere patitur. Potum ex aceto lienem abſumit, & comitialibus prodeſt.

Λίθος γεώδης. LAPIS GEODES. CAP. CXXVI.

Geodes lapis adſtringit, ſiccat, caligines oculorum diſcutit. Illitus autem ex aqua teſtium, mammarumque inflammationes ſedat.

Naxium lapidem nullis prorſus notis deſcripſit Dioſcorides, ſed illum legitimum eſſe cenſeo, quo paſſim utimur ad cultellos acuendos, & fœnarias falces, nobis uulgò Cote appellatum. Geodem autem, cùm ita à terra denominatum eſſe putem, me ſæpius uidiſſe crediderim, cùm in Boemia, Miſnia & Saxonia lapis quidam ſubrotundus, colore ferru- 60

gineo

ginco reperiatur, qui flauam terram non modicam intra ſe concludit. Naxius autem, Galeni teſtimonio, non ſolùm uirginibus mammarum incrementum prohibet: ſed & pueris teſtes creſcere non patitur, tanquam uidelicet particeps facultatis refrigeratoriæ. Lapis, qui ἀχάτης καλεῖται, Græcis, Latinis lapis Naxius, ut etiam Italis pietra Naxia nominatur. Qui uerò λίθος γεώδης Græcè, lapis Geodes Latinè, pietra Geode Italicè dicitur. Nomina.

Γῆ πᾶσα. TERRA OMNIS. CAP. CXXVII.

OMnis terra, ad medendi uſum recepta, ſummam & primam uim habet refrigerandi, meatúsque obducendi, occludendique: ſed ſpecie diſtat, cùm alia adiunctis quibuſdam ad alia ſit utilis.

Γῆ ἐρετρίας. TERRA ERETRIA. CAP. XXVIII.

ERetriades duæ ſunt, una uehementer alba eſt, altera cinericia. Optima habetur ad cinereum colorem uergens, perquàm mollis: quæ ſi per æramenta tractim ducatur, lineam uiolaceam refert. Lauatur, ut ceruſſa, aut hunc in modum. Teritur ſeorſum, cum aqua, & ubi peſſum ierit, humor leuiter excolatur: ſiccata ſolibus, iterum teritur interdiu, adiecta aqua, ut ueſpere conſidat: antelucanis colo excernitur, & demum in ſole trita, ſi fieri poteſt, digeritur in paſtillos. Quòd ſi toſta deſideretur, paſtilli magnitudine ciceris in fictile perforatum conijciuntur, oreque uaſis diligenter obturato, ſupra carbones candentes continenter follibus perflantur: ubi uerò cinis in fauillas ſe conuertit, aut aereum colorem contraxit, exempti reconduntur. Vim habet adſtringentem, & refrigeratoriam, leuiter mollientem: caua explet, & ſanguinolenta conglutinat.

Γῆ σαμία. TERRA SAMIA. CAP. CXXIX.

SAmia præfertur candida, leuis, tangenti linguæ glutinis modo adhæreſcens, mollis, ſuccoſa, friabilis: cuiuſmodi eſt, quam aliqui collyrion uocant. Duæ enim ſpecies eius: unam antè diximus: altera after appellatur, cruſtacea, & cotis modo prædenſa. Vritur, ac lauatur, ut eretria, uimque conſimilem habet. Sanguinis reiectiones ſiſtit: fœminis fluxione uuluæ laborantibus, cum flore ſylueſtris punicæ datur. Teſtium, & mammarum inflammationes, illita ex roſaceo, & aqua, refrigerat: ſudores arcet. contra ſerpentium morſus, & uenena pota ex aqua auxiliatur.

Λίθος σαμίος. LAPIS SAMIVS. CAP. CXXX.

SAmius lapis in Samia terra inuenitur, quo aurifices utuntur poliendo auro, ut reſplendeat. Probatur candore, & duritia. Vis ei adſtrictoria, & refrigerans. prodeſt ſtomachicis potus. ſenſus hebetat: uerùm ad fluxiones oculorum, & ulcera, cum lacte efficax eſt. Partus, ut tradunt, adligatus accelerat, & conceptus fœminarum cuſtodit.

TErra, quam Samiam uocant, an ex Samo deferatur in Italiam, non equidem auſim affirmare: tametſi hæc uſum in medicina maximum præſtiterit Galeni tempore, qui ea, quæ after appellatur, tanquam præſtantiore ſemper uſus eſt: huic tamen Dioſcoridi præfertur illa, quam aliqui collyrion uocant. Sunt qui putent Samium aſtera illum eſſe lapidem, quem ſeplaſiæ Talchum nominant. Sed ij, meo quidem iudicio, hallucinantur. quandoquidem Talchus linguæ contactu nunquam glutinis modo adhæret, attritu contumax eſt, nec cotis inſtar prædurus uiſitur. Adde quòd Talchus non ſit cruſioſus, ſed ſquamoſus, translucidus, ut uitrum, ac lauis: & quòd non niſi magno labore, & diutino igne comburi poſſit: nec id quidem per ſe fieri poteſt, niſi quibuſdam admiſtis, quod tamen Samio aſteri non euenit, ut pote qui facilè teſte Dioſcoride, eretriæ terræ modo comburatur. Ad hæc ſciant medici Talchum ebibitum ſtrangulare, non ſecus ac gypſum: cùm tamen Samius after perinde atque Lemnia terra, contra uenena, & uenenoſorum ſerpentium ictus maximè auxilietur, & ut illa labijs & linguæ inhæreat. Id quod aliquando animum traxit ad credendum, eam terram uel Samiam, uel Samiæ ſimilem eſſe, quam magnificunt circulatores, qui ſerpentes circumferunt, à Melita inſula allatum: quamque uulgò uocant Pietra di ſan Paolo. Siquidem hæc colore candida ſpectatur, linguæ tangenti pertinaciter adhæreſcit, mollis eſt, & ſuccoſa, facileq; friabilis: & aduerſus uenena, & ſerpentium ictus Lemniæ uicem explet. Cæterùm neque illud auſim aſſerere, quòd lapis Samius uocatus ad nos conuehant mercatores, quo aurifices aurum, & argentum antiquitus polie-bant: etſi hunc quoque in Germania reperiri ſcribat Agricola. Terra Samia ſic Latinis, atque Italis, ut γῆ σαμία Græcis appellatur. Lapis uerò λίθος σαμίος Græcè, Lapis Samius Latinè, & pietra Samia Italicè nominatur. Terræ Samiæ conſid. Nomina.

Γῆ χία. TERRA CHIA. CAP. CXXXI.

CHia eligi debet candida, uergens ad cinereum, Samiæ ſimilis. Eſt autem cruſtoſa, † albaque, ſed fictitijs formis differens. Vis eadem, quæ & Samiæ. extendit faciem, & erugat, atque ſplendidam reddit: colorem in facie, & corpore toto commendat. in balneis pro nitro deterget.

† Orib. καὶ λεπτή. i. tenuisq;.

Τῆ σελινουσίᾳ. TERRA SELINVSIA. CAP. CXXXII.

EAdem præstat Selinusia. maximè laudatur, quæ uehementer resplendet, candida, friabilis, & humore dilui celerrima.

Τῆ κιμωλίᾳ. TERRA CIMOLIA. CAP. CXXXIII.

CImoliæ duo genera, candida, & ad purpureum inclinans. Optima existimatur, quæ innatam habet pinguitudinem, tactuque frigida sentitur. Vtraque aceto diluta, parotidas, & alia tubercula discutit. Ambusta igni, si statim cimolia oblinantur, pustulas non sentient: testium duritias, & totius corporis collectiones cohibet: igni sacro imponitur. In summa, utraque multùm in medicina commendatur, si incorruptæ originis, nec spuria assumatur.

Τῆ πνιγῖτις. TERRA PNIGITIS. CAP. CXXXIIII.

QVæ pnigitis dicitur, colore ferè eretriæ similis est, grandioribus tantùm glebis: manum si quis admoueat, refrigerabit: tactu linguæ usqueadeò glutinosa, ut pensilis hæreat. Cui effectus idem, qui cimoliæ, paulò tamen infirmior. Hanc aliqui pro eretriade uendunt.

Ὄστρακα τῶν ἰτνῶν. TESTAE FORNACEAE. CAP. CXXXV.

FOrnaceæ testæ uehementer tostæ, crustas ulceribus obducunt: quare prurigini, & papularum eruptionibus, medentur. Podagricis prosunt: strumas discutiunt, cerato exemptæ.

Γῆ ἐκ τῶν καμίνων. TERRA FORNACVM. CAP. CXXXVI.

FORNACVM terra, quæ retorrida fuluescit, eiusdem cum testa effectus.

Γῆ μηλία. TERRA MELIA. CAP. CXXXVII.

MElia colore cinereum eritream imitatur, aspera tactu: ea digitis friata, derasi pumicis modo crepitat. Vim habet aluminosam, sed tenuissiculam, id quod gustu deprehenditur: modicè linguam siccat: purum corpus reddit, & colorem commendat: pilos extenuat: uitiligines, & lepras abstergit. Pictoribus usum præbet, ut colores diutius perennent. Emplastris uiridibus, quæ chloræ dicuntur, efficaciter inseritur. Ex omni melia terra, & omni alia in uniuersum, eligi debet recens, mollis, non lapidosa, friabilis, quæ cùm humorem attigerit, facilè resoluatur.

QVanuis terra Eretria, Chia, Selinusia, Cimolia, Pnigitis, & Melia antiquis notissimæ fuerint, & in usu medico frequentissimæ, ut author est Galenus; tamen ab his, qui nos præcesserunt, adeò neglectas fuisse constat, ut nulla amplius, quod sciam, ad nos adseratur. Quamobrem non operæpretium duxi, ut in singulis moram traheremus, ac de earum historia & uiribus latius differeremus. Quæ terræ Γῆ χία, σελινουσία, κιμωλία, πνιγῖτις, μηλία *Græcis, Latinis, terra Chia, Selinusia, Cimolia, Pnigitis, Melia: Italis, terra Chia, Selinusia, Cimolia, Pmgite, Melia uocantur: Arabibus uerò terra Cimolia Teri chimolea, seu Thin chimulia: Pnigitis, Teri hanem.*

Nomina.

Γῆ ἀμπελῖτις. TERRA AMPELITIS. CAP. CXXXVIII.

EX ampelitide terra, quæ pharmacitis nomine in Seleucia Syriæ nascitur, laudatur in primis nigra, piceæ longos carbones referens, modicè affulosa, æquabili splendore, quæ detrita, accepto oleo, statim eliquescit. Vitiosa censetur candida, & cinerea, quæ in liquorem non resoluitur. Vim dissipandi, & refrigerandi habet. ad calliblephara additur, tingendis capillis idonea. Vsus eius ad illinendas uites, sub germinationis tempus, utpote cùm innascentes uermiculos enecet.

Ampelitidis terræ consid.

AMpelitis, ut author est Galenus libro nono simplicium medicamentorum, hoc sibi nomen iure uendicauit, quòd antiquis in frequenti haberetur usu, ad præseruandas ab erucis uitium gemmas prima earum germinatione, quemadmodum nos uisco circumlito nostras tuemur in Hetruria. Pharmacitis uerò dicitur, quòd medicamentosa maximè sit. Siquidem non modò uermiculos ad uites ascendere inhibet; sed etiam eos interficit. Hæc usqueadeò bitumine referta est, ut Plinius, & Posidonius, bitumini similem ipsam fecerint. Cuius experimentum est, si facilè in oleo imposita, liquescat. Quamobrem credidere nonnulli Ampelitim terram crustosum illum fuisse lapidem, quem scribit Galenus se inuenisse in Lyciæ litoribus, & in Cœle Syria, qui in ignem coniectus leuiusculam edebat flammam. Hoc argumento nixi, quòd idem scripserit se reperisse lapidem illum in quodam colle omni ferè ex parte circundato ab Asphaltite lacu, quem Sudomeum uocant: ex quo

ex quo bitumen in ipsum labitur lacum. Quapropter non desunt, qui dicant, Galenum haudquaquam notuisse, eos lapides nil aliud esse, quàm terram ampelitidem. quæ cùm piceum referat carbonem, ut Dioscorides ipse testatur, non mirum, si potius lapidis, quàm terræ speciem præ se ferat. Non ab re itaque credendum fuerit, Ampelitim terram non admodum à Gagate lapide differre. quippe quòd utraque ex terra & bitumine suam traxerint originem. Ampelitis nuperrimè è Carniola, ubi foditur, ad me allata est, nullis reclamantibus notis. Hæc, quæ γῆ ἀμπελῖτις Græcis, Latinis terra Ampelitis appellatur: Arabibus, Thin alcharin: Italis, Terra ampelite. Nomina.

Ἀσβόλη ζωγραφική. FVLIGO PICTORIA. CAP. CXXXIX.

FVligo, qua pictores utuntur, ex uitrarijs officinis colligi solet: siquidem ei palma tribuitur. Vis ei ad adstringendum, & erodendum efficax. fracta, cum rosaceo cerato ad cicatricem perducit.

Μέλαν γραφικὸν. ATRAMENTVM LIBRARIVM. CAP. CXL.

ATramentum, quo scribimus, fuligine è tedis coacta colligitur. In singulas libras gummis, ternæ fuliginis unciæ adijciuntur. Fit etiam è resinarum, & pictoria fuligine, de qua paulò ante diximus. Assumitur autem fuliginis mina, gummi sesquilibra, glutinis taurini, atramenti sutorij, singulorum sescuncia. Additur conuenienter erodentibus medicamentis. ambustis, ex aqua commodè crassius illinitur, sed non antè soluatur, quàm cicatricem induxerit: sanatis siquidem ulceribus, sua sponte decidit. Cæterùm habes, amicissime Aree, ferè quæ tradenda duximus pro operis modo, quem destinaueramus, & materiæ, auxiliorumque medicinalium copia.

De fuligine pictoria, atque etiam de Atramento librario latius & apertius à Dioscoride scriptum est, quàm ut de his plura nobis superesse dicenda, uel declaranda. Quare iam unà cum authore nostro, huic quinto libro finem imponamus. atque insuper DEO, *cui omnia, quæ à nobis fiunt, aut dicuntur, accepta ferre par est, immensas agamus gratias. Ea fuligo, quæ ἀσβόλη ζωγραφικὴ Græcè, Latinè Fuligo pictoria dicitur, quemadmodum Italis Fuligine de pittori. Quod uerò μέλαν γραφικὸν Græci, Latini Atramentum librarium, Itali Atramento librario, aut Inchiostro nominant.* Nomina.

LIBRI QVINTI FINIS.

PETRI ANDREAE MATTHIOLI MEDICI Senenſis Commentarii,

IN LIB. SEXTVM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE LETHALIBVS VENENIS, EORVM QVE PRAECAVTIONE, ET CVRATIONE.

Præfatio Dioſcoridis.

VPERIORIBVS, amiciſſime Aree, libris tradidimus de aromatibus, oleis, unguentis, arboribus, & earundem fructibus, lacrymisque: item animalibus, melle, lacte, ſeuo, frumentis, oleribus, herbis, radicibus, liquamentis, uinis, metallisque. In hoc uerò totius operis ultimo, facultates medicamentorum recenſebimus, quæ prodeſſe nobis, aut officere poſſunt.

Vitata igitur orationis prolixitate, opus inſtitutum proſequamur. Huiuſcemodi autem tractatus cùm bifariam diſtributus ſit, in partem uenena præcauentem, ita ut ne fallant ſumentes, aut ſi quando per imprudentiam dentur, ut tum quoque innoxia fiant, irritaque: & in rationem ijs ſuccurrendi, qui iam noxam ſentiunt: primùm diſſeram de præcauendi modo, quem eſſe difficillimum plerique maiorum arbitrantur, quòd dantes clam uenena ita inſidias temperant, ut peritiſſimum quenq; decipiant. Siquidem uenena ſua amaritudine, permiſtis dulcibus, ſpoliant, & graue odoris uirus miſtura odoramentorum eximunt. Aut medicamenta immiſcent, quæ tuendæ ſanitatis gratia dari putantur, & præſertim in ualetudine, ut abſinthium, tragoriganum, ſatureiam, aut hyſſopum, quinetiam thymum, irim, origanum, abrotonum, caſtorium, aut ſi quid medicamentis purgatorijs cognatam habere qualitatem uideatur. Aut potionibus inferunt, ut uinis aſperis, iuribus, paſſo, mulſæ aquæ, muſto: ſuccis, ut in cremore lentis, polentis: aut medicaminibus, aut alijs, quæ aſſumuntur, edulij ſpeciem referentibus. Quare qui in ea ſuſpicione ſunt, conditos cibos uitari debent, omniq́ue intenſo ſapore dulcium, aut ſalſorum, aut acidorum abſtinere: nec ſitibundi affatim bibere, aut eſurientes uoraciter comeſſe, ſemperque ad ſaporem horum diligenter attendere, præſertimq. potu frigidam aquam præſumere. Satiato enim appetitu, qualitates ægerrimè poſtea concoquuntur. In ægris quidem facilè cauemus potiones auxilij prætextu dari ſolitas, quas offerunt improbi ueneficiorum artifices: itaque ob id laborantes morbo non perinde audentium iniurijs patent. Et hæc quidem ne facilè incauti ſeductíque homines capiantur dolis ueneficorum, ratio eſt, & facultas. Sed alia ſupereſt expeditior, ut ſu ſpicioſi aliqua præſumant, quæ uenenorum uires hebetent, & inefficaces irritasque reddant: cuiuſmodi caricæ ſunt cum iuglandibus nucibus manducatæ, & quæ cedromela uocant, id eſt citria, ſeminisq; napi drachma cum uino. Item folia calaminthæ, aut creta, quæ Lemnia ſphragis appellatur, pondere pari cum uino: aut rutæ folia, & nucis iuglandis nucleum: aut caricas duas, & ſalis callum ieiuni ſumant, & nullo ueneni genere lædentur. Antidota ex uino ſumpta, eundem effectum præbent: inter quæ intelligitur magnum Mithridatium, & quod ſcinco, & quod ſanguine temperatur. Quin & ſæpe uenenis obſiſtunt peculiares quidam corporum affectus certo quodam modo conſtitutorum, cum quadam cibi, potusque qualitate, tum uini copia ita temperatorum, ut cum uenenis diſſentiant. ſiquidem ingeſti ueneni uires frangunt, atque iam priore alimento farctis, præcluſiſque meatibus, obſtant, ne membratim per digeſtionem inſinuetur. Verùm enimuero, quoniam fortunæ neceſſitas interdum ſimilia diſcrimina peregrè agentibus adfert, abſque ullis inſidijs hominum, nonnihil diſſerendum mihi de hac re neceſſarium duco. Iam primùm igitur culinam apparare loco ſubdiali conuenit, cibosque & potus in huiuſcemodi loco ſtruere. Si id fieri commodè nequit, ſecunda erit conditio hæc, apparandi, apponendiq́ue ſub tecto. Sed tum diligenter laquearia animaduertenda: frequenter enim à ſuperioribus contabulamentis animalia decidunt exigua quidem, ſed quæ non modicam perniciem moliantur, ut phalangia, ſtelliones, & alia quædam reptilia. Porrò uinaria uaſa diligenter

diligenter intueri oportet: nanque reptilia odore uini illiciuntur, quæ interdum sorbendo, noxium uirus eructarunt, interdum uerò delapsa immersaque expirarunt, & exitij causas haurientibus attulerunt. Sed hæc hactenus dicta sint, ne cauti, & prouidi insidijs pateant. Quòd si qui sua sponte, aut ex quorundam insidijs sumpserunt, auxiliari primo quoque tempore oportebit. siquidem dum comites singulorum uenenorum notæ expectantur, immedicabile fit uenenum, & pauliſper neglectum, medicamentis ægrè cedit. Quare si qui pro comperto se uirus sumpsisse intelligunt, & fateantur, aut eorum, qui aderant, testimonio constet, protinus ad idonea remedia transeuntes, facilè peculiari, natiuaque constitutioni restituemus. Neque enim ijs assentimur, qui prorsus auxilia in huiuscemodi frustrà adhiberi contendunt. Quo enim modo morbi, quorum causæ cæcæ, latentesque corporibus insident, medicinam admittunt, & quæ forinsecus incurrunt uenena, medendi rationem aspernantur? Acquè uerò omnes morbi pro causarum ingruentium magnitudine, proque antecedentibus affectionibus, qualitatibusque, quibus sit opportunum corpus, uel medicabiles sunt, uel nullis cedunt medicamentis. Quòd si qui forsan obmutescentes, aut temulenti, aut nolentes alioqui uenenum à se egeri, nullam nobis eius cognitionem præbeant, tum protinus accedendum ad ea, quæ communiter epotis quibuscunque uenenis opitulari consueuerunt. Atqui nullum magis in omnia ualens auxilium dari potest, quàm ut proximo loco uirus foràs exhauriatur, priusquàm inualescat. Quare sine mora calidum oleum ex aqua, aut seorsum, ut uomitare cogantur, dari conuenit. Aut si oleum natura loci negat, butyrum cum aqua calida, aut malua, aut lini semine, aut tragio, urtica, fœno græco, aut halicæ decocto, uicem eius exhibebit. Hæc enim non modò uomitionibus exigent ui illa sua laxatrice, aut nauseam ciente; sed aluum quoque subducent, & corporum inanitione ita aduersabuntur, ut acrimonias uenenorum hebetent. Id quod euidenter huiuscemodi argumento deprehendere licet. Esto, ut quisquam uiua calce, uel fæce, aut cantharidibus, aut alio quouis acri, corpus exulcerare statuerit, is si ipsum oleo leniter illinat, exulcerationem non accipiet. Atqui neque uehementer adstringi corpus, neque refrigerari poterit, si antea perungatur. Quinetiam uomitus non ob id modò, quòd uacuet, & noxium humorem excernat, iuuamentum adfert; sed quòd assumptum uirus nonnunquam odore, coagulatis grumis, aut colore prodat. quippe cùm odore, & amaritudine, meconium: colore, cerussam, gypsumve: grumis, lac aut sanguinem animalis recens iugulati ostendat. Nam grauis odor regestorum, leporis marini, aut rubetæ ueneficia deprehendit: ita ut nonnulla ab ijs remedia peti possint, ad idonea singulorum auxilia transeuntibus. Oleo etiam maluæ decoctum admiscetur, aut glaucium, aut adeps anserinus, aut pinguium carnium iura, aut lixiuium lignorum cinere factum. Vbi uerò uomitus diligenter citatus fuerit, nequid in uentre coierit, quæ hæserunt intestinis reliquiæ, clystere acri deuocentur. Facit & nitrum tritum cum hydromelite sumptum, & uina uetera liberalius epota, gallinacea iura, præpingues pisces, uetustæ carnes pinguesque, & quæ adipe aut recenti butyro parantur. Aluum nanque subducunt, uti diximus, & stomachum resoluentia, proniorem ipsum ad uomitum reddunt: & uenenorum acrimonias hebetant, atque meatus obstruentia, celerem uirium penetrationem inhibent. Quinetiam medicamenta dantur, quæ communi dote prosunt, ut Lemnia terra, agaricum, abrotonum, irio, radix eryngij, semen pastinacæ, & calaminthæ, nardum Gallicum, castorium, ferulæ uirentis medulla, flos rhododendri, succus marrubij, laser, aut laserpitium, sagapenum, peucedani succus, aut panacis, & radix, quam magudarim appellarunt, aristolochia longa, sylueſtris rutæ semen, & betonicæ, quam cestron nominant, folia. singula cum uino drachmæ pondo sumi debent. Effectum præbet polij decoctum, & seseli, & liquida pix lincta. Magnificè ferunt opem antidota, quæ in calce operis scripta reliquimus. Communis ratio præstandi auxilij ita se habet. Cæterùm ab ijs, quæ consueuerunt euenire, communia remedia sumptitari possunt. Ferè enim uires uenenorum quàm plurimorum in affectus consimiles corpus tandem redigunt. Quam ob causam pleriſque communia conducunt auxilia. uaria etenim sunt uenenorum genera, communes tamen, nec multi ijdem affectus oriuntur. Neque fieri potest, ut omnes concurrentesque casus, quæ symptomata uocant, unum uenenum sequantur. alioquin superuacanea fuisset uenenorum singulorum traditio, cum suis remedijs ab authoribus descripta. Neque uerò in uno eodemque promptum est inuenire, ut quis stomachi, alui, intestinorum, iecoris, renum, & ueficæ dolore uehementer crucietur, ut singultiat, erodatur, contremiscat, refrigeretur, obmutescat, conuellatur, pulsus elanguescat, spiritus difficilis fiat, ueterno prematur, uertigo obuersetur, caligent sensus, stranguletur, sitiat, sanguis erumpat, febre conflictetur, ægrè lotium reddat, torminibus uexetur, crebrò uomitet, nausea prematur, rubescat, liuore sugilletur, pallescat, desipiat, stertat, uiribus deficiatur, & pleraque alia faciat, patiaturque. singula enim in generales affectus deducta, pauca numero, & communia ea demonstrant, quæ euenire consueuerunt. Quare in singulis, quæ suprà diximus, non facilè fuerit deuoratum uirus cognoscere. Nam oris & linguæ erosio, stomachi, uentris, ueficæ ac renum inflammatio, uehemens urinæ difficultas, & interdum cruoris cum eo exitus, lancinatio, & in pluribus partibus quidam adustionis sensus, non in cantharidibus modò potis reperiuntur; sed in erucis quoque pinorum, & bupreste, & salamandra. Porrò non modò eos, qui meconium hauserunt, ueterno, aut sopore premi, stertere, liuore sugillari, torpere, refrigerari, stupescere, toto corpore pruritum sentire, sensu primari constat; sed eos etiam, qui manu dragoram, aut cicutam deuorarunt. Delirium non hyoscyamus tantùm infert; uerùm etiam, quæ

toxica appellantur: itidem aconitum,& mel,quod in Heraclea Pontica gignitur. Strangulatio non minus in fungis,quàm in sanguine taurino,lacte,aconito,cerussa,gypso,conspicitur. In summa, difficile unum uni ueneno proprium inuenire signum,quod hausum,gustatumq́.uirus prodere possit:maximè, quòd hæc cæterorum etiam uitiorum,quæ in corpore exoriuntur,communia sequi solent. Cæterùm in his,quæ celeriter enecant,noxam signis forsitan indicare possis,si ad ea respexeris, quæ sumus dicturi. Sed in ijs, qui ad longas ægritudines spectant,nihil ad medendi rationem difficile, duntaxat quod pertineat ad indicia noxæ,utpote cùm uenena statim,atq; præsentaneam uim illam perdiderunt,transmutata in longos affectus,communia reliquorum uitiorum remedia,compositionesq́.flagitent,cùm uenefica proprietas non amplius insit. Si uerò longa sit affectio,in aliquod diuturnorum morborum genus recidet,à quibus facile fuerit medendi rationem assumere. Sed de ijs,quæ generaliter auxiliãtur, hactenus. Consequenter quæ priuatim singulis prosunt,scriptis mandabimus, si prius sigillatim exposuerimus,quæ ex singulis ordinibus exitialem,aut maleficam uim sortiuntur, ut medicinæ studiosi ea cautè obseruent,quæ ad rationem salutis scripta inueniuntur: quòd nonnulla eorum,quibus utũtur, uenenis sint commista. Incuria enim magnas adfert noxas,& sæpe continuo usu eorum,homo in perniciem agitur. Proinde animalia,quæ exitiosam uim habent,hæc sunt: cantharides, bupresti, salamandra, pinorum erucæ,lepus marinus,rubeta,& rana palustris muta,deuoratæ hirudines. Semina sunt, hyoscyamus,coriandrum,cicuta,gith,psyllion. Liquamenta, meconium, opocarpason, thapsiæ succus, elaterium,mandragoras. Radices,quas mittit chamæleo,aconitum,thapsia,ueratrum,ixia,agaricum nigrũ, ephemerum,quod aliqui Colchicum uocant,quod in Colchide nascitur. Arbores, herbæ, oleraq́ue: smilax,quam aliqui tithymalum appellant,Romani taxum: solanum manicum,quod & dorycnium dicitur: sardonia herba,quæ ranunculi genus est: corniculatum papauer,pharicum, toxicum, ruta syluestris,fungi. Ab animalibus,taurinus sanguis recens,lac intus coagulatum, mel Heracleæ in Ponto genitum. Metalla,gypsum,cerussa,calx,auripigmentum,duo sandaracharum genera,spuma argenti, adarce, plumbum,& quod argentum uiuum dicitur. E liquoribus domesticis, uinum abunde post balneas potum,aut passum,& frigida aqua similiter.

COMMENTARIVS MATTHIOLI.

Beneficium à Dioſc.in poſteros collatum.

MAGNVM *sanè, & immensum beneficium acceptum referre debent sapientissimo Dioscoridi non solùm medici orbis uniuersi; sed etiam uniuersa simul humana natura. quippe quòd is artem medicam illustrauerit, quinque superioribus libris, in quibus infinitorum simplicium medicamentorum historiam,ac facultates miro ordine tradidit: sine quibus nullo quidem pacto ægritudines propelli possent, nullaque earum noxa deleri, quibus uita nostra conflictatur, ac tollitur. Sed longè plura adhuc beneficia eidem accepta referri debent, quòd deinceps in hoc sexto uolumine, exactissima scientia mirabilique doctrina, ac ratione explicauerit, & quo modo quisque lethalia omnia uenena præcauere possit, & qua etiam ratione succurrat, ne eadem perniciem, uel aliquam inferant noxam, quæ prius per imprudentiam, aut malitiam,uel dolum intus in corpus assumpta fuere. Nam etsi medicamenta tam ad uniuersales, quàm ad particulares morbos, qui quotidie inuadunt,affliguntque humanum corpus,necessaria plurimùm semper extiterint, apprimeque utilia; innumeri tamen habentur morbi, qui seruata tantùm uictus ratione, naturæ duntaxat ope pelluntur. Secus autem euenit ijs, quibus uenenum exhibitum sit. quandoquidem nisi prius haustis præstantibus admodum antidotis ueneno præuenerint,uel post ipsum assumptum remedia non admiserint, rarissimè uel nunquam naturæ uiribus seruantur. Quin potius eos plerunque uita deficit, qui uenenum hauserunt,nisi quàm primùm succurratur remedijs. de quibus ita abunde, accurateq́; scripsit Dioscorides,ut Galenus & grauissimus author,& medicorum facilè princeps, necnon tota posteriorum Græcorum, & Mauritanorum schola, ipsum in hoc adeò diligenter sint imitati, ut ab eo omnem huiusce facultatis doctrinam didicerint. Cuius rei amplissimus testis est Galenus libro primo de antidotis. Quamobrem omnibus perspicuum esse potest, Dioscoridem in hac uenenorum, æquè ac in illa medicamentorum facultate, omnium facilè principem, & magistrum extitisse. Itaque cùm in alios eius quinque superiores libros,commentarios(ut puto)non inutiles conscripserim, me equidem operæprecium facturum putaui, si libro quoque sexto commentarios adderem: præsertim cùm nouerim quàm utile sit, ac necessarium hominem in uniuersum assequi tum modum, tum rationem tam præcauendi, quàm curandi uenena, non solùm ea, quæ intus in corpus sumuntur; sed etiam quæ uenenosorum animalium morsu, uel ictu ciaculantur, & relinquuntur. Siquidem malefica uenenorum uis, adeò grauis,& potens humanæ naturæ semper extitit inimica (huic enim magis,quàm cæteris aduersatur) tantaque uelocitate suum exequitur munus, ut sæpenumero eundem præstet effectum in corporibus nostris, quem præstat noxacissimus ignis, si quando ad aridissimas peruenerit paleas. Fit enim, ut plerunque uenena, dum iubent qui sumpserunt, uel ictti languent, medicos accersiri, eousque corporis humores inficiant, atque etiam principes partes,ut subinde nihil, uel parum prosint remedia, & quàm præstantissima antidota. Quapropter rectè Galenus libro. III. de simplicium medicamentorum facultatibus cap. XXIII. scriptum reliquit, quòd quando uenenum putredine, & erosione enecans, grauem corpori intulerit noxam, fieri quidem non potest, ut amplius uincatur, superetúrque, uel uictus ratione, uel generosorum medicaminum ope. Ex hoc itaque accepi,clareque cognoui, quòd si in hunc quoque librum sextum commentarios non scripsissem, præstantiorem, magisque uitæ humanæ necessariam medicamentorum partem, intactam silentio præterijssem. Quæ quidem pars, cùm præterea à nobis ex Dioscoride pluribus antè annis in*

Ratio commẽtariorum in librum ſextum.

Italicam linguam uersa habeatur, ac etiam his nostris commentarijs enarrata, causa nimirum erit, qua potissimùm innumeri homines, non modò à mortiferis se tueantur uenenis; sed à morte quoque liberentur. Nam quicunque in hos nostros incident commentarios, qui Italici, aut Latini sermonis non fuerit prorsus ignarus, quanquam non fuerit medicus, non tantùm sibi ipsi; uerùm etiam alijs adiumento esse poterit. Nempe quòd usus medicamentis tum simplicibus, tum compositis ad uenenorum noxam facientibus, quorum inferius præstantiora, ualentioraque referam: quneiam conuenientibus usus cautionibus, facilè aliquando ueneno prorsus medebitur, aliquando autem tandiu ægros uinos traducet, quandiu diligentissimis medicis accersitis, qui non semper præstò sunt, sed magna ex parte uel longè distant, uel absunt, integrum medendi locum relinquet. Sed anteaquàm modum, ac rationem præcauendi uenena in medium afferam, non alienum duxi ad amplioremhuiusce rei doctrinam, nonnulla in uniuersum præmittere scitu, ut arbitror, necessaria, ut sine quibus tractatio hæc diminuta, & imperfecta uideri posset. Primùm itaque dixerim (ut etiam Conciliator inquit in libro, quem de uenenis edidit) uenenum omne intra corpus nostrum assumptum omnibus suis facultatibus prorsus opponi cibo, quo nutrimur. Nam quem admodum cibus in nostri corporis sanguinem uertitur, sitque in omni sui parte membris, quæ præcipuè nutrit, similis, locum illius, quod continuo in nobis exolnitur, subintrans; ita uenenum contrario modo se habens, corpus, ac membra, quibus primò adhæret (ut infrà latius dicetur) in sibi peculiarem uenenatam naturam transfert. Vnde quemadmodum animalia omnia, omnesque fructus, quæ terra parens gignit, quæque in nutrimentum uerti possunt, si à nobis edantur, in nostrum transeunt alimentum; sic per oppositum modum, uenenata introì in corpus sumpta, uniuersa corporis nostri membra uenenata reddunt. Quippe cùm omne agens suo passo sit fortius, uenenum ui sua agendi ualida, nostram uincit substantiam, uertitq; in suam uenenatam naturam, ea sanè ratione, qua ignis sua ui agendi potentissima paleas celerrimè in se ipsum conuertit, & conficit. Ob id itaque dixere antiqui rerum naturalium exploratores, quòd uenenum homines interficit corrupta corporis temperie, & compositione. Id quod maximè comprobat Galenus lib. III. de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi in hoc, inquit, differt alimentum à medicamento, quòd hoc nostrum corpus alterat suis qualitatibus, illud uerò conuertitur, fitque substantiæ corporis simile. Porrò scire conuenit (ut Auicenna, & Auerroes posteritatis memoriæ prodiderunt) uenena in uniuersum trium esse generum: ut enim aut à plantis, aut ab animalibus, aut à metallicis exitiosam uim habent; ita inde discrimina sortiuntur. In plantis igitur eæ omnes inter uenenata recensentur, quæ ciborum naturæ omnino repugnant, & aduersantur: quæ natura non eiusmodi sunt, ut esitatæ in alimentum conuerti possint. quinimo contrariam obtinent facultatem, ita ut membra iam nutrita in se ipsas conuertant. Cuiusmodi est elleborus, aconitum, cicuta, napellus, Sardonia herba, nerium, & alia quàm plurima plantarum genera, de quibus in processu pluribus seorsum agemus. In animalibus ea omnia uenena inficiunt, cuius natura humanæ prorsus aduersatur. Patet id in uiperis, aspidibus, basiliscis, lepore marino, rubeta, scorpio, phalangio, salamandra, rabidis quadrupedibus: item in morticinis carnibus, aut à fulmine occisis, aut à uenenosis, & rabidis animalibus. Cæterùm hac in re, licet nonnulli dicant uenenum cum uita animalis consumi, eo ducti exemplo, quòd cerui, lupi, apri, & reliquæ feræ, quæ uenenatis sagittis conficiuntur, innocuè comedantur; scire tamen oportet, hanc regulam deficere in his, quæ pestis, aut rabies, aut fulminis ictus, aut uenenosorum morsus enecat. Quandoquidem complures uidi mortuos esse, qui tantùm boues peste confectos excoriauerant, haud aliter toto corpore tumentes, ac si in hydropem incurrissent. In metallicis denique illa omnia produntur uenenata, quæ maleficæ, ac lethali constant facultate. Qualia sunt argentum uiuum, auripigmentum, sandaracha, magnes, & similia. Ad hæc sciendum est uenena non solùm interficere per os sumpta, sed interdum etiam extrinsecus applicata, uarijs ac diuersis rationibus. Porrò quæ per os sumpta uenena uitam adimunt, sub ciborum, aut medicinarum specie plerunque propinantur. Quæ uerò exterius tantùm admota inficiunt, ut plurimùm à uenenatis, & mortiferis animalibus desumuntur. Siquidem hæc homines non morsu modò, uel ictu necant; sed usu quoque, sibilo, & tactu (ut quidam scribunt) interimunt. Quinetiam non desunt uenena, quæ gustatu, olfactuque tantùm statim hominem in periculem agant nulla temporis mora. quæ quidem inter cætera malitiæ, & atrocitatis principem locum obtinent: quippe quòd secum deferant præsentaneum interitum, ex quo nullum subinde fiat reliquum infelicibus moribundis succurrendi tempus. Cæterùm morsu, ictuque interficiunt uiperæ, aspides, scorpiones, phalangia, pastinacæ pisces, rabidi canes, & alia id genus plura. Visu autem, & sibilo (ut author est Galenus libro de theriaca ad Pisonem, si tamen Galeni legitimus est liber) statim inficit basiliscus. Tactu alius serpens enecat, de quo agens Auicenna lib. IIII. fen VI. narrat, quòd is à milite quodam hasta infixus uirulentam uim per hastam transmisit ad manum, quam primùm infecit, & deinde totum corpus corrupit. Ad huiusce rei comprobationem illud sanè compertum habeo, quod in agro Tridentino euenisse scio. Nempe cùm rusticus quidam suis esset in uinetis, paruum quendam colem sæpius ascendebat, ut ibi uuarum custodiam ageret. Hinc quadam die ad collis pedem magnum, & horrendum uidit serpentem, cuius capiti supernè hastam satis longam infixit: at dum fixam feram se hinc inde fortiter contorquentem, & hastæ circumuolutam, pro uiribus teneret, magno statim tremore correptus est, quo maximè deterritus uociferans, uiatores, & circunstantes colonos ad se ire rogabat. Quam uociferationem audientes, qui non longè aberant rustici, eò cursu uelociter contenderunt, & ipsum ferè semimortuum inuenerunt. Cognita tamen ex occiso serpente sui infortunij causa, ad theriacam, & alia antidota confugerunt, quibus eum ad uitam reuocarunt. Veruntamen duobus annis postea is uniuersi ferè corporis stupore in lecto semper decumbens ægrotauit, & eo præsertim brachio, quo pernicioſum animal hasta occiderat. Nec admodum mirari rem hanc nobis licet, cùm uideamus (ut etiam literis mandauit Galenus lib. VI. de locis affectis) torpedinem marinam derepentè piscatoris manum obstupefacere, ac torpidam reddere, ubi primùm is tridente eam tetigerit. Id quod similiter efficit, transmissa per funem retis qualitate, dum trahitur in litus. Proinde id experientia docti piscatores, si dum retia trahunt, manus torpescere, tremereq; præsentiant, certò torpedinem captam sciunt, etsi longo admodum fune trahatur. Vnde illud perspicuum est, quòd si huiusce piscis qualitates per tridentis hastam, & retis quàm longissimum funem transmissæ ad manum, inficiunt & corrumpunt homines, eò magis id ipsum fieri poterit, si animalia ipsa, aut nudæ manus, aut alia corporis parte tangantur. Idcirco manifestè constat nullum esse brachium tam ualidum, & ro-

Veneni operatio qualis.

Venenorum genera unde.

Venena quot modis mortē adferant.

buſtum,quod torpedinem adhuc viuentem diutius ſuſtinere poſſit. Quare admirandum ſanè non erit (ut teſtatur Galenus libro nuper citato) quòd ſputum canis rabidi, ſi humanum corpus contigerit, perinde ipſum rabie afficiat, ac ſi ab ipſo cane eſſet demorſum: nam & huiuſce effectus hac noſtra ætate plura afferri poſſent exempla. Neque etiam alicui mirum eſſe debet, quòd ſputum aſpidis cognomento Ptyas,omnes ueneno inficiat,quos contigerit. Hoc idem ſimiliter efficiunt quædam ſæuiſſima uenena arte conflata, tanta permeandi & penetrandi ui prædita, quòd illius (ut ferunt) ſellarum pediſeris, inſciſſorum ocreas penetrant, donec ad nudas pedis plantas peruenta, & inde per cutis ſpiracula in corpus ingreſſa,uniuerſa eius membra corrumpunt,& abſumunt. Horum uſus(ut audio)frequens apud Turcas,& alias ferinas gentes. Ex hac autem re nullam quis capiat admirationem oportet. ſiquidem arteriæ corporis noſtri (teſte Gale.lib. III. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ac alijs in locis)ad ſe intus trahunt quodcunque proximè circundat eas,dum continuò dilatantur. Id quod quotidie liquet ex inunctionibus,ac ſuffitibus ad morbum Gallicum paratis. quippe eædem ab arterijs attractæ, ubi argenti uiui, cinnabaris, uel ſublimati officinis uocati plurimum admiſerint,ſæuiſſima ſæpe pariunt ſymptomata. Sunt & alia uenena,quæ olfactu tantùm(ut quorundam fungorum meminit Raſis)præſentaneam afferunt mortem ijs, qui ea naribus admouerint. Huius ſummæ malitiæ ſedem illud ſanè tenere debebat, quo florem recentioribus uetonicum uocatum, Senis quidam circumforaneus infecerat,ex his qui innocuè uenenum deuorare profitentur. Quem cùm olfaciendum exhibuiſſet ſuo concurrenti in publico Senenſi foro, is ex ſolo olfactu derepentè concidit mortuus. Præterea uenena quædam ſunt, quæ ſolo guſtatu, quanquam non deglutiuntur, perimunt: idq; præſtat aſpidis ſurdi ſputum. Quo memini quoſdam imprudenter infectos eſſe. Inter quos uidi ego ruſticum in ualle Anania,qui dum ſænum ſecaret in pratis, feram falce per medium ſecuit, & cùm poſtea capitis truncum manu cepiſſet, ut ſocijs aſtantibus oſtenderet, utpote qui iam feram demortuam fortaſſe cenſebat, ſuſpenſius manu truncus caput retorſit, & ruſtici manum ſæuiens momordit. At ille credens ſuctu uulneri ſuccurrere, os ſtatim morſui admouit. Quo facto derepentè in terram cecidit,ubi illico mutus factus deperijt. Inſuper ſciendum eſt, quòd uenena non uno eodemq; modo,neque ab una eademq; cauſa ſuos pariunt effectus. Siquidem (ut ſapientes quidam memoriæ prodiderunt) quædam agunt exceſſu qualitatum elementorum, quarum miſtione conſtant. Quædam uerò propria tantùm qualitate aut forma, quam occultam proprietatem medicorum quidam appellant, in miſtis inferioribus introducta ex influxu linearum rectarum radicalium, quæ ex ſyderum fixorum ſplendore proueniunt, pro materiæ miſtorum proportione ſeu conſtitutione. Alia denique utroque modo ſimul agunt, nempe & qualitate elementari, & propria, quam formam ſpecificam nominant. Porrò uenena, quæ exceſſu tantùm ſuarum qualitatum operantur, ſuas uariant actiones,pro uarietate ipſarum qualitatum. quippe quòd unum ſit calidum, aliud frigidum, aliud ſiccum, aliud humidum. Quæ igitur caliditate excedunt, duobus modis perimunt. Vno,quòd intus in corpus ſumpta, excalfaciant, urant, corrodantq; uſque ad cor. Alio, quòd extrinſecus appoſita corrodant, & exedant carnes uſque ad oſſa: id quod lepori marino adſcribitur. Vel quòd ſummè calefacientia tam intus, quàm extra corpus adurant quemadmodum euphorbium, & elleborus, donec inflammato tandem corde interimant. Frigida ſimiliter bifariam necem adferunt. Vno modo, quòd exuberante frigiditate ſua,uſqueadeò corpus gelidum, ſtupidumq; reddunt,quòd ſimul etiam cor congelaſcit, ut ijs euenire ſæpius compertum eſt, qui opium deuorarunt. Altero, quòd obſtructis ingenti frigiditate meatibus, anhelitum intercipiunt, & proinde ſuffocant, & ſtrangulant, id quod præſtant exuſtum plumbum, & fungi uenefici. Duplicem & ſiccum uenenum habet operandi modum. quandoquidem uel humidum ſanguinem cordis abſumant, ut calx uiua: uel ſeparent ac diuidant partes abinuicem, quouſque omnia membra ad cor uſque in minimas diuidantur partes: quem effectum præbet riſagallum uocatum. Humidum poſtremò, etſi aliqui tradant non inueniri, quoniam nullum ſit humidum reperire,quod ad quartum humiditatis exceſſum peruenerit; oppoſitum tamen declaratur exemplo illius, qui nocte dum dormiret, à ſerpente quodam demorſus (ut Gilbertus Anglicus narrat) mortem obijt: cùmq; mane à puero per brachium traheretur (ſic enim arbitrabatur dominum à ſomno excitare) caro iam uniuerſa putredine confecta,tractu illo concidit,oſſibus remanentibus carne prorſus exutis. Quod certè non alia de cauſa contigiſſe potuit, quàm ab excedente ueneni humiditate,quæ ſumma ſanè inerat feræ illius dentibus. Eundem effectum præſtat etiam ſalamandra,ſi in puluerem redacta bibatur,ut in proceſſu ſuo loco docebit Dioſcorides. Nec ſecus illi accidit, quem cenchris ſerpens momorderit. Quocirca rectè proditum eſt à Galeno ex authoritate Hippocratis libro primo de temperamentis,quòd cùm anni conſtitutio pluuialis,humida,& auſtralis fuiſſet, ea potiſſimùm humiditas fecit, ut ſuccedente æſtate carbunculi orirentur:quibus ob corruptam uenenatamq; humiditatem conſque in aliquibus brachia putruerunt,quòd denique tota hac ipſa putredine correpta,à cubitis diuiſa deciderunt. In alijs uerò tantam coxarum, crurium, & pedum caro putredinem ſenſit,quòd planè oſſa carne deſtituta remanſerunt. In alijs denique non caro ſolùm computruit; ſed ſimul etiam nerui, oſſa,eorum compagines,nexuſq; contabuerunt. Ex hoc itaque apertè oſtenditur reperiri uenena,tanta humiditate exuberantia,ut homines interimere poſſint,utpote quæ membra putrida efficiunt:ſicut argentum uiuum,quod ſua humiditate modum excedente,inſitum cordi natura humidum ſæpe corrumpit,ut quotidie uidemus in ijs,qui eo unguentis excepto ſe inungunt ad luem Gallicam delendam. in quibus præterquam quòd ſemper gingiuas,dentes,palatum,aliaſq; uicinas partes putredine afficit; ſæpe etiam ubi uberius quàm par ſit,inunctum fuerit,eos in perniciem ducit: quippe quod uniuerſo ſanguini putredinem inferat. Idq; extrinſecus duntaxat adhibitum. quanquam & id ipſum mtus aſſumptum occîdit, ſi modum quendam exceſſerit,ut libro ſuperiore tradidimus. Siquidem præ nimia ſui frigiditate uitales ſpiritus,cordisq; ſubſtantiam congelat. quod cuidam ſeplaſiario;qui illud imprudenter biberat,euenijſſe narrat Conciliator Petrus Aponenſis. Hoc igitur modo,alijsq; prædictis ſuos uenena præſtant effectus, quæ ſuis modum excedentibus qualitatibus mortem hominibus adferunt. Cæterùm uenena,quæ propria ſui facultate,uel(ut dicunt)propria forma enecant, id non efficiunt,quòd caliditatis, frigiditatis,humiditatis,aut ſiccitatis modum excedant,ſed quòd id peculiare à natura habuerint ex influxibus à radijs(ut ſuprà diximus)quorundam ſyderum fixorum prouenientibus, quæ ea humanæ naturæ prorſus aduerſa genuerunt. Hæc propterea etſi tam pauca quantitate ſumantur, ut uix ſentiantur; tanta tamen eſt eorum malefica, atroxq; uis,ut breui

Venenorum effectus à diuerſis cauſis.

A qualitatibus excedentibus.

A forma propria.

tempore

tempore tantum augeantur, in se ipsa corporis humiditatem conuertendo, quòd postea quasi horæ momento dissoluant, & ad mortem trahunt homines, à quibus hausta fuerint, quemadmodum aconitum, napellus, & toxicum facere consueuerunt. Id quod optimè nouit Galenus lib. primo de semine, ubi rem explicauit his uerbis. Quaratione etiam minima particulæ humoris lethalium uenenorum, quæ deleteria appellant, ubi in animalis corpus ingressa fuerit, totum id momento temporis immutat, sibique simili affectione alterat. Nec secus fit curatio, quæ per uenenorum remedia, & antidota adhibentur, quæ alexipharmaca nuncupant, quæ contraria lethalibus alteratione totum etiam ipsa corpus immutant, non sanè quòd substantia ipsorum per totum penetret corpus (neque enim potest tam paucus succus tam breui tempore corporis interdum maximam molem replere) sed qualitatis diffusione, qualis & extra nos à solis fulgore in ambientem aerem, & in nobis tum à corde in arterias, tum à cerebro in neruos fieri conspicitur. Et lib. v. cap. xix. de simp. medic. facult. idem inquit. At medicamenta sunt quæ tota essentia nobis contraria sunt. proinde si uel minimum eorum assumptum fuerit, omnino lædat necesse est. hæc Galenus. Ex quibus facilè constat, ipsum uelle quòd antidota non secus atque uenena agant in corpora nostra. Idem Galenus tertio simplicium medicamentorum censu cap. xxii. in prædictorum testimonium ita scriptum reliquit. Medicamenta erodentia, & putrefacientia etiamsi quantitate minima sumantur; omnino tamen corrumpunt, quia uidelicet, quæ putredini obnoxia sunt, calore, humiditateq; putrescere solent. Atqui calidus, humidusq; sanguis est. Itaque putrescere nunquam cessare possint. Proinde longo etiam pòst tempore, à quo sumpta sunt, nonnulla interimunt, potissimùm quæ crassa, terrenáque essentia sunt. hactenus Galenus. Sed ad antidota redeamus. Vbi sciendum est, quòd ex his ea tutius operantur, quæ præcauendi gratia antea assumantur, quàm quæ pòst: nam ut uenenum, quanquam efficax, nihil aut parum nocet ijs, qui prius se antidotis munierunt (ut contigit Mithridati) ita pari ratione nullum, aut paucum ad ferunt auxilium, quæ postea exhibentur, nisi sæpius, maioriq; quantitate sumantur, ut in corporibus maius eorum uis capiat incrementum. His adstipulatur Galenus libro primo de antidotis à principio, sic inquiens. Mithridatica antidotus, itemq; theriaca non eam uim habent post uenenum accepta, quàm ante sumpta habuissent. nam portio antidoti quæ prius, & semel hausta tutum à morte quempiam præstitisset, ea uenenum subsecuta nisi ob quadruplum, quincuplúmue aucta, non iuuabit: neque id semel tantùm, sed bis singulis quibusq; diebus hausta, faciet. hactenus Galenus de his differens. Cæterùm uenena, quæ & manifestius, & occultis simul qualitatibus agunt, id præstant utroque modo, quo prædicta duo. quemadmodum agit euphorbium, quod licet uenefica ui, quam ab excessu caliditatis obtinet, inficiat; inficit tamen & ui alia, quæ à propria sui forma, & latente qualitate procedit. Cuius rei illud indicium est, quòd exhibita theriaca, cuius proprium est ea omnia superare uenena, quæ propria forma & tota specie operantur, efficacissimè ualet aduersus euphorbium hausta. Quòd si sola excedente caliditate euphorbium noxam inferret, tantum abest, ut theriaca, quæ non parum caliditatis obtinet, auxilio futura sit, ut etiam illius noxam foueat, & augeat. quod tamen non facit. Scire etiámnum conuenit non omnia uenena cor primùm petere, & illi noxam inferre. Siquidem reperiuntur, quibus ita natura comparatum est (id enim claret experientia) ut intus assumpta seperatim noceant uno tantùm corporis membro, alia uerò alteri. quemadmodum etiam sunt medicinæ, quarum aliæ præcipuè cordi opitulantur, ut crocus, hyacinthus. aliæ cerebrum, & caput iuuant, ut smaragdus, stœchas, betonica. aliæ uentriculo præcipuam opem ferunt, sicuti corallium, cinnamomum, gingiber. aliæ denique alijs corporum membris auxiliantur. Idcirco Galenus libro de theriaca ad Pisonem: Sunt (inquit) plura medicamenta, quæ quibusdam corporis partibus eximiè curandis sunt idonea. Patienti igitur ieiunori sæpe eupatoria herba auxiliata est: glans unguentaria (myrobalanon uocant) lienem adiuuat: saxifragon, & betonica renibus pulchrè facunt: similiter alia aliarum (ut experientia obseruauimus) propria sunt medicamina. Tales igitur proprietates in uenenis quoque reperiri affirmauerim. quandoquidem planè constat cantharidas præcipuè noxam inferre ueficæ, cicutam cerebro, leporem marinum pulmoni, & alia item alijs corporis membris particularibus, ut in hoc lib. melius, latiusq; ostendemus, ubi de singulis seorsum agemus. Id quoque non latuit Galenum, ut loco iam citato eius uerba apertè testantur, dum ait. Sunt nonnulla uenena, quæ partes etiam quasdam corporis priuatim uitiant. Nam lepus marinus pulmonem exulcerat, cantharis ueficam peculiariter afficit. Torrò non ignorandum, quòd etsi uenena hæc (ut adnotat Gentilis) natura insitum habeant, ut seorsum unumquodque membrum determinatum lædant; non tamen propterea fit, quin noxam etiam cordi communicent. nam si secus esset, neminem sanè interimerent. Quamobrem haud mihi displicet eorum sententia, qui ideo uolunt omnia uenena perniciosa esse, quòd cordis facultatem opprimant. Siquidem parum refert, an illud efficiant, quòd primo cor ipsum opprimant, aut aliquo alio mediante. Huius rei manifestam fidem facit Galenus lib. v. cap. i. de locis affectis, ubi sic habet. Quænam ipsi cordi propriè uel primariò affecto supernenient accidentia: quænam uerò ipso cæteris partibus consentiente, id ex ijs intelligi potest, quæ prius in alijs libris demonstrauimus, ubi iam declaratum est innati caloris cor uelut fontem esse, neque animal mori omnino posse, ni cor afficiatur. hæc Galenus. Cæterùm illud etiam in disputationem uenit, nunquid fieri possit, ut uenena in diem exhiberi possint, & certis occidere temporibus, hoc est, quòd certo, & præfixo tempore mortem adferant: exempli gratia in uno mense, uel pluribus, uel ad annum usque, non celerius, neque tardius determinato tempore. Qua in re in primis auscultandus est Theophrastus grauissimus, & antiquissimus author, qui libro ix. cap. xv i. de historia plantarum de aconito differens, ita scriptum reliquit. Componi autem ita ferunt, ut certis occidere temporibus possit, uidelicet bimestri, trimestri, semestri, anno completo, nonnullum etiam biennio. Pessimè illos de uita discedere uolunt, qui plurimum temporis resistere possint: paulatim enim tabescat corpus, & languore pereat diuturno esse necesse. Facillimè illos, qui confestim obeunt. hæc Theophrasti sententia. Veruntamen omnes ferè rei medicæ studiosos in hanc conclusionem conuenire reperio, quòd quamuis in uenenorum numero inueniantur (ut Theophrastus inquit) quæ celerius, & quæ tardius interficiant; non propterea tamen præsciri potest terminus certus, & dies, quo mortem inferre debent, ut quidam existimant. Nam quòd uenena citius, aut serius occidant, non tantùm ex innata & propria eorum ui prouenire censent; sed etiam quòd magis, uel minus resistat eius natura, qui uenenum assumpsit. Id autem planè docet experientia: siquidem constat idem uenenum eodem pondere, uel eadem quantitate diuersis natura exhibitum,

Antidotorum actio.

Ab utrisque simul.

Venena diuersa membra petunt.

Vtrum uenena in statum diē interimere possint.

alios in hora tantùm perimere, alios in quatuor horis, alios in die, & nonnullis nisi paruam afferre noxam. Id quòd etiam quotidie experimur in medicamentis, quæ ad deijciendam aluum exhibentur. quandoquidem idem medicamentum eodem pondere, uel quantitate à diuersis hominibus acceptum, in aliquibus suum celeriter præstat effectum, in alijs tardè, in aliquibus parum efficit, in alijs plurimùm, in alijs nihil, in aliquibus citra omnem molestiam deijcit, in alijs verò magno cum labore. Neque tamen id alia de causa accidere manifestum est, quàm ex uario, dispariq; ægrotantium temperamento: quod non ita ad unguem deprehendi potest, ut certò sciri possit, quandiu innatus eorum calor ueneno resistere ualeat. At quamuis concedi possit, quòd quis adeò peritus uenefícus reperiatur, ut ex longa experientia, ac pariter scientia tam exactè naturam, & robur uitalis facultatis calleat in unoquoque homine, ut conijcere possit, quousque perdurare ualeat, ubi venenum illi sua arte præparatum exhibuerit; non tamen propter hoc is determinatè scire poterit diem, neque horam mortis illius, qui uenenum assumpserit. non enim fieri potest, nisi diuino iudicio, aut afflatu, ut aliquis medicus, uel philosophus adamussim expendere possit, ac metiri, quantum humidi substantifici, quantumq; caloris innati in quocunque sit corpore, præsertim quòd non semper in eodem statu persistant principes facultates: quo fit, ut quispiam modò plus, modò minus fortis appareat. tum etiam quòd corporis temperamentum plurimùm immutent causæ extrinsecæ, quas Græci προκαταρκτικὰς uocant. Adde etiámnum quòd antidota, quæ à medicis huiusce modi uenenatis continuè propinantur, etsi ueneni uim ob sui contumaciam superare nequeant; impediunt tamen, ne id tam breui tempore perimat. Vanum igitur crediderim esse, quòd internas nostri corporis facultates, ac functiones possint (ut quidam ferunt) iudicio duntaxat ita exquisitè expendi, ut lance expenditur crocus. Atqui scire etiam oportet, quòd etsi hoc magna ex parte euenire possit naturæ ipsius robore, in hoc magis, in illo minus existente; eo etiam tamen prouenit, quod aliqui constent arterijs, quibus uenenum in cor fertur, admodum angustis, alij contrà admodum amplis. Nanque uenenum ubi uias latas expeditasq; inuenerit, non solùm celeriter permeat; sed longè etiam facilius unà cum aere prouehitur, qui cordis refrigerio continuè ingreditur. Id quod ijs minimè contingit, qui propterea quòd cor minus calidum obtineant, arterijs potiuntur longè angustioribus, quin & spirituum uitalium facultatem ualde imbecilliorem habent. Quocirca Galenus tum tertio simplicium medicamentorum censu, tum libro secundo de alimentorum facultatibus, tradidit cicutam hominibus in cibo lethalem esse, sturnis autem nutrimentum. Quandoquidem hi arterijs adeò angustis præclusisq; constant, ut nullo pacto per eas ad cor lethalis cicutæ uis, progredi possit. quanquam hoc de frigidis potius, quàm de calidis uenenis intelligi debeat. Hunc illud scitu dignum accedit, quòd persuasu difficillimum est, uenena, quæ ab impijs ueneficis in diem exhibentur, alterius generis esse ab his, quæ suarum tantùm qualitatum excessu perimunt. Nam quæ propria forma ac ui necant, in minima etiam quantitate exhibita (ut Galenus inquit) difficilè cohibentur, quin breuissimo tempore lethale munus obeant suum. Non desunt tamen, qui pro certo affirment, quæcunque uenena adeò temperari posse, ut illa celerius, hæc tardius interficiant. quibus equidem refragari non ausim, cùm sciuerim admiranda admodum esse secreta naturæ. Quæri præterea solet, num fieri possit, ut quis ita ueneno assuescat, minimum quid de eo quotidie assumens, ut eo tandem innocuè nutriatur, quemadmodum Rufi testimonio scribit Auicenna, olim puellam nutritam esse ueneno, ea tantùm ratione, ut reges quosdam, & principes (quòd formosissima esset) qui secum rem haberent, inficeret. Qua in re dixerim ego, quòd etsi non desint, qui hoc fieri posse asserant: nunquam tamen ipse adduci potero, ut credam humanum corpus nutriri posse ueneno, & præsertim napello, quo plerique rem exponentes eam puellam nutritam esse interpretantur. Siquidem ea historia Arabicas potius fabulas imitatur, quàm rem aliquam, quæ omnibus naturalis philosophiæ rationibus comprobari possit. Quamobrem constat Gentilem Fulginatem in hoc Auicennæ loco admixum quidem fuisse, ut hanc opinionem seruaret integram. quod nimirum fidelis cuiusque expositoris esse debet. Nam postquàm eam sententiam ualidis, ueris q; rationibus primùm improbasset, denuo (ut assolent) Auerrois, Diniq; authoritate innixus, Auicennæ, & Rufi opinionem probare non dubitauit quibusdam argumentis, quantis nudis, & infirmis. Quorum illud uidetur fortius esse, ubi authoribus magis, quàm rationibus addictus inquit, Aequum non esse, quòd authores tam graues, tamq; sapientes, mendaces nocentur, uanique habeantur. quippe quòd certò crediderit ipse Gentilis Rufum, itemq; Auicennam in ueram historiam hanc rem recepisse, non autem in fabulam. Sed quoniam superuacaneum duco in hoc conterere tempus, longa contradicendi oratione, præsertim quòd uenenorum medelæ ea nullam aut paruam afferat utilitatem: ideo relictis alijs, in Galeni sententiam facilè deuenio. Quitertio simplicium medicamentorum censu cap. XVIII. tradit uenena calida, & ficca (qualem esse napellum, quo puellam illam nutritam uolunt, non ambigo) nullo modo posse in nutrimentum redigi, etiam quòd in quantitate minima sumantur: tametsi frigida uenena quandoque in alimentum uertantur. Quandoquidem hæc (ut idem author est exemplo cicutæ, papaueris, hyoscyami, & mandragoræ) non sui natura interficiunt, sed qualitate duntaxat frigida. Quibus adijcit ipse Galenus historiam anus cuiusdam Athenien sis, quæ cicutam in cibo sumebat nullo sanè detrimento accepto. Ea enim (ut idem scribit) modicæ primùm quantitati assueuit, mox in dies pluri, donec ex magna etiam quantitate, quæ illi in nutrimentum conuertebatur, nullam percipiebat noxam. Ex quo palàm fit, Galenum non admittere, quòd uenena calida nutrimento esse possint. Id quod minus etiam illis concedit, quæ propria specie, aut occulta causa, ueneni naturam sortiuntur. Inter quæ principem locum obtinet napellus. Quare longè aberrant nonnulli interpretes, utpote qui illud napello tribuant, quod planè cicutæ reddidit Galenus: itaque fit, ut (quæ eorum inscitia est) historiam hanc confundant, Galeni uerba peruertant, atque rem malè interpretentur. Quo etiam in errore deprehenditur Auicenna: nisi interpreti error fuerit adscribendus. Quòd postremò ueneni facultas (ut quorundam opinio est) iam concocta, & in illius adolescentulæ substantiam conuersa, potuerit ex anhelitu in alios transire, ac eos subinde inficere, sanè perridiculum uidetur, atque euidentius falsum, quàm ut pluribus explodi mereatur. Cæterùm quoniam non desunt animalia, quæ natura cibis uictitant uenenosis, atque ex ijs nutrimentum capessunt, sicut (Galeno authore libro II. de alimentorum facultatibus, & III. simplicium medicamentorum) sturni cicutam depascuntur, & coturnices ueratrum, & ut nos quoque quotidie uidemus, anates, quæ in stagnis, & paludibus uiuunt, bufones aquaticos deuorant, & ijsdem nutriuntur, ciconiæ uenenosis, & mortiferis serpentibus, & gallinæ interdum scorpionibus, araneis, serpentibus, & alijs

Verùm quis assuefieri possit, ut uenena innocuè sumat.

Verum animalia, quæ cibis uenenosis uicti tant, exitiosam uim retinent.

alijs id genus uenenatis animalibus; ideo inutile non fuerit scire nunquid huiusmodi animalia, quæ uenenosis uescuntur, ab hominibus cibo accepta inde uenenum inferant, eoq; inficiant. Hac in re plerosque inuenio, imò ferè omnes recentiores, qui de uenenis scripserunt, firmiter asserere, quòd si huiusmodi animalia edantur, non modò ueneno non inficere possint, sed nullam prorsus inferre noxam: quin potius corpus nutrire, non secus atque alia. quippe quòd constet (ut dicunt) ea in suam naturam uenenatos cibos reddere. Quæratio, & opinio etsi non absurda, neque incongrua uideatur; tamen crediderim, quòd licet uenenum concoquatur, & transmutetur in eorum animalium substantiam, quorum id perpetuus cibus est, non tamen esse posit, quin caro quæ ex ciusmodi fit alimento, si edatur, omni prorsus careat nocumento. Quinimo putauerim, quòd si ea in frequentiorem cibum uenerint, possint quandoque morbos scinissimos excitare, & subinde necem inferre. Siquidem huius rei nobis testimonium præbent Dioscorides, & Galenus. quippe qui pariter affirment lac, quod nil aliud est, quàm sanguis bis coctus, ex animalibus emunctum, quæ scammoniam, aut ueratrum, aut tithymalum depascantur, potum mirificè uentrem deijcere. Ex quo omnibus perspicuum est, quòd omnes in uniuersum plantæ, quibus uis deiectoria, & pernicioſa ineſt, quanuis sæpius concoctæ fuerint, non prorsus tamen suam deijcendi, ac necandi facultatem de perdunt. Id quod similiter manifestum deprehenditur in turdis, qui uniperi baccis uescuntur: item in gallinis, quæ deuorant absinthium. Quandoquidem illorum caro iuniperum non mediocriter redolet gustatu: harum uerò non paruam absinthij amaritudinem refert. Ab his itaque edocti medici diligentissimi mandant nutriendas esse capellas herbis accommodatis, ubi animus fuerit earum lac exhibere hectícis, aut alijs alio morbo affectis, quibus tamen conueniat. Hoc quoque testatur Galenus de uipera sermonem habens lib. XI. de simplicium medicamentorum facultatibus. Ibi enim de dipsade disserens, se non ignorare memoriæ prodidit, animantium carnes alterari à cibo, & alimento, quod capiunt. Quare ut summatim quod sentimus dicamus, nullo modo huiusmodi animalia in cibos admittenda esse putauerim, quanuis à nonnullis frequenter recipiantur. Illud porrò sciendum relinquitur, quòd nonnunquam uenena, quin & medicamenta uenenata tam interius sumpta, quàm exterius apposita morbis succurrunt, qui aliud curationis genus non admittunt, interdum etiam aduersus alia uenena theriacæ uicem supplent. Nanque apertè uidemus, quòd ubi quispiam afficiatur diuturnis uigilijs, aut suffocanti destillatione, aut mensium profluuio, aut dysenteria, aut colo dolore, aut renum, aut uteri, ubi alia non contulerint medicamenta, si opium, mandragora, hyoscyamus, uel antidota aliaq; composita medicamenta, quæ hæc exceperint (sunt enim talia in officinis semper parata) exhibeantur, sæpenumero ægros à morte uindicant. Quemadmodum etiam si scammonium, colocyntis, turpetum, ueratrumq;, & alia id genus deijcientibus pharmacis addantur. Nam quanuis hæc omnia malefica qualitate polleant; in contumacibus tamen morbis & curationi refragantibus, tantam afferunt utilitatem, ut ægris deperditam ferè salutem reuocent. Cantharides præterea ad morsus canum rabidorum utilissimè exhibentur. euphorbium scorpionum ictibus medetur, & scorpiones ipsi suis ictibus remedio sunt. Sicut etiam uipera, dempto capite, & cauda, contusa, & imposita suos sanat morsus, ut latius infrà suis locis dicemus. Sed priusquàm ad particulares curationes descendamus, disseremus Dioscoridem secuti, quomodo, quóue artificio à ueneno ij præseruari possint, qui perpetuò uenenj timore premuntur. Quin & rationem docebimus succurrendi ijs, qui iam uenenum hausissent. Atque huc omnia præstantiora remedia afferemus, tam quæ simplicia sunt, quàm quæ composita, non solùm à ueteribus inuenta, atque experimento comprobata, sed etiam à clarissimis quibusdam recentioribus. De quibus probatis antidotis, etsi pollicitus sit Dioscorides se omnino traditurum in ultima huiusce uoluminis parte, pollicitis tamen non stetit, ut XXXIIII. huius libri capite conspicitur, ubi excusatione usus, mutati consilij rationem reddidit. Verùm ut iam ad rem nobis propositam accedamus, primò modum aperiam, quo homines suspicioſi ueneficia præcauere possint. Plerique igitur sunt, qui putant, non paruam esse principibus cautionem, mandare ministris, ut edulia, quæ præponuntur edenda (mos iste hodie frequentissimus est) prius degustent. Quæ tamen res in suspicione ueneni tribus manifestis de causis nihil, aut parum æstimanda uidetur. Siquidem si pincerna, siue qui cibos suis dominis apponunt, uneficium committere decreuerint, se ipsos facilè prius præparare possunt ualentissimis antidotis, ueneno illi accommodatis, quod exhibere in animo est. Vnde sibi ipsis præcauebunt, dominum autem interficient. Ex quo satis liquet nihil prodesse ad præcauendum, quòd pocillator in seruatæ fidei signum domino præbibat, & eduliorum dissector præcomedat. Adde deinde, quòd quanuis ille, qui edulia ministrat, mensæq; apponit, à coquo ueneficium faciente deceptus cibos uenenatos præguſtando assumat; eorum tamen adeò modicam quantitatem præguſtat, ut nullam, aut paruam eo temporis momento possit molestiam percipere. Vltima accedit ratio, quòd ferè omnia uenena, quæ ut interimant cibarijs admiscentur, ea arte, eoq; ingenio parata sunt ab impijs, & sceleſtis ueneficis, ut non nisi temporis interuallo suum triste perficiant opus. His igitur de causis illud liberè proferre non dubitauerim, quòd nullam meliorem, ac tutiorem præcautionem sibi comparare possint principes, quàm curare, ut uitam christianam, & integram ducant, iustitiámque regant, ita ut populi eos uenerentur, pariter & timeant. Curent deinde, ut ministros habeant, quorum manibus edulia administrantur, non ignobiles, nec obscuro loco natos, sed præclara è stirpe genitos, fideles, nec auaritiæ addictos, neque inuidos, & qui diu antea uita ac moribus probati sint. In quos præterea debent frequenter noua parua conferre beneficia: ita enim semper gratos & fideles ministros habebunt. Quin & medicos sibi adiungant, qui medicæ materiæ peritissimi habeantur, ut antidota, quæ contra uenena parantur, quemadmodum sunt theriaca, & antidotus Mithridatica, ex legitimis, non ex adulterinis simplicibus medicamentis, per se ipsos (ut ipse faciebat Galenus) componere ualeant: nam si hæc legitimè parata fuerint, haud dubiè poterit unusquisque facilè uenena præcauere. Ex his certè maius percipient emolumentum, quàm si mille alijs præcautionibus uterentur. Nec minor sanè cautio adhiberi debet, ut uasa ex auro & argento conflata, munda, nitidaq; seruentur, & hominum fidelium manibus committantur. quandoquidem in eiusmodi pretiosis uasculis, quorum apud principes quosque præcipuus est usus, uenena facilius abduntur, quàm in uitreis aut fictilibus uitro circumlitis. Sunt nonnulli ex recentioribus, rerum prorsus imperiti, qui (si uerum fateri liceat) eò dementiæ deuenerunt, ut præceperint in liquatum igne aurum, uel argentum, ex quo uasa confici debent, theriacam, aut Mithridatis antidotum, & alia adiungi debere, ut ascita inde antidoti facultate, uenenis repugnent. Sed quàm absurda, ridendaq; sit horum opinio, ij diiudicent (ea enim est,

Venenũ quandoque morbis, & alteri ueneno remedium est.

Modus præcauendi uenena

Præcautio nullaris exploſa.

Absurda quorundam opinio.

quæ

quæ non indigeat clariori reprobatione) qui mediocrem etiam rerum naturalium, ac metallorum præcipuè peritiam sunt assecuti. Cæterùm supellectilium non negligenda cura, ut scilicet uasa, quibus ciborum condimenta reponuntur, clausa, & cooperta seruentur, ut neque aranei, neque scorpiones, nec aliquod uirulentum reptile, uel infectum ingredi possint. Admonet Dioscorides, ut etiam uasa uinaria diligenter clausa custodiantur. nanque uiperæ summo uini amore alliciuntur, quæ si uasa aperta offenderint, ciò facilè contendunt. Quo fit, ut interdum bibendo exitiosum uirus eructent, interdum uerò in uino immersæ expirent. Quamobrem Aristoteles lib. VIII. cap. IIII. de historia animalium, quosdam uiperas uino in fictilibus ad sepes dispositio uenari, & eas ebrias capere, memoriæ prodidit. Galenus item lib. XI. simplicium medicamentorum eam narrat historiam, quam nos libro secundo in uiperarum mentione retulimus. nempe de illis uiperis, quæ sponte se uino immerserunt, unde etiam sibi mortem conscisuerunt. Quo uino duos homines elephanto affectos sanitati restitutos esse, idem est author. Quibus ex nerbis palàm est Galeni testimonio, uinum in quo sint extinctæ uiperæ, noxium non esse, quin potius adeò salutiferum, ut efficacissimè elephantiasin curet. Quod tamen Dioscoridis sententiæ refragari uidetur, nisi dicamus uipereum uenenum elephanto laborantibus præstans esse auxilium, cæteris autem exitium. Qui item in ueneni suspicione uersantur, cibos uitare debent, qui candido, uel oleraceo colore fuerint: necnon etiam ab his abstinere, qui ex animalium sanguine parantur. Siquidem albedine, uenena quædam metallica facilè occultantur: cibis herbaceo colore, uariæ lethales plantæ commodè admiscentur: sanguini etiam animalium, quibus uescimur, commodissimè uenenatorum sanguis inseritur. Illud etiam num apprimè utile atque necessarium esse duco, ut coqui, & reliqui culinæ inseruientes, non modò fideles sint, & incorrupti; sed etiam mundi, cauti, ac prouidi, ne ullus uenificorum insidijs relinquatur locus: tum etiam ut sciant rectè diligenterq; custodire cibaria, uel aliud unumquodque, quod in ciborum usum reponitur. Sed præcipuè diligenter animaduertant, ne in culinaria uasa, quæ super, uel circa focum edulijs referta resident, uenenatum aliquod animal à tecto per caminum decidat, ut quidam exigui aspides, qui sub tectorum tegulis, & contabulamentis se recipiunt, phalangia, stelliones, scorpiones, & similia. Nanque Florentiæ (ut Nicolus est author) cœnobium monachorum ueneno infectum est, quòd araneus niger admodum in olla decidisset, dum coquerentur insula. Ad hæc principes maximè curent oportet, ut perquàm fideles habeant cubicularios. Nam (ut superius dictum est) quodam ueneni genere cubilia, interulæ, cæteraq; uestimenta infici possunt. Quare nonnulli facere solent, ut diu, priusquàm uestes induant, eas manibus pertractent serui. Quin & pueris similiter iubent, ut sæpe equis insideant, ijs super sellis, quibus ipsi uti consueuerunt. Tum etiam stabuli præfectis mandant, ut tam cautè sellas, habenasq; recondant, ut ignotis, & his quibus fidendum non sit, eas non intueri, ne dum tangere liceat. Insuper illud scire conuenit, quòd quædam res simplices sunt (ut plerique inculpatæ fidei medici fatentur) quæ sua peculiari naturæ dote præsens uenenum signis manifestant. Inter quas cornu, seu lingua, quam serpentis linguam uocant, refertur, quæ (ut Conciliator Petrus Aponensis tradit) præsente napello, aut uipera, aut pardi felle, exudat: quod tamen non prodit, cæteris uenenis præsentibus. Sunt alij, qui pro certo tradunt, prasium lapidem, quem Plasma uulgus appellat, statim splendorem amittere, ubi in præsentia ueneni cuiusque fuerit. Addunt præterea, quòd si lapis ranæ terrestris annulo aureo inseratur, ita ut is digiti carnem contingat, quàm primùm præsenserit adesse uenenum (si credimus his, qui hoc scriptum reliquerunt) tanta digitum afficit caliditate, ut carbonem accensum, ipsumq; digitum urentem præ se ferat. Quibus sanè etsi parua, mea quidem sententia, sit adhibenda fides; ea tamen, quò omnibus satisfiat quantum potest, non duxi silentio dissimulanda. Non desunt etiam, qui contra lethalia uenena pollere contendant sigilla quædam, siue characteres, siue imagines, quomodocunque eas appellare libeat, præcipuè si collo suspensa gestentur, uel digitorum annulis inserantur. Quocirca prodidit Albertus libro imaginibus dicato, quòd si Serpentarij imago cum suis stellis cuiuis lapidi pretioso insculpatur, eam utilissimè gestari aduersus omnia uenena, eaq; præsertim, quæ uenenosorum animalium ictu uel morsu relinquuntur. Proinde Petrus Aponensis scriptum inuenisse tradidit in quodam libro, quem reges Persarum olim habuisse refert, quòd si in hæmatite lapide sculpatur homo genibus flexis serpente cinctus, cuius caput dextra teneat, caudam uerò sinistra, & lapis ille annulo ex auro purissimo confecto inseratur, gestatu hominem à quocunque ueneno tuetur. Quæ imago si modò aliquem præberet effectum (non enim hac in re certi quicquam proferre ausim) mea fert opinio, quòd tempore, quo sculpitur, necessaria sit quarundam stellarum obseruatio, à quibus ea uis influat in sculptam imaginem. Porrò tradidere sapientum ueterum nonnulli, reperiri pretiosos lapides, quibus solis à natura largitum est, ut uenenorum malitiam efficacissimè dissoluant, & destruant. Ob id itaque scriptum reliquit Albertus cognomento Magnus, adamantem orientalem gestatum brachio sinistro inter humerum, & cubitum adnexum, omnium uenenorum uim demoliri. Id quod etiam idem tribuit achatæ, hyacintho, & sapphiro orientali. Alij eandem facultatem assignant smaragdo, alij lapidi, quem in capite draconum inueniri tradunt, unde draconitis nomen accepit. Cæterùm (ut ingenuè fatear quod sentio) parum fidendum esse crediderim his suspensionibus. quippe quòd nunquam uiderim huiusce rei experimentum tam clarum, ut syncera fides adhiberi possit: quanuis illud facilius persuaderi possim, quòd smaragdus, hyacinthus, achates, sapphirus lapides in tenuissimum puluerem redacti, posint per os sumpti ueneno infecto sæpe liberare: utpote qui eam sortiantur naturam, ut cordis uiribus subueniant. Sed quòd gestati lapides ueneni assumpti uim, atque actionem inhibere ualeant, non ita facilè adduci potero, ut credam, sicut credunt aliqui, & ita imaginantur esse; nisi prius notabile ex his experimentum uiderim. Nemo præterea non poterit (ut in hac præfatione scriptum reliquit Dioscorides) innoxia irritaq; uenena reddere, si medicamenta tam simplicia, quàm composita præsumpserit: quæ uiribus præstantissimis polleant, quibus pòst assumpta uenena facilè ualeant superare. Simplicia autem medicamenta Dioscoridi comprobata, sunt caricæ cum iuglandibus nucibus esitatæ, citria mala cruda manducata, napiq; semen ex uino potum. Item calaminthæ folia, & Lemnia sphragis, quam summis laudibus extulit Galenus: sed quæ pro singula uice drachmæ pondus non excedant. Idem similiter summis laudibus commendauit rutæ folia, cum nucis iuglandis nucleo accepta: quin & duas caricas, salisq; momentum. Ex compositis autem non immeritò cæteris antidotis Mithridatium antecellere scribit. quandoquidem ex frequenti eius usu (ut ex antiquorum monumentis accepimus, atque etiam à Galeno libro primo, & secundo de antidotis memoriæ proditum est) usqueadeò se innoxium

Quæ res uenena prodant, quæq; suspense eidem aduersentur.

Præcautio ex medicamentis.

noxium præbuit ueneno Mithridates Ponti rex, ut cùm uellet sibi necem ueneno conscisceré, ne se Romanis dederet, nullum ex assumpto ueneno percepit incommodum. Qua in re postea Galenus theriacham præstantiorem esse tradidit, asserens fieri non posse, ut ijs uenenum ullum noceat, qui eam quotidie fabæ Aegyptiæ pondo sumere consueuerint, quomodo suo tempore Aurelius Antoninus Imperator facere solebat. Cæteri posteriores, qui Dioscoridem, & Galenum secuti, sunt præsertim Arabes, & ipsi ad idem castaneas plurimùm valere tradiderunt: quin & mespila, pistacia, allium, raphanum, & nuces Ponticas addiderunt, omnibus his tamen optimam theriacam præferentes. Et hæc hactenus dicta sufficiant de modo præcauendi uenena. Reliquum est, ut curandi ordinem, ac rationem ineamus, qua ijs succurrere possimus, qui cibo aut potu uenenum sumpserint. Primùm igitur (ut paucis etiam superius dictum est) scire conuenit, quòd ingestum intus uenenum, non statim, ut quidam uolunt, ad cor ipsum contendit, quin prius alias internas partes percurrat, & lædat, & sanguinem inficiat. Sed quia maxima pollet agendi ui ob propriam sui formam, uel temperamentum, quam obtinet atrocissimam, quancunque corporis humani partem contigerit in suam uirulentam conuertit naturam, & ita eousque procedit multiplicando, inficiendo, atque sanguinem cum reliquis humoribus in uenenum uertendo, quousque accessoria quantitate adauctum, cor ipsum attingat, quod tandem breui tempore in uenenatam speciem transmutat. Hinc deinde fit, ut spiritus uitam fouentes, loco proprio ac naturali expulsi, suam sedem cedant ueneno: atque ita subinde corpus spiritibus, & uita simul destituatur. Illud præterea non ignorandum, quòd arteriæ unà cum cordis uentriculis (quibus natura datus est motus dilatationis, & constrictionis, ut ex illo quidem attrahatur aer circundans, quo indiget cor ad refrigerandum summum spirituum uitalium calorem: ex hoc autem pars aeris fuliginosa expellitur, pro cordis item refrigerio) quemcunque flatum extrà offenderint, intus attrahunt, ita ut arteriæ, quamuis minutissimæ, quæ per totum corpus dispergantur etiam sub cute, per meatus quos habent, aerem nos circundantem attrahant, ipsumq; prouehant ad cor, quod quidem postea per easdem uias calorem fumumq; superfluum reijcit. Quo fit, ut si nos circundans aer fuerit infectus, uenenatus, & pernicious, ea ratione dicta cor ipsum inficit, atque corrumpit. Idq; non euenit propterea quòd arterijs atque cordi natura insitum sit, ut uenenum attrahat, sed quòd aerem continuò inspirent, quo mediante natura etiam repugnante sua, uenenum quoque trahunt. Hinc itaque est, quòd quidam, dum (ut contingit) somnum caperent sub arboribus uenenatis, ceu taxo ac nerio; uel humi cubarent super plantis noxijs, uelut napello, & aconito; uel propter uirulentorum serpentium specus quiescerent, imprudenter uenenum contraxerunt, non alia de causa, quàm ex aere loca illa ambiente, plantis illis uenenatis infecto, & specuum uirulento spiritu. Cæterùm iam tempestiuum erit ad generalem eorum curationem accedere, qui ueneno infecti sunt, eorumq; præcipuè, in quibus non adeò manifesta signa conspiciuntur, ut quódnam sit assumpti ueneni genus, dignosci possit. Nullus itaque medicus ingenio præditus est, qui non protinus uideat & intelligat ex sæuis accidentium incommodis, quæ sequuntur, cùm quis uenenum cibo, aut potu sumpserit. Siquidem ijs, quæ propria forma agunt (quam etiam proprietatem occultam appellare liceat) statim semper succedit uirium & roboris totius corporis prostratio: ægri ex magna cordis molestia frequenter animo deficiunt: facies liuescit: quin & lingua, & labia nigricant: item extrema corporis, præsertim ungues, plumbeo colore liuescunt. Ad hæc qui hauserint, uertiginosi fiunt, uocem edunt cum murmure, & oculos torquè mouent. His frigidus accedit sudor circa frontem, & tempora erumpens. Quæ omnia assumpti ueneni manifestissimum præbent indicium, maximè autem si statim sequantur post assumptum cibum, ijsq; contingant qui sibi rectam quotidiani uictus rationem adhibeant. Quandoquidem tam mala esse posset in aliquo uictus ratio, quòd humores inde geniti, tractu temporis usqueadeò corrumperentur, ut contracta uenenij natura, uim naturæ inferrent, & eadem iam dicta cierent symptomata. Id quod maximè testatur Galenus libro sexto de locis affectis, tum etiam libro de cibis boni ac mali nutrimenti. Quapropter medicos cautos, ac prudentes esse oportet, quo in huiusmodi accidentibus diligenter singula perquirant. Sua similiter accidentia inferunt, quorum etiam manifesta præbent indicia, uenena illa, quæ suis manifestis qualitatibus agunt. Nam quæ caliditate excedunt, omnia membra interna celeriter inflammant, sitim ingentissimam excitant, oculos inflammatione malè habent, inquietudinem continuam inducunt, & continuum sudorem cient. Si uerò præterquàm quòd calido excessu polleant, excellant etiam ui tum erodendi, tum putrefaciendi, ut arsenicum sublimatum, auripigmentum, sandaracha, & id genus alia, punctione, atque dolore intolerabili uentriculum & intestina afficiunt, in quibus etiam frequenter murmura sentiuntur. Hæc autem accidentia sæpe sequuntur uomitus, fastidia, sudores modò calidi, modò frigidi, nariæ denique coloris mutationes. Quæ uerò nimia frigiditate excellunt, plerunque somnum inferunt adeò profundum, ut sæpe non sine magno labore excitari possint affecti. Nonnunquam uerò cerebrum obstupefaciunt, ita ut affecti cogantur quàm plurimos incompositos edere motus tum corpore toto, tum etiam oculis, ore, manibus, reliquisq; corporis partibus, non secus ac si stulti facti essent, uel temulenti. Huc illa præterea accedunt, frigiditas scilicet totum corpus occupans, frigidi sudores, & color in facie liuidus admodum, & terrificus. Ad summum totum corpus torpidum afficitur. Ex siccis autem uenenis lingua aresci t, guttur siti inextinguibili afficitur: alui adstricta redditur, ægrè redditur urina: omnia denique membra fiunt arida, & uigiliæ instant longissimæ. Postremò humida inexpugnabilem somnum adferunt, alui fluxiones, articulorum, neruorumq; luxationes. Ita quòd quandoque oculorum nerui, ac nexus in tantum laxantur, ut sponte sua è cauitatibus exeant, capitiq; propendant. Plerunque etiam extremæ corporis partes putrescunt, ut in præcedentibus dictum est. Porrò & illud admodum tandem est, quòd uenena, quæ & manifesta, & occulta qualitate agunt, si fuerit hæc uiribus altera imbecillior, in fine suæ actionis eadem pariunt accidentia, quæ proueniunt ab his, quæ occulta dunta xat proprietate munus suum obeunt. Vis etenim qualitatum elementarium, quæ illis inest, uim illam propriam occultamq;, quam hæc pariter sortiuntur, antecellit. Proinde primùm qualitatis elementaris excedentis effectus præbent, cosq; subinde, qui propriæ eorum formæ attribuuntur. Sed huius rei clariorem notitiam trademus, ubi speciatim singulorum meminerimus. Hæc igitur sint omnium uenenorum indicia uniuersalia, cæteris quæ explicari possint, certiora, ac manifestiora. quibus peritissimi medici tutò dijudicare possunt. Nam cùm constet accidentia prædicta non solùm perdurare; sed etiam augeri, ac continuè in deteriora labi, nulloq; modo auxilijs cedere, neque naturæ repugnanti obsequium præstare, clarum profectò mortis indicium est. Contrà salutis,

Ratio curandi uenena.

Indicia in commune ueneni sumpti.

Victus ratio eorum qui uenenum sumpserunt.

lutis, si quando remitti accidentia, & ægri melius habere uidentur. Cæterùm eorum, qui uenenum sumpserint, cibus esse debet (ubi tamen remedia, quæ postea dicentur adhibita fuerint) ex his rebus, quæ non solùm uim habent nutriendi corpus; sed quæ etiam uenenorum noxiæ resistere ualent. Quo in genere lac asininum summopere laudatur: item caprinum, ouillum, bubulum, atque etiam humanum, præsertim si recenter emunctum bibatur. quanquam lac omnè efficacius exhibetur contra uenena calida, & erodentia, quàm ad reliqua ueneni genera. Ad hoc & butyrum facit. Faciunt & iusculum carnium pinguium, tum piscium, quibus addi possunt, ut pinguiora reddantur, butyrum crudum, & pinguedo animalium, quorum est usus. Siquidem pinguia hæc ideo conuenit, quòd uias obstruant, ex quo ueneni transitus inhibetur. Quinetiam ubi uenena excalfaciunt, & erodunt, pinguia hæc acrimoniam eorum bebetant. Idcirco hoc in casu, animalium cerebrum, atque ossium medullæ aptissimæ pariter censentur. His simliter herbæ quàm plurimæ opem ferre possunt cibis admistæ: è quarum numero probatur calamintha, origanum, serpyllum, sisymbrium, ruta, buglossum, echium, filipendula, sonchus, pimpinel la, aliæq; quàm plurimæ: quarum uim uenenis superioribus libris, aduersari retulimus, quarum etiam catalogum paulò infrà recensebimus. Locus deinde, in quo residere debent, qui uenenum sumpserint, lucidus sit oportet: ubi aer quoque sit nulla mala qualitate affectus. Paretur autem eorum cubiculum odoramentorum suffitu, quibus uis ineſt propulsandi uenena. Id enim præstant santalum omne, myrrha, styrax, aloe, laserpitij lacryma, agallochum, scordium, cassia odorata, citrei mali cortex, iuniperi baccæ, eiusq; lignum siccum, & id genus plura. Insuper affecti ueneno (Galeno authore lib. 11. de antidotis) nihil aut parum dormire sinuntur. Somnus nanque uenenum retinet in internis partibus, & facilius ad cor deducit.

Remedia contra uenena.

Contrà uerò uigiliæ, quippe quæ id à centro ad corporis superficiem, nempe ad externas partes, retrahunt. His ita institutis in primis omni industria, ac diligentia curandum est, ut deuoratum uenenum foràs exhauriatur. Qua in re nullum sanè ualentius auxilium perhibetur, quàm ut sine ulla mora ægri uomitum ciere cogantur: si tamen uenenum adhuc in uentriculo resideat. Quòd si iam in intestina descenderit, illud quàm primùm clysteribus infusis extrahatur. Atqui in hoc omni diligentia ordinem ac modum inire debemus, quem in huiusce uoluminis præfatione nobis reddidit Dioscorides. Siquidem is de hac re ita exquisitè disseruit, ut posteriores omnes omnia ferè quæ de ea scripta tradiderunt, illi accepta referre possint. Verùm hoc unum ipse addiderim, quòd si fortè is, qui uenenum sumpsisset, ex omnibus uomitum cientibus auxilijs uomere nequiret, tunc (ut Rasis author est) medicamentis soluentibus, itemq; clysteribus erit procedendum. Medicamenta autem, quæ deiectoria potiuntur facultate, ad hoc idonea sunt agaricum, & rhabarbarum. Quandoquidem utrunque præterquàm quòd deiectoria ui præditum est, facultatem etiam uenenis maximè repugnantem sortitur. Id quod etiam quidam minori centaurio attribuunt. Neque prorsus ab re esset ad idem Aegyptiæ siliquæ atram medullam, aloemq; usurpare. hæc nanque præter deiectoriam facultatem, seorsum plurimùm pollet aduersus humorum putredinem, quæ semper, uel plerunque ingesta sequitur uenena: illa uerò quòd aluum mirificè emolliat, uenenum uentriculi tunicis adhærens abluit & abstergit. quin & erodentium acrimoniam obtundit, & ea denique per aluum secum educit. His autem peractis, ea certè clysmata competere uidentur (ut Dioscoridi placet) quæ acria sunt & trahendi ui prædita. Quibus si ea succesſerint, quæ è iuribus pinguibus, adipe, aut pinguedine, aut butyro, aut lacte parantur, ne ulterius uenena penetrent, ut in dysenteria fieri solet, nequaquam ea inutilia fore putauerim, præsertim ubi compertum haberetur, uenenum intestina exulcerasse. Quamobrem lac copiosius epotum post uomitiones, & clysteria utilissimum esse prodidit Auicenna: nempe quòd ueneni noxiam frangat, & sanet. Quinetiam summopere prosunt: præmissis tamen uomitionibus, & clysteribus, fortes, ac ualidæ diuersiones: utpote quæ non modo prohibeant ne uenenum petat cor; sed etiam ipsum trahant à membris nobilibus internis, ad ignobilia externa. Ob idq; plurimùm prodesse crediderim cucurbitulas, si ex igne natibus, & crurium pulpæ applicentur. Ferunt similiter opem frictiones ex asperis linteaminibus, quin & fibulæ frictim factæ ita ut dolorem excitent, manuum, pedumq; digitis, item brachijs, & cruribus. Mirificè etiam uenenum auertitur à partibus intrinsecis, si patientes in balneo aquæ calidæ ex medicamentis accommodatis confecto, uel in laconico sicco sudorem ciente imponantur. Quandoquidem huiusmodi calor extraneus efficacissimè uenenum ad cutim trahit. Balnei ac laconici uicem illud sanè supplere poterit, si dissecto uiui muli, aut equi aluo exertis statim intestinis, æger in animalis cadauer intromittatur: & cùm refrixerit cadauer, idem etiam de alio fiat, quousque sat fuerit. Ad hoc autem muli, mulaq; (ut uulgi fert opinio, fortasse quòd hæc animalia plurimum caloris habeant) cæteris præpollent animalibus. Hoc enim auxilio à ueneno liberatum narrant Valentinum Alexandri sexti summi Pontificis filium. Is enim (ut ferunt) cùm in quadam cœna aliquot Cardinalibus uenenum exhibere uellet, sibi ipsi, ac patri id imprudenter exhibuit. Cæterùm scire etiam conuenit, quòd quamuis prædicta remedia omnia communiter uenenis opitulentur, non propterea est dimittendum, quin continuè infectis propinentur omnia probata antidota, tam simplicia, quàm composita, quæ cuiuscunque ueneni noxam auferre possunt. Simplicia quidem medicamenta quæ ad hoc idonea Dioscoridi, reliquisq; Græcis posterioribus celebrantur, sunt uinum uetus copiosius epotum, Lemnia sphragis, agaricum, abrotonum, irio, eryngij radix, napi & paſtinacæ semen, calamintha, nardum Celticum, castorium, ferulæ uirentis medulla, flos rhododendri (quanquam is Galeno, aliisq; ipsum secutis in antidotum minimè recipiatur, sed potius inter uenena annumeretur) succus marrubij, laserpitij, & panacis, sagapenum, aristolochia longa, semen rutæ syluestris, betonica, pix liquida delincta, polij, et seselis decoctum, phu, cinnamomum, cassia, iuniperi baccæ, citria mala, & quæ limonia, & aurantia uocant, & eorum semen. Item glandes, præsertim quernæ ex humano lacte epotæ, quinquefolij radicis succus, leporis coagulum, mustellæ caro sale inueterata, & in umbra siccata, cum uino pota, lac canis ex primo fœtu acceptum, capparis, chamæleonis albi radix, apij decoctum, polemoniæ radix, tribuli terrestris succus, similacis asperæ acini, scordium, thlaspi, & Cretense dictamnum. His Arabes, & recentiorum nonnulli castaneas addunt: item ponticas nuces, mespila, pistacia, zedoariam, lauri baccas, gentianæ radicem, quin & dictamni albi, tormentillæ, iridis Illyricæ, hastulæ regiæ, belenij, & mellefolij: rhabarbarum, hederæ corymbos, bolum Armenium, hypericum, sabinam, mumiam, pimpinellam, Imperatoriam, centaurium maius, angelicam, uerbenacæ succum: mures, qui napelli radices depascuntur, & muscas grandiores, quæ eius folijs uictitant, filipendulam, carpobalsamum, muscum odoratum, ambarum, os in corde cerui repertum, & cerui-

Simplicia medicaméta, quæ pollent aduersus uenena.

num

uitem cornu, quin & monocerotis, ursi testes, & arietis, origanum, sineragdum, lapidem bezahar, & carduum, quem sanctũ uel benedictum appellant. Et hæc de censu omnium simplicium medicamentorum, quæ contra uenena pollent, quæ nobis tum ueteres, tum recentiores scripta reliquerunt, dixisse sufficiant. De compositis autem medicamentis illud proferre non dubitauerim, quòd si theriaca legitimè parata reperiretur, non essent alunde petenda auxilia contra uenena. Sed quoniam mihi planè difficillimum esse uidetur, ut ea reperiatur, quæ quemadmodum eius exigit apparatus, confecta sit, cùm nobis desint cinnamomum, balsamum, petroselinum Macedonicum, myrrha, folium, chalcitis (quam tamen iam nobis compertam putamus) amomum, aspalathus, & calamus odoratus, quæ omnia perquàm maximi sunt momenti; ideirco nunquam adducar, ut credam uenalem theriacam posse sibi locum & usum illius antiquæ legitimè uendicare: præsertim cùm constet tempore usque Galeni, quo Romani summo imperio potiebantur, theriacam omnibus numeris absolutam confici non potuisse (ut ipse Galenus testatur libro primo de antidotis) nisi ab Imperatoribus. quanquam non deessent tempore Antonini Cæsaris diuites primates, qui eam conficerent, etiam quòd multa eis desiderarentur. Quare illud dixerim, quòd si ulla theriaca ex ijs, quæ nostra ætate conficiuntur, in usum admitti debet, dent operam medici diligentissimi, ut illa saltem utantur, quæ omni studio ac diligentia parata sit, clarissimorum & peritissimorum uirorum testimonio: quæq; eo modo experientia comprobata sit, quo docet Galenus libro quem ad Pisonem scripsit: quin & alio, quem Pamphiliano dicauit. Hoc item faciant de Mithridatio, quod nihil minus quàm theriaca præstat aduersus uenena, quodq; & facilius parari potest. Qua in re caueant homines ab adulteratis theriacis, quas in publicis foris uẽdunt circulatores, etsi plerumque ab his, quos eorum adulteriæ fraudesq; latent cæteris meliores, atque efficaciores habentur: quippe quòd nihil ultra uideant aslantes, quàm quòd ij frustum integrum arsenici, uel risagalli officinis uocati, deuorent: quòdq; subinde deuorata theriaca, quam postea circumstantibus uendunt, nullum ueneni incommodum sentiant. Quod cùm Galenus optimè nouisset, libro Pisoni dicato, ita scriptum reliquit. Multæ à subdolis improbisq; in hoc quoq; fraudes fiunt, ac uulgus solæ antidoti opinione deceptum, ab ijs quibus ars est mercenaria, plurima pecunia medicamentum, uel prauè confectum redimit. Cæterùm ut quisque flagitiosorum impostorum fallacias, & dolosas merces euitare possit, & debeat, nunc mihi in animo est ad commune rei publicæ beneficium eorum ingens, ac scelestã facinus posteritati prodere. Nam cùm isti suggesta ascendunt coram populo, quem dolis capere intendunt, ostensuri quod uenenum æquè ac panem innoxiè sumunt, multis cauillationibus, atque insidijs utuntur. Inter quas has duas habent fraudes, quas modò omnibus aperiam, quasq; retinent illi in suos chariores (ut ita dicam) lenones. Primus itaque dolus, quo nituntur huiusmodi fraudulenti impostores, est quòd cùm sciant uenena non posse nisi parum nocere, ubi uentriculus fuerit cibis ualde repletus (ut in præfatione huius libri tradidit Dioscorides, & libro quarto sen sexta retulit Auicenna) prius quàm suggestum ascendant, ad saturitatem usque, præsertim æstate, lactucas crudas deuorant sale, aceto, & oleo conditas: uerùm olei tantum imponunt, ut ferè in eo innatent lactucæ. Et quia hyeme, maximè urgente bruma, tenellæ lactucæ difficilè passim inueniri possunt; ideo earum uicem his præbent interanea boum præpinguium, quorum tantam comedunt copiam quoad uentriculus ueluti tympanus extendatur. Id autem eo consilio faciunt, ut hæc quidem iuuium pinguedine, eorumq; substantiæ crassitudine, illæ uerò frigiditate sua, oleiq; multitudine, quam illis adijciunt, præterquàm quòd ueneni penetrationem inbibẽt, cùm internas uias obstruere possint, erodentem quoque ingesti arsenici, uel risagalli seplasijs uocati, acrimoniam obtundunt, & hebetant. Cùm igitur uenenum sumpserint, quod illis ob præassumpti alimenti uim, nullam, aut paruam noxam adfert, nempe quòd uentriculus sit tensus, & pinguedine imbutus, mox suum adulteratum antidotum, quod omnino legitimam theriacam mentitur, assumunt, idq; impune. Quo fit, ut facilè postea populo astanti persuadeant, id esse antidotum omnium præstantissimum contra omnia uenena, quod in uniuerso orbe reperiri possit. His leues uulgi animi persuasi accensiq;, maiori multitudine, ac impetu feruntur, ut adulteratam, inualidam, ueramque mentientem theriacam emant, quàm ij qui in maxima annonæ penuria eò cateruatim concurrunt, ubi plurimum panis gratis omnibus exhibetur. Itaque cùm temporis momento capsulam hac impostura exhauserint, statimq; è suggesto descendunt circumforanei, sesq; in hospitium recipiunt, ubi cùm primùm fuerint, arsenicum paulò antè sumptum unà cum lactucis aut bubulis interaneis arte quadam euomunt, neque aliud illa die assumunt, quàm lac, quod tamen sæpius alternatim potant, uomuntq;, & reuomunt. tantum potest in improbis hominibus auri cupiditas, ut sponte consultoq; in manifesta uitæ discrimina ferantur. Fraus altera, quam isti fascinorosi perpetrant, ita se habet. Ii una, aut duabus horis anteaquàm suggestum ascendant, in foro pharmacopolium petunt, illudq; foro, in quo sermonem populo habere uolunt, propinquius eligunt. Atque ubi iusserint pharmacopolæ sibi arsenici capsulam adferri, eius duo aut tria frusta seligunt, prout sibi magis expedire uidetur, quæ postea charta inuolui, & in eadem capsula reponi mandant. Quo facto pharmacopolam rogant, ut cùm in suggestum ascenderint, arsenicum illud repositũ dare uelint puero, quem ad eum miserint. Porrò in forum abeunt uerba facturi, ubi eorum spuriam theriacam, ad cœlum usque miris laudibus efferunt admentientes. Ad hæc ut rem magis uerisimilem reddant, puerum uel è circumstantibus quem piam ad pharmacopolium mittunt, qui uenenum antea ab ipsis selectum deferat. Interea ingentem capsulam in suggesto stantes aperiunt, quam habent uasculis prauè illius theriacæ plenis refertam, cuius operculo intus adhærent, cera subposita, uaria cuiusdam miscellæ frusta ex saccharo, quod canditum uocant, amylo, aliysq; inmoxijs medicamentis miro quodam artificio confecta, quæ prorsus & facie, & magnitudine referunt illa ueri arsenici frusta, quæ prius ij in pharmacopolio selegerant. Leuant autem isti hominum proditores operculum à capsula, quò fraudem melius occultent, in suggesto stantes. siquidẽ summo cum artificio internam operculi partem, cui adhærent illius miscellæ frusta arsenicum mentientia, uersus se trahunt, ne quis suam fraudẽ deprehendere possit. Deinde statim in manu socij, aut pueri, quos doli ministros habent, capsulæ operculum collocant: quod eorũ alter aperta manu perquàm eleganter sustinet, parte pseudoarsenicũ continẽte cœlũ uersus respicie ẽ q; ne quis dolũ intueri possit. Interea redit nuncius arsenicum legitimum à pharmacopolio deferens. Atqui istud accipiens artis captiosæ magister, statim illud populo ostentat longa atque mendaci oratione. Qua perfecta ad experimentum transeunt, perpetuò dolosè procedens. Quandoquidem simulans sibi opus esse expeditis manibus, manicas ex murice, uel serico proditore, quo plerunque uestiuntur, ad cubitum usque connoluit, ea tantùm ratione, ut arsenicum uerum, dum hæc agit, super

Cccccc operculo

Composita medicamenta.

Fraudes, quibus utuntur circumforanei, qui uenena innoxiè sumere profitentur.

Altera impostorum fraus.

operculo prædicto pseudoarsenicum cõtinente, reponat, abdatq; quod ob operculi circuli altitudinem nullo pacto infernè à circumstantibus uideri potest. Obuolutis itaq; manicis, brachijsq; denudatis, ac tenui linteolo humeris impositio, iubet aquæ uini poculum adferri, & relicto in operculo arsenico uero, factitium imo xium fraudulenta manu capit. quod gladio minutim incidit, & uino, uel aquæ parati cyathi commiscet, & denique tutissimè bibit. Atque ita fraudem hisce coloribus exornatam spectantibus persuadet, ut nullus dubitet, quin ille mortiferum arsenicum hauserit, quod ex medica officina delatum fuerat. Memini me olim unum ex his uidisse, qui uenenum simili modo adulteratum puero exhiberat suo: & cùm simularet se ei opem ferre nolle, donec pulsum amisisset, & in mortis discrimine uersaretur, ut suæ falsæ atque adulterinæ theriacæ maiorem compararet existimationem: cùm præterea prius uersutum puerum admonuisset, ut anhelitum compescerit, idq; ut facies eius colore mutaretur, quin & interim oculos obuerteret, & os ac ceruicem contorqueret; ad se uocauit astantem medicum haud acris callidiq; ingenij, in ea ciuitate, ubi id mihi contigit uidisse, receptum habentem, qui pueri pulsum tangeret, ut omnibus testaretur, quòd pulsum amisisset. Quod cùm feciisset bonus ille medicus iam imprudenter factus circulatoris leno, omnibus testimonium perhibebat, se nullum pulsum in eo inuenisse: quippe qui nusquam fortè legerat, quòd arte etiã possit intercipi pulsus, cùm tamen id scriptum reliquerit Galenus lib. v I. de placitis Hippocratis, & Platonis, ubi sic inquit. Eadem natura in arterijs cernitur, nam etiam ipsæ perinde ac nerui, aut incisæ, aut laqueo intercluse pulsu omni, micationeque orbantur. Ex quibus sanè uerbis tunc cõminisci potuisset, quòd facilè huic puero laqueata essent brachia, & proinde in terceptus arteriarum pulsus, quæ per brachium ad manum excurrunt. Siquidem adstringentes laquei ab ijs nebulonibus adeò callidè subdoléque aptantur, ut uersato quodam ferreo globulo supra cubitum extra manicas latente, stringantur admodum, ac relaxentur. Id quod facilè ab eo fieri potest, qui puerum semimortuum se simulantem, brachijs ad spectaculum sustinet. Tali igitur fraude adstringebantur fibulæ, ubi pulsum intercipere animus esset, laxabantur autem lentè, cùm iam uersutissimus puer ex theriaca illa assumpta, in pristinam suam constitutionem restitui simulasset. Hactenus de fraudibus horum carnificum, quas pluribus prosequi libuit, ut quisque eas euitare sciat, ac possit. Qua de re morbo Gallico quàm plurimùm certè debeo: siquidem unus, isq; insignis, ex his qui uenenum innocuè deuorare profitentur, cuius ossa lues illa non immeritò depascebatur, cùm à me in sanitatem redigi exoptaret, inter curandum, mihi id ab eo expetenti, omnes has fraudes, quibus hoc flagitiosum hominum genus utitur ut pecuniam extorqueat, libentissimè patefecit. Cæterùm fraudes, ac mendacia, quibus ij pariter utuntur, qui è diui Pauli prosapia ortos se prædicant, qua tamen de re mentiuntur, hîc consultò dimitt am, uerùm intactas eas non relinquam, ubi in processu de ijs disseremus uenenis, quæ morsu, uel ictu relinquunt innumera exitiosa animalia. Sed ne aliquod præstans antidotum desideretur in his nostris commentarijs, me probi, ac fidelis medici munere functum existimauerim, si hoc in loco quædam antidota mihi longo labore comparata, magni ad uenena mõeti, describero. quæ non modò ijs quæ per os assumuntur; sed ijs etiam, quæ animalium morsu, uel ictu eijciuntur, summo, ac præsentaneo fuisse remedio comperi. Licet autem hac ætate rari admodum habeantur medici, qui sua pandere arcana uelint, si quod nacti sunt pulchrum & singulare auxilium; tamen cùm mihi consilium ab initio fuerit, mea opera quantulacunque sit omnibus genera tim prodesse, alienum quidem inhumanumq; foret, si modò uel inuidia uel auaritia compulsus, aliquid silentio inuoluerem, quod in arte medica usui futurum putem. Primum igitur antidotum, cuius admirandas in uenena uires sæpius expertus sum, hoc modo conficitur. Recipit enim rhabarbari, rhapontici ex Ponto aduecti, radicis phu, acori, quem falsò calamum odoratum uocant, cyperi, quinquefolij, tormentillæ, aristolochiæ rotundæ, pæoniæ, helenij, costi, iridis Illyricæ, chamæleontis albi, cuiusque drachmas tres. Item galangæ, Imperatoriæ, dictamni albi, angelicæ, millefolij, filipendulæ, zedoariæ, gingiberis, singulorum drachmas duas: agarici drachmas tres: libanotidis maris, gentianæ, morsus diaboli sic herbarijs dicti, cuiusq; drachmas duas & semis. Ad hæc seminis citrei mali, uiticis, cocci infectorij, fraxini, oxalidis, pastinacæ syluestris, napi, nigellæ, pæoniæ, ocimi, trionis, thlaspis, fœniculi, ammi, singulorum drachmas duas. præterea baccarum lauri, iuniperi, hederæ, asperæ similacis, cubebæ, singulorum sesquidrachmam. Foliorum scordij, chamædryos, chamæpityos, centaurij minoris, stœchadis, nardi Celtici, calaminthæ, ruthæ, menthæ, betonicæ, uerbenacæ, scabiosæ, cardui benedicti, melissophylli, singulorum sesquidrachmã: dictamni Cretensis drachmas tres. Sampsuchi, hyperici, iunci odorati, marrubij, galegæ, sabinæ, pimpinellæ, cuiusque drachmas duas. Caricarum, nucum iuglandium, pistaciorum, singulorum uncias tres: myrobalanorum empelicorum drachmas quatuor. Florum utriusque bugloßi, rosarum, lauendulæ, saluiæ, roris marini coronarij, cuiusque scrupulos quatuor: croci drachmas tres. Cassiæ odoratæ, quam hodie cinnamomum uocant, drachmas decem. Caryophyllorum, nucis myristicæ, macis, singulorum drachmas duas & semis. Piperis nigri, ac longi, santalorum omnium, agallochi, singulorum sesquidrachmã. Cornu cerui crudi drachmas quatuor: unicorni drachmam unam. ossis cordis ceruini, ramentorum eboris, urgæ ceruinæ, castorij, singulorum scrupulos quatuor: terræ Lemniæ drachmas tres: opij sesquidrachmam. margaritarum orientalium, ramentorum smaragdi, hyacinthi, corallij rubri, singulorum sesquidrachmam: camphoræ drachmas duas. masticbes, thuris, styracis, myrrhæ, gummi Arabici, resinæ terebinthinæ, sagapeni, opopanacis, laserpitij, singulorum drachmas duas & semis. moschi odorati, ambari cuiusque drachmam: olei è chalcantho confecti unciam mediam. Pulueris cordialis temperati, diamargariti, diamoschi, diambari, electuarij è gemmis, pastillorum camphoræ, scillæ, singulorum drachmas duas & semis: pastillorum uiperæ uncias duas. Succi oxalidis, fonchi, scordij, echij, bugloßi, melissophylli, singulorum selibram: hypocistidis drachmas duas. Theriacæ electæ, Mithridatij optimi, cuiusque uncias sex. Vini ueteris albi odorati libras tres: saccbari è Mederæ insula, uel optimi mellis libras octo & uncias sex. Ex omnibus his summa diligentia, & ratione inquisitis, atque selectis fiat electuarium, eo modo quo theriaca, aut Mitridati antidotum conficiuntur. Sumendi quantitas est à drachma una usque ad tres pro ætate, & constitutione patientis. Atque ita omnibus persuadere poteris, antidotum hoc non solùm præstantissimum esse (ut antè diximus) contra omnia uenena, quæ per os sumuntur, itemque aduersus ea, quæ morsu uel ictu relinquuntur; uerùm etiam in pestilentia, cui mirificè opitulatur, quotidie assumptum, & præcipuè ad præseruandos sanos. At si cui in animo fuerit, ut præsentaneum adferat auxilium, hæc faciat oportet. Antidoti præscripti libram accipiat, libram item syrupi è citreimali cortice parati, & libras quinque aquæ uitæ uocatæ, ex optimo, odoratoque uino confectæ, totiesq;

Historia fraudis.

Antidota nostra præstantissima contra uenena.

Primi antidoti descriptio.

Potio ex prædicto antidoto.

totiesq; uitreis organis repurgatæ, ut quintæ essentiæ speciem præ se ferat. Deinde omnia hæc in uas uitreum iniiciat duplæ à rebus inditis capacitatis. postea uasis ore ita obturato, ut nullus spirandi meatus relinquatur, magna cum dexteritate aquam in uase cum electuario tandiu agitet, donec totum dissoluatur. At quetum uas ore cera, uel pice obducto in mensem integrum reponat. Quod tamen bis in hebdomada agitari conuenit eo modo, quo antea dictum est: sic enim, ut electuarium facilè residat in fundo, si dimittatur. Exacto denique mense claram aquam aureóque colore nitentem, electuario supernatare inueniet, & quæ iam omnem illius uim in se contraxerit. Tum itaque uas ipsum aperiat, & in uas aliud item uitreum lympidam aquam paulatim effundat, cuius os cum cera, & membrana accuratissimè obturet. Nam si illud diei spatio apertum sineret, omnis concluſa aqua in auram euaneſceret. Tanta hæc aqua uirtute pollet (quod millies expertus sum) ut quatuor drachmarum pondere pota uel per se, uel cum pari odorati uini quantitate, uel stillatitiæ cuiusuis aquæ ad cordis robur facientis, ubi quis ictus, uel demorsus à quocunque uenenato animali, in tanto mortis discrimine uersaretur, ut nocem, uisum, ac reliquos ferè sensus amisisset ægrum ingenti adstantium admiratione à longo ueluti somno excitat. Quin & uomitione plerunque plurimam infectorum humorum copiam exhaurit. Cuius rei exemplo (præter alia innumera) nuper mihi fuit præfecti oppidi Vipaci uxor, quam à uipera in dextra manu demorsam, & iamiam de nauio rationem cũ Charonte inituram, hæc aqua in uitam à morte reuocauit. Id quod etiam paulò pòst contigit cuidam miseræ Sclauæ ab alia non dissimili uipera in manu demorsæ. Hæc idem similiter præstat contra uenena, quæ per os sumuntur: siquidem ea adeò tenuis essentiæ, efficax, & penetrans est, ut momento ui sua in omnes corporis uenas permeet. Quin & eosdem præbet effectus in alios quàm plurimos morbos, quos breuitati studens prætereo. quandoquidem prudentes, & periti medici, habita huiusce uirium exacta ratione, eam adhibere poterunt, ubi legitimè conuenire censebunt. Porrò antidotum alterum generosum, pariter & singulare, oleum illud est, cuius superius libro secundo capite de scorpionibus, item quarto capite de aconito à nobis facta fuit mentio. Id pulsibus extrinsecus patentibus illitum, nempe temporum, manuum, ac pedum, quinetiam ex timæ cordis parti ad sinistram mamillam, repetita alternis tribus horis illinitione, efficacissimè succurrit omnibus uenenis per os sumptis, quæ tamen ex erodentium genere non fuerint. Similiter uiperarum, aspidum, & cuiuscunque denique uenenati animalis morsibus singulari auxilio est, ut in processu latius explicabimus. Vt autem omnes intelligant quàm maximum sit in me iuuandæ posteritatis studium, modum, quo illud conficitur, hìc describere non grauabor. Sumantur itaque ineunte mense maio, quo tempore confici debet, olei communis centum annorum, sin minus sui temporis uetustissimi libræ tres: foliorum hyperici uirentis manipuli tres. Oleum in uas uitreum duplæ à contento capacitatis imponatur, in hyperi cum aliquantulum antea contusum infundatur. deinde uas cera, & membrana obturetur, & medium in tenuissimam arenam condatur, loco ubi tota die insolari possit, atque inibi sinatur ad decimum, uel duodecimum diem usque. Quo exacto tempore mergatur uas in calentis aquæ balneo ad uiginti quatuor horas: mox oleum ab herba exprimatur. Hoc facto sumatur hyperici, chamædryos, calaminthæ, cardui benedicti, singulorum manipulus. Quæ omnia prius diligenter contusa oleo admisceantur, ac subinde uas in prædictum mergatur balneum tribus continuis diebus. Extrahatur deinde, & ab incoctis herbis exprimatur. Post hæc accipiantur florum hyperici manipuli tres, qui à caulibus probè repurgati, & contusi in prædictum oleum infundantur, ac in idem balneum per triduum reponatur. Post id tempus eximantur, & ut prius exprimantur. Idem fiat ter, aut quater, usquedum oleum sanguineum colorem referat. His peractis sumatur hypericum, quod iam defloruerit, & ab eius cacumine grana illa uiridia excerpantur, quæ hordeaceis granis similia deprehenduntur, in quibus semen continetur. Ex ijs itaque tres consertim manipuli decerpantur: qui postea tusi, & uino meraco albo aliquantulum perfusi in oleum prædictum infundantur, & cum eodem uitro, in arena sepulto, octo diebus continuis insolentur. Quo tempore transacto tridui spatio in balneum immittantur, pòst colentur, & modo prædicto exprimantur: tertio, aut quarto similiter dictum semen in oleo macerari debet, donec id obscuri sanguinis colorem repræsentet. Ad hæc sumatur scordij recentis, calaminthæ, centaurij minoris, cardui benedicti, uerbenacæ, dictamni Cretensis, singulorum medius manipulus: tundantur omnia, mergantur in oleum prædictum, & uas in balneum iterum imponatur per biduum continuum, dein colentur, & exprimantur, ut suprà. Postea sumantur zedoariæ, radicum dictamni albi, gentianæ, tormentillæ, aristolochiæ rotundæ, singulorum drachmæ tres, scordij manipulus. Tundantur itè omnia, infundantur, & immittantur in balneũ, ibiq; permaneant tribus diebus continuis: colentur deinde, & exprimantur. Infundantur denuo styracis calamitæ, laseris, cuiusque drachmæ sex, baccarum uniperi drachmæ quatuor, melanthij drachmæ duæ, cassiæ odoratæ (cinnamomum officinæ uocant) drachmæ nouem: iunci odorati, cyperi, singulorum sesquidrachma: santalorum alborum semuncia. Tundantur omnia (ut pluries de alijs dictum est) & in idem oleum infundantur, & per triduum continuum in balneum macerentur, demũ colentur, & exprimantur, modo quo antè dictum est. Postremò adsint oportet trecenti scorpiones uiui diebus canicularibus collecti. Iin uase uitreo concluſi, cineribus ualidis superponantur, & cùm eos præ calore sudare, atque irasci constet, omne iam dictum oleum calidum superinijciatur. Sed aduertendum est, ne id adeò feruens sit, ut uas disrumpat. obturato statim uasis ore in balneum tribus continuis diebus contineatur: deinde coletur, & exprimatur. Proiectis interea scorpionibus, rursum in oleum infundantur rhabarbari laudatissimi, myrrhæ communis usus, aloes hepaticæ, singulorum drachmæ tres: nardi Indici drachmæ duæ, croci drachma una: theriacæ electæ, electiq; Mithridatij, cuiusque semuncia. Quæ ex his tundenda sunt, terantur, mox ultimò infundantur in oleum, quod per triduum continuum contineatur in balneo. Quo facto oleum non amplius percoletur, sed deinceps recondatur, perinde ac opobalsamum. quippe quod mirandum sit remedium ad iam dicta uenena, & præcipuè contra napellum, quo infecti fuere, ut experimentum fieret, Corsi illi duo uiarum obsessores, quorum historiam suprà retulimus libro quarto in aconiti mentione: ad cuius lectionem, ne idem bis repetamus, eos reijcimus, qui eius desiderio capiuntur. Præter autem Mithridatum, antidota alia duo generosa Dioscoridi probantur in præsenti præfatione, unum scilicet quod è scinco, alterum quod è sanguine nuncupant: sed quod is eorum confectionem rationem tradiderit, nusquam hactenus reperi. Quamobrem illa duo in multorum gratiam hìc adscribere, non alienum fore duximus, eo tamen modo, quo lib. II. de antidotis à Galeno scriptum describuntur, ubi hæc scripta reliquit.

Alterius antidoti descriptio, & uires.

Antidoti è sanguinibus descriptio.

quit. *Antidotus διὰ τῶν αἱμάτων id est, ex sanguinibus, ad uenena, uenenatorumq; omnium morsus idonea, sic habet. Piperis longi, piperis albi, acori, croci, phu, mei, dictamni Cretici, ammoniaci, agarici, singulorum drachmas duas: amomi, opobalsami: seminis rutæ sylvestris, cymini Aethiopici, anisi, sanguinis anatis maris, & fœminæ sicci, sanguinis hædini, sanguinis anserini, seminis napi sylvestris, singulorũ drachmas tres: gentianæ, trifolij, florum iunci odorati, thuris, rosarum siccarum, singulorum drachmas quatuor, petrosilini drachmas quinq;, polij Cretici tantundem, cinnamomi drachmas sex, florum scordij drachmas octo: myrrhæ, nardi singulorum drachmas decem, croci drachmas duodecim, cassiæ drachmas octo. Omnia hæc diligenter contusa, ac per excussorium cribrum traiecta melle Attico despumato, commiscebis, commistaq; in argentea pyxide repones, atq; hac ut maximo medicamento uteris.*

Antidoti è scinco descriptio.

Cæterùm quæ è scinco temperatur antidotus, à Galeno hunc in modum redditur. Antidotus Mithridatis Eupatoris διὰ σκίγκου cognominata, faciens ad uenena, omnemq; uenenatorum materiam morte inferentem, omniumq; uenenosorum animalium ictus, conficitur hac ratione. Scinci, sagapeni, acori, phu, hyperici, acaciæ, iridis, mei, gummi, singulorum drachmæ duæ: rosarum siccarum, gentianæ, cardamomi, singulorum drachmæ quatuor, opij oboli duo, styracis drachmæ octo: polij, cassiæ nigræ, seselis, bdellij, balsami, piperis albi, singulorum drachmæ quinque & oboli duo: succi hypocistidis, opopanacis, myrrhæ, thuris masculi, castorij, piperis longi, cypheos, foliorum malabathri, singulorum drachmæ sex: scordij, costi, florum iunci odorati, galbani, resinæ terebinthinæ, singulorum drachmæ sex & oboli duo: nardi Syriacæ, opobalsami, thlaspis, dauci Cretici, singulorum drachmæ sex & oboli tres: croci, cinnamomi, zingiberis, singulorum drachmæ sex & oboli duo: succi glycyrrhizæ, agarici, singulorum drachmæ septem & oboli tres. Construitur autem hoc modo. Cyphi, hypocistis, sagapenum, gummi opium, styrax, opopanax, uino Chio macerantur die noctuque, quoad penitus dissoluta sint. Reliqua uerò interim contusa tenui cribro excutiuntur, illisque iam maceratis, ac dissolutis commiscentur, commistaque Attico melle ad crassitiem usque despumato excipiuntur, opobalsamoque superimmisso. demum in uas argenteum transferuntur, atque ad multos usus reponuntur. Datur autem ex hac antidoto quantum æger tolerat. Hæc de duabus antidotis, quas non immeritò quidem probauit Dioscorides, quasque ut efficacissimas in aliarum censum retulit Galenus, atque descripsit. Sed quoniam (ut suprà in theriacæ mentione dictum fuit) multa nobis desunt simplicia medicamenta, quæ in eis expetuntur; idcirco non uideo quomodo possint legitimè confici, nisi ijs uti uelimus, quæ eorum uicem supplent, ita ut unum simplex medicamentum in alterius locum succedat. Id quod medicorum, ac sophistariorum plerisque fieri adsolet. Quorum sententiæ etsi cuipiam uideretur Galenus adstipulari, quippe quòd scriptis tradiderit in cinnamomi defectu duplum cassiæ subijci posse; non tamen propterea inde colligi potest, quòd idem fieri possit de quocunque alio simplici medicamento, quod desideretur, ut quidam existimant, non rectè, meo quidem iudicio, Galeni mentem assecuti. Siquidem is secus de hac re disserit libro primo de antidotis, ubi sic inquit. Quòd ad cassiam uerò attinet, ea me commemorare nunc opus est, quæ in multis de medicina libris scripta sunt, duplum cassiæ siquis cinnamomo egeat, injiciendum. Hoc dictum irridens Satyrus magister meus, unam ex Quinti facetijs ipsum esse dicebat, asseuerans eos, qui duplum cassiæ imponere iubent, si cinnamomo careamus, similia illis facere, qui nos censent, si quando Phalerno caruerimus, illius quod in cauponis uenditur, duplicata mensura bibere: siq; panis siligineus desit, furfuracci duplum comedere. Mihi uerò hæc Quinti facetia, si de re una quapiam, qua per se sola uti uelimus, afferatur, uera irreprehensibilisq; uidetur: sin de re, quæ in societatem multorum ueniat, non est eodem pacto uera. Nam cuiuscunque, quod solum corpori admoueri debet, ut putaribus, absinthium, iris, gentiana, uel id genus alia aliqua medicina, siquis minus boni duplum loco præstantissimi accipiat, & corpori uel extrà, uel intrà admoueat, duplicato etiam nocebit: at si multis aliquod optimum commiscendum fuerit, quod se auctarum aliorum uires spondeat, si præstantissimum desit, peius nihil erit uti duplo illius, qui proprietates eiusdem generis habeat, etiamsi deterius hoc illo uideatur. Cassia quidem cinnamomo genere proxima usque adeò est, ut ex ipsa quandoque cinnamomum oriatur, spectenturque nonnunquam cassiæ arbores integræ, in quibus aliqua cinnamomi uirgulta è cassiæ ramis prodeant. Simile autem illud est non uino aut pani, sicuti Quintus dicebat, sed uitæ functionibus in extruenda domo, in fabricanda naui, in tollendis, & transponendis oneribus, in omnibus denique uitæ actionibus, in quibus quod peragendum erat ab uno homine robusto, si absit, à duobus imbecillioribus perficiatur. hæc Galenus. Ex quibus uerbis omnibus palàm est, Galenum non assentire, ut in compositis medicamentis unum simplex pro alio supponatur, nisi ex ijs sint, quæ eandem naturam sortiuntur, ut cassia, & cinnamomum. Quare illud inde colligendum esse putauerim, quòd perperàm faciant ij, qui rem hanc aliter intelligunt. Porrò & illam antidotum, quæ iuniperi baccas, terramque Lemniam recipit, summopere laudauit Galenus, eamque libro II. de antidotis memoriæ prodidit, hisce uerbis. Antidotus, quæ exhibita accipientem tutum à uenenis reddit, sic habet. Baccarum iuniperi drachmas duas, terræ Lemniæ drachmas duas & obolos duos. Hæc ubi in puluerem redegeris, oleo, aut melle commiscebis, & reponesatque cùm opus fuerit, ex aquæ mulsæ cyathis duobus quantum est auellana dabis. Hac antidoto Nycomedes rex utebatur, si quando suspectos habuisset, qui se uocarant. Nam si uenenum non subsit, quieta manet: sin adsit, nauseam concitat, & euomere cogit, ita ut uenenum quoque cum antidoto reiciatur. Sed hæc hactenus dicta sufficiant, quantum ad uenenorum omnium in uniuersum rationem. quandoquidem de ijs priuatim, eorumq; auxilijs, & antidotis in singulorum mentione diffusius agemus.

Succedanea quando admittenda.

Antidotus ex terra Lemnia.

Κανθαρίδες. CANTHARIDES. CAP I.

QVibus datæ sunt cantharides, signa eueniunt grauissima. Ab ore enim ad uesicam usque cuncta erodi sentiuntur: picem, aut simile quiddam cedriæ resipiunt: dextra præcordia inflammantur. urinam ægrè reddunt, & subinde cum lotio sanguinem emittunt: strigmenta non secus atque dysentericis, aluo deferuntur: fastidia urgent: animo linquuntur, obortaque uertigine concidunt. postremò

ſtremò mente abalienantur. Ergo antea quàm tale nonnihil accidat, dato oleo, aut ſupradictorum aliquo, uomere cogantur. mox ubi uomitione plurima reiecerunt, halicæ aut oryzæ, tragi aut ptiſanæ cremor, aut decoctum maluæ, aut ſeminis lini, aut fœni græci, aut radicum althææ, quam Latinus ſermo ibiſcum appellat, clyſtere infundatur. Præterea nitrum eiſdem dandum, ex hydromelite, ut quæ ſtomacho adhuc, aut inteſtinis adhærent, eluendo excernantur, ac deſcendant. Quæ niſi ſic diſcutiantur, ingeſta in aluum ex nitro aqua mulſa, uacuari debent. Detur deinde uinum, aut paſſum, in quo pinceoli nuclei, aut cucumeris ſemina contrita ſint, aut ex lacte, aut mulſa, aut anſerinus adeps in paſſo liquefactus. Inflammatæ autem partes, hordei farina cum mulſa decocta perungantur. Ab initio admota cataplaſmata nocent, quòd citatus ab eis calor, illapſum uirus ita remoratur, ut in principes ſe partes inſinuet: ipſa tamen interiecto tempore, moleſtiſſimis inflammationibus opitulantur, utpote quæ dolores & permulceant, & leniant. Tum ubi corpus calfaciente oleo inunctum fuerit, in ſolium deſcendere oportet, ac lauare, ut per cutem ſummam, quæ corpori noxia inhæſerunt, etiam excernantur. Et deiectiones multifariam moliri oportet, ne affectus infigatur, & ſtabilitatem capeſſat. Gallinaceis carnibus, & hædinis, aut ſuillis catulis, maximè pinguibus, & tenerrimis, ac cum lini ſemine coctis, ueſci debent: ſiquidem aluum cient, atque uenenorum acrimonias hebetant. Vinum dulce liberalius ebibatur. Prodeſt thuris cortex, & Samia terra, quæ after appellatur, ſi quaternæ ſingulorum drachmæ cum paſſo ſumantur. item pulegium ex aqua tritum: irinum, aut roſaceum, cum rutæ decocto: recentes uitis ramuli, cum paſſo detriti. Longè omnium potentiſſimè antidota auxiliantur, cum aqua mulſa, drachmis quatuor pota.

Cantharidum malefica & noxia uis.

Cantharidum tum hiſtoriam, tum etiam facultates ſuperius libro ſecundo, ubi & earum picturam exhibuimus, adeò diffuſè latéque tradidimus, ut ſuperuacuum ducerem hoc in loco plura de eis rememorare, niſi nunc de earum malefica & noxia ui nobis differendum eſſet. Cùm igitur Cantharides excalfaciant receſſu quarto, & exiccent ſecundo, nil ſanè mirum fuerit, ſi erodant, ulcerent, & denique ſumentes interimant. Nocent priuatim ueſicæ, omnibuſque urinæ inſeruientibus membris, non modò hauſtæ; ſed quandoque etiam exterius illitæ, ubi exulcerare ſit opus: præſertim cùm amplis admiſcentur cataplaſmatis, locisque illinuntur ueſicæ propinquioribus: nempe coxendicum articulis dolore diutius tentatis, uel pubi, uel renibus, uel teſtibus. Quo fit, ut qui has hauſerint, exulcerata inde ueſica, magnis in urina reddenda excruciantur doloribus, quanquam præter id omnia in uniuerſum lædant uiſcera, quòd ſuapte natura erodant, & poſtremò necem inferant: nanque ſua uenefica, & pernitioſa ui deradunt internos meatus omnes, quibus obuiant. Proinde nec mirum ſi cum lotio ſanguinem extrahunt, eroſis ab eis uaſis: neque ſi quando (ut recentiorum quidam dixere) penis ipſe, teſtes, pubes, & ueſicæ ceruix intolerabili inflammatione uexentur. Hinc enim plerunque euenit, ut qui hauſerint, urinæ ſtillicidio afficiantur non ſine intolerabili ardore anguſtiaque. Cæterùm picis, & cedriæ odor, quem à cantharidibus malè affecti guſtu, & olfactu percipiunt, aliunde, meo quidem iudicio, non prouenit, quàm à uaporoſis humoribus in uentriculo, & in cinore aduſtis, intenſa huiuſce ueneni caliditate. Ab ea ſiquidem dum exuruntur humores, quædam inuicem fit commiſtio, quæ propriam tum guſtum, tum odoratum inficiendi facultatem adipiſcitur. Inflammantur præterea dextri lateris præcordia. quippe cùm ueneni uis in iecur facilius, quàm in lienem excurrat, mirum utique non eſt, ſi concitatis ibi inflammationibus, potius dextrum, quàm ſiniſtrum ægrotet latus. Nec alia ratione fit inde fluxio dyſentericæ ſimilis, ſecum deferens inteſtinorum ramenta, quàm quòd cantharides ipſæ ad inteſtina deſcendentes acerrima ſua ui, ea exulcerent, & abradant. Defectus uerò animi, ingens anxietas, cordisque anguſtia partim eueniunt, doloris, ardoris, intolerabiliſque inflammationis exuperantia: partim uerò deleteria ui pharmaci, quæ uſque adeò reſoluit uitales ſpiritus, & imbecillos reddit, ut inde affecto corde, hæc tam ſæua oriantur ſymptomata. Quin & ob id uertiginoſi fiunt, delirio, amentiaque capiuntur, qui eas ſumpſerint, quòd uenenoſæ exhalationes, quæ à colliquatis humoribus in inferioribus membris ſurſum in cerebrum feruntur, adeò ipſum inficiunt, ut facilè animales facultates corrumpantur, ratioque ipſa pereat. Sed ut his omnibus ſuccurratur incommodis, primùm ſanè neceſſarium fuerit (ut etiam Dioſcorides inquit) cantharidas ipſas extra corpus ducere, crebris excitatis uomitionibus, ijs nimirum medicamentis, quorum in huius libri præfatione memmit Dioſcorides, atque etiam nos mentionem fecimus in noſtra in eam longa commentatione. Quinetiam acribus clyſmatis opus eſt, ut per hæc deuocentur, quæ ad inteſtina deſcenderunt. Fit enim ut exhauſtis è corpore cantharidibus, non magno poſtea negotio accidentibus, incommodisque præſidia adhibeantur. Quandoquidem exulceratæ ueſicæ, cui ſuapte natura plus nocent cantharides, quàm cæteris internis uiſceribus, ſuccurritur refrigerantibus, lentis, & pinguibus ſimul miſtis medicamentis. frigida nanque inflammationes extinguunt, mulcentque earum dolores: pinguia ueneni acrimoniam obtundunt: lenta uerò, ac uiſcoſa cùm internis partibus pertinaciter inhæreant, non modò diu medicamenta in exulceratis retinent locis; ſed etiam ſanas partes muniunt, ne ueneni uim admittant. Idcirco ad hoc mirificè præſtat lac humanum ab ipſius uberibus exactum, crudum, recenſque butyrum eclegmatis modo linctum: pſyllij, cydoniorum malorum, & maluæ ſeminis ſpiſſamentum: item ſerapium ex nymphææ floribus, & purpureis uiolis, quin & quod ex papaueribus conficiunt: nec non lactucæ, & portulacæ, & cucumeris, & cucurbitæ ſuccus: præterea cremor, lactis ſpeciem referens, qui è papauerum, melopeponum, cucurbitæ, cucumeris, anguriæ, & lactucæ ſemine exprimi ſolet, affuſa uiolarum aqua, aut radicis althææ, aut ſolani, quod ueſicariam, & halicacabum uocant. cuius etiam rubentes baccæ decem, uel duodecim numero fractæ, & ex aqua portulacæ, uel ptiſana hordeacea potæ, hoc in negocio præſentaneo remedio proſunt. Facit ad hoc & amygdalinum oleum, quod ſcilicet ex dulcibus elicitur nucibus, unciarum ſex pondere hauſtum. Huic autem præfertur, quòd è recentibus pineis nucibus exprimitur. Sed omnium præſtantiſſimum eſt, quod è ſemine albi papaueris eximitur. quandoquidem hoc præter id quòd tanquam pingue plurimùm conuenit, poteſt ſuapte natura inflammationes extinguere, uenenì acrimoniam retunde-

Symptomatũ cauſæ.

Cantharidum ueneni curatio.

re,& dolores quantúmuis uehementes ſedare. Sunt etiam qui præferant aquam,quæ feruentis balnei calore uitreis inſtrumentis elicitur è maluæ foliis,ibiſci radicibus, & recentibus cucurbitæ ramentis: quòd propria ui urinæ ardoribus opem ferat,& inteſtinorum inflammationes repellat. Porrò ſuccurritur exulceratis inteſtinis,iiſdem ſanè medicamentis,quibus ad dyſenteriam utimur: nempe pinguium carnium iuribus clyſtere infuſis, addito hirci,ceruiq; adipe: & omphacino roſaceo,plantaginis aut portulacæ aqua prius elota. Prohibentur halitus cerebrum petentes, diſſoluunturq; aſſumptis antidotis,quæ uenenis reſiſtunt,& humores putreſcere non ſinunt. quinetiam cataplaſmatis ex frigidis,repellentibusq; ſuccis, ſincipiti,& coronali futuræ illitis. In ſumma frangitur, atque demolitur uenenu uis, Diojcoridis teſtimonio, ualentibus antidotis,ueluti theriaca,aut Mithridato,aut (ut ſcribit Galenus lib. IX. ſimplicium medicamentorum capite de terra Lemnia)eo antidoto,de quo & nos ſuperius locuti ſumus,quod ſit ex ipſa Lemnia ſphragide,& iuniperi baccis. Proſunt inſuper epithemata corroborantia,itemq; inunctiones,quæ ex odoramentis conſtant ualentioribus: præſertim oleum noſtrum de ſcorpionibus ſuperius deſcriptum aduerſus uenena. Refert Galenus libro ſecundo de antidotis Aſclepiadis authoritate,cantharidas proprio ueneno remedium & antidotum eſſe,ſi earum pedes,& alæ tritæ cum melle eclegmatis modo paulatim aſſumantur. Id quod etiam aſſerunt libro XI. ſimplicium medicamentorum,ut ſuperius libro ſecundo in earum quoque mentione retulimus. Hoc idem ſcribit Aetius à Galeno fortaſſe mutuatus lib. XIII. cap. XLIX. ſic inquiens. At uerò contrariæ affectionis ratione,quantum nihil aliud his auxiliantur cantharidum alæ,& pedes cum paſſo pota. hæc Actius. Veruntamen cùm huiuſcemodi remedium ſuſpicione non uacet (non propterea Galeni teſtimonium reijciendum putauerim) cumq; à multis improbetur,atque ipſe nullum adhuc eius periculum fecerim; ideo nec ipſum damnare, nec probare auſim. Arabes nanque pro certo habent,omne uenenum,quod cantharidibus inſit, earum tantùm alis,pedibus, & capitibus ineſſe. Quare cùm cantharidas ſuis immiſcent medicamentis, tam intus ſumendis, quàm extrà adhibendis, iubent contra Græcorum ſententiam,ut capita,alæ,ac pedes abſcindantur. quanquam credendum arbitror Arabas Hippocratem perperàm intellexiſſe,ut ultimo commentario de ratione uictus in morbis acutis ſcribit Galenus. Sed quoquomodo res ſe habeat,ambarum partium placita in medium attulimus, ut unuſquiſque ſuam in hac re ſequatur ſententiam. Nos tamen ſuſpecta medicamenta ſemper dimittenda iudicauimus,atq; his utendũ,de quibus inter probatos authores,& doctos uiros conuenit. Sunt è uulgaribus, qui ad epotas Cantharidas acetum commendent. Sed id equidem probare non auſim, quòd antiquorum,recentiorumq; repererim neminem,qui ſcriptis tradiderit acetum contra cantharidas auxiliari. Quinetiam medentur urinæ ardoribus,& pudendorum inflammationibus,non tantùm ea medicamenta,quæ per os ſumuntur;ſed ea quoque,quæ exterius illinuntur. Præſtant igitur ad hoc roſaceum,omphacinum oleum,uiolaceum,& quod ſit ex nymphææ floribus: item quod ex papauerum ſemine conficitur,quodq; ex ijs paratur fructibus,quorum plantam appellant aliqui Balſaminam,alij uerò Caranzam,cuius hiſtoriam,ac facultates ſuperius libro quarto deſcripſimus, cùm de uite nigra diſſereremus. In quem uſum hæc non modò exterius illinuntur pubi, peni,& teſtium; ſed etiam in pudendi meatum clyſtere injiciuntur, præſertim addito oui albo diutius rudicula agitato,aut ſedi ſucco, aut hyoſcyami, aut portulacæ, aut lactucæ. Maximè etiam prodeſſe compertum eſt,ſi ad umbilicum uſque duabus aut tribus horis ſederint patientes in aquæ tepentis balneo,cui ibiſci radices,maluæ folia,& ſemina,uiolarum flores, pſyllij,cydoniorum malorum,fœnigræci,& lini ſemen,hordeum,& hyoſcyamum,& id genus alia fuerint incocta. Poſtremò ad omnes huius uneneni reliquias, quæ corpori hæſiſſent, eradicandas,læſaq; membra roborandа,& ad priſtinum temperamentum reſtituenda, probatiſſimum erit medicamentum bis in die mane,& veſperi,electarium mox deſcribendum,unciæ pondere ex humano, uel caprillo, uel aſinino lacte potum. Fit autem hoc modo. Accipe nucleorum pineorum uncias tres: nucis Indicæ recentis uncias duas: piſtaciorum ſeſcunciam: ſeminum melopeponum,cucurbitæ,cucumeris,papaueris albi,maluæ, ſingulorum unciæ dimidium: corticis arboris thuris drachmas tres: margaritarum,coralliorum amborum,ſantalorum alborum,ſingulorum ſeſquidrachmam: ſuccи glycyrrhizæ drachmas duas: baccarum iuniperi drachmam unam: gummi Arabici ſeſcunciam: terræ Lemniæ drachmas ſex: ſuccи baccarum halicacabi,portulacæ,ſingulorum uncias ſex,diluti uiolarum uncias octo: ſpiſſamenti è ſeminibus malorum cotoneorum,aqua uiolarum maceratis,uncias ſex: ſerapij uiolacei uncias quatuor: de floribus nymphææ,de papauere,cuiuſque uncias decem. Quæ terenda ſunt,conterito,deinde commiſtis omnibus ſecundum ſeplaſiariorum regulam,electarium facito: quo utitor,ut antè diximus.

Controuerſia inter Græcos, & Arabas.

Electarij deſcriptio.

Πιτυοκάμπαι. PINORVM ERVCAE. CAP. II.

2 Meum. ſpor. urina.

IIS qui erucas pinorum hauſerint,illico dolor in ore & [a] palato exoritur:uehemens alui,linguæ,ac ſtomachi,inflammatio torquet:inteſtina dolor excruciat,ita ut pruriginem ſentire uideantur: corpus totum exæſtuat:faſtidium urget. Quibus eſt ſuccurrendum remedijs,quæ deuoratis cantharidibus dantur. Peculiariter tamen pro ſimplici oleo & irino,melinum,quod è cotoneis pomis & oleo temperatur,accipiemus.

Βούπρηστις. BVPRESTIS. CAP. III.

QVi bupreſtin biberunt,nõ diſſimile nitro uirus ſapiunt:ſtomachi,uentriſq; uehemens dolor inſequitur:tam uenter quàm ſtomachus mirũ in modum,ut in aqua inter cutẽ,difflatus, inturgeſcit. uniuerſa corporis facies contenditur: urina ſupprimitur. Quibus eadem,quæ potis cantharidibus auxiliantur. Priuatim poſt uomitus,& uacuationes,quas clyſteribus molimur,aridæ ficus proſunt: item earum decoctum,ex uino. Vbi uerò iam ferè pericula inclinantur, Thebaicarum palmularum cibo, aut earundem tritarum in mulſo,aut lactis potu,iuuantur. Pyrorum etiámnum omne genus eſſe, & lac humanum bibere,conuenit.

De bupresti bus, & pinorum erucis superius libro secundo satis disseruimus, quantum ad eorum historiam attinet: nunc harum uim ueneficam prosequimur. Hæc igitur animalia etsi pota, aut aliàs in uentriculum ingesta, quædam symptomata, & incommoda pariant, ab his planè diuersa, quæ ab epotis cantharidibus inferuntur; tamen & ipsa eadem expetunt curationem, eademq; postulant medicamenta, quibus in epotis cantharidibus utimur. Verùm aduersus hæc quoque nonnulla propria, peculiariaq; habentur antidota, quorum cùm latius meminerit Dioscorides, non est cur nos de ijs plura dicamus.

Σαλαμάνδρα. SALAMANDRA CAP. IIII.

SI salamandram hauserunt, linguæ inflammatio consequitur: mens, & sermo præpeditur: tremor cum torpore, aut horrore quodam, ac exolutione accedit: partes nonnullæ corporis liuoribus circunquaque sugillantur: sæpeque, diutius immorante ueneno, putrescentes defluunt. Quibus præstabimus cuncta, quæ potis cantharidibus. Peculiaria uerò remedia, resina pinus, aut galbanum ex melle linctum, & aiugæ decoctum, in quo nuclei pinei conterantur: urticæ quoque folia, cum lilijs & oleo decocta. Prosunt etiam oua testudinis marinæ, aut terrestris cocta: item ranarum ius, cum quibus eryngij radix incocta sit.

Salamãdræ ue nefica natura.

NOn solùm ueneno inficit, & uccem adfert Salamandra sicca, & in pulucrem pota, uel clam cibis admista; sed etiam morsu, uiperarum modo, cæterorumq; serpentium uenenum eiaculantium. Quin & fructus, & herbas inficit tum sanua quadam, tum mucosa specie, quæ è toto eius corpore sudat, magno deguſtantium discrimine: siquidem plerique reperti sunt, qui hoc tantùm ueneno periere. Proinde mirum non esse uidetur, si recentiorum quidam tradiderunt, integras quandoque interijsse familias: quòd aquas bibissent, in quorum puteos fortè Salamandra ceciderat: uel quòd panem tantùm comedissent furno incoctum, qui lignis ea infectis concaluerat. Quibus tamen non usquequaque credendum existimo, cùm ignium ui uenena omnia absumantur. Sed potius adstipulandum fuerit Plinio, qui libro XXIX. cap. IIII., non ex pane furnis incocto, in quibus ligna salamandræ ueneno infecta, accensa fuissent, quosdam iam fuisse necatos prodidit, sed ex panis crusta lignis inassata pede tantùm salamandræ contactis, ut eius uerba testantur, cùm inquit. Inter omnia uenenata salamandræ scelus maximum est. Cætera enim singulos feriunt, nec plures pariter interimunt, ut omittam, quòd perire conscientiæ dicuntur homine percusso, neque amplius admitti ad terras. Salamandra populos necare improuidos potest: nam si arbori irrepsit, omnia poma inficit ueneno, & eos qui ederint, necat frigida ui, nihil aconito distans. Quinimo si contacto ab ea ligno uel pede, quo crusta panis incoquatur, idem ueneficium est, uel si in puteum cadat. Quippe cùm saliua eius quacunque parte corporis, uel in pede imo respersa, omnis in toto corpore defluat pilus. hactenus Plinius. His igitur, qui hauserint (ut Actius est author lib. XIII.) præter ea quæ à Dioscoride scribuntur, maculæ in totum corpus exoriuntur albæ, deinde rubeæ, postremò nigræ, quæ tandem putrescentes, uniuersum deglabrant corpus. Sic uenenatis succurritur (ut Dioscorides ait) ijsdem remedijs, quæ ad cantharidas præstant. Quod tamen aliquibus minimè uidetur rationi consonum. quandoquidem cùm salamandræ uenenum maximè frigidum, humidumq; sit, cantharidum contrà calidissimum, & exiccans, nullo quidem pacto consentaneum censent, quòd ijsdem utrisque succurratur medicamentis. Verùm his illud rectè, mea quidem sententia, responderi potest, quòd ubi Dioscorides salamandris cantharidum commendat medicamenta, de generalibus, quæ in uniuersum fiunt, duntaxat intelligit, nempe ut quàm citò fieri possit, uenenum è uentriculo, & intestinis extrahatur crebris uomitionibus, & clysmatis acrioribus: in cordis q; præsidium dentur theriaca, Mithridatium, aliaq; generosa antidota, quæ pota cor ipsum à uenenatis omnibus tuentur. Siquidem in cantharidum capite, quod omnium primum habeatur, generalis methodus Dioscoridi tradenda fuit, ne eadem per singula capita sæpe frustrà & ineptè repeterentur. Quare scitè cùm ad cantharidum remedia legentes reijcit, de generalibus tantùm intelligit. Auicenna eandem salamandris adhibet curationem, quam opio, quòd tam hoc, quàm illæ frigidissimo sint temperamento. præfertq; cæteris theriacam, Mithridatis antidotum, resinam terebinthinam, styracem, urticæ semen, & cupressi frondes. Cæterùm quoniam salamandra sui corporis forma STELLIONES *mortiferi etiam morsus animalia mihi in mentem reuocauit, cùm eorum peculiarem mentionem non fecerit Dioscorides, non alienum fore duximus, eorum primùm historiam describere, deinde uenenati morsus remedia in medium adducere. Sed an lacertarum generi legitimè stelliones adscribi possint, profectò non ausim decernere: quanquam non desunt, qui asserant, maiores lacertos, quos uulgò appellamus Ramarri, alij Liguri, alij uerò Lucerti, ueros esse stelliones. Quorum tamen sententiæ non possum subscribere. quandoquidem Plinius libro X. cap. XXV. & XXVI. Stelliones inquit esse lacertarum figura, & chamæleonum quodammodo naturam habere, ut qui rore tantùm uiuant, præterquàm araneis. Ex quibus fateri licebit, stelliones non esse nostrates lacertos. nanque hi cochleas, cicadas, locustas, & papiliones deuorant, & id genus animalcula. Ad hæc copiosum in uenis continent sanguinem, & amplo referti sunt iecinore, hominibusq; haudquaquam inimicantur, quin potius eos amant. Contrà uerò ijs aduersantur stelliones, Plinio authore lib. XXX. cap. X. ubi nullum animal fraudulentius inuidere homini tradidit. Præterea (ut idem eodem loco scribit) stelliones hyemant in domibus in locis ostiorum, & fenestrarum, aut cameris, sepulcrisue. quapropter uenatores obseruant cubile eorum æstatibus. Ibi nere incipiente fissis harundinibus textas opponunt casas decipularum modo, quarum angustijs etiam gaudent. Venantur autem eos, ut eorum senectam, qua ut serpentes quotannis exuuntur, facilè consequantur: quòd nihil ei remedio in comitialibus morbis præferatur: ex more enim exutam senectam illico deuorant. Hinc igitur sanè perspicuum fuerit, stelliones à maioribus Italicis lacertis differre: hi siquidem in campestribus, in frutetis, sepibus, & macerijs degunt: illi uerò in sepulcris, & domibus nostris oberrant. Proinde iubet Dioscorides, ut qui in uenenorum timore uersantur, & culinam subdiali loco apparare nequeunt, sub tecto apparent. Sed tum diligenter laquearia animaduer tenda, quòd frequenter à superioribus con-*

Salamãdræ ue neni curatio.

Stellionum ob sideratio.

tabulamentis animalia decidunt, exigua quidem, sed quæ non modicam perniciem moliantur, ut phalangia, stelliones, & alia quædam reptilia. Quòd autem stelliones in Italia proueniant, testis est Aristoteles lib. VIII. cap. XXIX. de historia animalium, asserens in quibusdam Italiæ locis stelliones morsu homines perimere. Sed qui sint, nullam habeo historiam clariorem. Quanquam his coniecturis iandiu existimauerim ea lacertarum genera esse stelliones, quæ in Hetruria in nostris moruntur domibus, præsertim quibusdam prope terram foraminibus, à nobis uulgò Terrantola appellata, de quibus superius libro secundo latius diximus, de lacerta Calcidica differentes. Quandoquidem hoc animal lacertis persimile uisitur, & araneos maximè uenatur, ut Plinius inquit, item Aristoteles lib. IX. cap. primo de historia animalium. Dorso præterea maculis quibusdam nitet stellarum modo radiantibus, unde & fortasse nomen. Quinetiam, quòd uenenum morsu relinquant, cùm è cauernis exeunt, statim in Hetruria necantur. His (ut audio) abundat Syria in caminis potius, quàm alibi commorantibus. Varia sanè sunt huiusce modi animalium genera, de lacertis, chamæleonibus, scincis, crocodilis, stellionibus, & salamandris loquentes: quippe quoniam in unoquoque horum genere habentur differentiæ tum formæ, tum coloris, tum magnitudinis. Obseruaui ego salamandras in quibusdam Germaniæ syluis uniuersò dorso nigerrimas, pectore uerò, & uentre admodum rubentes. Sunt & in Vtinensibus aquis degentes, cauda anguillarum modo lata, & rotundo rostro, aluo admodum rubente, nigricante dorso, nullis maculis resperso. Quod etiam scincis euenit: nam & hi in Italia habentur Vicentino agro parui & nigricantes, ijs utique absimiles, qui ab Alexandria Aegypti Venetias comportantur. Sicuti & in Arabia lacertæ sunt bicubitales. In Nisa Indiæ monte XXIIII. pedum longitudine reperiuntur. Et in ea fortunatarum insula, quæ Capraria nuncupatur, magnæ admodum, & copiosæ. Sed ut ad stelliones iam noster redeat sermo, eorum morsibus succurrendum est theriaca, Mithridatis antidoto, & alijs, quæ in uniuersum uenenosorum animalium morsibus opitulantur. Imponuntur priuatim maximo præsidio, demorsis iam locis contriti scorpiones. Proinde oleum nostrum de scorpionibus, de quo abunde in prima huius commentatione diximus, ijs præcipuum fuerit antidotum. Si uerò quis uenenum hoc in potu cibóue sumpserit, primùm tum uomitione, tum clysteribus extrahendum erit: mox ualentioribus antidotis cordi succurrendum. Illud postremò non ignorandum est, quòd (ut Plinius inquit) ex stellionibus fit malum medicamentum: nam cùm stelliò immortuus est uino, faciem eorum, qui biberint, lentigine obducit. Ob id in unguento necant eum insidiantes pellicum formæ. Remedium est oui luteum, & mel, ac nitrum.

Stellionum morsus remedia.

Ἐφήμερον. EPHEMERVM. CAP. V.

SVmpto ephemero, quod aliqui Colchicon, aut syluestrem bulbum appellant, pruritus in toto corpore excitatur, non secus atque ijs, qui urtica, aut scilla lacessuntur: interna rosionem sentiunt: stomachus cum ingenti grauitate exæstuat. cæterùm inualescente morbo, cruor stringentis admistus, per aluum exigitur. Quibus, ut ijs qui salamandram hauserunt, uomitione aut clysteribus auxiliari conuenit: sed antea quàm uenenum inualescat, dandum est decoctum frondium querctus, aut glandium, aut malicorij: lac bibere prodest, in quo serpyllum sit decoctum: item succum sanguinalis herbæ, aut ramorum uitis, aut rubi, aut medullæ recentis ferulæ, aut myrti cum uino. Baccæ autem myrti tusæ tritæque, & aqua maceratæ, ut liquor inde sumatur, opem ferunt. Media castanearum tunicula, similem effectum præbet, si, cruda in aliquo supradictorum succo sumptitetur: origanum quoque cum lixiuio epotum. eximiè iuuantur asinini lactis, aut bubuli calidi potu etiamsi in ore contineant: ita ut quibus copia lactis huius adsit, non aliud desideretur.

Ephemeri uenenicuratio.

COlchici Ephemeri historiam picturamq; reddidimus libro quarto, ubi ea attulimus, quæ in ipso considerandа nobis occurrebant. Eius autem uenено medendi rationem hoc loco adeò diffusè tradidit Dioscorides, ut plura ab alijs, qui post ipsum claruerunt, consequi mihi non licuerit. Danda igitur opera est, ut primùm (quod in alijs quoque sæpenumero dictum est) crebræ uomitiones, & clysteres suum præstent auxilium. deinde propria antidota exhibenda sunt, præsertim humanum lac, asininum, bubulumq;. Nec tamen omittenda, quæ in uniuersum omnibus uenenis resistunt, de quibus iam sæpius diximus. Sed quoniam inter uenenata recensentur Anacardia sic Mauritanis uocata, forma ephemero quadantenus proxima, quanuis colore dissimilia: utemq; Staphis agria, quæ & perniciosa habetur, & eiusdem ferè cum anacardijs temperamenti; cùm hæc Dioscoridi prætermissa uideantur, sintq; medicamenta, quibus quotidie ad uarios humani corporis morbos utuntur medici, ab instituto nostro defecisse putarem, nisi horum quoque naturæ ueneficæ propria assignassem remedia. Præsertim cùm sæpe contingat, quòd hæc medicamenta (quæ crassa quorundam circunforaneorum ignorantia est, quin non modò non mederi, sed nix etiam legere sciunt) propinantur, nullis seruatis ponderibus, nec mensuris, nullisq; additis medicamentis, quæ illorum uim maleficam frangant: unde nonnunquam miseri ægrotantes in tam magna incidunt discrimina, & tam sæua sequuntur symptomata, ut nisi postea à peritis medicis remedia & antidota adhiberentur, facilè deperirent. id quod plurimis euenisse scimus. ANACARDIA igitur tam in potionibus hausta, quàm aliàs ingesta præter quàm quòd fauces, guttur, & uentriculum inurunt, & usqueadeò uniuersum excalfaciunt corpus, ut inde febres oriantur, excitant & paralysim in quibusdam corporis membris, & ratiocinatricem facultatem corrumpunt, quòd sua calorifica ui atrum succum exurant. Quibus est succurrendum, factis antea uomitionibus ac clysterijs, oleo amygdalino dulci, aut è pineis nucleis, aut è nucibus Indicis, aut è papaueris semine, aut recenti butyro, & bubulo lacte. Dantur hæc affatim in potu, magno sanè iuuamento. Quin & alia pinguia medicamenta conueniunt: nempe pinguium carnium iura, suillus, & anserinus adeps liquefactus, quadrupedum, & uolatilium cerebrum, & ossium medulla. quandoquidem his amplissima inest facultas (ut pluries diximus) qua uenenorum calidorum omnium feruor extinguitur, retunditurq; acrimonia. Præterea ijs auxiliantur omnia, quæ suapte natura refrigerant, uel quæ arte fuerint refrigerata. Proinde Auicenna Anacardiorum feruori extinguendo*

Anacardiorum uenenisigna, & curatio.

guendo cæteris prætulit bubulum lac acescens, uiolaceum oleum, & hordeaceam ptisanam, prius tamen glacie, uel niue frigefactam. Veruntamen proprium Anacardiorum antidotum sunt Iuglandes, & pinorum nuclei aliquantisper torrefacti. Cæterùm STAPHIS AGRIA, *anacardijs (ut paulò superius diximus) temperamento respondet, quòd admodum calida sit, ac urens. Quare eadem sanè adfert incommoda, quæ anacardia, & cantharides. Adurit enim fauces, & palatum, uomitiones commouet, uentriculi erosiones facit, & dysentericos fluxus ciet, postremò strangulat, nisi statim succurratur. Sed cùm hæc sua sponte & propria facultate uomitiones moliatur, non aliter est prouocandus uomitus. Verùm animaduertendum est, an ipsa reijciatur. quod ubi non euenerit, dulce amygdalinum oleum in potu fuerit dandum, admisto hydromelitis plurimo: atque interim cogantur ægri, ut continuò inambulent, nanque hoc tantum medicamento ualentissimè per uomitum exigitur. Nec tamen ob id negligantur clysteres, quorum pluries meminimus, ut si ramentum ipsius aliquod ad inteſtina descenderit, his extrahi possit. Reliquum uerò curationis sumatur è cantharidum curatione, non omissis uniuersalibus antidotis.*

Staphidis agriæ noxa, & curatio.

Δορύκνιον. DORYCNIVM. CAP. VI.

DOrycnion, quod aliqui manicon solanum appellarunt, epotum, lactis saporem in gustu refert: continentes singultus ciet, humor linguam uexat, sanguis confertim reijcitur: mucosa quædam perinde quasi dysentericis, aluo egeruntur. Itaque antequàm aliquid ex ijs eueniat, auxilio sunt antedicta, uomitus, clyster, & quæcunque potum uenenum expellere possunt. Priuatim ijs opitulatur, aqua mulsa, [a] lac caprillum, aut asininum, dulce uinum, quod tepidum cum anisо bibatur, amygdalæ amaræ, gallinacea pectora decocta. quinetiam conchylia omnia, tam cruda quàm tosta esse, salutare est. conueniunt & locustæ marinæ, & gammari, & pota eorundem iuscula.

a Meum. πόσιν. i. pota.

DE dorycnio satis differuimus libro quarto, quantum quæ nostra esset de eo sententia, ingennè dicendum erat. Hoc tamen loco non tacebo, quòd idem esse non arbitror Dorycnium, & manicum solanum. quandoquidem duobus capitibus libro quarto, de his tanquam de diuersis disseruit Dioscorides. Verùm enimuero etsi hoc in loco dixerit is reperiri quosdam, qui Dorycnium manicum solanum appellarunt; non tamen id esse uerum asserit, sed aliorum tantùm refert opinionem, quam nec probandam censet. Cæterùm Solano manico ueneficam uim inesse constat, utpote quod eos, qui ipsum hauserint, maximis afficiat incommodis, ut ipse Dioscorides testatur loco citato, cùm inquit. Solani manici radix drachmæ unius pondere pota ex uino, facit species uanas, imaginesque non minus uarias obuersari: sed duplicatus hic modus, ad tres usque dies mentis alienationem adfert: quadruplicatus uerò interimit. Remedio est aqua mulsa copiosius pota, & uomitione reiecta. Has pernicioſas facultates, earumque remedia loco dicto reddidit Dioscorides Solano manico: cuius tamen hic inter uenenatas plantas postea non meminit. Ibidem libro quarto non aliam uim maleficam Dorycnio assignauit Dioscorides, quàm quòd copiosius hausta mortem adferat. Hinc itaque conijcere ausim, quòd eadem utriusque medicamenta facilè competere possint. Dorycnium Auicenna uuam uulpinam uocat, nec tamen plura de eo retulit, quàm scripserint Dioscorides, & Paulus. Idcirco hoc in negocio à Dioscoride minimè discedendum erit, nec ab ijs præterea medicamentis, quæ nobis inferius in opij curatione describentur. Cæterùm non minus lætbiferum est Solanum maius, quod uulgo Italis appellatur herba bella donna, cùm non solùm eius baccæ deuoratæ, sed ipsa quoque radix quandoque loci cansa parasitis exhibita, qui ad lautas mensas, etiam inuitis Dominis, accedere solent, oblectamenti non parum conuiuantibus afferre soleat. Siquidem si cultello derasa scrupuli pondere in uini sesuncia maceretur horis ad summum duabus, & deinde percolato diluto, ac digitis presso, id uini recentis addatur, quod poculum repleat, totumque potandum propinetur, fit paulò post, ut qui biberint nihil prorsus edere possint, magno spectantium oblectamento. uerùm qui hoc fuco utuntur, priusquàm mensæ assideant, parasitos ad ientaculum inuitant, ut fucatum uinum propinent. Discutitur fucus à risu, aceto potui dato. Id enim præsentaneum antidotum est. Hanc huiusce radicis facultatem fortè fortuna primus admouit Franciscus Calzolarius pharmacopœus Veronensis, rei plantariæ studioſissimus, qui mihi id reuelauit. Sed animaduertendum est, ne modus excedatur, nam si propinetur copiosius, strangulando interficit. Succurritur noxæ ijsdem medicamentis, quibus Dorycnij, & manici Solani noxa superatur.

Dorycnii uenenum confid.

Solani manici ueneni noxa, & curatio.

Ἀκόνιτον. ACONITVM. CAP. VII.

AConitum statim in lingua inter bibendum, cum adstrictione quadam dulcescit: & subinde, potissimum cùm exurgere conantur, uertigines offundit: lacrymas ciet: grauitatem pectori, & præcordijs adfert, simulque crebri spiritus deflantur. Quare uenenum uomitione abigit, aut clysteres per aluum egeri opus est. Vtimur inter propinandum, origano, ruta, marrubio, uel absinthij decocto, cum uino absinthite, uel [a] semperuiuo, uel abrotono, chamelæa, aut aiuga. Prodest etiámnum opobalsami drachma, cum melle aut lacte cum castorio, pipere, & ruta, æquis ponderibus ex uino. coagulum hædi, leporis, aut hinnuli cum aceto: ferri quoque stercus, item uinum in quo aurum, ferrum, argentúmve cadens restinguatur, potum: lixiuiaque cum gallina, & uino decocta, aut carnium bubularum præpinguium iura, cum [b] uino sumpta. Fertur & aiuga priuatim ipsis subuenire.

a Cat. ἐρύσιμον. i. eruca.

b Meum. ὄξει. i. aceto.

Aconiti

Aconiti veneni confid.

Aconiti complura haberi genera, quisquis facilè nosse poterit, qui superius libro quarto eorum Iconès examinauerit. siquidem genera duodecim ibi reperiet, quæ omnia delateria sint facultate. In quibus indagandis sedulam nauauit operam Franciscus Calzolarius Veronensis, rei plantariæ studiosissimus. Nanque is sex Aconitorum genera adinuenit in Monte quem Baldum uocant: quæ quarto lib. postremo loco appingi curauimus. Et ad me tandem ea transmissa sunt à Clarissimis Medicis Dominico Montisauro, & Hieronymo Donzellino; qui omnia, Calzolario ipsi accepta referunt. Itaque tametsi permulta habeantur Aconiti genera: nempe tria, quæ cynoctona, lycoctonaque appellantur, & quartum pardalianches uocatum, quæ omnia ueneficam uim sortiuntur; unam tamen, & eandem exposcunt curationem. Refert Aetius, præter Dioscoridem, eos qui hausere, post dulcedinem, & adstrictionem amaritudinem percipere: adstringuntur deinde maxillæ, subsequuntur morsus, & erosiones stomachi. Quibus nisi illico succurratur, caligant oculi, & subeuenti uisuntur. Oboriuntur tremores, corpusque uniuersum intumescit, fiuntque ægri hydropicis similes. Medendi ratio à Dioscoride petenda: quippe qui usqueadeò præstantia descripsit medicamenta, ut Aetio, & Auicennæ plura non reliquerit addenda. Attamen Conciliator Aponensis, qui inter recentiores de uenenis luculenter scripsit, aconitum bibentibus sphragidem Lemniam commendauit drachmarum duarum pondere ex calida potam: dein uomitum excitari iubet: à uomitu theriacam eodem pondere exhiberi, ex uino in quo incocta fuerit gentiana. Atque adeò putat Aconiti præcipuum esse antidotum longæ aristolochiæ radicem. Cæterùm dum hæc scriberem, mihi in mentem uenit nonnunquam inter uenenatas plantas haberi scillam, flammulam, urticæ, & dracunculi semen, quæ cùm hîc silentio prætermissa fuerint à Dioscoride, optimum institutum esse putaui, nunc de singulorum ueneno, eiusq; remedijs nonnulla commemorare. Sunt igitur in SCILLARVM *genere, quæ suapte natura uenenosa proueniant: sunt etiam contrà quæ nullo imbutæ ueneno in medicum ueniant usum. Hæ potæ, uel aliàs ingestæ, nullam pariunt noxam, nisi earum plus, quàm par sit, assumatur. Illæ uerò sua malefica ui, etsi quàm parcè deuorentur; illico tamen hominem torquent, quemadmodum fungi. Venenosa autem scilla (ut Mesues, ac cæteri Mauritanorum tradidere) sola nec alteri annexa prouenit, locisq; oboritur fœdis, ac graueolentibus, ut apud thermas. Discant igitur diligentissimi seplasiarij ijs uti scillis, quæ simul connascuntur, sapore amaro, acri, simul & dulci, splendentibus undique laminis. Quandoquidem nulla his facultas ineſt, qua corpus lædi possit: nisi fortasse, ut dictum est, plus earum assumeretur, quàm ferre posset natura. Quamobrem de his differens Auicenna inter uenenatas plantas senſeptima quarti uoluminis, sic inquit. Scillæ malæ, aut probatæ longior usus, quàm par sit, uentriculum exulcerat, & intestina, ipsasq; meſaraicas uenas, aliósque meatus, qui è uentriculo in iecur permeant. Quo fit, ut in uisceribus oriantur pustiones, acutiq; cruciatus, & inde dysenteria. Quibus incommodis succurritur lactis potu, in quo ferrum, quod Græci slomoma, nos uerò chalybem appellamus, pluries restinctum fuerit, deuoratisque onorum uitellis, in aceto decoctis. Quinetiam ijs frixa cibaria conferunt, pinguia carnium iura, recens, crudumq; butyrum, & extrema iuuenum quadrupedum membra, aliaque permulta, de quibus latius egimus, cùm de cantharidibus sermo haberetur. Nec minora facit incommoda* FLAMMVLA *uocata, cuius historiam scripsimus libro quarto in alterius clematidis mentione. Ipsa enim præter uenenosam quam possidet facultatem, excalfacit ordine quarto, adeò ut ualentissimè corpus exulceret, ubi fuerit imposita. Ingesta uerò fauces, guttur, uentriculum, & intestina magnis afficit ardoribus. Quin & intolerabilem excitat sitim, & aridam reddit linguam: intestina deradit, & ardentem pellit urinam. nam quandoque tam altè excoriat, ut erosis uasorum tunicis, mixtu sanguis reddatur intolerabili sanè dolore. Ad hoc facit, auxiliaturq;, excitatis prius uomitibus, & clysteribus infusis, lac bubulum suo cum butyro potum, aut alio recenti admistum, item amygdalinum oleum, aut è pineis nucleis, aut Indicis nucibus, aut papaueris semine expressum. Quippe (ut iam sæpenumero diximus) huiusce modi acutorum curatio, non est aliunde petenda, quàm à pinguibus, & seminum quorundam crassamentis. Præstat hoc in negotio & iecur fouere, lactucæ, portulacæ, & intubi hortensis succo: item santalis aqua rosacea maceratis: quin & balicacabi baccas deuorare prodest. Quòd si cruenta cum lotio reddantur, illinantur statim renes, pubes, testes, & ipsa demum uirilia, rosarum, polygonij, plantaginis, cynogloſſi, papaueris, lactucæ, & hyoscyami succo. Opitulantur etiam clysteres è bubulo, aut caprino lacte, aut è pinguibus carnium iusculis infusi, addito rosaceo, & uino è myrtinis baccis confecto, ut diffusius in cantharidum curatione retulimus. Sequitur* VRTICAE SEMEN, *id præsertim, quod lini semen refert, quo excitandæ ueneris gratia quidam utuntur. Sed cùm & ipsum in medicum ueniat usum, ac etiam quorundam cibis admisceatur, animaduertendum est, ne largius ingeratur, præsertim solum; sed ijs adiciatur cibis, uel medicamentis, quæ eius acrimoniam excedentemque feruorem obtundere, & extinguere queunt. cuiusmodi sunt pistacia, nuclei pinei, dulces amygdalæ, nuces Ponticæ, & priuatim deglubitum sesami semen. Nam cùm urticæ semen affatim deuoratur, non solùm (ut Auicenna est author) omnes scillæ malos præbet effectus; sed priuatim etiam continentem excitat tussim. Curatio eadem quæ scillæ. uerùm ad finiendam tussim, quæ priuatim ex urticæ semine prouenit, ea non sunt omittenda, quæ suapte natura pectoris asperitates mulcent: qualia sunt amygdalinum oleum, serapium uiolaceum, & ex zizyphis, saccharum quod candidum uocant, diatragacanthum frigidum, bordeacea ptisana saccharo insperſa, & id genus alia. Præstant præ cæteris (ut scribit Conciliator) ad epotum urticæ semen, malorum cydoniorum semina contusa, & ex calida aqua pota. Calidissimæ porrò, acerrimæque facultatis est etiámnum* DRACVNCVLI *semen, utpote quod potum, aut in cibis sumptum, guttur asperitate afficiat, adurat, ac pungat: linguam item, gingiuas, & dentes uexat: quin & corpori uniuerſo ingentem calorem inducit. His noxis auxiliatur recens butyrum hauſtum. Priuatim tamen præcipuum remedium adfert hordeacea farina in pultem conformata, additis pinidijs, aut saccharo, amygdalino oleo, uel recenti butyro.*

Scillæ ueneno sæ noxa, & curatio.

Flammulæ ueneni noxa, & curatio.

Vrticæ seminis noxa, & curatio.

Dracunculi seminis noxæ, & remedia.

Μέλι τῆς ἡρακλείας. MEL HERACLIAE. CAP. VIII.

MEl in Heraclia Ponti, ubi aconitum gigni solet, inuenitur. quod qui edunt, bibuntve, non secus afflictantur, quàm qui aconitum ebiberunt. Ijs eadem, quæ poto aconito conueniunt. Adiuuantur in primis continuo uini mulsi potu, cui rutæ folia sint adiecta.

Mellis

MEllis Heracleotici historiam, & uires fusius libro secundo retulimus. Quo in loco tradidit Dioscorides (etsi id postea hîc silentio inuoluerit) eos mente abalienari, ac sudore diffluere, qui illud comederint: remedio autem esse rutam esitatam, & salsamenta, aut epotum mulsum. Sed cùm iandiu in Italiam non adferatur; ideo nec curæ eius insistendum est, præsertim quòd eandem cum aconito uenenatam sortiatur facultatem, & curationem.

Κόριον. CORIANDRVM. CAP. IX.

COriandrum ob odorem latêre non potest. epotum autem uocem exasperat: insaniam adfert, à temulentijs non abhorrentem. qui sumpserunt, pudenda dictu blaterant, totiusque corporis odore, uenenum fatentur. Quibus post uomitionem irino oleo concitatam, uti retulimus, merum & per sese, & ex absinthio potum auxiliatur: item oleum: nec secus oua in eodem exinanita, si liquefacta in muria sorbeantur: & epota muria, & ius salsum ex gallina, & ansere: passum quoque cum lixiuia sumptum.

DE coriandro libro tertio abunde disputauimus. Et quia non solùm de facultatibus coriandri, quæ humano corpori prodesse possunt, controuersia est inter authores medicinæ, sed etiam de ijs, quæ eidem officere possunt, idcirco loco antedicto quid de prima difficultate sentirem, & cui potissimum adhærerem, dixi. Cæterùm de secunda difficultate nunc equidem secus sentio, atque olim. Aliàs enim multorum sententiam secutus, coriandrum ab usu prorsus abdicandum esse scripsi, quòd omnem eius usum nocuum esse existimarem. Nunc uerò eius usum tantùm immoderatum (quòd ita mentem commoueat, & mortis periculum adferat) euitandum censeo: idque non leuibus, ut puto, rationibus. Quas quoniam libro superius citato retulimus, ideo ab eis hîc supersedebimus, & ad remedia accedemus. Iis igitur, qui Coriandrum largius sumpserint, præter illa quæ à Dioscoride produntur, opitulatur theriaca ipsa ex mero pota: quin & herba uincetoxicum uulgò uocata, de qua libro tertio scripsimus in Æsclepiadis mentione: nanque hæc proprium coriandri antidotum est. Subueniunt præterea raucedini, uocique exasperatæ gargarizationes ad id expertæ: item ea, quæ pectori conueniunt. Ad cerebri uerò noxam præstat diamoschum, & diambarum, & id genus alia, quæ cordi, & cerebro auxiliantur.

Coriandri uenefica natura.

Coriandri ueneni remedia.

Ψύλλιον. PSYLLIVM. CAP. X.

PSyllion epotum, corpori toti frigus, & torporem cum exolutione, & mœrore quodam adfert, ita ut animum despondeant. Cui omnia, quæ exhausto [a] coriandro auxiliantur.

a Meum. Κώνειον. i. cicuta.

PSyllium, & eius semen, cuius in pharmacopolijs frequens est usus (ut superius libro quarto diximus) notum omnibus est. Hoc in potionibus hausto præter ea, quæ à Dioscoride illi assignantur indicia, consequitur anhelitus difficultas, alui tumor, & tanta denique cordis anxietas, ut plerunque oborto sudore frigido commoriantur ægri. Curantur qui hauserint, primùm uomitionibus, & clysmatis. Post hæc antidota illa exhibenda sunt, quæ in uniuersum omnibus uenenis aduersantur. Sed & ea omnia ijs maximè subueniunt (ut Dioscorides est author) quæ & ijs, qui coriandrum exhauserint.

Psyllij ueneni noxa, & curatio.

Κώνειον. CICVTA. CAP. XI.

CIcuta pota uertiginem excitat, oculisque caliginem offundit, ita ut ne minimum cernatur: singultus ciet, mentem turbat, extremi artus gelantur: denique conuulsi, suppresso arteriæ spiritu, strangulantur. Quare inter initia, uti in reliquis, cicutam uomitu, excutiemus: postmodum deiectionem moliemur, ut quod ad intestina prolapsum sit, excernamus: tum demum in meracam potionem, quæ maximo est auxilio, deueniemus. repetendum per interualla, in quibus proderit, lac asininum, aut bubulum potui datum, ut absinthium cum pipere & uino, castorio, ruta, mentha cum uino, aut amomi, cardamomi, aut styracis uncia, aut piperis, cum semine urticæ & uino, aut lauri folia. Item laser ex oleo, & passo, & passum per sese largiùs potum proficit.

CIcutæ historiam, & facultates, quibusque in locis magis exitialis proueniat, ita copiosè retulimus libro quarto, ut opus non sit, ea hoc loco repetere, nec plura nobis restent addenda. Sed iam ad uires eius uenefícas transeundum est. Pota hæc, uel in cibis sumpta (ut Dioscorides inquit) uertigines excitat, uisum adimit, oculis caligine offusa, & mentem usqueadeò perturbat, ut in furorem agi uideantur, qui hauserint. Quæ omnia experimento nobis comperta sunt. Quippe cum rusticus quidam magnifici Ioannis à Turri uinitor non longè à Goritiæ arce suas coleret uineas, ligone forte fortuna erutis cicutæ radicibus, secumque domum delatis, pastinacæ radicis loco decoxit, comeditque in cœna una cum uxore: mox statim (quæ rusticorum consuetudo est) ambo iuere cubatum. Media autem nocte, à somno expergefacti, omni penitus amissa ratione, huc atque illuc per domum in tenebris uagabantur, amentia, & furore ducti: unde adeò caput, faciem, & oculos in parietes percusserunt, ut mane accurrentibus uicinis, partim percussionibus tumidi, parimque effuso sub cute sanguine liuentes, tumentibus admodum oculorum palpebris, horrendam ac monstruosam ostenderent faciem. Vocor ego statim ad curam, percontatisque domesticis, quibus edulijs in cœna uictitassent, reperi hos cicutæ esitasse

Cicutæ uenefica uis.

Historia cuiusdam casus.

tæ esitasse radices, quas paſtinacæ esse crediderant. Quandoquidem mihi in propinquam uineam adeunti, ostenderunt alij locum, ubi rusticus ille radices effoderat, ibique inueni alias cicutæ radices, quæ iam folia emittere incipiebant. Qua re perspecta celeriter ad ægros redij, quos quidem non multo post tempore, Deo adiuuante, in pristinam mentem & sanitatem restitui. tametsi percussionum curatio multò longior fuerit, quàm ueneni. Decepta quoque hisce radicibus est superioribus annis quædam nobilis matrona à Colureto Vtinensis, quæ cicutæ radices proprio in horto effossas totifamiliæ decoxit, præbuitque ipsis tandas carotarum loco. Quinetiam monachum Franciscanum curauimus, qui pluribus mensibus modò amentia, modò furore agebatur, quòd cicutæ folia hortensis petroselini uice piscium quorundam iusculis imposita co mediſſet. Cauent igitur omnes, ne in hæc ueniant discrimina. Exhibet Aetius, præter Dioscoridis antidota, cicutam haurientibus apij semen, ex uino potandum, aut iridis radicem, aut seſeli Massilienſe: item nitrum ex aqua copiosiore potum. Totum præterea corpus calefacere conducit, & præsertim præcordia. quamobrem ad uehementiorem motum, ac cursum (ut ipse inquit) cogendi sunt ægrotantes. Conciliator tamen theriacam maximopere commendat, duarum drachmarum pondere, ex dictamni decocto potam: aut gentianæ radicem ex uino. Nanque hoc cicutæ uerum esse antidotum putat.

Cicutæ sumptæ curatio.

Σμίλαξ. TAXVS. CAP. XII.

SMilax, à quibuſdam tithymalum, à Latinis taxus appellatur. frigus uniuerſo corpori, ſtrangulatus, & celerem interitum infert. Cui eadem, quæ cicutæ conueniunt.

Taxi uenefica natura.

TAxus arbor, cuius historiam superius libro quarto retulimus, ubi & eius plantæ picturam adiecimus, non solùm eos perdit homines, qui folia & fructus esitauerint, uel biberint foliorum succum; sed etiam (ut aiunt quidam) quadrupedum omne genus, quod præsumptum pabulum non ruminat: cuiusmodi sunt equi, asini, muli, & id genus alia. quanquam scribit Plutarchus, tertio sympoſiorum commentario, Taxum eo tantùm tempore noxiam, quo iam florere inceperit, quòd succo sit maximè prægnans. Dioscorides libro quarto de taxo agens, inquit. Narbone tam præsentis est ueneni, ut si qui dormiant sub ea, aut in eius umbra subsideant, ladantur, & sæpenumero moriantur. Id quod Sestius (authore Plinio lib. XVI. cap. X.) in Arcadia quoque euenire scribit. Vasa etiam uiatoria ex ea uinis in Gallia factis mortifera fuisse compertum est: & in Hispania lethales esse baccas. Prouenit arbor hæc frequens in Tridentinis montibus, præsertim Ananiæ uallis, & Flemarum, ubi ea inter ingentes abietum, picearum, pinorum, & laricum syluas, numerosa conspicitur. Iis in locis nobis compertum est, quòd non modò iumenta, quæ non ruminant, deuorata taxo, moriuntur; sed etiam quæ ruminant. quandoquidem boues complures uidimus à rusticis deploratos, qui taxum depaſti fuerant. Quapropter cùm in montanis, syluoſisque pascuis boues morboſi fiunt, conclamant rustici, animaduertendum esse, ne Taxum degustauerint: ita enim taxum corrupto uocabulo nominant. Nihil minus eius baccæ ijsdem in locis noxiæ ac perniciosæ deprehenduntur: quippe quòd cruauerim ego paſtores, aliosque in syluis ligna cædentes, qui saporis dulcedine allecti, baccas ipsius comederant. ex quarum esu non modò in ardentes febres inciderant; sed & in alui profluuium, adeò ut in maximo uersarentur discrimine. Cæterùm non parum dubitandum uidetur, an inter plantas calidas, uel inter frigidas Taxus sit reponenda. Dioscorides quidem, & eius sequaces omnes existimarunt Taxum esse frigidi temperamenti, argumento quòd asseruerint, ijsdem remediis taxi uenenum superari, quibus & cicutæ. Quorum tamen sententia, omnium pace dixerim, mihi planè non probanda uidetur. nanque amaror, qui cortici, & frondibus ineſt: coma perpetuò uirens, pinorum, abietum, & picearum modo, quibus fronde similis spectatur: baccarum tum dulcedo, tum acrimonia quædam: & quòd auiculæ eas depaſtæ nigreſcant; manifeſtè indicant insignem temperamenti caliditatem. Atque hinc est, quòd & febribus, & alui profluuio tentantur, qui baccas esitarunt, inflammatis eo cibo spiritibus, & sanguine. Verùm quanuis aliquis responderе posſet, accendi in his febres, gigniquе alui profluuium, ex humorum putredine, quemadmodum in æstate euenit hæc ex frigidorum fructuum esu: nigrum uerò colorem in auiculis contrahi posse non minus à frigido, quàm à calido; ex eo tamen adhuc suspecta & improbanda relinquitur eorum sententia, quòd frondium, & corticis amaror, baccarum dulcedo, & acrimonia, perpetuoque uiresceus coma, nulla prorsus repugnantia contrarium præ se ferant, nempe quòd & febres, & alui profluuia oboriantur potius caloris primùm exuberantia (ut accidit denoratis anacardijs) quàm humorum putredine. Neque præterea potest nigredo illa à frigido pabulo in auicularum pennis suboriri: nam si frigiditate nigreſcerent, illico perirent. Quandoquidem nimis excedens frigus haudquaquam nigredinem inducit, nisi membris simul confectis ac deperditis. At non ita fit ea nigredo, quæ peruſtis humoribus gignitur, quemadmodum accidit Aethiopibus. Hæc sanè dixisse uolumus, ut non quicquam tã celebratorum uirorum authoritati detraherem, neque etiam quòd ausim temerè eorum sententijs refragari; sed ut meam in medium proferrem sententiam, atque ut hæc à nobis proponerentur alijs discutienda, & studioſis diligentius æstimanda.

Taxus utrum calida, uel frigida.

Nerii malefica natura.

Cæterùm quoniam taxus NERIVM, *quod Græci rhododendrum, & rhododaphnen uocant, Mauritani uerò oleandrum, mihi in mentem redegit, cùm sciam scripsisse Galenum, & ipsum secutos, non modò brutis, sed etiam hominibus esse uenenum; cùmque eo quàm plurimis in locis referta sit Italia; prætereundum non duxi, quin hic de Nerio aliquid dicerem. Et quanuis non absque ratione fortasse scripserit Dioscorides libro quarto, itemque in huius præfatione, quòd Nerij folia & flores, si deuorentur, hominibus contra mortiferos serpentium morſus præsidia sunt, atque in hac re ideo posſit ei fides adhiberi, quòd etiam cantharides dentur potandæ à cane rabido demorſis, & euphorbium ictis à scorpione; cùm tamen nec Galenus, nec qui eum sequuntur, nec Auicenna, cæteriquе posteri id probent, aut admittant, Nerium potius dimittendum putarem, quàm cuiquam exhibendum, præsertim quòd alia non desint antidota, quæ à serpentibus demorſis magnopere opitulantur. Nerium igitur, Galeni & Auicennæ testimonio, tam potum, quàm in cibis sumptum, quanuis non largius ingeratur, homines & quadrupedes interficit. Primùm enim intolerabiles excitat angustias, intumeſcit inde alуus, & subsequitur uniuerſi corporis inflammatio: quòd temperamento calidum sit, & siccum, diſsecans, & exulcerans. Ob id enim*

id enim non tantùm noxam corporibus infert, intra corpus sumptum; sed etiam eos afficit, qui in eius umbra subsederint, taxi (ut antè diximus) modo. Quinctiam aquæ fluuiorum, & lacuum, in quorum ripis Nerium crescit, umbra, frondibus, floribusque deciduis infectæ, nonnunquam in magnum discrimen bibentes ducunt. Succurritur noxæ epoto fœni græci decocto, aut denoratis palmulis, aut uiticis semine, aut frondibus, aut hausto horum decocto. Conferunt & caricæ ex melle, aut saccharo aut iulapio sumptæ. Præterea defrutum, & pinguia, & quæ crassum dant alimentum auxiliantur, non omissis tamen clysteribus, & uomitionibus, ut in alijs omnibus sæpenumero dictum est. Conuenit & diacastoreum (ut Conciliator est author) potum duarum drachmarum pondere. Prosunt item iuniperi baccæ eodem pondere. Porrò illa quoque lethifera est arbor, quam perperàm quidam Sicomorum appellant, quæ fructus profert loti arboris instar, quorum ossiculis funiculo traiectis, suas preces Deiparæ uirgini numerant infimæ gentis mulieres, quæ illos à monachis sæpe dono accipiunt, quòd in eorum monasterijs arbore ea frequens reperiatur. Hanc Auicenna uocat AZADARACHT fen VI. quarti uoluminis, sic inquiens. Folia Azadaracht, quemadmodum & lignum, animalia necant. Tollitur noxa ijs medicamentis, quæ in uniuersum omnibus succurrunt uenenis. priuatim uerò ijs, quibus & nerij uis exitialis aufertur. Caueant itaque omnes, qui hanc arborem suis in uiridarijs alunt, ne fortè imprudenter se ipsos, & domesticos omnes in perniciem agant. Sed si aliquis fortasse dubitaret hanc arborem non esse Azadaracht Auicennæ, fidem illi manifestam faciet Andreas Bellunensis, qui in Arabicorum nominum interpretatione, ita esse apertè declarat.

Nerij ueneni curatio.

Azadaracht arboris uenenũ, & remedia.

Καρπάσου ὁπὸς. CARPASI SVCCVS. CAP. XIII.

EPotus carpasi succus soporem, citamque strangulationem adducit. Adiuuantur autem qui hausere, epotæ cicutæ remedijs.

QVódnam hodie plantæ genus nobis Carpasum dici possit, omnino fateor me ignorare: nec quenquam reperiri crediderim in Italia, qui plura quàm nos de Carpaso referre possit. Quandoquidem etsi hîc inter uenenatas plantas illud describerit Dioscorides; nusquam tamen in præcedentibus libris quicquam de Carpaso retulit, quemadmodum nec posteri tam Græci, quàm Arabes, ex quo coniectari possit, quidnam antiquis fuerit Carpasum. Hoc Paulus Dioscoridem secutus lib. v. carpesiam uocat. Quamobrem credidere nonnulli carpasum, carpesiam, & carpesium, de quo primo libro latius diximus, unam, & eandem esse plantam. Sed uanam prorsus horum sententiam esse arbitror. Siquidem à nemine posteritatis memoriæ proditum inuenitur, deleteriam uim ullam carpesio inesse, uerùm eandem (ut Galenus, & Paulus testantur) quæ ipsi phu. quinimo ita aduersus uenena commendari compertum est, quòd Quintus carpesium cunnamomi loco in theriacam addere non dubitauerit, quòd tantum id præstare existimauerit, quantum potest laudatissima cassia. Verùm si quis fortasse assereret opocalpasum, de quo scribit Galenus, dum probatissimæ myrrhæ notas expendit, libro primo de antidotis, & opocarpasum hoc loco à Dioscoride descriptum unum & idem esse medicamentum, is meo quidem iudicio, rem (ut aiunt) acu tetigisset, quòd opocalpasum Galeno mortiferum omnino sit & lethale. Licet idem Galenus non opocalpasi, sed ὁπὸς καρπάσου, hoc est, succi carpasi mentionem faciat tum libro primo de compositione medic. localium, ubi ex Archigene ea recenset medicamenta, quæ capillos crispos reddunt: tum etiam lib. v. de compositione eorundem in quodam molari emplastro. Cæterùm cùm huius usus, & notitia apud omnes penitus exoleuerit, non est cur alia à nobis frustrà de eo sit instituenda curatio.

Carpasi, & opocarpasi confideratio.

Vana quorundam opinio.

Σαρδονία πόα. SARDONIA HERBA. CAP. XIIII.

SArdonia ranunculi herbæ generi assignatur, quæ uescentibus mentem adimit, & quadam neruorum distentione labia in rictum contrahit, ut risus speciem præbeant. à qua quidem affectione, de Sardonio risu adagium in uulgus infausto omine manauit. Post uomitum peculiariter conuenit aqua mulsa & lac, liberaliùs epota: irrigatio, perunctioque à pinguibus medicamentis, totum corpus excalfacientibus: in calidam aquam, oleumque descendant, sed tum multum perfricare, & inungere expedit. & in summa, curam omnem, quæ conuulsioni neruorum adhibetur, exequi oportet.

QVòd inter Ranunculi genera ea annumeretur planta, quæ à Sardinia, ubi plurima nascitur, nonnullis uocatur herba Sardonia, abunde docuit Dioscorides libro secundo. Tradidit huiusce curationem Aetius lib. XIII. qui præter ea medicamenta, quæ huic curationi à Dioscoride redduntur, declarat quibus auxilijs hoc conuulsionis genus priuatim curari debeat. Quippe cùm diuersa sint conuulsionum genera, diuersa etiam exposcunt remedia. Præfert tamen castoreum in puluerem contritum aut per se, aut è dulci uino potum. Cæterùm, ut Conciliator est author, adiuuantur qui hauserint Apium risum (sic enim Sardoniam herbam appellauerunt Mauritani) uino dulci potentiq; adeò largè epoto, ut inde ebrij facti diutius dormiant: item meliſſophylli succo, ex aceto sumpto: is enim, ut idem ait, Sardoniæ herbæ uerum ac singulare est antidotum. Sed quoniam (ut Dioscorides prodidit) in hac cura, balnea, & laconica admodum prosunt, ea utique paranda sunt medicamentorum decoctis, quibus uis insit excalfaciens, tum etiam desiccans, & quæ propria facultate neruos tum roborent, tum iuuent. Cuiusmodi sunt, stœchas, hyssopum, saluia, ruta, betonica, chamæpitys, amaracus, origanum, calamintha, pulegium, dictamnum, anthemis, satureia, acorum, Syriaca & Celtica nardus, asarum, phu, cyperus, rosmarinus, & id genus alia. Ad hæc præstat inungere occipitium, cerebrum, & uniuersam spinalem medullam, susino oleo, aut è castoreo, aut è terrestribus lumbricis, aut è costo, aut ex hyperico, aut ulpino, aut unguento aragone, aut agrippino, aut denique alijs his similibus.

Sardoniæ herbæ uenenum, eiusque curatio.

Υοσκύαμος. HYOSCYAMVS. CAp. XV.

HYoſcyamum potum, aut comeſum, ſimilem ebrijs abalienationem mouet: ſed facilè medicamentis cedit. Auxiliatur aqua mulſa copiosè data, lacque, præſertim aſininum: ſi id deſideratur, caprillum, uel bubulum, uel aridarum ficuum decoctum. Faciunt ad id etiam nuclei pinei, aut cucumis ſemen ex paſſo ſumptum, & uinum ſalſum, cum adipe ſuilla recenti, paſſoque: itidem urticæ ſemen, aut nitrum ex aqua, & intubus erraticus, & ſinapis, & naſturtium, radix, cepa, & allium: & hæc ſingula cum uino ſumantur. Poſtea ſinendi quieſcere, quemadmodum qui uinum biberunt, ut excoquant.

Hyoſcyami uenenoſa uis.

SVccurritur facilè Hyoſcyami noxiæ, cuius hiſtoriam cum Dioſcoride tradidimus libro quarto, ubi eius quoque effigiem dedimus, ſi antea, quàm uenenoſa uis inualeſcat, ſuperetq; corporis uires, conferentia propinentur medicamenta. Sed præter indicia, quæ epoto, uel comeſo hyoſcyamo à Dioſcoride aſſignantur, alia plura eidem reddidit Aetius libro XIII. nempe quòd inſequatur iactatio corporis cum diſtortione: quibus ſuccedit exolutio, animi deliquio ſimilis, oculorum rubor, pruritus, deinde tremor: præterea omnino delirant ægri, & putant ſe flagris corpore cædi. Proinde meritò Ananienſes hyoſcyamum uulgò uocant Diſturbio, utpote quod mentem, & omnes corporis ſenſus diſturbat. Meminit utriuſque hyoſcyami inter deleteria pharmaca etiam Auicenna, ſic inquiens. Epoto hyoſcyamo albo, oſſium compagines luxantur, lingua in abſceſſus tranſit, ſpumat os, caligant & rufeſcunt oculi, ſpiritus difficulter redditur. Hinc fiunt uertigines, ſurditas, ginginarum, & totius corporis pruritus: ebrietas, amentia, furor, comitialis morbus, uociſq; diuerſitas: nam quandoque rudunt affecti aſinorum mulorumq; more, & equorum binniunt. A nigro autem corporis extrema confrigeſcunt, obtenebrantur oculi, oboritur delirium, atque adeò conſtringitur pectus, ut impedita prorſus reſpiratione, ſuffocentur, conuellanturq; ægrotantes. Verùm hæc omnia cicutam facere tradiderunt Dioſcorides, & Paulus. Quo fit, ut ſuſpicari liceat, in hoc cæcutiſſe, erraſſeq; Auicennam, quemadmodum & in alijs quàm plurimis ſimplicibus medicamentis, quorum nomina ab eo ſæpenumero confunduntur. Cæterùm in albi hyoſcyami curatione idem Auicenna præfert cæteris medicamentis theriacam, & Mithridatis antidotum. Sed ijs, qui nigrum hauſerint, poſt uomitum & clyſteres meracum præbet potandum: quin & bubulum lac, abſinthium, caſtoreum, rutam, laſeris lacrymam, baccas & folia lauri, defrutum, urticæ ſemen, magudarim, cardamomum, & ſtyracem: ſed quæ ſingula ex uino ſumantur. His præterea addit mori radicis decoctum, & opobalſamum ex lacte potum. Ad hæc inſuper farinam triticeam uino ſubactam, emplaſtri modo uentriculo uti liceat, imponi promittit. Sunt porrò ex recentioribus nomine præclaris, qui longum piper in hoc magnopere commendant, atque etiam piſtacia largius manducata, cæteris præferunt antidotis.

Auicennæ erratum. Hyoſcyami utriuſque curatio.

Μανδραγόρας. MANDRAGORA. CAP. XVI.

MAndragora ſi bibatur, confeſtim ſopor inſequitur, exolutio, ac uehemens uetternus, nihil temerè diſtans à lethargo. Cui, antequàm aliquid ex ijs accidat, uomitus & aqua mulſa proderit: poſtea nitrum, & abſinthium, ex uino dulci, aut paſſo ſumantur. caput roſaceo, & aceto perfundatur. Proficit excitatio, & motus corporis, & olfactus eupatorij, & piperis, ſinapis, caſtorij, & rutæ, tritorum in aceto: & liquidæ picis, & odor è lucernarum exuſtione, & extinctu. Quòd ſi ægrè ij reuocentur, ſternutamenta mouere, alijsque communibus auxilijs uti conueniet.

Mandragoræ uenefica natura.

QVandoquidem Mandragoræ hiſtoriam latius proſecuti ſumus libro quarto, ubi utrunque eius genus depinximus; ideo nunc tantùm indicia primùm, & accidentia referam, quæ ab epotis uel deuoratis eius tum radice, tum fructu euenire ſolent: deinde horum curationem aggrediar. quoniam ſi diutius malefica uis ſerpere, augeriq; negligenter dimittatur, nullis adhibitis remedijs, facilè ij qui hauſerint, emori poterunt. Quamobrem dixerim, Aetium ſecutus, eam uix fallere bibentem, aut comedentem poſſe, quòd odore ſit admodum graui, ac nauſeabundo, amaro iniucundoq; guſtu. Certa itidem copia, & menſura ad lædendum requiritur. De cætero uerò moleſtias quidem facit, ſed ſerius interimit. Huius potu facilè ægrotantes (ut Dioſcorides inquit) in ueternoſum ſoporem delabuntur: quin & ſegnes, & languidi, & triſtes, et exoluti fiunt, adeò ut clamoribus, ac torſionibus excitati, repentè rurſus tanquam amentes recidant. Remoueri noxam ſcribunt, præter ea quæ Dioſcoridi produntur, coriandri ſemine, aut pulegio ex calida aqua, aut alui deiectione cum deiectorio medicamento, quo ad ueternoſos utimur. Quòd ſi à uomitu, qui malè habent, non excitentur à ſomno, origanum potandum ex frigida, tanquam expertiſſimum medicamentum offerri uolunt. Proſunt item acria clyſmata, frictiones aſperis linteaminibus in totum corpus extenſæ: cucurbitulæ ignis flamma appoſitæ tum occipitio, tum ſcapulis, tum etiam natibus: fibulæ extrema corporis membra torquentes: quin & ſternutamenta, quæ ueratri albi puluere naribus indito cienda ſunt: & ſeptica medicamenta ueſicas excitantia, ut cantharides, & ranunculus, occipiti, & poſt aures emplaſtri modo impoſita, maximopere auxiliantur. nanque hæc omnia ualentiſſimè reuocant, quæ cerebro officiunt. Porrò animaduertendum eſt, quòd iubet Dioſcorides ægrotantium caput ad repellendum uapores eò petentes, roſaceo, acetoq; perfundi. Id quod etiam Galenus lethargicis commendaſſe uidetur lib. XIII. methodi medendi. Sed hoc certè, ſi quis rem accuratè expendat, rationi refragari deprehenditur. Vnde nil mirum, ſi Paulus, Aetius, Alexander Trallianus, & alij, qui Galeni veſtigia ſequuntur, cùm rectè noſſent ueternum morbum à frigidis tantùm humoribus prouenire, & roſaceum cum aceto illi haudquaquam conuenire, quòd magis refrigerare ualeant, caſtorium, chamæpityn, pulegium, calamintham, ſerpyllum, thymbram, & thy-

Mandragoræ noxæ remedia.

Roſaceum utrum hic conueniat.

& thymum huic medicamento addiderint, ne eo solo admoto, morbum fouerent, atque demum ægris mortem adferrent. Verùm enimuero putandum est, Galenum rosaceum ex aceto tantùm imponere, ubi frigidus humor, quo ueternus excitatur, bili (ut plerunque accidit) fuerit admistus, quæ tamen bilis maxima ex parte in ipso duntaxat morbi principio uexare solet: nam cùm tenuis sit, facilè resoluitur, & superatur à frigido. Hinc itaque quisque expendere & cognoscere potest, an ijs, qui à deuorata mandragora ueternosi fiunt, purum illud medicamentum ex rosaceo, & aceto admouere liceat, nullis additis excalfacientibus, cùm (ni fallor) ab assumpta mandragora caput nullo afficiatur calore. Ad hæc tametsi mandragoræ poma matura comedantur à nonnullis detracto semine, citra ullam prorsus molestiam; immatura tamen, & cum semine deuorata, mortifera sanè inferunt symptomata. Siquidem exoritur intolerabilis ardor, qui uniuersam corporis superficiem adurit: lingua, & os arescunt, quam ob causam ore perpetuò hiante cernuntur affecti, frigidum trahentes aerem. Quibus nisi illico succurratur, conuulsi pereunt: contrà uerò facilè liberantur, si statim hauserint, quæ opem ferre possint. Id autem commodè, & efficaciter præstat Andromachi theriaca, ex aqua pota: quippe hæc sola momento omnem aufert molestiam. Curantur (ut Conciliator inquit) qui huiusce radicem, uel pomum, uel succum sumpserint, unius tantùm diei inedia, si tamen subinde præstantissimum meracum uinum largiùs bibant ægri, & acetum olfaciant, cui admistum sit castoreum. Sed horum omnium peculiare scribit esse antidotum domestica radix triduo cum pane, & sale deuorata. Cæterùm cùm mandragoræ poma METELLAS NVCES *quas uocant, mihi in memoriam reuocauerint, quam historiam superius libro primo descripsi, sciuerimque non modò, si edantur, suapte natura canes necare, sed etiam homines, cùm nihil de his, quod extet, posteritatis memoriæ prodiderit Dioscorides, nec antiquorum cæteri, non alienum duxi hoc loco earum indicia referre, atq; etiã medicamenta commemorare, quæ harum ueneno opitulantur. Eæ nuces igitur cùm intus in corpus sumuntur, uertigines, & faciei ruborem inducunt: quin & oculorum caligines, temulentiam, inexpugnabilemque somnum: postremò oborirur frigidus sudor, unicæ mortis præsagium. Auxiliatur noxæ excitatus pluries uomitus aqua calida, & oleo: post uomitum datur conuenientissimè butyrum, & uinum meracum copiosum, additis pipere, pyrethro, lauri baccis, cinnamomo, & castoreo. Prodest, & ægrotantium extremas corporis partes, nempe manus, & pedes calida aqua fouere, ac inde frictionibus rudi linteamine factis calorem in uniuersum corpus excitare: cum eo tamen, ut subinde balanino, aut costino oleo perungantur affecti. Præstat item exercitatio, proinde ad celerem gressum cogendi sunt, ut uniuersum corpus incalescat: & pinguibus postea cibis, dulcique uino refocillandi. In summa & his ea maximè conueniet curatio, quam epotum requirit opium, de quo proxima commentatione differemus.*

Metellarum nucum ueneficium, & remedia.

Μηκώνειον. MECONIVM. CAP. XVII.

EPoto papaueris succo, quem meconion uocant, consequitur ueternus cum perfrictione, & pruritu uehementi, ita ut sæpe inualescente ueneno, tanta erumpat prurigo, ut hominem excitet: corpus id medicamentum olet. Post citatam oleo uomitionem, acres clysteres auxiliantur, acetumque mulsum cum sale potum, aut mel cum rosacco calido: merum cum absinthio aut cinnamomo copiosum, aut calidum per sese acetum: nitrum ex aqua, & origanum cum lixiuia aut passo: & rutæ syluestris semen cum pipere, uino, & panace: piperque cum castorio, & aceto mulso, uel cum satureiæ aut origani decocto cum uino. Hi olfactilibus excitandi: & ob enatam pruriginem in balneas descendant, & foueantur. Post lauacrum prodest iurium pinguium usus, cum uino, aut passo: medulla etiam ex oleo pota.

Μήκωνος κεφαλῆς. PAPAVER CORNICVLATVM. CAP. XVIII.

QVod corniculatum papauer appellant, & potu, & cibo eadem inferre consueuit, quæ papaueris succus: nec alijs expugnatur auxilijs.

Opii ueneficæ natura.

INgratus opij odor, perinde atque mandragoræ, facilè obstat, ne in cibis, aut medicamentis inseri possit, quin ueneficium pateat gustantibus, præsertim cùm necem non inferat, nisi certa quadam sumatur quantitate. Quamobrem rarò contingit, ut homines uenefici opio utantur, ubi quenquam ueneno tollere uolunt, nimirum ueriti ne fraus odoris grauitate deprehendatur. Tametsi quandoque accidat, aut fortè medicorum imperitia, aut pharmacopolarum negligentia, ut ebibitis medicamentis, quibus opium admistum sit largius quàm par sit, sumentes in ea incurrant discrimina, quorum meminit Dioscorides. Atque illa quoque sequantur, quæ in suis alexipharmacis Nicander ijs uerbis repræsentauit. Animaduerte, inquit, è sumpto papaueris in capite suo semina gerentis liquore dormientes: nam illi in summa corporis cute frigent: nec oculi eis aperiuntur, sed enim palpebræ eorum immobiliter colligantur, eóque labore eo, odoratus sudor distillat unà collectus, adeoq; ipsum corpus pallescit ac labia ardent, eóq; genis nexus demittunt, id est flaccidæ maxillæ sunt. Languidus item & frigidus è gutture anhelitus expirat: sæpe & liuidus unguis, uel obtortus nasus mortem non procul abesse nunciant, ipsique oculorum, qui in caua recesserunt, radij. Nicandro subscribit Actius lib. XIII. ubi sic inquit. Quando uoluntariè meconium aliqui biberint, siue id manifestare uoluerint, siue uolentes non possint, his cognoscentur indicijs. Sequitur enim eos, qui opium acceperunt, in somnum grauem collapsio cum frigiditate & pruritu intenso, ut aliquando ob ipsum excitentur: odorque opij per totum corpus effertur, & exhalat: inferior maxilla laxatur, tumescunt labra, irruit singultus, distorquetur nasus, pallor adest, liuor unguium, præcordiorum diuulsio, respiratio parua, & frigida, oculorum offuscatio, & ad postremum mortifera conuulsio. Hæc de notis, quæ opium sumptum consequuntur. Quibus ualentissimè illa remedia auxiliantur, quorum hîc meminit Dioscorides. neque enim plura apud posteriores Græcos reperi. Auicenna autem

Opii uenèni curatio.

præfert laſerpitij lacrymam,& caſtoreum. Sed præſtantiſſimum dicit eſſe medicamentum,theriacam,ſagapeneam, & Mithridatis antidotum ex uino potum. Excitandi etiámnum ſunt ægrotantes ſternutamentis, fibulis, frictionibus, odoramentis,nempe moſcho,caſtoreo,laſere,ambaro,naribus inditis, quin & ſulphuris fumo. Succurritur conuulſioni,ſi uniuerſum corpus perungatur ſuſino oleo,ac etiam coſtino,aliſque remedijs,quorum in præcedenti capite meminimus. Verùm longè omnium potentiſſimè proficit antidotus noſtri uſus,ſcilicet quinta eſſentia theriacalis, de qua ſuperius in præfationis commentatione diximus,quòd præſentaneo remedio non modò his omnibus optuletur; ſed etiam omnibus in uniuerſum uenenis,quæ frigiditate nimia interimunt. Nec aliter curantur,qui corniculatum papauer deuorauerint.

Φαρικὸν. PHARICVM. CAP. XIX.

QVod Pharicon uocant, ſapore ſylueſtre nardum imitatur. Reſolutionem neruorum potum adfert, cum conuulſione & delirio. Oportet autem poſt uacuationes uinum abſinthiten potui dare,cum cinnamomo, aut myrrha,aut nardo gallico, quod ſerinen aliqui uocauerunt: aut ſpicæ nardi duas drachmas,& myrrhæ totidem obolos,cum paſſo: aut irim cum croco ex uino: deraſúmque caput illinire hordeacea farina cum aceto,& trita ruta.

Pharici uenení conſid. *NOn equidem hactenus apud quenquam ſcriptorem conſequi potui, quid Pharicum antiquis fuerit, an ſimplex, aut compoſitum medicamentum. Quin neque etiam certò inuenire licuit, unde id nomen traxerit, cùm uaria ſit de nomine eius apud authores ſententia. Porrò is, qui in Nicandri alexipharmaca ſcholia ſcripſit, hæc protulit. Praxagoras memoriæ prodit pharicum lethale medicamentum ſic uocatum à Pharico uenefico quodam Cretenſi, qui hoc reperit. Sunt qui primum Pharis Arcadiæ repertum uelint: appellant autem etiam Medicum. Nec deſunt qui in Theſſalia in Pheris, alij Lacedæmone, quòd ibi fortaſſe prouenerit. hæc ille. Cæterùm cùm iam id meritò deperditum ſit,neque hoc tempore à nemine, quod ſciam, cognoſcatur, ſuperfluum ſanè eſſet plura de eo ſcribere: nam inſtitutum noſtrum non eſt, in re incerta diutius immorari.*

Τοξικὸν. TOXICVM. CAP. XX.

TOxicum ex eo nominari uidetur, quòd barbarorum ſagittæ eo illinebantur. Qui biberint, labiorum,& linguæ inflammatione torquentur. Incoercitus furor uarias ijs imagines obuerſat: quare uix medicinæ locus eſt, raroque qui hauſerunt, euadent. Vinculis ergo cohibendi, aut uinum dulce cum roſaceo bibere,& reuomere cogantur: rapi ſemen bibendum cum uino. Priuatim ijs conuenit quinquefolij radix, & hircinus ſanguis, aut caprillus, eodem modo ſumptus: roboris, fagi, aut ilicis cortex cum lacte tritus: malaque cotonea trita eſſe,aut cum pulegio,& aqua bibere,conueniet: amomum & balſami ſemen ex uino. Sed qui periculis defuncti ſunt, diu lecticis decumbunt: & ubi ſurrexere, ſtupidi reliquum uitæ tempus degunt.

Toxici conſid. *QVid antiquis fuerit Toxicum,quo Barbari ſagittas inficiebant, ut ijs uulneratos inimicos haud dubiè perderent,nec à Dioſcoride, nec ab alio aut Græcæ,aut Arabicæ familiæ authore memoriæ proditum eſſe, mihi hactenus compertum eſt. Ideoque difficilè admodum fuerit decernere an Toxicum hodie ſit,uel cognoſcatur in Europa, cùm propriè hi Barbari antiquis dicantur,qui Troglodyticam Aethiopiæ regionem incolunt,apud quos fortaſſe tantùm naſcitur. Verùm enimuero putauerunt quidam,ut Manardus Ferrarienſis uir noſtræ ætatis celebris, id antiquis fuiſſe Toxicum, quod Arabes Napellum uocant. Quæ quidem ſententia non omnino ijs uidetur refellenda,qui plura de Toxico non inueſtigarunt. quandoquidem(ut Auicenna eſt author)non defuere,qui ſagittas napello inficerent: conſtatque napellum haurientibus linguæ, & labiorum inflammationem excitari,& raros admodum eſſe ſumentes,qui euadant: id quod omnes Græci toxico adſcribunt. Ad hæc cùm aſſerat Auicenna,quòd ſiqua cura cum toxico adhiberi poſſit, ea fiat uomitionibus, hauſto antea rapi ſemine,& ſumptis ſubinde glandium putaminibus,hoc omnino illorum opinionem auget. Siquidem Dioſcorides quoque ijs, qui toxicum hauſerunt, rapi ſemen ad ciendum uomitum ex uino potandum præbet, ac deinde quercus, fagi, aut ilicis corticem, arborum nimirum, quæ omnes glandes proferunt. Quæ ſanè omnia facilè ad credendum trahunt Græcorum toxicum,& Arabum napellum unum & idem eſſe uenenum. Sed diligenter rem expendentibus contrariæ profectò ſeſe offerunt rationes. etſi enim ex notis prædictis toxicum,& Napellum unum & idem eſſe uideantur; tot tamen aliæ habentur notæ, quæ alterum ab altero diſcriminant, & contrarium arguunt, ut aliter exiſtimandum non ſit, quàm quòd deleteria hæc medicamenta plurimùm inter ſe diſſideant. Nam nuſquam, quod legerim, tradidere Mauritani eos,qui Napellum hauſerint, in tantum furorem agi, ut uinculis ſint coercendi, quemadmodum eos, qui toxicum deuorauerint. Equidem illud pro certo teſtari poſſim, quòd Corſi illi latrones, ſicariique nequiſſimi, quorum hiſtoriam libro quarto prodidimus, cùm de aconito diſſereremus, quanquam ab aſſumpto Napello ea omnia dederint indicia, quæ ab Auicenna napello aſſignantur; in nullum tamen furorem adducti fuere, neque ullum etiam ſenſere delirium. Præterea Auicennæ, noſtroque teſtimonio, qui experimentum uidimus, epoto Napello, oculi exterius prominent, oboriuntur uertigines, animi defectus, & ingens crurium imbecillitas. Quorum tamen ſymptomatum nihil de toxico agens meminit Dioſcorides. Quinetiam (ut ipſe perhibet Auicenna)qui Napelli pericula euadunt,plerunque aut ad hecticam febrem, aut ad tabem, aut ad comitialem morbum deſciſcunt. id quod toxicum ſumentibus non euenit: horum ſiquidem qui ſuperuixerint, ſtupidi tantùm reliquum uitæ tempus ducunt. Ex his itaque omnibus liquidò apparet,quòd hæc inter ſe maximè differunt. Longè enim*

Manardi opinio reprobata.

gè enim scuiora sunt Toxici incommoda, quàm Napelli, ut abunde constat ex Nicandro in alexipharmacis, ubi Toxicum descripsit ijs notis. Protenus etiam lethalis toxici dolorem, & malum abigere discas, quando suis cruciatibus hominem comprehenderit. Lingua eius, qui Toxicum hauserit, infernè crassior redditur. Sed labia intumescentia, os planè pondere suo degrauant, ac aridum prorsus sputum regerit, inferioriúe parte gingiuæ diffunduntur, & è suis stationibus mouentur. Sæpe etiam cordi stuporem, iniecit, omnisúe sensus consternatus est, sontico isto malo perturbatus. Ac laborans eo, & balat, & mugit, innumeras nugas fabulasque præ insania edens: ac sine intermissione dolens, uehementer nociferatur, instar hominis, cui caput, totum corpus compingens, ense amputandum sit. Vel quemadmodum craterifera sacras res tractans ipsa Rheæ sacerdos, nona mensis publico appropinquans itineri, longum ore suo rumorem, & clamorem edit, quem horrendum in montanis latratum audientes sibi metuunt. Sic ille rabie, mente sua turbatus errans eiulat, ac lupi instar fugitiuè ululat, obliquisque pupillis taurino more inspiciens, album dentem acuit, dentibusque suis desumat. hactenus Nicander. Cæterùm differunt toxicum, & napellus in curandi quoque ratione. Toxicum nanque Dioscoridi curatur roseo ex passo poto, quinquefolij radicibus, caprillo, & hircino sanguine, cotoneis malis, amome, & balsami fructu. Auicenna uerò Napello succurrit cum uini potu, butyro, mosscho, capparis radice, & eo denique mure, qui napelli ipsius radices depascitur. quæ utique medicamenta omnia ab ijs admodum discrepant, quæ in Toxici curatione commemorauit Dioscorides: quem tamen penè ad uerbum reddidit Auicenna in cæteris uenenorum auxilijs. Hæc igitur apertissimè ostendunt, conuincuntque Napellum & Toxicum esse diuersa uenena. Nec illa obstant sententiæ nostræ, quæ superius in Manardi fauorem adduximus. quandoquidem (ut facilè colligi potest ex uniuersa huiusce libri materia) alia etiam habentur uenena, quæ quòd eadem excitent accidentia, & paribus curentur antidotis, uidentur unam, & eandem rem esse, cùm tamen longè diuersa cernantur: cuiusmodi sunt mandragora, opium, hyoscyamus, corniculatum papauer, & id genus alia. Sed ut iam de Toxico meam in medium proferam sententiam, cum haudquaquam falli crediderim, qui dixerit, id esse Auicennæ Toxicum, quod idem Tusom appellat. Nempe quòd asserat eo epoto labra, & linguam inflammari, sequi delirium, & incoercitum furorem. quæ propria toxici sunt indicia. Attamen hoc uidetur illi omnino fuisse incognitum. quod nec minus fortasse Dioscoridem latuit. Nam si toxicum nouisset Dioscorides, eius certè historiam libro quarto silentio non dissimulasset, ubi de cæteris mortiferis disseruit medicamentis. Illud porrò indicium quodammodo facit, Mauritanorum tusom esse Dioscoridis toxicum, quòd nomen illius licet corruptè, ab hoc Arabes traxisse uideantur, quasi toxicon tusom nominauerint. Verùm cùm toxicum de Napello loquendi nobis occasionem dederit, non alienum fuerit, ut nostrum sequamur institutum, hoc loco eius tum uenenum, tum remedia describere, præsertim cùm nascatur in Italia. Napellus itaque, ut Mauritanorum testantur monumenta, & nostra adstipulatur experientia, si potu uel cibo in corpus ingeratur, sæua statim adfert discrimina: nempe illico labia inflammantur, & adeò intumescit lingua, ut exeri extra dentes, & oris amplitudine capi non possit: oculi item pariter intumescunt, ita ut promineant: uertigines, & animi deliquia frequentissimè innadunt, & crura imbecillitate affecta immobilia redduntur: subinde uniuersum liuescit corpus, intumescitque, & confestim malo occupatur habitu. Quo fit, ut breui temporis spatio, qui sumpserint, miserabiliter intereant. Sed id mirum non est: quippe quoniam tanta est huiusce lethiferi ueneni uis, ut nisi statim proprijs antidotis succurratur, nullis subinde expugnatur medicamentis. Imò quamuis etiam in ipso principio ualentiora detur remedia; pauci tamen superuiuunt, qui aut hectica febri (ut diximus) aut tabe, aut comitiali morbo tandem non conficiantur. Succurrendum igitur illico fuerit, excitatis prius uomitibus (ut Auicenna inquit) epoto rapi, aut napi semine. Prodest deinde butyrum bubulum coctum, & sæpe ac largè cum uino sumptum: item glandium putaminum decoctum ex uino potum. Auxiliatur diambari, & diamoschi puluis: quin potius ambarum & moschus præ cæteris per se, & cum Lemnia terra, ex uino pota. Quòd si hæc non proficiant, nihil sanè præterea sperandum relinquitur, quòd parum, uel nihil posint in huiusce ueneni noxa theriaca, & Mithridatis antidotus. Proinde dicebat Auicenna, theriacam Napello non prodesse, nisi certo tempore, & termino. Faciunt ad hoc & capparum radices, quòd dixerint quidam antiquorum, has uerum Napelli esse antidotum. Conciliator smaragdi puluerem duarum drachmarum pondere magno re medio ex uino potandum pollicetur. Sed hoc dari tantùm potest Pontificibus, Imperatoribus, Regibus, alijsque opulentis principibus. quandoquidem parua, uel nulla est adhibenda fides pretiosorum lapidum fragmentis, quibus hac ætate seplasiæ utuntur. Ad hæc recentiores ferè omnes, qui uenenorum materiam pertractarunt, Auicennam secuti, uerum securumque Napelli antidotum putant murem quendam, qui Napelli radices depascitur. Hunc uidimus nos, cepimusque in quibusdam altioribus uallis Ananiæ montibus. Sed non omnibus datur ipsum inueniendi, uenandique modus: ad hoc nanque multa patientia, & uigilantia opus est. Quamobrem mihi mirum non est, quòd scripserit quidam recentiorum clarissimus, magnificum quendam uirum ac principem, philosophum tamen, & medicum, cùm diu hos mures quæsiuisset, neque eos inuenire potuisset, ut demum suum conficeret antidotum, horum uice magnas quasdam cepisse muscas, quas folijs, & floribus Napelli uictitare obseruauerat. Eo autem antidoto, quod constabat ex prædictis muscis numero uigintiquatuor, unciis duabus Lemniæ sphragidis, & pari pondere baccarum lauri, atque Mithridatis antidoto, omnibus oleo & melle sufficienti exceptis, admirandos fecit effectus, non solùm aduersus Napelli uenenum, quod ut periculum faceret, diuersis dederat animalibus, & ipsemet experiundi antidoti gratia sumpserat; sed etiam in omni alio ueneno. Sed quid dicam (si tamen licet sine uitio sua quenque laudibus efferre) de admiranda ui olei nostri de scorpionibus, cuius componendi rationem tradidimus in præfationis huius libri commentatione, cùm à tam sæuo exitialique ueneno, qui biberint, breui admodum tempore liberentur, eo tantùm exterius inuncti? nihil certè aliud, nisi quòd aduersus hoc uenenum, & cætera quæ uiscera non erodant, sicut & uenenosorum omnium morsus & ictus, inter omnia remedia (pace aliorum dixerim) id primum sibi locum uendicat. Vbi enim uehementissima, ferociaque fuerint uenena, singulis horis inungi postulat: ubi uerò minus uehementia, minusque sæua fuerint, interposito trium horarum spatio, pluribus continuis diebus. Inungi autem debet non modò cordi ad sinistram mammam; sed temporum quoque, manuum, & pedum arterijs.

Toxici notæ ex Nican.

Napelli uenenum, eiusque remedia.

Ὑξίας. IXIA. CAP. XXI.

IXia,quæ ulophonon appellatur,inter potandum aliquid ocimo ſimile guſtu & odore redolet: uehementem linguæ inflammationem excitat: mentem mouet: omnes excrementorum exitus ſupprimit:ſtrepitum cum animi deliquio ciet: ijsque inteſtina latrant,nec egeritur quicquam. Poſt uomitionem aluumq; reſolutam,auxilium præſtat aqua, in qua abſinthium maduerit,ex uino largiore,aut aceto mulſo pota: rutæq; ſylueſtris ſemen,aut laſeris radix. item tragorigani decoctum,cum aliquo ſupra dictorum,aut lacte,aut reſina terebinthina,aut nardo,aut caſtorio,aut laſerpitio,quorum ſinguli oboli conueniunt. quin & nuces iuglandes ex uino,cum reſina caſtorio, & ruta tritæ,ita ut ſingula drachmæ pondus æquent. Itidem chamelææ,aut thapſiæ,aut abſinthij ſucci ſicilicus cum aqua mulſa,& acetum calidum potum.

Ixiæ uenefica natura.

ETſi Ixiæ nomenclatio utrique chamæleoni ſit communis,quòd ambo gummi uiſco ſimile proferant,Ixia tamen dubio procul nil aliud deſignat hoc loco quàm nigrum Chamæleonem. Siquidem id apertiſſimè declarant plantarum uariæ appellationes,quæ Dioſcoridi aſcribuntur,ubi ſic legitur. Chamæleo niger,quem quidam ulophonum,alij Ixiam, nonnulli Cynoxylon uocant. Quæ uerba adeo rem claram faciunt, ut ab hac ſententia diſcedere nequeant. At ſi ſycophanta quiſpiam adeo fuerit impudens,ut nomenclationes illas tãquam Dioſcoridi adulterinas reijciat,addam non ob id eſſe fabuloſas, Quòd ſi adhuc recalcitrabit, Plinium illi in oculos obijciam.Quippe qui libro XXII.*cap.* XVIII.*ita de nigro Chamæleone ſcriptum reliquit. Ex nigris Chamæleonibus aliqui marem dixere,cui flos purpureus eſſet,& fœmina cui uiolaceus. Vno naſcuntur caule,cubitali,craſſitudine digitali. Radicibus eorum lichenes curantur,cum ſulphure,& bitumine unà decoctis,commanducatis uerò dentes mobiles,aut cum aceto decoctis. Succo ſcabiem etiam quadrupedum ſanant,& ricinos canum necant; Iuuencas quoque anginæ modo: Quare quibuſdam Vlophonum nocatur,& Cynozolon propter odoris grauitatem. Ferunt & hæc uiſcum ulceribus utiliſſimum. Omnium autem generum eorum radices ſcorpionibus aduerſantur. hactenus ille. His itaque me ſatis comprobaſſe arbitror Ixiam chamæleonem eſſe nigrum. Quare apertiſſimè hallucinatur impudentiſſimus ille, qui Ixiam contendit plantam eſſe ab utroque chamæleone differentem,nempe eam ipſam,quam Theophraſtus libro ſexto,cap. quarto de plantarum hiſtoria,*Ὑξίνην *appellat. Deprehenditur error & impoſtura non ex his modò quæ diximus,ſed etiam ex ipſius Theophraſti hiſtoria. Siquidem Ὑξίνη nil aliud Theophraſto deſignat, quàm album chamæleonem. Nanque hæc notis omnibus illum omnino refert. Ita enim de ea ſcribit Theophraſtus: Ὑξίνη haud multis in locis prouenire poteſt. Eſt ab radice foligera,quæ de media ſeminalis acanus ueluti malum extuberat,foliys nimirum occultatus. Hic lacrymam iucundi ſaporis parte profert poſtrema,quam ſpinalem maſtichem uocant. Hæc ille. Quæ ſi quis rectè perpenderit,& inter Ὑξίνην & album chamæleonem nullam eſſe notarum differentiam non agnouerit, is meritò ſtupidus appellari poterit,& præſertim cùm Ὑξίνην nuſquàm dixerit Theophraſtus eſſe uenenoſam,et Vlophonum appellari, nec eius uſquàm extet mentio apud Dioſcoridem,Galenum,& Plinium. Impoſturæ hæc ſunt,& ſophiſmata, quibus ſtudioſa iuuentus ſæpe decipi ſolet.* IXIA *itaq;(ut Nicander,quem Dioſcorides eſt ſecutus,in alexipharmacis inquit) guſtata ocimo ſimilem ſaporem præbet: hauſta extremum linguæ tractum exaſperat,interiora aduren. quinetiam corde ſuo turbatur ad inſaniam uſque qui ſumpſerit,ac linguam penitus dentibus lacerat. Porrò mente attonitus redditur, aluuſq; temerè ambos utrinque meatus & liquidorum,& eſculentorum obdurans,quæ & intrinſecus ſpiritum ſuffocans, ſubmurmurat,ac modico tractu uolutatur. Qui item hoc malo angitur,ægrè magnaq; difficultate reſpirat,adeoq; uenenata illa ixiæ potio protenus excrementa eijcit uorum ſimilitudine. hactenus Nicander. Cæterùm Mauritani ixiam aldabac uocant, quod propriè uiſcum ſignificat. Ideoque etſi ſcripſerim ego antea Ixiam uiſcum eſſe Chamæleonis,non ob id mihi uitio uertendum eſt,& præſertim,cùm non minus uenenoſum eſſe ſciam huiuſce plantæ gummi,quàm ſit ipſa radix. Cuius nimirum incommodis in primis ſuccurrunt,Auicenna teſte,excitatæ uomitiones,& infuſi clyſteres, qui ijs maximopere auxiliantur, ſed mitiores lenioresq; eſſe oportet. Præſtant deinde auxilium theriaca,& Mithridatis antidotus, ex abſinthij Romani aut ſantonici decocto pota. Proſunt item epithemata, quæ cordis imbecillitati dicantur: quin & utriuſque bugloſſi flores ſaccharo aſſernati, additis margaritis,corallijs,pretioſorum lapidum fragmentis, moſcho, ambaro, & alijs quæ cordi opem ferunt. Conuenit inſuper roſaceum aceto admiſtum,& ſincipiti ubi ſutura interſecat,linteis illitum. Quæ ſanè remedia non modò rémorantur,franguntq; ueneni uim; ſed omnibus etiam incommodis ab eo excitatis mirificè ſubueniunt.*

Ixiæ ueneni curatio.

Chamæleonis nigri uenenũ, & remedia.

Verùm etſi ego in radice albi chamæleonis, qui in Italia prouenit, nullam hactenus Ixiam reperi: attamen ſuperiori anno à Iacobo Antonio Cortuſo uiro ſanè inſigni,& plantarum indagatore maximo,& à Franciſco Calzolario Veronenſi rei herbariæ admodum ſtudioſo,plures chamæleonis plantæ integræ ad me Pragam miſſæ ſunt, quæ gummi illo uiſci modo lento refertæ ſunt. Antea uero quidam Cretenſis rei herbariæ ſtudioſus mihi pro certo affirmauit, è carlinæ uulgò uocatæ radice in Creta Ixiam ab ijs colligi, qui ſagittas conficiunt, ut pennas ſagittis conglutinent. Nec modò eam reperiri mihi retulit in eo carlinæ genere caule uiduo; ſed etiam quandoque in altero. Cæterùm hîc referre non præteribo quæ de Chamæleonis nigri ueneno, & eius remedijs memoriæ prodiderunt Paulus, & Aetius: ita enim ſcribunt. A Chamæleonis nigri potu morſus uentris, & linguæ tumor, cum rugitibus inteſtinorum ſequitur: facies diſtorquetur,& uomitus ſpumoſus, tremores,concuſſiones, & totius corporis conuulſiones, ac uocis interceptio concomitantur. Cæterùm curantur ex his, quæ ad fungos ſunt relata. Datur eis & thlaſpios, & bctæ ſuccus, & triticeæ ptiſanæ cremor ex paſſo, abſinthij dilutum & nitrum cum aceto mulſo. Vbi uerò euomuerint,lac recens mulctum ſæpe exhibeto,et aluum cum lubricis infuſis eluito,uelut eſt fœni græci & althææ decoctum. Præcordijs etiam fomenta, ac calfactoria adhibeto.

Ψιμμίθιον. CERVSSA. CAP. XXII.

CEruſſa ſuo colore proditur: ſumpta enim, mox palatum, gingiuæ, lingua, & commiſſuræ dentium, candore quodam inficiuntur: ſingultus, tuſſim, ac linguæ ariditatem excitat: ijs extrema frigeſcunt, mens labat, membra torpeſcunt. Quibus dare conuenit aquam mulſam, aut ficuum, aut maluæ decoctum, aut lac calidum, aut ſeſamam ex uino tritam, uel lixiuiam ex ſarmentis factam, amaracinum oleum, aut irinum, perſicorum oſſa cum hordei decocto: columbina oua cum thure, aut hordei decocto, aut prunis: aut gummi, quod ulmus plorauit: aut humor, quem ulmea folia reddiderunt, cum tepida aqua: ſed tum quoque uomant. Conuenit etiam thapſiæ ſuccus, aut ſcammoniæ, cum aqua mulſa potus.

CEruſſæ faciundæ rationem tradimus ſuperiore libro. Hæc tametſi ad ulcerum medicamenta, quæ exterius illinuntur, ſalubre plerunque ſit medicamentum; ſi tamen ſumatur intus in corpus, interficit, quemadmodum cætera deleteria pharmaca, de quibus iam plura retulimus. Epotæ ceruſſæ incommoda pluribus notis, quàm fecerit Dioſcorides, eleganter carminibus reddidit in alexipharmacis Nicander, quorum carminum hæc erit paraphraſis. Ceruſſa per omnia ſpumanti adhuc lacti, cùm uerno tempore, pinguc & recens in mulctram emulſum fuerit, colore ſimilis eſt. Porrò ceruſſæ ſpuma ſuper gingiuas adſtringente ui ſcandit, quæ ſpumoſi medicamenti frigore areſcunt, & contrahuntur in rugas. Lingua, & fauces aſperitate languent. Vexantur ob id, qui hauſerint, arida tuſſi, oculisq; nutantes grauitate, dum crebros ructus egerunt, non ſine labefactione ſui opplentur. Hinc fit, ut capite non parum turbentur: quinetiam animo ſuo nauſeabundi præ triſti labore gemunt. At ſæpiſſimè in ipſa luce uanum phantaſma, quod re ipſa nullum ſit, cernunt. altàs ſomnolenti toto corpore frigent, neque ut antea membra, potiſſimùm manus, & pedes, ſuum officium faciunt, adeo ut ni eis ſuccurratur, eo tandem dolore laceſſiti, ſuccumbant percantq;. hactenus Nicander. Cæterùm Auicennæ teſtimonio ceruſſam hauricntibus alia aduenient incommoda, nempè animi deliquium, faucium aſperitas, uentriculi, & alui compunctiones, præcordiorum tenſio, anhelitus difficultas, præfocatio ſpirituum, & albedo totius corporis: quin & urina modò nigra, modò cruenta redditur. His auxilium præſtant (ut ipſe, & Aetius tradidere) ſcammonium ex mulſa potum, aliaq; medicamenta, quæ ſuapte natura urinam ualenter pellunt. Poſt hæc clyſteribus uti conueniet, ac ſubinde prouidere, ne dormiant affecti, ſed uigilantes ſæpius euomant poto prius hydromelite, ſuſino, & narciſſino oleo admiſtis. Præferunt quidam uomitiones ab atriplicis, & rapi ſemine concitatas: item clyſteres ex braſicæ decocto cum oleo, abſque ſale: inſuper theriacam ex uino, & Mithridatis antidotum, & album meracum uinum largiùs potum.

Ceruſſæ lethalis natura.

Ceruſſæ mali auxilia.

Μυκήτες. FVNGI. CAP. XXIII.

FVngorum alij genere, alij copia lædunt: omnes tamen ſtrangulatus ſuſpendio ſimiles concitant. Quibus confeſtim ſuccurrendum: communiter ex oleo uomere cogendi: mirificè iuuat lixiuia ex ſarmentis, aut pyraſtri ſurculis, epota cum ſale, poſca, & nitro. Fructus, aut folia pyraſtri cum fungis decocta, ſtrangulantem illam uim auferunt, eſitataque eiſdem auxiliantur. Aduerſus fungos gallinacea oua cum poſca proficiunt, adiecta ariſtolochiæ drachma: item abſinthium cum uino melleque ſumptum, & ex aqua potum: apiaſtrum ex nitro: panacis radix, & ſemen in uino: fex uini cremata, cum aqua: atramentum [a] ſutorium ex aceto: radix, uel ſinapis, aut naſturtium eſu proſunt.

a Cat. χάλκανθος. i. flos æris.

NOn modò nocent in uniuerſum Fungi, quòd in eorum genere aliqui habeantur lethales, & ſuapte natura ueneno imbuti; ſed etiam quòd ex his, qui pernicioſi non ſunt, plus quàm uentriculi robur ferre poſſit, quandoque ingeratur, ita ut tunc non malefica ui: ſed copia lædant. Quippe cùm natura humidi admodum, & frigidi ſint, & lentore non modi eo ſcateant, ſuperato ſua quantitate corporis calore ſuffocant, ſtrangulant, & denique interimunt, niſi citius remedijs ſuccurratur. Cognoſcuntur qui mortiferi ſunt (ut ſuperius libro quarto tradidimus) ſi frangantur, quod illico uarios mutent colores, ſtatimq; computreſcant. Proinde dicebat Auicenna, in fungorum genere eos eſſe lethales, qui uirides, & cæſij deprehenduntur. Sed certè magnopere admirari licet, quòd tanta in hominibus inualuerit gulæ libido, ut etſi ſciant fungos eſſe plerunque necis hoſpitium; tamen ſui ipſius obliti, magno ſanè apparatu eos in cibis auidiſſimè deuorent. Verùm poſtquàm tantam cum palato fungi iniere gratiam, ut ab his abſtinere homines non poſſint, ſaltem diſcant uelim, ut ſe ipſos à morte uindicent, fungos nunquam eſſe ſumendos, niſi prius cum ſylueſtribus pyris decocti fuerint. Quòd ſi ſylueſtria pyra deſiderentur, ex domeſticis ea ſupplere poterunt, quæ cæteris auſteriora habentur. in quem uſum adhiberi poſſunt tam recentia quàm ſole ſiccata. Præſtant idem arboris tam folia, quàm cortex, præſertimq; ſylueſtris: ſiquidem fungorum antidotum pyra ſunt. Dioſcorides libro quarto præter medicamenta hìc ad fungos aſſignata, prætulit origani, & ſatureiæ decoctum, gallinaceorum ſimum, ex aceto aut melle potum: quod tamen (ut Philagrius explicat) album eſſe oportet. Sed primùm medicamentis ſæpius enarratis eliciendus eſt uomitus, & ſubinde acria infundenda clyſmata, ut extra corpus trahatur uirus. Cæterùm ignorandum non eſt, eos incommoda afferre longè maiora, qui propria natura uenenati naſcuntur. quandoquidem non modò ſuffocant, ſtrangulantq; comedentes; ſed etiam inteſtina exulcerant, uentriculum inflant, ſingultum, & punctiones excitant, corpori uniuerſo pallorem inducunt, & urinam remorantur. Præter hæc alia uerenda, & lethifera oriuntur ſymptomata, nempe frigus, tremor, interceptio arteriarum, animi deliquium, perfrigidus ſudor, & mors ad poſtremum immatura. His primùm auxiliantur uomitiones omni celeritate excitatæ: quibus etiam conuenit epotus

Fungorum uenefica natura.

Fungorum præparatio.

Fungorum ueneni remedia.

domeſtici raphani ſuccus, aut deuorata rutæ folia, aut origanum, aut mel. Prodeſt deinde mirum in modum theriaca, & Mithridatis antidotus ex acerrimo aceto pota, aut ex oxymelite, aut ex aqua uitæ uocata. Quamobrem quinta eſſentia noſtra theriacalis, in his fungorum malis mirificam fert opem. Prætulit ad hæc Auicenna calida quæcunque aromata: cuiuſmodi ſunt diapipereos, diacyminum, diagalanga, dyamoſchum. Conciliator potandum exhibet magno inuamento uinum optimum, in quo conſerbuerit piper, offertq; ſubinde allium crudum deuorandum. Id quod facit uniuerſa ferè ruſticorum turba, qui (ut Galenus inquit) allio theriacæ uice plerunque utuntur.

Τύψος. GYPSVM. CAP. XXIIII.

LApideſcens gypſum ſtrangulationem creat. Quare eadem proferenda ſunt, quæ manſis fungis, auxilia: & ad hæc maluæ decoctum, quod etiam olei uicem penſat: utpote cùm pingue ſit, euomendo lubricas uias, & faciles reddit, deradiq́ue corpora non ſinit. quod ubi duratur in lapidem, gypſum efficit. Quinetiam prodeſt oleum ex aqua mulſa, aut ficorum decocto: & lixiuia è ficulneo cinere, aut ſarmentis facta, cum uino copioſiore pota: & origanum, aut thymum cum lixiuia, aut aceto, aut paſſo: hiq́ue decocto maluæ proluendi.

Gypſi uenefi-cium, eiusq; remediis.

GYpſum omnibus notum, ſi bibatur, aut comedatur, ſtrangulat (ut Dioſcorides inquit) quòd reſpirationis meatus ualenter adſtringat, & obſtruat. Meminit huius inter uenenata medicamenta Auicenna, ſic inquiens. Eadem ſunt gypſi indicia, quæ & ceruſſæ, præterquàm quòd illud citius, & atrocius ſtrangulat. quamobrem ijs, qui hauſerint, ea conueniunt medicamenta, quæ ceruſſæ, & fungis opitulari diximus. Poſtea lubrica danda ſunt, cuiuſmodi eſt maluæ, althææ, fœni græci, & lini ſeminis decoctum. Conciliator egelidam aquam cum butyro primùm potandam iubet, & deinde uomitum excitandum, à uomitu calidam item cum melle præbet, ut iterum uomant: poſtremò Mithridatis antidotum uino meraco miſtum, drachmarum duarum pondere. Quòd ſi aluus ab hoc adſtricta fuerit, citetur oleo, & anatis adipe clyſtere inſ..ſis, & illinatur uenter ricino oleo. Quin & murium ſtercus (ut ipſe ait) ex uino potum, proprium eſt gypſi antidotum. Auicenna autem ultimò purgari iubet ſcammonio, & alijs pharmacis, quæ aluum deijciendo ad rem faciant.

Αἷμα ταύρειον. SANGVIS TAVRINVS. CAP. XXV.

TAuri recens iugulati ſanguis epotus, ſpirandi difficultatem, ſtrangulatumq́ue concitat: faucium, tonſillarumq́ue meatus cum neruorum diſtentione præcludit: lingua rubeſcit: dentes inficiuntur, & quædam concreti ſanguinis ueſtigia, inter eorum commiſſuras reſtant. Quare uomitum uitabimus: ſanguinis enim globi attractu illo in ſublime relati, magis gulæ inculcantur. Dari ergo opus eſt quæ concretum ſanguinem diſcutiunt, & aluum ſubducunt. Groſſi lacteo ſucco turgentes ex poſca, & nitrum per ſeſe, auxiliantur: nec ſecus coagulum omne cum aceto, & laſerpitij radice, aut laſere: itidem & braſſicæ ſemen, & è cinere ficulneo lixiuia: conyzæ[a] folia cum pipere, & rubi ſuccus ex aceto. aluus reſoluenda. Iis qui ſeruantur, ſtercoroſa, & fluida per ſedem egeri conſueuerunt. Stomachum, aluumq́ue hordeacea farina ex aqua mulſa perungere oportet.

a Meum. σπέρμα. i. ſemen.

Sanguinis tauri eenenata natura.

NEmo tauri ſanguinem clàm potandum exhibere poteſt: nam unuſquiſque ſanæ mentis ſanguinem cognoſcet. quare, mea quidem ſententia, fieri non poteſt, ut uenefici eo quenquam decipiant: quippe niſi largiùs bibatur, & adhuc calens ab ipſis defluens uenis, antea quàm concreſcat, noxam non infert, aut leuem. Quo fit, ut eos tantùm taurino ſanguine interire crediderim, qui aut atra bile tentati, aut cacodæmonibus irritati, uel ut aliquod ſeuum mortis genus ab legibus pro ſuorum facinorum pœna luenda inſtitutum effugiant, uel ut immedicabiles & grauiſſimos morborum cruciatus finiant uitam pertæſi (quod Plinius lib. XX. cap. XVIII. feciſſe ait epoto opio Licinij Cecinnæ patrem ciuem Romanum) mortem ſibi uoluntariam conſciſcunt. Proinde ſcitè Nicander in alexipharmacis ita ſcriptum reliquit. Si ex inſipientia quiſpiam atrum tauri ſanguinem hauſerit, mœrore adeò ingemit, ut nimio cruciatu tandem conficiatur. quando cordi appropinquans ſanguis ille condenſatur, ac in medio alui receptaculo in grumos coagulatur: hinc & meatus ſpirituum obdurantur, & halitus ſuffocatur impleto gutture. Atqui tractibus, & ſingultibus iſte afflictus, crebrò humi ſpuma coinquinatus palpitat. hæc ille. Cæterùm ſi fortè fortuna euenerit, ut quis tauri ſanguinem potauerit, & ad eum domeſtici, quibus factum conſtet, medicos aduocent, tunc medici ijs uti poterunt remedijs, quorum hic abunde meminit Dioſcorides. Sed quoniam taurinus ſanguis menſtruum ſanguinem mihi in mentem redegit, atque etiam hîc nobis occurrit fel pardi, nipræ, & canis piſcis: item cerebrum felis, quem Græci ælurum uocant, cerui extrema cauda, quorundam quadrupedum ſudor, & malum denique improbatumq́; caſtoreum, quæ omnia inter lethalia medicamenta annumerantur, cùm hæc à Dioſcoride in hoc uenenorum cenſu prætermiſſa deprehendantur, & nobis propoſitum ſit, ſingulorum uires maleficas, earumq́; auxilia deſcribere, hic locus opportunus uiſus eſt, in quo de ijs diſſereremus, & noſtrum inſtitutum, quantum poſſumus exequeremur.

Sanguinis menſtrui uenenū, eiusq; curatio.

Sanguis itaque MENSTRVVS mulierum, præſertimq́; biliioſarum, & facilè rixantium potus, adeò bibentes effaſcinat, & inficit, ut lunaticos & amentes efficiat. Id autem deteſtabilis facinoris quandoque perpetrant maleficæ uenefic æque mulieres cacodæmonibus ductæ ipſum exhibendo proprijs maritis, uel alijs, quos odio proſequuntur. Huius tamen noxæ ſuccurritur contritis margaritis drachmæ pondere ex meliſſophylli aqua potis: auxiliatur & tepidæ balneum. Confert ad hæc (ut Conciliator inquit, ſi tamen id abſque diuinæ legis iniuria fieri poſſit) ut affecti hilari frequentiq́; mulierum conſortio lætentur, cum eisq; coeant, præcipuè cum iuuenibus, quæ rarò nuptias celebrent. Prodeſt & theriaca drachmæ pondere

dere ex fumariæ aqua quotidie pota. Prosunt & uiperei pastilli scrupuli pondere, additis tum margaritis, tum theriaca eo dem pondere. Epoto autem PARDI felle excitatur uomitus, ceu aloes amarore, os & nares inficiens: post uomitum uniuersum corpus flaueſcit, ictericorum modo: postremò ea omnia consequuntur incommoda, quæ ab assumpto napello, & à uiperarum morsibus eueniunt, cùm tam sæuum lethiferumq; sit, ut tribus tantùm horis potantes perimat. quod si hoc temporis spatio non interficit, prorsus desperandum non fuerit. Expugnatur primùm uomitionibus illico excitatis, subinde ijs utique antidotis, quæ napello, uel uiperæ morsu infectis opitulantur. Auicenna huic ueneno peculiarem conficit theriacam ex Lemniæ terræ, & lauri baccarum, singulorum drahma una: capreoli coaguli drachmis quatuor: myrrhæ, & rutæ seminis cuiusque semidrachma. quæ omnia melle excipit. Hanc inglandis quantitate exhibet, excitatis deinde uomitionibus, ductisq; demum laborantibus in calidæ aquæ balneum, cui inferbuerint odorata medicamenta. Sed VIPERAE fel adeò perniciosum existit, ut statim animi deliquium adferat: quare rarissimè antidotis succurri potest, quòd nullum detur ea præparandi spatium. Veruntamen si quid est, quod tam breui temporis momento quicquam opis ferat, id erit quàm celerimè excitatus uomitus, epoto prius cocto butyro, igue colliquato: quo uomitiones iterum, atque iterum mouere oportet. Post uomitus nihil salubrius, quàm theriaca, & Mithridatis antidotum, moschus, ambarum, & eorum composita medicamenta, quæ diamoschum, & diambarum appellantur. Vbi autem animi deliquia perseuerant, & corporis uniuersi angustia, unum quidem offerendum est, aut caporum, & gallinarum carnium succus ex aquæ seruentis balneo in uase uitreo distillatus. Huic equidem noxæ crediderim magnificè aduersari oleum nostrum de scorpionibus, cuius componendi rationem tradidimus in huius libri præfationis commentatione: itidem & quintam essentiam nostram, quòd ictu oculi suis perquàm tenuissimis partibus in totum deferatur corpus. Porrò fel, quod à CANE pisce eximitur, lethiferum est. quippe quòd potum, uel esitatum lentis tantùm quantitate, septenis diebus interficiat. Curantur tamen qui hauserint, epoto bubulo butyro cum gentianæ radice, cinnamomo, & leporis coagulo. Prodest & corpus uniuersum odoratis oleis illinire, & ictu tenuissimo uti. Cæterùm qui FELIS CEREBRVM in cibis ederint, crebris afficiuntur uertiginibus, fiuntq; subinde stolidi, & amentes. Quibus etsi subueniri possit, id tamen non nisi temporis tractu, & admodum difficulter fieri potest. His danda est Lemnia sphragis, & uomitiones inde sunt excitandæ, fieriq; id oportet, ter, aut quater in mense. Præstat item auxilium, si quotidie mane sumant ægri diamoschi confectionem, tribus uel quatuor horis ante cibum. Quinimo moschus per sese sufficienter auxiliatur: nanque ut quidam tradiderunt, moschus tantùm huiusce cerebri proprium est antidotum, si dimidij scrupuli pondere ex uino bibatur. Sed illud non est ignorandum, quòd non modò Feles deuorato eorum cerebro homines inficere possint; sed pilis quoque respiratione, & oculorum intuitu. Nam etsi pili omnes imprudenter in cibis sumpti, præfocare possint, anhelitus meatus obstruentes; tamen felium priuatim exitiales censentur. Eorum præterea spiritus tabifico quodam ueneno infectus deprehenditur. Etenim noui ego quosdam, qui cùm felibus adeò delectarentur, ut nunquam sine ipsis dormitum peterent, attracto inde diutius aeris uehiculo eorum spiritu, in tabem, & marasmum incidere. quibus postremò confecti diem suum obierunt. Nec diu est, quòd in quodam monachorum cœnobio uniuersa periit familia, magno felium numero, & contubernio. Lædunt item suo (ut diximus) oculorum intuitu, adeò ut quidam reperiantur, qui his uisis, aut auditis, pauore quodam illico capiantur, terreanturq; maximè, quòd non modò ex eorum ueneno prouenire existimauerim; sed etiam propria eorum natura, qui eos uel intuentur, uel audiunt. quandoquidem ij sua natura talem à cœlo qualitatem influxam habent, quæ nunquam ad propriam mouetur actionem, nisi obijciatur id, quod natura sibi contrarium fuerit. Horum plures in Germania duntaxat uidimus, & quosdam ex ea natione Goritiæ commorantes. Quòd autem uerum sit id aliunde euenire non posse, quàm à congenita qualitate, quæ paucis admodum inest, apertè sanè ostenderunt eorum aliqui. Quippe cùm huius gentis quidam hyemis tempore in hypocaustum nobiscum cœnaturus in trasset, quò plurium amicorum sodalitas conuenerat, mulier quædam huius uiri naturæ conscia, ne is, uiso felis catulo, quem educaucrant, iratus discederet, illum in arcula quadam eodem in cœnaculo concluserat. Sed quamuis nec uidisset ille, nec audisset catulum, cùm pauco pòst tempore aerem felis halitu infectum inspirasset, irritata statim ea temperamenti qualitate felium inimica, emisso sudore, pallida admodum facie, omnibus sanè admirantibus, tremebundus conclamare cœpit, hîc aliquo in angulo latet felis. His autem eadem opem ferre putauerim, quæ cerebrum comedentibus remedio esse diximus. Inuenitur etiámnum in CAVDAE CERVI extremis partibus porraceus quidam humor felleæ bili admodum simi lis, qui si fortè deuoretur, præsentaneum est uenenum. Adfert enim illico intolerabiles angustias, animi deliquia, & om nia tandem symptomata, quæ epotum napellum consequuntur. Succurritur his, ut cæteris, primùm uomitionibus, epoto butyro excitatis. Postea dandus smaragdi pulueris ex uino dimidij scrupuli pondere. Quin & pistacia prosunt, & ponticæ nuces in cibis largius sumptæ. Ad hæc uniuersum corpus inungi præstat, oleo è citri semine expresso. Item theriaca proficit ex uino pota duarum drachmarum pondere. Magna quoque infert incommoda quadrupedum quarundam SVDOR præsertim equi, asini, & muli, quamuis etiam cæterorum sit malus. Is igitur potus uiridem tumidamq; reddit faciem: sudorem fœtidum in uniuersum excitat corpus, præsertim sub alis. Perturbat præterea tum uentriculum, tum aluum uniuersam, genitis excitatisq; flatibus in intestinis. Quòd si bibatur ex uino delirium facit. His tepidam largius præbendam scribunt, ut concitato inde uomitu pulueruleutus sudor reijciatur. Post uomitum confert unum cum rosaceo potum: item rhabarbarum semidrachmæ pondere sumptum, addito fossilij salis momento. tametsi propria huiusce sudoris antidotus ea sit theriaca (ut Auicenna est author) quæ ex Lemnia sphragide, & lauri baccis conficitur, cuius componendæ rationem paulò superius retulimus, de Pardi sele differentes. Venenosum æquè ac lethiferum aiunt esse etiam CASTOREVM, quod iam putredine nigredinem contraxit, uel illud potius, quod è Ponto fuerit allatum. Hoc enim (ut Strabo inquit) uenenosum est propria sui natura. Animaduertant igitur tum seplasiarij, tum medici, cùm plurimi usus sit medicamentum, ne malum exhibentes castorcum, aliquem interimant. Quandoquidem non modò furore aguntur, qui hoc medicamentum hauserint; sed etiam intumescentem linguam exerunt, atque tam sæua febre corripiuntur, ut uno tantùm ferè die intereant. Aduersus hoc uenenum mirum in modum iuuant uomitiones, quas toties butyro, & hydromelite epotis citare conuenit, quod

Pardi fellis uenenum, eiusq; remedia.

Viperæ fellis uenefica uis, & auxilia.

Canis piscis felis uenenum, & cura.

Felis cerebri maleficium, & remedia.

Caudæ cerui uenenum, & eius curatio.

Sudoris animalium uirus, & remedia.

Castorei uirulenta uis, & curatio.

quod nullum ea, quæ reijciuntur, caſtorei odorem referant. Poſt uomitiones conducit diamuron potum, aut limonum, aut citrei mali ſuccus ſaccharo admiſtus. Verùm peculiariter huiuſce caſtorei antidotum eſt coriandri ſemen toſtum, drachmarum duarum pondere ſumptum.

Γαλα ἐμπυτιαδὲν. LAC INTVS COAGVLATVM. CAP. XXVI.

EOs, qui coagulatum lac hauſerunt, frequens illico ſtrangulatio inuadit, quòd in globulos quoſdam lac coaleſcat. Quibus iuuandis pro antidoto, coagulum ex aceto damus, & bibere ſæpius cogimus. Damus & calaminthæ folia arida, item ſuccum: aut laſerpitij radicem, aut laſer cum poſca: thymumque ex uino, & cum luto ſuo lixiuiam. Sed nulla falſilago obijciatur: quoniam magis lac coiret, & in caſeum denſaretur. Neque illos uomere conuenit: ſiquidem concretum lac ſeſe in gulæ anguſtias inſinuans, ſtrangulat.

Lactis coagulati conſid. Quorundã interpretũ error.

CRedidere quidam Dioſcoridis interpretes, authorem hoc in loco de eo coagulato lacte differere, quo frequenter in cibis utimur. E quorum numero fuere Ruellius, & Manardus Ferrarienſis ea epiſtola, in qua uniuerſam Marcelli interpretationem corrigit. Sed ij alioqui uiri eruditiſſimi, in hoc haud dubiè falluntur, meo iudicio. Siquidem lac ea ratione coagulatum, nutrit, non autem ſtrangulat, ut omnes in uniuerſum homines teſtari poſſunt, ſed præſertim ij qui in montibus degunt, cùm Maio, & Iunio menſibus huiuſcemodi lactis plurimum deuorent. Ideo nil aliud nobis aſſerendum eſſe putauerim, quàm quòd de eo tantùm lacte intellexerit Dioſcorides, quod cum admiſto coagulo bibitur, antequàm coaleſcat, ita ut intus, non extrà coagulatum ſit. Quo factum eſt, ut in hoc à Ruellij interpretatione in aliam deſciuerimus & hic, & in huius libri præfatione prope calcem. Magis enim Dioſcòridis ſententiam exprimi cenſemus, ſi lac intus coagulatum, uel (ut Marcellus) lac cui coagulum admiſtum ſit, uertantur uerba illa γάλα ἐμπυτιαδὲν. Nam quod iam coagulatum eſtur, non magnò labore coquitur, ac digeritur, tranſitque in nutrimentum. Illud uerò, quod ubi coagulum ei admiſtum ſit, ſubinde hauritur, priuſquàm coaleſcat, cùm aliquantiſper in uentriculo reſederit, ui admiſti coaguli illico imbi concreſcit, fitque concoctrici facultati adeò contumax, ut ſuperato caloris robore ſtrangulet, non ſecus ac taurinus ſanguis. Proinde aſſerit Dioſcorides, tauri ſanguinem minimè ſuffocare, niſi recens caliduſque è iugulati tauri uenis defluxus bibatur, antequàm concreſcat. quandoquidem is non enecat aliqua propria ueneni facultate, ſed concretione tantùm, quam in uentriculo conſequitur. Id quod euidentiſſimum eſt in epoto lacte, cui admiſtum ſit coagulum: aut in eo quoque, quod ſine coagulo bibitur, & per ſe alijs de cauſis in uentriculo coaleſcit. Euenit enim quandoque hoc, cùm lac bibitum craſſius fuerit, & uentriculi, & iecoris temperatura calida, & ſicca nimis. Nam ingens horum uiſcerum tum caliditas, tum ſiccitas, conſumpta breui lactis humiditate, reliquum, quod craſſum eſt, facilè cogit, & conſpiſſat. Quinetiam illud idem ingenti fit frigiditate: nimirum expreſſo ab ea, quod tenuium eſt partium, reliquum, craſſioris ſubſtantiæ facilè congelaſcit, haud ſecus quàm de glacie, & niue fieri libro quarto meteororum tradidit Ariſtoteles. Quamobrem eſt Galeni conſilium libro tertio de alimentorum facultatibus, ut nemo lac potaturus ipſum bibat, niſi mellis, aut ſalis tantillum prius admiſceat, ne in uentriculo concreſcat. Sed non propterea mirari licet, quòd Dioſcorides ſcripſerit, lac concretum in uentriculo habentibus nihil ſalis ſalſiue eſſe offerendum. Quippe quemadmodum coagulum primò lac coagulat, contrarium-que deinde efficit, ſi iam concreto lacti ſuperaſpergatur; ita ſal prius lacti commiſtum, id concreſcere prohibet, mox contrarium effectum præbet, ſi iam concreto aſpergatur. recens enim caſeus ſale reſperſus, illico duritiem contrahit. Sed iam ad curationem accedamus. Eadem autem erit lactis in uentriculo coagulati curandi ratio, quæ ſanguinis tauri, quando ijs tantùm ſit utendum medicamentis, quæ ſuapte natura concreta liquant, & diſcutiunt. Qua in re auxilium præſtant ipſa coagula, acetum, præſertimque ſcillinum, lixiuium, & ea omnia, quæ incidunt, & diſgregant. Porrò illud non prætereundum eſſe arbitror, quòd ubi in hoc capite legitur καὶ τὴν πιλοποιητικὴν κονίαν, id eſt, & figlinam lixiuiam, non ut uertit Ruellius, & cum luto ſuo lixiuiam, Geſnerus in primo ſuo de animalibus tomo, de tauro agens, legendum rectius putat καὶ τὴν πηλοποιΐκὴν κονίαν, hoc eſt, & pilopœorum lixiuiam: reprehenditque in hoc Cornarium, quòd putauerit figulos ad lutum lauandum ſibi lixiuiam conficere. Sed mihi, ut ingenuè dicam, magis placet Geſneri, quàm Cornarij opinio. ſiquidem cùm figlinum lutum nunquam lixiuia lauari aut parari audiuerim, uiderim, aut legerim, ueritati conſonum non uidetur, ut de figlina lixiuia intellexerit Dioſcorides: ſed de ea potius, qua ad lanam expurgandam, ut infectura magis idonea reddatur, utuntur pilopœi, hi ſunt, qui pileos conficiunt. Eorum nanque lixiuia, quòd è combuſta uini face plerunq; fiat, ea quæ ad caput capillosque abluendos communiter paratur, acrior, fortiorque efficitur: & proinde ad lac diſſoluendum in uentriculo coagulatum, eſt longè ualentior. Error præterea facilis eſſe potuit librariorum, ex unius duntaxat literæ uariatione, π pro ι ſcribentium. πηλὸς enim per π ſcriptum, lutum ſignificat, unde πιλοπλάθον, & πιλοῦργον aliqui figulum interpretantur, πιλοποιὸς autem per ι, artifex eſt, qui pileos ex lana conficit. Hac itaque ratione putandum fuerit, πιλοποιΐκὴν, non autem πιλοποιητικὴν in Dioſcoride hoc loco eſſe legendum. Cæterùm Fuchſius in ſuis doctiſſimis annotationibus in Nicolaum Myrepſicum ea ſectione, in qua de unguentis tractat, capite XXVIII. nil aliud hanc lixiuiam eſſe putat, quàm aquam quæ lutum lauerit, uel per lutum tranſierit, non autem cum cinere & calce factam. Sed cùm figlinum lutum potius adſtringat, contrahatque, quàm laxet, ac digerat, neſciuerim profectò, qua ratione is eam lixiuiam è tali luto confectam, ijs potandam daret, quibus lac in uentriculo concreuiſſet.

Lactis in uentriculo coagulati curatio. Dioſc. lectio caſtigata.

Λιθάργυρος. ARGENTI SPVMA. CAP. XXVII.

SPuma argenti pota, stomacho, uentri, & interaneis grauitatem cum magnis torminibus adfert, & nonnunquam pondere suo intestina uulnerat, urinamque supprimit: corpus intumet, plumbeamque deformitatem concipit. Quibus subuenit secundum uomitionem, potum syluestris hormini semen, myrrhæ drachmæ octo, absinthium, hyssopum, apij semen, aut piper, aut ligustri flos ex uino: aridum palumbis fimum, cum nardo & uino.

Spuma argenti mala.

POta argenti spuma, cuius historiam libro quinto tradidimus, lethifera (ut Dioscorides inquit) adfert incommoda. Sed præter hæc Actio, & Auicenna authoribus, alia etiam eueniunt mala. nempe compaginum, & articulorum incendium, seu ardor: alui suppressio, quanuis quandoque ex accidenti aluus ipsa deijciatur: sermo item præpeditur, & sedis intestinum prominet: postremò inualescente malo ægri suffocati moriuntur. Nicandro uerò in alexipharmacis authore, ijs qui argenti spumam sumpserint, alui molestia accedit: quin & flatus sese reuoluentes per medium uentrem, & iuxta umbilicum murmurant, instar torminum curatu difficiliorum, quæ hominem afflictant duris eum cruciatibus impetentes. Nec iam urinæ eijciendæ patet exitus: membra totius passim corporis ardent, planeque iam plumbeum, seu liuidum colorem induerunt. hæc ille. Cæterùm illud animaduertendum est, quòd ubi in hoc capite legitur, dandam esse myrrham octo drachmarum pondere, non deest suspicio, quin ea lectio sit deprauata, quòd hæc myrrhæ nimia uideatur esse quantitas. Auget suspicionem Nicander, qui duos tantùm myrrhæ obolos exhibet Aetius, Auicenna uerò tres drachmas non excedit.

Spumæ argenti curatio.

Curatio in uniuersum fit citatis primùm uomitibus, et infusis deinde clysmatibus (ut Conciliator tradit) ex hydromelite, gallinarum, & anatum adipe. Post hæc prodest amygdalinum oleum potum è dulcibus nucibus expressum. Conferunt item caricæ in cibis sumptæ: præterea uentriculum apij succo, & aluum butyro illinire utile est. Proprium uerò huiusce ueneni antidotum (ut idem ait) est lathyris semen duarum drachmarum pondere potum. Veruntamen cùm hoc facultatis admodum deiectoriæ sit medicamentum, drachmam ego non excederem. Eadem quoque infert mala PLVMBI SCOBS tenuissimè contrita, & ijsdem pariter curatur medicamentis. Siquidem argenti spuma nil aliud est, quàm plumbum argenti, aut æris recremento commistum. Nec deleteria ui uacant (ut author est Auicenna) FERRI tum scobs, tum squama, tum recrementum. tametsi omnia hæc prius diutius aceto macerata nulla prorsus molestia in medicum ueniant usum, denturque potanda dysentericis, mulieribus uteri defluxione tentatis, & in eclegmate ad lienis infarctus, itemque ad enterocelas. Sed de his uel non infrenatis, uel plusquàm par sit sumptis, fortasse intelligit Auicenna. Itaque excitatur ab his intestinorum cruciatus, oris & linguæ scabrities, æstuatio uniuersi corporis, capitis dolor, marasmus, & membrorum omnium arefactio. Succurritur noxæ potu lactis recenter mulsi, ac subinde datis aluum ualenter soluentibus medicamentis. secundum quæ butyrum tandiu potandum dare oportet, donec intestinorum dolores amoueantur. Hæc dum fiunt, perfundatur eorum caput oleo rosaceo, uiolaceo, & è nymphæa floribus parato. Tollitur deinde adueniens marasmi intemperies, & corporis uniuersi arefactio, demersis in balneo laborantibus, in quo testudines, ranæ, & maluæ folia inferbuerint: quinetiam clysteribus ex pedum hædorum iure, aut althææ radicum decocto: item butyro largiùs in cibis sumpto, & epotis pinguium carnium iuribus. Sed (ut idem Auicenna scribit) proprium huiusce ferrei pharmaci antidotum, est lapis magnes drachmæ pondere potus, ex mercurialis, uel betæ succo. Veruntamen hoc haudquaquam fieri posse uidetur absque manifesto fomentium discrimine. quandoquidem etsi magnes suapte natura ferrum trahat; non tamen affirmauerim, quòd hanc ob causam eius quoque destruat facultates, & impediat noxam, sed potius quòd eam augeat crediderim. Quippe cùm is ferrum ad se traxerit, id sanè diutius in uentriculo retinebit, ex quo noxa fouebitur. Adde præterea, quòd cùm & ipse MAGNES deleteriæ sit facultatis, adeò ut eos, qui hauserint, lunaticos, & melancholicos efficiat, eum haudquaquam ore sumendum esse duxerim. His itaque, qui Magnetem sumpserint, commendant quidam auri tenuissimam scobem ex uino potam, & smaragdorum ramenta eodem pondere. Laudant etiam clysteres ex lacte, & dulcium amygdalarum oleo infusos. Sed cæteris præferunt smaragdum ter nouem diebus potum, tribus semper intermissis diebus. Lethifera & non parum formidanda est etiam AERIS SQVAMAE uis. Ea siquidem pota, intolerabiles alui defluxiones mouet, aut noxias uomitiones concitat, obortis inde molestissimis alui, & uentriculi punctionibus. His auxiliantur citatæ primùm uomitiones: deinde ægri in balneum mittendi sunt, in quo hircorum conferbuerint capita, aut ingens cochlearum numerus. Prodest & menthæ succus potui datus: insuper aluum, & uentriculum calido rosaceo perungere expedit. Verùm ad hoc præ cæteris pollent acori radices trium drachmarum pondere potæ, aut earum succi tantundem. Sed nobis acori succum dare perdifficile fuerit, cùm legitimum in nostris non proueniat regionibus, nec nisi siccum afferatur. Lituani tamen, & Tartari eo abundant, ut superius libro primo prodidimus.

Magnetis uenefica uis, & auxilia.

Squamæ æris lethiferæ uis, & remedia.

Υδράργυρος. ARGENTVM VIVVM. CAP. XXVIII.

ARgentum uiuum potum eadem quæ spuma argenti infert, eisdemque utendum auxiliis. Lac copiosè potum auxiliari constat: sed postea euomant, qui hauserunt.

Argenti uiui pernicialis natura.

VEram omnino & exquisitam argenti uiui cognitionem non habuisse Dioscoridem & Galenum, illud maximo indicio esse uidetur, quòd hic paucis, ille uerò perplexè eius historiam, & facultates tractauerit. Hoc, ut in præfationis huiusce uoluminis commentario tradidimus, interimit, si largius bibatur, excessu summè frigido & humido. Putrefacit enim hoc suo experante temperamento innatum cordis humorem, ac subinde cogelat sanguinem, mutales spiritus, & ipsam denique

nique cordis substantiam. quandoquidem id medicis experientia compertum est, ut Conciliator testatum reliquit. Nam cùm seplasiarius quidam ardentissima febre correptus, siti intolerabili uexaretur, & delirio oberrans in pharmacopolium descendisset, ut aliquid ad potandum inueniret, fortè fortuna in argenti uiui uas incidit, multumque ex eo potauit, aquæ fortasse uice: postea statim in suum cubiculum se recepit, ubi paucis pòst horis congelatus interiit. At cùm eius domestici sub cadauere magnam argenti uiui quantitatem inuenissent, iam per sedem egressi, aduocarunt medicos, ut eius rei, quam miraculum existimabant, diligenter causam inuestigarent. Ii statim ex pharmacopolio argenti uiui uas adferri iusserunt, quod ubi ferè uacuum reperissent, rem uti se habuerat deprehenderunt: auxitque fidem, quòd euiscerato homine, adhuc argenti uiui libram in eius uentriculo inuenerunt: quin & sanguinem circa cor concretum. Quo argumento palam fit, magno admodum recessu frigidum esse argentum uiuum. Verùm enimuero in eius curatione illud inquirendum est, an purum sit quod potum fuerit, an saliua aliúe liquore extinctum, aut acerrima aqua, qua chymistæ utuntur, aut per se tantùm præcipitatum, aut unà cum arsenico, uel chalcanthо sublimatum. cùm enim aliud alio perniciosius habeatur, proprium quodlibet exigit remedium. Pernicialius est sublimatum: secundum hoc præcipitatum: proximè sequitur quod saliua, aut aliquo liquore fuerit extinctum: minus uerò cæteris nocet, quod purum, uiuumque fuerit: utpote cùm fluidum admodum sit, & ponderosum, non difficulter clysteribus extrahitur. Id quod cæteris generibus non euenit, quæ cùm uentriculo inhæreant, illum facilè erodunt, & exulcerant. Argento uiuo puro, aut extincto, aut præcipitato epotis, eadem consequuntur symptomata, quæ argenti spuma pota infert, sed cum magno anhelitus fœtore, quem & ij respiunt, qui Gallica lue affecti eo illinuntur. Quod maximum præbet indicium, quòd sua exuperante humiditate, omnes humores, qui uentriculo aliisque circumstantibus partibus hæserint, computrescere faciat. Cæterùm epoto sublimato, illico lingua, & fauces non aliter exasperantur, quàm si quis immaturorum sorborum succum hausisset. Quod sanè incommodum nullo lenientium gargarizatu, nisi difficilè, & longo tempore tolli potest. Id enim quàm primùm in uentriculum descenderit, ei pertinaciter inhæret. qua re statim erodit, & exulcerat: tum inextinguibilem sitim excitat, & inexplicabilem angustiam inducit. His succedit linguæ tumor, animi deliquium, urinæ suppressio, anhelitus difficultas, & uentriculi, & intestinorum tormina, tam uehementi erosione, ut nisi confestim succurratur, pereant affecti, erosis, perforatisque uentriculo, & intestinis.

Argenti uiui sūpti curatio.

Purum curatur (ut Dioscorides, Aetius, & Paulus memoriæ prodidere) auxiliis, quibus argenti spuma: nam nisi copiosius ebibatur, non interficit, quòd ob sui tum pondus, tum fluxilem substantiam facilè per inferna secedat, nulla in uentriculo, & intestinis protracta mora. Ex quo nil mirum, quòd scripserit Auicenna, non deesse qui bibant argentum uiuum, & nullam inde sentiant noxam, quòd facilè labatur è corpore, dummodo qui hauserint, continuè huc atque illuc deambulent. Goritienses mulieres ægrè parturientibus ultimo remedio, argentum uiuum potandum præbent, scrupuli pondere. Nec desunt qui ad interimendas alui tineas, pueris etiam propinent, ad duorum granorum milij quantitatem, citra nullam molestiam. In aliorum autem curatione alia requiruntur remedia, nempe clysteres, nomitiones, pinguia in potu sumpta: & ut in uniuersum dicam, his opem ferunt omnia medicamenta, quæ uenenis erodentibus conueniunt, quorum latius superius meminimus in cantharidum curatione, ad quam breuitatis studio lectorem reijcimus: nanque ijs efficaciora non plura hactenus nobis comperta sunt. Nec alijs utendum est remedijs, ubi quis cinnabarin sumpsisset.

Τίτανος, σανδαράχη, ἀρσενικὸν. CALX, SANDRACHA, AVRIPIGMENTVM. CAP. XXIX.

CAlx, sandaracha, & auripigmentum, pota aluum, & intestina cum uehementi erosione excruciant. Præbenda cuncta, quæ suo admistu illorum acrimoniam hebetant, ac soluunt, & facilem lubricamque aluum reddunt, cuiusmodi ibisci, & maluæ succus est: natura enim utrique perlubrica. Dandum decoctum seminis lini, uel semen tragi herbæ, uel oryzæ, lacque cum aqua mulsa copiosum, iura pinguia, & boni succi.

Calx, sandaracha, & auripigmenti uenefica uis, & curatio.

NOn modò Calx, Sandaracha, & Auripigmentum, quorum historiam superiore libro tradidimus, hausta uehementissimos uentriculi, & intestinorum cruciatus, & erosiones excitant, ut Dioscorides inquit, sed etiam sitim inexplebilem, faucium, & gulæ asperitatem, tussim, spirandi difficultatem, urinæ suppressionem, & dysenteriam. Cæterùm hæc omnia adiuuantur (ut scitè docet Dioscorides) pinguibus acrimoniam obtundentibus, & potionibus lenientibus, aluumque lubricam reddentibus, tum etiam cremoribus, atque seminum quorundam pissamentis, ut in cantharidum curatione latius, diffusiusq; prodidimus. quandoquidem medicamentorum omnium erodentium curatio à cantharidum curatione non differt: neque ijs suè ualentiora nobis sese offerunt remedia. Quare ex eo loco illa medicamenta petenda erunt ijs, quibus usui futura sunt.

Arsenici sublimati, & aliorū quorundam uenenum.

Eosdem quoque effectus malos, & noxios præbent ARSENICVM *sublimatum, Aerugo, & quod officinæ Risagallum appellant: quin & Saponis lixiuium, quod uulgò uocant Itali la mastra, & Aqua ea omnium acerrima, qua aurifices, ac chymistæ aurum ab argento separant. Sed aquæ huius, & lixiuij difficilis est cura, quòd illico in totum diffundantur corpus.*

Arsenici sublimati curatio.

Uniuersalis tamen curandi ratio eadem erit, quæ calcis, & auripigmenti: tametsi alterum altero sit uehementius, & erodentius. Qui autem priuatim Arsenicum sublimatum hauserunt, eos frequenter uomere oportet, poto semper prius butyro, aut per se tantùm, aut addito rapi seminis decocto. Prosunt his & clysteres ex pingui iure, aut ptisanæ alicúe cremore, aut spissamentis ex psyllij, maluæ, & cydoniorum semine factis. Auxiliatur amygdalinum oleum, & ius pinguium gallinarum in cibis sumptum. In præstantissimum uerò antidotum censetur fossile crystallum, in tenuissimum puluerem contritum drachmæ pondere, ex dulci amygdalino oleo potum. Sed antidotum omnium præstantissimum contra mortiferam Arsenici uim, est puluis Serenissimi Principis mei Ferdinãdi Archiducis Austriæ, quo Pragæ seruatus est quidam suspendio damnatus, cui pulueris huius experiundi gratia, Arsenicum datum est in potione drachmarũ duarum pondere. Siquidẽ cũ is

post quartam ab epoto ueneno horam, liuidus totus adeò uiribus destitutus decumberet, ut iam iam moribundus strangularetur, oblatus est illi puluis ex albo meraco. Quo factum est, ut etsi in conflictu nulla ferè recuperandæ uitæ spes haberetur, uicit tamen natura hoc antidoto ualidior ac uiuacior reddita, et ueneni immanitatem superauit, adeò ut is sequenti die liber euaserit, & lætus coram omnibus apparuerit. Eodem quoque puluere alij à me seruati sunt, quinetiam ab alijs, qui antidotum à me receperunt. Franciscus Calzolarius myropola Veronensis amicus intimus meus, hoc anno eodem antidoto à me accepto duos homines Veronæ in carcere detentos, qui uenenum in pisce quodam dono missum uorauerant, post octauam diem à ueneno accepto liberauit, præter medicorum sententiam, qui symptomatum immanitatem cernentes, illes im nino morituros censebant. Nec quidem ab re, cùm alij duo, qui illis commensales in carceribus erant, eodem die mortui sint, quòd neminem habuerint, qui sui curationem susceptisset. Huiusce historiæ etiam assertores habeo Magnificos uiros, patritios Venetos, Nicolaum Quirinum, & Hieronymum Marcellum, quorum hic Capitaneum, (ut dicunt) ille Prætorem Veronæ gerebant, ut ex publicis eorundem scriptis, quæ apud me sunt, quisquis certior fieri potest. His accessit Clarissimi Medici Antonij Capriani Mantuani testimonium, qui Tridentini Concilij aliquot annis Physicum egit magna cùm laude. Nã cùm is, tunc temporis, quo hæc euenerunt, Veronæ se reperiret; accersitus à Reuerendissimo Cardinali Nauagerio, admirandas huiusce pulueris aduersus uenena uires, ad Excellentissimum Philippum filium suum Reuerendissimi Archiepiscopi Pragensis Medicum, & historiam omnem descripsit, & ut me rogaret addidit ut eundem puluerem illi transmitterem. Sed & id mirum admodum uideri debet, quòd hic puluis non solùm hausus, sed etiam illitus demorsos, ictosque à uenenosis animalibus seruat, & sanat, eo è rosarum aqua epithemat is modo sub sinistro ubere, & super affecto loco illito. Iacobus Antonius Cortusus Patritius Patauinus, hoc puluere à me accepto, quendam Ciuem, & uicinum suum à Scorpione magno ictum, iam animi deliquio detentum, breui admodum tempore reuocauit ad uitam. Quinetiam eadem seruata ratione proprium suum seruauit Aurigam à serpente uenenoso demorsum. Porrò AERVGO, *præter alia eius mala antè dicta, adeò spirandi meatus occludit, ut magno impetu suffocet affectos. Succurritur noxæ crebris cum butyro, & calida excitatis uomitibus, ut in arsenico, & infusis subinde clysteribus ex asinino lacte, & dulci amygdalino oleo. Prodest & Lemnia sphragis drachmæ pondere ex uino albo pota. Præstat item in olei balneum laborantes ad uentriculum usque demittere. Sed proprium huiusce pharmaci antidotum (ut ait Conciliator) est, ut qui hauserint, bibant ex uino corallia rubra in tenuem puluerem contrita senorum scrupulorum pondere. Cæterùm* RISAGALLO *uulgò dicto, quod quidam Realgal appellant, cùm maximè extremeque siccet, & neruos contrahat, non alia conuenit curatio, quàm quæ argento uiuo, & arsenico sublimatis, & ærugini adhibetur. quanquam priuatim non obscurè iuuat uniuersum corpus dulci amygdalino illinire, & uiolaceo iulapio, & ptisana hordeacea sitim extinguere. Proficit & pinorum nucleorum oleum, aut è magnis nucibus, quæ ex India aduehuntur, expressum, semilibræ pondere potum. In summa ea omnia efficaciter adhibentur, quæ cantharidibus conferre diximus.*

Aeruginis remedia.

Risagalli curatio.

Λαγωὸς θαλάσσιος. LEPVS MARINVS. CAP. XXX.

QVi leporem marinum biberunt, piscium uirus olent: procedente tempore aluus dolore afficitur, & urina sistitur: & si quando eam reddere contingat, purpureum colorem referet. omne piscis genus auersantur, & odio habent. fœtido, ac graui sudore manant: biliosus uomitus, interdum sanguini promiscuus, subsequitur. His dandum lac asininum, uel passum continuè, aut radicis maluæ foliorumque decoctum, aut trita cyclamini radix cum uino, aut ueratri nigri, aut scãmonij succi drachma, cum aqua mulsa, punicique mali acinis. Cedria contrita cum uino efficax est: anserinus sanguis, ut tepebit, potus. Sed cùm pisces omnes respuant, aspernenturque, solis fluuiatilibus cancris uesci possunt, bibuntque eos admisto uino, adiutique ab his percoquunt. cùmque appetere & comesse pisces cœperint, suæ salutis indicium habent.

Diximus de Lepore marino libro secundo, de quo ita scribit Nicander in alexipharmacis. Sin marini leporis malè perdentis potionem deprehenderis, perniciem afferentem, odorem eius senties, qualis est squamarum, & piscium purgamenti. Porrò gustus, & sapor eius piscosus est, qualis putrefactorum piscium esse solet: uel cùm nondum ablutorum squamæ pollunt corpus. Sequitur huiusce potionem uiridis fellis suffusio, cum obtenebratione uisus: & caro paulatim in homine contabescit. Accedit his ciborum omnium abominatio, malus habitus, & talorum ardor: oculi in concauum occultantur, & genæ ac maxillæ florido colore rubent. Vrina ægerrimè redditur: quæ tametsi reddatur, purpurea apparet, & plus æquo sanguinea. Ad hæc si pisces ægris offerantur, eos illico nauseabundi execrantur. hæc ille. Cui subscribunt Aetius, & Auicenna, qui præter relata indicia, alia adhuc lepori marino epoto assignant, his uerbis. Marinus lepus adeò ictorum inducit, ut totius corporis habitus croceo admodum colore inficiatur. Postea facies liuens intumescit, pedum plantæ incenduntur, adest spirandi difficultas, pectoris & pulmonis angustia, rubescuntque oculi. Dehinc tussis emergit sicca, sputus cruentus, renum dolor, uiriliumque inflammatio, adeò ut perpauci euadant, qui non labantur in tabem. Quare Galenus libro de theriaca ad Pisonem, proprium marini leporis esse ait, ut pulmonem exulceret, & erodat. Succurritur noxæ (ut Dioscorides inquit) asinino lacte ex passo poto, & maluæ decocto. Neque id aliam ob causam, ut Aetius declarat, quàm ad elicendum uomitum, & ueneni acuitatem retundendam, quemadmodum elleborum, cyclaminum, & scammonium exhibet, partim ad citandas uomitiones, partim ad aluum deijciendam. Cætera uerò, ut incommodis subueniatur, quæ internis infert particulis. Præfertur quibusdam aduersus hoc malum humanus sanguis calens è uenis potus: humanum item lac, ab ipsis uberibus exactum, & uulpis caro inassata: quin & theriaca diatesseron tribus diebus pota.

Leporis marini ueneni signa.

Φρῦνος, καὶ βάτραχος ἕλειος. RVBETA, ET PALVSTRIS RANA.

RVbeta, aut rana paluſtris aſſumpta tumores ciet: pallor corpus uehementer decolorat, ut planè buxeum ſpectetur: ſpirandi difficultas torquet: & grauis halitus oris, ſingultuſque, inuita interdum genituræ profuſio conſequitur. Adiuuantur ſecundum uomitionem multo meri potu, & arundinis radicis binis drachmis, aut cyperi totidem. Breuiter, cogendi ſunt, ut uehementi ambulationi & curſui ſe credant, ob torporem, quo corripiuntur. quinetiam quotidie lauandi ſunt.

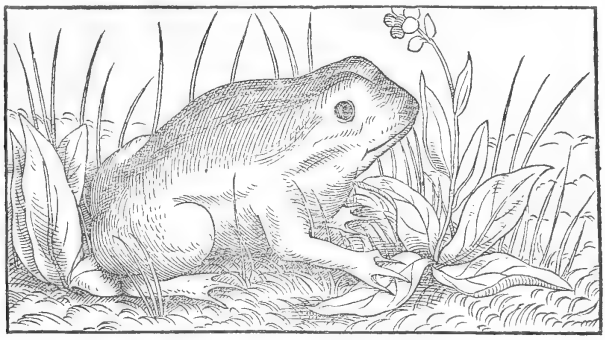

Rubetæ, paluſtriſque ranæ uenenum.

RVbetæ Ranæ, quam quidam bufonem uocant, diuerſa reperiuntur genera. Terreſtris tamen, quæ Græcis phrynos dicitur, Latinis uerò rubeta, quòd in frutetis & ſepibus inter rubos degat, nocentior, magisque lethifera eſt, quàm quæ in paludibus, & aquoſis ſcrobibus uiuit (id quod non reſtè, meo iudicio, intellexit Aloyſius Mundella Brixianus octa ua ſui uoluminis epiſtola.) tantoque magis noxia, lethiferaque fuerit terreſtris, quantò in opacioribus, frigidioribusque locis uitam duxerit. Quamobrem in hoc genere eæ omnium peſſimæ creduntur, quæ in umbroſis conuallium ſyluis, & in harundinetis morantur. Adultæ craſſa tenacique conteguntur cuti, adeò ut acutiſſimo palo quandoque difficilè à ruſticis, qui ita eas interficere ſolent, perfodantur. Hæ cùm circumnaſcentes herbas, ſiue aliquod depaſcens animal, ueneno inficere uolunt, contrahunt ſeſe in tumorem, ut uenenum per urinam longiùs eiaculentur in plantas, & circumſtantes quadrupedes. Quare admirari non licet, ſi nonnunquam repentè interimant homines, qui fraga, fungos, aliaſque plantas harum ueneno infectas inſcij deuorauerint. Quippe quòd non modò ueneni mictu hæc omnia inficiunt; ſed etiam ſaliua ea ſæpius conſpuunt: quæ ſanè non minus mortifera eſt, quàm napellus. quinetiam earum ſanguis uipereo ſcatet ueneno. Proinde mirum non eſt, ſi in puluerem potæ mortifera inferunt incommoda, quemadmodum & morſu. Nam etſi dentibus careant; tamen compreſſa ſcabris gingiuis particula, & ſubinde ingreſſa per cutis ſpiracula ſaliua, demorſos uenenant, ut in præfationis huiuſce libri commentario tradidimus. Siccæ & in puluerem potæ, ut Auicenna refert, præter mala quæ à Dioſcoride redduntur, fauciũm, & gutturis tum inflammationem, tum ſiccitatem excitant: item oculorum caliginem, uertigines, conuulſiones, dyſenteriam, faſtidium, uomitus, animi deliquium, delirium, amentiam, & plerunque edentulos faciunt homines, quamuis euadant, qui hauſerint. Nec minora etiam pericula adferunt fructus, & herbæ earum ueneno infectæ, & epotus earundem ſanguis. Curantur ijs malis affecti theriaca, uel Mithridatis antidoto tribus continuis diebus ex uino potis. Idem præſtat teſtudinis marinæ ſanguis, additis cumino, leporis coagulo, & uino. Datur potanda præſentaneo remedio quinta eſſentia noſtra theriacalis. Quin & oleum noſtrum de ſcorpionibus exterius commodè inungitur. Præfert Conciliator ſmaragdi puluerem ex uino potum ſcrupuli pondere, cum eo tamen, ut ſubinde intret æger nudus in mulum recenter exenteratum, inibique concluſus moretur, donec deferueſcat cadauer, totieſque ſic exenteratum mulum aut equum, ſi mulus non adſit, permutet, donec effuſo diutius ſudore cedat noxa. Aetius mulis, & equis parcens, in clibano, quantum tolerari poſſit, calidiſſimo affectos, uel alio in loco arte calefacto detinendos ad ſudandum iubet, quemadmodum curantur aqua inter cutem laborantes. Quorum medicamenta curatioque, ut Auicenna eſt author, hoc in negocio non parum conueniunt. Proinde prodeſt ijs maximè rhabarbarum, diacurcumæ, & dialaccæ confectio: tametſi Conciliator lapidem his omnibus præferat, qui in earum capite reperiri ſolet.

Ranæ maleficæ ſignа, & curatio.

Βδέλλα. HIRVDO. CAP. XXXII.

DEuoratæ cum aqua hirudines, ſi ori uentriculi adhærent, tractione partium, nonnullam ſuctionis imaginem præbent: eo enim argumento hauſta hirudo deprehenditur. Has muria ſorbitione excutit, & Cyrenaicus ſuccus, aut laſerpitij folia, aut betæ, cum aceto, aut pota niuis glebula, cum poſca. nitrum ex aqua gargarizatur, aut atramentum ſutorium aceto dilutum. Si faucibus hæreant, in aquam calidam ingreſsis, aqua frigida ore contineatur, & ad eam hirudines exilient.

Hirudines

Hirudines ravò in alijs aquis inueniuntur, quàm in palustribus, lacustribus, & stagnantibus: quandoquidem in probatissimis fontibus, & arenosis, & saxosis fluuijs non nisi raríssimè inuiuntur, cùm suapte natura cœno, ac limo delectentur. Quamobrem caueant, qui palustres, uel stagnantes aquas bibunt, ne hirudines simul ingerant, quemadmodum inexpertis uiatoribus nonnunquam euenit. nanque æstatis tempore calore, & siti defatigati, dum aquam, cuicunque in itinere obuiauerint, auidè potant, sæpe imprudenter hirudines hauriunt. Quo fit, ut subinde non modò sibi sanguinem exugi sentiant (ut tradidit Dioscorides;) sed etiam (ut Auicenna inquit) cruenta expuant, ac præ timore melancholici fiant. Verùm anteaquàm aliquod offeratur medicamentum, inuestigandum est, an animal ori uentriculi, an gulæ adhæserit, an ipsis faucibus. Id quod facilè intelligi potest ex eorum, qui hirudines hauserint, relatione: quoniam ubi suctionem sentiunt, nimirum ibi hirudinem fixam esse significatur. Quòd si ori uentriculi affixa fuerit, auxilium præstat muria leniter epota, fœtida item lasèrpitij lacryma, quin & lixiuium cum sale & aceto, aut raphani domestici succus cum aceto, aut oleum crudum hausum, quod per se tantùm hæc interficit animalia. conferunt insuper ea omnia, quæ alui tineas, & lumbricos necant. Si uerò guttur medium ab hirudine obsideatur, proderit acre lixiuium gargarizare, aut aquam, in qua alumen cum aceto inferbuerint, uel calcanthum, aut muriam cum lixiuio, aceto, & sinapi simul commistis. Sed si ea faucium ambitui hæreat, opem mirificam feret (ut Dioscorides docet) calidæ balneum, aqua frigida in ore contenta. Siquidem hirudo ab aquæ calore propulsata, ad frigidam in ore contentam decurrens, facilè una cum ipsa aqua expuetur. Interdum contingit, quòd statim sub linguæ radicibus, uel in primis faucium partibus adhæresciat, ita ut depressa lingua uideri possit: tunc rostratis forcipibus facilè extrahi poterit, uel quóuis alio instrumento, quod cuique in promptu fuerit.

Hirudinum deuoratarum noxa.

Hirudinum curatio.

Ἐλλέβορος λευκὸς, θαψία, ἐλατήριον, καὶ ἀγαρικὸν μέλαν.

VERATRVM ALBVM, THAPSIA, ELATERIVM, AGARICVM NIGRVM. CAP. XXXIII.

PRouidendum etiam ijs, quæ etsi ferendi auxilij gratia tradantur; non minora tamen cæteris uenenis pericula sæpius adferunt. Qualia sunt album ueratrum, thapsia, elaterium, agaricum nigrum: siquidem ea strangulatus concitant, aut immodicas deiectiones mouent. Quibus ea medentur, quæ in fungorum mentione, & similibus retulimus. Nimios autem deiectionum impetus, medicamentis, quæ excrementa supprimunt, coercebimus. Neque negligenda quæ parum quidem nocere uidentur, interim uerò uitam in discrimina agunt. Quo in numero sunt sylueſtris ruta, gith, nouæ glacies, pappi recentes: flores autem sunt eius spinæ quæ cactos dicitur. Eos qui sumpserint, sola uomitio recreat.

EXtant quàm plurimi Dioscoridis codices, in quibus caput hoc de Veratro albo, Thapsia, Elaterio, & Agarico nigro, à præcedenti capite seiunctum non legitur. Verùm cùm antiquissimus manu scriptus codex, hæc proprio, & peculiari capiti dicauerit, uideaturq; absurdum de his disseruisse Dioscoridem unà cum hirudinibus, cum quibus nullam habent cognationem, neque ijsdem curantur remedijs, non temerè facturos duximus, si illa à nobis seorsum proprio capite ab hirudinibus distincto, tractarentur. Sciendum itaque est, quòd cùm hactenus scripsisset Dioscorides omium uenenorum indicia, quæ pota, uel deuorata, homines necant, uel saltem ægros efficiunt, quin & uniuersalia & particularia antidota tradidisset, quibus illorum uis frangi, ac destrui possit, cùm præterea sciret aliqua in medicum usum haberi medicamenta aluum ducentia, quæ simpliciter pota, & nullis antidotis infrænata, uel maiori mensura, uel pondere, quàm par sit sumpta, non minus homines interimunt, quàm quæ propriè uenena uocantur, medicos illud hoc loco admonere uoluit, quòd in propinandis hisce medicamentis minimè cæcutiant, sed in hoc omne suum studium, omnemq; diligentiam impendant. Verùm quanuis, inter ea omnia, quæ in medicum usum ueniunt, paucorum tantùm meminerit, nempe thapsiæ, albi ueratri, elaterij, & agarici; non tamen ob id fuerit insimulandus, quòd nesciuerit præter hæc, alia plura esse medicamenta, quæ noxam inferre possint, aut maiorem quàm illa, aut æqualem. Quippe quòd illi satis usum sit, si tantùm horum exemplo imperitos medicos discrimen, noxamq; docuisset, quæ omnia in uniuersum medicamenta aluum cum labore ducentia plerunque sumentibus adferunt, cùm (ut modò diximus) uel largius quàm deceat, uel suis antidotis exuta sumuntur. Sed ut harum rerum studiosis in omnibus, quantum possumus, satisfaciamus, præter ea quæ à Dioscoride tradita sunt, nos alia quoque plura addere decreuimus, quibus quotidie passim utuntur medici. Cuiusmodi sunt cyclaminus, ueratrum nigrum, euphorbium, turpetum, tithymali omne genus, scammonium, colocynthis, bryonia, lathyris, ricinus, thymelæa, & chamelæa. Quandoquidem cùm hæc omnia medicis in frequentissimo sint usu, ad corporis excrementa exigenda, & ad uomitum quandoque ciendum, in quàm plurimis hominum affectibus, mihi sanè negligentiæ adscribi posset, si hæc prorsus silentio inuoluissem, præsertim cùm sæpius cueniat quorundam circumforaneorum imperitia, ac temeritate (pharmacopolas nunc prætereo, quòd eorum errata sæpe, ac sæpius improbauerim) ut uulgaribus, & rusticis, necnon & quandoque nobilibus, innumera propinentur pharmaca aluum ducentia, quæ plerunque sumentes in magnum discrimen ducunt, quoniam nec medicamenta ponderant, nec infrænata exhibent, nec ad ægrotantium temperaturam, ætatem, sexum, consuetudinemq; respiciunt. Quo fit, ut ægrotantes, qui in eorum manus incidunt, præcipuè ij qui natura sunt imbecilles, magnis nonnunquam afficiantur incommodis, quibus nisi periti propríjs succurrerent remedijs, facilè interirent. Albi itaque Veratri potionem, aut Thapsiæ, aut Elaterij, aut Agarici nigri, aut Cyclaminis sequuntur uomitus, ingentia alui profluuia, intestinorum tormina, strangulationes, & respirationis angustia. quibus debinc tanta succedit principum facultatum imbecillitas, ut paruo temporis momento ægri animi deliquio corripiantur, grauiter spirent, & frigido sudore madescant. Postremò, nisi citius succurratur, oborto singultu, illico uel suffocati, uel conuulsi intereunt. His primùm auxiliantur

Diuisio capitis castigata.

Albi ueratri, aliorumq; noxa, & auxilia.

uomitiones (ut multoties diximus) crebrò concitatæ, & infusa clysmata, quorum sæpissimè superius meminimus. Post hæc remedio sunt antidota, quæ in uniuersum omnibus aduersantur uenenis, præsertimq; theriaca, cui (ut Galenus pluribus in locis testatur) uis peculiaris inest, modò adulterio uacet, ut sumpta post medicamenta deiectoria, adeò eorum superet uires, ut nihil per aluum exigant. Cæterùm priuatim Albo ueratro confert aqua mulsa largiùs sumpta, & nymphææ flores duarum drachmarum pondere poti, uel deuorati, traduntq; hæc propriæ albi ueratri esse antidota. Cyclamino deinde conducunt lauri baccæ, duarum drachmarum pondere, sed propria facultate nigrum piper in puluerem contritum, & eodem pondere potum. Elaterio præterea opem fert Andromachi theriaca ex baccarum lauri decocto, aut melle pota senum scrupulorum pondere: uerùm proprium eius remedium est menthæ succus. Thapsiæ denique & nigri agarici noxa tollitur, iis medicamentis, quibus albo ueratro subuenimus, cùm eadem sint huius, quæ illorum incommoda. Fiunt quoque à NIGRO ueratro (ut scribit Auicenna) interdum horrenda symptomata, nempe intolerabiles aluifluxiones, suffocationes, conuulsiones, animi deliquia, palpitatio cordis, linguæ arefactio, dentium constrictio, frequentissimi ructus, & uniuersi corporis inflammatio: & nisi illico succurratur, tremor consequitur, uniuersum occupans corpus, cum quo postremò commoriuntur ægri. His auxilium præstat absinthium ex uino potum: quin & cumini, & anisi semen, nardus, castoreumq; æquis ponderibus in puluerem contrita & ex uino pota appositis, ubi intumuerit uenter, linteolis igne calefactis, itemq; sacculis flatus discutientibus. Cibandi autem sunt ægri recenti caseo, melle, butyro tam crudo quàm cocto, pinguium carnium iuribus, ac etiam passo. Sed non propterea parcendum fuerit antidotis in uniuersum iuuantibus, nec etiam nymphææ floribus, utpote qui non modò albi ueratri uires demoliantur; sed etiam nigri. Porrò EVPHORBIVM fauces, & guttur uehementi admodum incendio uexat. Corpus uniuersum inflammat, uentriculum, & intestina magno dolore erodit, singultum excitat, & continuas aluifluxiones. Quæ itidem omnia mala inducunt TVRPETVM, Scammonium, Colocynthis, Bryonia, Tithymali omnes, Lathyris, & Ricinus. Quanquam non tam acriter nocent, ueluti euphorbium. At THYMELAEA autem, & Chamelæa pituitosæ spumantesq; excitantur uomitiones, aluiprofluuia, intolerabiles intestinorum, & uentriculi eroſiones, anguſtiæ, inflammationes, & uniuersi corporis cruciatus: quin & sitis implacabilis, singultus, conuulsio, præpedita locutio, & alia sæua accidentia, quæ quandoq; ea excedunt, quæ ab epoto euphorbio proueniunt. His omnibus in uniuersum primùm opitulantur uomitiones & clysmata, seruata uniuersali methodo, ac etiam communis usus antidota. Priuatim uerò prosunt oleosa, ac pinguia: item quæ ualenter sunt frigida, ut hæc ingentem feruorem extinguant, illa uerò ut exuperantem acrimoniam obtundant. Proinde præstat Auicenna acidum lac, camphoram ex rosacea aqua potam, punicorum austerorum uinum, anguriæ, cucumeris, cucurbitæ, & acidorum malorum succum: item hordei ptisanam niue, uel glacie refrigeratam. Sed proprium (ut aiunt) euphorbij antidotum est citri semen ex uino, in quo helenij radix inferbuerit potum. Scammonij uerò lac, à quo demptum fuerit butyrum, malorum, cotoneorum, rhois, ribisq; succus. Colocynthidis deinde antidotum fuerit sanè bubulum lac, & butyrum recens, Lemnia sphragis, & smaragdi puluis, pluries pota. Turpeti præterea, & Tithymalorum omnium, Andromachi theriaca ex uino pota, in quo Cretense dictamnum in coctum fuerit: item mumia sepulcrorum in puluerem ex uino meraco pota drachmæ pondere. Bryoniæ porrò, theriaca ex uino hausta, in quo helenium conferbuerit, itemq; nigrum piper contritum. Lathyris ad hæc, & Ricini proprium antidotum est hyperici succus, aut herba ipsa in puluerem pota. Thymelææ denique & chamelææ rosaceum serapium, ex hordei ptisana potum, & subinde origanum Cretense igni tostum. Sed hæc omnia præstant tantùm ad supradictorum medicamentorum uim delcteriam superandam. Cæterùm cùm plerunque eueniat, ut hæc, quæ modum excedunt medicamenta, uaria ac diuersa adferant incommoda, quæ etiam ob sui repentinam uehementiam præsentanea exposcunt remedia, nempe continentes uomitus, perpetua aluiprofluuia tam cæterorum humorum, quàm puri sanguinis, cùm uasorum oscula uenenii ui reseruantur, conuulsiones, præfocationes, animi deliquium, & uirium omnium imbecillitatem; idcirco non modò attendendum fuerit, ut medicamenti uis antidotis superetur; sed etiam ut ipsis grauibus symptomatis omni diligentia succurratur. Quandoquidem hæc sæpius tanti sunt ponderis, ut maiorem, celeriorémq; expetant curationem, quàm cætera. Inhibentur itaque uomitus modum excedentes (si tamen medicamentum cum humoribus reiectum sit) adstringentibus medicamentis, quæ uentriculum roborant, exterius præsertim illitis, quin & uinculis, ac fibulis, extremis membris obtortis. Faciunt ad hoc in corpus sumpta flaua myrobalana, tam sicca, quàm saccharo asseruata: item nuces cum putaminibus saccharo similiter conditæ, diacytonites, saccharum rosaceum diutius inueteratum, addita Lemnia sphragide: præterea cydoniorum, & punicorum malorum uinum, sylueſtrium prunorum succus, myrti baccæ, rhus, rosa sicca, sylueſtrium rosarum semen, cornus cerninum combustum, santala, corallia, omphacium, acetum, & id genus alia. Sed eorum quæ exterius illita prosunt, hæc sese offerunt, Indica uidelicet, & Celtica nardus, mentha, glandes, lentiscina resina, thus, flaua myrobalana, myrti folia, rhus, melinum, nardinum, lentiscinum, & myrtinum oleum. Nec tantùm pollent hæc ad uomitiones compescendas; sed etiam pari facultate ualent ad sistendas aluifluxiones, quæ modum excedant: uerùm ijs uniuersa aluus est illinenda, ab ipso uentriculi ore ad pubem usque. Præstat & brachia ab scapulis ad manus, & crura à coxendicis articulo ad pedes usque fascijs constringere, offusis subinde austeris plantarum succis. Confert item sudoris excitatio, aut detentis ægris in calido cubili, aut laconicis arte calefactis, in quibus ægros caput emittere oportet, aut brachijs, & cruribus, in calidæ balneo demersis. Ab his dare conuenit, quæ adstringunt, & roborant. Principes in uniuersum facultates roborant odorata medicamenta, cuiusmodi sunt rosæ ſiccæ, caphura, garyophylla, agallochum, styrax, laserpitij lacryma, iuniperi baccæ, santala omnia, & id genus plura. Prætulit in huiusce modi aluifluxionibus Auicenna nasturtij semen tostum, trium drachmarum pondere, ac subinde in lacte decoctum, quousque lac concreuerit, & postremò potum. Si uerò hæc non profuerint, soporiferis uti licebit, nimirum Philonis medicamento, athanasia, requie, & aliis quibuscunque quæ opium, aut meconicum exceperint. Nam etsi hæc quoque noxa haud uacent; tantum tamen adferunt iuuamenti (si tamen recta ratione exhibeantur) ut ijs tutò in tam magno discrimine medici uti possint. In summa si optimam haberemus theriacam, quæ ex adulterinis & supposititijs non esset confecta medicamentis, omnibus præponeretur antidotis in superanda ui me-

Nigri ueratri noxa, & cura.

Euphorbij, & quorũdam alio rum uenenata potio.

Euphorbij, & aliorum omnium curatio.

Remedia ad uaria symptomata.

ui medicamentorum aluum ducentium. Siquidem teſtatur Galenus (ut paulò ſuperius diximus) pluribus in locis, ſuis in libris de theriaca ad Piſonem, & Pamphilianum, illud optimæ theriacæ indicium eſſe, ut à præſumpto deiectorio pharmaco pota humorum deiectionem impediat, citra ullam ægrotantium noxam. Id quod nobis experientia compertum eſt præſtari ab antidoto noſtro, cuius deſcriptionem tradidimus in præfationis huius libri commentario. Prodeſt non parum præter hæc nomitionibus, & fluxionibus prædictis etiam victus regimen ex adſtringentibus & auſteris inſtitutum, quæ deinde niue uel glacie refrigerari conuenit, at in altum aquæ puteum fune ſuſpendi. Adiuuantur conuulſiones, quæ ab ingentibus laborioſis; alui profluuijs eueniunt, ijs duntaxat cibis, quibus ad refocillanda exinanita corpora uiresq; roborandas utuntur medici. Quo in negocio præfertur humanum lac ab ipſis exactum uberibus: quin & dulcium amygdalarum cremor, & earum pariter oleum, ciborum condimentis admiſtum. Proſunt & nuclei pinei, piſtacia, Indicæ nuces, & melopeponum ſemen, omnia in mortario contuſa, & caporum iure colliquata, addito candidiori ſaccharo. Opem ſimiliter fert caporum, & phaſianorum exenteratorum carnium cliquatus ſuccus, carnibus ipſis tenuiter inciſis, uitreo uaſe concluſis, & in aquæ balneum eodem in uaſe decoctis, quousque uniuerſus ab his exudauerit ſuccus. is nanque frequenter potus cochlearis menſura (ut libello de uiribus cordis prodidit Auicenna) magis ſuccurrit imbecillitati cordis, quàm alius quiuis cibus. Conducunt præterea recentium ouorum uitelli carnium iuribus admiſti, & ſaccharo reſperſi: inſuper caporum, phaſianorum, perdicum, & attagenarum pulpa in mortario contuſa, & iure, & ſaccharo temperata. Præfocationibus porrò ſubuenimus iiſdem tum auxilijs, tum medicamentis, quorum ſuperius mentionem fecimus cùm de mortiferis fungis diſſereremus. Cæterùm meminit hoc capite Dioſcorides præter prædicta, melanthij, ſylueſtris rutæ, & earum plantarum lanuginis, quæ in aculeatarum genere quibuſdam cacti nocantur. Quorum omnium hiſtorias, & facultates ſuperius proprijs locis tradidimus, quæ tamen non ſemper nocent. At ſi nocent, curantur excitatis nomitionibus, ebibito prius maluæ decocto, aut lacte, aut recenti crudo butyro. Poſt quæ proficiunt pinguia iura, & cætera, quæ aluum emolliunt. Dent igitur operam, diligenterq; animaduertant ſeplaſiarij probi, ac fideles, ne in ponderandis hiſce medicamentis, aut manu aut oculis imprudenter decipiantur. Quinetiam eos admonitos uelim, ut imperitos, ac temerarios circumforaneos à pharmacopolijs ſuis excludant, reprehendant, & miſſos faciant: ac ſi opus fuerit, protomedicis & rectoribus ciuitatum eos denuncient, ne miſelli ægrotantes, ſub publica omnium fide ab hoc improbo ac peſſimo hominum genere prodantur, atque in perniciem agantur.

Remedia ad conuulſiones.

Οἰκεῖα ἡμῖν. DOMESTICA NOBIS. CAP. XXXIIII.

AQua frigida abunde pota, aut meracum uinum liberaliùs epotum, aut paſſum, præſertim à balneo aut curſu, aut uehementi exercitatione, ſtrangulatus, & dolores infert. In quibus ſanguinis miſſio protinus, & uacuatio, imminentia ſoluunt pericula. Sed de notis ueneficiorum, ac remedijs, & cauendi modo, hactenus dicta ſint. Subiungeremus etiam antidota neceſſaria, quæ præclarè auxiliantur, quibus utimur, quale Mithridatium eſt præſertim, & quod ſanguine, & quod ſcinco temperatur. Verùm quoniam alijs in locis diligentiſſimè ſcripta ſunt, hìc ab eorum deſcriptione ſuperſedemus.

Rerum domeſticarum noxa.

NOn modò aqua frigida, & uinum meracum, aut paſſum inter ea, quæ nobis domeſtica ſunt, & quotidiano uſu alimentum præbent in humanæ uitæ ſubſidium, eo modo pota, quo Dioſcorides ſcribit, maxima adferunt diſcrimina; ſed etiam carnes, & piſces. Etenim hæc utraque cocta, & adhuc feruentia humidis locis diutius aſſeruata, ſubindeq; frigida deuorata, eoſdem malos pariunt effectus, quos à maleficis fungis creari tradidimus: tametſi quandoque non niſi duobus, aut tribus pòſt diebus appareat noxa. Toſtæ præterea carnes, uenenatorum ſubeunt naturam, ſi calidæ inter duas uſſocentur patinas, obuoluantur; linteis, ne exhalare poſſint. Eadem etiámnum mala inferunt morticinæ carnes eſitatæ, quemadmodum & eæ, quarum animalia aut à uenenatis ſerpentibus, aut à rabidis brutis demorſa, aut fulmine icta interiere. Quandoquidem ſæpius harum eſu coli oritur inflammatio, mœror, alui profluuium, furor, obliuio, ueternus morbus, & ad poſtremum mors inſequitur. Quamobrem hæc ſanè negligenda non ſunt, quin potius ſumma cura uitanda. quippe aliquos noui, qui his deuoratis nullo medicamento adiuti, intumeſcente inde toto corpore, tandem uitam miſerè finiuerunt. Nec minus euitare oportet ouа barbi piſcis: nam adeò uenenata ſunt, ut ſi largiùs ſumantur, eos qui hauſerint, in magnum periculum adducant. Piſcium curatio eadem eſt, quæ fungorum. quanquam non exiſtimat Conciliator, ut piſcibus ſicut mortiferis fungis conueniant ſylueſtria pyra. Carnium uerò ſuffocatarum malis ſuccurritur excitatis prius nomitionibus, & infuſis clyſteribus: mox uini optimi & odorati potu admiſto cydoniorum malorum ſucco. Præſtat à nomitu Lemniam ſphragidem bibere, unà cum agallocho, & maſtiche. quanuis eadem ſit harum cura, quæ coli affectibus adhibetur.

Piſcium, & carnium noxæ remedia.

De venenatis animalibus.

Τοξάλλα. VENENATA. CAP. XXXV.

DE BESTIIS, quæ uirus eiaculantur, & exitialibus uenenis, ideo ſcribere aggredimur, ut tota curationis remediorumque ratio ad umbilicum perducatur. Siquidem pars hæc non minus quàm cæteræ aliæ, neceſſaria eſt ijs, qui artem medicam exercent, utpote cùm adminiculo eorum, quæ inibi traduntur, doloribus, periculis, & cruciatibus, plurimisque alijs malis homines liberari conueniat. Hæc autem in ſumma faſtigia duo, ſicuti ab initio relatum eſt, diſtribuitur. Nam qui de feris uirus inſpuentibus ſermo differit, theriacus dici ſolet: qui uerò de amoliendis ueneficijs, alexipharmacus: quo prius tradito, ſimul quæ ſequi ſigna conſueuerunt, præmonſtrabimus: tum quæ nonnihil auxilij ferunt. Omnia autem in promptu, & ad manum habere artificem oportet, propter urgentem ſæpenumero neceſſitatem. Siquidem pauca è uenenis & uirulentis animantibus, tarda & graſſantia ſenſim pericula cient, ita ut dilationem admittant: pleraque uerò præſentaneam perniciem afferunt. Hominum autem partim malè alijs cogitantes, ingenita prauitate maleficium ita temperant, ut ſpatium curanti libe rum non relinquant: partim ſceleris admiſſi conſcientia, aut triſti aliquo euentu oppreſſi, hauſto ſponte ueneno, mortem ſibi conſciſcere conantur. qui poſtea deprehenſi, aut reſipientes, & uitæ cupidi, præſentaneam opem poſcunt. Non deſunt qui hoſtiles ſagittas illinentes, aut fontes aquasque puteanas hac labe polluentes, certam & ineuitabilem aduerſarijs perniciem moliuntur. In quibus ipſis etſi male ficium non ſubitò, ſed aliquantò pòſt graſſari natura ſua comparatum eſt; tamen niſi primo quoque tempore coerceatur, & remedijs ſubinde excipiatur, fruſtrà tandem ſuccurritur, occupatis iam corporibus exitiali ui ueneni. Proinde non uulgari induſtria diligentiaque in ea re utendum eſt, ut quod in alijs incommodis ars conſueuit, in his quoque ſalutem mortalibus præbeat. Quin & apud priſcos genus hoc unum exiſtimabatur eſſe eius partis, quæ medicamentis pugnat: ſed recentiores id ipſum di ſcreuerunt, nominantes præcautionem, & modum præcauentem, ſalubris ſanantisq; medium ſtatuentes, parua & leui ſupra modum perſuaſione decepti. Siquidem tres in humanis corporibus conſtitutiones eſſe contendunt. unam, qua ſani degimus: alteram, qua ſiniſtra ualetudine corpora laborant: certiam, quæ medium inter utraſque locum ſibi uendicat. In qua poſiti, ſanitatem ſpecie mentiuntur, facileque in morbos & pericula concidunt, ob uim corruptricem, quæ corporibus noſtris incumbit: quemadmodum in ijs uidere licet, quos excandeſcens rabie canis momorderit, necdum tamen aquam horrent: in ijs quoque qui cantharidas hauſerunt, ſed nondum urinæ tormento cruciantur. Tripartitò igitur artem digeri, tripliciſque corporis conſtitutioni meritò reſpondere tradunt. Salubrem partem eſſe uolunt, quæ ſanitatem tuetur: præcauentem, eandemque prohibentem, quæ obſtat, quo minus in morbos incidant: & ſanantem, qua uitia diſcutiuntur. Quibus ita reſponderi poteſt, quòd primùm ex iſta ratiocinatione non tres corporis tantùm, ſed quatuor haberi conſtitutiones fatendum eſſet. quippe ut aliqui ſunt, qui necdum morbo laborant, morbo tamen maximè ob impendentem cauſam ſunt obnoxij: ita ſunt, qui iam priore morbo defuncti, nondum tamen ſecundæ ualetudini reſtituti ſunt. id quod in ijs qui à morbo proximè ſeſe recolligunt, cernere licet, qui uirium recreationem & robur deſiderant. Sed quemadmodum curandi ratio ad partem medicamentariam pertinet; ita præcautionem eidem ſubijci par eſt. Ad arcendas enim ualetudines uehementibus utimur auxilijs, altiore ſcarificatu, uſtionibus, amputatione, derodentibus epithematis, potionibus perniciei occurrentibus, & pleriſque alijs. Verùm enimuero ſunt uſque eò rudes nonnulli, ut ne remedia quidem appellent, quæ morbos arceant. Cuius ſententiæ inire rationem haud promptum eſt: etenim cùm uerbum ipſum, præcauere, tum agendi modus, omnino auxiliarem remediariamque uim præ ſe ferunt. Mirum uerò niſi etiam ſua illa diſtributione partium eos complectuntur, qui in peſtilentis cœli ſtatu morbo nondum correpti ſunt: peſti tamen, propter obuerſantem aeris occaſionem, opportuni, & in morbum proni reddũtur. Dicere forſitan quis poſſet, ſalubris inſtitutionis præcepta non aliud eſſe, quàm arcendorum morborum rationem: quippe cùm firma reddere corpora, & minus uitijs obnoxia nitamur, ut inoffenſa ualetudine degant, nec morbis conflictentur. Neque id ſilentio prætereundum, quòd maximè præcipuum, & tanquam caput rei eſt, non oportere medicinæ partium diſtributionem, totidem corporis conſtitutionibus reſpondere, ſed naturas ſingulorum ſuis notis ſeorſum ſcrutari, ac explorare, ut ſuis locis oſtendimus. Cum ijs igitur non pluribus agendum. Illud magis adnotare conuenit, affectus, qui à uirulentis animalibus, uenenisque contrahuntur, uocari cæcos, id eſt, quorum ratio minimè iniri poteſt. Quin & ea, quæ eiſdem auxiliantur, nulli pariter ſunt addicta cauſæ. quapropter quæſtionibus obſeruatoriæ artis, & eius quæ ratione fulciatur, annumerari ſolent. Neque prorſus uerum deprehenditur, affectus huiuſmodi cæcos eſſe. nam quod ſemper ſe protrahit, & nullum in quibuſdam neceſſarijs uſum exhibet, haud facili coniectura colligi poteſt: etſi naturæ pro prietate prorſus cæcos eos affectus concedimus, qui ab exitialibus uenenis, & animantibus, quæ uirulento

lento morsu sæuiunt, contrahuntur. Nam quod ad opus nonnullum usum præbet, datque medendi occasionem, neque imperceptibile, neque cæcum, nullive causæ obnoxium reputatur: sed magis ab ipso quis impulsus, demonstrationem se habere, & opinionem de abditorum cognitione confirmare poterit. Nam etsi sæpe minora sunt, quàm ut sensibus percipiantur; euidenter tamen ex ipsis inter se collatis deprehenduntur. Diocles autem in eo commentario, quem Plistarcho dicauit, satis modos perstrinxit, ad uerbum ita scribens. Nosse quis hoc potest cùm in alijs non paucis, tum in uiperis, & scorpionibus, & reliquis id genus, secum animo reputans, ut quanuis exiguo sint corpore, uixque conspectui subijciantur; magnorum tamen discriminum ac dolorum causas inferunt: quorum nihil præter quandam corporis exiguitatem, uimque præ cæteris animantibus datam illis, facile fuerit spectare. Quanta enim moles corporis est, quæ à scorpij ictu, & aliorum id genus uenenatorum, quæ nos morsu conficiunt attingitur? quorum aliqua uehementes cruciatus excitant, alia erodunt, & putredines cient, nec desunt quæ præsentaneam perniciem moliantur. Aut quantulum est quod à phalangij morsu ingeritur, & uniuersum corpus excruciatur? neque enim quis magnitudinem ipsorum deprehendere posset, cùm prorsus exigua mole constent. Ergo quòd hæc ad affectus referantur, constitit inter omnes. Verùm quòd exactè deprehensum sit, uim quandam ipsis inesse mortiferam, quæ insinuata corporibus, molestiarum, quæ exoriuntur, nobis causa sit, in confesso est, & omnium consensu persuasum. Nec quisquam inuenietur usqueadeò contentionis studio flagrans, qui aliunde exoriri molestias asseueret, quàm à materia mortifera partem corporis attingente. Porrò id erat, quod inter utilia artis opera in omni opere dicere oportuit, quænam res opus hoc efficiat, ut nihil prorsus nos lædat, incomprehensa communis causæ quæ proprijs inest ratio: quandoquidem tum euidenter indicari possit, cùm deprehensa est. Ideo Erasistratus empiricorum pertinaciam graui cauillatione incessens, cæcis affectibus causas assignauit, inficiatus his communem, & supremam morborum causam incomprehensibilem esse: & hanc in eo, quem de causis scripsit, commentario aptissimè prodidit, candido signatam lapillo. Nec ferendos eos esse censuit, qui se dicant in quibusdam, ut in uenenis, serpentium ictibus, & cæteris id genus trita medendi ratione contentos esse. neque satisfacturam sibi obseruationem eam, quæ à causarum comprehensione separata est: primùm enim genere comprehendi facilè possunt. Quod autem sit lethifera uis, corporaque permutans, ita ut perimat, ex ijs quæ per genus, non per speciem uagantur, curationem indicat, qua hæc hebetare, & prorsus expugnare liceat. Cùm uerò subiungit. Ad aquam dulcem, & potui idoneam uenit quis, & ante obseruationem ad uomitum, ad uulneris dilatationem, ad demorsæ partis suctum, cucurbitulas adfixit, partem incîdit, urentia medicamenta, aut ea quæ uim eandem adipiscuntur, admouit, postremò partem amputauit: secum reputauit medicamina, quæ per summam cutim ferre, & applicari solita, immissæ ad intima pernicici repugnarent. Hæc itaque, quæ disseruit Erasistratus, ueritati consentanea sunt, nec arti refragantur. Sed methodicos demirari licet, qui mortiferam uim corporibus illapsam, negociorum, quæ ipsa faceſſit, esse causam diffitentur: uerum rudiusculè nomini attendunt. Nam apud ipsos palàm immissa uis φθοροποιὸς, id est mortifera, nominatur: φθοροποιὸν autem nullius officij alius esse potest, quàm causæ. Aiunt hæc nomina, μάρσιπος, & ἀλάκαλύπτειν, esse reliquis omnibus similia, in quibus partes quædam dictionum non pro uirtute, sed nuda enunciatione comprehenduntur. Enimuero quemadmodum in his uocibus μάρσιπος, & ἀλάκαλύπτειν, partes neque certos, neque principes retinent significatus; sic in hoc uerbo φθοροποιεῖν, partes productionis gratia, non pro uirtute coaluerunt. Hinc ad causarum differentias transeunt, affirmantq; causarum aliquas euidentes esse, quæ dum aduersam ualetudinem crearunt, separantur: cuiusmodi sunt frigus, labor, æstus, & similia. quasdam continentes, quæ permanent, postquàm morbum excitarunt, hoc est, quibus præsentibus, & effectus eorum adsunt: increscentibus, affectus augentur: decrescentibus, minuuntur: & cùm desinunt, ijdem finiuntur: quibus solis ac per se manentibus, effectus quoque ipsi manent. Talia quidem receptissima sunt causarum discrimina, quorum nulli phthoropœon subijci potest. Euidens enim causa non est, quoniam morbus ipse permanet, nec ipsa à corpore separatur. Nec continens causa dici potest, cùm magna ex parte hic adsit: quemadmodum accidit ijs, qui à rabioso cane sunt demorsi. Quòd si neque euidens causa, neque continens fuerit, neque per se, neque alterius consortio causa erit. Quòd si à nulla causarum differentia phthoropœon deducere possumus, consequitur, ut neque causam esse fateamur. Quòd autem asserunt, uocabula quædam in se non habere partes rerum significatrices, sed nuda & simplici pronunciatione ficta esse, fateri necesse est. Verùm non omnia, sed perpauca talem nanciſci conditionem existimandum est: neque enim ποιεῖν in hoc nomine φθοροποιὸν, perinde atque assumptitia profertur, sed longè principem obtinet significationem. Quemadmodum enim φθορὰς, id est corruptionis, nomen mutationem in peius significat; sic hoc uerbum ποιεῖν sumi debet, ut nihil amplius ex eo quòd hanc dictionem φθορὰ secum habeat, declaret. neque prorsus id significat, quod omnes palàm audiunt, & huic simile redditur, παιδὶ ἐ̓χειν δίψος. Si dant à corruptione sanis fieri morbum, concedunt utique uim in huiusce modi uerbo ποιεῖν subesse: siquidem aliquid est, quod corruptionem efficiat. Omne autem quod aliquid efficit, ostenditur per singulas causas, quæ corporibus subijciuntur, idque tam in lethalibus uenenis, quàm in ijs quæ corporibus ingeruntur. Verùm nonnihil subiacere causarum differentijs produnt. Quinetiam aberrarunt, non exa-

ctam diuisionem assumentes. Qui uerò se dogmaticos profitentur, causam esse partim præparantem, partim continentem asserunt, ut inguinum ulcus, & inguinariam febrim, & quæ effectui tum assistat, tum etiam separetur, ut à fractis præcipitatio. In summa quoties quidpiam suapte natura causa fuerit, nec ulla diuisione comprehenditur, uitiosum est, neque causæ adscribitur, eorum quæ idem genus sortiuntur. Sed quod phthoroporon causa sit, nomen ipsum argumento est, & in ijs quæ contingunt, apertius ostenditur. Quid aliud causæ arbitrantur esse post impressum à serpentibus ictum, quàm ex animante uim, & illapsum in corpora uirus? Neque enim frigus, neque æstum, neque sectionem corporis, neque cruditatem, neque aliud quicquam simile causari possunt. Verùm quoniam causarum differentijs gaudent, & aliquas continentes, alias euidentes appellant, ipsis dicendum, utroque istorum modorum euidentem quidem causam esse, quod affectum præcedit, & quod corporis substantiam præoccupat: continentem uerò, quod morbis præsentibus adest, qua separata recedunt, quæ cum ipsa euenerant. Sed de ijs hactenus. Statuendum itaque mortiferam uim intrinsecus manifestissimam esse causam, ipsamque principem facere scopum oportet. Et antequàm ad ima decumbant morbi, uarijs modis est certandum, donec uis tota corporibus excutiatur. Modò enim reuocari debet ea parte, qua pestis intrauerit: modò aliqua alia, præsertim principatum non obtinente, antè coerceatur, quàm altius irrepens uiscera tangat: aut eius pernicies eluatur, retundaturque, cùm iam membratim peruagatura est. Itaque uenena si hausta sint, crebris uomitionibus: si morsu impressa, scarificatione, affixis cucurbitulis, exuctu, carnis circumscriptione, nonnunquam amputatione extremæ partis, euocantur. Retinentur uerò infusione, & impositu medicamentorum acrium cohibentur. hæc simul utique arcere uirus, & eluere possunt. Restinguuntur, & euincuntur meraciore potu, aut passo nulla aqua diluto, uel contrariorum esu, quæ acrimonia sint prædita. Postremò deiectio alui, euocatus sudor, & alia quædam in commune, quæ membratim demonstrabimus, auxiliantur. Verùm enimuero non lethiferam modò materiam; sed & magnitudinem, & tempus, pro scopo considerare oportet. etenim ab ijs remedia quàm plurimum discrimen capessunt. A magnitudine quidem, cùm nonnulla ex uenenis, & uirosis animalibus pericula minantur: alia putredines altas, aut exteriores excitant: alia uehementissimos dolores, aut cęcos cient: alia uix medicamentis cedunt, & magis minusve molestias excitant. Oportet autem ea quæ pericula ferunt, peruicacioribus auxilijs expugnari: & minus infesta, mitioribus. Quippe absurdum fuerit in grauioribus, segnioribus medicamentis homines in discrimen adducere: in minoribus uerò, uehementium auxiliorum iniuria corpus lacessere. Finitio à temporibus in promptu est: hoc enim subitò in pericula, & præsentes molestias adducit: illud uerò sensim, & dilatas in diem longam, aut breuiorem producit. Itaque in acutis quidem confestim multa simul auxilia repræsentari oportet: reliquis, paulatim. Hæc quadam artis formula breuiter definita fuit. Iam membratim rem prosequamur.

Ratio tractatus de uirulentis animalibus.

CVm hactenus tradiderit Dioscorides de his priuatim uenenis, quæ epota aut in cibis sumpta, corpora nostra permutant, corrumpunt, destruunt, & denique in perniciem agunt, ut hac in re nihil amplius desiderari posset, statuit deinceps de his etiam sibi esse differendum, quæ uirulenta animalia ictu, uel morsu relinquunt. Quòd utique probè sciret, hæc non minora, quàm illa repræsentare discrimina, imò etiam maiora: quandoquidem eueniant hæc ex tempore, & præter opinionem, plerunque in campestribus, & montibus, ubi nullum auxilium, nullaq; uel rara remedia. Quamobrem de his non minus diligenter disseruit, quàm de alijs, quæ corporibus ingeruntur, argumento satis manifesto, quòd uniuersalia horum remedia non una tantùm præfatione, sed pluribus scriptitauerit. Quod cùm animaduerterit recentiorum quidam, haud dubiè existimarunt, hoc sextum uolumen in quatuor libros esse diuidendum, nempe in sextum, septimum, octauum, et nonum. Veruntamen ij mihi non rectè (pace semper eruditorum dixerim) ea expendisse uidentur, quæ in huiusce libri præfationis initio à Dioscoride scribuntur: is enim apertissimè hunc sextum librum totius operis ultimum declarauit. Quapropter ipse Dioscoridem secutus relictis aliorum opinionibus, asserere non dubitauerim, hunc uniuersum de uenenis, & uenenatis animalibus tractatum, unum tantùm, non plures esse libros: tametsi pro cuiusque arbitrio in plures sectiones diuidi possit. Quarum prima ijs dari potcrit, quæ ore sumuntur in corpus: secunda canis rabidi morsibus: tertia indicijs ac symptomatibus, quæ à uenenatis morsibus oriuntur: postrema uerò eorum curationi. Verùm enimuero cùm hæc diutius examinauerim, ut Dioscoridis doctrina ad maius omnium commodum in unum congeratur, & ne tot huius libri fiant sectiones, uenenosorum animalium tum indicia, tum accidentia, quæ proprijs capitibus tradidit Dioscorides, ijs coniunximus, quibus ipse egit de eorundem curatione, & remedijs, ut unusquisque iunctim nulla temporis iactura, uno tantùm capite indicia, accidentia, & curationem consequatur. Quod & ipse fecit Dioscorides, ubi superius de uenenis disseruit, quæ in corpus sumuntur. Ibi enim indicia à curationibus non disiunxit. Nam si in uno tractatu indicia, in altero uerò curationes quærantur, maius temporis dispendium fiet, maiorq; menti molestia inferetur, quàm si hæc omnia in unum redacta legentibus sese offerant. Neque hoc nobis uitio adscribendum esse putamus, quando res eò magis placere soleant, quò commodius fieri possunt, cùm præterea illud (ut aiunt) frustrà fiat per plura, quod fieri potest per pauciora. Neque etiam ob id quis calumniari poterit, quòd Dioscoridis codicem aliqua ex parte deprauauerim, quòd nusquam à me deprauatum, sed tantùm in meliorem formam, & ad priorem authoris doctrinam ipsum redactum, & restitutum putem. Porrò non aliud super hac præfatione nobis dicendum uidetur (quæ multis intellectu difficilius extitit, ut Marcellus ipse fatetur, quòd fortasse Dialecticam ignorauerit) nisi quòd aliud sanè hæc præfatio non sit, quàm Dioscoridis Aristotelem secuti disceptatio, aduersus eos omnes, qui superficietenus in medica facultate, super nuda ac simplici uocabulorum interpretatione altercantur, eorumq; præsertim, quæ

Notus ordo huius libri.

ex uarijs,ac diuersis uocibus componuntur. Quandoquidem hæc interpretationis uocabulorum distractio, potius ad sophistas,& nugatores attinet,quàm ad expertos,& probatos medicos,ut facilè uidere est in pluribus irreprehensibilium uocabulorum exemplis ex pluribus uocabulis compositorum, quæ in lib. peribermenias ab Aristotele assignantur. Quippe quo niam nouerat ipse Dioscorides,quòd tam methodicorum,quàm dogmaticorum quidam in ipsis compositis uocabulis declarandis expertorum,exercitatorumq; medicorum sententiam, proprijs uocabulis denominatam, haudquaquam scienti fuerant. Cæterùm & eos non parum reprehendit, qui absque aliquo Dialecticæ fundamento,diuisiones in causis facere audent. nam cùm in diuisionibus errorem committant, in ijs quoque quæ sequuntur,errent necesse est. Proinde qui hæc latius uberiusq; noscere cupiunt, Aristotelem consulant libro secundo physicorum: illis siquidem mihi amplissimè satisfiet. Potuissemus quidem & nos rem hanc pluribus prosequi: sed cùm nostrum institutum non sit,nunc in aliam materiam digredi,hæc silentio prætereunda duximus.

CANIS RABIOSVS.

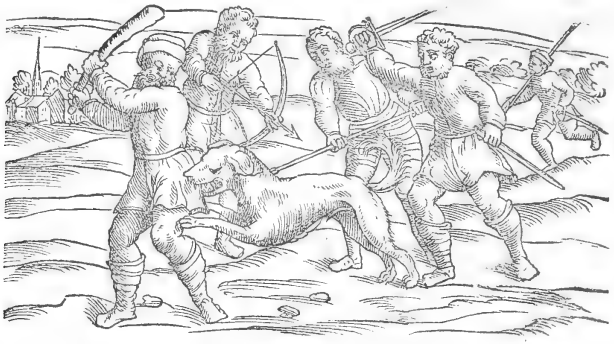

Σημεῖα κυνὸς λυσσῶντος,καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ δεδηγμένων.

SIGNA RABIOSI CANIS, ET DEMORSORVM AB EO. CAP. XXXVI.

DE rabioſi canis morſu ſermonem alijs præpoſuimus,quòd id animal domeſticum,ac frequens eſſe conſueuit,& in rabiem ſæpius agitur,ac perit,ab coque caueri difficile. inde periculum ineuitabile hominem manet,niſi multis utatur auxilijs. Canis plerunque flagrantiſſimis æſtibus in rabiem eſferatur: interdum quoties frigora inceſſerunt. Rabioſus autem potum & eſcam auerſatur: largam ſpumantemque pituitam naribus,& ore projcit: toruè & ſolito triſtius intuetur: in omnes paſſim ſine latratu itruit,& æquè feras hominesque,tam familiares, quàm ignotos mordet: nec protinus infeſtum quicquam inſligit,niſi,ut uulnus, dolorem: exinde morbus ille,qui ab aquæ metu hydrophobicus Graia eſt uoce appellatus,contrahitur. Euenit autem cum diſtentione neruorum,totiusque corporis rubore, præſertim faciei,cùm ſudore,& languore quodam. Aliqui auræ ſplendorem fugiunt: alij ſine ulla doloris intercapedine uexantur. Sunt etiam qui canum more latratus ædant, & obuiam factos morſu adoriũtur,ac mordendo ſimili uitio labefactant. Proinde ex ijs qui hoc uitium ſenſerint, neminẽ ſeruatum uidimus,niſi forſitan ex hiſtoria unum aut alterum euaſiſſe audiamus. ſiquidem Eudemus ſuperaſſe quendam affirmat. Themiſonem aliqui demorſum in hunc furorem incidiſſe, & euaſiſſe fatentur. Alij ipſum cùm amicò aquam expauescenti morem gereret,& officium exhiberet,quadam naturarum concordia, ſimilem contraxiſſe affectum: ſed poſt multos tandem cruciatus ſeruatum extitiſſe. Moleſtiſſimum itaque genus morbi, à quo multos, anteaquàm ipſum experirentur, uindicauimus, & complures ab alijs medicis ſeruatos nouimus.

Canis rabioſi uenefica natura,& ſigna.

NVllum in uniuerſum animal homini tam domeſticum, familiareque reperitur, nullumque quod tam multiplici, uarioque genere conſtet, quàm canis. Hinc eſt, quòd uiri, mulieres, ac pueri ijs magis delectantur, quàm cæteris animalibus, quæ in domibus noſtris aluntur, tanta quidem intercedit canibus cum homine ſocietas. Qui tamen in rabiem acti, quos momorderint, in maximum diſcrimen plerunque deducunt. Cùm itaque canes à continuo hominum conſortio nunquam abſint, qui propterea illorum morſibus magis ſubijciuntur, quàm cæterorum, quæ morſu pariter, uel ictu uenenum eiaculantur; ideo merito quidem de his prius, quàm de reliquis beſtijs uenenatis tradidit Dioſcorides. Cæterum quanquam ipſe cauſas non ſcribit, cur magis æſtate Caniculæ ardoribus, itidem hyeme frigoribus uehementiſſimis in rabiem aguntur, quàm reliquis anni temporibus; cùm tamen palàm ſit, canum rabiem non aliunde prouenire, quàm ab atrabilarijs excrementis, facilè cognoſci poteſt, id æſtate euenire peruſto à caloribus eorum ſanguine, hyeme uerò frigoribus concreto. Rabidi canis indicia deſcribit Galenus libro de theriaca ad Piſonem (ſi tamen liber is Galeni legitimus eſt) his uerbis. Si audieris canem, qui aliquem momorderit, gracilem corpore, & ſiccum, oculis rubentibus,

bus, cauda demissa, spuma ex ore fluente, præterea lingua foràs porrecta, & tanquam bile colorata obuium quenquam insiliisse, citraque rationem cucurrisse, deinde rursus subitò consistentem cum ira quadam magis furenti non ipsi præuisos momordisse, hæc inquam si in eo sic habere audieris, statim rabiosum canem fuisse intelligas. hæc ille. Incedunt præterea (ut quidam asserunt) lento gradu, demissis auribus, abscissa uoce, stupido capite, & obuios non modò homines nullo delectu; sed & bestias demordent. Nec mirum si proprium mordeant dominum, aliosque domesticos omnes, nullus habito discrimine, uel ratione. siquidem cùm proprium atræ bilis sit sensus omnes inficere, omnium, & sui ipsius obliti, domesticos ipsos cognoscere nequeunt. Id quod etiam pluribus hominibus accidit, qui melancholici effecti, non modò patrem, matrem, uxorem, & proprios filios; sed etiam se ipsos quandoque occiderunt. Verùm enimuero non tantùm æstiuis caloribus, & hyemis frigore canes in rabiem aguntur, sed etiam morticinarum, putridarum, uermibusque scatentium carnium esu: quin & marcescentis earum sanguinis. Quòd si fuerint hæ carnes eorum animalium, quæ pestilentia, aut ictu fulminis, aut uenenosorum morsibus interierint, eò facilius maiorique afficiuntur rabie. Quæ etiam excitari solet computrescentibus aquis frequentius ebibitis, quòd hæc omnia atrabiliarios succos augeant, & putredine corrumpant. Eoque magis his de causis in rabiem aguntur, quantò alter altero suapte natura magis atræ bili obnoxius fuerit. Aduertant præterea nobiles mulieres, ne suis catellis, quos in deliciis habent, & quibus maximè oblectantur, cibum uel iusculum edendum præbeant, quibus aromata, præsertimque pipet & gingiber, fuerint admista. Quippe cùm hæc caliditatis, siccitatisque modum excedant, eadem ratione, qua ingens æstatis feruor, canes rabidos efficiunt. Caueant ideo eas libenter moneo, ne ipsis fortè fortuna id mali accidat, quod Tridenti euenisse scimus clarissimo Baldo utriusque legis doctori. Is siquidem inter ludendum cum quodam suo catello iam rabie affecto, leuiter in inferiori labio demorsus fuit. Sed ipse huius rei ignarus quarto pòst mense rabidus factus, & tandem hydrophobicus miserabiliter mortem obijt, nullo aduersus medicamento. Ad hæc sciendum est, quòd non canes tantùm (quanquam ij magis, quàm cætera animalia in rabiem agantur) rabidi fiunt; sed etiam alia pleraque animalia, nempe uulpes, mustelæ, uiuerræ, martes, simiæ, & id genus alia. Quapropter nescierim, quo argumento dixerit Galenus libro sexto de locis affectis, solum canem inter cætera animalia corripi rabie: nisi uoluerit dicere (ut equidem reor) canes cæteris animantibus rabiei magis esse obnoxios. Refert Aristoteles libro octauo de historia animalium, camelos etiam, & equos in rabiem agi. Id quod ego quoque asserere possim: etenim memini, cùm ruri degerem, me uidisse equum rabie furentem, qui fracto capistro obuiam quandam uetulam per captis, & crinium uittam morsu comprehensam, decem pluresque passus à terra suspensam pertulit, nullo tamen uulnere illato, sed magno sanè terrore. Hoc affectu capiuntur (ut Auicenna est author) etiam muli, qui suis aliquando morsibus dominos, & stabularios rabidos, & ueluti arreptitios reddiderunt. Verùm huiusmodi animalia non nisi rarò, uel nunquam per se rabie tentantur; quandoquidem ferè semper id illis eueniat, cum à canibus, seu lupis, aut uulpibus rabidis mordentur. Cæterùm (ut ipse Dioscorides inquit) rabiosorum canum morsus infestum quicquam protinus non infligit, nisi, ut uulnus, dolorem. Sed neglecta curatione, demorsi aliquo pòst tempore rabidi fiunt, & aquam expauescunt. quod etiam fatetur Galenus libro de theriaca ad Pisonem, alijsque in locis. Idcirco diligenter aduertant, qui à canibus mordentur, si aliqua sese offerant indicia, quibus conijci possit, canem, qui momorderit, rabie laborasse. Siquidem neglectis remedijs (ut modò diximus) in id discriminis demorsi adducuntur, ut nullus subinde relinquatur salutis locus. Tradidere Oribasius, Paulus, Aetius, Auicenna, alijque probatissimi authores, quòd illitis per integram noctem contritis iuglandibus canum morsibus, & postmodum gallis, aut gallinis in escam exhibitis, gallinaceos ipsos sequenti die interire, si à rabido cane illatum fuerit uulnus. Sunt etiam qui asserant, si panis emanante è uulnere sanguine inficiatur, & cuicunque cani quantumuis famelico offeratur, canem non modò illum non mandere; sed nec olfacere quidem. Attamen his tantùm experimentis (meo consilio) non planè fidendum fuerit: quanquam ea à probatissimis prodantur authoribus. quapropter alia indicia iam dicta diligenter fuerint perquirenda. Cùm autem rabidorum canum morsus negliguntur, pòst aliquod temporis spatium demorsi præter morem cogitabundi fiunt, eaque mente reuoluunt, quæ illis insueta sunt, quod iam ueneni uis in cerebrum repens imaginatricem occupet facultatem. Si verò adhuc in longum protrahuntur nullis remedijs adiuti, ijs frequentius nocte interrumpitur somnus, sæpiusque pauore expergiscuntur: exinde hominum, & domesticorum consortia uitant, & cum ferino quodam aspectu secum submurmurant: solitudinem deligunt, lucem & candida omnia odère maximè, rubent quandoque facie, ijsque extremarum partium nerui conuelluntur: postremò eò deducuntur, ut aquam expauescant. Quod certissimum mortis, & inexpugnabilis ueneni præbet indicium. Proinde dicebat Dioscorides ex ijs, qui hoc uitium senserint, neminem seruari posse. Allata itaque in eorum conspectu aqua, cuius potu facilè sanarentur, si tamen bibere possent, ingentissimis clamoribus, & canum latratu astantes terrent. Quòd si diutius ante eos aqua ipsa dimittatur, tremunt, sudant, deficiunt animo, delirant, pauoreque concutiuntur, ac si in ignem illico se proijciendos cernerent. Id uerò accidit, quòd melancholici effecti, corruptis, infectisque inde animalibus facultatibus, recusant miselli, metuuntq; aquam, qua sola sanari possint. Nec alia de causa id euenire censent medici, quàm huiusce inexpugnabilis ueneni pranitate. Nam cùm humorum omnium, & totius corporis principalium facultatum, functionumque imperium uenenum ipsum susceperit, cùmque iam omnes corporis dispositiones sibi similes reddiderit, mouentur uniuersi corporis uires, irruuntque contra id, quod sibi contrarium existimant, hoc est, contra ipsam aquam, si ea in medium afferatur. Quocirca Galenus libro de theriaca ad Pisonem, ita scribit. Non enim corpus duntaxat ipsis marescit, & conuellitur interdum, febrique acri intus uritur, sed animus etiam delirat, & grauissimum ipsis affert symptoma. Quippe aquam timent, ac propter multam siccitatem humidi tenentur desiderio, & à potu abstinent, quia mente alienati, id quod auxiliari possit, non considerant. Fugientes enim aquam, pauentesque miserrimo mortis genere intereunt. hactenus Galenus. Hæ itaque rationabiles sunt causæ, quibus in aquæ timorem deueniunt. Veruntamen quidam testantur, ut Aetius, Posidonius, & Rufus, id etiam accidere posse, quòd rabidi canis imaginem uidere in aquis imaginentur, cuius speciem recolentes, protinus ingenti terrore corripiuntur. quod quidem nimiam ob siccitatem perpetiuntur. Nam philosophus quidam (ut Aetius refert)

Canes quibus causis rabie exagitentur.

Animalia alia rabie tentantur.

Neglecti morsus discrimina, & causæ.

refert) morsus à cane rabido, & egregia animi uirtute affectioni resistens, dum phantastici canis imago sibi obuersaretur in balneo (ea enim ipsi quoque quemadmodum & reliquis eodem morbo affectis apparebat) diu intra se meditatus, ecquid tandem inquit commune est cani cum balneo? quod effatus balneum intrauit, & imperterritus bibit, atque ita morbum superauit, & incolumis euasit. Vnde postea in prouerbium manauit, quid cani cùm balneo. Refert Auicenna quòd si quis à cane rabido demorsus, aquam timens in speculo respiciens, se ipsum cognouerit, huic salutis spem non deesse. Quod utique arguit hydrophobicos quoque sanari posse, cùm uenenu uis non adeò uniuersum occupauerit corpus, & cerebri facultates, ut omnino ratiocinatrix facultas ablata sit. Quamobrem mirum non est, si philosophus ille, cuius historiam refert Aetius, curatus euaserit, cùm manifestò appareat eius ratiocinatricem facultatem parum fuisse affectam. Ad hæc scribit Auicenna euenire interdum, ut à cane rabido demorsi quædam frusta carnis ingenti cum dolore mingant, quæ forma propè canes parulos referant. quod etiam ab alijs recentioribus accepimus, quin & ab ijs, qui huiusmodi catulos se minxisse fatentur. Cæterùm cùm hoc potius fabulosum, quàm rationi consentaneum uideatur, atque ab ipsa natura penitus alienum, si qui id uerum esse rationibus, & authoritatibus comprobatum uidere cupiunt, Gentilem Fulginatem consulant Auicennæ interpretem: item Conciliatorem differentia 179. Quandoquidem ex ijs nimirum intelligent, quo pacto hæc præter naturæ institutum quandoque eueniant. Postremò asserit in hoc capite Dioscorides fateri aliquos Themisonem, cùm amico aquam expauescenti morem gereret, & officium exhiberet, quadam naturarum concordia similem contraxisse affectum. Sed id potius ego euenisse credidi im, quòd Themison medicus amicum laborantem excitandi causa ad aquam, & cibum secum man ducasset, aut bibisset, ex eodem sanè poculo, eius fortasse saliua infecto, aut alio quouis modo oris spumam contigisse. Nam sicut Galenus tradit libro sexto de locis affectis, rabidorum canum saliua, nuda corporis membra contingens, non aliter homines rabidos efficit, quàm si demorderentur, quid mirum, si rabidi hominis saliua id ipsum effecerit? Proinde eos admonet Auicenna, qui rabidorum curam agunt, ne eorundem ciborum reliquias comedant. Nec paruipendat aliquis spumæ contactu infici posse homines: quippe quòd duos uiderim ego, qui spuma tantùm perfusi, nullo quidem ex morsu accepto uulnere, rabiem contraxerunt. Legitur in Aristotele lib. VIII. cap. XXI. de historia animalium, quòd omnia animalia à cane rabido demorsa rabiunt, excepto homine. Quæ tamen sententia apertè falsa deprehenditur, ut millies experimento compertum est. Quamobrem potius adducor, ut credam Aristotelis codicem eo in loco deprauatum esse, quàm ut in re clara, & omnibus cognita, ipsum Aristotelem ignorantiæ accusare uelim.

Salutis indicium.

Θεραπεία τῶν ὑπὸ λυσσῶντος κυνὸς δηγμάτων.

A' CANE RABIOSO. REMEDIA DEMORSORVM CAP. XXXVII.

RAtio medendi duplex. una communis, qua utendum in omnes morsus, quos uirulentæ animantes impresserunt: alia peculiaris priuataque, eorum duntaxat quos rabiosi canes momorderint: quæ nonnullis quidem summam opem ferre consueuit: alijs uerò inutilis, maximè qui ex multo iam tempore ictum acceperunt. Quæ ad hanc pertinent, primùm exponemus, deinde cursim perstringemus, quæ ad communem medendi rationem pertinent. Cancros itaque fluuiatiles in sarmentis albæ uitis cremare oportet, & cinerem eorum, quàm minutissimè tritum habere reconditum: itidem gentianæ radicem tusam, cribratamque reponere. Quoties autem canis rabiosus morsum intulerit, in quaternos cyatos meraci uini, bina cineris cancrorum cochlearia, unumque gentianæ conijciantur: hæc in polentæ dilutioris modum subacta, quatriduo bibantur. Inter principia medicamentum hoc modo detur. Atqui si ab illato morsu bini ternive dies fluxerint, curationem auspicabimur à triplica to pondere, supra id quod ab initio retulimus. Optimum hoc aduersus rabiosorum morsus auxilium, quod & plerisque unum satis fecit, eoque cum fiducia uti licet. Sed ut alijs etiámnum auxilijs contra ineuitabile periculum muniamur, nihil cæteris uti prohibet. Satius autem multò fuerit, etiamsi in uanum recidat, medicamentorum inhumanos tolerare cruciatus, quàm per inertiam, ac desidiam in discrimen adduci. Nec ita in demorsis à rabioso animali maiora uulnera uereri oportet, uti minora, & ulcusculi cutis similia: quippe maiori uulnere confertim copiosus sanguis emanans, potest nonnihil uirulenti liquoris exhaurire: quod in minoribus non accidit. quin à maioribus abscedentes carnes hinc auferre, & labia acie scalpelli circunscribere, & prehensam hamulo aut uulsella carnem amputare oportet. In utrisque circunstantia loca altioribus ulcusculis scarificanda, ut copiosior sanguinis uacuatio arceat, ne nenenum membratim insinuetur. Cucurbitulæ cum multa flamma agglutinatæ id iuuamenti præstant, ut ueneni uis extrahatur.

Curatio demorsorum à cane rabioso.

TAm accuratè exquisiteq; tradidit hoc capite Dioscorides rabidi canis curationem, nihil planè silentio præteriens, ut mihi superuacuum esse uideatur quicquam addere. Verùm ut nostrum sequamur institutum, ut q; etiámnum lectoribus fiat satis, qui nonis semper rebus inhiant, non alienum fuerit hîc nonnulla commemorare, quæ multos fortasse delectabunt, quòd ea in hac re non inutilia, neque scitu iniucunda putem. In primis itaque illud animaduertendum est, quòd alia utique ratione cancrorum fluuiatilium cinerem præparabat Galenus, quàm Dioscorides, ut constat apertè ex uerbis ipsius Galeni lib. XI. simp. medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. At fluuiatilium cancrorum cinis, quanquam similiter prædictis exiccatorius est; substantiæ tamen totius proprietate, mirificè contra rabiosorum morsorum efficax est, isq; tum solus, tum cum gentiana & thure multò præstantior. Thuris sanè partem esse unam oportet, quinque autem gentianæ, porrò cancrorum decem. Et ratò equidem aliter illis usi sumus usi: cæterùm ad eum modum pleruaque, quo utebatur Aeschrion empiricus, medicamentorum peritissimus senex, conciuis, ac præceptor meus. Patella erat æris rubri, in quam imposi-

positos cancros uiuentes, hactenus urebat, donec in cinerem redigerentur, ut facilè ad læuorem redigi possent. Hic Aeschrion sic paratum promptum semper in ædibus habebat medicamen, tempore æstiuo urens cancros ipsos post ortum Canis, quando sol in Leonem transisset, luna decima octaua. Porrò bibendum hoc medicamen ijs, qui à cane rabido fuissent morsi, præbebat quotidie usque ad diem quadragesimum mensura cochlearij satis magni, aquæ insper sum. At si non protinus ab initio, uerùm aliquot post dies à morsu curam cæpisset demorsi, tunc quotidie duo cochlearia aquæ insp ergebat. Ad ipsum uerò uulnus emplastrum applicabat medicamentum, quod ex pice brutia, & opopanace, acetoq; conficitur, habens picis libram unam, unum aceti acerrimi sextarium Italicum, opopanacis uerò uncias tres. hæc Galenus. Cæterùm sciendum est, eos maximè, meo iudicio, hallucinari (ut latius libro secundo prodidimus) qui gammaros Latinis uocatos, cancrorum fluuiatilium loco, à cane rabido demorsis potui exhibent. Nanque aliud Græcis animal esse censemus καρκίνον, aliud uerò ἀσακόν, & καμμαρίδα. Scripsit & Damocrates carminibus huiusce cancrorum antidoti componendi rationem (ut libro secundo de antidotis refert Galenus) eo sanè modo, quo ipsum fortasse secutus eam reddit Dioscorides. Attamen antiquorum quidam resinam terebinthinam imposuerunt thuris uice, quod Aeschrion Galeni præceptor huic semper inseruit medicamento. In summa huius antidoti uires miris laudibus ab authoribus celebrantur, adeò ut scripserit Galenus, neminem unquam mortuum esse, qui hoc antidoto rectè fuerit usus. His non dissimiles uires ueteres assignant Alysso, si siccum quadraginta diebus continuis detur ex hydromelite potandum: sed à prima statim die incipiendum erit. Huius experimenti meminit Galenus libro secundo de antidotis, ubi alia quoque ualentiora remedia ad rabidorum morsus ex Asclepiade retulit. Verùm nobis difficile admodum fuerit decernere, quænam hodie planta sit, quæ ueterum Alysson repræsentet, ita ut potius de hoc diuinandum esset, quàm aliquid certi statuendum, ut latius superius libro tertio disseruimus. Commendauit Aetius secundo, & sexto uolumine, ad morsus rabidorum canum bitumen Iudaicum, siue Asphaltitis lacus, asserens si drachmæ pondere ex aqua bibatur, non id modò aquæ pauorem arcere; sed & eos sanare, quos iam primùm timor inuaserit. Memorauit etiam marinos hippocampos ex aceto nigro & melle subactos, tam potu haustos, quàm uulneri illitos. Confert præterea his maximè acutus rumex: quare idem scripsit se nouisse senem quendam, qui demorsos à cane rabido hoc solo rumice curabat. Primò enim ulcus eius decocto fouebat: deinde herbam ipsam illinebat, eandemq; potandam exhibebat. quod quidem medicamentum tanquam efficacissimum summopere commendabat. Plurima autem, & turbulenta qui illam assumpserint, mingere solent: id quod maximè hac in curatione confert. Quo fortasse argumento extulit Auicenna propria quædam medicamenta, quæ cantharidas admistas habent, ut ualentissimè non modò urinam excernerent demorsi; sed etiam sanguinem ipsum, asserens paulò pòst securum esse salutis indicium, cùm post medicamenta sanguinem mingunt affecti. Porrò Galenus libro de theriaca ad Pisonem, theriacam præfert tam intus in corpus sumptam, quàm exterius supra morsus illitam. Sed cùm hæc, quæ nostro tempore conficitur, non adeò præstet, quemadmodum ea, quam ipse conficiebat Galenus, illi sanè fidere non possumus, nisi facto prius de ea periculo in gallis à uipera demorsis, ut ipse docet Galenus. Prodest item potamogetum cum sale exterius illitum: itidem caprifici cortex contusus, & ex aqua potus: quin & absinthium, & allium, minus centaurium, aristolochia, artemisia, scordium, chamædrys, bryonia, pulegium, & laser, tam exterius illita, quàm interius sumpta. Sunt qui credant securissimum esse remedium ipsius rabidi canis, qui momorderit, iecur tostum, & à demorsis in cibis deuoratum. quod etiam scribit Dioscorides: quanuis id non affirmauerit, ut libro secundo capite de diuersorum animalium iecinoribus legitur. Proinde scribit Galenus libro XI. simplicium medicamentorum, iecur canis rabientis alijs ualentioribus antidotis admistum quàm plurimos sanasse, sed eos tamen interisse, qui solum nullis alijs adiectis medicamentis illud esitarunt. Sunt etiámnum qui credant, ut loco antè citato tradit Dioscorides, arceri aquæ pauores dente eo, qui caninus dicitur, si is à cane, qui momorderit, exemptus, & folliculo inditus, pro amuleto brachio adnectatur. Sed neminibis fidendum esse persuaserim, ut in nostra huius sexti libri præfatione de pretiosorum lapillorum suspensione diximus: satius enim esse semper existimaui certis ac tutis uti medicamentis. Cæterùm curationis summa manuum maximè operam exposcit. Quandoquidem uulnus diducere oportet, laniatamq; per ambitum carnem rescindere: ita enim latior fit ueneni exterius euocandi aditus, demitur quod tabefactum est, & ex sanguinis fluore ab excidentibus cultris excitato, repens affectio non parum reuellitur. Quod etiam facere expedit scalpello circunquaque profundius adacto, & subinde appositis scalpto loco cucurbitulis sanguinem fortiter extrahentibus, aut hirudinibus. Medicamenta autem, quæ aliuum citant, & humores deijciunt, in principio omnino uitanda sunt, sicuti etiam sanguinis missio. quippe cùm hæc à circunferentijs ad centrum trahendi facultatem habeant, facilè ægros in mortis traherent discrimen. Tametsi in curationis processu, & ubi præsertim medicorum negligentia citius quàm expetat ratio conclusum fuerit uulnus, irrepserit q; uenenum (ut postea dicetur) medicamenta aliuum ducentia, pariter q; sanguinis missio in sanguineis temperaturis admodum quandoque proficiant. Verùm enimuero perpauci nostra hac ætate habentur à rabioso cane demorsi, qui medicos consulant. Nam tanta est religionis uis, ut omnes, quos canes rabiosi momorderint, partim ad diui Donini templum confugiant, partim uerò ad diui Bellini sacellum, ubi quibusdam exorcismis, & panibus characteribus obsignatis à sacerdotibus perquàm facilè curantur, ut plurimorum testimonio equidem fateri possum. Sed cogitanti mihi quónam pacto hoc tam facilè eueniat, nonnullæ sese obtulerunt rationes, quas liberè dicam. Haud dubiè in primis diuina auxiliatur gratia: quippe cùm non parum molestiæ malique morsu canis rabiosi affectis inferre possint cacodæmones, ut qui in atrabilarijs humoribus suam habeant sedem, ij quidem exorcismis cedentes abeunt, & afflictorum corpora munda relinquunt, sublato secum ueneno. Illud præterea addiderim, quòd fortasse sacerdotes ipsi aliquod nobis occultum habent antidotum, quod panibus illi admiscentes, ægris deuorandum: uel id aliquo in potu bibendum exhibent. His denique accedit magna laborantium fides, quam suscipit Deus optimus maximus, cuius solius munere omnia nostra delentur incommoda, atque omnes auferuntur ægritudines.

Multorum error.

Curatio ex Aetio.

Remedia suspecta.

Auxilium religiosum.

Καῦσις τῶν ὑπὸ λυσσώντος κυνὸς δηχθέντων. RABIOSO.

VSTIO DEMORSORVM A CANE CAP. XXXVIII.

CONtra uirulentos ictus, ustio expeditissimum est auxilium, utpote cùm ignis cætera uiribus præstet, simul quòd uirus domet, & ferri penitius non patiatur: simul quòd pars ignem experta, postea non uulgare fundamentum curationi futuræ præbeat, manente diutius exulceratione. Animaduertendum ex eo tempore, cùm crustæ decident, ne ulceris oræ coalescant, & cicatrice induantur, sed si fieri potest ad multum, idque præstitutum tempus, ulcerationes, & sordidas adhuc & inflammationem minantes prorogari conuenit. Quod inditum ijs salsamentum optimè præstabit, & syluestre allium detritum, item cepæ, succusve, præsertim Cyrenaicus, aut qui Medicus, aut Parthicus appellatur. Tritici grana tam mansa, quàm non mansa imponantur: siquidem subacta pistaue à perfusione uulnera dilatant. Sunt qui à mandentium ieiunio, sibi aliquid ascisci arbitrentur, quod suapte natura resistat: uerùm id certum non est. cæterùm tempestiuus eorum usus minimè est contemnendus. Si uerò, quod persæpe accidit, ante dies præfinitos cicatrices coirent, committerenturque, manum postulabunt: nanque eas diducere, carnemque scalpello circinare, aut iterum inurere expediet. Vbi uerò propositum tempus præterijt, ulcus ad cicatricem ducendum, & emplastro, quòd è salibus conficitur, locus comprehendendus: nec multò post sinapismo utendum.

Vstionis, siue cauterij utilitas.

CAuterium, quod ferro igne candenti, aut auro, aut argento fit, non modò salutiferum est ad rabidi canis morsum; sed etiam aliorum quoruncunque animalium uirus eiaculantium, quin & ad alios insanabiles ferè morbos. Proinde mirum non est, quòd hoc loco dixerit Dioscorides ustionem, siue cauterium contra uirulentos ictus aut morsus expeditissimum esse auxilium. Fiat itaque cauterium intrepidè, tantæque amplitudinis, ut ulceris cicatrices breui committi non possint. Quòd si timidus quispiam ustionem ignis terrore recuset, septicis & exulcerantibus medicamentis utendum erit. Qua in re cæteris præstat, quod uocant argentum sublimatum. admiscetur id unguentis refrigerantibus, ut minus doloris inferat. Probatur hoc, quòd non modò ualentissimè inurat; sed quòd etiam exusta ab eo caro, obductaque crusta duobus tantùm dicbus post decidat, si tamen recenti butyro assiduè illinatur. id quod in aliorum exustione non euenit, nisi longiore temporis tractu. Quòd si igne, aut aduerenti medicamento (ut multis de causis quandoque accidit) id effici nequeat, diligenter prouidendum est, ne uulnus coeat, sed diutius maneat diductum & apertum, superimpositis emplastris ualidè attrahentibus, cuiusmodi sunt quæ è brutia pice, resinis, uario gummi genere, & id genus alijs parantur. Si uerò cauteria fiant, diligenter procurandum, ut relicta quàm primùm excidat crusta, quò ueneno pateat exitus. quippe ca diu in uulnere retenta, omnes obducit meatus magno ægrorum detrimento. Porrò non magno quidem negotio decidet apposita continuè liquida uernice oui uitello, & recenti butyro permista: quin & butyro solo igni liquato, & madefactis in eo splenijs superimposito: præstat enim hoc cæteris. Vbi uerò è uulnere crusta deciderit, salutiferum quidem fuerit remedium plagæ quotidie puluerem præcipitati (sic enim uocant chymistæ argentum uiuum in puluerem rubicundum conflatum) inspergere: siquidem id eximium præstantissimumque medicamentum, præterid quòd uulnus occludit prohibet. diuq; patens seruat, attrahit etiámnum ex alto ad superficiem potenter uenenum. Qua in re cætera huiusce facultatis præcellit medicamenta. Commodè etiam, nec minus efficaciter idem puluis attractorijs emplastris, siue unguentis admisceri, & subinde uulneri admoueri potest. etenim iandudum certior sum, in uniuersa medicæ facultatis materia, nullum haberi medicamentum, quod ualentius ab alto reuocet extrahatq; uirus, quàm præcipitatum dictum. Ad hæc tametsi (ut omnibus ferè placet) in quadragesimum diem apertum uulnus dimittere sit satis; non tamen errauerit, qui diutius prorogauerit, ut quicquid mali residuum fuerit, exhauriatur.

Præcipitati uocati uis.

Δίαιτα τῶν ὑπὸ κυνὸς λυσσώντος δηχθέντων. RABIOSI CANIS.

RATIO VICTVS IN MORSV CAP. XXXIX.

QVæ ad partem ictam pertinent præsidia, ita se habent. Cæterùm uictus rationem ex ijs, quæ ueneno aduersantur, coniectura quadam colligere oportet, simul ut ueneni uires hebetet restinguatque, simul ut arceat, quò minus ad intima pernicies illabatur. Etenim assumpta pernicioſarum uirium penetrationi resistunt. Quorum utrunque præstare potest uini meracioris, passi, & lactis potus. quippe qui hæc omnia capiunt ad curam, nonnihil ueneno obijciunt, quod omnem eius acrimoniam obtundat. Simili modo alliorum, porrorum, ceparumque cibus: quòd ea difficulter concoctum, uixque aboleantur. Nam multos dies huius cibi qualitates remanent, quo tempore nec euincuntur, nec permutantur à mortifera ui, sed contrarijs illa uis expugnatur. Cui rei antidotorum usus accommodatur, & theriaces, Mithridatij, & eius quod eupatorio temperatur, denique omnium quæ magnam aromatum partem sibi uendicant. quippe aromata omnia uiribus & substantijs ægrè permutantur: quare in corporibus cuincunt. Victus ratio hoc modo se habet. Nosse conuenit, pauorem aquæ nonstato, definitoque tempore exoriri: plurimum tamen ad quadragesimum usque diem negligentis differri consueuit: post semestre etiam nonnullos inuadit: quendam post annum aquam horruisse

ruiſſe conſtat. quæ nobis uiſu comperta fuere. Narrant & aliquos pòſt ſeptennium aquæ metu fuiſſe tentatos. Inter principia demorſorum à cane rabioſo curandi ratio talis eſt. Verùm enimuero ſi ea quæ retulimus auxilia, primis diebus prætermiſſa fuerint, nec ſcalpro carnem circinare, nec uſtionem experiri operæpretium eſt. non enim quod pertranſiit, ſatis euocare poſſent. Nulla utique iſtius rei oc caſio aut utilitas, ſed in caſſum corpora doloribus ſternentur. Alter uerò curationis modus accedat. Deiectio magnum præbet iuuamentum, utpote cùm mouendo, corporis habitum tranſmutet: & quæ colocynthidem recipit hiera. item lac ſchiſtum, quod ſimul deiectionem moueat, & uenenum domare poſſit. cibi acres, & meraculi potus, quibus uis ueneni uehementer retunditur, quotidie ſumi debent. Cæterùm ſudores ante cibos, & poſt etiam ciendi. Dropaciſmi ſinapiſmiq; alternatim per cor pus totum adijciendi. Sed longè omnium efficaciſſimum auxilium helleboriſmus cognoſcitur: quo cum fiducia non ſemel atque iterum, ſed frequentius ante quadrageſimum diem, uel poſt hoc tempus uti licet. Tantam enim uehementiam hoc auxilium habere fertur, ut quidam qui iam aquæ metum ſentirent, ſumpto helleboro, ſimul ac primum morbi impetum experirentur, fuerint ſeruati. nam & iam uitio tentatos nemo unquam ſeruare poteſt. Itaque primùm curam contra rabioſi canis morſus breui ſermone expoſuimus. iam ad alia, quæ uenenatis morſibus ſæuire conſueuerunt, tranſeundum. Notas uno contextu, deinde communem medendi locum, qui omnibus conuenire poſſit, explicabimus. Curſim deinceps ſubiungemus ea, quæ ſua proprietate nonnullis auxilium præſtare poſſunt. Poſtremò ſubnectentur etiam uenenata, quæ nullis cedunt remedijs.

Ratio uictus demorſis à cane rabioſo inſtituenda.

INſtituenda demorſis à cane rabioſo diligenter eſt ratio uictus, nec ea tantùm regula, cuius hîc meminit Dioſcorides; ſed etiam ut ea ſit ciborum quantitas, quæ ijs rectè conueniat. Siquidem huiuſce curationis regimen tenuem uictum non expetit, ſicuti nec pleniorem, ut Aetius eſt author libro v i. ubi ſic inquit. In uictu indigentia, & ſatietas euitanda, magis tamen indigentia: hæc enim ſuccorum prauitatem adauget, quod nequaquam expedit malefico ulceri. Ergo alimentum moderari oportet, ut & rectè conficiatur, & optimum ſuccum corpori præbeat. Nec minus egeſtioni, & urinarum prouocationi ſtudendum. quod quidem tum ea, quæ prædiximus, tum fœniculum, & ſcandix comeſta efficiunt. Plus uerò ſimul & aluum, & urinam ducit. ac cichorium agreſte crudum oblatum ſtomacho confert, quem nonnulli ſerim, nonnulli ab amaritudine picrim appellant. Proſunt & braſſicæ cimæ, & paluſtris aſparagus, & hortenſis, & agreſtis rumex: & è piſcibus qui carnem teneram habent, & cammari, cancri, & erinacei recentes cum uino mulſo: & carnium extremitates, auiculæq; omnes montanæ, quæ facilè coquuntur, bonique ſunt ſuci. Vinum album tenue, neque ualde antiquum. hæc ille. Ex quibus conijci poteſt, hac in curatione ea plurimùm conferre, quæ urinam ualenter mouent. Idcirco Auicenna (ut proxima commentatione diximus) quædam profert medicamenta, quæ cantharidas excipiunt, ut unà cum lotio ſanguis etiam reddatur. Proinde mirum non eſt, ſi quandoque prævalens natura, per inſtrumentum urinæ, magno cum dolore parua ueluti liquidæ carnes fruſta catulorum forma, uenenum propellat. His itaque ea uictus ratione uti licebit, quæ urinam ægrè excernentibus à medicis inſtitui ſolet. Verùm ſi fluuiatiles cancri, quibus uniuerſa abundat Hetruria, haberi poterunt, ijs tam in prandio, quàm in cœna ueſcantur demorſi: quòd ijs mira inſit facultas, aduerſus rabidorum canum uenenum.

Aquæ pauor ad quod uſque tempus exoriatur.

Præbet Auicenna præter dulce uinum etiam aquam, in qua candens ferrum, uel chalybs reſtincta fuerint. ●*Cæterùm noſſe conuenit (ut ſcribit Dioſcorides) aquæ pauorem non ſtato definitoque tempore exoriri: plurimùm tamen ad quadrageſimum uſque diem neglectis differri conſueuit: poſt ſemeſtre etiam nonnullos inuadit: quendam poſt annum aquam horruiſſe conſtat. quæ nobis uſu comperta fuere. Narrant & aliquos poſt ſeptennium aquæ metu fuiſſe tentatos. Sed cogitanti mihi unde id eueniat, nulla ſanè alia hactenus ſeſe obtulit ratio, quàm quæ ex demorſorum temperamento, ac uiribus ſumi poteſt. Quandoquidem nonnulli habentur, qui uiribus ualidiſſimis præſtant: quidam qui debiles, & infirmi ſunt: alij qui corporis meatus anguſtiſſimos habent, alij uerò contrà: quidam ſynceriſſimis referti ſunt humoribus, nonnulli uerò ſuccis ichoribus ſcatentibus, ac facilè putredini obnoxijs. Ex quo fit, ut in his citius, in illis uerò ſerius hæc appareant ſymptomata. In Hetruria abſtinent demorſi per integrum annum à quorundam lignorum contactu, præſertim corni arboris, & ſanguineæ uirgæ uocatæ. Siquidem (ut teſtantur ij, qui rem experimento compertam habent) ſi harum arborum uirgæ tandiu manibus teneantur, quouſque concaleſcant, illico demorſi rabie exagitantur. Quod cuiquam minimè fabuloſum uideri debet: etenim memini me uidiſſe in ciuitate noſtra Ilicinenſi amicum quendam meum rabie correptum, quòd corni arboris uirgis (dabat enim lanificio operam) lanam diu excuſſiſſet, qui eorum oblitus, quibus ſibi à medicis interdictum erat,*

Aquæ pauor quando, & quibus curetur.

rabidus interijt. Poſtremò ſciendum eſt, aquæ pauorem haudquaquam curari poſſe, cùm ueneni uis omnes corporis occupauerit facultates: quamuis in ipſo pauoris initio, aut anteaquàm uenenum illapſum fuerit in uniuerſum corpus, aliqui curati euaſerint, ut philoſophus ille, cuius hiſtoriam ſuperius enarrauimus. præſertim cùm pro uiribus in morbum nituntur malè affecti, & qui eorum curationem agunt. His adſtipulari uidetur Dioſcorides: quippe qui quoſdam aſſerit, qui iam aquæ metum ſentiebant, ſumpto cum fiducia helleboriſmo non ſemel atque iterum, ſed frequentius ante quadrageſimum diem uel poſt, fuiſſe ſeruatos. Proinde ſcribit Auicenna eos, qui aquam expaneſcunt, deploratos non eſſe, quouſque in ſpeculo intuentes ſeipſos cognoſcunt, argumento quòd non adhuc uenenum uniuerſas infecerit cerebri facultates. Hoc igitur tempore medicamentis utendum eſt deiectorijs, & ſi nihil obſtet, ſanguinis miſſio non aſpernanda. Ex medicamentis autem in hoc cæteris præſtat album uel nigrum ueratrum, ijs adiectis, quæ eorum infrænant feruorem. Conuenit etiam epithymum, ſena, fumaria, myrobalana, elaterium, agaricum, rhabarbarum, centaurium minus, geniſtæ ſemen, thapſia, confectio Amech, & hiera colocynthidis, & Armenius lapis: ſiquidem hæc in atra bile deijcienda principem tenent locum. Proderit item Syriacum bitumen frequentius ex aqua potum: quin & Mithridatis antidotum, & ipſa theriaca, & cancrorum fluuiatilium combuſtorum puluis, Galeni modo paratus. Confert præterea bis leporis, mulpis, & capreoli coagulum. Sed

ſemper

semper in primis omni studio curandum, ut aquam malè affecti bibant. Verùm ne ipsam intuentes pauor innadat, longissimis tenuibusq; metallicis fistulis è longinquo ducenda erit, aut ex superioribus contabulamentis: nanque ipsa sola seruari poterunt. Refert Aetius, quòd si catuli coagulum ex aceto semel tantùm ederint hydrophobici, statim eos capit potus aquæ cupiditas, & bibunt: ob idq; medicamentum hoc miris laudibus extulit. Sunt qui nigrum cicer aquæ incoquendum esse ielint: sic enim aqua claritatem amittit, nigraq; efficitur: & præter id quòd hauricntibus pauorem non adferi, quemadmodum quæ syncera, pellucidaq; spectatur, urinam ualenter ducit. Nec desunt qui suadeant urentia cataplasmata occipiti esse apponenda, pariterq; post aures. Quæ etsi ad rem facere non uideantur, quòd ualentissimè exiccent; ubi tamen deplorati sunt ægri, ualentissimis etiam medicamentis uti licebit.

10 Κοινὴ τῶν ἰοβόλων θεραπεία. COMMVNIS CVRATIO IN OMNES ICTVS VIRVLENTOS. CAP. XL.

ADuersus quidem omnem animalis ictum, quod uenenum uibrat, oris suctio conuenit. Sugentem uerò oportet iciunum non esse, sed & cibum sumpsisse, & uino os abluisse: postea exiguum olei in ore continens plagam exugat. Locus ipse spongia fouendus, deinde scarificandus: sed ulcuscula altius imprimere expedit, quò uirosa materies profundo euocetur. Circinatio autem carnis, & sectio, scarificatione longè potentius opitulantur: nanque ab ijs duo peculiaria præsidia fiunt. unum, quòd uirus è loco tollitur: alterum, quod eius ueneni pars, quæ ad interiora grassatur, cum multo copioso que sanguine excernitur. Quòd si locus sectionem non admittat, cucurbitulæ cum largio-
20 ri flamma adfigendæ sunt. Sed etiam de ustione suprà in rabiosorum morsu disseruimus. Si uerò icta pars, utpote extrema, eam sectionem commodè non respuat, præsertim in omnibus serpentium ictibus ut aspidis, ceraste, similiumque, procul dubio amputanda est. Conuenientiora suprà dictis auxilia sunt, quæ epithemata uocant. Imponatur sarmentitius cinis, aut ficulnus, cum lixiuio stillatitio subactus, garo, & acri salsamento: porri, cepæ, & allia modò minutissimè contrita illinuntur, modò cremata uulneribus injiciuntur. Quinetiam dissecti gallinarum pulli, cùm maximè tepent, percusso loco applicentur. Nec desunt qui hisce tanquam discordia quadam naturali pugnantibus utantur: uerùm huius rationem inire facillimum fuerit. Gallinæ enim calida natura prædita sunt, argumento, quòd deuoratum insigne uirus conficiunt, & aridissima quæque semina consumunt: item nonnunquam arenas lapillosque ingluuie sua deuoratos, dissoluunt. Itaque animantis admoti ca-
30 lore adiutus spiritus, ab icta parte impetum capessens exiliensque secum uenenum exigit. Nec me fugit, quid in Aegypto fieri soleat. Cùm spicas Aegyptij metunt, ollam picis paratam habent, & appensam fasciam: tunc enim maximè serpentium iniurias expauescunt, tum propter spicilegij tempus, tum quòd opacis simul abditæ speluncis, & cauernis, densoque aruorum cespite delitescunt. Molestissima enim animalia, & uirus eructantia, Aegyptus in campis ferre consueuit. Vbi ergo aut in pedem, aut partem aliam, morsum intulerunt, qui adsunt, fasciam in ollam picis conijciunt, & semel aut iterum brachium aut crus paulùm supra uulnus obligant, & arctissimè duo è præsentibus distringunt, locumque secantes qua circumactus est laqueus, picem instillant: cùmque satis uulnus excepisse uidetur, laqueum resoluunt, & cepis alijsque suprà memoratis illinunt. Præterea pix liquida cum sale trito & feruente illita, præsentaneo est auxilio, si iugiter innouetur. Conuenit & ce-
40 dria, & simum caprarum ex uino decoctum. Locum aceto calido, calamintha in lotio, maris aqua, aut acida muria decocta, foueri salutare est. Quinetiam non desunt emplastra uehementissima, & calidissima, quæ uenenum elicere, expugnare, & discutere possunt. Cuiusmodi sunt quæ ex sale, aut nitro, sinapi, & cachrye componuntur, de quibus consequenter erit tractandum. Erasistratus autem non iniusta reprehensione eos incessit, qui incognitas ad hunc usum facultates conscripserunt, ut elephanti fel, crocodili ue sanguinem, ouaque testudinis, & consimilia. Nam cùm iuuantia quædam literis tradidisse uidentur, planè in hæc sola incidentibus imposuerunt. Quare talia deuitanda sunt, cùm difficilè, nisi regia facultate, perueſtigari possint: neque, quò nostra fides ijs obstringatur, frequenti obseruatione, sufficiens experimentum præstiterint. Quæ autem ad communem omnium usum pertinent, quæque facilè suppeditari, & omnibus à serpente percussis auxilium
50 ferre queunt, subiungenda uidentur. Intubus itaque, & erica, & astragalus, cum aceto pota, contra omnes serpentium morsus auxiliantur. Item bitumen, & uirentes platani pilulæ in uino diluto coctæ, & paliuri decoctum: radix aristolochiæ, & eryngij: decoctæ etiam lauri baccæ, & deuoratæ, piperque largius esitatum, ruta, anethum, & cyclaminus: coma porrorum priuatim ex pane, aut allium, aut cepæ, salsamentaque quàm acerrima: origani decoctum cum uino potum, fœniculi, pulegij, calaminthæ, porrorumque succus cum melle desorptus. hæc quidem à plantis conquiruntur. Ab animantibus uerò quædam utiliter peti solent, gallinaceorum cerebella in cibo, leporinum coagulum cum uino; itidem castorei sextans: testes marinæ testudinis sumpti multum prodesse traduntur: mustela sale inueterata inter auxiliaria medicamenta est. Commendatur in primis exenterata, quæ sale siccescens inueteratur: ex qua binas drachmas cum uino bibisse satis est. Sed de simplicibus,
60 quæ dari solent, hactenus. Percussis à serpente prodest alui deiectio, diffluens sudor, urina copiosè reddita. Sunt & compositæ quædam potiones, quæ mira remedia polliceri traduntur, ut & opij &

myrrhæ ſinguli oboli, piperis ſicilicum : ea melle excipiuntur, & inſtar Aegyptiæ fabæ dantur cum uino. Itidem ſyluestris rutæ ſeminis, gith, cumini Aethiopici, ariſtolochiæ, galbani, ſingulorum pares portiones tritæ, & cum erucæ ſucco ſubactæ, digeruntur in paſtillos, qui drachmæ pondus æquent. dantur ex ijs terni cyathi cum uino. Hæc habui de communibus auxilijs quæ dicerem. De peculiaribus remedijs contra beſtias, quæ uenena uibrant, conſequenter eſt dicendum.

Ordinis Dioſcoridis immutati ratio.

VEnenoſorum animalium ictus, morſusq; doctrinam, curandiq; rationem, duabus ſectionibus tradidit Dioſcorides. In quarum altera cuiuſcunque ictus indicia expoſuit : in altera uerò curationes diligentiſſimè conſcripſit. Cæterùm præfationem hanc illi ſectioni præpoſuit, quæ curandi rationem docet : in qua præfatione omnium uirulentorum ictuum curationem in uniuerſum proſecutus eſt. Verùm quoniam (ut ſuperius diximus in commentatione, quam in caput XXXV. huius libri conſcripſimus) rati ſumus illud non parum legenti negotium faceſſere, quòd ex diuerſis locis indicia, & curationes conquirantur, ut id moleſtiæ quiſque effugeret, utq; citius commodiusq; nulla temporis iactura omnia in unum redacta haberentur, ubi prius illa in duobus locis legebantur, nos omnia in unum locum congeſsimus, atque ex duobus capitibus unum tantùm fecimus, ſingulis uirulentorum ictibus ſua peculiaria remedia ſubijcientes. Hanc uerò Dioſcoridis præfationem præfiximus, in qua tametſi adeò exactè doctèq; tradiderit is uniuerſalem uirulentorum omnium animalium ictibus medendi methodum, ut nihil planè addi poſsit ; tamen ne ab inſtituto noſtro defeciſſe uideamur, in eorum gratiam, qui ſemper plura proferri expectant, nonnulla modo diſſeram, quæ, ut arbitror, non inutilia, neque ſcitu iniucunda erunt.

Venenorum diuerſi gradus, & effectus.

Dicam itaque primùm animalium, ferarumq; uirus, non in omnibus eſſe idem, ſed in hoc uehementiſſimum, & omnium perniciоſiſſimum, adeò ut una tantùm hora hominem conficiat, ut in aſpide, ceraſte, & baſiliſco : in alio uerò minus uehemens minusq; lethale, uno uel duobus diebus interimens, ut in uipera : in alio denique his longè imbecillius, ut in ſcorpione, & phalangio, longiore tempore necans. Verùm quanquam id plerunque euenit, quòd animalia quæ mordent, uel icunt, diuerſorum ſint generum, & proinde diuerſa etiam eorum uenena ; accidit tamen, ut ab aſpide, uel uipera demorſi quandoque tribus tantùm horis, interdum uno duntaxat die, nonnunquam pluribus diebus ſuperuiuant. Quod à diuerſis cauſis prouenit : ſiquidem in aſpidum, & uiperarum genere longè pernicialiores ſunt fœminæ quàm mares, iuuenes quàm ſenes, (quanuis non deſint, qui contrarium putent) adultæ quàm adoleſcentes. Quinetiam feræ omnes, & inſecta in montibus, & aridis locis inter uepres, & ſaxa degentes, ijs citius hominem perdunt, quæ paluſtres, uliginoſoſq; tractus incolunt. Citius præterea necant, quæ orientalem, & meridionalem inhabitant plagam, quàm quæ ſeptentrionalem. Ad hæc famelicæ depaſtis nocentiores ſunt, & irritatæ uenenoſiores ſunt, quàm dimiſſæ. quanuis omnium in uniuerſum ictus pernicioſiores ſint æſtate, quàm hyeme. Hæ itaque cauſæ eſſe poſſunt, cur citius, uel ſerius demorſi intereant. Id tamen etiam plerunque fit ex fortiori, uel imbecilliori demorſorum temperamento, aut uaſorum latitudine, uel anguſtia. quandoquidem (ut ſuperius pluribus in locis diximus) ueneno non tam facilis patebit aditus, ubi uaſa ſuapte natura anguſta

Quorundam opi. exploſa.

fuerint, quàm ubi latiora. Cæterùm errant, Auicennæ teſtimonio, qui ſerpentium uenenum frigidum eſſe ſtatuunt, quòd ab ijs demorſi illico frigidi fiant, quodq; ſerpentes ipſi, ut frigoris impatientes, appetente hyeme in ſubterraneis cauernis latitent, uel ſub lapidibus, ſub quibus priuatim ſe condunt uiperæ, ubi nonnunquam adeò frigore correptæ reperiuntur, ut ſtupidæ & immobiles redditæ, tanquam congelatæ perſiſtant. Frigiditas enim toti corpori ex ictu uel morſu adueniens, non utique euenit ex uenini frigiditate ; ſed quòd innatus calor ab extremis, & ultimis corporis partibus ad cor ſe conferat, quòdq; etiam ueneno ſuperetur, & extinguatur. Nec eo argumento frigidi temperamento ſerpentes ſunt iudicandi, quòd ſcilicet hyeme immobiles, & ferè exanimes ſuis in cauernis reperiantur, quippe nulla alia de cauſa id illis accidit, quàm quòd eorum natura, quæ calidiſsima eſt, id maximè refugiat, quòd ſibi contrarium ſentit. Viſitur hoc pariter in piſcibus, qui cùm frigidi natura ſint, quàm primùm ex aqua extrahuntur, aeris calore necantur. Quin & ueſpæ, quæ temperamento calidæ ſunt, & ſiccæ, eadem ratione hyeme conficiuntur, niſi calidiſſimis recondantur locis. Sed iam ictuum, uel morſuum uirulentorum curationem aggrediamur.

Virulẽtorum ictuũ, uel morſuum curatio.

In qua Dioſcoridem, Paulum, Aetium, & alios æterni nominis ſcriptores imitati, dicimus efficaciſsimum eſſe remedium, morſu uel ictu illatum uulnus continuè ore ſugere (ſugentem tamen prius præparatum eſſe oportet) & ſubinde uenenum, uel uenenatum ſanguinem expuere. Veruntamen id opus, meo quidem iudicio, perfici non poteſt, abſque magno ſugentis diſcrimine. Nam ſi in aliqua oris parte, aut gingiuarum, linguæ, palatiq; ulcuſculum aliquod fuerit, quanquam adeò inſenſibile, ut cutim tantùm occupet, ubi uenenum in os ſuctione reuocatum ulceris locum contigerit, & ſanguini ſe admiſcuerit, qui forti ſuctione facilè è gingiuis per dentium connexus manat, dubitandum non eſt, quin illico ſugenti perniciem inferat : itaque fiat, ut qui alteri mederi uelit, ſibi ipſi necem paret. Quin nec minus periculi immineret, ſi uenenatæ ſaliuæ tantillum in ſtomachum deſcenderet. Neque temerè hæc dicimus. etenim iam nos uidimus (ut ſuperius in noſtra in primam, & uniuerſalem huius libri præfationem commentatione retulimus) ruſticum, qui cùm fœnum quodam in prato ſecaret, fortè fortuna falce mediam ſecuit uiperam : & cùm à trunco, quem manu imprudens ſuſtulerat, in digito morſus eſſet, os uulneri ſtatim admouit, & uenenatum exuxit ſanguinem. quo facto repentè mortuus concidit. Proinde ſcitè admonet Aetius, ut caueant, qui ſugunt, ne os habeant ulceratum. Porrò ad hæc uitanda diſcrimina, recentiores galli uel gallinæ ſedem plumis exuunt, & uulneri conſultiſſimè applicant, & demortuo, primo, alterum ſubſtituunt, idque tandiu proſequuntur, quouſque uniuerſa ueneni uis extrahatur. Cuius rei certum indicium habent, cùm gallus poſtremò appoſitus non moritur. Aetius Dioſcoridem ſecutus, non modò gallinaceos, gallinaſque iuuentes diſſectas, & adhuc palpitantes his morſibus commodè applicari tradidit ; ſed etiam quodlibet uolatilium genus, item iuuenum, tenellorumque quadrupedum. Dehinc idem iubet, excitatis calidæ aquæ potu uomitibus, ualentiora dari antidota, nempe theriacam, & Mithridatis antidotum. Mirificam uim in hac curatione habent, quantum equidem experientia comperi, quinta noſtra eſſentia, pariterq; oleum de ſcorpionibus, quorum parandi rationem in præfationis huius libri commentario tradidimus : ſiquidem his tantùm antidotis, imò nonnunquam ſolo oleo, nonnullos à uiperis demorſos

morsos sanauimus, paucis admodum horis, qui cùm nullum uitæ signum præberent, tanquam deplorati iacebant. Nam tanta est horum partium tenuitas, ut momento uniuersum corpus percurrant, & subinde omne superent uenenum. Protulit Aetius sarmentorum, & ficulneæ cineris uice, eam quæ è laurinis conficitur lignis. Cuius sententiam magis probandam censemus, quòd hæc arbor suapte natura polleat aduersus uenena. Vbi uerò ueneni uis contumax reperiatur, & non nisi longo tempore euinci possit, est diligenter animaduertendum, ne icti unquam die ac noctu dormire sinantur, donec ueneni uis euanuerit. quippe quòd somnus (ut alijs in locis superius dictum est) uenenum maximè ad cor, & cerebrum ducat, & secum trahat. Multa præter hæc habentur remedia uulneri illinenda, ut calx uiua, oleo & melle subacta. hæc enim (ut Aetius est author) omnibus uenenatis morsibus opem fert, præterquàm ab aspide illatis. Sunt & qui nigri ueratri recentem radicem in uulnus figendam consulant: quòd hæc (ut equidem me experientia cognouisse fateri possum) uirus ualentissimè extrahat. Quamobrem Tridentina rura cùm iumentum aliquod à serpente initur, statim perforato ibidem corio, præstantissimo remedio ellebori nigri radices in uulnus inserunt. Prosunt etiamnum magno iumento cepa, allium, porrum, asphodeli, & dracunculi radix elixa, contusa, & subinde theriaca, aut Mithridatio, & oleo de scorpionibus subacta, & illita. Non secus auxiliantur, tridis, ari, phu, utriusque chamæleonis, lilij, hemerocallis, helenij, fœniculi, smyrnij, gladioli, scillæ, spargenij, cyclamini, bryoniæ, utriusque raphani, & bulbaccorum omnium radices, concisæ, ac decoctæ, & morsibus illitæ: quæ omnia sæpe à nobis experta sunt. Conferunt præterea bdellium, Syriacum bitumen, pix liquida, castoreum, montanarum caprarum fimum, euphorbium, sulphur urinæ admistum, sal, nitrum, taurinum fel, oleraceæ eruca, utrunque laser, galbanum, sagapenum, panacis lacryma, erica, hyssopum, origani omne genus, dictamnum Cretense, & Italicum, calamintha, conyza omnis, uerbenaca, halicacabum, satiua & agrestis ruta, sonchus tam aspera quàm læuis, sisymbrium, sinapi, nasturtium, lepidium, iberis, thlaspi, aut in emplastris, aut in fomentis exterius adhibita. Quæ uerò pota, uel deuorata ualentissima censentur, ea omnia erunt, quæ in nostro in huius libri præfationem commentario longiori catalogo recensuimus. tametsi primùm ad uenenatos ictus præferantur Medica mala, & eorum semen: quin & echij, & uiticis, & ligustici, & pæoniæ, & hyacinthi: præterea uirides platani pensiles pilulæ, iuniperi baccæ, conyza, chamædrys, scordium, chamæpitys, echini terrestris caro, gallinaceorum & gallinarum cerebrum, leporis & equi coagulum ex uino potum, marinæ testudinis sanguis cum cymino, porri succus ex melle, nasturtium, maioris centaurij, gentianæ, albi dictamni, & superior gladioli radix, thlaspi, pulegium, Cretense dictamnum, elichryси coma, ranæ oleo incoctæ, & sale conspersæ, earundem ius, oleo & sale adiectis, & cerui genitale siccum, & in puluerem potum. Mirificum ac singulare remedium præstat illius herbæ radix, quam Gotticenses, ex eo quòd serpentium morsibus celeriter, & efficaciter medeatur, Serpentinam uocant, cuius historiam descripsimus libro secundo in coronopi mentione. hæc siquidem in puluerem ex uino hausta cochlearis mensura, à uenenoso quouis serpente demorsos breui tempore sanat: neque ea solùm ualet aduersus uirulentos ictus; sed etiam contra epota uenena. Iis ferè uiribus pollent (ut quidam recentiores fatentur) flosculi sylueſtres roseo colore micantes, quos nonnulli sylueſtres caryophyllos uocant. Theriaca Iaudibus à Galeno celebrata.

Porrò Galenus libro de theriaca ad Pisonem, cæteris antidotis tam simplicibus, quàm compositis ad uirulentorum morsus Andromachi theriacam prætulit his uerbis. Theriaca est procul dubio apud uniuersos homines celebratissimum antidotum, tum quòd pollicito neminem frustretur, tum ob ipsius actionis efficaciam. Siquidem nullum unquam à feris, quæ hominem solent interimere, commorsum, hac statim epota periisse memoriæ est proditum. Nullus eadem præsumpta, haud multò pòst morsu impetitus, belluæ ueneno ceu illam superante interijt. Quod subinde nonnulli prætores etiam, penes quos uitæ, & necis potestas est, experiuntur: atque medicamentum probare uolentes, an quod promittat præstare quoque possit, in omnibus iam ob praua quædam, & illegitima facinora ad mortem iudicatis, de ipsa faciunt experimentum. Nos autem cùm in hominibus id non posimus, in alijs quibusdam animantibus idem facientes, ueram medicamenti probationem inuenire conemur. Nanque gallis, qui domi non enutriti, neque nobis sunt contubernales, sed potius agrestibus, & ficciore præditis temperamento, captis, feras obijcimus, & qui inter illos non biberint ex medicamento, protinus intereunt: qui uerò biberint, conualescunt, & à morsu utam retinent. Interdum uerò medicamentum num adulteratum sit, hoc quoque modo probare conuenit. Si epota theriaca, non purgetur, qui purgans sumpsit medicamentum, hoc ipso iudicamus antidotum esse præstantissimum, quoniam purgationem, ei qui medicamento usus sit purgante, impedierit, ut tali experimento à ueri medicaminis inuentione nunquam aberrauerimus. hactenus Galenus. Cuius nimirum ætate qui prætorium in facinorosos exercebant iudicium, facilè probare poterant num theriaca probatæ esset facultatis, an adulterina. Nanque pluribus in locis qui ob sua facinora mortis supplicio damnabantur, non semper capite, aut quouis alio pœnæ genere necabantur, prout leges statuebant: sed sæpius in theatrum ducti, ut mitiori supplicio è medio tollerentur, aspidibus, & uiperis offerebantur demordendi. Huius rei testis est Galenus eodem libro ad Pisonem, ubi pòst enarratum Cleopatræ interitum, sic inquit. Pluries in magna Alexandria sum contemplatus, quàm celeriter aspides homines perimant. Cùm enim aliquem hac pœnæ lege damnatum, humaniter, citóque uolunt occidere, adijcientes ipsius pectori feram, iubentésque paululum ambulare, ita sine mora hominem tollunt è medio. Probanda igitur fuerit theriaca, præsertim quæ sit hoc tempore, antequàm ematur, uel alicui propinetur, in gallis agrestibus à feris sæpius enarratis demorsis, ut docet Galenus, aut in alio quouis animali: etenim in simijs (ut opinor) tutius & certius id experiri possent, quòd similæ magis cæteris hominem referant. Cæterùm si qua in Italia Theriaca nunc reperitur, quæ mihi probanda sit, ea sanè fuerit (seruata omnium pace) quæ Veronæ ad Campanæ aureæ insigne, à Francisco Calzolario pharmacopæo quàm peritissimo parari solet. Eam enim, dum uiuam, semper mihi usui futuram decreui, & præsertim cùm iam intelligam, eundem ad ipsam iterum parandam magno apparatu, se accingere, ac pro uiribus nauare operam, ut perquàm pauca succedanea in eum ueniant. De his ego facilè testari possim, quum iam apud me plura sint peregrina, à Calzolario ipso mihi transmissa; quæ antea, hoc æuo, nullis in Theriacis (quod sciuerim) legitima addita sunt. Inter ea (ut aliquid in medium afferam) est costi radix, me dicamentum sanè inuentu rarissimum, in qua nihil prorsus desiderari potest, quòd illi per omnia non correspondeat. Cætera silebo, ne fortasse alicui inuidiam faciam. Narrant quidam antiquitus fuisse gentes in pluribus orbis partibus, quæ

Gentes tutæ à serpentibus, eorumq; ictibus medentes.

suapte natura cum serpentibus degebant, tractabántque manibus, nullo unquam ab his morsu acceptò. Cuius rei testis est Plinius libro VII. cap. II. ubi ita scripturæ reliquit. Crates Pergamenus in Hellesponto circa Parium genus hominum fuisse tradit, quos Ophiogenes uocat, serpentum ictus contactu leuare solitos, & manu imposita uenena extrahere corpori. Varro etiam nunc esse paucos ibi, quorum saliuæ contra ictus serpentum medeantur. Simulis & in Aphrica genus Psyllorum fuit, ut Agatharchides scribit, à Psyllo rege dicta. Horum corpori ingenitum fuit uirus exitiale serpentibus, ex cuius odore sopirent eas. Mos uerò liberos genitos protinus obijciendi sæuissimis earum. eóque genere pudicitiam coniugum experiendi, non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. Hæc gens ipsa quidem propè interemptione sublata est à Nassomonibus, qui nunc eas tenent sedes. Genus tamen hominum ex his, qui profugerant, aut cùm pugnatum est, abfuerant, hodiéque remanet in paucis. Simile & in Italia Marsorum gente durat, quos a Circes filio ortos ferunt, & ideo inesse ijs uim naturalem eam. hæc Plinius. Veruntamen, ut author est Galenus libro de theriaca ad Pisonem, Marsi qui suo tempore extabant, contra serpentium uenena nullam utique propriam habebant facultatem: sed fraude quadam uniuersam decipiebant plebeculam. Ipse enim loco citato ita scribit. Circulatores hi nunquam congruo tempore uiperas uenantur, sed multò post uernationem, cùm non amplius uigent. Captas autem ipsas crebrò sibi ipsis assuefaciunt, & cibis non solitis enutriunt, imò carnes ipsis permittentes, & continuè mordere cogentes, ut uirus ex earum ore uacuetur efficiunt. quinetiam mazas quasdam obijciunt, quæ dentium foramina obstruant. Atque hac ratione morsus fiunt imbecilles, ut uidentibus magnum sit miraculum, talis ipsorum ad fraudem parandam artificij imperitis. hæc Galenus. Cæterùm id fraudis doliue genus, nostro etiam tempore locum habet, in his præsertim circulatoribus, & circumforaneis, qui ex diui Pauli stirpe (quod tamen planè mentiuntur) se prognatos prædicant. Quippe quòd ferè omnes Apuli sint ex Leccia urbe oriundi, aut ex circumstantibus locis. quanquam facilè possint originem duxisse à Marsis eorum uicinis, qui sexcentenis, aut fortasse millenis annis ante diuum Paulum extitere. Cauendum igitur fuerit ab eorum nugis: nam quicquid loquuntur, pollicenturq;, id omne fraudulenter, & dolosè agunt. Capiunt enim uiperas abeunte iam hyeme, & ut magis ab earum morsibus se tutentur, manus sibi perquàm diligenter inungunt quodam unguento hac in uenatione ab ipsis experto. Vnguentum illud conficitur ex oleo syluestris raphani semine expresso, dracunculi radicis, & asphodeli succo, leporis cerebro, sabinæ foliis, lauri baccis, & alijs quibusdam additis. Affirmant eo unguento perunctos à serpentibus ici non posse. Quod ego facilè crediderim, cùm etiam apud Nicandrum in theriacis unguentum repererim, quo qui fuerit perunctus, à feris ici non possit. Nicandri uerba subijciam, quæ soluta oratione ita redduntur. Quòd si in triuijs missa reptilia iam recens generantia sese, & rem secum habentia, in ollam mittas, repones aduersum pernicioſas noxas remedium. Injicies autem in ollam illam cerebri, seu medullæ cerui recens cæsi drachmas triginta: cotylas quatuor rosacei, cuius primam, mediam, & tertiam expressionem unguentarij præcipuas, & solas numerant. Olei splendentis crudi totidem cotylas infunde, & cotylam ceræ unam, atque hæc in rotundo uase celeriter calefacito, donec liquefactæ serpentium squamæ molleſcant. postea arte paratam molam recipies, & hæc omnia in unum mista turbabis, tereséq; cum serpentibus. Longè autem spinas separa: quandoquidem maleficum illis uenenum adhæreat. Omnia porrò membra ex hoc unguento inunge, tumq; uel in quámuis uiam, uel grabatum etiam te tutò conferes, uel cùm arentis æstatis tempore ad areæ opera cinctus, tridentibus profundum manipulorum acerum disquisieris. hæc ille. Capiunt igitur qui Marsos se faciunt uiperas, alíudq; quóduis serpentium genus hoc modo: captisq; statim caput saliua perfundunt, cuius contactu non parum, mileſcunt, & ueneni feritatem deponunt, quòd hominis saliua facultate sit illis prorsus contraria. Cùm autem in foro, ut miraculosum de se spectaculum præbeant, ab his nullo ueneni incommodo demordi se facere uolunt, oblato prius illis duræ carnis frusto, id dentibus dilaniare cogunt, ut uirus, quod prope dentes quosdam ueſiculis continetur, in mansam effundatur carnem. Non desunt tamen qui etiam ueſiculas illas forcipibus abscindant, ne amplius ueneno repleantur. Itaque hac fraude uniuersam gentem decipiunt. Verùm pulcherrimè horum fraus quandoque detegitur, cùm simul in eodem foro plures eiusdem praui generis homines contendunt, ut alter alteri primum locum præripiat, & summam apud populum authoritatem consequatur. Nam ij, ut quisque se legitimè ex diui Pauli familia ortum ostendat, uiperis, quibus uenenum exemptum non sit scientèr dilacerant, præsumptis tamen suis fallacibus antidotis: quibus tandem frustrati, à ueneno icti relictis uexillis, tanquam moribundi, suis è pulpitis in terram cadunt. Et certè nisi statim periti medici illis opem ferrent, mortem sæpe immaturam oppeterent: licet etiam interdum occumbant, & animam cacodæmonibus, corpora uerò suis serpentibus deuoranda relinquant. Equidem memini, cùm essem Perusijs, me duos huiusce generis circumforaneos uidisse in foro, qui in tribus corporis partibus à uiperis demorsi erant: & ij sanè ambo periissent, nisi Carauitus ille Bononiensis chirurgicus, & præceptor meus, oleo nostro de scorpionibus eos inunxisset: nec suus illis profuisset lapis, quem uendunt, & omnibus præferunt, aduersus omnia uenena. Quemadmodum idem non profuit ijs, qui Tridenti inuicem in foro demorsi, & neluti mortui in hospitium delati, prædicto oleo sanitati restituti fuere, magno quidem amborum discrimine, ac dedecore. Sunt qui dicant eum lapidem, uel potius terram obsignatam, à Melite insula allatam, quam omnibus præponunt antidotis, nim omnino aduersus serpentium uenena efficacem habere, quemadmodum & ea, quæ à Lemno insula, Lemnia uocatur. Veruntamen ubi ab aspide, uel uipera quis fuerit demorsus, parum uel nihil proficit. quamobrem credendum minimè fuerit, panem uel uinum, quibus suas ij admurmurant cantilenas, eos qui sumpserint, tutos à serpentibus, & alijs id genus uenenum eiaculantibus, ad integrum usque annum seruare posse. Quandoquidem nouimus nos, qui hoc pane deuorato se tutos à serpentibus existimantes, serpentium uenationi se dedere: sed ab ijs tandem demorsi huius admurmurati panis opinione falsi interiere. Non tamen eam inficias, quin aliqui reperiantur, quibus quædam ea à cælo facultas tributa est, ut à serpentibus non mordeantur. Siquidem noui ego plures, qui simpliciter, nulloq; artificio aut uerbis aspides, & uiperas quotidie capiebant, nec unquam ab ijs icti fuere. quanuis serpentes ab ijs modo pedibus calcati, modò manibus compressi fuerint, ac ductius in nudo corum sinu gestati. Neque præterea negauerim, serpentes non posse carminibus, & incantationibus compelli, quòd plurimis id constet experimentis. Cæterùm, ut nihil quod ad curationem ictuum uirulentorum facere possit

Fraus circumforaneorum qui diui Pauli stirpem mentiuntur.

Vnguentum Nicandri.

possit, à nobis prætermittatur, qui omnia quæ scimus, ingenuè docemus, non uerebor prodere memoriæ (etsi id sciam ad medicos non spectare, neque ab ipsis recipi) quónam pacto in Romano agro senex quidam eremita amicus meus, à feris ictos sanabat, ipsis absentibus ægris. Cùm enim quis è circumstantibus populis à serpente demordebatur, id per nuncium eremitæ significabant: tum is interrogabat nuncium, an medicamentum illi loco ebibere uellet. Quòd si id se facturum respondebat, iubebat ille, ut dextrum pedem calceo denudatum solo sisteret, & cultello totius pedis uestigio lineam circunducebat: deinde iubebat pedem auferri, & intra spatium lineæ signatæ cultelli cuspide hæc uerba inscribebat. CARO CARVZE, SANVM REDVCE, REPVTA SANVM, EMANVEL PARACLETVS. *mox terram eodem gladio abradebat, ita ut omnes abolerentur characteres: abrasum puluerem fictili quodam paruo aqua pleno excipiebat, ibique tantisper dimittebat, donec terra subsideret: demum nuncij interula aquam percolabat, & cruce signatam illi bibendam præbebat. Sed certè mirum est, quòd eadem hora ictus sanabatur, qua nuncius potionem illam sumpserat, ut mihi planè compertum est, & omnibus illius regionis incolis. Hæc est curatio in uirulentos ictus, qua utebatur ille eremita. qui mihi sæpius dixit, hoc esse maius secretum, efficaciusque remedium, quod habeant ij, qui suam originem in diui Pauli familiam falsò referunt.* Curatio secundum eremitam.

Σφῆκες, καὶ μέλισσαι. VESPAE, ET APES. CAP. XLI.

INter ferientium uenenatorum notas, nihil de uespis, & apibus articulatim digessimus, quòd corpicuæ omnibus sint, & nihil excellens, aut notatu dignum in his obseruetur: inter remedia tamen earum meminisse non fuit alienum. Igitur aduersus utrarumq; ictus prodest illita malua, & hordeacea farina cum aceto, ficulneum lac in uulnus instillatum, & muriæ, aut aquæ marinæ fotus.

ET si uesparum, & apum ictus nemini unquam attulerit necem; cum tamen dolores molestissimi inde quandoq; oriantur, non alienum, neque inutile fuerit ea nosse medicamenta, quibus facilè ijdem mulceri possint. Quamobrem iam di ctis à Dioscoride remedijs ea addenda duximus, quæ priuatim scribit Aetius lib. XIII. *sic inquiens. Si quis ab apibus, & uespis illæsus permanere uelit, eum maluæ folia cum oleo illita, & eruca, siue bruchus cum oleo illitus asseruabunt. Quandoquidem uerò quidam ab his clanculum percussi, ob dolorem perturbantur, putantque se à maligno aliquo animante petitos esse, necessarium existimo prius ostendere quæ signa horum ictus comitentur. Hos itaque, qui ab apibus punguntur, dolor ictus consequitur, & rubor loci, cum tumore partium in ambitu sitarum: stimulus autem omnino in percusso loco reperietur. Eadem etiam hos, quos uespa pupugit, concomitantur, sed intensiora: uerùm stimulum uespa in percusso loco non relinquit. Auxilium autem utrique ferunt luto, aut stercore bubulo eis illito cum posca: aut maluæ folijs impositis cum posca: aut cimolia cum malua & posca. Naturaliter autem opitulatur ueneranda, & uiuica strombi conchylij imago in sigillo ferreo exculpta, & loco ictus appressa: non enim permittit amplius inflammationem generari. In potu præterea ipsis folium lauri tenerorum, drachmas duas cum uino austero præbeto. hæc Aetius. Cæterùm compertum est, dolorem statim sedari illitis muscis prius contritis. Id quod similiter præstant thymbra, melissophyllum, & sisymbrium.* Vesparum, & apum ictus, & remedia.

Φαλάγγια. PHALANGIA. CAP. XLII.

DEmorsis à phalangijs locus quidem ipse, quasi ab impacto aculeo rubet, non intumescens, nec per ambitum calidus est, sed mediocriter humescit: ubi uerò contrariorum occursu refrixit, consequitur corpore toto tremor, distentiones poplitum, & inguinum, conuulsionibus non dissimiles. in lumbis collectio exoritur, & perpetua urinæ libido lacessit, multaque reddendis excrementis colluctatio. uniuersa cute frigidus sudor emanat, collacrymant oculi, offusisque nebulis caligant. Horum ictibus ficulneum cinerem adiecto sale trito, & uino imponere oportet: aut radicem syluestris punicæ quàm tenuissimè tritam: aut aristolochiam cum hordei farina; & aceto subactam. Vlcera aquæ maris proluenda, aut apiastri decocto, foliaque eiusdem illinenda. Lauacris perpetim utendum, & propinandum abrotoni semen, anisum, aristolochiam, cicer syluestre, cuminum Aethiopicum, cedrides tritas, platani corticem, & trifoliæ herbæ semen: priuatim autem, singulorum ex ijs binas drachmas dare cum uini hemina conuenit. item myricæ fructus, & chamæpityos, & uiridium cupressi pilularum decoctum, admisto uino. Sunt qui fluuiatilis cancri expressi succum cum lacte, assumpto apij semine, confestim molestijs liberare prodant.

PHalangiorum genera quanquam plura à ueteribus describuntur; tamen Actio lib. XIII. *cap.* XVIII. *sex tantùm numerantur, his uerbis. In phalangiorum genere primum quidem rhagium, alterum lupum, tertium formicarium, quartum cranocolaptes, quintum sclerocephalum, sextum scolecium appellant. Ac primum quidem Rhagium, id est, acineum, figura rotundum est, colore uerò nigrum, acini uuæ nigræ similitudine, unde etiam appellationem accepit: & os quidem iuxta medium uentrem habet, pedes uerò ex utraque parte quàm breuissimos. Alterum uerò Lupus appellatum, muscas perdit, eisque pascitur: ac corpus quidem habet latum, & uolubile, partes uerò circa collum ipsis incisæ sunt: amplius autem & os eius eminentias tres habet. Tertium autem Myrmecium, hoc est, formicarium dictum, formicæ maximæ assimilatur, colore fuliginoso: corpus uerò eius uelut aspris quibusdam insignitum est, maximè circa dorsum. Quartum deinde Cranocolaptes, sublongum est, & uiride, stimulumque iuxta collum habet, atque si in quem irruat, locos circa caput petit. Quintum Sclerocephalum dictum, caput habet saxeum, & obduratum: lineamenta uerò per omne corpus similia* Phalangiorum genera ex Aetio.

animalibus illis, quæ circumuolitant noctu lucernas. Sextum autem Scolecium siue uermicarium appellatum, sublongum est, & submaculosum, maximè circa caput. Atque hæ quidem species phalangiorum enumerantur. hactenus Aetius. Qui tamen cuiuscunque phalangij notas, & indicia seorsum non descripsit (genus enim diuersum diuersa quoque parit symptomata) sed omnia in commune simul collegit. Quamobrem si particulatim cuiusque phalangij indicia per se scire cupimus, Nicandrum consulamus. Is siquidem in theriacis præter id quòd plura, quàm fecerit Aetius, phalangiorum genera reddit, singulorum etiam priuatim indicia describit suis uersibus, qui ita paraphrasticè in Latinum uertuntur. Opera iam nunc noxij considera phalangij, signaque eius morsus. Primus itaque splendidus Rhox appellatur, niger planè, accumulatis pedibus prorepens, medium uentrem ore, & dentibus septum habens. Cui ab hoc inflictum fuerit uulnus, perinde corpore apparet atque si nihil quicquam sauciatus foret: oculi uerò inferiori parte rubescunt, frigus iuxtà in corpore adhæret, infigitur, flatimque color, & membra hominis à supernis ad ima uergere uidentur: neque penis semine unidus demittitur, sed lumbos occupans ita frigus genuum nexus dissoluit. Asterion iam secundum obserua, in cuius dorso pinguia quædam relucent, ac lucidæ in corpore uirgulæ. Percussum ab hoc inexpectatus horror cum flamine quodam adoritur, caput uerò somnus grauat, genuum & membrorum nexus, & imbecillitas fit. Cyaneum aliud sublime, crinitum, & asperum æqualiter est. Difficilem corpori infert illud punctura, quodcunque labefactauerit, corque graui languore succumbit. Nox & caligo tempora circumstant, uomitumque edit è collo lubricum, ab araneis telis non multum distantem, adeoque tandem interitum subministrat. Ab hoc alius est Agrostes, qui specie sua lupo similis est, muscarum interemptori, qui apum obseruator est, quicum qui psenes dicuntur, & œstrorum, & omnium quæ ad telam ipsius peruenerint. Hic imbellem plagam, & unum uulnus homini infligit. Quod autem Dysideri, siue sphaccum appellant, rutilum satis, ueluæ crudis uescenti persimile. Hic si quem piam uulnerarit, ingens è uulnere tumor erigitur: morbi etiam quidam ad genua, aliàs etiam neruorum cordis, & uenarum languentium trepidatio, aliàs uirium destitutio, ut percussum sæpius domet, atque interimat. Extremi maleficij animal, somnum adferens, qui hominem quiescere ab huius seculi laboribus faciat. Est præterea Formicarium dictum, quod formicis planè simile sit, collo quidem rutilum, reliquum corpus nigredini ex putredine factæ, par est, undique latum, stellatum dorsum, punctisque distinctum gerens, cui subcinericium tempus ad modicam ceruicem attollitur. Atque ex hoc phalangio dolores priorum similes uenenatorum ueniunt. Sunt & alia parua phalangia scarabeis similia, quæ in agris inter legumina sua carpunt pascua. Horum circa cruciantem morsum tubercula, & pustulæ exurgunt, cor oberrans furit, lingua inconditè obmurmurat, oculi etiam subuertuntur. Educatur in Aegypto in persææ foliis, quem Cranocolapten dicunt, phalænæ similis, quæ circum lucernas cum impetu uolitat nocte. Eius horribile semper caput incessanter nutat, uterus autem grauatur. Hic ubi cuipiam stimulum infixerit, quem ceruice tenus gerit, facilè sanè citra omnem laborem ad interitum ducit. hæc Nicander. A quo tamen in hoc dissentit Aetius, quòd sclerocephalum ijs simile fecerit bestiolis, quæ noctu lucernas circumuolitant, Nicander uerò huic cranocolapten comparauerit. Sed iam ea prosequamur, quæ de phalangiorum ictibus tradidit Aetius, qui loco superius citato sic habet. Quæ percussos à phalangijs concomitantur, communia sunt iuxta magnitudinem, & paruitatem discreta. Morsus porrò tenuis est, ut uix conspici possit: tumor autem tiuidus. quibusdam etiam rubicundus: frigiditas adest circa genua, lumbos, & scapulas, nonnunquam uerò totum corpus aggrauatur. amplius & dolor assiduus adest, tremor, pallor, uigiliæ. Quibusdam uerò pudendi tentigo, & circa caput pruritus, aliquando etiam circa suras: oculi humecti, & lacrymantes, ac caui, & uenter inæqualiter eleuatur. Intumescit autem uniuersum corpus, faciesque, & maximè circa linguam partes, adeò ut impedito sermone balbutiant demorsi. Quibusdam uerò urinæ emittendæ difficultas adest, cũ pudendi tentigine, & dolore. Si uerò minxerint, aquosæ ipsorum sunt urinæ, quædam araneorum telis similia in se habentes, & uomitus quoque similis. aliquando uerò & per uomitum, & per uentrem talia excernuntur. Cæterùm in calidam aquam demissi, dolore leuati sibi uidentur: pòst uerò è balneo egredientibus intentum dolet pudendum. Senioribus uero pudendum plurimùm laxatur, ac minimè intenditur. Atque hæc quidem communiter ad omnium ictus sequuntur. Si uerò cranocolaptes aliquem percusserit, caput magis dolet, & uertigines consequuntur, frigus continens, delirium, corporis iactatio, & uentriculi punctiones. Omnes autem à phalangijs percussi iuuantur assiduis balneis: ictus etiam locus ex trifolij bituminosi decocto, cum oleo proluatur, totum uerò corpus ex cerato liquidissimo pinguefiat. Iuuantur etiam fomento spongiarum in calido aceto tinctarum, & plagæ continuè adhibitarum. Cataplasmata autem eis conueniunt: bulbi, sanguinaria, porrum, furfures aceto incocti, hordeacea farina incoctis cum ea in uino aut melle lauri foliis, ruta, grossi, caprinum stercus cum uino, amaracus cum aceto, sylueſtris ruta cum aceto, & cyperus. hactenus Aetius. Cæterùm Dioscorides uarijs in locis huius totius operis de medica materia plura alia medicamenta intus in corpus sumenda aduersus phalangiorum morsus commemorauit, præter ea quæ hoc capite speciatim retulit. Ea autem sunt, si summatim colligantur, myrti baccarum succus ex uino potus, succus item foliorum mori cyathi mensura, lixiuium è fici uel caprifici cinere paratum, asparagi radicum decoctum, agrestis lactuca, coris semen, hederæ succus ex aceto potus, ruta ex uino hausta, hieracium, dauci semen, melanthium drachmæ pondere ex aquæ potum, aparine, melissophyllum, & phalangium herba ex uino pota, pentaphyllum, hyacinthi radix, & sedum minus. Quæ uerò ad idem exterius illinenda commendauit, hæc sunt, mullus piscis dissectus, maluæ decoctum, aqua marina, & marinorum iuncorum tenella folia. Nec desunt composita medicamenta ab authoribus tradita. quæ si quis uidere & habere cupit, Galenum consulat libro secundo de antidotis, ubi ualentissima describuntur antidota ad phalangiorum ictus, è pluribus ueterum clarissimorum medicorum monumentis excerpta. In summa tamen legitima theriaca, & Mithridatium contra phalangiorum uenenum cæteris præstantiora censentur. Sunt etiámnum in phalangiorum genere recensendæ, quæ nobis in Hetruria TARANTVLAE uocantur. Quarum historiam, & admiranda symptomata superius libro secundo abundè retulimus, cùm de phalangijs dissereremus. Quinetiam inibi docuimus, quo modo ab ijs icti curentur musicis instrumentis, ductisque quàm longissimis tripudijs. quare eò se conferre poterunt, qui hæc scire desiderant.

Phalang. genera, & morsus notæ ex Nicandro.

Phalangiorum ictuum signa, & curatio ex Aetio.

Tarantulæ uenenum, & remedia uide libro 11.

Σκολόπενδρα. SCOLOPENDRA. CAP. XLIII.

SI Scolopendra,aut dicta ophioctene,morsum intulit,locus per ambitum liuore sugillatur, & com putrescit: interdumque,licet rarò,fæculentus, atque ruber cernitur. A morsu ipso exulcerari locus incipit, ulcusque id negocium exhibet, ferè remedijs inuictum: præterea toto corpore prurigo sentitur. Hæc ubi morsum infixit, sal quàm leuissimè tritus, ex aceto uulneri inspargendus, aut ruta syluestris superponenda. Locus acida muria fouendus, & danda in potu aristolochia cum uino, aut serpyllum,aut calamintha,aut ruta syluestris.

Scolopendræ uenenosæ consideratio.

TErrestres Scolopendras Hetrusci centipedas uocant. Sunt enim in Hetruria omnibus uulgaris notitiæ uermes, innumeris utrinque pedibus refertæ,colore subrufo: diuerso quoque genere constant. Cæterùm ea tantùm ictu uenenum relinquunt, quæ quòd morsu serpentes interficiant,ophioctonæ appellantur, quarum tantùm existimamus hoc loco meminisse Dioscoridem. Veruntamen quæ in uniuerso genere eæ sint hactenus compertum non habeo. Quibusdam in regionibus tanta copia increuere scolopendræ, ut fugati ab eis populi, proprios deseruerint lares. quod Arerietis contigisse scribit Theophrastus. Progreditur scolopendra tam in anteriorem, quàm in posteriorem partem. Idcirco scribit Aristoteles lib. IIII. cap. VII. de historia animalium,quòd dissecta Scolopendra altera parte in caput,altera in caudam mouetur, & serpit. Vnde uidetur existimasse Nicander,hanc bicipitem esse,ut eius uerba in theriacis innuunt,cùm inquit. Modicáq; pemphredon,bicepsque scolopendra. Cuius euntis alæ,ut remi nauis,festinant. Non inepta quidem Nicandri comparatio: nam scolopendræ pedum multitudine uelocique motu triremem representant. Harum morsibus (ut Dioscorides ait) auxiliantur asphodeli semen,& flores ex uino poti. Quinetiam(ut scribit Aetius)ea omnia scolopendræ ictibus medentur, quæ priuatim muris araneimorsibus conueniunt,de quorum curatione paulò inferius dicemus. Præferunt antiquorum nonnulli cinerem aceto subactum,& uulneri illitum,item scillam: præterea pulegium,rutam, & mentham ex uino potam. De marinis Scolopendris tradidimus superius libro secundo. Nec tamen mihi compertum est,aliam noxam ab ijs inferri, quàm ingentem pruritum ijs tantùm partibus,quibus inhæserint(ut scribit Aristoteles,& Dioscorides)earum erucarum more,quæ pilis horrent,& quæ præsertim in pinu uitam agunt.

Scolopendræ morsus remedia.

Σκορπίος. SCORPIO. CAP. XLIIII.

SScorpionis morsu inflammari statim incipit locus,& indurescit,ac intentus rubet, uicissimque dolore premitur: modò siquidem exæstuat,modò frigore occupatur. Labor repentè fatigat, & aliquando meliusculè habet,aliquando rerudescit. Consequitur sudor,horroris sensus, & tremor. Ex tremæ corporis partes refrigescunt,inguina extolluntur,per sedem flatus exeunt,capilli eriguntur,pallor membra decolorat,& dolor,tanquam ex pungente acu, per uniuersam cutem sentitur. Percussis præsenti est auxilio ficulneum lac in uulnus instillatum. Scorpius ipse,qui ictum uibrauit,tritus,& per cusso loco impositus,suæ plagæ remedium est,ob cæcam quandam naturarum(ut constat) discordiam, quæ antipathia appellatur. Præterea tritus,& impositus cum sale,lini semine, & althæa, scorpius conuenit. Sulphur ignem non expertum,resina terebinthina exceptum,& emplastri modo adiectum, auxiliatur. Itidem galbanum ad splenij formam ductum,& calamintha,quæ trita illinatur, & farina hordei in uino parata,in decocto rutæ. Semen trifoliæ herbæ tritum, & uulneri iniectum opitulatur. Hæc ad affectum locum pertinent. Post hæc quàm efficacissimis potionibus utendum, cuiusmodi sunt aristolochiæ,præsertim corticis binæ drachmæ cum uino,tusa gentiana,& pulegium decoctum,& baccæ lauri pauco numero tritæ,& calamintha cum posca,in qua magnopere discoqui debet: cupressus cum uino,& ruta,nec secus ficulneum lac: laserpitium, si adsit: sin desideretur, peucedani succo utendum. efficax est potum trifolij,& ocimi semen. Horum autem omnium uicem pensat iugis lauacri usus,euocatus sudor,& dilutæ uini potiones.

Scorpionum genera ex Nicandro.

PLura,ac uaria antiquis numerantur Scorpionum genera,ut latius libro secundo diximus,quorum alij multum, alij parum suo ictu officiunt. Porrò Nicander in theriacis scribit eorum octo reperiri genera,his uerbis. Agedum aculeo dolorifico armatum scorpionem canam,eiusque tetricum genus. Quorum primus albicans,neque sonticus, neque lethalis est. Sed cui rutilæ genæ micant, calorem flagrantemque mortalibus furorem incussit,quo malo homines horrore concutiuntur, & frigore,perinde ac qui febre diuexantur,& acri siti incenduntur. Qui liuidus est, malam trepidationem, & motionem tribuit hominibus,quos percusserit,qui ceu attoniti,& uani,& stulti rident. Alius uiridante colore,qui simul ac corpus hominis concusserit,tremores,& frigora illico admittit,acrisque grando talibus uidetur circumstare, etiam si sol ardentissimè radijs suis flagret. Talis tantaque eius stimuli afflictio,cuius uertebræ nouem(lego septem,cùm non plures scorpionum caudis ineſſe comperiantur)iuncturis connexæ apice suo nocent. Alius liuido colore,ingentem aluum gestat, latumque: herba enim uescens,semper insaturabilis manet,corpus etiam hominis exedens,inguini insolubili ictu nocens: tam uehemens eius genis,& ori morsus insitus,infixusque est. Deprehendes itidem similem scorpionem litorali seu marino cancro, qui albentes algas fluctumq; maris decerpit pascendo. Alij rursus incuruis æquales planè paguris uidentur,corpore grandes,chelis,& forcipibus æquè solidi, atque paguri, qui in saxosis cauernis demorantes sibi timent. quinetiam è paguris tales scorpiones, genus & ortum suum dicunt. Nam cùm rupes, tenuesque multum strepentis maris reliquerint algas, eos ex mari ineſcantes

tes piſcatores extrahunt. At paguri ſe peti ea uenatione ſentientes, murium rimas, & nidos ſubeunt, ubi prolem perditri cem habent, ibique è mortuis tandem paguris ſcorpij nocentes per foramina iſta generantur. Poſtremò melichlorus tibi animaduertẽdus, cuius ſummum uerticillum pranigrum eſt, ineꝛtinctamq; noxam infligit, hominibus certè inſenſiſſimus ille obliquo greſſu corpus flammæ ſimile commouens: pueris uerò, & natu minoribus celerem interitum adduxit: quibus & circum terga denſæ alæ expanduntur locuſtæ fruges rodenti non diſſimiles. hactenus Nicander. Cæterùm ſcorpionum ictuum indicia, & curationem conſcripſit diligentiſſimè Aetius lib. XIII. cap. XIX. ſic inquiens. A Scorpio percuſſos ue hementiſſimus plagæ dolor conſequitur, frigiditaſque ac tenſio, & ſtupor: circaque plagam, & totum corpus frigidus ſudor: & his, qui iuxta infernas partes percuſſi ſunt, inguina excitantur, ac intumeſcunt: qui uerò circa ſupernas, locus ſub alis. Et hæc quidem leuiter percuſſis adſunt. Validius autem ictis ardor circa plagam adeſt, quemadmodum in ambuſtis, & uerꝛucarum inſtar formicarum eruptio circa labra, & totum corpus, ut grandine ſe impeti putent. Facies diſtorquetur, ſordes circa oculos adſunt glutinoſæ, & lacrymæ uiſcoſæ: duritiæ articulorum, anuſque procidit, cum egerendi cupiditate: ſpuma circa os eſt, & uomitus largus, ſingultus, conuulſiones opiſthotonicis ſimiles. His igitur ſerpyllum, althææ radicem, & elaphoboſcum bibendum præbeto. Præter opinionem autem facit elaphoboſcus, tum uiridis comeſta, tum ſicca pota. Cochleam item hortulanam maximè accipito, eamque unà cum operimento tritam, plagæ imponito, & conſeſtim ſedabis dolorem. Idem etiam uermes terreni facere dicuntur. Prodeſt præterea fluuiatilis cancer tritus, addito laſere, in uino potus. Conſert uerbenaca recta, ut uiridis cataplaſmatis modo impoſita, aut ſicca in puluerem pota. Conducit etiámnum puluis ex æqualibus partibus cumini, melanthij, & uiticis ſeminis confectus, & drachmæ pondere ex uino potus. Datur, & paſtinacæ ſemen, quin & ponticæ nuces: quippe hæ non modò in cibum ſumptæ; ſed in cingulo quoque geſtatæ, geſtantem ab omni ſcorpionum ictu tutum reddunt. hæc ex Aetio. Commune & uulgare remedium eſt plagam perungere ipſorum ſcorpionum oleo. Proinde oleum noſtrum de ſcorpionibus, cuius antea ſæpenumero mentionem fecimus, hac in curatione maximopere conueniet. Scorpionum ictibus Dioſcorides præter ea medicamenta, quorum hoc capite meminit, hæc quoque ſparſim in ſuperioribus libris medcri tradidit: nempè amoꝛum melle ſubactum, fluuiatiles cochleas, mullum piſcem recentem, ſmaridem muria aſſeruatum, diuulſas lacertas, domeſticos mures conciſos, tritici farinam uino aut aceto ſubactam, ſonchi & intubi ſuccum, ocimum polentæ admiſtum, amaracum ex ſale & aceto, hieracium, laſer pitij lacrymam, meliſſophyllum, chamæpityn: uerbaſci illius folia, quod tantùm aureum florem gerit, leucoij aurei ſemen: & polemoniæ radicem, cui tantam uim contra ſcorpiones ineſſe quidam tradunt, ut ij ab his non feriantur, qui eam geſtauerint: quos, ſi fortè percuſſi fuerint, nihil tamen moleſti paſſuros affirmant. Et hæc omnia proſunt tantùm uulneri illuta. Quæ verò pota, uel deuorata auxilium præſtant, eiuſdem teſtimonio, hæc erunt: fluuiatiles cancri triti, & cum aſinino lacte poti: aſinorum & equorum, qui in paſcuis degunt, ſtimum liquatum in uino, & potum: oxylapathi, & oxalidis ſemen ex uino aut ex aqua potum, agreſtis lactucæ: abrotoni hortenſis, paſtinacæ, hyacinthi, & urticæ ſemen: quin & oluſatrum, & heliotropium, & cardamomum, & myrrha, & myrti baccarum uinum. E quibus omnibus cùm plura poſint confici antidota, pro uaria medicorum intentione, non operæpreciũ puto, nos hac in re longiorem moram ducere, ut quæ potius peritiſſimi cuiuſque indicio ſit relinquenda.

Scorpionum ictus, & curatio ex Aetio.

Remedia alia ex Dioſc.

Τρυγὼν θαλάσσια, σκορπίος καὶ δράκων θαλάσσιοι. PASTINACA MARINA, SCORPIO ET DRACO MARINI. CAP. XLV.

SI Marina paſtinaca percuſſit, protinus accidunt moleſti dolores, aſſiduæ conuulſiones, laſſitudo, & imbecillitas, mens percuſſis labat, poſtea obmuteſcunt: oculi caligant. Percuſſus autem locus in ambitu cum uicinis partibus denigratur, & ita obſtupeſcit, ut tangentem non ſentiat. hunc ſi quis premat, atra ſanies, craſſa, & malè olens excernitur. Ei qui marinà paſtinaca icitur, omnia, quæ de uipera rum morſu paulò pòſt referemus, ſimili modo conueniunt. Peculiariter autem ictus à marino ſcorpione, & dracone inferuntur, qui moleſtos cruciatus cient: interdum autem, ſed rarò, nomas excitant. Quibus abſinthij, ſaluiæ, aut ſulphuris ex aceto triti potio ſubuenit. Ipſi etiam diſſecti, uulneribusque impoſiti, ſui cuiuſque ictus remedio ſunt.

Paſtinacæ marinæ ictus ſigna.

QVi à marina Paſtinaca percuſſi ſunt (ut teſtatum reliquit Aetius) his uulneris locus manifeſtè apparet. Sequitur autem dolor pertinax, & totius corporis ſtupor. Acutum enim, & firmum habet aculeum, quo uehementiſſima ui in altum impulſo, nerui ſauciantur. quapropter in aliquibus mors derepentè totum connellens corpus comitatur. Narrant quidam, quòd ſi quis caudam paſtinacæ, quæ ictum intulit, auferat, & in arborem maximè quercum, ſuſpendat ac figat, ipſam quidem arborem areſcere, ægrum autem ſanari, at que id iuxta contrariæ affectionis, & remedij rationem contingere. Id quod etiam aſſerit Nicander in theriacis, his planè uerbis. Trygonem, hoc eſt, paſtinacam, itidem maleficum, mareque naſtantem draconem arcere noui. Dolore autem ſic hominem afficit trygon, cùm oblongis ſagenis defatigatum piſcatorem aculeo ſuo ceciderit: uel etiam ramis arboribus infixus fuerit. nam tum arbor ea fit obſcurior, ignobilioráque. Siquidem ab huius morſu, ceu ſalis æſtu, eius & radices perditæ unà cum foliis flaccidæ redduntur, & areſcunt: homini uerò caro putredine imminuitur. hæc Nicander. Cæterùm auxilium ſentiunt percuſſi, ut Aetius inquit, ubi ſtupor, & refrigeratio totius corporis conſequatur, ex calidis illitionibus, & conſimilibus cataplaſmatis. Propriè autem furfures aceto incocti, & pro cataplaſmate impoſiti eis auxiliantur, & ipſum adeò acetum pro fotu affuſum maximè prodeſt. Magis autem conueniunt eis atractoria, & quæ tenuium partium ſunt, ac calida. quo nimirum per attractoriam facultatem uenenum ex profundo attrahatur, & per calorem frigiditas mitigetur, & quæ tenuium ſunt partium, in altum proreptent. Ad hanc igitur rem in promptu habebis apta, ſulphur uiuum urina ueteri ſubactum, marrubium, lauri folia, cchium, radicem panacis, ſaluiam,

Paſtinacæ ictus remedia.

saluiam,& similia. At uerò si hæc desiderentur,fermentum acidum cum liquida pice emollitum imponito:mirabiliter enim auxiliatur. Dato item lauri decoctum,aut succum Cyrenaicum cum myrrha magnitudine fabæ, ac modico pipere terito, ac dato cum uino: aut silphium,aut laser ex uino: aut succi fici guttas quinque, cum tribus serpylli granis bibendas præbe. Hæc Aetius aduersus pastinacæ marinæ ictus auxilia reddidit. Ad quos præterea commendatur saluiæ decoctum continuè pluribus diebus potum: quin & scordium in puluerem tritum,& ex sui ipsius decocto potum, itemque uerbenaca. Non tamen ob id prætermittenda est theriaca,aut Mithridatis antidotus,aut quinta nostra essentia,cuius iam sæpe memini mus. Porrò Nicander quoque nonnulla remedia protulit,quæ hæc sunt. Anchusæ folia,quinquefolium,rubi flores,arctium, oxalis,lycopsis,ordilum,chamæpitys,fagi cortex,agrestis pastinacæ semen,terebinthi fructus,phycus marinus,adiantum, smyrnium,eryngium,libanotis,cachry,& utrunque papauer.

Μυγάλη. MVS ARANEVS. CAP. XLVI.

A Mure araneo percussis,circa morsum in orbem inflammatio exoritur, nigraque pustula, diluta sanie turgens,exurit: proximæ partes liuent. Rupta pustula, depascens ulcus, non ei dissimile, quod serpit,occupat: Intestinorum quoque tormina,difficultas urinæ,& frigidæ asperginis offusio consequuntur. Huius morsibus auxiliatur ex galbano splenium,per se uulneri exterius impositum, ut me dicamenti modo aceto tritum, & hordeacea farina cum aceto mulso illita. Quinetiam mus ipse, qui morsum intulit, si dissectus apponatur, ictus sui ueneficia luit. Resistunt quoque acini dulcis punici decocti, & illiti: item porri,& allia contrita,necnon aquæ calidæ fotus: sed hæc ad locum pertinent. Prodest potum abrotoni decoctum,maximè si in uino detur. præterea serpyllum,& galbanum,& eruca uino madefacta: recentes cupressi pilulæ cum aceto, & cyclaminus ex aceto mulso, & pyrethrum cum uino,& chamæleonis herbæ radix. Nec desunt, qui literarum monumentis tradiderunt, tritum murem araneum contra suos ictus commodè bibi. Quam historiam apud alios inuentam,dignam dun taxat censuimus,quæ adnotaretur. Alij asseuerant,demorsum non aliàs exulcerari,nisi prægnans mus araneus fuerit: tum sanè auxiliari ferunt.

Muris araneimorsus notæ, & curatio.

QVanquam Mus araneus,qui,quòd colore mustelæ sit similis, Græcis μυγάλη dicitur,ab omnibus inter uenenata numeratur; attamen in agro Tridentino is nullam morsu infert noxam, quemadmodum nec scorpio. Historiam eius superius libro secundo retulimus. quare iam ad eius morsus notas,& remedia progrediamur. Demorsis itaque ab eo(ut Aetius inquit)uulnera manifesta fiunt: quadrifido enim ordine illata uulnera conspiciuntur: & sanguis quidem primùm purus promanat,paulò pòst uerò sanioſus. animal enim ipsum putrefactione occidit. Consueuerunt etiam bullæ insurgere, quas si quis disrumpat,carnem subiacentem fæculentam offendet, & fissuris disparatam. Inflatio autem sequitur demorsos. Cæterùm hoc animal frequentius ad testes insilire solet,eosque uerbere impetere,non hominis modò; sed cuiusque etiam bruti animantis. Auxilium autem ferunt cùm ob putrefactionem periclitantur demorsi, post prædicta communia remedia,lauri tenella folia,numus aut duarum drachmarum pondere,trita & ex uino pota. Conueniunt etiam ipsis omnia communia uenenorum remedia è uino dulci in potu sumpta. In pecoribus uerò & iumentis illa ipsa cum aqua trita, naribus infunde: est enim ipsis præsens remedium. Vnde etiam hominibus similiter in potu exhibeto. Morsus porrò cumino,& allio, putamine extrinseco non abiecto,contegatur. Eadem etiam cum oleo trita assiduè ac diligenter locis circumsitis illinantur. Si uerò ruptæ fuerint bullæ,& ulcera oborta,acida muria proluatur locus,aspergaturque subinde usti hordei puluere. Verùm non rumpentur,nisi prægnans fuerit mus araneus,qui morsum inflixit. Quòd si exulcerentur, mali punici dulcis putamen coctum tritum erit imponendum,& ulcera ex eodem decocto,aut magis myrti decocto proluenda,foueudaque. Strato uerò inquit,in muris aranei morsu primùm scalpello,circunquaque uulnerandum esse locum, & murem subinde araneum usum cum aceto imponendum,aut sinapi tritum,& aceto exceptum. In potu uerò opem ferunt panax, eruca, capparis cortex,gentianæ radix,& recta uerbenaca,omnia ex uino pota,aut in cataplasmata conformata, & morsibus illita. Prosunt & maluæ folia imposita,& magna antidota potui data.

Ἔχιδνα. VIPERA. CAP. XLVII.

SI uipera momordit,corpus intumet,uehementer arescit,subalbidumque colorem concipit. Sanies à uulnere profunditur,primùm subpinguis,mox cruenta. pustulæ aduersis similes erumpunt: & antea depascens ulcus,quod in proxima repens, non summa modò corporis; sed intima quoque corripit. Gingiuæ ijs cruore suffunduntur: inflammatio circa iecur erumpit: tormina, & bilioſi uomitus sequuntur. Sopor,tremor,& urinæ difficultas accedit, & frigidus sudor offunditur. Vbi uerò uipera morsum impressit,simum caprinum cum uino,studiosè impositum opitulatur. item laurus & abrotonum,& galbanum splenij loco superiectum,& origanum uiride inditum. pulli gallinarum discerpti,& confestim admoti: erui farina uino subacta: radicis cortex usque cò tusus, ut in puluerem solutus abeat,& scilla tosta: detritum chamæmelum, hordeaceæ farinæ cataplasma in aceto mulso præparatum, sed locus antè eo calido foueatur. hæc loco imponuntur. Contra uiperinos ictus rubus cum uino prodest. Aliqui anchusam tenui folio constantem auxiliari produnt. Leporini coaguli in uino terni obo li bibuntur,& porracei succi hemina in mero,& foliorum apiastri succus, & syluestris ruta. hæc in uino potari debent. Vinum frequenter bibendum,allia mandenda,& cepæ,& porri recentes, salsamen

ta

ta acerrima, & opipara. simplicia hæc sunt. Percussis à uipera præclarè auxiliatur medicamentum, quod myrrhæ, piperis, castorij, floris portulacæ seminisque, dimidio acetabulo constat: hæc omnia in Cretico passo teruntur, aut in alio probato. Erasistratus in eo libro, qui περὶ ἰουλιμένων, id est de uiribus, inscribitur, pleraque alia tradidit, quæ ictis à uipera auxilium ferre possunt: inter quæ talia maximè laudantur. Gallinacea cerebella cum uino pota, semen satiuæ brassicæ tritum, & acetabuli mensura cum uino potum. Quinetiam bonum est digitum in liquidam picem intingere, deinde uinum, quo digitus fuerit elutus, bibere. Hæc sunt quæ contra uiperæ ictus auxiliantur.

Viperarũ morsus indicia.

VIperarum historiam exactius, ut puto, latiusque libro secundo tradidimus, quàm ut operæpretium sit hic eandem repetere, nel plura nobis superfint addenda. Quare tantùm reliquum est, ut iam de earum morsus indicijs, & remedijs differamus. Reperiuntur itaque in eis (ut Aetius memoriæ prodidit) quos uipera mas momordit, uulnera in loco bina: in his uerò qui à fœmina demorsi sunt, quaterna. Primùm autem ex eis excernitur sanguis, deinde sanies sanguinolenta, & olcosa. Adest tumor biliosus, feruidus, bullosus, subruber, deinde liuidus, denigratus, & proserpens. Siccitas uehemens inest ori, ardor, exolutio, & frigidi horroris insultus, aliquando & bilis nomitus, tormina, capitis grauitas, uertigo, pallor, singultus, febris, spiritus & anhelitus celer, color plumbeus, & frigidus sudor. Mors in horis septem, aut ut longissimè absit, tertia die, in his qui non seruantur, & maximè his, qui à uipera fœmina sunt icti. hæc ille. Quæ omnia Nicandro accepta referri possunt: siquidem is in theriacis ita ad Latinum sensum scribit. Hinc luctum à uipera manantem uiatores diuulgant: duos enim instar nerui acutos masculi dentes in ore suo uirus eructantes, ostentant: uipera uerò fœmina semper plures exerit, pernicioso suo ore insultans. Atqui in carne icti facilè latos dentes perpendas. Porrò è uiperæ inflicta plaga sanies aliàs pinguedini similis, aliàs cruenta, interdum sine ullo colore conspicitur. Sed quæ ulcus ipsum caro circundat, germinans graui offert sese tumore: interdum rubens, tumque palàm liuida cernitur: quandoque etiam aquosum onus concipit. Frequentes præterea bullæ, ceu uacui per ignem tumores, perinde ac corpus igni sit ambustum, in cute supernè ebulliunt. illic subinde putredines circumcirca accurrunt, aliæ quidem seorsum à uulnere, aliæ circa plagam ueneno non dissimilem mortem edentes. Aspera itaque noxa, uehementerque igneſcens totum corpus exedit: hic per guttur, atque collum coeuntes sonitus, agminatim strepunt: quinetiam oculorum uertigine mœret. Illicoque membris grauans imbecillitas, & lumbis anxietas uenit: at in capite caliginosum onus consistit. Atqui laborans ille aliàs siti aridum guttur suum exiccat, sæpeque ex unguibus eum frigus tenet. Hyberna autem niue exuberans grando, omnia membra degrauat. Crebrò etiam biliosos uentris sui tumores expuit, toto corpore pallens, ac humens circa membra sudor niuis tactu frigidior circunfunditur. Colorem interdum liuidi plumbi gerit, aliàs obscurum, mox floribus similis est æris. hactenus Nicander. Præstat igitur (ut Actius author est) priusquàm cruenta prodeat urina, allij plurimum deuorare, & uinum meracum copiosum bibere, excitatis subinde nomitibus. Efficacissimum enim eis remedium est allij esus, ac meracior uini potio, inquit Archigenes, adeò ut si quis multum eius sustineat usus, itemque meri potum, nullo alio auxilio opus habeat. Conuenit item maximè theriaca ex uiperis sine dilatione pota, & uulneri illico superposita. Quin & ipsa uipera excoriata, capite, & cauda abscisis, interaneis omnibus reiectis, anguillarum modo cocta, & à demorsis deuorata, maximum ictis præsidium affert. Caput autem à uiua amputatum, diligenter per uolsellam prehensum, morsuique impositum, ea parte adhuc calente, quæ cernicem contigit, uenenum id mirificè extrahit. Conducit & dissectam gallinam adhuc internè calentem morsui imponere, idque alijs pariter dissectis, frequenter, & assiduè repetere. Oportet etiam scalpello per ambitum demorsum locum circuncidere, & cucurbitulas subinde admouere. A cucurbitulis foliorum fraxini succus in potu exhibendus est, et expressa à succo folia uulneri illinenda: est enim ualde efficax ad uiperarũ morsus fraxinus arbor. Melissophylli item folia, et succus tum ex uino potus, tum uulneri exterius illitus, euidens auxilium confert, etiamsi iam moriatur æger. Aiunt præterea, si quis melanthij drachmas quatuor edat, non moriturum. Similiter etiam metaphroditos herba efficax est, & cancri fluuiales cum lacte triti, & poti, & uulneri adhibiti. Magnificè etiam prosunt ranæ coctæ, & in cibum sumptæ, & insculum earum subinde bibitum. Præstat & nasturtium plurimum edere, nel tritum ex uino bibere. Facit autem ad id mirificè testudinis sanguis exiccatus, & cum syluestri cumino potus. Vtendum etiam omnibus communibus remedijs, supra sæpius relatis: quippe superuacaneum fuerit eadem tam sæpe repetere. Maximè uerò utendum est anchusæ radice, & heliotropio cum uino. dandus & hæmatites lapis. Auxiliantur & raphani in cibo accepti, & deinde nomitu reiecti, exhibita statim à nomitu Andromachi theriaca. Post scarificationem, & gallinarum impositionem, uulnus ex trifolij bituminosi decocto calido, diu proluendum ac fouendum est: nam si pauco id tempore fiat, demorsi peius afficiuntur. Deinde porrum & panem cum sale illini conuenit, aut allium cum aceto, aut ipsius exustj, aut fraxini cinerem, aut alium quemuis cum aceto, aut hastulæ regiæ, aut sycomori folia cum pane: aut lauri tenellis folijs, coctis & cum oleo tritis integatur locus, aut caprino stercore, priusquàm claudatur. Cæterùm, ut libro de theriaca ad Pisonem author est Galenus, non modò è uiperarum morsibus retrahitur uenenum apposito tantùm, ut Aetius inquit, uipere capite; sed ipsa quoque uipera tota contusa, & uulneri imposita. Contra uiperarum morsus mirificè medetur echij epotus succus, herbaque ipsa uulneri imposita, ut superius libro quarto prodidimus, illius Alcibiadis historiam referentes, à quo echium Alcibiadis cognomentum accepit. quandoquidem planta hæc (ut ipse Dioscorides testatur) facultatibus adeò præstantibus insignitur, ut epota eius radix ex uino, non percussis modò à serpentibus opituletur, sed eos quoque qui antea biberint, feriri non patiatur. Commendauit etiammum aduersus uiperarum morsus Dioscorides sparsim in suis de medica materia libris, præter ea quæ hoc capite retulit, alia præstantissima simplicia medicamenta, partim exterius applicanda, partim bibenda, nel comedenda, quorum nonnulla hic subijciam. Vulneri igitur exterius illita conferunt, iuniperi, & fraxini folia, tritici furfures ex rutæ decocto incocta, ernj farina uino macerata, scilla ex aceto fermentata, personatæ, ebuli, & sambuci radices in uino elixatæ, sarmentitius cinis aceto subactus, aliaq; complura, quæ breuitati studentes nunc silentio inuoluimus. Pota uerò prosunt cassia odorata, costum, myricæ semen, pistacia, cerui

Viperarum morsus remedia.

Simplicia medicamenta ex Dioſc.

genitale

genitale exiccatum, tritum & potum, chondrylla, anagallidis succus ferulæ medulla, aparine, rubiæ radicis, & terrestris tribuli succus: auxiliatur etiam bryoniæ radix. Admirandos insuper præbet effectus radix illa, quam Goritienses ab auxiliari eius ui Serpentinam uocant, cuius historiam, pariterque usus rationem superius libro secundo tradidimus. Verùm præter hæc præsentaneo remedio sanat nostra quinta essentia, cochlearis mensura pluries eodem die pota: item oleum nostrum de scorpionibus, de quo etiam sæpius dictum est, ea ratione inuentum, quam superius ipsius conficiendi modum describentes retulimus. In Viperarum queque genere ea nimirum immanis fera recensenda potest, quam AMMODITEN uocant, cuius etsi nusquam, quod extet, meminerit Dioscorides; minimè tamen silentio prætereundum est, quin hæc cuiusq; ueneni remedia describantur. Siquidem Ammoditæ, meo iudicio, in pluribus Italiæ & Illyriæ locis reperiuntur, præsertim in Goritiensi comitatu, & Iapidæ montibus. Est enim fera hæc uiperæ omnino similis, præterquam quòd capite sit ampliore, & maxillis latioribus, quòdq; ultimo rostro superiori parte eminentiam quandam habeat, auetæ cerruicæ similem. Vnde circunforanei, qui serpentes eorumq; ueneni remedia profitentur, hanc feram uulgò appellant Aspido del corno, hoc est, Aspidem cornutum. Neque sanè ineptum illi nomen indiderunt: namque non minori cum uelocitate interficit, quàm aspis. Scimus enim quosdam ab his inopinatè demorsos, tribus tantùm horis morte occubuisse. Proinde scitè libro XIII. cap. XXV. de eo ita scriptum reliquit Aetius. Ammodites magnitudine quidem cubitalis est (maior enim non pingitur, neque scribitur) colore uerò arenosus, per corpus autem maculis nigris insignitus: caudam habet prædurum, supernè discissam. A quibusdam uerò Cenchrias, hoc est miliaris, ob caudæ instar milij duritiem, appellatus est. Latiores autem maxillas, quàm uiperæ habet, cùmq; in multis, aliàs ei similis sit, colore magis discerni potest: uipera enim subflaua est. Cæterùm ab Ammodite percussos festina ut plurimùm mors sequitur. qui uerò tam breui non pereunt, his sanguis è uulnere manat, & uulnus intumescit: sed paulò pòst sanies effertur, sequiturque capitis grauitas, & animi deliquium. Qui uerò optimè dispositi sunt, & robusti, in triduo intereunt: quanquam reperti sunt, qui in septimum usque diem durarint. Celerius uerò mors aduenit his, qui à fœmina sauciantur. Auxilium porrò & ij ferunt, primùm quidem à communibus remedijs, utpote ab adfixis cucurbitulis, circunciso prius per ambitum uulneris loco, & superioribus partibus arctissimis umculis constrictis: quin abscissa, dilatataque statim scalpello plaga. Propriè autem eis auxiliatur mentha ex aqua mulsa pota, casiorum, cassia, & artemisiæ succus cum aqua. Danda etiam in potu theriace, necnon uulneri eadem illinenda. Vtendum & emplastris attractorijs, & subinde cataplasmata, quæ ad nomas siue ulcera serpentia conducunt, imponenda. Viperæ præterea similis, ut quidam tradunt, ea etiam fera fuerit, quam SEPA nominant, cuius historiam superius libro secundo retulimus. quanquam inibi Dioscorides Sepem lacertæ generi assignauit, unde & eam lacertam Chalcidicam à quibusdam uocari tradidit. Itaque cùm uaria sit apud authores Sepis historia, facilè adducor, ut credam, Sepa reperiri non modò in lacertarum; sed etiam in mortiferarum serpentium, & uiperarum genere. Quod sanè uidetur asserere Nicander in theriacis suis. Siquidem cùm inquit primò, Præterea uinalis, & asper admodum mons Othrys rubentes bestias profert, cauaq; uallis, & salebrosæ rupes, nemorosumq; promontorium, ubi sitibundus ingreditur Seps, colore nunquam uno iisus, &c. haud dubiè ostendit serpentem, immanemque feram se repræsentare, non autem lacertam. Cùm uerò secundò ait, Sepem item corpore demisso, exiguis haud dissimilem lacertis, declinabis; nulli dubium est, quin eam describerit, quam Chalcidicam lacertam uocant. Nicandro subscribit Dioscorides, quippe qui etsi libro secundo ea ratione Sepa statim post lacertas reddiderit, quòd lacertis corpore, & forma sit similis; attamen libro quinto, Sepa uiperarum generi adscripsit, ubi de aceti mulsi uiribus differens, inquit. Acetum mulsum contra morsum eius uiperæ, quam sepa uocant, bausum meconium, iximue auxilio est. Aetius tamen eius Sepis tantùm memnit, quæ inter mortiferos serpentes, uel uiperæ genera recensetur, his uerbis. Serpens, qui Seps appellatur, longitudine quidem duorum cubitorum reperitur: ex crasso autem in tenuem abit: rectà uerò ac tardè proserpit. Caput habet latum, os acutum: uniuersum autem corpus multis albis notis respersum. Sed aliter de Sepis forma, magnitudine, & gressu tradidit Pausanias, ut superius libro secundo suo loco adnotatum reliquimus. Cæterùm ab ea percussis (ut tradit Aetius) sanguis è uulnere manifestus excernitur, & paulò pòst sanies graueolens, tumor, & dolor segnis est: sed affectæ partes putrefactæ dealbantur, & totum corpus uitiligini, quæ alphos appellatur, simili colore inficitur. Pili, capillique è toto corpore defluunt, atque intra tres aut quatuor dies ictli pereunt. Porrò opem & hi sentiunt ex iisdem rebus, quæ in uiperæ, & erastæ, & ammoditæ morsi relatæ sunt. Exhibenda est præterea portulaca plurima in cibo, et ninum bibendū myrtites meracius. Cōueniet item spongiā calido aceto imbutā, morsui imponere, & ex butyro cum melle locum illinire, aut milium cū melle, aut paleas unà cum terra, quæ eis adhæret, exustas imponere. hæc Aetius. Ex quibus facilè coniici potest, cùm ambæ hæ feræ è uiperarum sint genere, ijs tutò antidotis earum uenenum superari posse, quibus uiperem frangitur, & euincitur. Sed quoniam hæc humanæ uitæ tam inimica animalia aliam admodum perniciosam feram mihi in mentem reuocarunt, quæ Græcis ideo ACONTIA appellatur, quòd iaculi, uel sagittæ modo in hominem prosiliat, cùm nihil de ea à Dioscoride memoriæ proditum sit, scitumque & banc in Italia reperiri, non alienum duxi de eius historia ac ueneni curatione ea hoc loco commemorare, quæ ex probatis authoribus excerpsi. Hanc itaque describens Galenus libro de theriaca ad Pisonem, inquit. Acontias serpens, ubi se multum extenderit, ceu iaculum quoddam corporibus insiliens, sic perimit. Hæc, ut Aetius scriptis tradidit, serpens est duorum cubitorum magnitudine, figura autem crassa in tenuem abeunte, colore uiridi, præsertim iuxta ventrem, ut milium colore referat, unde & cenchrias, hoc est miliaris, appellatur. Aiunt hanc fortiorem fieri, cùm mlium fioret. Porrò ubi se ad lædendum parat, extendit se ipsam, ac ueluti iaculum uibratum corporibus inuolat, atque hoc modo uerberat. Ab huius morsu omnia, quæ de uipera dicta sunt, sequuntur accidentia, atque etiam graniora, adeò ut etiam putrefactiones, & carnium defluxus consequantur, ac grauior item mors succedat. Cæterùm remedia similiter eadem, quæ ad uiperæ morsum his conducunt. Est qui referat inter recentiores non obscurus author, quòd cùm pastor quidam miserus, sub cuiusdam arboris umbra æstate media quietem somnumque caperet, cuius socij non procul oues pascebant, ab Acontia, quæ in arborem ascenderat, ita percussus fuit in sinistram mamillam, ut illico perierit. At socij audito

Ammoditæ historia, & uenenatus.

Ammoditæ morsus signa, & curatio.

Sepis feræ ueneficiatio.

Sepis morsus signa, & remedia.

Acontiæ historia, morsus notæ, & cura.

percussionis sonitu, uiso serpente, quem nouerant, super defuncti pectus, relicto grege in propinquum rus, pauore territi, aufugerunt. Reperitur hoc sæuissimi serpentis genus, ut quidam mihi retulerunt, in quibusdam Calabriæ, & Siciliæ locis, ubi ipsum incolæ à sagitta Saettone uernaculo nomine appellant.

Σκυτάλη, καὶ ἀμφισβαῖνα. CAECILIA, ET AMPHISBAENA. CAP. XLVIII.

COnsimilia suprà dictis in uipera eueniunt ijs, qui à cæcilia nomine, & amphisbæna demorsi sunt, eademque ferè auxiliantur. quare hoc uenenum priuatam descriptionem sortitum non est, neque uisum est dignum, quod alio genere comprehendatur. De ijs autem mentionem hoc loco fecimus, quoniam ferè remedijs ad uiperas scriptis, percussi ab eis adiuuari soleant.

Amphisbænæ, & cæciliæ consider.

NOn desunt, qui scripserint, Amphisbænam præter naturæ institutum duobus cum capitibus gigni, quæ utranque serpentis extremitatem occupent: fierique ob id putent, ut fera in utranque partem repat. Quod tamen fabulosum censemus: nam & hydram poetæ, septem capitibus constare fabulantur: id quod nihilominus falsum est. Veruntamen non negauerim ego id monstrosè, & præter naturæ intentionem euenire non posse in omni serpentium ouiparorum genere, quemadmodum & uolatilium. Siquidem pluries compertum est, ex uno tantùm ouo duobus uitellis reperto, nasci pullum modò habentem quatuor alas, modò totidem crura, totidemque pedes: atque etiam lacertæ uisæ sunt aliquando bicipites. Sed hæc non utique statuunt, haberi aliquod serpentium genus natura biceps. Hoc scitissimè, & apertissimè confirmat Aristoteles libro, & cap. III. de generatione animalium, sic inquiens. Monstra rarò admodum fiunt in ijs, quæ singulos pariunt, sed crebrius in ijs quorum partus est numerosus, & præcipuè in anium genere, potissimumque in gallinis. Iis enim partus numerosus, non modò quòd sæpe pariant, ut columbæ; uerùm etiam quòd multos simul conceptus intra se contineant, & temporibus omnibus coeant. Hinc gemina etiam pariunt plura: cohærent enim conceptus, quoniam in propinquo alter alteri est, quomodo interdum fructus arborum complures. Quòd si uitella distinguuntur membrana, gemini pulli discreti sine ulla supernacua parte generantur. Sed si uitella continuantur, nec ulla interiecta membrana distinguantur, pulli ex ijs monstrifici prodeunt, corpore, & capite uno, cruribus quaternis, alis totidem. quoniam superiora ex albumine generantur, & prius: (uitellum enim cibo ijs est) pars autem inferior postea instituitur. quanquam cibus idem, indiscretusque suppeditatur. Iam serpens etiam biceps uisus est, uidelicet eadem de causa: nam id quoque genus oua

Amphisbæna biceps non est.

parit, & multa numero. hæc Aristoteles. Quæ sanè mihi facilè persuadent, ut credam, omnino falsum esse, quòd Amphisbæna ex sui generis natura biceps perpetuò nascatur. Verùm quandoquidem hoc serpentis genus terrestrium lumbricorum modo utrisque extremitatibus, capite scilicet, & cauda, acuminatis gignitur, adeò ut difficillimè possit caput à cauda discerni, existimauere quidam hanc feram duobus constare capitibus. Proinde Aetius lib. XIII. cap. XXVII. scribit, Scytalam (hanc alij Cæciliam interpretantur) & Amphisbænam animalia esse inter se similia. Non enim, inquit, ex crassis in caudam tenuem abeunt, sed æqualis crassitudinis in uniuersum existunt, ut neque cognoscant uidentes ea, iuxta utram partem caput aut cauda sint sita. Quod equidem tum in terrenis & alui tineis, tum in erucis quibusdam, tum etiam in hirudinibus conspicitur. Differt autem, ut idem tradit, amphisbæna à scytala, quòd illa ex utraque parte progrediatur, unde à Græcis illi nomen inditum est. Galenus porrò libro de theriaca ad Pisonem, Amphisbænam bicipitem esse existimat (si tamen liber is adscriptitius non est) ut hæc uerba, quæ in eo leguntur, apertè ostendunt. Amphisbæna (est autem animal biceps, quemadmodum sanè & nauigia utrinque proram habentia, cui naturæ ex superfluo substantiæ bina capita est largita) hoc inquam animal, aiunt, si mulier grauida supergressa fuerit, malè abortum facit. hæc ille. Cæterùm, ut ipse Aetius scriptum reliquit, ab utraque demorsis contingit morsum obscurum esse, ac uix apparere, ueluti sint

Vtriusq; morsus signa, & curatio.

muscarum ictus. quapropter etiamsi mordeant, non enecant tamen, sed inflammationem excitant, ut apum & uesparum stimulus. Quare transferantur ad hos quoque, quæ de illis sunt relata, uerùm facultate intensiore. Ex his etiam Aetij uerbis conijci potest, cum horum animalium ictus admodum tennis, & obscurus sit, Amphisbænæ caput inesse terrenis uermibus, uel alui tineis persimile, ac proinde adeò etiam caudæ æmulum, ut alterum ab altera non nisi difficilè discerni possit. Cæciliam autem Hetrusci uulgò appellant Lucignola. Amphisbænæ corium, authore Nicandro, oleastri baculo circumuestitum, si manibus frigore torpentibus tractetur, calorem statim adfert, articulorumque nexus dissoluit.

Δρύινος. DRYINVS. CAP. XLIX.

A Dryino morsis pustulæ, molestique dolores incidunt, præsertim quà dilutæ saniei emissarium subest: quinetiam erosio, torminaque consequuntur. Ab eo ictis conuenit aristolochia cum uino pota, trifolium herba, radix hastulæ regiæ similiter assumpta, & fructus ex omni glandiferarum arborum genere: & tusæ ilicis radices, & illitæ parti ictæ auxiliantur.

Dryini historia, & eius ictus notæ ex Nican.

DRyinus, ut in theriacis testatum reliquit Nicander, in quercubus latebras parat, aut alicubi in concauis fagis, in montibus uersatur. Appellant enim alio nomine etiam hydrum, sed & alij chelydrum, qui relictis bryis, palude, suaque naturæ idoneo lacu uenatu intercipit in pratis molurides, & ranas. Hic si à myope musca illa quæuis animantia prouocante, petatur, insuetum illum impetum suscipiens, cum concauæ quercus robur celeri saltu subit, structo sibi in imo cespite cubili. Candet tergo, caput illi æquale, adeoque hydro simile: grauis autem fœtor à corpore eius euaporat. Quemadmodum quando incurua, necnon abrasa corij præsegmina sub teretibus ferramentis circa humentes equorum exu-

uias,

uias, & pelles hument. Si quempiam is uel in talum, uel pedis plantam percusserit, à corpore icti hominis difficilis odor sparsus fertur, atque circa ictum niger in acutum surgit tumor, mentemq; mœrentis angor, & tristitia, quibus detinetur, obscurant. Species nimio dolore conflaccescit, & perit: cutis cum corpore admodum malè olet, adeò ipsum atrum uenenum semper depascens consumit, quin & caligo lumina eius obfuscans, occultansque, malè affectum perdit. Alij à dryino icti caprarum instar seu ouium balant, ac omnino difficiles reddantur, impendioq; cruciantur. Vrina eis decutitur, & pallescit. Ipsi uerò dormitantes sternunt, frequentibus singultibus correpti, aliàs per collum uomitum felli similem, aliàs cruentum eructantes, ipsumq; malum acrem sitim generat: postremò laborantibus membris tremorem effundit. hæc Nicander. Cæterum Dryini nomen huic feræ mortiferæ inditum est, quòd in quercuum cauernis, quæ prope radices sunt, statuletur. Græcis enim quercus δρῦς dicitur. Proinde Galenus libro de theriaca ad Pisonem, de dryino ita scribit. Dryinus serpens sic nominatus, quòd in radicibus quercuum uiuat, tam malignus ad perdendum proditur, ut eius, qui supergreditur imprudens, cutis à pedibus excorietur, tota crura admodum intumescant, & quod magis mirificum est, manus quoque ipsæ curantium eodem modo periclitentur. Si autem quis aggrediatur eum perimere, olfactu adeò mulctari aiunt, ut quemlibet gratum odorem prauum esse existimet, nec alterius præterea rei queat sentire. hactenus Galenus. Dryino, ut Aetius inquit, abundat Hellespontus. Is latibula in quercuum radicibus habet, atque adeò fœtidus est, ut etiamsi quis eum non uideat, fœtore loci cognoscatur. Est autem cubitorum duorum lõgitudine, obesus, ac asperrimis squamis circa uniuersum corpus munitus. Porrò qui ab eo percutiuntur, his tumor insurgit nigricans, dolor uehemens, nomæ, dilirium, corporis siccitas, singultus, biliosus uomitus, aut omnino simplex, urinæ suppressio, tremor, interceptio uocis, stupor, scissura, & mortificatio percussorum locorum: plurimi etiam intereunt. Porrò & hi quoque ex ijs, quæ in uiperæ morsus dicta sunt, opem sentiunt: itemque ex communibus remedijs iuxta consequentium accessionum proportionem adhibitis.

Ex Galeno.

Dryini descriptio, & morsus curatio.

Αἱμόῤῥοος, καὶ δίψας. HAEMORRHOVS, ET DIPSAS. CAP. L.

ABhæmorrhoo ictis uehementes cruciatus accidunt, qui angusta, contractaque corpora ex continuo dolore reddunt. Ex plaga copiosus sudor effluit, & quacunque parte corporis cicatrix ulla fuerit, ea sanguine manat. Excrementa per aluum cruenta ejciuntur, profluensque sanguis in globo coit. A pulmone sanguinem extussiunt, & in uomitiones effusi sine remedio commoriuntur. Quos uerò dipsas percussit, solutus ac non constrictus tumor premit, sitisque usque eò pertinax, ut satiari non possit, ac sine ulla intercapedine excruciet: & si potum pleno ore affatim trahant, illico in eandem sitim relabuntur: proinde toto habitu similes sunt ijs, qui antea potus nihil hauserint. quare propter continuam sitim, & prester, & causon, aut dipsas appellatur. Hæmorrhoi, dipsa disque morsus uelut immedicabiles à plerisque maiorum deplorati relinquebantur. quare si peculiaribus contra dipsadem remedijs egeamus, communia experiri operæpretium erit. Protinus autem scarificatione uti, ustionem facere, & si locus patiatur, extremorum amputatione opus erit: consequenter quàm acer rima cataplasmata admouere, de quibus sæpenumero diximus. Nec me fugit, acres cibos, maximè à salsamentis, utiles esse. Meracæ potiones, & lauacra prosunt, quæ subinde interiecto breui spatio assumenda sunt, priusquàm morbi genus emerserit. quo semel erumpente opem ferre non potest ulla medici opera. In ictu hæmorrhoi eadem prosunt. Insuper quæ in commune opitulantur, ut scarificationes, ustiones, acres cibi, meraci potus, & quæ nunc in dipsade definiuimus. Quinetiam de cocta uitis folia, & cum melle trita.

Hæmorrhoi pernicioſus ictus, & hiſt.

Hæmorrhous, & Hæmorrhois, authore Galeno in libro de theriaca ad Pisonem, suis ipsorum nominibus similem hominibus perniciem inferunt. quippe percussi, sanguine per os, & nares, totoq; corpore effuso, intereunt. Hic (ut in theriacis cecinit Nicander) petrosas rimas assiduò incolit, asperum, supinum, & modicè pendentem lectum illic sumens, ubi tractum suum habeat, deinde pabulo satur fiat. Longitudo eius pedis uestigio æqualis: cæterùm quod ad latitudinem attinet, à capite adusque caudam totus & subtilis, & minutus est. Aliàs colore igneo, aliàs rursum candens. Collo satis constricto est, gracilis cauda necessariò in arctum contracta, extenta est angusta, & tenuiter. Supra eius frigidos, & niuales oculos, duo cornua fronti sunt infusa: albore luminum suorum, locustis uel syluestribus apibus par. Insuper horribile, & asperum ei caput horret, obliquè modico corpore suo instar ceraste claudicans. Ex medio etiam dorso parum nauigium semper appellit, ad terram uentrem suum atterens: squamis uerò & itinere parum substrepit, perinde ac arundinis copiam transeat. Post ictum statim decolor species accurrit, nigra nimirum, corque ipsum dolore circumangitur: uentur aqua refertus effluit. Quin & prima nocte sanguis cùm ex naribus, tum collo, & auribus salit, recens bilioso ueneno coinquinatus: lotium item rubens accurrit. quæque in corpore sunt uulnera, & plagæ, hæmorrhoi rumpuntur aperiunturque: cutes enim fuligine contrahuntur. Caueas itaque in primis, ne in te fœmina hæmorrhois uirus suum iaculetur. Nam si cui morsum illa inflixerit, ei gingiuæ simul ignescunt, penitusque & unguibus sanguis cum impetu procurrit. Dentes etiam ex ea cæde graueolentes, seu humentes molunt. hæc ex Nicandro. Cui subscribit Aetius, sic inquiens. Animalia hæc (hæmorrhoum, & hæmorrhoida intellige) colore quidem sunt arenoso, magnitudine autem tres palmos æquant, & in tenuem caudam angusta figura paulatim desinunt. Sunt autem igneo oculorum fulgore, rectaq;, & tardè proreptant. Per corpus uerò multis notis albis, & nigris uariegata sunt, & asperioribus squamis obsita: quapropter dum serpunt, sonus auditur. Et fœmina quidem uentri incumbens, per terram reptat, & gressum infernè circa caudam firmat: mas uerò circa uentrem in gressu nititur, & collum serpendo extendit. Consequitur horum morsum color ictu loci cruentus, coloris tetri, &

Hæmorrhoi morsus notæ, & curatio.

nigricans: ex quo nihil in initio efflunt, præterquàm paucum quidpiam aquosum. Ventriculus dolore tentatur, adestque spirandi difficultas. Deinde sanguis ex naribus profluit, & ex ipsius morsus foraminibus: & si qua in corpus obducta iandiu sit cicatrix, ea rumpitur, & sanguinem profundit, atque hæc quidem in maris Hæmorrhoi morsus contingunt. A fœminæ verò Hæmorrhoidis morsu ad hæc & anguli oculorum, dentium gingivæ, & unguium radices sanguine manant, & ut simpliciter dicam, per omne corpus sanguinem efferri contingit. Dentes præterea excidunt, & gingivæ putrescunt. Horum porrò curam facere oportet, primùm quidem sanguinis eruptioni obluctando ac resistendo ijs medicamentis, quæ aptè sanguinem sistere possint. deinde cataplasmata plagæ imponendo ex folijs uitis coctis tritis cum melle, & portulacæ folijs cum polenta. Antea verò quàm cruenta prodeat urina, allij multum deuorent, multumque uini diluti bibant, & ad uomitum cogantur. deinde confestim theriace exhibeatur, & postea pisces multos, allijs tritis cum oleo tinctos edant. Sumant item in cibo panem, & uuam passam dulcem, & deinde uino diluto largè hausto uomant. Plaga verò aqua frigida proluatur: uestica autem spongijs calidis foueatur. Sed iam de Dipsade differamus, quæ sic à Græcis dicta est, quòd continuam, & inextinguibilem sitim excitet. Huius mentionem fecit Galenus libro XI. simplicium medicamentorum, ubi eiusmodi feras in Lybia, non in Italia reperiri scribit: quòd hæc regio humida sit, illa verò siccissima. Hoc autem à Marsis, qui Romæ uiperas uenabantur, accepisse ait: quibus tamen non in omnibus fidem adhibendam esse existimat. Quare longè minus nos ijs circumforaneis fidem præstare debemus, qui Marsos hosce imitati, diui Pauli generi se adscribunt, seq; inde ortum duxisse prædicant. Nam si Galeni ætate hi mendacissimi nebulones uniuerso orbi imponebant, uti quidem simillimum est, eos qui hodie per Italiam uagantur, longè magis decipere posse, quàm fecerint Marsi illi antiqui. quippe non dubitandum, quin eorum astus à Galeni seculo in hunc usque diem protractus, maximum susceperit incrementum, quòd constet mortalium ingenia tam in bonum, quàm in malum proclivia, ætate magis acui. Meminit etiam Dipsadis Galenus libro de theriaca ad Pisonem, sic scribens. A dipsade commorsi causo febri malè conficiuntur. nam & multa siti, & æstu uehementi uexati, interdum & diruptì, diem obeunt. His Galeni uerbis subscribit Aetius libro XIII. ubi sic inquit. Dipsas, quæ à quibusdam causus appellatur, uiperæ est species, quæ magis in maritimis locis reperitur, quàm alibi, magnitudine cubitali, ex crassa in tenuem desinens: notas autem habet per omne corpus fuluas, & nigras: caput verò angustius. Sequitur autem ab ea demorsos, præter ea quæ de uipera dicta sunt, & sitis intolerabilis planè, adeò ut etiamsi multus potus eis adhibeatur, sitis non sedetur: & tamen neque per urinas, neque per uomitum, neque per sudores quicquam excernitur. Duobus igitur pereunt modis, aut ob multam sitim exusti, si potum non sumant: aut ob multam potus repletionem distentus rumpitur uenter, uel infernè circa inguina, uel circa imum uentrem, ut in aqua inter cutem sæpius euenit. Cæterùm & his, ceu à uipera demorsis, auxiliamur: propriè autem in his potiones magis urinam cientes exhibentur. Aluus item per infusum eluatur, & oleo cum decoctis exhibito, ad uomitum cogendi sunt malè affecti. Ad plagæ verò locum, post exustionem, circuncisionem circunquaque scalpello factam, cucurbitularum affixionem, & dissectas gallinas admotas, calx uiua cum oleo imponitur, & emplastra attractoria, & theriaca illinuntur. Porrò Dipsadis priuatim meminit Aelianus libro. IX. de historia animalium, sic inquiens. Dipsas, cuius uim, & naturam eius, nomen nobis declarat, inferior quidem est magnitudine, quàm uipera, sed tamen in occidendo quàm celerrimè superior. Cuius morsu confixi, etsi assidnam potionem hauriant; ad sitim tamen continuò exardescunt, & ad bibendum eatenus inflammantur, quoad celerrimè rumpantur. Eam Sostratus cùm albam esse ait, tum duas in cauda lineas nigras habere. Et sicut audio, uario, multipliciq; nomine nuncupatur: quidam prestierem uocant, alij causonem, alij anombaten, à quibusdam melanurus appellari fertur. Cùm in Aphrica, tum magis in Arabia nascitur. hæc Aelianus. Ex quibus uerbis manifestè deprehenditur error Leoniceni uiri alioquin eruditissimi, qui Dipsadem putauit corporis forma nullis notis à uipera differre. Nec equidem scio, qua ratione, uel authoritate nixus, in hanc opinionem uenerit, in eaq; perstiterit.

Dipsadis historia, morsus signa, & cura.

Leoniceni error.

Τῆς δρος. NATRIX. CAP. LI.

AB Natrice demorsis ulcus dilatatur, & liuidum, ac ingens euadit. Sanies ex eo multa, & atra, & malè olens, non secus atque ijs quæ serpunt ulceribus, expuitur. Si ergo morsum natrix adegit, prodest origanum tritum, & aqua subactum: lixiuia cum oleo indita, aut aristolochiæ cortex, aut querna radix minutim contrita, & hordei farina cum aqua, & melle colliquata. Bibuntur etiam binæ aristolochiæ drachmæ in potione poscæ cyathis duobus, deinceps marrubij succus, uel decoctum alterius cum uino. fauus recens datur in aceto.

Hydri, siue natricis hist.

HYdrus anguis in aquis plerunque degit, à quibus nomen sibi uendicauit. Sunt & qui Natricem, quòd aquis innatet, uocent. Hic si relictis aquis, terras inhabitet, longè nocentior euadit, uocaturq; tunc chersydrus. Differt tamen is à dryino, qui (ut superius diximus) Nicandro hydrus etiam appellatur. Siquidem ipse de Hydro, cuius nunc historiam, morsus discrimina, & remedia prosequimur, differuit sub Chersydri nomine in theriacis, sic carmine in prosam uerso scribens. Age itaque chersydri, qui aspidi conformis est, figuram æqualem recita. Sed plagam eius malefica, & pessima sanè signa sequuntur. Tota cutis circa carnem arida, & abominabilis expassa ab internis partibus, humentem ictum satis certò indicat, putredine fatiscens. Quinetiam dolores immensi ingescentes, hominem tandem interimunt. mox etiam per membra pustulæ singuntur, aliæ ex alia parte inuicem turbantes ægrum. Atqui chersydrus iam antea in uuido, seu parum aquæ habenti lacu, irreconciliabilem rauis iram adfert. Enimuero ubi sole aqua exiccata fuerit, adeoq; aridi tas in fundo extiterit lacus, tum hic serpens in terra sese continet, & squallidus, & deformis in sole tetrum corpus suum refocillans: in se mitis autem, lingua sua afflando sitibundus sulcos exedit. hæc ille. Chersydri quoque meminit Actius lib. XIII. cap. XXXV.

Chersydri natura, morsus, & curatio.

his

his uerbis. Serpens hic chersydri appellationem inde habet, quòd in principio quidem in aquosis degit locis, & hydrus appellatur ab ipsis aquis, hoc est natrix. postea uerò siccos incolit locos, & ex compositione locorum, chersydri, id est natricis terrestris, nomen inuenit. In humectis quidem locis, ex humido uictu exsatiatus, non parum uenenum habet: cùm autem terrestris fit, nocentius id acquirit. Cæterùm forma, paruam terrestrem aspidem refert, præterquàm quòd ceruicem non ita latam habet: hoc enim insigne solum aspides præ his habent. Qui igitur ab hoc morsi sunt, eis communiter eadem accidunt, quæ in aliorum serpentium morsu, ueluti est tumor, continuus dolor ardens, fluidus locus, & faculentus, uertigo oculorum, exolutio, nonnullis biliosus, ac fœtidus. Propriè autem motus totius corporis inordinatus, ut & per uentrem quædam inordinatè ferantur: mors autem intra tres dies. Porrò ex communibus remedijs etiam hi opem ferunt, & ex theriacis antidotis. Priuatim uerò coni cupressi drachmam unam, & myrti baccarum itidem unam, terito, & cum melle rosaceo, aut uino mulso in potu exhibeto. Iuxta uerò affectum locum calcem unam, & similia, cum oleo imponito.

Κέγχρος. CENCHRVS. CAP. LII.

CEnchri morsum, qui uiperino ictui similis est, putridum ulcus sequitur. carnes antea, ut in aqua inter cutem, prætumidæ defluunt. lethargo corripiuntur, & ueterno pressi somnos captant. Erasistratus eos iecinore, intestino iciuno, coloque conflictari author est. quippe dissectis ipsis, omnes ferè partes corruptæ reperiuntur. Morsis à cenchro auxiliatur lactucæ fructus cum lini semine illitu & saturcia trita, & sylueſtris ruta, & serpyllum, cum duabus hastulæ regiæ drachmis, & tribus uini cyathis, aut aristolochiæ radix, item cardamomum, & gentiana.

QVanuis Aetius appellauit Cenchrum ammoditen, & acontiam cenchriten; non tamen propterea censendum est Cenchrum, de quo hîc differit Dioscorides, ammoditen, aut acontiam esse: quòd hic nullam cum illis habeat cognationem, nec similitudinem. Ea autem de causa Cenchrus dictus est, quòd maculis perquàm minimis (ut Lucanus est author) milij magnitudine, & colore, uniuersum eius corpus respersum appareat. Auicenna cenchrum famosum appellat. Cenchri consideratio.

Κεράστης. CERASTES. CAP. LIII.

A` Ceraſté percussis locus attollitur, cum duritia pustulosus. è plaga sanies profluit, modò atra, modò pallidior: sed toto concretu uaricosus intumescit: genitale intenditur, mens labat, & oculorum caligo exoritur: denique rigore neruorum distenti commoriuntur. Si ceraſtes percusserit, cita partis amputatio suffragatur. quare sine mora ictam partem amputare, aut scalpro confestim circumcidere, & ijs similia prosequi oportet. Vrentia insuper reliquijs admouenda: siquidem uirus hoc uenenosum basilisci simile est.

CEraſtæ, quorundam probatissimorum authorum testimonio, in Aphrica duobus in capite cornibus cochlearum instar oriuntur, à quibus ceraſtæ, hoc est cornuti, nomen inuenerunt. Horum morsus lethalis ferè semper fuerit, nisi (ut Dioscorides inquit) demorsum membrum statim à reliquo corpore abscindatur, amputeturque, aut saltem illico omnis caro, quæ demorsum ambit locum, circuncidatur. Immanis hæc fera (ut refert Aetius) cubitalis est longitudinis, longissima duorum est cubitorum, corpore uerò arenosa, & iuxta caudam desquamata. Eminentias habet in capite duas, cornuum similitudine: partes uerò circa uentrem ex ordine squamis obsitæ sunt. quapropter in serpendo sonum sibilo similem edit: per oblìquum autem, non rectà proreptat. Cæterùm percussis ab ea, eleuatio ac tumor plagæ capitis claui similitudine insurgit, & sanies profluit uini colore, aut nigricans, & maximè per ambitum, uelut in cruentatis ac sugillatis aliàs fieri consueuit. Reliqua item, quæ in uiperæ morsu dicta sunt, etiam his succedunt, cum intensione uehementiori. Vt plurimùm uerò usque ad nonum diem supersunt. Remedia autem eadem, quæ morsis à uipera conferunt. hæc Aetius. Ceraſtæ morsus exitialis, & auxilia.

Ἀσπὶς. ASPIS. CAP. LIIII.

AB Aspide ictis uulnus exiguum prorsus, quasi ab adacta acu citra tumorem conspicitur: sanguis exiguus ille quidem, sed ater distillat: caligo uelox oculos obnubit: labor in totum corpus multiplex, omnino leuis, & non sine uoluptate consequitur. Ideo Nicander perpulchrè cecinit. At uir perit absque labore, uirens, atque discolor. mediocris stomachi dolor afficit: frons perpetuò reuellitur: genæ contremiscunt, quasi sine sensu in somno uacillent. hos mors tollit, ad diei trientem non dilata. Cæterùm ijs, qui ab aspide feriuntur, quæ de ceraste scripta sunt, auxilia dari debent. Nam uenenum hoc, quemadmodum basiliſci, aut sanguis bubulus, celerrimè in arterijs sanguinem cogit.

REperio apud eos authores, qui animalium historias tradunt, tria Aspidum genera constitui, & unumquodque, ubi hominem morsu comprehenderit, celerrimè mortem inferre: quippe tanta est earum uenenuis in hominum necem, ut rarissimè seruentur, qui ab eis percussi fuerint. De his scribens Galenus libro de theriaca ad Pisonem, sic inquit. Inter aspides nominata ptyas collum exporrigens, & spatij metita longitudinem, perinde ac si tunc rationalis fera facta esset, uenenum solerter corporibus insput. Harum itaque ferarum una (siquidem tria sunt Aspidum genera, ptyas dicta, chersæa, & chelidonia) reginam ferunt Cleopatram, cùm uellet custodes latere, statim, & citra suspicionem mortem sibi conscisse. Hæc ille, Aspidis perniciosus ictus, & genera.

ille, qui subinde pluribus historiam euarrauit tam inuicti animi huiusce moribundæ reginæ. Cæterùm chelidoniam uocatam, id nominis sibi comparasse uolunt, quòd hirundinum modo dorso nigricet, & candicet aluo. quemadmodum & ptyas altera dicitur, quòd in hominem expuat. chersæa uerò ita dicta est, quòd in mediterraneis semper degat. Harum omnium meminit Aetius libro XIII. cap. XX. sic inquiens. Aspidum apud ferarum scriptores tres species reperiuntur. quædam enim ex eis terrestres appellantur: quædam uerò chelidoniæ, quæ circa fluuiorum ripas, præsertim Nili, latibula habent: aliæ uerò ptyades nominantur. Terrestres quidem igitur maiores sunt, & quandoque usque ad quinque cubitorum longitudinem reperiuntur. Maximæ uerò ptyades, cinereo sunt colore, uiridique, & ad auri colorem inclinante. Terrestres uerò ut plurimùm & ipsæ cinerei sunt coloris, quanquam & subuirides reperiantur. Cæterùm accessiones, & signa communia sunt in his, quos aspides momorderunt. Vulnera enim in demorso loco, ueluti ab acu puncta inueniuntur: bina quidem ex maris morsu, ex fœmellæ uerò quatuor citra magnum dolorem, à quibus nihil effluit, nisi uiolentum animal sit, quod morsum infixit. Consequitur autem stupor, pallor, frontis refrigeratio, assidui hiatus, palpebrarum mictationes, colli inclinatio, capitis grauitas, segnities, & collapsio in somnum profundum, ad finem uerò & conuulsio. Mors autem in tribus ad summum horis ex terrestris morsu sequitur: in chelidoniæ uerò ictu præsentissima adest. Porrò his, qui à ptyade conspuuntur, caligo oculorum succedit, & cordis dolor, faciei tumor, ac auditus corruptio: tardius autem mors consequitur. Auxilium autem ab aspide morsi ferunt, & præsertim quo ptyas momordit, ex acerrimi aceti potu: dandum autem est, quoúsque aceti qualitatem circa dextram præcordiorum partem perceptent. hepar enim in morsis ab aspide primum omnium sensu priuari. Cæterùm ad prænotionem, an victurus sit percussus, centaurium cum uino tritum bibendum præbent: siquidem enim cuomet pharmacum, morietur; si non, uiuet. Quo uerò neneni in corpus distributi uis probè cuomatur, allia trita cum zytho exhibenda sunt, donec nauseabundus reddatur malè affectus. aut opopanax cum uino diluto detur, & confestim euocet. Numius autem inquit. Origanum uiridem, aut aridam pro ægri uiribus cum uino dato. Post uomitum antidotis theriacis utendum, & communibus remedijs prædictis. Vtiliter autem ad plagam imponuntur post cucurbitarum adhibitionem, & scarificationem, centaurium cum myrrha, & modico opio. Rumex autem si cataplasmatis modo imponatur, nihil lædetur. Præter opinionem uerò auxiliatur theriace tum plagæ impositæ, tum pota. Prosunt autem & assiduæ excitationes cum euulsionibus, & plagis, & uniuersi corporis motus, & aqua marina calida pro fomento asperso. hactenus de aspidibus Aetius. Efficacissimum porrò, & omnium, quantum equidem expertus sum, præstantissimum antidotum contra uenenosum ictum aspidum, quas surdas dicunt, quæ in Italia pluribus in locis reperiuntur, est nostra quinta essentia, ex aqua uitæ & antidoto nostro confecta. Quippe cùm tenuium admodum sit partium, ictu oculi in uniuersum corpus diffundatur, uenas, & arterias confestim permeans. Vnde prohibet, ne sanguis & spiritus in uasis refrigerati coagulentur: atque auctio calore innato, uenenum illum arcet potentissimè, idque superat citissimè.

Aspidum historia, ictus notæ, & cura.

Βασιλίσκος. BASILISCVS. CAP. LV.

FRasistratus in libro, quem de medicaminibus, & uenenis condidit, de uocato basilisco scitè ita refert. Cùm basiliscos momorderit, uulnus ad auri colorem effluescit. Itaque in plurimis, quæ uirus eiaculantur, comites notæ ita se habent. Ad basilisci morsum, ut idem Erasistratus author est, auxiliatur castorij drachma in uino pota: item papaueris succus. Ictuum remedia ita se habent.

Basilisci uaria historia.

MVltiplex uariaque est apud ferarum scriptores Basilisci historia, quem Latini Regulum uocant. Sunt enim qui scribant tantæ perniciei animal esse Basiliscum, ut solo oculorum intuitu, alij sibilo tantùm, alij halitu, alij uerò morsu, homines statim interimat. Nec desunt qui nullgi opinionem secuti, ex antiqui galli uno hanc sæuissimam feram nasci putant. Ex hac itaque historiæ uarietate, ac inconstantia facilè adducor, ut credam, plerosque historiam basilisci, ut fabularem, discripsisse. Id quod etiam probè Dioscorides sensisse, atque adeò nostro iudicio adstipulari uidetur. Siquidem is ne cum alijs accusaretur, Erasistratum citauit, authoremque historiæ huius fecit. Basilisci meminit Galenus libro de theriaca ad Pisonem (si tamen liber ille inter legitimos censetur) ubi sic inquit. Basiliscus bellua subfusca, & triplici frontis apice munita, tantummodo conspectus, & quando sibilat auditus, uidentes se, & audientes necat: atque si quod aliud animal illum etiam mortuum attingit, statim moritur. Hinc aiunt omne aliud reptilium genus cauere, ne basilisco uicinum habitet. Libro uerò X. cap. primo de simplicium medicamentorum facultatibus idem contra Xenocratem scribens, non omnino Basilisci historiam comprobare uidetur, sic inquiens. Nam bestiam seu feram regiam, quam uocant βασιλισκὸν θηρίον, ne uidere quidem mihi unquam contigit: & si uera sunt, quæ de illa referuntur, periculosum etiam est uel propè accedere ad hoc animal. Aelianus præterea Basiliscum tanta ueneni acuitate, & immanitate pollere ait, ut quamuis magnitudine dodrantalem non excedat mensuram; serpentes tamen omnes etiam ingentes suo duntaxat halitu extinguat, adeò ut urga quoque è longinquo contactus, illico tangentem conficiat. Huius item horrendissimæ feræ historiam tradidit Plinius lib. VIII. cap. XXI. ubi ita scriptum reliquit. Apud Hesperios Aethiopas fons est Nigris, ut plerique existimauere, Nili caput, ut argumenta, quæ diximus, persuadent. Iuxta hunc fera appellatur Catoblepas, modica alioquin, cæterisque membris iners, caput tantùm prægraue ægrè ferens: id deiectum semper in terram. Aliàs internecio humani generis, omnibus, qui oculos eius uidere, confestim expirantibus. Eadem & Basilisci serpentis est uis. Cyrenaica hunc generat prouincia, duodecim non amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula, ut quodam diademate insigni. Sibilo omnes fugat serpentes: nec flexu multiplici, nec ut reliquæ, corpus impellit, sed celsus & erectus in medio incedens. Necat frutices non contactos modò, uerùm & afflatos: exurit herbas, rumpit saxa. Talis uis malo est. Creditum quondam ex equo occiso hasta, & per eam subeunte ui non equitem modò sed equum quoque absumptum. Huic tali monstro (sæpe enim enectum concupiuere reges uidere) mustelarum uirus exitio est: adeò naturæ nihil placuit esse sine pari. Inijciunt cas cauernis, facilè cognitis sola tabe. Necant illæ

Catoblepas.

simul odore, moriunturque, & naturæ pugnam conficiunt. Hæc de basilisco Plinius. Quem tamen plura cùm alijs fabulosa narrasse putamus. Nam si tantùm oculorum intuitu, sibilo, aut halitu hominem interficit, non equidem uideo, quomodo factum sit, ut ij qui ipsum uiderunt, eiusque faciem adnotarunt, ex quorum postea relatione huius ferè historiam pleriq; descripserunt, incolumes euaserint: præsertim cùm tam paruum sit animal, ut nisi è propinquo loco conspici possit. Atque adeò hinc mihi impossibile uidetur, quin ipse aspicientes non uiderit, cùm (ut Plinius refert) non multiplici flexu incedat, ut reliquæ feræ, sed celsus, & erectus: uel quòd ex infecto circumstante aere, qui uiderunt non perierint. Cæterùm cùm Erasistratus his fabulis nullam fortasse fidem adhiberet, certoque sciret Basiliscum morsu tantùm, ut aliæ feræ, homines interimere, eius duntaxat morsus curationem instituit. Verùm quandoquidem huiusce uenenum adeò uehemens, & immanis exi-
stit, ut expugnari non possit, non est cur plura hîc referam, quàm ex Erasistrato memoriæ prodidit Dioscorides. Quem ducem & autorem secuti, ut ipse suis de medica materia libris hoc sexto finem imposuit; ita nos nostris in eos commentarijs, quos ad nostram communemq; rei medicæ studiosorum utilitatem conscripsimus, iam extremam manum imponemus. Non obliti immensas gratias agere DEO *optimo maximo, cui & omnia accepta referimus, & honorem ac gloriam tribuimus sempiternam.*

Plura fabulosa in Basiliscæ historia.

LIBRI SEXTI ET VLTIMI FINIS.

Martini Cutheni Pragensis:

Cedant Hesperidum, cedant & Adonidis horti,
Hactenus, & quotquot barbara Memphis habet.
Vnicus hic cunctis multò est præstantior hortis,
Quem pia Matthioli cura, laborq; dedit.
Hîc non cui uis transcendere septa licebat,
Omnibus hîc aditus, & loca cuncta patent:
Horum uanas abijt decor omnis in auras,
Huius at æternùm gratia viua manet.
Tot plantis, herbisq; suum reddendo nitorem,
Autor natura contulit artis opus.
Huic igitur meritò, debes Hetruria, quantum
Ipsa Dioscoridi Græcia docta suo.

Venetiis, apud Vincentium Valgrisium,
M D L X V.

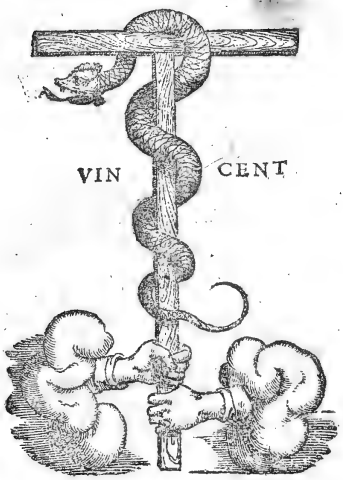
VIN
CENT

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES
3 9088 00064 4294